ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ
ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΚΑΣΤΕΛΛΑ – ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΩΡ

"ΠΥΡΣΟΣ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ 61 ΑΘΗΝΑΙ

Digitized by Google

COPYRIGHT 1930 BY "PYRSOS" Co L'td ATHENS
PRINTED IN GREECE

Digitized by Google

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΔ΄ ΤΟΜΟΝ ΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗΣΑΝ ΘΕΜΑΤΑ ΟΙ Κ. Κ.:

'Αδαμαντιαδης Βεν. 'Οφθαλμίατρος.	Β. Α.
'Αδαμαντίου 'Αδαμάντιος Καθηγητής τῆς 'Ιστορίας τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης ἐν τῷ 'Εθνικῷ Πανεπιστημίῳ.	'Αδ. 'Αδ.
Αἰμιλιανίδης 'Αχ. Κ. Δικηγόρος.	Αχ. Κ. Α.
'Ακρίδας Λ. Χ. Φιλόλογος.	Λ. Α
'Αλεξάκης 'Ι. Π. Ταγματάρχης 'Επιμελητείας-'Υποδιευθυντὴς Μετοχικοῦ Ταμείου Στρατοῦ.	Ι. Π. Α
'Αλεξανδρῆς Κ. 'Αντιπλοίαρχος Π. Ν.	Κ. Α.
'Αναγνωστόπουλος Γ. Π. Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Γ. Π. Α.
'Ανδρεάδης Θ. Ι. Πρωτοδίκης.	Θ Ι. Α.
'Ανδριώτης Ν. Π. Συντάκτης τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς 'Ελληνικῆς Γλώσσης.	Ν. Α.
'Αντωνιαδης Εὐγ. Μ. 'Αστρονόμος. Διευθυντὴς τοῦ 'Αρεογραφικοῦ Τμήματος τῆς Βρεττανικῆς 'Αστρονομικῆς 'Εταιρείας.	Ε. Μ Α.
'Αποστολίδης 'Η. Ν. Δημοσιογράφος.	Η. Ν. Α.
'Αρβανιτακης Γ. Λ. Δρ τῶν Μαθηματικῶν.	Γ. Λ. Α.
'Αρβανιτίδης Βλ. 'Η. Καθηγητὴς Σχολῆς «'Αρχιμήδης».	Β. Η. Α.
'Ασημᾶκος Δ. Κ. Μηχανολόγος.	Δ. Κ. Α.
Αὐγουστῖνος 'Ι. Πολιτικὸς Μηχανικός.	Ι. Α
Βαλάκης Π. Α. Δρ Φιλολογίας - Γυμνασιάρχης.	Π. Α. Β.
Βάρναλης Κ. Ι. Δρ Φιλολογίας - Λογοτέχνης.	Κ. Ι. Β.
Βαρούχα Είρ. 'Αρχαιολογος. 'Επιμελήτρια Νομισματικοῦ Μουσείου.	Ε. Β-Χ.
Βατάλας Μᾶνος Δ. Δημοσιογράφος.	Μ. Δ. Β.
Βαφειάδης Τ. Φιλόλογος.	Τ. Β.
Βέλλας Β. Μ. Θεολόγος.	Β. Μ. Β.
Βελλιανιτης Θ. Λογογράφος. Πρώην 'Υπουργὸς	Θ. Β.
Βέρας Σολ. Παιδίατρος.	Σ. Β.
Βλαχοπούλου Μ. Χ. Λογογράφος.	Μ. Χ. Β.
Βλησιδης Θρασ. Βιολόγος - πρ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.	Θ. Βλ.
Βορεάδης Γ. Γεωλόγος.	Γ. Β.
Γαβριηλίδης Α. 'Οφθαλμολόγος-Διευθυντὴς τοῦ 'Οφθαλμολογικοῦ Τμήματος τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ».	Α. Γ.
Γαλανος Σ. Καθηγητὴς τῆς Χημείας τῶν 'Εδωδίμων ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Σ. Γ.
Γεδεὼν Μ. 'Ι. Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας. 'Ακαδημαικος.	Μ. Ι Γ.
Γενεράλις 'Εμμ. Γυμνασιάρχης.	Ε. Γ.
Γερογιαννης Κ. Δ. 'Αρχαιολόγος.	Κ. Δ. Γ.
Γεωργαλᾶς Γ. Κ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανωτ. Γεωπ. Σχολῆς. Διευθυντὴς τῆς «Γεωλογ. 'Υπηρεσίας τῆς 'Ελλάδος».	Γ. Κ. Γ.
Γεωργαντᾶς Φ. Δ. 'Εκπαιδευτικός.	Φ. Δ. Γ.
Γεωργιάδης Δ. Θ. Δικηγόρος - Οἰκονομολόγος.	Δ. Θ. Γ.
Γεωργούλης 'Ηρ. Π. Δρ 'Εμπορικῶν Σπουδῶν.	Η. Π. Γ.
Γιαννακόπουλος Π. 'Αντισυνταγματάρχης Μηχανικοῦ	Π. Γ.
Γκιταρᾶκος Κ. Τεχνικὸς Σύμβουλος τῆς 'Ανωνύμου 'Εταιρείας Πυριτιδοποιείου καὶ Καλυκοποιείου 'Αθηνῶν.	Κ. Γκ.
Δάλλας 'Ι. Μηχανικός.	Ι. Δλλ.
Δαραλέξης Χρ. Θεατρικος Συγγραφεύς.	Τ. Δ.
Δασκαλάκης Χ. Ε. Νομικός.	Χ. Δ.
Δεβάρης Δ. Σ. Δημοσιογράφος.	Δ. Σ. Δ
Δενδρινοῦ Ν. Γ. Φιλόλογος.	Ν. Γ. Δ.
Δεστούνης Γ. Κ. 'Ιατρός.	Γ. Κ. Δ.
Δημαρᾶς Κ. Θ. Συγγραφεύς.	Κ. Θ. Δ.
Δημάρατος Ι. Φ. Δημοσιογράφος.	Ι. Φ. Δ.
Δημόπουλος Μ. Ν. Δημοσιογράφος.	Μ. Ν. Δ.
Διγενὴς Κιμων 'Υποστράτηγος.	Κ. Δ.
Δομαζάκης Μ. Γ. Νομικός	Μ. Γ. Δ.
Δουσμανης Βικτωρ 'Αντιστράτηγος.	Β. Δ
Δρόσος Δ. Διευθυντὴς 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν.	Δ. Δρ.
Δυοβουνιώτης Κ. 'Ι. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ. 'Ακαδημαϊκός.	Κ. Ι. Δ.
'Ελιγιὰ Γιωσὲφ Λογογράφος - 'Εβραϊστής.	Γ. 'Ελ.
«'Ελλ. Φιλοτελ. 'Εταιρεία»	«Ε.Φ.Ε.»
Εὐαγγελᾶτος Χ. Γ. Δήμαρχος Μεσολογγίου. Γεν. Γραμματεὺς τῆς 'Ενώσεως τῶν Δήμων τῆς 'Ελλάδος».	Χ. Γ. Ε.
Εὐαγγελίδης Ε. Τ. Φυτοπαθολόγος.	Ε. Τ. Ε.
Ζαβιτσιᾶνος Κ. Τμηματάρχης 'Υπουργείου Παιδείας.	Κ. Ζ.
Ζακυθηνὸς Δ. Α. Φιλόλογος.	Δ. Α. Ζ.
Ζάρρας Ι. Λ. Τμηματάρχης 'Υπουργείου 'Εθν. Οἰκονομίας	Ι. Λ. Ζ
Ζαφειρίου Ν. 'Ι. Καθηγητής.	Ν. Ι. Ζ.
Ζαχαρίας Προκόπιος Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς Χημείας καὶ 'Εφηρμοσμένης 'Ηλεκτροχημείας ἐν τῷ 'Εθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.	Π. Ζρ.
Ζέπος Δ. Ι. Δικηγόρος.	Π. Ι. Ζ.
Ζευγώλης Γ. Π. Δημοσιογράφος.	Γ. Ζ.
Ζῆς Τάκης Α. Βοηθὸς Νευρολογικῆς Κλινικῆς 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου.	Τ. Α. Ζ.
Ζήσης Π. Γ. Δικηγόρος - Κοινωνιολόγος.	Π. Γ Ζ.
Ζώης Λ. Χ. 'Ιστοριοδίφης.	Λ. Χ. Ζ.
Θαλασσινὸς Σοφ. Τεχνικὸς Διευθυντὴς τῆς 'Ανωνύμου 'Υφαντουργικῆς 'Εταιρείας 'Αθηνῶν.	Σ Θ.
Θεοδωρακόπουλος 'Ι. Ν. Δρ Φιλοσοφίας. 'Υφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.	Ι. Ν. Θ.
Θεοδωρόπουλος Μ. 'Ι. Δικηγόρος.	Μ. Ι. Θ.
Θεοφανείδης Β. Δ. 'Επιμελητὴς 'Εθνικοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Μουσείου.	Β. Δ. Θ.
Θηβαιόπουλος 'Αριστ. Ε. Καθηγητής.	Α. Ε. Θ.
Θωμόπουλος Θωμᾶς Γλύπτης - Καθηγητὴς τῆς Πλαστικῆς ἐν τῇ Σχολῇ Καλῶν Τεχνῶν.	Θ. Θ.
'Ιωαννίδου Μαρία Φιλόλογος	Μ. Ι.
Ιωάννου Ε. Λογοτέχνης.	Τ. Α.
Καΐρης Μ. Ν. 'Ιατρός.	Μ. Ν. Κ.
Κακριδῆς Γ. Θ. Μηχανολόγος - 'Ηλεκτρολόγος.	Γ. Θ. Κ.
Καλαϊτζῆς 'Ι. Κ. Χειρουργός.	Ι. Κ. Κ.
Καλιτσουνάκις Δ. Ε. Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ 'Ανωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν. 'Υφηγητὴς τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου.	Δ. Καλ.
Καλλιάφας Σπ. Μ. Παιδαγωγός.	Σ. Μ. Κ.
Καλογερῖκος Π. Α. Καθηγητὴς τῆς «'Επαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου.	Π. Α. Κ.
Καλομενόπουλος Νικόστρ. 'Υποστράτηγος.	Ν. Κλς
Καμίνης Ι. Σ. Μαιευτὴρ - Παιδίατρος.	Ι. Σ. Κ.
Κανατσούλης Α. Κ. 'Ιατρὸς Καρδιολόγος - Διευθυντὴς Καρδιολογικοῦ τμήματος ΣΤ' Στρατ. Νοσοκ. 'Αθηνῶν.	Α. Κ. Κ.
Κανελλόπουλος Π. Κ. 'Υφηγητὴς τῆς Κοινωνιολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Π. Κ. Κ.
Καπνουκάγιας Χ. Κ. 'Υφηγητὴς τῆς Λατιν. Φιλολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Χ. Κ. Κ.
Καράκαλος Τηλ. 'Ι. Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ. Πρώην καθηγητὴς τοῦ Στρατ. Σχολ. Εὐελπίδων. Συγγραφεύς.	Τ. Ι. Κ.
Καρακασώνης Γ. Π. Μηχανικός.	Γ. Π. Κ.
Καραμᾶνος Κυρ. Μ. Φιλόλογος.	Κ. Μ. Κ.
Καραμπάτης Δημ. 'Αθλητής.	Δ. Καρ.
Καράντζας Γ. Α. Δημοσιογράφος.	Γ. Α. Κ.
Καρβελᾶς Γ. 'Ι. Καθηγητής.	Γ. Ι. Κ.
Καρώνης Δ. Α. Δικηγόρος.	Δ. Αχ. Κ.
Καστόρχης Δ. Ε. 'Υφηγητὴς τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου.	Δ. Ε. Κ.
Καψάλης Γερ. Δ. 'Εκπαιδευτικὸς Σύμβουλος.	Καψ.
Καψαμπέλης Γ. Διπλωματικός.	Γ. Κ.
Κεραμιδᾶς Τ. Καθηγητὴς ἐν τῇ 'Ανωτ. Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν.	Τ. Κ.
Κερεστετζῆς Κ. Ι. 'Ιατρὸς - Μικροβιολόγος.	Κ. Ι. Κ.
Κλαδᾶς Λυκ. Ν. 'Ηλεκτρολόγος - Μηχανικός.	Λ. Ν. Κ.
Κλαδᾶς Ν. Θ. 'Υποστράτηγος.	Ν. Θ. Κ.
Κοκίδης Ν. 'Ιφ. 'Υποστράτηγος.	Ν. Ι. Κ.
Κόκκινος Διον. Α. Λογογράφος.	Δ. Α. Κ.
Κόκκορης Δ. Χ. Χειρουργός.	Δ. Χ. Κ.
Κολτσιδόπουλος Α. Γ. Δικηγόρος.	Α. Γ. Κ.
Κομκόσος 'Ι. Χ Μουσικοδιδάσκαλος.	Ι. Χ. Κ.
Κονταργύρης Α. 'Υφηγητὴς τῆς 'Ορθοπεδικῆς ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Α. Κ.
Κοντογιάννης Κ. Χ. Πλωτάρχης Π. Ν.	Κ. Χ. Κ.
Κοντολέων Γ. Α. Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ.	Γ. Κν.
Κορομηλᾶς Γ. Δ. Δημοσιογράφος.	Γ. Δ. Κ.
Κορτζᾶς Γ. Ε. 'Υποστράτηγος.	Γ. Κορ.
Κοσμετᾶτος Γ. Φ. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστολογίας καὶ 'Εμβρυολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Γ. Φ. Κ.
Κούζης 'Αριστ. Π. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῆς 'Ιατρικῆς ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Αρ. Π. Κ.
Κουϊμουτσόπουλος Δ. 'Ι. Δρ Θεολογίας - Καθηγητής.	Δ. Ι. Κ.
Κούμαρης 'Ι. Γ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανθρωπολογίας ἐν τῷ 'Εθν Πανεπιστημίῳ.	Ι. Γ. Κ.
Κουρέτας Δ. 'Ιατρός.	Δ. Κ.
Κουρούκλης Ε. Γ. Φιλόλογος.	Ε. Γ. Κ.
Κοφινᾶς Γ. Ν. Οἰκονομολόγος - πρ. 'Υπουργὸς	Γ. Ν. Κ.
Κοφινιώτης Α. Ε. Δασολόγος. Διευθυντὴς Σχολῆς Μετεκπαιδεύσεως Δασικῶν 'Υπαλλήλων.	Α. Ε. Κ.
Κυριαζῆς Γ. Ν. 'Ιατρὸς - Συγγραφεύς.	Γ. Κυρ.
Κυριάκης Γ. Ε. Δικηγόρος.	Γ. Ε. Κ.
Κυριακόπουλος 'Ηλ. Γ. Καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης.	Γ. Η. Κ.
Κωνσταντινίδης Θᾶνος Α. Δικηγόρος.	Θ Κ.
Κωνσταντόπουλος Κ. Μ. Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.	Κ. Κς

Digitized by Google

Κωστίδης Σ. 'Αρχιτεχνίτης.	Σ. Κς
Κωστόπουλος Χ. Ν. Δικηγόρος.	Χ. Ν. Κ.
Λαζαρόπουλος 'Ι. Α. Δρ Νομικῆς.-'Αρχιφροντιστὴς Π.Ν.	Ι. Α. Λ.
Λαμέρας Κ. 'Ιατρός.	Κ Λς
Λαμπίκης Δ. Α. Δημοσιογράφος.	Δ. Α. Λ.
Λαμπρίδη Ἕλλη Δρ τῆς Φιλοσοφίας.	Ε. Λ.
Λάσκαρης Ν. 'Ι. Θεατρικὸς Συγγραφεύς. Ἱστορικὸς τοῦ Θεάτρου.	Ν. Ι. Λ.
Λοβέρδος 'Αλ. Νομικός - Τραπεζιτικός.	Αλ. Λ.
Λούβαρις Ν. Ι. Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς και Ἑρμηνειας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Ν. Λ.
Λουκόπουλος Δ. Ν. Καθηγητὴς - παρὰ τῷ «Λαογραφικῷ 'Αρχείῳ».	Δ. Ν Λ
Λυκούδης Στ. 'Εμμ. Πλοίαρχος Π. Ν. Διευθυντὴς τῶν Φάρων. Καθηγητὴς παρα τῇ Σ.Ν. Δοκίμων. 'Ακαδημαϊκός.	Σ. Ε. Λ.
Μαγκάκης Μ. 'Ιατρὸς - λαρυγγοωτολόγος.	Μ Μ
Μαζαράκης Π. Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου τῆς Ἑταιρείας Διωρυγος Κορίνθου.	Π. Μς
Μακρῆς Κ. Γ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηριου τῆς Φαρμακευτικῆς Χημεια. εν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Κ Γ. Μ.
Μάλαινος 'Επ. Ι. Δημοσιογράφος.	Ε. Ι Μ.
Μαλτέζος Κ. Χ. Καθηγητὴς τῆς Φυσ. Μηχανικῆς καὶ Θεωρ. Φυσικῆς ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ 'Ακαδημαϊκός.	Κ. Χ. Μ.
Μάνθος Ν. Γ. Χημικός.	Ν. Γ. Μ.
Μαργέτης Δ. Γεωπόνος πρ. βουλευτής.	Δ. Μ.
Μάρθας Π. 'Αρχιτέκτων. 'Επιμελητὴς ἐν τῷ 'Εθν. Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ.	Π. Μ.
Μαρινᾶτος Σπ. Ἔφορος 'Αρχαιοτήτων.	Σπ. Μ.
Μάρκου Α. 'Ι. Μελισσοκόμος.	Α Ι. Μ.
Μαυρῆς Ν. Γ. 'Ιατρός	Ν. Γ. Μ.
Μενεγακις 'Ι. Ν. 'Επιμελητὴς Φυσιολογείου τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου.	Ι. Ν. Μ.
Μηλιάδης Γ. Ἔφορος 'Αρχαιοτήτων.	Γ. Μ.
Μητσόπουλος Π. Σ. Τμηματάρχης Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ Συνεταιρισμῶν τοῦ Ὑπουργείου 'Εθν. Οἰκονομίας.	Π. Σ. Μ.
Μισυρλῆς Δ. Μ. 'Εκπαιδευτικὸς Σύμβουλος.	Δ. Μ Μ.
Μιχαηλίδης Γ. Π. Δρ. τῆς Θεολογίας.	Γ. Π. Μ
Μιχαηλίδης Ε. Δρ Θεολογίας καὶ 'Αραβικῆς Φιλολογίας.	Ε. Μς
Μιχαλοπουλος 'Αλ. Καθηγητὴς τῆς Θεωρητικῆς Μηχανολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.	Α. Μ.
Μοσχόπουλος Νικηφ. Διευθυντὴς Γραφείου Τύπου.	Ν. Μ.
Μουρέλλος Ι. Δ. Διευθυντὴς 'Εφημ. «'Ελευθέρα Σκέψις» Ἡρακλείου.	Ι. Δ. Μ.
Μπαρδάνης 'Ι. Γ. Χημικός.	Ι. Γ. Μ.
Μπίρης Κ. 'Επιμελητὴς ἐν τῷ 'Εθν. Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ.	Κ. Μπ.
Μπίστης 'Ι. Ὑφηγητὴς τῆς 'Οφθαλμολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Ι. Μ
Μπρατσιώτης Παν. 'Ι. Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ο' ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Π. Ι Μ
Μπρούμης Α. Π. 'Ηλεκτρολόγος - Μηχανολόγος.	Α. Π. Μ.
Μωραΐτης Δ. Δρ τῆς Θεολογίας.	Δ. Ν. Μ.
Νεράντζουλης Π. Α. 'Επιμελητὴς 'Αρχαιοτήτων.	Π. Α. Ν
Νίκογλου Σ. Φ. Διεθνολόγος Νομάρχης.	Σ Φ. Ν.
Νικοτσαρας Γ. Ν. Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ.	Γ. Ν. Ν.
Ξενόπουλος Σ. Καλλιτέχνης. Καθηγητὴς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.	Σ. Ξ.
Ξένος Γρ. Προϊστάμενος τῆς Τοπογραφικῆς Ὑπηρεσίας Ὑπουργ. Γεωργίας.	Γ. Ξ.
Ξυγκόπουλος Α. Ἔφορος 'Αρχαιοτήτων.	Α. Ξ.
Οἰκονομίδης 'Ι. Γραμματεὺς 'Επαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου.	Ι. Ο.
Οἰκονομόπουλος Γ. Δικηγόρος.	Γ Ο.
Οἰκονομος Σπ. Καθηγητης τῆς Οὐρολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Σ Ο.
Οἰκονόμου Α. Ι. Γυμνασιάρχης Καλαβρυτων.	Α. Ι. Ο.
Οἰκονόμου Α. Χ. Καθηγητὴς τῆς Ἕδρας τῶν 'Ανωτέρων Μαθηματικῶν ἐν τῷ 'Εθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.	—Ο.
Οἰκονόμου-Μύλλερ Σοφία Δρ Μαθηματικῶν.	Σ.Μ.Ο
'Ολυμπιτης Ν. Θ. Δερματολόγος - 'Αφροδισιολόγος	Ν.Θ Ο
Πάγκαλος Γ. Η. 'Ιατρός - Μικροβιολόγος.	Γ. Η. Π.
Παλαιολόγος Κ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου Φυσικῆς τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου	Κ. Π.
Παμπούκας Α. Β. Νομικός.	Α. Β. Π.
Παμφυλης Χ. Ἱστοριοδίφης π. Βουλευτής.	Χ. Πς
Παναγιωτίδης Σ. Κ. Χημικός.	Σ. Κ. Π.
Παναγιωτόπουλος 'Ι. Μ. Καθηγητής.	Ι. Μ. Π.
Παναγιωτόπουλος Κ. Διευθυντὴς 'Εμπορικῆς Σχολῆς	Κ. Πνγ.
Παντατζῆς Παν. Γ. Στοματολόγος - 'Οδοντίατρος.	Π Γ. Π.
Παντελακης 'Εμμ. Γ. Γυμνασιάρχης.	Ε. Γ. Π.
Παπαγιαννόπουλος Δ. Ν Καθηγητὴς τῶν Φυσ. 'Επιστημῶν	Δ. Ν. Π
Παπαδάκης 'Ι. Σ. Διευθυντὴς Εἰδικοῦ Σταθμοῦ Καλυτερεύσεως Φυτῶν Θεσσαλονίκης	Ι. Σ. Π.
Παπαδημητρίου 'Ι. Δ. 'Επιμελητὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου 'Αθηνῶν.	Ι. Δ. Π
Παπαδόπουλος Ἄνθ. Α. Συντάκτης τοῦ «Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης».	Α. Α. Π.
Παπαθεοδώρου 'Ι. 'Αν. Γεν. 'Αρχίατρος.	Ι. Π.
Παπαθεοφίλου Κ. Μηχανικὸς - Γεωπόνος.	Κ. Παπ.
Παπακωνσταντινου Θ. Φ. Φιλόλογος.	Θ Π.
Παπαλεονάρδος Ν. Πολιτικὸς Μηχανικός-'Αντισυνταγματάρχης. καθηγητὴς ἐν τῷ Στρατ. Σχολείῳ Εὐελπίδων.	Ν. Παπ.
Παπαμῆτρος Δ. Φ. Δικηγόρος.	Δ. Φ. Π.
Παπαπασχάλης Ν. Μηχανικὸς - Τοπογράφος.	Ν. Π.
Παπᾶς Π. Ν. Φιλολογος.	Π. Ν. Π.
Πασχάλης Δ. Π. Ἱστοριοδίφης τ. Νομάρχης. 'Ακαδημαϊκός.	Δ. Π. Π.
Πεπένης Π. Δ. 'Ανώτ. τεχν. Ὑπάλληλος.	Δ. Πεπ.
Πέρδικας Π. Λ. Ὑφηγητὴς τοῦ 'Εμπορ. Δικαίου ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.	Π Λ. Π.
Περιστιάνης 'Ι. Κ. 'Αρχαιολόγος.	Ι. Κ. Π.
Πέτρου Π. Τ. Καθηγητής.	Π. Τ. Π.
Πλακίδης Σ. Μ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου τῆς 'Αστρονομίας καὶ Μετεωρολογίας τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου	Σ. Π.
Πολίτης Λῖνος Ν. 'Επιμελητὴς τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων τῆς 'Εθνικῆς Βιβλιοθήκης.	Λ. Ν Π.
Πορτάση Μαξιμιανὴ Δρ τῆς Φιλοσοφίας.	Μ. Π.
Πράτσικας 'Ανδρ. Π. 'Ιατρὸς τοῦ Γαλλικοῦ Νοσοκομείου 'Αθηνῶν.	Α Π. Π.
Ραλλης Κ. Μ. Καθηγητὴς τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ 'Ακαδημαϊκός.	Κ. Μ. Ρ.
Ραλλίδης 'Οδ. Χειρουργὸς-Γυναικολόγος.	Ο. Ρ.
Ρήγας Μ. Νομομηχανικὸς 'Αττικοβοιωτίας	Μ Ρ.
Ρουσσὲλ Λ. Καθηγητὴς τοῦ ἐν Μομπελλιὲ Πανεπιστημίου.	Λ Ρ.
Σαμοθράκης 'Α. Θ. 'Ιατρός.	Α.Θ.Σ.
Σαραντῆ 'Ε. Σ. Συγγραφεύς.	Ε. Σ. Σ.
Σαρρῆς 'Ι. Σ. Καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας.	Ι. Σ. Σ.
Σγουρίτσας Χ. Γ. Δικηγόρος.	Χ. Γ. Σ.
Σηφάκη Β. Ν. Φιλόλογος.	Β. Ν. Σ.
Σιαμπάνης Δ. Κτηνίατρος.	Δ. Σς
Σκαλισιᾶνος Χ. Δρ Φιλοσοφίας.	Χ. Σς
Σκαρπαλέζος Δ. Ὑποστράτηγος.	Δ. Σκ.
Σκενδερίδης 'Ι. Δ)τὴς Κινηματογραφικῶν 'Επιχειρήσεων.	Ι. Σ.
Σκλάβος Γ. Μουσικοσυνθέτης.	Γ. Σ.
Σούλης Χ. 'Ι. Καθηγητής.	Χ. Ι. Σ.
Σπεράντσας Ν. 'Ι. Διευθυντὴς τοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Σταθμοῦ καὶ 'Επιμελητὴς τοῦ Ζωολογικοῦ Μουσείου τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου.	Ν. Ι. Σ.
Σπεραντσας Σ. Γ. 'Ιατρός - 'Ακτινολόγος. Λόγιος.	Σ Γ. Σ.
Σπυρόπουλος Ν. Κ. Ὑποστράτηγος. — Καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων.	Ν. Σς
Στεριώτης Π. Θ. Διευθυντὴς τοῦ Καποδιστρείου 'Εκπαιδευτηρίου Κερκύρας.	Π. Θ. Σ.
Στουδίτου 'Αγνὴ Δρ Νομικῆς.	Α. Στ.
Στριφτοῦ Αἰκ. Φιλόλογος.	Τ. Στρ.
Συρῖγος 'Αδ. Μ. 'Εμπορευματολόγος.	Α. Μ. Σ.
Σωτηρόπουλος Ν. Κ. 'Ιατρός	Ν. Κ. Σ
Τέλλος Ἄγρας Λόγιος.	Τ. Α.
Τζώνης Κ. Α. 'Ιατρός - Μικροβιολόγος.	Κ Α. Τ.
Τζωρτζόπουλος Χ. Ν. Δικηγόρος. Ὑφηγητης τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Χ. Ν. Τ.
† Τιμόθεος Βενέρης 'Επίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου.	† Τ.
Τιπάλδος Γ. Ε. Πρόεδρος τοῦ Ἑραλδικοῦ Τμήματος (Γενεαλογίας καὶ 'Εμβλημάτων) τῆς «Ἱστορικῆς καὶ 'Εθνολογ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος».	Γ. Ε. Τ.
Τραχίλης Σ. Καθηγητής.	Σ. Τ.
Τρεμπέλας Π. Ν. Θεολόγος - Διευθυντὴς Περιοδικοῦ «Ζωή».	Π. Ν. Τ.
Τσαβέας Θ. Ν. Δημοσιογράφος.	Θ. Ν. Τ.
Τσαγγρῆς Ι. Γ. Χημικὸς - Μηχανικός.	Ι. Γ. Τ.
Τσάκωνας Γ. Γεν. Γραμμ. Αὐτον. 'Οργανισμοῦ Σεισμοπαθῶν Κορινθίας.	Γ. Τ.
Τσαμαδὸς Δ. Μ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου τῆς 'Αναλυτικῆς Χημείας ἐν τῷ 'Εθν. Μετσ. Πολυτεχνείῳ.	Δ. Τ. Μ.
Τσάτσος Θ. Κ. Ὑφηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Θ Κ Τ.
Τσατσος Κ. Δ. Δικηγορος.	Κ. Δ. Τ.
Τσιμικάλης Α. Α. Δρ Οἰκονομικῶν 'Επιστημῶν.	Α. Α. Τ.
Τωμαδάκις Ν. Β. Φιλόλογος. Ταξινόμος Ἱστορ. 'Αρχείων Κρήτης.	Ν. Β. Τ.
Φάβης Β. Συντάκτης τοῦ «Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης»	Β. Φ.
Φαλτάϊτς Κώστας Δημοσιογράφος	Κ. Φ.
† Φιλαρετος Βαφείδης Μητροπολίτης Ἡρακλείας. Ἱστορικός.	†Η. Φ. Β.
Φίλιππας Ἄγγ. Ν. Νομικός.	Α. Ν. Φ.
Φίλιππας Σπ. Ν. Δημοσιογράφος.	Σ. Ν Φ.
Φιντικλῆς Θεόκλ. Θ. Ἔκτακτος Μετεωρολόγος ἐν τῷ 'Αστεροσκοπείῳ 'Αθηνῶν.	Θ. Θ. Φ.
Φωτεινὸς Ν. Γ. Δημοσιογράφος.	Ν. Φ.
Φωτιᾶς Ν. Γ. Δρ Νομ. καὶ Πολιτ. 'Επιστημῶν	Ν. Γ. Φ.
Χαραλαμπιδης Ε. Ι Λόγιος.	Ε. Ι. Χ.
Χαριτάκης Θεμ. Μηχανικός.	Θ. Χ.
Χατζηόλος Β. Κτηνίατρος.	Β. Χ.
Χιοτέλι Α. Σ. Καθηγητής.	Α. Σ. Χ.
Χὸρς Σ. Καθηγητὴς τῆς 'Αναλυτικῆς Χημείας ἐν τῷ 'Εθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.	Σ. Χ.
†Χρυσόστομος (Παπαδόπουλος) 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν.	Χ.
Χρυσοχοΐδης Ν. Α. Μουσικοδιδάσκαλος.	Ν. Α. Χ.

Digitized by Google

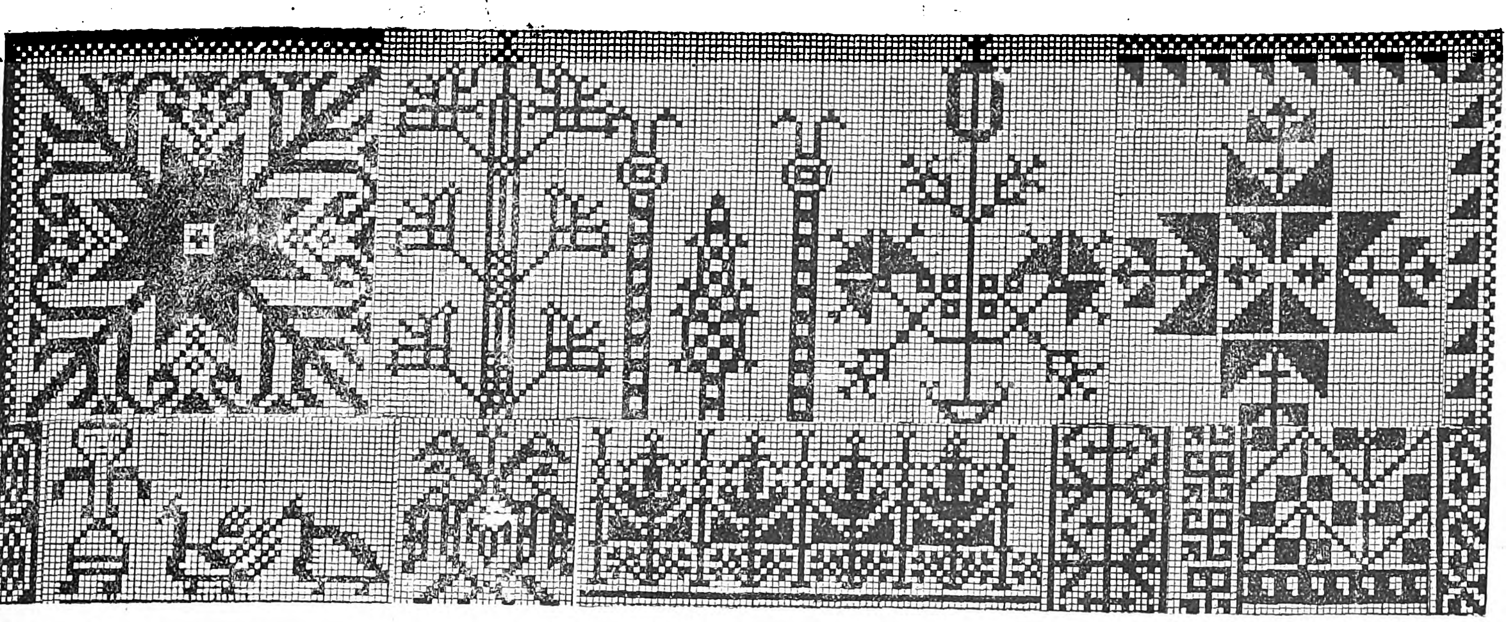

Κεντήματα ἑλληνικά

Σχέδια Ἀγγ. Χατζημιχάλη

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Καστέλλα *(Πειραιῶς)* *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη συνοικία τοῦ Πειραιῶς, ἐκτισμένη περὶ τὸν λόφον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὁ ὁποῖος ὑψοῦται μεταξὺ τῶν λιμένων Ζέας (Πασαλιμανίου) καὶ Μουνιχίας (Τουρκολίμανου). Αἱ κυριώτεραι ὁδοὶ αἱ ὁρίζουσαι τὴν συνοικίαν ταύτην εἶναι ἡ λεωφόρος *Βενιζέλου* καὶ ἡ παραλιακὴ λεωφόρος *Φαλήρου*. Ἡ πρώτη συνοικισθεῖσα πλευρὰ τοῦ λόφου εἶναι ἡ βορειοδυτική, ἡ βλέπουσα πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ἐν αὐτῇ δὲ κατῴκησαν Κρῆτες πρόσφυγες τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1866 καὶ ἐντεῦθεν, ἐξ οὗ φέρει τὸ ὄνομα *Κρητικά*. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ᾠκοδομήθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ πλευραὶ τοῦ λόφου, ἀπετελέσθη δὲ μία ἐκ τῶν ὡραιοτέρων συνοικιῶν τοῦ Πειραιῶς, πλήρης καινουργῶν ἐπαύλεων, κατὰ τὴν νοτίαν μάλιστα πλευράν, ὅπου ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἡμιεξοχικὰ κέντρα καὶ περίπατοι. Ἡ συνοικία τῆς Καστέλλας ἔχει κανονικὴν ρυμοτομίαν, εἶναι ἐκ τῶν καθαρωτέρων τῆς πόλεως, δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν οἰκητήριον κέντρον τοῦ Πειραιῶς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου εἶναι ἐκτισμένος ὁ ναὸς τοῦ *Προφήτου Ἡλιοῦ* καὶ εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον τῶν ΝΔ κλιτύων τὸ παλαιὸν πυροβολεῖον τῶν χρόνων τοῦ Χόβαρτ. Ἐκτὸς τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ἄλλος ναὸς τῆς συνοικίας εἶναι ὁ τῆς *Εὐαγγελιστρίας*, εἰς τὴν βάσιν τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ λόφου. Κήπους καὶ πλατείας μεγάλας δὲν ἔχει ἡ Καστέλλα· κυριώτερος αὐτῶν εἶναι ὁ πευκὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, περὶ τὴν δεξαμενήν, ὅπου ὡραῖος περίπατος, μικρὸς πευκὼν παρὰ τὴν περιφερειακὴν λεωφόρον Φαλήρου καὶ ἡ μικρὰ πλατεῖα-κῆπος *Δηλιγιάννη*, παρὰ τὴν λεωφόρον Βενιζέλου. Ἡ συγκοινωνία τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρινῶν συνοικιῶν τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ λόφου ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 20 τροχιοδρόμου (διαδρομή: Σταθμὸς ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου—Καστέλλα — Νέον Φάληρον). Μεγάλα δημόσια ἢ κοινωφελῆ καταστήματα ἡ συνοικία δὲν ἔχει, τὰ κέντρα δὲ διασκεδάσεως εἶναι συγκεντρωμένα παρὰ τὴν πλατεῖαν *Πασαλιμανίου*.

Ὁ πετρώδης λόφος τῆς Καστέλλας ἢ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὕψους 100 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὠνομάζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Μουνιχία*, περιελαμβάνετο δὲ ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν ὡς ἀκραῖον στήριγμα. Κατὰ τὴν πρὸς κατάλυσιν τῶν τριάκοντα κάθοδον τοῦ Θρασυβούλου ἐκ τῆς Φυλῆς (403 π. Χ.), κατελήφθη ὑπ' αὐτοῦ, τῷ δὲ 322 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ ὠχυρώθη δι' ἀνεγέρσεως φρουρίου κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ λόφου. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ὁρμητήριον, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ, τότε δὲ ἐδόθη εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα *Καστέλλα* («μικρὸν φρούριον»)
Χ. Δ

— **Καστέλλα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 668.

Καστελλάκια *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς ὑπαγόμενος εἰς τὸν δῆμον Ρεθύμνης τῆς Κρήτης μὲ 39 κατοίκους (1928). Ἐπὶ τουρκοκρατίας δὲν κατῴκουν ἐν αὐτῷ Χριστιανοί
Ε. Γ.

Καστελλαμμάρε Ἀντριάτικο (Castellammare Adriatico) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τοῖς Ἀβρουζζίοις καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τέραμο, ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Πεσκάρα, ἔναντι τῆς πόλεως Πεσκάρα. Κάτ. 11.173 Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Πεσκάρας - Ἀγκῶνος, εἰς ἀπόστασιν 73 χλμ. ΝΔ τῆς πόλεως Τέραμο καὶ διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον οἴνων. Εἶναι κυρίως γνωστὴ διὰ τὰ πολυσύχναστα θαλάσσια λουτρά της.
Μ. Δ. Β

— **Καστελλαμμάρε ντὲλ Γκόλφο** (Castellammare del Golfo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τράπανι, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Καστελλαμμάρε, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Παλέρμου - Τράπανι Κάτ. 20.700 Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 42 χλμ. Α τῆς πόλεως Τράπανι, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ λιμένος τῆς ἀρχαίας πόλεως Αἰγέστης ἢ Σαιγέστης, τῆς ὁποίας τὰ ἐρείπια εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. Παράγει ἔλαιον, οἴνους καὶ ὀπώρας καὶ ἔχει ἐργοστάσια κονσερβῶν. Ἐξάγει μεγάλας ποσότητας σαρδελλῶν καὶ θύννων.
Μ. Δ. Β

— **Καστελλαμμάρε ντὶ Στάμπια** (Castellammare di Stabia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως, ἐπὶ τοῦ ΝΑ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χερσονήσου τοῦ Σορρέντο καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Βεζουβίου καὶ τοῦ ὄρους Σάντ-Ἄντζελο. Κάτ. 34.893 Ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς παραλίας ἐπὶ μῆκος δύο καὶ πλέον χιλιομέτρων καὶ ἔχει ὡραίας οἰκίας καὶ ἐπαύλεις. Πρὸς τὸ Ν τμῆμα τῆς πόλεως ὑπάρχει φρούριον, ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ πόλις, κτισθὲν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β' καὶ συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Α' τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει βασιλικὸν ἀνάκτορον, κτισθὲν ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β' καὶ ἐπιδιορθωθὲν τῷ 1820 ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου Α' τῶν Βουρβώνων, ὡς καὶ μεγάλα κρατικὰ ναυπηγεῖα, τὰ μεγαλύτερα μετὰ τὰ τῆς Γενούης καὶ τῆς Σπέτσιας. Συνδέεται μετὰ τῆς Νεαπόλεως διὰ σιδηροδρόμου καὶ πυκνῆς θαλασσίας συγκοινωνίας. Εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως ὑπάρχουν ὀνομασταὶ θερμοπηγαὶ θειοῦχοι καὶ σιδηροῦχοι.
Ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς πόλεως Σταβίαι (Stabiae), ἥτις εἶχε καταστραφῆ ὁμοῦ μετὰ τῆς Πομπηΐας καὶ τοῦ Ἡρακλείου τῷ 79 μ. Χ. ἐξ ἐκρήξεως τοῦ Βεζουβίου. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἀπέθανεν ὁ Πλίνιος ὁ Πρεσβύτερος, προσπαθῶν νὰ μελετήσῃ τὰ φαινόμενα τῆς ἐκρήξεως. Κατὰ τὸ 1799 οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μακντόλαντ ἐνίκησαν παρ' αὐτὴν τοὺς Νεαπολιτανοὺς τοῦ καρδιναλίου Ρούφφο, βοηθουμένους ὑπὸ ἀγγλικοῦ σώματος στρατοῦ.
Μ. Δ. Β

Καστελλὰν Castellan), **Ἀντώνιος**. Γάλλος περιηγητής, ζωγράφος, γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων. Περιηγηθεὶς τὴν Ἀνατολήν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν, συνέλεξε πλεῖστα ἐξ αὐτῶν καλλιτεχνήματα. Ἔγραψε: «Lettres sur la Morée et les îles de Cérigo, Hydra et Zante» (Paris 1808), καθὼς καὶ «Lettres sur la Grèce. l'Hellespont et Constantinople, faisant suite aux lettres sur la Morée» (Paris 1811). Αἱ εἰς τὰ ἔργα του ταῦτα περιεχόμεναι εἰκόνες ἐχαράχθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐπινοήσαντος ἰδιαιτέραν πρὸς τοῦτο μέθοδον. Περιγράφει δ' ὁ Καστελλὰν πιστῶς καὶ μετὰ γλαφυρότητος καὶ χάριτος τὰ ἤθη, τοὺς τρόπους καὶ τὴν ζωὴν ἐν γένει τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη. Μέρος τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα περιηγήσεώς του μεταφρασθὲν ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ «Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ» τοῦ ἔτους 1882 (σ. 420—434).
Δ. Π. Π.

—**Καστελλὰν** (Castellane), *Ἐσπρὶ - Βίκτωρ -*

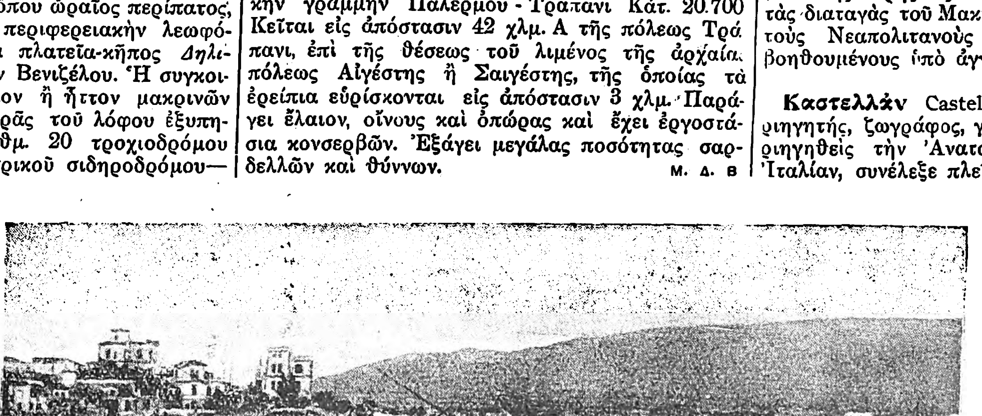

Ἄποψις τῆς Καστέλλας.

Digitized by Google

Ελισάβετ-Βονιφάτιος κόμις—. Γάλλος στρατάρχης (1788—1862). Καταταχθεὶς ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης τῷ 1804, διεκρίθη καὶ προήχθη ταχέως εἰς ἀνθυπολοχαγόν. Μετέσχε τῶν εἰς Ἱσπανίαν, Γερμανίαν καὶ Ρωσίαν ἐκστρατειῶν, ὅπου διὰ τὴν ἀρίστην διαγωγήν του ἐγένετο διοικητὴς τῆς τιμητικῆς φρουρᾶς. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μ. Ναπολέοντος παρέμεινεν εἰς τὸν στρατόν, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸ βασιλικὸν καθεστὼς μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, ὁπότε ἐτέθη εἰς ἀποστρατείαν. Ἐπανῆλθε ταχέως εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ ἐτοποθετήθη ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Γ' ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Λυών. Κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα τὴν 2 Δεκεμβρίου 1851 γεγονότα παρεκώλυσε διὰ τῆς σθεναρᾶς στάσεώς του τὴν ἔκρηξιν παντὸς σοβαροῦ κινήματος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ὁ Ναπολέων τὸν ἀντήμειψεν, ὀνομάσας αὐτὸν τῷ 1852 γερουσιαστὴν καὶ στρατάρχην τῆς Γαλλίας. Μ.Ν.Δ.

Καστελλὰν (Castellane) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν Προβηγκίᾳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βερντόν, εἰς ὕψος 900 μ. Κάτ. 2.858. Εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ Salinium. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὠχυρώθη, κατασκευασθείσης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μονοτόξου γεφύρας ὕψους 100 μ. Ἔχει ἁλατούχους πηγάς, ὀρυχεῖα γύψου καὶ κεραμοποιεῖα. Μ. Δ. Β.

— **Καστελλὰν** (Castellan) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς ΝΑ Γαλλίας, περιλαμβανομένη εἰς τὰς Προβηγκιανὰς Ἄλπεις. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτῆς εἶναι ἡ *Κορντέϋ*, ἔχουσα ὕψος 2.117 μ. Μ. Δ. Β.

Καστελλάνα (Castellana) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Ἀπουλίᾳ, παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Μπάρι-Πουτινιάνο, εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. ΝΑ τῆς πόλεως Μπάρι. Κάτ. 11.400. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ἐλαίου καὶ παράγει οἶνον, ἀμύγδαλα καὶ δημητριακά. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἐρείπια μεσαιωνικῶν κτιρίων καὶ ρωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν εἶχεν ἑλληνικὴν παροικίαν, πιθανῶς βυζαντινῆς προελεύσεως. Μ. Δ. Β.

Καστελλανέτα (Castellaneta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μπάρι-Λέτσε-Τάραντος καὶ εἰς ἀπόστασιν 37 χλμ. ΒΔ τοῦ Τάραντος. Κάτ. 10.000. Εἶναι πόλις γεωργική, παράγουσα ἔλαιον, βάμβακα, πορτοκάλλια, οἶνον καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Εἶναι πόλις παλαιὰ καὶ ἦτο ἄλλοτε ὠχυρωμένη. Μ. Δ. Β.

καστελλανία (ἡ), ἢ **καστελλανίκιον** (τό). Ἐλέγετο οὕτω τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ δικαιοδοσία τοῦ *καστελλάνου* (βλ. λ.), καθὼς καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν διοικητικὴ περιφέρεια. Ν. ΚΛΣ

Καστελλᾶνοι *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τῆς νήσου Κερκύρας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Τὸ ἓν ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Ἀρκαδάδων καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 374, τὸ δὲ ἕτερον εἶναι ἕδρα κοινότητος, κεῖται πρὸς Ν τῆς πόλεως Κερκύρας, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ 2 δημοτικὰ σχολεῖα, ἀριθμεῖ δὲ κατοίκους (1928) 790. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Καμάρα* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.071. Χ. Δ.

καστελλᾶνος (Castellanus) (ὁ). Ἐκαλεῖτο οὕτω παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ὁ κάτοικος τοῦ καστέλλου (castellum), δηλαδὴ τοῦ μικροῦ κάστρου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸ συνοικισμῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ στρατιωτικοὶ οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν φύλαξιν τοῦ καστέλλου. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, καθὼς καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, *καστελλᾶνος* ἐλέγετο ὁ «ἄρχων τῆς φυλάξεως», ἤτοι ὁ φρούραρχος τοῦ καστέλλου ἢ καστελλίου, ἐνῷ οἱ ἐν αὐτῷ στρατιωτικοὶ καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ ἐν αὐτῷ κάτοικοι ἐλέγοντο *καστελλιανοί*. Τὸ ἀξίωμα τοῦ καστελλάνου ἐλέγετο *καστελλανία* καὶ *καστελλανίκιον*, διέφερε δὲ τοῦ τοῦ φρουράρχου τοῦ κάστρου (ὅστις ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν *καστροφύλαξ* ἢ *προκαθήμενος τοῦ κάστρου* ἢ *πρεβεδοῦρος τοῦ κάστρου* ἢ *ἔπαρχος τοῦ κάστρου*), καθ' ὅσον τοῦ μὲν καστελλάνου ἡ δικαιοδοσία ἦτο στρατιωτικὴ καὶ πολιτική, ἐκτεινομένη ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς μικρᾶς διοικητικῆς περιφερείας (ὑποδιαιρέσεως τοῦ θέματος), τῆς ὁποίας ἕδρα ἦτο τὸ καστέλλιον, καὶ ἥτις ἐλέγετο καστελλανία, ἐνῷ ἡ τοῦ καστροφύλακος ἦτο καθαρῶς στρατιωτική, περιοριζομένη εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ κάστρου. Ν. ΚΛΣ

Καστελλάντσα (Castellanza) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Λομβαρδίᾳ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀλόνα, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Μιλάνου. Κάτ. 6.588. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς καὶ τροχιοδρομικῶς μετὰ τοῦ Μιλάνου καὶ εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον. Μ. Δ. Β.

Καστελλάτσο ***Μπόρμιντα*** (Castellazo Bormida) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ Πεδεμοντίῳ, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Μπόρμιντα πρὸς τὸν Ὄρμπα, εἰς ἀπόστασιν 12 χιλ. ΝΔ τῆς Ἀλεξανδρείας, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 7.200. Εἶναι προάστειον τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ παράγει γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Μ. Δ. Β.

Καστελλεόνε (Castelleone) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Λομβαρδίᾳ, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Σέριο καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κρεμόνα-Μπέργκαμο. Κάτ. 7.900. Παράγει γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἐκαλεῖτο πρότερον *Καστὲλ-Μανφρέντι*. Καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα ἐπανῳκοδομήθη τῷ 1188 ὑπὸ τὸ σημερινὸν του ὄνομα. Μ. Δ. Β.

Καστέλλης. Ὄνομα εὐγενοῦς οἴκου, ὁρμωμένου ἐκ τοῦ πλησίον τῆς Βενετίας Ταρβισίου (Treviso). Εἰς αὐτὸν ὁ δοὺξ τῆς Νάξου Σανοῦδος παρεχώρησε τὴν Κύθνον, τῆς ὁποίας ἐδυνάστευσε μόλις ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν, ἀπὸ τοῦ 1322 μέχρι τοῦ 1337. Οἱ Καστέλλαι συνεδέοντο μετὰ τῶν Καταλωνίων τῆς Ἀττικῆς, οἵτινες καὶ προσείλκυσαν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δ. Π. Π.

— **Καστέλλης, *Αὐγερινός***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σαλώνων, ἀκολουθῶν τὸν Γκούραν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐπολέμησε καὶ διεκρίθη εἰς τὰ Βασιλικά, τὰ Σάλωνα, τὸν Μαραθῶνα καὶ τέλος τὴν Ἀκρόπολιν κατὰ τὴν πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ, ὁπότε ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Σερπετζὲν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1827. Γ. Δ. Κ.

Καστέλλι *[Παραλ Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διαφόρων θέσεων ἐν Κρήτῃ, ἐξ ὧν αἱ ἐνδιαφέρουσαι τὴν ναυτιλίαν εἶναι: ἐπὶ τῆς Β ἀκτῆς, τὸ *Καστέλλι Μυλοποτάμου* (βλ. *Πάνορμον*), χωρίον ἀποτελοῦν ἄριστον γνώρισμα ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τοῦ Χονδροῦ Κάβου (πλάτ. 35° 25' $^1/_2$ Β, μῆκ. 24° 43' $^1/_4$ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia western portion). Ἐπὶ τῆς Ν ἀκτῆς τὸ χερσονησίζον *Καστέλλι Σελίνου* (πλάτ. 35° 13' Β, μῆκ. 23° 40'' Ἀν., σχηματίζον τὰ ἀμφίδυμα ἀγκυροβόλια Σελίνου ἢ Φραγκοκαστέλλι καὶ Παλαιοχώρας καὶ φωτισθησόμενον προσεχῶς (1930) διὰ φάρου Ἄγκα-Νταλὲν λευκῶν ἀναλαμπῶν 19 μιλλίων. Σ. Ε. Λ

— **Καστέλλι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 280.

— **Καστέλλι** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.280. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ τηλεφωνεῖον, ἑξατάξιον γυμνάσιον καὶ δασαρχεῖον καὶ εἶναι ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου Σελίνου. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Καμάρα* (κάτ. 200).

— *[Ἱστορ.]* Ἡ κωμόπολις αὕτη, ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως Κισάμου, ὠχυρώθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν διὰ τείχους τῷ 1555, ἔκτοτε δὲ ὠνομάσθη Καστέλλι. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Κρητῶν τῷ 1570 ὑπὸ τὸν Καντανολέον ἡλώθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀνακτηθεῖσα μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1645. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν τουρκικὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης (1669), καταπλεύσας ὁ ἐνετικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μοτσενῖγον εἰς τὰ κρητικὰ ὕδατα (1692), ἐξώθησεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Κρῆτας, οἵτινες πολιορκήσαντες τὸ Καστέλλι ἐξεπόρθησαν αὐτό, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἐγκαταλειφθέντων τῶν Κρητῶν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, οἱ Τοῦρκοι ἀνακατέλαβον αὐτό. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, οἱ Κρῆτες προσβαλόντες τοὺς Τούρκους τῆς ἐπαρχίας Κισάμου, ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς (Φεβρουάριον 1823) νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ Καστέλλι, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπολιόρκησαν, ἐνῷ συγχρόνως 2 ὑδραϊκὰ πλοῖα ἀπέκλειον αὐτὸ καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Τὴν 20 Μαΐου 1823 ἀπεβιβάσθη πρὸ τοῦ Καστελλίου ὁ νέος ἁρμοστὴς τῆς Κρήτης Ἐμμ. Τομπάζης, ἐπὶ κεφαλῆς 600 ἐπικούρων, ἐν Ἑλλάδι στρατολογηθέντων, καὶ 5 πολεμικῶν πλοίων. Οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ ν' ἀπέλθωσι διὰ θαλάσσης εἰς Χανιά, οὕτω δὲ ἀνυψώθη ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Καστελλίου ἡ ἑλληνικὴ σημαία (23 Μαΐου 1823). Τῷ 1825 τὸ Καστέλλι κατελήφθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 οἱ Τοῦρκοι τῆς Κισάμου ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Καστελλίου καὶ ὁρμώμενοι ἐκεῖθεν ἐδῄουν τὴν χώραν. Μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου 1866 οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς συνταγματάρχην Βυζάντιον, ταγματάρχην Φρουδάκην κ.λ.π. ἐπολιόρκησαν τὸ Καστέλλι, μετὰ ματαίους ὅμως ἀγῶνας, καθ' οὓς ἔπεσεν ὁ τελευταῖος, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν.

— **Καστέλλι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεραμπέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 430. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Δωριὲς* (κάτ. 135) καὶ *Σίγουσο* (κάτ. 15).

— **Καστέλλι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 950. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Διαβαΐδε* (κάτ. 190), *Κροδουλιανὸ* (κάτ. 110) καὶ *Λαγὸς* (κάτ. 110).

— **Καστέλλι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 830. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Γαλένι* (κάτ. 15), *Δουρμπουτζῆ* (κάτ. 100), *Καλοῦ* (κάτ. 50), *Καρκαδιώτισσα* (κάτ. 83), *Μετόχι Τσαγκαράκη* (κάτ. 120) καὶ *Ρουκάνι* (κάτ. 55).

— **Καστέλλι, *Τσιφοὺτ*—** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄνω Ἀκρίων τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 96. Ὠνομάσθη Καστέλλι ἐκ τοῦ ἐγερθέντος ἐκεῖ φρουρίου ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Τῷ 1453 ὁ ἐν Ρεθύμνῃ διαμένων Ἑβραῖος Μαυρογόνατος, προδώσας τοὺς Σήφην Βλαστόν, Ἰωάννην καὶ Γεώργιον Γαβαλᾶδες, Ἰωάννην Μελισσηνὸν καὶ Γεώργιον Ἀργυρόπουλον, ὡς ἐργαζομένους πρὸς ὑποκίνησιν ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ἐπέτυχεν ἐκ μέρους τῆς Ἑνετίας νὰ συνοικισθῶσι πολλοὶ τῶν ἐν Κρήτῃ Ἑβραίων καὶ εἰς τὸ φρούριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ἐπωνομάσθη *Τσιφοὺτ-καστέλλι*. Ν. ΚΛΣ

— **Καστέλλι *Καλαβρύτων*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ τέως δήμου Κλειτορίας τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, κείμενον παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Κλείτορος ποταμοῦ. Κάτ. (1928) 208. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Προφανῶς ὠνομάσθη οὕτως ἔκ τινος φραγκικοῦ φρουρίου καὶ ὀχυρώματος, κειμένων ἐπὶ δύο ἑκατέρωθεν τοῦ χωρίου ὑψουμένων βουνῶν. Τοῦ φρουρίου τούτου σῴζονται ἱκανὰ λείψανα. —Ω.

— **Καστέλλι** (Castelli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τοῖς Ἀβρουζίοις. Κάτ. 3.262. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 42 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Τέραμο καὶ ἔχει βιομηχανίαν κεραμουργίας. Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἦτο κέντρον σπουδαίας βιομηχανίας πορσελλάνης. Μ. Δ. Β.

Καστέλλι (Castelli), ***Ἰγνάτιος - Φραγκῖσκος***. Αὐστριακὸς ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1781—1862). Μέχρι τοῦ 1840 ἦτο δημόσιος ὑπάλλος, γράφων συγχρόνως καὶ θεατρικὰ ἔργα, εἶτα δὲ ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν φιλολογίαν, γενόμενος καὶ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου τῆς αὐλῆς. «Τὰ πολεμικὰ τραγούδια» του, ἀφιερωμένα εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν, τὸν κατέστησαν δημοφιλῆ, μάλιστα μετὰ τὴν ἐξορίαν του ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος (1809). Ἔγραψε, μετέφρασεν ἢ διεσκεύασεν 100 περίπου θεατρικὰ ἔργα, παρασταθέντα ἀπὸ σκηνῆς καὶ ὧν τὰ πλεῖστα ἐξεδόθησαν εἰς τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ, ἐκδοθέντα τῷ 1844 εἰς 15 τόμους. Ἐξ αὐτῶν μεγίστην ἐπιτυχίαν ἔσχεν «Ἡ τυχερὴ κάλτσα», σάτιρα κατὰ τῶν ἀσημάντων ἀλλ' ἐκ τύχης ἀναδειχθέντων ποιητῶν. Τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον αὐτοῦ, εἰς ὃ καὶ ὀφείλει τὴν φήμην του, εἶναι τὰ ποιήματά του, γραφέντα εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Κάτω Αὐστρίας. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ «Ἀπομνημονεύματα» (1861), εἰς τὰ ὁποῖα περιγράφεται χαριέστατα ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Βιέννης τοῦ 1848. Θ. Κ.

Καστέλλια, *Τὰ δύο* — *[Γεωγρ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐννοοῦντο τὰ ἀντικρύζοντα ἄλληλα *Καστέλλι τοῦ Μοριᾶ* (*Ρίον*) καὶ *Καστέλλι τῆς Ρούμελης* (*Ἀντίρριον*). Γ. Δ. Κ.

Καστελλιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 872. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κάτω Καστελλιανὰ* (κάτ. 222), *Ἐπάνω Καστελλιανὰ* (κάτ. 199), *Δεμάτι* (κάτ. 300), ἡ μονὴ *Ἅγιοι Ἀπόστολοι* (κάτ. 12), *Φαβριανὰ* (κάτ. 18) καὶ *Φιλίππου* (κάτ. 65). Ἡ ὀνομασία ὀφείλεται εἰς φρούριον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐπὶ ὑψηλοῦ παρὰ τὸ χωρίον Φιλίππου λόφου, φέροντος τὸ ὄνομα Castel Belveder, κτισθὲν ἢ ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τῶν Γενουατῶν. Παρὰ τὸ χωρίον τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πόλις *Στῆλαι*. Ε. Γ.

καστελλιανοὶ (οἱ) *[Βυζαντ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ στρατιῶται οἱ ἐγκατεστημένοι ἔν τινι *καστελλίῳ* (βλ. λ.) πρὸς ἄμυναν αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

καστέλλιον (τό), καὶ *κάστελλος* (ὁ) (=πύργος). Παρὰ Βυζαντινοῖς ὠνομάζοντο οὕτω τὸ μικρὸν κάστρον καθὼς καὶ οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ κάστρου προμαχῶνες ἢ πύργοι, καθὼς καὶ οἱ πύργοι τῶν πολεμικῶν πλοίων. Πλοῖα φέροντα τοιούτους πύργους ἐλέγοντο «καστελλωμένα πλοῖα» καὶ «καστελλᾶτοι κάραβοι», δηλαδὴ πυργωτά. Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῶν κάστρων καστέλλια, καθὼς καὶ οἱ ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν ἐγειρόμενοι πύργοι ἐκαλοῦντο καὶ *πυργοκάστελλα*.

Ἐνίοτε πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀμύνης κάστρου τινὸς ἀνηγείροντο ἐπὶ τῶν τειχῶν αὐτοῦ καὶ *κάστελλα* (πύργοι) ἐκ ξύλων. Οἱ τοιοῦτοι πύργοι ἐλέγοντο *ξυλοκάστελλα*. Οἱ Βυζαντινοὶ ἀνήγειρον πλεῖστα φρούρια μικρά, δηλαδὴ καστέλλια, εἰς τε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς πρὸς ὑπεράσπισιν σπουδαίων στρατηγικῶν σημείων ἢ γραμμῶν ὁλοκλήρων. Τινὰ τούτων ἦσαν ἀρκετὰ μεγάλα, ὥστε συχνότατα συνεχέοντο μετὰ τῶν μικροτέρων *κάστρων* (βλ. λ.),

Digitized by Google

Ὁ φρούραρχος τοῦ καστελλίου ὠνομάζετο *καστελλᾶνος*, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται *καστελλιανοί*. Καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, τήν τε χέρσον καὶ τὴν νησιωτικήν, ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν μετέπειτα Φράγκων κατακτητῶν ἄπειρα καστέλλια, ὧν ἄλλα μὲν σῴζονται μέχρι σήμερον, ἄλλων δὲ διετηρήθησαν τὰ ὀνόματα μόνον ὡς τοπονύμια, εἰς ὀνομασίας χωρίων κτλ. (*Καστέλλι, Καστέλλα, Καστελλιανά, Κάστελλος κ. ἄ.*) Ν. ΚΛΣ

Καστέλλιον [*Βυζαντ.*]. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (*Προκοπ.*, Περὶ Κτισμ. Δ' 4). Α. Θ. Σ.

— **Καστέλλιον** (τὸ) [*Βυζαντ.*]. Κοινὴ ὀνομασία παρὰ Βυζαντινοῖς τοῦ *Ἐπταπυργίου* (βλ. λ.).

— **Καστέλλιον *τῶν Θεοδοσιανῶν*** [*Βυζαντ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο φρούριόν τι ἐν Βυζαντίῳ, κτισθὲν κατά τινα παράδοσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, πενθεροῦ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Μαυρικίου, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ, κινδυνεύοντος νὰ πυρποληθῇ ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Βουλγάρων. Ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ, κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ, διαδεχθέντος τὸν Μαυρίκιον τῷ 602, ἐκρεμάσθη καὶ ἐτοξεύθη ὁ κατ' αὐτοῦ συνωμοτήσας Σκρίβων Μαυρίκιος. Α. Θ. Σ.

Καστέλλιον [*Γεωγρ.*]· βλ. *Καστέλλι*.

Καστέλλο [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ νοτία τῆς Καρπάθου ἐσχατιὰ (πλάτ. 35°24'00" Β., μῆκ. 27°09'36" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Kasso and Scarpanto islands) καὶ ὅρμος, οὗ τὸ ἕτερον κέρας τὸ νησίον *Νησάκι*, διανοιγόμενος εἰς τὸ Ν. τμῆμα τῆς ἀκτῆς *Πλατὺ Ἀκρωτήρι*, ΝΔ. τῆς νήσου. Τοῦ Πτολεμαίου (Ε, β, 34) ὁρίζοντος τὰς συντεταγμένας τοῦ Θοαντείου ἄκρου (πλάτ. 35°1/3, μῆκ. 57°), τοῦ Ποσειδίου πόλεως (πλάτ. 35 25/60, μῆκ. 57°1/3), καὶ τοῦ Ἐφιαλτίου ἄκρου (πλάτ. 35°1/3, μῆκ. 57°1/3) ἡ ταυτότης τοῦ Καστέλλο πρὸς τὸ *Θοάντειον* εἶναι προφανής. Σ. Ε. Λ.

Καστέλλο, ἢ ***Καστέλλι*** (Castello ἢ Castelli). —1) ***Βερνάρδος,*** Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1557—1629). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Λουκᾷ Καμπιάζο καὶ τῷ Ἀνδρέᾳ Σεμίνι, συνεπλήρωσε δε τὰς σπουδάς του διὰ μακρᾶς διαμονῆς εἰς τὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας. Ἐξειργάσθη ἰδίᾳ θρησκευτικὰς συνθέσεις («Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου», «Ὁ Γολγοθᾶς» κλπ.) καὶ εἰκονογράφησε τὴν «Ἀπελευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλὴμ» τοῦ Τορκουάτου Τάσσου.

—2) ***Ἰωάννης - Βαπτιστής,*** ὁ ἐπιλεγόμενος *Γενοβέζος*. Ἰταλὸς ζωγράφος, ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω (1547—1637). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Λουκᾷ Καμπιάζο, ὃν ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς μικρογράφος.

—3) ***Βαλέριος.*** Ἰταλὸς ζωγράφος (1625—1659), υἱὸς τοῦ Βερνάρδου Καστέλλο. Παρὰ τὴν βραχύτητα τοῦ βίου του ἀπέκτησε μεγάλην φήμην. Ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Κορρεγίου. Ἔργα του ἀπόκεινται ἐν Γενούῃ καὶ Φλωρεντίᾳ ἰδίως. Ι. Μ. Π.

— **Καστέλλο** (Castello), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής,*** ὁ ἐπιλεγόμενος *el Bergamasco*. Ἰταλὸς ζωγράφος, γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων (1509—1569). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Λουκᾷ Καμπιάζο, μετέβη δὲ κατὰ πρόσκλησιν Φιλίππου τοῦ Β' εἰς Ἱσπανίαν, ἔνθα εἰργάσθη εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Ἀλκάσαρ τῆς Μαδρίτης καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἐσκουριάλ. Ἔσχε δύο υἱούς, τὸν *Νικόλαον* καὶ τὸν *Φαβρίκιον*, οἵτινες εἰργάσθησαν ὡς ζωγράφοι ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ τῆς Ἱσπανίας. Ἔργα τοῦ δευτέρου ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον Πράντο τῆς Μαδρίτης. Ι. Μ. Π.

Καστελλοβρέταρα [*Βυζαντ.*]. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ

Καστελλόνοβο [*Βυζαντ.*]. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ. Α. Θ. Σ.

Καστελλόριζον. Ἡ ἀνατολικωτάτη νῆσος τῶν Νοτίων Σποράδων τοῦ Αἰγαίου, ἀπέχουσα 75 μίλ. ἀκριβῶς πρὸς Ἀν τῆς Λίνδου τῆς Ῥόδου καὶ διέχουσα τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς 1 1/4 μιλ. Εἶναι ἐπιμήκης 3 1/2 μιλ. ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ καὶ 1 1/2 μιλ. εὐρεῖα, παρουσιάζουσα τὸ μέγιστον ὑψόμετρόν της 825 ποδ. (=252 μέτρ.) κατὰ τὴν κορυφήν της (πλάτ. 36°07' 1/3 Β. μῆκ. 29°38' 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnù).

— [*Γεωγρ.*]. ***Ὄνομα.*** Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων καλεῖται *Μεγίστη*, εἴτε διότι εἶναι ἡ μεγίστη κατὰ τὴν ἔκτασιν ὅλων τῶν πέριξ νησίδων, τοῦθ' ὅπερ φαίνεται καὶ πιθανώτερον, εἴτε διότι ὁ πρῶτος οἰκιστής της ὠνομάζετο Μεγιστεὺς κατὰ πληροφορίαν Ἀλεξάνδρου Κορνηλίου, τοῦ ἐπικληθέντος Πολυΐστορος, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζάντιος. Ὁ Στράβων (XIV, 3, 7) τὴν ὀνομάζει καὶ *Κισθήνην*. Οἱ Ἄραβες καλοῦσι *Μαγιάς* τὴν νῆσον καὶ *Μαγιάσον* τὸν κάτοικον, οἱ δὲ Τοῦρκοι *Μεΐς* καὶ *Μεϊσλῆν*. Τὸ ὄνομα *Καστελλόριζον* (Castellorizo) ἔλαβε κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἀκριβέστερον δὲ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὁπότε Φερδινάνδος ὁ ντ' Ἐρέντια, ὄγδοος μάγιστρος τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, κατεσκεύασε τὸ φρούριον τὸ δεσπόζον τοῦ λιμένος, πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἢ μᾶλλον ἀνεκαίνισε τὸ ἀρχαῖον τὸ κτισθὲν ὑπὸ Σωσικλέους Νικαγόρα ἐξ Ἄμου τῆς Ῥόδου. Ἡ ὀνομασία, σημαίνουσα ἐρυθρὸν φρούριον, ὀφείλεται εἰς τὸ ἐρυθρωπὸν χρῶμα τῶν βουνῶν καὶ τῶν βράχων τῆς νήσου καὶ ὄχι, ὡς διατείνονται μεσαιωνικοί τινες συγγραφεῖς, εἰς τὰ οἰκόσημα τοῦ Φερδινάνδου ντ' Ἐρέντια, ἐπὶ τῶν ὁποίων παρίσταντο ἑπτὰ πύργοι χρυσοῦ χρώματος ἐπὶ ἐρυθροῦ πεδίου. Ἐκ τῶν Εὐρωπαίων περιηγητῶν οἱ μὲν Γάλλοι ὀνομάζουσι τὴν νῆσον Chatel Roux καὶ Château Rouge, οἱ δὲ Ἰταλοὶ Castello Rosso, Castello Ruzzo, Castello Russo καὶ Castello Rugio. Εἰς τὴν ἱστορίαν Νεκταρίου τοῦ Κρητὸς ἀναφέρεται *Καστελλόρουσον*, εἰς πατριαρχικὴν δὲ ἀπανταχοῦσαν (ἐγκύκλιον) τοῦ 1640 *Καστελλόροιζο* καὶ *Καστελλόρουζο*.

Ἔδαφος, κάτοικοι. Τὸ Καστελλόριζον εἶναι νῆσος ξηρὰ καὶ ἄγονος. Δὲν παράγει τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ὀλίγων σταφυλῶν καὶ ἄλλων ὀπωρῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Παλαιότερον ὑπῆρχον ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν

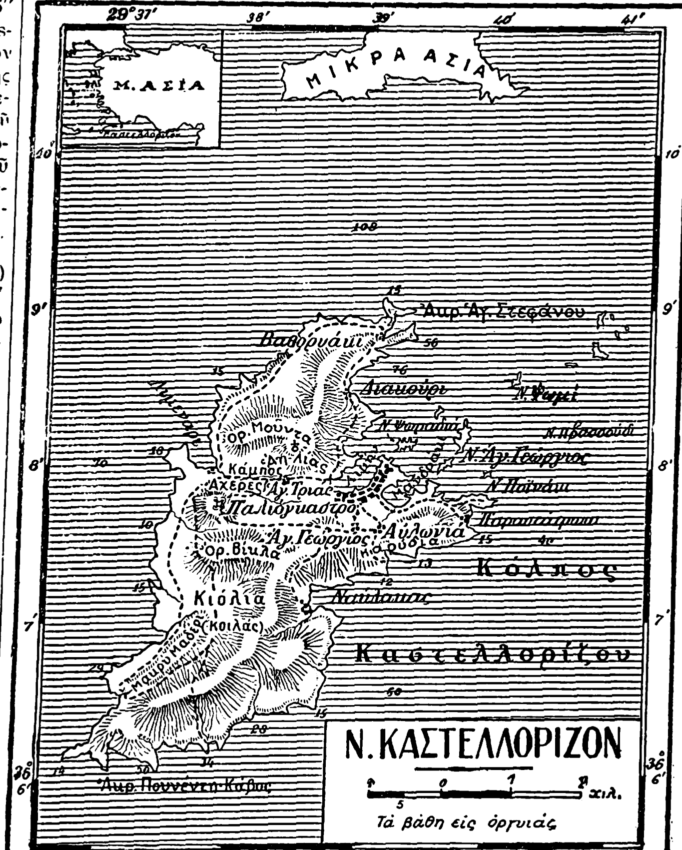

ἐλαιόνδεδρα· ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἀριθμός των ἠλαττοῦτο. Ὅλα τὰ χρήσιμα πρὸς τὸ ζῆν εἰσάγονται ἔξωθεν. Οἱ περιηγηταί, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς ἐπεσκέφθησαν τὴν νῆσον, ζωγραφίζουν μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὸ πετρῶδες, ἄνυδρον καὶ ἄφορον αὐτῆς, τονίζοντες ὅτι ἐξ ἅπαντος ἡ Μεγίστη κατῳκήθη ἀνέκαθεν χάριν τοῦ ἀσφαλεστάτου λιμένος της. Διὰ τοῦτο ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοί της ἔζων ἐκ τῆς θαλάσσης, εἴτε διασχίζοντες ὡς ναυτικοὶ μὲ τὰ ἱστιοφόρα των τὴν Ἀ. Μεσόγειον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, εἴτε ὡς δύται ἀποσπῶντες ἀπὸ τῶν βυθῶν τῆς θαλάσσης πολυτίμους σπόγγους, εἴτε ὡς ἁλιεῖς ἁλιεύοντες εἰς τὰς πλησιεστέρας των ἀκτὰς ἰχθῦς, μαλάκια καὶ ὄστρεα. Μὲ τὰ ἱστιοφόρα των διενήργουν ἀξιολόγους μεταφορὰς ἐμπορευμάτων, ἀλλὰ ἐξήσκουν καὶ οἱ ἴδιοι σοβαρώτατον ἐμπόριον. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐξέπεμψαν κατὰ μῆκος τῶν λυκιακῶν παραλίων τὰς ἀποικίας *Καλαμάκι, Ἀντίφελλον, Μύρα, Κάκαβα* καὶ *Φοίνικα*, πολίχνας κατοικουμένας μόνον σχεδὸν ὑπ' αὐτῶν μέχρι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Εἰς ταύτας συνεκεντρώνοντο τὰ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀνατολίας μεταφερόμενα πρὸς ἐξαγωγὴν διὰ καστελλοριζιακῶν πλοίων ἐμπορεύματα. Ἐκ τῶν ναυτιλιακῶν καὶ ἐμπορικῶν τούτων ἐπιχειρήσεων οἱ Μεγιστεῖς εἰσέφερον πολλὰ πλούτη εἰς τὴν γενέτειράν των, ἡ δὲ νῆσός των ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ πλουσιωτάτη τῶν δώδεκα ἀδελφῶν της.

Ἡ πόλις συγκεντροῦσα τὸ ὅλον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς Α., Ν. καὶ Δ. ἀκτῆς τοῦ λιμένος· τῆς νήσου ὅμως οὔσης ἀπολύτως ἀνύδρου καὶ λίαν ἀγόνου, οἱ κάτοικοι ἀρδεύονται ἀπὸ δεξαμενῶν (ἄχερες) περισυλλεγουσῶν τὰ ὄμβρια ὕδατα, προσκομίζουσι δὲ τὰ τρόφιμά των ἀπὸ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς.

Πληθυσμός. Οἱ κάτοικοι τοῦ Καστελλορίζου εἶχον ὑπερβῆ, πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, τὰς 8.000. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς κοινότητός των ὑπερέβαινεν ἐτησίως τὰς 3.000 χρυσᾶς λίρας, τουτέστιν 1.250.000 σημερινὰς δραχμάς. Διετήρουν ὀκτατάξιον σχολὴν ἀρρένων (τὴν Σαντραπεΐαν, ἐκ τοῦ ἱδρυτοῦ της Λ. Σαντραπὲ) καὶ ἑξατάξιον παρθεναγωγεῖον, ἔχον τμῆμα μικρῶν τάξεων ἐν τῇ συνοικίᾳ Πηγαδίων, κοινοτικὸν φαρμακεῖον κ.τ.λ. Ἔχουσι πολλοὺς ὡραίους ναούς, ὧν μεγαλοπρεπέστατος ὁ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Αἱ γυναῖκες τοῦ Καστελλορίζου ἐξακολουθοῦν νὰ φέρουν γραφικωτάτην καὶ μεγαλοπρεπῆ ἐγχώριον ἐνδυμασίαν· οἱ ἄνδρες ὅμως ἀπὸ δύο δεκαετηρίδων ἀντικατέστησαν τὴν ἐντόπιον αἰγαιοπελαγιτικὴν διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς. Μετὰ τὰς ξένας κατοχὰς ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἤρχισε βαθμηδὸν ἐκπατριζόμενος. Σήμερον τὸ Καστελλόριζον ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 1500 μόνον κατοίκους. Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

— [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὁ *ὅρμος* τοῦ Καστελλορίζου σχηματίζεται ἐν τῇ ΒΑ ἀκτῇ τῆς νήσου, ἀνοικτὸς πρὸς τὸ α' τεταρτοκύκλιον καὶ διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Νίφτι* (ΝΑ κέρας) καὶ *Διακοῦρι* (ΒΑ). Ἀπὸ τοῦ μέσου δὲ τῆς Ν ἀκτῆς του χωροῦσι πρὸς ΒΒΑ δύο παράλληλα ζεύγη νησίων *Ἀγριλιὰ - Ἀγρέλι* ΝΑ, *Πολυφάδος* καὶ *Ψωραδιὰ* ΒΔ, σχηματίζοντα μετὰ τῶν μεσολαβούντων κατ' αὐτὰ μυρμήκων εἶδος κυματοθραυστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ἐξωτερικὸν ἀγκυροβόλιον. Ὁ δὲ κυρίως τοῦ Καστελλορίζου λιμήν, μικρὸς ἀλλ' ἀσφαλέστατος, εἰσδύει ἐν τῷ ΝΝΔ τοῦ ὅρμου μυχῷ, ἔχων Ἀν. (ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι) τὴν ἐφ' ἧς τὸ φρούριον τοῦ Καστελλορίζου ἀπορρῶγα ἐξ ἐρυθρωποῦ βράχου κεφαλήν· ἡ εἴσδυσίς του εἶναι 350 μέτρων, τὸ δὲ εὖρός του 230 μέτρ., μὲ βυθὸν 8 ὀργυιῶν ἀμμοπηλώδη, λίαν ἐπίβολον εἰς τὰς ἀγκύρας, καὶ ὡραῖον ψαμμαθῶνα εἰς τὸν μυχόν του. Σ. Ε. Λ.

— [*Ἱστορ.*] Ἡ νῆσος κατῳκεῖτο ἀπὸ παμπαλαίων χρόνων, καθὼς μαρτυροῦσιν οἱ ἐν σπηλαίοις συχνὰ εὑρισκόμενοι λεῖοι λίθινοι πελέκεις, τοὺς ὁποίους οἱ Μεγιστεῖς καλοῦσιν «ἀστροπελέκια». Ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχουν ὄχι μόνον πολυγωνικὰ καὶ ἰσοδομικὰ τείχη, ἀλλὰ καὶ κυκλώπεια· ἐκ τούτων καὶ ἐκ τάφων λακκοειδῶν ἢ λελαξευμένων ἐπὶ βράχου καταφαίνεται, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς κατῳκεῖτο ἡ μικρὰ νῆσος. Ἐντὸς σαρκοφάγου ἀνακαλυφθείσης ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐκχωματισθείσης κατὰ τὸ 1913 εὑρέθη ἄριστα διατηρούμενος χρυσοῦς στέφανος μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ὡς φαίνεται, ἀρίστης τέχνης· οὗτος ἀπόκειται εἰς τὴν μυκηναϊκὴν αἴθουσαν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδωρήθη ὑπὸ τῆς κοινότητος Καστελλορίζου μόλις εὑρεθείς.

Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νῆσον, ἦσαν Δωριεῖς· τοῦτο πιστοῦται καὶ ἐκ τῆς δωρικῆς διαλέκτου τῶν σῳζομένων ἐν αὐτῇ ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι μητρόπολίς της ἦτο ἡ Ῥόδος, τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς πόλεις μετὰ τῆς Κνίδου, Ἁλικαρνασσοῦ καὶ Κῶ εἶχον ἀποτελέσει, ὡς γνωστόν, τὴν ἀρχαίαν δωρικὴν ἑξάπολιν μὲ κέντρον τὸ παρὰ τὸ Τριόπιον ἀκρωτήριον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Οἱ παλαιοὶ Μεγιστεῖς ἰδιαζόντως ἐτίμων τὸ Λύκιον Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος ἔν τινι ἐπιγραφῇ τῆς νήσου προσαγορεύεται καὶ *Μεγιστεὺς* καὶ τοῦ ὁποίου τὴν κεφαλὴν φέρουσιν ὡρισμένα ἀργυρᾶ νομίσματα (δραχμαὶ) τῆς νήσου ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἄλλης φέρουσι τὸ ῥοδιακὸν ῥόδον μὲ τὰ ἀρχικὰ ΜΕ τῆς λέξεως *Μεγιστέων*. Ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος περίφημος καὶ χρηστήριον ὑπῆρχεν ἐν τῇ οὐχὶ πολὺ τῆς Μεγίστης ἀπεχούσῃ Λυκιακῇ πόλει τῶν Πατάρων, παρὰ τὸν Ξάνθον ποταμόν, ὅπου κατά τινας μυθολογικὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων ἐλούσθη ὑπὸ τῆς μητρός του Λητοῦς βρέφος ὢν ὁ θεῖος Μουσηγέτης. Ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τούτου, ὀλίγον μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος εἰς κράτος, οἱ Καστελλορίζιοι διὰ τῶν πλοίων των μετεκόμισαν τοὺς ἀνεκτιμήτους μονολίθους ἐκ γρανίτου κίονας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστήριξαν τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἁψῖδας τοῦ ὡραίου

Digitized by Google

μητροπολιτικοῦ των ναοῦ, τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

Ἡ νῆσος ἐξηρτᾶτο πολιτικῶς καὶ διοικητικῶς ἐκ τῆς Ρόδου, ὁπόθεν ἐπέμποντο εἰς αὐτὴν διοικηταί, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, *ἐπιστάται* καλούμενοι. Ἐὰν τὸ κόπτειν ἴδια νομίσματα ὑπό

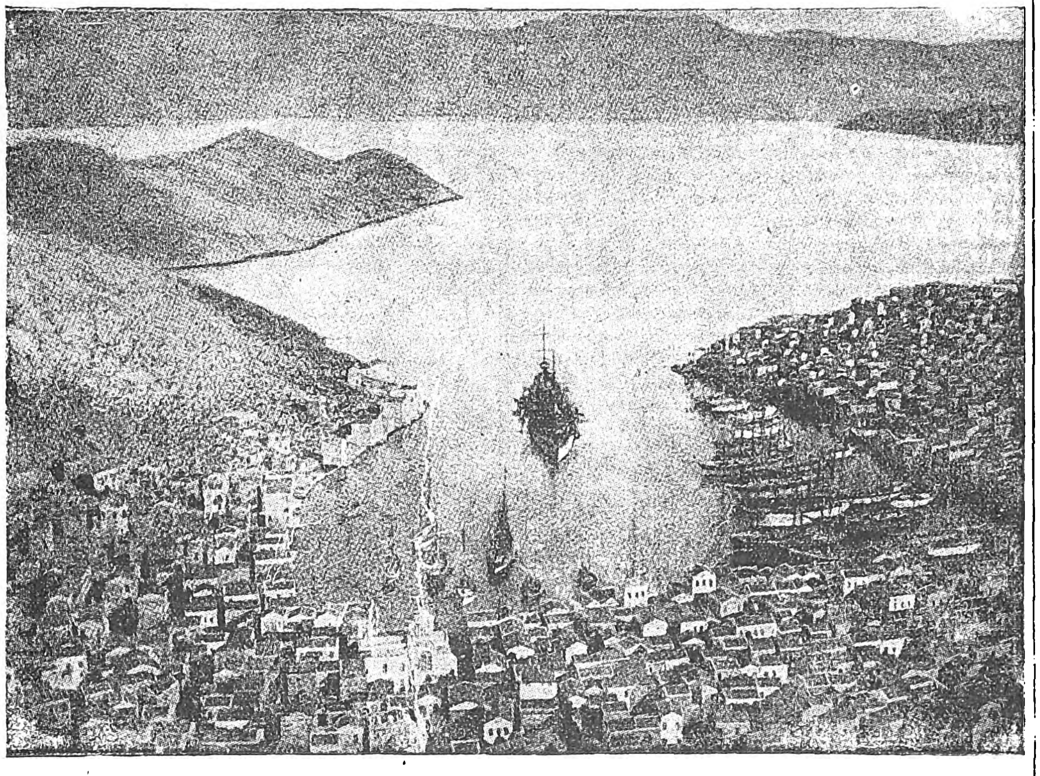

Ἄποψις τῆς πόλεως μετὰ τοῦ λιμένος.

τινος πόλεως μαρτυρεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ Μεγίστη, ἔχουσα ἴδια νομίσματα, ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἡλίου - Ἀπόλλωνος καὶ ἄλλα φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν κεφαλὴν τοῦ Βάκχου ἐστεμμένην διὰ κισσοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας βότρυν μὲ τὴν λέξιν ΜΕΓΙΣΤΕΩΝ, ἐπί τι χρονικὸν διάστημα (ἴσως ἀπὸ τοῦ 333 μέχρι τοῦ 304) ὑπῆρξεν αὐτόνομος. Ἀλλὰ κατόπιν, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἐπανέπεσεν ἡ νῆσος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς μητροπόλεώς της. Τὴν ἐκ τῆς Ρόδου ἐξάρτησιν τῆς Μεγίστης βλέπομεν συνεχιζομένην καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ κατὰ τοὺς τῆς τουρκοκρατίας χρόνους μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἂν καὶ πλησιέστατα ἡ νῆσος κειμένη εἰς τὴν Λυκίαν, ὅμως οὐδέποτε, φαίνεται, ἀπετέλεσε διοικητικῶς τμῆμα αὐτῆς, οὐδὲ ἄλλας σχέσεις, πλὴν τῶν ἐμπορικῶν, εἶχε μὲ αὐτήν· ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἴσως τὸ διά τινας συγγραφεῖς-περιηγητὰς πολὺ περίεργον φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον, ἐνῷ ἐν Λυκίᾳ πᾶσαι σχεδὸν αἱ εὑρεθεῖσαι ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ εἶναι δίγλωσσοι, λυκιακαὶ τουτέστι καὶ ἑλληνικαὶ (πλὴν τῶν λατινικῶν), αἱ ἐν Καστελλορίζῳ ὑπάρχουσαι οὐκ ὀλίγαι εἶναι γραμμέναι ὅλαι μόνον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ παντοτινὴ σχεδὸν αὕτη ἐξάρτησις ἐκ τῆς μητροπόλεώς της συνεταύτισε τὰς τύχας καὶ ἐξωμοίωσε τὰς διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἱστορικὰς περιπετείας ἀμφοτέρων.

Ἡ Μέγιστη δὲν ἐπαύσατο κατοικουμένη οὔτε ἐπὶ ρωμαιοκρατίας, οὔτε κατὰ τοὺς δέκα αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα οἱ ναυτικοὶ κάτοικοί της ἀντεπάλαιον σθεναρῶς κατὰ τῶν πειρατικῶν πλοίων, ταξιδεύοντες πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἅτινα τοῖς ἠρνεῖτο ὁ ξηρὸς βράχος, τὸν ὁποῖον κατῴκουν. Ἐκ τούτου ἀπέκτησαν τὸ θαλασσοχαρές, φιλοκίνδυνον καὶ ἀτρόμητον, τὸ ὁποῖον διέκρινεν αὐτοὺς πάντοτε.

Δύο ἦσαν τὰ ὀχυρὰ συγκροτήματα, τὰ ὁποῖα προήσπιζον τὴν νῆσον ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων. Τὸ φρούριον τοῦ *Παλιογκάστρου*, ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις, ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν ὑψίστων κορυφῶν τῆς Μεγίστης (περὶ τοὺς 800 ἀγγλικοὺς πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης), καὶ τὸ φρούριον τὸ ὑπερκείμενον τοῦ λιμένος, παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὸ ὁποῖον ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐκυρίευσεν ὁ Λάμπρος Κατσώνης. Εἰς ταῦτα κατέφευγον ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης οἱ κάτοικοι, τῶν ὁποίων αἱ κατοικίαι ἐξετείνοντο εἰς τὴν Α. καὶ Ν. παραλίαν τοῦ λιμένος.

Ἐπὶ ἑνετοκρατίας κατελήφθη μετὰ τῆς Ρόδου ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν, ἐκδιωχθέντων ἐξ Ἱερουσαλήμ. Κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος κατελήφθη μετὰ τῆς Ρόδου ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῶν Τούρκων Σουλεϊμὰν τοῦ Β'. Τῷ 1821, ἐπειδὴ ἡ νῆσος κεῖται ἔξω καὶ μακρὰν τοῦ συμπλέγματος τῶν ἄλλων ἀδελφῶν νήσων καὶ πολὺ πλησίον τῆς Μικρασιατικῆς ἀκτῆς, οἱ κάτοικοι, διὰ ν' ἀποφύγουν τὸν κίνδυνον σφαγῆς τῶν οἰκογενειῶν των, μετέφερον αὐτὰς διὰ τῶν ἱστιοφόρων των εἰς Κάρπαθον, Ἀμοργὸν καὶ Κάσον, ἐγκαταλείψαντες τὸ πάτριον ἔδαφος, τὴν ἀκίνητον καὶ μέρος τῆς κινητῆς περιουσίας των. Μείναντες οὕτως ἀπερίσπαστοι οἱ Καστελλορίζιοι, ὄχι μόνον παλαιά των πλοῖα προσέφερον εἰς τὴν προσωρινὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς πυρπολικά, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι γενναίως πολεμοῦντες τοὺς Τούρκους κατὰ θάλασσαν, δι' ἰδικοῦ των στολίσκου, κατώρθωσαν νὰ καταναυμαχήσουν δύο ὀθωμανικὰ πλοῖα κατὰ τὸν Παμφύλιον (ἢ τῆς Ἀτταλείας) κόλπον, ἀποκομίσαντες πλουσιωτάτην λεῖαν. Περὶ τοῦ κατορθώματος τούτου, τοῦ ὁποίου λεπτομερείας διηγοῦντο οἱ γεροντότεροι τῶν νησιωτῶν μέχρι πρό τινος, διαλαμβάνει ἐπίσημον ἔγγραφον εὑρεθὲν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς δημογεροντίας Σύμης. Μετὰ τὸν καθορισμὸν ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῶν συνόρων τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος, οἱ Μεγιστεῖς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν νῆσόν των, ἡ ὁποία ὅμως κατέστη ἀδύνατον νὰ συμπεριληφθῇ ἐντὸς τῶν ἑλληνικῶν συνόρων.

Κατὰ τὸ 1835 ὁ σουλτᾶνος Μαχμοὺτ ὁ Β' θέλων νὰ ἐξαλείψῃ πᾶσαν ἀφορμὴν ἐξεγέρσεως καὶ παραπόνων τῶν Νοτίων Σποράδων (Δωδεκανήσου) κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, παρεχώρησε διὰ φιρμανίου εἰς αὐτὰς ἐσωτερικὴν αὐτοδιοίκησιν καὶ φορολογικὴν ἀσυδοσίαν. Ἐν Μεγίστῃ σῴζεται πρωτότυπον ἐπίσημον ἔγγραφον, ἑλληνιστὶ συντεταγμένον, τοῦ «Δηλαβὲρ πασᾶ, ἡγεμόνος Ἀνατολῆς καὶ Ρόδου», ἀπευθυνόμενον πρὸς τοὺς «προεστῶτας, δημογέροντας, πλοιάρχους καὶ λοιποὺς κατοίκους ραγιάδες Καστελλορίζου» καὶ φέρον ἡμερομηνίαν 16 Μαΐου 1836, διὰ τοῦ ὁποίου καθορίζεται, κατόπιν τοῦ μνημονευθέντος σουλτανικοῦ φιρμανίου, «κομμένον» τὸ πολιτικὸν δόσιμον τοῦ τόπου (Καστελλορίζου) χρονικῶς, δηλαδὴ «μακτοῦ». Ἡ κατ' ἀποκοπὴν μικρὰ αὕτη ἐτησία φορολογία τῆς νήσου πρὸς τὴν Ὑ. Πύλην, τὸ «δόσιμον», ἀνερχομένη εἰς τὸ ἀσήμαντον σχετικῶς ποσὸν τῶν 480 χρυσῶν τουρκικῶν λιρῶν, δὲν ἐπεβάρυνε ποσῶς τοὺς κατοίκους. Ἀπὸ τότε μέχρι τοῦ Ἰταλοτουρκικοῦ πολέμου (1911) διήνυσεν ἡ Μεγίστη, χάρις εἰς τὰ προνόμιά της, εὐτυχεστάτην περίοδον καὶ εἶδεν ἡμέρας ὑλικῆς εὐημερίας καὶ πνευματικῆς προκοπῆς. Ὁ ἐξ ἱστιοφόρων σημαντικὸς ἐμπορικὸς στόλος της συνεκόμιζε μεγάλα πλούτη εἰς τὴν νῆσον. Ἡ οἰκονομικὴ ἄνθησις ἐπήνεγκε τὴν ἐκπαιδευτικὴν πρόοδον καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν.

Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ στόλου της κατέλαβεν ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὰς μὴ κατεχομένας ὑπὸ τῆς Ἰταλίας, πλὴν τοῦ Καστελλορίζου. Οἱ κάτοικοί του, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ περιφέρωσι μόνοι αὐτοὶ μὲ τὰ πλοῖά των τὴν σημαίαν τῆς ἡμισελήνου καὶ κρίναντες εὔθετον τὴν στιγμὴν νὰ ἑνωθοῦν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς Τουρκίας τῇ βοηθείᾳ ἀνταρτικοῦ ἐκ 40 Κρητῶν σώματος, καταλύσαντες τὰς ἀρχὰς καὶ ἐγκαταστήσαντες ἐντοπίαν προσωρινὴν διοίκησιν. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, εἰσακούσασα τὰς ἐπιμόνους θερμὰς παρακλήσεις τῶν κατοίκων, ἔστειλεν ἡμιεπισήμως τὸν Β. Τζαβέλλαν ὡς διοικητικὸν σύμβουλον· οὗτος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον μετὰ μικρᾶς δυνάμεως σαμιακῆς χωροφυλακῆς τῇ 1 Αὐγούστου 1914, τυχὼν θερμοτάτης ὑποδοχῆς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ἐπωφεληθεῖσα ἀπὸ τῆς δυσαρεσκείας τῶν Καστελλοριζίων ἐναντίον τοῦ ὑποδιοικητοῦ Ὀδ. Ὡρολογᾶ, αὐταρχικῶς διοικοῦντος, κατέλυσε μὲ τὸν στόλον της τεχνηέντως τὰς ἡμιεπισήμους ἑλληνικὰς ἀρχὰς καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον, τῆς ὁποίας τὸν ἀσφαλέστατον λιμένα ὠργάνωσεν εἰς *ναυτικὴν βάσιν*, μέλλουσαν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς μετὰ τῆς Κιλικίας καὶ Συρίας συγκοινωνίας της. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ νῆσος ὑπέστη ἐπανειλημμένους σφοδροὺς βομβαρδισμοὺς ὑπὸ τῶν Γερμανοτούρκων ἐκ τῆς ἀπέναντι Μικρασιατικῆς ἀκτῆς. Τότε ἀπώλεσε καὶ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν πλοίων της. Ἡ Γαλλία, ἀναγκασθεῖσα νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Κιλικίαν, κατόπιν μυστικῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Ἰταλίας, διεβίβασεν εἰς αὐτήν, ἔναντι χρηματικοῦ ἀνταλλάγματος, τὴν κατοχὴν τῆς νήσου. Οἱ Μεγιστεῖς ὠργάνωσαν πάνδημα συλλαλητήρια διαμαρτυρίας κατὰ τῆς ἀγοραπωλησίας αὐτῆς, ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των διὰ νὰ ἐκδηλώσουν οὕτω τὴν ἀγανάκτησίν των κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν πρώτων ἰταλικῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ ἐζήτησαν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Γάλλου ναυάρχου Moreau, δηλαδὴ τὴν ἀπόδοσιν ὑπὸ τῆς Γαλλίας τῆς νήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὴν νίκην τῆς Ἀντάντ. Ἀλλ' οὐδαμόθεν εἰσηκούσθησαν. Ὁ Γάλλος ναύαρχος ὑπέστειλε τὴν γαλλικὴν σημαίαν καὶ ὁ ναύαρχος Γκαλλεάνι ὕψωσε τὴν ἰταλικὴν ἐπὶ τῆς ἑλληνικωτάτης νησῖδος.

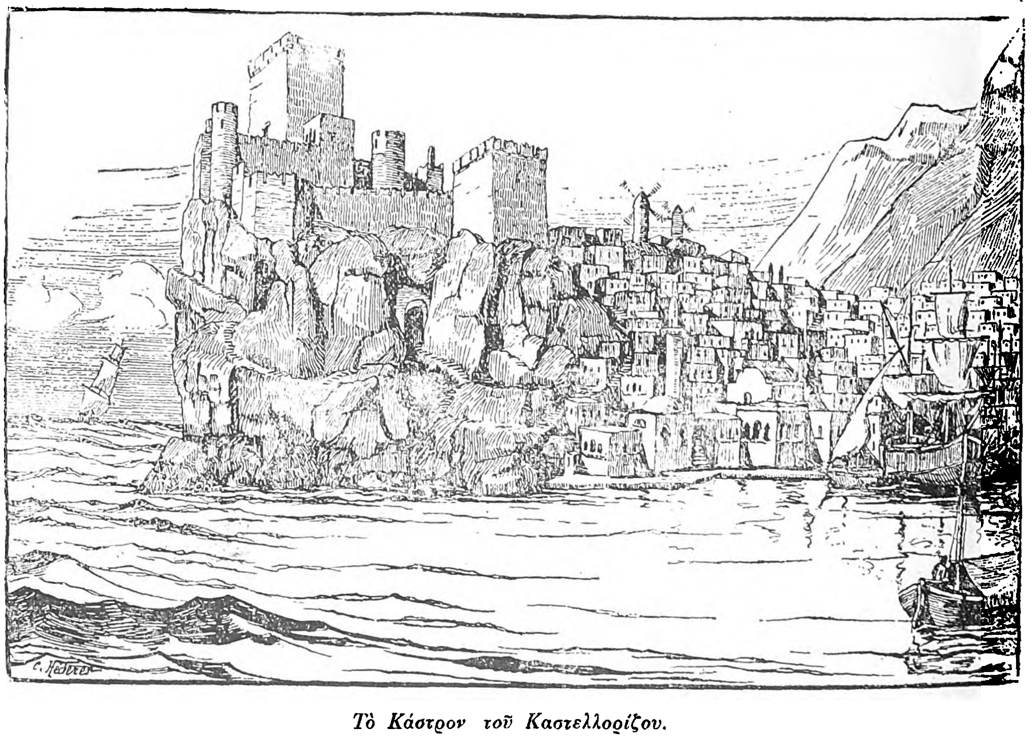

Τὸ Κάστρον τοῦ Καστελλορίζου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀχ. Σ. Διαμαντάρα*, Ἡ πατρίς μας (ἐν «Φιλίᾳ», 1911).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἡ νῆσος Μεγίστη».—*Μ. Γ. Πετρίδου*.

Digitized by Google

Σύντομος περιγραφὴ τῆς νήσου Μεγίστης ἢ Καστελλορίζου (ἐν «Δωδεκαν. Ἡμερολογίῳ», 1927).—*Ch. Héderer*, L'île du Château Rouge (Paris, 1924).—*Δ. Χατζοπούλου*, Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Καστελλορίζου.—*Ἀχ. Σ. Διαμαντάρα*, Ἓν ἐπεισόδιον τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως. Καταστροφὴ δύο τουρκικῶν πλοίων ὑπο τῶν Καστελλοριζίων (ἐν «Δελτίῳ τῆς Ιστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», 1905).—*Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτη*, Ἡ συμβολὴ τῆς Κάσου εἰς τὴν Ἑλλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821 μετὰ σημειώματος περὶ τῆς συμβολῆς ὁλοκλήρου τῆς Δωδεκανήσου (Ἀθῆναι, 1930). Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

— /*Γλωσσολ.*/ Τὸ ἰδίωμα τοῦ Καστελλορίζου (Μεγίστης) ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δωδεκανησιακῶν καὶ κυπριακῶν ἰδιωμάτων, τῶν ὁποίων τὸ κυριώτερον γνώρισμα εἶναι ὁ ἀρχαϊκὸς χαρακτὴρ (βλ. καὶ λ. *Κάσος*). Πλὴν τῶν κοινῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν διαλεκτικὴν ὁμάδα χαρακτηριστικῶν καί τινων ἄλλων παρατηρουμένων εἰς τὰ περισσότερα ἢ τὰ ὀλιγώτερα ἐξ αὐτῶν (ὡς λ. χ. τῆς τροπῆς τοῦ μὲν οὐρανικοῦ *κ* εἰς *τσ*, τοῦ δὲ ὡσαύτως οὐρανικοῦ *χ* εἰς *σ*: *τσαί*, *καραοτσύρις*=καί, καραβοτσύρις κ λ., τὰ *σέρια*, *ἀρσινῶ*, *σαιρετῶ*=τὰ χέρια, ἀρχινῶ, χαιρετῶ κ. οὕ κ.), τὸ ἰδίωμα τοῦ Καστελλορίζου διακρίνεται καὶ δι' ἑνὸς ἰδιορρυθμοτάτου γνωρίσματος: τοῦ ἀρθρικοῦ τύπου *ἑ*, ἀντὶ τῶν κοινῶν *ὁ* καὶ *ἡ*, λ. χ. *ἑ Θεός*, *ἑ κόσμος*, *ἑ κόρη* κ. λ. = ὁ Θεός, ὁ κόσμος, ἡ κόρη κ. λ. Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἄρθρου ἀνήκει μόνον—ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε διαλεκτολογικῆς ἐρεύνης δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν—εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἰδίωμα καὶ εἰς τὸ τῆς παρὰ τὴν Προποντίδα Ἀρτάκης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Dieterich*, Sprache und Volhsüberlieferungen der südlichen Sporaden (Wien 1908).—*Χρ. Παντελίδου*, Φωνητικη τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρία. (Ἀθῆναι, 1928).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟ

—/*Φιλοτ.*/ Ἐφ' ὅσον ἡ νῆσος αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὴν Τουρκίαν, δὲν εἶχεν ἴδια γραμματόσημα καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν αὐτῇ τὰ ἑκάστοτε ἐν ἰσχύϊ τουρκικὰ τοιαῦτα. Μετὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν κατοίκων κατάλυσιν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν (2 Μαρτίου 1913), ἡ ἀλληλογραφία τῆς νήσου ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα ἀπεστέλλετο εἰς Χίον ἄνευ γραμματοσήμων ἐντὸς ταχυδρομικοῦ σάκκου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσωκλείετο καὶ τὸ ἀντίτιμον τῶν ἀντιστοιχούντων ταχυδρομικῶν τελῶν. Κατόπιν, τὸ τοπικὸν ταχυδρομεῖον ἐπρομηθεύθη καὶ ἔθεσεν εἰς χρῆσιν ἑλληνικὰ γραμματόσημα ἐκ τῶν τότε χρησιμοποιουμένων εἰς τὰ προσφάτως ἀποσπασθέντα ἀπὸ τῆς Τουρκίας καὶ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατεχόμενα μέρη. Περὶ τὰ μέσα Ιουλίου ἡ τοπικὴ προσωρινὴ διοίκησις, πανηγυρίζουσα τὴν ἀναγγελθεῖσαν ἀπόφασιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς κατάληψιν τῆς νήσου, ἐνέκρινεν ὅπως ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸ ταχυδρομεῖον ἑλληνικὰ γραμματόσημα ἐπισημανθῶσι μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Καστελλόριζον». Τὰ οὕτως ἐπισημανθέντα ὅμως γραμματόσημα δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ταχυδρόμησιν ἀλληλογραφίας, ἀλλ' ἠγοράσθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐσφραγισμένα, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ εὐτυχοῦς γεγονότος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1913, ὁ ἐν τῷ μεταξὺ ἐγκατασταθεὶς ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διοικητὴς τῆς νήσου ἐνέκρινε τὴν ἐπισήμανσιν μερικῶν ἀνευρεθέντων ἐν τῷ ταχυδρομείῳ τουρκικῶν γραμματοσήμων μὲ τὰ ψηφία Ε. Δ. (ἀρχικὰ τῆς φράσεως: Ἑλληνικὴ Διοίκησις) καὶ μὲ διπλοῦς ἀριθμούς, ἐνδεικτικοὺς τῆς νέας ἀξίας των εἰς λεπτά. Ἀλλὰ τὸ ταχυδρομεῖον Χίου δὲν ἐδέχθη τὰς φερούσας τοιαῦτα γραμματόσημα ἐπιστολάς. Οὕτως ἐξηκολούθησαν νὰ χρησιμοποιῶνται ἐν Καστελλορίζῳ τὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς νέαις ἑλληνικαῖς χώραις χρησιμοποιούμενα γραμματόσημα μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στόλου (15 Δεκεμβρίου 1915 π. ἡ.) Ἔκτοτε ἐδέησε νὰ παρέλθῃ ὑπερτετραετὲς χρονικὸν διάστημα, μέχρις οὗ τὸ Καστελλόριζον ἀποκτήσῃ πάλιν ἰδικά του γραμματόσημα.

Τὰ νέα ταῦτα γραμματόσημα ἐτέθησαν ἐν χρήσει τῷ 1920, ἐγένοντο δὲ δι' ἐπισημάνσεως γραμματοσήμων τῶν γαλλικῶν ταχυδρομικῶν γραφείων τῆς Ἀνατολῆς, ἀρχικῶς μὲν μὲ τὰ ψηφία B.N.F. (ἀρχικὰ τῶν λέξεων: Base Navale Française=Γαλλικὴ Ναυτικὴ Βάσις) καὶ μὲ τὴν λέξιν CASTELLORIZO, ὀλίγον δὲ βραδύτερον μὲ τὰ ψηφία O.N.F. (ἀρχικὰ τῶν λέξεων: Occupation Navale Française=Γαλλικὴ Ναυτικὴ Κατοχὴ) καὶ μὲ τὴν λέξιν *Castellorizo*.

Γυνὴ Καστελλορίζου μὲ τὴν τοπικὴν ἐνδυμασίαν της.

Ἑκάστη τῶν οὕτω σχηματισθεισῶν σειρῶν ἀπηρτίζετο ἐκ 13 ἀξιῶν, ἡ δευτέρα ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐπλουτίσθη καὶ μὲ δύο κλάσεις ἀκόμη, δι' ἐπισημάνσεως γαλλικῶν γραμματοσήμων τῶν 10 καὶ 25 σαντὶμ τῆς ἐκδόσεως 1906 μὲ τὸ αὐτὸ ἐπισήμασμα. Μετ' οὐ πολὺ ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἔτους 1920 ἐξεδόθη καὶ τρίτη σειρά, γενομένη διὰ τῆς ἐπισημάνσεως γαλλικῶν γραμματοσήμων τῶν ἐκδόσεων 1900—1906 μὲ δύο μεγάλα ψηφία O. F. καὶ κάτωθεν τούτων τὴν λέξιν CASTELLORIZO. Τὸ ἐπισήμασμα αὐτὸ ἔχει ἐκτυπωθῆ ἐπὶ τῶν γραμματοσήμων οὐχὶ ὁριζοντίως, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἓξ ἀξίας. Πλὴν τῶν γραμματοσήμων τῶν τριῶν τούτων σειρῶν ἐχρησιμοποιήθησαν κάποτε ὑπὸ τοῦ ταχυδρομείου τῆς Μεγίστης, διαρκούσης τῆς γαλλικῆς κατοχῆς, καὶ γραμματόσημα γαλλικὰ φέροντα ὡς ἐπισήμασμα ὁλόγραφον τὴν φράσιν «Occupation Française Castellorizo». Ὡς φαίνεται ὅμως ταῦτα δὲν ἀνήκουν εἰς ἐπίσημον ἔκδοσιν.

Κορίτσια εἰς τὴν βρύσην.

Μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς νήσου εἰς τοὺς Ἰταλούς, ἐξεδόθη τῷ 1922 σειρὰ ἐξ 9 ἀξιῶν, γενομένη δι' ἐπισημάνσεως ἰταλικῶν γραμματοσήμων τῶν ἐκδόσεων 1906—1917 μὲ τὴν λέξιν CASTELROSSO. Τῷ 1923 ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ ἐκ πέντε γραμματοσήμων παριστώντων τὸν χάρτην τῆς νήσου καὶ τῆς ἔναντι τῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ φερόντων τὴν ἐπιγραφήν: «Occupazione Italiana Castelrosso». Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ πέντε ἀξιῶν, ἀπὸ τῶν 5 τσεντέζιμι μέχρι τῆς 1 λίρας, εἶναι δὲ ἡ μόνη σειρὰ γραμματοσήμων τοῦ Καστελλορίζου ἄνευ ἐπισημάσματος. Τέλος, τῷ 1924 ἐξεδόθη νέα πάλιν σειρὰ ἐκ δέκα ἀξιῶν, ἀπαρτισθεῖσα ἐκ ἰταλικῶν γραμματοσήμων τῶν ἐκδόσεων 1901—1917, φερόντων διαγωνίως τὸ ἐπισήμασμα CASTELROSSO.

Ἐκ τῶν γραμματοσήμων τοῦ Καστελλορίζου ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἰδίως διὰ τοὺς Ἕλληνας συλλέκτας τὰ χρησιμοποιηθέντα κατὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα, τὸ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ πρώτου Ἕλληνος διοικητοῦ, τὰ ὁποῖα διακρίνονται ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν γραμματοσήμων, τῶν κυκλοφορησάντων τότε εἰς τὰς νέας χώρας, μόνον ἐκ τῆς ταχυδρομικῆς σφραγῖδος τὴν ὁποίαν φέρουν. Τοιαῦται σφαγῖδες ἐχρησιμοποιήθησαν τότε ἢ ἡ παλαιὰ τουρκική, ἐξ ἧς εἶχον ἀποξεσθῆ οἱ τουρκικοὶ χαρακτῆρες, ἀφεθέντων μόνον τῶν λατινικῶν τοιούτων, ἢ ἡ εἰδικὴ διὰ τὸ ταχυδρομεῖον σφραγὶς τῆς προσωρινῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἥτις δὲν ἔφερε χρονολογίαν. Τὰ γραμματόσημα ὅμως ἐκεῖνα δὲν εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς πολλοὺς συλλέκτας καὶ ὡς ἐκ τούτου, παρὰ τὴν σπανιότητά των, ἡ ζήτησίς των δὲν εἶναι σημαντική. Ἀντιθέτως τὰ γραμματόσημα τῆς γαλλικῆς κατοχῆς καὶ ἰδίως τῆς τρίτης ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν ἐκδόσεων ἔχουν μεγάλην ἐμπορικὴν ἀξίαν, διότι ἐνῷ ἦσαν ὀλιγάριθμα ζητοῦνται πολὺ ὑπὸ τῶν Γάλλων συλλεκτῶν. Τὰ ἐπὶ ἰταλικῆς κατοχῆς ἐκδοθέντα γραμματόσημα εἶναι εὐτελοῦς ἀξίας. (Ε. Φ. Ε.)

—**Καστελλορίζου κόλπος** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Διανοίγεται οὗτος μεταξὺ τῆς χερσονησώδους προβολῆς Βαθὺ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Τοὺφ μπουρνοῦ (τὸ Ἀπερλῶν ἀκρωτήριον του «Σταδ. Μεγ. Θαλ.» § 24) εἰς εὖρος 6 μιλλ. καὶ εἴσδυσιν 3 μιλλ., ἔχων πρὸ αὐτοῦ ΝΑ μὲν τὴν νησῖδα Ὑψηλήν, ἐφ' ἧς φάρος ἐντατικὸς διά τε τὸν παράπλουν τῆς Καραμανίας καὶ τὴν προσγείωσιν εἰς τὸν λιμένα, εἰς τὸ μέσον τὴν νῆσον Καστελλόριζον καὶ Δ τὸν Ἅγιον Γεώργιον (ἀρχ. Ρώγη). Ἐν τῷ κόλπῳ, ἐπικοινωνοῦντι πρὸς τὸ Λύκιον πέλαγος Β μὲν διὰ τοῦ διαύλου Βαθύ, ΝΑ δὲ διὰ τοῦ διαύλου Ὑψηλῆς, σχηματίζονται τρεῖς ὅρμοι ἐν τῇ Μικρασιατικῇ ἀκτῇ, ὁ *Λογγὸς* ἢ *Λουγγῆς* κατὰ τὸν ΒΔ μυχόν, *Ἀντίφελλο* κατὰ τὸν ΒΒΑ καὶ *Σεβέδο* κατὰ τὸν ΝΑ. παρὰ τὸ ὅτι δὲ καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ὑπάρχουν ἀρχαῖα ἐρείπια πολλά, μόνον τοῦ δευτέρου εἶναι γνωστὴ ἡ ταυτότης, ὄντος τοῦ ἀρχαίου *Ἀντιφέλλου*.

Σ. Ε. Λ.

Κάστελλος /*Γεωγρ.*/.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1921) 235. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Δράμια* κάτ. 82), *Πάτημα* (κάτ. 178) καὶ *Φυλακὴ* (κάτ. 165).—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρμένων τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 235.

Καστέλλου *Μπράνκου* (Castello Branco) /*Γεωγρ.*/.—1) Διοικητικὸν διαμέρισμα τῆς Πορτογαλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Κάτω Μπέϊρα. Ἔχει ἐπιφάνειαν 6.688 τ. χλμ. καὶ 220.000 κατοίκους. Γενικῶς τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι ὀρεινόν, διασχιζόμενον ὑπὸ τῆς προεκτάσεως τῶν ἰσπανικῶν ὀροσειρῶν τοῦ Γκουανταρράμα καὶ τοῦ Γκάτα. Καλλιεργεῖται τὸ τρίτον μόνον τῆς ἐπιφανείας του καὶ παράγει οἴνους, ἐλαίας, μέλι, λαχανικά, γεώμηλα, ὀπώρας καὶ κάστανα. Ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν.—2) Πόλις τῆς Πορτογαλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, ἐπὶ ὑψώματος 477 μ. Κάτοικοι 10 486. Παράγει ὀπώρας, οἶνον, σιτηρὰ καὶ ἔλαιον καὶ ἐξάγει κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ φελλόν. Εἶναι ἕδρα παλαιᾶς ἐπισκοπῆς καὶ ἔχει δημοσίαν βιβλιοθήκην, νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, θέατρον κτλ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως Castraleuca καὶ μεσαιωνικοῦ πύργου. Μ. Δ. Β.

— **Καστέλλου ντὲ *Βίντε*** (Castello de Vide) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Πορτογαλίας, ἐν τῷ νομῷ Ἀλεμτέζου, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος. Κάτ. 7000. Ἔχει ἐρείπια παλαιῶν τειχῶν καὶ φρουρίου κτισθέντος ἐπὶ βασιλέως Διονυσίου τοῦ Α'. Εἶναι πόλις γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ ὑπῆρξε βραδύτερον τὸ θέατρον τῶν ἀγώνων μεταξὺ τοῦ βασιλέως Διονυσίου τοῦ Α' καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλφόνσου.

Μ. Δ. Β.

Καστέλλου *Μπράνκου* (Castello Branco). Πορτογάλος μυθιστοριογράφος (1825—1890). Φυσικὸν τέκνον ἀγνώστων γονέων, ἔσχε περιπετειώδη βίον κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν. Τῷ 1885 ἡ πατρίς του, ἀμείβουσα τὴν συγγραφικήν του δρᾶσιν, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμιτος. Ὅτε δέ, λόγῳ στερήσεως τῆς ὁράσεώς του καὶ ἀσθενείας, ἔδωκεν ὁ ἴδιος τέρμα εἰς τὸν βίον του (1890), ἀνεγνωρίσθη γενικῶς, ὅτι ἡ Πορτογαλία ἐστερήθη τοῦ ἀντιπροσωπευτικωτέρου τῶν νεω-

Digitized by Google

τέρων συγγραφέων της. Ὁ Καστέλλου συνέγραψε 260 ἔργα, ἀνήκοντα εἰς πλεῖστα εἴδη φιλολογίας. Ἐκτὸς τῶν δραμάτων καὶ ποιημάτων του, τὰ ἔργα τοῦ Καστέλλου δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει ρωμαντικὰ μυθιστορήματα, ἐξ ὧν τὸ «Os mysterios de Lisba» ἐνθυμίζον Βίκτωρα Οὐγκὼ εἰς τὴν τεχνοτροπίαν, εἶναι τὸ καλύτερον ὑπόδειγμα. Εἰς τὴν δευτέραν ἀνήκουν τὰ ἠθογραφικὰ μυθιστορήματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν πιστὸν κάτοπτρον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς Πορτογαλίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, εἰς δὲ τὴν τρίτην ἱστορικὰ ἔργα, βιογραφίαι καὶ κριτικαί. Ἐκ τῶν τελευταίων σημαντικώτερα εἶναι: «Noites de Lamego», «Cavar em ruinas», «Bohemia do Espirito» κλπ. Ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον τῶν ἐκφράσεων καὶ τὴν γνῶσιν τῆς δημοτικῆς πορτογαλικῆς γλώσσης ὁ Καστέλλου θεωρεῖται ἀνυπέρβλητος. Δ. Σ. Δ.

καστελλώνω· ρῆμα ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, σημαῖνον ἐγείρειν *καστέλλιον* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

Καστελμούσκιο (Castelmuschio) /*Παρ.Γεωγρ.*/. Εὐρὺς ἀδριατικὸς λιμὴν (πλάτ. 45°13′ Β. μῆκ. 14° 33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 2711: Gulf of Quarnero) ἐν τῷ διέκπλῳ τῆς Βέλια. Σ. Ε. Λ.

Καστελμπουόνο (Castelbuono) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Παλέρμου. Κάτ. 11.000. Ἔχει πύργον τῶν μαρκησίων Τζεράτσι καὶ δύο μοναστήρια, τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καὶ τῶν Βενεδικτίνων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλικαὶ πηγαί. Μ. Δ. Β.

Καστελνουόβο, ἢ ***Νόβι*** (Castelnuovo ἢ Novi) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῷ νομῷ τῆς Δαλματίας, ἐπὶ τῆς βορείας εἰσόδου τοῦ κόλπου τοῦ Καττάρου. Κάτ. 8.500. Εἶναι πόλις ὀχυρά, μετ' ἀκροπόλεως καὶ παλαιῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βοσνίας καὶ Σερβίας Στεφάνου καὶ ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ δουκάτου τῆς Ἑρζεγοβίνης. Κατὰ τὸ 1539 ὁ σουλτᾶνος Σουλεϋμὰν ὁ Β΄, ἀποφασίσας νὰ καταλάβῃ αὐτήν, ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν Βενετῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀντρέα Ντόρια καὶ τοῦ Βισέντσου Καπέλλο, ἀπέστειλε κατ' αὐτῆς ὑπὸ τὸν Οὐλάμεν καὶ τὸν Βαρβαρόσσαν 50.000 ἄνδρας μετὰ ἰσχυροῦ στόλου. Μετὰ μακρὰν πολιορκίαν οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν πόλιν, ἀπολέσαντες ὑπὲρ τὰς 10.000 ἄνδρας. Τῷ 1806 ὁ στρατάρχης τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος Μαρμὸν ἐνίκησε παρ' αὐτὴν τοὺς Ρώσους, οὓς ἠνάγκασε νὰ ἐκκενώσουν τὴν Ραγούζαν. Μ. Δ. Β.

— **Καστελνουόβο** ***ντ' Ἴστρια*** (Castelnuovo d' Istria) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Πόλας. Κάτ. 7259. Παράγει γεωργικὰ προϊόντα καὶ ἔχει βιομηχανίαν κεράμων καὶ πλίνθων. Μ. Δ. Β.

Καστελνουόβο (Castelnuovo), ***Ἐρρῖκος.*** Ἰταλὸς μυθιστοριογράφος (1839—1915). Τῷ 1870 ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «La Stampa» καὶ τῷ 1879 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ κατόπιν διευθυντὴς τῆς ἀνωτάτης ἐμπορικῆς σχολῆς τῆς Βενετίας. Διεκρίθη ὡς διηγηματογράφος διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος, τὴν ζωηρὰν περιγραφικὴν δύναμιν καὶ τὴν ὀξεῖαν παρατηρητικότητα. Τὸ πρῶτόν του ἔργον, «Διηγήματα καὶ σκίτσα» (1872), ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ἐπακολουθῆσαν «Σημειωματάριον τῆς θείας». Μεταξὺ τῶν ἄλλων του ἔργων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Τὸ ἄσπρο σπίτι» (1873), «Βικτωρίνα» (1874), «Λωρέττα» (1876), «Ὁ καθηγητὴς Ρομουάλντο» (1878), «Ἀπὸ τὸ πρῶτο πάτωμα στὴ σοφίτα» (1883), «Στὸ παράθυρο» (1878), «Χαμόγελα καὶ δάκρυα» (1882), «Μαργαρίτα» (1904), κ.τ.λ. Ἔγραψεν ἐπίσης «Μέθοδον Λογιστικῆς». Μ. Δ. Β

Καστελνὼ (Castelnau), ***Ἰάκωβος,*** *μαρκήσιος*—. Γάλλος στρατιωτικὸς (1620—1658). Ἐξελθὼν τῷ 1634 ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἀκαδημίας κατετάχθη ὡς ἐθελοντὴς ἐν Ὁλλανδίᾳ, ὅπου ἠνάγκασε τοὺς Ἱσπανοὺς νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Φιλίππου. Παρέστη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Λουβαίν, μετέσχεν ὅλων τῶν πολέμων τῆς «Σφενδόνης» ὡς ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, τῷ 1656 ἀντικατέστησε τὸν στρατάρχην Τουρὲν εἰς τὸν στρατὸν τῆς Φλάνδρας καὶ τέλος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Δουγκέρκης, ὅπου καὶ ἐπληγώθη θανασίμως. Εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην του προήχθη εἰς στρατάρχην. Μ. Ν. Δ.

—**Καστελνὼ** (Castelnau), ***Μιχαήλ.*** Γάλλος διπλωμάτης (1520—1592). Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν τοῦ Πεδεμοντίου, εἶτα δ' ἐπεφορτίσθη μὲ διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς εἰς Γερμανίαν, Σαβοΐαν καὶ Ρώμην, καὶ συνώδευσε τὴν Μαρίαν Στούαρτ, μετὰ τὸν θάνατον Φραγκίσκου τοῦ Β΄, εἰς Σκωτίαν, παραμείνας παρ' αὐτῇ ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἐχρησιμοποιήθη ἐν Βρετάνῃ κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, ὅπου καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Ἀποσταλεὶς διὰ δευτέραν φορὰν εἰς Σκωτίαν, ὅπως πείσῃ τὴν Μαρίαν Στούαρτ νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῶν ἐν ἐξεγέρσει ὑπηκόων της, ἐπέστρεψεν ἄπρακτος.

Τῷ 1575 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ, παραμείνας ἐκεῖ ἐπὶ δεκαετίαν. Τὰ ἀπομνημονεύματά του, δημοσιευθέντα τῷ 1641 ἐν Παρισίοις, θεωροῦνται ὡς πολύτιμος πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Ἐπὶ πλέον συνέγραψεν «Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων Γαλατῶν». Μ. Ν. Δ.

— **Καστελνὼ** (Castelnau), ***Νοὲλ-Ἰωσὴφ ντὲ Κυριέ.*** Γάλλος στρατιωτικός, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου τοῦ Saint Cyr καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ. Γεννηθεὶς τῷ 1851 μετέσχεν ὡς νέος ἀξιωματικὸς τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου 1870—1871. Βραδύτερον, ἀποφοιτήσας ἐκ τοῦ πολεμικοῦ σχολείου τῆς Γαλλίας (école de guerre), ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους θέσεις στρατεύματος καὶ ἐπιτελείου καὶ εἶτα, γενόμενος στρατηγός, διῴκησε μεραρχίαν καὶ σῶμα στρατοῦ. Τῷ 1911 διετέλεσεν ὑπαρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου καὶ συγχρόνως μέλος τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου, ἀσχοληθεὶς σπουδαίως εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συντασσόμενα σχέδια στρατηγικῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (Αὔγουστος 1914) ὁ Καστελνὼ ἦτο διοικητὴς τῆς 2ας στρατιᾶς, προωρισμένης νὰ ἐπιτεθῇ καὶ προελάσῃ εἰς Λωρραίνην, μεθ' ἧς κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ ἐν ἀρχῇ ἐλαφράν τινα προχώρησιν. Κατόπιν ἔδρασε θαυμασίως ἐν Καμπανίᾳ τῷ 1915 καὶ ἐν Βερντὲν τῷ 1916. Ἐν τῷ μεταξὺ προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Ζὸφρ ὡς ἐπιτελάρχης, ἢ μᾶλλον ὡς βοηθός, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην μετέβη εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐπεθεώρησε τὸ βαλκανικὸν θέατρον πολέμου. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1918) διετέλεσε διοικητὴς ὁμάδος στρατιῶν. Εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμον ἀπεστρατεύθη τῇ αἰτήσει του καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξελέγη βουλευτής, ἀνήκων πάντοτε εἰς τὴν μερίδα τῶν ἀδιαλλάκτων κληρικοφρόνων. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Ἰωσὴφ Καστελνώ.

— **Καστελνὼ** (Castelnau), ***Πέτρος*** *ντὲ*—. Γάλλος κληρικός, δολοφονηθεὶς τῷ 1208. Ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ΄, διωρίσθη τῷ 1203 λεγᾶτος αὐτοῦ εἰς Λανγκεντόκ, πρὸς καταδίωξιν τῶν αἱρετικῶν. Ὁ Καστελνώ, ἀγέρωχος καὶ ὑπερήφανος, ἔνθερμος δὲ ζηλωτὴς τῆς καθολικῆς πίστεως, ἐπέδειξεν ἔκτακτον δραστηριότητα διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ κλήρου, ἡ διαφθορὰ τοῦ ὁποίου, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, ἔδιδεν ὅπλα εἰς τοὺς αἱρετικοὺς καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Περιήρχετο ἀνυπόδητος καὶ ἄνευ μεγάλης συνοδείας τὰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία, ἐλάμβανε μέρος εἰς διαλέξεις ὀργανουμένας ὑπὸ αἱρετικῶν θεολόγων, ἀνεμιγνύετο εἰς τὰς διενέξεις καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν εὐγενῶν, μέχρις οὗ, κατόπιν θυελλώδους συζητήσεώς του μετὰ τοῦ κόμιτος τῆς Τουλούζης, ἐδολοφονήθη τὴν 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1208 ὑπό τινος τῶν ὑπηρετῶν τοῦ κόμιτος. Ἡ δολοφονία αὐτὴ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ὀξυτέραν ἔξαψιν τῶν παθῶν. Μ. Ν. Δ.

καστελνωδίτης (ὁ) (Castelnaudit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ ξενοτίμου, φωσφορικοῦ ἅλατος τοῦ ὑττρίου τοῦ τύπου YPO_4. Ἀπαντᾷ ἐντὸς ἀδαμαντοφόρων ψαμμιτῶν εἰς Bahia, Dattas καὶ São Paulo τῆς Βραζιλίας, προσέτι δὲ καὶ εἰς χρυσοφόρους προσχώσεις τῆς Γεωργίας καὶ τῆς βορείου Καρολίνας. Γ. Β.

Καστελνωνταρὺ (Castelnaudary) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὦντ, πρωτ. τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς ἀπόστασιν 36 χλμ. ΒΔ τῆς πόλεως Καρκασόν. Κάτ. 9400. Ἔχει παλαιὰς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος καὶ ἐρείπια ἀρχαίων ὀχυρωματικῶν ἔργων, ὧν σῴζεται εἷς πύργος. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια ὑφασμάτων, φαγεντιανῶν, κεράμων καὶ ναυπηγεῖα καὶ διεξάγουσα ἐμπόριον δημητριακῶν, οἴνων, ἐλαίων καὶ ἐρίων διὰ τοῦ λιμένος της ἐπὶ τῆς Μεσημβρινῆς διώρυγος, διαθέτοντος εὐρείας ἀποβάθρας καὶ ἀποθήκας. Μ. Δ. Β.

Καστελρῆγος (Castlereagh, προφ. *Κάσλρη*), ***Ροβέρτος Στούαρτ,*** *λόρδος*—. Ἄγγλος πολιτικός, δεύτερος μαρκήσιος τοῦ Λουντοντέρρυ (1769—1822). Καταγόμενος ἐκ παλαιᾶς ἰρλανδικῆς οἰκογενείας, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κανταβριγίας, καὶ εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῇ ἰρλανδικῇ βουλῇ. Ἀπὸ τοῦ 1796, γενόμενος ὑποκόμης Κάσλρη, διωρίσθη σφραγιδοφύλαξ ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἀντικατέστησε δὲ τὸν ἀντιβασιλέα Πέλχαμ, κατὰ τὴν μακράν του ἀπουσίαν, εἰς τὸ ἀξίωμά του. Πρὸ τῆς ἀπειλουμένης εἰσβολῆς τῶν Ἄγγλων εἰς Ἰρλανδίαν καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς χώρας, ὁ Καστελρῆγος, πιστεύων ὅτι ἡ μόνη λύσις ἦτο ἡ ἕνωσις τῆς νήσου μετὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, εἰργάσθη διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τούτου, προσενεγκὼν πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν καταστολὴν τῆς συνωμοσίας τοῦ λόρδου Φιτσγκέραλδ καὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τῷ 1798, ἀλλὰ καὶ μισηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰρλανδῶν ἐθνικοφρόνων. Ὅτε τὸ θέρος τοῦ 1800 ἐψηφίσθη ἐν τῇ ἰρλανδικῇ βουλῇ ὁ νόμος περὶ ἑνώσεως, πᾶς ἐπίσημος δεσμὸς τοῦ Καστελρήγου μετὰ τῆς γενετείρας του διεκόπη. Πρὶν συνέλθῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν κοινοβούλιον, συνέστησεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Πὶττ νὰ ἐγκρίνῃ τὰ μέτρα, δι' ὧν ἡ ἕνωσις θὰ καθίστατο καρποφόρος, κυριώτερον τῶν ὁποίων ἦτο ἡ χειραφέτησις τῶν καθολικῶν Ἰρλανδῶν. Ὁ Πὶττ ἐπείσθη, ἀλλ' ὅτε ὁ νεαρὸς λόρδος παρουσιάσθη εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον Γ΄ καὶ ἐπέμεινεν εἰς τὰς ἀπόψεις του, οὗτος θυμωθεὶς τῷ ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ ἐθεώρει προσωπικόν του ἐχθρὸν ἐκεῖνον, ὅστις θὰ υἱοθέτει τοιαύτας ἰδέας. Συνεπείᾳ τούτου ὁ Πὶττ παρῃτήθη. Τῷ 1802 ὁ Καστελρῆγος, τῇ ὑποδείξει τοῦ Πὶττ, ἔγινε πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχου ἐν τῷ ὑπουργείῳ Ἄντινγκτον, ἐξακολουθῶν νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν καθολικῶν Ἰρλανδῶν, ὅτε δὲ ὁ Πὶττ (1804) ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κυβέρνησιν, διετήρησε τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἀποικιῶν. Τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον ἀνέλαβε καὶ τῷ 1807, διατηρήσας τοῦτο ἐπὶ διετίαν. Τῷ 1809, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ συνάδελφός του Γεώργιος Κάννινγκ τὸν κατηγόρησε διὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἐκστρατείαν ἐν Βάλχερεν, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς μονομαχίαν, τὸν ἐτραυμάτισεν, ἀμφότεροι δ' ἔπειτα παρῃτήθησαν. Ἡ ῥῆξις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κάννινγκ, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην ἐν Ἀγγλίᾳ, ὀφείλεται οὐχὶ εἰς ἀνικανότητα τοῦ Καστελρήγου ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ἐκστρατείας τῆς Βάλχερεν, ἀλλ' εἰς ραδιουργίας τοῦ Κάννινγκ, ὅστις εἰργάζετο ἀπὸ ἑνὸς ἔτους ὅπως ἐκτοπίσῃ τὸν συνάδελφόν του. Οἱ στρατιωτικοὶ συμφωνοῦν, ὅτι τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως ἐκ Βάλχερεν ἐν Ἀμβέρσῃ ἦτο ὀρθόν, ἀλλ' ἐνῷ ὁ Καστελρῆγος ἐσχεδίασε ταύτην διὰ τὸ τέλος Μαρτίου, ἐξετελέσθη τὸ τέλος Ἰουλίου 1809. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1812 ὁ Καστελρῆγος ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1822 ἡ πολιτικὴ ἱστορία τοῦ Καστελρήγου εἶναι καὶ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας. Καίτοι οὐδέποτε διετέλεσε πρωθυπουργός, ἐν τούτοις περιεβλήθη ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ὀλίγοι πρωθυπουργοὶ ἤσκησαν. Σπανίως ἐδόθη εἰς ὑπουργὸν τοσαύτη ἐλευθερία δράσεως.

Ροβέρτος Καστελρῆγος.

Ὁ Καστελρῆγος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας καὶ κατ' οὐσίαν ὁλοκλήρου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνασπισμοῦ (coalition européenne) εἰς κρισιμωτάτην στιγμήν. Ἡ Ἱερὰ συμμαχία ἐδείκνυεν ὁλονὲν καὶ ἀτονώτερα συμπτώματα ἀδυναμίας καὶ διαρρήξεως, ἡ Αὐστρία ἀπεσύρετο, ἡ Πρωσσία εἶχε σχεδὸν συντριβῆ, περισσότερον δὲ πάντων ἡ ἀμφιρρέπουσα στάσις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου παρεῖχεν ἀφορμὰς ἀνησυχιῶν καὶ φόβων. Ἡ κατάστασις αὐτὴ καθίστα ἐξόχως δυσχερῆ τὴν θέσιν τῶν συμμάχων, ἐνῷ ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὸν Ναπολέοντα παρουσιάζοντο αἱ καλύτεραι εὐκαιρίαι ἐπιτυχίας. Ὁ Καστελρῆγος ἠγωνίσθη, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν συμμαχίαν, καὶ τὸ ἐπέτυχε κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον. Ὀργανώσας τὸ συνέδριον τῆς Πράγας (10 Αὐγούστου 1812), ἔπεισε τὴν Αὐστρίαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν συνασπισμὸν καὶ ἀντετάχθη εἰς τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν πρὶν ἢ ὁ Ναπολέων ἐκδιωχθῇ ἐκεῖθεν τοῦ Ρήνου (13 Νοεμβρίου). Μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην τῷ 1814, ἐφωδιασμένος μὲ ἐξουσιοδότησιν ἐν λευκῷ νὰ συνάψῃ οἱασδήποτε συνθήκας μὲ οἱασδήποτε δυνάμεις. Διεδραμάτισε πρωταγωνιστοῦντα ρόλον εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Σατιγιὸν-σὺρ-Σὲν (4 Φεβρουαρίου 1814) καὶ ἔπεισε τοὺς συμμάχους νὰ μὴ καταθέσουν τὰ ὅπλα πρὶν ὁ Ναπολέων συγκατατεθῇ ὅπως περιορίσῃ τὴν Γαλλίαν εἰς τὰ ὅρια τοῦ 1792. Ὁ Ναπολέων ἠρνήθη καὶ μετ' ὀλίγον ἤρξατο ἡ μεγάλη ἐκστρατεία, ἡ καταλήξασα εἰς τὴν συνθηκολόγησιν τῶν Παρισίων (30 Μαΐου 1814) καὶ τὴν παραίτησιν τοῦ αὐτοκράτορος. Συμμετέσχε ἢ μᾶλλον διηύθυνε τὰς διασκέψεις τῆς Βιέννης (Ὀκτώβριος 1814), Παρισίων (1815) καὶ Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ (1818). Τῷ 1822, ἤδη μαρκήσιος τοῦ Λουντοντέρρυ, ἐπρόκειτο ν' ἀποσταλῇ ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερό-

Digitized by Google

νας καὶ συνέταξεν ὁδηγίας (Instructions) δι' ἑαυτόν, αἵτινες μετεβιβάσθησαν ἀμετάβλητοι, ὑπὸ τοῦ Κάννινγκ, τοῦ διαδόχου του ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, πρὸς τὸν νέον πληρεξούσιον Οὐέλλινγκτον. Εἰς τὴν ἀπειλουμένην ἐπέμβασιν ἐν Ἱσπανίᾳ ὁ Καστελρῆγος ἔγραψε: «κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως οὐδεμία εὐρωπαϊκὴ δύναμις ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπεμβῇ». Πρὶν ἐν τούτοις τὸ ζήτημα τῆς Ἱσπανίας φθάσῃ εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖόν του, ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας περιήγαγε τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα εἰς ὀξεῖαν μορφήν, ἥτις ἐτροποποίησε ριζικῶς τὰς σχέσεις τῶν δυνάμεων τῆς συμμαχίας καὶ συνήνωσε τὸν Μέττερνιχ καὶ Καστελρῆγον διὰ τὸν κοινὸν φόβον μεμονωμένης ἐπιθέσεως τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἐπίσκεψις τοῦ βασιλέως Γεωργίου Δ' εἰς Ἀννόβερον τὸν Ὀκτώβριον 1821, ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν συναντήσεως τοῦ Καστελρήγου μετὰ τῶν Αὐστριακοῦ καγκελλαρίου Ὁ Καστελρῆγος συνεφώνησε προθύμως μετὰ τοῦ Μέττερνιχ, ὅπως ἐπωφεληθοῦν τῆς προσηλώσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας καὶ ἐμποδίσουν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ ἀνεξάρτητον πολιτικὴν ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι. Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ συνεζητεῖτο ὁριστικῶς εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερόνας. Εἰς τὰς ὁδηγίας του διέγραφε τὴν πολιτικήν, τὴν ὁποίαν ἔπειτα ἠκολούθησεν ὁ Κάννινγκ. Ἐτόνιζε δηλαδὴ ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολέμου κατέστησε τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐμπολέμων ἀναπόφευκτον. Καὶ ἀνέφερεν ὡς παράδειγμα τὸ προηγούμενον τῶν ἱσπανοαμερικανικῶν ἀποικιῶν, λέγων, ὅτι ἀφοῦ αἱ λοιπαὶ δυνάμεις θᾶττον ἢ βράδιον θὰ τοὺς ἀνεγνώριζον, ἦτο συμφέρον τῆς Ἱσπανίας νὰ πράξῃ ὁμοίως.

Παρὰ τὰς ἐπιτυχίας του ὅμως ταύτας ἐμισήθη ὑπὸ μερίδος τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, οἱ δὲ ἀντίπαλοί του, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἐκ τῶν πολέμων οἰκονομικὴν κρίσιν, ἐνίσχυον τὰς ἀντιπαθείας. Εἰς λαϊκὴν ἐξέγερσιν ἐν Λονδίνῳ ὁ Καστελρῆγος ἐλιθοβολήθη. Τοῦτο, βοηθούσης καὶ τῆς πνευματικῆς ὑπερκοπώσεως, ἐπετάχυνε τὸ τέλος του, προσβληθέντος ὑπὸ μανίας καταδιώξεως. Ὁ ἰατρὸς καὶ οἱ οἰκεῖοί του ἀφήρεσαν ἐκ τοῦ δωματίου του πᾶν ὅπλον, ἀκόμη καὶ τὸ ξυράφιόν του, ἀλλ' ἐλησμόνησαν ἓν κονδυλομάχαιρον εἰς τὸ συρτάριον. Διὰ τούτου ὁ Καστελρῆγος ἀπέκοψε, τὴν 12 Αὐγούστου 1822, τὸν λαιμόν του. Ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου του ἐγένετο δεκτὴ μετὰ χαρᾶς ἐν τῇ ἀγωνιζομένῃ Ἑλλάδι, διότι ἐθεωρεῖτο ἐχθρὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Δ. Σ. Δ.

Καστελσαρραζὲν (Castelsarrasin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Τὰρν καὶ Γαρούνα παρὰ τὸν ποταμὸν Γαρούναν ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Νότου, ἀπέχουσα 21 χλμ. ΔΒΔ. τοῦ Μοντωμπάν. Ἔχει χυτήρια χαλκοῦ καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν. Κάτ. 7000.

Καστελτέρμινι (Casteltermini) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, ὑπαγομένη εἰς τὸν νομὸν Τζιρτζέντι καὶ ἀπέχουσα περὶ τὰ 39 χλμ. πρὸς Β τῆς πόλεως Τζιρτζέντι. Εἰς τὸν ἐκεῖ ναὸν τῆς Θεοτόκου σῴζονται 2 πίνακες ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν Βελάσκουεθ. Οἱ κάτοικοι ἀπασχολοῦνται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐκεῖ ὀρυχείων θείου καὶ ἅλατος. Κάτ. (1521) 16.000. Χ. Δ.

Καστελφιντάρντο (Castelfidardo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀγκῶνος. Κάτ. 7.000. Κεῖται ἐπὶ λόφου, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀκρόπολις. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι κυρίως γνωστὴ ἐκ τῆς μάχης, ἡ ὁποία συνήφθη παρ' αὐτὴν τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1860 μεταξὺ τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ τοῦ Πεδεμοντίου ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τσαλντίνι καὶ τοῦ ποντιφικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λαμορισιέρ. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην, καθ' ἣν παρετάχθησαν ἑκατέρωθεν ἀνὰ 8.000 περίπου ἄνδρες καὶ ἥτις διεξήχθη σῶμα πρὸς σῶμα, τὰ ποντιφικὰ στρατεύματα, στερούμενα συνοχῆς ὡς ἀποτελούμενα ἀπὸ στρατιώτας διαφόρων ἐθνικοτήτων, ἡττήθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν. Ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ταύτης ὑπῆρξεν ἡ κατάληψις τῆς Ἀγκῶνος ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ τὸ ἄνοιγμα ἐλευθέρας διόδου τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων πρὸς τὴν Νεάπολιν. Ἡ νίκη αὕτη θεωρεῖται ὡς ἡ ἀπαρχὴ τῆς καταλύσεως τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀπηλευθερώθη κατόπιν καὶ ἡ Ρώμη. Τῷ 1911, πρὸς διαιώνισιν τοῦ γεγονότος, ἐστήθη ἐπὶ τοῦ λόφου Μοντεκοῦκκο, παρὰ τὴν πόλιν, μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον Μ. Δ. Β.

Καστελφιορεντῖνο (Castelfiorentino) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Φλωρεντίας. Κάτ. 11.000. Ἔχει βιομηχανίαν ὑάλου, χημικῶν προϊόντων, οἰνοπνευμάτων, πυρείων, βυρσοδεψεῖα καὶ παράγει σιτηρά, οἶνον καὶ ἔλαιον. Μ. Δ. Β

Καστελφράνκο *Βένετο* (Castelfranco Veneto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τρεβίζο. Κάτ. 12.350. Περιβάλλεται ὑπὸ παλαιοῦ τείχους μετὰ πύργου, ὅπερ σῴζεται σχεδὸν ἀνέπαφον. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, μαλλίνων, βαμβακερῶν καὶ μεταξωτῶν, οἴνων καὶ μεταξοσκωληκοτροφεῖα. Ἐκτίσθη τῷ 1199 καὶ ἔχει ὀνομαστὸν καθεδρικὸν ναὸν μὲ ἔργα τοῦ Τζορτζόνε καὶ τοῦ Παύλου Βερονέζε. Τῷ 1805 οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὸν Σαὶν-Σὺρ ἐνίκησαν τοὺς Αὐστριακοὺς ὑπὸ τὸν πρίγκηπα ντὲ Ροάν, συλλαβόντες 6.000 αἰχμαλώτους. Μ. Δ. Β

Καστελῶνα *[Βυζαντ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ἐν Δαρδανίᾳ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Κάστι (Casti), ***Ἰωάννης Βαπτιστής***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ ἐκκλησιαστικὸς (1724—1803). Ἐσπούδασεν εἰς ἱερατικὴν σχολὴν ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἐγένετο καθηγητής, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀρκάδων. Τῷ 1764 ἐν Φλωρεντίᾳ ἐγνώρισε τὸν αὐτοκράτορα Ἰωσὴφ τὸν Β', ὁ ὁποῖος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεταστασίου, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης καὶ τὸν ὠνόμασε ποιητὴν τῆς αὐλῆς. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς ἐν Βερολίνῳ, Πετρουπόλει καὶ Μαδρίτῃ. Ἐπειδὴ ἡ Αἰκατερίνη ἡ Β' ὑπεδέχθη αὐτὸν ψυχρῶς, ἔγραψεν ἐναντίον αὐτῆς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταρταρικὸν ποίημα», σάτιραν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βιέννην. Ἔγραψε κυρίως σατίρας, τὰ δὲ ἔργα του διακρίνει ἄκρα ἐλευθεροστομία. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Τὰ λαλοῦντα ζῷα». «Τὰ ἐρωτικὰ διηγήματα», «Ἀνακρεόντεια μέτρα», «Τὸ σπήλαιον τοῦ Τροφωνίου», «Ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα», «Τὸ ταξίδι στὴν Κωνσταντινούπολι» καὶ «Πολιτικαὶ ἐπιστολαί». Μ. Δ. Β.

Καστιγιὸν-*σὺρ-Ντορντόνι* (Castillon-sur-Dordogne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, εἰς ἀπόστασιν 41 χλμ. πρὸς Α τοῦ Βορδώ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ντορντόνι. Κάτ. 2.844. Ἔχει μικρὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ διεξάγει ἐμπόριον οἴνων, ἐρίων καὶ κρομμύων. Ἔχει ἐπίσης βυρσοδεψεῖα, ὑφαντουργεῖα καὶ σχοινοποιεῖα. Τῷ 1453 οἱ Γάλλοι ἐνίκησαν παρ' αὐτὴν τοὺς Ἄγγλους εἰς μάχην, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Τάλμποτ καὶ 4.000 Ἄγγλοι στρατιῶται. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ταύτης ἐστήθη ἐν τῇ πόλει ὀβελίσκος. Εἰς τὰ πέριξ εὑρίσκεται ὁ πύργος, ὅπου ἀπέθανεν ὁ Γάλλος φιλόσοφος Μονταίνι. Ἡ πόλις περιεβάλλετο ὑπὸ τειχῶν, τὰ ὁποῖα κατηδαφίσθησαν κατὰ μέγα μέρος μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Μ. Δ. Β

Καστιγιὸν (Castillon, ὀρθότ. Castilhon). Γάλλος λόγιος καὶ δικηγόρος, γεννηθεὶς ἐν Τουλούζῃ (1718—1899). Ἐδημοσίευσεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κόμιτος Τουρπέν: «Φιλολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ τέρψεις τῶν δύο φίλων» καὶ μόνος «Ἀνέκδοτα κινεζικά, ἰαπωνικὰ καὶ τοῦ Σιάμ», «Ἀκριβὴς ἱστορία τοῦ βίου τῆς Μαρίας Θηρεσίας» κλπ. Μ. Ν. Δ.

—**Καστιγιὸν** (Castillon), ***Ἀλέξιος**, ὑποκόμις **τοῦ Σαὶν Βικτώρ***. Γάλλος μουσουργὸς (1838—1873) τῆς σχολῆς τοῦ Φράνκ. Προοριζόμενος διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, εἰσήχθη εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σαὶν-Σύρ, καὶ μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποφοίτησίν του διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη ἀξιωματικός. Προικισμένος μὲ μουσικὸν τάλαντον, ἤρχισεν ἐκ παραλλήλου λίαν πρωΐμως τὰς σπουδάς του εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον. Ἐν Παρισίοις ἔλαβεν ἀρχικῶς μαθήματα μὲ τὸν Β Μασσὲ καὶ ὀλίγον ἀργότερον μὲ τὸν Καίσαρα Φράνκ, εἰς ὃν ὀφείλει τὴν ὑγιᾶ του τέχνην τόσον εἰς τὴν μουσικὴν ἀνάπτυξιν ὅσον καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ἤχων. Τῷ 1871 μετὰ τοῦ Σαὶν-Σὰνς καὶ τοῦ Μπυσσὶν (Bussine) ἵδρυσε τὴν Ἐθνικὴν Ἑταιρείαν τῆς Μουσικῆς, δι' ἧς καὶ παρουσίασεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης πλεῖστα τῶν ἔργων του μουσικῆς δωματίου. Τοῦ μουσικοῦ τούτου εἴδους δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄλλωστε ὡς ὁ ἀναδημιουργὸς ἐν Γαλλίᾳ. Τὰ δύο του κουαρτέττα, τὰ δύο τρίο, τὸ κουϊντέττο καὶ ἡ σονάττα διὰ βιολίον καὶ κλειδοκύμβαλον περιέχουσι σελίδας διακρινομένας διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς σκέψεως καὶ τὸ αὐστηρόν των ὕφος. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε μίαν σουΐταν δι' ὀρχήστραν, μίαν εἰσαγωγὴν διὰ τὸν «Τορκουάτο Τάσσο», Συμφωνικὰ σκίτσα (1872) καὶ συμφωνικὰ ἀτοσπάσματα δι' ὀρχήστραν, ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, παράφρασιν του 84 Ψαλμοῦ διὰ μονῳδούς, χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν, ἓν Σκανδιναυϊκὸν ἐμβατήριον, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, χορούς, μελῳδίας κλπ. Γ. Σ.

—**Καστιγιὸν** (Castillon), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος-Μελχιὸρ-Σαλβιμίνι ντὲ*** —. Μαθηματικὸς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ (1709—1791). Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἑλβετίᾳ, κατόπιν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐτρέχτης, ὁπόθεν κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Β' εἰς Βερολῖνον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐκεῖ σχολῆς τοῦ πυροβολικοῦ. Μετέφρασε διάφορα μαθηματικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς. Μ. Ν. Δ.

Καστιγκάρι *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω παρεφθαρμένως ὑπὸ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων μεταναστῶν ὁ τέως μεταναστευτικὸς σταθμὸς *Κάσλ-Γκάρντεν* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

Καστιλιάνο (Castigliano), ***Ἀλβέρτος***. Ἰταλὸς μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Πεδεμοντίῳ. Συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Intorno ai sistemi elastici» (1874), «Théorie de l'equilibre des systèmes élastiques et leur applications» (1881), «Teoria delle molle» (1884), «Manuale pratico per gl'ingegneri» (1888). Τὸ θεώρημα τῆς μηχανικῆς, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Καστελιάνο*, ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἐὰν ἐκφράσωμεν μαθηματικῶς τὴν ἐλαστικὴν ἐνέργειαν φορτισμένου τινὸς σώματος, ὑπακούοντος εἰς τὸν νόμον τοῦ Hooke (δηλαδὴ εἰς τὸν νόμον περὶ ἀναλογίας μεταξὺ δυνάμεως καὶ ἐλαστικῆς παραμορφώσεως), ἡ μερικὴ παράγωγος τῆς ἐλαστικῆς ἐνεργείας ὡς πρὸς μίαν οἱανδήποτε ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ σώματος δρωσῶν δυνάμεων δίδει τὴν προβολὴν τῆς μετατοπίσεως τοῦ σημείου ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἐπὶ τὴν διεύθυνσίν της. Μαθηματικῶς ἐκφράζεται τὸ θεώρημα τοῦ Καστιλιάνο ὡς ἑξῆς: $\frac{dL}{dP} = S_p$, ὅπου L ἡ ἐλαστικὴ ἐνέργεια τῆς παραμορφώσεως, P ἡ ὑπ' ὄψει δύναμις καὶ S_p ἡ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς P μετακίνησις τοῦ σημείου ἐφαρμογῆς αὐτῆς. Τὸ θεώρημα τοῦ Καστιλιάνο, ὡς καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ ἑπόμεναι διάφοροι προτάσεις τῆς μηχανικῆς, εὑρίσκουν συχνοτάτην καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐφαρμογήν, ἰδίᾳ πρὸς ἐπίλυσιν στερεοστατικῶς ἀορίστων προβλημάτων. Γ. Θ. Κ.

Καστιλιάς. Βαβυλώνιος δυνάστης τοῦ 1256 π. Χ. Ἐπ' αὐτοῦ, ἡττηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἡγεμόνος Τουκουλτὶ Νινουρτὰ τοῦ Α', ἡ Βαβυλὼν περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀσσυρίων (βλ. καὶ λ. *Βαβυλωνία*, τόμ. ΣΤ' σ. 435 α').

Καστιλιέχο (Kastillejo), ***Χριστόφορος***. Ἱσπανὸς ποιητὴς (1490—1556). Δεκαπενταετὴς προσελήφθη ὡς ἀκόλουθος τοῦ Φερδινάνδου τῆς Αὐστρίας, ὅταν δὲ οὗτος ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ (1531), τὸν ἠκολούθησεν εἰς Βιέννην ὡς ἰδιαίτερος γραμματεύς του, ἐκεῖ δὲ παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ὁ Καστιλιέχο κατέλιπε πλεῖστα ἔργα πεζὰ καὶ ἔμμετρα, μαρτυροῦντα ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυΐαν. Κυρίως διεκρίθη εἰς τὸ σατιρικὸν εἶδος, καταπολεμήσας τοὺς νεωτεριστὰς τῆς ἐποχῆς του, τοὺς ὁποίους ἀπεκάλει πετραρχιστάς. Τῷ 1573 ὁ Χουὰν Λοπὲζ ντὲ Βελάσκο ἐξέδωκε συλλογὴν τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ, «διωρθωμένων καὶ τροποποιηθέντων κατὰ διαταγὴν τοῦ συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως». Εἰς τὴν συλλογὴν περιλαμβάνεται καὶ τὸ διάσημον ἔργον του «Historia de los dos leales amadores Piramo y Tisbé». Ὁ Καστιλιέχο, κατὰ τὴν νεότητά του, συνέγραψε πλείστας κωμῳδίας ἀπολεσθείσας. Εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Μαδρίτης διασῴζονται ἀνέκδοτα ποιήματά του. Δ. Σ. Δ.

Καστίλιο (Castillo), ***Ἀβραάμ***. Ἰουδαῖος ραββῖνος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1726 καὶ θανὼν ἐν Λιβόρνῳ τῷ 1789. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν διέπρεψεν ὡς θρησκευτικὸς ρήτωρ. Ὁ Λέσσιγκ, ἐπισκεφθείς ποτε τὴν πόλιν, ἔμεινε κατάπληκτος πρὸ τῆς φιλοσοφικῆς εὐρυμαθείας τοῦ ἀνδρός. Ἐκ τῶν κηρυγμάτων του τινὰ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Arba Merkawoth» καὶ «Dirusch leschabbath feschubah (1765). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε «Kol milin», δραματικὸν ἀλληγορικὸν ποίημα, ὡς καὶ ποικίλα ἄλλα ποιητικὰ συνθέματα ἐν τῇ συλλογῇ «Kol oneg» τοῦ Pipirini (Livorno 1846). Γ. ΕΛ.

— **Καστίλιο** (Castillo), ***Διέγος-Ἐρρῖκος ντὲ*** —. Ἱσπανὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Σαγοβίᾳ. Διετέλεσε γραμματεὺς καὶ ἐπίσημος χρονικογράφος τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης Ἐρρίκου Δ', τοῦ ὁποίου συνέγραψε τὴν ἱστορίαν (1454—1474). Ἡ ἱστορία αὕτη περιελήφθη εἰς τὸν τόμ. ΣΤ' τῶν «Cronicas españolas» (Μαδρίτη, 1776—1787, 7 τόμ.). Ὁ Καστίλιο θεωρεῖται ἐπίσης ὁ συγγραφεὺς τοῦ ποιήματος εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου Β' τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ περιληφθέντος εἰς τὰς «Rimas ineditas» τοῦ μαρκησίου τῆς Σαντιλλιάνας. Δ. Σ. Δ.

— **Καστίλιο** (Castillo), ***Μαρτῖνος***. Ἱσπανὸς θεολόγος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἐλασσόνων Ἀδελφῶν (Frères Mineurs), ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Super Abdiam prophetam» (Ἀμβέρσα 1657), «Super Susannam et in caput 13 Danielis» (Μαδρίτη 1658) καὶ «In Deboram de Maria figurata» (Μεξικὸν 1675, Σεβίλλη 1678, Λυὼν 1690). Ε. Γ. Π.

—**Καστίλιο** (Castillo), ***Ντίαθ***. Ἱσπανὸς ἱστορικὸς (βλ. *Ντίαθ* ντὲλ Καστίλιο).

—**Καστίλιο** ***Σολόρθανο*** (Castillo Solórzano), ***Ἀλόνσος***. Ἱσπανὸς μυθιστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1584;—1647;). Διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ μαρκησίου ντὲ Βιλλάρ, ἐξέδωκε τὸ πρῶτόν του ἔργον, «Donaires del Parnaso» (1624—1625), δύο τόμους εὐθυμογραφικῶν στίχων. Τὰ ἔργα του: «Tardes entretenidas» (1625) καὶ «Jornadas alegres» (1626), προδίδουν ἐξαιρετι-

Digitized by Google

κὴν ἰδιοφυΐαν μυθιστοριογράφου. Ὀλίγον ἔπειτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μαρκησίου ντὲ Λὸς Βέλεζ, ἀντιβασιλέως τῆς Βαλένθια, καὶ ἐδημοσίευσε τὰ τρία μυθιστορήματά του: «La Niña de los embustes», «Teresa de Manzanares» (1634) καὶ «Las Aventuras del Bachiller Trapaza» (1637), εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει τὴν φήμην του. Ἠκολούθησε τὸν μαρκήσιον ντὲ Λὸς Βέλεζ εἰς τὴν καταστρεπτικὴν ἐκστρατείαν του κατὰ τῆς Καταλωνίας, ἀπέθανε δέ, πιθανῶς ἐν Παλέρμῳ, πρὸ τοῦ 1648. Κατέλιπε πολυάριθμα ἔργα, ποιητικὰ καὶ πεζά, τὰ ὁποῖα τὸν κατατάσσουν μεταξὺ τῶν σπουδαίων συγγραφέων τῆς Ἱσπανίας. Δ. Σ. Δ.

— **Καστίλιο** (Castillo), ***Φερδινάνδος-Λεόν ὁ*** —. Ἱσπανὸς πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (βλ. λ. *Λεὸν ὁ Καστίλιο*).

Καστίλιο-ντὲ-Λοκουμπὶν (Castillo-de-Locubin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῷ νομῷ Χαὲν τῆς Ἀνδαλουσίας. Κάτ. 7.400. Ἔχει κτίρια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀράβων, πλησίον δ' αὐτῆς ὑπάρχουν ἐρείπια πιθανῶς ρωμαϊκοῦ συνοικισμοῦ. Παράγει οἶνον, δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ὀπώρας. Εἰς τὸν ποταμὸν Γκουανταλεστὸν καὶ τοὺς ἄλλους, οἵτινες διασχίζουν τὸν νομόν, ἐνεργεῖται ἄφθονος ἁλιεία. Δ. Σ. Δ.

Καστιλιόνε (Castiglione), ***Βαλτάσαρ, κόμης ντὶ*** —. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1478—1529). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὡς στρατιώτης ὑπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Οὐρβίνου καὶ κατόπιν ἐχρησιμοποιήθη ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ζ' καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε' ὡς πρεσβευτὴς εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ρώμην, Ἱσπανίαν κ.τ.λ. Ὁ Λέων Ι' ὠνόμασεν αὐτὸν καρδινάλιον, ὁ δὲ Κάρολος Ε' ἐπίσκοπον τῆς Ἄβιλα. Ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ αὐλικοῦ τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του «Τὸ βιβλίον τοῦ αὐλικοῦ» (1528), περιελήφθη ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς τὸν Index. Ἔγραψε καὶ ποιήματα καὶ ἐπιστολὰς λατινιστὶ καὶ ἰταλιστί, τὰ δὲ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1733. Ὑπῆρξε φίλος καὶ προστάτης τοῦ Ραφαήλου, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὴν προσωπογραφίαν του, σῳζομένην εἰς τὸ Λοῦβρον τῶν Παρισίων. Μ. Δ. Β.

— **Καστιλιόνε** (Castiglione), ***Ἰωάννης-Βενεδέτος***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Μπενεντέττο* ἢ *Ι κρέκετο* (=μικρὸς Ἕλλην). Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1616—1670). Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς μὲν παρὰ τῷ Πάτζι, μετὰ ταῦτα δὲ παρὰ τῷ Ντεφερράρι, οἵτινες ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἤσκησαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ταλάντου του. Τὰς βαθυτέρας καὶ σημαντικωτέρας ἐπιδράσεις προσεδέχθη ὁ Καστιλιόνε παρὰ τοῦ Βὰν Ντάϊκ καὶ τοῦ Ρούμπενς. Διέπρεψεν ὡς προσωπογράφος καὶ τοπιογράφος. Ἐξειργάσθη ὅμως καὶ ἱστορικὰ ἐπεισόδια καὶ σκηνὰς εἰλημμένας ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, κατὰ προτίμησιν δ' ἐκείνας, ἐν αἷς ἠδύνατο νὰ παρενθέσῃ ζῷα, δένδρα καὶ ποικίλα ἀντικείμενα ἱκανοποιοῦντα τὴν περὶ τὰς λεπτομερείας σπουδαίαν καλλιτεχνικὴν δεξιοτεχνίαν του. Ἐπὶ πλέον ἐξεπόνησεν ἐπιτυχεστάτας χαλκογραφίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξαίρετον κατέχει θέσιν ἡ εἰκονίζουσα τὸν «Διογένη ζητοῦντα ἄνθρωπον». Ὁ Καστιλιόνε διέμεινεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ σημαντικώτερα καλλιτεχνικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας: εἰς τὴν γενέτειράν του Γένουαν, τὴν Ρώμην, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Νεάπολιν, τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Μάντουαν, ἔνθα ἐγένετο αὐλικὸς ζωγράφος τοῦ δουκὸς Καρόλου Α'. Παρὰ τὰ πολλά του προτερήματα, ὁ Καστιλιόνε ἔχει καὶ σημαντικώτατα ἐλαττώματα, ἰδίᾳ τὴν ἔλλειψιν ἀκριβοῦς σχεδίου καὶ ἐκλεκτικῆς διαθέσεως. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ γέννησις», «Ἡ Παρθένος μετὰ τῶν ἁγίων Αἰκατερίνης καὶ Μαγδαληνῆς», «Τὸ ταξίδιον τοῦ Ἀβραάμ», «Ἡ Ἄγαρ καὶ ὁ Ἰσμαήλ», «Τὸ ταξίδιον τοῦ Ἰακώβ», «Ἡ θυσία εἰς τὸν Πᾶνα», ἅπαντα ἐν Γενούῃ. Πολυπληθῆ ἄλλα ἔργα του ἀπόκεινται ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ρωσίᾳ, ἡ δὲ προσωπογραφία του κοσμεῖ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ πινακοθήκην τῶν Οὐφφίτσι. Ὁ Καστιλιόνε ὑπῆρξεν εἷς ἀπὸ τοὺς μᾶλλον ἐκτιμηθέντας κατὰ τὸ παρελθόν, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, καλλιτέχνας. Ἔσχεν ἀδελφὸν *Σαρβάτωρ* ὀνόματι καὶ υἱὸν *Φραγκῖσκον*, ἐργασθέντας ἐφ' ὧν θεμάτων καὶ οὗτος, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας. Ι. Μ. Π.

Καστιλιόνε ντέλλε *Στιβιέρε* (Castiglione delle Stiviere) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀζόνε, εἰς ἀπόστασιν 38 χλμ. ἀπὸ τῆς Μαντούης. Κάτ. 5.960. Ἔχει ἰνστιτοῦτον καὶ τεχνικὴν σχολὴν καὶ παράγει σιτηρὰ καὶ οἶνον, ἐξάγουσα καὶ μεταξωτά. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1796 ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου εἰς Ἰταλίαν, εὑρεθείς, κατ' Ἰούλιον τοῦ ἔτους ἐκείνου, πρὸ δύο αὐστριακῶν φαλάγγων, τῆς τοῦ Βοῦρμσερ καὶ τῆς τοῦ Κουασδάνοβιτς, προχωρουσῶν ἐκ Βρέσκια πρὸς Μάντουαν (βλ. λ. *Διευθυντήριον* πόλεμοι, τόμ. Θ σελ. 340), ἐπεζήτησε τὴν δι' ἐσωτερικῶν γραμμῶν ἐπίθεσιν διαδοχικῶς κατ' ἀμφοτέρων τῶν αὐστριακῶν τούτων φαλάγγων, καί, ἅμα ὡς ἐνίκησε τὴν τοῦ Κουασδάνοβιτς, ἔλαβε καταλλήλους διατάξεις, ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς τοῦ Βοῦρμσερ. Τὴν 4ην Αὐγούστου τὰ στρατεύματα τῆς αὐστριακῆς φάλαγγος τοῦ Βοῦρμσερ (περὶ τὰς 30.000) εὑρίσκοντο τεταγμένα ἐπὶ δύο γραμμῶν, μὲ τὸ δεξιόν των εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Σολφερῖνο καὶ μὲ τὸ ἀριστερόν των εἰς Μέντολε, δηλαδὴ μὲ μέτωπον νοτιοδυτικῶς περίπου. Τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Αὐγούστου, ἐκκινήσας ὁ Βοναπάρτης (25,000 ἄνδρες περίπου) ἐκ Καστιλιόνε, ἀνέλαβε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τρόπον, ὥστε διὰ τῶν μεραρχιῶν Ὠζερὼ καὶ Μασένα ἀπησχόλησεν ἐν ἀρχῇ τοὺς Αὐστριακοὺς κατὰ μέτωπον, καθ' ὃν χρόνον ἡ μεραρχία τοῦ Σερυριέ, προερχομένη βορειότερον, ἐκ Γκουϊντίτσολο, ἐπήρχετο κατὰ τῶν νώτων τῶν Αὐστριακῶν. Ἅμα ὡς ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἐπέφερε τ' ἀποτελέσματά της, τότε αἱ δύο πρῶται μεραρχίαι προὐχώρησαν ἐσπευσμένως πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἀνέλαβον τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν, μὲ τὴν τοῦ Ὠζερὼ κατευθυνομένην κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Αὐστριακῶν, ὑποβοηθούμεναι ὑπὸ τῆς ἐφεδρείας (τάγματα γρεναδιέρων, ταξιαρχία ἱππικοῦ, ἔφιππον πυροβολικόν), ἐπιτεθείσης κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μέντολε. Οἱ Αὐστριακοὶ ἠναγκάσθησαν πιεζόμενοι οὕτω νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας (5ης Αὐγούστου) πρὸς Μποργκέττο, καταδιωχθέντες τὴν ἐπομένην ὑπὸ τῆς μεραρχίας τοῦ Ὠζερώ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**Καστιλιόνε ντὶ *Σιτσίλια*** (Castiglione di Sicilia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κατάνης - Μεσσήνης. Κάτ. 8 958. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 58 χλμ. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀλκάνταρα καὶ παράγει οἶνον καὶ ὀπώρας. Μ. Δ. Β.

Καστίλιου (Castilho), ***Ἀντώνιος***. Πορτογάλος συγγραφεὺς (1800—1875). Ἑξαετὴς ἀπώλεσε τὴν ὅρασίν του, ἀλλ' ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἀδελφοῦ του Αὐγούστου τὸν κατέστησεν ἱκανὸν ν' ἀκολουθήσῃ ἐπιτυχῶς πανεπιστημιακὰς σπουδάς, ἐκμαθὼν πλήρως τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Τὸ πρῶτον ἄξιον λόγου ἔργον του «Cartas de Echo e Narciso» (1821) ἀνήκει εἰς τὴν ψευδοκλασσικὴν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξεπαιδεύθη, ἀλλ' αἱ ρωμαντικαὶ κλίσεις του κατέστησαν καταφανεῖς εἰς τὰ «Primavera» (1822) καὶ «Amor e Melancholia» (1823), δύο τόμους βουκολικῆς ποιήσεως. Τέλος εἰς τοὺς ποιητικούς του θρύλους «A noite de Castello» (1836) καὶ «Cuimes do bardo» (1838) ἀναπτύσσει ὅλην τὴν ρωμαντικήν του φύσιν. Κατόπιν ταξιδίου εἰς Μαδεῖραν, ἵδρυσε τὴν ἐπιθεώρησιν «Revista Universal Lisbonense», ἡ δὲ βαθεῖά του γνῶσις τῶν Πορτογάλων κλασσικῶν τὸν ἐβοήθησεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς πορτογαλικῆς κλασσικῆς βιβλιοθήκης (1845—1847, 25 τόμοι), ἐνῷ δύο ἔτη βραδύτερον ἵδρυσε τὴν «Ἑταιρείαν τῶν φίλων τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν». Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν λαϊκὴν ἐκπαίδευσιν τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν μελέτην τῆς παιδαγωγικῆς, τῷ δὲ 1850 ἐξέδωκε τὸ «Leitura Repentina», μέθοδον ἀναγνώσεως, ἥτις φέρει τὸ ὄνομά του. Μεταβὰς τῷ 1854 εἰς Βραζιλίαν, ἔγραψε τὴν διάσημον καταστᾶσαν «Ἐπιστολὴν πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν». Ἐκτὸς τῶν πρωτοτύπων ἔργων του κατέλιπε πλείστας μεταφράσεις, ἐξ ὧν σημαντικώτεραι αἱ τοῦ Ἀνακρέοντος, τοῦ Ὀβιδίου καὶ τοῦ Βιργιλίου. Δ. Σ. Δ.

Καστίλλη, ἡ *Καστιλλία* (ἰσπαν. Castilla, προφ. *Καστίλια*) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἱσπανίας, καταλαμβάνουσα τὸ κέντρον τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου καὶ ὁριζομένη Β ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Βισκαΐας, ΒΑ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βάσκης καὶ τῆς Ναβάρρας, Α ὑπὸ τῆς Ἀραγωνίας, ΝΑ ὑπὸ τῆς Βαλεντίας καὶ Μουρκίας, Ν ὑπὸ τῆς Ἀνδαλουσίας, Δ ὑπὸ τῆς Ἐστρεμαδούρης καὶ Λεώνης καὶ ΒΔ ὑπὸ τῆς Ἀστουρίας. Ἐμβ. 139 083 τ. χλμ. Κάτ. 4.280 000 (1929). Τὸ βόρειον μέρος, τὸ ὁποῖον πρῶτον ἠλευθερώθη ἐκ τοῦ μαυριτανικοῦ ζυγοῦ, ὀνομάζεται *Παλαιὰ Καστίλλη* (Castilla la Vieja), τὸ δὲ νότιον, τὸ ἐλευθερωθὲν βραδύτερον, ὀνομάζεται *Νέα Καστίλλη* (Castilla la nueva). Ἡ Παλαιὰ Καστίλλη, ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Ντοῦρο*, εἶναι ὀρεινὴ πρὸς Β, πρὸς Α καὶ πρὸς Ν, ἔχει δὲ ἐκτεταμένας ὁπωσοῦν πεδιάδας μόνον πρὸς τὰ Δ μέρη. Κυριώτερα αὐτῆς ὄρη εἶναι: πρὸς Β ἡ *Πένια ντὲ Πριέτα* (2.530 μ.), ἡ *Πένια ντὲ Λάμπρο* (2.003 μ.), ἡ *Σιέρρα ντὲ λὰ Ντομάντα*, μὲ τὴν κορυφὴν τοῦ *Ἁγ. Λαυρεντίου* (2.304 μ.), πρὸς Α τὸ *Οὔμπιων* (2.250 μ.), κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ διεύθυνσιν ὁ ἐπιβλητικὸς ὄγκος τοῦ Μονκάϋο (2340 μ.) χωρίζει τὴν Παλαιὰν Καστίλλην τῆς Ἀραγωνίας. Πρὸς τὰ ΝΑ ἡ *Σιέρρα ντὲ Γκουανταρράμα* ἀποτελεῖ τὸ ὅριον τῆς χώρας πρὸς τὸ μέρος τῆς Νέας Καστίλλης. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην σειρὰν ἐκτείνονται ἡ *Σιέρρα Θεμπολιέρα* (2.126 μ.) καὶ τὸ ὄρος *Πενιαλάρα* (2.404 μ.). Τὰ Ν. καλύπτονται ὑπὸ τῆς *Σιέρρας ντὲ Γκρέντος* (2.600 μ.). Ἡ χώρα κλίνει σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὸν Ἀτλαντικόν. Οἱ ποταμοὶ αὐτῆς *Οὐθέρο*, *Τέρα*, *Πιτουάργο*, *Ριάθα*, *Ντουράτον*, *Ἀρλάνθα*, *Ἀντάχα* καὶ *Ἐρέσμα* ἐκβάλλουν πάντες εἰς τὸν Ντοῦρο. Ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Μεσόγειον κλιτύος ὑπάρχουν μόνον χείμαρροι, παραπόταμοι τοῦ Ἔβρου. Τὸ κλῖμα, λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τοῦ ὠκεανοῦ, εἶναι εὔκρατον, ἀλλὰ τὸ θέρος εἶναι συχνάκις λίαν θερμὸν καὶ ὁ χειμὼν δριμύς. Τὸ ἔδαφος, καλῶς ἀρδευόμενον, εἶναι εὔφορον, παράγει δὲ μεγάλας ποσότητας δημητριακῶν, τροφοδοτούντων τὰς πέριξ περιφερείας, οὕτως ὥστε ἡ χώρα ἀποτελεῖ τὸν σιτοβολῶνα ὁλοκλήρου τῆς Ἱσπανίας. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἀμπελῶνες καὶ κῆποι παράγοντες ἐξαίρετον οἶνον, ἀφθόνους ὀπώρας καὶ λαχανικά. Ἄλλη πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ τῆς χώρας εἶναι τὰ πολυάριθμα ποίμνια προβάτων. Ἡ Παλαιὰ Καστίλλη, ἔχουσα ἐμβ. 66.609 τ. χλμ. καὶ 1.857.767 κατ. (1929), διαιρεῖται εἰς τοὺς νομοὺς Ἀβίλας (209.360 κατ.), Μποῦργκος (336.472 κ.), Λογκρόνιο (192.940 κ.), Παλενθίας (191.719 κ.), Σανταννтὲρ (327.670 κ.), Σεγκοβίας (167.081 κ.), Σορίας (551.595 κ.), καὶ Βαλλάντολιντ (280.932 κ.). Πρωτεύουσα ἡ *Βαλλάντολιντ*.

Ἡ *Νέα Καστίλλη* συνίσταται ἐξ ὀρεινῶν ὄγκων καὶ ὑψιπέδων, ἐκτείνεται δὲ μεταξὺ τῆς Παλαιᾶς Καστίλλης πρὸς Β, τῆς Ἀραγωνίας καὶ τῆς Βαλεντίας πρὸς Α, τῆς Μουρκίας καὶ τῆς Ἀνδαλουσίας πρὸς Ν καὶ τῆς Ἐστρεμαδούρας πρὸς Δ. Τὰ κυριώτερα τῶν ὀρέων εἶναι ἡ *Σιέρρα ντὲ Γκουανταρράμα* πρὸς Β. μὲ τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφάς της, ἡ *Σόμο-Σιέρρα*, αἱ *Σιέρραι Ἀλμπαράθιν*, *Μολίνα*, *Κουένκας* πρὸς Α., ἡ *Σιέρρα Ἀλκαρὰθ* πρὸς ΝΑ, ἡ *Σιέρρα Ἀλμάντεν* πρὸς ΝΔ, αἱ *Σιέρραι Τολέδου*, *ντὲλ Σορίτο*, *ντὲλ Ποθίτο* εἰς τὸ κέντρον. Ὑπάρχουν τεράστια ὑψίπεδα, ὡς τὰ τῆς Μαδρίτης, τῆς *Μάντσας* καὶ τῆς Ἀλκαρρίας. Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς χώρας ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ ἀτμοσφαῖρα ὑπόκειται εἰς ἀποτόμους μεταλλαγάς. Ὁ χειμὼν εἶναι δριμὺς καὶ τὸ θέρος θερμότατον. Αἱ βροχαὶ σπάνιαι καὶ οὐχὶ ἄφθονοι, συχνὰ δὲ οἱ ποταμοὶ ξηραίνονται. Ἡ περιφέρεια παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν καὶ ἀντιθέσεις· παραλλήλως πρὸς τὰς γραφικὰς κοιλάδας παρατηρεῖ τις περιφερείας γυμνάς, ἀδένδρους, σχεδὸν ἐρήμους, ὅπως ἡ Μάντσα καὶ ἡ πεδιὰς τῆς Μαδρίτης. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι δημητριακοὶ καρποί, οἶνοι καὶ ἔλαιον· λαχανικὰ καὶ ὀπῶραι σπανίζουν, τὰ δὲ ὄρη τρέφουν μεγάλας ἀγέλας προβάτων, ταύρων, ἵππων καὶ ἡμιόνων. Ἐν τῇ χώρᾳ ὑπάρχουν πλούσια μεταλλεῖα σιδήρου, χαλκοῦ καὶ ὀρυχεῖα ἅλατος καὶ ὑδραργύρου καὶ μεταλλικὰ ὕδατα. Ὁ χαρακτὴρ τῶν κατοίκων εἶναι σοβαρὸς καὶ ἐξαιρετικῶς ὑπερήφανος· τὰ ἤθη ἁπλᾶ καὶ αὐστηρὰ καὶ ἡ ἁβρότης πρὸς τοὺς ξένους ἀξιοσημείωτος. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Τάγος* καὶ ὁ *Γκουαντιάνα*. Ἡ Νέα Καστίλλη, ἔχουσα ἐμβ. 72 474 τ. χλμ. καὶ 2 421.007 κατ. (1929), διαιρεῖται εἰς τοὺς νομοὺς Θεουδὰδ Ρεὰλ (427.365 κ.), Κουένκα (281 628 κ.), Γκουανταλαχάρα (201 444 κ.), Μαδρίτης (1.067 637 κ.) καὶ Τολέδου (442.933 κ.), Πρωτεύουσα ἡ *Μαδρίτη*, ἥτις εἶναι πρωτεύουσα καὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἱσπανικοῦ κράτους.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Καστίλλη ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἠκολούθησε τὴν τύχην τῆς λοιπῆς Ἱσπανίας, ὑποταχθεῖσα ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, τῶν Ρωμαίων, τῶν Βησιγότθων καὶ τέλος τῶν Ἀράβων (βλ. *Ἱσπανία [Ἱστορ.]*). Τὸ ὄνομα Καστίλλη ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ἀλφόνσου τοῦ Ἁγνοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Θ' αἰῶνος, ὥριζε δὲ κατ' ἀρχὰς λωρίδα μικροῦ καὶ στενοῦ ἐδάφους, ἀποτελοῦντος μέρος τοῦ βασιλείου τῶν Ἀστουρίων καὶ τῆς Λεώνης καὶ περιλαμβανομένου μεταξὺ τῆς Πισουέργκα πρὸς Δ καὶ τῆς Ἀλάβας καὶ Ριόχας πρὸς Α. Ἐπὶ πολὺ ὑπῆρξε πεδίον μαχῶν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν, ἀλλ' ὅταν τὸ χαλιφᾶτον ἤρχισε ν' ἀποσυντίθεται, οἱ δὲ Χριστιανοὶ νὰ ἐπικρατοῦν, οἱ Χριστιανοὶ ἄρχοντες κατῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἵδρυσαν διάφορα φρούρια (castillos), ὅπως ἀμύνωνται κατὰ τῶν μωαμεθανικῶν ἐπιδρομῶν. Ἡ ἀνάγκη ὅπως ὑπερασπίσουν ἑαυτοὺς κατὰ τῶν κοινῶν ἐχθρῶν, ἥνωσε τοὺς Καστιλλιανοὺς ἄρχοντας διὰ φεουδαλικῶν δεσμῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Λεώνης, μικροῦ κράτους πρὸς τὰ ΒΔ τῆς Ἱσπανίας, σχηματισθέντος ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Βησιγότθων. Οἱ δεσμοὶ οὗτοι διεσπάσθησαν ἐκ τῆς ἀπιστίας τοῦ βασιλέως Ὀρντούνιο Β', ὅστις, προδοτικῶς, ἐθανάτωσε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Καστιλλιανῶν ἀρχόντων. Οἱ ἐναπομείναντες ἐν τούτοις ἀνεκήρυξαν τὴν Καστίλλην ἀνεξάρτητον, τῷ 923, ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Γκαρθία τοῦ Φερδινάνδου. Ἡ Καστίλλη, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ι' αἰῶνος γενομένη ἐλευθέρα, ἐξετείνετο κυρίως πρὸς νότον, ἡ δὲ γεωγραφική της θέσις καθίστα ταύτην τὴν μεγάλην λεωφόρον τῆς χριστιανικῆς Ἱσπανίας. Προστατευομένη ἐξ Α ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Μπούργκας, πρὸς Ν ὑπὸ τῶν ἀποκρήμνων κορυφῶν τῆς Σιέρρας Γκουανταρράμας, μὲ τὸ φρούριον τῆς Σεπουλβέδας, τὸ φράσσον τὴν εἴσοδον πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ντοῦρο, εἶχεν ἔδαφος συγκεντρωμένον, συμπαγές, ἐρειδόμενον ἐξ ἄλλου ἐπὶ τῶν Πυρηναίων. Ἡ τοποθεσία της, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἦτο

Digitized by Google

πολὺ καλυτέρα ἢ τοῦ βασιλείου τῆς Λεώνης, ἐξ οὗ προῆλθε, διὰ τοῦτο δὲ ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος ἔλαβε τὴν θέσιν τούτου καὶ ἔπειτα τὸ ἀπερρόφησε. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπεβράδυναν συνεχεῖς ἐμφύλιοι πόλεμοι οἵτινες ἐξησθένησαν τὴν χώραν, ἐπιτρέψαντες ἐπανειλημμένως εἰς τοὺς Ἄραβας νὰ εἰσβάλουν. Ἡ χώρα κατ' ἀρχὰς ὠργανώθη εἰς ἓν εἶδος δημοκρατίας, τῆς ὁποίας οἱ ἀρχηγοί, ἐκλεγόμενοι διὰ τῶν εὐγενῶν, ἔφερον τὸν τίτλον τῶν δικαστῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἐπεξέτειναν τὰ ἐδάφη των βαθμηδόν, διατηρήσαντες τὸν τίτλον κομίτων τῆς Καστίλλης, τὸν ὁποῖον ἔφερον ἄλλοτε ὅλοι οἱ ἄρχοντες τοῦ τόπου. Αἱ ἀλλεπάλληλοι νῖκαι τῶν εὐγενῶν κατὰ τῶν Μαυριτανῶν συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ καταστῇ τὸ ἀξίωμα διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Φερνάνδου Γκονθάλες κληρονομικόν. Τῷ 1028 ὁ ἀπόγονος τῶν κομίτων τούτων Γκαρθία τοῦ Φερδινάνδου ἐδολοφονήθη, ὁ δὲ Σάντσος Γ', βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας, ὅστις εἶχε νυμφευθῆ τὴν ἀδελφὴν ἐκείνου, ἐκληρονόμησε τὴν Καστίλλην καὶ τὴν ἔδωκεν ὡς βασίλειον εἰς τὸν δεύτερον υἱόν του, ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα Φερδινάνδος Α' ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Καστίλλης (1033). Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ἀπὸ συμφώνου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, γενομένου βασιλέως τῆς Ναβάρρας, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Λεώνης καὶ τῶν Ἀστουρίων· τοὺς κατενίκησε δὲ προσαρτήσας τὰ κράτη τούτων εἰς τὴν Καστίλλην καὶ στεφθεὶς τὴν 22 Ἰουλίου 1037 βασιλεὺς τῆς Λεώνης καὶ τῆς Καστίλλης ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Λεώνης.

Κατέστησε τὴν πόλιν ταύτην πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του καὶ ἀπέβη ὁ ἰσχυρότερος τῶν Χριστιανῶν βασιλέων τῆς χερσονήσου, ἑνώσας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὴν Λεώνην, τὴν Γαλικίαν, τὴν Ἀστουρίαν καὶ τὴν Καστίλλην. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῶν Ἀράβων, ἀπασχολούμενος ὑπὸ τῶν ἐξεγέρσεων τῶν ὑποτελῶν του ἢ τῶν πολέμων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γκαρθία τῆς Ναβάρρας. Κατανικήσας τὸν τελευταῖον τοῦτον προσήρτησε μέρος τῆς Ναβάρρας εἰς τὸ βασίλειόν του. Μεταξὺ τοῦ 1054 καὶ 1065 ἀφωσιώθη εἰς ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀράβων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπέσπασε πλεῖστα μέρη. Τῷ 1064 ἐδῄωσε τὸ βασίλειον τῆς Βαλεντίας, προὐχώρησε δὲ μέχρι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' αἰσθανόμενος προσεγγίζον τὸ τέλος του ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ καὶ ἀποθάνῃ εἰς χριστιανικὴν γῆν (1065). Ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ Φερδινάνδος Α' διένειμε τὸ βασίλειόν του μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του, ἐν συνελεύσει τῶν εὐγενῶν. Πραγματοποιηθείσης τῆς διανομῆς ἀπώλεσε τοῦτο τὴν ἑνότητά του, τὴν ὁποίαν ἀποκατέστησεν ὁ δευτερότοκος υἱός του Σάντσος Β', σφετερισθεὶς τὰ δικαιώματα τῶν δύο ἄλλων καὶ τὰς ἐκτάσεις, αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὰς ἀδελφάς του. Ἐδολοφονήθη ὅμως ἐν Ζαμόρᾳ, ἐκλεγέντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφου του Ἀλφόνσου ΣΤ'. Οὗτος κατόπιν πολυαρίθμων νικῶν κατὰ τῶν Μαυριτανῶν καὶ ἀφοῦ ἐπολιόρκησε τὸ Τολέδον, ἀναγκάσας τὴν πόλιν ταύτην εἰς παράδοσιν (1085), κατέστη κύριος τῶν ὠχυρωμένων πόλεων Μαδρίτης, Γκουανταλαχάρας, Μαγουέδο, Καλατράβας καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ροῦ τοῦ Τάγου ἀπὸ τῆς Κουένκας μέχρι τῆς Ἀλκαντάρας, βραδύτερον δὲ μέχρι τῆς Λισσαβῶνος, παγιώσας τὸ κράτος του. Προσέθεσεν εἰς τὰς κτήσεις του μεγάλην ἔκτασιν γῆς, καταλαμβανούσης τὸ κέντρον τῆς χερσονήσου καὶ τὴν ὁποίαν οἱ διάδοχοί του ἀπεκάλεσαν Νέαν Καστίλλην καὶ μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς Τολέδον. Κατόπιν τριάκοντα ἐννέα νικῶν, τὰ στρατεύματά του ὑπέστησαν τρομερὰν ἧτταν ἐν Οὐκλὲς τῷ 1108, μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων συμπεριλαμβάνετο καὶ ὁ μόνος υἱός του Σάντσος, μόλις ἑνδεκαετής. Ἐκ τῶν ἓξ συζύγων, τὰς ὁποίας ἀλληλοδιαδόχως ἔσχεν ὁ Ἀλφόνσος ΣΤ', ἀποθανών, κατέλιπε μόνον μίαν νόμιμον θυγατέρα τὴν Οὐρράκαν, σύζυγον τοῦ Ἀλφόνσου, βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος, βασιλεύσαντος ἐν Καστίλλῃ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀλφόνσος Ζ' (1109). Ὁ βίαιος καὶ παράφορος χαρακτὴρ τῆς Οὐρράκας κατετάραξε τὸ βασίλειον μέχρι τοῦ θανάτου της (1126). Ὁ υἱός της, Ἀλφόνσος Η', ὅστις εἶχεν ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς τῷ 1116, ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων νικῶν κατὰ τῶν Μαυριτανῶν ἐκέρδισε τὰς συμπαθείας ὁλοκλήρου τῆς χριστιανικῆς Ἱσπανίας. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀραγῶνος, τῆς Ναβάρρας καὶ ὁ κόμις τῆς Πορτογαλίας ἐδήλωσαν ὑποταγὴν εἰς αὐτὸν καὶ κατέστησαν «στρατιῶταί του». Ἀλλὰ καὶ οὗτος διέπραξε βαρύτατον πολιτικὸν σφάλμα, ἀκολουθήσας τὸ καθιερωμένον ἔθιμον ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαδοχήν· τῷ 1150 διένειμε τὸ βασίλειον εἰς τοὺς δύο υἱούς του, ὁρίσας τὸν μὲν Φερδινάνδον βασιλέα τῆς Γαλικίας, τῆς Λεώνης καὶ τῆς Ἐστρεμαδούρας, τὸν δὲ Σάντσον τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Βισκάϊας, προετοιμάσας οὕτω τὸν διχασμὸν τῶν κρατῶν του, ὅστις ἐπεβράδυνε κατὰ πολλοὺς αἰῶνας τὴν πτῶσιν τῶν μωαμεθανικῶν βασιλείων. Οὕτω, κατὰ τὸν θάνατόν του (1157), ὁ πρεσβύτερος υἱός του Σάντσος Γ' ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Καστίλλης, ὁ δὲ ἀδελφός του Φερδινάνδος ἔλαβε τὸ στέμμα τῆς Λεώνης. Ἡ πρώτη συνέπεια τῆς διανομῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ταυτόχρονος ἐπίθεσις τῶν Μαυριτανῶν καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας. Τῷ 1158 ὁ Ἀλφόνσος Θ', ὁ ἐπονομασθεὶς Ἀγαθός, υἱὸς τοῦ Σάντσου Γ', διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς ἡλικίαν τριῶν ἐτῶν, ἐνηλικιωθεὶς δὲ κατήγαγε σημαντικὰς νίκας κατὰ τῶν Μαυριτανῶν. Ἀπέθανε τῷ 1214, καταλιπὼν υἱὸν καὶ δύο θυγατέρας, ἐξ ὧν μία, ἡ Λευκή, ἐνυμφεύθη τὸν Λουδοβῖκον τῆς Γαλλίας, ὑπῆρξε δὲ μήτηρ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου. Νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξερράγησαν, καταπαύσαντες κατὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Φερδινάνδου Γ', υἱοῦ τοῦ Ἀλφόνσου Θ', ἀνακηρυχθέντος βασιλέως, παρὰ τὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ στέμματος τοῦ Λουδοβίκου τῆς Γαλλίας (1217). Τῷ 1230 ὁ Φερδινάνδος ἥνωσεν ὁριστικῶς τὰ βασίλεια τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεώνης, κατανικήσας δὲ τοὺς Μαυριτανοὺς ἀπέσπασεν ἐξ αὐτῶν τὴν Κορδούην, τὴν Ἀγκόλαν, τὴν Σεβίλλην, τὰ Γάδειρα κλπ. Προητοίμαζεν ἐκστρατείαν μάλιστα κατὰ τῶν Μαυριτανῶν τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανε (1252). Τὸν διεδέχθη ὁ Ἀλφόνσος Ι', ἀποσπάσας ἐκ τῶν Μαυριτανῶν τὴν Μουρκίαν (1266). Τὸν Ἀλφόνσον Ι' διεδέχθη ὁ υἱός του Σάντσος Δ' (1284—1295), ὅστις κυρίως ἀπησχολήθη μὲ ἐμφυλίους πολέμους. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Φερδινάνδος Δ', ὅστις ἐνίκησε τοὺς Μαυριτανούς, κυριεύσας τὸ Γιβραλτὰρ (1309). Ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀλφόνσου ΙΑ' (1312) ἔδωσε τὸ σύνθημα εἰς νέους ἐμφυλίους πολέμους. Ἐνηλικιωθεὶς ὁ νεαρὸς βασιλεὺς διεξήγαγε νικηφόρους πολέμους κατὰ τῶν Μαυριτανῶν, μεταξὺ τῶν ἄλλων δὲ ἐκέρδισε τὴν περίφημον μάχην τοῦ Σαλάντο (1340) καὶ κατέλαβε τὴν Ἀλγεθίραν τῷ 1344. Ἀποθανὼν τῷ 1350, κατέλιπεν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱόν του Πέτρον Δ' τὸν ἐπονομασθέντα Σκληρόν. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε μακρὰ σειρὰ ῥαδιουργιῶν, ἐγκλημάτων καὶ δολοφονιῶν. Τὰ κυριώτερα θύματά του ὑπῆρξαν ἡ Ἐλεονώρα, ἐρωμένη τοῦ πατρός του, ὁ φυσικὸς ἀδελφός του Φρειδερῖκος, ὁ μέγας αὐθέντης τῆς Καλατράβας, ἡ βασίλισσα Λευκὴ τῶν Βουρβώνων καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, μέχρις ὅτου ὁ Ἑρρῖκος τῆς Τρανσταμάρης, φυσικὸν τέκνον τοῦ Ἀλφόνσου ΙΑ', ἐπετέθη κατὰ τοῦ Πέτρου Δ', τὸν ᾐχμαλώτισε καὶ τὸν ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρί. Ὁ Ἑρρῖκος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὡς Ἑρρῖκος Β'. Ἀπέθανε τῷ 1379, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱός του Ἰωάννης Α'. Ἡ βασιλεία τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὅπως καὶ τῶν μετέπειτα Ἑρρίκου Γ' καὶ Ἰωάννου Β', ὑπῆρξε ταραχώδης. Τέλος ὁ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἑρρῖκος Δ' ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν ἐξεγερθέντων εὐγενῶν, οἵτινες ἀνεκήρυξαν βασίλισσαν, τῷ 1465, τὴν ἀδελφήν του καὶ κληρονόμον του Ἰσαβέλλαν. Ὁ γάμος τῆς πριγκιπίσσης ταύτης μετὰ τοῦ Φερδινάνδου, βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, τῷ 1469, καὶ ἡ κατάκτησις τοῦ βασιλείου τῆς Γρανάδας, δι' ἧς ἐξεδιώχθησαν ὁριστικῶς οἱ Μαυριτανοὶ ἐκ τῆς χερσονήσου, ὑπήγαγον ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκῆπτρον ὁλόκληρον τὴν Ἱσπανίαν.

Ἡ ταραχώδης ἱστορία τῆς Καστίλλης δὲν ἐπηρέασε τὰς πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς τῆς χώρας. Αἱ σχετικαὶ ἱστορικαὶ πηγαί, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν της, ὁμιλοῦν περὶ ἀναμφισβητήτου εὐημερίας. Εἰς τὰς ἐμποροπανηγύρεις τοῦ Βαλλαντόλιντ, τῆς Σαγοβίας, τῆς Μεδίνας ντὲλ Κάμπο ἐσύχναζον πλήθη ἐπισκεπτῶν. Οἱ λιμένες τῆς Κανταβρίας καὶ Γαλικίας διεξῆγον σημαντικὸν ἐμπόριον μετὰ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Φλάνδρας. Ἡ Καστίλλη εἶχεν ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος σπουδαιότατον πολεμικὸν στόλον, διαδραματίσαντα σπουδαῖον ρόλον κατὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Μαυριτανῶν καὶ τῆς Πορτογαλίας. Ἡ Σεβίλλη ἦτο μεγάλη ἐμπορικὴ πόλις, πρὶν δὲ καταστῇ τὸ κέντρον σχέσεων μετὰ τοῦ νέου κόσμου, ἐδέχετο πολυάριθμα καταλανικὰ καὶ γενουήνσια πλοῖα. Ἄλλη ἀπόδειξις τῆς εὐημερίας εἶναι τὰ πολυάριθμα μνημεῖα, ἐξ ὧν κυριώτερα εἶναι: ἡ ἀρχαία βασιλικὴ Σαλαμάνκας (Γ' αἰών), ἡ μητρόπολις τοῦ Σαντιάγο (1082—1128), ἡ μητρόπολις τῆς Ἀβίλας (1107), τῆς ὁποίας τὰ τείχη, ἀνεγερθέντα τῷ 1090, θεωροῦνται αἱ ὡραιότεραι ὀχυρώσεις τοῦ μεσαίωνος, ἡ μητρόπολις τοῦ Λοῦγκο (1129—1177), ἡ περίφημος μονὴ τοῦ Σὰν Πέντρο ντὲ Καρντένια (1180), ἡ θαυμασία μητρόπολις τοῦ Μποῦργκος (1121), οἱ ὡραῖοι ναοὶ τῆς Παλενθίας (1232), ἡ μεγαλοπρεπεστάτη μητρόπολις τῆς Σεβίλλης (1403) καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Valverde y Alvarez*, «Guia del antiguo reino de Castilla» (Madrid, 1886). — *C. Rosell*, «Cronicas de los reyes de Castilla» (Madrid, 1875—1877) καὶ «Historia de las communidades de Castilla», (Madrid 1897).

—/*Γλωσ.*/ Βλ. *καστιλλιανὴ* διάλεκτος.

– **Καστίλλη, *Νέα*** — /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἰς ὁλόκληρον τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως κυβερνωμένην ἀποικιακὴν χώραν, τὴν περιλαμβάνουσαν τὴν Κεντρῴαν καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικήν, ἐξαιρέσει τῆς Βενεζουέλας καὶ τῆς Βραζιλίας. Δ. Σ. Δ.

Καστιλλιανός, —*ή*, —*όν*· ὁ κάτοικος τῆς Καστίλλης· || ὁ ἀναφερόμενος ἢ σχετιζόμενος πρὸς τὴν Καστίλλην.

—**Καστιλλιανὴ** (ἢ ἄλλως ***Καστιλλιακὴ***) *διάλεκτος*. Καλεῖται οὕτως ἡ διάλεκτος τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ *Καστιλλίας*, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθε (διὰ διαφόρους ἱστορικοὺς λόγους) ἡ σύγχρονος ἱσπανικὴ Κοινή, ὁμιλουμένη καὶ γραφομένη. Ἡ καστιλλιανὴ διάλεκτος καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς, κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα, προελθοῦσα ἱσπανικὴ Κοινὴ ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ρωμανικῶν ἢ ἄλλως νεολατινικῶν λεγομένων γλωσσῶν, ἤτοι τῶν γλωσσῶν, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς διαφόρου κατὰ τόπους ἐξελίξεως τῆς Λατινικῆς, καὶ δὴ τῆς δημώδους Λατινικῆς. Αἱ χαρακτηριστικώτεραι φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ *Λατινικὴ* ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῆς πρὸς τὴν καστιλλιανὴν διάλεκτον καὶ ἐν γένει τὴν ἱσπανικὴν Κοινὴν εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Τὰ φωνήεντα *e* καὶ *o* τῆς Λατινικῆς ἐτράπησαν (ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους) εἰς *ie* καὶ *ue*: certum-cierto, decem diez, tempus-tiempo, collum-cuello, rota-rueda κ.λ. κ.λ. 2) Τὸ λατινικὸν οὐρανικὸν *c* ἐξελίχθη (ἐπὶ ὡρισμένοις ὡσαύτως ὅροις) εἰς ἄηχον φθόγγον, ὅμοιον πρὸς τὸ νεοελληνικὸν *θ*. Τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν ἔλαβε καὶ τὸ *t* ἑπομένου ἡμιφώνου i 3) Τὸ ἀρκτικόν, πολλάκις δὲ καὶ τὸ ἐντὸς λέξεως f τῆς Λατινικῆς ἐτράπη εἰς h. Ἡ τροπὴ αὕτη ἀπαντᾷ εἰς τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς Ἱσπανικῆς κανονικῶς ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰ. μ. Χ., φαίνεται ὅμως ὅτι συνετελέσθη πολὺ ἐνωρίτερον. Ἡ ἐξενεχθεῖσα ὑπό τινων ρωμανιστῶν γνώμη, ὅτι ἡ τροπὴ αὕτη πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐπίδρασιν τῆς ὑπὸ τῆς Λατινικῆς ἀντικατασταθείσης Ἰβηρικῆς, δὲν θεωρεῖται ἤδη πιθανή. Οὕτως εἰς τὰς λατινικὰς λέξεις femina, ferrum, filius, folia, de-fensa κ. λ. π. ἀντιστοιχοῦν αἱ ἱσπανικαί: hembra, hierro, hijo, hoja, de-hesa κ. οὕ. κ., ἀλλὰ πρὸ τοῦ *r* καὶ τοῦ συμπλέγματος *ue* τὸ f ἐσώθη ἀπαθές: focus, fabrica, fortia, fricare κλπ. =fuego, fragua froga) fuerza, fregar κλπ. 4) Τὰ ἐν ἀρχῇ λέξεως συμπλέγματα *bl*, *cl*, *fl*, *gl* *pl* ἁπλοποιοῦνται εἰς κοινὸν l ἢ εἰς *l* ἑτερόρροπον (=ἰταλ. *gli*—), γραφόμενον διὰ διπλοῦ ll, λ. χ. λατ. clavis (—em), blasphemare, glans (—em), plenum κλπ. =ἱσπ. llave, lastimar, landre, lleno κλπ. 5) Εἰς τὰ ἐν μέσῳ λέξεων συμφωνικὰ συμπλέγματα *pl*, *pr*, *tr* τὰ ἄηχα p, t τρέπονται εἰς τὰ ἀντίστοιχα ἠχηρὰ b, d: λατ. petra capra, duplum κλπ. = ἱσπαν. piedra, cabra, doble κ.οὕ.κ. Οἱ τύποι τοῦ ἱσπανικοῦ ἄρθρου *el*, *la* καὶ πληθ. *los*, *las* προῆλθον (ὅπως καὶ οἱ τῶν ἄλλων ρωμανικῶν γλωσσῶν καὶ διαλέκτων, ἐξαιρουμένης τῆς Σαρδηνιακῆς καί τινων καταλανικῶν καὶ προβηγκιανῶν ἰδιωμάτων, τῶν ὁποίων οἱ ἀρθρικοὶ τύποι ἀνάγονται εἰς τὴν λατινικὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν iste—ista) ἐκ τῆς λατ. δεικτικῆς ἀντωνυμίας ille—illa.

Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν ἄλλων διαλέκτων τῆς ἱσπανικῆς γλώσσης εἶναι ἡ Ἀραγωνική, ἡ Ἀστουριακή, ἡ Ἀνδαλουσιακὴ καὶ ἡ Λεωνική. Ἡ *Καταλανικὴ* (βλ. λ.) ἀποτελεῖ μᾶλλον ἰδιαιτέραν ρωμανικὴν γλῶσσαν, κατέχουσαν διάμεσον θέσιν μεταξὺ τῆς Ἱσπανικῆς καὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Προβηγκιανῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Meyer-Lübke*, Grammatik der romanischen Sprachen (I—IV. Leipzig 1890—1902).— *Menendez Pidal*, Manual elementar de Grammatica histor. espanola[2] (Madrid 1905).—*Hansen*, Span. Grammatik auf historischer Grundlage (Leipzig 1910).—*Ad. Zauner*, Romanische Sprachwissenschaft (I—II. Berlin — Leipzig (Sammlung Göschen) 1921—1926). Γ. Π. Α.

καστιλλίτης (ὁ) (Castillit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν τῆς κατηγορίας τῶν θειοαλάτων. Θεωρεῖται ὡς ἀκάθαρτος βορνίτης ($Fe\ S_3\ Cu_3$) περιέχων ἄργυρον. Ἔχει χρῶμα βρονζοκιτρινον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Guanacevi τοῦ Μεξικοῦ. Γ. Β.

καστιλλοΐα (ἡ) (Castilloa) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *οὐρτικιδῶν* ἢ *κνιδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρτοκαρπωδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα ὑψηλά, ἔχοντα γαλακτώδεις χυμοὺς καὶ παράγοντα ἐλαστικὸν κόμμι, δευτερευούσης ὅμως ποιότητος, τὸ γνωστὸν «Panama rubber» ἢ «Central America rubber». Ἀξιολογώτερον ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι: *καστιλλοΐα ἡ ἐλαστικοφόρος* (Castilloa elastica), ἰθαγενὴς κυρίως τῆς Φλωρίδος. Κατὰ τὸν Γεννάδιον ἡ καστιλλοΐα πιθανὸν νὰ δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

Καστὶλ-Μπλὰζ (Castil-Blaze)· βλ. *Μπλάζ*.

Κάστιμον /*Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4), τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἐκ θεμελίων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Καστῖνος (ἢ ***Κηστῖνος*** ἢ ***Κωνσταντῖνος***). Ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου. Ἐκ τῆς Ρώμης καταγόμενος καὶ ἐθνικὸς ὤν, ἦλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ γνωρίσας τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ Κυριλλιανὸν (ἢ Κυριακὸν) ἐβαπτίσθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, πιθανῶς ἀπὸ τοῦ 230 μέχρι τοῦ 237, ἑορτάζεται δὲ ὡς ἅγιος τὴν 25 Ἰανουαρίου κατὰ τὸν Συναξαριστὴν (*Μ. Γεδεών*, «Πατριαρχικοὶ πίνακες» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1890, 97). Ε. Γ. Π.

κάστις, —*εως* (ἡ)· βλ. *κάστα*.

Digitized by Google

Κάστλ— (Castl—). Τὰ ἀπὸ *Castl—* ἀρχόμενα ἀγγλικὰ ὀνόματα ζητητέα εἰς *Κάσλ—*.

Κάστνερ (Castner), ***Ἰωάννης-Γεώργιος.*** Ἀλσατὸς μουσουργὸς (1810—1867), θεωρητικὸς καὶ μουσικολόγος, ζήσας τὸ πλεῖστον ἐν Παρισίοις, ἔνθα καὶ ἀνέπτυξεν ὅλην του τὴν δρᾶσιν. Ἀφοῦ ἠκολούθησεν ἐπ' ἀρκετὸν μαθήματα θεολογίας ἐν Στρασβούργῳ, σπουδάζων ταυτοχρόνως καὶ μουσικήν, ἐν τέλει ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τέχνην. Τῷ 1835, κατόπιν τῆς θερμῆς ὑποδοχῆς, ἧς ἔτυχεν ἓν γερμανικόν του μελόδραμα, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς πόλεως Στρασβούργου ἐν Παρισίοις διὰ τελειοποίησιν τῶν μουσικῶν του σπουδῶν ὑπὸ τὸν Μπερτὸν καὶ τὸν Ρεϊσά. Ἡ ὡς συνθέτου δρᾶσίς του, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει διὰ τῶν 5 γερμανικῶν μελοδραμάτων, τῶν μελοποιηθέντων ἐν Στρασβούργῳ, συνεχίζεται διὰ τῶν ἑξῆς ἔργων του: «Βεατρίκη» (1839), «Maschera» (Παρίσιοι 1841), «Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα» (1844), «Αἱ μοναχαὶ τοῦ Ροβέρτου-Διαβόλου» (1845), «Οἱ χοροὶ τῶν νεκρῶν» (1852), «Τὰ τραγούδια τῆς ζωῆς» (1854), «Τὰ τραγούδια τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ» (1855), «Ἡ ἅρπα τοῦ Αἰόλου καὶ ἡ μουσικὴ τῶν κόσμων» (1856), «Οἱ φωνὲς τοῦ Παρισιοῦ» (1857), «Αἱ Σειρῆνες» (1858), «Μουσικὴ παροιμιολογία τῆς γαλλικῆς γλώσσης» (1866). Ἡ σειρὰ συμπληροῦται μὲ πλῆθος ἄλλων ἔργων, δι' ἀνδρικὴν κυρίως χορῳδίαν, ὀργανικὴν μουσικὴν κλπ. Ὁ Κάστνερ εἶναι ὁ πρῶτος γράψας «Γενικὸν ἐγχειρίδιον ἐνορχηστρώσεως», προηγηθεὶς εἰς τοῦτο τοῦ Μπερλιόζ. Ἄξια λόγου εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ διδακτικά του ἔργα: «Μουσικὴ γραμματικὴ» (1837), «Στοιχειώδης μέθοδος ἁρμονίας ἐφηρμοσμένης εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον» (1830), «Μέθοδοι» δι' ᾆσμα, κλειδοκύμβαλον, αὐλόν, κλειδοκέρας, κέρας, εὐθύαυλον, ὀξύαυλον, ὀφικλεΐδα κλπ. «Πλήρης καὶ λογικὴ μέθοδος σαξοφώνου», «Γενικὸν ἐγχειρίδιον στρατιωτικῆς μουσικῆς», «Σύνθεσις ὀργανικὴ καὶ φωνητική», «Ἐγχειρίδιον δι' ὄργανα καὶ φωνάς», «Ἐγχειρίδιον μουσικῆς ὀρθογραφίας» (ἐν χειρογράφῳ) κλπ. Ὁ Κάστνερ ἦτο ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης, μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, πολλῶν ξένων Ἀκαδημιῶν κλπ. Γ. Σ.

—**Κάστνερ** (Kastner), ***Γεώργιος-Φρειδερῖκος-Εὐγένιος.*** Υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου Κάστνερ* (1852—1882). Ἠσχολήθη μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς μουσικῆς, καρπὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρξε τὸ σύγγραμμα: «Théorie des vibrations et considérations sur l'électicité», καὶ ἐφεῦρε τὸ *πυρόφωνον* (βλ. λ.), ὅπερ ἀναλύει ἐν τῷ ἔργῳ του «Le pyrophone. Flammes chantantes» (Παρίσιοι, 1876). Γ. Σ.

Καστνία /*Ἀρχ.*/. Ἐπίκλησις τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ τῆς λατρείας της ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἄσπενδον ὄρους Καστνίου. Πρὸς αὐτὴν ἐγίνοντο προσφοραὶ χοιρείων κρεάτων, ἡ δὲ ἐπίκλησις, πρὸς τὴν λέξιν *κάσις* (=ἀδελφὸς) σχετιζομένη, ταυτίζεται πρὸς τὸ ἐπίθετον *Καστνιῆτις* (βλ. λ.), ὅπερ ἡ θεὰ ἔφερεν ἐν Ἄργει, μητροπόλει τῆς Ἀσπένδου, καὶ ἀλλαχοῦ. Π. Ν. Π.

καστνία (ἡ) (Castnia) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *καστνιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιοτάτας ψυχὰς μὲ ποικίλους καὶ ζωηροὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καστνία ἡ κεκοσμημένη* (Castnia ornata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἔχει χρῶμα φαιοερυθρὸν μὲ δύο ἐπιμήκεις κιτρινοχρύσους λωρίδας διαγωνίως τῶν προσθίων πτερυγίων της καὶ δύο ὁμοιοχρώμους κατὰ τὰς ὀπισθίας πτέρυγάς της. Δ. Ν. Π.

καστνίδαι (οἱ) (Castnidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροκέρων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερον ἡ *καστνία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Καστνιῆτις /*Ἀρχ.*/. Ἐπίκλησις τῆς Ἀφροδίτης, ταυτιζομένη πρὸς τὸ ἐπίθετον *Καστνία* (βλ. λ.). Ἡ Ἀφροδίτη Καστνιῆτις ἐλατρεύετο ἐν Ἄργει, ὅπου ἐθύοντο εἰς αὐτὴν χοῖροι, καὶ ἐν Μητροπόλει τῆς Ἱστιαιώτιδος. Ἐν τῇ τελευταίᾳ εὑρέθη ἀνάγλυφος παράστασις τῆς θεᾶς κρατούσης σκῆπτρον καὶ καθημένης ἐπὶ ὄρους. Εἰς δὲ τὰ νομίσματα εἰκονίζετο καθημένη ἐπὶ βράχου καὶ κρατοῦσα θύρσον (Δ' αἰὼν π. Χ.) ἢ ἱσταμένη παρά τινα Ἔρωτα καὶ κρατοῦσα περιστερὰν (Γ' αἰών). Π. Ν. Π.

Κάστνιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Παμφυλίας παρὰ τὴν Ἄσπενδον, ἐφ' οὗ ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη Καστνία. Π. Ν. Π.

Καστόζορβα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν (βλ. λ. *Καστράζαρβα*). Α. Θ. Σ.

καστόρειον *μέλος* /*Ἀρχ.*/. Μέλος πολεμικόν, ᾀδόμενον πρὸς αὐλὸν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμόνων, ὅτε οὗτοι ἐπρόκειτο νὰ συνάψουν μάχην πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ πρὸς ἐξύμνησιν νίκης τινὸς εἰς ἱπποδρομικοὺς ἢ ἁρματηλατικοὺς ἀγῶνας. Τὸ ὄνομα τοῦ μέλους τούτου προῆλθεν, ὡς ἐπιστεύετο, ἀπὸ τοῦ Διοσκούρου Κάστορος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδίδετο καὶ ἡ ἐπινόησις τῆς ξυνωρίδος. Τὸ Καστόρειον μέλος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Πινδάρου (Ι. 1.21) καὶ *καστόρειος ὕμνος* καὶ ἁπλῶς *καστόρειον*. Ὡσαύτως ἐκαλεῖτο καὶ *ἱππικὸς νόμος*. ΚΑΨ.

καστορέλαιον (τό)· βλ. *κικινέλαιον*.

καστόρι (τό)· βλ. *καστόριον*.

Καστόρι /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ΒΑ. πρόποδας τοῦ Ταϋγέτου καὶ πρὸς ΒΔ. τῆς Σπάρτης, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, παράγει δὲ κυρίως ἔλαιον. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1.501. Πρότερον ὠνομάζετο *Καστανιά*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Καστρί, Μοσχινέϊκα, Μοσχοβιτέϊκα, Μπολανέϊκα, Νέα Λιβερά, Παρδάλι καὶ Σερβέϊκα, ἔχει δὲ κατοίκους (1928) 2.351. Χ. Δ.

Καστορία. Πόλις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἐκτεινομένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἁλιάκμονος καὶ δεξιὰ αὐτοῦ ἐπὶ στενῆς κατ' ἀρχὰς καὶ κατ' ὀλίγον εὐρυνομένης καὶ βαθέως εἰσχωρούσης ἐντὸς τῆς ὁμωνύμου λίμνης (ἄλλως *Ὀρεστιάδος*) χερσονήσου, ἥτις εἰς τὸ κατοικούμενον μέρος αὐτῆς ὑψοῦται 50 περίπου μέτρα ὑπεράνω τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης. Λόγῳ τῆς τοποθεσίας, τὴν ὁποίαν κατέχει, παρουσιάζει ἀμφιθεατρικὴν θέαν ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ νότου, ἧς τὴν ὡραιότητα αὐξάνουν τὰ περιβάλλοντα πανταχόθεν τὴν ἐλλειψοειδοῦς σχήματος λίμνην, ἐν εἴδει κλοιοῦ, κατάφυτα βουνὰ καὶ γραφικὰ χωρία. Κεῖται (βόρ. πλάτ. 40°30', ἀνατ. μῆκ. 21°16'5'' ἀπὸ Γκρήνουϊτς) εἰς ὕψος 650 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ ἔχει 10.300 κατοίκους.

—[ΑΡΧ. ΓΕΩΓΡ.] Τὸ ὄνομα *Καστορία* ἀναφέρεται διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV. 3,273) περὶ τὰ μέσα τῆς ΣΤ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὄχι ὡς ὄνομα πόλεως ἀλλὰ λίμνης τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Καστορίας λίμνης ἔκειτο πάλαι ποτέ, κατὰ τὸν Προκόπιον, πόλις, *Διοκλητιανούπολις* καλουμένη, «εὐδαίμων μὲν τὸ παλαιὸν γεγενημένη, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, βαρβάρων οἱ ἐπιπεσόντων, καταλυθεῖσα καὶ οἰκητόρων ἔρημος γεγονυῖα ἐπὶ μακρότατον». Τῆς κατεστραμμένης ἤδη ταύτης πόλεως «τὸν χῶρον ὑπεριδὼν ὁ βασιλεὺς (Ἰουστινιανὸς Α'), ἅτε που διαφανῶς εὔφοδον ὄντα.. πόλιν ἐν τῇ νήσῳ (δηλαδὴ τῇ χερσονήσῳ) ὀχυρωτάτην ἐδείματο καὶ τὸ ὄνομα ὡς εἰκὸς ἀφῆκε τῇ πόλει» (*Προκόπ.* ἔνθ. ἀνωτ.). Ἑπτὰ ὅλους αἰῶνας πρὸ τοῦ Προκοπίου ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ἱστορικοῦ Λιβίου (31.40) ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς θέσει, ὡς φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυρά, ἡ πόλις τῆς Ὀρεστίδος *Celetrum* (*Κήλητρον* ἢ *Κέλετρον*): «in paeninsula situm· lacus moenia cingit· angustiis faucibus unum ex continenti iter est». Ἐκ τῶν χωρίων τούτων προκύπτουν τὰ ἑξῆς προβλήματα: α) ποία ἡ σχέσις μεταξὺ *Κηλήτρου-Διοκλητιανουπόλεως-Καστορίας*· β) ποία εἶναι ἡ *Διοκλητιανούπολις* αὕτη, περὶ τῆς ὁποίας δὲν γίνεται λόγος εἰς ἀρχαιοτέρας πηγάς· γ) πῶς ὠνομάσθη ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτισθεῖσα πόλις: *Διοκλητιανούπολις*, *Καστορία* ἢ *Ἰουστινιανούπολις* καὶ δ) πόθεν προῆλθε τὸ ὄνομα τῆς λίμνης καὶ τῆς πόλεως *Καστορίας*. Τὸ Κήλητρον, ἅπαξ μόνον μνημονευόμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐκτίσθη πιθανῶς τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα καὶ ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῶν Ὀρεστῶν βασιλέων. Τὸ ὄνομα, κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐκδοχήν, προέρχεται ἐκ τοῦ *κηλῶ* (=θέλγω) καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν γραφικὴν τοποθεσίαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἡ πόλις. Ὁ Desdevises Du Dezert (σ. 309) φρονεῖ, ὅτι προέκυψε, κατὰ παραφθοράν, ἐκ τοῦ *Ἔλεκτρον*, *Ἤλεκτρον*, ὀνόματος δοθέντος τῇ πόλει πρὸς τιμὴν τῆς Ἠλέκτρας, ἀδελφῆς τοῦ Ὀρέστου. Περὶ τὰ τέλη τῆς Γ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος φαίνεται ὅτι ὁ Διοκλητιανὸς ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ παλαιοῦ Κηλήτρου ἔκτισε νέαν καὶ ὀχυρὰν πόλιν, ὀνομασθεῖσαν *Διοκλητιανούπολιν* ἐξ αὐτοῦ. Ἡ Διοκλητιανούπολις αὕτη ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα συνταχθέντος «Συνεκδήμου» τοῦ Ἱεροκλέους (ἀρ. 642) ὡς δωδεκάτη ἐκ τῶν δεκαεπτὰ πόλεων τῆς ἐνάτης ἐπαρχίας Θεσσαλίας (ὅπως ἐκαλεῖτο τότε ἡ Μακεδονία), ὡς καὶ ἐν τῷ «Περὶ θεμάτων», ἔργῳ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὅπερ ἐν πολλοῖς ἀποτελεῖ ἁπλῆν ἀντιγραφὴν τοῦ «Συνεκδήμου». Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ὁπότε ἐκ τοῦ Κηλήτρου καὶ τῆς Διοκλητιανουπόλεως μόνον ἡ ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς ἀκμῆς εἶχεν ἀπομείνει, ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς αὐτῆς τοποθεσίας τρίτη πλέον πόλις. Ἐν τῷ μεταξύ, ἄγνωστον πῶς, ἡ λίμνη ἡ ἐπὶ τῆς χερσονήσου αὐτῆς φιλοξενήσασα δύο ἤδη πόλεις, εἶχε λάβει τὸ ὄνομα *Καστορία*. Ἀλλ' ἡ νέα πόλις, ἡ καθ' ὅλον τὸν ἑλληνικὸν μεσαίωνα ἀκμάσασα καὶ ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος μέχρι σήμερον ὡς *Καστορία* ἀναφερομένη, πῶς ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὴν Ἰουστινιανοῦ; Ὁ Προκόπιος λέγει ὅτι ὁ βασιλεὺς «τὸ ὄνομα ὡς εἰκὸς ἀφῆκε τῇ πόλει». Ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου στηριζόμενος ὁ E. Oberhummer (παρὰ *Paul.-Wiss.* ἐν λ. Keletrum) φρονεῖ, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀφῆκεν εἰς τὴν νέαν πόλιν τὸ παλαιὸν ὄνομα *Διοκλητιανούπολις*, ὅπερ σὺν τῷ χρόνῳ ἐλησμονήθη τελείως, ὑπερισχύσαντος τοῦ ὀνόματος τῆς λίμνης. Ὁ Tafel (De via Egn. σ. 44) καὶ ὁ Forbiger (Geogr τ. Γ' σ. 1060) ἀντιθέτως νομίζουν, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀφῆκε τὸ ἰδικόν του ὄνομα εἰς τὴν πόλιν, ὀνομάσας αὐτὴν *Ἰουστινιανούπολιν*. Κατὰ τρίτην, τέλος, ἐκδοχήν, τὴν καὶ πιθανωτέραν, ὁ Ἰουστινιανός, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τίποτε, ἐπεξέτεινε τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς λίμνης (ἤδη ὑπάρχον) εἰς τὴν πόλιν. Ἡ νέα πόλις ὠνομάσθη *Καστορία*.

Περὶ τοῦ ὀνόματος Καστορία ὑπάρχουν πολλαὶ ἐκδοχαί. Ὁ Gelzer (Vom Heil. Berg. u. aus M. σ. 231) ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ λέξις *Καστορία* εἶναι ἐξελληνισμὸς τοῦ βουλγαρικοῦ Kostur, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ castrum. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἄρδην ἐσφαλμένος καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν γραπτὴν παράδοσιν, διότι τὸ ὄνομα ἀναγράφεται ἤδη κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ἤτοι πρὸ τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεως τῶν Σλαύων ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀπεναντίας τὸ σλαυϊκὸν Kostur (κάστρον) προῆλθεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ Καστορία (*Κ. Ἀμάντου*: Μακεδον. σ. 68). Συνηθεστάτη εἶναι ἡ ἐκ τοῦ *κάστρον* (castrum) ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος, ὑπὲρ τῆς ὁποίας προτάσσουν τὴν ἀναμφισβήτητον κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ὀχυρότητα τῆς πόλεως, λησμονοῦντες ὅτι τὸ ὄνομα προϋπῆρχε τῆς ὀχυρᾶς πόλεως κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Προκοπίου (*Δήμιτσα*, Μακεδ. σ. 86) καὶ ὅτι αἱ προηγουμένως ἀκμάσασαι ἐπὶ τῆς αὐτῆς περίπου θέσεως ὀχυραὶ πόλεις εἶχον ἴδιον ἑκάστη ὄνομα. Ὁ Pouqueville (Voyage en Gr. τ. Β' σ. 351), ἀνατρέχων εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους, καθ' οὓς τὸ ὄνομα δὲν ὑπῆρχεν, ὑποθέτει ὅτι ἐλήφθη ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Κάστορος, ἡ λατρεία τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ὀρέσταις. Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἡ πόλις ἔλαβε τὸ ὄνομα παρὰ τῆς λίμνης ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ δὲ λίμνη ὠνομάσθη οὕτω κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας (ἂν καὶ τοῦτο δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἄλλοθεν) ἐκ τῶν πολλῶν καστόρων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐνδιῃτῶντο ἐν αὐτῇ (*Tafel*, *Ἄμαντος*, *Oberhummer*). Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ἡ ἐν τῷ «Itinerarium» τοῦ Ἀντωνίνου μνεία τῆς Καστορίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Castoria Castra*, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ταυτολογίαν (*M. Le Quien* Or. Chr. Β', σ. 315).

—[ΝΕΩΤ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Καστορία ἔχει τὴν ὄψιν βυζαντινῆς πόλεως μὲ τὰς πολυαρίθμους ἐκκλησίας, τοὺς στενοὺς δρόμους, τὴν ἔλλειψιν παντὸς ρυμοτομικοῦ σχεδίου καὶ τὰς ἰδιορρύθμους οἰκίας της. Οἱ κάτοικοί της, ἀνερχόμενοι εἰς 10.300, εἶναι ἔμποροι, ἁλιεῖς, βιομήχανοι διφθερῶν, ἐπιστήμονες, δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ἐργάται. Εἰς τὸν δῆμον Καστορίας, ἔχοντα ἐν ὅλῳ 11.295, κατοίκους, ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία: *Ἀπόσκεπος* (κάτ. 360), *Κεφαλάρι* (κάτ. 371) καὶ *Δισπηλιό* (κάτ. 264). Τὸ κλῖμα τῆς πόλεως εἶναι ὑγιεινόν, ἀρκετὰ θερμὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ πολὺ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, ὁπότε καὶ χιὼν ἄφθονος πίπτει καὶ πήγνυται ἡ λίμνη.

Ὕδρευσις. Ἡ Καστορία μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1928 ὑδρεύετο ἐκ τῆς λίμνης, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ εἶναι πόσιμον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ἡ ὕδρευσις τῆς πόλεως γίνεται διὰ πυκνοτάτου καὶ τελειοτάτου ὑδρονομικοῦ δικτύου, τὸ ὁποῖον κατατάσσει τὴν Καστορίαν μεταξὺ τῶν ὀλίγων πόλεων τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἄποψιν ὑδρεύσεως. Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑδραγωγείου Καστορίας (ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ ὁποίου ἐγένετο κατ' Ἰούλιον 1926) ἐδαπανήθη ποσὸν 5 περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν, οὗ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐδόθη ὑπὸ τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ συλλόγου τῶν Καστοριέων ἡ «Ὁμόνοια». Ὡς ἐντολοδόχος τοῦ συλλόγου τούτου συνεκροτήθη ἐπιτροπὴ ὑδρεύσεως, ἡ ὁποία διαχειρίζεται τὸ ζήτημα. Ἐκτὸς τῆς δωρεᾶς τῆς «Ὁμονοίας» καὶ αἱ διάφοροι παροικίαι τῶν Καστοριέων ἀπέστειλαν σεβαστὰ ποσά, ὅπως αἱ τοῦ Λονδίνου, τῶν Παρισίων καὶ Λειψίας, ὡς καὶ οἱ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει Καστοριεῖς. Πρῶτος δωρητὴς ὑπῆρξεν ὁ Χατζητόκας, ὅστις ἄφησεν ὑπὲρ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑδραγωγείου 2 οἰκίας του ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐπηκολούθησεν ἡ δωρεὰ τῆς «Ὁμονοίας» ἐκ σημαντικωτάτου ποσοῦ, ἡ δωρεὰ τοῦ ἐν Λειψίᾳ Καστοριέως Ζ. Τσιρλεμέ, ἀποστείλαντος 500 λίρας, καὶ ἄλλαι. Διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ὑδραγωγείου ἀπαιτεῖται ἐτησίως ποσὸν 100.000 περίπου δραχμῶν, ὅπερ καλύπτεται ἐκ τῶν συνδρομῶν τῆς κατ' οἶκον ὑδροληψίας τῶν κατοίκων κλπ.

Κάτοικοι. Ἡ σημερινὴ σύστασις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Καστορίας, μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1924 γενομένην ἀνταλλαγὴν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἔφθανε τὰς 2.500, εἶναι κατὰ μέγιστον μέρος ἀμιγὴς ἑλληνική. Ἡ Καστορία κατοικεῖται ὑπὸ παλαιῶν ἑλληνογλώσσων καὶ Ἑλλήνων κατοίκων, ὑπὸ Ἑλλήνων προσφύγων ἐγκατασταθέντων ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1924 καὶ ὑπὸ 1500 περίπου Ἰσραηλιτῶν, παλαιῶν

Digitized by Google

ἐπίσης κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῆς Καστορίας εἶναι εὐφυεῖς, δραστήριοι, φίλοι τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, λεπτοὶ εἰς τοὺς τρόπους καὶ μὲ ἐξαιρετικὴν ἐμπορικὴν ἰδιοφυΐαν. Καὶ ἐντὸς τῆς Καστορίας διαμένοντες καὶ ἐκτὸς αὐτῆς εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Βαλκανικῆς, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, μετέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν τῶν γουναρικῶν.

Οἰκονομία. Ἐν Καστορίᾳ διενεργεῖται ἐμπόριον ξυλείας, ἰχθύων, ταπήτων, δερμάτων κλπ. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὴν Καστορίαν μίαν τῶν πλουσιωτέρων καὶ μᾶλλον ἰδιοτύπων πόλεων τῆς Μακεδονίας, εἶναι τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῶν γουναρικῶν. Ἡ κατεργασία τοῦ δέρματος ἀγρίων ζῴων καὶ ἡ ἐκ τούτου κατασκευὴ διαφόρων θερμαντικῶν ἐνδυμάτων καὶ μηλωτῶν γίνεται κατὰ πολὺ περίεργον τρόπον καὶ σύστημα καθιερωθὲν ἐκ παραδόσεως ἀπὸ 500 περίπου ἐτῶν. Τεμάχια δερμάτων, ὑπολείμματα ἀνωτέρας βιομηχανικῆς ἐπεξεργασίας τῶν γουναρικῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἄχρηστα πλέον, ὡς καὶ ἐγχώρια δέρματα, ἀλώπεκος, λύκου, ἰκτίδος, γαλῆς κλπ. χρησιμεύουν ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν πρωτότυπον αὐτὴν βιομηχανίαν. Τὰ τεμάχια ταῦτα (χορδάδες), τὰ ὁποῖα περιοδεύοντες ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἀντιπρόσωποι τῶν γουνοποιῶν τῆς Καστορίας ἐκλέγουν καὶ προμηθεύονται, συρραπτόμενα μετὰ δεξιότητος καὶ τέχνης ἀξιοθαυμάστου ἀποτελοῦσι σύνολον δέρματος ἑνιαίου εἰς ποιότητα καὶ χρωματισμόν, τοῦ ὁποίου τὰς συναρμογὰς εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ καὶ ὁ μᾶλλον ἐξησκημένος ὀφθαλμός. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐκτελεῖται εἰς ἐπὶ τούτῳ ἐργαστήρια, «μαγαζιὰ» καλούμενα, καὶ ἀπασχολεῖ περὶ τὰς 2.000 εἰδικῶν καὶ ἐξησκημένων ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν. Πολλοὶ τῶν ἐργατῶν τούτων ἐγκαταλείπουσι μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς τέχνης τὸ ἐγχώριον ἐργοστάσιον, ὅπως ἐργασθῶσιν εἰς εὐρωπαϊκὰ ἐργοστάσια τοῦ εἴδους τούτου, συντηρούμενα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπὸ Καστοριέων συνήθως. Περὶ τὰς 4.000 γουνοποιῶν ἐκ Καστορίας χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βιομηχανικὴν κατεργασίαν τῶν διφθερῶν ἐν Λειψίᾳ, Παρισίοις, Λονδίνῳ καὶ Ἀμερικῇ, ὅπου ἐξάγεται καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐν Καστορίᾳ παραγωγῆς, συναγωνιζομένης ἐπιτυχῶς τὴν εὐρωπαϊκὴν βιομηχανίαν. Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν ρυθμίζεται κυρίως ὑπὸ τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς διεσκορπισμένων Καστοριέων γουνοποιῶν.

Αἱ σπουδαιότεραι παροικίαι Καστοριέων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εἶναι ἡ τῆς Ν. Ὑόρκης, ὠργανωμένη εἰς σύλλογον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ὁμόνοια», ἡ τῶν Παρισίων, ὠργανωμένη εἰς σύλλογον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ὀρεστιὰς» καὶ ἐκδίδουσα ἀπὸ τοῦ 1929 ὁμώνυμον μηνιαῖον ὄργανον, καὶ ἡ τῆς Λειψίας, ὠργανωμένη εἰς σύλλογον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Κέλετρον». Αἱ ὀργανώσεις αὗται, αἱ ὁποῖαι σκοποῦν τὴν ἀλληλοβοήθειαν τῶν μελῶν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς των συνειδήσεως, ἐφάνησαν προθυμότατοι ἀρωγοὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος καὶ ἐργάζονται μετὰ ζήλου διὰ τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἐν γένει βελτίωσιν αὐτῆς.

Πνευματικὴ κίνησις. Ἐν Καστορίᾳ ὑπάρχουν σήμερον τὰ ἑξῆς ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα: Δημοτικὰ σχολεῖα: τὸ πρῶτον μικτὸν πεντατάξιον μὲ 120 μαθητὰς καὶ 95 μαθητρίας, τὸ δεύτερον μικτὸν ἑξατάξιον μὲ 125 μαθητὰς καὶ 105 μαθητρίας, τὸ τρίτον μικτὸν πεντατάξιον μὲ 112 μαθητὰς καὶ 108 μαθητρίας καὶ τὸ τέταρτον μικτὸν διτάξιον μὲ 39 μαθητὰς καὶ 65 μαθητρίας. Εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα φοιτοῦν ἐν ὅλῳ 769 μαθηταί, ἐξ ὧν 396 ἄρρενες καὶ 373 θήλεις. Ἀνώτερα σχολεῖα: Πλῆρες ἑξατάξιον γυμνάσιον, λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἔχον μαθητὰς 322, ἐξ ὧν ἄρρενες 302 καὶ θήλεις 20, πεντατάξιον διδασκαλεῖον ἀρρένων, ἔχον μαθητὰς 166, τριτάξιον διδασκαλεῖον νηπιαγωγῶν, ἔχον μαθητρίας 35. Ἐν Καστορίᾳ λειτουργεῖ ἐπίσης Ἐθνικὸν οἰκοτροφεῖον ἀρρένων ἀπὸ τοῦ 1924, ἔχον σκοπὸν τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν διάπλασιν καὶ τὴν ἐθνικὴν διαπαιδαγώγησιν ὀρφανῶν καὶ ἀπόρων, ἐπιθυμούντων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἐτήσιον προϋπολογισμὸν 2 περίπου ἑκατομμυρίων καὶ τροφίμους 200, ἐκδίδονται δὲ δύο ἐφημερίδες: ἡ «Καστορία», ἱδρυθεῖσα τῷ 1922 καὶ διευθυνομένη ὑπὸ Θ. Βαλαλᾶ, καὶ ἡ «Δυτικὴ Μακεδονία», ἱδρυθεῖσα τῷ 1929 καὶ διευθυνομένη ὑπὸ Ι. Μπακάλη. Δωρεᾷ τοῦ Α. Δεληνάνου, διαθέσαντος τὰ πρὸς οἰκοδομὴν καταλλήλου κτιρίου, συνέστη ἀπὸ τοῦ 1926 βιβλιοθήκη, ἡ ὁποία ἔχει περὶ τοὺς 2.000 τόμους δωρηθέντας ὑπὸ τοῦ Φιλαρέτου Βαφείδου, ἄλλοτε μητροπολίτου Καστορίας, ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων» καὶ ὑπὸ διαφόρων φιλομούσων.

Κοινωνικὴ ὀργάνωσις κτλ. Ἐν Καστορίᾳ ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα: ἐμπορικὸς σύλλογος, σύλλογος γουνοποιῶν, σύλλογος ὑποδηματοποιῶν, σύλλογος ἁλιέων, σύλλογος καφεζαχαροπλαστῶν, γουναροεργατικὴ ἕνωσις, δικηγορικὸς σύλλογος, ἰατρικὸς σύλλογος, σύλλογος δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ αἱ ἑξῆς ὀργανώσεις: παράρτημα τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ συλλόγου τῶν Καστοριέων ἡ «Ὁμόνοια», παμπροσφυγικὸς σύλλογος, φιλόπτωχος ἀδελφότης τῶν κυριῶν καὶ προοδευτικὸς σύλλογος. Ἡ Καστορία εἶναι ἕδρα μητροπόλεως, ἐπαρχίας, ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, μηχανικοῦ καὶ ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῶν σχολείων. Ἔχει πρωτοδικεῖον, εἰσαγγελίαν, εἰρηνοδικεῖον, ἐφορίαν, ταμεῖον, δασαρχεῖον, ταχυδρομεῖον-τηλεγραφεῖον β' τάξεως, ἀποθήκην μονοπωλίου, γραφεῖον ἐπικοισμοῦ καὶ ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν κ. ἄ.

Ἡ λίμνη Ἡ λίμνη τῆς Καστορίας, σήμερον *Ὀρεστιὰς* καλουμένη, ἔχει σχῆμα ἐλλείψεως καὶ διαιρεῖται εἰς δύο, σχεδὸν ὅμοια, μέρη διὰ μακρᾶς χερσονήσου, συνεχομένης μετὰ τῆς στερεᾶς διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ πόλις. Ἔχει ὑψόμετρον 600 περίπου μέτρων, μῆκος 4.500 περίπου μέτρων, ἐμβαδὸν κατὰ νεωτέραν μέτρησιν τοῦ Γεωγραφικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Βιέννης 28 τ. χλμ., βάθος ὄχι μεῖζον τῶν 10 μέτρων καὶ μέσην θερμοκρασίαν 22°. Εἰς αὐτὴν ἐκβάλλουσι πολλοὶ ρύακες, κυρίως ἐκ δυσμῶν. Περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ γραφικῶν χωρίων, τῶν Δουπιάκων, τῆς Κρεπενῆς, τοῦ Μαυρόβου, τῆς Λιτσίστης, τῆς Φωτεινίστης καὶ τοῦ Παλαιοῦ καὶ Νέου Τσιφλικίου, καὶ ἔχει περιφέρειαν 20 περίπου χιλιομέτρων. Τὸ ὕδωρ εἶναι πόσιμον καὶ τρέφει πολλοὺς ἰχθῦς, ὧν γίνεται καὶ ἐξαγωγὴ εἰς διάφορα μέρη τῆς Μακε-

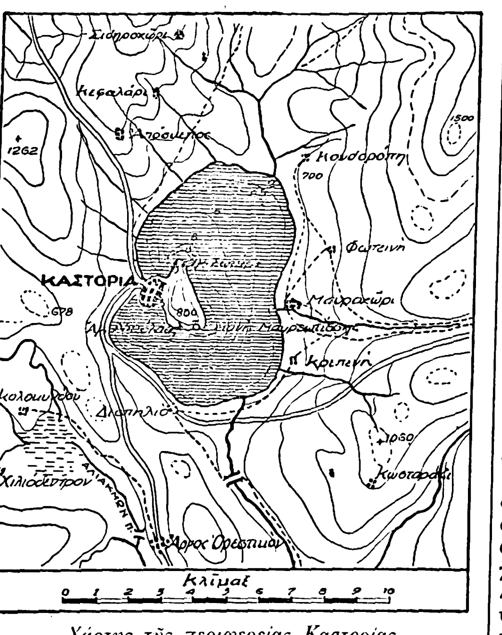

Χάρτης τῆς περιφερείας Καστορίας.

δονίας. Εἴδη ἰχθύων διαιτώμενα ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Καστορίας εἶναι τὰ *σαζάνια*, τὰ *τσουκάνια*, οἱ *γουλιανοί*, οἱ *κέφαλοι*, αἱ *πλατύκες*, τὰ *τσιρόνια*, οἱ *χρίσκοι* κτλ. (ὑπὸ τὴν δημώδη αὐτῶν ὀνομασίαν). Ἐπίσης ἐν τῇ λίμνῃ ὑπάρχουσι καὶ ἱκανοὶ ἐγχέλεις. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων ἁλιευτικῶν ἐργαλείων εἶναι ἡ *ζάγαζα*, ὁ *πεζόβολος*, ἡ *σουρτινίτσα* καὶ τὸ *καλάμι*. Διὰ τὴν ἀφθονωτέραν ἁλιείαν ἰχθύων χρησιμοποιοῦνται καὶ τεχνηταὶ φωλεαὶ ἐκ ξηρῶν κλάδων, συρμάτων καὶ ἄλλων μετρίου βάρους ἀντικειμένων, καλούμεναι *πελαΐσια*. Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῶν διαφόρων χωρίων τῆς περιφερείας τῆς λίμνης ἐκτελεῖται διὰ λέμβων πρωτογόνου σχεδίου, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται *καράβια*, καὶ δι' ἀτμακάτων. Ἡ ἁλιεία ἐνεργεῖται συνήθως διὰ λέμβων μικροτέρου σχήματος, τὰς ὁποίας οἱ ἐντόπιοι καλοῦσι *μονόξυλα*, διότι ἡ τρόπις αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς μόνον σανίδος.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐξυγιαντικῶν, ἀποξηραντικῶν, ἀρδευτικῶν, ἀποχετευτικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν ἔργων ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς λίμνης Καστορίας καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν παραλιμνίου ὁδοῦ, συνέστη, δυνάμει τοῦ νόμου 2369 τῆς 2 Ἰουλίου 1920 καὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ Β. Δ. τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1920, «Εἰδικὸν ταμεῖον Ὀρεστιάδος», τὰ ἔσοδα τοῦ ὁποίου, προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἐνοικίασιν τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἁλιείας τῆς λίμνης Καστορίας, ὃν τὸ δημόσιον ἐξεχώρησεν εἰς τὸ ταμεῖον δυνάμει τοῦ νόμου 2369, ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς 650.000 δραχμῶν. Τὸ μέχρι τοῦδε ἐκτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ ταμείου ἔργον εἶναι ἡ ἀποχετευτικὴ διῶρυξ τῆς λίμνης, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ὑποβιβασθῇ ἡ στάθμη τῆς λίμνης ἀπὸ τοῦ μέσου ὅρου καὶ 1 μέτρον καὶ θ' ἀποκαλυφθῶσιν ἐκτάσεις 3.000 περίπου στρεμμάτων. Αἱ ἀποκαλυφθησόμεναι ἐκτάσεις θὰ ἐκποιηθοῦν ὑπὸ τοῦ ταμείου καὶ διὰ τῆς ἀξίας των θὰ κατασκευασθῇ ἡ παραλίμνιος ὁδός.

Συγκοινωνία. Ἡ Καστορία ἀπέχει ἀπὸ τῆς Φλωρίνης, ἕδρας τοῦ νομοῦ, 40 χλμ. καὶ ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, τοῦ Ἀμυνταίου (πρώην Σόροβιτς), 60 χλμ. καὶ συνδέεται δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν μετὰ τῶν δύο τούτων πόλεων, ὡς καὶ μετὰ τῆς Κοζάνης καὶ τοῦ Ἄργους Ὀρεστικοῦ. Ἡ κίνησις τοῦ ταχυδρομικοῦ καὶ τηλεγραφικοῦ γραφείου εἶναι μεγάλη ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμόν, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῇ ξένῃ βιούντων Καστοριέων καὶ τῆς ζωηρᾶς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς πρώτης ὕλης καὶ προϊόντων τῆς βιομηχανίας γουναρικῶν. Κατὰ τὸ 1929 ἀπεστάλησαν καὶ ἀφίχθησαν ἀντικείμενα ἀλληλογραφίας ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ 826.597, ταχυδρομικὰ δέματα 5321, ἐξεδόθησαν καὶ ἐπληρώθησαν ταχυδρομικαὶ καὶ τηλεγραφικαὶ ἐπιταγαὶ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ 3403, ἀντιπροσωπεύουσαι ποσὸν 2.072.539 δρ., ἔγιναν 279 πράξεις καταθέσεως ἐν τῷ ταχυδρομικῷ ταμιευτηρίῳ, ἀντιπροσωπεύουσαι ποσὸν 584.047 δρ., καὶ ἀπεδόθησαν 178 καταθέσεις ἀξίας 375.644 δρ., ἀπεστάλησαν, ἀφίκοντο καὶ διῆλθον τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ 31.120 τηλεγραφήματα καὶ εἰσεπράχθησαν ἐκ μὲν τῆς πωλήσεως ταχυδρομικῶν ἐνσήμων 822.065 δρχ., ἐκ δὲ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν τηλεγραφημάτων 195.193 δρχ.

— [ΙΣΤΟΡ.] ***Προχριστιανικοὶ χρόνοι.*** Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτισθεῖσα βυζαντινὴ πόλις *Καστορία*, ἔκειτο κατὰ τοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους ἡ μία ἐκ τῶν δύο γνωστῶν πόλεων τῆς Ὀρεστίδος, τὸ ***Κήληθρον***. Ἡ πόλις αὕτη, ἥτις ἐκτίσθη κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ Αἰολέων ἀποίκων καὶ ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῶν Ὀρεστῶν βασιλέων, ἐπολιορκήθη κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ρωμαίων πρὸς τὸν Φίλιππον τὸν Ε' (200 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ P. Sulpicius Galba. Οἱ κάτοικοι, πεποιθότες εἰς τὴν ὀχυρότητα τῆς πόλεώς των, ἠθέλησαν νὰ προτάξουν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ πολιορκητοῦ (situ ipso freti clausis portis abnuere imperium). Ἀλλ' ὅταν ἀντελήφθησαν τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐφορμήσεων, ἐφοβήθησαν καὶ ἔσπευσαν νὰ παραδοθοῦν ἀμαχητὶ (postquam signa ferri ac testudine succendi ad portam obsessasque fauces agmine hostium viderunt priusquam experintur certamen, metu in deditionem venerunt, *Liv.* 31, 40). Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ τελευταία φορά, καθ' ἣν μνημονεύεται τὸ Κήληθρον ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Ἑπτὰ ὅλους αἰῶνας μετὰ ταῦτα γίνεται λόγος (*Προκοπ.* Περὶ κτισμ. IV 3, 273) περὶ παλαιᾶς τινος καὶ ποτὲ εὐδαίμονος, τότε δὲ κατηρειπωμένης πόλεως, τῆς *Διοκλητιανουπόλεως*, ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς λίμνης, καὶ περὶ μιᾶς νέας καὶ ὀχυρᾶς, τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανός, ἐκτιμῶν τὴν ὀχυρότητα τῆς θέσεως, ὅταν ἐθεμελίωνε τὰς περιφήμους τρεῖς σειρὰς φρουρίων ἀπὸ τῆς Σιγγηδόνος (Βελιγραδίου) μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τῆς Δαρδανίας μέχρι τοῦ Αἵμου καὶ ἀπὸ τῆς Ἠπείρου μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως (550 μ. Χ.) Ἡ νέα πόλις Καστορία ἀπὸ τοῦ ΣΤ' μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος ὑπὸ οὐδενὸς τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων ἀναφέρεται, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι κατὰ τὸ διαρρεῦσαν μακρὸν χρονικὸν διάστημα δὲν ἐγνώρισε περιπετείας. Κατὰ τὸν Ι'. αἰῶνα ἐμφανίζονται διὰ πρώτην φοράν, δύναταί τις εἰπεῖν, ὡς ἀνεξάρτητον ἔθνος, μὲ ἰδικόν των ἱκανὸν βασιλέα, οἱ Βούλγαροι. Ἂν ὄχι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Συμεών, τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Πέτρου (927—969), ἡ Καστορία κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ἐπ' ὀλίγον μόνον ἦρξαν αὐτῆς, διότι κατὰ τὸ 948 ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Πετσενέγων ὑποκινηθέντων εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Β'. Τῷ 990, ἐνῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐβασίλευεν ὁ Βασίλειος Β', ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Σαμουὴλ ἀρχίζει νὰ πραγματοποιῇ τὸ ὄνειρον τῆς καταλύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Εὐρώπης. Χωρεῖ ἀκάθεκτος διὰ τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας, διαβαίνει τὰ Τέμπη καὶ τὸν Πηνειόν, εἰσδύει εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Βοιωτίαν, διαπερᾷ τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ φθάνει εἰς τὴν Πελοπόννησον λεηλατῶν καὶ σφάζων. Κατὰ τὸν φρενήρη τοῦτον δρόμον τοῦ Σαμουὴλ ὑπέκυψε καὶ ἡ Καστορία, παρ' ὅλην τὴν ὀχυρότητά της, καὶ μόλις τῷ 1018 ἠλευθερώθη, χρησιμεύσασα ἐφεξῆς πολλάκις ὡς σταθμὸς ἀφετηρίας κατὰ τοὺς νικηφόρους ἐναντίον τῶν Βουλγάρων πολέμους τοῦ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Ἡ Καστορία ἀπηλλάγη ἀπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ χειροτέρα μοῖρα τὴν ἀνέμενε. Μόλις ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνὸς (1081—1118) εἶδε τὸ κράτος του ν' ἀπειλῆται ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Ὁ γενναῖος ἀρχηγός των Ροβέρτος Γυσκάρδος, κύριος ἤδη τῆς Ν. Ἰταλίας, ἔτρεφε μεγάλα ὄνειρα καὶ ἐσχεδίαζε τὴν κατάκτησιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Μολονότι ὁ στόλος του κατεναυμαχήθη ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ Ἀλεξίου καὶ τῶν συμμάχων Ἑνετῶν, ὁ Γυσκάρδος ἐπολιόρκησε τὸ Δυρράχιον: «Αὐτίκα τοίνυν ὁ βασιλεὺς (ὁ Ἀλέξιος Α') ἐξεστράτευσε καὶ γενόμενος κατὰ τὸ Δυρράχιον εἰσβάλλει τοῖς πολεμίοις καὶ ἡττηθεὶς ἀκλεῶς ἔφυγε, πολλῶν ἐκεῖ πεσόντων, οὐ τῶν τυχόντων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπεροχαῖς καὶ βασιλείου τυγχανόντων αἵματος» (*Ἀνν. Κομνηνή*, Ἀλεξιὰς I 256). Ἀρχομένου τοῦ 1082, ὁ Γυσκάρδος ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὸ Δυρ-

Digitized by Google

ράχιον, ἀλλ' ἠναγκασμένος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰταλίαν παρέδωκε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου εἰς τὸν Βοημοῦνδον, ὅστις ἤρχισε νὰ στερεώνῃ τὴν ἀρχή του ἐν Ἠπείρῳ. Τῷ 1083 νικήσας τὸν Ἀλέξιον καὶ καταλαβὼν τὴν Ἄρταν ἀφῆκε φρουρὰν ἐν Ἰωαννίνοις, ἐχώρισε τὸν στρατόν του εἰς τρία τμήματα καὶ ἐκυρίευσε τὴν Καστορίαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον μισθοφόροι τοῦ Ἀλεξίου Βαράγγοι, τὰ Μογλενά, τὰ Σκόπια καὶ ὅλας τὰς μακεδονικὰς πόλεις μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ. Μετ' ὀλίγον ὁ Βοημοῦνδος ἐστράφη πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Λάρισαν. Ἀλλ' ἡ ὀχυρὰ πόλις ἀνθίστατο ἐπὶ ἓξ μῆνας καὶ τέλος, συγκροτηθείσης μεγάλης καὶ ἐναγωνίου μάχης, κατετροπώθησαν οἱ Νορμανδοὶ καὶ ἐγκαταλιπόντες τὸ κατὰ τῆς Λαρίσης ἐπιχείρημα, ὑπεχώρησαν, κακῶς ἔχοντες, εἰς Καστορίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον καταστήσει δεύτερον αὐτῶν μετὰ τὸ Δυρράχιον ὁρμητήριον ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἀποτυχία αὕτη, ἡ δυσμένεια τῶν πέριξ κατοίκων, ἡ μὴ τακτικὴ μισθοδοσία τῶν στρατιωτῶν προὐκάλεσαν δεινὴν στάσιν τοῦ ἐν Καστορίᾳ νορμανδικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπῄτει τοὺς μισθούς του. Ὁ Βοημοῦνδος ὑπεσχέθη ὅτι θὰ μεταβῇ εἰς Ἰταλίαν, ἵνα ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρός του καὶ κομίσῃ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Οὕτως ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ, καταλιπὼν ἐπίτροπόν του ἐν Ἑλλάδι τὸν κοντόσταβλον Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας Βρυέννιον. Ὁ Ἀλέξιος ἅμα μαθὼν τὴν ἀποδημίαν τοῦ Βοημούνδου ἀπεφάσισε, προλαμβάνων πᾶσαν ἐνδεχομένην συνδρομὴν ἐκ μέρους τοῦ Γυσκάρδου, νὰ ἐξώσῃ τοὺς Νορμανδοὺς ἀπὸ τῆς ἰσχυρᾶς Καστορίας, καὶ «τὸ ὁπλιτικὸν αὖθις ἀνεκαλεῖτο καὶ ὅπλοις ἅπαντας περιφράξας πρὸς τειχομαχίαν καὶ τὰς κατὰ τοὺς ἔξωθεν πολέμους συμπλοκάς, τῆς πρὸς τὴν Καστορίαν φερούσης εἴχετο» (*Ἀνν. Κομν.* Ἀλεξ. I. 256). Στρατοπεδεύσας ἔμπροσθεν τοῦ αὐχένος τῆς χερσονήσου, ἐπεχείρησε τὸ πρῶτον νὰ προσβάλῃ τὸ φρούριον κατὰ μέτωπον δι' ἑλεπόλεων· «ἐπεὶ δὲ ἄλλως οὐκ ἐνῆν, εἰμὴ ὡς ἔκ τινος ὁρμητηρίου τοὺς στρατιώτας τοῖς τείχεσι προσπελάζειν, χάρακα μέντοι πρῶτος ἐπήρατο, εἶτα πύργους ξυλίνους κατασκευάσας καὶ σιδήρῳ τὰ τούτων συνδήσας περισφίγματα, ἐκ τούτων ὡς ἔκ τινος φρουρίου τοὺς κατὰ τῶν Κελτῶν (Νορμανδῶν) συνίστατο πολέμους» (ἔνθ. ἀνωτ.) Ἀλλὰ βλέπων τοὺς ἐντὸς ἐπιμόνως ἀνθισταμένους καὶ ἀδιαλείπτως διορθοῦντας τὰ γινόμενα ῥήγματα μετέβαλε τρόπον ἐφόδου. «βουλὴν βουλευθεὶς γενναίαν ἅμα καὶ συνετήν». Ἐκ τῆς ὅλης χερσονήσου, ἡ ὁποία εἰσχωρεῖ ἐντὸς τῆς λίμνης, κατῳκεῖτο καὶ τότε τὸ στενότερον μέρος, τὸ δὲ λοιπόν, ἀποτελούμενον ἐξ ἀπορρώγων βράχων, ἔμενεν ἀκατοίκητον καὶ ἀφύλακτον σχεδόν, διότι ἡ ἐπίθεσις ἐγίνετο ἐναντίον τοῦ πρὸς τὸν ἰσθμὸν τείχους. Τοῦτο εἰκάσας ὀρθῶς ὁ Ἀλέξιος, ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὴν πόλιν συγχρόνως ἀπὸ δύο ἀντιθέτων μερῶν, δηλαδὴ ἀπό τε τοῦ ἰσθμοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐστρατοπέδευε, καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῇ λίμνῃ πλοῖα δὲν ὑπῆρχον, διέταξε νὰ συλλεγῶσι πάντα τὰ ἐν τοῖς πέριξ ποταμοῖς ἀκάτια, μετεκόμισεν αὐτὰ ἐπὶ ἁμαξῶν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐκεῖθεν κατεβίβασε διὰ νυκτὸς εἰς τὴν λίμνην, ἐνέβαλεν εἰς αὐτὰ ἄνδρας λογάδας καὶ ἀνέθεσε τὸ ὅλον ἐπιχείρημα εἰς τὸν δεξιώτατον τῶν συναγωνιστῶν, τὸν Γεώργιον Παλαιολόγον. Τῷ ὄντι ὁ Παλαιολόγος ἐκπλεύσας ἀπὸ τῆς ὄχθης τοῦ ἰσθμοῦ προσεπέλασεν ἔτι νυκτὸς οὔσης καὶ ἐν βαθείᾳ σιγῇ εἰς τοὺς πρόποδας τῶν βράχων καὶ «ὁπλισάμενος εἱστήκει σκοπὸν ἄνωθεν ἐπιστήσας, τὸν τὸ δοθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιτηροῦντα ἰδεῖν σύνθημα καὶ παρήγγειλεν ὡς ὁπηνίκα τοῦτο θεάσοιτο, αὖθις αὐτῷ τοῦτο ἐπισημήνασθαι. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἤδη τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαντες οἱ τοῦ αὐτοκράτορος, πόλεμον μετὰ τῶν Λατίνων ἀπὸ τῆς χέρσου συναίρειν ἠπείγοντο» (*Ἀνν Κομν.* Ἀλεξ. I, 256). ἀνερριχήθη δ' ἀφ' ἑτέρου ὁ Παλαιολόγος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ εἰς τὴν πετρώδη καὶ ἀκατοίκητον προέκτασιν τῆς χερσονήσου καὶ ἐπέπεσεν ἀπροσδοκήτως κατὰ τῶν νώτων. Ὁ Βρυέννιος, καίτοι οὕτω πανταχόθεν περιζωσθείς, ἐπέμενεν ἐπί τινα χρόνον ἀνταγωνιζόμενος, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐνόησεν ὅτι ἡ ἀντίστασις ἦτο ματαία καὶ ἐνδίδων εἰς τὰς κραυγὰς τῶν πτοηθέντων Νορμανδῶν παρεδόθη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία ἀνεπετάσθη πάλιν ἐπὶ τοῦ δυσπορθήτου φρουρίου τῆς Καστορίας (1083). Οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν Νορμανδῶν ἐτάχθησαν εἰς τὸν βασιλικὸν στρατόν, ὁ δὲ ἀνδρεῖος Βρυέννιος, τοῦτο μὲν δὲν κατεδέχθη νὰ πράξῃ, ὤμοσεν ὅμως πρὶν ἢ ἀπέλθῃ, ὅτι δὲν θέλει ποτὲ πολεμήσει εἰς τὸ ἑξῆς κατὰ τοῦ βασιλέως.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τὸν διαμελισμὸν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας (1204), ἡ Καστορία φαίνεται, ὅτι ἐπὶ μικρὸν διετέλεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι μὲ βασιλέα τὸν Ἰωάννην Β' Ἀσὰν (1218—1241) ἐπεκτείνουν καταπληκτικῶς τὸ κράτος των, ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους. Ἡ Βουλγαρία, μέρος τῆς Σερβίας, ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἀλβανία ἀνῆκον εἰς τοὺς Βουλγάρους. Ταχέως ὅμως οἱ δεσπόται τῆς Ἠπείρου κατορθώνουν νὰ περιορίσουν τὴν βουλγαρικὴν ἐπέκτασιν. Ἡ Καστορία, ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τοὺς δεσπότας τῆς Ἠπείρου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως μεταξὺ τῶν δύο ἑλληνικῶν κρατῶν (τῶν ἐκ τῆς καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας προελθόντων), τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας, ἀνεφύη μέγας ἀνταγωνισμός. Ὁ Ἰωάννης Γ' Δούκας Βατάτσης, διεξάγων τοὺς νικηφόρους ἐναντίον τῶν Βουλγάρων πολέμους του, εἶχε κατακτήσει μέγα μέρος τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Τῷ 1251, ἐνῷ διεχείμαζεν ἐν Ὀστρόβῳ (*Γεωργ. Ἀκροπ.* 49), ἀπροσδοκήτως ὁ ἐν Καστορίᾳ διοικητὴς καὶ στρατηγὸς τοῦ Μιχαὴλ Β', δεσπότου τῆς Ἠπείρου, Γκλαβᾶς ἐπονομαζόμενος, ἐδήλωσεν ὑποταγὴν εἰς τὸν Βατάτσην, ὁ δὲ Πετραλείφας, γυναικάδελφος τοῦ Μιχαήλ, ἐμιμήθη τὸν Γκλαβᾶν, καὶ οὕτως ἡ Καστορία καὶ ἡ Δεάβολις ὑπετάγησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1251 ἦλθε καὶ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Καστορίαν (*Γεωργ. Ἀκροπ.* 49, *Εὐφραὶμ* 3690, 3697, 8729). Ὁ Μιχαὴλ Β', δεσπότης τῆς Ἠπείρου, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Βατάτση. Τῷ 1253 ὅμως ἐκήρυξεν ἀποστασίαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀνέκτησε τὰς ἀπολεσθείσας πόλεις. Τότε ὁ Βατάτσης εἰσήλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἤρχισε νὰ λεηλατῇ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Μιχαὴλ Β' καὶ κατέλαβε τὴν Καστορίαν καὶ τὴν Δεάβολιν, ἡ ὁποία ἤνοιγε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Ἀλβανίαν. Ἐπανάστασις τῶν Ἀλβανῶν ἠνάγκασε τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην πρὸς τὸν Βατάτσην, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρησε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὰ φρούρια Πρίλαπον καὶ Κρόϊαν (Ἀλβανόπολιν), προσέτι δὲ ὁλόκληρον τὴν χώραν τὴν κειμένην πρὸς βορρᾶν τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, δηλαδὴ τῆς ἀρχαίας στρατιωτικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Δυρραχίου, αὐτὸς δὲ διετήρησεν ὡς δεσπότης τὰς ἐπιλοίπους κτήσεις αὐτοῦ (*Νικηφ. Γρηγ.* Α' 48).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτση (1254), ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' ἐπαναστάτησε, συνεμάχησε πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ Σέρβους, κατενίκησε τὸν ἐν Εὐρώπῃ τοποτηρητὴν τοῦ διαδεχθέντος τὸν Βατάτσην Θεοδώρου Β' Λασκάρεως, ἱστορικὸν καὶ μέγαν λογοθέτην Γεώργιον Ἀκροπολίτην (*Γεωργ. Ἀκροπ.* 67, *Εὐφραὶμ* 9148) καὶ ἀνέκτησε τὰς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν Καστορίαν. Τῷ 1259 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος, μόλις ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀπέστειλεν ἐναντίον τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ Β', ὅστις εἶχεν ὀχυρωθῆ ἐν Καστορίᾳ, τὸν σεβαστοκράτορα ἀδελφόν του Ἰωάννην Παλαιολόγον. Δι' ὅσης οἷόν τε μυστικότητος γενομένης τῆς ἐκστρατείας ταύτης τοῦ Ἰωάννου, κατέλαβε πανικὸς τὸν στρατὸν τοῦ Μιχαὴλ Β', ὅτε ἀνηγγέλθη διὰ νυκτὸς ἡ εἴδησις, ὅτι ὁ βασιλικὸς στρατὸς διαβὰς τὰ ὄρη τῶν Βοδενῶν (Ἐδέσσης) ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στρατοπέδου. Ἕκαστος ἀπεδίδρασκεν ἤδη ἔντρομος καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους φεύγοντες πολλοὶ ἐφονεύθησαν κατακρημνισθέντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Θεόδωρος Πετραλείφας. Ὁ Παλαιολόγος ἐγένετο κύριος τῆς Καστορίας καὶ κατατροπώσας εὐκόλως τὸν στρατὸν τοῦ Μιχαὴλ συνέλαβεν αἰχμάλωτον, ἔν τινι ἀχυρῶνι παρὰ τὴν Καστορίαν κρυπτόμενον, τὸν γαμβρὸν ἐκείνου, πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμον Βιλλαρδουῖνον (*Γ. Παχυμέρ.* Β. 11, *Εὐφραὶμ* 9378). Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα, ἐπανιδρυθείσης τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου (1261), ἡ Καστορία ἀπετέλεσεν ἐκ νέου ὀχυρὸν φρούριον τῆς αὐτοκρατορίας.

Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀνδρονίκου τοῦ Β' (1282—1328) καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ (1328—1341) ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ', εὑρισκόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ ὑποκινήσει τοῦ τότε ἀκόμη μεγάλου δομεστίκου Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ἐτράπη πρὸς τὴν Ἔδεσσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καστορίαν. Ὁ Καντακουζηνὸς εἶχε προτείνει τὴν κατάληψιν τῆς Καστορίας, διότι ἦρχεν ἐν αὐτῇ ὁ Ἄγγελος, στενὸς φίλος του, ὁ ὁποῖος προθύμως θὰ παρέδιδε τὴν πόλιν εἰς τὸν νέον βασιλέα. Πράγματι δὲ ὁ Ἄγγελος, τὴν ἐπομένην τῆς παραδόσεως τῆς Ἐδέσσης, παρέδωκε τὴν Καστορίαν εἰς τὸν Ἀνδρόνικον τὸν Γ' (1328), ὁ ὁποῖος, παραμείνας μίαν ἡμέραν ἐν αὐτῇ, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἀχρίδα, διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐπικίνδυνον καταστάντα κράλην τῆς Σερβίας Στέφανον Οὔρως (*Ἰωάν. Καντακουζ.* Α. 54,55). Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ Κομνηνὸς Συργιάνης, στρατηγὸς τοῦ Ἀνδρονίκου, ἀπεστάτησεν ἀπ' αὐτοῦ, κατέφυγεν ἱκέτης πρὸς τὸν κράλην τῆς Σερβίας καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ στρατὸν «ἄλλα τε πολίσματα προσεποιήσατο καὶ Καστορίαν πόλιν μεγάλην» (*Ἰωάν. Καντακουζ.* Β. 24). Τῷ 1331, ὁ διαδεχθεὶς τὸν Στέφανον Οὔρως κράλης Στέφανος Δουσὰν ἐγένετο ἄνευ ἀντιστάσεως κύριος τῆς Μακεδονίας καὶ Ἰλλυρίας. Ἡ Ἀχρίς, ὁ Πρίλαπος, ἡ Καστορία, τὰ Βοδενά, ἡ Στρώμνιτσα κλπ. περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Σέρβων. Οἱ ἀγῶνες τώρα μεταξὺ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἑλλήνων ὀξύνονται περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν. Τῷ 1350 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἐκστρατεύει ἐναντίον τοῦ Δουσὰν καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας «Ἀκαρνανίαν καὶ Θεσσαλίαν, Σέρβιά τε καὶ τὰς ἐντὸς τούτων πρὸς θάλασσαν πολίχνας καὶ Βέρροιαν καὶ Ἔδεσσαν, Γυναικόκαστρόν τε καὶ Μυγδονίαν μετὰ τῶν κατῳκισμένων πόλεων καὶ τὰς περὶ Στρυμόνα κώμας ἄχρι τῶν Φερῶν» (*Ἰωάν. Καντακουζ.* Δ 21). Ὁ Δουσὰν ἐκράτησε τὴν Ζίχναν, τὰς Φεράς, τὸ Μελένικον, τὴν Στρώμνιτσαν καὶ τὴν Καστορίαν, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἐχάθη ὁριστικῶς διὰ τοὺς Βυζαντινούς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου Δουσὰν (1355) ἡ Καστορία περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν διαδόχων αὐτοῦ Στεφάνου Οὔρως, Συμεὼν Οὔρως, Βουλκασίν καὶ τέλος τοῦ θρυλικοῦ υἱοῦ του Μάρκου, τὸν ὁποῖον ἀμφισβητοῦν ὡς ἰδικόν των καὶ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Διὰ τῆς συζύγου τοῦ Μάρκου, ἡ Καστορία περιῆλθε κατόπιν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σκόδρας Μπάλσα Μπάλσιτσι καὶ μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ, τῷ 1385, ὑπὸ τοῦ Χαϊρεντίν, στρατηγοῦ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Α', εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐκράτησαν ἐπὶ 527 συνεχῆ ἔτη πλὴν μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, περὶ τὸ 1439, ὁπότε οἱ Ἀλβανοὶ φύλαρχοι Ζενεμπισαῖοι, ἐπωφελούμενοι τοῦ πρὸς τοὺς Οὔγγρους καὶ τοὺς Σέρβους πολέμου τοῦ Μουρὰτ Β', εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβωσιν αὐτήν. Γενομένης ὅμως μάχης πλησίον τῆς Καστορίας, οἱ Ζενεμπισαῖοι ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς. Περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Καστορίας ὑπὸ τῶν Τούρκων διασῴζονται σήμερον παρὰ τῷ λαῷ ᾄσματα καὶ παραδόσεις ἄλλων πόλεων, ἀποτελοῦσαι ἁπλῆν παραλλαγὴν τῶν ἀφορωσῶν ἁλώσεις ἄλλων πόλεων καὶ ἀνήκουσαι εἰς τὸν κύκλον τῶν ᾀσμάτων καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ «Κάστρου τῆς Ὡριᾶς». Κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας, Τοῦρκός τις, ὑποκρινόμενος τὴν ἔγγυον καλογραῖαν ἢ τὸν φιλακόλουθον μοναχόν, ἐξηπάτησε τὴν βασίλισσαν, ἡ ὁποία ἐκράτει τὰς ἀργυρᾶς κλεῖδας τοῦ φρουρίου καὶ εἰσελθὼν εἰς αὐτὸ εἰσήγαγε καὶ τοὺς συντρόφους του. οἱ ὁποῖοι κατέκλυσαν τὴν πόλιν. Ἡ βασίλισσα βλέπουσα τὴν καταστροφὴν ἐρρίφθη ἀλλόφρων ἀπὸ τοῦ φρουρίου μετὰ τοῦ τέκνου της καὶ κατεπόθη μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς συμπαθούσης τὴν ἀτυχίαν τῆς γῆς. «Γι' αὐτὸ λέγανε οἱ Καστοριανοὶ στὸν Τοῦρκο: εἴμαστε ἀμανέτι, κι' ὄχι σκλάβοι, γιατὶ μᾶς πήρατε μὲ τὸν πλάνο».

Τουρκοκρατία. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Μωάμεθ Β' ἔσπευσε νὰ δώσῃ νέαν διοικητικὴν ὀργάνωσιν εἰς τὰς δυτικωτέρας μακεδονικὰς χώρας. Συνέστησε σατραπείαν καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν στρατοπεδεύοντα ἐκεῖ τὸν τίτλον τοῦ βεϊλέρμπεη καὶ ρούμελη βαλεσῆ, καταστήσας αὐτὸν ἐπόπτην τῶν σατραπῶν πάσης εὐρωπαϊκῆς ἐπαρχίας μὲ ἕδραν τὰ Βιτώλια. Ἡ Καστορία κατὰ τὴν διοικητικὴν ταύτην μεταρρύθμισιν ἐγένετο ἕδρα τῆς ἐπαρχίας Γριπάνης μὲ 60 χωρία ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της (*Ἀραβαντ.* IV, 1). Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος παρέμενεν ἕδρα καϊμακάμη ὑπαγομένου εἰς τὴν διοίκησιν Ρούμελης καὶ ἔχοντος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὰ τμήματα Κολωνίας, Ὀπάρας, Βεκλίστας, Γκιόρτζας καὶ Ἀνασυλίτζας. Ὅταν ἡ Καστορία κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (1912), ἦτο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1875 πρωτεύουσα καζᾶ τῆς διοικήσεως (μουτεσαρριφλίκι) Κορυτσᾶς, τοῦ νομοῦ Βιτωλίων, καὶ περιελάμβανεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της 130 χωρία.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Καστορία ἤκμασε μεγάλως ἀπὸ ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἀπόψεως. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἐκυμαίνετο μεταξὺ 15 καὶ 20 χιλιάδων Χριστιανῶν, Τούρκων καὶ Ἑβραίων, ἐξ ὧν οἱ τελευταῖοι, ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν Καστορίᾳ. Ὅπως ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες, διετήρει προνόμιά τινα, τὰ ὁποῖα τῆς ἐπέτρεπον νὰ ἔχῃ εἶδός τι αὐτοδιοικήσεως. Διῃρημένη οὖσα εἰς 11 ἐνορίας, ἐξέλεγεν 22 ἀντιπροσώπους, 2 ἐξ ἑκάστης ἐνορίας συνερχομένης ἐν χωριστῇ συνελεύσει, οἵτινες ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἑκάστοτε μητροπολίτου ἐξέλεγον 4 διοικητικὰς ἐπιτροπὰς τῆς ὅλης κοινότητος: α) δημογεροντίαν, μεριμνῶσαν περὶ ζητημάτων κληρονομικῆς φύσεως, περὶ προικῶν κλπ.· β) ἐφορείαν σχολείων, ἔχουσαν γενικὴν ἐπὶ τῶν σχολείων ἐποπτείαν, διορίζουσαν καὶ ἀπολύουσαν τοὺς διδασκάλους καὶ συντηροῦσαν τὰ σχολεῖα μὲ τὰς δωρεὰς τῶν δωρητῶν καὶ εὐεργετῶν, μὲ τοὺς τόκους τῶν εἰς τραπέζας κατατεθειμένων χρημάτων καὶ ἐν μέρει μὲ ἐπιχορηγήσεις τῶν ἐκκλησιῶν· γ) ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπήν, μεριμνῶσαν περὶ πάντων τῶν ζητημάτων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ δ) κτηματικὴν ἐπιτροπήν, διαχειριζομένην τὰ ἀκίνητα τῆς κοινότητος. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ κτηματικὴ ἐπιτροπή, πολλάκις ἦσαν συγχωνευμέναι. (Ἀπὸ τοῦ 1902 αἱ 11 ἐνορίαι συνεπτύχθησαν εἰς 2 καὶ ἐξέλεγον εἰκοσαμελῆ ἐπιτροπήν.) Ὁ μητροπολίτης (συμφώνως τοῖς προνομίοις) ἦτο ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς κοινότητος καὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, οὐδὲν δὲ διοικητικὸν ὄργανον εἶχε τὴν ἁρμοδιότητα νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν γένει εἰς πᾶν κοινοτικόν, καὶ μόνον μία τυπικὴ ἐπιθεώρησις ἐκπαιδευτικοῦ διευθυντοῦ (μεαρίφ-μουδιρί) ἤρχισε νὰ γίνεται εἰς τὰ σχολεῖα, ἄγνωστον ἀπὸ πότε. Ἐν τῇ κοινότητι διεκρίνοντο δύο τάξεις: ἡ τῶν ἀριστοκρατῶν, εὐγενῶν, μπέηδων, καὶ ἡ τῶν ὀργανωμένων εἰς ἐσ-

Digitized by Google

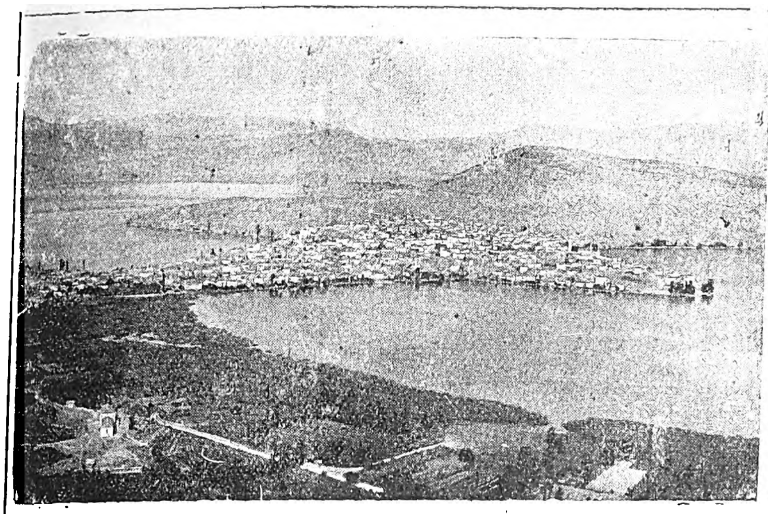

Γενική ἄποψις τῆς Καστορίας καὶ τῆς χερσονήσου αὐτῆς.

[Φωτογρ. Θ. Νικολαΐδου]

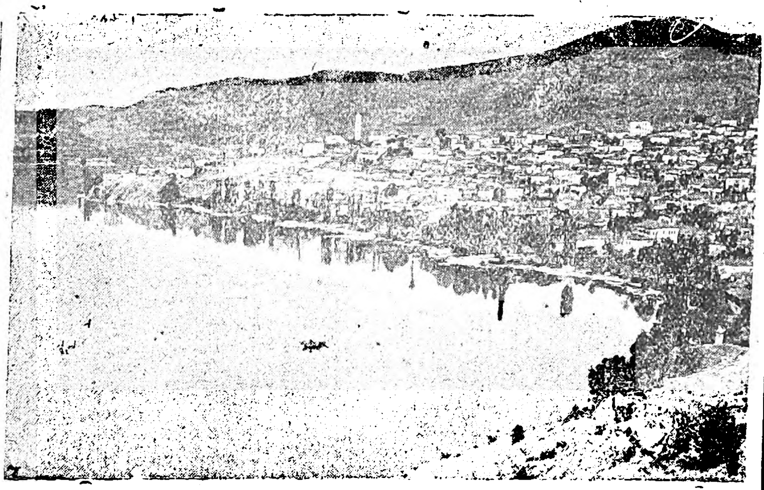

Νοτιοδυτικὴ ἄποψις τῆς Καστορίας.

[Φωτογρ. Θ. Νικολαΐδου.]

Βορεία ἄποψις τῆς Καστορίας, τὸ Ἀπόζαρι.

[Φωτογρ. Θ. Νικολαΐδου.]

Νοτία ἄποψις τῆς Καστορίας.

[Φωτογρ. Θ. Νικολαΐδου.]

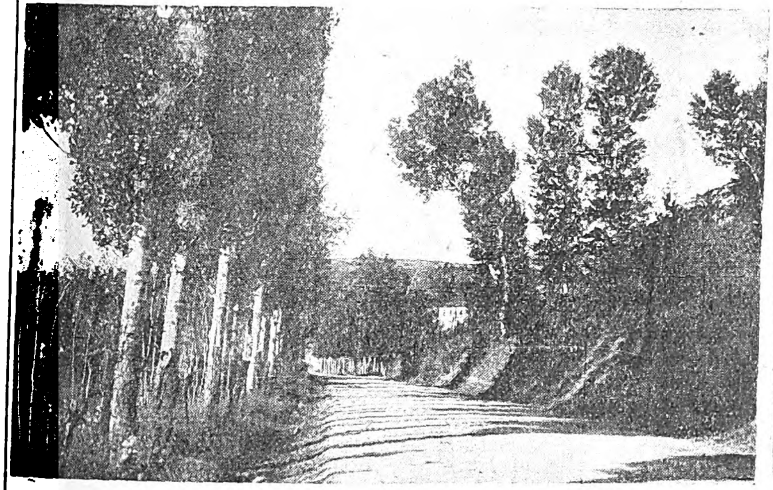

Ἡ ἐξοχικὴ τοποθεσία Μῦλοι.

[Φωτογρ. Θ. Νικολαΐδου.]

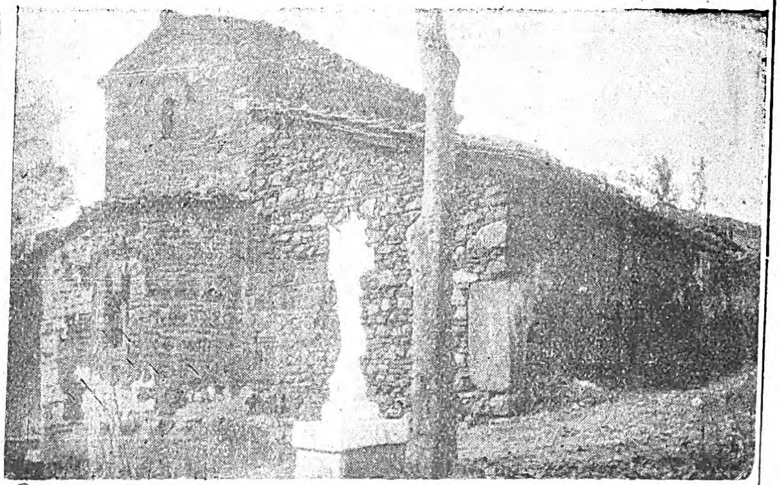

Ἡ βασιλικὴ τῶν Ταξιαρχῶν.

[Φωτογρ. Θ. Παπακωνσταντίνου.]

Ἡ Παναγία ἡ Κουμπελίδικη.

[Φωτογρ. Θ. Παπακωνσταντίνου.]

Ἡ βασιλικὴ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων.

[Φωτογρ. Θ. Παπακωνσταντίνου.]

Digitized by Google

νάφια ἐπαγγελματιῶν, τὰ ὁποῖα περιελάμβανον καὶ τοὺς ἐργαδότας καὶ τοὺς ἐργάτας (πρωτομαΐστορας, μαΐστορας, καλφᾶδες καὶ μαθητὰς) καὶ ἐφρόντιζον διὰ τὴν προάσπισιν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν. Ὑπόλογοι διὰ τὰ φορολογικὰ ζητήματα ἀπέναντι τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ἦσαν ἐξ ἑκάστης ἐνορίας ὁ μουχτάρης (πρόεδρος) καὶ δύο ἀζᾶδες (σύμβουλοι), ὧν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς ἐνορίας, ἐπεκύρου τὴν ἐκλογὴν ἡ κυβέρνησις. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐθεώρει ὡς ἔγκυρον καὶ ἐκτελεστὴν πᾶσαν διαθήκην, πᾶσαν διανομὴν περιουσίας διὰ διαιτησίας, δωρεάν, κτηματικὴν ἀγοραπωλησίαν κλπ., ἐπικυρουμένην ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου. Γραπταὶ πηγαὶ (κώδικες, πρακτικὰ κλπ.), μαρτυροῦσαι τὸ ὡς ἄνω καθεστώς, δὲν σῴζονται παλαιότεραι τοῦ 1860. Προσπάθεια σοβαρῶν ἐπεμβάσεων τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, πρὸς κατάργησιν τῶν ἐν ἰσχύϊ προνομίων, ἐξεδηλώθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908, ὁπότε ἀνεκηρύχθη τὸ τουρκικὸν Σύνταγμα ὑπὸ τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου «Ἕνωσις-Πρόοδος».

Ἡ βιομηχανία τῆς πόλεως, ὅπως καὶ σήμερον, συνίστατο εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν διφθερῶν καὶ τὴν κατασκευὴν μηλωτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξήγοντο οὐ μόνον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δυτικὴν καὶ βορειοτέραν Εὐρώπην, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Λειψίαν, Βιέννην, Βουδαπέστην, Μπρεσλάου, Μόσχαν καὶ Βενετίαν. Αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι τῶν πόλεων τούτων τῆς Εὐρώπης ἱδρύθησαν κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ Καστοριανῶν, οἱ ὁποῖοι ποικιλοτρόπως ἐβοήθησαν τὴν ἰδιαιτέραν των πατρίδα καὶ τὴν Ἑλλάδα. Χάρις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐν τῇ ξένῃ εὐδοκιμούντων τέκνων της, ἡ Καστορία ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος διετήρει δημοσίαν σχολήν, ὅπου ἐδίδαξαν πολλοὶ διδάσκαλοι τοῦ γένους καὶ ἐμορφώθησαν ἱκανοὶ ἐργάται τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἤκμασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ἐκ Καστορίας μεγαλέμπορος γουναρικῶν («βασιλικὸς πρωτογούναρις») Μανωλάκης Καστοριανός. Οὗτος συνέβαλεν ὑλικῶς εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τῆς Βηθλεέμ, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, εὐηργέτησε διὰ μεγάλων δωρεῶν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἵδρυσε σχολεῖα ἐν Κωσταντινουπόλει, Χίῳ Πάτμῳ, Ἄρτῃ καὶ Καστορίᾳ (*Παρανίκ.* σ 53). Ἐπίσης τῷ 1708, δαπάναις τῶν ἐν «τσέκᾳ» τῆς Βενετίας κατατεθειμένων χρημάτων τοῦ μεγάλου κομίσου Γεωργίου Καστοριώτου ἢ Καστριώτου, ἱδρύθη ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ Μουζεβίκη ἱερατικὸν σχολεῖον. Τῷ 1713 ὑπῆρχεν ἐν Καστορίᾳ καὶ τρίτη σχολή, ἰδιόκτητος, τοῦ Γεωργίου Κυρίτζη, ὁ ὁποῖος διὰ διαθήκης του, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δημοσιευθείσης, ἀφῆκεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν σχολήν. Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐδίδασκεν ἐν Καστορίᾳ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων διδάσκαλος Μεθόδιος Ἀνθρακίτης. Οὗτος συνέγραψε «Λογικὴν» καὶ ἄλλα τινά, «ἅτινα φανέντα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξητάσθησαν παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου καὶ κατεγνώσθησαν ὡς βλάσφημα παρὰ τῶν διδασκάλων» (*Ὑψηλάντ.* σ. 309). Μετὰ τὸν Μεθόδιον, ἀφορισθέντα, εδίδαξεν ἐπί τινα ἔτη ὁ ἐπίσης ἐξ Ἰωαννίνων Ἀναστάσιος Βασιλόπουλος, κατὰ δὲ τὸ 1726—1728 καὶ τὸ 1738 ὁ ἐκ Καστορίας Σεβαστὸς Λεοντιάδης, ὁ ὁποῖος τῷ 1741 ἐγένετο ἰσόβιος διευθυντής. Περὶ τὸ 1765—1770 ἐσχολάρχει ὁ παρ' Εὐγενίῳ ἐν Κοζάνῃ μαθητεύσας ἰατροφιλόσοφος Θωμᾶς Μανδακάσης, κατὰ δὲ τὰ τέλη τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἀναφέρεται σχολαρχῶν ὁ ἐκ Καστορίας Θωμᾶς Οἰκονόμος, μαθητὴς Ἀμφιλοχίου τοῦ Παρασκευᾶ. Ἀπὸ τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀναφέρεται σχολαρχῶν ὁ ἐκ Σιατίστης Ἀργύριος Παπαρίζου, διδάξας ἰσοβίως μέχρι τοῦ 1839 καὶ καταλιπὼν μνήμην ἀγαθὴν (*Παρανίκ.* σ. 34). Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ Καστορία διετήρει τὰ ἑξῆς σχολεῖα: τετρατάξιον ἑλληνικὴν σχολὴν (ἥτις ἀπὸ τοῦ 1882 ἐγένετο πεντατάξιος), τετρατάξιον ἀστικὴν ἢ δημοτικήν, πεντατάξιον παρθεναγωγεῖον, νηπιαγωγεῖον καὶ «Κυριακὸν ἢ σχολεῖον τοῦ λαοῦ».

Τὰ τέκνα τῆς Καστορίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας διεκρίθησαν οὐ μόνον εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ Καστορία ἔδωκε πολλοὺς σοφούς, ὅπως τὸν εὔγλωττον ἱεροκήρυκα Σεβαστὸν Λεοντιάδην, τὸν ἰατρὸν Θωμᾶν Μανδακάσην, διδάκτορα τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ὅστις ἀφῆκε διάφορα πεζὰ καὶ ἔμμετρα συγγράμματα, τὸν Ἰωάννην Θεολόγητον, συγγραφέα ἠθοπλαστικοῦ ποιήματος ἐκδοθέντος ἐν Βενετίᾳ τῷ 1773 καὶ ἐμπορικῶν τινων μελετῶν, τὸν Κωνσταντῖνον Μιχαὴλ († 1785) ἰατροφιλόσοφον, συγγραφέα πραγματείας «Περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως» καὶ μιᾶς «Ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς», ἔργων ἐκδοθέντων ἐν Βιέννῃ τῷ 1785 καὶ 1794, τὸν Ἰωάννην Ἐμμανουὴλ († 1798) κλπ. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ Καστορία ἐγέννησε τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον († 1847), σπουδάσαντα ἰατρικὴν καὶ νομικὰ καὶ συγγράψαντα, ἐκτὸς τῶν ποιημάτων, «Γραμματικὴν αἰολοδωρικήν», «Πολιτικὰ παράλληλα», «Στιχουργικήν», «Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογήματα» κλπ., τὸν Παῦλον Ἰωάννου († 1897), καθηγητὴν τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, συγγράψαντα: «Ἐγχειρίδιον συστηματικῆς ἀνατομίας τοῦ ἀνθρώπου», «Ἐγχειρίδιον χειρουργικῆς ἢ ἐγχειρητικῆς» κλπ., τὸν Παῦλον Ἀργυριάδην, νομικὸν καὶ σοσιαλιστὴν († 1901), δράσαντα ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν Κομμούναν τοῦ 1871 καὶ συγγράψαντα γαλλιστὶ «Δοκίμιον ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ» καὶ πραγματείαν περὶ τοῦ σοσιαλιστοῦ ποιητοῦ Εὐγ. Ποττιὲ καὶ ἄλλους.

Προεπαναστατικοὶ χρόνοι. Ἡ Καστορία κατὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν τῆς τουρκικῆς δουλείας ὑπῆρξε κοιτὶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, οὐ μόνον διὰ τῶν σχολείων, τὰ ὁποῖα φιλοτίμως διετήρει, ἀλλὰ καὶ διὰ θυσιῶν εἰς αἷμα. Μεταξὺ τῶν πρωτομαρτύρων τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως Ἀγῶνος συγκαταλέγονται καὶ Καστοριεῖς. Τῷ 1798, μετὰ τοῦ ἐθνομάρτυρος Ρήγα Βελεστινλῆ, συνελήφθησαν ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας καὶ τρεῖς Καστοριεῖς: ὁ Παναγιώτης Ἐμμανουήλ, ὁ Ἰωάννης Ἐμμανουὴλ καὶ ὁ Γεώργιος Θεοχάρης. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος, ἡλικίας 22 ἐτῶν, λογιστὴς τὸ ἐπάγγελμα, ἀπολογούμενος ἐδήλωσε μετὰ θάρρους, ὅτι εἶχε γνῶσιν τῶν προθέσεων τοῦ Ρήγα, ὅτι ἐξεδήλωσε χαρὰν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀπελευθερώσεως, ὅτι ἐξεφράσθη ἐνθουσιωδῶς περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν Γάλλων, ὧν τὸ πολίτευμα (δημοκρατικὸν) ἐθεώρει τὸ διὰ τὴν Ἑλλάδα κατάλληλον, διὰ τὸν λόγον ὅτι πᾶς Ἕλλην εἰδὼς τὰ κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διατίθεται εὐμενῶς ὑπὲρ τοῦ γαλλικοῦ πολιτεύματος, καθόσον τοῦτο εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰλημμένον ἐκ τῶν νόμων τοῦ σοφοῦ Σόλωνος. Ὁ δεύτερος, ἐτῶν 24, φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς, κατέθεσεν, ὅτι ἡ προκήρυξις τοῦ Ρήγα εὐηρέστησεν αὐτόν, ἐπειδὴ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐπιθυμεῖ ἐκ βάθους τῆς καρδίας του· ὅτι ὁ Ρήγας ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπαναστατικήν του πρόθεσιν, ἀργότερον δὲ καὶ τὸ περὶ ἐπαναστάσεως σχέδιόν του καὶ ὅτι ἐθεώρει ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Ἀγῶνος τὴν δι' ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων διαφώτισιν τοῦ ὑποδούλου λαοῦ. Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Τουρκίαν, ὡς Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι, καὶ ἐστραγγαλίσθησαν ἐν Βελιγραδίῳ τῷ 1798. Ὁ Γεώργιος Θεοχάρης, πλούσιος ἐν Βιέννῃ ἔμπορος, ἐσώθη χάρις εἰς τὰς παρὰ τῇ αὐστριακῇ αὐλῇ προσπαθείας τῆς Γερμανίδος συζύγου του καὶ ἀπηλάθη μόνον εἰς Γερμανίαν, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ ἅπασαν τὴν περιουσίαν του.

Ἐπανάστασις τοῦ 1821. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἡ Καστορία δὲν ὑστέρησε. Τῷ 1822, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ Ζαφειράκης Θεοδοσίου Λογοθέτης καὶ οἱ ἁρματολοὶ Καρατάσσος ἐκ Βερροίας καὶ Ἀγγελῆς Γκάτσος ἐκ Βοδενῶν ἐσχεδίασαν νὰ ἐξεγείρουν τὴν Μακεδονίαν μὲ κέντρον τὴν Νάουσαν καὶ ἔπεμψαν ἀπεσταλμένους εἰς τὰ διαμερίσματα Ναούσης, Βερροίας, Κοζάνης, Καστορίας, Σιατίστης, Γρεβενῶν, Βοδενῶν, Μοναστηρίου κλπ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822, ἀντιπρόσωποι τῶν τμημάτων τούτων, ἐν οἷς καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ τοπάρχου Καστορίας (ἐξ ἧς εἶχε λάβει ὁμήρους ὁ Ἀβδοὺλ-Ἀμποὺδ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χαλκιδικῆς) Ἰωάννης Βαρβαρέσκος, ὁ Νεόπουλος ἐκ Σιατίστης καὶ ὁ Παναγιώτης Ναοὺμ ἐκ Βοδενῶν, συνεκεντρώθησαν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παρθένου τῆς Δόβρας, πλησίον τῆς Βερροίας, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάστασιν μόλις θὰ ἤρχοντο πλοῖα ἐκ Ναυπλίου καὶ κατὰ πρῶτον νὰ καταλάβουν τὴν γέφυραν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τὰς στενωποὺς τῆς Καστορίας, ὥστε νὰ διακόψουν πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τοῦ Ἀβδοὺλ-Ἀμποὺδ πασᾶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Χουρσὶτ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἀώρως (22 Φεβρουαρίου 1822). Πλὴν τῆς Ναούσης, ὅπου τὰ πράγματα εἶχον ὡριμάσει, τὰ ἄλλα διαμερίσματα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμμετάσχουν. Ἡ Νάουσα κατεστράφη, οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ ὁ Ἰωάννης Βαρβαρέσκος, ἡγούμενος 40 Δαρζηλοβιτῶν καὶ 25 Τεχοβιτῶν, ἔπεσε πρὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Ναούσης τὴν 6ην Ἀπριλίου 1822.

Μακεδονικὸς ἀγὼν καὶ ἅλωσις. Ἐπίσης κατὰ τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα ἡ Καστορία διεκρίθη ὡς ἓν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κέντρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τῆς προκαταρκτικῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (3 Μαρτίου 1878), ἡ ὁποία ἠκολούθησε τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, ἱδρύετο, ὡς αὐτόνομος καὶ φόρου ὑποτελής, ἡγεμονία τῶν Βουλγάρων μὲ χριστιανικὴν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Αἰγαίου μὲ τὸν λιμένα τῆς Καβάλλας καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου μὲ τὴν Ἀχρίδα, τὰς Δέβρας, τὴν Καστορίαν, ἀκόμη δὲ καὶ μὲ τὰς σερβικὰς περιφερείας τῆς Βράνιας καὶ τοῦ Πίροτ (ἄρθρ. 6). Καὶ ἠκυρώθησαν μὲν αἱ διατάξεις τῆς συνθήκης ταύτης διὰ τῆς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπογραφείσης Βερολινείου συνθήκης, περιορισθείσης κατὰ πολὺ τῆς ἐκτάσεως τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἠμπόδισε τοὺς Βουλγάρους νὰ ὀνειροπολοῦν τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν των ἐπεδόθησαν εἰς ἔντονον ἐθνικιστικὴν προπαγάνδαν ἐν Μακεδονίᾳ κατ' ἀρχὰς μόνον διὰ τοῦ κλήρου καὶ τῶν σχολῶν, τὰς ὁποίας ἵδρυσαν ἀφθόνως ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀλλ' ἡ δρᾶσις αὕτη, ἀφοῦ διήρκεσεν ἐπὶ ἓν τέταρτον αἰῶνος, δὲν ἐνεφάνιζε καὶ πολὺ μεγάλα ἀποτελέσματα. Ὁ Ἑλληνισμὸς κατεῖχε πάντοτε τὰς θέσεις του ἐν Μακεδονίᾳ. Εστράφησαν τότε πρὸς τὴν ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν καὶ ἵδρυσαν τὰ κομιτᾶτα, ὁ σκοπὸς τῶν ὁποίων ἦτο διπλοῦς: νὰ πολεμῶσι τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Σέρβους, συγχρόνως δὲ νὰ ἐξερεθίζωσι τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ σημείου νὰ παρασυρθῶσιν εἰς σφαγὰς τῶν Χριστιανῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ προεκάλουν εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν. Ἡ ἐνεργὸς δρᾶσις τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ἐν Μακεδονίᾳ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1900. Οἱ προσβαλλόμενοι ὑπ' αὐτῶν ἀμέσως καὶ ἐμμέσως ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἠναγκάσθησαν ἀπὸ τοῦ 1903 νὰ φροντίσωσι διὰ τὴν αὐτοάμυνάν των. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστορίας δύο ἑλληνικὰ σώματα εἶχον ἀναλάβει ὑπὸ τὴν προστασίαν των τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, τὸ ἓν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Βαγγέλη Νικολάου ἐκ Στρεμπένου τῆς Καστορίας καὶ τὸ ἄλλο ὑπὸ τὸν Κώταν Χρῆστον ἐκ Ρούλιας Κορεστίων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μακεδονικῶν ἀγώνων ἔδρασεν ἐν τῇ περιφερείᾳ Καστορίας ἐκ μὲν τῶν Βουλγάρων καιιτατικῶν ὁ Τσακαλάρωφ, ὁ Μῆτρος Βλάχος, ὁ Λάζος Παπατράϊκωφ, ὁ Ποπὼφ κλπ., ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν ὁ Βάρδας, ὁ Μᾶνος, ὁ Βέργας, ὁ Νταλίπης κλπ. Ἡ Καστορία ἐπανειλημμένως ἐχρησίμευσεν ὡς καταφύγιον τῶν ἀμάχων πληθυσμῶν τῆς περιφερείας, κατὰ τὰς βιαιότητας τῶν Βουλγάρων τοῦ κομιτάτου, ἕως οὗ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 11 Νοεμβρίου 1912 ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις. Τὴν 10 Νοεμβρίου τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ Ζαχαροπούλου ἐκ Ρούλιας ἀπέστειλεν ἀναγνώρισιν ἀξιωματικοῦ πρὸς Καστορίαν καὶ μετ' ὀλίγον μίαν ἴλην εἰς στήριγμα τῆς ἀναγνωρίσεως. Ἡ ἴλη, ἀφιχθεῖσα εἰς Δρανόβαινην, ἐπληροφορήθη, ὅτι ἐλάχιστος τουρκικὸς στρατὸς παρέμενεν ἐν Καστορίᾳ καὶ ὅτι ὁ ὑπόλοιπος εἶχεν ἀναχωρήσει πρὸς Κορυτσᾶν. Ἀμέσως τότε διετάχθη ἐξακολούθησις τῆς πορείας πρὸς Καστορίαν. Ὅταν ἡ ἴλη ἀφίκετο εἰς τὴν θέσιν Ἀμπέλια, καίτοι ἐλήφθη πληροφορία ὅτι ἐν Καστορίᾳ εὑρίσκοντο 1500 Τοῦρκοι πεζοὶ καὶ 200 ἱππεῖς, ἀπεστάλη ὁ ὑπίλαρχος Νικολαΐδης μετὰ τριῶν ἱππέων νὰ καλέσῃ τὸν Τοῦρκον διοικητὴν ὅπως παραδόσῃ τὴν πόλιν. Ὁ ὑπίλαρχος εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του δὲν εὗρε τὸν διοικητὴν Μεχμὲτ-πασᾶν, καθ' ὅσον οὗτος, πληροφορηθεὶς ὅτι προσεγγίζει ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Καστορίας μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του. Ἐπελθόντος τοῦ σκότους ὁ ὑπίλαρχος ἀπεσύρθη εἰς Ἀπόσκεπον, ἔνθα διενυκτέρευσεν ἡ ἴλη, καὶ τὴν ἑπομένην 11ην Νοεμβρίου 1912 καὶ ὥραν 9ην ἡ ἴλη αὕτη εἰσῆλθεν εἰς Καστορίαν ἐν μέσῳ φρενίτιδος ἐνθουσιασμοῦ τῶν κατοίκων. Τὴν ἑπομένην ἔφθασε καὶ τὸ 1ον σύνταγμα ἱππικοῦ καὶ ἡ 3η μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δαμιανόν.

—[ΒΥΖΑΝΤ. ΤΕΧΝ.] Ἡ Καστορία καθ' ὅλον τὸν ἑλληνικὸν μεσαίωνα ὑπῆρξε σπουδαῖον φρούριον καὶ στρατιωτικὸν κέντρον· μετὰ τὴν ὑποδούλωσίν της εἰς τοὺς Τούρκους ἤκμασεν οἰκονομικῶς, διετήρησε τὸν ἑλληνισμόν της διὰ τῶν σχολείων της καὶ ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της. Συγχρόνως ὅμως ὑπῆρξε καὶ σπουδαῖον καλλιτεχνικὸν κέντρον, καθὼς μαρτυροῦν τὰ ἐν αὐτῇ πολυάριθμα βυζαντινὰ μνημεῖα. Ἡ Καστορία διέσωσε μέχρις ἡμῶν τόσα πολλὰ καὶ τόσον πολύτιμα μνημεῖα, ὥστε εἶναι μία ἀληθὴς καὶ σημαντικὴ πόλις τῆς τέχνης. Τὰ μνημεῖα ταῦτα εἶναι κυρίως βυζαντινά, καὶ δὴ τῆς ἀκμῆς τῆς ἀναγεννήσεως τῶν Παλαιολόγων· ἤτοι ἀνήκουν εἰς τὸν ΙΒ'—ΙΕ' αἰῶνα, ἔχουν δ' ἐντελῶς ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην καὶ μένουν ἀκόμη ἀνεξερεύνητα.

Ἄλλοτε ἡ Καστορία ἦτο ὠχυρωμένη δι' ἰσχυροῦ φρουρίου, ἰδίως κατὰ τὸν στενὸν ἰσθμὸν τῆς χερσονήσου, ὁπόθεν ὑπῆρχε μοναδικὴ πύλη, διπλοῖ καὶ τριπλοῖ πύργοι, μεσοπύργια κλπ. Ἡ κεντρικὴ εἴσοδος ἦτο ὠχυρωμένη διὰ τετραγώνου πύργου. Δεύτερος περίβολος, παράλληλος τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὠχυρωμένος διὰ στρογγύλων πύργων, ἐχώριζε μέχρι πρό τινος τὴν ἑλληνικὴν ἀπὸ τῆς τουρκικῆς συνοικίας. Λείψανα τῶν ὀχυρώσεων τούτων, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἐπιδιωρθώθησαν κατὰ καιρούς, σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον. Ἐπίσης εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀκατοικήτου βουνοῦ τῆς χερσονήσου σῴζονται τείχη ἐν εἴδει ἀκροπόλεως, περιβάλλοντα ἐρείπια ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, εἰς δὲ τὰς παραλιμνίους πλευρὰς αὐτοῦ μικρὸν πλινθόκτιστον ἐκ τριῶν συγκοινωνούντων δωματίων κτίσμα, βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅπερ σήμερον ὑπὸ τῶν κατοίκων ὀνομάζεται «μαγαζιά».

Ἀλλὰ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Καστορία ὀφείλει τὴν ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως σημασίαν της,

Digitized by Google

εἶναι αἱ πολυάριθμοι ἐκκλησίαι της, ἑβδομήκοντα περίπου τὸν ἀριθμόν. Ἐξ αὐτῶν αἱ τριάκοντα εἶναι νέαι καὶ ἐκτίσθησαν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, τὸν ΙΘ΄ καὶ τὸν Κ΄, ἄλλαι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλαιοτέρων καὶ ἄλλαι ἐπὶ νέων θέσεων. Αἱ ὑπόλοιποι τεσσαράκοντα, βυζαντιναὶ καὶ νεοβυζαντιναί, δύνανται ποικιλοτρόπως νὰ κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐρευνητοῦ καὶ ἐκτίσθησαν μετὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα. «Ἡ καταστροφὴ τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους ἔσχεν εὐτυχῆ ἀντίκτυπον εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Ἀχρίδα ἐλθὼν ἀρχιερεὺς ἔκτισε κατὰ τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν πρέπει ν᾿ ἀναγάγωμεν τὰς θελκτικὰς ἐκκλησίας τῆς Καστορίας» (*Millet* σ. 6). Αἱ ἐκκλησίαι αὗται, δημιουργήματα μιᾶς ταραχώδους ἐποχῆς, ἡ ὁποία προετοιμάζει τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας, ἔχουν ἀρκετὴν πρωτοτυπίαν καὶ δεικνύουν πόσον ἡ Κωνσταντινούπολις εἶχεν ἀποβῆ πλέον ἀνίκανος νὰ ἐπιβάλῃ τοὺς καλλιτεχνικούς της τύπους εἰς τὰς ἐπαρχίας. «Ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς πρωτευούσης, ἡ ὁποία δὲν παράγει πλέον κανὲν ἐνδιαφέρον ἔργον, γεννῶνται αἱ τοπικαὶ σχολαί» (Diehl, Manuel, σ. 693).

Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Καστορίας ἐπαναφέρουν εἰς τόσον μεταγενεστέρους χρόνους τὸν παλαιὸν βασιλικὸν ἢ δρομικὸν τύπον. Εἶναι γνωστόν, ὅτι μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἐκυριάρχησεν ὁ διὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰσαχθεὶς τρουλλωτὸς ρυθμός, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ὁ κύριος καὶ ἀληθὴς βυζαντινὸς ἀρχιτεκτονικὸς ρυθμός. Ἐν τούτοις συναντῶμεν καὶ εἰς μεταγενεστέρους αἰῶνας βασιλικάς, τὸ περίεργον δὲ εἶναι ὅτι τὰς συναντῶμεν ὄχι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν. «Εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Νότιον Ἑλλάδα, ἡ βασιλικὴ ἐξαπλοῦται εὐρέως εἰς τὰς Σέρρας, τὴν Ἀχρίδα, τὴν Καλαμπάκαν, τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἀπώτερον τῆς θαλάσσης, εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐπαρχίας, τὰς ὀλιγώτερον ἐπηρεαζομένας ὑπὸ τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν μεγάλων βυζαντινῶν μοναστηρίων, ὁ τύπος τῆς βασιλικῆς κυριαρχεῖ» (*Millet* σ. 16). Αἱ ἐν Ἑλλάδι βασιλικαὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν εἶναι ἐκτισμέναι ἐπὶ τῇ βάσει ἑνιαίου σχεδίου, συμφώνως πρὸς πεπαλαιωμένην τινὰ φορμοῦλαν, ἀλλὰ τοὐναντίον μᾶς παρουσιάζουν τοιαύτην ποικιλίαν μορφῶν, ὥστε χωρὶς προσεκτικὴν ἀνάλυσιν εἶναι δύσκολον νὰ καταταχθοῦν.

Καθὼς πιστοῦται ἐκ τῶν σῳζομένων ἐπιγραφῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Καστορίας, αὗται ἐκτίσθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δι᾿ ἰδιωτικῶν ἐξόδων διαφόρων βαθμούχων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς εὑρέθησαν ἐν Καστορίᾳ. Ἡ παρακολούθησις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν προτύπων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ δύσκολος ἦτο καὶ πολυδάπανος καὶ περιττὴ διὰ μίαν πόλιν ὅπως ἡ Καστορία, ἡ ὁποία ἄλλωστε ἦτο κέντρον στρατιωτικὸν καὶ οὐδέποτε κατώρθωσε ν᾿ ἀπολαύσῃ μακροχρονίου εἰρήνης. Ἡ δὲ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρχίζουν νὰ πρωτοεμφανίζωνται αἱ ἐκκλησίαι της, ὁ ΙΑ΄ αἰών, ἦτο ἡ ἀρχὴ ἀκριβῶς τῆς ἐξαθλιώσεως τῶν ἐπαρχιῶν. Αἱ τεσσαράκοντα βυζαντιναὶ καὶ νεοβυζαντιναὶ ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν καὶ ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον, δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας: α΄) εἰς ἀνακαινισθείσας κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἐπὶ παλαιοτέρων θεμελίων, τῶν ὁποίων οὐδὲν σῴζεται ἴχνος· β΄) εἰς ἀνακαινισθείσας κατὰ τὸν ΙΔ΄, ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄ αἰῶνα καὶ γ΄) εἰς κτισθείσας κατὰ τὸν ΙΑ΄, ΙΒ΄ καὶ ΙΓ΄ αἰῶνα.

Αἱ τῆς πρώτης κατηγορίας ἐκκλησίαι εἶναι ἀρκεταί, ἀνερχόμεναι εἰς 20 περίπου. Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν τὰς κυριωτέρας: 1) *Ἅγιος Νικόλαος* πλησίον τοῦ Συσσιτίου· ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1639· 2) *Ταξιάρχαι* τῆς συνοικίας Ἀτόζαρι· ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1622· 3) *Παναγία* τῆς συνοικίας Ἀπόζαρι· ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1606· 4) *Ἅγιος Γεώργιος* τοῦ βουνοῦ· φέρει εἰκόνα τοῦ 1651, ὄχι πολὺ μεταγενεστέραν τοῦ ἀνακαινισμοῦ· 5) *Ἅγιος Νικόλαος* τοῦ βουνοῦ· ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1654· 6) *Ἅγιος Νικόλαος* τῆς συνοικίας Ἁγίου Θωμᾶ· ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1663 κ.λ.π. Πᾶσαι αὗται αἱ ἐκκλησίαι, ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως, δὲν γεννοῦν μέγα ἐνδιαφέρον· εἶναι ἁπλαῖ καὶ μονόκλιτοι. Τῶν πλείστων ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις δεικνύει πολὺ ὀλίγην διακοσμητικὴν ἐπιμέλειαν. Εἶναι οἰκοδομήματα μὲ τοίχους μαυρισμένους ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν ἢ σκεπασμένους μὲ κισσόν. Ἐσωτερικῶς ὅμως εἶναι πλήρεις τοιχογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ βοηθήσουν πολὺ διὰ τὴν κατανόησιν τῶν τάσεων τῆς νεοβυζαντινῆς ζωγραφικῆς. Αἱ προσωπογραφίαι εἶναι ζωηρότεραι καὶ στεροῦνται τῆς ἀσκητικῆς ἀκαμψίας, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν τὰ ἔργα τῆς Α΄ μ. Χ. χιλιετηρίδος. Τὰ ὑπάρχοντα συμπλέγματα ἔχουν ἀρκετὴν κίνησιν καὶ ζωήν. Εἰς πολλὰ σημεῖα καθίσταται φανερὰ ἡ ἐπίδρασις τοῦ πνεύματος τῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ ζωγράφοι δὲν παραλείπουν νὰ φροντίζουν καὶ διὰ τὴν παράστασιν τοῦ καλοῦ.

Αἱ τῆς δευτέρας κατηγορίας ἐκκλησίαι, αἱ ἀνακαινισθεῖσαι κατὰ τὸν ΙΔ΄, ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄ αἰῶνα, εἶναι ἔτι μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαι. Καὶ αὐτῶν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἁπλῆ, ὁμοιάζουσα μὲ τὴν τῶν προηγουμένων. Ὅλη ἡ ἐπιμέλεια καταναλίσκεται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διὰ τοιχογραφιῶν διακόσμησιν. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος ἡ Καστορία εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἔχουν τὴν ἐλευθερίαν νὰ κτίζουν ὅπως θέλουν. Οἱ τόποι τῆς λατρείας των πρέπει νὰ εἶναι ταπεινοὶ καὶ νὰ μὴ σκανδαλίζουν τοὺς κυριάρχους. Ὁ μόνος κλάδος, τὸν ὁποῖον καλλιεργοῦν, εἶναι ἡ ζωγραφική. Οὕτως οὐδὲν σχεδὸν μέρος τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ ναοῦ μένει χωρὶς τοιχογραφίαν. Αἱ κυριώτεραι ἐκκλησίαι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀνακαινίσεως αἱ ἑξῆς: 1) *Ἅγιος Γεώργιος* τῆς συνοικίας Ἁγίου Θωμᾶ. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ὑπῆρχεν ἀναμφιβόλως—ὄχι βέβαια ὑπὸ τὴν σημερινήν της μορφὴν—κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Νορμανδῶν τῷ 1082. Ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἀναφέρει ὅτι μετὰ τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ πατρός της, δι᾿ οὗ ἐκυκλώθησαν οἱ Νορμανδοί, πολλοὶ τούτων «ἐξαιτοῦνται τὸν αὐτοκράτορα μίαν μὲν σημαίαν πρὸς τὸ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τὸ τέμενος στῆναι (ἔφθασε γὰρ ἐπ᾿ ὀνόματι τούτου τοῦ μάρτυρος ἀνοικοδομηθῆναι ὁ ναὸς οὑτοσί), τὴν δὲ ὡς πρὸς τὸν αὐλῶνα», ἵνα ὅσοι θέλουν νὰ γίνουν μισθοφόροι τοῦ βασιλέως συγκεντρωθοῦν ἐκεῖ, ὅσοι δὲ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρίδας των ἐξέλθουν τῆς πόλεως. (*Ἀνν. Κομν* 272). Ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἶναι μονόκλιτος καὶ μονόκογχος. Ἐντὸς τῆς κόγχης, εἰς τὴν θέσιν ἔνθα ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις κεῖται ἡ ἁγία Τράπεζα, εὑρίσκεται θρόνος μαρμάρινος. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κόγχης ὑπάρχουν εἰκόνες τῆς Θεοτόκου, ἐχούσης ἐν ἐγκολπίῳ τὸν Χριστόν, τῶν προφητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν, τοῦ ἐπιταφίου, πομπῆς ἀγγέλων, τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν πατέρων, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν οἱ θεμελιωταὶ τῆς θείας ἀκολουθίας. 2) *Ταξιάρχαι*, συνοικίας Οἰκονόμου. Μονόκλιτος καὶ μονόκογχος. πλήρης τοιχογραφιῶν, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται ὁλονὲν φθείρονται λόγῳ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ. Διακρίνεται καλῶς τοιχογραφία σαρικοφόρου ἀνδρός, πλησίον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐπιγραφή, σήμερον τελείως ἀπεσβεσμένη. Ὁ εἰκονιζόμενος πιθανὸν νὰ ἦτο ἀνακαινιστὴς ἢ νὰ συνετέλεσεν ὁπωσδήποτε εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ναοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ ναοῦ, αἱ ἐναλλασσόμεναι μετὰ λίθων κέραμοι ἀποτελοῦν σχήματα ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ κεφαλαῖα γράμματα *Θ Κ Ε* καὶ *Κ* καὶ δηλοῦντα πιθανῶς τὰς λέξεις: «Θεοτόκε» καὶ «Κύριε». 3) *Ἅγιος Νικόλαος*, συνοικίας Οἰκονόμου. Μονόκλιτος καὶ μονόκογχος. Εἰς τὴν κόγχην τοῦ ἱεροῦ σῴζεται ὡραία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου δεομένης. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου πρώην εἰσόδου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἀνεκαινίσθη καὶ ἀνιστορήθη τῷ 1482 διὰ «συνδρομῆς, κόπου καὶ ἐξόδων» τῆς μοναχῆς Εὐπραξίας. 4) *Ἅγιος Νικόλαος*, συνοικίας Μητροπόλεως. Μονόκλιτος καὶ μονόκογχος. Ὁ βόρειος καὶ νότιος τοῖχος ἔχουν ἀνὰ ἓν δίλοβον παράθυρον. Καθ᾿ ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ διήκει ἐπιγραφὴ εἰς δύο σειρὰς γεγραμμένη καὶ πληροφοροῦσα, ὅτι κτίτωρ αὐτοῦ εἶναι ὁ μάγιστρος Νικηφόρος Κασνιτζῆς, «ζέοντι τῷ πόθῳ σεπταῖς καταλάμψας χρωματουργίαις καὶ παντοδαπαῖς εἰκόνων ποικιλίαις» τὸν ναόν. Αἱ τοιχογραφίαι εἰς πολλὰ σημεῖα διατηροῦνται ἄριστα καὶ προδίδουν ἱκανὴν τέχνην. Τὰ πρόσωπα εἶναι ζωηρὰ καὶ ἐκφραστικά. 5) *Ἅγιος Ἀθανάσιος*, συνοικίας Μητροπόλεως. Μονόκλιτος καὶ μονόκογχος. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι πολὺ ἐφθαρμέναι καί τινες κεκαλυμμέναι δι᾿ ἀσβεστοκονιάματος. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς θύρας μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ναοῦ τούτου ἐγένετο τῷ 1384, δαπάναις τῶν «εὐγενεστάτων αὐθεντῶν κὺρ Στόγια καὶ Θεοδώρου τοῦ Μουζάκη». 6) *Παναγία Βλαχέρνα.* Μονόκογχος καὶ μονοκλιτος. Ἔχει θαυμασίας τοιχογραφίας, τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι εἶναι βιβλικῆς ὑποθέσεως. Εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν σῴζονται εἰκόνες δυνατῆς καὶ ἐκφραστικῆς τέχνης. 7) *Παναγία,* ἄνω ἀγορᾶς. Μονόκλιτος καὶ μονόκογχος. Αἱ εἰκόνες τοῦ ἱεροῦ εἶναι ἐντελῶς ἐφθαρμέναι. Ἐντὸς τοῦ κυρίως ναοῦ διατηροῦνται ἀρκετὰ καλῶς εἰκόνες, πιθανῶς τῆς ἐποχῆς τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπιγραφῶν των καὶ ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τῶν μορφῶν. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς θύρας ἀνάγει τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ εἰς τὸ 1606.

Αἱ ἐκκλησίαι τῆς τρίτης κατηγορίας—τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν—εἶναι αἱ ἀρχαιότεραι καὶ αἱ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαι διὰ τὸ νέον, ὅπερ παρέχουν καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἀποτελοῦν δὲ ἀληθινὰ κομψοτεχνήματα. Ἐξ αὐτῶν αἱ τρεῖς εἶναι βασιλικαί, ἡ δὲ τετάρτη τρουλλωτή. Αἱ βασιλικαί, διαιρούμεναι εἰς τρία κλίτη εἴτε δρόμους, ἐνθυμίζουν τὰς παλαιὰς ἑλληνιστικὰς βασιλικάς. Ἔχουν δηλαδὴ κεντρικὸν κλίτος πάρα πολὺ ὑψωμένον, φωτιζόμενον διὰ κομψῶν παραθύρων καὶ εἶναι πλούσιαι εἰς κεραμοπλαστικὰς διακοσμήσεις, τὰς ὁποίας δὲν συναντῶμεν πολὺ συχνὰ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, παρὰ μόνον εἰς τὰς βορείας ἑλληνικὰς χώρας.

1) *Ἅγιοι Ἀνάργυροι.* Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐκ τῶν τριῶν βασιλικῶν, ἡ μᾶλλον ἤρεμος καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀσφαλῶς ἡ ἀρχαιοτέρα. Ἡ ἐξωτερική της εἴσοδος φέρει μαρμαρίνους ἐγγλύφους παραστάδας μὲ ρόδακας, σταυρούς, ἀστέρας καὶ ἑλισσομένας γραμμὰς λεπτῆς κατασκευῆς. Τὰ κοσμήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται σχεδὸν ὅμοια καὶ εἰς τὰς παραστάδας τῆς θύρας τοῦ νάρθηκος, ἀναμφιβόλως εἶναι τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, ὁπότε ἐκτίσθη καὶ ὁ ναός, ὁμοιάζουν δὲ μὲ τὰ κοσμήματα τοῦ Καζαντζιλὰρ τζαμὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον χρονολογεῖται ὑπὸ ἐπιγραφῆς τοῦ 1208 (*Millet* σ. 22). Τὰ τρία κλίτη τῆς ἐκκλησίας, σχηματίζονται ὄχι διὰ κιόνων, ἀλλὰ διὰ τοίχου διακοπτομένου, εἰς μὲν τὴν δεξιὰν πλευρὰν δι᾿ ἑνὸς ἀνοίγματος ἐν εἴδει θύρας, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν διὰ δύο. Ὁ οὕτω διακοπτόμενος τοῖχος λαμβάνει τὴν θέσιν πεσσῶν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ μικρότης τοῦ μεγαλυτέρου τούτου ναοῦ. Ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὸ μεσαῖον κλίτος, τὸ ὁποῖον ὑψοῦται ὑπερηφάνως πρὸς τὸ ἄπειρον, γεννᾶται σημαντικὴ αἰσθητικὴ ἀπάτη, ἕνεκα τῆς ὁποίας δὲν καθίσταται αἰσθητὴ ἡ μικρότης τῆς ἐκκλησίας. Ὁ φωτισμὸς γίνεται διὰ τῶν παραθύρων τοῦ ὑψουμένου τούτου κλίτους, τὸ μετὰ φειδοῦς δὲ χορηγούμενον φῶς δημιουργεῖ μυστικιστικὴν ἀτμοσφαῖραν. Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι ἔχουν ἀνὰ δύο δίλοβα παράθυρα εἰς ἑκάστην πλευράν, κομψὰ καὶ ἐπιμεμελημένα, περιβαλλόμενα δι᾿ ὀδοντωτοῦ τυμπάνου. Ὁ νάρθηξ δὲν μένει ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν διαρρύθμισιν τοῦ κυρίως ναοῦ. Ἐνώπιον τῆς εἰσόδου ὑψοῦται κεντρικὸς θόλος ὑπεράνω τῶν δύο ἄλλων, ὡσὰν μεσαῖον κλίτος ὑπεράνω τῶν χαμηλοτέρων πλαγίων. Τὰ τρία κλίτη καλύπτονται διὰ θόλων, οἱ δὲ τρεῖς θόλοι ἀπολήγουν κανονικῶς εἰς ἑνιαῖον τοῖχον. Τοιουτοτρόπως ἡ ὀπισθία ὄψις τοῦ ναοῦ φαίνεται ὡς τομὴ τῶν τριῶν κλιτῶν καὶ ἡ ἐξωτερικὴ μοναδικὴ στρογγύλη κόγχη ἐφαρμόζεται ἀπ᾿ εὐθείας εἰς τὸν ἑνιαῖον τοῦτον τοῖχον. Ἐξωτερικῶς διὰ καταλλήλου ἐναλλαγῆς λίθων, κεράμων καὶ κονιάματος, παρατηρεῖται ἀρκετὴ ποικιλία χρωμάτων, διακρινομένη καλύτερον εἰς τὸ μεσαῖον κλίτος. Ὁ τρόπος τῆς τοιχοδομίας εἶναι ἰσοδομικός. Μεταξὺ τῶν λίθων παρεμβάλλονται κοσμήματα ἐξ ἐρυθρῶν κεράμων, ὁμοιάζοντα πρὸς κεφαλαῖα γράμματα. Οἱ τοῖχοι εἶναι ἐπενδεδυμένοι ὑπὸ δύο στρωμάτων τοιχογραφιῶν, ἑνὸς τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, χρονολογουμένου ὑπὸ ἐπιγραφῶν, καὶ ἑτέρου τοῦ ΙΑ΄, χρονολογουμένου ὑπὸ τῆς τεχνοτροπίας. Αἱ ἀρχαιότεραι ζωγραφίαι, ἄθικτοι ἀπὸ τὸ νεώτερον στρῶμα, ἀναφαίνονται εἴς τινα σημεῖα, ὅπου τὸ στρῶμα τοῦτο ἔχει πέσει. Ἡ τεχνοτροπία εἶναι ἐντελῶς ἀρχαϊκή· μεγάλοι ὀφθαλμοί, εὐθεῖαι ρῖνες, σκυθρωπαὶ μορφαί. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ νεωτέρου στρώματος εἶναι δροσερώτεραι καὶ ζωντανώτεραι. Εἰς ἕνα ἐκ τῶν πεσσῶν τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους ὑπάρχει εἰκὼν τῶν κτιτόρων (Ἄννης καὶ Θεοδώρου Λιμνιώτου μετὰ τοῦ τέκνου αὐτῶν), προσφερόντων ἐν σχήματι τὸν ναὸν εἰς τὴν Θεοτόκον. Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι ἀπετέλεσαν διὰ τὴν Καστορίαν τὸν τύπον τῆς βασιλικῆς, τὸν ὁποῖον παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὰς ἄλλας δύο ἐν μικροτέρῳ σχήματι, καὶ ἔχουν ἀρκετὴν ὁμοιότητα μὲ τὴν Ἁγίαν Θεοδώραν τῆς Ἄρτης.

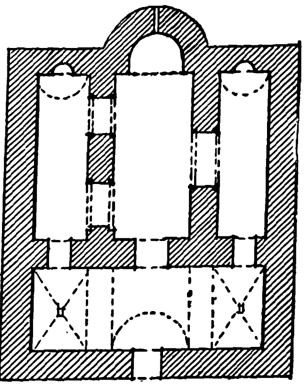

Κάτοψις τῆς βασιλικῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. 1 : 240.
[Κατὰ G. Millet.]

2) *Ταξιάρχαι.* Εἶναι καθ᾿ ὅλα ὁμοία, ἀλλ᾿ ἐν μικρογραφίᾳ, πρὸς τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους βασιλική, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τῶν ἀσυμμέτρων πεσσῶν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων ἐδῶ ἔχομεν ἀνὰ δύο κίονας συνδεομένους δι᾿ ἀψίδων. Τὸ μεσαῖον κλίτος, μὲ τὰ παράθυρά του, ὁ νάρθηξ, ἡ κόγχη, ἡ ἐξωτερικὴ πολυχρωμία εἶναι ὅμοια. Ἡ ἔκτασις μόνον, ἣν καταλαμβάνει ὁ ναός, εἶναι μικροτέρα. Ἐπὶ τοῦ τόξου, ὅπερ χρησιμεύει ὡς εἴσοδος εἰς τὸν κυρίως ναόν, ὑπάρχει ἐπιγραφή, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐφθαρμένη, ἐξ ἧς διακρίνονται μεταξὺ ἄλλων καὶ ἡ φράσις «βασιλεύοντος Συμεὼν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». Πρόκειται προφανῶς, ὄχι περὶ τοῦ περιφήμου Βουλγάρου τσάρου, ἀλλὰ περὶ τοῦ Σέρβου κράλη Συμεὼν Οὐρῶς (ΙΔ΄ αἰών). Τὸ κράτος του ἦτο ἑλληνικόν· μετεχειρίζετο τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ διῴκει κατὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὰ προνόμια τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἰωάννης Οὐρώς, ὁ ἐπικαλούμενος Παλαιολόγος, ὅστις κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἔγινε μοναχὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, μετονομασθεὶς Ἰωάσαφ (*Ἀμάντου*

Digitized by Google

Μεσαιων. σ. 30). Τοιχογραφίας ἡ ἐκκλησία αὕτη ἔχει ἀρκετάς. Εἰς τὴν κόγχην τοῦ ἱεροῦ σῴζεται θαυμασία εἰκὼν τῆς Παναγίας δεομένης, μὲ ὡραιότατα χαρακτηριστικά. Ἐπίσης εἰς τὸν ἀπέναντι τῆς μεσαίας πύλης τοῖχον καὶ ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, πλήρης δροσεροῦ νατουραλισμοῦ. Ἡ ἐμπροσθία ὄψις τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, ἐξωτερικῶς, εἶναι πλήρη τοιχογραφιῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, παριστανουσῶν διαφόρους ἁγίους καὶ λαϊκούς. Δυστυχῶς αἱ τοιχογραφίαι αὗται, ἐκτεθειμέναι μέχρι πρό τινος εἰς τὰς καιρικὰς μεταβολάς, ἐφθάρησαν ἀρκετά. Οἱ Ταξιάρχαι ὁμοιάζουν μὲ τὴν Ἁγίαν Θεοδώραν τῆς Ἄρτης καὶ τὸ Ἰκισερὶφ τζαμὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

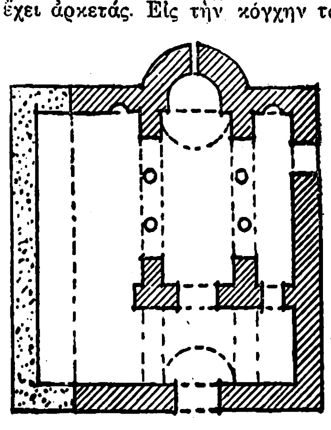

Κάτοψις τῆς βασιλικῆς τῶν Ταξιαρχῶν. 1 : 200.
[Κατὰ G. Millet.]

3) *Ἅγιος Στέφανος.* Παρουσιάζει ἀρκετὴν πρωτοτυπίαν καὶ διαφορὰν ἀπὸ τῶν προηγουμένων εἰς τὰς ἀρχιτεκτονικὰς λεπτομερείας. Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ νάρθηξ δὲν διαιρεῖται εἰς τρία εἰκονικὰ κλίτη, ὑψουμένου τοῦ μεσαίου θόλου, ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑνιαίαν θολωτὴν καμάραν, διήκουσαν ὁριζοντίως δι' ὅλου τοῦ πλάτους τοῦ ναοῦ. Ὁ νάρθηξ οὗτος εἶναι ἀσφαλῶς παλαιότερος τοῦ νάρθηκος τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Ἀλλ' ἀκολουθοῦντες τὸν συλλογισμὸν τοῦτον, δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν κατ' ἀνάγκην, ὅτι ὁ Ἅγιος Στέφανος εἶναι παλαιότερος τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, διότι δὲν ἀποκλείεται μεταγενεστέρα ἐκκλησία νὰ χρησιμοποιῇ παλαιοτέρους τύπους, ἀντικατασταθέντας δι' ἄλλων. Τοῦτο ἄλλωστε πιστοποιοῦν αὐταὶ αὗται αἱ ἐκκλησίαι τῆς Καστορίας ἐν τῷ συνόλῳ των, αἱ ὁποῖαι, καίτοι ἐκτίσθησαν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκυριάρχει τὸ σταυρικὸν σχῆμα, ἐν τούτοις εἶναι βασιλικαί. Ὁ κυρίως ναὸς εἶναι τρίκλιτος, χωριζόμενος διὰ κανονικῶν πεσσῶν. Τὰ κλίτη στεγάζονται διὰ καμαρῶν, ὅπως καὶ τὰ κλίτη τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Ἐδῶ ὅμως τὸ μεσαῖον κλίτος εἶναι στενότερον καὶ ὑψηλότερον, τεινει δὲ νὰ καταντήσῃ τετράγωνον. Τοιουτοτρόπως ὁ ἐντὸς τοῦ ναοῦ εὑρισκόμενος νομίζει ὅτι τὸ μεσαῖον κλίτος εἶναι εἶδος τετραγώνου τρούλλου, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰς ἑκάστην πλευρὸν ἀνὰ ἓν μονόλοβον παράθυρον. Ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ἡ ἑξῆς λεπτομέρεια, ἡ ὁποία δεικνύει ὅτι ὁ Ἅγιος Στέφανος εἶναι νεώτερος τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους οἱ θόλοι τῶν τριῶν κλιτῶν ἀπολήγουν κανονικῶς εἰς ἑνιαῖον τοῖχον, ὁ ὁποῖος φαίνεται ἐξωτερικῶς ὡς τομὴ τῶν τριῶν κλιτῶν. Εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον ὅμως μεταξὺ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου καὶ τοῦ θόλου τοῦ μεσαίου κλίτους παρεμβάλλεται ξένον ἀρχιτεκτονικὸν μέλος: εἷς θόλος χαμηλότερος, μὲ στέγην σαμαρωτὴν (*Millet* σ. 29). Πέραν τῆς στέγης ταύτης ὑψοῦται ἡ ὡραία πρόσοψις τοῦ κεντρικοῦ κλίτους. Ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ ἐδῶ εἶναι τρίπλευρος, ἔχει εἰς ἑκάστην πλευρὰν ἀνὰ ἓν μονόλοβον παράθυρον περιβαλλόμενον ὑπὸ ὀδοντωτοῦ τυμπάνου, καὶ συνάπτεται πρὸς τὸ νέον παρέμβλητον ἀρχιτεκτονικὸν μέλος. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην παρατηρεῖται καὶ τὸ ἑξῆς: ὑπεράνω τοῦ νάρθηκος καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ εὑρίσκεται χαμηλὸν δωμάτιον ἀποβλέπον πρὸς τὸ μεσαῖον κλίτος, δι' ἀνοικτοῦ ἡμικυκλίου χωριζομένου εἰς δύο τεταρτημόρια τοῦ κύκλου ὑπὸ καθέτου στενοῦ κτίσματος ἐν εἴδει κιονίσκου. Τὸ δωμάτιον τοῦτο σήμερον ὀνομάζεται παρὰ τῶν κατοίκων «ἀσκηταριό», ἔχει ἐφθαρμένας τοιχογραφίας καὶ λέγεται ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς σκήτη μοναχοῦ. Ἡ ἐξωτερικὴ διακόσμησις τοῦ ναοῦ εἶναι ὡραιοτάτη. Δι' ἐναλλαγῆς πλίνθων ἐρυθρῶν καὶ λίθων σχηματίζονται ὡραιότατα κοσμήματα. Ὅλα τὰ παράθυρα περιβάλλονται δι' ὀδοντωτοῦ τυμπάνου. Ἡ κόγχη φέρει ὀδοντωτὸν διάζωμα· τὸ μεσαῖον κλίτος ἔχει δύο κύκλους ἐξ ἀκτινοειδῶς τοποθετημένων κεράμων, ὀδοντωτὸν διάζωμα καὶ κανονικὰς τετραγώνους πλίνθους μὲ χαραγμένας τὰς διαγωνίους. Τοιχογραφιῶν ὑπάρχουν δύο στρώματα· εἰς τὰ σημεῖα, ὅπου ἔχει καταπέσει τὸ δεύτερον, διακρίνονται αἱ τοιχογραφίαι τοῦ πρώτου, ἐν αἷς εἰκὼν τοῦ ἁγίου Στεφάνου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κτίτωρ προσφέρει ἐν σχήματι τὸν ναόν, καὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου, φέροντος ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς παλαιοτέρας εἰκονογραφίας: κεφαλὴν εὐθεῖαν, σῶμα ἄκαμπτον, χαρακτηριστικὰ αὐστηρά. Τοῦ δευτέρου στρώματος ὑπάρχει μεγάλη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μετ' ἐπιγραφῆς τοῦ 1338. Ὁ Ἅγιος Στέφανος ὁμοιάζει πρὸς τὴν Βλαχέρναν τῆς Ἤλιδος, τὴν μητρόπολιν τοῦ Μιστρᾶ καὶ τὸ Μοναστηράκι τῶν Ἀθηνῶν.

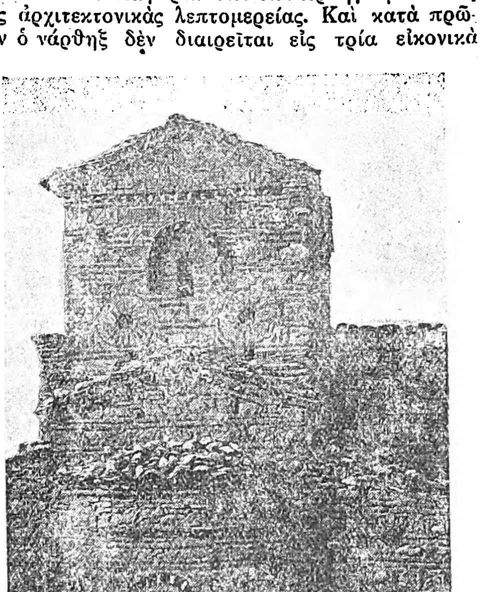

Ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.
[Φωτογρ. Θ. Παπακωνσταντίνου.]

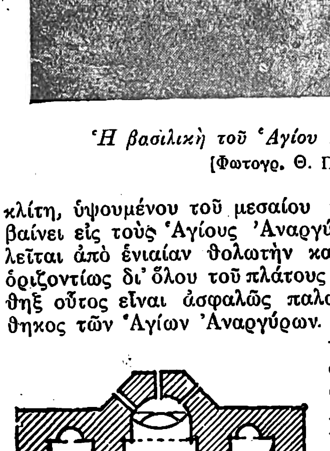

Κάτοψις τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου 1:200.
[Κατὰ G. Millet].

4) *Παναγία Κουμπελίδικη.* Εἶναι ἀληθινὸν ἀρχιτεκτονικὸν κομψοτέχνημα. Ἔχει σχῆμα τρουλλωτὸν σταυρικόν. Ὁ τροῦλλος στεγάζει τετράγωνον χῶρον σχηματιζόμενον διὰ τεσσάρων πεσσῶν, συναφῶν μὲ τοὺς τοίχους. Τὸ σταυρικὸν σχῆμά της εἶναι καταφανὲς ἐσωτερικῶς ἐκ τῶν τεσσάρων καμαρῶν, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, καί, ἀποτελοῦσαι σταυρὸν ἰσοσκελῆ καὶ μικροσκελῆ, ἀπολήγουν κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς εἰς τρεῖς κόγχας. Τὸ τρίκογχον τοῦτο σχῆμα τῆς ἐκκλησίας προέρχεται ἀπὸ τὰς παραδόσεις τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καὶ ὁμοιάζει ἀρκετὰ μὲ τὸ τῶν προηγουμένων βασιλικῶν. Διὰ τοῦτο ἡ Παναγία δὲν εἶναι κατὰ πολὺ μεταγενεστέρα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Τὸ τύμπανον τοῦ τρούλλου εἶναι στρογγύλον καὶ ἔχει ὕψος δυσανάλογον πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ ναοῦ. Εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος ἔχει ἀνὰ ἓν μονόλοβον παράθυρον περιβαλλόμενον ὑπὸ ὀδοντωτῆς στεφάνης, φέρει ὀδοντωτὸν διάζωμα καὶ κοσμεῖται διὰ τετραγώνων πλακῶν καὶ γραμμάτων ἐκ κεράμων. Ὁ κυρίως τροῦλλος ἔχει χάσει τὴν παλαιάν του κυρτότητα καὶ ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς ἐπίπεδον στέγην τοῦ ὑψηλοῦ στρογγύλου τυμπάνου, μετὰ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὡς εἶδος κοσμήματος ξένου πρὸς τὴν οἰκονομίαν τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος, προσηρτημένος ἐκεῖ μὲ τεχνητοὺς δεσμοὺς καὶ ἀποτελῶν ξεχωριστὸν οἰκοδόμημα. Αἱ περισσότεραι εἰκόνες εἶναι ἐφθαρμέναι. Καμμία σχεδὸν τῶν χρόνων τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ δὲν σῴζεται ἀρτία. Νεώτεραι εἰκόνες (τοῦ 1652) σῴζονται ἡ Πυργοποιία εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ καὶ τὸ Συμπόσιον τοῦ Ἡρώδου εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πρόσοψιν.

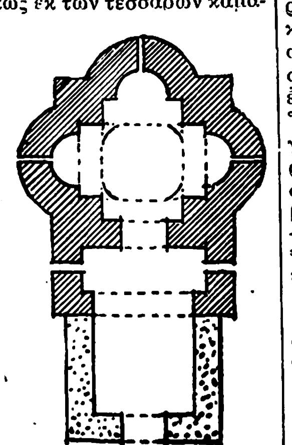

Κάτοψις τῆς Παναγίας τῆς Κουμπελίδικης 1:200.
[Κατὰ G. Millet.]

Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Καστορίας, μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας τῆς Μακεδονίας καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, μᾶς διδουν ἀφορμὴν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἐν Ἑλλάδι ἐδημιουργήθη ἰδιαιτέρα σχολή, ἀρχιτεκτονικῆς ἰδίως, ἡ ὁποία ἔχουσα ὡς βάσιν τὴν ἑλληνιστικὴν καὶ βυζαντινὴν παράδοσιν κατώρθωσε νὰ ἐξελίξῃ τοὺς παλαιοὺς τύπους καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέας λεπτομερείας.

— [ΕΚΚΛ. ΙΣΤΟΡ.] Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Καστορία ὑπήγετο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἰς τὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀχρίδος πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Βουλγαρίας, ἀποτελοῦσα τὸν πρῶτον μητροπολιτικὸν θρόνον αὐτῆς. Ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Καστορίας προσωνυμεῖτο «πρωτόθρονος» τοῦ κλίματος Ἀχρίδος, ἔφερε δὲ καὶ τὸν τίτλον τοῦ «ἐξάρχου καὶ ὑπερτίμου». Εἰς κώδικα τῆς μητροπόλεως Καστορίας ἀναφέρεται ὡς «πανιερώτατος, λογιώτατος καὶ θεοπροχείριστος μητροπολίτης τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Καστορίας, ὑπέρτιμός τε καὶ πρωτόθρονος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας». Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Καστορίας συνεχωνεύθη μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀχρίδος καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς μόνον μητροπολῖται ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως ὡς κοσμήσαντες τὸν θρόνον αὐτῆς μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος: ὁ Ἰωάσαφ, ὅστις τῷ 1564 ἀνεκηρύχθη ὑπὸ συνόδου τῆς διοικήσεώς του πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως (*M. Crussii*: Turcogr. 2, 175), ὁ Ἱερόθεος, ὅστις, περὶ τὸ 1630 ἀκμάσας, μετέβη εἰς Ρώμην καὶ προσεκύνησε τὴν Ἁγίαν Ἕδραν (*L. Allat.* De Const. 3, 2) καὶ ὁ Διονύσιος Μαντούκας, ὁ ἐκ Μοσχοπόλεως καταγόμενος, περίφημος διὰ τὴν σοφίαν του, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 1676 (*Le Quien*, Β' σ. 315). Ἐκ τῶν κωδίκων ὅμως τῆς μητροπόλεως Καστορίας προκύπτουν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, καὶ ἄλλα ὀνόματα μητροπολιτῶν: Χαρίτωνος (1618), Δαβὶδ (1682), Χρυσάνθου (1719), Χρυσάνθου (1745), Εὐθυμίου (1757), Γενναδίου (1781) κλπ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας Ἀχρίδος πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Βουλγαρίας, ἡ Καστορία, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβε τὴν σημασίαν πνευματικοῦ κέντρου τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπήχθη ἀπὸ τοῦ 1767 ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἔχουσα ὑπ' αὐτὴν τὰς ἐπισκοπὰς Σισανίου, Μογλενῶν καὶ Μολισχῶν καὶ τὸν ὀγδοηκοστὸν τρίτον ἐκκλησιαστικὸν βαθμόν.

Σήμερον ἡ Καστορία εἶναι ἕδρα μητροπολίτου, ἔχουσα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της 114 ἐνοριακοὺς ναούς, 120 ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερὰς μονὰς τῶν *Ἁγίων Ἀναργύρων* (Χολίστης), τῆς *Παναγίας* (Κλεισούρας), τοῦ *Ἁγίου Νικολάου* (Τσιριλόβου), τῶν *Ταξιαρχῶν* (Τσιούκας) καὶ τοῦ *Ἁγίου Νικολάου* (Σλίβενης), ἥτις πυρποληθεῖσα ὑπὸ κομιτατζήδων ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Καστορίας Ἰωακεὶμ καὶ χρησιμεύει ὡς κρατικὴ γεωργικὴ καὶ ἱερατικὴ σχολή. Πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως, ἡ μητρόπολις Καστορίας κατεῖχε παλαιὸν κώδικα, περιέχοντα σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως ἐπὶ τουρκοκρατίας, χειρόγραφον εὐαγγέλιον ἐπὶ μεμβράνης τοῦ 1299, κεκοσμημένον δι' ἀρίστων μικρογραφιῶν, χειρόγραφον Ὡρολόγιον, Εὐχολόγιον, λόγους τοῦ Χρυσοστόμου, Εὐφραὶμ τοῦ Σύρου κλπ. Χειρόγραφα ἐναπέκειντο ἐπίσης καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῆς ἐνορίας Μουζεβίκη, τῆς Παναγίας Ἐλεούσης καὶ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ τῆς Ἐνορίας Ἀπόζαρι. Ἡ κοινότης ἐπίσης κατεῖχε πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐκ σπανίων καὶ ἀρχετύπων βιβλίων. Τὰ ἐναπομείναντα ἐκ τῶν κειμηλίων τούτων, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, μετεφέρθησαν εἰς Ἀθήνας, δωρηθέντα ὑπὸ τῆς κοινότητος εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην.

— **Καστοριας** ***ἐπαρχία*** */Γεωγρ./.* Ἡ ἐπαρχία Καστορίας, κατέχουσα τὸ νότιον μέρος τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἦτο πρὸ τοῦ 1912 περιφέρεια τουρκικῆς ὑποδιοικήσεως (καζᾶ), ἀνηκούσης εἰς τὸν νομὸν (σαντζάκιον) Κορυτσᾶς. Σήμερον (1930), κατόπιν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν καὶ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων, ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀνέρχεται εἰς 55.230 κατοίκους, ὧν οἱ 26.240 ἄρρενες καὶ οἱ 28.990 θήλεις.

Γεωλογικὴ κατασκευή. Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς ἐπαρχίας Καστορίας συμμετέχουν, κατὰ τὸν Γ. Κ. Γεωργαλᾶν, αἱ ἀκόλουθοι διαπλάσεις πετρωμάτων: α') Μεταμορφωμένα καὶ ἡμιμεταμορφωμένα παλαιοζωϊκὰ ἢ καὶ προπαλαιοζωϊκὰ πετρώματα (γνεύσιοι, μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, μάρμαρα, φυλλῖται, χαλαζιακοὶ φυλλῖται, ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι, πράσινοι σχιστόλιθοι κ.τ.λ.). Ταῦτα ἀπαντῶνται ἐπὶ τοῦ ὄρους Βαρνοῦς. β') Νεώτερα, πιθανῶς τῆς περμο-λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως, πετρώματα, ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι, φυλλῖται, χαλαζιακοὶ ψαμμῖται, χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ, συναντώμενα ἰδίως εἰς τὰς νοτιωτάτας ἀποφυάδας τοῦ Βαρνοῦντος, εἰς τὸ ὄρος Μπίκοβιχ. γ') Αἱ ἀνωτέρω διαπλάσεις πετρωμάτων διασχίζονται ἀπὸ πυρῆνας γρανιτῶν καὶ φλέβας γρανουλίτου. δ') Ἀσβεστόλιθοι μεσοζωϊκοί, τριάσιοι ἕως κρητιδικοί, οἱ ὁποῖοι παριστῶσι τεκτονικὰ λέπια, ἐπωθημένα ἐπὶ τῶν δύο πρώτων διαπλάσεων, αἱ ὁποῖαι καὶ αὗται δει-

Digitized by Google

κνύουν λεπιοειδῆ τεκτονικὴν διάταξιν. Οἱ ἀσβεστόλιθοι οὗτοι καταλαμβάνουν τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων Βοῦτσι, Τσεραγόρα, Βίτσι, Ἀποσκέπου, τὰς δυτικῶς τῆς Καστορίας ἀσβεστολιθικὰς κορυφάς, τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς μικρᾶς χερσονήσου τῆς Καστορίας (ὁ χαμηλότερος καὶ στενότερος λαιμὸς τῆς χερσονήσου ταύτης ἀποτελεῖται ἐκ σχιστολίθων). Ἐκ τοιούτων ἀσβεστολίθων ἀποτελοῦνται καὶ τὰ βόρεια τμήματα τοῦ ὄρους Σινιάτσικου. ε΄) Περιδοτιτικὰ πετρώματα, μεταβεβλημένα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ὀφείτας. Ἐκ τοιούτων συνίσταται κυρίως τὸ ὄρος Γράμμος. Ἐπίσης δυτικῶς τῆς Καστορίας τὸ βουνὸν Μανιάκι ἀποτελεῖ ἀνάρρηξιν ὀφείτου. στ΄) Φλύσχης κρητιδικο-ηώκαινος, ἀποτελούμενος κυρίως ἐξ ἀργιλλικῶν σχιστολίθων. Ἐκ τοιούτου συνίσταται κυρίως τὸ ὄρος Βοῖον. ζ΄) Τριτογενῆ πετρώματα (κροκαλοπαγῆ ψαμμῖται, μάργαι κτλ.) καταλαμβάνουν τὴν λεκάνην τῆς ἄλλοτε ὑπεραιγαίας αὔλακος, Ν. καὶ ΝΑ. τῆς Καστορίας ὡς καὶ πλειόκαινα τοιαῦτα. η΄) Πλειστόκαινα καὶ ὁλόκαινα ἀποθέματα, περιοριζόμενα περὶ τὴν λίμνην τῆς Καστορίας εἰς μικρὰς ἐκτάσεις. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Καστορίας συναντῶνται ἐμφανίσεις τινὲς μεταλλευμάτων χαλκοῦ (Λάμπανη), σιδήρου, ὡς καὶ λιγνῖται.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ἡ ἐπαρχία Καστορίας, ἧς ἕδρα εἶναι ἡ *Καστορία* (ὁ μόνος ἀπὸ τοῦ 1928 δῆμος αὐτῆς) ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης, πρὸς Α ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Βοίου καὶ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας, περιλαμβάνει δὲ τὰς κάτωθι 65 κοινότητας, ἀναγραφομένας ἐνταῦθα κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν μετὰ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὰς χωρίων (ἐντὸς παρενθέσεως): *Ἁγίας Κυριακῆς* (Ἁγία Κυριακή, κατ. 264), *Ἁγίου Ἀντωνίου* (Ἅγιος Ἀντώνιος, πρώην *Ζέρβαινη*, κατ. 185), *Ἁγίου Δημητρίου* (Ἅγιος Δημήτριος, πρώην *Λαμπάνιτσα*, κατ. 228), *Ἀμμουδάρας* (κατ. 416, Ἀμμουδάρα πρώην *Πισιάκοι* κατ. 174, Βοτάνι πρώην Βιτάνιον κατ. 107, Μαρκοχώρι, πρώην Μαρκόβιανι, κατ. 135), *Ἀμπελοκήπων* (κατ. 648, Ἀμπελόκηποι, πρώην *Σδράλτση*, κατ. 345, Μηλίτσα πρώην Σλήμιτσα κατ. 303), *Ἄνω Λεύκης* (κάτ. 647, Ἄνω Λεύκη, πρώην *Ζουπάνιστα*, κάτ. 471, Κάτω Λεύκη, πρώην Ὀρμάνι, κατ. 176), *Ἄργους Ὀρεστικοῦ* (κατ. 3.668, Ἄργος Ὀρεστικόν, πρώην *Χρούπιστα*, κατ. 3 605, Κρεμαστόν, πρώην Σέμαση, κατ.46, Λάγουρη κατ. 17), *Ἀσπροκκλησιᾶς* (κατ. 320, Ἀσπροκκλησιὰ κατ. 273, Ἀσπρονέρι, πρώην Σκράπαρι, κατ. 47), *Βαρυκοῦ* (Βαρυκόν, πρώην *Μόκραινη* κατ. 924), *Βασιλειάδος* (Βασιλειάς, πρώην *Ζαγοριτσάνη*, κατ. 735), *Βαψωρίου* (Βαψώρι κατ. 844), *Βογατσικοῦ* (Βογατσικὸν κατ. 1601), *Βράχου* (Βράχος, πρώην *Σκούμτσκον*, κατ. 231), *Βυσσινιᾶς* (Βυσσινιά, πρώην *Βύσανη*, κατ. 642), *Βυτσίστης* (κατ. 443, Βύτσιστα κατ. 123, Μελάνθιον, πρώην *Ζαμπούρδενη*, κατ. 320), *Γάβρου* (Γάβρος, πρώην *Γαβρέσιον*, κατ. 405), *Γέρμα* (Γέρμας, πρώην *Λόσνιτσα*, κατ. 1024), *Γιαννοχωρίου* (κατ. 635, Γιαννοχώρι, πρώην *Γιαννοβαίνη*, κατ. 481, Ἅγιος Ζαχαρίας, πρώην Ζάγαρι, κατ. 31, Λιβαδότοπος, πρώην Ὄμτσκον, κατ. 123), *Γράμμου* (Γράμμος, πρώην *Γράμμουστα*, κατ. 13), *Δενδροχωρίου* (Δενδροχώρι, πρώην *Δέμπενη*, κατ. 866), *Διποταμιᾶς* (κατ. 561, Διποταμιά, πρώην *Ρέβανη*, κατ. 468, Μεσόβραχον, πρώην Ζέλεγκραντ, κατ. 93), *Ἑπταχωρίου* (Ἑπταχώριον, πρώην *Βουρβουτσικόν*, κατ. 732), *Ζούζουλης* (Ζούζουλη κατ. 351), *Ἱεροπηγῆς* (Ἱεροπηγή, πρώην *Κωστενέτσι*, κατ. 501, *Καλῆς Βρύσης* (Καλὴ Βρύση, πρώην *Καλέβιστα*, κατ. 392), *Καλοχωρίου* (κατ. 511, Καλοχώριον, πρώην *Δοβρόλιτσα*, κατ. 455, Τσαρτσίτσα κατ. 56), *Καστανοφύτου* (κατ. 390, Καστανόφυτον, πρώην *Ὀσνίτσανη*, κατ. 249, Ἄνω Περιβόλι, πρώην Μαγγίλα, κάτ 104, Κάτω Περιβόλι, πρώην Μάρτσιστα, κάτ. 37), *Κλεισούρας* (Κλεισοῦρα κάτ. 1.346), *Κομνηνάδων* (Κομνηνᾶδες, πρώην *Σιάκι*, κατ. 254), *Κορησοῦ* (Κορησός, πρώην *Γκόρεντση*, κατ. 1.468), *Κορομηλιᾶς* (Κορομηλιά, πρώην *Σλίβενη*, κατ. 315), *Κοτύλης* (κατ. 586, Κοτύλη, πρώην *Κοτέλτσι*, κατ. 364, Γλυκονέρι, πρώην Δράνοβον κατ 130, Μυροβλήτης, πρώην Μυροσλάβιστα, κατ. 92), *Κρανιώνα* (Κρανιώνας, πρώην *Δρανόβαινη*, κατ. 472), *Κυψέλης* (Κυψέλη, πρώην *Ψέλτσκον*, κατ. 339), *Κωσταραζίου* (Κωσταράζι κατ. 798), *Λάγγας* (Λάγγα κατ. 399), *Λακκωμάτων* (κατ. 6?9, Λακκώματα, πρώην *Σταρίτσανη*, κατ. 290, Κρύα Νερά, πρώην Λούντοβον, κατ. 82, Λαχανόκηποι, πρώην Γκόσνον, κατ. 196, Ὑψηλόν, πρώην Ψόχωρι, κατ. 121), *Λεχόβου* (Λέχοβον κατ. 1.292), *Λιθιᾶς* (κατ. 782, Λιθιά, πρώην *Κομανίτσοβον*, κατ. 642, Τσιρίλοβον κατ. 140), *Μαυροκάμπου* (Μαυρόκαμπος, πρώην *Τσερνόλιστα* κατ. 328), *Μαυροχωρίου* (Μαυροχώρι, πρώην *Μαύροβον*, κατ. 1.065), *Μελισσοτόπου* (κατ. 546, Μελισσότοπος, πρώην *Χόλιστα*, κατ. 336, Μαυροχώρι, πρώην Μπόμποκη, κατ. 220), *Μεσοποταμιᾶς* (κατ. 1303, Μεσοποταμιά, πρώην *Τσετερόκι*, κατ. 1.083, Κολοκυνθοῦ, πρώην Τίκφενη, κατ. 220), *Μονοπύλου* (Μονόπυλον, πρώην *Πελκάτη*, κατ. 315) *Μοσχοχωρίου* (Μοσχοχώρι, πρώην *Βαμπέλι*, κατ. 444), *Νεστορίου* (κατ. 2969, Νεστόριον, πρώην *Νεστράμιον*, κατ. 1888, Δρανίτσιον κατ. 305, Περιστερά, πρώην Λιτσοτέρι, κατ. 104, Πεῦκος, πρώην Τούχουλη, κατ. 372, Στενά, πρώην Στέντσκον, κατ. 148, Τσοῦκα κατ. 152), *Οἰνόης* (Οἰνόη, πρώην *Ὄσιανη*, κατ. 602), *Ὀξυῶν* (Ὀξυές, πρώην *Μπλάτση*, κατ. 218). *Πενταβρύσου* (κατ. 862. Πεντάβρυσον, πρώην *Ζελεγκόσδη*, κατ. 597, Κρύα Νερά, πρώην Μπρέστενη, κατ. 265), *Πετροπουλάκι* (κατ. 257, Πετροπουλάκι, πρώην *Ἔζερετς*, κατ 235, Σκιερόν, πρώην Λουβρᾶδες, κατ. 22), *Πολυανέμου* (κατ. 336, Πολυάνεμον, πρώην *Κόρτσιστα*, κατ. 239, Κορφούλα, πρώην Νοσοβέλο, κατ. 87), *Πολυκάρπου* (κατ. 704, Πολύκαρπος, πρώην *Λίτσιστα*, κατ. 585, Φωτεινή, πρώην Φωτείνιστα, κατ. 119), *Πολυκεράσου* (Πολυκέρασον, πρώην *Τσερέσνιτσα*, κατ. 328), *Σιδηροχωρίου* (Σιδηροχώρι, πρώην *Σιστέβον*, κατ. 628), *Σλημνίτσης* (Σλήμνιτσα κατ. 366), *Σπηλαίων* (κατ. 447, Σπήλαια, πρώην *Ζούζελτση*, κατ. 240, Ζευγοστάσι, πρώην Δόλιανη, κατ. 207), *Τειχειοῦ* (κατ. 932, Τειχειόν, πρώην *Τειχόλιστα*, κατ. 697, Κονδορόπη κατ. 235), *Τσάκωνης* (Τσάκωνη κάτ. 341) *Φτελιᾶς* (Φτελιά, πρώην *Γκρέντση*, κατ. 333), *Φτεριᾶ* (κατ. 334, Ἄνω Φτεριᾶς, πρώην *Ἄνω Πάπρασκον*, κατ. 181, Κάτω Φτεριᾶς, πρώην *Κάτω Πάπρασκον*, κατ. 113, Ἀκόντιον, πρώην Τέρστικα, κατ. 40), *Χαλάρων* (Χάλαρα, πρώην Ποδόβιστα, κατ 676), *Χιλιοδένδρου* (κατ. 758, Χιλιόδενδρον, πρώην *Ζελίνι*, κατ. 440, Μανιάκοι κάτ. 112,Ποριά, πρώην Ἴσγκλιμπη, κατ. 206), *Χιονάτου* (Χιονᾶτον, πρώην Γκέρλιανη, κατ. 326), *Χρυσῆς* (κατ. 624, Χρυσή, πρώην *Σλάτινα*, κατ. 383, Πευκόφυτον, πρώην Βύσαντσκον, κατ. 231), *Ὡμορφοκκλησιᾶς* (κατ. 535, Ὡμορφοκκλησιά, πρώην *Γκάλιστα*, κατ. 406, Ἁγία Ἄννα, πρώην Ραδιγκόσδη, κατ. 129).

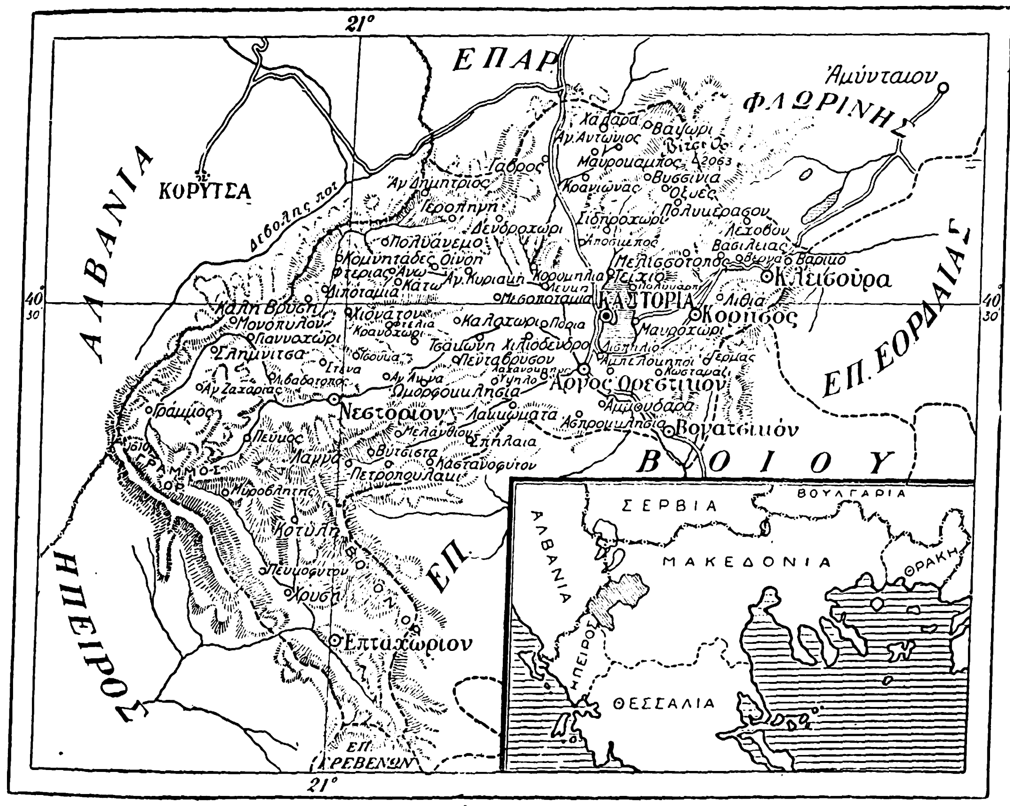

Χαρτης τῆς ἐπαρχιας Καστοριας.

Ἡ ἐπαρχία Καστορίας εἶναι ὀρεινή, ἔχει ὅμως καὶ ἀρκετὰ εὐφόρους κοιλάδας καὶ τὴν Ὀρεστιάδα λίμνην καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Ἁλιάκμονος καὶ τῶν παραποτάμων του. Ἡ συγκοινωνία ἐν αὐτῇ γίνεται δι' ἁμαξιτῶν καὶ ἡμιονικῶν ὁδῶν. Τὰ παρὰ τὴν λίμνην χωρία συγκοινωνοῦσι μὲ τὴν πόλιν καὶ μεταξύ των διὰ λέμβων. Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν, θερμὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ ἀρκετὰ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, ὁπότε πολλάκις λόγῳ τῆς ἀφθόνου χιόνος ἀποκλείονται ὁλόκληρα χωρία.

Γεωργία. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστορίας καλλιεργοῦνται ἐν συνόλῳ ἐκτάσεις 263.423 στρεμμάτων. Κατ' ἀριθμοὺς τοῦ γραφείου ἐποικισμοῦ Καστορίας ἡ παραγωγὴ 1928—1929 εἶναι ἡ ἑξῆς:

Προϊόντα	*Στρέμματα*	*Παραγωγὴ εἰς χιλιόγραμμα*
Σῖτος	100 050	8 179.630
Κριθὴ	9.930	725.300
Σμιγὸς	2.000	172.500
Βρόμη	7 600	576.228
Σικαλις	54.080	4 210 050
Ἀραβόσιτος	39 063	3.305.000
Ὄσπρια	7 560	480.768
Γεώμηλα	2.060	732 500
Προϊόντα λαχανοκήπου	1.500	1.350.680
Καπνὸς	5.900	247.344
Σανὸς	800	320 000
Τριφύλλια ξηρὰ	1.200	960 540
Γλεῦκος	31.630	5 535 250
Σταφυλὴ φαγητοῦ	50	2.500

Δασικὰ προϊόντα. Αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις τῆς ἐπαρχίας Καστορίας ἀνέρχονται εἰς 260.000 περίπου στρέμματα καὶ περιλαμβάνουσι πεύκην, ἐλάτην, ὀξυάν, δρῦν, καστανέαν, γαῦρον, λεπτοκαρυάν, κέδρον, σφένδαμνον, φράξον κλπ. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ δασικῶν προϊόντων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἶναι ἡ ἑξῆς περίπου:

Προϊόντα	*Ποσὸν*
Ξυλεία πεύκης	2.065 κυβικὰ μέτρα
Ξυλεία ὀξυᾶς	700 » »
Ξυλεία ἀγριολεύκης	10 » »
Ξυλάνθρακες	140 000 ὀκάδες
Ἄνθρακες σιδηρουργίας	20 000 »
Ἄσβεστος	3.000 στατῆρες
Καυσόξυλα	300 000 ζύγια

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστορίας εἶναι ἀρκετὰ προηγμένη. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ ταμείου προστασίας καὶ παραγωγῆς τῆς κτηνοτροφίας διατρέφονται ἐν αὐτῇ (1929) τὰ ἑξῆς ζῷα καὶ κατοικίδια πτηνά.

Εἴδη	*Ἀριθμ.*	*Εἴδη*	*Ἀριθμ*
Βόες καὶ ταῦροι	8.614	Πῶλοι ὄνων	779
Ἀγελάδες	5 284	Ἡμίονοι	730
Μόσχοι	2.735	Πρόβατα	91 358
Βούβαλοι	144	Ἀμνοὶ	29 440
Μόσχοι βουβάλων	101	Αἶγες	35.784
Ἵπποι	1.311	Ἐρίφια	13.833
Φορβάδες	949	Χοῖροι	3.363
Πῶλοι	326	Πτηνὰ κατοικίδια	74 660
Ὄνοι	4.836	Κουνέλια	481

Ἐκ τῶν ἀγελάδων ἀμέλγονται 2.979, ἐκ τῶν βουβάλων 69, ἐκ τῶν προβάτων 53 100 καὶ ἐκ τῶν αἰγῶν 23.671, παράγεται δὲ γάλα μὲν ἐξ ἀγελάδων 439 506, ἐκ βουβάλων 18 250, ἐκ προβάτων 732.495, ἐξ αἰγῶν 656.045, ἤτοι ἐν συνόλῳ 1.848.296 χιλιόγρ., τυρὸς δὲ μαλακὸς (φέτα, τουλουμοτύρι κλπ.), 150 242 χιλιόγρ., σκληρὸς (κεφαλοτύρι, κασέρι, μανούρι κλπ) 57.821, ἤτοι ἐν συνόλῳ 208.063 χιλιόγρ. καὶ βούτυρον ἐκ γάλακτος ἀγελάδος ἢ βουβάλου 11.658 χιλιόγρ., ἐκ γάλακτος προβάτου ἢ αἰγὸς 51 273, ἤτοι ἐν συνόλῳ 62.931 χιλιόγρ.

Ἐκπαίδευσις. Ἐν τῇ ἐκπαιδευτικῇ περιφερείᾳ τῆς ἐπαρχίας Καστορίας ὑπάρχουσιν 114 δημοτικὰ σχολεῖα, 36 νηπιαγωγεῖα, 8 κρατικαὶ νυκτεριναὶ σχολαί, 10 νυκτεριναὶ σχολαὶ συντηρούμεναι δαπάναις τῆς «Μακεδονικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας», 2 ρουμανικὰ σχολεῖα (Κλεισούρας καὶ Ἄργους Ὀρεστικοῦ), καὶ 1 ἰσραηλιτικὸν (Καστορίας), φοιτῶσι δ' εἰς μὲν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα μαθηταὶ 8.455, εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα 1.057 καὶ εἰς τὰ ξενόγλωσσα 140, ἤτοι ἐν ὅλῳ 9.642, καὶ διδάσκουσι δημοδιδάσκαλοι 182 καὶ νηπιαγωγοὶ 37.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πηγαί. Γ. Ἀκροπολίτης*, Χρον. συγγρ. 49, 67, 80 Bon.—*L. Allatius*, De Const. lib. III σ. 11.—*Antoninus*, Itinerarium 330 Bon.—*Νικ. Γρηγορᾶς*, Α. 48.—*M. Crusius*, Turcograecia (Basilea 1584).—*Ἐφραίμ*, 350-3 03 8691, 8729, 9148 9378.—*Ζωναρᾶς*, Ἐπιτ. Ἱστορ. τ. Δ'.—*Ἱεροκλῆς*, Συνέκδημος 635 καὶ 642 Bon.—*Ἰ. Καντακουζηνός*, Ἱστορ. Α. 54.—*Κεδρηνός*, Β. 716.—*Κομνηνὴ Ἄννα*, Ἀλεξιὰς Ε. 5. 8, ΣΤ' 1.—*Livius*, XXX, 40.—*Παχυμέρης Γ.*, Ἱστορ. Α 107.—*Κωνσταντ. Πορφυρογέν.*, Περὶ θεμάτων.—*Προκόπιος*, Περὶ κτισμάτων IV, 3, σ. 273. — *Βοηθήματα. Γ. Ἀθανασοπούλου*, Τὸ ὀροπέδιον τῶν λιμνῶν τῆς βορειοδυτικῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας (Ἀθῆναι 1924).—*Κ. Ἀμάντου*, Μακεδονικὰ (Ἀθῆναι 1920).—*Π. Ἀραβαντινοῦ*, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου

Digitized by Google

(1856).—*Μ. Ἀργυροπούλου,* Τὸ Ταμεῖον Ὀρεστιάδος. «Νέαι Χῶραι» (1930), σ. 53.—*O. Abel,* Macedonien vor König Philipp (Leipzig 1847).—*Ἀ. Βάλβι,* Γεωγραφία (ἑλλ. μετ. *Κ. Κούμα* Βιέννη 1839).—*Βαφείδου Φιλαρέτου,* Διδυμοτείχου: Κῶδιξ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Καστορίας καὶ τινα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἀποκείμενα ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῆς· ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» (Κων/πολις 1910) ἔτος Κ'.—*A. Boué,* La Turquie d'Europe τ. 4 (Paris 1840).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Recueil d'itin. dans la Turquie d'Europe τ. 4 (Vienne 1840).—*V. Colocotronis,* La Macédoine et l'Hellénisme (Paris 1919).—*E. Cousinery,* Voyage dans la Macédoine τ. 2 (1831).—*J. Cvijic,* Στοιχεῖα γεωγραφίας καὶ γεωλογίας τῆς Μακεδονίας καὶ Παλαιᾶς Σερβίας (σερβιστί, Βελιγράδιον 1911).—*Μ. Δήμιτσα,* Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας (Ἀθῆναι 1870, 1874, 1896).—*B. Dentzer,* Topographie der Feldzüge Robert Guiscards ἐν «Festchr. d. geogr. Seminars d. Univ.» (Breslau 1901).—*Desdevises-du-Dezert,* Géographie ancienne de la Macédoine (Paris 1862).—*E. Driault-M. Lhéritier,* Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours (Paris 1925—1926) τ. Γ, Δ, Ε.—*Ersch-Gruber,* Ἐγκυκλοπαιδεια, ἄρθρα ἐν Α. 85, 143, ἐν λ. Kastoria II 34. 249, ἐν λ. Guiscard 96, 349.—*Gelzer,* Vom Heiligen Berge und aus Macedonien (1904).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Das patriarchat von Achrida (Leipzig 1902).—*Gopcevic,* Makedonien und Altserbien (Wien 1889).—*Hadschi-Chalfa,* Rumeli und Bosno (γερμ. μετ. *I. v. Hammer,* 1812).—*W. Hoffmann,* Griechenland τ. Α. —*E. de Hurmuzaki,* Documeste privitoare la istoria Românilor (Βουκουρέστιον 1909) τ. ΙΓ'.—*Π. Ἰωάννου,* Περιγραφὴ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Καστορίας ἐκ τῆς τοῦ Πουκεβίλλου περιηγήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐρανισθεῖσα καὶ μετά τινων προσθηκῶν αὐξηθεῖσα, ἐν «Πανδώρᾳ» (1853—1855) σ. 385.—*E. Isambert,* Itinéraire de l'Orient (ἔκδ. Β' Paris 1873).—*Ivanoff,* Βούλγαροι ἐν Μακεδονίᾳ (βουλγαριστί, Σόφια 1917).—*Jirecek,* Geschichte der Serben. τ. Α.—*Γ. Καψάλη,* Λαογραφικὰ ἐκ Μακεδονίας, ἐν «Λαογραφίᾳ» τ. ΣΤ' σ. 452.—*Σ. Λάμπρου,* Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ρήγα (Ἀθῆναι 1892).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Σελίδες ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν «Νέῳ Ἑλληνομν.» τ Η. σ. 257. —*Τοῦ αὐτοῦ,* Ἐπιτύμβια Ἑλλήνων, ἰδίως Μακεδόνων ἐν Πέσιῃ, ἐν «Ν. Ἑλλην.» τ. Η' σ. 462.— *Τοῦ αὐτοῦ,* Ἡ βιβλιοθήκη τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Βουδαπέστης καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει σῳζόμενοι ἑλληνικοὶ κώδικες· ἐν «Ν. Ἑλληνομ.» τ. Η σ. 70.— *Ἀ. Λεγράνδ,* Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλῆ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων (ἑλλ. μετ. *Σ. Λάμπρου,* Ἀθῆναι 1891).— *M. N. Leake,* Travels in Northern Greece (London 1835) τ. Α.—*Le Quien,* Oriens Christianus (Parisiis 1740) τ. Β. — *Μηλιαράκη,* Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας (1898). — *G. Millet,* L' école grecque dans l' architecture byzantine (Paris 1916). — *E. Oberhummer,* Keletron ἐν «Real-Encycl.» τῶν *Pauly-Wissowa.* — *Ἰ. Σ. Παπαδάκη,* Αἱ πλουτοπαραγωγικαὶ δυνάμεις τῆς Μακεδονίας (Θεσσαλονίκη 1920) σ. 118. — *Θ. Παπακωνσταντίνου,* Ἡ Καστορία καὶ τὰ μνημεῖά της, ἐν «Καστορίᾳ» (1926, 26 Φεβρ.—11 Ἀπριλίου).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Ἡ ἀπολογία δύο Καστοριανῶν συναγωνιστῶν τοῦ Ρήγα, ἐν «Δυτικῇ Μακεδονίᾳ» (23 Φεβρ. 1930).— *Κ. Παπαρρηγοπούλου,* Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (ἔκδ. 1925). — *Κ. Παρανίκα,* Σχεδίασμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων κλπ. (Κωνσταντινούπολις 1867).—*M. Paillarès,* L' imbroglio Macédonien (Paris 1907).— *Pouqueville,* Voyage en Grèce (ἔκδ. β. Paris 1826).—*D. Rizoff,* Die Bulgaren in ihren historischen, ethnographischen und politischen grenzen 679—1917 (Berlin 1917). — *Tafel,* De via Egnatia.— *N. Temtcheva,* Περὶ Καστορίας (Κοστοῦρσκο) ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Φιλιππουπόλεως «Βιβλιοθήκη» ἔτος Γ' (βουλγαριστὶ 1897).— *Τζαβὴτ βέη,* Ἡ εἰδικὴ ἱστορία τοῦ βιλαετίου Μοναστηρίου (1890; τουρκιστί).— *Α. Κ. Ὑψηλάντου,* Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν (Κωνσταντινούπολις 1870).— *Ν. Γ. Φιλιππίδου,* Ὁ ἱερὸς τοῦ 1821 ἑλληνικὸς Ἀγών. Ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Ναούσης (Ἀθῆναι 1881).— *Forbiger,* Handbuch der alten Geographie (Leipzig 1847). — *Viquesnel,* Voyage dans la Turquie d' Europe (Paris 1868).—*Γερμ. Χρηστίδου,* Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Καστορίας, ἐν «Γρηγορίῳ Παλαμᾷ» τ. Στ' (1922).—*Ἀνωνύμου,* Περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Καστορίας ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως κατὰ τὸ ἔτος 1884, ἐν «Ἀνατολ. Ἐπιθεωρήσει» (1884—1885) ἀριθ. 74—75, καὶ ἐν «Ἀνατολ. Ἀστέρι» (1881—1885) σ. 242 κ. ἑξ.

Θ. Φ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

—**Καστορίας** ***λίμνη*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καστορία.*

Καστορία *[Μεσ. Γεωγρ.].* Πολίχνη πλησίον τῶν Δελφῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα, εἰς τὴν θέσιν τοῦ χωρίου *Καστρί,* τὸ ὁποῖον πρό τινων ἐτῶν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν κατοίκων πρὸς διενέργειαν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν. Ἀναφέρεται ἐν τῷ συναξαρίῳ τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στειριώτου, ὅστις ἐγεννήθη ἐνταῦθα τῷ 896. Ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς τῶν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπαγομένων θρόνων, ἀναφέρεται, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ὡς ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Θηβῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας ἦτο ἕδρα Ρωμαιοκαθολικοῦ ἐπισκόπου.

καστορίδαι (οἱ) (Castoridae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν,* περιλαμβάνουσα ὑδροχαρῆ ζῷα μετρίου μεγέθους, μὲ σῶμα εὔρωστον, ἀπεστρογγυλωμένον, βραχύ, κεφαλὴν ὀγκώδη, ρύγχος βραχὺ καὶ ἀμβλύ, ὦτα μικρότατα, προσθίους πόδας βραχυτέρους κατὰ πολὺ τῶν ὀπισθίων καὶ οὐρὰν πλατυτάτην καὶ σκληράν, ἣν χρησιμοποιοῦσι τὰ ζῷα ταῦτα ἐν εἴδει μιστρίου πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐξ ἰλύος φωλεῶν των. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἓν μόνον γένος τὸν *κάστορα* (βλ. λ. *κάστωρ*). Δ. Ν. Π.

Καστοριεύς, ἢ ***Καστοριανός, Μανωλάκης.*** Μεγαλέμπορος γουναρικῶν, γεννηθεὶς ἐν Καστορίᾳ καὶ ζήσας ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἦτο φίλος τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ' καὶ ἔσχε τὸν τίτλον τοῦ «βασιλικοῦ πρωτογούναρη». Εἰς τὴν ἐν Κουρουτσεσμὲ μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν του εὗρε καταφύγιον ὁ βεζὶρ-ἀζέμης Φεζὶλ Ἀχμέτ, ὅταν ἐστασίασαν οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται. Συνέβαλεν ὑλικῶς εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τῆς Βηθλεέμ, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, εὐηργέτησε διὰ μεγάλων δωρεῶν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἵδρυσε σχολεῖα ἐν Κωνσταντινουπόλει, Χίῳ, Πάτμῳ, Ἄρτῃ καὶ Καστορίᾳ [Πρβλ. *E. de Hurmuzaki,* Documeste privitoare la istoria Românilor (Βουκουρέστιον 1909), τόμ. ΙΓ' σελ. 176, 355 κλπ.—*Κ. Παρανίκα,* Σχεδίασμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων κλπ. (Κωνσταντινούπολις 1867.] Θ. Π.

καστόρινος, *—η, —ον*· ὁ κατεσκευασμένος ἐκ καστορίου (εἴτε δέρματος, εἴτε ὑφάσματος): «*καστόρινο καπέλλο*», «*παπούτσια καστόρινα*».

καστόρι(ον) (τό)· δέρμα κάστορος κατειργασμένον· || εἶδος μαλακοῦ δέρματος ὁμοιάζοντος κατὰ τὴς ὑφὴν πρὸς τὸ τοῦ κάστορος· || ὕφασμα ἐκ τριχῶν κάστορος· || εἶδος ἐκλεκτοῦ ὑφάσματος ὁμοιάζοντος κατὰ τὴν ὑφὴν πρὸς τὸ ἐκ τριχῶν κάστορος· || φαρμακευτικὴ οὐσία (βλ. *κατ.*).

—*[Ἐμπορευματολ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *καστόρια* εἶναι γνωστὰ ἐν τῷ ἐμπορίῳ διάφορα εἴδη ὑφασμάτων, πιλημάτων γουναρικῶν καὶ δερμάτων, διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων χρησιμοποιεῖται ἢ ἐχρησιμοποιεῖτο παλαιότερον τὸ δέρμα καὶ τὸ τρίχωμα τοῦ κάστορος. Τὰ ὑφάσματα καστόρια εἶναι μάλλινα, χονδρὰ καὶ βαρέα, μὲ ὄψιν χνοώδη, καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κατασκευὴν ἐπανωφορίων, πολυτελῶν κουβερτῶν κλπ., τὴν μεγαλυτέραν δὲ βιομηχανίαν αὐτῶν ἔχει ἡ Ἀγγλία. Τὸ ὄνομά των ὀφείλεται εἰς τὴν ὁμοιότητα, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ χνοώδης ἐπιφάνεια αὐτῶν πρὸς τὸ τρίχωμα τοῦ κάστορος. Τὰ πιλήματα καστόρια, χρησιμοποιούμενα διὰ μαλακοὺς ἀνδρικοὺς καὶ γυναικείους πίλους, κατεσκευάζοντο ἀποκλειστικῶς ἄλλοτε ἐκ τριχῶν κάστορος, σήμερον δέ, λόγῳ τῆς σπανιότητος καὶ τῆς πολυτιμότητος τοῦ ζῴου τούτου, κατασκευάζονται ἐπίσης κατ' ἀπομίμησιν ἐκ τριχῶν κονίκλου, λαγωοῦ κλπ. Ἀκμαίαν βιομηχανίαν τῶν πιλημάτων τούτων ἔχει ἡ Ἰταλία καὶ μάλιστα ἡ Ἀλεξάνδρεια (Ἀλεσσάντρια). Τὰ γουναρικὰ καστόρια κατασκευάζονται ἐκ δέρματος κάστορος χωρὶς νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ τρίχωμα ἀπ' αὐτοῦ καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κατασκευὴν ἢ ἁπλῶς τὴν διακόσμησιν τῶν περιλαιμίων καὶ τῶν περιχειρίδων τῶν γυναικείων ἐπανωφορίων καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν γυναικείων μανσὸν (manchons) διὰ τὴν θέρμανσιν τῶν χειρῶν. Τέλος τὰ δέρματα καστόρια, χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν κατασκευὴν χειροκτίων (γαντιῶν), ὑποδημάτων, τσαντῶν, ζωνῶν κ.λ.π., κατασκευάζονται ἐκ δέρματος κάστορος ἢ κατ' ἀπομίμησιν ἐκ καλῆς ποιότητος δερμάτων ἄλλων ζῴων, ἰδίως δὲ μόσχου. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι ἡ μεγάλη μαλακότης. Μεγάλην παραγωγὴν καστορίων δερμάτων καὶ γουναρικῶν ἔχει ὁ Καναδᾶς, ὅπου ἡ ἀξία τῶν ἐτησίως ἐξαγομένων ἀκατεργάστων δορῶν φθάνει τὰ 2.500.000 δολλάρια. Χ. Δ.

—*[Φαρμ.]* Καλεῖται *καστόριον* (castoreum) στερεὰ ὀδμηρὰ οὐσία, ἥτις παράγεται ὑπὸ τοῦ *κάστορος.* Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῶν γεννητικῶν αὐτοῦ ὀργάνων φέρει δύο ἐκκριτικοὺς θυλάκους, συγκοινωνοῦντας πρὸς ἀλλήλους καὶ περιέχοντας ὑγρὸν εἰδικῆς ὀσμῆς, τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ζῴου πήγνυται καὶ ἀποτίθεται εἰς τὰς συρρικνωμένας παρειὰς τῶν θυλάκων ὡ. μᾶζα στερεά. Οἱ θύλακοι οὗτοι ἀφαιρούμενοι καὶ ξηραινόμενοι φέρονται εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον. Τὸ καστόριον ἀποτελεῖ σκληρὰν εὔθραυστον μᾶζαν, φαιωπὴν ἐξωτερικῶς καὶ ὑπόφαιον ἐσωτερικῶς, διατρεχομένην ὑπὸ λευκωπῶν γραμμῶν, γεύσεως πικρᾶς, δριμείας καὶ ἀρωματικῆς, ὀσμῆς εἰδικῆς, διαπεραστικῆς ἢ δυσαρέστου, ὅταν εἶναι πολὺ συμπεπυκνωμένον, ἀλλὰ λίαν εὐαρέστου ὅταν εἶναι ἠραιωμένον. Εἶναι ἐλάχιστα διαλυτὸν ἐν ὕδατι. μερικῶς διαλυτὸν εἰς ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα. Περιέχει ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου καὶ φαινόλης, καστορίνην, ρητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας, βενζοϊκὸν ὀξύ, σαλικυλικὸν ὀξύ, φωσφορικὸν καὶ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, χοληστερίνην καὶ ζελατίνην. Ἀναγράφεται ὡς φάρμακον ἀντισπασμωδικόν, ἐμμηναγωγὸν καὶ εἰδικὸν κατὰ τῶν κρίσεων τῆς ὑστερίας. Περαιτέρω χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ *βάμματος τοῦ καστορίου* (Tinctura Castorei). Τὸ καστόριον ἦτο γνωστὸν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων.

Καστορίου διακρίνονται δύο ποικιλίαι: τῆς Σιβηρίας (μὲ περιεκτικότητα 4,6% εἰς καστορίνην) καὶ τοῦ Καναδᾶ (μικροτέρας ἀξίας, μὲ περιεκτικότητα 1,98 %). Διὰ διαλύσεως εἰς οἰνόπνευμα καὶ προσθήκης ὕδατος σχηματίζεται γαλακτῶδες διάλυμα, τὸ ὁποῖον διαυγάζεται δι' ἀμμωνίας προκειμένου μόνον περὶ σιβηρικοῦ καστορίου. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται ἐντὸς θυλακίων, νοθεύεται δὲ διὰ ρητινωδῶν οὐσιῶν, κηροῦ καὶ σφαιριδίων μολύβδου ἢ καὶ ὑποκαθίσταται τελείως διὰ πληρώσεως χοληδόχων κύστεων προβάτου μὲ ξηρὸν αἷμα, ρητίνας κ.ἄ. Ἡ καλὴ ποιότης τούτου ἐξαρτᾶται ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς ρητινώδους διατροφῆς τοῦ κάστορος. Κ. Γ. Μ.—Α. Μ. Σ.

Καστόρι(ον) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καστόρι.*

καστόριος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κάστορα, ὁ ἐκ τοῦ κάστορος κατασκευαζόμενος, καστόρινος: «*καστόρια ἱμάτια*».

Καστορίων ὁ ***Σολεύς.*** Ἕλλην λυρικὸς ποιητὴς ἐκ Σόλων, ἀκμάσας κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Τοῦ ἔργου του διεσώθησαν μικρὰ ἀποσπάσματα ἐν ἰαμβικῷ τριμέτρῳ, ὧν τινὰ παρ' Ἀθηναίῳ (Δειπν. 452e, 454f). —Π.

Καστοριώτης (ὁ λεγόμενος καὶ ***Καστριώτης***), ***Γεώργιος.*** Ἐν Καστορίᾳ γεννηθείς, καὶ διαμένων ἐν Βουκουρεστίῳ, διεκρίθη διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν φιλομουσίαν αὐτοῦ, τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ κομίσου. Διὰ τῆς διαθήκης του, συνταχθείσης ἐν Βουκουρεστίῳ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1708, ἐκληροδότησε σπουδαῖον χρηματικὸν ποσόν, κατατεθὲν εἰς τὴν «τσέκαν» τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, πρὸς σύστασιν καὶ διατήρησιν ἑλληνικῆς σχολῆς ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας. Ἀπεβίωσε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1716. Μ. Ι. Γ.

Καστόρχης, ***Δημήτριος.*** Νομικός, υἱὸς τοῦ Εὐθυμίου Καστόρχη, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1875 Ἀποφοιτήσας τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐσπούδασεν εἶτα εἰδικῶς τὸ ποινικὸν δίκαιον ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1900, διωρίσθη ὑφηγητὴς αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, διδάξας συνάμα καὶ τὴν σωφρονιστικήν, ἣν πρῶτος ἐν Ἑλλάδι εἰσήγαγε. Κατέλαβε διαφόρους διοικητικὰς θέσεις, διορισθεὶς τῷ 1910 νομάρχης, τῷ 1911 τμηματάρχης ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν φυλακῶν, τῷ 1920 γενικὸς ἐπιθεωρητὴς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης. Ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς διεθνῆ συνέδρια καὶ διασκέψεις καὶ παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν (1922 καὶ 1923), διὰ ζητήματα διεθνοῦς ποινικοῦ δικαίου. Συνέγραψε: «Αἱ νέαι τάσεις τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης» (1901). «Ἡ ποινὴ τῆς φυλακίσεως καὶ αἱ φυλακαὶ ἐν τη Ἑσπερίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι» (1905), «Τὸ ποινικὸν δίκαιον τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν» (1912), «Ἡ ἐγκληματικότης τῆς γυναικὸς ἐν Ἑλλάδι» (1919—1920, γερμανιστί), «Τὸ δίκαιον τῆς ἐκδόσεως (extradition) καὶ αἱ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος συναφθεῖσαι διεθνεῖς συμβάσεις» (1929, γαλλιστί) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1921 διατελεῖ μόνιμος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ διεθνεῖ ποινικῇ ἐπιτροπείᾳ.

— **Καστόρχης,** ***Εὐθύμιος.*** Ἕλλην φιλόλογος γεννηθεὶς ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1815 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1889. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ γενετείρᾳ καὶ ἐν Ναυπλίῳ, τὰς δὲ γυμνασιακὰς σπουδὰς διήνυσεν ἐν Ἀθήναις, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου. Μαθητὴς ἔτι ὢν τοῦ μόνου τότε ἐν Ἀθήναις γυμνασίου, ἐπέδειξε τοιαύτην ἐπιμέλειαν, ὥστε τῇ εἰσηγήσει τοῦ γυμνασιάρχου Γενναδίου ἡ κυβέρνησις παρέσχεν αὐτῷ μηνιαίαν χορηγίαν καὶ μετ' ὀλίγον (1837) τὸν διώρισε βιβλιοφύλακα. Τῇ φροντίδι τοῦ Γενναδίου ἀπεστάλη βραδύτερον (1841) καὶ εἰς Γερμανίαν ὡς ὑπότροφος τοῦ κράτους, ἵνα συμπληρώσῃ τὴν φιλολογικήν του μόρφωσιν. Ἐν Βερολίνῳ ἐγκατασταθεὶς παρηκολούθησε τὰς παραδόσεις τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης Αὐγούστου Boeckh, τῷ παραδείγματι δὲ τούτου ἑπόμενος ἐσπούδασε περὶ τὸ ἱστορικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν τῆς φιλολογίας μέρος, οὐδαμῶς ὅμως ἀμελήσας καὶ τοῦ γλωσσικοῦ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη (1846) καθηγητὴς τῶν λατινικῶν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, εἶτα ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς λατινικῆς φιλολογίας (1848) καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων (1849), τέλος δὲ τακτικὸς καθηγητὴς (1858). Ἡ δρᾶσις τοῦ Καστόρχη καὶ ὡς διδασκάλου καὶ ὡς ἐπιστήμονος ὑπῆρξε λίαν καρποφόρος. Ἅμα διορισθεὶς ἔπεισε τὸν ὑπουργὸν τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως νὰ ἀναστήσῃ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τὴν ἀπὸ τοῦ 1854 νεκρὰν «Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν», πρὸς εὐόδωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ὁποίας πλεῖστα ὅσα ἔπραξεν ὡς σύμβουλος αὐτῆς καὶ πρόεδρος (1881—1882). Ὡς κοσμήτωρ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς εἰσηγήθη τὴν σύστασιν ἀναγνωστηρίου τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἰδίας πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης, ἐπανειλημμένως δὲ συνετέλεσε πρὸς ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐνεργείαις αὐτοῦ ἱδρύθη ὁ «Ροδοκανάκειος φιλολογικὸς ἀγών», οὗτινος ὑπῆρξε σχεδὸν πάντοτε εἰσηγητής. Μετὰ τοῦ ἀοιδίμου συναδέλφου του *Στεφ. Κουμανούδη* ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα «Ἀθήναιον», ἐν ᾧ ἀπεταμιεύθη τότε σύμπασα σχεδὸν ἡ ἐπιστημονικὴ ἐν Ἑλλάδι ἐργασία.

Εὐθύμιος Καστόρχης.

Ὁ Καστόρχης ἐδημοσίευσεν ἐν μεταφράσει τῷ 1849 τὴν διεξοδικὴν λατινικὴν γραμματικὴν τοῦ Μαδβιγίου (Madvig), χάριν δὲ τῶν πρωτοπείρων

Digitized by Google

συνέταξε καὶ ἐξέδωκε τῷ μὲν 1851 ἐπίτομον γραμματικὴν τῆς λατινικῆς γλώσσης, τῷ δὲ 1853 «πρῶτα μαθήματα» αὐτῆς. Ἐδημοσίευσε πλῆθος φιλολογικῶν διατριβῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἀθήναιον», «Χρυσαλλίς», «Πανδώρα», «Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον», καὶ τὰ ἐν Λειψίᾳ «Κλειὼ» καὶ «Ἕσπερος», αἵτινες προδίδουν ἀκριβεστάτην γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου βίου· ἰδιαιτέρας δὲ μνείας τυγχάνει ἡ κρίσις τοῦ «Περὶ Βλοσσίου καὶ Διοφάνους» συγγράμματος τοῦ Μ. Ρενιέρη (ἐν Ἀθηναίῳ Β', 161 ἑ). Ἔγραψεν ὡσαύτως: «Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ σχολῆς καὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ πρώτων αὐτῆς διδασκάλων» (1847), «Περὶ τῆς ἀρχῆθεν κοινωνίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Ρωμαίους καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐπενεργείας τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐκπολιτισμὸν τούτων» (πρυτανικὸς λόγος, Ἀθῆναι 1872), «Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τοῦ 1837 ἄχρι τοῦ 1879», ἐξέδωκε τὴν κωμῳδίαν τοῦ Πλαύτου «Trinumus», ἐκλογὰς τῶν Ρωμαίων ἐλεγειοποιῶν κ. ἄ. Μετὰ τὸν θάνατόν του κατέλιπεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν πολύτιμον βιβλιοθήκην του εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, ἣν πολλαχῶς εἶχεν εὐεργετήσει πρότερον, φροντίσας διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν σχολείων καὶ τὴν ὕδρευσιν αὐτῆς.

Ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης διετέλεσεν ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Ρώμῃ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου, λόγῳ δὲ τῶν ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὴν «Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν» ἐστήθη μαρμαρίνη προτομὴ αὐτοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτῆς αἰθούσῃ. Ι. Φ. Δ.

— **Καστόρχης, *Καλλίνικος*.** Κληρικός, θεῖος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1789 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1877. Τῷ 1814 περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ εἶτα ἐγένετο ἱεροδιάκονος ἐν τῇ μονῇ Βουλκάνων τῆς Μεσσηνίας. Κατὰ τῷ 1817 μετέβη εἰς Σμύρνην, ἔνθα ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Κ. Οἰκονόμου, εἶτα δ' ἐν Κυδωνίαις παρὰ τῷ Θ. Καΐρῃ. Τῷ 1820 κληθεὶς παρὰ τοῦ συμπολίτου καὶ συγγενοῦς αὐτῷ πατριάρχου Γρηγορίου Ε' εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως διεκρίθη ὡς ἱεροκήρυξ, ἰδίᾳ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅστις ἐπανειλημμένως ἀνέθηκεν αὐτῷ ἐμπιστευτικὰς ἀποστολάς. Ἅμα τῇ ἐν Ναυπλίῳ προσωρινῇ ὀργανώσει τῆς πολιτείας, ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργείου, ἐπὶ Καποδιστρίου δὲ γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξεν ἡ ὑπὲρ τῆς παγιώσεως τοῦ κράτους δράσις αὐτοῦ κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Γρίτσαλη ἐν Μεσσηνίᾳ τῷ 1834, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Κριεζώτου ἐν Εὐβοίᾳ τῷ 1847, ὡς καὶ ἐν Λακωνίᾳ τῷ 1851 πρὸς κατευνασμὸν τῶν ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παπουλάκου ἐξαφθέντων πνευμάτων. Τῷ 1852, ὅτε τὸ πρῶτον ἐρρυθμίσθησαν τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Φθιώτιδος καὶ Λοκρίδος. Τῷ 1871, ἐντολῇ τῆς κυβερνήσεως, μετέβη εἰς Ὀδησσὸν πρὸς μετακομιδὴν τῶν λειψάνων Γρηγορίου Ε'. Ὁ Καλλίνικος Καστόρχης ἐξέδωκε τῷ 1837 τὰ ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ.

Κάστος (Castus), *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐπίσκοπος ὁ μετὰ *Κασίου* μαρτυρήσας. —2) Ὁ μετὰ *Αἰμιλίου* ἐν Ἀφρικῇ τῷ 250 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 22 Μαΐου. —3) Ὁ μετὰ *Σεκουνδίνου* τοῦ ἐπισκόπου, ἐπίσκοπος καὶ αὐτὸς ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας, τῷ 304 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 1 Ἰουλίου. —4) Ὁ μετὰ *Μάγνου, Μαξίμου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας πιθανῶς μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 4 Σεπτεμβρίου. —5) Ὁ μετὰ *Μαρκέλου, Αἰμιλίου* καὶ *Σατουρνίνου* ἐν Καπύῃ τῆς Ἰταλίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 6 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Κάστος.** Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου. Συμμετέσχεν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κομεντίολον εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν εἰσβαλόντων εἰς Μοισίαν Ἀβάρων. Ἀποσταλεὶς ἐξ Ἀγχιάλου τῷ 585 μετὰ μοίρας στρατοῦ κατὰ τῶν Ἀβάρων, οἵτινες εἶχον κατέλθει μέχρι τοῦ Αἵμου, κατετρόπωσεν αὐτοὺς καὶ ἀπήγαγε πλουσίαν λείαν, ἀλλ' ἐπανερχόμενος προσεβλήθη εἰς τὰ στενὰ τοῦ Αἵμου καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Ἡ εἴδησις αὕτη, γνωσθεῖσα εἰς Κωνσταντινούπολιν, προὐξένησε μεγάλην λύπην καὶ ἀγανάκτησιν παρὰ τῷ λαῷ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Οὗτος διέθεσε τότε μέγα χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον ἔπεμψεν εἰς τὸν χαγᾶνον τῶν Ἀβάρων καὶ οὕτως ἐπέτυχε τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Κάστου. Ν. ΚΛΣ

Καστός, ἢ *Καστοὶ* /*Γεωγρ.*/. Ἐλάσσων νῆσος τοῦ Ἰονίου πρὸς νότον τοῦ Καλάμου. Ἐπιμήκης, $4^{1}/_{2}$ μιλ. ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ, στενὴ ἥμισυ μίλλιον καὶ ἔχουσα μέγιστον ὕψος 520 ποδῶν καὶ ἐπιφάνειαν $8^{1}/_{2}$ τετραγ. χιλιομέτρων, εἶναι ἐν μέρει καλλιεργημένη, παράγουσα ἔλαιον, οἶνον καὶ ὀλίγην κριθήν. Παράκεινται τῶν ἀκτῶν τοῦ Καστοῦ τῆς μὲν βορείας ἡ νησὶς *Προβάτι* (140 ποδ.), τῆς δὲ ἀνατολικῆς ἡ *Πράσο* (26 ποδ.). Ἡ ἀρχαία τοῦ Καστοῦ ὀνομασία δὲν διεσώθη. Σ. Ε. Λ.

— **Καστὸς** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου, κείμενον ἐν τῷ ὑφόρμῳ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς, ὄντι ἀμφιπύγῳ πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς δυτικῆς λιμενίσκου Σαρακήνικο (πλ. 38° 34' Β, μῆκ. 20° 55'). Ἀνήκει εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας καὶ ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 301.

Κάστουα, ἡ ***Κάσταβ*** (Castua ἢ Kastav) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν Ἰστρίᾳ, παρὰ τὰ ἰταλικὰ σύνορα, πρὸς ΒΔ τοῦ Φιοῦμε, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Κάτ. 2000 καὶ μετὰ τῶν περιχώρων 18.000. Μέχρι τοῦ 1918 ἀνῆκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Καταληφθεῖσα ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, περιῆλθεν εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τριανὸν καὶ τῆς ἰταλονοτιοσλαυϊκῆς συνθήκης τοῦ Ραπάλλο. Εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, γνωστὴ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ὡς Castrum, ἐξ οὗ τὸ σημερινόν της ὄνομα. Ἔχει ἐρείπια ρωμαϊκῶν τειχῶν καὶ ὑδραγωγείων καὶ κολοσσιαίας ἐκκλησίας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους εἶχε μεγάλην στρατηγικὴν σημασίαν, ὡς εὑρισκομένη ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Τεργέστης καὶ Πόλας πρὸς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὸν Κάτω Δούναβιν. Μ. Δ. Β.

Καστουέρα (Castuera) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μπανταχὸθ - Θιουντὰδ - Ρεὰλ καὶ τὸν ποταμὸν Γκουανταλέφρα. Κάτ. 6.900. Παράγει σιτηρά, ὀπώρας, πορτοκάλλια, οἶνον, ἔλαιον, γεώμηλα καὶ ἐξάγει κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἔχει ἐργοστάσια λεπτῶν μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ βαμβακερῶν καὶ μεταλλεῖα μολύβδου καὶ χαλκοῦ. Ὑπό τινων θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ Castruera. Μ.Δ.Β.

Κάστουλος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ *Ζωτικοῦ, Ρογάτου, Μοδέστου* καὶ ἄλλων ὑποστὰς ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρικὸν θάνατον κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 12 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου *Οὐαλεντίνου* καὶ *Σατουρνίνου, Μάγνου* καὶ *Λουκίου* τῷ 273 ἐπὶ Κλαυδίου τοῦ Β' ἐν Trevi τῆς Ἰταλίας ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 14 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν κλιβάνων τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Διοκλητιανοῦ, ὅστις καταγγελθεὶς ὅτι παρέσχεν ἄσυλον εἰς τοὺς χριστιανοὺς Μᾶρκον καὶ Μαρκελῖνον ὑπέστη φρικῶδες μαρτύριον ἐνταφιασθεὶς ζῶν τῷ 288· ἑορτάζεται τὴν 26 Μαρτίου. — 4) Ὁ μετὰ *Εὐπρεπίτου* ἐν Ρώμῃ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 30 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Κάστρ (Castres) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἀγκοὺν καὶ Ντυρένκ. Κάτ. 27.310. Ἔχει ἐνδιαφερούσας παλαιὰς ἐκκλησίας, ὡραῖον δημαρχεῖον, μετὰ μουσείου καὶ βιβλιοθήκης, καὶ πολυάριθμα πάρκα, σχολὴν πυροβολικοῦ κτλ. Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων, μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, χαρτοποιεῖα, ἐπιπλοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, ἀγγειοπλαστικὴν κτλ. Ἦτο κατ' ἀρχὰς φρούριον καὶ ὠνομάζετο ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων Castrum Albiensium. Καταστραφεῖσα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπανῳκοδομήθη τῷ 647. Μ. Δ. Β.

Κάστρα /*Γεωγρ.*/. Νησία προσκείμενα τῇ ΝΝΑ ἀκτῇ τῆς Λήμνου (πλάτ. 38°47' Β, μῆκ. 25°14'$^{1}/_{4}$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island) πρὸ τοῦ φάρου Κόμπι καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κολπίζοντα λιμένα τοῦ Μούδρου.

— **Κάστρα *Γερμανῶν*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις Μαυρητανίας τῆς Καισαρηνσίας, κειμένη μεταξὺ Ἀπόλλωνος ἄκρου καὶ Κανουκίδος (*Πτολεμ.* Δ, β, 4). Ἡ ταυτότης τοῦ ὅρμου, ἐφ' οὗ ἡ πόλις, εἶναι ἄγνωστος. Πάντως ἔκειτο μεταξὺ τῶν συγχρόνων λιμένων *Τενὲς* καὶ *Σιερσιὲλ* (Shershel) τῆς ἀλγερινῆς ἀκτῆς.

— **Κάστρα *Ἰνδῶν*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Σαλακηνῶν παρὰ τὰ Οὐρούδια ἢ Ἀρούραια ὄρη (*Πτολεμ.* Ζ, α, 79). Ἡ ταυτότης της ἄγνωστος.

— **Κάστρα *Κορνηλίου*,** ἢ — ***Κορνηλίας*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λιμὴν παραχειμαστικός, εἰς ἀπόστασιν 303 σταδίων ἀπὸ Καρχηδόνος καὶ 24 ἀπὸ τῶν Οὐτίκων. «Ἐν τούτῳ παραχειμάζει μεγάλα πλοῖα» (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 125). Ὑπὸ τῶν Λατίνων συγγραφέων ἀναφέρεται ὡς Castra Cornelia ἢ Cornelii ἢ Corneliana. Ἡ ὀνομασία του ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκεῖ στρατοπέδευσιν τοῦ Σκιπίωνος (*Ἀπιαν.*, Ρωμ. Ἐμφυλ. 44—45). Εἶναι πιθανώτατα ὁ σύγχρονος λιμὴν *Πόρτο Φαρίνα* (Porto Farina: πλάτ. 37°11' Β, μῆκ. 10°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratteli rocks to Mahedia). Σ. Ε. Λ.

— **Κάστρα *Μάρτις*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τριβαλλῶν, κειμένη παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως. Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνέκδ. 655) ὀνομάζεται *Καστραμάρτης* καὶ ἀναφέρεται ὡς μία τῶν πέντε πόλεων τῆς παρὰ τὸν Δούναβιν ἐπαρχίας ὑπὸ κονσουλάριον.

Ταύτην, μετὰ τῆς γείτονος Ἰσκοῦ, ὠχύρωσεν ὁ αὐτοκράταρ Ἰουστινιανὸς (*Προκοπ.* Περὶ Κτισμ. Δ' 6, 33). Α. Θ. Σ.

καστραβέτσι (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ καρποῦ τοῦ φυτοῦ *πέπων ὁ ἥμερος*.

Καστρᾶδες /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Κερκύρας, σχηματιζόμενος μεταξὺ τῶν χερσονησιζουσῶν προβολῶν τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς Β καὶ τῆς ἀποληγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κανόνι πρὸς Ν, δι' ὃ καὶ ὁ ὅρμος δέον νὰ θεωρῆται ἀμφίδυμος ἢ μᾶλλον ἀμφίπυγος πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν Χαλκιόπουλου. Χρησιμοποιεῖται δὲ ὁ ὅρμος οὗτος (πλάτ. 39°34' Β, μῆκ. 19°56' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfù) ὑπὸ ἁλιευτικῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

Καστράζαρβα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν, ἡ αὐτὴ μὲ τὴν Σουβζουπάραν (Subzupara) τῶν «Ὁδοιπορικῶν», κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν ὁδοῦ, ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου. Καλεῖται καὶ *Καστόζορβα* ἢ *Castra-Rubris*, ὑπὸ δὲ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. Δ' 11) ἀναφέρεται ὡς φρούριον ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸν βουλγαρικὸν χωρίον Glavan. Α. Θ. Σ.

Καστρακάνι (Castracani). Ὁ περίφημος ἀρχηγὸς τῶν Γιβελίνων (βλ. *Καστρούτσιο*).

Καστράκι, ἢ ***Καστρὶ*** /*Γεωγρ.*/. Ἀκραῖος πρὸς τὰ ΒΔ λόφος τοῦ Πεντελικοῦ (ὑψ. 501 μ.), ἐκ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη καὶ ἡ κατὰ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ τοποθεσία, ὅπου ἐσχάτως ἱδρύθησαν οἰκήματα πρὸς παραθερισμόν, ὡς καὶ ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ὑπὸ τῆς ἑταιρείας Οὔλεν. Ὁ συνοικισμὸς οὗτος ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Κηφισιᾶς, κείμενος 3 χιλ. ΒΑ τῆς κωμοπόλεως καὶ κατὰ τὴν ἁμαξιτὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Ἑκάλην, Διόνυσον καὶ Μπογιάτι. Ἔχει τακτικὴν συγκοινωνίαν δι' αὐτοκινήτων ἐκ Κηφισιᾶς (συνήθως μέχρι Νέας Ἐρυθραίας), τὸ δὲ θέρος καὶ ἐξ Ἀθηνῶν κατ' εὐθεῖαν. Ι. Σ. Σ.

— **Καστράκι** /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτ. σχολεῖον καὶ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς Καλαμπάκας, πρόκειται δὲ νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν ἡ γραμμὴ ἡ μέλλουσα νὰ συνδέσῃ τοὺς σιδηροδρόμους τῆς Θεσσαλίας μετὰ τῆς Δ. Μακεδονίας. Τὸ Καστράκι εἶναι, ὡς καὶ ἡ Καλαμπάκα, τόπος συγκεντρώσεως τῶν ἐκδρομέων καὶ περιηγητῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Μετεώρων, τῶν ὁποίων αἱ μοναὶ τοῦ *Βαρλαάμ*, τῆς *Μεταμορφώσεως* καὶ τῆς *Ρωσσάνης* ὑπάγονται εἰς τὴν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1666. Χ. Δ.

—**Καστράκι** /*Γεωγρ.*/. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 322. Πρότερον ὠνομάζετο *Κριεκούκι*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Μαλατέϊκον*, *Μπαμπαλιοῦ* καὶ *Πρατικὸν* (*Πρεβέντζα*), ἔχει δὲ κατοίκους (1928) 885.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 251. Πρότερον ὠνομάζετο *Ρένεσι*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Φαναράκι* (*Μπέχρου*) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 386.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Μανάγουλης τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 276. Πρότερον ὠνομάζετο *Ὁμὲρ Ἐφένδη*.

— 4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 150. Πρότερον ὠνομάζετο *Ζόγκα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Χαράλαμπος, Μπόρσι, Πηγάδι* (*Κόκλα*) καὶ *Συμίζα* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 590.

—5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 384. Πρότερον ὠνομάζετο *Μάζι Νεμέας*.

— 6) Χωρίον τῆς κοινότητος Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 118. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρατζὰν-Νταγλῆ*. Χ. Δ.

καστράκια (τὰ) /*Λαογρ.*/ Μία τῶν ὀνομασιῶν, τὰς ὁποίας φέρουσιν ἐνιαχοῦ τὰ αἰνίγματα, ὀφειλομένη εἰς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον παίζονται (βλ. λ. *αἴνιγμα*, τ. Β', σ. 765 β).

Digitized by Google

καστρᾶτος, —η, —ον· μεσαιων., εὐνουχισμένος, ἐκτομίας (λατ. castratus).

Καστρηνός, Δημήτριος. Λόγιος τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἐκ τοῦ Ἰωάννου Λασκάρεως, γράφοντος ὅτι τῷ 1490 μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως συναντήσῃ τὸν σχολάρχην τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας Ματθαῖον Καμαριώτην, τοῦτον μὲν δὲν εὗρεν ἐν τοῖς ζῶσι, «σύνειμι γοῦν ὁσημέραι, ἐπιλέγει, Δημητρίῳ τῷ Καστρηνῷ, τῷ ὄντι φιλοσόφῳ ἀνδρὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ». Κατὰ τὸν Γεδεὼν (Χρον. Πατρ. Ἀκαδ. σ. 36) πιθανὸν νὰ ἐχρημάτισε μετὰ τὸν Καμαριώτην σχολάρχης τῆς ὡς ἄνω ἀκαδημίας. Ε. Γ. Π

καστρήσιος, ἡ **καστρήνσιος**, καὶ **καστρένσιος**, ἡ **καστρέσιος**· ὁ τοῦ στρατοπέδου, στρατιωτικός: «καστρέσιον πεκούλιον» στρατιωτικὸς μισθός, «καστρήσιος ἄρτος»· || ὁ διευθύνων τὸ στρατόπεδον, στρατοπεδάρχης, καθόλου ἀξιωματικός· || ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα παρεχόμενον εἰς κατωτέρους κληρικοὺς (ἀπὸ τοῦ λατ. *castrensis*, πβλ. *Ὀρτήσιος—Hortensis*).

—*[Βυζαντ.]* *Καστρήνσιοι* ἐλέγοντο ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ τὰ ἐπιπεφορτισμένα τὴν φρούρησιν τῶν κάστρων καὶ καστελλίων εἰδικὰ στρατεύματα, ἅτινα ἐξεπαιδεύοντο προηγουμένως εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πολεμικῶν μηχανῶν (μαγγάνων), καθὼς καὶ εἰς τὰ ποικίλα μέσα διὰ τὴν ἄμυναν τῶν τειχῶν. Αἱ φρουραὶ αὗται τῶν κάστρων ἑκάστου «θέματος» διετέλουν ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν ἐπίβλεψιν τοῦ «στρατοπεδάρχου τῶν τζακώνων», ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ παρὰ τῷ διοικητῇ τοῦ θέματος. Ἡ στρατολογία καὶ προέλευσις ἐν γένει τῶν καστρηνσίων ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τῆς στρατηγικῆς θέσεως τοῦ κάστρου Τὰ ἐπὶ τῆς μεθορίου γραμμῆς ἐφρουροῦντο συνήθως ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ἀκριτῶν, τὰ σημαντικώτερα ὅμως ἐξ αὐτῶν, καὶ ἰδίως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὧν οἱ κάτοικοι δὲν ἦσαν φύσει μάχιμοι ἢ δὲν ἦσαν πιστοὶ εἰς τὸ κράτος, ἦσαν ἐμπεπιστευμένα εἰς τάγματα τοῦ τακτικοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ. Αἱ φρουραὶ ἀντικαθίσταντο συνεχῶς, ἵνα μὴ ἀναπτύσσωνται ἐπικίνδυνοι σχέσεις καὶ οἰκειότης μετὰ τῶν γειτόνων. Εἰς ἄνδρας ἐπιληψίμου διαγωγῆς ἢ εἰς τοὺς ἔχοντας συγγενεῖς εἰς χώρας τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐπετρέπετο νὰ παραμένωσιν ἐν τοῖς παραμεθορίοις κάστροις. Πλὴν τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδεὶς ἄλλος, μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἐξαιρουμένου, εἶχε δικαίωμα νὰ μετακινήσῃ τὴν φρουρὰν τοῦ κάστρου, ἔστω καὶ διὰ τὰς μᾶλλον ἐπειγούσας στρατιωτικὰς ἀνάγκας. Ν. ΚΛΣ

— *[Καν. Δίκ.]* Βλ. *κανσιρίνσιος*.

καστρησιανὸς (ὁ)· μεσαιων., ὁ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὑπηρετῶν. ὁ τοῦ στρατοπέδου φύλαξ, ἄλλως *καστρήσιος* (βλ. λ.).

Καστρὶ *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν χωρίων: —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Κηφισίας (βλ. λ. *Ἐρυθραία* Νέα). —2) Παλαιὰ ὀνομασία τῆς *Ἑρμιόνης* (βλ. λ.) ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Γουβῶν τῆς ἐπαρχίας Ἱστιαίας (Ξηροχωρίου) τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 108. —4) Κωμόπολις τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας (βλ. *Ἅγιος* Νικόλαος, Καστρί). —5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Θυάμιδος πρὸς Β τῆς Ἡγουμενίτσης καὶ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς Παραμυθιᾶς καὶ τῶν Φιλιατῶν. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 940. —6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχέροντος ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Πρεβέζης - Μαργαριτίου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 239. —7) Χωρίον τῆς κοινότητος Καστορίου (Καστανιᾶς) τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 272. —8) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 151. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Πλασιά*. —9) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ εἰς *Ἀμπελακιώτισσαν* μετονομασθέντος χωρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 604. —10) Χωρίον τῆς κοινότητος Εὐκαρπίας (Κουτσίου) τῆς ἐπαρχίας Νιγρίτης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 197. —11) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Μάμαντος τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 91. —12) Χωρίον τῆς κοινότητος Γραμμένης (Ράχης), τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 241. —13) Χωρίον τῆς παρὰ τὴν νότιον παραλίαν τῆς Κρήτης μικρᾶς νήσου Γαύδου, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Χανίων. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 71. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἄμπελος, Βατσιανὰ* καὶ *Μετόχια* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 342. Χ. Δ.

—**Καστρὶ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τοπωνυμία ναυτική: —1) Ἀπορρὼξ κεφαλὴ τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου (πλάτ. 37°52'30" Β., μῆκ. 24°44'03" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel), δυτικὸν κέρας τοῦ λιμένος Γαυρίου. Ἔχει φανὸν (1874) ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτός. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Β. ἀκτῆς τοῦ δυτικοῦ τριτημορίου τῆς Ἀμοργοῦ (πλάτ. 36°48'40" Β, μῆκ. 25°50'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos island). Ἔχει ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ φρούριον. —3) Σωστικὸν ἀγκυροβόλιον ἐν τῇ εὐβοϊκῇ ἀκτῇ τοῦ διέκπλου τοῦ Καφηρέως (πλάτ. 37°58'15" Β., μῆκ. 24°3?'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel) μεταξὺ ἀκρωτηρίων Γεραιστοῦ καὶ Καφηρέως. —4) Ἀκρωτήριον τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης (πλάτ. 37°22'50" Β., μῆκ. 23°15'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra bay, Spezzia and Dhoko), νότιον κέρας τοῦ φερωνύμου ὅρμου. Ἔχει (1889) φανὸν ναυτικὸν ἐρυθροῦ φωτός. —5) Κοινὴ ὀνομασία τοῦ λιμένος τῆς *Ἑρμιόνης*. —6) Ὅρμος τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Σύρου *(Χαλανδριανῆς)* μεταξὺ τῶν ἄκρων Μπαγκάλια καὶ Πλακάκι (πλάτ. 37°29'25" Β., μῆκ. 24°56'55" Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη*: Νῆσος Σῦρος). —7) Ἄκρα τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς ἐπὶ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ἡ παλαιότερον *Καστὲλ Ρινιάσσα*. —8) Ἡ βορεία ἐσχατιὰ τῆς νήσου Φανὸς τῆς συστάδος τῶν Ὀθονῶν (πλάτ. 39°51'26" Β., μῆκ. 19°26'23" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfù). Μέγιστος φάρος β' τάξεως λευκοῦ σταθεροῦ μετ' ἐρυθρᾶς ἀναλαμπῆς, φωτοβολίας 25 μιλλ., διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν διεθνῶν γραμμῶν Τεργέστης-Πατρῶν καὶ Βρεντησίου-Πατρῶν. —9) Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σκορπιὸ (πλάτ. 38°41' Β., μῆκ. 20°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia) τῆς Τηλεβοΐδος θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

— **Καστρὶ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἄλλοτε ἐκτισμένον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων Δελφῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Τῷ 1890 κατηδαφίσθη χάριν τῶν ἐκεῖ γενομένων ἀνασκαφῶν καὶ ἐκτίσθη τὸ παρακείμενον νέον χωρίον *Δελφοὶ* (βλ. λ.). Ι. Σ. Σ.

Καστριά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 239.

Καστρικία. Δέσποινα πλουσία ἐν Βυζαντίῳ, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, προεξέχουσα μετὰ δύο ἄλλων δεσποινῶν, Μάρσης καὶ Εὐγραφίας, τῆς κατὰ τοῦ ἱεράρχου κινήσεως. Ἐμνησικάκει διὰ τὸν ἐξασκηθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἔλεγχον, διότι προσεπάθουν νὰ καλύψουν τὴν ἀσχημίαν καὶ τὸ γῆρας των διὰ φόρτου περιττῶν κοσμημάτων. —Π.

Καστρίον *[Γεωγρ.]* βλ. *Καστρί*.

Κάστρις (Castries) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν βρεττανικῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν, ἐπὶ τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου Ἁγίας Λουκίας, πρωτεύουσα ταύτης. Κάτ. 7910. Ἔχει καλὸν λιμένα καὶ εἶναι ὁ κυριώτερος σταθμὸς ἀνθρακεύσεως τοῦ βρεττανικοῦ στόλου εἰς τὰς δυτικὰς Ἰνδίας. Ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γάλλου ἐξερευνητοῦ *ντὲ Κάστρις*.

Καστρίσιος, Δανιήλ. Λόγιος ἱερομόναχος τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν Πάτμῳ γεννηθείς, μετέβη κατόπιν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Μεταβὰς βραδύτερον εἰς Ἅγιον Ὄρος ἐνεγράφη ἐν τῷ μοναχολογίῳ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ μονὴ ἐπιέζετο ὑπὸ μεγάλου χρέους, ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς Εὐρώπην τὸν Καστρίσιον, γνώστην τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν. Οὗτος μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1670 καὶ λαβὼν συνδρομὴν χρηματικὴν καὶ συστατικὰ γράμματα παρὰ τοῦ βασιλέως, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν, Οὑγγαρίαν καὶ ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ ἐκεῖ ἐσχετίσθη μετὰ πολλῶν σοφῶν καθηγητῶν, οἵτινες μετὰ θαυμασμοῦ ἐξεφράζοντο περὶ τῆς σοφίας καὶ χρηστότητος τοῦ Πατμίου ἱερομονάχου. Ε. Γ. Π.

Καστρίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 541. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Χ. Ι. Σ.

— **Καστρίτσης μονή.** Μονὴ βυζαντινὴ ἀρχαιοτάτη, κειμένη ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου βουνοῦ (ὕψ. 755 μ.) ἀνατολικῶς τῶν Ἰωαννίνων, ἐν τῷ μέσῳ ἀγρίων ἐρειπίων (βλ. *Σπ. Λάμπρου*, «Νέος Ἑλληνομν.» τ. ΙΑ').

Καστρίτσι *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῶν Πατρῶν ἀνῆκον εἰς τὸν δῆμον Πατρέων τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κεῖται ΒΑ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως. Κάτ. (1928) 1053.

Καστριτσιάνικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κυθήρων, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Φριλιγγιανίκων τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 151. Παλαιότερον ἦτο ἕδρα τῆς κοινότητος εἰς ἣν ἀνήκει. Χ. Δ.

Καστριώτης, Γεώργιος. Ἡγεμὼν τῆς Ἀλβανίας (βλ. *Σκεντέρμπεης*). Γ. Δ. Κ.

Καστριώτης, Παναγιώτης. Ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1859. Διπλωματοῦχος τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ἐπεδόθη ἐνωρὶς εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, παρακολουθήσας τὰς μεγάλας ἀνασκαφὰς τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του Σχλῆμαν ἐν Μυκήναις, Τίρυνθι, Τροίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους εἰσῆλθεν ἐν ἔτει 1887 κατόπιν διαγωνισμοῦ, διορισθεὶς καὶ χρηματίσας ἔφορος ἀρχαιοτήτων Κυκλάδων, Ἀρκαδίας, Λακωνίας, Κορινθίας καὶ τέλος ἐν Ἀθήναις ὡς ἔφορος τῆς Ἀκροπόλεως, κατ' ἀρχάς, καὶ ἔπειτα ὡς διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ἔνθα καὶ ἐξακολουθεῖ (1930) ὑπηρετῶν. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα παρηκολούθησε τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐν Δελφοῖς καὶ Ἀμοργῷ, τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς ἐν Ἡραίῳ τῆς Ἀργολίδος καὶ τῆς Ἀγγλικῆς ἐν Μεγαλοπόλει καὶ ἀλλαχοῦ. Ἰδίας ἀνασκαφὰς διενήργησεν ἐν τῷ Μενελαΐῳ τῆς Σπάρτης, συνεχίσας τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Γερμανοῦ ἀρχαιολόγου Ross, ἐν Θερμοπύλαις, ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας, ἀποκαλύψας τὸ ἐκεῖ Ἀσκληπιεῖον, καὶ ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἀγορᾷ, ἐν τῇ Στοᾷ τῶν Γιγάντων καὶ ἐν τῇ ΒΑ. γωνίᾳ τῆς Ἀκροπόλεως, παρὰ τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, ἔνθα ἀπεκάλυψε τὸ Ὠδεῖον τοῦ Περικλέους. Τυγχάνει τακτικὸν μέλος τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐκτὸς πολλῶν ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν καὶ μελετῶν ἐν διαφόροις ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς, ἐξέδωκε καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Die Demen von Attika» (Leipzig 1886), «Οἱ Δελφοί» (Ἀθήνησι 1894), «Κατάλογος τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου» (1896), «Κατάλογος τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως», «Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν» (1902 ἔκδ. δ'), «Τὸ ἐν Τρίκκῃ Ἀσκληπιεῖον» (1903). Β. Δ. Θ.

Καστριώτισσα *[Γεωγρ.]*. Σημερινὸν ὄνομα ὀχυρᾶς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ἀμφιλοχίας κατὰ τὴν δίοδον διὰ τοῦ Μακρυνόρους τῆς Ἀμβρακίας καὶ τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Βάλτου. Ἡ θέσις αὕτη ἐδέσποζεν οὐ μόνον τοῦ στενοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀτραπῶν τῶν διευθυνομένων πρὸς νότον. Ἐπὶ κορυφῆς λόφου σῴζονται ἔτι λείψανα ἐπιμήκους ἀρχαίου περιβόλου, ἑλληνικῆς τέχνης. Τὸ ἀρχαῖον τῆς θέσεως ὄνομα δὲν εἶναι γνωστόν. Τὸ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀναφερόμενον ἀρχαῖον ὄνομα τῆς *Ἰδομένης* οἱ ἀρχαιολόγοι ἀποδίδουν εἰς ἄλλας παρακειμένας ὀχυρὰς θέσεις. Ι. Σ. Σ.

—**Καστριώτισσα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 452.

Κάστρο *[Γεωγρ.]*. Τοπωνυμία πολλῶν συνοικισμῶν, χωρίων καὶ ἀκρωτηρίων, ὀφειλομένη εἰς τὴν ὕπαρξιν κάστρου:

—1) Ὅρμος, καθ' ὃν εὑρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῆς *Λήμνου* (πλ. 39° 52' Β, μῆκ. 25° 03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island). Τὴν 2 μ.μ. τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1912 ἠγκυροβόλησεν ἐν τῷ ὅρμῳ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Κληθέντος ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» τοῦ μουτεσαρίφου διὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ἐζήτησεν οὗτος εἰκοσιτετράωρον προθεσμίαν, ὅπως δυνηθῇ νὰ ζητήσῃ ὁδηγίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δι' ἱστιοφόρου μέσῳ Δαρδανελλίων. Τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτου δώσαντος μιᾶς μόνον ὥρας προσμίαν, καθ' ἣν ὅμως ὁ μουτασερίφης διωργάνωνεν ἄμυναν ὁπλίζων τοὺς κατοίκους, ἀπεφασίσθη ἡ κατάληψις τοῦ Κάστρου διὰ τμήματος τοῦ ἀποβατικοῦ σώματος, προελάσαντος ἐκ Μούδρου καὶ ἐνισχυθέντος δι' ἀποβατικοῦ ἀγήματος. Ταῦτα κατόπιν μικρᾶς ἀψιμαχίας εἰσῆλθον τὴν νύκτα τῆς 8ης εἰς Κάστρον, εἰς ὃ ἀνεπετάσθη ἡ ἑλληνικὴ σημαία τὴν πρωΐαν τῆς 9ης. Τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ σῳζομένου ἔτι μεσαιωνικοῦ φρουρίου. Τὸ κάστρον εἶναι πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου καὶ ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα. Εἶναι ἕδρα ἐπάρχου καὶ τῆς ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς Λήμνου καὶ ἔχει οἰκονομικὴν ἐφορείαν (β' τάξεως), ταμεῖον (γ' τάξεως), τελωνεῖον (γ' τάξεως), ὑπολιμεναρχεῖον, ἑξατάξιον γυμνάσιον καὶ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐπίσης εἶναι ἕδρα τῆς μητροπόλεως Λήμνου. Κάτ. (1928) 3726. Η προσγείωσις, διὰ φάρου Ἄγκα λευκῶν ἐκλάμψεων 12 μιλ., τοποθετηθέντος (1911) ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν τουρκικῶν φάρων καὶ παραληφθέντος ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τῷ 1915.

—2) Ἐν *Ἄνδρῳ*, ὁ λιμὴν τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου (πλάτ. 37° 50' Β, μῆκ 24° 57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel), ὁ ἐπὶ τῆς ῥίζης τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ προεκτεινομένου ὑπὸ σειρᾶς σκοπέλων ἀπολήγουσῶν εἰς τὴν μετὰ διαρκοῦς φάρου νησῖδα *Τουρλίτης*.

Digitized by Google

—3) Ἐν *Θάσῳ*, ὅρμος φορτώσεως μεταλλευμάτων καὶ χωρίον φερώνυμον, τὸ καὶ *Χαμηδιὲ* ὀνομαζόμενον (πλάτ. 40°37′ Β, μήκ. 24°35′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos) ἐν τῇ νοτίᾳ τῆς νήσου ἀκτῇ, ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου *Κέφαλος*. Τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ λαμβάνει τὸ ὄνομα ὁ κολπίζων ὅρμος καὶ τὸ ὁποῖον ὀφείλει τὸ ἰδικόν του εἰς μεσαιωνικὸν φρούριον, κεῖται μεσογείως. Τὸ χωρίον ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 937. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Λιμενάρια καὶ Παλαιὸν Κάστρον καὶ ἔχει κατ. (1928) 2231.

—4) Ἡ παλαιὰ καὶ καθ' αὑτὸ πρωτεύουσα τῆς *Μήλου* (πλάτ. 36° 45′ Β, μήκ. 24° 26′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Kimolo and Polino), ἐπεκταθεῖσα κατόπιν πολὺ καὶ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου (βλ. λ. *Μῆλος, Πλάκα, Τρυπητή, Τριβασάλλου*). Τὸ Κάστρον ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Μήλου τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 46.

—5) Ὁμοίως (πλάτ. 36°58′ Β, μήκ. 24°45′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Siphano island) τῆς νήσου *Σίφνου* (βλ. λ.). Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Ἀπολλωνίας τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 269.

—6) Ὁμοίως τῆς *Ἄνω Σύρου* (πλάτ. 37°26′ $^1/_2$ Β, μήκ. 24° 56′ $^1/_2$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island) χωρίον τῆς νήσου πρὸ τῆς συμπήξεως τῆς Ἑρμουπόλεως (βλ λ. *Ἑρμούπολις* καὶ *Σῦρος*).

—7) Ὁμοίως τῆς *Σκύρου*, χωρίον ἠρειπωμένον τανῦν σχεδὸν εἰς τὴν κορυφὴν ὀρθοπάγου (πλάτ. 38° 53′ $^1/_2$ Β, μήκ. 24° 34′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island).

—8) Ὅρμος τῆς Β ἀκτῆς τοῦ Ν. ἡμίσεος τῆς *Φολεγάνδρου* (πλάτ. 36° 38′ Β, μήκ. 24° 55′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikinos and Nio). *Κάστρον* καλεῖται ἐπίσης καὶ χωρίον τῆς νήσου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Φολεγάνδρου. Κάτ. (1928) 118.

—9) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς ἐν τῇ νήσῳ *Κάλαμος* τῆς ἐπαρχίας Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 80.

—10) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς νήσου καὶ τῆς κοινότητος *Ἀντικυθήρων* τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 6

—11) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 587.

—12) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Διακοφτοῦ τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 49.

—13) Χωρίον τῆς κοινότητος Μήλας τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928 102.

—14) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐλάτου (Δόβρανης) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 72. Χ. Δ.

—15) Θέσις ἐν *Ἀντιπάρῳ*, εἰς 1300 μέτρα ἔνδον τῆς Β ἀκτῆς τῆς νήσου (πλάτ. 37° 02′ Β, μήκ. 25° 05′ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) ἔνθα καὶ τὸ χωρίον τῆς νήσου, ὁπόθεν ἡμιονικὴ ὁδὸς πρὸς τὸ Σπήλαιον διαρκείας 1 $^1/_2$ ὥρας.

—16) Θέσις ἐν *Βολισσῷ* τῆς Χίου (πλάτ. 38° 29′ 30″ Β, μήκ. 25° 56′ 25″ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna), εἰς 2 χιλ. ἔνδον τῆς ἀκτῆς τοῦ φερωνύμου ὅρμου.

—17) Ὅρμος τῆς Β ἀκτῆς τῆς *Ἴμβρου* (πλάτ. 40° 13′ $^1/_2$ Β, μήκ. 25° 54′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles).

—18) Ὅρμος τῆς Β ἀκτῆς τῆς νήσου *Κάλαμος* τοῦ Ἰονίου (πλάτ. 38° 38′ $^2/_3$ Β, μήκ. 20° 56′ $^1/_3$ Ἀν. χαρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to cape Kamilafka), ἐν ᾧ τὸ χωρίον Ἐπισκοπή.

—19 Ὅρμος τῆς Β ἀκτῆς τῆς *Σκιάθου* (πλάτ. 39° 13′ Β, μήκ. 23° 29′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channel), ἀπὸ τοῦ ἐγγὺς Κάστρου τῶν Σκιαθίων. Σ. Ε. Λ.

—20) Ὁ δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βαθέος τῆς νήσου Ἰθάκης λόφος καὶ ἀκρωτήριον ἄνωθεν τῆς συνοικίας Κούγκελη. Ἐπ' αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ λόφου Λούτσα, εὑρίσκεται φρούριον κτισθὲν ὑπὸ τῶν κατεχόντων τὴν νῆσον Γάλλων τῷ 1807 καὶ τὸ τελευταίως στηθὲν μνημεῖον τῶν κατὰ τοὺς πολέμους πεσόντων Ἰθακησίων. Θ. Ν. Τ.

—21) Κρημνῶδες ἀκρωτήριον ἐπιστεφόμενον ὑπὸ φρουρίου ἐνετικοῦ, ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον *Ποταμὸς* (πλάτ. 35° 53′ 10″ Β, μήκ. 23° 17′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) τῶν Ἀντικυθήρων.

—22) Ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου τῆς *Κασσάνδρας* (πλάτ. 40° 11′ 15″ Β. μήκ. 23° 42′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), δυτικὴ ἄκρα τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Σιθωνίας νησὶς καὶ ὕφαλος πρὸ αὐτοῦ, φερώνυμοι.

—23—27) Τὰ πρὸ τῶν περὶ ὧν ἀνωτέρω τοποθεσιῶν *Κάστρο* Ἀμοργοῦ, Ἄνδρου, Βολισσοῦ, Θάσου καὶ Λήμνου ἀκρωτήρια.

—28) Ἀκρωτήριον τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς *Σίφνου* (πλάτ. 36°58′ $^1/_2$ Β, μήκ. 24°45′ $^1/_4$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1817: Siphano island).

—29) Ἡ ΝΔ χερσονησώδης ἀπόφυσις τῆς νήσου τῶν *Ψαρῶν* (πλάτ. 38°32′ Β, μήκ. 25°35′ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1891: Psara island), ἐφ' ἧς τὸ περίδοξον φρούριον καὶ εἰς ἧς τὴν ῥίζαν ἡ τανῦν κωμόπολις.

—30) Ἡ ἀκρωτηριάζουσα προβολή, ἡ σχηματίζουσα τοὺς δύο ἀμφιδύμους τῆς Μυτιλήνης λιμένας (πλάτ. 39°06′Β, μήκ. 26°35′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 381: Mytileni anchorage)· ναυτικὸς φανὸς ἐρυθροῦ φωτός.

—31) Ὁ ἀγκὼν τοῦ Β. καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα τῆς Χίου κυματοθραύστου (πλάτ. 38° 22′ 40″ Β, μήκ. 26° 09′ 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna). Ναυτικὸς φανὸς ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτός. Σ. Ε. Λ.

— Κάστρο τ' Ἅϊ-Γιώργη, ἢ *Κάστρο [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κεφαλληνίας ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Περατάτων τῆς ἐπαρχίας Κραναίας. Κάτ. (1928) 147. Κυρίως *Κάστρο* λέγεται τὸ φρούριον τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς βουνοῦ ὕψους 315 μέτρων ἔρημον καὶ ἀκατοίκητον, συνεχόμενον μετὰ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου. Διετέλεσε πρωτεύουσα τῆς νήσου ἐπὶ ἐνετοκρατίας. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς λατινικῆς ἐπισκοπῆς τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1264. Τῷ 1500 ἡλώθη ὑπὸ τοῦ ἐνετοϊσπανικοῦ στόλου μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Πεζάρον καὶ Γονσάλβον ἀπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες τὸ ὑπερησπίσθησαν γενναίως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλβανοῦ Κισδάρ. Ἔκτοτε αὐτὸ καὶ ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἐνετῶν μέχρι τοῦ 1797, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων μέχρι πέρατος τῆς κατοχῆς (1864). Ἀπὸ τοῦ 1757 ἔπαυσε να εἶναι πρωτεύουσα τῆς νήσου (*Δ. Ζακυνθηνοῦ*, Κεφαλληνίας ἱστορικὰ καὶ τοπωνυμικά, «Ἐπετηρὶς βυζαντινῶν σπουδῶν», τόμ. ΣΤ′, 1929). Γ. Δ.

— Κάστρο-Βαρδούνια *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Νικολάου τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι (1928) 18.

— Κάστρο-Βριό, — Μεγάλο, — Παλιὸ *[Γεωγρ.]* βλ. *Βριόκαστρο, Μεγαλόκαστρο, Παλιόκαστρο*.

— Κάστρο, Καλὸ — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Σερρῶν-Θεσσαλονίκης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 315. Πρότερον ὠνομάζετο *Σαλτικλῆ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Κεφαλοχώρι (Μπὰς-Κιοϊ) καὶ Κορφοβούνι (Σιβρῆ καὶ Γενῆ Μαχαλὲ) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 667. Χ. Δ.

— Κάστρο τῆς Κυρᾶ-Εἰρήνης *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σῳζόμενον νῦν τεῖχος ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀρακύνθου, εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως Μεσολογγίου, ὅπερ ἔκτισαν μετὰ τῆς ἠρειπωμένης ἤδη ἐν αὐτῷ πόλεως *Νέα Πλευρὼν* οἱ κάτοικοι τῆς *Παλαιᾶς Πλευρῶνος*, κατόπιν τοῦ διωγμοῦ ὃν ὑπέστησαν τῷ 240 π. Χ. ὑπὸ Δημητρίου Β′, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, τοῦ ἐπικληθέντος Αἰτωλικοῦ. Λέγεται δὲ καὶ *Κάστρον τῆς Κυρήνης*. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδόθη εἰς τὸ τεῖχος ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ βασίλισσα Εἰρήνη, σύζυγος τοῦ Ἀνδρονίκου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦλθεν εἰς Αἰτωλίαν καὶ καταφυγοῦσα εἰς τὸ τεῖχος ἐπέτρεψε καὶ ἐπιβάλῃ ὡς ἄρχοντα τῆς Αἰτωλίας τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἰωάννην. Χ. Γ. Ε.

— Κάστρο, Μεγάλο — *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *Ἡρακλείου* (βλ. λ.) τῆς Κρήτης.

— Κάστρο, Παλαιὸ— *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Θάσου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Κάστρου τῆς ἐπαρχίας Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτοικοι (1928) 88. Χ. Δ.

— Κάστρο τῆς Συριᾶς ἢ — τῆς *Ὡριᾶς [Γεωγρ.]*. Ὑψηλὸς βουνὸς διαχωρίζων τοὺς Κορωνοὺς ἀπὸ τῆς περιοχῆς Ἡρακλείτου τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Φέρει ὄνομα, τὸ ὁποῖον εἶναι κοινὸν διὰ πολλὰ μεσαιωνικὰ φρούρια τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τούτου ὑπάρχουν ἐρείπια καὶ μέρος τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Κεφαλληνίας, τῶν Πρόννων. Ἐπὶ τῆς ῥάχεως του ὑπάρχουν νεώτατα καὶ ἀρχαιότατα ἐρείπια καὶ ἱκανὴ ἔκτασις ἀρχαίου τείχους ἐξ ὀγκολίθων ἀξέστων, οἵτινες περιβάλλουν τὰ ἐρείπια ἀρχαίας ἀκροπόλεως, προϊστορικῆς, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ εὑρισκομένης. Ἴχνη νεωτέρων οἰκοδομημάτων κεῖνται καὶ ἐπὶ ἄλλης θέσεως τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, καλουμένης *Μεντζαῶνα*, ἔνθα καὶ ναΐσκος τοῦ προφήτου Ἠλία. Ὁ λιμὴν τῶν ἀρχαίων Πρόννων ἦτο εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν *Πόρος*, ἡ ὁποία χρησιμεύει καὶ μέχρι σήμερον ὡς λιμὴν εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Γ. Δ

—Κάστρο τῆς Ὡριᾶς βλ. *Ὡριᾶς* Κάστρο.

— Κάστρο (Castro) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΝΑ ἐσχατιᾶς τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου (πλάτ. 40°00′ Β, μήκ. 18°26′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfù), σχηματιζόμενος εἰς 12 μίλ. Β τοῦ ἀκρωτηρίου Σάντα Μαρία ντὲ Λέουκα (ἀρχ. Ἰαπυγία ἄκρα) ὑπὸ τῆς γλώσσης Μουγκουρῶνε. Σ. Ε. Λ.

— Κάστρο Οὐρντιάλες (Castro Urdiales) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ Παλαιᾷ Καστίλλῃ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 11.286. Κεῖται παρὰ τὸν Βισκαϊκὸν κόλπον καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Σαντάντερ - Σὰν Σεμπαστιάνο καὶ ἔχει παλαιὸν ὀχυρὸν φρούριον. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου καὶ χαλκοῦ. Ἐξάγει μεταλλεύματα, ἰχθῦς, ξυλείαν καὶ οἴνους. Ἔχει παλαιὰ καὶ νεώτερα ὡραῖα κτίρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: τὸ δημαρχεῖον, τὸ ἄσυλον Σάντο Ροζάριο καὶ ἡ μητρόπολις. Μ.Δ.Β.

— Κάστρο ντὲλ Ρίο (Castro del Rio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν Ἀνδαλουσίᾳ παρὰ τὸν ποταμὸν Γκουανταχόθ, ἀπέχουσα 27 χλμ. ΝΑ τῆς Κόρδοβας. Κάτ. 11.930. Παράγει σιτηρά, λίνον, κάνναβιν, ὀπώρας, λαχανικά, οἶνον, ἔλαιον, μέταξαν καὶ μέλι. Ἔχει ἀσβεστοποιεῖα, γυψοπλαστικὴν καὶ ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἔχει ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου καὶ τειχῶν καὶ φυλακῶν, ἐν ᾗ λέγεται ὅτι ἐφυλακίσθη ὁ Θερβαντές. Μ. Δ. Β.

Κάστρο (Ines de Castro), *Ἰνὲς ντὲ* — βλ. λ. *Ἰνὲς* ντὲ Κάστρο.

— Κάστρο (Castro), ***Κυπριανός***. Πολιτικὸς τῆς Βενεζουέλας, γεννηθεὶς παρὰ τὸ Σὰν Ἀντώνιο ἐκ γονέων Ἰνδοῦ καὶ Νοτιοαμερικανίδος τῷ 1862. Ἐκλεγεὶς γερουσιαστής, ὑπεστήριξε τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας Παλάτσιο, ἀνατραπέντα τῷ 1892 Κατὰ τὸ 1899 ἡγήθη ἐπιτυχῶς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ προέδρου Ἰγνατίου Ἀντράντε, τούτου δὲ δραπετεύσαντος, εἰσῆλθεν εἰς Καράκας, ἀνακηρυχθεὶς δικτάτωρ. Τῷ 1901 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἐπανεκλεγεὶς τῷ 1906 σχεδὸν διὰ παμψηφίας μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀνορθωτοῦ τῆς Βενεζουέλας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προεδρίας του ὁ Κάστρο ἦλθεν εἰς προστριβὰς πρὸς τὰς κυβερνήσεις τῆς Γερμανίας, Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας διὰ ζητήματα οἰκονομικά, κατὰ τὴν ἀπουσίαν του δὲ εἰς Εὐρώπην (1908) ὁ ἀντιπρόεδρος Γκόμες, ἀκολουθήσας διαλλακτικὴν πολιτικήν, προσεπάθησε καὶ ἐπέτυχε ν' ἀποκαταστήσῃ ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῶν δυνάμεων, αἵτινες τὸν ἐβοήθησαν ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἀρχήν. Ὅταν ὁ Κάστρο ἐπέστρεψε, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποβιβασθῇ εἰς κανένα λιμένα τῶν Δ. Ἰνδιῶν, οὔτε νὰ εἰσέλθῃ εἰς Βενεζουέλαν δι' οἱασδήποτε χώρας τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ὑποχρεωθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Δ. Ε. Δ.

—Κάστρο Castro), ***Λέων***. Ἱσπανὸς ἑλληνιστὴς καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1586. Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σαλαμάγκας σπουδάσας τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν θεολογίαν, ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς θεολογίας καὶ ἐφημέριος ἐν Βαλλαδολίδῳ. Δεινὸς ἑλληνιστής, ἀντικρούων τὸν ἀνατολιστὴν Arias Montano, ὑπεστήριξεν, ὅτι τὸ κείμενον τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τῆς λατινικῆς μεταφράσεως (Vulgata) εἶναι ὑπέρτερον τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς Π. Διαθήκης, δημοσιεύσας τῷ 1585 ἐν Σαλαμάγκᾳ τὸ ἔργον του «Apologeticus pro lectione apostolica et evangelica, pro Vulgata D. Hieronymi» κλπ. Ἔγραψε πρὸς τούτοις ὑπομνήματα εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν (Σαλαμάγκα 1570, εἰς τὸν προφήτην Ὠσηὲ (Σαλαμάγκα 1586) καὶ τινας ἄλλας πραγματείας εἰς τὴν Π. Διαθήκην ἀναφερομένας. Ε. Γ. Π.

— Κάστρο ὕ Μπέλλβις (Castro y Bellvis), ***Γυλιέλμος***. Ἱσπανὸς δραματικὸς καὶ ποιητής, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς ἐποχῆς του (1564—1626). Ἐξ ἐνδόξου τῆς Βαλεντίας καταγόμενος οἰκογενείας, ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ. Παραιτηθεὶς τοῦ στρατοῦ, ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, καὶ εἰς τὴν δραματικὴν τοιαύτην, διακριθεὶς μεταξὺ τῶν συγχρόνων του ποιητῶν. Ὁ Λόπε δὲ Βέγκα ἐν τῇ «Ἀπόλλωνος δάφνῃ» του ἐξαίρει διὰ τοῦ κολακευτικωτέρου τρόπου τὸ δραματικὸν τάλαντόν του. Ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔργα, ἐξ ὧν εἴκοσι τέσσαρα ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βαλεντίᾳ ἀπὸ τοῦ 1621—1625. Ὡς ἐπιτυχέστερα μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρονται τά: «Los Mal Casados de Valencia», ἐν ᾧ λέγεται ὅτι ἀπεικόνισε τὸν ἑαυτόν του, «La Fuerza de la costumbre», θεωρούμενον ὡς τὸ περιεργότερον τῶν ἔργων του, «El Perfecto Caballero», καὶ τὰ «Κατορθώματα τοῦ Σίδ», ἐξ οὗ ὁ Πέτρος Κορνήλιος ἐδανείσθη τὴν ὡραιοτέραν του τραγῳδίαν, τὸν «Σίδ». Ὁ Κάστρο, μεθ' ὅλας τὰς θεατρικὰς ἐπιτυχίας του, ἀπέθανε πάμπτωχος. Ν. Ι. Λ.

— Κάστρο (Castro), ***Χριστόφορος***. Ἱσπανὸς Ἰησουΐτης (1551—1615). Τῷ 1569 εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν ἐχρημάτισεν ἑρμηνευτὴς τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐν Ἀλκάλᾳ καὶ Σαλαμάγκᾳ

Digitized by Google

καὶ διευθυντὴς τοῦ κολλεγίου τοῦ Τολέδου. Εἰς τὴν Π. Διαθήκην ἰδίως ἀσχοληθείς, ἐξέδωκεν ὑπομνήματα εἰς Ἱερεμίαν καὶ Βαρούχ (Παρίσιοι, 1609), εἰς τὴν Σοφίαν Σολομῶντος (Λυὼν 1613) καὶ εἰς τοὺς δώδεκα προφήτας (Λυὼν 1615, Μαγεντία 1616, Anvers 1619). Ε. Γ. Π.

Καστροβίλλαρι (Castrovillari) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 9.950. Παράγει κυρίως ὀπώρας, οἶνον καὶ ἔλαιον. Ἀπέχει 17 χλμ. ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Σπετσάνο - Καστροβίλλαρι. Ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία ἔχει ἐπιφάνειαν 2.232 τ. χλμ. καὶ 130.000 κατ., μετὰ 41 κοινοτήτων. Μ. Δ. Β.

καστροκτισία (ἡ)· μεσαιων., κτίσις, οἰκοδόμησις φρουρίου (μία τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν).

κάστρον (τὸ) /*Ἐγκυκλ.*/. Ἐλέγετο *κάστρον* (ἐκ τοῦ λατιν. castrum) ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ φρούριον, ἤτοι τὰ τείχη τὰ περιβάλλοντα πόλιν τινὰ ἢ κώμην. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὅπως καὶ κατὰ τὰς ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς, ὅλαι αἱ πόλεις περιεβάλλοντο ὑπὸ τειχῶν, ἦσαν δηλαδὴ κάστρα, ἀλλὰ πλὴν τούτων ὑπῆρχον ἄπειρα μικρότερα, ἐπί τε τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας, χρησιμεύοντα εἴτε ὡς στηρίγματα ἀμύνης σπουδαίων στρατηγικῶν σημείων (γεφυρῶν, αὐχένων, φαράγγων κλ.), εἴτε ὡς καταφύγια τῶν πληθυσμῶν καὶ τῶν ποιμνίων αὐτῶν ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὰ μὲν μεγάλα φρούρια, τὰ περιβάλλοντα ἰδίως τὰς πόλεις, ἐλέγοντο *κάστρα*, τὰ δὲ λοιπά, μικρότερα τῶν πρώτων, ἐλέγοντο *καστέλλια*. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ ἐκτίζοντο κατὰ διάφορα μεγέθη, ἐκ τούτου δὲ συνεχέοντο μεταξύ των.

Ὅπως οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ὠχυρωμένον δι' απείρων κάστρων καὶ καστελλίων τὸ μέτωπον τοῦ ποταμοῦ Ρήνου, οὕτω καὶ οἱ Βυζαντινοὶ διωργάνωσαν ἀμυντικῶς ἅπαντα τὰ μέτωπα τῆς αὐτοκρατορίας των. Ὁ Ἰουστινιανὸς Α' (527—565), θέλων νὰ καταστήσῃ τὸν Δούναβιν «πρόβολον ἰσχυρὸν πάσης Εὐρώπης» (δηλαδὴ τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ ἐπαρχιῶν), ἀνήγειρεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ, πλὴν τῶν ὑπαρχόντων, ἕτερα 51 κάστρα, πλεῖστα δὲ ἄλλα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Μοισίας (τῆς νῦν Βουλγαρίας), ἐν Θράκῃ καὶ ἐπὶ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου (Καλλιπόλεως). Πλεῖστα ὡσαύτως κάστρα ἀνήγειρε διὰ τὴν προστασίαν τῶν δυτικωτέρων ἐπαρχιῶν: Μακεδονίας, Ἠπείρου, Ἀλβανίας. Ἐν μόνῃ τῇ Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἀνήγειρε 56 νέα κάστρα καὶ ἐπεσκεύασεν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν παλαιά. Ὁμοίως ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Πελοπόννησον ἠρκέσθη εἰς τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀνανεώσας τὰ πολλαχοῦ κατεστραμμένα τείχη αὐτοῦ. Ἀναλόγως ὠχύρωσε, διὰ τῆς ἀνεγέρσεως νέων κάστρων καὶ διὰ τῆς ἐπισκευῆς παλαιῶν, τὰ ἄλλα τῆς αὐτοκρατορίας μέτωπα, δηλαδὴ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ, τὰ ἐν Ἀφρικῇ (Λιβύης καὶ Αἰγύπτου), τὰ ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ, τὰ τοῦ Καυκάσου, τὰ ἐν Ρωσίᾳ (Ταυρικῆς χερσονήσου). Ἀλλὰ κυρίως πολυάριθμα κάστρα ὑπῆρχον εἰς τὸ μέτωπον Μεσοποταμίας. Τὸν τομέα τοῦτον (περιμάχητον διὰ τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ καὶ διότι διήρχοντο δι' αὐτοῦ αἱ μεγάλαι ὁδοὶ αἱ προσφορώτεραι διὰ τὰς ἑκατέρωθεν ἐπιδρομάς, αἱ ὁδοὶ δι' ὧν ἐπεκοινώνει ἡ Κιλικία καὶ ἡ Συρία μετὰ τῆς Περσίας), ἐπροστάτευον πέντε ἀλλεπάλληλοι γραμμαὶ ὀχυρῶν κάστρων. Ἅπασαι ἐπίσης αἱ πόλεις καὶ κῶμαι, καθὼς καὶ τὰ σπουδαῖα στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν μικρασιατικῶν ἐπαρχιῶν, ἀπὸ τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ Ἀμανοῦ μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξείνου, ἐπροστατεύοντο δι' ὀχυρῶν κάστρων. Ἐν τούτοις τὰ ἀπειράριθμα ἐκεῖνα κάστρα τοῦ τε μετώπου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἦσαν ἀνίσχυρα νὰ ἀναχαιτίζωσι τὰς ἐχθρικὰς ἐπιδρομάς, τὰς ὑπὸ πολυαρίθμων στιφῶν καὶ αἰφνιδιαστικῶς ἐπιχειρουμένας. Προορισμὸς αὐτῶν ἦτο νὰ χρησιμεύωσιν ὡς καταφύγια εἰς τοὺς πληθυσμοὺς καὶ τὰς ἀσθενεῖς, συνήθως, φρουράς, νὰ παρενοχλῶσι κατὰ τὸ δυνατὸν τοὺς ἐπιδρομεῖς, ν' ἀπασχολῶσι μέρος τῶν δυνάμεων τούτων καὶ τέλος νὰ παρέχωσι τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον εἰς τὰ ὄπισθεν στρατεύματα, ἵνα συγκεντρωθῶσι καὶ ἐπέλθωσιν ἰσχυρὰ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν εἰσβαλλόντων ἐχθρῶν.

Τὰ παραμεθόρια κάστρα ἐκτίζοντο ἐπὶ σημείων δεσποζόντων τῶν κυριωτέρων διαβάσεων ἢ ἐπισκοπούντων τὸ πέριξ ἔδαφος, γενικῶς δ' ἐπὶ θέσεων φύσει ὀχυρῶν. Τῶν παραθαλασσίων κάστρων τὰ τείχη ἔδει νὰ ἀπέχωσιν οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν 30 πήχεων (14 μέτρων) ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἵνα μὴ οἱ πολέμιοι «τὰς ναῦς πυργοποιήσαντες, εἶτα μηχαναῖς τισι χρώμενοι» προσβάλλωσιν εὐχερῶς αὐτά, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε ν' ἀπέχωσι καὶ πλέον τῶν 100 πήχεων (46 μέτρων), ἵνα οἱ πρὸ αὐτῶν ἀποβιβαζόμενοι ἐχθροὶ βάλλωνται ἀποτελεσματικῶς διὰ τῶν τόξων ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων. Γενικῶς τὸ πάχος τοῦ τείχους ἔδει νὰ ᾖ 5 πήχεων τοὐλάχιστον (2 μ., 30), τὸ δὲ ὕψος 20 πήχεων (9 μ. 20). Τὰ τείχη ἐπροστατεύοντο διὰ πολυαρίθμων πύργων (οἵτινες ἐλέγοντο καὶ καστέλλια), ἐξεχόντων τῆς γραμμῆς τῶν τειχῶν καὶ ὑψουμένων ἄνωθεν αὐτῶν. Οἱ πύργοι οὗτοι ἦσαν συνήθως τετράγωνοι ἢ ἑξάγωνοι, ἐσωτερικῶς δὲ κυκλικοί. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν τειχῶν ἐν γένει ἐσχηματίζοντο ἐπάλξεις. Μέχρις ὕψους 7 πήχεων (3 μ., 20) τὸ τεῖχος ἐκτίζετο δι' ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρων λίθων, καλῶς ἁρμοζομένων καὶ ἐχόντων τὸ μῆκος αὐτῶν κατὰ τὴν ἔννοιαν ταῦ βάθους τοῦ τείχους, ἵνα μὴ εὐκόλως διασείωνται ὑπὸ τῶν κριῶν ἢ διορύσσωνται ὑπὸ τῶν χελωνῶν.

Ἐνίοτε ἐκτίζοντο διπλᾶ τείχη, τουτέστιν ἔξωθεν τοῦ κυρίου τείχους, παραλλήλως πρὸς αὐτὸ καὶ εἰς ἀπόστασιν μέτρων τινῶν, ἐκτίζετο δεύτερον (χαμηλότερον τοῦ πρώτου) τὸ ὁποῖον ἐπροστατεύετο ὡσαύτως διὰ πύργων καὶ ἐπάλξεων. Ἔξωθι τοῦ δευτέρου τούτου τείχους ἐκτίζετο τὸ λεγόμενον *προτείχισμα*, ἤτοι τεῖχος χαμηλότερον, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο νὰ προστατεύῃ τὸ κύριον τεῖχος κατὰ τῶν κριῶν καὶ τῶν χελωνῶν τῶν πολιορκητῶν. Εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ τείχους καὶ τοῦ προτειχίσματος διάδρομον ἐτοποθετοῦντο οἱ καταφεύγοντες εἰς τὸ κάστρον, ἐν καιρῷ ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, πληθυσμοὶ τῆς ὑπαίθρου, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ ἐπέρχεται μέγας ἐν τῇ πόλει συνωστισμός. Εἰς τοὺς πρόσφυγας τούτους ἀνετίθετο συνήθως καὶ ἡ ὑπεράσπισις τοῦ προτειχίσματος. Πέριξ τοῦ προτειχίσματος ἀνωρύσσετο ἡ περιφερειακὴ τάφρος, τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοὶ ἔλεγον *διώρυχα* καὶ *φόσσαν*. Τὸ πλάτος αὐτῆς ἔδει νὰ ᾖ 40 τοὐλάχιστον πήχεων (19—20 μέτρων), τὸ δὲ βάθος ἴσον ἢ κατά τι πλέον τῶν θεμελίων τῶν τειχῶν «ἵνα ὑπογείους τὰς ἐπιβουλὰς ποιεῖν ἐθέλοντες οἱ πολέμιοι, ἐπειδὰν τὴν διώρυχα φθάσωσιν, ἀνακαλυπτόμενοι διελέγχωνται». Μέρος τῶν ἐκ τῆς τάφρου λαμβανομένων γαιῶν ἐρρίπτετο μεταξὺ τοῦ προτειχίσματος καὶ τείχους, ἵνα «οἱ ἐκεῖθεν ἀπομαχόμενοι διὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ εὖρος τοῦ τόπου ἐπιτηδειότερον τῶν πολεμίων καταγωνίζωνται». Αἱ ὑπόλοιποι γαῖαι ἐτοποθετοῦντο πέραν τῆς τάφρου καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἐξωτερικοῦ χείλους αὐτῆς. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀμύνης τῆς τάφρου κατεσκεύαζον σκόλοπας ἐκ χονδρῶν ξύλων. Αἱ πύλαι τοῦ κάστρου (ἐκ παχυτάτης ἀγριοξυλείας ἐπενδεδυμένης διὰ σιδηρῶν ἢ χαλκῶν πλακῶν) ἐτοποθετοῦντο μεταξὺ τῶν πύργων, καὶ κυρίως κατὰ τὰς εἰσεχούσας γωνίας, «οὐχ ὁρωμένας τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' ὄπισθεν διαλανθανούσας». Μετὰ περισσῆς τέχνης κατεσκευάζοντο οἱ πύργοι (τὰ καστέλλια). Ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἔδει ν' ἀποτελῇ αὐτοτελές, οὕτως εἰπεῖν, ἔρυμα, μὲ ἰδιαιτέραν εἴσοδον ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς πόλεως καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἐπάλξεων τοῦ τείχους, καὶ τοῦτο ἵνα δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ ἐχθρὸς κατώρθου εἴτε νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν τειχῶν, εἴτε νὰ εἰσχωρήσῃ, διὰ ρήγματος ἢ δι' ὑπονόμου, ἐντὸς τῆς πόλεως. Συμπλήρωμα ἀπαραίτητον παντὸς κάστρου ἦσαν αἱ δεξαμεναὶ καὶ αἱ ἀποθῆκαι τροφῶν καὶ ἐφοδίων, καθὼς καὶ αἱ πολεμικαὶ μηχαναί.

Τὰ στρατεύματα τὰ ἐπιπεφορτισμένα εἰδικῶς τὴν φρούρησιν τῶν κάστρων ἐλέγοντο *καστρήνσιοι* καὶ *καστελλιανοὶ* καὶ *τζάκωνες*, ὁ δὲ φρούραρχος ἐλέγετο *προκαθήμενος τοῦ κάστρου* ἢ *καστροφύλαξ* ἢ *καστελλᾶνος*. Ἡ ἐπίβλεψις τῶν κάστρων ἐν γένει καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν ἀπαιτουμένων ἐπισκευῶν ἐγίνετο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ θέματος διὰ τοῦ εἰδικοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιτελείου του, τοῦ λεγομένου *δομεστίκου τῶν τειχέων*. Οὗτος ἐπιθεωρῶν συνεχῶς αὐτά, ἐβεβαιοῦτο περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ διέτασσε τὰς ἀναγκαίας ἐπισκευάς, αἱ δαπάναι τῶν ὁποίων ἐξησφαλίζοντο ὑπὸ τοῦ νόμου, ὁρίζοντος ὅπως «εἰς ἀνανέωσιν τῶν τειχῶν τὸ τρίτον μέρος τῆς πολιτικῆς προσόδου» ἀναλίσκηται. Αὐστηρότατοι νόμοι ἐπροστάτευον τὸ ἄθικτον καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῶν τειχῶν, ἅτινα κατελέγοντο μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων «θείου δικαίου, ὡς ἐμψύχων καὶ ἀψύχων φυλακτικά». Ὁ διατρυπῶν τὸ τεῖχος, «ἢ βάρος ἐπιθείς, ἢ συνάπτων ὀσπίτιον, ἢ ἀναβαίνων καὶ ἐξερχόμενος δι' αὐτοῦ καὶ μὴ διὰ τῆς πόρτης» ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου, ὁ δὲ ὑπερπηδῶν τὴν τάφρον στρατιωτικὸς ἀπεβάλλετο ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ.

Εἰς τὰ ἀπειράριθμα βυζαντινὰ κάστρα προσετέθησαν καὶ ἄλλα εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἐπί τε τῆς στερεᾶς καὶ ἐπὶ τῶν νήσων, ὑπὸ τῶν διαφόρων κατακτητῶν. Τὰ πλεῖστα τούτων σῴζονται, ἄλλων δὲ διατηρεῖται τὸ ὄνομα μόνον. Ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν χωρία ἐν Ἑλλάδι φέρουσι τὸ ὄνομα *Κάστρον* ἢ *Καστρὶ* ἢ *Καστράκι* ἢ *Καστέλλι* ἢ *Κάστελλος* ἢ *Πύργος* ἢ *Καταφύγι* ἢ *Παλιόκαστρον*, *Σιδηρόκαστρον*, *Ἀγγελόκαστρον* κλπ. Ὁμοίως ἄπειροι τοποθεσίαι φέρουσι τὰ ὀνόματα ταῦτα.

Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Κάστρον /*Γεωγρ.*/· βλ. *Κάστρο*.

Κάστρον ***Ἰνουΐ*** (Castrum Inui) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Ἰνουΐ* Κάστρον.

Καστρονήσια /*Γεωγρ.*/. Ζεῦγος νησίδων, αἵτινες εἶναι ἀποσπάσματα τῆς Β. τῆς νήσου *Σκιάθου* ἐσχατιᾶς (πλάτ. 39°12'50'', μῆκ. 23°28'50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels). Ἀν. αὐτῶν ὁ ὅρμος *Κάστρο*. Σ. Ε. Λ.

Κάστροπ ***Ράουξελ*** (Castrop Rauxel) /*Γεωγρ.*/. Γερμανικὴ πόλις τῆς Βεστφαλίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ντόρμπιντ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντόρμπιντ - Χέρνε. Κάτ. 52.769 (1925). Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα, ἀκμαίαν χημικὴν βιομηχανίαν, ἀλευρομύλους, μεγάλα πριονιστήρια καὶ ξυλουργικὰ ἐργοστάσια. Ἡ πόλις ἐτριπλασιάσθη εἰς πληθυσμὸν τῷ 1926 δι' ἑνώσεως μετὰ τῶν κοινοτήτων Ράουξελ, Μπλάντενορστ, Χάμπιγκορστ, Ἴκερν καὶ Μπεβιγκχάουζεν. Θ. Κ.

Καστροεάλε (Castroreale) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς ἀπόστασιν 53 χλμ. ἀπὸ τῆς Μεσσήνης, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Παλέρμου-Μεσσήνης. Κάτοικοι 10.200. Ἔχει φρούριον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Παράγει οἴνους καὶ ἔλαιον. Ἔχει πολλοὺς ναοὺς μὲ σημαντικὰ ἔργα τέχνης, ἰδίως ἐν τῷ καθεδρικῷ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Παρ' αὐτήν, ἐν τῇ θέσει «Πύργος», ὑπάρχει ἀρχαῖον ἑλληνικὸν νεκροταφεῖον καὶ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀρτεμισίας, τῆς ὁποίας σῴζονται τμήματα τοῦ τείχους. Ἔχει θερμοπηγὰς θειούχους καὶ σιδηρούχους, συχναζομένας ὑπὸ πολλῶν πασχόντων ἐκ παραλύσεως καὶ ἀρθριτισμῶν. Μ. Δ. Β.

Καστροσυκιὰ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Καναλίων τῆς ἐπαρχίας Πρεβέζης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 234.

—**Καστροσυκιὰ** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἐπίσημον τοῦ Ἰονίου ἀκρωτήριον χθαμαλόν, Β. κέρας τοῦ κόλπου τῆς Νικοπόλεως (πλάτ. 39° 05' 25'' Β., μῆκ. 20°39'10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Corfù channels and adjacent coasts from cape Kiephali to Castrosykia point. Ἐγγύτερον γνωστὸν σημεῖον, ἐκ τῶν ἀρχαίων γεωγραφικῶν περιγραφῶν (*Στράβ.* Teubner Z, κεφ. 324). Σ. Ε. Λ.

Καστροτζιοβάννι (Castrogiovanni) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νέου νομοῦ, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κατάνης - Παλέρμου, ἐπὶ κωνικοῦ ὄρους εἰς ὕψος 997 μ. Κάτ. 26.000. Ἔχει ἀκρόπολιν κτισθεῖσαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου ναοῦ τῆς Δήμητρος. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν μετὰ σημαντικῶν ἔργων τέχνης καὶ ἐπιχρύσου προσκυνηταρίου, μουσεῖον, βιβλιοθήκην καὶ πρακτικὸν λύκειον. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ὀρυχεῖα ἅλατος καὶ θείου. Περιστοιχίζεται ὑπὸ περιφερειακῆς ὁδοῦ. Ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως *Ἔννα*. Ἡ πόλις κατείχετο ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀπὸ τοῦ 859—1087 καὶ ἐκαλεῖτο ὑπ' αὐτῶν *Κάσρ Ἰάννι*, ἐξ οὗ προῆλθε τὸ σημερινὸν ὄνομα. Οἱ Σαρακηνοὶ ἅμα καταλαβόντες τὴν πόλιν ἀπήγαγον ἁπάσας τὰς ἐν αὐτῇ γυναῖκας εἰς Βαγδάτην. Τῷ 1087 ἐλεηλάτησαν αὐτὴν οἱ Νορμανδοί.

Ὁ νομὸς ἐσχηματίσθη τῷ 1927 ἐκ τμημάτων τοῦ νομοῦ τῆς Κατάνης καὶ τῆς Καλτανισσέττας καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 2.553 τ. χλμ. μετὰ 260.143 κατοίκων. Μ. Δ. Β.

Καστροτορνέζε /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ κατὰ ναυτικοὺς ὀνομασία τῆς ἀκτῆς (Ἀνδραβίδας) τῆς τερματιζούσης πρὸς δυσμὰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐχούσης παράπλουν $8^{1}/_{2}$ μιλ. μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Λύντσι* ἢ *Τρυπητὴ* πρὸς Ν καὶ *Χελωνάτας* (ταν. *Γλαρέντζα*) πρὸς Β. Ὀνομάζεται δ' οὕτως ἀπὸ τοῦ ὀλίγον (3 χλμ.) ἔνδον τοῦ μέσου τῆς φραγκικοῦ φρουρίου *Κάστρο Τορνέζε* (*Χλεμούντζι*), λόγῳ τοῦ ὁποίου (πλάτ. 37° 53' 40'' Β, μῆκ. 21° 08' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: Castro Tornese to Venetico) ἅμα τῇ ἕῳ ἐκλαμβάνεται αὕτη ὡς νῆσος, δυναμένη καὶ νὰ συγχυσθῇ πρὸς τὴν Ζάκυνθον. Σ. Ε. Λ.

Κάστρου (de Castro), ***Ἄλβαρο***. Πορτογάλος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικός, θανὼν τῷ 1928. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις, δι' ὧν ἀνετράπησαν αἱ δικτατορίαι τῶν Πιμέντα ντὲ Κάστρου (1915) καὶ Σιδίνιο Πάες (1918), τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ 1920 ἐγένετο πρωθυπουργὸς διά τινας ἡμέρας, ἀνελθὼν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1923. Παρῃτήθη τῷ 1924 καὶ ἀκολούθως κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν, ἀνακληθεὶς ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Δ. Σ. Δ.

—**Κάστρου** (Castro), ***Εὐγένιος***. Πορτογάλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1869. Θεωρεῖται εἷς τῶν σπουδαιοτέρων νεολατίνων ποιητῶν, καίτοι δέ τινα τῶν ἔργων του ἐνθυμίζουν τοὺς διδασκάλους τῆς συμβολικῆς σχολῆς τῆς Γαλλίας, ἐν τούτοις φέρουν τὴν σφραγῖδα ἐξαιρετικῆς προσωπικότητος καὶ ἐν τῷ συνόλῳ των προδίδουν ἔκτακτον πρωτοτυπίαν. Βαθὺς γνώστης τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, διωρίσθη καθηγητὴς αὐτῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς γενετείρας του Κοΐμβρας. Ἐξέδωκε πλεῖστα ποιητικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι: «Τραγούδια τοῦ Ἀπριλίου» (1884), «Ἰησοῦς ἐν Ναζαρὲτ» (1885), «Θλιβεραὶ ὧραι» (1888),

Digitized by Google

«Ὧραι» (1891), «Βελκὶς» (1891), «Τειρεσίας» (1895), «Σαλώμη καὶ ἄλλα ποιήματα» (1896), «Ὁ δακτύλιος τοῦ Πολυκράτους» (1907), «Εἰς τὴν πηγὴν τοῦ Σατύρου καὶ ἄλλα ποιήματα» (1908), «Ποιήματα τοῦ Γκαῖτε» (1909), «Ὁ ἄσωτος υἱὸς» (1910). Ὁ Κάστρου θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν συγχρόνων Πορτογάλων ποιητῶν. Δ. Σ. Δ.

—**Κάστρου** (Castro), *Ἰωάννης*. Πορτογάλος στρατιωτικός, πολιτικὸς καὶ θαλασσοπόρος (1500—1548). Ἀφωσιώθη ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὸν στρατόν, χωρὶς νὰ παραμελῇ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα, εἶχε δὲ ὡς διδάσκαλον τὸν περίφημον Πέτρον Νούνιεθ. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν ἐπολέμησεν ἐν Τύνιδι ὑπὸ τὸν Κάρολον τὸν Ε΄, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Συνοδεύσας κατόπιν τὸν θεῖόν του διοικητὴν τῶν Ἰνδιῶν Γκαρθία ντὲ Νορόνα εἰς τὰς Ἰνδίας διεκρίθη εἰς τὰς ἐκεῖ μάχας, τῷ δὲ 1546 διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν, καταγαγὼν νέας νίκας καὶ αὐξήσας σημαντικῶς τὰς πορτογαλικὰς κτήσεις. Ἕνεκα δὲ τῆς καλῆς διοικήσεώς του κατέστη δημοφιλέστατος. Ὁ ποιητὴς Καμόενς ἐξύμνησεν αὐτὸν εἰς τὰ ἔργα του ὡς ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ἡρώων τῆς Πορτογαλίας. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ σορός του μετεφέρθη εἰς τὴν Λισσαβῶνα καὶ ἐτέθη ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς μνημείου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μπεμφίκα. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ὁδηγὸν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης», «Ὁδηγὸν τῶν ἀκτῶν τῶν Ἰνδιῶν» καὶ «Ὁδηγὸν ἀπὸ Λισσαβῶνος εἰς Γκόα». Συνέταξεν ἐπίσης καὶ χάρτας. Μ. Δ. Β.

Καστρούγγαινα */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δραγωγίου τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 148.

Καστρούλι */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς Κύπρου (πλάτ. 35°18′½ Β, μῆκ. 34°01′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Φαμαγούστας (Ἀμμοχώστου), δυτικὸν κέρας τοῦ ὅρμου *Γαστριά*. Σ. Ε. Λ.

Καστροῦτσι (Castrucci), *Πέτρος*. Ἰταλὸς βιολιστὴς (1689—1715), μαθητὴς τοῦ Κορέλλι, ζήσας τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του ἐν Λονδίνῳ. Εἶχεν ἀποκτήσει πρόσκαιρον φήμην διὰ τὴν δεξιοτεχνίαν του ἐπὶ τῆς βιολέττα μαρίνα, ὀργάνου ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθέντος, ὅπερ εἰσήγαγε καὶ ὁ Χαῖνδελ εἰς δύο του μελοδράματα («Orlando» καὶ «Sosarme»). Ὁ Καστροῦτσι ἔγραψεν ἐπίσης σονάτας διὰ βιολίον μετὰ συνεχοῦς βασίμου, καὶ 12 «Concerti grossi». Γ. Σ.

Καστρούτσιο *Καστρακάνι* (Castruccio Castracani). Ἰταλὸς πολεμιστής, ἀρχηγὸς τῶν Γιβελίνων (1281—1328). Κατήγετο ἐκ Λούκκας, ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰντελμινέλλι καὶ ἐγένετο ὀνομαστὸς ἐκ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ κατὰ τῶν Γουέλφων. Μετὰ τὴν κατίσχυσιν αὐτῶν ἐν Λούκκᾳ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, προγραφείς, καὶ σχηματίσας σῶμα μισθοφόρων προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του τῷ 1303 εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον τὸν Δ΄. Τῷ 1313 προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἄρχοντος τῆς Πίζης Οὐγκουτσιόνε, τὸν ὁποῖον ἐβοήθησεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Λούκκας, τῆς ὁποίας βραδύτερον ἐγένετο ἀπόλυτος κύριος, ἐκδιώξας τὸν Οὐγκουτσιόνε. Ταχθεὶς κατόπιν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Φρειδερίκου τῆς Αὐστρίας, ὠνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ ἀντιβασιλεὺς τῆς Λούκκας καὶ μέρους τῆς Τοσκάνης. Ἕνεκα τούτου ἐνεπλάκη εἰς σφοδροὺς ἀγῶνας πρὸς τὴν Φλωρεντίαν, τῆς ὁποίας ἐν τέλει τὰ στρατεύματα κατενίκησε τῷ 1325 παρὰ τὸ Ἀλτοπάσιο. Τῷ 1327 ἐβοήθησε τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Διαφωνήσας κατόπιν μετ' αὐτοῦ ἀπέθανεν αἰφνιδίως, ἀφήσας εἰς τοὺς υἱούς του τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενα ἐδάφη, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ὅμως βραδύτερον ὁ Λουδοβῖκος ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτῶν. Μ. Δ. Β.

καστροφύλαξ (ὁ)· βλ. λ. *καστρήνσιος*.

Καστώ, ἢ **Κασθώ**. Βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου· βλ. *Κασθώ*.

Καστωλὸς (ἡ) */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Λυδίας ἐπὶ τοῦ καλουμένου «Καστωλοῦ πεδίου». Παλαιότατα φαίνεται ὅτι κατῳκεῖτο ὑπὸ Δωριέων, διότι *Καστωλοὺς* οἱ Λυδοὶ ἀπεκάλουν τοὺς Δωριεῖς, εἰς μεταγενεστέρους δὲ χρόνους περιέπεσεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Φιλαδελφείας. Τοποθετεῖται παρὰ τὸ νῦν *Μπεμπεκλί*, κατὰ τὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Μπεσκαγιὰ-Ντὰγ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Σιγκὶστ-Τσάϊ διαβρεχομένης περιοχῆς. Ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως θεωρεῖται προελληνική, σχετιζομένη ὑπὸ τοῦ Φὶκ πρὸς τὴν λέξιν Κασταλία.

—**Καστωλοῦ** *πεδίον* */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ περὶ τὴν Καστωλὸν περιοχή, ταυτιζομένη πρὸς τὸ σημερινὸν πεδίον *Μπουρκσὰκ-Ὀβασσί*, τὸ διαβρεχόμενον ὑπὸ τοῦ Μπεμπεκλὶ-Ντερεσί, Ν. παραποτάμου τοῦ Γιεντὶς-τσάϊ. —Π.

κάστωρ, —*ορος* (ὁ) (Castor) */Ζωολ./*. Γένος θηλαστικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καστοριδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη νῦν ζῶντα, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *κάστωρ ὁ κοινὸς* (Castor fiber). Οὗτος ἔχει μῆκος περίπου 130 ἑκατοστομ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ῥύγχους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς. Τὸ τρίχωμά του εἶναι πτιλῶδες, λεπτότατον καὶ στιλπνόν. Εἶναι τὸ μόνον ζῷον ἐκ τῶν τετραπόδων, ὅπερ ἔχει τὴν οὐρὰν κεκαλυμμένην ὑπὸ φολίδων. Ζῇ περὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ σήμερον σχεδὸν τελείως ἔχει ἐξαφανισθῇ ἐκ τῆς Εὐρώπης. Ἀπαντῶσιν ἐλάχιστοι καὶ μονήρως ζῶντες κάστορες εἴς τινας νησῖδας τοῦ Ῥήνου καὶ εἴς τινα μέρη τῆς Γερμανίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς ἢ συμβολὰς ποταμῶν τινων. Ἐν Σιβηρίᾳ ἀπαντῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας. Περιεργότατος εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον οἱ κάστορες κατασκευάζουν τὰς φωλεάς των, τὰς ὁποίας κτίζουσι παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, χρησιμοποιοῦντες κορμοὺς καὶ κλάδους δένδρων, λίθους καὶ πηλόν, προσηρμοσμένα μὲ μοναδικὴν ἀριστοτεχνίαν. Ἕτερον εἶδος ἢ μᾶλλον ποικιλία τοῦ πρώτου θεωρεῖται ὁ *κάστωρ ὁ καναδικὸς* (Castor canadensis), ὅστις ἔχει φαιὸν χρῶμα, σκοτεινότερον κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὸν σῶμα.

Κάστορες.

Ἐν Σιβηρίᾳ καὶ Ἀμερικῇ διενεργοῦσιν εἰς εὐρυτάτην κλίμακα τὸ κυνήγιον τοῦ κάστορος, λόγῳ τοῦ πολυτίμου δέρματός του, ὅπερ ποικίλως χρησιμοποιοῦσιν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ κυρίως ἐν τῇ πιλοποιίᾳ πρὸς κατασκευὴν τῶν γνωστῶν πιλημάτων ὑπὸ τὸ ὄνομα καστόρινα. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζωολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα τοῦ γένους τούτου εὑρίσκονται τὸ πρῶτον ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ, εἰς δὲ τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἀπὸ τῆς πλειστοκαίνου. Γ. Κ. Γ.

κάστωρ (ὁ) (Castor) *[Ὀρυκτολ.]* ὀρυκτόν· βλ. *πεταλίτης*.

Κάστωρ *[Μυθολ.]*. Ὁ ἕτερος τῶν Διοσκούρων, ὁ «ἱππόδαμος Κάστωρ», ὁ θνητὸς (κατά τινα τῶν μύθων), ὡς γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Τυνδάρεω καὶ τῆς Λήδας, καταστὰς ὅμως ἡμιαθάνατος κατὰ παράκλησιν τοῦ φιλοστόργου διδύμου ἀδελφοῦ του Πολυδεύκους, γεννηθέντος ἀθανάτου, πρὸς τὸν πατέρα του Δία, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ Λήδα εἶχεν ἑνωθῇ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἑνωθῇ καὶ μετὰ τοῦ Τυνδάρεω. Καταστάντες ἰσότιμοι καὶ ἰσοδύναμοι οἱ δίδυμοι ἀδελφοὶ διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Πολυδεύκους νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς ἡμιαθάνατος καὶ γενόμενοι «ἑτερήμεροι», ζῶντες δηλαδὴ καὶ ἀποθνῄσκοντες ἐναλλάξ, ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἕκαστος, εἶχον κοινοὺς τοὺς ἄθλους καὶ κοινὴν τὴν λατρείαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, συνήθως δέ, μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἱππευτικῆς δεξιότητος τοῦ Κάστορος καὶ εἰς τὸν Πολυδεύκη (παρ' Ὁμήρῳ εἶναι οὗτος ὁ πὺξ ἀγαθός), δὲν διέφερον ἀλλήλων τὴν μορφὴν καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἀπεικονιζόμενοι ἀμφότεροι ἔφιπποι, ἢ ὄρθιοι παρ' ἀλλήλους καὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν δοράτων των κ. ο. κ. (βλ. καὶ λ. *Διόσκουροι*). Τὰ ἀμοιβαῖα φιλάδελφα αἰσθήματα τῶν Διοσκούρων, ὡς ἔπλασεν αὐτὰ ὁ ἀρχαῖος, ὡς προελέχθη, μῦθος, ἀπηθανάτισε καὶ ἡ ἀρχαία τέχνη. Χαριεστάτη εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τούτων εἰς μίαν ἐπὶ ἀμφορέως ἀγγειογραφίαν τοῦ Ἐξηκίου, ἔνθα ἀπεικονίζεται οἰκογενειακὴ τῶν Διοσκούρων σκηνὴ βαθυτάτου αἰσθήματος ἀγάπης. Τὸν ἐπιστρέψαντα ἐκ θήρας ἢ ἐκδρομῆς Κάστορα ὑποδέχονται ὁ Τυνδάρεως θωπεύων τὸν ἵππον του, ἡ Λήδα προσφέρουσα εἰς αὐτὸν ἄνθος, ὁ Πολυδεύκης παίζων μὲ τὸν κύνα του καὶ ὁ μικρὸς τῆς οἰκογενείας ὑπηρέτης, προσκομίζων τὰ χρειώδη διὰ τὸ λουτρὸν τοῦ νεοαφιχθέντος κυρίου του. ΚΑΨ

Κάστωρ */Ἀστρον./*. Εἷς ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν *Διδύμων* (βλ. λ.). Φέρεται εἰς τοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς καταλόγους ἀστέρων ὡς α Διδύμων, ἐνῷ δὲ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ φαίνεται ἁπλοῦς, διὰ τηλεσκοπίου, ἔστω καὶ μικρᾶς ἐντάσεως, ἀναλύεται εἰς δύο ἀστέρας χρώματος λευκοπρασίνου, ὧν ὁ εἷς εἶναι μεγέθους 2,0 καὶ ὁ ἕτερος 2,9. Ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν φασματοσκοπικῶν παρατηρήσεων, ἑκάτερος τῶν ἀστέρων τοῦ ζεύγους τούτου εἶναι φασματοσκοπικῶς διπλοῦς. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸ ζεῦγος τοῦ Κάστορος δύο ἀστέρες $α_1$ καὶ $α_2$ Διδύμων ἀπέχουσιν ἀλλήλων περὶ τὰ 6″, συμπληροῦσι δὲ τὴν περιστροφήν των περὶ τὸ κοινὸν κέντρον βάρους τοῦ συστήματος ἐντὸς 346,8 ἐτῶν, ἐνῷ ἡ περίοδος τοῦ φασματοσκοπικοῦ ζεύγους $α_1$ Διδύμων ἀνέρχεται εἰς 2,93 ἡμέρας καὶ τοῦ $α_2$ Διδύμων εἰς 9,22 ἡμέρας.

Ἡ παράλλαξις τοῦ Κάστορος εὑρέθη ἴση πρὸς 0″,028, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ἡ ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασις τοῦ ἀστέρος τούτου ἀνέρχεται εἰς 116 ἔτη φωτός. Φασματοσκοπικῶς ἐξεταζόμενοι οἱ ἀστέρες τοῦ Κάστορος εἶναι τοῦ Σειριακοῦ τύπου A_0.

Εἰς ἀπόστασιν 73″ περίπου ἀπὸ τὸ σύστημα τοῦ Κάστορος ὑπάρχει συνοδὸς αὐτοῦ μεγέθους 9,0 καὶ φασματικοῦ τύπου M_0, ἔχων τὴν αὐτὴν ἰδίαν κίνησιν μετὰ τοῦ α Διδύμων καὶ στρεφόμενος περὶ τὸν λαμπρὸν διπλοῦν ἐντὸς περιόδου ἀνωτέρας τῶν 10 χιλιάδων ἐτῶν. Καὶ ὁ ἀστὴρ οὗτος, ὅστις εἶναι ὁρατὸς διὰ τηλεσκοπίου μετρίας ἐντάσεως, εἶναι φασματοσκοπικῶς διπλοῦς, ἤτοι τὸ ὅλον σύστημα τοῦ Κάστορος σύγκειται ἀπὸ ἓξ ἀστέρας. Σ. Π.

Κάστωρ (Castor), *Ἀντώνιος*. Ἀπελεύθερος τοῦ Μάρκ. Ἀντωνίου, ζήσας κατὰ τὴν Α΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα καὶ ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν βοτανικήν, περὶ ἧς ἔγραψεν ἴδιον βιβλίον. Ὁ Πλίνιος τιμᾷ τοῦτον ὅλως ἰδιαιτέρως (XXV, 5). ΑΡ. Π. Κ.

—**Κάστωρ** ὁ *Ῥόδιος*. Ῥήτωρ καὶ χρονικογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ῥόδῳ καὶ ζήσας περὶ τὸ 150 π. Χ. Συγχέεται πολλάκις πρὸς τὸν Γαλάτην Κάστορα, υἱὸν τοῦ Σαωκονδάρου, τὸν ἐπικαλούμενον Φιλορρώμαιον. Ὁ Ῥόδιος Κάστωρ συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἐσώθησαν εἰμὴ οἱ ἑξῆς τίτλοι, παραδοθέντες ὑπὸ τοῦ Σουΐδα: «Ἀναγραφὴ Βαβυλῶνος καὶ τῶν θαλασσοκρατησάντων» εἰς 2 βιβλ.). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἐπραγματεύετο περὶ τῶν διαφόρων λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο κατὰ καιροὺς διαδοχικῶς κυρίαρχοι ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ· «Χρονικὰ ἀγνοήματα», «Περὶ τῶν ἐπιχειρημάτων» (εἰς 5 ἢ 9 βιβλ.), «Περὶ πειθοῦς» (εἰς 2 βιβλ.). «Περὶ τοῦ Νείλου», «Τέχνη ῥητορική», «Περὶ μέτρων ῥητορικῶν». Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐσώθη, θεωρεῖται δὲ ὡς τμῆμα τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρονικὰ ἀγνοήματα» συγγράμματος. Ὁ Κάστωρ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαίων συγγραφέων χρονογραφιῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ξένων λαῶν, τῶν ἀκμασάντων κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχήν, ἤτοι τῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Λυδῶν καὶ Καρῶν. Τὰ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα ἀποσπάσματα περιελήφθησαν ὑπὸ C. Müller μετὰ τοῦ Ἡροδότου εἰς τὴν συλλογὴν Didot (1862). Ν. Α.

Κάστωρ, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *μάρτυς*, ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 18 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ μετὰ Ἀγαθαγγέλου ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 5 Νοεμβρίου. —3) Ὁ *ὅσιος*, ἑορταζόμενος τὴν 12 Αὐγούστου.

Ἐν δὲ τῷ ῥωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ πολιοῦχος τοῦ ἐν Γερμανίᾳ Coblentz ἱερεύς, ἱδρυτὴς μοναστηρίου, ἀποθανὼν τῷ 389 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 13 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας μετὰ Δωροθέας κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 28 Μαρτίου. —3) Ὁ μετὰ Στεφάνου ἐν Ταρσῷ ἐπίσης ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 27 Ἀπριλίου. —4) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Apt (Vaucluse) ἀποθανὼν τῷ 420 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 2 καὶ 25 Σεπτεμβρίου. —5) Ὁ ἐν Ἀφρικῇ μετὰ Βίκτωρος καὶ Ῥογατιανοῦ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 28 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Κάστωρ** *Λέων*. Βυζαντινός, ἀκμάσας ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας. Ἦτο γραμματεὺς ἐν τῷ παλατίῳ, μετὰ δὲ τὸν ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος φόνον τοῦ κουροπαλάτου Βάρδα, συνέταξε τὸν «τόμον» ἢ διαλαλιάν, τὴν ἐξαγγέλλουσαν εἰς τὸν λαὸν τὸ συντελεσθὲν κακούργημα. Μεταβαίνων τῷ 866 εἴς τινα μονήν, παρὰ τῇ Νικομηδείᾳ κειμένην, καὶ εὑρὼν φρέαρ τι πρὸ αὐτῆς, ηὐτοκτόνησε ῥιφθεὶς ἐντὸς αὐτοῦ. Μ. Ι. Γ.

Κασύελλα */Βυζαντ./*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων ἐν Δαρδανίᾳ, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

Κασύστης */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Λιμὴν τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῶν *Ἐρυθρῶν* (βλ. λ.), περὶ οὗ ὁ Στράβων (Teubner ΙΔ, κεφ. 645 § 32) ἀναφέρει

Digitized by Google

ὅτι ἔκειτο πρὸ τοῦ ἀκρωτηριάζοντος ὄρους *Κώρυκος* (βλ. λ.) καὶ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς *Ἐρυθρᾶς* (βλ. *Ἐρυθρᾶς* λιμὴν) κατὰ τὴν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς περιγραφήν. Προφανῶς εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Βρωμολιμνιώνας* (πλάτ. 38°05′ 00″ Β., μῆκ. 26°37′15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna) ἔχων ἀμφίδυμον τὸν *Καβάκι* ἢ *Καλαμάκι* πρὸς δυσμὰς (ἀρχ. Ἐρυθρᾶς λιμήν) Σ. Ε. Λ.

Κάσχα /*Γεωγρ.*/. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίᾳ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 περίπου ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Ἐκ τῶν κατοίκων ὅσοι δὲν κατέφυγον εἰς Ρωσίαν ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ε. Ι. Χ.

Κασωλάβα, ἢ ***Κασολάβα*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλισμα τῆς Καρίας, γνωστὸν μόνον ἐξ ἐπιγραφῶν, ὅπου μνημονεύονται *Κασολαβεῖς*, πληρώνοντες εἰς τὰς Ἀθήνας συμμαχικὸν φόρον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς συμμαχίας. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ πλουσιωτάτου συνοικισμοῦ. —Π.

Κάτ (Cat) /*Γεωγρ.*/. Ἀγγλικὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Ἅγιος Σωτὴρ* (San Salvator) τῆς ὁμάδος τῶν Βαχαμῶν ἐν ταῖς Ἀντίλλαις, ἥτις καλεῖται καὶ *Γουαναχάνη*.

Κάτα. Θυγάτηρ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀβασγίας (Καυκάσου) Δαυΐδ Β′ τοῦ Ἀγαμαντενεβελέ, ἤτοι τοῦ Ἀνορθωτοῦ (1089—1125). Ἐνυμφεύθη τὸν Ἀλέξιον, υἱὸν τῆς καισαρίσσης Ἄννης Κομνηνῆς (θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου Α′ Κομνηνοῦ) καὶ τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου. Ν. ΚΛΣ

κατά· πρόθ., ἐτυμολογικῶς σημαίνει κίνησιν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀντίθετος πρὸς τὴν *ἀνά*· 1) *μετὰ γενικῆς*: «μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέαντες» (*Πλάτ.*), «εὔχομαι μυρίας ἐμὲ κατὰ τῆς γῆς ὀργυιὰς γενέσθαι» μέσα, πρὸς τὸ βάθος τῆς γῆς (*Ξενοφ.*), «φέρεται κατὰ κρημνῶν»· ‖ δημοτ., κίνησιν πρός τι: «πήγαινε κατ' ἀνέμου καὶ κατὰ πειρασμοῦ», «ἄφησέ τον νὰ πάῃ κατὰ διαβόλου»· ‖ κίνησιν ἢ διεύθυνσιν ἐχθρικήν: «κατὰ τῶν πολεμίων», «ἐκστρατεία κατὰ τῶν Περσῶν», «καταφέρεται κατὰ τῶν ἀντιπάλων του», «ὁ κατὰ Κτησιφῶντος λόγος»· ‖ «κατὰ γῆς» ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, χαμαί: «ἔπεσε κατὰ γῆς», «κεῖται—, κάθηται—, κοιμᾶται κατὰ γῆς» κατὰ τοῦτο ἐσχηματίσθησαν τὰ ἐπιρρήματα *κατακαμπῆς*, *καταμεσῆς*· ‖ δίωματ. «γυναῖκα κατὰ γυναικός», γυνὴ μόνη ἄνευ ἀνδρὸς προστάτου: «ἐγὼ γυναῖκα κατὰ γυναικὸς τί μπορῶ νὰ κάμω»· ‖ «καθόλου» ἀντὶ «καθ' ὅλου» καθολικῶς, γενικῶς, ἀντίθ. «καθ' ἕκαστον»: «ἔν τε τοῖς καθόλου καὶ τοῖς καθ' ἕκαστον»· ‖ δημοτ. «καθόλου» διόλου, ἐντελῶς, ἐπὶ ἀρνητικῆς ἐννοίας: «δὲν φαίνεται καθόλου» καὶ ἐπὶ ἐρωτήσεως: «τὸν βλέπετε καθόλου;», «μήπως μᾶς ἐρωτᾷ καθόλου;»·—2) *μετ' αἰτιατικῆς*, τοπικὴν ἔκτασιν: «κατὰ τὴν Λακεδαίμονα», «κατὰ τὴν Μακεδονίαν», «εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους», «καθ' ὁδόν», «κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν», «ἡ κατὰ θάλασσαν ἰσχὺς τῆς Ἑλλάδος», «ὁ κατὰ ξηρὰν πόλεμος»· ‖ χρονικὴν ἔκτασιν: «κατὰ τὴν ἡμέραν», «κατὰ τὴν νύκτα», «κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην», «κατὰ τὴν ἐπανάστασιν», «κατὰ τὸν πόλεμον», «ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις»· ‖ δημοτ. «κατὰ τὸ μεσημέρι,—τὸ πρωΐ,—τὰ μεσάνυκτα» περίπου τὸ μεσημέρι, τὸ πρωΐ, τὰ μεσάνυκτα· ‖ δημοτ., τοπικὴν διεύθυνσιν, πρός τινα τόπον, καὶ ὑπὸ τὸν τύπον *κατέ*: «πηγαίνει κατὰ τὰ βλαχοχώρια,—κατὰ τὸν κάμπο», «τράβηξε κατὲ τὸ Φάληρο», «κατὰ ποῦ» ἢ «κατὲ ποῦ θὰ πάμε», ποίαν διεύθυνσιν θὰ λάβωμεν, «κατ' ἐπάνω», «κατὰ κάτω, —πέρα, —δῶθε, —κεῖθε»· ‖ συμφωνίαν καὶ ἀκολουθίαν: «κατὰ τὴν γνώμην μου», «κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου», «κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἑταιρείας», «κατὰ τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ», «κατὰ τὰς περιστάσεις», «κατὰ τὴν ἑκάστοτε ἀνάγκην», «κατὰ τὸν καιρὸ καὶ τὸ χορό»· παροιμ. «κατὰ τὰ μάτια ποῦ θωρῶ, κατὰ τὴν τρῦπα τὸ χορό», παροιμ. «κατὰ μάννα, κατὰ κύρη, κατὰ γυιὸ καὶ θυγατέρα» ὅτι τὰ τέκνα κληρονομοῦν τὰ ἐλαττώματα τῶν γονέων· ‖ ἐπιρρηματ. φράσ. «κατὰ φύσιν» φυσικῶς, ἀντίθ. «παρὰ φύσιν», «κατὰ κόρον» μέχρι κορεσμοῦ: «ἔφαγα κατὰ κόρον», «κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου» ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ «κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου» κατὰ τὸν βαθύτερον σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει, «κατὰ λέξιν» χωρὶς νὰ παραλειφθῇ λέξις, μετ' ἀκριβείας λεκτικῆς: «μετάφρασις κατὰ λέξιν», «μᾶς τὰ εἶπε ὅλα κατὰ λέξιν», «κατ' ἀκρίβειαν» ἀκριβῶς, «κατ' ἀλήθειαν» ἀληθῶς, «κατὰ βούλησιν», «κατ' ἀρέσκειαν»: «ἐργάζεται κατ' ἀρέσκειαν» ὁσάκις τοῦ ἀρέσκει, «κατ' ἐντολήν», «κατὰ παραγγελίαν», «κατ' ἔτος, κατὰ μῆνα, καθ' ἑβδομάδα» καθ' ἕκαστον ἔτος,—μῆνα, καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα, «καθ' ἡμέραν» καθημερινῶς, «καθ' ἑκάστην»· ‖ «καθ' ἃ» καὶ «καθὰ» συμφώνως πρὸς ὅσα, καθώς, ὅπως: «καθ' ἃ εἴπομεν»· ‖ φράσ. «κατὰ κράτος» διὰ τῆς βίας, καταναγκαστικῶς, ἀντίθ. «καθ' ὁμολογίαν» συμβιβαστικῶς· ‖ μετὰ αἰτιατικῆς προσώπου, κατὰ τὴν γνώμην ἢ κατὰ τὴν παράδοσίν τινος: «ἡ εὐδαιμονία κατὰ τὸν Πλάτωνα,—κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην», «κατὰ τὸν Σωκράτην οὐδεὶς ἑκὼν κακός», «ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου», «κατά τινας, κατ' ἄλλους, κατὰ τοὺς μέν, κατὰ τοὺς δέ», «κατ' ἐμὲ ἡ ἐνέργεια καλῶς ἐγένετο»· ‖ ἀναφορὰν ἢ τὸ κατά τι: «κατὰ τὴν ἡλικίαν», «κατὰ τὸ ἀνάστημα», «κατ' ἀριθμόν, κατὰ ποσόν, κατὰ ποιόν», «ὑπερέχει κατὰ τὴν σοφίαν, — κατὰ τὴν παιδείαν», «ἡ κατ' ἄνθρωπον εὐδαιμονία», «ἡ δύναμις τοῦ Ἡρακλέους ἦτο μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον», «τὰ κατὰ Παυσανίαν καὶ Θεμιστοκλέα» τὰ ἀναφερόμενα εἰς τόν..., «τὰ καθ' Ἡρὼ καὶ Λέανδρον», «τὸ κατ' ἐμὲ» ὡς πρὸς ἐμέ· ‖ φρ. «κατὰ βάθος καὶ πλάτος» καὶ ὡς πρὸς τὸ βάθος καὶ ὡς πρὸς τὸ πλάτος τῆς ἐννοίας· ‖ ἐπιμερισμόν: «ἀπήρχοντο κατὰ εἴκοσιν ἄνδρας» ἄλλως ἀνὰ εἴκοσιν, «ἡ κατὰ νομοὺς καὶ διοικήσεις διαίρεσις τοῦ κράτους»· ‖ «τὰ καθ' ἕκαστον» ἢ «τὰ καθ' ἕκαστα» αἱ λεπτομέρειαι, ἀντίθ. «καθόλου»: «σαφὴς ἔν τε τοῖς καθόλου καὶ τοῖς καθ' ἕκαστον»· ‖ ἐντεῦθεν τὸ δημοτ. *καθέκαστα*: «μᾶς εἶπε τὰ καθέκαστα», «δὲ μάθαμε ἀκόμη τὰ καθέκαστα»· ‖ φρ. «κατὰ πρόσωπον» ἀμέσως, ἀπ' εὐθείας πρός τινα, οὐχὶ διὰ τρίτου: «τοῦ τὰ εἶπε κατὰ πρόσωπον», «τὸν ὕβρισε κατὰ πρόσωπον».

Ἐν συνθέσει ἡ πρόθεσις *κατὰ* σημαίνει· τὴν πρὸς τὰ κάτω διεύθυνσιν ἢ φοράν: *καταβαίνω, καταβιβάζω, καταγώγιον, κατακαθίζω, καταπίπτω*· ‖ ἔκτασιν ἐπί τινος: *κατάγειος, κατάκειμαι, κατακλίνομαι*· ‖ ἐναντιότητα: *καταγελῶ, καταδικάζω, καταμαρτυρῶ, καταφέρομαι*· ‖ ἐπίτασιν τῆς ἐννοίας τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ (ἡ χρῆσις αὕτη τῆς προθέσεως *κατὰ* εἶναι συνηθεστάτη ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον)· *καταδαμάζω, καταδεικνύω, καταταδηλῶ, καταδιώκω, καταδολιεύομαι, καταζητῶ, καταναγκάζω, καταπείθω, κατασιγάζω, κατασπαταλῶ, καταυγάζω, κατασυγκινῶ, κατασυκοφαντῶ, κατασυντρίβω* κ.τ.λ.· ‖ ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιτάσεως προκύπτει ἡ ἔννοια τοῦ καταβάλλειν καὶ τοῦ καταδικάζειν, τοῦ φθείρειν: *καταγοητεύω* = κατανικῶ τινα διὰ τῆς γοητείας, καταμαγεύω, *καταναυμαχῶ, καταπολεμῶ*=καταβάλλω τινὰ ἐν ναυμαχίᾳ, ἐν πολέμῳ, *καταδημαγωγῶ* (τὸν λαὸν) = φθείρω τὸν λαὸν διὰ τῆς δημαγωγίας, *καταστρατηγῶ* (τὸν νόμον) = παραβαίνω τὸν νόμον διὰ στρατηγήματος· ‖ ἐπίσης προκύπτει ἡ διασάφησις, ἡ ἔξαρσις τῆς ἐννοίας τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ: *κατακεραυνῶ, κατακρημνίζω* κτλ. Λέξεις σύνθετοι μετὰ τῆς προθέσεως *κατὰ* ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιτάσεως: *καθαγνίζω, καθαιμάσσω, καθαπλῶ, καθαρμόζω, καθελίσσω, καθέρπω, καθέψω* (πολυβράζω), *καθηλιάζω, καθομαλίζω*, ***καθυλομανῶ***, *καθυποβάλλω, καταβαπτίζω, καταβαρβαρῶ, καταβασανίζω, κατάβρεκτος, καταβροχθίζω, καταγγελτήριος, καταγηράσκω, καταγογγύζω, καταδαπάνησις, καταδείκτης, καταδέσμευσις, καταδημαγωγῶ, καταδυνάστευσις, καταθλίπτης, κατακάθισις, κατακηλιδῶ, κατακρεούργησις, καταλακτίζω, καταλαφυραγωγῶ, καταμαστίζω, καταμιαίνω, καταναγκαστικός, καταξηραίνω, καταπνέω, καταποικίλλω, καταργητικός, καταρρύπανσις, κατασαγηνεύω, κατασίγασις, κατασπαραγμός, καταστέφω, κατασφάζω, κατασφραγίζω, κατατεμαχίζω, κατατρυπῶ, κατατρώγω, κατατυράννησις, καταφαιδρύνω, καταχειροκροτῶ, κατειρωνεύομαι, κατέναντι, κατέρυθρος, κατεσθίω, κατευφραίνω, κάτωχρος* κ. ἄ.

Ἡ διὰ τῆς προθέσεως *κατὰ* ἐπίτασις τῆς ἐννοίας ἐπιθέτου, παθ. μετοχῆς καὶ ρήματος ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ εἶναι συνηθεστάτη: *καταγερασμένος, κατάγλυκος, καταζαλισμένος, καταθολωμένος, κατακάθαρος, κατάκαλος, κατακίτρινος, κατακόκκινος, κατακομματιασμένος, κατακουρασμένος, καταματωμένος, κατάμαυρος, καταμεθυσμένος, καταμόναχος, κατάμονος, καταμπρόστινος, καταντροπιάζω, κατάξερος, καταξεσχίζω, κατάξινος, κατάπικρος, καταπληγωμένος, καταπράσινος, κατάπρωτος, κατασκότεινος, κατασκοτωμένος, κατασκοτώνομαι, καταστρόγγυλος, καταστενοχωρημένος, κατατρομαγμένος, καταφαγωμένος, καταχρεωμένος* κτλ. Β. Φ.

κατάβαθα· ἐπίρρ. δημοτ., ἐντελῶς εἰς τὸ βάθος, εἰς τὸν πυθμένα.

καταβαθμὸς (ὁ)· ὁ τόπος δι' οὗ καταβαίνει τις, κατάβασις, κατωφερὴς ὁδός.

—/*Ὀχυρωμ.*/ *Καταβαθμὸς* ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ καλεῖται συγκοινωνία ἀκάλυπτος, χρησιμεύουσα διὰ τὴν κάθοδον ἔκ τινος ὑψηλοῦ σημείου ὀχυροῦ τινος εἰς ἕτερον χαμηλότερον. Χρῆσις καταβαθμῶν ἐγίνετο κυρίως εἰς τὴν παλαιὰν ὀχύρωσιν καὶ εἰς τὰ μεμονωμένα ὀχυρὰ διὰ τὴν κάθοδον τῶν ὀχημάτων τοῦ πυροβολικοῦ. *Καταβαθμοὶ* ὡσαύτως ἐκαλοῦντο καὶ τὰ κεκλιμένα ἐπίπεδα, ἅτινα κατεσκευάζοντο πρὸ τῶν ὀχυρῶν, ἵνα κατέρχωνται εἰς τὰς τάφρους, ἔνθα ἐτοποθετοῦντο τὰ διάφορα ἐμπόδια. Π. Γ.

—[*Ναυτ.*] *Καταβαθμὸς* (κοιν. *σκάλα*) καλεῖται μέρος αἰγιαλοῦ ἀλίμενον, πρόσκαιρον δι' ἀγκυροβόλιον τῶν πρὸς ἀποβίβασιν ἐπιβατῶν ἢ ἐμπορευμάτων προσεγγιζόντων πλοίων. Ὁ καταβαθμὸς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἥσσων τοῦ ἐπινείου διαβάθμισις. Σ. Ε. Λ.

Καταβαθμὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαῖαι ὀνομασίαι δύο λιμένων τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς: —1) *Καταβαθμὸς Μέγας* τῆς Μαρμαρικῆς, ἐν τῷ νομῷ τῆς Λιβύης (*Πτολεμ.* Δ, ε, 4, ἔκδ. *Nobbe*), θαλάσσιον σύνορον τῆς Πτολεμαϊκῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κυρηναίων ρωμαϊκῆς ἐπικρατείας (*Στράβ. Teubner* 791, 798, 825, *Πολυβ.* ΛΑ, κστ′, 9). Ὑπὸ τὴν Τετραπυργίαν κείμενος, μεταξὺ δὲ Ἐννησοφόρας καὶ Πετρᾶντος, ἦτο προπέτεια φερωνύμου βουνοῦ, ἔχουσα φρούριον καὶ ὑφ' ἣν «λιμὴν ἐστι παντὶ ἀνέμῳ» (Σταδ. Μεγ. θαλ. § 29—30). Ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων (*Aethicus* 731, *Pomp. Mel.* 1,39, *Plin.* 5,22) ἀναφέρεται ὡς Catabathmus Magnus, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κατωτέρω. Ἐν τούτοις, φράσις τοῦ Στράβωνος «λιμὴν Πλυνὸς καὶ ὑπὲρ αὐτὸν Τετραπυργία· καλεῖται δὲ ὁ τόπος Καταβαθμος» (κεφ. 838) ἄγει εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ τὸ ὄνομα τῆς παραλίας *Καταβαθμὸς* ἀπερρόφησε τὸ τοῦ λιμένος *Πλυνός*, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Σκύλαξ (Περίπλ. Μαρμαρίδαι 108) καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Δ, 168) καὶ ὅπερ προσεπάθησε νὰ διασώσῃ ὁ Τζέτζης (εἰς Λυκόφρ. 149). Πάντως ὁ Pacho (Voyage dans la Marmarique (Παρίσιοι 1829, τόμ. I, σελ. 39) ἀνεγνώρισε καὶ τὸ φρούριον καὶ τὸν τόπον εἰς τὸν λιμένα *Ἐλ. Σολοὺμ* (πλάτ. 31° 34′ Β μῆκ. 25°10′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh). 2) ***Καταβαθμὸς Μικρός***. Ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης μεταξὺ Λαοδαμαντείου καὶ Πηδωνίας (*Πτολεμ.* Δ, ε, 32) πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Παραιτονίου. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, ὅπερ οἱ Λατῖνοι ὀνομάζουσι Catabathus Parvus, μόνον ὑπὸ Πτολεμαίου ἀναφέρεται. Δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ ᾖ ἄλλο ἀπὸ τὰ Ἑρμαῖα ἢ τὴν Λευκὴν Ἀκτὴν (Σταδ. Μεγ. θαλ. § 14) καὶ ὡς τοιοῦτο ταυτίζεται πρὸς τὸ *Ρὰς-ἐλ-Κεναγὶς* (πλάτ. 31°15′ Β, μῆκ. 27°52′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

καταβαίνω, ἀόρ. *κατέβην*, κοιν. *κατεβαίνω*, ἀόρ. *κατέβηκα*, παθ. μετχ. *κατεβασμένος* (κοινὴ μετὰ τοῦ *κατεβάζω*)· βαίνω πρὸς τὰ κάτω, κατέρχομαι ἀπὸ ὑψηλοτέρου εἰς τὰ χαμηλότερα, ἀντιθ. *ἀναβαίνω*: «κατεβαίνω ἀπὸ τοῦ ὄρους εἰς τὴν πεδιάδα, —ἀπὸ τῶν μεσογείων εἰς τὰ παράλια», «κατέβηκα 'ς τὸν κάμπο»· ‖ «κατεβαίνω ἀπὸ τὸ δένδρο,—ἀπὸ τὸ σπίτι, —ἀπὸ τὴν ταράτσα»· ‖ καταβαίνω ἀπὸ τοῦ ἵππου, —ἀπὸ τῆς ἁμάξης, κοιν. *ξεπεζεύω*: «κατέβηκα ἀπὸ τὸ ἄλογο νὰ ξεμουδιάσω»· ‖ ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν ὠνίων, τῶν κτημάτων κττ. ὑποβιβάζομαι, ἐλαττοῦμαι: «κατέβη τὸ κρέας,—τὸ λάδι», «τὰ νοίκια κατεβαίνουν», «τὰ παννικὰ δὲν κατεβαίνουν»· ‖ ἐπὶ τοῦ πωλοῦντος, ὑποβιβάζω τὰς τιμάς: «δὲν κατεβαίνει διόλου, πωλεῖ μὲ ὡρισμένες τιμές»· ‖ ἐπὶ τοῦ θερμομέτρου, δεικνύω ὀλιγωτέραν θερμοκρασίαν: «τὸ θερμόμετρον κατέβη 'ς τὰ 25»· ‖ συνεκδοχ., ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας: «κατέβη ὁ πυρετὸς τοῦ παιδιοῦ»· ‖ «κατέβη ἡ θάλασσα» ἢ «κατεβήκανε τὰ νερὰ» ἐπὶ τῆς ἀμπώτιδος, ἄλλως «τραβηχτήκανε τὰ νερά»· ‖ «μοῦ κατέβη» μοῦ ἦρθε σκέψις πρόχειρος, ἐνεπνεύσθην: «μοῦ κατέβη νὰ φύγω,—νὰ ταξιδεύσω», «λέει ὅ,τι τοῦ κατέβη», «τί σοῦ κατέβη νὰ κάμῃς;» ἐπὶ ἐλαφρᾶς ἀποδοκιμασίας.

καταβακχεύω· πληρῶ τινα βακχικῆς μανίας, ἐνθουσιασμοῦ· ‖ παθ. *καταβακχεύομαι*· ἐνθουσιῶ βακχικῶς, μαίνομαι ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ.

καταβάλλω, ἀόρ. *κατέβαλον—κατεβλήθην* παθ. μετχ. *καταβεβλημένος*· βάλλω, θέτω, κάτω, καταθέτω: «καταβάλλω χρήματα», «κατέβαλε τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν» ἐπλήρωσε· ‖ «καταβάλλω προσπαθείας, φροντίδας, ἐνεργείας, μέσα» προσπαθῶ, φροντίζω, ἐνεργῶ: «κατέβαλε πολλὰς προσπαθείας διὰ νὰ ἐπιτύχῃ»· ‖ βάλλω τινὰ κάτω, ρίπτω, καταρρίπτω, νικῶ: «καταβάλλω τοὺς ἐχθρούς, —τοὺς ἀντιπάλους»· ‖ κάμνω τινὰ νὰ χάσῃ τὰς δυνάμεις του, καταπονῶ: «τὸν κατέβαλον αἱ στενοχωρίαι», «κατεβλήθη ὑπὸ τῆς νόσου», «εἶναι πολὺ καταβεβλημένος».

Καταβανοὶ (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἀρχαῖος λαός, γνωστὸς ἐξ ἀσσυριακῶν ἐπιγραφῶν τοῦ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνος, κατοικῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναγραφομένην χώραν *Κα(τ)ταβανίαν* (βλ. λ.) ἐν τῇ Εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ.

καταβαπτισμὸς (ὁ), καὶ ***καταβαπτισταὶ*** (οἱ)· βλ. ***καταβυθισταί***.

καταβαραθρῶ (*—όω*)· ρίπτω εἰς τὸ βάραθρον, μόνον μεταφ. καταστρέφω, ἀφανίζω: «κατεβαράθρωσε τὴν περιουσίαν του, —τὴν ὑπόθεσίν του, —τὸ μέλλον του».

Καταβᾶς, ***Ἰωάννης***. Φράγκος ἱππότης τοῦ Μορέως, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος. Ἦτο ἐκ τῶν ἐμπίστων Γουλιέλμου τοῦ Βιλλαρδουΐνου, μετὰ τοῦ ὁποίου αἰχμαλωτισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Πελαγονίας (1257) ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς τῆς ἀνακτηθείσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντινουπόλεως, ἐκεῖ δὲ προσεβλήθη ὑπὸ ρευματισμῶν, οἵτινες προεκάλεσαν παράλυσιν τῶν κάτω ἄκρων αὐτοῦ. Ἐξαγορασθεὶς ἐκ τῶν πρώτων, ἐστάλη μετὰ τοῦ Γοδοφρείδου Βρυγέρη, αὐθέντου τῆς Καρυταίνης, νὰ διαπραγματευθῇ εἰς τὴν κούρτην τῶν Κυράδων τοῦ Μορέως τὴν ἐξαγορὰν τοῦ πρίγκιπος Γουλιέλμου, τὴν ὁποίαν καὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπιτύχουν διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ Μιστρᾶ, τῆς Μαΐνης καὶ τῶν Λεύκτρων. Ἐγκαταλειφθεὶς ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, ἀπαχθεῖσαν εἰς Ἰτα-

Digitized by Google

λίαν ὑπὸ τοῦ Βρυγέρη, ὁ Ἰωάννης Καταβᾶς ἐγένετο τοποτηρητὴς του Βιλλαρδουΐνου. εἶτα δὲ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ καίσαρος Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ἐτέθη ἐπι κεφαλῆς μικροῦ σώματος Φράγκων ἱπποτῶν, μετὰ τῶν ὁποίων, εἰς τὴν Πρινίτζαν τῷ 1267, ἀνέκοψε τὴν περαιτέρω πορείαν τῶν Βυζαντινῶν στρατευμάτων καὶ τὰ ἔτρεψεν εἰς φυγήν. Γ. Δ. Κ.

καταβασίαι (αἱ) /*Ὑμνολ.*/. Ἐκλήθησαν οὕτως οἱ εἱρμοὶ τῶν Κανόνων, διότι μετὰ τὸ τέλος ἑκάστης ᾠδῆς τοῦ Κανόνος, οἱ ψάλται ἀμφοτέρων τῶν χορῶν κατερχόμενοι ἐκ τοῦ ἐξ οὗ ἵσταντο τόπου καὶ ἐρχόμενοι εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ ἔψαλλον ἀμφότεροι συμφώνως τὰς καταβασίας. Ἡ ἀρχαία αὕτη τῆς Ἐκκλησίας τυπικὴ διάταξις ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ νὰ ἐφαρμόζηται, ἤδη δὲ ἅπαξ μόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ ἀρχαῖον ἐκ παραδόσεως διασωθὲν ἔθος, τὴν ἑορτὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου), ὅτε ἄρχονται αἱ καταβασίαι τῶν Χριστουγέννων, κατέρχονται τῶν στασιδίων οἱ ψάλται ἀμφοτέρων τῶν χορῶν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, ἔνθα ψάλλεται ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, ὑπηχοῦντος καὶ τοῦ ἀριστεροῦ, μόνη ἡ πρώτη καταβασία «Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε», μεθ' ἣν πάλιν ἀνέρχονται εἰς τὰ στασίδιά των. Ἐπίσης ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ τῆς Διακαινησίμου, ὡς καὶ τῇ Τετάρτῃ τῆς Ἀποδόσεως τοῦ Πάσχα, μετὰ τὸ τέλος ἑκάστης ᾠδῆς τοῦ Κανόνος, ψάλλεται ἀμέσως καὶ ὁ εἱρμὸς αὐτῆς ὡς καταβασία, τὰς δὲ λοιπὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἄρχονται αἱ καταβασίαι μετὰ τὸν Κανόνα, ψαλλέντα ἢ ἀναγνωσθέντα. Ἤδη εἰς τὰς καταβασίας κατέρχεται εἰς τὸν ναὸν ὁ μέλλων νὰ χοροστατήσῃ ἢ λειτουργήσῃ ἀρχιερεύς, ὅστις καὶ ἄρχεται ψάλλων ταύτας. Αἱ καταβασίαι ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἑορτῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸ δὲ μέλος αὐτῶν, τονισθεισῶν, ὡς διεσώθησαν ψαλλόμεναι ἐκ παραδόσεως, ὑπὸ Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου καὶ Πέτρου Πρωτοψάλτου τοῦ Βυζαντίου, εἶναι ἀργὸν εἱρμολογικόν, εὕρηνται δὲ αὗται τετονισμέναι ἐν τῷ πλειστάκις ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου τοῦ Νεοχωρίτου ἐκδοθέντι «Εἱρμολογίῳ τῶν καταβασιῶν» Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

κατάβασις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταβαίνειν, ἡ πρὸς τὰ κάτω πορεία, μετάβασις ἀπὸ ὑψηλοτέρων εἰς χαμηλότερα, κοιν. *κατέβασμα*: «κατάβασις ἀπὸ τοῦ ὄρους εἰς τὴν πεδιάδα – ἀπὸ τῆς οἰκίας εἰς τὴν αὐλὴν κ.τ.τ.» || «κατάβασις ἀπὸ τοῦ ἵππου, — ἀπὸ τῆς ἁμάξης» || ὁ τόπος ἢ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου καταβαίνει τις: «ἡ εἰς Ἅδην κατάβασις ἐλέγετο ὅτι εἶναι παρὰ τὸ Ταίναρον».

—/*Θρησκειολ.*/ *Κατάβασις* ἐν τῇ στενοτέρᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως σημαίνει τὴν ἐκ τοῦ βίου τούτου μετάβασιν εἰς ἄλλον τόπον, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τὴν γῆν, ἔπειτα εἰς μακρινόν τι μέρος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τέλος εἰς ἄλλον κόσμον καθόλου. Ὁ ἄλλος οὗτος τόπος ποικίλλει ἀναλόγως τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐποχῶν, ὡς καὶ ἀναλόγως τοῦ κλίματος, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μᾶλλον ἢ ἧττον προηγμένης ἠθικῆς συνειδήσεως τῶν ἀνθρώπων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων συντελεῖται ὑπὸ τῶν θανόντων ἡ κατάβασις ἢ μετάβασις αὕτη, ὡς δεικνύει ἡ ἀντιπαραβολὴ λ.χ. τῶν περὶ τούτου παραστάσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἢ καὶ τῶν διαφόρων παραστάσεων, αἵτινες ἐπικρατοῦσιν εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς Ἑλλάδος. Αἱ παραστάσεις αὗται προϋποθέτουσι τὴν παράστασιν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας αὐτῆς, συνδέονται δὲ πρὸς τὰς γεννηθείσας κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους ἰδέας περὶ μετεμψυχώσεως, ἀναλήψεως καὶ ἀποθεώσεως, αἵτινες ἀπαντῶσι τόσον ἐν τῇ θρησκείᾳ, ὅσον καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ Αἱ περὶ καταβάσεως παμπάλαιαι αὗται παραστάσεις, ἐξαφανιζόμεναι διαρκῶς, διεφυλάχθησαν ὑπὸ τῶν ποικίλων μυστηρίων, ὡς καταφαίνεται ἰδίᾳ ἐκ τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν, αἵτινες διηγοῦνται μὲν καταβάσεις θεῶν εἰς τὸν Ἅδην, ἀλλὰ αἱ καταβάσεις αὗται συμβολίζουσι καὶ τὴν κατάβασιν τῶν θνητῶν, οἵτινες γινόμενοι μύσται ἀποκτῶσι τὴν ἐγγύησιν και τὴν βεβαιότητα τῆς ἀναστάσεως, τῆς μεταστάσεως εἰς τὴν τάξιν τῶν ζώντων, δηλαδὴ τῆς αἰωνιότητος, μετέχουσαι οὕτω τῆς τύχης τοῦ θεοῦ. Εἶναι γνωστὸς ὁ μῦθος περὶ τῆς καταβάσεως τῆς Περσεφόνης, ὅστις ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ἀνάλογον μῦθον ἐμφανίζει ἡ Ἶσις ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἡ Ἀστάρτη ἐν Βαβυλῶνι, περὶ ταύτας δὲ δημιουργοῦνται μυστήρια, ἅπερ εὑρίσκουσι μεγάλην διάδοσιν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἀποτέλεσιν αὐτῶν δὲν συνετέλεσαν μόνον αἱ περὶ καταβάσεως παραστάσεις τῶν παλαιτέρων χρόνων, ἀλλὰ καὶ διάφοροι φυσικοὶ μῦθοι, οἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς σύμβολα τῆς ἐμφύτου πρὸς ἀθανασίαν ῥοπῆς καὶ τῆς ἀνάγκης πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς. Πολὺ περισσότερον συνέβαλον αἱ περὶ καταβάσεως παραστάσεις εἰς τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν, ἥτις κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους ἰδίᾳ χρόνους ἀποτελεῖ θεμελιῶδες γνώρισμα τῶν διαφόρων θρησκειῶν. Ὅτε δὲ οἱ καταβαίνοντες νεκροὶ ἀπέκτησαν μόνιμον κατοικίαν, ἐγεννήθησαν καὶ περιγραφαὶ αὐτῆς, ποικίλλουσαι κατὰ τὰ διάφορα εἴδη τῆς κατοικίας ταύτης. Ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν νεκρῶν γνωρίζομεν πῶς ἐφαντάζοντο οἱ Αἰγύπτιοι τὴν κατοικίαν ταύτην τῶν νεκρῶν, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ἡ περιγραφὴ τοῦ Ἅδου ἐμφανίζει πολὺν πλοῦτον καὶ φαντασίαν, συμφώνως πρὸς τὸ εὐκίνητον πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς φύσεως. Τὴν μετάπτωσιν τῆς σημασίας τῆς καταβάσεως εἰς τὴν τῆς ἀναλήψεως παρατηροῦμεν ἰδίᾳ παρὰ γνωστικοῖς, οἵτινες παρουσιάζουσι τὸ κατ' ἐξοχὴν παράδειγμα συγκρητισμοῦ, ἀντλοῦντες ἐκ πασῶν τῶν εἰς αὐτοὺς γνωστῶν θρησκειῶν. Ἐπειδὴ τὸν ἄλλον τόπον μεταθέτουσιν εἰς τὸν οὐρανόν, ἡ ψυχὴ ἀνέρχεται μετὰ θάνατον εἰς τὴν οὐρανίαν αὐτῆς πατρίδα, διερχομένη διὰ τῶν ἐπ' ἀλλήλους κειμένων οὐρανῶν καὶ ἀποτίνουσα τὸ ὡρισμένον τέλος εἰς τοὺς τελώνας και τοὺς ἄλλους φρουροὺς τῶν οὐρανίων διόδων. Ἴχνη τῶν τοιούτων παραστάσεων διασῴζονται καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς παραμύθια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παραπλησίας παραστάσεις ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῇ περὶ Ἑρμῆν τὸν Τρισμέγιστον γραμματείᾳ, συνδέουσι δὲ τέλος αὐτὰς πρὸς τὴν εἱμαρμένην καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀπαλλαγήν, τὴν ὁποίαν ἐπιζητοῦσι διὰ τῶν μυστηρίων. Πρὸς τὰς περὶ καταβάσεως παραστάσεις ἐν τῇ πρωταρχικῇ αὐτῶν μορφῇ συνδέεται ἡ παράστασις τοῦ τόπου, δι' οὗ ἐγίνετο ἡ κατάβασις αὕτη, καὶ τὰ παρ' Ἕλλησι ψυχομαντεῖα, τὰ ὁποῖα ἐτοποθετοῦντο εἰς χάσματα γῆς, σπήλαια, βαθείας ῥωγμὰς κ.τ.λ. καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκοινώνουν οἱ ζῶντες πρὸς τοὺς νεκρούς. καὶ ἐμάνθανον παρ' αὐτῶν τὸ μέλλον ἢ ἐλάμβανον χρησίμους συμβουλάς. Οἱ Ἕλληνες γνωρίζουσιν ὡρισμένους τόπους, διὰ τῶν ὁποίων κατέρχονται οἱ ἀποθνήσκοντες εἰς τὸν Ἅδην, οἷοι τὸ χάσμα χθονὸς παρὰ τὸν Ἄρειον πάγον, ὁ Ἀχέρων ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ Ἄορνον τῆς Κύμης. Τοιαῦτα *καταβάσια* ἀπαντῶσι καὶ παρὰ Βαβυλωνίοις, Ἀσσυρίοις, Αἰγυπτίοις καὶ ἄλλοις λαοῖς. Καὶ ζῶντες δὲ κατέρχονται δι' αὐτῶν, ἵνα ἀναγάγωσι προσφιλεῖς νεκρούς, ὡς συνέβη μὲ τὸν Ὀρφέα. Αἱ ἀντιλήψεις αὗται περὶ καταβάσεως δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς τὸ περὶ μετεμψυχώσεως δόγμα, τὸ ὁποῖον ἀπαντῶμεν ἐξ ἴσου παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς Ἕλλησι, καὶ καθόλου αἱ θρησκευτικαὶ παραστάσεις καὶ δοξασίαι ἀσκοῦσι μεγάλην ῥοπὴν ἐπὶ τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως, τελοῦσαι εἰς στενὴν ἀλληλεπίδρασιν πρὸς αὐτάς. Κατὰ πόσον ὅμως τὸ δόγμα τοῦτο ἀνεπτύχθη ἐκ τῶν περὶ καταβάσεως παραστάσεων ἑκάστου τῶν λαῶν τούτων αὐτοτελῶς, δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν. Πιθανὸν εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅτι οἱ πυθαγόρειοι παρέλαβον αὐτὸ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων· πάντως ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνᾶται κατὰ τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις ὁ χαρακτὴρ τῶν δοξασιῶν τούτων, διότι οὕτως ἀνευρίσκονται χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι, αἵτινες ἀπαγορεύουσι πολλάκις τὴν συσχέτισιν τῶν ὑπὸ ἔρευναν συγγενῶν δοξασιῶν. Τέλος αἱ περὶ καταβάσεως παραστάσεις, ὡς καὶ αἱ πρὸς αὐτὰς συνεχόμεναι περὶ τοῦ τόπου τῆς καθόδου, τῶν μέσων κλπ. παρέσχον ἐξαίρετα θέματα εἰς τὴν τέχνην κατά τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, πλούσια εἰς τρόπους καὶ μορφάς. Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν «Νέκυιαν» ἐν τῇ «Ὀδυσσείᾳ» τοῦ Ὁμήρου καὶ τὴν «Αἰνειάδα» τοῦ Βιργιλίου, ὡς καὶ τὴν «Θείαν Κωμῳδίαν» τοῦ Δάντου ἐκ τῶν χριστιανικῶν χρόνων, ἧς προηγήθη πολιτικὴ σάτιρα ἐν Βυζαντίῳ, γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τιμαρίων». Ὄχι δὲ μόνον διὰ τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀπὸ στόματος παραδόσεως διετηρήθησαν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς πλεῖστα ὅσα πανάρχαια στοιχεῖα ἐκ τῶν περὶ καταβάσεως ἀντιλήψεων, ἀναμιχθέντα πρὸς τὰς χριστιανικὰς περὶ ψυχῆς καὶ ἄλλου κόσμου ἰδέας. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— /*Βυζαντ. Μουσ.*/ *Κατάβασις* σημαίνει σειρὰν φθόγγων τῆς μουσικῆς κλίμακος, ψαλλομένων κατὰ τὴν ἐναντίαν τῆς ἀναβάσεως τάξιν· οἷον:

• Νη, Ζω, Κε, Δι, Γα, Βου, Πα, Νη.

Ἡ ἐπὶ τῆς μουσικῆς κλίμακος κατάβασις ἐνεργεῖται κατὰ τρεῖς τρόπους: α') ἐν συνεχεῖ καταβάσει, β') ἐν ὑπερβατῇ καταβάσει καὶ γ') ἐν ἐναλλασσομένῃ (συνεχεῖ καὶ ὑπερβατῇ) καταβάσει. Ταυτόσημοι ὅροι εἶναι καὶ οἱ ἑξῆς: *κάθοδος, ἄνεσις, βαρύτης, καταπλοκή* (ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ). Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

Κατάβασις /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Διευχῶν τῆς ἐπαρχίας Χίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 83.

κατάβασμα (τὸ) /*Βυζ. Μουσ.*/. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς μελῳδικὴ γραμμὴ ἐντελοῦς θέσεως ὁριστικῆς καταλήξεως, περιεχομένη ἐν τῷ «Μεγάλῳ ἴσῳ τῆς παπαδικῆς» Ἰωάννου Μαΐστορος τοῦ Κουκουζέλους. Ἡ γραμμὴ αὕτη, ἐξηγηθεῖσα εἰς τὸ νῦν ἐν χρήσει γραφικὸν σύστημα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, εἶναι ἡ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι. Μελῳδικὴ γραμμὴ καταβάσματος εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸ «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις» Πέ-

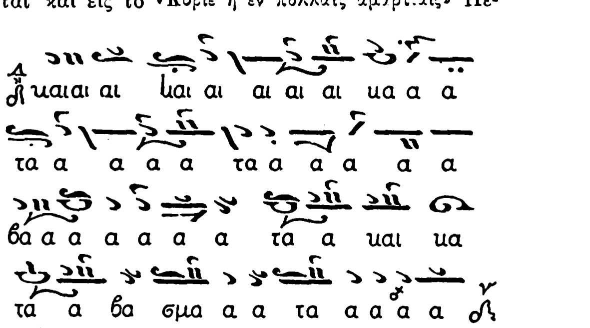

Κατάβασμα.
(Ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἴσου Ἰωάννου Μαΐστορος τοῦ Κουκουζέλους.)

τρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου κατὰ τὴν περίοδον: «τῇ ἀφάτῳ σου κενώσει». Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

Καταβατὴ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Σίφνου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἀπολλωνίας τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 377.

— **Καταβατὴ** /*Γεωγρ.*/. Ὀχυρὸν σπήλαιον, κείμενον πρὸς Β. τῶν χωρίων Κεφαλάδων τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἐν τῷ ὁποίῳ, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, οἱ πέριξ κάτοικοι ἀπέκρυψαν τὰ ὑπάρχοντά των καὶ συνάμα ἐφωδίασαν αὐτὸ δι' ἐπαρκῶν τροφῶν, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ χρησιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς καταφύγιον. Ὄντως, κατὰ τὴν μετ' ὀλίγον (Αὔγουστος 1821) εἰσβολὴν τοῦ Ὀσμὰν πασᾶ, κατέφυγον ἐκεῖ πολυάριθμα γυναικόπαιδα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Γρηγορίου Δαμινοῦ, ὅστις, ἔχων 12 μόνον ἐνόπλους, ἀντέστη ἐπὶ μακρὸν εἰς τοὺς βομβαρδισμοὺς καὶ τὰς ἐφόδους τῶν Τούρκων, οὓς ἐν τέλει ἐξηνάγκασε ν' ἀπέλθωσιν ἄπρακτοι, ἀφοῦ ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας κατὰ τὰς ἐπὶ 39 ὅλας ἡμέρας ἐπιθέσεις των. Ν. ΚΛΣ

καταβατικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ καταβαίνῃ.

καταβαυκάλησις, —*εως* (ἡ)· ἡ διὰ βαυκαλήσεως κατασίγασις, κατακοίμησις τοῦ βρέφους, νανούρισμα.

— /*Ἀρχ.*/ *Καταβαυκάλησις* ἢ *καταβαυκαλισμὸς* ἐκαλεῖτο εἶδος ᾄσματος, ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐν χρήσει, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ σημερινὸν *νανούρισμα*. Τὸ ᾆσμα τοῦτο, γνωστὸν παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς, ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως παρὰ τῶν μητέρων καὶ τῶν τροφῶν, πρὸς ἀποκοίμησιν τῶν βρεφῶν, συνωδεύετο δὲ συνήθως ὑπὸ τοῦ *σείστρου*. Δεῖγμα ὡραιοτάτης καταβαυκαλήσεως εὑρίσκομεν ἐν τῷ κδ' εἰδυλλίῳ τοῦ Θεοκρίτου (στ. 7-10). Γ. Σ.

Κατάβητα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς *Καιταβανίας* (βλ. λ.) ἐν Ἀραβίᾳ.

καταβιβάζω, ἀόρ. *κατεβίβασα* — *κατεβιβάσθην*· κάμνω τινὰ νὰ καταβῇ, φέρω τι κάτω, κοιν. *κατεβάζω*: «κατεβίβασαν τὸν Κροῖσον ἀπὸ τῆς πυρᾶς» || ἐπὶ τοῦ τόνου τῶν λέξεων, μεταφέρω κατωτέρω: «τῶν συγκοπτομένων ὁ τόνος εἰς τὴν γενικὴν καταβιβάζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης».

καταβίβασις, —*εως* (ἡ), καὶ **καταβιβασμὸς** (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταβιβάζειν, μεταφορά τινος κάτω ἢ κατωτέρω, κατέβασμα: «ἡ καταβίβασις τοῦ Κροίσου ἀπὸ τῆς πυρᾶς», «ὁ καταβιβασμὸς τοῦ τόνου».

—/*Ὀχυρωτ.*/ *Καταβιβασμὸς* καλεῖται τὸ ὄρυγμα, τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται εἰς τὸν ἐσωτερικὸν πόδα τοῦ προπετάσματος ὀχυρώματός τινος, καὶ σκοπεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τοὺς κυκλοφοροῦντας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ὀχυρώματος ἀπὸ τῶν βλημάτων τοῦ ἀντιπάλου· διὰ τοῦ ἄνω ὀρύγματος ἐπιτυγχάνομεν, ὥστε τὸ δάπεδον τοῦ ὀχυρώματος νὰ εὑρεθῇ κάτωθι τοῦ ἐπιπέδου ἀντισκοπεύσεως περίπου 2,50 μ. Χρῆσις τῶν καταβιβασμῶν ἐγίνετο εἰς τὰ παλαιὰ ὀχυρώματα μὲ τὰ ὑψηλὰ προπετάσματα. Σήμερον γενικῶς κατασκευάζουσιν ὀρύγματα κυκλοφορίας βάθους 2 μέτρων ἕως 2,20 μὲ ὕψος προπετάσματος 0,30. Π. Γ.

καταβιβρώσκω, ἀόρ. *κατέφαγον* — *κατεβρώθην*· κατατρώγω, καταβροχθίζω || καταστρέφω σὺν τῷ χρόνῳ, ἀφανίζω: «κατεβρώθη ὑπὸ τῶν βροχῶν».

κατάβλημα, —*ατος* (τό)· πᾶν ὅ,τι καταβάλλεται, καταβολή.

—/*Ἀρχ. Θέατρ.*/ Ἐκαλεῖτο *κατάβλημα* ὕφασμα καταβαλλόμενον ἐπὶ τῶν τριῶν πλευρῶν τῶν περιάκτων καὶ παριστῶν βουνά, θάλασσαν, ποταμοὺς ἢ ἄλλο τι σχετικὸν πρὸς τὸ διδασκόμενον ἑκάστοτε δρᾶμα καὶ προσαρμοζόμενον εἰς τὴν σκηνογραφίαν τοῦ βάθους. Κατὰ τὸν Πολυδεύκην

Digitized by Google

(Δ' 131): «Καταβλήματα δὲ ὑφάσματα ἢ πίνακες ἦσαν, ἔχοντες γραφὰς τῇ χρείᾳ τῶν δραμάτων προσφόρους». Ν. Ι. Λ.

καταβοὴ (ἡ)· βοὴ κατά τινος, κατακραυγή, ἀγανάκτησις.

καταβόθρα (ἡ)· δημοτ., ὑπόγειος ὀχετός, διὰ τοῦ ὁποίου ἀφανίζονται τὰ εἰς αὐτὸν χυνόμενα ὕδατα ἢ ἄλλα τινά· || μεταφ. ἄνθρωπος πολυφάγος, ἀπλήστως τρώγων· || καθόλου, ἄνθρωπος πολλὰ δαπανῶν ἢ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν δαπανᾷ τις πολλά: «τὸ ταξίδι—, ἡ Ἀθήνα εἶναι καταβόθρα, ξοδεύει κανεὶς ἀλογάριαστα».

—*[Γεωγρ.—Γεωλογ.]*. Καλεῖται *καταβόθρα* φυσικὴ ὀπή, παρουσιαζομένη εἰς τὰς ἐπιφανείας καρ-

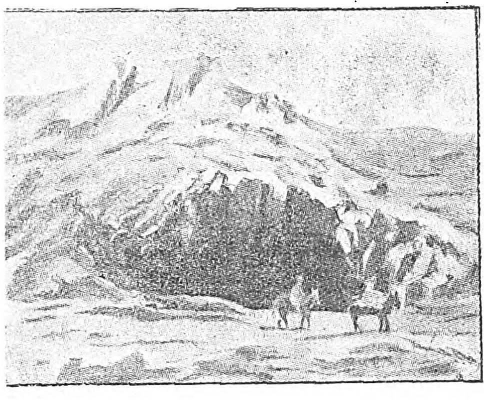

Τύπος ἑλληνικῆς καταβόθρας.
[Σχεδίασμα κατὰ τὸν Martel.]

στικῶν περιοχῶν καὶ συγκοινωνοῦσα μὲ ὑπογείους φυσικοὺς ὀχετούς, διὰ τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα λιμνῶν καὶ ποταμῶν ἀπάγονται ὑπογείως, φερόμενα εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἀναβλύζοντα πάλιν ὡς πηγαὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς μακρὰν τῶν καταβοθρῶν. Ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰς ἀποκαρστωμένας ἀσβεστολιθικὰς καὶ δολομιτικάς της περιοχὰς συναντῶνται πολλαὶ τοιαῦται καταβόθραι. Εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ὀνομάζονται *ρουφίστρες*. Αἱ καταβόθραι ἐν Ἑλλάδι παρουσιάζονται εἰς τὰ κράσπεδα ἢ καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν πολγῶν (λιβαδίων), κεῖνται δὲ ἐπὶ ρηξιγενῶν γραμμῶν. Ὀνομασταὶ εἶναι αἱ τῶν λιμνῶν Κωπαΐδος, Στυμφαλίας, Φενεοῦ, Ἰωαννίνων, αἱ τοῦ Σαρανταποτάμου, ἐξαφανιζομένου ὑπὸ τοὺς Δ. πρόποδας τοῦ Παρθενίου ὄρους, ἡ τοῦ Λασιθίου κτλ. Γ. Κ. Γ.

Καταβόθρα *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 543. Πρότερον ὠνομάζετο *Λιγοράτιον*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶ. τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κεῖται ἀνατολικῶς τῶν Μολάων εἰς ἀπόστασιν 7 περίπου χλμ. καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 761.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κεῖται εἰς τὸ ΝΑ. ὀρεινὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 333.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 820. Πρότερον ὠνομάζετο *Σύδενδρον* ἢ *Κορύκιστα*. Χ. Δ.

—**Καταβόθρα** *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ὄρους *Οἴτη* (βλ. λ.).

καταβολάς, —*άδος* (ἡ)· δημοτ., *καταβολάδα*· κλάδος φυτοῦ καταβαλλόμενος, καταχωνόμενος εἰς τὴν γῆν χωρὶς ν' ἀποκοπῇ ἀπὸ τοῦ κορμοῦ, ἵνα οὕτω ριζοβολήσῃ καὶ ἀποτελέσῃ νέον φυτόν: «ἔβαλα 'ς τὸ ἀμπέλι μου κάμποσες καταβολάδες»· || τὸ οὕτω προερχόμενον φυτόν: «αὐτὸ τὸ κλῆμα εἶναι καταβολάδα»· ὁ διὰ καταβολάδων πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν.

—*[Δενδροκομ.]* Ὁ διὰ *καταβολάδων* πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν στηρίζεται εἰς τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ν' ἀναπτύσσωσι ρίζας ἐπὶ τῶν ἐντὸς τῆς γῆς θαπτομένων κλάδων των, χωρὶς οὗτοι νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἐκ τοῦ κυρίου φυτοῦ. Συμφώνως πρὸς τὴν ἰδιότητα ταύτην δυνάμεθα, θάπτοντες ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοὺς κατωτέρους κλάδους τοῦ φυτοῦ, νὰ ἐπιτύχωμεν βραδύτερον, δι' ἀποκοπῆς ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ κορμοῦ, νέα ἀνεξάρτητα φυτά. Τὸ καταβόλευμα ἐνδείκνυται διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν φυτῶν τινων, ὁ ὁποῖος εἶναι δυσχερὴς ἢ ἀδύνατος κατὰ τοὺς ἄλλους γνωστοὺς τρόπους (διὰ σπορᾶς, ἐμβολιασμοῦ, μοσχευμάτων κλπ.). Καταβολάδων ὑπάρχουν διάφορα εἴδη, ἀναλόγως τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον γίνονται, ἐξ αὐτῶν δὲ γνωστότερα εἶναι: 1) Ἡ *ἁπλῆ* ἢ *κοινὴ* καταβολάς, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται ἀφοῦ κάμψωμεν τὸν μέλλοντα νὰ καταβολευθῇ κλάδον καὶ στηρίξωμεν διὰ διχάλας τὸ μέσον αὐτοῦ ἐντὸς αὔλακος ἀνοιγομένης παρὰ τὸ μητρικὸν φυτὸν καὶ καλυπτομένης μετὰ ταῦτα διὰ χώματος. Τὸ ἄκρον τοῦ κλάδου προσδένεται κατόπιν ὄρθιον ἐκτὸς τοῦ ἐδάφους ἐπὶ πασσάλου, ἀποκόπτεται δὲ μετὰ ἓν ἔτος, κατὰ τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχήν, ἡ ἐπὶ τοῦ μητρικοῦ φυτοῦ βάσις τοῦ κλάδου, ὁπότε ἔχει οὗτος ριζοβολήσει καὶ δύναται νὰ μεταφυτευθῇ τὸ νέον φυτὸν εἰς τὴν ὁριστικήν του θέσιν. Τὴν ἁπλῆν καταβολάδα τοποθετοῦσι πολλάκις ἐντὸς δοχείου (γάστρας ἢ λεκάνης ἢ καλαθίου), τὸ ὁποῖον θάπτουσι μετ' αὐτῆς ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἀφοῦ προηγουμένως χαράξωσι βαθεῖαν αὔλακα εἰς μίαν πλευρὰν ἢ διατρήσωσιν αὐτὴν διὰ νὰ περάσῃ ὁ κλάδος. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εὐκολύνεται ἡ ἀκίνδυνος μεταφορὰ τοῦ φυτοῦ, μετὰ τὸν ἀποχωρισμόν, εἰς τὴν νέαν του θέσιν. 2) Ἡ *πολλαπλῆ* ἢ *κινεζική*, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ στηρίξεως ἢ προσδέσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων ἐκ τῶν κατωτέρων κλάδων τοῦ φυτοῦ ὁριζοντίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁπότε ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κλάδου φύονται μὲ κατεύθυνσιν κάθετον διάφοροι βλαστοί. Τότε προσχώνεται διὰ χώματος ὁ μητρικὸς κλάδος, ἀφιεμένων ἐκτὸς τοῦ ἐδάφους τῶν νέων βλαστῶν. Τοιουτοτρόπως ἀναπτύσσονται πολλὰ νέα φυτά, τὰ ὁποῖα ἀποκοπτόμενα μεταφυτεύονται εἰς τὴν νέαν αὐτῶν θέσιν. 3) Ἡ *ὀφιοειδής*, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν κυματοειδῆ κάμψιν τοῦ κλάδου καὶ στήριξιν αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους κατὰ διαστήματα, ὥστε νὰ μένῃ κατὰ τμήματα, ἐναλλάξ, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ χώματος. Τοιουτοτρόπως ἀναπτύσσονται τόσα νέα φυτά, ὅσα εἶναι τὰ κύματα τοῦ ταφέντος κλάδου. 4) Ἡ *ὑπαίθριος*, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διὰ τοποθετήσεως ὑψηλῶν κλάδων τοῦ φυτοῦ ἐντὸς δοχείου (γάστρας ἢ χωνίου ἐκ λευκοσιδήρου κλπ.) ἀναρτωμένου ἐξ ἄλλου ὑπερκειμένου κλάδου ἢ προσδενομένου ἐπὶ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος θὰ χρησιμεύσῃ ὡς καταβολάς. Ὁ τρόπος οὗτος ἐφαρμόζεται εἰς φυτά, τῶν ὁποίων οἱ κλάδοι εὑρίσκονται εἰς μεγάλην ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀπόστασιν ἢ εἶναι δύσκαμπτοι. 5) Ἡ διὰ *προσχώσεως* καταβολάς, ὁπότε συσσωρεύεται χῶμα, ἐν σχήματι κολούρου κώνου, πέριξ τῶν παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ φυτοῦ κλαδίσκων, οἱ ὁποῖοι ριζοβολοῦντες ἀκολούθως δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἀνεξάρτητα φυτά. 6) Ἡ *αὐτοφυὴς* καταβολάς, τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσουσι πολλὰ φυτὰ μόνα των πλησίον τοῦ μητρικοῦ τοιούτου διὰ *παραφυάδων*. Συμβαίνει ὅμως συχνὰ τὰ οὕτω λαμβανόμενα φυτὰ νὰ εἶναι ἐπιρρεπῆ εἰς τὴν ἐκβλάστησιν παραφυάδων, ὅπερ εἶναι ἐπιζήμιον διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ καλὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν.

Τὰ μᾶλλον κατάλληλα πρὸς πολλαπλασιασμὸν διὰ καταβολάδων φυτὰ εἶναι πλεῖστα ὀπωροφόρα δένδρα καὶ γενικῶς τὰ ἔχοντα ξύλον τρυφερόν, τὰ ὁποῖα ριζοβολοῦσιν εὐκόλως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἔχοντα σκληρόν, ἅτινα εἶναι ἀκατάλληλα διὰ τοιούτου εἴδους πολλαπλασιασμόν. Εἰδικώτερον, δι' ἁπλῶν μὲν παραφυάδων πολλαπλασιάζονται αἱ ἄμπελοι καὶ αἱ καρύαι, αἱ συκαῖ, αἱ ροιαί, τὰ γαρύφαλλα, αἱ φραγκοσταφυλαί, δι' ὀφιοειδῶν ἡ ἀμπέλοψις, ἡ ἀριστολόχη, ὁ κισσός, διὰ κινεζικῶν ἡ ἄμπελος, ἡ βέρβερις, ἡ δευτσία, δι' ὑπαιθρίων, εἴδη τινὰ συκῆς, ἡ δράκαινα κλπ. διὰ προσχώσεως τοῦ κάτω μέρους τοῦ κορμοῦ εἴδη τινὰ εὐγενῶν μηλεῶν καὶ δαμασκηνεῶν καὶ δι' αὐτοφυῶν παραφυάδων αἱ κερασέαι, αἱ φραγκοσταφυλαί, αἱ λεπτοκαρύαι, αἱ δαμασκηνέαι κλπ. Γενικῶς κατὰ τὴν φύτευσιν καταβολάδων πρέπει νὰ κόπτωνται οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ μέλλοντος νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κλάδου, ἐκτὸς ὀλίγων οἱ ὁποῖοι ἀφίνονται περὶ τὴν κορυφήν, καταλληλοτέρα δὲ ἐποχὴ διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην εἶναι ὁ χειμὼν ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνοίξεως. Χ. Δ.

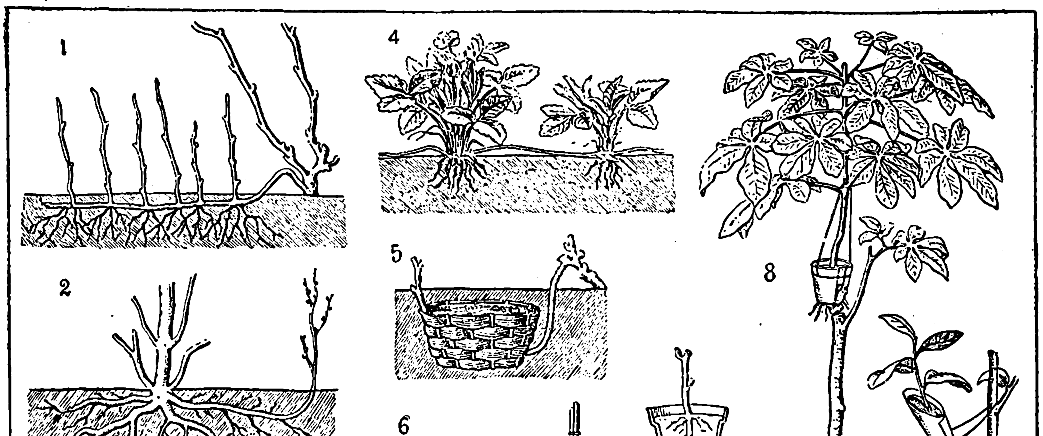

Διάφορα εἴδη καταβολάδων.
[1=καταβολὰς πολλαπλῆ ἢ κινεζική, 2=αὐτοφυὴς καταβολὰς παραφυάδος τοῦ δένδρου, 3=καταβολὰς ἐντὸς γάστρας, 4=αὐτοφυὴς καταβολὰς χαμαικερασέας, 5=καταβολὰς ἐντὸς καλάθου, 6=ἁπλῆ ἢ κοινὴ καταβολάς, 7=ὀφιοειδής, 8,9 καὶ 10=καταβολάδες ἐντὸς δοχείων (γαστρῶν ἢ χωνίων) ἀναπτυχθεῖσαι ἐν ὑπαίθρῳ, 11=καταβολὰς διὰ προσχώσεως.]

καταβόλευμα (τό)· ἡ ἐργασία διὰ τὴν φύτευσιν καταβολάδος· || ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν διὰ καταβολάδων.

καταβολεύω, καὶ ***καταβολιάζω***· δημοτ., βάνω καταβολάδες, καταχώνω εἰς τὴν γῆν κλάδους φυτῶν, οἷον ἀμπέλου, ἵνα παραχθῇ νέον φυτόν.

καταβολὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταβάλλειν, τοποθέτησις: «καταβολὴ τοῦ θεμελίου λίθου»· || φρ. «ἀπὸ καταβολῆς», ἐννοεῖται «τοῦ κόσμου», ἀπὸ τῆς δημιουργίας, ἀπ' ἀρχῆς, ἀνέκαθεν· || «καταβολὴ χρημάτων» πληρωμή, ἀπότισις.

—*[Νομ.]* Εἰδικῶς καλεῖται *καταβολὴ* (solutio) ἡ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου παροχὴ τοῦ ὀφειλομένου ἐπὶ σκοπῷ ἀποσβέσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ δανειστοῦ. Ἡ *ἐνοχὴ* (βλ. λ.) δὲν λύεται μόνον διὰ τῆς καταβολῆς· οὐχ ἧττον αὕτη ἀποτελεῖ τὸν ὁμαλώτερον καὶ φυσιολογικώτερον τρόπον λύσεως τῆς ἐνοχῆς. Ἡ ἔννοια αὕτη τῆς καταβολῆς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν γενικήν, ἥτις περιλαμβάνει πολλοὺς σκοπούς. Ἡ καταβολὴ εἶναι ἔργον τοῦ ὀφειλέτου, ὅστις οὐχὶ σπανίως δύναται νὰ προβῇ εἰς ταύτην μονομερῶς, ὡς λ. χ. ἐπὶ ἐντολοδόχου ἐπιχειροῦντος τὴν ἐντεταλμένην αὐτῷ πρᾶξιν. Συνήθως ὅμως πρὸς τελείωσιν τῆς καταβολῆς ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ἀποδοχή, ἤτοι ἡ σύμπραξις τοῦ πιστωτοῦ. Σκοπὸς καὶ ἀντικείμενον τῆς τοιαύτης συμπράξεως εἶναι ἡ πιστοποίησις τοῦ ὅτι ἡ πρὸς ἀπόσβεσιν τῆς ἐνοχῆς προσφερομένη παροχὴ συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὀφειλήν, τὴν ὁποίαν ὁ προσφέρων ὀφειλέτης ἦτο ὑπόχρεως ἵνα παράσχῃ. Καθόσον ἐὰν μὲν εἶναι αὕτη σύμφωνος καὶ ὁ πιστωτὴς δὲν τὴν δέχεται, καθίσταται οὗτος ὑπερήμερος (*ὑπερημερία* πιστωτοῦ), ἐὰν δὲ οὔ, θεωρεῖται ὡς μὴ γενομένη, ὁπότε ὁ μὲν ὀφειλέτης δὲν λύεται τῆς ὑποχρεώσεώς του, ὑπὸ ὡρισμένας δ' ἐπὶ πλέον προϋποθέσεις ὑπόκειται καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς ὑπερημερίας (*ὑπερημερία* ὀφειλέτου) συνεπείας, ὁ δὲ πιστωτὴς δὲν δεσμεύεται, δυνάμενος ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παροχῆς καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ διὰ τῶν νομίμων μέσων τὸ δικαίωμά του.

Εἰδικώτερον, πρὸς ὀρθὴν καταβολὴν ἀπαιτεῖται:

1) Νὰ γίνῃ ἡ παροχὴ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ὀφειλῆς ἐπὶ σκοπῷ λύσεως αὐτῆς. Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης χρημάτων κατέβαλε ταῦτα, τοῦτο καὶ μόνον δὲν ἀρκεῖ· δέον νὰ δύναται νὰ ἀποδείξῃ ἐπὶ πλέον, ὅτι

Digitized by Google

κατέβαλε ταῦτα πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποσβέσεως τοῦ χρέους του· ἄλλως, παρὰ τὴν καταβολὴν τούτων (καὶ ἀποδεικνυομένην ἀκόμη), ἐὰν τοῦ ἐζητοῦντο ταῦτα δικαστικῶς ἐκ νέου, θὰ ἐκινδύνευε νὰ καταδικασθῇ ὅπως τὰ καταβάλῃ ἐκ νέου. Ὁ πιστωτὴς δὲν ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ ἄλλο πρᾶγμα εἰμὴ μόνον τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Τούτου συνέπεια εἶναι, ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ λύσῃ χρέος μὴ χρηματικὸν καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ τῆς ὑποχρεώσεώς του προσφέρων τὴν εἰς χρήματα ἀξίαν τούτου, πλὴν ἐὰν ἑκουσίως δεχθῇ τοῦτο ὁ πιστωτής. Οὕτως ὁ ἀντὶ 5.000 δραχμῶν ἀγοράσας ἵππον, ἀξίας ἀναμφισβητήτου δραχμῶν 10.000, δὲν ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ, προσφερομένας αὐτῷ παρὰ τοῦ μετανοήσαντος πωλητοῦ, τὰς δραχμὰς 10.000, οὔτε πλείονας τούτων ἀντὶ τοῦ ἵππου. Προκειμένου περὶ ὀφειλῆς πράγματος δὲν ἀρκεῖ ἡ παράδοσις τούτου. Κατὰ κανόνα δικαίωμα ἔχει ὁ πιστωτὴς νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ τὴν ἐλευθέραν καὶ ἀμετάκλητον κυριότητα τούτου· ἐλλείψει δὲ ταύτης ἔχει ἀξιώσεις ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ ὀφειλέτου.

Ἀμφισβήτησις ὑπῆρχε προκειμένου περὶ ἐνοχῶν γένους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδιδάχθη ὑπό τινων, ὅτι ἐὰν δὲν παρεσχέθη εἰς τὸν πιστωτὴν ἡ κυριότης ἢ ἡ ἐλευθέρα κυριότης ἐπὶ τοῦ παραδοθέντος πράγματος (εἴδους), δύναται νὰ ζητηθῇ παρὰ τοῦ ὀφειλέτου ἡ παροχὴ ἄλλου πράγματος. Νομίζομεν ὀρθοτέραν τὴν γνώμην, καθ' ἣν μετὰ τὴν παροχήν, ἐφόσον αὕτη ἐγένετο δεκτή, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἀγωγὴ πρὸς νέαν παροχήν. Ἐὰν δὲν παρεσχέθη ἡ κυριότης ἢ ἡ ἐλευθέρα τοιαύτη ἐπὶ τοῦ παραδοθέντος, δὲν χωρεῖ εἰμὴ ἡ περὶ ἀποζημιώσεως ἀγωγή. Ἐνταῦθα δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ λαμβάνῃ ὁ πιστωτὴς τὴν κυριότητα ἀμέσως διὰ τῆς καταβολῆς. Ἀρκεῖ νὰ κατέστη οὗτος κύριος συνεπείᾳ τῆς καταβολῆς. Συνεπῶς ὁ ὀφειλέτης, ὁ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεώς του καταβάλλων πρὸς τὸν πιστωτήν του ἀγνοοῦντα νομίσματα οὐχὶ ἴδια ἀλλὰ ξένα, ἀφ' ἧς ὁ ἀγνοῶν τοῦτο καὶ συνεπῶς ἐν καλῇ πίστει εὑρισκόμενος πιστωτὴς ἀνέμιξε ταῦτα πρὸς τὰ ἰδικά του, ἠλευθερώθη τῆς ὑποχρεώσεώς του, δεδομένου ὅτι ὁ πιστωτὴς του κατέστη κύριος συνεπείᾳ τῆς καταβολῆς καὶ τῆς ἀναμίξεως τῶν παραδοθέντων αὐτῷ νομισμάτων.

Καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν δικαιοῦται ὀφειλέτης νὰ προσφέρῃ, οὐδὲ ὑποχρεοῦται ὁ πιστωτὴς νὰ δεχθῇ, μερικὰς παροχὰς τῆς ὅλης ὀφειλῆς. Ταύτας νομίμως ἀποκρούει ὁ πιστωτής. Τοὐναντίον ἐν Ρώμῃ ἐπετρέπετο, ἵνα ὁ πραίτωρ, ἐκ λόγων ἐπιεικείας, ἀρνούμενος τὴν ἐπὶ τὸ ὅλον ἀγωγήν, ἐπιτρέπῃ ταύτην μόνον διὰ τὸ ἀμφισβητούμενον μέρος τῆς ἀπαιτήσεως· πλὴν τὸ τοιοῦτο, προϋποθέτον τὴν μὴ ἐν ἰσχύϊ σήμερον ἰδιαιτέραν παρὰ τοῦ δικαστηρίου χορήγησιν ἢ ἄρνησιν τῆς ἀγωγῆς ἐν ἑκάστῃ συγκεκριμένῃ περιπτώσει, δὲν τυγχάνει ἐφαρμογῆς. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ μερικὴ καταβολὴ εἴς τινας περιπτώσεις, οἷον ἐπὶ πλειόνων ἐγγυητῶν (συνεπείᾳ τοῦ εὐεργετήματος τῆς διαιρέσεως), ἐπὶ τῆς πτωχεύσεως, ἔνθα οἱ πιστωταὶ τοῦ πτωχεύσαντος εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δεχθοῦν μερικὴν πληρωμήν, ἐπίσης προκειμένου περὶ ἀποδέκτου συναλλαγματικῆς (ἄρθρ. 155 Ἐμπ. νόμου).

2) Κατὰ κανόνα οὐ μόνον ὁ ὀφειλέτης, ἀλλὰ πᾶς τις δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν καταβολὴν καὶ ν' ἀποσβεσθῇ τὸ χρέος· ἐκτὸς φυσικὰ ἂν ὁ τρίτος κατέβαλεν ἐκ πλάνης ἢ ὁπωσδήποτε ἂν ἔχῃ οὗτος δικαίωμα ἀναζητήσεως. Τὸ νὰ καταβάλωσι μάλιστα τρίτοι κατ' ἐντολὴν τοῦ ὀφειλέτου εἶναι ἀρκετὰ σύνηθες ἐν ταῖς συναλλαγαῖς (λ. χ. ἀντὶ χρημάτων δέχεται ὁ πιστωτὴς παρὰ τοῦ ὀφειλέτου συναλλαγματικὴν μεταβιβαζομένην εἰς διαταγήν του δι' ὀπισθογραφήσεως, ἢ ἐπιταγὴν τραπέζης καὶ οὕτω καθεξῆς). Μάλιστα καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ὀφειλέτου καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεώς του δύναται τρίτοι καταβάλλοντες νὰ λύσωσι τὴν ὀφειλὴν αὐτοῦ. Οὐχ ἧττον προκειμένου περὶ ἐνοχῶν, αἵτινες ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον πράξεις, ἐν αἷς σημαίνοντα παίζει ρόλον ἡ προσωπικότης τοῦ ὀφειλέτου (τοῦ παρέχοντος), εἴτε κατὰ τὰς εἰδικὰς συμφωνίας τῆς συμβάσεως, εἴτε κατὰ τὰς γενικὰς ἰδέας τῶν συναλλαγῶν, δικαιοῦται ὁ πιστωτὴς νὰ ἐπιμείνῃ εἰς προσωπικὴν διὰ τοῦ ὀφειλέτου καταβολήν. Τὸ τοιοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν ζωγράφου ἀναλαβόντος τὴν ἐκτέλεσιν προσωπογραφίας, προκειμένου περὶ διδασκάλου, ὑπηρεσιῶν ὑπηρετῶν καὶ οὕτω καθεξῆς.

3) Ἡ καταβολὴ πρέπει νὰ γίνῃ πρὸς τὸν πιστωτήν. Ὁ ὀφειλέτης, ὁ κατὰ πλάνην, καὶ συγγνωστὴν ἔστω, καταβάλλων πρὸς ἄλλον ἢ τὸν πιστωτὴν τὴν ὀφειλήν του, δὲν ἀπαλλάσσεται τοῦ χρέους, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιτάξῃ τὸ τοιοῦτο πρὸς τὸν πραγματικόν του πιστωτήν. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐγκύρως συμφωνεῖται ἐπὶ τῶν λεγομένων ἐγγράφων νομιμοποιήσεως (λ. χ. ἐπιταγὴ τραπέζης), ὅτι ὁ ὀφειλέτης (τραπεζίτης) ἐπιτρέπεται νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν παρουσιάζοντα τὸ ἔγγραφον (κομιστήν), χωρὶς νὰ ὑποχρεοῦται εἰς ἐξέτασιν τῆς νομιμοποιήσεως αὐτοῦ. Τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην καταβολὴν δικαιοῦται νὰ ἀποδεχθῇ προσωπικῶς ὁ πιστωτής, μόνον ἐφ' ὅσον κέκτηται τὴν πρὸς τὸ ἀπαλλοτριοῦν τὴν περιουσίαν του ἱκανότητα. Ἄλλως ἀποκτῶν τὴν τοιαύτην ἱκανότητα δικαιοῦται ἐκ νέου νὰ ζητήσῃ τὴν καταβολὴν (τῆς πρώτης μὴ γενομένης ἐγκύρως), μὴ προστατευομένου τοῦ ὀφειλέτου ἔναντι αὐτοῦ εἰμὴ μόνον καθ' ἣν περίπτωσιν ἐξακολουθεῖ οὗτος ὢν πλουσιώτερος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς (exceptio doli). Ἐπίσης κακῶς καταβάλλει ὁ ὀφειλέτης πρὸς τὸν πιστωτήν, καθ' ἣν περίπτωσιν ἔχει ἐπιβληθῆ εἰ χεῖράς του, ὡς τρίτου, καὶ κατὰ τοῦ πιστωτοῦ του κατάσχεσις τῆς πρὸς αὐτὸν ὀφειλομένης παροχῆς, τὴν ὁποίαν, μετὰ τὸ πέρας τῆς περὶ κύρους τῆς τοιαύτης κατασχέσεως δίκης καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐπιβληθείσης κατασχέσεως, ὑποχρεοῦται ἐκ νέου νὰ καταβάλῃ πρὸς τὸν κατασχόντα, καὶ ἂν τὴν κατέβαλεν ἀκόμη (μετὰ τὴν κατάσχεσιν) εἰς τὸν πιστωτήν του, ὀφειλέτην τοῦ κατασχόντος.

Ἐὰν τὸ πρὸς τὸν μὴ νομιμοποιούμενον εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς καταβληθὲν περιέλθῃ κατόπιν εἰς τὸν πιστωτήν, ἀπαλλάσσεται ὁ ὀφειλέτης. Ὅθεν, ἀπεσβεσμένον λογίζεται τὸ χρέος, ἐὰν ὁ λαβὼν τὴν καταβολὴν καταστῇ μετὰ ταῦτα πιστωτὴς ἢ ἂν ὁ πιστωτὴς κληρονομήσῃ τοῦτον. Ἡ πρὸς τὸν πιστωτὴν τοῦ πιστωτοῦ καταβολὴ δὲν ἐπιφέρει ἄμεσον ἀπόσβεσιν τῆς ἐνοχῆς ἀλλ' ἔμμεσον τοιαύτην, διὰ συμψηφισμοῦ, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην.

Ἀντὶ τοῦ πιστωτοῦ νομιμοποιοῦνται πρὸς ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς: α') Ὁ πληρεξούσιος καὶ ὁ νόμιμος ἀντιπρόσωπος τοῦ πιστωτοῦ. Περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ τίς εἶναι ἀντιπρόσωπος τοῦ πιστωτοῦ, ὅπερ καὶ ἔχει μεγάλην σημασίαν ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἐν προκειμένῳ, ἐπικρατεῖ ἔρις. Συνήθως κατὰ τεκμήριον ὁ προϊστάμενος ἐμπορικοῦ καταστήματος ἢ ἀποθήκης θεωρεῖται ἐξουσιοδοτημένος πρὸς ἀποδοχὴν καταβολῶν συνήθως αὐτοῖς γινομένων. Ταυτὸ καὶ μὲ τοὺς ταξιδιώτας ὑπαλλήλους ὡς πρὸς τὰ τιμήματα τῶν μέσῳ αὐτῶν ἐνεργουμένων πωλήσεων. Ὁ κομιστὴς ἐξοφλήσεως λογίζεται ὡς ἐξουσιοδοτημένος πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἐξοφληθέντος ποσοῦ. Τοὐναντίον ὁ κομιστὴς τῶν ἐμπορευμάτων ἢ τοῦ ἀνεξοφλήτου λογαριασμοῦ λογίζεται στερούμενος τοῦ δικαιώματος τούτου. Γενικῶς ὅμως ἐπὶ τῶν τεκμηρίων τούτων κρατεῖ ὁ κανών, ὅτι ταῦτα δὲν ὠφελοῦσι τὸν γιγνώσκοντα ἢ δυνάμενον νὰ μάθῃ ὅτι δὲν ὑφίσταται ἐντολὴ πρὸς εἴσπραξιν. Τῇ πληρεξουσιότητι ταυτίζεται ἡ ἔγκρισις, ἐὰν ὁ μὴ πληρεξούσιος ἀπεδέχθη τὴν πληρωμήν. Ὁ ἐντολοδόχος τῆς εἰσπράξεως ἀποκτᾷ τὴν κυριότητα τῶν ληφθέντων ἀμέσως διὰ τὸν πιστωτήν, ἤτοι ἰδιοποιούμενος ταῦτα διαπράττει ὑπεξαίρεσιν. Δύναται ὅμως, εἴτε λόγῳ συμφωνίας, εἴτε λόγῳ συνηθείας, νὰ ᾖ καὶ ἁπλοῦς ὀφειλέτης ποσοῦ. Ὁ καταβαλὼν πρὸς πρῴην πληρεξούσιον ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἄρσεως τῆς πληρεξουσιότητος ἀπαλλάσσεται.

β) Ὁ ἐκ τῆς συμβάσεως δικαιούμενος νὰ δεχθῇ τὴν καταβολὴν (solutionis causa adjectus). Ὁ πιστωτὴς κατὰ κανόνα δὲν δικαιοῦται νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὸ δικαίωμα πρὸς ἀποδοχὴν τῆς καταβολῆς, ἐκτὸς ἐὰν ἐπῆλθον τοιαῦται μεταβολαί, ὥστε νὰ παριστῶσιν αὐτὸν ἀνάξιον πιστώσεως. Ἡ ἐξουσία τοῦ δεκτικοῦ καταβολῆς (οὕτω καλεῖται οὗτος) δὲν μεταβαίνει εἰς τοὺς κληρονόμους του.

4) Ἐὰν ὁ αὐτὸς ὀφειλέτης ὀφείλῃ εἰς τὸν αὐτὸν πιστωτὴν πλείονας ὁμοειδεῖς ὀφειλάς, ἰδίως χρηματικάς, καὶ προβῇ εἰς καταβολὴν μὴ καλύπτουσαν τὸ σύνολον τούτων, ἐρωτᾶται ποία ἐξ αὐτῶν ἀποσβέννυται; Περὶ τούτου κρατοῦσιν αἱ ἑπόμεναι ἀρχαί:

α) Ἐν πρώτοις λύει τὸ ζήτημα ὁ ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου κατὰ τὴν καταβολὴν γενόμενος καθορισμός, εἴτε ῥητῶς ἐκφρασθείς, εἴτε σιωπηρῶς ἐκ τῶν περιστάσεων συναγόμενος, λ. χ. ἐκ τῆς ἰσότητος τοῦ πληρωθέντος ποσοῦ πρὸς μίαν τῶν ἀπαιτήσεων. Ὁ καθορισμὸς οὗτος ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου τυγχάνει ὁ ἐπικρατέστερος ἀφ' ἧς δεχθῇ ὁ πιστωτὴς τὸ καταβληθέν, ἄνευ ἀξίας οὔσης τῆς τυχὸν δηλώσεως τοῦ πιστωτοῦ, ὅτι θέλει συμψηφίσει τὸ καταβληθὲν πρὸς ἄλλο χρέος.

β) Ἐν ἐλλείψει καθορισμοῦ ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου, δύναται κατὰ τὴν καταβολὴν νὰ προτείνῃ ὁ πιστωτὴς πρὸς τὸν ὀφειλέτην εἰς ἐξόφλησιν τίνος ἢ τίνων ἐκ τῶν πλειόνων ὀφειλῶν λαμβάνει τὴν παροχήν· τοῦ ὀφειλέτου δὲ μὴ ἀντιλέγοντος θεωρεῖται ἐγκριθεῖσα ἡ τοιαύτη καταψήφισις. Μάλιστα, τοῦ ὀφειλέτου μὴ ἀντιλέγοντος, οὐδὲ κἂν δεσμεύεται ὁ πιστωτὴς ὑπὸ ὡρισμένων νομικῶν κανόνων, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἅμα τῇ καταβολῇ δηλώσεις του ὡς πρὸς τὸν καταλογισμόν.

γ') Ἐὰν οὐδεὶς ἐγένετο κατὰ τὴν καταβολὴν καθορισμός, δύναται ὁ πιστωτὴς ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ προβῇ εἰς τοιοῦτον, πλὴν μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμφερόντων τοῦ ὀφειλέτου. Κατὰ ταῦτα οἱ τόκοι κατὰ τὴν ἐξόφλησιν προηγοῦνται τοῦ κεφαλαίου. Αἱ λήξασαι ἀπαιτήσεις τῶν μήπω ληξασῶν καὶ αἱ διὰ τὸν ὀφειλέτην ἐπαχθέστεραι τῶν ἐλαφροτέρων. Ἐξαιρέσει τούτων τὸ παλαιότερον χρέος ἀποσβέννυται πρὸ τοῦ νεωτέρου Ἐὰν οὐδεμία συντρέχῃ ἐκ τῶν ὡς ἄνω περιπτώσεων, τότε ἡ καταβολὴ ἀποσβέννυσι συμμέτρως πάσας τὰς ὀφειλὰς συγχρόνως. Ἐὰν ὅμως ὁ πιστωτὴς ἐπιδιώκῃ τὴν πληρωμήν, τότε ἔχει ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὸν καταλογισμόν, δικαιούμενος νὰ προστατεύσῃ τὰ συμφέροντά του, ἀδιαφορῶν ὡς πρὸς τὸν ὀφειλέτην.

δ') Διὰ τῆς καταβολῆς ἀποσβέννυται ἡ ἐνοχή. Ἐὰν ἀνεπιφυλάκτως ἐδέχθη ταύτην ὁ πιστωτής, αὐτὸς βαρύνεται μὲ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀτελείας ἢ ἐλαττωματικότητος ταύτης, ἐν ᾗ περιπτώσει προταθῇ αὕτη ἐκ τῶν ὑστέρων (λ. χ. ἔλλειψις ἐν κυλίνδρῳ νομισμάτων ἐκ τῶν ὑστέρων παρατηρηθεῖσα).

Ἐπὶ τῇ αἰτήσει καὶ δαπάνῃ τοῦ καταβάλλοντος ὑποχρεοῦται ὁ πιστωτὴς κατ' ἀνταλλαγὴν τῆς πληρωμῆς (χέρι μὲ χέρι) νὰ παραδώσῃ πρὸς τὸν ὀφειλέτην σχετικὴν ἐξόφλησιν. Ἄλλως ὁ τελευταῖος οὗτος ἔχει δικαίωμα νὰ παρακρατήσῃ τὴν καταβολήν. Ἐὰν δὲ ἐγένετο ἤδη ἡ καταβολή, δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν πρῴην πιστωτήν του ὁ ὀφειλέτης ζητῶν ἐξόφλησιν. Ὡσαύτως πρὸς τὸν καταβάλλοντα ὀφειλέτην δέον νὰ ἐπιστρέφηται καὶ τὸ χρεωστικὸν ἔγγραφον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dernburg- Δυοβουνιώτου*, Ἐνοχικὸν (§ 55). —*Windscheid - Ἀργυροῦ*, Ἐνοχικὸν (§ 342 ἐπ.). —*Παπαρρηγοπούλου*, Ἐνοχικὸν Δίκαιον.—*Καλλιγᾶ*, Ἐνοχικὸν Δίκαιον.

Δ. Ι. ΖΕΠΟΣ

— **καταβολαὶ εἰς εἶδος** *[Λογιστ.]*. Αἱ καταβολαὶ εἰς εἶδος διακρίνονται εἰς ἀΰλους καὶ εἰς ὑλικάς. Καὶ ἄϋλοι μὲν εἶναι αἱ γνώσεις, αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ σχέσεις, ὑλικαὶ δὲ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ γραμμάτια, οἱ τίτλοι, ἡ φήμη τοῦ καταστήματος, αἱ μελέται, αἱ ἐκχωρήσεις, τὸ ὑλικόν, τὰ μηχανήματα, τὰ ἐργαλεῖα, τὰ προνόμια, τὰ ἀκίνητα, τὰ μεταλλεῖα, τὰ ἐργοστάσια κλπ. Ἐν ταῖς ἀνωνύμοις ἑταιρείαις ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ὑπάρξεως τοιούτων εἰσφορῶν εἰς εἶδος ὡς καὶ τῆς προβλεπομένης διαρκείας τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν, γίνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς. Εἰς ἀντάλλαγμα τῶν εἰς εἶδος καταβολῶν συνήθως οἱ μέτοχοι λαμβάνουσι μετοχὰς τῆς ἑταιρείας, ἐξαιρετικῶς δέ, διὰ τὰς μὴ ἐκτιμηθείσας καταβολὰς εἰς εἶδος, ἱδρυτικοὺς τίτλους, οἵτινες δίδουσι μόνον δικαίωμα εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν κερδῶν. Διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν καταβολῶν εἰς εἶδος λειτουργεῖ λογαριασμὸς ἐνεργητικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Καταβολαὶ εἰς εἶδος», χρεούμενος διὰ τὴν συνολικὴν ἀξίαν αὐτῶν καὶ πιστούμενος διὰ τῆς χρεώσεως τῶν λογαριασμῶν τῶν καταβαλλομένων εἰδῶν. Ὅταν εἰς ἀντάλλαγμα δίδωνται ἱδρυτικοὶ τίτλοι ἄνευ ὀνομαστικῆς ἀξίας, ὁ λογαριασμὸς «Καταβολαὶ εἰς εἶδος» χρεοῦται διὰ τὴν ποσότητα τῶν ἐκδοθέντων τίτλων, πιστουμένου τοῦ λογαριασμοῦ τῶν «Ἱδρυτῶν» κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ὁ λογαριασμὸς «Ἱδρυταὶ» κατόπιν χρεοῦται, πιστουμένου τοῦ λογαριασμοῦ καθαρᾶς περιουσίας «Ἱδρυτικοὶ τίτλοι». Ἐν ᾗ περιπτώσει πρόκειται νὰ ἐξαγορασθοῦν οἱ ἱδρυτικοὶ τίτλοι, προσδιορίζεται ἡ ἀξία αὐτῶν καὶ ἐκτιμῶνται εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ αἱ καταβολαὶ εἰς εἶδος, ὁπότε γίνεται ἐγγραφή, καθ' ἣν χρεοῦται ὁ λογαριασμὸς «Καταβολαὶ εἰς εἶδος» καὶ πιστοῦται ὁ λογαριασμὸς «Ἱδρυτικοὶ τίτλοι» χρεούμενος κατόπιν διὰ τῆς πιστώσεως τοῦ «*Ταμείου*» κατὰ τὴν ἐξαγορὰν αὐτῶν. Εἰς ὁμορρύθμους ἑταιρείας αἱ ἄϋλοι καταβολαὶ τῶν συνεταίρων δὲν ἐκτιμῶνται εἰς χρῆμα, λαμβάνονται ὅμως ὑπ' ὄψει κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς διανομῆς τῶν κερδῶν μεταξὺ τῶν συνεταίρων. Τοιουτοτρόπως δύναται εἷς συνέταιρος νὰ συμμετέχῃ εἰς τὰ κέρδη, καίτοι δὲν καταβάλλει ὑλικὰ κεφάλαια.

Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

καταβολισμὸς (ὁ) *[Βιολ.]*· βλ. *μεταβολισμός*.

καταβοῶ (*—άω*)· βοῶ κατά τινος, φωνάζω, ἐκφράζω τὴν ἀγανάκτησίν μου, ἀποδοκιμάζω διὰ φωνῶν.

κατάβρεγμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταβρέχειν: «*κατάβρεγμα τῶν ὁδῶν*».

— *['Εγκυκλ.]* Τὸ *κατάβρεγμα* τῶν ὁδῶν καὶ πλατειῶν μιᾶς πόλεως εἶναι τὸ συμπλήρωμα τῆς καθαριότητος αὐτῶν, ἰδίως εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς τόπους. Ἐν μέτρῳ ἐφαρμοζόμενον καθιστᾷ δροσερωτέραν τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ ἐπιφέρει τὸν μετριασμὸν τῆς κόνεως. Ἀφθονώτερον καὶ ὁρμητικώτερον παρεχόμενον συντελεῖ καὶ εἰς τὴν πλύσιν τῶν ὁδῶν. Τὸ κατάβρεγμα ἐκτελεῖται ἢ διὰ μακρῶν σωλήνων, ἀποληγόντων εἰς αὐλοὺς καὶ ἐφαρμοζομένων εἰς ὑδροληπτικὰ στόμια ὑφιστάμενα κατ' ἀποστάσεις ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων ἢ παρὰ τὰ ρεῖθρα αὐτῶν, ἢ δι' αὐτοκινήτων καταβρεκτήρων· διενεργεῖται δὲ μερίμνῃ καὶ δαπάνῃ τῆς ἑκασταχοῦ δημοτικῆς ἀρχῆς. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖται γλυκὺ ἢ θαλάσσιον ὕδωρ. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τὸ κατάβρεγμα γίνεται διὰ καταβρεκτήρων αὐτοκινήτων, σπανίως δὲ διὰ σωλήνων καὶ αὐλῶν, χρησιμοποιουμένου θαλασσίου ὕδατος, ἀντλουμένου ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ ὑπὸ τῆς ἑταιρείας Οὔλεν. Εἴς τινας ἀγγλικὰς παραλίους πόλεις τὸ κατάβρεγμα ἐκτελεῖται διὰ προσαρμογῆς καταβρεκτήρων εἰς τὰ τροχιοδρομικὰ ὀχήματα. Οἱ νεώτατοι καταβρεκτῆρες δύνανται, παρισταμένης ἀνάγκης, νὰ μετατρέπωνται στιγμιαίως εἰς πυροσβεστικὰς ἀντλίας.

Τ..Ν

Digitized by Google

καταβρεκτήρ, *—ῆρος* (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου καταβρέχομεν, μηχάνημα ἢ ὄχημα διὰ τὸ κατάβρεγμα.

—*['Εγκυκλ.] Καταβρεκτὴρ* καλεῖται πᾶσα ἐν γένει συσκευὴ χρησιμοποιουμένη διὰ τὸ *κατάβρεγμα* (βλ λ) τῶν ὁδῶν. Οἱ παλαιοῦ τύπου καταβρεκτῆρες (Σχ. 1) ἀπετελοῦντο ἐξ ἑνὸς βυτίου κατασκευαζομένου ἐκ σιδηρῶν ἐλασμάτων καὶ φερομένου ἐπὶ δύο τροχῶν συρομένων ὑφ' ἑνὸς ἵππου. 'Επὶ τοῦ βυτίου τούτου, εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος, εὑρίσκετο ἡ θέσις τοῦ ὁδηγοῦ, εἰς δὲ τὸ ὀπίσθιον ἐγκαθίστατο πρὸς τὰ κάτω, παραλλήλως πρὸς τὸ ἔδαφος, διάτρητος τοξοειδὴς σωλὴν συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ πυθμένος τοῦ βυτίου. Τὸ βυτίον τοῦτο ἐπληροῦτο ὕδατος διά τινος ὀπῆς εὑρισκομένης εἰς τὴν ἀνωτέραν του ἐπιφάνειαν, τὸ δὲ κατάβρεγμα συνετελεῖτο δι' ἐκφυγῆς τοῦ ὕδατος μέσῳ τοῦ διατρήτου τοξοειδοῦς σωλῆνος ἐν εἴδει βροχῆς. Οἱ καταβρεκτῆρες οὗτοι δὲν ἦσαν βεβαίως ἀποτελεσματικοί, ἰδίως λόγῳ τῆς μικρᾶς περιεκτικότητος τοῦ βυτίου, τῆς μικρᾶς των ταχύτητος καὶ τοῦ μικροῦ πλάτους καταβρέγματος, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους, διὰ νὰ εἶναι τὸ κατάβρεγμα ἀποτελεσματικόν, δέον νὰ συντελῆται τοὐλάχιστον δὶς τῆς ἡμέρας. Διὰ τοῦτο σήμερον γίνεται χρῆσις γενικῶς εἰδικῶν αὐτοκινήτων καταβρεκτήρων, οἱ ὁποῖοι ἀνταποκρίνονται πλήρως πρὸς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις. Οἱ αὐτοκίνητοι οὗτοι καταβρεκτῆρες παρουσιάζουσι τὴν μορφὴν κλειστοῦ φορτηγοῦ αὐτοκινήτου, τοῦ ὁποίου τὸ κιβώτιον εἶναι εἰδικῶς κατεσκευασμένον ἐν εἴδει βυτίου ἐκ σιδηροῦ ἐλάσματος. Τὸ βυτίον τοῦτο πληροῦται ὕδατος τῇ βοηθείᾳ εἰδικῆς ἀντλίας, τὸ δὲ κατάβρεγμα συντελεῖται δι' ἐκτοξεύσεως τοῦ ὕδατος τούτου τῇ βοηθείᾳ τῆς αὐτῆς ἀντλίας μέσῳ συστήματος δύο κρουνῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ αὐτοκινήτου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ κατάβρεγμα δύναται νὰ συντελεσθῇ εἰς ἀρκετὸν πλάτος ὁδοῦ. Προκειμένου περὶ μικρῶν πόλεων γίνεται συνήθως χρῆσις αὐτοκινήτων καταβρεκτήρων μετὰ πυροσβεστικῆς ἀντλίας, χρησιμοποιουμένων διὰ τὸ κατάβρεγμα τῶν ὁδῶν ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς, ὁπότε τὸ ὕδωρ τοῦ βυτίου ἐξακοντίζεται ὑπὸ τῆς ἀντλίας μέσῳ σωλῆνος προσαρμοζομένου εἰς εἰδικὸν κρουνὸν εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν κρουνῶν καταβρέγματος. Οἱ αὐτοκίνητοι καταβρεκτῆρες μετὰ πυροσβεστικῆς ἀντλίας φέρουσιν ἐνίοτε περὶ τὸ βυτίον των κατάλληλον ἐξώστην διὰ τὴν μεταφορὰν πυροσβεστῶν. 'Η ἐκλογὴ τοῦ καταλλήλου μεγέθους καὶ τοῦ τύπου καταβρεκτῆρος δέον νὰ συνδυάζεται πάντοτε μὲ τὰς τοπικὰς συνθήκας τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ, ἐν σχέσει δηλαδὴ πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν ὁδῶν, τὴν κατάστασιν αὐτῶν κλπ., προκειμένου δὲ περὶ αὐτοκινήτου καταβρεκτῆρος μετὰ πυροσβεστικῆς ἀντλίας, ἡ ἐκλογὴ αὕτη δέον ν' ἀνταποκρίνεται ἐπιπροσθέτως καὶ πρὸς τὰ συνήθη ὕψη τῶν οἰκοδομῶν τῆς πόλεως ἀναφορικῶς μὲ τὴν ἱκανότητα τῆς πυροσβεστικῆς ἀντλίας διὰ τὴν ἐκτόξευσιν ὕδατος εἰς τὸ ἀνάλογον ὕψος πρὸς κατάσβεσιν τοῦ πυρὸς ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς. Δ. Κ. Α.

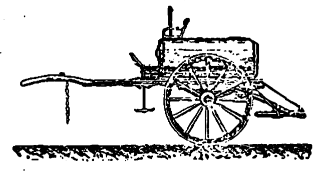

Καταβρεκτὴρ ἱπποκίνητος.

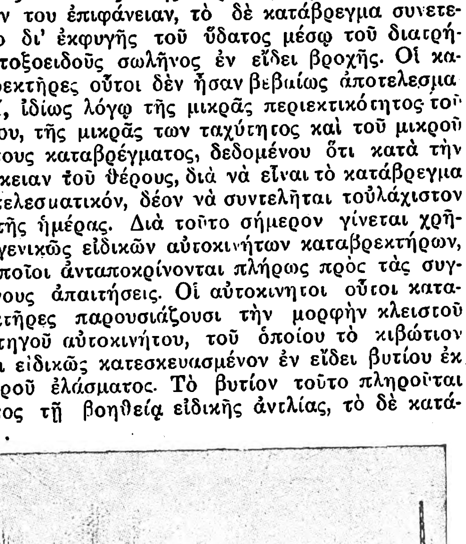

Καταβρεκτὴρ αὐτοκίνητος.

καταβρέχω, *ἀόρ. ἐ)κατάβρεξα,* παθ. μετχ. *καταβρεγμένος*· δημοτ., βρέχω τὴν ἐπιφάνειαν, μουσκεύω τὸ ἔδαφος τόσον, ὥστε νὰ μὴ σηκώνεται σκόνη: «καταβρέχω τὰς ὁδούς, —τὰς πλατείας», «ἔβρεξε ὅσο ποῦ κατάβρεξε τὰ χωράφια καὶ σταμάτησε»· || ἀρχ, βρέχω, διαβρέχω, ἐμποτίζω δι' ὕδατος ἢ ἄλλου ὑγροῦ: «καταβρέχω μύροις τὴν ὑπήνην».

καταβροχθίζω· καταπίνω ἀθρόως καὶ ταχέως, τρώγω λαιμάργως: «καταβροχθίζει τὰ ψάρια τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου», «ὅλον ἰχθὺν κατεβρόχθισεν» (ἀρχ.).

κατάβρωσις (ἡ) (Catabrosa) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *καταβρωσιν τὴν ἔνυδρον* (Catabrosa aquatica), ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, τῆς νοτίου καὶ τῆς δυτικῆς 'Ασίας, τοῦ 'Αλγερίου καὶ τῆς Νοτίου 'Αμερικῆς. Εἶναι φυτὸν πολυετές, ποῶδες, ὕψους 10—50 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, χρώματος βαθέως πρασίνου, ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

καταβυθίζω· φέρω τι κάτω εἰς τὸν βυθόν, βυθίζω, βουλιάζω, καταποντίζω.

καταβύθισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταβυθίζειν, ἡ εἰς τὸν βυθὸν καταφορά: «ἡ καταβύθισις τοῦ πλοίου ἔγινε βραδέως».

καταβυθισταὶ (οἱ) *['Εκκλ. 'Ιστορ.].* Μερὶς τῶν *Βαπτιστῶν* ἱδρυθεῖσα ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ 'Αλεξάνδρου Mack, ὅστις τῷ 1708 βαπτισθεὶς μετὰ 7 ὀπαδῶν του διὰ καταδύσεως ἐκλήθη ἕνεκα τούτου Tunker (Untertaucher), ὑπὸ δὲ τῶν 'Αγγλων German Baptist. Οὗτοι προσελκύσαντες ἀρκετοὺς ὀπαδοὺς καὶ ἐξαπλωθέντες κατ' ἀρχὰς ἐν Γερμανίᾳ καὶ 'Ολλανδίᾳ ἠναγκάσθησαν ἔπειτα, ἕνεκα πιέσεων, νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν Ἀμερικῇ, ἰδίᾳ ἐν Πενσυλβανίᾳ καὶ ἐν τῷ Καναδᾷ. Διαφέρουσιν οὗτοι τῶν Βαπτιστῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι δέχονται τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πάντων, ἀποφεύγουσι τὸν ὅρκον καὶ τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, τελοῦσι τὴν εὐχαριστίαν κατὰ τὴν νύκτα μετὰ κοινὴν τράπεζαν καὶ βαπτίζουσι τοὺς πιστοὺς διὰ καταδύσεως, κλίνοντας τὰ γόνατα ἐν τῷ ὕδατι. Οἱ καταβυθισταὶ ἀσχολοῦνται, ὡς τὰ πολλά, εἰς τὴν γεωργίαν, ἀποφεύγοντες τὴν παίδευσιν καὶ περιφρονοῦντες τὸ θεῖον κήρυγμα καὶ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν, ἣν ὅμως ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσαγάγωσιν ἕνεκα τοῦ προσηλυτισμοῦ πλείστων νέων εἰς ἄλλας αἱρέσεις. Συνήθως ἐνδύονται ἁπλᾶ ἐνδύματα καὶ οἱ ἄνδρες τρέφουσι μακρὸν γένειον. 'Ο ὁλικὸς ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν ὑπερβαίνει σήμερον τὰς 122 χιλιάδας. Κ. Ι. Δ

Κατάγγα *[Γεωγρ.].* Χώρα τοῦ Βελγικοῦ *Κόγγου* (βλ. λ.).

καταγγελία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταγγέλλειν, δήλωσις, μήνυσις, φανέρωσις, εἰδοποίησις· || εἰδικῶς, «καταγγελία εἰς δικαστικὴν ἢ ἄλλην ἀρχὴν» εἰδοποίησις περὶ παρανόμου ἐνεργείας, ἄλλως *μήνυσις*: «κάμνω καταγγελία» καταγγέλλω· || «καταγγελία συνθήκης» εἰδοποίησις προερχομένη ἐκ τοῦ ἑτέρου τῶν συμβεβλημένων κρατῶν ὡς ἐκδήλωσις ἐπιθυμίας περὶ διακοπῆς τῆς συμβατικῆς σχέσεως.

—*[Νομ.]* 'Εν τῇ πράξει ὁ ὅρος *καταγγελία* χρησιμοποιεῖται πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὅρου *μήνυσις* (βλ. λ.). Γενικῶς ὅμως ἐν τῷ δικαίῳ διὰ τοῦ ὅρου τούτου νοεῖται ἡ μονομερὴς πρᾶξις, δι' ἧς δηλοῖ τις, ὅτι τοῦ λοιποῦ θεωρεῖ μὴ ἰσχύουσαν ὡρισμένην μετ' ἄλλου συμφωνίαν. 'Εν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἰσχυόντων ἐν προκειμένῳ γενικῶς τῶν περὶ *δηλώσεως* νομικῶν κανόνων, κατὰ τὰ λοιπὰ τὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης καταγγελίας διέπουσιν οἱ γενικοὶ ἐπὶ τῶν *συμβάσεων* καὶ *ἐνοχῶν* (βλ. λ.) κανόνες, ὡς καὶ εἰδικώτερον οἱ ἐπὶ ἑκάστης σχέσεως κρατοῦντες τοιοῦτοι. Συνήθους ἐφαρμογῆς τυγχάνει ὁ ὅρος προκειμένου περὶ *συμβάσεως ἐργασίας*. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 2112 ἀπόλυσις ἰδιωτικοῦ ὑπαλλήλου, προσληφθέντος ἐπὶ χρόνον μὴ ὡρισμένον, ἐφ' ὅσον οὗτος διήρκεσεν ἤδη ὑπὲρ τοὺς δύο μῆνας, δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἄνευ προηγουμένης καταγγελίας τῆς ὑπαλληλικῆς συμβάσεως, ἥτις (κατὰ τὸν τελευταῖον νόμον 4558) ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ ἐγγράφως καὶ κατὰ τοὺς κάτωθι ὅρους: α') δι' ὑπαλλήλους ὑπηρετήσαντας μέχρις ἑνὸς ἔτους, τριάκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς ἀπολύσεως, β') δι' ὑπηρετήσαντας ἀπὸ ἑνὸς ἔτους μέχρι τεσσάρων, ἑξήκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς ἀπολύσεως, γ') διὰ συμπληρώσαντας τετραετῆ ὑπηρεσίαν, τρεῖς μῆνας πρό, δ') διὰ συμπληρώσαντας ἑξαετίαν, τέσσαρας μῆνας, ε') ὀκταετίαν, πέντε μῆνας, στ') δεκαετίαν, ἓξ μῆνας καὶ ζ') διὰ πᾶν ἔτος ὑπηρεσίας ὑπὲρ τὴν δεκαετίαν προστίθενται ἕτεραι τριάκοντα ἡμέραι μέχρι συμπληρώσεως τὸ πολὺ δύο ἐτῶν. 'Εὰν παραμελήσῃ ὁ ἐργοδότης τὴν ἀνωτέρω περὶ ἐγκαίρου καταγγελίας ὑποχρέωσίν του, ὀφείλει πάντως νὰ καταβάλῃ εἰς τὸν ἀπολυόμενον ἀποζημίωσιν τοὐλάχιστον ἴσην πρὸς τὸ σύνολον τῶν τακτικῶν ἀποδοχῶν, ἃς οὗτος θὰ ἐλάμβανε κατὰ τὸν χρόνον, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔδει νὰ γίνῃ ἡ καταγγελία. Καὶ ὁ ὑπάλληλος, προτιθέμενος νὰ λύσῃ τὴν ὑπαλληλικὴν σύμβασιν, ὀφείλει νὰ καταγγείλῃ ταύτην πρὸς τὸν ἐργοδότην πρὸ χρόνου ἴσου πρὸς τὸ $^1/_2$ τοῦ ἀνωτέρω διὰ τὸν ἐργοδότην ὡρισμένου, ὅστις ὅμως δὲν δύναται νὰ ᾖ ἀνώτερος τῶν τριῶν μηνῶν. Δὲν ὑποχρεοῦται ὁ ἐργοδότης καταγγέλλων τὴν ὑπαλληλικὴν σύμβασιν εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἀνωτέρω προθεσμιῶν, ἐὰν ἐναντίον τοῦ ὑπαλλήλου ἔχει ὑποβληθῇ μήνυσις δι' ἀξιόποινον πρᾶξιν διαπραχθεῖσαν ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ὑπηρεσίας του, ἢ ἀνηγγέλθη κατ' αὐτοῦ κατηγορία ἐν γένει δι' ἀδίκημα φέρον χαρακτῆρα τοὐλάχιστον πλημμελήματος. 'Εὰν ὁ ὑπάλληλος ἀπαλλαγῇ τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν διὰ βουλεύματος ἢ δικαστικῆς ἀποφάσεως, δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκ τοῦ νόμου ἀνωτέρω ἀποζημίωσιν. 'Επίσης ἀποχὴ ὑπαλλήλου ἀπὸ τῆς ἐργασίας, ὀφειλομένη εἰς σχετικῶς βραχείας διαρκείας ἀσθένειαν, ἢ προκειμένου περὶ γυναικὸς εἰς λοχείαν, δὲν θεωρεῖται ὡς λύσις τῆς συμβάσεως ἐκ μέρους αὐτοῦ. 'Υπὸ τοῦ νόμου 4558 καθωρίσθη, ὅτι ὡς βραχείας διαρκείας ἀσθένεια νοεῖται ἡ διαρκοῦσα ἕνα μῆνα δι' ὑπαλλήλους ὑπηρετοῦντας μέχρι 4 ἐτῶν, 3 μῆνας δι' ὑπηρετοῦντας ἀπὸ 4—10 ἔτη, 4 μῆνας δι' ὑπηρετοῦντας ἀπὸ 10—15 ἔτη καὶ 6 μῆνας διὰ τοὺς ὑπηρετοῦντας πλέον τῶν 15 ἐτῶν. Οἱαδήποτε μεταβολὴ ἐπερχομένη ὁπωσδήποτε ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐργοδότου οὐδόλως ἐπηρεάζει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων τοῦ νόμου διατάξεων. 'Εν περιπτώσει πτωχεύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ ὑπάλληλος δικαιοῦται εἰς τὸ $^1/_2$ μόνον τῆς νομίμου ἀποζημιώσεώς του. 'Υπάλληλος ἀπολυόμενος ἕνεκα διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν λόγῳ πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλου περιστατικοῦ ἀνωτέρας βίας, καθ' οὗ τυγχάνει ἠσφαλισμένος ὁ ἐργοδότης, λαμβάνει τὰ $^2/_3$ τῆς νομίμου ἀποζημιώσεώς του (προσθήκη νόμου 4558). 'Ως καταγγελία τῆς ὑπαλληλικῆς συμβάσεως θεωρεῖται πᾶσα μονομερὴς ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότου μεταβολὴ τῶν ὅρων τῆς ὑπαλληλικῆς συμβάσεως, εἰδικῶς δὲ (κατὰ τὸν νόμον 4558) ἡ μετάθεσις τοῦ ὑπαλλήλου ἄκοντος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Οἱαδήποτε συμφωνία ἀντικειμένη εἰς τὰς διατάξεις τῶν περὶ καταγγελίας συμβάσεως ἐργασίας κειμένων νόμων εἶναι ἄκυρος, πλὴν ἂν εἶναι εὐνοϊκωτέρα διὰ τὸν ὑπάλληλον. Τὸ αὐτὸ καὶ προκειμένου περὶ ἐθίμου. Οἱ ἀνωτέρω κανόνες ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ συμβάσεων μὲ ὡρισμένην χρονικὴν διάρκειαν, ἐὰν ὁ καθορισμὸς τοιαύτης ἐτέθη σκοπίμως πρὸς καταστρατήγησιν τῶν περὶ ὑποχρεωτικῆς καταγγελίας τῆς ὑπαλληλικῆς συμβάσεως κειμένων διατάξεων, μὴ δικαιολογουμένη ἐκ τῆς φύσεως τῆς συμβάσεως. Εἰς τὰς ἀνωτέρω διατάξεις δὲν ὑπάγονται (ὡς ἑρμηνεύει ὁ νόμος 4558) ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ καὶ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐφ' ὅσον διὰ τὰς ἐν λόγῳ περιπτώσεις ἔχει ληφθῇ εἰδικὴ μέριμνα διὰ κανονισμῶν παρεχόντων τοὐλάχιστον ἴσην προστασίαν. Περὶ τῆς ἐν προκειμένῳ κατὰ νόμον ἐννοίας τοῦ ἰδιωτικοῦ ὑπαλλήλου βλ. λ. *ὑπάλληλος*. 'Η ἀνωτέρω νομοθεσία, ἡ εἰσαχθεῖσα διὰ τοῦ νόμου 2112, διὰ τοῦ ἀπὸ 16 'Ιουλίου 1920 βασιλικοῦ διατάγματος, ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν πάσης κατηγορίας ἐργατῶν, τεχνιτῶν καὶ ὑπηρετῶν ὑπὸ τοὺς ἐν αὐτῷ περιορισμοὺς καὶ ὅρους.

Τέλος *καταγγελία συνθήκης* καλεῖται ἡ πρᾶξις διεθνοῦς δικαίου, δι' ἧς κράτος γνωρίζει πρὸς ἕτερον τὴν ἐπιθυμίαν του, ὅπως παύσῃ ἰσχύουσα μεταξὺ αὐτῶν ὡρισμένη συνθήκη. Δ. Ι. ΖΕΠΟΣ

—***καταγγελία συνθήκης*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ *συνθήκης καταγγελία.*

καταγγέλλω, ἀόρ. *κατήγγειλα—κατηγγέλθην*, παθ. μετχ. *κατηγγελμένος*· δηλῶ, φανερώνω, εἰδοποιῶ ἰδίᾳ πρᾶξιν κακὴν ἢ παράνομον, ἄλλως *μηνύω* ἢ *καταμηνύω*: «καταγγέλλω τὸν κλέπτην, — τὸν ἐκβιαστήν, — τὸν κακοποιὸν εἰς τὴν δικαστικὴν ἀρχήν», «θὰ σὲ καταγγείλω διότι μὲ ἐσυκοφάντησες κ.τ.τ.», «κατηγγέλθη ἐπὶ φόνῳ»· || «καταγγέλλω συνθήκην» ἐκδηλῶ ἐπιθυμίαν περὶ διακοπῆς τῆς συμβατικῆς σχέσεως.

καταγέλαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄξιος νὰ καταγελᾶται, ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον τις γελᾷ, γελοῖος: «μὲ τὴν πρᾶξίν του ἔγινε καταγέλαστος».

καταγελῶ *(—άω)*· γελῶ εἰς βάρος τινός, χλευάζω τινὰ διὰ γέλωτος, περιγελῶ, σκώπτω.

καταγῆς· ἐπίρρ., ἀντὶ *κατὰ γῆς*, χαμαί, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους: ἔπεσε —, κάθισε καταγῆς».

καταγιγνώσκω, ἀόρ. *κατέγνων — κατεγνώσθην*· σχηματίζω γνώμην κατά τινος, ἐκδίδω καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, καταδικάζω: «πολλῶν θάνατον κατέγνωσαν» κατεδίκασαν εἰς θάνατον (ἀρχ.)· || καθόλου, ἀποδίδω μομφὴν εἴς τινα: «καταγιγνώσκω τινὸς δειλίαν, — ἀπειροκαλίαν, — ἀμάθειαν, — χυδαιότητα κττ».

Κατάγιεβ, ***Βαλεντῖνος - Πετρόβιτς.*** Σύγχρονος Ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1897. 'Εδημοσίευσε: «'Ο σὲρ Γκενρὶ καὶ ὁ διάολος», διηγήματα (Βερολῖνον, 1923), «Τὸ νησὶ 'Ερεντόρφ», μυθιστόρημα (Μόσχα, 1925), «Οἱ κρταχρασταὶ» (1927) καὶ ἄλλα. Ε. Ι. Χ.

καταγίνομαι, ἀόρ. *κατέγινα* καὶ *ἐκατάγινα*, παρακ. παθ. μετχ. *καταγινωμένος*· διατρίβω, ἀσχολοῦμαι εἴς τι, ἀρχ. *καταγίγνομαι*: «καταγίνεται 's τὴ ζωγραφική, — 's τὴ μουσική», «μὲ τί καταγίνεσαι;»· || καὶ ἄνευ προσδιορισμοῦ, εἶμαι ἀπησχολημένος: «ὅλη τὴν ἡμέρα καταγίνομαι· δὲ μοῦ μένει καιρὸς νὰ ἡσυχάσω»· || «εἶμαι καταγινωμένος» εἶμαι ἔμπειρος: «εἶναι καταγινωμένη 's τὴ μαγειρικὴ» εἶναι ἔμπειρος τῆς μαγειρικῆς.

Digitized by Google

κάταγμα, —*ατος* (τό)· θραῦσις, σπάσιμον κυρίως ὀστοῦ (ἀπὸ τοῦ ἀρχ. *κατάγνυμι*).

— / *'Ιατρ.] Κάταγμα* εἶναι ἡ λύσις τῆς συνεχείας ὀστοῦ τινος. Τὰ κατάγματα διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς *βίαια* ἢ *τραυματικά,* καὶ εἰς *αὐτόματα* ἢ *παθολογικά.*

Βίαια ἢ τραυματικὰ κατάγματα. Ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὀστοῦ βίας τινὸς ἔξωθεν ἐρχομένης. Εἰς ἃς περιπτώσεις τὸ κάταγμα συμβαίνει εἰς σημεῖον τοῦ ὀστοῦ κείμενον ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν θέσιν, ἐφ' ἧς ἐπέδρασεν ἀμέσως ἡ ἐξωτερικὴ βία, τότε λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ *κατάγματος ἐξ ἀμέσου βίας.* Τοιαῦτα κατάγματα εἶναι τὰ διὰ ῥάβδου, λίθου, σφαίρας, ὀβίδος κλπ., ὡς ἐπίσης καὶ τὰ ἐπερχόμενα κατόπιν πτώσεως τοῦ σώματος ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ θραυσθέντος ὀστοῦ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ὅμως, καθ' ἅς τὸ κάταγμα ἑδράζεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρὰν τοῦ σημείου, ἐφ' οὗ ἐπέδρασεν ἡ ἐξωτερικὴ βία, λέγομεν, ὅτι πρόκειται περὶ *κατάγματος ἐξ ἐμμέσου βίας.* Τοιαῦτα κατάγματα εἶναι τὰ κατόπιν πτώσεως παραγόμενα καὶ ἔχουσιν ὡς μηχανισμόν: ἢ τὴν *συμπίεσιν* ἢ *σύμπληξιν,* καθ' ἣν ἡ ἐξωτερικὴ βία ἐπιδρᾷ κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ σκέλους· ἢ τὴν *σύγκαμψιν,* καθ' ἣν ἡ ἐξωτερικὴ βία ἐπιδρᾷ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦ κατάγματος ἢ ἐμμέσως, ὅταν δηλαδὴ αὕτη ἐπιδρᾷ κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ ὀστοῦ, ἅτινα τείνει νὰ συμπλησιάσῃ· ἢ τὴν *συστροφήν,* καθ' ἣν κίνησις συστροφῆς τοῦ μέλους συνδυάζεται πρὸς τὴν ἄλλην βίαν· ἢ τὴν *ἀπόσπασιν* λόγῳ ἀποτόμου μυϊκῆς συσπάσεως, ὡς π. χ. τὰ κατάγματα τοῦ ὠλεκράνου τῆς ἐπιγονατίδος, τοῦ κνημιακοῦ ὀγκώματος. Τὰ κατάγματα διακρίνονται συνάμα: εἰς *ἀτελῆ,* ὅτε παράγεται μὲν ἁπλῆ ῥωγμὴ τοῦ ὀστοῦ ἢ σύγκαμψις αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ τελεία λύσις τῆς συνεχείας αὐτοῦ, ὡς π.χ. τὰ κατάγματα τῶν μικρῶν παιδίων, καὶ εἰς *τέλεια* ὅτε ἡ λύσις τῆς συνεχείας τοῦ ὀστοῦ εἶναι ἀπόλυτος. Τὰ τελευταῖα διακρίνονται πάλιν ἀναλόγως τῆς φορᾶς τῆς ῥωγμῆς τοῦ κατάγματος, εἰς *λοξά, ἐγκάρσια* καὶ *σπειροειδῆ* ἢ *ἑλικοειδῆ,* ἐὰν δὲ ἡ βλάβη εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ μεγάλη καταστροφὴ τοῦ κατεαγότος ὀστοῦ, καὶ εἰς *συνθριπτικά.*

Εἰς τὸ κάταγμα τὰ τεμάχια αὐτοῦ μετατοπίζονται πρὸς διαφόρους ἀλλ' ὡρισμένας κατευθύνσεις, εἴτε ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αὐτοῦ τούτου τοῦ τραυματισμοῦ, εἴτε λόγῳ συσπάσεως μυϊκῆς. εἴτε ἀκόμη λόγῳ ἀκαίρων κινήσεων τοῦ πάσχοντος ἢ καὶ τοῦ παρέχοντος τὴν πρώτην βοήθειαν. Λόγῳ δὲ τῆς μετατοπίσεως ταύτης τῶν τεμαχίων, μὴ ἀνατασσομένων καταλλήλως, παράγονται παραμορφώσεις, οἷαι ἡ *σύγκαμψις* τοῦ ὀστοῦ, ἡ *ἐφίππευσις* ἢ *ἐπαλληλία* τῶν τεμαχίων αὐτοῦ ἢ ἡ *συστροφή,* ὡς π. χ. συμβαίνει ἐπὶ κατάγματος τοῦ μηριαίου ὀστοῦ, ὅπου τὸ περιφερικὸν τμῆμα τοῦ κατάγματος ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ βάρους τοῦ σκέλους στρέφει ἐπὶ τὰ ἐκτός, ἡ *ἔμπαρσις,* καθ' ἣν ἐπέρχεται ἐνσφήνωσις τῶν κατεαγότων τεμαχίων, καὶ τέλος ἡ *διάστασις,* καθ' ἣν παρεκτοπίζονται τὰ τεμάχια κατ' ἀντίθετον ἕκαστον κατεύθυνσιν, ὡς π. χ. συμβαίνει συχνάκις εἰς τὸ κάταγμα τῆς ἐπιγονατίδος.

Αὐτόματα ἢ παθολογικὰ κατάγματα. Ταῦτα παράγονται ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως ἐξωτερικῆς τινος βίας ἢ δι' ἐλαχίστης τοιαύτης, ὀφείλονται δέ: 1) Εἰς ἐλαττωματικὴν ἀνθεκτικότητα τοῦ ὀστίτου ἱστοῦ φύσεως γενικῆς, ὡς π. χ. συμβαίνει εἰς τὰ αὐτόματα κατάγματα τὰ ἐπερχόμενα κατὰ τὴν νόσον τοῦ Lobstein, κατὰ τὴν κινητικὴν ἀταξίαν (tabes), κατὰ τὴν σκλήρωσιν, κατὰ τὸν ῥαχιτισμόν, ἐνίοτε κατὰ τὴν γενικὴν παράλυσιν, εἰς τοὺς γέροντας, τὰς παχείας γυναῖκας, τοὺς διαβητικοὺς κλπ. 2) Εἰς ἐλαττωματικὴν ἀνθεκτικότητα τοῦ ὀστίτου ἱστοῦ φύσεως τοπικῆς, ὡς π. χ. τὰ κατάγματα τὰ ἐπισυμβαίνοντα κατὰ τὴν ἕδραν ὀστεοσαρκώματος, κύστεως ἐχινοκόκκων, κομμιωμάτων κλπ. Τὰ αὐτόματα κατάγματα παρουσιάζουσι πάντοτε τελείαν λύσιν τῆς συνεχείας τοῦ ὀστοῦ.

Τὸ κάταγμα ἐκδηλοῦται διὰ πόνου ἑδραζομένου κατὰ τὸ σημεῖον αὐτοῦ, διὰ λειτουργικῆς ἀναπηρίας τοῦ σκέλους, διὰ παραμορφώσεως τοῦ σκέλους, δι' ἐκχυμώσεων ἐπὶ τῆς ἑστίας τοῦ κατάγματος καὶ κάποτε διὰ φλυκταινῶν. Εἰς τὰ συμπτώματα ταῦτα προστίθενται καὶ ἄλλα, ἅτινα εἶναι παθογνωμονικὰ τοῦ κατάγματος, ὡς ἡ παρὰ φύσιν κίνησις τῶν τεμαχίων τοῦ κατάγματος καὶ ὁ κριγμός, ὁ προερχόμενος ἐκ τῆς τριβῆς τούτων πρὸς ἄλληλα. Σήμερον διαθέτομεν μέσον ἀλάθητον διὰ τὴν διάγνωσιν τοῦ κατάγματος, τὴν ἀκτινογραφίαν, ἥτις οὐ μόνον θὰ ἐπιβεβαιώσῃ ταύτην, ἀλλὰ καὶ θὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς περὶ τῆς μορφῆς τοῦ κατάγματος (λοξόν, ἐγκάρσιον, ἑλικοειδές), ὡς καὶ περὶ τῆς θέσεως τῶν τεμαχίων αὐτοῦ.

Θεραπεία. Αὕτη συνίσταται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν τῶν πρώτων βοηθειῶν, καθ' ἣν λαμβάνεται μέριμνα περὶ τῆς προχείρου ἀκινητοποιήσεως τοῦ κατεαγότος μέλους διά τινος στερεοῦ ἀντικειμένου (σανίδος, ὅπλου, ξίφους), καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ὁριστικήν, ἧς σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνάταξις τῶν τεμαχίων τοῦ κατεαγότος ὀστοῦ καὶ ἡ τοποθέτησις αὐτῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ καταλάβωσι τὴν φυσιολογικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ κατεύθυνσιν καὶ νὰ συγκρατηθῶσιν εἰς τὴν καλὴν ταύτην θέσιν μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἡ πώρωσις τοῦ ὀστοῦ, λαμβανομένης συνάμα μερίμνης ὅπως ἡ ἐργασία αὕτη γίνῃ κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ λειτουργία τοῦ μέλους νὰ μὴ ὑποστῇ μείωσίν τινα. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου χρησιμοποιοῦνται αἱ ἑξῆς δύο μέθοδοι:

Συνεχὴς ἔκτασις κατὰ Tillaux ἐκ τοῦ πλαγίου.

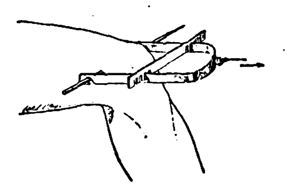

Συνεχὴς ἔκτασις διὰ τῶν ἥλων τοῦ Steinmann.

Α') *Συντηρητικὴ ὀρθοπεδικὴ μέθοδος.* Ταύτης ἔχομεν πολλὰ εἴδη, ὧν ἡ χρῆσις γίνεται ἀναλόγως τῶν περιστάσεων: α') Ἡ *συνεχὴς ἔκτασις* διὰ λευκοπλάστου κατὰ Tillaux ἢ δι' ἥλων κατὰ Steinmann, ἢ διὰ γυψίνου ὑποδήματος (Hennequin) ἢ διὰ μηχανήματος συνεχοῦς ἐκτάσεως (Κονταργύρης) ἢ ἐπίσης διὰ τοῦ νάρθηκος Thomas καὶ τῶν μηχανημάτων ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. β') Ἡ διὰ τοῦ γύψου θεραπεία. γ') Ἡ περιτατητικὴ διὰ γύψων θεραπεία. δ') Ἡ διὰ μαλάξεων θεραπεία τοῦ Lucas-Championnière.

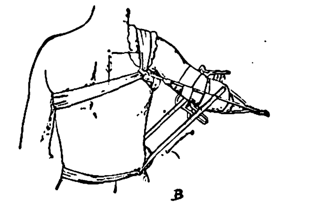

Μηχάνημα τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διὰ κατάγματα τοῦ ἄνω ἄκρου, τοποθετημένον κατὰ μέτωπον.

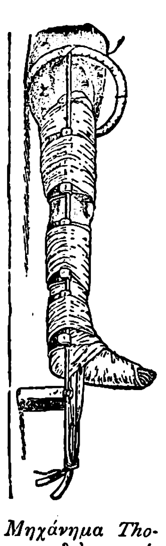

Μηχάνημα Thomas διὰ κατάγματα τοῦ κάτω ἄκρου, ἐφηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ σκέλους.

Β') *Χειρουργικὴ θεραπεία.* Αὕτη ἐνδείκνυται εἴς τινα κατάγματα τῶν ἐπιφύσεων καὶ ἰδίως εἰς τὸ κάταγμα τῆς ἐπιγονατίδος. Εἰς τὰ κατάγματα τῶν διαφύσεων γίνεται σπανιώτερον χρῆσις ταύτης. Ἡ ἀναλογία τῆς χρήσεως τῆς χειρουργικῆς θεραπείας ἐπὶ τῶν καταγμάτων δὲν ὑπερβαίνει τὰ 10—15% τοῦ συνόλου τῶν καταγμάτων, ἅτινα ἔχει τις νὰ θεραπεύσῃ. Χειρουργικῆς θεραπείας ἔχομεν δύο εἴδη: τὴν μόνιμον *ὀστεοσυνθεσίαν* διὰ σύρματος, πλακῶν, ἀγκυλῶν κτλ. καὶ τὴν προσωρινὴν κατὰ τὸν Chalier-Ombrédanne. Ἡ διάρκεια τῆς θεραπείας ποικίλλει κατὰ μέσον ὅρον μεταξὺ τριῶν ἑβδομάδων καὶ δύο μηνῶν, ἀναλόγως τοῦ κατάγματος, τῆς ἡλικίας τοῦ ἀρρώστου, τῶν συνθηκῶν τοῦ ἀτυχήματος, τῆς γενικῆς τοῦ ὀργανισμοῦ καταστάσεως κτλ. Πάντως καὶ μετὰ τὴν πώρωσιν παραμένουσι πολλάκις μυϊκαὶ ἀτροφίαι ἢ δυσκαμψίαι ἢ καὶ ἀγκυλώσεις, ὧν ἡ ἴασις ἐπιτυγχάνεται διὰ διαφόρων φυσικοθεραπευτικῶν μέσων (μαλάξεις, μηχανοθεραπεία, ἠλεκτρισμός, λουτρὰ θερμοῦ ἀέρος κτλ.). Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

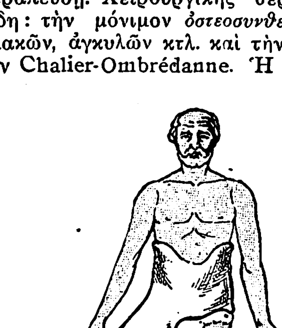

Γύψινος ἐπίδεσμος κατὰ Whitman διὰ κάταγμα τοῦ αὐχένος τοῦ μηριαίου ὀστοῦ.

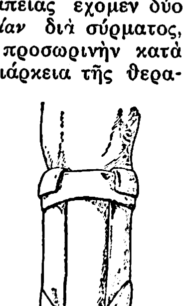

Γύψινος περιπατητικὸς ἐπίδεσμος Delbet διὰ κάταγμα τῆς κνήμης κατὰ μέτωπον.

—/ *'Οδοντιατρ.]* Τὸ *κάταγμα* τοῦ ὀδόντος προέρχεται συνήθως ἐκ πτώσεως ἢ πλήξεως τοῦ ὀδόντος διὰ λίθου, πυγμῆς κλπ., ἢ ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ ἰατροῦ κατὰ τὴν ἐξαίρεσιν αὐτοῦ. Τὸ κάταγμα διαιρεῖται εἰς τρεῖς κατηγορίας: 1) Κατ' ἐπιπολήν, καθ' ὃ ἐνδιαφέρει μόνον τὴν ἀδαμαντίνην. 2) Μερικόν, ὅπερ ποικίλλει ἀπὸ μικρᾶς τοῦ ὀδόντος μοίρας μέχρι τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ πολφοῦ, καὶ 3) Ὁλικόν, τουτέστι μέχρι τῆς ῥίζης τοῦ ὀδόντος. Ἐπὶ μερικοῦ κατάγματος, ἐὰν μὲν ἀφορᾷ μόνον τὴν ὀδοντίνην, ἐκδηλοῦται εὐαισθησία εἰς τὸ ψῦχος· ἐὰν τὸ κάταγμα πλησιάζῃ τὸν πολφόν, ἡ ἐκδήλωσις τῆς ὀδυνηρᾶς αἰσθήσεως εἶναι μᾶλλον ἔντονος. Ἐὰν ὁ πολφὸς εὑρίσκεται ἐκγεγυμνωμένος, οἱ πόνοι εἶναι ἄκρως ἔντονοι μὲ τὴν ἐλαχίστην ἐπαφήν, ὅταν δὲ τὸ ἀγγειονευρικὸν πλέγμα ἔχῃ τραυματισθῆ, καθίστανται δριμύτατοι καὶ ἔμμονοι. Ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν, ἐπὶ ἐπιπολαίου κατάγματος τῆς στεφανιαίας μοίρας τοῦ ὀδόντος, ἰσοπεδοῦται καὶ λειαίνεται ἡ ἀνώμαλος ἐπιφάνεια καὶ αἱ αἰχμηραὶ προεξοχαὶ διὰ ὀδοντορρίνης ἢ σμύριδος τῆς Arkanas. Ἐπὶ σημαντικοῦ κατάγματος, εὐαισθήτου, χρησιμοποιοῦνται ἐπιτοπίως φάρμακα καταπραϋντικὰ καὶ ἀντισηπτικά. Μετὰ ταῦτα τὸ ἀποσπασθὲν μέρος τοῦ ὀδόντος ἀναπληροῦται διὰ καταλλήλου ἐμφρακτικοῦ μείγματος. Προκειμένου περὶ κατάγματος διαφέροντος τὸν πολφόν, ἡ ὀρθοτέρα ἔνδειξις εἶναι ἡ καταστροφὴ αὐτοῦ διὰ τῶν γνωστῶν θεραπευτικῶν μέσων καὶ ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ κολοβωθέντος ὀδόντος διὰ στεφάνης ἢ ἐνθέτου. Ἐπὶ κατάγματος συνοδευομένου ὑπὸ ἐξαρθρώσεως τοῦ ὀδόντος, φρόνιμον εἶναι ν' ἀναμείνωμεν ἐπί τινας ἡμέρας τὴν καταπράϋνσιν τῶν ἀλγηδόνων διὰ χλιαρῶν μαλακτικῶν καὶ καταπραϋντικῶν λουτρῶν τοῦ στόματος κ. τ. τ. Μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἀλγηδόνων καὶ ἀποκατάστασιν τῶν τραυματισθέντων μαλακῶν ἱστῶν προβαίνομεν εἰς τὴν ἀναισθησίαν, πολφεκτομὴν καὶ ἔμφραξιν τοῦ ὀδόντος. Ἐπὶ κατάγματος ἑδρεύοντος ὑπὸ τὸ φατνιακὸν χεῖλος ἢ ἐπὶ τῆς ῥίζης, ἐνδείκνυται ἡ δι' ἀναισθησίας ἐξαίρεσις τῶν ἐν τῷ φατνίῳ ἐναπομεινάντων κατεαγότων τμημάτων τοῦ ὀδόντος. Π. Π.

Καταγοὺλ / *Γεωγρ.].* Μικρὸν ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Γεμουρᾶ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες διετήρουν μίαν ἐκκλησίαν καὶ ἓν σχολεῖον. Οἱ κάτοικοι μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Ε. Ι. Χ.

κατάγραμμον (τὸ) (Catagrammum) / *Ζωολ.].* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυμφαλιδῶν,* περιλαμβάνον ὡραιοτάτας ἡμεροβίους ψυχάς, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κατάγραμμον ὁ πιθέας* (Catagrammum Pitheas), ὅπερ ἔχει πτέρυγας φαιὰς μὲ ἀνοικτοτέρας ὁμοιοχρώμους κηλῖδας καὶ σῶμα κυανόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ τὸ Μεξικόν. Δ. Ν. Π.

κατάγραφα (τά). Ὅρος ἐν τῇ ζωγραφικῇ σημαίνων, κατὰ τὸν Πλίνιον, ὅστις πρῶτος ἀναφέρει τὴν λέξιν, τὰς πλαγίας εἰκόνας, τὰς obliquas imagines, ὧν τὴν ἐφεύρεσιν ἀποδίδει οὗτος εἰς τὸν ζωγράφον Κίμωνα τὸν Κλεωναῖον. Ὁ Robert, ἑρμηνεύων τὴν ἐπεξήγησιν τοῦ Πλινίου, πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι κατάγραφα ἦσαν αἱ εἰκόνες en profil· ἄλλοι ὅμως, ἐν οἷς ὁ P. Girard, βασιζόμενοι εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ εἰκόνες en profil ἦσαν πολὺ συνήθεις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ζωγράφου Κίμωνος, νομίζουσιν ὅτι διὰ τοῦ ὅρου κατάγραφα ὁ Πλίνιος ἐννοεῖ τὰς προοπτικὰς συνιζήσεις ἢ ἐπιβραχύνσεις, τὰς γαλλιστὶ λεγομένας raccourcis. Β. Δ. Θ.

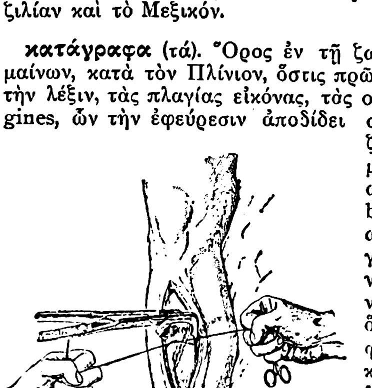

Συγκράτησις τεμαχίων κατάγματος τῆς κνήμης διὰ σύρματος.

καταγραφεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ καταγράφων ἓν πρὸς ἓν ἕκαστον ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει, ἀπογραφεύς: «καταγραφεὺς τῆς περιουσίας, — τῶν κτημάτων τινός».

Digitized by Google

καταγραφὴ (ἡ)· γραφή, ἀναγραφὴ κατὰ τάξιν, ἐν καταλόγῳ: «ἔγινε καταγραφὴ τῆς περιουσίας τοῦ Α»· || (λογιστ.) ἐγγραφὴ εἰς λογιστικὰ βιβλία.

καταγραφικὰ *ὄργανα*. Καλοῦνται οὕτως ὄργανα μετρήσεως διαφόρων μεγεθῶν, τὰ ὁποῖα δὲν περιορίζονται μόνον εἰς ἁπλῆν ἔνδειξιν τοῦ ὑπὸ μέτρησιν μεγέθους, ὡς τὰ συνήθη ὄργανα (καλούμενα *ἐνδεικτικά*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ καταγραφικά), ἀλλὰ καὶ καταγράφουν αὐτομάτως τὰς εἰς τὰς διαφόρους χρονικὰς στιγμὰς ἀντιστοιχούσας τιμὰς τῶν ὑπὸ μέτρησιν μεγεθῶν. Ἀποτελοῦν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνδυασμὸν ἐνδεικτικοῦ ὀργάνου καὶ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ, περιστρέφοντος μὲ ὁμαλὴν ταχύτητα τύμπανον κυλινδρικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τυλίσσεται εἰδικῶς προητοιμασμένον τεμάχιον χάρτου, φέρον διαιρέσεις ἀντιστοιχούσας ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰς διαφόρους ὥρας τῆς ἡμέρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς διαφόρους τιμὰς τοῦ πρὸς μέτρησιν μεγέθους. Αἱ δυνάμεις αἱ προκαλοῦσαι τὴν μετακίνησιν τοῦ δείκτου εἰς τὰ συνήθη ἐνδεικτικὰ ὄργανα προκαλοῦν ἐνταῦθα τὴν μετακίνησιν τοῦ γράφοντος ὀργάνου ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀναλόγως πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν ἑκάστοτε τιμὴν τοῦ μετρουμένου μεγέθους. Διὰ ρυθμίσεως δὲ τοῦ συστήματος τῆς περιστροφῆς κατορθοῦται, ὥστε τὸ γράφον ὄργανον νὰ εὑρίσκεται ἄνωθεν ἑκάστης χρονικῆς διαιρέσεως, ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἡμερονυκτίου τὴν ἀναγραφομένην ἐπὶ τῆς διαιρέσεως ταύτης. Χαρακτηριστικὸν τῶν καταγραφικῶν ὀργάνων, τῶν κατασκευαζομένων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, εἶναι ὅτι αἱ χρονικαὶ διαιρέσεις ἐπὶ τοῦ χάρτου δὲν ἀποτελοῦν κυκλικὰ τόξα, ὡς εἰς τὰ παλαιότερα ὄργανα, ἀλλ' εὐθείας γραμμάς. Τοῦτο κατορθοῦ-

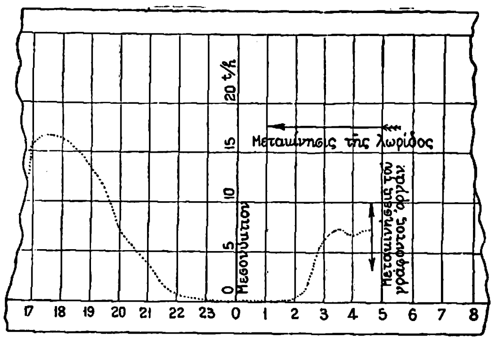

Λωρὶς χάρτου ὀργάνου καταγράφοντος τὴν ὑπό τινος λέβητος παραγομένην ποσότητα ἀτμοῦ εἰς τόννους ἀνὰ ὥραν.

[Διακεκομμένος τρόπος καταγραφῆς.]

ται δι' εἰδικῶν συνδυασμῶν μοχλῶν κτλ., οἵτινες καλοῦνται *εὐθειογενεῖς μηχανισμοί*. Ὁ τρόπος τῆς καταγραφῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου δύναται νὰ εἶναι ἢ συνεχὴς ἢ διακεκομμένος, ἀνὰ ἴσα χρονικὰ διαστήματα. Ἡ καταγραφὴ δὲ γίνεται εἴτε διὰ γραφίδος μὲ μελάνην (ἀναμεμειγμένην μετὰ γλυκερίνης διὰ νὰ μὴ ξηραίνηται), εἴτε διὰ διαφόρων ἄλλων μέσων: δι' ἀτλῆς ἀκίδος συρομένης ἐπὶ χάρτου κεκαλυμμένου δι' αἰθάλης, δι' ἀργυρᾶς ἀκίδος ἐπὶ χημικῶς ἐπεξειργασμένου χάρτου, διὰ διατρυπήσεως τοῦ χάρτου τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος ἐκρηγνυμένου εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν κτλ. Ἡ ἀκρίβεια τῶν καταγραφικῶν ὀργάνων ὑπολείπεται ἐν γένει τῆς ἀκριβείας τῶν ἐνδεικτικῶν ὀργάνων, διότι ὁ γράφων μηχανισμὸς προκαλεῖ τριβὰς μειούσας τὴν εὐπάθειαν τοῦ ὀργάνου. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ ὑπ' αὐτῶν παρεχομένη δυνατότης τῆς συνεχοῦς παρακολουθήσεως διαφόρων φαινομένων καὶ λειτουργιῶν, ἐν ἐργοστασίοις καὶ ἀλλαχοῦ (π. χ. ἡ ὕπαρξις ὀργάνου καταγράφοντος τὴν ταχύτητα σιδηροδρομικῆς μηχανῆς καθιστᾷ ἁπλούστατον τὸν ἔλεγχον τῆς μὴ ὑπερβάσεως ὡρισμένης ταχύτητος ὑπὸ τοῦ μηχανοδηγοῦ· ἡ ὕπαρξις καταγραφικῶν ὀργάνων ἐν λεβητοστασίῳ καθιστᾷ δυνατὸν τὸν σπουδαιότατον ἔλεγχον τῶν θερμαστῶν κτλ.), προσδίδει εἰς αὐτὰ μεγίστην σπουδαιότητα.

Καταγραφικὰ ὄργανα συναντῶνται εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς βιομηχανίας, τοὺς ὁπωσδήποτε ἀσχολουμένους μὲ μετρήσεις. Εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς μετρήσεις καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἠλεκτρολογίαν παίζουν κύριον ρόλον καὶ ἔχουν ὅλως ἰδιαιτέρως ἐξελιχθῆ καὶ τελειοποιηθῆ. Οὕτω π. χ. κατορθοῦται σήμερον ἡ ὑφ' ἑνὸς μόνου ὀργάνου καταγραφὴ διὰ διαφόρων χρωμάτων ἓξ διαφόρων μεγεθῶν, μετρουμένων εἰς ἓξ ἀπεχούσας ἀπ' ἀλλήλων θέσεις ἑνὸς ἐργοστασίου (γερμ. Sechsfarbenschreiber). Ἐπίσης ἡ καταγραφὴ ταχυτάτων φαινομένων, λαμβανόντων χώραν ἐντὸς χιλιοστῶν τοῦ δευτερολέπτου, διὰ τῶν καλουμένων *παλμογράφων* (βλ. καὶ λ. *αὐτογραφικὸς* [Ἐγκυκλ.]).

γ. θ. κ.

καταγράφω, ἀόρ. *κατέγραψα—κατεγράφην*, παρακ. παθ. μετχ. *καταγεγραμμένος*· γράφω, ἀναγράφω κατὰ τάξιν, ἐν καταλόγῳ, ἀπογράφω: «κατεγράφη ἡ περιουσία τοῦ δεῖνος»· || συγκαταγράφω, συγκαταλέγω: «σὲ κατέγραψα μεταξὺ τῶν φίλων μου».

Καταγυάμα *νόσος* (maladie de Katayama) [Ἰατρ.]. Νόσος ἐνδημικὴ τῆς πόλεως Καταγυάμα ἐν τῇ Ἰαπωνίᾳ. Ἡ νόσος αὕτη ὀφείλεται εἰς παράσιτόν τι καλούμενον *σχιστόσωμον τὸ ἰαπωνικὸν* (Schistosoma japonicum) ἢ *σχιστόσωμον κατουά* (catoi) καὶ ἐκδηλοῦται ὑπὸ ἑλκώσεων τῶν ἐντέρων καὶ ὑπὸ εἰδικῆς τινος μορφῆς κιρρώσεως τοῦ ἥπατος.

μ. ν. κ.

κατάγω, ἀόρ. *κατήγαγον—κατήχθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατηγμένος*· ἀρχ., φέρω, ὁδηγῶ εἰς τὸν λιμένα, ἐξαναγκάζω πλοῖον νὰ πλεύσῃ εἰς λιμένα· || παθ. *κατάγομαι*· πλέω ἐκ τοῦ πελάγους πρὸς τὸν λιμένα· ἀντίθ. *ἀνάγομαι*· || ἐνεργ., ἐπαναφέρω εἰς τὴν πατρίδα, ἐπιτρέπω εἰς ἐξορίστους τὴν ἐπάνοδον, τὴν κάθοδον· || νεώτ., «κατάγω θρίαμβον» θριαμβεύω, ἐξέρχομαι νικητὴς ἐξ οἱουδήποτε ἀγῶνος: «κατὰ τὰς ἐξετάσεις του κατήγαγε θρίαμβον»· || παθ. *κατάγομαι*· ἀνάγω τὸ γένος, εἶμαι καταγωγῆς: «πόθεν κατάγεται; —ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπὸ ἀγωνιστὰς τοῦ 1821».

καταγωγὴ (ἡ)· ἡ ἀρχὴ τοῦ γένους, γενεαλογία, γενεά: «εὐγενὴς—, εὐτελὴς—, ταπεινὴ καταγωγή»· || ὁ τόπος, ἡ ἐθνικότης εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει τις: «ἑλληνικῆς—, ἀγγλικῆς—, ἑβραϊκῆς καταγωγῆς», «εἶναι Ἄγγλος τὴν καταγωγήν»· || ἀρχ., ἐπιστροφὴ τοῦ ἀγάλματος εἰς τὸν ναόν.

—[Ἀρχ.] *Καταγωγὴ* καὶ *Καταγώγια* ἐκαλοῦντο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἑορταὶ τελούμεναι πρὸς τιμὴν θεοῦ τινος ἐπιστρέφοντος, μετὰ μακρὰν ἢ ὀλιγοήμερον ἀπουσίαν, εἰς τὸν ναόν του ἢ τὸν τόπον τῆς λατρείας του, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευον ὅτι συνήθως διέμενεν. Αἱ ἑορταὶ αὗται ἐτελοῦντο συνήθως κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐποχῶν (ὡρῶν) τοῦ ἔτους, διότι ἀφορμὴν πρὸς τέλεσιν αὐτῶν φαίνεται ὅτι εἶχε δώσει τὸ φαινόμενον τῆς περιοδικῆς ἐξαφανίσεως καὶ ἐπανεμφανίσεως τῆς βλαστήσεως τῆς γῆς, τῆς πτώσεως τῶν φύλλων τῶν δένδρων καὶ τῆς ἀποδημίας καὶ ἐπανόδου πτηνῶν τινων. Τῶν ἑορτῶν τούτων κυριώτεραι ἦσαν: 1) Ἡ τῆς Κόρης (Περσεφόνης), τελουμένη μετὰ μεγάλης λαμπρότητος εἰς τὰς διαφόρους ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Σικελίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὑμεναίου αὐτῆς μετὰ τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς καθόδου της εἰς τὸν Ἅδην. Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐκαλεῖτο καὶ *Κόρεια*. 2) Ἡ τοῦ Διονύσου, προσωποποιήσεως, ὡς καὶ ἡ Κόρη, τῆς βλαστήσεως, τελουμένη κυρίως ἐν Ἐφέσῳ, ἔνθα οἱ ἑορτασταί, νέοι προσωπιδοφόροι κρατοῦντες διάφορα σύμβολα τοῦ θεοῦ (φαλλούς), περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ ἀντήλλασσον μεταξύ των, ἀλληλοκτυπούμενοι, διαφόρους ἀστείας καὶ ἀκολάστους φράσεις. Ἀπὸ τῶν ἑορτῶν τούτων ἐκαλεῖτο ὁ Διόνυσος *Καταγώγιος*, ὡς μαρτυροῦσιν ἐπιγραφαὶ τῆς Πριήνης. 3) Ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος, τελουμένη ἐν Δήλῳ, τὴν ὁποίαν ἐπιστεύετο ὅτι ἐγκατέλειπε κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τὴν ἄνοιξιν, καὶ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπιστεύετο ὅτι διεχείμαζε. 4) Ἡ τῆς Ἀφροδίτης, τελουμένη ἐν Ἔρυκι τῆς Σικελίας, καλουμένη καὶ *Ἀναγώγια* (βλ. λ.).

καψ.

—[Ἱστορ. Ἀγῶν.] *Καταγωγὴ* ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἡ *καταδρομὴ* διὰ τῶν ἐχόντων τοιαύτην ἄδειαν ἑλληνικῶν πλοίων. Κατηργήθη δ' ἐπισήμως ὑπὸ τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1827, ὡς συνέπεια τῆς ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφῆς τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου.

— ***καταγωγὴ ἐπιστηλίου*** (κοιν. *ξεπέρασμα τοῦ τσιμπουκιοῦ*) [Ναυτ.]. Ὁ χειρισμός, δι' οὗ τὰ ἐπιστήλια καταβιβάζονται ἀπὸ τῆς θέσεώς των καί, διαπερώμενα διὰ τοῦ ὀπαίου τῶν θωρακίων ἢ τῶν διζύγων, ἀποτίθενται εἰς τὸ κατάστρωμα εἴτε δι' ἐπισκευήν των, εἴτε πρὸς προληπτικὴν ἀνακούφισιν τῆς ἐξαρτίας ἐν ἐπικειμένῃ κακοκαιρίᾳ. Ἡ *ὕφεσις* εἶναι τμῆμα τοῦ χειρισμοῦ τούτου. Τὰ ἀντίθετα *ἀναγωγὴ* καὶ *μετεωρισμός*.

σ. ε. λ.

καταγώγιον (τό)· ὁ τόπος ὅπου κατάγεται, καταλύει τις, κατάλυμα, πανδοχεῖον, ὁποῖα τὰ ἱδρυμένα παρ' ἀρχαίους ναοὺς χάριν τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ ἱερὸν ξένων· || τόπος, κατάστημα, ὅπου συχνάζουν κακοποιοὶ ἢ ἀκόλαστοι ἄνθρωποι, τόπος διαφθορᾶς καὶ ἀκολασίας.

—[Ἀρχ.] Ἐν Ἑλλάδι, ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, οἱ ἀποδημοῦντες καὶ ὁδοιπόροι εὕρισκον φιλοξενίαν ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκίαις, διότι αὕτη ἦτο τὸ ἱερὸν καθῆκον τοῦ οἰκοδεσπότου πρὸς τὸν ξένον, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἀπεσταλμένος τοῦ ξενίου Διός. Προϊούσης ὅμως τῆς συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας, ἐδημιουργήθησαν καὶ δημόσιοι ξενῶνες, ἰδίως μάλιστα εἰς ἐμπορικὰ μέρη, ἔνθα συνέρρεον πλῆθος ἐμπόρων καὶ ναυτικῶν, ὡς καὶ πλησίον τῶν ναῶν, εἰς οὓς προσήρχοντο οἱ φιλέορτοι καὶ φιλοθεάμονες διὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, τοιαῦτα δημόσια *καταγώγια* ἢ *καταγωγεῖα* ὑπῆρχον ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐν Κνίδῳ, κατά τινα δ' ἐπιγραφὴν καὶ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, τοιοῦτο καταγώγιον ὑπῆρχε καὶ πλησίον τοῦ Ἡραίου τῶν Πλαταιῶν, ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Πλαταιῶν· ἦτο μήκους διακοσίων ποδῶν, ἔχον πέριξ οἰκήματα ἄνωθεν καὶ κάτωθεν καὶ περιέχον μεταλλικὰς κλίνας, τὰς ὁποίας οἱ Λακεδαιμόνιοι κατεσκεύασαν ἐκ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου τῆς καταστραφείσης πόλεως τῶν Πλαταιῶν. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον, τοιοῦτο καταγώγιον ὑπῆρχεν ἐπίσης παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον τῆς Μαγνησίας ἐπὶ Μαιάνδρου, εἰς αὐτὸ δὲ οἱ ὁδοιπόροι δὲν εὕρισκον μόνον στέγην καὶ κλίνην, ἀλλὰ καὶ «ἅλας καὶ ἔλαιον καὶ ὄξος, ἔτι δὲ καὶ λύχνον καὶ τράπεζαν». Τὰ δημόσια ταῦτα καταγώγια θὰ ὡμοίαζον ἀναμφιβόλως πρὸς τοὺς ἐν Ἀνατολῇ ἐν χρήσει ξενῶνας, τοὺς καλουμένους τουρκιστὶ «Μουσαφὶρ-ὀντασή». Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἰδιωτικῆς φιλοξενίας καὶ τῆς τῶν πόλεων καὶ ναῶν, ὑπῆρχον βεβαίως καὶ ἐπαγγελματικὰ καταγώγια. Ταῦτα ὠνομάζοντο *πανδοχεῖα* ἢ *πανδοκεῖα*, οἱ δὲ ἐκμεταλλευταὶ αὐτῶν *πανδοκεῖς* καὶ *πανδοκεύτριαι*. Εἰς τὰ τοιαῦτα πανδοκεῖα κατέφευγον οἱ παρεπιδημοῦντες, οἵτινες δὲν εἶχον φίλους ἢ γνωστοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι, π. χ., οἵτινες ἦλθον πρὸς Φίλιππον ὡς ἀπεσταλμένοι τῆς πόλεώς των, κατέλυσαν ἐν τοιούτῳ πανδοκείῳ. Παρόμοια πανδοκεῖα ὑπῆρχον καὶ πλησίον τῶν ὁδῶν· ἀναφέρεται μάλιστα πανδοκεῖον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ πρὸς Ἱεριχώ. Καθ' Ἡρόδοτον ὑπῆρχον 111 καλὰ πανδοκεῖα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Σάρδεων εἰς Σοῦσα. Ἐν Θρᾴκῃ ὅμως ὑπῆρχεν ἔλλειψις τοιούτων ξενώνων, ὡς ἀναφέρει, ἐλεεινολογῶν τὴν κατάστασιν, ὁ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μ. Χ. ἀκμάσας Ἀριστείδης. Ὀνομαστὰ καταγώγια καὶ περιζήτητα διὰ τοὺς πλουσίους ἦσαν, κατὰ τὸν Στράβωνα, τὰ τῆς αἰγυπτιακῆς Βερενίκης ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, τοῦ Κανώβου καὶ τῆς πολίχνης Καρούρης εἰς τὰ σύνορα τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Καρίας. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως τὰ πανδοκεῖα ἦσαν λίαν πενιχρά, διότι οἱ ὁδοιπόροι ἠρκοῦντο εἰς ὀλίγα. Συνήθως, καὶ ἰδίως εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, τὰ πανδοκεῖα ἦσαν ἁπλᾶ καταλύματα, ἐπειδὴ οἱ ὁδοιπόροι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ὅλα τὰ ἐπιτήδεια (κλίνην καὶ τροφήν). Ὁ Ἀριστείδης, κατὰ τὴν ἀπὸ Περγάμου εἰς Κύζικον ὁδοιπορίαν του, ἐχάρη μεγάλως εὑρών, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, ἐν πανδοκείῳ τινὶ κλίνην καὶ στρῶμα, διότι δὲν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τοιαῦτα. Ἐν γένει, τὰ συνήθη καταγώγια δὲν ἦσαν καταλύματα ἀνέτου διαμονῆς, ἀλλὰ μᾶλλον καταφύγια κοινῶν ἀνθρώπων, ὡς ἁμαξηλατῶν, ναυτῶν, ἡμιονηγῶν, καὶ ἦσαν, ὡς ἐκ τούτου, ἀκάθαρτα καὶ πλήρη ζωϋφίων. Κατὰ Πλούταρχον, τὰ τοιαῦτα πανδοκεῖα ἦσαν συχνάκις τόποι ἐκπορνεύσεως καὶ διαφορᾶς. Οἱ πανδοκεῖς καὶ αἱ πανδοκεύτριαι δὲν ἔχαιρον, συνεπῶς, καλῆς φήμης, ἐθεωροῦντο δέ, ὡς λέγει ὁ Θεόκριτος, αἰσχροκερδεῖς καὶ ἀπατεῶνες. Ὁ Κικέρων μάλιστα προσθέτει, ὅτι πολλάκις οἱ ὁδοιπόροι ἐφιλοξενοῦντο ἐκεῖ καὶ ἐληστεύοντο. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς περιγράφουσι τὰ καταγώγια ταῦτα ὡς μέρη βρωμερά, καπνισμένα, κακῶς ἐπιπλωμένα, μὲ μερικὰ θρανία, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔτρωγον οἱ καταλύται καθήμενοι, ἀντὶ νὰ εἶναι κεκλιμένοι συμφώνως τῷ ἀρχαίῳ ἐθίμῳ. Ἐν Ῥώμῃ, ἐν τούτοις, κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς δημοκρατίας, ὑπῆρχον καταγώγια πολυτελείας, ὅπως παρουσιάζουσιν αὐτὰ πολλαὶ τοιχογραφίαι τῆς Πομπηΐας. Τὸ ἐνοίκιον καὶ ἐν γένει τὰ ἔξοδα τῆς καταλύσεως ἦσαν πολὺ μικρά. Τὰ ὑπαίθρια καταγώγια, ὡς οἰκήματα μεμονωμένα εἰς ἐρημικὰ μέρη, ἔφερον, πρὸς διάκρισιν, κατάλληλα σήματα καὶ ἐπιγραφάς. Οὕτως, ἐπιγραφή τις ἐπὶ ἀναγλύφου παριστάνοντος τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, ὑπόσχεται ἐπ' ὀνόματι μὲν τοῦ πρώτου θεοῦ ἄρτον καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ δευτέρου ὑγίειαν, ὁ δὲ πανδοκεύς, ὀνόματι Septumanus, προσφέρει τὸ κατάλυμα καὶ τὸ δεῖπνον: «ὅστις εἰσέλθῃ ἐνταῦθα, λέγει, θὰ περάσῃ καλά· μετὰ δὲ ταῦτα, ξένε, σκέψου ποῦ θέλεις νὰ μείνῃς».

β. δ. θεοφανειδης

—***καταγώγιον μονομάχων,*** ἢ ***λοῦδος,*** ἢ ***μονομαχοτροφεῖον*** [Ἀρχ.]. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ τόπος, ὅπου διέμενον οἱ μονομάχοι (gladiatores) τῶν ἱπποδρόμων. Ἦσαν εἶδος σχολείων, ὅπου ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν λουδοτρόφων ἢ μονομαχοτρόφων οἱ μονομάχοι ἐδιδάσκοντο καὶ ἠσκοῦντο εἰς τὴν τέχνην των. Ἱδρύθησαν τὸ πρῶτον ἐν Καπύῃ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δημοκρατίας, διεδόθησαν δ' ἐκεῖθεν εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας, ὅπου ἠγωνίζοντο *μονομάχοι* (βλ. λ.).

Καταγώγιος [Ἀρχ.]. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου (βλ. *καταγωγὴ* [Ἀρχ.]).

—π.

καταγωγὶς (ἡ) [Ἀρχ.]. —1) Τὸ σχοινίον δι' οὗ ἐνετείνετο ὁ καταπέλτης καὶ τὸ ὁποῖον ἐφηρμόζετο ἐπὶ τοῦ ὄνου ἢ ὀνίσκου (Ἀρχ. Μαθημ. 75. 76. 127). —2) Εἶδος γυναικείας ἐσθῆτος μετὰ κρασπέδου, μνημονευομένη παρ' Ἡσυχίῳ καὶ Πολυδεύκει (Ζ 49).

—π.

καταδακτυλισμὸς (ὁ) [Ἰατρ.]. Ἡ διὰ τοῦ λιχανοῦ ψηλάφησις τοῦ ὀρθοῦ, ἥτις λαμβάνει χώραν ἐπὶ ὄγκων τούτου, ὑπερτροφίας τοῦ προστά-

Digitized by Google

του, γυναικολογικῶν νόσων ἑδραζουσῶν ἐν τῷ Δουγλασείῳ χώρῳ, καὶ ἐπὶ τῶν παρθένων πρὸς διαγνωστικὸν σκοπὸν ἀντὶ τῆς κολπικῆς ἐξετάσεως, ἀποβαινούσης δυσκόλου ἢ ἀδυνάτου ἐκ τοῦ παρθενικοῦ ὑμένος ἢ τῆς μικρᾶς ὑμενώδους ὀπῆς αὐτοῦ. Ο. Ρ.

καταδαμάζω· δαμάζω καθ' ὁλοκληρίαν, καθιστῶ τινα ὑποχείριον, καταβάλλω, καταπονῶ.

καταδαπανῶ (—άω)· δαπανῶ ἀφειδῶς, σπαταλῶ, φθείρω δαπανῶν: «κατεδαπάνησε τὴν περιουσίαν εἰς ἱπποτροφίας».

Κατάδας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς διαρρέων τὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀφρικῆς (Ζευγιτανίαν) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ΝΝΑ μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Καρχηδόνος (Τύνιδος κόλπος), ὅπου ἦτο (*Πτολεμ.* Δ, γ, 7) ἡ ἀποικία Μαξούλα. Εἶναι ὁ σύγχρονος Meliana Wadi (ἐκβολή: πλάτ. 36° 43' Β, μῆκ. 10°16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli to Mahedia). Σ. Ε. Λ.

καταδεικνύω, καὶ *καταδείκνυμι*, ἀόρ. *κατέδειξα—κατεδείχθην*· δεικνύω σαφῶς, ἀναμφισβητήτως, ἀποδεικνύω: «κατέδειξε τὴν χρησιμότητα,—τὴν ἀνάγκην τῶν συνεταιρισμῶν».

καταδεκτικός, *—ή, —όν*· ὁ καταδεχόμενος, ὁ προσηνὴς πρὸς τοὺς κατωτέρους, προσιτός, εὐπροσήγορος, ἀντίθ. *ἀκατάδεκτος*.

καταδεκτικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καταδεκτικοῦ, ἡ προσήνεια, εὐπροσηγορία, συγκατάβασις.

Κατάδεμα */Γεωγρ./*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς κατὰ τὴν Πάρνηθα πρὸς Δ. τῶν ἄνω Λιοσίων στενῆς διαβάσεως, δι' ἧς διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος Πελοποννήσου πρὸς τὸ Θριάσιον πεδίον (βλ. λ. *Δέμα*).

κατάδενδρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλήρης δένδρων, δασώδης, σύδενδρος: «πεδιάς—, κλιτὺς κατάδενδρος».

κατάδεσμος (ὁ) */Λαογρ./*. Μαγικὴ πρᾶξις, ἐθιζομένη παρὰ διαφόροις λαοῖς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, καθ' ἣν οἱ θέλοντες νὰ προξενήσωσι κακόν τι εἰς ἄλλους κατασκευάζουν ὁμοίωμα τοῦ καθ' οὗ στρέφεται ἡ μαγεία, ἐκ κηροῦ ἢ ἄλλης τινὸς ὕλης, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιφέρουσι διάφορα τραύματα, τὰ ὁποῖα πιστεύεται ὅτι δύνανται νὰ μεταβιβασθοῦν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ ὁμοιώματος εἰκονιζόμενον. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι ἠδύναντο νὰ δέσωσί τινα μαγικῶς, χαράσσοντες ἀρὰς ἐπὶ μεταλλικῶν πινακίδων, τὰς ὁποίας ἔθαπτον ἐντὸς τάφων. Ἐν Ἀττικῇ εὑρέθη μολύβδινον εἰδώλιον φέρον δεσμὰ εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ὁ κατάδεσμος παρ' ἀρχαίοις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ παρὰ νεωτέροις καλούμενον *κάρφωμα*. Παρὰ Βυζαντίνοις ὁ κατάδεσμος ἀποτελεῖ κατηγορίαν τελεσμάτων, καθ' ἣν ὁμοιώματα στοιχείων προξενούντων κακόν τι κατωρύσσοντο καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπετίθετο κίων, στήλη ἢ ἄγαλμα, ἐπιστεύετο δ' ὅτι οὕτω καθίσταντο ἀβλαβῆ ἐνόσῳ δὲν μετεκινεῖτο ἡ στήλη. Τοιαύτη ἦτο ἡ στοιχείωσις τῶν σεισμῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἤτοι ὁ κατάδεσμος τοῦ δαίμονος τοῦ σείοντος τὴν πόλιν, ἢ τοῦ βορρᾶ, ἢ τῶν σκορπίων κλπ. πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ προξενήσουν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ τὰ βλαβερὰ ζῷα. Ὁ συνηθέστερος τύπος ἐπιβλαβοῦς καταδέσμου συνίστατο, ὡς ἐλέχθη, εἰς ἔμπηξιν ἥλων ἢ καρφίδων τῇ συνεκφωνήσει μαγικῶν ἐπῳδῶν, ἐπὶ ἀτέχνων πλαγγόνων ἐξ ὑφάσματος ἢ καὶ ἁπλῶν εἰκόνων, κηροπλάστων ὁμοιωμάτων κλπ. Παρ' ἡμῖν τὸ εἶδος τῆς μαγείας ταύτης γίνεται πολλάκις καὶ δι' εὐεργετικοὺς σκοπούς, ὅπως πρὸς θεραπείαν ἢ ἀποτροπὴν νόσων (σεληνιασμοῦ, σπηνός, κήλης, θέρμης κλπ.), ἢ θεομηνιῶν, κατὰ δαιμονίων, πρὸς διέγερσιν ἐρωτικοῦ φίλτρου, πρὸς ἀποτροπὴν γεννήσεως θηλέων κλπ. (βλ. καὶ λ. *δέσιμον*). Κ. Μ. Κ.

καταδέχομαι, ἀόρ. *κατεδέχθην* καὶ δημοτ. *καταδέχτηκα*· δέχομαι προσηνῶς, εἶμαι προσιτός, εὐπροσήγορος, συγκαταβαίνω, ἀντίθ. *ὑπερηφανεύομαι, περιφρονῶ*: «δὲ μᾶς καταδέχεσαι» || κατέρχομαι, δεικνύομαι εὐτελής: «καταδέχεσαι καὶ βρίζεις γέρον ἄνθρωπο», «δὲν τὸ καταδέχομαι νὰ σοῦ πῶ ψέματα».

κατάδηλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁλοφάνερος, καταφανής: «ἡ ἐνοχή του εἶναι κατάδηλος».—Ἐπίρρ. **καταδήλως**.

καταδίδω, ἀόρ. *κατέδωσα—κατεδόθην*· γίνομαι καταδότης, φανερώνω καταζητούμενον, προδίδω || καθόλου, ἀποκαλύπτω μυστικόν τι.

καταδικάζω· δικάζων τινὰ ἐπιβάλλω εἰς αὐτὸν τιμωρίαν, ἐκδίδω καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἀντίθ. *ἀθῳώνω, ἀπαλλάσσω*: «τὸ δικαστήριον κατεδίκασε τὸν κατηγορούμενον εἰς πρόστιμον,—εἰς φυλάκισιν κττ.» || δημοτικώτερον, κατακρίνω, ἀποδοκιμάζω: «καταδικάζω τὴν συμπεριφοράν του» || μεταφ. «μὲ τὴν παντρειὰ ποῦ ἔκαμε κατεδικάσθη εἰς τὴν δυστυχίαν».

καταδικάσιμος (ὁ ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄξιος νὰ καταδικασθῇ, καταδικαστέος.

καταδικαστικός, *—ή, —όν*· ὁ καταδικάζων, ὁ ὑπὲρ τῆς καταδίκης ἀποφαινόμενος, ἀντίθ. *ἀθῳωτικός*: «οἱ μὲν τῶν δικαστῶν ἦσαν καταδικαστικοί, οἱ δὲ ἀθῳωτικοί», «ἔδωκε ψῆφον καταδικαστικήν», «ἀπόφασις καταδικαστική».

καταδίκη (ἡ)· ἡ τοῦ δικαστηρίου κατά τινος ἀπόφασις, ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐπιβαλλομένη τιμωρία, ποινή || μεταφ. κατάστασις δυστυχίας, ταλαιπωριῶν: «ἡ παντρειά του ἦτο μιὰ καταδίκη» «τί καταδίκη εἶναι αὐτὸ ποῦ μὲ βρῆκε;».

—[Ποιν. Νομ.] Ὁ διὰ τελεσίκου δικαστικῆς ἀποφάσεως εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν καταδικασθεὶς στερεῖται κατὰ συνέπειαν τῆς καταδίκης ταύτης: 1) πάσης δημοσίας ἢ ἐκκλησιαστικῆς ἢ δημοτικῆς ὑπηρεσίας καὶ θέσεως, ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτώμενα ἐντεῦθεν δικαιώματα καὶ πλεονεκτήματα, 2) ὅλων τῶν ἀξιωμάτων, ἐπιτίμων θέσεων καὶ διακριτικῶν σημείων, 3) τῆς τιμῆς τοῦ νὰ εἶναι μέλος νομαρχιακοῦ τινος (ἐπαρχιακοῦ) ἢ δημοτικοῦ συμβουλίου ἢ ἄλλης τινὸς συνελεύσεως, συγκαλουμένης ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις, καὶ τοῦ νὰ διορίζηται ὁρκωτὸς κριτής, 4) τῆς ἱκανότητος τοῦ νὰ γίνῃ μέτοχος τοιούτων ἀρχῶν, ὑπηρεσιῶν, πλεονεκτημάτων καὶ ποινῶν (ἄρθρ. 21 Ποιν. νόμ.). Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα συνοδεύει καὶ τὴν εἰς ἐπανορθωτικὴν ποινὴν καταδίκην ἕνεκα κλοπῆς, ὑπεξαιρέσεως, ἀπάτης, παραποιήσεως, ψευδοῦς διὰ χειραψίας ὑποσχέσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ψευδορκίας, ψευδοῦς καταμηνύσεως ἢ συκοφαντίας καὶ τέλος ἕνεκα πλημμελημάτων ἀφορώντων τὰ νομίσματα ἢ προσβαλλόντων τὰ ἤθη (ἄρθρ. 22 Ποιν. νόμ.). Ἀλλ' ἵνα ἐπέλθουν αἱ στερήσεις ἕνεκα καταδίκης εἰς ἐπανορθωτικὴν ποινήν, πρέπει ἡ καταγνωσθεῖσα ποινὴ νὰ εἶναι τοὐλάχιστον ἐνιαύσιος (διάταγμα τῆς 20 Μαΐου 1836). Ἡ εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν καταδίκη συνεπάγει προσέτι μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν διὰ βίου στέρησιν τῶν ἀκολούθων δικαιωμάτων, ὡς καὶ τὴν ἀνικανότητα εἰς ἀπόκτησιν αὐτῶν: 1) τῆς ἱκανότητος τοῦ ὑπηρετεῖν εἰς τὸ στράτευμα τῆς ξηρᾶς, εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ εἰς τὴν ἐθνοφρουράν, 2) τοῦ δικαιώματος τῆς ὁπλοφορίας καὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἐθνοσήμου, 3) τοῦ δικαιώματος τῆς ψηφοφορίας εἰς ὅλας τὰς πολιτικὰς σχέσεις, 4) τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ ἐκπληροῖ ἔργα πραγματογνώμονος εἰς δικαστικήν τινα ὑπόθεσιν ἢ νὰ καλῆται ὡς μάρτυς πρὸς βεβαίωσιν συμβολαίων, 5) τῆς ἱκανότητος τοῦ μαρτυρεῖν ἐνόρκως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, 6) τῆς ἱκανότητος τοῦ νὰ εἶναι ἐπίτροπος ἢ κηδεμών, ἐκτὸς μόνον τῶν ἰδίων τέκνων, καὶ τοῦτο κατὰ πρότασιν τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου. Ἡ πρόσκαιρος στέρησις τῶν δικαιωμάτων τούτων, ὡς συνέπεια τῆς ποινῆς τινὸς πλημμελήματος, ἰσχύει μόνον ὡς πρὸς τὰ πλημμελήματα, περὶ ὧν διαλαμβάνει τὸ ἄρθρον 22 (ἀνωτ.). Ἡ δὲ διάρκειά της, ρητῶς παρὰ τοῦ δικαστηρίου εἰς τὴν ποινικὴν ἀπόφασιν διαταττομένη, δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχυτέρα τῶν ἓξ μηνῶν, οὐδὲ νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ἓξ ἔτη (ἄρθρ. 23 Ποιν. νόμου). Ἐὰν ἐν τῇ ἀποφάσει δὲν περιέχηται ρητὴ διάταξις περὶ τῆς διαρκείας, αὕτη εἶναι ἓξ μηνῶν (νόμ. 2232 τοῦ 1920). Ἡ καταδίκη τῶν ἐν τέλει ἢ ἄλλων δημοσίων ὑπηρετῶν ἕνεκα πράξεως ἀναγομένης εἰς τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν των καὶ τιμωρουμένης ὡς πλημμελήματος ἀπὸ τὸν ποινικὸν νόμον, συνεπιφέρει τὴν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἔκπτωσιν καὶ τὴν στέρησιν ὅλων τῶν μετὰ τῆς ἀρχῆς ἢ ὑπηρεσίας συνημμένων δικαιωμάτων καὶ πλεονεκτημάτων, ὡς καὶ τὴν πρόσκαιρον ἀνικανότητα εἰς ἀπόκτησιν ἀρχῆς ἢ ἄλλης δημοσίας ὑπηρεσίας. Περὶ τῆς προσκαίρου ταύτης ἀνικανότητος προσδιορίζει τὸ δικαστήριον εἰς τὴν ποινικὴν ἀπόφασιν οὔτε μικροτέραν τῶν ἓξ μηνῶν διάρκειαν οὔτε μείζονα τῶν ἓξ ἐτῶν (ἄρθρ. 24 τοῦ ποιν. νόμου). Ὁ εἰς εἱρκτὴν ἢ πρόσκαιρα δεσμὰ καταδεδικασμένος εὑρίσκεται, καθ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ ἡ ποινή, εἰς κατάστασιν νομίμου ἀπαγορεύσεως (interdiction), ὅθεν, ὅταν εἶναι ἀνάγκη πρὸς διοίκησιν τῆς περιουσίας του, διορίζεται κηδεμὼν κατὰ τὴν διάταξιν τῆς πολιτικῆς δικονομίας (ἄρθρ. 25 τοῦ ποιν. νόμου). Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν εἰς χρηματικὴν ποινὴν ἢ πρόστιμον, εἰς ἀπόδοσιν, ἀποζημίωσιν ἢ εἰς τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καταδικάσεων δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ τις καὶ διὰ προσωπικῆς κρατήσεως (ἄρθρ. 32 ποιν. νόμου). Ὁ εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν καταδικασθείς, μετὰ τὴν ἀποπλήρωσιν ταύτης ὑποβάλλεται αὐτοδικαίως εἰς ἰδιαιτέραν ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν καθ' ὁλόκληρον δεκαετίαν. Ἡ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν διάρκειαν ταύτην, οὐδέποτε ὅμως τὴν εἰκοσαετίαν (ἄρθρ. 33 ποιν. νόμ.). Εἰς ἰδιαιτέραν ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν δύνανται νὰ ὑποβληθοῦν καὶ οἱ καταδικασθέντες ἕνεκα πλημμελήματος (2-12 ἔτη) ἢ πταίσματος (τρεῖς μῆνες-δύο ἔτη) (ἄρθρ. 34 ποιν. νόμ.). Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃ ἐγχώριοι τίθενται ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν ξένοι θέλουν ἀπελαύνεσθαι τῆς χώρας καὶ φέρεσθαι πέραν τῶν ὁρίων (ἄρθρ. 37 ποιν. νόμ.). Χ. Ν. Τ.

— **καταδίκη** *ἀόριστος* / *Ποινικ. Δικ.* /. Κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον ἡ καταδίκη εἶναι ὡρισμένη, τουτέστιν ὁ δικαστὴς ἐκδίδων τὴν καταδικαστικὴν αὐτοῦ ἀπόφασιν ὁρίζει τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος τῆς ποινῆς, ἣν ἐπιβάλλει εἰς τὸν κατηγορούμενον. Τὸ σύστημα τῆς ἀορίστου καταδίκης (unbestimmte Verurteilung, indeterminate sentence) προὐτάθη ὑπὸ ὀπαδῶν τῆς «νεωτέρας» σχολῆς καὶ συνίσταται εἰς τοῦτο: ὁ δικαστὴς δέον νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ κηρύξῃ ἁπλῶς ἔνοχον τὸν κατηγορούμενον, χωρὶς νὰ ὁρίσῃ καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ποινῆς. Ἡ διάρκεια τῆς ποινῆς δέον νὰ καθορισθῇ βραδύτερον, κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐκτελέσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀποκαλυφθησομένου φρονήματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ καταδίκου. Ἡ σκέψις, ἐφ' ἧς στηρίζουν τὸ σύστημα τοῦτο, εἶναι ἡ περὶ τῆς ποινῆς θεωρία των. Ἀφοῦ, λέγουν, ἡ ποινὴ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐγκληματίου, ἡ διάρκεια αὐτῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἐκ τῶν προτέρων, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζῃ τις ἐξ ἀρχῆς ἂν καὶ πότε θὰ βελτιωθῇ ὁ ἐγκληματήσας. Κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, τοὐναντίον, εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ καταδικασθέντος καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν, ὡς παρακολουθεῖ ὁ ἰατρὸς τὴν πορείαν τῆς νόσου, καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἐξήσκησεν ἡ ποινή, νὰ βραχύνωμεν ἢ παρατείνωμεν τὸν χρόνον τῆς διαρκείας αὐτῆς. Τὸ σύστημα τυγχάνει ἀποκρουστέον, διότι οὐδεμίαν σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ ἐπιβλητέα ποινὴ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ βάρος τῆς τελεσθείσης πράξεως καὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ πράξαντος, τουτέστιν ὅπως ἡ ἐπιβλητέα ποινὴ εἶναι δικαία, παραγνωρίζον ὅτι ἡ βελτίωσις δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς ποινῆς, ἀλλὰ παρακολούθημα τῆς δικαίας ποινῆς. Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— **καταδίκη ὑπὸ ὅρον** / *Ποιν. Δίκ.* /. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον (bedingte Verurteilung, condamnation conditionelle) καὶ τὸν ὀρθότερον «ὑπὸ ὅρον ἀναστολὴ τῆς ποινῆς» (Aussetzung der Strafsollsheckung, bedingte Strafaussetzung), νοεῖται ὁ θεσμὸς τοῦ νεωτέρου ποινικοῦ δικαίου, καθ' ὃν τὸ δικαστήριον μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ κατηγορουμένου εἰς ποινὴν στερητικὴν τῆς ἐλευθερίας διατάσσει δι' ᾐτιολογημένης ἀποφάσεως τὴν ἀναστολὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς ἐφ' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα. Ὡς πατὴρ τοῦ θεσμοῦ φέρεται ὁ Bérenger, οὗτινος αἱ σκέψεις ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ πρῶτον ἐν Βελγίῳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 31 Μαΐου 1888. Ἔκτοτε ὁ θεσμὸς εἰσήχθη καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ νόμου ΓΩΙΗ' τῆς 6 Ἰουλίου 1911, τροποποιηθέντος διὰ τοῦ νόμου 3236 τῆς 3/12 Δεκεμβρίου 1924. Συμφώνως πρὸς τὸν ἡμέτερον νόμον, ἀναστολὴ τῆς ποινῆς ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ καταδίκης μὴ ὑπερβαινούσης τὴν διάρκειαν τῶν 6 μηνῶν καὶ διὰ χρονικὸν διάστημα οὐχὶ κατώτερον τῶν τριῶν καὶ οὐχὶ ἀνώτερον τῶν πέντε ἐτῶν. Ἡ ἀναστολὴ χορηγεῖται μόνον ἂν ὁ καταδικασθεὶς δὲν ὑπέστη πρότερον ἄλλην καταδίκην ἐπὶ πλημμελήματι ἢ κακουργήματι καὶ ἂν τὸ δικαστήριον ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς ἐτελέσθη ἡ πρᾶξις, τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ ἐν γένει βίου τοῦ καταδικασθέντος πεισθῇ, ὅτι οὗτος εἶναι ἄξιος τοῦ εὐεργετήματος τούτου. Ἂν κατὰ τὸν ὁρισθέντα χρόνον τῆς ἀναστολῆς, τουτέστιν ἐπὶ τρία ἢ πλέον μέχρι πέντε ἔτη, ὁ εἰς βαθμὸν πταίσματος καταδικασθεὶς εἰς οὐδεμίαν νέαν ἀξιόποινον πρᾶξιν ὑποπέσῃ, ὁ δὲ εἰς βαθμὸν πλημμελήματος δὲν ὑποπέσῃ εἰς πλημμέλημα ἢ κακούργημα, ἡ ἀνασταλεῖσα ποινὴ θεωρεῖται ὡς ἐκτιθεῖσα. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ ἀνασταλεῖσα ποινὴ καὶ ἡ ποινὴ τῆς νέας πράξεως ἐκτελοῦνται ἀθροιστικῶς. Ὁ θεσμὸς οὗτος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς σκοπιμότητος τῆς ποινῆς, μόνον ὑπὸ τῆς κοινωνιολογικῆς σχολῆς ἐπιδοκιμάζεται. Χ. Ν. Τ.

κατάδικος (ὁ, ἡ)· ὁ κατ' ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου ὑφιστάμενος τιμωρίαν τινά, ὁ καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου: «κατάδικος εἰς φυλάκισιν,—εἰς εἱρκτήν,—εἰς θάνατον».

—[Ποιν. Νομοθ.] Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κατάδικοι* νοοῦνται οἱ διὰ τελεσιδίκου δικαστικῆς ἀποφάσεως καταδικασθέντες εἰς ποινὴν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου καὶ ὧν ἡ ἔκτισις τῆς ποινῆς δὲν ἀνεστάλη, ἢ ὧν ἡ ποινὴ φυλακίσεως δὲν μετετράπη εἰς χρηματικὴν ποινήν. Οἱ καταδικασθέντες εἰς ποινὴν φυλακίσεως κρατοῦνται ἐν ταῖς ἐπανορθωτικαῖς φυλακαῖς καὶ ἐν ἰδιαιτέροις διαμερίσμασιν αὐτῶν, οἱ δὲ καταδικασθέντες εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν κρατοῦνται ἐν ταῖς ἐγκληματικαῖς φυλακαῖς (ἄρθ. 1 τοῦ νόμου 2231 τῆς 24 Ἰουνίου 1920 περὶ φυλακῶν). Γυναῖκες ἢ ἀνήλικοι, ὡς ὑπαίτιοι πλημμελήματος ἢ κακουργήματος καταδικαζόμενοι εἰς φυλάκισιν μὴ ὑπερβαίνουσαν τοὺς τρεῖς μῆνας, κρατοῦνται αἱ μὲν γυναῖκες εἰς τὰ γυναικείας φυλακάς, οἱ δὲ ἀνήλικοι εἰς ἰδιαίτερα τμήματα τῶν ἐπανορθωτικῶν φυλακῶν. Γυναῖκες ἢ ἀνήλικοι, ὡς ὑπαίτιοι πλημμελήματος ἢ κακουργήματος καταδικαζόμενοι εἰς ποινήν, τῆς ὁποίας

Digitized by Google

τὸ ὑπόλοιπον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ τυχὸν χρόνου τῆς προφυλακίσεως εἶναι ἄνω τῶν δύο μηνῶν φυλάκισις, κρατοῦνται αἱ μὲν γυναῖκες ἐν ταῖς ἐν Ἀθήναις κεντρικαῖς γυναικείαις φυλακαῖς, οἱ δὲ ἀνήλικοι ἐν ταῖς ἐν Ἀθήναις φυλακαῖς Ἀβέρωφ (νόμ. 3664 τοῦ 1928). Οἱ ὑπὸ τῶν μονομερῶν δικαστηρίων καταδικαζόμενοι εἰς στέρησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας μέχρι τριάκοντα ἡμερῶν, ἂν δὲν ἀνεστάλη ἢ δὲν μετετράπη ἡ ποινὴ αὐτῶν εἰς χρηματικήν, ἐπὶ τῇ αἰτήσει των φυλακίζονται ἐν τῷ κρατητηρίῳ τῆς ἕδρας τοῦ πταισματοδικείου, ἐκτὸς ἂν ἄλλως ὁρίσῃ ὁ εἰσαγγελεὺς (ἄρθρ 7 τοῦ νόμ. 3998 τοῦ 1929). Οἱ [δι' ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀδίκημα ἢ δι' ἐντάλματος συλλήψεως ἢ φυλακίσεως τινὸς τῶν ἐν Ἀθήναις ἁρμοδίων ἀρχῶν κρατούμενοι ἢ] παρά τινος τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων εἰς οἱανδήποτε στερητικὴν τῆς ἐλευθερίας ποινὴν καταδικαζόμενοι ἀνήλικοι κρατοῦνται ἐν τῷ «Ἐφηβείῳ Ἀβέρωφ», αἱ δὲ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐν Ἀθήναις κεντρικαῖς γυναικείαις φυλακαῖς. Εἰς τὰς αὐτὰς φυλακὰς δύνανται νὰ κρατῶνται καὶ οἱ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων Πειραιῶς καταδικαζόμενοι. Ἐπίσης ἐν ταῖς ἐπανορθωτικαῖς ἢ ἐγκληματικαῖς φυλακαῖς Ἀθηνῶν δύνανται νὰ κρατηθῶσι καὶ οἱ καταδικαζόμενοι ὑπὸ τῶν δικαστηρίων Πειραιῶς ἐνήλικοι (ἄρθρ. 1 νόμ. 2231 τοῦ 1920 περὶ φυλακῶν). Ἡ ἐργασία ἐν ἁπάσαις ταῖς φυλακαῖς εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τοὺς καταδίκους ἀμφοτέρων τῶν φύλων, προαιρετικὴ δὲ διὰ τοὺς διὰ πολιτικὰ ἀδικήματα καταδίκους (ἄρθρ. 12 νόμ. 2231). Μεταφοραὶ καταδίκων ἀπὸ μιᾶς φυλακῆς εἰς ἄλλην τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἢ ἀπὸ ἐγκληματικῆς εἰς ἐπανορθωτικήν, ἐφ' ὅσον ὑπολείπεται πρὸς ἔκτισιν ποινὴ μικροτέρα τῶν 3 ἐτῶν, ἐπιτρέπονται μόνον ἕνεκα λόγων ἀσφαλείας, ἐλλείψεως χώρου ἢ δι' οἰκογενειακοὺς λόγους. Τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς βαρύνουν τὸν κατάδικον, ὅταν αὕτη γίνεται δι' οἰκογενειακοὺς λόγους (ἄρθρ. 20 νόμ. 2231) Κατάδικοι εἰς εἱρκτὴν ἢ πρόσκαιρα δεσμά, ἀποτίσαντες τὰ δύο τρίτα τῆς ποινῆς των, ἢ εἰς ἰσόβια δεσμὰ μετὰ τὴν παρέλευσιν 20 ἐτῶν ἀπὸ τῆς καθείρξεως αὐτῶν, οἱ ἐν ταῖς κεντρικαῖς φυλακαῖς κρατούμενοι κατάδικοι εἰς φυλάκισιν μετὰ τὴν ἔκτισιν τοῦ ἡμίσεος τῆς ποινῆς αὐτῶν, πρὸς δὲ οἱ κατάδικοι οἵτινες διὰ λόγους ὑγείας δὲν δύνανται ν' ἀποτίσωσι τὴν ποινὴν ἐν τῷ κελλίῳ, κατόπιν ἐνόρκου ἰατρικῆς πιστοποιήσεως καὶ συμφώνου γνωμοδοτήσεως τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν φυλακῶν, δύνανται, ἐὰν ἐπέδειξαν καλὴν διαγωγήν, νὰ ἐκτίσωσι τὴν ποινὴν αὐτῶν ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς φυλακαῖς κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ καὶ μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ ἁρμοδίου εἰσαγγελέως τῶν Ἐφετῶν καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν ᾗ διατελοῦσι φυλακῆς (ἄρθρ. 5 τοῦ νόμ. ΓΦΛΖ' τοῦ 1911 περὶ ὀργανώσεως τῶν φυλακῶν τοῦ Κράτους). Οἱ κατάδικοι οἱ κρατούμενοι εἰς τὰς ἀγροτικὰς φυλακὰς ἀπασχολοῦνται εἰς ἔργα καλλιεργείας, ὑδρεύσεως, ἐκχερσώσεως καὶ ἐξυγιάνσεως ἐδαφῶν, ἀποξηράνσεως ἑλῶν καὶ τελμάτων, εἰς κατασκευὴν ἀγροτικῶν ὁδῶν καὶ οἰκημάτων καὶ ἐν γένει εἰς δημόσια καὶ κοινῆς ὠφελείας ἔργα καὶ τὴν ἄσκησιν συγγενῶν ἢ βοηθητικῶν τῆς γεωργίας χειροτεχνιῶν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰδικῶν βιομηχανιῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀγροτικῶν φυλακῶν (ἄρθρ. 3 διατάγματος τῆς 10/21 Ἰουλίου 1925 περὶ κανονισμοῦ ἀγροτικῶν φυλακῶν καὶ τῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασιῶν). Ἡ παραμονὴ τοῦ καταδίκου εἰς τὰς ἀγροτικὰς φυλακὰς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς αὐτοῦ διαγωγῆς (ἄρθρ. 5 τοῦ αὐτοῦ διατάγματος). Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΩΠΟΥΛΟΣ

καταδικός, —*ή,* —*ό·* μετὰ τῆς προσωπ. ἀντων. *μου, σου, του* κλπ. ἐντελῶς ἰδικός μου, καθ' ὁλοκληρίαν κτῆμά μου: «τὸ σπίτι εἶναι καταδικό μου».

καταδιωγμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταδιώκειν, διωγμός, καταδίωξις.

καταδιωκτικός, —*ή,* —*όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καταδίωξιν, ὁ καταδιώκων: «καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα», «πλοῖα καταδιωκτικὰ τοῦ λαθρεμπορίου».

καταδιώκω· διώκω τινὰ ἐπιμόνως, ἀκολουθῶ τινα κατὰ πόδας, ὅπως συλλάβω ἢ φονεύσω αὐτόν: «τὰ ἀποσπάσματα καταδιώκουν τοὺς λῃστάς»· ‖ μεταφ. ἐπιδιώκω νὰ βλάψω τινά, κατατρέχω: «καταδιώκει τοὺς πλουσίους».

καταδιώξιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀξίζει ἢ πρέπει νὰ καταδιωχθῇ, καταδιωκτέος.

καταδίωξις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταδιώκειν, ἡ παρακολούθησίς τινος πρὸς σύλληψιν ἢ φόνον: «καταδίωξις τοῦ λῃστοῦ, —τοῦ λωποδύτου, —τοῦ φονέως», «ἀποτελεσματικὴ καταδίωξις»· ‖ μεταφ ἡ ἐπιδίωξις, ἡ προσπάθεια πρὸς βλάβην τινός· ‖ ὑπηρεσία ἀστυνομικὴ πρὸς παρακολούθησιν καὶ σύλληψιν τῶν κακοποιῶν: «ὑπηρετῶ εἰς τὴν καταδίωξιν»· ‖ «μανία καταδιώξεως» (βλ. κατωτ. *καταδιώξεων παραλήρημα*).

— *[Στρατηγ.-Τακτ.] Καταδίωξις* καλεῖται ἡ δρᾶσις ἡ ἐκτελουμένη εὐθύς μετὰ τὸ εὐτυχὲς πέρας πάσης ἐπιθετικῆς ἐπιχειρήσεως, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἔναρξιν ὑποχωρήσεως τοῦ ἀντιπάλου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἀντιπάλων ἐφεδρειῶν καὶ τῆς παρεμποδίσεως τοῦ νὰ παρέμβωσιν, ἀφ' ἑτέρου δέ, τὸ καὶ κυριώτερον, τῆς ἀποκοπῆς τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων ἀπὸ τῶν γραμμῶν ὑποχωρήσεώς των, ὁπότε, κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην προσπάθειαν, θὰ ἐξαναγκασθῇ ὁ ἀντίπαλος, ἢ ν' ἀποδεχθῇ μάχην ὑπὸ συνθήκας καὶ περιστάσεις ἐντελῶς ἀσυμφόρους δι' αὐτόν, ἢ νὰ παραδοθῇ. Εἶναι σφαλερὰ ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἡ καταδίωξις ἀποβλέπει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἀντιπάλου, διότι «ἐφ' ὅσον ὁ καταδιωκόμενος δύναται ἐλευθέρως νὰ ὑποχωρῇ, ἡ καταδίωξις ἀποβάλλει τὸν χαρακτῆρα τῆς καταστροφῆς καὶ ἀπομένει ἁπλῶς ἡ ἠθικὴ ὑπεροχὴ τοῦ καταδιώκοντος, ἥτις ἰσοφαρίζεται σχεδὸν ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ καταδιωκομένου, κατορθοῦντος ν' ἀποφύγῃ τὴν καταστροφὴν καὶ ἐλπίζοντος εἰς τὴν ἰσορρόπησιν τῶν δυνάμεων διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν δυσκολιῶν τοῦ διώκοντος, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, ἥτις χωρίζει αὐτὸν ἀπὸ τῶν κέντρων ἐφοδιασμοῦ του καὶ τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ πόρων» (*Β. Δούσμανη,* Κανον. Ἐκστρατ. 1921, σελ 106). Ἡ καταδίωξις ἐκτελεῖται ἔν τε τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς καὶ ἐν τῇ τῆς τακτικῆς. Αἱ βασικαὶ ὅμως ἀρχαί, ἐφ' ὧν, κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, στηρίζεται, εἶναι αἱ αὐταί, διαφέρουσι δὲ μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὐρύτητα τοῦ χώρου καὶ τῶν διατιθεμένων μέσων. Ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν μέχρι τῆς προπολεμικῆς, ἡ καταδίωξις ἦτο ὁ τρόπος, δι' οὗ ἐξετελεῖτο ἡ *περάτωσις* τῆς μάχης ἐν τῇ περιπτώσει ἐπιτυχίας (Ἑλλ. Καν. Ἐκστρ. 1899 § 128, 131), ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ τελευταίου Παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν ἡ καταδίωξις δὲν ἀποτελεῖ ἰδίαν φάσιν τῆς μάχης, ἀλλ' εἶναι ἓν τῶν μέσων, δι' ὧν ἐκτελεῖται ἡ *ἐκμετάλλευσις* τῆς ἐπιτυχίας (Ἑλλ. Καν. Πεζ 1924 § 69, 71. Γαλλ. Καν. Πεζ. 1929 § 216, 217), πρὸς δὲ δὲν ἐκτελεῖται σήμερον ἐφ' ἅπαξ καὶ συνεχῶς, ἀλλὰ διακεκομμένως καὶ πολλάκις, δηλαδὴ ἐκτελεῖται σειρὰ διαδοχικῶν καταδιώξεων περιωρισμένης ἑκάστοτε ἐκτάσεως.

Τακτική. Ἡ τακτικὴ καταδίωξις ἐκτελεῖται διὰ δύο συγχρόνως μέσων, διὰ τοῦ πυρὸς καὶ διὰ τῆς κατὰ πόδας παρακολουθήσεως. Ἡ διὰ τοῦ πυρὸς καταδίωξις γίνεται συμφώνως ταῖς γενικαῖς ἀρχαῖς περὶ πυρός, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι κατὰ ταύτην τὰ παντὸς εἴδους ἐκηβόλα ὅπλα τοῦ καταδιώκοντος πρέπει νὰ βάλλωσι μέχρι τοῦ ἀκροτάτου δυνατοῦ ὁρίου τοῦ σχετικοῦ βεληνεκοῦς των. Ἡ διὰ τοῦ πυρὸς ἐνέργεια ἰδίως ἡ διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ, εἶναι πάντοτε ἀπαραίτητος, διότι αὕτη ἀπαγορεύει εἰς τὸν καταδιωκόμενον νὰ συνέλθῃ ἐκ τῆς ταραχῆς, νὰ σταθῇ ἵνα συγκεντρωθῇ κτλ., συγχρόνως δέ, λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν, τὸν παραλύει ἠθικῶς, διότι ἐνίοτε ὁ ὑποχωρῶν ἀποσύρεται μὲ τὸ ἠθικὸν καταπεπτωκός, λόγῳ τῆς ἀτυχοῦς δι' αὐτὸν ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος, οὐχὶ δὲ καὶ λόγῳ ἀπωλειῶν· δι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἀπαραιτήτως νὰ καταδιωχθῇ διὰ τοῦ πυρός, ἵνα, εἰς τὴν ἀποκαρδίωσίν του, ἐπιπροστεθῇ καὶ ὁ ἐκ τῶν ἀπωλειῶν παράγων, ἢ τοὐλάχιστον ὁ ἐκ τοῦ φόβου περὶ ἀπωλειῶν. Τὸ νὰ ἐπιζητῆται ὅμως ἡ διὰ πυρὸς καταδίωξις, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι καὶ πάντοτε δυνατή· συνήθως εἶναι ἀδύνατος, καθ' ὅσον ὁ ὑποχωρῶν ἀποσύρεται ἐπωφελούμενος τῆς νυκτός, τῆς ὁμίχλης, τοῦ προπετάσματος καπνοῦ, τῶν ἐδαφικῶν προκαλυμμάτων, κτλ. Ἡ καταδίωξις διὰ τῆς κατὰ πόδας παρακολουθήσεως ἐκτελεῖται διαφοροτρόπως, ἀναλόγως τοῦ τρόπου δι' οὗ ὁ ὑποχωρῶν ἀποσύρεται. Κατ' ἀρχήν, ἐφ' ὅσον ὁ ὑποχωρῶν ἀποσύρεται ἐν τάξει, τὰ καταδιώκοντα στρατεύματα ἐκτελοῦσι σειρὰν νέων ἀγώνων, διεξαγομένων συμφώνως ταῖς γενικαῖς περὶ ἐπιθέσεως ἀρχαῖς. Ἀλλ' ἂν ὁ ὑποχωρῶν φεύγῃ ἀτάκτως καὶ ἐν διαλύσει, τότε ὁ καταδιώκων ἀναλαμβάνει ἐπίθεσιν ζωηρὰν καὶ ἀπηνῆ, ἰδίως δὲ ταχυτάτην, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπαυξηθῇ ἡ διάλυσις· συνεπῶς ἐκτελεῖ ταύτην διὰ τοῦ μεραρχιακοῦ ἱππικοῦ ἢ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ σώματος στρατοῦ, δηλαδὴ διὰ τῶν συγχρόνων ὁμάδων ἀναγνωρίσεως, ὑποστηριζομένων ὑπὸ ἀεροπλοϊκῶν μονάδων καὶ ὑπὸ αὐτοκινητικοῦ ἀποσπάσματος. Κατακριτέα δὲ τυγχάνει ἡ τάσις τοῦ πεζικοῦ, ὅπως ἐξακολουθῇ τὴν διὰ τῆς λόγχης καταδίωξιν πέραν ὁρίου τινός, δηλαδὴ ὅπως ἐπιζητῇ νὰ παρατείνῃ τὸν ἀγχέμαχον διὰ τῆς λόγχης ἀγῶνα.

Στρατηγική Ἡ ἐπιτυχία τῆς στρατηγικῆς καταδιώξεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καταλλήλου καὶ ἐπικαίρου ἐκτελέσεως ἑλιγμῶν, ἀποβλεπόντων κυρίως εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν γραμμῶν ὑποχωρήσεως τοῦ καταδιωκομένου. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταδιώξεως ἀπαιτοῦνται στρατεύματα κατ' ἐξοχὴν ἐλαφρὰ καὶ ταχυκίνητα, δι' ὃ σήμερον χρησιμοποιοῦνται ἡ ἀεροπλοΐα (βομβαρδισμοῦ διὰ τοὺς ἐπιγείους στόχους, καταδιώξεως διὰ τοὺς ἐναερίους), διαδραματίζουσα τὴν κυριωτέραν δρᾶσιν, ἅτε δυναμένη νὰ προκαταλάβῃ πάντοτε τὸν ὑποχωροῦντα ἀντίπαλον, τὸ ἀνεξάρτητον ἱππικὸν (αἱ μεραρχίαι ἢ ταξιαρχίαι ἱππικοῦ), ὑποστηριζόμενον ὑπὸ ἐφίππου πυροβολικοῦ, ὑπὸ αὐτοκινητοπυροβόλων καὶ ὑπὸ αὐτοκινητοπολυβόλων, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ πεζικοῦ μεταφερομένου αὐτοκινητικῶς, ἀπαραιτήτως δὲ σήμερον ὑπὸ μηχανικοῦ μεταφερομένου αὐτοκινητικῶς διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν συγκοινωνιῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ὅτι σήμερον αἱ καταστροφαὶ κατέστησαν τὸ κυριώτερον κώλυμα πάσης στρατηγικῆς καταδιώξεως, ὡς ἀκριβῶς συνέβη κατὰ τὸ πέρας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1918, ὁπότε εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς ἀνταντικῆς καταδιώξεως δὲν συνετέλεσε τόσον ὁ γερμανικὸς στρατός, ἀλλ' αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐπενεχθεῖσαι καταστροφαὶ τῶν ὁδικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Τὸ οὐσιῶδες ἐν τῇ στρατηγικῇ καταδιώξει ἔγκειται ἐν ταῖς κατευθύνσεσι, πρὸς ἃς θὰ ἐκτελεσθῶσιν οἱ διάφοροι ἑλιγμοί. Τὰ πλεῖστα συγγράμματα ὑποδεικνύουσι τὴν ἀνάγκην τῆς καταδιώξεως διὰ πολλαπλῶν γραμμῶν ἐπιχειρήσεων, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀπειληθῇ ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἀντιπάλου ἐκ πλειόνων κατευθύνσεων, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως μοναδικῆς διαβάσεως τοῦ ἀντιπάλου. Ὁ καταδιώκων πρέπει νὰ ἐπιτεθῇ κυρίως κατὰ τοῦ ἀσθενεστέρου σημείου τοῦ ἀντιπάλου, ἵνα διὰ μερικῆς ἐπιτυχίας κατορθώσῃ τὴν ἀνακοπὴν τῆς περαιτέρω ὑποχωρήσεως τοῦ ἀντιπάλου, εἶναι δὲ τοιοῦτον τὸ ὑπολειπόμενον ἐν τῇ ὑποχωρήσει τμῆμα (τὸ ἔχον τὴν ἐλάσσονα ἀπὸ τοῦ καταδιώκοντος ἀπόστασιν), λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ ἀντίπαλοι παρατάξεις δὲν θὰ ἔχωσι σχεδὸν ποτὲ τὰ μέτωπά των παράλληλα (*Β. Δούσμανη,* Καν. Ἐκστρατ. 1921 σελ. 107). Ἐν τῇ στρατηγικῇ καταδιώξει πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ τηρῆται πάντοτε ἡ ἐπαφὴ μετὰ τοῦ ὑποχωροῦντος ἀντιπάλου, ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ προέλασις νὰ γίνηται ταχέως μὲν ἀλλὰ μεμελετημένως καὶ ἄνευ σπασμωδικῶν μέτρων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀξιώματος «διώκων τις διώκεται, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως συνοχῆς».

Ἱππικόν. Ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων ἐποχῶν μέχρι τοῦ 1870 περίπου, τὸ ἱππικὸν ἐξετέλει ὄχι μόνον τὴν καταδίωξιν τοῦ ἀντιπάλου ἱππικοῦ ἐν περιπτώσει εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τῆς ἱππομαχίας, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πεζικοῦ τακτικὴν καταδίωξιν. Σήμερον ὅμως, ἰδίως κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχήν, τὸ ἱππικὸν ἀδυνατεῖ νὰ ἐκτελέσῃ μόνον του τοιαύτην καταδίωξιν ἐφίππως, συνεπῶς δὲν δύναται νὰ ἐκτελῇ τοιαύτην εἰμὴ μόνον ἐναντίον ἀντιπάλου ἐφίππου ἱππικοῦ, ἐξαναγκασθέντος μετὰ ἀγῶνα εἰς ὑποχώρησιν, ἀλλὰ καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ παρασυρθῇ εἰς μακρὰν ἔφιππον καταδίωξιν, καθ' ὅσον πολὺ ταχέως θὰ βληθῇ, ὁπότε μοιραίως θὰ χάσῃ τ' ἀποκτηθέντα πλεονεκτήματα (Γαλλ. Καν Ἱππ. 1923 § 123).

Πυροβολικόν. Εἰς τὴν τακτικὴν καταδίωξιν συμμετέχει συνήθως τὸ πυροβολικὸν τοῦ πεδίου (τὸ ἐλαφρὸν) μόνον· ἀλλὰ δὲν συμβαίνει, ὡς εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ὁπότε τὸ νὰ ἀχθῇ ταχέως τὸ πυροβολικὸν τοῦτο πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀπετέλει τὸ ἅπαντον τῆς ἐπιτυχίας, διότι σήμερον πρέπει συγχρόνως νὰ ὀργανῶται ταχέως καὶ ἡ ὑπηρεσία τοῦ πυροβολικοῦ (παρατήρησις, σύνδεσμοι, μεταβιβάσεις, κτλ.). Εἰς τὴν στρατηγικὴν καταδίωξιν συμμετέχει τὸ παντὸς διαμετρήματος πυροβολικόν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ προχώρησις τοῦ βαρέος καὶ τῶν πυρομαχικῶν αὐτοῦ ἀπαιτοῦσιν ὁδοὺς συγκοινωνίας καλάς, δι' αὐτό, πρὶν ἢ γίνῃ ἡ προχώρησις τοῦ πυροβολικοῦ τούτου, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προηγηθῇ ἐναέριος ἀναγνώρισις, ἵνα διαπιστωθῇ μήπως αἱ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ ὑποχωροῦντος ἀντιπάλου καταστροφαὶ παρακωλύουσιν ὁπωσδήποτε τὴν προχώρησιν, ὁπότε, πρὶν ἢ ἀναληφθῇ τοιαύτη ὑπὸ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ, πρέπει νὰ παρέμβῃ τὸ φίλιον μηχανικόν. Ν. Θ ΚΛΑΔΑΣ

—*[Ποιν. Δικον.]. Καταδίωξις* ἐν τῇ Ποινικῇ δικονομίᾳ λέγεται ἡ ποινικὴ δίωξις (Strafverfolgung), τουτέστιν ἐκείνη ἡ ὑπὸ τῶν νόμων διαγεγραμμένη δρᾶσις τῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους, ἥτις τείνει ἐπὶ τὴν πραγματοποίησιν ποινικῆς ἀπειλῆς περιεχομένης ἐν τῷ ποινικῷ νόμῳ. Ἡ ποινικὴ δίωξις στρέφεται συνήθως ἐναντίον τῶν ἐνόχων ἐγκλήματος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει πάντοτε, διότι εἶναι δυνατὸν ὁ διωκόμενος νὰ εἶναι ἀθῷος. Ἀκριβῶς ἡ ποινικὴ δίωξις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πιστοποίησιν τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθῳότητος τοῦ διωκομένου, ἥτις δὲν εἶναι γνωστὴ ἐκ τῶν προτέρων. Ἐὰν τὸ κράτος δὲν θέλῃ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀσκήσεως πάσης ποινικῆς δικαιοσύνης, εἶναι ἠναγκασμένον νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν ἐναντίον τῶν «ὑπόπτων» ἐγκλήματος, συνεπῶς καὶ μὲ τὸν κίνδυνον νὰ ὑποδειχθῇ ὅτι ὁ διωκόμενος εἶναι ἀθῷος. Ἡ ποινικὴ δίωξις ἐκτελεῖται ἢ κατόπιν ἐγκλήσεως, ἢ μηνύσεως, ἢ ἐξ ἐπαγγέλματος. Ἔγκλησιν ἢ μήνυσιν δύναται νὰ ὑποβάλῃ πᾶς τις, τὴν πρωτοβουλίαν ὅμως τῆς ἐξ ἐπαγγέλματος διώξεως, ἐκεῖ ἔνθα ὁ νόμος δὲν ἀξιοῖ ῥητῶς ἔγκλησιν, ἔχει κυρίως ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πλημμελειοδικῶν, ὅστις καὶ παραγγέλλει τὴν ἔναρξιν τῆς ἀνακρίσεως. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνακριτὴς καὶ ὁ εἰρηνοδίκης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ (ἢ ὑπαξιωματικοὶ) τῆς χωροφυλακῆς ἢ οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι, προκειμένου πλημμελήματος ἢ κακουργήματος, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συλλαμβάνουν τὸν πράξαντα, ἐὰν οὗτος ἐλήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ Ἐντὸς 24 ὡρῶν

Digitized by Google

προσάγεται τότε ὁ συλληφθεὶς εἰς τὸν εἰσαγγελέα, ὅστις ἢ τὸν ἀπολύει ἢ τὸν παραπέμπει εἰς τὸν ἀνακριτήν. Ἡ ποινικὴ δίωξις ἄρχεται διὰ τῆς ἐγέρσεως τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως, ἐκδηλουμένης διὰ τῆς παραγγελίας πρὸς ἀνάκρισιν. Ἡ προεισαγωγικὴ ἀνάκρισις περατοῦται πάντοτε ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως, ὅστις ἢ καλεῖ ἀπ' εὐθείας τὸν κατηγορούμενον εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἢ παραπέμπει αὐτὸν εἰς τὸν ἀνακριτὴν πρὸς διενέργειαν τακτικῆς ἀνακρίσεως, ἢ φέρει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον. Τὸ δικαστικὸν συμβούλιον ἀποφαίνεται διὰ βουλεύματος ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ κατηγορία, ἢ ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀνάκρισις, ἢ ὅτι πρέπει νὰ παραπεμφθῇ ὁ κατηγορούμενος εἰς δίκην, ἤ, προκειμένου περὶ εἰς βαθμὸν κακουργήματος ἀνθρωποκτονίας, λῃστείας ἢ κλοπῆς, ὅτι πρέπει νὰ παύσῃ προσωρινῶς ἡ περαιτέρω δίωξις. Παραπεμφθέντος τοῦ κατηγορουμένου εἰς δίκην ἡ ποινικὴ δίωξις περαίνεται διὰ τῆς ὁριστικῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως, εἰς ἣν ἐπακολουθεῖ ἡ ἐκτέλεσις τῆς τυχὸν καταγνωσθείσης ποινῆς. Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— καταδιώξεων παραλήρημα *[Ψυχοπαθ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ παραλήρημα, ὅπερ ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἰδέας καταδιώξεων, καθ' ἃς νομίζει τις ὅτι τὸ περιβάλλον προσβλέπει δυσμενῶς πρὸς αὐτόν, ὅτι ἔχει ἐχθροὺς ἐπιδιώκοντας νὰ βλάψωσιν αὐτὸν εἰς πᾶν ὅ,τι ἐνδιαφέρει αὐτόν, ἤτοι εἰς τὴν πρόοδόν του, τὸ ἐπάγγελμά του, τὴν ὑγείαν του, τὴν τιμήν του, τὴν εὐτυχίαν του, ἐν γένει δ' ὅτι ἐπιβουλεύονται αὐτὸν καὶ παρασκευάζουσι τὸν ὄλεθρόν του, ἢ τὴν δυστυχίαν του, χωρὶς αὐτὸς νὰ βλάψῃ τινὰ ἢ νὰ εἶναι αἴτιος τῆς τοιαύτης δυσμενείας. Αἱ ἰδέαι αὗται ἀπαντῶσι μεμονωμέναι ἐπὶ πολλῶν ψυχικῶν παθήσεων, οἷον μανίας, πρωτογόνου ἀνοίας, προϊούσης παραλύσεως, τοξικῶν ψυχώσεων, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῶν ἐξ οἰνοπνεύματος τοιούτων, ὅτε συνδυάζονται μετὰ φόβων, ἐπὶ μελαγχολίας τέλος καὶ ἄλλων ψυχικῶν παθήσεων, διανθίζουσαι τὴν κλινικὴν αὐτῶν εἰκόνα. Αἱ ἐπὶ μελαγχολίας παρατηρούμεναι συνήθως ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁ ἀσθενὴς θεωρεῖ ἑαυτὸν αἴτιον καὶ ἄξιον τῶν διώξεων, οὐχὶ ὅμως πάντοτε. Συνήθως ὅμως αἱ ἰδέαι αὗται ἀπαντῶσι συνδεδυασμέναι εἰς παραληρήματα, ἅτινα ἀποτελοῦνται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐξ αὐτῶν, τὰ λεγόμενα *παραληρήματα καταδιώξεων.*

Καὶ ἄλλοτε μὲν συνδέονται μετὰ λογικοῦ εἱρμοῦ πρὸς ἀλλήλας (ὁ ἀσθενὴς διατηρεῖ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ διαύγειαν) καὶ ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον σύστημα ἰδεῶν μὲ ἀνάλογον ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦς (δηλαδὴ τὰ συναισθήματα καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογοι τῶν ἰδεῶν του), ὅτε λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ *συστηματικοῦ παραληρήματος*, ἔχοντος χρονίαν ἐξέλιξιν, ἄλλοτε δὲ δὲν ὑπάρχει πλήρης λογικὸς εἱρμός, ὅτε λέγονται *παραληρήματα μὴ συστηματοποιηθέντα*, ἀποτελοῦσι δὲ τότε τὴν λεγομένην *παρανοϊκὴν* μορφὴν τῆς πρωτογόνου ἀνοίας, ἐφ' ὅσον ἐπέρχεται ταχέως διανοητικὴ ἐξασθένησις ἢ συνυπάρχουσι μετὰ διαφόρων ἄλλων ἰδεῶν, οἷον ἰδεῶν μεγαλείων, ὑποχονδριακῶν, θρησκευτικῶν, ἐρωτικῶν κλπ., ὅτε ἀποτελοῦσι τὸ *πολλαπλοῦν παραλήρημα*, ἢ τέλος εἰς μίαν περίοδον ἐμφανίζει ὁ ἀσθενὴς ἰδέας καταδιώξεων μόνον, εἰς ἄλλην κατὰ συνέχειαν μεγαλείων, θρησκευτικῶν κ.ο.κ., ὅτε λέγονται *πολύμορφον παραλήρημα.*

Τῶν παραληρημάτων τούτων βάσις εἶναι ὁ λεγόμενος *παρανοϊκὸς χαρακτήρ*. Δηλαδὴ ὑπάρχουσιν ἄτομα φύσει καχύποπτα, ἅτινα ἀρχομένου τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ χαρακτῆρος ἐμφανίζουσιν ἀθρόας καχυποψίας καὶ δυσπίστως προσβλέπουσι πρὸς τὸ περιβάλλον. Πᾶσαν πρᾶξιν τῶν προσκειμένων αὐτοῖς προσώπων ἀποδίδουσιν εἰς ὑστερόβουλον σκέψιν καὶ θεωροῦσιν ὡς ἀπὸ κακοῦ σκοποῦ δι' αὐτοὺς γινομένην, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πρὸς ὠφέλειάν των. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἔχουσι τὴν τάσιν νὰ βλέπωσι παντοῦ δυσμένειαν καὶ ἐχθρούς. Ἡ τάσις αὕτη βαθμηδὸν αὐξάνει καὶ κυρίως κατὰ τὴν ἐφηβικὴν καὶ ἀρχομένης τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας καθίσταται ἔκδηλος, ἤτοι μεταξὺ τοῦ 18ου καὶ 25ου ἔτους. Καὶ εἶτα, ἂν δὲν κατασταλῇ, ἢ ἀπολήγει μοιραίως εἰς παραλήρημα καταδιώξεων, ἢ μένει ὡς τοιαύτη, ἀναμένουσα τὴν πρώτην εὐκαιρίαν νοσήσεως τοῦ ἐγκεφάλου, ἵνα ἐκδηλωθῇ· διότι οἱανδήποτε νόσον ψυχικὴν καὶ ἂν πάθωσι τὰ μετὰ τοιούτων τάσεων ἄτομα, ἡ πάθησίς των θὰ φέρῃ τὴν σφραγῖδα τοῦ εἰδικοῦ χαρακτῆρος εἰς ὃν ἀνήκουσι.

Ἡ ἀπόληξις εἰς παραλήρημα, γινομένη μεταξὺ τοῦ 20οῦ καὶ 30οῦ ἔτους, ἐρείδεται ἐπὶ ψευδαισθήσεων καὶ παραισθήσεων ἢ ἐπὶ παρερμηνειῶν. Γίνεται δὲ χωρὶς τὴν μεσολάβησιν αἰτίου τινὸς ἄλλου, ἐπερχομένη ὡς ἐπαύξησις τῶν ὑπαρχουσῶν τάσεων, ὡς συμβαίνει καὶ μὲ τὰς ἄλλας ἰδιοπαθεῖς ψυχώσεις, αἵτινες εἶναι νόσοι τῆς ἰδιοσυστασίας. Καὶ ὅταν τὸ παραλήρημα ἐρείδεται ἐπὶ ψευδαισθησιῶν λέγεται *ψευδαισθητικόν*, ὅταν δὲ ἐπὶ παρερμηνειῶν, *παρερμηνευτικόν*. Τύπος χρονίου συστηματικοῦ παραληρήματος τοῦ ψευδαισθητικοῦ εἶναι τὸ παραλήρημα τοῦ Lasègue, οὗ διακρίνομεν τέσσαρας περιόδους: α) Τὴν περίοδον τῶν ὑποχονδριακῶν ἐνοχλημάτων ἢ περίοδον ἐπῳάσεως. β) Τὴν περίοδον τῶν ψευδαισθησιῶν τῆς ἀκοῆς ἢ περίοδον τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἰδεῶν, ὧν ἀναλόγως διακρίνομεν: τὸ *κοινὸν παραλήρημα καταδιώξεων*, τὸ *θρησκευτικόν*, ὅταν οἱ διῶκται εἶναι πνεύματα ἢ δαίμονες καὶ αἱ ἰδέαι εἶναι χροιᾶς θρησκευτικῆς, τὸ *ἐρωτικόν*, ὅταν αἱ διώξεις ὀφείλωνται εἰς ἐρωτικὴν ἀντιζηλίαν ἢ ἄρνησιν τοῦ πάσχοντος νὰ δεχθῇ τὴν ὑπὸ τῶν διωκτῶν προτεινομένην σύζυγον, τὸ παραλήρημα *ζηλοτυπίας* καὶ τὸ *πολιτικόν*, ὅταν αἱ διώξεις ὀφείλωνται, κατὰ τὸν πάσχοντα πάντοτε, εἰς λόγους πολιτικούς. γ) Τὴν περίοδον τῆς μεταμορφώσεως τῆς προσωπικότητος, ἢ τοῦ παραληρήματος μεγαλείων, ὅτε ὁ πάσχων, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ἐξηγήσῃ τάς, ἃς ἐπὶ τόσα ἔτη ὑφίσταται, διώξεις, ἀποδίδει ταύτας εἰς φθόνον, λόγῳ τοῦ ὅτι ὑπερέχει τῶν ἄλλων καὶ οὕτω θεωρεῖ ἑαυτὸν ἐξέχοντα ἄνδρα. δ) Τὴν περίοδον τῆς διανοητικῆς ἐξασθενήσεως, ὅτε μετὰ 5—20 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου ἐπέρχεται ἐξασθένησις πασῶν τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Ἡ σημαντικωτέρα καὶ μακροτέρα περίοδος εἶναι ἡ δευτέρα, εἶναι δὲ καὶ ἐπικίνδυνος, διότι ὁ ἀσθενὴς ἀντιδρᾷ εἰς τὰς διώξεις ἢ φεύγων ἢ κτυπῶν, ὅτε καὶ διαπράττει ἐγκλήματα. Ὡς ὁ μελαγχολικὸς ἔχει τάσιν πρὸς αὐτοκτονίαν, οὕτω καὶ ὁ διωκόμενος εἶναι ὁ μέλλων δολοφόνος. Τὸ παραλήρημα *παρερμηνειῶν* συνήθως ἔχει δύο περιόδους, τὴν τῆς ἐπῳάσεως καὶ τὴν τοῦ παραληρήματος καταδιώξεων, ἐρειδομένου ἐπὶ τῶν ἀθρόων παρερμηνειῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ τρίτην, τὴν τοῦ παραληρήματος μεγαλείων, οὐδέποτε ὅμως ἀπολήγει εἰς διανοητικὴν ἐξασθένησιν. Ταῦτα εἶναι τὰ χρόνια συστηματικὰ παραληρήματα, τὰ ἰδιοπαθῆ.

Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν, ὅταν δὲν ἐπέλθῃ τοιοῦτον παραλήρημα εἴς τινα παρανοϊκὸν χαρακτῆρα, καὶ ἐπέλθῃ νόσος τις ἐγκεφαλική, τότε σχηματίζεται συμπτωματικὸν παραλήρημα καταδιώξεων. Οὕτω συμβαίνει ἐπὶ προϊούσης παραλύσεως, πρεσβυτικῶν ψυχώσεων, πρωτογόνου ἀνοίας, τοξικῶν καὶ λοιμωδῶν ψυχώσεων. Τὸ ἐκ τῆς πρωτογόνου ἀνοίας σχηματιζόμενον παραλήρημα καταδιώξεων ἀποτελεῖ τὴν παρανοϊκὴν μορφὴν αὐτῆς, ἢ τὰ ἄλλως καλούμενα μὴ συστηματικὰ παραληρήματα, εἰς ἃ ἐπέρχεται ταχέως, ἐνίοτε καὶ ἀρχῆθεν, ἡ τῆς πρωτογόνου ἀνοίας διανοητικὴ ἐξασθένησις. Αἱ τοξικαὶ καὶ λοιμώδεις νόσοι προκαλοῦσιν ὀξέα ἢ ὑποξέα παραληρήματα, ἀλλὰ καὶ χρόνια.

Συμπτωματικὰ τέλος παραληρήματα τῆς ἐκφυλογενοῦς φρενίτιδος εἶναι τὰ πολλαπλᾶ καὶ πολύμορφα παραληρήματα, τὰ εἰσβάλλοντα καὶ παρερχόμενα ἐξαπίνης (πολύμορφον παραλήρημα τοῦ Magnan, εἰσβάλλον d'emblée). Ταῦτα δύνανται νὰ ἐρείδωνται ἐπὶ ψευδαισθησιῶν καὶ παρερμηνειῶν. Ὑπάρχουσι τέλος παραληρήματά τινα, ἅτινα σχηματίζονται ὑπὸ τῆς σκέψεως, ἤτοι πρόκειται περὶ ὑποθετικῶν συλλογισμῶν, ὧν εἶτα ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔχει γνῶσιν ὡς τοιούτων, θεωρῶν τὰς ὑποθέσεις ὡς γεγονότα, καὶ ἅτινα ἀπορροφοῦσι βαθμηδὸν τὴν διάνοιαν τοῦ ἀτόμου ἀπολήγοντα εἰς σχιζοφρενίαν. Δηλαδὴ ἐνταῦθα τὸ παραλήρημα καταδιώξεων εἶναι καθαρῶς θεωρητικὴ ἀπασχόλησις, ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὰς εἰδικάς, ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος, ἀπασχολήσεις τῶν ἀτόμων σχιζοειδοῦς χαρακτῆρος. Τὰ παραληρήματα καταδιώξεων, ἐκτὸς τῶν ἐκφυλογενῶν, ἅτινα παρέρχονται καὶ πάλιν ἐπανέρχονται, ἐνίοτε μάλιστα περιοδικῶς, ἐκτὸς τῶν λοιμωδῶν ἢ τοξικῶν τοιούτων, εἶναι κατὰ κανόνα ἀνίατα. Μόνον ἡ ἔγκαιρος ἰατρικὴ παιδαγωγικὴ ἐπέμβασις κατὰ τὴν περίοδον τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ χαρακτῆρος δύναται, καταστέλλουσα τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπαλλαγήν του ἀπὸ τῶν παρανοϊκῶν ἰάσεων ἐπιφέρουσα, νὰ προλάβῃ τὴν ἔκρηξιν τοῦ παραληρήματος. Ἐκδηλωθέντος τοῦ παραληρήματος, ἐπιβάλλεται ἡ ἔγκλεισις τοῦ πάσχοντος εἰς θεραπευτήριον, διότι εἶναι εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνον ἄτομον. Π. ΖΗΣ

— καταδιώξεως ἐπανάληψις *[Ποιν. Δικον.]*· βλ. λ. *ἐπανάληψις* καταδιώξεως.

— καταδιώξεως ὑπηρεσία. Ὁ νόμος ΓΡΞΕ' τῆς 11ης Ἰουλίου 1906, «Περὶ Ἀστυνομίας τοῦ Κράτους», καὶ τὸ κανονιστικὸν τούτου διάταγμα ὀνομάζουν ὑπηρεσίαν καταδιώξεως τὴν ὑπηρεσίαν τῆς χωροφυλακῆς, τῆς ὁποίας προορισμὸς εἶναι ἡ ἐκτέλεσις τῶν δικαστικῶν ἐνταλμάτων ἐν γένει καὶ ἀποφάσεων, ἡ ἀναζήτησις καὶ σύλληψις τῶν φυγοστράτων, λιποτακτῶν, ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου καὶ πάντων τῶν νομίμως καταδιωκομένων, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐκτελέσεως τῶν νόμων, κανονισμῶν καὶ διατάξεων τῶν εἰς τὰ ἤθη καὶ τὴν δημοσίαν ἠθικὴν καὶ ὑγείαν ἀφορωσῶν, ἡ βεβαίωσις τῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ διαπραχθεισῶν ἀξιοποίνων πράξεων καὶ ἡ σύλληψις τῶν δραστῶν, ἡ ἐπιτήρησις τῶν προσώπων, ἅτινα ἐξ εὐλόγου αἰτίας παρέχουσι τὴν ὑπόνοιαν ἀξιοποίνου ἐνεργείας, ἡ καταδίωξις τῆς παρανόμου ὁπλοφορίας καὶ συλλογὴ πάσης πληροφορίας εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν ἀφορώσης. Οἱ ἐντεταλμένοι τὴν ὑπηρεσίαν καταδιώξεως ἀσκοῦσι τὴν ἀναγκαίαν ἐπίβλεψιν κατὰ τὰς δημοσίας συναθροίσεις, ἐπὶ τῶν δημοσίων θεάτρων, τῶν ξενοδοχείων, τῶν οἴκων ἀσωτείας, τῶν καταστημάτων εἰς ἃ εἶναι ἐλευθέρα ἡ εἴσοδος, τῶν πλανεμπόρων καὶ ἄλλων μικροπωλητῶν. Σήμερον ἡ ὑπηρεσία ὀνομάζεται «Τμῆμα Γενικῆς Ἀσφαλείας» καὶ ἀσκεῖται εἰς μὲν τὰς πόλεις, ἔνθα ἐπεξετάθη ἡ ἀστυνομία πόλεων, ὑπ' αὐτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου 2461 καὶ τοῦ κανονιστικοῦ αὐτοῦ διατάγματος, εἰς δὲ τὰς ὑπολοίπους, ὑπὸ τῆς χωροφυλακῆς ὑπὸ τμημάτων ἐπὶ τούτῳ λειτουργούντων. Εἰς τὰς μικρὰς πόλεις δὲν ὑφίστανται εἰδικὰ τμήματα γενικῆς ἀσφαλείας, ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ λειτουργοῦντος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τμήματος διατίθεται ἀξιωματικὸς ἢ ὑπαξιωματικὸς μετ' ἀναλόγου ἀριθμοῦ χωροφυλάκων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν εἰς τὰ τμήματα γενικῆς ἀσφαλείας ἀνατεθειμένων καθηκόντων. Μ. Γ. Δ.

καταδολιεύομαι, ἀόρ. *κατεδολιεύθην*· μεταχειρίζομαι δόλον κατά τινος, ἐξαπατῶ τινα· || ἰδίᾳ: «καταδολιεύομαι τὸν νόμον» παραβαίνω τὸν νόμον μετὰ δολιότητος καὶ ἐπιτηδειότητος.

καταδολίευσις, *—εως* (ἡ)· χρησιμοποίησις δόλου: «καταδολίευσις νόμου» παράβασις νόμου μετὰ δολιότητος, ὥστε νὰ διαφεύγῃ τις τὴν τιμωρίαν, καταστρατήγησις.

—καταδολίευσις τῶν δανειστῶν *[Νομ.]*· βλ. λ. *παυλιανὴ* ἀγωγή.

καταδολιευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καταδολίευσιν: «καταδολιευτικὴ ἀπόπειρα».

κατάδοσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταδίδειν, ἡ διὰ προδοσίας ἀποκάλυψις: «κατάδοσις λῃστῶν, — λαθρεμπόρων» κττ.».

καταδότης (ὁ), θηλ. *καταδότρια*· ὁ διὰ προδοσίας ἀποκαλύπτων ἢ παραδίδων τινὰ κρυπτόμενον: «οἱ καταδόται τῶν λαθρεμπόρων».

καταδρομεύς, *—έως* (ὁ, ἡ)· ὁ κατατρέχων, ὁ καταδιώκων, διώκτης· || ναυτ., ὁ κοινῶς *κουρσάρος*.

καταδρομὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατατρέχειν, καταδίωξις, δυσμένεια: «καταδρομὴ τῆς τύχης»· || ἐχθρικὴ εἰσβολή, ἐπιδρομὴ πρὸς διαρπαγὴν (ἀρχ.).

—[Διεθν. Δίκ.] Καταδρομὴ καλεῖται ἡ διὰ πλοίων ἐν καιρῷ πολέμου, ὑπὸ ἰδιωτῶν, τῇ ἀδείᾳ τῆς κυβερνήσεως ὁπλιζομένων, ἐνέργεια πράξεων τεινουσῶν εἰς βλάβην τοῦ ἐχθρικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ ἐχθρικοῦ ἐμπορίου. Τὰ ἰδιωτικὰ ταῦτα πλοῖα, *καταδρομικὰ* καλούμενα, ἐξοπλίζονται δαπάναις τῶν ἰδιοκτητῶν των καὶ ἐνεργοῦσι τὰς ἐπιχειρήσεις των διὰ λογαριασμὸν αὐτῶν, τῆς κυβερνήσεως οὐδόλως ἀναμιγνυομένης, εἰμὴ μόνον διὰ τὴν παροχὴν τῆς σχετικῆς ἀδείας. καθότι ταῦτα δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένα, ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἧς φέρουσι τὴν σημαίαν. δι' ἐγγράφου ἀδείας (καταγωγικὸν δίπλωμα). Ἡ κυριωτέρα ἀποστολὴ τῶν καταδρομικῶν πλοίων εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ πολεμῶσι τὰ ἐχθρικὰ πολεμικὰ σκάφη, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ αἰχμαλωτίζουν καὶ νὰ κατάσχουν τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν ἀντιπάλων, ὡς καὶ τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν. Τὰ καταδρομικὰ ταῦτα πλοῖα οὐσιωδῶς διαφέρουν τῶν πολεμικῶν σκαφῶν, καθότι ὁ ἐξοπλισμὸς αὐτῶν εἶναι ἔργον τῶν ἰδιωτῶν καὶ οὐχὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ τὰ πληρώματα αὐτῶν οὐδεμίαν μισθοδοσίαν λαμβάνουν ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἔχουν ὡς μόνην ἀμοιβὴν τὴν λείαν. Ὁ διακανονισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν τοιούτων πλοίων ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον πολλῶν συμβατικῶν διατάξεων, οἱ συγγραφεῖς ὅμως διίστανται περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν καταδρομέων, καθ' ὅσον τινὲς μὲν ταυτίζουν αὐτοὺς πρὸς πειρατάς, καταδικάζοντες ἀπολύτως τὴν ὑπὸ τῶν κρατῶν χρησιμοποίησιν αὐτῶν, ἄλλοι δὲ θεωροῦν αὐτοὺς ὡς χρησίμους βοηθοὺς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, προκειμένου μάλιστα περὶ μικρῶν κρατῶν. Πάντες οὐχ ἧττον ἀναγνωρίζουν τὰς σοβαρὰς καταχρήσεις, εἰς ἃς λίαν εὐκόλως, ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν, ἐκτρέπονται, καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθεται διὰ τῆς διαδρομῆς τὸ ἐμπόριον. Πράγματι οἱ καταδρομεῖς (corsaires), ὁρμώμενοι μᾶλλον ἐξ ἐλατηρίων φιλοκερδῶν, παρὰ ἐκ πατριωτισμοῦ, ἀνελάμβανον τὴν διενέργειαν τῆς καταδρομῆς, μὴ ἀρκούμενοι μόνον εἰς τὴν λείαν τῶν ἐμπορικῶν ἐχθρικῶν πλοίων, ἀλλὰ βλάπτοντες καὶ τὰ οὐδέτερα, καθότι δι' αὐτοὺς ἡ καταδρομὴ δὲν ἦτο ἄλλο τι παρὰ μόνον μέσον εὐχεροῦς πλουτισμοῦ. Οὐχ ἧττον, παρ' ὅλας τὰς καταχρήσεις ταύτας, οὐδαμῶς ὀφείλομεν νὰ συγχέωμεν αὐτοὺς μὲ τοὺς πειρατάς, καθότι τῶν καταδρομέων ἡ ὕπαρξις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνεγνωρίζετο μέχρι τοῦ 1856 καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διεθνοῦς δικαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ περιεβάλλετο αὕτη τὸν τύπον τῆς νομιμότητος, τούτων ἐχόντων εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν τῆς κυβερνήσεως. Ἡ κατάχρησις ὅμως ὡς καὶ παράνομοι καὶ ἐγκληματικαὶ πολλάκις ἐπιχειρήσεις τῶν καταδρομέων ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κατάργησιν τῆς καταδρομῆς. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς καταργήσεως

Digitized by Google

ταύτης ἤδη τῷ 1792, ἐπὶ τῇ βάσει εἰσηγήσεως καὶ σχεδίου νόμου συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ ντὲ Κερσαίν, μακρὰ ἐγένετο συζήτησις ἐν τῇ γαλλικῇ συνελεύσει, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος· ὅλως δὲ ἀντιθέτως κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας πόλεμον ἡ καταδρομὴ ἀνεπτύχθη ἔτι περισσότερον. Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν ὅμως πόλεμον ἡ ἐν Παρισίοις συνελθοῦσα σύνοδος διὰ τῆς ἀπὸ 15 Ἀπριλίου 1856 διακηρύξεώς της ἐκήρυξε τὴν τελείαν κατάργησιν τῆς καταδρομῆς. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, κοινοποιηθεῖσαν καὶ πρὸς μὴ μετασχούσας τῆς συνόδου κυβερνήσεις, προσεχώρησαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ εὐρωπαϊκαὶ καὶ ἀμερικανικαὶ δυνάμεις, ἐκτὸς τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀλλ' οὔτε ἡ Ἱσπανία οὔτε αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι κατέφυγον ποτὲ εἰς τὴν καταδρομὴν κατὰ τοὺς διεξαχθέντας ὑπ' αὐτῶν πολέμους. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι μάλιστα ρητῶς ἐδήλωσαν κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς Ἱσπανίας πόλεμον αὐτῶν τοῦ 1898, ὅτι, καίτοι δὲν προσεχώρησαν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν Παρισίων τοῦ 1856, οὐχ ἧττον δὲν ἤθελον ἐπιτρέψει τὴν καταδρομήν. Ἐν γένει δὲ ἀπὸ τοῦ 1856 οὐδέποτε κράτος τι ἐμπόλεμον κατέφυγεν εἰς τὴν καταδρομήν, ἐξαιρέσει τοῦ Περοῦ καὶ τῆς Βολιβίας κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς Χιλῆς πόλεμον. Ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου Παγκοσμίου πολέμου οὐδὲν ἐμπόλεμον κράτος ἐπέτρεψε τὴν καταδρομήν, τὴν κατάργησιν τῆς ὁποίας ἀνεγνώρισε καὶ τὸ Διεθνὲς Ἰνστιτοῦτον, οὕτως ὥστε ἡ καταδρομὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ πλέον ὡς κατηργημένη κατὰ τὸ νεώτερον διεθνὲς τοῦ πολέμου δίκαιον.

Σ. Φ. ΝΙΚΟΓΛΟΥ

—*[Ἱστορ. Ἀγῶν.]* Τὴν καταδρομὴν κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐνήσκησαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους πλεῖστοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων πλοιάρχων. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος πᾶσαι αἱ νῆσοι παρεῖχον τοιαύτας ἀδείας, καὶ ἔδρασαν πρὸ πάντων οἱ Ψαριανοὶ ὡς καταδρομεῖς εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Κατόπιν ὁ ἔλεγχος περιωρίσθη εἰς τὸ ἐν Σπέτσαις λειτουργοῦν Θαλάσσιον δικαστήριον, ὅπερ παρεῖχε τὰς ἀδείας. Μετὰ τὴν ἐνεργητικωτάτην ἀνάμειξιν τοῦ αὐστριακοῦ στόλου πρὸς καταδίωξιν τῆς πειρατείας, οἱ ἐπίσημοι καταδρομεῖς εἶδον δεσμευομένας τὰς ἐνεργείας των καὶ μάλιστα παρεξηγουμένας, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἐξαδυνατήσεως ἡμῶν ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ, εἰς ὃν ἀφίνετο πᾶσα ἐλευθερία, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐπροστατεύετο ἡ παρασπονδοῦσα τοὺς ὅρους τῆς οὐδετερότητος εὐρωπαϊκὴ σημαία, ἥτις μετέφερε στρατόν, τρόφιμα καὶ πολεμεφόδια εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ἀπὸ τῆς παραλύσεως, ἥτις τῷ 1825 ἐπῆλθεν εἰς τὸ ὑδραϊκὸν ναυτικὸν διὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν πόρων, ἡ καταδρομὴ ἐνησκήθη ὑπὸ μορφὴν πειρατείας. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς καθόδου τοῦ Καποδιστρίου, θέλοντος νὰ δημιουργήσῃ σοβαρὸν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ τὸν ἐπικείμενον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, ἡ καταδρομὴ ἐνισχύθη, ἐκανονίσθη καὶ διεξήχθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε καὶ ἡ διπλωματία ἐσίγησε καὶ τὰ ξένα πολεμικὰ ναυτικὰ ἠναγκάσθησαν νὰ θέσουν πέρας εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ. Δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ καταδρομὴ αὐτή, νομίμως ἐνεργουμένη, ἀλλὰ δημιουργοῦσα καθημερινῶς τοιαῦτα ζητήματα, ὥστε νὰ μαράνῃ ἐντὸς ὀλίγου τὴν ἐλευθέραν θαλασσοπλοΐαν, ἐστάθη μία ἀπὸ τὰς κυριωτάτας αἰτίας, δι' ἃς αἱ τρεῖς προστάτιδες δυνάμεις ἔστερξαν τὴν συγκρότησιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Πράγματι δέ, ἡ καταδρομὴ ἔπαυσεν, ἡ δὲ πειρατεία, αὐτὴ καθ' αὐτήν, ταχέως ἐξηλείφθη.

Γ. Δ. Κ.

καταδρομικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καταδρομήν, ὁ τῆς καταδρομῆς: «καταδρομικὸν πλοῖον»· || *καταδρομικὸν* (τό)· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *πλοῖον*.

—**καταδρομικοὶ** ἢ ***καθοδικοὶ ἰχθύες*** *[Ἰχθυολ.]*. Καλοῦνται οὕτω πολλοὶ ἀποδημητικοὶ ἰχθύες τῶν γλυκέων ὑδάτων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναπαραγωγῆς κατέρχονται ἐκ τῶν ποταμῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Κυρίως καταδρομικοὶ ἰχθύες εἶναι οἱ *ἐγχέλεις* (βλ. καὶ λ.), οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ φθινόπωρον παρασύρονται κατὰ μεγάλας μάζας πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ μικρὰ τῶν καταδρομικῶν ἰχθύων μετὰ τὴν ἐκκόλαψιν ἀνέρχονται καθ' ὁμάδας καὶ διασπείρονται εἰς τὰ διάφορα σημεῖα καὶ τοὺς παραποτάμους τοῦ ποταμοῦ. Ἡ τύχη ὅμως τῶν γονέων αὐτῶν εἶναι ἐν πολλοῖς ἄγνωστος· τινὲς ἐξαφανίζονται ἐντελῶς μετὰ τὴν ἀναπαραγωγήν. Ἡ τοιαύτη μετανάστευσις, ἐπειδὴ συμβαίνει κατὰ κανόνα εἰς καθωρισμένην ἐποχήν, παρέχει μοναδικὴν εὐκαιρίαν διὰ τοὺς ἁλιεῖς, ἂν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως γενικωτέρας οἰκονομίας ἡ ἁλιεία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι ἐπιζημία. Ἄλλοι καταδρομικοὶ ἰχθύες εἶναι οἱ τῆς οἰκογενείας ἰδίως τῶν μουγιλιδῶν καὶ μάλιστα τὰ εἴδη *μούγιλος ὁ κέφαλος* (Mugil capito), *μούγιλος ὁ χρυσίζων* (Mugil auratus) κτλπ.

—**καταδρομικὸν** (τὸ) *[Ναυτ.]* (κοιν. *κουρσάρικο*). Καλεῖται οὕτω κυρίως ἐμπορικὸν πλοῖον ἐμπολέμου κράτους ἀνῆκον εἰς ἰδιώτην, ἐφωδιασμένον διὰ διπλώματος καταδρομῆς ἐπὶ σκοπῷ βλάβης τοῦ ἐχθρικοῦ ἐμπορίου. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν κατάργησιν τῆς καταδρομῆς διετηρήθη ἐν χρήσει ὁ ὅρος καταδρομικὸν ὡς ὀνομασία ἐλαφρῶν σκαφῶν καὶ ἐχόντων ταχύτητα, ἰσοδύναμος πρὸς τὸν ὅρον *εὔδρομον*, ἰδίως εἰς πλοῖα ἐμπορικὰ ἐξοπλισθέντα ἐν πολέμῳ οὐχὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ κατόπιν ἐπιτάξεως.

Σ. Ε. Λ.

κατάδρομος (ὁ) (Catadromus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλους μὲ κομψὸν σῶμα κανθάρους καὶ μὲ λαμπροὺς μελανοὺς μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων χρωματισμούς. Οἱ κατάδρομοι εἶναι οἱ γίγαντες τῶν ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν καραβιδῶν καὶ ἀπαντῶσιν ἐν Μαλαισίᾳ καὶ Αὐστραλίᾳ.

Δ. Ν. Π.

καταδυνάστευσις, *—εως* (ἡ), καὶ *καταδυναστεία*· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταδυναστεύειν, ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἐξουσίας τυραννικῶς.

καταδυναστεύω, *ἀόρ. κατεδυνάστευσα*· ἐπιβάλλομαι τυραννικῶς, καταθλίβω, καταπιέζω διὰ τῆς ἐξουσίας.

καταδύομαι· παθ. τοῦ *καταδύω* (βλ. λ.).

καταδυόμενον (τὸ) (ἐνν. *πλοῖον*)· βλ. λ. *ὑποβρύχιον*.

κατάδυσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταδύειν, καταβύθισις, ἐμβάπτισις, κοιν. *βούτημα*: «τριττὴ κατάδυσις εἰς τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ», «ἡ κατάδυσις τοῦ σταυροῦ»· || κολυμβητ. βουτιά, μακροβούτι· || ποινὴ ἐπιβαλλομένη εἰς ὑπαξιωματικοὺς καὶ ναύτας, καθ' ἣν ὁ τιμωρούμενος καταβυθίζεται τρὶς εἰς τὴν θάλασσαν.

—*[Κολυμβ.]* Καλεῖται *κατάδυσις* (κοιν. *βουτιὰ*) ἐν τῇ κολυμβητικῇ ἡ πτῶσις τοῦ κολυμβητοῦ ἀπὸ τοῦ ἀέρος εἰς τὸ ὕδωρ, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τὸ ὕδωρ κολύμβησις, ἢ ἄλλως κολύμβησις ἐν καταδύσει (βλ. *κολυμβητική*).

—*[Ναυτ.] Κατάδυσις* καλεῖται κακωτικὴ ποινή, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῶν ἐπινηίων δικαστηρίων καὶ λογιζομένη μεταξὺ τῶν ἀμέσως ἐκτελουμένων ποινῶν ὡς ἡ ἀμέσως μετὰ τὴν τοῦ θανάτου ἐλαφροτέρα, δεδομένου ὅτι συνηθέστατα ἀπέληγεν εἰς θάνατον. Ὁ κατάδικος ἐδένετο ἀπὸ τῆς ὀσφύος εἰς τέρθριον σύσπαστον ἀπὸ τοῦ ἀκροκεραίου τοῦ

Κατάδυσις.

ἀκατίου, ἔχων κρικωμένην εἰς τοὺς καρποὺς σφαῖραν πυροβόλου, ἐνῷ ὁρμίδιον προσεδένετο εἰς τὴν ὀσφύν, φερόμενον, ἐὰν ἡ ποινὴ ἦτο βαρυτέρα, ὑπὸ τὴν τρόπιδα. Ὑφιεμένου τοῦ τερθρίου συσπάστου, ὁ κατάδικος κατεδύετο καὶ συρόμενος ὑπὸ τοῦ ὁρμιδίου ἐφέρετο ὑπὸ τὴν γάστραν, διὰ νὰ ἀναδυθῇ ἑλκόμενος ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς. Τοῦτο τρὶς ἐπαναλαμβανόμενον ἐπέφερε θάνατον, ἰδίως λόγῳ τῆς προστριβῆς τοῦ καταδίκου εἰς τὰ ὄστρακα τῆς γάστρας. Ἐὰν ἡ ποινὴ ἐλογίζετο ἐλαφροτέρα, αἱ καταδύσεις καὶ αἱ ἀναδύσεις ἦσαν ἁπλαῖ, γινόμεναι πρὸς τὴν αὐτὴν πλευράν. Κανονιοβολισμὸς ἀπὸ τριῶν πυροβόλων, βαλλόμενος ὅταν ὁ κατάδικος ἐφέρετο εἰς τὸ ὕψος τῶν θυρίδων, συνέβαλε πρὸς μείζονα παραδειγματιστικὴν ἐντύπωσιν, καθὼς καὶ ἡ πρὸς τιμὴν τοῦ νόμου ὄρθωσις τῶν κωπῶν ἀπὸ τῶν λέμβων, δι' ὧν ἀπεστέλλοντο ἐπίτηδες τμήματα πληρωμάτων ἐξ ἄλλων πλοίων, πρὸς παράστασιν. Ἡ ποινὴ αὐτή, ὡς καὶ ἡ τῆς μαστιγώσεως, οὐδέποτε εἰσαχθεῖσαι εἰς τὸ ναυτικόν μας, κατηργήθησαν καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα τῷ 1849.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—***καταδύσεως σύστημα*** *[Φυσ.]*. Ἡ φωτεινότης τοῦ εἰδώλου ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ μικροσκοπίου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποσότητος τοῦ φωτὸς τῆς ἐκπορευομένης ἐκ τοῦ ὑπὸ παρατήρησιν ἀντικειμένου. Προκειμένου δὲ περὶ μικροσκοπίου μεγάλης μεγεθύνσεως, ἡ διάμετρος τοῦ ἀντοφθαλμίου φακοῦ εἶναι πολὺ μικρά, δεδομένου ὅτι φακὸς μικρᾶς ὀπτικῆς ἀποστάσεως παρουσιάζει κατ' ἀνάγκην μικρὰν διάμετρον καὶ ἑπομένως, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν φωτεινὸν εἴδωλον, πρέπει νὰ ἀφήσωμεν νὰ εἰσέρχηται ἐν τῷ μικροσκοπίῳ κωνικὴ δέσμη ἀκτίνων τοῦ ἀντικειμένου ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρου ἀνοίγματος.

Συνήθως κατὰ τὴν παρατήρησιν τῶν μικροσκοπικῶν ἀντικειμένων, ταῦτα τοποθετοῦνται ἐπὶ ὑαλίνης πλακός, ἀντικειμενοφόρου καλουμένης, ἐμβεβαπτισμένα ἐντὸς καταλλήλου οὐσίας, π. χ. καναδικοῦ βαλσάμου, καὶ ἀκολούθως καλύπτονται ὑπὸ ἑτέρας λεπτῆς ὑαλίνης πλακός, καλουμένης καλυπτρίδος. Εἰς τὰ παρατιθέμενα σχήματα 1 καὶ 2, Ο παριστᾷ τὸν μετωπικὸν φακὸν ἀντοφθαλμίου συστήματος μικροσκοπίου, 1, 2, 3 τὴν καλυπτρίδα, στρῶμα καναδικοῦ βαλσάμου καὶ ἀντικειμενοφόρον, καὶ Κ τὸ ὑπὸ παρατήρησιν μικροσκοπικὸν ἀντικείμενον. Εἰς τὸ σχῆμα 1 ἐκ τῶν παρὰ τοῦ ὑπὸ παρατήρησιν ἀντικειμένου Κ ἐκπορευομένων ἀκτίνων μικρὰ μόνον δέσμη διέρχεται τὸ μεταξὺ φακοῦ καὶ καλυπτρίδος στρῶμα ἀέρος 4 καὶ εἰσχωρεῖ εἰς τὸν ἀντοφθάλμιον φακόν, ἡ δὲ γωνία ἀνοίγματος τῆς κωνικῆς ταύτης δέσμης ἰσοῦται πρὸς τὸ διπλάσιον τῆς ὁρικῆς γωνίας τῆς ὁλικῆς ἀνακλάσεως. Ἀκτῖνες ὡς ἡ Α (σχ. 1), αἵτινες προσπίπτουσιν ὑπὸ γωνίαν μείζονα τῆς ὁρικῆς, ὑφίστανται ὁλικὴν ἀνάκλασιν καὶ δὲν δύνανται νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν τῷ μικροσκοπίῳ.

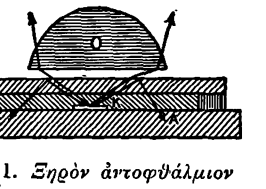

Σχ. 1. *Ξηρὸν ἀντοφθάλμιον σύστημα μικροσκοπίου.*

Δυνάμεθα ὅμως ν' ἀποφύγωμεν τὴν ὁλικὴν ἀνάκλασιν ἐν τῷ ἐνδιαμέσῳ στρώματι ἀέρος, ἐὰν ἀντικαταστήσωμεν τὸ μεταξὺ φακοῦ καὶ καλυπτρίδος στρῶμα ἀέρος διὰ στρώματος καταλλήλου ὑγροῦ, π. χ. κεδρελαίου. Ἀντοφθάλμιος φακὸς ἢ ἀντοφθάλμιον σύστημα μικροσκοπίου, ὅπερ ὑπολογίζεται ἐπὶ τῇ ὑποθέσει χρησιμοποιήσεως στρώματος ὑγροῦ, καλεῖται *καταδυτικὸς φακὸς* ἢ *καταδυτικὸν σύστημα*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ συνήθη συστήματα, ἅτινα καλοῦνται *ξηρά*. Ὁ τρόπος ἐνεργείας τοῦ στρώματος καταδύσεως δεικνύεται σαφῶς ἐκ τοῦ σχήματος 2, ἐν ᾧ ὑποτίθεται *ὁμογενὴς κατάδυσις*, ἤτοι ὅτι τὸ στρῶμα τοῦ ὑγροῦ καταδύσεως καὶ ὁ μετωπικὸς φακὸς τοῦ μικροσκοπίου, ὡς καὶ τῆς καλυπτρίδος, ἔχουσι τὸν αὐτὸν δείκτην διαθλάσεως. Ἡ γωνία ἀνοίγματος τῆς δέσμης ἀκτίνων τῆς ἐκπορευομένης ἐκ τοῦ ἀντικειμένου περιορίζεται μόνον ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἀντικείμενον Κ δὲν εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ μετωπικοῦ φακοῦ. Ἐκτὸς ὅμως τῆς φωτεινότητος καὶ ἡ διαχωριστικὴ δύναμις μικροσκοπίου αὐξάνει διὰ καταδυτικοῦ συστήματος ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς γωνίας ἀνοίγματος.

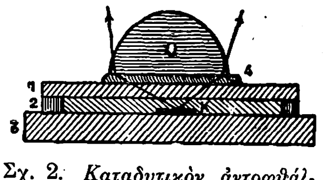

Σχ. 2. *Καταδυτικὸν ἀντοφθάλμιον σύστημα μικροσκοπίου.*

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

καταδυτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάδυσιν: «καταδυτικὸν μηχάνημα».

—**καταδυτικὸν** ***μηχάνημα***. Ὅρος περιληπτικός, χαρακτηρίζων πᾶν εἶδος συσκευῆς σκοπούσης τὴν παράτασιν τῆς παραμονῆς τοῦ δύτου εἴτε μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πυθμένος, εἴτε ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πυθμένος, δεδομένου ὅτι καὶ τῶν ἀρίστων δυτῶν ἡ ἀντοχὴ βραχυτάτην ἐπιτρέπει τὴν διάρκειαν τῆς ὑπὸ τὸ ὕδωρ παραμονῆς (βλ. λ. *δύτης*). Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπινοήσεως καταδυτικοῦ μηχανήματος εἶχεν ἤδη καταστῆ αἰσθητὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ὁ Ἀριστοτέλης πρῶτος ἐφαντάσθη τὸ δυνατὸν τῆς ἐνθέσεως τῆς κεφαλῆς τοῦ δύτου ἐν περικεφαλαίᾳ ἐχούσῃ σχῆμα χύτρας ἀνεστραμμένης καὶ περιεχούσῃ τὸν ἀναπνεύσιμον ἀέρα. Ἡ πρώτη ὅμως θετικὴ περιγραφὴ μηχανήματος, πράγματι ἀνταποκρινομένου εἰς τὸν σκοπόν του, ἀπαντᾷ (1664) εἰς τὴν «Technica Curiosa» τοῦ μαθηματικοῦ Κ. Schott· πέντε δ' ἔτη κατόπιν, ἐν τῷ «Ars nova et magna gravitatis et levitatis» ἐδημοσίευσεν ὁ Sinkler περιγραφὴν λεπτομερῆ καταδυτικοῦ μηχανήματος, ὅπερ εἶχε χρησιμοποιηθῇ πρὶν (1588 καὶ 1665) καὶ κατόπιν (1687 καὶ 1700) πρὸς ἀναζήτησιν τῶν θησαυρῶν, οἵτινες θὰ περιείχοντο εἰς τὰ ναυάγια τῆς ἱσπανικῆς ἁρμάδας. Καὶ πάντα μὲν τὰ τοιαῦτα ἕως τότε μηχανήματα ἦσαν *κώδωνες καταδυτικοί*, εἰς οὓς κατόπιν ὁ Χάλλεϋ καὶ ὁ Σμῆτον (Smeaton) ἐπήνεγκον αἰσθητὰς βελτιώσεις, αἵτινες ηὔρυναν τὴν χρῆσιν αὐτῶν εἰς ὑποβρυχίους ἐργασίας λιμενικῶν ἰδίᾳ ἔργων, ἢ ἐρεύνης ναυαγίων, καὶ ἐν γένει εἰς πάσης φύσεως ἐργασίας ὑπὸ τὸ ὕδωρ, ἐκτελουμένας ὅμως ἐπὶ ἐκτάσεως τοῦ βυθοῦ λίαν περιωρισμένης, ὅσον δηλαδὴ ἐκάλυπτε τὸ μόνιμον οἱονεὶ καταδυτικὸν μηχάνημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἰδίαν κίνησιν πρὸς μετατόπισίν του. Τῷ 1849 δύο Γάλλοι, ὁ μηχανικὸς Ρουκαϋρὸλ (Rouquayrol) καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος Ντεναι-

Digitized by Google

ρούζ (Denayrouse), ἤνοιξαν νέας ὁδοὺς εἰς τὰς ὑποβρυχίους ἐργασίας, προσθέσαντες εἰς τὰ ἕως τότε καταδυτικὰ μηχανήματα τὸ *σκάφανδρον* (βλ. λ.). Πάντως τὰ σκάφανδρα δὲν ἐξετόπισαν τοὺς κώδωνας καταδύσεως· ἀμφοτέρων δὲ τούτων αἱ ποικιλίαι ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα τῶν καταδυτικῶν μηχανημάτων. Σ. Ε. Λ.

—**καταδυτικὸς φακός**· βλ. *μικροσκόπιον*.

καταδύω, *ἀόρ. κατέδυσα—κατεδύθην*· ἐμβάλλω εἰς τὸ ὕδωρ ἢ εἰς ἄλλο ὑγρόν, ἐμβαπτίζω, βυθίζω, κοιν. *βουτῶ*· ‖ παθ. *καταδύομαι*· βυθίζομαι, ἐμβαπτίζομαι, κάμνω βουτιά.

καταζήτησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταζητεῖν, ἡ κατὰ πόδας ζήτησις, καταδίωξις πρὸς σύλληψιν.

καταζητῶ (—*έω*)· ζητῶ, ἀναζητῶ τινα ἐπιμόνως, καταδιώκω πρὸς σύλληψιν.

καταζώστης (ὁ). Πλατεῖα ταινία, σκύτινος ἢ λινή, περιβάλλουσα τὴν κοιλίαν τοῦ κτήνους (ἵππου ἢ ἡμιόνου), ἐπὶ τῷ σκοπῷ συγκρατήσεως εἴδους τινὸς τῆς σαγῆς ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ κτήνους. Ὑπάρχουσι τριῶν εἰδῶν καταζῶσται· ὁ *λινοῦς*, χρησιμεύων διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ὑποσάγματος, ὁ *σκύτινος*, χρησιμεύων διὰ τὴν στερέωσιν τῆς σέλλας, καὶ ὁ *γυμνιππευτικός*, ὁ φέρων συγχρόνως ὑποστρωμάτιον εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ἵππου τμῆμα, καὶ ἐπ' αὐτοῦ σιδηρᾶς λαβὰς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γυμνιππευτικῶν ἀσκήσεων. Ν. Θ. Κ.

Καταθέσια (τὰ) *[Βυζαντ.]*. Ἑορτή, ἥτις ἐτελεῖτο τὴν 2αν Ἰουνίου εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς μνήμην τῆς καταθέσεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, ἐντὸς χρυσοῦ κιβωτίου, τῆς ἐσθῆτος τῆς Παναγίας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Α'.

Καταθέσια *[Γεωγρ.]*. Μονὴ Καλαβρύτων (βλ. *Καταφυγίων μονή*).

κατάθεσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταθέτειν: «κατάθεσις χρημάτων» καταβολή, πληρωμή· ‖ ποσὸν χρημάτων κατατιθέμενον εἰς τραπεζικὸν ἵδρυμα ἢ παρ' ἰδιώτῃ ὡς ἐν ἀσφαλείᾳ: «καταθέσεις ἔντοκοι, —ἄτοκοι, —εἰς πρώτην ζήτησιν, —ἐπὶ προθεσμίᾳ, —εἰς χρυσόν»· ‖ «κατάθεσις θεμελίου λίθου» ἄλλως «καταβολὴ θεμελίου λίθου»· ‖ «κατάθεσις τῶν ὅπλων» ἡ ἀπὸ τῶν χειρῶν εἰς τὸ ἔδαφος ὡσεὶ ἐν ἀχρηστίᾳ κατάθεσις, ἀφοπλισμός· ‖ «κατάθεσις μάρτυρος» ὅσα ὁ μάρτυς ἐν δικαστηρίῳ ἐρωτώμενος ἀπαντᾷ: «ἔνορκος κατάθεσις»· ‖ «κατάθεσις ἐντολῆς» παραίτησις ἀπὸ ἀναληφθείσης ἐντολῆς.

—*[Λογιστ.—Τραπεζ.]* Πᾶν ποσὸν ἐμπεπιστευμένον εἰς χεῖρας ἑνὸς ἄλλου πρὸς φύλαξιν ἢ πρὸς διαχείρισιν ἢ πρὸς ἐκτέλεσιν ἐντολῆς ἡ ἀπόσβεσιν ἀπαιτήσεως ἀποτελεῖ ἀτομικὸν λογαριασμὸν καταθέσεως διὰ τὸν καταθέτην καὶ δημιουργεῖ παθητικὸν διὰ τὸν λήπτην. Οἱ δεχόμενοι κατ' ἐπάγγελμα καταθέσεις ὑφίστανται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐν Ἀθήναις ὠνομάζοντο *τραπεζῖται*, ἀπολαύοντες μεγάλης συνήθως πίστεως, ὥστε ἐνίοτε νὰ μὴ δίδουν οὔτε ἁπλῆν ἀπόδειξιν εἰς τὸν καταθέτην. Ἐν Ρώμῃ ἐκαλοῦντο argentarii ἢ mensarii. Κατὰ τὸν μεσαίωνα γνωστόταται ἦσαν εἰδικῶς αἱ τράπεζαι Βενετίας καὶ Γενούης. Σήμερον καταθέσεις δέχονται αἱ τράπεζαι, αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι (μετὰ κεφαλαιοποιήσεως), τὰ ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια, τὰ εἰδικὰ ταμιευτήρια καὶ τὸ Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων. Μεγίστην οἰκονομικὴν σπουδαιότητα ἔχουν αἱ παρὰ τραπέζαις καταθέσεις, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον, δεικνύον τὴν πορείαν τῆς ρευστῆς ἀποταμιεύσεως, ἐπηρεάζει ἰδιαιτέρως τὴν ὅλην ἐθνικὴν οἰκονομίαν ἑνὸς τόπου καὶ ἔν τινι μέτρῳ θεωρεῖται ὡ. γνώμων γενικωτέρας κοινωνικῆς εὐημερίας. Ἐκ τῶν καταθέσεων αἱ τράπεζαι ἀντλοῦν τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν δύναμιν, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ὀργανώσεώς των διοχετεύουν καταλλήλως εἰς τοὺς πλουτοπαραγωγικοὺς ἀγωγοὺς τῆς χώρας, προσφέρουσαι μεγίστην κοινωνικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐκ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν καταθέσεων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐνεργουμένων ἐπιχειρήσεων συνιστᾶται καὶ ἡ διάκρισις κατ' εἶδος τῶν τραπεζῶν· εἰς ἄλλας χώρας ὑφίστανται εἰδικώτερον *τράπεζαι καταθέσεων*, ἡ τοιαύτη δὲ διάκρισις αὐτῶν ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν ποσότητα τῶν διαθεσίμων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα ἡ τράπεζα ὑποχρεοῦται ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῆς τραπεζιτικῆς πείρας νὰ κρατῇ πρόχειρα εἰς ἀντίκρυσιν ἐνδεχομένης ἀθρόας ἐμφανίσεως καταθετῶν πρὸς ἀνάληψιν τῆς καταθέσεώς των. Ἡ ἔκτασις καὶ σπουδαιότης τῶν καταθέσεων ἐπέβαλεν ἰδιαιτέραν ὀργάνωσιν αὐτῶν ἰδίως εἰς χώρας προωδευμένης τραπεζιτικῆς ἐξελίξεως, ὡς ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Ἀγγλία, ἔνθα ἡ εὐρυτάτη δι' ἐπιταγῶν, κυκλοφορουσῶν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, κίνησις αὐτῶν ἀποτελεῖ μεγάλην εἰδικὴν κυκλοφορίαν χρήματος (deposit currency), τῆς ὁποίας ὁ ρόλος ἐν τῇ ρυθμίσει τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου καὶ εἰδικώτερον τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν εἶναι σημαντικώτατος. Ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐνεργεῖται ἡ ἀνάληψις τῶν καταθέσεων διακρίνονται αὗται εἰς καταθέσεις ὄψεως (εἰς πρώτην ζήτησιν), καταθέσεις ἀποδιδόμεναι μετὰ βραχεῖαν προειδοποίησιν (2 μέχρι 15 ἡμερῶν), καταθέσεις ὑπὸ ὡρισμένην προθεσμίαν καὶ καταθέσεις διαρκεῖς (rentes).

Αἱ καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν ἀπαιτοῦν ἰδιαιτέραν λεπτότητα χειρισμοῦ διὰ τὸν τραπεζίτην. Ἰδιαίτερον τμῆμα τούτων ἀποτελοῦν αἱ εἰδικαὶ καταθέσεις ταμιευτηρίου, ἀποτελούμεναι ἀπὸ ποσὰ μὴ ὑπερβαίνοντα ὡρισμένον ὅριον καὶ διεπόμενα ὑπὸ τινων εὐκολιῶν ὡς καὶ φορολογικῆς ἀτελείας. Ἡ κατάθεσις καὶ ἡ ἀνάληψις αὐτῶν διενεργεῖται καὶ ἐμφανίζεται εἴτε δι' ἀποδείξεων εἰδικῶν, εἴτε διὰ βιβλιαρίου καταθέσεων, εἰς ὃ ἀναγράφονται πρὸς τὸ ἓν μέρος (ἀριστερὰ) αἱ ἀναλήψεις καὶ πρὸς τὸ ἄλλο (δεξιὸν) αἱ καταθέσεις. Πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐμπορικῶν ἰδίως καταθέσεων δίδεται παρὰ τῆς τραπέζης εἰς τὸν καταθέτην καὶ βιβλιάριον ἐπιταγῶν πρὸς ἀνάληψιν διὰ τῆς κυκλοφορίας αὐτῶν. Αἱ καταθέσεις αἱ ἀποδιδόμεναι μετὰ βραχεῖαν προειδοποίησιν κινοῦνται ἀναλόγως τῆς συναφθείσης συμφωνίας. Διὰ τὰς καταθέσεις ὑπὸ προθεσμίαν αἱ τράπεζαι ἐκδίδουσιν εἰδικὰς ἀποδείξεις, καλουμένας *ὁμολογίας*· αὗται εἶναι 6 μηνῶν, ἐτήσιαι, διετεῖς κτλ. Αἱ διαρκεῖς καταθέσεις (βλ. λ. *ράντα*) προέρχονται συνήθως ἐκ κληροδοτημάτων, ἀποφέρουσαι ὑπὲρ τοῦ δικαιούχου πάγιον εἰσόδημα. Ὁ τόκος τῶν καταθέσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συμφωνίας μετὰ τοῦ καταθέτου. Αἱ τράπεζαι ὅμως ἐπιφυλάσσουν, διὰ τὰς καταθέσεις ὄψεως, εἰς ἑαυτὰς τὸ δικαίωμα τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ ἀναλόγως τῶν γενικωτέρων οἰκονομικῶν συνθηκῶν, τὰς ὁποίας παρακολουθεῖ ἀναγκαίως τὸ ἐπιτόκιον τῶν καταθέσεων. Α. Ι. Λ.

—*[Νομ.]* Γενικῶς ὁ ὅρος *κατάθεσις* ἐχρησιμοποιήθη ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ *παρακαταθήκη* (βλ. λ.)· οὕτω λ. χ. εἰς τὰς ἐργασίας τῶν κατὰ τὴν β' δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐν τῷ ὑπουργείῳ Δικαιοσύνης ἐπιτροπῶν νομοπαρασκευαστικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστικοῦ κώδικος. Πλὴν ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πράξει δὲν ἐπεκράτησεν. Εἰδικῶς ὅμως χρησιμοποιεῖται, ὅπως δηλώσῃ τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως παρακαταθήκης παράδοσιν πράγματος πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν *θεματοφύλακα* (βλ. λ. καὶ λ. *παρακαταθήκη*).

Συνήθως ὁ ὅρος *κατάθεσις* ὑπονοεῖ τὴν παράδοσιν εἰς τράπεζαν χρηματικοῦ ποσοῦ, ὅπερ αὕτη ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀποδώσῃ μετὰ ὡρισμένου τόκου (τόκος καταθέσεως), εἴτε ὁποτεδήποτε τῆς ζητηθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ καταθέσαντος (καταθέτου), εἴτε μετὰ ὡρισμένον χρόνον. Ἐντεῦθεν ἡ διάκρισις εἰς *καταθέσεις ὄψεως* καὶ *καταθέσεις ὑπὸ προθεσμίαν*. Συνήθως ὁ τόκος τῶν πρώτων εἶναι μικρότερος τῶν ὑπὸ προθεσμίαν, ὅστις αὐξάνει ἀναλόγως πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς προθεσμίας. Εἶδος καταθέσεως ὄψεως εἶναι καὶ ἡ *κατάθεσις ταμιευτηρίου*. Πρὸς διευκόλυνσιν δηλαδὴ τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως αἱ τράπεζαι μέχρις ὡρισμένου ποσοῦ (συνήθως δραχ. 100.000) παρέχουν εἰς τὰς καταθέσεις ὄψεως (ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀποκαλουμένας καταθέσεις ταμιευτηρίου) μεγαλύτερον ἐπιτόκιον. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσιν αἱ *καταθέσεις εἰς ἐγγύησιν*, τουτέστι καταθέσεις χρηματικοῦ ποσοῦ εἰς ἐγγύησιν καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τραπέζης διὰ παρασχεθεῖσαν πρὸς τὸν καταθέσαντα διευκόλυνσιν (λ. χ. ἐγγυητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τρίτον). Ἡ σχέσις τῆς συνήθους τραπεζικῆς καταθέσεως προσομοιάζει ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ δάνειον, δεδομένου ὅτι ἡ κυριότης τῶν κατατιθεμένων χρημάτων μεθίσταται εἰς τὴν τράπεζαν, αὐτὴν βαρύνει ἡ τυχαία τούτων ἀπώλεια καὶ οὐχὶ τὸν καταθέτην, τέλος δὲ αὐτὴ ἔχει τὸ προνόμιον, ὅπερ ἔχουσι συνήθως οἱ παρακαταθέται ἐν περιπτώσει συρροῆς δανειστῶν. Ἐλλείψει εἰδικῆς περὶ τόκου συμφωνίας ἢ ἐθίμου, ἡ τράπεζα εἶναι ὑπόχρεως πρὸς καταβολὴν τοιούτου ἀφ' ἧς καταστῇ ὑπερήμερος. Δ. Ι. Ζ

καταθέτης (ὁ), θηλ. —*θέτις*, —*ιδος*· ὁ καταθέτων, ὁ καταβάλλων χρήματα εἰς πιστωτικὸν ἵδρυμα ἢ παρ' ἰδιώτῃ, ὁ ἔχων καταθέσεις πρὸς ἀσφάλειαν ἢ καὶ ἐπὶ τόκῳ.

καταθέτω, *ἀόρ. κατέθεσα—κατετέθην, παθ. μετχ. κατατεθειμένος*, ἀρχ. *κατατίθημι*· καταβάλλω, πληρώνω: «κατέθεσα χρήματα εἰς τὴν τράπεζαν», «κατέθεσε τὸ παράβολον εἰς τὸ ταμεῖον παρακαταθηκῶν»· ‖ «κατετέθη ὁ θεμέλιος λίθος» κατεβλήθη· ‖ «καταθέτω τὰ ὅπλα» ἀποβάλλω τὰ ὅπλα, δὲν χρησιμοποιῶ: «ὁ ἐχθρὸς κατέθεσε τὰ ὅπλα» ὡμολόγησεν ἧτταν· ‖ ἐν δικαστηρίῳ, παρέχω μαρτυρίαν: «κατέθεσεν ἐλαφρυντικὰ διὰ τὸν κατηγορούμενον»· ‖ «καταθέτω τὴν ἐντολήν» παραιτοῦμαι τῆς ἀναληφθείσης ἐντολῆς.

Καταθήσια (τὰ) *[Βυζ.]* βλ. *Καταθέσια*.

καταθλίβω, *ἀόρ. κατέθλιψα—κατεθλίβην*· θλίβω, πιέζω ὑπερβολικά, καταπιέζω· ‖ *μεταφ.* στενοχωρῶ, συγκινῶ, λυπῶ: «τὸ ἀτύχημά σου μὲ κατέθλιψε», «ἐμάθομεν τὴν συμφορὰν σας καὶ κατεθλίβημεν».

καταθλιπτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ καταθλίβων, καταπιεστικός, δυσβάστακτος: «καταθλιπτικὴ φορολογία»· ‖ «καταθλιπτικὴ ἀντλία» ἡ λειτουργοῦσα διὰ πιέσεως.—Ἐπίρρ. *καταθλιπτικῶς*.

κατάθλιψις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταθλίβειν, καταπίεσις, ζούλισμα.

καταθορυβῶ (—*έω*)· ποιῶ θόρυβον, κάμνω τινὰ νὰ ἐκπλαγῇ, νὰ τὰ χάσῃ: «κατεθορυβήθησαν καὶ δὲν ἤξευραν τί νὰ ἀπαντήσουν».

Κατάθραι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος νήσων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (*Πτολεμ.* Δ, ζ, 37, ἔκδ. *Nobbe*). Εἶναι τὸ σύγχρονον ζεῦγος τῶν νήσων *Ἀμαράτ* (πλάτ. 18°20' Β, μηκ. 38°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 8 d: Red Sea, sheet 4). Σ. Ε. Λ.

καταθύμιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατὰ τὸν θυμόν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν συμβαίνων, ὁ ἀρέσκων: «εὔχομαί σοι πᾶν τὸ καταθύμιον».

Κατάϊ (Cathay) *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὄνομα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Κίνα ἦτο γνωστὴ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Εὐρώπην, ἀναφέρεται δὲ ἐνίοτε καὶ σήμερον ἐν τῇ ποιήσει. Παράγεται ἐκ τοῦ *Χιτάϊ* ἢ *Χιτάτ*, ὀνόματος κυρίως ἀνήκοντος εἰς τὸ βασίλειον τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν Χιτὰν εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας τῆς Κίνας κατὰ τὸ 907 μ. Χ. καὶ τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δυναστείας ἐκείνης, τῷ 1125, ὥριζε τὸ πρώην ἔδαφός της, ἀποδοθὲν ἀκολούθως ὑπὸ τῶν ἐθνῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας εἰς ὁλόκληρον τὴν Κίναν. Οὕτως ἡ λέξις *Κιτάϊ* εἶναι εἰσέτι τὸ ὄνομα τῆς Κίνας ἐν τῇ ρωσικῇ. Ἡ ἐπωνυμία εἰσήχθη εἰς Εὐρώπην κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα μετὰ τῆς φήμης τῶν κατακτήσεων τοῦ Δζεγκὶς-Χάν. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς νοτίου Κίνας ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων θαλασσοπόρων, τὸ Κατάϊ ἐσφαλμένως ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο χώρα βορείως τῆς Κίνας, ἡ δὲ ἐπιθυμία τῆς ἐξερευνήσεώς του ἐξώθησε τοὺς Ἄγγλους θαλασσοπόρους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰς ἀναζήτησίν του. Δ. Σ. Δ.

Καταία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὴν Διδότειον ἔκδοσιν τοῦ Ἀρριανοῦ ὀνομασία τῆς νήσου *Καττέα* (βλ. λ.) τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Σ. Ε. Λ.

καταιβάζω, *καταιβαίνω*, *καταίβασμα* κτλ.· ἀντὶ *κατεβάζω*, *κατεβαίνω* κτλ.

Καταιβάσιος, ἢ **Καταιβάτης** *[Μυθολ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑφ' ἣν οὗτος ἐλατρεύετο παρὰ Θεσσαλοῖς. Κατά τινας ὁ Ἀπόλλων Καταιβάσιος ἐλατρεύετο ὑπὸ τὴν μορφὴν οὐρανοπετοῦς λίθου, πρὸς ὃν σχετίζεται καὶ ἡ ἐπίκλησις. Κατ' ἄλλους ἡ ἐπίκλησις σχετίζεται πρὸς «κατάβασιν» τινα ἢ *ἐπιδημίαν* (βλ. λ.) τοῦ θεοῦ, καὶ θεωρεῖται ἀνάλογος πρὸς τὰς ἀρχαίας ἐπικλήσεις *Εὐβάσιος*, *Ἐκβάσιος* κλπ. Κατὰ παλαιοτάτας ἐποχὰς πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα Καταιβάσιον προσεφέρετο ἑκατόμβη ἀνδρῶν. —Π.

Καταιβάτης (ὁ) *[Ἀρχ.]*. —1) Ἐπίκλησις τοῦ Διός, σχηματισθεῖσα ἐκ τοῦ ρήματος καταβαίνειν, ἤτοι ὁ καταφερόμενος. Κατ' ἀρχὰς ἐδήλου τὸν κεραυνόν, μετεδόθη δὲ ἡ προσωνυμία εἰς τὸν Δία ὡς καταπέμποντα τὸν κεραυνόν. Ὁ Καταιβάτης Ζεὺς ἐλατρεύετο πολλαχοῦ εἰς σημεῖα βράχων ἰδίως βληθέντα ὑπὸ κεραυνοῦ. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε τοιοῦτος τόπος καλούμενος *ἄβατον Διὸς Καταιβάτου*. Ἡ λατρεία αὕτη τόπων, οἱ ὁποῖοι ἐγγίσθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχει στενὴν σχέσιν πρὸς τὰ ταμποῦ τῶν πρωτογόνων θρησκειῶν. Ἕτεραι ἐπικλήσεις τοῦ Διὸς τὴν αὐτὴν ἔχουσαι ἔννοιαν εἶναι αἱ *Καβάτας*, *Κεραυνός*, *Κεραύνιος*.—2) Ἐπίκλησις τοῦ Ἑρμοῦ ἀπαντῶσα ἐν Ἀθήναις καὶ Ρόδῳ, καὶ δηλοῦσα τὸν ψυχοπομπὸν Ἑρμῆν, τὸν καταβιβάζοντα δηλονότι ἢ τὸν συνοδεύοντα τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν εἰς τὸν Ἅδην κατάβασιν (βλ. λ.) αὐτῶν. —3) Ἐπώνυμον τοῦ βασιλέως Δημητρίου Πολιορκητοῦ, λατρευθέντος ὡς θεοῦ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Τὸ ἐπώνυμον ἐδόθη προφανῶς κατὰ παρομοίωσιν πρὸς τὸν κεραυνὸν διὰ τὴν γενναιότητά του, ἱδρύθη δὲ καὶ βωμὸς Δημητρίου τοῦ Καταιβάτου εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου κατέβη τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ἅρματός του εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν γῆν. Ν. Α.

Ζεὺς Καταιβάτης εἰς νόμισμα τῆς ἐν Συρίᾳ Κύρρου.

καταιγίζω· φέρω καταιγίδα, ἐπέρχομαι ὡς καταιγίς· ‖ ρίπτω πυρὰ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πυκνὰ ἐν εἴδει καταιγίδος.

καταιγίς, —*ίδος* (ἡ)· αἰφνιδία καὶ βιαία φορὰ τοῦ ἀνέμου, κοιν. *ἀνεμοζάλη*: «ἀνεσπάσθησαν τὰ ἱστία τοῦ πλοίου ὑπὸ τῆς καταιγίδος»· ‖ ραγδαία βροχὴ μετὰ ἰσχυροῦ ἀνέμου.

Digitized by Google

—/*Μετεωρολ.]* Καλεῖται *καταιγὶς* τὸ σύνολον τῶν φαινομένων τῆς ἀστραπῆς καὶ βροντῆς. Ἐπικειμένης καταιγίδος ὁ οὐρανὸς κατ' ἀρχὰς καλύπτεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑπὸ νεφῶν θυσάνων (cirrus), λαμβανόντων κατὰ τόπους τὴν μορφὴν ἄκμονος, κάτωθεν τοῦ ὁποίου παρατηροῦνται σωρειτομελανίαι (cumulonimbus), οἵτινες ρίπτουσι ραγδαίαν βροχὴν (ὄμβρον) πολλάκις μετὰ χαλάζης· τὸ καταιγιδοφόρον νέφος εἶναι παχύ, σκοτεινοῦ χρώματος χαρακτηριστικοῦ, ὁ ἄνωθεν δὲ αὐτοῦ ὑπάρχων πέπλος θυσάνων καὶ θυσανοστρωμάτων ἀποχρώσεων χαλκῶν ἢ βαθέως φαιῶν. Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις μετὰ καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν μάλιστα τῆς διελεύσεως τῆς καταιγίδος αὐξάνει ἀποτόμως, σχηματίζουσα ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ βαρογράφου χαρακτηριστικὴν καμπύλην, ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος κατέρχεται αἰφνιδίως καὶ ἡ ὑγρασία αὐξάνει σημαντικῶς. Ὡς πρὸς τὸν ἄνεμον, ἐνῷ συχνάκις ἀμέσως πρὸ τῆς καταιγίδος ἐπικρατεῖ νηνεμία (*πρόδρομος νηνεμία*), αἰφνιδίως ἀνέρχεται ἡ ταχύτης αὐτοῦ, ἐπανερχομένου εἰς τὴν προηγουμένην ταχύτητά του εὐθὺς ὡς ἡ καταιγὶς διέλθῃ· τέλος ἡ βροχὴ κλείει τὸ φαινόμενον, ἡ ὁποία δύναται νὰ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἄφθονος ἢ καὶ νὰ ἐλλείπῃ ἐνίοτε. Αἱ καταιγίδες ὅπως καὶ αἱ ἄελλαι ὀφείλονται εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐκείνας διαταράξεις, αἵτινες χαρακτηρίζονται κυρίως διὰ τῆς εἰσβολῆς ψυχροῦ ἀέρος ἐντὸς θερμοτέρας περιοχῆς, καὶ εἶναι αὕται ἡ ἐξίσωσις τῆς διαταραχθείσης καταστάσεως ἰσορροπίας εἰς τὰς ὁριακὰς περιοχὰς τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν ρευμάτων ἀέρος. Τὰ φαινόμενα ταῦτα παρατηροῦνται εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ πηγὴ τῆς ἐνεργείας τῶν φαινομένων τούτων κεῖται εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ψυχρᾶς μάζης ἀέρος, ὅπως ἐπεκταθῇ κάτωθεν τῆς θερμῆς. Κατὰ τὰς μελέτας τοῦ Margules εἶναι ἀρκετὴ ἡ πτῶσις αὕτη τοῦ σημείου βαρύτητος ὁλοκλήρου τῆς μάζης ἀέρος, διὰ νὰ ἐξηγηθῶσι τὰ φαινόμενα ὡς καὶ ἡ ἔντασις αὐτῶν, ἅτινα παρατηροῦνται κατὰ τὰς ἀέλλας. Ἀκριβὴς διαχωρισμὸς ἀέλλης καὶ καταιγίδος δυσκόλως γίνεται, διότι πολλαὶ ἄελλαι συνοδεύονται συχνάκις εἰς ἐκτεταμένα μέρη τοῦ μετώπου των ὑπὸ ἠλεκτρικῶν φαινομένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ πλεῖσται καταιγίδες φέρουσιν ἀελλώδη χαρακτῆρα, πρὸ πάντων ὅταν συνοδεύωνται ὑπὸ θυελλωδῶν ἀνέμων κατὰ μῆκος μεγάλου τμήματος ἑνὸς καταιγιδώδους μετώπου.

Αἱ καταιγίδες δὲν παρουσιάζονται μετὰ τῆς αὐτῆς συχνότητος εἰς ὅλους τοὺς τόπους τῆς γῆς. Εἰς τὴν ἰσημερινὴν ζώνην ὑπάρχουσι περιοχαί, ἔνθα ἡ βροχερὰ ἐποχὴ χαρακτηρίζεται ὑπὸ καταιγίδων σχεδὸν καθ' ἑκάστην, παραγομένων κατὰ τὸ ἀπόγευμα ἢ κατὰ τὴν νύκτα. Καθ' ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἐκ τῶν «ἠχηρῶν» *(Boussingault)* τούτων τόπων αἱ καταιγίδες βαίνουσιν ἐλαττούμεναι κατὰ τὴν συχνότητα καὶ καθίστανται λίαν σπάνιαι εἰς τὰς πολικὰς περιοχάς. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους ὁ ἐτήσιος ἀριθμὸς καταιγίδων μεταβάλλεται μετὰ τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος. Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνια εἰς τὰς ἐρήμους περιοχὰς τῆς Σαχάρας καὶ τοῦ Περοῦ. Αἱ καταιγίδες μεταβάλλονται ἐξ ἄλλου ἀναλόγως τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης, εἶναι δὲ συχνότεραι εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας παρὰ εἰς τὰς πεδιάδας, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων ἢ παρὰ τὰς ἀκτάς. Τέλος αἱ καταιγίδες δὲν διανέμονται ἐξ ἴσου κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, οὔτε κατὰ πάσας τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας. Εἰς τὰς ἰσημερινὰς περιοχὰς δὲν παρατηροῦνται εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν, εἰς τὰς χώρας τῶν μουσσώνων προκαλοῦνται κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ πέριξ τῶν τροπικῶν, π. χ. ἐν Ἀλγερίᾳ, παρατηροῦνται κατὰ τὴν ψυχρὰν ἐποχήν, εἰς τὰς εὐκράτους περιοχὰς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου παράγονται κυρίως κατὰ τὸ θέρος, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων, κατὰ τὸν χειμῶνα δὲ παρὰ τὰς ἀκτάς. Σχετικῶς μὲ τὴν διανομὴν τῶν καταιγίδων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι αἱ καταιγίδες μεγάλης διαρκείας δύνανται ν' ἀρχίσωσι καθ' οἱανδήποτε ὥραν, ἐνῷ τοὐναντίον αἱ συνήθεις καταιγίδες ἐκρήγνυνται κυρίως τὸ ἀπόγευμα.

Κατὰ τὸν Δ. Αἰγινήτην, ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς παρατηρήσεις 48 ἐτῶν τὸν μέγιστον κανονικὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν καταιγίδος (2.6) ἔχει ὁ Ὀκτώβριος, τὸν δὲ ἐλάχιστον (0.7—0.9) οἱ μῆνες Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος καὶ Ἀπρίλιος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν καταιγίδος αὐξάνει βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ἰουνίου, ὅτε λαμβάνει ἓν δευτερεῦον μέγιστον (2.4), κατὰ τοὺς ἑπομένους τρεῖς θερμοὺς μῆνας ἐλαττοῦται εἰς 1.4—1.6 καὶ κατόπιν ἀνέρχεται ἀποτόμως τὸν Ὀκτώβριον, ὅτε φθάνει εἰς τὸ κύριον μέγιστον αὐτοῦ (2.6). Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν καταιγίδος ἐλαττοῦται πάλιν βαθμηδὸν μέχρι τοῦ κυρίου ἐλαχίστου τοῦ Μαρτίου (0.7). Τὸν ἀπολύτως μέγιστον ἀριθμὸν ἡμερῶν καταιγίδος ἔχουσιν οἱ μῆνες Ἰούνιος, Ἰούλιος, Σεπτέμβριος καὶ Ὀκτώβριος. Ἐν γένει κατὰ τὸ διάστημα τῶν παρατηρήσεων τούτων ὁ μηνιαῖος ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν καταιγίδος οὐδέποτε ὑπερέβη τὰς 8, καθ' ὅλους δὲ τοὺς μῆνας συνέβη νὰ κατέλθῃ ἐνίοτε οὗτος μέχρι τοῦ 0. Αἱ φθινοπωριναὶ βροχαὶ ἄρχονται συνήθως διὰ σειρᾶς ἰσχυρῶν καταιγίδων. Κατὰ τὰς δύο πρώτας ὥρας τοῦ ἔτους συμβαίνει ἐνίοτε, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἡμερῶν, νὰ ἔχωμεν κατὰ τὰς μετὰ μεσημβρίαν ὥρας τῆς ἡμέρας καταιγίδα μετὰ βροχῆς καὶ κεραυνῶν ἐνίοτε.

Ἡ μετακίνησις τῶν καταιγίδων εἶναι ἀνάλογος ἐκείνης τῶν ἀελλῶν, τόσον ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα τῆς μετατοπίσεως. Ὁ τρόπος τῆς μετακινήσεως τῶν καταιγίδων καθίσταται καταληπτὸς διὰ τῆς χαράξεως τῶν *ἰσοβρόντων καμπύλων* (βλ. λ.), τῶν ἀντιστοιχουσῶν εἰς διαδοχικὰς ὥρας. Τὸ μῆκος τῶν ἰσοβρόντων ἀποκαλύπτει τὸ μέτωπον τῆς καταιγίδος, δηλαδὴ τὴν ἔκτασιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπεκράτει κατὰ δεδομένην στιγμήν, ἡ δὲ ἀποχὴ τῶν ἄκρων ἰσοβρόντων δεικνύει τὴν διανυθεῖσαν ἀπόστασιν ὑπὸ τῆς καταιγίδος, ἀπόστασιν ἥτις δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς χιλιάδας χιλιομέτρων, τέλος ἡ κάθετος εἰς τὰς ἰσοβρόντους παρέχει τὴν διεύθυνσιν τῆς μετακινήσεως τῆς καταιγίδος. Ἡ τροχιὰ τῶν καταιγίδων φαίνεται ὅτι ἐπηρεάζεται ἔν τινι μέτρῳ ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῆς ὑγρασίας αὐτοῦ· οὕτως ἡ καταιγίς, ἥτις ἀκολουθεῖ μίαν κοιλάδα, δύναται νὰ διχασθῇ εἰς δύο, ὅταν φθάσῃ εἰς διακλάδωσίν τινα τῆς κοιλάδος ταύτης· τοὐναντίον δύο διάφοροι καταιγίδες, αἵτινες ἀκολουθοῦσι δύο κοιλάδας συμβαλλούσας, δύνανται νὰ συγχωνευθῶσιν εἰς μίαν, ἀκριβῶς δὲ εἰς τὰς τοπογραφικὰς συνθήκας πρέπει, ἄνευ ἀμφιβολίας, ν' ἀποδώσωμεν ἐν μέρει τὸ γεγονός, ὅτι αἱ καταιγίδες δὲν διατηροῦσι τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας ἐφ' ὅλης τῆς διαδρομῆς αὐτῶν, ἀμβλυνόμεναι ἐφ' ὅσον πλησιάζουσιν ὡρισμένους τόπους καὶ ἐνισχυόμεναι τοὐναντίον ὡς πρὸς τὴν βιαιότητα ὀλίγον περαιτέρω.

Τὰς καταιγίδας δυνάμεθα νὰ ταξινομήσωμεν εἰς πέντε κατηγορίας:

1ον) Εἰς *καταιγιδώδεις ἀέλλας*, αἵτινες προκαλοῦνται κατὰ τὰς ὑοειδεῖς ὑφέσεις

2ον) Εἰς *καταιγίδας ὑφέσεων* ἢ *κυκλωνικάς*, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῶν ὑφέσεων ἀσθενοῦς βαροβαθμίδος.

3ον) Εἰς *καταιγίδας ἀντικυκλωνικάς*, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τοὺς λαιμοὺς τῶν χαμηλῶν πιέσεων, αἵτινες ὑπάρχουσι μεταξὺ δύο ἀντικυκλώνων

4ον) Εἰς *καταιγίδας θερμότητος*, παρατηρουμένας εἰς τὰς περιοχὰς τῶν ὁμαλῶν πιέσεων καὶ πλησίον τῆς κανονικῆς.

5ον) Εἰς *καταιγίδας ψύχους* τῶν περιοχῶν ὁμαλῆς καὶ περὶ τὴν κανονικὴν πιέσεως, μετὰ παρουσίας ἑνὸς ἀντικυκλῶνος πρὸς βορειοδυτικά. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς ἑκάστην τῶν καταστάσεων τούτων ὑπάρχουσι δύο ἀτμοσφαιρικαὶ μᾶζαι παρατεθειμέναι ἢ ὑπερεπιτεθειμέναι, μὲ θερμοκρασίας διαφόρους καὶ τοιαύτας, ὥστε ἡ θερμοτέρα μᾶζα ἐνισχύεται, ὅπως λάβῃ τὴν θέσιν ἰσορροπίας, νὰ ἀνυψωθῇ ταχέως εἰς ὕψος ἀνώτερον τῶν 4.000 μέτρων, ἢ εἰς τὴν ἀναγκαίαν συνθήκην, ὅπως σχηματισθῇ καταιγίς. Εἰς τὰς ὑοειδεῖς ὑφέσεις τὰ θερμὰ ρεύματα ἀπὸ νότου καὶ τὰ ψυχρὰ ἀπὸ βορειοδυτικῶν βαίνουσι πρὸς συνάντησιν. Εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῶν ὑφέσεων οἱ θερμοὶ καὶ ὑγροὶ νότιοι ἄνεμοι εἶναι γειτονικοὶ τῶν βορειοδυτικῶν ἀνέμων, οἵτινες πρόκειται νὰ τοὺς ἀντικαταστήσωσι μετὰ τὴν διέλευσιν τοῦ κεντρικοῦ τμήματος. Εἰς τοὺς λαιμοὺς τῶν χαμηλῶν πιέσεων ἡ κατάστασις εἶνα ἡ ἰδία ὡς εἰς τὰς ὑοειδεῖς ὑφέσεις, τέλος εἰς τὰς περιοχὰς ὁμαλῆς πιέσεως ὑπάρχουσι συχνότατα εἰς ὕψος δυτικὰ ρεύματα δροσερώτερα, ἅτινα τροφοδοτοῦνται ὑπὸ τῶν γειτονικῶν ἀντικυκλώνων.

Αἱ τέσσαρες πρῶται κατηγορίαι καταιγίδων παράγονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ὡς καὶ αἱ ἄελλαι· ἡ τελευταία (*καταιγὶς ψύχους*) εἶναι ἀρκετὰ σπανία εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς περιοχάς, ἔνθα εἶναι γενικῶς ἧττον ἰσχυρά. Αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν συνάντησιν μιᾶς ψυχρᾶς ἀτμοσφαιρικῆς μάζης ἐρχομένης ἀπὸ βορειοδυτικῶν μετὰ ζώνης θερμοκρασίας ἀρκούντως ὑψηλῆς, διὰ νὰ περιλάβῃ τὴν ποσότητα τῶν ὑδρατμῶν, ἥτις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν καταιγιδωδῶν φαινομένων. Ἡ κατάστασις αὕτη παράγεται συχνάκις ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, ὅταν παρατηροῦνται ἐλαττούμενοι ἰσόθερμοι (αἵτινες αὐξάνονται βαθμιαίως πρὸς νότον ἀπὸ τῆς Ἰσλανδίας) καὶ ἡ θερμοκρασία εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλὴ ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ τροχιὰ τῶν καταιγίδων τούτων εἶναι λίαν ἀνώμαλος· συμβαίνουσιν εἰς τὰς ὁριακὰς περιοχὰς μεταξὺ θερμῶν καὶ ψυχρῶν περιοχῶν, παρατηροῦνται δὲ καὶ κατ' αὐτὰς τὰ αὐτὰ περίπου φαινόμενα, ὅπως εἰς τὰς ἀελλώδεις καταιγίδας. Ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐπικρατοῦσιν ὑψηλαὶ πιέσεις, καὶ αἱ ἰσοβαρεῖς ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶ νότου, ἐπειδὴ δὲ πρὸς δυσμὰς ὑπάρχει ψυχρὸς ἀὴρ καὶ πρὸς ἀνατολὰς θερμός, ὁ πρῶτος εἰσορμᾷ πρὸς ἀνατολὰς διὰ βορειοδυτικῶν ἀνέμων καὶ ἀελλώδους χαρακτῆρος καιρικότητος. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν καταιγίδων ὑπάγονται κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Wolf καὶ αἱ καλούμεναι «*πρωιναὶ καταιγίδες*» (Morgengewitter), αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὰς βορείας χώρας τῶν Ἄλπεων, καὶ παράγονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπαρχούσης πρὸς δυσμὰς σφηνοειδοῦς καταστάσεως, ἐπηρεαζόμεναι ἀμέσως ὑπὸ τῆς βορείου ἀλύσεως τῶν Ἄλπεων, προκαλουμένης οὕτω τῆς εἰσβολῆς ψυχροῦ ἀέρος ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ.

Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, αἵτινες ἅπαξ σχηματισθεῖσαι μετακινοῦνται, δέον νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰς *τοπικὰς καταιγίδας*, αἵτινες ὑποδιαιροῦνται εἰς τὰς *ὀρογραφικὰς* καὶ τὰς *ἡφαιστειογενεῖς καταιγίδας*. Αἱ πρῶται σχηματίζονται ἐπὶ τῶν ὀρέων, ὅταν συνεπείᾳ ἰσχυρᾶς ἡλιοφανείας ὡρισμένα στρώματα τοῦ ἀέρος παρὰ τὸ ἔδαφος θερμαίνωνται ἰσχυρῶς, ἐξ οὗ διαταράσσεται ἡ ἰσορροπία τῆς ἀτμοσφαίρας· κατ' ἀκολουθίαν αἱ κεκλιμέναι κλιτύες ὑποχρεοῦσι τὰ ρεύματα, ἅτινα τὰς προσβάλλουσι, νὰ ἀνυψωθῶσι, καὶ παράγονται οὕτως ἀνοδικὰ ρεύματα λίαν ἰσχυρά, δυνάμενα νὰ προκαλέσωσι, ἐὰν ὁ ἀὴρ εἶναι ἀρκετὰ ὑγρός, τὸν σχηματισμὸν σωρειτομελανιῶν συνοδευομένων γενικῶς ὑπὸ βιαίων ἠλεκτρικῶν φαινομένων καὶ ἐνίοτε ὑπὸ πτώσεως χαλάζης. Αἱ καταιγίδες οὗται ἔχουσι τάσιν πρὸς ἐπέκτασιν. Ἡ αὔρα τῆς κοιλάδος, φέρουσα ἄνω τὸν ὑγρὸν ἀέρα τῶν χαμηλοτέρων τόπων, παράγει νέφη περιβάλλοντα συνήθως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων· τὰ νέφη ταῦτα ἐνίοτε, ὅταν εἶναι ἄφθονα, συνοδεύονται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω τοπικῶν καταιγίδων. Αἱ *ἡφαιστειογενεῖς καταιγίδες* παρατηροῦνται κατὰ τὰς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκτινάσσονται μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑλικῶν καὶ μεγάλαι ποσότητες ὑδρατμῶν. Αὗται προκαλοῦσιν ἀξιοσημειώτους ἀνοδικὰς κινήσεις, αἵτινες δίδουσι λαβὴν εἰς τὸν σχηματισμὸν χειμαρρωδῶν βροχῶν καὶ καταιγίδων ἐξαιρετικῆς βιαιότητος, ἐντετοπισμένων ἄνωθεν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἡφαιστείου.

Αἱ καταιγίδες εἶναι ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μετεωρολογικῶν στοιχείων ἑνὸς τόπου· διὰ τοῦτο αἱ παρατηρήσεις τῶν καταιγίδων γίνονται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας εἰς τοὺς μετεωρολογικοὺς σταθμούς. Αἱ παρατηρήσεις τῶν καταιγίδων γίνονται ὡς ἑξῆς: 1ον) Σημειοῦται ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἠκούσθη ἡ πρώτη βροντή, ἡ ὥρα τῆς μεγίστης ἰσχύος τῆς καταιγίδος καὶ ἡ ὥρα τοῦ τέλους τοῦ φαινομένου, ἥτις εἶναι ἡ τῆς τελευταίας βροντῆς. 2ον) Παρατηρεῖται τὸ σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος, ἐξ οὗ ἔρχεται, καὶ ἐκεῖνο πρὸς ὃ διευθύνεται ἡ καταιγίς. 3ον) Σημειοῦται ἡ δύναμις τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν κεραυνῶν. 4ον) Σημειοῦνται αἱ ὧραι τῆς βροχῆς καὶ τῆς χαλάζης καὶ μετρεῖται τὸ ὕψος τοῦ ἐξ αὐτῶν προελθόντος ὕδατος. 5ον) Συνάγονται πληροφορίαι καὶ σημειοῦνται αἱ ὑπὸ τῆς καταιγίδος προξενηθεῖσαι καταστροφαὶ μετὰ τοῦ κατὰ προσέγγισιν ποσοῦ, εἰς ὃ ἀνῆλθον αἱ ζημίαι Αἱ πληροφοορίαι αὗται ἀναζητοῦνται εὐθὺς μετὰ τὴν καταιγίδα παρ' αὐτοπτῶν μαρτύρων.

Κατὰ τὸν Δ. Αἰγινήτην ἐν Ἀττικῇ αἱ καταιγίδες ἐπιφέρουσιν ἐνίοτε μεγάλας ζημίας· σ ιουδαιότεραι δὲ τούτων ὑπῆρξαν: Ἡ τῆς 14/26 Νοεμβρίου 1896 (τοῦ Ἁγίου Φιλίππου), καθ' ἣν τὸ ὕψος τοῦ ὀμβρίου ὕδατος, ὅπερ ἔπεσεν ἐντὸς 24 ὡρῶν, ἀνῆλθεν εἰς 116.5 χμ. καὶ ἡ ραγδαιότης τῆς βροχῆς εἰς 35 χμ. καθ' ὥραν. 2ον) Ἡ τῆς 5/18 Νοεμβρίου 1899 μὲ ὕψος βροχῆς 150.2 χμ. ἐντὸς 11 ὡρ. 40 λ. 3ον) Ἡ τῆς 7 Ἰουνίου 1921 μὲ 19.4 χμ. ἐντὸς ½ ὥρας. 4ον) Ἡ τῆς 23 Νοεμβρίου 1925 μὲ 93 0 χμ. ἐντὸς 5 ὡρ. 40 λ. ἐξ ὧν τὰ 57.5 χμ. ἐντὸς 1 ὡρ. καὶ 50 λ. 5ον) Ἡ τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1927 μὲ 58.3 ἐντὸς 9 ὡρ. 30 λ., ἐξ ὧν τὰ 32.4 χμ ἐντὸς 40 λεπτῶν. 6ον) Ἡ τῆς 5 Σεπτεμβρίου 1929 μὲ ὕψος 40.8 χμ. ἐντὸς 5 ὡρ. 10 λ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 35.1 χμ. ἐντὸς 31 λεπτῶν τῆς ὥρας καὶ τέλος 7ον) Ἡ τῆς 21 Φεβρουαρίου 1930 μὲ ὕψος 106.8 χμ. Ἐκ τούτων τὰς μεγαλυτέρας καταστροφὰς ἐπέφερεν ἡ τῆς 14/26 Νοεμβρίου 1896, τῆς ὁποίας τὸ σπουδαιότερον τῶν ἀποτελεσμάτων ἦσαν αἱ ἐκ τῆς πλημμύρας τοῦ Κηφισοῦ καὶ τοῦ Ἰλισοῦ φοβεραὶ καταστροφαί. Ὁ Κηφισὸς ἐκρήμνισεν ἐξ παροχθίους οἰκίας, κατέστρεψε τοὺς παρὰ τὴν κοίτην αὐτοῦ κήπους, ἐξερρίζωσε πολλὰ μεγάλα δένδρα καὶ παρέσυρε ζῷα κτλ. καὶ ὑπερέβη κατὰ 0 μ. 30 τὴν γέφυραν Ἀμαλίας. ὕψους 12 μ. καὶ πλάτους 9.75 μ. Ὁ Ἰλισός, πλημμυρήσας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ ἐργοστασίου Πυρρῆ ἐν Ἀμπελοκήποις, παρέσυρεν ἐκ θεμελίων τέσσαρας οἰκίας εἰς τὴν συνοικίαν Βατραχονησίου, μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἀνθρώπων (ἐνταῦθα τὸ ὕδωρ εἶχεν ὕψος 4 μ. 10 καὶ πλάτος 50 μ.), ἐξερρίζωσεν 20 πλατάνους, παρέσυρε τὴν ξυλίνην γέφυραν καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς ὑδραντλίαν τοῦ Ζαππείου, κτλ. Κατὰ τὴν πλήμμυραν ταύτην εὗρον τὸν θάνατον 35 ἄνθρωποι

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Αἰγινήτου*, Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Α´ καὶ Β´.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Πρακτικὴ Μετεωρολογία.—*Albert Defant*, Wetter und Wettervorhersage.—*E. Mathias*, Traité d' Électricité atmosphérique et tellurique.—*J. Sanson*, La prévision du temps en agriculture —*B. Chauveau*, Électricité atmosphérique.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

—**καταιγὶς βιαία** /*Ὠκεανογρ.]*. Ἡ καταιγίζουσα κατάστασις ἀνέμου καὶ θαλάσσης, ἡ ἀνταποκρινο-

Digitized by Google

μένη εἰς δύναμιν ἀνέμου 11 κατὰ τὴν κλίμακα Μπωφὸρ (ὡς αὕτη ἐθεσπίσθη διεθνῶς τῷ 1926), εἰς ταχύτητα ἀνέμου 25—30 μ. κατὰ δευτερόλεπτον, εἰς ἥμισυ μῆκος κύματος 75 μ. καὶ εἰς ταχύτητα ἀποθαλασσίας 16 μ. περίπου (*Κ. Χ. Κοντογιάννη*, «Ὠκεανογραφία» σελ. 176). Σ. Ε. Λ.

— ***καταιγίδες θερμότητος*** (Wärmegewitter, orages de chaleur) /*Μετεωρολ.*/. Καλοῦνται οὕτως αἱ καταιγίδες, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν ἀστάθειαν τῆς ἀτμοσφαίρας, ἥτις προκαλεῖται ἐκ τῆς ὑπερθερμάνσεως τῶν κατωτέρων στρωμάτων αὐτῆς, τῶν εὑρισκομένων ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ θερμοῦ ἐδάφους. Παρατηροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸ θέρος, εἶναι δὲ αὗται συνέπεια τῆς ἡμερησίας πορείας τῆς θερμοκρασίας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς ἠπείρους, εἰς ἃς ἀκριβῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήσῃ τις θερμοκρασίας ὑψηλὰς παρὰ τὸ ἔδαφος καὶ ταχεῖαν ἐλάττωσιν αὐτῶν μετὰ τοῦ ὕψους, ἑπομένως καὶ ἡ ψῦξις τῶν ἀνωτέρω στρωμάτων δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν διατάραξιν τῆς ἰσορροπίας τῆς θερμοκρασίας. Αἱ καταιγίδες θερμότητος παρατηροῦνται ἐπικρατούσης ὁμοιομόρφου διανομῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, ἥτις εὑρίσκεται περίπου περὶ ἢ εἶναι ὀλίγον ἀνωτέρα τῆς κανονικῆς, εἶναι δὲ φαινόμενα ἂν οὐχί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τοπικά, τοὐλάχιστον περιωρισμένης ἐκτάσεως· δέον ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ καταιγίδες θερμότητος κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀλληλεξάρτητοι ἐκ βαρομετρικῆς τινος ὑφέσεως, διότι τὸ τοπικὸν μέγιστον θερμοκρασίας συνοδεύει πάντοτε ὕφεσις, ἀλλ' αἱ ὑφέσεις αὗται, αἵτινες προκαλοῦνται ὑπὸ μιᾶς περισσείας θερμοκρασίας, εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον βαθεῖαι καὶ ἐκτεταμέναι ἐκείνων, αἵτινες ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τῆς ἀτμοσφαίρας· εἶναι ἐντετοπισμέναι εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν περιοχήν, ἔνθα ἡ θερμοκρασία εἶναι ὑψηλοτέρα, ἑπομένως ἡ καταγωγὴ τῶν καταιγίδων θερμότητος εἶναι ἐντελῶς διάφορος ἐκείνης τῶν καταιγίδων τῶν ὑφέσεων.

Αἱ καταιγίδες θερμότητος παρατηροῦνται ὑπὸ τὴν ἁπλουστέραν αὐτῶν μορφὴν καὶ τελείως χαρακτηριστικὴν εἴς τινας ὀρεινὰς νήσους τῶν τροπικῶν περιοχῶν· οὕτω π. χ. εἰς τὰς νήσους Sandwich, εἰς ἃς ὑπάρχουσι λίαν ὑψηλὰ ὄρη, τὸ φαινόμενον σχηματίζεται ὡς ἑξῆς: Κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωΐαν ὁ οὐρανὸς εἶναι τελείως αἴθριος καὶ πνέει ἡ ἀπογαία, ἥτις ἐνταῦθα εἶναι συγχρόνως καὶ αὔρα ὀρέων, ἄνεμος καταβατικὸς καὶ ξηρός. Ἀπὸ τῆς 9ης μέχρι τῆς 10ης σχηματίζεται ἡ θαλασσία αὔρα, ἥτις ἀνέρχεται ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν τὰς κλιτῦς τῆς νήσου, εἰς τὸ ἀνοδικὸν δὲ τοῦτο θερμὸν καὶ ὑγρὸν ρεῦμα ἀρχίζει ἀπό τινος ὕψους ὡρισμένου ἡ συμπύκνωσις τῶν ὑδρατμῶν, ἥτις ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν ἀρχικῶν συνθηκῶν τοῦ ἀέρος. Οὕτως ἐντὸς ὀλίγου παρατηρεῖ τις νὰ σχηματίζεται πέριξ τοῦ ὄρους νέφος, οὗτινος ἡ βάσις εἶναι ὁριζοντία, αὐξανόμενον ταχέως, ἐνῷ ὁ οὐρανὸς εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῆς θαλάσσης παραμένει αἴθριος. Ἐὰν ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος καὶ ἡ ὑγρασία εἶναι κατάλληλος, τὸ νέφος μεγεθύνεται καὶ ρίπτει μεγάλας ποσότητας ὄμβρου, συνοδευομένας ὑπὸ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν· καθ' ὅσον δὲ ὁ ἥλιος κατέρχεται πρὸς τὴν δύσιν, ἡ καταιγὶς ἐλαττοῦται κατ' ἔντασιν, ἡ βροχὴ παύει, τὸ νέφος διαλύεται ὁλονὲν καὶ κατὰ τὴν νύκτα καθίσταται ὁ οὐρανὸς τελείως αἴθριος. Τὰ αὐτὰ φαινόμενα παράγονται ἐνίοτε κανονικῶς καθ' ἑκάστην ἐπὶ μακρὰν περίοδον, ἀλλ' ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν εἴτε μόνον τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέφους, εἴτε τοῦτο συνοδευόμενον ὑπὸ βροχῆς, εἴτε τέλος καὶ πλῆρες τὸ φαινόμενον, νέφος, βροχὴν καὶ καταιγίδα. Ἀκριβῶς ὅμοιαι καταιγίδες θερμότητος παράγονται συχνὰ κατὰ τὸ θέρος εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς τῶν ὑψηλοτέρων πλατῶν, π. χ. ἐν Ἑλβετίᾳ, περιγραφὰς τῶν ὁποίων ἄφησαν οἱ Saussure καὶ Bravais ἐκ παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ Col du Géant (Λευκοῦ ὄρους) καὶ ἐπὶ τοῦ Faulhorn. Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τῶν καταιγίδων θερμότητος τῶν τροπικῶν χωρῶν καὶ ἐκείνων τῶν ὀρεινῶν τῶν μέσων πλατῶν εἶναι, ὅτι τὰ νέφη, ἅτινα παράγουσι τὰς τελευταίας, φαίνονται σχηματιζόμενα εἰς ὕψος πολὺ μεγαλύτερον. Ἐν Ἑλβετίᾳ ἀνέρχονται συνήθως πολὺ ἄνωθεν τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν, ἐνῷ π.χ. εἰς τὰς νήσους Sandwich δὲν ὑπερβαίνουσι τὰ 2000 μ. ἢ 3000 μ. Οἱ ἐκ τῶν πλοίων βλέπουν μακρόθεν τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἀνυψουμένην πρὸς αἴθριον οὐρανὸν καὶ ἄνωθεν καταιγιδοφόρου νέφους. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις. Ὑπὸ τὴν ἁπλῆν ταύτην μορφὴν αἱ καταιγίδες θερμότητος εἶναι φαινόμενα ἀπολύτως τοπικά, ἀλλ' ἐὰν πνέῃ κατάλληλος ἄνεμος εἰς ὡρισμένον ὕψος, ὁ ἄνεμος οὗτος θὰ παρασύρῃ τὸ καταιγιδοφόρον νέφος, καθόσον θὰ σχηματίζεται ἐπὶ τόπου, καὶ συνεπῶς ἡ καταιγὶς θὰ ἐπεκταθῇ εἰς ὡρισμένην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκκινήσεως. Ἐὰν πολλαὶ καταιγίδες ἐκραγῶσι συγχρόνως ἐπὶ διαφόρων κορυφῶν, τὰ καταιγιδοφόρα νέφη συμπαρασυρόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου δύνανται νὰ ἑνωθῶσι καὶ διὰ παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς ὡρισμένην ἀπόστασιν ἡ καταιγὶς θὰ φανῇ ἐρχομένη ἐκ πολλῶν πλευρῶν συγχρόνως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν καταιγίδων τούτων, ὅπως ἐπίσης εἰς τὰς καταιγίδας ὑφέσεων, ἡ βροχὴ πίπτει οὐχὶ κατὰ τρόπον συνεχῆ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ διαδοχικῶν ραγδαίων βροχῶν· παρατηρεῖται συχνάκις ὅτι ἡ βροχή, ἀφοῦ ἔπαυσεν ἐπί τινα λεπτά, ἄρχεται ἐκ νέου μετὰ βιαιότητος ἀμέσως μετὰ τὴν ἀστραπήν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ραγδαία βροχὴ ἀρχίζει δι' ἐξαιρετικῶς μεγάλων ὑδροσταγόνων, ὧν αἱ διαστάσεις βαίνουσι συνεχῶς ἐλαττούμεναι· ἡ ἀστραπὴ ὅθεν φαίνεται τότε νὰ παίζῃ σπουδαῖον ρόλον διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς βροχῆς, ὡς ἐὰν αἱ ὑδροσταγόνες, κεχωρισμέναι ἐκ τῆς ἠλεκτρικῆς ἀπωθήσεως, συνηνοῦντο ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκκένωσιν σχηματίζουσαι σταγόνας μεγάλας, πιπτούσας μετὰ μεγάλης ταχύτητος.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν Δ. Αἰγινήτην, ἡ θαλασσία αὔρα πολλάκις κατὰ τὸ θέρος συνοδεύεται ὑπὸ τοπικῆς καταιγίδος θερμότητος. Κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωΐαν, ὅτε πνέει ὁ ἀπόγειος ἄνεμος, ὅστις, κατερχόμενος ἐνταῦθα ἐκ τῶν ὀρέων, εἶναι ξηρός, ὁ οὐρανὸς εἶναι ὅλως ἀνέφελος καὶ διαυγής· περὶ τὴν 10ην πρωϊνὴν ὥραν ὅμως, ὅτε πνέει ἡ θαλασσία αὔρα, ἐὰν ἡ ὑγρασία καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος εἶναι ἱκαναὶ πρὸς τοῦτο, οἱ ἀτμοὶ τοῦ ἀνερχομένου ἀέρος συμπυκνοῦνται καὶ οὕτως ἄρχονται σχηματιζόμενα, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν πέριξ ὀρέων, νέφη, τὰ ὁποῖα βαθμηδὸν πολλαπλασιαζόμενα, ὀγκούμενα καὶ ἐξαπλούμενα, καταλήγουσιν εἰς μερικὴν ἢ γενικὴν καταιγίδα μετὰ βροχῆς, ἥτις παύει περὶ τὴν ἑσπέραν· τὸ αὐτὸ φαινόμενον ἐπαναλαμβάνεται ἐνίοτε τακτικῶς ἐπί τινας ἡμέρας, ἀλλ' ἄλλοτε παρατηροῦνται μόνον νέφη, ἄλλοτε νέφη μετὰ βροχῆς, καὶ ἄλλοτε πάλιν νέφη, βροχὴ καὶ καταιγὶς ἀναλόγως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ὅρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Αἰγινήτου*, Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος Α' καὶ Β'.— *Α. Defaut*, Wetter und Wettervorhersage. — *A. Ganot*, Traité de Météorologie. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— ***καταιγίδες κυκλωνικαὶ ἢ ὑφέσεως*** (Orages de dépression, Wirbelgewitter, Frontgewitter) /*Μετεωρολ.*/. Καλοῦνται οὕτως ἅπασαι αἱ καταιγίδες, αἵτινες εἶναι σχηματισμοὶ τῶν περιφερειακῶν τμημάτων μιᾶς βαρομετρικῆς ὑφέσεως, καὶ παρουσιάζουσι χαρακτῆρας λίαν μεταβλητούς, σχηματίζονται δὲ συχνάκις ὑπὸ συνθήκας λίαν διαφόρους. Αἱ καταιγίδες αὗται παρατηροῦνται ἐν Εὐρώπῃ εἰς τὸ νότιον ἢ νοτιοανατολικὸν τμῆμα μιᾶς περιοχῆς βαρομετρικοῦ ἐλαχίστου εὑρισκομένου πρὸς βορρᾶν. Αἱ καταιγίδες τοῦ χειμῶνος, αἵτινες παρατηροῦνται ἐν τῇ βορείῳ καὶ κεντρικῇ Εὐρώπῃ, ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Κατὰ τὴν διέλευσιν μιᾶς ὑφέσεως καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τὴν εὑρισκομένην πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς τροχιᾶς τοῦ κέντρου, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ βαρόμετρον εὑρίσκεται εἰς τὸ χαμηλότερον σημεῖον ἢ ἀκόμη καὶ ὅταν ἄρχεται ἀνερχόμενον, παρατηρεῖται ὅτι τὸ στρῶμα τῶν νεφῶν καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον παχύτερον. Τότε ἀκούονται αἱ βρονταὶ καὶ ἡ βροχὴ ἄρχεται πίπτουσα, ἥτις πολλάκις συνοδεύεται καὶ ὑπὸ χιόνος, μέχρις ὅτου τὸ σκοτεινὸν νέφος ἀπομακρυνθῇ. Κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ νέφους οὐδὲν ἕτερον ἀξιοσημείωτον γεγονὸς παράγεται· ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου παρὰ τὸ ἔδαφος δὲν παρουσιάζουσιν αἰσθητὰς μεταβολὰς καὶ ἡ πορεία τῆς πιέσεως μένει ἀμετάβλητος. Αἱ καταιγίδες τοῦ εἴδους τούτου εἶναι φαινόμενα σχεδὸν μεμονωμένα, παρατηρούμενα εἰς λίαν περιωρισμένην περιοχήν. Αἱ καταιγίδες αὗται φαίνονται προκαλούμεναι διὰ τῆς ἀποτόμου αὐξήσεως τῆς συμπυκνώσεως, ὀφειλομένης εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας τῆς ὑγρασίας τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ πιθανὸν εἰς μίαν στιγμιαίαν αὔξησιν τῶν ἀνοδικῶν ρευμάτων, ἅτινα ἐπικρατοῦν εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ὑφέσεως. Αἱ λοιπαὶ καταιγίδες τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ πλεῖστον τῶν καταιγίδων τῶν ὑφέσεων τῆς θερμῆς ἐποχῆς παρουσιάζουσι τοὐναντίον φαινόμενα πολὺ περισσότερον πολύπλοκα ἢ αἱ προηγούμεναι· παρατηροῦνται ἰδίᾳ εἰς τὸ τμῆμα τῆς ὑφέσεως τὸ εὑρισκόμενον πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς τροχιᾶς τοῦ κέντρου καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ἔνθα τὸ βαρόμετρον εὑρίσκεται εἰς τὸ πλέον χαμηλὸν σημεῖον ἢ καὶ ὅταν ἄρχεται ἀνερχόμενον. Συχνάκις, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς καταιγίδος, ἡ πίεσις ἀνέρχεται σχεδὸν στιγμιαίως κατά τινα δέκατα τοῦ χιλιοστομέτρου ἢ καὶ κατὰ 1 χιλιοστόμετρον καὶ ἄνω· ἡ καμπύλη ἑπομένως τοῦ βαρογράφου δεικνύει τότε μίαν προεξοχὴν περίπου κατακόρυφον, ἐν εἴδει ἀγκίστρου ἢ ράμφους· διὰ τοῦτο δὲ καλεῖται καὶ ἄγκιστρον ἢ *ράμφος* καταιγίδος (crochet d' orage, Gewitternasen)· συγχρόνως παρατηροῦνται ριπαὶ ὁρμητικοῦ ἀνέμου καὶ βραχείας διαρκείας (ἀπό τινων λεπτῶν μέχρι τετάρτου τῆς ὥρας καὶ ἄνω), συνοδευόμεναι ὑπὸ ἀποτόμου μεταβολῆς τῆς διευθύνσεως· οὕτω π. χ. ἐὰν ὁ ἄνεμος ἔπνεε ἀπὸ ΝΔ πρὸ τῆς καταιγίδος, στρέφεται αἰφνιδίως πρὸς ἀνατολὰς καὶ βορειοανατολικά, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ βραδέως εἶτα εἰς τὴν ἀρχικήν του διεύθυνσιν. Εἰς τὰ μέσα πλάτη ἡ στροφὴ αὕτη παρατηρεῖται πρὸς τὰ δεξιὰ ἐκ δυσμῶν πρὸς βορειοδυτικά. Ὁ ὁρμητικὸς οὗτος ἄνεμος μετὰ τῆς αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς διευθύνσεως καὶ ἀποτόμου ἀνόδου τοῦ βαρομέτρου ἀποτελεῖ τὴν *ἄελλαν*. Ἐὰν σημειώσωμεν ἐπί τινος χάρτου ἅπαντας τοὺς τόπους, ἔνθα ἡ ἄελλα παρετηρήθη κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν, παρατηροῦμεν, ὅτι εἶναι τοποθετημένοι κατὰ μῆκος μιᾶς γραμμῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κανονικῆς, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν *γραμμὴν ἀέλλης*. Ἡ γραμμὴ αὕτη ἀέλλης διευθύνεται σχεδὸν πρὸς τὸ κέντρον τῆς ὑφέσεως, ἀλλὰ δὲν φαίνεται προεκτεινομένη μέχρις αὐτοῦ τούτου τοῦ κέντρου. Καθ' ὅσον ἡ ὕφεσις μετακινεῖται, ἡ γραμμὴ ἀέλλης μετατοπίζεται μετ' αὐτῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ διεύθυνσις αὐτῆς προεκτεινομένη διέρχεται πάντοτε εἰς τὰ πέριξ τοῦ κέντρου τῶν χαμηλῶν πιέσεων. Κατὰ τὴν κίνησιν ταύτην πάντα τὰ τμήματα τῆς γραμμῆς ἀέλλης δὲν ἔχουσιν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ταχύτητα. Τὸ φαινόμενον τῆς ἀέλλης δὲν παρατηρεῖται εἰς πάσας τὰς καταιγίδας, ἀλλ' εἶναι λίαν σύνηθες εἰς τὰς μεγάλας καταιγίδας τῶν ὑφέσεων τῆς θερμῆς ἐποχῆς, ἐλλείπει δὲ εἰς τὰς καταιγίδας μικρᾶς σημασίας. Εἰς τοὺς σταθμούς, ἔνθα παρατηρεῖται μία καταιγίς, αὕτη ἄρχεται πάντοτε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διελεύσεως τῆς γραμμῆς ἀέλλης, ἂν καὶ ἐκεῖ αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐκδηλώσεις δὲν εἶναι εἰμὴ δευτερεύοντα ἀποτελέσματα καὶ οὐχὶ ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου. Δὲν παρατηροῦνται παρὰ εἰς ὡρισμένας περιοχάς, ἔνθα εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι συνενοῦνται, ἵνα παραγάγωσι μίαν ἄφθονον καὶ ταχεῖαν συμπύκνωσιν· ἐὰν αἱ συνθῆκαι αὗται ἐλλείπουσι, θὰ ἔχωμεν μόνον μίαν ἄελλαν ἄνευ βροχῆς καὶ βροντῶν· τέλος, ὅταν ὑπάρχῃ καταιγίς, δηλαδὴ ἠλεκτρικαὶ ἐκδηλώσεις, αἱ περιοχαὶ εἰς ἃς παρατηρεῖται δὲν ἀποτελοῦσι παρὰ ἓν κλάσμα ἀρκετὰ μικρὸν τῆς ὁλικῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπηρεαζομένης ὑπὸ τῆς ἀέλλης. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὐκόλως συνάγεται διατὶ αἱ καταιγίδες ὑφέσεων κατὰ μεγάλην πλειονότητα διέπονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν νόμων περιοδικότητος, ὅπως αἱ καταιγίδες θερμότητος, αἵτινες προκαλοῦνται κατὰ προτίμησιν κατὰ τὰς θερμοτέρας ὥρας τῆς ἡμέρας ἢ κατὰ τὴν ἑσπέραν καὶ εἶναι τοὐναντίον αἱ πλέον σπάνιαι περὶ τὰ τέλη τῆς νυκτὸς καὶ κατὰ τὴν πρωΐαν. Ἐὰν παραστήσωμεν ἐφ' ἑνὸς χάρτου τὴν διανομὴν τῆς πιέσεως καὶ τοῦ ἀνέμου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διελεύσεως τῆς ἀέλλης, παρατηροῦμεν, ὅτι ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν τῆς ἀέλλης ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου ἀκολουθεῖ τοὺς συνήθεις νόμους, κλίνει ὡς πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς βαροβοθμῖδος (βόρειον ἡμισφαίριον) καὶ σχηματίζει μίαν γωνίαν ἀρκετὰ μικρὰν μετὰ τῶν ἰσοβαρῶν. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀέλλης τοὐναντίον ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου σχηματίζει μεγάλην γωνίαν μετ' ἐκείνης τῶν ἰσοβαρῶν, τῆς ἀποκλίσεως τοῦ ἀνέμου ὡς πρὸς τὴν βαροβαθμῖδα ὀφειλομένης εἰς τὴν περιστροφὴν τῆς Γῆς.

Εἰς συνήθη ὕφεσιν, ἄνευ ἀέλλης, τὸ βαρόμετρον, ἀφοῦ κατέλθῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κανονικῶς, ἀνέρχεται ἐκ νέου, καὶ ὁ βαρογράφος θὰ χαράξῃ τὴν καμπύλην μαβγδν (σχ. 1). Ἐὰν ὑπάρχῃ τοὐναντίον ἄελλα, ἡ καμπύλη παρουσιάζει μίαν ἀπότομον προεξοχὴν καὶ λαμβάνει μορφὴν τοιαύτην $μαβ_2γ_1δν$. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀέλλης ἐν δεδομένῃ στιγμῇ συντείνει εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ τὴν πίεσιν κατὰ ποσότητας ἴσας πρὸς $ββ_2$, $γγ_1$, ἐὰν δὲ προβάλωμεν τὰ σημεῖα α, β, γ, δ, ἐπὶ τῆς γραμμῆς χψ καὶ λάβωμεν ἀπὸ τὰ σημεῖα τῶν

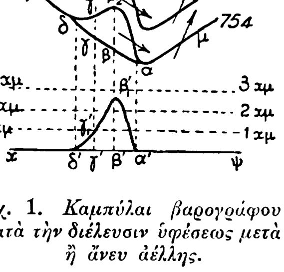

Σχ. 1. *Καμπύλαι βαρογράφου κατὰ τὴν διέλευσιν ὑφέσεως μετὰ ἢ ἄνευ ἀέλλης.*

προβολῶν β', γ'... μήκη $β'β'_1$, $γ'γ'_1$.... ἴσα ἀντιστοίχως πρὸς τὰ $ββ_2$, $γγ_1$.... λαμβάνομεν μίαν καμπύλην $α'β'_1γ'_1δ'$, ἥτις παριστᾷ τὴν μεταβολὴν τῆς πιέσεως τὴν ὀφειλομένην εἰς τὸ κύριον ἀποτέλεσμα τῆς ἀέλλης. Βλέπομεν ὅθεν, ὅτι τὸ πᾶν ἀνάγεται εἰς ἄελλαν, ὡς ἐάν, εἰς τὴν συνήθη μεταβολὴν τοῦ βαρομέτρου, ἥτις συνοδεύει τὴν μετατόπισιν μιᾶς ὑφέσεως, προσετίθετο τὸ ἀποτέλεσμα ἑνὸς εἴδους ἀτμοσφαιρικοῦ κύματος, οὗτινος ἡ τομὴ εἶναι $α'β'_1γ'_1δ'$. Ὁ ἄνεμος, ὅστις εἶναι συνήθως καὶ λίαν ἐκπεφρασμένως ἀνοδικὸς πρὸ καὶ μετὰ τὴν διέλευσιν τῆς ἀέλλης, καθίσταται ὁριζόντιος ἢ μάλιστα καθοδικὸς κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἄελλαν. Ἡ πτῶσις αὕτη τοῦ ἀέρος καὶ ἡ σχετικὴ αὔξησις τῆς πιέσεως δύνανται νὰ ὀφείλωνται ἐν μέρει εἰς τὸν μηχανικὸν ἐφελκυσμὸν τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῶν σταγόνων τῆς βροχῆς, αἵτινες πίπτουσι κατὰ μεγάλας ποσότητας καὶ μετὰ μεγάλης ταχύτητος· ἀλλ' ἔχουσι καὶ ἰδίαν ὕπαρξιν καὶ εἶναι ἀνεξάρτητοι τῆς βροχῆς, διότι παρατηροῦνται συχνάκις εἰς τὰ τμήματα τῆς τροχιᾶς τῆς ἀέλλης, εἰς ἃ δὲν παρατηρεῖται οὔτε βροχὴ οὔτε καταιγίς. Εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι αἱ ἄελλαι αὗται δὲν εἶναι εἰμὴ ἡ ἐκδήλωσις ἀσυνεχείας ἐν τῇ ὑφέσει καὶ ὀφείλονται εἰς τὴν ἄφιξιν στρώματος ἀέρος καθο-

Digitized by Google

δικοῦ, οὗτινος ἡ ταχύτης, ἡ διεύθυνσις καὶ ἰδίως ἡ θερμοκρασία εἶναι διάφοροι ἐκείνων τῶν προηγουμένων στρωμάτων ἀέρος. Ἡ ἀπότομος ἄνοδος τοῦ β ρομέτρου, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέρος τοῦ ἀγκίστρου τῆς καταιγίδος, θὰ ἐξηγεῖτο τότε διὰ τῆς ταπεινώσεως τῆς θερμοκρασίας, ἴσης πρὸς ἐκείνας, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὰς καταιγίδας ἐπὶ στρώματος ἀέρος πάχους σχετικῶς ἀσθενοῦς. Ἀποδείκνυται τῷ ὄντι ὅτι θὰ ἤρκει ψῦξις 5° εἰς ἓν στρῶμα ἀέρος 1000 μ., διὰ νὰ προκαλέσῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἀνύψωσιν τῆς πιέσεως κατὰ 1.7χμ. Αἱ δευτερεύουσαι κυμάνσεις τοῦ βαρομέτρου, αἵτινες συνοδεύουσι συχνάκις τὴν κυρίως ἄνοδον, δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς βροχῆς καὶ ἀκόμη καὶ τῶν νεφῶν. Ὁ ἀήρ, ὅστις εἶναι καθοδικὸς εἰς τὴν ἄελλαν, ὤφειλεν, ἐὰν ἦτο ξηρός, νὰ θερμανθῇ κατὰ 1° ἀνὰ 101 μ. περίπου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀναμεμιγμένος διὰ σταγόνων βροχῆς ἢ χαλάζης, ψύχεται, καθιστάμενος ψυχρότερος ἐκ τῆς περαιτέρω ἐξατμίσεως ἢ τήξεως τούτων· οὕτως ἡ θέρμανσις κατὰ τὴν κάθοδον ἐπιβραδυνομένη δὲν εἶναι ταχυτέρα τῆς ψύξεως διὰ τῆς ἐκτονώσεως (détente) μάζης κεκορεσμένου ἀέρος, ἐντὸς τῆς ὁποίας παράγεται ἡ συμπύκνωσις. Ἑπομένως, συνεπείᾳ τῆς ἀρχικῆς του χαμηλοτέρας θερμοκρασίας, ὁ καθοδικὸς ἀὴρ τῆς ἀέλλης δύναται νὰ φθάσῃ σχετικῶς ψυχρὸς μέχρι τοῦ ἐδάφους ἐν σχέσει πρὸς τὴν θερμοκρασίαν, ἥτις ἐπικρατεῖ πρὸ τῆς καταιγίδος· παρατηρεῖ τις ὅθεν τὴν λίαν ἐκπεφρασμένην ψῦξιν, ἥτις συνοδεύει τὸ πλεῖστον τῶν καταιγίδων. Ὁ ἀήρ, ὅστις κατέρχεται ἀρκετὰ ταχέως, δὲν ἔχει συνήθως τὸν χρόνον νὰ κορεσθῇ τελείως ἐξ ὑδρατμῶν. Ἐπίσης παρατηρεῖται ἐνίοτε, ὅτι, κατὰ τὰς βροχὰς τῶν καταιγίδων, ἡ σχετικὴ ὑγρασία δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 90, λόγῳ δὲ τοῦ ὅτι αἱ μικραὶ ὑδροσταγόνες ἐξατμίζονται πλήρως ἐν τῷ καθοδικῷ ἀέρι, παρατηρεῖται καὶ τὸ φαινόμενον, ὅτι αἱ καταιγιδώδεις ραγδαῖαι βροχαὶ ἀποτελοῦνται ἰδίᾳ ἐκ μεγάλων σταγόνων, σχετικῶς ὀλιγαρίθμων καὶ ἀραιῶν. Ἡ κάθοδος τοῦ ἀέρος εἰς τὰς ἀέλλας βοηθεῖται πιθανῶς ἀκόμη καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἀντιδράσεως, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν ταχεῖαν ἀνοδικὴν κίνησιν τοῦ ἀέρος τοῦ προηγουμένου τμήματος, ἥτις καὶ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ καταιγιδοφόρου σωρειτομελανίου. Ἡ συμπύκνωσις τοῦ ὑδρατμοῦ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διατήρησιν τῆς στήλης τοῦ ἀνοδικοῦ ἀέρος εἰς θερμοκρασίαν ὑψηλοτέραν, παρὰ τὴν συστολήν, ἥτις ὤφειλε νὰ ἀντιστοιχῇ εἰς τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος, ἥτις ὑγροποιεῖται. Τελικῶς γεννᾶται αὔξησις τοῦ ὄγκου κάτωθεν τοῦ νέφους, ἥτις ἐξηγεῖται ὡς προκαλουμένη διὰ συμπιέσεως, ἡ ὁποία δύναται νὰ προκαλέσῃ μερικὴν κάθοδον τοῦ ἀέρος· ἀλλὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν· ἑπομένως, διὰ νὰ παραχθῇ καταιγίς, πρέπει κατ' ἀρχὰς εἰς ἀτμοσφαῖραν ἀρκετὰ θερμὴν καὶ ἰδίᾳ λίαν ὑγρὰν νὰ ὑπάρχωσιν εἰς περιοχὴν A (σχ. 2), παρὰ τὸ ἔδαφος, ἀνοδικὰ ρεύματα, ἅτινα προκαλοῦσι τὸν σχηματισμὸν ἑνὸς σωρειτομελανίου, ὅστις δύναται νὰ παρατηρῆται μεμονωμένως ἢ νὰ συνοδεύηται ὑφ' ἑνὸς στρώματος θυσανοστρωμάτων. Συχνάκις ὁ σωρειτομελανίας φαίνεται περιστοιχιζόμενος εἰς ὡρισμένα τμήματα ὑπὸ πέπλου θυσάνων, ἐνίοτε τέλος οἱ θύσανοι οὗτοι, οἵτινες δὲν χωρίζονται τοῦ καταιγιδοφόρου νέφους καὶ ἀποτελοῦν μετ' αὐτοῦ ἓν σύνολον συνεχές, ὑπέρκεινται τούτου καὶ σχηματίζουν ἄνωθεν αὐτοῦ ἓν εἶδος ἄκμονος ἢ μύκητος, ὅστις ἐκτείνεται εἰς ἀρκετὰ μέγα ὕψος. Τὰ θυσανόμορφα ταῦτα τμήματα φαίνεται ὅτι παίζουσι σπουδαῖον ρόλον εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς χαλάζης. Κάτωθεν τοῦ σωρειτομελανίου πρὸς τὰ ἔμποσθεν καὶ ἀρκετὰ χαμηλὰ αἰωροῦνται σχιστομελανίαι, ράκη φαιῶν νεφῶν, εἰς ἀσαφῆ σχήματα, καὶ ἅτινα εἶναι τὰ πρῶτα γνωρίσματα τῆς συμπυκνώσεως. Οἱ σχιστομελανίαι οὗτοι εἶναι συχνάκις πολὺ χαμηλότεροι καὶ δὲν ἀποτελοῦσι τὸ κυρίως καταιγιδοφόρον νέφος, δύνανται ὅμως νὰ συγχυσθῶσι πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν σωρειτομελανίαν. Οὗτος εἶναι πιθανῶς ὁ λόγος, δι' ὃν ἀποδίδουσιν ἐνίοτε εἰς τὰ καταιγιδοφόρα νέφη ὕψος πολὺ μικρότερον τοῦ πραγματικοῦ· διὰ τοῦτο τὸ ὕψος τῆς ἀληθοῦς βάσεως τοῦ σωρειτομελανίου δὲν ἔχει ἐξακριβωθῇ πλήρως.

Σχ. 2. *Σχηματικὴ παράστασις τῶν στροβιλικῶν κινήσεων κάτωθεν καὶ ἐντὸς τοῦ καταιγιδοφόρου σωρειτομελανίου, καλυπτόμενος πρὸς τὰ ἄνω διὰ πέπλου θυσάνων ἐν εἴδει ἄκμονος.*

Συχνάκις ἡ καταιγὶς περιορίζεται εἰς τὰ ἀνοδικὰ ρεύματα A (σχ. 2) καὶ εἰς τὸν σωρειτομελανίαν, ὅστις σχηματίζεται ὑπὸ τῶν ρευμάτων τούτων, ἀλλὰ εἰς τὰς μεγάλας καταιγίδας, τὰς καλῶς ἐκπεφρασμένας καὶ συνοδευομένας ὑπὸ ἀελλῶν, παρατηρεῖται ὄπισθεν τοῦ σωρειτομελανίου μία ζώνη B καθοδικῶν ρευμάτων· ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς ζώνης ταύτης εἰς τὸ σημεῖον D παρατηροῦνται αἱ ριπαὶ τοῦ ἀνέμου τῆς ἀέλλης καὶ παράγεται ἡ ἀπότομος ἄνοδος τοῦ βαρομέτρου. Εἰς τὸ σημεῖον συναντήσεως τοῦ ἀνοδικοῦ ρεύματος A καὶ τοῦ καθοδικοῦ ρεύματος B παράγονται ἀεροδῖναι, προκαλοῦσαι τοὺς στροβίλους τοῦ ἀνέμου καὶ κονιορτοῦ, οἵτινες παρατηροῦνται συχνάκις ἀκριβῶς πρὸ τῆς καταιγίδος. Τέλος τὸ καταιγιδοφόρον νέφος ἐλαττούμενον ὑπὸ τοῦ καθοδικοῦ ρεύματος λεπτύνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὰ ὄπισθεν. Τὸ μεγαλύτερον πάχος τοῦ καταιγιδοφόρου νέφους δὲν ὑπερβαίνει σχεδὸν συνήθως τὰ 4—5 χιλιόμετρα, ἐνῷ τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶναι συχνάκις τοὐλάχιστον δεκάκις μεγαλύτερον. Μεταξὺ τῶν δύο ρευμάτων, ἀνοδικοῦ καὶ καθοδικοῦ, δύνανται τέλος νὰ παραχθῶσιν εἰς τὸ σημεῖον C (σχ. 2) κινήσεις ἰδιαιτέρας φύσεως, στροβιλοειδεῖς, αἵτινες λαμβάνουσι χώραν πέριξ ἄξονος αἰσθητῶς ὁριζοντίου. Οἱ στρόβιλοι οὗτοι μὲ ἄξονα ὁριζόντιον φαίνεται ὅτι παίζουσι σπουδαῖον ρόλον εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς χαλάζης. Αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐκδηλώσεις, αἵτινες συνοδεύουσι τὰς καταιγίδας, φαίνεται, ὅτι εἶναι δευτερεύοντα φαινόμενα· τὸ κύριον φαινόμενον εἶναι ὁ σωρειτομελανίας, ὅστις, ἐὰν ἡ συμπύκνωσις εἶναι ἀρκετή, θὰ συνοδεύηται ὑπὸ βροχῆς· αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐκκενώσεις, αἱ βρονταὶ θὰ λάβωσι χώραν ἐκεῖ, ὅπου ἡ συμπύκνωσις θὰ εἶναι εἰδικῶς ἄφθονος καὶ ταχεῖα· ἐξ ἄλλου ἅπασαι αἱ καταιγίδες δὲν συνοδεύονται ἀναγκαστικῶς ὑπὸ ἀελλῶν, οὔτε καὶ ἀκόμη δι' ἰσχυρότερον λόγον ὑπὸ στροβιλοειδῶν κινήσεων μὲ ὁριζόντιον ἄξονα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Defant:* Welter und Wettervorchersage. —*A. Angot:* Traité élementaire de Météorologie.—*Hann-Süring:* Lehrbuch der Meteorologie.

Θ. Θ. Φ

— **καταιγὶς ἡφαιστεία** *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. *ἡφαιστεία καταιγίς.*

«Καταιγίς». Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Πύργῳ ὑπὸ Ἀριστ. Γκριμούτη κατὰ τὰ ἔτη 1919—1920 εἰς σχῆμα 2ον, ὑποτιτλοφορουμένη ὄργανον τῶν φιλελευθέρων καὶ ριζοσπαστικῶν ἰδεῶν.

καταιγισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταιγίζειν: «καταιγισμὸς πυρὸς» ἀθρόα ἐκπυρσοκρότησις ὅπλων.

— *[Πυροβολ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *καταιγισμὸς* ἀπεκλήθη ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν κανονισμῶν τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ 1905 ὁ διὰ πρώτην τότε φορὰν παρ' ἡμῖν κανονισθεὶς τρόπος βολῆς ἄνευ ὡρισμένης σειρᾶς τῶν πυροβόλων, ἀλλ' ἅμα ὡς ἕκαστον τούτων ἦτο ἕτοιμον διὰ νὰ βάλῃ. Ὁ ὅρος ὅμως οὗτος ἐπ' ἐλάχιστον μόνον χρόνον ἐπεκράτησε, καθ' ὅσον, ἅμα τῇ παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῇ τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου, καθιερώθη διὰ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς βολῆς ὁ μέχρι σήμερον ἰσχύων ὅρος *ριπὴ* (βλ. λ.), τοῦ καταιγισμοῦ παραμείναντος ἔκτοτε πρὸς καθορισμὸν τῆς αἰφνιδιαστικῆς συγκεντρώσεως τῆς δραστικῆς βολῆς πλειόνων πυροβολαρχιῶν ἐπὶ ὡρισμένου τινὸς στόχου μικροῦ πλάτους.

Ν. Θ. Κ.

καταιόνημα (τό). Ὑγρὸν χρησιμοποιούμενον πρὸς καταιόνησιν διὰ θεραπευτικὸν σκοπόν.

καταιόνησις, *—εως* (ἡ)· κατάβρεξις, ἐπίχυσις ὕδατος ἐν εἴδει βροχῆς, τὸ κοινῶς *ντούς.*

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *καταιόνησις* ἀποβλέπει εἰς τὴν ὑπό τινα πίεσιν διά τινος σωλῆνος ἐκπομπὴν ὕδατος ἢ φαρμακευτικῆς διαλύσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος ἢ τῶν πόρων καὶ κολπωμάτων αὐτοῦ (ὠτός, ρινός, οὐρήθρας, κύστεως, κόλπου, ὀρθοῦ κλπ.) πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν· οὕτω, κατὰ τὴν ὑδροθεραπείαν, πρὸς διέγερσιν τοῦ νευρικοῦ καὶ κυκλοφορικοῦ συστήματος, λαμβάνουσι χώραν δι' εἰδικῶν συσκευῶν καταιονήσεις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος ὑπὸ μορφὴν καταβρέγματος, βροχῆς, σίφωνος κτλ.· ἐπίσης διὰ τὰς πλύσεις ὀργάνων τινῶν τοῦ σώματος γίνονται πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν διὰ συσκευῆς (*καταιονητῆρος* ἢ *κλυστῆρος*) καταιονήσεις, λεγόμεναι ἐπίσης *διακλυσμοὶ* ἢ *διακλύσεις.* Αἱ καταιονήσεις εἶναι συνηθέσταται ἐπὶ νόσων τῆς γεννητικῆς σφαίρας τῆς γυναικός, γινόμεναι ὑπὸ τῆς ἀσθενοῦς, τοῦ ἰατροῦ ἢ ἠσκημένης νοσοκόμου ἐντὸς τοῦ κόλπου διὰ καταιονητῆρος τοποθετουμένου εἰς ὕψος ½ μέτρου ἄνωθεν τοῦ ἐπιπέδου τῆς κλίνης, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ ἀσθενὴς ἐν ὑπτίᾳ θέσει. Ἐνίοτε ἡ ἀναγκαιοῦσα πρὸς καταιόνησιν ποσότης ὑγροῦ φθάνει καὶ μέχρι 10 λιτρῶν· ὅταν δὲ παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐπιδράσῃ θερμότης ἐπὶ τῶν ὀργάνων τῆς πυέλου, ἡ θερμοκρασία τοῦ πρὸς καταιόνησιν ὕδατος δύναται νὰ ἀνέλθῃ καὶ μέχρι 50°, ὁπότε καὶ τὸ ρύγχος τοῦ καταιονητῆρος συνδέεται δι' ἰδιαιτέρας συσκευῆς ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὀδυνηρᾶς διαβροχῆς τῶν ἔξω γεννητικῶν ὀργάνων ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ κόλπου ἐξερχομένου θερμοῦ ὕδατος.

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

καταιονητήρ, *—ῆρος* (ὁ). Συσκευὴ χρησιμεύουσα διὰ τὴν *καταιόνησιν* ὕδατος ἢ ὑγροῦ φαρμακευτικοῦ, πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν. Ἀποτελεῖται αὕτη ἐκ δοχείου μεταλλικοῦ, ὑαλίνου ἢ ἐλαστικοῦ, χωρητικότητος 1—2 λιτρῶν, συνεχομένου κατὰ τὴν βάσιν του δι' ἐλαστικοῦ σωλῆνος μήκους 1—1½ μέτρου, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται, μετὰ στρόφιγγος ἢ ἄνευ, ρύγχος ἐκ σκληροῦ κόμμεως ἢ κατὰ προτίμησιν ὑάλου πρὸς εὐχερεστέραν ἀποστείρωσιν αὐτοῦ. Τὸ ρύγχος τοῦτο ποικίλλει κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μῆκος, ἀναλόγως τοῦ πρὸς καταιόνησιν ὀργάνου· οὕτω διὰ τὰς πλύσεις τῆς οὐρήθρας χρησιμοποιεῖται ρύγχος ὑάλινον χοανοειδές, διαφόρου σχήματος καὶ μήκους, διὰ τοῦ λεπτοῦ στομίου τοῦ ὁποίου ἐκρέει τὸ ὑγρόν· τὸ διὰ τὴν διάκλυσιν τοῦ ὀρθοῦ ρύγχος ἀποτελεῖται ἀπὸ κωνοειδῆ ἐκ σκληροῦ κόμμεως σωλῆνα, μήκους 9—10 ὑφεκ., μετὰ ἐστενωμένου καὶ ἀπεστρογγυλωμένου ἄκρου κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐκροῆς τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ διὰ τοὺς κολπικοὺς διακλυσμοὺς ρύγχος ἀποτελεῖται ἐκ κυλινδρικοῦ ὑαλίνου σωλῆνος μήκους 15 ὑφεκ., ἐλαφρῶς κυρτοῦ κατὰ τὴν μεσότητά του καὶ φέροντος κατὰ τὸ ἀπεστρογγυλωμένον ἄκρον του λεπτὰς ὀπὰς ἐκ τῶν κάτω καὶ πλαγίων. Ἕτερον εἶδος καταιονητῆρος σκευάζεται ἐξ ἐλαστικοῦ σωλῆνος, μήκους ἑνὸς περίπου μέτρου, εὐρυνομένου κατὰ τὴν μεσότητά του εἰς σφαῖραν ἐλαστικήν, δυναμένην νὰ περιληφθῇ ἐν τῇ παλάμῃ. Τὰ ἐκ τῶν πόλων τῆς σφαίρας ταύτης ὁρμώμενα ἄκρα τοῦ ἐλαστικοῦ σωλῆνος χρησιμοποιοῦνται, τὸ μὲν ἐμβεβαπτισμένον ἐντὸς δοχείου ὑγροῦ πρὸς ἀποχέτευσιν, τὸ δ' ἕτερον ἐλεύθερον πρὸς παροχέτευσιν τοῦ ὑγροῦ, διὰ τῆς ἐναλλὰξ ὑπὸ τῆς παλάμης πιέσεως τῆς σφαίρας καὶ τοῦ ἐν ταύτῃ σχηματιζομένου κενοῦ. Τοῦ ἁπλοῦ τούτου εἴδους τοῦ καταιονητῆρος γίνεται ἐπίσης χρῆσις διὰ τὰς πλύσεις τῶν ὤτων.

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

Καταιόνιον ἄκρον *[Ἀρχ. Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης μεταξὺ Σκυθρανίου λιμένος καὶ Ἀρδανίδος ἄκρας (*Πτολεμ.* Δ, ε, 3). Ἐκ τοῦ Σταδιασμοῦ, ὀνομάζοντος αὐτὸ *Καταneῖς* καὶ *Κάτανιν* καὶ τοποθετοῦντος μεταξὺ Μενελάου καὶ Κυρθανίου, προκύπτει ἡ ταυτότης του πρὸς τὸ *Ρὰς Ελ Γκραὶμ* (πλάτ. 31° 57′, μῆκ. 24° 46′, χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh).

Σ. Ε. Λ.

καταιονῶ (*—άω*)· ἐπιχέω ὕδωρ, κατακλύζω τινὰ δι' ὕδατος ἄνωθεν χυνομένου.

καταισχύνη (ἡ)· αἰσχύνη μεγάλη, ἐντροπή, ὄνειδος, χαρακτηρισμὸς πράξεως ἀτιμωτικῆς.

καταισχύνω, ἀόρ. *κατήσχυνα—κατησχύνθην,* παρακ. παθ. μετχ. *κατησχυμμένος*· κάμνω τινὰ νὰ ἐντραπῇ ὑπερβολικά, κοιν. *καταντροπιάζω*: «ὁ προδότης κατήσχυνε τὴν πατρίδα», «ἔφυγε κατησχυμμένος».

καταΐφι (τουρκ. *κανταΐφ,* ὅπερ εἶναι ἀραβικὸς πληθυντικὸς τοῦ *καντιφὲ* ἢ *κατιφέ*)· εἶδος γλυκίσματος ἀνατολικοῦ, κατασκευαζομένου μὲ ἀμύγδαλα ἢ μὲ κρέμαν· ‖ λεπταὶ κλωσταὶ κατεσκευασμέναι ἀπὸ ἄλευρον ἀναμεμειγμένον μὲ ὕδωρ καὶ ἑψημέναι εἰς εἰδικὸν φοῦρνον, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνωτέρω γλυκίσματος.

— *[Ζαχαροπλ.]* Τὸ *καταΐφι* γίνεται ὡς ἑξῆς: Κοπανίζομεν 100 δράμια ἀμύγδαλα εἰς πολὺ μικρὰ τεμάχια, προσθέτομεν 50 δράμια ζάκχαριν, δύο αὐγὰ καὶ ὀλίγην κανέλλαν, καὶ τὰ αναμειγνύομεν καλῶς. Κατόπιν θέτομεν μίαν ὀκᾶν καταΐφι ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ λαμβάνοντες ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ τὸ ἀνοίγομεν, θέτομεν εἰς τὸ ἄκρον του ὀλίγην γέμισιν ἀμυγδάλων καὶ τὸ περιτυλίσσομεν, ὥστε νὰ λάβῃ κυλινδρικὸν σχῆμα. Θέτομεν πάντα τὰ τεμάχια κατὰ σειρὰν ἐντὸς ταψιοῦ καὶ ἀφοῦ τὸ γεμίσωμεν διαλύομεν 100 δράμια βουτύρου, μὲ τὸ ὁποῖον περιχύνομεν ἕνα ἕκαστον τεμάχιον. Ἂν ἡ γέμισις εἶναι κρέμα, κατασκευάζομεν αὐτὴν μὲ 250 δράμια γάλα καὶ ἀφοῦ κρυώσῃ τὴν τυλίσσομεν ὡς ἀνωτέρω ἐντὸς τοῦ καταϊφιοῦ. Ἀφοῦ πε-

Digitized by Google

ριχύσωμεν τὸ καταΐφι μὲ βούτυρον, θέτομεν τὸ ταψὶ εἰς μέτριον φοῦρνον νὰ ψηθῇ ἐπὶ 40 λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ κατόπιν τὸ περιχύνομεν μὲ σιρόπι, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἑτοιμάσει ἐν τῷ μεταξύ. Διὰ τὸ σιρόπι ἀπαιτοῦνται 1 ὀκᾶ καὶ $^1/_4$ ζάχαρις, 300 δράμια νερό, κανέλλα, γαρύφαλλα καὶ φλοῦδα λεμονιοῦ, τὰ ὁποῖα βράζουν ὅλα μαζὶ ἐπὶ 15′ λεπτὰ τῆς ὥρας περίπου. Α. Σ.

Κατακάζυ, ἡ *Κατακάζης*· βλ. *Κατακράζυ*.

κατακαημένος, —η, —ο· δημοτ., σχετλιαστικὸν ἐπίθετον, ὁ πολλὰ παθών, δυστυχής, ἄθλιος: «ποῦθε εἶσαι; ἀπ' τὸν κατακαημένο τὸ Μοριᾶ», παροιμ. «κατακαημένος ἄνθρωπος ἀτός του κι' ἀπατός του, | κάνει κακὸ γιὰ λόγου του ποῦ δὲν τὸ κάνει ὁ ὀχτρός του».

κατακάθημαι· ἀντὶ *κατακάθομαι* (βλ. λ.).

κατακάθι (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κατακαθίζω*, πᾶν ὅ,τι κατακαθίζει, ἡ ὑποστάθμη, τὸ ἴζημα, ἄλλως *καταπάτι*: «τὸ κατακάθι τοῦ καφὲ» (ἀπὸ τοῦ *κατακαθίζω* ἀναδρομικῶς).

κατακαθίζω, καὶ **κατακάθομαι** (βλ. λ.).

κατακάθισμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κατακαθίζω*, πᾶν ὅ,τι κατακαθίζει, ὑποστάθμη, ἴζημα, συνήθως *κατακάθι*: «τὸ κατακάθισμα τοῦ λαδιοῦ, — τοῦ ξιδιοῦ κττ.»· ‖ ἡ ὑποχώρησις πρὸς τὸ ἔδαφος, ἡ καθίζησις, συνήθ. *κάθισμα*: «τὸ κατακάθισμα τοῦ τοίχου, — τῆς οἰκοδομῆς».

κατακάθομαι, καὶ **κατακαθίζω**· δημοτ., κάθημαι, κατάκειμαι κάτω, εἰς τὸν πυθμένα, καθιζάνω, μεταπίπτω ὡς ὑποστάθμη, ἄλλως *κατασταλάζω*: «ἡ μούργα τοῦ λαδιοῦ κατακάθεται»· ‖ ἐπὶ τοῦ φαγητοῦ, ἀφίνω αὐτὸ εἰς τὴν χύτραν μετὰ τὸν βρασμὸν ἐπί τινα χρόνον: «ἄφησε τὸ φαΐ νὰ κατακαθίσῃ»· ‖ ἐπὶ τοίχου, οἰκοδομῆς κττ., καθιζάνω, ὑφίσταμαι καθίζησιν φυσιολογικὴν ὑπὸ τοῦ βάρους: «τὸ σπίτι κατακάθεται».

κατακαίω, ἀόρ. *κατέκαυσα—κατεκάην*· καίω εντελῶς, φθείρω διὰ τῆς καύσεως· ‖ ἐπὶ τῶν φυτῶν, μαραίνω, φθείρω διὰ τοῦ ψύχους: «ὁ παγετὸς κατέκαυσε τοὺς βλαστούς».

Κατακαλαίρι *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀποικίων τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 34.

Κατάκαλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τοὺς ΝΔ. πρόποδας τοῦ ὄρους Βουνάσσα καὶ ΔΝΔ. τῆς Δεσκάτης καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 218. Χ. Δ.

Κατακάλιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 138. Πρότερον ὠνομάζετο *Νεζέϊκα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Βλασέϊκα*, *Ἠλιαίικα* καὶ *Κεφαλέϊκα*, ἀριθμοῦσα ἐν ὅλῳ 201 κατοίκους. Χ. Δ.

Κατακαλοῦ *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἀλιβερίου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 141.

Κατακαλών, *Ἀνδρόνικος*. Βυζαντινὸς στρατηγός. Νεαρώτατος ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1195–1210) κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐπιδραμόντες εἰς Παφλαγονίαν ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν Δάδυβραν. Βαδίζων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πόλεως ταύτης ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸ ὄρος Βάβας, ἔνθα ὑποστὰς αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἡττήθη, διασκορπισθέντος τοῦ στρατοῦ του, καὶ ᾐχμαλωτίσθη· εἶτα περιήχθη δέσμιος πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Δαδύβρας, οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ὁποίας, ἀποβαλόντες τότε πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

— **Κατακαλὼν *Εὐφορβηνὸς Κωνσταντῖνος***· βλ. λ. *Εὐφορβηνὸς* Κωνσταντῖνος.

— **Κατακαλὼν *Κεκαυμένος***· βλ. λ. *Κεκαυμένος* Κατακαλών.

—**Κατακαλών, *Λέων***. Βυζαντινὸς στρατηγός. Διετέλεσεν ἐπὶ Βασιλείου Α' δρουγγάριος τῆς βίγλης, ἤτοι φρούραρχος, Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου (886), ὁ ἀναρρηθεὶς εἰς τὸν θρόνον Λέων ΣΤ' ἐξεθρόνισε τὸν πατριάρχην καὶ μετ' αὐτοῦ δὲ καθῄρεσε καὶ τὸν Κατακαλών, ὃν ἐξώρισεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐνέκλεισεν εἴς τινα μονὴν ὡς ὕποπτον, καθ' ὃ γαμβρὸν τοῦ Φωτίου. Ἀνακληθεὶς μετά τινα ἔτη, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου (907–911), διωρίσθη δομέστικος Ἀνατολῆς, ἤτοι ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἀσίᾳ στρατευμάτων, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἀράβων εἰσέβαλεν εἰς Φασιανὴν (νῦν Ἐρζερούμ) καὶ κατετρόπωσεν αὐτούς. Διορισθεὶς κατόπιν δομέστικος τῆς Δύσεως, ἤτοι ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις στρατευμάτων, ἐστράτευσε κατὰ τοῦ ἐπιδραμόντος εἰς Θρᾴκην ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Συμεών· συγκρουσθεὶς πρὸς αὐτὸν παρὰ τὸ Βουλγαρόφυγον (νῦν Μπαμπᾶ-ἐσκῆ), ἡττήθη, διασκορπισθέντος τοῦ στρατοῦ του καὶ φονευθέντος τοῦ συστρατήγου του Θεοδοσίου. Ν. ΚΛΣ

καταχαμπῆς· ἐπίρρ. δημοτ., εἰς τὸν κάμπον ἀκριβῶς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κάμπου: «τὸ χωριὸ εἶναι χτισμένο καταχαμπῆς» (ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *κατὰ γῆς*).

κατακάνα (kata-kana). Εἶδος ἰαπωνικῆς γραφῆς, εἰλημμένης ἐκ τῶν παλαιῶν ἰδεογραφικῶν μονοσυλλάβων φωνητικῶν χαρακτήρων τῆς κινεζικῆς γραφῆς. Εἶναι μᾶλον εὐανάγνωστος τῆς ἐπισήμου *χιραγάνα*, μεθ' ἧς ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν Ζ' καὶ Η' μ. Χ. αἰώνων. Ἡ κατακάνα χρησιμοποιεῖται συνήθως εἰς τὰ διὰ τῆς χιραγάνα γραμμένα κείμενα, ἐκεῖ ὅπου σκοπεῖται ἡ ἔξαρσις μιᾶς λέξεως ἢ φράσεως, ἀντικαθιστῶσα τρόπον τινὰ τοὺς κυρτοὺς χαρακτῆρας (στοιχεῖα Λειψίας) εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔντυπα. Ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων γραφολόγων ἀνεγνώσθη ἐνωρίτερον τῆς χιραγάνα, ταύτην δὲ διὰ τὸ εὐληπτότερον χρησιμοποιοῦσιν οἱ Ἰάπωνες, ὁσάκις ἐπιθυμοῦν νὰ καταστήσουν τὰ γραφόμενά των προσιτὰ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Χ. Δ.

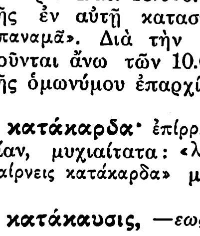

Κατάκανθος.

κατάκανθος (ὁ) (Catacanthus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πεντατομιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλου μεγέθους κορέους μὲ λαμπροὺς ποικίλους χρωματισμούς. Γνωστὰ ἓξ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Μαλαισίας καὶ τῆς Κίνας. Δ. Ν. Π.

Κατακάος (Catacaos) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Περοῦ, ἐν τῷ νομῷ Πιούρα, παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Πιούρα. Κάτ. 15.000. Ἡ πόλις εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ κατασκευῆς τῶν γνωστῶν πίλων «παναμᾶ». Διὰ τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἀπασχολοῦνται ἄνω τῶν 10.000 ἐργατῶν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἀνέρχεται εἰς 30.000 κατ. Δ. Σ. Δ.

κατάκαρδα· ἐπίρρ. δημοτ., ἐντελῶς εἰς τὴν καρδίαν, μυχιαίτατα: «λυπήθηκε κατάκαρδα», «μὴν τὸ παίρνεις κατάκαρδα» μὴ δίδῃς μεγάλην σημασίαν.

κατάκαυσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐντελὴς καῦσις.

—*[Πυροτεχν.]* Καλεῖται *κατάκαυσις* ἡ βραδεῖα καὶ πλήρης χημικὴ ἀποσύνθεσις πυρίτιδος ἢ ἄλλης ἐκρηκτικῆς οὐσίας εἰς ἀεριώδη προϊόντα μετρίας τάσεως. Τιθεμένου πυρὸς εἴς τι σημεῖον μεγάλου σχετικῶς κόκκου μελαίνης πυρίτιδος ἐπέρχονται δύο διακεκριμένα φαινόμενα, τὸ τῆς ταχύτητος ἀφ' ἑνὸς μεταδόσεως τοῦ πυρὸς ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τοῦ κόκκου καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τοὺς λοιπούς, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ φαινόμενον τῆς *ἀναφλέξεως*, καὶ τὸ τῆς κατὰ πολὺ βραδυτέρας ἀφ' ἑτέρου μεταδόσεως τοῦ πυρὸς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὸ κέντρον τῶν κόκκων, ἀποτελοῦσα τὸ φαινόμενον τῆς κατακαύσεως. Ἀμφότερα τὰ φαινόμενα ταῦτα γεννῶνται διὰ μεταδόσεως τῆς θερμότητος. Ἡ περίοδος τῆς ἀναφλέξεως, ταχυτάτη εἰς τὴν μέλαιναν πυρίτιδα, δὲν λαμβάνεται χρονικῶς ὑπ' ὄψει· ἐξασκεῖ ἐν τούτοις ἐπίδρασιν καὶ λαμβάνονται τ' ἀνάλογα μέτρα προκειμένου περὶ ἀκάπνων πυριτίδων, αἵτινες τυγχάνουσι μᾶλλον δύσφλεκτοι. Ἡ περίοδος ὅμως τῆς κατακαύσεως, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ταχύτητος αὐτῆς, ἐξασκεῖ οὐσιωδεστάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἄθρας ἢ βαθμιαίας καὶ ρυθμικῆς παραγωγῆς τῶν ἐκ τῆς χημικῆς ἀποσυνθέσεως ἀναπτυσσομένων ἀερίων καὶ συνεπῶς ἐπὶ τῶν ἐπιφερομένων πιέσεων ἐπὶ τοῦ βλήματος καὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ταχύτης αὐτὴ τῆς κατακαύσεως, ἀκολουθοῦσα ὡρισμένους νόμους ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἀέρι, διαπιστωθέντας ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Piobert διὰ τὴν μέλαιναν πυρίτιδα, ἀλλ' ἐφαρμοζομένους κατ' ἐπέκτασιν καὶ εἰς τὰς ἀκάπνους πυρίτιδας, ἐξαρτωμένη δὲ πάντως ἐκ τῆς χημικῆς αὐτῶν συνθέσεως, αὐξάνεται σημαντικώτατα, ἐὰν ἡ κατάκαυσις συντελῆται ὑπὸ πίεσιν, τοῦθ' ὅπερ λαμβάνει χώραν ἐν κλειστῷ καὶ ἀμεταβλήτῳ χώρῳ, ἅμα τῇ πρώτῃ παραγωγῇ ἀερίων ἀρχομένης τῆς κατακαύσεως. Ὅσον αὐξάνεται ἡ ταχύτης τῆς κατακαύσεως, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ χημικὴ ἀποσύνθεσις φέρεται πρὸς τὴν ἔκρηξιν διὰ συγχρονισμοῦ ἐπενεργείας θερμότητος καὶ πιέσεως ἐν αὐτῷ τῷ κόλπῳ τῆς ἐκρηκτικῆς οὐσίας, παραγομένου οὕτως ἐκρηκτικοῦ κύματος. Εἰς τὰ πυροβόλα ὅπλα ἡ πυρῖτις κατακαίεται ἐν κλειστῷ χώρῳ, αὐξανομένῳ εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐκ τῆς μετακινήσεως τοῦ βλήματος. Ἡ πυρῖτις ὑπὸ γενικωτέραν ἔκδοχὴν ἐκεῖ νὰ θεωρῆται μᾶλλον ὡς βραδυκαύστος ἐκρηκτικὴ οὐσία καὶ οὐχὶ τοῦτον μόνον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ πυροβόλου ὅπλου κατακαύσεως αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἡ εἰς τὸ βλῆμα προσδιδομένη ἀρχικὴ ταχύτης, αἱ ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ κοίλου ἐπιφερόμεναι πιέσεις, ὡς καὶ ἡ κανονικότης ἀμφοτέρων. Πάντως ἡ ἐν τῷ κοίλῳ ταχύτης κατακαύσεως τυγχάνει οὐσιωδῶς ηὐξημένη, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ ἀσημάντου χρόνου ἀπὸ τῆς πυροδοτήσεως καὶ μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ βλήματος ἐκ τοῦ στομίου (κάτω τοῦ 1/50 τοῦ δευτερολέπτου) καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ κατακαῇ τὸ γέμισμα ὁλοσχερῶς πρὸ τῆς ἐξόδου τοῦ βλήματος, ὁπότε δὲν πρόκειται πλέον περὶ ἁπλῆς κατακαύσεως, ἀλλὰ περὶ *καταφλέξεως* (βλ. λ.). Κ. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

Κατακαῦται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Τάξις ἐν Κρήτῃ, ἔχουσα τὸ προνόμιον νὰ ἐκτελῇ τὴν καῦσιν καὶ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν. Κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἡ τάξις αὕτη εἶχεν ἴδιον δίκαιον, κατήγετο δὲ ἐκ Τυρρηνῶν, ἐγκατασταθέντων ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Πόλλιν ἐν Κρήτῃ κατόπιν πολέμου πρὸς τοὺς αὐτόχθονας. Β. Δ. Θ.

κατάκειμαι· κεῖμαι κάτω, ἐκτείνομαι, εἶμαι ξαπλωμένος: «κατάκειται ἐπὶ τῆς κλίνης του».

Κατακεκαυμένη (καὶ λατιν *Exusta*, κατὰ παράλειψιν τῆς λ. *χώρα*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοπωνύμιον δι' οὗ ἐδηλοῦντο αἱ ἡφαιστειογενεῖς καὶ σεισμόπληκτοι χῶραι: —1) Ἡ κατὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Ἕρμου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ χώρα, κειμένη ἐπὶ τῶν ὁρίων ἀκριβῶς τῆς Μυσίας καὶ Λυδίας. Κατὰ τὸν Στράβωνα ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦτο περιοχὴ ἦτο λίαν «σεισμικὴ» καὶ ἄδενδρος, τὰ πεδινὰ αὐτῆς εἶχον τεφρώδη ἐπιφάνειαν καὶ τὰ ὀρεινὰ μέλαιναν «ὡς ἐξ ἐπικαύσεως», οἱ δὲ λόφοι της ἦσαν μυδροπαγεῖς. Ὑπ' αὐτὴν ὑπῆρχε «γηγενὲς πῦρ» ἐξερχόμενον διὰ 3 «βόθρων» ἢ «φυσῶν». Ἡ χώρα παρῆγε θαυμάσιον οἶνον τόν, *κατακεκαυμενίτην*, ἀνάλογον πρὸς τὸν καταναῖον τῆς Σικελίας. Ἡ Κατακεκαυμένη ἀρχαιότατα ἀνῆκε κατὰ μὲν τὸ Β. αὐτῆς μέρος εἰς τὴν Μαιονίαν τῆς Λυδίας, κατὰ δὲ τὸ Ν εἰς τὴν Μυσίαν καὶ τὸ Α εἰς τὴν Φρυγίαν· ἀντιθέτως εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τὸ πρότερον ὑπὸ τῆς Μαιονίας κατεχόμενον ἀνῆκεν εἰς τὴν Φρυγίαν, τὸ δὲ Ν. καὶ μεγαλύτερον μέρος εἰς τὴν Λυδίαν. Ἡ πρὸς τὴν Κατακεκαυμένην ἀναλογοῦσα σήμερον ἔκτασις καλύπτεται ὑπὸ βασαλτώδους λάβας καὶ ἔχει συνολικῶς 53 κρατῆρας ἐσβεσμένων ἡφαιστείων. Π. Ν. Π.

—2) Νῆσος τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου, προσκειμένη τῇ ἀκτῇ τῆς Ἀραβίας (*Πτολ.* ΣΤ, ζ, 44), ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν Λατίνων Saba. Καίτοι ὁ Πτολεμαῖος τὴν τοποθετεῖ νοτιώτερον, εἰς πλάτος 41$^1/_2$, ἐν τούτοις τὴν ταυτίζουσι πρὸς τὴν σύγχρονον *Ζεμπὲλ Τεΐρ* (ὕψομ 800 ποδ., πλάτ. 15° 32′ Β, μηκ. 41° 49′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 143: Jebel Teir to Perim), διότι εἶναι ἡ μόνη ἐκεῖ ἡφαιστειογενὴς καὶ πυρίκαυστον ἔχουσα τὴν ἐπιφάνειαν, τοῦθ' ὅπερ ἡ ὀνομασία της ὑποδηλοῖ. Σ. Ε. Λ.

Κατακεκλιμένη ***θάλασσα*** *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία μεσαιωνικὴ τοῦ τμήματος τῆς Μεσογείου τοῦ στρέφοντος πρὸς Α. πρὸς σχηματισμὸν τοῦ Λυκίου πελάγους, δηλαδὴ ἡ βρέχουσα τὰς ἐκτὸς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Καραμανίας.

Κατακεκρυμμένη ***μονή*** *[Γεωγρ.]*. Παλαιότατον μοναστήριον, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη καὶ ὁ ναὸς σῴζονται εἰσέτι εἰς τὴν ὑπὲρ τὸ Ἄργος πελασγικὴν Λάρισαν. Ἀναφερομένη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, πολλάκις ἐχρησίμευσεν ὡς καταφύγιον εἰς τοὺς πολεμικοὺς Κλέφτας τοῦ Μορέως, κατὰ τοὺς διαφόρους διωγμοὺς αὐτῶν. Τῷ 1821 πολλοὶ ἀνῆλθον εἰς τὸ μοναστήριον, διὰ ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Κεχαγιᾶ βέη Μουσταφᾶ, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν ἐκ τῆς δίψης νὰ παραδοθῶσι, χωρὶς νὰ πάθωσι τίποτε. Ἄλλοι πάλιν δὲν ἐστέρξαν νὰ παραδοθῶσιν, ἀλλὰ θέσαντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν γενναιότατον Κρανιδιώτην Παπᾶ-Ἀρσένιον Κρέσταν, ἐξῆλθον κρύφα τῆς δυσχεροῦς θέσεως καὶ διασκορπισθέντες εἰς τὰ γύρω βουνὰ κατῆλθον ἀργότερον εἰς τὸν Ἀγῶνα. Γ. Δ. Κ.

κατακεραυνῶ (—όω)· κτυπῶ, φονεύω διὰ τοῦ κεραυνοῦ: «ὁ Ζεὺς κατεκεραύνωσε τοὺς Τιτᾶνας»· ‖ καταπλήσσω, κάμνω τινὰ νὰ μείνῃ ἄφωνος, ἔκπληκτος, περιδεής: «διὰ τοῦ λόγου του κατεκεραύνωσε τοὺς ἀντιπάλους».

κατακερματίζω· κατακόπτω εἰς κέρματα, κομματιάζω.

κατακερματισμός (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατακερματίζειν, ἡ εἰς κέρματα, ἢ εἰς μικρὰ τεμάχια κατάτμησις.

κατακέφαλα· ἐπίρρ. δημοτ., ἐντελῶς, ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: «τὴν ἔφαγε κατακέφαλα», «ἐχτύπησε 'ς τὸν τοῖχο κατακέφαλα».

κατακεφαλιά (ἡ)· κτύπημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: «τοῦ δωσε μιὰ κατακεφαλιά».

Κατακέφαλος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°25′30″ Β, μηκ. 22°52′05″ Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη*), χερσο-

Digitized by Google

νησίζουσα προβολὴ τοῦ βουνοῦ Γλάροντας καὶ βορεία ἀκτὴ τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τοῦ Γαλησσᾶ. Σ. Ε. Λ.

Κατάκης, ***Ἰωάννης.*** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Λάκκων, διακριθεὶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Μετέσχε τῆς πολιορκίας τοῦ χωρίου Κάνδανος καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ Κιριτλῆ. Ἐφονεύθη τὴν 26 Ἰουνίου τοῦ 1867 κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἁγιᾶς τοῦ Ἀποκορώνου.

κατακλείδι (τό)· ἡ ἄρθρωσις τῆς κάτω σιαγόνος καὶ αὐτὴ ἡ κάτω σιαγών· || πᾶσα ἄρθρωσις: «μὲ πονοῦν τὰ κατακλείδια μου».

κατακλείς, *—εῖδος* (ἡ)· τὸ τελευταῖον μέρος στίχου, συστήματος στίχων, μουσικῆς συνθέσεως, λόγου, ἐπιστολῆς κ.τ.τ.· || τὸ ἐπᾳδόμενον εἰς μακρότερον ᾆσμα ἢ τὸ ἐπιφερόμενον εἰς μῦθον, ὡς: «εἶπαμε πολλὰ καὶ σώνει | ἂς λαλήσῃ κι' ἄλλ' ἀηδόνι»· || ὁ χόνδρος ὁ συνδέων τὸ ὀστοῦν τῆς κλειδὸς μετὰ τοῦ στέρνου· || ὄργανον δι' οὗ ἀναστέλλεται ἡ κίνησις τροχοῦ, κοιν. καστανιόλα· || τὸ ἐγκαρσίως τοῦ ἄξονος ἐμβαλλόμενον σιδήριον, ὅπως συγκρατῇ τὸν τροχόν· || εἶδος περόνης δι' ἧς ἐγίνετο ἡ θηλύκωσις τῶν ἀρχαίων φορεμάτων· || εἶδος κλείθρου τῶν ἀρχαίων θυρῶν. (Κατὰ τοὺς γραμματικοὺς ἀναλογικώτερον τονίζεται ἐπὶ τῆς παραληγούσης: *κατάκλεις,* ὅπως *ἀντίκλεις*).

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *κατακλεὶς* (ἰταλ coda) σύντομος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μουσικὴ φράσις, τοποθετουμένη ἐν εἴδει ἐπιλόγου εἰς τὸ τέλος τεμαχίου μετὰ ἐπαναλήψεων. Εἰς πλείστους χορούς, ὅπως τὸ βάλς, τὴν πόλκαν, κατακλεὶς εἶναι ἡ ζωηρὰ καὶ γοργὴ μουσικὴ περίοδος, δι' ἧς περατοῦται τὸ τεμάχιον. Κατακλεὶς εἶναι τέλος ἡ ἐλευθέρα κατάληξις ἑνὸς κλειστοῦ *ἀδιακόπου κανόνος.* Γ. Σ.

— *[Ναυτ.]* *Κατακλεῖδες* (κοινῶς *καστανιόλες*) καλοῦνται σιδηρᾶ ἀναστάλματα τοῦ ἐργάτου, ἐπιτρέποντα τὴν στροφὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν μίαν διεύθυνσιν, ἀλλὰ παρεμποδίζοντα τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα σιδηροῖ μοχλίσκοι, τὸ ἓν ἄκρον τῶν ὁποίων δύναται νὰ στρέφῃ ἐλευθέρως περὶ ἄξονα ἐστερεωμένον εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ ἐργάτου καὶ καθέτως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ· τὸ ἄλλο δ' αὐτῶν ἄκρον ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ μοχλίσκου νεύει διαρκῶς πρὸς τὰ κάτω, συνήθως ὅμως ἀφίεται ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἄνω. Ὅταν ὁ ἐργάτης στρέφεται πρὸς ἄπαρσιν ἢ πρὸς ἄρσιν βαρέος ἀντικειμένου ἢ πρὸς ἔντασιν πρυμνησίου, καταβιβάζομεν τὰς κατακλεῖδας, ὧν τὸ ἐλεύθερον ἄκρον ἐμπίπτει εἰς τὴν στεφάνην τοῦ ὁλμειοῦ, ὁπότε συναντῶντα τοὺς ἀναστολεῖς αὐτῆς ὑπερπηδῶσιν αὐτοὺς ἑκάστοτε, οὐδόλως παρακωλύοντα τὴν στροφήν. Ἐὰν ὅμως ἡ στροφὴ κρατήσῃ, τότε τὰ ἐλεύθερα ἄκρα των, ἐρειδόμενα ἐπὶ τῶν ἀναστολέων, ὑφίστανται ὅλην τὴν πίεσιν, παρεμποδίζοντα τὴν ἀναστροφήν. Εἰς τὰ μετὰ διπλοῦ ἐργάτου πλοῖα, αἱ κατακλεῖδες τοῦ κάτω ἐργάτου ἐστηρίζοντο εἰς τὰ ζυγὰ τοῦ πρώτου καταστρώματος, τὰ δὲ ἐλεύθερα ἄκρα των ἐνέπιπτον εἰς διάκενα μεταξὺ ἀναστολέων, οὓς εἶχεν ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ τυμπάνου τοῦ κάτω ἐργάτου. Σ. Ε. Λ.

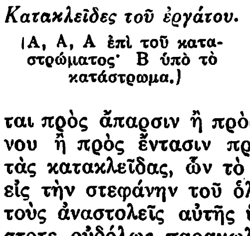

Κατακλεῖδες τοῦ ἐργάτου.
(Α, Α, Α ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· Β ὑπὸ τὸ κατάστρωμα.)

Κατάκλεισμα *[Γεωγρ.].* Χωρίον της νήσου Τήνου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Κελλιῶν τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 123.

κατάκλειστος (ὁ,ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐντελῶς κλειστός, ὁ μὴ ἔχων οὐδὲν ἄνοιγμα: «τὸ σπίτι εἶναι κατάκλειστο»· || ὁ ἔγκλειστος, ἐγκεκλεισμένος, ὁ μὴ ἐξερχόμενος, ἄλλως *ἀποκλεισμένος*: «κατάκλειστος 'ς τὸ σπίτι περνᾷ τὸν καιρό του· δὲ βγαίνει διόλου».

κατακλείω· κλείω ἐντελῶς, σφαλίω, κλείω· || περιορίζω, ἀποκλείω ἔν τινι τόπῳ: «κατέκλεισαν αὐτοὺς εἰς τὴν νῆσον»· || «κατακλείω τὸν λόγον» τελειώνω τὸν λόγον.

κατακληρουχῶ (*—έω*)· διανέμω κατὰ κλήρους: «κατακληρουχῶ τὴν χώραν» διαιρῶ εἰς κλήρους καὶ παρέχω αὐτοὺς εἰς γεωργούς.

κατακλησία (ἡ) (ἀπὸ τοῦ ῥήμ. *κατακαλῶ*) *['Αρχ.]*. Ἐν Ἀθήναις ἐκαλεῖτο οὕτω ἡ ἔκτακτος ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἡ περιλαμβάνουσα ἐκτὸς τῶν συνήθως συγκαλουμένων κατοίκων τοῦ ἄστεως καὶ τοὺς κατοίκους τῶν δήμων τῆς ὑπαίθρου («κατακλησία τῶν ἐν ἀγροῖς οἰκούντων»). Τοιαῦται ἐκκλησίαι τοῦ δήμου συνεκαλοῦντο εἰς σπουδαιοτάτας περιστάσεις, «ὅταν μεῖζόν τι δέῃ πρᾶγμα ποιῆσαι» *(Ἡσύχιος)*, «πρὸς ἐπίσκεψιν μείζονα τῶν πραγμάτων» *(Ἀμμώνιος)*. Π. Ν. Π.

κατάκλησις (ἡ) *['Αρχ.].* Ἔκτακτος ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἄλλως καλουμένη *κατακλησία* (βλ. λ.).

Ἐκαλεῖτο ὡσαύτως οὕτως ἡ ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησις προσώπου τινός, ὡς καὶ ἡ ἐπίκλησις τῶν θεῶν πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐπικαλουμένου (ἱεροεργοῦντος, θυσιάζοντος, κλπ.).

κατάκλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ προσκληθείς, ὁ συγκληθεὶς (βλ. *κατακλησία*).

κατακλίνω, ἀόρ. *κατέκλινα—κατεκλίθην,* παρακ. παθ. μετχ. *κατακεκλιμένος*· κάμνω τινὰ νὰ κεῖται κάτω, νὰ πλαγιάσῃ, ξαπλώνω· || «κατακλίνω πλοῖον» κοιν. *καργάρω*· πλαγιάζω διὰ βεβιασμένων χειρισμῶν τὸ πλοῖον πρὸς τὴν μίαν πλευράν του διὰ τὸν τροπισμὸν τῆς ἑτέρας ἢ τῆς τρόπιδός του. || παθ. *κατακλίνομαι*· πλαγιάζω, ξαπλώνομαι ἐπὶ τῆς κλίνης: «κατεκλίθην πρὸς ὕπνον»· || ναυτ. (ἐπὶ πλοίου) *κατακλίνομαι,* κοιν. *κοιμοῦμαι*· κλίνω ὑπὸ τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου πρὸς τὴν ὑπήνεμον πλευράν, μέχρι μηδενισμοῦ τοῦ ἀνορθωτικοῦ ζεύγους τῆς εὐσταθείας.

κατάκλισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατακλίνειν, κλίσις ὥστε νὰ κεῖταί τις κάτω, ξάπλωμα, πλάγιασμα: «κατάκλισις ἐπὶ τῆς κλίνης».

— *['Ιατρ.]* Ἡ παρατεταμένη πρὸς τὴν ῥάχιν *κατάκλισις* ἐπὶ τῆς κλίνης δύναται εἰς τοὺς ἐξηντλημένους, τοὺς κατεσκληκότας καὶ τοὺς γέροντας νὰ προκαλέσῃ νεκρώσεις τοῦ δέρματος εἰς τὰ σημεῖα τοῦ σώματος, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀσκεῖται μείζων πίεσις, ἤτοι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, τῶν τροχαντήρων ἢ τῶν ὠμοπλατῶν, ὡς καὶ πνευμονικὰς ἐπιπλοκὰς (ὑποστάσεις). Αἱ τοιαῦται νεκρώσεις ἢ ἐσχάραι ἐμφανίζονται κυρίως ἐπὶ χρονίων νόσων ἢ λοιμωδῶν παθήσεων καὶ ὀφείλονται εἰς τὸν ἀδιάλειπτον ἐρεθισμὸν τοῦ δέρματος ὑπὸ τῶν οὔρων, τῶν κοπράνων κλπ., ἢ εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν νεύρων τοῦ δέρματος, ἰδίως ἐπὶ ἀτόμων πασχόντων ἐκ νόσου τινὸς τοῦ ἐγκεφάλου ἢ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἡ ἐκ κατακλίσεως γάγγραινα δυσχερῶς ἐπουλοῦται, ἀποτελεῖ δὲ διαρκῆ κίνδυνον ἐπιμολύνσεως. Πρὸς πρόληψιν ταύτης ἐπιβάλλονται ἡ καθαριότης τοῦ σώματος καὶ τῶν κλινοστρωμνῶν, ἡ συχνὴ μετακίνησις τοῦ σώματος τοῦ ἀρρώστου πρὸς τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον πλευρόν, ἡ τόνωσις τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ ἀποφυγὴ πτώσεως τῆς ἀρτηριακῆς τάσεως καὶ ἡ χρῆσις εἰδικῶν ἐλαστικῶν ἀεροθαλάμων, δι' ὧν ἀποφεύγονται ἡ πίεσις καὶ ἡ τριβὴ τοῦ δέρματος ἐπὶ τῆς κλίνης. Πρὸς θεραπείαν δ' ἐνεργοῦνται ἀντισηπτικαὶ πλύσεις καὶ ἐπιδέσεις καὶ ἐνέσεις ἀντιγαγγραινικοῦ ὀροῦ. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— *[Γυμν.]* Ὁ ὅρος *κατάκλισις* σημαίνει τὴν θέσιν τοῦ σώματος, καθ' ἣν ὁλόκληρος ἡ ὀπισθία αὐτοῦ ἐπιφάνεια ἐγγίζει τὸ ἔδαφος ἢ τὸ ὄργανον (ἱππικὸν ἐφαλτήριον, θρανίον κλπ.), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ θέσις αὕτη λαμβάνεται. Ὁμοία θέσις, ἀλλ' ἐνεργουμένη διὰ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τοῦ ὀργάνου, καλεῖται *πρηνὴς κατάκλισις.* Σ. Γ. Σ.

— *[Παραστ. Γεωμετρ.].* Καλεῖται *κατάκλισις* ἡ ἐπί τινος τῶν προβολικῶν ἐπιπέδων πλαγίασις: 1) Σημείου τινὸς τοῦ χώρου περὶ τήν, ἐπὶ τοῦ ἐφ' οὗ ἡ κατάκλισις προβολικοῦ, προβολήν του, διατηρουμένης τῆς ἀπὸ τῆς προβολῆς του ἀποστάσεως καὶ τῆς ἐν τῷ προβάλλοντι ἐπιπέδῳ παραμονῆς του. 2) Εὐθείας τινὸς τοῦ χώρου περὶ τὴν μίαν τῶν προβολῶν της, μέχρι ταυτισμοῦ τοῦ προβάλλοντος ταύτην τραπεζίου ἐπὶ τοῦ ἐφ' οὗ ἡ κατάκλισις προβολικοῦ, διατηρουμένων τῶν ἀποστάσεων τῶν διαφόρων σημείων της ἀπὸ τῶν προβολῶν των, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς στροφῆς τοῦ προβάλλοντος τραπεζίου. 3) Ἐπιπέδου οἱουδήποτε, περιστρεφομένου περὶ τὸ ἴχνος του μέχρι ταυτισμοῦ πρὸς τὸ προβολικόν, ἐφ' οὗ τὸ χρησιμεῦσαν ὡς στροφεὺς ἴχνος. 4) Καμπύλης ἐπιπέδου, ἀποτόκου τομῆς ἐπιφανείας καὶ ἐπιπέδου δοθέντων, τῆς στροφῆς τοῦ περιέχοντος τὴν τομὴν ἐπιπέδου συντελουμένης περί τι τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ. Βασικὸς κανὼν διὰ τὰς πρὸς κατάκλισιν ἐκτελεσθησομένας γραφικὰς ἐργασίας εἶναι, ὅτι πᾶν κατακλινόμενον σημεῖον δὲν

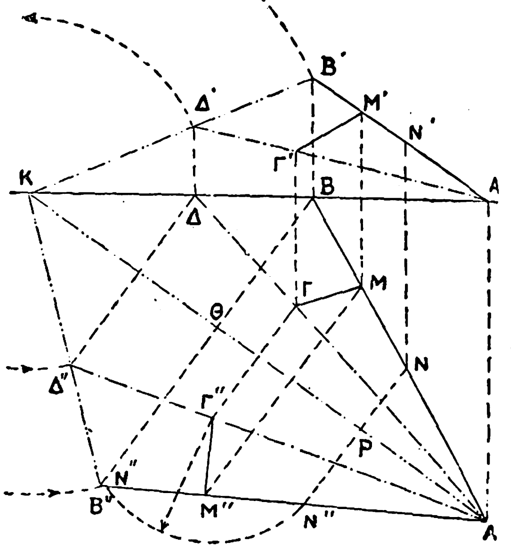

Σχ. 1. *Κατάκλισις.*
[(ΑΒ, Α΄Β) εὐθεῖα καὶ (Γ,Γ΄) σημεῖον οὗ ζητεῖται ἡ ἀπὸ τῆς εὐθείας ἐλαχίστη ἀπόστασις. Ἄνεται διὰ τοῦ περάσματος τῆς εὐθείας καὶ τοῦ σημείου ἡ βοηθητικὴ (ΑΔ, Α΄Δ΄), ὁπότε τὰ κορυφαῖα περάσματα Β΄ καὶ Δ΄ καὶ τὸ ὁριζόντιον Α δίδουσι τὰ ἴχνη ΑΚΒ΄ τοῦ διὰ τῶν δοθέντων σημείου καὶ εὐθείας διερχομένου ἐπιπέδου. Κατακλίνοντες τοῦτο ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου προβολικοῦ περὶ τὸ ἴχνος του ΚΑ λαμβάνομεν εἰς Β΄΄, Δ΄, καὶ Γ΄΄ τὰς κατακλίσεις τῶν σημείων (Β, Β΄) (Γ, Γ΄) (Δ,Δ), εἰς ΑΒ΄΄ τὴν κατάκλισιν τῆς (ΑΒ, Α΄Β΄) εἰς Μ΄΄, τὴν κατάκλισιν τοῦ ποδὸς τῆ ἐλαχίστης ἀποστάσεως καὶ εἰς Ν΄΄ τὰς κατακλίσεις τῶν σημείων τῆς εὐθείας, ἅτινα ἀπέχουσι τοῦ δοθέντος σημείου δοθεῖσαν ἀπόστασιν Γ΄΄Ν΄΄ Ἡ γωνία Β΄΄ ΚΑ εἶναι ἐν κατακλίσει διδοῦσῃ τὴν γωνίαν ἣν ἐν τῷ χώρῳ σχηματίζουν τὰ ἴχνη τοῦ ἐπιπέδου.]

παύει ἐξερχόμενον ἀπὸ τοῦ ὃ καταγράφει ἐπιπέδου, τοῦ καθέτου ἐπὶ τὸν στροφέα, οὔτε μεταβάλλει τὴν ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν. Κλασσικὸν παράδειγμα κατακλίσεων παρέχουσι διὰ μὲν τὰς περιπτώσεις 1—3 τὸ σχ. 1, διὰ δὲ τὴν 4 τὸ σχ 2, πα-

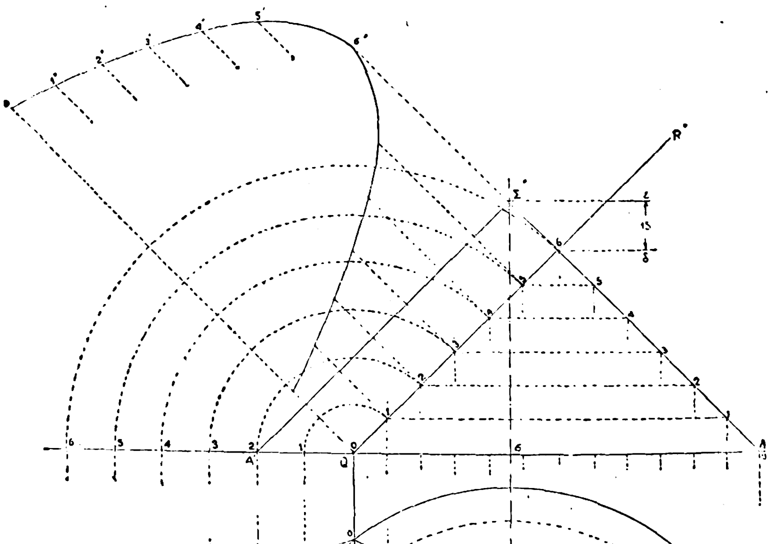
Σχ. 2. *Κατάκλισις κωνικῆς τομῆς.*
[Ὁ κῶνος (ΑΣΛ, Α΄Σ΄Λ΄) ὀρθὸς τέμνεται δι' ἐπιπέδου PQR΄ (διεθνὲς σύμβολον) καθέτου εἰς τὸ κορυφαῖον καὶ παραλλήλου πρὸς τὸ ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον το δίδον τὴν ἀριστερὰν φαινομενικὴν περιοχὴν εἰς τὸ κορυφαῖον. Τομὴ αὐτῶν παραβολή, ἐξαχθεῖσα δι' ἓξ ὁριζοντίων βοηθητικῶν τομῶν. Κατάκλισις τῆς παραβολῆς ταύτης ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν προβολικῶν.]

Digitized by Google

ρέχοντα ἀμφότερα, εἰς τὴν διὰ τοῦ σχεδίου διεθνῆ γλῶσσαν τῆς παραστατικῆς γεωμετρίας, τὰς πρὸς κατάκλισιν ἐκτελεστέας ἐργασίας, τὸ μὲν 1 ἐπιπέδου, τὸ δὲ 2 κωνικῆς τομῆς διδούσης *παραβολήν*. Ἡ κατάκλισις ἐπιπέδου εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς εὕρεσιν τῆς πραγματικῆς γωνίας, ἣν τὰ ἴχνη τοῦ ἐπιπέδου τούτου σχηματίζουν ἐν τῷ χώρῳ. Σ.Ε.Λ.

— /*Ναυτ.*/ Καλεῖται *κατάκλισι* (κοιν. *καργάρισμα*) ἡ πρᾶξις τοῦ πλαγιάζειν τὸ πλοῖον διὰ βιαίων χειρισμῶν πρὸς τὴν μίαν τῶν πλευρῶν του, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπισκευῶν ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τῆς γάστρας ἢ εἰς τὴν τρόπιδα. Οἱ χειρισμοὶ οὗτοι ἐκτελοῦνται τῇ βοηθείᾳ τροπιστηρίων *κατέργων* (βλ. λ.) ἢ σχεδιῶν ἐφωδιασμένων δι' *ἐργατῶν* (βλ. λ.) ἢ παραπλησίων συσκευῶν, ἀγκυροβολουμένων δὲ πλησίον τῆς πλευρᾶς πρὸς ἣν τὸ πλοῖον πρόκειται νὰ κατακλιθῇ. Πρὸ τῶν πρὸς κατάκλισιν χειρισμῶν, κατάγονται τὰ ἐπιστήλια καὶ καθαιροῦνται αἱ κεραῖαι τοῦ πλοίου, ἀπαλλάσσεται δὲ παντὸς βάρους, ὅπερ δύναται νὰ ἐξαχθῇ εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ ναυστάθμου ἢ ἐπὶ φορτίδων, οἷα τὸ ἕρμα, ἁλύσεις, ἄγκυραι καὶ ἐκ παραλλήλου δὲ στερεοῦνται αἱ στῆλαι τῶν ἱστῶν του, ἀφ' ἑνὸς μὲν προσδενομένων καὶ ἐντεινομένων πολυσπάστων παρὰ τοὺς ἐπιτόνους τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοποθετουμένων πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς κατακλίσεως σφηκίσκων (κοιν. βελονιῶν), οἵτινες, στηριζόμενοι διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου των ἐντὸς πεδίλων τοποθετουμένων παρὰ τὴν ὑδρορρόην καὶ προσδενόμενοι κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον των μέσῳ ζευγμάτων ἐπὶ τῶν λαιμῶν τῶν στηλῶν, χρησιμεύουσιν ὡς ἀντηρίδες τῶν στηλῶν πρὸς μείωσιν τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐξασκηθησομένης ἀντιδράσεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατακλίσεως, λόγῳ τῆς ῥοπῆς τοῦ ἀνορθωτικοῦ ζεύγους τῆς εὐσταθείας. Ἐνίοτε ἀντὶ τροπιστικῶν κατέργων χρησιμοποιοῦνται αὐτὰ

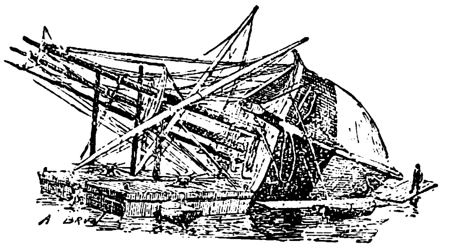

Κατάκλισις πλοίου.

τοῦ ναυστάθμου τὰ κρηπιδώματα, ἐὰν ὦσιν ἐφωδιασμένα διὰ συσκευῶν καὶ ἐργατῶν, παραβαλλομένου εἴς τι τούτων τοῦ κατακλιθησομένου πλοίου. Τῶν προκαταρκτικῶν τούτων γενομένων, προσδένονται ἀπὸ τῶν λαιμῶν τῶν στηλῶν ἕτερα πολύσπαστα, ὧν οἱ δεύτεροι τρόχιλοι ἀγκυρίζονται ἀπὸ στερεῶν κρίκων εὑρισκομένων εἰς τὸ κατάστρωμα τῶν κατέργων ἢ πακτωμένων εἰς τὸ κρηπίδωμα. Ἀποδίδονται τότε τὰ ἀγόμενα τῶν πολυσπάστων εἰς τοὺς ἐργάτας, οἵτινες, στρεφόμενοι, ἀναγκάζουσι τὸ πλοῖον νὰ κατακλίνεται, μέχρις ὅτου ἀποκαλυφθοῦν τὰ ὕφαλα τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τῆς γάστρας, ὁπότε καὶ σταματᾷ ἡ περαιτέρω κατάκλισις. Τῶν ἐπισκευῶν περατωθεισῶν, παρεῶνται ἐξ ἀπολαβῆς τὰ ἀγόμενα τῶν πολυσπάστων, ὅπως ἐπιτελεσθῇ βραδέως τοῦ πλοίου ἡ ἀνόρθωσις. Τὰ νῦν ἡ κατάκλισις, ὡς μέσον τροπισμοῦ, περιωρίσθη εἰς τὰ μικρὰ πλοῖα· ἐκτελεῖται ὅμως καὶ εἰς τὰ μεγάλα πλοῖα εἰς λιμένας, εἰς οὓς δὲν ὑπάρχουν νεωλκεῖα ἢ δεξαμεναὶ πλωταὶ ἢ μόνιμοι, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πλεύσωσιν εἰς λιμένα ἐφωδιασμένον διὰ τοιούτων. Σ. Ε. Λ.

—**κατακλίσεως ἐσχάραι** / *Ἰατρ.* /. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἐσχάραι, αἵτινες παράγονται ἐπὶ ἀσθενῶν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατακειμένων, συνεπείᾳ νευρικῶν παθήσεων, καὶ ἐντοπιζομένων εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα κατὰ τὴν κατάκλισιν παράγεται ἡ μείζων πίεσις. Τοιαῦται δὲ χῶραι εἶναι οἱ γλουτοί, τὸ ἱερὸν ὀστοῦν κτλ. Ἐν ἀρχῇ ἐμφανίζεται ἐρυθηματώδης πλάξ, εἶτα φυσαλίδες, αἵτινες ῥήγνυνται καὶ ἐκρέει ὑγρὸν μελανόν. Αἱ σάρκες λαμβάνουσι μελανὴν χροιὰν καὶ βαθμηδὸν σχηματίζεται γάγγραινα ἐντὸς ἑβδομάδων τινῶν, ἥτις προχωροῦσα κατὰ βάθος ἐπιφέρει τὴν ῥῆξιν ἀγγείων μεγάλων καὶ αἱμορραγίαν συνεπῶς θανατηφόρον, ἂν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ἐκ σηψαιμίας. Πρόκειται περὶ τροφικῆς διαταραχῆς, ὀφειλομένης εἰς μυελικάς, ἐγκεφαλικὰς ἢ καὶ νευρικὰς παθήσεις, ἐπιφερούσας παραλύσεις. Εἰς τὴν ταχυτέραν ἐπέλευσιν αὐτῶν συντελεῖ καὶ ἡ ἀκράτεια οὔρων, ἥτις συνυπάρχει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς παθήσεις αὐτάς. Ἐπὶ παραλύσεως τῶν κάτω ἄκρων ἐντοπίζεται ἡ ἐσχάρα εἰς τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, ἐπὶ δὲ ἡμιπληγίας εἰς τὸν γλουτὸν τοῦ ἡμιπλήκτου μέρους. Ἡ προφύλαξις συνίσταται εἰς τὴν ἀλλαγὴν τὴν θέσεως κατακλίσεως κατὰ βραχέα χρονικὰ διαστήματα, ἤτοι πότε ἐπὶ τὰ πλάγια, πότε ἐν ὑπτίᾳ θέσει καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς κυκλοτεροῦς ἐλαστικῆς ἀεριούχου κάψης (κοιν. κουλούρα), τιθεμένης κάτωθεν τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ.

κατακλιστὴς (ὁ) (Cataclistes) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικρολεπιδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πυραλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ψυχὰς μὲ λαμπροὺς ποικίλους χρωματισμούς. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι ὑδρόβιοι. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Μαλαισίας καὶ τῆς Ἰάβας. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ὁ *κατακλιστὴς ὁ ἰριδώδης* (Cataclistes irideus), ὅστις ἔχει χρῶμα στιλπνῶς ἰριδῶδες καὶ αἱ κάμπαι αὐτοῦ ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

κατάκλιτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατακεκλιμένος, πλαγιασμένος, ἐξαπλωμένος: «*κατάκλιτον πλοῖον*» ἡ κινδυνώδης θέσις τοῦ πλοίου, καθ' ἣν κλίνει πρὸς τὴν ἑτέραν πλευρὰν ἕνεκα σφοδρᾶ τρικυμίας.

—**κατάκλιτον πλοῖον** (κοιν. *κοιμισμένο ἢ γονατισμένο καράβι*) /*Ναυτ.*/ Τὸ ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου κλιθὲν (βλ. λ. *κατακλίνομαι*) πλοῖον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ἀνορθωθῇ. Ἡ θέσις τοῦ κατακλίτου πλοίου εἶναι δυσχερεστάτη, ἐσχάτη δὲ κατ' αὐτὴν προσφυγὴ εἶναι ἡ ἀποκοπὴ τῶν ἱστῶν του. Σ. Ε. Λ.

κατακλύζω· σκεπάζω μὲ νερό, πλημμυρῶ: «ὁ ποταμὸς πλημμυρήσας κατέκλυσε τοὺς ἀγρούς»· || μεταφ. κάμνω τι νὰ πληρωθῇ ἀφθόνως: «κατέκλυσαν τὴν ἀγορὰν αἱ ὀπῶραι», «τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ κατεκλύσθη ὑπὸ πλείστων ἀναφορῶν»· || ναυτ. πληρῶ ὕδατος διαμέρισμά τι τοῦ πλοίου, ἀνοίγων τοὺς κρουνοὺς κατακλύσεως. Ἰδίως λέγεται ἐπὶ πυριταποθήκης ἢ βληματαποθήκης, ὧν ἡ *κατάκλυσις* λαμβάνει χώραν εἰς περίπτωσιν πυρκαϊᾶς καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ὁπότε θαλασσοῦμεν τὴν πυρίτιδα πρὸς πρόληψιν ἐκρήξεως ἐξ ἀναφλέξεώς της. Σ. Ε. Λ

κατάκλυσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατακλύζειν, ἡ δι' ἀφθόνου ὕδατος περίχυσις, πλημμύρησις· || ναυτ., βλ. *κατακλύζω*.

—**κατακλύσεως κρουνοὶ** / *Ναυτ.* /. Εἰδικοὶ κρουνοί, διὰ τοῦ ἀνοίγματος τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνομεν τὴν πλήρωσιν κλειστῶν χώρων τῶν πλοίων διὰ θαλασσίου ὕδατος, ἰδίως τῶν χώρων τοῦ θαλασσέρματος πρὸς αὔξησιν τῆς ῥοπῆς τοῦ ζεύγους τῆς εὐσταθείας ἢ τῶν πυριταποθηκῶν ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς. Σ. Ε. Λ.

κατακλυσμιαῖος, —*α*, —*ον*· ὁ ἀναφερόφενος εἰς τὸν κατακλυσμόν, ὁ τοῦ κατακλυσμοῦ: «κατακλυσμιαῖα ζῷα».

κατακλυσμὸς (ὁ)· ἡ ὑπὸ πλημμύρας τῶν ὑδάτων κάλυψις τῆς γῆς: «ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Δευκαλίωνος, — τοῦ Νῶε»· || συνεκδ., ῥαγδαία βροχή: «τί κατακλυσμὸς εἶν' αὐτός»· || μεταφ., ἀφθονία, πλῆθος πραγμάτων οἱωνδήποτε: «κατακλυσμὸς ὀπωρῶν, — ἰχθύων».

— /*Βιβλ.-Θρησκειολ.*/ Ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως (κεφ. στ'—θ') διηγεῖται, ὅτι ἐπειδὴ ἐπληθύνθη καὶ ἐπεκράτησεν ἡ κακία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ καὶ κατέστρεψε διὰ φοβεροῦ *κατακλυσμοῦ* τὸν κόσμον, πλὴν τοῦ εὐσεβοῦς Νῶε καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραληφθέντων ἐντὸς τῆς κιβωτοῦ ζῴων. Ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἡ διήγησις αὕτη τῆς Γενέσεως, ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς ἤρξαντο αἱ πρόοδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἐγένετο ὑποκείμενον ζωηροτάτων συζητήσεων ἐκ μέρους πολλῶν φυσιοδιφῶν τε καὶ θεολόγων, κατὰ πόσον συμφωνεῖ πρὸς τὰ πορίσματα τῶν νεωτέρων γεωλογικῶν, ζῳολογικῶν, παλαιοντολογικῶν κλπ. ἐρευνῶν. Κατὰ τὸν Κυβιέρον λ. χ. ὁ κατακλυσμὸς συνέβη πράγματι εἰς χρόνους προϊστορικούς, διαφεύγοντας τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλοι ἐχρησιμοποίησαν τὴν μυθολογίαν πρὸς ἐξήγησιν τῆς περὶ κατακλυσμοῦ παραδόσεως, ἰσχυρισθέντες, ὅτι ὁ Νῶε εἶναι ἡλιακὸς θεὸς πλέων ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ οὐρανοῦ· ἐκ τοῦ μύθου δὲ τούτου φρονοῦσιν, ὅτι ἐγεννήθη ἡ παράδοσις, κοινὴ εἰς πλείστους λαούς, ὅπως καὶ ὁ μῦθος. Ἡ ἑρμηνεία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀληθής, ἐπειδὴ δὲν ἐξηγεῖται δι' αὐτῆς ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κύριον γνώρισμα τῆς παραδόσεως. Πρὸ παντὸς ἀπησχόλησε τοὺς ἐρευνητάς, ἤδη ἐν τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ, τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ κατακλυσμοῦ, ἂν δηλαδὴ οὗτος νοῆται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς Γενέσεως ἐν ἀπολύτῳ ἢ ἐν σχετικῇ ἐννοίᾳ παγκόσμιος. Τὰς δὲ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διατυπωθείσας ἔκπαλαι θεωρίας δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν εἰς τρεῖς κατηγορίας: α) Μέχρι μὲν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων (*Θεόδωρος Μοψουεστίας* κ.λ.π.), ἐπὶ τῇ βάσει κατὰ γράμμα ἑρμηνείας χωρίων τινῶν τῆς Γενέσεως (στ' 7.8.17, ζ' 3), ὁ κατακλυσμὸς ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκταθεὶς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν καὶ ἐφ' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα (ἀπόλυτος παγκοσμιότης). Ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παραλλήλως πρὸς τὰς γενομένας ἀποπείρας συμβιβασμοῦ τῶν πορισμάτων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὴν βιβλικὴν διήγησιν, ἤρξαντο διατυπούμεναι, ἐκ μέρους πολλῶν φυσιοδιφῶν, γεωλόγων, ζῳολόγων κλπ., διάφοροι ἐνστάσεις κατά τε τῆς γεωγραφικῆς καὶ τῆς ἀνθρωπολογικῆς γενικεύσεως τοῦ κατακλυσμοῦ, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ὁποίων ἠναγκάσθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν θεολόγων νὰ τροποποιήσωσι τὴν περὶ τῆς ἐννοίας τῆς παγκοσμιότητος τοῦ κατακλυσμοῦ τέως κρατοῦσαν ἐκδοχήν, διὰ προσεκτικωτέρας ἐξετάσεως καὶ ἐμβαθύνσεως εἰς τὸ πνεῦμα τῆς βιβλικῆς διηγήσεως. Οὕτως ἐμορφώθησαν αἱ θεωρίαι περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ περὶ τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ περιορισμοῦ τοῦ κατακλυσμοῦ. β) Πλεῖστοι ὅσοι ἐρευνηταὶ εἶναι ὑπὲρ τοῦ γεωγραφικοῦ περιορισμοῦ τοῦ κατακλυσμοῦ εἰς τὰ ὑπὸ ἀνθρώπων κατοικούμενα ἐδάφη, δεδομένου ἄλλωστε, ὅτι σκοπὸς τοῦ κατακλυσμοῦ ἦτο ἡ τιμωρία τῆς διαφθαρείσης μερίδος τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς γνώμης ταύτης, καθ' ἧς δὲν ἔχουσι διατυπωθῇ ἀκαταμάχητοι ἐκ μέρους φυσικῆς τινος ἢ ἄλλης ἐπιστήμης ἀντιρρήσεις, δὲν ἐπιπροσθοῦσιν οὔτε αἱ ἀνωτέρω σημειωθεῖσαι γενικευτικαὶ ἐκφράσεις τῆς βιβλικῆς διηγήσεως, αἵτινες προσιδιάζουσιν εἰς τοὺς Ἀνατολίτας (πρβ. Γενέσεως μα' 54.57, Πράξεων β' 5) οὔτε καθ' ὅλου εἰπεῖν τὸ κείμενον τῆς ἐν λόγῳ διηγήσεως. γ) Ἀπὸ πεντηκονταετίας ὑπεστηρίχθη ὑπὸ ἐξηγητῶν τινων, καὶ δὴ καὶ παπικῶν, ἡ θεωρία περὶ ἀνθρωπολογικοῦ περιορισμοῦ τοῦ κατακλυσμοῦ, τοῦ συγγραφέως τῆς Γενέσεως μὴ ἐννοοῦντος δῆθεν ὑπὸ τὰς γενικὰς ἐκφράσεις (Γενεσ. στ' 6, 17, ζ' 3 κλπ.) ὁλόκληρον τὴν ἐπὶ τῆς γῆς κατοικοῦσαν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ μόνον πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῷ ὁρίζοντι, ὃν ἔχει αὐτὸς πρὸς ὀφθαλμῶν καὶ δὴ τοὺς πρὸς ἀλλήλους ἀναμειχθέντας Σηθίτας καὶ Καϊνίτας, ἄρα δὲ μὴ ἀποκλείοντος τὴν ὕπαρξιν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων μὴ πληγέντων ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐκείνου. Κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης διετυπώθησαν σοβαραὶ ἀντιρρήσεις δογματικαὶ καὶ μάλιστα ἐξηγητικαί. Τῆς γνώμης ταύτης πιθανωτέρα, ὡς φυσικωτέρα καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν νοῦν τῆς διηγήσεως τῆς Γενέσεως καὶ ἄλλων τινῶν χωρίων ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ (Σοφ. Σειρ. μδ' 18, Ματθ. κδ' 39, Ἑβρ. ια' 7, Α' Πετρ. γ' 20, Β' Πέτρ. β' 5) σύμφωνος εἶναι ἡ δευτέρα θεωρία.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐπιστημόνων ἐκείνων, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ συμβιβάσωσιν ὁπωσδήποτε τὴν βιβλικὴν περὶ κατακλυσμοῦ διήγησιν πρὸς τὰ πορίσματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι, οἵτινες ποικιλοτρόπως ἐπεχείρησαν νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτήν. Καί τινες μὲν τῶν ἐρευνητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Usener, προσπαθοῦσι νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτὴν ἀστρομυθολογικῶς, θεωροῦντες τὰς παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς ἀπαντώσας παραδόσεις περὶ κατακλυσμοῦ ὡς δῆθεν δραματοποιήσεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὑπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων παρατηρουμένου φυσικοῦ φαινομένου. Ἀλλ' ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν θεωρεῖται ὡς ἱκανοποιητική, ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν θιασωτῶν της παρέχει πειστικὴν ἐξήγησιν περὶ τίνος φυσικοῦ φαινομένου πρόκειται ἐνταῦθα. Ἄλλοι ἐρευνηταὶ θεωροῦσι τὴν σχετικὴν βιβλικὴν διήγησιν ὡς δάνειον ἀπὸ τοῦ θησαυροῦ τῶν θρύλων τῶν παρὰ τὸν Εὐφράτην χωρῶν, ἐν αἷς δὲν εἶναι ἀσυνήθεις μεγάλαι πλήμμυραι, ἐνισχυόμενοι εἰς τὴν γνώμην ταύτην ἐκ τῶν ὁμοιοτήτων τῶν παρατηρουμένων μεταξὺ βιβλικῆς διηγήσεως καὶ τῆς παραλλήλου βαβυλωνιακῆς διηγήσεως, ἣν γνωρίζομεν ἀπό τε τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Βηρωσσοῦ καὶ τοῦ Ἀβυδηνοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων τῶν παρὰ τὴν Μοσσούλην ἐρειπίων τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Ἀσσουρβανιπὰλ (1872). Κατὰ τὸν μῦθον τοῦτον, ἐνῷ οἱ θεοὶ ἀπεφάσισαν νὰ καταστρέψωσι τοὺς ἀνθρώπους ἕνεκεν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν διὰ κατακλυσμοῦ, ὁ θεὸς Ἔα ἀποφασίζει νὰ σώσῃ τὸν εὐνοούμενον ὑπ' αὐτοῦ Οὐτναπιστίμ, ὅστις καὶ ἐσώθη ἐμβὰς εἰς πλοῖον, ὅπερ κατεσκεύασε κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ἔα. Ὁ κατακλυσμὸς ὅμως ὑπῆρξε τόσον μέγας, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ ἐτρομοκρατήθησαν καὶ κατέφυγον εἰς τὸν ὕψιστον οὐρανόν, ἔπαυσε δὲ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. Κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τὸ πλοῖον ἵσταται ἐπὶ τοῦ ὄρους Νισίρ, ἔνθα παραμένει ἐπὶ ἓξ ἡμέρας. Τὴν δὲ ἑβδόμην ἡμέραν ὁ Οὐτναπιστὶμ ἐξαποστέλλει περιστεράν, ἥτις μὴ εὑροῦσα τόπον ἀναπαύσεως ἐπιστρέφει, ἔπειτα δὲ ἐξαποστέλλει χελιδόνα, ἥτις ἐπίσης ἐπιστρέφει, καὶ τέλος ἐξαπολύει κόρακα, τοῦ ὁποίου μὴ ἐπιστρέψαντος ἐξῆλθεν οὗτος τοῦ πλοίου καὶ προσέφερε θυσίαν εἰς τοὺς θεούς, οἵτινες «ὡς αἱ μυῖαι περιεκύκλωσαν τὸν θύοντα, ὀσφραινόμενοι τὴν ἡδεῖαν ὀσμήν». Ἡ Ἰστάρ, ἡ θεὰ τῆς σαρκικῆς ἀγάπης, ὁρκίζεται εἰς τὸ πολύτιμον κόσμημα τοῦ τραχήλου της, ὅτι οὐδέποτε θέλει λησμονήσει τὰς ἡμέρας τοῦ κατακλυσμοῦ, ὁ δὲ Ἔα συνιστᾷ εἰς τὸν παρωργισμένον ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ Οὐτναπιστὶμ θεὸν Μπὲλ νὰ μὴ καταστρέψῃ πλέον τοὺς ἀνθρώπους διὰ κατακλυσμοῦ, ἀλλ' ἀντὶ τούτου νὰ ἐξαπολύῃ κατ' αὐτῶν ἄγρια θηρία, λιμὸν ἢ λοιμόν.

Ἀλλὰ παρὰ τὰς καταπλησσούσας ὁμοιότητας ὑπάρχουσι καὶ διεπιστώθησαν καὶ μεγάλαι καὶ δὴ καὶ οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ τῆς βιβλικῆς καὶ τῆς βαβυλωνιακῆς διηγήσεως, ἃς δὲν εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ καὶ ἥκιστα πεπειραμένος ἐρευ-

Digitized by Google

νητής, πρὸ παντὸς δὲ διετρανώθη διὰ τῆς συγκρίσεως ἡ σπουδαιοτάτη διαφορὰ καὶ ὑπεροχὴ τῆς βιβλικῆς διηγήσεως ἀπὸ ἐπόψεως θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου. Διὰ τῆς βιβλικῆς διηγήσεως διήκει ἡ μονοθεϊστικὴ καὶ δὴ ἠθικὴ μονοθεϊστικὴ ἰδέα. Ἐν τῇ βιβλικῇ διηγήσει οὔτε περὶ ἀσυμφωνίας τῶν θεῶν ἀκούομεν, οὔτε κἂν ἐξυπακούεται ὕπαρξις πολλῶν θεῶν, οὔτε ἡ σωτηρία τοῦ Νῶε εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς αὐθαιρέτου εὐνοίας θεοῦ τινος, ἀλλὰ σχετίζεται πρὸς τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀνθρώπου τούτου, οὔτε τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς βαβυλωνιακῆς διηγήσεως ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ἡ περὶ κατακλυσμοῦ παράδοσις δὲν εἶναι κτῆμα μόνον τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἑβραίων, ἀλλ' ἀπαντᾷ ὑπὸ ποικίλας ἐκδόσεις καὶ παρὰ πλείστοις ἄλλοις λαοῖς καὶ δὴ καὶ παρ' Ἕλλησιν. Αἱ δὲ νεώταται ἀμερικανικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Νιπποὺρ καὶ Οὺρ ἤνεγκον εἰς φῶς καὶ σουμεριακὰ κείμενα, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων κατέστη πιθανὸν ὅτι καὶ εἰς τὸν παλαιότατον (προβαβυλωνιακὸν) λαὸν τῶν Σουμερίων δὲν ἦτο ἄγνωστος ἡ παράδοσις αὕτη. Ἡ φυσικωτέρα καὶ πιθανωτέρα ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τῆς εὐρυτάτης διαδόσεως τῆς παραδόσεως ταύτης εἶναι, ὅτι πρόκειται περὶ παναρχαίας παραδόσεως, κοινοῦ κτήματος τῆς ἀνθρωπότητος, παραδόσεως, ἥτις διεσώθη ἁγνὴ καὶ ἀνόθευτος ἀπὸ εἰδωλολατρικῶν καὶ μυθολογικῶν στοιχείων μόνον ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Girard*, Le déluge (1892).—*Schöepfer*, Bibel und Wissenschaft (1896).—*Andrée* Die Flutsagen ethnographisch betrachtet (1891), Die summerischen Parallelen zur biblischen Urgeschichte (1917).— *Nikel*, Die Biblische Urgeschichte (δ' ἔκδ. 1921).— *Woodley*, Vor 5000 Jahren (1929).

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗ

— *[Λογοτεχν.]* Τὸ θέμα τοῦ *κατακλυσμοῦ* ἐξεμεταλλεύθησαν διάφοροι θεατρικοὶ συγγραφεῖς διὰ τὴν παραγωγὴν ἔργων μεγάλης θεαματικότητος. Περισσότερον πάντων μεγάλην ἐπιτυχίαν ἔσχεν ὁ «Παγκόσμιος Κατακλυσμός», δρᾶμα θεαματικὸν εἰς πέντε πράξεις καὶ δώδεκα εἰκόνας τῶν Κλαιρβὶλλ καὶ Σιρωντέν, διδαχθὲν τῇ 29 Ἰουλίου 1865 εἰς τὸ παρισινὸν θέατρον Σατελέ. Προηγούμενα ἔργα εἶναι τὰ ἑξῆς: Ὁ «Παγκόσμιος Κατακλυσμός», τραγῳδία εἰς πέντε πράξεις, ἀφιερωμένη εἰς τὸν καρδινάλιον Μαζαρῖνον, ὑπὸ Οὔγου ντὲ Πικόν. Τὸ ἔργον ἐδιδάχθη ἐν Παρισίοις τῷ 1643. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1821 εἰς τὸ θέατρον τῶν Βερσαλλιῶν ἐπαίχθη τὸ μουσικὸν δρᾶμα «Παγκόσμιος Κατακλυσμός», ὅπερ ἔσχεν ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν καὶ τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν τρεῖς παρῳδίαι. Δ. Σ. Δ.

— *[Τέχν.]* Μερικαὶ τῶν χειρογράφων ἁγίων Γραφῶν τοῦ μεσαίωνος περιέχουν ἀναπαραστάσεις ἐν μικρογραφίᾳ τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ. Ἡ αὐτὴ σκηνὴ ἐσχεδιάσθη καὶ ἐχαράχθη ἐπὶ ξύλου ἢ χαλκοῦ εἰς διαφόρους γερμανικὰς ἐκδόσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς. Τὰ κυριώτερα ἔργα ζωγραφικῆς, τὰ πραγματευθέντα τὸ μέγα βιβλικὸν δρᾶμα, εἶναι τὰ ἑξῆς: Ὁ «Κατακλυσμὸς» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοιχογραφία ἐν τῷ Σιξτείῳ παρεκκλησίῳ τῆς Ρώμης. Πλῆθος ἀθλίων, ἡμιθανῶν ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους, κατέφυγεν ἐπί τινος στέγης ἑτοίμης νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν πλήμμυραν. Ἀριστερά, ἐπὶ ὄχθης τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον τὰ ὕδατα θὰ καλύψουν, συσπειροῦνται διάφοροι ἄνθρωποι. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἀναρριχᾶται ἐπὶ δένδρου. Μακρότερον λέμβος πληττομένη ὑπὸ τεραστίων κυμάτων ματαίως ἀγωνίζεται νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν κιβωτόν, πλέουσαν σιωπηρῶς καὶ ὀχυρωμένην δίκην φρουρίου. Ὑπάρχει πολλὴ κίνησις, θλῖψις καὶ φρίκη εἰς τὴν σύνθεσιν. Ὁ «Παγκόσμιος Κατακλυσμὸς» τοῦ Ραφαήλου, ἐν τῷ ἐξώστῃ τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ οὐρανὸς πλήρης σκοτεινῶν νεφῶν κατοπτρίζεται μελαγχολικῶς ἐπὶ τῶν πλημμυρισμένων ὑδάτων. Ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐπιπέδου ἄνθρωπος ἔφιππος, τοῦ ὁποίου ὁ μανδύας ἀνεγείρεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του, προσπαθεῖ νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀβύσσου. Ἐπὶ τῆς ὄχθης ἄνθρωπος κρατῶν παιδίον ἀγωνίζεται νὰ συγκρατήσῃ γυναῖκα πνιγομένην. Ἕτερος νέος προσβλέπει μετ' ἀπογνώσεως τὴν σύντροφόν του ἀποθνήσκουσαν. Μακρότερον γυναῖκες σφίγγουσαι τὰ τέκνα εἰς τὴν ἀγκάλην των καταφεύγουν ἐπὶ ὑψώματος. Εἰς τὸ βάθος ναυαγοὶ ματαίως ἱκετεύοντες νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ ὅπως εἰσέλθουν εἰς τὴν κιβωτόν. Τὸ ἔργον διακρίνει ἐξαιρετικὴ δύναμις δραματικότητος καὶ ἐκφράσεως. Ὁ «Κατακλυσμός», πίναξ τοῦ Πουσσὲν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Τὸ ἔργον ἀποτελεῖ μέρος σειρᾶς τεσσάρων συνθέσεων, τὰς ὁποίας ὁ Πουσσὲν ἐξετέλεσε διὰ τὸν δοῦκα Ρισελιέ, καὶ εἰς τὰς ὁποίας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀναπαραστάσεως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ἀναπαρέστησεν ἐπεισόδια ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ὁ πίναξ τοῦ κατακλυσμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰσέτι τιτλοφορεῖται «Χειμών», εἶναι ὁ ὡραιότερος τῆς σειρᾶς. Τὸ ἀριστούργημα τοῦ Γάλλου ζωγράφου, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, διακρίνεται καὶ διὰ τὴν πρωτοτυπίαν κατὰ τὴν σύλληψιν τῆς συνθέσεως. Οἱ πρὸ αὐτοῦ καλλιτέχναι ἀπέδωκαν κατὰ τρόπον δραματικὸν τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀπόγνωσιν οἰκογενειῶν ἐκδιωκομένων ἐκ τῶν οἰκιῶν των, διὰ διαφόρων ἐπεισοδίων. Ὁ Πουσσὲν ὑπερέβη εἰς πάθος τοὺς λοιπούς, ἀναπαραστήσας τὴν στιγμὴν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ εἰκών, εἰς ἀτμοσφαῖραν χρώματος μονοτόνου, πενθίμου, παριστᾷ τὸν ἀπελπιν, μάταιον ἀγῶνα τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι χάνονται. Εἰς τὸ βάθος, μακράν, παραμερίζουσα τὰ σκότη διαγράφεται ἡ κιβωτός, πλέουσα ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τῶν ὑδάτων καὶ φέρουσα τὰς ἐλπίδας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Κεραυνὸς σχίζει τὰ νέφη καὶ πλήττει φρούριον, τοῦ ὁποίου ὁ ὑψηλὸς πύργος ὑπερηφάνως ἀνυψοῦτο εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος. Ἡ ἐκτέλεσις εἶναι ἀνταξία τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου. Τὰ λασπώδη κύματα ἀντικατοπτρίζουν τοὺς πενθίμους τόνους τοῦ οὐρανοῦ ἢ βροχὴ καὶ τὰ σύννεφα κατερχόμενα ἀφίνουν ν' ἀποκαλύπτεται ἄπειρον βάθος. «Παγκόσμιος Κατακλυσμός», πίναξ τοῦ Ἀλεξάνδρου Βερονέζε, εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Οἱ κάτοικοι τῆς γῆς φεύγουν ἀλλόφρονες πρὸ τῶν ὀγκουμένων κυμάτων, ἀλλὰ τίποτε δὲν δύναται νὰ τοὺς σώσῃ. Ἤνοιξαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ, οἱ κεραυνοὶ σχίζουν τὰ σύννεφα καὶ ὁ ἄνεμος στραγγαλίζει καὶ θραύει τὰ μεγάλα δένδρα. Ἀκολουθοῦν διάφορα ἐπεισόδια ἀνθρώπων προσπαθούντων ἐν ἀπογνώσει νὰ σώσουν ἑαυτοὺς ἢ τοὺς ἀγαπημένους των, καὶ τέλος, εἰς

Ἀντ. Καρράτσι: Ὁ Κατακλυσμός.

τὸ βάθος, φαίνεται ἡ κιβωτός. Ὁ «Κατακλυσμός» πίναξ τοῦ Ἀντωνίου Καρράτσι, εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Ἡ σύνθεσις ὁμοιάζει πρὸς τὸν πίνακα τοῦ Πουσσέν, ἀλλὰ στερεῖται τοῦ μεγαλείου ἐκείνου. Εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου ὑπάρχει ἀντίγραφον ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Δομινικανόν. «Κατακλυσμὸς» τοῦ Ζιροντέ, εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου, ἐκτελεσθεὶς τῷ 1810. «Κατακλυσμὸς» τοῦ Τζὼν Μάρτιν, ἐκτεθεὶς τῷ 1835 εἰς τὸ Σαλόν. Εἰς τὰ ἀνωτέρω δέον νὰ προστεθοῦν τὰ ἔργα μὲ τὸ αὐτὸ θέμα τοῦ Κὰρλ Σχὸρ (πινακοθήκη τοῦ Μονάχου) καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Κατακλυσμοῦ τοῦ Γουσταύου Ντορέ. Δ. Σ. Δ.

— *[Λαογρ.]* Καλεῖται *κατακλυσμὸς* παρὰ Κυπρίοις παράδοξος ἑορτή, τελουμένη κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθ' ἣν πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου κατέρχονται εἰς τὰ παράλια μέρη καὶ εἰσερχόμενοι ἐντὸς λέμβων ἀλληλοκατακλύζονται διὰ θαλασσίου ὕδατος. Οἱ ἐκ τῶν μεσογείων μὴ δυνάμενοι νὰ κατέλθωσιν εἰς τὰ παράλια συρρέουσι περὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμοὺς καὶ κατακλύζουσιν ἑαυτοὺς διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ κατεσκευασμένων φυσικλῶν. Ἐὰν δέ τις δὲν παρευρίσκεται κατὰ τὴν κατάκλυσιν, πᾶς τις ἔχει τὸ δικαίωμα τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἢ διὰ φυσικλῶν ἢ δι' ἄλλου τινὸς κατακλυστικοῦ ὀργάνου, νὰ ῥάνῃ αὐτόν. Πόθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἑορτῆς, δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον, παρεδόθη ὅμως αὕτη ὡς ἑορτὴ τῆς Ἀφροδίτης, εἶναι δὲ κοινὴ καὶ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Μωαμεθανοὺς τῆς νήσου. Ἐκ τούτου πιθανολογεῖται ὅτι εἶναι παλαιοτάτη ἐθνικὴ ἑορτή, ταχθεῖσα τὴν ἡμέραν αὐτὴν πιθανώτατα μ. Χ., διότι ἡ ἑορτὴ συνέπιπτε περίπου τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἡμέραν ταύτην, κατὰ τὸν Ἰουστῖνον, αἱ παρθένοι τῆς Κύπρου κατήρχοντο εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης καὶ συνευρίσκοντο μεθ' οἱουδήποτε, παρ' οὗ ἐλάμβανον καὶ προῖκά τινα, τελοῦσαι οὕτω τὸν νόμον τῆς θεᾶς. Ἐκτὸς ὅμως τῶν παρθένων τῆς Κύπρου, καὶ πλοῖα ἐξ ἄλλων νήσων πλήρη νεανίδων ἀφικνοῦντο τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς Κύπρον, ἵνα προσφέρωσιν ἑαυτὰς εἰς τὴν Ἀφροδίτην. Ἡ πανήγυρις αὕτη ὁπωσδήποτε ἤρχισε νὰ ἐκφυλίζεται ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλίσσης Δημωνάσσης, θεσπισάσης νόμον, δι' οὗ ἐτίθετο φραγμὸς εἰς τὰς ἀκολασίας κατὰ τὴν ἑορτήν. Κ. Μ. Κ.

— **κατακλυσμῶν θεωρία** (Cataklysmen-Theorie) *[Γεωγρ.]*. Θεωρία ἐπικρατήσασα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' πρὸς ἐξήγησιν τῶν προϊστορικῶν γεωλογικῶν φαινομένων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς συνέβαινον, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἕνεκα ἀγνώστων αἰτίων, μεγάλαι παγκόσμιαι κατακλυσμικαὶ καταστροφαί, αἱ ὁποῖαι κατέστρεφον ὅλον τὸν ἐπὶ γῆς ζῶντα ὀργανικὸν κόσμον, ἀκολούθως δέ, μετὰ τὴν πάροδον ἑκάστου κατακλυσμοῦ, ἡ ζωὴ ἀνεγεννᾶτο ἐκ νέου.

Ἡ θεωρία αὕτη διετυπώθη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἐξήσκει ἀκόμη ἡ βιβλικὴ παράδοσις τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε. Ἀφορμὴν κυρίαν ἔδιδον καὶ αἱ πληροφορίαι καὶ αἱ παρατηρήσεις τῶν μεταλλωρύχων, ὅτι τὰ ἐντὸς τῶν γηΐνων στρωμάτων περικλειόμενα λείψανα προϊστορικῶν ζῴων φαίνονται νὰ εἶναι τελείως διάφορα ἀπὸ ἑνὸς στρώματος ἢ συστήματος στρωμάτων εἰς ἄλλο, καὶ μάλιστα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε εἰς τὰ ὑψηλότερα συστήματα στρωμάτων οὐδὲ ἓν εἶδος διετηρήθη ἐκ τῶν ὀργανικῶν ὄντων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὰ κατώτερα συστήματα. Οὕτω πως προῆλθεν ἡ ἐκδοχή, ὅτι, μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν ἀρχαιοτέρων στρωμάτων, ἐπήρχετο μία καταστροφή, ἡ ὁποία κατέστρεφεν ὅλον τὸν ζῶντα ὀργανικὸν κόσμον καὶ ὅτι μετὰ τὴν πάροδον ἑκάστου κατακλυσμοῦ ὁ ὀργανικὸς κόσμος ἀνεγεννᾶτο ἐκ νέου ἐπὶ τῆς γῆς. Κατὰ ταῦτα ἐγεννήθη ἡ *θεωρία τῶν κατακλυσμῶν* ἢ *καταστροφῶν*. Τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπεστήριξαν πολλοὶ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ὁ Κυβιέρος καὶ ἄλλοι. Κυριώτατος ὅμως ἀντιπρόσωπος καὶ ὑποστηρικτής της ὑπῆρξεν ὁ d'Orbigny. Οὗτος παρεδέχετο μάλιστα ὅτι 27 φορὰς ἐγένοντο δημιουργίαι νέων ζῴων, κατόπιν τῶν προηγηθεισῶν ἑκάστης κατακλυσμικῶν καταστροφῶν. «Τοιοῦτον εἶναι τὸ γεγονός», ἔγραφεν ὁ d'Orbigny «γεγονὸς βέβαιον, ἀλλ' ἀσύλληπτον, τὸ ὁποῖον περιοριζόμεθα εἰς τὸ νὰ πιστοποιήσωμεν, χωρὶς νὰ ζητῶμεν νὰ διαπεράσωμεν καὶ τὸ ὑπεράνθρωπον μυστήριον, τὸ ὁποῖον τὸ περιβάλλει».

Ἐναντίον τῆς θεωρίας τῶν καταστροφῶν ἢ κατακλυσμῶν ἀντεπεξῆλθον οἱ v. Hoff καὶ Κάρολος Lyell οἱ ὁποῖοι διετύπωσαν τὴν «θεωρίαν τοῦ ἀκτουαλισμοῦ». Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἀναγνωριζομένην καὶ σήμερον, ἡ οὐσία καὶ αἱ δράσεις τῶν διαφόρων γεωλογικῶν δυνάμεων ἔμειναν αἱ αὐταὶ καὶ ἀναλλοίωτοι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων γεωλογικῶν ἐποχῶν δι' ὅλων τῶν αἰώνων μέχρι σήμερον, καὶ συνεπῶς ὡς μέθοδος ἐρεύνης καὶ μελέτης τῶν γεωλογικῶν φαινομένων παρῳχημένων ἐποχῶν ἐνδείκνυται ἡ παρακολούθησις καὶ μελέτη τῶν ἀντιστοίχων γεωλογικῶν φαινομένων τῆς παρούσης ἐποχῆς. Γ. Κ. Γ.

κατάκλυστος (ὁ, ἡ), —ον (τό) ὁ κατακεκλυσμένος, ὁ περικεχυμένος δι' ὕδατος.

Κατακοίλας, Λέων. Βυζαντινὸς εὐπατρίδης· βλ. *Κατακαλών*.

Κατάκοιλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς νήσου, ΒΑ. τοῦ λιμένος Μπατσίου καὶ παρὰ τὸ ὄρος Τσοῦκα καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 164. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Κάτω Κατάκοιλος καὶ Κοτσίδες* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 353. Χ. Δ.

— **Κατάκοιλος, Κάτω** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Ἄνδρου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Κατα-

Digitized by Google

κοίλου τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 150. χ. δ.

κατακοιμίζω· βάλλω τινὰ νὰ κοιμηθῇ, κοιμίζω, ἀποκοιμίζω.

κατάκοιτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐν τῇ κοίτῃ συνεχῶς εὑρισκόμενος, ὁ κατακείμενος εἰς τὴν κλίνην του ἕνεκα ἀσθενείας, κλινήρης: «εἶναι τώρα χρόνια κατάκοιτος».

κατακόμβη (ἡ)· ὑπόγειον νεκροταφεῖον, ὑπόγειος ὀστεοθήκη τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων· || μεταφ., πᾶς βαθύς, ὑπόγειος, σκοτεινὸς ἢ ἀπόκρυφος χῶρος.

—[ΧΡΙΣΤ. ΑΡΧ.] *Α. Ἱστορία καὶ τοπογραφία.* Αἱ κατακόμβαι ἦσαν ὑπόγειοι κρύπται, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων εἶχον τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν αὐτῶν. Αἱ ὑπόγειοι αὗται κρύπται εἰς πολλὰς χώρας ἔλαβον σὺν τῷ χρόνῳ πολὺ μεγάλην ἔκτασιν ὑπὸ τὴν γῆν καὶ ὡς ἀληθεῖς λαβύρινθοι ἀπετελέσθησαν ἀπὸ πολλὰς συμπλεκομένας ὑπογείους στοάς, εἰς δὲ τὴν Ρώμην ἔγιναν ἀληθιναὶ πόλεις νεκρῶν ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Αἱ κατακόμβαι εἶναι τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ρώμην, συγχρόνως δὲ τὰ πολυαριθμότερα καὶ τὰ καλύτερον διατηρηθέντα Ἡ ἱστορία τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ εὑρίσκεται ὁλόκληρος εἰς τὰς κατακόμβας τῆς Ρώμης. Καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν μεσαίωνα αἱ κατακόμβαι τῆς Ρώμης ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι. Μόνον ἀπὸ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἤρχισαν νὰ ἐπισκέπτωνται αὐτὰς ὀλίγοι περίεργοι καὶ ἰδίως ἱερεῖς. Ὁ πρῶτος συστηματικὸς μελετητὴς τῶν κατακομβῶν εἶναι ὁ *Ἀντώνιος Μπόζιος* (περὶ τὸ 1600), ὁ ὁποῖος, ἀκαμάτως ἐργασθείς, ἀνεκάλυψεν, ἐκαθάρισεν, ἐσχεδίασεν, ἐμελέτησε τοὺς χριστιανικοὺς ὑπογείους λαβυρίνθους, καὶ ἀνεδείχθη ἀληθὴς «Κολόμβος τῶν κατακομβῶν», ὅπως ὠνομάσθη. Τὸ κολοσσιαῖον ὑλικόν, τὸ ὁποῖον συνέλεξε, μετὰ τεσσαρακονταετεῖς ἐργασίας, ἐξεδόθη δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Roma sotterranea» («Ὑπόγειος Ρώμη», 1631 ἑξ.), ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον εἶναι πολύτιμον ἔργον, παρὰ τὰς ἔκτοτε ἐπιτευχθείσας τεραστίας προόδους τῆς ἐπιστήμης. Ἔκτοτε ἤρχισε δραστηρία, ἀλλ' ἀσυστηματοποίητος ἐξερεύνησις τῶν κατακομβῶν τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν ἠκολούθει ἀναζήτησις καὶ λαφυραγωγία παντὸς φορητοῦ ἀντικειμένου, εὑρισκομένου ἐν αὐταῖς, ἐπιγραφῶν, ζωγραφιῶν καὶ ἄλλων μικροτεχνημάτων. Τέλος μόλις τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρχισεν ἡ συστηματικὴ ἔρευνα, κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰησουΐτου Marchi, ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου de Rossi (1822—1894), ὁ ὁποῖος ἤρχισεν εἰκοσαετὴς τὰς ἐργασίας του καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὰς ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα μὲ συνεχῆ καὶ ἀκάματον δραστηριότητα. Ὁ de Rossi καθώρισε τὴν ἀκριβῆ τοπογραφίαν τῶν κατακομβῶν τῆς Ρώμης, ἐμελέτησεν αὐτὰς ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, συνέλεξε καὶ ἡρμήνευσε τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῶν, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ παλαιὰς πηγάς, τὰς περίπου συγχρόνους τῶν κατακομβῶν, καὶ ἀπὸ ἄλλας νεωτέρας Τοιουτοτρόπως πολλὰ παλαιότατα γραπτὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἕως τότε ἐξητάζοντο ἐπιπολαίως καὶ ἀστόχως, ἐμελετήθησαν ἐπιτυχέστερον καὶ παρέσχον πλείστας πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὰς κατακόμβας καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἐπιγραφὰς («Liber Ponticalis», «Συναξάρια», «Ὁδοιπορικὰ» τοῦ Ζ' καὶ Η' αἰῶνος, «Mirabilia Urbis Romae» κτλ.). Καὶ οὕτω, διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ de Rossi καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ (Maruchi, Stevenson κ. λ.), ὡς καὶ πολυαρίθμων ἄλλων χριστιανολόγων, καθωρίσθησαν ὁριστικῶς ἡ ἱστορία, οἱ χαρακτῆρες καὶ ἡ τέχνη τῆς *Ὑπογείου Ρώμης*. Μόλις δ' ἐσχάτως ἐξηρευνήθησαν καὶ κατακόμβαι ἄλλων χωρῶν, ὡς τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μάλτας (ὑπὸ τοῦ P. Orsi, τοῦ V. Schultze κλ.), ἐπίσης καὶ ὑπόγεια ἢ ἐπὶ τῆς γῆς κοιμητήρια τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Οὕτω συνελέγη καὶ ἐμελετήθη ἄπειρον ὑλικόν, ὀφειλόμενον πρὸ παντὸς εἰς τὴν Ρώμην, πρὸς ἀναπαράστασιν τῆς παλαιᾶς χριστιανικῆς τέχνης, πολύτιμον καὶ σημαντικὸν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς βυζαντινῆς καὶ ὅλης ἐν γένει τῆς χριστιανικῆς τέχνης.

Ἀπὸ τὸν μεσαίωνα ἦτο γνωστὸν παρὰ τὴν Ρώμην, ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἐλέγετο *Ἀππία* ὁδός, ἓν μικρὸν «κοιμητήριον» τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο Catacumbae. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως δὲν εἶναι ἀσφαλής. Πάντως ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἔννοιαν κοιμητήριον, accubitorium (ἐξ οὗ καὶ τὸ βυζαντινὸν *ἀκούβιτον*). Ἴσως ἡ λέξις cumba προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν *κύμβη, κύμβος*, σημαίνουσαν τὸ κοῖλον, καὶ ἴσως ἡ ὀνομασία εἶναι τοπογραφική, διότι τὸ κοιμητήριον Catacumbae ἔκειτο εἰς κοίλανσίν τινα τοῦ ἐδάφους. Ἡ λέξις λοιπὸν *κατακόμβαι* εἶναι χρήσεως νεωτέρας. Ἡ παλαιὰ ὀνομασία, ἡ συνήθης διὰ τοὺς τάφους, τοὺς ὑπογείους ἢ καὶ τοὺς ὑπὲρ τὴν γῆν, ἦτο ἡ σύμφωνος μὲ τὰς δοξασίας τῶν Χριστιανῶν ἑλληνικὴ λέξις *κοιμητήριον* («εἰς τὰ καλούμενα κοιμητήρια εἰσιέναι», λέγει ὁ Εὐσέβιος, εἰς ἐπιγραφὴν χαρακτηριστικὴν λέγεται, «τὸ κοιμητήριον ἕως ἀναστάσεως»). Ἐπίσης ἔλεγον τὸ *κατάγαιον, οἶκος αἰώνιος* (domus aeterna), καὶ προκειμένου περὶ μαρτύρων ἀκόμη καὶ τὸ ἀρχαϊκὸν ἑλληνικὸν *ἡρῷον*.

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἤθελον νὰ μιμηθοῦν τὸν τρόπον τῆς ταφῆς τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ἐξαφανίζεται διὰ καύσεως τὸ σῶμα αὐτῶν, διότι ἤλπιζον εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων. Ἀπὸ τὰς δύο ταύτας ἰδέας προέκυψαν αἱ κατακόμβαι. Τὸν πρῶτον τύπον αὐτῶν πρέπει νὰ ζητήσωμεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ὅπου ἐπεκράτει ἡ συνήθεια τῶν οἰκογενειακῶν ὑπογείων τάφων. Οἱ ἑλληνικοὶ τάφοι συνίσταντο ἀπὸ ἓν ἢ τὸ πολὺ ἀπὸ δύο δωμάτια, τὰ ὁποῖα περιεῖχον τέσσαρας, πέντε, ἑπτά, ἕως καὶ τεσσαράκοντα τάφους. Ἡ συνήθεια αὕτη τοῦ θάπτειν τοὺς νεκροὺς εἰς ὑπογείους τάφους ἦτο παναρχαία· τὴν εἶχον ὅλοι οἱ παράλιοι Μεσογειακοὶ λαοί. οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Μυκηναῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς ταύτης συνηθείας, ἰδίως ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἔλαβον τὸ παράδειγμα καὶ οἱ Χριστιανοί. Εἰς τὴν Ρώμην συνέρρεον κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας πλῆθος ἀνθρώπων ἀπὸ ὅλην την οἰκουμένην καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Πάντες ἔθαπτον τοὺς νεκρούς των εἰς ὑπογείους κρύπτας, ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοί, ἀκόμη καὶ διάφοροι αἱρέσεις χριστιανικαί. Ἔχομεν εἰς τὴν Ρώμην κατακόμβας τῆς αἱρέσεως τῶν Γνωστικῶν, προσέτι κατακόμβας ἰουδαϊκάς, ἀκόμη καὶ τοῦ Σαβαζίου καὶ ἄλλας κατακόμβας ἢ τάφους «συγκρητιστικοὺς» λεγομένους, ἤτοι τοῦ «συγκρητισμοῦ» τῶν θρησκειῶν. Τὸ ἔδαφος τῆς Ρώμης περὶ τὴν ὕπαιθρον χώραν ἦτο ἐσκαμμένον καθ' ὅλας τὰ.

Σχεδιάγραμμα τῶν κατακομβῶν τῆς Ρώμης.
[α = εἴσοδος ἀπὸ τῆς Βασιλικῆς τῆς Ἁγίας Ἀγνῆς.]

διευθύνσεις καὶ ἀνυπολόγιστος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν κοιμητηρίων, τὰ ὁποῖα περιβάλλουν ὡς μία ζώνη ὑπογείου πόλεως τὴν φανερὰν αἰωνίαν πόλιν. Εἰς τὰς ἄλλας χώρας δὲν ὑπάρχουν τὰ τεράστια συμπλέγματα ὑπογείων κοιμητηρίων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν Ρώμην. Μεγάλαι κατακόμβαι εὑρίσκονται κυρίως εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ δὴ εἰς τὴν νῆσον Μάλταν, εἰς τὴν Νεάπολιν, τὸ Παλέρμον, πρὸ παντὸς εἰς τὰς Συρακούσας. Ἄξιαι δὲ λόγου κατακόμβαι ἐσώθησαν καὶ εἰς τὴν νῆσον Μῆλον. Σπουδαιότατα κατακόμβαι ἐσῴζοντο καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐσχάτως κατεστράφησαν. Σῴζεται ἤδη ὑπόγειον κοιμητήριον παρὰ τὸ Σαραπεῖον (αἱ λεγόμεναι κατακόμβαι Κὸμ-ἐλ-Χογκάφα), ὡς καὶ ὑπόγεια εἰς τὴν νεκρόπολιν Ἀμφουσί Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὴν μεγάλην ταύτην κοσμόπολιν τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπῆρχον, ὡς καὶ εἰς τὴν Ρώμην, μεγάλαι καὶ σπουδαῖαι κατακόμβαι.

Πολλαὶ μικραὶ κατακόμβαι, ἰδίως ὑπόγειοι κρύπται, εὑρίσκονται εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικήν. Πλεῖσται δὲ κρύπται σῴζονται εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ εἰς τὴν Συρίαν, ἐπίσης εὑρίσκομεν μερικὰς εἰς τὴν Κιλικίαν καὶ εἰς τὴν Λυκαονίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀξιολόγους δὲ κρύπτας ἔχομεν εἰς τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικήν Ἐν γένει κατακόμβας καὶ ἰδίως κρύπτας καὶ ὑπογείους τάφους χριστιανικοὺς εὑρίσκομεν εἰς ὅλας τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ δὴ τὰς παραθαλασσίους. Εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν ἔχομεν καὶ μεγάλα ὑπὲρ τὴν γῆν νεκροταφεῖα. Ὅλαι ὅμως αἱ περὶ τὴν Μεσόγειον κρύπται αὗται, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ τῆς Συρίας, ἀνήκουν εἰς τοὺς τελευταίους παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους, ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν ἔχουν ἀκόμη καλῶς μελετηθῆ. Ἡ μόνη παλαιὰ εἶναι ἡ κατακόμβη τοῦ ἁγίου Ἰανουαρίου εἰς τὴν Νεάπολιν, ἡ ὁποία περιβάλλει τὴν πόλιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περὶ αὐτὴν λόφου. Οἱ πολυάριθμοι ὑπόγειοι τάφοι τῆς Σικελίας φαίνεται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸν Δ' αἰῶνα. Σπουδαιόταται, ὑπὸ ἔποψιν ἀρχιτεκτονικῆς κατασκευῆς, εἶναι αἱ κατακόμβαι τῶν Συρακουσῶν. Ὀλίγα δὲ γενικῶς εἶναι καὶ τὰ μνημεῖα βίου καὶ τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύφθησαν εἰς ὅλας τὰς ὑπογείους ταύτας κατοικίας νεκρῶν. Ἡ ἱστορία λοιπὸν τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας καὶ τέχνης δὲν ἔχει κυρίως ν' ἀποβλέψῃ παρὰ μόνον εἰς τὰς πολυαρίθμους καὶ κολοσσιαίας κατακόμβας τῆς Ρώμης. Ἔχουν δώσει αὗται εἰς τὴν ἐπιστήμην τόσον πλούσιον, τόσον πολύτιμον ὑλικόν, ὥστε τὰ τελικὰ πορίσματα, ὁσαδήποτε ἄλλα ὑπόγεια νεκροταφεῖα καὶ ἂν ἀνακαλυφθοῦν εἰς τὸ μέλλον, δὲν δύνανται νὰ μεταβάλουν τὰς ἤδη κεκτημένας γνώσεις καὶ συμπεράσματα.

Τὰ παλαιότερα ὑπόγεια νεκροταφεῖα τῆς Ρώμης κατεσκευάσθησαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Α' αἰῶνος καὶ κεῖνται κατὰ μῆκος τῶν ἀρχαίων ὑπατικῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ πηγαίνουν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὸν Β' αἰῶνα σκάπτονται κατὰ μῆκος τῶν ὑπατικῶν ὁδῶν καὶ ἄλλα ὑπόγεια νεκροταφεῖα ἢ ἐπεκτείνονται τὰ ὑπάρχοντα. Ἡ ἐπέκτασις τῶν ὑπογείων νεκροταφείων ἐξακολουθεῖ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα. Κατὰ τὸν αἰῶνα ὅμως τοῦτον τῶν διωγμῶν οἱ Χριστιανοὶ προσπαθοῦν ν' ἀ-απτύξουν τὸν βίον αὐτῶν εἰς τὰ σκότη τῶν κατακομβῶν. Τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐξετελέσθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, δεικνύουν τὴν προσπάθειαν νὰ κρύπτωνται, διότι αἱ ὑπόγειαι στοαὶ εἶναι στενότεραι, συχνὰ διακόπτονται ἢ εἶναι κεχωσμέναι, αἱ κλίμακες εἶναι κατεστραμμέναι, καὶ συχνὰ εὑρίσκομεν μυστικὰς ἐξόδους, αἱ ὁποῖαι ἄγουν πολὺ μακρὰν εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν. Ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἐγείρονται βωμοὶ καὶ ἴδια δωμάτια, ὡς παρεκκλήσια πρὸς τιμὴν τῶν μαρτύρων. Πλησίον τῶν τάφων συνέρχονται οἱ Χριστιανοὶ διὰ νὰ ἑορτάσουν τὴν μνήμην αὐτῶν ἢ καὶ νὰ τελέσουν κρυφίως τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν. Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ (313) ἐγείρονται ναΐδια πρὸς τιμὴν τῶν μαρτύρων, «ἡρῷα μαρτύρων», καὶ βασιλικαί, μεγάλαι ἢ μικραί, ὑπεράνω τῶν ὑπογείων τάφων αὐτῶν, πρὸ παντὸς ὑπεράνω κατακομβῶν, αἱ ὁποῖαι περιεῖχον τὰ ἅγια σώματα μεγάλων μαρτύρων, ὡς τοῦ ἁγίου Πέτρου εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ ἁγίου Παύλου ἐπὶ τῆς Ὀστίας ὁδοῦ καὶ ἄλλων. Τότε ἐπῆλθον πλεῖσται βλάβαι εἰς τὰς κατακόμβας. Ἐξακολουθοῦν ὅμως οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἕνα αἰῶνα κατόπιν νὰ θάπτουν τοὺς νεκρούς των χάριν εὐσεβείας εἰς τὰς κατακόμβας, διὰ νὰ εἶναι οὗτοι πλησίον τῶν μαρτύρων, καὶ προσέτι ἐξακολουθοῦν νὰ συναθροίζωνται εἰς τοὺς ἱεροὺς τούτους τόπους. Ἀργότερον αἱ κατακόμβαι ἔπαυσαν νὰ εἶναι τόπος ταφῆς, ἐξηκολούθησαν ὅμως νὰ εἶναι ἱερὰ μαρτύρων. Οἱ πάπαι, καὶ δὴ ὁ πάπας Δαμάσιος (τὸν Δ' αἰῶνα) ἐξετέλεσαν πολλὰ ἔργα πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. Κατεσκευάσθησαν τότε κλίμακες καὶ φωταγωγοὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπισκέψεως, ἀργότερον μάλιστα διεκοσμήθησαν οἱ τοῖχοι τῶν νεκρικῶν δωματίων μὲ ζωγραφίας, τῶν ὁποίων καὶ τὰ θέ-

Digitized by Google

ματα καὶ τὸ ὕφος ἔχουν ἐντονωτάτην διαφορὰν ἀπὸ τὰς παλαιὰς χριστιανικὰς ζωγραφίας, ἀνήκουν δηλαδὴ εἰς τὴν ἰδίαν τέχνην, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ τὴν βυζαντινὴν τέχνην. Ὀλίγον κατόπιν αἱ κατακόμβαι ἐλαφυραγωγήθησαν πολλάκις ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οἱ ὁποῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν Ῥώμην, κυρίως ἀπὸ τοὺς Γότθους τὸν ΣΤ′ καὶ ἀπὸ τοὺς Λομβαρδοὺς τὸν Η′ αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μερικοὶ πάπαι, καὶ δὴ ὁ Ἰωάννης ὁ Γ′ (560—573), ὁ Παῦλος ὁ Α′ (757—768), ἀνεκαίνισαν αὐτάς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην ἐγίνοντο πολυπληθεῖς μετακομίσεις τῶν σωμάτων τῶν μαρτύρων, ὡς ἁγίων λειψάνων, εἰς τὰς ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὸν Θ′ αἰῶνα αἱ κατακόμβαι ὄχι μόνον ἐγκατελείφθησαν καὶ ἤρχισαν ραγδαίως νὰ καταστρέφωνται, ἀλλ᾽ εἰς τὸ τέλος ἐλησμονήθη ἐντελῶς καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτῶν. Ἡ πρώτη μεγάλη καταστροφὴ τῶν κατακομβῶν συνέβη κατὰ τὴν φοβερὰν λεηλασίαν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου (410). Ὁ ἱστορικὸς λοιπὸν βίος τῶν κατακομβῶν διαρκεῖ κυρίως ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Α′ ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε′ αἰῶνος.

Κατ᾽ ἀρχὰς πλούσιαι χριστιανικαὶ οἰκογένειαι παρεῖχον τὰ εἰς τὴν ἐξοχὴν κτήματα αὐτῶν ἢ κατὰ ἴδια ὑπόγεια κοιμητήρια, διὰ νὰ θάπτωνται εἰς αὐτὰ οἱ πτωχοὶ ἀδελφοὶ αὐτῶν. Ὁ ρωμαϊκὸς νόμος ἀπηγόρευεν αὐστηρῶς τὴν ταφὴν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλ᾽ ἐπέβαλλε σεβασμὸν εἰς τοὺς τάφους, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ὡς locus religiosus, τόπος ἀπαραβίαστος. Ἦσαν λοιπὸν ἥσυχοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς τάφους αὐτῶν. Ἐπωφελήθησαν προσέτι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰς γενικὰς διατάξεις τῶν ρωμαϊκῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι ἐπέτρεπον εἰς συλλόγους, ἤτοι συντεχνίας, νὰ ἔχουν ἰδίαν ὀργάνωσιν καὶ ἰδιοκτησίας. Αἱ χριστιανικαὶ λοιπὸν κοινότητες εἶχον ὀργανώσει καλῶς τὰ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν αὐτῶν, ὑπῆρχον δὲ καὶ συντεχνίαι ἀρχιτεκτόνων καὶ σκαφέων, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο fossores, «κοπιαταὶ» (κοπιάζω) πρὸς ἐκσκαφὴν τῶν ὑπογείων στοῶν καὶ τάφων. Κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίως χρόνους τῆς ἱστορίας τῶν κατακομβῶν αἱ συντεχνίαι αὗται τῶν κατακομβῶν ἔλαβον μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ δύναμιν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν κατεσκευάσθησαν πάμπολλοι κρύπται καὶ ὑπόγειοι στοαὶ περιέχουσαι τάφους. Ἔπειτα αἱ κρύπται καὶ αἱ στοαὶ ἤρχισαν νὰ παρεκτείνωνται κατὰ διαφόρους διακλαδώσεις. Πολλαὶ ἦσαν γειτονικαὶ πρὸς ἄλλας κρύπτας καὶ στοάς, προεκτεινόμεναι δὲ συνηντήθησαν μὲ ἄλλας, συνηνώθησαν πρὸς αὐτὰς καὶ ἀπετέλουν μεγάλα κοιμητήρια. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ γένεσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν κατακομβῶν. Διὰ τοῦτο αἱ κατακόμβαι ἔχουν συνήθως πολλὰς εἰσόδους. Αἱ τοιαῦται ἐργασίαι τῶν Χριστιανῶν πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὑπογείων νεκροταφείων βεβαίως δὲν ἠδύναντο ν᾽ ἀποκρυβοῦν ἀπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἀρχῶν, ἀλλ᾽ ἡ ρωμαϊκὴ διοίκησις δὲν ἠμπόδιζε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς νεκρούς. Τὰ ἰδιωτικὰ ταῦτα κοιμητήρια, ἀφοῦ ἔγιναν μεγάλα, ἐδόθησαν ὡς δωρεὰ εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινότητα καὶ οὕτω κατὰ τὸν Γ′ αἰῶνα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἀπέκτησε κοινὰ καὶ ἐπίσημα ὑπόγεια νεκροταφεῖα, αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶναι αἱ σήμερον λεγόμεναι *κατακόμβαι*. Τὰ πρῶτα ταῦτα ὑπόγεια νεκροταφεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο γενικῶς «κοιμητήριον», ἀνετέθησαν ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ διακόνου Καλλίστου, αὐτοῦ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἔγινε πάπας, ἀργότερον δέ, ὅτε ἔγιναν ἀκόμη περισσότερα, ἡ διοίκησις αὐτῶν ἀνετέθη εἰς ἑπτὰ διακόνους. Οὕτως αἱ κατακόμβαι ἀνεπτύχθησαν μὲν καὶ διεκοσμήθησαν λαμπρότερον, ἦσαν ὅμως τόποι γνωστοὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ῥώμης, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο, ὁσάκις ἤθελον, νὰ εὕρουν εὐκόλως τὰ καταφύγια τῶν Χριστιανῶν. Τὸ παλαιότερον «κοιμητήριον», ἤτοι κατακόμβη, ἀνῆκον εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Α′ αἰῶνος, εἶναι τὸ μέγιστον *κοιμητήριον τῆς Δομιτίλλης*, ἐπὶ τῆς Ἀρδεατινῆς ὁδοῦ εἰς τὰ ΝΔ. τῆς Ῥώμης. Εἰς τὸ μέσον τῶν ἐκτεταμένων ἐρειπίων πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸ κεντρικὸν μέρος, τὸ ὁποῖον ὁριστικῶς ἀνήκει εἰς τὸν Α′ αἰῶνα. Ἡ μεγάλη ἔκτασις τῆς κατακόμβης τῆς Δομιτίλλης ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν διαδοχικὴν σύνδεσιν ἰδιωτικῶν ὑπογείων τάφων, οἱ ὁποῖοι ἀνεπτύχθησαν εἰς ὁλόκληρον ὑπόγειον νεκροταφεῖον. Ἵστανται ἀκόμη ὄρθιοι οἱ τοῖχοι τῆς πλουσίως διακοσμημένης εἰσόδου, ἰδιαιτέρως δὲ ὡραῖαι ζωγραφίαι τοῦ Α′ αἰῶνος διακοσμοῦν τὴν εἴσοδον.

Εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς Ῥώμης, ἐπὶ τῆς Σαλαρίας ὁδοῦ, ὑπάρχει ἡ *κατακόμβη τῆς Ἁγίας Πρισκίλλης*, μητρὸς τοῦ συγκλητικοῦ Πουδεντίου, ὁ ὁποῖος ἐφιλοξένησε τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον. Τὸ παλαιότερον μέρος ἀνήκει βεβαίως εἰς τὰ τέλη τοῦ Α′ αἰῶνος καὶ εἶναι τὰ δύο συνεχόμενα νεκρικὰ δωμάτια, γνωστὰ μὲ τὸ ὄνομα *Ἑλληνικὸν παρεκκλήσιον* (Capella Graeca). Εἰς τὴν κατακόμβην τῆς Ἁγίας Πρισκίλλης ἔχομεν ζωγραφίας τοῦ Α′ αἰῶνος, καὶ τοὺς τάφους τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Ἀκιλίων Γλαβριώνων. Πλησίον τῆς κατακόμβης ταύτης ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι κρύπται, ἐπίσης ἀρχαῖαι.

Μία μικρὰ ὁδοιπορία πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν Ἀππίαν ὁδόν. Ἐν μέσῳ λαμπρῶν μαυσωλείων, τὰ ὁποῖα ἀνῆκον εἰς τοὺς δημοκρατικοὺς καὶ εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, ἀναμιγνύονται τὰ χριστιανικὰ κοιμητήρια μὲ παρεκκλήσια ὑπὲρ τὴν γῆν, μὲ βαθείας ὑπογείους κρύπτας, μὲ πολλὰς κατακόμβας. Ἐνταῦθα κεῖται τὸ *κοιμητήριον τῆς Λουκίνης*, τὸ ὁποῖον περιέχει νεκρικὰ δωμάτια (cubicula) μὲ τοιχογραφίας τοῦ Β′ αἰῶνος.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ἀππίας ὁδοῦ ὑπάρχει τὸ *κοιμητήριον τοῦ Πραιτεξτάτου*, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν Β′ αἰῶνα. Αἱ κατακόμβαι αὗται, ἀπὸ τὰς μεγίστας τῆς Ῥώμης, εἶναι τόσον καλῶς διατεταγμέναι κατὰ τὸ σχέδιον καὶ τὴν θέσιν τῶν τάφων καὶ τόσον καλῶς στολισμέναι μὲ ζωγραφίας, ὥστε δεικνύουν τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Χριστιανοὶ ἀρχίζουν νὰ κατασκευάζουν συστηματικώτερα καὶ εὐπρεπέστερα τὰ ὑπόγεια νεκροταφεῖά των. Εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Πραιτεξτάτου εὑρίσκεται ἡ Crypta quadrata, νεκρικὸν δωμάτιον (Cubiculum) λαμπρῶς διακεκοσμημένον ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ φέρον ὡραίαν ὀρθομαρμάρωσιν, ἤτοι ἐπένδυσιν διὰ πολυχρώμων μαρμαρίνων πλακῶν. Ἄλλα κοιμητήρια ἄξια πολλοῦ λόγου εἶναι ἡ *κατακόμβη τῆς Ἁγίας Ἁγνῆς* καὶ τὸ *Ὀστριανὸν κοιμητήριον* ἐπὶ τῆς Νομεντανῆς ὁδοῦ. Ἀπὸ παλαιὸν πυρῆνα, ἀπὸ τὴν κρύπτην τῆς Ἁγίας Λουκίνης, προέρχονται αἱ ἀπέναντι τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Πραιτεξτάτου *κατακόμβαι τοῦ Καλλίστου*, αἱ σπουδαιόταται καὶ αἱ μέγισται τῶν κατακομβῶν. Τὸ κοιμητήριον τοῦτο εἶναι ἐξαιρέτως σεβαστόν, πρῶτον διότι εἶναι τὸ πρῶτον κοιμητήριον, τὸ ὁποῖον διηύθυνεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης καὶ δὴ ὁ διάκονος Κάλλιστος, ὁ κατόπιν γενόμενος πάπας (217—222)· ἔπειτα διότι ἔχομεν ἐν αὐταῖς καὶ ἄλλα μὲν μνημεῖα βίου καὶ τέχνης ἄξια λόγου, καὶ τοὺς τάφους δεκατριῶν παπῶν. Εἰς τὰς κατακόμβας ταύτας περιλαμβάνονται καὶ αἱ κρύπται τῆς Ἁγίας Καικιλίας καὶ τοῦ πάπα Κορνηλίου (251—253), αἱ ὁποῖαι εἶναι στολισμέναι μὲ προσωπογραφίας βυζαντινοῦ ὕφους. Ἀξιολογωτάτη δ᾽ εἶναι ἡ μεγάλη *παπικὴ κρύπτη*, ἡ ὁποία ἦτο τὸ μαυσωλεῖον τῶν παπῶν τοῦ Γ′ αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κτίζονται εἰς τὰς κατακόμβας πολυάριθμα κτίσματα, ὡς αἴθρια, ἀκόμη καὶ τρικλίνια, παρεκκλήσια, νεκρικὰ δωμάτια. Ἀλλ᾽ ἐπίσης κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀρχίζουν οἱ διωγμοὶ (τὰ μέσα τοῦ Γ′ αἰῶνος), οἱ ὁποῖοι παρακωλύουν τὴν ὡραίαν αὐτὴν ἀνάπτυξιν. Ἀργότερον, μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Δ′ αἰῶνα, οἱ πάπαι ἐπροφύλαξαν καὶ διεκόσμησαν τὰ κοιμητήρια τῆς Ῥώμης. Ὁ Δαμάσιος (366—384) διεκόσμησεν αὐτὰς ποικιλοτρόπως, ἐξαιρέτως δὲ τὴν παπικὴν κρύπτην, μὲ νέας ζωγραφίας, μὲ πολύτιμα μάρμαρα καὶ κίονας, κλπ. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὴν πάροδον τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνάπτυξις τῶν κατακομβῶν τῆς Ῥώμης, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν αἱ κατακόμβαι τῆς *Δομιτίλλης* καὶ τοῦ *Καλλίστου*, αἱ ὁποῖαι διαρκῶς μεγεθυνόμεναι ἀπετέλεσαν κατὰ τὸν Γ′ αἰῶνα ἀληθεῖς «πόλεις νεκρῶν».

Β. Ἀρχιτεκτονικὴ διάθεσις καὶ προορισμός. Εἰς ἀκτῖνα 1—3 μιλλίων περὶ τὴν Ῥώμην, ὅλον σχεδὸν τὸ ἔδαφος εἶναι ἐσκαμμένον πρὸς κατασκευὴν τῶν κατακομβῶν. Τὸ ὅλον δίκτυον αὐτῶν περιλαμβάνει περὶ τὰς 60 κατακόμβας, ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων. Ἑκάστη κατακόμβη εἶναι δαίδαλος ὑπογείων στοῶν, αἱ ὁποῖαι διήκουν βαθέως εἰς τὸ βάθος ἑνὸς λόφου ἢ ἑνὸς ὄρους, εἰς τὸ τέλος δ᾽ αὐτῶν ἀνοίγονται ἄλλαι στοαί, αἱ ὁποῖαι πάλιν διακόπτονται ἀπὸ ἄλλας καθέτους πρὸς αὐτάς. Αἱ κατὰ ἓν ὁριζόντιον ἐπίπεδον συμπλεκόμεναι αὗται στοαὶ δὲν ἀρκοῦν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Χριστιανῶν. Ἄλλωστε οἱ σκαφεῖς δὲν εἶχον τὴν εὐκολίαν νὰ ἐπεκτείνωνται ὅπως ἤθελον: ἠναγκάζοντο πολλάκις ν᾽ ἀκολουθοῦν τὰς εὐκολίας, τὰς ὁποίας ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους. Διὰ ταῦτα ἀνέρχονται ἢ κατέρχονται ὑπὸ τὸ ἔδαφος οἱ Χριστιανοὶ σκαφεῖς καὶ κατασκευάζουν δεύτερον καὶ τρίτον ὄροφον. Εἰς τὴν Ῥώμην ἔχομεν κατακόμβας μὲ πέντε ὀρόφους. Ὁ πρῶτος ὄροφος, ὁ ὑπεράνω, εἶναι ἐσκαμμένος εἰς βάθος 7—8 μέτρων ὑπὸ τὸ ἔδαφος· ὁ βαθύτερος ἔφθανεν εἰς βάθος 25 μέτρων. Ἡ ὁλικὴ ἔκτασις τῶν κατακομβῶν εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ καθορισθῇ, δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν γενικῶς, ὅτι ἡ περιοχὴ τῶν γνωστῶν κατακομβῶν τῆς Ῥώμης εἶναι περίπου 3.500 τ. χλμ. Ἂν δὲ σκεφθῶμεν, ὅτι πανταχοῦ ἔχομεν δύο ἕως πέντε ὀρόφους, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὸ μῆκος ὅλων αὐτῶν τῶν στοῶν, ἂν ἐτίθεντο εἰς εὐθεῖαν γραμμήν, εἰς 1000 περίπου χιλιόμετρα. Ἡ τεραστία αὕτη ἔκτασις τῶν τάφων δεικνύει τὴν μεγάλην ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποίαν διεδόθη ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Ῥώμην. Εἰς τὰς μεγάλας ταύτας πόλεις τῶν νεκρῶν ὑπολογίζεται ὅτι ὑπάρχουν περὶ τὰ ἓξ ἑκατομμύρια τάφοι καὶ ὅτι πολὺ περισσότεροι Χριστιανοὶ κοιμῶνται εἰς αὐτοὺς τὸν αἰώνιον ὕπνον.

Αἱ κατακόμβαι εἶναι ἔργον ἀρχιτεκτονικῆς συντελούμενον ὑπὸ ἀρχιτεκτόνων καὶ ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι λέγονται fossores (κοπιαταί). Εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς Δομιτιλλης εἰκονίζεται ὁ fossor Diogenes, ὁ ὁποῖος εἶναι ὄρθιος καὶ κρατεῖ λύχνον εἰς τὴν ἀριστερὰν καὶ ἀξίνην σηκωμένην εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον. Ἐλέχθη ὅτι οἱ Χριστιανοὶ μετέτρεψαν τὰ ἀρχαῖα λατομεῖα (arenaria), τὰ περὶ τὴν Ῥώμην, εἰς κατακόμβας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· ἴσως μερικαὶ κατακόμβαι, περὶ τὰς 5, εἶναι ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ λατομεῖα διεσκευασμένα· ἴσως μέρος

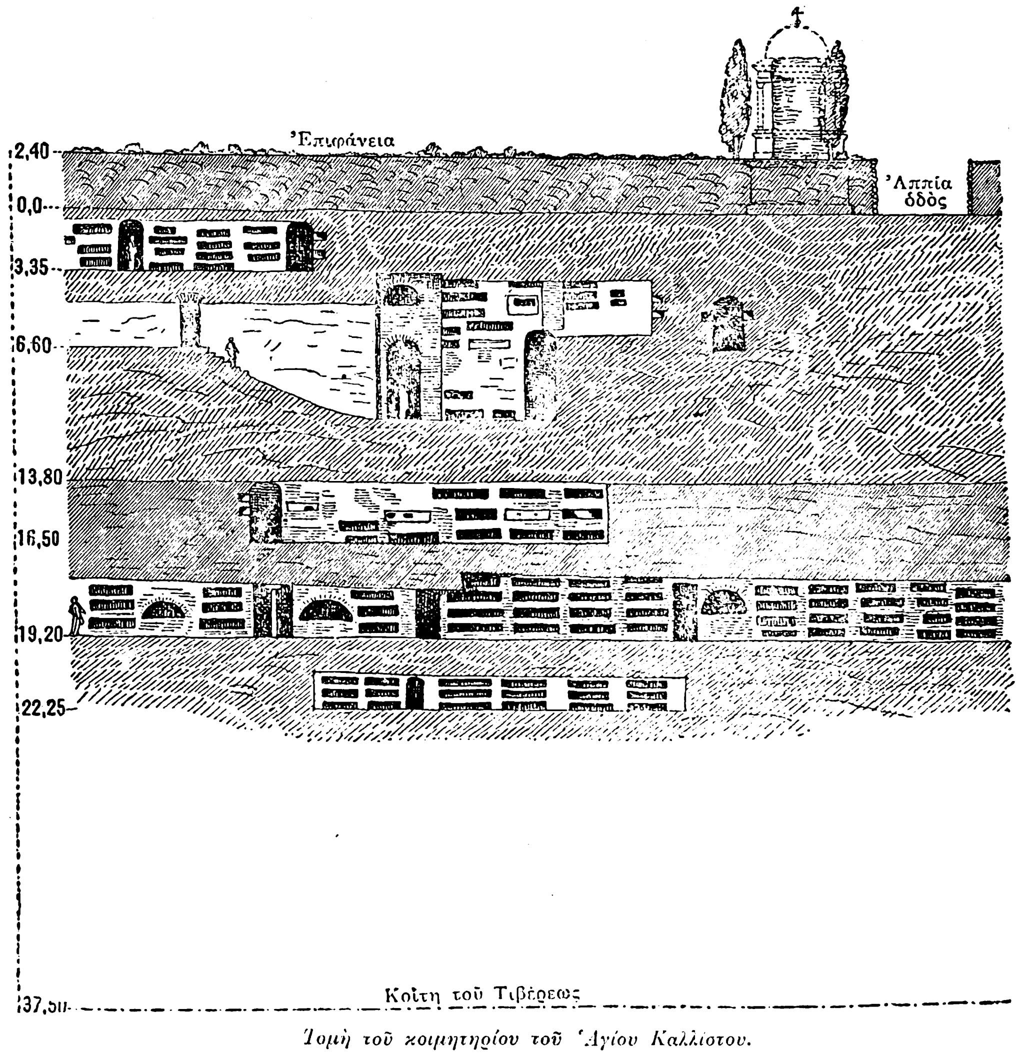

Τομὴ τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Ἁγίου Καλλίστου.

Digitized by Google

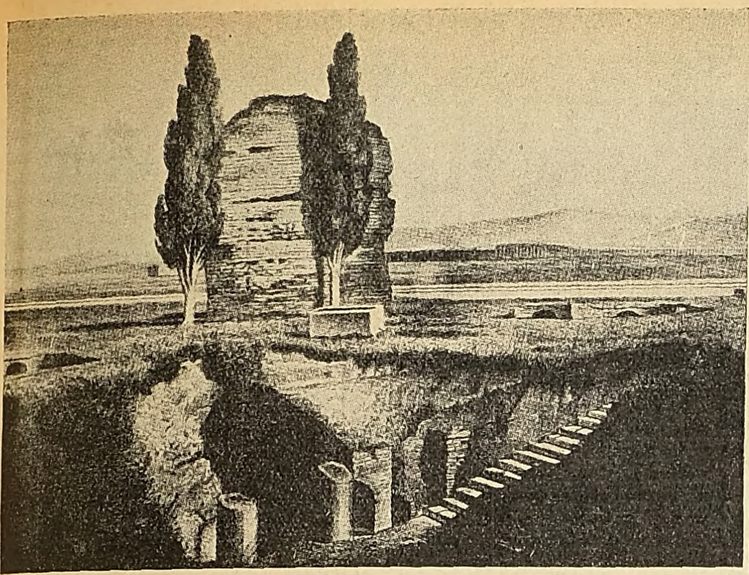

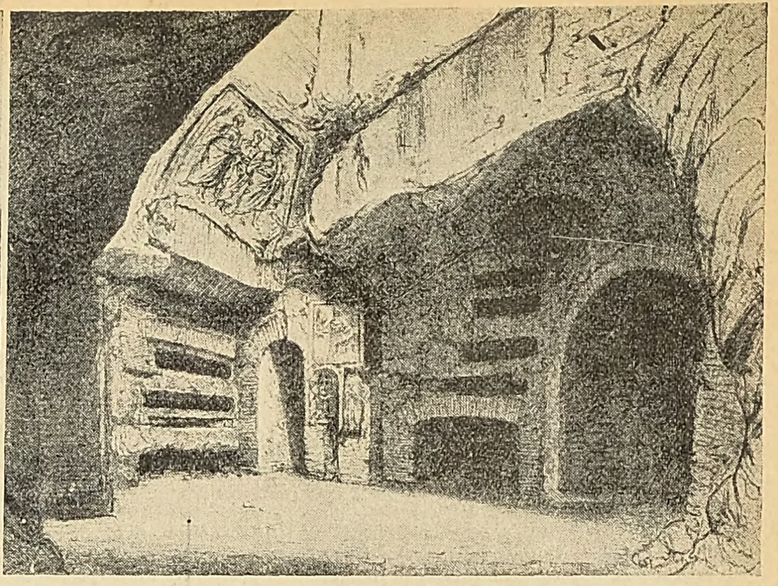

1) Εἴσοδος τῆς κατακόμβης τῆς Λουκίνης (περιλαμβανομένης εἰς τὰς κολοσσιαίας κατακόμβας τοῦ Καλλίστου). 2) Τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Καικιλίας, ὅπου ἐτάφη ἡ παρθένος μάρτυς, μετὰ βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Ζ' αἰῶνος.

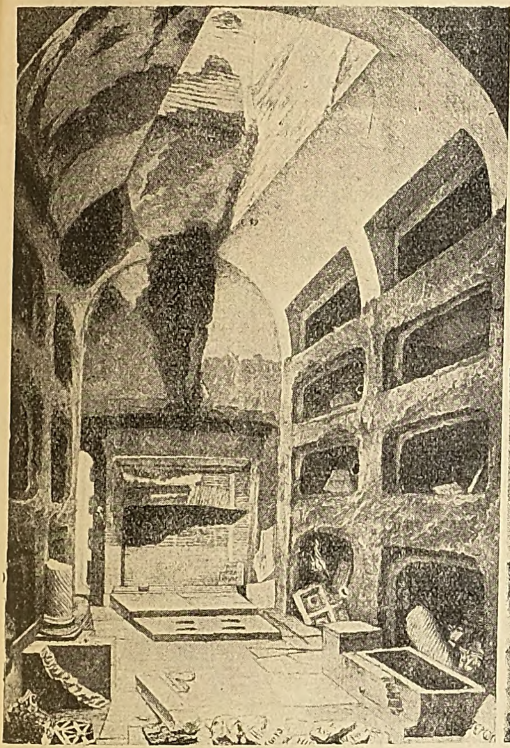

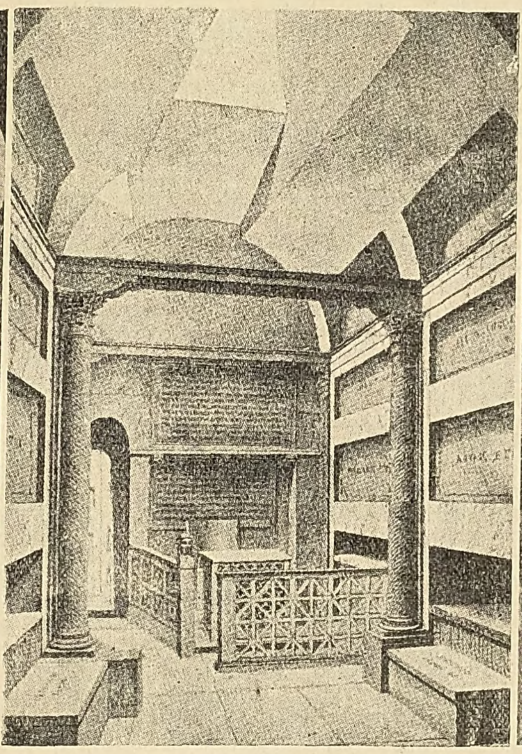

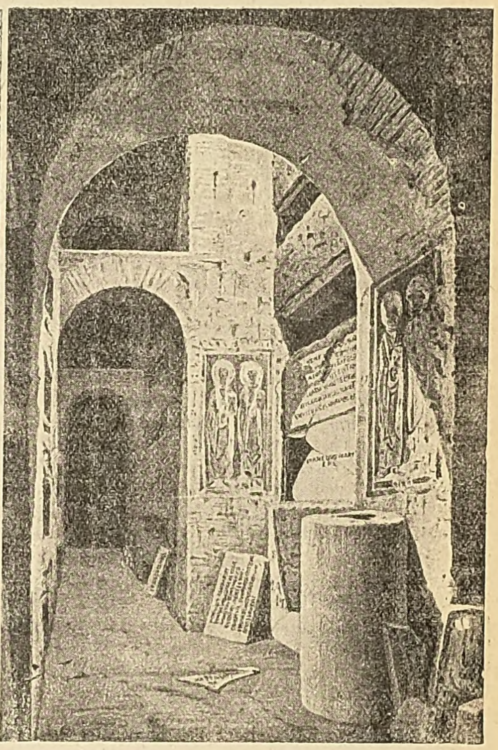

1) Ἡ ἐν ταῖς κατακόμβαις τοῦ Καλλίστου παπικὴ κρύπτη καὶ τὸ μαυσωλεῖον τῶν παπῶν τοῦ Γ' αἰῶνος, ὡς ἔχει σήμερον.— 2) Ἀναπαράστασις τοῦ ἄνω τμήματος τῶν κατακομβῶν τοῦ Καλλίστου.—3) Ἡ κρύπτη τοῦ Ἁγίου Κορνηλίου.

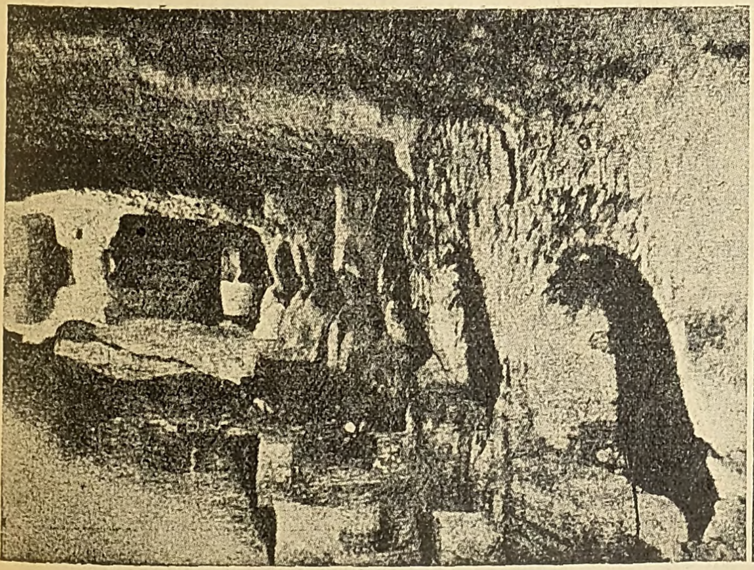

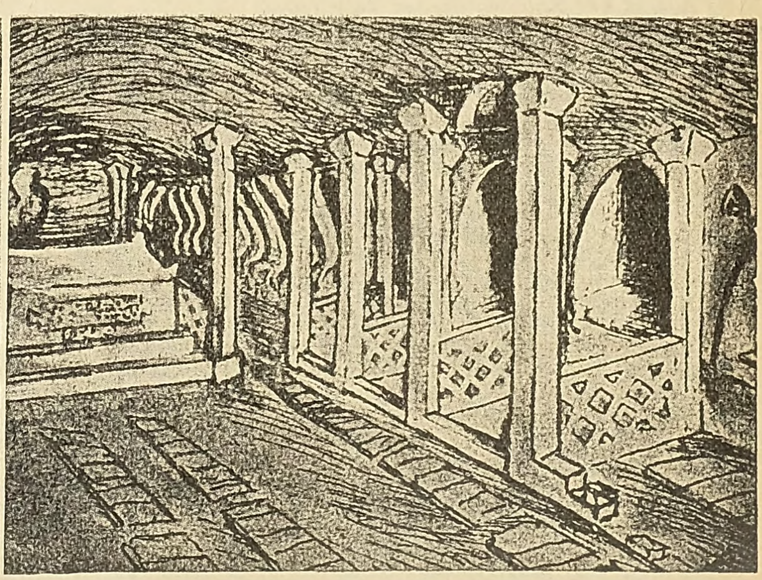

1) Διάδρομος μετ' ἀρκοσολίων, πρὸ τῶν ὁποίων διακρίνονται αἱ βάσεις τῶν στύλων. 2) Ἀναπαράστασις τοῦ διαδρόμου.

Digitized by Google

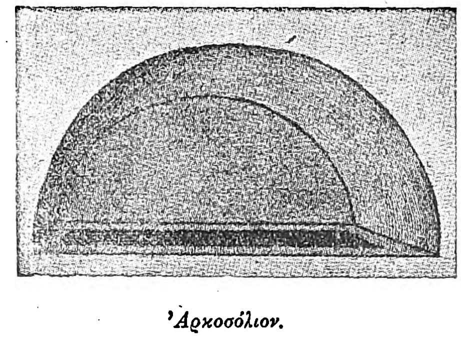

'Αρκοσόλιον.

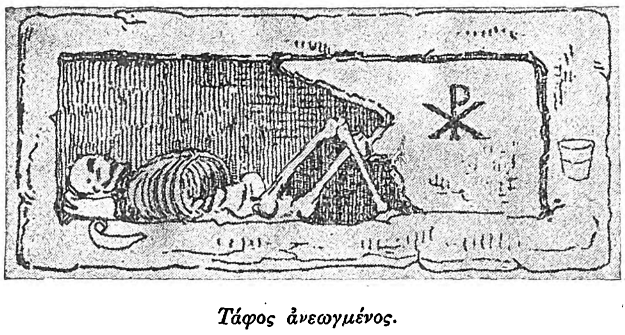

Τάφος ἀνεωγμένος.

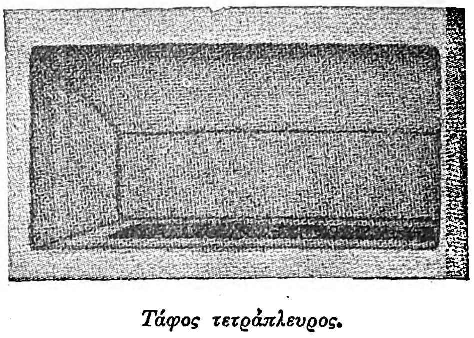

Τάφος τετράπλευρος.

κατακομβῶν νὰ ἦσαν arenaria· αἱ πλεῖσται ὅμως καὶ αἱ κοπιώδεις ἐργασίαι σκαφῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς διατάξεως ἔγιναν ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς.

Ἡ εἴσοδος ἡ κυρία τῶν κατακομβῶν εἶναι εἷς τάφος ὁρατός, ὁ ὁποῖος συνηθίζεται καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς. Ὁ θεατὴς ἔβλεπε μίαν πρόσοψιν ἀπὸ πλίνθους, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ κατόχου. Εἰσήρχετο εἰς τὸν προθάλαμον, τὸ αἴθριον (atrium), εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκοντο μαρμάρινα ἑδώλια, διὰ νὰ κάθηνται οἱ ἐπισκέπται τῶν νεκρῶν. Πέριξ τοῦ αἰθρίου ἦτο τὸ δωμάτιον τοῦ φύλακος, καὶ προσέτι τὸ τρικλίνιον, τὸ προωρισμένον διὰ τὰ δεῖπνα τὰ νεκρικά, τὰ νεκρόδειπνα. Ἀφοῦ διαβῶμεν τὸν ἐξωτερικὸν τάφον, ἐρχόμεθα εἰς μίαν ἤρεμον κατωφέρειαν ἢ κλίμακα, ἡ ὁποία κατέρχεται εἰς τὴν γῆν, καὶ ἀφοῦ κατέλθωμεν εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ἀρχὴν ἑνὸς μακροῦ καὶ στενοῦ διαδρόμου· εἶναι οὗτος ἡ ὑπόγειος στοά, ἡ ὁποία εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὸ ἔδαφος. Ὁ διάδρομος εἶναι σκαμμένος εἰς τὸ πώρινον στρῶμα τοῦ λόφου, συνήθως δ' ἔχει πλάτος ἑνὸς μέτρου καὶ ὕψος ὀλίγον ἀνώτερον ἀπὸ τὸ ἀνάστημα ἀνδρός. Αἱ ὑπόγειοι αὗται στοαί, αἱ γαλερίαι αὗται (ambulacra), περιορίζονται ἑκατέρωθεν εἰς τὰ πλάγια ἀπὸ τὰ διὰ τῆς σκαφῆς κατασκευασθέντα τοιχώματα, τὰ ὁποῖα παρέχουν εὐστάθειαν, διότι εἶναι ἀπὸ πώρινον λίθον. Ἡ στέγη εἶναι ἐλαφρῶς θολωτὴ καὶ ἐν εἴδει ἀνοικτοῦ ἀετώματος, τὰ δὲ τοιχώματα εἶναι ἐπενδεδυμένα μὲ γυψομάρμαρον (στόκον). Εἰς τοὺς μακροὺς τοίχους τῶν διαδρόμων συχνὰ συναντῶμεν ἀνοίγματα, τὰ ὁποῖα φέρουν εἰς κλίμακας πρὸς ἀνάβασιν ἢ κατάβασιν εἰς ἄλλους ὑπογείους ὀρόφους, καὶ συνηθέστερον εἶναι θύραι ἰδιαιτέρων δωματίων, τὰ ὁποῖα διακόπτουν τὰς στοάς. Τὰ δωμάτια ταῦτα εἶναι τὰ νεκρικὰ δωμάτια (cubicula), εἰς τὰ ὁποῖα κεῖνται οἱ τάφοι μιᾶς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας. Τὰ νεκρικὰ ταῦτα δωμάτια εἶναι ποικίλων σχημάτων, συνήθως τετράγωνα, ἐνίοτε ἐπιμήκη, πολυγωνικά, ἔχουν στέγην θολωτήν, τοὺς τοίχους διακοσμημένους μὲ μάρμαρα πολύχρωμα, εἴτε ζωγραφίας, καὶ ἐν γένει εἶναι μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν κατεσκευασμένα. Τὰ ὑπόγεια ταῦτα δωμάτια, ἐνίοτε καὶ αἱ στοαί, ἔχουν εἰς τὴν ὀροφὴν καὶ μίαν φωταγωγὸν (luminaria), ἡ ὁποία ἐχρησίμευε καὶ πρὸς ἀερισμόν. Εἰς τὰ τοιχώματα τῶν στοῶν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, κατὰ μῆκος αὐτῶν εἶναι ἐσκαμμένοι οἱ τάφοι. Ἕκαστος τάφος, ὁ ὁποῖος λέγεται κυρίως *τόπος* (locus, loculus), ἀποτελεῖ μίαν εἰσοχὴν τετράπλευρον, ἡ ὁποία δύναται νὰ περιλάβῃ ἓν σῶμα ἐκτάδην κείμενον· μερικοὶ εἶναι ἐσκαμμένοι ὥστε νὰ χωροῦν καὶ δύο ἢ τρία σώματα τῆς ἰδίας οἰκογενείας (locus bisomus, trisomus). Ἐνίοτε, ὅταν δὲν ὑπῆρχε χῶρος, οἱ τάφοι ἐσκάπτοντο καὶ κάτω εἰς τὸ ἔδαφος. Ὁ χριστιανικὸς τάφος εἶχε καὶ τὰ ὀνόματα *θέσις, θήκη, σωματοθήκη, σορός, τύμβος, μνῆμα, μνημεῖον, μεμόριον* (sepulcrum, tumulus). Εἰς τοὺς πλουσιωτέρους τάφους ἐνετίθετο σαρκοφάγος ἐκ μαρμάρου. Οἱ πολλοὶ τάφοι ἐκλείοντο πλαγίως κατὰ τὴν ἐμφανῆ μακρὰν πλευρὰν διὰ μιᾶς πλακός, οἱ πτωχότεροι διὰ τοιχοποιίας ἐκ πλίνθων. Ὁ τοῖχος ἐξωμαλύνετο διὰ κονιάματος. Εἰς τὴν πλάκα ἢ τὴν τοιχοδομίαν κατεσκευάζετο μία πινακίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγράφετο ἡ ἐπιγραφὴ (titulus), κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ἁπλουστάτη, μνημονεύουσα ἁπλῶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος, ἐνίοτε τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν χρονολογίαν τοῦ θανάτου. Εἰς τὸ ἐπίχρισμα ἐχαράττοντο συχνὰ διάφορα χριστιανικὰ σύμβολα, εἰς δὲ τοὺς τάφους ἐναπετίθεντο, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, διάφορα μικρὰ ἀντικείμενα, εὐτελῆ, εἴτε πολυτιμότερα, ἀναλόγως τοῦ νεκροῦ, ὡς πήλινα δοχεῖα, δακτύλια, μετάλλια, νομίσματα, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων ἐνετειχίζοντο εἰς τὸ κονίαμα, πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ τάφου ὑπὸ τῶν συγγενῶν. Σήμερον ὅλαι σχεδὸν αἱ πλίνθοι ἔχουν καταπέσει καὶ ὁ ἐπισκέπτης βλέπει ἐλευθέρως εἰς τὸ βάθος τῶν ἀνοιγμάτων τούτων τὸν μικρὸν σωρὸν κόνεως, τὸν ὁποῖον ἀφίνει μετὰ δεκαπέντε αἰῶνας ἓν ἀποσυντεθειμένον σῶμα. Συνήθως οἱ τάφοι εἶναι διατεταγμένοι ὄχι μόνον κατὰ τὴν κάτω ὁριζόντιον σειράν, εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ δαπέδου, ἀλλὰ πρὸς οἰκονομίαν χώρου, ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ὥστε ὁμοιάζουν μὲ ἀλλεπάλληλα καὶ μεγάλα συρτάρια ἑρμαρίου. Πολλάκις ἄνω τοῦ τάφου μένει ἀνοικτὸς εἰς εἰσοχὴν καὶ ἄλλος τετράπλευρος χῶρος, καὶ τότε ὁ τάφος καλύπτεται καὶ εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν διὰ πλακός. Συνήθως δὲ —καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἰδιάζον εἰς τὰς κατακόμβας σχῆμα— τὸ ἄνω μέρος τοῦ τάφου ἔχει κοιλότητα ἁψιδωτήν, εἶδος μικρᾶς κόγχης μὲ ὀλίγον καὶ ἰσόπεδον βάθος. Ὁ ἁψιδωτὸς οὗτος τάφος λέγεται arcosolium (arcus=τόξον, solium =τάφος). Ὁ ἰσόπεδος ἁψιδωτὸς τοῖχος τοῦ ἀρκοσολίου, ὁ ὑπεράνω τοῦ τάφου, εἶναι ὁ καταλληλότερος χῶρος πρὸς διακόσμησιν: ἐπιγραφαί, σύμβολα, διάφοροι διακοσμήσεις, παραστάσεις διὰ τοιχογραφιῶν ἐκτελούμεναι, δίδουν ὄψιν εὐάρεστον εἰς τὸ ἀρκοσόλιον.

Μολονότι ἡ συνήθεια τῶν κατακομβῶν προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ὅμως εἰς τὴν Ἀνατολὴν πολὺ ὀλίγαι κατακόμβαι διεσώθησαν. Διὰ τοῦτο

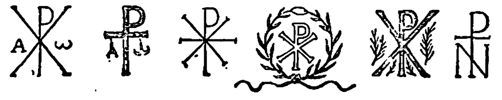

Παλαιοχριστιανικὰ μονογράμματα.

αἱ κατακόμβαι τῆς νήσου Μήλου εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον παλαιοχριστιανικὸν μνημεῖον τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, παρέχουν δὲ καὶ τέλειον μικρογραφικὸν τύπον τῶν μεγάλων κατακομβῶν τῆς Ρώμης.

Οἱ πρῶτοι ἐπισκεφθέντες αὐτάς, μετὰ τὴν εἴδησιν τῆς ἀνακαλύψεώς των, ἦσαν κατὰ τὸ 1844 ὁ Πρόκες-Ὄστεν καὶ ὁ Λουδοβῖκος Ρός. Αἱ κατακόμβαι εὑρίσκονται εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ χωρίου τῆς Μήλου *Τρυπητή*, εἰς τὴν θέσιν *Κλῆμα*, καὶ ἡ εἴσοδος αὐτῶν φέρει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πορώδους ἡφαιστειογενοῦς βουνοῦ. Ὁ κύριος διάδρομος προχωρεῖ εἰς ὀλίγον σχετικῶς μῆκος καὶ ἀρχίζει νὰ διακλαδοῦται εἰς βραχίονας, οἱ ὁποῖοι βαίνουν παραλλήλως, συνδέονται δὲ κατ' ἀποστά-

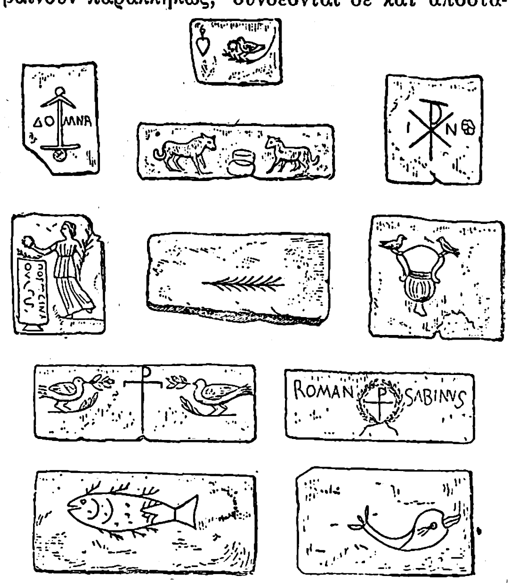

Παλαιοχριστιανικὰ σύμβολα.

σεις διὰ μικροτέρων στενωπῶν. Εἰς τοὺς ἑκατέρωθεν τοίχους τῶν διαδρόμων εἶναι ἀνεῳγμένοι εἰς συνεχῆ σειρὰν τάφοι μὲ κόγχας ἁψιδωτάς, ἀρκοσόλια. Οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν τάφων τούτων εἶναι εὐρεῖς καὶ βαθεῖς, προωρισμένοι δι' ὁλόκληρον οἰκογένειαν. Ἐπίσης καὶ τὸ δάπεδον ἔχει ἐκσκαφῇ πρὸς κατασκευὴν τάφων, οἱ ὁποῖοι κεῖνται κατὰ σειρὰν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ μεγάλου τοὐλάχιστον διαδρόμου. Εἰς τὸ τύμπανον, ἤτοι τὸν ἐπίπεδον ἁψιδωτὸν τοῖχον τοῦ ἀρκοσολίου, εἰς πινακίδα ἐπίτηδες διεσκευασμένην, ἦτο ἐπιγεγραμμένη ἡ ἐπιγραφή, καὶ ὑπὲρ αὐτήν: ΕΝ ΚΩ (ἐν Κυρίῳ) ἢ μέγα μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐνιαχοῦ εὑρίσκονται ἴχνη διακόσμου ἐξ ἀνθέων ἢ κλάδων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κάθηνται πτηνά. Οἱ τάφοι ὅλοι ἔχουν πρὸ πολλοῦ καιροῦ, ἴσως καὶ πρὸ αἰώνων, συληθῆ, ὥστε σήμερον οὐδὲν ἄξιον λόγου ἀντικείμενον δύναται νὰ εὑρεθῇ εἰς αὐτούς, ἔχουν δὲ ἐξαλειφθῆ καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ ζωγραφίαι. Θαυμαστὸν ὅμως εἶναι τὸ πλῆθος τῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι καὶ εἰς τοὺς τοίχους καὶ εἰς τὸ ἔδαφος δυνατὸν ν' ἀνέρχωνται εἰς 1.500 περίπου, ἂν δὲ σκεφθῶμεν ὅτι ἕκαστος ἐκ τῶν τάφων τούτων περιεῖχε πολλὰ σώματα (ὡς δεικνύει καὶ σχετικὴ ἐπιγραφή), φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὰς κατακόμβας τῆς Μήλου θὰ ἦσαν θαμμένοι πολυάριθμοι ἄνθρωποι. Ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν, ἦτο πολὺ ἠλαττωμένος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐρχόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα, ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψει καὶ τὰ ἐκ τῶν ὀλίγων ἐπιγραφῶν παλαιογραφικὰ τεκμήρια, ὅτι πλεῖστοι αἰῶνες θὰ διῆλθον ἕως ὅτου γεμίσουν ὅλοι οἱ τάφοι, καὶ ὅτι αἱ κατακόμβαι τῆς Μήλου εἶναι μὲν ἐκ τῶν παλαιοτέρων, τοῦ Γ' αἰῶνος, ἐξηκολούθησαν ὅμως νὰ εὐρύνωνται καὶ νὰ χρησιμοποιῶνται ὡς κοιμητήριον ἕως τὸν Ε' αἰῶνα.

Μὲ τὸν κύριον προορισμὸν τῶν κατακομβῶν ὡς τόπων ταφῆς συνδέεται καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν ὡς τόπων συγκεντρώσεως τῶν παλαιῶν Χριστιανῶν κατ' ἀρχάς. Ἀργότερα, μετὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν, αἱ κατακόμβαι ἔγιναν καὶ τόποι ἱεροτελεστίας. Ἀφοῦ ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια νὰ λαμβάνεται ἡ Θεία Μετάληψις παρὰ τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων, ἦτο φυσικόν, κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συναθροίζωνται ἀλλαχοῦ οἱ Χριστιανοί, νὰ συνέρχωνται εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους τῶν κατακομβῶν πλησίον τῶν μαρτύρων πρὸς τέλεσιν καὶ τῶν τῆς θρησκείας αὐτῶν. Εὐνόητον δ' εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ τόπος ἐπίτηδες διερρυθμισμένος, ἐκ τῆς ἀνάγκης δὲ ταύτης προῆλθον τὰ νεκρικὰ δωμάτια, ἤτοι αἱ *κρύπται* καὶ τὰ *παρεκκλήσια*, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγίνετο καὶ ταφή, ἀλλ' ἠγείρετο συγχρόνως εἰς τὸ βάθος καὶ βωμὸς πρὸς τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας. Αἱ συγκεντρώσεις αὗται τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰς κατακόμβας ἐπροκάλεσαν, φυσικά, τὰ δράματα, τὰ ὁποῖα συνέβαινον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν εἰς τὰ εὐσεβῆ ταῦτα καταφύγια καὶ ἄσυλα τῆν πίστεως. Διασωθεῖσαι ἐπιγραφαὶ διεφύλαξαν τὴν ἀνάμνησιν τῶν αἱματηρῶν ἐκείνων δραμάτων. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐδείκνυον οἱ Χριστιανοὶ ἓν δωμάτιον, ὅπου εἶχον ἀποθάνει ἐκ τῆς πείνης Χριστιανοί, ἐντειχισθέντες εἰς αὐτὸ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἑώρταζον ἱεροτελεστίαν.

Γ. Μικροτεχνήματα καὶ ἐπιγραφαί. Εἰς τὰ ὑπόγεια χριστιανικὰ κοιμητήρια εὑρίσκομεν πλησίον τῶν τάφων, ὡς καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς εἰδωλολατρικοὺς τάφους, πλῆθος ποικίλων μικρῶν ἔργων βιοτεχνίας καὶ οἰκιακῆς χρήσεως. Τοιαῦτα ἔργα εἶναι μικρὰ ἀντικείμενα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, βελόναι, κτένια, ποικιλώτατα ἄλλα τεμάχια, δοχεῖα διαφόρων ἄλλων σχημάτων πήλινα ἢ ὑέλινα διὰ τὴν Θείαν Μετάληψιν ἢ διὰ μύρα καὶ ἀρώματα, προσέτι μικροὶ λύχνοι πήλινοι, οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν κατὰ μυριάδας, διάφορα κοσμήματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὡς πόρπαι, δακτύλιοι, ἐγκόλπια, φυλακτὰ κτλ. Τὰ ποικίλα ταῦτα μικρὰ ἀντικείμενα ἔχουν πολλάκις γεγλυμμένας εἴτε ἐζωγραφημένας παραστάσεις. Τοιαῦτα ἔργα εἶναι καὶ αἱ πλάκες, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυπτον τοὺς τάφους, καὶ αἱ σαρκοφάγοι, αἱ ὁποῖαι ἐτίθεντο εἰς τοὺς τοίχους, οἵτινες εἶχον σκαλιστὰς διακοσμήσεις. Εἰς μερικὰ μέρη ἐκαλύπτοντο οἱ τοῖχοι διὰ γυψομαρμάρου (στόκου, stuc), καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐγίνοντο, ὡς κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχήν, ἀνάγλυφοι διακοσμήσεις, πολλάκις χαριέσταται, ὅμοιαι μὲ τὰς σῳζομένας εἰς τὴν Πομπηΐαν. Ἐπὶ τῶν τάφων ἔχομεν συχνὰ ἐπιγραφάς, εἴτε χαράγματα. Πάντα ταῦτα καθιστάνουν πολυτιμότατα τὰ πολυποίκιλα μικροτεχνήματα καὶ ἄλλα ἐν γένει ἀντικείμενα, τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὰς κατακόμβας, διότι ταῦτα δὲν εἶναι μόνον χρήσιμα πρὸς γνῶσιν τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς γνῶσιν τῆς τέχνης τῶν παλαιῶν Χριστιανῶν.

Τὸ ἔργον τῆς γλυπτικῆς εἰς τὰς κατακόμβας εἶναι περιωρισμένον εἰς μέγαν βαθμόν, διὰ λόγους θρησκευτικούς, ὅ,τι δὲ γλυπτὸν ὑπάρχει συνδέει τὴν παλαιοχριστιανικὴν γλυπτικὴν στενότατα μὲ τὴν ἑλληνιστικήν. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ θρησκευτικοῦ λόγου, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ὅλη παρακμὴ τῆς γλυπτικῆς καὶ ἐν γένει αἱ περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐμποδίζουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλυπτικῆς εἰς τὰς κατακόμβας. Ὁ γλύπτης ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ φῶς, ἀπὸ χῶρον καὶ ἀπὸ ὑλικὸν δυσμετακό-

Digitized by Google

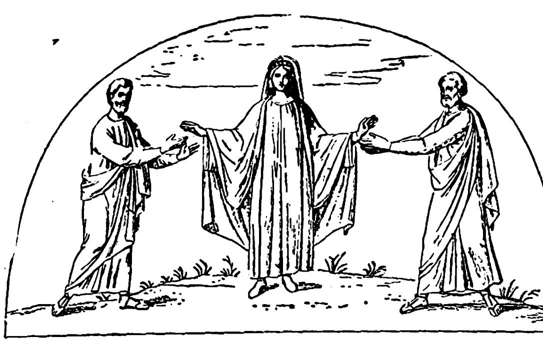

'Η Διομήδη, προσφάτως θανοῦσα καὶ γενομένη δεκτὴ ὑπὸ δύο 'Αγίων.
[Κοιμητ. Καλλίστου.]

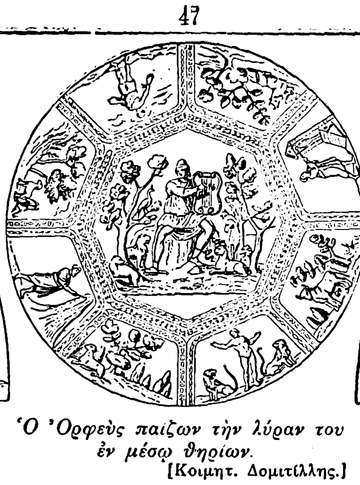

'Ο 'Ορφεὺς παίζων τὴν λύραν του ἐν μέσῳ θηρίων.
[Κοιμητ. Δομιτίλλης.]

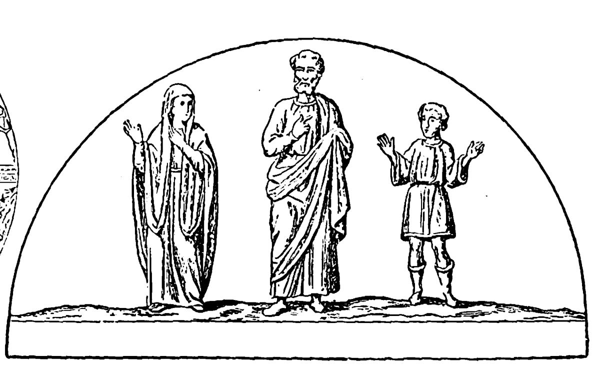

Θανόντες, ἀνήρ, γυνὴ καὶ υἱός, ζωγραφία ἐν τῷ ἀρκοσολίῳ ὁ «Καλὸς Ποιμήν».
[Κοιμητ. Καλλίστου.]

μιστον, δὲν εἶναι λοιπὸν εὔκολον νὰ ἐργασθῇ εἰς τὰ στενὰ ὑπόγεια ἐκεῖνα ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ζωγράφος ἠδύνατο νὰ ἐργάζηται ὁπωσδήποτε ἀνετώτερον. Τὸ μόνον ἀναμφισβητήτως παλαιὸν καὶ τὸ ὡραιότερον ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὰς κατακόμβας, εἶναι ἄγαλμα παριστάνον ἔφηβον φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων πρόβατον, ὁ «Καλὸς Ποιμήν». Τὸ κάλλιστον ἐκ τούτων εἶναι τὸ φυλασσόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λατερανοῦ, τὸ ὁποῖον, μὲ τὴν ἰδεώδη καὶ κομψοτάτην στάσιν καὶ τὴν γλυκύτητα τῶν χαρακτηριστικῶν, ἀναδεικνύεται ὡς ἡ τελειοτάτη ἔκφρασις τῆς εὐαγγελικῆς φιλανθρωπίας. Ἡ ἁπλουστέρα μορφὴ γλυπτικῆς διακοσμήσεως ἐπὶ τάφου εἶναι ἡ χάραξις συμβόλων εἴτε παραστάσεων ἀπὸ τὸν βίον. Τοιαῦτα ἄτεχνα χαράγματα ἔχουν σχεδὸν ὅλαι αἱ κατακόμβαι, πρὸ παντὸς φυσικὰ αἱ κατακόμβαι τῆς Ρώμης Οὕτως εὑρίσκομεν χαραγμένας παραστάσεις ὡς σύμβολα, ἐκ τῶν ὁποίων συχναὶ εἶναι ἡ *ναῦς*, σύμβολον τῆς σωτηρίας, καὶ ὁ *φάρος*, ὅστις ἐκπέμπει τὸ φῶς τῆς ἐλπίδος, καὶ συγχρόνως μᾶς δίδει εἰκόνα τοῦ περιφήμου φάρου τῆς 'Αλεξανδρείας. Ἐνίοτε δέ, κατ' ἀρχαῖον ἔθος, ἀπεικονίζετο διὰ χαράγματος καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος· εἷς λέων ἀπεικόνιζεν ἀποθανόντα Λέοντα, εἷς δράκων τὸν Δρακόντιον κττ.

Τὰ σπουδαιότερα ἔργα γλυπτικῆς παρέχουν αἱ *λάρνακες*, εἴτε *σαρκοφάγοι*. Οἱ πλουσιώτεροι Χριστιανοὶ ἐναπετίθεντο ὡς ἐν σορῷ ἢ φερέτρῳ εἰς σαρκοφάγους, ἤτοι εἰς τετραπλεύρους μαρμαρίνας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, θήκας ἐπιμήκους σχήματος, ἐν εἴδει κιβωτίων, ἐντεθειμένας εἰς τὰς ἐσκαμμένας εἰς τὰ τοιχώματα διὰ τοὺς νεκροὺς τετραπλεύρους κόγχας, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο *τόποι* (loculi). Αἱ κάλλισται σαρκοφάγοι τοῦ κοιμητηρίου Πραιτεξτάτου καὶ τοῦ Βατικανοῦ κοιμητηρίου εἶναι ἀλεξανδρινῆς ἢ γενικώτερον ἑλληνιστικῆς προελεύσεως. Δὲν διεσώθησαν πολλαὶ σαρκοφάγοι εἰς τὰς κατακόμβας, αἱ τετράπλευροι ὅμως καὶ λαρνακοειδεῖς κόγχαι, καὶ δὴ ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ἐπιστέφουν αἱ ἀψῖδες, τὰ ἀρκοσόλια, προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς παλαιᾶς συνηθείας τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν εἰς σαρκοφάγους. 'Αλλ' εἰς τὰς κατακόμβας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχουν μεγάλην θέσιν αἱ σαρκοφάγοι, πρῶτον διότι εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον τῶν νεκρῶν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ εἶναι ἴσοι, καὶ ὅλοι δὲν ἦσαν πλούσιοι διὰ ν' ἀγοράζουν ἢ νὰ κατασκευάζουν σαρκοφάγους· ἔπειτα εἰς τὰ σκότη ἐκεῖνα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ συνήθεια τῶν γλυπτῶν διακοσμήσεων. Εἰς τὸ χριστιανικὸν μουσεῖον τοῦ Λατερανοῦ ἐν Ρώμῃ, εἰς τὰς ἰσογείους στοάς, διαφυλάσσεται σπουδαιοτάτη καὶ πλουσιωτάτη συλλογὴ παλαιοχριστιανικῶν σαρκοφάγων 'Εκ τῶν εἰς τὰς κατακόμβας εὑρεθεισῶν σαρκοφάγων σπουδαία εἶναι ἡ λεγομένη, ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφῆς, *σαρκοφάγος τῆς Λιβάας Πρεμετίβας*. Προέρχεται αὕτη ἐκ τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Βατικανοῦ, ἀνήκει εἰς τὸν Γ' αἰῶνα καὶ ἔχει ἁπλουστάτην διακόσμησιν. Εἰς τὸ μέσον τετράγωνος χῶρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἐπιγραφή, καὶ κάτω αὐτῆς σκαλισμέναι διάφοροι συμβολικαὶ μορφαί, ὁ Καλὸς Ποιμὴν καὶ ἑκατέρωθεν ὁ ἰχθὺς καὶ ἡ ἄγκυρα. Ἄλλη σαρκοφάγος, σπουδαιοτάτη διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, ἐσῴζετο εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς 'Αγίας 'Ελένης ἐπὶ τῆς Λαβινιανῆς ὁδοῦ. 'Επειδὴ δὲν ἤθελον νὰ ἐπιδείξουν φανερὰ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἢ καὶ ἀπὸ ἐπιβίωσιν ἀρχαίων συνηθειῶν, μετεχειρίζοντο σαρκοφάγους ἑτοίμους, ἀπεικονίζοντες γνωστὰς εἰς ὅλους ἀρχαίας παραστάσεις, Ἔρωτας, τὸν 'Ορφέα, τὸν 'Οδυσσέα, τὸν ὁποῖον προσπαθοῦν νὰ παρασύρουν αἱ Σειρῆνες, εἰς τὰς ὁποίας ἐδίδετο χριστιανικὴ ἑρμηνεία.

Εἰς τὰς κατακόμβας εὑρέθησαν καὶ ποικιλώτατα μικρὰ καὶ ἄσημα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀντικείμενα, παρόμοια μ' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γεμίζουν τοὺς εἰδωλολατρικοὺς τάφους, διάφορα ψηφία, κτένια, καρφίδες καὶ ἄλλα διάφορα ἀντικείμενα ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν. Τὰ σπουδαιότατα εἶναι τὰ λειτουργικὰ κτένια, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκτενίζετο ὁ ἱερεὺς πρὶν ἀρχίσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἔχουν δὲ τὰ μικρὰ ταῦτα ἀντικείμενα χαραγμένας ἐπιγραφάς, εἴτε διαφόρους παραστάσεις. Σπουδαία ἐπίσης σειρὰ ἔργων μικροτεχνίας, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὰς κατακόμβας, εἶναι τὰ ζωγραφισμένα ὑάλινα δοχεῖα, ἢ μᾶλλον τὰ πολυάριθμα συντρίμματα αὐτῶν, διότι οὐδὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν τελείως ἀκέραιον. Ἦσαν δὲ τὰ ὑάλινα ταῦτα ἀγγεῖα μικρὰ φιαλίδια περιέχοντα μύρον ἢ ἀρώματα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον διὰ τοὺς τάφους ἢ καὶ ἄλλας ἐν γένει χρήσεις. 'Αλλ' εἰς τὰ μικρὰ ταῦτα τεμάχια εὑρίσκομεν διακοσμήσεις μὲ ἀνάγλυφα, μὲ χαράγματα, μὲ παραστάσεις χαραγμένας εἴτε ζωγραφισμένας, αἱ ὁποῖαι πολλάκις εἶναι πολὺ κομψαί, πάντοτε δὲ ἄξιαι προσοχῆς διὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν τέχνην, εἴτε τὸν βίον τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Τῶν ἀγγείων τούτων, ὡς φαίνεται ἐκ διασωθέντων τεμαχίων, ἐζωγραφίζοντο ὄχι μόνον αἱ παρειαί, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄνω μέρος καὶ τὸ βάθος αὐτῶν, ἦσαν δὲ ταῦτα, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος τῶν συντριμμάτων, δίσκοι, ἤτοι πινάκια ἁπλωτά, πατάναι (patenae), ἢ διάφορα μικρὰ ἀγγεῖα πρὸς πόσιν ὕδατος ἢ οἴνου, ἢ ποικίλοι ληκυθίσκοι (ampullae) πρὸς ἐναπόθεσιν ἐλαίου, μύρου ἢ ἀρωμάτων. Τὰ ζωγραφισμένα ὑάλινα ἀντικείμενα φυλάσσονται σήμερον πρὸ παντὸς εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ εἰς τὴν Ρώμην, πολλὰ εἰς τὰ μουσεῖα τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου καὶ ἄλλα εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς, καὶ δὴ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βολωνίαν κλ. Αἱ ὕαλοι αὗται (fondi d'oro) φαίνονται χρυσαῖ, διότι περιέχουν μεταξὺ δύο λεπτῶν φύλλων ὑάλου φύλλον χρυσοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι χαραγμέναι ἐπιγραφαί, παραστάσεις, ἐνίοτε χρωματισμέναι. Ἡ βιομηχανία τῶν ὑάλων μὲ χρυσοῦν βάθος (verres à fond d'or), ὡς φαίνεται ἐκ τῶν εὑρημάτων, ἦτο περιωρισμένη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἤκμασεν ὀλίγον χρόνον, ἴσως ἕνα μόνον αἰῶνα. ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Γ' ἕως τὸν Δ' αἰῶνα. Αἱ παραστάσεις δὲ τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν εἶναι ὄχι μόνον χριστιανικαὶ κατὰ τὸ θέμα (εἰκόνες ἁγίων, σκηναὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης), ἀλλὰ καὶ σκηναὶ εἰδωλολατρικαὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας (οἱ ἆθλοι τοῦ 'Ηρακλέους, Ἔρως καὶ Ψυχὴ κλπ.). Εἰς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον, εἰς τάφους, εἰς κατακόμβας, εἰς διάφορα ἐρείπια, εὑρίσκονται κατὰ μυριάδας λύχνοι πήλινοι, ἤτοι ἐξ ὀπτῆς γῆς, εἴτε παλαιοὶ λύχνοι τῶν ἐθνικῶν, χρησιμοποιούμενοι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, εἴτε καὶ κατεσκευασμένοι ὑπὸ Χριστιανῶν τεχνιτῶν. Οἱ πλεῖστοι καὶ ὡραιότεροι χριστιανικαὶ λύχνοι εἶναι τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος. 'Εν γένει οἱ χριστιανικοὶ λύχνοι, τῶν ὁποίων τὸ μέγεθος εἶναι 0,5×0,10 μ., ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν καὶ εἶναι ἐξειργασμένοι κατὰ τὸν τρόπον τὸν παλαιόν. Τὰ ἐκ πηλοῦ ταῦτα ἀντικείμενα ἄλλοτε εἶναι πενιχρότατα, ἔχοντα ὡς διακόσμησιν ἁπλῆν σειρὰν κόμβων, ἄλλοτε, συχνότερα, ἔχουν πολλὰς ἢ ὀλίγας διακοσμήσεις καὶ παραστάσεις, ἀλλ' εἶναι ἔργα πενιχρὰ καὶ φυσικὰ δὲν ἔχουν σπουδαίαν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν. Ἔχουν ὅμως σημασίαν διὰ τὸν λαϊκὸν βίον καὶ δεικνύουν τί ἠγάπων περισσότερον καὶ ᾐσθάνοντο οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι. Σπανιώτεροι, ἀλλὰ ποικιλώτεροι, εἶναι οἱ χαλκοῖ λύχνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι πλέον λαϊκὰ προϊόντα, ὥστε νὰ εὑρίσκωνται τόσον ἄφθονα. Τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι καλλιτεχνικώτατοι, εἷς ἔχει τὸ σχῆμα πλοίου, ἄλλος βασιλικῆς, ἤτοι παλαιᾶς ἐκκλησίας. Οἱ περισσότεροι χαλκοῖ λύχνοι, οἱ ὁποῖοι φυλάσσονται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ, ἔχουν ὡς διακόσμησιν ἕνα μικρὸν σταυρὸν ἢ τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον πλαισιώνεται ἀπὸ ἕνα δαφνικὸν στέφανον.

Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς ἐπικάλυμμα εἰς τὰς πλαγείας ἐμφανεῖ. ὄψεις τῶν τάφων, ἐπὶ τῶν ἀγγείων, τῶν λύχνων καὶ τῶν ἄλλων μικρῶν ἀντικειμένων, ἐπὶ τῶν τοίχων ἐν γένει, οἱ παλαιοὶ Χριστιανοί, ἀκολουθοῦντες τὴν γενικὴν συνήθειαν, ἀνέγραφον διὰ χαραγμάτων ἢ χρωμάτων ποικιλωτάτας ἐπιγραφάς. Εἶναι δὲ σημαντικώταται αἱ παλαιαὶ χριστιανικαὶ αὗται ἐπιγραφαὶ τῶν κατακομβῶν. Ἡ μορφὴ τῶν γραμμάτων δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν γραφήν, ἀλλὰ βεβαίως δὲν εἶναι τόσον ὡραία καὶ κανονική. Ὡς βάσις εἶναι ἡ κεφαλαιώδης γραφή, μόνον δὲ ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα ἀρχίζουν νὰ γράφουν μὲ τὴν ἐπισεσυρμένην, ἤτοι τὴν συνήθη γραφήν, ἡ ὁποία ὅμως συνήθως ἐχρησίμευεν ὄχι δι' ἐπιγραφὰς κανονικάς, ἀλλὰ διὰ πρόχειρα χαράγματα (graffiti). Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ παλαιότεραι ἐπιγραφαὶ (τοῦ Α' καὶ τοῦ Β' αἰῶνος) εἶναι καλύτερον γεγραμμέναι παρὰ αἱ κατόπιν γραφεῖσαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι γεγραμμέναι μὲ ἀνώμαλον καὶ ἀνήσυχον χαρακτῆρα. Συχνότατα εἶναι τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη, ἰδίως εἰς τὴν δύσκολον ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας κυριαρχεῖ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην. Παρὰ τὰς παλαιὰς χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς εὑρίσκομεν συχνότατα ν' ἀπεικονίζωνται διὰ χαραγμάτων σύμβολα καὶ παραστάσεις. Ἤδη εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν κατακομβῶν ἐμφανίζεται τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ τὴν περιπλοκὴν τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, Χ καὶ Ρ. Ἡ χρῆσις τοῦ Σταυροῦ ὡς συμβόλου δὲν εἶναι συχνὴ εἰς τὰς κατακόμβας, διότι οἱ παλαιοὶ Χριστιανοὶ δὲν ἠγάπων τὰς ἀναμνήσεις τῶν παθῶν, ἀλλὰ τῆς νίκης κατὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θριάμβου κατὰ τοῦ θανάτου. Ἄλλα σύμβολα εἶναι ὁ ἰχθύς, ἡ ἄγκυρα, ἡ περιστερά. 'Ενίοτε ἔχομεν παρὰ τὰς ἐπιγραφὰς σκαλισμένας καὶ ἀπεικονίσεις, καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὰ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὰς κατακόμβας.

Δ'. Ζωγραφίαι τῶν κατακομφῶν. Ἡ τέχνη μετεχειρίσθη πρὸς διακόσμησιν τῶν κατακομβῶν τὸ μάρμαρον καὶ τὴν ζωγραφίαν. Εἰς τὰ πλούσια νεκρικὰ δωμάτια ἔχομεν, κατὰ συνήθειαν ἀλεξανδρινήν, καὶ ἐπένδυσιν τῶν τοίχων διὰ μαρμάρου, ἡ ὁποία ἔγινε σύνηθες εἶδος πολυτελοῦς διακοσμήσεως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Τὸ προχειρότερον καὶ εὐκολώτερον μέσον διακοσμήσεως παρεῖχε τὸ γυψομάρμαρον (stuc, στόκος), σῴζονται δὲ ἀκόμη ἐνιαχοῦ α διὰ τοῦ σταθεροῦ τούτου ἐπιχρίσματος διακοσμήσεις εἰς τὴν ὀροφήν, ἀπεικονίζουσαι συνήθως στεφάνους, εἴτε ἑλισσόμενα σχήματα ἀνθέων, καρπῶν καὶ φύλλων· ὁ τρόπος ὅμως οὗτος τῆς διακοσμήσεως δὲν ἦτο κατάλληλος διὰ μέρη σκοτεινά. Ἄλλη συνήθης διακόσμησις εἶναι τὰ ἐπὶ πινακίδων ἐκ μαρμάρου ἐπὶ τῶν τάφων διακοσμητικὰ χαράγματα (graffiti) μεγάλης ποικιλίας. 'Αλλ' ἡ κατ' ἐξοχὴν τέχνη τῶν κατακομβῶν εἶναι ἡ ζωγραφική, ἡ ὁποία «εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ἐκφράσῃ τὰς πρώτας χριστιανικὰς ἐμπνεύσεις, καὶ παρὰ τὰς καταστροφάς, νὰ μεταδώσῃ αὐτὰς εἰς ἡμᾶς ἐν ὅλῃ τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ δροσερότητι αὐτῶν» *(Pératé)*. Εἰς τὰς ἐπιφανείας τῶν τοίχων, τῶν δωματίων καὶ τῶν κατακομβῶν, ἰδίως εἰς τὰς ἐπιπέδους ἐπιφανείας, δηλαδὴ εἰς τὰ ὑπὲρ τοὺς τάφους ἀψιδωτὰ τύμπανα, διετηρήθησαν ζωγραφίαι ἐπὶ ἐπιχρίσματος, ἤτοι τοιχογραφίαι. Καὶ οὕτω τὰ ταπεινὰ ταῦτα ἔργα μᾶς φέρουν εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν τέχνην τῶν κατακομβῶν εἰς τὴν ζωγραφικήν. Ἡ τέχνη τῶν κατακομβῶν εἶναι τέχνη συμβολική. Αἱ ζωγραφικαὶ διακοσμήσεις ἀποτελοῦν συμβολικὰς παραστάσεις ἱερᾶς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, ἀνήκουν κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν τέχνην καὶ καλύπτουν τοὺς τοίχους καὶ τοὺς ὀρόφους τῶν νεκρικῶν δωματίων, τὰ τοιχώματα τῶν ὑπογείων διαδρόμων, τὰς ἀψιδωτὰς κόγχας, τὰ ἀρκοσόλια κλπ. Ἡ τεχνικὴ αὐτῶν εἶναι ἡ συνήθης τεχνικὴ τῶν τοιχογραφιῶν. Αἱ ζωγραφίαι ἐγίνοντο ἐπὶ λελειασμένης ἐπιφανείας τοῦ τοίχου, ἦσαν δηλαδὴ τοιχογραφίαι ἐκτελούμεναι καθ' ὃν τρόπον καὶ αἱ παλαιαὶ ἀλεξανδριναὶ καὶ πομπηϊαναὶ τοιχογραφίαι. Τὸ ἐπίχρισμα εἶναι συχνὰ ἐξειργασμένον μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν. 'Εκτὸς ταῦ ἐπιχρίσματος ἐξ ἀσβέστου ἐπιτίθεται καὶ λεπτότερον ἐπίχρισμα ἀσβέστου καὶ μαρμαροκονιάματος. 'Επὶ τοῦ ἐπιχρίσματος (al fresco) ἐχάρασσον τὸ σχέδιον δι' ὀξέος ὀργάνου, καὶ ἔπειτα ἐζωγράφιζον, ἐφ' ὅσον ἦτο ἀκόμη ὑγρὸν τὸ ἐπίχρισμα, μὲ χρώματα ὀρυκτὰ διαλελυμένα εἰς τὸ ὕδωρ. Οἱ χρωματισμοὶ εἶναι πλούσιοι κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως περιορίζονται εἰς τρία συνήθως χρώματα, τὸ κίτρινον, τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ πράσινον, τὰ ὁποῖα ἐπιθέτουν ζωηρὸν τόνον, εἰς κάμπον (φόντο) λευκόν. Τὰ παλαιότερα ἔργα τῶν κατακομβῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι πλησιέστερα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, διατηροῦν

Digitized by Google

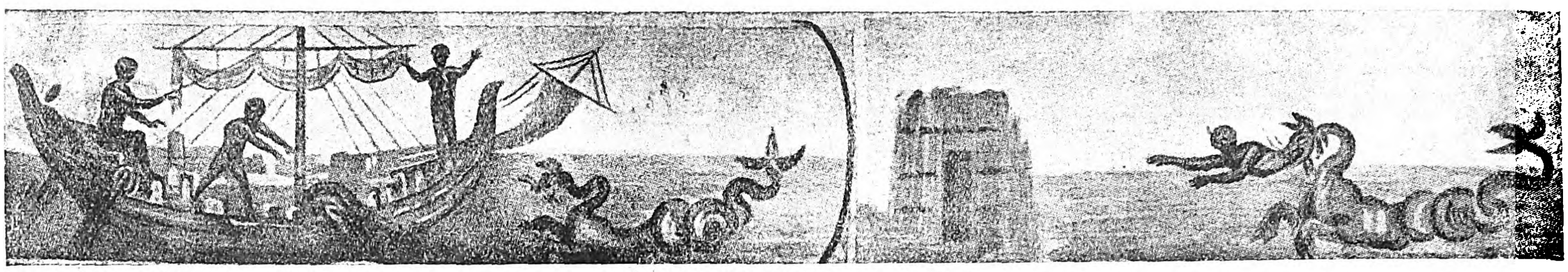

Εἰκόνες ἐκ τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἰωνᾶ» ἐν τῇ κρύπτῃ τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Ἁγίου Καλλίστου.

ἀκόμη τὸ καλλιτεχνικὸν διακοσμητικὸν αἴσθημα. Ἀλλ' ἐν γένει ἡ σύνθεσις τῶν σκηνῶν εἶναι πτωχοτάτη· ποῦ καὶ ποῦ μόνον, ὡς εἰς τὸ ἑλληνικὸν παρεκκλήσιον τοῦ κοιμητηρίου τῆς Πρισκίλλης (Capella graeca), ἔχομεν μᾶλλον καλλιτεχνικὰς συνθέσεις. Συνήθως ὀλίγα στοιχεῖα ἀρκοῦν, διὰ νὰ παραστήσουν μιὰν σκηνήν. Εἷς ἀνήρ, μία θύρα, μία μομία,—ἰδοὺ τρία στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλη ἡ παράστασις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου Οἱ ζωγράφοι τῶν κατακομβῶν εἶναι ἁπλοῖ ἐκτελεσταὶ χωρὶς φαντασίαν καὶ δημιουργικότητα· τὰ ἔργα αὐτῶν εἶναι πολὺ ἰσχνὰ κατὰ τὸ σχέδιον, πτωχὰ εἰς τὰ χρώματα, μονότονα εἰς τὴν σύνθεσιν. Οὕτω βλέπομεν εἰς τὰς ζωγραφίας τῶν κατακομβῶν, ὡς ἁπλᾶ κοσμήματα, ἔρωτας καὶ περιπλοκάδας εἰς τὰς ὁποίας ἀναμειγνύονται ζῷα καὶ πτηνά. Ὡς πρὸς τὴν ἁπλῆν διακόσμησιν, ἤτοι κοσμηματογραφίαν, οἱ παλαιοὶ Χριστιανοὶ ζωγράφοι ἐνασμενίζονται εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἰδίων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἐζωγράφιζον καὶ οἱ παλαιοὶ ἐθνικοὶ καλλιτέχναι. Τὰ διακοσμητικὰ θέματα εἶναι μεγίστης ποικιλίας: ἄνθη, φυλλώματα καὶ καρποί, ἀγγεῖα καὶ ἀνθοδοχεῖα καὶ κογχύλια, ποικίλα φανταστικὰ ἀρχιτεκτονήματα, θύραι, κιονίσκοι, μέρη κτιρίων, διάφορα πτηνὰ καὶ ζῷα, πρόβατα, ἐρίφια, βόες, πάνθηρες, λέοντες, προσωπεῖα τραγικὰ ἢ κωμικά, μικροὶ δαίμονες καὶ μικροὶ ἔρωτες κλπ. Ἀλλὰ καὶ εὐρύτερα διακοσμητικὰ θέματα ρίπτουν τὴν ἱλαρὰν ἀκτῖνα εἰς τὴν νεκρικὴν ἐκείνην μονοτονίαν, ὡς μικραὶ ἀγροτικαὶ σκηναί, αἱ ὁποῖαι πολλάκις διὰ τὴν κομψότητα εἶναι ἐφάμιλλοι τῶν καλλίστων ἀλεξανδρινῶν εἰδωλολατρικῶν παραστάσεων.

Ὁ χριστιανικὸς συμβολισμὸς ἀντλεῖ τὰς στοιχειώδεις ἀπεικονίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνσαρκώνουν τὰς ἰδέας τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος, ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν. Εἷς κλάδος φοίνικος δεικνύει τὴν νίκην, εἷς κλάδος ἐλαίας τὴν εἰρήνην καὶ τὴν αἰωνίαν ἐλπίδα, ἓν καὶ μόνον δένδρον δύναται νὰ σημαίνῃ τὸν Παράδεισον. Τοιαῦτα δὲ θέματα παρέχουν ἡ ἄμπελος, τῆς ὁποίας οἱ κλάδοι διακοσμοῦν τοὺς θόλους καὶ τοὺς τοίχους τῶν ὑπογείων τάφων καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων παίζουν ἀρχαϊκοὶ μικροὶ δαίμονες, ὅπως ἄλλοτε, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἤδη τρυγοῦν τὴν «ἄμπελον τοῦ Κυρίου». Ὁ ταώς, τοῦ ὁποίου ἡ κομψὴ μορφὴ καὶ τὸ πολύχρωμον πτέρωμα εἶναι ἁρμοδιώτατον πρὸς διακόσμησιν, ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην τὸν συμβολισμὸν τῆς ἀθανασίας, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδιδε καὶ ἡ ἀρχαία· ἡ περιστερά, τὸ πτηνὸν τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε, τὸ ὁποῖον ἀγγέλλει τὴν σωτηρίαν, εἶναι καὶ τὸ σύμβολον τῆς ἁγνότητος. Ὁ ἰχθὺς γίνεται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος, τὰ ἀρχικὰ δὲ τῆς λέξεως ἀποτελοῦν ἀκροστιχίδα μὲ τὸ ὄνομα *Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ*. Τὸ ἁπλοῦν ὅμως τοῦτο σύμβολον ἔγινε κατόπιν εἰκὼν συμβολικὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἐν γένει αἱ συνηθέσταται εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην σκηναὶ ἁλιείας καὶ ὅλος ὁ θαλάσσιος κύκλος μεταβιβάζεται ὑπὸ συμβολικὴν ἔννοιαν εἰς τὰς κατακόμβας. Ὁ δελφίν, ὁ ὁποῖος ἔφερε καὶ κατὰ τὰς εἰδωλολατρικὰς δοξασίας τὰς ψυχὰς εἰς τὰς νήσους τῶν Μακάρων, συμβολίζει εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην ἐν ὑψηλοτέρᾳ ἐννοίᾳ τὸν Σωτῆρα τῶν ψυχῶν. Ἀλλὰ καὶ ἁπλαῖ παραστάσεις διάφορον ἔχουν συμβολικὸν χαρακτῆρα, πρὸ παντὸς ἡ ναῦς, ὁ φάρος καὶ ἡ ἄγκυρα, σύμβολα τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀναπαύσεως εἰς τὸν λιμένα μετὰ τὰς περιπετείας καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ ταξιδίου τῆς ζωῆς. Ἡ ἐλαία εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς αἰωνίας ἐλπίδος. Ὁ ἀμνὸς ἢ τὸ πρόβατον εἶναι προσφιλέστατον σύμβολον, συνηθεστάτη δὲ ἡ μνεία αὐτοῦ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην, καὶ συμβολίζει ἀδιαφόρως εἴτε τὸν Χριστόν, εἴτε τοὺς πιστούς. Εἰς τὸν συμβολισμὸν ἀποβλέπουν καὶ ὁλόκληροι παραστάσεις, ὅπως εἶναι αἱ Ἐποχαί, τὸ αἰώνιον σύμβολον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τῶν ὁποίων ἡ εἰκὼν ἀναμιμνήσκει εἰς τὸν Χριστιανὸν τὴν ἰδέαν τῆς ἀναγεννήσεως. Τὴν καλλιτεχνικὴν ταύτην κληρονομίαν τῆς προσωποποιήσεως παρέλαβε προθύμως ἡ χριστιανικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν τέχνην.

Περίφημοι ἔγιναν διὰ τὸν ποιητικὸν χαρακτῆρά των αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ Καλοῦ Ποιμένος, ἀπεικονίσεις ἐκφράζουσαι βαθεῖαν, ἀλλὰ καὶ ἁπλοϊκὴν συνάμα μυστικοπάθειαν. Ἦτο δύσκολον εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καλλιτέχνας νὰ δημιουργήσουν εὐθὺς ἀμέσως πρωτοτύπους ἐκδηλώσεις τῶν δοξασιῶν αὐτῶν· ἐμιμήθησαν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν τέχνην εὐγενεῖς τινας τύπους αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀλληγορικῶς εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Ἄλλωστε οἱ Χριστιανοὶ καλλιτέχναι δὲν ἠδύναντο νὰ λησμονήσουν τὴν παλαιὰν κληρονομίαν καὶ ἤντλησαν ἀφθόνως ἀπὸ τὴν μυθολογίαν, ἐχρησιμοποίησαν ἀκόμη καὶ τὴν προσωποποίησιν, ἤτοι τὴν ζωηρὰν ἀπεικόνισιν τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως διὰ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς. Τὰ παλαιὰ ὅμως ταῦτα μυθολογικὰ θέματα ἐξιδανικεύονται. Τὸ κάλλιστον δεῖγμα τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ χριστιανικὴ τέχνη παραλαμβάνει τοὺς ἀρχαίους μύθους, εἶναι αἱ παραστάσεις τῆς Ψυχῆς καὶ τοῦ Ὀρφέως. Εἰς τὰς κατακόμβας δὲν ἀπεικονίσθη ἡ ἀφήγησις τῶν θλίψεων τῆς Ψυχῆς, ἂν καὶ ἦτο τοῦτο ζωηρὸν σύμβολον τῶν δοκιμασιῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἐπίσης δὲν εὑρίσκομεν εἰς τὰς κατακόμβας τὸν μῦθον τοῦ Ὀρφέως, ὁ ὁποῖος ἀποσπᾷ τὴν Εὐρυδίκην ἀπὸ τὸν Ἅδην. Ὁ Ὀρφεὺς τῶν κατακομβῶν εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὕμνησαν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς γλυκύτητος καὶ τῶν διωγμῶν καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἔγινεν ὁ συμβολικὸς πρόδρομος τοῦ Σωτῆρος: καθήμενος ἐπὶ ἑνὸς βράχου εἰς τὸ δάσος παίζει τὴν λύραν, ἔχει ὡς ἀκροατὰς τὰ ἐξημερωμένα ζῷα καὶ θηρία καὶ πτηνά, καὶ ἡ παράστασις μετεδόθη καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην. Ἀργότερον εἰς τὰς κατακόμβας ὁ Ὀρφεὺς ἐξιδανικεύεται περισσότερον: εἶναι εἷς ἰδανικὸς ἀοιδός, τὸν ὁποῖον δύο πρόβατα ἀκούουν (εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Καλλίστου)· εἶναι ὁ Καλὸς Ποιμὴν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς τέχνης. Ἐπίσης καὶ ὁ Καλὸς Ποιμὴν ἔχει τὸ πρωτότυπόν του εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην, τὸν Ἑρμῆν τὸν Κριοφόρον, ὁποῖον βλέπομεν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἁπλουστάτη αὕτη ἀπεικόνισις τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἄκρᾳ ἀντιθέσει πρὸς τὸν ρεαλιστικὸν τύπον τῶν μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας χρόνων, ἀποπνέει τὴν ζωηρὰν ποίησιν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ συνάμα τὴν ἀπέριττον γλυκύτητα τῆς χριστιανικῆς. Ὁ τύπος ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Α' αἰῶνος καὶ ἔγινε λίαν ἀγαπητός, διαδοθεὶς εἰς πᾶν εἶδος τέχνης ἢ βιοτεχνίας. Εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν κατακομβῶν εὑρίσκεται 93 φοράς. Ἀκόμη δὲ συχνοτέρα εἶναι ἡ ἀπεικόνισις τῆς Δεομένης (Orante), ἡ ὁποία ἐγείρει τὰς χεῖρας ἱκετεύουσα τὴν θείαν προστασίαν ἐπὶ τῶν ζώντων. Εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην διεσώθη ἡ ἀνάμνησις τῆς Δεομένης εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ δὴ τὴν Πλατυτέραν. Ἡ Δεομένη συνδέεται μὲ τὰς μακαριότητας τοῦ Παραδείσου. Εἰς ὡραίαν τοιχογραφίαν τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Καλλίστου εἰκονίζεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος ἡ τελειοτέρα παράστασις τοῦ προσδοκωμένου Παραδείσου. Ἐντὸς πλουσίου κήπου ἀπεικονίζονται δοχεῖα γεμᾶτα μὲ τὸ «ὕδωρ τῆς ζωῆς», ταῶνες καὶ περιστεραί, μεταξὺ δ' αὐτῶν πέντε Δεόμεναι. Ἡ ἰδία ἰδέα τῆς ἀθανασίας, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἀναπαύσεως ἐκφράζεται εἰς παραστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπεικονίζονται καὶ τὰ δεῖπνα τοῦ Παραδείσου, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν μὲ μορφὴν μᾶλλον συγκεκριμένην τὴν ἰδέαν τῆς ἀναψυχῆς τῶν νεκρῶν. Τὰ νεκρώσιμα δεῖπνα, τὰ νεκρόδειπνα, ὡς ἀπεικονίζουν ἤδη οἱ εἰδωλολάτραι, ἀναβιβάζουν τὴν ψυχὴν εἰς τὰ οὐράνια δεῖπνα, ὅπου ἡ Εἰρήνη καὶ ἡ Ἀγάπη δίδουν εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τὴν ἀνάψυξιν τοῦ Παραδείσου. Πέριξ τῶν πρώτων τούτων ἁπλοϊκῶν μορφῶν συγκεντρώνονται καὶ ἄλλα πρόσωπα καὶ ὁλόκληροι σκηναί. Περὶ τὸν Καλὸν Ποιμένα καὶ τὴν Δεομένην εἰκονίζονται βιβλικαὶ παραστάσεις καὶ δὴ σκηναὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ Νῶε ἐν τῇ κιβωτῷ, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Δαβὶδ νικῶν τὸν Γολιάθ, ὁ Δανιὴλ ἐν μέσῳ τῶν λεόντων, οἱ Παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ, ὁ Ἰωνᾶς τὸν ὁποῖον ἐξεμεῖ τὸ θαλάσσιον κῆτος, ἡ Σωσάννα κατηγορουμένη ὑπὸ τῶν γερόντων. Αἱ παραστάσεις αὗται εὑρίσκονται εἰς σχέσιν μὲ τὰς λειτουργικὰς προσευχὰς τῶν χρόνων ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας συχνὰ ἀναφέρονται τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ Ἐκκλησία ἱκετεύει ὑπὲρ τῶν πιστῶν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Νῶε, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Δανιήλ, τῆς Σωσάννας, τοῦ Ἰωνᾶ, καὶ αἱ φράσεις αὗται τῶν λειτουργικῶν κειμένων εἶναι σχεδὸν μία συνεχὴς ἑρμηνεία τῶν παριστανομένων σκηνῶν, ὅπως καὶ κατόπιν εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην ὡς εἰκονογραφία τῶν ἐκκλησιῶν εἶναι ἑρμηνεία τοῦ κειμένου τῶν Γραφῶν. Οὕτως ἡ σωτηρία τοῦ Νῶε διὰ τῆς κιβωτοῦ συμβολίζει τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τοῦ Σωτῆρος, καὶ τὴν σωτηρίαν ταύτην ἐκφράζει ὁ Νῶε, ὁ ὁποῖος ὄρθιος, εἰς σχῆμα Δεομένης, τείνει τὰς χεῖρας πρὸς τὴν περιστεράν, ἡ ὁποία φέρει κλάδον ἐλαίας, ἤτοι τὴν εἰρήνην, τὴν σωτηρίαν. Ἐπίσης τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν θρίαμβον τοῦ δικαίου συμβολίζουν ὁ Ἰσαάκ, ὁ Τωβίας, ἡ Σωσάννα, οἱ τρεῖς Παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ, εἰς τοὺς ὁποίους, πρὸς τελειοτέραν ἔννοιαν τοῦ συμβολισμοῦ, φέρει ἐνίοτε ἡ περιστερὰ τὸν κλάδον ἐλαίας. Ἡ ἀλληγορία τῆς Σωσσάνης προχωρεῖ τόσον πολύ, ὥστε μεταβάλλεται αὕτη μὲν εἰς πρόβατον, οἱ δὲ δύο γέροντες, οἱ ἐπιτεθέντες κατ' αὐτῆς, εἰς λύκους (εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Πραιτεξτάτου). Ἡ κάτωθεν τῆς παραστάσεως ἐπιγραφή, Suzanna, seniores, δεικνύει ὅτι ἀπεικονίζει αὕτη τὴν περιπέτειαν τῆς Σωσάννας, παριστανομένην διὰ τῶν λύκων καὶ τοῦ προβάτου. Ἐπίσης συνηθέσταται εἶναι αἱ παραστάσεις τοῦ Δανιὴλ ἐν μέσῳ τῶν λεόντων καὶ τοῦ Ἰωνᾶ καταβροχθιζομένου ὑπὸ τοῦ κήτους. Τὰ εἰκονογραφικὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἐπεξειργάσθη ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην ἡ τέχνη τῶν κατακομβῶν, εἶναι ὀλίγα· ἀλλ' εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον σημαντικά, καθ' ὅσον ἔχομεν τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας περιλαλήτων θεμάτων τῆς χριστιανικῆς εἰκονογραφίας. Οὕτως εἰς τὴν ὀροφὴν ἑνὸς νεκρικοῦ δωματίου τοῦ κοιμητηρίου τῆς Πρισκίλλης διετηρήθησαν τὰ ἴχνη παλαιοτάτου Εὐαγγελισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέρχεται εἰς τὸν Β' αἰῶνα. Εἰς ἓν κεντρικὸν ἐγκόλπιον κάθηται ἡ Θεοτόκος καὶ βλέπει πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον τὸν ἄγγελον, ὁ ὁποῖος, περιβεβλημένος εὐρὺ ἱμάτιον, μὲ τὰς χειρίδας ἀνεμιζομένας, ἀλλὰ χωρὶς πτέρυγας, ἐκτείνει πρὸς αὐτὴν τὴν δεξιὰν χεῖρα, χωρὶς βεβαίως νὰ κρατῇ τὸν κρίνον. Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων, τῆς ὁποίας γνωρίζομεν πέντε παραλλαγὰς προγενεστέρας τοῦ Δ' αἰῶνος, ἔγινε συνηθεστέρα παράστασις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐπίσης ταύτην ἐμφανίζεται καὶ ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία περιορίζεται εἰς τὰ ἁπλούστερα στοιχεῖα αὐτῆς. Δὲν εἶναι δὲ σαφῶς ἀποδεδειγμένον ἂν ἄλλαι σπουδαιόταται σκηναί, ὡς ἡ Αἱμορροοῦσα, ἡ Σαμαρεῖτις καὶ ἄλλα θαύματα, εἶναι ὄντως παλαιότεραι τοῦ Δ' αἰῶνος. Μὲ χαριεστάτην ἁπλότητα εἰκονίζονται εἰς δωμάτιον τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Πραιτεξτάτου ἡ Σαμαρεῖτις ἀκούουσα ἀπλήστως τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ («Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσῃ πάλιν», *Ἰω* 4, 11 ἑξ.), ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ στομίου τοῦ φρέατος, καὶ ἡ Αἱμορροοῦσα, ἡ ὁποία ἅπτεται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ (*Ματθ.* 9,20). Ἀπὸ δὲ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ ἡ εἰκονογραφία τῶν κατακομβῶν παρέλαβε τὸ θαῦμα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων, τὴν ἴασιν τοῦ παραλυτικοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου, διότι ἐκ τόσων ἄλλων θαυμάτων ταῦτα κυρίως παρέχουν εἰκόνα εὔληπτον εἰς πάντας.

Αἱ παραστάσεις αὗται, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἄρτων καὶ τοῦ οἴνου, ἡ Σαμαρεῖτις, ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου, καὶ παραπλήσιαι ἄλλαι, ἀνήκουσιν εἰς ἕνα κύκλον ὑψίστων χριστιανικῶν ἰδεωδῶν. Ὁ κύκλος οὗτος, ὁ ὁποῖος ἑρμηνεύει ἀλληγορικῶς καὶ λειτουργικῶς τὸ μυστήριον τῆς Βαπτίσεως, σχετίζεται μὲ τὸν κύκλον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὁ ὁποῖος ἑρμηνεύει τὴν ἀλληγορίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας. Δύο δὲ πρὸ παντὸς παραστάσεις ἐκφράζουν σαφέστατα τὰς δύο ταύτας ὑψηλὰς ἐννοίας. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ περίφημος τοιχογραφία τοῦ Ἑλληνικοῦ παρεκκλησίου καὶ ἀνήκει εἰς τὸν Β' αἰῶνα· ἓξ δαιτυμόνες εἶναι ἀνακεκλιμένοι εἰς τὸ τρικλίνιον τῶν ἐπισήμων δείπνων, ἀριστερὰ εἷς ἕβδομος δαιτυμὼν κόπτει τὸν ἄρτον καὶ δίδει αὐτὸν εἰς τοὺς ἄλλους. Ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑπάρχουν δύο ἰχθύες, πέντε ἄρτοι καὶ ἓν ποτήριον. Ἡ παράστασις δεικνύει ζωηρῶς τὴν ἔννοιαν τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία ἐδίδετο καὶ εἰς τὴν παράστασιν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων. Ζωηροτάτην ἐπίσης συμβολικὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ εἰκὼν τοῦ Μωϋσέως, ὁ ὁποῖος κάμνει ν' ἀναπηδήσῃ ὕδωρ ἐκ τοῦ βράχου (εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Πρισκίλλης). Εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ταύτην ὁ βράχος εἶναι αὐτὸς ὁ Σωτήρ, ἡ δὲ ῥάβδος, ἡ ὁποία κτυπᾷ τὸν βράχον, εἶναι ἡ ἱερατικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ Μωϋσῆς καὶ ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὸν Π[illegible] Ἰησοῦς, ὁ ἰχθύς, ζῶντος ὕδατος, ὁ ο[illegible]τα εἰκο-

Digitized by Google

νίζεται παρὰ τὸν ἄρτον τῆς Εὐχαριστίας, εἶναι ἡ κορωνὶς τοῦ συμβολισμοῦ τῶν κατακομβῶν, καὶ συνοψίζει πάσας τὰς παραστάσεις πάντων τῶν θαυμάτων, τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Εὐχαριστίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι συγχρόνως καὶ διακοσμητικαὶ καὶ συμβολικαί, ἐκφράζουσαι διὰ τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς τέχνης τὴν ὑψίστην ἠθικὴν διδασκαλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποτελειοῦται ἡ νέα θρησκεία, τὴν ζωὴν τὴν ἐπουράνιον, τῆς ὁποίας γίνεται ἄξιος ὁ χριστιανὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον ἀνανεώνει διὰ τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἀνακαινίζων οὕτως ἑαυτὸν διὰ τὸν βίον τὸν αἰώνιον. Τέλος εἰς τὰς κατακόμβας ἔχομεν τὰς πρώτας ἀπεικονίσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου. Τὴν μορφὴν τοῦ Χριστοῦ τὴν αἰσθανόμεθα εἰς τὰ σύμβολα καὶ εἰς ἄλλας παραστάσεις, καὶ δὴ εἰς τὰ θαύματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται ὡς θαυματουργός, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὡρισμένα χαρακτηριστικά. Οὐδαμοῦ ἔχομεν προσωπογραφίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' οὔτε καὶ τῆς Παρθένου ἔχομεν ὡρισμένην μορφήν. Εἰς μίαν σπουδαίαν τοιχογραφίαν τοῦ Β' αἰῶνος, εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς Πρισκίλλης, ἡ Θεοτόκος κρατεῖ ἐπὶ τῶν γονάτων τὸ θεῖον βρέφος· ἔμπροσθέν της ὁ προφήτης Ἡσαΐας προμηνύει τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου. Ἀλλ' ἡ Θεοτόκος αὕτη εἶναι μία εὐγενὴς Ρωμαία δέσποινα, ὁμοία μὲ τὰς Μαδόνας, τὰς ὁποίας ζωγραφίζουν μετὰ δώδεκα αἰῶνας οἱ καλλιτέχναι τῆς Ἀναγεννήσεως. Μόνον ὅταν, μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν κτίσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐμφανισθῇ ἡ βυζαντινὴ τέχνη, μόνον τότε καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Θεοτόκος καὶ οἱ ἅγιοι θὰ λάβωσι τὰς εἰκονογραφικὰς μορφὰς αὐτῶν καὶ θὰ γίνῃ ἡ τέχνη ἀπὸ τὴν ἀόριστον συμβολικὴν ἡ ἐπίσημος ἱστορικὴ τέχνη τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας.

Ε'. Ἑλληνιστικὴ γένεσις τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Τὸ σύμβολον τοῦ ἰχθύος τοῦ ζῶντος καὶ τῆς περιφήμου ἀκοοστιχίδος, ἡ ὁποία συνοδεύει αὐτό, ἐξῆλθεν ἀναμφισβητήτως ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν καὶ δὴ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλαι αἱ συμβολικαὶ παραστάσεις καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ διὰ σημείων καὶ εἰκόνων σύμβολα τῶν κατακομβῶν. Δὲν προέρχονται δὲ μόνον οἱ συμβολισμοὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καλλιτεχνικοὶ τύποι. Ἐνταῦθα ἔγινε κατ' ἀρχὰς χρῆσις τοῦ μονογράμματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἰχθύος, τῆς ἀγκύρας, τῆς περιστερᾶς κλπ. Δύο εἶναι οἱ μεγάλοι εἰκονογραφικοὶ κύκλοι, τοὺς ὁποίους ἐσχημάτισεν ἡ ἑλληνικὴ Ἀνατολή: α') Αἱ ἁπλούσταται μορφαὶ ἀντικειμένων καὶ ζῴων, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουν εἰς τὸν πιστὸν τὸ δόγμα καὶ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ: μία ἄγκυρα, εἷς ἰχθύς, εἷς ποιμὴν κλπ. β') Ὁλόκληροι καλλιτεχνικαὶ συνθέσεις, ἐξηγμέναι ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ αὗται εἶναι ἡ συμβολικὴ ἑρμηνεία τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Αἱ ἰδέαι, τὰς ὁποίας κηρύττουν αἱ Γραφαὶ καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἑρμηνεύονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς τέχνης. Καὶ τὸν πρῶτον, τὸν ἁπλοῦν εἰκονογραφικὸν κύκλον, καὶ τὸν δεύτερον, τὸν σύνθετον, ἐδημιούργησαν αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Ποιμὴν ὁ Καλὸς διεδόθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τὸν «Ποιμένα» τοῦ Ἑρμᾶ. Τὸ σύμβολον τοῦ ἰχθύος ἦτο συνηθέστατον εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐξηγεῖ αὐτὸ εἰς τὴν ἐπιτάφιον ἐπιγραφήν του ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐν Συρίᾳ Ἱεραπόλεως Ἀβέρκιος, τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος. Ἀλλὰ καὶ αἱ συνθέσεις, αἱ ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν εἰλημμέναι, ἔχομεν ἀποδείξεις ὅτι ἐπλάσθησαν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος βλέπει εἰς τὸν Νῶε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν κιβωτὸν τὴν τοῦ σταυροῦ, περιγράφει μὲ λεπτομερείας τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωνᾶ κλπ. Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωνᾶ, τὰ σύμβολα τοῦ Καλοῦ Ποιμένος, ὁ Δανιὴλ «σὺν αὐτοῖς λέουσιν», ἦσαν ἀπὸ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους γνωστότατα καὶ εἶχον γίνει δημοφιλῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν. Ἓν ἐκ τῶν πρώτων ἔργων τῆς χριστιανικῆς λογοτεχνίας, ὁ «Ποιμὴν» τοῦ Ἑρμᾶ, ὁ ὁποῖος ἀνεγιγνώσκετο δημοσίᾳ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἶχε βεβαίως συντελέσει εἰς τὴν διάδοσιν τῶν παραστάσεων τούτων ὡς συμβόλων, καὶ ἐν γένει οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὁμιλοῦν συχνά, δεικνύοντες οὕτως ὅτι εἶχον ἴδει εἰκόνας αὐτῶν.

Τὴν πρώϊμον χριστιανικὴν τέχνην γνωρίζομεν καλῶς μόνον ἀπὸ τὰς κατακόμβας τῆς Ρώμης. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἡ ὁποία ὑπέστη ἀλλεπαλλήλους καταστροφάς, δὲν διεσώθησαν μνημεῖα τῆς πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος τέχνης· διὰ τοῦτο παρίσταται ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ κείμενα. Ἐν τούτοις, αἱ κατακόμβαι τῆς Ἀλεξανδρείας, τάφοι τῆς Κυρηναϊκῆς, ἀγαλματίδια τοῦ Καλοῦ Ποιμένος, τοῦ Ὀρφέως παίζοντος λύραν ἐν μέσῳ θηρίων (εἰς τὸ Βυζαντινὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν) δύνανται νὰ δείξουν τὴν εἰς τὴν Ἀνατολὴν διάδοσιν τῶν εἰκονογραφικῶν τούτων τύπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Μνημονεύομεν τὰ σπουδαιότερα ἔργα. *J.-B. de Russi*, Roma sotterranea christiana, 3 τ. (1864—1877), τὸ ὁποῖον συμπληροῦται μὲ τὰ συνεχῆ δημοσιεύματα τοῦ *de Rossi* εἰς τὸ «Bulletino di Archaeologia cristiana». —Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔδωκε νέαν ὤθησιν εἶναι τοῦ *Wilpert*, Die Malereier des Katakomben (1903, ὁ β' τομος εἶναι κάλλιστον λεύκωμα τῶν ζωγραφιῶν). — Πολυάριθμα ἄρθρα περὶ τῶν γλυπτῶν, τῶν ζωγραφιῶν καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ *H. Leclercq* εἰς τοῦ *Cabrol*, «Dictionnaire d'Archaeologie». Ἰδιαιτέρως βλ. λ. Catacombes.— Συνοπτικώτερον: *Leclercq*, Manuel d' Archaeologie chrétienne, 2 τ. (1907). — *Marcel Laurent*, Art chrétien primitif (1910). - *Carl Maria Kaufmann*, Handbuch der christlichen Archäologie, β' ἔκδοσις (1913).—Περιληπτικώτερα, ἀλλὰ χρησιμώτατα: *André Pératé*, L'archéologie chrétienne. 1892, καὶ δὴ τὸ κεφάλαιον αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην «Γενικὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης» τοῦ *André Michel*: Les commencements de l' art chrétien en Occident, τ. 1 (1906) σ. 3-96 (ὅπου καλλίστη βιβλιογραφία). —*P. Sixte Scaglia*, Manuel d'Archaelogie chrétienne (Τουρῖνον 1916). — *Victor Schultze*, Archäologie der altchristlichen Kunst (1895).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Grundriss der christlichen Archäologie (1919).—*Springer-Neuwirth*, Handb. der Kunstgeschichte, τ. I: Frühchristliche Kunst u. Mittelalter, ιβ ἔκδ. (1924).— *Oskar Wulff*, Altchristliche u. Byzantinische Kunst (1914).— *Wilhelm Neuss*, Die Kunst der alten Christen (1926). — *Oskar Beyer*, Die Katakombenwelt (1927).—

Ἡ χριστιανικὴ κατακόμβη τῆς Μήλου.

Abel Fabre, Manuel d'art chrétien (1928). — Πρόσθεσε τὴν ἑλληνικὴν ἐργασίαν τοῦ *Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου*, Ἱστορία τῆς βυζαντινῆς τέχνης (1902) καὶ τοὺς νεωτάτους Ὁδηγούς, τὸν *Baedeker*, Italie centrale (1929) καὶ *Guide Bleu*, Italie (1927). — Ἰδιαιτέρως ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ ἔργον τοῦ *Ludwig von Sybel*, Christliche Antike, τ. I (1906).—Ὡς πρὸς τὴν ζωγραφικην: *Louis Bréhier*, L'art chrétien Son développement iconographique (1918).—Σπουδαῖον βιβλίον τὸ ρωσιστὶ γεγραμμένον τοῦ *Νικ. Ποκρόφσκη*, Μνημεῖα τῆς χριστιανικῆς τέχνης (1910).— Νεωτάτη ἐργασία ἐκδίδεται ἐν Ρώμῃ: Roma sotterannea, cristiana, τοῦ ὁποίου ὁ Α' τόμος εἶναι τοῦ *Ὁρατίου Μαρούκκη*. —Γλαφυρώταται ἀναγνώσεις μετὰ πρωτοτυπίας εἶναι ἡ ἔκθεσις τοῦ *F. X. Kraus*, Die christliche Kunst (1872) καὶ τοῦ *G. Boissier*, Promenades archéologiques. Rome et Pompei (1880) σ. 117—178.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

κατάκοπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ καταπεπονημένος, ὁ ἐξησθενημένος ὑπὸ τῶν κόπων, κουρασμένος, ἐξηντλημένος: «κατάκοπος ἐκ τῆς μακρᾶς πορείας,—ἐκ τῆς ἀγρυπνίας».

κατακόπτω, ἀόρ. *κατέκοψα—κατεκόπην*, παρακ. παθητ. μετοχ. *κατακεκομμένος*· κόπτω ἐντελῶς, κομματιάζω: «κατακόπτω τὸ σφάγιον»· || παθ. *κατακόβομαι*, ἀόρ. *κατακόπηκα*· ταλαιπωροῦμαι σφόδρα, ὑποφέρω πολύ, ἐξαντλοῦμαι: «κατακόπηκε 'ς τὴ δουλειά», «κατακόβεται ὅλη μέρα σκυμμένη 'ς τὸ βελόνι».

κατακόρυφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἐπὶ τῆς ἄκρας κορυφῆς, ὁ ἐπὶ τοῦ ὑψίστου νοητοῦ σημείου ὑπεράνω τινὸς εὑρισκόμενος: «κατακόρυφος ἀστήρ»· || «κατακόρυφον σημεῖον» ἢ ἁπλῶς **κατακόρυφον** ὡς οὐσ. (βλ. κατ.)· || μεταφ. «εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δόξης του, —τῆς ἰσχύος του» εἰς τὸ μέγιστον σημεῖον· || «κατακόρυφος γραμμὴ» ἢ ἁπλῶς **κατακόρυφος,** ὡς οὐσ. ἡ νοητὴ κάθετος γραμμὴ ἐπὶ τὸν ὁρίζοντα· || «ἄξων κατακόρυφος», «ἐπίπεδον κατακόρυφον» τὸ ἐπὶ τῆς κατακορύφου γραμμῆς.—Ἐπίρρ. **κατακορύφως.**

— *[Ἀστρονομ.]* Καλεῖται *κατακόρυφος* ἡ νοητὴ εὐθεῖα ἡ κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὁρίζοντος καὶ τέμνουσα τὴν οὐράνιον σφαῖραν κατὰ τὰ δύο σημεῖα ζενὶθ καὶ ναδίρ. Ἡ διεύθυνσις τῆς εὐθείας ταύτης ἐν ἑκάστῳ τόπῳ συμπίπτει πρὸς τὴν τοῦ νήματος τῆς στάθμης ἢ τῆς καθέτου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἠρεμούντων ὑγρῶν. Σ. Π.

—**κατακόρυφοι κύκλοι** *[Ἀστρον.]*. Κύκλοι, καθ' οὓς τέμνεται ἡ οὐράνιος σφαῖρα ὑπὸ ἐπιπέδων διερχομένων διὰ τῆς κατακορύφου ἑκάστου τόπου. Ἐκ τῶν κύκλων τούτων εἷς, ὅστις διέρχεται διὰ τῶν δύο πόλων τοῦ οὐρανοῦ, ταυτίζεται μετὰ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ τόπου καὶ τέμνει τὸν ὁρίζοντα κατὰ τὴν μεσημβρινὴν γραμμήν, ἕτερος δὲ κάθετος ἐπὶ τὸν μεσημβρινόν, τέμνει τὸν ὁρίζοντα κατὰ τὴν γραμμὴν ἀνατολῶν-δυσμῶν καὶ λέγεται *πρῶτος κατακόρυφος*. Σ. Π.

—**κατακόρυφον σημεῖον** *[Ἀστρον.]*. Τὸ ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος σημεῖον τῆς οὐρανίου σφαίρας, καθ' ὃ αὕτη τέμνεται ὑπὸ τῆς κατακορύφου τοῦ τόπου. Τὸ σημεῖον τοῦτο ὀνομάζεται συνηθέστερον *ζενίθ*. Σ. Π.

—**κατακόρυφος ἀστέρος** *[Ἀστρον.]*. Κύκλος διερχόμενος διὰ τῆς κατακορύφου τοῦ τόπου καὶ δοθέντος ἀστέρος. Σ. Π.

— **κατακόρυφος πρῶτος** *[Ἀστρον.]*. Εἷς ἐκ τῶν κατακορύφων κύκλων τῆς οὐρανίου σφαίρας, ὅστις εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ ἑκάστου τόπου καὶ τέμνει τὸν ὁρίζοντα κατὰ τὴν γραμμὴν ἀνατολῶν-δυσμῶν. Σ. Π.

— **κατακόρυφος ρυθμὸς** ἢ **περίοδος** (perpendicular period) *[Ἀρχιτ.]*. Ὅρος δοθεὶς ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Ρίκμαν εἰς τὴν τρίτην περίοδον τῆς γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, τῆς προηγηθείσης τοῦ διακοσμητικοῦ ρυθμοῦ, λόγῳ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν κατακορύφων γραμμῶν. Τὰ ἀρχαιότερα κτίρια τῆς περιόδου ταύτης, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 1360, εὑρίσκονται ἐν Γκλάουστερ. Ἐκ τῶν λοιπῶν σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: τὸ Οὐεστμίνστερ Χὼλλ (1395) καὶ τὸ Κρόσμπυ Χώλλ, ἐν Λονδίνῳ, ἡ μητρόπολις Καντερβουρίας (1378—1411), τὸ Νέον Κολλέγιον, ἐν Ὀξφόρδῃ (1380—1386), ἡ μητρόπολις Οὐΐντσεστερ (1399—1419), ἡ μητρόπολις τοῦ Μάντσεστερ (1422), ἡ μητρόπολις τοῦ Γκλάουστερ (1454—1457) καὶ ἡ τοῦ Κολλεγίου Μαγδαληνῆς ἐν Ὀξφόρδῃ (1475—1480) κλπ. Δ.Σ.Δ.

κατακορύφως ἐπίρρ. τοῦ ἐπίθ. *κατακόρυφος* (βλ. λ.).

κατάκορφα· ἐπίρρ. δημοτ., ἐντελῶς εἰς τὴν κορυφήν: «ἀνέβη κατάκορφα 'ς τὸ κυπαρίσσι,—'ς τὸ βουνό».

κατακόσμητος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ λίαν κεκοσμημένος, καταστόλιστος.

κατάκοσμος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· κατακόσμητος.

Κατακουζηνός. Ὄνομα μεγάλου Βυζαντινοῦ οἴκου (βλ. *Καντακουζηνός*).

— **Κατακουζηνός, *Ἀλέξανδρος*.** Ἕλλην μουσικὸς καὶ ποιητής, ἔγγονος τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Κ. Κούμα, γεννηθεὶς ἐν Τεργέστῃ τῷ 1824, ὅπου οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶχον καταφύγει ἐκ Σμύρνης συνεπείᾳ τῶν διωγμῶν, καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1892. Μετὰ τὰ ὀλίγα στοιχειώδη μαθήματα, ἅτινα εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἔλαβεν ἐν Ἀθήναις παρὰ τοῦ μουσικοδιδασκάλου Δ. Διγενῆ, μετέβη εἰς Βιέννην, ἵνα ὁλοκληρωτικῶς ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν μελέτην τῆς μουσικῆς τέχνης. Εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλλην ὁ ἀποτολμήσας νὰ εἰσαγάγῃ τὸ σύστημα τῆς πολυφωνίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ τετράφωνος λειτουργία, ἡ παρ' αὐτοῦ χρησιμοποιηθεῖσα ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Βιέννης, ἧς τὸν χορὸν ἐπὶ 17 ἔτη διηύθυνε, εἶναι ἡ πρώτη πολυφωνικὴ ἐκκλησιαστικη σύνθεσις ἡ γραφεῖσα ὑπὸ Ἕλληνος. Μετὰ τὴν ἐκ Βιέννης ἀναχώρησιν τοῦ Κατακουζηνοῦ παρέμεινεν ἐν χρήσει ἐν τῷ ναῷ τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς κοινότητος ἡ τετράφωνος λειτουργία, ἥν, ἐπὶ βυζαντινῶν μελῶν προτεθέντων ὑπὸ τοῦ πρωτοψάλτου Χαβιαρᾶ, ἔγραψεν ὁ Αὐστριακὸς μουσικοδιδάσκαλος Randhartiger. Ἀπὸ τοῦ 1861 μέχρι τοῦ 1870 ὁ Κατακουζηνὸς διηύθυνε τὸν χορὸν τοῦ ἐν Ὀδησσῷ ἑλληνικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐκεῖθεν δέ, προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ὄλγας, κατῆλθεν ἐν Ἀθήναις, ἵνα ὀργανώσῃ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν τῶν ἀνακτόρων. Ταυτοχρόνως ἐξετέλει ἀφιλοκερδῶς χρέη ἐφόρου καὶ καθηγητοῦ ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ τότε Ὠδείῳ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου παρεῖχεν ἀμισθὶ τὴν διδασκαλίαν του εἰς πλείστους μουσικοὺς καὶ ἐρασιτέχνας, οἷοι ὁ ὀξύφωνος Ἀποστόλου, ὁ Δ. Ρόδιος, ὁ Β. Πετροζίνης κ. ἄ.

Ἔργα μουσικὰ τοῦ Κατακουζηνοῦ εἶναι: Αἱ συλλογαὶ «Παιδικῶν ᾀσμάτων», ὧν τὴν ποίησιν ἔγραφεν αὐτὸς οὗτος, ἔχουσαι τὴν χάριν καὶ τὴν δροσερότητα πολλῶν παρεμφερῶν γερμανικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐπιτυχῶς μιμεῖται, τὰ μελοδράματα «Ἀρετοῦσα τῶν Ἀθηνῶν», παρασταθὲν ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1861 καὶ «Οἱ ἀδελφοὶ Φόσκαρι», μὴ ἀναβιβασθὲν ἐπὶ σκηνῆς, «Ἁρμονικὴ» (ἀνέκδοτος). Ποιητικὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ποιητικὰ παίγνια» (τόμ. α' 1843, τομίδ. β' 1846, γ' 1851), «Μῦθοι» (1869), «Ὁ πατριάρχης Γρηγόριος» (1871), «Ἐρωτικὸν χαρτοφυλάκιον» (1877), «Ἡ θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου» καὶ «Ὁ υἱὸς τοῦ δημίου» (1879), «Λυρικὰ» (1879), «Τὸ Σοῦλι» (1885), «Ἐλεγεῖα» (1884), «Μοῦσα

Digitized by Google

τῶν παίδων» (1884). Διετέλεσε συνάμα καὶ ποιητικὸς συνεργάτης τῆς «Διαπλάσεως τῶν παίδων» κατὰ τὴν α΄ περίοδον αὐτῆς.

Πρὸς τὴν μουσικὴν κυρίως ἐστραμμένος ὁ Κατακουζηνὸς δὲν παρουσιάζεται καὶ ποιητὴς ἴσης ἀξίας, ἀφιέμενος νὰ ἐπηρεάζηται ὑπὸ τῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς, ἣν ἀναπαριστᾷ ἐν μικρογραφίᾳ, ἀντὶ ν' ἀντλῇ ἐξ ἀναγνώσεως, τὴν ὁποίαν τοῦ καθίστα εὔκολον ἐκτεταμένη καὶ ἱκανὴ γλωσσομάθεια. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἔργοις του δὲν παρατηρεῖ τις σταθερὰν τελειοποίησιν μορφῆς, εἴτε ἐξέλιξιν ἰδεῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀδικαιολόγητον ἐναλλαγὴν ὡραίων πρὸς ἄνισα καὶ ἀπειρόκαλα Ποιητὴς προερχόμενος ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως, μετεχειρίσθη, ἐν πρώτοις, γλῶσσαν καθαρεύουσαν καὶ δὴ λογίαν, μιμούμενος ἐν τούτῳ τὸν Ζαλοκώσταν καὶ ἄλλους. Πλῆρες ἀπὸ τὴν μεγαλορρήμονα καὶ διαχυτικὴν εὐγένειαν τῆς καθαρευούσης τὸ ὕφος τοῦτο, προβαῖνον δὲ μετὰ ρυθμικῆς πάντοτε γοργότητος, καθίσταται ἐν τούτοις ἀτυχὲς εἰς τὰ μακρόπνοα ἐπικολυρικὰ ποιήματα· ἀποβαίνει τότε πεφορτισμένον, αἱ δὲ λέξεις προπορευόμεναι πάντοτε τοῦ νοήματος καὶ ὑπερακοντίζουσαι αὐτὸ κατὰ τὰς διαστάσεις, ἐπιτυγχάνουν τὴν ἔξαψιν ἀντὶ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ ἀντὶ τῆς ἐξάρσεως τὴν μονότονον φωνασκίαν. Ἀλλ' εἰς τὰ λοιπὰ ποιήματα (ἐρωτικὰ κ.ἄ.), τὸ ὕφος τοῦτο παρουσιάζει ἀρετάς, λαμπρὸν μὲν ἐμφανιζόμενον εἰς τὰς ἐνθουσιώδεις ἐκφράσεις, εὐρὺ δὲ καὶ στεναγμώδες ἐν ταῖς ἐλεγείαις, πρὸς τὸν ζοφερὸν ρωμαντισμὸν τῶν ὁποίων ἐναρμονίζεται στενῶς. Ὅλως ἀπαράδεκτον ὅμως καταντᾷ εἰς τὰ ἀνακρεόντεια στιχουργήματα τοῦ ποιητοῦ καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς μύθους καὶ τὰ παιδικά του ποιήματα, ὅπου στερεῖται πάσης κομψότητος καὶ ζωτικότητος. Ἀπὸ στιχουργικῆς ἀπόψεως, παρουσιάζει τὴν μετρικὴν ἐκείνην ποικιλίαν ρυθμῶν καὶ στροφῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλαστικὴν ξηρότητα, αἵτινες συνεξέλιπον ἤδη μετὰ τῆς ποιητικῆς καθαρευούσης. Ἡ ποιητική του μορφή, ὡς εὐλόγως θ' ἀνέμενέ τις, δὲν εἶναι ποσῶς μουσική, μὴ διαφέρουσα τῆς τῶν συγχρόνων του. Ἡ ὁμοιοκαταληξία του εἶναι πλουσία καὶ εὔστροφος· ἔχει ὅμως καὶ πλεῖστα στιχουργικὰ μειονεκτήματα, ἀφ' ἑνὸς μὲν πολυαρίθμους σφῆνας (ἰδίᾳ τὸ «καὶ» ἐν ταῖς πρώταις συλλογαῖς), ἀφ' ἑτέρου δέ, ἀντιθέτως, πολυαρίθμους ἐκθλίψεις, τοῦθ' ὅπερ ὅλως ἀπᾴδει εἰς καθαρεύουσαν καὶ δὴ τοιαύτης μορφῆς. Ἀλλὰ καὶ μετ' ἀσυγγνώστου συχνότητος μεταχειρίζεται φευκτέον μέτρον, τουτέστι τὸν νόθον δεκαεξασύλλαβον στίχον, ὅστις, ἀποτελούμενος ἐκ δύο αὐτοτελῶν ὀκταστίχων, εἶναι τετραπλασιασμὸς ἀρχικοῦ τετραστίχου. Καὶ ρητορικῶν δὲ σχημάτων δὲν εἶναι ἄμοιρος ἡ ποίησις τοῦ Κατακουζηνοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον, τὰ μακρᾶς πνοῆς ἔπη αὐτοῦ εἶναι ξηρά, πεζά, ἱστορικὴν ἁπλῶς ἀφήγησιν περιέχοντα τοῦ γεγονότος, μαρτυροῦντα δὲ τὴν μακρὰν τῆς μάχης ἔμπνευσιν («Σούλι», «Πατριάρχης Γρηγόριος» κλπ.). Ἀξιολογωτέρα πασῶν εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν χαρίεντα τίτλον «Ἐρωτικὸν χαρτοφυλάκιον» ποιητικὴ αὐτοῦ συλλογή, ὅπου ἐν τῷ θέματι τοῦ ἔρωτος ἀποκλειστικῶς ἀνευρίσκει τὴν εἰλικρίνειάν του ὁ ποιητής· μόνον ἐκεῖ ἡ μελαγχολία τοῦ Κατακουζηνοῦ παρουσιάζεται πηγαία, ἐνῷ πανταχοῦ εἰς τὰ ἄλλα του ἔργα ἀποτελεῖ μᾶλλον ἐκζήτησιν εὐγενείας συναισθηματικῆς, εἴτε πρόσχημα πρὸς στιχουργίαν καὶ κατασκευὴν φράσεων. Ἕτεροι προσφιλεῖς «κοινοὶ τόποι» τοῦ ποιητοῦ εἶναι οἱ ρωμαντικοὶ τῆς ἐποχῆς: ἡ τρωθεῖσα φιλοτιμία, ἡ ὡραιότης πάσχουσα, ἡ νεότης θνήσκουσα, ἡ ἀγνότης σπιλουμένη κλπ. Ὁ Κατακουζηνὸς ἐπὶ μακρὰν περίοδον ὑπῆρξεν ὁ προσφιλὴς εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς παρελθούσης γενεᾶς σχολικὸς ποιητὴς καὶ συνθέτης. Λόγῳ ὅμως τοῦ γλωσσικοῦ των ἰδιώματος καὶ τῆς αὐστηρῶς παιδαγωγικῆς των μορφῆς καὶ τῶν διδακτικῶν ἐπιμυθίων, τὰ παιδικά του ποιήματα στεροῦνται χάριτος καὶ πόρρω ἀπέχουν τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ παιδός. Εὐάριθμά τινα εἰς τὴν δημοτικὴν ποιήματα τῆς «Μούσης τῶν παίδων» ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν.

[*Θ. Ν. Συναδινοῦ*, Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, σελ. 165 ἑξ.] Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ-ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

καταkράτησις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατακρατεῖν, ἡ ἐπὶ μακρότερον χρόνον κράτησις, ἡ αὐθαίρετος καὶ παράνομος κυριότης ἀλλοτρίου πράγματος· ‖ «καταkράτησις ἀτόμου» ἡ παράνομος στέρησις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, ἐνεργουμένη ὑπὸ ὀργάνων τοῦ κράτους.

—**καταkράτησις *παράνομος*** [*Ποιν. Δίκ.*]. Ἡ στέρησις τῆς χρήσεως τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας ἑτέρου προσώπου ἄκοντος, δι' ἐγκαθείρξεως ἢ δι' ἄλλου τρόπου (ἄρθρ. 322 Ποιν. νόμ.). Τὸ ἔγκλημα τοῦτο προσβάλλει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κατακρατηθέντος, ὅπως ἐγκαταλίπῃ τὸν τόπον τῆς διαμονῆς του. Ἀντικείμενον τοῦ ἐγκλήματος εἶναι πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἐν καταστάσει μέθης τελῶν καὶ ὁ κοιμώμενος. Ἡ τέλεσις τοῦ ἐγκλήματος τούτου διαρκεῖ μέχρις ὅτου παύσῃ ἡ ἄδικος κατάστασις, δηλαδὴ ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ στέρησις τῆς ἐλευθερίας, ἡ παράνομος καταkράτησις θεωρεῖται ὡς τελουμένη ἐν συνεχείᾳ. Τὸ ἔγκλημα λοιπὸν εἶναι ἐκ τῶν λεγομένων *διαρκῶν*. Ὡς μέσον τῆς παρανόμου κατακρατήσεως κατονομάζεται ἐν τῷ νόμῳ ἡ «ἐγκάθειρξις» (Einsperren) ἢ «ἄλλος τρόπος». Ἐγκάθειρξις εἶναι ἡ καταkράτησις ἐν περικεκλεισμένῳ χώρῳ. Ὁ χῶρος εἶναι περικεκλεισμένος, ὅταν αἱ ἔξοδοι εἶναι κεκλεισμέναι ἢ κατέχωνται. Ἐὰν ὑπάρχουν καὶ ἔξοδοι ἀνοικταί, ἀλλ' ἄγνωστοι εἰς τὸν κατακρατούμενον, τοῦτο οὐδαμῶς ἀλλοιοῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὅταν ἡ θύρα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνοιχθῇ, ἀλλ' ὁ μηχανισμὸς εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν κρατούμενον. Ἐπίσης δὲν ἀλλοιοῦται ἡ ἔννοια τοῦ ἐγκλήματος, ἐὰν ὑπάρχῃ μὲν ἔξοδός τις γνωστὴ εἰς τὸν κρατούμενον, ἀλλ' ἡ χρησιμοποίησις αὐτῆς εἶναι συνδεδεμένη μὲ κινδύνους ἢ πάντάπασιν ἀήθης, ὡς π. χ. ὅταν εἰς ἔγκλειστον γυναῖκα ἀπομένει ἀνοικτὸν παράθυρον βλέπον πρὸς τὸν δρόμον. «Ἄλλοι τρόποι» εἶναι ἡ ἀπονάρκωσις ἢ ἡ ὑπνωτιστικὴ ὑποβολή, ἐπίσης ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἐνδυμάτων λουομένου. Ἐμμέσως δύναται νὰ τελεσθῇ παράνομος καταkράτησις, ὅταν παραπλανᾷ τις ἀστυνομικὸν ὅπως συλλάβῃ ἀθῷόν τινα. Ἡ καταkράτησις δέον νὰ ᾖ παράνομος. Δὲν εἶναι τοιαύτη ἡ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους καὶ τοὺς κειμένους τύπους σύλληψις ἢ ἐγκάθειρξις. Τὸ ἔγκλημα τελεῖται μόνον ἐκ δόλου, ὁ δὲ δόλος τῆς πράξεως περιέχει κατ' ἀνάγκην τὴν γνῶσιν ὅτι ἡ στέρησις τῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ κρατουμένου εἶναι παράνομος. Ἡ ποινὴ τῆς παρανόμου κατακρατήσεως ὁρίζεται ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 1, 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 322 ἀναλόγως τῆς διαρκείας καὶ τοῦ τρόπου τῆς κατακρατήσεως. Ἐπὶ πλέον ὁ ἔνοχος καταδικάζεται καὶ εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ κατακρατηθέντος. Δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἁρμόδιοι εἰς τὴν ἀνακάλυψιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἐγκλημάτων, πληροφορηθέντες περὶ παρανόμου τινὸς κατακρατήσεως καὶ μὴ ἐνεργήσαντες παραχρῆμα, καταδικάζονται ὡς συναίτιοι τῆς πράξεως (ἄρθρ. 324). Τὰ ἄρθρα 327 καὶ 328 τοῦ Ποινικοῦ νόμου προβλέπουν τὴν ὑπὸ δικαστῶν, ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων, εἰσαγγελέων, ἐπιστατῶν φυλακῶν, ἐφόρων δεσμωτηρίων καὶ δεσμοφυλάκων τελουμένην παράνομον καταkράτησιν (βλ. καὶ ἄρθρ. 11 τοῦ Συντάγματος τῆς 3 Ἰουνίου 1927). Ἡ παράνομος καταkράτησις διώκεται κατ' ἔγκλησιν, ἀλλ' ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ παρανόμως κατακρατουμένου δὲν ἀπαιτεῖ ἔγκλησιν. Χ. Ν. Τ.

κατακρατῶ (*—έω*)· κρατῶ τι ἰσχυρῶς, ἀρνοῦμαι τὴν ἀπόδοσιν ἢ τὴν ἀπόλυσιν, κρατῶ παρανόμως, βιαίως, αὐθαιρέτως: «μοῦ κατακρατεῖ βιβλία, τὰ ποῖα τοῦ ἐδάνεισα».

κατακραυγάζω· κραυγάζω κατά τινος, ἐκφράζω τὴν ἀγανάκτησίν μου διὰ κραυγῶν.

κατακραυγὴ (ἡ)· κραυγή, φωνή, θόρυβος κατά τινος, ἔκφρασις τῆς ἀγανακτήσεως διὰ κραυγῶν, ἔντονος ἔκφρασις ἀγανακτήσεως: «τὸν ἔφαγε ἡ κατακραυγὴ τοῦ κόσμου».

κατακρεουργημένος, *—η, —ον*· βλ. *κατακρεουργῶ.*

κατακρεουργῶ (*—έω*), ἀόρ. *κατεκρεούργησα— κατεκρεουργήθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατακρεουργημένος*· κρεουργῶ ἐντελῶς, κατακόπτω εἰς τεμάχια ‖ καθόλου, φονεύω, κατασφάζω· ‖ μεταφ., ἐκτελῶ βαναύσως: «κατεκρεούργησε τὴν ποίησιν, — τὴν παράστασιν».

κατακρημνίζω· κρημνίζω, ρίπτω κατὰ κρημνῶν: «τὸν κατεκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως»· ‖ ἰσχυρότερον τοῦ *καταρρίπτω* ἢ *καταβιβάζω*: «τὸν κατεκρήμνισεν ἀπὸ τῆς ἕδρας του, — ἀπὸ τοῦ θρόνου, — ἀπὸ τῆς θέσεώς του».

κατακρήμνισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατακρημνίζειν, κρήμνισμα, κοιν. *γκρέμισμα*.

—[*Χημ.*] Καλεῖται *κατακρήμνισις* ὁ σχηματισμὸς ἀδιαλύτου ἑνώσεως ὑπὸ μορφὴν στερεοῦ ἰζήματος τῇ προσθήκῃ ἀντιδραστηρίου ἐν ὑγρῷ διαλύματι οὐσίας τινός. Ἡ κατακρήμνισις τοῦ ἀδιαλύτου ἰζήματος προκύπτει ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ ἀντιδραστηρίου μετὰ τῆς ἐν διαλύσει οὐσίας. Ἐὰν π. χ. ἐκ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου θέλωμεν ν' ἀποχωρήσωμεν τὸν ἄργυρον ὑπὸ μορφὴν ἀδιαλύτου ἰζήματος, προσθέτομεν διάλυμα χλωριούχου νατρίου (ἀντιδραστήριον), ὁπότε παράγεται λευκὸν ἀδιάλυτον ὑπόσιημα ἐκ χλωριούχου ἀργύρου. Δ. Μ. Τ.

—[*Μεταλλ.*] Ἡ χημικὴ *κατακρήμνισις* μετάλλου ἐκ διαλύσεως χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων μετάλλων δι' ὑγρᾶς ὁδοῦ. Οὕτως ὁ ἄργυρος κατακρημνίζεται ἐκ διαλύσεως ὑποθειώδους νατρίου, ὁ χρυσὸς ἐκ διαλύσεως κυανιούχων ἁλάτων, δι' ἄλλων μετάλλων δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος (ἠλεκτρολυτικὴ μέθοδος), ἢ ἄλλων ἁλάτων. Ὁμοίως ὁ χαλκὸς κατακρημνίζεται ἐξ ὑδροχλωρικῶν διαλύσεων διὰ τοῦ σιδήρου (Ρίο Τίντο ἐν Ἱσπανίᾳ, κτλ.). Ἡ κατακρήμνισις εἶναι ἀρχὴ ἐφαρμοζομένη εἰς διαφόρους μεθόδους *ἐκμεταλλεύσεως* (βλ. λ.) τῶν μετάλλων, καθ' ἣν μετὰ τὴν ἐξόρυξιν προκαλεῖται ἡ κατακρήμνισις τῆς ὀροφῆς τοῦ σχηματισθέντος ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν χρησίμων ὑλῶν κενοῦ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς λιθογομώσεως καὶ τῆς ἀφέσεως στύλων ὑποστηρίξεως τῆς ὀροφῆς. Ἡ κατακρήμνισις ἐφαρμόζεται εἰς τὰ στρώματα γαιάνθρακος, σιδήρου κτλ. δι' ἀφαιρέσεως τῶν ξύλων ὑποστηρίξεως σὺν τῇ προόδῳ τῶν ἐργοταξίων. Ἡ πρόοδος αὕτη δύναται νὰ εἶναι προχωρητική, ὁπότε πρέπει νὰ ἀφίνωνται στύλοι προστασίας ἢ νὰ σχηματίζωνται διὰ λιθογομώσεως τοῖχοι προστασίας τῶν στοῶν, προσπελάσεως καὶ κυκλοφορίας, ἢ ὑποχωρητική, ὁπότε, μετὰ προηγουμένην προχωρητικὴν περιχάραξιν διὰ στοῶν τοῦ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τμήματος, ἡ ἐξόρυξις γίνεται ὑποχωρητικῶς, ἀφιεμένου τοῦ ἐξορυχθέντος χώρου νὰ κατακρημνισθῇ. Ἐπίσης ἡ κατακρήμνισις ἐφαρμόζεται εἰς τὴν μέθοδον τῶν στύλων ὑποστηρίξεως, ὅταν οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐξορύξεως τοῦ τμήματος ἀποκόπτωνται ὑποχωρητικῶς πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ἐμπεριεχομένου εἰς αὐτοὺς μεταλλεύματος (ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμοποιεῖται πολλάκις παρ' ἡμῖν ἐν Λαυρείῳ καὶ ἀλλαχοῦ). Ἡ κατακρήμνισις, ἥτις εἶναι ἀρχαιοτάτη μέθοδος, ἔχει μεγάλην ἐφαρμογὴν ὄχι μόνον εἰς τὰ σχετικῶς εὐτελῆ μεταλλεύματα, ἀλλὰ καὶ εἰς πλεῖστα γαιανθρακωρυχεῖα τῆς Ἀγγλίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ Σιλεσίας, παρὰ τοὺς κινδύνους οἵτινες δύνανται νὰ προκληθῶσιν ἐκ κακοῦ ἀερισμοῦ διὰ τῆς συγκεντρώσεως μεθανίου ἢ πυρκαϊῶν ἐξ ἀναφλέξεως τῶν ὑπολειμμάτων γαιάνθρακος καὶ ἀνθρακούχων σχιστολίθων καὶ παρὰ τὴν προκαλουμένην σπατάλην τῶν στρωμάτων ἐξ ἀτελοῦς ἀφαιρέσεως αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ κατακρήμνισις ἀπαγορεύεται εἰς τὰ βελγικά, γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ ἀνθρακωρυχεῖα, ὅπου τὰ στρώματα εἶναι ὀλιγώτερον κανονικὰ τῶν ἄνω ἀναφερομένων καὶ ὀλιγώτερον πλούσια. Ἡ κατακρήμνισις, ἥτις ἀπαιτεῖ ἐπὶ πλέον λίαν ἠσκημένον προσωπικόν, παρὰ τὴν εὐρυτάτην διάδοσίν της τείνει ὁσημέραι νὰ ἐκτοπισθῇ ὑπὸ τῶν ἀσφαλεστέρων καὶ πληρεστέραν ἀπόδοσιν ἐξασφαλιζουσῶν μεθόδων *λιθογομώσεως* (βλ. λ.). Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

κατακρήμνισμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατακρημνίζειν, αἱ ἐν τοῖς ὑγροῖς ὑπάρχουσαι στερεαὶ οὐσίαι, αἱ ὁποῖαι καταπίπτουσιν ὡς ἴζημα· ‖ καθόλου, τὸ ἴζημα, τὸ κατακάθι.

κατακρημνισμὸς (ὁ)· *κατακρήμνισις*.

—[*Ἀρχ.*] Ἐκαλεῖτο *κατακρημνισμὸς* ἡ ἀπὸ ἀποτόμου τινὸς ὑψώματος κατακρήμνισις καὶ θανάτωσις ἐγκληματίου. Ἦτο βαρυτάτη ποινή, ἐπιβαλλομένη εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ἰδίως ἐπὶ κλοπῆς ἱερῶν χρημάτων καὶ ἱεροσυλίας, συχνάκις κατηγορηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς βάρβαρος συνήθεια. Ἐν Ἀθήναις οἱ κατακρημνιζόμενοι ἐρρίπτοντο ἀπὸ τοῦ καλουμένου *ὀρύγματος* ἢ *βαράθρου*, ἐν Δελφοῖς ἀπὸ τῆς *Ὑαμπειας πέτρας*, ἀποτόμου κορυφῆς τοῦ Παρνασοῦ, οἱ δὲ ἀπ' αὐτῆς ριπτόμενοι ἐκαλοῦντο «πετρορριφεῖς»· ἐν Σπάρτῃ παρόμοιος χῶρος ἦτο ὁ *Καιάδας*. Ἀνάλογος πρὸς τὸν κατακρημνισμὸν ποινὴ ἦτο ὁ *καταποντισμός*. Π. Ν. Π.

κατακρίνω ἀόρ. *κατέκρινα — κατεκρίθην*, παθ. μετχ. *κατακεκριμένος*· κρίνων τινὰ ἀποδοκιμάζω αὐτόν, κατηγορῶ, ψέγω, μέμφομαι: «ἡ πρᾶξίς του κατεκρίθη ὑπὸ τῆς κοινωνίας», «κατακρίνει τοὺς πάντας»· ‖ ἀρχ. ἐκδίδω καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, καταδικάζω: κατακεκριμένος ἀποθνήσκειν» καταδικασμένος εἰς θάνατον.

κατάκρισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατακρίνειν, ἔκφρασις ἀποδοκιμαστικῆς γνώμης, κατηγορία, ψόγος, μομφή.

κατακριτέος, *—α, —ον*· ὁ ἄξιος κατακρίσεως, μομφῆς, ἀποδοκιμαστέος: «πρᾶξις —, συμπεριφορὰ κατακριτέα».

κατάκριτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄξιος κατακρίσεως, ὁ κατακριθείς, ὁ ἀποδοκιμασθείς: «κατάκριτος γάμος», ἀντίθ. *ἀκατάκριτος*.

— **κατάκριτος *γάμος*** [*Ἀρχ. Δίκ.*]. Ὁ μεταξὺ ἐπιτρόπου καὶ ἐπιτροπευομένης γάμος, ἄλλως καλούμενος παρὰ Βυζαντινοῖς «δαμνᾶτος».

κατακροτισμὸς (ὁ). Ἀνωμαλία τοῦ σφυγμοῦ, ἧς τὴν συχνοτέραν καὶ σημαντικωτέραν μορφὴν ἀποτελεῖ ὁ *δικροτισμός*. Κατὰ τὸν κατακροτισμόν, ἐν τῷ σφυγμογραφήματι, ἡ κατιοῦσα γραμμὴ ἐμφανίζει ἓν ἢ πλειότερα ἐπάρματα. Σ. Γ. Σ.

κατακρουνισμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ *ὑδροθεραπείᾳ* (βλ. λ.) ἡ ἄφθονος ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος ἢ μέρους αὐτοῦ ἐκροὴ ὕδατος ἀπὸ μικροῦ, μόλις ὀλίγων δακτύλων, ὕψους. Τὸ ὕδωρ τοῦτο δύναται νὰ ἔχῃ διάφορον θερμοκρασίαν, ὡς δύναται νὰ ἔχῃ καὶ διάφορον διάρκειαν ἡ ἐκροὴ αὐτοῦ, ἀναλόγως πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπιδιωκόμενον φυσιολογικὸν ἀποτέλεσμα. Ὁ κατακρουνισμὸς διαφέρει τῆς *καταιονήσεως*, καθ' ὅσον ἡ τελευταία αὕτη ἐνεργεῖται ἐκ μείζονος ὕψους. Σ. Γ. Σ.

Digitized by Google

κατάκτησις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ κατακτᾷ τις, τὸ νὰ γινῃ κύριός τινος, κτῆσις, κυριότης: «κατάκτησις χώρας, —νήσου κ.τ.τ.»· || μεταφ «κατάκτησις εὐνοίας, —ἀγάπης», «ἡ κατάκτησις τῆς εὐνοίας τῶν προϊσταμένων του»· || ἐρωτικῶς «κατάκτησις καρδίας»: «κατὰ τὴν νεότητά του ἐσημείωσε πολλὰς κατακτήσεις».

—*[Διεθν. Δίκ.]* Καλεῖται *κατάκτησις* ἡ κατάληψις ἢ κατοχὴ χωρῶν ἀνηκουσῶν εἴς τινα πολιτείαν παρά τινος ἄλλης διὰ στρατιωτικῶν δυνάμεων (βλ. *κατάληψις* στρατιωτική).

κατακτητὴς (ὁ)· ὁ κατακτῶν ἢ κατακτήσας τι, ὁ διὰ πολέμου ἢ μάχης γενόμενος κύριος: «ἄγριος κατακτητής»· || μεταφ. «κατακτητὴς καρδιῶν» ἐρωτύλος νέος.

κατακτητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάκτησιν, ὁ τῆς κατακτήσεως: «κατακτητικὰ σχέδια», «πολιτικὴ κατακτητική».

κατακτός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ καταχθῇ, νὰ θραυσθῇ, θραυστός: «τὰ κάρυα καὶ τὰ ἀμύγδαλα εἶναι ὀπῶραι κατακταὶ» (ἀπὸ τοῦ *κατάγνυμι* = θραύω).

κατακτῶ (*—άω*), *ἀόρ. κατέκτησα—κατεκτήθην*, παθ. μετχ. *κατακεκτημένος*· γίνομαι κύριός τινος διὰ πολέμου ἢ μάχης, κυριεύω, ὑποτάσσω: «οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν ὅλον τὸν κόσμον»· || μεταφ. ἀποκτῶ, ἀπολαύω: «κατέκτησα τὰς συμπαθείας τοῦ λαοῦ».

Κατάκυλας. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς καὶ διοικητὴς τοῦ θέματος Ὀψικίου, ἐπὶ Μιχαὴλ Β´ τοῦ Τραυλοῦ (820—829). Ἀντέστη σθεναρῶς κατὰ τοῦ στασιάσαντος στρατηγοῦ Θωμᾶ καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτὸν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ὀλβιανοῦ νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Θρᾴκην τῷ 822. Ὅτε δὲ οἱ στασιασταὶ ἐπολιόρκησαν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, διεπεραιώθη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ μετὰ τῶν στρατευμάτων του, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν κατατρόπωσιν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Θωμᾶ. Ν. ΚΛΣ

κατακύλισις, *—εως* (ἡ), καὶ ***κατακύλισμα*** (τό)· ἡ πρὸς τὰ κάτω κύλισις, κατρακύλισμα.

κατακυλίω, *ἀόρ. κατεκύλισα—κατεκυλίσθην*· κυλίω τι πρὸς τὰ κάτω, κατρακυλῶ.

κατακυρῶ (*—όω*) καὶ ***—ώνω***· καθιστῶ τι ἔγκυρον, ἐπικυρῶ, κυρῶ· || συνήθ. ἐν δημοπρασίᾳ, μεταβιβάζω τὴν κυριότητα πράγματός τινος εἴς τινα: «κατεκυρώθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ δεῖνος».

κατακύρωσις, *—έως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατακυροῦν, πρᾶξις, ἐνέργεια διὰ τῆς ὁποίας μεταβιβάζεται ἡ κυριότης πράγματος: «ἡ κατακύρωσις τοῦ κτήματος Α ἐπ' ὀνόματι τοῦ δεῖνος».

—*[Πολιτ. Δικον.]* Καλεῖται *κατακύρωσις* ἡ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἀναπληρούσης τὴν θέλησιν τοῦ ἰδιοκτήτου ἐπιδίκασις πράγματός τινος εἰς ἕτερον πρόσωπον καὶ ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος αὐτοῦ. Ἐκτὸς τῆς συνήθους κατακυρώσεως τοῦ ἐπιδίκου πράγματος εἰς τὸν ἐνάγοντα, ἐν ταῖς κοιναῖς δίκαις κατακύρωσις ἐπίσης ὀνομάζεται ἡ δικαστικὴ ἐνέργεια ἡ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐπιδικάζουσα τὴν κυριότητα εἰς τὰς περὶ διαιρέσεως κοινοῦ πράγματος μεταξὺ συγκυρίων δίκας, ὡς καὶ ἡ κανονίζουσα τὰ ὅρια γειτονικῶν κτημάτων. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως ἐπὶ μὲν ἀκινήτων γίνεται δι' ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν νομὴν διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος τοῦ ὡς κυρίου ἀναγνωρισθέντος, ἐπὶ δὲ κινητῶν διὰ τῆς βίᾳ ἀφαιρέσεως αὐτῶν ἀπὸ τὸν καταδικασθέντα. (Περὶ τῆς κατακυρώσεως τῶν κατὰ τὸν νόμον μὴ οἰκοδομησίμων οἰκοπέδων εἰς ἕτερον πρόσωπον βλ. ἐν λ. *οἰκόπεδον*.)

— κατακύρωσις *δημοπρασίας*. Ἡ ἐπὶ ἑκουσίου ἢ ἀναγκαστικοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου δικαστικοῦ ὑπαλλήλου, εἰρηνοδίκου ἢ συμβολαιογράφου γινομένη μεταβίβασις τῆς κυριότητος κινητοῦ ἢ ἀκινήτου πράγματος. Ὁ διευθύνων τὸν πλειστηριασμὸν ὑπάλληλος προσκαλεῖ κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν καὶ μετά τινας διατυπώσεις τοὺς θέλοντας νὰ ὑπερθεματίσουν τοῦ πλειστηριαζομένου πράγματος, σὺν τῇ δηλώσει, ὅτι τοῦτο θέλει κατακυρωθῇ εἰς τὸν πλείονα προσφέροντα. Ἄρχονται ἀκολούθως αἱ προσφοραί, καὶ ἡ *κατακύρωσις*, σημαινομένη διὰ σφυρίου ἢ κώδωνος, γίνεται εἰς τον τελευταῖον ὑπερθεματιστήν, τὸν μετὰ παρέλευσιν τριῶν λεπτῶν ἀπὸ τῆς προσφορᾶς του μὴ ὑπερακοντισθέντα. Πρὸ τῆς παρελεύσεως τῶν τριῶν λεπτῶν δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἡ κατακύρωσις καὶ ἂν ὁ ἐπισπεύδων δανειστὴς μείνῃ ὑπερθεματιστής. Μὴ ὑπάρχοντος ὑπερθεματιστοῦ κατακυροῦται τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἐπισπεύδοντα δανειστὴν ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ προσφορᾶς, διὰ δὲ τῆς κατακυρώσεως τελειοῦται καὶ καθίσταται ὁριστικὴ ἡ πώλησις. Μετὰ τὴν κατακύρωσιν δικαίωμα κυριότητος κτᾶται ὁ ὑπερθεματιστής, ἐπὶ μὲν τῶν κινητῶν πραγμάτων ἅμα τῇ καταβολῇ τοῦ πλειστηριάσματος, ἐπὶ δὲ ἀκινήτων ἅμα τῇ ἐπιδόσει περιλήψεως τῆς κατακυρωτικῆς ἐκθέσεως καὶ τῇ μεταγραφῇ αὐτῆς. Ταῦτα ἐπὶ ἀναγκαστικοῦ πλειστηριασμοῦ. Παρόμοιον συμβαίνει καὶ ἐπὶ ἑκουσίου πλειστηριασμοῦ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ ὁ ἐνεργῶν τὸν πλειστηριασμὸν ἔχει δικαίωμα νὰ μὴ κατακυρώσῃ τὸ πλειστηριαζόμενον, ἐὰν ἡ γενομένη τελευταία προσφορὰ δὲν τῷ εἶναι ἀρεστὴ (βλ. *δημοπρασία, πλειστηριασμός*). Χ. Γ. Σ.

κατακυρωτὴς (ὁ)· ὁ κατακυρῶν, ὁ ἁρμόδιος ὑπάλληλος τοῦ πλειστηριασμοῦ, ὁ κατακυρῶν τὴν κυριότητα κτήματος ἐπ' ὀνόματι τοῦ πλειοδοτήσαντος.

κατακυρωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατακύρωσιν: «κατακυρωτικὴ πρᾶξις,—ἀπόφασις».

Κατάκωλον *[Γεωγρ.]*. Παράλιον χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ ἀναπεπταμένου κόλπου τῆς Κυπαρισσίας, ὅστις καὶ κόλπος τοῦ *Κατακώλου* (βλ. λ.) ἐκ τοῦ χωρίου ὀνομάζεται, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἰχθὺς καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἐπίνειον τοῦ Πύργου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ νομοῦ. Ἔχει καλὸν τεχνητὸν λιμένα, τοῦ ὁποίου ἡ κατασκευὴ ἤρχισε τῷ 1850, δι' αὐτοῦ δὲ ἐξάγονται ἀπ' εὐθείας τὰ διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προοριζόμενα προϊόντα τοῦ νομοῦ, ἰδίως δὲ ὁ σταφιδόκαρπος. Ἔχει καλὴν συγκοινωνίαν διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἀκτοπλοΐας, συνδέεται δὲ καὶ σιδηροδρομικῶς καὶ δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τοῦ Πύργου. Ἔχει ὑποτελωνεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ προξενεῖον τῆς Ἰταλίας. Κάτ. (1928) 732 (βλ. καὶ λ. *Πύργος*). Χ. Δ.

—**Κατάκωλον** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατυπόρου (Ἀβαρίκου) τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 55.

—**Κατακώλου *ἀκρωτήριον*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησώδης προβολή, ἀποφυομένη ἀπὸ τῆς ἀντικρυζούσης τὸ ἀκρωτήριον Κερὶ τῆς Ζακύνθου ἀκτῆς τῆς Ἤλιδος καὶ χωροῦσα ἐπὶ 2 μίλ. εὐθὺ πρὸς Ν. Σχηματίζει κατὰ τὴν ρίζαν της δύο ἀμφιδύμους τε καὶ ἀμφιπύγους λιμένας, τὸν τοῦ *Κατακώλου* πρὸς Ἀν. καὶ τὸν *Τηγάνι* (ἀρχ. *Φειὰ*) πρὸς δυσμάς, οὗ τελευταίου παράκεινται αἱ νησῖδες *Κόρακας* καὶ *Τηγάνι* (ἀρχ. *Φειᾶς νησίδες*). Ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ ἀκρωτηρίου ἐγείρεται (1865) ἰσχυρὸς φάρος (πλάτ. 37° 38′ 20″ Β, μῆκ. 21° 18′ 55″ Ἀν., χάρτης ἀγγλ 201: West coasts of Morea, Castro Tornese to Venetico), ἐκπέμπων φῶς σταθερὸν λευκόν, ἐναλλάσσον ἀνὰ 2 λεπτὰ πρὸς λευκὴν ἀναλαμπὴν 18 μιλλίων. Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον *Ἰχθὺς* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

— **Κατακώλου *κόλπος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀποτελῶν τὸν πρὸς Β μυχὸν τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου, σχηματιζόμενος ἀνατολικῶς τῆς χερσονησώδους προβολῆς τοῦ ἀκρωτηρίου *Κατάκωλον* καὶ ἁπλούμενος ἐπὶ 7 μίλλια μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀλφειοῦ. Σ. Ε. Λ.

—**Κατακώλου *λιμὴν*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τεχνητὸς λιμὴν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ, σχηματιζόμενος ὑπὸ μεγάλου κυματοθραύστου ἔχοντος τὴν ρίζαν του ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονησώδους προβολῆς, χωροῦντος πρὸς Ἀν. ἐπὶ 550 μέτρα καὶ εἶτα καμπτομένου πρὸς ΒΑ, ὅπου παρεκτείνεται ἐπὶ 450 ἀκόμη μέτρα. Εἶναι ἐκ τῶν δυσχερεστάτων λιμενικῶν ἔργων, ὅσα ἐγένοντο ἐν Ἑλλάδι, λόγῳ τῆς ἀγριωτάτης ἐπιφορᾶς τῶν ἀπὸ Νότου κυμάτων, εἰς ἃ εἶναι ἀναπεπταμένος ὁ κόλπος τοῦ *Κατακώλου*. Ἀκριβῶς δὲ ἕνεκα αὐτῆς ὁ κυματοθραύστης οὗτος ἑδραζόμενος εἰς πυθμένα 4—5½ ὀργ., ἔχων πλάτος 12 μέτρων ἄνωθεν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψούμενος ὑπὲρ ταύτην 7 μέτρα, εἶχε πολλάκις βλαβῇ, σημειωθέντος καὶ τῷ 1928 ρήγματος πρὸς τὸ ἀκροχήλιον. Ἐπὶ τοῦ ἀκροχηλίου (πλάτ. 37° 38′ 56″ Β, μῆκ. 21°19′41″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: West coasts of Morea from Castro Tornese to Venetico) φανὸς ναυτικὸς (1899), ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι, ἐκπέμπων ἐρυθρὸν σταθερὸν φῶς 6 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

καταλαβαίνω, *ἀόρ. ἐ)κατάλαβα*· ἐννοῶ, ἀντιλαμβάνομαι, παρακολουθῶ διὰ τῆς νοήσεως· «δὲν καταλαβαίνει γρῦ ἀπὸ γεωμετρία», «τώρα κατάλαβα τί συμβαίνει», «καταλαβαίνει κάπως γαλλικά»· || φρ. «δῶσέ μου νὰ καταλάβω τί θέλεις νὰ εἰπῇς» λέγε σαφέστερον, καθαρώτερα· || μεταφ. «τοῦ 'δωσα καὶ κατάλαβε», τὸν ἔκαμα νὰ ἐννοήσῃ τὴν ὑπεροχήν μου, τὸν ἐτιμώρησα αὐστηρῶς.

Καταλαγάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κουνάβων τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 289. Κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς ὀρεινῆς τοποθεσίας εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Γιούχτα. Ε. Γ.

καταλαγιάζω· δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ ἡσυχάσῃ. κατευνάζω: «τὰ λόγια σου δὲ μὲ καταλαγιάζουν»· || συνήθ. ἀμετβ. ἡσυχάζω, καταπαύω, ἠρεμῶ: «δὲν καταλαγιάζουν τὰ παιδιά», «καταλάγιασε, γιατὶ θὰ τὶς φάς», «τὴν νύχτα καταλαγιάζει ὁ πόνος».

καταλάγιασμα (τό)· ἡ διάθεσις τοῦ *καταλαγιάζω*, ἡσυχία, ἀνάπαυσις.

Κατάλακκον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 292. Χ. Δ.

καταλαλητὴς (ὁ)· ὁ καταλαλῶν, ὁ ἀρεσκόμενος νὰ καταλαλῇ, κακολόγος.

καταλαλιὰ (ἡ)· τὸ καταλαλεῖν, κατηγορία, κακολογία, κοιν. *κακογλωσσιά*.

καταλαλῶ (*—έω*)· λαλῶ κατά τινος, κακολογῶ, κατηγορῶ, φλυαρῶ εἰς βάρος τινός.

καταλαμβάνω, *ἀόρ. κατέλαβον—κατελήφθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατειλημμένος*· λαμβάνω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, γίνομαι κύριός τινος αὐθαιρέτως: «ὁ ἐχθρικὸς στόλος κατέλαβε τὴν νῆσον», «τὸ ἐχθρικὸν φρούριον κατελήφθη ἐξ ἐφόδου»· || προφθάνω: «κατέλαβον αὐτὸν ἔτι κοιμώμενον»· || κατέχω θέσιν, ἐκτείνομαι: «μέγαρον καταλαμβάνον πεντακόσια τετραγωνικὰ μέτρα»· || ἐννοῶ, ἀντιλαμβάνομαι, ἄλλως *καταλαβαίνω* (ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην ὁ ἀόρ. *ἐ)κατάλαβα*).

καταλάμπω, *ἀόρ. κατέλαμψα*· ἀμετβ. λάμπω ἀφθόνως, εἶμαι πλήρης φωτός: «ἡ αἴθουσα κατέλαμπεν»· || κάμνω τι νὰ φωτίζεται, πληρῶ φωτός, καταυγάζω.

Καταλάνι (Catalani), ***Ἀγγελική***. Διάσημος Ἰταλὶς ἀοιδὸς (1780—1849). Δείγματα τοῦ ἐξαιρετικοῦ ταλάντου της ἔδωκεν ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας. Δεκαπενταέτις ἔκαμε τὴν πρώτην της ἐμφάνισιν ἐν Βενετίᾳ καὶ μετ' ὀλίγον ἐξηκολούθησε τὰς ἐπιτυχίας της καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Τῷ 1801 προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος τῆς Λισσαβῶνος, ἔνθα καὶ νυμφεύεται τὸν Βαλαμπρὲγκ (Valabregue), ἀνώτερον διπλωματικὸν ὑπάλληλον τῆς ἐκεῖ γαλλικῆς πρεσβείας, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπεχείρησε τὰ καλλιτεχνικά της ταξίδια. Τῷ 1806 μετέβη εἰς Λονδῖνον, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ ἑπταετίαν, μεθ' ὃ ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκεῖ ἰταλικοῦ Μελοδράματος. Τὴν θέσιν ταύτην ἐγκατέλειψε μετὰ τὴν ἐκ τῆς πρώτης ἐξορίας ἐπάνοδον τοῦ Ναπολέοντος, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ καλλιτεχνικά της ταξίδια ἀνὰ τὴν βόρειον Εὐρώπην. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας ὠνομάσθη διὰ δευτέραν φορὰν διευθύντρια τοῦ ἰταλικοῦ Μελοδράματος. Τῷ 1817 ἐγκατέλειψε τὴν θέσιν της, ἵνα ἀφοσιωθῇ ὁλοκληρωτικῶς εἰς τὰ καλλιτεχνικά της ταξίδια, μέχρι τοῦ 1828, ὁπότε ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς σκηνῆς. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς της ἡ Καταλάνι διῆλθεν ἐν Φλωρεντίᾳ διδάσκουσα τὸ ᾆσμα. Ἡ φωνή της ἦτο ἐξαιρετικῆς ἐντάσεως καὶ ἐκτάσεως· ἡ μεγάλη της φήμη ἡδραιώθη ἐν τούτοις μόνον ἀφ' ἧς ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐλαφρὸν ρεπερτόριον, εἰς ὅ, χάρις εἰς τὴν φωνητικήν της εὐλυγισίαν, ἦτο ἀπαράμιλλος. Ἐξ ἄλλου μέγα μέρος τῶν ἐπιτυχιῶν της ὤφειλεν εἰς τὴν ἐξαιρετικήν της ὡραιότητα καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ της ἐμφάνισιν. Γ. Σ.

— **Καταλάνι** (Catalani), ***Ἀλφρέδος***. Ἰταλὸς συνθέτης (1854—1893), ὅστις ἀποθανὼν νέος δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεώς του. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Μιλάνου, ἐν ᾧ καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς συνθέσεως. Προσείλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Elda» (1880), «Dejanice» (1883), «Edmea» (1886), «Loreley» (1890) καὶ ἰδίως διὰ τῆς «Wally» (1892), ἥτις θεωρεῖται τὸ καλύτερόν του ἔργον. Ὁ Καταλάνι ἔγραψεν ἐπίσης τὸ συμφωνικὸν ποίημα «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος». Γ. Σ.

Καταλανία, ἡ ***Καταλωνία*** (Cataluña). Χώρα τῆς Ἱσπανίας, κειμένη πρὸς ΒΑ. τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου μεταξὺ τῶν παραλλήλων 40°32′13″ καὶ 42°50′ Β. πλάτ. καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ 19°30′ καὶ 3°20′ Ἀν. μήκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς. Ἀπετέλει ἄλλοτε ἐπαρχίαν τῆς Ἱσπανίας καὶ κατόπιν πριγκιπᾶτον.

— [ΓΕΩΓΡ.] Ἡ *Καταλανία* περιλαμβάνει σήμερον τοὺς τρεῖς παραλιακοὺς νομοὺς τῆς *Χερόνα*, τῆς *Βαρκελώνης* καὶ τῆς *Ταρραγκόνα* καὶ τὸν μεσόγειον τῆς *Λέριντα*. Ἔχει ἐπιφάνειαν 32 196 τ. χλμ. καὶ 2.401.910 κατ. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν Πυρηναίων, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἀραγωνίας, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ νομοῦ τῆς Βαλεντίας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν περιελαμβάνετο ἐν τῇ Καταλανίᾳ καὶ τὸ πρὸς τὰ ΒΑ. τῶν Πυρηναίων, περὶ τὸ Ταρασκὸν καὶ Περπινιάν, τμῆμα τῆς χώρας, τὸ ὁποῖον σήμερον ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν, καθὼς καὶ λωρὶς γῆς πρὸς Δ. τοῦ νομοῦ Λέριντα, ἥτις ἀνήκει σήμερον εἰς τὴν Ἀραγωνίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἑνώσεως τῆς Καταλανίας μετὰ τῆς Ἀραγωνίας, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ´ αἰῶνος, τὸ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Λιομπρεγκὰτ μέχρι τῶν Πυρηναίων τμῆμα ἐκαλεῖτο *Παλαιὰ Καταλανία*, τὸ δὲ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ τούτου πρὸς Δ. ἐκαλεῖτο *Νέα Καταλανία*. Ἡ χώρα

Digitized by Google

είναι γενικώς ὀρεινή, καλυπτομένη πρὸς Β ὑπὸ τῶν *Πυρηναίων* καὶ πολλῶν διακλαδώσεων αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ὄρη *Μαλαντέσντα*, *Μοντενέγκρα*, *Σιέρρα ντὲ Γκάντι*, *Γκαβάρρας*, *Μονσενύ*, *Μονσερρά*, *Σιέρρα ντὲ λὰ Λιένα*, *Μονταχιού*, *Σιέρρα Μπουμόρ*, κ.τ.λ. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι ὁ *Ἔβρος* καὶ ὁ παραπόταμος αὐτοῦ *Σίγρης*, εἰς τὸν ὁποῖον χύνονται ὁ *Νογκέρα Παλιαρέσα*, ὁ *Νογκέρα Ριμπαγκαρθάνα* καὶ ὁ *Μπαλίρα* τῆς Ἀνδόρρας, ὁ *Λιομπρεγκάτ*, ὁ *Τορντέρα*, ὁ *Τὲρ* καὶ ὁ *Φλουβία*. Αἱ ἀκταὶ ἔχουν μῆκος 390 χλμ. καὶ εἶναι σχεδὸν εὐθύγραμμοι, μετ' ἐλαχίστων κολπώσεων, ὧν κυριώτεραι εἶναι ὁ κόλπος *Ρόσας* καὶ ὁ τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου*. Κυριώτεροι λιμένες εἶναι ὁ *Ρόσας*, ὁ *Κανταμκές*, ὁ *Παλαμός*, ὁ *Ματαρό*, ὁ τῆς *Βαρκελώνης*, ὁ τῆς *Βιλιανουέβα ὑ Χελτρόν*, ὁ τῆς *Ταρραγκόνα*, ὁ *Σαλὸν* καὶ ὁ *Ἀλφακές*. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον παρὰ τὴν παραλίαν, πρὸς Ν καὶ πρὸς Δ, ἐνῷ πρὸς Β ὁ χειμὼν εἶναι βαρύτατος λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τῶν διαρκῶς σχεδὸν χιονοσκεπῶν ὀρέων. Τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι φυσικῶς εὔφορον, χάρις ὅμως εἰς τὴν ἐργατικότητα τῶν κατοίκων, οἱ ὁποῖοι ἐξετέλεσαν μεγάλα ἀρδευτικὰ ἔργα καὶ κατώρθωσαν νὰ καλλιεργήσουν τὰς ὀλίγας πεδιάδας καὶ τὰς σχηματιζομένας μεταξὺ τῶν ὀρέων κοιλάδας, κατέστη ἀρκετὰ γόνιμον καὶ παράγει σιτηρά, ἐξαιρέτους οἴνους, ὀπώρας, ἑσπεριδοειδῆ, ἐλαίας, λαχανικὰ καὶ δασικὰ εἴδη, ἰδίως φελλόν, ὅστις ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀφθονοῦντος ἐπὶ τῶν ὀρέων δένδρου, τοῦ φελλόδρυος. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, περιλαμβάνει δὲ κυρίως πρόβατα, χοίρους, αἶγας, ἀγελάδας καὶ ἵππους. Ἡ Καταλανία εἶναι πλουσία εἰς μεταλλεύματα, ἰδίως σίδηρον, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθη τὸ γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ «καταλανικὸν ἐγχειρίδιον». Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1920 ἐν Καταλανίᾳ ὑπάρχουν 424 μεταλλεῖα σιδήρου, 70 χαλκοῦ, 43 γαιανθράκων, 196 λιγνίτου, 175 μολύβδου, 78 ψευδαργύρου, 9 ἀντιμονίου καὶ 5 ἀρσενικοῦ. Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὰ ὀρυχεῖα ἀσβέστου, γύψου, μαρμάρου καὶ ἀργίλου, καθὼς καὶ ἅλατος. Ἔχει ὡσαύτως ἀφθόνους μεταλλικὰς πηγάς, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ *Κάλντας ντὲ Μονμπουέϋ*, αἱ *Γκαρρίγκα*, αἱ *Κάλντας ντ' Ἐστράτς*, αἱ *Κάλντας ντὲ Μαλαβέλλα*, αἱ *Πούντα*, αἱ *Νόστρα Σενιόρα ντὲ Κάλντας* κτλ. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀκμαιοτάτη, ἰδίως ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Βαρκελώνης, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἡ Καταλανία θεωρεῖται ἡ μᾶλλον προηγμένη χώρα τῆς Ἱσπανίας. Ὑπάρχουν πλεῖστα ἐργοστάσια κατεργασίας τῶν μεταλλευμάτων τῆς χώρας, ὑάλου, δερμάτων, βάμβακος, ἐρίου, μετάξης, ὑφασμάτων παντὸς εἴδους, δαντελλῶν, χαρτοποιεῖα, σαπωνοποιεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, ὁπλοποιεῖα κτλ. Τὸ ἐμπόριον εἶναι ἐπίσης ἀκμαιότατον, τῶν προϊόντων τῆς Καταλανίας ἐξαγομένων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Αἱ συγκοινωνίαι ἐν Καταλανίᾳ εἶναι πυκνόταται, τὸ δὲ σιδηροδρομικὸν δίκτυον ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Ἱσπανίας. Ὑπάρχουν ἐπίσης πλεῖσται ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ καὶ διώρυγες.

—[ΙΣΤΟΡ.] Πρῶτοι κάτοικοι τῆς χώρας, ἡ ὁποία καλεῖται σήμερον *Καταλανία*, ὑπῆρξαν οἱ Ἴβηρες. Εἰς τούτους προσετέθησαν βραδύτερον οἱ Φοίνικες, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ μεταξὺ τοῦ Η' καὶ Ζ' π. Χ. αἰῶνος, πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ μεταλλευτικοῦ της πλούτου. Κατὰ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτην τὰ Πυρηναῖα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν πλούσια εἰς χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Μετ' ὀλίγον ἦλθον καὶ οἱ Ἕλληνες, συναγωνιζόμενοι τοὺς Φοίνικας θαλασσοπόρους, καὶ ἵδρυσαν ἐπὶ τῶν παραλίων διαφόρους ἀποικίας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. ἀνεφάνησαν οἱ Καρχηδόνιοι, τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς Ἀσδρούβας Βάρκας ἔκτισε τὴν πόλιν Βαρκῖνον, τὴν σημερινὴν Βαρκελώνην. Αἱ ἐπιθέσεις τοῦ Ἀννίβα κατὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, συμμάχων τῶν Ρωμαίων, προεκάλεσαν τὸν Β' Καρχηδονικὸν πόλεμον, ὁ δὲ Σκηπίων ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Καρχηδόνος ὡρμήθη ἐκ Καταλανίας. Τῷ 19 μ. Χ. ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ ἀπετέλεσε ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Hispania Tarraconensis (*Ἱσπανία Ταρρακωνησία)*, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτο ἡ *Ταρράκων*, ἡ σημαντικωτέρα τότε πόλις τῆς χώρας. Μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν τότε τὴν χώραν, οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν τοὺς *Κοζετανούς*, τοὺς *Λακετανούς*, τοὺς *Ἰλεργέτας*, τοὺς *Ἰνδιγέτας*, τοὺς *Λαλετανούς*, τοὺς *Κερρετανούς*, τοὺς *Αὐσετανοὺς* καὶ τοὺς *Καστελλανούς*. Κατά τινας τὸ ὄνομα Καταλανία προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν τελευταίων τούτων· ἄλλοι παράγουν τὸ σημερινὸν ὄνομα τῆς χώρας ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ὀνομάτων τῶν *Γότθων* καὶ τῶν *Ἀλανῶν*, οἱ ὁποῖοι κατῴκησαν ἐπίσης τὴν χώραν. Οἱ νεώτεροι Ἱσπανοὶ συγγραφεῖς παράγουν τὴν λέξιν ἐκ τοῦ Castellanos, διότι κατὰ τὸν μεσαίωνα παρέστη ἀνάγκη, χάριν τῆς ἀμύνης τῆς χώρας, νὰ ἱδρυθοῦν ἐκεῖ πλεῖστα *καστέλλια* κυβερνώμενα φεουδαρχικῶς ὑπὸ καστελλάνων, τὸ ὄνομα τῶν ὁποίων ἐδόθη κατόπιν μετά τινος ἰδιωματικῆς παραφθορᾶς ὑπὸ τῶν ἐκεῖθεν τῶν Πυρηναίων εἰς τοὺς κατοίκους τῆς χώρας καὶ βραδύτερον εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχήν.

Ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία τῆς Καταλανίας εἶναι λίαν σκοτεινή. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀπετέλει βασίλειον τῶν Βησιγότθων μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βαρκελώνην. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Η' αἰῶνος τὰ νότια τμήματα τῆς χώρας περιῆλθον εἰς τοὺς Ἄραβας, τὰ δὲ βόρεια μέρη αὐτῆς εἰς τοὺς Φράγκους, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὸν Κάρολον τὸν Μέγαν εἶχον καθυποτάξει τὴν Ἱσπανίαν μέχρι τοῦ Ἔβρου ποταμοῦ. Οἱ Φράγκοι κόμιτες, οἱ ὁποῖοι διῴκησαν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐγένοντο κατόπιν ἀνεξάρτητοι. Τῷ 1137, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κόμητος Ραϋμόνδου Βερεγγαρίου, ἡ κομιτεία τῆς Βαρκελώνης ἡνώθη μετὰ τῆς Ἀραγωνίας, τῷ δὲ 1474, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν καθολικῶν βασιλέων, ἡνώθη πρὸς τὴν Καστιλλίαν καὶ ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Ἀραγωνίας τὸ βασίλειον τῆς Ἱσπανίας. Παρὰ τὴν ἕνωσιν ταύτην ἡ Καταλανία διετήρησε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά της καὶ εἶδος αὐτονομίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας οἱ Καταλανοὶ οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν καὶ ἠνέχθησαν τὴν κυριαρχοῦσαν θέσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐν τῇ μοναρχίᾳ οἱ Καστιλιανοί. Τῷ 1639 ὁ Φίλιππος Δ' κατήργησε τὸ Σύνταγμα καὶ τὰ προνόμια, τῶν ὁποίων ἀπέλαυε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Καταλανία, προκαλέσας ἐπανάστασιν τῶν Καταλανῶν, οἱ ὁποῖοι βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἐκήρυξαν τὴν δημοκρατίαν. Ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη ἡ χώρα ὑπῆρξε τὸ θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσαν. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Πυρηναίων τοῦ 1659 οἱ ἐπαναστάται ἠμνηστεύθησαν. Τῷ 1689 οἱ Καταλανοὶ ἐπανεστάτησαν ἐκ νέου, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡττήθησαν. Κατὰ τὸν πόλεμον τῆς διαδοχῆς τῆς Ἱσπανίας ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, ὁ δὲ Φίλιππος Ε', μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του, ἐτιμώρησεν αὐτοὺς σκληρῶς, ἀφαιρέσας πάντα τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα εἶχον κατορθώσει νὰ διατηρήσωσι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ μεταθέσας τὴν ἕδραν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βαρκελώνης εἰς τὴν Θερβέρα. Ἐν τούτοις ἡ Καταλανία κατώρθωσε νὰ ἀναλάβῃ ταχέως ἐκ τῶν μακρῶν καὶ συνεχῶν πολέμων καὶ νὰ ἀποβῇ καὶ πάλιν ἐκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ σημαντικωτέρων χωρῶν τῆς Ἱσπανίας. Κατὰ τὴν γαλλικὴν εἰσβολὴν τοῦ 1808 οἱ Καταλανοὶ ἠμύνθησαν γενναίως καὶ ἀνέκοψαν πλειστάκις τὴν προέλασιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος οἱ Καταλανοὶ ἔπαιξαν καὶ πάλιν σπουδαῖον ρόλον, τῶν μὲν κατοικούντων τὰ παράλια μέρη κηρυχθέντων ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, τῶν δὲ ὀρεινῶν ὑπὲρ τῶν καρλιστῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέσχοντο εἰς αὐτοὺς τὴν παραχώρησιν τῶν παλαιῶν προνομίων. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ Καταλανοὶ ἐπέδειξαν χωριστικὰς τάσεις, ἐσημειώθησαν δὲ πολλάκις κινήματα πολιτικὰ καὶ στρατιωτικά, ἅτινα ὅμως πάντα κατεστάλησαν ὑπὸ τῶν ἱσπανικῶν ἀρχῶν. Τελευταῖον τοιοῦτον κίνημα ὑπῆρξε τὸ γενόμενον τῷ 1926 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καταλανοῦ συνταγματάρχου *Ματία*, τῇ συμπράξει γαριβαλδινῶν τινων ὑπὸ τὸν Ριτσιόττι Ριτσιόττι Ραριβάλδι, ὅπερ ὅμως ἀπέτυχεν. Ὁ Ματία καταφυγὼν εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν γαλλικῶν ἀρχῶν, κατόπιν πολυκρότου δίκης λαβούσης χώραν ἐν Παρισίοις. Μ. Δ. Β.

—[ΓΛΩΣΣ.] Ἡ *καταλανικὴ* γλῶσσα ὁμιλεῖται εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρέων μέχρι τῆς Καρθαγένης περίπου ὑπὸ πληθυσμῶν τεσσάρων σχεδὸν ἑκατομμυρίων, ἐκλήθη δὲ οὕτως ἐκ τῆς κυριωτέρας χώρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁμιλεῖται, δηλαδὴ τῆς Καταλανίας, μὲ κέντρον ἐπιστημονικὸν καὶ ἐν γένει ἐκπολιτιστικὸν τὴν Βαρκελώνην. Ἡ καταλανικὴ γλῶσσα—μία ἐκ τῶν ρωμανικῶν ἤ, ἄλλως, νεολατινικῶν λεγομένων γλωσσῶν—ὁμιλεῖται προσέτι εἰς τὰς ἀνατολικῶς τῆς Ἱσπανίας κειμένας Βαλεαρίδας νήσους (Μαγιόρκαν, Μινόρκαν κλπ.) καὶ εἰς μικρὸν τμῆμα τῆς Γαλλίας παρὰ τὰ Ἀ. Πυρηναῖα· ἀποτελεῖ δὲ διάμεσον βαθμῖδα μεταξὺ τῆς Ἱσπανικῆς καὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ λαλουμένης Προβιγκιανῆς. Ἡ καταλανικὴ γλῶσσα ἐχρησίμευσεν ἐνωρὶς ὡς ὄργανον λαμπρᾶς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, τὰ δὲ γραπτὰ μνημεῖά της εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Ἤδη ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, καθ' οὓς ἤνθησεν ἡ καταλανικὴ ποίησις καὶ λογοτεχνία, μᾶς παρεδόθησαν ὡραῖα δημώδη ᾄσματα, ἰδίως θρησκευτικοῦ περιεχομένου ἐκδοθέντα ὁμοῦ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Mila καὶ Fontanals φιλοπονηθείσῃ συλλογῇ (1882) ὑπὸ τὸν τίτλον «Romancerillo popular catalan». Ἀπὸ τῶν αὐτῶν χρόνων μᾶς παρεδόθησαν διάφορα ἔργα χρονογραφικά, μυθιστορικά—ὅπως λ. χ. τὸ τοῦ Matorell ὑπὸ τὸν τίτλον «Tirant lo Blanck» (1460 μ.Χ.)—, δραματικὰ καὶ λυρικά, φέροντα τὴν σφραγῖδα τῆς ἐπιδράσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν τροβαδούρων τῆς Προβιγκίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως καὶ λογοτεχνίας. Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς καταλανικῆς γλώσσης ἐξεδόθησαν εἰς τὴν «Bibliothecam Catalanam», ἥτις ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τοῦ 1873 ὑπὸ Aguilo y Fuster.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Meyer-Lübke*. Das Katalanische (1925). —*Denk*, Einführung in die Geschichte der altkatalanischen Literatur (1893).— *L. Nicolau d'Olwer*, Literatura catalana (1917). — *M. de Montolin*, Manual d'historia critica de la literatura catalana, I (1922). Λεξικὸν εὔχρηστον τὸ τοῦ *E. Vogel*, Taschenwörterbuch deutsch-Katalanisch καὶ Katalan.-deutsch, I--II (Languenscheidt) 1911—1916. Γ. Π. Α.

—[ΛΟΓΟΤΕΧΝ.] Ἡ καταλανικὴ λογοτεχνία συνήθως χωρίζεται εἰς 3 περιόδους: α') Τὴν *πρώτην* ἢ *προβιγκιανήν*, διήκουσαν ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. β') Τὴν *δευτέραν* ἢ *καταλανικήν*, ἀρχομένην μὲ τὸν Ἰάκωβον Α' (Χάϊμε), τὸν Κατακτητήν, καὶ λήγουσαν τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ γ') τὴν *τρίτην* ἢ *βαλεντιανήν*, ἀρχομένην μὲ τὸν Ausias March (τὸν Πετράρχην τῶν Καταλανῶν) καὶ τερματιζομένην τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τὰ ἔργα τῶν Καταλανῶν ποιητῶν συγχέονται μετὰ τῶν ἔργων ὅλων τῶν τροβαδούρων τῶν χωρῶν, ἔνθα ὡμιλεῖτο ἡ γλῶσσα *ὄκ*, οὕτω δὲ ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας ταύτης δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν τῆς προβιγκιανῆς. Οἱ διασημότεροι τῆς περιόδου ταύτης ὑπῆρξαν ὁ Οὐγκὼ ντὲ Ματαπλάνα, ὁ Γουλιέλμος ντὲ Μπεργκεντὰν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, τῶν ὁποίων δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ πατρίς, ἀλλὰ φαίνονται προερχόμενοι ἐκ Καταλανίας. Ἡ πραγματικῶς πρωτότυπος καταλανικὴ λογοτεχνία ἄρχεται μόλις κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὅτε ἡ προβιγκιανὴ σχολὴ δὲν ὑφίσταται πλέον. Οἱ τροβαδοῦροι ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ καθίστανται ὁλονὲν καὶ σπανιώτεροι, ἐξ ὅλων δὲ τῶν τόπων τῆς γλώσσης ὂκ ἡ Καταλανία εἶναι ἡ μόνη ἡ παραμείνασα ἀνεξάρτητος καὶ διασώσασα τὴν κληρονομίαν τοῦ προβιγκιανοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ποιηταί της παραιτοῦνται τῆς φιλολογικῆς γλώσσης καὶ ψάλλουν εἰς τὸ ἰδίωμα τῶν συμπατριωτῶν των, τὸ ὁποῖον πλουτίζουν, καλλιεργοῦν καὶ σταθεροποιοῦν. Διατηροῦν ἐν τούτοις τὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὰ ποιητικὰ σχήματα, τὰ χαρακτηρίζοντα τὰ ἔργα τῶν τροβαδούρων. Ἡ ἐπιρροὴ αὕτη καταφαίνεται ἰδίᾳ εἰς τὰ ἔργα τοῦ ντὲ Μπεργκεντὰν καὶ τοῦ Ραμὸν Λοὺλλ. Μεγαλυτέρα πρωτοτυπία ὑπάρχει εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Χόρδι ντὲλ Ρέϋ, τοῦ Χάϊμε Φεμπρέρ, τοῦ Βερνάρδου ντὲ Μογοῦδα, συνοδεύσαντος τὸν Ἰάκωβον Α' εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Μαγιόρκας καὶ καταλιπόντος ἀξιοσημείωτον ἔμμετρον ἱστορικὸν ἔργον. Οἱ Καταλανοὶ λογοτέχναι προτιμοῦν κυρίως τὴν ἀφήγησιν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ κατακτήσεων. Εἰς τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς ποιήσεως παρήχθησαν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα σημαντικὰ ἔργα. Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος, Ἰάκωβος Α', ἔδωκε τὸ παράδειγμα, ἀφηγούμενος τὴν περιπετειώδη ἐκστρατείαν καὶ τὰς κατακτήσεις του εἰς χρονικὸν πλῆρες γεγονότων, ἐκτυπωθὲν τὸ πρῶτον ἐν Βαρκελῶνι τῷ 1517. Ἐκτὸς τούτου κατέλιπε διαφόρους πραγματείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ συλλογὴν ἀποφθεγμάτων. Ταυτοχρόνως συνέταξε τὸ «Costubres maritimos», εἶδος ναυτικοῦ κώδικος, ἐπὶ πολὺ ἰσχύσαντος εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ ὁποίου αἱ κυριώτεραι διατάξεις περιελήφθησαν εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας. Τοιαῦτα ἔργα ἐπέβαλον τὴν καταλανικὴν ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν περισσότερον ἢ τὰ ᾄσματα τῶν ποιητῶν, ὁ δὲ Ἰάκωβος Α' δέον νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς συγγραφεὺς ὑπὲρ πάντα ἄλλον συμβαλὼν εἰς τὴν παγίωσιν τῆς καταλανικῆς γλώσσης. Μετ' αὐτὸν σπουδαιότεροι εἶναι: Ὁ χρονικογράφος Πιγκπαρντίνες, ὁ Ριμπέρα ντὲ Περπέχα, ὁ μεταφράσας καταλανιστὶ τὸ «Γενικὸν Χρονικὸν» τῆς Ἱσπανίας τῷ 1266, ὁ Μανφρέδος Ἐρμενγκόλ, συγγραφεὺς θεολογικοῦ ἔργου, ὁ Σὸν Πάδρο Πασενάλ, μεταφράσας καταλανιστὶ μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ συγγράψας τοὺς βίους τῶν ἁγίων. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁ Πέτρος Γ', υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Α', φροντίζει διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῶν πολέμων τοῦ πατρός του καὶ τῶν ἰδικῶν του· ὁ Ντεκλὸ γράφει πραγματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀραγῶνος, πλειστάκις ἀνατυπωθεῖσαν καὶ μεταφρασθεῖσαν, ἡ ὁποία παραμένει μία τῶν πολυτιμοτέρων ἐγγράφων μαρτυριῶν τοῦ μεσαίωνος· ὁ Μοντανὲρ συγγράφει ἱστορικὰς ἀφηγήσεις θεωρουμένας ἀνωτέρας ὅλων τῶν Εὐρωπαίων χρονικογράφων τῆς ἐποχῆς του· ὁ Χουὰν Μαρτορὲλλ γράφει τὸ ρεαλιστικὸν μυθιστόρημα «Tirant lo Blanch», τὸ μόνον διὰ τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται μὲ βαθεῖαν ἐκτίμησιν ὁ Θερβάντες· ὁ Βονιφάτιος Φερρὲρ μεταφράζει ὁλόκληρον τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Οἱ ποιηταὶ εἶναι ὀλιγώτερον πολυάριθμοι καὶ πρωτότυποι, ὑφίστανται δὲ τὴν ἰταλικὴν ἐπίδρασιν λόγῳ τῶν στενῶν σχέσεων τῆς Καταλανίας μετὰ τῆς Ἰταλίας. Ὁ Ἀνδρέας Φερρὲρ μεταφράζει πιστῶς τὴν «Θείαν Κωμῳδίαν» τοῦ Δάντου, ὁ Ροκαμπέρτι ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ Φλωρεντίνου ποιητοῦ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ἔργου του «Gloria de amor». Ἡ ἐπίδρασις αὕτη δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὴν θαυμασίαν ἄνθησιν τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἐν Καταλανίᾳ, κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα.

Ἡ τρίτη ἢ βαλεντιανὴ περίοδος ἀποτελεῖ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς καταλανικῆς λογοτεχνίας· οἱ

Digitized by Google

ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βαλεντίας ποιηταὶ παίζουν πρωταγωνιστοῦντα ρόλον. Ἡ διάλεκτος τῆς πατρίδος των, μὲ ἁπλουστέρους τύπους τῆς πραγματικῆς καταλανικῆς, καθίσταται ἡ λογοτεχνικὴ γλῶσσα τῆς ἀνατολικῆς Ἱσπανίας. Ὁ Χόρδι ντὲ Σὰν Χόρδι μιμεῖται τὸν Πετράρχην. Ἐπίσης ἐξ αὐτοῦ ἐμπνέεται ὁ ἀθάνατος *Ausias March* εἰς τὸ ποίημά του διὰ τὸν θάνατον καθὼς καὶ εἰς τὰ «De amor» καὶ «Obras morales». Μετ' αὐτόν, ἀλλ' οὐχὶ κατώτερος εἰς ἀξίαν, ὁ *Χάϊμε Ρόϊγκ*, συγγραφεὺς τῶν «Trobas» καὶ «Libre de Consells», ὁ Χάϊμε Γκαθούλλ, ὁ Φενολλάρ, ὁ Μόσσεν Χουὰν Ἐσκρίβα, μεταφραστὴς τοῦ Ὀβιδίου, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἀλλὰ καὶ ὁ πεζὸς λόγος δὲν εὑρίσκεται εἰς κατώτερον ἐπίπεδον τοῦ ἐμμέτρου. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καταρτίζεται ὁ καταλανικὸς κῶδιξ, πλῆθος δὲ ἱστορικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων βλέπει τὸ φῶς. Καὶ αὐτοὶ οἱ πρίγκιπες δίδουν τὸ παράδειγμα καλλιεργείας τῶν γραμμάτων. Κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως ἡ Καταλανία ἁμιλλᾶται πρὸς πᾶσαν ἄλλην χώραν τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὴν φιλολογικὴν δρᾶσιν. Ἀλλ' ἡ ὤθησις ἀνεκόπη ἅμα ἡ Καταλανία, ὑπὸ τὸν Κάρολον Κουῖντον, ἀπώλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ausias March ψάλλουν ἐν ἀπομονώσει, δὲν ἀναγινώσκονται πλέον. Σπουδαιότεροι τῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι: ὁ *Πέδρο Σεράφι*, ἐφάμιλλος τοῦ March, ὁ *Γκιυπέργκα*, ὁ *Χουὰν Ποῦχολ ντὲ Ματάρο*, ὁ ψάλτης τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου, καὶ ὁ *Π. Λεντάννα*. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἄρχεται ἡ παρακμὴ τῆς καταλανικῆς λογοτεχνίας.

Οἱ περισσότεροι Καταλανοί, πλὴν ἐλαχίστων, χρησιμοποιοῦν τὴν καστιλλιανὴν γλῶσσαν τοῦ Θερβάντες, Σόλις, Μαριάνα κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν πρώτων σπουδαιότερος ὑπῆρξεν ὁ *Βικέντιος Γκαρδία*, ὁ ἀποκληθεὶς Βιργίλιος τῆς Καταλανίας, τὸν ὁποῖον ὁ Φίλιππος Δ' προσεκάλεσεν εἰς τὴν αὐλήν του καὶ ὅστις συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ Λόπε ντὲ Βέγκα. Ἡ παρακμὴ συνεχίζεται καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, τῷ δὲ 1714 ὁ Φίλιππος Ε', διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Καταλανούς, διότι δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν, ἀπηγόρευσε τὴν διδασκαλίαν καὶ χρῆσιν τῆς καταλανικῆς γλώσσης εἰς δημόσια ἔγγραφα. Παρ' ὅλα ταῦτα, κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα, ἡ καταλανικὴ ἤρχισε νὰ δεικνύῃ καὶ πάλιν σημεῖα ζωῆς. Ἀπὸ τοῦ 1860 τὸ κίνημα ἀναγεννήσεως αὐτῆς χωρίζεται εἰς δύο κατευθύνσεις. Συγγραφεῖς τινες ἐπιμένουν ὅπως ἡ καταλανικὴ καλλιεργῆται παραλλήλως πρὸς τὴν καστιλλιανήν, ὡς ἐπιβοηθητικὴ γλῶσσα, ἄλλοι δὲ ἀδιάλλακτοι ἐπιδιώκουν τὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Καταλανίας (βλ. λ. *καταλανισμός*). Δ. Σ. Δ.

καταλανικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἀνήκων εἰς τὴν Καταλανίαν ἢ τοὺς Καταλανούς.

—**καταλανικὴ** ***γλῶσσα*** καὶ ***λογοτεχνία***· βλ. λ. *Καταλανία [Γλωσσ.]* καὶ *[Λογοτεχν.]*.

—**Καταλανικὴ** ***ἑταιρεία***. Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις, συσταθεῖσα ἐν Καταλανίᾳ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐξ ἐμπειροπολέμων ὀρεινῶν Καταλάνων καὶ ἐνισχυθεῖσα εἶτα διὰ τῆς προσχωρήσεως διαφόρων τυχοδιωκτῶν ἐξ Ἀραγωνίας, Ναβάρρας, Μαγιόρκας, Καρδουίας, καθὼς καὶ ἐκ τῶν πέραν τῶν Πυρηναίων γαλλικῶν χωρῶν Rousillon καὶ Bas-Languedoc. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἑταιρείαν ταύτην διεπεραιώθησαν εἰς Ἰταλίαν τῷ 1282, μισθωθέντες ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἡγεμόνων, εἶτα δὲ μετέβησαν εἰς Βυζάντιον ὡς μισθοφόροι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282—1328) καὶ τέλος στασιάσαντες ἐδῄωσαν τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν κατελθόντες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τῷ 1311, ἐνίκησαν τοὺς κατέχοντας τὰς Ἀθήνας Γάλλους καὶ ἐγκατεστάθησαν αὐτόθι ὡς κυρίαρχοι μέχρι τοῦ 1387, ὅτε ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Νερίου Ἀτζαγιώλη (βλ. καὶ λ. *Καταλανοί*). Ν. ΚΛΕ

—**Καταλανικὴ** ***Παναγία*** *[Ἐραλδ.]*· βλ. λ. *Ἀθῆναι* (τ. Β' σ. 102γ ἑξ.).

—**καταλανικὸν** ***ἐγχειρίδιον***. Εἶδος ἀμφιστόμου καὶ λίαν ὀξυαίχμου μαχαίρας, χρησιμοποιουμένης ὑπὸ τῶν Καταλανῶν.

—**Καταλανικὸς** ***χάρτης*** (Carte Catalane). Χάρτης τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς, συνταχθείς, ὡς πιστεύεται, ὑπὸ Καταλανῶν θαλασσοπόρων περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Πόρρω ἀπέχων τῆς πραγματικῆς ἀπεικονίσεως τῶν ἀκτογραμμῶν, συνοδεύεται ὑπομνηματικῶς ὑπὸ γενικωτάτων ἀλλ' ὀρθῶν ναυτιλιακῶν ὁδηγιῶν. Φυλάσσεται εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Σ. Ε. Λ.

καταλανισμὸς (ὁ). Ἀπεκλήθη οὕτως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν νεωτέρων χρόνων τὸ πολιτικὸν κίνημα τῶν Καταλανῶν, οἱ ὁποῖοι διεκδικοῦν διὰ τὴν χώραν των τοπικὴν πολιτικὴν αὐτονομίαν καὶ δεικνύουν τάσεις χωρισμοῦ ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Καταλανία*).

Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὁ αὐτονομιστικὸς ἀγὼν τῶν καταλανιστῶν κατέστη συστηματικώτερος, διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιθεωρήσεως «Ὁ ἀληθὴς Καταλανὸς» (Lo verdadar Catala) καὶ λογοτεχνικῶν ἔργων προτρεπόντων τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἱστορικῶν καταλανικῶν παραδόσεων καὶ τῆς καταλανικῆς γλώσσης καὶ διὰ τῆς δημιουργίας πολιτικῆς κινήσεως ἀποσκοπούσης τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ καταλανισμοῦ διὰ πολιτικῶν μέσων. Τῷ 1882 συνεκλήθη ἐν Βαρκελώνῃ τὸ πρῶτον συνέδριον τῶν Καταλανῶν αὐτονομιστῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισαν πλέον νὰ ἐκδηλώνουν τὰς τάσεις των σαφέστερον καὶ φανερώτερον. Τῷ 1885 ἐπιτροπή, ἐν ᾗ ἀντεπροσωπεύοντο πᾶσαι αἱ τάξεις τῶν Καταλανῶν, παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν βασιλέα Ἀλφόνσον τὸν ΙΒ' καὶ γενομένη εὐμενῶς ὑπ' αὐτοῦ δεκτή, ὑπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὑπόμνημα περιλαμβάνον τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Καταλανῶν. Τῷ 1902 συνῆλθεν ἐν τῇ πρὸς τὰ ΒΔ τῆς Βαρκελώνης πόλει Μαουρέσα νέον συνέδριον τῶν Καταλανῶν, ἐκ 250 ἀντιπροσώπων, τὸ ὁποῖον ἐψήφισε καὶ σχέδιον τοπικοῦ Συντάγματος, ὅπερ ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὸ πρόγραμμα τῶν διεκδικήσεων τοῦ καταλανισμοῦ. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Bases de Mauresa», περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς βασικά, μεταξὺ ἄλλων, ἄρθρα: 1) καθιέρωσις τῆς καταλανικῆς ὡς ἐπισήμου γλώσσης τῆς Καταλανίας· 2) σχηματισμὸς ἰδιαιτέρου κοινοβουλευτικοῦ σώματος ἔχοντος νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκλέγοντος ἐξαμελῆ ἢ ἑπταμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς ἄσκησιν τῆς ἐκτελεστικῆς τοιαύτης· 3) πλήρης αὐτονομία τῆς Καταλανίας καὶ ὁμοσπονδιακὴ ἕνωσις πρὸς τὴν λοιπὴν Ἱσπανίαν· 4) ὁ στρατός, τὸ ναυτικὸν καὶ αἱ διεθνεῖς πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ σχέσεις ἐπαφίενται εἰς τὴν κεντρικὴν κυβέρνησιν τῆς ὁμοσπονδίας τῆς Ἱσπανίας· 5) ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐν Καταλανίᾳ δέον νὰ ἀπονέμεται ὑπὸ καταλανικῶν δικαστηρίων· 6) κοπὴ καταλανικοῦ νομίσματος δυναμένου νὰ κυκλοφορῇ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἱσπανίαν. Ἡ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπειλητικὴ ἔντασις τῆς κινήσεως τῶν καταλανιστῶν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀφορμῶν τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς δικτατορίας τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα ἐν Ἱσπανίᾳ. Μ. Δ. Β.

Καταλανός, —*ή*, —*όν*, ἢ καὶ ***Καταλάνος***· ὁ κάτοικος τῆς *Καταλανίας*.

— *[Βυζαντ. Ἱστορ.]* Ὅτε οἱ Ἄραβες ἐπέδραμον εἰς Ἱσπανίαν, κατὰ τὸν Η' αἰῶνα, οἱ Καταλανοὶ ἀντέστησαν μετὰ πείσματος κατὰ τῶν νέων κατακτητῶν. Ἡ ἀντίστασις αὕτη ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ὁριστικὴν κατάκτησιν ὁλοκλήρου τῆς χερσονήσου, πολυάριθμοι δὲ ἄνδρες, καταφυγόντες εἰς τὰ ὄρη, διεξῆγον ἀμείλικτον κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγῶνα, ὅστις παρετάθη ἐπὶ τέσσαρας ὁλοκλήρους αἰῶνας. Οἱ ὀρεινοὶ ἐκεῖνοι πολεμισταὶ ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων *ἀλ-μουγκαβὶρ* (βλ. λ. *Ἀλμογαβάροι*). Οἱ πολεμισταὶ οὗτοι εἶχον ἴδιον ὀργανισμόν. Ἀνὰ 12 ἄνδρες ἐξέλεγον ὡς ὁπλαρχηγόν των ἕνα τῶν συντρόφων των, διακριθέντα διὰ τὴν ἀνδρείαν, τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν ὠκυποδίαν του, ὅστις ὠνομάζετο *ἀλμοκαντὲν* (=ὁ προκινδυνεύων, ὁ πρόμαχος). Μεταξὺ τῶν γενναιοτέρων καὶ ἱκανωτέρων ἀλμοκαντὲν ἐξελέγοντο οἱ ἀρχηγοὶ *(ἀνταλίντες)*.

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἀράβων ἐκ τῆς βορείου Ἱσπανίας οἱ πολεμισταὶ οὗτοι ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῶν στρατευμάτων τῶν ἰθαγενῶν ἡγεμόνων καὶ τέλος ὠργανώθησαν εἰς τὴν *Καταλανικὴν ἑταιρείαν* (βλ. λ.). Ἐμισθώθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Πέτρου Γ' τοῦ ἐξ Ἀραγωνίας (1276—1285) θέλοντος νὰ ἐνισχύσῃ τὸν στρατόν του διὰ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Καρόλου Α' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ (D'Anjou). Συμμετασχόντες εἰς τὸν μακρὸν ἐκεῖνον πόλεμον ὑπὸ τοὺς υἱοὺς καὶ διαδόχους τοῦ Πέτρου Γ', τὸν Ἰάκωβον Β' (1285—1296) καὶ τὸν Φαδρῖγον Α' (1296 — 1337), διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωισμόν των καὶ συνετέλεσαν, ὑπὲρ πάντα τὰ λοιπὰ στρατεύματα τῶν Ἀραγωνίων ἡγεμόνων τῆς Σικελίας, εἰς τὴν τελικὴν νίκην αὐτῶν κατὰ τῶν ἀντιζήλων των. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου (τῷ 1302), τὰ πλήθη τῶν μισθοφόρων Καταλάνων ἀπελύθησαν, ἀπομείναντα δ' ἐν ἀργίᾳ καὶ ἄνευ μισθοῦ ἀπετέλεσαν φοβερὸν διὰ τοὺς Ἀραγωνίους ἡγεμόνας κίνδυνον.

Τὸν Ἰανουάριον 1303 κατέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ρογῆρος (Rogero de Flor) μετὰ ὀκτακισχιλίων ὁπλιτῶν τῆς «Καταλανικῆς ἑταιρείας» καὶ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον Β' Παλαιολόγον. Συγχρόνως κατέπλευσεν εἰς Βυζάντιον καὶ μικρότερόν τι σῶμα Καταλάνων ὑπὸ τὸν εὐγενῆ καὶ ἱπποτικὸν Φερνάνδον Χιμενές. Ὁ Ἀνδρόνικος, ἔχων ἀνάγκην στρατευμάτων, ἵνα διεξαγάγῃ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον, ἐδέχθη τὰς ὑπηρεσίας των καὶ διὰ πλείστων τιμῶν περιέβαλε τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν, ἰδίως δὲ τὸν Ρογῆρον, ὃν ἐνύμφευσε μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς του Μαρίας καὶ συγχρόνως ἐτίμησε διὰ τοῦ τίτλου τοῦ δουκός. Ἀλλ' ἐνῷ ἡτοιμάζοντο οὗτοι ν' ἀπέλθωσιν εἰς Κύζικον, οἱ Γενουαῖοι τοῦ Γαλατᾶ ἀπῄτησαν παρὰ τοῦ Ρογήρου νὰ τοῖς ἐπιστρέψῃ τὰς 20 χιλιάδας χρυσῶν νομισμάτων, τὰ ὁποῖα τῷ εἶχον δανείσει δι' ἔξοδα μεταφορᾶς τῶν ἀνδρῶν του. Ἐπὶ τῇ ἀρνήσει αὐτοῦ νὰ καταβάλῃ τὰ ὀφειλόμενα, ἐπῆλθε δεινὴ σύγκρουσις μεταξὺ Γενουαίων καὶ Καταλάνων, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Βυζαντινὸς ναύαρχος Στέφανος Μουζάλων, ἐπεμβὰς ἵνα διαχωρίσῃ αὐτούς. Ἐν τέλει ὁ Ἀνδρόνικος κατέβαλε τὰ ὑπὸ τοῦ Ρογήρου ὀφειλόμενα καὶ οἱ Καταλανοὶ διεπεραιώθησαν εἰς Κύζικον, ὅπου ἐπεδόθησαν εἰς διαρπαγὰς καὶ μυρίας ἄλλας βαρβαρότητας. Ὁ ἱπποτικὸς Φερνάνδος Χιμενές, αἰσχυνόμενος διὰ τὰ διαπραττόμενα, ἤλεγξε τὸν Ρογῆρον καὶ ἐν τέλει ἀπῆλθεν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Τοῦρκοι ἐξηκολούθουν τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν εἰς Μ. Ἀσίαν. Οἱ Καταλανοί, ἀποσταλέντες ἐναντίον των, ἀπέφυγον νὰ συγκρουσθῶσι πρὸς αὐτούς, ὅτε δὲ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαρούλην ἐνίκησε τοὺς προελάσαντας Τούρκους καὶ πλήρης λαφύρων ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του, οἱ Καταλανοὶ ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἀνήρπασαν ἅπασαν τὴν λείαν αὐτῶν.

Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1303, πλεῖστοι ἄνδρες τοῦ Ρογήρου, μὴ ἔχοντες πλέον νὰ ἁρπάσωσί τι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Κυζίκου, ἀπῆλθον χωρὶς κἂν νὰ ἐρωτήσωσι τὸν ἀρχηγόν των. Οὗτος τότε μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν παρεκάλεσε τὸν Ἀνδρόνικον ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς ἀπελθόντας δι' ἑτέρων μισθοφόρων Ἀλανῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέχθη καὶ ἀπέστειλεν εἰς Βυζάντιον σῶμά τι ἐκ μισθοφόρων, οἵτινες ὅμως δὲν ἐβράδυναν νὰ ἔλθωσιν εἰς ἔνοπλον ῥῆξιν πρὸς τοὺς Καταλανούς, καθ' ἣν ἐσφάγησαν ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς Κυζίκου 300 Ἀλανοί.

Οἱ Καταλανοὶ ἐκστρατεύσαντες τέλος κατὰ τῶν Τούρκων μετὰ τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἐνίκησαν κατ' ἐπανάληψιν αὐτούς, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν Γέρμαν καὶ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Φιλαδελφείας, ἀλλ' εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐπανέλαβον τὰς διαρπαγὰς αὐτῶν καὶ ἀφοῦ ἐλῄστευσαν τοὺς κατοίκους ἐτράπησαν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἐξηκολούθησαν τὰς δῃώσεις των εἰς Μαγνησίαν, Λάμψακον καὶ λοιπὴν δυτικὴν Μ. Ἀσίαν, ἧς οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι καταφύγιον εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους. Οἱ Καταλανοί, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς ταῦτα, ἐπέβησαν τῶν πλοίων των καὶ ἤρξαντο λεηλατοῦντες τὰς παρὰ τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν νήσους. Καὶ ὡσεὶ μὴ ἤρκουν τὰ πλήθη ἐκεῖνα τῶν λῃστεμόνων, νέαι ὁλονὲν κατέφθανον ἐκ Δύσεως συμμορίαι πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν. Ὁ Ἀνδρόνικος, θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ τὰς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπαρχίας ἐκ τῆς μάστιγος τῶν Καταλανῶν, διέταξεν αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν εἰς Θράκην, ἵνα ἐνισχύσωσι τὸν ἐκεῖ κατὰ τῶν Βουλγάρων στρατεύσαντα υἱόν του καὶ συμβασιλέα Μιχαήλ, ὅστις ὅμως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ συγκατετέθη νὰ δεχθῇ αὐτούς. Ἐν τέλει οἱ Καταλανοὶ ὑπὸ τὸν Ρογῆρον διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, φθίνοντος τοῦ 1304, καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Καλλίπολιν, Σηστόν, Μάδυτον κ.λ., ἵνα διαχειμάσωσι. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον κατέπλεον εἰς Κωνσταντινούπολιν νέα στίφη Καταλανῶν (300 ἱππεῖς καὶ 1000 πεζοί) ὑπὸ τὸν Δ' Ἐστέντζα, ζητοῦντες καὶ οὗτοι νὰ προσφέρωσι τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν Ἀνδρόνικον, ὅστις τοὺς ἐδέχθη τιμήσας τὸν ἀρχηγόν των διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μεγάλου δουκὸς καὶ διανείμας αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὀπαδοῖς του πολύτιμα δῶρα. Ἀλλ' οἱ νέοι οὗτοι λῃσταί, ἄλλα ἔχοντες κατὰ νοῦν, ἐξηκολούθουν να παραμένωσιν ἐντὸς τῶν πλοίων των. Ὁ ἀρχηγός των, προσκληθεὶς νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν βασιλικὴν τελετὴν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Φώτων, οὐ μόνον ἀπεποιήθη ἀλλὰ καὶ ὕβριζε καὶ διεκωμῴδει τὸν αὐτοκράτορα. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἰδίως οἱ ἐν τῷ πολεμικῷ στόλῳ ὑπηρετοῦντες Μονεμβασιῶται, ἐξαγριωθέντες ἐκ τῆς αὐθαδείας τῶν Καταλανῶν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν, συνεκρατήθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου μέχρις οὗ ὁ Δ' Ἐστέντζα, εὑρὼν εὐνοϊκὸν καιρόν, ἀπῆλθεν εἰς Καλλίπολιν καὶ ἡνώθη μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ρογῆρον συμπατριωτῶν του.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ τουρκικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐσυνεχίζοντο μετὰ μείζονος ἐντάσεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὥστε ὁ Ἀνδρόνικος ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ ἐκεῖ ἐκ νέου τοὺς Καταλανούς. Πρὸς τοῦτο ἐπιδαψιλεύσεν εἰς τὸν ἀρχηγόν του Ρογῆρον νέας τιμάς, ἀνηγόρευσεν αὐτὸν καίσαρα καὶ τῷ ὑπεσχέθη ἀμοιβὰς πλουσιωτάτας. Ὁ Ρογῆρος ἐδέχθη καί, πρὶν ἢ ἐκκινήσῃ διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν, ἔκρινε καλὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπως παρουσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ ἐκεῖ διαμένοντος συμβασιλέως Μιχαήλ. Ἀλλ' ἐν Ἀδριανουπόλει διέμενε μετὰ πολλῶν ὀπαδῶν του ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀλανῶν Γεώργιος, οὗ τινος τὸν υἱὸν εἶχον φονεύσει πρό τινων ἐτῶν ἐν Κυζίκῳ οἱ Καταλανοί. Ἐξαγριωθεὶς οὗτος ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Ρογήρου ἔπληξεν αὐτὸν διὰ μαχαίρας εἰς τοὺς νεφρούς καὶ εἶτα κατεδίωξε τοὺς 150 συνοδούς του, φονεύσας ἅπαντας, πλὴν τριῶν, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ καταφύγωσιν εἰς Καλλίπολιν παρὰ τοῖς ἐκεῖ συμπατριώταις των. Ἐξαγριωθέντες οἱ Καταλανοὶ κατέσφαξαν ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς Καλλιπόλεως καὶ εἶτα, ἐπιβάντες 17 πλοίων, ἐπέδραμον κατὰ τῶν παραλίων τῆς Προποντίδος, σφάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες τοὺς κατοίκους, οὓς κατόπιν ἀπηλευθέρουν ἀντὶ βαρυτάτων λύτρων. Εἰς ἐκδίκησιν ὁ λαὸς τῆς Κων-

Digitized by Google

σταντινουπόλεως, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ἐκεῖ Καταλανῶν, κατέσφαξεν ἅπαντας, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐσπευσμένως συγκεντρωθεῖσαι ἐβάδισαν κατὰ τῆς Καλλιπόλεως. Ἐπηκολούθησαν ἀλλεπάλληλοι μάχαι, καθ' ἃς οἱ Καταλανοί, ἐνισχυθέντες ἐκ τῶν προσχωρησάντων αὐτοῖς ὑπερχιλίων ἀνδρῶν τοῦ στασιάσαντος τάγματος τῶν *Τουρκοπώλων* καθὼς καὶ ἐκ δισχιλίων περίπου Τούρκων ἐκ Μ. Ἀσίας, ἐνίκησαν τὰ βασιλικὰ στρατεύματα καὶ ἐγένοντο κύριοι ἁπάσης σχεδὸν τῆς Δυτικῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, πλὴν τῶν ἐκεῖ φρουρίων· ἐν τέλει, στενοχωρηθέντες ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ διατραφῶσιν ἐν τῇ δῃωθείσῃ χώρᾳ, ἐτράπησαν τῷ 1309 εἰς Θεσσαλίαν, ἔνθα ἐπανέλαβον τὰς κακουργίας των.

Ἡ κατάστασις τῶν Καταλανῶν ἦτο τότε ἀξιοθρήνητος. Οὔτε ἀρχηγός, οὔτε ὀργάνωσις, οὔτε ἴχνος πειθαρχίας ὑπῆρχε πλέον. Πάντες οἱ ἀρχηγοί των ἐξέλιπον, δολοφονηθέντες ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἢ ἀπελθόντες, καὶ δὲν ἀπέμεινον πλέον ἢ στίφη ἀλληλοπληκτιζόμενα καὶ ἀγόμενα τῇδε κἀκεῖσε, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι ποῦ κατηυθύνοντο. Τότε ὁ νέος δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν Gautier de Brienne ἀπεφάσισε νὰ προσεταιρισθῇ αὐτούς. Καὶ ἐπέτυχε μὲν δι' αὐτῶν νὰ καταλάβῃ μέγα μέρος τῆς Θεσσαλίας, ἀλλ' ἐν τέλει, μὴ δυνάμενος ν' ἀνεχθῇ τὴν ἀνυποταξίαν των καὶ ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰς μεγάλας δαπάνας τῆς συντηρήσεώς των, ἀπέλυσεν αὐτούς. Τοῦτο ἤρκεσεν ἵνα οἱ πρῴην σύμμαχοι μεταβληθῶσιν εἰς χειρίστους ἐχθρούς. Οἱ Καταλανοί, ἀφοῦ διήρπασαν τὰ πάντα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀπεφάσισαν τῷ 1311 νὰ τραπῶσι πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Gautier, συγκροτήσας τότε στρατὸν ἐξ ὀκταχισχιλίων πεζῶν καὶ ἑξακισχιλίων ἱππέων, ἐξῆλθεν εἰς προϋπάντησιν αὐτῶν. Οἱ ἀντίπαλοι συνεκρούσθησαν τὴν 15 Μαρτίου 1311 παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ βοιωτικοῦ Κηφισοῦ (εἰς Κωπαΐδα), ὅπου ὁ ἐκ ποικίλων στοιχείων ἀποτελούμενος στρατὸς τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν ὑπέστη δεινὴν ἧτταν, οἱ δὲ Καταλανοὶ κατέλαβον τὴν Ἀττικὴν (βλ. λ. *Ἀθῆναι* τ. Β' σ. 96 ἑ.). Τῷ 1387 ἐξεδιώχθησαν ὁλοσχερῶς ἐκ τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἐναπομείναντες ἀπετέλεσαν πειρατικοὺς στολίσκους καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐλυμαίνοντο τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας μέχρις οὗ ἐξωντώθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ν. ΚΛΕ

καταλάση (ἡ) *[Χημ.]* βλ. *ἔνζυμος*.

Καταλαυνικὰ ***πεδία*** (λατ. Campi Catalauni, γαλλ. Champs Catalauniques) *[Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς Γαλλίας ἐν Καμπανίᾳ, περὶ τὴν σημερινὴν πόλιν Σαλὸν-σὺρ-Μάρν, ὀνομαστὴ ἐκ τῆς αἱματηρᾶς νίκης, τὴν ὁποίαν τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα τῶν λαῶν τῆς Γαλατίας, ὁδηγούμενα ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Ἀετίου καὶ τοῦ Θεοδορίχου, βασιλέως τῶν Βησιγότθων, κατήγαγον, τῷ 451 κατὰ τοῦ Ἀττίλα, βασιλέως τῶν Οὔνων, καὶ ἥτις ἠλευθέρωσε τὴν Γαλατίαν ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς. Μ. Δ. Β.

καταλέγω, ἀόρ. *κατέλεξα—κατελέχθην* καὶ *κατελέγην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατειλεγμένος*· καταγράφω ἐν καταλόγῳ, καταριθμῶ, συγκαταριθμῶ, συγκαταλέγω: «καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἀρίστων, — τῶν πλουσίων».

κατάλειμμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταλείπειν, κατάλοιπον, ὑπόλοιπον.

καταλείπω, ἀόρ. *κατέλειπον—κατελείφθην*, παρακ. παθ. μετχ. *καταλελειμμένος*· ἀφίνω τι εἰς τὴν θέσιν του, ἀκίνητον, ἀνεπηρέαστον, ἀφίνω καὶ φεύγω: «κατέλιπε τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ κοινωφελῶν ἔργων» || ἀφίνω ὡς ὑπόλοιπον: «τὰ μὲν πλεῖστα διέφθειρεν, ὀλίγα δέ τινα κατέλιπεν ἀβλαβῆ» (πάντοτε διάφορον τοῦ *ἐγκαταλείπω*).

καταλεπτῶς ἐπίρρ. πλημμελὴς ἐκφορὰ ἀντὶ τῆς ὀρθῆς *κατὰ λεπτόν*· λεπτομερῶς, μετ' ἀκριβείας, ἀντίθ. *ἁδρομερῶς*.

καταλήγω, ἀόρ. *κατέληξα*· φθάνω εἰς πέρας, καταπαύω, τελειώνω, καταντῶ: «νὰ ἰδοῦμε ποῦ θὰ καταλήξῃ ἡ ὑπόθεσις».

καταληκτικός, *—ή, —όν*· ὁ καταλήγων, ὁ ἔχων κατάληξιν· || γραμματ. «καταληκτικὴ ὀνομαστική» ὀνομαστικὴ τριτοκλίτου ὀνόματος σχηματιζομένη διὰ τῆς καταλήξεως —ς (π. χ. πόλις), ἀντίθ. *ἀκατάληκτος* (π. χ. γέρων)· ὁμοίως «καταληκτικὸν ὄνομα».

—καταληκτικὰ ***μέτρα,*** ἢ **—** ***στίχοι*** *[Μετρ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ μέτρα ἢ οἱ στίχοι, οἵτινες ἔχουσι «μεμειωμένον τὸν τελευταῖον πόδα» *(Ἡφαιστίων)*, ἀποβάλλουσι δηλαδὴ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν (ἢ τὰς τελευταίας συλλαβὰς) τοῦ τελευταίου ποδός. Καταληκτικὸς στίχος εἶναι ἐπὶ παραδείγματι ὁ τροχαϊκὸς τετράμετρος

—◡—◡—◡—◡ | —◡—◡—◡—

Ὦ βαθυζώνων ἄνασσα Περσίδων ὑπερτάτη

ὅστις διὰ νὰ ἦτο τέλειος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ μίαν εἰσέτι βραχεῖαν συλλαβὴν εἰς τὸ τέλος. Ὁμοίως ὁ ἰαμβικὸς δίμετρος, ὁ καλούμενος ἀνακρεόντειος:

◡—◡—, ◡—◡

ὁ μὴ θέλων μάχεσθαι,
πάρεστι γάρ, μαχέσθω.

Καταληκτικοὺς στίχους διακρίνομεν καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν μετρικήν, ὡς λ. χ. τὸν ἰαμβικὸν δεκαπεντασύλλαβον, τὸν τροχαϊκὸν ἑπτασύλλαβον κ.ἄ. Λ. Ν. Π.

κατάληξις, *—εως* (ἡ)· λῆξις, τέλος, τὸ τελευταῖον μέρος τῆς λέξεως τὸ μεταβαλλόμενον ἐν τῇ κλίσει· || μεταφ. τὸ τελευταῖον μέρος ἐνεργείας τινός.

— *[Γραμμ.]* *Κατάληξις* ἐν τῇ γραμματικῇ λέγεται τὸ τελικὸν μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον μεταβαλλόμενον ἢ κλινόμενον φανερώνει διαφόρους σχέσεις τῆς ὑπὸ τοῦ *θέματος* δηλουμένης ἐννοίας, ἐπὶ μὲν τῶν ὀνομάτων ἀριθμὸν καὶ πτῶσιν (θέμ. *λαμπάδ*. λαμπάδ-ος, λαμπάδ-ες, λαμπά(δ)-ς), ἐπὶ δὲ τῶν ῥημάτων χρόνον, ἀριθμόν, πρόσωπον, ἔγκλισιν, διάθεσιν (λύ-ω, λύ-ετε, λύ-ωμεν, λύ-οιμεν, λύσομεν, λύ-ομαι κτλ.). Ἡ κατάληξις λέγεται *παραγωγική*, ὅταν προστιθεμένη εἰς τὸ θέμα δίδῃ γένεσιν εἰς νέαν λέξιν, προσλαμβάνουσαν δι' αὐτῆς ταύτης τῆς καταλήξεως ὡρισμένην τινὰ σημασίαν, π. χ. φέρ-ω, φόρ-ος, φορ-εύς, φορ-εῖον, μάχ-η, μάχ-ιμος κτλ. Ἡ κατάληξις, εἰς τὰ ῥήματα ἰδίᾳ, εἶναι διαφόρων στοιχείων συνένωσις· οὕτως εἰς τὸ ἐλύσαμεν ἡ κατάληξις σαμεν ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ καλουμένου χρονικοῦ χαρακτῆρος σ, τοῦ ἐγκλιτικοῦ φωνήεντος α καὶ τῆς προσωπικῆς καταλήξεως μεν. Ἐκ τῆς συνενώσεως καὶ μεταβολῆς τῶν στοιχείων τούτων προῆλθον σὺν τῷ χρόνῳ τύποι πολὺ ἀπέχοντες τῆς ἀρχικῆς μορφῆς· π. χ. τὸ ἐπαιδεύ-σω προέρχεται ἐκ τοῦ ἐπαιδεύ-σασο, *σαο*, *σω*, εἰς τὰ νεοελληνικὰ ἐλεγ-όντ-ουσαν, κοιμη-θή-καν-ε, ξυν-ή-λα ἡ κατάληξις προέρχεται ἐκ συμφυρμοῦ διαφόρων στοιχείων. Ἡ ἀνάλυσις δὲ αὕτη τῆς καταλήξεως εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ πρώτη σημασία τῶν στοιχείων τούτων εἶναι ἔργον τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς γλωσσολογίας. Σ. Τ.

— *[Βυζ. Μουσ.]* Καλεῖται *κατάληξις* ἓν τῶν τεσσάρων χαρακτηριστικῶν τῶν ὀκτὼ ἤχων καὶ μάλιστα τῶν γνωριστικῶν τοιούτων ἑνὸς ἑκάστου ἤχου. Καταλήξεις καλοῦνται ἐκεῖναι αἱ μουσικαὶ γραμμαί, δι' ὧν τὸ μέλος ζητεῖ τρόπον τινὰ ν' ἀναπαυθῇ, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν δεσποζόντων ἐν τοῖς ἤχοις φθόγγων, διαιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς κατηγορίας: α') Ἀτελεῖς, ἃς ποιεῖ ἕκαστος τῶν ἤχων εἰς τοὺς δεσπόζοντας αὐτοῦ φθόγγους, ὡς καὶ εἰς ἑτέρους τοιούτους ἔχοντας σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν μελῳδικὴν ἢ τονικὴν βάσιν τοῦ ἤχου καὶ μὴ ὄντας παραφώνους. β') Ἐντελεῖς, δι' ὧν τὸ μέλος ἑκάστου ἤχου ἀναπαύεται, γινόμεναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἤχου καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ. γ') Τελικαί, γινόμεναι ἐν τῇ βάσει τοῦ ἤχου τοῦ περατουμένου μέλους καὶ οὖσαι δύο εἰδῶν: τελικαί, μεθ' ἃς ἕπεται συνέχεια τοῦ μέλους, καὶ τελικαὶ μετὰ μελικῆς γραμμῆς, ἰδιαζούσης εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ὀκτὼ ἤχων καὶ μετὰ τὰς ὁποίας τὸ μέλος ὁριστικῶς περατοῦται. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

καταληπτήρ, *—ῆρος* (ὁ)· ἱμὰς διὰ τοῦ ὁποίου δένομεν κάτι.

καταληπτικός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ καταλάβῃ, νὰ ἐννοήσῃ τι· || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν νόσον καταληψίαν: «καταληπτικὰ φαινόμενα» || ὁ πάσχων ἐκ καταληψίας.

— καταληπτικὴ ***νόησις*** *[Παιδ.]*. Τὸ νοεῖν μετὰ καταλήψεως, δηλαδὴ διὰ συμμετοχῆς τῆς βουλήσεως τοῦ νοοῦντος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνειρμικὴν νόησιν. Ἵνα λ.χ. ἀποκτήσωμεν νέαν τινὰ γνῶσιν ἢ δεξιότητα, χρησιμοποιοῦμεν κατ' ἀρχὰς τὴν κατάληψιν, ἤτοι καταβάλλομεν βουλητικὴν ἐνέργειαν πρὸς τοῦτο· σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐπαναλαμβάνοντες πολλάκις τὴν γνῶσιν ἢ δεξιότητα, ἣν θέλομεν ν' ἀποκτήσωμεν, κατορθώνομεν ν' ἀνακαλῶμεν εἰς τὴν συνείδησιν τὴν γνῶσιν ἢ ν' ἀσκῶμεν τὴν δεξιότητα ἐκείνην καὶ χωρὶς νὰ καταβάλλωμεν πρὸς τοῦτο βουλητικὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' οἱονεὶ αὐτομάτως καὶ μηχανικῶς, καὶ οὕτω τὴν κατ' ἀρχὰς καταληπτικὴν νόησιν μεταβάλλομεν εἰς συνειρμικήν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πρέπει, πρὸ πάντων, ν' ἀποτελῇ τὸν τελικὸν σκοπὸν πάσης μαθήσεως καὶ ἑπομένως καὶ τῆς διδασκαλίας (βλ. καὶ λ. *κατάληψις*). Χ. ΣΣ

— καταληπτικὴ ***φαντασία*** *[Φιλοσ.]*. Κατὰ τοὺς στωϊκούς, καταληπτικὴ φαντασία δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ παράστασις ἐκείνη, ἡ ὁποία, κατοπτρίζουσα ἀκριβῶς καὶ ἐναργῶς τὰ ἐκτὸς ἡμῶν πράγματα, μᾶς ἀναγκάζει εἰς ἀποδοχὴν τῆς ἀληθείας αὐτῶν, καὶ ἀποτελεῖ οὕτω τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας.

— καταληπτικὴ ***ψυχολογία***. Λέγεται οὕτως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *συνειρμικήν*, ἡ ὑπὸ τοῦ Wundt δοθεῖσα εἰς τὴν ψυχολογίαν κατεύθυνσις, καθ' ἣν ἡ πορεία τῶν ψυχικῶν γεγονότων εἶναι προϊὸν βουλητικῆς ἐνεργείας (βλ. λ. *κατάληψις*). Χ. ΣΣ

καταληπτός, *—ή, —όν*· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δύναταί τις νὰ καταλάβῃ, νὰ ἐννοήσῃ, ἀντίθ. *ἀκατάληπτος*.—Ἐπίρρ. ***καταληπτῶς***.

καταληψία (ἡ)· νοσηρὰ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ὀφειλομένη εἰς νευρικὴν πάθησιν.

— *[Παθολ.]* Ἡ *καταληψία* ὀφείλεται εἰς νευρικὴν διαταραχήν, ἐπέρχεται δὲ ὑπὸ μορφὴν κρίσεων, διαρκείας λεπτῶν τινων ἢ ὡρῶν ἢ καὶ ἡμερῶν ἀκόμη, δίδουσα ἐξωτερικῶς τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ ἐξ αὐτῆς πάσχων κοιμᾶται ἢ εὑρίσκεται εἰς βαθεῖαν νάρκην. Κατὰ τὴν κρίσιν καταληψίας πᾶσα αὐτόματος ψυχικὴ λειτουργία ἐκλείπει ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἐκδηλοῦται, τὰ μέλη τοῦ σώματος εἶναι ἀκίνητα, εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκοντο πρὸ τῆς κρίσεως, χωρὶς ὅμως τὰ συμπτώματα ταῦτα νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ τὰς ἄλλας, τὰς συνήθεις ἐκδηλώσεις τῆς ἀπωλείας συνειδήσεως καὶ δὴ ἀπὸ ὠχρότητα τοῦ προσώπου, δὲν πρόκειται δηλαδὴ οὔτε περὶ συγκοπῆς οὔτε περὶ κώματος. Ἡ καταληψία διαφέρει τοῦ ὕπνου κατὰ τοῦτο, ὅτι δι' ἰσχυρῶν ἐρεθισμῶν τοῦ δέρματος ἢ τῆς ἀκοῆς εἶναι πάντοτε δυνατὸν ν' ἀφυπνίσωμεν τὸν κοιμώμενον, ἐνῷ οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπιφέρομεν διὰ τῶν μέσων τούτων εἰς τὸν καταληπτικόν. Ἐπιπροσθέτως παρατηρεῖται κατὰ τὴν καταληψίαν τὸ περίεργον φαινόμενον τῆς *κηροειδοῦς πλαστικότητος*, ἥτις ἐπιτρέπει νὰ προσδίδῃ ὁ παρατηρητὴς εἰς τὰ μέλη τοῦ πάσχοντος τὰς παραδοξοτέρας, τὰς μάλιστα στρεβλὰς θέσεις, τὰς ὁποίας οὗτος διατηρεῖ παρὰ τοὺς νόμους τῆς βαρύτητος καὶ τῆς ἰσορροπίας καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῆς καταληψίας, τὰ μέγιστα συμβάλλον εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτῆς, εἶναι αἱ συχναὶ δονήσεις τῶν βλεφάρων, ὁσάκις ταῦτα εἶναι κεκλεισμένα. Ἡ καταληψία ἐμφανίζεται συνήθως κατόπιν ἰσχυρᾶς συγκινήσεως ἐπερχομένης εἰς ἄτομα ὑστερικὰ καὶ εὐθυπόβλητα· συχνάκις καταφεύγουσιν εἰς τὴν παραγωγὴν καταληπτικῶν φαινομένων διάφοροι ἀγύρται πρὸς θεατρικὴν ἐπίδειξιν, τοποθετοῦντες τὸ ὑποκείμενον εἰς διαφόρους θέσεις καὶ ὑποβάλλοντες εἰς αὐτὸ ψυχικὰ πάθη ἀναλόγως τῆς προσδιδομένης θέσεως τῶν μελῶν του. Ἐὰν λ. χ. ὁ πειραματιστὴς θέσῃ τὰς χεῖρας τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὰ πρόσω, ὡς ν' ἀπωθῶσί τι τὸν φόβον ἐμποιοῦν, παρατηρεῖται ἀμέσως εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἡ ἔκφρασις τοῦ φόβου. Αἱ κρίσεις καταληψίας δύνανται νὰ ἐπαναληφθῶσιν, ἐπερχόμεναι εἰς τὰ προδιατεθειμένα ἄτομα μεθ' ἑκάστην συγκίνησιν, συχνάκις δ' ἀποτελοῦσι προκαταρκτικὸν στάδιον βαρείας ψυχώσεως καὶ δὴ τῆς κατατονίας, ἥτις ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἄνοιαν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν παρατηρεῖται εἰς τὰ μεταξὺ τῶν κρίσεων διαστήματα διαταραχή τις τοῦ εἱρμοῦ τῶν ἰδεῶν καὶ διανοητικὴ ἀδράνεια, συμπτώματα δηλαδὴ προσβολῆς ὁλοκλήρου τοῦ ἀνωτέρου ψυχισμοῦ, ὅστις φαίνεται ἀποσυντεθειμένος, χαώδης. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρόγνωσιν, εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ἡ ἐπὶ ὑστερικοῦ ἐδάφους ἀναπτυσσομένη καταληψία ἐξελίσσεται καλύτερον καὶ μὲ περισσοτέρας ἐλπίδας ἰάσεως παρὰ ἡ καταληψία ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν κατατονικὴν ἄνοιαν. Δ. ΚΟΥΡΕΤΑΣ

κατάληψις, *—εως* (ἡ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταλαμβάνειν, ἅλωσις· || κατανόησις, ἀντίληψις.

— [ΑΣΤ. ΔΙΚ.] Ἡ *κατάληψις* εἶναι ἐκ τῶν ἀμέσων τρόπων κτήσεως κυριότητος συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, κατὰ τὴν ὁποίαν «τὸ μηδενὸς ὂν τοῦ προλαμβάνοντος γίνεται». Τὴν ἐφαρμογὴν ὅμως τῆς ἀρχῆς ταύτης περιώρισεν ὁ νεώτερος νόμος τῆς 21/3 Ἰουλίου 1837 «Περὶ διακρίσεως κτημάτων», κατὰ τὸ ἄρθρον 16 τοῦ ὁποίου «ὅλα τὰ παρ' ἰδιωτῶν ἢ κοινοτήτων μὴ δεσποζόμενα, δηλαδὴ ὅλα τὰ ἀδέσποτα, ἀνήκουν εἰς τὸ δημόσιον». Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις περιπτώσεις ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης, καθ' ἃς δυνάμει ἀποκτᾶται ἡ κυριότης διὰ καταλήψεως, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἐπὶ ἀγρίων ζῴων, ἐπὶ θησαυροῦ, ἐπὶ τῶν ἀνευρισκομένων εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ τὴν θάλασσαν, ἤτοι σπόγγων, κοραλλίων, μαργαριτῶν κλπ., τῶν ὁποίων ἡ κυριότης ἀνήκει εἰς τὸν πρῶτον καταλαβόντα. Ε. Ι. Μ.

— [ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] *Κατάληψις* (occupation) καλεῖται ἡ παρὰ κράτους τινὸς πραγματικὴ ἀπόκτησις ἐδάφους ἀδεσπότου μὲν μέχρι τοῦδε ἀπὸ κυριαρχικῆς ἀπόψεως, ἀλλ' ἐπιδεκτικοῦ τοιαύτης, γινομένη δὲ μετὰ τῆς ἀναμφισβητήτου προθέσεως ἐνασκήσεως πολιτικῆς ἐξουσίας ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ κατάληψις, ἂν γίνῃ συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Διεθνοῦς δικαίου, παρίσταται ὡς καθ' ὅλα νόμιμος, βασιζομένη ἐπὶ τῆς γενικῆς ταύτης ἀρχῆς, ὅτι τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαιτεῖ, ὅπως τὰ ἀδέσποτα εἰσέτι κυριαρχικῶς ἐδάφη μὴ παραμείνωσι περαιτέρω ἐν τῇ πρωτογόνῳ καταστάσει, ἐν ᾗ διατελοῦσιν, ἀλλ' ἀναπτυχθῶσι καὶ ἐκμεταλλευθῶσιν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἡ γενομένη κατάληψις τῶν ἐδαφῶν τούτων θ' ἀποτελέσῃ ἀληθὲς δι' αὐτὰ εὐεργέτημα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐπεκράτει παγίως ἡ ἄποψις, ὅτι αἱ ἀνακαλυπτόμεναι νέαι χῶραι ἀνῆκον εἰς τὸν Θεόν. Τούτου δ' ἕνεκα ἡ ἐπ' αὐτῶν κυριαρχία παρείχετο αὐτοβούλως ὑπὸ τῶν παπῶν, οἵτινες, θεωρούμενοι ὡς οἱ νόμιμοι κυρίαρχοι πάντων τῶν ἐδαφῶν, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ

Digitized by Google

ἐπὶ τῆς γῆς, διένεμον ἑκάστοτε τὰ νέα τοιαῦτα κατ' ἀρέσκειαν μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν ἐδαφῶν τούτων, ὡς μὴ Χριστιανοί δὲν θὰ ἠδύναντο οὔτε νὰ ἔχωσιν οὔτε κἂν ν' ἀξιώσωσι κυριαρχίαν ἢ κυριότητα ἐπ' αὐτῶν, ἀνηκουσῶν ἀμφοτέρων εἰς τὸ χριστιανικὸν κράτος, εἰς ὃ παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ πάπα. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἐδίδαξαν πολλοὶ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ταύτης, προεκηρύχθη δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἔτι κρατῶν ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις. Οὕτω, διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Μαΐου 1493 ἐπισήμου αὐτοῦ ἐγγράφου ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ΣΤ' παρεχώρησεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδον καὶ Ἰσαβέλλαν πάντα τὰ ἐδάφη τὰ κείμενα πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς νότον γραμμῆς τινος συμβολικῆς, χαραχθείσης ἑκατὸν λεύγας πρὸς δυσμὰς τῶν Ἀσορείων νήσων. Τοῦτο δέ, ἵνα οἱ ἐν λόγῳ βασιλεῖς ἔχωσιν ἐπίσημόν τι ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον ἐν δεδομένῃ περιστάσει νὰ δυνηθῶσι ν' ἀντιτάξωσι πρὸς τὰς ἀξιώσεις τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας Ἰωάννου Β'. Μετὰ τὸ ἐπελθὸν εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν σχίσμα, τόσον τὰ προτεσταντικὰ ὅσον καὶ τὰ καθολικὰ ἔτι κράτη ἤρχισαν ν' ἀμφισβητῶσι τὸ ἀνωτέρω δικαίωμα τῆς Ἁγίας Ἕδρας, τὸ ὁποῖον περιῆλθε μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν καθ' ἕκαστον κρατῶν. Οὗτοι δὲ παρεχώρουν συνήθως εἰς ἰδιώτας ἢ ἰδιωτικὰς ἑταιρείας τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακαλύψεως καὶ καταλήψεως νέων ἐδαφῶν. Ἡ κατάληψις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς προτεραιότητος, θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι οὐχὶ πραγματική, ἀλλὰ πλασματική, τουτέστι νὰ ἐπέλθῃ μόνον διὰ τοποθετήσεως διαφόρων συμβολικῶν σημάτων ἐνδεικτικῶν τῆς γενομένης καταλήψεως τοῦ ἐδάφους, ὡς π. χ. ἀνέγερσις ἀναμνηστικῆς στήλης, τοποθέτησις σταυρῶν κτλ. Πάντως, ἡ ἀνακάλυψις νέων χωρῶν ἔδωκε λαβὴν εἰς πλεῖστα ὅσα εἰδικὰ ζητήματα, ἅτινα ἐν τῇ ἀρχῇ, τοὐλάχιστον ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐπελύθησαν μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπαιτήσεων τῆς πολιτικῆς ὡς καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Μόλις δὲ βραδύτερον οἱ συγγραφεῖς ἤρξαντο νὰ μελετῶσι τὰ ἀνακύπτοντα προβλήματα καὶ ἀπὸ καθαρᾶς νομικῆς ἀπόψεως. Ἄλλως τε, αἱ ἀνακαλυπτόμεναι νέαι χῶραι ἐθεωροῦντο ἐν γένει ὡς ὑπόδουλοι τοῦ κράτους, ὅπερ ἀνεκάλυψεν αὐτὰς καὶ ὅπερ ἐξησφάλιζεν ἐν αὐταῖς δι' ἑαυτὸ τὸ μονοπώλιον τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου, ἰδίᾳ τῶν δασῶν καὶ τῶν μεταλλείων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Ἀπὸ τοῦ ΙΗ.' αἰῶνος ἡ προτεραιότης τῆς ἀνακαλύψεως δὲν ἤρκει μόνη, ὡς δὲν ἤρκει πλέον οὐδ' ἡ πλασματικὴ κατάληψις. Ἀλλ' ἔπρεπεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ κατάληψις νὰ εἶναι πραγματική, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὑπάρχῃ πρόθεσις πρὸς τοῦτο, δεόντως ἐξωτερικευομένη. Ἐπὶ τῶν δύο τούτων γενικῶν ἀρχῶν βασίζεται ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τὸ δίκαιον τῆς καταλήψεως. Αἱ ἀρχαὶ δ' αὗται ἐκυρώθησαν ἐν τῇ ἀφρικανικῇ συνδιασκέψει τοῦ Βερολίνου (15 Νοεμβρίου 1884—26 Φεβρουαρίου 1885), ἧς ἡ ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1885 γενικὴ πρᾶξις ὑπεγράφη ὑπὸ δεκατεσσάρων κρατῶν καὶ εἶχεν ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν μόνον μεταξὺ τῶν κρατῶν τούτων. Τὰ ἄρθρ. 34 καὶ 35 τῆς ἐν λόγῳ γενικῆς πράξεως καθορίζουσιν ὅτι τὰ κράτη, ἅτινα θὰ κατελάμβανον ἐν τῷ μέλλοντι ἐδάφη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἢ θὰ ἔθετον ἐδάφη ὑπὸ τὴν προστασίαν των, θὰ ὤφειλον ν' ἀνακοινώσωσιν ἐπισήμως τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς τὰ λοιπὰ κράτη, διὰ νὰ δυνηθῶσι ταῦτα νὰ προβάλωσι δεόντως τὰς ἀπαιτήσεις των, ἂν τυχὸν ἐκέκτηντο τοιαύτας. Ὡσαύτως, θὰ ὤφειλον νὰ ἐγκαταστήσωσιν εἰς τὰ καταληφθέντα ὑπ' αὐτῶν ἐδάφη πραγματικὴν ἐξουσίαν, τουτέστιν ἀρκοῦσαν ὅπως ἐπιβάλῃ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰ κεκτημένα δικαιώματα καί, ἐν ἀνάγκῃ, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς διαμετακομίσεως, ὑφ' οὓς ὅρους ἡ ἐλευθερία αὕτη θὰ ἐθεσπίζετο. Τὸ 34 ἄρθρ. ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀνάγκην τῆς κοινοποιήσεως προκειμένου περὶ ἐδάφους τόσον καταληφθέντος ὅσον καὶ τεθέντος ὑπὸ τὴν προστασίαν δεδομένου κράτους. Τοὐναντίον, τὸ 35 ἄρθρ. ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματικότητος τῆς καταλήψεως μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ καταλαμβανόμενα ἐδάφη, συνεπῶς εἰς τὰ διατελοῦντα ὑπὸ προστασίαν δὲν ἀπαιτεῖται τοιαύτη πραγματικότης, τουτέστι δὲν ἀπαιτεῖται ἐγκατάστασις διοικητικῆς ἐξουσίας διεθνῶς ὑπευθύνου διὰ τὴν διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως.

Τὰ ἄρθρ. 34 καὶ 35, καίτοι περιωρισμένης τοπικῆς ἐκτάσεως, ὡς ἀφορῶντα εἰδικῶς μόνον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κέκτηνται ἐν τούτοις ὑψίστην νομικὴν σημασίαν. Διότι ἡ δι' αὐτῶν ἐπιβαλλομένη πραγματικότης τῆς καταλήψεως, ὡς καὶ ἡ κοινοποίησις τῆς γενομένης καταλήψεως ἀποτελοῦσι τὰς δύο γενικὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν θὰ ἔδει νὰ στηρίζηται ἐν τῷ μέλλοντι τὸ δίκαιον τῆς ἐν γένει καταλήψεως καὶ κατὰ συνέπειαν πᾶσα μεταγενεστέρα κατάληψις ὁπουδήποτε καὶ παρ' οἱουδήποτε γινομένη ἐπ' αὐτῶν θὰ ἔπρεπε νὰ βασίζηται νομικῶς. Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου 1888 κανονισμῷ αὐτῆς τοῦ δικαίου τῆς καταλήψεως ἔλαβεν ὡς βάσιν τὰς ἀνωτέρω δύο γενικὰς ἀρχὰς ὡσαύτως: ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν καὶ πραγματικὴν κατοχὴν (ἄρθρ. 1)· εἰς τὰ ἄρθρ. 4—10 δὲ τοῦ κανονισμοῦ ἀναγράφει σειρὰν διατάξεων περὶ σεβασμοῦ τῶν ἐγχωρίων φυλῶν. Τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1919 συνήφθη ἐν Ἁγίῳ Γερμανῷ εἰδικὴ σύμβασις, καταργήσασα πράγματι τὴν ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1885 γενικὴν πρᾶξιν τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Βερολίνου. Ἐν τῇ νέᾳ συμβάσει, ἥτις περιέχει διατάξεις προσιδιαζούσας μᾶλλον πρὸς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας, δὲν ἀναφέρεταί τι περὶ ὑποχρεώσεως τῶν κρατῶν, ὅπως ἐπισήμως ἀνακοινώσωσι τὴν γενομένην κατάληψιν, οὐδὲ ὅπως αὕτη εἶναι πραγματικὴ καὶ οὐχὶ πλασματική. Ἐκ τῆς παραλείψεως ταύτης θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐξαγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἀπαιτοῦνται πλέον νῦν ἀπαραιτήτως αἱ δύο ἀνωτέρω ἀρχαὶ πρὸς κατάληψιν ἀδεσπότου ἐδάφους τοὐλάχιστον προκειμένου μόνον περὶ τῶν δώδεκα κρατῶν, ἅτινα ὑπέγραψαν τὴν ἀνωτέρω σύμβασιν. Τὸ ἔδαφος, ὅπερ πρόκειται νὰ καταληφθῇ, δέον νὰ μὴ ἀνήκῃ εἰς κράτος τι, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἀδέσποτον κυριαρχικῶς: terra nullius civitatis, διότι ἂν διατελῇ ἤδη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν, τὴν προστασίαν ἢ τὴν ἐντολὴν κράτους τινὸς ἢ αἱ κατοικοῦσαι αὐτὸ βάρβαροι φυλαὶ εἶναι πολιτικῶς ὠργανωμέναι, τότε δὲν πρόκειται βεβαίως περὶ καταλήψεως ἐν τῇ νομικῇ σημασίᾳ τοῦ ὅρου. Ὡσαύτως δὲν ὑπάρχει κατάληψις, ἂν πρόκειται περὶ ἀντικειμένου ἀνεπιδέκτου κυριαρχίας, ὡς π.χ. ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα καὶ ὁ ἀήρ. Ἀμφότερα ταῦτα ἐξαιροῦνται πάσης κυριαρχίας καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννοηθῇ κατάληψις αὐτῶν. Ἡ καλουμένη αἰγιαλῖτις ζώνη θὰ ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ, ἂν κατελαμβάνετο κανονικῶς ὡς κυριαρχικῶς ἀδέσποτος ἡ ἀκτή, εἰς ἣν ἀνήκει. Τὸ καταληφθὲν ἔδαφος θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι εἴτε ἔρημον καὶ τελείως ἀκατοίκητον, εἴτε πράγματι ἐγκαταλελειμμένον, ἀλλ' ἑκουσίως, καὶ οὐχὶ ἀκουσίως ἢ βιαίως, εἴτε τὸ πρῶτον νῦν μόλις ἀνακύψαν ὑπὸ μορφὴν π. χ. νήσου ἐν θαλάσσῃ. Οὕτως, ἡ Ἀγγλία κατέλαβε νομίμως τῷ 1831 τὴν νῆσον Φερδινανδέαν, ἥτις εἶχεν αἰφνιδίως ἀνακύψει πλησίον τῆς Σικελίας καὶ ἥτις ὅμως ἐξηφανίσθη μετ' ὀλίγον χρόνον. Ἡ κατοίκησις τοῦ ἐδάφους τίνα ἐπήρειαν θὰ εἶχε; Ἂν κατοικῆται μὲν τοῦτο, ἀλλ' ὑπὸ ἀτόμων μεμονωμένων καὶ μὴ ἀποτελούντων πολιτικὴν ὀργάνωσιν, τότε θὰ ἠδύνατο τὸ ἐν λόγῳ ἔδαφος νὰ καταληφθῇ ὡς κυριαρχικῶς ἀδέσποτον. Ἂν ὅμως κατοικῆται μόνον ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀγρίων φυλῶν; Διάφοροι ἀντικρουόμεναι θεωρίαι ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἂν αἱ φυλαὶ αὗται δὲν εἶναι πολιτικῶς ὠργανωμέναι, τουτέστι δὲν ἀποτελοῦσι κράτος, τὸ ἔδαφος αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ ὡς ἀδέσποτον ἀπὸ κυριαρχικῆς ἀπόψεως. Ἂν ὅμως εἶναι πολιτικῶς ὠργανωμέναι εἰς κράτος, ἔστω καὶ ἂν ἡ ὀργάνωσις αὕτη παρουσιάζεται ὡς ἐν γένει στοιχειώδους καὶ πρωτογόνου μορφῆς, τότε κατάληψις δὲν θὰ ἠδύνατο νομικῶς νὰ ἐννοηθῇ, διότι ἐνασκεῖται ἤδη κυριαρχία ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ ζήτημα δὲ πότε ὑφίσταται πολιτικὴ ὀργάνωσις καὶ πότε δὲν ὑφίσταται, εἶναι ζήτημα καθαρῶς πραγματικόν, ἐνίοτε ὅμως λίαν δυσχερὲς ἐν τῇ ἀκριβεῖ ἐπιλύσει του. Εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς ὑπάρξεως πολιτικῆς ὀργανώσεως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ κατάληψις. Θὰ ἠδύνατο ὅμως τὸ ἔδαφος νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν ἢ τὴν διεθνῆ ἐντολὴν δεδομένου πεπολιτισμένου κράτους. Πάντως, τὸ κράτος τοῦτο δέον νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἐγχωρίων φυλῶν καὶ βελτιώσεως τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν συνθηκῶν αὐτῶν ὑπάρξεως. Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς θρησκείας πρέπει νὰ ἐξασφαλίζηται κατηγορηματικῶς εἰς τὰς ἐγχωρίους ταύτας φυλάς.

Ἡ κατάληψις τοῦ ἐδάφους δέον νὰ γίνῃ μόνον ὑπὸ τοῦ κράτους εἴτε ἀμέσως, τουτέστι διὰ τῶν ὑπαλλήλων του ἢ τῶν στρατευμάτων του, εἴτε ἐμμέσως, τουτέστι δι' ἰδιωτῶν ἢ ἰδιωτικῶν ἑταιρειῶν, ἀλλ' ἐνεργουσῶν ἐν ὀνόματι τοῦ κράτους ἢ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ. Τὸ κράτος μόνον ὡς τοιοῦτον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνασκήσῃ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα, ἅτινα προϋποθέτει ἡ κατάληψις. Συνεπῶς, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννοηθῇ κατάληψις γενομένη ὑπὸ ἁπλῶν ἰδιωτῶν ἢ ἰδιωτικῶν ἑταιρειῶν, ἐνεργουσῶν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας. Ἡ ὑπὸ τοιούτους ὅρους γενομένη κατάληψις θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς μὴ ὑφισταμένη διὰ τὰ λοιπὰ κράτη, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ προβῶσιν εἰς ἰδίαν νέαν κατάληψιν, νόμιμον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω περιστάσεις. Ἐν τούτοις, συγγραφεῖς τινες φρονοῦσιν ὅτι αἱ συνιστώμεναι ἰδιωτικαὶ ἑταιρεῖαι ἀποικίσεως θὰ ἠδύναντο νὰ προβῶσιν εἰς καταλήψεις, ὡς τοῦτο ἐγένετο διὰ τὸν «Διεθνῆ συνεταιρισμὸν τοῦ Κόγγου», ὅστις ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ «Διεθνοῦς συνεταιρισμοῦ πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς» (1876) καὶ τῆς «Ἐπιτροπῆς μελετῶν τοῦ ἄνω Κόγγου», συσταθείσης τὴν 25 Νοεμβρίου 1878 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου. Κατὰ δὲ τὸ ἀγγλικὸν καὶ ἀμερικανικὸν ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον, ὁ Ἄγγλος ἢ Ἀμερικανὸς πολίτης θεωρεῖται ὅτι ὡς τοιοῦτος κέκτηται αὐτοδικαίως τὸ δικαίωμα τῆς καταλήψεως ἐδαφῶν, ἅτινα οὕτως περιέρχονται εἰς τὸ κράτος. Δὲν ἀπαιτεῖται δὲ ἀπαραιτήτως ὅπως τὸ καταλαμβάνον κράτος εἶναι τυχὸν Μ. Δύναμις μόνον ἢ χριστιανικὴ Δύναμις ἀποκλειστικῶς ἢ πεπολιτισμένον κράτος. Ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἶναι μόνον ν' ἀποτελῇ κράτος καὶ δὴ κράτος κυρίαρχον καὶ διεθνῶς κανονικῶς ἀνεγνωρισμένον ὡς τοιοῦτον. Ἄλλως, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος περὶ καταλήψεως καὶ σεβασμοῦ αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν κρατῶν. Τὰ ὑπὸ ἐπικυριαρχίαν, προστασίαν ἢ διεθνῆ ἐντολὴν κράτη θὰ ἠδύναντο νὰ προβῶσιν εἰς κατάληψιν μόνον τῇ ἐκ τῶν προτέρων ἢ τῇ ἐκ τῶν ὑστέρων συγκαταθέσει τοῦ κράτους, ὑφ' οὗ τὴν πολιτικὴν ἐξάρτησιν διατελοῦσι καὶ ἥτις αὐτοδικαίως βεβαίως θὰ ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν οὕτως ἀποκτηθέντων νέων ἐδαφῶν.

Ἡ γενομένη κατάληψις ἐδάφους δεν πρέπει νὰ εἶναι εἰκονική ἀλλὰ πραγματική, εἰς τρόπον ὥστε τὸ γεγονὸς μόνον τῆς γενομένης διὰ πρώτην φορὰν ἀνακαλύψεως τοῦ ἐδάφους δὲν ἀρκεῖ ὅπως θεωρηθῇ τοῦτο ὡς καταληφθέν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ πραγματικὴ κατάληψις τούτου. Ἁπλῆ ὡσαύτως δήλωσις καταλήψεως ἢ συμβολικὴ τοποθέτησις ὁρίων ἢ ἀνύψωσις τῆς ἐθνικῆς σημαίας κτλ. δὲν θὰ ἤρκουν μόνα ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Γενικὸς κανὼν καθορίζων πότε ὑπάρχει πραγματικὴ κατάληψις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τεθῇ, διότι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι πραγματικόν. Πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ πραγματικότης τῆς καταλήψεως, τουτέστιν ἐγκατάστασις πολιτικῆς ἐξουσίας δυναμένης διὰ τῶν μέσων, ἅτινα διαθέτει, νὰ ἐπιβάλῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὸν δημόσιον βίον ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους. Ἡ τυχαία ἢ προσωρινὴ ἐξασθένησις τῆς ἐξουσίας ταύτης δὲν συνεπιφέρει ἀπώλειαν τῆς καταλήψεως, ὡς δῆθεν στερηθείσης τοῦ στοιχείου τῆς πραγματικότητος. Τοὐναντίον, ἡ ἑκουσία διακοπὴ τῆς ἐνασκήσεως πολιτικῆς ἐξουσίας· ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀποχώρησις ἄνευ πνεύματος ἐπιστροφῆς θεωρεῖται ὀρθῶς ὡς ἐγκατάλειψις τῆς γενομένης καταλήψεως. Ἡ κατάληψις περιορίζεται ἐπὶ μόνου τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἐπεκτείνεται ἡ πολιτικὴ ἐξουσία. Συνεπῶς, τὰ ἐδάφη, ἐφ' ὧν δὲν ἐπεκτείνεται ἡ ἐξουσία αὕτη, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κατειλημμένα, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν τοὐλάχιστον γνώμην. Ἔνιοι συγγραφεῖς παραδέχονται ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν καλουμένην θεωρίαν τῆς συνεχείας τῆς καταλήψεως, καθ' ἣν ἡ πραγματικὴ κατάληψις ἐδάφους τινὸς συνεπιφέρει καὶ τὴν τῶν λοιπῶν κυριαρχικῶς ἀδεσπότων ἐδαφῶν, ἅτινα, ἐκτεινόμενα πρὸς τὸ βάθος, ἀλλὰ μὴ πραγματικῶς εἰσέτι καταληφθέντα, ἐφάπτονται τοῦ ἀρχικῶς καταληφθέντος ἐδάφους. Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη, ἥτις ἐφηρμόσθη ἐν τῇ διεθνεῖ πρακτικῇ ὑπό τινων κρατῶν, καὶ δὴ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ Ἀμερικῇ, ὑπὸ τῆς Πορτογαλλίας ἐν Ἀσίᾳ, ἀπεκρούσθη ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων, διότι ἔδωκε λαβὴν εἰς καταχρήσεις καὶ ὑπερβολάς. Τότε μόνον τὰ ὄπισθεν ἐδάφη θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συγχρόνως καταληφθέντα, ἂν ἡ πραγματικὴ κατάληψις δεδομένου ἐδάφους θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεριλάβῃ ἀναγκαστικῶς καὶ ταῦτα ἐκ τοπογραφικῶν, ὑδρογραφικῶν ἢ ὀρογραφικῶν λόγων.

Πᾶν κράτος, ὅπερ καταλαμβάνει πραγματικῶς ἀδέσποτον κυριαρχικῶς ἔδαφος, δέον νὰ ἀνακοινώσῃ τοῦτο εἰς τὰ λοιπὰ κράτη εἴτε ἀπ' εὐθείας εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν ἰδιαιτέρως διὰ τῆς συνήθους διπλωματικῆς ὁδοῦ, εἴτε διὰ γενικοῦ διαβήματος πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἥτις θ' ἀνελάμβανε νὰ φέρῃ τὸ γεγονὸς εἰς γνῶσιν πάντων τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἐκτὸς τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης, ἥτις θ' ἀπηυθύνετο πρὸς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ τρίτα κράτη, δέον τὸ γεγονὸς τῆς γενομένης καταλήψεως νὰ δημοσιευθῇ ἐπισήμως καὶ ἐν τῷ καταλαβόντι κράτει πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων. Κύριος σκοπὸς τῆς πρὸς τὰ τρίτα κράτη ἀνακοινώσεως εἶναι, ὅπως ταῦτα, λαμβάνοντα ἐπίσημον γνῶσιν τῆς καταλήψεως, δυνηθῶσι νὰ προστατεύσωσι τὰ δικαιώματα καὶ τὰ συμφέροντα, ἅτινα τυχὸν ἐκέκτηντο ἐπὶ τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἡ ἀνακοίνωσις πρέπει νὰ εἶναι συντεταγμένη μετὰ μεγάλης ἀκριβολογίας, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ γεωγραφικὰ ὅρια τῶν ἐδαφῶν, ἅτινα κατελήφθησαν. Ἡ ἀνακοίνωσις δέον νὰ γίνῃ ταυτοχρόνως μετὰ τῆς πραγματικῆς καταλήψεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως διοικητικῆς ἐξουσίας ἐπ' αὐτοῦ. Ἂν τυχὸν δὲν γίνῃ ἐπίσημος κοινοποίησις ἢ γίνῃ μόνον πρὸς ὡρισμένα κράτη, τότε τὰ λοιπὰ κράτη θὰ ἠδύναντο, κατά τινας συγγραφεῖς, ν' ἀμφισβητήσωσι τὸ νόμιμον τῆς γενομένης καταλήψεως, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον στοιχεῖον αὐτῆς. Ἐν τούτοις, ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν δὲν παραδέχεται τὴν τοιαύτην ἄκραν λύσιν τοῦ ζητήματος, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ὑποχρεωτικῶς τὸ ἄρθ. 34 τῆς ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1885 ἀνωτέρω πράξεως τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Βερολίνου, τοὐλάχιστον διὰ τὰ ὑπογράψαντα ταύτην κράτη, δι' ἃ ἡ κοινοποίησις ἀποτελεῖ οὐσιώδη ὅρον τῆς νομιμότητος τῆς καταλήψεως. Εἰς τὴν γενομένην εἰς αὐτὰ ἀνακοίνωσιν τὰ τρίτα

Digitized by Google

κράτη δέον ν' ἀπαντήσωσιν ἐντὸς εὐλόγου τινὸς προθεσμίας, ἥτις ὅμως δὲν ἔχει περιοριστικῶς καθορισθῆ ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ ποικίλλει ἑκάστοτε ἀναλόγως τῆς παρουσιαζομένης πραγματικῆς καταστάσεως. Ἡ μὴ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης διατύπωσις ἀντιρρήσεων θεωρεῖται ὡς ἀναγνώρισις τῆς γενομένης καταλήψεως. Ἂν διετυποῦντο ὅμως ἀντιρρήσεις, αἱ ἐντεῦθεν δυσχέρειαι θὰ ἐκανονίζοντο διὰ τῶν συνήθων μέσων. ἅτινα τὸ Διεθνὲς δίκαιον θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κρατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεφύη διεθνὴς διαφορά. Ἐν τέλει σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰς ῥητὰς διατάξεις τοῦ περιφήμου ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1823 διαγγέλματος τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Μονρῶ δὲν θὰ ἐπετρέπετο ἐν τῷ μέλλοντι κατάληψις ἀμερικανικῶν ἐν γένει ἐδαφῶν ὑπὸ εὐρωπαϊκοῦ τινος κράτους πρὸς ἀποίκισιν ἐν αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ διότι τὰ ἐδάφη ταῦτα εἶχον ἀποκτήσει ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον θέσιν, ἣν καὶ διατηροῦσι περαιτέρω. Τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἐν τέλει ἠναγκάσθησαν νὰ σεβασθῶσι τὴν ἄποψιν ταύτην τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἥτις ἐπεκρίθη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ Διεθνοῦς δικαίου, ὡς ἀντικειμένη πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ δικαίου τῆς ὁπουδήποτε καταλήψεως ἀδεσπότου ἐδάφους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Twiss*, The Oregon question (1846).—*Catelani*, Le colonie e la conferenza di Berlino (1885).—*Yèze*, Étude théorique et pratique sur l' occupation (1896).—*Galtier*, Des conditiens de l' occupation des territoires (1901).—*Deherpe*, Essai sur le développement de l' occupation (1903).—*Schultz*, Der Gebietserwerb durch völkerrechtliche Okkupation (1909) —*Siebert*, Begriff und Arten der Okkupation in Völkerrecht (1920).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

— [ΨΥΧΟΛ.] Ψυχολογικῶς *κατάληψις* εἶναι πᾶσα μερικὴ περίπτωσις συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς εἰς στοιχεῖόν τι τῆς συνειδήσεως, εἴτε εἰς παράστασίν τινα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ κόσμῳ, εἴτε εἴς τι τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ἀντικείμενον. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν προσοχὴν καταβάλλεται βουλητικὴ ἐνέργεια, ἕπεται ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς καταλήψεως ἐνυπάρχει ἡ καταβολὴ βουλητικῆς ἐνεργείας. Οὕτω π. χ. ἐνεργοῦμεν κατάληψιν, ὅταν συγκεντρώνωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς ἓν σημεῖον εἰκόνος, ἐνῷ πάντα τὰ ἄλλα σημεῖα αὐτῆς, καθόσον ἀπομακρύνονται τοῦ σημείου ἐκείνου, καθίστανται δι' ἡμᾶς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀμαυρὰ καὶ ἀσυνείδητα. Τὸ σημεῖον ἐκεῖνο κατανοοῦμεν ἐναργῶς μετὰ καταλήψεως, καταλαμβάνομεν, διότι καταβάλλομεν βουλητικὴν ἐνέργειαν πρὸς τοῦτο, ἐνῷ τὰ ἄλλα ἀντιλαμβανόμεθα ἁπλῶς καὶ ἀσυνειδήτως. Ἡ κατάληψις διαφέρει τῆς ἀντιλήψεως κατὰ τοῦτο, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἀντίληψιν δέχεται ἡ ψυχὴ τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου λαμβάνουσα παθητικὴν στάσιν ἀπέναντι αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὴν κατάληψιν λαμβάνει αὕτη ἐνεργὸν στάσιν, ἐντείνουσα τὰς δυνάμεις αὐτῆς πρὸς ἔξαρσιν καὶ εὐκρινῆ καὶ σαφῆ κατανόησιν ἐξωτερικοῦ τινος ἀντικειμένου ἢ ἐσωτερικοῦ τῆς συνειδήσεως στοιχείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Wundt*, «Grundriss der Psychologie».—*Ebbinghaus* «Abriss der Psychologie».—*Χ. Σκαλισιάνου* «Στοιχεῖα γενικῆς ψυχολογίας» (1926).

Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

— ***κατάληψις στρατιωτική***. Ἡ ἐκ μέρους ἐμπολέμου κράτους, οὗ τὰ στρατεύματα ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἐχθροπραξιῶν ἔλαβον κατοχὴν ἐχθρικοῦ ἐδάφους, ἐνάσκησις προσωρινῆς ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἐδάφους, ἀπορρεούσης ἐκ τοῦ πραγματικοῦ τούτου γεγονότος καὶ ἀποβλεπούσης εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν πολεμικῶν του συμφερόντων ὡς καὶ τὴν προστασίαν τοῦ φιλησύχου εἰρηνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις ἐννοεῖται κυρίως ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει καὶ διὰ τοῦτο ὑπό τινων καλεῖται καὶ *πολεμικὴ κατάληψις*. Θὰ ἠδύνατο ὅμως νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐν καταστάσει ἐπισήμου εἰρήνης, λόγῳ ἀντεκδικήσεων ἢ ἥσσονος καταναγκασμοῦ, ὁπότε ἐφαρμόζονται σχεδὸν πάντες οἱ γενικοὶ καὶ θεμελιώδεις κανόνες τῆς πολεμικῆς καταλήψεως μετὰ τῶν ἐπιφυλάξεων ἐκείνων, αἵτινες θεωροῦνται ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν δύο διαφερομένων κρατῶν κατάστασιν τῆς εἰρήνης. Παράδειγμα τοιαύτης καταλήψεως πρόκειται ἡ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας στρατιωτικὴ κατάληψις τῆς Κερκύρας (31 Αὐγούστου—27 Σεπτεμβρίου 1923).

Εἰς τοὺς παρῳχημένους χρόνους ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις ἐχθρικοῦ ἐδάφους παρεῖχεν εἰς τὸ κράτος τὸ δικαίωμα νὰ διαθέσῃ ἐλευθέρως τὰ κατ' αὐτὸ ὡς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ στοιχεῖα κρατικῆς ἢ καὶ ἰδιωτικῆς ἔτι περιουσίας. Διότι ἡ κατάληψις συνεχέετο πρὸς τὴν ὁριστικὴν προσάρτησιν καὶ οὕτω τὸ ἔδαφος τοῦ ἡττημένου περιήρχετο ἀμέσως ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ νικητοῦ συνεπείᾳ τῆς πραγματικῆς κατακτήσεως αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη δὲ κυριαρχία μεθίστατο ἑκάστοτε εἰς τὸν καταλαβόντα μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν συνεπειῶν, ἰδίᾳ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κατοίκους, οἵτινες καθίσταντο ὑπήκοοι τοῦ νέου κράτους, κεκτημένοι πάντα τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν παλαιῶν λοιπῶν ὑπηκόων. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ οὐκ ὀλίγα παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους δὲν ἐφάνη ὅτι ἀνελήφθη ἢ ἠσκήθη πανηγυρικῶς. Εἰς τρόπον ὥστε αἱ τοιαῦται στρατιωτικαὶ καταλήψεις ὀρθῶς διετυπώθη ὅτι ἐνησκήθησαν ἐν πολλοῖς συμφώνως πρὸς τὴν πρακτικὴν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἡ ἀνωτέρω ἀντίληψις, καθ' ἣν ἡ κατάληψις ἀπετέλει κατάκτησιν, διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ δὴ μέχρις αὐτοῦ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀκόμη. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις κατεδίκασε τὸ σύστημα τοῦτο, κατὰ τὰς διατάξεις δὲ τοῦ ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1792 διατάγματος τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, καταλαμβάνοντα ἐχθρικὸν ἔδαφος, ὤφειλον νὰ καταργήσωσι τὸ ὑφιστάμενον καθεστώς, τὰ προνόμια, ὡς καὶ τοὺς καταβαλλομένους φόρους, μεθ' ὃ ὁ λαὸς θὰ ἐξέλεγεν ἐλευθέρως τὴν μορφὴν τοῦ πολιτεύματός του. Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα δι' εἰδικῶν προκηρύξεων καθίστων γνωστὴν τὴν πρόθεσίν των πρὸς σεβασμὸν τῶν ἰδιωτικῶν περιουσιῶν, τῆς λεηλασίας τιμωρουμένης διὰ θανάτου κατὰ τὸ ἀπὸ 21 Μπρουμὲρ τοῦ Ε' ἔτους διάταγμα.

Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις (Ἐγχειρίδιον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Διεθνοῦς δικαίου 1880, ἄρθρ. 6) γίνεται σαφὴς διάκρισις μεταξὺ τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως δεδομένου ἐχθρικοῦ ἐδάφους, ἥτις εἶναι ἁπλῆ κατοχὴ ἔχουσα προσωρινὸν καὶ πραγματικὸν χαρακτῆρα, οὐχὶ δὲ νομικόν, καὶ τῆς ὁριστικῆς αὐτοῦ προσαρτήσεως, ἥτις ἐπέρχεται διὰ τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης καὶ ἥτις μόνη παρέχει εἰς τὸ καταλαβὸν κράτος τὸ δικαίωμα τῆς κυριαρχίας. Κατὰ ταῦτα, διαρκουσῶν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἡ ἐπὶ τοῦ στρατιωτικῶς καταληφθέντος ἐδάφους κυριαρχία τοῦ κράτους, εἰς ὃ προηγουμένως τοῦτο ἀνῆκε, δὲν ἐξαλείφεται, ἀντικαθισταμένη δῆθεν ἀμέσως καὶ δὴ αὐτοδικαίως τρόπον τινὰ ὑπὸ τῆς τοῦ καταλαβόντος κράτους καὶ ἐν ᾗ ἔτι περιπτώσει τοῦτο ἦτο ὁριστικῶς ἀποφασισμένον, ὅπως μὴ ἐκκενώσῃ πλέον τὸ ἐν λόγῳ ἔδαφος. Τοῦτο δὲ διότι ἡ ὁριστικὴ ἔκβασις τοῦ πολέμου δὲν εἶναι βεβαία, τὴν τελευταίαν δ' ἀκόμη στιγμὴν ἡ τύχη τῶν ὅπλων θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ. Τὸ καταλαβὸν κράτος δὲν ὑπεισέρχεται εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἀρχικοῦ κράτους, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ θεωρητικῶς νὰ παραμένῃ εἰσέτι παρὰ τῷ τελευταίῳ τούτῳ κράτει, εἰς ὃ ἀνῆκε τὸ καταληφθὲν ἔδαφος. Ἀλλ' ἡ ἐξ ἀνωτέρας βίας πλήρης ἀδυναμία, ἐν ᾗ εὑρίσκεται τὸ κράτος τοῦτο, ὅπως ἐνασκήσῃ κανονικῶς τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, παρέχει εἰς τὸ καταλαβὸν κράτος σύνολόν τι ἐξουσίας, ὅλως βεβαίως προσωρινῆς φύσεως, ἥτις δικαιολογεῖται ἐκ τῆς πραγματικῆς κατοχῆς τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους ὡς καὶ ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν. Ἐντεῦθεν τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον τοῦ ἐν λόγῳ κράτους, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξασφαλίσῃ ἀπολύτως τὴν δημοσίαν τάξιν ἐν τῷ καταληφθέντι στρατιωτικῶς ἐδάφει, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὴ ἐπιτρέψῃ ἀντίδρασιν τοῦ εἰρηνικοῦ πληθυσμοῦ, δυναμένην νὰ θέσῃ ἐν κινδύνῳ τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς. Ἡ τοιαύτη ἐξουσία, ἣν ἀποκτᾷ καὶ ἐνασκεῖ τὸ καταλαβὸν κράτος, δὲν ἀπορρέει ἐκ τοῦ κράτους εἰς ὃ ἀνῆκε καὶ ἀνήκει εἰσέτι τὸ καταληφθὲν ἔδαφος, ἀλλ' εἶναι ὅλως πρωτότυπος, ἐπερχομένη αὐτοδικαίως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Διεθνοῦς δικαίου. Πάντως τὸ καταλαβὸν κράτος δὲν ἀποκτᾷ κυριαρχίαν, διότι δύο διακεκριμέναι κυριαρχίαι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους δὲν θὰ ἠδύναντο ταυτοχρόνως νὰ συνυπάρξωσι, τῆς κυριαρχίας οὔσης ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς ἑνιαίας καὶ ἀδιαιρέτου πάντοτε.

Μόνη ἡ περὶ εἰρήνης ὁριστικὴ συνθήκη θὰ διηυκρίνιζε τὴν περαιτέρω κατάστασιν τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους. Διότι δι' αὐτῆς ἢ τὸ ἔδαφος τοῦτο θὰ ἐξεκενοῦτο ἀποδιδόμενον εἰς τὸ κράτος, εἰς ὃ τοῦτο ἀνῆκεν, ἢ θὰ προσηρτᾶτο ὁριστικῶς εἰς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον κατέχει νῦν τοῦτο στρατιωτικῶς. Ἡ περὶ γενικῆς ἀνακωχῆς σύμβασις δὲν διευκρινίζει τὴν κατάστασιν, διότι ἡ σύμβασις αὕτη δὲν ἀποτελεῖ ὁριστικὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἁπλῶς ἀναστέλλει τὰς ἐχθροπραξίας ἐφ' ὡρισμένον χρόνον, δὲν ἀποκλείει δὲ βεβαίως τὴν μετὰ ταῦτα τυχὸν ἐπανάληψιν αὐτῶν. Ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν κρατῶν δὲν ἐτηρήθησαν πιστῶς πάντοτε αἱ περὶ στρατιωτικῆς καταλήψεως θεμελιώδεις διατάξεις. Οὕτω, τὴν 5 Νοεμβρίου 1911, ὀλίγον τι δηλαδὴ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τριπολίτιδος καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ καὶ καθ' ὃν ἀκόμη χρόνον ἐξηκολούθουν αἱ ἰταλοτουρκικαὶ ἐχθροπραξίαι, ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἐξέδωκε νομοθετικὸν διάταγμα, δι' οὗ αἱ ἀνωτέρω ἐπαρχίαι ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν ἰταλικὴν κυριαρχίαν διὰ προσαρτήσεως. Εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκκενώσει τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους, ἡ ἐπ' αὐτοῦ κυριαρχία τοῦ ἀρχικοῦ κράτους ἀποκαθίσταται αὐτοδικαίως ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ προτέρᾳ ἐκτάσει. Πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος κράτους ληφθέντα μέτρα ἐντὸς τοῦ πλαισίου, ὅπερ καθορίζει τὸ Διεθνὲς δίκαιον, ἐξακολουθοῦσιν ἔχοντα νομικὴν ἰσχὺν καὶ μετὰ τὴν ἐκκένωσιν. Τὰ λοιπὰ μέτρα θεωροῦνται ἐν γένει ὡς μὴ ὑφιστάμενα. Οὐχ ἧττον, πλεῖστα ὅσα ἐνδιαφέροντα ζητήματα διοικητικῆς, δικαστικῆς ἢ καὶ ἄλλης φύσεως γεννῶνται ἐντεῦθεν, ἅτινα θὰ προσπαθήσῃ νὰ κανονίσῃ τὸ ἐπανορθωθὲν κράτος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ στρατιωτικῆς καταλήψεως κανόνων τοῦ Διεθνοῦς δικαίου.

Τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος θεωρεῖται ὡς καταληφθὲν καὶ ἄρχονται αἱ ἐντεῦθεν δι' αὐτὸ ἄμεσοι συνέπειαι, ἅμα ὡς τεθῇ ἐν τῇ πραγματικότητι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων. Θὰ ἔδει δὲ ταῦτα συγχρόνως καὶ νὰ εἶναι εἰς θέσιν, ὅπως ἐνασκήσωσι τοιαύτην καὶ δὴ ὅπως διατηρήσωσι καὶ ἐξασφαλίσωσι τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὸν δημόσιον βίον. Ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις ἐπεκτείνεται εἰς πάντα τὰ ἐδάφη, εἰς ἃ ἔχει ἐγκατασταθῆ ἡ τοιαύτη ἐξουσία ἢ ἐφ' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκτὸς τούτων (Ἐγχειρίδιον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Διεθνοῦς δικαίου 1880, ἄρθ. 41, Διακήρυξις τῆς ἐν Βρυξέλλαις συνδιασκέψεως, 1874, ἄρθ. 1, Κανονισμὸς τῆς Β' ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης, 1907, ἄρθ. 42). Διὰ τοῦ ἀνωτέρω συστήματος ἀποφεύγονται αἱ πλασματικαὶ στρατιωτικαὶ καταλήψεις, καθ' ἃς θὰ ἤρκει ἁπλῆ μόνον ἐπίσημος προκήρυξις ὡς καὶ μικρά τις ὅλως ἀνεπαρκὴς στρατιωτικὴ δύναμις, ὅπως δεδομένον ἔδαφος θεωρηθῇ ὡς δῆθεν καταληφθέν. Τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι βεβαίως ὀρθόν, οὔτε δὲ καὶ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ συγχρόνου θετικοῦ Διεθνοῦς δικαίου.

Οἱ φιλήσυχοι κάτοικοι τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους, τουτέστιν οἱ μὴ ἀποτελοῦντες τὴν ἔνοπλον δύναμιν τοῦ κράτους των, κέκτηνται ὡρισμένα δικαιώματα καὶ καθήκοντα. Οὕτω, κατὰ τὸ 44 ἄρθρ. τοῦ κανονισμοῦ περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τῆς ἐν Χάγῃ Β' συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης, ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς ἐξαναγκασμὸς τῶν κατοίκων πρὸς παροχὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ ἢ περὶ τῶν μέσων τῆς ἀμύνης του. Κατὰ τὸ 45 ἄρθρ. δέ, ἀπαγορεύεται ἐξάσκησις πιέσεως πρὸς παροχὴν ὅρκου πίστεως πρὸς τὸν ἐχθρόν, ὑποχρεοῦνται ὅμως ἐξ ἄλλου οἱ ἐν λόγῳ κάτοικοι εἰς πλήρη ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν πρὸς διατήρησιν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς δημοσίας τάξεως καὶ σεβασμὸν τῆς ἐγκατασταθείσης ἐχθρικῆς διοικήσεως, μὴ εὐθυνόμενοι κατὰ τὴν τυχὸν ἀνάληψιν ἐκ νέου τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ κράτους διὰ τὴν τοιαύτην των στάσιν, ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς πολεμικῆς ἀνάγκης. Πρὸς μὴ τιμωρίαν τῶν τοιούτων ἀνωμαλιῶν εἴθισται ν' ἀναγράφωνται ῥηταὶ περὶ γενικῆς ἀμνηστείας διατάξεις εἰς τὰς περὶ εἰρήνης συνθήκας. Ἰδίᾳ δ' ὀφείλουσιν οἱ φιλήσυχοι κάτοικοι νὰ μὴ προβαίνωσιν εἰς ἐνεργείας ἀντικειμένας πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ καταλαβόντος στρατοῦ, διότι ἄλλως θὰ ἐξέκτητο οὗτος τὸ δικαίωμα νὰ μετέλθῃ πᾶσαν βίαν κατ' αὐτῶν. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ 46 ἄρθρ., ἡ τιμή, τὰ οἰκογενειακὰ δίκαια, ἡ ζωὴ τῶν ἀτόμων καὶ ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία, ὡς καὶ αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις καὶ ἡ ἐνάσκησις τῆς θείας λατρείας δέον νὰ εἶναι σεβαστά. Ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία δὲν ὑπόκειται εἰς δήμευσιν. Τὰ ἀνωτέρω δικαιώματα τῶν φιλησύχων εἰρηνικῶν πληθυσμῶν δὲν παρίστανται ὡς θεμελιώδη αὐτῶν δικαιώματα ἀπέναντι τοῦ καταλαβόντος κράτους καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ τροποποιήσῃ ταῦτα ἐν περιπτώσει ἀπολύτου ἀνάγκης. Πάντως, ἡ παραβίασις τῶν δικαιωμάτων τούτων δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὸ κράτος, εἰς ὃ ἀρχικῶς ἀνῆκε τὸ καταληφθὲν ἔδαφος, ὅπως ζητήσῃ βραδύτερον ἐντεῦθεν ἐπανόρθωσιν δι' ἀποζημιώσεως λόγῳ μὴ τηρήσεως τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς δικαίου.

Συνέπειαι τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως. Α'. *Νομοθεσία.* Κατὰ γενικὸν κανόνα, ἡ νομοθεσία, ἥτις μέχρι τοῦδε διεῖπε τὸ ἤδη κατειλημμένον ἐχθρικὸν ἔδαφος, ἐξακολουθεῖ περαιτέρω ὑφισταμένη καὶ ὑπὸ τὸ νέον καθεστώς. Τοῦτο δέ, διότι ἡ κυριαρχία τοῦ ἀρχικοῦ κράτους δὲν θεωρεῖται καταργηθεῖσα διὰ μόνου τοῦ γεγονότος τῆς καταλήψεως, ὅπερ εἶναι ἁπλῶς πραγματικὸν γεγονός. Ἡ διατήρησις δὲ τῆς κυριαρχίας ταύτης ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως, ὃν δέον νὰ καθορίσῃ τὸ καταλαβὸν κράτος. Γενικὸς νομικὸς κανὼν δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ πρακτικὴ ποικίλλει ἑκάστοτε ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων πραγματικῶν καταστάσεων. Ἄν, ἐν τούτοις, αἱ πολεμικαὶ ἢ ἄλλαι ἀνάγκαι ἀσφαλείας τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς ἐπιβάλλωσι κατάργησιν ἢ τροποποίησιν ὡρισμένων θεσμῶν ἢ εἰσαγωγὴν νέων τοιούτων ὑποχρεωτικῆς φύσεως, πάντα ταῦτα τὰ μέτρα θὰ ἠδύναντο νομίμως νὰ ληφθῶσι. Τὸ καταλαβὸν κράτος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλῃ νέον πολίτευμα ἢ νέον συνταγματικὸν χάρτην, δύναται ὅμως ν' ἀναστείλῃ ὡρισμένας διατάξεις τοῦ ὑφισταμένου τοιούτου. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι νόμοι καὶ τὰ διατάγματα, ἅτινα μετὰ τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν ἐκδίδει τὸ ἀρχικὸν κράτος, οὐδεμίαν ἔχουσιν ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ κατειλημμένου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους.

Τὸ ἄρθ. 43 τοῦ ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 κανονισμοῦ τῆς Χάγης περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου ἐνδιαλαμβάνει, ὅτι ἡ ἄσκησις τῆς νομίμου ἐξουσίας περιῆλθε πράγματι εἰς τὸ καταλαβὸν κράτος. Τούτου δ' ἕνεκα, τὸ κράτος τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ πάντα τὰ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτώμενα μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν

Digitized by Google

καὶ ἐξασφάλισιν κατὰ τὸ δυνατὸν τῆς δημοσίας τάξεως, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ σεβασμοῦ τῶν νόμων, οἵτινες διατελοῦσιν ἐν ἰσχύϊ ἐν τῷ καταληφθέντι ἐδάφει, ἐκτὸς κωλύματος ἀπολύτου φύσεως. Μόνον ἁρμόδιον ὅπως κρίνῃ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιούτου κωλύματος εἶναι τὸ κράτος τῆς κατοχῆς, ὅπερ ἐνεργεῖ ἐν τούτῳ, οὕτως ἢ ἄλλως, οὐ μόνον ἐκ στρατιωτικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοιούτων ἐξασφαλίσεως τῆς δημοσίας τάξεως ὡς καὶ ἐν γένει ἐπ' ἀγαθῷ τῶν κατοίκων. Ὑπὸ τὸ ὡς ἄνω πνεῦμα εἶναι συντεταγμένον καὶ τὸ 3 ἄρθρον τῆς ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1874 διακηρύξεως τῆς συνδιασκέψεως τῶν Βρυξελλῶν περὶ τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου. Οὕτως, οἱ ἀστικοὶ νόμοι ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμενοι, διότι τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς δὲν θὰ εἶχον βεβαίως οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην ὅπως τροποποιήσωσι τούτους, ἀναφερομένους μόνον εἰς τὴν διαρρύθμισιν καθαρῶς ἰδιωτικῶν συμφερόντων. Τὸ ἄρθ. 1 τοῦ ἀπὸ 6 Δεκεμβρίου 1918 γαλλικοῦ διατάγματος περὶ ὀργανώσεως τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ Ἀλσατίᾳ καὶ Λωρραίνῃ καθώριζεν ὀρθῶς, ὅτι εἰς τὰ στρατιωτικῶς καταληφθέντα ἐδάφη τῶν δύο τούτων ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἐπεστράφησαν εἰς τὴν Γαλλίαν, οἱ ἐν ἰσχύϊ ἀστικοὶ γερμανικοὶ νόμοι θὰ ἐξηκολούθουν νὰ ἐφαρμόζωνται κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς. Οἱ ἐμπορικοὶ νόμοι θὰ ἠδύναντο νὰ τροποποιηθῶσιν ὑπὸ τοῦ κράτους τῆς κατοχῆς, ἀπαγορευομένης πάσης μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ κράτους καὶ τῶν πολιτῶν αὐτοῦ, εὑρισκομένων εἴτε ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν κράτει εἴτε καὶ ἐν οὐδετέρῳ τοιούτῳ, ἀμέσου ἢ καὶ ἐμμέσου ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως οἱ ἐμπορικοὶ νόμοι θὰ παρέμενον ἐν ἰσχύϊ, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον σοβαροὶ λόγοι δὲν θὰ ἐπέβαλλον διάφορον ἐπὶ τοῦ προκειμένου τακτικήν. Τοὐναντίον, ἔνιοι διοικητικοὶ νόμοι θὰ καταργηθῶσιν, ἢ θὰ τροποποιηθῶσι, διότι τὸ πολεμικὸν συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς ἐπιβάλλουσι τοῦτο. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δέον νὰ ὑπαχθῶσιν ἰδίᾳ ἡ ἐλευθερία τοῦ συνέρχεσθαι, ἡ στρατολογία, ἡ ἐλευθεροτυπία, ἧς ἡ ἀναστολὴ θεωρεῖται ἀπαραίτητος, δικαιολογουμένη ἀποχρώντως ἐκ των γεγονότων. Τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1914 διὰ προκηρύξεως τοῦ Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τοῦ Βελγίου ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Βέλγους ἐφέδρους νὰ μεταβῶσι πρὸς κατάταξιν εἰς τὸν βελγικὸν στρατόν, ἐν περιπτώσει δὲ παρακοῆς, θὰ καθίστατο ἐντεῦθεν ὑπεύθυνος καὶ ἡ οἰκογένεια ἔτι τοῦ ἐφέδρου. Διὰ διατάγματος ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου 1914 δὲ κατηργήθησαν πάντες οἱ περὶ ἐθνοφυλακῆς νόμοι τοῦ Βελγίου.

Οἱ δημοτικοὶ ἢ κοινοτικοὶ νόμοι καὶ κανονισμοὶ δὲν ὑπάρχει συνήθως ἀποχρῶν λόγος ὅπως μὴ ἐξακολουθήσωσι περαιτέρω ὑφιστάμενοι. Οἱ τελωνειακοὶ ὡσαύτως, ἂν καὶ ἡ πρακτικὴ τῶν κρατῶν ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο ὁτὲ μὲν οὕτως ὁτὲ δὲ ἄλλως. Τὸ ἀπὸ 3 Ἰανουαρίου 1915 γερμανικὸν διάταγμα καθώριζεν, ὅτι οἱ βελγικοὶ τελωνειακοὶ νόμοι ὡς καὶ οἱ δασμοὶ θὰ ἐξηκολούθουν ἐφαρμοζόμενοι ἐν τῷ καταληφθέντι Βελγίῳ.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐξεδόθη τὴν 28 Φεβρουαρίου 1913 ὁ ὑπ' ἀριθ. 4134 νόμος περὶ διοικήσεως τῶν καταληφθέντων ἐχθρικῶν ἐδαφῶν, συγκείμενος ἐκ 17 ἐν ὅλῳ ἄρθρων. Κατ' αὐτόν, ἡ πολιτικὴ διοίκησις θὰ ἐνησκεῖτο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἴτε δι' ἀντιπροσώπου ἐκ τῶν μελῶν της εἴτε δι' ἄλλου ἐντολοδόχου φέροντος τὸν τίτλον γενικοῦ διοικητοῦ ἢ γενικοῦ διοικητικοῦ ἐπιτρόπου (ἄρθρ. 1), οὗ τὰ καθήκοντα καθωρίζοντο λεπτομερῶς ἐν τῷ 2 ἄρθρῳ. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 3, οἱ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι, οἱ θέλοντες νὰ ἐξακολουθήσωσι παρέχοντες τὰς ὑπηρεσίας των καὶ κρινόμενοι ὡς διατηρητέοι ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ ἢ τοῦ ἐπιτρόπου, θὰ ἠδύναντο νὰ παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των, θὰ ὑπεχρεοῦντο ὅμως εἰς ἔνορκον βεβαίωσιν περὶ εὐσυνειδήτου ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων των ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς. Ἰδίᾳ δὲν θὰ ἀντικαθίσταντο οὐδὲ θὰ ἀπελύοντο, ἄνευ ἀνάγκης, ἐπαφιεμένης εἰς τὴν κρίσιν τοῦ διοικητοῦ ἢ τοῦ ἐπιτρόπου, αἱ τοπικαὶ ἀρχαί, δημοτικαὶ ἢ κοινοτικαί. Κατὰ τὸ 7 ἄρθρ. πᾶσα ἡ ὑφισταμένη νομοθεσία, ἀστική, ἐμπορική, διοικητικὴ ἐν γένει καὶ οἰκονομική, περιλαμβανομένων καὶ τῶν φορολογικῶν νόμων, θὰ διετηρεῖτο κατὰ γενικὸν κανόνα ἐν ἰσχύϊ, ἐξαιρέσει τῶν διατάξεων τῶν ἀντικειμένων πρὸς ἑλληνικοὺς νόμους δημοσίας τάξεως, ὡς καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἀνυπέρβλητον κώλυμα πρὸς ἐφαρμογὴν ἐγχωρίου τινὸς νόμου. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας θὰ ἐτίθεντο αὐτοδικαίως ἐν ἐφαρμογῇ οἱ ἑλληνικοὶ νόμοι. Τὸ ἄρθρ. 10 προέβαινεν εἰς τὴν ὀργάνωσιν νέων δικαστηρίων, ἅτινα θὰ διεδέχοντο τὰ προϋπάρχοντα τουρκικὰ τοιαῦτα καὶ θὰ ἐξεδίκαζον πάσας τὰς παρὰ τοῖς τελευταίοις τούτοις δικαστηρίοις ἐκκρεμεῖς πολιτικὰς καὶ ποινικὰς ὑποθέσεις ὡς καὶ τὰ ἀναφυησομένας ἐν τῷ μέλλοντι. Τὰ δικαστήρια ταῦτα θὰ ἐφήρμοζον τὰς διατάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ δικαστικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῶν ἑλληνικῶν δικονομιῶν. Ἡ ἐκδίκασις τῶν κακουργημάτων ἀνετίθετο εἰς τὸ ἐφετεῖον.

Β'. Δικαστικαὶ ἀρχαί. Τὰ λειτουργοῦντα δικαστήρια ἐξακολουθοῦσι κατὰ γενικὸν κανόνα νὰ ὑφίστανται καὶ ν' ἀπονέμωσι τὴν δικαιοσύνην ὡς καὶ προηγουμένως, τῆς καταργήσεως αὐτῶν μὴ ἐχούσης οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, λόγῳ ἰδίᾳ τῆς ἐννοίας τῆς προσωρινότητος, ἥτις ἐνυπάρχει ἐν τῇ στρατιωτικῇ καταλήψει. Ἄλλωστε, τὸ καταλαβὸν κράτος ἔχει ἀπόλυτον συμφέρον ὅπως μὴ παρεμποδίσῃ τὴν κανονικὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, διότι τὸ τοιοῦτον θὰ ἐπέφερε σύγχυσιν καὶ ἀνωμαλίας ἄνευ οὐδενὸς λόγου. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ τὰ δικαστήρια ἔχουσι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἔχωσι πάντοτε ὑπ' ὄψει τὸ γεγονὸς τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως καὶ νὰ ἀποφεύγωσι κατὰ τὸ δυνατὸν προστριβὰς καὶ συγκρούσεις μετὰ τῶν ἀρχῶν τῆς κατοχῆς. Ἐν περιπτώσει ἀποχωρήσεως τῶν δικαστῶν ἢ κατηγορηματικῆς αὐτῶν ἀρνήσεως ὅπως συγκροτήσωσι δικαστήριον, τὰ τακτικὰ δικαστήρια θὰ ἀντικαθίσταντο ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν, ἵνα μὴ ἀνασταλῇ ἡ λειτουργία τῆς δικαιοσύνης, ἂν παρίστατο πρὸς τοῦτο ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Θὰ ἠδύναντο ὅμως νὰ συσταθῶσι καὶ νέα τοιαῦτα. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐγείρεται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ζήτημα: τὰ παραμένοντα παλαιὰ δικαστήρια ἐν ὀνόματι τίνος ἀπονέμουσι τὴν δικαιοσύνην; Δεδομένου ὅτι ἡ κυριαρχία τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐγκατέστησεν ἀρχικῶς ταῦτα, ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται θεωρητικῶς ἐπὶ τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους, τὰ δικαστήρια ταῦτα δέον ν' ἀπονέμωσι τὴν δικαιοσύνην προφανῶς ἐν ὀνόματι τοῦ κράτους τούτου. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871 τὰ γαλλικὰ δικαστήρια ἐξηκολούθησαν νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γερμανία δὲν ἀνεγνώριζε νομικῶς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἐθνικῆς ἀμύνης, ἀπηγόρευσεν εἰς ταῦτα ὀρθότατα ν' ἀπονέμωσιν ἐν ὀνόματι αὐτῆς τὴν δικαιοσύνην. Ἰδίᾳ ἀπῄτησεν ὅπως τὸ δικαστήριον τοῦ Νανσὺ ἀπονέμῃ τὴν δικαιοσύνην ὡς καὶ πρότερον ἐν ὀνόματι Ναπολέοντος τοῦ Γ'. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἠρνήθη, τῷ ἐπροτάθη ὅπως ἀποφαίνηται ἐν ὀνόματι τῶν γερμανικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς κατοχῆς, τοὐθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἦτο διεθνῶς νόμιμον, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις, οὖσα ἁπλοῦν πραγματικὸν καὶ προσωρινὸν γεγονός, δὲν ἐξαφανίζει τὴν κυριαρχίαν τοῦ κράτους, εἰς ὃ τὸ καταληφθὲν ἔδαφος ἀνῆκε. Τὸ δικαστήριον ἠρνήθη τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1870 νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν γερμανικὴν ἀξίωσιν ταύτην καὶ ἀνέστειλε τὴν λειτουργίαν του. Παρόμοια ἐπεισόδια ἐγένοντο ἐν Λὰν καὶ ἐν Βερσαλλίαις, ὅπου τὰ δικαστήρια ἀνέστειλαν τὰς περαιτέρω ἐργασίας των διὰ τῶν ἀπὸ 15 καὶ 31 Ὀκτωβρίου 1870 σχετικῶν ἀποφάσεών των. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον (1897), τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ δικαστήρια ἔπαυσαν λειτουργοῦντα, τῶν δικαστῶν μὴ παραμεινάντων εἰς τὰς θέσεις των. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1912), τὰ ἐν αὐτῇ τουρκικὰ δικαστήρια κατηργήθησαν, συνέστησαν δὲ νέα ἑλληνικὰ τοιαῦτα (ἄρθρ. 10 τοῦ εἰδικοῦ ὑπ' ἀριθ. 4134 νόμου τῆς 28 Φεβρ. 1913). Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τοῦ 1914—1918, καθ' ὃ τὸ Βέλγιον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, τὰ βελγικὰ δικαστήρια ἐξηκολούθησαν λειτουργοῦντα, ἐκδίδοντα τὰς ἀποφάσεις των ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου. Ἐν τούτοις οἱ Γερμανοί, παρὰ τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐγκατέστησαν καὶ ἕτερα τὴν 3 καὶ 10 Φεβρουαρίου 1915, τὰ κληθέντα διαιτητικὰ δικαστήρια, ὧν ὁ πρόεδρος διωρίζετο ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τοῦ Βελγίου. Ὁ ἐν Βρυξέλλαις δικηγορικὸς σύλλογος διεμαρτυρήθη τὴν 19 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς κατὰ τῆς τοιαύτης γερμανικῆς ἐνεργείας. Δὲν ἐφαίνετο ὅμως ὅτι αὕτη ἀντέκειτο πρὸς τὸ 43 ἄρθρ. τοῦ κανονισμοῦ τῆς Β' ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης (18 Ὀκτ. 1907), ὅπερ ὁρίζει ὅτι ἐν περιπτώσει ἀπολύτου ἀνάγκης θὰ ἠδύνατο νὰ τροποποιηθῇ ἡ κειμένη νομοθεσία. Ἡ Γαλλία, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων της κατάληψιν τοῦ Καμερούν, γερμανικῆς ἀποικίας, ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῷ νέα δικαστήρια διὰ τῶν ἀπὸ 6 Μαΐου 1916 καὶ 12 Ἰανουαρίου 1917 σχετικῶν διαταγμάτων. Τὰ τοιαῦτα δικαστήρια ῥητῶς καθωρίζετο, ὅτι θὰ ἐδίκαζον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γερμανικῶν νόμων, οἵτινες ὑφίσταντο πρὸ τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως. Ἐν τέλει, τὰ δικαστήρια τῶν ἐδαφῶν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, καταληφθέντων δυνάμει τῶν διατάξεων τῆς ἀπὸ 11 Νοεμβρίου 1918 συμβάσεως περὶ γενικῆς ἀνακωχῆς, ἐξηκολούθησαν νὰ λειτουργοῦσι κανονικῶς.

Οἱ ἐγχώριοι ποινικοὶ νόμοι ἐξακολουθοῦσι βεβαίως νὰ ἔχωσι πλήρη ἰσχύν. Ἐν τούτοις, αἱ κολάσιμοι πράξεις, αἵτινες στρέφονται κατὰ τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς ἢ κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς, δὲν ἐκδικάζονται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν δικαστηρίων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων τοῦ καταλαβόντος κράτους κατὰ τὰς αὐστηρὰς διατάξεις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐφαρμογὴ ἐνδείκνυται ἀπολύτως. Τοῦτο δέ, διότι τὸ κράτος τοῦτο ἔχει ἐπιτακτικὸν καθῆκον νὰ προστατεύσῃ διὰ παντὸς μέσου τὴν ἀσφάλειαν τῆς κατοχῆς καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτῆς. Ἐντεῦθεν τὸ δικαίωμα αὐτοῦ, ὅπως τιμωρήσῃ πᾶσαν ἀπόπειραν κατ' αὐτῶν στρεφομένην, καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἐξαιρετικῶς αὐστηρόν, πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ ἐκφοβισμόν. Δὲν θὰ ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν τοιαύτην κατασταλτικὴν ἐνέργειαν, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται ὕψιστα πολεμικὰ αὐτοῦ συμφέροντα, εἰς τὰ ἰθαγενῆ δικαστήρια, μὴ παρέχοντα τὰς ἀπαραιτήτους ἐγγυήσεις ἀπολύτου ἀμεροληψίας. Πᾶσαι αἱ κολάσιμοι πράξεις, αἱ διαπραττόμεναι ὑπὸ στρατιωτικῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς, ἐκδικάζονται γενικῶς ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἁρμοδιότης τῶν αὐτῶν δικαστηρίων ἐπεκτείνεται οὐ μόνον εἰς τὰς κολασίμους πράξεις τῶν εἰρηνικῶν κατοίκων, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς κατοχῆς καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτῆς, ἀλλὰ προσέτι καὶ εἰς τὰς τοιαύτας πράξεις τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἐφ' ὅσον αὗται στρέφονται κατὰ στρατιωτικῶν. Ταῦτα, ἀπὸ γενικῆς βεβαίως ἀπόψεως, διότι ἐν ταῖς λεπτομερείαις αἱ διάφοροι στρατιωτικαὶ καὶ ποινικαὶ νομοθεσίαι τῶν κρατῶν ποικίλλουσι.

Τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς εἴθισται νὰ λαμβάνωσιν αὐστηρότατα μέτρα ἀπέναντι τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ. Τοιαῦτα μέτρα ἔλαβον οὐ μόνον τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἐν τῷ Βελγίῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν κρατῶν τῆς Συνεννοήσεως εἰς τὰ ἐδάφη τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα, ἅμα τῇ καταλήψει τοῦ ἐδάφους, δέον νὰ προκηρύξωσι τὸν στρατιωτικὸν νόμον. Ἡ τοιαύτη προκήρυξις δὲν θέτει ἐν ἰσχύϊ τὸν ἐν λόγῳ νόμον, ὅστις κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην τίθεται αὐτοδικαίως ἐν ἰσχύϊ διὰ μόνου τοῦ γεγονότος τῆς ἐπελθούσης στρατιωτικῆς καταλήψεως. Ἡ προκήρυξις χρησιμεύει ἁπλῶς καὶ μόνον ὅπως οἱ κάτοικοι λάβωσι γνῶσιν τῶν διαφόρων διατάξεων αὐτοῦ καὶ δυνηθῶσι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ κανονίσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου στάσιν των, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἐχθροῦ, ἀποφευγομένης οὕτω τῆς λήψεως ἀπηνῶν μέτρων ἐκ μέρους του (ἄρθ. 42 Ἐγχειριδίου τῆς Ἀκαδημίας). Ἐν Ἑλλάδι ὑφίσταται ὁ ἀπὸ 19 Μαΐου 1860 νόμος περὶ τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, πολλάκις ἔκτοτε μεταρρυθμισθεὶς καὶ δὴ διὰ τῶν νόμων ὑπ' ἀριθ. 484, 643 καὶ 3607. Στρατιωτικὰ δικαστήρια εἶναι τὰ διαρκῆ στρατοδικεῖα καὶ τὰ στρατοδικεῖα παρὰ τῷ ἐν ἐκστρατείᾳ στρατῷ. Τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1912 ἐξεδόθη ὁ ὑπ' ἀριθ. 4069 νόμος περὶ τῆς καταστάσεως πολιορκίας, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ κηρυχθῇ, ἐν περιπτώσει ἐμπολέμου καταστάσεως ἢ γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, καθ' ὅλον τὸ κράτος ἢ εἰς τμήματα αὐτοῦ (ἄρθ. 1). Ἡ κατάστασις πολιορκίας κηρύσσεται διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου ἀδείᾳ τῆς βουλῆς, ἐν ἀπουσίᾳ δὲ ταύτης τοῦτο προσυπογράφεται παρ' ὁλοκλήρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου (ἄρθ. 2). Κατὰ τὸ ἄρθ. 4 πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τὴν ἀστυνομίαν, μεθίστανται εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων ἐπιλαμβανομένων τῆς καταδιώξεως πάντων τῶν κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους, τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς δημοσίας τάξεως ἀδικημάτων, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἰδιότης τῶν αὐτουργῶν καὶ συνεργῶν (ἄρθ. 5). Ἡ ἐπὶ τοῦ καταληφθέντος ἐχθρικοῦ ἐδάφους ἐφαρμογὴ τῆς καταστάσεως πολιορκίας, ἧς αἱ συνέπειαι εἶναι ἐξαιρετικῶς αὐστηραί, ἐπιβάλλεται εἰς τινας ὅλως ἐκτάκτους περιστάσεις, δικαιολογούσας τὴν λῆψιν διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν λόγον δρακοντείων μέτρων ἀσφαλείας.

Γ'. Δημόσιοι ὑπάλληλοι. Ἂν τὸ κράτος, εἰς ὃ ἀνήκουσι, διατάξῃ τούτους ν' ἀπέλθωσιν ἢ νὰ παραιτηθῶσιν ἢ νὰ παραμείνωσιν ἐν τῷ καταληφθέντι ἐδάφει, δέον νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς δοθείσας διαταγάς. Οὕτω, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ στρατοῦ κατάληψιν (1916) τμήματος τῆς ἑλληνικῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, οἱ ἐν αὐτῷ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔλαβον ὁδηγίας ὅπως παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον, κατὰ τὰς δοθείσας εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν διαβεβαιώσεις, ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις δὲν θὰ ἐπεξετείνετο εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ἀλλὰ θὰ περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν. Παρὰ ταῦτα, τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα δὲν ἐβράδυνον νὰ εἰσέλθωσι καὶ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἡ δὲ θέσις τῶν Ἑλλήνων δημοσίων ὑπαλλήλων κατέστη ἐντεῦθεν λίαν δυσχερής, οὐκ ὀλίγοι δὲ συνελήφθησαν ἢ ἐξετοπίσθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως. Ἂν τὸ κράτος δὲν παράσχῃ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὁδηγίας περὶ τῆς τηρητέας στάσεως, τὸ ὑπηρεσιακὸν αὐτῶν καθῆκον ἐπιβάλλει ὅπως μὴ ἀπέλθωσιν ἐκ τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους, ἀλλὰ παραμείνωσιν ἐν αὐτῷ, ὅπως ἐξυπηρετήσωσιν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ τὸν ἐγχώριον πληθυσμόν. Ἐκ τῶν ὑπαλλήλων τούτων τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς δὲν θ' ἀνεχθῶσι τοὺς ἀνωτέρους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, ὡς οἱ γενικοὶ διοικηταί, οἱ νομάρχαι, οἱ ἔπαρχοι. Ἂν δὲν ἀπεχώρουν ἑκουσίως, οὗτοι θ' ἀντικαθίσταντο, διότι τὸ συμφέρον τῆς στρατιωτικῆς καταλήψεως δὲν θὰ ἐπέτρεπε τὴν συνέχισιν τῶν καθηκόντων τῶν

Digitized by Google

ἐν λόγῳ ὑπαλλήλων. Οἱ λοιποὶ ὅμως ὑπάλληλοι, ὡς π. χ. οἱ δικαστικοί, οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ τελωνιακοί, οἱ οἰκονομικοὶ κτλ., ἰδίᾳ δὲ οἱ ἀστυνομικοί, οἱ δήμαρχοι καὶ τὰ δημοτικὰ ἢ κοινοτικὰ συμβούλια, διατηροῦσι συνήθως τὰς θέσεις των, διότι τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἔχουσι πᾶν συμφέρον, ὅπως μὴ ἐπέλθῃ γενικὴ ἀναστάτωσις ἐν τῇ διοικήσει. Κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871 ἡ διοίκησις τῶν καταληφθέντων γαλλικῶν ἐδαφῶν ἀνετέθη εἰς τέσσαρας Γερμανοὺς γενικοὺς διοικητάς, ὧν τὰ καθήκοντα καθώριζε τὸ ἀπὸ 21 Αὐγούστου 1870 διάταγμα, καθ' ὃ ἕκαστος ἐκ τούτων θὰ ἐνήσκει τὸ σύνολον τῆς διοικητικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ ἐδάφη τῆς δικαιοδοσίας του. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἀπεστάλη εἰς ταύτην, διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Ὀκτωβρίου 1912 διατάγματος, ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ὅπως κανονίσῃ τὰ τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῶν καταληφθεισῶν χωρῶν, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Κατὰ τὰς διατάξεις δὲ τοῦ ἀπὸ 13 Νοεμβρίου 1912 διατάγματος θὰ ἐπετρέπετο ὅπως διὰ διαταγῆς τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ ἀποσπῶνται προσωρινῶς δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐκτὸς τῆς ἕδρας των πρὸς ἐκπλήρωσιν ὑπηρεσίας εἰς τὰς καταληφθείσας χώρας.

Τὴν 27ην Αὐγούστου 1914 ἡ Γερμανία διώρισε γενικὸν διοικητὴν τοῦ Βελγίου, εἰς ὃν ἀπένειμε τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου, εἰς τὰς ἐπαρχίας δὲ στρατιωτικοὺς διοικητάς, οἵτινες θὰ εἶχον τὰ ὑπηρεσιακὰ δικαιώματα τῶν Βέλγων νομαρχῶν καὶ θὰ διετέλουν ὑπὸ τὸν γενικὸν διοικητήν. Ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ, καταληφθείσῃ στρατιωτικῶς ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ (1915), ἡ βουλγαρικὴ κατοχὴ ἀντικατέστησε σχεδὸν πάντας τοὺς παραμείναντας Σέρβους ὑπαλλήλους, ὧν οὐκ ὀλίγους ἐξετόπισεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τῆς ἀπὸ 11 Νοεμβρίου 1918 συμβάσεως περὶ γενικῆς ἀνακωχῆς κατάληψιν τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης, αἱ ἐπαρχίαι αὗται θὰ διῳκοῦντο μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης συνθήκης ὑπὸ τριῶν ἐπιτρόπων τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας (διάταγμα τῆς 15 Νοεμ. 1918), οἵτινες θὰ εἶχον παρ' αὐτοῖς ἀνώτατόν τι συμβούλιον ἐξ ἐντοπίων προσωπικοτήτων, ὅπερ θὰ ἐξέδιδε γνωμοδοτήσεις συμβουλευτικῆς φύσεως ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῷ γενικῶν ζητημάτων. Τὴν 21 Μαρτίου 1919 διωρίσθη γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Δημοκρατίας διὰ τὰς δύο ἐπαρχίας, ὅστις θὰ διετέλει ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τοῦ προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1919 συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἐξεδόθη ὁ ἀπὸ 17 Ὀκτωβρίου 1919 νόμος, ὅστις ἐκανόνισε τὸ προσωρινὸν καθεστὼς τῶν δύο ἐπανακτηθεισῶν ἐπαρχιῶν. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν συμμάχων τῆς συνεννοήσεως στρατιωτικὴν κατάληψιν τῶν γερμανικῶν ἐδαφῶν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, τὰ ἐδάφη ταῦτα θὰ διῳκοῦντο ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἀρχῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς (ἄρθρον 5 τῆς ἀπὸ 11 Νοεμ. 1918 γενικῆς ἀνακωχῆς μετὰ τῆς Γερμανίας). Ἐν τέλει, σημειωτέον ὅτι τὸ ἄρθρον 45 τοῦ Ἐγχειριδίου τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Διεθνοῦς δικαίου περὶ τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου ὁρίζει, ὅτι οἱ ὑπάλληλοι, οἵτινες συγκατατίθενται ὅπως συνεχίσωσι τὰ καθήκοντά των, δέον ν' ἀπολαύωσι τῆς προστασίας τοῦ κράτους τῆς κατοχῆς. Θὰ ἠδύναντο ὅμως ὁποτεδήποτε ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ὑπηρεσίας ἢ καὶ νὰ παραιτηθῶσιν ἑκουσίως. Ἂν παραβιάζωσι τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἑκουσίως ἀνέλαβον, τιμωροῦνται πειθαρχικῶς, ἂν ὅμως προδίδωσι ταύτας, τότε παραπέμπονται εἰς τὴν δικαιοσύνην. Κατὰ τὸ 46 ἄρθρον, τὸ καταλαβὸν κράτος θὰ ἠδύνατο νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν κατοίκων, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς τοπικῆς διοικήσεως. Εἰς τὰ καταληφθέντα ἐδάφη αἱ προξενικαὶ ἀρχαὶ τῶν οὐδετέρων κρατῶν ἐξακολουθοῦσι κανονικῶς νὰ ἐκπληρῶσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν· ἐν τούτοις, τόσον οἱ Βούλγαροι ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ, ὅσον καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐν τῷ Βελγίῳ ἔλαβον κατ' αὐτῶν μέτρα ὅλως αὐθαίρετα. Οὕτως, οἱ μὲν πρῶτοι ἀπῄτησαν, ὅπως τὰ οὐδέτερα κράτη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἐκέκτητο ἔμμισθα προξενεῖα ἐν Μοναστηρίῳ καὶ Σκοπίοις, ἀνακαλέσωσιν ἐκεῖθεν τὰς προξενικὰς αὐτῶν ἀρχάς, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν τέλει. Οἱ δὲ δεύτεροι ἀνέστειλον τὴν 30 Νοεμβρίου 1914 τὰ παρὰ τῆς βελγικῆς κυβερνήσεως ἐκδοθέντα ἐκτελεστήρια, ἵνα, ἂν παρίστατο ἀνάγκη, ἐκδώσωσι νέα τοιαῦτα κατ' ἐλευθέραν αὐτῶν ἀπόφασιν. Ἡ κυβέρνησις τῆς Οὐάσιγκτων διετύπωσε παρατηρήσεις κατὰ τοῦ ληφθέντος μέτρου, φρονοῦσα ὅτι οἱ πρόξενοι δὲν εἶναι πολιτικοί, ἀλλ' ἁπλῶς ἐμπορικοὶ πράκτορες.

Δ'. Κρατικὴ ἀκίνητος καὶ κινητὴ περιουσία. Τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσι τὰ κρατικὰ κτίρια ἢ ἐν γένει τὰς κρατικὰς ἐγκαταστάσεις, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται ἀπολύτως διὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς, ὡς π. χ. τὰ φρούρια, τοὺς ναυστάθμους, τοὺς στρατῶνας, τὰς ἀποθήκας ὑλικοῦ. Ἀναλόγως δὲ τοῦ πολεμικοῦ συμφέροντος αὐτῶν τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἢ χρησιμοποιοῦσι τὰ ἀνωτέρω κτίρια διὰ τὰς πολεμικὰς αὐτῶν ἀνάγκας ἢ καταστρέφουσι ταῦτα. Ἀλλ' ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἡ καταστροφὴ δέον νὰ γίνῃ συνεπείᾳ ἐγγράφου διαταγῆς, προερχομένης ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ σώματος στρατοῦ τῆς κατοχῆς, καὶ νὰ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς πολεμικῆς ἀνάγκης. Τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι τὰ κτίρια, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ἰδιωτικὴν περιουσίαν τοῦ κράτους, τὰ δάση, τὰς βοσκάς, τὰς ἀγροτικὰς ἐγκαταστάσεις κτλ., ἐφ' ὧν τὸ καταλαβὸν κράτος δὲν θ' ἀπέκτα δικαίωμα κυριότητος, ἀλλὰ μόνον διαχειρίσεως καὶ ἐπικαρπίας. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα εἴτε νὰ χρησιμοποιήσῃ ταῦτα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ εἴτε νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσίν των ἐπὶ χρηματικῇ ὠφελείᾳ του (ἄρθ. 55 κανονισμοῦ Χάγης, 1907). Ἡ ἐκμετάλλευσις αὕτη δέον νὰ γίνηται κατὰ τοὺς κειμένους περὶ ἐπικαρπίας νόμους καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει οὐχὶ κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ καταστρέψῃ τὸ ἀκίνητον: Salva rei substantia. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἰδιοκτησία τῶν κοινοτήτων ὡς καὶ τὰ κτίρια, ἅτινα ἐξυπηρετοῦσιν ἀνωτέρους ἐκπολιτιστικοὺς σκοπούς, ὡς π.χ. τὰ ἱστορικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, αἱ ἐκκλησίαι, τὰ ἐκπαιδευτήρια, τὰ ἀρχεῖα, τὰ μουσεῖα, αἱ βιβλιοθῆκαι, τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα κτλ., δέον νὰ προστατεύωνται ὑπὸ τοῦ κράτους τῆς κατοχῆς. Πάντως, δεδομένου τοῦ εἰρηνικοῦ αὐτῶν προορισμοῦ, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ καταστραφῶσι, διότι οὐδὲν πολεμικὸν συμφέρον θὰ εἶχεν ἐν τούτῳ ὁ ἐχθρός. Θὰ ἠδύνατο ὅμως ἀναμφιβόλως οὗτος νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἀνωτέρω ἱδρύματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς καὶ δὴ διὰ στρατωνισμὸν ἢ δι' ἐγκατάστασιν στρατιωτικῶν νοσοκομείων, ὡς τὸ τελευταῖον τοῦτο συνέβη διὰ τὸ μέγαρον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Βρυξελλῶν κατὰ τὴν γερμανικὴν κατάληψιν τοῦ 1914—1918. Κατὰ τὸ 56 ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τῆς Χάγης (1907), τὰ ὡς ἄνω ἱδρύματα θὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἰδιωτικὴ περιουσία καὶ ἂν ἔτι ἀνῆκον εἰς τὸ κράτος. Ἐννοεῖται ὅτι ἀπαγορεύεται καὶ δέον νὰ τιμωρῆται ἡ καταστροφή, ἡ ἀπαλλοτρίωσις, ὡς καὶ ἡ μεταφορὰ εἰς τὴν ἡμεδαπὴν τῶν θησαυρῶν τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ὡς καὶ τῶν πολυτίμων χειρογράφων, ἅτινα εὑρίσκονται εἰς τὰ ἀνωτέρω ἱδρύματα (ἄρθρ. 56 § 2). Ἂν ὅμως οἱ ἐν λόγῳ θησαυροὶ ἀνῆκον προηγουμένως εἰς ἕτερα κράτη, ἀφ' ὧν ἀνηρπάγησαν διὰ τῆς βίας, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη θὰ ἐδικαιοῦντο ν' ἀξιώσωσι τὴν ἀπόδοσίν των, ὅταν τὰ στρατεύματά των κατελάμβανον τυχὸν βραδύτερον ἐδάφη τοῦ κράτους, ὅπερ ἀνήρπασε καὶ κατέχει τοὺς ξένους τούτους θησαυρούς. Εἰς τοὺς παρῳχημένους χρόνους τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς δὲν ἐσεβάσθησαν τὰ ἀντικείμενα τέχνης, ὧν πολλὰ κατεστράφησαν ἢ μετεφέρθησαν βίᾳ εἰς τὴν ἡμεδαπήν, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α'. Διὰ τοῦ ἄρθρ. 11 τῆς ἀπὸ 3 Ἰουλίου 1815 συμβάσεως γενικῆς ἀνακωχῆς, ἡ Γαλλία ὑπεχρεώθη νὰ ἐπιστρέψῃ πλεῖστα ὅσα ἀντικείμενα τέχνης εἰς τοὺς ἀρχικοὺς αὐτῶν δικαιούχους. Κατά τινα ἐπίσημον στατιστικήν, ἡ Γαλλία ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ 2065 πίνακας, 130 ἀγάλματα, 150 ἀνάγλυφα, 287 χάλκινα ἀγάλματα καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα καλλιτεχνικὰ δοχεῖα, σχέδια, ὡς καὶ πολυτίμους λίθους. Ἐν τῇ ἀπὸ 11 Σεπτεμβρίου 1815 διακοινώσει τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐλέγετο ὅτι τὰ ἔργα τέχνης δὲν πρέπει ν' ἀποχωρίζωνται τῶν ἐδαφῶν, εἰς ἃ ἀνήκουσι, καὶ συνεπῶς τὸ κράτος, ὅπερ ἀκολουθεῖ ἀντίθετον πολιτικήν, διαπράττει ἀξιόμεμπτον πρᾶξιν. Ἐν τούτοις, εἰς πλείστους ὅσους μεταγενεστέρους πολέμους παρετηρήθησαν μερικαὶ ἢ ὁλικαὶ λεηλασίαι τοιούτων ἔργων τέχνης. Τελευταίως ἔτι, τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα τὰ καταλαβόντα τὴν ἑλληνικὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν μετέφερον εἰς Βουλγαρίαν πλεῖστα ὅσα ἐκκλησιαστικὰ ἰδίᾳ κειμήλια, ἅτινα ὑπεχρεώθη αὕτη μετὰ ταῦτα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' οὐκ ὀλίγα ἀπέκρυψε κρατήσασα παρ' αὐτῇ.

Προκειμένου ἤδη περὶ τῆς κινητῆς κρατικῆς περιουσίας, δέον βεβαίως νὰ γίνωσιν αἱ ἀκόλουθοι διακρίσεις. Ἡ τοιαύτη περιουσία, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, δημεύεται ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς. Τὸ ἄρθρον 53 τοῦ ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 κανονισμοῦ τῆς Χάγης ὁρίζει σχετικῶς, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ στρατεύματα θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι μόνον τὰ εἰς μετρητὰ χρηματικὰ ποσά, τὰ ὑπὸ τύπον διαθεσίμων ποσῶν κεφάλαια καὶ τὰ χρεόγραφα, τὰ ἀνήκοντα κατ' ἰδίαν εἰς τὸ κράτος, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς ἰδιώτας ἢ ἑταιρείας, ἐχούσας τυχὸν ἁπλῶς παρακαταθέσει ποσὰ ἢ χρεόγραφα παρὰ τοῖς ταμείοις τοῦ κράτους. Τὰ ποσὰ καὶ τὰ χρεόγραφα ταῦτα δὲν θὰ ἐδημεύοντο, διότι δὲν ἀποτελοῦσι κρατικὴν κινητὴν περιουσίαν, ἀλλ' ἰδιωτικὴν τοιαύτην. Ὡσαύτως θὰ ἠδύναντο νὰ καταληφθῶσι τὰ ὅπλα καὶ πυροβόλα, τὰ μέσα μεταφορᾶς, αἱ ἀποθῆκαι προμηθειῶν καὶ ἐν γένει πᾶσα κινητὴ περιουσία τοῦ κράτους φύσεως δυναμένης νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ ὑλικὸν πολέμου τοῦ κράτους, ὡς πολεμεφόδια, ἵπποι, αὐτοκίνητα, ὅπλα, ἀερόπλοια κτλ., ὑπάγεται βεβαίως μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κινητῶν, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ κατάσχωσι τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς. Πάντα ταῦτα τὰ κατασχεθέντα κινητὰ περιέρχονται εἰς τὸ καταλαβὸν κράτος, ὅπερ καὶ μόνον ἀποκτᾷ δικαίωμα κυριότητος ἐπ' αὐτῶν, ἅτινα θεωροῦνται ὡς λάφυρα τοῦ πολέμου. Ἄλλοτε ἡ ὁριστικὴ ἀπόκτησις τῆς κυριότητος ἤρχετο 24 ὥρας μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κινητῆς κρατικῆς περιουσίας, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὅμως χρόνοις ἰσχύει ὁ γενικὸς κανών, καθ' ὃν προκειμένου περὶ κινητῶν ἀντικειμένων ἡ κατοχὴ σημαίνει τίτλον. Ἡ ἐσωτερικὴ νομοθεσία τῶν κρατῶν καθορίζει ἐνίοτε ἰδίας χρηματικὰς ἀμοιβὰς εἰς τοὺς στρατιωτικούς, οἵτινες καταλαμβάνουσι καὶ παραδίδουσιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν διοίκησιν ἐχθρικὰ ἀντικείμενα, θεωρούμενα ὡς λάφυρα τοῦ πολέμου. Ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ καταλαβὸν κράτος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ δεόντως τὰ ὡς ἄνω λάφυρα πρὸς ὄφελός του, συγγραφεῖς τινες παραδέχονται ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταστρέψῃ ταῦτα τελείως, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς πολεμικῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν ἀντίπαλον ἡ παρ' αὐτοῦ ἀπόκτησις καὶ χρησιμοποίησις τούτων.

Πάντα τὰ μέσα τὰ χρησιμεύοντα πρὸς διαβίβασιν πληροφοριῶν κατὰ ξηράν, κατὰ θάλασσαν ἢ διὰ τοῦ ἀέρος, ἢ πρὸς μεταφορὰν προσώπων καὶ πραγμάτων, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων, ἃς διέπει τὸ κατὰ θάλασσαν διεθνὲς δίκαιον, αἱ ἀποθῆκαι ὅπλων καὶ ἐν γένει πᾶν εἶδος πολεμεφοδίων θὰ ἠδύναντο νὰ καταληφθῶσιν ἐν τῷ ἐδάφει, ὅπερ διατελεῖ ὑπὸ στρατιωτικὴν κατοχήν, καὶ ἂν ἔτι ἀνήκωσιν εἰς ἰδιώτας ἢ ἰδιωτικὰς ἑταιρείας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν καὶ τῆς παροχῆς κανονικῶν χρηματικῶν ἀποζημιώσεων μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου (ἄρθρ. 53 κανονισμοῦ Χάγης).

Ε'. Εἴσπραξις φόρων. Τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττωσι κανονικῶς τοὺς κρατικοὺς φόρους, οἵτινες ἄλλωστε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ ἠδύναντο νὰ καταβληθῶσιν εἰς τὸ ἀρχικὸν κράτος, αὐξανομένων οὕτως τῶν χρηματικῶν αὐτοῦ μέσων πρὸς περαιτέρω ἔνοπλον ἀντίστασιν. Οἱ εἰσπραττόμενοι κρατικοὶ φόροι δέον νὰ χρησιμοποιῶνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς διοικήσεως τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους. Τὸ ὑφιστάμενον φορολογικὸν σύστημα δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ, οὔτε θὰ ἔπρεπε κατ' ἀρχὴν νὰ ἐπιβληθῶσι καὶ νέοι ἔτι φόροι. Ἂν δὲ οἱ φορολογούμενοι κάτοικοι καταβάλλωσι κανονικῶς τοὺς οὓς ὀφείλουσι φόρους εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχήν, τὸ ἀρχικὸν κράτος, εἰς ὃ τυχὸν θὰ ἐπεστρέφετο μετὰ ταῦτα τὸ νῦν κατειλημμένον ἔδαφος, δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀγνοήσῃ τὴν γενομένην καταβολὴν τῶν φόρων καὶ ν' ἀπαιτήσῃ ἐκ νέου τοιούτους. Ἐν ᾗ περιπτώσει λόγῳ ἀποχωρήσεως τῶν εἰδικῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἢ τοῦ μεγαλυτέρου αὐτῶν μέρους ἢ λόγῳ καταστροφῆ τῶν οἰκείων φορολογικῶν καταλόγων ἢ ἕνεκα ἄλλων παρεμφερῶν αἰτίων δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ εἴσπραξις τῶν κειμένων φορολογιῶν, τότε εἴθισται ν' ἀνακοινῶται εἰς ἑκάστην κοινότητα τὸ ὁλικὸν ποσόν, ὅπερ δέον νὰ καταβάλλῃ ὑπὸ τύπον φόρων. Ἡ κοινότης δὲ φροντίζει ὅπως εἰσπράξῃ τοῦτο παρὰ τῶν κατοίκων κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν περιουσίαν ἑκάστου μέλους αὐτῆς, οὖσα ὑπεύθυνος ἀπέναντι τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς διὰ τὸ καθορισθὲν σύνολον καταβολῆς. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη εἴς τινας καταλήψεις ἐχθρικῶν ἐδαφῶν, ἀλλὰ τὰ ἀπαιτηθέντα ποσὰ ἦσαν προφανῶς ὑπέρογκα. Τὸ ἄρθρον 10 τῶν ἀμερικανικῶν ὁδηγιῶν (1863) ἀναγνωρίζει εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν δικαίωμα εἰσπράξεως φόρων, εἴτε οὗτοι ὑφίσταντο ἤδη εἴτε ἐπεβλήθησαν νῦν τὸ πρῶτον.

Τὸ ἄρθον 48 τοῦ ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 κανονισμοῦ περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου καθορίζει ὅτι, ἂν τὸ καταλαβὸν κράτος εἰσπράττῃ φόρους, δικαιώματα ἢ διόδια ἐν τῷ ἐχθρικῷ ἐδάφει, δέον νὰ πράττῃ τοῦτο, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, συμφώνως πρὸς τὸ ἐν ἰσχύϊ φορολογικὸν σύστημα εἰσπράξεως καὶ κατανομῆς. Θὰ εἶχεν ὅμως ἐντεῦθεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καλύψῃ τὰ ἔξοδα τῆς διοικήσεως τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους, ἐν ᾧ μέτρῳ ὑπεχρεοῦτο πρὸς τοῦτο τὸ ἀρχικὸν κράτος (ἄρθρ. 5 Διακηρύξεως Βρυξελλῶν, ἄρθρ. 57 Ἐγχειριδίου Ἀκαδημίας). Ἂν διὰ τοῦ ἐντεῦθεν ποσοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καλυφθῶσι τὰ ἔξοδα τῆς διοικήσεως, θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ προσφυγὴ εἰς ἀμέσους χρηματικὰς εἰσφορὰς (ἄρθρ. 49 Κανονισμοῦ Χάγης). Πάντως, τὸ καταλαβὸν κράτος δὲν θὰ ἐπετρέπετο ὅπως ἀπαιτήσῃ προκαταβολικὴν καταβολὴν τῶν φόρων.

ΣΤ'. Ἰδιωτικὴ περιουσία. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ πόλεμος, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται κατὰ τὸ ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1928 σύμφωνον Κέλλογκ, θεωρεῖται ὡς ἔννομος σχέσις κράτους πρὸς κράτος. Κατὰ συνέπειαν, ὁ κηρυχθεὶς πόλεμος δέον κανο-

Digitized by Google

νικῶς νὰ περιορίζηται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον μεταξὺ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, χωρὶς τὰ δεινὰ αὐτοῦ νὰ ἐπεκτείνωνται ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας καὶ κατὰ τῶν φιλησύχων πληθυσμῶν. Ἡ περιουσία αὐτῶν, κινητὴ καὶ ἀκίνητος, δέον νὰ εἶναι σεβαστή, ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν τοὐλάχιστον πολέμῳ, μὴ δυναμένη νὰ δημευθῇ ὡς τοιαύτη, νὰ καταληφθῇ ἢ καὶ νὰ καταστραφῇ ἔτι ἀσκόπως καὶ ἀνωφελῶς. Ὁ γενικὸς οὗτος κανών, ὅστις ἰσχύει παγίως πλέον ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν κρατῶν, ὑφίσταται ταύτην τὴν ἐξαίρεσιν, ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία θὰ ἠδύνατο νὰ θιγῇ, ἂν τοῦτο ἐπεβάλλετο ἀπολύτως ὑπὸ τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων (ἄρθρ. 23 καὶ 46 τοῦ Κανον. Χάγης, ἄρθρ. 13 καὶ 40 τῆς Διακηρ. Βρυξελλῶν, ἄρθρ. 32 καὶ 54 τοῦ Ἐγχειρ. Ἀκαδ. Δ. Δικ.)

Ἡ ἐξαίρεσις αὕτη, δικαιολογουμένη ὑπὸ τῶν πραγμάτων, περιορίζει τῇ ἀληθείᾳ σημαντικῶς τὴν ἔκτασιν τοῦ γενικοῦ κανόνος, εἰς τρόπον ὥστε εὐλόγως θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ τῆς ἐκφράσεως: σεβασμὸς τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας ἐννοεῖται ὅτι ἀπαγορεύονται κατ' αὐτῆς πράξεις, αἵτινες δὲν παρίστανται ὡς ἀναγκαῖαι διὰ τὰς περαιτέρω πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ γίνονται μόνον ἐξ ἐκδικήσεως ἢ ἄλλων παρεμφερῶν λόγων. Ὡς ἰδιωτικὴ περιουσία θεωρεῖται καὶ ἡ τῶν διαφόρων κοινοτήτων, τῶν ἑταιρειῶν, τῶν σωματείων, συλλόγων κτλ. Τὰ ἀκίνητα τῶν καθ' ἕκαστον ἰδιωτῶν θὰ ἠδύναντο βεβαίως, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, νὰ ἐπιταχθῶσι κανονικῶς, ὅπως χρησιμοποιηθῶσι δεόντως ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς. Τὰ δὲ κινητὰ ἐκεῖνα, ἅτινα χρησιμεύουσι διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ὡς τὰ ὅπλα, τὰ πολεμεφόδια, τὰ αὐτοκίνητα κτλ., θὰ ἠδύναντο νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐπιστροφῆς των μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης ἢ καὶ προηγουμένως ἔτι, καὶ τῆς καταβολῆς σχετικῆς χρηματικῆς ἀποζημιώσεως, καθ' ἃ καθορίζει τὸ 53 ἄρθ. τοῦ κανονισμοῦ τῆς Β' ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως. Τὰ λοιπὰ στοιχεῖα κινητῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας, ἐχθρικῆς ἢ οὐδετέρας, θὰ ἠδύναντο ὡσαύτως νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς ὑπὸ τύπον εἴτε ἐπιτάξεων εἰς εἴδη, εἴτε χρηματικῶν ἀμέσων εἰσφορῶν. Αἱ τοιαῦται εἰσφοραὶ θὰ ἠδύναντο ν' ἀπαιτηθῶσι, κατὰ τὰς ῥητὰς διατάξεις τοῦ 49 ἄρθρ. τοῦ ἀνωτέρω κανονισμοῦ, μόνον διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς ἢ τῆς διοικήσεως τοῦ ἐδάφους. Συνεπῶς, αἱ πρὸς ἐνάσκησιν πιέσεως κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ ἢ πρὸς πλουτισμὸν τοῦ κράτους δὲν ἐπιτρέπονται πλέον.

Αἱ ἐπιτάξεις εἰς εἴδη καὶ αἱ χρηματικαὶ εἰσφοραὶ δέον νὰ γίνωνται κανονικῶς, τουτέστι δι' ἀκριβοῦς καὶ σαφοῦς ἐγγράφου διαταγῆς, συνεπαγομένης εὐθύνην τοῦ ὑπογράψαντος ταύτην, ὡς καὶ παροχῆς κανονικῆς ἀποδείξεως παραλαβῆς τῶν παραδοθέντων εἰδῶν, ἐν περιπτώσει μὴ ἀμέσου πληρωμῆς αὐτῶν. Αἱ εἰς εἴδη ἐπιτάξεις καὶ αἱ εἰσφοραὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τοὺς πόρους τῶν κατοίκων τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους, οἵτινες δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαναγκάζωνται ὅπως μετάσχωσι τῶν διεξαγομένων ἐχθροπραξιῶν κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν κράτους. Τὸ ἄρθρ. 50 ἀπαγορεύει τὴν συλλήβδην ἐπιβολὴν χρηματικῆς ποινῆς κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ συνεπείᾳ μεμονωμένων ἀτομικῶν ἐνεργειῶν, ὧν οἱ κάτοικοι δὲν θὰ ἠδύναντο βεβαίως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀλληλεγγύως ὑπεύθυνοι. Ἡ λεηλασία τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας ἀπαγορεύεται ἀπολύτως (ἄρθρ. 47).

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς ἀμφοτέρων τῶν ὁμάδων ἐμπολέμων δὲν ἐσεβάσθησαν τὴν ἰδιωτικὴν περιουσίαν, τόσον κινητήν, ὅσον καὶ ἀκίνητον. Τὰ βουλγαρικὰ ἰδίᾳ στρατεύματα, ἅτινα κατέλαβον τὴν σερβικὴν Μακεδονίαν, ἐθεώρησαν ὡς ἀδέσποτον πᾶν κινητὸν ἀντικείμενον, οὗ ὁ ἰδιοκτήτης δὲν ἦτο παρών, καὶ προέβησαν εἰς τὴν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κράτους ἀπαλλοτρίωσίν του ἢ τὴν μεταφοράν του εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Πλεῖσται ὅσαι περιπτώσεις συστηματικῆς λεηλασίας τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας παρετηρήθησαν ὡσαύτως. Τὴν αὐτὴν τακτικὴν ἐτήρησαν καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ἧς οἱ κάτοικοι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ἐν τῷ προσώπῳ των ὡς καὶ ἐν τῇ περιουσίᾳ των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Corsi*, L'occupazione militare in tempo di guerra (2α ἔκδ. 1886).— *Joly*, Les effets de l'occupation militaire dans la guerre continentale (1893).— *Conner*, The development of belligerent occupation (1912) — *Maccas*, L'occupation de Salonique par les Grecs, ἐν τῇ «Revue générale du droit intern. public» τ. XX σελ. 207.— *Coll*, L'occupation du temps de guerre (1914).— *Olivier*, De l'occupation d'un territoire ennemi (1913).— *Finger*, Die Stellung der Person und der Privateigentums im Kriegsrecht (1916).— *Oppenheim*, The loyal relations between an occupying Power and the inhabitants (1917).— *Paolucci*, La guerra e la condizione giuridica della proprietà privata (1918).— *Bertrand*, L'occupation allemande en Belgique (1919).— *Garner*, International Law and the World War (1920).— *Lorriot*, De la nature de l'occupation de guerre (1904).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

καταλιμπάνω· ἀντὶ τοῦ *καταλείπω, ἀφίνω.*

καταλλαγὴ (ἡ)· τὸ κέρδος τῶν ἀργυραμοιβῶν ἐκ τῆς ἀλλαγῆς νομισμάτων, ἄλλως *ἐπικαταλλαγή*· || κατάπαυσις τῶν παθῶν, τῶν ἐρίδων, συνδιαλλαγή.

καταλλάσσω, *ἀόρ. κατήλλαξα—κατηλλάγην*· κάμνω καταλλαγήν, ἀνταλλάσσω νομίσματα· || διαλλάσσω, συμφιλιώνω.

καταλληλία (ἡ) */Ρητορ./*. Μία τῶν ἀρετῶν τῆς *σαφηνείας* (βλ. λ.), καθ' ἣν ἐκλέγομεν τοιαύτας λέξεις, ὁποίας ἡ καλυτέρα καὶ σταθερωτέρα χρῆσις καθιέρωσεν εἰς τὰς ἰδέας, τὰς ὁποίας θέλομεν νὰ παραστήσωμεν δι' αὐτῶν, καὶ συμφώνως μὲ τὴν χρῆσιν ταύτην ἐφαρμόζομεν αὐτὰς ὀρθῶς καὶ εὐστόχως, φεύγοντες τοὺς χυδαϊσμοὺς καὶ τὰς ταπεινὰς λέξεις, αἵτινες δὲν ἤθελον παριστάνει οὕτω καλῶς τὰς μεταδιδομένας ἰδέας μας. Ἐνδέχεται τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέως νὰ εἶναι καθαρόν, δηλαδὴ ἑλληνικὸν καθ' αὐτὸ καὶ ἐλεύθερον παντὸς εἴδους γραμματικῶν σφαλμάτων, καὶ ὅμως νὰ πάσχῃ ἔλλειψιν καταλληλίας διὰ τὴν κακὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων, ἐπειδὴ δὲν ἁρμόζουσιν εἰς τὸ προκείμενον, οὐδὲ παριστάνουσι πλήρη τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ. Ἔλαβε μὲν ὁ συγγραφεὺς πάσας τὰς λέξεις καὶ φράσεις αὐτοῦ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ δὲν ἔγινεν εὐστόχως. Τὸ ὕφος λοιπὸν δύναται νὰ εἶναι καθαρὸν χωρὶς νὰ εἶναι καὶ κατάλληλον· ὅπου ὅμως καὶ τὰ δύο, καθαρότης καὶ καταλληλία, συνυπάρχουσι, τότε τὸ ὕφος ἀποβαίνει σαφὲς καὶ εὐάρεστον. Ὁδηγὸν διὰ τὴν καθαρότητα καὶ καταλληλίαν ἔχομεν τοὺς καλῶς γράφοντας καὶ λαλοῦντας τὴν γλῶσσαν. —Π.

κατάλληλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἁρμόδιος, ἐπιτήδειος, πρόσφορος: «εἶναι κατάλληλος ἄνθρωπος γιὰ τὴ δουλειά μου», «κατάλληλος διὰ τὴν περίστασιν».

καταλληλότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κατάλληλος, ἁρμοδιότης.

καταλλήλως· ἐπίρρ. τοῦ *κατάλληλος*, ἁρμοδίως προσφόρως: «ἐνήργησα—, ὡμίλησα καταλλήλως».

καταλοβεύς, *—έως* (ὁ) */Ἀρχ./*. Ἐπίθημα ἐκ πλακῶν ἐπιπέδως τεθειμένων ἐπὶ τοῦ ὀρθοστάτου ἐν εἴδει προεξεχούσης ἐπιστέψεως. Τοιαύτην σημασίαν τῆς λέξεως παραδέχεται ὁ Fabricius, ἑρμηνεύων ἐπιγραφὴν ἐκ Κρήτης. Ὁ Π. Καββαδίας ὅμως, ἑρμηνεύων ἀνάλογον ἐπιγραφὴν ἐξ Ἐπιδαύρου, καθορίζει τὸν *καταλοβέα* ὡς πλαίσιον, τὸ ὁποῖον ἔστεφε τὸ ὑπέρθυρον τῆς θύρας, ὡς π. χ. εἶναι τὸ ὑπέρθυρον τῆς θύρας τοῦ Ἐρεχθείου. Οἱ λίθοι, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τὸ ἐπίθημα τοῦτο, ὠνομάζοντο *καταλοβεῖς*, τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἐδόθη, προφανῶς, εἰς τὸ ὅλον ἐπίθημα ὡς ἐκ τῶν λοβῶν, ἤτοι τῶν προεξεχόντων ἑκατέρωθεν ἄκρων αὐτοῦ. Β. Δ. Θ.

καταλογάδην (ἐκ τῶν λ. *κατὰ—λόγος*)· ἐπίρρ., πεζῶς, ὡς ὁμιλεῖ ἢ διαλέγεταί τις ἐν πεζῷ λόγῳ, μὲ πεζὸν (ὄχι ποιητικὸν) ὕφος, ἄνευ ποιητικοῦ μέτρου (ἀμέτρως), τὰ τῷ πεζῷ λόγῳ γραφόμενα (ἀντίθ. *ἐμμέτρως*): «καταλογάδην συγγράφειν, —διηγεῖσθαι» *(Πλάτ.* Συμπόσ. 177 B, Λύσ. 204 D=«συγγράμματα κατὰ λόγον εἰρημένα» Νόμ. ΣΤ' 810 b), «τὰ καταλογάδην γράμματα» *(Ἰσοκρ.* 2,7· πρβλ. καὶ *Ἀθήν.* 14,635) τὰ ἄνευ μέτρου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μετὰ μέτρου, ἤτοι τὰ ποιήματα, «αἱ καταλογάδην λέγουσαι....αἱ ποιήμασι χρώμεναι» *(Πλούτ.* Πυθ. χρησ. 7), «ἃ μὲν καταλογάδην, ἃ δ' ἐν μέτρῳ» *(Σουΐδας)*, «τὰ ἔπη τῶν καταλογάδην εὐμνημονευτότερα» *(Σχολ. Πλάτ.)*. Τοῖς παλαιοῖς ἑπόμενοι καὶ οἱ νεώτεροι φιλόλογοι παρομοίως ἐκφράζονται ἐν ταῖς πραγματείαις αὐτῶν, ταῖς συντεταγμέναις ἐν ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ (πρβλ. *C. C. Cobet* καὶ *S. A. Naber* ἐν «Λογίῳ Ἑρμῇ» τοῦ *Κόντου* τ. Α' σ. 197, 201, 403)· || ἐν τοῖς χειρογράφοις κώδιξι χαρακτηρίζονται ὡς καταλογάδην παραδεδομένα τὰ ἔμμετρα μὲν ἀλλ' οὐχὶ κατὰ στίχους γεγραμμένα ἔργα.

—*/Ἱστορ. Λογοτ./* Διὰ τοῦ ὅρου *καταλογάδην γεγραμμένα* νοεῖται ὁ *πεζὸς λόγος* (oratio pedestris), ὅστις μετὰ τῆς ποιήσεως ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, τὰ δύο μεγάλα γένη τῆς λογοτεχνίας. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐπικρατεῖ ἐν πάσαις ταῖς ἱστορίαις τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, χρησιμοποιουμένων ἀναμὶξ τῶν ὅρων *καταλογάδην* καὶ *πεζογραφία*. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τοῦ πρώτου δὲν εἶναι δυνατὸς ὁ σχηματισμὸς παραγώγων, οἱ ἐπιστήμονες προτιμῶσι συνήθως τὸν δεύτερον. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων μόνον ὁ Μιστριώτης χρησιμοποιεῖ τὸν ὡς ἄνω ὅρον («Ἑλληνικὴ Γραμματολογία» τ. β' «περὶ τῶν καταλογάδην γραψάντων»). Ι. Φ. Δ.

καταλογεῖον (τὸ) */Ἀρχ./*. Ἐπίσημον γραφεῖον πρωτοκολλήσεως ἰδιωτικῶν ἐγγράφων ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, ἀνάλογον πρὸς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ record-offices. Ἐλειτούργει ἐντὸς τῆς Ἀδριανῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Ναναίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἶναι δὲ γνωστὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ παπύρων, ἐν οἷς ἀναγράφονται ὡς ὑπάλληλοι αὐτοῦ οἱ «ἀπολογισταὶ γραμματεῖς» καὶ ὁ «γραμματεὺς τοῦ καταλογείου» καὶ μνημονεύεται ἡ τῷ 127 π. Χ. τελειοποίησις διὰ νόμου τῆς ὀργανώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου Φλαβίου Τιτιανοῦ. Π. Ν. Π.

καταλογεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ καταλέγων, ὁ καταγράφων ἐν καταλόγῳ.

— **καταλογεῖς** (οἱ) *[Ἀρχ.]*. —1) Οἱ δέκα ἐν Ἀθήναις δημόσιοι ὑπάλληλοι οἱ ἐντεταλμένοι τὸν καταρτισμὸν τοῦ «πίνακος» τῶν ἱκανῶν πρὸς κατάταξιν εἰς τοὺς ἱππεῖς πολιτῶν. Οἱ καταλογεῖς οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ δι' ἀνατάσεως τῆς χειρός, συντάσσοντες δὲ τοὺς μερικωτέρους πίνακας παρέδιδον αὐτοὺς εἰς τοὺς ἱππάρχους καὶ τοὺς φυλάρχους, οἵτινες καταρτίζοντες τὸν συνολικὸν πίνακα διεβίβαζον αὐτὸν εἰς τὴν βουλὴν πρὸς τελικὴν ἔγκρισιν. Τῶν ἐν τῷ πίνακι προσώπων ἡ βουλὴ διέγραφεν ἀμέσως πάντας τοὺς δι' ὅρκου βεβαιοῦντας ὅτι διὰ λόγους ὑγείας ἢ οἰκονομικῆς ἀδυναμίας ἦσαν ἀνίκανοι διὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἱππέως καὶ οὕτως ἔμενον μόνον οἱ μὴ φέροντες ἐνστάσεις εἰς τὸ ἔργον τῶν καταλογέων· κατ' ἄλλην τινὰ ἐκδοχὴν οἱ ἐνιστάμενοι ἁπλῶς προεκάλουν ἀνάκρισιν πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας τῆς ἐνόρκου ἐνστάσεως αὐτῶν, διαγραφόμενοι μόνον μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν των. —2) Ἑκατονταμελὴς ἐπιτροπὴ Ἀθηναίων ἐκ τῶν ἀγόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν 40 ἐτῶν, ἐκλεγεῖσα ἐκ τῶν 10 φυλῶν τῷ 411 π. Χ. ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν 400 πρὸς ὑπόδειξιν τῶν 5000 πολιτῶν, οἵτινες τότε ἔμελλον καταρτιζόμενοι εἰς σῶμα νὰ ἀντικαταστήσουν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Εἷς τῶν καταλογέων τούτων ἦτο καὶ ὁ Πολύστρατος, ὑπὲρ οὗ ἐγράφη ὁ Κ' λόγος τοῦ Λυσίου· οὗτος ἐνέγραψεν ἐν τῷ καταλόγῳ πάντα, ὅστις ἐδέχετο νὰ ἐγγραφῇ, προκληθεὶς δὲ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν οὕτω συναθροισθέντων 9000 προσώπων, ἠρνήθη καὶ διὰ τοῦτο κατεδιώχθη ὡς ἀντιδημοκρατικός. Πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν καταλογέων τούτων παρέχει ὁ Ἀριστοτέλης (*Ἀθην* Πολιτ. 29—33, 49). Π. Ν. Π.

καταλογὴ (ἡ)· ἡ ἐν καταλόγῳ καταγραφή· || δημοτ. *καταλογὲς* (οἱ)· ποιήματα ἀπαγγελλόμενα μόνον καὶ οὐχὶ ᾀδόμενα.

—*[Ἀρχ. Θεατρ.]* Ἐκαλεῖτο *καταλογὴ* ἡ ψιλή, ἡ ἄνευ τουτέστι μέλους ἀπαγγελία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑποκριτῶν. Διαρκούσης τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς τὰ διαλογικὰ τοῦ δράματος μέρη ἀπηγγέλλοντο *καταλογάδην*, ἁπλῶς δηλαδή, μέ τινα τυπικὰ σχήματα ἀπαγγελίας, τὰ ὁποῖα ἦσαν, κατ' Ἀριστοτέλη, ἡ ἐντολή, ἡ εὐχή, ἡ διήγησις, ἡ ἀπειλή, ἡ ἐρώτησις, ἡ ἀπόκρισις καὶ εἴ τι ἄλλο (*Ἀριστοτ.* Ποιητ. XIX· βλ. καὶ κεφ. XX). Ν. Ι. Λ.

καταλόγια (τὰ) *[Λαογρ.]*. Καλοῦνται οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὰ δημώδη ἐρωτικὰ ᾄσματα, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἐν χειρογράφῳ τίτλου: «Καταλόγια· στίχοι περὶ ἔρωτος καὶ ἀγάπης», τὸν ὁποῖον ἔφερε συλλογὴ δημωδῶν ἐρωτικῶν ᾀσμάτων, ἐκδοθεῖσα τῷ 1913 ὑπὸ τὸν πεπλασμένον τίτλον «Ἐρωτοπαίγνια» (βλ. λ.). Σήμερον *καταλόγια* καλοῦνται ἐν Κυζίκῳ μὲν αἱ παροιμίαι, ἐν Κῷ δὲ καὶ Σύμῃ τὰ αἰνίγματα.

καταλογίζω, *ἀόρ. κατελόγισα—κατελογίσθην*· ὑπολογίζω τι εἰς βάρος τινός, ἀποδίδω τι ὡς εἰς αἴτιον, εἰς ὑπεύθυνον: «τοῦ κατελογίσθη τὸ προκύψαν ἔλλειμμα», «τοῦ κατελόγισαν ἀμέλειαν», «τὰ λάθη σου μὴ τὰ καταλογίζῃς εἰς ἐμέ».

καταλογισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταλογίζειν, ἀπόδοσις γεγονότος τινὸς εἴς τινα ὡς ὑπεύθυνον ἢ ὑπαίτιον: «ὁ καταλογισμὸς τῶν ἀτυχημάτων τῆς οἰκογενείας εἰς τὸν πατέρα»· || ἐγγραφὴ ποσοῦ ὑπέρ τινος ἢ κατά τινος: «καταλογισμὸς τοῦ ἐλλείμματος εἰς τὸν ταμίαν».

—*[Ἠθικ.]* *Καταλογισμὸς* καλεῖται ἡ κρίσις, διὰ τῆς ὁποίας ἀποδίδομεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἔν τε τῇ ἠθικῇ καὶ ἐν τῷ δικαίῳ πρᾶξίν τινα ἢ ἐνοχήν. Ἐν τῷ καταλογισμῷ περιέχονται δύο τινά: ἀφ' ἑνὸς ἡ πρότασις, ὅτι ἡ συντελεσθεῖσα πρᾶξις τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἔχει ἐν τῇ διαγωγῇ τοῦ εἰς ὃν ὁ καταλογισμός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ κρίσις, ὅτι ἡ διαγωγὴ αὕτη δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτόν. Ἄλλαις λέξεσιν ἐν τῷ καταλογισμῷ ἔχομεν μίαν αἰτιώδη κρίσιν καὶ μίαν ἀξιολογικήν. Ἡ ἐνέργεια πράξεώς τινος ἀποδίδεται εἰς τὴν προκαλοῦσαν αὐτὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα δὲ κρίνεται μετρουμένη πρὸς τὴν ἐν ἡμῖν ἐνυπάρχουσαν σχετικὴν ἀξίαν θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς. Ὁ καταλογισμός, ὃν διακρίνομεν εἰς ἠθικὸν καὶ εἰς νομικόν, προϋποθέτει τὸ καταλογιστὸν τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἀνθρώπου, ἂν καὶ αἱ προϋθέσεις αὐτοῦ εἶναι διάφοροι ἐν πολλοῖς ἐν ἑκατέρῳ εἴδει τοῦ καταλογισμοῦ. Κύριος ὅρος τοῦ καταλογιστοῦ τούτου εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως. Οἱ παράγοντες, οἵτινες δικαιοῦσιν ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ καταλογίσωμεν πρᾶξίν τινα εἰς τὸν διαπράξαντα αὐτήν, εἶναι τρεῖς. Πρῶτον τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου προϋποθέτουσι κατὰ τὴν δεδομένην περίπτωσιν ἀξίαν ὑψηλοτέραν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀτόμου διὰ τῆς πράξεως αὐτοῦ ἐπιδιωχθείσης. Δεύτερον ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις αὗται καὶ ἡ

Digitized by Google

πλήρωσις αὐτῶν δὲν ἦτό τι ἀνέφικτον καὶ ἀκατόρθωτον εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ καταλογισμός. Καὶ τρίτον ὅτι ἡ τελεσθεῖσα πρᾶξις βαρύνει τὸν τελέσαντα αὐτήν, ἄλλαις λέξεσιν ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ αὐτὸν διὰ μειζονος προσοχῆς καὶ εὐσυνειδησίας. Ἡ οὐσιώδης ὅμως διαφορὰ μεταξὺ ἠθικοῦ καὶ νομικοῦ καταλογισμοῦ συνίσταται ἐν τῷδε, ὅτι ὁ ἠθικὸς καταλογισμὸς ἐνδιαφέρεται ὄχι τόσον διὰ τὴν πρᾶξιν, ὅσον διὰ τὸ φρόνημα, εἰς ὃ κυρίως ἀναφέρεται. Ν. Λ.

— *[Ποιν. Δίκ.]* Ἡ ἔννοια τοῦ *καταλογισμοῦ* συνεδέετο ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ποινικῇ ἐπιστήμῃ ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πράξεως, ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐνοχῆς (imputatio facti-imputatio juris). Ἐν τῇ νεωτέρᾳ, ἡ ἔννοια τοῦ καταλογισμοῦ πράξεως, ἡ imputatio facti, ἐκφράζεται διὰ τοῦ ὅρου *αἰτιώδης σύνδεσμος* (Kausalzusammenhang) μεταξὺ τῆς δράσεως καὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Τοιουτοτρόπως ἡ λέξις καταλογισμὸς παρέμεινε μονοσήμαντος καὶ σημαίνει καταλογισμὸν ἐνοχῆς (Zurechnung zur Schuld), τουτέστι καταλογισμὸν δόλου ἢ ἀμελείας. Προϋπόθεσις τοῦ καταλογισμοῦ ἐνοχῆς εἶναι ἡ λεγομένη *ἱκανότης πρὸς καταλογισμὸν* (Zurechnungsfähigkeit). Ἤτοι, ἵνα καταλογισθῇ εἰς τὸν δράστην δόλος ἢ ἀμέλεια, πρέπει οὗτος νὰ εἶναι ἱκανὸς πρὸς καταλογισμόν. Ἡ ὀρθὴ αὕτη συγκρότησις τῆς νεωτέρας ποινικῆς ἐπιστήμης κατοπτρίζεται καὶ ἐν τῷ πρὸ 100 ἐτῶν συνταχθέντι ποινικῷ ἡμῶν νόμῳ. Ἐν ἄρθρῳ 38 τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου ὁρίζεται, ὅτι εἰς τὸ κακούργημα ἀπαιτεῖται δολία προαίρεσις· πλημμελήματα δὲ δύνανται νὰ πραχθῶσιν εἴτε ἐκ δολίας προαιρέσεως, εἴτε ἐξ ἀμελείας. Ἐν ἄρθρῳ 39 ὁρίζεται, ὅτι εἰς πᾶσαν καθ' ἑαυτὴν παράνομον πρᾶξιν πρέπει, δι' ἀκριβοῦς τῶν προκειμένων περιστάσεων ἐκτιμήσεως, τῆς ἀλληλουχίας αὐτῶν καὶ τῆς ὁμολογίας τοῦ ἐγκαλουμένου νὰ διακρίνηται, ἐὰν αὕτη ἐπράχθη ἐκ προαιρέσεως δολίας, ἢ ἐξ ἀμελείας. Ἀνεξαρτήτως τοῦ τί ἐσκόπει ἀμέσως διὰ τῶν ἄρθρων τούτων ὁ νομοθέτης—διὰ τοῦ ἄρθρου 39 δηλαδὴ ἀποκρούεται συγχρόνως καὶ ἡ praesumptio doli—διατυποῦται ἐν τοῖς ἄρθροις τούτοις κατὰ τρόπον σαφέστατον καὶ ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως ἡ ἐνοχὴ (ὁ δόλος ἢ ἡ ἀμέλεια) ὡς στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τοῦ ἐγκλήματος.

Ἐν ἄρθρῳ 81 ὁρίζεται, ὅτι διὰ νὰ καταγνωσθῇ εἴς τινα ποινὴ ἕνεκα ἀξιοτιμωρήτου πράξεως, ἀπαιτεῖται τὸ νὰ ἠμπορῇ νὰ καταλογισθῇ εἰς αὐτόν, ὡς εἰς ἔνοχον, ἡ γενομένη πρᾶξις. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν τριῶν τούτων ἄρθρων 38, 39 καὶ 81 ἐξάγεται, ὅτι κακούργημα ἢ πλημμέλημα ἄνευ δόλου ἢ ἀμελείας δὲν ὑπάρχει, καὶ ὅτι δόλος ἢ ἀμέλεια (ἐνοχὴ) δὲν δύναται νὰ καταλογισθῇ, ἂν ὁ δράστης δὲν εἶναι ἱκανὸς πρὸς καταλογισμόν. Ἡ ἀκριβεστάτη καὶ ὀρθοτάτη αὕτη συγκρότησις τοῦ ἡμετέρου νόμου εἶχε παραγνωρισθῇ μέχρι τινὸς ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, παριδούσης συγχρόνως, ὅτι ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ, καὶ δὴ ἐν ἄρθρῳ 81, περιέχεται ἡ λέξις, ἥτις δηλοῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ γένους, ὑφ' ὃ ὑπάγεται ὁ δόλος καὶ ἡ ἀμέλεια, ἡ λέξις «ἔνοχος» (ἐνοχή). Ἐφ' ᾧ ἡ ἑλληνικὴ ποινικὴ ἐπιστήμη ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνεζήτησεν ἕτερον ὅρον, ἵνα ὑπαγάγῃ ὑπ' αὐτὸν τὸν δόλον καὶ τὴν ἀμέλειαν, τὸν οὐχὶ ἐπιτυχῆ ὅρον «ὑποκειμενικὴ ὑπαιτιότης», παραμελήσασα καὶ τὴν βαθυτέραν θεμελίωσιν τῆς ἐννοίας ταύτης, ἀφ' ἑτέρου ἄλλως συνεκρότησε τὴν ἔννοιαν τοῦ καταλογισμοῦ, διδάξασα ὅτι ἡ ὑποκειμενικὴ ὑπαιτιότης εἶναι ὁ δεύτερος ὅρος τοῦ καταλογισμοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον καὶ κατ' ὀρθὴν συγκρότησιν ἡ ἐνοχὴ δὲν εἶναι δεύτερος ὅρος τοῦ καταλογισμοῦ, ἀλλ' ὁ καταλογισμὸς σημαίνει καταλογισμὸν ἐνοχῆς, οὗτινος καταλογισμοῦ ἐνοχῆς προϋπόθεσις ἡ ἱκανότης πρὸς καταλογισμόν.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν, ὡς διεγνώσθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ, εἰς οὐδεμίαν ἐξάρτησιν ἐπιτρέπεται νὰ εὑρίσκηται πρὸς τὸ μεταφυσικὸν πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Ἡ μὴ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως, ἐφ' ἧς ἐπεθύμησαν νὰ στηρίξουν τὴν γενικὴν ἄρνησιν πάσης ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν, εἶναι δόγμα μεταφυσικόν, ἀναπόδεικτον καὶ ἀναποδείξιμον. Διὰ τὸν ποινικὸν νόμον ἡ βούλησις εἶναι ἐλευθέρα, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ ὁμαλός, ὁ κανονικὸς ἄνθρωπος ἐκλέγει ἐλευθέρως, τουτέστιν ὁ ἀνθρώπινος λόγος αὐτὸς οὗτος κρίνει τὴν αἵρεσιν, δὲν ἐνδιαφέρεται δὲ ὁ ποινικὸς νόμος νὰ μάθῃ πῶς ἐδημιουργήθη ὁ ἀνθρώπινος λόγος. Διὰ τὸν ποινικὸν νόμον πᾶς κανονικὸς ἄνθρωπος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του, εἶναι ἱκανὸς ὅπως τῷ καταλογισθῇ δόλος ἢ ἀμέλεια. Πρόβλημα διὰ τὸν ποινικὸν νόμον καὶ συνεπῶς καὶ διὰ τὴν ποινικὴν ἐπιστήμην εἶναι τὸ τίς δὲν εἶναι ἱκανὸς πρὸς καταλογισμόν.

Ἡ ἀνικανότης πρὸς καταλογισμὸν δύναται νὰ διατυπωθῇ ἐν τῷ νόμῳ κατὰ διαφόρους μεθόδους. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ κατονομασθοῦν αἱ βιολογικαὶ αἰτίαι, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀποκλείεται ἡ ἱκανότης πρὸς καταλογισμόν. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ καλουμένη *βιολογικὴ* καὶ ἐφαρμόζεται εἰς ὅλους τοὺς νόμους μόνον προκειμένου περὶ τῶν νεαρᾶς ἡλικίας προσώπων. Περὶ τούτων ὁρίζεται ἐν τοῖς νόμοις, ὅτι ἁπλῶς ἡ νεαρὰ ἡλικία, μέχρις ἑνὸς ὁρίου, ἀποκλείει τὸν καταλογισμόν, χωρὶς νὰ ἐξετάζηται ἡ ψυχικὴ κατάστασις τοῦ συγκεκριμένου νεαροῦ προσώπου. Ἡ κρίσις ἐκφέρεται γενικῶς ἕνεκα τῆς ἀώρου ὀργανικῆς ἀναπτύξεως. Ὡς γενικὴ μέθοδος, δηλαδὴ ὄχι μόνον διὰ τοὺς νεαρούς, χρησιμοποιεῖται ἡ βιολογικὴ ἐν «Code pénal» ἄρθρον 64: «il n y a ni crime ni délit, lorsque le prevenu était en état de démence, au temps de l'action...». Ἐπίσης ἐν τῷ ἑλβετικῷ προσχεδίῳ καὶ εἰς τὸ παρελθὸν ἐν τῷ πρωσσικῷ κώδικι τοῦ 1851 § 40, καὶ εἰς ἄλλους τινὰς ἰσχύοντας ποινικοὺς νόμους. Ἡ βιολογικὴ μέθοδος, ὡς γενική, δηλαδὴ διὰ τὸν προσδιορισμὸν πάσης ἀνικανότητος πρὸς καταλογισμόν, κρίνεται ὡς ἀνεπαρκής. Ἡ νομικὴ δηλαδὴ ἐπιστήμη, βοηθουμένη οὐσιωδῶς ὑπὸ τῆς ψυχιατρίας, νομίζει σήμερον ὅτι δύναται νὰ ἀπαριθμήσῃ ἐξαντλητικῶς τὰς βιολογικὰς αἰτίας τῆς ἀνικανότητος πρὸς καταλογισμόν. Αἱ βιολογικαὶ ὅμως αὗται αἰτίαι δὲν ἀποκλείουν πάντοτε τὴν ἱκανότητα πρὸς καταλογισμόν, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἡ ἔντασις αὐτῶν ἐξικνῇ μέχρις ὡρισμένου τινὸς βαθμοῦ, τὸν ὡρισμένον δὲ τοῦτον βαθμὸν δύναται νὰ μᾶς ἐμφανίσῃ μόνον ψυχολογικόν τι κριτήριον, τὸ ὁποῖον καὶ πρέπει νὰ διατυπῶται ἐν τῷ νόμῳ. Ἐκτὸς τούτου φοβοῦνται, ὅτι μὲ τὴν βιολογικὴν μέθοδον μετατίθεται ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς κρίσεως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ψυχιάτρου πραγματογνώμονος, ἐνῷ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἔκθεσις τοῦ πραγματογνώμονος πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ μόνον ὡς βοήθημα διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ πεποιθήσεως. (Ἄλλως κατὰ τὸ ἄρθρον 107 τῆς ἡμετέρας Ποιν. δικον.) Τὸ κρίσιμον δηλαδὴ ζήτημα τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμὸν εἶναι νομικόν. Κατὰ τὴν ψυχολογικὴν μέθοδον, ἣν εἶχεν ἀκολουθήσει τὸ «preussisches Landrecht» καὶ τὸ πρῶτον σχέδιον τοῦ ἰσχύοντος γερμανικοῦ κώδικος, καταστρώνονται ἐν τῷ νόμῳ τὰ τὴν ἱκανότητα πρὸς καταλογισμὸν ἀποκλείοντα ψυχικὰ ἐλαττώματα, χωρὶς νὰ παρατίθενται καὶ αἱ βιολογικαὶ αὐτῶν αἰτίαι Οὕτω π.χ. ἔλεγε τὸ πρῶτον σχέδιον τοῦ ἰσχύοντος γερμανικοῦ κώδικος, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔγκλημα «ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς πράξεως ἦτο ἀποκεκλεισμένος ὁ ἐλεύθερος καθορισμὸς τῆς βουλήσεως» (die freie Willensbestimmung). Ἡ *ψυχολογικὴ* αὕτη μεθοδος ψέγεται ὡς πρακτικῶς δύσχρηστος, διότι ὁ δικαστὴς ἔχει ἀνάγκην νὰ γνωρίζῃ καὶ τὰς αἰτίας, αἵτινες παρήγαγον τὸ τὸν καταλογισμὸν ἀποκλεῖον ψυχολογικὸν ἐλάττωμα. Λόγῳ τῆς μονομερείας τῶν δύο τούτων μεθόδων, τῆς βιολογικῆς καὶ τῆς ψυχολογικῆς, οἱ πλεῖστοι τῶν ἰσχυόντων ποινικῶν νόμων καὶ ὅλα τὰ γερμανικὰ σχέδια ἀκολουθοῦν τὴν λεγομένην *μεικτὴν* ἢ *βιολογικοψυχολογικὴν* μέθοδον, δηλαδὴ τὴν μέθοδον, καθ' ἣν συνενοῦνται οἱ τρόποι τῶν δύο μεθόδων καὶ κηρύσσεται ἀνίκανος πρὸς καταλογισμὸν ἐκεῖνος, παρ' ᾧ πρόκειται ὡρισμένον ψυχικὸν ἐλάττωμα, προελθὸν ἐξ ὡρισμένης βιολογικῆς αἰτίας. Ὅ τε ἰσχύων ποινικὸς ἡμῶν νόμος καὶ τὸ σχέδιον ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος ἀκολουθοῦν τὴν μεικτὴν μέθοδον. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἀξιοῖ σήμερον, ὅπως αἱ βιολογικαὶ αἰτίαι τῆς ἀνικανότητος πρὸς καταλογισμὸν ἀπαριθμῶνται ἐν τῷ νόμῳ μέχρις ἐξαντλήσεως καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ἐνδεικτικῶς, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ ἰσχύοντι ἡμετέρῳ ποινικῷ νόμῳ

Ἡ μεικτὴ μέθοδος τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀνικανότητος πρὸς καταλογισμὸν χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ ἄρθρῳ 86 τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου, ἔχοντι ὡς ἑξῆς: «Πρᾶξίς τις δὲν δύναται νὰ καταλογισθῇ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐξετέλεσαν ταύτην, ἐνῷ δὲν ἦσαν κύριοι τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ. Εἰς τὴν τάξιν δὲ τῶν τοιούτων ἀνήκουσιν ἰδίως: 1. Ὅσοι πάσχουσιν ἀπὸ μανίαν, καθολικὴν ἢ μερικὴν παραφροσύνην, ἢ ἐν γένει ἀπὸ οἱανδήποτε βλάβην τοῦ νοῦ, ἢ ψυχικὴν ἀσθένειαν ἀποκλείουσαν παντάπασι τὴν ἐλευθέραν τοῦ λόγου χρῆσιν. 2. Ὅσοι ἐκ βλακείας δὲν δύνανται νὰ κρίνωσιν ὀρθῶς τῶν πράξεών των τὰς συνεπείας ἢ νὰ κατανοήσωσι τὸ ἀξιόποινον αὐτῶν. 3. Ὅσοι ἀπὸ ἀσθένειαν τοῦ γήρατος ἀπέβαλον τοῦ νοῦ των τὴν χρῆσιν. 4 Ὅσοι ἐξετέλεσαν τὴν πρᾶξιν εἰς κατάστασιν ἀναιτίου συγχύσεως τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ, καθ' ἣν δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι συνείδησιν τῆς πράξεώς των ἢ τοῦ ἀξιοποίνου αὐτῆς». Κατὰ ταῦτα τὰ μὲν ψυχολογικὰ γνωρίσματα τῆς ἀνικανότητος πρὸς καταλογισμὸν εἶναι ἡ παντελὴς στέρησις τῆς ἐλευθέρας χρήσεως τοῦ λόγου, ἡ ἀδυναμία τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς συνειδήσεως τῶν πραττομένων. Αἱ δὲ βιολογικαὶ αἰτίαι τῆς ψυχικῆς ταύτης καταστάσεως εἶναι ἰδίως ἡ μανία, ἡ καθολικὴ ἢ μερικὴ παραφροσύνη καὶ ἐν γένει οἱαδήποτε βλάβη τοῦ νοῦ ἢ ψυχικὴ ἀσθένεια ἀποκλείουσα παντάπασι τὴν ἐλευθέραν τοῦ λόγου χρῆσιν, ἡ βλακεία, ἡ ἀσθένεια τοῦ γήρατος καὶ ἡ ἀναίτιος σύγχυσις τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ. Αἱ βιολογικαὶ αὗται αἰτίαι διαιροῦνται, ὡς δῆλον, εἰς διανοητικὰς ἀσθενείας καὶ εἰς συγχύσεις τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ.

Ἡ ψυχιατρικὴ ἐπιστήμη διακρίνει τὰς διανοητικὰς ἀσθενείας εἰς διαταράξεις λειτουργικὰς καὶ εἰς διαταράξεις ὀργανικάς. Ὀργανικὰς διαταράξεις καλεῖ ἐκείνας, ἐπὶ τῶν ὁποίων, μὲ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτει σήμερον ἡ ἐπιστήμη, δύναται νὰ πιστοποιήσῃ καταφανεῖς ἀλλοιώσεις ἐν τῷ κεντρικῷ νευρικῷ συστήματι, ἤτοι τῷ ἐγκεφάλῳ. Λειτουργικὰς δὲ ἐκείνας, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοιαῦται καταφανεῖς ἀλλοιώσεις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ δὲν δύνανται νὰ καταδειχθοῦν. Ἡ περισσότερον γνωστὴ καὶ ἡ καλύτερον διαγνωσθεῖσα ἐκ τῶν πνευματικῶν ἀσθενειῶν εἶναι ἡ *μανία*. Συμπτώματα τῆς διανοητικῆς ταύτης ἀσθενείας εἶναι ὑπερβολικὴ εὐθυμία μὲ αἰφνιδίας μεταπτώσεις εἰς ἀθυμίαν, διαρροὴ τῶν ἰδεῶν καὶ τάσις πρὸς διαρκῆ κίνησιν. Οἱ ἐκ τῆς ἀσθενείας ταύτης πάσχοντες ἀσχολοῦνται ἀκαταπαύστως μὲ κάτι καὶ εἶναι ἀκαταπόνητοι ἐν ταῖς ἀσχολίαις αὐτῶν, σχεδιάζουν νέας καὶ μεγάλας ἐπιχειρήσεις, ὑπερβαινούσας κατὰ πολὺ τὰς οἰκονομικὰς αὐτῶν δυνάμεις, ἐπιζητοῦν διαρκῶς νέους ἐρωτικοὺς δεσμούς, ἀρέσκονται εἰς θορυβώδεις συναναστροφάς, πίνουν κατὰ κόρον κλπ. Τὰς ἐλαφροτέρας περιπτώσεις τῆς ἀσθενείας ταύτης ὀνομάζει ἡ ἐπιστήμη *ὑπομανίαν*, ἥτις καὶ δὲν δύναται νὰ διαγνωσθῇ ὑπὸ μὴ ψυχιάτρου, καὶ τοῦτο διότι εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἐλλείπῃ καὶ ποιά τις σωφροσύνη ἀπὸ τῶν ἀσθενῶν τούτων. Μάλιστα ἡ εὔθυμος κατάστασις, εἰς ἣν εὑρίσκονται, καὶ ἡ εὐχέρεια περὶ τὸ λέγειν μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι συνδεδεμένη ἡ εὔθυμος ἐκείνη ψυχικὴ κατάστασις διευκολύνει εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τούτους ἐξαιρετικήν τινα διαλεκτικὴν ἱκανότητα, μὲ τὴν ὁποίαν δικαιολογοῦν τὰς ὑπερβολάς των καὶ τὰς καταφανῶς ἀσυναρτήτους αὐτῶν πράξεις. Ὡς ἐκ τούτου οἱ Γάλλοι ἐκάλεσαν τὴν ὑπομανίαν ταύτην «folie raisonnante». Ἡ ὑπομανία αὕτη ἄγει λίαν εὐχερῶς εἰς τὴν ἀληθῆ μανίαν. Ὁ ἀσθενὴς καταδεικνύει τὸν ὕπατον βαθμὸν τοῦ ἐρεθισμοῦ, ἡ τάσις πρὸς κίνησιν τὸν ἐξωθεῖ εἰς βιαίας πράξεις καταστροφῆς, ἡ διατάραξις τῆς διαδρομῆς τῶν σκέψεων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη σύγχυσιν τῶν ἰδεῶν. Ἡ μανία, εἰς ἣν περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὑπομανία, δηλαδὴ αἱ ἐλαφρότεραι περιπτώσεις αὐτῆς, ἀποκλείει τὸν καταλογισμόν. Ἑτέρα πνευματικὴ ἀσθένεια, ἥτις καταδεικνύει ἀσφαλῆ συμπτώματα καὶ διαγιγνώσκεται, εἶναι ἡ *μελαγχολία*. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ συμπτώματα τῆς μελαγχολίας εἶναι τρία: ἀναίτιος ἀθυμία, παθολογικὴ ἀλλοίωσις τῶν παραστάσεων καὶ ψυχικαὶ ἀρρυθμίαι. Οἱ βαθμοὶ τῆς ἀθυμίας εἶναι διάφοροι, συνοδεύεται δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ συναισθήματος τῆς ἀδυναμίας ὅπως αἰσθανθῇ ὁ ἀσθενὴς χαράν. Ἡ παθολογικὴ ἀλλοίωσις τῶν παραστάσεων συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἀσθενὴς θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ἀνάξιον, κατώτερον ἄνθρωπον. Τὸ παρελθὸν διαστρεβλοῦται ἀσυνειδήτως ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς, ὅστις συνεπείᾳ τούτου φοβεῖται δεινὰ διὰ τὸ μέλλον, ὡς π. χ. αἰωνίαν τιμωρίαν, οἰκονομικὴν καταστροφήν, δημοσίαν καταισχύνην, νόσον σωματικὴν ἀνίατον, κλπ. Αἱ ψυχικαὶ ἀρρυθμίαι καταδεικνύονται πρὸ πάντων ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν παραστάσεων, ἥτις ἐπιβραδύνεται σημαντικῶς. Ὁ ἀσθενὴς διστάζει νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὰς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα αὐτοῦ, διὰ νὰ συλλογισθῇ κάτι χρειάζεται μεγάλην προσπάθειαν, αἱ παραστάσεις δὲν ἀνακύπτουν εὐχερῶς, ἡ ἀπόφασις καὶ διὰ τὰ παραμικρότερα πράγματα εἶναι ἐξόχως δυσχερής. Ἰσχυρὸς φόβος, συνοδευόμενος ὑπὸ ψευδαισθήσεων τῆς ὁράσεως καὶ παραισθήσεων τῆς ἀκοῆς, εἶναι σύνηθες σύμπτωμα τῆς μελαγχολίας. Ὁ φόβος οὗτος τοὺς ὁδηγεῖ εἰς ἀποπείρας αὐτοκτονίας, συνδεδεμένας συνήθως καὶ μὲ προσβολὴν ἢ κατακινδύνευσιν ξένης ζωῆς, ὡς π. χ. ὅταν καίουν τὸν οἶκόν των διὰ νὰ καοῦν μαζί του, δηλητηριάζουν τὰ φαγητά, ἢ ἀποκτείνουν τὰ τέκνα των καὶ κατόπιν αὐτοκτονοῦν ἢ ἀποπειρῶνται ν' αὐτοκτονήσουν, ἢ μετὰ τὴν θανάτωσιν τῶν τέκνων χάνουν τὸ θάρρος των καὶ περιμένουν νὰ ἔλθῃ ὁ θάνατος μόνος του. Καὶ οἱ ἐκ μελαγχολίας πάσχοντες εἶναι ἀκαταλόγιστοι. Σπουδαιοτέραν σημασίαν τῆς τε μανίας καὶ τῆς μελαγχολίας κέκτηνται αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς λεγομένης *χρονίας παρανοίας*. Ἡ ἰδιαιτέρα σημασία τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀσθενείας ὀφείλεται, εἰς τὸ ὅτι οἱ ἀσθενεῖς πολὺ εὐκόλως καὶ πολὺ συχνὰ διαπράττουν βαρέα ἐγκλήματα. Εἴδη τῆς χρονίας παρανοίας εἶναι ἡ λεγομένη συνδυάζουσα (Combinatorisch), ἡ παραισθητικὴ καὶ ἡ ὑποχονδριακή. Τῆς *συνδυαζούσης παρανοίας* τὸ ἀρχικὸν σύμπτωμα, δυνάμενον νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα, συνίσταται εἰς δυσπιστίαν πρὸς τὰς πράξεις ξένων ἀνθρώπων. Ὁ ἀσθενὴς νομίζει ὅτι ὅλοι τὸν προσέχουν καὶ τὸν παρακολουθοῦν, οἱ συγγενεῖς, ἡ ἀστυνομία, κατάσκοποι, ὅτι θέλουν νὰ τὸν παρεμποδίσουν εἰς τὴν πρόοδόν του, νὰ τοῦ βλάψουν τὴν ὑπόληψίν του, τὴν περιουσίαν του καὶ τέλος ὅτι τὸν καταδιώκουν, τοῦ ἀπειλοῦν τὴν ζωήν του. Εἰς τὸ πνεῦμά του συνδυάζονται αἱ ἰδέαι τῆς καταδιώξεως μὲ ἰδέας μεγαλείου, ὁ ἀσθενὴς εἶναι πεπεισμένος ὅτι ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι ἔχουν πολλοὺς ἐχθρούς. Ἐφ' ᾧ καὶ προβαίνει εἰς πράξεις δῆθεν ἀμύνης κατὰ τῶν φανταστικῶν τούτων καταδιώξεων. Ὁ κίνδυνος ἐκ τῶν φανταστικῶν ἀμυντικῶν πράξεων εἶναι μέγας, διότι τὰ πρόσωπα ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπιτίθενται οἱ ἀσθενεῖς δὲν ἔχουν ἰδέαν

Digitized by Google

ὅτι τὸ ἄτομόν των ἀπασχολεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν φαντασίαν ἑνὸς ἄλλου. Ἄλλοτε πάλιν οἱ ἀσθενεῖς τελοῦν πράξεις ἐπικίνδυνον διὰ τὸν ἑαυτόν των καὶ συνήθως καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ δημιουργήσουν θόρυβον, νὰ ἐπιστήσουν τὴν προσοχὴν τῆς δημοσίας γνώμης ἐπὶ τῆς ὑποθέσεώς των. Καὶ αἱ ἰδέαι τοῦ μεγαλείου τοὺς φέρουν ἐπίσης εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν ποινικὸν νόμον, ὅταν π.χ. ἐπιχειροῦν νὰ εἰσέλθουν διὰ τῆς βίας εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς πριγκιπίσσης τῶν διαλογισμῶν των, ἢ ὅταν ἐπιχειροῦν δολοφονικὰς ἀποπείρας κατὰ τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας. Οἱ ἐκ χρονίας συνδυαζούσης παρανοίας πάσχοντες εἶναι καταφανῶς ἀκαταλόγιστοι, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ἀσθένεια εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀρχῇ της, ἐὰν ἡ ἀστήρικτος δυσπιστία πρὸς τὰς πράξεις τῶν ξένων προσώπων δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον να ἀρθῇ. Οἱ ψυχίατροι καταλέγουν εἰς τὴν χρονίαν συνδυάζουσαν παράνοιαν καὶ τὴν *δικομανίαν*. Περὶ δικομανίας ὁμιλοῦν οἱ ψυχίατροι, ὅταν μία δικαστικὴ ἀποτυχία, ἥτις δύναται νὰ συμβῇ εἰς πάντα διάδικον, δίδῃ λαβὴν εἰς τὸ ἄτομον πρὸς περαιτέρω παθολογικὴν διανοητικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποτυχίας ταύτης. Ὁ ἀσθενής, ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ ἔνδικα μέσα, ἀρχίζει νὰ φαντάζεται ὅτι οἱ δικασταὶ ἐμεροληπτησαν ὑπὲρ τοῦ ἀντιδίκου του, δωροδοκηθέντες ὑπ' αὐτοῦ, κλπ. Σκεπτόμενος ὅτι πᾶσα προσφυγὴ εἰς ἄλλας ἀρχὰς εἶναι ματαία, διότι ὅλαι αἱ ἀρχαὶ ἀλληλοϋποστηρίζονται, ἀρχίζει νὰ ἐπικαλῆται τὴν δημοσίαν γνώμην ἐπὶ τῆς ὑποθέσεώς του, δημοσιεύει διατριβάς, ἀπευθύνει ἐπιστολὰς εἰς τὰς ἐφημερίδας, αἰτήσεις πρὸς τὴν Βουλήν, κλπ. Τὸ πρᾶγμα ὀξύνεται ἔτι μᾶλλον, ἐὰν ἐκ τῆς διαγωγῆς ταύτης τοῦ ἀσθενοῦς οἱ συγγενεῖς του ἀρχίζουν νὰ ὑποπτεύωνται ὅτι ἡ διανοητική του κατάστασις δὲν εἶναι κανονικὴ καὶ διὰ νὰ τὸν προφυλάξουν ἀπὸ περιουσιακὰς ζημίας ὑποβάλλουν αἴτησιν περὶ ἀπαγορεύσεως. Διὰ τὸν ἀσθενῆ ἡ αἴτησις αὐτὴ εἶναι ἡ πλέον περίλαμπρος ἀπόδειξις, ὅτι ἐπιδιώκεται συστηματικῶς ἡ ἐξόντωσίς του. Τοιουτοτρόπως ἡ αἴτησις ἐκείνη καθίσταται ἀπαρχὴ νέων σκληρῶν ἀγώνων. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς παθολογικῆς ταύτης δικοφανείας εἶναι τὸ ἀδιόρθωτον τῶν πεποιθήσεων τοῦ ἀσθενοῦς. Οἱαδήποτε λογικὰ ἐπιχειρήματα ἐκφερόμενα ἐναντίον τῶν πεποιθήσεων αὐτοῦ ἐκλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς ὡς ὑπαγορευόμενα ὑπὸ τῆς προθέσεως ὅπως τὸν ἀποκοιμίσουν. Ὁ ἀσθενὴς κατηγορεῖ τοὺς πάντας ὅτι μεροληπτοῦν ἐναντίον του, διότι εἶναι δωροδοκημένοι. Ἡ δὲ εὐαισθησία αὐτοῦ κατέναντι τοῦ ἰδίου του δικαιώματος εἶναι συνδεδεμένη μὲ παντελῆ ἀναισθησίαν ὡς πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ξένα δικαιώματα. Πολλάκις ἡ παράφρων αὐτὴ ἐπιδίωξις τοῦ ἰδίου δῆθεν δικαιώματος συνδέεται καὶ μὲ μίαν ἄλλην παραφροσύνην. Ὁ ἀσθενὴς φαντάζεται ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἐκλεκτός, ὅστις ἀντιπροσωπεύει ὄχι μόνον τὸ ἰδικόν του δικαίωμα, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἐν γένει. Τοιουτοτρόπως ὁ ἀσθενὴς μεταπίπτει εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ μεγαλείου τοῦ ἰδίου του προσώπου, καθίσταται παθολογικῶς ὑπερήφανος καὶ ἀρχίζει νὰ κλίνῃ πρὸς ἐκρήξεις βιαίας καὶ πράξεις κολασίμους. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ὁ δικαστὴς οὐδὲν ἕτερον ἔχει νὰ πιστοποιήσῃ εἰμὴ τὸ ἀδιόρθωτον τῶν πεποιθήσεων, τὴν ἀδυναμίαν τῆς κρίσεως, τὴν ἀνωμαλίαν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως, ἅτινα πάντα εἶναι ἐπαρκῆ ὅπως διαγνωσθῇ ἡ πνευματικὴ διατάραξις. Ὁ δικομανὴς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην εἶναι ἀκαταλόγιστος. Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα οὐδαμῶς ἀποκλείουν τὴν ὕπαρξιν «δικομανῶν» μὴ παραφρόνων. Οἱ μὴ παράφρονες δικομανεῖς, οἵτινες δύνανται ἀπὸ χαρακτῆρος νὰ κλίνουν πρὸς τὴν μετ' ἐπιμονῆς ἐπιδίωξιν τοῦ δικαιώματος αὐτῶν, δὲν εἶναι ἀδιόρθωτοι, δύνανται μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα νὰ πεισθοῦν ὅτι τελοῦν ἐν ἀδίκῳ, ὅταν δὲ ἐπιτύχουν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ δικαιώματός των ἡσυχάζουν ὁριστικῶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει ἐπὶ τῶν παραφρόνων δικομανῶν. Τὸ δεύτερον εἶδος τῆς χρονίας παρανοίας εἶναι ἡ παραισθητική. Ἡ *χρονία παραισθητικὴ παράνοια* διακρίνεται τῆς χρονίας συνδυαζούσης παρανοίας ὡς ἐκ τούτου, ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι τῆς καταδιώξεως καὶ τοῦ μεγαλείου ἐπηρεάζονται σπουδαιότατα ὑπὸ παραισθήσεων, αἵτινες δίδουν τὴν κατεύθυνσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα εἰς τὰς σκέψεις τοῦ ἀσθενοῦς. Αἱ κυριώτεραι παραισθήσεις ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ταύτης διαταράξεως εἶναι αἱ παραισθήσεις τῆς ἀκοῆς. Οἱ ἀσθενεῖς ἀκούουν διαφόρους φωνάς, ὡς ὕβρεις, ἀπειλὰς κλπ., ἢ καὶ φωνὰς ἀγγελικάς, φωνὰς τοῦ Θεοῦ, αἵτινες τοῖς ἐπιτάσσουν νὰ πράξουν διάφορα μεγάλα πράγματα. Περὶ τῆς πραγματικότητος τῶν φωνῶν τούτων οἱ ἀσθενεῖς εἶναι ἀπολύτως πεπεισμένοι. Ἐκτὸς τῶν παραισθήσεων τῆς ἀκοῆς οἱ ἀσθενεῖς τυραννοῦνται καὶ ὑπὸ παραισθήσεων τῆς ὀσφρήσεως, τῆς γεύσεως, τῆς ἁφῆς. Νομίζουν ὅτι ὀσφραίνονται δηλητηριώδεις ἀτμούς, ὅτι γεύονται δηλητηριασμένα φαγητά, ὅτι ὑφίστανται μαγευτικὰς καὶ ἄλλας φυσικὰς ἐπιδράσεις, ὅτι ὑφίστανται νυκτερινὰς ἀποπείρας βιασμοῦ, κλπ. Οἱ ἀσθενεῖς, ἐφ' ὧν ἡ κατεύθυνσις τῶν παραφρόνων σκέψεων εἶναι θρησκευτική, βλέπουν καὶ θρησκευτικὰ ὁράματα, ἔχουν δηλαδὴ καὶ ψευδαισθήσεις τῆς ὁράσεως. Αἱ ἰδέαι τῆς καταδιώξεως ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν τούτων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν παραισθήσεων καὶ τῶν ψευδαισθήσεων, προσλαμβάνουν φανταστικὰς μορφάς. Οἱ ἀσθενεῖς συγκροτοῦν συνήθως μὲ τὴν φαντασίαν των περίπλοκόν τι σύστημα μηχανικῶν καὶ φυσικῶν δυνάμεων, ὡς π. χ τηλέφωνον, τηλέγραφον, μαγνήτας, ἀκτῖνας τοῦ Röntgen, κλπ., τὸ ὁποῖον δῆθεν εἶναι προωρισμένον νὰ τοὺς κρατῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρῶν των καὶ νὰ τοὺς κάμνῃ νὰ αἰσθάνωνται διαρκῶς τὴν ἐπιρροήν των. Αἱ παραισθήσεις αὗται δύνανται νὰ ἔχουν λίαν σοβαρὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸ περιβάλλον, ἕνεκα τῶν πράξεων τῆς ἀμύνης, ἃς ἐπιχειροῦν οἱ ἀσθενεῖς ἐναντίον τῶν δῆθεν ἐχθρῶν των. Ἡ ποινικὴ κρίσις περὶ τῶν ἀσθενῶν τούτων δὲν παρέχει δυσχερείας. Ὅταν καταδειχθοῦν αἱ παραισθήσεις καὶ αἱ ψευδαισθήσεις, δὲν εἶναι δυσχερὲς ν' ἀποκαλυφθοῦν ταυτοχρόνως καὶ αἱ ἰδέαι τῆς καταδιώξεως καὶ τοῦ μεγαλείου, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ καταφανῶς χρονίαν παράνοιαν. «Μανία καταδιώξεως» καὶ «μεγαλομανία» καθιστοῦν τὸν δράστην ἀκαταλόγιστον. Ἡ τρίτη μορφὴ τῆς χρονίας παρανοίας εἶναι ἡ ὑποχονδρική. *Ὑποχονδρικὴ παράνοια* λέγεται ἡ πνευματικὴ ἐκείνη διατάραξις, καθ' ἣν τὸ ἄτομον καταδεικνύει τὴν τάσιν, ὅπως κρίνῃ τὴν κατάστασιν τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ σώματος κατὰ τρόπον λίαν ἀπαισιόδοξον, ἰδίως νὰ νομίζῃ ὅτι εἶναι κατὰ τὸ σῶμα ἀνιάτως ἀσθενής. Κίνδυνος ἐκ τῆς πνευματικῆς ταύτης διαταράξεως προκύπτει, ὅταν ἡ ὑποχονδρία συνδυάζηται πρὸς ἰδέας καταδιώξεως. Ὁ κίνδυνος ὑπάρχει ἰδίως διὰ τοὺς ἰατρούς, οἵτινες θεραπεύουν τοιούτους ἀσθενεῖς καὶ οἵτινες ἠμπορεῖ νὰ μὴ φαντάζωνται ὅτι μία ἐξέτασις π. χ., εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέβαλον τὸν ἀσθενῆ, μία ἁπλῆ ἐπαφὴ πρὸς αὐτὸν ἐδημιούργησε παρ' αὐτῷ μῖσος θανάσιμον, ἐξ οὗ βραδύτερον δύναται νὰ ἐκπορευθῇ ἀπόπειρα δολοφονίας. Ἡ ποινικὴ κρίσις περὶ τῶν πασχόντων ἐκ χρονίας ὑποχονδρικῆς παρανοίας εἶναι δυσχερεστέρα. Τὸ οὐσιῶδες καὶ ἐνταῦθα εἶναι τὸ ἀδιόρθωτον τῶν σκέψεων τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἡ ἀκαταγώνιστος ἐπίδρασις τῶν σκέψεων τούτων ἐπὶ τῆς δράσεως. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις καὶ οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι εἶναι ἀκαταλόγιστοι.

Ἡ σπουδαιοτέρα διανοητικὴ ἀσθένεια, ἐπὶ τῆς ὁποίας καταδεικνύονται ὀργανικαὶ ἀλλοιώσεις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν μὴ ἰατρῶν καλουμένη *μαλάκυνσις τοῦ ἐγκεφάλου*, ὑπὸ δὲ τῶν ψυχιάτρων ὀνομαζομένη *προϊοῦσα παράλυσις*. Ἡ διανοητικὴ αὐτὴ ἀσθένεια ὀφείλεται εἰς τὸ ἀφροδίσιον νόσημα τῆς συφιλίδος, εἶναι δὲ λίαν συχνή, ἀφοῦ κατὰ τὰς βεβαιώσεις τῶν ψυχιάτρων ἡ ἀναλογία τῆς ἀσθενείας ταύτης ἐν σχέσει πρὸς πάσας τὰς λοιπὰς πνευματικὰς διαταράξεις εἶναι ἓν πρὸς 6 ἢ 7, ἤτοι μεταξὺ 6 ἢ 7 παραφρόνων διαιτωμένων ἐν φρενοκομείοις ὁ εἷς πάσχει ἐκ προϊούσης παραλύσεως. Τὸ κύριον σύμπτωμα τῆς προϊούσης παραλύσεως εἶναι ἡ κατάπτωσις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων. Βλακεία, αὐξανομένη διαρκῶς μέχρι τοῦ θανάτου, εἶναι τὸ προέχον ψυχικὸν σύμπτωμα τῆς ἀσθενείας ταύτης. Ἡ ἀσθένεια εἶναι ἀνίατος καὶ ὁδηγεῖ ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῆς εἰς τὸν διὰ μαρασμοῦ θάνατον. Μόνον ἐσχάτως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἐφαρμόζει τὴν διὰ τῆς ἐλονοσίας θεραπευτικὴν μέθοδον, ἐπιτυγχάνουσα οὕτως ὕφεσιν τῆς ἀσθενείας. Ἡ προϊοῦσα παράλυσις, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς διαδρομῆς αὐτῆς, ὁπότε τὰ συμπτώματα τῆς ἀποβλακώσεως εἶναι καταφανέστερα, δὲν παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν ποινικὸν ἐνδιαφέρον. Ὁ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο τῆς προϊούσης παραλύσεως εὑρισκόμενος εἶναι προφανῶς ἀκαταλόγιστος. Ποινικὸν ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς διαδρομῆς τῆς ἀσθενείας ταύτης, ὁπότε ἡ διάγνωσις αὐτῆς ὑπὸ μὴ ψυχιάτρου εἶναι ἀδύνατος. Ἡ ἔγκαιρος ὅμως διάγνωσις τῆς ἀσθενείας ταύτης δύναται να προφυλάξῃ τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην ἀπὸ βαρείας ἀδίκους καταδίκας, διότι ὁ ἐκ προϊούσης παραλύσεως πάσχων εἶναι παντελῶς ἀκαταλόγιστος καὶ κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀσθενείας ταύτης παρουσιάζεται μεταξὺ τοῦ 30οῦ καὶ τοῦ 50οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, τὰ πρῶτα δὲ συμπτώματα αὐτῆς εἶναι τὸ ὑπερευερέθιστον, δηλαδὴ προφανής τις δυσαναλογία μεταξὺ τῆς ψυχικῆς ὁρμῆς καὶ τῆς αἰτίας ἥτις προυκάλεσεν αὐτήν, ἐλάττωσις τοῦ μνημονικοῦ καὶ ἀδυναμία τῆς κριτικῆς δυνάμεως. Μὲ τὴν ἐξασθένησιν τῆς κριτικῆς δυνάμεως συνδυάζεται ἡ ἄμβλυνσις τῶν ἀνωτέρων καὶ εὐγενεστέρων συναισθημάτων. Ἡ συμπάθεια, ὁ σεβασμὸς τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ περιβάλλοντος, ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὸ κοινωνικῶς πρέπον ἀπόλλυνται καὶ ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι πράξεις ἐστερημέναι παντὸς τάκτ, προσβολὴ τοῦ συναισθήματος τῆς αἰδοῦς καὶ τέλος βάρβαροι καὶ κτηνώδεις πράξεις. Ἐπὶ πλέον παρατηρεῖται εἰς τοὺς ἀρρώστους ἀδυναμία ὅπως παρακολουθήσουν οἱανδήποτε σύνθετον σειρὰν ἰδεῶν, διανοητικὴ ἀφαίρεσις αὐξάνουσα διαρκῶς καὶ ἀπώλεια τῆς ἰδίας πρωτοβουλίας. Εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς προϊούσης παραλύσεως παρατηροῦνται ἐπίσης ἰδέαι μεγαλείου, ὡς καὶ ἰδέαι μελαγχολικοῦ ἢ ὑποχονδρικοῦ περιεχομένου. Ἐν γένει δὲν ὑπάρχουν συμπτώματα πνευματικῆς διαταράξεως, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ παρουσιάζωνται παροδικῶς ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ταύτῃ.

Ἡ σημασία τῆς ἀσθενείας ταύτης διὰ τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην εἶναι μεγάλη. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ παθολογικὴ ὀργανικὴ ἐξέλιξις δύναται νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ μακρὸν παθολογικῶς ἐπὶ τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, πρὶν ἢ ἀκόμη διαγνωσθῇ ὁ παθολογικὸς χαρακτὴρ τῆς βουλήσεως, ἥτις προηγήθη τῶν πράξεων. Ἐκτὸς τούτου ἡ σημασία τῆς προϊούσης παραλύσεως διὰ τὸ ποινικὸν δίκαιον εἶναι μεγάλη, ἐπειδὴ συνεπείᾳ τῆς ἀσθενείας ταύτης λαμβάνουν χώραν τὰ διαφορώτατα τῶν ἐγκλημάτων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ βαρύτατα τῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶναι τὰ συνήθως ὑπὸ τῶν παραλυτικῶν διαπραττόμενα, καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς μειώσεως τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς ἀπωλείας τῆς ἐνεργητικότητος. Τὰ ἐγκλήματα τῶν παραλυτικῶν προκαλεῖ ἡ ἐξασθένησις τῆς κρίσεως, ἡ ἄμβλυνσις τῶν ἠθικῶν καὶ αἰσθητικῶν συναισθημάτων καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ψυχικῶν ὁρμῶν. Οὕτως οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι πράττουν δολίας χρεοκοπίας, πλαστογραφίας, ἀπάτας, κλοπὰς κ.λ.π., διότι στεροῦνται τῆς ὀρθῆς κρίσεως περὶ ἐκείνου ὅπερ πράττουν, ἢ ἀπὸ ἔλλειψιν μνήμης καὶ πλάνην· ἄλλοι πάλιν πράττουν κολασίμους ἀνηθίκους πράξεις, ὡς ἀποπλανήσεις μικρῶν παιδίων εἰς ἀσέλγειαν ἢ παρὰ φύσιν ἀσελγείας, διότι ἀπώλεσαν τὸ συναίσθημα τοῦ ἐπιμέμπτου τῶν πράξεων τούτων· ἕτεροι πράττουν ἀντιστάσεις κατὰ τῆς ἀρχῆς, ἐξυβρίσεις, μετέχουν εἰς συμπλοκάς, κ.λ.π., διότι πρὸς τῇ ἐξασθενήσει τῆς κρίσεως ὁ παθολογικὸς ὑπερερεθισμὸς τοὺς ὠθεῖ πρὸς παντοειδεῖς συγκρούσεις. Τὸ εἶδος βεβαίως τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ γενικῶς ὡς ἔνδειξις περὶ προϊούσης παραλύσεως, ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις καθ' ἃς δύναταί τις νὰ ὑποπτεύσῃ τὴν ὕπαρξιν προϊούσης παραλύσεως ἀκριβῶς ἐκ τοῦ εἴδους τῆς τελεσθείσης πράξεως. Ἐὰν π. χ. ἄνθρωπος γνωστὸς ὡς εὐφυής, ὡρίμου ἡλικίας, ἀρίστης ἀνατροφῆς, ἀμέμπτου διαγωγῆς, κ.λ.π., αἰφνιδίως πράξῃ προσβολὴν τῆς δημοσίας αἰδοῦς, ἴσως καὶ παραμελῶν πᾶσαν προσοχὴν ὅπως μὴ συλληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπάρχει σοβαρὸς λόγος ὅπως γεννηθῇ ἡ ὑποψία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος πάσχει ἐκ προϊούσης παραλύσεως. Ἄλλοτε πάλιν ἡ ὑποψία αὕτη δύναται νὰ γεννηθῇ ὡς ἐκ τῆς ἀδιαφορίας, ἣν τοιοῦτος ἄνθρωπος καταδεικνύει κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἀνάκρισιν, ἢ ἐκ τῆς ἀμέσου ἢ ἄνευ ἐνδιαφέροντος δικαιολογίας τῆς πράξεώς του. Πάντα ταῦτα ἐπιτρέπουν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐξησθένησεν οὐσιωδῶς. Πάντα ταῦτα ἔχουν σημασίαν ἁπλῶς ὡς στηρίζοντα ὑποψίαν, ἥτις δέον νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὸν δικαστήν, ὅπως διατάξῃ τὴν ὑπὸ ψυχιάτρου ἐξέτασιν τοῦ προσώπου τούτου. Ἐὰν ὁ ψυχίατρος πιστοποιήσῃ προϊοῦσαν παράλυσιν, ὁ δράστης εἶναι ἀκαταλόγιστος. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι διεγνώσθη σήμερον, ὅτι ἄτομόν τι πάσχει ἐκ προϊούσης παραλύσεως, δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς σχεδὸν βέβαιον ὅτι καὶ πρὸ ἑβδομάδων ἢ ἀκόμη καὶ πρὸ μηνῶν τὸ πρόσωπον τοῦτο ἦτο ἀκαταλόγιστον. Ἑτέρα πνευματικὴ ἀσθένεια παρουσιάζουσα ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις εἶναι ἡ λεγομένη *γεροντικὴ βλακεία*. Κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου, ἕνεκα ἀλλοιώσεων κατὰ τοὺς ἀρτηριακοὺς ἀδένας, τροφοδοτεῖται ἐλαττωματικῶς, πολλάκις δὲ ἐπέρχεται εἰς σημεῖά τινα τοῦ ἐγκεφάλου σοβαρὰ διατάραξις τῆς κυκλοφορίας, συνοδευομένη ὑπὸ καταστροφῆς νευρικῶν μορίων. Ἐκτὸς τῶν ἀλλοιώσεων τούτων, αἵτινες ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων, ἐπέρχονται κατὰ τὴν προκεχωρημένην ἡλικίαν καὶ φθοραὶ τῶν ἱστῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων μειοῦται ἐπαισθητῶς καὶ τὸ βάρος τοῦ ἐγκεφάλου. Τότε πρόκειται ἡ λεγομένη γεροντικὴ ἀτροφία τοῦ ἐγκεφάλου. Συνήθη καὶ κανονικὰ ἀποτελέσματα τῶν ὀργανικῶν ἀλλοιώσεων ἐν τῷ γεροντικῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι ἡ ἐλάττωσις τῆς σωματικῆς ἐλαστικότητος, ἡ εὔκολος καταπόνησις, ἡ κατάπτωσις τῆς ἱκανότητος τῆς ἀντιλήψεως, ἡ ἄμβλυνσις τῶν ἀνωτέρων συναισθημάτων, ἐγωϊσμός, ἰδέαι ποιᾶς τινος ὑποχονδρικῆς φύσεως κλπ. Ἐφ' ὅσον πρόκειται μόνον περὶ τούτων τῶν συμπτωμάτων, δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀποκλεισμοῦ τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ. Ἡ γεροντικὴ βλακεία προέρχεται ἐκ τῆς ποσοτικῆς αὐξήσεως τῶν μνησθέντων γεροντικῶν χαρακτηριστικῶν. Ἡ βλακεία δηλαδή, ἡ λεγομένη γεροντική, καταδεικνύει, ἐκτὸς τῶν κανονικῶν συμπτωμάτων τῶν ἐμφανιζομένων κατὰ πᾶσαν γεροντικὴν ἡλικίαν, καὶ προϊοῦσαν ἐλάττωσιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, δηλαδὴ οὐχὶ μόνον τῆς μνήμης, ἀλλὰ καὶ τῆς κριτικῆς δυνάμεως. Τὸ ποινικὸν ἐνδιαφέρον ἐπὶ τῆς γεροντικῆς βλακείας (τῆς ἀσθενείας τοῦ γήρατος, κατὰ τὸν ἡμέτερον ποινικὸν νόμον) συνίσταται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς προϊούσης παραλύσεως, εἰς τὸ ὅτι ἡ διανοητικὴ αὕτη ἀσθένεια δὲν διαγιγνώσκεται ἀμέσως. Αἱ πνευματικαὶ ἀλλοιώσεις, αἱ ὁποῖαι γεννῶνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, διαφεύγουν τὴν προσοχὴν

Digitized by Google

τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ πολλάκις ὁ δικαστὴς ἐκλαμβάνει ὡς ἐκδηλώσεις ἀνηθίκου χαρακτῆρος πράξεις, αἵτινες ἀναμφισβητήτως ὀφείλονται εἰς παθολογικὴν πνευματικὴν διατάραξιν. Τὰ ἐγκλήματα ἅτινα τελοῦνται συνήθως ὑπὸ τῶν ἐκ γεροντικῆς βλακείας πασχόντων εἶναι τὰ ἐξ ἀμελείας πλημμελήματα, καὶ τὰ πλημμελήματα, ἅτινα προσβάλλουν τὴν ἠθικήν, π.χ. ἀσελγεῖς πράξεις μετὰ παιδίων, ἀπόπειραι παρὰ φύσιν ἀσελγείας καὶ οὐχὶ σπανίως προσβολαὶ τῆς δημοσίας αἰδοῦς, ὡς ὁ λεγόμενος exhibitionismus, δηλαδὴ δημοσίᾳ ἐπίδειξις τῶν γεννητικῶν μορίων, ἰδίως εἰς γυναῖκας. Ὁ βαθμὸς τοῦ ἀκαταλογίστου τῶν ἐκ γεροντικῆς βλακείας πασχόντων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς πιστοποιηθείσης πνευματικῆς ἐξασθενήσεως, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ ᾖ τοιαύτη, ὥστε ν' ἀποκλείηται παντάπασιν ἡ ἐλευθέρα τοῦ λόγου χρῆσις.

Πνευματικαὶ ἀσθένειαι μὲ ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι καὶ τὰ *ἀποστήματα τοῦ ἐγκεφάλου*, ἡ *ἐγκεφαλικὴ σύφιλις* καὶ ἡ *πολλαπλῆ σκλήρυνσις*. Ἡ κατάδειξις ἀποστήματος ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐπιτρέπει τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι ὁλόκληρος ἡ ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἀσθενοῦς εἶναι παθολογικῶς ἐπηρεασμένη. Περὶ τῆς συφίλιδος τοῦ ἐγκεφάλου ἰσχύει πᾶν ὅ,τι ἐλέχθη περὶ τῆς προϊούσης παραλύσεως. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῆς πολλαπλῆς σκληρύνσεως, ὅταν αὕτη ἔχῃ προσβάλει μέγα μέρος τοῦ ἐγκεφαλικοῦ φλοιοῦ. Ποινικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἐπίσης αἱ πνευματικαὶ διαταράξεις, αἱ ἐμφανιζόμεναι κατόπιν τραυμάτων τῆς κεφαλῆς καὶ διασείσεων τοῦ κρανίου. Εἰς ἐνίας τῶν περιπτώσεων τούτων γεννῶνται ἀλλοιώσεις τῶν γαγγλιακῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφαλικοῦ φλοιοῦ ἢ ἀλλοιώσεις τῶν ἱστῶν, ἃς παρακολουθοῦν διαταράξεις τῆς συνειδήσεως ἢ καὶ ἀπώλεια αὐτῆς. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἀκολουθεῖ τότε ἀμέσως ἀνώμαλος πνευματικὴ κατάστασις μακρᾶς διαρκείας, ἢ ἡ ἀνώμαλος πνευματικὴ κατάστασις ἐξελίσσεται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον κατόπιν χρονικῆς τινος περιόδου φαινομενικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ὑγείας. Ἡ ὑπὸ τοιούτων προσώπων προσβολὴ τῶν διατάξεων τοῦ ποινικοῦ νόμου ἔχει τὴν αἰτίαν της εἰς τὸ παθολογικὸν ὑπερευερέθιστον αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀντοχὴν αὐτῶν ἐν τῷ πότῳ. Ἡ κατάδειξις, ὅτι ὁ τοιοῦτος δράστης πρὸ τῆς πράξεως ἔπιε, δύναται ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις νὰ ἐπιτρέπῃ, ὥστε νὰ κηρυχθῇ οὗτος ἀκαταλόγιστος.

Πασίγνωστος πνευματικὴ διατάραξις εἶναι ἡ *ἠλιθιότης* καὶ ἡ *βλακεία*, δηλαδὴ ἡ πτωχεία τοῦ πνεύματος, ὀφειλομένη εἰς ἐλλιπῆ καὶ ἐλαττωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ἀναγομένην εἰς διαταράξεις εἴτε ἐκ γενετῆς, εἴτε καὶ ἐπικτήτους. Σύμπτωμα πάσης ἐλαττωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν διανοητικῶν δυνάμεων εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς κρίσεως. Ἡ ἀδυναμία τῆς κρίσεως διακρίνεται εἰς βαθμούς. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι βραδείας ἀντιλήψεως, οἱ ὁποῖοι μετὰ μακρὰν σκέψιν κατορθώνουν ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ εὕρουν τὸ ὀρθόν, ἄνθρωποι ἀβεβαίας ἀντιλήψεως, οἵτινες ἐπηρεάζονται σημαντικῶς ἀπὸ τῆς κρίσεως ἑτέρων προσώπων, τέλος ἄνθρωποι περιωρισμένης ἀντιλήψεως, οἵτινες εἰς ὅ,τι μὲν ἀφορᾷ τὸν περιωρισμένον κύκλον τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν κατορθώνουν νὰ ἐκφέρουν ἀσφαλεῖς κρίσεις, οἵτινες ὅμως ἀδυνατοῦν νὰ προσανατολισθοῦν ὅταν εὑρεθοῦν ἔξω τοῦ κύκλου τούτου. Οἱ ἄνθρωποι βραδείας, ἀβεβαίας καὶ περιωρισμένης ἀντιλήψεως εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἄνθρωποι κανονικοί. Ἡ ἀσθένεια τοῦ πνεύματος ἀρχίζει ἀπὸ ἕνα βαθμὸν κάτω τῆς περιωρισμένης ἀντιλήψεως. Οἱ ἀσθενεῖς τὸ πνεῦμα, ὑπὸ τὴν παθολογικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, προσδέχονται καὶ ἐπεξεργάζονται ἐλαττωματικῶς τὰς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐντυπώσεις, οὕτως ὥστε τὰ ἄτομα ταῦτα ἔχουν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐντυπώσεις ἀνεπαρκεῖς, ἀνακριβεῖς καὶ ψευδεῖς. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἐπιδρᾷ οὐσιωδῶς ἐπὶ τῆς μνήμης καὶ δὴ τῆς λογικῆς μνήμης, διότι ἡ μηχανικὴ μνήμη, τουτέστιν ἡ ἱκανότης τῆς ἀναπαραστάσεως ἐντυπώσεων καθ' ἣν σειρὰν καὶ τάξιν εἰσῆλθον εἰς τὴν συνείδησιν, δύναται νὰ εἶναι ἄθικτος, μάλιστα δὲ καὶ ἐκπληκτικῶς καλή. Εἶναι ἡ λεγομένη μνήμη τῶν ἠλιθίων. Ὁ ἀσθενὴς τὸ πνεῦμα εὑρίσκεται, ἐν σχέσει πρὸς τὴν μνήμην, εἰς τὴν διανοητικὴν βαθμῖδα τοῦ παιδίου. Ἡ ἀδυναμία τῆς λογικῆς ἀναπαραστάσεως προηγουμένων ἐντυπώσεων, ὅταν συνδυάζεται πρὸς φαντασίαν ἀνεπτυγμένην, ἄγει εἰς περιγραφὰς ἐξωτερικῶν συμβεβηκότων ἐντελῶς μυθολογικάς, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ κατὰ τὸ ἥμισυ νοηθεῖσαι καὶ ἐλλιπῶς ἀντιληπταὶ γενόμεναι ἐντυπώσεις συμπληροῦνται διὰ τῆς φαντασίας καὶ παρουσιάζονται ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς καλῇ τῇ πίστει ὡς ὀρθαί, ἐνῷ ἀντικειμενικῶς εἶναι ψευδεῖς.

Μολονότι παρὰ τοῖς πνευματικοῖς ἀσθενέσι δὲν ἐλλείπουν καὶ ἀλλοιώσεις ἐν σχέσει πρὸς τὰ συναισθήματα καὶ τὰς ὁρμάς, τὸ οὐσιῶδες εἶναι πάντοτε ἡ ἀνεπάρκεια τῆς κρίσεως. Ὁ βαρύτερος βαθμὸς τῆς ἀδυναμίας τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἠλιθιότης, σχετικῶς δὲ ἐλαφρότερος ἡ βλακεία. Ὁ ἠλίθιος δὲν ἔχει ἐνσυνειδήτους ἐντυπώσεις, οὔτε εἶναι εἰς θέσιν νὰ σχηματίσῃ παραστάσεις τῶν πραγμάτων· αἱ βουλητικαὶ αὐτοῦ ἐκδηλώσεις ὁδηγοῦνται ὑπὸ μόνων τῶν ἐνστίκτων. Οἱ εἰς μικρότερον βαθμὸν ἠλίθιοι δύνανται νὰ σχηματίσουν συγκεκριμένας παραστάσεις, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀφῃρημένας, π. χ. δύνανται νὰ γνωρίζουν τί ἐστι μηλέα οὐχὶ ὅμως καὶ τί ἐστι θρησκεία. Οἱ βλᾶκες δύνανται μὲν νὰ ἔχουν ἀφῃρημένας τινὰς παραστάσεις, ἀλλ' αἱ παραστάσεις αὗται εἶναι ἐλάχισται καὶ ἀσαφεῖς. Δυσκολίας παρέχει ἐνίοτε ἡ διάκρισις μεταξὺ βλακείας μέσου ἢ ἐλαφροῦ βαθμοῦ καὶ ἁπλῶς περιωρισμένης ἀντιλήψεως ἢ ἐγκληματικῆς ῥοπῆς. Οἱ ψυχίατροι κατὰ κανόνα δὲν θεωροῦν παθολογικὴν τὴν ἐμφάνισιν ἐκείνην, ἥτις καταδεικνύει μόνον ἠθικόν τι ἐλάττωμα, δηλαδὴ ἁπλῆν ἄμβλυνσιν τῶν ἀνωτέρων συναισθημάτων. Διὰ ν' ἀποφανθοῦν ὅτι πρόκειται περὶ παθολογικῆς ἀδυναμίας τοῦ πνεύματος ἀποκλειούσης τὸν καταλογισμόν, ἀναζητοῦν θεμελιώδη τινὰ ἀσθένειαν, ἧς τὸ ἠθικὸν ἐκεῖνο ἐλάττωμα νὰ εἶναι μερικὸν σύμπτωμα. Καὶ πάλιν ἡ εὑρεθεῖσα ἀδυναμία τοῦ πνεύματος δέον νὰ ᾖ τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι ἀποκεκλεισμένη ἡ χρῆσις τοῦ λόγου. Ἐνῷ λοιπόν, προκειμένου περὶ ἠλιθιότητος, εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ λόγου εἶναι ἀποκεκλεισμένη, προκειμένου περὶ βλακείας δέον νὰ καταδειχθῇ ὡρισμένος βαθμὸς αὐτῆς. Καὶ ὁ ἡμέτερος νόμος ὁμιλῶν περὶ βλακείας νοεῖ τὸν βαθμὸν αὐτῆς καθ' ὃν ἡ ἀνεπάρκεια τῆς κρίσεως εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἄτομον νὰ μὴ δύναται νὰ κρίνῃ ὀρθῶς τὰς συνεπείας τῶν πράξεών του ἢ νὰ κατανοήσῃ τὸ ἀξιόποινον αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν βαθμῶν ἐκείνων τῆς βλακείας, καθ' οὓς ἡ ἀνεπάρκεια τῆς κρίσεως δὲν εἶναι ἱκανὴ ὅπως ἀποκλείσῃ ἐντελῶς τὸν καταλογισμόν, εἶναι δυνατὸν ἡ ἐπίδρασις ψυχικῆς τινος ὁρμῆς ἢ μικρᾶς δόσεως οἰνοπνεύματος νὰ ἐπιφέρῃ ἀποκλεισμὸν τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ.

Ἐκτὸς τῶν ἀσθενειῶν τούτων δύνανται νὰ δώσουν λαβὴν εἰς ἐξέτασιν περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως ἡ *ἐπιληψία*, ἡ *ὑστερία*, ἡ *νευρασθένεια*, ὁ *χρόνιος ἀλκοολισμός*, κ.λ.π. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν λεγομένην *ἠθικὴν παραφροσύνην* (moral insanity, moralisches Irresein) οἱ ψυχίατροι διαφωνοῦν. Τὸ ζήτημα ὅπερ συζητεῖται σήμερον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἠθικὴν παραφροσύνην εἶναι, ἂν ὑπάρχῃ αὐτοτελὴς ψυχικὴ ἀσθένεια, ἧς τὰ κυριώτερα συμπτώματα θὰ ἦσαν ἐλαττωματικὴ ἢ ἐλλείπουσα ἀνάπτυξις τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων, ἐνῷ αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις θὰ ἦσαν ἄθικτοι, καὶ εἰς τίνα σχέσιν θὰ ἐτέλει τοιαύτη τις ἀσθένεια πρὸς τὰς λοιπὰς διανοητικὰς διαταράξεις. Τὸ Reichsgericht δὲν ἀναγνωρίζει ἀσθένειαν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἠθικὴ παραφροσύνη. Οἱ ψυχίατροι διαφωνοῦν σφοδρότατα, φαίνεται δὲ ὅτι πράγματι, ἂν ἦτο κατορθωτὸν νὰ πιστοποιηθῇ κλινικῶς ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ὁποίων ἐλλείπουν παιδιόθεν ὅλα τὰ ἀνώτερα καὶ τὰ κοινωνικὰ συναισθήματα, π.χ. τῆς τιμῆς, τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς κ.λ.π, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι θὰ ἔδει νὰ κριθοῦν ὡς ἐκεῖνοι, ὧν αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις εἶναι τεταραγμέναι. Κατὰ γενικὴν ἐν τούτοις ὁμολογίαν τῶν ψυχιάτρων τοιαύτη ἀτελὴς καὶ μονομερὴς διατάραξις τῶν ἠθικῶν μόνον συναισθημάτων οὐδέποτε ἐπιστοποιήθη μέχρι τοῦδε. Ὥστε ἡ ἠθικὴ παραφροσύνη εἶναι ὀνομασία παριστῶσα ἀσθένειαν ἀνύπαρκτον καὶ μόνον θεωρητικῶς φανταστήν.

Ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 1, 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 86 γίνεται λόγος περὶ πνευματικῶν διαταράξεων, αἵτινες ἀποκλείουν τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου, ἀνεπτύχθησαν δὲ ἔμπροσθεν αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν. Ἐν ἀριθμῷ 4 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου γίνεται λόγος περὶ *συγχύσεων τῶν αἰσθήσεων* ἢ τοῦ *νοῦ*. Ἡ ψυχολογία καὶ ἡ ψυχοπαθολογία διδάσκουν, ὅτι παρ' ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ διατηρεῖται ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διαρκής τις ὁμὰς παραστάσεων, ἐξ ὧν αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἐκεῖναι, ἐφ' ὧν οἰκοδομεῖται ἡ δυνατότης τῆς ἀνανεώσεως καὶ ἀναγνωρίσεως τῶν προηγηθεισῶν ψυχικῶν καταστάσεων. Ἕκαστος ἄνθρωπος γνωρίζει ὅτι αὐτὸς οὗτος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις καὶ εἰς τὸ παρελθὸν εἶχε τὴν α ἢ τὴν β ἐντύπωσιν ἢ τὸ α καὶ τὸ β συναίσθημα, ὅτι τὸ σύνολον τῶν παραστάσεων, συναισθημάτων καὶ ὁρμῶν, ἅτινα κέκτηται σήμερον, ἀνήκουν εἰς αὐτόν, δηλαδὴ εἰς τὴν αὐτὴν ψυχικὴν προσωπικότητα ἥτις ὑφίστατο καὶ εἰς τὸ παρελθόν. Ἕκαστος κανονικὸς ὑγιὴς ἄνθρωπος ἔχει τὴν συνείδησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικότητος καὶ τὴν κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῆς. Τὴν συνείδησιν τῶν πράξεών του δὲν ἔχει ὅστις ἀπώλεσε τὴν συνείδησιν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ προσωπικότητος καὶ τὴν κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῆς. Ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἄνευ τῆς συνειδήσεως τῶν πραττομένων πράττοντος λαμβάνουν χώραν ψυχικὰ συμβεβηκότα, συναισθήματα, ὁρμαί, βουλητικὰ γεγονότα, κλπ. Ἀλλὰ τὰ ψυχικὰ ταῦτα συμβεβηκότα εἰς οὐδένα σύνδεσμον εὑρίσκονται πρὸς τὸ ὑπόλοιπον ὑλικὸν τῆς συνειδήσεως, δηλαδὴ πρὸς τὴν ὁμάδα ἐκείνην τῶν διαρκῶν παραστάσεων, αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν συνείδησιν τῆς ἰδίας προσωπικότητος. Ἡ ἐπίβλεψις, ἣν καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἀσκεῖ ἡ ψυχικὴ προσωπικότης ἐπὶ πάντων τῶν ψυχικῶν συμβεβηκότων, ἀπόλλυται ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις, καὶ τότε λέγομεν ὅτι ἐλλείπει ἡ συνείδησις τῶν πραττομένων.

Τοιαύτη ἔλλειψις τῆς συνειδήσεως τῶν πραττομένων πρόκειται, ὅταν τις τελῇ ἐν τῇ καταστάσει τῆς λεγομένης Schlaftrunkenheit τῆς *ἐξ ὕπνου σκοτοδινίας*, ὡς λέγει ὁ Κωστῆς, τῆς *μέθης τοῦ ὕπνου*, ὡς λέγει ὁ Ἠλιόπουλος. Ἡ ἐξ ὕπνου σκοτοδίνη εἶναι κατάστασις ἡμιτελοῦς ἐγρηγόρσεως, καθ' ἣν τὸ ἄτομον τελεῖ εἰσέτι ὑπὸ τὴν πλήρη ἐπίδρασιν ζωηροτάτου ὀνείρου. Ὁ Α π. χ. ὀνειρεύεται ὅτι τις τῷ ἀπειλεῖ τὴν ζωήν· τὸ ὄνειρον τοῦτο εἶναι τόσον ζωηρόν, ὥστε ἐξυπνᾷ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀκόμη τοῦ ὕπνου, παραγνωρίζων πλήρως τὴν ἀντικειμενικὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, ἀποκτείνει τὸν ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ κοιμώμενον σύντροφον. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ὁ Α αἰσθάνεται φόβον, βλέπει, λαμβάνει ἀπόφασιν κλπ., ἀλλ' εἰς πάντα ταῦτα τὸ ἐγώ του, ἡ ψυχική του προσωπικότης, δὲν συμμετέχει. Ὁ δράστης εἶναι ἀκαταλόγιστος ἕνεκα ἀναιτίου συγχύσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοῦ, καθ' ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ συνείδησιν τῆς πράξεώς του. Διάφορος τῆς ἐξ ὕπνου σκοτοδινίας εἶναι ἡ *ὑπνοβασία*. Ἐπὶ ταύτης τὸ ἄτομον δὲν τελεῖ ἐν ἡμιτελεῖ ἐγρηγόρσει, ἀλλ' ἐν πλήρει ὀνειρώδει καταστάσει, συνεπῶς αἱ παραστάσεις αὐτοῦ φέρουν τὸν χαρακτῆρα ψευδαισθήσεων· ὁ συνδυασμὸς αὐτῶν εἶναι διάφορος τοῦ ἐν τῇ ἐξύπνῳ καταστάσει, ἡ κριτικὴ δύναμις ἐλλείπει ἐντελῶς. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ὁ ὑπνοβάτης τελεῖ λίαν περιπλόκους κινήσεις, ἐγείρεται τῆς κλίνης, περιπατεῖ κλπ., χρησιμοποιῶν τὰς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐντυπώσεις ὡσὰν νὰ εὑρίσκετο ἐν ἐγρηγόρσει. ἀλλὰ χωρὶς καμμίαν κριτικὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Ὁ ἐν ὑπνοβασίᾳ πράττων εἶναι ἀκαταλόγιστος κατὰ τὸν ἀριθμὸν 4 τοῦ ἄρθρου 86. Ἐπίσης ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον πίπτουν αἱ πλάναι τῶν αἰσθήσεων, τουτέστιν αἱ *ψευδαισθήσεις* (Hallucinationen), ἤτοι ἐντυπώσεις γεννώμεναι χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ κανὲν ἀντικείμενον, καὶ αἱ *παραισθήσεις* (Illusionen), ἤτοι ἐντυπώσεις προερχόμεναι μὲν ἐξ ἀντικειμένου ὑπάρχοντος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μὴ ἀνταποκρινομένου πρὸς αὐτάς. Οἱ ὑπὸ τὸ κράτος πλάνης τῶν αἰσθήσεων πράττοντες εἶναι ἀκαταλόγιστοι κατὰ τὸ ἄρθρον 86 ἀριθμὸς 4, ὅταν δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διακρίνουν τὸ ἀπατηλὸν τῶν ἐντυπώσεων αὐτῶν, ὅταν δηλαδὴ χρησιμοποιοῦν τὰς ἀπατηλὰς ταύτας ἐντυπώσεις ὡς καὶ τὰς ἀληθεῖς. Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται πλάναι τῶν αἰσθήσεων εἶναι σύμπτωμα πνευματικῆς ἀσθενείας, ἥτις πίπτει ἤδη ὑπὸ τοὺς προηγουμένους ἀριθμοὺς τοῦ ἄρθρου 86. Περὶ συγχύσεως τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ δύναται ἐπίσης νὰ γίνῃ λόγος ἐπὶ τῶν λεγομένων *ψυχικῶν ὁρμῶν* ἢ τῆς *ψυχικῆς παραφορᾶς*, ὡς π. χ. ὀργῆς, φόβου, κλπ. Ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι τὴν συνείδησιν τῶν πραττομένων ἀποκλείουν αἱ λεγόμεναι παθολογικαὶ ὁρμαί, δηλαδὴ αἱ ψυχικαὶ παραφοραί, αἵτινες εἶναι σύμπτωμα διανοητικῆς ἀσθενείας, τῆς μανίας, τῆς μελαγχολίας, τῆς προϊούσης παραλύσεως, κλπ. Ψυχικαὶ ὁρμαὶ οὐχὶ παθολογικαὶ εἶναι λίαν ἀμφίβολον ἂν δύνανται ν' ἀποκλείσουν ἐντελῶς τὴν συνείδησιν τῶν πραττομένων. Ἐκτὸς τῆς σκοτοδίνης τοῦ ὕπνου, τῆς ὑπνοβασίας καὶ τῶν παθολογικῶν ψυχικῶν ὁρμῶν σύγχυσιν τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ δυναμένην ν' ἀποκλείσῃ τὴν συνείδησιν τῶν πραττομένων ἐπιφέρουν αἱ *δηλητηριάσεις* διὰ κοκαΐνης, μορφίνης, οἰνοπνεύματος, κλπ. Ἡ σπουδαιοτέρα καὶ συνηθεστέρα εἶναι ἡ δηλητηρίασις δι' οἰνοπνεύματος, τουτέστιν ἡ κοινὴ μέθη. Οὐχὶ ὅμως πᾶσα μέθη, ἔστω καὶ ἂν ἀπέκλεισε τὴν συνείδησιν τῶν πραττομένων, ἀποκλείει καὶ τὴν τιμώρησιν, ἀλλὰ μόνον ἡ ἀναίτιος, ἤτοι ἐκείνη ἥτις δὲν προὐκλήθη ἐξ ὑπαιτιότητος αὐτοῦ τούτου τοῦ μεθυσθέντος. Ἡ λεγομένη ὑπαίτιος μέθη κρίνεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς actio libera in causa καὶ τὰς εἰδικὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 89 καὶ 90 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ὁ ἡμέτερος ποινικὸς νόμος δέχεται, ὅτι ἡ πνευματικὴ νόσος, ἡ πνευματικὴ ἀδυναμία καὶ ἡ σύγχυσις τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ νοῦ εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ ἀποκλείσουν ἐντελῶς τὴν ἐνέργειαν τοῦ λογικοῦ ἢ νὰ ἐλαττώσουν ταύτην οὐσιωδῶς, ἐφ' ᾧ ὁρίζει ἐν ἄρθρῳ 87 ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἐπιβάλλεται μὲν ποινή, ἀλλ' ἠλαττωμένη, καὶ δὴ ἡ ποινή, ἥτις ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἀπόπειραν τοῦ ἐγκλήματος. Ἐν τοιαύτῃ δηλαδὴ περιπτώσει ὁ δράστης δὲν εἶναι ἀκαταλόγιστος, ἀλλ' ἠλαττωμένως ἱκανὸς πρὸς καταλογισμόν. Ἡ ἔννοια τῆς ἠλαττωμένης ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν, ἀμφισβητηθεῖσα ζωηρῶς ἐπὶ μακρόν, ἀναγνωρίζεται σήμερον γενικῶς. Κατὰ τὸ ἄρθρον 82 τοῦ ποινικοῦ νόμου ἀνίκανοι πρὸς καταλογισμὸν εἶναι οἱ παῖδες, οἵτινες δὲν συνεπλήρωσαν εἰσέτι τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Οἱ ποινικοὶ νόμοι ἐν γένει θέτουν πάντοτε ἓν ὅριον νεαρᾶς ἡλικίας, πρὸ τοῦ ὁποίου ὁ καταλογισμὸς ἀποκλείεται ἐντελῶς. Ἀμφίβολον ὅμως εἶναι, ἂν τὸ ὅριον τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τὸ δέκατον ἔτος. Τὰ νεώτερα γερμανικὰ σχέδια ἀναβιβάζουν τὸ ὅριον τοῦτο εἰς τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος, τὸ δὲ ἑλληνικὸν σχέδιον εἰς

Digitized by Google

τὸ δωδέκατον. Κατὰ τὸ ἄρθρον 83 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐὰν ὁ νεαρὸς τὴν ἡλικίαν συνεπλήρωσε μὲν τὸ δέκατον ἔτος, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ δέκατον τέταρτον, δέον νὰ ἐξετάζηται ἂν ἐνήργησε μετὰ διακρίσεως. Ἐὰν ἐνήργησε μετὰ διακρίσεως, ἀθῳοῦται, ἐὰν οὐχί, τῷ ἐπιβάλλεται ποινὴ ἠλαττωμένη κατὰ τὸ ἄρθρον 84 ποινικοῦ νόμου. Τὸ προαπαιτούμενον τῆς διακρίσεως ἐλήφθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ποινικοῦ νόμου, ὁμιλοῦντος ἐν ἄρθρῳ 66 περὶ «discernement», ὑπάρχει δὲ καὶ εἰς τὸν γερμανικὸν ποινικὸν κώδικα, ὁμιλοῦντα περὶ «Einsicht in die Strafbarkeit», ἣν ἀρχαιότεραι γερμανικαὶ νομοθεσίαι καὶ οἱ συγγραφεῖς ὀνομάζουν «Unterscheidungsvermögen». Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως *διάκρισις* οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦν, διότι ἡ λέξις αὕτη εἶναι πράγματι ἀσαφής. Τὰ γερμανικὰ σχέδια κατήργησαν τὸ προαπαιτούμενον τοῦτο. Τὸ ἑλληνικὸν σχέδιον διατηρεῖ τὸ προαπαιτούμενον, χωρὶς νὰ μεταχειρίζηται τὴν λέξιν. Ὁρίζει δηλαδὴ ὅτι ἀπὸ τοῦ 12ου ἔτους συμπεπληρωμένου μέχρι τοῦ 16ου μὴ συμπεπληρωμένου ὁ δράστης δὲν τιμωρεῖται, ἐὰν τὸ δικαστήριον κρίνῃ ὅτι δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ἀντιληφθῇ τὸ ἄδικον τῆς πράξεώς του ἢ νὰ ἀποφασίσῃ συμφώνως τῇ ἀντιλήψει του. Κατὰ τὸ ἄρθρον 88 τοῦ ποινικοῦ νόμου, εἰς *κωφαλάλους* δεδιδαγμένους ἀρκετά, ὥστε νὰ ἐννοήσουν τὸ ἀξιόποινον καὶ τὰς συνεπείας τῆς πράξεώς των, καταλογίζετα ἐνοχή, ἐπιβάλλεται ὅμως ποινὴ ἠπιωτέρα. Κωφάλαλοι εἶναι τὰ πρόσωπα, ἅτινα εἴτε ἐκ γενετῆς δὲν κατεῖχον εἴτε λίαν ἐνωρὶς κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν ἀπώλεσαν τὴν ἱκανότητα ὅπως ἀκούουν καὶ ὁμιλοῦν. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν προσώπων τούτων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἴση πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὡρίμου κανονικοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τοὺς μὴ δεδιδαγμένους κωφαλάλους οὐδεμία ἐνοχὴ καταλογίζεται. Δεδιδαγμένος εἶναι ὁ κωφάλαλος οὐ μόνον ὅταν ἐδιδάχθη ὑπὸ διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐμορφώθη ὑπὸ τῆς ζωῆς, δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος, τοῦ ἐπαγγέλματος, τῶν ἀσχολιῶν του, κτλ. Οἱ κωφάλαλοι, ὡς καὶ οἱ νεαροί, οἷς καταλογίζεται ἐνοχή, δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἠλαττωμένης ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν, ὁπότε ἡ μείωσις τῆς ποινῆς εἶναι διττή.

Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

καταλογιστός,—*ή,*—*όν*· ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον δύναται νὰ ἀποδοθῇ καταλογισμός, ὁ δυνάμενος νὰ ὑπολογίζεται ὡς ὑπεύθυνος, *ἀντίθ. ἀκαταλόγιστος*· ‖ *καταλογιστὸν* (τό)· ὡς οὐσ., ἡ ἰδιότης τοῦ καταλογιστοῦ ἀνθρώπου: «ἀμφισβητεῖται τὸ καταλογιστὸν τοῦ δεῖνος», *ἀντίθ. ἀκαταλόγιστον.*

κατάλογος (ὁ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταλέγειν, ἡ κατὰ σειρὰν ἀναγραφὴ ὀνομάτων ἢ πραγμάτων: «κατάλογος τῶν στρατιωτῶν,—τῶν μαθητῶν», «κατάλογος τῶν φαγητῶν» ὀψολόγιον, «ἀνάγνωσις τοῦ καταλόγου».

—*/Ἀρχ./* Ἐκαλεῖτο *κατάλογος* τὸ ἐν Ἀθήναις μητρῷον τῶν στρατευσίμων πολιτῶν, «ὁ πίναξ ἐφ' οὗ ἐνέγραφον τῶν ἐκστρατευομένων τὰ ὀνόματα» (*Σουΐδας*) ἢ γενικώτερον «ἡ ἀπογραφὴ τῶν ὀφειλόντων στρατεύεσθαι καὶ ἡ ἐξαρίθμησις» (*Φώτιος*). Ἦτο διάφορος τοῦ «ληξιαρχικοῦ γραμματείου», διότι ἐνῷ τοῦτο περιεῖχε πάντας τοὺς ἄνω τῶν 18 ἐτῶν κεκτημένους πολιτικὰ δικαιώματα, ὁ κατάλογος περιεῖχε μόνον τοὺς ὑπέχοντας στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν, ἤτοι τοὺς ἀπὸ 18 ἐτῶν μέχρις 60, προερχομένους δὲ μόνον ἐκ τῶν τριῶν τάξεων, ἐξαιρουμένων τῶν θητῶν. Κατὰ ταῦτα συνέκειτο ἐκ 42 τμημάτων, ὧν ἕκαστον περιεῖχεν ἑκάστην τῶν στρατευσίμων κλάσεων, ἔφερον δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ὄνομα τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος, ἐφ' οὗ κατηρτίσθη. Κατ' ἔτος ἐκ τοῦ καταλόγου ἐξηλείφετο τὸ τελευταῖον αὐτοῦ τμῆμα, ἤτοι οἱ ὑπερβαίνοντες τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ προσετίθετο νέον, τοῦτο δὲ κατηρτίζετο ἐκ μερικωτέρων καταλόγων, οὓς ἐλάμβανον οἱ «καταλογεῖς» παρὰ τοῦ ἐτησίου ληξιαρχικοῦ γραμματείου. Οἱ ἐν τῷ καταλόγῳ ἐγγεγραμμένοι ἐκαλοῦντο «οἱ ἐν ἡλικίᾳ», «οἱ ἐκ καταλόγου», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὑπερβάντας τὸ 60ὸν ἔτος, καλουμένους «οἱ ὑπὲρ τὸν κατάλογον», «οἱ ἔξω τῆς ἡλικίας», «οἱ ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα γεγονότες», καὶ «ἐκ καταλόγου στρατεία» ἢ κατ' ἐκλογὴν ὡρισμένων ἡλικιῶν ἐκστρατεία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πανστρατιάν. Οἱ κατάλογοι ἐγράφοντο ἐπὶ λελευκωμένων ξυλίνων πινάκων («λευκώματα»), διὰ τοῦτο παρὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν οὐδεὶς μέχρι ἡμῶν διεσώθη. Ἀνάλογοι πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις καταλόγους ἦσαν αἱ ὑπὸ Πλουτάρχου μνημονευόμεναι «σανίδες» τῶν Συρακοσίων, καὶ τὰ εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καταρτιζόμενα στρατολογικὰ μητρῷα, περὶ ὧν ἀγνοοῦνται λεπτομέρειαι.

Π. Ν. Π.

—**κατάλογος** ***ἀστέρων***· βλ.λ. *ἀστέρες* (τ. Ε΄ σ. 894 β΄).

—**κατάλογος** ***βιβλιοθηκῶν*** *['Εγκυκλ.]*· βλ. λ. *βιβλιοθηκονομία.*

—**κατάλογος** ***ἐκλογικὸς*** */Διοικ. Δίκ.]*· βλ.λ. *ἐκλογικὸς κατάλογος.*

—**κατάλογος** ***νηῶν,*** ἢ ***Βοιώτεια.*** Οὕτως ἐπιγράφεται τὸ Β τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου καταλόγου τῶν πλοίων, διὰ τῶν ὁποίων συνέβαλεν ἑκάστη ἑλληνικὴ φυλὴ εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς συγκεντρώσεως τῶν πολεμικῶν δυνάμεων (Αὐλὶς Βοιωτίας). Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Β κυρίως ἄρχεται ἀπὸ τοῦ στίχου 494, τοῦ προηγουμένου μέρους περιστρεφομένου περὶ τὸν «ὄνειρον» τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τὴν «διάπειραν». Ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται ἐν ὅλῳ 1126 πλοῖα τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ 43 ἐν ὅλῳ ἀρχηγούς, ἀναφερομένων ὀνομαστὶ καὶ τῶν μετασχουσῶν πόλεων, τῶν δὲ Τρώων μνημονεύονται μόνον αἱ σύμμαχοι πόλεις καὶ οἱ λαοὶ ὁδηγούμενοι ἀπὸ 22 ἀρχηγούς. Κατά τινας ἐκ τῶν μὴ δεχομένων τὴν ἑνότητα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ὁ μακροσκελὴς κατάλογος οὗτος ἀπορρέει ἐκ βοιωτικῆς πηγῆς καὶ ἐγράφη κατὰ πρότυπον τῶν ἐν τῇ Θεογονίᾳ τοῦ Ἡσιόδου καταλόγων.

Π. Ν. Π.

κατάλοιπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ καταλειπόμενος ἢ καταλειφθείς, ὁ ὑπόλοιπος, ὁ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ὑπολειφθείς· ‖ *κατάλοιπον* (τό)· ὡς οὐσ., πᾶν ὅ,τι ὑπολείπεται, ἀπομένει: «ἡ διαίρεσις ἄφησε κατάλοιπον».

Καταλούσιος ***οἶκος***· βλ. *Κατελοῦζοι.*

κατάλπη (Catalpa) (ἡ) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσωπανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγονειωδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἰαπωνίας, Κίνας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Φέρει καρδιοειδῆ φύλλα καὶ μεγάλα λευκὰ ἄνθη ἐσωτερικῶς ἐρυθρὰ διὰ κιτρίνων στιγμάτων πεποικιλμένα. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι: *κατάλπη ἡ βιγνονειοειδὴς* (Catalpa bignonioides), δένδρον μὲ μεγάλα ἄνθη, *κατάλπη ἡ καιμπφέρειος* (Catalpa Kaemferi), μὲ μικρότερα ἄνθη, καὶ *κατάλπη ἡ ἐπιμήκης* (Catalpa longissima), δένδρον ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, ἔχον φλοιὸν χρήσιμον εἰς τὴν βυρσοδεψικήν.

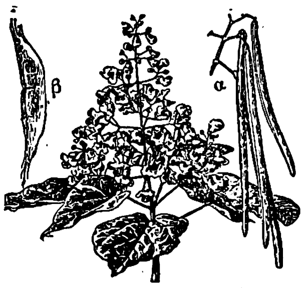

Καταλπα.
[α=καρπός.—β=κόκκος.]

Κ. ΠΑΠ.

κατάλυμα (τό)· ὁ τόπος ὅπου τις καταλύει, τὸ μέρος ἢ τὸ οἴκημα ὅπου ὁδοιπόρος ἢ στρατιώτης διαμένει προσκαίρως, σταθμός: «κατάλυμα στρατιωτῶν,—ἀξιωματικῶν».

—*/Στρατ./* *Κατάλυμα* ἐκαλεῖτο κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς πᾶς, ἐκτὸς τῶν στρατώνων, ἐστεγασμένος χῶρος χρησιμεύων πρὸς παραμονὴν στρατευμάτων. Ὁ ὅρος οὗτος σήμερον ἐξέλιπεν, ἀντικατασταθεὶς διὰ τοῦ ὅρου *ἐπισταθμία* (βλ. λ.).

Ν. Θ. Κ.

καταλυματίας (ὁ) *[Στρατ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1828—1863 ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ κλάδου ὁ ἐκτελῶν τὴν ταμιακὴν ἢ διαχειριστικὴν ὑπηρεσίαν τάγματος ἢ ἑτέρας ἰσοτίμου μονάδος, ἀντιστοιχῶν ἀπὸ τοῦ 1837 πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ. Τῷ 1863 ὁ *καταλυματίας* ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν *ὑπολοχαγὸς τοῦ οἰκονομικοῦ.*

Ν. Θ. Κ.

κατάλυσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταλύειν, κατάργησις, καταστροφή. ἀφανισμός: «κατάλυσις τῆς βασιλείας,—τῆς δημοκρατίας,—τοῦ πολιτεύματος»· ‖ ἐκκλησ. «κατάλυσις οἴνου καὶ ἐλαίου,—ἰχθύος κ.τ.λ.» ἀνάλωσις, βρῶσις, χρησιμοποίησις πρὸς βρῶσιν· ‖ στάθμευσις πρὸς ἀνάπαυσιν ἢ νυκτερινὴν διαμονήν, καταύλισις.

—*/Χημ./* Διὰ τοῦ ὅρου *κατάλυσις* νοεῖται ἐπιτάχυνσις τῆς ταχύτητος ἐνίων χημικῶν ἀντιδράσεων παρουσίᾳ ξένων σωμάτων.

— ***καταλύσεως τοῦ δήμου γραφὴ*** */Ἀρχ. Δίκ./*. Ἐκαλεῖτο οὕτω παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἡ γραφή, ἡ ἀπευθυνομένη κατὰ παντός, ὅστις θὰ κατέλυεν ἢ θ' ἀπεπειρᾶτο ἢ θὰ παρεῖχε καὶ ὑποψίαν ἔτι ὅτι δρᾷ ἢ καὶ κατὰ διάνοιαν ἔχει νὰ καταλύσῃ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα πρὸς ἐγκαθίδρυσιν ὀλιγαρχικοῦ ἢ τυραννικοῦ. Ἡ γραφὴ αὕτη περιελάμβανε τὰ πλεῖστα τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων, συνήθως δὲ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐγκλήματος ἀπετέλουν ἡ «συνωμοσία», ἡ ὕπαρξις μυστικῶν «ἑταιρειῶν» κλπ. Κατὰ τὰς πολιτικὰς κρίσεις ὁ λαὸς ἐχαρακτήριζεν ὡς ἔγκλημα καταλύσεως τοῦ δήμου καὶ ὡρισμένας ἐγκληματικὰς πράξεις, τὴν ἀποκοπὴν π. χ. τῶν Ἑρμῶν, τὴν βεβήλωσιν τῶν μυστηρίων κλπ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν 400 ψήφισμα προταθὲν ὑπὸ τοῦ Δημοφάντου ἐκήρυσσεν ἐνόχους τοῦ ἐγκλήματος τούτου καὶ τοὺς μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀναλαβόντας, ἐν τῷ διαδόχῳ ὀλιγαρχικῷ ἢ τυραννικῷ πολιτεύματι, δημόσιον ὑπούργημα. Τὸ ἔγκλημα ἐδίκαζεν, ἐπὶ Σόλωνος, ὁ Ἄρειος Πάγος, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἐφιάλτου ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων καὶ ἡ ἐκκλησία, ἢ οἱ ἡλιασταί. Ποινὴ κατεγιγνώσκετο ἡ ἐσχάτη, συνεπιφέρουσα καὶ δήμευσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ καταδικασθέντος. ἐξ ὧν τὸ δέκατον προσεφέρετο τῇ Ἀθηνᾷ. Εἰδικῶς ἐπὶ Σόλωνος κατεγιγνώσκετο ἀτιμία, κατὰ δὲ τὸν Ε αἰῶνα θάνατος συνεπάγων δήμευσιν τῆς περιουσίας καὶ ἀτιμίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ καταδικασθέντος. Εἰς ἐλαφρυντικάς τινας περιπτώσεις ἡ ποινὴ ἦτο χρηματική. Τοιοῦτος δὲ ἦτο ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν κοινωνικῶν μερίδων, εὐγενῶν καὶ λαοῦ, πρὸς ἐπικράτησιν, ὥστε οἱ πολῖται ἀνεδέχοντο ὅρκον νὰ φονεύωσι τοὺς ἐνόχους «καταλύσεως τοῦ δήμου» καὶ τοὺς συνενόχους των, νὰ θεωρῶσιν ἱεροὺς τοὺς φονεῖς τούτων, ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν θὰ ὑπέκυπτεν ὁ ἀποπειραθεὶς τὸν φόνον, ν' ἀπονέμωσιν εἰς τὰ τέκνα του τοιαύτας τιμάς, οἷαι ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα.

Α. Ν. Φ.

καταλυσόλη (ἡ). Ἐμπειρικὸν ὄνομα κατασκευάσματος χρησιμοποιουμένου διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ *ἀκετυλενίου.*

καταλύτης (ὁ), καὶ ***καταλυτής***· ὁ παρά τινι καταλύων, ὁ ξενιζόμενος ὁδοιπόρος ἢ στρατιώτης· ‖ ὁ καταλύων, ὁ καταργῶν, ὁ καταστροφεύς.

—*/Χημ.] Καταλύται* ἢ *καταλυταὶ* καὶ *καταλυτῆρες)* καλοῦνται ἐν τῇ χημείᾳ οὐσίαι τινές, διὰ τῆς παρουσίας τῶν ὁποίων ἐπιταχύνεται σημαντικώτατα τὸ πέρας ἐνίων χημικῶν ἀντιδράσεων. Αἱ οὐσίαι αὗται τόσῳ ποιοτικῶς ὅσῳ καὶ ποσοτικῶς οὐδόλως ἀλλοιοῦνται καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀποτελοῦσι συστατικὸν τοῦ ἐκ τῶν καταλυτικῶς χωρουσῶν χημικῶν ἀντιδράσεων προκύπτοντος νέου σώματος (ἢ νέων σωμάτων). Οἱ καταλυτῆρες ἁπλῶς καὶ μόνον διεγείρουσι τάς, εἰς τὰ χημικῶς δρῶντα σώματα, ἐν ληθάργῳ, οὕτως εἰπεῖν, διατελούσας χημικὰς τάσεις, ἐπιτυγχάνεται δὲ οὕτως ἡ ἕνωσις τῶν σωμάτων ταχύτερον. Ὁ Ostwald παραβάλλει τοὺς καταλυτῆρας πρὸς τὰ λιπαντικὰ ἔλαια τῶν μηχανῶν, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν διευκολύνουσι τὴν κίνησιν, χωρὶς ἡ ἀπόδοσις τῶν μηχανῶν νὰ μεταβληθῇ. Ὁμοίως καὶ οἱ καταλυτῆρες διευκολύνουσι τὴν ἕνωσιν δύο ἢ περισσοτέρων χημικῶς δρωσῶν οὐσιῶν. Οὕτω π. χ. ἡ ἐκ τοῦ χλωρικοῦ καλίου παρασκευὴ ὀξυγόνου, ἥτις χωρεῖ κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$KClO_3$	=	KCl	+	$3O$
χλωρικὸν κάλ.		χλωριοῦχον καλ.		ὀξυγόνον.

τελεῖται διὰ θερμάνσεως εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Διὰ προσθήκης ὅμως μικρᾶς ποσότητος πυρολουσίτου (ὑπεροξειδίου τοῦ μαγγανίου), ἡ ἀντίδρασις αὕτη χωρεῖ ταχύτερον καὶ εἰς ταπεινοτέραν θερμοκρασίαν. Ὡσαύτως τὸ σάκχαρον παρουσίᾳ ὕδατος μετατρέπεται (ἰνβερτοποιεῖται) πρὸς σταφυλοσάκχαρον καὶ ὀπωροσάκχαρον, ἀλλ' ἡ ταχύτης τῆς μεταστροφῆς ταύτης αὐξάνει προσθήκῃ μικρᾶς ποσότητος ὀξέος. Εἶναι ἐπίσης γνωστόν, ὅτι αἱ μεταξὺ τῶν ἀερίων ἀντιδράσεις εἶναι λίαν δυσχερεῖς. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ ἕνωσις αὐτῶν καθίσταται ἐφικτὴ καὶ δὴ ἡ ταχύτης τῆς ἀντιδράσεως αὐξάνει σημαντικῶς παρουσίᾳ καὶ μικρᾶς ἔτι ποσότητος ὑδρατμῶν. Οὕτω τὸ ἀέριον ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ καὶ ἡ ἀέριος ἀμμωνία ἐν ἀπολύτῳ ξηρᾷ καταστάσει οὐδεμίαν δεικνύουσι τάσιν πρὸς ἕνωσιν, ἐνῷ παρουσίᾳ ἐλαχίστων ἰχνῶν ὑδρατμῶν ἡ ἀντίδρασις τελεῖται αὐτομάτως.

Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῶν καταλυτικῶς χωρουσῶν χημικῶν ἀντιδράσεων πλεῖσται ἐγένοντο προσπάθειαι, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐπιτευχθῇ, μέχρι σήμερον, σαφὴς καὶ ἑνιαία διατύπωσις γενικῆς θεωρίας καθορίζουσα τὰ καταλυτικὰ φαινόμενα. Μεταξὺ τῶν κατὰ καιροὺς προταθεισῶν θεωριῶν ἀναφέρομεν τὰς κάτωθι δύο, δι' ὧν ἐξηγοῦνται αἱ κυριώτεραι καταλυτικαὶ ἀντιδράσεις.

Α΄) *Χημικὴ θεωρία,* ἢ *θεωρία τῶν ἐνδιαμέσων ἑνώσεων.* Συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην κατὰ τὰς καταλυτικῶς χωρούσας χημικὰς ἀντιδράσεις παράγονται ἐνδιάμεσα προϊόντα κατ' ἐξοχὴν ἀσταθῆ, ἅτινα ἀποσυντίθενται εὐθὺς ὡς σχηματισθῶσι. Θεωρήσωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, τὴν μεταξὺ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ ὀξυγόνου ἀντίδρασιν, καθ' ἣν σχηματίζεται διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος:

$$CO + O \rightarrow CO_2$$

Ἡ ἀντίδρασις αὕτη τελεῖται ποσοτικῶς μόνον παρουσίᾳ μικρᾶς ποσότητος ὑδρατμῶν, δι' ὃ καὶ ἡ ἀντίδρασις $CO + O \rightarrow CO_2$ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν τελείαν μετατροπὴν τοῦ μονοξειδίου πρὸς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Ὁ Fulhmann μελετήσας τὴν ἐν λόγῳ ἀντίδρασιν διατείνεται ὅτι αὕτη τελεῖται εἰς δύο φάσεις: 1) Τὸ μονοξείδιον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ σχηματίζει διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ ὑδρογόνον κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$2CO + 2H_2O \rightarrow 2CO_2 + 2H_2$$

2) Τὸ σχηματιζόμενον ὑδρογόνον ἐν τῷ γεννᾶσθαι ἑνοῦται μετὰ τοῦ ὀξυγόνου καὶ σχηματίζει ἐκ νέου ὕδωρ: $2H_2$ (ἐν τῷ γεννᾶσθαι) $+ O_2 = 2H_2O$. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάγεται καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ διοξειδίου τοῦ θείου καὶ τοῦ ὀξυγόνου ἀντίδρασις, καθ' ἣν παράγεται τριοξείδιον τοῦ θείου. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀερίων ἀντίδρασις χωρεῖ βραδύτατα, ἐπιταχύνεται ὅμως αὕτη παρουσίᾳ

Digitized by Google

μονοξειδίου τοῦ ἀζώτου. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν θεωροῦμεν τὴν ἀντίδρασιν ὡς ἐκτελουμένην εἰς δύο διαφόρους φάσεις:

α′) $2\,NO + O_2 \rightarrow 2\,NO_2$
μονοξείδιον τοῦ ἀζώτου — διοξείδιον τοῦ ἀζώτου

β′) $SO_2 + NO_2 \rightarrow SO_3 + NO.$
διοξείδιον τοῦ θείου — διοξείδιον τοῦ ἀζώτου — τριοξείδιον τοῦ θείου + μονοξείδιον τοῦ ἀζώτου

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν δύο ἀερίων ἀντιδράσεις οἱ καταλυτῆρες σχηματίζουσι μεθ' ἑνὸς τῶν δρώντων σωμάτων ἐνδιάμεσα προϊόντα, ἅτινα δρῶντα νῦν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀερίων σχηματίζουσι τὸ τελικὸν προϊὸν τῆς ἀντιδράσεως καὶ ἀναπαράγουσι τὸν καταλυτῆρα. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀντιδράσεως μὴ ἀλλοίωσις τοῦ καταλυτῆρος.

Β′) *Φυσικὴ θεωρία.* Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἐξηγεῖται ὁ μηχανισμὸς τῶν καταλυτικῶν ἀντιδράσεων, αἵτινες τελοῦνται παρουσίᾳ καταλυτήρων ἐν στερεᾷ καταστάσει. Συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην, τὰ δρῶντα σώματα συμπυκνοῦνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ καταλυτῆρος, τούτου δ' ἕνεκεν ἐπέρχεται τεραστία αὔξησις τῆς πυκνότητος τῶν δρώντων σωμάτων, ὁπότε, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς δράσεως τῶν μαζῶν, ἡ ταχύτης τῆς ἀντιδράσεως αὐξάνει σημαντικώτατα. Ἐξ ἄλλου ἡ ἑλκτικὴ δύναμις τοῦ καταλυτῆρος φαίνεται πολὺ μεγαλυτέρα διὰ τὰ δρῶντα σώματα ἢ διὰ τὰ προϊόντα τῆς ἀντιδράσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν αἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ καταλυτῆρος σχηματιζόμεναι ἑνώσεις ἀπωθοῦνται ὑπ' αὐτοῦ, ἐνῷ νέα μόρια ἐκ τῶν δρώντων σωμάτων συμπυκνοῦνται καὶ ἀντιδρῶσι. Οὕτω, π. χ., κατὰ τὴν παρασκευὴν θειικοῦ ὀξέος, μῖγμα ἀέρος καὶ διοξειδίου τοῦ θείου διαβιβάζεται ἀνὰ μέσον τριοξειδίου τοῦ σιδήρου θερμαινομένου εἰς θερμοκρασίαν 500°—600°, κατόπιν δὲ ὑπεράνω πλατίνης ἐν καταστάσει λεπτοτάτου διαμερισμοῦ καὶ θερμοκρασίας 400° — 500°. Τό τε τριοξείδιον τοῦ σιδήρου καὶ ἡ πλατίνη δρῶσι καταλυτικῶς διὰ συμπυκνώσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν τῶν δρώντων ἀερίων (So_2 καὶ Ο τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος), ὁπότε ἐπέρχεται καὶ αὔξησις τῆς ταχύτητος τῆς ἀντιδράσεως. Ὁ σχηματισμὸς ἐνδιαμέσων προϊόντων μεταξὺ πλατίνης καὶ ἑνὸς τῶν δρώντων ἀερίων εἶναι ἀπαράδεκτος, ἐφ' ὅσον τοιαῦται ἑνώσεις δὲν ἔχουσιν εἰσέτι ἀπομονωθῆ. Οἱ ἐν στερεᾷ καταστάσει καταλυτῆρες ἐκλήθησαν καὶ *ἑτερογενεῖς* καταλυτῆρες, διότι ἀποτελοῦσι μετὰ τῶν δρώντων σωμάτων συστήματα ἑτερογενῆ. Ἡ καταλυτικὴ ἱκανότης ἐξαρτᾶται ὡσαύτως καὶ ἐκ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῶν καταλυτήρων. Πειραματικῶς κατεδείχθη, ὅτι τὴν μεγαλυτέραν καταλυτικὴν ἱκανότητα ἔχουσι τὰ σώματα ἐν καταστάσει λεπτοτάτου διαμερισμοῦ. Δοθέντος ὅτι ἡ κολλοειδὴς μορφὴ τῶν σωμάτων ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὴν κατάστασιν ταύτην, εἶναι προφανὲς ὅτι μεγαλυτέραν καταλυτικὴν ἱκανότητα ἔχουσιν οἱ καταλυτῆρες, ὅταν εὑρίσκωνται ὑπὸ μορφὴν κολλοειδῶν διαλυμάτων ἢ ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν καταστάσει. Μεταξὺ τῶν καταλυτήρων ἐν στερεᾷ καταστάσει ἀναφέρομεν τὰ ὀξείδια ἐνίων μετάλλων (ὀξείδια τοῦ σιδήρου, μαγγανίου, οὐρανίου, νικελίου κλπ.), ὡς καί τινα μέταλλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἡ σπογγώδης πλατίνη.

Καταλυτῆρες ὑπὸ μορφὴν διαλυμάτων. Μεταξὺ τῶν ἐν διαλύσει καταλυτήρων πρωτεύουσαν θέσιν ἔχουσι τὰ ὑδρογονοϊόντα ($H^{\cdot}$) καὶ τὰ ὑδροξυλιόντα (OH'). Ἡ μεταστροφὴ τοῦ σακχάρου καθὼς καὶ ἡ ὑδρόλυσις τῶν ἐστέρων ὀφείλονται εἰς τὴν παρουσίαν τῶν ἰόντων $H^{\cdot}$ καὶ OH' τοῦ ὕδατος. Ἡ ταχύτης ὅμως τῶν ἀντιδράσεων τούτων αὐξάνει κατὰ πολὺ προσθήκῃ μικρᾶς ποσότητος ὀξέος. Λογικὸν εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ αὔξησις αὕτη τῆς ταχύτητος ὀφείλεται εἰς τὴν προσθήκην τῶν ὑδρογονοϊόντων ($H^{\cdot}$) τοῦ ὀξέος. Οὐχ ἧττον ὅμως διάφοροι ἐρευνηταί, ἐφαρμόζοντες καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει τὴν θεωρίαν τῶν ἐνδιαμέσων ἑνώσεων, διαβλέπουσι παράγωγα μεταξὺ καταλυτῆρος καὶ δρώντων σωμάτων. Θεωρήσωμεν π. χ. τὴν ὑδρόλυσιν τοῦ ὀξικοῦ αἰθυλεστέρος, ἥτις χωρεῖ κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$CH_3COOC_2H_5 + H^{\cdot}OH' \rightleftarrows CH_3COOH + C_2H_5OH$$

ὀξικὸς αἰθυλεστὴρ — ὕδωρ — ὀξικὸν ὀξὺ — οἰνόπνευμα

Διὰ προσθήκης ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἡ ἀντίδρασις τελεῖται μετὰ πολὺ μεγαλυτέρας ταχύτητος. Οὕτω, κατά τινας ἐρευνητάς, ἡ ἐπίδρασις τοῦ HCl ὀφείλεται εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐνδιαμέσων προϊόντων, αἱ δὲ χωροῦσαι ἀντιδράσεις τελοῦνται κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν:

$$CH_3COOC_2H_5 + HCl \rightleftarrows CH_3COOC_2H_5\,HCl$$

$$CH_3COOC_2H_5.HCl + H_2O \rightleftarrows CH_3COOC_2H_5.HCl.H_2O$$

$$CH_3COOC_2H_5.HCl.H_2O \rightleftarrows CH_3COOH + C_2H_5OH.HCl$$

$$C_2H_5OH.HCl \rightleftarrows C_2H_5OH + HCl$$

Παρὰ τοῖς χημικοῖς ὅμως ἡ ἄποψις αὕτη δυσκόλως γίνεται ἀποδεκτή, διότι αἱ ἐνδιάμεσοι αὗται ἑνώσεις οὐδέποτε ἀπεμονώθησαν. Ἐπίσης μεταξὺ τῶν ἐν διαλύσει καταλυτήρων συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἰόντα: $Ag^{\cdot}$, $Hg^{\cdot}$, J', CN', CNS' κλπ. Οὕτως ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου (H_2O_2) ἐπιταχύνεται παρουσίᾳ ἰόντων ἰωδίου, ἅτινα δρῶσι καταλυτικῶς.

Καταλυτῆρες ἀρνητικοί. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις καί τινα σώματα, ἅτινα διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν ἔν τινι χημικῷ συστήματι παρεμποδίζουσι τὴν ἀντίδρασιν. Τὰ σώματα καίτοι ἐκλήθησαν *ἀρνητικοὶ* καταλυτῆρες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς προηγουμένους, οἵτινες καλοῦνται καὶ *θετικοὶ* καταλυτῆρες. Οἱ ἀρνητικοὶ καταλυτῆρες ἀπαντῶνται σπανίως, ὁ δὲ μηχανισμὸς τῆς δράσεως αὐτῶν εἶναι ἔτι περισσότερον ἄγνωστος. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε πειραμάτων καταδεικνύεται, ὅτι οἱ ἀρνητικοὶ καταλυτῆρες παραλύουσι μᾶλλον τὴν καταλυτικὴν ἐνέργειαν τῶν θετικῶν ἢ παρεμποδίζουσι τὴν ἀντίδρασιν. Οὕτω κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου διὰ σπογγώδους πλατίνης ἡ καταλυτικὴ ἱκανότης τοῦ σώματος τούτου παραλύεται προσθήκῃ μικρᾶς ποσότητος ἰόντων ἰωδίου ἢ κατιόντων ὑδραργύρου. Ἐπίσης ὑπάρχει κατηγορία καταλυτήρων, οἵτινες ἄλλοτε μὲν συμπεριφέρονται ὡς θετικοί, ἄλλοτε δὲ ὡς ἀρνητικοί. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται τὰ ἰόντα ἰωδίου.

Καταλυτῆρες ὀργανικοί. Ὀργανισμοί τινες τοῦ ζωϊκοῦ καὶ φυτικοῦ συγκροτήματος ἐκκρίνουσι κολλοειδεῖς ἑνώσεις περιπλόκου συστάσεως, αἵτινες καλοῦνται *ἐνζύμαι* ἢ *διαστάσαι*, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι κολοσσιαίαν καταλυτικὴν ἐνέργειαν. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ὀργανικῶν καταλυτήρων εἶναι ἡ εἰδικὴ αὐτῶν καταλυτικὴ ἐνέργεια, δηλαδὴ δοθεὶς ὀργανικὸς καταλυτὴρ ἐπενεργεῖ ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνης ἀντιδράσεως. Οὕτως ἡ ζύμη, ἥτις εἶναι ἄθροισμα μικροργανισμῶν, ἐκκρίνει ἐνζύμην, ἥτις καλεῖται ἰνβερτάση καὶ ἡ ὁποία μεταστρέφει τὸ σάκχαρον εἰς σταφυλοσάκχαρον καὶ ὀπωροσάκχαρον. Ἡ αὐτὴ ζύμη ἐκκρίνει ὡσαύτως καὶ ἕτερον εἶδος ἐνζύμης, ἥτις, ἐνῷ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ σταφυλοσακχάρου καὶ μετατρέπει αὐτὸ εἰς οἰνόπνευμα καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, οὐδεμίαν ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὀπωροσακχάρου, τὸ ὁποῖον εἶναι χημικῶς συγγενὲς πρὸς τὸ σταφυλοσάκχαρον. Ἡ καταλυτικὴ ἐνέργεια τῶν ὀργανικῶν καταλυτήρων αὐξάνει ὡσαύτως μετὰ τῆς θερμοκρασίας, ἀλλὰ μέχρις ὡρισμένου ὁρίου, πέραν τοῦ ὁποίου ἐλαττοῦται καὶ τέλος μηδενίζεται λόγῳ ἐπερχομένης φθορᾶς τῶν ἐνζυμῶν. Ἡ μᾶλλον εὐνοϊκὴ θερμοκρασία, δι' ἣν ἡ καταλυτικὴ δύναμις τῶν ἐνζυμῶν εἶναι μεγίστη, κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 30°—40° Κ. Σημειωτέον ὅτι αἱ χημικαὶ ἑνώσεις, αἵτινες δρῶσι δηλητηριωδῶς ἐπὶ τοῦ ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ, δρῶσιν ἐπίσης δηλητηριωδῶς καὶ ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν καταλυτήρων. Οὕτως ὁ διχλωριοῦχος ὑδράργυρος (σουμπλιμὲ) παραλύει τελείως τὴν καταλυτικὴν ἐνέργειαν τῶν φυραμάτων καὶ φονεύει τοὺς μικροργανισμούς, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται αἱ ζύμαι. Παρομοίαν ἐπίδρασιν παρετηρήθη ὅτι ἀσκοῦσι καὶ ἔνιαι οὐσίαι ἐπὶ τῶν ἀνοργάνων καταλυτήρων. Οὕτως ἡ καταλυτικὴ ἱκανότης τῆς πλατίνης ἐξουδετεροῦται τελείως παρουσίᾳ καὶ ἐλαχίστων ἰχνῶν ἀρσενικοῦ.

Ἐφαρμογαὶ τῶν καταλυτήρων. Οἱ καταλυτῆρες κατέχουσιν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ μεγίστην σπουδαιότητα. Οὕτω καταλυτικαὶ μέθοδοι ἐφαρμόζονται εὐρύτατα εἰς τὴν βιομηχανίαν ἰδίως τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος, θειικοῦ ὀξέος, ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἀμμωνίας, θειικοῦ νατρίου κλπ. Ὡσαύτως μεγάλην ἐφαρμογὴν εὑρίσκουσιν οἱ καταλυτῆρες εἰς τὴν βαφικήν, τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐδωδίμων λιπῶν, εἰς τὴν συνθετικὴν παρασκευὴν τοῦ πετρελαίου, τῶν ἀρωμάτων, τοῦ καουτσούκ, τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ πλείστων ἄλλων ὀργανικῶν ἑνώσεων.

Δ. Μ. ΤΣΑΜΑΔΟΣ

καταλυτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς κατάλυσιν, διαλυτικός, καταστρεπτικός· ‖ *καταλυτικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη, ἡ ἐμπειρία περὶ τὴν χρησιμοποίησιν καταλυμάτων διὰ τοὺς στρατιώτας.

— **καταλυτικὰ φαινόμενα** *[Χημ.]*· βλ. *καταλύτης*.

καταλύω· καταργῶ, παύω, ἀφανίζω: «ὁ λαὸς κατέλυσε τὴν βασιλείαν, — τὴν δημοκρατίαν, — τὰ προνόμια»· ‖ σταθμεύω πρὸς ἀνάπαυσιν ἢ διανυκτέρευσιν, ἐπὶ ὁδοιπόρων καὶ στρατιωτῶν: «ποῦ θὰ καταλύσωμε ἀπόψε»· ‖ δαπανῶ, φθείρω, ξοδιάζω, ἰδίᾳ ὑπὸ τὸν τύπον *καταλῶ* (βλ. λ.).

καταλῶ· δημοτ. τύπος τοῦ *καταλύω*· φθείρω, *καταστρέφω*: «δυὸ ζευγάρια παπούτσια κατάλυσε», «πόσο γρήγορα καταλεῖς τὰ ροῦχά σου»· ‖ ἐπὶ φαγητοῦ, χωνεύω, πέσσω: «ὁ σκύλος καταλεῖ κόκκαλα», «τὸ στομάχι του πέτρες καταλεῖ»· ‖ ἐκκλησ. διακόπτω τὴν νηστείαν, χρησιμοποιῶ ὡς φαγητὸν τι τέως ἀπηγορευμένον: «τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καταλεῖ ψάρι», «τὸ Σάββατο καὶ τοῦ Σταυροῦ καταλεῖ λάδι».

Καταλωνία */Γεωγρ./.* Χώρα τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Καταλανία*).

Καταλώνιος (ὁ)· βλ. *Καταλανός*.

Καταμάνα */ Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Κομμαγηνῆς παρὰ Πτολεμαίῳ (Ε′ 15, 10), κειμένη μεταξὺ Γερμανικείας (Μαρὰς) καὶ Δολίχης (Ἀϊνταμπ), εὑρισκομένη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους μετὰ τῆς πρώτης καὶ τοῦ αὐτοῦ μήκους μετὰ τῆς δευτέρας. Κατὰ τὸν Κίππερς ἔκειτο 34 χλμ. Α-ΝΑ τῆς Γερμανικείας, ὁπόθεν διήρχετο ἐθνικὴ ὁδὸς τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. —π.

καταμανθάνω, *ἀόρ. κατέμαθον*· μανθάνω τι ἀκριβῶς, ἐννοῶ καλῶς.

καταμαρὰν ἢ ***κατιμαρὸν*** (Catimaran ἢ Catimaron). —1) Εἶδος ἀβαθοῦς σχεδίας, χρησιμοποιουμένης ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Κορομάντελ διὰ τὴν ἁλιείαν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ἡ χρησιμοποίησις τοιούτων σχεδιῶν εἶναι ἀναγκαία εἰς τὰς ἀκτὰς ἐκείνας λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἀμμωδῶν ὑφάλων, οἱ ὁποῖοι καθιστῶσι δυσχερῆ τὴν χρησιμοποίησιν πλοίων. Τὰ καταμαρὰν κατασκευάζονται διὰ συνδέσεως τριῶν ἢ πλειόνων κορμῶν δένδρων, κοκκοφοινίκων ἢ πευκῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα ὀξύνονται σχηματίζοντα εἰς τὴν σχεδίαν ὀξεῖαν πρῷραν. Οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων συνδέονται μεταξύ των δι' ἄλλων καθέτων πρὸς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι προσδένονται δι' ἐγχωρίων σχοινίων. Κινοῦνται συνήθως δι' ἑνὸς μεγάλου ἱστίου ἢ διὰ διπλάτων κωπῶν, τὸ δὲ πηδάλιον αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλης σανίδος.

Καταμαράν.

— 2) Καταμαρὰν ὠνομάσθη ἐπίσης κατηγορία πυρπολικῶν, χρησιμοποιηθέντων ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἐναντίον τῶν Γάλλων κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους. Ἀπετελοῦντο ἐκ μεγάλου στεγανοῦ κιβωτίου (3,5×1 μέτρον), πλήρους ἐκρηκτικῶν καὶ εὐφλέκτων ὑλῶν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐφωδιασμένον δι' ὡρολογιακοῦ μηχανήματος, δυναμένου νὰ δράσῃ μετὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ πυρπολικοῦ εἰς τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον. Τὰ πυρπολικὰ ταῦτα ἐπενοήθησαν ὑπὸ τοῦ λόρδου Μέλβιλλ, ἀρχηγοῦ τότε τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου, καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν τὴν νύκτα τῆς 2 πρὸς τὴν 3 Ὀκτωβρίου τοῦ 1804 ἐναντίον τῶν κανονιοφόρων τῆς προφυλακῆς τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς Βουλώνην (Boulogne), διὰ νὰ μεταφέρῃ στρατὸν ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐδάφους. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχε, διότι οἱ Γάλλοι μαθόντες τὰ σχέδια ἀπέφυγαν τὴν ἐπίθεσιν δι' ἐπιδεξίων χειρισμῶν, ὑποστάντες μικρὰς μόνον ζημίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἄγγλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἐπιχείρησις ἐστοίχισε πολλὰ καὶ εἰ. ἔξοδα καὶ εἰς ἄνδρας. Τῷ 1809 τὸ πείραμα ἐπανελήφθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, μὲ μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν, ἐναντίον γαλλικῶν πλοίων ναυλοχούντων παρὰ τὴν πόλιν Ροσφὸρ (Rochefort) τῆς νήσου Αἴξ. Χ. Δ.

Καταμάρκα (Catamarca) */Γεωγρ./.*—1) Νομὸς τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας, ἔχων ἐμβαδὸν 123.138 τ χλμ. καὶ κατοίκους 108 000. Ὁ νομὸς κεῖται ἐπὶ τῆς χιλιανῆς μεθορίου, ἡ δὲ πλησιεστέρα ἀκτὴ εἶναι ἡ τοῦ Εἰρηνικοῦ εἰς ἀπόστασιν 190 χλμ. Τὸ Δ μέρος εἶναι ὀρεινὸν μὲ ὄρη τῆς σειρᾶς τῶν Ἄνδεων, ἐξ ὧν ὑψηλότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Ντὸς Κόνος, Ἅγιος Φραγκῖσκος (6.050 μ.) Ἴνκα Χουάσι (6.650 μ.). Ἄλλαι ὑψηλαὶ κορυφαὶ τῶν Ἄνδεων ἐντὸς τοῦ νομοῦ εἶναι: Τόρο (4.900 μ.), Μπονέτε 5.000 μ.), Λεὸν Μουέρτο (5.400 μ.) κλπ. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ποταμοὶ τοῦ νομοῦ πηγάζουν καὶ ἐκβάλλουν ἐντὸς αὐτοῦ. Οἱ κυριώτεροι εἶναι: ὁ Ρίο ντὲλ Βάλλε, ποτίζων τὰς ἐπαρχίας Ἀμπάτο, Πιέδρα Μπλάνκα, Βάλλε Βιέχο καὶ τὴν πόλιν Καταμάρκαν, ὁ Ἀμπαουκάν, ὁ ποταμὸς τῆς Σάντα Μαρία κλπ. Αἱ λίμναι, αἱ περισσότεραι ἁλμυραί, εὑρίσκονται εἰς σημαντικὸν ὕψος. Ἡ λίμνη Μπλάνκα εἶναι εἰς ὕψος 3.200 μ., ἡ Κολοράντα εἰς 3.550 μ. Ὁ νομὸς ἀφθονεῖ εἰς θερμὰς πηγάς, ἐξ ὧν κυριώτεραι: ἡ τῆς Βίλλα Βίλ, εἰς 2.500 μ. ὕψος, ἡ Ναθιμάντος (2.300 μ.) ἡ Λάμπα (2.200 μ.), ἡ Λὰ Θιενάγκα (1.400 μ.), ἡ τοῦ Διονυσίου (2.150 μ.) καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Αἱ κοιλάδες τῆς χώρας εἶναι εὐφορώταται, παράγουσαι βάμβακα, καπνόν, ἐξαιρέτους οἴνους, ὀπώρας, λαχανικὰ κλπ., εἰς δὲ τὰ ὀροπέδια τρέφονται μεγάλοι ἀριθμοὶ κτηνῶν καὶ ἡμιόνων.

Ὁ νομὸς εἶναι πλούσιος εἰς χρυσόν, ἄργυρον, χαλκόν, σίδηρον, γαιάνθρακας μόλυβδον, γραφίτην καὶ ἄλλα ὀρυκτά. Εἰς τὰς ἁλμυρὰς ἐρήμους τοῦ νομοῦ ἀνεκαλύφθησαν λείψανα, ἰδίᾳ ἀγγεῖα, προϊστορικῶν χρόνων, εἰς δὲ τοὺς πρόποδας τοῦ Λόμα Ρίκα ὁλόκληρος νεκρόπολις μὲ πολυχρώμους ἀμφορεῖς, ἀποδεικνύοντα τὸν ἀρχαιότατον πολιτισμὸν τῆς χώρας.

2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη εἰς ὕψος 572 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρίο ντὲλ Βάλλε καὶ εἰς

Digitized by Google

τοὺς πρόποδας τῆς ὀροσειρᾶς 'Αμπάτο· Κάτοικοι 15.000 (1930). 'Απέχει 243 χλμ. ΒΔ τῆς Κόρδοβας σιδηροδρομικῶς. Ἱδρύθη τῷ 1683 ἐπὶ εὐφορωτάτης κοιλάδος, ἔχει πανεπιστήμιον καὶ ὡραῖα κτίρια. 'Εξάγει ἄλευρα, οἴνους, ὀπώρας, δέρματα.
Δ. Σ. Δ.

καταμαρτύρησις, *—εως* (ἡ)· ἡ κατά τινος μαρτυρία, κατηγορία, ἄλλως *καταμαρτυρία.*

καταμαρτυρῶ, ἀόρ., *κατεμαρτύρησα·* μαρτυρῶ κατά τινος, δίδω μαρτυρίαν ἐνοχοποιητικήν, καταγγέλλω, κατηγορῶ, ἐνοχοποιῶ: «ἄκουσε τί σοῦ καταμαρτυροῦσιν».

κατάματα· ἐπίρρ., ἐντελῶς εἰς τὰ μάτια, ἀσκαρδαμυκτί, ἀτενῶς: «μὲ κοίταζε κατάματα».

Καταμάχης ***μονὴ*** */Γεωγρ./.* Μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου τιμωμένη, κειμένη παρὰ τὸ χωρίον τῆς 'Ηπείρου Λάλιζα. Κατὰ παράδοσιν ἐκτίσθη ὑπό τινος μοναχοῦ Χριστοφόρου κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Σήμερον ἔχει δύο μοναχούς.
Χ. Ι. Σ.

καταμελίζω· χωρίζω εἰς μέλη, καταμερίζω, διαμελίζω, κομματιάζω.

καταμελισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταμελίζειν, ἡ εἰς μέλη, εἰς τεμάχια διαίρεσις, διαμελισμός, τεμαχισμός, κοιν. *κομμάτιασμα.*

καταμερίζω· διαιρῶ εἰς τὰ προσήκοντα μέρη, κατανέμω: «καταμερίζω τὴν ἐργασίαν εἰς εἰδικότητας».

καταμερισμὸς (ὁ), καὶ *καταμέρισις —εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταμερίζειν, κατανομὴ εἰς αὐτοτελῆ μέρη· «καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἰς εἰδικότητας».

—καταμερισμὸς ***ἐργασίας,*** ἢ ***καταμερισμὸς ἔργων*** */Πολιτ. Οἰκον./.* Καλεῖται οὕτως ἡ ἐν τῇ παραγωγῇ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἐκτέλεσις διαφόρων ἔργων ἢ μερῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ὑπὸ διαφόρων προσώπων. Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων ἐμφανίζεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἐργασία παύει νὰ εἶναι μεμονωμένη καὶ ἀτομική. Τὸ ἄτομον δὲν ἐπαρκεῖ πλέον ὡς ἄτομον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν πάντων τῶν ἀναγκῶν του καὶ πρὸς ἐπίτευξιν χρησίμων ἀποτελεσμάτων καὶ μεγαλυτέρας ἀποδόσεως καταλήγει εἰς τὸν συντονισμὸν τῆς ἐργασίας του μετ' ἄλλων ἀτόμων. Τὴν σημασίαν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς ἐξαίρει ἤδη ὁ Ξενοφῶν (Κύρ. Παιδ. Η'), ὁ δὲ Πλάτων (Πολιτεία Β' ια') εἰς αὐτὸν ἀποδίδει τὴν ἵδρυσιν τῶν πόλεων. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ A Smith ἐτόνισε τὴν σημασίαν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς στενῆς συνεργασίας τῶν ἐν κοινωνίᾳ βιούντων ἀτόμων ἐπιφέρει ἐπαύξησιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας, οἰκονομίαν χρόνου καὶ τελειοποίησιν τῆς τεχνικῆς. Ἡ πρώτη καὶ ἁπλουστέρα μορφὴ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων εἶναι ἡ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν διατήρησιν τῆς κοινότητος κατανέμεται μεταξὺ τῶν δύο φύλων μὲ βάσιν τὰς φυσικὰς δεξιότητας ἑκάστου, καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν θήραν, τὴν ἁλιείαν, τὸν πόλεμον κλπ., ἡ δὲ γυνὴ μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν συλλογὴν φυτικῶν τροφῶν κλπ.

Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐξελίξει ἔχει ὑποδυθῆ πολλὰς μορφάς, μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν σημερινὴν τελειότητά του. 1) Κατ' ἀρχάς, ἀντὶ νὰ ἐπιδίδεται ἕκαστος ἀλληλοδιαδόχως εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας, τὸ προϊὸν τῶν ὁποίων τοῦ ἀναγκαιοῖ, ἄτομόν τι ἀφιεροῦται κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς μίαν μόνον ἐργασίαν, ἄλλο εἰς ἄλλην καὶ οὕτω καθεξῆς. Οὕτω διαμορφοῦνται τὰ ἐπαγγέλματα. 'Απὸ τὸ σύστημα τῆς οἰκογενειακῆς οἰκονομίας, καθ' ἣν ὅλαι αἱ ἀνάγκαι τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος ἱκανοποιοῦντο διὰ τῶν ποικίλων καὶ διαδοχικῶν ἐργασιῶν αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἀποσπῶνται σὺν τῷ χρόνῳ μερικαὶ ἐργασίαι (κατεργασία τοῦ σιδήρου, κατασκευὴ ἐπίπλων, οἰκοδομική, ζύμωσις τοῦ ἄρτου κλπ.), αἱ ὁποῖαι γίνονται ὑπὸ ἀτόμων ξένων πρὸς τὴν ὁμάδα, ἐχόντων τὴν ἐργασίαν ταύτην ὡς ἀποκλειστικὴν ἢ κυρίαν ἀσχολίαν. 2) Κατόπιν εἰς ὡρισμένον τι ἐπάγγελμα, τὰ ἄτομα, ἀντὶ νὰ ἀσκοῦν ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἐργασιῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν προϊόντων τοῦ ἐπαγγέλματος, περιορίζονται εἰς τμῆμά τι τοῦ ἐπαγγέλματος, εἰδικοποιούμενα ὁλονὲν περισσότερον (ξυλουργός: ἐπιπλοποιός, λεπτουργός, κατασκευαστὴς κουφωμάτων κλπ.). 3) Ἐργασία τις, ἡ ὁποία προηγουμένως ἐξετελεῖτο ὑπὸ ἑνὸς ἀτόμου κατανέμεται βραδύτερον εἰς διάφορα τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπασχολεῖ ἰδιαίτερον ἄτομον (ἀντὶ τὴν καρφίδα νὰ κατασκευάζῃ εἷς μόνος ἐργάτης, τώρα εἷς σύρει τὸ σύρμα, ἄλλος τὸ τανύει, τρίτος τὸ κόπτει, τέταρτος κατασκευάζει τὰς αἰχμάς, πέμπτος τὴν κεφαλὴν κλπ.). 4) Διάφορα ἄτομα ἐκτελοῦν διάφορα στοιχεῖα πολυπλόκου προϊόντος (τὰ διάφορα τμήματα ὡρολογίων κατασκευάζονται ὑπὸ διαφόρων ἐργατῶν). 5) Διάφοροι ἐπιχειρήσεις παράγουν διάφορα τμήματα ἀντικειμένου τινός, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε παρήγετο ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως, ἢ ἐκτελοῦν τὰς διαφόρους καὶ ἀλληλοδιαδόχους ἐργασίας μιᾶς παραγωγῆς, συνενουμένας κατόπιν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως. 6) 'Αντιστρόφως διάφοροι ἐργασίαι κατανεμημέναι εἰς διακεκριμμένας ἐπιχειρήσεις συνενοῦνται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν, εἰς ἣν ἰσχύει ἡ κατανομὴ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐργατῶν. 7) 'Επιχείρησίς τις παραιτεῖται μιᾶς εὐρυτέρας παραγωγῆς, διὰ ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὴν παραγωγὴν τμήματός τινος.

'Εναντίον τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, ὁ ὁποῖος προάγεται ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσεται οἰκονομικῶς ἡ κοινωνία, ἠκούσθησαν πολὺ ἐνωρὶς ἀποδοκιμασίαι. 'Εγκαθιδρύων τὴν ἀποκλειστικὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐργάτου ἐπὶ ἀσημάντου τινὸς τμήματος τῆς παραγωγῆς, καταργεῖ τὴν ἐπιμεμελημένην καὶ καλλιτεχνικὴν ἀποτελείωσιν ἑνὸς ἔργου ὑφ' ἑνὸς τεχνίτου, χυδαιοποιεῖ τὴν παραγωγὴν καὶ διὰ τῆς μονοτονίας του ἀποκτηνώνει τὸν ἐργάτην, εἰς τὸν ὁποῖον δίδει τὸν ρόλον ἑνὸς ἐμψύχου παραρτήματος τῆς μηχανῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Buecher,* Die Enstehung der Volkswirtschaft (Iena 1897), γαλ. μετ. 1901.—*E. Durkheim,* De la division du travail social (Paris 1922) ἔκδ. δ'. — *G. v. Schmoller,* Grundriss d allg. Volkswirtschaftslehre τ. Α' (1920).—*Ch. Gide,* Cours économie politique δ' ἔκδ. (1918).

— καταμερισμὸς ***τοῦ φυσιολογικοῦ ἔργου*** */Βιολ./.* Οὕτω καλεῖται ἡ ὑπὸ ὡρισμένων μερῶν τοῦ σώματος τῶν ὀργανισμῶν ἐκτέλεσις ὡρισμένης φυσιολογικῆς λειτουργίας διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὅλου φυσιολογικοῦ ἔργου τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς δύο τινά, εἰς τὴν θρέψιν καὶ εἰς τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους. Εἰς τοὺς μονοκυττάρους φυτικοὺς καὶ ζωικοὺς ὀργανισμοὺς τόσον ἡ θρέψις ὅσον καὶ ἡ παραγωγὴ ἀπογόνων γίνεται ὑπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου κυττάρου τοῦ ὀργανισμοῦ. Ὅσον ὅμως ἀνερχόμεθα εἰς τὴν κλίμακα τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ὀργανισμοὶ γίνονται πολυπλοκωτέρας κατασκευῆς, ἢ τελειότεροι, ὡς λέγομεν. Ἡ τοιαύτη τελειοποίησις σημαίνει, ὅτι τὰ διάφορα κύτταρα τοῦ ὀργανισμοῦ ἀναλαμβάνουν καθ' ὁμάδας μέρος τοῦ φυσιολογικοῦ ἔργου. Οὕτω προκύπτει ἡ διάκρισις τῶν κυττάρων εἰς ἱστούς, τῶν ὁποίων τὰ κύτταρα ἐκτελοῦν ὡρισμένας λειτουργίας. Ἐκ διαφόρων ἱστῶν ἀποτελοῦνται εἰδικὰ ὄργανα, ἐκ διαφόρων δὲ ὀργάνων ἀποτελοῦνται συστήματα ὀργάνων. Οὕτω λ. χ. ἔχομεν μυϊκοὺς ἱστούς, νευρικοὺς ἱστούς, δερμικοὺς ἱστούς, αἱμοφόρα ἀγγεῖα κλπ. Κατάλληλος διάταξις τούτων σχηματίζει διάφορα ὄργανα, ὡς λ. χ. τὸν στόμαχον, τὴν καρδίαν κλπ., καὶ ταῦτα συστήματα ὀργάνων, ὡς λ. χ. τὸ κυκλοφορικόν, τὸ πεπτικόν, τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα κλπ. Εἰς τὰ φυτὰ ἔχομεν ἐπίσης δερμικοὺς ἱστούς, ἀγωγοὺς ἱστοὺς κλπ. καὶ ἐκ τούτων ὄργανα, ὡς λ.χ. τὰς ρίζας, τὰ φύλλα, μέρη τοῦ ἄνθους κλπ., καὶ συστήματα ὀργάνων. Οὕτω σύστημα θρεπτικῶν ὀργάνων ἐνταῦθα εἶναι αἱ ρίζαι καὶ τὰ φύλλα, πολλαπλασιαστικῶν ὀργάνων τὰ ἄνθη κ. ο. κ. Ὅσον τελειότεροι εἶναι οἱ ὀργανισμοί, τόσον λεπτότερος εἶναι ὁ καταμερισμὸς τοῦ φυσιολογικοῦ ἔργου.
Θ. ΒΛΗΣΙΔΗΣ

καταμεσήμερο (τό)· δημοτ., ἐντελῶς μεσημέρι, μεσημβρία ἀκριβῶς: «νὰ μὴ βγῇς τὸ καταμεσήμερο»· || ἐπιρρ. *καταμεσήμερο,* καὶ *καταμεσήμερα:* «ποῦ γυρίζεις καταμεσήμερο;».

καταμεσῆς· ἐπίρρ. δημοτ., ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς: «καταμεσῆς τοῦ δρόμου,—τοῦ σπιτιοῦ,—τοῦ χωραφιοῦ κ.τ.τ.» (ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *κατὰ γῆς*).

καταμέτρησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταμετρεῖν, ἡ μέτρησις ἓν πρὸς ἕν, ἀκριβὴς μέτρησις: «ἡ καταμέτρησις τῶν ἀροτριῶν, — τῶν γαιῶν, — τοῦ σίτου, — τῶν ψήφων».

—καταμέτρησις ***ἐδαφῶν.*** Καλεῖται οὕτως ἡ σύγκρισις τῆς ἐπιφανείας μιᾶς ἐκτάσεως πρὸς τὴν μονάδα τῶν ἐπιφανειῶν καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ λόγου τῆς συγκρίσεως, ὅστις καλεῖται *ἐμβαδὸν* τῆς θεωρουμένης ἐπιφανείας. 'Επὶ ἐδαφῶν συνήθεις μονάδες εἶναι τὸ τετραγωνικὸν μέτρον, τὸ βασιλικὸν στρέμμα 1000 τ.μ. καὶ τέλος τὸ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Αἱ μέθοδοι καταμετρήσεως ἀνεπτύχθησαν μετὰ τῆς γεωμετρίας καὶ τῶν ἐν γένει μαθηματικῶν ἀρχῶν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Αἱ περισωθεῖσαι μέθοδοι καταμετρήσεως διὰ περιγραφῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων μαρτυροῦσιν, ὅτι τὰ χρησιμοποιούμενα ὄργανα ἦσαν ὑψηλῆς ἀκριβείας.

Ἡ καταμέτρησις μικρῶν ἐκτάσεων, ἡ λεγομένη καὶ *γεωμετρική,* βασίζεται ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν θεωρημάτων τῆς ἐπιπεδομετρίας. Τὰ πρὸς μέτρησιν σχήματα ἢ εἶναι κανονικὰ γεωμετρικὰ σχήματα, καὶ ἐφαρμόζονται οἱ κανόνες τῆς ἐπιπεδομετρίας, ἢ δύνανται ν' ἀναλυθῶσιν εἰς δύο ἢ πλείονα τοιαῦτα, καὶ ἡ καταμέτρησις καταλήγει πάλιν εἰς τὴν ἐπιπεδομετρίαν. Τὸ στοιχειωδέστερον γεωμετρικὸν σχῆμα, εἰς ὃ ἀναλύονται μεγαλύτερα σχήματα, εἶναι τὸ τρίγωνον. 'Εὰν δοθῶσιν ἡ βάσις καὶ τὸ ὕψος ἑνὸς τριγώνου μετρημέναι εἰς μέτρα, τὸ ἡμιγινόμενον τῶν δύο τούτων ἀριθμῶν δίδει, κατὰ τὴν γεωμετρίαν, τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τριγώνου εἰς τ. μ. 'Εὰν τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα δὲν εἶναι εὔκολον νὰ μετρηθῶσιν, ἀλλ εἶναι εὐχερέστερον νὰ μετρηθῶσιν αἱ τρεῖς πλευραὶ τοῦ τριγώνου, τότε ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἀριθμῶν προσδιορίζεται πάλιν τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τριγώνου ἐκ τοῦ τύπου $E = \sqrt{\tau(\tau-\alpha)(\tau-\beta)(\tau-\gamma)}$, ἔνθα τ εἶναι τὸ ἡμιάθροισμα ὅλων τῶν πλευρῶν α, β καὶ γ. Μεγαλύτερα γεωμετρικὰ σχήματα ἀναλύονται εἰς τρίγωνα διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν κορυφῶν των μὲ ἓν

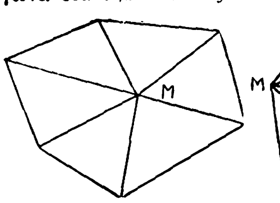

Σχ. 1.

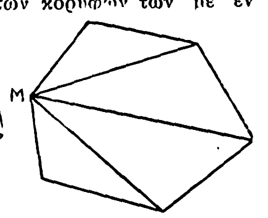

Σχ. 2

κεντρικὸν σημεῖον Μ, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ εἶναι ἡ μία ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ σχήματος. Ἡ ἀνάλυσις δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γίνῃ εἰς τρίγωνα, διότι ἡ γεωμετρία παρέχει ἐπίσης ἁπλοῦς καὶ εὐχρήστους τύπους διὰ τὴν καταμέτρησιν ὀρθογωνίων παραλληλογράμμων καὶ τραπεζίων. Κατὰ ταῦτα

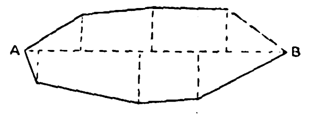

Σχ. 3.

τὸ ἄνωθι πολυγωνικὸν σχῆμα 3 ἀναλύεται εἰς τρίγωνα, ὀρθογώνια καὶ τραπέζια, ἐὰν μίαν διαγώνιον τοῦ σχήματος ΑΒ λάβωμεν ὡς ἄξονα καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν κορυφῶν τοῦ ὑπὸ μέτρησιν πολυγώνου φέρωμεν καθέτους ἐπὶ τὸν ἄξονα τοῦτον. Διὰ μεγαλυτέρας ἐκτάσεις προσπαθοῦμεν, ἀφοῦ περικλείσωμεν ταύτας διὰ πολυγωνικῆς γραμμῆς ταυτιζομένης κατὰ τὸ δυνατὸν μὲ τὴν περιβάλλουσαν τὰς ἐκτάσεις γραμμήν, νὰ προβῶμεν εἰς στοιχειωδεστέρας ἀναλύσεις κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα διὰ τοῦ πρώτου ἢ δευτέρου τρόπου ἢ διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ ἀμφοτέρων. Πολλάκις παρεμβάλλονται ἐμπόδια εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μνημονευθείσης μεθόδου. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις χρησιμοποιοῦνται πάλιν αἱ περιγραφεῖσαι μέθοδοι, ἀλλ' οὐχὶ ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ διὰ τῶν εἰς ἑκάστην περίστασιν προσαρμοζομένων συνδυασμῶν. Ἡ καταμέτρησις λ. χ. μιᾶς ἀπροσπελάστου ἑλώδους ἐκτάσεως ΑΒΓΔΕΖ (σχ. 4) συντελεῖται διὰ τῆς πασσαλώσεως ἑνὸς ὀρθογωνίου γύρωθεν τῆς πρὸς καταμέτρησιν ἐκτάσεως ΚΛΜΝ καὶ διὰ τῆς μετρήσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν γύρωθεν προκυπτόντων στοιχειωδῶν τεμαχίων, τῶν ὁποίων τὸ ὁλικὸν ἐμβαδὸν ἀφαιρούμενον ἀπὸ τὸ ὅλον ἐμβαδὸν τοῦ ὀρθογωνίου ΚΛΜΝ δίδει τὸ ζητούμενον ἐμβαδόν.

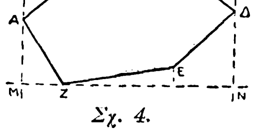

Σχ. 4.

Φυσικὰ τὰ στοιχεῖα πρὸς προσδιορισμὸν τῶν γύρωθεν σχημάτων εἶναι εὔκολον νὰ μετρηθῶσιν, ἐνῷ ἡ ἀνάλυσις τοῦ δοθέντος σχήματος εἰς ἁπλᾶ σχήματα καὶ μέτρησις τῶν στοιχείων τούτων εἶναι ἐξ ὑποθέσεως ἀδύνατος. Αἱ μετρήσεις τῶν πλευρῶν τῶν στοιχειωδῶν σχημάτων, ὡς καὶ ἡ ἀνάλυσις διὰ βοηθητικῶν γραμμῶν καὶ καθέτων γίνεται μὲ εἰδικὰ ὄργανα, ὡς αἱ μετροταινίαι ἐν γένει, αἱ ἁλύσεις, τὰ ἀκόντια, τὰ ὀρθόγωνα κλπ. 'Εὰν θέλωμεν ν' ἀποφύγωμεν τὴν κατὰ προσέγγισιν καταμέτρησιν μιᾶς ἐκτάσεως, περικλείοντες ταύτην διὰ μιᾶς πολυγωνικῆς γραμμῆς, ἐνῷ καμπύλαι γραμμαὶ τὴν περιβάλλουσι, δυνάμεθα νὰ κάμωμεν χρῆσιν αὐστηροτέρας μεθόδου. Οὕτω πρὸς ἀκριβῆ καταμέτρησιν τῆς ἐπιφανείας ΑΒΓΔ (σχ. 5) περικλειομένης ὑπὸ τῆς ΒΓ, τῶν δύο καθέτων ἐπ' αὐτὴν ΑΒ καὶ ΔΓ καὶ τῆς τυχούσης καμπύλης ΑΔ, διαιροῦμεν τὴν ΒΓ εἰς ἄρτιον ἀριθμὸν τεμαχίων ἴσου μήκους, ἔστω υ, καὶ ἄγομεν ἐκ τῶν σημείων τῆς διαιρέσεως καθέτους ἐπὶ τὴν ΒΓ, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος ἔστω ψ0, ψ1, ψ2 ....· τότε μὲ ἀρκοῦσαν ἀκρίβειαν τὸ ὁλικὸν ἐμβαδὸν τοῦ σχήματος δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου τοῦ Simpson:

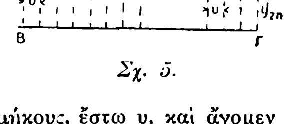

Σχ. 5.

$$E = \frac{\upsilon}{3}(\psi_0 + 4\psi_1 + 2\psi_2 + 4\psi_3 \ldots$$
$$\ldots + 2\psi_{2\eta-2} + 4\psi_{2\eta-1} + \psi_{2\eta})$$

Ἢ ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$E = \upsilon\left(\frac{1}{2}\psi_0 + \psi_1 + \psi_2 + \ldots \psi_{2\eta-2} + \psi_{2\eta-1} + \frac{1}{2}\psi_{2\eta}\right)$$

ὅστις γράφεται

$$E = \upsilon\left[(\psi_0 + \psi_1 + \ldots + \psi_{2\eta-1} + \psi_{2\eta}) - \frac{1}{2}(\psi_0 + \psi_{2\eta})\right]$$

$$\text{ἢ καὶ } E = \upsilon\left[\Sigma(\psi) - \frac{1}{2}\psi_0 + \psi_{2\eta})\right]$$

Τουτέστι τὸ ἐμβαδὸν δίδεται, ἐὰν προσθέσωμεν

Digitized by Google

ὅλας τὸς καθέτους ψ καὶ ἀφοῦ ἐκ τοῦ ἀθροίσματος ἀφαιρέσωμεν τὸ ἡμιάθροισμα τῶν δύο ἀκραίων ψ (πρώτου καὶ τελευταίου) πολλαπλασιάσωμεν τὴν διαφορὰν ἐπὶ τὴν ἰσαπόστασιν τῶν καθέτων υ.

Ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα γεωμετρικὴ μέθοδος προϋποθέτει ἐκτάσεις οὐχὶ μείζονας τῶν 50 στρεμμάτων, ἐπιπέδους, ἄνευ ἐμποδίων καὶ ἐσωτερικῶς ἐνδιαφερουσῶν μικροτέρων ἐκτάσεων λόγῳ ἰδιοκτησίας, ἢ διαφόρου καλλιεργείας κ.λ.π. Εἰς ἃς περιπτώσεις οἱ ὅροι οὗτοι δὲν προϋπάρχουσι, χρησιμοποιεῖται ἡ τοπογραφικὴ μέθοδος, συνισταμένη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς ὁριζοντίας προβολῆς τῆς ὑπὸ καταμέτρησιν ἐκτάσεως διὰ τῆς λήψεως ὅλων τῶν ἐνδιαφερουσῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐκτάσεως, ἤτοι τῆς κυρίας ὁριογραμμῆς ὡς καὶ τῶν τοιούτων τῶν ἐνδιαφερόντων ἐσωτερικῶν σχημάτων. Ἡ ἀποτύπωσις αὕτη γίνεται διὰ καθαρῶς τοπογραφικῶν μεθόδων καὶ ὀργάνων, ὡς ἡ μετροτράπεζα, τὸ ταχύμετρον, ἡ πυξὶς κ.λ.π. Ἐπὶ τοῦ σχεδιαγράμματος πλέον τῆς ἐκτάσεως εἶναι δυνατὸς ὁ μετ' ἀρκούσης προσεγγίσεως προσδιορισμὸς τοῦ ὁλικοῦ ἐμβαδοῦ τῆς δοθείσης ἐκτάσεως, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου ἐσωτερικοῦ σχήματος εἴτε διὰ γεωμετρικῶν μεθόδων εἴτε δι' εἰδικῶν ἐμβαδομέτρων ἀκριβείας. Γ. ΞΕΝΟΣ

— **καταμέτρησις** *πλοίων [Ναυτ.]*· βλ. λ. *πλοῖον*.

καταμετρητὴς (ὁ)· ὁ καταμετρῶν, ὁ ἐνεργῶν τὴν καταμέτρησιν· || ὄργανον καταμετρήσεως (βλ. *μετρηταί*).

καταμετρητικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καταμέτρησιν, ὁ τῆς καταμετρήσεως: «καταμετρητικὸν ἀβάκιον».

καταμετρητός,—*ή*,—*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ καταμετρηθῇ, ἀντίθ. *ἀκαταμέτρητος*.

καταμετρῶ (—*έω*· μετρῶ ἀκριβῶς διὰ τῆς ἁρμοδίας μονάδος ἢ μέσου: «καταμετρῶ τὴν ἔκτασιν, — τὸν σῖτον, — τὰ ἀροτριῶντα, — τὰς ψήφους».

καταμήνιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατὰ μῆνα λαμβάνων ὕπαρξιν, ἄλλως ἔμμηνος || *καταμήνια* (τά)· ὡς οὐσ., ἡ καθ' ἕκαστον μῆνα τῶν γυναικῶν κάθαρσις, ἄλλως *ἔμμηνα* (βλ. *ἐμμηνορρυσία*).

— **καταμήνια** *ἐξανθήματα [Ἰατρ.]*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμμηνορρυσίας ἐμφανίζονται πολλάκις ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν γυναικῶν ἐξανθήματά τινα, ὧν συνηθέστερα εἶναι: ἡ *ἀκμὴ* (ἐπὶ τοῦ προσώπου ἰδίᾳ) παρὰ νεαροῖς κυρίως καὶ στεατοβριθέσιν ἀτόμοις· ἡ *κνίδωσις*, ἀκανονίστου ἐκτάσεως καὶ ἐπιμόνου πολλάκις διαρκείας· ἡ *αἱμορραγικὴ πορφυρίς*, ἥτις ἐθεωρήθη ὡς παραπληρωματικὴ ἐνίοτε ἐκδήλωσις τῆς ἐμμηνορρυσίας. Τὰ ἐξανθήματα ταῦτα παρέρχονται σὺν τῇ παρελεύσει τῆς ἐπιμηνίου περιόδου. Μ. Ν. Κ.

καταμήνυσις,—*εως* (ἡ)· μήνυσις κατά τινος, καταγγελία δι' ἀξιόποινον πρᾶξιν, μήνυσις.

—**καταμήνυσις** *ψευδὴς [Ποιν. Δίκ.]*. Ψευδὴς καταμήνυσις εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀντικειμενικῶς ἀναληθὴς ἐνοχοποίησις ἑτέρου ἐπὶ ἀξιοποίνῳ πράξει ἢ πειθαρχικῇ παραβάσει, ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας τῆς ἐνοχοποιήσεως ταύτης. Τὸ ἔγκλημα τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ calumnia καὶ ἐτιμωρεῖτο δι' ἀτιμίας. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῆς ψευδοῦς καταμηνύσεως ἐρίζουν σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Οἱ μὲν φρονοῦν, ὅτι προσβάλλει τὴν πολιτειακὴν ἐξουσίαν, ἰδίως τὴν δικαιοσύνην. Ἕτεροι εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι προσβάλλει τὴν τιμὴν τοῦ ψευδῶς καταμηνυθέντος. Ὀρθοτέρα εἶναι ἡ δόξα τῶν φρονούντων, ὅτι κατευθύνεται τόσον κατὰ τοῦ καταμηνυθέντος ὅσον καὶ κατὰ τῆς δικαιοσύνης. Ἀντικείμενον τῆς ψευδοῦς καταμηνύσεως εἶναι πρόσωπον ὡρισμένον, ἢ πλείονα συγχρόνως πρόσωπα, σαφῶς ὑποδηλούμενα. Φανταστικὸν καὶ μὴ ὑφιστάμενον πρόσωπον δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντικείμενον ψευδοῦς καταμηνύσεως. Ἡ αὐτοκαμήνυσις δὲν τιμωρεῖται, ὡς καὶ ἡ κατὰ τεθνεῶτος. Τύπος τῆς μηνύσεως δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὸ κῦρος αὐτῆς. Καὶ ἡ ἄκυρος ἔγκλησις εἶναι καταμήνυσις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου. Ἡ καταμήνυσις δέον νὰ ᾖ αἱρεθεῖσα δρᾶσις· δὲν εἶναι τοιαύτη ἡ ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου πρόσαψις τινὶ κολασίμου πράξεως. Δέον ἐπίσης νὰ προέρχηται ἐκ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ καταμηνύοντος. Δὲν εἶναι τοιαύτη ἡ ἐξ ἀφορμῆς ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν ἐξετάσεως τοῦ ἀνακοινοῦντος ὡς κατηγορουμένου, μάρτυρος ἢ ἄλλως ὁπωσδήποτε. Ἐννοεῖται, ὅστις δίδει ἀφορμὴν αὐτὸς οὗτος εἰς τὴν ἐξέτασιν, ἵνα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καταμηνύσῃ, πράττει καταμήνυσιν. Ὁ κατηγορούμενος ἐνοχοποιῶν ἕτερον πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ὑπεράσπισιν δὲν καταμηνύει. Ὑποκείμενον τοῦ ἐγκλήματος τῆς ψευδοῦς καταμηνύσεως δύναται νὰ ᾖ πᾶς τις. Ἡ καταμήνυσις δέον νὰ γίνῃ εἰς τὴν ἀρχήν. Ἀρχὴ δὲν εἶναι τὰ ἁπλᾶ ὄργανα τῆς ἀρχῆς, ὡς ἀστυφύλακες καὶ χωροφύλακες. Τὸ περιεχόμενον τῆς μηνύσεως δέον νὰ ᾖ ἀναληθὴς ἐνοχοποίησις ἑτέρου ἀνθρώπου ἐπὶ ἀξιοποίνῳ πράξει ἢ πειθαρχικῇ παραβάσει. Ἡ ἐνοχοποίησις δέον νὰ ἀφορᾷ εἰς ὡρισμένην κολάσιμον πρᾶξιν ἢ πειθαρχικὴν παράβασιν. Δὲν ἀρκεῖ μομφὴ ἀόριστος, διότι τοιαύτη δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ἀνάκρισιν. Ἡ καταμήνυσις δέον νὰ ᾖ ἀντικειμενικῶς ἀναληθής. Ἀντικειμενικῶς ἀναληθὴς εἶναι ἡ μήνυσις καὶ ὅταν ἐγένετο μὲν ἡ μηνυομένη πρᾶξις, ἀλλ' ἐν τῇ μηνύσει δὲν παρατίθενται πραγματικὰ περιστατικά, ἅτινα θὰ ἠνάγκαζον τὴν εἰσαγγελικὴν ἀρχὴν ὅπως ἀπόσχῃ πάσης διώξεως, π. χ. τὸ πραγματικὸν γεγονὸς ὅτι ὁ δράστης εἶναι παράφρων, ἢ ὅτι ἔπραξε κατόπιν παρανόμου ἐπιθέσεως, τελῶν ἐν ἀμύνῃ, κλπ. Ἐὰν ἡ ἐνοχοποίησις εἶναι ἐν μέρει ἀληθὴς καὶ ἐν μέρει ἀναληθής, ἐξετάζεται ἂν τὸ ἀναληθὲς μέρος εἶναι οὐσιῶδες. Μήνυσις ἀναληθοῦς φήμης εἶναι καταμήνυσις ἀντικειμενικῶς ἀναληθής. Ὁ δόλος τῆς ψευδοῦς καταμηνύσεως συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ πράξας ἐξέλεξεν ὡς δρᾶσιν αὐτοῦ μήνυσιν ἀντικειμενικῶς ἀναληθῆ, ἀπευθυνομένην πρὸς ἀρχήν, ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας ταύτης, ἔχουσαν δὲ ὡς περιεχόμενον τὴν ἐνοχοποίησιν ἑτέρου ἐπὶ κολασίμῳ πράξει ἢ πειθαρχικῇ παραβάσει. Πρόθεσις προσβολῆς τῆς τιμῆς ἢ παραπλανήσεως τῆς ἀρχῆς δὲν ἀπαιτεῖται. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀντικειμενικῶς ἀναληθοῦς τῆς μηνύσεως δὲν ἀρκεῖ δόλος ἐνδεχόμενος, δηλαδὴ ἡ ἁπλῆ ἀμφιβολία ἂν τὸ καταγγελλόμενον εἶναι ἀληθὲς ἢ οὒ καὶ ἡ ἐξ ἀδιαφορίας πρὸς τὸ ἐνδεχόμενον τοῦ ἀναληθοῦς καταγγελία δὲν ἀρκεῖ. Ἀπαιτεῖται ἡ θετικὴ γνῶσις, ὅτι τὸ καταγγελλόμενον εἶναι ἀναληθές. Ἡ ποινὴ τῆς ψευδοῦς καταμηνύσεως ὁρίζεται ἀναλόγως τοῦ βάρους τῆς καταμηνυθείσης πράξεως, καὶ δὴ φυλάκισις 2—5 ἐτῶν, ἐὰν ἡ καταμηνυθεῖσα πρᾶξις χαρακτηρίζηται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ὡς κακούργημα, 3 μηνῶν—2 ἐτῶν, ἐὰν χαρακτηρίζηται ὡς πλημμέλημα, καὶ 2 ἑβδομάδων —3 μηνῶν, ἐὰν ἀποτελῇ πειθαρχικὴν παράβασιν ἢ πταῖσμα. Ἡ πλάνη τοῦ καταμηνύσαντος περὶ τὸν ὀρθὸν χαρακτηρισμὸν τῆς καταμηνυθείσης πράξεως εἶναι ἄνευ σημασίας. Χ. Ν. Τ.

καταμηνυτὴς (ὁ)· ὁ καταμηνύων, ὁ καταγγέλλων, ὁ ὑποβάλλων μήνυσιν κατά τινος.

καταμηνυτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καταμήνυσιν· || ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ καταμηνύειν.

καταμηνύω· μηνύω, καταγγέλλω τινὰ δι' ἀξιόποινον πρᾶξιν: «κατεμηνύθη ἐπὶ ἐξυβρίσει».

καταμόνας· ἐπίρρ., ἰδιαιτέρως, κατ' ἰδίαν, χωριστά: «συνήντησεν ἕνα ἕκαστον καταμόνας».

καταμόσχευσις, —*εως* (ἡ)· φύτευσις μοσχεύματος, παραβλαστήματος, ὁ διὰ παραφυάδων πολλαπλασιασμὸς φυτοῦ.

κατάμουτρα· ἐπίρρ, κατὰ πρόσωπον: «μοῦ τὰ εἶπε κατάμουτρα», «τοῦ τὰ πέταξα κατάμουτρα».

καταμπάδες (οἱ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χηνοπόδιον τὸ τοιχόβιον*.

καταμύω, ἀόρ. *κατέμυσα*· συμπλησιάζω τὰ βλέφαρα ὑπὸ νυσταγμοῦ, μισοκλείνω τὰ μάτια μου, *καμμύω* (βλ. λ.).

καταναγκάζω· ἀναγκάζω τινὰ ἐπιμόνως, μετέρχομαι βίαν κατά τινος, ἐξαναγκάζω.

καταναγκασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταναγκάζειν, ἐκβίασις, ἐξαναγκασμός.

καταναγκαστικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἔχων τὴν ἰδιότητα τοῦ καταναγκάζειν· || ὁ διὰ καταναγκασμοῦ γινόμενος.

—**καταναγκαστικὰ** *ἔργα [Ποιν. Δίκ.]*. Τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα εἶναι γνωστὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ποινικῷ νόμῳ (ἄρθρ. 4) ὑπὸ τὸ ὄνομα *δεσμὰ διὰ βίου* (travaux forcés à perpétuité) καὶ *δεσμὰ πρόσκαιρα* (travaux forcés à temps). Κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ ποινικοῦ νόμου οἱ εἰς δεσμὰ καταδικασμένοι δεσμεύονται τοὺς δύο πόδας διὰ μακρᾶς ἁλύσεως ἐχούσης προσηρτημένην καὶ βαρεῖαν σιδηρᾶν σφαῖραν καὶ «προτρέπονται εἰς ἔργα βαρύτατα ἐκτὸς τοῦ δεσμωτηρίου». Οἱ εἰς δεσμὰ διὰ βίου καταδικασμένοι ὑποβάλλονται καὶ εἰς δημόσια ἔργα. Ἐκ τοῦ ἄρθρου 27 τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρον 9 ἐξάγεται, ὅτι οἱ εἰς ἰσόβια δεσμὰ καταδικασμένοι οὐδὲν ἀποκερδαίνουν ἐκ τῆς ἐργασίας εἰς ἣν «προτρέπονται» (angehalten). Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 9, ληφθεῖσα (καὶ μεταβληθεῖσα ἐν μέρει) ἐκ τοῦ βαυαρικοῦ κώδικος τοῦ 1813, οὐδέποτε ἐφηρμόσθη παρ' ἡμῖν. Εἶδος καταναγκαστικῶν ἔργων εἶναι ἡ ἐργασία τῶν εἰς τὰς *ἀγροτικὰς φυλακὰς* ἀποστελλομένων καταδίκων.

Ὁ θεσμὸς τῶν καταναγκαστικῶν ἔργων, ἰσχύων ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς «transportation» ἀπὸ μὲν τοῦ ἔτους 1718 μέχρι τοῦ ἔτους 1775 εἰς Maryland τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1787 εἰς Αὐστραλίαν, ὑφίσταται σήμερον ἐκεῖ ὑπὸ τὸ ὄνομα «hard labour», ὡς βαρεῖα ἐργασία ἐντὸς τῶν φυλακῶν τῆς μητροπόλεως. Ἐν Γαλλίᾳ, τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα (travaux forcés) ἐξετελοῦντο κατ' ἀρχὰς ἐν ταῖς «galères royales», ἀπὸ τοῦ 1791 ὑπὸ τὸ ὄνομα «peine des fers» εἰς τοὺς πολεμικοὺς λιμένας καὶ τὰ ναυπηγεῖα, κατὰ δὲ τὸν κώδικα τοῦ 1810 εἰς φυλακὰς ὀνομαζομένας «bagnes» καὶ εὑρισκομένας ἐν Τουλῶνι, διὰ τοὺς μέχρι 10 ἐτῶν καταδικασθέντας, ἐν Βρέστῃ καὶ Rochefort, διὰ τοὺς καταδικασθέντας εἰς πλέον τῶν 10 ἐτῶν ἢ ἰσόβια ἔργα. Ἕνεκα τῶν βαρυτάτων ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν συνεπειῶν, ἃς ὑφίστατο ὁ κατάδικος μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς του, περιφρονούμενος καὶ ἀδυνατῶν ὅπως ἐξεύρῃ ἐργασίαν, ἡ ὑποτροπὴ τῶν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καταδικασθέντων ἀνήρχετο εἰς 95 %. Ὁ νόμος τῆς 30 Μαΐου 1854 κατήργησε τὰ «bagnes» καὶ εἰσήγαγε τὸ σύστημα τῆς «transportation», τουτέστι τῆς μεταφορᾶς τῶν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καταδικασθέντων εἰς τὰς ἀποικίας, κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν γαλλικὴν Γουϊάναν, κατόπιν εἰς τὴν νέαν Καληδονίαν, καὶ νῦν μόνον εἰς τὴν Γουϊάναν, ἔνθα ὑπάρχουν πλείονα σωφρονιστικὰ ἱδρύματα (île Royale, île St.-Joseph καὶ île du Diable— διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, παράφρονας, γέροντας καὶ τοὺς πλέον ἐπικινδύνους ἐγκληματίας—, Saint Laurent de Maroni, ἔνθα καλλιεργεῖται ὑπὸ τῶν καταδίκων τὸ σακχαροκάλαμον). Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τοῦ 1854 ἐκανόνισεν ἐσχάτως τὰ τῆς «transportation» σειρὰ διαταγμάτων ἀπὸ 18/30 Σεπτεμβρίου 1925, συμφώνως πρὸς τὸ λεγόμενον προοδευτικὸν σύστημα (Système progressif). Μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς, ἐκεῖνοι μὲν οἵτινες εἶχον καταδικασθῆ μέχρις 8 ἐτῶν ὑποχρεοῦνται νὰ παραμείνουν εἰς τὴν ἀποικίαν ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ἴσον πρὸς τὴν ποινήν των (dublage), οἱ δὲ λοιποὶ ἰσοβίως. Γυναῖκες καὶ γέροντες ἑξήκοντα ἐτῶν καὶ ἄνω δὲν μεταφέρονται εἰς τὰς ἀποικίας. Ὑπὸ τὸ ὄνομα «rélégation» (ὑπερορία) ἐφαρμόζεται ἡ μεταφορὰ εἰς τὰς ἀποικίας ὡς παρεπομένη ποινὴ ἐνίων ἀδιορθώτων, ὑποτρόπων ἐγκληματιῶν. Οἱ εἰς ὑπερορίαν καταδικαζόμενοι διαμένουν πλέον διαρκῶς εἰς τὰς ἀποικίας. Οἱ εἰς «déportation» καταδικαζόμενοι δὲν ὑποχρεοῦνται εἰς ἐργασίαν. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ transportation ἴσχυε καὶ ἐν Ρωσίᾳ (εἰς τὴν νῆσον Σαχαλίνην καὶ τὴν Σιβηρίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Katorga»). Σήμερον ἰσχύει καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ. Χ. Ν. Τ.

— **καταναγκαστικὴ** *κυκλοφορία*· βλ. λ. *χαρτονόμισμα*.

κατανάγκη (ἡ) (Catananche) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεφαλανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, τινὰ κοσμητικά, γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν. Δύο εἶναι τὰ μᾶλλον διαδεδομένα εἴδη: *κατανάγκη ἡ κιτρίνη* (Catananche lufea), φυτὸν ἐτήσιον, καὶ *κατανάγκη ἡ κυανῆ* (Catananche caerulea), φυτὸν πολυετές, ὅμοιον κατὰ τὰ ἄλλα τοῦ πρώτου. Κ. ΠΑΠ.

Κατανάγκης. Ἀθηναῖος ἀστρολόγος, ὅστις, κατὰ τὴν Ἄνναν Κομνηνήν, ἐνεφανίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1100 προλέγων τὰ μέλλοντα, διαψευδόμενος ὅμως ἐκ τῶν γεγονότων. Γ. Δ. Κ.

Κατάναιος (ἢ *Κατάνης*), *Θωμᾶς*. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ. Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ, ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου τὴν φιλοσοφίαν ἐπὶ δεκαπενταετίαν περίπου. καὶ τῷ 1702 παρῃτήσατο τὴν διδασκαλίαν καὶ ἦλθεν εἰς Βενετίαν, μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν πέντε τέκνων αὐτοῦ, ὧν ὁ υἱὸς Ἰωάννης ἐσπούδαζε μαθηματικά. Ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1725 (κατὰ *Ζαβίραν*, σ. 327, τῷ 1736) ὑπερεβδομηκονταέτης, ἀφήσας συγγράμματά τινα ἰταλιστὶ γεγραμμένα, καὶ γαλλιστὶ μετάφρασιν τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου. Μ. Ι. Γ.

καταναλίσκω, παρατ. *κατηνάλισκον*, ἀόρ. *κατηνάλωσα*—*κατηναλώθην*, παθ. μετχ. *κατηναλωμένος*· δαπανῶ, ἐξοδεύω, χρησιμοποιῶν τι ἐξαντλῶ: «καταναλίσκω χρήματα,—τρόφιμα,—ποτὰ κττ.».

κατανάλωσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταναλίσκειν, δαπάνη, ἐξόδευμα: «κατανάλωσις χρημάτων,—ἄρτου,—ποτῶν κττ.».

—*[Πολιτ. Οἰκον.] Κατανάλωσις* εἶναι ἡ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν ἄμεσος ἢ βαθμιαία καταστροφὴ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Ἡ κατανάλωσις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην (ὀνομαζομένη *ἄμεσος* ἢ *προσωπική*) δὲν περιλαμβάνει τὴν διὰ τῆς ἐπενεργείας τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως ἀχρήστευσιν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀνάλωσιν τῆς χρησιμότητος τῶν ἀγαθῶν διὰ τῆς χρήσεως πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν καταναλίσκονται καὶ τὰ παραγωγικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς κατεργασίας μετατρέπονται εἰς οἰκονομικὰ ἀγαθὰ κατάλληλα πρὸς ἄμεσον χρῆσιν. Τὴν ἀνάλωσιν ταύτην ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ, ὡς ὁδηγοῦσαν ἐμμέσως εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν, ὀνομάζομεν *ἔμμεσον* ἢ *τεχνικὴν* κατανάλωσιν. Ἡ κατανάλωσις, φαινόμενον τεχνικῆς φύσεως συνδεόμενον τυχαίως πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν,

Digitized by Google

δὲν ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτὴν ἀντικείμενον ἐρεύνης ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ, ἀλλὰ κατὰ τὰς σχέσεις ἀλληλεπιδράσεως τὰς ὁποίας τυχὸν ἔχει πρὸς τὰ λοιπὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα.

Τὸ ποσὸν τῆς καταναλώσεως δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς ἀποδόσεως τῶν ἐν χώρᾳ τινὶ ὑπαρχόντων μέσων παραγωγῆς. Ἐντὸς ὅμως τῶν ὁρίων τούτων ἡ πραγματικὴ ἔκτασις τῆς καταναλώσεως, δηλαδὴ τὸ τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀγαθὰ χρήσιμα πρὸς ἄμεσον ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν, κυμαίνεται κατὰ τὰς περιστάσεις, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων ἑκάστης χώρας. Ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ τούτου ἐπιδρῶσιν ἀφ' ἑνὸς τὸ κρατοῦν σύστημα παραγωγῆς καὶ ἐν γένει αἱ κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ συνθῆκαι, ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀνάγκαι τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν ὁποίων ἡ αὔξησις δύναται νὰ ὁδηγήσῃ εἰς πληρεστέραν χρησιμοποίησιν τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀποδοτικότητός των διὰ τεχνικῶν βελτιώσεων. Εὐνοϊκὴ διαμόρφωσις τοῦ τελευταίου ἰδίως παράγοντος ἐπιτρέπει τὴν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματος τῶν παραγωγῶν, μέρος τοῦ ὁποίου διοχετεύεται πρὸς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς καταναλώσεως. Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τῆς τελευταίας ἰδίως ἑκατονταετίας, παρατηροῦμεν τὴν διαρκῆ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ μάλιστα κατ' ἀναλογίαν μεγαλυτέραν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνεπῶς πληρεστέραν ἱκανοποίησιν τῶν παλαιῶν ἀναγκῶν καὶ θεραπείαν πολλῶν νεωστὶ δημιουργηθεισῶν.

Ἐὰν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ὁρίζῃ τὸ μέγεθος τῆς καταναλώσεως, ὁ τρόπος τῆς διανομῆς του ἐπηρεάζει τὴν ποιοτικὴν σύνθεσίν της. Ἡ κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ πολλῶν μικροπαραγωγῶν θὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν παραγωγὴν ἰδίως ἀντικειμένων κοινῆς χρήσεως. Ἐνῷ τοὐναντίον ἡ διανομὴ τοῦ προϊόντος τῆς παραγωγῆς μεταξὺ ὀλίγων μεγάλων εἰσοδηματιῶν θὰ εὐνοήσῃ τὴν βιομηχανίαν εἰδῶν χρησίμων πρὸς θεραπείαν τῶν ἀνωτέρων ἀναγκῶν, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ τελευταῖοι οὗτοι θὰ διαθέσουν μέρος τῶν ἀπολαυῶν των. Ἡ παραγωγὴ ἀντικειμένων τῆς τελευταίας ταύτης κατηγορίας ἀποτελεῖ σπουδαίαν οἰκονομικὴν λειτουργίαν, ὡς συντελοῦσα εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀπαραιτήτου ἰσορροπίας μεταξὺ τοῦ ἀποταμιευομένου καὶ τοῦ καταναλισκομένου μέρους τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ διατάραξις τῆς ἰσορροπίας ταύτης διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν δαπανῶν τῶν μεγάλων εἰσοδηματιῶν χάριν θεραπείας τῶν ἀναγκῶν πολυτελείας καὶ τῆς ἀντιστοίχου αὐξήσεως τῆς ἀποταμιεύσεως, ὁδηγεῖ ἐν τέλει εἰς τὴν προϊοῦσαν μείωσιν τῶν κερδῶν τοῦ κεφαλαίου, ἀποτέλεσμα ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, τῆς ὁποίας χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἐπιδίωξις τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν αὐξήσεως τῆς προσόδου τῶν κεφαλαιούχων. Ἐν τῷ προηγμένῳ σταδίῳ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως ὄχι μόνον ἡ θεραπεία τῶν ἀναγκῶν τῆς πολυτελείας, ἀλλὰ καὶ ἡ καθημερινὴ δημιουργία νέων ἀναγκῶν καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ χρόνου διαρκείας τῶν ἀντικειμένων μακρᾶς χρήσεως διὰ τῆς συχνῆς ἀλλαγῆς τοῦ συρμοῦ, δηλαδὴ ἐν μιᾷ λέξει ἡ αὔξησις τῆς καταναλώσεως, ἐνέχουν μεγάλην σημασίαν. Διὰ τὰς πλουσίας χώρας, ὅπου τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ὑπεραρκεῖ διὰ τὴν τρέχουσαν κατανάλωσιν καὶ τὴν ἀπαραίτητον ἐπαύξησιν τῶν μέσων παραγωγῆς, ἡ προϊοῦσα ἐπέκτασις τοῦ κύκλου τῶν ἀναγκῶν ἀποτελεῖ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου μετὰ τὴν κάλυψιν τῶν πλέον ἀπαραιτήτων ἢ ἐκ παραδόσεως ἀναγκῶν, μέρος τοῦ προϊόντος τῆς παραγωγῶς διοχετεύεται ἐπὶ πλέον εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς καταναλώσεως, ἐπιφέρον αὔξησιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, προαγωγὴν τῆς ἐλλόγου ὀργανώσεως διὰ τῆς ἐγγυήσεως τῆς μεγάλης ζητήσεως, ἐλάττωσιν τῶν τιμῶν, αὔξησιν τῶν ἡμερομισθίων, πλήρη ἐκμετάλλευσιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καὶ συνεπῶς καλυτέραν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν πρὸς ὄφελος τῆς προόδου. Τὴν ῥοπὴν πρὸς σχετικὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως ἔναντι τῆς ἀποταμιεύσεως ὑποβοηθεῖ ἰδίως ἡ ἀνάπτυξις τῆς διαφημίσεως.

Ὁ σπουδαιότερος συντελεστὴς πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τῆς καταναλώσεως δὲν εἶναι αἱ διαρκῶς ἀνανεούμεναι φυσικαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ ὑλικὰ μέσα παραγωγῆς, οἷον γαιάνθρακες, μεταλλεύματα, τὰ ὁποῖα καταναλισκόμενα δὲν δύνανται νὰ ἀντικατασταθῶσι ἢ καὶ τοιαῦται φυσικαὶ ἰδιότητες περιωρισμένης ἀποδόσεως, ὑποκείμεναι εἰς ἐξάντλησιν, ὅπως ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων ἡ ἀπόδοσις εἰς γεωργικὰ προϊόντα ἐπαναλαμβάνεται καθ' ὡρισμένας χρονικὰς περιόδους, ἀλλ' ἐντὸς ὁρίων τιθεμένων παρὰ τῆς ἀρχῆς περὶ φθινούσης ἀποδόσεως τοῦ ἐδάφους, εἰς τρόπον ὥστε ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ ἀπεριορίστως εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως. Ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐξ ἀντιθέτου ποσοτήτων ὀρυκτῶν καὶ μεταλλευμάτων, π. χ. γαιανθράκων, πετρελαίων κτλ, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ αὐξηθοῦν διὰ παραγωγῆς, ἡ ἐξαγωγὴ καὶ χρησιμοποίησις πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν βαίνει σχεδὸν ἀπεριορίστως, παραλλήλως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν κοιτασμάτων τῶν ὀρυκτῶν διέπεται ἀπὸ τὰς κερδοσκοπικὰς προθέσεις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, τῆς ἐξαγωγῆς αὐξανομένης ἢ μειουμένης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρέχῃ τὸ μεγαλύτερον δυνατὸν κέρδος. Ἡ αὔξησις τῶν τιμῶν τῶν ὀρυκτῶν ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς, ἰδίως ὁσάκις αὕτη συντρέχῃ μετ' αὐξήσεως τοῦ συνήθους ἐπιτοκίου, διότι ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἡ ἄμεσος ἐξαγωγὴ μεγάλων ποσοτήτων πρὸς ταχεῖαν ἐκποίησιν δίδει, ὡς ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν, εἰσπράξεις ἀνωτέρας τῆς παρούσης ἀξίας τοῦ ἐξαγομένου τμήματος, ὑπολογιζομένου ὡς μέρους τοῦ κεφαλαίου τοῦ ὀρυχείου, τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὴ ἡ ἀξία καὶ ἡ διάρκεια τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐὰν τώρα ἡ τοιαύτη διαμόρφωσις τῶν πραγμάτων προβλέπεται ὡς ἐπικειμένη εἰς τὸ μέλλον, αὔξησις δηλαδὴ τῶν τιμῶν καὶ ἐλάττωσις τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐπιτοκίου, αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις θὰ θεωρήσουν ἐπικερδῆ τὴν διακοπὴν τῆς ἐξαγωγῆς χάριν πωλήσεως μὲ καλυτέρας τιμὰς ἐν τῷ μέλλοντι. Πρέπει ὅμως αἱ τιμαὶ νὰ αὐξηθοῦν τόσον περισσότερον ὅσον ὑψηλότερον εἶναι τὸ σύνηθες ἐπιτόκιον, διὰ ν' ἀποφέρουν τὴν ἤδη παροῦσαν ἀξίαν τοῦ κεφαλαίου ἐπηυξημένην κατά τι, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ ἀναμονή. Ἡ ἐκμετάλλευσις ῥυθμίζεται τοιουτοτρόπως παρὰ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς. Ἐπέμβασις τοῦ κράτους χάριν οἰκονομίας τῶν ὀρυκτῶν δὲν δικαιολογεῖται εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, διότι ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, ὡς ἐκ τοῦ ἀκαθορίστου τῆς διαρκείας τῶν μεταλλευμάτων, δὲν δύναται νὰ καταδειχθῇ. Μόνον εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις ἐνδείκνυται κρατικὴ μέριμνα, ὅπως π. χ. χάριν προστασίας τῶν δασῶν ἢ προφυλάξεως τῶν ὀρυχείων ἀπὸ ζημίας ἐκ πλημμυρῶν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀσυμφωνία μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως εἶναι ὁτὲ μὲν ὑπερπαραγωγή, ὁσάκις τὰ προϊόντα κλάδου τινὸς τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας δὲν εὑρίσκουν ἀγορὰς καταναλώσεως εἰς τιμὰς ἐπαρκεῖς πρὸς κάλυψιν τῶν ἐξόδων μετὰ κέρδους, ὁτὲ δὲ ὑπερκατανάλωσις, ὁσάκις τὸ καταναλισκόμενον ποσὸν ὑπερβαίνει τὴν παραγωγὴν τῆς χώρας κατά τι μέτρον, τὸ ὁποῖον εἰσάγεται ἔξωθεν ἐπὶ πιστώσει.

Ἡ στατιστικὴ ἔρευνα τῆς καταναλώσεως, περιλαμβάνουσα τὴν μελέτην τῆς συνθέσεώς της κατὰ ποιότητα τῶν καταναλισκομένων ἀγαθῶν καὶ τῆς ἀναλογίας καθ' ἣν συμμετέχουν αἱ κοινωνικαὶ τάξεις, σκοπὸν ἔχει νὰ καταδείξῃ τὰς ἐλλείψεις τὰς ὁποίας γεννᾷ τὸ κρατοῦν εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν οἰκονομίαν σύστημα διανομῆς τοῦ προϊόντος τῆς παραγωγῆς. Ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης ταύτης στηρίζονται τὰ μέτρα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Lexis*, Allgemeine Volks. wirtschaftslehre 3η ἔκδοσις (1926).—*Hans Mayer*, ἄρθρον Konsumtion ἐν τῷ «Handwörterbuch der Staatswissenschaften» τόμ. 5ῳ σελ. 807 ἐπ. (4η ἔκδοσις, 1923).— *N. Γουναράκη*, Στοιχεῖα πολιτικῆς οἰκονομίας (Ἀθῆναι 1921).

Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

—καταναλώσεως φόρος. Ὡς φόροι καταναλώσεως νοοῦνται οἱ ἐπιβαλλόμενοι ἐπὶ τῶν εἰδῶν ἢ τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰ ὁποῖα ἀνταποκρίνονται εἰς ἀνάγκας τῶν καταναλωτῶν. Οὗτοι βασίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ δαπάνη καταναλώσεως σημαίνει ὅτι ὁ ἐνεργῶν αὐτὴν κέκτηται τὴν ἱκανότητα νὰ ὑποβληθῇ εἰς φορολογίαν. Εἶναι φόροι ἐπὶ τῆς δαπάνης, θεωρουμένης ὡς ἐνδείξεως προσόδου, βαρύνοντες τὴν πρόσοδον ταύτην κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν της, ἐνῷ οἱ ἄμεσοι φόροι τὴν βαρύνουσι κατὰ τὴν πραγματοποίησίν της. Οἱ φόροι καταναλώσεως κατατάσσονται εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους, διότι φέρονται ἐπὶ τῆς καταναλώσεως ἢ τῆς κυκλοφορίας τοῦ πλούτου (*Κοφινᾶ*. Ἐγχειρ. φορολ. δικαίου § 19).

Σημασία. Οἱ φόροι καταναλώσεως εὑρίσκονται ἐν στενοτάτῃ σχέσει πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ζωήν, ἐπιδρῶντες ἐπ' αὐτῆς καὶ ὑφιστάμενοι τὴν ἐπίδρασίν της. Τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα οἱ φόροι οὗτοι ἐγείρουσιν, εἶναι σπουδαιότατα, τόσον ἀπὸ τεχνοφορολογικῆς καὶ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως ὅσον καὶ ἐξ ἀπόψεως τῆς ὅλης ἐθνικῆς οἰκονομίας, συνδέονται δὲ πάντα πρὸς ἄλληλα στενότατα.

Χαρακτηριστικά. Οἱ γενικώτεροι χαρακτῆρες τῶν φόρων καταναλώσεως συνοψίζονται ὡς ἀκολούθως:

Α΄) *Τμηματικὴ καταβολή.* Δεδομένου ὅτι ὁ καταναλωτὴς βαρύνεται διὰ τῶν φόρων καταναλώσεως ἀναλόγως τῆς δαπάνης του, οὗτοι κατατέμνονται εἰς μικρὰς ἑκάστοτε καταβολάς, αἵτινες καθιστῶσι κατὰ πολὺ εὐχερεστέραν τῆς τῶν ἀμέσων φόρων τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς φορολογικῆς του ὑποχρεώσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου συγχέεται πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ πράγματος ἢ τῆς ὑπηρεσίας, τὰ ὁποῖα βαρύνει, διαφεῦγον συνήθως τὸν καταναλωτήν, τὸν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καταναλίσκοντα καὶ φορολογούμενον, ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἐξ αὐτῶν φορολογικοῦ βάρους καὶ οὕτως ὁ φόρος γίνεται ἧττον πιεστικός.

Β΄) Ἐλαχίστη εἶναι ἡ ἐπαφὴ πρὸς τὸ δημόσιον ταμεῖον τοῦ ὑποβαλλομένου εἰς τὸν φόρον καταναλωτοῦ, διότι ὁ φόρος καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ μεσολαβοῦντος τρίτου (ἐμπόρου, βιομηχάνου, παραγωγοῦ), ὅστις εἰς τὸ τίμημα τῆς πωλήσεως συνυπολογίζει τὸν καταβληθέντα παρ' αὐτοῦ φόρον. Τοῦτο δὲ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαίων πλεονεκτημάτων τῶν φόρων τούτων, διότι ἐπιτρέπει προσέτι τὴν ἀκεραίαν εἴσπραξιν τοῦ φόρου, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου θὰ διέφευγεν, ἐὰν ἡ εἴσπραξις δὲν συνετελεῖτο καθ' ὃν χρόνον τὰ εἴδη καταναλώσεως, εἰς μεγάλας ποσότητας, εἰσάγονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἢ εὑρηνται ἀκόμη εἰς χεῖρας τοῦ παραγωγοῦ ἢ τοῦ βιομηχάνου, ἀλλὰ βραδύτερον κατὰ τὴν διανομήν των εἰς μικρὰς μερίδας πρὸς κανανάλωσιν.

Γ΄) *Ταυτόχρονος εἴσπραξις καὶ βεβαίωσις καὶ ἄμεσος ἀπόδοσις.* Ἐξ ἀπόψεως καθαρῶς ταμιευτικῆς, οἱ φόροι καταναλώσεως ἔχουν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι, κατὰ γενικὸν κανόνα, βεβαιοῦνται καὶ εἰσπράττονται ταυτοχρόνως. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν αὐτομάτως αὐξάνει σὺν τῇ ἀναπτύξει τῆς καταναλώσεως, χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη παρόδου μακροῦ χρόνου οἰκονομικῆς εὐεξίας, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἀμέσων φόρων, οἷον μισθώσεων, κερδῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κλπ.

Δ΄) *Καθολικότης.* Οἱ φόροι καταναλώσεως καταβάλλονται γενικῶς παρ' ὅλων τῶν φορολογουμένων καὶ ἀποκλείουν κατ' ἀρχὴν τὰς ἐξαιρέσεις. Πᾶς καταναλωτὴς ὑπόκειται εἰς τὰ τελωνειακὰ τέλη, εἰς τοὺς λοιποὺς φόρους καταναλώσεως, καπνοῦ, ζύθου κλπ. Περὶ ἀπαλλαγῶν καὶ ἐξαιρέσεων ἐκ τοῦ νόμου ἐπιτρεπομένων γενήσεται κατωτέρω λόγος.

Μειονεκτήματα. Παρὰ τὰ ἀνωτέρω σημειούμενα πλεονεκτήματα τῶν φόρων καταναλώσεως, ἐμφανίζουσιν οὗτοι καί τινα μειονεκτήματα, βέβαια καὶ σοβαρά. Τοιαῦτα δὲ εἶναι κυρίως τὰ ἑξῆς:

Α΄) Περίπλοκοι εἶναι αἱ φοροτεχνικαὶ διατυπώσεις αὐτῶν, κατ' ἀνάγκην ἀναπόφευκτον διὰ τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν, τοῦτο δὲ συνεπάγεται ἐνοχλήσεις καὶ δαπάνας, ἕνεκα δ' αὐτῶν αὔξησιν τῆς τιμῆς τῶν εἰδῶν, π. χ. καπνοῦ, οἰνοπνεύματος. Προέρχεται δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ καταπολεμηθῇ ἡ φορολογικὴ ὑπεκφυγὴ καὶ ἡ λαθρεμπορία, δι' ἀδιακόπου ἐλέγχου, ἀσκουμένου ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς ἐργοστασίοις τῆς παραγωγῆς τῶν φορολογουμένων εἰδῶν καὶ ἐνίοτε κατὰ τὴν κυκλοφορίαν αὐτῶν μέχρι τῆς καταναλώσεώς των.

Β΄) Ἀστάθεια τῆς ἀποδόσεως παρατηρεῖται εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως, διότι, κατὰ τὰς περιόδους ἀποτόμου καὶ ἀνησυχαστικῆς κρίσεως, ἡ ἀποδοτικότης των ἐλαττοῦται, ἐνῷ τοὐναντίον αὐξάνει εἰς περιόδους οἰκονομικῆς ζωτικότητος. Οἱ ἄμεσοι ὅμως φόροι, χωρὶς νὰ εἶναι τόσον πολὺ σταθεροὶ εἰς τὴν ἀπόδοσιν, ὅσον τινὲς ἰσχυρίζονται, εἶναι πάντων σταθερώτεροι.

Γ΄) *Δυσαναλογία.* Τὸ κύριον μειονέκτημα τῶν φόρων καταναλώσεως ἔγκειται εἰς τὴν δυσαναλογίαν τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν, διότι ἡ κανανάλωσις εἴδους τινὸς δὲν εἶναι ἀναγκαίως ἀνάλογος πρὸς τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν τοῦ καταναλωτοῦ. Οἱ πλούσιοι καὶ οἱ πτωχοὶ χρησιμοποιοῦσι τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἅλατος καὶ δὲν πίνει τις δεκαπλάσιον ποσὸν οἴνου ἢ καφέ, διότι εἶναι δεκάκις πλουσιώτερος. Ἀντιθέτως δὲ ὑφίσταται ἐλάχιστον ὅριον καταναλώσεως τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ἀνυπέρβλητον σχεδὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ὀλιγώτερον εὐκαταστάτους τῶν ἀνθρώπων, ἄνευ τραγικῶν στερήσεων. Ἐξ ἄλλου, τὸ μέτρον τῶν ἀναγκαίων καταναλώσεων ποικίλλει μετὰ τῶν οἰκογενειακῶν βαρῶν. Ἐπὶ ἴσης προσόδου, ὁ ἄγαμος προδήλως ὑφίσταται ἐλάσσονας δαπάνας διατροφῆς, παρὰ ὁ φορολογούμενος, ὁ ὀφείλων νὰ διαθρέψῃ πολλὰ τέκνα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, οἱ φόροι οἱ βαρύνοντες τὰ εἴδη πρώτης ἀνάγκης ἐνέχουσι τὸ ἐλάττωμα τῆς δυσαναλογίας, διότι βαρύνουσι σχετικῶς ἐπαχθέστερον τοὺς ἧττον εὐεκτοῦντας φορολογουμένους ἢ τοὺς οἰκογενειάρχας. Μετριάζεται δὲ ἡ δυσαναλογία αὕτη διὰ τῆς διαβαθμίσεως τοῦ φόρου κατὰ λόγον τῆς ποιότητος τοῦ εἴδους, διότι οἱ πλούσιοι προμηθεύονται τὰς ἀνωτέρας ποιότητας. Ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διακρίσεως ταύτης δὲν εἶναι πάντοτε δυνατή, ἕνεκα τεχνικῶν δυσκολιῶν καὶ ἐνδεχομένων καταχρήσεων, δίδει δὲ μέτρια ἀποτελέσματα, ὁσάκις ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν φορολογικῶν ὁρίων εἶναι ἀσθενής· ἐὰν δὲ πάλιν αὕτη ὁρισθῇ μεγάλη, τότε καὶ οἱ πλουσιώτεροι θὰ ἀπέφευγον τὴν κατανάλωσιν τῶν βαρυτελῶν ποιοτήτων. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, καὶ ἐν Ἑλλάδι κατηργήθη ἡ ἐν ταῖς νέαις χώραις ἐπί τινα χρόνον ἀπὸ τοῦ 1914 ἰσχύσασα φορολογία τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ κατὰ ποιότητας. Ἐν τούτοις, τινὲς ἐσκέφθησαν ν' ἀποφύγωσι τὸ ἐλάττωμα τῆς δυσαναλογίας τῶν φόρων καταναλώσεως διὰ τῶν λεγομένων φόρων πολυτελείας (taxes somptuaires), ἀλλ' οὗτοι ἐλάχιστα ἀποδίδουσι, διότι ἡ πολυτέλεια κατέχει μικρὰν ἀναλογίαν ἐν τῷ συνόλῳ τῶν δαπανῶν, ὁσάκις δὲ φορο-

Digitized by Google

λογεῖται ὑπερβολικῶς, οἱ πλεῖστοι ἀποφεύγουσι τὰς λίαν δαπανηρὰς ἀπολαύσεις. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν εἰδῶν πολυτελείας καὶ τῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης ὑπάρχουσιν εἴδη, ἅτινα, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπολύτου ἀνάγκης, εἶναι γενικωτέρας χρήσεως πάσης κοινωνικῆς τάξεως, οἷα ὁ καπνός, τὸ οἰνόπνευμα, ἡ σάκχαρις, ὁ καφὲς κλπ., τὰ ὁποῖα ἀποδίδουσι γενναῖα ποσά. Ἑπομένως ἐπιζητεῖται ἡ φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ ἢ ἐλάφρυνσις τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, οἷον τοῦ ἄρτου, τῶν ζυμαρικῶν κλπ., καὶ ἀντιθέτως ἡ ἐπιβάρυνσις εἰδῶν γενικῆς μὲν χρήσεως, ἀλλ' οὐχὶ ἀπαραιτήτων ἢ καὶ ἐπιβλαβῶν.

Φορολογία «κατ' εἶδος» ἢ «κατ' ἐκτίμησιν». Οἱ φόροι καταναλώσεως ἐπιβάλλονται, κατὰ γενικὸν κανόνα, ἐκ φοροτεχνικῆς ἀνάγκης, κατ' εἴδη (droits, taxes, spécifiques), δηλαδὴ καθωρισμένοι εἰς ποσοστὸν ἀνὰ φορολογουμένην μονάδα (βάρους, κεφαλὴν ἐπὶ ζώου κλπ.), ἀνεξαρτήτως τῆς ἀξίας της, διότι εἶναι ἀπείρως εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ ἐξακριβώσῃ τις τὰς μονάδας ταύτας, παρὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας των. Ἐξαιρετικῶς, τὰ τέλη «κατ' ἐκτίμησιν» (ad valorem) ἐνδείκνυνται, ὁσάκις ἐπιβάλλονται: α') ἐπὶ χρηματικῶν ποσῶν, οἷον ἐπὶ τιμολογίων, ἀποδείξεων πληρωμῆς, καὶ β') διότι τὸ φορολογητέον στοιχεῖον ἔγκειται μόνον εἰς τὸ τίμημα τῆς ὑπηρεσίας, οἷον ἐπὶ μεταφορῶν, θεαμάτων καὶ κέντρων διασκεδάσεως, τὸ τέλος ἐπιβάλλεται κατὰ λόγον τῆς θέσεως.

Δικαιολογία. Οἱ φόροι καταναλώσεως ἐν καλῷ φορολογικῷ συστήματι εἶναι δεδικαιολογημένοι, πρωτίστως διότι εἶναι οἱ μᾶλλον ἀνεκτοὶ ὑπὸ τοῦ φορολογουμένου, οὐχ ἧττον δὲ καὶ διότι ἐξασφαλίζουσι τὴν καθολικότητα ἐν τῇ φορολογίᾳ, διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς συμμετοχῆς καὶ τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπαλλάσσονται τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἡ δὲ δυσαναλογία τῶν φόρων καταναλώσεως μετριάζεται διὰ τῆς ἀμέσου καὶ προοδευτικῆς φορολογίας τῶν μεγάλων προσόδων. Ἑπομένως, οἱ φόροι καταναλώσεως εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν ἑκάστης χώρας. Ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ὁ πλοῦτος εὕρηται ἐξαιρέτως κατανεμημένος καὶ αἱ μικραὶ πρόσοδοι ἀποτελοῦσι τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τυγχάνουσι δὲ πολλῆς εὐνοίας, δι' ἀπαλλακτικῶν καὶ διευκολυντικῶν διατάξεων τῆς ἀμέσου φορολογίας, καὶ ὅπου ὁ χαρακτὴρ τοῦ λαοῦ ἀπαρέσκεται εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν, οἱ φόροι καταναλώσεως ἐφαρμόζονται εὐρύτατα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν σπουδαιοτέραν τῶν πηγῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Ἀπεδείχθησαν δὲ κατὰ τὴν κρίσιμον περίοδον τῆς ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν, σωτήριοι διὰ τὰ δημόσια οἰκονομικά, ὡς ἐκ τῆς εὐχεροῦς καὶ ταχείας προσαρμογῆς καὶ χρησιμοποιήσεώς των.

Ἐπίπτωσις τῶν φόρων καταναλώσεως. Θεωρητικῶς πρεσβεύεται, ὅτι ὁ φόρος καταναλώσεως, συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου ἢ τοῦ παραγωγοῦ καταβαλλόμενος, ἐπιρρίπτεται παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν καταναλωτήν, ὅστις τελικῶς εἶναι ὁ πράγματι βαρυνόμενος διὰ τοῦ φόρου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς προσθήκης τοῦ φόρου εἰς τὴν τιμὴν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς πωλήσεως. Τἀνάπαλιν δέ, πᾶσα φορολογικὴ μείωσις ὠφελεῖ τὸν καταναλωτήν, διότι ἐπάγεται διὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀντίστοιχον πτῶσιν τιμῶν.

Ἐν τῇ πρακτικῇ βεβαίως ὁ φόρος τείνει νὰ βαρύνῃ τὸν καταναλωτήν, ἀλλ' ἔχει καὶ συνεπείας διὰ τὸν παραγωγὸν καὶ τὸν ἔμπορον, εἰς βάρος τῶν ὁποίων ἐνδέχεται ἐν μέρει νὰ παραμένῃ. Τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ εἰς πλείστας περιστάσεις: ἐπὶ παραδείγματι, ὁσάκις εἰσάγεται «γενικὸς φόρος καταναλώσεως», οἷος εἶναι ὁ μήπω ἐφαρμοσθεὶς ἐν Ἑλλάδι φόρος τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, ὅστις ἐπάγεται ἀναβιβασμὸν τῶν γενικῶν ἐξόδων καὶ τῆς τιμῆς τῆς παραγωγῆς καὶ ἑπομένως ὕψωσιν τῶν τιμῶν, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶναι ἀντίστοιχος ἐλάττωσις τῆς καταναλώσεως τῶν εἰδῶν, τοὐλάχιστον ἐκείνων, ὧν εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐλάττωσις, ἐφ' ὅσον οἱ καταναλωταὶ δὲν θέλουσι νὰ περιορίσωσι τὴν ἀποταμίευσίν των. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ παραγωγὸς εἶναι ὑποχρεωμένος, διὰ ν' ἀποφύγῃ μείωσιν τῶν πωλήσεων, νὰ ἐλαττώσῃ τὰς τιμάς, ἀναλαμβάνων εἰς βάρος του τὸν φόρον, ἢ νὰ περιορίσῃ τὴν παραγωγήν του, ὅπως διατηρήσῃ μᾶλλον ἱκανοποιητικὴν τιμήν. Ἀλλ' εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν τὰ ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τούτου ἀπομένοντα διαθέσιμα στοιχεῖα παραγωγῆς θὰ βαρύνωσι, διὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ των, ἐπὶ τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς αὐτῆς παραγωγῆς καὶ θὰ προκαλέσωσι πτῶσιν τῶν τιμῶν καὶ ἐλάττωσιν κερδῶν. Αἱ συνέπειαι ὅμως αὗται δύνανται νὰ τροποποιηθῶσιν ἐξ ἄλλων περιστατικῶν, οἷον διὰ τεχνικῶν βελτιώσεων ἐλαττουσῶν τὴν τιμὴν τῆς παραγωγῆς, ἕνεκα περιορισμοῦ τῆς ἀποταμιεύσεως πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ αὐτοῦ μέτρου καταναλώσεως, ἕνεκεν ἐνισχύσεως τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως ὡρισμένης κοινωνικῆς κλάσεως (π. χ. δημοσιοϋπαλληλικῆς), μέσῳ τοῦ ἐπιβληθέντος φόρου κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ «εἰδικῶν» φόρων καταναλώσεως, οἷον καπνοῦ, οἰνοπνεύματος κλπ., δυνατὸν ἐπίσης νὰ ὑφίσταται τροποποιήσεις ἡ ἀρχὴ τῆς τάσεως τοῦ φόρου καταναλώσεως νὰ ἐπιρρίπτηται ἐπὶ τοῦ καταναλωτοῦ, ἰδίως ὡς ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Τὰ τῆς πρώτης ἀνάγκης εὐκόλως ἀνατιμῶνται, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ φόρου, διότι, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, ἡ κατανάλωσίς των δὲν ὑπόκειται εἰς μείωσιν. Ἐπίσης καὶ τὰ τῆς πολυτελείας, ἐφ' ὅσον ἡ αὔξησις τῆς φορολογίας δὲν εἶναι σκανδαλωδῶς βαρεῖα. Ἀντιθέτως, τῶν μὴ ἀπαραιτήτων εἰδῶν γενικωτέρας καταναλώσεως ἡ χρῆσις εἶναι φύσεως σπουδαίως μεταβαλλομένης μετὰ τῆς τιμῆς καὶ δυνατὸν ἡ ἐκ τοῦ φόρου ἐπαγομένη αὔξησις νὰ συνεπιφέρῃ σπουδαίαν ἐλάττωσιν ζητήσεως. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις, οἱ μικρὰ πραγματοποιοῦντες κέρδη παραγωγοί, ὡς μὴ δυνάμενοι ν' ἀναλάβωσι τὸ βάρος τοῦ φόρου, ἄνευ ἐκμηδενίσεως τοῦ κέρδους των, θὰ καταστραφῶσιν, ἐνῷ οἱ ἄλλοι θὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ ὑποστῶσι θυσίαν τινὰ καὶ νὰ μὴν αὐξήσωσι τὰς τιμάς των ἀναλόγως πρὸς τὸν φόρον. Ἐξ ἄλλου, σημαίνει πολὺ ἡ δυνατότης ἢ ἡ ἀδυναμία τοῦ καταναλωτοῦ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄλλα εἴδη μὴ φορολογηθέντα ἢ ἧττον φορολογούμενα, ἀντὶ τῶν ἐπιβαρυνθέντων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπιβάλλεται, ὁσάκις φορολογεῖται εἶδός τι, πρὸς ἀποτροπὴν βλάβης τῆς βιομηχανίας καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τοῦ δημοσίου νὰ ἐπιβαρυνθῶσιν ἀναλόγως πάντα τὰ λοιπὰ εἴδη τὰ δυνάμενα νὰ τὸ ἀντικαταστήσωσιν εἰς τὴν κατανάλωσιν. Ὁ φόρος τοῦ οἴνου ἐπιβάλλει καὶ τὴν φορολογίαν τοῦ ζύθου καὶ ὁ φόρος τοῦ πετρελαίου τὴν τοῦ φωταερίου ἢ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς κ.λ.π.

Παρὰ τὸ φαινόμενον τῆς ἐπιπτώσεως, ὁ ἔμπορος καὶ ὁ βιομήχανος ὑφίστανται πάντοτε ζημίαν ἐκ τοῦ φόρου, καὶ ὁσάκις ἀκόμη ἐπιτυγχάνουσι νὰ τὸν ἐπιρρίπτωσιν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τοὺς καταναλωτάς, ἐξαιρέσει τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, τῶν ὁποίων ἡ ἀκρίβεια δὲν ἐπηρεάζει αἰσθητῶς τὴν κατανάλωσιν. Πᾶς νέος βαρὺς φόρος καταναλώσεως ἐξωθεῖ εἰς μετατόπισιν τῆς καταναλώσεως πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν, διαταράσσει τὴν ἰσορροπίαν τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ βαρυνομένου εἴδους καταναλώσεως. Ὁ κατὰ τὸ 1904 ἐπιβληθεὶς ἐν Ἑλλάδι φόρος ἐπὶ τοῦ ζύθου ἀπέβλεπε καὶ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως αὐτοῦ, πρὸς ὠφέλειαν τῆς καταναλώσεως τοῦ οἴνου. Οὕτως ὁ φόρος καταναλώσεως χρησιμεύει καὶ πρὸς βιομηχανικὴν προστασίαν, ἥτις δικαιολογεῖται εἴς τινας περιστάσεις, ἐφ' ὅσον δὲν γίνεται κατάχρησις αὐτῆς.

Φορολογικοὶ συντελεσταὶ *(ποσοστὸν φόρου καταναλώσεως).* Ἀπὸ ταμιευτικῆς ἀπόψεως, τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τοῦ φόρου ἐγείρουσι σπουδαιότατον διὰ τὸ δημόσιον ζήτημα, τὸ τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ. Κατὰ γενικὴν ἀρχήν, ὅσον βαρύτερος εἶναι ὁ φόρος, τόσον περισσότερον περιορίζεται ἡ κατανάλωσις καὶ ἐκ τούτου γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἐὰν τὸ δημόσιον ἔχῃ συμφέρον νὰ παραδεχθῇ φόρον μέτριον ἢ τοὐναντίον βαρύν. Ἡ λύσις ποικίλλει κατὰ φορολογητέα εἴδη καὶ κατὰ τὸν βαθμὸν ἐλαστικότητος τῆς καταναλώσεως τοῦ εἴδους. Ἐμφανίζεται δὲ τὸ ζήτημα ἰδίως κατὰ τὰς αὐξήσεις ἢ ἐλαττώσεις τῶν ὑφισταμένων φόρων, αἵτινες, ἐξ ἀπόψεως ἐπιπτώσεως, ἀντιστοιχοῦν πρὸς δημιουργίαν ἢ κατάργησιν φόρου καὶ προκαλοῦσι μεταβολὰς εἰς τὴν τιμὴν τοῦ εἴδους, διὰ τῶν ὁποίων ἡ αὔξησις ἢ ἡ ἐλάττωσις αὕτη μεταβιβάζεται, τοὐλάχιστον ἐν μέρει, εἰς τὸν καταναλωτήν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ἡ μὲν αὔξησις παράγει ραγδαίως τὸ ὑψωτικὸν τῆς τιμῆς ἀποτέλεσμα, ἐνῷ ἡ ἔκπτωσις αὐτῆς βραδύνει νὰ ἐκδηλωθῇ, τῶν ἐμπόρων ἐπωφελουμένων ἐν τῷ μεταξὺ τῆς διαφορᾶς, ὑποβοηθουμένων δὲ εἰς τὴν βραδύτητα ταύτην ἐκ τῆς συνηθείας τῶν καταναλωτῶν νὰ πληρώνωσι τὸ εἶδος εἰς τὰς αὐτὰς τιμὰς καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας αὐτῶν περὶ τοῦ ἀκριβοῦς μέτρου τῆς ἐκπτώσεως εἰς τὰς τιμὰς τῆς λιανικῆς πωλήσεως.

Πᾶσα αὔξησις φόρου καταναλώσεως δὲν ἐπάγεται ἀναγκαίως καὶ αὔξησιν τῶν εἰσπράξεων τοῦ δημοσίου, ὅπως καὶ πᾶσα ἐλάττωσις δὲν ἐπάγεται πάντοτε ἀντίστοιχον ἐλάττωσιν αὐτῶν. Ὑπέρμετρος ἀναβιβασμὸς τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ, φέρων τὰς τιμὰς εἰς ἀπρόσιτον διὰ τοὺς καταναλωτὰς ἐπίπεδον, ἀποβαίνει ἀπαγορευτικός. Συνήθως ὅμως ἡ αὔξησις τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ ἐπάγεται ἀνωτέρας εἰσπράξεις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀναλόγους πρὸς τὸ ποσοστὸν τῆς αὐξήσεως, ἕνεκα τοῦ περιορισμοῦ τῆς καταναλώσεως. Ἀντιθέτως, ἡ ἐλάττωσις τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ ἐπάγεται μείωσιν εἰσπράξεων, ἀλλ' ἡ μείωσις αὕτη, ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ ὑποβιβασμοῦ τῶν τιμῶν ἐπεκτάσεως τῆς καταναλώσεως, εἶναι κατωτέρα τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ποσοστοῦ.

Οἱ φόροι καταναλώσεως εἶναι φόροι «πραγματικοί». Ὁ φόρος καταναλώσεως εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν τύπος τοῦ πραγματικοῦ φόρου (impôt réel), διότι εἰσπράττεται ἀνὰ φορολογουμένην μονάδα, ἐπιβάλλεται εἰς τὸ εἶδος (καπνόν, οἶνον, οἰνόπνευμα, ζῦθον κλπ.), ἀσχέτως πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ καταναλωτοῦ. Οὗτος ἀγνοεῖται καὶ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ ἀτομικαί του οἰκονομικαὶ δυνάμεις κατὰ τὴν ἐπιβολὴν καὶ εἴσπραξιν τοῦ φόρου, ὅστις καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ μεσολαβοῦντος ἐμπόρου ἢ βιομηχάνου. Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ φόρου καταναλώσεως εἶναι ἡ καθολικότης αὐτοῦ καὶ ἡ ὁμοιομορφία τοῦ δασμολογίου ἢ τῶν τιμολογίων. Οὕτως ὁ φόρος καταναλώσεως πλήττει τὰ εἴδη, καὶ οὐχὶ τὰς προσόδους, ἐφ' ὧν ἐπιβάλλονται οἱ ἄμεσοι φόροι, καὶ δὲν καθορίζει ἐξαιρέσεις, ὡς οὗτοι, ἐκ λόγων ἐλαχίστου ὁρίου συντηρήσεως, οἰκογενειακῶν βαρῶν κλπ., οὐδὲ περιέχει προοδευτικὴν κλίμακα φορολογικοῦ τιμολογίου κλπ. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως, ἐκ τοῦ πραγματικοῦ χαρακτῆρος τοῦ φόρου καταναλώσεως, παρέκκλισις ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων, μὴ ἐχουσῶν ἀπόλυτον καὶ πλήρους αὐστηρότητος ἔννοιαν.

Οἱ φόροι καταναλώσεως εἶναι φόροι ἐσωτερικοί. Ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ φόρος καταναλώσεως δέον νὰ πλήττῃ μόνον τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, νὰ μὴ ἐπιβαρύνωνται δι' αὐτοῦ τὰ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγόμενα εἴδη, ὁ νόμος ἀπαλλάσσει ταῦτα τοῦ φόρου καταναλώσεως. Οἱ φόροι καταναλώσεως εἶναι φόροι ἐσωτερικοί, προωρισμένοι νὰ πλήττωσιν ἐκ ταμιευτικῶν λόγων τὰς ἐντὸς τῆς χώρας καταναλώσεις. Διαφέρουσι δέ, τόσον ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς εἰσπράξεώς των, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ σκοποῦ των, τῶν τελωνειακῶν τελῶν, τὰ ὁποῖα βαρύνουσι μόνον τὴν κατανάλωσιν τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων εἰδῶν, καὶ σκοποῦσι τὴν προστασίαν τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, ἐκτὸς ἐὰν ἐπιβάλλωνται ἐπὶ εἰδῶν, οἷς ὁμοειδῆ δὲν παράγονται ἐντὸς τῆς χώρας, ὁπότε δὲν ἔχουσι χαρακτῆρα προστατευτικόν.

Ἀπαλλαγαὶ φόρου καταναλώσεως. Οἱ φόροι καταναλώσεως ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰδῶν, ἀσχέτως πρὸς τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐπιβαλλόμενα τελωνειακὰ τέλη, ἵνα οὕτως ἐπιβαρυνθῶσι δι' αὐτῶν πάντα τὰ ἐν τῇ χώρᾳ καταναλισκόμενα εἴδη. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ φόρου καταναλώσεως τῶν ἐξαγομένων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰδῶν γίνεται συνήθως διὰ τῆς παροχῆς τοῦ πλεονεκτήματος τούτου εἰς τοὺς παράγοντας τὰ φορολογούμενα εἴδη βιομηχάνους καὶ ἐξάγοντας αὐτά, μήπω φορολογηθέντα, ἐκ τοῦ ἐργοστασίου ἢ τῶν ἀποθηκῶν των. Ἕτερος τρόπος ἀπαλλαγῆς εἶναι ἡ «ἐπιστροφὴ τοῦ φόρου» (drawback), ὁσάκις ἔχει οὗτος καταβληθῆ παρὰ τοῦ ἐξάγοντος αὐτὰ βιομηχάνου, οἷον ζυθοποιοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος ἐνέχει τὸ μειονέκτημα, ὅτι ὁ βιομήχανος ἀπασχολεῖ χρηματικὸν κεφάλαιον διὰ τὴν καταβολὴν τοῦ φόρου, ὅστις ἐπιστρέφεται κατὰ τὴν ἐξαγωγήν, τὸ δὲ δημόσιον ἐπιστρέφει εἰσπράξεις εἰσαχθείσας εἰς τὸ ταμεῖον, μετὰ περιπλόκους διατυπώσεις σκοπούσας ἰδίως τὸν καθορισμὸν ἐπιστρεπτέου ποσοῦ, ἀντιστοίχου πρὸς τὸν καταβληθέντα φόρον. Διά τινας φόρους καταναλώσεως ἑκάτερος τῶν τρόπων τούτων ἰσχύει. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸ σύστημα τῆς «προσωρινῆς ἀτελείας» (admission temporaire), περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἀλλαχοῦ (βλ. *δασμός*). Τέλος, τὸ σύστημα τῆς «ἀποταμιεύσεως», ἀνάλογον πρὸς τὸ τῆς «τελωνειακῆς ἀποταμιεύσεως», λειτουργεῖ καὶ διὰ τοὺς φόρους καταναλώσεως ἐν ταῖς ἀποθήκαις ἀποταμιεύσεως τῶν ἐργοστασίων διὰ τὰ παρ' αὐτῶν παραγόμενα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εἴδη, οἷον οἰνόπνευμα, ποτά, πυρίτιδα, ἐκρηκτικὰς ὕλας κλπ. Τὰ ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τούτων ἐξαγόμενα εἴδη, διὰ μὲν τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν ὑποβάλλονται, πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς των, εἰς τὸν φόρον καταναλώσεως, διὰ δὲ τὴν κατανάλωσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐξαγόμενα ἐκ τῶν ἀποθηκῶν μετὰ δόσιν ἐγγυήσεως, ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου, ἀφοῦ προσαχθῇ, ὡς προείρηται, ἀπόδειξις περὶ τῆς τοιαύτης ἐξαγωγῆς των.

Ὅροι καὶ διατυπώσεις βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως. Οἱ φόροι καταναλώσεως εἰσπράττονται εἴτε κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ εἴδους, ὡς ὁ τοῦ οἰνοπνεύματος, τῶν ποτῶν, τῆς πυρίτιδος, τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, τοῦ ἀνθρακασβεστίου κλπ., εἴτε κατὰ τὴν κατανάλωσιν, ὡς ὁ τοῦ οἴνου, τοῦ φωταερίου, τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς κλπ. Ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν παραγωγὴν εἰσπραττομένων φόρων καταναλώσεως ὁ παραγωγὸς (οἰνοπνευματοποιός, ποτοποιός, ἐργοστασιάρχης πυρίτιδος κλπ.) ὀφείλει νὰ ἐπιδώσῃ ἀρχικὴν δήλωσιν καὶ νὰ λάβῃ «ἄδειαν ἀσκήσεως ἐπαγγέλματος», ἥτις ἔχει σκοπὸν τὴν εἰς τὴν ἀρχὴν γνωστοποίησιν, πρὸ τῆς ἐνάρξεως, τῆς ἐργασίας του, πρὸς ἐπιτήρησίν του, καὶ ἥτις εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν «ἄδειαν ἐπιτηδεύματος», ἐπὶ πλέον δὲ ὑποχρεοῦται ἑκάστοτε, πρὸ πάσης νέας παραγωγῆς, νὰ ποιῆται δήλωσιν περὶ αὐτῆς πρὸς σκοπὸν ἐλέγχου. Πρὸς ἐξαγωγὴν δὲ τοῦ ὑποβαλλομένου εἰς φόρον καταναλώσεως βιομηχανικοῦ του προϊόντος ἐκ τοῦ ἐργοστασίου ἢ τῶν ἀποθηκῶν του, ὀφείλει νὰ λάβῃ προηγουμένως ἄδειαν, ἥτις χορηγεῖται μετὰ προηγουμένην καταβολὴν τοῦ φόρου, ἐφόσον πρόκειται περὶ ἐσωτερικῆς καταναλώσεως. Ἑπομένως, ὡς βάσι. τῆς βεβαιώσεως καὶ

Digitized by Google

τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων τούτων χρησιμεύει ἡ δήλωσις τοῦ ὑποχρέου. Καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν φόρων καταναλώσεως ἡ αὐτὴ βάσις κατ' ἀρχὴν τίθεται. Ἕκαστος τῶν φόρων διέπεται ὑπὸ ἰδιαιτέρας νομοθεσίας. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν διεπουσῶν ἑκάστην φορολογίαν διατάξεων εἶναι πολύπλοκοι καὶ συνοπτικῶς ἐκτίθενται κατωτέρω. Γενικῶς παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ βάσις τῶν δηλώσεων τοῦ φορολογουμένου εἶναι παραδεδεγμένη καὶ εἰς τὴν τὴν ἄμεσον φορολογίαν (ἐπιτηδεύματος, καθαρῶν προσόδων κλπ.). Ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς σταθερότητος τῶν γεγονότων, ἐφ' ὧν βασίζεται ἡ ἄμεσος φορολογία, αἱ δηλώσεις αὐτῆς γίνονται ἀνὰ ἕκαστον ἔτος (κατ' Ἀπρίλιον), ἢ καὶ ἀνὰ μακρότερα χρονικὰ διαστήματα, ἐνῷ αἱ δηλώσεις διὰ τοὺς φόρους καταναλώσεως ἀφορῶσιν εἰς γεγονότα παροδικὰ καὶ συμπτωματικῶς ἐμφανιζόμενα, οἷα ἡ ἑκάστοτε γιγνομένη παραγωγὴ ἢ ἐξαγωγή, τὰ ὁποῖα δέον νὰ φέρωνται ἐγκαίρως εἰς γνῶσιν τῆς ἀσκούσης τὸν ἔλεγχον ἀρχῆς δι' ἐπιδόσεως δηλώσεως πρὸ τῆς ἐνεργείας τῆς σχετικῆς πράξεως.

Πίστωσις διὰ τὸν φόρον *(ἀποταμίευσις)* Κατὰ μίμησιν τῆς τελωνειακῆς ἀποταμιεύσεως (βλ. *δασμός, τελωνεῖα*). εἰσήχθη, καὶ εἰς τὸ σύστημα τῶν φόρων καταναλώσεως, ἡ «ἀποταμίευσις» τῶν παραγομένων καὶ ὑποκειμένων εἰς φόρον καταναλώσεως βιομηχανικῶν προϊόντων, ἐν ἀποθήκαις τῶν ἐργοστασίων, ἐν αἷς ταῦτα ἀποταμιεύονται, χωρὶς νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, μέχρις οὗ ἐξαχθῶσι πρὸς ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, μετὰ προηγουμένην πληρωμὴν τοῦ φόρου καὶ λῆψιν ἀδείας. Σκοπὸς τῆς ἀποταμιεύσεως εἶναι ἡ παροχὴ πιστώσεως ἐφ' ὡρισμένον κατ' ἀνώτατον ὅριον ὑπὸ τοῦ νόμου χρόνον. Κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεως ἐξαγωγὴν δι' ἀποστολὴν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁ φόρος δὲν καταβάλλεται, ἀλλὰ δίδεται «ἐγγύησις» περὶ τῆς ἐξαγωγῆς, λυομένη διὰ τῆς προσαγωγῆς τῶν ἀποδεικτικῶν τῆς ἐξαγωγῆς ἐγγράφων (ἀδείας φορτώσεως κλπ.).

Ἔλεγχος καὶ ἐποπτεία τῆς ἀρχῆς. Αἱ δηλώσεις εἶναι, ἐπὶ φόρου καταναλώσεως, τὸ κύριον στοιχεῖον, ἡ βάσις τοῦ ἐλέγχου παρὰ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰσπράξεως τοῦ φόρου. Ἡ ἀρχὴ ἐνεργεῖ ἐπαλήθευσιν τῆς ἀρχικῆς δηλώσεως καὶ χορηγεῖ τὴν ἄδειαν τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος, δέχεται κατόπιν τὰς ἑκάστοτε ἐπιδιδομένας δηλώσεις περὶ τῆς παραγωγῆς. Ἐκτὸς τούτου ὁ ἐργοστασιάρχης ὑποχρεοῦται νὰ τηρῇ βιβλία ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀρχῆς, κατὰ τὸν ὑπὸ τῶν κανονισμῶν διαγεγραμμένον τύπον, ἐν οἷς καταγράφει τὰς πρώτας ὕλας, τὸ βιομηχανικὸν προϊὸν καὶ τὴν κίνησιν αὐτοῦ, ὥστε ἡ ἀρχὴ νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν παραγομένων καὶ ἐξαγομένων ἢ μεταφερομένων προϊόντων. Ἕτεραι διατάξεις καθορίζουσι τοὺς ὅρους καὶ τὰς διατυπώσεις τῆς μεταφορᾶς καὶ κυκλοφορίας τῶν εἰδῶν. Οὕτω λειτουργοῦν ὁ φόρος τοῦ οἰνοπνεύματος, ποτῶν, ζύθου, πυρίτιδος καὶ ἄλλων φορολογουμένων κατὰ τὴν παραγωγὴν εἰδῶν. Τινὲς τῶν φόρων καταναλώσεως, ὡς ὁ τοῦ οἴνου, δὲν εἰσπράττονται κατὰ τὴν παραγωγήν, ἀλλὰ βραδύτερον, καθ' ὃν χρόνον τὸ εἶδος πρόκειται νὰ διατεθῇ εἰς τὴν κατανάλωσιν καὶ ὡς ἐκ τούτου φέρουσι μᾶλλον τὸν τύπον φόρου ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας (impôt à la circulation), ἐνῷ ὁ φόρος τοῦ οἰνοπνεύματος, τοῦ ζύθου κλπ. εἶναι ἀπαιτητὸς ἀπὸ τὸν ἴδιον παραγωγὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐνέχει τὸν χαρακτῆρα φόρου ἐπὶ τῆς παραγωγῆς (à la fabrication). Ἡ διάκρισις αὕτη ἐνέχει θεωρητικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ πρακτικὰ ἀποτελέσματα γεννῶνται, ἐπὶ παραδείγματι, ὡς ἐκ τῶν ὅρων καὶ διατυπώσεων τῆς μεταφορᾶς τῶν ὑποκειμένων εἰς φόρον καταναλώσεως εἰδῶν.

Φορολογία «κατ' ἀποκοπήν». Ἡ «κατ' ἀποκοπὴν» φορολογία συνίσταται εἰς τὴν πρὸς τὸν φορολογούμενον παρεχομένην εὐχέρειαν νὰ καταβάλῃ ὡρισμένον ἐκ τῶν προτέρων ποσόν, ἀντὶ τοῦ καταβλητέου παρ' αὐτοῦ φόρου. Ἡ κατ' ἀποκοπὴν φορολογία ἐφηρμόζετο ἄλλοτε εὐρύτερον ἐπὶ τοῦ φόρου τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ τῶν ποτῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1910, ἀλλ' ἡ ἔκτοτε ἰσχύουσα νομοθεσία (ν. 791 ἄρθρ. 8) περιώρισε σπουδαίως τὴν κατ' ἀποκοπὴν φορολογίαν μόνον ἐπὶ τῶν μικρῶν ἀμβύκων (οἰνοπνευματοποιῶν πρώτης κατηγορίας). Ἐπίσης χωρεῖ εἰς τινας περιπτώσεις ἐπὶ φόρου δημοσίων θεαμάτων (*Κοφινᾶ*, Ἐγχειρ. φορολογ. δικαίου § 35).

Φορολογικαὶ ταινίαι. Εἴς τινας περιπτώσεις ἡ εἴσπραξις τοῦ φόρου καταναλώσεως γίνεται διὰ φορολογικῶν ταινιῶν ἐπιτιθεμένων εἰς τὰ κυτία κεκομμένου καπνοῦ ἢ σιγαρέττων ἢ πούρων, ἐπὶ τῶν φιαλῶν οἴνου, ἐπὶ τῶν δοχείων πυρίτιδος κλπ. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἁπλουστεύεται ὁ ἔλεγχος κατὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν εἰδῶν τούτων, διότι τὴν ἄδειαν, ἥτις θ' ἀπῃτεῖτο νὰ συνοδεύῃ αὐτά. ἀναπληροῖ ἡ ἐπιτεθειμένη ταινία. Οὕτω γίνεται διὰ τὰ κυτία σιγαρέττων, τὰς φιάλας οἴνου, τὰ δοχεῖα πυρίτιδος κλπ. Τὰς ταινίας ταύτας προμηθεύεται ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον ὁ ὑπόχρεως εἰς πληρωμὴν τοῦ φόρου βιομήχανος, ἐπὶ καταβολῇ τοῦ τιμήματος αὐτῶν, ἀντιστοίχου πρὸς τὸν ὀφειλόμενον φόρον, ὅστις εἰσπράττεται οὕτω διὰ τῆς χρήσεως τῶν ταινιῶν. Αἱ φορολογικαὶ ταινίαι τοῦ φόρου τοῦ καπνοῦ, καθὼς καὶ τὸ ἔνσημον τὸ χρησιμεῦον διὰ τὴν εἴσπραξιν τοῦ φόρου καταναλώσεως τοῦ οἰνοπνεύματος προμηθεύονται εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον διὰ τῆς Ἑταιρείας Διαχειρίσεως Ὑπεγγύων προσόδων, καθότι τὰ ἐν λόγῳ ἔσοδα εἶναι ὑπέγγυα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δημοσίου χρέους.

Φόροι καταναλώσεως καθ' ἕκαστον. Οἱ ἔμμεσοι φόροι, εἰς οὓς ἀνήκουσιν οἱ φόροι καταναλώσεως, διακρίνονται ἐν τῷ γενικῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους τοῦ 1930—1931 ὡς ἑξῆς: 1) *Τέλη εἰσαγωγῆς ἢ εἰσαγωγικοὶ δασμοὶ* (τελωνειακὸς δασμὸς εἰσαγωγῆς, δημόσιοι φόροι ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων χάριν τῶν ἀναγκῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, φόρος 5 % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων ἀρχαίων καὶ τέλος στατιστικῆς ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων). 2) *Τέλη ἐξαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς* (τέλη ἐξαγωγῆς. φόρος 10 % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγομένων ἀρχαίων, τέλος στατιστικῆς ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγομένων, τέλος ἀδειῶν ἐξαγωγῆς, φόροι καὶ δικαιώματα καταναλώσεως).

Τὸ ποσὸν τοῦ ἐκ φόρων καταναλώσεως ἐσόδου μετὰ τῶν τελῶν εἰσαγωγῆς (2 723.015 000) καὶ τῶν ἐξαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς (26 762.000) ἀναβιβάζεται ἐν συνόλῳ εἰς 4.446.182.000 ἐπὶ συνόλου τακτικῶν ἐσόδων 9.495.909.153 Ἐκτὸς τούτων, ὑπὸ ἴδιον κεφ. 8 τοῦ αὐτοῦ προϋπολογισμοῦ ἀναγράφονται τὰ «*Μονοπώλια*» (βλ. λ.), ἐπίσης ὑπὸ ἴδιον κεφ. 9 τὰ «Τέλη Χαρτοσήμου» (βλ. λ. *χαρτόσημον*). (*Κοφινᾶ*, Τέλη χαρτοσήμου, ἔκδ β' σελ. 5.) Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ποσῶν ἐμφαίνεται ἡ μεγίστη σημασία τῶν φόρων καταναλώσεως διὰ τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν.

Ὀργανισμὸς καὶ λειτουργία τῶν φόρων καταναλώσεως. Οἱ φόροι καταναλώσεως ὑπάγονται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς διευθύνσεως τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ μονοπωλίων τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκτὸς τοῦ φόρου τοῦ οἰνοπνεύματος, τῆς πυρίτιδος καὶ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, τοῦ ἀνθρακασβεστίου καὶ τῆς βύνης (ζύθου), ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἔχει ὑπαχθῆ εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς Διευθύνσεως τοῦ Χημικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν (νῦν Γενικοῦ Χημείου τοῦ κράτους), ἕνεκα τῆς εἰδικῆς καὶ τεχνικῆς φύσεως τῶν φόρων τούτων.

Ὁ φόρος ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα ἰδιαιτέρου τμήματος τῆς διευθύνσεως ταύτης καὶ ἡ λειτουργία αὐτοῦ διεξάγεται δι' ἰδιαιτέρου κλάδου ἐξωτερικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου, τῶν καπνεργοστασίων. Ἡ φορολογία τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ βασίζεται ἐπὶ τοῦ ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος (μονοπωλίου) τοῦ κράτους τοῦ κόπτειν καὶ συσκευάζειν τὸν καπνὸν ἐντὸς δημοσίων καπνεργοστασίων, ἢ καὶ ἰδιωτικῶν μέν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ κράτους διατελούντων. Ἀπαγορεύεται δὲ εἰς πάντα ἡ κατοχὴ μηχανημάτων κοπῆς καπνοῦ, ἐκτὸς τῶν μετὰ τὴν λῆψιν ἀδείας εἰσαγομένων εἰς τὸ κράτος ἢ κατασκευαζομένων καὶ ἐντὸς τῶν καπνεργοστασίων λειτουργούντων. Τὸ σύστημα τοῦτο, εἰσαχθὲν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1883 (ἐπὶ Τρικούπη), ἀπέδωκεν ἄριστα ἀποτελέσματα καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἰσχύς του ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς νέας χώρας (Μακεδονίαν κλπ.), ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ καθεστῶτος ἰσχύσαντος ἐν αὐταῖς μονοπωλίου τοῦ καπνοῦ.

Ἰδιαιτέρας σημασίας τυγχάνει ἡ φορολογία τοῦ οἰνοπνεύματος, διεπομένη ὑπὸ πολυπλόκου καὶ τεχνικῆς νομοθεσίας καὶ συνδεομένη στενότατα πρὸς τὴν παραγωγὴν τῆς σταφίδος, ἥτις κατὰ μέγα μέρος χρησιμεύει ὡς πρώτη ὕλη τῆς βιομηχανίας ταύτης. Ἡ φορολογία αὕτη διεξάγεται διὰ τῆς χημικῆς ὑπηρεσίας, ἀποτελούσης εἰδικὸν κλάδον τοῦ Γενικοῦ Χημείου τοῦ κράτους.

Εἰδικωτέρα ἀνάπτυξις μιᾶς ἑκάστης τῶν φορολογιῶν τούτων γίνεται κατωτέρω.

Φόρος καταναλώσεως καπνοῦ. Οὗτος ἐπιβάλλεται ἐπὶ τοῦ εἰσαγομένου εἰς τὰ καπνεργοστάσια πρὸς κοπὴν καπνοῦ, καταβάλλεται δὲ ὑπὸ τῶν εἰσαγόντων καπνὸν εἰς φύλλα πρὸς κοπὴν καπνοβιομηχάνων. Βεβαιοῦται καὶ εἰσπράττεται δι' ἐνσήμων ταινιῶν, ἐπὶ μὲν τοῦ ἐγχωρίου καπνοῦ κατὰ τὴν ἐν τοῖς καπνεργοστασίοις κοπήν, ἐπὶ δὲ τοῦ εἰσαγομένου ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς σὺν τῷ εἰσαγωγικῷ τέλει κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ὑπὸ τῆς τελωνειακῆς ἀρχῆς. Ἐφαρμόζεται νῦν ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ Νέα Ἑλλάδι ὁμοιομόρφως ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 1679 τῆς 16 Ἰανουαρίου 1919, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου 2921 τῆς 20 Ἰουλίου 1922 καὶ ἄλλων (βλ. κατωτ.). Ὁ νόμος 2921, περιορίσας τὰς πρὸ αὐτοῦ διακρίσεις τεσσάρων ποιοτήτων καπνοῦ εἰς τρεῖς, διὰ τῆς καταργήσεως τῆς β' ποιότητος, ἐπέβαλε πρόσθετον φόρον δρ. 32 διὰ τὴν πρώτην ποιότητα. 24 διὰ τὴν β' καὶ 12 διὰ τὴν γ', ἐπίσης δρ. 36 διὰ πούρα καὶ 32 δρ. διὰ τουμπεκί. Ἀλλ' ἡ αὔξησις αὕτη τοῦ φόρου τοῦ καπνοῦ προὐκάλεσε τὴν κατ' ἀναλογίαν αὔξησιν τῶν τιμῶν τῆς λιανικῆς πωλήσεως τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ τῶν ποιοτήτων β' καὶ γ', εἰς τὰς ὁποίας ἐπῆλθεν αὔξησις δραχ. 8 κατὰ χιλιόγραμμον διὰ τὸν κεκομμένον καπνὸν καὶ δραχ. 12 διὰ τὰ σιγαρέττα. Αἱ τιμαὶ τῆς λιανικῆς πωλήσεως ἀνεβιβάσθησαν ὑπὸ τοῦ Β Δ. τῆς 21 Νοεμβρίου 1922, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπῆλθεν αὔξησις ἑτέρων 12 δραχ. κατὰ χιλιόγραμμον. Αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 2921 ἐτροποποιήθησαν ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Ν. Δ. τῆς 8 Δεκεμβρίου 1922, τεθέντος ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου 1922. Συμφώνως πρὸς τὸ Ν. Δ. τοῦτο ἐπεβλήθη πρόσθετος φόρος καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ποιοτήτων τοῦ καπνοῦ, ἤτοι δραχ. 24, 16 καὶ 8, καὶ δραχ. 24 ἐπὶ τῶν πούρων καὶ 8 ἐπὶ τοῦ τουμπεκίου, ἀνὰ χιλιόγραμμον. Οὕτως, ὁ φόρος τοῦ καπνοῦ ἀνῆλθεν εἰς δραχ. 76 διὰ τὴν α' ποιότητα, 52 διὰ τὴν β' καὶ 28 διὰ τὴν γ', ἀνὰ χιλιόγραμμον, τῶν δὲ πούρων ἀνῆλθεν εἰς δραχ. 80 καὶ τοῦ τουμπεκίου εἰς 50. Ὁ φόρος καταναλώσεως τοῦ ταμπάκου κατηργήθη, διαρκοῦντος τοῦ 1922, ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι. Διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 15 Φεβρουαρίου 1923 ἐπῆλθε νέα αὔξησις τοῦ φόρου καὶ ὡρίσθη οὗτος, κατὰ χιλιόγραμμον, τῆς μὲν α' ποιότητος εἰς δραχ. 124, τῆς β' ποιότητος εἰς δραχ. 86 καὶ τῆς γ' εἰς δραχ. 52, τῶν δὲ σιγάρων (πούρων) εἰς δραχ. 128 καὶ τοῦ τουμπεκίου εἰς δραχ. 74 κατὰ χιλιόγραμμον. Μεταγενέστεραι τροποποιήσεις ἐμφαίνονται εἰς τὸν ἑπόμενον πίνακα κατὰ χιλιόγραμμον εἰς δραχμάς:

Εἴδη	*Ν. Δ. 20 Δεκεμβρίου 1923*	*Αὔξ. 31 Ἰουλίου 1925 διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 11-7-1925*	*Αὔξ. 3 Νοεμβρ. 1925 διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 24-10-1925*	*Αὔξησις 3 Φεβρ. 1926 διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 2-2-1926*	*Αὔξ. 19 Ἀπριλ. 1926 διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆ. 17-4-1926*	*Αὔξησις ἀπὸ 22 Μαΐου 1926*
Ταμβάκος.......	6	6	6	6	6	6
Τουμπεκίον....	74	74	74	74	110	134
Πούρα.........	128	152	176	196	232	276
Καπνὸς καὶ σιγαρέττα β' ποιότ.	100	120	132	152	204	ἑνιαία
Α' ποιότητος...	124	148	172	192	228	ποιό 252
Ντάμες........	144	168	192	212	248	292.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐσόδου κατὰ χρήσεις ἔχει ὡς ἑξῆς:

Χρῆσις	*Εἰσπραχθέντα (εἰς δραχμάς)*
1925—1926	791.298.174
1926—1927	1.182.479.226
1927—1928	1.255.865.806
1928—1929	1.229.277.396
1929—1930	664.429 516 (6 μηνῶν)

Κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν εἰσήχθησαν εἰς τὰ καπνεργοστάσια πρὸς κοπὴν καπνὰ εἰς φύλλα:

Κατὰ τὸ 1925—1926....... χιλιόγρ. 5.910.000
» » 1926—1927......... » 4.701.004
» » 1927—1928......... » 4.756.925
» » 1928—1929......... » 4.698.041
» » 1929—1930......... » 2.544.908 (6 μῆνες)

Διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 3 Ἰουνίου 1927, ὁ ἀριθμὸς τῶν λεπτῶν σιγαρέττων (ντάμες), ὁ καθορισθεὶς διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 20-12-23 εἰς 33 σιγαρέττα, περιωρίσθη εἰς 26 κατὰ κυτίον, διατηρηθείσης τῆς αὐτῆς τιμῆς πωλήσεως, τὸ δὲ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν σιγαρέττων τούτων σιγαρόχαρτον χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν καπνοβιομηχάνων ἐπὶ τῇ καταβολῇ 96 δραχμῶν κατὰ ταινίαν μήκους 1,600 μέτρων (βλ. λ. *μονοπώλιον* σιγαροχάρτου). Διὰ τὸ 1930—1931 προϋπολογίζεται ἔσοδον ἐκ τοῦ φόρου καταναλώσεως καπνοῦ δρ. 1.280.000.000, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποδόσεως τοῦ α' ἑξαμήνου τοῦ 1929—1930 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς εἰσπράξεις τοῦ β' ἑξαμήνου τοῦ 1928—1929

Ἡ *νομοθεσία* τοῦ φόρου τούτου περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: Διατάγματα τῆς 13/16/4/20 περὶ κώδικος τῶν νόμων περὶ φορολογίας τοῦ καπνοῦ, 23/30/4/20 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ Ν 1943 τῆς 23/1/20, Ν. Δ. 31/7/19 κλπ., 2/3/7/20/ περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ Δ. τῆς 23/4/20, νόμους 2921/22 περὶ αὐξήσεως τῆς φορολογίας ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ, 2788/22 περὶ καταργήσεως τῆς φορολογίας τοῦ ταμβάκου ἐν τῷ Π. βασιλείῳ, διάταγμα τῆς 27/31/7/22 περὶ ἐπεκτάσεως τῆς φορολογίας τουμπεκίου, τῆς 28/30/7/22 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ν. 2921, τῆς 23/8/13/9/22 περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ ν. 2921 εἰς τὰς Ν. χώρας, τῆς 21/11/12/12/22 περὶ αὐξήσεως τῶν τιμῶν τῆς λιανικῆς πωλήσεως καπνοῦ κλπ., Ν. Δ. τῆς 8/12/12/22 περὶ αὐξήσεως φορολογίας ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ κλπ, διάτ. τῆς 31/3/22 περὶ ὑπαγωγῆς εἰς τὸ πρόσθετον ποσοστὸν τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου κλπ., νόμον 2749 τοῦ 1922, διάτ τῆς 31/3/23 περὶ καθορισμοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ φόρου καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ καὶ σιγαροχάρτου προσθέτου ποσοστοῦ τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου, Ν Δ. τῆς 15/2/1/3/23 περὶ αὐξήσεως φορολογίας ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ, 29/6/2/7/23 περὶ καταργήσεως τῶν τῆς γ' ποιότητος σιγαρέττων, 15/18/12/23 περὶ αὐξήσεως τῆς φορολογίας ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ, νόμον 3168/24 περὶ μειώσεως τοῦ φόρου καταναλώσεως λεπτῶν σιγαρέττων, διάτ. 10/13/11/24 περὶ αὐξήσεως τῶν τιμῶν λιανικῆς πωλήσεως καπνοῦ

Digitized by Google

καὶ σιγαρέττων, νόμον 3300/25 περὶ καθορισμοῦ τοῦ τρόπου εἰσπράξεως καὶ διαχειρίσεως τῶν εἰς τὸ προσφυγικὸν δάνειον ὑπεγγύων προσόδων, διάτ. τῆς 30/31/3/25 περὶ τρόπου εἰσπράξεως καὶ ἀποδόσεως τῶν εἰς τὸ προσφυγικὸν δάνειον ὑπεγγύων προσόδων, τῆς 3/8/5/25 περὶ αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῆς λιανικῆς πωλήσεως καπνοῦ καὶ σιγαρέττων β' ποιότητος, 10/11/5/25 ὁμοίως, Ν.Δ. τῆς 11/3/7/25 περὶ αὐξήσεως τοῦ φόρου καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ καθ' ἅπαν τὸ κράτος καταναλισκομένου καπνοῦ, σιγαρέττων καὶ πούρων, διάτ. 18/22/7/25 περὶ κυρώσεως συμβάσεως μετὰ τῆς ΕΔΥΠ., 13/17/8/25 περὶ αὐξήσεως τιμῶν λιανικῆς πωλήσεως καπνοῦ κλπ., Ν Δ. τῆς 30/8/2/9/25 περὶ παρακρατήσεως ποσοστοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπιβεβλημένου φόρου ἐπὶ τοῦ καπνοῦ κλπ., Ν. Δ. 6/11/9/25 περὶ τροποποιήσεως κλπ. ν. 1640 ἄρθρ. 8., 24/10/3/11/25 περὶ αὐξήσεως τῆς φορολογίας ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ, διάτ. τῆς 6/12/11/25 περὶ αὐξήσεως προθεσμίας καταβολῆς φόρου καταναλώσεως καπνοῦ, νόμον 3312/25 περὶ αὐξήσεως τοῦ δυνάμει τοῦ Ν. 2749 «περὶ συνάψεως ἐσωτερικοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου κλπ.» ἐπιβληθέντος προσθέτου ποσοστοῦ, Ν. Δ. τῆς 3/3/2/26 περὶ αὐξήσεως τῆς φορολογίας ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ, 18/19/4/26 περὶ αὐξήσεως τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ, 22/24/5/26 ὁμοίως, τὸ ψήφισμα τῆς 3/6/1917, νόμον 4007/29 περὶ διαρρυθμίσεως τῆς φορολογίας τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ καὶ Δ. τῆς 19/7/1927. Πολυάριθμοι εἶναι οἱ σχετικοὶ κανονισμοί, ἐν οἷς ἐγκ. 97/1929 ὑπουργ. Οἰκονομικῶν περὶ καταδιώξεως λαθρεμπορίου.

Πρόσθετος φόρος. Διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 18-4-26 ἅπαντες οἱ ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ πρόσθετοι φόροι κατηργήθησαν καὶ ἀντικατεστάθησαν δι' ἑνὸς ἑνιαίου φόρου ἐκ δρ. 5,50 κατὰ χιλιόγραμμον. Ἐκ τοῦ φόρου τούτου δραχμαὶ μὲν 3 εἰσήγοντο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, αἱ δὲ ὑπόλοιποι 2,50 κατετίθεντο εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν διὰ τὴν ἀνέγερσιν καπνεργοστασίων καὶ τὴν δίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου. Διὰ τῶν πόρων δὲ τούτων ἀνηγέρθη ἐν Ἀθήναις καὶ λειτουργεῖ μέγα καπνεργοστάσιον τοῦ δημοσίου. Κατὰ τὸν ν. 4007, ὁ κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Ν. Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 ὁρισθεὶς πρόσθετος φόρος 5,50 δρ. κατὰ χιλιόγραμμον καταναλισκομένου καπνοῦ εἰσάγεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ διατίθεται: α') δρ. 4 κατὰ χιλιόγραμμον εἰσάγονται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἀποδίδονται κατὰ μῆνα εἰς τὴν διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 18/4/26 συσταθεῖσαν εἰδικὴν ὑπηρεσίαν, κατατιθέμεναι εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ β') δρ. 1,50 κατὰ χιλιόγραμμον μένουσιν ὡς δημόσιον ἔσοδον τοῦ ἄρθρου 2 δὶς κεφ. 8 τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Ἐπιτρέπεται δέ, διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὁ πρόσθετος φόρος δρ. 5.50 νὰ αὐξηθῇ μέχρι δρ. 13.50 κατὰ χιλιόγραμμον. Οἱ διευθυνταὶ καπνεργοστασίων βεβαιώνουσι κεχωρισμένως τὸ ἐκ τῆς προσθέτου φορολογίας ἔσοδον.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου τούτου, ἤτοι τῶν δρ. 4 ἀνὰ χιλιόγραμμον, ἔχει οὕτως:

Χρῆσις	*Εἰσεπράχθησαν*
1926—1927	18,263,214
1927—1928	23,534,582
1928—1929	13,104,018
1929—1930	10,421,898 (6 μηνῶν)

Διὰ τὸ 1930—1931 προϋπολογίζεται ποσὸν 18,000,000. Τὸ κατὰ τὸν ν. 4007 ὑπόλοιπον τοῦ ἐκ δρ. 5.50 προσθέτου φόρου ἐπὶ τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ, ἐκ δρ. 1.50 κατὰ χιλιόγραμμον, εἰσάγεται ὡς δημόσιον ἔσοδον, προϋπολογισθὲν εἰς δρ. 4.000.000 διὰ τὸ 1930—1931.

Δικαίωμα ἀσκήσεως ἐπαγγέλματος ποτοποιῶν καὶ οἰνοπνευματοποιῶν Α' κατηγορίας *(πλὴν τῶν δεκαημέρων)*. 1) Δικαίωμα ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος ποτοποιῶν, ὁριζόμενον κατ' ἀποκοπὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παρ' αὐτῶν παραλαμβανομένης ποσότητος οἰνοπνεύματος, ἤτοι διὰ παραλαβὴν ἐντὸς 12ήνου φορ. περιόδου (ν. 971 ἄρθρ. 10 :

α) μέχρι	10.000	χιλ.	ἀνύδρου	οἰνοπν.	δρ.	3.000
β) »	20 000	»	»	»	»	6.000
γ) »	40.000	»	»	»	»	12.000
δ) »	100.000	»	»	»	»	20.000
ε) ἄνω τῶν	100.000	»	»	»	»	30.000

καταβάλλεται εἰς τέσσαρας ἴσας τριμηνιαίας δόσεις, κατὰ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου τριμήνου ἑκάστης φορολογικῆς περιόδου (1 Ἀπριλίου ἕως 31 Μαρτίου). 2) Δικαίωμα ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος ποτοποιῶν παραγόντων ἀπόσταγμα οἴνου, ὁριζόμενον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐντὸς τῆς φορολογικῆς περιόδου παραγομένης ποσότητος (ν. 971 ἀρ. 10 § 4), α') διὰ παραγωγὴν μέχρι 10.000 χγρμ. ἀνύδρου δρ. 2.000 καὶ β') διὰ παραγωγὴν ἄνω τῶν 10.000 χγρμ. δρ. 4.000, καταβάλλεται εἰς 4 τριμηνιαίας δόσεις, κατὰ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου τριμήνου τῆς φορολογικῆς περιόδου. 3) Δικαίωμα ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος τῶν ἐπὶ δίμηνον ἐντὸς τῆς φορολογικῆς περιόδου ἐργαζομένων οἰνοπνευματοποιῶν α' κατηγορίας, παραγόντων στεμφυλόπνευμα δι' ἀμβύκων χωρητικότητος ἑκάστου μέχρι 200 χιλιογράμμων ἢ δι' ἑνὸς ἄμβυκος χωρητικότητος ἀνωτέρας τῶν 200 χγρμ., ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς 500, καταβαλλόμενον εἰς δύο δόσεις (ν. 971 ἀρ. 8 παράγρ. ἐδ. β'). 4) Δικαίωμα ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος τῶν ἐπὶ ὁλόκληρον φορολογικὴν περίοδον ἐργαζομένων οἰνοπνευματοποιῶν α' κατηγορίας δι' ἑνὸς ἄμβυκος χωρητικότητος ἀνωτέρας τῶν 200 χιλιογράμμων, οἰνοπνευματοποιῶν παραγόντων στεμφυλόπνευμα, ἀνέρχεται εἰς δρ. 800, καταβαλλομένας εἰς δύο δόσεις. Δι' ἕκαστον ἐπὶ πλέον τοῦ ἑνὸς χρησιμοποιούμενον ἄμβυκα καταβάλλεται δικαίωμα ἐτήσιον (εἰς δύο δόσεις) ἐκ δρ. 500 (ν. 971 ἀρ. 8 § 1 ἐδ. γ). 5) Δικαίωμα ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος νεφτοποιῶν, κατεργαζομένων (διὰ 4 ἀμβύκων) ὑπολείμματα οἰνοποιίας καὶ παραγόντων σοῦμαν, ἐκ δραχ: 500, καταβάλλεται εἰς μίαν δόσιν. Ἡ σοῦμα αὕτη διατίθεται κατόπιν ἐνισχύσεως εἰς μετουσίωσιν πρὸς φωτισμὸν (ν. 971 ἀρ. 8 παρ. 3 ἐδ. α'). 6) Δικαίωμα ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος φαρμακοποιῶν, μυροποιῶν καὶ λοιπῶν, χρησιμοποιούντων ἄμβυκας πρὸς παραγωγὴν αἰθερίων ἐλαίων, ἀρωματικῶν, ἀποσταγμάτων, ἀπεσταγμένου ὕδατος, καταβάλλεται σὺν τῇ δηλώσει ἐκ δρ. 45, πλὴν τῶν ἀποσταζόντων ἄνθη καὶ φυτά, οἵτινες καταβάλλουσι δραχ. 180 κατὰ φορολογικὴν περίοδον (ν. 971 ἀριθ. 8 § 3 ἐδ. β' καὶ γ'). 7) Δικαίωμα ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος βιομηχανικῶν ἐργοστασίων, χρησιμοποιούντων ἀποστακτικὰ μηχανήματα διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ οἰνοπνεύματος, ὅπερ χρησιμοποιεῖται ὡς βοηθητικὴ ὕλη (ἐργοστάσια παρασκευῆς αἰθέρος, ἀκάπνου πυρίτιδος κλπ.) ἐκ δραχ. 450 καταβάλλεται εἰς μίαν δόσιν ἅμα τῇ δηλώσει (ν. 971 ἀρ. 8 παρ. 3 ἐδ. δ' Ν. Δ. 22/12/1923). Ἡ βεβαίωσις καὶ εἴσπραξις γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποβληθεισῶν δηλώσεων. Προκειμένου περὶ ποτοποιῶν, τὸ Γενικὸν Χημεῖον τοῦ κράτους ἐνεργεῖ (ν. 971 ἀρ. 10 παράγρ. 3) κατὰ Μάϊον ἑκάστου ἔτους ἔλεγχον τῆς παρὰ τοῦ ποτοποιοῦ παραληφθείσης ποσότητος οἰνοπνεύματος κατὰ τὴν λήξασαν φορολογικὴν περίοδον, ὁπότε, διὰ τοὺς ποτοποιοὺς τοὺς παραλαβόντας ποσότητα οἰνοπνεύματος ἀνωτέραν τῆς ὑπ' αὐτῶν δηλωθείσης, καταρτίζει καταστάσεις βεβαιώσεως καταβλητέου συμπληρωματικῶς δικαιώματος, ἃς διαβιβάζει πρὸς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως.

Τὸ πλεῖστον τοῦ ἐσόδου προέρχεται ἐκ δικαιώματος τῶν ποτοποιῶν. Τὸ ἔσοδον κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν ἔχει ὡς ἑξῆς:

Χρῆσις	*Βεβαιωθέντα*
1925—1926	2.567.840
1926—1927	2.296 640
1927—1928	2.706.143
1928—1929	2.613.419
1929—1930	2.290.386 (6 μηνῶν)

Διὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1930—1931 προβλέπεται ἔσοδον ἐκ δραχμῶν 2.700 000, προερχόμενον κυρίως ἐκ τοῦ δικαιώματος ἐξασκήσεως ποτοποιῶν δρχ. 2.230.000. Ἡ σχετικὴ νομοθεσία ἔχει ὡς ἑξῆς: Ν. 971/1917 ἄρθρ. 10 «περὶ φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος» (ἄρθρ. 8 παράγρ. 1 ἐδ. β, γ', ἄρθρ. 8 παραγ. 3), Δ. 25/12/17 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ν. 971.3/7/4/21 περὶ ἐπεκτάσεως φορολογιῶν εἰς Θράκην, Ν. 2964/22 περὶ τροποποιήσεως τοῦ ν. 971, Ν. Δ. 10/14/12/22 περὶ προσθήκης διατάξεων εἰς τὸν ν. 971, 24/12/22 περὶ τροποποιήσεως τῶν διατάξεων τοῦ περὶ φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος νόμου. Ν. 2749 τοῦ 1922, Ν. Δ. 2/1/11/23 περὶ τροποποιήσεως τῆς φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος, 22/24/12/23 ὁμοίως, 26/28/8/24 περὶ φορολογίας τῶν ἀμβύκων κ.λ.π., Ν. 3251/24 περὶ κυρώσεως Ν. Δ. 26/8/24. Ν. Δ. 20/23/9/25 περὶ τροποποιήσεως κ.λ.π. τοῦ νόμου 971, Ψήφισμα τῆς 3 Ἰουνίου 1927 περὶ προσωρινῆς ἰσχύος οἰκονομικῶν νόμων, Ν. 3416/27 περὶ φορολογίας τῶν ἀμβύκων, Δ. τῆς 20/29/10/27 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ Ν. 3416.

Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ οἰνοπνεύματος. Διακρίνομεν τὸν φόρον καταναλώσεως οἰνοπνεύματος καὶ τὸν φόρον καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ μετουσιωμένου φωτιστικοῦ οἰνοπνεύματος. Τὸ ἔσοδον ἀμφοτέρων τῶν φόρων ἀναγράφεται ὑπὸ τὸ αὐτὸ κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τοῦ προϋπολογισμοῦ (κεφ. 7 ἄρθ. 4). Περιλαμβάνονται δὲ εἰς αὐτὸ ὁ φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ἐντὸς τοῦ κράτους παραγομένου οἰνοπνεύματος καὶ ἀποστάγματος, ὁ φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων οἰνοπνευματούχων ἐν γένει ὑγρῶν, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ πρὸς φωτισμὸν ἢ θέρμανσιν μετουσιωμένου οἰνοπνεύματος φόρος καταναλώσεως. ἀναλυτικῶς δὲ κατ' ἀντικείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς:

Α') *Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ἀνύδρου οἰνοπνεύματος.* 1) Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ἐντὸς τοῦ κράτους παραγομένου: α) παρ' οἰνοπνευματοποιῶν Β' κατηγορίας καθαροῦ οἰνοπνεύματος πρὸς πόσιν ἢ μυρεψίαν καὶ φαρμακευτικὴν χρῆσιν· β') παρὰ οἰνοπνευματοποιῶν ἀποστάγματος οἴνου. 2) Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ἐγχωρίου καθαροῦ οἰνοπνεύματος ἢ ἀποστάγματος οἴνου, ὡς καὶ ἐπὶ οἰνοπνεύματος ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένου, τῶν ἀναμιγνυομένων μετ' οἴνου ἢ γλεύκους, τοῦ κράματος προοριζομένου νὰ καταναλωθῇ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. 3) Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων οἰνοπνευματωδῶν ἐν γένει, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων οἴνων διὰ τὸ ἄνω τῶν 12° βαθμῶν ἑκατοντεβάθμου οἰνοπνευματομέτρου ἐνεχόμενον οἰνόπνευμα. 4) Ὁ δυνάμει ἀποφάσεων τοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου τῶν παραβάσεων τοῦ νόμου περὶ φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος ἐπιβαλλόμενος φόρος.

Ποσοστὸν τοῦ φόρου. Φορολογητέα βάσις διὰ τὸ καθαρὸν οἰνόπνευμα, τὸ ἀπόσταγμα οἴνου καὶ μετουσιωμένον οἰνόπνευμα εἶναι τὸ χιλιόγραμμον ἀνύδρου οἰνοπνεύματος (100 βαθμῶν ἑκατονταβάθμου οἰνοπνεύματος). Ὁ φόρος καταναλώσεως τοῦ οἰνοπνεύματος ἐγχωρίου, ἢ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένου, περιλαμβάνει τὸν κύριον ἢ πάγιον φόρον καταναλώσεως καὶ τὸν πρόσθετον τοιοῦτον. Ὁ κύριος, ἀνερχόμενος εἰς δρ. 20 κατὰ χιλιόγραμμον κατὰ τὸ 1925—1926, ηὐξήθη εἰς δρ. 35 ἀπὸ τῆς 18 Ἰουνίου 1926, ὁ δὲ πρόσθετος φόρος, ὅστις ὁρίζεται ἑκάστοτε διὰ διαταγμάτων, ἀνέρχεται ἤδη εἰς δρ. 17 κατὰ χιλιόγραμμον, ἐπιβαλλόμενος καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων οἰνοπνευμάτων.

Ἐπὶ τοῦ ἐγχωρίου οἰνοπνεύματος καὶ ἀποστάγματος τὸ πάγιον ποσοστὸν ὑπὲρ τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου ἀνέρχεται ἤδη εἰς δραχμὰς 2,40 κατὰ χγρμ. ἀνύδρου καὶ εἰς 40 % ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένου.

Β') *Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ μετουσιωμένου οἰνοπνεύματος.* Οὗτος ἐπιβάλλεται ἐπὶ τοῦ μετουσιωμένου ἐγχωρίου οἰνοπνεύματος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς πρὸς μετουσίωσιν εἰσαγομένου, καί, ὡς διὰ τὸ καθαρὸν οἰνόπνευμα, περιλαμβάνει τὸν κύριον φόρον, ὁριζόμενον διὰ νόμου, καὶ τὸν πρόσθετον τοιοῦτον, ὁριζόμενον διὰ τοῦ διατάγματος περὶ τῆς ἑκάστοτε διατιμήσεως τοῦ φωτιστικοῦ οἰνοπνεύματος. Ὁ κύριος φόρος, ὁρισθεὶς κατὰ πρῶτον (1917) εἰς λεπτὰ 20 κατὰ χγρμ., ἐδεκαπλασιάσθη διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 (ἄρθρ. 7), ὁρισθεὶς εἰς δραχ. 2 κατὰ χιλιόγραμμον ἀνύδρου διὰ τὸ ἐγχώριον οἰνόπνευμα, καὶ εἰς δραχ. 2 κατὰ χιλιόγραμμον οἰνοπνεύματος οἱουδήποτε βαθμοῦ ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς πρὸς μετουσίωσιν εἰσαγομένου. Ὁ δὲ πρόσθετος φόρος καταναλώσεως, ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ παντὸς μετουσιωμένου οἰνοπνεύματος, ἐγχωρίου καὶ ἀλλοδαποῦ, ἀνέρχεται ἤδη εἰς δραχ. 2.20 κατὰ χγρμ. Δὲν ἐπιβάλλεται δὲ διὰ τὸ ἐκ «μελάσσης» παραγόμενον οἰνόπνευμα.

Ἡ βεβαίωσις τοῦ φόρου ἐνεργεῖται εἰς τὸ τέλος ἑκάστου μηνὸς καὶ ἀφορᾷ εἰς τὸ κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα διατεθὲν οἰνόπνευμα. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ οἰνόπνευμα διατίθεται δυνάμει ἀδειῶν, μετὰ προσαγωγὴν τοῦ διπλοτύπου εἰσπράξεως τοῦ ἀναλογοῦντος φόρου, ἡ εἴσπραξις προηγεῖται τῆς βεβαιώσεως. Ὁ φόρος καταναλώσεως τοῦ οἰνοπνεύματος εἶναι ὑπέγγυος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου τοῦ 1924 καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ εἴσπραξίς του γίνεται διὰ χρήσεως εἰδικῶν ἐνσήμων, τὰ ὁποῖα προμηθεύονται ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον οἱ καταβάλλοντες τὸν φόρον καὶ τὰ ὁποῖα ἀκυροῦνται κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Τὸ ὅλον ἔσοδον ἐκ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν αὐτοῦ, ἤτοι καθαροῦ οἰνοπνεύματος, ἀποστάγματος οἴνου, οἰνοπνευμάτων ἀλλοδαπῆς καὶ μετουσιωμένου, ἀπέδωκεν ὡς ἑξῆς:

Ἔτος	*Εἰσπράξεις*
1925—1926	198,567,618,90
1926—1927	248,334,861.—
1927—1928	313,209,012.—
1928—1929	329.606,627.—
1929—1930	153,508,994.— (6 μηνῶν).

Διὰ τὸ 1930—1931 προϋπολογίζεται ἔσοδον 325,000,000.

Ἡ σχετικὴ νομοθεσία ἔχει ὡς ἀκολούθως: Ν. 971, ἄρθρ. 2 παράγρ. 1, 2, ἄρθρ. 8 παράγρ. 1α, ἄρθρ. 26 πρ. 4, Δ. 4/25/12/17 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ν. 971, Ν. 1597, ἄρθρ. 1, Διάταγμα τῆς 16/19/1/1919 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ν. 1597, 27/29/1/1919 περὶ ἐνάρξεως ἐπιβολῆς προσθέτου φόρου καταναλώσεως κλπ., τῆς 5/7/3/1919 περὶ ἐπιβολῆς προσθέτου φόρου ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων οἰνοπνευμάτων, τῆς 2/4/7/1919 περὶ κατασκευῆς οἰνοπνεύματος ἐκ σακχαρωδῶν καρπῶν, τῆς 25/30/11/19 περὶ ἀπαγορεύσεως εἰσαγωγῆς οἰνοπνεύματος κλπ., τῆς 10/13/12/19 περὶ κατασκευῆς οἰνοπνεύματος ἐξ ὑλῶν ἄλλων παρὰ τὰς κυρίως ἐπιτρεπομένας, τῆς 30/5/2/6/20 ὁμοίως, 27/28/2/20 περὶ αὐξήσεως τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων ἐπιβαλλομένου προσθέτου φόρου καταναλώσεως, τῆς 27/28/2/20 περὶ κατασκευῆς οἰνοπνεύματος κλπ., τῆς 11/14/3/20 περὶ εἰσαγωγῆς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς οἰνοπνεύματος κλπ., 21/22/12/20 περὶ κατασκευῆς οἰνοπνεύματος κλπ., τῆς 3/7/4/21 περὶ ἐπεκτάσεως φορολογιῶν εἰς Θράκην, τῆς 5/12/8/21 περὶ κατασκευῆς οἰνοπνεύματος κλπ., τῆς 28/30/9/21 περὶ εἰσαγωγῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ οἰνοπνεύματος κλπ., τῆς 4/3/12/21 περὶ κατασκετῆς οἰνοπνεύματος κλπ., τῆς 18/21/3/22 περὶ παρατάσεως τοῦ χρονικοῦ διαστήματος εἰσαγωγῆς οἰνοπνεύματος κλπ.,

Digitized by Google

τῆς 16/17/5/22 περὶ τροποποιήσεως τῶν διατάξεων τοῦ Δ. 25/12/17, Ν. 2964/22 περὶ τροποποιήσεως τοῦ ν. 971, Δ. τῆς 28/30/9/22 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ν. 2964, Ν. Δ. τῆς 10/14/12/22 περὶ προσθήκης διατάξεων εἰς τὸν ν. 971, 24/12/22 περὶ τροποποιήσεως διατάξεων κ.λ.π., Δ. τῆς 24/29/12/22 περὶ παρατάσεως χρονικοῦ διαστήματος εἰσαγωγῆς κλπ., Νόμος 2749 τοῦ 1922, Δ. 31/5/23 περὶ αὐξήσεως προσθέτου φόρου καταναλώσεως εἰσαγομένων οἰνοπνευμάτων κ.λ.π., Ν.Δ. 4/7/7/23 περὶ τροποποιήσεως τοῦ φόρου καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ μετουσιωμένου οἰνοπνεύματος, 21/1/11/23 περὶ τροποποιήσεως φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος, 22/24/12/23 περὶ τροποποιήσεως διατάξεων περὶ φορολογίας οἰνοπνεύματος, Δ. 22/12/23 περὶ κατασκευῆς οἰνοπνεύματος κλπ., 20/21/5/24 περὶ εἰσαγωγῆς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς οἰνοπνεύματος πρὸς μετουσίωσιν κλπ., Ν.Δ. 26/28/24 περὶ φορολογίας τῶν ἀμβύκων κλπ., Ν. 3251/24 περὶ κυρώσεως Ν. Δ. 26/8/24, Ν. Δ 13/11/24, Ν. 3300/25 περὶ καθορισμοῦ τρόπου εἰσπράξεως ὑπεγγύων προσόδων, Δ. 18/22/7/25 περὶ κυρώσεως συμβάσεως μετ' Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ν. Δ. 20/23/9/25 περὶ τροποποιήσεως κλπ. νόμου 971, Δ. 7/12/3/25 περὶ καθορισμοῦ τρόπου εἰσπράξεως κλπ. ὑπεγγύων προσόδων, Ν. Δ 30/12/25, 18/6/26, 1/2/3/26 περὶ φορολογίας τῶν ἀμβύκων, 29/7/3/8/26 περὶ φορολογίας τῶν ἀμβύκων, 18/19/4/26 περὶ καταργήσεως κλπ. φόρου καταναλώσεως, Δ. τῆς 17/12/1926—12/1/27 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ Ν. Δ. τῆς 12/5/26 περὶ ἐμπορίας τοῦ οἴνου κλπ., 12/16/8/27, Ν. 3416 περὶ φορολογίας τῶν ἀμβύκων κλπ., Δ. 20/29/10/27 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου 3416, 30/30/12/27, Ψήφισμα 3 Ἰουνίου 1927 περὶ προσωρινῆς ἰσχύος οἰκονομικῶν νόμων, Δ. 12/14/12/27 περὶ κατασκευῆς οἰνοπνεύματος κλπ., 13/19/3/28 ὁμοίως, 23/31/12/28 ὁμοίως, 2/3/5/29 ὁμοίως. Διατάγματα διατιμήσεως οἰνοπνεύματος: 27/29/1/19, 30/4/19, 31/7/19, 31/10/4/11/19, 28/12/19, 20/22/4/20, 2/3/7/20, 1/2/6/20, 10/16/10/20, 31/12/20, 4/9/7/21, 29/30/12/21, 22/23/11/22, 24/29/12/22, 4/4/23, 1/10/23, 24/12/23, 12/13/11/24, 31/12/24, 20/22/11/26, 31/31/12/26, 12/16/8/27, 30/12/27, 31/31/12/28.

Φόρος καταναλώσεως ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ σφαιριδίων (σκαγίων). Ὁ φόρος οὗτος ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ κράτους παραγομένων καὶ καταναλισκομένων παντὸς εἴδους πυρίτιδος, ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ σφαιριδίων καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν εἰδῶν τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων, συνίσταται δὲ εἰς ποσοστὸν ποικίλλον ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐκρηκτικῆς ὕλης. Ὁ φόρος εἰσπράττεται διὰ χρήσεως ἐνσήμων ταινιῶν, δι' ὧν περιβάλλονται τὰ περιέχοντα τὴν πυρίτιδα ἢ τὴν ἐκρηκτικὴν ὕλην κεκανονισμένα δοχεῖα, πρὸ τῆς ἐκ τοῦ ἐργοστασίου ἐξαγωγῆς των, ἢ πρὸ τῆς ἐκ τοῦ τελωνείου παραλαβῆς τοιούτων εἰδῶν εἰσαγομένων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἅτινα δέον νὰ περιέχωνται ἐντὸς τῶν κεκανονισμένων ἐπίσης δοχείων. Ἐφ' ὅσον τὰ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ παραχθέντα εἴδη ἐξάγονται εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἐπιστρέφεται εἰς τὸν ἐργοστασιάρχην ὁ καταβληθεὶς φόρος. Τὰ αὐτὰ εἴδη δύνανται νὰ ἐξάγωνται ἐπίσης εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἄνευ προηγουμένης καταβολῆς τοῦ φόρου, ἐὰν κατατεθῇ σχετικὴ ἐγγύησις καὶ ἐπιτεθῶσιν ἐπὶ τῶν δοχείων εἰδικὰ σήματα.

Αἱ περὶ φορολογίας τῆς πυρίτιδος κλπ. διατάξεις τοῦ νόμου ΓΧΜΔ' τοῦ 1910, καὶ τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐκδεδομένου Β. Δ. τῆς 12 Ἰουνίου 1910, καθώρισαν ὅρους καὶ διατυπώσεις χάριν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἐκ τῆς πυρίτιδος καὶ λοιπῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, πᾶν δὲ ἐξ ἐργοστασίου κατασκευῆς πυρίτιδος, λοιπῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ σκαγίων ἐξερχόμενον εἶδος συνοδεύεται δι' εἰδικῆς ἀδείας τοῦ ἐπιτηρητοῦ τῶν πυριτιδοποιείων. Διὰ τὴν δυναμίτιδα ὅμως, ἐκτὸς τοῦ φορολογικοῦ νόμου ΓΧΜΔ', ὑφίσταται καὶ ὁ νόμος ΑΦΚΑ' τῆς 27 Μαΐου 1887 «περὶ κανονισμοῦ τῆς εἰς τὸ κράτος εἰσαγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῆς δυναμίτιδος» αἱ διατάξεις τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τὸν νόμον ΓΧΜΔ' ἐξακολουθοῦσιν ἰσχύουσαι. Ἑπομένως, διὰ τὴν ἐντὸς τῆς ἡμεδαπῆς μεταφορὰν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἀπαιτεῖται μόνον ἡ σχετικὴ ἄδεια τοῦ ἁρμοδίου ἐπιτηρητοῦ τοῦ πυριτιδοποιείου, ἐξ οὗ ἐξήχθησαν αἱ ἐκρηκτικαὶ ὗλαι. Διὰ τὴν μεταφορὰν ὅμως τῆς δυναμίτιδος α' ἢ β' κατηγορίας, ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τοῦ νόμου ΑΦΚΑ' τοῦ 1887 καὶ ἰδίως τοῦ ἄρθρου 4 αὐτοῦ, καθ' ὃ ἡ μεταφορὰ δυναμίτιδος ἐνεργεῖται ἀδείᾳ τοῦ νομάρχου, μετὰ καταβολὴν χρηματικῆς ἐγγυήσεως, ἧς τὸ ποσὸν ὁρίζεται ὑπ' αὐτοῦ. Αἴρεται δὲ ἡ ἐγγύησις αὕτη, μετὰ βεβαίωσιν τῆς δημοτικῆς ἢ ἀστυνομικῆς ἀρχῆς ἢ μηχανικοῦ, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ὅτι ἡ μεταφορὰ ἐξετελέσθη ὑφ' οὓς ἐπετράπη ὅρους καὶ ὅτι ἐγένετο χρῆσις τῆς δυναμίτιδος πρὸς ἐκτέλεσιν μηχανικῶν ἐργασιῶν.

Ὁ φόρος ἀνέρχεται εἰς τὰ ἑξῆς ποσοστά:

Μέλαινα πυρῖτις	Δρχ.	8	κατ' ὀκ.
Δυναμῖτις α' κατηγορίας.................	»	8	»
Δυναμῖτις β' κατηγορίας............... ..	»	5.60	»
Ἐκρηκτικαὶ ὗλαι ἄνευ νιτρογλυκερίνης	»	7.20	»
Πυρῖτις ὑπονόμων..........................	»	2	»
Σφαιρίδια (σκάγια)........................	»	1.60	κατὰ χγρ.
Πυρῖτις ἄκαπνος......	»	80	κατὰ χγρ.

Ἐκτὸς τοῦ φόρου ἐπιβάλλεται καὶ τὸ πρόσθετον ποσοστὸν ὑπὲρ τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου κλπ. Κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη εἰσεπράχθησαν τὰ ἑξῆς:

Ἔτος	1925—1926	εἰσπράξεις εἰς	δρχ.	4.123.024	
»	1926—1927	»	»	4 506.013	
»	1927—1928	»	»	4.792.244	
»	1928—1929	»	»	5 190.738	
»	1929—1930	»	»	3.257.772	(6 μηνῶν)

Νομοθεσία. Νόμοι: ΑΦΚΑ'/1887 περὶ κανονισμοῦ εἰσαγωγῆς δυναμίτιδος κλπ., ΓΧΜΔ'/19/3/1910 περὶ φορολογίας τῆς καταναλισκομένης πυρίτιδος κλπ., ΓΩΠΘ'/1911, 12/6/1910, 14/8/1911, 13/19/5/20 περὶ τροποποιήσεως Δ. 12/6/10 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ν. ΓΧΜΔ', 2332/20 περὶ τροποποιήσεως τοῦ Ν. 863, ἄρθρ. 13, 3/7/4/21 περὶ ἐπεκτάσεως φορολογιῶν εἰς Θράκην, 2618/21 περὶ τροποποιήσεως ν. 2332 κλπ., 29/30/12/22 περὶ αὐξήσεως φόρου καταναλώσεως ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, 2749 22, 28/1/23 περὶ προσαυξήσεως φόρων καταναλώσεως, 15/2/1/3/23 περὶ αὐξήσεως φόρου καταναλώσεως πυρίτιδος.

Φόρος καταναλώσεως ἀνθρακασβεστίου (*ἀσετυλίνης*). Ὁ φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρακασβεστίου (ἀσετυλίνης), ἐγχωρίου ἢ ἀλλοδαποῦ ἀνήρχετο ἀρχικῶς εἰς 30 λεπτὰ κατ' ὀκᾶν, εἶτα ἀνεβιβάσθη εἰς δραχ. 1,20 κατ' ὀκᾶν καὶ τέλος διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 18/4/26 ηὐξήθη ἀπὸ 1 Μαΐου 1926 εἰς δρχ. 1,50 κατὰ χιλιόγραμμον (ἐκτὸς τοῦ προσθέτου 40 % ὑπὲρ τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου). Ὁ φόρος εἰσπράττεται, ἐπὶ μὲν τοῦ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένου ἀνθρακασβεστίου ἐν τῷ τελωνείῳ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐγχωρίου κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐργοστασίου πρὸς κατανάλωσιν.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐσόδου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἔτος	*Εἰσπράξεις*
1925—1926	1,446,367
1926—1927	2 537,247
1927—1928	2,496,943
1928—1929	2,165,088
1929—1930	988,335 (6 μηνῶν).

Νομοθεσία. Ν. ,ΓΦΛΖ' τοῦ 1910, ν. ,ΓΩΞΣΤ' τοῦ 1911, Ν. Δ. τῆς 29/12/1922, Ν. Δ. τῆς 28 Ἰαν. 1923, Ν. Δ. τῆς 18/19/1926, Β. Δ. 3/11/1911, 14/12/1910, 3/7/1921 περὶ ἐπεκτάσεως φορολογιῶν εἰς Θράκην.

Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ φωταερίου. Ὁ φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ πρὸς φωτισμὸν ἢ θέρμανσιν καταναλισκομένου ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἢ φωταερίου πρὸς 10% ἐπιβάλλεται ἐπὶ τοῦ ἀντιτίμου τῆς μηνιαίας καταναλώσεως αὐτῶν, εἰσπραττόμενος ὑπὸ τοῦ παράγοντος τὴν ἠλεκτρικὴν δύναμιν ἢ φωταέριον καὶ ἀποδιδόμενος ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἐντὸς 2 μηνῶν τὸ βραδύτερον, ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν καταστάσεων. Διὰ τοῦ ν. 979 τοῦ 1917 ἐπεβλήθη καὶ πρόσθετος φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τὸ ποσοστὸν τοῦ ὁποίου ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τῆς μηνιαίας καταναλώσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἀπὸ 5 ἕως 30%, εἰσεπράττετο δὲ συγχρόνως μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ ἢ κυρίου φόρου 10% καὶ καθ' ὅμοιον ὡς καὶ ἐκεῖνος τρόπον. Ὁ ἀρχικὸς φόρος ἐπεβάλλετο μόνον ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν κατοικιῶν, διὰ τοῦ Δ. ὅμως τῆς 18/4/26 κατηργήθη ὁ πρόσθετος φόρος ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1926, ἀντ' αὐτοῦ δ' ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν καταστημάτων ὁ ἀρχικὸς φόρος, αὐξηθεὶς ἀπὸ 10% εἰς 12%. Κατ' ἐξαίρεσιν, δυνάμει τῆς ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1926 ἰσχυσάσης μετὰ τῆς ἑταιρείας Power and Traction, ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τοῦ καταναλισκομένου ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ καὶ περιχώροις ἐμειώθη εἰς 5% ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1926. Ἡ φορολογία τῶν φωτιστικῶν ὑλῶν ἐφαρμόζεται καθ' ἅπαν τὸ κράτος. Αἱ εἰσπράξεις τῶν τελευταίων ἐτῶν ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως:

Ἔτος	*Εἰσπραχθέντα*
1925—1926	15,898,936
1926—1927	12,367 227
1927—1928	13,613,139
1928—1929	15,424,373
1929—1930	7,536 224 (6 μηνῶν).

Νομοθεσία. Ν. ,ΓΦΛΖ' τοῦ 1910, 979 τοῦ 1917, 1425/1918 καὶ Δ. 5/17/7 τοῦ 1919, 4/16/3 1920, 20/4/4/5/20, 3/7/4/1921 καὶ ν. 2749 τοῦ 1922, Ν. Δ 18 19/4/1926. Σύμβασις μετὰ τῆς ἑταιρείας Πάουερ.

Φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τῆς ἐγχωρίας καὶ ἀλλοδαπῆς βύνης. Ἡ ἐντὸς τοῦ κράτους καταναλισκομένη βύνη καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένη ὑποβάλλεται εἰς τὸν φόρον καταναλώσεως, ὁριζόμενον κατὰ χγρμ. παραλαμβανομένης βύνης. Ἡ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ὑποβάλλεται προσέτι καὶ εἰς εἰσαγωγικὸν δασμόν, ἄσχετον πρὸς τὸν φόρον τοῦτον, ὡς καὶ εἰς δημοτικὸν φόρον, εἰσπραττόμενον ἐν τῆς τελωνείοις μετὰ τῶν λοιπῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν. Ὁ φόρος οὗτος, ὁρισθεὶς διὰ τοῦ νόμου 2963 τοῦ 1922, μετεβλήθη ἔκτοτε ὡς ἀκολούθως:

			Μεταλλ. Δρχ.	*Συντελεστής*	*Χάρτ. Δρχ.*
Ν. 2963 (ἄρ. 2) 1922	100	ὀκ.	84.—	6	504.—
ἤτοι	100	χλγρ.	65.625	6	393.75
Ν. Δ. 29—12—1923	100	»	60.—	6	360.—
Ν. Δ. 11— 7—1925	100	»	120.—	6	720.—
Ν. Δ. 18— 4—1926	100	»	120.—	8	960.—

Ἡ ἀξία τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς ὑπελογίζετο εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια, συμφώνως πρὸς τὴν ἑκάστοτε καθοριζομένην τιμὴν αὐτῆς διὰ τὴν καταβολὴν τῶν τελωνειακῶν δασμῶν εἰσαγωγῆς. Διὰ τοῦ ν. 3826 ὁ φόρος ὁρίζεται παγίως εἰς 10 δρχ. κατὰ χλγρμ. Διὰ μὲν τὴν ἐγχωρίαν βύνην ὁ ἁρμόδιος ἐπιτηρητὴς ἢ οἰκονομικὸς ἔφορος, διὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένην ὁ ἁρμόδιος τελώνης συντάσσουσι κατὰ μῆνα κατάστασιν βεβαιώσεως κατὰ τὰ κεκανονισμένα. Ἡ εἴσπραξις ἐνταῦθα προηγεῖται πάντοτε τῆς βεβαιώσεως, καθ' ὅσον ὁ φόρος καταναλώσεως καταβάλλεται πρὸ πάσης παραλαβῆς βύνης ἐγχωρίου ἢ ἀλλοδαπῆς. Ὁ φόρος εἶναι ὁμοειδὴς καθ' ἅπαν τὸ κράτος.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐσόδου ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἔτος	1925—1926	εἰσπραχθεὶς φόρος	17,874,486
»	1926—1927	»	16,986,157
»	1927—1928	»	20.668.908
»	1928 1929	»	16,416,908
»	1929—1930	»	13,346,150 (6 μηνῶν)

Ἡ ἀναλωθησομένη πρὸς παραγωγὴν ζύθου ἐντὸς τοῦ κράτους βύνη ἐγχωρία καὶ ἀλλοδαπὴ προβλέπεται διὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1930—1931 εἰς 2.000.000 χλγρμ., μὲ φόρον δραχ. 10 κατὰ χλγρμ.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σημειουμένων νομοθετημάτων σχετίζεται πρὸς τὸν φόρον τοῦτον καὶ ὁ νόμος 3826 τοῦ 1929.

Φόρος ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ οἴνου. Ὁ φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ οἴνου ἐπεβλήθη ἐπὶ τοῦ ἐν πόλεσι πληθυσμοῦ ἄνω τῶν 4000 κατοίκων ἀποταμιευμένου πρὸς πώλησιν ἢ ἐμπορίαν ἢ μεταφερομένου εἰς αὐτὰς καὶ καταναλισκομένου οἴνου. Τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου ἀπὸ 5 % ἐπὶ τῆς τιμῆς τῆς χονδρικῆς πωλήσεως, ηὐξήθη διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 εἰς 10 %. Ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τούτου εἰσπράττεται προσθέτως καὶ τὸ 40% τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ταμείου ἀμπελοκτημόνων δικαίωμα πρὸς 25 % ἐπὶ τοῦ κυρίου φόρου. Ἡ βεβαίωσις τοῦ φόρου, τοῦ ἀποταμιευομένου καθ' ἑκάστην ἐσοδείαν οἴνου ἢ γλεύκους, ἐνεργεῖται βάσει δηλώσεων τῶν ἀποταμιευτῶν, ἐπιδιδομένων εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ἑκάστου ἔτους, διὰ χρηματικῶν καταλόγων, στελλομένων εἰς τὸ ἁρμόδιον ταμεῖον, τοῦ φόρου καταβαλλομένου εἴτε διὰ μιᾶς, εἴτε εἰς δόσεις, ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ καὶ τῆς θελήσεως τοῦ δηλωτοῦ. Ὁ φόρος καταναλώσεως ἐπὶ τοῦ οἴνου, τοῦ διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης μεταφερομένου εἰς τὰς ὡς ἄνω πόλεις, βεβαιοῦται καὶ εἰσπράττεται συγχρόνως. Διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 9 Δεκεμβρίου 1925 ἐπετράπη ἡ δι' ἐνοικιάσεως εἴσπραξις τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ ἀποταμιευομένου οἴνου ἢ γλεύκους κατὰ πόλεις ἢ τοπικὰς περιφερείας.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου τούτου ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἔτος	*Ποσοστὸν φόρου*			*Εἰσπράξεις*
1925—26	0,25	κατ'	ὀκᾶν	12,113,933
1926—27	0,50	»	»	21 392,602
1927—28	0,50	»	»	25 149,859
1928—29	0,50	»	»	24 931,753
1929—30	0,50	»	»	4 922,321 (6 μηνῶν)

Διὰ τὸ 1930—1931 προϋπολογίζεται ἔσοδον ἐκ δρχ. 22.000 000.

Νομοθεσία. Ν. 1320 τοῦ 1918, Ν. Δ 21/6/8 καὶ 4/7/11/19, Δ. 7/6/1919, ν. 1320, Ν. Δ. 20/30/12/22, 22/12/23, 9/17/12/25, 23/24/12/25, 18/19/4/26

Πρόσθετος φόρος ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ οἴνου εἰς φιάλας. Ὁ οἶνος, ὁ περιεχόμενος εἰς φιάλας πεπωματισμένας, ἐκτὸς τοῦ ἀρχικοῦ φόρου καταναλώσεως, ὑποβάλλεται καὶ εἰς πρόσθετον φόρον, εἰσπραττόμενον διὰ χρήσεως ἐνσήμων ταινιῶν ὡς ἑξῆς:

Διὰ τὸν οἶνον εἰς φιάλας, ὅταν ἡ τιμὴ αὐτοῦ ὑπερβαίνῃ:

τὰς	3	δραχ.		πρὸς	λεπτ.	5
»	3	»	οὐχὶ 6	»	»	10
»	6	»	» 10	»	»	20
»	10	»	» 18	»	δρχ.	1
»	18	»	» 30	»	»	2
»	30	»		»	»	3

Ὁ φόρος οὗτος ἔχει διπλασιασθῇ διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 29/12/22, Ν.Δ. 18/4/26 (ἄρθρ. 6.

Τῷ 1925 — 1926 εἰσεπράχθησαν 1.413.916, τῷ 1926—1927 1.241.318, τῷ 1927—1928 1.095 620, τῷ 1928—1929 1.003.163, τῷ 1929—1930 370.845 (6 μηνῶν).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Ν. Κοφινᾶ*, Ἐγχειρίδιον φορολογικοῦ δικαίου, τεῦχος Α', 1929. — *Τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ τῆς ἐμμέσου φορολογίας κατὰ τὸν πόλεμον, 1920. Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις καὶ ὑποβληθεὶς προϋπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1930 — 1931.— *Ἰέζε-Γεωργαντᾶ*, Δημόσια οἰκονομικὰ καὶ ἑλληνικὴ οἰκονομικὴ νομοθεσία.—Αἱ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἐκδεδομέναι σχετικαὶ συλλογαὶ νόμων περὶ φορολογίας καπνοῦ, οἰνοπνεύματος κλπ.

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

καταναλωτὴς (ὁ)· ὁ καταναλίσκων, ὁ δαπανῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν παραγωγόν: «οἱ καταναλωταὶ τοῦ καπνοῦ».

καταναλωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατανάλωσιν.

— ***καταναλωτικοὶ (ἢ καταναλώσεως) συνεταιρισμοί*** βλ. λ. *συνεταιρισμός*.

Digitized by Google

καταναλωτός, *-ή,-όν*· ὁ δυνάμενος νὰ καταναλωθῇ, νὰ διατεθῇ εἰς ἀγοραστάς.

— *καταναλωτὰ πράγματα [Νομ.]*· βλ. λ. *πρᾶγμα*.

καταναυμαχῶ (*-έω*)· νικῶ τινα ἐν ναυμαχίᾳ, καταβάλλω τινὰ ναυμαχῶν: «ὁ περσικὸς στόλος κατεναυμαχήθη ἐν Σαλαμῖνι».

Κατάνγκα, ἢ ***Κατάγγα*** (Katanga) *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἐπαρχιῶν τοῦ βελγικοῦ Κόγγου, καταλαμβάνουσα τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς χώρας καὶ ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 5° καὶ 13°20′ Ν. πλάτους καὶ 19°40′ καὶ 29° Α μήκους Γκρήνουϊτς. Ἔχει ἔκτασιν 560.080 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 2.500.000 περίπου κατοίκων, ὧν 9.018 (1929) Εὐρωπαῖοι. Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 4 διαμερίσματα: τὴν *Ταγγανίκαν* (ΒΑ. τμῆμα), τὸ *Λομαμὶ* (ΒΔ. τμῆμα), τὴν *Λουλούα* (ΝΔ. τμῆμα) καὶ τὴν *Ἄνω Λουλουαπούλα* (ΝΑ. τμῆμα), μεγαλύτεραι δὲ πόλεις αὐτῆς εἶναι ἡ Ἐλίζαμπετβιλ (πρωτεύουσα) κατὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον τῆς χώρας, ἡ Καμπίντα, τὸ Κόγγολο, ἡ Σάντοα, ἡ Ἄλμπερτβιλ κλπ. Ἡ χώρα ὁρίζεται πρὸς Ν. καὶ ΝΑ. ὑπὸ τῆς Βορείου Ροδεσίας (Βρεττανικῆς), πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ταγγανίκας (βρετταν. ἐντολὴ τῆς Κ. Τ. Ε.), πρὸς Β. ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐπαρχίας τοῦ βελγικοῦ Κόγγου, πρὸς ΒΔ. ὑπὸ τοῦ Κόγγο-Κασάϊ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς πορτογαλικῆς Ἀγγόλας. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι κατὰ τὸ Α. καὶ Ν. αὐτοῦ τμῆμα ὀρεινότατον, καλυπτόμενον ὑπὸ τῶν ὀρέων τοῦ μεγάλου ὀροπεδίου τοῦ καλύπτοντος τὴν νότιον Ἀφρικὴν καὶ προεκτεινομένου μέχρι τῆς Αἰθιοπίας. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὀροσειρῶν τῆς περιοχῆς ἐκείνης εἶναι τὰ ὄρη Μιτούμπα, τὸ ὄρος Χάκανσον, τὸ ὀροπέδιον Μπαλούντα κλπ. Ἡ πλευρὰ αὕτη τῆς Κατάνγκα συνορεύει πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀφρικανικοῦ ὀροπεδίου περιοχὴν τῶν λιμνῶν, ὧν δύο εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν Α. συνόρων της, ἡ Ταγγανίκα καὶ ἡ Μουέρο. Ἡ ὑπόλοιπος κεντρική, βόρειος καὶ δυτικὴ περιοχὴ τῆς χώρας εἶναι πεδινή, ὑπαγομένη εἰς τὴν λεκάνην τοῦ ποταμοῦ Κόγγο, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν ἄνω ροῦν του ὀνομάζεται *Λουαπούλα*. Ἡ βλάστησις ἐν Κατάνγκα εἶναι πλουσιωτάτη· ὑπάρχουν μεγάλα δάση καὶ λειμῶνες καὶ καλλιεργεῖται καφές, κακάον, βάμβαξ, σόργον, ἀραχίδες κλπ. Τὸ ὑπέδαφος ἐπίσης εἶναι πλουσιώτατον εἰς μεταλλεύματα, ἀνορυσσόμενα πέριξ τοῦ ἀνωτέρου ροῦ τοῦ Κόγγο ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων ὀρέων. Ἐξάγεται χρυσός, ἀδάμαντες, ράδιον, κασσίτερος, κοβάλτιον, γαιάνθρακες, χαλκὸς καὶ σίδηρος, τὰ δύο τελευταῖα δὲ εἰς μεγάλην ποσότητα (βλ. καὶ λ. *Κόγγον*). Ἡ Κατάνγκα ἀπετέλει ἄλλοτε βασίλειον Νέγρων, ἐγένετο δὲ κυρίως γνωστὴ διὰ τῶν ἐξερευνήσεων τοῦ Λεμαὶρ (1898—1900). Χ. Δ.

κατανεμητὴς (ὁ)· ὁ κατανέμων, ὁ ἐνεργῶν τὴν κατανομήν.

— *[Ἠλεκτροτ.]* Καλεῖται *κατανεμητής*, ἐν τῇ τεχνολογίᾳ τῶν ἀσθενῶν ρευμάτων, ἡ ὅλη κατασκευὴ ἡ χρησιμεύουσα ἐν τοῖς τηλεφωνικοῖς κέντροις πρὸς σύνδεσιν τῶν ἐκ τῶν ἔξω ἐρχομένων γραμμῶν τῶν συνδρομητῶν, μὲ τοὺς ἀντιστοίχους ἀριθμοὺς τοῦ τηλεφωνικοῦ κέντρου. Ἡ σύνδεσις αὕτη γίνεται πάντοτε οὐχὶ διὰ μονίμων ἀγωγῶν, ἀλλὰ μέσῳ αἰωρουμένων συρμάτων (jumper wires). Ἐπὶ τῶν *κατανεμητῶν* ὑπάρχουν συνήθως τὰ ἀπαραίτητα ἀσφαλιστικὰ ὑπερεντάσεων *(θερμικὰ πηνία)* καὶ ὑπερτάσεων *(ἀλεξικέραυνα)*. Οἱ κατάνεμηταὶ εἰς τὰ μεγάλα τηλεφωνικὰ κέντρα ἀποτελοῦν μεγάλας κατασκευὰς στεγαζομένας εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα. Λ. Ν. Κ.

κατανέμω, *ἀόρ. κατένειμα—κατενεμήθην, παρακ. παθ. μετχ. κατανενεμημένος*· διαιρῶ εἰς μέρη, εἰς ὁμάδας: «τὰ χωρία τοῦ κράτους κατανέμονται εἰς δήμους»· || καθόλου, διαμοιράζω, διανέμω: «τὰ τρόφιμα κατανέμονται εἰς μερίδας», «κατανέμω τοὺς ρόλους τοῦ δράματος».

κατανεύω, *ἀόρ. κατένευσα*· νεύω πρὸς τὰ κάτω, δηλῶ τὴν συγκατάθεσίν μου διὰ νεύματος, διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω· || καθόλου, συγκατανεύω, ἀποδέχομαι, λέγω ναί.

Κατάνη (Catania) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, κειμένη κατὰ τὸ μέσον τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν αὐτῆς, εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Αἴτνης καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Συμαίθου. Κάτ. 226.000. Ἡ σημερινὴ νέα πόλις ἀνῳκοδομήθη ἀπὸ τοῦ ΙΖ′ (1693) αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν καὶ εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς νοτίου Ἰταλίας, μὲ εὐρείας καὶ εὐθείας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁδοὺς καὶ ὡραῖα κτίρια, τινὰ τῶν ὁποίων εἶναι παλαιά, ἐπιδιορθωθέντα, συνεπείᾳ τῶν βλαβῶν τὰς ὁποίας ὑπέστησαν ἐκ τῶν σεισμῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ πολλὰ ἐρείπια ἀρχαίων κτιρίων, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν περὶ τοῦ πλούτου, τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς μεγάλης σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ πόλις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Τὰ κυριώτερα τῶν σῳζομένων κτιρίων εἶναι ἡ μητρόπολις τῆς Ἁγίας Ἀγάθης, κτισθεῖσα τῷ 1091, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν σεισμῶν τοῦ 1169 καὶ ἀνοικοδομηθεῖσα βραδύτερον, τὸ μοναστήριον τῶν βενεδικτίνων Ἅγιος Νικόλαος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκκλησία, κτισθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1693—1735, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῆς Σικελίας, τὸ δὲ ἁρμόνιον, κατασκευασθὲν τῷ 1760 ὑπὸ τοῦ Ντονάτο ντὲλ Πιάνο, μετὰ 72 πλήκτρων καὶ 2916 αὐλῶν, εἶναι ἐκ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων τοῦ εἴδους του, τὸ πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1444 ὑπὸ τοῦ Ἀλφόνσου τῆς Ἀραγῶνος καὶ ἐπανοικοδομηθὲν τῷ 1818, τὸ περίφημον Καστέλλ' Οὐρσίνο, κτισθὲν τῷ 1232 ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Β′, ἡ Ἀκαδημία τοῦ Στησιχόρου κτλ. Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων μνημείων εἶναι τὸ τοῦ Ἱσπανοῦ ἀντιβασιλέω. Φερδινάνδου ντ' Ἀκουνέα, ἱδρυθὲν τῷ 1494, καὶ τὸ τοῦ μουσουργοῦ Μπελλίνι. Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν βενεδικτίνων ὑπάρχει μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας, μουσεῖον ἀρχαιοτήτων, ἀστεροσκοπεῖον καὶ βιβλιοθήκη μὲ 50.000 τόμους. Ἔχει ἐπίσης πολυτεχνεῖον, βιομηχανικὴν σχολήν, ναυτικὴν ἀκαδημίαν κτλ. Τὰ περισσότερα τῶν σῳζομένων ἐρειπίων ἀρχαίων κτιρίων καὶ μνημείων εἶναι ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι τὸ ρωμαϊκὸν θέατρον, κτισθὲν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου, οὗ διαφαίνονται οἱ θεμέλιοι λίθοι, τὸ καλούμενον Ὠδεῖον, ὁ ναὸς τῆς Σάντα Μαρία Ροτόντα, ὅστις ὑποτίθεται ὅτι ἀπετέλει τμῆμα ρωμαϊκῶν θερμῶν, τὸ ἀμφιθέατρον, ὅπερ εἶναι, μετὰ τὸ τῆς Βερώνας καὶ τὸ Κολοσσαῖον τῆς Ρώμης, τὸ τρίτον εἰς μέγεθος ἐκ τῶν σῳζομένων ρωμαϊκῶν ἀμφιθεάτρων, αἱ θέρμαι τοῦ Ἀχιλλέως κτλ.

Ἡ Κατάνη εἶναι σήμερον ἐκ τῶν ἐμπορικωτέρων καὶ βιομηχανικωτέρων πόλεων τῆς Ν Ἰταλίας. Πᾶσα ἡ πλουσιωτάτη παραγωγὴ τῶν εὐφορωτάτων κλιτύων τῆς Αἴτνης καὶ τῆς περιοχῆς ταύτης, συνισταμένη εἰς παντὸς εἴδους γεωργικὰ προϊόντα, σιτηρά, ἀφθονωτάτους οἴνους, ἔλαιον, πορτοκάλλια, λεμόνια κτλ., συγκεντρώνεται, βιομηχανοποιεῖται καὶ ἐξάγεται διὰ τοῦ λιμένος τῆς Κατάνης. Ἡ βιομηχανία συνίσταται εἰς τὴν κατεργασίαν τῆς μετάξης, τὴν κατασκευὴν ὑφασμάτων, τὴν κατεργασίαν ἀντικειμένων ἠλέκτρου κτλ. Ὁ λιμὴν τῆς πόλεως εἶναι μικρός, καταχωσθεὶς πολλάκις ὑπὸ τῆς λάβας. Κατὰ τὸν ΙΘ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ′ αἰῶνος ἐγένοντο μεγάλα ἔργα ἐκβαθύνσεως καὶ μεγεθύνσεως τοῦ λιμένος, ὁ ὁποῖος σήμερον ἔχει ζωηροτάτην κίνησιν.

Η μητρόπολις τῆς Κατάνης Ἁγία Ἀγάθη.

Αἱ κυριώτεραι καταστροφαὶ τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Κατάνη εἶναι αἱ ἑξῆς: Τῷ 251 π. Χ. κατεστράφη ὑπὸ ἐκρήξεως τῆς Αἴτνης· τῷ 1169 ὑπὸ σεισμοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον κατεχώσθησαν 15.000 ἀτόμων· τῷ 1669 ὑπὸ λάβας συνεπείᾳ ἐκρήξεως τῆς Αἴτνης· τῷ 1693 ὑπὸ σεισμοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐφονεύθησαν 18.000 ἄτομα· τῷ 1819 ὑπὸ ἐκρήξεως τῆς Αἴτνης. Μ. Δ. Β.

—*[Ἱστορ.]*. Ἡ *Κατάνη* εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις, κτίσμα τῶν Χαλκιδέων τῆς Νάξου, οἵτινες ἵδρυσαν αὐτὴν κατὰ τὸ 779 π. Χ. (ἢ κατὰ τὸ 730) ἐπὶ τόπου, ὅστις εἶχε κατοικηθῆ καὶ πρότερον, ὑπὸ Φοινίκων πιθανώτατα. Παρὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους καταστροφάς, τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ Κατάνη ἐκ τῶν ἐκρήξεων τῆς Αἴτνης καὶ τῶν συχνῶν σεισμῶν, ἐν τούτοις ἤκμασε κατά τινας χρονικὰς περιόδους, ἕνεκα τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους της καὶ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου της. Ἡ τέφρα τοῦ ἡφαιστείου, ἥτις πρὸς καιρὸν ἔβλαπτε τὴν χώραν της, εὐηργέτει ὡς λίπασμα ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ ταῦτα τοὺς ἀγρούς της· διὰ τοῦτο ἐφημίζετο ὡς εὐάμπελος ἡ Κατάνη καὶ χρηστόκαρπος. Ὁ λιμήν της ἦτο πάντοτε ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐξαγωγικῶν λιμένων σίτου τῆς νήσου καὶ διὰ τοῦτο πλουτοπαραγωγὸς διὰ τὴν χώραν. Εἰς τὴν ἀκμήν της ὅμως συνετέλεσε καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ πόλει πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐκοσμία, ἥτις ὠφείλετο εἰς τοὺς σοφοὺς νόμους τοῦ μεγάλου τέκνου της, τοῦ νομοθέτου *Χαρώνδα*. Ἡ εὐκοσμία αὕτη καθίστα τὴν Κατάνην εὐχάριστον διαμονὴν εἰς ἄνδρας οἷοι ὁ ποιητὴς Στησίχορος καὶ ὁ φιλόσοφος Ξενοφάνης. Τὴν εἰρήνην τῆς πόλεως πρῶτος ἐτάραξε κατὰ τὸ ἔτος 476 π. Χ. ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Ἱέρων ὁ Α′, ὅστις ἐπιδιώκων τὴν ἐνίσχυσιν τῆς δωρικῆς ἐν τῇ νήσῳ φυλῆς κατέλαβε ταύτην καὶ μετέφερε τοὺς κατοίκους της εἰς τὴν πόλιν Λεοντίνους, ἵνα ἐπιτηρῇ εὐχερέστερον αὐτοὺς ἐκ Συρακουσῶν, ἐγκατέστησε δὲ ἀντ' αὐτῶν εἰς τὴν Κατάνην, τὴν ὁποίαν μετωνόμασεν εἰς *Αἴτναν*, δεκακισχιλίους Συρακοσίους καὶ ἄλλους ἀποίκους ἐκ δωρικῶν πόλεων τῆς Σικελίας καὶ τῆς Πελοποννήσου. Οἱ ἀρχαιότεροι ὅμως κάτοικοι τῆς Κατάνης ἀνακατέλαβον τὴν πατρίδα των μετὰ δέκα πέντε περίπου ἔτη, κατέστρεψαν τὸ ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον τοῦ ἀποθανόντος ἐκεῖ Ἱέρωνος καὶ μετωνόμασαν Κατάνην καὶ πάλιν τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων ἡ Κατάνη, καταληφθεῖσα εὐθὺς μετὰ τὴν Νάξον ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν πολεμικῶν αὐτῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὸ κατὰ Συρακουσῶν ὁρμητήριόν των. Συρακόσιος τύραννος, Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος, ὑπῆρξε καὶ ὁ δεύτερος δαίμων τοῦ ὀλέθρου τῆς Κατάνης. Καταλαβὼν οὗτος κατὰ τὸ 403 π.Χ. τὴν Κατάνην, ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν, ἐπώλησε τοὺς κατοίκους της ὡς δούλους καὶ ἐγκατέστησεν εἰς ταύτην Καμπανοὺς μισθοφόρους. Παρὰ τὸν λιμένα δὲ αὐτῆς ἡττήθη ὁ Διονύσιος ἐν ναυμαχίᾳ ὑπὸ τοῦ Καρχηδονίου Μάγωνος. Μετὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατίσχυσιν τοῦ Διονυσίου ἐν Σικελίᾳ, περιορίσαντος τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὴν ΝΔ ἄκραν τῆς νήσου, ἡ Κατάνη διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτοῦ καὶ τοῦ διαδόχου του Διονυσίου τοῦ νεωτέρου, ὅτε δὲ αἱ Συρακοῦσαι κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Δίωνος (356 π. Χ.), περιῆλθεν ἡ Κατάνη ἐπί τινα χρόνον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τυράννου Μαμέρκου. Ἀπηλλάγη ὅμως ὑπὸ τοῦ Τιμολέοντος ἀπὸ τῆς τυραννίας καὶ τοῦ κινδύνου τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Κατὰ τὴν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 278 π. Χ. μετάβασιν τοῦ Πύρρου εἰς Σικελίαν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν αὐτῇ ἑλληνίδων πόλεων ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων, οἱ κάτοικοι τῆς Κατάνης ἐδέχθησαν μετ' ἀγαλλιάσεως αὐτὸν καὶ ἐστεφάνωσαν διὰ χρυσοῦ στεφάνου. Ἀπὸ ταύτης δ' ὁρμώμενος ἐκεῖνος ἔγινε κύριος καὶ τῶν Συρακουσῶν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου (264—242 π. Χ) ἡ Κατάνη περιῆλθεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους, ὡς civitas foederata ἐπὶ δημοκρατίας καὶ ρωμαϊκὴ ἀποικία ἐπὶ Αὐγούστου, ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμήν, διατηρηθεῖσαν ἐν αὐτῇ μέχρι τέλους τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ Κατάνη εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Σαρακηνῶν, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξε τῷ 1071 ὁ Ρογῆρος Α′ ὁ Γυσκάρδος. Τῷ 1197 οἱ Σικελοὶ ἐπαναστατήσαντες ἡττήθησαν παρὰ τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἑρρίκου τοῦ ΣΤ′, ὁ ὁποῖος κατέστρεψεν αὐτὴν κατὰ μέγα μέρος. Κατὰ τὸν ΙΓ′ καὶ ΙΔ′ αἰῶνα ἡ πόλις ἀπέβη ἡ συνήθης ἕδρα τῶν ἀντιβασιλέων τῆς Ἀραγῶνος, βραδύτερον δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε′ ἀπένειμεν εἰς αὐτὴν πολλὰ προνόμια. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους συνεμερίσθη, μετὰ τῆς Σικελίας, τὰς τύχας τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως.

Νομίσματα τῆς Κατάνης. Τὴν μεγίστην ἀκμὴν τῆς Κατάνης κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, μαρτυρεῖ, πλὴν τῶν ἄλλων μνημείων αὐτῆς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν νομισμάτων της. Ταῦτα κατανέμονται εἰς τεσσαράκοντα περίπου τύπους, ἐξ ὧν ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς: ἐκ τῶν κοπέντων κατὰ τὸ 476 π. Χ, πρὸ τῆς καταλήψεως δηλαδὴ τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἱέρωνος, τὰ φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως ταῦρον ἀνθρωποκέφαλον κάμπτοντα τὸ ἓν γόνυ, κάτωθεν ἰχθὺν ἢ ἀνθεμοειδὲς κόσμημα καὶ ἄνωθεν κλάδον ἢ πτηνὸν ὑδροχαρὲς ἢ Σειληνὸν γονυκλινῆ καὶ τὸ σύνολον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δ' ὄψεως τὴν λέξιν ΚΑΤΑΝΕ ἢ ΚΑΤΑΝΑΙΟΝ καὶ τὴν Κατάνην ὡς Νίκην κρατοῦσαν ταινίαν, τὸ ὅλον δὲ ἐν κύκλῳ ἐγκοίλῳ. Ὁ ἀνθρωποκέφαλος ταῦρος εἶναι ὁ ποταμὸς Ἀμπιανός, μικρὸν ποτάμιον τῆς Κατάνης, ἢ ὁ ταυρόμορφος Διόνυσος. Ἐκ τῶν κοπέντων ἀπὸ τοῦ 476—461 π. Χ, ὅτε εἶχε μετονομασθῇ Αἴτνα, ἀρίστης τεχνοτροπίας εἶναι τὰ φέροντα ἔμπροσθεν μὲν τὴν λέξιν ΑΙΤΝΑΙΟΝ, κεφαλὴν Σειληνοῦ φαλακροῦ καὶ πωγωνοφόρου, ἐστεμμένην μὲ κισσόν, καὶ κάτωθι κάνθαρον, τὸ ὅλον δὲ ἐν κύκλῳ σφαι-

Digitized by Google

ριδίων, ὄπισθεν δὲ Δία Αἰτναῖον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ἐστρωμένου μὲ λεοντῆν καὶ κρατοῦντα διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς κεραυνὸν καὶ διὰ τῆς ἑτέρας ἀμπελίνην ῥάβδον, ἐν τῷ πεδίῳ δὲ ἀετὸν ἐπὶ ἐλάτης. Ἐκ τῶν κοπέντων ἀπὸ τοῦ 461—415 καλυτέρου τύπου εἶναι τὰ φέροντα ἔμπροσθεν μὲν τὴν λέξιν ΚΑΤΑΝΑΙΟΝ ἢ ΚΑΤΑΝΑΙΟΣ καὶ κεφαλὴν Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆ, ὄπισθεν δὲ τέθριππον, καὶ τὰ φέροντα ἔμπροσθεν τὴν αὐτὴν λέξιν καὶ κεφαλὴν νεανικὴν (τοῦ ποταμοῦ) δαφνοστεφῆ καὶ ὄπισθεν τέθριππον καὶ Νίκην ἱπταμένην. Ὅτε ἡ Κατάνη ἦτο τὸ στρατηγεῖον τῶν Ἀθηναίων (415—413 π. Χ.) ἐκόπη ἐν αὐτῇ χρυσοῦν νόμισμα, φέρον ἔμπροσθεν κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους καὶ θαλασσίου ἵππου ἐπ' αὐτοῦ, ὄπισθεν δὲ 2 φύλλα ἐλαίας μετὰ καρπῶν καὶ ἀργυρᾶ διαφόρων τύπων. Ἄπειρα εἶναι καὶ τὰ κοπέντα χαλκᾶ κατὰ τὸν Γ' καὶ Β' π. Χ. αἰῶνα, ἅτινα εἶναι διαφόρων τύπων, ἐκ τῶν ὁποίων ἄξιος μνείας εἶναι ὁ τοῦ Ἀμφινόμου καὶ Ἀναπίου, φερόντων τοὺς γονεῖς των (εἶναι οἱ μόνοι διασωθέντες, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔκ τινος ρύακος λάβας διὰ τὴν φιλοστοργίαν των πρὸς τοὺς γονεῖς των, ἂν καὶ καθυστέρησαν τῶν ἄλλων ἐν τῇ φυγῇ). Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Κατάνης** ***νομὸς*** */Γεωγρ./*. Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ. Ἔχει ἔκτασιν 3.571 τ. χλμ. καὶ 754.409 κατ. Ἐν αὐτῷ περιλαμβάνεται τὸ ἡφαίστειον *Αἴτνα* καὶ τὰ ὄρη *Μαλέτιο, Τούρικο, Γιάντικα, Ἀλτεζίνα, Ἔλιζι, Μάτσι, Ἀλτόρε* κτλ. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Σάλσο, Μόνατσι* καὶ *Σιμέτο*. Ἔχει ἔδαφος εὐφορώτατον καὶ παράγει ἄφθονα σιτηρά, οἴνους, ἔλαιον καὶ παντὸς εἴδους ὀπώρας καὶ ἑσπεριδοειδῆ. Ἔχει ἐπίσης ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν καὶ βιομηχανίαν κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ὁ νομὸς εἶναι πλούσιος καὶ εἰς μεταλλεῖα θείου, τοῦ ὁποίου ἐξάγονται ἐτησίως ὑπὲρ τὰ 35 000.000 τόννοι, καὶ ἔχει ἀρκετὰ ὀρυχεῖα ἅλατος. Διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἔχει πλῆρες δίκτυον ἁμαξιτῶν ὁδῶν. Πλὴν τοῦ λιμένος τῆς *Κατάνης* ὑπάρχουν καὶ οἱ λιμένες τοῦ *Ριπόζο* καὶ τοῦ *Ατσιρεάλε*, ὁπόθεν γίνεται σημαντικὴ ἐξαγωγὴ καὶ εἰσαγωγή. Διοικητικῶς ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, τῆς *Ἀτσιρεάλε*, τῆς *Καλτατζιρόνε*, τῆς *Κατάνης* καὶ τῆς *Νικόζια* καὶ εἰς 52 κοινότητας. Μ. Δ. Β

Κατάνης, ***Θωμᾶς***· βλ. *Κατάναιος*.

Κατάνι (Catani). —1) ***Ἀντώνιος***. Φιλέλλην ἐκ Μιλάνου, κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα τῷ 1824 τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου τῶν Παρισίων. Καταταχθεὶς εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν Κάρυστον, τὰς Ἀθήνας, τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν Χίον. Ἀπέθανε τῷ 1853 ἐν Ἀθήναις, μετερχόμενος τὸν οἰκοδιδάσκαλον. —2 ***Δαμιανός***. Γενουήνσιος ναύαρχος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, δράσας ἐν Κύπρῳ. Κατὰ τοὺς περιφήμους ἀγῶνας μεταξὺ Γενούης καὶ Ἑνετίας, ἐναυπήγησε μέγιστον κάτεργον, δι' αὐτοῦ δ' ἐκστρατεύσας τῷ 1373 ἐκυρίευσε τὴν Πάφον καὶ κατόπιν τὴν Λευκωσίαν, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φόνον Γενουησίων τινῶν ἐν τῇ νήσῳ. Κατασχὼν περὶ τὰς ἑπτὰ γαλέρας καὶ αἰχμαλωτίσας σημαντικὸν ἀριθμὸν γυναικοπαίδων, ἀπηλευθέρωσεν αὐτὰ ἐπὶ λύτροις, τῷ δὲ 1375 ἐπέστρεψεν εἰς Γένουαν, ἀφοῦ ὑπέγραψε σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπροστατεύοντο ἐπαρκῶς τὰ ἕως τότε λίαν ἐκτεθειμένα ἐν Ἀνατολῇ συμφέροντα τῆς Γενουατικῆς δημοκρατίας. Γ. Δ. Κ.

Κατάνια (Catania), ***Ἀνδρέας*** (ἢ ***Κατάνης*** ἢ ***Καττάνεο***). Γενουαῖος ναυτικός, ὅστις καταλαβὼν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰακώβου τῷ 1275 τὴν Νέαν Φώκαιαν ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, ἀδείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, ὡς ἄρχων φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκμεταλλευόμενος τὰ ἐκεῖ ὀρυχεῖα στυπτηρίας, κατέστη ἐντὸς ὀλίγου εἷς τῶν πλουσιωτέρων Λατίνων ἡγεμονίσκων τῆς Ἀνατολῆς.

—**Κατάνια,** ***Δομένικος***. Υἱὸς τοῦ *Ἀνδρέα Κατάνια*, διαδεχθεὶς αὐτὸν ὡς ἄρχων τῆς Νέας Φωκαίας. Ἐπωφελούμενος τῆς παραλύσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐπὶ Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου, ἔπαυσε νὰ πληρώνῃ τὸν τεταγμένον φόρον ὑποτελείας, προσλαβὼν δ' ὡς συμμάχους τὸν δοῦκα τῆς Νάξου Νικόλαον Σανοῦδον καὶ τοὺς Σπιταλιώτας τῆς Δήλου, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Λέσβου καὶ κατέλαβεν αἰφνιδιαστικῶς τὰ φρούρια τῆς νήσου, πλὴν τῶν φρουρίων τῆς Ἐρεσσοῦ καὶ τῆς Μηθύμνης (νῦν Μολύβου), λόγῳ τῆς γενναίας τῶν κατοίκων ἀντιστάσεως. Γενόμενος κύριος τῆς Μυτιλήνης, μετέφερεν ἐκεῖ τὴν ἕδραν του καὶ ἐξεδίωξε πάντας τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἀλλ' ἐπελθὼν μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀνδρόνικος Γ' κατεδίωξε τὸν στόλον τοῦ Κατάνια, συνέλαβε πλοῖά τινα αὐτοῦ, ἐφωδίασε τὰ φρούρια τῆς Ἐρεσσοῦ καὶ τῆν Μηθύμνης καὶ εἶτα ἀποβιβάσας τμῆμα στρατοῦ ὑπὸ τὸν Φιλανθρωπινόν, ἵνα καταλάβῃ καὶ τὰ λοιπὰ φρούρια, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Νέας Φωκαίας, ἣν ἐπολιόρκησε, προσλαβὼν ὡς ἐπίκουρον καὶ σῶμά τι τοῦ Τούρκου σατράπου τῆς Ἰωνίας Ἀϊδὶν-βέη. Οἱ Γενουαῖοι, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἐπιόντος ἔτους, πέμψαντες πρεσβείαν πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον ᾐτήσαντο συγγνώμην διὰ τὴν ἄδικον ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Λέσβου καὶ παρέδωσαν αὐτῷ τήν τε Μυτιλήνην καὶ τὴν Νέαν Φώκαιαν. Ὁ Ἀνδρόνικος ἀνέθεσε καὶ πάλιν τὴν διοίκησιν τῆς Νέας Φωκαίας εἰς τὸν Δομένικον Κατάνιαν, ὡς ἄρχοντα φόρου ὑποτελῆ. Ἔκτοτε οἱ Κατάνια διεξήγαγον μακροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Τούρκων, μέχρις οὗ ἐξεδιώχθησαν ὑπ' αὐτῶν ὁριστικῶς ἐκ Ν. ας Φωκαίας. Ν. ΚΛΕ

κατανίκησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατανικᾶν, ὑπερίσχυσις.

κατανικῶ (*—άω*)· νικῶ ὁλοσχερῶς, κατὰ κράτος, καθιστῶ τινα ἀνίσχυρον.

Κατανῖται (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Λαὸς τῆς ἐσωτερικῆς Ἀραβίας (*Πτολ.* ΣΤ' 7, 20, 33). Κατῴκουν κατὰ τὰς νοτίους ὑπωρείας τοῦ Ζάμητος ἢ Ζαμήτου ὄρους, τοῦ διαχωρίζοντος τὴν Εὐδαίμονα ἀπὸ τῆς Ἐρήμου Ἀραβίας καὶ ταυτίζονται πρὸς τοὺς σημερινοὺς *Καχτάν*, ἀραβικὴν φυλὴν παρὰ τὸ Νέτζιτ, κατά τινας δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοθεν γνωστοὺς *Θανουίτας*. —Π

κατανόησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατανοεῖν, ἐντελὴς νόησις, πρόσληψις διὰ τοῦ νοῦ: «ἡ κατανόησις τοῦ μαθήματος, — τοῦ ζητήματος, — τοῦ προβλήματος».

κατανοητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατανόησιν· || ὁ ἱκανὸς πρὸς κατανόησιν, ἀντιληπτικός.

κατανοητός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ κατανοηθῇ, ὁ προσιτὸς εἰς κατανόησιν, ἀντίθ. *ἀκατανόητος*.

κατανομὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατανέμειν, καταρτισμὸς ὁμάδων, μερῶν: «ἡ κατανομὴ τῶν μαθητῶν εἰς τάξεις» || καθόλου, διαίρεσις, ἀπόδοσις τοῦ προσήκοντος εἰς ἕνα ἕκαστον: «ἡ κατανομὴ τῶν ρόλων τοῦ δράματος».

—*[Τακτ.] Κατανομὴ δυνάμεων* καλεῖται ἡ ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε ἀποφασισθείσης δράσεως κατάλληλος διάθεσις τῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ τε πλάτους (μετώπου) καὶ τοῦ βάθους, ἐκτελουμένη ἐν μὲν τῇ ἀμύνῃ, ἥτις ἔχει προσχεδιασθῇ (μάχη ἐκ παρατάξεως), κατὰ τὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διάταξιν τῶν στρατευμάτων, ἐν δὲ τῇ ἐπιθέσει μετὰ τὴν φάσιν τῆς ἐπαφῆς. Ὁ ὅρος *κατανομὴ* (répartition) εἰσήχθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τοὺς μεταπολεμικοὺς κανονισμοὺς (βλ. καὶ λ. *ἄμυνα καὶ ἐπίθεσις*). Ν. Θ. Κ.

κατανοῶ (*—έω*), ἀόρ. *κατενόησα—κατενοήθην*· νοῶ τι καλῶς, προσλαμβάνω διὰ τοῦ νοῦ: «κατενόησα τὸ μάθημα, — τὸ ζήτημα, — τὴν ὑπόθεσιν», «πολὺ δύσκολα κατενόησα τοὺς σκοπούς του».

κατάντημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταντῶ, ἡ ἀθλία κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει τις, ἡ ἔκβασις, τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ὑποθέσεως, ἄλλως *κατάντια*: «ἰδοὺ τὸ κατάντημα τῆς μωρᾶς πολιτείας μας», «κχμάρωσε τὸ κατάντημα τοῦ γιοῦ σου».

κατάντης (ὁ, ἡ), *κάταντες* (τό)· κατωφερής, ἐπικλινής, ἀντίθ. *ἀνάντης*: «κατάντης ὁδός».

κατάντι (τό)· ἀντὶ *κατάντια* (βλ. λ.).

κατάντια (ἡ)· δημοτ., τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καταντᾶν*, ἡ κακὴ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν καταντᾷ τις, ἄλλως *κατάντημα*: «τί κατάντια εἶν' αὐτή!», «καμάρωσε τὴν κατάντια του».

καταντικρύ· ἐπίρρ., ἀκριβῶς ἀντικρύ, ἀπέναντι: «καταντικρὺ τῆς Ἀβύδου εἶναι ἡ Σηστός».

καταντλῶ (*—έω*), ἀόρ. *κατήντλησα*· χύνω νερὸ ἄνωθεν, καταιονίζω, περιλούω || μεταφ. «καταντλῶ τινος ὕβρεις, —λοιδορίας, —κατηγορίας» ἐξακοντίζω κατ' αὐτοῦ ὕβρεις κ.τ.λ.

Καταντουάνες (Catanduanes) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῶν Φιλιππίνων, χωριζομένη ἀπὸ τῆς νήσου Λουζόν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέχει 14 χλμ., διὰ τοῦ πορθμοῦ Μακέδα. Ἔχει μῆκος 70 χλμ., πλάτος 40 καὶ ἐμβ. 1.700 τ. χλμ. Κάτ. 40.000 Παράγει κυρίως ἀραβόσιτον, βάμβακα, ἰνδικόν, κάνναβι καὶ ἐξάγει χρυσόν. Κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς νήσου εἶναι: *Ζιμότο, Ὄκος, Πνάγκο* καὶ *Καταννтουγκάν*. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Μπιράκ*. Δ. Σ. Δ

Κατατντσάρο (Catanzaro) /*Γεωγρ.*/.—1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 5270 τ. χλμ. καὶ 514.123 κατ. Παράγει σιτηρά, ἔλαια καὶ ὀνομαστοὺς οἴνους. —2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 29.028. Ἔχει παλαιὸν καθεδρικὸν ναόν, ἀνάκτορον κτισθὲν ὑπὸ Ρογήρου τοῦ Γυσκάρδου, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον μὲ ἐνδιαφερούσας συλλογὰς ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ ὀλίγα ἔργα ζωγραφικῆς. Ἡ πόλις ἐκτίσθη τῷ 963 ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, τῷ δὲ 1785 κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ. Αἱ γυναῖκες τοῦ Κατατσάρο φέρουσιν εἰσέτι ἑλληνικὴν περιβολὴν καὶ φημίζονται διὰ τὴν καλλονήν των. Οἱ κάτοικοι διατηροῦν ἤθη καὶ ἔθιμα ἑλληνικά, ὁλονὲν ἐξαφανιζόμενα, ὅπως ἐπίσης ἐξαφανίζονται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ πολλαὶ ἑλληνικαὶ φράσεις καὶ λέξεις, αἵτινες εἶχον διασωθῆ εἰς τὴν τοπικὴν διάλεκτον. Μ. Δ. Β.

καταντῶ (*—άω*), ἀόρ. *κατήντησα* καὶ δημοτ. *κατάντησα*, παρακ. παθ. μετχ. *κατηντημένος* καὶ δημοτ. *καταντημένος* φθάνω εἰς ἓν ἀποτέλεσμα, εἰς ἓν σημεῖον, συνήθως κακόν, καταλήγω, περιέρχομαι: «κατήντησεν ἀπὸ πλούσιος, ποῦ ἦτο, νὰ γίνῃ φτωχός», «κατάντησε ἀγνώριστος ἀπὸ τὴν ἀρρώστια» || μεταβ. κάμνω τινὰ νὰ καταλήξῃ εἰς κατάστασίν τινα: «οἱ κακὲς συναναστροφὲς τὸν κατάντησαν 'ς αὐτὰ τὰ χάλια».

κατανυκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάνυξιν, ὁ μετὰ συντριβῆς καὶ περιπαθείας συμβαίνων, ὁ προξενῶν συναίσθησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος καὶ ἀδυναμίας, συγκινητικός, περιπαθής: «κατανυκτικὴ προσευχή, — τελετή» || ***κατανυκτικὸν*** (τό)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *τροπάριον* (βλ. λ.).—Ἐπίρρ. ***κατανυκτικῶς***.

κατάνυξις, *—εως* (ἡ)· ἡ συναίσθησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας καὶ ἀθλιότητος, εὐσεβὴς διάθεσις, εὐλάβεια περὶ τὰ θεῖα, συγκίνησις, περιπάθεια: «προσεύχεται μετὰ κατανύξεως».

κατανύσσω, ἀόρ. *κατένυξα—κατενύγην*· προξενῶ κατάνυξιν, συγκινῶ βαθέως, κάμνω τινὰ νὰ λυπηθῇ ἐκ συναισθήσεως τῆς ἀδυναμίας του, τῆς ἀθλιότητός του.

κατανωτιαῖος, *—α, —ον*· ὁ κατὰ τῶν νώτων, ἐπὶ τῶν νώτων κείμενος: «κατανωτιαῖαι ἡνίαι» τὰ ἡνία τὰ κατὰ μῆκος τοῦ νώτου διερχόμενα || ***κατανωτιαία*** (ἡ)· ὡς οὐσ., λωρίον νωτιαῖον.

—*[Στρατ.]* Καλεῖται *κατανωτιαία τῆς σαγῆς* σκύτινος ταινία προσηρμοσμένη ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ κτήνους (ἵππου ἢ ἡμιόνου) καὶ χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἐν τῇ καταλλήλῳ θέσει τήρησιν τοῦ γλουτιαίου. Ν. Θ. Κ.

καταξεριᾶς (ὁ)· ἰδιωματ., καυστικὸς νότιος ἄνεμος μαραίνων τὴν τρυφερὰν βλάστησιν, κοιν. *λίβας*.

κατάξερος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἐντελῶς ξηρός: «τὰ ξύλα εἶναι κατάξερα» || μόνος ἄνευ ἄλλου, ξερός: «ἔφυγαν τὰ παιδιὰ κι' ἔμεινε ἡ μάννα κατάξερη».

καταξεσχίζω· δημοτ., ξεσχίζω ἐντελῶς: «καταξεσχίστηκε ἀπὸ τοὺς βάτους».

καταξία (ἡ) (Cataxie) /*Ἰατρ.*/. Ὅρος, δι' οὗ καθορίζεται ἡ διάσπασις ἢ θραῦσις τῶν μικροβιακῶν συνδυασμῶν. Θεραπευτικοί τινες παράγοντες, ὡς ὁ ἀντιγαγγραινώδης ὀρός, ἐνεργοῦσιν εἰς τὰς πολυμικροβιακὰς παθήσεις διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων παθογόνων παραγόντων. Μ. Ν. Κ.

καταξιῶ (*—όω*), ἀόρ. *κατηξίωσα—κατηξιώθην*· κρίνω τινὰ ἄξιον, κάμνω τινὰ ἄξιον: «κατηξίωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς νὰ ἴδῃ τέκνα τέκνων» || κρίνω ἄξιον, συγκαταβαίνω, καταδέχομαι: «δὲν κατηξίωσες νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇς».

καταξοδεύω, ἀόρ. *ἐ)καταξόδευσα — καταξοδεύτηκα*· ἐξοδεύω πολλά, σπαταλῶ || μεταβ. κάμνω τινὰ νὰ ἐξοδεύσῃ πολλά: «μᾶς καταξόδευσαν τὰ παιδιὰ μὲ τὰς σπουδάς των» || παθ. *καταξοδεύομαι*· ἐξοδεύω τὰ χρήματά μου: «ἐφέτος καταξοδευτήκαμε».

Καταονία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Χώρα πεδινὴ τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς Δ τῆς Μελιτηνῆς, ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ Ἀντιταύρου καὶ τοῦ πρὸς τὴν Συρίαν Ἀμανοῦ ὄρους. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σάρρου, Πυράμου καὶ Καρμάλα. Ἀρχαιότατα Καταονία ὠνομάζετο πᾶσα ἡ ἐπέκεινα τοῦ Ταύρου Καππαδοκία, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Μελιτηνῆς· ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἀπὸ τὸ ἔθνος τῶν Καταόνων. Κυριωτέρα πόλις τῆς χώρας ἦσαν τὰ *Κόμανα* (βλ.λ.). Τῷ 280 π. Χ. Μιθριδάτης ὁ Γ' ἀνέκτησεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν καὶ ἥνωσε μετὰ τῆς Μεγάλης Καππαδοκίας, τῆς ὁποίας ἀπετέλεσε διοικητικῶς μίαν τῶν δέκα ἐπαρχιῶν. Ἐπὶ ρωμαϊκῆς κατακτήσεως ἐταυτίσθη πρὸς τὴν *Μελιτηνὴν* καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀπετέλεσε κατὰ μέγα μέρος τὸ θέμα *Λυκανδοῦ*. Βραδύτερον δὲ (Ι' αἰών), ἀφοῦ κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ὠνομάσθη *Σαρακηνή*. Σήμερον μέγα μέρος αὐτῆς ἀποτελεῖ τὴν διοίκησιν τοῦ *Κοζάν*, ἥτις ὑπάγεται εἰς τὸν νομὸν Ἀδάνων. Μέχρι τοῦ 1922 κατῳκεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, οἵτινες τῷ 1923 προσέφυγον εἰς Συρίαν καὶ Ἑλλάδα. Ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγετο εἰς τὸ πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας καὶ ἀπετέλει τὴν μητρόπολιν Εἰρηνουπόλεως. Ν. Ζ.

καταπακτὴ (ἡ)· θηλ. τοῦ *καταπακτός*, ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *θύρα*· ἄνοιγμα τοῦ πατώματος, διὰ τοῦ ὁποίου κατέρχεταί τις κατωτέρω, ἄλλως *καταρράκτης* ἢ *(γ)κλαβανή*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *γκλαβανή*.

Digitized by Google

καταπάνω (ὁ), καὶ *κατεπάνω [Βυζαντ.]*. Ἀξιωματοῦχος τῶν Βυζαντινῶν (βλ. *κατεπάνω*).

κατάπασμα (τὸ) (Catapasma) *[Φαρμακ.]*. Καλεῖται οὕτω πᾶσα πρὸς ἐπίπασιν χρησιμεύουσα κόνις. Κ. Γ. Μ.

καταπάτησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καταπατεῖν*, αὐθαίρετος οἰκειοποίησι. ἀλλοτρίου ἐδάφους: «καταπάτησις ἀγροῦ, — οἰκοπέδου κττ.», ὅταν ὑπὸ τοῦ γείτονος ἀφαιρῆται μέρος· || «καταπάτησις ἀλλοτρίων δικαιωμάτων» σφετερισμὸς ξένων δικαιωμάτων.

καταπάτι (τό)· δημοτ., τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὸν πάτον, εἰς τὸν πυθμένα ἀγγείου τινός, ἴζημα, ἄλλως *κατακάθι*: «τὸ καταπάτι τοῦ λαδιοῦ, — τοῦ ξιδιοῦ κττ.».

καταπατῶ (*—έω*), *ἀόρ. κατεπάτησα—κατεπατήθην*· πατῶ αὐθαιρέτως, σφετερίζομαι ἀλλότριον ἔδαφος: «μοῦ κατεπάτησε τὸ χωράφι,—τὸ οἰκόπεδο»· || «καταπατῶ ἀλλότρια δικαιώματα» σφετερίζομαι ξένα δικαιώματα· || «καταπατῶ τοὺς νόμους» παραβαίνω, καταφρονῶ τοὺς νόμους.

κατάπαυσις, —*εως* (ἡ)· ἐντελὴς παῦσις: «κατάπαυσις τῶν ἐχθροπραξιῶν».

καταπαύω· κάμνω τι νὰ παύσῃ, νὰ τελειώσῃ: «καταπαύω τὰς ἔριδας».

καταπείθω, *ἀόρ. κατέπεισα—κατεπείσθην*· πείθω τελείως, κάμνω τινὰ νὰ πεισθῇ, νὰ δεχθῇ τι: «τον κατέπεισα νὰ συγχωρήσῃ τον υἱόν του», «κατεπείσθην περὶ τῆς ἀνάγκης τῶν θυσιῶν».

καταπειστικός,—*ή,—όν*· ὁ δυνάμενος νὰ καταπείσῃ, πειστικός.

καταπέλτης (ὁ)· ἀρχαία πολεμικὴ μηχανή, δι' ἧς ἐσφενδονίζοντο μεγάλα ἀκόντια ἢ καὶ λίθοι.

— *['Εγκυκλ.]* Ὁ *καταπέλτης* ἢ *ὀξυβελὴς* ἦτο βαρὺ ἐκηβόλον ὅπλον, ἐκ τῶν λεγομένων *ἀφετηρίων ὀργάνων* ἢ *πολεμικῶν μηχανῶν*, βάλλον μεγάλα βέλη ἢ ἀκόντια. Ἐφευρέθη ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ τῶν μηχανικῶν, τοὺς ὁποίους ἐκάλεσεν ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος τῷ 399, ὅτε παρεσκευάζετο διὰ τὴν κατὰ τῆς Καρχηδόνος ἐκστρατείαν του. Ὅτε μετ' ὀλίγον ὁ στόλος τῶν Καρχηδονίων εἰσέπλευσεν αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τὴν Ἰμίλκαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Μοτύης (ἐν Σικελίᾳ), οἱ Συρακόσιοι, ὡς ἱστορεῖ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ΙΔ', 3), «ἀπὸ τῆς γῆς τοῖς ὀξυβελέσι καταπέλταις χρώμενοι, συχνοὺς τῶν πολεμίων ἀνῄρουν, καὶ γὰρ κατάπληξιν εἶχε μεγάλην τοῦτο τὸ βέλος διὰ τὸ πρῶτον εὑρεθῆναι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ὥστε Ἰμίλκας, οὐ δυνάμενος κρατῆσαι τῆς ἐπιβολῆς, ἀπέπλευσεν». Ὁ Πλούταρχος διηγεῖτο ὅτι, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος ὁ Ἀγησιλάου (361—338) εἶδε τὸ πρῶτον καταπελτικὸν βελος, τὸ προσκομισθὲν αὐτῷ ἐκ Σικελίας, ἀνεβόησεν ἔκπληκτος: «Ἡράκλεις! ἀπώλωλεν ἀνδρὸς ἀρετά!». Τὸ ὅπλον τοῦτο διεδόθη ταχέως παρὰ τοῖς στρατοῖς τῶν Ἑλλήνων. Αἱ πόλεις εφωδιάζοντο διὰ καταπελτῶν, οἵτινες διετηροῦντο ἐπιμελῶς ἐν εἰδικαῖς ἀποθήκαις, οἱ νέοι ἠσκοῦντο εἰς τὴν «καταπελταφεσίαν», καὶ ἐνηργοῦντο δημόσιοι διαγωνισμοί, καθ' οὓς ἐδίδοντο γενναῖαι ἀμοιβαὶ εἰς τοὺς νικητάς. Ἡ ἰδία ὤθησις παρετηρεῖτο καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι (Ρωμαίοις, Καρχηδονίοις, Ἑβραίοις), ἐκ τῆς προσπαθείας δὲ ταύτης προέκυψαν πλεῖστα εἴδη ὀξυβελῶν μηχανῶν (σκορπιοί, ὄναγροι, γυιστραφέται κ. τ. λ.). Ἐκ τῶν σῳζομένων περιγραφῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πλήρη γνῶσιν τῆς κατασκευῆς τῶν πολεμικῶν ἐκείνων μηχανῶν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἀξιωματικοί τινες προσεπάθησαν νὰ κατασκευάσωσι τοιαύτας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰς ἀναπαραστήσωσι, καθ' ὅσον ἔβαλον δι' αὐτῶν ἀκόντιον (μήκους 88 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου) μέχρι 375 μόνον μέτρων, ἐνῷ αἱ τῶν ἀρχαίων τὸ ἐξηκόντιζον μέχρις 750 μέτρων. Μία τοιαύτη μηχανή, κατασκευασθεῖσα τῷ 1904 ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Schramm, ἀπόκειται ἤδη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Saaburg, ἑτέρα δὲ κατασκευασθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ εὑρίσκεται ἐν Saint-Germain-en-Laye.

Οἱ καταπέλται τῶν ἀρχαίων ἦσαν ξύλινοι καὶ ἀπετελοῦντο ἐκ τοῦ ὀρθοστάτου, στηριζομένου ἐπὶ τριγώνου ἢ τετραγώνου βάσεως, ἐκ τοῦ τόξου καὶ ἐκ τῆς σύριγγος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπέθετον τὸ βλῆμα (βέλος ἢ ἀκόντιον) καὶ ἐνέτεινον τὴν χορδήν, διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ στροφάλου, μέχρι τῆς κατακλεῖδος, ἥτις συνεκράτει τεταμένην αὐτήν. Διὰ μικρᾶς κινήσεως τῆς κατακλεῖδος ἐξέφευγεν ἡ χορδὴ μεθ' ὁρμῆς καὶ ἐξεσφενδόνιζε τὸ βλῆμα.

Ἡ βλητικὴ δύναμις τοῦ καταπέλτου ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς κάμψεως τῶν βραχιόνων τοῦ τόξου καὶ διὰ τῆς χορδῆς, ἥτις ἐλέγετο *τόνος* καὶ κατεσκευάζετο εἴτε ἐκ τριχῶν (ἱππείων ἢ γυναικείων), εἴτε ἐκ τενόντων ἰσχυρῶν ζῴων (βοῶν κλπ.), καταλλήλως κατεργαζομένων. Τὸ πάχος τοῦ τόνου ἐχρησίμευεν ὡς «κανὼν» ἢ «ἐμβάτης», δηλαδὴ ὡς βάσις διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς κατασκευῆς τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ὀργάνου. Βραδύτερον ἡ διὰ τοῦ τόνου ἐπιτυγχανομένη βλητικὴ δύναμις ἐνισχύθη καὶ δι' ἐλατηρίων ἐκ μετάλλου (ὄργανα *χαλκέντονα* ἢ *χαλκότονα*) ἢ ἐκ πεπιεσμένου ἀέρος (ὄργανα *ἀερότονα*).

Γενικῶς οἱ καταπέλται διῃροῦντο εἰς *εὐθυτόνους* καὶ εἰς *παλιντόνους*. Καὶ εὐθύτονοι μὲν ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες τοὺς βραχίονας τοῦ τόξου ἐστραμμένους πρὸς τὸ μέρος τοῦ βάλλοντος, παλίντονοι δὲ ἐκεῖνοι ὧν οἱ βραχίονες ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς τὸν στόχον. Τὸ βεληνεκὲς καὶ ἡ δραστικότης αὐτῶν ἐποίκιλλον, ἀναλόγως τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βάρους των, μεταξὺ ἑνὸς καὶ τεσσάρων σταδίων (δηλ. 200—750 μέτρων). Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀγησιστράτου κατασκευασθεὶς ἔβαλλε μέχρι 4 σταδίων ἀκόντιον μήκους 1 μ., 85, τὸ ὁποῖον διεπέρα οἱανδήποτε ἀσπίδα καὶ θώρακα καὶ ἐφόνευε τὸν φέροντα αὐτά. Ὁπωσδήποτε οὐδεμιᾶς πολεμικῆς μηχανῆς τὸ βεληνεκὲς ὑπερέβαινε τὸ ὅριον τοῦτο, δι' ὃ καὶ οἱ πολιορκηταὶ ἵδρυον τὰ στρατόπεδα αὐτῶν εἰς ἀπόστασιν πέντε σταδίων ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως. Τὸ βάρος τοῦ καταπέλτου ἐποίκιλλε μεταξὺ 40—300 χιλιογράμμων, ἐκ τούτου δὲ διεκρίνοντο εἰς *μείζονας* καὶ εἰς *ἐλάσσονας*. Οἱ μείζονες μόνον κατὰ τὸν πολιορκητικὸν πόλεμον ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσι, καὶ δὴ ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν. Ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐτοποθετοῦντο μόνον οἱ ἐλάσσονες. Βραδύτερον οἱ καταπέλται ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ εἰς τὸν πόλεμον κινήσεως, ἐπὶ τοῦ ἀναπεπταμένου πεδίου. Τοιαύτην χρῆσιν αὐτῶν ἐποιήσατο πρῶτος ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Ταναΐδος (*Ἀρριαν.* Ἀνχβ. Δ'. 4, 4). Ὡσαύτως ὁ τύραννος τῆς Σπάρτης Μαχανίδας (210—206 π. Χ.) εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ κατὰ τοῦ Φιλοποίμενος μάχην «τοὺς καταπέλτας πρὸ πάσης ἐπέστησε δυνάμεως ἐν διαστήματι» (*Πολυβ.* ΙΑ'. 12, 4), δηλαδὴ ἐτοποθέτησεν αὐτοὺς ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου τῆς παρατάξεώς του. Εὐρυτάτην χρῆσιν καταπελτῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐποιοῦντο οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες δὲν ἔτασσον αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἀλλ' ὄπισθεν τῆς παρατάξεως, διὰ τὴν προστασίαν τῶν μεταγωγικῶν. Κυρίως ὅμως ἐχρησιμοποίουν αὐτοὺς κατὰ τὸν πολιορκητικὸν πόλεμον. Ὅτε δὲ ἐκυρίευσαν τὴν Καρχηδόνα, εὗρον, μεταξὺ ἄλλων, ἐν αὐτῇ 120 μεγάλους καὶ 281 μικροὺς καταπέλτας. Εὐρύτατα ἐχρησιμοποίουν αὐτοὺς καὶ οἱ Βυζαντινοὶ κατά τι τὰς πολιορκίας καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης (βλ. λ. *βαλλίστρα*).

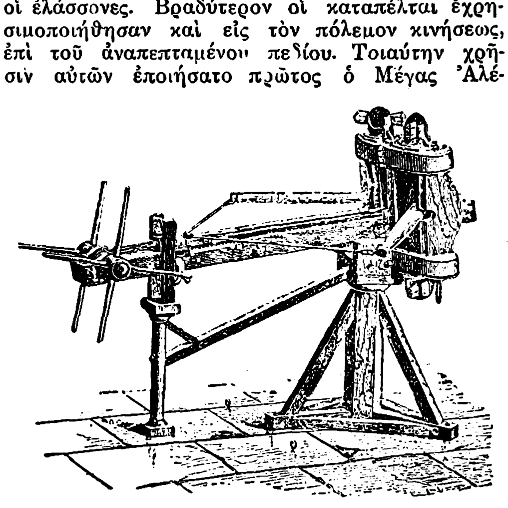

Ἀναπαράστασις καταπέλτου.
[Μουσεῖον Ἁγίου Γερμανοῦ.]

Ὁ καταπέλτης ἐχρησιμοποιεῖτο παρ' ἀρχαίοις καὶ ὡς μέσον τιμωρίας· δι' ἐξακοντισμοῦ ἀπ' αὐτοῦ ἐβασανίζοντο οἱ καταδικαζόμενοι εἰς θάνατον. Μοναδικὸν τοιοῦτον παράδειγμα παραδίδει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Κ' 71) περὶ Ἀγαθοκλέους τοῦ Συρακοσίου, ὅστις τοὺς τιμωρουμένους «εἰς καταπέλτας ἐνδεσμεύων κατετόξευεν». Ν. ΚΛΣ

καταπέμπω, *ἀόρ. κατέπεμψα — κατεπέμφθην*· πέμπω κάτω, ἀποστέλλω ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων εἰς τὰ χαμηλότερα, ἀπὸ τῶν μεσογείων εἰς τὰ παράλια.

καταπεπτωκώς, —*υῖα, —ός*· μετχ. τοῦ *πέπτωκα* τοῦ ῥήμ. *πίπτω*· μεταφ. ὁ ἀποβαλὼν τὰς δυνάμεις του, την θέσιν του, ἐξηντλημένος, ἀποτεθαρρυμένος: «καταπεπτωκὼς ἐκ τῆς νόσου,—ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν».

καταπέτασμα (τό)· τὸ ἐπί τινος ἀντικειμένου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ἁπλούμενον, παραπέτασμα: «καταπέτασμα τῶν θυρῶν»· || τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ (τοῦ Σολομῶντος): «ἅγια τὰ ἐντὸς καταπετάσματος»· || τὸ δι' οὗ καλύπτονται τὰ ἅγια δῶρα, ἄλλως *ἀήρ*· || φρ. «ἔφαγε τὸ καταπέτασμα» ἐπὶ καταχραστοῦ ἢ κλέπτου μὴ διστάσαντος καὶ εἰς τὰ ἱερώτερα νὰ θέσῃ χεῖρα.

—*['Εβρ. 'Αρχ.]* Διὰ πρώτην φορὰν τὸ *καταπέτασμα* ἀναφέρεται ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως κατασκευασθέντος φορητοῦ ναοῦ, τοῦ καλουμένου «σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου». Πλὴν τῶν ἀντὶ στέγης χρησιμοποιηθένων δερματίνων παραπετασμάτων ὑπῆρχε καταπέτασμα (ἑβρ. μασάχ) ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, ἥτις ἀπετέλει τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς. Τὸ καταπέτασμα τοῦτο ἦτο κατεσκευασμένον ἐκ βύσσου, ἥτις ἦτο λευκή, κυανῆ, πορφυρᾶ καὶ ἐρυθρά. Τὸ καταπέτασμα τοῦτο ἐκρέματο ἐκ πέντε στύλων ἐκ ξύλου ἀκακίας ἐπιχρυσωμένων καὶ ἐπὶ χαλκῶν βάσεων ἐρειδομένων. Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ὑπῆρχε καὶ ἕτερον καταπέτασμα (παρόχεθ ἢ παρόχεθ ἁ μασάχ), ὅπερ διῄρει τὴν σκηνὴν εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ «ἅγιον τῶν ἁγίων» καὶ τὸ «ἅγιον». Τὸ καταπέτασμα τοῦτο, ὅμοιον τῷ τῆς εἰσόδου καὶ δι' εἰκόνων τῶν Χερουβεὶμ διαπεποικιλμένον, ἐκρέματο ἐκ τεσσάρων στύλων ἐπίσης ἐκ ξύλων ἀκακίας ἐπιχρυσωμένων καὶ ἐπὶ ἀργυρῶν βάσεων ἐρειδομένων. Ἐν τῷ σολομωντείῳ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ μοναδικὸν καταπέτασμα ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς πάντοτε ἠνεωγμένης μεσαίας θύρας, δι' ἧς εἰσήρχετό τις ἀπὸ τοῦ «ἁγίου» εἰς τὸ «ἅγιον τῶν ἁγίων». Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἡρώδου ὑπῆρχεν ὡσαύτως καταπέτασμα βαβυλώνειον ἐπὶ τῆς διπτύχου μεσοθύρας τῆς ὁδηγούσης ἐκ τοῦ «προνάου» εἰς τὸν «οἶκον» (*Ἰωσήπ.* Ἰουδ. πόλ. Ε' ε' 4), καὶ ἕτερον ἐπὶ τῆς μεσοθύρας, δι' ἧς εἰσήρχετό της ἐκ τοῦ «ἁγίου» εἰς τὸ «ἅγιον τῶν ἁγίων». Τοῦτο προφανῶς ἐννοεῖ ὁ Ματθαῖος (κζ' 51) λέγων, ὅτι εὐθὺς μετὰ θάνατον τοῦ Ἰησοῦ «τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο κλ.». Τὸ δεύτερον αὐτὸ καταπέτασμα εὑρίσκετο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐλεάζαρ μπὰρ Γιωσῆ μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων λατρείας, τὰ ὁποῖα μετέφερον εἰς Ρώμην οἱ συλήσαντες τὸν ναὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ (Ταλμούδ. Γιομὰ 57β). Ἐν τοῖς συγχρόνοις ἐπίσης συναγωγαῖς ὑπάρχει καταπέτασμα (παρόχεθ) πρὸ τῆς ἱερᾶς κιβωτοῦ, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκλείονται τὰ βιβλία τοῦ Νόμου. Γ. ΕΛΙΓ Α

Κατάπετρα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Περιστερίου (Μπαϊρὰμ Δερὲ Μαχαλάδων) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 37.

κατάπηγμα, —*ατος* (τό). Καλεῖται τοιουτοτρόπως τὸ ἐκ πασσάλων ἐμπηγνυομένων εἰς ἱκανὸν βάθος ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἢ εἰς τὸν πυθμένα θαλάσσης, ποταμοῦ, λίμνης, ἕλους κτλ.) κατασκευαζόμενον ὑπόβαθρον οἰκοδομῶν, γεφυρῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐδάφους, θεμελιώσεως κινητηρίων μηχανῶν κτλ. Τὸ ὑπόβαθρον τοῦτο καλεῖται ἄλλως καὶ *πασσαλόπηγμα*. Δ. Κ. Α.

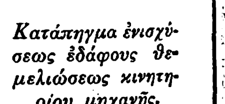

Κατάπηγμα ἐνισχύσεως ἐδάφους θεμελιώσεως κινητηρίου μηχανῆς.

καταπήδησις (ἡ). Ἅλμα, πήδημα πρὸς τὰ κάτω· || γυμναστικὸς ὅρος σημαίνων τὸ μέρος τῆς τροχιᾶς τοῦ ἅλματος, ἀφ' ἧς στιγμῆς οἱ πόδες ἐγγίσουν καὶ αὖθις τὸ ἔδαφος μέχρι τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς προσοχῆς στάσιν. Σ. Γ. Σ.

καταπήκτης (ὁ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως τὸ ὄργανον, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους κτλ. βαθεῖαν ἔμπηξιν πασσάλων, τὸ *κατάπηγμα* (βλ. λ.). Καλεῖται καὶ *πασσαλοπήκτης* Δ. Κ. Α.

Καταπηνοὶ *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀραβίας (βλ. λ. *Καταβανοί*).

καταπήξ, *—ῆγος* (ὁ), ἢ ***κατάπηξ***. Πάσσαλος ἢ στέλεχος κατασκευαζόμενον ἐκ ξύλου καὶ καταλήγον εἰς αἰχμὴν ἐμπηγνυομένην ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῇ βοηθείᾳ τοῦ *πασσαλοπήκτου*. Τὸ στέλεχος τοῦτο εἶναι ἐν γένει κυλινδρικόν, ἀρκετοῦ πάχους καὶ μήκους ἀναλόγου τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν προορίζεται. Εἰς τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ μέρος ἐφοδιάζεται διὰ σιδηροῦ ἐπικαλύμματος διὰ νὰ ἀντέχῃ εἰς τὰς κρούσεις. ἡ δὲ αἰχμή του διὰ μετάλλου, ἵνα εἰσχωρῇ εὐκόλως ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἰδίως προκειμένου περὶ σκληροῦ καὶ πετρώδους τοιούτου. Ὑπάρχουσι καὶ καταπῆγες οἵτινες ἐφοδιάζονται κατὰ μῆκός των δι' ἕλικος καὶ εἰσχωροῦσιν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους διὰ περιστροφῆς. Δ. Κ. Α.

α' β' γ'

Καταπῆγες.
[α'=ἄνευ ὁπλισμοῦ.—β' καὶ γ'=μετὰ ὁπλισμοῦ.]

κατάπηξις,—*εως* (ἡ) *['Οχυρωτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πασσάλωσις τῶν γραμμῶν χαρακώματός τινος καὶ κυρίως τῆς ὑπερασπιστρίας. Παλαιότερον, ὁπότε τὰ χαρακώματα εἶχον ὑψηλὰ προπετάσματα μὲ κανονικὰς κλίσεις, ἐκτὸς τῶν πασσάλων, οἵτινες κατεδείκνυον τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους προβολὴν τῆς ὑπερασπιστρίας, ἐτοποθετοῦντο καὶ πάσσαλοι ἐπὶ γραμμῶν καθέτων εἰς τὴν ὑπερασπίστριαν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐσημειοῦντο τὰ ὕψη τοῦ προπετάσματος εἰς τὰ διάφορα σημεῖα. Σήμερον ἀρκοῦνται εἰς τὴν πασσάλωσιν μόνον τῆς ὑπερασπιστρίας. Π. Γ.

Digitized by Google

καταπιάνω· ράπτω, συρράπτω προχείρως, τρυπώνω || συνήθ. παθ. *καταπιάνομαι*, ἀόρ. *καταπιάστηκα*, παθ. μετχ. *καταπιασμένος*· ἐπιλαμβάνομαί τινος, ἐπιχειρῶ νὰ κάμω τι: «καταπιάστηκα μὲ μεγάλες δουλειὲς καὶ δὲν ἔχω ἡσυχία»· || ἰδιωματ., ἀρραβωνίζομαι, μνηστεύομαι· «καταπιάστηκα μὲ τὴν τάδε», «εἶμαι καταπιασμένος».

κατάπιασμα (τό)· πρόχειρος σύρραψις, τρύπωμα· || πληθ. *καταπιάσματα* (τά)· ἰδιωματ., ἡ μνηστεία, τὰ ἀρραβωνιάσματα: «θὰ σὲ καλέσω 'ς τὰ καταπιάσματά μου».

καταπιέζω· συνήθ. μεταφ., καταθλίβω, στενοχωρῶ, ἐπιβάλλομαι τυραννικῶς.

καταπίεσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταπιέζειν, κατάθλιψις, ἐπιβολὴ τυραννική: «ἡ καταπίεσις τῶν ὑποδούλων,—τῶν ἀδυνάτων».

—[Ποιν. Δίκ.] Καταπίεσις εἶναι ἡ ὑπὸ δημοσίου ὑπαλλήλου εἴσπραξις φόρων, δασμῶν, τελῶν κλπ. μὴ χρεωστουμένων. Τὸ ἔγκλημα τοῦτο ρυθμίζεται ἐν ἄρθρῳ 461 τοῦ ποινικοῦ νόμου, στοιχεῖα δὲ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: Ὑποκείμενον τοῦ ἐγκλήματος δύναται νὰ εἶναι μόνον δημόσιος ὑπάλληλος, εἰς ὃν προσήκει ἡ εἴσπραξις δημοσίων προσόδων. Συνεπῶς τὸ ἔγκλημα εἶναι ἐκ τῶν λεγομένων «Sonderverbrechen», δηλαδὴ ἔγκλημα δυνάμενον νὰ πραχθῇ μόνον ὑπὸ προσώπων ἐχόντων ὡρισμένας ἰδιότητας. Ἠθικὸς ὅμως αὐτουργὸς καταπιέσεως δύναται νὰ εἶναι καὶ μὴ δημόσιος ὑπάλληλος. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος δέον νὰ ᾖ ἁρμόδιος ἐν γένει διὰ τὴν εἴσπραξιν φόρων, ἢ δασμῶν, ἢ τελῶν, ἢ δικαστικῶν ἐξόδων, ἢ ἄλλων δημοσίων φορολογημάτων, δὲν εἶναι ὅμως ἀπαραίτητον νὰ εἶναι ἁρμόδιος καὶ ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει. Ὁ γερμανικὸς ποινικὸς νόμος ἐν § 353 ὀνομάζει «δημόσια φορολογήματα» («Abgaben») ἐκείνας τὰς οἰκονομικὰς παροχάς, ἃς ἡ κυβέρνησις εἰσπράττει ὡς στοιχεῖα τοῦ δημοσίου εἰσοδήματος (ἢ τῆς δημοσίας περιουσίας) παρ' ἰδιωτῶν ἀναγκαστικῶς διὰ κοινοὺς σκοπούς. Τὰ δημόσια ταῦτα φορολογήματα πρέπει νὰ εἶναι προωρισμένα ὅπως εἰσαχθοῦν εἰς δημόσιόν τι ταμεῖον, τουτέστιν ἢ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους ἢ εἰς ταμεῖα δημιουργηθέντα ὑπὸ τῶν νόμων πρὸς ἐξυπηρέτησιν εἰδικῶν σκοπῶν τῆς πολιτείας. Δὲν εἶναι τοιαῦτα ταμεῖα τὰ εἰσπράττοντα εἰσοδήματα ἐκ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κράτους, ἢ τῶν κοινοτήτων. Στοιχεῖα δηλαδὴ τοῦ ἐγκλήματος εἶναι «δημόσιον φορολόγημα» καὶ ταμεῖον προωρισμένον ὅπως εἰσπράττῃ τοιοῦτον «δημόσιον φορολόγημα». Τοῦτο δέον ἢ νὰ μὴ χρεωστῆται παντάπασι ἢ νὰ μὴ χρεωστῆται κατὰ τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ποσότητα. Διὰ τὸν δόλον τῆς πράξεως ἀπαιτεῖται ἀφ' ἑνὸς ἡ γνῶσις τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου, ὅτι τὸ ἀπαιτούμενον δὲν χρεωστεῖται ἢ δὲν χρεωστεῖται ὁλόκληρον, ἀφ' ἑτέρου «ἰδιοτελὴς σκοπός», δηλαδὴ σκοπὸς τῆς εἰσπράξεως πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ἐὰν λοιπὸν ὁ μὴ χρεωστούμενον εἰσπράξας δημόσιος ὑπάλληλος εἰσαγάγῃ τοῦτο εἰς τὸ ταμεῖον, οὐδεμία καταπίεσις. Ποινὴ τῆς καταπιέσεως εἶναι φυλάκισις τριῶν μηνῶν μέχρι δύο ἐτῶν, ἐκτὸς ἂν ὁ ὑπάλληλος πρόκειται νὰ τιμωρηθῇ ἢ καθ' ὑποτροπὴν ἢ ἕνεκα συρροῆς τριῶν καταπιέσεων, ὁπότε καταγιγνώσκεται ποινὴ φυλακίσεως τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν. Εἱρκτὴ δὲ καταγιγνώσκεται, ὅταν ἡ καταπίεσις ἐγένετο μὲ μηχανορραφίαν δι' ἀπάτης ἢ διὰ ψευδῶν παραστάσεων. Κατὰ τὸ ἄρθρον 462 τοῦ ποιν. νόμου, αἱ αὐταὶ ποιναὶ ἐπιβάλλονται καὶ κατ' ἐκείνων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, οἵτινες ἀφίνουν τὴν εἴσπραξιν τῶν δημοσίων φορολογημάτων εἰς γραφεῖς ἢ συμβοηθοὺς διοριζομένους ὑπ' αὐτῶν, ἐὰν προῆλθεν οἱαδήποτε καταπίεσις ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ὁρισθεῖσαν ἔννοιαν, καὶ ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐγένετο ἐν γνώσει τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος ἢ πρὸς τὸ τῶν γραφέων ἢ συμβοηθοῦ. Οἱ γραφεῖς καὶ οἱ συμβοηθοὶ τιμωροῦνται πάντοτε μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ δύο ἐτῶν, ἐκτὸς ἂν αἱ συνοδεύουσαι τὴν πρᾶξιν περιπτώσεις ἐπαυξάνουσαι τὸ βάρος αὐτῆς τὴν καθιστῶσι κακούργημα. Τοῦτο τὸ τελευταῖον δύναται νὰ συμβῇ, ἐὰν ἐγένετο χρῆσις ἀπάτης ἢ ψευδῶν παραστάσεων. Τὸ σχέδιον ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος ρυθμίζει τὴν καταπίεσιν ἐν ἄρθροις 257 ἑπ. Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

καταπιεστὴς (ὁ) ὁ καταπιέζων, ὁ καταθλίβων, ὁ ἐπιβαλλόμενος τυραννικῶς.

καταπιεστικός, *—ή, —όν*· ὁ καταπιέζων, ὁ ἐπιφέρων στενοχωρίαν: «καταπιεστικὸς θεσμός».

καταπίνω, ἀόρ. *κατέπιον*, κοιν. *κατάπια—κατεπόθην*· πίνω, κατεβάζω διὰ τῆς φάρυγγος εἰς τὸν στόμαχον· «καταπίνω τὸν βλωμόν, —τὸ χάπι, —τὸ νερό»· || μεταφρ. δέχομαι ἀφελῶς, εἶμαι εὔπιστος, ἄλλως *χάφτω*: «ὅ,τι τοῦ ποῦν τὸ καταπίνει»· || δέχομαι ἀδιαμαρτυρήτως: «τοῦ εἶπα ὅσα σέρνει ἡ σκούπα καὶ τὰ κατάπιε»· || φρ. «τὸ κατέπιε ἡ γῆ» ἐπὶ πράγματος ἀπολεσθέντος καὶ μὴ ἀνευρισκομένου.

κατάπιομα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταπίνειν, κατάποσις: «'ς τὸ κατάπιομα πονῶ».

καταπίπτω, ἀόρ. *κατέπεσον*, κοιν. *ἐ)κατάπεσα*, παθ. μετχ. *καταπεσμένος*· πίπτω κάτω, παθ. τοῦ *καταρρίπτω*: «κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους»· || καταρρέω, κατακρημνίζομαι: «κατέπεσεν ἡ γέφυρα,—ὁ τοῖχος», «τὸ ὕδωρ καταπίπτει ἀπὸ τοῦ βράχου»· || «κατέπεσεν ὁ ἄνεμος» κοιν. «ἔπεσε ὁ ἀγέρας» ἐκόπασε· || μεταφ. χάνω τὰς δυνάμεις μου, ἐξαντλοῦμαι: «ἀπὸ τὴν ἀρρώστια του κι' ἔπειτα κατάπεσε», «εἶναι καταπεσμένος, δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ ἀπάνω του».

καταπίστευμα, *—ατος* (τό)· τὸ ἐμπιστευόμενον εἴς τινα πρᾶγμα.

— *[Ρωμ. Δίκ.]* Καλεῖται *καταπίστευμα* (fideicommissum) τὸ «πίστει καταλιμπανόμενον», ἤτοι ἡ ἄτυπος παραγγελία ἢ παράκλησις τοῦ διαθέτου πρὸς τὸν βεβαρημένον (fiduciarius, ὅστις ἠδύνατο νὰ εἶναι πᾶς λαμβάνων τι ἐκ τῆς κληρονομίας, οἷον κληροδόχος), ὅπως παράσχῃ τι εἰς τὸν τετιμημένον (fideicommissarius · ἡ παράλειψις τῆς χρήσεως πανηγυρικῶν τύπων κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ αὐστηρῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξαναγκασθῇ ὁ βεβαρημένος πρὸς πληρωμὴν τοῦ καταπιστεύματος, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις τούτου ἀφίετο εἰς τὴν καλὴν θέλησιν αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ὅμως ἐχώρει καὶ ἐξαναγκασμὸς δοθείσης τῆς extraordinaria cognitio, οὕτω δὲ ἐτίκτετο ἐνοχικὸν δικαίωμα· βραδύτερον τὸ fideicommissum ὑπεβλήθη εἰς τὸν τύπον τοῦ κωδικέλλου, ὅστις ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Θεοδοσίου Β' ἐγίνετο προφορικῶς ἢ ἐγγράφως ἐνώπιον πέντε ἢ ἑπτά, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐνώπιον πέντε μαρτύρων. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀφωμοίωσε τὸ *κληροδότημα* (βλ. λ.) (legatum) πρὸς τὸ καταπίστευμα, διατάξας ἵνα τὰ περὶ τοῦ δευτέρου ἰσχύωσι καὶ περὶ τοῦ πρώτου· οὕτω δὲ σήμερον οἱ δύο θεσμοί, ὑπὸ τοὺς ὁποίους διεμορφώθη ἡ κληροδοσία ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, δὲν διαφέρουσι πλέον οὐσιαστικῶς, γινομένης ἀδιακρίτως χρήσεως τούτων πρὸς δήλωσιν ταύτης.

— **καταπίστευμα καθολικὸν** *[Κληρον. Δίκ.]*. Καλεῖται *καθολικὸν καταπίστευμα* ἢ *κληρονομικὴ κληροδοσία* τὸ καταπίστευμα, τοῦ ὁποίου ἀντικείμενον εἶναι ὁλόκληρος ἡ κληρονομία ἢ ἰδανικὸν μέρος αὐτῆς (βλ. ἐν λ. *κληροδοσία* κληρονομική).

— **καταπίστευμα μυστικὸν** *[Κληρον. Δίκ.]*. Καλεῖται μυστικὸν καταπίστευμα (legatum ἢ fideicommissum mysticum) ἡ ἐν ἐγκύρῳ διαθήκῃ ἢ κωδικέλλῳ κληροδοσία, περὶ ἧς γίνεται παραπομπή, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὄνομα τοῦ κληροδόχου ἢ τὸ κληροδοτούμενον ἢ ἕτερόν τι στοιχεῖον τῆς κληροδοσίας, εἰς ἄλλο ἔγγραφον μὴ φέρον τὸν τύπον τοῦ περὶ διαθηκῶν νόμου. Τὸ κληροδότημα τοῦτου κατηργήθη δυνάμει τοῦ ἰσχύοντος περὶ διαθηκῶν νόμου ΓΨΠ'.

— **καταπίστευμα προφορικὸν** *[Κληρον. Δίκ.]*. Καλεῖται *προφορικὸν καταπίστευμα* ἢ *προφορικὸν κληροδότημα* τὸ ἄνευ διαθήκης ἢ κωδικέλλου πληρωνόμενον κληροδότημα, ἐφ' ὅσον ὁ διαθέτης ἐξεδήλωσε μεταξὺ ζώντων τὴν βούλησιν αὐτοῦ ὅπως πληρωθῇ καὶ ἀνεκοίνωσε ταύτην εἰς τὸν βεβαρημένον. Τὸ προφορικὸν κληροδότημα ἀργεῖ νῦν παρ' ἡμῖν μετὰ τὸν νεώτερον περὶ διαθηκῶν νόμων ΓΨΠ'. Μ. Γ. Δ.

καταπιστευτέος *ὅρος* ἢ *νόμος* (lex commissoria) *[Νομ.]*. Οὕτω καλεῖται παρεπομένη συμφωνία τῶν συμβαλλομένων, ἀπαντῶσα εἰς τὸ ἐνέχυρον καὶ εἰς ἐνοχικὰς συμβάσεις. α') Ἐν τῷ ἐνεχυρικῷ δικαίῳ ὁ καταπιστευτέος ὅρος ἢ νόμος ἀποτελεῖ τὴν μεταξὺ τοῦ πιστωτοῦ καὶ τοῦ ὀφειλέτου συμφωνίαν, καθ' ἣν, ἐν περιπτώσει λήξεως τοῦ χρέους καὶ μὴ πληρωμῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τελευταίου, ἀποκτᾷ ὁ πρῶτος τὴν κυριότητα τοῦ ὡς ἐνεχύρου δοθέντος αὐτῷ πράγματος. β') Ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ ὁ καταπιστευτέος ὅρος ἢ νόμος ἀποτελεῖ τὴν μεταξὺ τῶν μερῶν παρεπομένην εἰς ἀμφοτεροβαρῆ σύμβασιν συμφωνίαν, καθ' ἥν, ἐν περιπτώσει μὴ ἐκτελέσεως τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ὀφειλέτου ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, παρέχεται εἰς τὸν πιστωτὴν τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς ὅλης συμβάσεως. Τοιαύτη συμφωνία, ἀποτελοῦσα ἐν ἀμφιβολίᾳ αἵρεσιν διαλυτικήν, ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ ἀγοραπωλησίας, ἐφ' ἧς καὶ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἐνεφανίσθη καὶ ἔνθα αὕτη παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν πωλητήν, ὅπως, ἐν περιπτώσει μὴ καταβολῆς τοῦ τιμήματος ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, θεωρήσῃ τὴν ἀγοραπωλησίαν ὡς μηδόλως καταρτισθεῖσαν. Ἐνταῦθα εἰδικώτερον παρατηροῦμεν: 1) Ἐὰν ὁ πωλητὴς ἔχῃ μεταβιβάσει τὴν κυριότητα τοῦ πράγματος εἰς τὸν ἀγοραστήν, ἀνακτᾷ ταύτην αὐτοδικαίως, τοῦ καταπιστευτέου νόμου δρῶντος ἐμπραγμάτως, ἤτοι ἀπέναντι παντός. Τὰ ἐν τῷ μεταξὺ τυχὸν ἐπιβληθέντα εἰς τὸ πρᾶγμα βάρη θεωροῦνται ὡς μὴ γενόμενα, δικαιοῦται δὲ ὁ πωλητὴς ν' ἀπαιτήσῃ τοὺς καρποὺς τοῦ διαμέσου χρόνου, ὡς καὶ ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ὑπαιτιότητι τοῦ ἀγοραστοῦ τυχὸν ἐπελθοῦσαν ζημίαν. 2) Ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἔχῃ καταβάλει δόσεις τινὰς ἐκ τοῦ τιμήματος ἢ ἀρραβῶνα, δὲν δικαιοῦται κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην εἰς ἀνάληψιν αὐτῶν, καὶ μόνον ἀπαλλάσσεται τῆς καταβολῆς τῶν καρπῶν τοῦ διαμέσου χρόνου, ἐφ' ὅσον οὗτοι δὲν ὑπερβαίνουσι κατ' ἀξίαν τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὰς δόσεις, ὑποχρεούμενος ἄλλωστε εἰς τὴν καταβολὴν τῶν ὑπολοίπων καρπῶν. Δικαιοῦται ὅμως ὁ ἀγοραστὴς νὰ αἰτήσηται τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, ἔχων δικαίωμα παρακατασχέσεως τοῦ πράγματος μέχρι τῆς καταβολῆς αὐτῶν. 3) Ἡ διάλυσις τῆς ἀγοραπωλησίας δὲν ἐπέρχεται ἀφ' ἑαυτῆς ἅμα τῇ παρόδῳ τῆς προθεσμίας, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ὅπως ὁ πωλητὴς ποιήσηται χρῆσιν τοῦ ἐκ τοῦ καταπιστευτέου ὅρου δικαιώματος. Ἐξ ἄλλου δύναται ὁ πωλητὴς νὰ μὴ ποιήσηται χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου, ἀλλὰ νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀγοραπωλησίας. Παραίτησιν σιωπηρὰν ἀπὸ τοῦ καταπιστευτέου νόμου ἀποτελεῖ κατ' ἀρχὴν ἡ μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀνεπιφύλακτος λῆψις ἢ αἴτησις ὁλοκλήρου ἢ καὶ μέρους τοῦ τιμήματος. 4) Τὸ ἐκ τοῦ καταπιστευτέου ὅρου δικαίωμα κέκτηται ὁ πωλητὴς ἀνεξαρτήτως πταίσματος ἢ μὴ τοῦ ἀγοραστοῦ. Ἀρκεῖ ἡ πάροδος τῆς τεθείσης ἐν τῇ συμβάσει προθεσμίας ἄνευ καταβολῆς ὁλοκλήρου τοῦ τιμήματος, μὴ ἀπαιτουμένης οὐδ' ὀχλήσεώς τινος. Τοὐναντίον, ἐὰν αἴτιος τῆς μὴ πλήρους καταβολῆς τοῦ τιμήματος εἶναι ὁ πωλητής, ἀπόλλυσιν οὗτος τὸ ἐκ τοῦ καταπιστευτέου ὅρου δικαίωμα. 5) Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ πωλητοῦ, ἐὰν μὲν ἀμφισβητῆται ἡ συμφωνία, ὁ πωλητὴς βαρύνεται μὲ τὴν ἀπόδειξιν αὐτῆς, ἐὰν ὅμως ὁ ἀγοραστὴς διατείνεται ὅτι κατέβαλε τὸ τίμημα ἐντὸς τῆς προθεσμίας, βαρύνεται οὗτος εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐκτελέσεως. 6) Οἱ συμβαλλόμενοι δύνανται νὰ μεταβάλωσι τὰς μερικωτέρας συνεπείας τοῦ καταπιστευτέου ὅρου. Οὕτω δύνανται νὰ ὁρίσωσιν, ὅτι αἱ κατὰ τὸ μεταξὺ διάστημα τυχὸν γενησόμεναι μερικαὶ καταβολαὶ τοῦ τιμήματος, ἐφ' ὅσον γίνωσιν ἀποδεκταὶ ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ, ἀποτελοῦσι παραίτησιν τούτου ἀπὸ τοῦ δικαιώματος τοῦ καταπιστευτέου νόμου, ἢ ὅτι δὲν ἀποτελοῦσι μὲν παραίτησιν, ἐπιστρέφονται ὅμως, ἐφ' ὅσον ὁ πωλητὴς ποιήσηται χρῆσιν τοῦ καταπιστευτέου νόμου, ἢ ὅτι ἀπαιτεῖται πταῖσμα τοῦ ἀγοραστοῦ διὰ νὰ χωρήσῃ ὁ καταπιστευτέος νόμος κλπ. (βλ. καὶ τὰς λ. *ἀγοραπωλησία*, *ἐνέχυρον* καὶ *ἐμπράγματος* ἀσφάλεια).

Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

καταπίστομα· ἐπίρρ., ἐντελῶς ἀπίστομα, μὲ τὸ στόμα κατὰ γῆς, πρηνηδόν, ἄλλως *προύμυτα*.

κατάπλασμα (τό)· ὅ,τι καταπλάσσει τις ἐπί τινος, πλάσμα, ἐπίθεμα θεραπευτικόν, ἄλλως *ἔμπλαστρον*.

— *[Φαρμ.]* Καλοῦνται *καταπλάσματα* χολώδους ἢ πολτώδους συστάσεως σκευάσματα, λαμβανόμενα ἐξ ἀλεύρων, ἀλευρωδῶν οὐσιῶν, ἀμύλων καὶ βλεννοελαιωδῶν φυτικῶν οὐσιῶν λειοτριβηθεισῶν πρὸς λεπτὸν ἄλευρον, διὰ βρασμοῦ αὐτῶν μετὰ τοῦ καταλλήλου ἐκδόχου, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι τὸ ὕδωρ, σπανιώτερον δὲ τὸ γάλα ἢ ἔγχυμα ἢ ἀφέψημα φαρμάκων. Οὕτω πρὸς παρασκευὴν αὐτῶν, ἅτινα καὶ *ἑφθὰ καταπλάσματα* καλοῦνται, χρησιμοποιοῦνται τὸ ἄλευρον τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς, τῆς βρόμης, τῶν σπερμάτων τοῦ λίνου, τοῦ σινάπεως κ.λ.π. μόνα εἴτε καὶ ἐν συνδυασμῷ. Χρησιμοποιοῦνται συνάμα καὶ ὠμὰ καταπλάσματα, λαμβανόμενα ἐκ προσφάτων φυτικῶν πολτῶν. Τὰ καταπλάσματα σκευάζονται σχεδὸν πάντοτε κατ' οἶκον δι' ἀναδεύσεως καὶ βρασμοῦ τοῦ ἀλεύρου μετὰ τοῦ καταλλήλου ἐκδόχου, μέχρις οὗ τὸ ὅλον λάβῃ ὁμοιόμορφον πολτώδη σύστασιν. Φέρεται δὲ ὁ πολτὸς ἐντὸς λεπτοῦ ὑφάσματος καὶ ἐπιτίθεται ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ δέρματος, χλιαρὸς ἢ καὶ εἰς περιπτώσεις τινὰς ἀφοῦ ἀφεθῇ νὰ ψυχθῇ τελείως. Τὰ καταπλάσματα τοῦ εἴδους αὐτοῦ, καλούμενα καὶ *ἁπλᾶ* ἢ *μαλακτικὰ* (Cataplasmata simplicia, emollientes), χρησιμεύουν κατὰ κανόνα πρὸς διατήρησιν ὑγρᾶς θερμότητος καὶ μερικῶς ὡς καταπραϋντικά, μαλακύνοντα καὶ διαβρέχοντα τὴν ἐπιδερμίδα διὰ τῆς μακρᾶς αὐτῶν ἐπιδράσεως, ὡς καὶ ἐπὶ ἐγκαυμάτων, ὅπως προκαλέσωσιν ὡρίμανσιν καὶ διάνοιξιν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἁπλᾶ καταπλάσματα ὑπάρχουν τὰ *σύνθετα* ἢ *ἰατρικὰ* (Cataplasmata composita s. medicinalia), ἅτινα λαμβάνονται τῇ προσθήκῃ φαρμάκων. Αἱ δραστικαὶ αὗται οὐσίαι ἢ ἀναμειγνύονται μετὰ τῶν συστατικῶν τοῦ ἁπλοῦ καταπλάσματος ὡς στερεά, ἢ χρησιμοποιοῦνται ὑγρά, ἐκχυλίσματα, ἀλοιφαί, δι' ὧν ἐπιχρίονται τεμάχια ὑφάσματος, τὰ ὁποῖα φέρονται ἐπὶ τοῦ σώματος, ἢ τέλος φαρμακευτικαὶ κόνεις ρίπτονται ἐπὶ τοῦ ἑτοιμασθέντος καταπλάσματος ἀμέσως πρὸ τῆς ἐπιθέσεως. Ἡ προσθήκη τῶν φαρμάκων γίνεται, ὅπως ἀποκτήσῃ τὸ κατάπλασμα ὡρισμένας θεραπευτικὰς ἰδιοτητας, ἐπισπαστικάς, καταπραϋντικὰς ἢ ἀντισηπτικάς. Ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ καταπλάσματος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πολλάκις ἡ γλυκερινωτὴ ἀλοιφὴ ὡς ἔκδοχον πρὸς παρασκευὴν τῶν ἰατρικῶν καταπλασμάτων. Διάφορα καταπλάσματα φέρονται τὰ τελευταία ἔτη ἕτοιμα εἰς τὸ ἐμπόριον, ὡς εἶναι π. χ. τὸ κατάπλασμα Lelièvre, ὅπερ παρασκευάζεται ἐκ τῆς βλεννώδους οὐσίας τῆς λαμβανομένης ἐκ τοῦ

Digitized by Google

Fucus Crispus, δι' ἧς ἐμποτίζεται γάζα, τὸ κατάπλασμα Hamilton, ὅπερ εἶναι βλεννῶδες ἔμπλαστρον, σκευαζόμενον διὰ ταινιῶν κεκαλυμμένων διὰ τῆς βλεννώδους οὐσίας λινοσπόρου καὶ ρίζης ἀλταίας κ.λ.π. Ἰατρικὰ καταπλάσματα παρασκευαζόμενα ἀμέσως ἐκ μιᾶς δραστικῆς οὐσίας ἀποτελοῦσιν οἱ ἐκ τοῦ ἀλεύρου τοῦ σινάπεως λαμβανόμενοι *σιναπισμοί*. Κ. Γ. Μ.

καταπλεΐτης (ὁ) (Katapleit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ τύπου $H_4Na_2Si_3Z_2O_{11}$ Ἀποτελεῖ σῶμα δίμορφον, κρυσταλλούμενον εἰς τὴν συνήθη μὲν θερμοκρασίαν κατὰ τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπὸ δὲ τῆς θερμοκρασίας τῶν 140° εἰς τὸ τριγωνικόν, καὶ ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν πινακοειδικὴν συνήθως εἰς μιμητικοὺς κρυστάλλους ἐξαγωγικῆς συμμετρίας συνεπείᾳ τριδύμου κατασκευῆς τῶν ἐπὶ μέρους μονοκλινῶν ἀτόμων. Παρουσιάζει σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 2, 8, λάμψιν ὑελώδη καὶ θραυσμὸν ἀγκιστρώδη. Ὁ ἀμιγὴς νατριοῦχος καταπλεΐτης ἔχει χρῶμα κυανοῦν. Συνηθέστερος εἶναι ὁ ἀσβεστοῦχος καταπλεΐτης, εἰς τὸν ὁποῖον μέρος τοῦ ὑποξειδίου τοῦ νατρίου ἀντικαθίσταται ὑπὸ ὀξειδίου τοῦ ἀσβεστίου. Οὗτος εἶναι κιτρινέρυθρος, κρεατέρυθρος ἢ φαιός. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νορβηγίαν, Γροιλανδίαν κ. ἄ. Γ. Β.

καταπλέω, ἀόρ. *κατέπλευσα*· πλέων φθάνω κάπου, εἰς παραλίαν τινά, ἀντίθ. *ἀποπλέω*: «ὁ στόλος κατέπλευσεν εἰς Φάληρον, — εἰς Βόλον» || πλέων ἐν τῷ ποταμῷ διευθύνομαι πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὰς ἐκβολάς, ἀντίθ. *ἀναπλέω*.

καταπληκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἁρμόδιος νὰ καταπλήξῃ, ὁ προξενῶν κατάπληξιν, ὁ καταπλήσσων: «καταπληκτικὰ φαινόμενα, —πράγματα». — Ἐπίρρ. **καταπληκτικῶς.**

κατάπληκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ καταπεπληγμένος, ὁ παθὼν κατάπληξιν, ὁ ἐκπλαγείς, ἔκθαμβος, ἐκστατικός, ἐμβρόντητος: «ἔμεινα κατάπληκτος ἐκ τῆς ἐπιτυχίας του».

καταπλημμυρῶ (*—έω*)· πλημμυρῶ ἐντελῶς, πληροῦμαι ἀφθόνως: «κατεπλημμύρησεν ἡ ἀγορὰ ἀπὸ φροῦτα».

καταπληξία (ἡ) /*Ἰατρ.*/. Καλεῖται οὕτω ψυχικὴ κατάστασις, ἐκδηλουμένη δι' ἀναστολῆς πασῶν τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν, διὰ ψευδαισθήσεων καὶ παραληρήματος· συνοδεύεται δὲ καὶ ὑπὸ καταπτώσεως τῆς δυναμικῆς ἐνεργείας τοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ πάσχων, ὄρθιος ἢ καθήμενος, μένει ἀκίνητος ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἑβδομάδας, καθηλῶν τὸ βλέμμα εἰς τὸ αὐτὸ πάντοτε σημεῖον, μὴ ὁμιλῶν, δακρύων ὅμως ἐνίοτε ἂν ἤθελέ τις ἐρωτήσει περὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ (ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἐπέλθει τελεία ἐξασθένησις τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν). Ὁ ἀσθενὴς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προβάλλει ἀντίστασιν πρὸς τὰς κινήσεις, ἃς τυχὸν θέλομεν νὰ ἐνεργήσωμεν εἰς αὐτόν, παρατηρουμένης οὕτω μυϊκῆς δυσκαμψίας· καὶ τηρεῖ μὲν ἐνίοτε τὰς θέσεις ἃς δίδομεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν παρατηρεῖται ἡ εὐκαμψία τῶν μυῶν, ὅπως ἐπὶ καταληψίας. Ἡ κατάπτωσις τῆς αἰσθητικότητος εἶναι ἔκδηλος, συνυπάρχουσι πεπτικαὶ διαταραχαί, κυάνωσις, ψῦξις τῶν ἄκρων, ἀπίσχνανσις, πτῶσις τῆς θερμοκρασίας, βραδύτης τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀναπνοῆς. Οἱ πάσχοντες ὁτὲ μὲν λαμβάνουν τροφήν, ὁτὲ δὲ ἀρνοῦνται. Ἐνίοτε σίελος ἐκχεῖται ἐκ τοῦ στόματος καὶ βλέννα ἐκ τῆς ρινός. Ἕνεκα τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ καταστάσεως ὁ κατάπληκτος κενοῖ τὰ οὖρα καὶ τὰ διαχωρήματα αὐτοῦ ἀσυνειδήτως. Παρουσιάζει τελείαν ἀναισθησίαν πρὸς τὸν ἐκτὸς αὐτοῦ κόσμον, ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν αἰδῶ και τοὺς τυχὸν κινδύνους. Εἴς τινας περιπτώσεις ὑπὸ τὸ πέπηγὸς προσωπεῖον κρύπτεται ἔντονος μελαγχολία καὶ ψευδαισθήσεις τρομεραὶ καὶ ἀπειλητικαί. Τινὲς ἐκ τῶν καταπλήκτων αἰφνιδίως ἐνίοτε ἀνεγείρονται, ἐπανερχόμενοι μετ' ὀλίγον εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν· ἕτεροι ἐφορμῶσι κατὰ τῶν παρισταμένων ἢ ἀποπειρῶνται αὐτοκτονίαν. Ἡ καταπληξία, χρονία πάθησις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὖσα, εἶναι δευτερογόνος, ἤτοι συμπτωματική, παρατηρουμένη κυρίως ἐπὶ μελαγχολίας, ἐπὶ διανοητικῆς συγχύσεως, οὐραιμικῶν καὶ τοξικῶν φρενιτίδων, προϊούσης καθολικῆς παραλύσεως, ἐπὶ τῆς κατατονικῆς μορφῆς τῆς πρωτογόνου ἀνοίας καὶ ἄλλων φρενιτίδων νόσων. Κ. Τ. ΜΑΝΘΟΣ

κατάπληξις, *—εως* (ἡ)· θάμβωσις, ἔκστασις, ἀπορία ὑπερβολικὴ καὶ ἀπροσδόκητος, φόβος, ἀποβολὴ τοῦ θάρρους: «οἱ λόγοι του μοῦ ἐπροξένησαν κατάπληξιν», «μᾶς ἔκαμε κατάπληξιν ἡ τόλμη του. — ἡ πολυμάθειά του».

καταπλήσσω, ἀόρ. *κατέπληξα —κατεπλάγην*· κάμνω τινὰ νὰ χάσῃ τὸ θάρρος του, ἐμβάλλω φόβον. ἀπορίαν, ἔκστασιν: «μὲ καταπλήσσει ἡ τόλμη του» || παθ. *καταπλήσσομαι*· χάνω τὸ θάρρος μου, φοβοῦμαι, παθαίνω ἔκστασιν.

καταπλοκή (ἡ) /*Ἀρχ. Μουσ.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ ἔν τινι μελῳδίᾳ ἀπαντῶσα σειρὰ φθόγγων τῆς μουσικῆς κλίμακος διαδεχομένων ἀλλήλους ἐπὶ τὸ βαρύτερον. Ἀντίθετος ὅρος ἡ *ἀναπλοκή* (βλ. λ.). Ι. Χ. Κ. — Ν. Α. Χ

κατάπλους, *—ου* (ὁ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταπλέειν, ἄφιξις πλοίου εἰς λιμένα, εἰς παραλίαν κτπ., ἀντίθ. *ἀπόπλους*: «ὁ κατάπλους τοῦ στόλου εἰς τὸ Φάληρον».

κατάπλωρος (ὁ) /*Ναυτ.*/. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὸν ἐντελῶς ἀπὸ τῆς πρώρας, ἰδίως ἐπὶ ἀνέμου. Ἐπίρρημα ἐξ αὐτοῦ *κατάπλωρα*: π. χ «φανάρι κατάπλωρα» (=«φανὸς ἐμπρός», ἐπιφώνημα *ὀπτήρος*). Σ. Ε. Λ.

καταπνίγω, ἀόρ. *κατέπνιξα —κατεπνίγην*· πνίγω, ἄγχων καταβάλλω· || μεταφ. καταστέλλω, δὲν ἀφίνω νὰ ἀναπτυχθῇ, νὰ ἐκραγῇ: «καταπνίγω τὴν ἀγανάκτησίν μου, — τὴν ὀργήν μου».

κατάπνιξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταπνίγειν, καταστολή, ἀφανισμός, ἀπόσβεσις: «κατάπνιξις τῆς ἀγανακτήσεως, — τῆς ὀργῆς».

Καταποδάτα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 203

καταπόδιον (τὸ) (Catapodium) *Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ἀπαντῶντα πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καταπόδιον τὸ φυματιῶδες* (Catapodium tuberculosum), *καταπόδιον τὸ αἰρόμορφον* (Catapodium loliaceum) καὶ *καταπόδιον τὸ σελαγιοειδὲς* (Catapodium selaginoides). Κ. ΠΑΠ.

Κατάπολα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Ἀμοργοῦ τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 216, ἐξ ὧν 50 ἀπεγράφησαν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει τὰς νησῖδας *Ἄνω* καὶ *Κάτω Κουφονήσι*, *Ἀντικάϊρα* καὶ *Κέρος* καὶ τὰ χωρία *Λεῦκες*, *Ξυλοκερατίδι*, *Πέρα Ραχίδι*, *Περιστεριὰ* καὶ *Ραχίδι* μὲ 914 κατοίκους. Ὁ ὁμώνυμος ὅρμος διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κάτω καὶ Ἅγιος Ἠλίας (πλάτ. 36°50'10" Β, μῆκ. 25°51'30" Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos and Denusa islands). Ἐπ' αὐτοῦ φάρος ἐρυθροῦ σταθεροῦ 6 μιλ. ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι. Σ. Ε. Λ.—Χ. Δ.

καταπολέμησις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ τοῦ πολέμου καταστολή, κατανίκησις, ἀφανισμός, ἀπόσβεσις: «ἡ καταπολέμησις τῆς ἑλονοσίας, — τῆς ἀμαθείας».

καταπολεμῶ (*—έω*), ἀόρ. *καταπολέμησα — κατεπολεμήθην*· καταβάλλω τινὰ πολεμῶν, νικῶ· || μεταφ., καταστέλλω, ἀφανίζω: «ἡ ἑλονοσία κατεπολεμήθη ἀποτελεσματικῶς».

Καταπολιανή (ἡ). Ἑτέρα ὀνομασία τῆς *Ἑκατονταπυλιανῆς* (βλ. λ.) τῆς Πάρου.

— **Καταπολιανή** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὁ Α.ΒΑ μυχὸς τοῦ λιμένος τῆς *Παροικίας* τῆς Πάρου (πλάτ. 37°05'00" Β, μῆκ. 25°09'40", χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), ἔχων ὡραῖον ἀγκυροβόλιον εὐαναγνώριστον ἀπὸ τοὺς δυτικῶς τοῦ ναοῦ τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς καλαμῶνας. Σ. Ε. Λ.

καταπόνησις, *—εως* (ἡ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταπονεῖν, ἡ ἕνεκα πόνων, κόπων, κατάπτωσις, ἐξασθένησις, ἐξάντλησις: «ἡ καταπόνησις τοῦ σώματος, — τοῦ πνεύματος».

— /*Μεταλλ.*/ *Καταπόνησις* (fatigue, endurance, Dauerversuch) καλεῖται ἡ ἰδιότης, ἣν ἔχουσι τὰ μέταλλα νὰ ἀντέχωσιν εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐπαναλήψεων τῆς ἐπιβολῆς δυνάμεως ὡρισμένου μεγέθους. Παρετηρήθη ὅτι ἐνέργεια δυνάμεως μικροτέρας τοῦ ὁρίου θραύσεως δοκιμίου μετάλ-

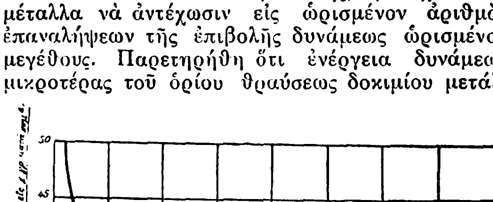

[Ἀριθμοι ἀλλεπαλλήλων ἐπιβολῶν τῆς δυνάμεως εἰς ἑκατομμύρια φοράς.]

Διάγραμμα καταπονήσεως μετάλλου.

λου δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν θραῦσιν, ὅταν επαναληφθῇ ἡ ἐπιβολὴ αὐτὴ ἀρκούντως, ἤτοι ἑκατομμύρια φοράς. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος αὐξάνει ταχέως, ὅσῳ ἐλαττοῦται ἡ δύναμις, καὶ καθίσταται ἄπειρος, ὅταν ἡ δύναμις φθάσῃ ὅριόν τι, καλούμενον *ὅριον καταπονήσεως*, ὁπότε ἡ ἐπανειλημμένη ἐνέργεια αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν θραῦσιν οἱανδήποτε καὶ ἐὰν ἐπαναληφθῇ. Ἐὰν ἐπὶ διαγράμματος φέρωμεν εἰς τετμημένας τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιβολῶν εἰς ἑκατομμύρια φορὰς καὶ εἰς τεταγμένας τὴν ἀντιστοιχοῦσαν δύναμιν, ἥτις προκαλεῖ τὴν θραῦσιν, διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιβολῶν ἔχομεν καμπύλην ἀσύμπτωτον πρὸς τὸ ὅριον τῆς καταπονήσεως. Ἐπειδὴ ἡ τιμὴ τῆς τεταγμένης, ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὸ ὅριον (κάτω τῶν 10 ἢ 12 %), ὀλίγον διαφέρει τῆς τιμῆς τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς θραῦσιν, μετὰ ἓν ἑκατομμύριον. ἐπιβολὰς λαμβάνεται ὡς ὅριον καταπονήσεως. Ἐν ταῖς ἐφαρμογαῖς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ τιμὴ αὐτή, ἥτις πρέπει νὰ εἶναι ἀνωτέρα τῶν παραδεδεγμένων ὁρίων, ἅτινα ὑφίστανται τὰ τεμάχια. Τὸ ὅριον καταπονήσεως ἐνδιαφέρει τὸν ὑπολογισμὸν ἀντοχῆς γεφυρῶν σιδηροδρομικῶν, τὴν ἀντοχὴν τῶν ἀξόνων ὀχημάτων σιδηροδρομικῶν, τεμαχίων μηχανῶν κτλ., ὑφισταμένων μέγαν ἀριθμὸν ἀλλεπαλλήλων κρούσεων. Ἡ καταπόνησις εἶναι μεγαλυτέρα, ὅταν ἡ ἐνέργεια εἶναι ἐναλλακτική, μεταβάλλουσα ἑκάστοτε διεύθυνσιν. Ἐν γένει τὰ παραδεδεγμένα ὅρια ἀντοχῆς τηροῦνται κάτω τῶν ὁρίων τούτων.

[*Η. Γούναρη*, Μεταλλοτεχνία καὶ μέταλλα γνωστά, Ἀθῆναι 1930.] Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

καταπονητικός, *—ή, —όν*· ὁ φέρων καταπόνησιν, ἐξαντλητικό.: «καταπονητικὴ ἐργασία, — ἐνασχόλησις». — Ἐπίρρ. **καταπονητικῶς.**

καταπονοῦμαι· παθ. τοῦ *καταπονῶ* (βλ. λ.).

καταποντίζω, ἀόρ. *κατεπόντισα —κατεποντίσθην*· ποντίζω, ρίπτω εἰς τὸν πόντον, εἰς τὴν θάλασσαν, βυθίζω: «τὸ πλοῖον τορπιλλισθὲν κατεποντίσθη».

καταπόντισις, *—εως* (ἡ), καὶ **καταποντισμός**· καταβύθισις εἰς τὴν θάλασσαν, πνιγμός.

— /*Ἰατρ.*/ Εἶδος θανάτου ἐξ *ἀσφυξίας* (βλ. λ.).

— /*Ἀρχ.*/ Ἐκαλεῖτο *καταποντισμὸς* ἡ διὰ πνιγμοῦ εἰς θάλασσαν ἢ ποταμὸν τιμωρία ὡρισμένων ἐγκλημάτων ἢ ὁ διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου καθαρμὸς καὶ δοκιμασία *(θεοκρισία)*. Ὡς ποινὴ ὁ καταποντισμὸς οὐδέποτε ἀπετέλεσε μέρος τοῦ γραπτοῦ δικαίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἦτο ὅμως εὐρύτατα διαδεδομένος εἰς παλαιοτάτας ἐποχάς, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν τοῖς μύθοις ἀναφερομένων περιπτώσεων τιμωρίας, προδοτῶν ἰδίως, ληστῶν, φονέων, μοιχῶν, αἰχμαλώτων κ. ἄ· τοιοῦτον θάνατον εὑρόντες ἀναφέρονται ὁ Σκείρων, οἱ φονεῖς τοῦ Ἡσιόδου, ἡ Ἀερόπη, ἡ Αὐγή, οἱ εἰς τὸν Σκάμανδρον ριφθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως αἰχμάλωτοι νεκροὶ καὶ ζῶντες, κ. ἄ. Πλὴν ὅμως τοῦ καταποντισμοῦ ὡς ποινῆς, ἀναφέρεται καὶ πνιγμὸς ἀνθρώπων πρὸς ἐξευμενισμὸν τοῦ θείου, ὡς ὁ τῆς εἰς θάλασσαν ριφθείσης παρθένου κατὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς ἐν Λέσβῳ Μηθύμνης, ἔτι δὲ καταποντισμὸς ἑκουσίως ἀνθρώπων, οἵτινες, πιστεύοντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ σωτηρίαν των ἀπὸ τοῦ πνιγμοῦ, ἤθελον οὕτω ν' ἀποδείξουν τὸ ἀβάσιμον ἀποδιδομένης εἰς αὐτοὺς κατηγορίας. Συνήθη σημεῖα καταποντισμοῦ κατὰ τοὺς μυθικοὺς τούτους χρόνους ἀναφέρονται αἱ ἀκταὶ τῆς Δικτύννης ἐν Κρήτῃ, τῆς Λευκάδος, ὁ παρὰ τὴν Ἀνθῶνα καλούμενος «Γλαύκου πήδημα» χῶρος, αἱ «ἐναγεῖς» «Σκειρωνίδες πέτραι» (νῦν Κακὴ σκάλα) παρὰ τὰ Μέγαρα, ἡ «Σκύλλα» παρὰ τὴν Τροιζῆνα, ὁ κόλπος τῆς Καλλονῆς ἐν Λέσβῳ, κλπ. Ὁ καταποντισμὸς εἴτε ὑπὸ τὴν πραγματικήν του μορφήν, εἴτε συμβολικῶς, διεσώθη καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, καὶ πάλιν ὅμως δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς γραπτῆς νομοθεσίας. Πλεῖστοι περιπτώσεις ἐφαρμογῆς του ὡς ποινῆς ἀναφέρονται: οὕτως ὁ Ἱκέτας ἐν Σικελίᾳ ἐφόνευσε τὴν σύζυγον τοῦ Δίωνος μετὰ τῶν τέκνων της, ὁ Κλεομένης, τύραννος τῆς Μηθύμνης, τὰς προαγωγούς, ὁ Φίλιππος τῷ 352 3000 Φωκεῖς αἰχμαλώτους, οἱ Μυσοί, Θρᾷκες καὶ Καρχηδόνιοι τοιουτοτρόπως ἐφόνευον τοὺς αἰχμαλώτους των, τοιοῦτον δὲ τέλος εὗρον οἱ μάρτυρες Λουκιανὸς καὶ Καλλίστρατος. Ἐνίοτε καὶ νεκροὶ ἐτιμωροῦντο διὰ καταποντισμοῦ, ὡς ὁ Προκλῆς τύραννος τῆς Ἐπιδαύρου καὶ ὁ Ἀριστόμαχος τοῦ Ἄργους, καὶ 6000 Φωκεῖς ριφθέντες ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μετὰ τῶν ζώντων εἰς τὸν Παγασιτικόν. Ὡς δοκιμασία ὁ καταποντισμὸς περιεσώθη ὑπὸ συμβολικὴν μορφὴν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους· ἐν Παλικῇ τῆς Σικελίας ἐρρίπτετο εἰς θειούχους πηγὰς πινακὶς φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ δοκιμαζομένου, εἰς Ἐπίδαυρον ἀνθρωποειδὲς πόπανον εἰς τὸ τέλμα τῆς Ἰνοῦς· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ἀθῳότης ἀπεδεικνύετο διὰ τῆς ἐπιπλεύσεως τοῦ ριπτομένου ἀντικειμένου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν διὰ βυθίσεως. Ἐπίσης συμβολικὸς καταποντισμὸς πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ θείου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατὰ τὰ Διπόλεια ἐν Ἀθήναις πανηγυρικὴ καταβύθισις τοῦ πελέκεως τοῦ βουφόνου εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ τοιαύτη εὐρεῖα παρ' ἀρχαίοις χρῆσις τοῦ καταποντισμοῦ συνδέεται πρὸς τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ἡ θάλασσα ἐνεῖχεν ἐν αὐτῇ τὴν ἱκανότητα τοῦ καθαίρειν πᾶν ἐν αὐτῇ ριπτόμενον. Π. Ν. Π.

Digitized by Google

καταποντιστὴς (ὁ)· ὁ καταποντίζων, προσηγορία τῶν πειρατῶν.

καταποντισμὸς (ὁ)· βλ. *καταπόντισις*.

καταπονῶ, *καὶ* ***καταπονάω***· ἰδιωματ. καταβάλλω τινά, κατανικῶ: «τὸν καταπονάω 'ς τὸ πάλαιμα», «πιαστῆτε νὰ ἰδοῦμε ποιὸς θὰ καταπονέσῃ τὸν ἄλλον».

Καταπορθμίας /*'Αρχ.*/. Τοπικὸς ἄνεμος πνέων εἰς τὸ Δ. ὅριον τοῦ Σικελικοῦ πελάγους ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τῆς Σκύλλης—Χαλύβδεως. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν βορρᾶν μετ' ἐλαφρῶν παρεκκλίσεων πρὸς Σκιρωνοβορρᾶν καὶ πρὸς Μεσοβορρᾶν. Εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας ὀνομαζόμενος, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, *Φαρίτης*, διότι τὸ στενὸν τῆς Μεσσήνης ὠνομάζετο παλαιότερον *στενὸν τοῦ Φάρου* (str. di Faro), ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς Πελωριάδος ἄκρας (Capo Peloro) παλαιοτάτου φάρου. Σ. Ε. Λ.

κατάποσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταπίνειν, ἡ διὰ τῆς φάρυγγος εἰς τὸν στόμαχον καταβίβασις: «δυσκολεύεται εἰς τὴν κατάποσιν».

—*[Φυσιολ.]* Καλεῖται *κατάποσις* ἡ λειτουργία διὰ τῆς ὁποίας ὁ βλωμὸς ἀπὸ τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος διὰ τοῦ οἰσοφάγου κατέρχεται εἰς τὸν στόμαχον. Ἡ κατάποσις εἶναι ἐπίπλοκον κατ' ἀντανάκλασιν φαινόμενον, οὗτινος τὸ κέντρον εὑρίσκεται ἐν τῷ προμήκει μυελῷ. Ἐπιτελεῖται δ' αὕτη εἰς δύο στάδια. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ὁ βλωμός, ὅστις σχηματίζεται διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν μυῶν τῆς γλώσσης, τῶν παρειῶν καὶ τῶν χειλέων, προσθλίβεται ὑπὸ τῆς γλώσσης ἐπὶ τὴν σκληρὰν ὑπερῴαν ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ φέρεται ὄπισθεν τῶν προσθίων παρισθμίων καμαρῶν, μέχρις οὗ ὅμως φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπόκειται εἰς τὴν βούλησιν ἡμῶν. Ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ ἄρχεται τὸ δεύτερον στάδιον τῆς καταπόσεως, ὅπερ τελεῖται ἄνευ τῆς βουλήσεως καὶ παρὰ τὴν βούλησιν ἡμῶν, ἤτοι τελεῖται ἀντανακλαστικῶς· ἡ θέσις δὲ ἥτις ἐρεθίζεται καὶ προκαλεῖ τὸ κατ' ἀντανάκλασιν φαινόμενον εἶναι ἡ ῥίζα τῆς γλώσσης παρὰ τὰς ἀμυγδάλας. Τὸ κατ' ἀντανάκλασιν τοῦτο φαινόμενον γίνεται ὡς ἑξῆς. Ὅταν ὁ βλωμὸς φθάσῃ εἰς τὸν ἰσθμόν, ἐρεθίζει τὰ αἰσθητικὰ νεῦρα τοῦ βλεννογόνου καὶ προκαλεῖ ἰσχυρὰν συστολὴν τῶν γναθοϋοειδῶν μυῶν, διὰ τῆς ὁποίας ὅλον τὸ ἔδαφος τοῦ στόματος ἀνυψοῦται καὶ ἡ γλῶσσα προσθλίβεται ἐπὶ τῆς ὑπερῴας, συγχρόνως δὲ καὶ διὰ τῆς συστολῆς τῶν ὑοειδογλωσσιδῶν μυῶν ἡ γλῶσσα φέρεται ἐκ τῶν πρόσω καὶ ἄνω πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ κάτω καὶ οὕτω ὠθεῖται ὁ βλωμὸς πρὸς τὸν φάρυγγα καὶ τὸν οἰσοφάγον· ἐξ αὐτοῦ διὰ τῶν περισταλτικῶν κινήσεων φέρεται πρὸς τὸν στόμαχον.

Ἡ μετάδοσις τῆς συστολῆς ἀπὸ τμήματος εἰς τμῆμα ἐν τῷ οἰσοφάγῳ γίνεται διὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὅπερ νευροῖ τὰ διάφορα τμήματα τοῦ οἰσοφάγου καὶ ἐκπέμπει διαδοχικὰ ἐρεθίσματα εἰς αὐτὸν πρὸς συστολὴν αὐτῶν. Ἐπειδὴ ἡ κοιλότης τοῦ φάρυγγος συγκοινωνεῖ καὶ πρὸς τὸ στόμα, τὴν ῥῖνα καὶ τὸν λάρυγγα, ἵνα μὴ ὁ βλωμὸς ἔλθῃ πρὸς αὐτὰς καὶ τραπῇ μόνον πρὸς τὸν οἰσοφάγον, γίνεται ἀπόφραξις αὐτοῦ διὰ τῆς λειτουργίας διαφόρων μυῶν. Ὁ βλωμὸς ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τοῦ οἰσοφάγου εἰσέρχεται διὰ τοῦ καρδιακοῦ στομίου τοῦ στομάχου εἰς αὐτόν. Ι. Ν. Μ.

καταποτιοκόπτης (ὁ) /*Φαρμακοτ.*/. Καλεῖται οὕτως ὄργανον χρησιμεῦον ἐν τοῖς φαρμακείοις κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν καταποτίων. Ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιπέδου σανίδος, φερούσης εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος καὶ κατὰ πλάτος αὐτῆς στενὴν πλάκα με κυματοειδῶς ραβδωτὴν ἐπιφάνειαν. Ἐπὶ τῆς πλακὸς ταύτης τίθεται ἑτέρα ἀνάλογος πλάξ, φέρουσα ἀμφιπλεύρως κυματοειδεῖς ῥαβδώσεις καὶ ἑκατέρωθεν χειρολαβάς. Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου μέρους τοῦ καταποτιοκόπτου πλάσσονται, τῇ βοηθείᾳ τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸν πλαθάνου, κύλινδροι ἐκ τῆς μάζης τῶν καταποτίων, οἵτινες εἶτα πιεζόμενοι μεταξὺ τῶν ῥαβδωτῶν πλακῶν τέμνονται εἰς ἰσοπαχῆ καὶ ἰσομεγέθη τεμάχια. Κ. Γ. Μ.

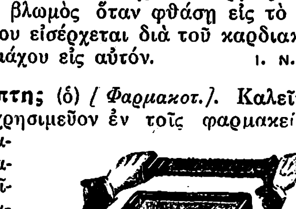

Καταποτιοκόπτης.

καταπότιον (τό)· τὸ καταπινόμενον, τὸ εἰς σχῆμα σφαιριδίου λαμβανόμενον καὶ καταπινόμενον φάρμακον, κοιν. *χάπι*.

—/*Φαρμακοτεχν.*/ Καλοῦνται *καταπότια* (Pilulae), μικρά, σκληρὰ σφαιρίδια, περιέχοντα διαφόρους φαρμακευτικὰς οὐσίας, εἴτε μόνας, εἴτε ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων ἐκδόχων φαρμάκων, προοριζόμενα δὲ πρὸς ἐσωτερικὴν θεραπευτικὴν χρῆσιν. Λόγῳ τοῦ σφαιρικοῦ σχήματός των ἀποτελοῦν ταῦτα λίαν εὔληπτον φαρμακευτικὴν μορφήν, ὑφ' ἣν δύνανται νὰ χορηγηθῶσι φάρμακα δύσληπτα ὡς ἐκ τῆς δυσαρέστου ὀσμῆς ἢ γεύσεώς των ἢ εὐαλλοίωτα ἢ τέλος προοριζόμενα νὰ δράσωσιν ἐν τῷ ἐντέρῳ. Διὰ τῶν καταποτίων ἐπίσης ἐπιτυγχάνεται εὐχερῶς ἡ κατάτμησις τοῦ φαρμάκου εἰς τὰς πρὸς χορήγησιν ἀπαιτουμένας δόσεις. Ἡ πλάσις μάζης καταποτίων ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνον τοῦ φαρμάκου σπανίως ἐφαρμόζεται. χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς παρασκευὴν τῆς μάζης αὐτῶν. διάφοροι συνδετικαὶ οὐσίαι (ἔκδοχα φάρμακα), π. χ. ὕδωρ, οἰνόπνευμα, σιρόπιον, γλυκερίνη, μέλι, κόμμεα, γλυκύρριζα, τάλκης, λευκὸς βῶλος, μαγνησία κλπ. Ἡ παρασκευὴ τῶν καταποτίων περιλαμβάνει τὴν ἑτοιμασίαν τῆς μάζης καὶ τὴν μόρφωσιν αὐτῶν, γίνεται δὲ ἐντὸς ἰγδίων σιδηρῶν ἢ ἐκ πορσελλάνης, ἐντὸς τῶν ὁποίων μείγνυνται ὑπὸ τὴν μορφὴν λεπτοτάτων κόνεων αἱ ἐν τῇ συνταγῇ ἀναγραφόμεναι οὐσίαι. Τῇ προσθήκῃ εἶτα τοῦ καταλλήλου ἐκδόχου ἐν τῇ ἀναγκαιούσῃ ἀναλογίᾳ καὶ διὰ καταλλήλου διὰ τοῦ ὑπέρου ζυμώσεως τῆς ἀπολαμβανομένης μάζης ἐπιζητεῖται ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν τελειοτέρα διανομὴ τῶν φαρμάκων ἐντὸς τοῦ ἐκδόχου καὶ ὁ σχηματισμὸς μάζης ὁμοφυοῦς καὶ μὴ προσκολλωμένης εἰς τοὺς δακτύλους.

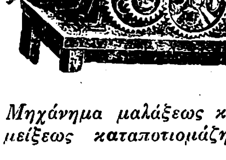

Μηχάνημα μαλάξεως καὶ μείξεως καταποτιομάζης.

Ἡ ζυμωθεῖσα μᾶζα ἐξάγεται τοῦ ἰγδίου καὶ πλάσσονται ἐπὶ τοῦ πλαθάνου τοῦ καταποτιοκόπτου ὅσον ἔνεστιν ἰσοπαχεῖς κύλινδροι, οἵτινες φέρονται ἐπὶ τῶν ῥαβδώσεων τοῦ αὐτοῦ ὀργάνου, ὅπου διὰ καταλλήλου πιέσεως τῶν πλακῶν κόπτονται εἰς ἰσομεγέθη τεμάχια ὡρισμένου βάρους, τὰ ὁποῖα εἶτα συστρεφόμενα μεταξὺ τῶν δακτύλων λαμβάνουσι τὴν σφαιρικὴν μορφήν.

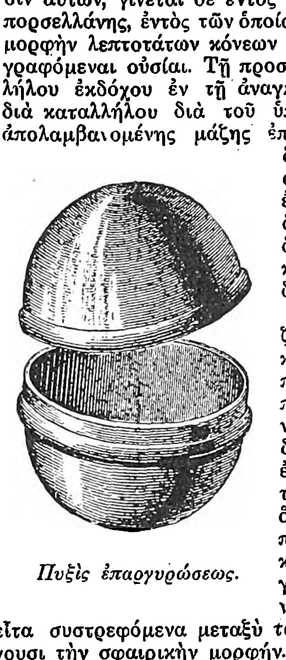

Πυξὶς ἐπαργυρώσεως.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συγκολλήσεως τῶν ἑτοιμασθέντων καταποτίων ἐπιπάσσονται ταῦτα δι' ἀδρανῶν κόνεων (λυκοποδίου, γλυκυρρίζης, φλοιῶν κινναμώμου κλπ.). Ἐκτὸς τῆς ἐπιπάσεως τῶν καταποτίων γίνεται ἐνίοτε ἐπίχρισις αὐτῶν, σκοποῦσα ἢ ν' ἀποδώσῃ εἰς ταῦτα ὡραιοτέραν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν ἢ πρὸς τελείαν κάλυψιν τῆς ὀσμῆς αὐτῶν ἢ ὅπως καταστήσῃ ἀδιάλυτα ταῦτα εἰς τὸν γαστρικὸν χυμόν. Ἡ ἐπίχρισις γίνεται διὰ βερνικίου, κολλοδίου, σακχάρεως, ζελατίνης, κερατίνης, ἀργύρου, χρυσοῦ κλπ. Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

καταπράϋνσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταπραΰνειν, καθησύχασις, γαλήνευσις.

καταπραϋντικός, —*ή*, —*όν*· ὁ προξενῶν καταπράϋνσιν, καθησυχαστικός, κατασταλτικός: «φάρμακον καταπραϋντικόν».—Ἐπίρρ. ***καταπραϋντικῶς.***

— /*Φαρμακ.*] *Καταπραϋντικὰ* (Sedativa, Sedantia) καλοῦνται τὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα καταρρίπτουσι τὴν ἐγερσιμότητα τοῦ νευρικοῦ συστήματος, χωρὶς ὅμως νὰ δρῶσιν ἀναισθητικῶς. Καταπραϋντικῶς δρῶσιν, ἐκ τῶν φυσικῶν μέσων, τὰ λουτρά, ἡ θερμότης καὶ τὸ ψῦχος. Ἐκ τῶν φαρμάκων τὰ κυριώτερα καταπραϋντικὰ εἶναι τὰ βρωμιοῦχα ἀλκάλια καὶ τὰ ἀναπληρώματα τούτων, ἡ βαλεριανὴ καὶ τὰ σκευάσματά της κλπ. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων καταπραϋντικῶν τοῦ κοκκύτου βηχὸς φαρμάκων περιλαμβάνονται διάφορα παράγωγα τῆς κινίνης, ὡς ἡ εὐκινίνη, ἀριστοκίνη κλπ. Ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ κέντρου καὶ τῆς ἀνακλαστικῆς ἐγερσιμότητος δρῶσι τὰ βρωμιοῦχα καὶ τὰ ἀναπληρώματα αὐτῶν, ὡς ἐκ τούτου καὶ τὰ φάρμακα ταῦτα χορηγοῦνται κατὰ τῆς νευρασθενείας καὶ ἐπιληψίας. Ἐπὶ τοῦ κινητικοῦ κέντρου δρῶσι σημαντικῶς ἡ βαλεριανὴ καὶ τὰ σκευάσματά της. τὸ ὑδροκυάνιον, ἡ ἄσση ἡ δύσοσμος, ἡ γρινδέλια, ἡ λουπουλίνη κλπ.· ὡς ἐκ τούτου τὰ φάρμακα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς ἀντισπασμωδικά. Ἐπὶ τοῦ ἀγγειοκινητικοῦ κέντρου δρῶσι τὰ νιτρώδη, διὸ ταῦτα δίδονται ἐπὶ παθολογικῶν φαινομένων ὀφειλομένων εἰς σπασμοὺς τῶν ἀγγείων. Κ. Γ. Μ.

καταπραΰνω, *ἀόρ. κατεπράϋνα — κατεπραΰνθην*· καθιστῶ τινα πρᾶον, καθησυχάζω, γαληνεύω. καταστέλλω, κατευνάζω: «καταπραΰνω τοὺς πόνους», «κατεπράϋνα τὴν ὀργήν του».

καταπροδίδω· προδίδω τινὰ ἀσυνειδήτως. εὐτελῶς: «κατεπρόδωσε τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος».

κατάπρυμα· ἐπίρρ., ἐντελῶς ἀπὸ τὴν πρύμναν: «ἔχομε τὸν καιρὸ κατάπρυμα» ἀπολύτως οὔριον.

κατὰ-πρύμναν ἀναστροφή, *καὶ* — ***ἀναστρέφω*** /*Ναυτ.*/. Ἀλλαγὴ προπόδων δι' *ὑποστροφῆς* (βλ.λ.), ὑποστρέφω. Σ. Ε. Λ.

κατάπρυμος (ὁ) *Ναυτ.*/. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸν ἐντελῶς ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἰδίως ἐπὶ ἀνέμου.

καταπτοῶ (—***έω***), ἀόρ. *κατεπτόησα—κατεπτοήθην*, *παρακ. παθ.* μετχ. *κατεπτοημένος*· ἐμβάλλω εἴς τινα φόβον ὑπερβολικόν, ἐκφοβίζω.

κατάπτυστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄξιος ἐμπτυσμοῦ, περιφρονήσεως: «κατάπτυστος συκοφάντης,—προδότης».

κατάπτωσις, —*εως* (ἡ)· τὸ καταπίπτειν, τὸ πίπτειν πρὸς τὰ κάτω: «κατάπτωσις χωμάτων, —λίθων»· || μεταφ., ἐλάττωσις, κατάστασις μειώσεως, ἐλλείψεως: «κατάπτωσις τοῦ ἠθικοῦ, —τοῦ θάρρους» || ἡ κακὴ τοῦ ἀσθενοῦς κατάστασις, κατάστασις τῶν δυνάμεων, ἐξάντλησις: «εὑρίσκεται ἐν καταπτώσει».

—/*Ψυχολ.*/ Καλεῖται *ψυχικὴ κατάπτωσις*, ἡ πτῶσις τοῦ θυμικοῦ, ἐκδηλουμένη δι' ἐπικρατήσεως ἐν τῇ ψυχῇ θλίψεως, ἀθυμίας καὶ ἄλλων δυσαρέστων συναισθημάτων καὶ παθῶν. Ἀντίθετος τῆς καταπτώσεως εἶναι ἡ *ὑπερέντασις*, ἐκδηλουμένη δι' ἐξάψεως, ἐπιτεινούσης τὰς ψυχικὰς καὶ φυσιολογικὰς λειτουργίας.

— ***κατάπτωσις τοῦ ἐδάφους*** /*Τοπογρ.*/. Ἀπότομος μεταβολὴ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, ἥτις δύναται νὰ εἶναι κυρτὴ ἢ κοίλη.

— ***κατάπτωσις τῆς τροχιᾶς*** /*Βλητ.*/. Ἡ κατακόρυφος ἀπόστασις σημείου τινὸς τῆς τροχιᾶς τοῦ βλήματος ἀπὸ τῆς *γραμμῆς προβολῆς*, προερχομένη ἐκ τῆς ἐπενεργείας τῆς βαρύτητος ἐπὶ τοῦ βλήματος, κατὰ τὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεως αὐτοῦ διαρρεύσαντα χρόνον. Τὸ μέγεθος τῆς καταπτώσεως, οὗτινος ἡ γνῶσις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν λύσιν πλείστων ζητημάτων βολῆς, λαμβάνεται ἴσον πρὸς τὸ θεωρητικὸν ὕψος καταπτώσεως καὶ ὑπολογίζεται διὰ τοῦ θεμελιώδους νόμου τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων $h = \frac{1}{2} gt^2$, ἔνθα t ὁ ἀντίστοιχος χρόνος. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἰσότητος ὑπολογίζεται πρακτικῶς καὶ ἡ διάρκεια τροχιᾶς T, ἐκ τοῦ εἰς τὸ σημεῖον τῆς πτώσεως ἀντιστοιχοῦντος ὕψους καταπτώσεως H, ἤτοι $T = \sqrt{\frac{2H}{g}}$. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Κατὰρ /*Γεωγρ.*/. Χερσόνησος τῆς Ἀραβίας εἰς τὰ ΝΔ. τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν *'Ελ-Χασσᾶ* καὶ *Μπαχρεΐν*, ἔχει ἐπιφάνειαν 42.500 τετρ. χλμ. καὶ 100 000 κατοίκους. Κυριωτέρα πόλις εἶναι ἡ *'Ελ-Μεντᾶ*. Εἶναι χώρα ξηρά, ἀλλ' εἴς τινα σημεῖα ἀπαντῶσι καὶ γόνιμοι ἐκτάσεις. Ν. Μ.

κατάρα (ἡ)· ἀρὰ κατά τινος, εὐχὴ νὰ πάθῃ τις κακόν: «τὴν κατάρα μου νά 'χετε!», «κατάρα εἰς τὸν προδότην»· || κακὴ κατάστασις. ταλαιπωρία ὡς ἀποτέλεσμα ἀρᾶς: «τί κατάρα εἶναι αὐτή;» (ἀπὸ τοῦ *καταρῶμαι* ἀναδρομικῶς).

— /*Λαογρ.*/ Βλ. *ἀρά*.

κατάρατος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατηραμένος, ὁ φέρων ἐν ἑαυτῷ τὴν κατάραν, ἐπικατάρατος: «ὁ κατάρατος συκοφάντης».

κατάργησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταργεῖν, παῦσις, κατάλυσις: «κατάργησις τῆς ἐλευθεροτυπίας, — τοῦ φόρου τῆς δεκάτης».

— **κατάργησις** ***δίκης*** /*Πολιτ. Δικον.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ κατάλυσις τῆς διαδικασίας, ἀφιεμένης ὅμως εἰσέτι ἀλύτου τῆς διαφορᾶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *ἀποπεράτωσιν* τῆς δίκης (βλ. λ.), ἥτις αἴρει αὐτὴν ταύτην τὴν διένεξιν. Ἡ δίκη καταργεῖται διὰ τῆς *διαιτησίας*, τῆς *ἀνατροπῆς*, τῆς *συγκαταθέσεως* καὶ τῆς *παραιτήσεως* (βλ. λ.) Μ. Γ. Δ.

—**κατάργησις** ***νομίσματος*** /*Δημοσιον.*/· βλ. λ. *νόμισμα*.

— **καταργήσεως** ***θεωρία*** (ἐγράφη καὶ *καταργητισμός*). Ἡ θεωρία αὕτη ἀναφέρεται: 1) Εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς *δουλεμπορίας* καὶ γενικῶς τὴν ἐξάλειψιν τον θεσμοῦ τῆς *δουλείας*. Ἡ κίνησις πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων ὡδήγησεν εἰς πρακτικὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, ὁπότε ἡ εὐρεῖα διάδοσις τῶν περιγραφῶν τῆς θηριώδους ἀπανθρωπίας τῶν δουλεμπόρων, κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ μεταφορὰν τῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὰς ἀποικίας τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν, εὗρεν ἀπήχησιν εἰς τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, κατὰ πρῶτον δὲ καὶ κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐνταῦθα ἱδρύθη τῷ 1787 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Θωμᾶ Clarkson ἡ πρώτη ὀργάνωσις, μὲ πρόγραμμα νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς δουλεμπορίας καὶ ἐπιτύχῃ τοιουτοτρόπως τὴν μερικὴν ἀνακούφισιν τῶν μαύρων, ἀφοῦ ἡ κατάργησις ὁλοκλήρου τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας ἐφαίνετο τότε ἀνέφικτος. Ἡ μερικὴ ἀπαγόρευσις τῆς δου-

Digitized by Google

λεμπορίας ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπετεύχθη διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1792, τεθέντος ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1796 καὶ ἀπαγορεύοντος τὴν εἰσαγωγὴν δούλων εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Ἀνάλογος κίνησις, χάριν προστασίας τῶν μαύρων, ἐν Γαλλίᾳ ἔλαβε τὴν ἀπαρχήν της ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν δούλων ἐπὶ τῆς νήσου Haïti. Κατὰ τὸ 1788 ἱδρύθη ἡ «Société des amis des Noirs», ἀλλὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα (ἀνακήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀϊτῆς παρὰ τῶν μαύρων) δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἀποτελέσματα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπιτευχθέντα. Κατόπιν τῆς μερικῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς δουλεμπορίας ἐν Ἀγγλίᾳ, σκοπὸς τῶν φιλανθρώπων κατέστη ἡ ὁλοσχερὴς κατάργησις τῆς δουλείας, διότι ὡς ἐκ τῆς λαθραίας διενεργείας τοῦ ἐμπορίου τῶν μαύρων καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ἐργασίας τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τοὺς ἀπομείναντας ἐν ταῖς ἀποικίαις δούλους ἡ κατάστασίς των ἐχειροτέρευσε σημαντικῶς. Τῷ 1823 ἱδρύθη ἐν Λονδίνῳ ἡ «Anti-slavery Society», ἡ ὁποία προελέανε τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου (1833) περὶ ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων, τεθέντος ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1838. Εἰς τοὺς συμμετασχόντας τῆς κινήσεως ταύτης ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπεδόθη τὸ πρῶτον ἡ ὀνομασία «abolitionist», ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐπὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς καταργήσεως ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, ὅπου τὸ ζήτημα τοῦτο ἔλαβεν ὀξεῖαν μορφὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Εἰς τὰς βιοτεχνικῶς προηγμένας βορείους ἐπαρχίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τὸ ρεῦμα τῆς κοινῆς γνώμης ὑπὲρ τῆς καταργήσεως ηὔξανε διαρκῶς, κατόπιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ληφθέντων μέτρων, ὑποβοηθούμενον παρὰ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν τῆς ἀναπτυσσομένης βιομηχανίας καὶ ὑπερίσχυσεν ἐν τέλει τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιδράσεως τῶν Νοτίων Πολιτειῶν, εἰς τὰς ὁποίας τὰ συμφέροντα τῶν ἰδιοκτητῶν φυτειῶν προεξῆρχον. Ἐκ τῶν ἀποστόλων τῆς ἀπελευθερώσεως ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ἔλαβον ἰδίως οἱ John Brown (1800—1859), William Lloyd Garrison (1805—1871), ἱδρυτὴς τῆς «American Anti-slavery Society», καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ὁ ἀγὼν πρὸς κατάργησιν τῆς δουλείας συνεκέντρωσε τὰς συμπαθείας τῶν μεγαλυτέρων προσωπικοτήτων τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν γραμμάτων, ὡς τοῦ κατόπιν προέδρου Lincoln, τοῦ B. W. Emerson, Longfellow καὶ ἰδίως τῆς κυρίας Harriet Beecher Stow (1812—1896), ἡ ὁποία διὰ τοῦ περιφήμου ἔργου της «Uncle Tom's Cabin» ἐπετάχυνε τὴν ρῆξιν μεταξὺ Βορείων καὶ Νοτίων ἐπαρχιῶν. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος προέκυψε κυρίως ἐκ τοῦ ζητήματος τῆς χειραφετήσεως τῶν δούλων καὶ κατέληξεν εἰς τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας (προκήρυξις προέδρου Lincoln, 22 Σεπτεμβρίου 1862, ἰσχύουσα ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1863) διὰ συνταγματικῆς μεταρρυθμίσεως ἐπιτευχθείσης τῷ 1865 (βλ. καὶ λ. *δουλεία* καὶ *δουλεμπορία*). 2) Εἰς τὴν ἄρσιν τῶν τελωνειακῶν φραγμῶν (βλ. *τελωνειακὴ* πολιτική). Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

κατάργυρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλήρης ἀργύρου, ὁ κατάκοσμος ἐξ ἀργύρου: «εἰκὼν κατάργυρος».

καταργῶ (*—έω*), ἀόρ. *κατήργησα—κατηργήθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατηργημένος*· παύω, καταλύω: «καταργῶ φόρους, —προνόμια», «κατηργημένος νόμος».

Καταρελᾶτα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Χαυδάτων τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 56.

καταρία (ἡ) (Cataria) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειλανθῶν*. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *καταρία ἡ θυσανώδης* (Cataria paniculata), ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

καταριέμαι, καὶ *καταριοῦμαι*, δημοτ. τύπος τοῦ *καταρῶμαι* (βλ. λ.).

κατχρίθμησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταριθμεῖν, ἡ ἀκριβὴς ἀρίθμησις: «ἡ καταρίθμησις τῶν οἰκιῶν, —τῶν ἐργοστασίων κλπ.».

καταριθμῶ (*—έω*), ἀόρ. *κατηρίθμησα—κατηριθμήθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατηριθμημένος*· ἀριθμῶ, μετρῶ ἀκριβῶς· ‖ καταγράφω ἐν καταλόγῳ, χαρακτηρίζω δι' ἀριθμοῦ καταλόγου: «καταριθμῶ τὰς οἰκίας, — τὰ καταστήματα».

καταριμπέ. Ὁ τροβαδοῦρος τῶν Ἰαπώνων, ὅστις, περιερχόμενος ἄλλοτε τὰς πόλεις, ἔψαλλε διαφόρους συγκινητικὰς ἱστορίας, *κατάρι* ὀνομαζομένας, ἐξ ὧν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμορφώθη τὸ «βέβηλον» κληθὲν δρᾶμα τῶν Ἰαπώνων. Καὶ σήμερον ἔτι ὑπάρχουσι τοιοῦτοι τροβαδοῦροι ἐν Ἰαπωνίᾳ, *χανασίκα* καλούμενοι, οἵτινες περιέρχονται τὰς πόλεις καὶ ἰδίως τὰ χωρία καὶ εἶναι δημοφιλέστατοι. Ν. Ι. Λ.

καταρκτικός, *—ή, —όν*· ἀρκτικός, ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ, πρωταρχικός.

κάταρξις, *—εως* (ἡ)· ἔναρξις, ἀρχή.

— κάταρξις τῆς δίκης /*Δικον.*/. Κάταρξιν τῆς δίκης ἀποτελοῦσιν αἱ δικονομικαὶ πράξεις, δι' ὧν λογίζεται νομικῶς ἀρξάμενος ὁ δικαστικὸς ἀγών· αἱ πράξεις δὲ αὗται εἶναι ἡ κοινοποίησις τῆς ἀγωγῆς καὶ ἡ ἐγγραφὴ τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ πινάκιον τοῦ δικαστηρίου.

Ὁ χρόνος τῆς κατάρξεως τῆς δίκης ἔχει οὐσιώδη σημασίαν, διότι μετ' αὐτῆς συνδέονται σπουδαῖα ἀποτελέσματα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως οὐσιαστικοῦ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως δικονομικοῦ δικαίου. Ἡ κάταρξις τῆς δίκης δημιουργεῖ ἐν πρώτοις νέαν ἔννομον σχέσιν μεταξὺ τῶν διαδίκων (ἐκτὸς τῆς περὶ ἧς ἡ δίκη), ἀπορρέουσαν ἐκ τοῦ δικαστικοῦ συναλλάγματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ οἱονεὶ σύμβασιν. Συνέπεια τῆς νέας ταύτης σχέσεως εἶναι, ὅτι ἀμφότεροι οἱ διάδικοι ἔχουσι δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσιν ν' ἀναμείνωσι καὶ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν δικαστικὴν κρίσιν, μὴ δυνάμενοι μονομερῶς νὰ καταλείπωσι τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα (ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς συγχωρεῖται παραίτησις. Ποιν δίκ. 487). Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἡ ἐκ τοῦ δικαστικοῦ συναλλάγματος σχέσις ἐθεωρεῖτο ἐπιφέρουσα καὶ ἀνανέωσιν τῆς προγενεστέρας ἐνοχῆς. Τοῦτο ὅμως συνεδέετο μὲ τὴν καταναλωτικὴν δύναμιν τῆς litis contestatio, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χωρήσῃ νέα δίκη, τοῦθ' ὅπερ σήμερον ἀργεῖ, καθόσον ἡ ἀγωγὴ δύναται κατ' ἐπανάληψιν νὰ εἰσάγηται μέχρι τῆς κατ' οὐσίαν ἐκδικάσεως αὐτῆς.

Εἰδικώτερον τὰ ἀποτελέσματα ἑκατέρας τῶν πράξεων τῆς κατάρξεως τῆς δίκης εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἡ κοινοποίησις τῆς ἀγωγῆς διακόπτει τὴν παραγραφήν, τήν τε ἀποσβεστικὴν καὶ τὴν κτητικήν. Ἐξ αὐτῆς ρυθμίζεται καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἐναγομένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς δίκης καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ μὲν τῶν ἐμπραγμάτων ἀγωγῶν διὰ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀγωγῆς ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς μεταβάλλεται εἰς κακῆς πίστεως, ἐπὶ δὲ τῶν προσωπικῶν ἀγωγῶν ἄρχονται οἱ ἕνεκα τῆς ὑπερημερίας τόκοι, κατὰ συνέπειαν δὲ τὸ πρᾶγμα δέον νὰ παρασχεθῇ εἰς τὸν νικῶντα ἐνάγοντα μετὰ πάντων τῶν προσαυξημάτων καὶ τῶν καρπῶν, συλλεχθέντων καὶ συλλεκτέων, εὐθυνομένου τοῦ ἐναγομένου διὰ τὰς ἐξ ὑπαιτιότητος αὐτοῦ ἐπελθούσας ἐλαττώσεις.

Ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς (Πολ. Δικ. 156 ἐδ. 3) ἀπαγορεύεται πᾶσα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς διαφορᾶς καινοτομία καὶ μεταβολή, ὀφειλομένης ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀποζημιώσεως. Ἡ διάταξις αὕτη ἀντικατέστησε τὴν ἀρχὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, καθ' ἣν ἀπηγορεύετο ἡ ἀπαλλοτρίωσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς δίκης. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη, μὴ περιληφθεῖσα ὡς συνέπεια τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ ἄρθρῳ 156 ποινικῆς δικονομίας, κατηργήθη καὶ κατὰ συνέπειαν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκποίησις τοῦ ἐπιδίκου ἀντικειμένου, τοῦ ἀγοραστοῦ, ἐκδοχέως κλπ. δυναμένου νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν δίκην. Τέλος διὰ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ διαζευκτικῶν ἐνοχῶν ἐπέρχεται συγκέντρωσις τῆς παροχῆς εἰς τὸ ζητούμενον ἀντικείμενον, ἐφ' ὅσον τὴν ἐπιλογὴν ἔχει ὁ δανειστής, ἐπὶ δὲ ἀγωγῶν στηριζομένων εἰς ἀδικαιολόγητον πλουτισμόν, οὗτος κρίνεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς.

Ἡ ἑτέρα δικονομικὴ πρᾶξις τῆς κατάρξεως τῆς δίκης, ἡ ἐγγραφὴ τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ πινάκιον, ἔχει τὰς ἀκολούθους συνεπείας: Διὰ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ πινάκιον ὑποθέσεως, ἐφ' ἧς ἁρμόδια εἶναι πλείονα δικαστήρια, καθίσταται ἁρμόδιον τὸ εἰς ὃ ἐνεγράφη αὕτη, ἐπερχομένης οὕτω προτιμήσεως (Π. Δ. 575 ἐδ. 1). Ἐπίσης διὰ τῆς ἐγγραφῆς ἐπέρχεται τὸ ἀμετάβλητον τῆς δοσιδικίας, τουτέστι παραμένει ἄνευ ἐπιρροῆς διὰ τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἐναγόμενος ἤλλαξε μεταγενεστέρως κατοικίαν. Τέλος ἡ εἰς τὸ πινάκιον ἐγγραφὴ ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν εἰς τοὺς κληρονόμους μεταβίβασιν πασῶν τῶν ἀγωγῶν, καὶ ἐκείνων ἔτι, τὰς ὁποίας οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνασκήσωσιν ὡς τοιοῦτοι, ἐκτὸς ἂν αὗται εἶναι καθαρῶς προσωπικαί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Οἰκονομίδου*, Στοιχ. § 93. — *Οἰκονομίδου - Λιβαδᾶ*, Ἐγχειρ. § 100—101,—*Εὐκλείδου*, (ΙΙ. σ. 706 κ. ἑ.).— *Κρασσᾶ*, (I § 239). — *Regelsberger*, (I § 191).— *Μομφερράτου*, (I § 157—158).—*Sohm*, Instit. d. rom. R. (§ 55). Π.Γ.Ζ.

καταρραδιουργῶ (*—έω*)· διὰ ραδιουργίας καταβάλλω τινά, ἐκθέτω: «πολιτεύεται καταρραδιουργῶν τοὺς ἀντιπάλους του».

καταρράκτης (ὁ)· ἐπὶ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ ὑδάτων καθόλου, ὁ μεθ' ὁρμῆς ἐπιφερόμενος, ὁ ἄνωθεν βιαίως καταρρέων, ὁ ἀφ' ὑψηλοῦ εἰς τὸ κενὸν ρέων: «καταρράκται φυσικοί,—τεχνητοί», «οἱ καταρράκται τοῦ Νιαγάρα»· ‖ εἶδος νόσου τῶν ὀφθαλμῶν (βλ. κατ.)· ἄλλως *ὑπόχυμα*.

— /*Γεωγραφ.—Γεωλογ.*/. Καλεῖται *καταρράκτης* τὸ τμῆμα ποταμοῦ τινος, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ ὕδατα καταπίπτουν αἴφνης εἰς μέγα βάθος, λόγῳ ἰσχυρᾶς κλίσεως τῆς κοίτης του ἢ καὶ ἀποτόμου ἐλαττώσεως τοῦ ὕψους της. Τὸ ὄνομα ἐχρησιμοποιήθη πολὺ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς διὰ τὰς τοιαύτας ἀνωμαλίας τοῦ ποταμοῦ Νείλου, αἱ ὁποῖαι ὅμως εἶναι λίαν ἀσήμαντοι ἐν συγκρίσει πρὸς καταρράκτας, σήμερον γνωστούς, ἄλλων ποταμῶν. Ὀνομαστοὶ σήμερον καταρράκται εἶναι ὁ τοῦ *Ρίου-Βινάγρη* ἐν Κολομβίᾳ (τὰ ὕδατα πίπτουν εἰς 120 μ. βάθος), ὁ ἐν τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ τοῦ *Ρίου-Βόγοτα* (146 μ.), ὁ τοῦ *Ζαμβέζη* ποταμοῦ τῆς Ἀφρικῆς, ὁ τοῦ *Νιαγάρα* ποταμοῦ (50 μ. ὕψους), οἱ ἐν Καλιφορνίᾳ τῆς κοιλάδος Ὑοσέμιτα (εἰς 3 βαθμίδας, 790 μ.), ὁ τοῦ *Ἰγκουαζοῦ* τῆς Ἀργεντινῆς, ὁ *Γκόντα-φὸς* τῆς Ἰσλανδίας καὶ ἄλλοι. Πλεῖστοι μικρότεροι, ἀλλὰ φημιζόμενοι διὰ τὸ κάλλος των, συναντῶνται εἰς ἄλλας χώρας, κυρίως ὀρεινάς, ὡς π. χ. εἰς τὰς Ἄλπεις, τὰ Πυρηναῖα, τὰ Ἀπέννινα κ. ἄ.

Καὶ ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ ποταμοὶ σχηματίζουν μικροὺς καταρράκτας. Ὀνομαστότεροι εἶναι οἱ τοῦ ποταμοῦ *Βόδα* τῆς Ἐδέσσης, τῶν ὁποίων ἡ πτῶσις χρησιμοποιεῖται πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς δυνάμεως. Ὑπελογίσθη ὅτι ἡ δύναμις, ἡ ὁποία δύναται νὰ παρασχεθῇ ἀπὸ ὅλας τὰς πτώσεις τῶν Ἄλπεων ἐν Γαλλίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, ἀνέρχεται πιθανῶς εἰς 5 ἑκατομμύρια ἵππων. Τὰς φυσικὰς πτώσεις ἐμιμήθη καὶ τεχνητῶς ὁ ἄνθρωπος, προκαλῶν πτώσεις ὑδάτων διὰ κατασκευῆς τῶν ἀναγκαίων ἔργων καὶ χρησιμοποιῶν αὐτὰς πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ παραγωγὴν ἐνεργείας. Γ. Κ. Γ.

— /*Ναυτ.*/ Καλεῖται *καταρράκτης* στεγανὴ θύρα ἐπὶ τοῦ διαφράγματος τοῦ διαχωρίζοντος δύο στεγανὰ διαμερίσματα. Ὀνομάζεται οὕτω, διότι ἀνοιγοκλείει οὐχὶ ἐπὶ γιγγλυμῶν. ἀλλὰ κινουμένη εὐθέως ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, τῇ βοηθείᾳ ἀτέρμονος κοχλίου, δι' οὗ κινεῖται περικόχλιον ἐστερεωμένον ἐπὶ τοῦ καταρράκτου καὶ παρασῦρον αὐτόν. *Καταρράκται* εἶναι καὶ αἱ θύραι πολλῶν ἐπινηΐων πυριταποθηκῶν. Σ. Ε. Λ.

— [ΟΦΘΑΛΜ.] *Καταρράκτης* (ἄλλως: *γλαύκωμα, ὑπόχυμα, ὑπόχυσις*) καλεῖται ἡ θόλωσις τοῦ κρυσταλλοειδοῦς φακοῦ. Ὁ φακὸς ἐκ διαφανοῦς ὀργάνου μετατρέπεται εἰς ἀδιαφανὲς σῶμα καὶ οὕτως ἐμποδίζεται ἡ δι' αὐτοῦ δίοδος τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων μέχρι τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ ὁ ὀφθαλμὸς δὲν χρησιμεύει πλέον διὰ τὴν ὅρασιν. Ὁ ὅρος *καταρράκτης* εἰσήχθη εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν ὑπὸ τοῦ ἐκ Καρχηδόνος Κωνσταντίνου τοῦ Ἀφρικανοῦ (1055—1087), βενεδικτίνου τῆς μονῆς Monte Cassino, τῆς εὑρισκομένης πλησίον τοῦ Σαλέρνου. Ὁ Κωνσταντῖνος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μεταφραστὴς τῶν ἰατρικῶν βιβλίων τῶν Ἀράβων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Hunaim (περὶ τὰ 950 μ. Χ.). Ἡ ὀνομασία *καταρράκτης* εἶναι ποιητικὴ παράστασις τῆς περὶ παθογενείας τῆς νόσου ἀντιλήψεως τῶν Ἀράβων, Ρωμαίων καὶ τῶν μετὰ τὸν Ἱπποκράτη καὶ Ἀριστοτέλη Ἑλλήνων, Ρούφου, Γαληνοῦ, Ὀρειβασίου, Ἀετίου, Π. Αἰγινήτου, Νόννου, Ψελλοῦ, καὶ Ἀκτουαρίου. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐπίστευον, ὅτι τὸ ὑπόχυμα εἶναι πτῶσις καὶ παρεμβολὴ μεταξὺ τοῦ φακοῦ καὶ τῆς κόρης παθολογικοῦ ὕδατος, ὅπερ πηγνύμενον ἐμποδίζει τὴν ὅρασιν. Διέκρινον μάλιστα δύο εἰδῶν ὑποχύματα, τὸ *γλαύκωμα*, τὸ ὁποῖον εἶναι πάθησις τοῦ φακοῦ, καὶ τὸ *ὑπόχυμα*, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ σήμερον ὀνομαζόμενος καταρράκτης.

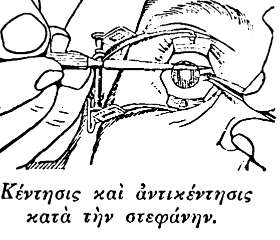

Κέντησις καὶ ἀντικέντησις κατὰ τὴν στεφάνην.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τῶν γραψάντων περὶ τῶν εἰδῶν τοῦ ὑποχύματος ἀναφέρομεν τὸν Ἀέτιον. Οὗτος ἐν τῷ περὶ γλαυκώσεως κεφαλαίῳ (VII, νβ', σ. 133 δίς, Aldus) λέγει: «Γλαύκωσις λέγεται διττῶς· ἡ μὲν γὰρ κυρίως γλαύκωσις μεταβολὴ πρὸς τὸ γλαυκὸν καὶ ξηρότης καὶ πῆξις τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τῆς γλαυκώσεως ἐκ προηγησαμένου ὑποχύματος γίνεται, πηγνυμένου κατὰ τὴν κόρην τοῦ ὑγροῦ σφοδρότατα καὶ ξηραινομένου· καὶ ἔστι τοῦτο τὸ εἶδος ἀνίατον, τὴν δὲ κυρίως γλαύκωσιν ἀρχομένην ἐνίοτε δυνατὸν ἰᾶσθαι· περιπάτω...μόνῳ». Ἐν δὲ τῷ περὶ ὑποχύσεως, κατὰ Δημοσθένη, κεφαλαίῳ (VII, νγ' σ. 133) γράφει: «Τὸ δὲ ὑπόχυμα ὑγρῶν ἐστι παρέγχυσις πηγνυμένων κατὰ τὴν κόρην, ὥστε, ἐπειδὰν τελειωθῇ, κωλύειν τὸ ὁρᾶν· ἀρχομένης δὲ τῆς ὑποχύσεως τοιαῦτα παρέπεται τοῖς πάσχουσιν, οἷς κωνώπια μικρὰ καί τινα ὀρφνώδη πολλάκις παραφαίνεσθαι δοκεῖν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀδιαλείπτως· καί τινες μὲν αὐτῶν τριχοειδῆ ὁρῶσιν, ἕτεροι δὲ ὡς ἐρίων μηρύματα, ἢ ἀραχνίων ὑφάσματα, τισὶ δὲ περὶ τοὺς λύχνους κύκλοι φαίνονται, τούτων δὲ προφαινομένων, ποτὲ μὲν καθαρὰ ἡ κόρη φαίνεται τοῖς ἀμελέστερον κατανοοῦσι, ποτὲ δὲ τῇ χρόᾳ θαλασσίζει· αὐξανομένου δὲ τοῦ πάθους αὔξει καὶ τὰ συμπτώματα, τελειουμένου δὲ ὁ μὲν ἄνθρωπος οὐκ ὄψεται, ἡ δὲ κόρη τὴν χροιὰν ἐπὶ τὸ λευκὸν τρέπει καὶ ὅλως οὐ διαυγεῖται· πλείω δὲ τῆς χροιᾶς τὰ εἴδη, τὰ μὲν γὰρ τῶν ὑποχυμάτων ἀσπρίζει, τὰ δὲ ὑελίζει, τὰ δέ ἐστι ἔκλευκα, τὰ δὲ ἐπὶ τὸ κυα-

Digitized by Google

νώτερον τρέπεται, τὰ δὲ ἀπογλαυκοῦνται καὶ ἔστιν ἀνίατον. Θεραπεύειν...βοηθήμασι».

Αἰτιολογία καὶ παθογένεια. Ὁ καταρράκτης εἶναι τὸ γῆρας τοῦ φακοῦ καὶ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὸ γῆρας φυσιολογικῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα ταυτίζεται μὲ ἐκδήλωσιν χρονίας καὶ ἀνεπαισθήτου αὐτοδηλητηριάσεως. Ἡ αὐτοδηλητηρίασις αὕτη παρατηρεῖται κατὰ κανόνα εἰς τοὺς γέροντας, ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἡλικίας. Ἡ σχέσις τοῦ καταρράκτου πρὸς τὸ γῆρας ἔχει σημειωθῆ ἀπὸ τοὺς ἱπποκρατικοὺς χρόνους, δι' ὃ καὶ ὁ Ἱπποκράτης τὸ γλαύκωμα (ἤτοι τὸ ὑπόχυμα καὶ τὸν καταρράκτην τῶν μεταγενεστέρων καὶ τῶν νεωτέρων) ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν νοσημάτων τῶν γερόντων (*Littré* IV. σ. 31, ἀφορισμοί), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (Περὶ ζώων γεν. V, 1) καὶ ὁ Γαληνὸς (*Kühn* III, 786) τον θεωροῦν ὡς ξηρότητα τοῦ φακοῦ, ἐπερχομένην κατὰ τὸ γῆρας. Τὸν καταρράκτην δύναται νὰ προκαλέσῃ: 1) Πᾶσα παρεμπόδισις ἢ διαταραχὴ τῆς κυκλοφορίας τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἥτις συνεπάγεται βεβαίως καὶ διαταραχὴν τῆς θρέψεως αὐτοῦ. Τὰ πειράματα τοῦ Koster καὶ Geuns (1898), κατὰ τὰ ὁποῖα, ὡς ἐκ τῆς ἀπολινώσεως τῶν περιδινήτων φλεβῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐπῆλθε διαταραχὴ εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἑπομένως καὶ εἰς τὴν διατροφὴν αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν ἀναποφεύκτων ἐνδοφθαλμικῶν ἀλλοιώσεων προὐκάλεσαν καὶ τὴν ἐμφάνισιν καταρράκτου. 2) Πᾶσα ἀνωμαλία καὶ διαταραχὴ τῶν ἀγγείων τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὡς ἡ τελαγγειεκτασία. 3) Πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν ἀγγείων τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος καὶ δὴ τοῦ ἐνδοθηλίου αὐτῶν. Καὶ ἱστολογικῶς οἱ συγγραφεῖς Kuhut (1881), Kerschbaummer (1888), Mawas (1910) κ.τ.λ., παρετήρησαν εἰς τοὺς καταρρακτικοὺς ἀλλοιώσεις τῶν ἐνδοθηλίων καὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀγγείων τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος. 4) Πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος. Καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν διάφοροι ἐρευνηταὶ παρετήρησαν τὴν σταθερὰν ἀλλοίωσιν τῶν ἐπιθηλιακῶν τούτων κυττάρων, ὄχι μόνον εἰς τοὺς γεροντικοὺς καταρράκτας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους (προγήρους, μετεφηβικούς, νηπιακούς, συγγενεῖς, διαβητικούς, τετανιακούς, ἐργοτινικούς, ναφθαλινικούς, τῶν ὑαλουργῶν κ. τ. τ.). (Kamocki, Peters, Sala, Kikider, Greeff, Mawas κ. τ. λ.). Αἱ τροφαὶ φθάνουσαι ἐντὸς τοῦ προσθίου θαλάμου, ἤτοι ἐντὸς τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ, διὰ νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς τοῦ φακοῦ, ὑφίστανται διάλυσιν καὶ διυλιζόμεναι διὰ τῆς κάψης καὶ τοῦ ἐμπροσθίου ἐπιθηλίου τοῦ φακοῦ εἰσέρχονται ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ Γαληνὸς τὴν διύλισιν αὐτὴν ὀνομάζει «διάδοσιν» (III, 761). Τὸ ὑδατῶδες ὅμως ὑγρὸν (τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Γαληνὸν χρησιμεύει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ξήρασιν τοῦ φακοῦ), ὡς ἔχει ἐν τῷ προσθίῳ θαλάμῳ, εἶναι βλαβερόν, ἤτοι τοξινικόν, διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κυττάρων τοῦ φακοῦ, διότι πᾶσα διὰ ρωγμῆς τοῦ περιφακίου ἀπ' εὐθείας εἴσοδος τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ ἐντὸς τοῦ φακοῦ προκαλεῖ τὴν καταρρακτοποίησιν αὐτοῦ (Testelin 1858, Robert 1851, Jocs 1899, Krapp 1900 κτλ.). 5) Πᾶσα ἰσχυρὰ πλῆξις τοῦ ὀφθαλμοῦ μὲ ῥῆξιν τοῦ περιφακίου χωρὶς σχηματισμὸν δευτερογενοῦς ὑδατώδους ὑγροῦ. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω λοιπὸν τὸ διὰ τοῦ περιφακίου ἐνδωσμώμενον καὶ τὰς τροφὰς ἐμπεριέχον ὑδατῶδες ὑγρόν, διὰ νὰ εἶναι πρόσφορον πρὸς διατροφὴν τῶν κυττάρων τοῦ φακοῦ, πρέπει νὰ ὑποστῇ ἐπιλογὴν (raffinement), ἀλλὰ κατὰ φυσικὸν καὶ μοιραῖον νόμον τὰ κύτταρα τοῦ φακοῦ ὅσον προχωροῦν εἰς ἡλικίαν τόσον εἶναι καὶ ὀλιγώτερον ἱκανὰ ν' ἀφομοιώσωσι τὰς προσφερομένας εἰς αὐτὰ τροφάς, ἐπίσης καὶ ν' ἀπομακρύνωσι τὰ ἄχρηστα στοιχεῖα, ἅτινα βλαβερῶς ἐπενεργοῦντα ἀλλοιοῦν τὴν σύστασιν αὐτῶν καὶ οὕτω προκαλοῦν τὴν θόλωσιν τῶν κυττάρων αὐτοῦ. Ἑπομένως πρὸς σχηματισμὸν τοῦ καταρράκτου χρειάζονται αὐτοτοξῖναι, φθάνουσαι εἰς τὸν φακὸν διὰ τῆς γενικῆς κυκλοφορίας ἢ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ σχηματιζόμεναι. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι γνωστὸν καὶ ἱστολογικῶς παρετηρήθη, ὅτι κατὰ τὸν καταρράκτην τὰ κύτταρα τοῦ φακοῦ εἶναι ἠλλοιωμένα (Deutschman, Weld, Gayer, Hess, Stanculeano, Michoul, Dafesco, Vogturr) καὶ ἐπειδὴ ἀπαρεγκλίτως πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν κυττάρων τούτων ἐκδηλοῦται διὰ θολώσεως, ἕπεται ὅτι συνέπεια ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἀλλοιώσεων εἶναι ἡ θόλωσις, ἤτοι ἡ καταρρακτοποίησις τοῦ φακοῦ. Ἡ θόλωσις τοῦ φακοῦ ἄρχεται μερικῶς ἔκ τινων κυττάρων ἢ ὁμάδος αὐτῶν καὶ μετὰ ταῦτα γενικεύεται. Ἡ γενίκευσις ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαστική, ὥστε ἔχομεν τοὺς *μερικοὺς* λεγομένους *καταρράκτας*.

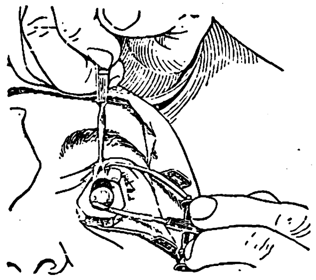

Καταρράκτης ἐν τῷ ἐκθλίβεσθαι.

Τοιαύτη εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ ἐπὶ τὸ σχηματικώτερον, ἡ παθογένεια τοῦ καταρράκτου. Ἀλλά, ναὶ μὲν πρὸς σχηματισμὸν τοῦ καταρράκτου συμβάλλει ἡ ἀτελὴς ἐπεξεργασία, διύλισις καὶ λέπτυνσις τῶν τροφῶν, ὅταν αὗται διέρχωνται διὰ τῶν ἀγγείων καὶ τοῦ ἐπιθηλίου τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος, διὰ τῆς θήκης τοῦ φακοῦ καὶ φθάνουσιν εἰς τὰ κύτταρα αὐτοῦ, ἐνδέχεται ὅμως τὸ θρεπτικὸν τοῦτο τὸ κατεργαζόμενον καὶ παρασκευαζόμενον πρωτίστως ἐν τῷ ὀργανισμῷ νὰ μὴ εἶναι τὸ προσφορώτερον διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ φακοῦ. Κατὰ τὴν ἐν τῷ ὀργανισμῷ μετάμειψιν, ἤτοι ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης, σπουδαιότατα συμβάλλουσι καὶ αἱ ἔσω ἐκκρίσεις. Ὅταν ἡ λειτουργία τῶν ἀδένων τούτων γίνεται ἐλλιπῶς, παρασκευάζονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ τροφαὶ ἐμπεριέχουσαι τοξίνας, αἵτινες φθάνουσαι καὶ μέχρι τοῦ φακοῦ ἐπενεργοῦσι βλαβερῶς ἐπὶ τῆς διατροφῆς αὐτοῦ. Κλινικαὶ παρατηρήσεις καὶ πειραματισμοὶ ἐπὶ ζῴων ἐπιβεβαιοῦσι τὸ γεγονός. Παρετηρήθη ὅτι εἶδος καταρράκτου τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων συμπίπτει κατὰ κανόνα μὲ διαταραχὴν τῆς ἔσω ἐκκρίσεως τῶν ὄρχεων καὶ τῶν ᾠοθηκῶν (διαταραχὴ ἐμμήνου ῥύσεως), καθ' ἣν μεταξὺ ἄλλων λειτουργικῶν ἀνωμαλιῶν ἀμβλύνεται καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς θρέψεως καὶ τῆς μεταμείψεως τῆς ὕλης ἐν τῷ ὀργανισμῷ (Gallus 1923). Ἐπίσης παρετηρήθη ὅτι εἶδος καταρράκτου (Kreuger 1918) ἀναφαίνεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν (καὶ ὄχι πρὸ αὐτῆς) εἰς περιπτώσεις διαταραχῆς τῆς ἐκκρίσεως τῶν ὄρχεων κτλ. Ἐξ ἀντιθέτου παρετηρήθησαν βελτιώσεις τῆς καταστάσεως τοῦ ἐσκληρυμμένου φακοῦ διὰ χρήσεως παρασκευασμάτων ἐξ ᾠοθηκῶν (ovaraden Knoll), καθὼς καὶ βελτιώσεις τῆς διατροφῆς τοῦ φακοῦ κατόπιν ἀπολινώσεως τῶν σπερματικῶν ἐκφορητικῶν πόρων τῶν ὄρχεων (Steinach 1902, 1912, Lichtenstern 1920, Schmidt 1924). Ὁ Nordmann (1826) παρετήρησεν ἐπὶ κυνὸς καὶ βελτίωσιν τῆς ἀδιαφανείας τοῦ ἀρχομένου καταρράκτου (Nordmann 1826). Ἐπίσης κλινικῶς μὲν διεπιστώθη ἡ συχνοτάτη συνύπαρξις καταρράκτου μὲ τὴν ἀνεπαρκῆ λειτουργίαν τῶν παραθυρεοειδῶν ἀδένων (Logetschnikow 1872, Meynert 1887, Peters 1898, 1904, Sainton 1928). Ἡ ἀνεπάρκεια αὕτη, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ τῶν συμπτωμάτων τῆς τετανίας, ὑπάρχει φανερῶς ἢ καὶ ἐν λανθανούσῃ καταστάσει ὄχι μόνον εἰς τοὺς καταρρακτικοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γέροντας (Nordmann 1926. Ὁ Fischer καὶ ὁ Triebenstein 1914, διεπίστωσαν εἰς καταρρακτικοὺς γέροντας τὴν λανθάνουσαν ἀνεπάρκειαν τῶν παραθυρεοειδῶν εἰς 82 %). Πειραματικῶς δὲ ἐπὶ κυνῶν καὶ μυῶν ἀπεδείχθη, ὅτι μετὰ τὴν μερικὴν ἀφαίρεσιν τῶν παραθυρεοειδῶν ἀδένων ἀναφαίνεται κατὰ κανόνα καταρράκτης (Erdheim 1906). Καταρράκται παρετηρήθησαν ἐπίσης μετὰ ἐξαίρεσιν τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος διὰ βρογχοκήλην ἐπὶ ἀνθρώπων (Schiller 1899, Van Lint 1923, Sainton et Perou 1922). Κατὰ τὰς ἐπεμβάσεις αὐτὰς πιθανῶς νὰ ἀφῃρέθη καὶ παραθυρεοειδὴς ἀδήν. Ἐπίσης παρετηρήθησαν καταρράκται κατὰ τὴν δυστροφικὴν μυοτονίαν, ἥτις εἶναι ἐκδήλωσις τῆς δυστροφίας τῶν παραθυρεοειδῶν ἀδένων μόνον, ἢ ἐν συνδυασμῷ μετὰ ἀτροφίας τῶν ὄρχεων ἢ τῶν ᾠοθηκῶν (Siegrist 1928, Nordmann 1926, Greenfeld 1911, Lundborg 1904, Heine 1925 κτλ.). Ἐπίσης ἡ κλινικὴ παρατήρησις καὶ πειραματισμοὶ ἀπέδειξαν, ὅτι οἱ παραθυρεοειδεῖς ἀδένες παίζουν πρωτεύοντα ῥόλον εἰς τὴν διατροφὴν τοῦ φακοῦ. Ἐπίσης ἡ κλινικὴ καὶ ὁ πειραματισμὸς ἀπέδειξαν τὴν ὕπαρξιν καταρράκτου καὶ κατὰ τὰς διαταραχὰς τῶν ἄλλων ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, ὅπως λ. χ. τοῦ θυρεοειδοῦς κατὰ τὴν βρογχοκήλην (Vossius 1902, Vancea 1919), καθὼς καὶ κατὰ τὰ διάφορα ἄλλα νοσήματα, ὀφειλόμενα εἰς ἀνωμαλίαν τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, ὡς λ. χ. κατὰ τὸν ἄποιον διαβάτην, τὴν μογγολικὴν ἰδιωτίαν, τὴν ποικιλοδερμάτωσιν καὶ σκληροδερμίαν (Vossius 1920, Werner 1904, Alajouanie et Marquery 1923) τὴν νευροδερμίτιδα (Vogt 1922, Löwenstein 1920), δηλαδὴ εἰς νοσήματα, ἅτινα παρατηροῦνται εἰς δυσθυρεοειδισμοὺς μετὰ συμμετοχῆς ἢ ἄνευ ἀνεπαρκείας τῶν ᾠοθηκῶν.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὁ καταρράκτης εἶναι νόσος τοξινική. Αἱ προκαλοῦσαι αὐτὸν τοξῖναι σχηματίζονται ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ὀργανισμῷ, ἕνεκεν ἐλλιποῦς λειτουργίας τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, ἐκδηλουμένης εἰς οἱανδήποτε ἡλικίαν, συνηθέστερον ὅμως κατὰ τὴν γεροντικήν. Ἡ ὕπαρξις τῶν αὐτοτοξινῶν τούτων ἐπηρεάζει τὴν φυσιολογικὴν λειτουργίαν τῆς διατροφῆς τοῦ φακοῦ, ὅστις μὴ δυνάμενος ν' ἀντλήσῃ τὰς καταλληλοτάτας πρὸς διατροφήν του οὐσίας καταρρακτοῦται.

Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄνω αὐτοτοξινῶν, ὑπάρχουσι καὶ ξέναι βλαβεραί, ἤτοι τοξινικαί, οὐσίαι διὰ τὸν ὀργανισμόν, αἵτινες εἰσερχόμεναι ἐν αὐτῷ ἢ σχηματιζόμεναι ἐν αὐτῷ ὑπὸ ξένων στοιχείων (μικροβίων λ. χ.) προκαλοῦσι καταρράκτην. Μεταξὺ αὐτῶν τῶν δηλητηριωδῶν οὐσιῶν σημειοῦμεν τὴν ναφθαλίνην (Bouchard 1886, Πανᾶς 1887, Hess 1887 ἐπὶ ζῴων, Lezenius 1902 ἐπὶ ἀνθρώπου), τὸ θάλλιον Buschke καὶ Peser 1922), τὴν ἐργοτίνην, τὴν διφθεριτικὴν τοξίνην (Nikolukinki 1901), τὴν τοξίνην τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ (Trelat 1879), τῆς χολέρας (Fontan 1887, Antonelli 1900, Tertsch 1908), τὴν σφηκοτοξίνην (Bar 1913) κτλ.

Συμπτωματολογία. Ὁ μέλλων καταρρακτικός, κατὰ γενικὸν κανόνα, ἤδη πρεσβύωψ, ὡς ἐκ τῆς σκληρύνσεως τοῦ φακοῦ του, ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὰ διόπτρά του δὲν τὸν βοηθοῦσι πλέον ἀρκούντως καὶ ἡ ὅρασίς του ἔκ τε τοῦ πλησίον καὶ μακρόθεν ἐλαττοῦται βραδέως καὶ βαθμηδόν, καὶ φθάνει μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ κυκλοφορῇ ἐλευθέρως, νὰ μὴ εἶναι πλέον ἱκανὸς νὰ διακρίνῃ παρὰ μόνον τὰ μεγάλα ἀντικείμενα. Ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, εἶναι ἤδη τελείως καταρρακτικὸς καὶ προσβλέπων τις τὴν κόρην τοῦ γέροντος διακρίνει, ὅτι τὸ μέλαν τῆς κόρης ἀντικατεστάθη ὑπὸ λευκοῦ χρώματος. Πρὸ τοῦ ὅμως ὁ καταρρακτικὸς φθάσῃ εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἐλαττώσεως τῆς ὁράσεώς του κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ καταρράκτου, βλέπει ἔμπροσθέν του στίγματα μέλανα, νημάτια ἀραχνοειδῆ, σώματα μυιοειδῆ, ἅτινα παρακολουθοῦσι τὰς κινήσεις τοῦ βολβοῦ του. Ὁ πάσχων νομίζει ὅτι τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εὑρίσκονται ἔξω πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ἐπιχειρεῖ δὲ νὰ τὰ ἀπομακρύνῃ διὰ χειρονομιῶν, ἀλλ' αὐτὰ ἐμμένουσι πάντοτε σταθερῶς πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ του καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ τοῦ παρέχωσι πράγματα, διότι ἐν τῇ πραγματικότητι τὰ σώματα αὐτὰ εἶναι αἱ σκιαὶ τῶν ἀδιαφανῶν, ἤτοι τῶν καταρρακτοποιουμένων σημείων τοῦ φακοῦ του, ὧν τὰ εἴδωλα προβαλλόμενα ἔξω τοῦ ὀφθαλμοῦ γίνονται ἀντιληπτὰ ὑπὸ τοῦ πάσχοντος. Οἱ ἀρχαῖοι (Γαληνός, Κάσιος, Ἀέτιος, Αἰγινήτης, Ψελλός, Νόννος, Ἀκτουάριος κτλ.) ἐγνώριζον ἐπακριβῶς τὰ ὀρφνώδη καὶ κωνωπώδη ταῦτα σώματα τὰ ὁρώμενα ὑπὸ τῶν ἐν ὑποχύσει εὑρισκομένων ἀτόμων.

Διάγνωσις. Διὰ τοῦ πλαγίου φωτισμοῦ διακρίνομεν ἐπὶ τοῦ μελανοῦ πεδίου τῆς κόρης, ἤτοι κατὰ τὸν φακόν, στίγματα λευκόφαια ἢ λευκά. Τὰ στίγματα αὐτὰ ἐξεταζόμενα δι' ἀντανακλαστικοῦ κοίλου ἢ ἐπιπέδου κατόπτρου παρουσιάζονται ὑπὸ μέλαν χρῶμα, διακρινόμενα ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ πεδίου τῆς κόρης. Τὰ ἀδιαφανῆ ταῦτα τμήματα τοῦ φακοῦ κεῖνται ὅτε μὲν κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ (καταρράκτης περιφερικὸς) καὶ ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχήματα σφηνοειδῆ μὲ ἀκίδας διευθυνομένας πρὸς τὸ κέντρον τοῦ φακοῦ δίκην σταλακτιτῶν, ὅτε δὲ ὁ φακὸς θολοῦται κατὰ τὸ κέντρον αὐτοῦ (καταρράκτης κεντρικός), ἐνῷ ἡ περιφέρεια μένει διαυγής. Αἱ λεπτομέρειαι αὗται τῶν ἀδιαφανῶν τμημάτων τοῦ φακοῦ (σχῆμα, ἀκριβὴς θέσις, χρῶμα, διάθεσις κτλ.) καθορίζονται ἀκριβέστερον διὰ τῆς ὀφθαλμοσκοπικῆς ἐξετάσεως καὶ δὴ διὰ τοῦ ὀρθοῦ εἰδώλου καὶ ὑπὸ μεγεθυντικὸν φακὸν +15 ἕως +20. Ἐὰν θέλῃ τις νὰ λεπτολογήσῃ ἔτι ἀκριβέστερον τὰς ἀλλοιώσεις τοῦ ἀρχομένου καταρράκτου, δέον νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς λυχνίας τοῦ Gullstraud ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ ὀφθαλμικοῦ μικροσκοπίου τοῦ Koeppe ἢ Czapski. Αἱ ἐξετάσεις αἱ γενόμεναι διὰ τῶν νεωτέρων τούτων μηχανημάτων ἐπέτρεψαν τὴν περιγραφὴν τῶν διαφόρων διαφανῶν χασμάτων (fentes claires), τοῦ ἀρχομένου καταρράκτου, τῶν διαφόρων ἀδιαφανῶν σφαιροειδῶν σωμάτων (gouttelettes opaques) τῶν διαφόρων γραμμωτῶν διασπάσεων τῶν πεταλίων τῶν στιβάδων τοῦ φακοῦ (dissonation lamellaire), ἐπέτρεψαν τὴν ἀκριβεστάτην ἐντόπισιν τῶν διαφόρων θολεροτήτων τοῦ καταρράκτου καὶ ἐν γένει μᾶς ἔδωσαν τὴν περιγραφὴν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ἀρχομένων καταρρακτῶν κτλ. Ἐν τέλει ἀπέδειξαν ὅτι ὁ καταρράκτης ἄρχεται συχνὰ πρὸ τῆς συμβατικῆς γεροντικῆς ἡλικίας τῶν 60 ἐτῶν. Ἡ τελικὴ φάσις ὅλων τῶν ἀρχομένων καταρρακτῶν εἶναι ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀδιαφάνεια τοῦ φακοῦ, ὅστις κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν παρουσιάζεται ὡς λευκὸν σῶμα καταλαμβάνον τὸ ἀμέσως ὄπισθεν τῆς κόρης μέρος τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἡ ἀδιαφάνεια τοῦ φακοῦ ἐμποδίζει τὴν ὅρασιν, μολονότι ὁ ἀμφιβληστροειδὴς καὶ ἡ ὠχρὰ αὐτοῦ κηλὶς εἶναι ὑγιεῖς. Πρὸς ἐπανάκτησιν τῆς ὁράσεως πρέπει ἢ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ διαφάνεια τοῦ φακοῦ διὰ φαρμακευτικῆς θεραπείας, ἢ νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ καταρράκτης διὰ καταλλήλου ἐπεμβάσεως, οὕτως ὥστε αἱ ἀκτῖνες τοῦ φωτὸς νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος.

Πρόγνωσις. Αὕτη εἶναι ἐγχειρητική, ἀναγομένη δηλαδὴ εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς ἐπεμβάσεως, καὶ ὀπτική, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν μετὰ τὴν ἐπέμβασιν ἀνάκτησιν τῆς ὁράσεως. Πρὸς καθορισμὸν τῶν ἄνω προγνώσεων πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς διαφόρους συνθήκας, ὑφ' ἃς παρουσιάζονται οἱ καταρρακτικοί. Πρὸ παντός, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ἂν ὁ ἀμφιβληστροειδὴς καὶ οἱ λοιποὶ χιτῶνες τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ὑγιεῖς· διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, καὶ ἂν ἡ ἐγχείρησις ἐπιτύχῃ, ἡ ὅρασις δὲν θὰ ἐπανέλθῃ. Ὅταν ἡ κόρη ἀντενεργῇ σαφῶς εἰς τὸ φῶς καὶ εἰς τὴν προσαρμογήν, ὅταν ὁ ἀμφιβληστροειδὴς ἀντιλαμβάνεται τὸ ἐκ διαφόρων διευθύνσεων προερχόμενον καὶ ἐπὶ τοῦ βολβοῦ κα-

Digitized by Google

τευθυνόμενον φῶς, τότε λέγομεν ὅτι ἡ ὀπτικὴ πρόγνωσις τῆς ἐπεμβάσεως εἶναι εὐνοϊκή. Πρὸς μεγαλυτέραν ἑδραίωσιν τῆς προγνώσεως αὐτῆς ἐξετάζομεν καὶ τὸν βυθὸν τοῦ ἑτέρου ὀφθαλμοῦ, ἐφόσον ὁ φακὸς καὶ τὰ διαφανῆ μέσα ἐπιτρέπουσι τὴν ἐξέτασιν αὐτήν. Ὁ ὑγιὴς βυθὸς τοῦ ἀκαταρρακτικοῦ ὀφθαλμοῦ συνηγορεῖ, κατὰ κανόνα, ὑπὲρ ὑγιοῦς βυθοῦ τοῦ ἑτέρου καταρρακτικοῦ. Ἐπίσης ἡ περιμετρική, ἡ τονομετρικὴ ἐξέτασις τῶν δύο βολβῶν εἶναι καλὸν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Κατὰ δεύτερον λόγον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ἐὰν ὁ καταρράκτης εἶναι ὥριμος πρὸς ἐγχείρησιν. Ὅσον ὁ καταρράκτης εἶναι σκληρότερος, ὡριμώτερος, τόσον καὶ ἡ πρόγνωσις τῆς ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως εἶναι εὐνοϊκωτέρα· διὰ τοῦτο δὲ συμβουλεύουσιν, ὅπως ἡ ἐπέμβασις γίνεται ὅταν διαγνωσθῶσι τὰ γνωρίσματα τῆς ὡριμάνσεως τοῦ καταρράκτου. Σήμερον ὅμως, χάρις εἰς τὰς προόδους τῆς ἀσηψίας καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῆς ἐγχειρητικῆς τέχνης, ἡ τελεία ὡρίμανσις τοῦ καταρράκτου δὲν λαμβάνεται ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν καὶ ὅταν οἱ καταρρακτικοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ μετέλθωσι τὰ ἐπαγγέλματά των, ἐγχειροῦμεν ἐνωρίτερον, χωρὶς νὰ περιμένωμεν τὴν ὡρίμανσιν, καὶ δὴ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ γράμματα καὶ μὲ λεπτὰς ἐργασίας καὶ ἀργότερον τοὺς χειρώνακτας καὶ τοὺς γεωργούς. Πάντως, καλὸν εἶναι μετὰ τὴν ὡρίμανσιν νὰ μὴ ἀναβάλληται ἡ ἐγχείρησις, διότι σὺν τῷ χρόνῳ ὁ καταρράκτης ὑπερωριμάζει καὶ δύναται νὰ παράσχῃ πράγματα κατὰ τὴν ἐπέμβασιν. Ἐπίσης πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἡλικία τοῦ καταρρακτικοῦ. Αὕτη, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ὅσον καὶ ἂν ὁ γέρων εἶναι πρεσβύτερος, δὲν ἀποτελεῖ ἀντένδειξιν διὰ τὴν ἐπέμβασιν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ γέρων παρουσιάζῃ ἄλλα νοσήματα τοῦ γήρατος ἀπαγορεύοντα τὴν ἐγχείρησιν. Αἱ ὧραι τοῦ ἔτους ἐπίσης οὐδεμίαν προβάλλουσιν ἀντένδειξιν διὰ τὴν ἐπέμβασιν. Ὑπάρχουσιν ὅμως περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἐπέμβασις ἀναβάλλεται ἐπιτακτικῶς μέχρι τελείας ἐξουδετερώσεως τῆς αἰτίας τῆς ἀναβολῆς. Αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι: βλεφαρῖτις τῶν ἐλευθέρων χειλέων τῶν βλεφάρων, ἔκζεμα τοῦ δέρματος τῶν βλεφάρων, ἐπιπεφυκῖτις, ἐπιφορά, δακρυοκυστῖτις, πάννος, κερατῖτις, ἰρῖτις, ἀλλοιώσεις σοβαραὶ τοῦ βυθοῦ, κολπῖτις τῆς περικογχικῆς χώρας, ρινῖτις, ὠτῖτις, παθήσεις σοβαραὶ τῶν ὀδόντων, σοβαρὸν καρδιακὸν νόσημα, γενικὴ μεγάλη ἐξάντλησις τοῦ ὀργανισμοῦ συνεπείᾳ διαφόρων νόσων καὶ δὴ μικροβιογενῶν, οἱονδήποτε λοιμῶδες νόσημα καὶ ὅταν ὁ καταρρακτικὸς εὑρίσκεται εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεως ἐκ τῆς νόσου ταύτης· κυστῖτις, πνευμονικὰ πάθη μετὰ βηχὸς ἢ ὀρθοπνοίας· ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω ἀσθένειαι ἀποτελοῦσιν ἀπόλυτον ἀντένδειξιν ἀμέσου ἐπεμβάσεως, μέχρι τελείας θεραπείας καὶ ἀποθεραπείας τῶν ἄνω νόσων. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης περιπτώσεις καὶ συνθῆκαι δυσμενεῖς, καθ' ἃς ἡ ἀναβολὴ εἶναι πρόσκαιρος μέχρι βελτιώσεως αὐτῶν διὰ τῆς δεούσης θεραπείας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ διακινδυνεύηται ἡ καλὴ ἔκβασις τῆς ἐγχειρήσεως· λ. χ. μεγάλη ἀρτηριοσκλήρυνσις, καρδιοπάθειαι, ξήρανσις ἐπιπεφυκότος ἐξ ἀβιταμινώσεως, ἐλαφραὶ ἀλλοιώσεις τοῦ βυθοῦ, ἀβληχραὶ περικογχικαὶ κολπίτιδες, γαστροεντερικαὶ διαταραχαί, λευκωματουρία, σακχαρουρία, διαβήτης, λευχαιμία, ἀρχαία σύφιλις, χρονία ὑπατῖτις, ἔντονοι ἀρθριτισμοί, βῆχες κτλ. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις πρέπει ἀμέσως πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως τοῦ καταρράκτου ἢ καὶ προηγουμένως νὰ γίνῃ μία προκαταρκτικὴ ἐπέμβασις, λ.χ εἰς περίπτωσιν σπασμωδικοῦ ἐντροπίου νὰ διορθωθῇ αὐτὸ διά τινος τῶν ἐγχειρητικῶν κατ' αὐτοῦ ἐπεμβάσεων, λ. χ. διὰ ἐνέσεως κατὰ Weckers· εἰς περίπτωσιν στενότητος τῆς σχισμῆς τῶν βλεφάρων νὰ προηγηθῇ ἀμέσως πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἡ ἁπλῆ κανθοτομία· εἰς περίπτωσιν συγγενοῦς ἢ μετατραυματικοῦ ἐνδοφθάλμου νὰ γίνῃ πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως τοῦ καταρράκτου κανθοτομία ἁπλῆ, ἢ ὀπισθοβολβικὴ ἔνεσις κολλυρίου ἀδρεναλίνου νοβοκαΐνης· εἰς περίπτωσιν ἀρχαίων συνεχειῶν τῆς ἴριδος νὰ γίνῃ συνεχοτομία κατὰ τὴν ἐπέμβασιν· εἰς περίπτωσιν γλαυκωμάτων νὰ γίνῃ ἰριδεκτομία πρὸ ἢ κατὰ τὴν ἐπέμβασιν, ἀναλόγως τοῦ γλαυκώματος· κατὰ τὴν τριχίασιν θὰ προηγηθῇ ἡ κατ' αὐτῆς ἐπέμβασις κατὰ Πανᾶν· κατὰ τοῦ λαγοφθάλμου, ἐκτροπίου, πτερυγίου, συγγενοῦς ἢ ἐπικτήτου ὄγκου τοῦ ἐπιπεφυκότος, δακρυοκυστίτιδος, στραβισμοῦ, θὰ προηγηθῶσιν αἱ δέουσαι ἐπεμβάσεις· οἱ πάσχοντες ὀδόντες θὰ ἐξαχθῶσι· καὶ τέλος, ἐὰν ὁ ἕτερος τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι ἀτροφικός, ἐπώδυνος αὐτομάτως ἢ κατὰ τὴν πίεσιν, πρέπει νὰ προηγηθῇ ἡ ἐξόρυξις αὐτοῦ.

Περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἐπέμβασις δὲν πρέπει νὰ ἀναβληθῇ εἶναι: γεροντικὴ ρυτίδωσις τοῦ ἐπιπεφυκότος, ἐκτενὲς γεροντότοξον, τοπικὴ τοῦ ἐπιπεφυκότος, ἀρτηριοσκληρία, συγγενὴς ἢ συμπαθητικὴ ἑτεροχρωμία, ἀπόχρωσις τῆς φωτὸς τῆς κόρης, ἐμμονὴ νημάτων τῆς κορικῆς μεμβράνης, ἰριδοδόνησις, λευκαιθιωπία τῆς ἴριδος, νυσταγμός, παραλύσεις τῶν μυῶν τοῦ ἄνω βλεφάρου καὶ τοῦ βολβοῦ, στραβισμός, κολοβώματα, ἰριδερημία, λευκώματα τοῦ κερατοειδοῦς, κερατόκωνος, λέπτυνσις τοῦ σκληροῦ κτλ. Κατὰ τὰς ἄνω περιπτώσεις ἀναγκαζόμεθα ἐνίοτε νὰ παρακάμψωμεν τὴν κλασσικὴν ἐγχείρησιν τοῦ καταρράκτου καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τροποποιήσεις αὐτῆς ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς παρουσιάζονται οἱ ἀσθενεῖς, καὶ ἀναλόγως τοῦ προβλεπομένου ὀπτικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐπεμβάσεως.

Ἐπέμβασις. Οἱ χρόνοι τῆς κλασσικῆς ἐπεμβάσεως εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Κέντησις τοῦ κερατοειδοῦς διὰ μαχαιριδίου τύπου Graefe κατὰ τὴν στεφάνην (limbe) ὀλίγόν τι ἄνωθεν τῆς IX ὥρας· εἴσοδος ἐν τῷ προσθίῳ θαλάμῳ· ἀντικέντησις κατὰ τὴν στεφάνην ὀλίγον τι ἄνω τῆς III ὥρας· καὶ τομὴ κατὰ τὸ ἄνω τόξον τῆς στεφάνης. 2) Ἰριδεκτομία. 3) Σχάσι. περιφακίου. Ἐξαίρεσις τοῦ καταρράκτου διὰ ἠπίας ἐκθλίψεως καὶ ἐπίδεσμος, κατάκλισις ἐν φωτεινῷ θαλάμῳ κλπ. καὶ διαλογὴ μετὰ τὴν τελείαν ἴασιν ἀμφικύρτου φακοῦ, ὅστις θ' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἐξαιρεθέντα φακόν.

Δευτερογενὴς καταρράκτης. Κατὰ τὴν ἐγχείρησιν τοῦ καταρράκτου ἀφίνομεν ἐντὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ περιφάκιον. Τοῦτο σὺν τῷ χρόνῳ καθίσταται ἡμιδιαφανὲς καὶ τῇ συμμετοχῇ τῶν τυχὸν ἐναπομεινάντων ἐν αὐτῷ ὑπολειμμάτων τοῦ καταρράκτου ὀργανοῦται καὶ σχηματίζεται οὕτω νέον εἶδος καταρράκτου, τοῦ *δευτερογενοῦς* ἐπιλεγομένου, οὗτινος ἡ ἀφαίρεσις ἢ ἡ σχάσις ἐπιβάλλεται.

Ἐπιπλοκαὶ τῆς ἐγχειρήσεως. Τούτων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ συνεπείᾳ ἐξωγενοῦς μικροβιογενοῦς μολύνσεως τοῦ τραύματος· σπανιώτατα ἡ μόλυνσις εἶναι ἐνδογενής, ὀφειλομένη εἰς μετάστασιν μικροβίων εὑρισκομένων ἐν τῷ ὀργανισμῷ. Αἱ μὲν συνεπείᾳ ἐξωγενῶν μολύνσεων ἐπιπλοκαὶ εἶναι κερατῖτις, ἰρῖτις, ἰριδοκυκλῖτις, ἰριδοκυκλοχοριοειδῖτις, ὑαλῖτις, πανοφθαλμία, ἐνίοτε καὶ συμπαθητικὴ ὀφθαλμία. Αἱ δὲ συνεπείᾳ ἐνδογενῶν ἐπιπλοκαὶ ἀρχίζουσι κατὰ κανόνα ἐξ ἰριδοκυκλίτιδος καὶ δύνανται νὰ φθάσωσι μέχρι πανοφθαλμίας. Τὰ προκαλοῦντα τὰς ἄνω ἐπιπλοκὰς μικρόβια εἶναι ὁ πνευμονόκοκκος, ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, τὸ χορτοβακτηρίδιον, ὁ κοκκοβάκιλλος, ὁ πνευμονοβάκιλλος, τὸ δυσῶδες στρεπτοβακτηρίδιον, τὸ σηπτικοειδὲς βακτηρίδιον τοῦ σιέλου, τὸ μεσεντέριον, τὸ βακτηρίδιον τῆς γρίπης, ὁ διπλόκοκκος, ὁ νωθρότατος λευκάζων διπλόκοκκος (albicans tardissimus), τὸ βακτηρίδιον τῆς ξηρώσεως καὶ ἄλλα τινὰ σαπρόφυτα, ὁ ἀκτινομύκης, ἀναερόβιά τινα μικρόβια καὶ διάφοροι μικρόκοκκοι καὶ σποροφόρα μικρόβια ἀνεπαρκῶς μελετηθέντα κτλ. Ἡ ἐγχείρησις τοῦ καταρράκτου, ὡς ἀνωτέρω περιεγράφη, εἶναι ἡ ἀρχικὴ μέθοδος τοῦ Daviel (1746) τελειοποιημένη. Ἐκτὸς τοῦ ἐγχειρητικοῦ τούτου τρόπου ὑπάρχουσι πλεῖσται ὅσαι τροποποιήσεις αὐτοῦ, μικραί, ἀσήμαντοι ἢ ἄξιαι λόγου, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Μεταξὺ τῶν σημαντικῶν τροποποιήσεων ἀναγράφομεν τὸν σχηματισμὸν κρημνοῦ μετὰ τμήματος τοῦ ἐπιπεφυκότος (Wenzel υἱὸς 1808, Alexander 1825, Desmarres 1858, Truc 1914), τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ φακοῦ μετὰ τοῦ περιφακίου του (Schaup, Janin, Daviel, Barraquer), τὴν ραφὴν τοῦ κερατοειδοῦς (Williams 1866, Suera Mandosa 1888, Kalt 1890) κτλ.

Φαρμακευτικὴ θεραπεία. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἡ διὰ φαρμάκων θεραπεία τοῦ ὑποχύματος ἀπησχόλησε πλειστάκις τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς ὀφθαλμικούς. Ὁ Ἱπποκράτης καὶ οἱ μετ' αὐτὸν προσεπάθουν νὰ θεραπεύσωσι τοὺς ἐν ὑποχύσει διὰ φαρμάκων. Παρὰ Γαληνῷ καὶ παρὰ τοῖς μετ' αὐτὸν εὑρίσκομεν πολλὰς συνταγὰς κατὰ τοῦ ὑποχύματος. Παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις (Goudret 1828, Martin 1863, Badel 1901 κτλ.) καὶ μέχρι σήμερον τὰ κολλύρια τὰ ἐμπεριέχοντα ἰωδιοῦχον κάλιον εἶναι ἐν χρήσει. Παρὰ τοῖς σημερινοῖς ὀφθαλμολόγοις τὰ κολλύρια τὰ ἐμπεριέχοντα ἐκχυλίσματα ἐνδοκρινικῶν ἀδένων κατακτῶσιν ἔδαφος.

Ἱστορικὸν τῆς ἐγχειρήσεως. Ἡ ἐγχειρητικὴ θεραπεία τοῦ καταρράκτου ὑπῆρχεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀντὶ τῆς σημερινῆς ἐξαιρέσεως τοῦ καταρράκτου, κατῆγον καὶ κατεβύθιζον αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ὑαλοειδοῦς σώματος. Ἐνόμιζον ὅτι οὕτω πράττοντες μετετόπιζον τὴν παθολογικὴν μεμβρᾶναν, ἥτις ἐσχηματίζετο μεταξὺ τοῦ φακοῦ καὶ τῆς κόρης. Ἡ καταγωγὴ ἐτελεῖτο διὰ κεντητηρίου ὀργάνου, ἡ δὲ μεμβρᾶνα μετετοπίζετο πρὸς τὸ κάτω καὶ ἐμπρόσθιον τμῆμα τοῦ ὑαλοειδοῦς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, προεξάρχοντος τοῦ Γαληνοῦ (III, 760), ἐθεώρουν τὸν φακὸν ὡς τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς ὁράσεως (X, 111). Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν καταγωγὴν οἱ ἀσθενεῖς ἀνέβλεπον, ἦτο ἀδύνατον νὰ φαντασθῶσιν ὅτι διὰ τῆς καταβυθίσεως ἐξήρθρουν τὸν φακόν, καὶ ἐπίστευον, ὅτι κατὰ τὴν ἐγχείρησιν μετετόπιζον τὴν παθολογικὴν μεμβρᾶναν, ἥτις παρενέπιπτεν ὡς ὕδωρ μεταξὺ τῆς ἴριδος καὶ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς καὶ ἐφ' ἧς ἐπήγνυτο καὶ ἠμπόδιζε τὴν ὅρασιν. Ὁ Γαληνὸς ὁμιλῶν περὶ τῆς θεραπείας παθήσεων διαφόρων ὄγκων (*Kuhn* X, 986. I, 402) συνιστᾷ τὴν ἐκκοπὴν ἢ ἀφαίρεσιν αὐτῶν. Προκειμένου δὲ περὶ ὑποχύματος τονίζει ἰδιαιτέρως, ὅτι ἐπειδὴ τὸ ὑπόχυμα δὲν δύναται ν' ἀφαιρεθῇ, μετατοπίζομεν αὐτό· ἐπιλέγει ὅμως: «ἔνιοι τὸ ὑπόχυμα κενοῦν ἐπεχείρησαν ὡς ἐν τοῖς χειρουργουμένοις ἐρῶ». Ἡ ἀκριβὴς ἑρμηνεία τοῦ «κενοῦν τὰ ὑποχύματα» δὲν διηυκρινίσθη μέχρι σήμερον, διότι τὸ χειρουργικὸν βιβλίον τοῦ Γαληνοῦ, ἔνθα θὰ ὑπῆρχεν ἡ ἐπεξήγησις τῆς ἄνω προτάσεως, δὲν διεσώθη· δι' ὃ σήμερον συγγραφεῖς τινες παραδέχονται, ὅτι ἡ λέξις «κενοῦν» σημαίνει ἐνταῦθα ἀφαίρεσιν στερεοῦ σώματος καὶ ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τοῦ ὑποχύματος δηλοῖ τὴν ἐξαίρεσιν αὐτοῦ· πρὸς περισσοτέραν δὲ ὑποστήριξιν τῆς γνώμης των ἀναφέρουσιν ἐπικουρικῶς καὶ τὸ διασωθὲν ὑπὸ Ραζῆ χωρίον τοῦ Ἀντύλλου, ἔνθα λέγεται: «τινὲς ἔταμον τὸ κάτω τμῆμα τῆς κόρης καὶ ἐξήγαγον τὸν καταρράκτην». Ἄλλοι ὅμως συγγραφεῖς ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ἡ λέξις «κενοῦν» ἐκφράζει καὶ ἐνταῦθα τὴν συνήθη ἔννοιαν αὐτῆς, δηλαδὴ ἀδειάζειν ὑγρόν τι, καὶ ἐπειδὴ ὁ καταρράκτης εἶναι παρέμπτωσις ὑγροῦ πηγνυμένου, ἡ ἔννοια τῆς ἐξαιρέσεως δὲν ἐπιβάλλεται. Τρίτη ἑρμηνεία εἶναι ἡ ἐκδοχή, καθ' ἣν ὑπονοεῖται ἡ διὰ παρακεντήσεως ἢ σχάσεως κένωσις τοῦ προσθίου θαλάμου, ἔνθα συνηθροίσθησαν ὑπολείμματα ἐγχειρηθέντος καταρράκτου. Ἡ τεχνικὴ τῆς καταγωγῆς τοῦ καταρράκτου ἐκτίθεται λεπτομερῶς παρὰ Κελσίῳ, Παύλῳ Αἰγινήτῃ, Ali-Ibn-Issa (1100 μ. Χ.) κτλ. Ἀναγράφεται μάλιστα ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ, Πλινίου, Αἰλιανοῦ (200—260 μ. Χ.) καὶ Ἀντιφίλου, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐφήρμοσαν τὴν παρακέντησιν, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῆς αἰγός, ἥτις, ὅταν πάθῃ ὑπόχυμα, κεντᾷ τὸν ὀφθαλμόν της δι' ἀκάνθης βάτου ἢ ὀξυσχίνου καὶ ἰᾶται. Ἡ καταγωγὴ σήμερον ἐγκατελείφθη τελείως· ἀναγκαζόμεθα ὅμως νὰ προστρέξωμεν εἰς αὐτὴν εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις (φόβος μεγάλης αἱμορραγίας, ἀναπόφευκτος διαπύησις, ξήρανσις τοῦ κερατοειδοῦς παρὰ τραχωματικοῖς, τελεία ἀναισθησία τοῦ κερατοειδοῦς, ἀλκοολισμὸς ἔντονος, ἐπιληψία καί τινα ἄλλα σοβαρὰ ἐγκεφαλικὰ νοσήματα). Ἡ ἐξαίρεσις τοῦ καταρράκτου σήμερον εἶναι ἡ παρ' ὅλων ἐφαρμοζομένη ἐγχειρητικὴ ἀγωγή. Διὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ αὕτη τὴν καταβύθισιν διεξήχθησαν ἡρωϊκοὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν παλαιοτέρων ὀφθαλμολόγων. Ἵνα δὲ γίνῃ ἀρχικῶς παραδεκτή, ἔπρεπε νὰ ἀποσκορακισθῶσιν ἐκ τῆς ἐπιστήμης δύο βασικὰ σφάλματα, ἤτοι πρῶτον μὲν ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ φακὸς δὲν εἶναι τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς ὁράσεως, καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ ἕδρα τοῦ καταρράκτου εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ φακός. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐσφαλμένη γνώμη διωρθώθη ὑπὸ τῶν Aranzi (1587), Plater (1604), Kepler (1571—1630), Plembius (1636), Pierre Gassendi (1590—1655) κτλ., ἡ δὲ δευτέρα γνώμη, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἕδρα τοῦ καταρράκτου εἶναι ὁ φακός, ἐσημειώθη ὑπὸ τοῦ Ραζῆ (850—923 μ. Χ.), ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Quarré (1643), Rolfinek (1656), Lasnier (1651), Borel (1653) καὶ κατίσχυσε κατόπιν τῶν ἀποδείξεων τοῦ νεαροῦ Michel Brisseaux υἱοῦ (1705), ὅστις καὶ ἐμπράκτως ἀπέδειξε (χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὰ ἔργα τῶν προγενεστέρων του συγγραφέων), ὅτι πράγματι ἡ ἕδρα τοῦ καταρράκτου εἶναι ὁ φακός. Ἡ ὀρθὴ αὕτη ἀντίληψις διεδόθη εὐρύτερον ὑπὸ τοῦ συγγράμματος τοῦ Antoine Maître-Jan (1707 μ. Χ.). Διὰ τοῦ Jaques Daviel (1639—1762) ἡ ἀνθρωπότης ἐπωφελήθη τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐξαιρέσεως τοῦ καταρράκτου. Τὴν πρώτην ἐξαγωγὴν τοῦ καταρράκτου ἐξετέλεσεν ὁ Daviel τὴν 8ην Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1745. Οἱ ὀφθαλμολόγοι θεωρῶσι τὸν Daviel ὡς ἕνα τῶν μεγαλυτέρων εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄλλα εἴδη καταρρακτῶν. Ἐκτὸς τοῦ γεροντείου καταρράκτου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα εἴδη καταρρακτῶν, μεταξὺ αὐτῶν δ' ἀναφέρομέν τινας ἐν συντομίᾳ: *Πρόγηρος καταρράκτης.* Οὗτος ἀναφαίνεται πρὸ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας (60 ἐτῶν). Αἱ ἐξετάσεις διὰ τοῦ Gulbstrand ἀπέδειξαν τὴν συχνότητα αὐτῶν. Ὁ ὅρος πρόγηρος καταρράκτης εἶναι συμβατικὸς καὶ δηλοῖ ἁπλούστατα τὸ γῆρας τοῦ φακοῦ, ἀδιαφόρως τῆς ἡλικίας τοῦ φέροντος αὐτόν, διότι εἶναι δυνατὸν ὁ φακὸς νὰ γηράσῃ εἴς τε τὴν ἀνδρικήν, νεανικήν, ἐφηβικήν, παιδικὴν καὶ νηπιακὴν ἡλικίαν, καὶ νὰ καταρρακτωθῇ, καθὼς νὰ ἔχῃ ἤδη γηράσει κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν ἡλικίαν καὶ τὸ νεογνὸν νὰ γεννηθῇ φέρον καταρράκτην. Οἱ πρόγηροι καταρράκται ἔχουσι συνήθως σχέσιν μὲ τὴν κληρονομικότητα. Ἐὰν λόγου χάριν πάππος τις ἐγένετο καταρρακτικὸς εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐνδέχεται νὰ παρουσιάσῃ καταρράκτην εἰς ἡλικίαν 45 ἐτῶν καὶ ὁ ἔγγονός του εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν, δηλαδὴ οἱ ἀπόγονοι δύνανται νὰ κληρονομήσουν διάθεσιν ἐλλιποῦς διατροφῆς τοῦ φακοῦ των. Ἡ κληρονομικότης αὕτη γίνεται καταφανεστέρα εἰς τοὺς νεανικούς, νηπιακοὺς καὶ ἐνδομητρικοὺς καταρράκτας, οἵτινες παρατηροῦνται ὄχι μόνον εἰς πολλὰ παιδία τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σειρὰν γενεῶν. Ἡ αἰτιολογία καὶ ἡ παθογένεια τῶν προγήρων καταρρακτῶν δὲν διαφέρει τῆς τοῦ γεροντείου. Εἰς αὐτοὺς μάλιστα σαφέστερον καταφαίνεται ἡ σχέσις ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν καταρρακτῶν καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς λειτουργίας τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως. Οἱ πρόγηροι ἢ πρόωροι καὶ δὴ οἱ νεανικοί, ἐφηβικοί, νηπιακοὶ καὶ ἐνδομητρικοὶ καταρράκται παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν γενικοῦ μαλ-

Digitized by Google

φακοῦ καταρράκτου ἢ ὑπὸ διαφόρους ἄλλας μορφὰς (πολικοί, ἀξονικοί, ζωνοειδεῖς ἢ δακτυλιοειδεῖς, στικτοί, κηλιδωτοί, κατ' ἀνθύλλιον κτλ). Ἡ θεραπεία τῶν προγήρων καταρρακτῶν, ἀναλόγω τῆς μορφῆς αὐτῶν, εἶναι ἐξαίρεσις, παρακέντησις. Τὸ ἐγχειρητικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι κατὰ κανόνα καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγαθόν, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ τῶν ἄλλων χιτώνων τοῦ ὀφθαλμοῦ. Μόνον εἰς τοὺς ἐκ γενετῆς φέροντας καταρρακτικοὺς ὀφθαλμούς, δηλαδὴ εἰς ἐκείνους οἵτινες δὲν εἶδον ἐν τῇ νηπιακῇ ζωῇ, τὸ ἀποτέλεσμα κατόπιν ἐπιτυχοῦς ἐπεμβάσεως καὶ μὲ ἀμφιβληστροειδῆ φυσιολογικὸν εἶναι ὅλως διάφορον. Παρ' αὐτοῖς ἡ διὰ τὰς ἀφαιρέσεως τοῦ καταρράκτου κτηθεῖσα ὅρασις δὲν διαφέρει ποσῶς τῆς τοῦ ἀρτιγεννήτου νηπίου. Διὰ τοὺς ἐκ γενετῆς ἐγχειρηθέντας καταρρακτικοὺς κατ' ἀρχὰς ὅλα τὰ βλεπόμενα ἀντικείμενα δὲν διακρίνονται τὸ ἓν τοῦ ἑτέρου οὔτε λεπτολογοῦνται. Ὁ ἐγκέφαλος αὐτῶν σὺν τῷ χρόνῳ ἐξασκεῖται καὶ μανθάνει, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν κινήσεων τῶν βολβῶν, τῇ συνεργασίᾳ τῆς ἀφῆς, τῶν χειρῶν, τῶν ποδῶν κ.λ.π. καὶ τῇ ἐπιμόνῳ διδαχῇ τῶν γονέων ἢ ἄλλων, νὰ βλέπῃ καὶ νὰ διακρίνῃ. Τὸ ζήτημα τῆς ἀνακτήσεως τῆς ὁράσεως εἰς τοὺς ἐκ γενετῆς καταρρακτικοὺς παρέχει θέμα ἐμβριθῶν μελετῶν, ὧν τὰς κυριωτέρας εὑρίσκει τις εἰς τὰ ἔργα τοῦ Chelestin (1778), Lusardi (1827), Forlenze (1810), Dufour (1876), H. Dor (1880), Moreau 1913, 1926) καὶ ἄλλων.

Καταρράκται τοξικοί. Οἱ καταρράκται οὗτοι σχηματίζονται συνεπείᾳ ἐπενεργείας ἐπὶ τοῦ φακοῦ τοξινῶν τῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἐκκρινομένων ὑπὸ παθογόνων μικροβίων. Οὕτω παρετηρήθησαν καταρράκται παρὰ συφιλιδικοῖς, παρὰ κληρονομικῶς συφιλιδικοῖς, παρὰ φυματικοῖς καὶ ἀπογόνοις αὐτῶν, παρὰ τυφικοῖς, μαλαρικοῖς, διφθεριτικοῖς, χολερικοῖς κ.τ.λ. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς διὸ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ καταρράκτου συμβάλλει συχνὰ καὶ ἡ ἀτελὴς θρέψις τοῦ ὀργανισμοῦ. Μεταξὺ τῶν τοξινικῶν καταρρακτῶν σημειοῦμεν καὶ τὸν πρόσθιον πολικόν, τὸν ἀναφαινόμενον συνεπείᾳ γονοκοκκικῆς ἐπιπεφυκίτιδος, τὸν προκαλούμενον ὑπὸ τῆς τοξίνης τοῦ γονοκόκκου. Καταρράκται ἐκ τοξινῶν ὀργανικῶν ἢ χημικῶν οὐσιῶν παρετηρήθησαν συνεπείᾳ λήψεως ναφθαλίνης, θαλλίου, κατὰ τὴν μολυβδίασιν, τὸν ἐργοτινισμόν, συνεπείᾳ κεντήματος τοῦ ὀφθαλμοῦ ὑπὸ δηλητηριωδῶν ἐντόμων, χωρὶς νὰ κεντηθῇ ὁ φακός.

Καταρράκται μικροβιογενεῖς. Προκαλοῦνται ἐκ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν μικροβίων ἐντὸς τοῦ φακοῦ συνεπείᾳ τραυματικῆς ῥήξεως τοῦ περιφακίου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ λευκώματα τοῦ φακοῦ χρησιμεύουσι πρὸς διατροφὴν τῶν μικροβίων, ἡ σύστασις τῶν κυττάρων τοῦ φακοῦ ἀλλοιοῦται καὶ ὁ φακὸς καταρρακτοποιεῖται. Βεβαίως εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν τοιούτων καταρρακτῶν συμβάλλει καὶ ἡ εἴσοδος ἐντὸς τοῦ φακοῦ καὶ τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ καὶ δὴ τοῦ δευτερογενοῦς. Τὰ μικρόβια, ἅτινα εὑρέθησαν εἰς τοὺς τραυματικοὺς τοιούτους καταρράκτας, εἶναι τὸ χορτοβακτηρίδιον, τὸ μεγαθήριον, τὸ τετανόσχημον, καί τινα ἄλλα ἀναερόβια καὶ ἀερόβια βακτηρίδια.

Καταρράκται ἐκ φυσικῶν αἰτιῶν. Τῇ ἐπιδράσει μεγάλης ἀκτινοβολίας ἢ θερμότητος, ὡς λ.χ. κατὰ τὴν τῆξιν διαφόρων μετάλλων, ὑάλου (θερμοκρασία ἀπὸ 1100 ἕως 1400 βαθμῶν Κελσίου), ἀκτίνων Ραῖντγκεν καὶ κεραυνοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως καταρράκτης.

Ἡ συμπτωματολογία τῶν ἄνω καταρρακτῶν, ἡ πρόγνωσις καὶ ἡ χειρουργικὴ θεραπεία αὐτῶν συμπίπτουσιν ἐν ταῖς μεγάλαις αὐτῶν γραμμαῖς μὲ τὴν τοῦ γεροντείου καὶ τῶν προγήρων καταρρακτῶν.

Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

— */ Κτηνιατρ. /* Ἡ νόσος *καταρράκτης* ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν κατοικιδίων ζῴων μόνον εἰς τὸν ἵππον καὶ τὸν κύνα. Εἰς τὸν ἵππον προέρχεται κατόπιν ἐπανειλημμένων παθήσεων τοῦ ζῴου ἐξ ὀφθαλμίας, ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον θολώνει τὸν κρυσταλλώδη φακὸν καὶ τέλος καταλήγει εἰς καταρράκτην. Εἰς τὸν κύνα προέρχεται λόγῳ τῆς ἡλικίας καὶ εἶναι παρατηρημένον ὅτι οἱ κύνες, οἵτινες ἔχουσιν ἡλικίαν ἀπὸ 16—18 ἐτῶν εἶναι τυφλοὶ λόγῳ τοῦ καταρράκτου. Σπανιώτερον ὁ καταρράκτης εἰς τοὺς κύνας ἀναφαίνεται καὶ ἀπὸ τοῦ 8ου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἡ θεραπεία του εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Δ. Ν. Π.

καταρράκτης (ὁ) */Ζωολ./* Κοινὴ ὀνομασία ἐν Ἑλλάδι τοῦ πτηνοῦ *φαλακροκόραξ ὁ πυγμαῖος.*

Καταρράκτης */Ἀρχ. Γεωγρ./* —1) Ποταμὸς τῆς Παμφυλίας, ταυτιζόμενος ὑπό τινων πρὸς τὸν σημερινὴν *Ντουντὲν Σοῦ* καὶ ὀνομαζόμενος οὕτω διὰ τοὺς καταρράκτας του. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου αἱ ἐκβολαὶ αὐτοῦ τοποθετοῦνται μεταξὺ Ἀτταλείας καὶ Μυγύδου· ὁ Στράβων ἀναφέρει αὐτὸν ῥέοντα μεταξὺ Ὀλβίας καὶ Ἀτταλείας, ὁ δὲ Σκύλαξ ὀνομάζει αὐτὸν ποταμὸν τῆς Λυκίας. —2) Ποταμὸς τῆς Κρήτης ἐκβάλλων κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς νήσου καὶ κείμενος κατὰ Πτολεμαῖον μεταξὺ τῆς Λιβήνας καὶ τοῦ Ληθαίου ποταμοῦ. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ταυτίζεται πρὸς τὸν σημερινὸν *Ἀναποδιάρην.*

Π. Ν. Π.

—**Καταρράκτης** */Γεωγρ./* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται κάτωθεν τῶν Ἀθαμανικῶν (Τζουμέρκων) ὀρέων πρὸς Ν τῶν Ἀγνάντων, παρὰ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν Ἄρτης-Ἀγνάντων. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὰ σχολεῖα. Κάτ. (1928) 911. Πρότερον ὠνομάζετο *Σχωρετσᾶνον*, μετονομασθὲν ἐκ τοῦ παρ' αὐτὸ καταρράκτου Σιππιωτοῦ. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 280. Πρότερον ὠνομάζετο *Λόπεσι.* —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Ν τῆς πόλεως Χίου παρὰ τὴν Α παραλίαν τῆς νήσου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 749.

Χ. Δ.

καταρρακτώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ καταρράκτην, ὁ ὁμοίως μὲ καταρράκτην ἐπιφερόμενος. — Ἐπιρρ. ***καταρρακτωδῶς.***

Καταρρακτῶν ***ὄρη*** (Cascade Range) */Γεωγρ./* Ὀροσειρὰ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδᾶ, ἐκτεινομένη ἀπὸ Ν. πρὸς Β. ἐπὶ μήκους 2000 χλμ. εἰς διεύθυνσιν παράλληλον πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ εἰς ἀπόστασιν 200 χλμ. περίπου ἀπὸ ταύτης. Ἄρχεται ἐν Καλιφορνίᾳ, ἀπὸ τοῦ ὄρους *Σάστα* (ὕψ. 4400 μ.), ὅπερ ἀποτελεῖ ΒΔ προέκτασιν τῆς Σιέρρα Νεβάντα, διασχίζει τὰς πολιτείας τοῦ Ὄρεγκον καὶ τοῦ Βάσιγκτον, εἰσέρχεται εἰς τὸν Καναδᾶν ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας καὶ φθάνει μέχρι τοῦ παραλλήλου 60°. Ἐν Καναδᾷ τὸ ὕψος αὐτῶν φθάνει ἀπὸ 2000 μ. μέχρι 2200 μ. Ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βάσιγκτων αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι τὰ ὄρη *Μπαῖκερ* (3380 μ.), *Ραινὶρ* ἢ *Ζακόμα* (4392 μ.), *Ἄνταμος* (2290 μ.), καὶ *Ἁγία Ἑλένη* (3323 μ.), Ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ὄρεγκον, πλὴν τοῦ ἀναφερθέντος ὄρους Σάστα, ὑπάρχουν καὶ αἱ κορυφαὶ *Χοὺντ* (3400 μ.), *Θρῆ Σίστερς* (3350 μ.), *Ντιάμοντ, Σκώτ, Πίττ* κτλ. Σχεδὸν πάντα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως, ἀποτελοῦνται δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ γρανίτου καὶ σχιστολίθων.

Οἱ κυριώτεροι ποταμοί, οἵτινες πηγάζουν ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Μπίγκ, ὁ Μπρίτζ, ὁ Τσιλκότιν καὶ ὁ Λίλοτζετ, παραπόταμοι τοῦ Φραῖζερ, ὁ Σαλμὸν καὶ ὁ Χόμαθνοκ ἐν Καναδᾷ, ὁ Ναΐκπιμ, ὁ Κάθλαπουτλ, ὁ Κάουλιτς, ὁ Ντέσουτς, ὁ Οὔμπκα, ὁ Ρόκι καὶ ὁ Κολόμπια ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις, ὁ ὁποῖος διασχίζων ταῦτα ἐπὶ μεγάλης ἀποστάσεως σχηματίζει πολλοὺς ὁρμητικοὺς καταρράκτας, ἐξ ὧν ὠνομάσθη ἡ ὀροσειρά. Αἱ κλιτύες τῶν ὀρέων, ἰδίως αἱ δυτικαί, καλύπτονται ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν κωνοφόρων δένδρων, ἐλατῶν, πιτύων καὶ κέδρων. Τὰ γνωστὰ εἰς τὸ ἐμπόριον «πεῦκα τοῦ Ὄρεγκον» φθάνουν μέχρις ὕψους 65 μ. καὶ θεωροῦνται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων δένδρων τοῦ κόσμου. Τὰ δάση ταῦτα, παρέχοντα ἄφθονον ξυλείαν καὶ ποικιλίαν δασικῶν προϊόντων, θεωροῦνται ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τοῦ πλούτου τῶν πολιτειῶν, ἐν αἷς περικλείονται. Ἐπίσης αἱ ὑψηλαὶ καὶ χιονοσκεπεῖς κορυφαί, οἱ ἐκτεταμένοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς παγετῶνες, οἱ μεγάλοι λειμῶνες, αἱ ἄφθονοι κοιλάδες καὶ αἱ ὡραιόταται λίμναι τῶν ὀροπεδίων καθιστοῦν τὴν ὀροσειρὰν ταύτην ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ συγκεντρώνουσι πλῆθος ἐπισκεπτῶν εἰς τὰ θεαματικώτατα καὶ καταλλήλως χρησιμοποιούμενα πολυάριθμα ἐπ' αὐτῆς κέντρα. Διὰ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης διέρχονται δύο μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, ἡ τοῦ Μεγάλου Βορείου Εἰρηνικοῦ καὶ ἡ τοῦ Βορείου Εἰρηνικοῦ, διὰ σηράγγων ἡ μὲν πρώτη μήκους 4 χλμ., ἡ δὲ δευτέρα μήκους 3 χλμ. καὶ διὰ τῶν στενωπῶν Στάμπηντ (865 μ.) καὶ Σῆβενς (1030 μ.). Ἐπὶ τῶν ὀρέων τούτων διαιτῶνται πολλὰ ἄγρια ζῷα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι οἱ πάνθηρες, αἱ ἄρκτοι, οἱ λύκοι κτλ. Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος αὐτῶν εἶναι ἄφθονος· περιλαμβάνουν παντὸς εἴδους μέταλλα, καὶ δὴ κοιτάσματα γαιανθράκων.

Μ. Δ. Β.

καταρρακῶ *(—όω)*, καὶ *—ώνω*· μεταβάλλω τι εἰς ῥάκος, κουρελιάζω, καταξεσχίζω· ‖ μεταφ. ἐξευτελίζω.

καταρράκωσις, *—εως* (ἡ)· ἐνέργεια τοῦ καταρρακοῦν, ἡ εἰς ῥάκη μεταβολή· ‖ συνήθως μεταφ., ἐξευτελισμός, κουρέλιασμα.

καταρραχῆς· ἐπίρρ. δημοτ., ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ βουνοῦ.

καταρραχιὰ (ἡ), καὶ ***κατάρραχο***· βουνοκορυφή, κορυφογραμμή.

Κατάρραχος */Γεωγρ./* Χωρίον τῆς νήσου Κεφαλληνίας, ἀνῆκον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 131. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Μοναστηράκι* καὶ *Τεσσαράκοντα μάρτυρε*, καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 355.

Χ. Δ.

καταρραχτὴ (ἡ)· βλ. λ. *γκλαβανή.*

κατάρρευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταρρέειν, ἡ πρὸς τὰ κάτω ῥοή, κατάπτωσις, κατερείπωσις: «κατάρρευσις τοίχου, — οἰκοδομῆς, — γεφύρας κτλ.»· ‖ μεταφ. πτῶσις, διάλυσις: «κατάρρευσις τραπέζης, — ἐμπορίου, — βιομηχανίας κτλ».

καταρρέω, ἀόρ. *κατέρρευσα*· ῥέω πρὸς τὰ κάτω· ‖ συνήθως μεταφ., κατακρημνίζομαι, καταπίπτω: «κατέρρευσεν ἡ οἰκία, — ἡ γέφυρα, — ὁ τοῖχος»· ‖ χάνω τὰς δυνάμεις μου, φθείρομαι, φθίνω: «ἡ αὐτοκρατορία ὁσημέραι καταρρέει».

καταρρηκτικὴ ***μεταμόρφωσις*** */Γεωλογ./*· βλ. λ. *δυναμομεταμόρφωσις.*

κατάρρινοι (οἱ), ἢ ***στενόρρινοι*** (Catarhini) */Ζωολ./*. Κατηγορία πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πρωτίστων*, περιλαμβάνουσα ἐκείνους τῶν πιθήκων τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ὧν ἡ ῥὶς ἔχει τοὺς ῥώθωνας κεχωρισμένους ὑπὸ στενοῦ διαφράγματος πρὸς τὰ κάτω διευθυνομένου καὶ ὧν ἐπίσης αἱ σιαγόνες ἔχουσι 32 ὀδόντας. Οἱ κατάρρινοι δὲν ἔχουσι συλληπτήριον οὐρὰν καὶ οἱ ὄνυχες καὶ τῶν τεσσάρων ποδῶν των εἶναι πεπλατυσμένοι. Οἱ κατάρρινοι διαιροῦνται εἰς 5 οἰκογενείας, τὰς ἑξῆς: *κυνοκεφαλίδαι* (Cynocephalidae), *κερκοπιθηκίδαι* (Cercopithecidae), *σεμνοπιθηκίδαι* (Semnopithecidae), *ὑλοβατίδαι* (Hylobatidae) καὶ *ἀνθρωπομορφίδαι* (Anthropomorphidae). Πάντες οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀνωτέρω οἰκογενειῶν κατοικοῦσι τὰς θερινὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἓν μόνον γένος, ὁ *μαγῶτος*, ἀπαντᾷ εἰς τὸ Γιβραλτάρ.

α

Κεφαλὴ καταρρίνου.

Δ. Ν. Π.

καταρρίπτω, ἀόρ. *κατέρριψα—κατερρίφθην*, παθ. μετχ. *κατερριμμένος*· ῥίπτω κάτω, κάμνω τινὰ νὰ πέσῃ, ἐνεργητ. τοῦ *καταπίπτω*· κυριολ. καὶ μεταφ.: «καταρρίπτει τὸν ἀντίπαλον ὕπτιον», «κατέρριψε τὰ ἐπιχειρήματά του ἓν πρὸς ἕν»· ‖ «καταρρίπτω τὴν ἐπίδοσιν, — τὸ ρεκόρ», ὑπερβάλλω καὶ οὕτω καταργῶ τὴν μέχρι τοῦδε ἐπίδοσιν: «κατέρριψε τὸ ρεκὸρ τῆς ταχύτητος αὐτοκινήτων».

κατάρριψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταρρίπτειν, κατεδάφισις, κατάπτωσις· ‖ μεταφ., κατάργησις: «ἡ κατάρριψις τοῦ ρεκὸρ τῆς ταχύτητος, — τῆς ἀντοχῆς».

καταρροὴ (ἡ)· τὸ καταρρέειν, ἡ πρὸς τὰ κάτω ῥοή· ‖ φλεγμονὴ τοῦ βλεννογόνου τῆς ῥινός, κοιν. *συνάχι*, ἄλλως *κατάρρους.*

καταρροϊκός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καταρροήν: «καταρροϊκὰ φαινόμενα»· ‖ ὁ πάσχων καταρροὴν ἢ καὶ ὁ εὐκόλως ὑποκείμενος εἰς τὴν καταρροήν.

— **καταρροϊκὸς** ***ἴκτερος*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *ἴκτερος.*

κατάρρους *(—οος)* (ὁ)· ὁ πρὸς τὰ κάτω ῥοῦς· ‖ νοσηρὰ αὔξησις τῆς συνήθους ἐκκρίσεως βλεννογόνου τινὸς ὑμένος: «βρογχικὸς κατάρρους», «κατάρρους τοῦ ὠτός, — τοῦ λάρυγγος, — τοῦ στομάχου».

— *['Ιατρ.]* Ὑπὸ τὸν ὅρον *κατάρρους*, ἐπικρατοῦντα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, χαρακτηρίζονται πᾶσαι αἱ ὀξεῖαι ἢ χρόνιαι φλεγμοναὶ τῶν βλεννογόνων μετὰ ὑπερεκκρίσεως τῶν ἀδένων τῆς φλεγμαινούσης χώρας· οὕτως ἔχομεν: *ῥινικὸν κατάρρουν* (κόρυζα, κυνάγχη), *ὀφθαλμικὸν κατάρρουν*, *ὠτικὸν κατάρρουν*, *βρογχικὸν* (βρογχῖτις, βρογχοπνευμονία κλπ.), *γαστρικὸν κατάρρουν* (γαστρῖτις κλπ.), *ἐντερικὸν κατάρρουν* (ἐντερῖτις, διάρροια κλπ.), *κυστικὸν κατάρρουν* (κυστῖτις) κλπ.

Μ. Ν. Κ.

— **κατάρρους** ***βρογχικὸς*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *βρογχῖτις*

καταρρυπαίνω, ἀόρ. *κατερρύπανα—κατερρυπάνθην*· ῥυπαίνω τι ἐντελῶς, λερώνω· ‖ μεταφ., κηλιδώνω, καταισχύνω: «κατερρύπανε τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του».

κατάρρυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ καταρρεόμενος, ὁ ὑπὸ πολλῶν ὑδάτων ἀρδευόμενος: «κατάρρυτος τόπος, — πεδιάς».

Καταρτζῆς, ***Δημήτριος***, ἢ ***Δημητράκης Φωτιάδης***, ὁ ἐπιλεγόμενος —. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθείς, ἐδιδάχθη αὐτόθι τὴν ἑλληνικήν, γαλλικήν, τουρκικήν, ἀραβικὴν καὶ ῥουμανικήν. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Βλαχίαν, ὅπου ἐπὶ πολὺ διέμεινεν, ἐχρημάτισε πρόεδρος τοῦ ἀνωτάτου ἐν Βουκουρεστίῳ δικαστηρίου. Προστάτης ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τοῦ

Digitized by Google

Ρήγα Φερραίου, διεκρίνετο διὰ τὰ πατριωτικά του αἰσθήματα, τετιμημένος ἅμα καὶ διὰ τοῦ ὀφφικίου τοῦ ἄρχοντος κλουτζιάρη. Μετ' ὀλίγα ἔτη σπουδαία συζήτησις ἠγέρθη μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονίαις οἰκούντων Ἑλλήνων λογίων περὶ τῆς γραφομένης γλώσσης. Ὁ Καταρτζῆς, ἀνὴρ πολυμαθὴς πλὴν παραδοξολόγος, ἐπιμόνως ἐδόξαζεν, ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς βιβλίοις, ἐπιστημονικοῖς τε καὶ μή, πρέπει να χρησιμοποιῆται τὸ κοινὸν γλωσικὸν ἰδίωμα τῶν Ἑλλήνων ἐν πάσῃ τῇ ἀκανονίστῳ αὐτοῦ ἰδιοτροπίᾳ. Εἰς τὸν γλωσσικὸν τοῦτον τύπον συνέγραψε καὶ συνεζήτησε πρὸς τὸν ἐπιφανῆ σχολάρχην καὶ ἑλληνιστὴν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας *Λάμπρον Φωτιάδην*, περὶ τοῦ ζητήματος τῆς γραφομένης ἑλληνικῆς γλώσσης. Αἱ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ἀνταλλαγεῖσαι ἐπιστολαὶ διεσώθησαν ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου Δούκα ἐν τῇ «Γραμματικῇ Τερψιθέᾳ» αὐτοῦ. Ὁ Φωτιάδης, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Καταρτζῆν, μεταχειρίζεται γλῶσσαν ἀρχαΐζουσαν, μολονότι δὲ ἀμφότεροι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς των καταπολεμοῦσιν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὰς ἰδέας, ἐν τούτοις ἡ ἀντιγνωμία των οὐδέποτε ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τοῦ κυρίως συζητητικοῦ μέρους. Εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καταρτζῆ ἀνήκουσι καὶ οἱ δύο ἐκ Δημητριάδος τῆς Θεσσαλίας λόγιοι *Γρηγόριος Κωνσταντᾶς* καὶ *Δανιὴλ Φιλιππίδης*. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Καταρτζῆ, τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἐγκώμιο τοῦ Φιλόσοφου, Μακαρισμὸς τοῦ Ὀρθόδοξου· Ψόγος τοῦ Ἄθεου· Ταλάνισμα τοῦ Δεισιδαίμων», ἐξέδωκεν ἀπὸ χειρογράφου ὁ Νικόλαος Λογάδης, μετενεγκὼν εἰς ἀρχαΐζον ὕφος ὑπὸ τὸν τίτλον «Παράλληλον Φιλοσοφίας καὶ Χριστιανισμοῦ, Ἀθεϊσμοῦ καὶ Δεισιδαιμονίας» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1830), μετὰ προοιμίου, ἐν ᾧ πικρότατα σατιρίζει τὰς περὶ γλώσσης πεποιθήσεις τοῦ ἀνδρός. Φαίνεται δ' ὅτι, πρὸ τοῦ 1789, ὁ Καταρτζῆς συνέγραψε τὸ «Γνῶθι σαυτὸν» καὶ τὸ ἑλληνικὸν συντακτικὸν «μὲ ρωμαΐκη διδασκαλία». Μ. Ι. Γ.

—**Καταρτζῆς, *Θεόδωρος***. Ἐκ τῶν ἱκανωτέρων καὶ εὐπορωτέρων πλοιάρχων τῆς νήσου Κάσου, ἐμυήθη ἐγκαίρως ἐν Γυθείῳ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ διέδωσε τὸ κήρυγμα αὐτῆς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του, παρασκευάσας οὕτως αὐτοὺς εἰς τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς πλοίων τῆς νήσου περιέπλευσε τὰς ἀκτὰς τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καὶ τῆς Κύπρου καὶ ἐξεπόρθησε τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς νησῖδος Καστελορρίζου. Συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων προκρίτων τῆς Κάσου ἐξήγειρε γενικὴν ἐπανάστασιν, ὠχύρωσε τὰ παράλια τῆς νήσου καὶ εἶτα ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐν Κρήτῃ ἀγῶνος. Μετέφερεν εἰς Κάσον πλεῖστα ἐκ Κρήτης γυναικόπαιδα καὶ περιέθαλψεν αὐτά, ἀπέστειλε κατ' ἐπανάληψιν τροφὰς καὶ ἐνδύματα πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ ἀγωνιζομένους καὶ συγχρόνως τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς μοίρας Κασίων πλοίων ἀπέκλειε τὰς Κρητικὰς ἀκτὰς καὶ ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν Κρητῶν κατὰ τῶν παραλίων τῆς νήσου φρουρίων. Λήγοντος τοῦ Ἀπριλίου 1822 ὑπεστήριξε διὰ τῶν πυροβόλων του τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν πέριξ τῶν Χανίων τουρκικῶν θέσεων καὶ μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἑορτάζων τὴν νίκην παρὰ τὴν νησῖδα Θοδωροῦ (πλησιον τῶν Χανίων), διέταξε τὰ πλοῖά του νὰ ρίψωσιν ἀριθμόν τινα κανονιοβολισμῶν, ὅτε, θραυσθέντος ἑνὸς πυροβόλου, ἐφονεύθη. Οἱ Κρῆτες, βαρυπενθοῦντες ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ πολυτίμου συναγωνιστοῦ των, ἔθαψαν αὐτὸν δημοτελῶς εἰς Πλατανιᾶν. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Καταρτζίου (Catargiu). Ὄνομα παλαιᾶς ἑλληνορρουμανικῆς οἰκογενείας βογιάρων, ἧς γενάρχης ὑπῆρξεν ὁ *Μπὰν Γιαννάκης Καταρτζίου*, ἀκμάσας περὶ τὸ 1600 ἐν Βλαχίᾳ. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ Γιαννάκης οὗτος ἐξορισθεὶς ἐκ Βλαχίας ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ματθαίου Βασσαράβα, ἐγκατεστάθη εἰς Μολδαβίαν. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ρουμανίας οἱ:

1) ***Μπάρμπου Καταρτζίου***, πολιτικὸς καὶ δημοσιολόγος (1807—1862. Αὐταρχικὸς καὶ ὀπισθοδρομικῶν ἰδεῶν, ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξ. Κούζα ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν βογιάρων, τοῦ ὁποίου κύριον πρόγραμμα ἦτο ἡ ἀντίδρασις πρὸς πᾶσαν μεταρρύθμισιν, πλήττουσαν ἰδίᾳ τὰ δικαιώματα τῆς ἀριστοκρατίας. Τῷ 1862, κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς αὐτονομίας τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἀναλαβὼν τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως ἀντέστη μέχρις αἱματηρᾶς καταστολῆς εἰς τὴν ἀξιουμένην παρὰ τοῦ λαοῦ ἀγροτικὴν μεταρρύθμισιν. Ἐδολοφονήθη τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρ' ἀγνώστου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχετο τῆς βουλῆς. Ὑπῆρξε διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Συντηρητικὸς - προοδευτικός», ἐδημοσίευσε δὲ ἓν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν».

—2) ***Λάσκαρ Καταρτζίου***. Ρουμᾶνος πολιτικὸς (1823—1899). Ἐπὶ πολλὰ ἔτη νομάρχης ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Μιχ. Στούρτζα, ὑπέβαλε τῷ 1859 ὑποψηφιότητα εἰς τὴν ἡγεμονίαν, ὡς ἀντίπαλος τοῦ Ἀλεξ. Κούζα. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν δολοφονίαν τοῦ τελευταίου τούτου, εἰς ἣν καὶ συνωμότησεν, ἐγένετο μέλος τῆς προσωρινῆς τριανδρίας μέχρι τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ πρίγκιπος Καρόλου Χοεντζόλλερν (1866). Ἀρχηγὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος, ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῷ 1871 καὶ ἐκυβέρνησεν ἐπὶ πενταετίαν. Παρῃτήθη τῷ 1876, διαφωνήσας εἰς τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καρόλου συμμετοχὴν τῆς Ρουμανίας εἰς τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον. Τῷ 1889 ἐχρημάτισε πρωθυπουργὸς ἐπὶ βραχύ, καὶ πάλιν τῷ 1891, ὅτε ἀποδοκιμασθεὶς ἐν τῇ βουλῇ προεκάλεσε τὴν διάλυσιν ταύτης. Ἀνεσχημάτισε τότε τὴν κυβέρνησιν, προσλαβὼν δὲ τὸν Κὸρπ καὶ ἄλλους ἐκ τοῦ κόμματος τῶν προοδευτικῶν ἐγκατέλιπε τὰς ἀρχὰς τοῦ παλαιοῦ κόμματος τῶν βογιάρων καὶ ἠσπάσθη πρόγραμμα μεταρρυθμιστικόν. Οὕτως ἐπέτυχε μεγάλην πλειοψηφίαν κατὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ ἐκυβέρνησε μέχρι τοῦ 1895, ὅτε παρῃτήθη. Θ. Κ.

κατάρτι (τό)· ὁ ἱστὸς τοῦ πλοίου: ᾆσμ. «ἔχω κατάρτια μπρούτζινα κι' ἀντέννες σιδερένιες».

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. *ἱστός*.

καταρτίζω, ἀόρ. *κατήρτισα—κατηρτίσθην*, παθ. μετχ. *κατηρτισμένος*· καθιστῶ τι ἄρτιον, διευθετῶ, ἀποκαθιστῶ τι σαλευθέν· || καθόλου, εὐθετῶ, τελειοποιῶ, συμπληρῶ: «κατήρτισα τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ ἑλληνικά,—εἰς τὰ μαθηματικά», «καταρτίζω βιβλιοθήκην,—συλλογήν»· || παθ. μετχ. *κατηρτισμένος*· ἄρτιος, πλήρης, ἀνελλιπής: «δικηγόρος—, ἰατρὸς—, μαθητὴς κατηρτισμένος».

κατάρτισις, *—εως* (ἡ)· διευθέτησις, ἀποκατάστασις, τελειοποίησις: «ἡ κατάρτισις τοῦ μαθητοῦ, —τοῦ ἰατροῦ,—τοῦ δικηγόρου».

κατάρτισμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταρτίζειν, κατάρτισις· || ἐξόπλισις πλοίου, ἀρματωσιά.

— *[Στρατ.] Καταρτίσματα* τοῦ τυφεκίου καλοῦνται συλλήβδην ἅπαντα τὰ μικρὰ τεμάχια, τὰ χρησιμεύοντα εἴτε πρὸς σύσφιγξιν τῆς κάννης ἐπὶ τοῦ κονταχίου, ὡς π. χ. τὰ ψέλλια, ὁ κοχλίας τοῦ οὐραίου κτλ., εἴτε πρὸς προάσπισιν ὡρισμένων μερῶν τοῦ τυφεκίου, ὡς π. χ. ὁ ὑποφυλακτήρ, τὸ πέδιλον, κτλ. Ν. Θ. Κ.

καταρχαία *διάπλασις* (Katarchäikum) *[Γεωλογ.]*. Ἡ ἀρχαιοτάτη ἐκ τῶν τεσσάρων διαπλάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται τὸ ἀρχαϊκὸν ἢ ἀζωϊκὸν ἄθροισμα στρωμάτων. Ἡ καταρχαία διάπλασις εἶναι ἐπίσης ἡ ἀρχαιοτάτη ἐξ ὅλων τῶν γεωλογικῶν διαπλάσεων καὶ περιλαμβάνει τὸ ἀρχαιότατα ὅλων τῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην παρατήρησιν προσιτῶν πετρωμάτων. Ταῦτα εἶναι κυρίως οἱ *καταρχαϊκοὶ γρανῖται* ἢ *πανάρχαιοι γνεύσιοι*, ἐν Φινλανδίᾳ ἰδίᾳ συναντώμενοι, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἴχνος κλαστικῶν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων παρουσιάζουν. Γ. Κ. Γ.

καταρχαὶ (αἱ) *[Ἀρχ.]*. *Καταρχαὶ* ἐκαλοῦντο:— 1) Αἱ ἐπὶ τῇ «καταρχῇ», τῇ ἐνάρξει, προσφερόμεναι θυσίαι. Αὗται ἐτελοῦντο πρὸ τῆς ἐνάρξεως σπουδαίας τινὸς πράξεως, ἣν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιχειρήσῃ ἰδιώτης, οἰκογένεια, σύλλογος κλπ., ὡς ἡ ἀγορὰ ἀκινήτου, δούλων, ἡ ἀποδημία εἰς πόλεμον ἢ πρὸς ἐμπορίαν κλπ., ἐλάμβανε δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πανηγυρικὸν χαρακτῆρα.—2) Ἡ ἐκ παρατηρήσεως τῶν ἀστέρων καὶ γενικῶς τῶν οὐρανίων φαινομένων προμάντευσις τοῦ εὐθέτου χρόνου, καθ' ὃν ἔδει νὰ γίνῃ ἡ ἔναρξις σπουδαίας τινὸς ἐπιχειρήσεως, πράξεως κλπ. —Π.

καταρῶμαι (*—άομαι*), καὶ *καταριέμαι*, ἢ *καταρειοῦμαι*, ἀόρ. *κατηράσθην*, κοιν. *καταράστηκα*, παθ. μετχ. *κατηραμένος*, κοιν. *καταραμένος*· εὔχομαι νὰ πάθῃ τις κακόν, λέγω, ἀπαγγέλλω κατάραν κατά τινος: «τὸν καταράσθη ὁ δεσπότης», «καταράστηκε τὰ παιδιά του καὶ δὲν εἶδαν προκοπή», «ὁλημερὶς καταριέται»· || «καταριέμαι τὴν ἡμέραν, —τὴν ὥραν ποῦ σὲ ἀντάμωνα» λέγω ἀνάθεμα εἰς τὴν ἡμέραν, εἰς τὴν ὥραν κλπ.

κατάσαρκα· ἐπίρρ., ἐντελῶς ἐπὶ τῆς σαρκός, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ τι: «ἔβαλε τὸ κατάπλασμα κατάσαρκα».

κατασάρκιον (τὸ) *[Λειτουργ.]*. Ἡ ἁγία Τράπεζα περιενδύεται διὰ πολλῶν καλυμμάτων. Τούτων τὸ ἐσώτατον καλεῖται *κατασάρκιον*, διότι συμβολίζει τὴν σινδόνα, διὰ τῆς ὁποίας Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας ἐνετύλιξε τὸ σεπτὸν σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ κάλυμμα τοῦτο εἶναι λευκόν, ὡς τὰ σάβανα, καὶ περιβάλλει ὁλόκληρον τὴν ἁγίαν Τράπεζαν. Ἤδη ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων ἐγίνετο χρῆσις ἑνὸς καλύμματος τῆς ἁγίας Τραπέζης, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο *εἱλητὸν* (βλ. λ.). Δ. Μ.

κατάσαρκος (ὁ) (Catasarcus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας Δ. Ν. Π.

κατασβεννύω, καὶ ***κατασβήνω***, ἀόρ. ***κατέσβεσα—κατεσβέσθην***· σβήνω ἐντελῶς: «ἡ πυρκαϊὰ κατεσβέσθη».

κατάσβεσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κατασβεννύειν*, παντελὴς σβέσις: «κατάσβεσις τῆς πυρκαϊᾶς».

— *['Ορυκτολ.]* Καλεῖται *κατάσβεσις* (Auslöschung) τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον λεπτὸν πλακίδιον ἀνισοτρόπου κρυσταλλικοῦ ὀρυκτοῦ, ἐξεταζόμενον διὰ τοῦ *πολωτικοῦ μικροσκοπίου* ὑπὸ διεσταυρωμένα *πρίσματα Νίκολ*, κατὰ τὴν στροφὴν τῆς τραπέζης τοῦ μικροσκοπίου, παύει νὰ εἶναι φωτεινὸν καὶ παρουσιάζει τὴν μεγίστην σκοτεινότητα. Ἡ κατάσβεσις ἐπέρχεται, ὅταν αἱ διευθύνσεις κραδασμῶν τῶν πρισμάτων Νίκολ συμπίπτουν μὲ τὰς ὀπτικὰς κυρίας τομὰς τοῦ ἐξεταζομένου κρυσταλλικοῦ ὀρυκτοῦ. Τῇ βοηθείᾳ συνεπῶς τῆς κατασβέσεως εἶναι δυνατὸς ὁ καθορισμὸς τῶν διευθύνσεων κραδασμῶν ἑνὸς ἀνισορόπου κρυσταλλικοῦ πλακιδίου ὡς καὶ τῆς γωνίας, τὴν ὁποίαν σχηματίζουν αἱ διευθύνσεις αὗται μὲ εὐθυγράμμους πλευρὰς ἢ κρυσταλλικὰς ἕδρας ἢ ρωγμὰς τοῦ ἐξεταζομένου κρυσταλλικοῦ πλακιδίου, τῆς λεγομένης *γωνίας κατασβέσεως*. Ἂν ἡ γωνία αὕτη εἶναι 0° ἢ 90°, τότε ἡ κατάσβεσις καλεῖται *ὀρθή*, ἂν διαφέρῃ τῶν δύο ἀνωτέρω τιμῶν, τότε ἡ κατάσβεσις λέγεται *πλαγία*.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς γωνίας κατασβέσεως ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος τῶν ἐξεταζομένων ὀρυκτῶν, διότι αἱ ὀπτικαὶ κύριαι τομαὶ τῶν ὀρυκτῶν εὑρίσκονται εἰς στενὴν συνεξάρτησιν μὲ τὴν γεωμετρικὴν συμμετρίαν τοῦ κρυσταλλικοῦ των συστήματος. Οὕτω πως διὰ τῆς γωνίας κατασβέσεως εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῶσι μεταξὺ τῶν κρυσταλλικῶν ὀρυκτῶν δι' ὀπτικῆς ὁδοῦ ποῖα ἀνήκουν εἰς τὸ ρομβικόν, ποῖα εἰς τὸ μονοκλινὲς καὶ ποῖα εἰς τὸ τρικλινὲς κρυσταλλικὸν σύστημα, καὶ περαιτέρω νὰ καθορισθῇ καὶ τὸ εἶδός των. Γ.Κ.Γ.

—***κατάσβεσις πυρκαϊᾶς***· βλ.λ. *πυρκαϊά*.

κατασβεστήρ, *—ῆρος* (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ κατάσβεσις, μικρὰ συσκευή, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀκαριαία κατάσβεσις ἐκραγείσης πυρκαϊᾶς.

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. *πυρκαϊά*.

κατασειστὰ (τὰ) *[Βυζαντ.]*. Ἐλέγοντο οὕτω παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων κοσμήματα, ἅτινα ἀνηρτῶντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀπὸ τοῦ στέμματος, ὅπερ ἔφερεν ἐν ἐπισήμῳ στολῇ ἡ βασίλισσα. Ν. ΚΛΣ

κατασημαίνω, ἀόρ. *κατεσήμανα—κατεσημάνθην*, παθ. μετχ. *κατασεσημασμένος*· ἐπιθέτω σῆμα, σφραγίζω καλῶς.

κατασιγάζω, ἀόρ. *κατεσίγασα*· κάμνω τι νὰ σιγήσῃ, ἐπιβάλλω σιωπήν, καταστέλλω, καταπαύω, πραΰνω, κατευνάζω: «κατασιγάζει τὰ πάθη,—τὰς ὀδύνας».

κατασιγαστὴρ *—ῆρος* (ὁ) *[Τεχνολ.]*. Καλεῖται οὕτως, ἐνίοτε δὲ καὶ *ἀποσιωπητὴρ* ἢ *ἀλεξιθόρυβον* καὶ κοινότερον *σιλανσιὲ* (γαλλ. silencieux), συσκευὴ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν κατασίγασιν τοῦ κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν καυσαερίων τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως προκαλουμένου θορύβου. Ἡ συσκευὴ αὕτη ἀποτελεῖται γενικῶς ἔκ τινος κλειστοῦ χώρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διαβιβάζονται διὰ σωλῆνος ἢ ὀχετοῦ τὰ καυσαέρια ἐκ τῆς βαλβῖδος ἐξαγωγῆς τῶν μηχανῶν τούτων, ἔνθα ἀποτονοῦνται καὶ κατόπιν δι' ἑτέρου σωλῆνος ἐξέρχονται εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα κατὰ τρόπον, ὥστε ὁ ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς των ταύτης δημιουργούμενος θόρυβος νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸν ἐλάχιστος ἐν σχέσει πρὸς τὸν θόρυβον, ὅστις ἤθελε δημιουργηθῇ διὰ μιᾶς ἀμέσου ἐκ τῆς βαλβῖδος ἐξαγωγῆς καὶ ἀποτόμου ἐκτονώσεως αὐτῶν. Διὰ τὴν μεγαλυτέραν ἔμμεσον ἀποτόνωσιν τῶν καυσαερίων καὶ κατὰ συνέπειαν διὰ τὴν δημιουργίαν μικροτέρου θορύβου, ὁ χῶρος οὗτος δέον νὰ εἶναι ἀνάλογος τοῦ μεγέθους τῆς μηχανῆς, ἀνταποκρινόμενος πλήρως πρὸς τὸν ὄγκον τῶν καθ' ἑκάστην ἐξαγωγὴν τῆς μηχανῆς ἐξερχομένων καυσαερίων. Ὑπάρχουσι διαφόρων εἰδῶν, μεγέθους καὶ τύπου κατασιγαστῆρες. Τὸ σχ. 1 παριστᾷ κατασιγαστῆρα ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς κλειστοῦ σιδηροῦ κυλίνδρου, ἐφωδιασμένου διὰ δύο ὀπῶν, ἐξ ὧν ἡ μία χρησιμοποιεῖται διὰ σύνδεσιν τοῦ σωλῆνος, ὅστις διοχετεύει εἰς τοῦτον τὰ καυσαέρια ἐκ τῆς βαλβῖδος ἐξαγωγῆς, ἡ δὲ ἑτέρα διὰ τὴν σύνδεσιν τοῦ σωλῆνος, ὅστις διοχετεύει τὰ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος ἀποτονούμενα καυσαέρια πρὸς τὸν ἐλεύθερον ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα. Ὁ κατασιγαστὴρ οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν συνδεομένων περιφερειακῶς κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸς ὁ ἀποχωρισμός των ἐν περιπτώσει ἀνάγκης ἐσωτερικοῦ καθαρισμοῦ. Τὸ σχ. 2 παριστᾷ κτιστὸν κατασιγαστῆρα κατασκευαζόμενον διὰ λιθοδομῆς, ἐκ σκυροκονιάματος κλπ. ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ καὶ

Digitized by Google

ἐντὸς αὐτοῦ προκειμένου ἰδίως περὶ μεγάλων ἐγκαταστάσεων. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ὁ κατασιγαστὴρ φέρει ἐσωτερικῶς διαφράγματα (σχ. 3), ἐπὶ τῶν ὁποίων προσκρούουσι τὰ καυσαέρια καὶ ἀνακόπτεται ἡ ταχύτης τῆς ἐξόδου των. Οἱ μεγάλοι οὗτοι κατασιγαστῆρες κατασκευάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ σκυροκονιάματος καὶ φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἄνοιγμα ἐν εἴδει ἀνθρωποθυρίδος, κλειόμενον ἑρμητικῶς, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ κατασιγαστῆρος ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐναποτιθεμένων ὑπὸ τῶν καυσαερίων ἐλαίων κλπ. Τὸ σχ. 4 παριστᾷ τὸν λεγόμενον ὑδραυλικὸν κατασιγαστῆρα, ὅστις ἀποτελεῖται ἔκ τινος σιδηροῦ ὀρθίου κυλίνδρου, ἀνοικτοῦ πρὸς τὰ κάτω καὶ βασιζομένου ἐπὶ τοῦ πυθμένος λεκάνης ὕδατος, ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὁποίου χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν πρὸς τὰ κάτω ὑδραυλικὴν ἔμφραξιν τοῦ κυλινδρικοῦ χώρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διοχετεύονται ἐκ τῆς βαλβῖδος ἐξαγωγῆς τὰ καυσαέρια πρὸς ἀποτόνωσιν. Τὰ οὕτως ἀποτονούμενα καυσαέρια ἐξέρχονται ἐκ τοῦ κατασιγαστῆρος τούτου διὰ σωλῆνος ἐγκαθισταμένου εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος αὐτοῦ. Τέλος τὸ σχ. 5 ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ἀλλεπαλλήλων κώνων ἀνοικτῶν εἰς τὴν βάσιν καὶ τὴν κορυφήν των ἐν εἴδει χοάνης. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἡ ἀποτόνωσις ἐπέρχεται βαθμιαίως ὅπερ ὑποβοηθεῖ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ θορύβου, ὅστις προέρχεται ἐξ ἀποτόμου ἀποτονώσεως. Οἱ κατασιγαστῆρες χρησιμοποιοῦνται γενικῶς ὅπου ὑπάρχει ἐγκατάστασις μηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως, μόνιμος ἢ κινητή, ὡς λ. χ. εἰς τὰ ἐργοστάσια, τὰ αὐτοκίνητα κττ. Προκειμένου περὶ ἐγκαταστάσεως μεγάλων πετρελαιομηχανῶν καὶ ἰδίως ὅταν αὕτη εὑρίσκεται πλησίον κατοικησίμων χώρων, ἐνδείκνυται ἡ χρησιμοποίησις διπλῶν κατασιγαστήρων.

Δ. Κ. ΑΣΗΜΑΚΟΣ

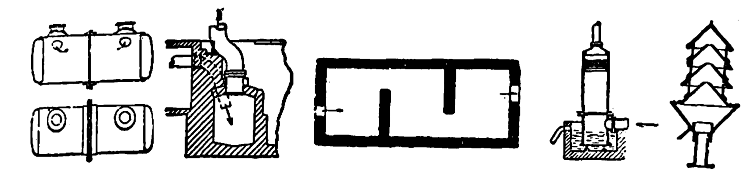

1 2 3 4 5

Σχ. 1. *Σιδηροῦς κυλινδρικὸς κατασιγαστήρ.* Σχ. 2. *Κτιστὸς κατασιγαστήρ.* Σχ. 3. *Κάτοψις κτιστοῦ κατασιγαστῆρος μετ' ἐσωτερικῶν διαφραγμάτων.* Σχ. 4. *Ὑδραυλικὸς κατασιγαστήρ.* Σχ. 5. *Κατασιγαστὴρ δι' ἀλλεπαλλήλων κώνων.*

κατασκάπτω, ἀόρ. *κατέσκαψα — κατεσκάφην*, παθ. μετχ. *κατεσκαμμένος*· σκάπτων καταστρέφω, κατακρημνίζω, καταβάλλω ἐκ θεμελίων: «οἱ Λακεδαιμόντιοι κατέσκαψαν τὰς Πλαταιάς».

κατασκαφὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατασκάπτειν, κατακρήμνισις, κατεδάφισις.

κατασκέλλω, μετχ. παρακ. *κατεσκληκὼς* (βλ. λ.)· ποιῶ τι ξηρόν, ἀδύνατον, ἀτροφικόν.

Κατασκέπης *μονὴ [Γεωγρ.].* Βυζαντινὴ μονὴ κειμένη πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πιθανῶς παρὰ τὸν Εὔξεινον, εἰς θέσιν ὁμώνυμον ἀναφερομένην συχνὰ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Ἱδρύθη ἢ ἀνιδρύθη ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἐτιμᾶτο εἰς μνήμην τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἴσως δὲ νὰ ἐναπέκειτο ἐκεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθοπούλου ἐν ἐπιγράμματι ὑμνουμένη διὰ τὴν τέχνην της εἰκὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, ἔργον τοῦ ζωγράφου κυροῦ Εὐλάλους. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο σῴζεται εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 190 κώδικα τῆς Σαββαϊτικῆς συλλογῆς τῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἱεροσολύμων.

κατασκευάζω, ἀόρ. *κατεσκεύασα — κατεσκευάσθην*, παθ. μετχ *κατεσκευασμένος*· δημιουργῶ τι ὑλικὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἀπεργάζομαι, κοιν. *φτιάνω, κάμνω*: «κατασκευάζω οἰκίαν, — γέφυραν, — ὁδόν, — ἐνδύματα, — ὑποδήματα κτλ.»· || ἐπὶ τὸ εἰρωνικώτερον: «κατασκευάζω ψεύδη, — συκοφαντίαν, — διάλεξιν, — λόγον κττ.».

κατασκεύασμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατασκευάζειν, πᾶν ὅ,τι δημιουργεῖ τις, δημιούργημα· || συνεκδ. «πονηρᾶς διανοίας κατασκεύασμα», «κατασκεύασμα νοσηρᾶς φαντασίας».

κατασκευαστὴς (ὁ)· ὁ κατασκευάζων, δημιουργός: «κατασκευαστὴς ἐνδυμάτων, —ὑποδημάτων, —ἐπίπλων, — ἐργαλείων κτλ.»· || συνεκδ. «κατασκευαστὴς πονηραμάτων,—συκοφαντιῶν,—ψευδῶν εἰδήσεων κττ.».

κατασκευαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος νὰ κατασκευάζῃ: «κατασκευαστικαὶ δυσχέρειαι».

κατασκευαστός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ κατασκευασθῇ· || κατεσκευασμένος, οὐ φυσικός, τεχνητός· || ψευδής, πλαστός.

κατασκευὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατασκευάζειν, δημιουργία, ἀπεργασία, ἔργον, κοιν. *φτιάξιμο*: «κατασκευὴ τοῦ δεῖνος», «πρᾶγμα ἐγχωρίου —, εὐρωπαϊκῆς κατασκευῆς»· || ἀρχ., ὅ,τι χρησιμεύει πρὸς ἐξόπλισιν τῆς οἰκίας, ἔπιπλα καὶ σκεύη, ἰδιωματ. *ἀναχρικό*· || καὶ αὐτὴ ἡ οἰκία, τὸ οἰκοδόμημα: «τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη» *(Θουκ.)*.

— *[Τεχνολ.]* Καλεῖται *κατασκευὴ* ἡ δημιουργία διὰ κατεργασίας, ἢ διὰ συνθέσεως, ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων τούτων ἀντικειμένου τινός. Εἰδικώτερον διὰ τὰς μηχανὰς ἡ κατασκευὴ ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς μηχανῆς, ὁ ὁποῖος καθορίζει συχνάκις ὄχι ὅλας ἀλλὰ μερικάς, τὰς κυριωτέρας, διαστάσεις τῆς μηχανῆς. Ἐκ τῶν διαστάσεων αὐτῶν καὶ ἄλλων μερικωτέρων ὑπολογισμῶν, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀντοχὴν τῆς ὕλης καὶ ὄχι εἰς τὴν θεωρίαν τῆς μηχανῆς, ὡς ὁ ἀρχικός, καθὼς καὶ ἐκ διαφόρων καθαρῶς κατασκευαστικῶν παρατηρήσεων, καθορίζονται αἱ λοιπαὶ διαστάσεις τῆς μηχανῆς. Ὅλαι δὲ αἱ διαστάσεις σημειοῦνται ἐπὶ τῶν λεγομένων «σχεδίων κατασκευῆς», τὰ ὁποῖα παραδίδονται πρὸς ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς διαφόρους τεχνίτας.

—*[Λογιστ.] Κατασκευὴ* (Fabrication) καλεῖται εἷς ἐκ τῶν κυρίων λογαριασμῶν τῆς βιομηχανικῆς λογιστικῆς, δι' οὗ καθορίζεται τὸ συνολικὸν κόστος τῶν παραγομένων βιομηχανικῶν προϊόντων.

Ὁ λογαριασμὸς οὗτος χρεοῦται μὲ πάντα τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα συνεπάγεται ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή, ἤτοι μὲ τὰς πρώτας ὕλας, ἡμερομίσθια, ὑλικὰ καὶ ἔξοδα κατασκευῆς, αἱ δὲ εἰς χρέωσιν τοῦ λογαριασμοῦ τούτου ἐγγραφαὶ διενεργοῦνται ἐφόσον προχωρεῖ ἡ κατασκευὴ τῶν προϊόντων, συμφώνως μὲ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παρέχει ἡ τεχνικὴ ὑπηρεσία. Ἀφ' ἑτέρου πιστοῦται μὲ τὸ κόστος τῶν παραχθέντων βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ συνεπῶς τὸ ἀπομένον ἑκάστοτε εἰς χρέωσιν τοῦ λογαριασμοῦ τούτου ὑπόλοιπον ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀξίαν τῶν ὑπὸ κατασκευὴν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Κατὰ τὴν κατάστρωσιν τοῦ ἰσολογισμοῦ, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λογαριασμοῦ «Κατασκευὴ» στρέφεται εἰς χρέωσιν προσωρινοῦ λογαριασμοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Προϊόντα ὑπὸ κατεργασίαν», βεβαιούμεθα δὲ τότε ἂν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τελευταίου τούτου λογαριασμοῦ συμφωνῇ μὲ τὰς γενομένας δαπάνας διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν μὴ περατωθέντων εἰσέτι προϊόντων. Ἐὰν δὲν συμφωνεῖ τελείως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνήθως συμβαίνει λόγῳ τῆς δυσχερείας ὅπως καθορισθῇ ἐπακριβῶς τὸ βιομηχανικὸν κόστος, προβαίνομεν εἰς ἀναλόγους διορθωτικὰς ἐγγραφάς, τῆς διαφορᾶς φερομένης εἰς χρέωσιν ἢ πίστωσιν λογαριασμοῦ ἀποτελεσμάτων (ἢ τοῦ λογαριασμοῦ «Ἀποθήκη βιομηχανικῶν προϊόντων»). Κατὰ τὸ ἐκ νέου ἄνοιγμα τοῦ λογαριασμοῦ, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ προσωρινοῦ λογαριασμοῦ «Προϊόντα ὑπὸ κατεργασίαν» στρέφεται καὶ αὖθις εἰς χρέωσιν τοῦ λογαριασμοῦ «Κατασκευή».

Ὅταν ἡ παραγωγὴ ἑνὸς προϊόντος ἀπαιτῇ σειρὰν μετασχηματισμῶν, ἀνοίγομεν λογαριασμοὺς «Κατασκευὴ» δι' ἓν ἕκαστον στάδιον μετασχηματισμοῦ *(βλ. λ. κόστος).* Η. Π. Γ.

—*[Ρητορ.]* Ἡ *κατασκευὴ* ἢ *βεβαίωσις* εἶναι ἓν τῶν μερῶν τοῦ προοιμίου (*Ἑρμογ.* προγυμν. 5), συνισταμένη εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἡμετέρων προτάσεων, τὴν βεβαίωσιν δηλαδὴ τοῦ προτεθέντος πράγματος (τέχναι καὶ κατασκευαὶ τοῦ κατηγόρου», *Αἰσχ.* 2, 1)· ἐκ ταύτης κρίνεται ἡ δύναμις καὶ ἐπιδεξιότης τοῦ ῥήτορος καὶ ἐξαρτᾶται τοῦ ὅλου ἀγῶνος ἡ ἔκβασις. Ἀντίθετος ὅρος τῆς κατασκευῆς εἶναι ἡ *ἀνασκευή.* Παρὰ τοῖς τεχνογράφοις κατασκευὴ καλεῖται τὸ ἔντεχνον καὶ κομψόν, τὸ κατάλληλον ὕφος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *ἰδιωτισμόν,* τὸ κοινὸν δηλαδὴ ἢ χυδαῖον ἰδίωμα. —Π.

—*['Αρχ.]* Ἐκαλεῖτο *κατασκευὴ* ἓν ἐκ τῶν χρονικῶν σταδίων τῆς προπαρασκευῆς τῶν ἀθλητῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα (βλ. *προπόνησις*).

— **κατασκευὴ** ***γεωμετρικὴ*** *[Γεωμετρ.]*· βλ. λ. *γεωμετρικὴ* κατασκευή.

— **κατασκευῆς** ***ἔξοδα*** *[Λογιστ.].* Κατηγορία ἐξόδων, τὰ ὁποῖα συνεπάγεται ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ ἐκτὸς τῶν πρώτων ὑλῶν, τῶν ἡμερομισθίων καὶ ὑλικῶν. Ταῦτα εἶναι οἱ μισθοὶ τοῦ τεχνικοῦ προσωπικοῦ, ἡ ἀπόσβεσις τῶν μηχανημάτων, φωτισμὸς καὶ θέρμανσις κτλ. (βλ. *κόστος*). Η. Π. Γ.

κατασκηνῶ (*—όω*), ἀόρ. *κατεσκήνωσα*, παθ. μετχ. *κατεσκηνωμένος*· στήνω τὴν σκηνήν μου· || συνεκδ. ἐγκαθίσταμαι ἔν τινι τόπῳ προσωρινῶς, στρατοπεδεύω.

κατασκήνωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατασκηνοῦν, ἡ τοποθέτησις τῆς σκηνῆς· || ὁ τόπος ὅπου στήνει τις τὴν σκηνήν του, στρατόπεδον.

—*[Στρατ.] Κατασκήνωσις* καλεῖται ἡ παραμονὴ τῶν ἀνδρῶν ὑπὸ τὰς σκηνάς· διαφέρει δὲ τοῦ *καταυλισμοῦ* (βλ. λ.) μόνον κατὰ τὸ ὅτι ἡ ἐγκατάστασις τῶν σκηνῶν γίνεται μετὰ προηγουμένην προπαρασκευήν, πρὸς δὲ διὰ μακροχρόνιόν τι διάστημα. Τοῦ ὅρου *κατασκήνωσις* ἐγίνετο εὐρυτάτη χρῆσις κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἰδίως προκειμένου περὶ ἐγκαταστάσεως στρατεύματος εἰς *στρατόπεδον ἀσκήσεων*· σήμερον ὅμως σπανιώτατα, ἂν μὴ οὐδέποτε, γίνεται χρῆσις αὐτοῦ. Ν. Θ. Κ.

— **κατασκήνωσις** ***εἰς παραφίνην.*** Καλεῖται οὕτως ἡ μέθοδος, δι' ἧς προπαρασκευάζομεν διὰ παραφίνης τὰ μέλλοντα νὰ ἐξετασθῶσιν ἱστολογικῶς τεμάχια τῶν ἱστῶν. Πρὸς τοῦτο τὰ τεμάχια ταῦτα τίθενται ἐντὸς οἰνοπνεύματος 90^0 ἐπὶ 18—24 ὥρας, εἶτα δὲ εἰς ἀπόλυτον οἰνόπνευμα ἐπὶ 24 ὥρας, μετὰ ταῦτα εἰς ξυλόλην, εἰς ἣν κρατοῦνται ἐπὶ 2—5 ὥρας, ὁπότε παρουσιάζονται διαφανῶς, μεθ' ὃ φέρονται ἐντὸς μικροῦ δοχείου περιέχοντος μῖγμα παραφίνης τηκομένης εἰς 50^0 εἰς ποσότητα 15 γραμμαρίων καὶ ξυλόλης 30 κ. ἑκ. Τὸ δοχεῖον τοῦτο μετὰ τῶν τεμαχίων θέτομεν ἀσκεπὲς πρὸς ἐξάτμησιν τῆς ξυλόλης ἐντὸς κλιβάνου διατηροῦντος θερμοκρασίαν 38^0 ἐπὶ 6 ὥρας. Μετὰ ταῦτα τίθενται ἐπὶ 2—5 ὥρας ἐντὸς κλιβάνου εἰς θερμοκρασίαν 55^0, τῆς διαρκείας ἐξαρτωμένης ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν τεμαχίων τῶν ἱστῶν, ἐντὸς δοχείου περιέχοντος παραφίνην τηκομένην εἰς 54^0. Τέλος φέρονται ἐντὸς μήτρας καὶ τοποθετοῦνται εἰς τὸ κέντρον, πέριξ δὲ αὐτῶν χύνεται τετηγμένη παραφίνη. Μετὰ τὴν ψῦξιν καὶ στερεοποίησιν τῆς παραφίνης ἐξάγομεν τὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα εἶναι πλέον ἕτοιμα πρὸς τομήν. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κατάσκι(ον). Μαγικὴ λέξις· βλ. λ. *ἐφέσια γράμματα.*

κατασκιάζω, ἀόρ. *κατεσκίασα*· σκιάζω ἐντελῶς, καλύπτω μὲ τὴν σκιάν.

κατάσκιος (ὁ, ἡ), *—ον,* (τό)· ὁ σκιαζόμενος, ὁ καλυπτόμενος ὑπὸ σκιᾶς: «τόπος κατάσκιος».

κατασκοπεία (ἡ)· ἡ ἀφῃρημένη ἔννοια τοῦ κατασκοπεύειν καὶ κατασκοπεῖν· || ἡ διὰ μυστικοῦ τρόπου συλλογὴ πληροφοριῶν περὶ τῆς ὀργανώσεως ἢ τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ.

—[ΕΓΚΥΚΛ.] Καλεῖται *κατασκοπεία* ἡ διὰ κεκαλυμμένων μέσων καὶ ἀφανῶν ὀργάνων συλλογὴ πληροφοριῶν καὶ στοιχείων, περὶ τῆς πολιτικῆς, τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ πόρων καὶ τῆς ἀμυντικῆς καὶ ἐπιθετικῆς ὀργανώσεως τῶν ξένων χωρῶν. Τὴν κατασκοπείαν ἐγέννησεν ὁ πόλεμος, ὡς ἀνάγκην καὶ στρατήγημα ὑπεροχῆς ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τῆς γνώσεως τῶν πολεμικῶν σχεδίων καὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν, ὡς πρὸς τοὺς σκοπούς, εἶναι τόσον παλαιά, ὅσον καὶ ἡ ἀλληλομαχία τῶν λαῶν. Ἀλλ' ὡς σύστημα ἐξειλίχθη ἔκτοτε, ἀναχθεῖσα ἀπὸ τῆς πρωτογόνου ἐνεργείας εἰς τέχνην καὶ ὀργάνωσιν, προξενοῦσαν πολλάκις κατάπληξιν. Ἡ ἀρχαιοτέρα μαρτυρία περὶ κατασκοπείας ὑπάρχει ἐν τῇ Βίβλῳ, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἰωσήφ, ὑπουργὸς τοῦ φαραώ, κατακρατεῖ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐγκαθείρκτους, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι εἶναι κατάσκοποι. Ὁ Ὅμηρος περιγράφει (Ἰλ. Κ) τὰς περιπετείας τοῦ Δόλωνος, υἱοῦ τοῦ Εὐμήδους, κατασκόπου τῶν Τρώων, ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, συλληφθέντος καὶ φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Διομήδους, ἰδίᾳ χειρί. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ Ἀριστοκράτης, κατηγορηθείς, ἐξ ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιστολῶν, ὅτι συνεννοεῖτο μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, κατὰ τὸν Β' Μεσσηνιακὸν πόλεμον, ἐθανατώθη διὰ λιθοβολισμοῦ παρὰ τοῦ λαοῦ, ὡς προδότης τῆς πατρίδος καὶ κατάσκοπος τῶν ἐχθρῶν. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας ὁ στρατηγὸς Λάμαχος ἐφόνευσε διὰ ῥαβδισμῶν δοῦλόν τινα, ὅστις ἐφωράθη εἰδοποιῶν τοὺς ἐχθροὺς διὰ φωτεινῶν σημείων. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ κατασκοπεία, εἴτε ὑπὸ ξένου ἀσκουμένη, εἴτε ὑπὸ πολίτου, ὁπότε ἐχαρακτηρίζετο ὡς προδοσία, ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου, ἄνευ δίκης, ὑπὸ τοῦ πρώτου τυχόντος. Ἀλλ' ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημοσθένους, ὅστις πλείστους κατασκόπους τοῦ Φιλίππου κατέδωκε, αὐτοπροσώπως δὲ κατεδίωξε καὶ συνέλαβε τὸν Ἀντιφῶντα, οἱ κατηγορούμενοι ἐτύγχανον τῶν ἐγγυήσεων τῆς δημοσίας δίκης, καθόσον ἀνεγνωρίζετο, ὅτι δὲν ἦτο ἀτιμωτικὴ ἡ πρᾶξις διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος κατασκοπεύοντας, οἵτινες καὶ ἐπιεικέστερον ἐκρίνοντο. Παρ' Ἀθηναίοις φαίνεται ὅτι οἱ κατάσκοποι ἀνεκρίνοντο ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, παρ' ὧν καὶ παρεπέμποντο ὅπως δικασθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἐπὶ τῇ λεγομένῃ «γραφῇ κατασκοπῆς». Ὁ Πολύβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀννίβας εἶχε προπαρασκευάσει τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν του διὰ τῆς προαποστολῆς πλήθους κατασκόπων. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐχρησιμοποίουν ἐπίσης εὐρέως τὴν κατασκοπείαν, ὁ δὲ Νέρων καὶ ὁ Καλλιγούλας διετήρουν πολυπληθῆ τοιαύτην ὑπηρεσίαν διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῶν

Digitized by Google

ἐχθρῶν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα Ἀλφρέδος ὁ Μέγας, μεταμφιεσθεὶς ὁ ἴδιος εἰς τροβαδοῦρον, μετέβη ἀγνώριστος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἐπανελθὼν δέ, μετὰ λεπτομερῆ κατασκόπευσιν, ἐνήργησεν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν καὶ κατήγαγε λαμπρὰν νίκην, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Μέγας Φρειδερῖκος τῆς Πρωσσίας ἐκαυχᾶτο διὰ τὸ παρ' αὐτοῦ ἐφαρμοζόμενον τέλειον σύστημα κατασκοπείας. Εἰρωνευόμενος τὸν γαστρίμαργον στρατάρχην τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' πρίγκιπα Σουμπὶζ ἔλεγεν: «Ὁ κύριος στρατάρχης ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἑκατὸν μαγείρους, καὶ ἐμοῦ προηγοῦνται ἑκατὸν κατάσκοποι». Ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους εὑρισκόμενος ὑπεχρέου εὐπόρους κατοίκους τῆς κατεχομένης χώρας νὰ παραλαμβάνωσιν ὡς ἁμαξηλάτας μετημφιεσμένους Γερμανοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, ἐπὶ ἀπειλῇ θανατώσεως τῶν οἰκογενειῶν των, ἐὰν ὁ ἀξιωματικὸς δὲν ἐπανήρχετο σῶος.

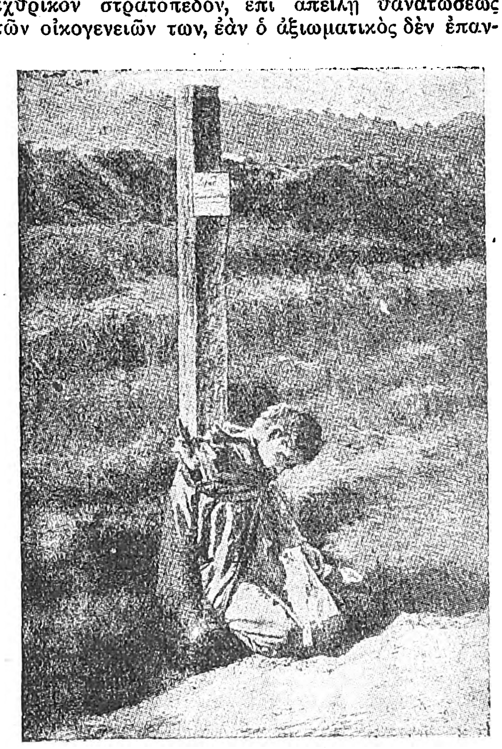

Παραδειγματικὴ τιμωρία Γάλλου κατασκόπου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1914.

[Καταδικασθεὶς οὗτος εἰς θάνατον ἐτυφεκίσθη ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ τοῦ Βαρζύ, πλησίον τῆς Ῥέϊμς, ἐπὶ δὲ τοῦ στύλου, εἰς ὃν εἶχε προσδεθῇ ὁ κατάδικο , ἀνηρτήθη ἡ ἐπιγραφή: «Κατάσκοπος, προδότης τῆς πατρίδος του».]

Ὁ Μέγας Ναπολέων ἤμειβε μὲν ἁδρῶς τοὺς κατασκόπους, ἀλλ' ἠρνεῖτο εἰς αὐτοὺς πᾶσαν ἠθικὴν ἀναγνώρισιν. Παρέμεινε δὲ παροιμιώδης ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν περίφημον κατάσκοπόν του Σουλμάϊστερ, ζητήσαντα τὸν πολεμικὸν σταυρόν: «Χρήματα ὅσα θέλεις· ἀλλὰ τὸν σταυρὸν ποτέ. Τὸν ἐπιφυλάσσω διὰ τοὺς γενναίους μου». Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ κατωτέρω δύο παραδείγματα κατασκοπείας: Τὸ τοῦ ἰδιαιτέρου γραμματέως τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γουλιέλμου Γ', ὅστις διετέλει ὡς κατάσκοπος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατάρχου τοῦ Λουξεμβούργου ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Συλληφθεὶς ἐπὶ τέλους ἐτυφεκίσθη, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ πρὸς τὸν στρατάρχην ψευδῆ ἔκθεσιν κατασκοπείας, ὑπαγορευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Γουλιέλμου, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν κατήγαγον καταπληκτικὴν νίκην οἱ Ἄγγλοι, ἥτις ὀλίγου δεῖν ἔκρινε τὸν ὅλον ἀγῶνα. Καὶ τὸ τοῦ Ῥώσου συνταγματάρχου Τσερνίτσεφ, ὑπασπιστοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας Ἀλεξάνδρου Α', ὅστις ἐγκατασταθεὶς εἰς Παρισίους κατώρθωσεν ἐπὶ ὁλόκληρον ὀκταετίαν (1804—1812) νὰ πληροφορῆται περὶ τῶν μυστικωτέρων κινήσεων τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, διὰ τοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπηρετοῦντος ὑπαλλήλου Michel, ὅστις ἀνεκαλύφθη τυχαίως, λησμονήσας εἰς τὸ γραφεῖόν του ἐπιστολήν του γραφεῖσαν διὰ τὸν Ῥῶσον συνταγματάρχην. Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870 ἐποχήν, οἱ Πρῶσσοι εἶχον ὀργανώσει τελείαν ὑπηρεσίαν κατασκοπείας, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Stieber, ἐκ 30.000 κατασκόπων, παραμεινάντων ἐν Γαλλίᾳ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου· ὡς ἐκ τούτου ἦσαν τελείως ἐνήμεροι περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ διέποντος ἐν γένει πνεύματος τὸν γαλλικὸν στρατόν. Οἱ Γάλλοι, καίτοι εἶχον λαμπρὰς πληροφορίας παρὰ τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτῶν ἀκολούθου ἐν Βερολίνῳ συνταγματάρχου Stoffel περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ἐν τούτοις ἀπηξίωσαν ν' ἀποδεχθῶσι ταύτας ὡς πραγματικάς· κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τοῦ πολέμου εἶχον ὠργανώσει θαυμασίαν ὑπηρεσίαν παρακολουθήσεως τῶν κατοίκων ἐν τοῖς χωρίοις τοῖς καταληφθεῖσι τότε ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Κατὰ τὸν Ῥωσοϊαπωνικὸν πόλεμον (1904—1905) κατεδείχθη πασιφανῶς τὸ τί δύναται ν' ἀποδώσῃ καλῶς ὠργανωμένη κατασκοπεία. Οἱ Ἰάπωνες, διασπείραντες πλῆθος κατασκόπων (κατὰ τὸ πλεῖστον Κινέζων, ἐνίων ὅμως ὄντων Ἰαπώνων ἀξιωματικῶν) ἐν Ῥωσίᾳ καὶ Μαντζουρίᾳ, ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐμπόρων, παραγγελιοδόχων, ὑπηρετῶν κτλ., ἦσαν τελείως ἐν γνώσει ἁπάσης τῆς ἐν Ῥωσίᾳ στρατιωτικῆς καταστάσεως. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου δὲν ὑπῆρξε ῥωσικὴ ἐπιχείρησις μὴ καθισταμένη γνωστὴ ἐγκαίρως εἰς τοὺς Ἰάπωνας, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ Ῥῶσοι, παραπεισθέντες ἐκ τῶν πεπλανημένων πληροφοριῶν τῶν σταλεισῶν κατὰ τὴν πρὸ τοῦ πολέμου ἐποχὴν ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ των ἀκολούθου συνταγματάρχου Wannowsky, ὑπετίμησαν σπουδαίως τὸν ἰαπωνικὸν στρατόν.

Ἡ κατασκοπεία ἔφθασεν εἰς τὸ τέλειον κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν (1900—1914), ὁπότε ἡ Γερμανία εἶχεν ἐπιτύχει λαμπρὰ ἀποτελέσματα, καθ' ὅσον, διαθέτουσα περὶ τὰ 20 ἑκατομμύρια φράγκα ἐτησίως, εἶχε περὶ τοὺς 25.000 κατασκόπους (ἐξ ὧν 10.000 ἦσαν Βέλγοι καὶ Ἑλβετοί), ἐγκατεστημένους ἐν Γαλλίᾳ ὡς ἐμπορικοὺς ὑπαλλήλους, πλασιὲ κτλ., ἔχοντας δ' ὡς ἓν τῶν κυρίων των καθηκόντων νὰ καταρτίζωσι φύλλον πληροφοριῶν περὶ ἑνὸς ἑκάστου Γάλλου ἀξιωματικοῦ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐσχετίζοντο, κοινωνικῶς ἐν ἀρχῇ, μετὰ διαφόρων ἀξιωματικῶν παρουσιαζόντων τὸ ἐνδόσιμον ὅτι εἶναι εὐάλωτοι, εἴτε λόγῳ πενίας, εἴτε λόγῳ χρεῶν χαρτοπαιγνίου, εἴτε λόγῳ ὑπερόγκων δαπανῶν των μετὰ γυναικῶν κτλ. Ὑπάρχουν διάφοροι κατηγορίαι κατασκόπων, οἷον *ἁπλῶν*, *διπλῶν*, οἵτινες, ἵνα ὑπηρετήσουν ἐπιτυχέστερον, προσποιοῦνται ὅτι κατασκοπεύουν ἢ καὶ πράγματι κατασκοπεύουν καὶ τρίτην χώραν εἰς ὄφελος ἐκείνης, ἐν ᾗ ἐπιχειροῦν τὴν κατασκοπείαν, *εἰδικῶν*, δι' ὡρισμένην μόνον ἐντολήν, *κινητῶν*, οἷον πλανοδίων ἐμπόρων, φωτογράφων, θαυματοποιῶν, *μονίμων*, ἐνεργούντων ἐν ᾧ τόπῳ ἔχουσι τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν. (Περὶ τῆς κατασκοπείας κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους βλ. λ. *ἐξπλοράτορες καὶ ἐπιτελεῖον*.) Ν. Θ. Κ.—Θ. Κ.

— [ΣΤΡΑΤΗΓ. ΤΑΚΤ.] Ἡ *κατασκοπεία* θεωρεῖται ἐν τῷ στρατῷ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῶν προσποριζομένων πληροφοριῶν διὰ τῶν ἐπισήμων μέσων (π.χ. βιβλίων, στατιστικῶν, κτλ.) τῆς ἀντιπάλου χώρας, δι' ἀναγνωρίσεων ἐναερίων ἢ δι' ἱππικοῦ κτλ. Τὰ μέσα, δι' ὧν ἐξετελεῖτο ἡ κατασκοπεία κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, παραμένουσι μέχρι σήμερον ἀμετάβλητα, εἶναι δὲ ταῦτα: ἡ ὑπὸ ἁρμοδίων προσώπων κατεχόντων ἐμπιστευτικὰς θέσεις προδοσία τῶν πολεμικῶν σχεδίων (ὡς π. χ. ἡ ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Bourmont δώσαντος τῷ 1815 εἰς τοὺς Συμμάχους τὰ πολεμικὰ σχέδια τοῦ Ναπολέοντος, ἡ ὑπὸ Τούρκου ἀξιωματικοῦ παραδώσαντος εἰς τοὺς Ἕλληνας κατὰ Φεβρουάριον 1913 λεπτομερῆ χάρτην τῶν Ἰωαννίνων μετὰ πλήρους τῆς ὀχυρώσεως αὐτῶν), οἱ κατάσκοποι, ὁ τύπος (ὡς συνέβη τῷ 1866 μὲ τὴν ἀκριτομύθειαν τοῦ γερμανικοῦ τύπου καὶ τῷ 1870 μὲ τὴν τοῦ γαλλικοῦ), αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαί, ἡ ἐξέτασις τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν αὐτομόλων. Εἰς τὰ μέσα ταῦτα προσετέθησαν σήμερον καὶ ἕτερα, προκύψαντα ἐκ τῶν ἀπὸ ὀγδοηκονταετίας περίπου εἰσαχθέντων τεχνικῶν τρόπων συνεννοήσεως, ὡς π. χ. τοῦ τηλεγράφου (ἐν λίαν περιωρισμένῃ κλίμακι διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τῷ 1851), τοῦ τηλεφώνου καὶ τοῦ ἀσυρμάτου (ἀμφοτέρων διὰ πρώτην φορὰν ἀτελεστάτη χρῆσις κατὰ τὸν Ῥωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904—1905), τοῦ ταχυτηλεγράφου, τυποτηλεγράφου κτλ. (ἀμφοτέρων εἰσαχθέντων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου), δι' ὧν δύναται νὰ γίνῃ ὑπόκλεψις τῶν διαμειβομένων ἐν τῇ ἀντιπάλῳ χώρᾳ ἢ τῷ ἀντιπάλῳ στρατῷ, ὡς συνέβη κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον 1913, ὅτε ὁ διευθυντὴς τῆς τηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου Λαουτάρης συνέλαβεν ἀπὸ τηλεγραφικῆς συσκευῆς, παραμεινάσης ὅλως τυχαίως ἀνοικτῆς ἔν τινι σταθμῷ, ὁλόκληρον τηλεγραφικὴν βουλγαρικὴν διαταγὴν μεταδιδομένην εἰς διαφόρους μονάδας. Διὰ νὰ δύνανται ὅμως αἱ ἐκ κατασκοπείας πληροφορίαι νὰ εἶναι χρήσιμοι, πρέπει: 1) Νὰ κατατάσσωνται κατὰ τρόπον συστηματοποιημένον καὶ μὲ σχετικὸν εἱρμόν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Τράνσβααλ τῷ 1899, αἱ περὶ τῶν Μπόερς συλλεγόμεναι πληροφορίαι ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἦσαν καθ' ὁλοκληρίαν ἀκριβεῖς, ἀλλ' ἔλειπεν ἐκεῖνος, ὅστις ὤφειλε νὰ τὰς παρουσιάζῃ εἰς τὴν διοίκησιν καταλλήλως προπαρεσκευασμένας. 2) Νὰ τυγχάνωσι σχετικῆς ἐξακριβώσεως διὰ τῆς ἐπιζητήσεως λήψεως πληροφορίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου διὰ πλειόνων συγχρόνως ὁδῶν (π. χ. διὰ πλειόνων πρακτόρων ἀγνώστων ἀλλήλοις), διὰ παραβολῆς τῆς ἐκ πράκτορος πληροφορίας πρὸς τὴν ἐξ αἰχμαλώτων ἢ αὐτομόλων κτλ., διότι ἐνίοτε ἢ οἱ πράκτορες μεταβιβάζουσιν ἐκ προθέσεως ἀνακριβεῖς πληροφορίας πρὸς παραπλάνησιν (ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν εὑρέθη πολλάκις ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ), ἢ διαδίδονται ἐκ προθέσεως ἀπατηλαὶ εἰδήσεις ἐπὶ τῷ σκοπῷ παραπλανήσεως τοῦ ἀντιπάλου.

Ἀντικατασκοπεία. Ἀφοῦ αἱ περὶ τοῦ ἀντιπάλου πληροφορίαι εἶναι πολύτιμον στοιχεῖον διὰ πάντα στρατόν, φυσικὸν εἶναι ὅτι πρέπει πᾶς στρατὸς νὰ προσπαθῇ νὰ παρακωλύῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου λῆψιν πληροφοριῶν. Ὁ ὅρος οὗτος (contre-espionnage, contre-renseignement) εἰσήχθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, νοοῦνται δὲ δι' αὐτοῦ συλλήβδην τὰ μέτρα τὰ λαμβανόμενα ὑπὸ στρατοῦ τινος πρὸς παρεμπόδισιν λήψεως πληροφοριῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου. Σήμερον ἐθεσπίσθησαν νόμοι κατὰ τῆς ἀκριτομυθείας τοῦ τύπου καὶ τῶν ἐπιστολῶν, οἱ δὲ στρατιωτικοὶ κανονισμοὶ ποιοῦνται μνείαν τῆς ἀντικατασκοπείας (Γαλλ. διδασκαλ. μονάδ. 1921, Ἑλλην. 1923 § 44 Γερμαν. διευθ. ἀγῶνος 1923 § 664, 665), θεωροῦντες ὡς θεμελιῶδες μέσον αὐτῆς τὴν τήρησιν τῆς ἐχεμυθείας, περὶ ἧς ἀφιεροῦσιν ὁλόκληρα κεφάλαια (Γαλλ. καν. ἐκστρατ. 1924 § 73, 74)· αἱ γερμανικαὶ ὁδηγίαι τοῦ 1918 θεσπίζουσιν ὅτι «ἡ ἐχεμύθεια συντομεύει τὸν πόλεμον, ἡ ἀκριτομύθεια τὸν παρατείνει... Μία ἀκριτομύθεια δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτας συνεπείας, ἃς μία ὁλόκληρος στρατιὰ ἀδυνατεῖ νὰ προλάβῃ». Τὰ μέτρα τῆς ἀντικατασκοπείας ἐν γένει εἶναι: 1) Ἡ κατάλληλος ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, εἰς τρόπον ὥστε, ἂν ἔχωσι τὴν ἀτυχίαν νὰ συλληφθῶσιν αἰχμάλωτοι, νὰ μὴ παράσχωσιν εἰς τὸν ἀντίπαλον πληροφορίας ἐξ ἀπροσεξίας ἢ φλυαρίας ἢ ἀκριτομυθείας. 2) Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἄνδρες οὐδέποτε νὰ φέρωσι μαζί των ἔγγραφα, διαταγάς, ἐμπιστευτικοὺς κανονισμοὺς κτλ., διότι ἐν περιπτώσει αἰχμαλωσίας των πάντα ταῦτα εἶναι πολύτιμα στοιχεῖα διὰ τὸν ἐχθρόν· οὕτως, ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀπομνημονεύμασι τοῦ Κρόνπριντς ἀναφέρεται, ὅτι ἐπὶ αἰχμαλώτου, συλληφθέντος κατά τινα ἐπιδρομὴν τοῦ Μαρτίου 1917, εὑρέθη πρόσφατος ἐμπιστευτικὸς γαλλικὸς κανονισμὸς (ὁ πρῶτος κανονίζων τὰ περὶ ἀντιπροπαρασκευῆς), ἐπὶ ταγματάρχου δ' αἰχμαλώτου συλληφθέντος κατ' Ἀπρίλιον 1918 εὑρέθη ὁλόκληρος ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς 5ης γαλλικῆς στρατιᾶς. 3) Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς κυκλοφορίας ἰδιωτῶν (πολιτῶν) ἐντὸς τῆς ζώνης ἐπιχειρήσεων. 4) Ἡ ἐπιτήρησις τῶν στρατιωτικῶν, διότι «οἱ καλύτεροι κατάσκοποι εἶναι οἱ ἐκτελοῦντες τὴν ἐργασίαν ταύτην, κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνήθους ὑπηρεσίας των»· οὕτω κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Somme τῷ 1916, Γερμανὸς τηλεφωνητής, αὐτομολήσας πρὸς τοὺς Γάλλους, μετέδωκεν ὅλας τὰς πληροφορίας περὶ τοπικῆς ἐπιθέσεως γερμανικοῦ τινος συντάγματος, κατὰ τὸ θέρος δὲ τοῦ 1918 ἡ ἀντικατάστασις τῆς 10ης γαλλικῆς στρατιᾶς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Chemin des dames καὶ ἡ ἀποστολή της εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο γνωστὴ ἐγκαίρως εἰς τοὺς Γερμανοὺς ὑφ' ἑνὸς Γάλλου ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου. 5 Ἡ ἀπαγόρευσις πολλῶν συνεννοήσεων διὰ τηλεφώνου ἐν τοῖς πρώτοις κλιμακίοις, διότι αἱ ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ὑποκλέψεις εἶναι σήμερον λίαν εὐχερεῖς· τὰ δι' ἀσυρμάτου τηλεγραφήματα πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε κρυπτογραφικά, ὁσάκις δὲ γίνεται χρῆσις ταχυτηλεγράφου ἢ τυποτηλεγράφου, ἡ ὑπόκλεψις δὲν καθίσταται δυνατή, εἰμὴ δι' ἐγκαταστάσεως εἰδικῶν μηχανημάτων. 6) Ἡ παρεμπόδισις ἐγκαταστάσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὠτακουστικῶν σταθμῶν καὶ σταθμῶν ῥαδιογωνιομετρίας, ὧν ὅμως ἡ καταστροφὴ εἶναι συνήθως ἀδύνατος, λόγῳ τῆς ἀφανοῦς ἐγκαταστάσεώς των.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀντικατασκοπείας χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ μέτρα παραπλανήσεως· καὶ ὡς τοιαῦτα θεωροῦνται αἱ ψευδεῖς εἰδήσεις, αἱ διαδιδόμεναι εἴτε διὰ τοῦ φιλίου τύπου, εἴτε διὰ πρακτόρων εἰδικῶς ἀποστελλομένων εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, εἴτε διὰ φιλίων στρατιωτικῶν ἀφινομένων νὰ συλληφθῶσιν ἐθελουσίως ὡς αἰχμαλώτων ἢ ἀποστελλομένων δῆθεν ὡς αὐτομόλων· οὕτως ἐν Ἰωαννίνοις, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς γνωστῆς πλευρικῆς ἐπιθέσεως, τῆς ἐπενεγκούσης τὴν ἅλωσιν, διεδόθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου διὰ καταλλήλων πρακτόρων, ὅτι μία ἑλληνικὴ μεραρχία θ' ἀπεβιβάζετο εἰς Ἁγίους Σαράντα, ἡ εἴδησις δὲ αὕτη γενομένη πιστευτὴ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπήνεγκε τὴν καθήλωσιν τοῦ εἰς Δέλβινον τουρκικοῦ στρατεύματος, καὶ τοιουτοτρόπως τὴν μὴ συμμετοχήν του εἰς τοὺς περὶ τὰ Ἰωάννινα ἀγῶνας τῆς 18 καὶ 19 Φεβρουαρίου 1913· ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς μεγάλης γερμανικῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μαρτίου 1918, ἓν γερμανικὸν πηδαλιουχούμενον, περιέχον διαφόρους ψευδεῖς διαταγὰς καὶ πληροφορίας, ἀνετράπη ἐθελουσίως καὶ ἔπεσεν ἐντὸς τῶν γαλλικῶν τοποθεσιῶν τῆς Καμπανίας· ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διὰ τῶν ψευδῶν εἰδήσεων τῶν ἀναγραφομένων ἐν ταῖς κεμαλικαῖς ἐφημερίσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ ὑπηρεσίαι κατασκοπείας καὶ ἀντικατασκοπείας ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον εἰδικῆς ὑπηρεσίας, λειτουργούσης ἐν τῷ 2ῳ γραφείῳ τῶν διαφόρων ἐπιτελείων, καὶ ἐκτελουμένης ὑπὸ ἀξιωματικῶν εἰδικῶς ἐκπαιδευθέντων. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— [ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Ἐν καιρῷ ἐμπολέμου κατα-

Digitized by Google

στάσεως ἡ *κατασκοπεία* δὲν ἀποτελεῖ ἀπηγορευμένον μέσον διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Ὡς *κατάσκοπος* θεωρεῖται πᾶς ὅστις ἐνεργῶν κρυφίως καὶ ὑπὸ ψευδεῖς προφάσεις συλλέγει ἢ προσπαθεῖ νὰ συλλέξῃ ἐν τῇ ζώνῃ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐμπολέμου κράτους πληροφορίας, τὰς ὁποίας προτίθεται ν' ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν ἐχθρόν, ἐνῷ θὰ ἦτο οὐ μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ μέγα συμφέρον διὰ τὸ ἐμπόλεμον κράτος, ὅπως τοιούτου εἴδους πληροφορίαι μὴ περιέλθωσιν εἰς γνῶσιν τοῦ ἀντιπάλου (Κανονισμὸς ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1907 τῆς Β' ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης, ἄρθρ. 29 § 1). Κατὰ ταῦτα, διὰ νὰ θεωρηθῇ τις ὡς κατάσκοπος, δέον ἀπαραιτήτως νὰ ἐνεργῇ κρυφίως, τουτέστιν ὑπὸ μεταμφίεσιν ἢ ὑπὸ ψευδεῖς προφάσεις, ὑποκρύπτων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰς ἐνεργείας του πρὸς λῆψιν πληροφοριῶν. Τὸ στοιχεῖον τοῦ κρυφίως ἐνεργεῖν εἶναι ἀπαραίτητον ἐν τῇ νομικῇ διαμορφώσει τοῦ ἀδικήματος τῆς κατασκοπείας. Εἶναι δὲ ἀδιάφορον νομικῶς, ἂν ὁ κατάσκοπος ἐνεργῇ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἢ κατ' ἐντολὴν τοῦ κράτους του ἢ τοῦ στρατοῦ τοῦ κράτους του, ὡς εἶναι ὡσαύτως ἀδιάφορον ἂν ἐπέτυχεν ἢ δὲν ἐπέτυχε νὰ συλλέξῃ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ζητεῖ, ἢ νὰ διαβιβάσῃ ταύτας εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Ἐξ ἄλλου, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ οὐδεμία ἀπολύτως διάκρισις φύλου, ὡς δὲν γίνεται προκειμένου περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ ἐσωτερικοῦ ποινικοῦ δικαίου. Συνεπῶς καὶ αἱ γυναῖκες θὰ ἠδύναντο νὰ συλληφθῶσι καὶ νὰ καταδικασθῶσιν ἐπὶ κατασκοπείᾳ (Ἀμερικανικαὶ ὁδηγίαι 1863, ἄρθρ. 102). Οἱ στρατιωτικοί, οἵτινες, ὡς ἀποτελοῦντες τὴν ἔνοπλον δύναμιν τοῦ κράτους αὐτῶν ἔχουσι τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσωσιν, ὅπως τὸ ἐχθρικὸν κράτος συμπεριφερθῇ πρὸς αὐτοὺς ὡς πρὸς αἰχμαλώτους ἐν περιπτώσει συλλήψεως, ἀποβάλλουσι τὸ τοιοῦτον δικαίωμα, ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ἐνεργοῦσι κατασκοπείαν ἐν τῇ τεχνικῇ σημασίᾳ τοῦ ὅρου.

Τὸ παρρησίᾳ ἐνεργεῖν δὲν ἀποτελεῖ κατασκοπείαν. Οὕτως, ἂν στρατιωτικοί, μὴ μετημφιεσμένοι, ἀλλὰ φέροντες τὴν κεκανονισμένην στρατιωτικὴν αὐτῶν στολὴν καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν ἀποστολῆς, εἰσδύσωσιν εἰς τὴν ζώνην τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἀντιπάλου κράτους πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τῆς διαθέσεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, τοῦ ποσοῦ αὐτῶν κτλ., ὡς τοῦτο γίνεται π. χ. διὰ τῶν καλουμένων ἀποσπασμάτων ἀναγνωρίσεως, οἱ τοιοῦτοι στρατιωτικοί, συλλαμβανόμενοι, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κατάσκοποι (Κανονισμὸς τῆς Β' ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως, ἄρθρ. 29 § 2). Ὡσαύτως οἱ στρατιωτικοὶ ὡς καὶ οἱ μὴ στρατιωτικοί, οἵτινες ἐκπληροῦσι παρρησίᾳ τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ἐντολὴν πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἢ πρὸς διαβίβασιν ἐγγράφων ἢ διαταγῶν ἀπευθυνομένων ἀπὸ τμῆμα στρατοῦ πρὸς ἕτερον τοιοῦτον. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπόκεινται οἱ συλλέγοντες πληροφορίας ἐξ ἀεροπλοίων ἐν γένει, ὡς καὶ οἱ ἀεροπόροι, οἵτινες ἔλαβον τὴν ἐντολὴν νὰ διαβιβάσωσι διαταγάς. Ὡσαύτως οἱ μεταβιβάζοντες πληροφορίας δι' ἰδίους σκοποὺς ἐπαγγελματικῆς φύσεως, ὡς οἱ πολεμικοὶ ἀνταποκριταὶ τῶν ἐφημερίδων, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο εἴτε ἰδιόκτητον ἀσύρματον τηλέγραφον εἴτε τὸν κρατικὸν τοιοῦτον εἴτε ἕτερα μέσα. Εἰς πάσας ταύτας τὰς περιπτώσεις δὲν ὑπάρχει ἐν γένει τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ κρυφίως ἐνεργεῖν καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν πρόκειται περὶ κατασκόπων, εἰς τρόπον ὥστε, ἂν τυχὸν συλληφθῶσι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, θεωροῦνται ἁπλῶς ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου. Οἱ πολεμικοὶ δὲ ἀνταποκριταὶ θὰ ἠδύναντο καὶ νὰ ἀπελαθῶσιν, ἄν, παρὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἀσυρμάτου, τὸν ὁποῖον ἐξέδωκε τὸ κράτος, ἐξακολουθῶσιν οὗτοι νὰ μὴ συμμορφῶνται πρὸς τοῦτον ἐν τῇ διαβιβάσει τῶν πληροφοριῶν των. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὡς κατάσκοποι οἱ πολεμικοὶ ἀνταποκριταί, οἵτινες ἁπλῶς ἐνασκοῦσι τὰ ἐπαγγελματικὰ αὐτῶν καθήκοντα. Ἂν ὅμως, ἐν δεδομένῃ περιπτώσει, ἡ συλλογὴ πληροφοριῶν ἢ ἡ μεταβίβασις διαταγῶν διενεργηθῇ ὑπὸ στρατιωτικῶν, οἵτινες ἔχουσι μεταμφιεσθῇ διὰ νὰ διεξαγάγωσι τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἀπὸ ἀεροπλοίου, ἢ ὑπὸ στρατιωτῶν ἢ καὶ μὴ τοιούτων, οἵτινες ἐνεργοῦσιν ὑπὸ ψευδεῖς προφάσεις καὶ δικαιολογίας, ὡς π. χ. ὅταν ὑπὸ τὴν πρόφασιν διαβιβάσεως διὰ τοῦ ἀσυρμάτου πληροφοριῶν πρὸς τὸν τύπον οὐδετέρου κράτους παρέχωνται τοιαῦται ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ ἀνταποκριτοῦ εἰς τὸν ἐχθρόν, τότε ἀναμφιβόλως πρόκειται περὶ κατασκοπείας. Κατὰ τὸν Ρωσσοϊαπωνικὸν πόλεμον (1904—1905) ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «The Times», ναυλώσασα ἰδιαιτέρως ἀτμόπλοιον, ἐτοποθέτησεν ἐπ' αὐτοῦ ἀσύρματον τηλέγραφον, δι' οὗ ὁ πολεμικὸς αὐτῆς ἀνταποκριτὴς διεβίβαζεν εἰς Λονδῖνον πληροφορίας περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεων. Τὸ ναυλωθὲν ἀτμόπλοιον διέμενεν εἴτε ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ, εἴτε εἰς τὰ οὐδέτερα ὕδατα τῆς Κίνας, κἀκεῖθεν διεβιβάζοντο αἱ πληροφορίαι ἐμμέσως εἰς τὴν μεγάλην ἀγγλικὴν ἐφημερίδα. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἠθέλησε νὰ καταλάβῃ πάντα τὰ ἀτμόπλοια τὰ φέροντα ἀσύρματον, ἅτινα συνελάμβανεν εἰς τὴν ζώνην τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ στόλου της καὶ μάλιστα νὰ θεωρήσῃ ταῦτα ὡς καλὴν λείαν, τοὺς δ' ἐπ' αὐτῶν πολεμικοὺς ἀνταποκριτὰς ὡς κατασκόπους, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἦτο βεβαίως νόμιμον ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου.

Ἡ διενέργεια κατασκοπείας δὲν ἀντίκειται πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου, ἀποτελοῦσα ἐπιτετραμμένον μέσον τόσον ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ, ὅσον καὶ ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν ἢ καὶ ἐν τῷ ἀέρι. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν καὶ τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν τοῦ πολέμου θὰ ἠδύναντο νὰ παρουσιασθῶσι περιπτώσεις κατασκοπείας, αἵτινες διέπονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐν γένει κανόνων. Οἱ κατάσκοποι δικάζονται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τοῦ συλλαβόντος αὐτοὺς κράτους, ἅτινα εἶναι ἁρμόδια εἴτε πρόκειται περὶ κατασκόπων ἐχθρικῆς ἰθαγενείας εἴτε περὶ οὐδετέρας τοιαύτης. Τιμωροῦνται δὲ αὐστηρότατα κατὰ τὰς διατάξεις τῆς ἐγχωρίου ποινικῆς στρατιωτικῆς νομοθεσίας τοῦ ἐν λόγῳ κράτους. Ἄλλοτε οἱ συλλαμβανόμενοι κατάσκοποι δὲν παρεπέμποντο εἰς τὰ δικαστήρια οὔτε ἐδικάζοντο παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐθανατοῦντο ἁπλῶς, χωρὶς προηγουμένως νὰ δικασθῶσι κανονικῶς, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις (Διακήρυξις Βρυξελλῶν, ἄρθρ. 20, Κανον. τῆς Β' ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως, ἄρθρ. 30). Ἡ ἐπιβεβλημένη ἀνάγκη ὅπως τὸ ἐμπόλεμον κράτος ἀντιδράσῃ ἐνεργῶς κατὰ τῆς διεξαγομένης κατασκοπείας ὡς ἐκ τοῦ σοβαρωτάτου τῷ ὄντι κινδύνου, τὸν ὁποῖον αὕτη ἀποτελεῖ δι' αὐτό, δικαιολογεῖ πληρέστατα τὴν ἐξαιρετικὴν αὐστηρότητα τῆς κατασταλτικῆς ποινῆς καὶ ἥτις κατὰ γενικὸν κανόνα εἶναι ὁ θάνατος διὰ τυφεκισμοῦ ἢ δι' ἀγχόνης. Ἐν τούτοις ἐλαφρυντικαὶ περιπτώσεις θὰ ἠδύναντο ἐνίοτε νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου πρὸς μετριασμὸν τῆς ὡς ἄνω ποινῆς, ἥτις πράγματι πολλάκις δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάλογος πρὸς τὸ γενόμενον ἀδίκημα. Τὸ συλλαβὸν τὸν κατάσκοπον κράτος διατελεῖ τρόπον τινὰ ἐν καταστάσει νομίμου ἀμύνης καὶ συνεπῶς ἡ ἄκρα αὐστηρότης τῆς ποινῆς ἐπιβάλλεται, οὐ μόνον ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἀλλὰ προσέτι καὶ πρὸς ἐκφοβισμὸν ἐκείνων, οἵτινες προσφέρονται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς κατάσκοποι. Τὸ γεγονὸς τῆς λήψεως πρὸς τοῦτο χρηματικοῦ ποσοῦ δὲν εἶναι συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀδικήματος τῆς κατασκοπείας. Ἡ ἀπόπειρα κατασκοπείας θεωρεῖται ὡς κατασκοπεία καὶ ὡς τοιαύτη τιμωρεῖται (Κανον. Χάγης, ἄρθρ. 29).

Προκειμένου περὶ κατασκοπείας, ἠγέρθη τὸ ζήτημα: ἂν δέον νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ τῶν τοιούτων ἢ τοιούτων ἐλατηρίων, ἐξ ὧν ὡρμήθη ὁ κατάσκοπος καί, ἂν μὲν ταῦτα εἶναι πατριωτικῆς φύσεως, νὰ τιμωρηθῇ ἠπιώτερον, ἂν δὲ ταπεινῆς καὶ δὴ χρηματικῆς φύσεως, νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρότατα. Εἰσαγωγὴ τοιαύτης διακρίσεως ἐπροτάθη κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Βρυξελλῶν (27 Ἰουλίου—27 Αὐγούστου 1874) πρὸς κανονισμὸν τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Διότι οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὰ ἐλατήρια τοῦ ἀδικήματος, τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ δύνανται νὰ εἶναι καταστρεπτικὰ διὰ τὸ ἐμπόλεμον κράτος. Ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον διατρέχει ὁ ἐμπόλεμος, εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ κατασταλτικὴ ποινὴ δέον νὰ εἶναι ἡ αὐτή. Ὁ κατάσκοπος τιμωρεῖται μόνον ἐν περιπτώσει συλλήψεως αὐτοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ. Ἂν λοιπόν, χωρὶς νὰ ἀνακαλυφθῇ, κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ὁποίου διενεργεῖ κατασκοπείαν, μετέπειτα δὲ συλληφθῇ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀντιπάλου κράτους, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον νὰ τιμωρηθῇ διὰ τὰς προηγουμένας του πράξεις καὶ ἐνεργείας, ἀλλὰ θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς αἰχμάλωτος πολέμου (Κανον. Χάγης, ἄρθρ. 31). Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κατάσκοπος δὲν ἀπαραιτήτως νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὰ στρατοδικεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξετάσωσι μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς λεπτομερείας τὴν ὑπόθεσιν.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἐφαρμόζονται προκειμένου περὶ κατασκόπου ἐχθρικῆς ἢ οὐδετέρας ἰθαγενείας. Ἐν τῇ τελευταίᾳ μάλιστα περιπτώσει τὸ οὐδέτερον κράτος, εἰς ὃ ὁ κατάσκοπος ἀνήκει, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ αὐτῷ τὴν προστασίαν του, ἐπεμβαῖνον ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Μεγάλως ἀμφισβητεῖται μεταξὺ τῶν συγγραφέων τὸ ζήτημα, ἂν οἱ πολῖται τοῦ ἐμπολέμου κράτους δικαιοῦνται ἁπλῶς ἢ τοὐναντίον ὑποχρεοῦνται νὰ παρέχωσι πληροφορίας στρατιωτικῆς ἢ πολιτικῆς φύσεως εἰς τὸ κράτος. Πλεῖσται γνῶμαι ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου μεταξὺ τῶν συγγραφέων, ὀρθοτέρα ὅμως φαίνεται ἐκείνη, ἥτις δικαίωμα καὶ οὐχὶ ὑποχρέωσιν, καὶ τοῦτο λόγῳ τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἐπιφέρει ἡ κατασκοπεία, καὶ ἃς μόνον ἑκουσίως καὶ οὐχὶ καθ' ὑποχρέωσιν θὰ ἠδύνατο τις ν' ἀναλάβῃ. Ἂν οἱ ἰθαγενεῖς πολῖται διενεργοῦσι πράξεις κατασκοπείας εἰς βάρος τοῦ ἰδίου αὐτῶν κράτους, τότε οὗτοι δὲν θεωροῦνται ὡς κατάσκοποι, ἀλλ' ὡς προδόται καὶ ἐφαρμόζονται κατ' αὐτῶν αἱ περὶ προδοσίας διατάξεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ποινικοῦ δικαίου. Αἱ ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ δὲν διαφέρουσιν αἰσθητῶς· οὐχ ἧττον, εἰς τινας περιπτώσεις, ἡ διάκρισις κέκτηται μεγίστην πρακτικὴν σημασίαν. Διότι, ἂν ὁ προδότης κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, θὰ ἠδύνατο συλλαμβανόμενος μετὰ ταῦτα νὰ παραπεμφθῇ νομίμως εἰς τὰ ἐγχώρια ποινικὰ δικαστήρια ἐπὶ προδοσίᾳ.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εἰς πολλὰ ἐμπόλεμα κράτη ἰθαγενεῖς πολῖται κατεδικάσθησαν ἐπὶ κατασκοπείᾳ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἐχθροῦ ὡς προδόται καὶ δὴ πολλὸν χρόνον μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον τὰ ἐμπόλεμα κράτη ἐφήρμοσαν ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι τὸ μέτρον τῆς ὑπηρεσίας τῆς κατασκοπείας, τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐχθρικῶν πληροφοριῶν λαβούσης τεραστίαν ἔκτασιν. Ἡ κατασκοπεία δ' αὕτη διενηργεῖτο σχεδὸν ἐλευθέρως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔτι τῶν οὐδετέρων κρατῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ὤφειλον νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι τὸ τοιοῦτον, ὡς ἀντικείμενον πρὸς τὰ καθήκοντα τῆς αὐστηρᾶς οὐδετερότητος, ἐν ᾗ διετέλουν. Ἡ Ἑλβετία ἰδίᾳ, ὡς ἐκ τῆς κεντρικῆς αὐτῆς γεωγραφικῆς θέσεως, κατέστη κατὰ τὸν ἐν λόγῳ πόλεμον τὸ κέντρον κατασκοπείας πάντων τῶν ἐμπολέμων κρατῶν. Ἐν Ἑλλάδι ἐξεδόθη τὴν 19 Μαΐου 1860 ὁ νόμος περὶ τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, πολλάκις ἔκτοτε τροποποιηθεὶς εἰς τὰς ἀρχικὰς αὐτοῦ διατάξεις, καὶ δὴ διὰ τῶν νόμων 484, 643 καὶ 3607. Κατὰ τὸ ἄρθρον 195 ὡς ἔνοχος κατασκοπείας τιμωρεῖται διὰ θανάτου καὶ στρατιωτικῆς καθαιρέσεως: 1) Πᾶς στρατιωτικός, ὅστις εἰσέλθῃ ἐντὸς φρουρίου, ἐντὸς στρατιωτικῆς θέσεως ἢ στρατιωτικοῦ καταστήματος, ἐντὸς ἀμυντικῶν ἢ ἐπιθετικῶν ἔργων στρατοῦ, ἐντὸς στρατοπέδου, καταυλισμοῦ ἢ ἐπισταθμίας στρατεύματός τινος, ἵνα προμηθευθῇ ἔγγραφα ἢ πληροφορίας πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐχθροῦ. 2) Πᾶς στρατιωτικός, ὅστις προμηθεύει εἰς τὸν ἐχθρὸν ἔγγραφα ἢ πληροφορίας δυναμένας νὰ βλάψωσι τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ στρατεύματος, ἢ νὰ διακινδυνεύσωσι τὴν ἀσφάλειαν φρουρίου, φυλακῆς ἢ ἄλλων στρατιωτικῶν καταστημάτων. 3) Πᾶς στρατιωτικός, ὅστις ἐν γνώσει ἀποκρύπτει ἢ ἐνεργεῖ ὅπως ἀποκρύψωσι τοὺς κατασκόπους. Κατὰ τὸ ἄρθρον 196 τιμωρεῖται διὰ θανάτου ὁ εἰς τοὺς ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἀναφερομένους τόπους ὑπὸ πλαστὴν στολήν, ἐνδυμασίαν ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως μετημφιεσμένος ἢ ὑπὸ πλαστὸν ὄνομα εἰσερχόμενος ἐχθρός. Ἁρμόδια δικαστήρια εἶναι τὰ διαρκῆ στρατοδικεῖα ἢ τὰ στρατοδικεῖα παρὰ τῷ ἐν ἐκστρατείᾳ στρατῷ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Παπαδιαμαντοπούλου*, Ἑρμηνεία τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας (1903). — *Ἀνανιάδου*, Στρατιωτικὸν ποινικὸν δίκαιον (1925) καὶ Στρατιωτικὴ ποινικὴ νομοθεσία (1929).— *Chilly*, L'espionnage (1888).— *Zublin*, Die moderne spionagegesetzgebung (1895).— *Delourbet*, L'espionnage et la trahison (1897).— *Routier*, L'espionnage et la trahison en temps de paix et en temps de guerre (1913).— *Jacomet*, Les lois de la guerre continentale (1913).

Δ. ΔΡΟΣΟΣ

κατασκόπευσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατασκοπεύειν: «ἡ κατασκόπευσις τοῦ ναυστάθμου, —τῶν κινήσεων τοῦ στρατοῦ».

κατασκοπεύω· παρατηρῶ, ἐξετάζω τι ὡς κατάσκοπος, προσπαθῶ νὰ μάθω τὸ κρυπτόμενον, τὰ μυστικὰ ἀλλοτρίου κράτους.

κατασκόπησις, —εως (ἡ), καὶ **κατασκοπή**· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατασκοπεῖν, ἀναζήτησις πληροφοριῶν, κατασκόπευσις.

Κατασκοπία *[Μυθ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀφροδίτης παρὰ Τροιζηνίοις, πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας ὑπῆρχε ναὸς ὑπὲρ τὸ Ἱππολύτου στάδιον. Ἐπεκαλεῖτο οὕτως ἡ θεὰ κατὰ τὸν παρὰ Παυσανίᾳ μῦθον (Β' 32), διότι ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς «ἀπέβλεπε» τὸν Ἱππόλυτον γυμναζόμενον ἡ ἀγαπῶσα αὐτὸν Φαίδρα, ἥτις μὴ εὑρίσκουσα διέξοδον διὰ τὸν περιφρονούμενον αὐτῆς ἔρωτα παρεδίδετο εἰς λαγνείαν («ἐξεινεμώρει») ἐντὸς τῶν μυρσινῶν τοῦ ἱεροῦ χώρου. Ἡ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης Κατασκοπίας ἀπὸ Τροιζῆνος διεδόθη εἰς Ἀθήνας κατὰ τὴν αὐτόθι διάδοσιν τοῦ περὶ τῆς Φαίδρας μύθου, τὸ δὲ παρὰ τὰς Ν. κλιτῦς τῆς Ἀκροπόλεως ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης Ἱππολυτίας ἐκαλεῖτο *Κατόπιον* (*Εὐριπ.* Ἱππολ. 30). Π. Ν. Π.

κατάσκοπος (ὁ, ἡ)· παρατηρητής, ἀνερευνητὴς πληροφοριῶν περὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως ἀλλοτρίου κράτους, ζητητὴς τοῦ μυστικοῦ τῆς ἀσφαλείας ἑνὸς κράτους ἐπὶ καταδόσει || καθόλου, δόλιος παρατηρητής, ὁ ἐπὶ βλάβῃ παρακολουθῶν τινα.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *κατασκοπεία*.

—**κατάσκοποι** (οἱ), ἢ **κατόπται** *[Ἀρχ.]*. Ἄρχοντες ἐν Βοιωτίᾳ (βλ. λ *βοιωτικῶν πόλεων ἄρχοντες*).

κατάσκοπος (Catascopus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμήκεις κανθάρους μὲ σῶμα κομψόν, κεφαλὴν ὀγκώδη, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ σώματος, καὶ μεγάλους ὀφθαλμούς. Τὸ γένος περιλαμ-

Digitized by Google

βάνει περὶ τὰ 60 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς και ἰδίως ἐν Βεγγάλῃ καὶ Μαλαισίᾳ Δ. Ν. Π.

κατασπάζομαι, ἀόρ. *κατησπάσθην*· ἀσπάζομαι πολύ, καταφιλῶ.

κατασπᾶν· καταβιβάζειν, ἕλκειν πρὸς τὰ κάτω· || παρ' ἀρχαίοις, μία ἐκ τῶν λαβῶν τῆς πάλης, συνισταμένη εἰς τὴν ἰσχυρὰν σύλληψιν τοῦ ἀντιπάλου ἀπὸ τῆς ὀσφύος ἢ τοῦ τραχήλου καὶ ἕλξιν αὐτοῦ δι' ἀποτόμου κινήσεως πρὸς τὸ ἔδαφος. Τοιαῦται λαβαὶ ὑπάρχουν καὶ σήμερον. Ἐπίσης οἱ παίζοντες τὴν σύριγγα, διὰ τῆς ἐκφράσεως «κατασπᾶν» ἢ «κλίνειν» ἐδήλουν τὴν πρὸς τὰ κάτω κλίσιν τοῦ μουσικοῦ τούτου ὀργάνου, γινομένην πρὸς αὔξησιν τῆς βαρύτητος καὶ τοῦ τόνου τοῦ ἤχου.

κατασπαράσσω, ἀόρ. *κατεσπάραξα—κατεσπαράχθην*, παθ. μετχ. *κατεσπαραγμένος*· σπαράσσω, ξεσχίζω, καταξεσχίζω: «κατεσπάραξαν τὸ σῶμά του ἄγρια θηρία».

κατάσπαρτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λίαν ἐσπαρμένος, ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἔγινε σπορὰ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν: «τόπος κατάσπαρτος σίτου, — κριθῆς, — ἀραβοσίτου».

κατασπείρω· σπείρω, διασκορπίζω ἐδῶ κι' ἐκεῖ, διασπείρω, διαδίδω.

κατάσπιλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλήρης σπίλων, κηλίδων (κυριολ. καὶ μεταφ.).

κατασπιλῶ (*—όω*), ἀόρ. *κατεσπίλωσα—κατεσπιλώθην*· πληρῶ τινα σπίλων, κηλίδων, κηλιδώνω, καταισχύνω.

Κατασσοῦ *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ τῆς Θρᾴκης, παρὰ τοὺς Τόμους (νῦν Κωνστάντζα), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ

κατασταλαγμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατασταλάζειν, ὅ,τι προέρχεται ἐκ τῆς κατασταλάξεως, κατακάθισμα, ἴζημα.

κατασταλάζω, ἀόρ. *ἐ)καταστάλαξα*, παθ. μετχ. *κατασταλαγμένος*· πίπτω κατὰ σταλαγμούς; κατὰ σταγόνας, κατέρχομαι εἰς τὸν πυθμένα, λαγαρίζω: «κατασταλάζει ἡ μούργα ἀπὸ τὸ λάδι,—ἡ στάχτη ἀπὸ τὴν ἀλισίβα κττ.»· || συνεκδ. καθαρίζω, καθίσταμαι διαυγὴς διὰ κατασταλαγμοῦ: «κατεστάλαξε τὸ λάδι, — τὸ νερό, —τὸ κρασί»· || μεταφ. φθάνω εἰς τελικόν τι σημεῖον, καταντῶ: «νὰ ἰδοῦμε ποῦ θὰ κατασταλάξῃ»· || «κατασταλαγμένο λάδι, — νερό, — κρασὶ κττ.» διαυγές, ἀπηλλαγμένον στερεῶν οὐσιῶν.

κατασταλακτός, *—ή, —όν*· ὁ κατασταλαγμένος, κεκαθαρμένος, διαυγής: «κατασταλακτὸς καφές», «λάδι κατασταλακτό»· || *κατασταλακτὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ ἀλισίβα, ἄλλως *στακτή*.

κατασταλτικός, *—ή, —όν*· ὁ καταστέλλων, ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς καταστολήν: «φάρμακα κατασταλτικὰ τῶν νεύρων», ἀντιθ. «διεγερτικά».— Ἐπιρρ. ***κατασταλτικῶς.***

Καταστάρι, ἢ ***Κατωστάρι*** *[Γεωγρ.]*. Κώμη ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Ζακύνθου ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν προπόδων τῶν βουνῶν Διχάλια, ἀπέχουσα τῆς πόλεως περὶ τὰ 16 χλμ., ἀριθμοῦσα 595 κατοίκους καὶ ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς ἑτέρας κώμης *Χαρτᾶτα* ἰδίαν κοινότητα, τὴν τοῦ Καταστασίου (κάτ. ἐν ὅλῳ 752). Ἔχει δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, ὡραῖον ναὸν καὶ πλησίον μικρὸν συνοικισμὸν φέροντα τὴν ὀνομασίαν *Μετόχι*. Ἄλλοτε αἱ κῶμαι Καταστάρι καὶ Χαρτᾶτα ἀπετέλουν τὸν δῆμον Ὑριαίων καὶ ἀρχαιότερον τὸν δῆμον Καταστασίων.

— **Καταστάρι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον κατὰ τὰ ΒΑ τῆς Ζακύνθου καὶ Β τοῦ ὁμωνύμου χωρίου.

κατάστασις, *—εως* (ἡ)· ἡ θέσις πραγμάτων ἢ προσώπων ἔν τινι τόπῳ ἢ χρόνῳ: «ἡ κατάστασις τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. — εἰς τὴν ἐποχήν μας, — ἐν Ἑλλάδι, — ἐν Εὐρώπῃ», «ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις», «φυσιολογικὴ —, παθολογικὴ κατάστασις», «ἡ στρατιωτικὴ —, ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς χώρας», «ἡ κατάστασις τῆς ἀγορᾶς εἶναι ἐξαίρετος», «ἡ ὑγεία του εὑρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν»· || ἡ ὀρθή, ἡ προσήκουσα θέσις προσώπων ἢ πραγμάτων, τάξις, εὐκοσμία: «τί κατάστασις εἶν' αὐτή;», «αὐτὴ δὲν εἶναι κατάστασις»· || «ἐκκλησιαστικὴ ἢ ἱερὰ κατάστασις», ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κανονικὴ τάξις, «ὁ ἐπὶ τῆς καταστάσεως», ὁ ἐπιμελούμενος τῆς εὐταξίας ἐντὸς τοῦ βήματος· || ἱκανότης, ἠθικὴ ἢ ὑλικὴ δύναμις: «δεν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἀναλάβῃ τοιοῦτον ἀγῶνα», «εὑρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν»· || περιουσία, τὰ ὑπάρχοντα, ὑλικὰ ἀγαθά: «ἔκαμε μεγάλη κατάσταση», «ἔχει κατάσταση», «ἔφαγε τὴν κατάστασή του»· || ἐπὶ τῶν γυναικῶν: «ἐνδιαφέρουσα κατάστασις» ἢ «κατάστασις ἐγκυμοσύνης»· || «κατάστασις πολιορκίας»: «ἡ πόλις ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν πολιορκίας»· || «ἐμπόλεμος κατάστασις»: «τὸ κράτος Α εὑρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τὸ κράτος Β»· || λογοτ., πίναξ ἐμφαίνων τὸ ἀποτέλεσμα ἀπογραφικῆς τινος πράξεως: «κατάστασις ὁδοιπορικῶν ἐξόδων», «μισθοδοτικὴ κατάστασις», «κατάστασις ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου».

— *[Στρ. Ναυτ.]* Ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῷ ναυτικῷ ἡ λέξις *κατάστασις*, ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικούς, χρησιμοποιεῖται πρὸς δήλωσιν τῶν νομίμων συνθηκῶν, ὑφ' ἃς οὗτοι διατελοῦσι σχετικῶς μὲ τὴν ὑπηρεσίαν. Καὶ διὰ μὲν τοὺς ἀξιωματικοὺς ἔχουν ὁρισθῆ διὰ νόμου πέντε καταστάσεις, ἤτοι ἡ *ἐνέργεια*, ἡ *διαθεσιμότης*, ἡ *ἀργία διὰ προσκαίρου παύσεως*, ἡ *ἀργία δι' ἀπολύσεως* καὶ ἡ *ἀποστρατεία*, ἐπὶ πλέον δὲ αἱ ὑπὸ εἰδικῶν νόμων προβλεπόμεναι εἰδικαὶ καταστάσεις, ἤτοι *πολεμικὴ* (πρότερον *τιμητικὴ*) *διαθεσιμότης* λόγῳ τραυμάτων καὶ *πολεμικὴ* (πρότερον *τιμητικὴ* και *εἰδικὴ*) *ἀποστρατεία*. Διὰ δὲ τοὺς ὑπαξιωματικοὺς ἔχουσιν ὁρισθῆ μόνον ἡ *ἐνέργεια* καὶ ἡ *ἀποστρατεία*, καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ προσέτι ἡ *αὐτεπάγγελτος*, ἡ *κατ' αἴτησιν διαθεσιμότης*, ἡ *πολεμικὴ διαθεσιμότης* καὶ ἡ *πολεμικὴ ἀποστρατεία*. Δι' οὓς λόγους οἱ ἀξιωματικοὶ τίθενται εἰς ἀργίαν οἱ ὑπαξιωματικοὶ τίθενται εἰς ἀπόταξιν.

Πᾶσα μετάθεσις ἀξιωματικοῦ εἰς νέαν κατάστασιν ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, προτάσει τοῦ οἰκείου ὑπουργοῦ. Προκειμένου περὶ καταστάσεων φερουσῶν τὸν χαρακτῆρα ποινῆς, τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ προηγοῦνται σχετικαὶ γνωμοδοτήσεις ἀνακριτικῶν συμβουλίων, προκειμένου δὲ περὶ αὐτεπαγγέλτου ἀποστρατείας προαποφαίνονται ἡ Α. Σ. Υ. Ε. ἢ Α. Ν. Υ. Ε. διὰ τοὺς σωματικῶς ἀνικάνους ἢ ἀνακριτικὰ συμβούλια διὰ τοὺς ἐπαγγελματικῶς ἀνικάνους. Καὶ διὰ τὴν κατάστασιν ἀποστρατείας τοῦ ὑπαξιωματικοῦ προκαλεῖται διάταγμα.

Ἡ ποινικὴ δίωξις δὲν κωλύει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων περὶ καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς δικαιοσύνης προκειμένου περὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς αὐτῶν ἐπαρκείας ἢ διὰ πᾶν παράπτωμα ἀναγόμενον εἰς τὰ καθαρῶς δικαστικά των καθήκοντα παραπέμπονται εἰς τὸ ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον τοῦ στρατοῦ. Οἱ ἱερεῖς ἀπολύονται τῶν τάξεων διὰ διατάγματος ἕνεκα παραπτώματος προβλεπομένου ὑπὸ τῶν διατάξεων περὶ καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν. Οἱ ἔφεδροι ἀξιωματικοί, οἱ μὴ προερχόμενοι ἐξ ἀποστρατείας ἢ παραιτήσεως, ἀλλ' ἐκπληροῦντες τὴν στρατιωτικήν των ὑπηρεσίαν, καθ' ἃς περιπτώσεις ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς μονίμους αἱ ποιναὶ τῆς ἀργίας δι' ἀπολύσεως ἢ ἀποτάξεως ἢ ἀποστρατείας λόγῳ διοικητικῆς ἀνικανότητος, οὗτοι διαγράφονται τοῦ στελέχους τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, μετατιθέμενοι εἰς τὴν τάξιν τοῦ στρατιώτου ἢ ναύτου, ἐπιβάλλεται δὲ εἰς αὐτοὺς φυλάκισις, καθ' ἃς περιπτώσεις ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς μονίμους ἡ ἀργία διὰ προσκαίρου παύσεως. Εἰς δὲ τὴν ἀποστρατείαν ἢ διαθεσιμότητα τῶν μονίμων ἕνεκα σωματικῆς ἀνικανότητος ἀντιστοιχεῖ ἐπὶ τῶν ἐφέδρων ἡ ἀπόλυσις κατόπιν γνωμοδοτήσεως τῆς ἀνωτάτης στρατιωτικῆς ἢ ναυτικῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Οἱ ἐν διαθεσιμότησι καὶ ἀργίαις ἀξιωματικοὶ ὑπόκεινται εἰς ἁπάσας τὰς διατάξεις τῶν νόμων καὶ κανονισμῶν περὶ τάξεως καὶ πειθαρχίας. Ι. Α. ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ρητορ.] Κατάστασις* (constitutio causae) καλεῖται ὁ καθορισμὸς τῆς ὑποθέσεως, τὸ πρῶτον μέρος τῆς διηγήσεως, τὸ μετὰ τὸ προοίμιον, ἐν ᾧ «ὁ λέγων καθίστησι τοὺς δικαστὰς πῶς δεῖ ἀκούειν αὐτοὺς τῶν πραγμάτων», δηλαδὴ προπαρασκευάζει καταλλήλως τὴν διάθεσιν αὐτῶν. — Π.

— **καταστάσεως *ἐναλλαγὴ*** *[Νομ.]*· βλ. *ἐναλλαγὴ* καταστάσεως.

— **κατάστασις *ἠλαττωμένη*** *[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *καταλογισμός*.

— **κατάστασις *κερδῶν καὶ ζημιῶν*** (ἢ ***ἀποτελεσμάτων***) *[Λογιστ.]*. Πίναξ συντασσόμενος κατὰ τὸ τέλος μιᾶς χρονικῆς περιόδου ἢ χρήσεως (ἑξαμηνιαίας ἢ ἔτους) καὶ δεικνύων τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως δοθείσης ἐπιχειρήσεως. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι τὸ συμπλήρωμα τοῦ *ἰσολογισμοῦ*. Δι' αὐτῆς καθίστανται γνωστοὶ οἱ συντελεσταὶ παραγωγῆς τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν. Ὡς ἀφετηρία χρησιμεύουσιν αἱ καθαραὶ πωλήσεις, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν δηλαδὴ τῶν ἐπιστροφῶν καὶ ἐκπτώσεων πωλήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀφαιρεῖται τὸ κόστος τῶν πωληθέντων ἐμπορευμάτων πρὸς εὕρεσιν τοῦ μικτοῦ κέρδους. Τὸ καθαρὸν κέρδος τῆς πωλήσεως προσδιορίζεται ἀφαιρουμένων ἀπὸ τοῦ μικτοῦ κέρδους τῶν ἐξόδων τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἤτοι τῶν ἐξόδων τῆς πωλήσεως, παραδόσεως ἐμπορευμάτων, διαχειρίσεως ἢ γενικῶν ἐξόδων. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἐξόδων πωλήσεως, ἐξόδων παραδόσεως καὶ γενικῶν ἐξόδων ἢ ἐξόδων διαχειρίσεως κατατάσσονται εἰς ἰδιαιτέρους πίνακας. Εἰς τὸ καθαρὸν τοῦτο κέρδος προστίθενται τὰ ἄλλα εἰσοδήματα, ὡς τόκοι, ἐνοίκια, ἐκπτώσεις κλπ. πρὸς εὕρεσιν τῆς μικτῆς προσόδου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀφαιροῦνται τὰ λοιπὰ ἔξοδα, ὡς τόκοι, ἐκπτώσεις κλπ. καὶ αἱ ζημίαι, ὁπότε ἔχομεν τὴν καθαρὰν πρόσοδον τῆς χρήσεως. Ἐὰν εἰς αὐτὴν προσθέσωμεν τὸ περίσσευμα τῆς παλαιᾶς περιόδου καὶ ἀφαιρέσωμεν τὸ διανεμηθὲν μέρισμα καὶ τοὺς φόρους, θὰ ἔχωμεν τὸ περίσσευμα τῆς ληξάσης χρήσεως. Ἡ κατάταξις ὅλων τῶν στοιχείων τούτων γίνεται κατὰ τρόπον κλιμακωτὸν εἰς ἐπὶ τούτῳ ἔντυπα, εἰς τὰ ὁποῖα διατίθενται περισσότεραι στῆλαι πρὸς ἀναγραφὴν καὶ τῶν δεδομένων στοιχείων παλαιῶν χρήσεων πρὸς ἀνάλυσιν, σύγκρισιν καὶ διερμήνευσιν τῶν αἰτίων τῆς παραγωγῆς τῶν ἀποτελεσμάτων. Διὰ τῆς συστηματικῆς ταύτης ταξινομήσεως τῶν δεδομένων τῆς καταστάσεως κερδῶν καὶ ζημιῶν προσδιορίζονται καὶ ποσοστὰ δι' ἓν ἕκαστον τῶν στοιχείων τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὰς πωλήσεις, κατὰ τὴν μέθοδον τῆς ἀναγωγῆς εἰς τὴν μονάδα. Τοιουτοτρόπως ἔχομεν τὴν σχέσιν τοῦ κόστους τῶν πωληθέντων, τοῦ μικτοῦ κέρδους, τῶν διαφόρων ἐξόδων, τοῦ καθαροῦ κέρδους κλπ., ὡς πρὸς τὰς καθαρὰς πωλήσεις. Τὸ κόστος τῶν πωληθέντων ἐμπορευμάτων προσδιορίζεται ὡς ἑξῆς: Εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς προηγουμένης χρήσεως προστίθενται αἱ καθαραὶ ἀγοραὶ καὶ τὰ ἔξοδα ἐμπορευμάτων τῆς παρούσης χρήσεως, ἐκ δὲ τοῦ ἀθροίσματος τούτου ἀφαιροῦνται τὰ μένοντα κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως. Ἐὰν ὅμως πρόκειται περὶ τοῦ κόστους τῶν πωληθέντων βιομηχανικῶν προϊόντων, τότε ἐπιβάλλεται ἡ σύνταξις ἰδιαιτέρας καταστάσεως κόστους πωληθέντων βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἐν συνδυασμῷ δὲ πρὸς τὰ ὑπάρχοντα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου, τὰ κατασκευασθέντα, τὰ ὑπὸ κατασκευὴν καὶ τὰ μένοντα κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως βιομηχανικὰ προϊόντα, προσδιορίζεται τὸ κόστος τῶν πωληθέντων προϊόντων πρὸς εὕρεσιν τοῦ μικτοῦ κέρδους τῆς πωλήσεως. Ἐν Ἑλλάδι ἀντὶ τοῦ τύπου τούτου τῆς καταστάσεως κερδῶν καὶ ζημιῶν μέχρι τοῦδε συντάσσεται ἀντίγραφον τοῦ λογαριασμοῦ ζημιῶν καὶ κερδῶν μὲ χρέωσιν καὶ πίστωσιν, ἀλλ' ὁ τρόπος οὗτος δὲν παρουσιάζει κανὲν πλεονέκτημα, ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἀνωτέρω. Ἡ χρῆσις τῆς ἀντιγραφῆς ταύτης εἶναι πρᾶξις καθαρῶς ἐμπειρικὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀντενδείκνυται ἀπολύτως εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχήν, καθ' ἣν παρίσταται τόσον ἐπιβλητικὴ ἡ ἀνάγκη τῶν φώτων τῆς ἐπιστημονικῆς λογιστικῆς. Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **κατάστασις *προσώπου*** *[Νομ.]*· βλ. *προσωπικότης*.

— **κατάστασις *χρονομέτρου*** *['Αστρον.]*· βλ. λ. *χρονόμετρον*.

καταστατικὴ (ἡ)· ὅρος πλασθεὶς ἀντὶ τοῦ *στατιστικὴ* (βλ. λ.).

καταστατικὸν (τό)· σύνολον διατάξεων, διὰ τῶν ὁποίων κανονίζεται ἡ λειτουργία ἱδρύματος: «καταστατικὸν ἑταιρείας, — τραπέζης, — σχολῆς, — σωματείου, — συλλόγου».

— *[Ἐμπορ. Δίκ.]* Καλεῖται *καταστατικὸν* τὸ ἔγγραφον, δι' οὗ συνομολογοῦνται οἱ ὅροι τῆς καταρτίσεως καὶ διοικήσεως ἐμπορικῆς τινος ἑταιρείας. Ἡ ἀνώνυμος ἑταιρεία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ νομικῶς ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς, συντεταγμένου κατὰ τὸν τύπον τοῦ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου ὑπὸ διοικητικοῦ διατάγματος· τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νόμου 2190 καθορίζει ἐπακριβῶς τί δέον νὰ περιέχῃ τὸ ἐγκρινόμενον καταστατικόν, ὅπερ καὶ μετὰ τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς δικαιοπραξία, τῆς ὁποίας τὸ κῦρος κρίνεται κατὰ τὰς περὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν διατάξεις. Ὁ ὑπουργὸς ὑποχρεοῦται νὰ ἐγκρίνῃ τὸ καταστατικόν, ἐὰν συνετάχθη συμφώνως τῷ νόμῳ, ἡ ἔγκρισις ὅμως τούτου, περιέχοντος στοιχεῖον ἐναντίον τοῦ νόμου, οὐδὲν ἐμποδίζει, ἵνα ζητηθῇ ἡ ἀκύρωσις ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου (Α. Π. 60, 1867). Εἰς τὸν γραμματέα τοῦ πρωτοδικείου τοῦ τόπου παραδίδεται ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς χρονολογίας τοῦ καταστατικοῦ περίληψις τούτου πρὸς τοιχοκόλλησιν ἐπὶ 3 μῆνας εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πρωτοδικείου καὶ καταχώρησιν εἰς εἰδικὸν βιβλίον, τηρούμενον ὑπὸ τούτου· ἡ εἰδικὴ αὕτη δημοσίευσις δὲν ἐπιβάλλεται κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν γνώμην ὡς συστατικὴ διατύπωσις τῆς καταρτίσεως τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας. Τροποποίησιν τοῦ καταστατικοῦ τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν ἀποφασίζει ἡ γενικὴ καταστατικὴ συνέλευσις, ἡ ἐπιλαμβανομένη μεταβολῶν, αἵτινες θίγουσιν οὐσιωδῶς τὸ καταστατικόν, ἐκτὸς ἐὰν αὗται ὑπαγορευθῶσι ρητῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ καταστατικοῦ. Αἱ ἀπολύτως εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς καταστατικῆς συνελεύσεως ἀφορῶσαι τροποποιήσεις, εἰδικῶς ὁριζόμεναι ἐν τῷ νόμῳ, συνίστανται εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς ἐθνικότητος τῆς ἑταιρείας, ἢ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς τὴν αὔξησιν ἢ μείωσιν τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου, τῶν ὑποχρεώσεων τῶν μετόχων κτλ, καθὼς καὶ προκειμένου νὰ παραταθῇ ἡ διάρκεια τῆς ἑταιρείας ἢ νὰ λυθῇ προώρως. Ἡ τακτικὴ ἐτησία συνέλευσις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐπουσιώδεις μόνον

Digitized by Google

τροποποιήσεις· ἐπὶ πάσης δὲ τροποποιήσεως ἀπαιτεῖται ἔκδοσις διατάγματος καὶ διοικητικὴ ἔγκρισις. Τὸ καταστατικὸν ὁμορρύθμου ἢ ἑτερορρύθμου ἑταιρείας, ὡς μὴ ἀποτελοῦν συστατικὸν στοιχεῖον τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, δὲν ὑπόκειται κατὰ νόμον εἰς ἔγκρισιν, οὔτε ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι κατ' ἀνάγκην συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον (ἐκτὸς ἐξαιρέσεών τινων), δέον ὅμως νὰ εἶναι συντεταγμένον κατὰ τὰς περὶ πολλαπλῶν ἰδιωτικῶν ἐγγράφων διατάξεις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου· δέον δηλαδὴ νὰ περιέχῃ τὸ ὀνοματεπώνυμον τῶν συνεταίρων, τὸ ἀντικείμενον τῆς ἑταιρικῆς ἐπιχειρήσεως, τὸ εἶδος τῆς ἑταιρείας, τὴν ἑταιρικὴν ἐπωνυμίαν, τὴν ἕδραν τῆς ἑταιρείας, τὸ ἑταιρικὸν κεφάλαιον καὶ τὸν τρόπον τοῦ σχηματισμοῦ· δὲν ἀπαιτεῖται νὰ καθορίζῃ τὴν διαχείρισιν, τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαχειριστοῦ, οὔτε τὴν ἀναλογίαν συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας· ἀπαιτεῖται ἐν τούτοις εἰδικὴ δημοσίευσις περιλήψεως κατὰ τὰ ἄρθρα 43 καὶ 44 τοῦ Ε. Ν. πρὸς γνῶσιν τοῦ μετὰ τῆς ἑταιρείας συναλλασσομένου κοινοῦ κατὰ τὰς περὶ δημοσιεύσεως διατάξεις τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν. Ἡ μὴ σύνταξις καταστατικοῦ ἐγγράφου δυσχεραίνει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἑταιρείας μεταξὺ τῶν συνεταίρων, ἡ δὲ μὴ εἰδικὴ δημοσίευσις περιλήψεως αὐτοῦ ἐπισύρει κατὰ τοῦ διαχειριστοῦ τῆς ἑταιρείας τὴν ποινὴν τῆς ἁπλῆς ἢ δολίας χρεοκοπίας ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως καὶ ἐπιφέρει τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἑταιρείας ὡς πρὸς τοὺς συνεταίρους, ἐνῷ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ προτείνωσι τὴν ἔλλειψιν δημοσιευσεως ἐναντίον τρίτων. Ἡ ἀτελὴς δημοσίευσις δὲν ἐξισοῦται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς δημοσιεύσεως, αἱ δὲ μὴ δημοσιευόμεναι ῥῆτραι δὲν δύνανται νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τρίτων. (Περὶ τοῦ καταστατικοῦ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν, σωματείων καὶ συνεταιρισμῶν βλ. οἰκείας λέξεις.) Μ. Γ. Δ.

καταστατικός, *—ή, —όν*· ὁ καθορίζων κατάστασίν τινα ἢ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοιαύτην: «καταστατικὸς χάρτης»· ‖ τὸ οὐδ. *καταστατικὸν* (βλ. λ.) ὡς οὐσιαστ.

—καταστατικαὶ *συνθῆκαι* */Διεθν. Δίκ./*. *Καταστατικαὶ συνθῆκαι* (traités constructifs) καλοῦνται αἱ ἀποτελοῦσαι θεμελιώδεις διεθνεῖς πράξεις, δυνάμει τῶν ὁποίων αἱ συμβαλλόμεναι δυνάμεις ἀναδέχονται ν' ἀναγνωρίσωσιν ἐν τῇ χώρᾳ ἢ ἐν ὡρισμένῃ περιφερείᾳ αὐτῆς ἰδιαιτέραν εἰδικὴν διεθνῆ κατάστασιν, εἴτε ἀνατρέπουσαν τὴν τέως τοιαύτην, εἴτε συμπληροῦσαν τὴν μέχρι τοῦδε κρατοῦσαν, εἴτε μεταβάλλουσαν, ἤτοι τροποποιοῦσαν τὴν νῦν ἰσχύουσαν. Αἱ καταστατικαὶ αὗται συνθῆκαι δημιουργοῦσι διεθνεῖς καταστάσεις, τὰς ὁποίας ὑποχρεοῦνται ν' ἀναγνωρίσωσι καὶ αἱ ἄλλαι πολιτεῖαι αἱ συμμετασχοῦσαι ἐν τῇ συνομολογηθείσῃ σχετικῇ συμβάσει. Τοιαύτη καταστατικὴ συνθήκη εἶναι τὸ πρωτόκολλον (acte) τοῦ Βερολίνου τῆς 26 Φεβρουαρίου 1885, τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ἀδεσπότων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Κατὰ τὸ 32 ἄρθρον τοῦ ἐν λόγῳ πρωτοκόλλου, τὸ καταλαμβάνον κράτος ὀφείλει νὰ ἐξασφαλίσῃ «τὴν ὕπαρξιν ἀρχῆς ἐπαρκοῦς, διὰ νὰ καταστήσῃ σεβαστὰ τὰ κτηθέντα δικαιώματα καὶ ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὰς διαμετακομίσεις, καθ' ὃν τρόπον ἤθελεν αὕτη καθορισθῇ». Τὸ ἄρθρον τοῦτο καταδεικνύει, ὅτι συνήθως αἱ καλούμεναι καταστατικαὶ συνθῆκαι περιέχουσι καὶ προγραμματικὰς ἀρχὰς περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὸ οὕτω πως δημιουργούμενον διεθνὲς καθεστὼς θέλει λειτουργήσει καὶ ὑπὸ ποίας γενικώτερον συνθήκας θέλει διαβιώσει.

Καταστατικαὶ συνθῆκαι ἀποκαλοῦνται ἐπίσης καὶ ὅλαι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ποταμοπλοΐας καὶ τῶν στενῶν συνθῆκαι καὶ δημιουργοῦσαι διὰ τοὺς πλωτοὺς ποταμοὺς ἢ διὰ τὰ στενὰ εἰδικὸν διεθνὲς καθεστώς. Ὡς τοιαύτας ἀναφέρομεν, λ.χ., προκειμένου περὶ τῆς ποταμοπλοΐας, τὸν γενικὸν κανονισμὸν τῆς 24 Μαρτίου 1815, τὸν παρὰ τῆς συνδιασκέψεως τῶν Παρισίων καταρτισθέντα, τὸν ὁποῖον ἀπεδέχθη μετὰ ταῦτα τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης, ἐπίσης τὴν ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1921 σύμβασιν τῆς Βαρκελώνης, ἥτις φέρει τὸν τίτλον «Σύμβασις καὶ καταστατικὸν ἐπὶ τοῦ καθεστῶτος τῶν διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος πλοΐμων ὁδῶν», προκειμένου δὲ περὶ τῶν στενῶν ἀναφέρομεν τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου τῆς 13 Ἰουλίου 1841, ἥτις ἀνατρέψασα τὸ προνομιακὸν διὰ τῆς μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συνθήκης τοῦ Unkiar-Skelessi τῆς 8 Ἰουλίου 1833 δημιουργηθὲν καθεστὼς τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου, ἐδημιούργει οὐδετέραν κατάστασιν αὐτῶν. Αἱ καταστατικαὶ συνθῆκαι λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος καὶ σημασίας αὐτῶν ἀποτελοῦσι μίαν τῶν σπουδαιοτέρων πηγῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Η. Γ. Κ.

— **Καταστατικὸς *νόμος τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*** */Ἐκκλ. Δίκ./*. Τὰ εἰς τὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀφορῶντα ἐρρυθμίσθησαν διὰ τοῦ ἀπὸ 23 Ἰουλίου 1833 Β Διατάγματος «διακηρύξεως περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας» ἐξ 25 ἄρθρων. Τὸ Β. διάταγμα τοῦτο κατηργήθη διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1852 Σ' νόμου περὶ ἐπισκοπῶν καὶ ἐπισκόπων ἐξ ἄρθρων 18 καὶ τοῦ ΣΑ' καταστατικοῦ νόμου τῆς ἱερᾶς συνόδου ἐξ ἄρθρων 29. Καὶ οἱ νόμοι οὗτοι μετὰ τῶν τροποποιησάντων αὐτοὺς νόμων κατηργήθησαν διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1923 καταστατικοῦ νόμου ἐξ ἄρθρων 83, οὗ ἱκαναὶ διατάξεις ἐτροποποιήθησαν διὰ τοῦ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1925 νομοθετικοῦ ἐξ ἄρθρων 13 διατάγματος, δι' οὗ καὶ ἐπανῆλθον εἰς ἰσχὺν καὶ ἱκαναὶ διατάξεις τῶν μνημονευθέντων ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1852 νόμων Σ' καὶ ΣΑ'. Τέλος διὰ τοῦ 3615 ἀπὸ 10 Ἰουλίου 1928 νόμου ὑπήχθησαν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας αἱ μητροπόλεις τῶν νέων τοῦ κράτους χωρῶν —πλὴν τῆς Κρήτης, ἥτις ἐξακολουθεῖ διεπομένη ὑπὸ τοῦ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1900 καταστατικοῦ αὐτῆς—, τηρουμένων ὅμως τῶν ἐπ' αὐτῶν κανονικῶν δικαιωμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— **καταστατικὸς *χάρτης*** · βλ. λ. *σύνταγμα*.

καταστατὸς (ὁ)· ἰδιωματ., καὶ *καταστατὸν* (τὸ) μεσαιων., τὸ ἐκ τοῦ βεβρεγμένου σίτου ἐκπιεζόμενον ἄμυλον, κοιν *νισεστές*.

κατάστεγον (τὸ)· τόπος ἐστεγασμένος, σκεπόμενος ὑπὸ στέγης, ἄλλως *ὑπόστεγον*· ‖ ἀρχ. ὁ ἐστεγασμένος χῶρος τῶν ἀρχαίων γυμναστηρίων.

κατάστεγος (ὁ, ἡ),*—ον* (τὸ)· ὁ ἐστεγασμένος, ὁ ὑπὸ στέγης σκεπόμενος, ἄλλως *ὑπόστεγος*· ‖ *κατάστεγον* (τὸ) ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

καταστέλλω, ἀόρ. *κατέστειλα—κατεστάλην*, παθ. μετχ. *κατεσταλμένος*· κάμνω τι νὰ ἐλαττωθῇ, κατευνάζω, περιορίζω, καταπραΰνω: «καταστέλλω τοὺς πόνους»· ‖ δαμάζω, καταδαμάζω, καταπνίγω: «κατεστάλη τὸ κίνημα,—ἡ ἀνταρσία».

Κατάστενον / *Γεωγρ.* /. Σημερινὴ ὀνομασία τοῦ Βοσπόρου (βλ λ.), χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν.

κατάστενος, *—η, —ο*· δημοτ. πολὺ στενός.

καταστερίζω, ἀόρ. *κατηστέρισα—κατηστερίσθην*· μεταβάλλω εἰς ἀστέρα, κατατάσσω μεταξὺ τῶν ἀστέρων: «ἡ κόμη τῆς Βερενίκης κατηστερίσθη»· ‖ στολίζω μὲ ἄστρα.

καταστέρισις, *—εως* (ἡ)· ἡ εἰς ἀστέρα μεταβολή, *καταστερισμός*· ‖ ἡ τῶν ἀστέρων πρὸς ἀλλήλους θέσις καὶ τὸ οὕτω σχηματιζόμενον σχῆμα, ἄλλως *ἀστερισμός*.

καταστερισμὸς (ὁ)· ἡ εἰς ἀστέρα μεταβολή: «καταστερισμὸς τῆς κόμης τῆς Βερενίκης».

κατάστερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλήρης ἀστέρων, ἀστερόεις: «κατάστερος οὐρανός».

κατάστηθα· ἐπίρρ, ἐντελῶς ἐπὶ τοῦ στήθους, εἰς τὸ μέσον τοῦ στήθους: «τὸν ἐκτύπησαν κατάστηθα».

κατάστημα (τό)· ὁ τόπος ὅπου εἶναί τις ἐγκατεστημένος, τὸ οἰκοδόμημα ὅπου εἶναι ἱδρυμένη ὑπηρεσία τις: «δημόσια καταστήματα», «στρατιωτικόν—, νομαρχιακὸν κατάστημα»· ‖ «ἐμπορικὸν κατάστημα», «κατάστημα λειανικῆς—, χονδρικῆς πωλήσεως», κοιν. *μαγαζὶ ἢ ἐμπορικό*· ‖ ἀρχ. τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καθίστασθαι*, ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεταί τις: «εἶδεν αὐτὸν ἐν οἵῳ ἦν καταστήματι» (*Ἀθήν.*).

— */Ἐγκυκλ./* Τὸ *κατάστημα* ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ἐμπορεύματος, τὸ ὁποῖον περιέχει, λαμβάνει εἰδικὰς ὀνομασίας, ἤτοι κατάστημα νεωτερισμῶν, κατάστημα ἀνδρικῶν εἰδῶν, κατάστημα ἐδωδίμων καὶ ἀποικιακῶν κλπ.

Τὸ σύγχρονον κατάστημα, ὡς ἐξειλίχθη ἰδίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν του καὶ τὴν μορφήν του εἰς τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην ἐμπορικὴν συγκέντρωσιν καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἐπιτευχθείσας τεχνικὰς προόδους εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν διακόσμησίν του, τὴν καλλιτεχνικὴν διαρρύθμισιν τῆς προσόψεως καὶ τῶν προθηκῶν του, τὸν ἄπλετον φωτισμὸν κλπ. Ἡ μεγάλη παραγωγὴ ἀφ' ἑτέρου, ἡ ὁποία κατέρριψεν εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸ κόστος τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἔδωκε τεραστίαν ὤθησιν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν σημερινῶν μεγάλων καταστημάτων νεωτερισμῶν, τὰ ὁποῖα κατέστησαν προσιτὰ εἰς τὸ πολὺ κοινὸν πληθὺν ἀντικειμένων τῆς καθημερινῆς ζωῆς λόγῳ τῶν εὐθηνῶν τιμῶν, εἰς ἃς προσφέρουν τὸ ἐμπόρευμα, ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου κύκλου τῶν ἐργασιῶν των, τῶν ἑλκυστικῶν διαφημίσεων καὶ ἄλλων ἐμπορικῶν συνδυασμῶν τελείως πρότερον ἀγνώστων.

Οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἔκτασις καὶ ἡ σπουδαιότης ἑνὸς καταστήματος, ἔχει κεφαλαιώδη σημασίαν ἡ κατάλληλος καὶ ἐπιτυχὴς τοποθέτησις τοῦ ἐμπορεύματος, ὡς ἐξασκοῦσα ἰδιαιτέραν ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πελάτου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη ἀνήχθη εἰς πραγματικὴν τέχνην ἡ κατὰ τρόπον καλλιτεχνικὸν τοποθέτησις τοῦ ἐμπορεύματος, κυρίως εἰς τοὺς οἴκους νεωτερισμῶν, ὅπου ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις ἀποτελεῖ πραγματικὰ ἀριστουργήματα διακοσμητικῆς. Τὸ ἐμπόρευμα, ἀναλόγως τῆς φύσεώς του, τοποθετεῖται εἰς εἰδικὰ διαμερίσματα, ἀνοικτὰ ἢ κλειστά, εἰς συρτάρια καὶ προθήκας. Τὰ διάφορα εἴδη πρέπει νὰ εἶναι ταξιθετημένα κατὰ κατηγορίας μὲ τὰ ὀνόματά των ἀναγεγραμμένα εἰς μέρος καταφανές, ἐφ' ὅσον φυλάσσονται εἰς κλειστὸν χῶρον. Εἰς ἕκαστον εἶδος τοποθετεῖται εἰδικὴ ἐτικέττα ἢ φίσσα, δεικνύουσα τὸν ἀριθμὸν τοῦ εἴδους, τὴν τιμὴν ἀγορᾶς ἢ κόστους μὲ συνθηματικοὺς ἀριθμοὺς ἢ γράμματα, τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν γνωρίζει μόνον ὁ ἔμπορος καὶ ὁ εἰδικὸς ὑπάλληλος, πολλάκις δὲ ἀναγράφεται καὶ τὸ ποσὸν τοῦ εἴδους, τὸ ὁποῖον αὐξομειοῦται ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν ἐκ τοῦ εἴδους τούτου. Εἰδικῶς τὸ κατάστημα πωλήσεως, ὅπου εἰσέρχεται ὁ πελάτης, δέον νὰ τύχῃ ἰδιαιτέρας ὅλως προσοχῆς ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν διαφόρων εἰδῶν. Πρέπει ν' ἀποφεύγηται ἡ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος συσσώρευσις μεγάλης ποσότητος ἐμπορεύματος τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται καταλλήλως ἐπὶ τῶν τοίχων, πλὴν τῶν εἰδῶν, τῶν ὁποίων ἐνδείκνυται ἡ τοποθέτησις εἰς μέρος καταφανὲς καὶ πρόχειρον διὰ τὸν πελάτην.

Ἡ ἐπίπλωσις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ καταστήματος. Κυρίως ὅμως ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς γραφείου χρησιμεύοντος ἐν ταὐτῷ καὶ ὡς ταμείου μὲ τὰ σχετικὰ χρειώδη διὰ τὴν ταμειακὴν κίνησιν, ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς μπάγκους διὰ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ ἐμπορεύματος εἰς τὸν πελάτην, ἀπὸ μερικὰ καθίσματα κλπ. Μόλις ὁ πελάτης ἀναχωρήσῃ, τὸ ἐμπόρευμα, τὸ ὁποῖον τῷ ἐπεδείχθη χωρὶς νὰ ἀγορασθῇ, ἐπαναφέρεται εἰς τὴν θέσιν του.

Συνήθως τὸ κυρίως κατάστημα πωλήσεως συνέχεται μὲ ἰδιαίτερον διαμέρισμα ἀνεφοδιασμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐφοδιάζει τὸ πρῶτον μὲ τὰ ἐλλείποντα εἴδη. Καὶ ἐδῶ τὸ ἐμπόρευμα πρέπει νὰ εἶναι ταξινομημένον ἀπαραιτήτως μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν, ἡ ὁποία τηρεῖται καὶ εἰς τὸ κυρίως κατάστημα, εἰς τρόπον ὥστε ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ καθίσταται εὐχερὴς ἡ ἀνεύρεσις τοῦ εἴδους, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐξαντληθῇ ἀπὸ τὸ κατάστημα πωλήσεως. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἰδίου βιβλίου τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων εἶναι εὐνόητος, ἀλλ' ἡ τήρησις βιβλίου ἀποθήκης δὲν εἶναι δυνατὴ παρὰ μόνον εἰς μικρὰ καταστήματα μὲ περιωρισμένον ἀριθμὸν εἰδῶν. Εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα, ὅπου δι' ἑκάστην κατηγορίαν ἐμπορευμάτων ὑπάρχει ἰδιαίτερον τμῆμα (rayon), καθίσταται ἀναγκαία ἡ τήρησις ἰδιαιτέρου δι' ἕκαστον τμῆμα βιβλίου ἀποθήκης ἢ εἰδικῶν πινακίδων διὰ τὴν κίνησιν τῶν εἰδῶν (kardex). Εἰς τοὺς μεγάλους οἴκους ἡ ὕπαρξις ἰδιαιτέρας ἀποθήκης ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ κυρίως καταστήματος εἶναι ἀπαραίτητος. Αὕτη ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ ἰδίου προσωπικοῦ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἀρχιαποθηκαρίου, ὅστις δὲν δύναται νὰ παραλάβῃ ἢ παραδώσῃ ἐμπόρευμα ἄνευ προηγουμένης παραδόσεως καὶ παραλαβῆς εἰδικῶν δελτίων, τὰ ὁποῖα τῷ χρησιμεύουν ὡς δικαιολογητικὰ τοῦ βιβλίου του ἀποθήκης. Ὁ ἀρχιαποθηκάριος εἶναι ὑπόλογος διὰ τὸ ὑπάρχον ἀπόθεμα ἐμπορεύματος καὶ τὴν καλήν του διατήρησιν, ὑποχρεοῦται δὲ νὰ εἰδοποιῇ ἐγκαίρως τὴν ἁρμοδίαν ὑπηρεσίαν ἀγορῶν διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῆς ἀποθήκης του. Ἔχει ὑπὸ τὰς διαταγάς του ἰδιαίτερον προσωπικὸν διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ταξινόμησιν τῶν ἐμπορευμάτων, ὀφείλει δὲ νὰ ἐξασκῇ ἄγρυπνον ἐπίβλεψιν εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς ἀποθήκης του καὶ νὰ ἐξελέγχῃ τὴν ποσότητα τῶν ἐμπορευμάτων. Τὰ μεγάλα καταστήματα ἔχουν ἐπίσης καὶ εἰδικὸν ἐλεγκτήν, ἀνεξάρτητον τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν, ὁ ὁποῖος σὺν τοῖς ἄλλοις ἐνασκεῖ ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἀποθηκῶν. Ἡ ἐτησία ἀπογραφὴ συντελεῖται τῇ φροντίδι τοῦ ἀποθηκαρίου καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ ὑπαλλήλων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Τὰ ποσὰ τῆς ἀπογραφῆς δι' ἓν ἕκαστον εἶδος δέον νὰ συμφωνοῦν μὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀποθήκης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀπογραφῆς.

Πώλησις. Τὴν τιμὴν πωλήσεως ἑκάστου εἴδους ὁρίζει ὁ καταστηματάρχης, εἰς δὲ τὰ μεγάλα καταστήματα ὁ προϊστάμενος ἑνὸς ἑκάστου διαμερίσματος πωλήσεως. Οὗτος εἶναι ὑπεύθυνος ἀπολύτως διὰ τὰ σφάλματα τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων πωλήσεως καὶ ὑποχρεοῦται νὰ παρακολουθῇ τὴν πορείαν πωλήσεως τῶν εἰδῶν του. Ἡ πώλησις κατ' ἀρχὴν γίνεται τοῖς μετρητοῖς. Ὁ πωλητὴς ὑπάλληλος παραδίδει εἰς τὸν πελάτην δελτίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται τὸ εἶδος καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἐμπορεύματος, παραπέμπων αὐτὸν εἰς τὸ ταμεῖον, τὸ ὁποῖον εἰσπράττει τὸ ἀντίτιμον καὶ σημειοῖ ἐπὶ τοῦ δελτίου τὴν εἴσπραξιν, ἐπὶ τῇ παρουσιάσει δὲ τοῦ ἐξωφλημένου τούτου δελτίου ἐκ μέρους τοῦ πελάτου τὸ τμῆμα παραλαβῆς παραδίδει καταλλήλως συσκευασμένον (πακεταρισμένον) τὸ ἀγορασθὲν εἶδος. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ εἴδη, τὰ ὁποῖα παραδίδονται κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν μεγάλων καταστημάτων, ταῦτα διευθύνονται εἰς εἰδικὸν τμῆμα, τὸ ὁποῖον μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀποστολήν των. Πώλησις ἐπὶ πιστώσει δὲν διενεργεῖται συνήθως παρὰ ὑπὸ μεγάλων καταστημάτων καὶ εἰς ὡρισμένην πελατείαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀνοίγονται λογαριασμοί, διακανονιζόμενοι δι' ἀποδοχῆς γραμματίων. Κατὰ

Digitized by Google

τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ γενικεύεται ἡ διὰ δόσεων πώλησις, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὸ ἄνοιγμα λογαριασμοῦ ἐξοφλουμένου διὰ μηνιαίων συνήθως καταβολῶν. Ἡ πρώτη καταβολὴ συμπίπτει μὲ τὴν παραγγελίαν.

Διαφήμισις. Ἡ διαφήμισις τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων ἐνεργεῖται μὲ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ σύγχρονον ἐμπόρευμα, ἤτοι διὰ καταλόγων, διαφημιστικῶν ἀγγελιῶν καὶ ἐγκυκλίων, δημοσιεύσεων εἰς ἐφημερίδας, φωτεινῶν διαφημίσεων, κινηματογράφου κλπ. κλπ. Ἰδιαιτέρα ὅλως προσοχὴ δίδεται σήμερον εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ αἰσθητικὴν διαρρύθμισιν καὶ φωτισμὸν τῶν προσόψεων τῶν καταστημάτων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν προθηκῶν των. Ὡρισμένοι μεγάλοι οἶκοι ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἔχουν καὶ ἴδιον καλλιτεχνικὸν τμῆμα, ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν ἀνάλογον ἑκάστοτε διακόσμησιν καὶ κατάλληλον τοποθέτησιν τῶν ἐκτιθεμένων ἐμπορευμάτων εἰς τὰς προθήκας, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἀποτελοῦν ἀριστουργήματα κομψότητος καὶ πρωτοτυπίας. Ἐπίσης πλεῖστα μεγάλα καταστήματα ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ θέτουν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πελατῶν των αἰθούσας τεΐου, χοροῦ, ραδιοφώνου, ἑστιατορίου, θεαμάτων διὰ παιδία κλπ. (βλ. καὶ λ. *διαφήμισις, προθήκη, πρόσοψις*).
Η. Π. Γ.

—/*Νομοθ.*/. Ὡς *κατάστημα* νοεῖται κυρίως ὁ χῶρος, ἔνθα ἐνασκεῖται ἐμπόριον. Οὐχ ἧττον κατάστημα καλεῖται ἐπίσης καὶ τὸ κτίριον δημοσίας ἀρχῆς, ἱδρύματος, ἐπιχειρήσεως, βιομηχανίας κ.λ.π. Τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα διακρίνονται εἰς καταστήματα χονδρικῆς πωλήσεως, ὅταν ἐν αὐτοῖς πωλοῦνται ἐμπορεύματα εἰς μεταπωλητὰς μόνον, εἰς καταστήματα λιανικῆς πωλήσεως, ὅταν πωλοῦνται ἐμπορεύματα ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς καταναλωτάς, καὶ εἰς ἀποθήκας, ἔνθα ἁπλῶς ἐναποθηκεύονται τὰ ἐμπορεύματα, χωρὶς νὰ ὑφίστανται ἐπεξεργασίαν ἢ βιομηχανικήν τινα μετατροπήν. Εἰδικώτερον ὡς καταστήματα θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν οἱ τόποι, ἔνθα ἀσκοῦνται αἱ κάτωθι ἐπιχειρήσεις: ἀγοραπωλησία τροφίμων ἢ ἐμπορευμάτων, μίσθωσις ἐπίπλων, προμηθευτικαὶ ἐργασίαι, πρακτορεῖα, μεσιτεῖαι, αἴθουσαι πωλήσεως διὰ πλειστηριασμοῦ κλπ.

Τὰ καταστήματα ἐνδιαφέρουν τὴν νομοθεσίαν: 1) Ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας. Ὁ νόμος ἐπιβάλλει τὴν λῆψιν μέτρων ἀσφαλείας τῶν εἰς τὰ καταστήματα ἐργαζομένων κατὰ τῶν κινδύνων ἐργατικῶν ἀτυχημάτων, ὡς καὶ τὴν λῆψιν μέτρων ὑγιεινῆς καὶ καθαριότητος (ἀερισμός, καθάρισμα, εἰδικὰ διαμερίσματα ὕπνου τῶν ὑπαλλήλων, ἐπαρκῆ ἀποχωρητήρια, ἔξοδοι κ.λ.π.).

2) Ἀπὸ ἀπόψεως χρονικῶν ὁρίων ἐργασίας Διὰ τοῦ νόμου 3502 ρυθμίζεται τὸ ἄνοιγμα καὶ κλείσιμον τῶν καταστημάτων, πρὸς τὸν σκοπὸν κυρίως ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐπιτρεπομένη χρονικὴ διάρκεια ἐργασίας τῶν ὑπαλλήλων, καθόσον ἄλλως ὁ ἔλεγχος τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας τῶν ὑπαλλήλων καθίσταται δυσχερής. Κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 3502 «ἀπαγορεύεται τὸ ἄνοιγμα παντὸς καταστήματος πρὸ τῆς 6ης πρωϊνῆς κατὰ τὸ θέρος καὶ τῆς 7ης πρωϊνῆς κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ κλείσιμον μετὰ τὴν 9 ½ ἑσπερινὴν κατὰ τὸ θέρος καὶ τὴν 9ην ἑσπερινὴν κατὰ τὸν χειμῶνα, πάντως δέ, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς παροχῆς εἰς τὸ προσωπικὸν τοῦ καταστήματος ἐννεαώρου κατ' ἐλάχιστον ὅρον χρονικοῦ διαστήματος ἀναπαύσεως μεταξὺ ἑσπερινοῦ κλεισίματος καὶ πρωϊνοῦ ἀνοίγματος». Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τούτου καθορίζονται ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς αἱ ὧραι ἀνοίγματος καὶ κλεισίματος ὡς καὶ τῆς μεσημβρινῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας τῶν καταστημάτων. Ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως καὶ τοῦ εἴδους τοῦ καταστήματος καθορίζει ὁ νόμος τὸ ἀνώτατον ὅριον ὡρῶν, καθ' ἃ, τὰ καταστήματα ἐπιτρέπεται νὰ μένωσι καθ' ἑκάστην ἀνοικτὰ (π. χ. τὰ καταστήματα ἐν γένει πόλεων ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων δὲν δύνανται νὰ μένωσιν ἀνοικτὰ πέραν τῶν 9 ὡρῶν κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ 9 ½ ὡρῶν κατὰ τὸ θέρος. Ἐξαιροῦνται τὰ κουρεῖα, καταστήματα ἐδωδίμων κ.λ.π.) Δὲν ὑπόκεινται εἰς τὰς διατάξεις περὶ χρονικῶν ὁρίων ἐργασίας τὰ κάτωθι καταστήματα: καφενεῖα, ζαχαροπλαστεῖα, γαλακτοπωλεῖα, ἑστιατόρια, ζυθοπωλεῖα, μαγειρεῖα, οἰνοπωλεῖα καὶ ποτοπωλεῖα, κρεοπωλεῖα, ὀπωροπωλεῖα, ἰχθυοπωλεῖα, καταστήματα τροφῆς ζῴων, καταστήματα καυσίμου ὕλης, καταστήματα βενζίνης καὶ εἰδῶν αὐτοκινήτου, ἀνθοπωλεῖα, φερετροπωλεῖα. Τὸ ἄνοιγμα καὶ κλείσιμον τῶν καταστημάτων τούτων δύναται ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ρυθμίζεται ἑκάστοτε ἄνευ νομικῶν περιορισμῶν ὑπὸ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς.

3) Ἀπὸ ἀπόψεως Κυριακῆς ἀργίας. Κατὰ τὰς Κυριακὰς συμφώνως τῷ νόμῳ τὰ καταστήματα ὑποχρεοῦνται νὰ ἔχωσι κεκλεισμένας τὰς θύρας, ἀπαγορευομένης πάσης οἱασδήποτε ἐν αὐτοῖς ἀπασχολήσεως τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας ἐμπορικῶν πράξεων. Εἰδικαὶ διατάξεις ἰσχύουν διὰ τὰ καταστήματα πόλεων μεταξὺ 10 μέχρι 30 χιλιάδων κατοίκων, πόλεων ἀπὸ 10 μέχρι 3 χιλιάδων κατοίκων, προαστείων, τόπων θερινῆς διαμονῆς κλπ., καὶ χωρίων κάτω τῶν 3 χιλιάδων κατοίκων. Ὡσαύτως εἰδικαὶ διατάξεις ἰσχύουν διὰ τὰ οἰνοπωλεῖα, ποτοπωλεῖα, καταστήματα ἀποικιακῶν, παντοπωλεῖα, μαγειρεῖα, ἑστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα, γαλακτοπωλεῖα, ζυθοπωλεῖα, καφενεῖα, πρατήρια καπνοῦ καὶ βενζίνης, φαρμακεῖα, ἀρτοποιεῖα, κρεοπωλεῖα, λαχανοπωλεῖα, ὀπωροπωλεῖα κ.λ.π.
Ι. Λ. Ζ

—/*Νομ.*/ Ὁ τόπος ἔνθα λειτουργεῖ τὸ *κατάστημα* ἐμπόρου τινὸς ἢ ἐμπορικῆς ἑταιρείας ἔχει σημασίαν διὰ τὸ δίκαιον· οὕτως ὁ νόμος ὑποχρεοῖ τὰς ἑταιρείας, ὅπως διὰ τοῦ καταστατικοῦ αὐτῶν ὁρίζωσι τὸν τόπον τοῦ καταστήματός των, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξευρίσκεται ἡ ἕδρα τῆς ἑταιρείας. Ἐὰν μία ἑταιρεία ἔχῃ πολλὰ καταστήματα εἰς διαφόρους τόπους, προκειμένου νὰ κανονισθῇ ἡ γενικὴ δωσιδικία, ἐξετάζεται ποῖον εἶναι τὸ κύριον· ἂν ἔχῃ πολλὰ ὑποκαταστήματα, ὧν ὁ διοικητὴς ὁ παρ' αὐτῆς διορισθεὶς δικαιοῦται νὰ ὑποχρεώνῃ αὐτὴν πρὸς τοὺς τρίτους, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατὰ τὴν νομολογίαν δύναται ἡ ἑταιρεία νὰ ἐναχθῇ εἰς τὸ δικαστήριον εἰς ἧν περιφέρειαν κεῖται τὸ ὑποκατάστημα, ἀλλὰ μόνον διὰ συναλλάγματα πρὸς τρίτους ἢ δι' οἱονεὶ συναλλάγματα ἢ ἀδικήματα ἢ οἱονεὶ ἀδικήματα, ἅτινα ἐξ αὐτοῦ προῆλθον καὶ ἐφ' οἷς ἡ ἑταιρεία ἐνέχεται. Ἐπὶ ἐγκαταστάσεως κληρονόμου ἐπὶ *δήλου πράγματος* τὸ ἐμπορικὸν ἢ βιομηχανικὸν κατάστημα θεωρεῖται ὡς δῆλον πρᾶγμα. Ἀντικείμενον κληροδοσίας περιουσιακῆς ὁμάδος δύναται νὰ εἶναι καὶ ἐμπορικὸν κατάστημα, ὁπότε ὁ κληροδόχος εὐθύνεται διὰ τὰ χρέη τοῦ κληροδοτουμένου καταστήματος.
Μ. Γ. Δ.

—[*Ἐγκυκλ.*] Κατὰ τὰς χρησιμοποιουμένας μεθόδους διακρίνονται ἓξ εἴδη *καταστίξεως*: α') κατάστιξις διὰ νυγμῶν, β') κατάστιξις διὰ σκαριφισμῶν, γ') κατάστιξις δι' ἀμυχῶν, δ') κατάστιξις δι' ἐξελκώσεως καὶ ἐγκαυμάτων, ε') κατάστιξις ὑποδερμικὴ καὶ στ') κατάστιξις μικτή. Τὸ πρῶτον εἶδος, διὰ νυγμῶν, εἶναι τὸ γνωστότερον, τὸ περισσότερον διαδεδομένον καὶ τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις διεσώθη μέχρι σήμερον. Εἶναι τὸ μόνον, ὅπερ ἐπιτρέπει τὴν ἐπίθεσιν σχεδίων ἢ μορφῶν πραγματικῶς διακοσμητικοῦ χαρακτῆρος. Τὰ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιούμενα ὄργανα εἶναι ἡ βελόνη ραψίματος (ἐν Εὐρώπῃ), ὀστᾶ ἰχθύων, αἰχμηρὰ τεμάχια ἐξ ὀστοῦ καὶ ἄκανθαι. Ἡ προέλευσις τοῦ ἐθίμου τῆς καταστίξεως, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀναγομένη εἰς τὸν κάτοικον τοῦ σπηλαίου, ἀμφισβητεῖται. Πιθανῶς ἀπέβλεπεν ἀρχικῶς εἰς διακοσμητικοὺς σκοπούς, ὅπως διὰ τῶν στιγμάτων δηλαδὴ προσελκύεται τὸ θῆλυ. Παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς ἡ κατάστιξις ἦτο συνηθεστάτη κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος (Λευϊτικόν, ιθ', 28) ὁρίζει: «καὶ ἐντομίδας οὐ ποιήσετε ἐπὶ ψυχῇ ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ γράμματα στικτὰ οὐ ποιήσετε ἐν ὑμῖν». Γενικῶς πιστεύεται ὅτι ἡ διάταξις ἀφορᾷ τὴν κατάστιξιν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον οἱ Ἄραβες, σημιτικῆς φυλῆς ὡς καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ἐγνώριζον τὴν κατάστιξιν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Αἱ γυναῖκες παρὰ τοῖς Ἄραψι κατέστιζον τοὺς βραχίονας, τὰς κνήμας, τὸ μέτωπον, τὰ χείλη κλπ. διὰ διαφόρων διακοσμητικῶν παραστάσεων, πλὴν τῶν εἰκόνων ζώντων, ἀπαγορευομένων ὑπὸ τῆς θρησκείας των. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Λατίνοις συγγραφεῦσι ὑπάρχουν πλεῖστα χωρία ἀποδεικνύοντα, ὅτι ἡ κατάστιξις ἦτο εὐρέως διαδεδομένη παρὰ τοῖς διαφόροις βαρβάροις λαοῖς. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ Σολῖνος καὶ ὁ Ἰσίδωρος ἀναφέρουν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Βρετόνοι ἐχρησιμοποίουν μέθοδον καταστίξεως ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ὠκεανίας. Ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγεῖται, ὅτι ἡ κατάστιξις ἦτο εἰς τοὺς Θρᾷκας τιμητικὸν διακριτικόν, δεικνύον τὴν τάξιν καὶ τὸν βαθμὸν εὐγενείας τοῦ φέροντος. Οἱ δοῦλοι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔφερον κατεστιγμένον τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου των, οἱ στρατιῶται τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ των ἢ ἕτερον συμβολικὸν σημεῖον, οἱ δὲ εἰδωλολάτραι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευον· «ἕτερος ἐπιγράψει χειρὶ αὐτοῦ, τοῦ θεοῦ εἰμι» (Ἠσαΐας, μδ', 5). Ἐπὶ πλέον ἡ κατάστιξις ἦτο καὶ σημεῖον ἀτιμωτικόν, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ ἐγκληματιῶν ἢ δούλων. Τοὺς παραδοθέντας εἰς τοὺς Πέρσας Θηβαίους, πρὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν, «τοὺς πλεῦνας αὐτῶν κελεύσαντος Ξέρξεω ἔστιζον στίγματα βασιλήϊα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεοντιάδεω» (*Ἡροδ.* Ζ', 233). Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Σκύθαις ἡ κατάστιξις ἦτο ἔνδειξις μεγάλου πένθους. Κατὰ τὴν ταφὴν βασιλέως «τοῦ ὠτὸς ἀποτάμνονται, τρίχας περικείρονται, βρα-

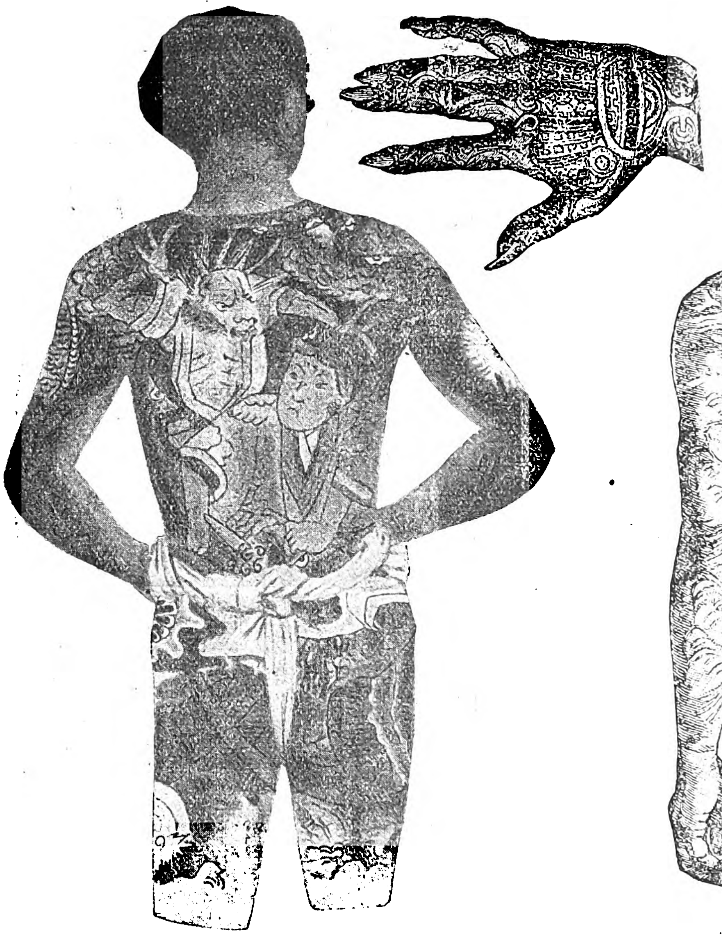

Χεὶρ ἰθαγενοῦς τῆς Ὠκεανίας κατάστικτος.
Ἰάπων καὶ ἰθαγενὴς τῆς Ὠκεανίας μὲ τὰ σώματά των κατάστικτα διὰ παντοειδῶν παραστάσεων.

— **καταστήματα** ***ἀγαθοεργά*** · βλ. λ. *ἀγαθοεργὰ* καταστήματα καὶ *φιλανθρωπικὰ* ἱδρύματα.

καταστηματάρχης (ὁ)· ὁ ἄρχων τοῦ καταστήματος, ὁ ἰδιοκτήτης ἢ καὶ ὁ διευθυντὴς καταστήματος, ἰδίᾳ πρατηρίου.

καταστηματικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐν καταστήματι, ἐν καταστάσει σταθερᾷ εὑρισκόμενος, εὐσταθής, ἤρεμος (*ἀρχ.*).

— **καταστηματικαὶ** ***ἡδοναὶ*** /*Ἠθικ.*/. Καλοῦνται οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἐπικούρου αἱ *ἀρνητικαὶ* ἡδοναί: *ἀταραξία* καὶ *ἀπονία*, χαρακτηριζόμεναι ὑπὸ ἠρεμίας καὶ ἀπραξίας καὶ ἀπηλλαγμέναι ὀδύνης, αἱ ὁποῖαι μετὰ τῶν *θετικῶν* ἡδονῶν: *χαρᾶς* καὶ *εὐφροσύνης*, συντελοῦν κατὰ τὸν Ἐπίκουρον εἰς τὸν μακάριον καὶ εὐδαίμονα βίον.

καταστίζω· καλύπτω διὰ στιγμῶν ἢ στιγμάτων.

κατάστικτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πλήρης στίξεων: «βιβλίον κατάστικτον ὑπὸ τῶν πολλῶν τόνων καὶ τῶν ἄλλων στιγμῶν» || «κατάστικτον πρόσωπον, —σῶμα», «χεῖρες κατάστικτοι» αἱ φέρουσαι ποικίλα σχήματα ἢ μορφὰς σχηματιζομένας διὰ στίξεως.

κατάστιξις, —*εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ *καταστίζειν*, ἡ διὰ στιγμάτων ποικίλης μορφῆς κάλυψις τοῦ σώματος ἢ μέλους τινός, τὸ κοιν. *χτύπημα*.

Digitized by Google

χίονας περιτάμνονται, μέτωπον καὶ ρῖνα καταμύσσονται» (Ἡροδ. Δ' 71).

Ὁ σημερινὸς ἄγριος καταστίζεται, ὅπως προφυλαχθῇ ἐκ τοῦ ψύχους, τῶν δηγμάτων τῶν ἐντόμων καὶ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, οὐχὶ σπανίως ὅμως, ὅπως δώσῃ εἰς ἑαυτὸν ἐμφάνισιν ἐμπνέουσαν τρό-

Νεαρὰ Αἰγυπτία μὲ τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας καταστίκτους.

μον καὶ σεβασμόν. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ ἔθιμον προσέλαβε θρησκευτικὴν καὶ κοινωνικὴν σημασίαν, ποικίλλον ἀναλόγως τῆς χώρας καὶ τῆς ἡλικίας. Οὕτως ἐν Πολυνησίᾳ ἐφαρμόζεται κατὰ τὸ δέκατον ἔτος, ἵνα σημάνῃ ὅτι ὁ νέος ἔφθασεν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἐνῷ μεταξὺ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Καβύλων τῆς Ἀλγερίας τὰ βρέφη καταστίζονται ὑπὸ τῶν μητέρων των δι' ἁπλῶς διακοσμητικοὺς λόγους ἢ ὡς μέσον ἀναγνωρίσεως αὐτῶν. Οἱ Ἐρυθρόδερμοι τῆς Ἀμερικῆς φέρουν μόλις εἰσέλθουν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν κατεστιγμένον τὸ σῶμά διὰ τοῦ προσωπικοῦ ἢ φυλετικοῦ αὐτῶν τότεμ, ὅπερ ἄλλοτε ἀντεπροσώπευε τὸ θρησκευτικὸν μέρος τῆς ζωῆς των, τοὺς ἐξυπηρέτει δὲ καὶ πρακτικῶς, διότι δι' αὐτοῦ ἀνεγνωρίζοντο ὑπὸ ἀντιπροσώπων φιλικῶν φυλῶν. Μεταξὺ τῶν Αὐστραλῶν ἡ κατάστιξις ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς σημεῖον υἱοθεσίας ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἢ ἐν τῇ φυλῇ, χαρασσομένου ἐπὶ τοῦ υἱοθετουμένου τοῦ ἱεροῦ ἐμβλήματος κόμπουγκ. Παρὰ τοῖς ἀγρίοις τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἡ κατάστιξις εἶναι πραγματικὴ τέχνη διὰ τὸν ἀσκοῦντα αὐτὴν καὶ ἀληθὲς μαρτύριον διὰ τὸν ὑποβαλλόμενον εἰς αὐτήν. Εἶναι λειτουργία ἱερά, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεσις τῶν θεῶν. Οὕτως, εἰς τὰς νήσους Μάρσελλ, ὁ ἄγριος, ὅστις πρόκειται νὰ ὑποβληθῇ εἰς κατάστιξιν, ὀφείλει νὰ διέλθῃ τὴν νύκτα ἐντὸς ὡρισμένου ἱεροῦ κτιρίου καὶ ν' ἀνα-

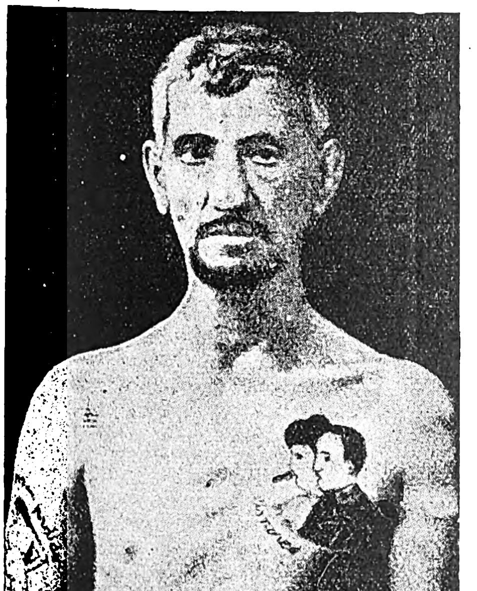

Ἱσπανὸς καταστίξας τὸ πρὸ τῆς καρδίας μέρος τοῦ στήθους του μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Ἱσπανῶν βασιλέων.

μένῃ ἐκεῖ ἐκδήλωσίν τινα τοῦ θεοῦ, συνισταμένην συνήθως εἰς σφύριγμα ἢ οἱονδήποτε ἀσυνήθη ἦχον ἢ κρότον. Ἂν τὸ σημεῖον δὲν ἐκδηλωθῇ, ἡ κατάστιξις δὲν γίνεται, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐπέσυρεν ἐπὶ τοῦ λαοῦ του τὴν μῆνιν τῶν θεῶν. Εἰς τὴν νῆσον Νούκα-Χίβα ἡ κατάστιξις ἐκτελεῖται καλλιτεχνικώτατα· οἱ φύλαρχοι καλύπτονται ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν διὰ συμμετρικῶν σχεδίων, ἀποτελούντων ἀπομιμήσεις σιδηρῶν θωράκων κλπ. Ἡ κατάστιξις θεωρεῖται ἐπίσης καὶ ὡς σημεῖον ἀνδρείας. Ὁ Καφίρ, ὅστις ἠνδραγάθησεν εἰς τὸν πόλεμον, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταστίξῃ τὸν μηρόν του. Ἀλλαχοῦ ἡ κατάστιξις εἶναι ἔνδειξις πένθους, βαθεῖαι δὲ καὶ πολυάριθμοι τομαὶ γίνονται ἐπὶ τοῦ προσώπου, τοῦ στήθους καὶ τῶν μελῶν. Μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ Φιτζὶ καὶ τῶν Ἐσκιμώων, οἱ μὴ κατεστιγμένοι ἐθεωροῦντο ριψοκινδυνεύοντες τὴν εὐτυχίαν των ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Ἐνδιαφέροντα παραδείγματα καταστίξεως εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν Λαός, τῶν ὁποίων ἡ κοιλία, οἱ μηροί, αἱ κνῆμαι καὶ τὸ στῆθος εἶναι τελείως κεκαλυμμένα ὑπὸ παραστάσεων φανταστικῶν ζῴων, ὁμοίων πρὸς τὰ τῶν βουδιστικῶν μνημείων.

Ἡ πλέον πρωτόγονος μορφὴ καταστίξεως, ἡ ἔκτυπος κατάστιξις, ἐφαρμόζεται ἰδίᾳ παρὰ τοῖς Αὐστραλοῖς καί τισι φυλαῖς Νέγρων. Ἐπιτυγχάνεται δι' ἐγχαράξεως βαθειῶν ἐντομῶν ἐπὶ τοῦ δέρματος εἰς διάφορα σχήματα, αἱ οὕτω δὲ σχηματιζόμεναι πληγαὶ πληροῦνται δι' ἀργίλλου, οὕτως ὥστε αἱ οὐλαὶ νὰ παραμένουν ἀνάγλυφοι. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καταστίξεως περιωρίσθη σήμερον μεταξὺ τῶν μαύρων φυλῶν. Εἰς τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς τελειότητα ἔφθασεν ἡ τέχνη ἐν Πολυνησίᾳ. Εἰς τὰς νήσους Μαρκησίας, ἐπὶ παραδείγματι, οἱ ἄνδρες καταστίζουν ὁλόκληρον τὸ σῶμά των, συμπεριλαμβανομένων τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν καὶ τοῦ κρανίου· ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάστιξις ἑκάστου μέλους ἀπαιτεῖ τρεῖς μέχρις ἓξ μῆνας, οἱ περισσότεροι ἄνδρες φθάνουν εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν μέχρις ὅτου καλύψουν ὁλόκληρον τὸ σῶμά των διὰ τῶν στίξεων. Ἐν Νέᾳ Ζηλανδίᾳ τὸ πρόσωπον κατεστρέφετο περισσότερον παντὸς ἄλλου μέρους, ἄλλοτε δὲ κεφαλαὶ Μαόρι οὕτω κατάστικτοι ἦσαν περιζήτητοι ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσείων. Ἐν Ἰαπωνίᾳ ἡ κατάστιξις, ἥτις καὶ ἀνεπτύχθη εἰς ὑψηλὴν τέχνην, ἀντικαθίστα εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἡμιγύμνους (ὅπως π. χ. οἱ Τζινρικίσα) τὴν ἐνδυμασίαν, ἐγίνετο δὲ μόνον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα συνήθως καλύπτονται ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις. Κυρίως ἐχρησιμοποιεῖτο μέλαν χρῶμα (τὸ ὁποῖον φαίνεται κυανοῦν, καθ' ὅσον γίνεται ἐξ Ἰνδικῆς μελάνης) καὶ διάφοροι ἀποχρώσεις τοῦ ἐρυθροῦ. Λεπταὶ βελόναι ραψίματος, ὀκτώ, δώδεκα, εἴκοσι ἢ καὶ περισσότεραι προσηρμοσμέναι ἐπὶ τεμαχίου ξύλου ἀποτελοῦν τὸ ὄργανον καταστίξεως. Πεπειραμένος ἐργάτης δύναται νὰ καλύψῃ ὁλόκληρον τὴν κοιλίαν ἢ τὴν ράχιν αὐθημερόν. Ἅμα τελειώσῃ ἡ εἰκών, ὁ ὑποβαλλόμενος εἰς τὴν κατάστιξιν λούεται ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος. Παρὰ τοῖς Ἀϊνοῦ, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ἰάπωνας, μόνον αἱ γυναῖκες καταστίζουσι, κυρίως τὰ χείλη. Τὸ ὄργανον καταστίξεως τὸ χρησιμοποιούμενον ἐν Πολυνησίᾳ συνίσταται ἐξ αἰχμηρῶν τεμαχίων ὀστοῦ προσηρμοσμένων ἐπὶ λαβῆς. Κατὰ τὴν ἐγχείρησιν, οἱ παριστάμενοι, συνήθως γυναῖκες συγγενεῖς, καταπνίγουν τὰς κραυγὰς τοῦ πάσχοντος δι' ᾀσμάτων καὶ κρούσεως τυμπάνων.

Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πολιτισμοῦ ἡ κατάστιξις ἀπώλεσε τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτῆρά της, ἀπέβη δέ, ἐν Εὐρώπῃ τοὐλάχιστον, ἐκκεντρικότης, οἰκεία μεταξὺ στρατιωτῶν, ναυτῶν καὶ τῶν κατωτέρων, ἰδίᾳ ἐγκληματικῶν, τάξεων τῶν μεγαλοπόλεων. Μεταξὺ ὀκτακοσίων καταδίκων Γάλλων στρατιωτῶν ὁ Λακασάϊν εὗρε 40% κατεστιγμένους. Ἐν τῷ ἀγγλικῷ στρατῷ μέχρι τοῦ ἔτους 1879 τὰ γράμματα D καὶ B C (Deserter=λιποτάκτης καὶ Bad Character=κακὸς χαρακτὴρ) ἐστιγματίζοντο διὰ βελονῶν καὶ ἰνδικῆς μελάνης, πολλάκις δὲ ἡ κατάστιξις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ἐγκληματιῶν (βλ. λ. *Αἴγυπτος*, τ. Β' σ. 522 γ').

Δ. Σ. Δ.

— *[Λαογρ.]* Ἡ *κατάστιξις* εἶναι συνήθης καὶ μεταξὺ τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλητῶν, βαρυποινιτῶν τῶν φυλακῶν κλπ. Τὰ δι' αὐτῆς ἐπὶ τοῦ σώματος (βραχίονες, στῆθος, ράχις κλπ.) εἰκονιζόμενα εἶναι διάφορα σχέδια, ἄνθη, πρόσωπα, ζῷα, ἀντικείμενα, ὀνόματα, χρονολογίαι, ποιήματα κλπ., καὶ ἔχουν χρῶμα κυανοπράσινον. Διὰ τὴν ἐντύπωσιν (χτύπημα) ἐπὶ τοῦ σώματος τῶν ἀπαιτουμένων γραμμῶν χρησιμοποιεῖται αἰχμηρὸν ἐργαλεῖον δι' οὗ ἀνοίγονται ἐπὶ τοῦ δέρματος αἱματηραὶ ὀπαί. Ἐπὶ τῶν ὀπῶν τούτων τίθεται πυρῖτις, ἡ ὁποία ἀναφλεγομένη ἀφίνει ἐπὶ τῆς λυθείσης συνεχείας τοῦ δέρματος ἴχνη κυανοπράσινα. Κατάστιξις διὰ λόγους ἐρωτικοὺς παριστᾷ συνήθως γυναῖκα ἢ ὄφιν καὶ συνοδεύεται ὑπὸ διστίχου τινὸς ἢ ἐπιφωνήματος ὀδύνης.

— Ω.

— **κατάστιξις πλασμωδίων** *[Μικροβ.]*. Μετὰ πάροδον 12 περίπου ὡρῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ παροξυσμοῦ ἐντὸς τοῦ ὠχροῦ πρωτοπλάσματος τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιλαμβάνεται τὸ πλασμώδιον τοῦ καλοήθους τριταίου, ἐμφανίζεται κατάστιξις τοῦ Schüffner (ἐκ τοῦ πρώτου περιγράψαντος αὐτήν). Ἀποτελεῖται δ' αὕτη ἐκ κοκκίων ἐξερύθρων ἢ μελανερύθρων ὁμοτίμως διανεμημένων ἐν τῷ πρωτοπλάσματι. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην μεταχειριζόμεθα τὴν χρῶσιν Kara Giemsa. Ἡ κατάστιξις αὕτη εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ τριταίου πλασμωδίου. Δυνατὸν ἐπὶ ἐντόνου χρώσεως κατὰ Giemsa νὰ ἀναφανῇ ἄλλη κατάστιξις καὶ ἐπὶ τοῦ πλασμωδίου τοῦ κακοήθους τριταίου. Αὕτη διαφέρει τῆς πρώτης, καθ' ὅτι τὰ κοκκία αὐτῆς εἶναι διανεμημένα εἰς τὸ πρωτόπλασμα τοῦ ἐρυθροῦ, ὀλιγώτερα τὸν ἀριθμὸν καὶ ὀγκωδέστερα, εἶναι δὲ χαρακτηριστικὰ τοῦ κακοήθους τριταίου (βλ. καὶ λ. *ἑλονοσία*).

Κ. Α. Τ.

καταστιχογραφία (ἡ)· ἡ τέχνη, ἡ ἐμπειρία τοῦ καταγράφειν τὰς διαφόρους πράξεις καταστήματος εἰς τὰ οἰκεῖα βιβλία, τὰ καλούμενα *κατάστιχα*· «καταστιχογραφία ἁπλῆ, —διπλῆ», ἢ «— μονογραφική, — διπλογραφική».

— *[Λογιστ.]* Ἡ καταστιχογραφία (la tenue des livres) ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ πρώτου διπλογραφικοῦ συγγράμματος τοῦ Lucas Pasioli (1494), ἀντικαθίστα καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τὴν λογιστικήν, ἔχουσα ὡς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: τὸν μοναδικὸν κανόνα τῆς παλαιᾶς θεωρίας «ὁ λαμβάνων ἢ χάνων χρεοῦται καὶ ὁ δίδων ἢ κερδίζων πιστοῦται», τὸ κλασσικὸν σύστημα ὀργανώσεως βιβλίων τὸ περιλαμβάνον τὸ «Πρόχειρον» (ἡμερολόγιον), τὸ (διπλογραφικὸν) «Ἡμερολόγιον» καὶ τὸ «Καθολικόν», τὸν μικτὸν λογαριασμὸν τῶν «Γενικῶν ἐμπορευμάτων» καὶ τὸν ἄλλον σύμμικτον λογαριασμὸν τῶν «Κερδοζημιῶν». Κατὰ τὸ τελευταῖον ὅμως τέταρτον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κατέλαβε πλέον τὴν θέσιν μόνον τῆς τέχνης τοῦ ἐγγράφειν τὰς οἰκονομικὰς πράξεις δοθείσης ἐπιχειρήσεως καθ' ὡρισμένους κανόνας, στηριζομένους ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς λογιστικῆς ἐπιστήμης.

καταστιχογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔμπειρος τῆς καταστιχογραφίας, λογιστής.

κατάστιχον (τό)· ἡ κατὰ στίχον καταγραφὴ διαφόρων πραγμάτων, κατάλογος· || συνήθως, τὸ βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον καταγράφονται οἱ λογαριασμοί, αἱ καθ' ἕκαστον δαπάναι, λογιστικὸν βιβλίον· || φρ. «τὸν ἔχει γραμμένο 'ς τοῦ διαβόλου τὸ κατάστιχο» τὸν μισεῖ, τὸν ἀποφεύγει, τὸν φοβεῖται, τὸν καταδιώκει, λέγεται καθόλου πρὸς δήλωσιν μεγίστης ἀποστροφῆς.

καταστιχοποιία (ἡ). Ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς καταστίχων· ἡ συναρμογὴ ὡρισμένου ἀριθμοῦ φύλλων χάρτου γραμμογραφημένων καὶ ἡ ραφὴ αὐτῶν διὰ σύρματος ἢ κλωστῆς μὲ ἀνάλογον κάλυμμα, κατὰ τρόπον εὔχρηστον καὶ προστατεύοντα τὰ φύλλα ἀπὸ φθορὰν ἢ βλάβην.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *κατάστιχα* διαιροῦνται εἰς κατηγορίας ἀναλόγως τῆς ποιότητος τοῦ χάρτου καὶ τοῦ καλύμματος αὐτῶν καὶ δή: εἰς *κατάστιχα* extra, μὲ χάρτην ἐξαιρετικῆς ποιότητος, κάλυμμα ράχεως καὶ γωνιῶν ἐκ δέρματος καὶ ἐπένδυσιν ἐκ παννίου· εἰς *κατάστιχα πρώτης ποιότητος*, μὲ χάρτην καλῆς ποιότητος καὶ κάλυμμα ὅλον λινὸν (μολεσκῖνο) ἢ ράχιν καὶ γωνίας λινὰς καὶ ἐπένδυσιν ἐκ παννίου ἢ παννιοχάρτου· εἰς *κατάστιχα δευτέρας ποιότητος*, μὲ χάρτην καταστίχων κοινὸν καὶ κάλυμμα ὅλον λινὸν οὐχὶ καλῆς ποιότητος, ἢ ράχιν καὶ γωνίας χακὶ καὶ ἐπένδυσιν μαρμαρόκολλας· καὶ εἰς *κατάστιχα τρίτης ποιότητος* (κοινῶς λεγόμενα: τῆς ὀκᾶς), μὲ χάρτην ἀνάλογον καὶ κάλυμμα ράχεως καὶ γωνίας ἐκ παννίου ἢ χακὶ καὶ ἐπένδυσιν μαρμαρόκολλας.

Τὰ χρησιμοποιούμενα ὑλικὰ καὶ ὁ χάρτης διὰ τὴν κατασκευήν των εἰσάγονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τράπεζαι, αἱ ἑταιρεῖαι καὶ διάφοροι ἐπιχειρήσεις χρησιμοποιοῦν κατάστιχα εἰδικῶς γραμμογραφούμενα καὶ ἐκτυπούμενα ἐπὶ παραγγελίᾳ αὐτῶν εἰς τυπογραφεῖα καὶ βιβλιοδετεῖα, εἰδικὰ καταστιχοποιεῖα ὑπάρχουν ἐλάχιστα καὶ μόνον ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ καὶ Θεσσαλονίκῃ, ἀπασχολοῦντα σχετικῶς μικρὸν ἀριθμὸν καταστιχοποιῶν, οἵτινες δὲν ἔχουν ἴδιον σωματεῖον, ἀλλ' ἀνήκουν εἰς τὸ τῶν βιβλιοδετῶν, καθόσον οἱ περισσότεροι τούτων εἶναι καὶ βιβλιοδέται.

Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῶν καταστίχων δὲν διαφέρει καὶ πολὺ τοῦ τῆς βιβλιοδεσίας· ὅταν γραμμογραφηθῇ ὁ χάρτης, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ του, δι' ἡμερολόγια ἢ καθολικά, τσακίζεται εἰς τετράδια ἀνὰ 5—8 φύλλα, ἀναλόγως τοῦ πάχους τοῦ χάρτου καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φύλλων τοῦ καταστίχου, ἑνώνεται τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον τετράδιον μὲ τὸ ἐσώφυλλον διὰ λωρίδος χασὲ ἢ χάρτου, καὶ ράπτεται εἰς εἰδικὴν ραπτικὴν μηχανὴν μὲ σύρμα ἢ κλωστὴν μὲ 2—5 κορδέλλες, ἀναλόγως τοῦ μήκους τοῦ καταστίχου. Μετὰ τὸ ράψιμον ἐπικολλᾶται ἑκατέρωθεν τῶν ἐσωφύλλων λεπτὸν τεμάχιον χαρτονίου (πτερόν), ἐπὶ τοῦ ὁποίου κολλῶνται αἱ κορδέλλαι, ἐπαλείφεται ἡ ράχις μὲ ἰχθυόκολλαν καὶ ἀφοῦ στεγνώσῃ κόπτεται εἰς τὴν κοπτικὴν μηχανὴν εἰς τὸ σχῆμα ποὺ προορίζεται. Κατόπιν ἐὰν μὲν εἶναι κατάστιχον extra ἢ καλῆς ποιότητος ἀλείφεται εἰς τὰς

Digitized by Google

κομμένας πλευρὰς μὲ στύψιν καὶ βάφεται ἐντὸς υπάνιου διὰ βαφῆς παρασκευαζομένης ἐκ βρασμένης λυχίνης, εἰδικοῦ χρώματος καὶ χολῆς. Ἐὰν δὲ εἶναι κατάστιχον κοινόν, βάφεται διὰ κυλίνδρου εἰδικοῦ μὲ κοινὸν χρῶμα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης διατυπώσεως. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀρίθμησις τῶν φύλλων ἡμερολογίου ἢ καθολικοῦ, στρογγυλεύεται ἡ ράχις του εἰς εἰδικὴν μηχανήν, σφυριστικὴν καλουμένην, καὶ ἐπικολλᾶται εἰς τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος «κεφαλάρι», ἐπὶ ὁλοκλήρου δὲ τῆς ράχεως «τέλα» ἢ χάρτης, εἶτα προκειμένου περὶ καταστίχου extra ἢ καλῆς ποιότητος κολλᾶται ἡ ἑτοίμη ράχις τοῦ καλύμματος, ἥτις γίνεται στρογγύλη εἰς εἰδικὴν μηχανὴν θερμαινομένην διὰ φωταερίου, ἢ ἐν ἐλλείψει τοιαύτης ὑγραίνεται διὰ σπόγγου καὶ γυρίζεται ἐπί τινος ἄξονος. Ἐπὶ τῶν ἐξεχόντων τεμαχίων χάρτου τῆς ράχεως ἐπικολλῶνται τὰ χαρτόνια ἀφοῦ ἀφεθῇ ἡ κανονικὴ ἀπόστασις διὰ τὰ λούκια. Μετὰ ταῦτα ἀλείφεται τὸ δέρμα ἢ τὸ λινὸν μὲ ἀλευρόκολλαν καὶ κολλᾶται ἐπὶ τῆς ράχεως, σφίγγεται εἰς τὴν «πρέσσαν» μὲ δύο ὀδοντωτοὺς σιδηροῦς πήχεις εἰς τὰ λούκια καὶ ἀφοῦ στεγνώσῃ γυρίζεται εἰς τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος τῆς ράχεως καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἐπένδυσις τῶν χαρτονίων μὲ πανγί, τέλος δὲ ἀλείφεται μὲ ἰχθυόκολλαν ἢ ἀλευρόκολλαν τὸ πτερόν, καὶ τὸ ἐσώφυλλον τοῦ καταστίχου ἑνώνεται μὲ τὸ κάλυμμα, ἀφοῦ δὲ σφιχθῇ καὶ στεγνώσῃ, ἐπικολλᾶται ἡ σχετικὴ ἐτικέττα. Προκειμένου περὶ κοινῶν καταστίχων, ἀντὶ τῆς ράχεως ἑτοιμάζεται ὁλόκληρον τὸ κάλυμμα ἐπενδεδυμένον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρεμβάλλεται τὸ κατάστιχον.

Π. ΠΕΠΕΝΗΣ

καταστολάριος (ὁ) *[Βυζαντ.]*. Εἶδος μίμου γελωτοποιοῦ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, φέροντος ποικιλόμορφον στολήν, ἐξ ἧς καὶ ἡ ὀνομασία του.

Ν. Ι. Λ.

καταστολὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καταστέλλειν, καταπράϋνσις, κατεύνασις· ‖ δάμασις, κατάπνιξις: «καταστολὴ τοῦ κινήματος».

καταστρατήγησις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ στρατηγήματος, τεχνάσματος, δόλου ἐπικράτησις, παραβίασις: «καταστρατήγησις τοῦ νόμου».

καταστρατηγῶ (—έω), ἀόρ. *κατεστρατήγησα—κατεστρατηγήθην*· διὰ στρατηγήματος, διὰ τεχνάσματος ἢ δόλου ἐπικρατῶ, παραβιάζω: «καταστρατηγῶ τοὺς νόμους».

καταστρεπτικός, *—ή, —όν*· ὁ καταστρέφων, ὁ φέρων καταστροφήν: «καταστρεπτικὸς σεισμός», «πλήμμυρα καταστρεπτική». — Ἐπίρρ. ***καταστρεπτικῶς.***

καταστρέφω, ἀόρ. *κατέστρεψα — κατεστράφην*, παθ. μετχ. *κατεστραμμένος*· ἀφανίζω, φθείρω δι' οἱουδήποτε τρόπου: «ἡ χάλαζα κατέστρεψε τὰς ἀμπέλους, ἡ πλήμμυρα τοὺς ἀγρούς», «αἱ οἰκίαι κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ», «τὰ οἰκονομικά μου εἶναι κατεστραμμένα»· ‖ «καταστρέφω τον λόγον» τελειώνω, τερματίζω (ὡς ἀρχαϊσμός).

καταστροφεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ καταστρέφων, ὁ φθείρων, ἐξολοθρευτής.

καταστροφὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταστρέφειν, φθορά, ὄλεθρος, ἀφανισμός: «ἡ καταστροφὴ τῆς ἐσοδείας, — τῆς πόλεως, — τοῦ στρατοῦ», «τὸ χρηματιστήριον ἦτο ἡ καταστροφὴ τῶν οἰκονομικῶν του», «ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ ραγδαίως».

— *[Στρατ. Μηχαν.]* Αἱ καταστροφαὶ τῶν τεχνικῶν ἔργων καὶ τῶν ὁδῶν συγκοινωνίας ἀποτελοῦσιν ἐν ἐκστρατείᾳ μέσον μεγίστης ἀποτελεσματικότητος διὰ τὴν ἐπιβράδυνσιν τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἀποτελεσματικότης αὐτῶν αὐξάνει, ὁσάκις συνδέονται καὶ μὲ ἀμυντικὰς ὀργανώσεις. Ἵνα αἱ καταστροφαὶ ὦσιν ἀποτελεσματικαί, δέον ἀπαραιτήτως νὰ ἐκτελῶνται ἐπὶ εὐρέος μετώπου. Αὗται ἀποφασίζονται καὶ προπαρασκευάζονται κατ' ἀρχὴν παρὰ τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως. Αἱ ὑφιστάμεναι μονάδες ἐπεμβαίνουσιν ἁπλῶς καὶ μόνον ὡς ἐκτελεσταί. Αἱ συνολικαὶ καὶ πλήρεις καταστροφαὶ ἀπαιτοῦσι τὴν χρησιμοποίησιν πολυαρίθμου τεχνικοῦ προσωπικοῦ ἐκτελέσεως καὶ σημαντικῆς ποσότητος ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Δέον ὅμως νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ὅσον μεγάλα καὶ ἂν ὦσι τὰ χρησιμοποιηθησόμενα μέσα πρὸς ἐπίτευξιν πλήρους συστήματος καταστροφῶν, ταῦτα πάντως θὰ ὦσι κατώτερα τῶν μέσων, ἅτινα θὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ ἀντίπαλος πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν καταστραφεισῶν συγκοινωνιῶν. Τὰ τεχνικὰ ἔργα, ἅτινα συνήθως παρουσιάζονται πρὸς καταστροφὴν τῶν συγκοινωνιῶν, εἶναι τὰ ἑξῆς: σήραγγες, γέφυραι, σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, ὁδοὶ συγκοινωνίας σημαίνουσαι, τηλεφωνικαὶ καὶ τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ ὑδραυλικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ σημαίνουσαι βιομηχανικαὶ τοιαῦται.

Σήραγγες. Ἡ καταστροφὴ μιᾶς σήραγγος δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἴτε διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν βάθρων της εἴτε διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἄνω μέρους αὐτῆς. Ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι βραχῶδες, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν σοβαρὰν διακοπὴν τῆς σήραγγος, ὑπονομεύοντες τὰ βάθρα αὐτῆς ἐπὶ μήκους 15—20 μέτρων. Ὁ τρόπος οὗτος ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι δὲν διακόπτεται ἡ συγκοινωνία τῆς σήραγγος, πλὴν δὲν εἶναι πολὺ ἀποτελεσματικὸς καὶ ἐπισκευάζεται εὐκόλως. Ἂν ἡ προετοιμασία τῆς καταστροφῆς (κατασκευὴ τῶν ἑστιῶν) λάβῃ χώραν κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σήραγγος, δύναται νὰ τοποθετηθῇ ἡ ἑστία εἰς ἀρκετὸν βάθος, ὥστε κατὰ τὴν ἔκρηξιν νὰ δώσωμεν εἰς τὸ βύσμα μεγάλην ἀντίστασιν, ὁπότε ἡ καταστροφὴ εἶναι σημαντική. Ὁσάκις τὸ ἔδαφος εἶναι μὲν συνεκτικόν, οὐχὶ ὅμως καὶ βραχῶδες, ἡ μᾶλλον ἐνδεδειγμένη μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς κεφαλῆς τῆς σήραγγος.

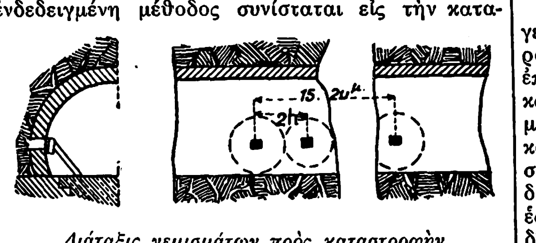

Διάταξις γεμισμάτων πρὸς καταστροφὴν βάθρων σήραγγος.

Διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς κεφαλῆς μιᾶς σήραγγος, κατασκευάζομεν τρεῖς ἑστίας ὑπονόμων ἰσχυρῶς γεμισμένων καὶ μὲ ἰσχυρὸν βύσμα· ἡ μία ἑστία κατασκευάζεται ὑπεράνω τοῦ θόλου καὶ εἰς βάθος 5 μέτρων, αἱ δὲ δύο ἄλλαι εἰς ἑκάστην πλευρὰν (ἀνὰ μία) καὶ εἰς βάθος 10 τοὐλάχιστον μέτρων. Εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ θόλου τίθεται γέμισμα 1000 χιλιογράμμων σεδίτιδος ἢ καὶ πυρίτιδος, εἰς δὲ ἑκατέραν τῶν ἑστιῶν τῶν πλευρῶν 600 χιλιόγραμμα. Ἡ τοιαύτη καταστροφὴ καλὸν εἶναι νὰ προπαρασκευάζηται κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σήραγγος, διότι κατόπιν καὶ δυσχερὴς εἶναι καὶ τὴν συγκοινωνίαν διακόπτει.

Γέφυραι λίθινοι. Γενικῶς εἶναι ἀνωφελὲς νὰ καταστρέφωμεν λιθίνας γεφύρας ἀνοίγματος κάτω τῶν 8 μέτρων, διότι ἡ πρόχειρος ἐπισκευή των ἀπαιτεῖ χρόνον μικρότερον τοῦ διὰ τὴν καταστροφήν. Ὡς ἐλαχίστην καταστροφὴν μιᾶς λιθίνης γεφύρας ἔχομεν τὴν καταστροφὴν τῶν θόλων, ὡς συμπληρωματικὴν δὲ τοιαύτην τὴν καταστροφὴν τῶν βάθρων καὶ τῶν ἐποχθίων. Ἡ καταστροφὴ τῶν θόλων δὲν ἐπιφέρει οὐσιώδη βλάβην τῆς γεφύρας καὶ διὰ τοῦτο θὰ καταφύγωμεν εἰς ταύτην, ὅταν δὲν ἔχωμεν τὸν χρόνον νὰ ἐκτελέσωμεν καταστροφὴν τῶν βάθρων. Διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν θόλων δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν τὰς ἑστίας εἴτε εἰς τὰ σημεῖα γενέσεως αὐτῶν, εἴτε εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ θόλου (κλεῖδα). Ὡς ἐκρηκτικὴν ὕλην χρησιμοποιοῦμεν ἀποκλειστικῶς δυναμίτιδα, δεδομένου ὅτι λόγῳ τοῦ ἐπείγοντος τοῦ χρόνου δὲν θὰ ἔχωμεν ἐπαρκὲς βάθος ἑστιῶν καὶ συνεπῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆς πυρίτιδος θὰ εἶναι μηδαμινά. Διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν βάθρων ἐκλέγομεν κατὰ προτίμησιν τὰ βάθρα, ἅτινα εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ ὕδατος, καθιστῶντες οὕτω δυσχερεστέραν τὴν ἐπισκευήν των. Ἡ ἑστία, ἥτις θὰ δεχθῇ τὸ γέμισμα, κατασκευάζεται εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὕδατος, ὥστε νὰ θραυσθῇ ὅλον τὸ ἄνω τοῦ ὕδατος τμῆμα τοῦ βάθρου. Προκειμένου περὶ σημαινουσῶν γεφυρῶν, δύναται νὰ προβλεφθῇ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, ἢ καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γεφύρας, ἡ κατασκευὴ ἑστίας εἰς ἣν κατερχόμεθα διὰ στοᾶς ἀποληγούσης εἴτε εἰς τὸ κατάστρωμα τῆς γεφύρας, εἴτε εἰς μίαν τῶν πλευρῶν της. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δύναται ἡ ἑστία νὰ τοποθετηθῇ καὶ κάτω τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Ὁσάκις ἡ ὑπονόμευσις τῆς γεφύρας λαμβάνει χώραν μετὰ τὴν κατασκευήν της καὶ ὁ χρόνος ἐπείγει, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἑστίας ἀνοίγομεν καταλλήλους ὀπὰς ἐντὸς τοῦ τοίχου δι' ἀφαιρέσεως ἢ θραύσεως τῶν λίθων τοῦ βάθρου. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ γεμίσματος φράσσομεν ἐκ νέου τὴν ὀπήν, ἵνα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκρήξεως εἶναι σημαντικώτερα. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν ὡς ἐκρηκτικὴν ὕλην πυρίτιδα ἢ δυναμίτιδα (τὰ 3/4 τοῦ βάρους τῆς πυρίτιδος). Ὁσάκις χρησιμοποιεῖται ἡ πυρῖτις, δέον αἱ στοαί, δι' ὧν κατερχόμεθα εἰς τὴν ἑστίαν, ὡς καὶ τὸ βύσμα τῆς ἑστίας, νὰ φράσσωνται ἑρμητικῶς. Ὁσάκις ὁ χρόνος ἐπείγει καὶ τὸ πάχος τοῦ βάθρου εἶναι μικρόν, δύνανται τὰ γεμίσματα νὰ τοποθετηθῶσιν ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸ βάθρον, εἴτε συγκεντρωμένα, εἴτε κατὰ μῆκος τοῦ βάθρου· καλὸν εἶναι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ τὰ τοποθετῶμεν ἐντὸς αὔλακος ἀνοιγομένης πλησίον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος.

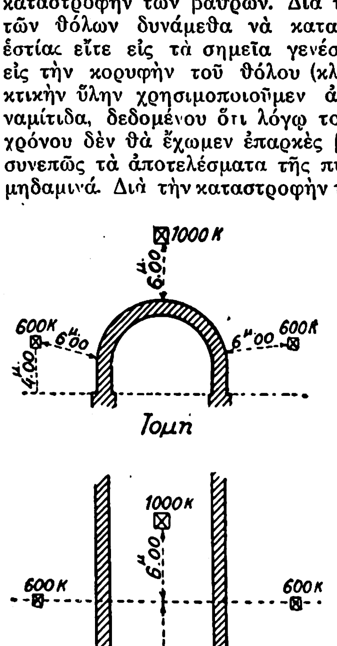

Διάταξις γεμισμάτων πρὸς καταστροφὴν κεφαλῆς σήραγγος.

Διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν βάθρων λιθίνης τινὸς γεφύρας ἀνοίγομεν φρέαρ πρὸς τὴν κατὰ τὸ μέρος τῶν γαιῶν ἐπιφάνειαν τοῦ βάθρου καὶ ἐν ἐπαφῇ μετ' αὐτοῦ. Ἀφοῦ διὰ τοῦ φρέατος τούτου κατέλθωμεν τοὐλάχιστον 5 μέτρα, κατασκευάζομεν τὴν ἑστίαν, ἥτις θὰ ὑποδεχθῇ τὸ γέμισμα καὶ τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ γεμίσματος φράσσομεν ἑρμητικῶς. Ἂν διαθέτωμεν διατρητικὸν μηχάνημα καὶ ὁ χρόνος ἐπείγει, ἡ ἑστία κατασκευάζεται ἀνοιγομένης ὀπῆς διὰ τῶν διατρητικῶν μηχανημάτων καὶ προκαλουμένης ἐκρήξεως μικρῶν γεμισμάτων, δι' ὧν οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ κατασκευὴ τῆς θαλάμης.

Γέφυραι μεταλλικαί. Ἡ ἐλαχίστη καταστροφὴ μιᾶς μεταλλικῆς γεφύρας συνίσταται εἰς τὴν κατάρριψιν τοῦ ζεύγματος καὶ ἑνὸς τοὐλάχιστον μεσοβάθρου· ἡ συμπληρωματικὴ τοιαύτη συνίσταται εἰς τὴν καταστροφὴν ζεύγματος, βάθρων καὶ ἐποχθίων. Ἡ καταστροφὴ τῶν μεταλλικῶν ζευγμάτων ἢ βάθρων ἐπιτυγχάνεται διὰ μικρῶν συγκεντρωμένων γεμισμάτων, τιθεμένων ἐν στερεᾷ ἐπαφῇ μὲ τὰ διάφορα μεταλλικὰ ἐλάσματα καὶ συνδεομένων μεταξύ των εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ταυτόχρονος ἔκρηξίς των. Τὰ διάφορα ἐλάσματα ἐκλέγονται οὕτως, ὥστε μετὰ τὴν θραῦσιν αὐτῶν ὁλόκληρον τὸ μεταλλικὸν ζεῦγμα νὰ καταπέσῃ. Δεδομένου, ὅτι τὰ γεμίσματα τίθενται ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ μετὰ τῶν μεταλλικῶν μερῶν τῆς γεφύρας, ὡς ἐκρηκτικὴ ὕλη χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς ἡ δυναμῖτις.

Ξύλιναι γέφυραι. Διὰ τὴν καταστροφὴν μιᾶς ξυλίνης γεφύρας ἡ προτιμοτέρα μέθοδος εἶναι ἡ πυρπόλησις αὐτῆς δι' εὐφλέκτων ὑλῶν (πετρέλαιον, βενζίνη). Ὁσάκις πρόκειται νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐκρηκτικὴν ὕλην, χρησιμοποιοῦμεν ἀποκλειστικῶς δυναμίτιδα· ἐπιζητοῦμεν κυρίως τὴν καταστροφὴν τῶν βάθρων καὶ τῶν ἐποχθίων. Τὰ γεμίσματα τοποθετοῦνται ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ μετὰ τῶν ξυλίνων τεμαχίων, συνδέονται δὲ μεταξύ των δι' ἀκαριαίου πυραγωγοῦ σχοινίου, οὕτως ὥστε ἡ ἔκρηξίς των νὰ εἶναι ταυτόχρονος καὶ νὰ ἐπιφέρῃ διὰ τοῦ κλονισμοῦ πτῶσιν τοῦ καταστρώματος τῆς γεφύρας. Ὁσάκις ἔχομεν πλωτὰ βάθρα, ἀρκεῖ νὰ τοποθετήσωμεν ἐπὶ ἑνὸς τοιούτου βάθρου καὶ κάτωθι τοῦ καταστρώματος 25 — 30 χιλιόγραμμα πυρίτιδος· ἡ ἀνάφλεξις ταύτης ἀρκεῖ διὰ τὴν ἀνατροπὴν δύο ζευγμάτων, συνεπῶς ἀνὰ 2 — 3 ζεύγματα ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἄνω μέθοδον. Δυνάμεθα ὡσαύτως ἐκ τοῦ μακρόθεν νὰ καταστρέψωμεν μίαν γέφυραν, ὁσάκις τὸ κώλυμα ἔχει ὕδωρ βάθους ἄνω τῶν 0,80 μ.· πρὸς τοῦτο ἐξαπολύομεν τορπίλλας, αἵτινες δι' εἰδικῶν διατάξεων προσκρούουσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς γεφύρας καὶ ἀνατινάσσονται.

Σιδηροδρομικὴ γραμμή. Ἡ καταστροφὴ μιᾶς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς συνίσταται εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν σιδηροτροχιῶν καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπιχώματος τῆς γραμμῆς.

Διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, θραύονται αἱ τροχιαὶ διὰ τῆς τοποθετήσεως ζεύγους γεμισμάτων ἑκατέρωθεν τῶν ἁρμῶν καὶ ταυτοχρόνου ἐκρήξεως αὐτῶν, ὥστε νὰ ἀχρηστευθῶσι συγχρόνως δύο τροχιαί. Διὰ τοιούτων διατάξεων, ἐκτελουμένων καθ' ἁρμοὺς ἐναλλασσομένους καὶ οὐχὶ ἀπέναντι ἀλλήλων, δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν ἀχρήστευσιν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐπὶ ἀρκετοῦ μήκους, ὁσάκις δὲν δυνάμεθα νὰ καταστρέψωμεν τὸ ἐπίχωμα. Ὡς ἐλαχίστη σειρὰ καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς εἶναι ἡ καταστροφὴ τῶν τεχνικῶν ἔργων αὐτῆς, τῶν διακλαδώσεων καὶ τῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν. Συμπληρωματικὴ δὲ καταστροφὴ θεωρεῖται ἡ πλήρης καταστροφὴ τῶν γραμμῶν μετὰ τοῦ ἐπιχώματος.

Ὁδοί. Προκειμένου νὰ καταστρέψωμεν ὁδόν τινα, καταστρέφομεν τὰ τεχνικὰ αὐτῆς ἔργα ὡς ἐλαχίστην καταστροφήν. Ὡς συμπληρωματικὴν δὲ τοιαύτην τὸ κατάστρωμα αὐτῆς. Ἐκλέγομεν κατὰ προτίμησιν τὰ σημεῖα, εἰς ἃ ἡ παράκαμψις τῆς ὁδοῦ εἶναι δυσχερής, ἡ δὲ ἐπισκευή των δύσκολος. Τοιαῦτα σημεῖα εἶναι αἱ ἐκχώσεις, τὰ ὑψηλὰ ἐπιχώματα καὶ τὰ σημεῖα, εἰς ἃ ἡ ὁδὸς εὑρίσκεται εἰς κλιτῦς. Εἰς τὰ ἐκχώματα, ὅταν αἱ κλιτύες εἶναι ἀπότομοι καὶ δὴ εἰς βραχῶδες ἔδαφος, ἐπιζητοῦμεν, σὺν τῇ καταστροφῇ τοῦ καταστρώματος, τὴν κατάρριψιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ὄγκων μεγάλων βράχων διὰ τῆς τοποθετήσεως ἐπὶ τῶν κλιτύων ἑστιῶν μὲ μικρὰ γεμίσματα, κατὰ προτίμησιν πυρίτιδος. Ἡ καταστροφὴ τοῦ καταστρώματος ἐπιτυγχάνεται διὰ γεμισμάτων τιθεμένων ὑπὸ τὸ κατάστρωμα καὶ

Digitized by Google

τῆς δημιουργίας χοανῶν. Εἰς τὰ ἐπιχώματα τὰ γεμίσματα δέον νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς ἀρκετὸν βάθος, ἀπαραιτήτως δὲ εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος· οὕτω μόνον ἐπιτυγχάνομεν ὅπως διὰ τῆς ἐκρήξεως καταστραφῇ τὸ ἐπίχωμα. Τὰ βάρη τῶν γεμισμάτων εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογα τῆς συστάσεως τοῦ

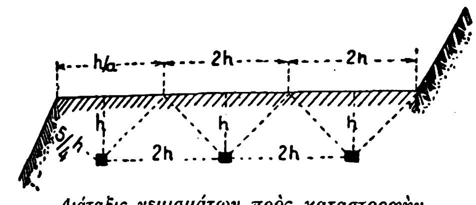

Διάταξις γεμισμάτων πρὸς καταστροφὴν ὁδοῦ ἐν κλιτύι.

ἐδάφους, ἤτοι εἰς ἔδαφος μαλακὸν τίθεται μεῖζον γέμισμα, εἰς δὲ συνεκτικὸν ὀλιγώτερον.

Τηλεγραφικαὶ γραμμαί. Πρωτίστως καταστρέφονται οἱ στῦλοι αὐτῶν καὶ κατόπιν κόπτονται τὰ σύρματα. Ἡ προτιμοτέρα μέθοδος εἶναι ἡ διὰ πελέκεων καταστροφὴ τῶν στύλων καὶ διὰ ψαλίδων τῶν συρμάτων. Ἡ χρῆσις ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ δαπανηρὰ εἶναι καὶ χρόνον μείζονα ἀπαιτεῖ· σπανίως συνεπῶς θὰ καταφύγωμεν εἰς ταύτην. Πάντως, καὶ ἂν καταφύγωμεν, δεδομένου ὅτι τὰ γεμίσματα εἶναι ἐπιφανειακά, θὰ χρησιμοποιήσωμεν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον δυναμῖτιδα.

Μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ χρησιμοποίησις τῶν καταστροφῶν δὲν εἶχε τὴν ἔκτασιν, ἣν ἔλαβε διαρκοῦντος τούτου. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ μεγάλαι μονάδες δὲν εἶχον τὰ βαρέα ὀχήματα, ἅτινα ἔχουσι σήμερον (πυροβολικὸν μεγάλου διαμετρήματος, ἅρματα μάχης, ὑπερβολικὴ χρῆσις αὐτοκινήτων). Συνεπῶς ἦτο εὐκολωτέρα ἡ παράκαμψις τῶν καταστροφῶν, καὶ τὰ ἀποτελέσματά των δὲν ἦσαν ἀνάλογα μὲ τὰ ὑλικά, τὸ προσωπικὸν καὶ τὸν χρόνον, ὅστις ἀπῃτεῖτο πρὸς ἐκτέλεσίν των.

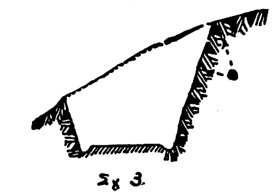

Σχ. 3.

Καταστροφὴ ὁδοῦ ἐν ἐκχώματι.

Συστηματικὴ χρῆσις τῶν καταστροφῶν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἐγένετο παρὰ τῶν Γερμανῶν. Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπίδρασίς των, ὥστε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ πολέμου, ὁπότε οἱ συμμαχικοὶ στρατοὶ κατεδίωκον τοὺς ὑποχωροῦντας Γερμανούς, δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρῶσιν ἡμερησίως ἄνω τῶν 10—15 χιλιομέτρων. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἀντελήφθησαν, ὅτι οἱ Γερμανοὶ δὲν προὐτίθεντο νὰ ἀντιτάξωσιν ἄμυναν καὶ προώθησαν μεραρχίας ἱππικοῦ πρὸς καταδίωξίν των, ἡ συνδεδυασμένη χρῆσις τῶν καταστροφῶν μὲ τὴν ἄμυναν ἐλαφρῶν ὀπισθοφυλακῶν κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ταχεῖαν προχώρησίν των. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε σημαντικῶς ἡ ἐν εὐρείᾳ κλίμακι χρῆσις παρὰ τῶν Γερμανῶν παγίδων καὶ μετ' ἐπιβραδύνσεως ἐκρήξεων. Ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶχε τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ παρέλυε πᾶσαν κίνησιν αὐτῶν.

Ὡς πρῶτος ὅρος, ὅταν παρουσιάσθησαν οἱ Γερμανοὶ ἀντιπρόσωποι διὰ νὰ συζητήσωσι τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, ἦτο ἡ ἄμεσος καὶ πρὸ πάσης συζητήσεως παράδοσις τῶν σχεδιαγραμμάτων τῶν καταστροφῶν. Ἡ κατασκευὴ τῶν ὅμως ἦτο τόσον ἐπιμεμελημένη, ὥστε δὲν ἦτο εὔκολος ἡ ἀνεύρεσις καὶ καταστροφή των, οὐδὲ μὲ τὰ σχεδιαγράμματα. Ἐν τέλει ἠναγκάσθησαν νὰ περιφράξωσι τοὺς ὑπονομευμένους χώρους καὶ ἀποφεύγωσι τὴν δι' αὐτῶν διάβασιν, ἐκτελοῦντες κινήσεις κοπιώδεις καὶ πολυπλόκους. Ἐδέησε δὲ νὰ παρέλθῃ μὴν καὶ πλέον, ὁπότε ἐξερράγησαν ὅλαι αἱ ὑπόνομοι καὶ ἤρξατο ἡ ἐπισκευὴ τῶν συγκοινωνιῶν, ἀπαιτήσασα χρονικὸν διάστημα πλέον τοῦ ἑξαμήνου. Ὁ ἡμέτερος στρατὸς μόνον κατὰ τὴν μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου σύμπτυξιν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1921 προέβη εἰς τὴν συστηματικὴν καταστροφὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀγκύρας—Ἐσκὴ-Σεχήρ. Διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτης διετέθη ἓν τάγμα μηχανικοῦ καὶ σημαντικὴ ποσότης δυναμίτιδος. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ ἐργασία δὲν εἶχεν ἐκ τῶν προτέρων μελετηθῆ καὶ ὀργανωθῆ· συνεπῶς περιωρίσθη εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν γεφυρῶν καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἐντὸς τριμήνου οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ τὴν ἐπισκευάσωσιν ἐκ νέου.

Π. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Ἀρχ. Θέατρ.]* Ἐκαλεῖτο *καταστροφὴ* τὸ τελευταῖον τῶν τριῶν μερῶν τοῦ δράματος, κατὰ τοὺς παλαιοὺς γραμματικούς, καθ' οὓς τὸ δρᾶμα σύγκειται ἐξ *ἀρχῆς, μέσου* καὶ *τέλους*. Τὸ τέλος τοῦ δράματος, καὶ αὐτοὺς, καλεῖται *καταστροφή*, περιέχει δὲ τὴν κρίσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ τὴν *λύσιν* τοῦ δράματος. Τὰ δύο ἄλλα μέρη τοῦ δράματος καλοῦνται, τὸ μὲν πρῶτον *εἰσβολὴ* ἢ *ἔσθεσις*, τὸ δὲ δεύτερον *ἐπίτασις*.

Ν. Ι. Λ.

—**καταστροφὴ σημείων ταυτότητος** *[Ἰατροδ.]*. Βλ. *ταυτότητος σημεῖα*.

καταστροφισμὸς (ὁ)· ἡ θεωρία, καθ' ἣν κατεστρέφετο ἑκάστοτε ἡ ὀργανικὴ ζωὴ τῆς γῆς συνεπείᾳ ἐπανειλημμένων τεραστίων κατακλυσμῶν (βλ. λ. *κατακλυσμῶν θεωρία*).

κατάστρωμα (τό)· τὸ ἄνω πάτωμα τοῦ πλοίου, τὸ καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ διῆκον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κύτος ἢ τὰς θέσεις, ἄλλως *κουβέρτα*: «ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος», «ταξιδεύω κατάστρωμα» ‖ «κατάστρωμα σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ», «κατάστρωμα γεφύρας» τὸ δάπεδον.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *κατάστρωμα* (κοιν. *κουβέρτα*) τὸ σύνολον τῶν ἐπηγκενίδων προκειμένου περὶ ξυλίνων καταστρωμάτων, ἢ τῶν ἐλασμάτων, προκειμένου περὶ μεταλλικῶν τοιούτων, ἅτινα καθηλούμενα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν ζυγῶν καὶ καθέτως πρὸς αὐτά, καλύπτουν, ἐκ τῶν ἄνωθεν, τὸ κοῖλον τοῦ σκάφους καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ. Προφυλάσσει οὕτω τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς εἰσροῆς ὀμβρίων ἢ τῶν ἀπὸ τοῦ κυματισμοῦ ὑδάτων, ἅμα δὲ στερεοῖ τὸ ὅλον σκάφος, συγκρατοῦν καὶ συνδέον τοὺς νομεῖς καὶ τὰ ἄλλα τεμάχια τοῦ σκελετοῦ τοῦ πλοίου, μεσολαβούντων εἰς τοῦτο τῶν ζυγῶν. Εἰς τὰ ξύλινα σκάφη, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ σιδηρᾶ, κατεσκευάζετο τὸ κατάστρωμα ἐκ ξύλου δρυός, ἐλάτης, ἢ τήκ, μορφωμένου εἰς ἐπηγκενίδας 8—10 ἑκατοστῶν πλάτους, στερεουμένας δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ξυλίνων ζυγῶν διὰ γόμφων, ἐπὶ δὲ τῶν σιδηρῶν διὰ βλήτρων μετὰ περικοχλίων συσφιγγόντων διὰ τῆς περικοχλιώσεώς των τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ καταστρώματος πρὸς τὰς ἄνω ἐπιφανείας τῶν ζυγῶν. Ἰδιαιτάτη, χάριν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς στερεότητος, προσοχὴ καταβάλλεται κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἐπηγκενίδων, ὅπως δύο *κόμματα* (κοιν. *σόκορα*) ἐπηγκενίδων γειτονεύοντα μὴ εὑρίσκωνται κατὰ τὸ αὐτὸ ἐγκάρσιον ἐπίπεδον, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπέχουσιν ἀλλήλων, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλάτους, κατὰ πέντε τοὐλάχιστον ἐπηγκενίδας· πάντως, μετὰ τὴν καθήλωσιν τοῦ καταστρώματος, ἐπιτελεῖται λίαν ἐπιμεμελημένη διάναξις τῶν ἁρμῶν καὶ τῶν κομμάτων τῶν ἐπηγκενίδων αὐτοῦ, τὰ μέγιστα συμβάλλουσα εἰς τὴν στερεότητά του καὶ συνεπῶς εἰς τὴν καλὴν τοῦ σκάφους συγκράτησιν.

Χρησιμεῦον τὸ κατάστρωμα ἐπὶ τῶν πλοίων ὅ,τι καὶ τὰ πατώματα ἐν ταῖς οἰκίαις, ὅπως περιπατῶμεν, ἐλλείπει τέλεον εἰς τὰ μικρὰ (τὰ ἄφρακτα) πλοῖα, λέμβους, τροχαντῆρας μικρούς, ἢ ἁλιευτικά τινα· εἰς ἄλλα πάλιν, μικρὰ καὶ αὐτὰ ἀλλὰ μεγαλύτερα ἐκείνων, ἀπαντᾷ ἓν μόνον κατάστρωμα, ἐφ' οὗ πᾶν τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὸν ἐξαρτισμὸν καὶ τὸν χειρισμὸν τοῦ πλοίου. Τὰ μεγάλα ὅμως πλοῖα ἔχουσι πλείονα τοῦ ἑνὸς καταστρώματα, φθάνοντα εἰς τὰ ἱστιοφόρα καὶ τὰ ἀμφικίνητα «πλοῖα τῆς γραμμῆς» τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ μέχρι τεσσάρων καὶ ἀπεχόντων ἀπ' ἀλλήλων 1,90 μέτρ. τὸ πολὺ (περὶ τοὺς 6 πόδας)· ἐπ' αὐτῶν δὲ κατενέμετο τὸ πυροβολικὸν καὶ τὰ μηχανήματα τοῦ πλοίου, τοῦ ἀνωτέρου καταστρώματος ἔχοντος μὲν καὶ αὐτοῦ πυροβόλα εἰς τὰ πλεῖστα τῶν τοιούτων πολεμικῶν, πάντως ὅμως ἀποκλειστικῶς χρησιμοποιουμένου διὰ τὴν ἀπόληξιν τοῦ ἐξαρτισμοῦ, τὴν ἀπόθεσιν τῶν ἐντεθειμένων λέμβων καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χειρισμῶν, διὸ καὶ τὸ παλαιόν, περὶ οὗ κατωτέρω, κέλευμα· κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἱστιοφόρου, καθὼς καὶ τὴν τοῦ κωπήρους, τὸ κατάστρωμα ἐγένετο πεδίον ἀγρίας μάχης τῶν ἀγημάτων τῆς ἐμβολῆς, καθ' ἣν εἶχον «τοὺς ἄνδρας ἐνόπλους καὶ εἰς μάχην ἑτοίμους ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων» *(Πολύβ.)*. Διῃροῦντο δὲ τὰ τότε κατάφρακτα πολεμικά, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καταστρωμάτων των καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀφοριζομένων κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὕψους πυροβολείων, εἰς *φρεγάτας* ἢ *μονόκροτα*, εἰς *δίκροτα* (κοιν. *διπόντες*) καὶ εἰς *τρίκροτα* (κοιν. *τριπόντες*). Καὶ τὸ μὲν ἀνώτερον κατάστρωμα παντὸς τοιούτου πλοίου ἐλέγετο *κυρίως κατάστρωμα* ἢ καὶ *κατάστρωμα* ἁπλῶς· τὸ ἀμέσως ὑπ' αὐτό, εἰς μὲν τὰς φρεγάτας «κατάστρωμα τοῦ πυροβολείου», εἰς δὲ τὰ δίκροτα καὶ τὰ τρίκροτα «τοῦ πρώτου πυροβολείου»· τὸ δὲ ὑπ' αὐτὸ «τοῦ κάτω πυροβολείου» εἰς τὰ δίκροτα καὶ «τοῦ δευτέρου πυροβολείου» εἰς τὰ τρίκροτα· τέλος, τὸ τέταρτον ἐκ τῶν ἄνω κατάστρωμα ἦτο τὸ «τοῦ κάτω πυροβολείου» τῶν τρικρότων. Εἰς τὰ ἀσφυκτικὰ ταῦτα, λόγῳ τοῦ μικροῦ ὕψους των, πυροβολεῖα ἦσαν τεταγμένα ἐν στοίχῳ καὶ κατὰ πλευρὰν ἐν ἑκάστῳ καταστρώματι (βλ. εἰκ. εἰς λ. *αἰώρησις*) τὰ ἀπὸ τῶν *κανονιοθυρίδων* βάλλοντα πυροβόλα· τὴν δὲ νύκτα ἐν αὐτοῖς κατεκλίνοντο, εἰς αἰώρας ἀρτωμένας ἀπὸ τῶν ζυγῶν, οἱ ἄνδρες τῆς μὴ ἐχούσης φυλακὴν τοιχαρχίας. Ἐκτὸς ὅμως τῶν καταστρωμάτων τούτων, ὑπῆρχεν ἀκόμη ἓν ἄλλο κάτωθεν ἁπάντων καὶ ὑπεράνω τοῦ κύτους· ἐκαλεῖτο δὲ τοῦτο *ὑπόφραγμα* (κοιν. *κοραδοῦρος*) καὶ ἐλάμβανε φῶς ἀπὸ τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ καταστρώματος διὰ τῶν καθόδων καὶ πλαγιόθεν διὰ τῶν παραφωτίδων.

Ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς τῆς ἐπιφανείας των, τὰ καταστρώματα, τὸ κύριον ἰδίως, ἐμφανίζουν γενικῶς διπλῆς καμπυλότητος τοιαύτας: ἀνωφερῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς πρῷραν, κατωφερῆ πρὸς τὸ μέσον καὶ πάλιν ἀνωφερῆ, ἀλλ' ὀλιγώτερον, πρὸς πρύμναν, ἐνῷ συγχρόνως εἶναι αὕτη καὶ πρὸς τὰς πλευρὰς κυρτή, δίκην ὀστράκου χελώνης, ἐλαφρῶς κατερχομένη ἀπὸ τοῦ διαμήκους πρὸς τὰς ὑδρορρόας· ταῦτα δέ, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκροῆς τῶν ὑδάτων διὰ τῶν ἐνδιαίων. Ἡ μορφὴ ὅμως τῆς ἐπιφανείας τοῦ καταστρώματος ξυλίνου πλοίου μεταβάλλεται, σὺν τῇ ἡλικίᾳ του, τῆς ἀντώσεως ἐξασκουμένης ἀνίσως καὶ δὴ περισσότερον κατὰ τὸν μέγιστον νομέα τοῦ πλοίου, παρὰ κατὰ τὰς στειρώσεις τῆς πρῴρας καὶ τῆς πρύμνης.

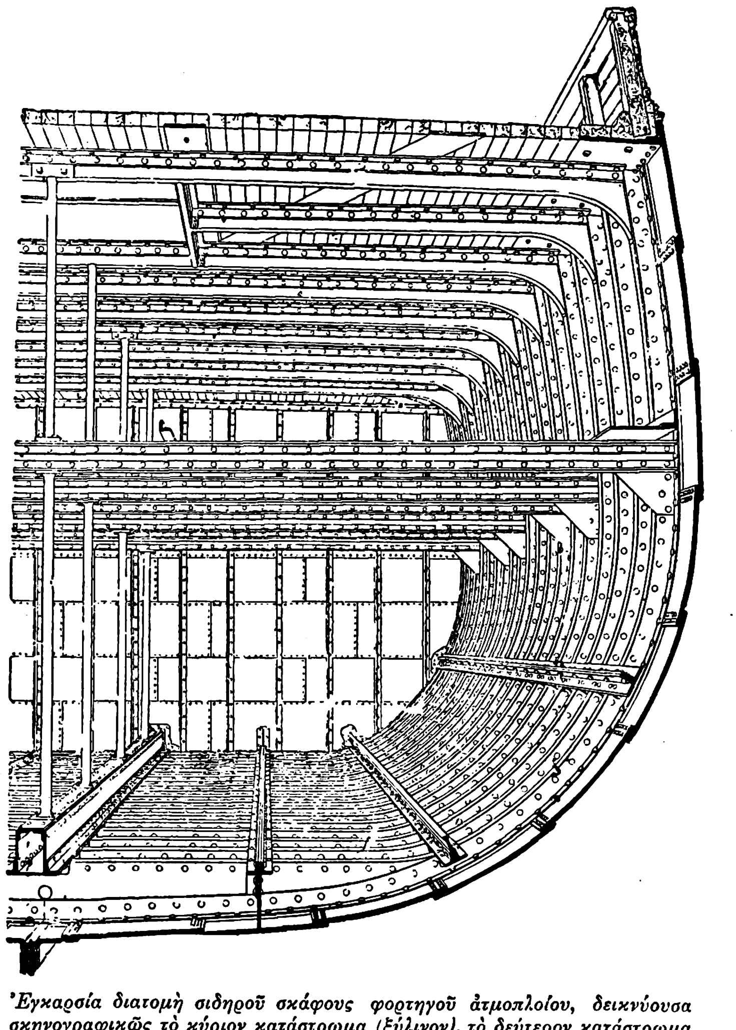

Ἐγκαρσία διατομὴ σιδηροῦ σκάφους φορτηγοῦ ἀτμοπλοίου, δεικνύουσα σκηνογραφικῶς τὸ κύριον κατάστρωμα (ξύλινον), τὸ δεύτερον κατάστρωμα (σιδηροῦν) καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸ καὶ ἄνωθεν τῶν διπυθμένων, ὑπόφραγμά του.

[Εἰς τὸ βάθος ἐγκαρσία φρακτὴ στεγανοῦ διαφράγματος.]

Εὐκόλως διὰ τοῦτο ἀναγνωρίζεται γεγηρακὸς ξύλινον πλοῖον, ἅτε ἐμφανίζον τὸ κατάστρωμά του αἰσθητῶς ἀνυψωμένον πρὸς τὸν μέγιστον νομέα καὶ ταπεινούμενον πρὸς τὰ ἀκρόπρυμνα, καθ' ἃ τὸ βάρος ὑπερενίκα σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἄντωσιν.

Τὰ σιδηρᾶ καταστρώματα τῶν συγχρόνων πλοίων ἀποτελοῦνται ἐξ ἐλασμάτων, σιδηρῶν ἢ χαλυβδίνων, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐπικαροῦται συνήθως ξύλινον λεπτὸν κατάστρωμα, παρεντεθειμένου μεταξὺ τῶν δύο καὶ στρώματος εἰδικῆς πίσσης. Ἔχουσιν ἄλλωστε καὶ τὰ σύγχρονα σιδηρᾶ πλοῖα, τὰ ἐπιβατηγὰ ἰδίως, πλείονα τοῦ ἑνὸς καταστρώματα καὶ ὑπόφραγμα ὑποκάτωθεν τοῦ τελευταίου Πάντως τὰ τοιαῦτα καταστρώματα διαπερῶνται κατὰ τὰς ἱστοπέδας ὑπὸ τῶν ἱστῶν, καὶ κατὰ τὰς ἐργατοπέδας ὑπὸ τῶν ἀτράκτων τῶν ἐργατῶν, εἶναι δὲ ἀνοικτὰ κατὰ τὰς καθόδους, τοὺς καθέκτας καὶ τὰς ἀναφωτίδας.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν τοιούτων συνήθων καταστρω-

Digitized by Google

μάτων προέκυψεν ἀπὸ τοῦ 1876 νέον εἶδος, ἀμυντικοῦ αὐτοῦ, καταστρώματος, τοῦ «θωρηκτοῦ καταστρώματος» λεγομένου, τὸ πρῶτον τότε ἐφαρμοσθέντος ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ «Inflexible», ὅπερ ἐνεφάνιζε θωρακισμένον σύνολον, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸν πλευρικὸν θώρακα, τὸ θωρηκτὸν κατάστρωμα καὶ τὸ κεντρικὸν πυροβολεῖον. Παρετηρήθη ὅμως ὅτι ἐὰν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τὰ βλήματα οὐδὲν θὰ ἐπετύγχανον προσκρούοντα ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος, θὰ ἠδύναντο οὐχ ἧττον νὰ διατρήσωσιν εὐχερῶς τὰ ἀθωράκιστα μέρη τῆς πρῴρας καὶ τῆς πρύμνης, ὁπόθεν, ἐὰν τὰ ὕδατα ἤθελον εἰσρεύσει εἰς τὸ σκάφος, θὰ κατέκλυζον τὸ ὑπὲρ τὸ θωρηκτὸν κατάστρωμα μέρος τοῦ σκάφους, ὁπότε, ἐκμηδενιζομένων τῶν συνθηκῶν εὐσταθείας τοῦ πλοίου, θὰ ἠδύνατο τοῦτο νὰ ἀνατραπῇ ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Διαδοχικαὶ ἕνεκα τούτου μελέται ἤγαγον εἰς τὴν χρησιμοποίησιν δύο θωρηκτῶν καταστρωμάτων, διηκόντων ἀπὸ πλευρᾶς εἰς πλευρὰν καὶ σχηματιζόντων οὕτω μετὰ τῆς θωρηκτῆς ζώνης θωρακισμένον τι κιβώτιον, ἡ διάταξις δὲ αὕτη τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη (1900) ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θωρηκτοῦ «Suffren» (βλ. σχεδιάγρ.). Ἐβελτιώθη ὅμως ἔτι μᾶλλον αὕτη (1902) ἐπὶ τῶν θωρηκτῶν τύπου «République», εἰς ὃν τὸ κύριον θωρηκτὸν κατάστρωμα ἦτο ἓν ἔχον μέγα πάχος καὶ τοῦ ὁποίου τὸ μὲν διάμεσον τμῆμα ἦτο ὑπὲρ τὴν ἴσαλον (βλ. σχεδιάγρ.), πλάγιαι δὲ κλίσεις αὐτοῦ τὸ ἥνωνον πρὸς τὴν ζώνην τοῦ πλευρικοῦ θώρακος, κατὰ τὴν βάσιν τῆς θωρηκτῆς ζώνης· λεπτότερόν τι θωρηκτὸν κατάστρωμα, ὁριζόντιον καὶ διῆκον ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους τῆς θωρηκτῆς ζώνης πρὸς τὸ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς, ἐπεβοήθει εἰς τὴν ἄμυναν, διευκολῦνον τοὺς ἀποστρακισμοὺς τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων, ἢ ἀμβλῦνον τὴν ῥύμην ἐκείνων, ἅτινα πεσόντα ὑπὸ μεγάλην «γωνίαν πτώσεως» καὶ μὴ ἀποστρακισθέντα διὰ τοῦτο, διεπέρασαν τὸ λεπτὸν θωρηκτὸν κατάστρωμα διὰ νὰ προσκρούσωσιν ἐπὶ τοῦ παχέος τοιούτου· μέγας ἀριθμὸς στεγανῶν διαφραγμάτων, ἐγκαρσίως τε καὶ διαμήκως μεταξὺ τῶν θωρηκτῶν καταστρωμάτων διηκόντων, ἐπηύξανε τὴν συμβολὴν τῶν θωρηκτῶν καταστρω-

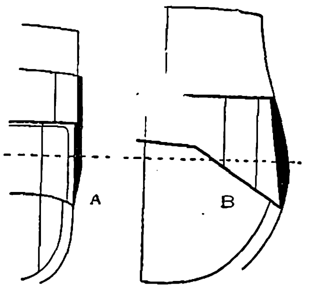

Σχηματικὸν διάγραμμα δεικνύον, ἐν ἐγκαρσίᾳ τομῇ, τὴν συσχετικὴν θέσιν καὶ τὴν ἕνωσιν τῶν θωρηκτῶν καταστρωμάτων πρὸς τὴν πλευρικὴν θωρηκτὴν ζώνην.
[Α=Ο τύπος ὁ λεγόμενος «Suffren». Β=Ὁ τύπος ὁ λεγόμενος «République»]

«ἡμικατάστρωμα» ὂν διακεκομμένον («αὗται αἱ νῆες οὔπω εἶχον διὰ πάσης καταστρώματα», *Θουκ.*). Τὸ *πρωραῖον κατάστρωμα* καὶ τὸ *πρυμναῖον*: τὰ ἀπὸ τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ μέχρι τοῦ προστέγου καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου μέχρι τοῦ ἐπιστέγου τμήματα τοῦ καταστρώματος. *Ἀξιωματικὸς καταστρώματος*: ὅρος νεοπαγὴς ἐν τοῖς νομοθετήμασι τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, σημαίνων τὸν ἀξιωματικὸν τῆς πορείας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν οἰκονομικὸν ἀξιωματικὸν καὶ τὸν ἀξιωματικὸν τῆς μηχανῆς. *Ναύτης καταστρώματος*: ναύτης, ὅστις μὴ θεωρηθεὶς κατάλληλος πρὸς εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν ἢ ἀποτυχὼν εἰς ταύτην, δὲν ἀπέκτησε πτυχίον εἰδικοῦ τινος κλάδου. *Πλύσις καταστρώματος* (κοιν *σφουγγάρισμα τῆς κουβέρτας* ἢ *πλύση*): κίνησις ἀναφερομένη ἐν τῷ πίνακι τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐκτελουμένη πᾶσαν πρωΐαν μετὰ τὸ «ἀκράτισμα». Γίνεται δὲ αὕτη, εἰς τὰ ξύλινα καταστρώματα, διὰ δεσμῶν φρυγάνων (κοιν σκοῦπες ἄγριες), ἃς τρίβουσι ῥυθμικῶς οἱ ναῦται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδός των, ἐπιπάσσοντες τὸ κατάστρωμα καὶ διὰ λεπτῆς ἄμμου· τὴν πλύσιν ἐπακολουθεῖ ἡ σμῆξις πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν ὑδάτων διὰ τοῦ ἱππουραίου, ἐντὸς δὲ τῆς ἡμέρας ἡ σάρωσις, γινομένη διὰ σαρώθρων ὡς τὰ τῆς οἰκιακῆς χρήσεως. «Ἅπαντες εἰς τὸ κατάστρωμα»! Κέλευσμα γενικῆς προσ-

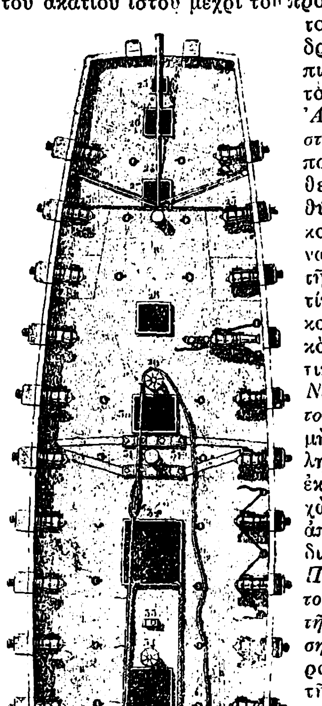
Κύριον κατάστρωμα κορβέττας τῶν 30 πυροβόλων
[Φαίνονται ἐν κατόψει ὁ οἴαξ, τὰ πυροβόλα μὲ τὰς κλεισιάδας τῶν κανονιοθυρίδων ἀνοικτάς, οἱ ἐργάται, οἱ κάλωες τῶν ἀγκυρῶν καὶ τὸ περίτροχον ἀποδεδομένον τῷ ἐργάτῃ πρὸς ἀπαρσιν.]

ροκελύφων σπερμάτων, ἡ συγκόλλησις τῶν ἐμβολίων, ἡ ἐκβολὴ τῶν ῥιζῶν κλπ. Ἡ κατάστρωσις γίνεται συνήθως ἐν ὑπαίθρῳ, εἰς μᾶλλον εὐηλίους τοποθεσίας, ἐντὸς ὀπῶν ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ γῇ ἐσκαμμένων, ἔνθα τὰ σπέρματα διατίθενται κατὰ στρώματα (στρῶμα σπερμάτων + στρῶμα χώματος) ἢ ἐντὸς καλαθίων καὶ ξυλίνων κασσονίων, θαπτομένων ἐξ ὁλοκλήρου ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὰ σπέρματα καλύπτονται οὕτως, ὥστε νὰ σχηματίζωσι περὶ τὴν κορυφὴν ἔξω χωμάτινον λοφίσκον, προορισμὸν ἔχοντα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ προφυλάττῃ τὸ περιεχόμενόν του εἰς δροσερὰν μόνιμον κατάστασιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ ὄμβρια ὕδατα.

Κατάστρωσις σπερμάτων ἐντὸς γάστρας.
[α=σπέρματα, β=ἄμμος μετὰ γῆς.]

Εὐπαθῆ σπέρματα καὶ πολλάκις ὁλόκληρα εἴδη καρύων καταστρώνονται ἐντὸς δοχείων ἢ ὑπογείων καὶ ἐντὸς ἄμμου ἐλαφρῶς ὑγρᾶς. Εἶναι ἀπαραίτητον πάντως εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, πρὸς ἀποφυγὴν παγετῶνος κλπ., εἰς τὰ διάμεσα στρώματα τῶν σπερμάτων νὰ τίθενται ἄχυρα ἢ ξηρὰ ἄλλα φύλλα, ἄνωθεν τῶν ὁποίων καὶ γάστρα πλήρης χώματος ἀντεστραμμένη πρὸς συγκράτησιν αὐτῶν. Μικραὶ ποσότητες σπερμάτων καταστρώνονται ἐν γάστραις μόνον, κατὰ τὴν ὡς ἄνω διάταξιν, πλὴν αὗται καλὸν εἶναι νὰ καλύπτωνται δι' ὑελίνων περιφραγμάτων, πρὸς ἀποφυγὴν λεηλατήσεως εὐγεύστων σπερμάτων ὑπὸ ἐντόμων.

Αἱ καταστρώσεις ἐν τῇ δασοκομικῇ καὶ ἀμπελουργικῇ γίνονται ὁμοίως, μὲ ἐλαφρὰς μόνον τεχνικὰς μεταβολάς. Ἐν τῇ δασοκομικῇ ἄνωθεν καὶ ἔξωθεν τοῦ λοφίσκου ῥίπτεται ἄφθονον ἄχυρον,

Κατάστρωσις σπερμάτων δασοκομικῆς.
[α=σπέρματα, β=ἄμμος γ=ἄχυρον, δ=γῆ, ε=τάφρος.]

ὅπερ καλύπτεται ὑπὸ παχέος στρώματος χώματος καὶ πέριξ αὐτοῦ ἀνοίγεται κυκλοτερὴς τάφρος πρὸς ἀποστράγγισιν τῶν ὑδάτων. Ἐν τῇ ἀμπελουργικῇ προφυλάττονται μοσχεύματα κεχωρισμένα ἕκαστον ἢ κατὰ μικρὰς δέσμας δεδεμένα, ἐντὸς ἄμμου συγκρατούσης ὑγρασίαν, 0,05 μ. βάθους, 0,15—0,20 μ. ἀποστάσεως ἑνὸς στρώματος ἀπὸ τοῦ ἄλλου, ἤτοι πάχους, 0,25 μ. κλπ. Κ. ΠΑΠ.

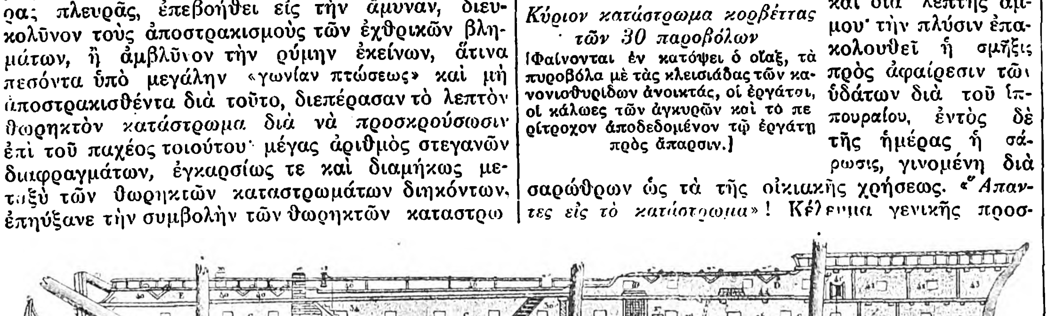
Τομὴ κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον δικρότου τῶν «74 πυροβόλων».
[Δεικνύει τὰ τέσσαρα καταστρώματά του, τὰ δύο κατάφρακτα πυροβολεῖά του, τὰς εἰς αὐτὰ ἀγούσας κλίμακας τῶν καθόδων, τὸ ὑπὸ τὰ πυροβολεῖα ὑπόφραγμα καὶ τὸ ὑπόφραγμα κύτος μὲ τὰς ἀποθήκας του ναυκληρικῶν εἰδῶν, πυρομαχικῶν, εἰδῶν ἀγκυροβολίας, τροφίμων, ὕδατος κτλ.]

μάτων καὶ τὴν ἄμυναν τοῦ πλοίου. Οὕτως ἡ σκοπιμότης τῶν θωρηκτῶν καταστρωμάτων, πρὸς προστασίαν τῶν ὑπ' αὐτὸ πυριταποθηκῶν, μηχανῶν, λεβητοστασίων κτλ., εἶναι ἐξόφθαλμος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἐμφάνισίς του εἶχεν ἐπιφέρει ἀναστάτωσιν εἰς τὰς ναυπηγήσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἥν, λόγῳ τοῦ μὴ μεγάλου τοῦ εὐθυτενοῦς τῆς τροχιᾶς, αἱ γωνίαι πτώσεως τῶν βλημάτων ἦσαν μεγάλαι σχετικῶς. Τοῦ εὐθυτενοῦς ὅμως τῆς τροχιᾶς αὐξανομένου ὁλονέν, σὺν τῷ προόδῳ τῆς βλητικῆς καὶ τῇ αὐξήσει τῶν ἀρχικῶν ταχυτήτων, ἐνομίσθη πρὸς καιρὸν ὅτι τὰ θωρηκτὰ καταστρώματα ἔχανον τὴν προτέραν των σημασίαν. Ἡ ἐξέλιξις ὅμως τῶν προόδων εἰς τὰ μέσα τοῦ ἀεροπορικοῦ πολέμου οὐ μόνον ἀνέτρεψε τὰς τοιαύτας προρρήσεις, ἀλλὰ καὶ καθιστᾷ τολμηρὰν πᾶσαν πρόβλεψιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ἀμύνης τῶν πλοίων.

Ἀφαιρετὸν κατάστρωμα (κοιν. *ἐγρετίδικη κουβέρτα*) λέγεται τὸ κατάστρωμα, οὗ αἱ ἐπηγκενίδες δὲν εἶναι μονίμως καθηλωμέναι ἐπὶ τῶν ζυγῶν καὶ δύναται διὰ τοῦτο νὰ ἀφαιρῆται. Μερικὴ περίπτωσις τοιούτου καταστρώματος εἶναι τὸ *σπάρτέκ* (βλ. λ.). *Ἑνιαῖον κατάστρωμα*: τὸ διὰ πάσης ἐκτεινόμενον κατάστρωμα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ

κλήσεως τοῦ πληρώματος πρὸς ἄνοδόν του εἰς τὸ κατάστρωμα· εἰς τὸ ἄλλοτε ναυτικὸν ἦτο συνηθέστατον διὰ τὰς ἐκτελέσεις χειρισμῶν, ὁπότε καὶ συνωδεύετο ὑπὸ τοῦ κελεύματος «εἰς τάξιν χειρισμῶν». Σ. Ε. Λ

— **κατάστρωμα ὁδοῦ** /*Ὁδοπ.*/. Τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ μέχρι τῶν ἐσωτερικῶν ἀκμῶν τῆς τάφρου, περιλαμβάνον τὸ ὁδόστρωμα, ἐφ' οὗ ἡ κυκλοφορία τῶν ὀχημάτων κλπ., καὶ τὰ ἑκατέρωθεν ἐρείσματα ἐγκιβωτισμοῦ τοῦ ὁδοστρώματος. Εἰς ὁδοὺς ἐντὸς πόλεων τὸ μεταξὺ τῶν κρασπέδων τῶν πεζοδρομίων ἐν γένει μέρος τῆς ὁδοῦ (βλ. *ὁδός*). Ν. Α. Π.

καταστρώνω, ἀόρ. *κατέστρωσα—κατεστρώθην*, παθ. μετχ. *κατεστρωμένος*, κοιν. *καταστρωμένος*· μεταφ. «καταστρώνω λογαριασμόν, — σχέδιον» καταρτίζω, συντάσσω.

κατάστρωσις,—εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καταστρώνω*, καταρτισμός, σύνταξις, παρασκευή: «κατάστρωσις λογαριασμοῦ, — σχεδίου».

—/*Γεωπον.*/ Ἡ *κατάστρωσις* εἶναι πρᾶξις καλλιεργητική, διὰ τῆς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς μὲν προφυλάττονται σπέρματα ἀποβάλλοντα εὐκόλως τὰς βλαστικάς των ἰδιότητας, μοσχεύματα, ἐμβόλια κλπ., ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιταχύνονται ἡ βλάστησις σκλη-

Κατασύρται /*Γεωγρ.*/. Τοποθεσία εἰς τὰ περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ τὸ 918 ὁ βυζαντινὸς στρατός, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Θρᾴκην Βουλγάρων, ἐστρατοπέδευσεν εἰς Κατασύρτας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λέοντα Φωκᾶν, ἀλλ' ὑποστὰς αἰφνιδιαστικὴν ἐν νυκτὶ ἐπίθεσιν διεσκορπίσθη καὶ ἐν ἀταξίᾳ ὑπεχώρησεν εἰς Κωνστατινούπολιν. Ν. ΚΛΣ

Κατασυρτὴ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Ἄνδρου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἀποικίων τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 254.

κατασφάζω, ἀόρ. *κατέσφαξα — κατεσφάγην*· σφάζω ἀγρίως, ἀνοικτιρμόνως: «τοὺς αἰχμαλώτους κατέσφαξαν».

κατασχάζω, ἀόρ. *κατέσχασα — κατεσχάσθην*· σχάζω, ἀνοίγω, τέμνω διὰ χειρουργικοῦ μαχαιριδίου ἢ ψαλίδος, χαράσσω ἐντομήν.

κατασχαστήρ, ὁ ἢ ***σικυοσχάστης*** /*Χειρουργ.*/. Καλεῖται οὕτω μικρὸν χειρουργικὸν ἐργαλεῖον ἐκ μετάλλου, σχήματος κύβου ἢ κυλίνδρου. Τούτου γίνεται χρῆσις κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοπικῆς ἀφαιμάξεως διὰ σικυῶν. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπι-

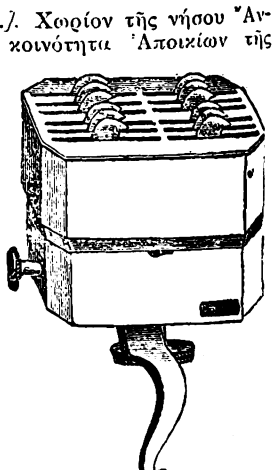
Κατασχαστήρ.

Digitized by Google

ρανείας τοῦ κατασχαστῆρος, τῆς φερούσης ἐπιμήκεις σχισμὰς παραλλήλους, τῇ πιέσει ἐλατηρίου, ἐπὶ τῆς πλαγίας πλευρᾶς κειμένου, προβάλλουσιν ἀποτόμως κατὰ στοίχους τεταγμένα 8—20 γαστρωτὰ μαχαιρίδια, ἅτινα ἐπιφέρουσιν ἰσαρίθμους τομὰς ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ἐκ τῶν τομῶν τούτων διὰ τοῦ προκαλουμένου κενοῦ διὰ τῶν σικυῶν ἀναπηδᾷ τὸ αἷμα. Τὸ βάθος τῶν ἐντομῶν δύναται νὰ κανονισθῇ ἐκ τῶν προτέρων δι' εἰδικοῦ ἐλατηρίου, κανονίζοντος τὴν ἔξοδον τῶν μαχαιριδίων. Πρὸ ἑκάστης χρήσεως τοῦ κατασχαστῆρος δέον νὰ γίνηται καθαρισμὸς καὶ ἀπολύμανσις αὐτοῦ.

Ι. Κ. Κ.

κατάσχεσις, —*εως* (ἡ)· ἡ διάθεσις τοῦ κατέχειν, τοῦ κατακρατεῖν· || ἡ διὰ δικαστικῆς πράξεως ἐμπόδισις τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως κτήματός τινος ὑπὸ τοῦ κτήτορος.

—*[Πολιτ. Δικον.]. Κατάσχεσις* καλεῖται ἡ διὰ δικαστικῆς ἐνεργείας στέρησις τοῦ δικαιώματος τῆς διαθέσεως περιουσιακοῦ τινος στοιχείου ἀπὸ τὸν δικαιοῦχον καὶ κάτοχον αὐτοῦ εἴτε πρὸς ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἱκανοποίησιν τοῦ δανειστοῦ (*ἀναγκαστικὴ κατάσχεσις*), εἴτε πρὸς διασφάλισιν τοῦ δανειστοῦ ἢ τοῦ διεκδικητοῦ (*συντηρητικὴ κατάσχεσις*).

Ἀναγκαστικὴ κατάσχεσις. Αὕτη χωρεῖ τόσον ἐπὶ τῶν παρὰ τῷ ὀφειλέτῃ εὑρισκομένων ἀντικειμένων τῆς κινητῆς αὐτοῦ περιουσίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων αὐτοῦ κτημάτων. Πᾶν περιουσιακὸν στοιχεῖον, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται εἰδικὴ ἐξαίρεσις, ὑπόκειται εἰς κατάσχεσιν· ὡρισμένων ὅμως νομικῶν ἢ φυσικῶν προσώπων ἅπασα ἡ περιουσία ἐξαιρεῖται τῆς κατασχέσεως. Οὕτω τοῦ δημοσίου καὶ ἑτέρων δημοσίου δικαίου προσώπων ἡ περιουσία π. χ. ἡ τῆς Ζαππείου ἐπιτροπῆς, ἡ τοῦ Ταμείου ὁδοστρωμάτων κλπ., εἶναι ἐξῃρημένη τῆς κατασχέσεως. Ὡσαύτως ἀκατάσχετος εἶναι ἡ ἐν Ἑλλάδι περιουσία ξένων κρατῶν ἄνευ ἀδείας τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης.

Ἀναγκαστικὴ κατάσχεσις κινητῶν. Πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον περὶ διακρίσεως κτημάτων κινητὰ πράγματα, καὶ τῶν νομισμάτων, χαρτονομισμάτων καὶ χρηματογράφων περιλαμβανομένων, δύνανται νὰ κατασχεθῶσιν ὑπὸ τῶν δανειστῶν. Ὡς κινητὰ δύνανται νὰ κατασχεθῶσιν ὡσαύτως, καίτοι κατὰ τὸν περὶ διακρίσεως κτημάτων νόμον θεωροῦνται ἀκίνητα, οἱ ἔτι ἠρτημένοι καρποί, ἐφ' ὅσον πλησιάζουν πρὸς τὴν ὡρίμανσιν. Λόγοι κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ εὐπρεπείας, ὡς καὶ δημοσίου συμφέροντος, ἐπέβαλον νὰ ἐξαιρεθῶσι τῆς κατασχέσεως ὡρισμένα ἀντικείμενα τῆς κινητῆς περιουσίας, ἅτινα γενικώτερον μὲν ἀναγράφονται εἰς τὸ ἄρθρον 885 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, εἰδικῶς δὲ εἰς πάσης φύσεως νόμους. Οὕτως ἐξαιροῦνται τὰ ἀναγκαῖα πρὸς διαβίωσιν τοῦ ὀφειλέτου καὶ τῆς οἰκογενείας του εἴδη τῆς οἰκοσκευῆς, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας ἀναγκαῖα τρόφιμα, τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα, μέχρις ὡρισμένης ἀξίας. ὡρισμένος ἀριθμὸς ζῴων καὶ ὡρισμένη ποσότης σπορᾶς διὰ τοὺς γεωργούς, τὰ χειρόγραφα συγγραμμάτων, αἱ ἐπιστολαὶ καὶ οἰκογενειακὰ ἔγγραφα, τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Ἡ κατάσχεσις ἐνεργεῖται διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος, ὅστις ἐπὶ παρουσίᾳ δύο μαρτύρων ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴν παρὰ τῷ ὀφειλέτῃ εὑρισκομένην κινητὴν περιουσίαν τόσα χρήματα ἢ πράγματα αὐτοῦ, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἐξόφλησιν τῆς ἐκτελουμένης ἀπαιτήσεως καὶ τῶν ἐξόδων τῆς ἐκτελέσεως. Τὰ κατασχεθέντα χρήματα, χρηματόγραφα καὶ τιμαλφῆ ἀντικείμενα παραδίδονται ἀμέσως εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλον, ὑπόχρεων ὄντα νὰ τὰ καταθέσῃ εἰς τὸ ταμεῖον τῶν παρακαταθηκῶν ἤ, ὅταν τοιοῦτο δὲν ὑπάρχῃ, εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἢ εἰς ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης, τὰ δὲ ἄλλα κινητὰ κατ' ἐκλογὴν τοῦ δανειστοῦ εἰς τὸν εἰρηνοδίκην ἢ τὸν δήμαρχον ἢ πρόεδρον τῆς κοινότητος, συναινέσει δὲ καὶ τοῦ ὀφειλέτου καὶ εἰς τρίτον πρόσωπον.

Περὶ τῆς κατασχέσεως συντάσσεται ὑπὸ τοῦ κλητῆρος, κατὰ τὰς νομικὰς διατυπώσεις, ἔκθεσις, ἐν ᾗ περιγράφονται τὰ κατασχεθέντα, ἀναφέρεται ἡ ἀξία αὐτῶν, ἡ ὁρισθεῖσα ἡμέρα πλειστηριασμοῦ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλος. Ἀντίγραφον τῆς ἐκθέσεως δέον νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὸν εἰρηνοδίκην καὶ εἰς τὸν ὀφειλέτην, νὰ κατατεθῇ δὲ καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλον.

Ἀπὸ τῆς κατασχέοεως, ἐὰν ἦτο παρὼν καὶ ὁ ὀφειλέτης, ἄλλως ἀπὸ τῆς γνωστοποιήσεώς της πρὸς αὐτόν, στερεῖται οὗτος τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἥτις παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν γενομένη εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος καὶ συνεπάγεται τὴν ποινικὴν δίωξιν τοῦ ἀπαλλοτριώσαντος κατὰ τὸ ἄρθρον 171 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Εἰς τὴν αὐτὴν δίωξιν ὑπόκειται καὶ ὁ ἐκ προθέσεως βλάψας τὰ κατασχεθέντα ἰδιοκτήμων ἢ φύλαξ αὐτῶν. Ἐὰν τὰ κατασχεθέντα εἶναι χρήματα, ὁ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλος προβαίνει εἰς τὴν διανομὴν αὐτῶν καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν δικαιούχων, ἐφ' ὅσον ταῦτα ἐπαρκοῦσιν, ἄλλως συντάσσει πίνακα κατατάξεως. Ἐπὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἐνεργεῖται πλειστηριασμός.

Ἀναγκαστικὴ κατάσχεσις ἀκινήτων. Πᾶσα ἡ τοῦ ὀφειλέτου ἀκίνητος περιουσία δύναται νὰ κατασχεθῇ, ἀδιαφόρως τοῦ ἂν βαρύνεται αὕτη δι' ὑποθήκης ὑπὲρ τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν κατάσχεσιν δανειστοῦ ἢ ὑπὲρ τρίτου τινός. Εἰς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν περιλαμβάνονται καὶ τὰ παρεπόμενα αὐτῆς καὶ οἱ καρποί, ἐφ' ὅσον δὲν κατεσχέθησαν ἤδη οὗτοι ὡς ἠρτημένοι, ὡς καὶ τὰ ὡς ἀκίνητα κατὰ νόμον θεωρούμενα ἐμπράγματα δικαιώματα, ἐπικαρπία ἀκινήτων, ἐμφύτευσις καὶ ἐπιφάνεια, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ διεκδικητικὴ ἀγωγή. Ἡ κατάσχεσις γίνεται κατὰ κανόνα παρὰ τῷ ὀφειλέτῃ ἢ τῷ νομίμῳ αὐτοῦ ἀντιπροσώπῳ, ἐὰν ὀφειλέτης εἶναι νομικὸν πρόσωπον ἢ διατελῇ ὑπὸ ἐπιμέλειαν, ἐπὶ ἐνυποθήκου δὲ ἀκινήτου εἴτε παρὰ τῷ ὀφειλέτῃ, εἴτε παρὰ τῷ τρίτῳ διακατόχῳ. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ τρίτου διακατόχου, ἐὰν τοιοῦτος εἶναι μόνον ὁ παρὰ τοῦ τὴν ὑποθήκην παραχωρήσαντος ὀφειλέτου διὰ μεταβιβάσεως ἐν ζωῇ ἀποκτήσας, ἢ ὁ παρὰ παντὸς οἱουδήποτε, ὑφίσταται ἔτι σοβαρὰ διαφωνία παρ' ἡμῖν ἔν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει. Τὴν κατάσχεσιν ἐνεργεῖ ὁ δικαστικὸς κλητήρ, προσλαμβάνων τὸν δήμαρχον ἢ πάρεδρον ἢ πρόεδρον τῆς κοινότητος ἢ εἰρηνοδίκην καὶ ἕνα ἐκτιμητήν, ἢ δύο ἐκτιμητάς, διοριζομένους ὑπὸ τῶν ἄνω προσώπων, ὅτε ἡ παρουσία των εἶναι περιττή, συντάσσεται δὲ ὑπὸ τοῦ κλητῆρος ἐπιτοπίως περὶ τῆς κατασχέσεως ἔκθεσις, ἥτις πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν ἀκινήτων καὶ ἐκτίμησιν αὐτῶν, καὶ τὴν τυχὸν παρὰ τοῦ δανειστοῦ πρώτην προσφοράν, προσδιορισμὸν ἡμέρας καὶ ὅρους, τόπον καὶ ὑπάλληλον τοῦ πλειστηριασμοῦ. Ἀντίγραφον τῆς κατασχετηρίου ἐκθέσεως δέον νὰ κοινοποιηθῇ, ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, εἰς τὸν ὀφειλέτην, εἰς τὸν τρίτον διακάτοχον, εἰς τὸν εἰρηνοδίκην, εἰς τὸν δήμαρχον ἢ τὸν πρόεδρον τῆς κοινότητος καὶ εἰς τὸν ὑποθηκοφύλακα, τὸ δὲ πρωτότυπον αὐτῆς δέον νὰ κατατεθῇ μετὰ τῶν ἐκτελουμένων δικαιογράφων καὶ τοῦ ἀποδεικτικοῦ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλον. Ἀφ' ἧς κοινοποιηθῇ ἡ κατασχετήριος ἔκθεσις εἰς τὸν ὀφειλέτην ἢ τὸν τρίτον διακάτοχον, στεροῦνται οὗτοι τοῦ δικαιώματος τῆς διὰ πράξεως ἐν ζωῇ ἐλευθέρας διαθέσεως τοῦ κατασχεθέντος ἀκινήτου. Πᾶσα τυχὸν γενομένη πρᾶξις ἀπαλλοτριώσεως ἢ ὑποθηκεύσεως εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος, πᾶσα δὲ ἐπιζήμιος διάθεσις ἢ βλάβη ἐπιφέρει τὴν καὶ διὰ προσωπικῆς κρατήσεως πρὸς ἀποζημίωσιν εὐθύνην, ὡς καὶ τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 171 τοῦ ποινικοῦ νόμου ποινικὴν καταδίωξιν.

Κατάσχεσις συντηρητική. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς δικονομίας (ἄρθρα 1025 καὶ ἑπόμενα) ὁριζομένων προφυλακτικῶν μέτρων, συγκαταλέγεται καὶ ἡ συντηρητικὴ κατάσχεσις, διὰ τῆς ὁποίας διασφαλίζεται ὁ δανειστὴς καὶ ὁ διεκδικητὴς ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἢ χειροτερεύσεως τῶν ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ ὀφειλέτου ἢ τοῦ καθ' οὗ ἡ διεκδίκησις εὑρισκομένων πραγμάτων. Πᾶσα εἰς ἀναγκαστικὴν κατάσχεσιν ὑποκειμένη κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία ὑπόκειται καὶ εἰς συντηρητικήν, εἴτε εἰς χεῖρας τοῦ ὀφειλέτου εὑρίσκεται εἴτε εἰς χεῖρας τοῦ τρίτου, ἐὰν συντρέχωσιν αἱ ἑξῆς περιπτώσεις: 1) Διεκδίκησις κινητῶν ἢ ἀκινήτων περιουσιακῶν στοιχείων. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς διεκδικήσεως περιλαμβάνονται καὶ αἱ προσωπικαὶ ἀξιώσεις, αἱ βάσιν ἔχουσαι τὴν κυριότητα καὶ τὴν μεταβίβασιν αὐτῆς σκοποῦσαι. 2) Διασφάλισις τοῦ προνομίου τοῦ δανειστοῦ ἐπὶ τοῦ πλειστηριάσματος διὰ προνομίου ἢ ἠσφαλισμένων ἀπαιτήσεων. 3) Διάφορος κατοικία δανειστοῦ καὶ ὀφειλέτου, ὡς ἐκ τοῦ μὴ δυνατοῦ τῆς ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ παρακολουθήσεως τῆς περιουσιακῆς κινήσεως τοῦ ὀφειλέτου. 4) Ὀφειλέτης ἀλλοδαπὸς ἢ ἡμεδαπὸς ὕποπτος φυγῆς. 5) Ἠλαττωμένη περιουσιακὴ κατάστασις τοῦ ὀφειλέτου. 6) Ἐπικείμενος κίνδυνος ἐκ τῆς μὴ ἐγκαίρου ἐπιβολῆς κατασχέσεως. Πρὸς ἐνέργειαν συντηρητικῆς κατασχέσεως εἶναι ἀναγκαία ἡ ἄδεια τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, εἰς δὲ ἐξαιρετικὰς κατεπειγούσας περιστάσεις καὶ τοῦ εἰρηνοδίκου, ὅστις ὅμως ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσῃ ἀμέσως περὶ τούτου τὸν πρόεδρον. ὅστις ἢ ἐπικυρώνει ἢ αἴρει αὐτήν. Ἡ συντηρητικὴ κατάσχεσις ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ λαβόντος ἐντολὴν δικαστικοῦ κλητῆρος συμφώνως μὲ τὰ ἰσχύοντα ἐπὶ ἀναγκαστικῆς κατασχέσεως κινητῶν καὶ ἀκινήτων, ἐπὶ δὲ κατασχέσεως εἰς χεῖρας τρίτου κατὰ εἰδικώτερον κατωτέρω ὁριζόμενα. Ἡ τὴν συντηρητικὴν κατάσχεσιν ἐπιτρέψασα προεδρικὴ ἄδεια δύναται ν' ἀνακληθῇ ὑπὸ τοῦ προέδρου κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην, δύναται ὅμως πάντως ν' ἀρθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἅμα ὁ ὀφειλέτης δώσῃ προσήκουσαν ἐγγύησιν.

Ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως δέον ὁ δανειστὴς νὰ γνωστοποιήσῃ ταύτην εἰς τὸν ὀφειλέτην καὶ νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν περὶ τῆς ἀξιώσεως, δι' ἣν ἐνήργησε τὴν κατάσχεσιν, ἐὰν δὲ ὑφίσταται ἐκκρεμὴς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατασχέσεως δίκη, ἐξακολουθεῖται αὕτη. Ἀπορριπτομένης τελεσιδίκως τῆς ἀγωγῆς, αἴρεται ἡ ἐπιβληθεῖσα κατάσχεσις, γενομένης δὲ δεκτῆς, ἐπὶ μὲν διεκδικήσεως ἀφορώσης τὴν ἀπόδοσιν τοῦ κατασχεθέντος ἐκτελεῖται ἡ ἀπόφασις κατὰ τὰς περὶ ἀποδόσεως πραγμάτων διατάξεις τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἐπὶ δὲ χρηματικῶν ἀπαιτήσεων διατάσσεται ἡ δικαστικὴ ἀπαλλοτρίωσις τῶν κατασχεθέντων εἰς χεῖρας τοῦ ὀφειλέτου κινητῶν καὶ ἀκινήτων κατὰ τὰ περὶ ἀναγκαστικῆς κατασχέσεως κρατοῦντα.

Κατάσχεσις εἰς χεῖρας τρίτου. Κατάσχεσις εἰς χεῖρας τρίτου καλεῖται ἡ δικαστικὴ ἐνέργεια, διὰ τῆς ὁποίας ὁ πιστωτὴς ἀφ' ἑνὸς μὲν παρεμποδίζει τὴν ὑπὸ τρίτου ὀφειλέτου τοῦ ὀφειλέτου του ἐξόφλησιν τῶν κατ' αὐτοῦ ἀπαιτήσεων τοῦ τελευταίου, ὡς καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐπιστροφὴν τῶν εἰς χεῖράς του εὑρισκομένων κινητῶν πραγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιτυγχάνει τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἱκανοποίησιν τῶν ἀξιώσεών του. Ὡς τοιαύτη, ἡ εἰς χεῖρας τρίτου κατάσχεσις, μετέχει, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν ἐκδοχήν, τῆς τε συντηρητικῆς κατασχέσεως καὶ τῆς ἀναγκαστικῆς τοιαύτης. Πᾶσα ἀπαίτησις τοῦ ὀφειλέτου καὶ μὴ ἀπαιτητὴ ἀκόμη, ὡς καὶ πᾶν κινητὸν πρᾶγμα αὐτοῦ εἰς χεῖρας τρίτου εὑρισκόμενον, ὑπόκειται εἰς κατάσχεσιν. Ἀκατάσχετα εἶναι τὰ χορηγούμενα πρὸς διατροφήν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἁρμόδιος πρόεδρος ἄλλως ὁρίσῃ, αἱ ἐγγυοδοσίαι, οἱ μισθοὶ καὶ ἐν γένει αἱ ἀπολαυαὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ αἱ συντάξεις αὐτῶν, οἱ μισθοὶ καὶ αἱ συντάξεις τῶν ἀξιωματικῶν, ὑπαξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, αἱ ἀποζημιώσεις βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν. Ἡ κατάσχεσις ἐπιβάλλεται δυνάμει δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου περιέχοντος βεβαίαν ἀπαίτησιν, ἄλλως δι' ἀδείας τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν, ἥτις ἄδεια δύναται ν' ἀνακληθῇ ἢ νὰ μεταρρυθμισθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Ὡσαύτως ἡ ὁπωσδήποτε ἐπιβληθεῖσα εἰς χεῖρας τρίτου κατάσχεσις δύναται ν' ἀρθῇ διὰ πράξεως τοῦ ἁρμοδίου προέδρου ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ πάντοτε ἐπὶ ἐγγυήσει. Ἡ εἰς χεῖρας τρίτου κατάσχεσις ἐνεργεῖται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ κοινοποιήσεως εἰς τὸν τρίτον δικογράφου, *κατασχετηρίου* καλουμένου, ὅπερ, ἐκτὸς τῶν προσόντων παντὸς δικογράφου, πρέπει νὰ περιέχῃ καὶ τὰ ἐν ἄρθρῳ 923 τῆς πολιτικῆς δικονομίας εἰδικώτερον ὁριζόμενα. Ὁ δανειστὴς ὀφείλει ἐντὸς νομίμου προθεσμίας, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς κατασχέσεως, νὰ ἐγείρῃ κατὰ τοῦ ὀφειλέτου ἀγωγὴν περὶ κύρους τῆς ἀπαιτήσεως καὶ τῆς κατασχέσεως καὶ δι' αὐτῆς νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν γενομένην κατάσχεσιν ἢ ἄλλως νὰ κοινοποιήσῃ αὐτῷ τὸ κατασχετήριον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γνωστοποιήσεως τῆς κατασχέσεως εἰς τὸν ὀφειλέτην στερεῖται οὗτος τοῦ δικαιώματος τῆς διαθέσεως τῶν κατασχεθέντων. δὲν κωλύεται ὅμως νὰ ἐπιδιώξῃ κατὰ τοῦ ὀφειλέτου του τὴν δικαστικὴν καταδίωξιν καὶ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκτέλεσιν, ἧς ἐπιτευχθείσης, τὸ προϊὸν αὐτῆς κατατίθεται εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἢ τὴν Ἐθνικὴν τράπεζαν μέχρι πέρατος τῆς διαδικασίας τῆς περὶ κύρους ἀγωγῆς. Ὁ κατασχὼν ὀφείλει νὰ κοινοποιήσῃ ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας ἀντίγραφον τῆς ἀγωγῆς καὶ εἰς τὸν τρίτον, ὅστις ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεως τοῦ κατασχετηρίου δὲν δύναται νὰ δώσῃ τὰ κατασχεθέντα χρήματα ἢ πράγματα εἰς τὸν ὀφειλέτην ἢ νὰ συμψηφίσῃ ταῦτα εἰς μεταγενεστέραν ἀπαίτησίν του, καθιστάμενος οὕτω μεσεγγυοῦχος αὐτῶν. Τρίτος, παρὰ τῷ ὁποίῳ δύναται νὰ ἐνεργηθῇ ἡ κατάσχεσις, εἶναι πᾶς ὁ ὀφείλων ν' ἀποδώσῃ χρήματα ἢ κινητὰ πράγματα εἰς τὸν καθ' οὗ ἡ ἐκτέλεσις ὀφειλέτην καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἄτομον, σχετικῶς μὲ τὸ κατασχόμενον πρᾶγμα, δὲν συγχωνεύεται μετὰ τοῦ ὀφειλέτου. Ὅθεν τρίτος εἶναι πᾶς ὀφειλέτης χρηματικῆς ἀπαιτήσεως, ὁ θεματοφύλαξ, ὁ ἐντολοδόχος, ὁ ἀντιπρόσωπος, ὁ παραγγελιοδόχος, ὁ πράκτωρ, δὲν εἶναι ὅμως τρίτος ὁ ἐπίτροπος ἢ κηδεμὼν διαρκούσης τῆς ἐπιτροπείας ἢ κηδεμονίας. ὁ ὑπάλληλος καὶ ἰδίως ὁ ταμίας τινός, ὁ ἐπιστάτης καὶ ὁ ὑπηρέτης, ὁ διαχειριστὴς καὶ ἐκκαθαριστὴς ἐμπορικῆς ἑταιρείας ἀπέναντι τῶν δανειστῶν τῆς ἑταιρείας, ἀπέναντι ὅμως τῶν δανειστῶν τῶν ἑταίρων εἶναι τρίτος. Τρίτος δύναται νὰ θεωρηθῇ κατὰ τὴν κρατήσασαν ἐκδοχὴν καὶ ὁ ἴδιος ὁ ὀφειλέτης, ὁ ἔχων αὐτοτελῆ ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ δανειστοῦ του καὶ ὡς τοιοῦτος δύναται νὰ ἐνεργήσῃ κατάσχεσιν εἰς ἰδίας αὐτοῦ χεῖρας. Ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινοποιήσεως τοῦ ἀντιγράφου τῆς περὶ κύρους ἀγωγῆς, ὁ παρ' ᾧ ἡ κατάσχεσις τρίτος ὑποχρεοῦται νὰ ποιήσηται προσήκουσαν δήλωσιν εἴτε παρὰ τῷ εἰρηνοδίκῃ τῆς κατοικίας τοῦ τρίτου ἢ τοῦ τόπου τῆς κατασχέσεως, συντασσομένης ἐκθέσεώς του, εἴτε διὰ δικογράφου κοινοποιουμένου πρὸς τὸν δανειστήν. Ἡ δήλωσις ἢ εἶναι ἀρνητική, ἀποκλείουσα ὁλοσχερῶς τὴν ὕπαρξιν ὀφειλῆς τοῦ τρίτου πρὸς τὸν ὀφειλέτην τοῦ κατασχόντος, ἢ εἶναι καταφατική, ὁπότε πρέπει νὰ περιέχῃ ἀκριβῆ σημείωσιν τοῦ χρέους καὶ τῶν παρὰ τῷ τρίτῳ εὑρισκομένων πραγμάτων, ὡς καὶ τῶν τυχὸν γενομένων προγενεστέρως ἄλλων κατασχέσεων, εἰς ἀμφοτέρας δ' τὰς περιπτώσεις καὶ

Digitized by Google

ὑπόσχεσιν τῆς δι' ὅρκου βεβαιώσεως τῆς δηλώσεως. Πρὸς τούτοις δέον νὰ ἐπισυναφθῶσιν εἰς τὴν δήλωσιν τὰ σχετικὰ ἀποδεικτικὰ ἔγγραφα καὶ ἐκτίμησις τῶν κατασχεθέντων κινητῶν. Ὁ τρίτος ὑποχρεοῦται προσέτι ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν κατασχόντα ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν πᾶσαν νέαν κατάσχεσιν. Τὴν τοῦ τρίτου δήλωσιν δύναται ν' ἀνακόψῃ ὁ δανειστὴς ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου, ὅπερ ἀποφαίνεται περὶ τοῦ ἀληθοῦς ἢ μὴ αὐτῆς καὶ καθορίζει τὸ ὑπαρκτὸν ἢ μὴ τοῦ κατασχεθέντος ἀντικειμένου. Ἡ ἐπὶ τῆς περὶ κύρους κατασχέσεως ἀγωγῆς τοῦ κατασχόντος κατὰ τοῦ ὀφειλέτου του ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου, ἐὰν δεχθῇ τὴν ἀγωγὴν ταύτην, διατάσσει ἐπὶ μὲν κατασχέσεως χρημάτων τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν ἐν ὅλῳ ἐπὶ μοναδικῆς κατασχέσεως, ἢ συμμέτρως ἐπὶ πλειόνων κατασχέσεων, εἰς τὸν κατασχόντα ἢ τοὺς κατασχόντας, ἐπὶ δὲ ἄλλων κινητῶν ἀντικειμένων τὸν πλειστηριασμὸν αὐτῶν, ὁπότε ἐφαρμόζονται τὰ περὶ πλειστηριασμοῦ κινητῶν κρατοῦντα. Ἐὰν τοὐναντίον ἡ ἀπόφασις ἀπορρίψῃ τὴν ἀγωγήν, ἡ ἐπιβληθεῖσα κατάσχεσις αὐτοδικαίως αἴρεται. Γ. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ποιν. Δικονομ.]* Ἐάν, γενομένης κατ' οἶκον ἐρεύνης, εὑρεθῶσιν ὕποπτα πράγματα, τυπωμένα ἢ χειρόγραφα ἔγγραφα, ἀφορῶντα τὰ κατὰ τὴν πρᾶξιν ἢ δυνάμενα νὰ χρησιμεύσουν ὡς πειστήρια, σημειοῦνται ταῦτα ἀκριβῶς καὶ κατάσχονται. Κεκλεισμένα δοχεῖα ἀνοίγονται, ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ τῆς βίας, καὶ ὅ,τι εὑρεθῇ ἐν αὐτοῖς ὕποπτον κατάσχεται ὡσαύτως (ἄρθρον 174 Ποινικῆς δικονομίας). Περὶ τῆς κατ' οἶκον ἐρεύνης καὶ τῆς κατασχέσεως συντάσσεται ἀκριβὴς ἔκθεσις, εἰς ἣν φανερώνεται ἡ αἰτία, ἥτις ἔδωκε νόμιμον ἀφορμὴν εἰς τοιαύτην ἔρευναν (ἄρθρ. 173 Ποιν. δικονομίας). Ἐὰν ὁ εἰσαγγελεὺς νομίσῃ ἀναγκαῖον νὰ κάμῃ δημοσίαν κατηγορίαν, εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε κατ' ἔγκλησιν, περὶ πλημμελήματος ἢ κακουργήματος ἀφορῶντος τὸν τύπον, προκαλεῖ ἀνυπερθέτως τὴν διὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἀνακρίσεως ὑπαλλήλων κατάσχεσιν τοῦ ὡς παρανόμου προσβαλλομένου ἐγγράφου. Ἡ ἔκθεσις τοῦ κατασχόντος ὑπαλλήλου ἀποστέλλεται εἰς τὴν εἰσαγγελίαν ἐντὸς 24 ὡρῶν (ἄρθρ. 177 Ποιν. δικονομίας). Τὰ παρά τινι συλληφθέντι εὑρεθέντα πράγματα (δηλαδὴ πράγματα δυνάμενα νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἐνδεικτικὰ τῆς πράξεως) κατάσχονται καὶ παραδίδονται μετὰ τῆς ἐκθέσεως καὶ τοῦ συλληφθέντος εἰς τὸν ἁρμόδιον εἰσαγγελέα ἢ ἀνακριτὴν (ἄρθρ. 226 Ποιν. δικονομίας). Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Διεθν. Δίκ.]* Ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ ὁ θεσμὸς τῆς *κατασχέσεως* ἐνδιαφέρει ἐν περιπτώσει πολέμου, ἐνεργουμένης ταύτης παρὰ τῆς ἑτέρας τῶν ἐμπολέμων δυνάμεων εἴτε ἐπὶ πλοίου, εἴτε ἐπὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐμπορευμάτων τῆς ἀντιπάλου πολιτείας, εἴτε ἐπὶ τῶν εἰς τραπέζας γενομένων καταθέσεων (ἰδιωτικῶν) παρ' ὑπηκόων τοῦ ἐχθρικοῦ κράτους. Ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται, ὅπως πᾶν πολεμικὸν τῆς ἐμπολέμου πολιτείας πλοῖον σταματᾷ πᾶν ἐμπορικὸν οὐδετέρου ἢ καὶ κατὰ μείζονα λόγον τοῦ ἀντιπάλου κράτους, ὅπως ὑποβάλῃ εἰς ἔρευναν τὸ φορτίον αὐτοῦ, εἶναι δυνατὸν νὰ διαπιστωθῇ ὅτι τὸ πλοῖον εἶναι συλήσιμον, εἴτε ὡς ἐχθρικὸν ἰδιωτικὸν πλοῖον, εἴτε καὶ οὐδέτερον φέρον φορτίον λαθρεμπορίου, ὁπότε ἐπιτρέπεται τοῦ τε πλοίου ὡς καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ φορτίου ἡ κατάσχεσις μετὰ α') τὴν ἀπογραφὴν καὶ σφράγισιν τῶν ἐγγράφων τοῦ πλοίου, β') τὴν σύνταξιν πρακτικοῦ κατασχέσεως, ἐν ᾧ δέον νὰ γίνεται περιγραφὴ τοῦ πλοίου, τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ, γ') τὴν σφράγισιν τῶν ἀποθηκῶν καὶ τῶν χρηματοκιβωτίων τοῦ πλοίου δ') σύνταξιν καταλόγου τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων καὶ ε') τοποθέτησιν ἐντὸς τοῦ σκάφους πληρώματος, ὅπως ὁδηγήσῃ αὐτὸ εἰς τὸν παρὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου ὑποδειχθησόμενον λιμένα. Τό τε πλοῖον καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐμπόρευμα, πρὶν ἢ καταστῶσι περιουσία τοῦ κατασχόντος αὐτὰ κράτους, δέον νὰ κηρυχθῶσιν ὡς νόμιμος σύλη παρὰ τῶν ἐπὶ τούτοις εἰδικῶς λειτουργούντων δικαστηρίων, τῶν καλουμένων συλοδικείων. Ἀλλ' ἐν τούτοις, πρὶν ἢ ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος καὶ ἐκδώσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν σχετικὴν αὐτοῦ ἀπόφασιν τὸ ἁρμόδιον συλοδικεῖον, εἶναι δυνατὸν ἡ συλλαβοῦσα τὸ πλοῖον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐμπορευμάτων πολιτεία νὰ προβῇ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν. Οὕτως ἡ συλλαβοῦσα τὸ ἐχθρικὸν ἢ οὐδέτερον πλοῖον ἐμπόλεμος πολιτεία δύναται νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν εἰς αὐτὴν χορήγησιν τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐμπορευμάτων ἔναντι τιμήματος (προώνησις, préemption), ἢ ἐπὶ τούτοις νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐπίταξιν τοῦ οὕτω συλληφθέντος πλοίου. Τὸ τοιοῦτον τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ γενικῶς τόσον εἰς τὴν πρακτικήν, ὅσον καὶ γενικῶς νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἰδίως ἐν περιπτώσει ἀμέσου δημοσίας ἀνάγκης κατόπιν ἐκτιμήσεως καὶ λεπτομεροῦς ἀπογραφῆς τῶν κατασχεθέντων. Ὅταν ἡ ἀπόφασις τοῦ συλοδικείου ἐπιδικάσῃ ὡς νομίμως γενομένην τὴν σύλην, τό τε πλοῖον καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐμπόρευμα περιέρχονται εἰς τὴν κυριότητα τῆς καταλαβούσης πολιτείας. Ἐν περιπτώσει ὅμως, καθ' ἣν ἀπωλέσθησαν τὰ συλληφθέντα λόγῳ ἀνωτέρας βίας, ὡς λ. χ. λόγῳ σφοδρᾶς τρικυμίας, οὐδεμίαν εὐθύνην ὑπέχει ὁ συλλαβών, ἐφόσον ἐννοεῖται ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἀπώλεια θὰ συνέβαινε καὶ ἐν περιπτώσει εἰσέτι, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν συνέβαινεν ἡ σύλληψις τοῦ πλοίου. Ἡ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ὑποστηριζομένη καὶ πρακτικῶς πολλάκις ἐφαρμοζομένη ἀπελευθέρωσις πλοίου ὑπὸ τῆς συλλαβούσης αὐτὸ πολιτείας ἔναντι λύτρων ὄχι μόνον σήμερον γενικῶς καταδικάζεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μακροῦ χρόνου συνεχῶς ἀπεφεύχθη.

Τὸ μέτρον τῆς κατασχέσεως τῶν εἰς τραπεζιτικὰ ἱδρύματα ὑπαρχουσῶν ἰδιωτικῶν καταθέσεων ἀνεφάνη ἰδίως κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἐφηρμόσθη εἰς πολλὰ πιστωτικὰ ἱδρύματα τῶν χωρῶν ἐκείνων, αἵτινες κατελήφθησαν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατασχεθεῖσαι ἀφῃρέθησαν πᾶσαι αἱ παρ' ἰδιωτῶν εἰς χρῆμα γενόμεναι καταθέσεις. Τὸ μέτρον τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τὸ ὁποῖον ζητεῖ πολλαχῶς νὰ προστατεύσῃ τὴν ἰδιωτικὴν ἰδιοκτησίαν, εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον, ἀπαγορεῦον πᾶσαν κατ' αὐτῆς προσβολὴν ἢ βλάβην καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν ὁπωσδήποτε στέρησιν αὐτῆς. Τὸ μέτρον τῆς κατασχέσεως τῶν εἰς τραπεζιτικὰ ἱδρύματα ὑπαρχουσῶν καταθέσεων ἰδιωτῶν ἐφήρμοσεν ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἡ Τουρκία μετὰ τὴν παρὰ τοῦ στρατοῦ αὐτῆς κατάληψιν τῆς Σμύρνης, ὄχι μόνον ἔναντίον τῶν εἰς ἑλληνικὰ πιστωτικὰ ἱδρύματα ἰδιωτικῶν καταθέσεων, ἀλλὰ καὶ ἔναντίον τῶν εἰς ξένας τραπέζας τοιούτων, εἴτε αὗται προήρχοντο παρ' Ἑλλήνων ἢ Ἀρμενίων εἴτε παρ' ἄλλων ὀρθοδόξων, Ὀθωμανῶν ὑπηκόων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Curti*, Handelkrieg (1917).—*F. Scholz*, Privateigentum in Feindesland (1919).—*Fauchille-Bonfils*, Traité de droit international public (τ. II § 1226).—*Fauchille*, La Banque nationale de Belgique sous l'occupation Allemande de 1914 à 1918 ἐν «Revue génerale de droit international public», τοῦ ἔτους 1919 σ. 310 ἑπ. Η. Γ. Κ.

κατασχετήριον (τό)· τὸ ἔγγραφον, δι' οὗ διατάσσεται ἡ κατάσχεσις.

— *[Πολιτ. Δικον.]* Βλ. λ. *κατάσχεσις*.

— *[Ποιν. Δικον.]* Εἰς ἃς περιπτώσεις ἐπιτρέπεται ἡ προφυλάκισις καὶ συνεπῶς δύναται νὰ ἐκδοθῇ ἔνταλμα συλλήψεως, ὁ κατηγορούμενος καταδιώκεται διὰ κατασχετηρίου, ἐὰν εἶναι ἀπὼν ἢ ἔφυγε καὶ ἀγνοῆται ὁ τόπος τῆς διατριβῆς του. Τὸ κατασχετήριον περιέχει τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ συλληφθησομένου, φέρει τὴν ἐπίσημον σφραγῖδα καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐκδίδοντος ὑπαλλήλου καὶ τοῦ δικαστικοῦ γραμματέως. Ἐκτὸς τούτου περιέχει ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ ἀναστήματος, τῆς μορφῆς, τῆς γλώσσης, τοῦ ἐνδύματος καὶ ἄλλων ἐξωτερικῶν διακριτικῶν σημείων τοῦ συλληφθησομένου, ὡς καὶ πρόσκλησιν πρὸς ὅλας τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς περὶ συλλήψεως αὐτοῦ ἅμα καταληφθέντος καὶ περὶ παραδόσεως εἰς τὸν ἐκδόντα τὸ κατασχετήριον ἀνακριτικὸν ὑπάλληλον. Κατασχετήριον δύναται νὰ ἐκδοθῇ κατὰ μὲν τῶν ἐπὶ αὐτοφώρῳ λαμβανομένων παρὰ παντὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀνακρίσεως ὑπαλλήλων, ἐκτὸς δὲ τῆς περιπτώσεως ταύτης μόνον ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ. Χ. Ν. Τ.

κατασχετήριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάσχεσιν, ὁ δι' οὗ ἡ κατάσχεσις || τὸ οὐδ. *κατασχετήριον* (βλ. λ.) ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἔγγραφον*.

κατασχέτης (ὁ)· ὁ ἐνεργῶν τὴν κατάσχεσιν πιστωτής, ἐκεῖνος χάριν τοῦ ὁποίου ἡ κατάσχεσις.

κατασχετός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ κατασχεθῇ.

κατασχέτω· σπανίως ἀκουόμενον ἀντὶ τοῦ *κατάσχω*· ἐσχηματίσθη ὁμαλῶς ἀπὸ τοῦ ἀόρ *κατεσχέθην—κατέσχεσα*, ὅπως ἀπὸ τοῦ *ἔθεσα* ὁ ἐνεστ. *θέτω*.

κατάσχω, ἀόρ. *κατέσχον* καὶ *κατέσχεσα—κατεσχέθην*, παθ. μετχ. *κατεσχημένος*, κοιν. *κατασχεμένος*· ἐνεργῶ κατάσχεσιν: «κατέσχεν ἅπασαν τὴν περιουσίαν τοῦ ὀφειλέτου» (ἀπὸ τοῦ ἀόρ. *κατέσχον*—ἵνα *κατάσχω* ἐσχηματίσθη ἐνεστ. *κατάσχω*).

καταταχτήριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάταξιν: «καταταχτήριος ἐξέτασις, —δοκιμασία» ἐξέτασις μαθητοῦ πρὸς κατάταξιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἁρμόζουσαν τάξιν.

—*καταταχτήριοι ἐξετάσεις [Παιδαγ.]*· βλ. λ. *ἐξετάσεις* (τ. ΙΑ' σ. 261 α).

κατάταξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατατάσσειν, ἡ ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει καταγραφή, τοποθέτησις: «κατάταξις μαθητοῦ», «κατάταξις ἐγγράφων, —ἐπιστολῶν» ταξινόμησις || «κατάταξις εἰς τὸν στρατόν,—εἰς τὸ ναυτικόν,—εἰς τὴν χωροφυλακὴν» κτλ. ἡ εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ, τῆς χωροφυλακῆς κτλ. καταγραφή.

— *[Στρατολογ.]* Κατάταξις καλεῖται ἡ εἰς τὴν δύναμιν μονάδος τινὸς ἐγγραφὴ στρατευσίμου ἀνδρὸς (βλ. λ. *στρατολογικαὶ ὑποχρεώσεις*).

—*[Λογικ.]* Βλ. λ. *διαίρεσις* καὶ *ταξινόμησις*.

—*κατάταξις δανειστῶν [Πολιτ. Δικον.]*· βλ. λ. *πλειστηριασμός*.

— *κατάταξις κρατῶν [Διεθν. Δίκ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου διεθνολόγου Λόριμερ διαίρεσις τῶν πολιτειῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν πολιτισμόν των, εἰς πεπολιτισμένας, ἡμιβαρβάρους καὶ ἀγρίας (πλείονα βλ. ἐν λ. *Λόριμερ θεωρία*).

—*κατάταξις πλοίων [Ναυτ.]*· βλ. *πλοῖον*.

κατατάσσω, ἀόρ. *κατέταξα—κατετάχθην* (καὶ *κατετάγην*), παθ. μετχ. *κατατεταγμένος*· καταγράφω, περιλαμβάνω τινὰ ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει, τοποθετῶ, τακτοποιῶ, ταξινομῶ: «κατατάσσω τὰ βιβλία,— τὰ ἔγγραφα,—τὰς ἐπιστολὰς κττ.» || «κατατάσσομαι εἰς τὸν στρατόν,— εἰς τὸ ναυτικὸν κττ.» καταγράφομαι, περιλαμβάνομαι εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ κττ.' || καταλέγω, ὑπολογίζω, συναριθμῶ: «ὁ δεῖνα κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν».

κατατείνω, ἀόρ. *κατέτεινα*· κατευθύνω, δίδω κατεύθυνσιν, τροπὴν || ἀμετβ. κατευθύνομαι: «ποῦ κατατείνει ὁ λόγος».

κατατεμαχίζω· κατακόπτω εἰς τεμάχια, τεμαχίζω, κομματιάζω.

κατατεμαχισμὸς (ὁ)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατατεμαχίζειν.

— *[Χειρουργ.]* Καλεῖται *κατατεμαχισμὸς* εἰδικὴ ἐγχειρητικὴ ἀγωγή, καθ' ἣν ὄγκος, μὴ δυνάμενος λόγῳ τοῦ μεγέθους του νὰ ἐξαχθῇ ἀκέραιος, διαιρεῖται εἰς πολλὰ τεμάχια.

— *κατατεμαχισμὸς ἐμβρύου [Μαιευτ.]*· βλ. λ. *ἐμβρυοτομία*.

κατατέμνω, ἀόρ. *κατέτεμον* καὶ *κατέταμον—κατετμήθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατατετμημένος*· τέμνω, κόπτω, χωρίζω εἰς τεμάχια, διαιρῶ εἰς μέρη.

κατατίθημι· ἀρχ., ἀντὶ *καταθέτω* (βλ. λ.).

κατάτμησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατατέμνειν, ἡ εἰς μέρη τμῆσις, διαίρεσις: «κατάτμησις τῆς περιουσίας, —τοῦ κτήματος».

—*[Βιολογ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου *κατάτμησις* νοεῖται ἡ δι' ἀλλεπαλλήλων κυτταροτομιῶν διαίρεσις τοῦ γονιμοποιηθέντος ᾠοκυττάρου εἰς πολλὰ κύτταρα.

— *[Γεωλογ.—Πετρογρ.]* *Κατάτμησις* καλεῖται τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον πετρώματα ἐκρηξιγενῆ κατὰ τὴν ψῦξίν των ἢ ἰζηματογενῆ κατὰ τὴν ξήρανσίν των διαχωρίζονται συνεπείᾳ συστο-

Τραπεζοειδὴς κατάτμησις γρανίτου εἰς τὰ ὄρη Riesen.

λῆς φυσικῆς εἰς τεμάχια ἀκανόνιστα ἢ κανονικῆς μορφῆς (τραπέζας, πλάκας, στήλας, μεγάλα ἢ μικρὰ παραλληλεπίπεδα, κ.τ.λ.). Λόγῳ τῆς φυσικῆς κατατμήσεως σπανίως παρουσιάζονται τὰ πετρώματα ἐν τῇ φύσει ὡς ἑνιαῖα γεωλογικὰ σώματα. Τοὐναντίον συνηθέστερον ἐμφανίζονται ταῦτα δια-

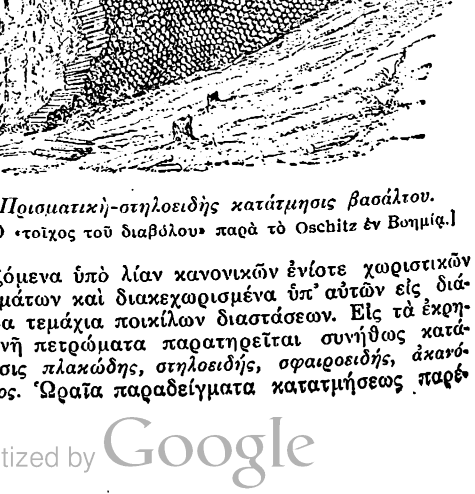

Πρισματικὴ-στηλοειδὴς κατάτμησις βασάλτου.
(Ὁ «τοῖχος τοῦ διαβόλου» παρὰ τὸ Oschitz ἐν Βοημίᾳ.)

σχιζόμενα ὑπὸ λίαν κανονικῶν ἐνίοτε χωριστικῶν ῥηγμάτων καὶ διακεχωρισμένα ὑπ' αὐτῶν εἰς διάφορα τεμάχια ποικίλων διαστάσεων. Εἰς τὰ ἐκρηξιγενῆ πετρώματα παρατηρεῖται συνήθως κατάτμησις *πλακώδης, στηλοειδής, σφαιροειδής, ἀκανόνιστος*. Ὡραῖα παραδείγματα κατατμήσεως παρέ-

Digitized by Google

χουν ἰδίᾳ οἱ βασάλται, ὡς εἰς τὸ σπήλαιον Φίγκαλ ἐν Σκωτίᾳ, εἰς τὸ Νασσάου καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὰ ἰζηματογενῆ πετρώματα ἡ κατάτμησις εἶναι *τραπεζοειδής, πολυεδρική, τετραγωνοπρισματική*, κ. τ. λ. Ἡ κατάτμησις ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν τεχνικὴν ἐξόρυξιν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πετρωμάτων. Συνεπείᾳ τῆς κατατμήσεως, εἶναι σπανία ἡ ἐξαγωγὴ μεγάλων ἑνιαίων ὀγκολίθων,

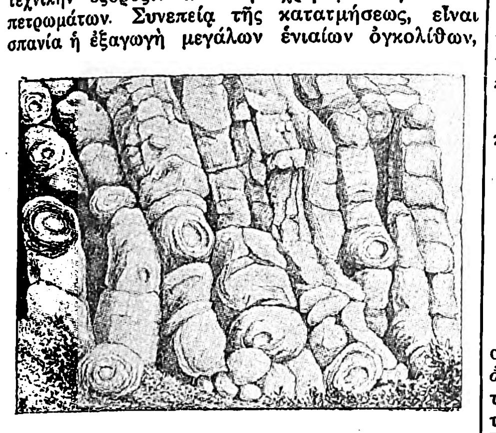

Σφαιροειδὴς κατάτμησις βασάλτου εἰς τὸ Schlossberg τοῦ Aussig ἐν Βοημίᾳ.

οἷοι π. χ. οἱ τῶν ὀβελίσκων τῆς Αἰγύπτου, τοῦ ἐν Πετρουπόλει βάθρου τοῦ ἀγάλματος τοῦ Μεγάλου Πέτρου (κυβ. μ 600) ἢ τοῦ τελευταίως ἐξαχθέντος ἐν Καρράρᾳ μονολίθου μαρμάρου διὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Μουσολίνι· χάρις ὅμως εἰς τὴν κατάτμησιν καθίσταται εὐκολωτέρα ἡ τεχνικὴ ἀποκοπὴ καὶ ἐξαγωγὴ κανονικῶν ὄγκων, πλακῶν π. χ., κυβολίθων κ.λ.π. ἐκ τῶν πετρωμάτων εἰς τὰ λατομεῖα.

Γ. Κ. Γ.

κατάτμητοι κοραλλιογενεῖς φράκται. Καλοῦνται οὕτως οἱ σχηματιζόμενοι πλησίον τῶν κοραλλιογενῶν νήσων, ἀποτελοῦντες τρόπον τινὰ ζώνην πρὸ αὐτῶν καὶ σχηματίζοντες μετὰ τῶν νήσων καὶ τῶν ἠπείρων στενὰ μεγάλου σχετικῶς εὔρους. Εὑρίσκονται κυρίως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Νέας Καληδονίας καὶ τῆς Αὐστραλίας, καθιστῶντες δυσχερῆ τὴν ναυσιπλοΐαν.

Κ. Χ. Κ.

κατατομὴ (ἡ)· ἡ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω τομή· || εἰδικῶς, ἡ κατακόρυφος τομὴ οἰκοδομήματος, κοσμήματος, σκεύους κττ. ἐν σχεδίῳ πρὸς παράστασιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ τῶν μερῶν τοῦ ὅλου: «κατατομὴ ναοῦ,— ἐπαύλεως,—γεφύρας κττ.» || ἡ ἐκ τοῦ ἑτέρου πλαγίου λαμβανομένη εἰκὼν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ἢ σώματος, ἡ πλαγία ὄψις (γαλλ. profil).

—*[Φωτογρ.]* Βλ. *προσωπογραφία*.

—*[Ἀρχ. Θέατρ.]* Ἐκαλοῦντο κυρίως *κατατομαὶ* αἱ σειραὶ τῶν καθισμάτων τοῦ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακοῦ θεάτρου, αἱ ὑπὸ τὸ μνημεῖον τοῦ Θρασύλλου κείμεναι, αἵτινες ἐλαξεύθησαν ἐν τῷ βράχῳ (πρβλ. *Ἁρποκρ.* ἐν λ. καὶ *Bekker*, Ἀνέκδοτα σ. 270, 21).

Ν. Ι. Λ.

—*[Παραστ. Γεωμετρ.]* Καλεῖται *ἐπίπεδον κατατομῆς* βοηθητικὸν προβολικόν, ΠΣΛ΄, κάθετον εἰς τὴν γραμμὴν ἐδάφους ΧΨ. Κυρίως εἰπεῖν νέον κορυφαῖον, σχηματίζον γωνίαν ὀρθὴν πρὸς τὸ ἀρχικὸν τοιοῦτο. Τὸ ἐπίπεδον κατατομῆς (plan de profil) ἀναγκαιοῖ ἰδίως πρὸς προσδιορισμὸν τῆς

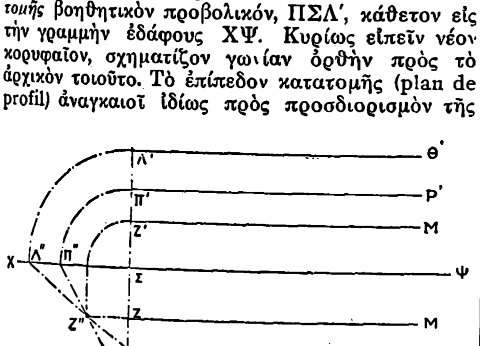

τομῆς δύο ἐπιπέδων ἐχόντων ἴχνη (ΠΡ, Π΄Ρ΄ καὶ ΛΘ, Λ΄Θ΄) παράλληλα καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν γραμμὴν ἐδάφους, διότι κατακλινόμενον δεικνύει ἐν τῇ πραγματικῇ των συσχετικῇ θέσει τὰς βοηθητικὰς τομὰς του ΠΠ΄΄ καὶ ΛΛ΄΄ πρὸς τὰ δοθέντα ἐπίπεδα, καὶ συνεπῶς ἓν σημεῖον Ζ΄΄ τῆς ζητουμένης κοινῆς τομῆς, ὅπερ ἀνορθούμενον θέλει προβληθῆ εἰς Ζ. Ζ΄ καὶ παράσχει τὰς προβολὰς αὐτῆς εἰς ΖΜ, Ζ΄Μ΄. Τὸ ἐπίπεδον κατατομῆς παρέχει διὰ τῆς κατακλίσεώς του καὶ τὸ μέτρον ΠΖ΄΄Λ τῆς γωνίας, ὑφ' ἣν τὰ δοθέντα ἐπίπεδα τέμνονται. Ἀνάλογα ἐπίπεδα κατατομῆς, τῆς δι' ἠριθμημένων ἐπιπέδων παραστατικῆς γεωμετρίας, εἶναι μεγίστης χρησιμότητος εἰς τὴν ὀχυρωτικὴν ἐπιστήμην.

Σ. Ε. Λ.

—*[Ἐραλδ.]* *Κατατομὴ* καλεῖται ἡ κατακόρυφος διαίρεσις τοῦ θυρεοῦ ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς κορυφῆς εἰς τὴν αἰχμὴν τῆς βάσεως, ὅτε καὶ λέγεται ὁ θυρεὸς *κατατετμημένος* (parti). Ὅταν ἡ γραμμὴ τῆς διαιρέσεως ἀπέχῃ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ θυρεοῦ κατὰ τὸ τρίτον μόνον τοῦ πλάτους αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἡμίσεος, τότε λέγεται *κατατετμημένος ἐπὶ δεξιὰ* (parti à dextre)· ἐὰν ἀπέχῃ κατὰ τὸ τρίτον τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ θυρεοῦ, λέγεται *κατατετμημένος ἐπ' ἀριστερὰ* (parti à sénestre). Ἐὰν ὁ θυρεὸς κατατέμνεται εἰς τρία ἴσα μέρη διὰ δύο κατακορύφων γραμμῶν, ἀπεχουσῶν ἐξ ἴσου ἀπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ θυρεοῦ, τότε ὁ θυρεὸς λέγεται *κατατετμημένος τριχῇ* (tiercé en pal).

Γ. Ε. Τ.

—*[Ὀχυρωτ.]* *Κατατομὴ* καλεῖται ἡ τομὴ χαρακώματός τινος δι' ἐπιπέδου καθέτου ἐπὶ τῆς ὑπερ-

Σχ. 1. *Κατατομὴ παλαιοῦ χαρακώματος.*

ασπιστρίας αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη τομὴ καλεῖται καὶ *ὀρθὴ κατατομὴ* τοῦ χαρακώματος ἢ ἁπλῶς κατατομή. Ὅταν τὸ ἐπίπεδον δὲν εἶναι κάθετον εἰς τὴν ὑπερασπίστριαν, καλεῖται *πλαγία κατατομή*. Συνήθως χρησιμοποιοῦσι μόνον τὴν ὀρθὴν τομήν ἢ κατατομήν, διότι διὰ ταύτης δύνανται νὰ παρασταθῶσιν ὅλα τὰ στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατάπηξιν καὶ κατασκευὴν τοῦ χαρακώματος. Τὸ σχ. 1 παριστᾷ τὴν κατατομὴν χαρακώματος χρησιμοποιουμένου μέχρι τοῦ 1914 εἰς τὰ σχ. 2 καὶ 3 παρίστανται αἱ κατατομαὶ τῶν σήμερον ἐν χρήσει χαρακωμάτων. Ἐκτὸς ὅμως τῶν κατατομῶν τῶν χαρακωμάτων, ὑπάρχουσι κατατομαὶ καὶ ὅλων τῶν ἔργων τῆς ὀχυρωματικῆς (πυροβολείων, σκεπάστρων κτλ.).

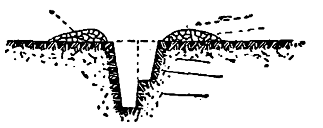

Σχ. 2. *Κατατομὴ ὀρύγματο- βολῆς*

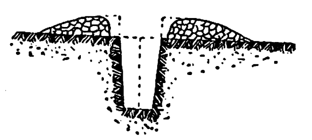

Σχ. 3. *Κατατομὴ ὀρύγματος συγκοινωνίας.*

Π. Γ.

κατατονία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ἐπί τινων ψυχικῶν νοσημάτων παρατηρεῖται ἄθροισμα συμπτωμάτων, ἤτοι συνδρομή, ἀποτελουμένη ἰδίως ἐκ τριῶν στοιχείων: 1) *ἀρνητισμοῦ,* 2) *ὑποβολιμότητος,* 3) *στερεοτυπίας*· τὰ συμπτώματα ταῦτα συνιστῶσι τὴν κατατονίαν. Ὁ ἀρνητισμὸς χαρακτηρίζεται ὑπὸ ἀρνήσεως ὑπακοῆς, ἔν τινι δ' ἐντονωτέρῳ βαθμῷ ὑπὸ ἐκτελέσεως ἀντιθέτου πράξεως. Ἐκδηλοῦται ὑπὸ ἀλαλίας, ψευδοῦς ληθαργικοῦ ὕπνου, ἀρνήσεως τροφῆς, ἀρνήσεως νὰ τείνῃ ὁ πάσχων τὴν χεῖρα ἢ νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιτασσομένας πράξεις (ἐξαγωγὴ τῆς γλώσσης, κλείσιμον τῶν ὀφθαλμῶν). Ἐκτὸς τῶν φαινομένων τούτων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν *ἑτερο - αρνητισμόν,* παρατηροῦνται καὶ ἕτερα φαινόμενα *αὐτο - αρνητισμοῦ,* συνιστάμενα εἰς συγκράτησιν σιέλου, οὔρων, κοπράνων. Ἐν ἐντονωτέρῳ βαθμῷ οἱ πάσχοντες παρουσιάζουσι πλήρη ἀδράνειαν, μένουσιν ἀκίνητοι καὶ δύσκαμπτοι ἐπὶ ἡμέρας, ἑβδομάδας καὶ μῆνας, ἄνευ οὐδεμιᾶς κινήσεως, μετὰ βλέμματος ἀπλανοῦς, ἀνθιστάμενοι εἰς πᾶσαν παθητικὴν κίνησιν *(κατατονικὴ καταπληξία).* Ἡ ὑποβολιμότης παρουσιάζει σύμπτωμα φαινομενικῶς ἀντίθετον. Ὁ πάσχων τηρεῖ ἐπὶ μακρὸν τὴν θέσιν ἣν δίδομεν εἴς τι τῶν ἄκρων αὐτοῦ, ἐπιτελεῖ ἐπ' ἀόριστον τὴν κίνησιν ἣν ἐπιβάλλομεν, ἐπαναλαμβάνει τὰς προφερομένας λέξεις *(ἠχολαλία)* ἢ τὰς ἐκτελουμένας πράξεις *(ἠχοπραξία).* Ἡ στερεοτυπία συνίσταται εἰς τὴν αὐτόματον τήρησιν ἐπ' ἄπειρον τῶν αὐτῶν θέσεων καὶ στάσεων, τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν αὐτῶν πράξεων, τὴν προφορὰν τῶν αὐτῶν λέξεων. Ἡ κατατονία εἶναι παθογνωμονικὸν σύμπτωμα ἰδίως τῆς πρωτογόνου ἀνοίας, ἐμφαῖνον ἐν ταύτῃ τὴν πλήρη αὐτοῦ ἐκδήλωσιν. Παρατηρεῖται ἐπίσης ἐπὶ προϊούσης καθολικῆς παραλύσεως, ἐπί τινων περιπτώσεων γεροντικῆς ἀνοίας καὶ σπανιώτερον ἐπὶ λοιμωδῶν καὶ τοξικῶν ψυχώσεων, ἀλλ' ἐν ἐλάσσονι βαθμῷ.

Κ. Τ. ΜΑΝΘΟΣ

κατάτονος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ πρὸς τὰ κάτω ἔχων τὴν ἔκτασιν, ὁ ἐκτεινόμενος, ἀντίθ. *ἀνάτονος*: «*κατάτονος λίθος*» ὁ στυλοβάτης.

κατατόπι (τό), ἰδίᾳ πληθ. *κατατόπια* (τά)· αἱ λεπτομερεῖς τοποθεσίαι περιοχῆς τινος: «τὰ κατατόπια τοῦ Ὑμηττοῦ,—τῆς Πεντέλης,—τῆς Ἀττικῆς».

κατατοπίζω· κάμνω τινὰ νὰ γνωρίσῃ, νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν τόπον ὅπου εὑρίσκεται, κατευθύνω, καθοδηγῶ: «θὰ σὲ κατατοπίσω εἰς τὸ ζήτημα,—εἰς τὴν ὑπόθεσιν» || παθ. *κατατοπίζομαι*· προσανατολίζομαι, ἀναγνωρίζω, κατανοῶ τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος, τῆς ὑποθέσεως: «μελετῶ τὴν ὑπόθεσιν διὰ νὰ κατατοπισθῶ».

κατατόπισις, —*εως* (ἡ), καὶ ***κατατοπισμὸς*** (ὁ) ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατατοπίζειν, προσανατολισμός.

κατατρεγμὸς (ὁ)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατατρέχειν, καταδρομή, καταδίωξις: «κατατρεγμὸς τῆς τύχης».

κατατρέχω, *ἀόρ. ἐ)κατάτρεξα,* παρακ. παθ. μετχ. *κατατρεγμένος*· δημοτ., καταδιώκω, προσπαθῶ νὰ βλάψω: «τὸν κατατρέχει ἡ πολιτική,—ἡ τύχη».

κατατριβὴ (ἡ)· τὸ νὰ κατατρίβεταί τις εἴς τι. ἀπώλεια χρόνου· || «κατατριβὴ τῶν δυνάμεων» ἡ διὰ τῆς τριβῆς, διὰ τοῦ χρόνου ἀπώλεια τῶν δυνάμεων, «κατατριβὴ τῆς κυβερνήσεως» ἡ διὰ τοῦ χρόνου ἀπώλεια τῆς ἐπιβολῆς της.

—*[Στρατηγ.—Τακτ.]* *Κατατριβὴ* (usure) καλεῖται ἡ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπερχομένη φθορὰ τῶν ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων μαχομένου τινὸς στρατεύματος (τακτικὴ ἐνέργεια), ἢ ἐμπολέμου τινὸς στρατοῦ (στρατηγικὴ ἐνέργεια). Διὰ τὴν ἐπίτευξιν κατατριβῆς, ἐν τῇ τακτικῇ ἐννοίᾳ, ἐπὶ ἀντιπάλου στρατεύματος, δὲν πρέπει ν' ἀναλαμβάνηται ἐρρωμένη ἐπίθεσις, ἀλλ' ἤρεμος τοιαύτη, προσλαμβάνουσα τὴν μορφὴν χρονίζοντος ἀγῶνος. Ὑπὸ τοῦ ἐπιζητοῦντος ὅμως τὴν κατατριβὴν πρέπει νὰ καταβάλλεται φροντίς, ὅπως τηρῇ πάντοτε τὴν ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου ὑπεροχὴν πυρός, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ ὑποστῇ κατατριβὴν ὁ ἐπιζητῶν τὴν τοῦ ἀντιπάλου. Ὁ δ' ὑφιστάμενος τὴν κατατριβὴν πρέπει πάσῃ θυσίᾳ νὰ φροντίσῃ ἐγκαίρως, ὅπως ἀποσοβήσῃ ταύτην, εἴτε δι' ἀποκτήσεως ὑπεροχῆς πυρός, εἴτε, ὅπερ καὶ προτιμότερον, δι' ἐκτελέσεως ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀντεπιθέσεων. Κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς σπανίως ἐπεζητεῖτο κατατριβὴ ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐννοίᾳ, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἐπέτρεπε τοιαύτην ἐνέργειαν τὸ βραχυχρόνιον τῶν πολέμων (1859, 1866, 1870, 1878)· κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν ὅμως πόλεμον (1904—1905) καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν Παγκόσμιον ἡ κατατριβὴ ἐπεζητήθη εὐρέως. Μέχρι τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἐθεωρεῖτο ὅτι κατατριβὴν ὑφίστατο μᾶλλον ὁ ἀμυνόμενος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ δοξασία αὕτη κατέπεσε, καθ' ὅσον ὁ ἐπιτιθέμενος εὑρίσκεται σήμερον ἀπέναντι ἀψύχου ὑλικοῦ (αὐτομάτων ὅπλων, πυροβόλων τελείως προκεκαλυμμένων κτλ.), συνεπῶς ἡ τρωτότης του εἶναι μεγάλη, μεγαλυτέρα κατὰ πολὺ τῆς τοῦ ἀμυνομένου, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ πεζικὸν τοῦ ἐπιτιθεμένου εὑρίσκεται λίαν ἐκτεθειμένον· ἐὰν δ' ἐπανειλημμέναι ἐπιθέσεις ἀποτύχωσι, τότε ἡ ἠθικὴ κατατριβὴ εἶναι μεγίστη, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἀποβαίνει πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἀμύνης, διότι ἐνίοτε ἐπέρχεται τὸ ἀντίθετον (βλ. λ. *ἄμυνα* τ. Δ΄, σ 378).

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κατατρίβω, *ἀόρ. κατέτριψα —κατετρίβην*· διὰ τῆς τριβῆς, διὰ τοῦ χρόνου ἀφανίζω, φθείρω· || συνήθ. παθ. *κατατρίβομαι*· φθείρομαι διὰ τῆς τριβῆς, σὺν τῷ χρόνῳ χάνω τὴν δύναμίν μου, τὴν ἐπιβολήν μου: «ἡ κυβέρνησις κατετρίβη»· || χάνω τὸν καιρόν μου, ἀσχολοῦμαι ματαίως, ἀνωφελῶς: «κατατρίβεται εἰς ζητήματα ἀνάξια προσοχῆς».

κατατροπῶ (—*όω*), καὶ —*ώνω*· τρέπω εἰς φυγήν: «ὁ ἐχθρὸς ἡττηθεὶς κατετροπώθη».

κατατρόπωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατατροπώνειν, τροπὴ εἰς φυγήν, ἐγκατάλειψις τῆς μάχης.

κατατρύχω (ἄνευ ἄλλων χρόνων)· κάμνω τινὰ νὰ ὑποφέρῃ, καταπονῶ, βασανίζω: «τὸν κατατρύχει ὁ φόβος τῆς ἐκδικήσεως» || παθ. *κατατρύχομαι*· βασανίζομαι, ταλαιπωροῦμαι: «κατατρύχεται ὑπὸ τοῦ φόβου,—ὑπὸ τῆς δυστυχίας κττ.».

κατατρώγω, *ἀόρ. κατέφαγον,* παρακ. παθ. μετοχ. κοιν. *καταφαγωμένος*· τρώγω ἐντελῶς, καταβιβρώσκω.

κατατυπία (ἡ) (Katatypie) *[Γραφ. Τέχν.]*. Καλεῖται οὕτω μέθοδος, βασιζομένη ἐπὶ τῆς χημικῆς καταλυτικῆς δράσεως, δι' ἧς ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φωτὸς δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ φωτογραφικὴ τύπωσις.

καταυγάζω, *ἀόρ. κατηύγασα —κατηυγάσθην*· φωτίζω ἀφθόνως, καταλάμπω.

καταυγαστήρ, —*ῆρος* (ὁ)· τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου συγκεντροῦνται αἱ ἀκτῖνες τοῦ λαμπτῆρος πρὸς ὡρισμένην διεύθυνσιν, κοιν. *ἀμπαζοὺρ* (γαλλ. abat-jour).

—*[Ἐγκυκλ.]* *Καταυγαστὴρ* καλεῖται πᾶσα συσκευὴ ἢ διάταξις χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν καθ' ὡρισμένην κατεύθυνσιν προβολὴν τοῦ φωτὸς τῶν λαμπτήρων, τοῦ ἡλίου κλπ. Ἡ συσκευὴ αὕτη καλεῖται ὑπό τινων καὶ *ἀλεξίφωτον*, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἀπομακρύνει τὸ φῶς ἐξ ὡρισμένης διευθύνσεως. Εἰς τὸ σύστημα τοῦ ἀμέσου φωτισμοῦ οἱ καταυγαστῆρες χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἄμεσον προβολὴν τοῦ φωτὸς τῶν λαμπτήρων ἐπὶ τῶν φωτιζομένων ἀντικειμένων ἢ ἐπιφανειῶν, ἐνῷ ἐν

Digitized by Google

ἀντιθέτου κατὰ τὸν ἔμμεσον φωτισμὸν χρησιμοποιοῦνται οὗτοι διὰ νὰ καταυγάζωσι τὸ φῶς τῶν λαμπτήρων πρὸς ἄλλα σώματα ἢ ἐπιφανείας, ἐξ ὧν ἐμμέσως δι' ἀντανακλάσεως προσπίπτει καὶ φωτίζει τὰ πρὸς φωτισμὸν ἀντικείμενα ἢ ἐπιφανείας. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει ὁ καταυγαστὴρ ἐπέχει θέσιν ἀνταυγαστῆρος ὡς πρὸς τὰ φωτιζόμενα ἀντικείμενα. Ἐνίοτε εἰς τὸν ἄμεσον φωτισμὸν ὁ καταυγαστὴρ συνδυάζεται μετὰ συστήματος διαχύτου, χρησιμοποιουμένου διὰ νὰ διαχέῃ τὸ φῶς τοῦ λαμπτῆρος κατὰ τρόπον εὐχάριστον καὶ μὴ ἐκτυφλωτικόν. Οἱ διὰ τὴν προβολὴν τοῦ φωτὸς τῶν λαμπτήρων χρησιμοποιούμενοι καταυγαστῆρες παρουσιάζουσι διάφορα σχήματα καὶ κατασκευάζονται συνήθως ἐκ μετάλλου, ἐγχρώμου ὑάλου, πορσελλάνης, χάρτου διηνθισμένου, ἐξ ὑφά-

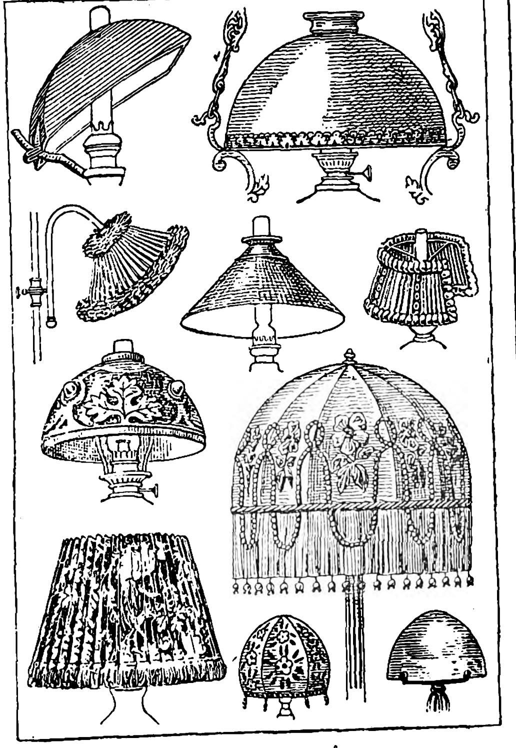

Διάφοροι καταυγαστῆρες λαμπτήρων.

σματος μεταξωτοῦ κλπ. Ὡς εἶδος καταυγαστήρων χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης μεταλλικὰ ἐλάσματα διὰ τὴν καθ' ὡρισμένην κατεύθυνσιν ἀπόκρυψιν τοῦ φωτὸς τῶν διαφόρων σημάτων, φανῶν κλπ. τῶν σιδηροδρόμων ἢ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐν περιπτώσει πολέμου. Ἐπίσης γίνεται χρῆσις τῶν λεγομένων *κατοπτρικῶν καταυγαστήρων* εἰς τὰ στερεοσκόπια καὶ διαφόρους ἄλλας συσκευάς. Τέλος εἰς τὰς οἰκοδομὰς ἐπέχει θέσιν καταυγαστῆρος διάταξις τῆς τοιχοποιίας ἀνοιγμάτων τινῶν αὐτῆς, καθ' ἣν ταῦτα διαπλατύνονται πρὸς τὰ ἔσω, προκειμένου ἰδίως περὶ τοίχων μεγάλου πάχους, κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα τὴν ἐκ τῶν ἔξω εἴσοδον ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς περισσοτέρου φωτός. Ἡ διάταξις αὕτη ἐφαρμόζεται κυρίως εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν οἰκοδομῶν, τὰς ἐκκλησίας κλπ. (βλ. λ. *φωταγωγός*). Δ. Κ. Α.

— [Ὑγιειν.] Διὰ τῆς καταλλήλου χρησιμοποιήσεως τῶν *καταυγαστήρων* ἐπιτυγχάνομεν ὑγιεινὸν διὰ τὴν ὅρασιν φωτισμόν. Πρὸς τοῦτο πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῆς φωτεινῆς πηγῆς ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μας· π. χ. αἱ ἐπὶ τῶν γραφείων μας ἐπιτραπέζιοι λυχνίαι δέον νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ καταυγαστήρων ἀδιαφανῶν μετὰ κατοπτρικῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ συγκεντροῦν μὲν τὸ φῶς ἐπὶ τοῦ γραφείου, νὰ ἀποκλείουν ὅμως τὴν ἄμεσον ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπίδρασιν. Εἰς τὸν φωτισμὸν τῶν αἰθουσῶν διὰ λυχνιῶν ἀνηρτημένων, δέον ἡ ἄμεσος ἐπίδρασις τῆς φωτιστικῆς πηγῆς ν' ἀποκλείεται διὰ τῆς χρήσεως γαλακτοχρόων καταυγαστήρων διαχεόντων ὁμοιομόρφως τὸ φῶς. Ἄριστοι καταυγαστῆρες εἶναι οἱ σήμερον ἐν χρήσει ἐντοιχισμένοι τοιοῦτοι *(πλαφονιέρες)*. Κ. Α. Τ.

καταυλίζομαι, ἀόρ. *κατηυλίσθην*· σταθμεύω, στρατοπεδεύω, διανυκτερεύω εἰς τὸ ὕπαιθρον ἢ ὑπὸ σκηνήν.

καταυλισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταυλίζεσθαι· ‖ ὁ τόπος ὅπου προχείρως στρατοπεδεύει καὶ διανυκτερεύει ὁ στρατός.

— [Στρατ.] *Καταυλισμὸς* καλεῖται ἡ ἐν ἐκστρατείᾳ παραμονὴ τῶν μὲν ἀνδρῶν ὑπὸ σκηνὰς ἢ ἀντίσκηνα ἢ πρόχειρα σκέπαστρα ἢ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ, τῶν δὲ κτηνῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ ἐν ὑπαίθρῳ πάντοτε (βλ. λ. *στάθμευσις*). Ν. Θ. Κ.

καταυχένιον (τό)· τὸ κατὰ τοῦ αὐχένος πῖπτον, τὸ καλύπτον καὶ προφυλάττον τὸν αὐχένα ὑφασμάτιον.

— [Ἐγκυκλ.] Τὸ *καταυχένιον* εἶναι τεμάχιον λινοῦ ἢ βαμβακεροῦ ὑφάσματος ἢ καὶ ἐξ ἀδιαβρόχου, κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ πηληκίου καὶ καλύπτον τὸν αὐχένα, ὃν προφυλάσσει ἀπὸ τῆς ἡλιακῆς ἐπιδράσεως καὶ τῆς βροχῆς. Χρησιμοποιοῦσιν αὐτὸ τὰ στρατεύματα κατὰ τὰς πορείας, ἰδίως εἰς θερμὰ κλίματα ἐν καιρῷ θέρους. Ἐπίσης οἱ θερισταὶ σχηματίζουσι τὸ καταυχένιον διὰ προσδέσεως μαντηλίου ἐπὶ τοῦ πίλου αὐτῶν, πρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν χρησιμοποιοῦσι τοὺς πλατυγύρους ψιαθίνους πίλους. Κ. Α. Τ.

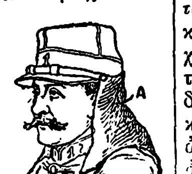

Καταυχένιον (Α).

— [Στρατ.] Τοῦ ἐκ λευκοῦ πάντοτε ὑφάσματος *καταυχενίου* ἐγίνετο εὐρυτάτη χρῆσις ἐν καιρῷ θέρους κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, διὸ ἦτο ἓν τῶν εἰδῶν ἱματισμοῦ τῶν στρατιωτῶν· σήμερον ὅμως κατηργήθη. Ν. Θ. Κ.

καταφαίνω· συνήθ. παθ. *καταφαίνομαι*, ἀόρ. *κατεφάνην*· φαίνομαι καθαρά, ἀναμφισβητήτως, ἀποδεικνύομαι: «ἡ εὐγένειά του καταφαίνεται εἰς πᾶσαν πρᾶξίν του», «ἡ ἀλήθεια κατεφάνη ἐκ τῶν πραγμάτων».

καταφανὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁλοφάνερος, ἐμφανής, εὐκόλως ὁρώμενος: «αἱ κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου εἶναι καταφανεῖς μακρόθεν»· ‖ πρόδηλος, εὐκόλως κατανοούμενος: «ἔγινε καταφανὴς ὁ σκοπός του».—Ἐπίρρ. ***καταφανῶς***.

καταφασία (ἡ) (cataphasie) [Ἰατρ.]. Ὁ ὅρος οὗτος ἀναφέρεται εἰς διαταραχὴν τοῦ λεκτικοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πάσχων ἀποκρίνεται εἰς τὸ τεθὲν αὐτῷ ἐρώτημα καὶ εἶτα εὐθὺς ἀμέσως ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ πλειστάκις. Μ. Ν. Κ.

κατάφασις, *—εως* (ἡ)· τὸ καταφάσκειν· ‖ βεβαίωσις, ἐπιβεβαιωτικὴ ἀπάντησις.

καταφατικός, *—ή, —όν*· ὁ δηλῶν κατάφασιν, ἐπιβεβαίωσιν, ὁμολογίαν, ὁμολογητικός, βεβαιωτικός, ἀντίθ. *ἀποφατικός*: «καταφατικὴ ἀπάντησις».—Ἐπίρρ. ***καταφατικῶς***.

— [Λογ.] *Καταφατικὴ κρίσις* ἐν τῇ λογικῇ (judicium affirmans) καλεῖται ἡ κρίσις, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ συνδετικὸν καταφάσκει τὸ κατηγορούμενον κατὰ τοῦ ὑποκειμένου, ἤτοι ἀποδίδει τὴν ἔννοιαν τοῦ Κ εἰς τὸ Υ, π.χ. ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη. Ὁ τύπος τῆς καταφατικῆς κρίσεως εἶναι Υ ἐστὶ Κ. Ἀντίθετος εἶναι ἡ *ἀποφατική*: Υ ἐστὶν οὐ Κ. Αἱ κρίσεις διαιροῦνται εἰς καταφατικὰς καὶ ἀποφατικὰς ἀναλόγως τοῦ ποιοῦ αὐτῶν, ἤτοι τῆς κατὰ βάθος σχέσεως τοῦ Κ πρὸς τὸ Υ. Ὁ Ἀριστοτέλης διακρίνει τὰς κρίσεις μόνον εἰς *καταφάσεις* καὶ *ἀποφάσεις*· «κατάφασις ἐστὶν ἀπόφανσίς τινος κατά τινος· ἀπόφασις δ' ἐστὶν ἀπόφανσίς τινος ἀπό τινος» (Ἑρμ. 5 6). Ἡ τοιαύτη διάκρισις στηρίζεται εἰς τὸ συνδετικόν, τὸ ὁποῖον, θετικὸν ὄν, ποιεῖ τὴν κρίσιν καταφατικήν, ἀρνητικὸν δέ, ἀποφατικήν. Δυνατὸν ὅμως νὰ συνδέεται μετὰ τοῦ Υ καταφατικῶς Κ ἀποφατικὸν κατὰ τὸν τύπον Υ ἐστὶν οὐ Κ· π. χ. ὁ Πέτρος ἐστὶν οὐ φρόνιμος. Ταύτας ὁ Κάντιος διακρίνει ὡς τρίτην τάξιν κρίσεων κατὰ τὸ ποιὸν καὶ ὀνομάζει *περιοριστικὰς* ἢ ἐκ κατηγορουμένου *ἀπείρους*, τινὲς δὲ ὀνομάζουσι ταύτας καὶ *ἀπειροδυνάμους*, καθόσον διὰ τοῦ ἀποφατικοῦ κατηγορουμένου ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον πᾶσα ἄλλη δυνατὴ ἔννοια (ἀορίστως), πλὴν ἐκείνης, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ κατηγορούμενον. Εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ κρίσεις αὗται εἶναι καταφατικαὶ μὲν κατὰ τύπον, ἀποφατικαὶ δὲ κατ' ἔννοιαν, διότι ὁ λέγων: ὁ Πέτρος ἐστὶν οὐ φρόνιμος, δὲν ὑπονοεῖ ὅτι δύναται νὰ ἔχῃ πᾶσαν ἄλλην ἰδιότητα πλὴν τοῦ φρονίμου, π.χ. ὅτι εἶναι ὡραῖος, εὐφυής, ὑψηλὸς ἢ καὶ παραλόγους ἰδιότητας: μέλας, ἐρυθρός, ἀερώδης κ.τ.λ., ἀλλ' ἁπλῶς προτίθεται ν' ἀρνηθῇ ἀπὸ τοῦ Πέτρου τὴν ἀντίστοιχον καταφατικὴν ἔννοιαν τῆς σωφροσύνης· ὥστε ἡ κρίσις αὕτη εἶναι κατ' οὐσίαν ἀποφατική. Αἱ καταφατικαὶ κρίσεις παρίστανται διὰ τῶν δύο πρώτων φωνηέντων τοῦ λατινικοῦ ῥήματος affirmo (=βεβαιῶ)· αἱ μὲν γενικαὶ καταφατικαὶ διὰ τοῦ *a*, αἱ δὲ μερικαὶ καταφατικαὶ διὰ τοῦ *i*. Εἰς δὲ τὸ παραλληλόγραμμον τῶν κρίσεων κατέχουσι τὰς ἀριστερὰς ὡς πρὸς τὸν βλέποντα γωνίας αὐτοῦ, τὴν ἄνω μὲν αἱ *a*, τὴν κάτω δὲ αἱ *i*. Αἱ καταφατικαὶ κρίσεις, γενικαὶ καὶ μερικαί, ἔχουσι μεταξύ των τὰς ἑξῆς σχέσεις· ἐὰν ἀληθεύῃ ἡ γενική, ἀληθεύει καὶ ἡ μερική: π. χ. πάντα τὰ τετράποδα σπονδυλωτά, καί: τινὰ τετράποδα σπονδυλωτὰ (ἀληθεῖς), ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀντιστρόφως. Ἐὰν δὲ εἶναι ψευδὴς ἡ μερική, εἶναι ψευδὴς καὶ ἡ γενική: π. χ. θηλαστικά τινα εἶναι ᾠοτόκα, καί: πάντα τὰ θηλαστικὰ ᾠοτόκα (ψευδεῖς), ἀλλ' οὐχὶ καὶ τἀνάπαλιν, δηλαδή, ἂν ἀληθεύῃ ἡ μερική, δὲν ἕπεται ὅτι ἀληθεύει καὶ ἡ γενική. Καταφατικὸν δὲ εἶναι τὸ συμπέρασμα ἐν τῷ συλλογισμῷ, μόνον ἂν ἀμφότεραι αἱ προκείμεναι κρίσεις εἶναι καταφατικαί· ἂν ἡ μία τούτων εἶναι ἀποφατική, τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀποφατικόν. Ν. Γ. Δ.

— **καταφατικὸν σῆμα** [Ναυτ. Σημ.]. Καλεῖται *καταφατικὸν* (κοινῶς τὸ *ναί*) τὸ σῆμα *C* τοῦ διεθνοῦς κώδικος σημάτων. Σχήματος τριγωνικοῦ, ἔχει χρῶμα λευκὸν καὶ κύκλον μικρὸν ἐρυθρόν, ἔχοντα τὸ κέντρον εἰς τὸ σημεῖον τῆς κοινῆς τομῆς τῶν διχοτόμων τοῦ τριγώνου. Ἡ ἔπαρσίς του σημαίνει καταφατικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἀντικείμενον εἰς ὃ ἀφεώρα προηγηθεῖσα ἐρώτησις τοῦ πρὸς ὃ ἡ ἀπάντησις πλοίου. Τὸ καταφατικὸν μεγάλης ἀποστάσεως ἀποτελεῖται ἀπὸ σφαῖραν ὑπεράνω τετραγώνου καὶ ἀμφοτέρων τούτων ὑπεράνω ἐπισείοντος. Σ. Ε. Λ

καταφέρνω, ἀόρ. *ἐ)κατάφερα*, παρακ. παθ. μετχ. *καταφερμένος*· δημοτ., ἐπιτυγχάνω, φέρω εἰς πέρας: «τὰ κατάφερα καὶ μπῆκα 'ς τὴ σχολή», «καλὰ τὶς καταφέρνεις τὶς δουλειές σου», «ἄγαρμπα τὰ κατάφερες», «μᾶς τὴν κατάφερες» ἐνν. *τὴ δουλειά*, ἄλλως «μᾶς ἔπαιξες τὸ παιγνίδι»· ‖ πείθω, καταπείθω, κάμνω τινὰ νὰ δεχθῇ, νὰ ὑπακούσῃ: «τὸν κατάφερα νὰ μὲ δανείσῃ»· ‖ καταβάλλω, ὑπερβάλλω, καταπονῶ: «τὸν καταφέρνει 'ς τὸ πάλεμα»· ‖ «κατάφερε μιὰ ὁλόκληρη γαλλοπούλα, —ἕνα ἀρνὶ ἀκέριο» ἔφαγε μιὰ γαλλοπούλα κλπ.· ‖ «τοῦ κατάφερε μιὰ 'ς τὸ κεφάλι καὶ τὸν ἄφησε 'ς τὸν τόπο» ἀπὸ τοῦ παρατ. *κατάφερα*, ὅστις ἔλαβε σημασίαν ἀορίστου, μετεπλάσθη τὸ *καταφέρω* εἰς *καταφέρνω*, πρβλ. καὶ *στέλνω* ἀντὶ *στέλλω*).

καταφερτζῆς (ὁ)· λ. πεπαισμένη, ὁ ἐπιτήδειος νὰ τὰ καταφέρνῃ, χαρακτηριστικὸν τοῦ ἄνευ ἀξίας ἀνθρώπου, ὅστις ἐν τούτοις κατορθώνει νὰ ἐμφανίζεται σπουδαῖος.

καταφέρω, ἀόρ. *κατέφερα* καὶ *κατήνεγκον—κατηνέχθην*· φέρω, ἐπιφέρω: «τοῦ κατέφερε ἰσχυρὸν κτύπημα», «κατηνέχθη μέγα τραῦμα εἰς τὸ ἐμπόριον»· ‖ παθ. *καταφέρομαι*· φέρομαι κατά τινος διὰ λόγου, ἐκφράζομαι δυσμενῶς: «καταφέρεται κατὰ τοῦ προϊσταμένου του».

καταφεύγω, ἀόρ. *κατέφυγον*· φεύγω εἰς τόπον τινὰ πρὸς ἀσφάλειαν, ζητῶ καταφύγιον, προστρέχω, προσφεύγω ζητῶν βοήθειαν: «κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, — εἰς τὴν πατρίδα του, — εἰς τοὺς γονεῖς του κττ.», «δὲν ἔχει ποῦ νὰ καταφύγῃ», «ὅπου καὶ ἂν κατέφυγεν, ἐξεδιώχθη».

καταφθάνω, ἀόρ. *κατέφθασα*· φθάνω ταχέως, ἔξαφνα, ἐπιπίπτω: «κατέφθασεν ἡ ἀστυνομία ἐγκαίρως»· ‖ προφθάνω: «τὸν καταφθάνει εἰς τὴν ἐξώθυραν».

Κατάφια [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς κοινότητος Πάγου τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 74.

καταφιανοὶ (οἱ). Ἰδιωματικὴ ἐν Ἠπείρῳ ὀνομασία τῶν *κομπογιαννιτῶν* (βλ. λ. *βικογιατροί*).

Κατάφ- Ἰβανόβσκι (Kataf-Ivanowski) [Γεωγρ.]. Πόλις τῆς Ῥωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τῶν Οὐραλίων. Κάτ. 7221. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου. Μ. Δ. Β.

καταφλέγω, ἀόρ. *κατέφλεξα—κατεφλέγην*· φλέγων φθείρω, καίω, κατακαίω.

κατάφλεξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταφλέγειν, κατάκαυσις.

— [Πυροτεχν.] Διὰ τοῦ ὅρου *κατάφλεξις* νοεῖται *κατάκαυσις* (βλ. λ.) συντελουμένη διὰ μεγάλης σχετικῶς ταχύτητος, ὁπότε πλὴν τῆς μεταδόσεως τῆς θερμότητος ἐν τῇ μάζῃ τῆς ἐκρηκτικῆς οὐσίας συνεργάζονται καὶ πιέσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἡ χημικὴ ἀποσύνθεσις τῆς οὐσίας ταύτης συντελεῖται κατὰ βαθμὸν κείμενον μεταξὺ τοῦ ἁπλῆς κατακαύσεως καὶ τοῦ τῆς ἐκρήξεως, παραγομένων οὕτως ἀερίων ὑψηλοτέρας τάσεως. Τὸν τοιοῦτον βαθμὸν ἀποσυνθέσεως καλοῦσί τινες καὶ ἔκρηξιν δευτέρου βαθμοῦ. Εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ὑπάρχει ὁ ὅρος déflagration διδων τὴν ἔννοιαν τῆς καταφλέξεως, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, κατ' ἀντιδιαστολὴν τοῦ ὅρου combustion σημαίνοντος τὴν κατάκαυσιν καὶ τοῦ ὅρου détonation, δίδοντος τὴν ἔννοιαν τῆς πλήρους ἐκρήξεως. Κ. Γκ.

καταφορὰ (ἡ)· τὸ νὰ καταφέρεταί τις κατά τινος, ἔκφρασις δυσμενείας, ὑπαιτιότητος κατά τινος: «καταφορὰ κατὰ τοῦ νομάρχου, — τοῦ ἀστυνόμου κττ.».

— [Ἰατρ.] Διὰ τοῦ ὅρου *καταφορὰ* καθωρίζετο ἄλλοτε κατάστασις βαθείας ναρκώσεως, εὑρισκομένης μεταξὺ τοῦ ληθάργου καὶ τοῦ κυρίως κώματος, ἀπαντώσης δὲ εἰς πλείστας ἐγκεφαλικὰς καὶ πυρετικὰς νόσους. Μ. Ν. Κ.

— [Ὁπλομ.] Καλεῖται *καταφορὰ* ἡ γενομένη διάζευξις ἄνωθεν τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀντιπάλου ξίφους. Πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης οἱ δύο τελευταῖοι δάκτυλοι τῆς κρατούσης τὸ ξίφος χειρός, χαλαρούμενοι, ἀφίνουσι τὸ ξίφος νὰ ὑψωθῇ διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου, ὅπερ ἀπαλλαττόμενον τοῦ ἐχθρικοῦ διέρχεται ἄνωθεν καὶ πλησίον αὐτοῦ χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίζῃ· ἅμα διέλθῃ, οἱ τελευταῖοι δάκτυλοι κλειόμενοι θέτουσι τὴν ἀκμὴν τοῦ ξίφους ἀπέναντι τοῦ μέρους τῆς ἐπιθέσεως, ἐνῷ ἡ χεὶρ ταυτοχρό-

Digitized by Google

νως ἐντείνεται, ἡ δὲ πυγμή, ἂν χρειασθῇ, στρέφεται. Ἡ καταφορὰ προτιμᾶται τῆς διαζεύξεως, ὁσάκις τὸ ἀσθενὲς τοῦ ἐχθρικοῦ ξίφους εὑρεθῇ πλησίον τοῦ εὐσθενοῦς τοῦ ξιφίζοντος· ἡ διάζευξις προτιμᾶται τῆς καταφορᾶς, ὁσάκις τὸ εὐσθενὲς τοῦ ἐχθρικοῦ εὑρεθῇ πλησίον τοῦ ἀσθενοῦς τοῦ ξιφίζοντος. Τ. Ι. Κ.

καταφόρησις, *—εως* (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ κάτω φόρησις, τὸ νὰ παρασύρεταί τι πρὸς τὰ κάτω: «καταφόρησις ἄμμου ὑπὸ τοῦ ῥεύματος».

—/Φυσ.—Χημ./ Καταφόρησις καλεῖται ἡ τῇ ἐπιδράσει ἠλεκτρικοῦ πεδίου πρὸς τὴν κάθοδον φορὰ τῶν δι' ἀρνητικοῦ ἠλεκτρισμοῦ πεφορτισμένων ἑνώσεων ἐν κολλοειδεῖ καταστάσει.

—/'Ιατρ.] Βλ. λ. *ἰοντοθεραπεία.*

καταφοριτικὸς ***τραχείτης*** (Kataphorittrachyt) */Πετρογρ./.* Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τῆς οἰκογενείας τῶν τραχειτῶν νεοβουλκανικῆς ἡλικίας. Ἡ θεμελιώδης αὐτοῦ μᾶζα, ἀποτελουμένη ἀπὸ σανίδινον καὶ ἀμφίβολον μὲ μικρὰ ποσὰ χαλαζίου ἢ ὑαλώδους οὐσίας, εἶναι στιφρά, οἱ δὲ φαινοκρύσταλλοι συνίστανται ἀπὸ ἀλκαλιούχους ἀστρίους (ἀνορθόκλαστον, σανίδινον καὶ ἀλβίτην), ἐν μέρει δὲ καὶ ἀπὸ ἀλκαλιούχους ἀμφιβόλους. Ὡς ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει αὐγερίτην, βιοτίτην, ζιρκόνιον, ἀπατίτην καὶ μαγνητίτην. Ὁ καταφοριτικὸς τραχείτης ἀπαντᾷ ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὸ Hohenberg, ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὸ Bourboule καὶ Mont-Dore, προσέτι δὲ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν κ. ἀ. Γ. Β.

κατάφορτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· καταφορτωμένος, πολὺ φορτωμένος, πολλὰ φέρων: «κατάφορτος κοσμημάτων».

καταφρακτικός, *—ή, —όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς κατάφραξιν, ὁ καταφράττων.

—**καταφρακτικὰ** ***κύτταρα*** *[Βοτ.]*· βλ. *κύτταρον.*

κατάφρακτοι (οἱ) (Cataphracti) */Ζωολ./.* Οἰκογένεια ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων, τῆς ὁποίας οἱ ἀντιπρόσωποι διακρίνονται ἐκ τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐν εἴδει κράνους ὀστεΐνων πετάλων. Περιλαμβάνει ἰχθῦς ἐδωδίμους, ἀπαντῶντας συχνὰ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Κυριώτερον γένος αὐτῶν εἶναι ὁ *δακτυλόπτερος* (βλ. λ.).

κατάφρακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ καλῶς πεφραγμένος, ὁ πανταχόθεν περιβαλλόμενος ὑπὸ φράκτου· ‖ μεταφ.: «κατάφρακτος ὁπλίτης», «κατάφρακτον πλοῖον» (βλ. κατ.).

—[Ἀρχ./ Κατάφρακτοι ἢ *περιπεφραγμένοι* ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οἱ ἀποτελοῦντες τὸ βαρὺ ἱππικόν, οἵτινες ἐπροστατεύοντο διὰ βαρυτάτων ἀμυντικῶν πανοπλιῶν. Ἔφερον βαρεῖαν περικεφαλαίαν προστατεύουσαν οὐ μόνον τὴν κεφαλὴν ἀλλὰ καὶ τὸ μέτωπον καὶ τὸν αὐχένα, ὡσαύτως θώρακα καλύπτοντα ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Ὁμοίως ἐκαλύπτοντο καὶ ἵπποι, δὲν ἀπέμενον δὲ ἢ μικραί τινες ὀπαὶ εἰς τὸ πρόσωπον ἐπιτρέπουσαι τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἀναπνοήν. Κατάφρακτοι ἱππεῖς ὑπῆρχον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς, τοῖς Πέρσαις, τοῖς Πάρθοις, τοῖς Σαρμάταις κλπ. Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ῥωσίᾳ εὑρέθησαν πανοπλίαι καταφράκτων ἐντὸς τάφων τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὁ θώραξ τῶν ἱππέων ἐκείνων ἦτο ἁλυσιδωτὸς ἢ λεπιδωτός. Ὁ τελευταῖος ἀπετελεῖτο ἐκ χονδροῦ τινος ὑφάσματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν προσηρμοσμέναι ἀλλεπάλληλοι πλάκες ἐκ μετάλλου ἢ κέρατος ἢ ὀστοῦ ἢ ἐσκληρυμμένου δέρματος, συνίστατο δ' ἐκ δύο μερῶν, ἅτινα συνεδέοντο εἰς τὰ πλευρά. Τὸ ἐμπρόσθιον μέρος ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπον, τὸν λαιμόν, τὸ στῆθος, τοὺς βραχίονας, τὰς χεῖρας, μέχρι τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων, τοὺς μηροὺς καὶ τὰς κνήμας, τὸ ὀπίσθιον δὲ τὸν αὐχένα καὶ τὰ νῶτα μέχρι τοῦ ἄκρου τῶν ποδῶν. Ὡς ἐπιθετικὸν ὅπλον οἱ κατάφρακτοι εἶχον τὸ βαρὺ δόρυ. Κρατοῦντες αὐτὸ προτεταμένον δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐπήρχοντο κατὰ τῶν πολεμίων. Τοῦ τοιούτου βαρέος ἱππικοῦ ἡ κροῦσις ἦτο ἰσχυρὰ καὶ σχεδὸν ἀκατανίκητος, κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἦτο μηδαμινὴ ἕνεκα τῆς δυσκινησίας του.

Κατάφρακτος Ῥωμαῖος.

Ἔδαφος ὀλισθηρὸν ἢ ἐλάχιστα ἀνώμαλον ἐξουδετέρου καθ' ὁλοκληρίαν αὐτό. Ἱππεὺς μεμονωμένος ἦτο ἀνίκανος νὰ ἀμυνθῇ ἑαυτοῦ, πίπτων δὲ ἀπὸ τοῦ ἵππου του ἦτο ὑποχείριος εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα πεζὸν τῶν πολεμίων. Κατὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ὁ κατάφρακτος Μασίστιος, ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τῶν Περσῶν, πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου του ἐφονεύθη ὑπὸ Ἕλληνος στρατιώτου ἐμπήξαντος τὴν αἰχμὴν τοῦ ὅπλου του εἰς τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ θώρακος, τοῦ μόνου τρωτοῦ μέρους τῆς βαρείας πανοπλίας, ἣν ἔφερεν. Ἐκ τῶν Περσῶν παρέλαβον τοὺς καταφράκτους καὶ οἱ Μακεδόνες, ἀλλ' ἐν ἐλαχίστῃ ἀναλογίᾳ. Οἱ Ῥωμαῖοι εἰσήγαγον τὸ ἱππικὸν τοῦτο εἰς τὸν στρατόν των κατὰ τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς αὐτῶν, ἤτοι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας, ὅτε ἐκλυθείσης τῆς πειθαρχίας, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς ἰσχύος τῶν λεγεώνων των, ἐπεζήτησαν ματαίως τὴν ἐν ταῖς μάχαις ὑπεροχὴν διὰ τοῦ βαρέος ἱππικοῦ, δηλαδὴ διὰ τῶν καταφράκτων, ὠργάνωσαν δὲ καὶ εἰδικὰ σώματα τοιούτων ἱππέων, ἵνα ἀντιμετωπίσωσι τοὺς ἐλέφαντας τῶν ἀντιπάλων των. Τῶν τοιούτων καταφράκτων οἱ θώρακες ἔφερον ὀξυτάτας αἰχμάς, αἵτινες ἠμπόδιζον τοὺς ἐλέφαντας νὰ συλλαμβάνωσιν αὐτοὺς διὰ τῶν προβοσκίδων των.

Ὁ ὁπλισμός των ἦτο ἐλαφρότερος καὶ ἐν ταὐτῷ τελειότερος. Ἔφερον θώρακα ἁλυσιδωτόν, κατερχόμενον μέχρις ἀστραγάλων καὶ ἀνασυρόμενον διὰ λωρίων καὶ ἀγκίστρων. Ὡς συμπλήρωμα τοῦ θώρακος ἔφερον *περιτραχήλιον* ἁλυσιδωτὸν ὡσαύτως, *χειρομάνικα* ἁλυσιδωτὰ ἢ ξύλινα ἢ βύρσινα καὶ *κνημῖδας* ὁμοίας κατασκευῆς. Ὡσαύτως ἔφερον ἔνδυμα πάχους ἑνὸς δακτύλου, ὥστε αἰχμὴ διατρυπῶσα τὸν θώρακα νὰ μὴ θίγῃ ἀμέσως καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀσπίδα ἐλλειψοειδῆ μήκους ἑνὸς μέτρου.

Ἐλαφρὸς ἦτο ὡσαύτως καὶ ὁ ἀμυντικὸς ὁπλισμὸς τῶν ἵππων τοῦ καταφράκτου ἱππικοῦ, καθὼς καὶ τῶν ἐφίππων ἀξιωματικῶν ὅλων τῶν ὅπλων. Τὰ πλευρὰ τῶν ἵππων ἐπροστατεύοντο διὰ σιδηρῶν ῥάβδων κρεμαμένων ἀπὸ τῶν παραπλευριδίων τοῦ ἐφιππίου. Ὁ ἐπιθετικὸς ὁπλισμός των ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ δόρατος καὶ τῆς σπάθης, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ἦσαν δυσκίνητοι ὡς οἱ τῶν ἄλλων λαῶν. Οἱ κατάφρακτοι τῶν Βυζαντινῶν οὐδέποτε ἀπετέλουν ἴδια σώματα, ἀλλὰ συμπαρετάσσοντο μετὰ τῶν ἐλαφρότερον ὡπλισμένων καὶ μετ' αὐτῶν τῶν ψιλῶν, ἐτάσσοντο δηλαδὴ εἰς τοὺς δύο πρώτους ζυγοὺς καὶ εἰς τὸν τελευταῖον, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀκραίους στοίχους τῆς παρατάξεως.

Ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἡ κυρία δύναμις τῶν στρατῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν εὐγενῶν καταφράκτων ἱππέων, τῶν ἱπποτῶν, οἵτινες ἔφερον βαρυτάτας σιδηρᾶς πανοπλίας καθιστώσας αὐτοὺς λίαν δυσκινήτους. Τὸ ἐλαφρὸν ἱππικὸν καὶ τὴν ἐν γένει τακτικὴν ἐδιδάχθησαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτικῶν τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Δύσιν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ πρόοδος τῆς τακτικῆς ἐπήνεγκε τὴν βαθμιαίαν ἐλάττωσιν τοῦ καταφράκτων, οἵτινες ἐν τέλει ἐξέλιπον διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν πυροβόλων ὅπλων. Τελευταῖα ἴχνη αὐτῶν ὑπῆρξαν οἱ *θωρακοφόροι*, οἵτινες κατηργήθησαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ν. ΚΛΣ

—/ Ναυτ.] Ἐκαλοῦντο *κατάφρακτα* (κοιν. *βασσέλα* ἢ *δελίνια*) τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ὧν τὸ κύριον πυροβολικὸν ἦτο ἐπὶ τῶν ὑποστρωμάτων ἐν τοῖς ὑποφράγμασι. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ *τρίκροτα*, τὰ *δίκροτα* καὶ αἱ *φρεγάδες*, ἅτινα ἠδύναντο νὰ ἔχωσι καὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πρόσθετον ἐκ *καρωνάδων* πυροβολικόν· τοῦ τελευταίου τούτου ἐλλείποντος, τὰ τοιαῦτα κατάφρακτα ἐκαλοῦντο vaisseaux rasés, ἢ *ῥαζάδα*, ὅπως ἀναφέρονται εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀγῶνος τὰ κατάφρακτα τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Σ. Ε. Λ.

— **κατάφρακτοι** ***νῆες*** *['Αρχ.].* Ἡ εἰς τοὺς Ἴωνας ὀφειλομένη, κατὰ τὴν παράδοσιν, τελειοποίησις τῶν *κοίλων πλοίων* καὶ τῶν *ἀφράκτων* νεῶν διὰ προσθήκης καταστρώματος (ἐπίφρακτοι) ἄνωθεν, ὡς καὶ παραρρυμάτων ἢ παραβλημάτων πλευρικῶς πρὸς προστασίαν τῶν πληρωμάτων ἀπὸ τῶν βελῶν ἢ ἐμβολῆς ἀπὸ ἐχθρικοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ βροχῆς καὶ τῆς εἰσβολῆς κυμάτων ἀπὸ τῆς προσηνέμου πλευρᾶς. Σ. Ε. Λ.

καταφρόνησις, *—εως* (ἡ)· ἡ διάθεσις τοῦ καταφρονεῖν, τὸ νὰ μὴ ὑπολογίζεταί τι ὡς σπουδαῖον, περιφρόνησις, τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς ἐπί τινος, τῆς ἀδιαφορίας πρός τι: «ἡ καταφρόνησις πρὸς τοὺς ἀντιπάλους».

καταφρονητὴς (ὁ)· ὁ καταφρονῶν τινος, ὁ μὴ ὑπολογίζων τινὰ ὡς σπουδαῖον: «καταφρονητὴς τῶν ἀντιπάλων του».

καταφρονητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καταφρόνησιν, ὁ καταφρονῶν τῶν ἄλλων.

καταφρόνια (ἡ)· δημοτ., περιφρόνησις, κατάστασις ἐξευτελισμοῦ, ὀνείδους.

καταφρονῶ (*—έω*)· δὲν ὑπολογίζω τινά, ὑποτιμῶ τὰς δυνάμεις του, δὲν τὸν καταδέχομαι, περιφρονῶ, ἀψηφῶ.

Κατάφρυγες (οἱ) */ 'Εκκλ. 'Ιστορ./.* Οἱ *Μοντανισταί*, οἱ κληθέντες οὕτως ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Μοντανοῦ, ἐκαλοῦντο ἔτι, ὡς ἀρχικῶς ἐκ Φρυγίας προερχόμενοι, *Φρύγες*, οἱ *κατὰ Φρύγας* καὶ *Κατάφρυγες*. Κ. Ι. Δ.

καταφυγὴ (ἡ)· τὸ νὰ καταφύγῃ τις πρός τινα, αἴτησις βοηθείας· ‖ ὁ τόπος ὅπου καταφεύγει τις, καταφύγιον· ‖ τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ὁποῖον καταφεύγει.

— **καταφυγῆς** ***ἀγκυροβόλιον*** (κοιν. *ῥεφούτζιο*) */Ναυτ./.* Ἀγκυροβόλιον δυνάμενον, λόγῳ τοῦ ἐπιβόλου τοῦ βυθοῦ του διὰ τὰς ἀγκύρας καὶ διὰ τὸ ἀνεμοσκεπές του ἀπὸ ὡρισμένης διευθύνσεως, νὰ παράσχῃ καταφυγὴν εἰς πλοῖα χειμαζόμενα ἀπὸ κακοκαιρίαν ἐπιφερομένην ἐκ τῆς διευθύνσεως ταύτης. Τὰ ἀγκυροβόλια καταφυγῆς σημειοῦνται ἐπὶ τῶν ναυτικῶν χαρτῶν δι' ἀγκύρας, ἧς ἡ διεύθυνσις τῆς ἀτράκτου ἀπὸ ἀγκῶνος πρὸς δακτύλιον συμβολίζει τὴν διεύθυνσιν τῆς κακοκαιρίας, δι' ἣν τὸ ἀγκυροβόλιον προσφέρει καταφυγήν· καὶ ἑτερόστομος μὲν ἄγκυρα συμβολίζει ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς διὰ μικρὰ πλοῖα, ἀμφίστομος δὲ τοιοῦτον διὰ μεγάλα πλοῖα. Σ. Ε. Λ.

Καταφύγι */Γεωγρ./*· βλ. *Καταφύγι(ον).*

καταφύγιον (τό)· ὁ τόπος ὅπου καταφεύγει τις: «ἀσφαλὲς καταφύγιον», «τὸ ἔσχατον καταφύγιον»· ‖ τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ὁποῖον καταφεύγει τις.

— /'Οχυρωτ.] Καταφύγιον καλεῖται ἔργον εὑρισκόμενον ἐντὸς καὶ πρὸς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ κυρίως ἔργου καὶ χρησιμεῦον διὰ τὴν καταφυγὴν εἰς αὐτὸ καὶ τελευταίαν ἀντίστασιν τῶν ἀμυνομένων, ὁπόταν ὁ ἐχθρὸς θὰ κατορθώσῃ νὰ θέσῃ πόδα ἐπὶ τοῦ ὀχυροῦ. Ἀποστολὴν τοιούτων καταφυγίων ἐξετέλουν εἰς τὴν ἀρχαιότητα αἱ *ἀκροπόλεις.* Ὅτε κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐπεκράτει ἡ ἀρχὴ τῶν ὠχυρωμένων τοποθεσιῶν μετ' ἀπεσπασμένων ὀχυρῶν, εἰς τὰς ὁποίας τὸν κεντρικὸν πυρῆνα ἀπετέλει ἡ κυρία πρὸς προάσπισιν πόλις, τότε αὕτη ὠχυροῦτο κεχωρισμένως, ἀποτελοῦσα καταφύγιον τῆς ὠχυρωμένης περιοχῆς διὰ τὴν ἐσχάτην ἄμυναν τῆς φρουρᾶς. Τὸ καταφύγιον δὲν ἔχει ὡρισμένην μορφήν· δύναται νὰ εἶναι αὐτοτελὲς ὀχυρὸν ἢ καὶ συνδυασμὸς ὀχυρωτικῶν ἔργων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὅτε ἡ ἐξέλιξις τοῦ πυρὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ἐπέβαλε τοποθεσίας ὠχυρωμένας εἰς βάθος καὶ ἐπὶ πλειόνων παραλλήλων γραμμῶν πρὸς διασπορὰν τοῦ πυρὸς τοῦ ἀντιπάλου, ἔδωσαν εἰς τὴν τελευταίαν παράλληλον γραμμὴν τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας τὸ ὄνομα τῆς γραμμῆς τῶν καταφυγίων. Ἐπὶ ταύτης ἐδίδετο ἡ τελευταία ἄμυνα τῆς τοποθεσίας, ἐχρησίμευε δὲ καὶ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ πυροβολικοῦ. Σήμερον κατηργήθη ἡ ὀνομασία αὕτη καὶ ἡ ἄλλοτε *γραμμὴ καταφυγίων* καλεῖται *γραμμὴ ἀνασχέσεως.* Π. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—['Εγκυκλ./ Βλ. λ. *ἄσυλον.*

— **καταφύγια** ***τραυματιῶν*** */Χειρουργ. Πολέμ./.* Προκαλύμματα φυσικὰ ἢ τεχνητὰ ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς μάχης, εἰς ἃ οἱ τραυματίαι διαρκούσης τῆς μάχης καταφεύγουσιν ἢ ὑπὸ τῶν τραυματιοφόρων μεταφέρονται, συγκροτοῦντες ἐκεῖ ἀθροίσματα, αὐτόχρημα φωλεάς, πολυπληθεῖς, διασπάρτους ἐφ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὰ τοιαῦτα καταφύγια συνιστῶσι τὸ πρῶτον κλιμάκιον τῆς στρατιωτικῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις χωροῦσα ὅσον ἔνεστι ἐπὶ τὰ πρόσω, ἁπανταχοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, προσέρχεται οὕτως αὐτὴ ἀρωγὸς ἐγγὺς τῶν τραυματιῶν, παρέχουσα αὐτοῖς ἀμέσως πᾶσαν τὴν προσήκουσαν ἐπικουρίαν (ἀναζωογόνησιν, πρόχειρον αἱμόστασιν, ἀπολύμανσιν, ἐπίδεσιν διὰ τοῦ ἀτομικοῦ ἐπιδέσμου, ἀκινητοποίησιν τῶν ἄκρων) καὶ τέλος μεριμνῶσα περὶ τῆς ἐγκαίρου καὶ προσφόρου διακομιδῆς αὐτῶν εἰς τοὺς σταθμοὺς ἐπιδέσεως ἢ εἰς τὰ χειρουργεῖα. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καταφύγι(ον) */Γεωγρ./.* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ΝΝΔ τῆς Καρδίτσης, κάτωθεν τῶν ΝΑ προεκτάσεων τῆς Πίνδου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 573.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται εἰς τὸ νοτιώτερον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς Μακεδονίας ὁλοκλήρου, πρὸς Δ τῶν Χασίων ὀρέων, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 267. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπάλτινον.* Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Πριόνια (Μπόζοβον) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 477.

—3) Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τῶν Δ. κλιτύων τοῦ Πιέρου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1471.

—4) Χωρίον, καλούμενον καὶ *Ἀμώραινη*, τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ΒΑ τῆς Ναυπάκτου καὶ εἶναι κόμβος συγκοινω-

Digitized by Google

νιῶν ἁμαξιτῶν, ὧν μία διευθύνεται πρὸς τὴν Ναύπακτον, ἑτέρα πρὸς τὸ Λιδωρίκιον καὶ τρίτη πρὸς Β μέχρι τοῦ χωρίου Ἀρτοτίνα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 509. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Γολέμι καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 629. χ. Δ.

—5) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Κηρύκου τῆς νήσου Ἰκαρίας μὲ 300 κατοίκους, ἰδίαν σχολὴν καὶ ἐνοριακὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου. Κεῖται ΒΔ τοῦ Ἁγ. Κηρύκου εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιομ. Παρ' αὐτῷ εὕρηνται ἐρείπια μεσαιωνικοῦ φρουρίου. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐκεῖ παλαιοῦ ναΐσκου τοῦ Ἁγ. Νικολάου διὰ πλακὸς σκεπαζομένης ὀπῆς ὑπογείων σπηλαίων, ἥτις ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς Ἰκαρίους κατὰ τὰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς ὡς ἀσφαλὲς καταφύγιον. χ. π.

—**Καταφύγι(ον)** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. —1) Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος τῆς Ν ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς, ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ. Καὶ τὸ μὲν ἀκρωτήριον (πλάτ. 37° 40′ 15″ Β, μῆκ. 23° 56′ 40″, χάρτ. ἀγγλ. 1657 : Gult of Athens) εἶναι ἀκριβῶς πρὸς Β τῆς Δ. ἄκρας τῆς νήσου τοῦ Πατρόκλου, μεθ' ἧς ἄκρας ἀποτελεῖ τὸ Δ. στόμιον τοῦ στενοῦ τοῦ Γαϊδουρονήσου· ὁ δὲ ὅρμος, ἄριστον καταφυγῆς ἀγκυροβόλιον διὰ μικρὰ πλοῖα, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὅρμου Ἁγ. Νικολάου, 3 μιλ. Β τοῦ προμνησθέντος ἀκρωτηρίου. —2) Ὕφορμος ἐγγύτατα τοῦ Ἁγίου Κηρύκου τῆς *Ἰκαρίας* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

—**Καταφύγιον** /*Γεωγραφ.*/. Περίφημον ἐκτεταμένον *σπήλαιον* τοῦ Ταϋγέτου, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς θαλάσσης, 1 χλμ. Ν τοῦ παρὰ τὴν Σελινίτσαν (Καρδαμύλην) συνοικισμοῦ Ἅγ. Δημήτριος καὶ τερματιζόμενον μετὰ μῆκος 2 περίπου χλμ., διὰ φρεατώδους σήραγγος διακοπτούσης αὐτὸ 200 περίπου μέτρα κάτω τοῦ χωρίου Πλάτσα καὶ 26 μέτρα ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐξηρευνήθη τῷ 1928 ὑπὸ ἐπιτροπῆς τοῦ Ὁδοιπορικοῦ Συνδέσμου, ἧς ἡγοῦντο οἱ καθηγηταὶ Γεωργαλᾶς καὶ Ἰ. Σ. Σαρρῆς. Ἀποτελεῖται ἐκ πολυδαιδάλου σειρᾶς διαδρόμων καὶ αἰθουσῶν, βρίθει σταλακτιτῶν καὶ μικρῶν λιμνῶν, φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο ἡ παλαιὰ ροὴ ὑπογείου ποταμίου, πιθανῶς τοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς μεγάλης πηγῆς «Δράκος» ἐκβάλλοντος 500 μέτρα Ν τοῦ στομίου τοῦ σπηλαίου (βλ. περιγραφὴν ἐν «Ἐκδρομικοῖς» Μαΐου 1930). Π. Ν. Π.

Καταφυγίου *μάχη*. Μάχη συγκροτηθεῖσα τὴν 22 Ὀκτωβρίου 1825 μεταξὺ τῶν ἀπὸ Λαμίας εἰς Ἄμφισσαν ὁδευόντων στρατευμάτων τοῦ Ἀμπὰζ-πασᾶ Ντίμπρα καὶ τοῦ Μουστᾶ μπέη Κιαφαζέζη καὶ τῶν ὑπὸ τοὺς Γκούραν, Βάσσον καὶ λοιποὺς ἀρχηγοὺς ἐπαναστατῶν. Ἀποβᾶσα ὑπὲρ τῶν Τούρκων, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀκώλυτον προέλασιν καὶ κατάληψιν τῆς Ἀμφίσσης. Γ. Δ. Κ.

Καταφυγίων *μονή*, ἢ ***Καταφύγια***, καὶ ***Καταθέσια*** /*Γεωγρ.*/. Μονὴ κειμένη παρὰ τὸ χωρίον Χαλκιάνικα τῆς Νωνάκριδος τῶν Καλαβρύτων, εἰς τὰ κράσπεδα πανυψήλου καὶ ἀποτόμου βράχου. Τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς καταθέσεως τῆς Τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου καὶ ἦτο μονὴ καλογραιῶν. Ὠνομάσθη Καταφύγια, διότι κατὰ τὴν ἐπανάστασίν τοῦ 1821 τὰ γυναικόπαιδα τῶν Χαλκιάνικων κατέφευγον εἰς τὰς σκήτας τῆς μονῆς, κατεσκευασμένας ἐντὸς τῶν ἀπροσίτων κοιλοτήτων καὶ σπηλαίων τοῦ βράχου. Ἡ μονὴ αὕτη, κατ' ἐπιγραφὴν εἰς τὴν θύραν τοῦ ναϊδίου τῆς μονῆς, ὡς καὶ ἐξ ἀποτυπώματος τῆς σφραγῖδος αὐτῆς, ἐκτίσθη τὸν ΙΖ′ αἰῶνα, κατὰ τὴν παράδοσιν ὅμως ἔκειτο ἀρχικῶς (ἴσως ἀπὸ τοῦ Ι′ αἰῶνος) παρὰ τὸ χωρίον Ἀγρίδι, ὅπου ἤδη ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Ἁγ. Νικολάου· ἐκεῖθεν μετετοπίσθη εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ ἄνω χωρίου καὶ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκεται σήμερον. Αἱ ἀνὰ τὸν βράχον σκῆται τῶν καλογραιῶν συνεκοινώνουν μεταξύ των δι' ἐναερίων ξυλίνων γεφυρῶν καὶ κλιμάκων, ἴχνη τῶν ὁποίων καὶ ἤδη βλέπει ὁ ἐπισκέπτης. Ἡ μονὴ σήμερον δὲν εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ, δὶς ὅμως τοῦ ἔτους (τὴν 2 Ἰουλίου καὶ 8 Σεπτεμβρίου) τελοῦνται εἰς αὐτὴν μεγάλαι θρησκευτικαὶ πανηγύρεις. Τὰ κτίρια τῆς μονῆς συντηροῦνται καλῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἀκράτας. Εἰς τὰ Καταφύγια καὶ εἰς λιθόκτιστον πανηγυρίστραν ἐτελεῖτο εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν καὶ μεγάλη ἐμπορικὴ πανήγυρις, ἥτις ὅμως ἀπὸ τεσσαρακονταετίας περίπου ἔχει καταργηθῆ. Α. Ι. Ο.

κατάφυλλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ)· ὁ πλήρης φύλλων, ὁ ἔχων πολλὰ φύλλα.

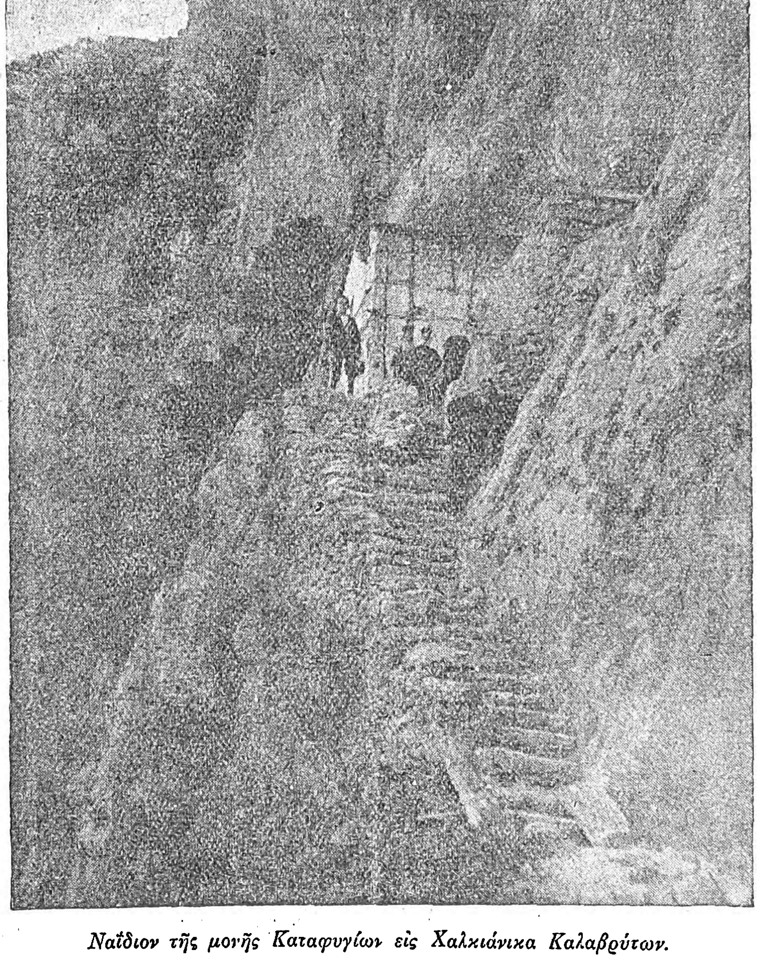

Ναΐδιον τῆς μονῆς Καταφυγίων εἰς Χαλκιάνικα Καλαβρύτων.

κατάφυσις, *—εως* (ἡ)· ἡ πρός τι πέρας πρόσφυσις, σύνδεσις, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *ἔκφυσιν*.

—/*Ἀνατομ.*/ Καλεῖται *κατάφυσις* ἡ πρόσφυσις τοῦ ἑτέρου τῶν ἄκρων τοῦ μυὸς εἰς τὸ κινούμενον μέρος (ὀστοῦν, χόνδρος, δέρμα κλπ.) ἢ εἰς τὸ ἀπέχον περισσότερον τοῦ κορμοῦ· γίνεται δ' ἡ πρόσφυσις αὕτη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τῶν λεγομένων *τενόντων* (βλ. λ. *μῦς*). Ι. Π.

Κατάφυτον /*Γεωγρ.*/.— 1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 187. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κόττορι*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Μηλιὰ καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 50.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου (Ζυρνόβου) τοῦ νομοῦ Δράμας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα, κάτωθεν τῶν νοτίων προπόδων τοῦ Ὀρβήλου, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, Κάτ. (1928) 476. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρὰ-Κιόϊ*. Χ. Δ.

κατάφυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλήρης φυτῶν, ὁ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν πεφυτευμένος: «κατάφυτος πεδιάς», «ὄρος κατάφυτον».

κατάφωνον (τό)· μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ τοῦ λαλοῦντος ἐν αἰθούσῃ ἢ οἰκοδομήματι ἀντηχεῖ πρὸς τὰ κάτω.

Κατάφωνον κωδωνοστασίου.

—/*Ἐγκυκλ.*/ Ἡ χρῆσις τοῦ *καταφώνου* εἶναι σχετικῶς νέα. Μέχρις αὐτοῦ τοῦ ΙΒ′—ΙΔ′ αἰῶνος, ὅτε ἤκμαζεν ἐν τῇ Δύσει ἡ κατασκευὴ μεγαλοπρεπῶν ἐκκλησιῶν, κατάφωνον οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ. Κατὰ πρῶτον εὕρηται τοῦτο εἰκονιζόμενον ἐν γαλλικῷ χειρογράφῳ τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος, ἄνωθεν ὑπαιθρίου ἄμβωνος, χρησιμεῦον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πρὸς διαφύλαξιν τοῦ ὁμιλητοῦ ἀπὸ τῆς βροχῆς ἢ τοῦ ἡλίου, παλαιότατον δὲ θεωρεῖται τὸ κατάφωνον τοῦ ἐν Βοσγίοις τῆς Γαλλίας καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου. Κατ' ἀρχὰς τὰ κατάφωνα ἦσαν ἁπλούστατα καὶ ἀπέριττα ἐπιστεγάσματα τοῦ ἄμβωνος, ἤδη ὅμως κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα ἀπέκτησαν μεγάλην σημασίαν ἐν Γερμανίᾳ. Ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐκόσμησαν αὐτὰ διὰ πελωρίων πυραμιδοειδῶν κοσμημάτων, ἀγαλματίων, κωδωνίσκων κ. ἄ., κατέληξαν δὲ εἰς ὡραιοτάτους θόλους, φέροντας συνήθως ἐπὶ τῆς κορυφῆς σαλπίζοντα ἄγγελον. Οἱ θόλοι οὗτοι εἶχον κεκοσμημένον τὸν οὐρανόν των ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς διὰ πλουσίων ἐνθεμάτων πολυτίμων λίθων, ξύλου κλπ. Περίφημα κατάφωνα εἶναι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἐρφούρτης, Οὔλμης, Βιέννης κ. ἄ., ἐκ Γερμανίας δὲ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐπεξετάθη ἁπανταχοῦ. Τὰ κατάφωνα τῶν κωδωνοστασίων συνήθως ἀποτελοῦνται ἐκ συστήματος ἐπαλλήλων ὁριζοντίως τοποθετουμένων πλακῶν μολύβδου, σχιστολίθου, ξύλου κ. ἄ., λοξῶς κεκλιμένων (ὡς τὰ ἀμπαζοὺρ τῶν παραθυροφύλλων) καὶ κατεχουσῶν τὰ μετακιόνια διαστήματα τοῦ θόλου τοῦ κωδωνοστασίου. —Π.

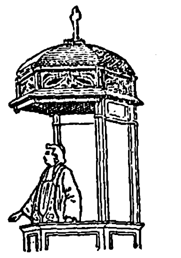

Κατάφωνον ἄμβωνος δυτικῆς ἐκκλησίας.

Παλαιότατον κατάφωνον ἄμβωνος.

[Ἐκ γαλλικοῦ χειρογράφου τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος.]

κατάφωρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὁλοφάνερος, ἀναμφισβήτητος, χειροπιαστός: «κατάφωρος κλοπή, —ψευδολογία».

καταφώτιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), καὶ ***κατάφωτος***· ὁ λίαν φωτιζόμενος, ὁ πλήρης φωτός: «καταφώτιστος αἴθουσα, — οἰκία».

κατάχαλκος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πλήρης χαλκοῦ, ὁ ὡπλισμένος ἢ κεκαλυμμένος μὲ χαλκόν: «τοῖχοι κατάχαλκοι».

κατάχαμα· ἐπίρρ., ἐντελῶς χαμαί, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ δαπέδου: «κάθισε κατάχαμα».

καταχανᾶς (ὁ)· δαιμόνιον κακοποιόν, εἶδος βρυκόλακος· ‖ μεταφ., ἀδηφάγος, ἄπληστος (ἡ ἀπὸ τοῦ *καταχήνη* ἐτυμολογία ἀπίθανος· ἡ λ. μᾶλλον σχετίζεται μὲ τὸ *καταχαώνω, χάος*)· ‖ (ἰδιωματ.) ὀνομασία τοῦ *βρυκόλακος* (βλ. λ.).

καταχαρίζομαι· χαριζόμενος παραβαίνω τὸ καθῆκόν μου, κάμνω χάριν εἴς τινα ἀδικῶν οὕτως ἄλλον.

Καταχᾶς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Κολινδροῦ τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, κείμενον ἐγγὺς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 760.

καταχειροτονία (ἡ) /*Ἀρχ. Δίκ.*/. Ἡ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου παρεχομένη ἄδεια, ὅπως εἰσαχθῇ τις εἰς δικαστήριον. Ἡ ἀπόφασις ἐλαμβάνετο ὡς ἑξῆς: Ὁ κῆρυξ ἠρώτα ποῖοι ἐκ τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἐκκλησίαν ἐθεώρουν εἰσακτέον τὸ πρόσωπον, ὅπερ καὶ κατωνόμαζεν, εἰς δικαστήριον, ἠρίθμει δὲ τὰς ἐπὶ τῇ προτάσει ταύτῃ ἀναταθείσας χεῖρας («καταχειροτονία»)· εἶτα ὑπέβαλλε τὴν αὐτὴν πρότασιν ἀποφατικῶς καὶ ἠρίθμει πάλιν («ἀποχειροτονία»). Ἡ διαφορὰ ὑπὲρ τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας προτάσεως ἀπεφάσιζεν ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ ὑπὸ καταχειροτονίαν. Εἰς τὴν προδρομικὴν ταύτην καταδίκην ὑπέκειντο οἱ ἄρχοντες. Αἱ καταχειροτονίαι ὑπήγοντο εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν θεσμοθετῶν, οἵτινες, ὅπως εἰς ἄλλας περιστάσεις, ἐχρησίμευον ὡς μεσάζοντες μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ δικαστηρίου. Α. Ν. Φ.

καταχερίζω, *ἀόρ. ἐ)καταχέρισα*· βάνω χέρι ἐπάνω, πλήττω, κτυπῶ: «θὰ σὲ καταχερίσω».

καταχθόνιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὑπὸ τὴν χθόνα, ὑπὸ τὴν γῆν, ὁ εὑρισκόμενος εἰς τὸν ᾅδην, εἰς τὴν κόλασιν· ‖ ὁ ἄξιος τῆς κολάσεως, ὕπουλος, ἐπικίνδυνος, κακοποιός, ἐπίφοβος: «καταχθόνιος ἄνθρωπος».

— **Καταχθόνιοι** (οἱ). Κόμμα πολιτικὸν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας, οὕτω κληθὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διότι διέκειτο φιλίως πρὸς τὴν κυβέρ-

Digitized by Google

νησιν καὶ δουλικῶς ὑπηρέτει αὐτῇ. Τὸ κόμμα τοῦτο τῶν Καταχθονίων, ἢ ἄλλως τῶν *Συντηρητικῶν*, ὄργανον τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ ἐφημερὶς «Φίλος τοῦ λαοῦ», ἀντετίθετο πρὸς τὰ δύο ἄλλα προοδευτικά, τὸ τῶν *Μεταρρυθμιστῶν* ἢ *Μετριοφρόνων*, ἐπιδιωκόντων συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ διοικητικὰς βελτιώσεις, καὶ τὸ τῶν *Ριζοσπαστῶν*, ἀδιαλλάκτων τούτων πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ θεωρούντων, ὅτι ἡ εὐημερία τοῦ λαοῦ ἔγκειται εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ ἄνευ ὅρων ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος.

— **καταχθόνιοι θεοὶ** /*Ἀρχ.*/. Οἱ τοῦ Ἅδου καὶ τῶν νεκρῶν ἄρχοντες θεοί, ἔχοντες σχέσιν πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸν φυτικὸν ἰδίᾳ κόσμον αὐτῆς, ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας μύθους. Διὰ τοῦτο αἱ περὶ αὐτῶν παραστάσεις συνδέονται στενῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὰς περὶ Ἅδου καὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς καθόλου ἀντιλήψεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, καὶ δὴ τὴν διαδοχὴν τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τὴν κανονικὴν κατὰ τὸ ἔαρ ἀναβίωσιν τῆς φύσεως μετὰ τὸν κατὰ τὸν χειμῶνα λήθαργον. Ἐντεῦθεν θεωροῦνται οἱ θεοὶ οὗτοι καὶ ζείδωροι δυνάμεις, πηγαὶ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἐξ ἄλλου δέ, ἐπειδὴ ἡ ἀμοιβὴ καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, μὴ ἐπερχομένη συνήθως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν, καθίστανται καὶ κριταὶ τῶν νεκρῶν διὰ τὸν ἐπὶ γῆς βίον αὐτῶν. Τοιούτους καταχθονίους θεούς, καὶ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ ποικίλον πλοῦτον, ἀπαντῶμεν παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἰδίᾳ αἱ ψυχαὶ δὲν πιστεύονται πλέον περιπλανώμεναι περὶ τοὺς τάφους αὐτῶν, ἀλλ' ἀποκτῶσιν ἰδίαν ὑπὸ τὴν γῆν κατοικίαν. Πρὸς τοὺς θεοὺς τούτους συνδέονται ἀρρήκτως τὰ ἀρχαῖα μυστήρια ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἀνατολῇ, ἐφ' ὅσον ὁ ἐν αὐτοῖς κυριαρχῶν μῦθος ἐλήφθη ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, χρησιμοποιηθεὶς πρὸς συμβολισμὸν τῆς ἐν Ἅδου καταβάσεως καὶ τῆς εἰς τὰ βασίλεια τῶν ζώντων ἐπανόδου τοῦ θεοῦ ἢ τῆς θεᾶς καὶ τοῦ τῶν τυχῶν αὐτῶν μετέχοντος μύστου. Ν. Λ.

καταχθονιότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καταχθονίου, ὑπουλότης, δολιότης, κακεντρέχεια.

Κατάχλωρον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Παγονερίου (πρῴην Τσερεσόβου) τῆς ἐπαρχίας Ζυρνόβου τοῦ νομοῦ Δράμας. Κεῖται πρὸς τὰ βόρεια τοῦ νομοῦ καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν Νέστον. Εἶναι ἡ πρὶν *Ρακίστα*, καὶ ἔχει 207 κατοίκους (1928). Π. Τ. Π.

καταχνιὰ (ἡ)· δημοτ., ἡ δίκην ἀχνοῦ, ἀτμοῦ ἐπικαθημένη ὁμίχλη, ὁμίχλη: «καταχνιὰ κι' ἀντάρα».

καταχνιάζει (ἀπρόσ.)· σχηματίζεται ὁμίχλη, καλύπτεται ὁ τόπος ἀπὸ ὁμίχλην: «τὴν ἄνοιξη κάθε πρωὶ καταχνιάζει».

καταχραστὴς (ὁ)· ὁ καταχρώμενος, ὁ ἰδιοποιούμενος τὰ ἐμπεπιστευμένα εἰς αὐτὸν χρήματα: «ὑπάλληλος —, ταμίας καταχραστής», «καταχρασταὶ δημοσίων χρημάτων» (ἡ λ. ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ *καταχρῶμαι—κατεχράσθην* κατ' ἀναλογίαν τοῦ *μεταφράζω—μετεφράσθην—μεταφραστὴς* κ. ἄ.· ὁ κατὰ τὴν δόκιμον γραμματικὴν τύπος *καταχρήστης* προταθεὶς ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐλησμονήθη).

κατάχρεος (ὁ, ἡ) καὶ —*η*, —*ον* (τό)· ὁ πλήρης χρεῶν, ὁ ὑπὸ πολλῶν χρεῶν βεβαρημένος: «εἶμαι κατάχρεος καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀπαντήσω τοὺς τόκους», «κατάχρεο σπίτι» (ἡ διὰ τοῦ —ος ὀρθογραφία προτιμοτέρα, καθὰ καὶ *ἀξιόχρεος, ὑπόχρεος*).

καταχρεώνω, *ἀόρ.* *ἐ)καταχρέωσα—ἐ)καταχρεώθηκα* παθ. μετχ. *καταχρεωμένος*· χρεώνω ἐντελῶς, ἐπιβαρύνω μὲ πολλὰ χρέη: «καταχρέωσε τὸν πατέρα του», «ἔχει τὴν περιουσία του καταχρεωμένη», «εἶναι καταχρεωμένος».

κατάχρησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ὑπερβολική, ἡ πέραν τοῦ δέοντος χρῆσις: «κάμνει κατάχρηση 'ς τὸ κρέας, — 'ς τὸ κρασί, — 'ς τὸν καπνό, — 'ς τὸν καφὲ κ.τ.τ.»· ‖ πληθ. *καταχρήσεις* ἡ ὑπέρμετρος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπιδίωξις, ἀκολασία, ἀκράτεια: «ἐκλονίσθη ἡ ὑγεία του ἀπὸ τὰς καταχρήσεις», «ἔφαγε τὴν περιουσία του εἰς τὰς καταχρήσεις»· ‖ ὑπέρμετρος χρῆσις, ἐκμετάλλευσις: «κάμνει κατάχρησιν τῆς ἐπιεικείας μου, — τῆς καλωσύνης μου», «κατάχρησις τῆς ἐξουσίας, — τῶν δικαιωμάτων»· ‖ σφετερισμὸς τῶν ἐμπεπιστευμένων χρημάτων: «συνελήφθη —, δικάζεται —, κατηγορεῖται ἐπὶ καταχρήσει»· ‖ λεκτικὸς τρόπος, καθ' ὃν λέξις τις λαμβάνει πλατυτέραν ἔννοιαν τῆς ἐτυμολογικῆς, ἥτις ὅλως λησμονεῖται· π. χ. «μελάνι κόκκινο, — κίτρινο, — πράσινο», «ἀνδριὰς γυναικός, — παιδός».

— /*Συντακτ.*/ Καλεῖται *κατάχρησις* τὸ σχῆμα, κατὰ τὸ ὁποῖον κάμνομεν χρῆσιν μεταφορικὴν λέξεώς τινος, στηριζομένην ἐπὶ μικρᾶς καὶ ἐπουσιώδους ὁμοιότητος τοῦ ἀντικειμένου, ἐφ' οὗ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος λέξις κυριολεκτεῖται, πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ἐφ' οὗ μεταφορικῶς καὶ τρόπον τινὰ καταχρηστικῶς χρησιμοποιεῖται. Οὕτως ἐλέχθη «στόμα ποταμοῦ» (=αἱ ἐκβολαὶ ποταμοῦ), «τὸ μάτι τοῦ φυτοῦ» κ. οὕ. κ. —Ω.

— **κατάχρησις ἐξουσίας** /*Ποιν. Δίκ.*/· βλ. λ. *ἐξουσίας* τῆς ἀρχῆς κατάχρησις.

— **κατάχρησις *τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας*** /*Στρατ. Ποιν. Νομ.*/. Ἔνοχος καταχρήσεως τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας, τιμωρούμενος μὲ θάνατον, καθίσταται ὁ «στρατιωτικὸς ἀρχηγός», ὅστις χωρὶς νὰ προκαλέσῃ διαταγὴν ἢ ἄδειαν ἐνήργησεν ἀμέσως ἢ δι' ἄλλου ἔνοπλον ἐπίθεσιν κατὰ στρατευμάτων συμμάχου ἢ οὐδετέρας δυνάμεως. Ὁ δὲ «στρατιωτικὸς ἀρχηγός», ὅστις ἄνευ διαταγῆς ἢ ἀδείας ἐνήργησεν οἱανδήποτε ἐχθροπραξίαν ἐπὶ οὐδετέρας ἢ συμμάχου χώρας, τιμωρεῖται μὲ ἔκπτωσιν (ἄρθρ. 216 Στρ. Ποιν. Νομ.). Μὲ θάνατον τιμωρεῖται ὁ «στρατιωτικὸς ἀρχηγός», ὅστις παρέτεινε τὰς ἐχθροπραξίας μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἐπίσημον κοινοποίησιν τῆς εἰρήνης ἢ τῆς γενικῆς ἢ μερικῆς ἀνακωχῆς (ἄρθρ. 217 Στρ. Ποιν. Νομ.). Μὲ θάνατον τιμωρεῖται ἐπίσης ὁ «στρατιωτικός», ὅστις ἀνέλαβεν ἀρχηγίαν τινὰ ἄνευ διαταγῆς ἢ νομίμου αἰτίας ἢ διετήρησεν αὐτὴν ἐναντίον τῶν διαταγῶν τῶν ἀρχηγῶν του (ἄρθρ. 218 Στρ. Ποιν. Νομ.). Μὲ φυλάκισιν 2 μηνῶν ἕως 5 ἐτῶν τιμωρεῖται ὁ «στρατιωτικός», ὅστις κτυπᾷ τὸν κατώτερόν του. Ἐξαιροῦνται αἱ περιπτώσεις τῆς νομίμου ἀμύνης, τῆς συναθροίσεως τῶν φευγόντων (ralliement des fuyards) καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως παύσῃ ἡ διαρπαγὴ ἢ καταστροφὴ (ἄρθρ. 219 Στρ. Ποιν. Νομ.).
Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

καταχρηστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάχρησιν, ὁ λαμβάνων ὑπόστασιν ἢ λεγόμενος κατὰ κατάχρησιν, ὁ μὴ κυριολεκτικός: «καταχρηστικὴ δίφθογγος» ἡ γραφομένη μὲν ὡς δίφθογγος, ἀπαγγελλομένη δὲ ὡς ἁπλοῦν φωνῆεν, ἄλλως *νόθος*· «καταχρηστικὸν κλάσμα» ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμητὴς εἶναι μεγαλύτερος τοῦ παρονομαστοῦ, ἄλλως *νόθον*, «καταχρηστικαὶ προθέσεις» αἱ μὴ δεκτικαὶ συνθέσεως.—Ἐπιρρ. ***καταχρηστικῶς***· κατὰ κατάχρησιν· ‖ κατὰ παράβασιν ἔθους, νόμου, ἀρχῆς, κατ' ἐξαίρεσιν: «καταχρηστικῶς ἐνίοτε ἐργάζομαι καὶ τὰς ἑορτάς».

κατάχρυσος (ὁ, ἡ), —*ον* (τὸ)· ὁ πλήρης χρυσοῦ, ὁ ἐπιχρυσωμένος· ‖ δημοτ., ὁλόχρυσος.

καταχρῶμαι (—*άομαι*), *ἀόρ.* *κατεχράσθην*· κάμνω κατάχρησιν, ἐκμεταλλεύομαι, ἐπωφελοῦμαι: «καταχρᾶται τὴν ἐπιείκειάν μου, — τὴν καλωσύνην μου»· ‖ σφετερίζομαι τὰ ἐμπεπιστευμένα εἰς ἐμὲ χρήματα, περιουσίαν κτλ.: «κατεχράσθη τὴν περιουσίαν τῶν ὀρφανῶν».

κατάχυσις, —*εως* (ἡ)· ἡ μεθ' ὁρμῆς χύσις ὑγροῦ.

— /*Ἰατρ.*/ *Κατάχυσις* καλεῖται ἐν τῇ ὑδροθεραπευτικῇ ἡ ἀπὸ μικροῦ ὕψους στάγδην ἢ ἐν ἀφθονίᾳ χύσις ὕδατος ἢ διαλύσεως ἐπὶ μέρους ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *καταιόνησιν* (βλ. λ.), τὸ κοινῶς ντούς, δι' ἧς σημαίνεται χύσις ὕδατος ἀπὸ μεγαλυτέρου ὕψους. Οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς τελεῖται ἡ κατάχυσις, εἶναι ἄλλοτε ἄλλοι, ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. —Ω.

καταχύσματα (τὰ) (λατιν. bellaria) /*Ἀρχ.*/. Μεῖγμα ξηρῶν καρπῶν, ὡς ἀμυγδάλων, καρύων, σύκων, χουρμάδων, κόκκων δημητριακῶν κ. ἄ., διὰ τῶν ὁποίων παρ' ἀρχαίοις, ὡς παρ' ἡμῖν δι' ὀρύζης, ἀνθέων, κουφέτων κτλ., ἐρραίνοντο τὰ πρόσωπα, ἐφ' ὧν οἰωνίζοντο οἱ ῥίπτοντες εὐδαιμονίαν καὶ εὐπραγίαν. Τοιαῦτα πρόσωπα συνήθως ἦσαν οἱ νεόνυμφοι, οἵτινες ἐρραίνοντο περὶ τὴν ἑστίαν τοῦ οἴκου τοῦ νυμφίου κατὰ τὴν πρώτην εἴσοδον τῆς συζύγου εἰς αὐτόν, οἱ νεώνητοι δοῦλοι, ὅτε τὸ πρῶτον εἰσήρχοντο εἰς τὸν οἶκον τοῦ δεσπότου, οἱ τὸ πρῶτον κοινωνοῦντες τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων κλπ. —Π.

καταχωνιάζω, *ἀόρ.* *ἐ)καταχώνιασα*· δημοτ., ἀφίνω νὰ περάσουν ὡς διὰ χωνίου ἀφθόνως, καταβροχθίζω: «ποῦ τὸ καταχωνιάζει τόσο φαΐ!», «καταχώνιασε ὁλόκληρη περιουσία», «τὸ νερὸ καταχωνιάζεται 'ς τὸν Ἄλμπανο καὶ βγαίνει 'ς τὸ Ἕλος»· ‖ χώνω εἰς βάθος, βυθίζω, κρύπτω εἰς τὴν γῆν.

καταχώνιασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταχωνιάζω, καταβρόχθισμα· ‖ ἀπόκρυψις εἰς βάθος.

καταχώνω, καὶ ***καταχωννύω***, *ἀόρ.* *κατέχωσα—κατεχώσθην*, παθ. μετχ. *κατακεχωσμένος*· χώνω, ἀποκρύπτω εἰς βάθος, σκεπάζω μὲ χῶμα: «ἀνεσκάφη ἀνδριὰς κατακεχωσμένος ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ», «κατεχώσθη ἡ ὁδός, — τὸ ῥεῖθρον» ἐπληρώθη χώματος.

καταχωρίζω, *ἀόρ.* *κατεχώρισα—κατεχωρίσθην*, παθ. μετχ. *κατακεχωρισμένος*· θέτω κατὰ χώραν, τοποθετῶ εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, καταγράφω: «καταχωρίζω τὰ ἔγγραφα εἰς τὸ πρωτόκολλον»· ‖ «καταχωρίζω εἰς ἐφημερίδα» δημοσιεύω εἰς ἐφημερίδα: «ἡ δήλωσις κατεχωρίσθη εἰς τὴν τάδε ἐφημερίδα».

— **καταχωρίζειν** /*Ἀρχ.*/. Ὅρος παρ' ἀρχαίοις σημαίνων τὸ πρωτοκολλεῖν ἐν τοῖς δημοσίοις ἀρχείοις («δημόσια γράμματα», «κοινὰ γράμματα») πράξεις ἰδιωτῶν, ψηφίσματα τοῦ δήμου, θιάσων κ. ἄ. Ἐμφανίζεται οὗτος ἀπὸ τοῦ 287/286 π. Χ. ἐν ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ἐπὶ Εὐθίου ἄρχοντος, ἐν εὐρυτάτῃ δὲ χρήσει περιῆλθεν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Ἀπαντᾷ εἰς δημόσια ἔγγραφα τῆς Ἀττικῆς, Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, Μινώας, Περγάμου, Τέω, Μαγνησίας, Αἰγύπτου κ. ἄ., συνηθέσταται δὲ πράξεις πρὸς καταχώρισιν ἦσαν ἀντίγραφα βασιλικῶν διαταγμάτων, νόμοι, συνθῆκαι μὲ ξένας πολιτείας, κ. ἄ. Οἱ καταχωρίζοντες ταῦτα ἐκαλοῦντο «νομογράφοι» ἢ «νομοφύλακες», ταυτόσημοι δὲ τοῦ ὅρου καταχωρίζειν ἦσαν οἱ ὅροι: *κατατάσσειν, γράφειν, ἐγγράφειν, ἀναγράφειν* κλπ. Ὁ αὐτὸς ὅρος ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρύτατα καὶ ἐπὶ τῆς πρωτοκολλήσεως βιβλίων ἐν βιβλιοθήκαις, ἰδίως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ («καταχωρισμὸς τῶν βιβλίων»). Π. Ν. Π.

καταχώρισις, —*εως* (ἡ)· ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταχωρίζειν: «καταχώρισις ἐγγράφων, — ἐπιστολῶν»· ‖ «καταχώρισις εἰς τὴν ἐφημερίδα, — εἰς περιοδικὸν» δημοσίευσις, τύπωσις· ‖ λογιστ., καταγραφὴ ἢ ἐγγραφὴ ἐμπορικῆς τινος πράξεως ἐν λογιστικῷ βιβλίῳ.

καταχωρῶ (—*έω*)· ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *καταχωρίζω*.

κατάχωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καταχώνω, ἡ ὑπὸ τοῦ χώματος κάλυψις, ἀπόκρυψις εἰς βάθος.

καταψηφίζω, *ἀόρ.* *κατεψήφισα—κατεψηφίσθην*· ψηφίζω ἐναντίον τινός, δίδω ἀρνητικὴν ψῆφον, ἀντίθ. *ὑπερψηφίζω*: «καταψηφίζω ὑποψήφιον, — νομοσχέδιον»· ‖ ἐν δικαστηρίῳ, δίδω καταδικαστικὴν ψῆφον, ψηφίζω κατὰ τοῦ κατηγορουμένου.

καταψήφισις, —*εως* (ἡ), καὶ ***καταψηφισμός***· ἀπόρριψις, ἄρνησις διὰ ψήφου: καταψήφισις νομοσχεδίου, — ὑποψηφίου»· ‖ καταδικαστικὴ ψῆφος, καταδίκη.

καταψυκτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ καταψύχειν, ὁ καταψύχων, ψυχραντικός: καταψυκτικὰ μέσα, — μηχανήματα».

κατάψυξις, —*εως* (ἡ)· ἰσχυρὰ ψῦξις, ψύχρανσις.

— /*Μεταλλ.*/· *Κατάψυξις* καλεῖται μέθοδος ὀρύξεως *φρεάτων* (βλ. λ.) εἰς ἐδάφη λίαν ὑδροφόρα καὶ ἀσταθῆ διὰ ψύξεως αὐτῶν μέχρι πήξεως. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Poetsch πρὸς ἀνόρυξιν φρεάτων τῷ 1882 καὶ διεδόθη πολὺ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ πρὸς ἀνόρυξιν φρεάτων διὰ μέσου τῶν λίαν ὑδροφόρων στρωμάτων, ἅτινα ὑπέρκεινται τῶν ἀνθρακοφόρων τῆς περιφερείας τοῦ Ἀρρὰς καὶ τῶν στρωμάτων σιδήρου τῆς Λωρραίνης. Συνίσταται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν σειρᾶς γεωτρήσεων εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ φρέατος καὶ μεταξὺ αὐτῶν. Ἐντὸς τῶν γεωτρήσεων εἰσάγονται οἱ σωλῆνες καταπήξεως, ἀποτελούμενοι ἐκ κεντρικοῦ σωλῆνος περιβαλλομένου ὑπὸ ἑτέρου. Ἐντὸς τῶν σωλήνων τούτων κυκλοφορεῖ ἡ ψυκτικὴ διάλυσις ἀποτελουμένη ἐκ διαλύσεως χλωριούχου ἀσβεστίου ἢ μαγνησίου ($CaCl_2$, ἢ $MgCl_2$), ἥτις πήγνυται εἰς —40° ἡ μία καὶ —33° ἡ ἄλλη. Ἡ διάλυσις ψυχομένη διὰ μηχανῆς ψυκτικῆς ὁμοίας πρὸς τῆς τῶν ψυγείων, κυκλοφορεῖ εἰς θερμοκρασίαν —20° καὶ καταψύχει τὸ ἔδαφος βαθμηδὸν μέχρι τελείας πήξεως. Ἡ ψῦξις ἀπαιτεῖ ἑβδομάδας, ἐνίοτε καὶ μῆνας, ὅταν τὰ ὑπόγεια ὕδατα κυκλοφοροῦσι ταχέως. Ἐντὸς τοῦ οὕτω σχηματιζομένου πεπηγμένου ὄγκου ἡ ἀνόρυξις τοῦ φρέατος ἐκτελεῖται διὰ τῶν συνήθων μέσων. Ἡ μέθοδος αὕτη ἤδη ἐφαρμόζεται καὶ εἰς ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων, ὡς σηράγγων ὑπὸ κοίτας ποταμῶν, κατασκευὴν βάθρων γεφυρῶν κτλ. Εἰς τὰ μεταλλεῖα ἀπὸ εἰκοσαετίας, ὁσάκις εἶναι δυνατόν, ἡ μέθοδος αὕτη τείνει νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ λόγους οἰκονομικοὺς δι' ἐκτελέσεως διατρήσεων ὁμοίως, εἰς μικρότερον ὅμως ἀριθμὸν περὶ τὸ φρέαρ, εἰς ἃς γίνονται ἐνώσεις γάλακτος τσιμέντου ὑπὸ πίεσιν. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

— /*Μικροβ.*/. Πρὸς ταχεῖαν παρασκευὴν τομῶν ἱστολογικῶν διὰ μικροσκοπικὰς παρατηρήσεις μεταχειριζόμεθα τὴν μέθοδον διὰ *καταψύξεως*. Πρὸς τοῦτο μονιμοποιοῦμεν τὰ τεμάχια, ἐξ ὧν θὰ ληφθοῦν αἱ τομαί, ἐντὸς φορμόλης 10% ἐπὶ 24 ὥρας. Ἐὰν τὰ τεμάχια ἐμονιμοποιήθησαν προηγουμένως δι' ἄλλων μεθόδων, τότε πλύνομεν αὐτὰ καὶ κατόπιν τὰ βυθίζομεν ἐντὸς φορμόλης ἐπί τινας ὥρας. Τὰ οὕτω παρασκευασθέντα τεμάχια θέτομεν ἐπὶ τῆς ψυκτικῆς τραπέζης τοῦ ψυκτικοῦ μικροτόμου, κάτωθεν τῆς ὁποίας διοχετεύεται χλωριοῦχον αἰθύλιον ἢ ὑγρὸν ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὰ τεμάχια ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ψύξεως στερεοποιοῦνται προσκολλώμενα ἐπὶ τῆς τραπέζης. Αἱ οὕτω διὰ καταψύξεως λαμβανόμεναι τομαὶ τίθενται ἐντὸς δοχείου πλήρους ὕδατος, ὁπόθεν λαμβάνονται πρὸς ἀνάλογον χρωματισμόν. Κ. Α. Τ.

Digitized by Google

καταψύχω, ἀόρ. *κατέψυξα—κατεψύγην,* παθ. μετχ. *κατεψυγμένος*· καθιστῶ τι ψυχρόν, κάμνω τι νὰ παγώσῃ ὑπὸ τοῦ ψύχους: «ζώνη κατεψυγμένη».

Κατάων, —*ονος* (ὁ)· τὸ ἐθνικὸν τῆς Καταονίας.

Κάτε (Kate), ***Ἑρμαν-Φρειδερῖκος-Κάρελ τὲν***—. Ζωγράφος τῆς ὀλλανδικῆς σχολῆς ἐκ Χάγης (1822—1891). Ἐμαθήτευσεν ἐν Ἄμστερνταμ πλησίον τοῦ Κορνηλίου Κρούζεμαν καὶ ἐζωγράφησε κατ' ἀρχὰς ἱστορικοὺς πίνακας. Κυρίως ὅμως διεκρίθη βραδύτερον ὡς ζωγράφος τῆς ζωῆς. Διετέλεσεν ἐπίτιμον μέλος τῆς ἀκαδημίας τοῦ Ρότερνταμ, πολλὰ δὲ ἔργα του ἐξετέθησαν ἐπανειλημμένως εἰς παρισινὰς ἐκθέσεις. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν πινάκων του διακρίνονται: οἱ «Καλβινισταὶ αἰχμάλωτοι ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'», ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν «Ὁ ἀντιθάλαμος» (μουσεῖον Ἄμστερνταμ), «Ἡ πολιτικὴ συζήτησις», αἱ «Ἀγροτικαὶ ἑορταί», οἱ «Ἁλιεῖς τοῦ Μάρκεν» (μουσεῖον τοῦ Βορδῶ). Χ. Δ.

— **Κάτε** (Kate), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Λουδοβῖκος τὲν***—. Ὀλλανδὸς ποιητὴς καὶ ἱεροκήρυξ (1819—1889). Ἐσπούδασε θεολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐτρέχτης καὶ διετέλεσεν ἱεροκήρυξ εἰς διαφόρους ἐκκλησίας διαμαρτυρομένων καὶ τῷ 1860 εἰς τὸ Ἄμστερνταμ. Διεκρίθη κυρίως ὡς ποιητής. Τὸν πρῶτον τόμον ποιημάτων ἐξέδωσεν εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν. Κατόπιν ἠκολούθησαν διάφορα ἄλλα ἔργα καὶ μεταφράσεις ἐκ τῆς γερμανικῆς, ἀγγλικῆς καὶ ἰταλικῆς. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βίνκλερ Πρὶνς ἔγραψε τῷ 1842 τὴν ἔμμετρον ἐπιθεώρησιν «Μπράγκα», ἐν τῇ ὁποίᾳ περιελαμβάνετο σειρὰ σατιρῶν κατὰ τῶν φιλολογικῶν ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ahasverus opd en Gumsel» (1840), «De Durgerdamsche Visschers» (1849), «De Schepping» (1860), «De Planeeten» (1869) κτλ. Ὡς μεταφραστὴς θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς Ὀλλανδίας, αἱ κυριώτεραι δὲ μεταφράσεις του εἶναι ἐκ τῆς Βίβλου τὰ βιβλία τοῦ Ἰώβ, τοῦ Ναοὺμ καὶ τῶν Ψαλμῶν, ἡ «Μαρία Στιούαρτ» τοῦ Σίλλερ, ὁ «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε, «Ὁ ἀπολεσθεὶς Παράδεισος» τοῦ Μίλτωνος, ἡ «Κόλασις» τοῦ Δάντη κτλ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ θεολογικά τινα ἔργα καὶ ἐξέδωκε συλλογὴν τῶν λόγων του. Μ. Δ. Β.

— **Κάτε** (Kate), ***Λαμβέρτος τὲν***—. Διαπρεπὴς Ὀλλανδὸς γλωσσολόγος (1674—1732). Ἡ γνωστοτέρα καὶ σπουδαιοτέρα ἐκ τῶν γλωσσικῶν ἐργασιῶν του εἶναι ἡ «Aenleiding tot de Kennisse van het verhevene deel der Nederduitsche Spraeke» (1723), ἥτις περιλαμβάνει συγκριτικὴν γραμματικὴν τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν καὶ ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς μητρικῆς τοῦ συγγραφέως γλώσσης. Ἐν τῷ ἔργῳ του τούτῳ πρῶτος διεῖδε τὴν ὁμαλότητα καὶ ἀκολουθίαν τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων καὶ τῶν διεπόντων αὐτὰς φωνητικῶν νόμων, οὕτω δὲ ἀνεδείχθη ὁ πρόδρομος τοῦ περικλεοῦς ἐρευνητοῦ τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν καὶ ἱδρυτοῦ τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς Ἰακώβου Grimm. Γ. Π. Α.

κατεβάζω, ἀόρ. *κατέβασα,* παρακ. παθ. μετοχ. *κατεβασμένος*· δημοτ. τύπος τοῦ *καταβιβάζω*· κάμνω τινὰ νὰ καταβῇ: «τὸν κατέβασα ἀπὸ τὸ ἄλογο,—ἀπὸ τὴν ἅμαξα,—ἀπὸ τὸ δέντρο,—ἀπὸ τὸ σπίτι» ‖ ὑποβιβάζω, ὑποτιμῶ: «τὸν κατέβασε 'ς τὴν παρὰ κάτω τάξη», «μοῦ κατέβασε τὸ νοίκι,—τὸν τόκο» ‖ φέρω πρὸς τὰ κάτω, ἀπὸ ὑψηλοτέρου σημείου εἰς τὰ χαμηλότερα: «κατεβάζουν τὰ πρόβατα ἀπὸ τὸ βουνό» ‖ παροιμ. «τὸ ποτάμι δὲν κατεβάζει κάθε μέρα κούτσουρα», «ἀλὶ ποῦ τὸ 'χει ἡ κούτρα του καὶ κατεβάζει ψεῖρες» ‖ ἀμεταβ. ἐπὶ ποταμοῦ, φέρω πολὺ νερό, πλημμυρῶ: «κατέβασε ὁ Πηνειὸς καὶ πλημμύρησε ὁ κάμπος» ‖ «τὰ πρόβατα θέλουν χλωρασιὰ γιὰ νὰ κατεβάσουν γάλα», «τὸ ξερὸ χορτάρι δὲν κατεβάζει γάλα» δὲν συντελεῖ εἰς τὴν πλουσίαν παραγωγὴν γάλακτος ‖ ἐπὶ ναυτικῶν χειρισμῶν, ὅ,τι τὰ *κατάγω, καθαιρῶ,* καὶ *χαλῶ* τῆς ἐπισήμου ναυτικῆς γλώσσης: «κατεβάζω τὴ σκαμπαβία» καθαιρῶ ἀπὸ τῶν ἐπωτίδων τῆς εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐπιτελίδα, «κατεβάζω τὰ τσιμπούκια τῶν παπαφίγκων» κατάγω τὰ ἐπιστήλια τῶν φωσώνων, «κατεβάζω τὴν παρτέντζα» χαλῶ τὸ σῆμα ἀναχωρήσεως (προκειμένου περὶ χαλάσεως ἱστίων ἢ ἐπαρτῶν, ἢ βαρῶν ἀπὸ ἐπάρτου, ὑποκαθίσταται διὰ τοῦ *μαϊνάρω*) ‖ ἐπὶ ἀνέμου καλοκαιρία; λείου καὶ μετρίου, ἀπροσώπως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀριθμούς, ἐξυπακουομένων τῶν *κόστα* (=ἀκτή), *πλαγιὰ* (=κλιτύς) ἢ τοπωνυμίας τούτων· εἰδικῶς δὲ ἐπὶ ἀνέμου ὅλως τοπικοῦ ἀπὸ κλιτύος καταχεομένου καὶ ἀποσβεννυμένου εἰς οὐχὶ μεγάλην ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἀπόστασιν: «κατεβάζει τὸ Ἕλος μαϊστραλάκι», «πάντα τὴν αὐγὴ κατεβάζουν οἱ πλαγιὲς τῆς Τσακωνιᾶς» ‖ τριτοπροσώπως, ἐκχύνειν σφοδρὸν ἢ καταιγίζοντα ἄνεμον ἰδίως ἐπὶ ὄρους («κατεβάζει ὁ Τσικνιᾶς») ἢ διέκπλου («κατεβάζει τὸ κανάλι τοῦ Καβοντόρου») ‖ «κατεβάζει ἰδέες» εἰρωνικῶς, σκέπτεται μεγάλα πράγματα ‖ παθ. μετχ. *κατεβασμένος*· ὁ ἀθυμῶν κλπ. ἄλλως *σπασμένος.* Β. Φ.—Σ. Ε. Α.

Κατεβαίνης, *Κωνσταντῖνος.* Ἕλλην φιλόλογος, γεννηθεὶς εἰς τοὺς Φούρνους τῆς Σάμου τῷ 1845. Ἀποφοιτήσας τοῦ Πυθαγορείου γυμνασίου τῆς Σάμου ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν Ἀθήναις. Μετὰ καθηγεσίαν ὀλίγων ἐτῶν ἔγινε γυμνασιάρχης τοῦ Πυθαγορείου, τῷ δὲ 1880 μετέβη εἰς Γερμανίαν χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν. Τῷ 1887 ἐκλήθη καὶ πάλιν ὡς γυμνασιάρχης τοῦ Πυθαγορείου, τὸ ὁποῖον διηύθυνεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. Τῷ 1922 ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας. Ἔγραψε: «Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς», πολλάκις ἐκδοθέν, ἐπίσης γραμματικήν, καὶ μετέφρασεν ἐμμέτρως τὸν «Αἴαντα» τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἐν πεζῷ τοὺς «Πέρσας» καὶ τοὺς «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» τοῦ Αἰσχύλου. Ν. Ι. Ζ.

κατεβαίνω· δημοτ., ἀντὶ *καταβαίνω* (βλ. λ.).

κατεβασιὰ (ἡ)· ἀθρόα ροὴ ὑδάτων ποταμοῦ ἢ ῥεύματος: «ἔφερε τὸ ποτάμι μιὰ κατεβασιὰ καὶ πῆρε τὴ γέφυρα» ‖ βροχὴ ἰσχυρά, αἰφνιδία: «αὐτὸ τὸ μαῦρο σύννεφο θὰ φέρῃ κατεβασιά» ‖ καταρροὴ τῆς ρινός, ἄλλως *συνάχι,* ἐν γένει κρυολόγημα τοῦ προσώπου: «εἶναι τὰ μάτια μου κόκκινα ἀπὸ τὴν κατεβασιά» ‖ κήλη, ἄλλως *κατέβασμα* (βλ. λ.).

κατέβασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κατεβαίνω* καὶ *κατεβάζω,* κατάβασις, ἀντίθ. *ἀνέβασμα*: «περισσότερο κουραστήκαμε 'ς τὸ κατέβασμα τοῦ βουνοῦ παρὰ 'ς τὸ ἀνέβασμα» ‖ μεταφ., ὑποβίβασις, πτῶσις: «τὸ κατέβασμα τῆς τιμῆς τοῦ ψωμιοῦ» ‖ ἡ κήλη, ἄλλως *σπάσιμο.*

κατεβασμένος, —*η,* —*ο*· παθ. μετχ. τοῦ *κατεβάζω* (βλ. λ.).

κατεβατός, —*ή,* —*ό*· κατωφερής: «κατεβατὸς δρόμος», «κατεβατὸ χωράφι» ‖ «κατεβατὸς ἄνεμος» ἄνεμος πνέων ἀπὸ τοῦ ὄρους πρὸς τὰς ὑπωρείας ‖ **κατεβατὸ** (τό)· ὡς οὐσ. ἡ σελὶς τοῦ βιβλίου, τοῦ τετραδίου κτλ.: «ἐδιάβασα—, ἔγραψα ἕνα κατεβατό».

κατεγγύη, ἢ *κατεγγύησις* (ἡ) [*Ἀρχ. Δίκ.*]. —1) Ἡ ἀναγκαστικὴ ἐγγύησις, εἰς ἣν ὑπεχρεοῦτο ὁ κατηγορούμενος, πρὸς ἀσφάλειαν ὅτι καταδικαζόμενος θέλει πληρώσει τὸ πρόστιμον ἢ ἄλλην χρηματικὴν ἀποζημίωσιν· ἐν τῇ κατεγγυήσει ὁ μὲν κατηγορούμενος καλεῖται κατεγγυώμενος ὁ δὲ κατήγορος κατεγγυῶν («κατεγγυῶν τινα πρὸς εἴκοσι τάλαντα, πρὸς δίκην» ὑποχρεώνω τινὰ νὰ καταβάλῃ ἐγγύησιν διὰ εἴκοσι τάλαντα, διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ προστίμου).— 2) Ὑπόσχεσις κηδεμόνος ἢ γονέως, ὅπως ἐκδώσῃ εἰς γάμον τὸ τέκνον του πρός τινα («κατεγγυῶ τὴν παῖδά τινι» ὑπόσχομαι νὰ μνηστεύσω τὴν θυγατέρα μου μετά τινος). —Π.

κατεγγυῶ (—*άω*)· ἀναγκάζω τινὰ εἰς ἐγγύησιν, ζητῶ παρά τινος ἐγγύησιν ‖ ὑπόσχομαι γάμον, μνηστεύω, ἀρραβωνίζω.

Κάτεγκατ (Kattegat) [*Γεωγρ.*]. Πορθμὸς μεταξὺ Ἰουτλάνδης, Σχαιλλάνδης καὶ Σουηδίας (βλ *Κατιεγάτης*).

κατεδαφίζω, ἀόρ. *κατηδάφισα — κατηδαφίσθην*· ῥίπτω εἰς τὸ ἔδαφος, κρημνίζω, καθαιρῶ: «κατεδαφίζω τὴν ἑτοιμόρροπον οἰκίαν».

κατεδάφισις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατεδαφίζειν, κατάρριψις εἰς τὸ ἔδαφος, κρήμνισις, καθαίρεσις: «κατεδάφισις ἑτοιμορρόπου οἰκίας».

κατεδαφιστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατεδάφισιν, ὁ πρὸς κατεδάφισιν ἐνεργούμενος: «κατεδαφιστικὴ βολή».

Κάτελ (Catel), ***Λουδοβῖκος-Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς ἀρχιτέκτων (1776 — 1819). Ἐταξίδευσεν εἰς Παρισίους καὶ Ἰταλίαν, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Γερμανίαν ᾠκοδόμησε μὲ πολλὴν πρωτοτυπίαν πλεῖστα μέγαρα εἰς Σὰξ-Βαϊμάρην καὶ Βρουνσβίκην. Ἔγραψε: «Στρατιωτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ πολιορκητικὴ τῶν ἀρχαίων», «Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν προτεσταντικῶν ναῶν», «Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀτμοῦ ὡς μέσου θερμάνσεως» κλπ. Χ. Δ.

— **Κάτελ** (Catel), ***Φραγκῖσκος.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1778 — 1856), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἠσχολήθη κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν χαρακτικήν, βραδύτερον δὲ ἐποίησεν ὑδατογραφίας καὶ σκίτσα. Τῷ 1806, ἐξελέγη μέλος τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος μεταβὰς εἰς Παρισίους καὶ κατόπιν εἰς Ἰταλίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐλαιογραφίαν καὶ ἐζωγράφησε κυρίως τοπία μὲ ἀρχιτεκτονικὰς παραστάσεις κλασσικοῦ ῥυθμοῦ. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἔκτοτε ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπισκεφθεὶς εἰς μόνον τὴν πατρίδα του. Κατὰ τὸ δεύτερον εἰς Βερολῖνον ταξίδιόν του, τῷ 1841, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Βασιλικῆς ἀκαδημίας. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα θεωροῦνται: «Ἡ ἔκρηξις τῆς Αἴτνης», «Ἡ Ἀππία ὁδός», «Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Πανθέου», «Ὁ κόλπος τῆς Νεαπόλεως», «Ρωμαϊκὸς ἀμπελὼν ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων», «Ἄποψις τοῦ Παλέρμου», «Ὁ κῆπος τῶν Καπουκίνων ἐν Συρακούσαις», «Ἱσπανικὸν καπηλεῖον ἐν Ρώμῃ», ὅπου εἰκονίζεται ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος Α' καὶ πολλοὶ σύγχρονοι καλλιτέχναι, καὶ «Τὸ φρούριον Γκαντόλφο». Ἐκ τούτων τὰ πέντε πρῶτα εὑρίσκονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν πινακοθήκην τοῦ Βερολίνου καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἰς τὴν Νέαν πινακοθήκην τοῦ Μονάχου, ὡς θέματα δὲ αὐτῶν ἐχρησιμευσεν ἡ πλουσία φύσις τῆς Ἰταλίας μὲ τὰς ζωηρὰς ἀντιθέσεις τῶν χρωμάτων της. Χ. Δ.

Κατέλ (Catel), ***Κάρολος-Σιμόν.*** Γάλλος μουσουργὸς (1773—1830). Ἀναμειχθεὶς ἐνεργῶς εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἔγραψεν ἀριθμόν τινα πατριωτικῶν ἔργων, ἐμβατηρίων, ὕμνων κλπ. Τῷ 1790 εὑρίσκομεν τὸν Κατέλ προπονητὴν εἰς τὸ Μελόδραμα καὶ τῷ 1795 καθηγητὴν τῆς ἁρμονίας ἐν τῷ Ὠδείῳ, οὗτινος τῷ 1810 ἔγινεν ἐπιθεωρητής. Ἀποσυρθεὶς τοῦ Ὠδείου τῷ 1814, ὠνομάσθη τὸ ἑπόμενον ἔτος μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἔγραψεν ἀξιόλογον «Ἐγχειρίδιον ἁρμονίας», χρησιμοποιηθὲν ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ Ὠδείῳ, τὸ μελόδραμα «Σεμίραμις» (1802), τὰ κωμικὰ μελοδράματα «Les Bayadères» καὶ «Les aubergistes de qualité», συνέθεσεν εἰσαγωγάς τινας δι' ὀρχήστραν καὶ ἔργα μουσικῆς δωματίου. Γ. Σ.

Κατελάνι (Catelani), ***Ἄγγελος.*** Ἰταλὸς συνθέτης καὶ μουσικολόγος (1811—1866), μαθητὴς τοῦ Τσιγγαρέλλι ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Νεαπόλεως. Τὰ μελοδράματά του ἔσχον μετρίαν ἐπιτυχίαν· ἀντιθέτως μεγίστης σημασίας εἶναι αἱ βιογραφικαὶ του μελέται: «Pierre Aron e Nicolo Vicentino» (1851), «Oratio Vecchi (1858), «Claudio Merulo» (1850), «Alessandro Stradella» (1866), ὡς καὶ αἱ σημειώσεις του ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων μουσικῶν ἐκδόσεων τοῦ Πετρούτσι. Γ. Σ.

Κατελινὼ (Cathelineau), ***Ἐρρῖκος ντὲ***—. Γάλλος στρατηγὸς (1813—1890). Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 4 Σεπτεμβρίου τοῦ 1870, ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ σχηματίσῃ στρατιωτικὸν σῶμα ἐθελοντῶν ἐκ Βανδέας, μετέσχε δὲ διακριθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Κουλουμιὲ (9 Νοεμβρίου 1870), ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ὀρλεάνης ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν. Ὁ στρατηγὸς Αὐρήλιος ντὲ Παλαδὶν τοῦ ἀνέθεσε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐλευθέρων σκοπευτῶν, τὴν δὲ 28 Νοεμβρίου ἐκάλυψε δι' αὐτῶν τὴν ἄκραν ἀριστερὰν τῆς στρατιᾶς. Μετὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῆς Ὀρλεάνης ὑπὸ τῶν Πρώσσων, ἡνώθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Σανζὺ καὶ διέπρεψε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βιμπραί. Λαβὼν τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου, ἤγαγε τοὺς ἄνδρας του εἰς Ραμπουγιὲ κατὰ τῆς κομμούνας. Τῷ 1873 ἀπεχώρησε τοῦ στρατοῦ καὶ διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του ἰδιωτεύων. Ἐκ τῆς οἰκογενείας Κατελινὼ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἔπεσαν εἰς διαφόρους μάχας τριάκοντα τρία μέλη αὐτῆς. Οἱ Βουρβῶνοι τῆς ἀπένειμαν τίτλον εὐγενείας. Θ. Β.

—**Κατελινὼ** (Cathelineau), ***Ἰάκωβος.*** Γάλλος ἀντεπαναστάτης (1759—1793), ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Βανδέας τοῦ 1793. Κατὰ τὴν νεότητά του μετήρχετο τὸ ἐπάγγελα τοῦ ἀμαξοποιοῦ καὶ τοῦ ὑφαντοῦ, ἦγε δὲ τὸ 34ον ἔτος, ὅτε ἐξερράγησαν ταραχαὶ ὑπὸ τῶν νεοσυλλέκτων τοῦ Σαὶν-Φλωριάν, ἀρνουμένων νὰ προσέλθωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Ὁ Κατελινώ, καίτοι ἐξηρημένος τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ὡς ἔγγαμος, συνεκέντρωσε τοὺς στρατευσίμους εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως καὶ ἀγορεύσας ὤθησεν αὐτοὺς εἰς φανερὰν κατὰ τῆς συνελεύσεως ἐπανάστασιν. Γενόμενος ἀρχηγὸς των διῆλθε τὰ χωρία μετ' αὐτῶν, ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους καὶ μετ' ὀλίγον, ἀρχηγὸς ἑκατοντάδων τινῶν ἀνδρῶν, ὡπλισμένων διὰ ῥάβδων καὶ σχαλίδων, ἥλωσε τὴν 14 Μαρτίου 1793 τὴν μικρὰν πόλιν Σεμιγιέ. Τὴν ἐπομένην κατέλαβε τὴν πόλιν Σολέ, ἀφοπλίσας τὴν φρουρὰν αὐτῆς, καὶ τὴν μεθεπομένην ἐκυρίευσε τὴν Βιέρ, κενωθεῖσαν ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν. Προσεγγιζούσης τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, οἱ ἄνδρες του ἀπῆλθον εἰς τὰ χωρία των, ὑποσχεθέντες νὰ ἐπανέλθωσι μετὰ τὰς ἑορτὰς εἰς τὰς τάξεις των. Οἱ δημοκρατικοί, ὠφεληθέντες τοῦ περιστατικοῦ τούτου, εἰσῆλθον εἰς τὸ Ἀνζέρ, κηρύξαντες ὡς λήξασαν τὴν στάσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Βανδέα ἐπανεστάτησεν. Οἱ βασιλικοὶ ὅμως, μὴ προσέχοντες εἰς τὸν Κατελινώ, εἶχον στρέψει τὰ ὄμματά των εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐγκαταλειφθεὶς εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις οὗτος, ὡδήγησε τοὺς μάζας του περὶ τὸ Σολὲ καὶ ἠνάγκασεν εὐπατρίδας τινὰς νὰ τεθῶσιν ὑπ' αὐτόν, ἄγων δὲ ἑξακισχιλίους ἄνδρας συνέτριψε τὴν δημοκρατικὴν φάλαγγα τῶν ἀστῶν καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τοῦ Λαροσζακελὲν προσέβαλε τὸν δημοκρατικὸν στρατόν, ἀφήρπασε τὰ πυροβόλα αὐτοῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς Σατιλλιὼν μετὰ τῶν βασιλικῶν συνέστησεν ἀντεπαναστατικὴν κυβέρνησιν. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Μπιρόν, οὕτω δὲ ὁ ἀπόγονος τοῦ δουκικοῦ τούτου οἴκου ἡγεῖτο τῶν δημοκρατικῶν, ὁ δὲ ἁπλοῦς ἀγρότης Κατελινὼ τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ στρατὸς του ἐκλήθη καθολικὴ καὶ βασιλικὴ στρατιά, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ αὐτῆς ἐστράφη κατὰ τῆς Νάντης (29 Ἰουνίου). Τὴν ἐπιοῦσαν εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν διώκων τὴν δημοκρατικὴν φρουρὰν μέχρι τῆς πλατείας αὐτῆς, ὅτε ἐκ παραθύρου τινὸς πυροβόλησαν καὶ ἐτραυμάτισαν αὐτὸν ἐπικινδύνως. Εἰς τὴν θέαν ταύτην οἱ στρατιῶται του ἀφήσαντες

Digitized by Google

κραυγὸς ἀπογνώσεως, ἔλαβον τὸν ἀρχηγόν των ἐπ' ὤμων καὶ ὑπεχώρησαν ἐν ἀταξίᾳ, οὕτω δὲ ἐσώθη ἡ Νάντη. Μετὰ δεκατέσσαρας ἡμέρας ἀπέθανεν ἐν Σαὶν-Φλωριάν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Βουρβώνων ἐστήθη τὸ ἄγαλμά του εἰς τὴν πόλιν τῆς γεννήσεώς του (Pineu-Mauge), ὅπερ ἠκρωτηρίασαν οἱ στρατιῶται κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ 1832. Θ. Β.

Κατελιὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαυράτων τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 101.

Κατελιώνας *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χανδρᾶ τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 8. Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο τοποθετοῦνται οἱ ὁμηρικοὶ Ἐτεόκρητες. Ε. Γ.

Κατελλᾶνος, *Φράγκος*. Ἁγιογράφος, καταγόμενος ἐκ Θηβῶν καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἔργα τοῦ ἁγιογράφου τούτου εἶναι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν τῇ ἁγιορειτικῇ μονῇ τῆς Λαύρας, γενόμεναι ἐν ἔτει 1560, καὶ αἱ τοῦ νάρθηκος τοῦ καθολικοῦ τῆς ἐν Μετεώροις μονῆς Βαρλαάμ, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσεν ἐν ἔτει 1566 μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ *Γεωργίου*, ἱερέως καὶ σακελλαρίου Θηβῶν.

Ὁ Φράγκος Κατελλᾶνος εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἁγιογράφων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, δυνάμενος νὰ θεωρηθῇ ἐφάμιλλος πρὸς τοὺς συγχρόνους του Θεοφάνην καὶ Ζώρζην, πρὸς τοὺς ὁποίους ἄλλως τε καὶ συγγενεύει κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν. Ἀκολουθεῖ καὶ οὗτος τὴν κρητικὴν λεγομένην σχολήν, ὡς διεμορφώθη αὕτη εἰς τὰς τοιχογραφίας τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἀλλ' εἰς τὸ σχέδιον καὶ ἰδίᾳ τὰς ἀποτόμους ἀντιθέσεις φωτὸς καὶ σκιᾶς νεωτερίζει κατὰ πολύ, δημιουργῶν οὕτω ἰδίαν τεχνοτροπίαν, ἣν ἔχουσι πρότυπον οἱ μεταγενέστεροι, ὡς δεικνύουσι χειρόγραφά τινα τῆς περιφήμου «Ἑρμηνείας τῶν ζωγράφων». Καὶ κατὰ τὴν εἰκονογραφίαν ὁ Κατελλᾶνος ἀφίσταται κατὰ πολὺ τῶν ἁγιορειτικῶν τύπων, καίτοι δὲ φαίνεται ἐπηρεασθεὶς κάπως ἀπὸ τὰς τοιχογραφίας τοῦ Θεοφάνους εἰς τὸ καθολικὸν τῆς Λαύρας, ἐν τούτοις ἡ πρωτοτυπία του εἶναι καταφανής. Φαίνεται μᾶλλον ἀκολουθῶν εἰς τὰς εἰκονογραφικὰς αὐτοῦ συνθέσεις τὴν τέχνην τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἣν εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ εἰς τὰς ἀπειραρίθμους τότε σῳζομένας ἐκκλησίας. Ἄλλα ἔργα τοῦ ἁγιογράφου τούτου δὲν εἶναι γνωστά. Ἐν τούτοις αἱ τοιχογραφίαι τῆς ἐν Μετεώροις μονῆς Ρουσάνου, γενόμεναι ἐν ἔτει 1560, παρουσιάζουσι πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Κατελλάνου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ *G. Millet* ἐν Monuments de l' Athos (I-Les Peintures Πίν. 255—260), ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ παρεκκλησίου ἐν *Millet-Pargoire-Petit*, Inscriptions chrétiennes de l' Athos σ. 122 No 373. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ νάρθηκος τῆς μονῆς Βαρλαὰμ εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι, πλὴν μιᾶς συνθέσεως ἐν «Ἡμερολογίῳ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» (1924 σ. 395 κ. ἑξ.), ὅπου καὶ ἡ ἐπιγραφή. Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

Κατελοῦζος. Ὄνομα τοῦ ἐν Ἀνατολῇ δράσαντος κλάδου τοῦ ἐκ Γενούης οἴκου τῶν Gateluzi, τοῦ ἡγεμονεύσαντος τῆς Λέσβου ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἀναφέρεται δὲ ὡς ἐν Ἀνατολῇ γενάρχης ὁ *Φραγκῖσκος Κατελοῦζος*, ὅστις ὁπλίσας δύο γαλέρας γενουατικὰς τῷ 1353, ἔπλευσε πρὸς τὴν Ἀνατολήν, μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀποκτήσῃ τὰς προνομίας τῆς ὑφισταμένης *Μαόνας*. Μὴ κατορθώσας ὅμως τοῦτο, ἐπεδίωξεν ἄλλην προστασίαν. Ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἐν Τενέδῳ ἀναμένοντος εὔκαιρον περίστασιν ν' ἀνακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἰωάννου Παλαιολόγου, ἐβοήθησεν αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν στέψιν τοῦ αὐτοκράτορος ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν του Μαρίαν, λαβὼν ὡς γαμήλιον δῶρον τὴν κυριαρχίαν τῆς Λέσβου. Καταλαβὼν τὴν νῆσον, ἥτις τὸν ἐδεξιώθη εὐμενῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως ὡς ἐκπρόσωπον τῆς βυζαντινῆς ἐξουσίας καὶ συνεπῶς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ Φραγκῖσκος κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἡγεμονίας του, ἀπὸ τοῦ 1355 μέχρι τοῦ 1376, εὑρέθη εἰς διαρκῆ διένεξιν, τόσον πρὸς τὴν Ἑνετικὴν δημοκρατίαν, διαβλέπουσαν εἰς αὐτὸν διπλοῦν ἐχθρόν, ὡς Βυζαντινὸν καὶ ὡς Γενουάτην, ὅσον καὶ πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἕδραν, ἥτις κατὰ τὴν ἀποδημίαν του τὸν ἐφωδίασε μὲ συγχωροχάρτια καὶ χρήματα, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ φροντίσῃ, ὅπως ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν καθολικισμὸν τοὺς σχισματικοὺς ὀρθοδόξους τῶν χωρῶν, ἃς ἤθελε κατακτήσει.

Ἡ ἔρις ἐνετάθη περὶ τὸ 1360, ὁπότε ἀνεκαλύφθη ὅτι ἐν Μυτιλήνῃ ἐλειτούργουν νομισματοκοπεῖα, ἅτινα παρεποίουν τὰ χρυσᾶ ἑνετικὰ νομίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔθετον ἠλαττωμένον τὸν χρυσόν. Τὰ νομισματοκοπεῖα ταῦτα ἀνῆκον εἰς Ἀρμενίους, συγκεντρωθέντας αὐτόθι συνεπείᾳ μεγάλων διωγμῶν ἐν τῇ πατρίδι των. Ἔληξε δὲ τὸ ἐπεισόδιον, ὅτε οἱ Ἰωαννῖται ἱππόται τῆς Ρόδου ἔστερξαν νὰ παράσχουν εἰς τοὺς ἐν λόγῳ Ἀρμενίους τὴν νῆσον Κῶν, πρὸς ἐποικισμόν, μὲ τὴν ρητὴν δήλωσιν ὅτι θὰ παύσουν τοῦ λοιποῦ κιβδηλοποιοῦντες τὰ ἑνετικὰ νομίσματα. Ἐξ ἄλλου πρὸς τὸν πάπαν ὁ Φραγκῖσκος μετῆλθε τὴν πολιτικὴν τῆς ἀναβολῆς, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθῇ ὁ κατάλληλος τρόπος καὶ χρόνος. Πράγματι δέ, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος τῷ 1369 μετέβη εἰς τὴν Δύσιν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀρωγὴν τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς, ὁ Φραγκῖσκος τὸν συνώδευσε καὶ συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς αἰτήσεως διετύπου τὴν βεβαίωσιν, ὅτι μόνον ἐπὶ τοιούτῳ ἀνταλλάγματι θὰ ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες ν' ἀσπασθῶσι τὸν παπισμόν. Ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λέσβον. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς ἔργα ἀμυντικά, ὡς βεβαιοῖ εἰδικὴ ἐπιγραφή, ἐπεσκεύασε τὸ φρούριον τῆς Μυτιλήνης καὶ ὠργάνωσεν εἰς πολεμικὸν τὸ ναυτικόν της. Ἀποθανόντα τὸν Φραγκῖσκον τῷ 1376 διεδέχθη ὁ υἱός του *Ἰάκωβος*, ἡγεμονεύσας μέχρι τοῦ 1397. Ἐπ' αὐτοῦ ἐξερράγη ὁ καταστρεπτικώτατος πόλεμος μεταξὺ Βενετίας καὶ Γενούης. Τότε ἐπωφεληθεὶς τῆς εὐκαιρίας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Νικόλαος* ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Αἶνον τῆς Θράκης, ἐκεῖ δὲ ἱδρύσας ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν, ἐκταθεῖσαν καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Ἴμβρου καὶ Σαμοθράκης, ἀπέσεισε τὴν κυριαρχίαν τῆς Γενούης, ἀλλ ἐγένετο φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει ἑδρεύοντα σουλτᾶνον τῶν Ὀθωμανῶν. Ὁ Ἰάκωβος ἐξηκολούθησεν ἐν τούτοις νὰ ἐνισχύῃ τὴν ἄμυναν τῆς Λέσβου καὶ κατέστησεν αὐτὴν σεβαστὴν εἰς τὰ πολυάριθμα πειρατικὰ πλοῖα, ἅτινα ἐπήρχοντο κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ ἐλυμαίνοντο πᾶσαν τὴν παράλιον χώραν. Τῷ 1396 ἐθεωρεῖτο τόσον πλούσιος, ὥστε αὐτὸς προσήνεγκεν ἐξ ἰδίων πολλὰ καὶ ἐδάνεισεν εἰς ἄλλους εὐπατρίδας μετρητὰ χρήματα, διὰ νὰ συγκεντρωθῇ τὸ ποσὸν τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ Γάλλου δουκὸς τοῦ Νεβέρ, αἰχμαλωτισθέντος τῷ 1396 εἰς τὴν ἐν Νικοπόλει τῆς Βουλγαρίας μάχην. Θανόντα τῷ 1397, διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱός του *Φραγκῖσκος Β'*, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἡ Λέσβος ἐγένετο φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸν σουλτᾶνον. Τῷ 1401 σφοδρότατος σεισμὸς ἠρείπωσε τὴν Μυτιλήνην, ὁ δὲ ἡγεμὼν Φραγκῖσκος ἐφονεύθη, καταπλακωθεὶς ὑπὸ τῆς πεσούσης στέγης τοῦ ἀνακτόρου του. Τὸν διεδέχθη δὲ ὁ ἀνήλικος ἀδελφός του *Δορῖνος*, κηδεμονευόμενος ὑπὸ τοῦ θείου του Νικολάου, τοῦ τουρκοφίλου ἡγεμόνος τῆς Αἴνου, ὅστις, φαίνεται, εἶχεν ἐνεργήσει διὰ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους προσχώρησιν τοῦ ἀνεψιοῦ του Φραγκίσκου Β'. Ὁ Δορῖνος, καλῶς χειρισθεὶς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῆς ἐνηλικιώσεώς του τῷ 1409, μεγάλως ἐξέτεινε τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας του, βοηθούμενος ἀπὸ τὴν Γένουαν καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Ζ' Παλαιολόγον, παρ' οὗ ἔλαβε τὴν Θάσον, τὴν Λῆμνον καὶ τὰ ἁλατωρυχεῖα τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας, τὰ ἐπὶ τῶν ὁποίων δικαιώματα τῶν Ἰουστινιανῶν τῆς Χίου ἐξηγόρασε. Τῷ 1442 σφοδροὶ ἀγῶνες ἐκ μέρους τῶν Τούρκων πρὸς κατάκτησιν τῆς Λέσβου, τῶν ὁποίων ὁ στόλαρχος Παΐτογλου (ὁ Βούλγαρος ἐξωμότης Πάλδας) ἐκστρατεύσας μὲ πολυάριθμον στόλον κατέστρεψε τὴν Καλλονὴν τῆς Λέσβου. Λίαν πεπαιδευμένος καὶ φίλος τῶν ξένων, μεγάλως περιποιήθη τοὺς περιηγητὰς Βερτράνδον καὶ Κυριακὸν τὸν ἐξ Ἀγκῶνος, οἵτινες πλείστας ὅσας πληροφορίας συνεκέντρωσαν ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λέσβου. Τῷ 1441 ὁ Δορῖνος εἶχε μνηστεύσει τὴν μικρὰν θυγατέρα του Αἰκατερίνην μὲ τὸν Κωνσταντῖνον Δραγάτσην, τὸν ὕστατον τῶν Παλαιολόγων αὐτοκρατόρων. Παραιτηθέντα τοῦτον τῷ 1449, διεδέχθη ὁ υἱός του *Κυριακὸς* (*Δομίνικος*), ὅστις κατὰ τὸ 1452, διὰ νὰ προκαλέσῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς ἐν Ἀδριανουπόλει μεγάλας παρασκευάς, ἔστειλε πλοῖα νὰ λεηλατήσουν τὴν ἔναντι τῆς Λέσβου παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ὅμως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν συνεπείᾳ ταύτης παγιωθεῖσαν κατάστασιν, ἠναγκάσθη τῷ 1455 νὰ στείλῃ τὸν φόρον τῆς ὑποτελείας του εἰς τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει διαμένοντα εἰσέτι σουλτᾶνον Μωάμεθ τὸν Πορθητήν. Ἡ ἀποστολὴ ἐγένετο διὰ τοῦ ἱστορικοῦ Δούκα, τελοῦντος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Μετ' ὀλίγον δὲ ἠναγκάσθη καὶ ὁ ἴδιος νὰ πορευθῇ πρὸς τὸν σουλτᾶνον, διὰ νὰ μετριάσῃ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀξιώσεις. Ἀντὶ τούτου ὅμως ἐπέσπευσε τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας τῆς Αἴνου. Τῷ 1459 ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Λέσβου, ὁ δὲ διοικητὴς τῆς Καλλιπόλεως ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Δομινίκου. Ἀλλ' ἡττήθη παρ' αὐτοῦ, μολονότι κατέλαβε μέγα μέρος τοῦ φρουρίου τοῦ Μολύβου, καὶ κατέλιπε μέγα πολεμικὸν ὑλικόν, ὅταν ἠναγκάσθη λόγῳ τοῦ χειμῶνος ν' ἀποπλεύσῃ. Ἡ πολιορκία εἶχεν ἀναστατώσει τὴν μικρὰν ἡγεμονίαν, προέκυψαν ἐσωτερικαὶ ἔριδες, καὶ ἀποτέλεσμά των ὑπῆρξε νὰ φονευθῇ τὸ ἴδιον ἔτος ὁ ἡγεμὼν Δομίνικος ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του *Νικόλαον*, τὸν κοινῶς *Νικολέτζον*, ὅστις καὶ ἀνεκηρύχθη διάδοχός του κληρονομικῷ δικαιώματι. Ὁ σουλτᾶνος ὅμως, κατιδὼν τὸ εὔθετον τῆς στιγμῆς, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Λέσβου ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐκδικήσεως τοῦ φόνου τοῦ νομίμου ἡγεμόνος Δομινίκου. Τῷ 1462 ἡ Λέσβος ἐπολιορκήθη ἀπὸ τὸν Μεχμὲτ πασᾶν καὶ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν παρεδόθη. Οἱ τελευταῖοι Κατελοῦζοι *Νικολέτζος* καὶ *Λουκῖνος* διὰ νὰ σωθοῦν ἀπηρνήθησαν τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ διὰ λόγους ἀσφαλείας ἐκαρατομήθησαν. Γ. Δ. Κ.

Κατένα (Catena) *[Γεωγρ.]*. Δαλματικὴ νῆσος (πλάτ. 43° 53′ Β, μῆκ. 15° 12′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa island to Zirona channel), σχηματίζουσα τὸν λιμένα *Ταζὲρ* τῆς νήσου Γκρόσσα. Σ. Ε. Λ.

Κατένα (Catena), ***Βικέντιος ντὶ Μπιάτζιο*** (Biagio), ἐπιλεγόμενος —. Βενετὸς ζωγράφος τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀποθανὼν τῷ 1531. Κατήγετο ἐκ Τρεβίζο, μεταβὰς δ' ἐνωρὶς εἰς Βενετίαν, εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς ὡς χρωματιστὴς εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου, συγχρόνως δ' ἐφοίτα πλησίον τοῦ Τζιοβάννι Μπελλίνι, ὅπου ἠσκήθη εἰς τὴν ζωγραφικήν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸν ἐλαφρὸν καὶ διαυγῆ χρωματισμόν των, ἀλλὰ στεροῦνται πρωτοτυπίας, ἀποτελοῦντα ἀπομίμησιν διαφόρων ζωγράφων καὶ μάλιστα τοῦ Μπελλίνι. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Παρουσίασις τοῦ δόγη Λορεντάνο πρὸ τῆς Παναγίας καθημένης ἐπὶ θρόνου» ἐν τῷ δουκικῷ ἀνακτόρῳ, καὶ ὁ «Δοξασμὸς τῆς ἁγίας Χριστίνης», ἐν τῷ ναῷ τῆς Santa Maria Mater Domini τῆς Βενετίας, ὅπου παρίσταται ἡ ἁγία πλησίον τῆς λίμνης, περιστοιχιζομένη ὑπὸ θαυμασίων ἀγγέλων καὶ φέρουσα τὸ σχοινίον μὲ τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον τῆς ἔδεσαν περὶ τὸν τράχηλον, ὅτε τὴν ἔρριψαν εἰς τὸ ὕδωρ. Χ. Δ.

Β. Κατένα: Προσωπογραφία.

κατέναντι· ἐπίρρ. ἀπέναντι, ἀκριβῶς ἀπέναντι: «κατέναντι τοῦ ἀνακτόρου, — τῆς βουλῆς».

Κατένε (Le Catene) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δίαυλος ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Καττάρου (πλάτ. 42° 29′ Β., μῆκ. 18° 42′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713: Curzolla to Cattaro) ἄγων ἀπὸ τὸν κόλπον Τέοντο εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τοῦ Κάτταρο. Σ. Ε. Λ.

κατενεχυρασία (ἡ) *[Ἀττ. Δίκ.]*. Ὅρος ταυτόσημος πρὸς τὴν *ἐνεχυρασίαν* (βλ. λ.).

Κάτενο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ΒΑ τῆς Σερίφου ἄκρα (πλάτ. 37° 11′ Β., μῆκ. 24° 22′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Serpho island), 2 $\frac{1}{2}$ μίλλ. Β ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Βουνό. Λέγεται καὶ *Κάτεργο*. Σ.Ε.Λ.

κατενώπιον· ἐπίρρ. ἐντελῶς ἐνώπιον, κατὰ πρόσωπον: «φωτογραφία κατενώπιον», γαλλ. en face.

κατεξοχήν· ἐπίρρ. ἀντὶ *κατ' ἐξοχήν*, ἐξόχως, κυρίως, ἰδίᾳ, ὑπὲρ πάντα ἄλλον: «ὁ Ὅμηρος καλεῖται ποιητὴς ὡς κατεξοχὴν ποιητής, καὶ ὁ Δημοσθένης ρήτωρ ὡς κατεξοχὴν ρήτωρ».

— **κατεξοχὴν *σχῆμα*** *[Ρητορ.]*· βλ. λ. *σχῆμα*.

κατεπάγω· ἐπάγω, ἐπιφέρω, προσθέτω· ‖ «κατεπάγω τιμωρίαν» ἐπιβάλλω τιμωρίαν.

κατεπανίκιον (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ἐλέγετο οὕτω παρὰ Βυζαντινοῖς τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ δικαιοδοσία τοῦ *κατεπάνω* (βλ. λ.), καθὼς καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν διοικητικὴ περιφέρεια. Ν. ΚΛΣ

κατεπάνω (ὁ) *[Βυζαντ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ οἱ διοικηταὶ θεμάτων τινῶν, ὡς τῆς Παφλαγονίας, Κάτω Μηδίας, Ἀπουλίας κ. ἄ. Ὁ ἐν Ἀπουλίᾳ κατεπάνω, ὅστις εἶχε τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν Βάρῃ, ἦτο καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ βυζαντινῶν στρατευμά-

Digitized by Google

των. Τὸ ἀξίωμα τοῦ κατεπάνω καθὼς καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν διοικητικὴ περιφέρεια ἐλέγετο *κατεπανίκιον* καὶ *κατεπανᾶτον*. Ἡ ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ καλουμένη σήμερον *Καπιτανᾶτα* (Capitanata) τοῦ νομοῦ Ἀπουλίας (Puglia), ὠνομάσθη οὕτω, ὡς δέχονταί τινες, κατ' ἀναγραμματισμὸν τῆς λέξεως κατεπανᾶτον. Ἐκαλοῦντο ὡσαύτως *κατεπάνω* καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι ἄρχοντες ἢ διοικηταί, ὡς ὁ διοικητὴς τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ τοῦ Καυκάσου βυζαντινῶν στρατευμάτων *(κατεπάνω Ἰβηρίας)*, ὁ διοικητὴς τῶν ἐν Ἀτταλείᾳ ἐγκατασταθέντων τῷ 687 Μαρδαϊτῶν κ. ἄ. Τὸν αὐτὸν τίτλον ἔφερον καὶ διοικηταὶ μικροτέρων περιφερειῶν τῆς τοῦ θέματος, ἀνώτεροι αὐλικοί, ὡς ὁ *κατεπάνω τῶν ἀξιωματικῶν* τοῦ παλατίου κλπ. Ν. ΚΛΣ

κατεπειγόντως· ἐπίρρ. ἐκ τῆς μετχ. τοῦ *κατεπείγω*, βιαστικά, ἐσπευσμένως, ἄλλως *ἐπειγόντως*.

κατεπείγω· βιάζω, συνήθ. εἰς τὸ γ' ἑνικὸν πρόσωπ. *κατεπείγει* καὶ εἰς τὸ οὐδ. τῆς μετχ. *κατεπεῖγον* πρὸς χαρακτηρισμὸν ἐπιστολῆς ἐπειγούσης, ἡ ὁποία δηλαδὴ εἶναι ἀνάγκη ταχέως νὰ ἐπιδοθῇ.

Κάτεργα-λιμάνι *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Προποντίδα παραλίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα· κατ' ἀρχὰς ὠνομάσθη *Τοῦ Ἰουλιανοῦ* ἢ *Ἰουλιανήσιος* ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὸν αὐτοκράτορος, κατόπιν ὠνομάσθη *Ἰουστινιάνειος* ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις μετέφερεν ἐκεῖ τὴν ἀγορὰν τῶν θαλασσίων ἐμπόρων ἀπὸ τοῦ Νεωρίου. Ἐπι Ἰουστίνου Β', καθαρίσαντος καὶ καλλύναντος αὐτόν, ὠνομάσθη *Τῆς Σοφίας* ἢ τῶν *Σοφιανῶν*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς βασιλίσσης. Βραδύτερον ἐπεκράτησεν ἡ ὀνομασία τοῦ *Βουκολέοντος* ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ λιμένος ἐστημένου μαρμαρίνου βοὸς παλαίοντος πρὸς λέοντα. Ἐκαλεῖτο καὶ *Νέος* ἢ *Νεωρήσιος*, *Νεώριον* ἢ καὶ ἁπλῶς *Λιμήν*.

Σήμερον τὸ ὄνομα Κάτεργα-λιμάνι δίδεται εἰς τὴν πρὸ τοῦ Κοὺμ-Καποῦ (Κοντοσκαλίου) τουρκικὴν συνοικίαν, ὀνομαζομένην καὶ *Δζουνδῆ μεϊδανὶ* (=πλατεῖα τοῦ ἱππικοῦ), διότι ἐκεῖ ἐτελοῦντο ἱπποδρομίαι τῶν Τούρκων καὶ ἀγῶνες παλαιστῶν. Ἡ ἐπίπεδος παραλία ἐσχηματίσθη διὰ προσχώσεως τοῦ λιμένος, ὅστις κατὰ τὰ 60 πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐχρησίμευεν ὡς τουρκικὸς ναύσταθμος. Ν. Μ.

κατεργάζομαι, ἀόρ. *κατειργάσθην*, παρακ. παθ. μετοχ. *κατειργασμένος*· παρασκευάζω πρός τινα σκοπόν, κάμνω κατεργασίαν, δουλεύω: «κατεργάζομαι τὰ μέταλλα, — τὸν βάμβακα, — τὰ δέρματα», «κατειργασμένος σίδηρος».

Κατεργάκι */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°22′49″ Β, μῆκ. 22°57′40″ Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη*), ΒΑ. τῆς ἀπορρῶγος χερσονησῖδος Χονδρὰ τῆς Βάρης. Σ. Ε. Λ.

κατεργάρης (ὁ), θηλ. *—άρα*· ναύτης ὑπηρετῶν εἰς τὰ *κάτεργα* (βλ. λ. *κάτεργον*)· ‖ ἄνθρωπος τῶν κατέργων, κακοποιός, καταδικασμένος εἰς ὑπηρεσίαν ἐν τοῖς κατέργοις· ‖ δόλιος, πανοῦργος, ἀπατεών, φαῦλος: «ποιὸς τὸν πιστεύει αὐτὸν τὸν κατεργάρη», παροιμ. «κάθε κατεργάρης 'ς τὸν πάγκο του» ἐπὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πραγμάτων.

κατεργαριὰ (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κατεργάρη, πονήρευμα, δολιότης, τέχνασμα: «προσπαθεῖ νὰ ζήσῃ μὲ τὶς κατεργαριές».

κατεργασία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατεργάζεσθαι, προεργασία, παρασκευή, δούλεμα: «ἡ κατεργασία τῶν μετάλλων, — τῆς μετάξης, — τοῦ βάμβακος», «τελεία —, ἀτελὴς —, ἐπιμεμελημένη κατεργασία».

— */Μεταλλ./* Αἱ ἐν τῇ μεταλλοτεχνίᾳ κατεργασίαι τῶν μετάλλων καὶ μεταλλοκραμάτων διακρίνονται εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας: α') *Μηχανικάς*, σκοπούσας τὴν ἐπίτευξιν ὡρισμένου σχήματος ἢ καὶ βελτιώσεως ἢ μεταβολῆς τῆς ποιότητος καὶ ὑφῆς· τοιαῦται κατεργασίαι εἶναι ἡ σφυρηλασία, ἡ σκλήρυνσις, ἡ ἔλασις, ἡ ὁλικὴ καὶ ἡ ἐπιβολὴ (ἐκπίεσις καὶ κοίλανσις), γινόμεναι πᾶσαι ἄνευ ἀφαιρέσεως ὕλης, καὶ αἱ καθ' ἑαυτὸ μεταλλοτεχνικαί, εἰς ἃς γίνεται ἀφαίρεσις ὕλης διὰ κοπτερῶν ἐργαλείων, τόρνων, ἐκγλυπτικῶν, ρυκανιστικῶν, ρινιστικῶν, διατρητικῶν, στυλευτικῶν, κοπτικῶν καὶ μυλιστικῶν μηχανῶν. β') *Θερμικάς*, ἤτοι ἀνόπτησιν, βαφὴν καὶ ἐπαναφοράν, δι' ὧν διὰ καταλλήλων θερμάσεων καὶ ψύξεων βαθμιαίων ἢ ἀποτόμων μεταβάλλονται ἡ ὑφὴ καὶ αἱ ἰδιότητες τῶν μετάλλων συμφώνως πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. γ') *Χημικάς*, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ μεταβολὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς ὑφῆς καὶ χημικῆς συστάσεως τῶν μετάλλων διὰ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως συστατικῶν· τοιαῦται εἶναι ἡ χημικὴ κάθαρσις δι' ὀξέος τῆς ἐπιφανείας (décapage), ἡ γαλβανοτεγία καὶ αἱ διάφοροι ἐπιμεταλλεύσεις (ἐπινικέλωσις, ἐπιχρωμίωσις), ἡ ἐπανθράκωσις ἢ ἐνανθράκωσις καὶ ἡ ἐπαζώτωσις. Αἱ κατεργασίαι αὗται, ὧν πλεῖσται εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων, προώδευσαν μεγάλως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διὰ τῆς διαδόσεως τῆς χημικῆς ἀναλύσεως καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα καὶ μετέπειτα διὰ τῶν προόδων τῆς φυσικῆς, χημείας καὶ φυσικοχημείας. Ἤδη διὰ τῶν μηχανικῶν δοκιμασιῶν ἢ δοκιμῶν, τῆς χημικῆς ἀναλύσεως, τῆς μεταλλογραφίας, τῆς χρήσεως ἀκριβῶν μέσων μετρήσεως τῶν γεωμετρικῶν διαστάσεων τῶν τεμαχίων, τῆς θερμοκρασίας ὡς καὶ τῆς διαρκείας τῶν κατεργασιῶν (χρονομετρήσεως), τέλος δὲ καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεθόδων τῆς ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας, ἡ πρόοδος αὕτη εἶναι μεγαλυτέρα. Θ. Χ.

κατεργάσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δεκτικὸς κατεργασίας, ὁ κατάλληλος πρὸς κατεργασίαν.

κατεργάσματα (τὰ) (Digesta) */ Φαρμ./*. Οὕτως ἐκλήθησαν τὰ διὰ τῆς θερμοδιαβροχῆς ἀπολαμβανόμενα προϊόντα, ἅτινα ὀρθότερον καλοῦνται *θερμοδιαβρέγματα*. Κ. Γ. Μ.

Κατεργιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀξοῦ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 68. Ε. Γ.

Κάτεργο */Παραλ. Γεωγρ./*. —1) Ὅρμος τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς Σκύρου (πλάτ. 38°50′35″ Β, μῆκ. 24° 36′40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), $4\frac{1}{2}$ μίλλ. Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου *Πουριά*. —2) Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Κιμώλου (πλάτ. 36°46′45″ Β., μῆκ. 24° 34′10″ Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolo and Polino islands) εἰς τὸ μέσον τῆς Ν. ἀκτῆς της καὶ πρὸ αὐτοῦ βραχονησῖδες φερώνυμοι. Σ. Ε. Λ.

κατεργοκτισία (ἡ) */Βυζ./*. Ἐλέγετο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ ναυπήγησις *κατέργων* (βλ. λ.). Ἡ αὐτὴ λέξις ἐσήμαινε καὶ τὸν διὰ τὴν ναυπήγησιν τῶν πολεμικῶν πλοίων εἰδικῶς ἐπιβαλλόμενον φόρον. Ν. ΚΛΣ

κατεργοκύριος (ὁ), καὶ ***κατεργοκύρης***· ὁ κύριος ἢ ὁ πλοίαρχος τοῦ κατέργου, πβλ. *καραβοκύρης*.

κάτεργον (τό)· εἶδος μεσαιωνικοῦ πλοίου κωπηλάτου ἢ ἅμα καὶ ἱστιοφόρου· ‖ παλαιὸν ἀφωπλισμένον πλοῖον χρησιμοποιούμενον συνήθως ὡς φυλακή· ‖ ποινή, καθ' ἣν ὁ κατάδικος ὑπεχρεοῦτο νὰ ὑπηρετήσῃ εἴτε ἰσοβίως εἴτε προσκαίρως, τοὐλάχιστον ἐπὶ δέκα ἔτη, εἰς κωπήλατα πλοῖα τοῦ κράτους, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ κατάδικοι ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἐρέται.

— *[Ναυτ.]* Τὸ *κάτεργον* κατὰ μὲν τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ἦτο εἶδος πλοίου ἀμφικινήτου (κωπήρους ἅμα καὶ ἱστιοφόρου) πρὸς πόλεμον, πειρατίαν ἢ ἐμπορικὰς μεταφοράς, τοῦ ὅρου περιορισθέντος σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὰς δύο πρώτας κατηγορίας. Τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ τουρκικὴ γαλέρα ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἀκμῆς της εἰς βάρος τῶν παρακτίων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, δι' ὧν σχεδὸν κατὰ κανόνα συνεκροτεῖτο τὸ τσιοῦρμο (= τὸ ἐρετικόν) της, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐχρησιμοποίει τὸν ὅρον πρὸς καταδήλωσιν τῆς γαλέρας: «κάθε κατεργάρης 'ς τὸν μπάγκον του» (=ἕκαστος τῶν ἐρετῶν εἰς τὸ σέλμα του). Ἡ σύγχρονος σημασία τοῦ ὅρου, ἔχοντος ἀντίστοιχον τὸν κοινὸν *ποντόνι*, χαρακτηρίζει μέγα πλοῖον παλαιόν, ὅπερ μὴ δυνάμενον νὰ παρέχῃ πλέον τὰς πολεμικάς του ὑπηρεσίας, λόγῳ γήρατος, ἠγκυροβολήθη μονίμως ἐν ναυστάθμῳ, ὅπως, ἀποσκευασθὲν καὶ ἄνευ ἱστῶν, ἐξακολουθῇ παρέχον ὑπηρεσίας εἰς τὴν νέαν γενεὰν τῶν συναδέλφων του πολεμικῶν, εἴτε ὡς παρασκευαστήριον τῶν σχοινίων των καὶ τῶν ἱστίων των, εἴτε διὰ τὴν κατάκλισιν αὐτῶν πρὸς τροπισμὸν (*τροπιστικὸν κάτεργον*), εἴτε πρὸς ἱστοθέτησιν αὐτῶν μέσῳ ἱστοθέτιδος ἐπὶ τοῦ καταστρώματός του ἑδραζομένης (*κάτεργον ἱστοθετικόν*). Ἡ τοιαύτη ὅμως χρῆσις τῶν κατέργων ἔπαυσεν ἐκλιπόντος τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ, τανῦν δὲ παλαιὰ δίκροτα αἰωνόβια ἐξακολουθοῦν νὰ χρησιμοποιῶνται εἰς Γιβραλτάρ, Μάλταν καὶ ἀλλαχοῦ, εἴτε ὡς πλωτοὶ ναυτῶνες στρατωνισμοῦ, εἴτε ὡς γαιανθρακαποθῆκαι, εἴτε ὡς ὑδαταποθῆκαι πλωταί. Ἐκτὸς ὅμως τῆς τοιαύτης χρησιμοποιήσεως τῶν ἀπομάχων πλοίων, ὑπῆρξε καὶ ἄλλη, καταργηθεῖσα ὑπὸ τῆς Γαλλίας τῷ 1810. Πρώτη ἡ Ἀγγλία, μὴ εὑρίσκουσα χῶρον εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς φυλακάς, ἐπενόησε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀπομάχων πλοίων της διὰ τὴν φύλαξιν τῶν αἰχμαλώτων, οἵτινες ὁλονὲν ηὔξανον εἰς ἀριθμὸν χάρις εἰς τὰς κατὰ τῆς Γαλλίας νίκας της. Τὴν ἐμιμήθησαν ὅμως καὶ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἱσπανία, τὰ δὲ κάτεργα τοῦ Κάδιξ, εἰς ἃ ἐφυλακίσθησαν οἱ κατόπιν τῆς προδοσίας τοῦ Beylen αἰχμαλωτισθέντες στρατιῶται τῆς Ναπολεοντείου ἐν Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ εἰσβολῆς, ἀπετέλεσαν στίγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἱσπανίας. Τὴν ἀθλιότητα τῆς ζωῆς ἐν τοῖς κατέργοις πλεῖστοι ἐχρησιμοποίησαν ὡς θέματα τραγικῶν ἀφηγήσεων, ἐν οἷς καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ εἰς τοὺς «Ἀθλίους»· ὁ δὲ ναυτικὸς ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς Tal, ἐν ταῖς «Scènes de la vie maritime», περιέγραψε τραγικότητας ἀποπειρῶν δραπετεύσεων, ὧν καὶ οὗτος αἰχμάλωτος ἐν Κάδιξ. Σ. Ε. Λ.

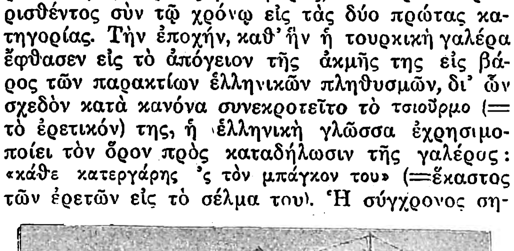

Ἀπόμαχον ἀγγλικὸν τρίκροτον, μεταποιηθὲν εἰς κάτεργον δεσμωτήριον ἐν Πορτσμούθ.

[Περὶ αὐτὸ αἱ περιπολοῦσαι λέμβοι. Τοιοῦτο κάτεργον πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν διετηρεῖτο καὶ παρ' ἡμῖν ὁ ποτὲ δρόμων «Μεσολόγγιον» τέως «Λουδοβῖκος», διαλυθὲν τῷ 1902.]

κατέρειψις, *—εως* (ἡ) (collapsus) */ Ἰατρ./*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου νοεῖται ἡ μεγάλη, ἀπότομος καὶ ταχεῖα κατάπτωσις τῆς ἐγκεφαλικῆς ζωτικότητος. Ἕτεροι καθορίζουσι διὰ τοῦ ὅρου τούτου τὴν ταχεῖαν κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων τοῦ ὀργανισμοῦ μετ' ἐπιβραδύνσεως μεγάλης τῶν καρδιακῶν κυρίως λειτουργιῶν. Ἀπαντᾷ δ' ἡ κατάστασις αὕτη κατὰ τὴν πορείαν ὀξειῶν λοιμωδῶν νόσων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ὡς καὶ ἐγκεφαλικῶν νόσων· σπανίως δὲ καὶ εἰς μετεγχειρητικάς τινας περιπτώσεις. Παρατηρεῖται: α') *κατέρειψις κρυμώδης* ἢ *παγετώδης* (collapsus algide), ὡς συμπτωματικὴ ἐπιπλοκή, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς ἐπιβραδύνσεως τοῦ σφυγμοῦ καὶ τῆς ἀναπνοῆς, ὑπὸ ψύξεως περιφερικῆς καὶ ἐκλύσεως καθολικῆς τῶν δυνάμεων· β') *κατέρειψις πνευμονική*, ἤτοι ἰσχαιμία καὶ ὠχρότης τοῦ πνεύμονος, τοῦ ὁποίου τὸ παρέγχυμα εἶναι ἀπεωσμένον ὑπὸ πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος ἢ ὄγκου τοῦ θώρακος· γ') *κατέρειψις καρδιακή*, τουτέστι κατάπτωσις τῆς καρδίας καὶ ἐξάντλησις αὐτῆς, παρατηρουμένη κατὰ τὴν πορείαν ὀξέων λοιμωδῶν νοσημάτων. Μ. Ν. Κ.

κατερέτης (ὁ) (Cateretes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμερῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροπαλοκέρων* (βλ. λ. *κέρκος*).

Κατερὶν *Τζέμπελ* *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα τῶν τριῶν κορυφῶν, εἰς ἃς ἐξαίρεται ὁ ὀρεινὸς κορμὸς τῆς Σιναϊτικῆς χερσονήσου (Χορέβ, Τζέμπελ Κατερὶν καὶ Τζέμπελ Μούσα). Ἔχει ὕψος 2814 μ. (Rüppel 1831). Φαλακρὸν καὶ γυμνόν, ἔχει εἰς τὰ πλευρά του τὴν περίπυστον μονὴν τοῦ Σινᾶ (ὕψ. 1800 μ.). Ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἐκ τῆς παραδόσεως, ὅτι κατὰ θαῦμα ἐκεῖ μετηνέχθη καὶ ἀνευρέθη τὸ σκῆνος τῆς μάρτυρος Ἀλεξανδρινῆς ἁγίας.

Κατερίνη καὶ ***Κατερίνα***. Δημώδης τύπος τοῦ ὀνόματος *Αἰκατερίνη* (βλ. λ.).

Κατερίνη (καὶ ***Αἰκατερίνη***) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτίου Μακεδονίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης καὶ ἕδρα δήμου, κειμένη εἰς εὐφορωτάτην πεδιάδα, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πιέρου μέχρι τοῦ Θερμαϊκοῦ, ἀφ' οὗ ἀπέχει μίαν ὥραν. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, δὲν ἀναφέρεται ὅμως γεγονός τι ἄξιον λόγου ἐν αὐτῇ. Ἀπὸ ἀπόψεως ρυμοτομίας δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἐνδιαφέρον, ἔχουσα σκολιὰς ὁδοὺς καὶ παλαιὰ οἰκήματα. Πόλις γεωργική, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἑνωτικῆς γραμμῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν σιδηροδρόμων καὶ τοῦ ἐνταῦθα σταθμοῦ τοῦ Διεθνοῦς (435 χιλ. ἐξ Ἀθηνῶν καὶ 84 ἐκ Θεσσαλονίκης) ἔλαβε πρόοδον καὶ ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως, διότι συγκεντροῦνται ἐν τῇ πόλει τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς περιφερείας. Πλὴν τῆς διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ συγκοινωνίας μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἔχει προσέτι καὶ ἐπίνειον τὴν 6 χλμ. ἀπέχουσαν Βρωμερήν, ὅπου εἰς τὸν ἐκεῖ ὁρμίσκον προσεγγίζουν ἀτμόπλοια τῆς ἀκτοπλοΐας καὶ φορτηγὰ ἱστιοφόρα (200 μίλλια ἐκ Πειραιῶς, 114 ἀπὸ Βόλου). Ἐξάγονται σιτηρά, καπνά, λαχανικά, βούτυρον, τυρός, μέλι, κουκούλια κ.ἄ. Ἀξιόλογος δ' εἶναι ἡ κίνησις, τὴν ὁποίαν σημειοῦν οἱ συγκεντρούμενοι ἐνταῦθα κυνηγοὶ ἢ ἐκδρομεῖς διὰ τὸν Ὄλυμπον.

Ναοὶ τῆς πόλεως εἶναι: ὁ τῆς *Ἁγίας Ἀναλήψεως*, ὁ τῆς *Ἁγίας Παρασκευῆς*, ὁ τῆς *Ἁγίας Τριάδος* καὶ ὁ τῆς *Ἁγίας Αἰκατερίνης*, ἑδρεύει δ' ἐν αὐτῇ ὁ μητροπολίτης Κίτρους. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον καὶ πταισματοδικεῖον, ἑξατάξιον γυμνάσιον, 4 δημοτικὰ σχολεῖα, νηπιαγωγεῖον, οἰκον. ἐφορείαν, ταμεῖον, δασαρχεῖον, ὑποτελωνεῖον, Τ. Τ. Τ. γραφεῖον καὶ ὑποκαταστήματα Ἐθνικῆς τραπέζης καὶ Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει συλλόγων καὶ σωματείων ἀξιόλογοι εἶναι: ὁ φιλανθρωπικὸς σύλλογος «Ἐλεημοσύνη», ἡ φιλόπτωχος ἀδελφότης «Πιερὶς» καὶ ὁ γυμναστικὸς σύλλογος. Ἐκ τῶν ἐργοστασίων τῆς πόλεως ἀξιομνημόνευτα εἶναι οἱ τρεῖς αὐτῆς ἀλευ-

Digitized by Google

ρόμυλοι, τὸ ἐργοστάσιον ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ τὸ ιαγοποιεῖον.

Ἡ Κατερίνη μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν συνοικισμῶν ἀπετέλει μέχρι τοῦ 1929 κοινότητα, ὁπότε προήχθη εἰς δῆμον. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς τῷ 1918 ἀνήρχετο εἰς 10.138 κατ., ὅλου δὲ τοῦ δήμου εἰς 14.557. Οἱ λοιποὶ συνοικισμοὶ τοῦ δήμου Κατερίνης εἶναι: Ἅγ. Ἰωάννης (κάτ. 834), Ἁλώνια ἢ Σαλώνια ἢ Κοῦκος (κάτ 248), Γαννόχωρα ἢ Τουργιὰ (κάτ. 461), Καλύβια Χαράδρου ἢ Καλύβια Μπρατινίστης (κάτ. 200), Κεραμίδι (κάτ. 318), Κολοκούρι (κάτ. 521), Σεβαστὴ (κάτ. 565), Στουπὶ ἢ Σπὶ (κάτ. 1091) καὶ Χράνι (κάτ. 181). Ι. Σ. Σ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγὼν τῆς Κατερίνης* φέρεται ὁ διεξαχθεὶς τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1912 ὑπὸ τῆς ἐξ Ἐλασσόνος διὰ τῶν στενῶν τῆς Πέτρας προελασάσης 7ης ἑλληνικῆς μεραρχίας καὶ τοῦ σώματος τῶν ἑλλήνων προσκόπων τοῦ λοχαγοῦ Κωνσταντίνου Μαζαράκη, ἐναντίον τοῦ ἀμυνομένου εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἔξοδον τῶν στενῶν τῆς Πέτρας τουρκικοῦ στρατεύματος (βλ. λ *Βαλκανικοὶ πόλεμοι [Στρατ ἱστορ.]*).

Τὴν ἑσπέραν τῆς 14 Ὀκτωβρίου οἱ Ἕλληνες εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Πέτρα, μικρόν τι δὲ τουρκικὸν στράτευμα (δύο τάγματα) εὑρίσκετο τεταγμένον εἰς τὸ ὕψος τοῦ Κολοκούρι, μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς παρακωλύσεως τῆς προχωρήσεως τῶν Ἑλλήνων (ἄμυνα στενωποῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν, βλ. σχ.). Τὴν πρωΐαν τῆς 15 προυχώρησαν οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, τάξαντες συγχρόνως πλαγιοφυλακὴν ἀριστερὰ ἐξ ἑνὸς τάγματος καὶ τοῦ σώματος τῶν προσκόπων, ἀκολουθοῦσαν τὴν διὰ χάνι Μηλιᾶς πρὸς Κίτρος ἄγουσαν. Περὶ ὥραν 14ην τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐβλήθησαν οἱ Ἕλληνες, μετὰ ἐπακολουθήσαντα δὲ ὀλιγόωρον ἀγῶνα ἐξηναγκάσθησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος, ἅτε ἀπειληθέντες διὰ κυκλώσεως τοῦ δεξιοῦ αὐτῶν πλευροῦ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς πλαγιοφυλακῆς. Οἱ Ἕλληνες διενυκτέρευσαν δυτικῶς τῆς Κατερίνης, προυχώρησαν δὲ καὶ κατέλαβον ταύτην τὴν πρωΐαν τῆς 16 Ὀκτωβρίου. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

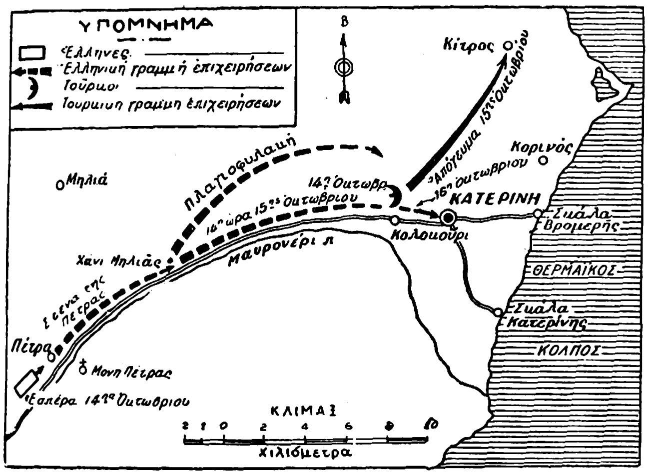

Ἀγὼν Κατερίνης τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1912.

— **Κατερίνης** *ἐπαρχία [Γεωγρ.].* Παλαιότερον ὄνομα τῆς νῦν ἐπαρχίας *Πιερίας* (βλ. λ.).

— **Κατερίνη,** *Νέα — [Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δίου τῆς ἐπαρχίας Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτοικοι (1928) 69.

Κατερινόπουλος, ***Δημήτριος.*** Ἕλλην χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1855. Διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1872) καὶ τῶν Παρισίων (1879), διετέλεσεν ἐπὶ διετίαν βοηθὸς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς τοῦ καθηγητοῦ Θ. Ἀρεταίου, ἐξωτερικὸς βοηθὸς τῶν νοσοκομείων Παρισίων μετὰ διαγωνισμόν, καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς τῶν καλῶν τεχνῶν ἐν τῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ ἐπὶ ἐννεαετίαν, καὶ τέλος τακτικὸς καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς παθολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ (1903). Διηύθυνε τὸ νοσοκομεῖον τραυματιῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τὸ χειρουργικὸν τμῆμα τοῦ Γ' στρατιωτικοῦ νοσοκομείου κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 καὶ τὸ χειρουργικὸν τμῆμα τοῦ Α' στρατιωτικοῦ νοσοκομείου κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1913. Ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς Χίον πρὸς περίθαλψιν τῶν ἐκ σεισμοῦ παθόντων τραυματιῶν, ὡς καὶ εἰς Ἐρυθρὰν (Τσεσμὲ Ἀλάτσατα) κατὰ τὸ 1881. Ἀντεπροσώπευσε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις διεθνὲς συνέδριον τῆς φυματιάσεως (1905), ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν Βρυξέλλαις χειρουργικὸν συνέδριον. Εἶναι τακτικὸν μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Χειρουργικῆς ἑταιρείας καὶ τῆς διεθνοῦς Χειρουργικῆς ἑταιρείας, ἐτιμήθη δὲ διὰ πολλῶν παρασήμων. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν μνημονεύεται αἱ ἑξῆς: «Étude sur les fractures des cartilages du larynx et leur traitement par la thyrotomie immédiate» (Παρίσιοι 1879), «Χειρουργικὴ θεραπεία τῶν ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος» (Πρακτικὰ Ἑλλήνων ἰατρῶν 1887), «Περὶ ἀλλοτρίων σωμάτων τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου μετὰ ἰδίων παρατηρήσεων» (Ἀσκληπιὸς 1873), «Συμβολὴ εἰς τὰ ἐξαρθρήματα τῆς χειρὸς πρὸς τὰ ὀπίσω» (Πρακτικὰ Ἑλλήνων ἰατρῶν 1882) «Περὶ μονοχρόνου λιθοτριψίας παρὰ τοῖς παισὶ» τὸ πρῶτον ἐνεργηθεῖσα παρ' αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι (Πρακτικὰ Ἑλλήνων ἰατρῶν 1882), «Περὶ ἀνατρήσεως τοῦ κρανίου» (1898) κλπ. Ο. Ρ.

Κάτερνμπεργκ (Katernberg) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ρηνανίᾳ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἔσσεν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἔσσεν-Γκελσενκίρχεν καὶ Κολωνίας-Ντόρμουντ. Κάτ. 23.269 (1926). Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα καὶ σιδηροβιομηχανίαν, λειτουργεῖ δὲ ἐν αὐτῇ εἰδικὴ σχολὴ μεταλλευτῶν. Θ. Κ.

κατέρχομαι, ἀόρ. *κατῆλθον*· ἔρχομαι κάτω, καταβαίνω: «κατέρχομαι τὸν λόφον,—τὴν κατωφέρειαν» || ἐπανέρχομαι εἰς τὴν πατρίδα: «μετὰ μακρὰν διαμονὴν ἐν Εὐρώπῃ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγνώριστος» || μεταφ. ἐκπίπτω ἀπὸ τῆς θέσεώς μου, εὐτελίζομαι: «κατῆλθον εἰς ὕβρεις κατ' ἀλλήλων».

κατεσκληκώς, *—υῖα, —ός*· μετχ. τοῦ *κατέσκληκα* τοῦ ρημ. *κατασκέλλω*, ἀπεξηραμμένος, στεγνός, ἀδύνατος, ἀτροφικός, σκελετώδης.

Κάτεσμπυ (Catesby), ***Ροβέρτος.*** Περίφημος Ἄγγλος συνωμότης (1573—1605). Ἀνήκων εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν, κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον τῷ 1601, ἀλλὰ διεσώθη ἐξαγοράσας τὴν ποινὴν ἀντὶ 30.000 λιρῶν. Τῷ 1605 ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς τῆς ἐναντίον τοῦ Ἰακώβου Α' συνωμοσίας τῶν καθολικῶν, τῆς λεγομένης τῆς Πυρίτιδος. Ἀνακαλυφθεὶς κατεδιώχθη καὶ ἐφονεύθη. Θ. Κ.

κατεσπευσμένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *κατασπεύδω*, ὁ μετὰ σπουδῆς γενόμενος, βιαστικός: «ἡ ἐνέργειά του ὑπῆρξε κατεσπευσμένη». —Ἐπίρρ. ***κατεσπευσμένως***· βιαστικά, ἐπειγόντως: «ἐνήργησε κατεσπευσμένως».

κατευθύνομαι· βλ. *κατευθύνω*

κατεύθυνσις, *—εως* (ἡ)· διεύθυνσις, τὸ σημεῖον πρὸς τὸ ὁποῖον κατευθύνεταί τις, ἡ γραμμὴ τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ: «ἀλλαγὴ κατευθύνσεως».

—*[Τακτ.]* *Κατεύθυνσις* καλεῖται, προκειμένου μὲν περὶ στρατεύματος ἐν κινήσει, ἡ πρὸς ὡρισμένον τι σημεῖον προχώρησις αὐτοῦ, προκειμένου δὲ περὶ βολῆς, ἡ πρὸς ὡρισμένον τι σημεῖον ἐκπομπὴ αὐτῆς.

Κατὰ τὰς ἀσκήσεις πυκνῆς τάξεως, πρέπει νὰ δίδηται πάντοτε *σημεῖον κατευθύνσεως* εἰς ἁπάσας τὰς μονάδας. Προκειμένου ὅμως περὶ μαχητικῆς ἐνεργείας, κατεύθυνσις ὁρίζεται μόνον εἰς τὸν λόχον καὶ τὰς ὑποδεεστέρας τούτου μονάδας, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰς ἀπὸ τάγματος καὶ ἄνω μονάδας, καθόσον εἰς ταύτας ὁρίζεται ζώνη ἐνεργείας, αὐθυπονοουμένου ὅτι ὁ ἄξων τῆς ἐν λόγῳ ζώνης ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς σχετικῆς μονάδος. Ὁ καθορισμὸς κατευθύνσεως ἐνέχει σπουδαιότητα, καθόσον διὰ τοῦ μέσου τούτου ἑκάστη ὑποδεεστέρα μονὰς λαμβάνει ἰδίαν αὐτενέργειαν, ἄγουσαν εἰς τὴν μὴ τήρησιν τῆς ζυγήσεως, ἥτις δὲν πρέπει νὰ τηρῆται σήμερον κατὰ τὴν μαχητικὴν προχώρησιν. Ἡ τοιαύτη κατάργησις τῆς ζυγήσεως εἶχεν ἤδη ἐπέλθει διὰ τῶν Καν. Πεζ. 1904 καὶ 1914· μολαταῦτα δὲν ἔδιδον σαφεῖς ἐνδείξεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δι' ὃ καὶ μετ' ἐφαρμογὴν ἐπὶ ὁλόκληρον ὀκταετίαν (1904—1912) δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀποσκορακισθῆ ἡ περὶ ζυγήσεως ἰδέα, δηλαδὴ δὲν εἶχον ἐπικρατήσει πλήρως αἱ ἰδέαι περὶ ἀνομοιομόρφου προχωρήσεως τῶν πεζικῶν μονάδων. Ὁ σύγχρονος Καν. Πεζ. 1924 ἐκφράζεται κατηγορηματικῶς καὶ σαφῶς: «Ἡ διάταξις προχωρεῖ κατὰ τμήματα . . . . Αἱ γειτονικαὶ μονάδες κερδίζουσιν ἔδαφος ἐν στενῷ πάντως συνδέσμῳ, χωρὶς ὅμως νὰ κανονίζωσιν αἱ μὲν τὰς κινήσεις των ἐπὶ τῶν δὲ» (§ 88).

Ἡ πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν βολὴ τῶν παντὸς εἴδους ἐκηβόλων ὅπλων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καθοριζομένης δι' ἑκάστην μονάδα βλητέας ζώνης. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κατευθυντήρ, *—ῆρος* (ὁ)· ὁ κατευθύνων, ὁ δίδων τὴν κατεύθυνσιν || σκοπευτικὴ συσκευή, εἶδος κλισιοσκοπείου διὰ πολλὰ ὁμοῦ πυροβόλα (βλ. κατωτ.).

—*[Πυροβολ.]* Ὁ *κατευθυντὴρ* εἶναι μηχάνημα σκοπευτικὸν πολύπλοκον, δι' οὗ πάντα τὰ τοῦ αὐτοῦ διαμετρήματος πυροβόλα τοῦ πλοίου σκοπεύονται καὶ ἀθρόως πυροδοτοῦνται ὑφ' ἑνὸς μόνον σκοπευτοῦ. Ἡ χρῆσις τοῦ μηχανήματος τούτου, ἐπινοηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου Πέρσυ Σκώττ, βασιζομένου εἰς μηχανικὴν ἀρχὴν ὑπομιμνήσκουσαν τὴν τοῦ παλαιοῦ γαλλικοῦ στροφορυθμιστοῦ Valessie καὶ εἰσαχθέντος ὁριστικῶς εἰς τὸ βρεττανικὸν ναυτικὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, περιώρισε τὴν διασπορὰν τῶν βλημάτων τῆς ὁμοβροντίας εἰς 80 μέτρα, ὑπερβαίνουσαν πρότερον, καὶ δὴ ὑπὸ τὰς εὐνοϊκωτέρας συνθήκας, τὰ 250 μέτρα. Εἶναι δὲ τοῦτο κλισιοσκόπιον κοινὸν δι' ἅπαντα τὰ πυροβόλα τοῦ αὐτοῦ διαμετρήματος καὶ τοποθετούμενον εἰς ὑψηλὴν τοῦ πλοίου θέσιν, χάριν τῆς διευκολύνσεως τῆς σκοπεύσεως, δυνάμενον δὲ νὰ κινῆται καὶ κατὰ διεύθυνσιν. Ἕκαστον πυροβόλον, ἀφ' ἑτέρου, εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ δύο δεκτῶν, ὧν ὁ εἷς εἶναι προσηρμοσμένος πλησίον τοῦ καθ' ὕψος σκοπεύοντος ὑπηρέτου τοῦ πυροβόλου καὶ ὁ ἕτερος πλησίον τοῦ κατὰ διεύθυνσιν σκοπευτοῦ. Εἰς τοὺς δέκτας τούτους μεταδίδονται ἠλεκτρικῶς αἱ καθ' ὕψος καὶ αἱ κατὰ διεύθυνσιν κινήσεις τοῦ κατευθυντῆρος ὑφιστάμεναι αὐτόματον διόρθωσιν, ἀπαραίτητον ἕνεκα τῆς διαφόρου κατανομῆς τῶν πυροβόλων ἐν τῷ πλοίῳ. Ἐντὸς ἑκάστου δὲ τῶν δεκτῶν ὑπάρχουν δύο συγκεντρικῶς στρέφοντες δεῖκται, εἷς μέλας τὸ χρῶμα, λαμβάνων τὴν κίνησίν του ἀπὸ τὸ πυροβόλον, καὶ ἕτερος ἐρυθρός, κινούμενος ἠλεκτρικῶς ἀπὸ τὰς κινήσεις τοῦ κατευθυντῆρος. Οἱ σκοπευταὶ τῶν πυροβόλων, οὐδόλως προσέχοντες εἰς τὸν στόχον, τὸν ὁποῖον παρακολουθοῦν μόνον οἱ ἀπὸ τοῦ κατευθυντῆρος σκοπεύοντες, περιορίζονται εἰς τὸ νὰ κινῶσι τὸ πυροβόλον κατὰ τρόπον ὥστε ὁ μέλας δείκτης νὰ παρακολουθῇ καὶ νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὸν ἐρυθρόν, ὁπότε πυροδοτοῦνται ἀπὸ τοῦ κατευθυντῆρος ἅπαντα συγχρόνως τὰ πυροβόλα διὰ πιέσεως σκανδάλης. — Θ.

κατευθυντήριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δίδων τὴν κατεύθυνσιν, ὁ δεικνύων τὴν γραμμὴν κατευθύνσεως.

κατευθύνω, ἀόρ. *κατηύθυνα—κατηυθύνθην*· δίδω κατεύθυνσιν, διευθύνω, ὁρίζω τὸν στόχον, τὸν σκοπόν: «κατευθύνω τὸ ὅπλον, — τὸ τηλεσκόπιον», «κατευθύνω τὰς ἐργασίας τοῦ ἐργοστασίου, —τοῦ σχολείου, —τοῦ ἱδρύματος» || παθ. *κατευθύνομαι*· ἔχω κατεύθυνσιν, τείνω, ἀποβλέπω πρὸς στόχον, πρὸς σκοπόν: «κατευθύνεται πρὸς τὸ στρατιωτικόν, — τὸ πολιτικὸν στάδιον».

κατευνάζω, ἀόρ. *κατηύνασα—κατηυνάσθην*, παθ. μετχ. *κατηυνασμένος*· κατακοιμίζω, καθησυχάζω, καταπραΰνω: «κατευνάζω τὴν ὀργήν, — τὴν ἀγανάκτησιν, — τοὺς πόνους».

κατευνασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατευνάζειν· κατακοίμισις, καθησύχασις, καταπράϋνσις: «κατευνασμὸς τῆς ὀργῆς, —τῶν πόνων».

κατευναστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἁρμόδιος πρὸς κατευνασμόν, καθησυχαστικός, καταπραϋντικός: «λόγοι κατευναστικοί», «φάρμακον κατευναστικὸν τῶν πόνων».—Ἐπίρρ. ***κατευναστικῶς.***

κατευόδιον (τό), δημοτ. *κατευόδιο*· καλὴ ὁδός, καλὸ ταξίδι, εὐχὴ πρὸς μέλλοντα νὰ ταξιδεύσῃ: «σᾶς εὔχομαι κατευόδιον» ἢ ἁπλῶς «κατευόδιον» καὶ «καλὸν κατευόδιον», «καλό σου κατευόδιο».

κατευοδῶ (*—όω*), κοιν. *κατευοδώνω*, ἀόρ. *κατευώδωσα—κατευωδόθην*· συνοδεύω τινὰ ἀπερχόμενον, προπέμπω εὐχόμενος κατευόδιον, δημ. *ξεβγαίνω*: «τὸν κατευώδωσαν ὅλοι οἱ συγγενεῖς».

κατευόδωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατευοδώνειν, προπομπή.

κατεφίδια ***ἄγρια*** *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βίδενς ὁ τριμερής.*

Κατεχάκης, *Ἀπόστολος (Καπετὰν Ἀναγνώστης).* Υἱὸς τοῦ ἐκ Πλατάνου τοῦ Καινουρίου τῆς Μεσαρᾶς (Κρήτης) Χατζῆ Μιχαὴλ Κατεχάκη, ὁπλαρχηγοῦ κατὰ τὸ 1821, γεννηθεὶς τῷ 1837. Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως 1866—1869, ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του καὶ συμμετέσχεν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Μιχαὴλ Κόρακα* εἰς πάσας τὰς ἀνὰ τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, διακριθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν ἐν Πόμπιᾳ μάχην τῆς 19 Αὐγούστου 1868, θεραπευθεὶς δ' ἐκ τοῦ τραύματός του ἐσυνέχισε τὸν ἀγῶνα μέχρι τέλους, μὴ καταθέσας τὰ ὅπλα, εἰμὴ κατόπιν ἐντολῆς ἐξ Ἀθηνῶν, ὁπότε καὶ ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῶν Τούρκων, ἀναλαβόντων τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀφήσωσιν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας τὰ ὅπλα. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 διετήρησε τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου, ἀνεκηρύχθη δὲ καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Ὡς τοιοῦτος μετέσχε καὶ τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1889 καὶ 1896. Ἐπανειλημμένως ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς κρητικῆς βουλῆς καὶ διετέλεσε διοικητὴς τῆς χωροφυλακῆς Χανίων, Ρεθύμνου καὶ Ἡρακλείου κατὰ τὴν περίοδον τῆς συνθήκης τῆς Χαλέπας (1882 — 1889).

Digitized by Google

Κατὰ τὸ 1896 καὶ 1897 μετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς τῶν τότε γενομένων πολεμικῶν ἐνεργειῶν (ἐκστρ. Ἱεραπέτρας,μάχ.Ἀρχανῶν κλ.),πολλάκις προκινδυνεύσας καὶ ἐνίοτε ὡς ἐκ θαύματος σωθείς. Μετὰ τὴν κάθοδον εἰς Κρήτην τοῦ πρίγκιπος Γεωργίου, ἐγένετο βουλευτὴς τῆς κρητικῆς βουλῆς ἀριστίνδην, ἀξίωμα τὸ ὁποῖον ἔφερεν ὅτε ἀπεβίωσε, κατὰ τὸ 1904.

Ν. ΚΛΣ — Ι. Δ. Μ.

— **Κατεχάκης, *Γεώργιος*.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1880 ἐν Ἡρακλείῳ. Ἐξελθὼν τῷ 1902 ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου τῶν Εὐελπίδων ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ, συμμετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος (1904—1906) ὡς ἀρχηγὸς σώματος Κρητῶν ἐθελοντῶν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Καπετὰν Ρούβας*, δράσας εἰς τὰς περιφερείας Καστορίας καὶ Μοναστηρίου. Τῷ 1908 ἀπεστάλη μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν εἰς Κρήτην διὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς κρητικῆς πολιτοφυλακῆς. Τῷ 1912—1913, λοχαγὸς ὤν, συμμετέσχεν εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων Μακεδονίας καὶ ὡς ἐπιτελὴς τῆς μεραρχίας Ἠπείρου. Τῷ 1914, ταγματάρχης ὤν, διωρίσθη ἐπιτελάρχης τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ 9ης μεραρχίας, ὡς τοιοῦτος δὲ μετέσχε τοῦ ἐκεῖ Ἐθν. κινήματος (1916), καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως προσωπάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ δὲ ἐπιὸν ἔτος (1917) ἐπιτελάρχης τοῦ σώματος στρατοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, συμμετασχὼν ὡς τοιοῦτος εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικοῦ μετώπου μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνακωχῆς (1919), ὅτε ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου 1920, ὅτε ἀνεκλήθη καὶ εἶτα ἀπεστρατεύθη τῇ αἰτήσει του, φέρων ἤδη τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Ἐπανελθὼν τῷ 1922 εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Θράκης. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, ἀποστρατευθεὶς ἐκ νέου τῇ αἰτήσει του, ἐξελέγη βουλευτὴς Ἡρακλείου τῷ 1923 καὶ διωρίσθη τῷ 1924 ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τῷ 1928 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Κρήτης, διατελῶν δὲ τοιοῦτος ἐξελέγη τῷ 1929 γερουσιαστὴς Ἡρακλείου. Τῷ 1930 ἐδώρησε τὴν πατρικήν του περιουσίαν πρὸς ἵδρυσιν διδασκαλείου ἐν Ἡρακλείῳ.

Ν. ΚΛΣ—Ν. Β. Τ.

κάτεχε (λατ. camestres) [*Λογ.*]. Τρόπος τοῦ δευτεροσχήμονος κατηγορικοῦ συλλογισμοῦ. Ἐν αὐτῷ ἡ μείζων εἶναι καθόλου καταφατικὴ (Α), ἡ δὲ ἐλάσσων καὶ τὸ συμπέρασμα καθόλου ἀποφατικὰ (Ε). Ὁ τρόπος οὗτος χρησιμοποιεῖται πρὸς παντελῆ ἀπόκλεισιν (διὰ τοῦ συμπεράσματος) ὡρισμένου ὑποκειμένου (ἀτόμου ἢ γένους) ἀπὸ πεπερασμένον σύνολον ἢ ἀπὸ ἄλλο γένος. Π. χ.

Πάντες οἱ ὑδρογονάνθρακες καίονται.
Τὰ σώματα Β. δὲν καίονται.
Τὰ σώματα ἄρα Β. δὲν εἶναι ὑδρογονάνθρακες. Μ.Π.

κατεχικὰ *φάρμακα* [*Φαρμ.*]. Φυτικαὶ δρόγαι περιέχουσαι κατεχικὰς ταννίνας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξάγεται διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως ἡ *πυροκατεχίνη* (βλ. λ.). Κυριώτεραι ἐκ τῶν δρογῶν τούτων εἶναι τὰ *κασσοῦ* γενικῶς, ἡ ῥίζα τοῦ φυτοῦ *ῥατανία* κλπ.

κατεχῖναι (αἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Συμπεπυκνωμέναι δεψικαὶ ὗλαι, παρέχουσαι κατὰ τὴν τῆξιν μετ' ἀλκαλίων φλωρογλυκίνην καὶ μόρια ἑτέρας τινὸς φαινόλης καὶ συνήθως τῆς πυροκατεχίνης. Ἐκ τούτων ἄλλαι εἶναι ἄχροοι καὶ ἄλλαι κεχρωσμέναι (*φλοιοβαφένια*, ἐκ τοῦ φλοιοῦ βαφαί). Εἶναι συγγενεῖς πρὸς τὴν δεψικὴν ὕλην τὴν λαμβανομένην ἐκ τοῦ φλοιοῦ τῆς δρυός. Ἡ κυρίως *κατεχίνη*, $C_{15}H_{14}O_6$, εἶναι κύριον συστατικὸν σειρᾶς ὅλης δεψικῶν ὑλῶν καὶ ἐμφανίζεται εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς. Ἐκλήθη οὕτως ὡς ἀνευρεθεῖσα τὸ πρῶτον εἰς τὸ *κατεχοῦ* ἢ *κασσοῦ*. Σ. Γ.

κατεχοδεψικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Δεψικὴ ὕλη, ἀπαντῶσα εἰς μεγάλην ἀναλογίαν εἰς τὸ κατεχοῦ ἢ κασσοῦ. Ἄοσμος ἐρυθρὰ μᾶζα λίαν εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην. Κέκτηται στυπτικὰς ἰδιότητας. Σ. Γ.

κατεχόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*] βλ. *πυροκατεχόλη*.

κατεχοῦ (ἡ) (Catechu) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν ἐκ τῶν *φοινικωδῶν* (βλ. λ. *ἀρέκα*). Κ. ΠΑΠ.

—**κατεχοῦ *γῆ*** [*Βοτ.*]. Οὐσία ῥητινώδης, λαμβανομένη ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις ἐκ διαφόρων εἰδῶν ἀκακιῶν (π.χ. Acacia catechu, Acacia suma κλπ.), χρήσιμος εἰς τὴν βαφικὴν καὶ βυρσοδεψικήν. Κ. ΠΑΠ.

—[*Φαρμακογν.*] Βλ. *κασσοῦ*.

κατέχω, ἀόρ. *κατέσχον—κατεσχέθην*, παθ. μετχ. *κατεσχημένος*· ἔχω ἀσφαλῶς, κρατῶ εἰς χεῖράς μου, εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, εἰς τὴν κυριότητά μου ὡς κτῆμα: «κατέχω τὴν οἰκίαν, — τὸν ἀγρὸν κττ.», «κατέχει θέσιν ἐξαίρετον» || «κατέχω γλῶσσαν,—ἐπιστήμην,—τέχνην» γνωρίζω καλῶς μεταχειρίζομαι, χρησιμοποιῶ ἀπροσκόπτως: «τὴν κατέχει τελείως τὴν γαλλικήν», «δὲν τὴν κατέχει καλὰ τὴν τέχνη του» || ἰδιωματ., ἐννοῶ, καταλαμβάνω: «κατέχεις, μωρέ, εἶντα σοῦ λέω ;».

κατεψυγμένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *καταψύχω*, λίαν ψυχρός, ὁ ὑπὸ σφοδροῦ ψύχους ἐπηρεασμένος: «κατεψυγμένον κρέας», «ἰχθύες κατεψυγμένοι» οἱ ἐν ψυγείῳ διατηρούμενοι, «κατεψυγμέναι ζῶναι» αἱ παρὰ τοὺς πόλους ζῶναι τῆς γῆς, ὅπου ἐπικρατεῖ σφοδρὸν ψῦχος.

—**κατεψυγμένα *κρέατα*** [*Χημ. Τροφ.*]. Τὰ διὰ ψύξεως διατηρημένα κρέατα (βλ. *κρέας*). Σ. Γ.

—**κατεψυγμένη *ζώνη*** [*Φυσ. Γεωγρ.*]. Καλοῦνται οὕτω δύο ζῶναι τῆς γῆς. Ἡ *βορεία κατεψυγμένη*, κειμένη Β. τοῦ βορείου πολικοῦ κύκλου τῆς Γῆς, καὶ ἡ *νοτία κατεψυγμένη* πρὸς Ν τοῦ νοτίου πολικοῦ κύκλου (βλ. λ. *ζῶναι τῆς Γῆς*).

Κατζάνα, ἢ ***Κατζάνες***, καὶ ***Κατσανοχώρια*** [*Γεωγρ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ περιοχὴ ἡ καταλαμβάνουσα τὸ νότιον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, ὅπου ἄλλοτε ἐξετείνετο ὁ δῆμος Κλειτορίας. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἀπετέλει ἓν τῶν τεσσάρων τμημάτων τοῦ καζᾶ τῶν Καλαβρύτων. Τὸ ὄνομά της ὀφείλεται εἰς τὸ λεπτόγειον τοῦ ἐδάφους της, καθ' ὅσον *κατζάνες* καλοῦνται γενικῶς αἱ ἄγονοι ἐκτάσεις.

— [*Ἱστορ. Ἀγ.*] Εἰς τὴν Χελωνοσπηλιὰν τῶν *Κατζανῶν* τὴν 18 Μαρτίου 1821 ἐγένετο τὸ δεύτερον ἐπαναστατικὸν κροῦσμα μετὰ τὰ γενόμενα ἐν Ἀγριδίῳ τῶν Κλουκινῶν. Ἐκεῖ, μετὰ στρατολογίαν τοῦ Κωνσταντίνου Πετμεζᾶ, ὁ Χονδρογιάννης, ἐκ τῶν πρώτων ἐπαναστατῶν, ἐπετέθη ἐναντίον τῆς μεταβαινούσης εἰς Τρίπολιν συνοδείας τοῦ τραπεζίτου Νικολάου Ταμπακοπούλου (βλ. λ. *Χελωνοσπηλιά*). Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἠνάγκασε κυρίως τὸν ἐν Τριπόλει καϊμακάμην Μεχμὲτ-Σελὴχ νὰ ἐκδώσῃ τὴν περίφημον ἐγκύκλιον τῆς 20 Μαρτίου 1821, διὰ τῆς ὁποίας καθησύχαζε τοὺς ἡσύχους καὶ νομοταγεῖς ῥαγιᾶδες καὶ τοὺς ἐκάλει νὰ «κυνηγήσουν τοὺς κακοτρόπους», ὅσοι διέπραξαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Κατζανῶν. Καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα οἱ ἐκ Κατζανῶν καταγόμενοι ἀγωνισταὶ ἐφάνησαν πολεμικώτατοι. Κατὰ δὲ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας εἰς τὰ στρατεύματά του διὰ τῶν ἀδιαλείπτων πλευροκοπημάτων αὐτῶν. Γ. Δ. Κ.

Κατζάρ. Δυναστεία σαχῶν τῆς Περσίας, βασιλεύσασα ἀπὸ τοῦ 1794 μέχρι τοῦ 1927, ὅτε ὁ στρατηγὸς Ἀχμὲτ Πεχλεβῆ κατέλυσεν ὁριστικῶς τὴν βασιλείαν καὶ ἐγκαθιδρύσας δικτατορικὴν δημοκρατίαν ἀνεκηρύχθη κατόπιν βασιλεύς. Οἱ Κατζάροι ἦσαν Τουρκομᾶνοι τὴν καταγωγήν, τὸ δὲ ὄνομα αὐτῶν φαίνεται συγγενὲς πρὸς τοὺς ἐπὶ Βυζαντινῶν Χαζάρους, λαὸν ὡσαύτως τουρκικῆς καταγωγῆς. Ν. Μ.

Κατζενέλλενμπόγκεν, *Βαρθόλδος*, βαρῶνος τοῦ *Βελεστίνου*· βλ. λ. *Κατσενέλλενμπόγεν*.

Κατζιλάκιος, *Λέων*. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Λέοντος ΣΤ'. Ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου εἰς Θεσσαλονίκην, περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου 904, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως κατὰ τῆς ἀπειλουμένης ἐπιθέσεως τοῦ ἐπιδραμόντος εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀραβικοῦ στόλου. Ἀφιχθεὶς ἐσπευσμένως εἰς Θεσσαλονίκην, ἐπελήφθη δραστηρίως τῆς συμπληρώσεως τῶν ἀμυντικῶν ἔργων. Ἀλλὰ πρὶν ἔτι συμπληρωθῇ τὸ ἔργον τῆς ἀνυψώσεως τῶν ἀμυντικῶν τειχῶν, ἐφάνη ἐρχόμενος ὁ ἀραβικὸς στόλος, ὅστις ἤρξατο ἀμέσως τῆς κατὰ τῆς πόλεως ἐπιθέσεώς του. Ὁ Κατζιλάκιος σπεύδων ἔφιππος, ὅπως παροτρύνῃ πρὸς ἄμυναν, κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ τραυματισθεὶς ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ κλινήρης, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Νικήτα· κατὰ τὴν ὥραν ὅμως τοῦ κινδύνου ἐγκαταλείψας τὴν κλίνην του περιέτρεχε τὸ φρούριον μέχρι τῆς 31 Ἰουλίου, ὅτε εἰσορμήσαντος οἱ Ἄραβες κατέλαβον τὴν πόλιν, αἰχμαλωτίσαντες τήν τε φρουρὰν καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ 22 χιλιάδας ἐκ τῶν κατοίκων, οὓς ἐπώλησαν ὡς δούλους. Ν. ΚΛΣ

Κατζοῦρα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (βλ. *Βασιλικὸν Ἄνω*). Ι. Σ. Σ.

κατηγμένη (ἡ) [*Μαθ.*]· βλ. λ. *συντεταγμέναι*.

κατηγόρημα (τό)· τὸ ὑποκείμενον τῆς κατηγορίας, ἡ πρᾶξις διὰ τὴν ὁποίαν κατηγορεῖταί τις, ἔγκλημα· || συντακτ., τὸ περὶ τοῦ ὑποκειμένου λεγόμενον.

— [*Συντακτ.*] *Κατηγόρημα* συντακτικῶς εἶναι τὸ κατηγορούμενον ἤτοι ἀποδιδόμενον εἰς τὸ ὑποκείμενον (ἐνέργεια, πάθος ἢ ἰδιότης). Καὶ ἂν μὲν τὸ ἀποδιδόμενον εἶναι ἐνέργεια ἢ πάθος, δηλαδὴ ῥῆμα, καλεῖται εἰδικῶς *κατηγόρημα* ἢ ἁπλῶς *ῥῆμα*, π.χ. «ὁ ἥλιος λάμπει», «τὸ δένδρον κόπτεται», ἂν δὲ εἶναι ἰδιότης, δηλαδὴ ἐπίθετον, λέγεται εἰδικῶς *κατηγορούμενον*, π.χ. «ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρὸς» (βλ. καὶ λ. *κατηγορούμενον* καὶ *συνδετικόν*). Σ. Τ.

— [*Λογ.*]. Βλ. λ. *κατηγορούμενον*.

κατηγορηματικός, *—ή, —όν*· ὁ σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως διατυπούμενος, ὁριστικός, ἀμετάβλητος: «ἡ ἀπάντησις ἦτο κατηγορηματική»· || «κατηγορηματικὴ μετοχή» ἡ συμπληροῦσα τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος.—Ἐπίρρ. ***κατηγορηματικῶς***: «ἀπήντησε—, ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς».

— **κατηγορηματικὴ *μετοχὴ*** [*Γραμμ.*]. Ἡ μετοχὴ ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ὡς ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς ἢ ὡς κατηγορούμενον: «ἄνθρωποι κολακεύοντες»=«ἄνθρωποι κόλακες» (ἐπιθετικὴ μετοχή), «ὁρῶ σε κολακεύοντα»=«ὁρῶ σε (ὄντα) κόλακα» (κατηγορηματικὴ μετοχή). Εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς μετοχὰς ἡ ῥηματικὴ ἔννοια διασῴζεται ἐν τῇ μετοχῇ (χρόνος, ἐνέργεια, πάθος), καὶ κατὰ τοῦτο πλεονεκτεῖ ἡ μετοχὴ τοῦ ἀντιστοίχου ἐπιθέτου. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ εἶναι οὐκ ὀλίγα τὰ ῥήματα τὰ δεχόμενα κατηγορηματικὴν μετοχὴν προσδιορίζουσαν ἢ τὸ ὑποκείμενον ἢ τὸ ἀντικείμενον, «ἐγὼ οἶδα ὤν», «ἐγὼ οἶδά σε ὄντα». Τοιαῦτα εἶναι: 1) τὰ ἐνάρξεως καὶ λήξεως, «ἄρχομαι λέγων», «παύομαι λέγων», 2) τὰ αἰσθήσεως καὶ γνώσεως, «ὁρῶ τινα ὄντα», «οἶδά τινα ὄντα», «εὑρίσκω τινὰ ὄντα», «αἰσθάνομαί τινα ὄντα», «μανθάνω τινὰ ὄντα», 3) τὰ δείξεως καὶ δηλώσεως «ἐπιδείκνυμί τινα ὄντα», «φαίνεταί τις ὤν», «ἐλέγχεταί τις ὤν», ὧν καὶ περιφράσεις, «δῆλος, φανερός ἐστιν ὤν», 4) τὰ ψυχικοῦ πάθους καὶ τὰ ἀνοχῆς δηλωτικά, «χαίρω, ἥδομαι, ὀργίζομαι δρῶν», «ἀνέχομαι, καρτερῶ πάσχων»· ἐπὶ τῶν ῥημάτων τούτων ἡ μετοχὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ αἰτιολογική, 5) τὰ «τυγχάνω, λανθάνω, διατελῶ, διαγίγνομαι ὤν», «οἴχομαι φεύγων», «ἔφθασα ἐλθὼν»=«ἦλθον πρότερος», 6 τὰ «εἰμὶ πεπονθώς», «ὑπάρχω ἐθέλων». Ἤδη παρ' ἀρχαίοις ἡ εἰδικὴ πρότασις ἢ τὸ ἀπαρέμφατον ἤρχισε νὰ ἀντικαθιστᾷ τὴν κατηγορηματικὴν μετοχήν, «ἀκούω ὅτι», «οἶδα ὅτι», «ἀκούω εἶναί τινα», μέχρις οὗ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ ἐξέλιπεν αὕτη σχεδὸν τελείως (πρβλ. «τὸν βλέπω ταραγμένον». Σ. Τ.

— **κατηγορηματικὴ *προσταγὴ*** [*Ἠθικ.*]. Τὴν προσταγὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀξιοῖ ἀπολύτως, ἤτοι ἄνευ περιορισμῶν, πῶς πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ κανονίζῃ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ πρᾶξιν, ὀνομάζει ὁ Κάντιος *κατηγορηματικὴν προσταγήν*. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καλεῖται ὑπὸ τοῦ Καντίου *νόμος*. Ἡ κατηγορηματικὴ προσταγὴ ἀποτελεῖ νόμον καθαροῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ δὲν ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, οὔτε πάλιν ἀνάγεται εἰς μεταφυσικὰς ἐννοίας. Τὸ κύριον ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον τίθησιν ὁ Κάντιος εἰς τὴν «Κριτικὴν τοῦ πρακτικοῦ λόγου», καθὼς καὶ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Μεταφυσικὴ τῶν ἠθῶν», εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ εἰς τὴν λογικὴν θεμελίωσιν τῆς κατηγορηματικῆς προστακτικῆς. Ποῖαι εἶναι αἱ προϋποθέσεις, ὑφ' ἃς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν κατηγορηματικὴν προσταγήν; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντᾷ ὁ Kant, ὅτι ἡ κατηγορηματικὴ προσταγὴ εἶναι ἀδιανόητος ἄνευ μιᾶς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς ὅλης πρακτικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας, ἤτοι ἄνευ τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἠθικὸς νόμος θεμελιοῦται λογικῶς μόνον διὰ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐλευθερία, δηλαδὴ ἡ αἰτιότης ἐκείνη, ἡ ὁποία δὲν προσδιορίζεται ὑπὸ ξένων στοιχείων, ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν διὰ τὸν ἠθικὸν νόμον καὶ διὰ τὴν κατηγορηματικὴν προσταγήν. Πᾶν λογικὸν ὄν, τὸ ὁποῖον προσδιορίζεται κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν αἰτιότητα ταύτην, ἥτις διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν φυσικὴν τοιαύτην, πράττει ἐλευθέρως. Ἐκεῖ λοιπὸν ὅπου σταματᾷ ὁ θεωρητικὸς λόγος, δηλαδὴ ἡ κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου, ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ κριτικὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου. Ἡ πρώτη κριτικὴ γνωρίζει καὶ ἐξετάζει μόνον τὴν αἰτιότητα κατὰ τὴν καθαρῶς θεωρητικὴν αὐτῆς ὑφήν, ἐνῷ ἡ δευτέρα κριτικὴ ἐξετάζει τὴν αἰτιότητα κατὰ τὴν καθαρῶς πρακτικὴν αὐτῆς οὐσίαν. Προβλήματα τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται εἰς τὸ πλαίσιον τῆς κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου ὡς ἄλυτα, εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ πρακτικοῦ λόγου λύονται. Τοιοῦτον πρόβλημα εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ὁ θεωρητικὸς λόγος γνωρίζει μόνον φυσικὰς αἰτίας καὶ μάλιστα δὲν σταματᾷ εἰς καμμίαν αἰτίαν ὡς πρώτην καὶ κυρίαν αἰτίαν. Ὁ θεωρητικὸς νοῦς ἀξιοῖ βεβαίως μίαν πρώτην καὶ κυρίαν αἰτίαν καὶ τίθησι τὴν ἰδέαν τῆς αἰτίας, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν δὲν ἀνταποκρίνεται κανὲν περιεχόμενον. Εἰς τὸν πρακτικὸν λόγον ἡ ἰδέα αὕτη ἀποκτᾷ ὑπόστασιν, διότι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἠθικοῦ ὄντος πραγματοποιεῖ τὴν ἰδέαν τῆς ἀπολύτου καὶ τῆς πρώτης αἰτίας. Τὸ αἴτημα τῆς ἐλευθερίας, ἤτοι τῆς πρώτης αἰτίας, ἀποτελεῖ τὸ θεμελιωτικὸν στοιχεῖον ὁλοκλήρου τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρακτικὸς λόγος συμπληροῖ τὸ χάσμα, τὸ ὁποῖον διανοίγει ὁ θεωρητικὸς λόγος (ὅστις δὲν σταματᾷ εἰς μίαν ὡρισμένην αἰτίαν, ἀλλὰ βαίνει ἀπὸ αἰτίας εἰς αἰτίαν), διὰ τοῦτο ὁ Κάντιος ἀποδίδει τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν πρακτικὸν λόγον. Διὰ τῶν πρωτείων τούτων θέλει ὁ Κάντιος νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ πρακτικὸς λόγος τελειώνει τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ὁ θεωρητικὸς λόγος, καὶ συνεπῶς εὐρύνει τὴν σφαῖραν τῆς γνώσεως. Ἂν ὁ νοῦς μας ἦτο μόνον θεωρητικός, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἱκανοποιῆται μὲ τὸν αἰ-

Digitized by Google

σθητόν, ὑλικὸν κόσμον, καὶ δὲν θὰ συνελάμβανεν οὔτε τὰς ἀρνητικὰς ἐννοίας, τὰς ἰδέας, ὅπως ἀναπτύσσει αὐτὰς ὁ Κάντιος εἰς τὴν «Κριτικὴν τοῦ καθαροῦ λόγου». Τὴν βεβαιότητα δέ, ὅτι ὁ ὑλικὸς κόσμος δὲν ἀποτελεῖ τὸ ὅλον καὶ μόνον πεδίον δράσεως τοῦ νοῦ, ἀντλεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἠθικὸν νόμον, ὅστις παρουσιάζεται ὡς ἠθικὴ προσταγή, ἥτις ἔχει ἀναγκαιότητα διὰ τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ ἀξιοῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον νὰ κανονίζῃ τὴν βούλησίν του συμφώνως πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον. Αἱ προσταγαὶ ἐκφράζονται δι' ἑνὸς *δέοντος*. Ἔχουν δηλαδὴ πάντοτε δεοντολογικὸν χαρακτῆρα. Ὁ Kant διακρίνει τὰς προσταγὰς εἰς *ὑποθετικὰς* καὶ *κατηγορηματικάς*. Ὑποθετικαὶ εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀξιοῦν κάτι, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς μέσον δι' ἕνα σκοπόν, κατηγορηματικαὶ προσταγαὶ τοὐναντίον εἶναι ὅσαι ἀναφέρονται εἰς τὴν πρᾶξιν ὡς σκοπόν, εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἠθικὴν οὐσίαν τῆς πράξεως, ἤτοι εἰς τὸν τρόπον καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἠθικῶς πράττειν. Τοιαύτη κατηγορηματικὴ προσταγὴ εἶναι κατὰ τὸν Κάντιον ἡ προσταγή, ἥτις λέγει: «Πράττε κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε τὸ αἴτημα τῆς πράξεώς σου νὰ δύναται πάντοτε νὰ ἰσχύῃ ὡς ἀπαραίτητον ἀξίωμα, ὡς ἀπαραίτητος ἀρχὴ μιᾶς γενικῆς ἠθικῆς νομοθεσίας». Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόσταγμα τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ πρακτικοῦ λόγου, εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ὑπακούωμεν ὡς εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον. Μία πρᾶξις εἶναι δηλαδὴ τότε μόνον ἠθική, ὅταν ἡ ἀρχή, ἡ ὁποία τὴν διέπει, δύναται ν' ἀποβῇ γενικὸς νόμος. Ἡ πρᾶξις π. χ. ἐκείνη, καθ' ἣν θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ ἄνθρωπος μόνον ὡς μέσον δὲν θὰ ἦτο ἠθική, διότι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ θεωρῆται εἰς ὅλας τὰς πράξεις, τόσον εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ὅσον καὶ εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἄλλους, ὄχι μόνον ὡς μέσον, ἀλλὰ συνάμα ὡς σκοπός. Ἡ κατηγορηματικὴ δὲ προσταγή, διὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζεται ὁ ἠθικὸς οὗτος νόμος, λέγει: «Πράττε κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ χρησιμοποιῇς τὴν ἀνθρωπότητα τόσον ἐν τῷ προσώπῳ σου ὅσον καὶ ἐν τῷ προσώπῳ οἱουδήποτε ἄλλου πάντοτε συνάμα ὡς σκοπὸν καὶ οὐδέποτε μόνον ὡς μέσον».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Kant*, Grundlegung der Metaphysik der Sitten.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Kritik der Praktischen Vernunft.—*Cohen*, Kants, Begründung der Ethik (1910).

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— κατηγορηματικὸς *προσδιορισμὸς* *Συντακτ.*/. Οὕτω καλοῦνται οἱ προσδιορισμοὶ οἱ ἐκφερόμενοι διὰ γενικῆς οὐσιαστικοῦ ἀντὶ ἐπιθέτου-κατηγορουμένου. «ἡ ἡγεμονία εἶναι τῆς πόλεως» (=πολιτική), «ἦτο οἰκίας μεγάλης» (=τρόπον τινὰ μεγαλοσπίτης), «εἶναι τριάκοντα ἐτῶν» (=τριακοντούτης), «στέφανοι ῥόδων» (=ῥόδινοι), «Σόλων ἦν τῶν ἑπτὰ σοφῶν» (=τρόπον τινὰ ἑπτασοφίτης). Ἀλλ' εἰδικώτερον ἑκάστη τούτων τῶν γενικῶν δύναται συντακτικῶς νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, γενικὴ κτητική, τῆς ἰδιότητος, τῆς ὕλης, τοῦ ὅλου. Ἀνάλογα ἐκ τῆς νέας ἑλληνικῆς: «εἶναι ἀπὸ τοὺς καλοὺς μαθητάς», «τὸ τραπέζι εἶναι ἀπὸ ξύλο», «τὸ καπέλλο εἶναι τῆς μόδας».

Ἕτερον εἶδος κατηγορηματικοῦ προσδιορισμοῦ εἶναι τὸ ἐπίθετον ἢ ἡ μετοχή, ἅτινα δηλοῦντα χρόνον, τρόπον, τόπον, σκοπόν, ἰσοδυναμοῦσι πρὸς ἀντίστοιχον ἐπιρρηματικὸν προσδιορισμόν: «ἀφίκετο τριταῖος»=«κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν», «ἐσκήνουν ὑπαίθριοι»=«ἐν ὑπαίθρῳ», «ὁρῶ σε ἄσμενος»=«ἀσμένως», «ἔρχεται βοηθὸς»=«ἵνα βοηθήσῃ». Ἀνάλογα ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ: «κλειστὰ τὰ μάτια σὲ θωρῶ»= «μὲ τὰ μάτια ὄντα κλειστά», «κατάχλωμος ὁ παπᾶς κοίταζε τὸ νερό»=«ὁ παπᾶς ὢν κατάχλωμος». Σ. Τ.

κατηγορηματικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κατηγορηματικοῦ, τοῦ ὁριστικοῦ: «ἡ κατηγορηματικότης τῆς ἀπαντήσεως,—τῆς δηλώσεως».

κατηγορητήριον (τό)· οὐδ. τοῦ ἐπιθέτου *κατηγορητήριος*, ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἔγγραφον*· τὸ δι' οὗ τις κατηγορεῖται, τὸ ἐν ᾧ διατυποῦται ἡ κατά τινος κατηγορία· || καθόλου, ἡ διατύπωσις, προφορικὴ ἢ ἔγγραφος, τῆς κατά τινος κατηγορίας.

—*[Ποιν. Δικον.]* Καλεῖται κοινῶς *κατηγορητήριον* τὸ εἰσαγωγικὸν τῆς δίκης ἔγγραφον, ἐν τῷ ὁποίῳ διατυποῦται ἡ κατηγορία, ἥτις ἀποδίδεται εἰς ἐκεῖνον, ὅστις καλεῖται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου νὰ δικασθῇ. Οἱ ὑπὸ τῆς Ποιν. δικονομίας χρησιμοποιούμενοι ὅροι εἶναι διὰ μὲν τὰ πταίσματα *κλῆσις*, διὰ τὰ πλημμελήματα *κλητήριον* θέσπισμα καὶ διὰ τὰ κακουργήματα *ἐγκλητήριον* (βλ. λ.)· καλεῖται οὕτως ἐπίσης ἡ ἀπαγγελία τῆς *κατηγορίας* (βλ.λ.) ὑπὸ κατηγοροῦντος δημοσίου ὀργάνου. —Ω.

κατηγορητικός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς κατηγορίας, ἄλλως *κατηγορικός*.

κατηγορία (ἡ)· ἡ ἀπόδοσις εἴς τινα πράξεως ἀξιοποίνου, αἰτίασις, ἐνοχοποίησις, μομφή: «κατηγορία ἐπὶ φόνῳ,— ἐπὶ κλοπῇ,— ἐπὶ συκοφαντίᾳ», «ἡ κατηγορία ἀπεδείχθη ἀβάσιμος», «μάρτυρες τῆς κατηγορίας» || ἡ ἑνότης, τὸ σύνολον πολλῶν πραγμάτων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις, τάξις, κλάσις: «οἱ ξενοδόχοι διῃρέθησαν (κατετάχθησαν) εἰς τρεῖς κατηγορίας».

—*[Ποιν. Δικον.]* Ἡ *κατηγορία* περιέχεται ἐν τῷ ἐγκλητηρίῳ ἐγγράφῳ. Τὸ ἐγκλητήριον περιέχει τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ κατηγορουμένου, τὸ κακούργημα ἕνεκα τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ κατηγορία, ἀναφερομένου συγχρόνως καὶ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ ποινικοῦ νόμου, συνοπτικὴν ἔκθεσιν τῶν κυριωτέρων περιστατικῶν καὶ αἴτησιν νὰ κηρυχθῇ ἔνοχος ὁ κατηγορούμενος (ἄρθρ. 265 Ποιν. Δικ.). Κατὰ τὴν νομολογίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου αἱ ἀκυρότητες τοῦ ἐγκλητηρίου προτείνονται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς οὐσίας. Τὸ ἐγκλητήριον συντάσσεται μὲν ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πλημμελειοδικῶν, ὅταν τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν παραπέμπῃ τὸν κατηγορούμενον εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον, ἐπιθεωρεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν, ὅστις καὶ διατάσσει τὴν εἰς τὸν κατηγορούμενον ἐπίδοσιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ παραπεμπτικοῦ βουλεύματος (ἄρθρ. 264 καὶ 266 Ποιν. Δικον.). Δύναται ὅμως ὁ παρ' ἐφέταις εἰσαγγελεύς, ἐὰν φρονῇ ὅτι ἡ κατηγορία δὲν εἶναι βάσιμος ἢ δὲν ἀπεδείχθη εἰσέτι ὅσον δεῖ, νὰ κάμῃ πρότασιν καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἐφετῶν (ἄρθρ. 267 Ποιν. Δικον.).

Ἡ ἐπίδοσις τοῦ ἐγκλητηρίου μετὰ τοῦ παραπεμπτικοῦ βουλεύματος γίνεται ἐπιμελείᾳ τοῦ εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν ἢ τοῦ παρ' αὐτοῦ ὑποκατασταθέντος εἰσαγγελέως τῶν πρωτοδικῶν, ὀκτὼ τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου (ἄρθρ. 274 καὶ 275 Ποιν Δικον.). Ὁ παρὰ τοῖς κακουργιοδίκαις εἰσαγγελεὺς δὲν διώκει ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν συνέδρων οὐδεμίαν ἄλλην κατηγορίαν, εἰμὴ τὴν διαλαμβανομένην ἐν τῷ παραπεμπτικῷ βουλεύματι καὶ τῷ ἐγκλητηρίῳ ἐγγράφῳ (ἄρθρ. 421 Ποιν. Δικον.). Ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς πράξεως, ὡς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παθόντος, δύνανται νὰ διορθωθοῦν συμφώνως πρὸς τὰ ἐκ τῆς συζητήσεως προκύψαντα (νομολογ. Ἀρ. Πάγου). Ἐκ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται εἰς τοὺς ἐνόρκους, τὸ κύριον ζήτημα στηρίζεται εἰς τὴν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τοῦ ἐγκλητηρίου πρότασιν καὶ περιέχει τὴν ἐρώτησιν ἂν ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἔνοχος τῆς διὰ τοῦ εἰρημένου ἐγγράφου προσαπτομένης εἰς αὐτὸν πράξεως ὑπὸ τὰς ἐν αὐτῷ ἀναφερομένας ἐπιβαρυνούσας ἢ ἐλαφρυνούσας περιστάσεις (ἄρθρ. 429 Ποιν. Δικον.). Ἡ ἀπόφασις εἶναι ἀναιρετέα, ἐὰν ὁ κατηγορούμενος κατεδικάσθη ἕνεκα ἄλλου κακουργήματος παρὰ τὸ ἐν τῷ ἐγκλητηρίῳ σημειούμενον (ἄρθρ. 458 § 1 Ποιν. Δικον.).

Κατὰ τὸ ἄρθρον 377 Ποιν. δικονομίας, ὁ εἰσαγγελεὺς ἐν τῇ ἐνώπιον τοῦ πλημμελειοδικείου διαδικασίᾳ, μετὰ τὰς ἐρωτήσεις τοῦ προέδρου πρὸς τὸν κατηγορούμενον περὶ τοῦ ὀνόματός του, τῆς ἡλικίας κλπ., «ἀπαγγέλλει τὴν ἔννοιαν τῆς κατηγορίας μὲ συνοπτικὴν ἀκρίβειαν» καὶ ἐγχειρίζει εἰς τὸν πρόεδρον τὸν κατάλογον τῶν μαρτύρων. Ἐν τῇ πρακτικῇ ἡ κατηγορία καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων εὑρίσκονται γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ φακέλλου τῆς δικογραφίας. Περαιωθείσης τῆς διαδικασίας ὁ εἰσαγγελεὺς ἀναπτύσσει τὴν κατηγορίαν (ἄρθρ. 394 Ποιν. Δικον.).

Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Κανον. Δίκ.]* Ἡ κατὰ κληρικῶν ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχικὴ διαδικασία γίνεται κατ' ἀκολουθίαν 1) μηνύσεως, ἣν δύνανται νὰ ὑποβάλωσιν εἴτε λαϊκοί, εἴτε μοναχοί, εἴτε κληρικοί, εἴτε καὶ αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἀρχή. Τανῦν παρ' ἡμῖν ὁ ἔχων παράπονον κατὰ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου κληρικὸς δύναται ν' ἀποταθῇ πρὸς τὴν Ἱερὰν σύνοδον δι' ἀναφορᾶς ἐπιδιδομένης ἐπὶ ἀποδείξει τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ, ὅστις ὀφείλει ἐντὸς 15 ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως ἡμερῶν νὰ ὑποβάλῃ ταύτην τῇ Ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ. Ἡ Ἱερὰ σύνοδος, ἂν μὲν κρίνῃ τὰ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου καταγγελλόμενα ἀληθῆ καὶ βάσιμα, ποιεῖται τὰ νόμιμα, ἂν δὲ μή, ἐντέλλεται τὴν κατὰ τοῦ καταγγέλλοντος κληρικοῦ ἐνέργειαν τῶν δεόντων. Ἐπίσκοπος μὴ ὑποβαλὼν ἐπιδοθεῖσαν αὐτῷ ἀναφορὰν ἐμπροθέσμως τῇ Ἱερᾷ συνόδῳ τιμωρεῖται ἐπὶ παραβάσει καθήκοντος. Κατ' ἀπομίμησιν τοῦ κοσμικοῦ δικαίου τιμωρεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία τοὺς ἐν γνώσει ποιουμένους ἀνυποστάτους κατηγορίας, ἀποκλείουσα τούτους τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐπὶ χρόνον, ἐν ὑποτροπῇ δ' ἐσαεί. Κατὰ τὴν ἀπὸ 430 διάταξιν τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντιανοῦ τοῦ Γ', μὴ περιληφθεῖσαν ὅμως ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ κώδικι, πᾶς κατήγορος κληρικοῦ ὤφειλε νὰ καταθέσῃ ἑκατὸν λίτρας χρυσοῦ καὶ τοσαύτας ἀργύρου, ἃς ἀπέβαλλεν, ἀποδεικνυομένης ἀνυποστάτου τῆς κατηγορίας. Ἡ μὴ καταβολὴ δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου ἐν τῷ θέματι τούτῳ ἐπακολούθημα εἶχε τῶν κτημάτων μὲν αὐτοῦ τὴν κατάσχεσιν, αὐτοῦ δὲ τούτου τὴν ἐν ἁλύσεσι δέσμευσιν. Ἐν τῇ παρ' ἡμῖν αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ ἡ Ἱερὰ σύνοδος κατὰ Μάϊον τοῦ 1918, ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν θὰ λαμβάνωνται κατὰ τὸν κανόνα στ' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ὑπ' ὄψιν μηνύσεις κατὰ κληρικῶν, ἂν μὴ ἐν αὐταῖς δηλῶται ὑπὸ τοῦ μηνυτοῦ, ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταγγελλομένων. Κατὰ τὸ ἄρθρον 102 τοῦ κρητικοῦ καταστατικοῦ, ἂν ἡ κατὰ τοῦ ἡγουμένου ἢ τῶν συμβούλων κατηγορία τοῦ μοναχοῦ ἤθελεν ἀποδειχθῇ ψευδής, ἐγίνωσκε δ' ὁ καταγγείλας τὸ ἀνυπόστατον αὐτῆς, τιμωρεῖται οὗτος ἐκκλησιαστικῶς ὡς συκοφάντης, κατὰ τὰς περιστάσεις δὲ καὶ ποινικῶς. Τῆς κατηγορίας ἀποκλείονται κατὰ τὸ Κανονικὸν δίκαιον: α') οἱ ἀποβεβλημένοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, β') οἱ αἱρετικοί, σχισματικοὶ καὶ παρασυνάγωγοι, γ') οἱ ἐθνικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι, δ') οἱ ὑπὸ κατηγορίαν ὄντες πρὶν ἢ ἀθῷοι τῶν ἐγκλημάτων ἀποδειχθῶσιν, ε') οἱ δοῦλοι, στ') οἱ ἴδιοι ἀπελεύθεροι, ζ') οἱ τοῖς τῆς ἀτιμίας σπίλοις ἐρραντισμένοι καὶ καθόλου πάντες οἱ κατὰ τὸ κοσμικὸν δίκαιον τῶν Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν ἀποκλειόμενοι τοῦ πρὸς τὸ κατηγορεῖν δικαιώματος, ὡς θηριομάχοι, μονομάχοι, μῖμοι. Ἡ μήνυσις ἀπαιτεῖται νὰ ᾖ κεχρονολογημένη καὶ φέρῃ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κατηγόρου. Ἀνώνυμοι μηνύσεις ἀπορρίπτονται. Ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἡ κατὰ μοναχοῦ μήνυσις ἡ ὑποβαλλομένη παρὰ μὴ Χριστιανῶν ἢ παρὰ αἱρετικῶν ἢ σχισματικῶν ἢ προκατεγνωσμένων διὰ βαρείας ποινῆς εἶναι ἀπαράδεκτος, ἂν μὴ ὁ ὑποβαλὼν ταύτην ἦτο ὁ παθών. Ὀφείλει δ' ὁ μηνυτὴς νὰ διατυποῖ λεπτομερῶς τὰ παραπτώματα τοῦ κατηγορουμένου καὶ νὰ προτείνῃ δύο τοὐλάχιστον μάρτυρας πρὸς βεβαίωσιν αὐτῶν.

Ἡ κατὰ κληρικῶν πειθαρχικὴ διαδικασία γίνεται καὶ αὐτῶν ἑαυτοὺς καταγγελλόντων ἢ ὁμολογούντων, ὡς καὶ κατ' ἀκολουθίαν αὐτεπαγγέλτου ἐνεργείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Τοῦτο δ' ὁσάκις τὸ παράπτωμα ἦτο τῷ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ γνωστόν, εἴτε α') ἐκ τοῦ διαπραξαμένου τοῦτο, μὴ ἀρνουμένου τὴν διάπραξιν, εἴτε β') ἐκ μαρτυρικῶν καταθέσεων, εἴτε γ') ἐκ τοῦ πασιδήλου τοῦ παραπτώματος. Ἐν τῷ θέματι τούτῳ, ἂν ἡ τοῦ παραπτώματος διάπραξις ἦτο οὕτω γνωστή, ὥστε ὁ κατηγορούμενος νὰ μὴ δύνηται νὰ ἀρνηθῇ τοῦτο, δὲν ὑπῆρχε χρεία μαρτύρων. Καὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἡ κατὰ μοναχοῦ κατηγορία γίνεται ὡσαύτως καὶ δι' αὐτεπαγγέλτου ἀπαγγελίας αὐτῆς ὑπὸ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ προφορικῶς. [Πρβλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (1907), σ.534—540.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, τεῦχ. Α' (1927) σελ. 150—151.]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—*[Λογικ.] Κατηγορία* καλεῖται θεμελιώδης ἔννοια τοῦ νοῦ, μὴ ἐπιδεχομένη περαιτέρω ἀνάλυσιν εἰς στοιχειωδεστέρας ἐννοίας καὶ ἀποτελοῦσα τὴν γενικὴν μορφὴν ἢ εἶδος τῆς νοήσεως (βλ. λ. *Ἀριστοτέλης* τ. Ε', σ. 512 γ κ.ἑξ., *καθολικὰ* καὶ *Κάντιος* τ. ΙΓ' σ. 721 γ.).

— κατηγορία *ἰδιωτικὴ* *[Ποιν. Δικον.]*· βλ. λ. *ἰδιωτικὴ* κατηγορία

— κατηγορίαι *γραμματικαὶ* *[Γραμμ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ τύποι, δι' ὧν ἐκφράζομεν ὁμοιοτρόπως ἐν τῇ γλώσσῃ πληθὺν σχέσεων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐννοιῶν, οἷον τὸ γένος, τὴν πτῶσιν, τὸν ἀριθμόν, τὸν χρόνον, τὴν διάθεσιν, τὴν ἔγκλισιν, τὸ πρόσωπον, τὸν τόπον, τὸν τρόπον, τὸ ὄργανον, τὴν κατάφασιν καὶ ἀπόφασιν, τὸ ἀπραγματοποίητον κλ. Διὰ τῶν τύπων τούτων ἡ διάνοια ἡμῶν ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν της ἀπειρίαν ὁμοιομόρφων μέσων (ἂς ἀναλογισθῇ τις ὅλην τὴν κλίσιν ἑνὸς ἐνεργητικοῦ ῥήματος) πρὸς ἔκφρασιν τῶν ποικίλων σχέσεων, ὑφ' ἃς αὕτη ἀντιλαμβάνεται τὰ πράγματα καὶ τὰς ἐννοίας. Οὕτως αἱ γραμματικαὶ κατηγορίαι συμπίπτουσι πρὸς τὸ τυπικὸν μέρος τῆς γραμματικῆς καὶ πρὸς τοὺς κανόνας τῆς συντάξεως. Σύμπας οὗτος ὁ γραμματικὸς καὶ συντακτικὸς διάκοσμος εἶναι δημιούργημα καὶ ἀπόκτημα πολυχρονίου ἐνεργείας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, προσπαθοῦντος νὰ εὕρῃ τὴν ὁμοιόμορφον γλωσσικὴν ἔκφρασιν τῶν ἀπειραρίθμων σχέσεων, ἃς ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς ἐννοίαις διέβλεπε. Τὸ ὁμοιόμορφον δὲ τοῦτο ἐπεβάλλετο καὶ ἐξυπηρέτει τὴν ἐν κοινωνίᾳ συμβίωσιν.

Καὶ ἐν μὲν ταῖς λογικαῖς κατηγορίαις καταφαίνεται ὁμοιομορφία τις παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς (εἰ καί τινες ἀρνοῦνται ταύτην), ἀλλ' ἐν ταῖς γραμματικαῖς οὐχί. Ἑκάστη γλῶσσα ἔχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ ἴδιον τρόπον δηλώσεως τῶν κατηγοριῶν (τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ τόσον δύσκολον τὴν ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἀνηκούσης εἰς γλωσσικὴν ὁμάδα μὴ συγγενῆ, π. χ. τῆς κινεζικῆς)· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἡ αὐτὴ γλῶσσα σὺν τῷ χρόνῳ μεταβάλλει ταύτας καὶ νέας δημιουργεῖ· οὕτως ὁ Ὅμηρος σχεδὸν ἀγνοεῖ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἄρθρου, ἥτις βραδύτερον ἀνεπτύχθη ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἡ πρόθεσις παρ' αὐτῷ μόλις ἐμφανίζεται ὡς ἰδία κατηγορία, οὖσα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπίρρημα, ἡ κατηγορία τοῦ δυϊκοῦ ἐξέλιπε τελείως ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἐνῷ ὑπάρχουσι γλῶσσαι ἔχουσαι καὶ τρικὸν ἀριθμόν, ἡ λατινικὴ ὡς καὶ ἡ γερμανικὴ ἔχουσιν ἕνα τύπον πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ παρακειμένου, ἡ γαλλικὴ ἐκ τῆς λατινικῆς προελθοῦσα ἠλλοίωσεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὰς κατηγορίας τῆς λατινικῆς γραμματικῆς καὶ νέας διεμόρφωσεν· ἡ ἀραβικὴ προσ-

Digitized by Google

θέτει τὰς προσωπικὰς καταλήξεις εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος, διακρίνει δὲ εἰς τὸ ῥῆμα ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος· ὑπάρχουσι δὲ γλῶσσαι, ἐν αἷς ὁ χρόνος ἢ ὁ τόνος τῶν συλλαβῶν χρησιμεύει πρὸς διαφοροποίησιν τῶν ἐννοιῶν. Σ. Τ.

κατηγοριάρης (ὁ)· θηλ. *κατηγοριάρα*, οὐδ. *—ικο*· ὁ ἀγαπῶν νὰ κατηγορῇ, φιλοκατήγορος, ἄλλως *κοτσομπόλης*.
— /*Καν. Δίκ.*/ Βλ. *κατηγυριάρης*.

κατηγορικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἀνήκων εἰς τὴν κατηγορίαν· || ὁ πρὸς κατηγορίαν γινόμενος ἢ ἔχων τάσιν· || ῥητός, θετικός, κατηγορηματικός.

— **κατηγορικὴ** *κρίσις* /*Λογ.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ διανοητικὴ πρᾶξις, δι' ἧς συνάπτεται ἡ σχέσις ὡρισμένης ἐννοίας πρὸς ὡρισμένον ὑποκείμενον. Στοιχεῖα τῆς κατηγορικῆς κρίσεως εἶναι τρία: α') τὸ *ὑποκείμενον*, δηλαδὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ἐν τῇ κρίσει· β') τὸ *κατηγορούμενον*, τὸ ὁποῖον εἶναι πάντοτε ἔννοια, προϊὸν νοητικῆς ἀφαιρέσεως· γ') τὸ *ῥῆμα* «εἶναι» (συνδετικόν), δι' οὗ θεωρεῖται τὸ ὑποκείμενον ὡς ὑπαρκτόν, καὶ ὅλα τὰ γνωρίσματα ὅσα πηγάζουν ἐκ τοῦ κατηγορουμένου, ὡς τρόπον τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὑποκειμένου, ἐὰν πρόκειται περὶ καταφατικῆς κρίσεως, ἢ ὡς ἄσχετα πρὸς αὐτήν, ἐὰν πρόκειται περὶ ἀποφατικῆς ἢ ἀρνητικῆς. Διὰ τὸν σχηματισμὸν κρίσεως ἀπαιτεῖται ἡ ἀντίληψις σχέσεως μεταξὺ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ κατηγορουμένου. Μ. Π.

— **κατηγορικὴ** *προσταγὴ* /*Ἠθικ.*/· βλ. *κατηγορηματικὴ προσταγή*.

— **κατηγορικοὶ** *συλλογισμοὶ* /*Λογ.*/ Καλοῦνται οὕτως οἱ συλλογισμοί, τῶν ὁποίων τοὐλάχιστον ἡ μείζων ἀποτελεῖ κατηγορικὴν κρίσιν.

κατήγορος (ὁ, ἡ)· ὁ κατηγορῶν, ὁ δικαιώματι ἢ ἀξιώματι διατυπῶν κατηγορίαν κατά τινος, ὁ καταγγέλλων, ὁ μηνύων, μηνυτής· || «δημόσιος κατήγορος» ὁ διατυπῶν τὴν κατηγορίαν ἐξ ὀνόματος τοῦ κράτους, τοῦ δημοσίου.

— **κατήγορος** *δημόσιος*· βλ. λ. *δημόσιος κατήγορος*.

κατηγορούμενον (τό)· μετοχὴ τοῦ κατηγοροῦμαι ὡς οὐσ., τὸ περὶ τοῦ ὑποκειμένου λεγόμενον.
— /*Συντακτ.*/ *Κατηγορούμενον* συντακτικῶς εἶναι ἡ ἰδιότης ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸ ὑποκείμενον κυρίως ὑπὸ μορφὴν ἐπιθέτου: «ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρός». Κατὰ κανόνα τὸ κατηγορούμενον εἶναι ἐπίθετον, ἀλλὰ καὶ πᾶν μέρος λόγου καὶ πρότασις ὅλη ἐπιθετικῶς ἢ οὐσιαστικῶς λαμβανόμενα χρησιμεύουσιν ὡς κατηγορούμενα: «ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής», «ὁ Ὄλυμπος εἶναι ὄρος», «τὰ πρόβατα εἶναι πλοῦτος», «τὸ νῦν οὐκ ἔστι πάλαι», «Φίλιππός ἐστιν ὅ,τι ἄν τις εἴπῃ» (=πάγκακος). Κυριώτεροι κανόνες σχετικοὶ πρὸς τὴν ἐκφορὰν τοῦ κατηγορουμένου εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἐὰν τὸ κατηγορούμενον εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτῶσιν: «τοῦ Ἀριστείδου γενομένου δικαίου», «τῆς πράξεως οὔσης δικαίας», «τῶν προόδων γενομένων ταχειῶν», ἐὰν δὲ εἶναι οὐσιαστικόν, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον πάντως μὲν κατὰ πτῶσιν, τυχαίως δὲ κατὰ γένος καὶ ἀριθμόν: «τὰ πρόβατα εἶναι πλοῦτος» (συμφωνία μόνον κατὰ πτῶσιν), «ἡ Κέρκυρα εἶναι νῆσος» (συμφωνία κατὰ πτῶσιν, γένος καὶ ἀριθμόν). 2) Τὸ ἐπίθετον κατηγορούμενον δύναται νὰ τεθῇ κατ' οὐδέτερον γένος ἑνικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ αὐτοῦ ἐπιθέτου: «αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν» (ἀντὶ λυπηραί), «δεινὸν ἡ ἀμάθεια»· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ ἰδιότης παρίσταται ζωηρότερον, ὥς τι ἔχον ἰδίαν ὑπόστασιν. 3) Ἐπὶ δύο ἢ πλειόνων ὑποκειμένων διαφόρου γένους, ἐὰν μὲν ταῦτα εἶναι ἔμψυχα, ἐπικρατεῖ ἐν τῷ κατηγορουμένῳ τὸ ἀρσενικὸν γένος τοῦ θηλυκοῦ, τὸ δὲ θηλυκὸν τοῦ οὐδετέρου: «ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ εἶναι ἄξιοι ἐπαίνου», «δυστυχεῖς εἶναι αἱ μητέρες καὶ τὰ τέκνα», ἐὰν δὲ εἶναι ἄψυχα, τὸ κατηγορούμενον συνήθως τίθεται κατ' οὐδέτερον πληθυντικοῦ: «πλοῦτη καὶ τιμαὶ εἶναι ἀβέβαια», ἐὰν δὲ εἶναι ὁμοῦ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, ἐπικρατεῖ μᾶλλον τὸ γένος τῶν ἐμψύχων: «ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν κύριοι τῶν πραγμάτων». 4) *Προληπτικὸν* ἢ *βραχυλογικὸν* λέγεται τὸ *κατηγορούμενον*, ὅταν δύναται ν' ἀναλυθῇ εἰς ὅλην πρότασιν συμπερασματικήν. Τὸ τοιοῦτον κατηγορούμενον, συνηθέστερον παρὰ ποιηταῖς, εὑρηται καὶ παρὰ πεζοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ: «Φίλιππος ηὐξήθη μέγας» = «ὥστε γενέσθαι μέγας», «τὸ φόρεμα ράβεται ὡραῖο» = ὥστε νὰ γίνῃ ὡραῖον» (βλ. καὶ *κατηγόρημα συνδετικόν*). Σ. Τ.

κατηγορούμενος, *—η, —ον*· μετχ. τοῦ *κατηγοροῦμαι* ὡς οὐσ., ὁ καθ' οὗ διατυποῦται, ἀπαγγέλλεται κατηγορία, ἰδίᾳ ἐν δικαστηρίῳ: «καταδίκη —, ἀθῴωσις τοῦ κατηγορουμένου»· || τὸ οὐδ. *κατηγορούμενον* (βλ. λ.) ὡς οὐσιαστ.

— /*Ποιν. Δικον.*/ *Κατηγορούμενος* καλεῖται παρ' ἡμῖν οὐ μόνον ὁ ὕποπτος ἐγκληματικῆς πράξεως, ὅστις παρεπέμφθη εἰς δίκην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἠγέρθη ἤδη ἡ ποινικὴ ἀγωγή, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ ὕποπτος πταίσματος, ἐναντίον τοῦ ὁποίου αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαί, εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε κατ' ἔγκλησιν, ἐνήργησαν πρὸς βεβαίωσιν τοῦ πταίσματος. Ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἐν τῇ ποινικῇ διαδικασίᾳ «ὁ παθητικὸς διάδικος», τουτέστι τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἐν τῇ κατηγορίᾳ ὑποδεικνύεται ὡς ἐκεῖνο, ἐναντίον τοῦ ὁποίου μέλλει νὰ γίνῃ ἡ δίκη (is contra quem res in judicium deditur.-Beling). Ἅμα τῷ πέρατι τῆς προεισαγωγικῆς ἀνακρίσεως, ἐὰν συνελέγησαν ἐπαρκῆ στοιχεῖα διὰ τὴν στήριξιν τῆς κατηγορίας, ὁ κατηγορούμενος ἐπὶ μὲν τῶν πταισμάτων παραπέμπεται εἰς τὸ ἀκροατήριον δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως (ἄρθρα 142 καὶ 143 Ποιν. δικονομίας), ἐπὶ πλημμελημάτων δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως, ἢ μετὰ βούλευμα τοῦ δικαστικοῦ συμβουλίου, ἐπὶ δὲ κακουργημάτων διὰ παραπεμπτικοῦ βουλεύματος. Τὸ δικαστικὸν συμβούλιον δύναται ν' ἀποφανθῇ, ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ κατηγορία, ἢ ὅτι πρέπει νὰ παύσῃ προσωρινῶς ἡ περαιτέρω καταδίωξις, ἢ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ περαιτέρω ἀνάκρισις, ἢ ὅτι ὁ κατηγορούμενος δέον νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον. Κατὰ τοῦ βουλεύματος δύναται ὁ κατηγορούμενος νὰ ἀσκήσῃ ἀνακοπήν, διευθυνομένην πρὸς τὸ συμβούλιον τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐφετῶν, καὶ ἀναίρεσιν ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Κατὰ δὲ τῆς δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως παραπομπῆς εἰς τὸ πλημμελειοδικεῖον δύναται ὁ κατηγορούμενος ν' ἀσκήσῃ προσφυγὴν ἐνώπιον τοῦ εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν. Ὁ κατηγορούμενος προσελθὼν ἢ προσαχθεὶς πρὸς ἐξέτασιν ἢ ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ τῆς ὑποθέσεως, δικαιοῦται νὰ λάβῃ γνῶσιν ὅλων τῶν ἐγγράφων τῆς ἀνακρίσεως ὡς καὶ ἀντίγραφα αὐτῶν. Ἐπίσης δύναται νὰ ζητήσῃ προθεσμίαν 48 ὡρῶν πρὸς ἀπολογίαν, ἐὰν δὲ ὁ ἀνακριτὴς συναινῇ, καὶ δευτέραν τοιαύτην. Ἐπ' ἀκροατηρίου ὁ κατηγορούμενος δικαιοῦται, ὅπως ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν αὐτοπροσώπως ἢ νὰ προσλάβῃ συνήγορον. Ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου ὅμως ὀφείλει κατ' ἀνάγκην νὰ προσλάβῃ συνήγορον, καὶ ἂν τυχὸν δὲν ἔχῃ, ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου τῷ διορίζει αὐτεπαγγέλτως τινὰ τῶν παρὰ τῷ δικαστηρίῳ τούτῳ διατελούντων δικηγόρων. Ἡ ἔλλειψις συνηγόρου εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον εἶναι λόγος ἀναιρέσεως. Ἐπὶ πλημμελημάτων καὶ κακουργημάτων ἁρμόδιον δικαστήριον διὰ τὴν ἐκδίκασιν αὐτῶν εἶναι καὶ τὸ τοῦ τόπου τῆς κατοικίας ἢ τῆς προσωρινῆς διαμονῆς τοῦ κατηγορουμένου. Ἐπὶ κακουργημάτων καὶ πλημμελημάτων πραττομένων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, τιμωρητέων δὲ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, ἡ ἁρμοδιότης ἀκολουθεῖ τὸν τόπον τῆς τελευταίας κατοικίας ἢ ἐφημέρου διαμονῆς τοῦ κατηγορουμένου.

Ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ, καθ' ὃν χρόνον ἐξετάζονται οἱ μάρτυρες, ὁ κατηγορούμενος καὶ ὁ συνήγορός του ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀπευθύνουν πρὸς τὸν μάρτυρα ἐρωτήσεις, ἵνα καθορισθῇ ἀκριβέστερον τὸ ἀξιόπιστον αὐτοῦ καὶ ἐν γένει πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ὑπερασπίσῃ τὸν ἑαυτόν του. Ἐὰν ὅμως ὁ μάρτυς ἐξυβρισθῇ ἢ προσαφθῇ εἰς αὐτὸν πρᾶξις μὴ δυναμένη ν' ἀποδειχθῇ παραχρῆμα, καταδικάζεται ὁ ἔνοχος εἰς κράτησιν μιᾶς μέχρις ὀκτὼ ἡμερῶν. Ἐὰν ὑπάρχουν ἔγγραφα ἀποδεικτικὰ ἢ ἄλλα πειστήρια, ὑποβάλλονται εἰς τὸν κατηγορούμενον, ἵνα τὰ ἀναγνωρίσῃ ἢ ἐξηγηθῇ ἐπ' αὐτῶν. Περατωθείσης τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας ἐξετάζεται ὁ κατηγορούμενος, μετὰ δὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κατηγορίας ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος ὁμιλεῖ ὁ συνήγορος τοῦ κατηγορουμένου. Ἐὰν ὁ εἰσαγγελεὺς ἢ ὁ πολιτικῶς ἐνάγων θέλουν ν' ἀπαντήσουν, συγχωρεῖται τοῦτο εἰς αὐτούς, ἀλλ' ὁ κατηγορούμενος καὶ ὁ συνήγορός του ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀγορεύσουν ἐκ νέου. Ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου, ὁ κατηγορούμενος ἀνέφερεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ πραγματικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου ἔχουν ἐπιρροὴν εἰς τὸν καταλογισμὸν καὶ εἰς τὴν ἐπιμέτρησιν τῆς ποινῆς, δέον νὰ γίνωνται καὶ περὶ τούτου ἰδιαίτερα ζητήματα. Ἅμα ἐκτεθοῦν τὰ ζητήματα εἰς τοὺς ἐνόρκους, ὁ κατηγορούμενος ἀποχωρεῖ ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου, προσκαλεῖται δὲ καὶ αὖθις εἰς τὸ ἀκροατήριον ἅμα οἱ ἔνορκοι περατώσουν τὴν ἐτυμηγορίαν των, ἥτις ἀναγιγνώσκεται ὑπὸ τοῦ γραμματέως γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ. Ἐὰν ὁ κατηγορούμενος δὲν ἐκηρύχθη ἔνοχος, ὁ πρόεδρος ἀπαγγέλλει τὴν ἀθῴωσίν του ἐκ τῆς κατηγορίας καὶ ἂν ἦτο φυλακισμένος διατάσσει τὴν ἀπόλυσίν του, ἐκτὸς ἐὰν δέον νὰ κρατηθῇ δι' ἄλλους λόγους. Ἐὰν κηρυχθῇ ὁ κατηγορούμενος ἔνοχος διὰ τῆς ἐτυμηγορίας τῶν ἐνόρκων, δικαιοῦται νὰ προσβάλῃ τὸ ὑποστατὸν ἢ τὸ μέγεθος τῆς ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως προταθείσης ποινῆς καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς παρὰ τῶν ἐνόρκων ἀναγνωρισθέντας νομίμους λόγους συγγνώμης. Ἐπίσης δικαιοῦται νὰ προσβάλῃ τὸ ὑποστατὸν τῶν ἰδιωτικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ζητουμένων ποσοτήτων. Ἀπαγγελθείσης τῆς ἀποφάσεως τῶν συνέδρων, ὁ πρόεδρος ὑπενθυμίζει εἰς τὸν κατηγορούμενον, ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἐμπροθέσμως τὴν ἀναίρεσιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἐὰν τὸ δικαστήριον νομίζῃ, ὅτι ἡ νόμιμος ποινὴ εἶναι πολὺ αὐστηρὰ διὰ τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν, ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κάμῃ αὐτεπαγγέλτως πρότασιν περὶ μετριάσεως τῆς ποινῆς ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις περὶ παντελοῦς χάριτος. Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

κατηγορῶ (*—έω*), ἀόρ *κατηγόρησα—κατηγορήθην*, παθ. μετχ. *κατηγορημένος*· λέγω κατηγορίαν κατά τινος, ἀποδίδω μομφήν, αἰτίασιν εἴς τινα, μέμφομαι, κατακρίνω: «μὲ κατηγορεῖ ὅτι τὸν ἔκλεψα», παροιμ. «ὅποιος κατηγορεῖ τὸ σπίτι του πέφτει καὶ τὸν πλακώνει»· || μηνύω, καταγγέλλω: «κατηγορεῖται ἐπὶ φόνῳ, — ἐπὶ κλοπῇ»· || παθ. μετχ. *κατηγορημένος, —η*· ὁ κακολογηθεὶς ἐπὶ ἀσέμνῳ συμπεριφορᾷ, διαγωγῇ: «δὲν τὴν πῆρε, γιατὶ τοῦ εἶπαν πὼς εἶναι κατηγορημένη».

κατηγυριάρης (ὁ) /*Κανον. Δικ.*/. Ὁ *κατηγυριάρης* ἢ *κατηγοριάρης* ἢ *κατηγοριάριος* καθῆκον εἶχε νὰ ἐπιμελῆται (φιλοκαλεῖν) τοῦ ναοῦ, νὰ ἅπτῃ τὰς ἐν αὐτῷ κανδήλας καὶ νὰ ὑπομιμνήσκῃ εἰς τοὺς πιστοὺς τὰς ἑορτάς, ἵνα σχολάζωσιν. Ἀλλ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς ἐκκλησίας Κύπρου παρὰ Du Cange (II 131 app. ἐν λ. *μηναῖα*) ἀναγιγνώσκομεν «ὁ κατηγοριάρης ἔνει εἰς τὸν τόπον τοῦ περιοδευτοῦ». Τοῦ κατηγυριάρη τὸ διακόνημα καταλέγεται ἐν τῷ εὐωνύμῳ χορῷ τῇ τάξει δέκατον τρίτον ὑπὸ τοῦ α' καταλόγου τοῦ ἐν τῷ «Εὐχολογίῳ» (ἔκδ. *Γοάρου*), δέκατον δ' ἕβδομον ὑπό τε τοῦ καταλόγου ὀφφικίων τῆς Μ. Ἐκκλησίας τοῦ ἐν τῷ «Συντάγματι θείων καὶ ἱερῶν κανόνων», (ἔκδ. *Γ. Ἀ. Ῥάλλη* καὶ *Μ. Ποτλῆ*, τ. Ε', σελ. 534 *σημ.* 3) καὶ ὑπὸ τοῦ «Μ. Εὐχολογίου». Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Κατὴ - Κερὶς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 115 κατοίκους γεωργούς.

Κατὴ - κιοΐ / *Γεωγρ.*/· βλ. *Καδήκιοϊ*.

κατηλεκτρότονος (ὁ) /*Ἰατρ.*/ βλ. *ἠλεκτρότονος*.

Κατηλιανὸς (ἢ *Κατελᾶνος*, καὶ *Κατηλᾶνος*), *Διονύσιος*. Λόγιος κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1540. Γενόμενος ἱερομόναχος καὶ μεταβὰς εἰς Βενετίαν, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Φιλαδελφείας Γαβριὴλ τῷ Σεβήρῳ. Διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ ἐκεῖ ὀρθοδόξου ναοῦ, ἱεροκῆρυξ καὶ διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος μέχρι τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον Κυθήρων (1588). Συνέγραψε πολλὰ ἔργα καὶ διετήρει ἀλληλογραφίαν πρὸς συγχρόνους σοφούς, τῶν ἐπιστολῶν του περιληφθεισῶν ἐν τῷ «Delitiae eruditorum» τοῦ Λαμίου. Ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι μετὰ τὸ 1629.

κατήνα (ἡ)· ὁ δεσμὸς τῶν ποδῶν τῆς ὄρνιθος μετὰ τῆς λεκάνης (ἀπὸ τοῦ λατ. catena).

κατηνέλλα (ἡ) (Catinella) /*Βοτ.*/. Εἶδος φυκῶν ἐκ τῶν καλυπτόντων τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου.

Κατηνιάδες /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χαροκοπιοῦ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. 36 (1928). Ι. Σ. Σ.

κάτης (ὁ), καὶ *κάτος*· ἰδιωματ. ἀντὶ γάτος, αἴλουρος.

κατῆς (ὁ)· βλ. *καδῆς*.

κατήφεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κατηφής, δυσθυμία, λύπη ἄνευ τραχύτητος, κοιν. *κατσούφιασμα*.

κατηφὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· δύσθυμος, περίλυπος, κοιν. *κατσουφιασμένος*: «κατηφὴς ἕνεκα πένθους».

κατηφία (ἡ) (Catephia) /*Ζῳολ.*/. Γένος λεπιδοπτέρων ἑτεροκέρων ἐντόμων, τοῦ ὁποίου οἱ ἀντιπρόσωποι εἶναι ψυχαὶ νυκτόβιοι μὲ πτέρυγας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μελαίνας. Περιλαμβάνει τρία γνωστὰ εἴδη, ὧν σπουδαιότερον *κατηφία ἡ ἀλχημιστική* (Catephia alchimista), τῆς ὁποίας αἱ κάμπαι καὶ αἱ χρυσαλλίδες ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων.

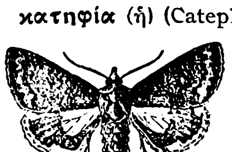

Κατηφία.

Κατηφόρης, *Νικόλαος*. Ἕλλην διηγηματογράφος, γεννηθεὶς ἐν Βασιλικῇ τῆς Λευκάδος. Τῷ 1903 ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐδικηγόρησεν ἐν Ἀθήναις. Ὡς διηγηματογράφος ἐνεφανίσθη τῷ 1923 μὲ τὴν μικρὰν συλλογὴν «Οἱ καμπάνες τοῦ τρόμου», τὴν ὁποίαν διακρίνει μεγάλη ἐπίδρασις ρωσικῆς φιλολογίας. Τῷ 1925 ἐξέδωκε τὸ «Ἀνοιχτὸ παράθυρο» καὶ τῷ 1929 τὴν σειρὰν διηγημάτων «Ὅσο κρατάει τὸ σκοτάδι». Θ. Ν. Τ.

— **Κατηφόρης,** *Παΐσιος*. Ἱερεὺς καὶ ἁγιογράφος, καταγόμενος πιθανῶς ἐκ Ζακύνθου καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Τῷ μόνον γνωστὸν αὐτοῦ ἔργον εἶναι εἰκὼν τοῦ Ἐσταυρωμένου, εὑρισκομένη ἄνωθεν τοῦ τέμπλου τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐκκλησίας

Digitized by Google

τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς «τοῦ Κλάψη». Ἐπὶ ταύτης ἀναγινώσκεται: «ΑΥΞ(;)ΕΤ' (1666) Ἰουλίου ιγ' ἐτέλισε χεὶρ Παϊσίου ἱερέως Κατηφόρη».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Περιοδ. «Ἁρμονία» ΙΙΙ (1902) σ. 585 ἀρ. 87 καὶ «Παντογνώστης» ἔτος Β' (1923) ἀριθ. 9 σ. 136 ἀρ. 36.

Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

κατηφορίζω· δημοτ., παίρνω τὸν κατήφορο, βαδίζω κατωφερῆ ὁδόν, ἀντίθ. *ἀνηφορίζω* || ἐπὶ ἐδάφους, εἶμαι κατωφερής, ἐπικλινής: «ὅπου κατηφορίζει τὸ χωράφι, στραγγάει τὸ νερό».

κατηφορικός, —ή, —όν· ὀλίγον κατωφερής, ἐπικλινής: «ὁ δρόμος εἶναι κατηφορικός».

κατηφόρισμα (τό)· δημοτ., ἡ πρὸς τὴν κατωφέρειαν τροπή: «τώρα ἔχομε κατηφόρισμα καὶ θὰ πάμε κυλῶντας» || κατωφερὲς ἔδαφος.

κατήφορος (ὁ)· κατωφερὴς ὁδός, ἔδαφος κατωφερές, κατωφέρεια, ἀντίθ. *ἀνήφορος* || φρ. «πῆρε ὁ στραβὸς κατήφορο» ἐπὶ φλυάρου ὁμιλοῦντος ἀκατασχέτως || «πῆρε τὸν κατήφορο» δηλαδὴ πρὸς τὴν καταστροφήν.

Κατήφορος, *Ἀντώνιος*. Ἱεροκήρυξ καὶ διδάσκαλος. Γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Παταβίῳ Καττωνιανοῦ φροντιστηρίου, εἶτα τοῦ ἐν Ῥώμῃ φροντιστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἀλλ' ἐνοχλούμενος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ διὰ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις, ἔφυγε λάθρα καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν, χειροτονηθεὶς ἱερεὺς καὶ διορισθεὶς δημόσιος διδάσκαλος. Βραδύτερον ἐξελέγη πρωτοπαπᾶς· καὶ ἐπὶ πενταετίαν κηρύξας τὸν θεῖον λόγον, ἀνεχώρησε προσκληθεὶς εἰς Βενετίαν (1735), ὅπου διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ Φραγγινιανῷ φροντιστηρίῳ. Λίαν πεπαιδευμένος καὶ γλωσσομαθής, συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ἑλληνικὴν γραμματικὴν» καὶ «Ποιητικὴν μέθοδον», ἰταλιστὶ δὲ τὸν «Βίον Πέτρου τοῦ Μεγάλου», καὶ μετέφρασε λατινιστὶ τὰ «Ζητήματα» τοῦ Ἀμφιλοχίου. Ἐπανελθὼν εἰς Ζάκυνθον κατέγινεν εἰς τὴν συγγραφὴν «Λεξικοῦ», φθάσας μέχρι τοῦ στοιχείου Μ, ἀλλὰ στερηθεὶς τῆς ὁράσεως διέκοψεν αὐτό. Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1763. Λ. Χ. Ζ.

κατήχησις—εως (ἡ)· ἡ διὰ ζώσης φωνῆς διδασκαλία || ἡ διδασκαλία τῶν χριστιανικῶν δογμάτων || καθόλου, μύησις, εἰσαγωγὴ εἴς τι δόγμα ἢ μυστικὴν ἐνέργειαν || «Ἱερὰ κατήχησις» τὸ βιβλίον τὸ περιλαμβάνον τὰ σπουδαιότερα δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας πρὸς διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων.

—*(Ἐκκλ.)* Ἡ λέξις *κατήχησις* κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος καθιερώθη εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς διδασκαλίας πάντων ἐκείνων, οἵτινες εἶχον λάβει τὴν ἀπόφασιν ν' ἀσπασθῶσι τὸν Χριστιανισμόν, δεχόμενοι τὸ βάπτισμα. Ἐτυμολογικῶς ἡ λέξις ἐξεταζομένη (κατὰ—ἠχεῖν=κάτω ἢ πέριξ ἠχεῖν) παρέχει τὸ ἀσφαλὲς δεδομένον, ὅτι ἡ πρώτη χριστιανικὴ κατήχησις διεξήγετο ὑπὸ μορφὴν διαλόγου, ἢ ἦτο ἐπανάληψις τῶν λόγων τοῦ διδάσκοντος. Σήμερον ἡ λέξις κατήχησις σημαίνει: α) τὴν διὰ ζώσης φωνῆς διδασκαλίαν τῶν δογμάτων καὶ ἠθικῶν διδασκαλιῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ συστηματικῶς καὶ μεθοδικῶς· β) τὸ βιβλίον, ὅπερ περιέχει τὰς διδασκαλίας ταύτας, καὶ γ) τὴν κατηχητικὴν ἐνέργειαν τῆς Ἐκκλησίας γενικῶς (τὴν ἐφαρμογὴν καὶ πολλῶν ἄλλων μέσων, πλὴν τῆς διδασκαλίας, πρὸς χριστιανικὴν διαπαιδαγώγησιν). Ἡ κατήχησις ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτάτων θρησκευτικῶν μαθημάτων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν βιβλικὴν ἱστορίαν διδασκομένη, ἢ καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῆς. Ἡ συνδεδυασμένη διδασκαλία ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι αἱ ἀφῃρημέναι θρησκευτικαὶ ἔννοιαι τῆς κατηχήσεως κατανοοῦνται πολὺ καλύτερον διὰ τῶν συγκεκριμένων ἱστορικῶν γεγονότων τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ἡ ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ κατήχησις ἦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τὸ μόνον ἢ τὸ κυριώτατον θρησκευτικὸν μάθημα· ὡρισμέναι δηλαδὴ δογματικαὶ ἢ ἠθικαὶ διδασκαλίαι ἐδιδάσκοντο καὶ ἐπιμελῶς ἐνετυποῦντο εἰς τοὺς νεωστὶ προσερχομένους τοῖς κόλπους τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ μορφὴν προτάσεων συντόμων καὶ στερεοτύπων. Ἐὰν αἱ προτάσεις αὗται ἐδιδάσκοντο ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἁγίας Γραφῆς, δὲν γνωρίζομεν μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐμορφώθησαν τὰ πρῶτα χριστιανικὰ σύμβολα, τὰ ὁποῖα, εἰς βραχείας καὶ εὐμνημονεύτους προτάσεις συντεταγμένα, ἀπετέλουν μίαν σύντομον καὶ πλήρη ἔκθεσιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν εὐκόλως ἠδύναντο ν' ἀπομνημονεύωσιν οἱ μέλλοντες νὰ βαπτισθῶσι. Βέβαιον ὡσαύτως εἶναι, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν συμβόλων τούτων ἐγίνετο ἀναλυτικῶς καὶ εἰς πλατυτέραν μορφήν, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ἡ κατήχησις περιελάμβανε τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, τὸ «Πάτερ ἡμῶν», τὰς ἐντολάς, διόλου δὲ ἀπίθανον καὶ ὀλίγα περὶ μυστηρίων. Μετὰ τὸ βάπτισμα ἐπηκολούθει λεπτομερεστέρα διδασκαλία εἰς πάντα τὰ κεφάλαια ταῦτα τῆς δογματικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς. Ἐννοεῖται ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ τὸ περιεχόμενον τοῦτο ἐγίνετο πλατύτερον, προστιθεμένων καὶ ἄλλων διδασκαλιῶν, περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν κλπ. Αἱ νεώτεραι κατηχήσεις, αἱ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν τῇ Δύσει καὶ παρ' ἡμῖν συγγραφεῖσαι, ἔχουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν διαλογικὴν μορφήν, τὰ κύρια δὲ αὐτῶν κεφάλαια ἀποτελοῦσι τὸ σύμβολον τῆς πίστεως (παρ' ἡμῖν τὸ τῆς Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ Δύσει τὸ καλούμενον Ἀποστολικόν), αἱ δέκα ἐντολαί, ἡ Κυριακὴ προσευχὴ καὶ τὰ μυστήρια. Ὑπάρχουσι καὶ διαιρέσεις τῆς κατηχήσεως κατὰ τὰς τρεῖς κεφαλαιώδεις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀρετάς (πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη). Εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα τὰ κεφάλαια ταῦτα παρέχονται ἀνεξαρτήτως τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, τῆς κατηχήσεως διδασκομένης ὡς αὐτοτελοῦς τινος θρησκευτικοῦ μαθήματος. Δ. Ν. Μ.

κατηχητήριος, (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατήχησιν, κατηχητικός.

κατηχητής (ὁ)· ὁ κατηχῶν, ὁ διδάσκων τὰ δόγματα τῆς θρησκείας || καθόλου, ὁ εἰσάγων τινὰ εἰς τὰ μυστικὰ μιᾶς ἑταιρείας, ἑνὸς τάγματος, ὁ μυῶν τινα.

—*(Καν. Δίκ.)* Ὁ *κατηχητὴς* ἀποτελεῖ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον), καταλεγόμενον ἐν τῷ εὐωνύμῳ χορῷ, κατὰ μὲν τὸν κατάλογον ὀφφικίων ἐν Συντάγματι ἱερῶν κανόνων (ἔκδ. *Γ. Ἀ. Ῥάλλη* καὶ *Μ. Ποτλῆ* τόμ. Ε' σελ. 534 σημ.) ἐν τῇ πρώτῃ πεντάδι τῇ τάξει ἕκτον, κατὰ δὲ τὸ Μ. Εὐχολόγιον ἐν τῷ εὐωνύμῳ χορῷ τῇ τάξει πέμπτον. Ὁ κατηχητὴς δηλοῦται καὶ διὰ τῶν ὅρων: *ὁ ἐπὶ τῶν κατηχήσεων* ἢ *ἐφορκιστής*. Ὁ ὅρος οὗτος ἀπαντᾷ λ. χ. παρὰ τῷ Κίτρους Ἰωάννῃ καὶ παρὰ Βαλσαμῶνι εἰς κανόνα ι' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου καὶ εἰς καν. κστ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. Ὁ κατηχητὴς καθῆκον εἶχε νὰ κατηχῇ, ἤτοι νὰ διδάσκῃ τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς προσερχομένους εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἀπίστους, ὡς καὶ εἰς τοὺς εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν αἱρετικούς. Κατὰ τὸν κανόνα οη' τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου οἱ τὴν πίστιν ἐκμανθάνοντες, φωτιζόμενοι, ὀφείλουσι τὴν πέμπτην τῆς ἑβδομάδος νὰ ἀπαγγέλλωσι ταύτην εἰς τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς πρεσβυτέρους, ἤτοι τοὺς κατηχητάς, κατὰ τὸ εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ὑπόμνημα τοῦ Βαλσαμῶνος. Χρείας ὑπουργούσης ὑπῆρχον ἔν τινι ἐκκλησίᾳ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ πλείονες κατηχηταί. Οὕτω λ. χ. ἀπαντῶσιν αἱ ὑπογραφαὶ τεσσάρων κατηχητῶν ἔν τε τῇ πρώτῃ ἀπὸ Δεκεμβρίου 1357 παραινετικῇ γραφῇ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καλλίστου τοῦ Α' καὶ τῇ δευτέρᾳ. Ὁ κατηχητὴς ἠδύνατο νὰ ᾖ τετιμημένος καὶ δι' ἑτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, ὡς τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐκδίκου, ὡς καὶ διὰ δύο ἑτέρων ἀξιωμάτων, ὡς τῶν ἐκδίκου καὶ ἐξάρχου, ἢ καὶ διὰ τριῶν, ὡς τῶν ἀξιωμάτων ἐκδίκου, ἐξάρχου καὶ ταβουλλαρίου, καθάπερ δῆλον γίνεται καὶ ἐκ τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἀπὸ Δεκεμβρίου 1357 παραινετικαῖς γραφαῖς τοῦ πατριάρχου Καλλίστου τοῦ Α' ἐν Acta Patriarc. Const. (τόμ. Α' σ. 369, 372 καὶ 373). Βλ. Σύνταγμα κανόνων τόμ. Β' σελ. 486 καὶ τόμ. Γ' σελ. 143 καὶ 194). Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

κατηχητική (ἡ). Μάθημα θεολογικόν, ὑπαγόμενον εἰς τὸν πρακτικὸν κλάδον τῆς θεολογίας καὶ πραγματευόμενον περὶ τῆς ἱστορίας καὶ θεωρίας τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν συνεργαζομένων μετ' αὐτῆς (κρατικῶν ἢ ἰδιωτικῶν) ἐκπαιδευτικῶν ὀργανισμῶν· ἑπομένως τὸ μάθημα τοῦτο ἔχει κυρίως ὡς ὑπόθεσιν τὴν ἔκθεσιν τῶν παιδαγωγικῶν μέσων, ἅτινα συντελοῦσι πρὸς χριστιανικὴν μόρφωσιν τῆς νεότητος, ἥτις θεωρεῖται ὡς θρησκευτικῶς ἄωρος. Ὁ κλάδος οὗτος τῆς θεολογίας συνδέεται κατὰ ταῦτα μετὰ τῆς παιδαγωγικῆς, διότι ἐξετάζει εἰδικὰ ζητήματα τῆς ἀγωγῆς. Ἀλλὰ τὸ ὑλικόν, τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν σκοπὸν λαμβάνει ἡ κατηχητικὴ ἢ χριστιανικὴ παιδαγωγικὴ ἐκ τῆς θρησκείας, οὕτω δὲ παρίσταται ἡ ἀνάγκη ὅπως ὁ κατηχητής, δηλαδὴ ὁ ἀναλαμβάνων τὴν θρησκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν παίδων καὶ ἐφήβων, εἶναι καὶ θεολογικῶς κατηρτισμένος. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ γενικώτερα μέσα τῆς ἀγωγῆς καὶ τὰς μεθόδους τῆς διδασκαλίας ἡ κατηχητικὴ ἀκολουθεῖ συνήθως τὰ κοινῶς παραδεδεγμένα ἐν τῇ διδακτικῇ καὶ παιδαγωγικῇ καθόλου. Ἐντεῦθεν ἡ θέσις τῆς κατηχητικῆς εὑρίσκεται εἰς τὰ ὅρια τῆς θεολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἀποτελοῦσα ἓν τῶν σπουδαιοτάτων μαθημάτων τοῦ πρακτικοῦ θεολογικοῦ κλάδου. Ἡ κατηχητικὴ δὲν εἶναι ἁπλῶς ἐπιστημονικὴ ἔκθεσις τῶν διδακτικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μαθημάτων· κύριον αὐτῆς ἔργον πρέπει νὰ εἶναι ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ τῶν σταδίων ἐξελίξεως αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἐξέτασις τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος ὑπὸ γενικωτέραν ἔποψιν, ὁπότε τὸ διδακτικὸν ἔργον ἀποβαίνει μία μόνον ἐκ τῶν ὄψεων ἢ πλευρῶν τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐρεύνης. Ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν κατηχητικὴν εἰς τρία μέρη, ἤτοι: 1) Τὸ *ἱστορικόν*, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται λόγος περὶ τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας διὰ μέσου τῶν αἰώνων. 2) Τὸ *γενικόν*, ἔνθα ἐκτίθενται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς κατηχητικῆς αἱ βασιζόμεναι ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς ἐρεύνης τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἀγωγῆς ἐκ χριστιανικῆς ἐπόψεως, τὸ πρόσωπον τοῦ κατηχητοῦ κτλ. 3) Τὸ *εἰδικὸν* ἢ *μεθοδολογικόν*, ἐν τῷ ὁποίῳ πραγματεύονται κυρίως περὶ τοῦ διδακτικοῦ θρησκευτικοῦ ὑλικοῦ, τῆς κατανομῆς αὐτοῦ ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μεθόδων καταλληλοτέρας καὶ ἐπιτυχεστέρας αὐτοῦ διδασκαλίας.

Περὶ κατηχητικῆς ἐπιστήμης, ἐν τῇ αὐστηρᾷ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος. Ἡ κατηχητικὴ ὡς ἐπιστήμη καὶ ὡς ἰδιαίτερον μάθημα ἐν τῇ θεολογίᾳ ἀναφαίνεται μόλις κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ χριστιανικῇ ἐποχῇ ὁ πρῶτος, ὅστις συστηματικῶς διετύπωσε μεθοδικὰς ὁδηγίας διὰ τὴν κατηχητικὴν διδασκαλίαν, ὑπῆρξεν ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῷ ἔργῳ του «De catechizandis rudibus». Αἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ «Λόγος κατηχητικὸς ὁ μέγας» Γρηγορίου τοῦ Νύσσης δὲν περιέχουσι κυρίως συστηματικὰς ἐπιστημονικὰς ὑποδείξεις περὶ τοῦ τρόπου τοῦ κατηχεῖν, ἀλλ' ἔχουσι μεγίστην ἱστορικήν, ἀκόμη δὲ καὶ πρακτικὴν ἀξίαν. Ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκαλλιεργήθη πως ἡ κατηχητική, ἀλλὰ τὸ πρῶτον σοβαρὸν κατηχητικὸν σύγγραμμα συνέταξεν ὁ Ἰωάννης Gerson († 1429), μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἔν τε τῇ δυτικῇ καὶ ταῖς προτεσταντικαῖς Ἐκκλησίαις, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα ἠσχολήθησαν εἰδικῶς καὶ συνέγραψαν πλεῖστον λόγου ἄξια συγγράμματα περὶ τῆς θεωρίας, τῆς ἱστορίας καὶ τῶν μεθόδων τῆς κατηχήσεως καὶ γενικώτερον τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ θεολογικῇ ἐπιστήμῃ ἡ κατηχητικὴ καὶ ἐν γένει αἱ πρακτικαὶ θεολογικαὶ σπουδαὶ δὲν ἔτυχον μέχρις ἐσχάτων τῆς προσηκούσης καλλιεργείας. Ἤδη ὅμως τὸ διαφέρον διὰ τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἤρχισεν, ἕνεκα τῆς τελευταίως σημειωθείσης κατηχητικῆς κινήσεως, ν' ἀναπτύσσηται καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

κατηχητικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατήχησιν, ὁ κατὰ τρόπον κατηχήσεως: «κατηχητικὴ διδασκαλία» || τὸ θηλ. *κατηχητικὴ* (βλ. λ.) ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ ἐπιστήμη ἢ τέχνη.

κατηχουμενεῖον (τό). Ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ *νάρθηκος* (βλ. λ.), διότι ἐκεῖ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπετρέπετο νὰ ἵστανται οἱ κατηχούμενοι, ὅπως καὶ οἱ δημοσίᾳ μετανοοῦντες, κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς λειτουργίας, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τούτου ὠνομάζετο «λειτουργία *κατηχουμένων*» (βλ. λ.). Ἐνίοτε καὶ σήμερον διὰ τῆς λέξεως «κατηχουμενεῖα» ἐννοοῦσι τὸν γυναικωνίτην, διότι οὗτος ἀντικατέστησεν εἰς τὰς ἐνοριακὰς ἐκκλησίας τὸν νάρθηκα. Δ. Ν. Μ.

κατηχούμενος, —η, —ον· ὁ τὴν χριστιανικὴν κατήχησιν ἀκροώμενος, ὁ ἀκροώμενος τὴν πρὸ τοῦ βαπτίσματος χριστιανικὴν διδασκαλίαν.

—*(Ἐκκλ. Ἱστορ.)* *Κατηχούμενοι* ἐλέγοντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ οἱ προετοιμαζόμενοι ὑπὸ τοῦ κλήρου εἰς τὴν παλιγγενεσίαν διὰ τῆς *κατηχήσεως* (βλ. λ.) καὶ διὰ τῆς ἀσκήσεως εἰς τὸν χριστιανικὸν βίον. Ἡ προηγουμένη αὐτοῦ τοῦ βαπτίσματος (καὶ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν) διδασκαλία καὶ δοκιμασία ἐξειλίχθη κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν τῶν κατηχουμένων. Κατὰ τὸν Α' καὶ Β' αἰῶνα ἡ λειτουργία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης διακονίας (ἧς ἡ ἵδρυσις κακῶς ἀποδίδεται ὑπὸ πολλῶν εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν) ἦτο ἀκόμη ἀσυστηματοποίητος, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, καὶ ἐφ' ὅσον αἱ ἐκκλησιαστικαὶ συνθῆκαι μετεβάλλοντο, ἀνεπτύχθη εἰς πολύπλοκόν τινα ὀργανισμόν. Οἱ κατηχούμενοι ἦσαν διαφόρων βαθμῶν, τόπος δὲ αὐτῶν κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἦτο ὁ πρόναος ἢ νάρθηξ, ὅστις ὡς ἐκ τούτου ὠνομάζετο καὶ *κατηχουμενεῖον* (βλ. λ.). Ἔμενον δὲ ἐκεῖ μέχρι τῆς παρακελεύσεως τοῦ διακόνου: «ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε· οἱ κατηχούμενοι προέλθετε· μή τις τῶν κατηχουμένων κλπ.», διότι δὲν ἐπετρέπετο νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ὥραν τῆς τελέσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ τῆς Μεταλήψεως. Εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τῆς προπαρασκευῆς τῶν κατηχουμένων διακρίνομεν τὰς ἑξῆς φάσεις ἢ περιόδους (ἰδίως ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος): 1) Εἰσαγωγικήν τινα κατήχησιν, γινομένην εὐθὺς μετὰ τὴν προσέλευσιν τοῦ ὑποψηφίου καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐλατηρίων, ἅτινα ὤθησαν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ διδασκαλία αὕτη, μὴ διαρκοῦσα πολὺν χρόνον, ἐγίνετο συνήθως ἰδιαιτέρως δι' ἕνα ἕκαστον, περιεστρέφετο δὲ εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα: περὶ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, περὶ δημιουργίας καὶ θείας προνοίας, περὶ ἀποκαλύψεως ἐν τῇ Π.

Digitized by Google

Διαθήκη, περὶ δεκαλόγου κλπ. Οἱ φιλοσοφικῶς μεμορφωμένοι παρηκολούθουν τὰ μαθήματα τῶν λεγομένων κατηχητικῶν σχολῶν, οἷαι ὑπῆρχον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Ἀντιοχείᾳ κλπ. 2) Μακροτέραν τινὰ χρονικὴν περίοδον, διαρκοῦσαν σχεδὸν πανταχοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος, καθ' ὃ ἐγίνοντο ἀσκήσεις καὶ δοκιμασίαι καὶ ἐξηκολούθουν αἱ κατηχητικαὶ (δογματικαὶ καὶ ἠθικαὶ) διδασκαλίαι ἀπὸ κοινοῦ. Η διάρκεια τῆς κατηχήσεως ταύτης, ἥτις ἐγίνετο ἀκροαματικῶς, ἠδύνατο νὰ ποικίλλῃ ἀναλόγως τῆς μορφώσεως, τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν ἑκάστου κατηχουμένου, παρατεινομένη ἐνίοτε μέχρι τριῶν ἐτῶν. Δέον νὰ μὴ ταυτίζωνται οἱ κατηχούμενοι οὗτοι πρὸς τὰς 4 τάξεις τῶν μετανοούντων Χριστιανῶν. 3) Τὴν εὐθὺς πρὸ τοῦ χρόνου τοῦ βαπτίσματος προηγουμένην περίοδον, ἥτις διήρκει ἓξ ἑβδομάδας καὶ καθ' ἣν ἐγίνετο συστηματικὴ διδασκαλία ἀπὸ κοινοῦ. Ἤρχιζε δ' αὕτη ἡ περίοδος ἀπὸ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἕτοιμοι οἱ κατηχούμενοι, οἵτινες ἤδη ἐκαλοῦντο φωτιζόμενοι (προετοιμαζόμενοι διὰ τὸ φώτισμα=βάπτισμα) νὰ δεχθῶσι τοῦτο κατὰ τὸ Πάσχα. Μετὰ ταῦτα ἤρχετο 4) ἡ ἐπίσημος τελετὴ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ χρίσματος καὶ τῆς μεταλήψεως, συνήθως κατὰ τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστὴν ἢ τὰ Θεοφάνια. 5) Ἐπηκολούθει ὀκταήμερος διδασκαλία (μυσταγωγικαὶ κατηχήσεις), ἡ ὁποία σκοπὸν εἶχε νὰ στερεώσῃ τοὺς νεοφωτίστους καὶ μάλιστα νὰ εἰσαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὰς μέχρι τοῦδε μυστικὰς διδασκαλίας περὶ τῶν μυστηρίων κλπ. Μυστικαὶ διδασκαλίαι ἐθεωροῦντο καὶ ἡ Κυριακὴ προσευχὴ καὶ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ἅτινα μόλις ὀλίγας τινὰς πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἡμέρας ἐξεμάνθανον οἱ κατηχούμενοι. Ἡ διδασκαλία αὐτῶν κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον ἀνετίθετο εἰς κατωτέρους κληρικοὺς (ἀναγνώστας ἢ διακόνους), ἡ μύησις ὅμως εἰς τὰ ὑψηλότερα καὶ τὰ δυσληπτότερα τῆς πίστεως μυστήρια ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Περίφημοι κατηχηταὶ ἦσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Πάνταινος, ὁ Κλήμης καὶ ὁ Ὠριγένης. Ἡ διδασκαλία τῶν Χριστιανῶν παίδων ἦτο μᾶλλον ἀφειμένη εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν. Ἐπικρατήσαντος βραδύτερον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰσαχθέντος τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ τάξις τῶν κατηχουμένων σχεδὸν ἐξέλιπε. Κανόνας περὶ τῶν κατηχουμένων ἐθέσπισαν αἱ σύνοδοι Ἐλβίρας, Ἀρελάτης (314), Ἱππῶνος (393), Λαοδικείας, Νικαίας Α' Οἰκουμ., Κωνσταντινουπόλεως Β' Οἰκ. καὶ ἄλλαι.

Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

— **κατηχουμένων λειτουργία** /*Λειτουργ.*/. Ἡ θεία λειτουργία διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν *λειτουργίαν τῶν κατηχουμένων* καὶ τὴν *λειτουργίαν τῶν πιστῶν*. Ὠνομάσθη τοιουτοτρόπως τὸ πρῶτον μέρος, διότι κατ' αὐτὸ ἠδύναντο νὰ παρευρίσκωνται καὶ οἱ *κατηχούμενοι* (βλ. λ.). Τὸ μέρος τοῦτο ἄρχεται παρ' ἡμῖν εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸν ὄρθρον διὰ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ τελετουργοῦντος ἱερέως: «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρός.....» καὶ λήγει εἰς τό: «Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε (=ἐξέλθετε)· οἱ κατηχούμενοι προέλθετε κλπ.». Τὴν ἐκφώνησιν ταύτην ἔκαμνεν ὁ διάκονος μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ κήρυγμα. Ὅτε δηλαδὴ ἤρχιζεν ἡ λειτουργία, ταύτην παρηκολούθουν πάντες, πιστοὶ καὶ κατηχούμενοι· ἀλλ' οἱ μὲν πιστοὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ μένουν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς λειτουργίας· οἱ κατηχούμενοι ὅμως, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐθεωροῦντο ἀκόμη ἄξιοι νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, διετάσσοντο ὑπὸ τοῦ διακόνου ν' ἀπέλθουν προτοῦ γίνῃ ἡ εἴσοδος τῶν τιμίων Δώρων. Σήμερον, ὅτε διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ νηπιακῆς ἡλικίας γίνεταί τις Χριστιανός, κατηχούμενοι σπανίως ὑπάρχουν, ὅτε ἐξ ἄλλων θρησκειῶν προσέρχονται εἰς τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικήν. Ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ ἡ διαίρεσις τῆς λειτουργίας εἰς τὰ δύο μέρη, ἂν καὶ σήμερον δὲν εἶναι πλέον τόσον εὐδιάκριτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὀρθόδοξοι Λειτουργικαί. — *Δημητρίου Μπαλάνου* «Ἡ Ἐκκλησία μας» (ἔκδ. Ὠφελ. βιβλ. ἀρ. 2) σ. 55—59.

Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

κατηχῶ (—*έω*)· *ἀόρ. κατήχησα—κατηχήθην*, παθ. μετχ. *κατηχημένος*· διδάσκω τινὰ διὰ ζώσης φωνῆς, ἰδίᾳ τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· || καθόλου, εἰσάγω τινὰ εἰς τὰ μυστικὰ μιᾶς ὀργανώσεως, ἑνὸς τάγματος, μυῶ, προσηλυτίζω· || συμβουλεύω, νουθετῶ.

κάτι ἀντων. ἀόρ. οὐδ. γένους, μόνον κατ' ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικήν, ἀντὶ τοῦ *τί*: «ἔχω κάτι νὰ σοῦ πῶ», «μοῦ 'δωσε κάτι», «φέρε κάτι νὰ φάμε», «πρέπει νὰ γίνῃ κάτι καλόν»· || περιληπτικῶς ἀντὶ τοῦ *τινά*, ὀλίγα τινά, μερικά· «εἴδαμε κάτι ἐξαίρετα πράγματα», «πάω νὰ ἐπισκεφθῶ κάτι φίλους μου», «κάτι παραπάνω, —παρακάτω»· || τὶ σπουδαῖον, ἀξιόλογον, ἐξαιρετικόν: «νομίζει κι' αὐτὸς πῶς εἶναι κάτι», ἀρχ. «οἴεταί εἶναί τι» «κάτι μᾶς εἶπες καὶ σύ», «κάτι θαρρεῖς πῶς εἶσαι», «τέλος πάντων αὐτὸ εἶναι κάτι»· || θαυμαστ.: «κάτι ὀμορφιές!», «κάτι μάτια!», «ἐφάγαμε κάτι σταφύλια, — κάτι ἀχλάδια!»· || χάριν σαφεστέρας δηλώσεως ἐπαναλαμβάνεται τὸ *τί*: «μοῦ 'δωσε κάτι τι», «θὰ σοῦ πῶ κάτι τι»· || «κάτι καλύτερα» κατά τι, ὀλίγον τι· || ἀντὶ τοῦ *κάπως*, πρὸς ἔκφρασιν ἐκπλήξεως ἢ ἀπορίας: «κάτι μελαγχολικός! τί ἔχεις;», «κάτι ἐδῶ!» (ἀπὸ τοῦ *κἄν τι*=ἐλάχιστόν τι).

κάτι (τὸ) (τουρκ. *κάτ*=στρῶμα)· πτυχή, δίπλα, καμπή· || πάτωμα, ὄροφος: «τὸ σπίτι ἔχει τρία κάτια»· || κουστούμι ρούχων: «ἔχω ἕξι κάτια ἀσπρόρουχα»· || καθόλου τὰ ὅμοια μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖταί τι λέγονται κάτια: «νῆμα μὲ τρία κάτια» ἄλλως «—μὲ τρεῖς κλωνές».

Κατιαουὰρ (Kathiawar) /*Γεωγρ.*/. Περιοχὴ τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ χώρᾳ Γκουτζεράτ, ἀποτελοῦσα ἰδιαιτέραν διοικητικὴν περιφέρειαν. Ἡ Κατιαουὰρ εἶναι μεγάλη χερσόνησος, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 57.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 2.600.000, ὁρίζεται πρὸς Ν καὶ Δ ὑπὸ τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης, πρὸς Α ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Κὰτς καὶ πρὸς Β ὑπὸ τοῦ κόλπου Ράνν. Μετὰ τοῦ ἠπειρωτικοῦ τμήματος τῆς Γκουτζερὰτ συνδέεται δι' ἰσθμοῦ, ἔχοντος πλάτος 100 χλμ. Ἡ χερσόνησος διασχιζομένη ὑπὸ λόφων καὶ διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μπαντὰρ εἶναι εὐφορωτάτη. Παράγει καὶ ἐξάγει μεγάλας ποσότητας βάμβακος, ἐρίου, δημητριακῶν καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν ἵππων καὶ προβάτων. Εἴς τινας περιοχὰς τῆς χερσονήσου εὑρίσκονται καὶ μεταλλεῖα σιδήρου. Πρωτεύουσα τῆς χερσονήσου εἶναι ἡ *Ράτζκοτ*, κειμένη εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς. Ἡ Κατιαουὰρ διαιρεῖται εἰς 193 κρατίδια καὶ εὑρίσκεται ἀπὸ τοῦ 1924 ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τῶν Ἄγγλων. Μ. Ν. Δ.

Κατίδης. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180), συμμετασχὼν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τούτου κατὰ τῶν Τούρκων (περὶ τὸ 1174). Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ Πανασίου, στρατοπεδεύσας ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ ἀπέστειλε τὸν Κατίδην μετ' ἀποσπάσματός τινος πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ἐν Λακερίῳ ἐχθρικῶν δυνάμεων, δοὺς αὐτῷ τὴν ἐντολὴν νὰ κατοπτεύσῃ ἀθέατος τὸν ἐχθρόν. Ὁ Κατίδης πλησιάσας τὰς ἐχθρικὰς θέσεις δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν, ἀλλ' ἤρξατο κραυγάζων πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ἀπειλῶν ὅτι μετ' ὀλίγον καταφθάνει ὁ βασιλεὺς μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του. Οἱ Τοῦρκοι, καταπτοηθέντες ἐκ τοῦ ἀγγέλματος τούτου, ἐγκατέλιπον ἐσπευσμένως τὰς θέσεις των καὶ ἀπῆλθον πρὸς ἄγνωστον κατεύθυνσιν. Θυμωθεὶς ἐκ τούτου ὁ βασιλεύς, διότι ἀπώλεσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κατασυντρίψῃ τὸν ἐχθρικὸν στρατόν, ἐτιμώρησε τὸν Κατίδην δι' ἀποκοπῆς τῆς ρινὸς αὐτοῦ.

Κατίδι /*Γεωγρ.*/. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ δήμῳ Τρικκάλων συνοικισμοῦ *Περδικόρραχη* (βλ. λ.).

Κατικιώτης, *Ἀθανάσιος*. Ἕλλην ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχηγὸς Βουλγάρων «Μπαχαντούρων». Ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ Ἰσμαήλιον τῆς Βεσσαραβίας τῷ 1817, ἐνδιεφέρθη μεγάλως διὰ τὴν κίνησιν τῆς παρασκευαζομένης εἰς ἐπανάστασιν Ἑλλάδος, κατηχήθη τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ Χρυσοσπάθη καὶ ἐδαπάνησεν ἐξ ἰδίων πολλά. Ἀπέθανεν ὅμως τῷ 1820, πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως. Γ. Δ. Κ.

Κατιλίνας (Catilinas), ***Λεύκιος-Σέργιος***. Ρωμαῖος πατρίκιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 108 π. Χ. Ὁ Κατιλίνας ἀνῆκε μὲν εἰς εὐγενῆ ρωμαϊκὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' ἦτο πτωχός. Καὶ ἠδυνήθη μὲν κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Σύλλα, διὰ τῶν γενομένων τότε διαρπαγῶν καὶ δημεύσεων τῶν περιουσιῶν πλουσίων Ρωμαίων, ἀνηκόντων εἰς τὴν δημοτικὴν φατρίαν, ὡς ὀπαδὸς αὐτοῦ νὰ πλουτήσῃ, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον αὐτὸν διεσπάθισε ταχέως διὰ τοῦ ἀνηθίκου καὶ ἀσώτου βίου, τὸν ὁποῖον ἔζη, ὅστις μάλιστα ὤθησε τοῦτον καὶ εἰς ἀνόσιον συνουσίαν μετά τινος Ἑστιάδος, ἀδελφῆς τῆς συζύγου τοῦ ρήτορος Κικέρωνος, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ εἰσήχθη εἰς δίκην κατὰ τὸ 73 π. Χ., ἀλλ' ἠθῳώθη διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Κοΐντου Λουτατίου Κάτλου. Ἐλέγετο ἀκόμη ὅτι ὑπῆρξε φονεὺς τοῦ συζύγου τῆς ἀδελφῆς του κατὰ τὰς προγραφὰς τοῦ Σύλλα καὶ δολοφόνος τῆς συζύγου του καὶ τοῦ υἱοῦ του. Ἕνεκα τῆς διαγωγῆς του ταύτης δὲν ἐτιμᾶτο μὲν ὑπὸ τῶν ἐντίμων πολιτῶν, ἂν καὶ ἦτο τολμηρός, εὔγλωττος, ἰσχυρᾶς διανοητικῆς δυνάμεως καὶ μεγάλης ἐπιβολῆς ἄνθρωπος, ἤσκει ὅμως γοητείαν εἰς τὸν ὄχλον καὶ τὴν διεφθαρμένην σύγχρονόν του νεολαίαν τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Ρώμης, ἕνεκα τῶν προρρηθέντων φυσικῶν προσόντων του, ἅτινα εἶχε διαθέσει πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν παθῶν του. Διὰ τοῦτο καὶ πέντε ἔτη μετὰ τὴν δίκην του κατώρθωσε νὰ ἐκλεγῇ πραίτωρ καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς ταύτης νὰ σταλῇ ὡς ἀντιπραίτωρ εἰς Ἀφρικήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπανῆλθε πλούσιος διὰ τῶν διαπραχθεισῶν εἰς ταύτην ἀργυρολογιῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ κατηγορήθη ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' ἠθῳώθη. Θρασύτερος γενόμενος μετὰ τὴν ἀθῴωσίν του ὁ Κατιλίνας, δὲν ἐδίστασε κατὰ τὸ 66 π. Χ. νὰ ζητήσῃ τὸ ἀξίωμα τῆς ὑπατείας, νὰ ἐπιμείνῃ δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἀποτυχίαν του ζητῶν τοῦτο καὶ κατὰ τὸ 65 καὶ κατὰ τὸ 64 π. Χ. Ἀπέτυχεν ὅμως καὶ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, ἂν καὶ κατὰ τὸ 64 π. Χ. ὑπεστηρίχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος. Ἀντὶ τοῦ Κατιλίνα ἐξελέχθη τότε ὁ Κικέρων, ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ ὁποίου ἐξερράγη ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα, ἡ ἀνακάλυψις καὶ καταστολὴ τῆς ὁποίας ὑπῆρξε καὶ τὸ μεγαλύτερον κατόρθωμα τοῦ Κικέρωνος ὡς ὑπάτου. Αἰτία τῆς ἐξυφάνσεως τῆς συνωμοσίας ἦτο ἡ ἀκοίμητος φιλοδοξία τοῦ Κατιλίνα (συνήθιζε νὰ λέγῃ ὅτι ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς εἶναι σῶμα ἄνευ κεφαλῆς καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ γίνῃ ἡ κεφαλή του) καὶ ἡ ἄσβεστος δίψα αὐτοῦ πρὸς ἀπόκτησιν νέου πλούτου πρὸς πληρωμὴν τῶν μεγάλων χρεῶν του, ἀφορμὴν δὲ εἰς ἐπίσπευσιν αὐτῆς ἔδωκεν ἡ διὰ τετάρτην φορὰν ἀποτυχία τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κατιλίνα καὶ ἡ ἐκλογὴ ὡς διαδόχων τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Γαΐου Ἀντωνίου τοῦ Ἰουνίου Συλανοῦ καὶ τοῦ Λικυνίου Μουρήνα, ἐχθρῶν τοῦ Κατιλίνα. Σκοπὸς τῆς συνωμοσίας ἦτο ἡ κατάλυσις τῶν θεσμῶν, ὁ φόνος τῶν ὑπάτων, ἡ σφαγὴ τῶν πλουσίων πολιτῶν καὶ ἡ διαρπαγὴ τῶν περιουσιῶν των, μετεῖχον δὲ αὐτῆς ὅλοι οἱ διεφθαρμένοι καὶ κατάχρεοι νέοι τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Ρώμης. Τὰ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνωμοσίας σχέδια, τὴν σύγχρονον μὲ τὴν μέλλουσαν νὰ ἐκραγῇ ἐν Ρώμῃ κατὰ τὴν 27 Ὀκτωβρίου τοῦ 63 π. Χ. ἀποστασίαν τῆς Τυρρηνίας, Πικεντίνης καὶ Ἀπουλίας, ἔμαθεν ὁ Κικέρων παρὰ τῆς φίλης τινὸς τῶν συνωμοτῶν Φουλβίας καὶ ἔσπευσεν εἰς ματαίωσιν αὐτῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν θεσπίσματος τῆς συγκλήτου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνετίθετο εἰς τοὺς ὑπάτους ἡ σωτηρία τῆς πολιτείας. Μετὰ ταῦτα ἀπέστειλεν εἰς Τυρρηνίαν πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐν αὐτῇ ἐνεργειῶν τοῦ συνωμότου τοῦ Κατιλίνα Γαΐου Μανλίου τοὺς ἀνθυπάτους Κόϊντον Μάρκιον Ρῆγα καὶ Μέτελλον τὸν Κρητικόν, οἵτινες κατὰ συγκυρίαν ἀνέμενον μετὰ στρατοῦ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης τὴν ἔκδοσιν δόγματος τῆς συγκλήτου, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ καταγάγωσι θρίαμβον. Μετὰ τὰς προρρηθείσας ἐνεργείας ἐστρατολόγησεν ὁ Κικέρων Ρωμαίους πολίτας, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἐτάχθησαν εἰς τὰς πύλας τῆς Ρώμης καὶ ἄλλοι ἐπὶ τῶν τειχῶν αὐτῆς. Αἱ κατὰ ἀοράτου ἐχθροῦ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Κικέρωνος προεκάλεσαν τῶν μὲν πολιτῶν, συνασπισθέντων περὶ αὐτόν, τὸν τρόμον, τοῦ δὲ Κατιλίνα τὴν ἐπίσπευσιν τοῦ μυσαροῦ ἔργου του. Ἐσκέφθη λοιπὸν ν' ἀρχίσῃ αὐτὸ μὲ τὸν φόνον τοῦ Κικέρωνος, διὰ νὰ καταπλήξῃ τοὺς ἐπτοημένους πολίτας, καὶ ἀνέθεσεν αὐτὸν εἰς δύο ἱππεῖς. Ὁ Κικέρων ὅμως ἔλαβε γνῶσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Κατιλίνα καὶ συνεκάλεσεν ἐσπευσμένως τὴν σύγκλητον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Στησίου Διὸς κατὰ τὴν 7 Νοεμβρίου, ὅτε, ἐνθαρρυνόμενος ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν παραστάντα κατ' αὐτὴν Κατιλίναν διαγωγὴν τῶν συγκλητικῶν, οἵτινες μετὰ φρίκης ἀπεμακρύνοντο ἀπ' αὐτοῦ, ἐξεφώνησε τὸν περίφημον πρῶτον κατιλιναϊκόν του, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς ἐκ Ρώμης ὁ Κατιλίνας εἰς τὴν Τυρρηνίαν. Κατὰ τοῦ Κατιλίνα, κηρυχθέντος μετὰ τὴν φυγήν του ἐχθροῦ τῆς πατρίδος, ἐστάλη μετὰ 20 χιλ. ἀνδρῶν ὁ συνύπατος τοῦ Κικέρωνος Γάϊος Ἀντώνιος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κικέρων ἔγινε κάτοχος ὅλων τῶν ἀποδείξεων τῆς συνωμοσίας καὶ ταύτας φέρων εἰς χεῖρας ἐξεφώνησε τὸν δεύτερον κατιλιναϊκόν του εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁμονοίας ἐνώπιον τῶν συγκλητικῶν κατὰ τὴν 3ην Δεκεμβρίου, καὶ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τὸν τρίτον. Κατὰ δὲ τὴν 5ην Δεκεμβρίου ἐξεφώνησεν ἐνώπιον τῆς συγκλήτου τὸν τέταρτον κατιλιναϊκόν του, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Καίσαρος καὶ ἄλλων τινῶν καὶ τοὺς δισταγμοὺς τῶν πλείστων συγκλητικῶν, συνήγορον ἔχων τὸν Πόρκιον Κάτωνα, τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Λεντίου καὶ τῶν τεσσάρων ἄλλων ἀρχηγῶν τῶν ἐν Ρώμῃ συνωμοτῶν. Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου των κατέστησε δραστηριώτερον τὸν Γάϊον Ἀντώνιον καὶ ἀπήλπισε τὸν Κατιλίναν, μάλιστα μετὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτομολίαν τῶν πλείστων στρατιωτῶν του. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ του πρὸς τὴν Γαλατίαν διὰ τῶν Ἄλπεων, ἐπέπεσε μετ' αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀντωνίου μετὰ μανίας. Ἡ παρὰ τὴν Πιστωρίαν ὅμως συγκροτηθεῖσα (5 Ἰανουαρίου 62 π. Χ.) ἀγρία μάχη ἀπέβη κατὰ τοῦ Κατιλίνα, φονευθέντος κατ' αὐτὴν καὶ ἡττηθέντων τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του στιφῶν (βλ. λ. *Κικέρων*). Τὸ ὄνομά του κατέστη ταυτόσημον μὲ τὴν λέξιν συνωμότης καὶ *Κατιλίναι* ὀνομάζονται σήμερον οἱ ἐπιδιώκοντες νὰ στηρίξωσι τὴν εὐτυχίαν των ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πατρίδος των.

Ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα εἶναι τὸ περιεχόμενον τεσσάρων λόγων τοῦ Κικέρωνος καὶ ἑνὸς ἔργου τοῦ Σαλλουστίου (De conjuratione Catilinae), ὡς καὶ νεωτέρων τινῶν τραγῳδιῶν (τῶν Johnson, Crébillon, Voltaire, A. Dumas père, A. Maquet).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Boissier*. La conjuration de Catilina — *Hirtz*, Beiträge sur Cotilinarischen Verschwörung καὶ τὰ ἐν τοῖς ἐγκυκλοπαιδικοῖς λεξικοῖς σχετικὰ ἄρθρα.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Digitized by Google

κατιμαρὸν (catimaron) *[Ναυτ.]*· βλ. *καραμαράν*.

κατιμέρι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κατμὲρ*=διπλωμένος). Γλύκισμα ἀνατολικῆς προελεύσεως, παρασκευαζόμενον ὡς ἑξῆς : ἓξ μέχρις ὀκτὼ τετράγωνα φύλλα ζύμης, ἀλειφόμενα διὰ ἀναλελυμένου βουτύρου, τίθενται τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, εἰς τὸ κενὸν δὲ τούτων ἀναδιπλουμένων χύνεται τὸ πεφιεχόμενον ᾠοῦ νωποῦ. Πολλὰ τοιαῦτα τεμάχια τίθενται εἰς ταψίον, οὗ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ἔχει ἀλειφθῆ διὰ βουτύρου, καὶ στέλλονται εἰς τὸν φοῦρνον. Ἐπὶ τούτων ψηθέντων ρίπτομεν κόνιν σακχάρεως. Α. ΣΤ.

Κατινᾶ (Catinat), ***Νικόλαος***. Γάλλος στρατάρχης (1637—1712). Καταταχθεὶς εἰς τὸ σύνταγμα τῶν Γάλλων φρουρῶν ὡς ἀξιωματικός, διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Λίλλης, ἔκτοτε δὲ ἐκέρδισε πάντας τοὺς βαθμοὺς αὐτοῦ μέχρι τοῦ στρατάρχου ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν. Διέπρεψε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Φλάνδρας (1676—1678), νικήσας δὲ τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας τῷ 1690 εἰς Σταφφάρντ καὶ βραδύτερον ἐν Μασσαλίᾳ, κατέλαβε τὰς πλείστας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους του καὶ προελάσας μέχρι Τουρίνου ἠπείλησε τὸν βομβαρδισμὸν αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἠναγκάσθη ὁ πρίγκιψ Βίκτωρ-Ἀμεδαῖος νὰ ὑπογράψῃ προκαταρκτικὴν εἰρήνην καὶ ἑνώσῃ τὰς στρατιωτικάς του δυνάμεις μὲ τὰς τοῦ Κατινᾶ ἐναντίον τῶν συμμάχων του. Τεθεὶς ἐκ δευτέρου ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ στρατευμάτων, ὅπως προστατεύσῃ τὸ Μιλᾶνον κατὰ τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν εἰσβολὴν τούτου εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Μὴ διαθέτων ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ὅπως ἀντικρούσῃ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Αὐστριακοῦ στρατάρχου, ὑπέστη ἐν Κάπρι ἀσήμαντον ἧτταν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Βιλλερουᾶ. Ἀποσυρθεὶς τοῦ στρατοῦ τῷ 1701 ἐγκατεστάθη εἰς Σαὶν-Γκρατιέν, ὅπου συνέγραψε τὰ ἀπομνημονεύματά του, δημοσιευθέντα τῷ 1819 ἐν Παρισίοις εἰς 3 τόμους. Ὁ Κατινᾶ ὑπῆρξε στρατηγὸς μεθοδικὸς καὶ διεκρίθη ἐν τῇ τακτικῇ. Ἐν Σαὶν-Γκρατιὲν ἠγέρθη τῷ 1860 ὁ ἀνδριάς του. Θ. Β.

κατιὸν (τό)· οὐδ. τῆς μετχ. *κατιὼν* (βλ. λ.), χρησιμοποιούμενον ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις εἰδικῶς διὰ τὴν ὀνομασίαν τοῦ θετικοῦ *ἰόντος* (βλ. λ. *ἰὸν* καὶ *ἠλεκτρόλυσις*).

Κατὶρ-Ἀλὰν */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἄλλοτε ἑλληνικὸν μετὰ 650 κατοίκων (βλ. *Ἀμάσεια*).

κατίρι (τό)· λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα τὸν ἡμίονον (κατίρ).

Κατιρλὶ */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Τουρκίας, ἐν τῷ σημερινῷ τουρκικῷ νομῷ Κοτζὰ-Ἐλί, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν Ἀν. τῆς Γιάλοβας, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἅπαντες Ἕλληνες, ναυτικοί, ἁλιεῖς καὶ γεωργοί, μετηνάστευσαν τῷ 1922 εἰς Ἑλλάδα. Ν. Μ.

Κατιρτζίογλου. Τοῦρκος λήσταρχος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐπαναστατήσας ἐπανειλημμένως κατὰ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἀνατολῆς. Τῷ 1653 διωρίσθη διοικητὴς τῆς Καραμανίας. Τῷ 1660 ἀπεστάλη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἰς Κρήτην, ὅπου συνῆψε τῇ 6 Σεπτεμβρίου (27 Αὐγούστου) μάχην κατὰ τῶν Ἑνετῶν παρὰ τὰ Τσικαλαριά. Ὁ Κατιρτζίογλου ὡδήγει 4000 ἄνδρας ἐξ Ἡρακλείου πρὸς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης πόλεως τῶν Χανίων. Προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ 9000 ἱππέων καὶ πυροβολικοῦ ἐπανῆλθε κακῶς ἔχων εἰς Ἡράκλειον, ἀφοῦ ἔχασε 1000 ἄνδρας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Κατιρτζίογλου, ἐπιτεθεὶς ἐκ νέου, ἠνάγκασε τοὺς Ἑνετοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ πλοῖά των καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς κατὰ τῶν Χανίων ἐπιχειρήσεις. Ν. Μ.

Κάτισα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κάπισα*.

κάτισχνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐντελῶς ἰσχνός, σκελετώδης, κατεσκληκώς.

κατίσχυσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ τῆς ἰσχύος ἐπικράτησις, καθόλου ἐπικράτησις, ὑπερίσχυσις.

κατισχύω, *ἀόρ. κατίσχυσα*· διὰ τῆς ἰσχύος ἐπικρατῶ, ὑπερνικῶ, ὑπερισχύω : «κατίσχυσεν ἡ δημοκρατία».

κατίσχω, *ἀόρ. κατέσχον*· κρατῶ, ἀναστέλλω, σταματῶ.

κατιτήριον (τὸ) (κατὰ παράλειψιν τῆς λ. *σημεῖον*) */Ναυτ./*. Τὸ γεωγραφικὸν σημεῖον, καθ' ὃ τερματίζεται ἀκολουθουμένη πλεῦσις, καὶ κατ' ἐπέκτασιν, αὐτὸς ὁ τόπος τοῦ κατάπλου ὡς γεωγραφικὸν σημεῖον θεωρούμενος. Τὸ ἀντίθετον, *ἀφετήριον* (σημεῖον). Αἱ γεωγραφικαὶ συντεταγμέναι τοῦ κατιτηρίου εἶναι συνάρτησις τῶν τοῦ ἀφετηρίου (καὶ δὴ τὸ πλάτος του ὅσον καὶ τὸ πλάτος ἐκείνου, ηὐξημένον κατὰ τὴν διαφορὰν πλάτους, ἐὰν εἶναι αὕτη ὁμώνυμος, ἢ ἠλαττωμένον ἂν εἶναι ἑτερώνυμος), τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἰσχύοντος κατ' ἀναλογίαν καὶ διὰ τὸ μῆκος.

Κατὶφ */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἀραβίας ἐπὶ τῶν Δ. παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἔχει περὶ τοὺς 600 κατοίκους, ἅπαντας Μουσουλμάνους τοῦ σιιτικοῦ δόγματος. Ν. Μ.

κατιφεδένιος, *—α, —ο*· δημοτ., κατεσκευασμένος ἀπὸ κατιφέν, βελουδένιος, βελούδινος.

κατιφὲς (ὁ) (ἀραβ. *καντιφὲ*) βελοῦδον, ἐξάμιτον· ‖ δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ταγίτης ὁ κορυμβανθής*.

κατιών, *—ιοῦσα, —ιόν*· μετοχὴ τοῦ *κάτειμι*, ὁ κατερχόμενος, ὁ πρὸς τὰ κάτω φερόμενος· ἀντίθ. *ἀνιών* : «κατιόντες συγγενεῖς» οἱ ἀπό τινος καταγόμενοι, οἱ ἀπόγονοι.

— */Νομ./* *Κατιόντες* εἶναι οἱ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως καταγόμενοι ἀπό τινος προσώπου. Εἰς τοὺς κατιόντας δὲ καταλέγονται οὐ μόνον οἱ ἐν νομίμῳ γάμῳ τεχθέντες, ἀλλὰ καὶ οἱ νομιμοποιηθέντες, ἀναγνωρισθέντες κλπ. Ἡ συγγενικὴ αὕτη σχέσις τοῦ κατιόντος πρὸς τοὺς ἀνιόντας δημιουργεῖ ὡρισμένα δικαιώματα οἰκογενειακὰ καὶ κληρονομικά. Ἤτοι μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων ὑφίσταται ἀμοιβαία ὑποχρέωσις διατροφῆς, οἱ κατιόντες ἔχουν δικαίωμα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς, πλὴν δὲ τούτου καὶ δικαίωμα νομίμου μοίρας, τοῦ ὁποίου ἐκπίπτουν μόνον ἐξ ὡρισμένης αἰτίας, καθοριζομένης εἰς τὸν νόμον. Ε. Ι. Μ.

— ***κατιὸν αὐχενικὸν νεῦρον*** */Ἀνατομ./*. Καλεῖται καὶ *αὐχενικὸς κλάδος τῆς ἀγκύλης τοῦ ὑπογλωσσίου νεύρου* καὶ ἐκφύεται διὰ δύο ριζῶν ἐκ τοῦ 2ου καὶ 3ου αὐχενικοῦ νεύρου. Φέρεται κατιὸν ἔμπροσθεν τῆς ἔσω σφαγίτιδος φλεβὸς μέχρι τοῦ διαμέσου τένοντος τοῦ ὠμοϋοειδοῦς μυός, ἔνθα ἀνακάμπτον πρὸς τὰ πρόσω ἀναστομοῦται μετὰ τοῦ κατιόντος κλάδου τοῦ ὑπογλωσσίου νεύρου, μεθ' οὗ σχηματίζει τὴν *ἀγκύλην τοῦ ὑπογλωσσίου νεύρου*, ἥτις νευροῖ τὸν στερνοϋοειδῆ, τὸν στερνοθυρεοειδῆ καὶ τὸν ὠμοϋοειδῆ μῦν. Ι. Π.

— ***κατιόντες φθόγγοι,*** ἢ ***κατιοῦσα κλῖμαξ*** */Μουσ./*. Λέγονται οὕτως οἱ φθόγγοι οἱ κατερχόμενοι ἐκ τοῦ ὀξυτέρου πρὸς τὸν βαρύτερον. Γ. Σ.

— ***κατιόντες χαρακτῆρες*** */ Βυζ. Μουσ./*. Τοιοῦτοι ἀνήκοντες εἰς τοὺς ποσοτικοὺς χαρακτῆρας εἶναι, ἐν τῷ νῦν ἐν χρήσει γραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, τέσσαρες. Ἐκ τούτων ἡ *ἀπόστροφος* (σχ. 1) σημαίνει κατάβασιν ἑνὸς τόνου· ἡ *ὑπορροὴ* (σχ. 2) συνεχῆ κατάβασιν δύο τόνων· τὸ *ἐλαφρὸν* (σχ. 3) ὑπερβατὴν κατάβασιν δύο τόνων καὶ ἡ *χαμηλὴ* (σχ. 4) ὑπερβατὴν κατάβασιν τεσσά-

Σχ. 1. Σχ. 2. Σχ. 3. Σχ. 4. Σχ. 6. Σχ. 5.

ρων τόνων. Ἡ ἀξία τῶν ποσοτικῶν τούτων χαρακτήρων δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ σχετικὴ πρὸς τὴν προηγουμένην μαρτυρίαν ἢ τὸν προηγούμενον φθόγγον. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι συντιθέμενοι μετ' ἄλλων ποσοτικῶν χαρακτήρων ἀνιόντων ἢ κατιόντων, καθ' ὡρισμένους ὀρθογραφικοὺς μουσικοὺς κανόνας, αὐξάνουσιν ἢ μεταβάλλουσι τὴν ποσότητα αὐτῶν.

Ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ὑπῆρχον εἰσέτι, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων κατιόντων χαρακτήρων, ἐχόντων τὴν ἣν καὶ σήμερον γραφήν, ἀξίαν καὶ ὀνομασίαν καὶ οἱ ἑξῆς: αἱ δύο *ἀπόστροφοι* ἢ *σύνδεσμοι* (σχ. 5), κατερχόμεναι ἕνα τόνον, καὶ τὸ *κρατημοϋπόρροον* (σχ 6) κατερχόμενον δύο τόνους. Ἐκ τῶν ἓξ κατιόντων χαρακτήρων τοῦ ἀρχαίου στενογραφικοῦ συστήματος, ἡ ἀπόστροφος καὶ αἱ δύο ἀπόστροφοι ἢ σύνδεσμοι ἦσαν, κατὰ τοὺς παλαιοὺς διδασκάλους, *σώματα*, τὸ ἐλαφρὸν καὶ ἡ χαμηλὴ *πνεύματα*, ἡ δὲ ὑπορροή, ἥτις παρ' αὐτοῖς καὶ ἀπορροὴ ἐκαλεῖτο, «τοῦ λάρυγγος σύντομος κίνησις εὐήχως καὶ ἐμμελῶς». Ἐπίσης καὶ τὸ κρατημοϋπόρροον δὲν ἦτο οὔτε σῶμα οὔτε πνεῦμα. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— ***κατιοῦσα φορὰ*** */Φυσιολ./*. Ὅταν διά τινος νευρομυϊκοῦ παρασκευάσματος διέρχεται ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, διακρίνομεν δύο φοράς, ἤτοι *φορὰν ἀνιοῦσαν* καὶ *φορὰν κατιοῦσαν*. *Ἀνιοῦσα* καλεῖται ἡ φορά, ὅταν τὸ ρεῦμα φέρεται ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον, ὁπότε ὁ μὲν θετικὸς πόλος εὑρίσκεται πλησίον τοῦ μυός, ὁ δὲ ἀρνητικὸς ἀπώτερον αὐτοῦ. *Κατιοῦσα* δὲ καλεῖται ἡ φορά, ὅταν τὸ ρεῦμα φέρεται ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν, ὁπότε ὁ μὲν θετικὸς πόλος εὑρίσκεται ἀπώτερον τοῦ μυός, ὁ δὲ ἀρνητικὸς πλησίον αὐτοῦ. Ι. Ν. Μ.

Κατκώφ, ***Μιχαὴλ Νικηφόροβιτς.*** Ρῶσος δημοσιογράφος (1820—1887). Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καὶ ἔλαβεν ἐπιμεμελημένην ἀνατροφὴν κατ' οἶκον. Ἐπεράτωσε τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας, εἶτα δὲ συνεπλήρωσεν αὐτὰς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Καινιξβέργης καὶ τοῦ Βερολίνου, ἐνστερνισθεὶς τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας τοῦ Schelling. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1850) ἐν Ρωσίᾳ ἐπεκράτει πολιτικὴ κίνησις ἄγουσα εἰς ἐπανάστασιν, αἱ δὲ φιλελεύθεραι θεωρίαι τοῦ Κατκώφ, ἀναπτυσσόμεναι ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἕδρας, προεκάλεσαν τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α', ὅστις ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς διδασκαλίας του. Μετὰ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' (1856), ὅτε ἔπνεε φιλελευθερώτερον πνεῦμα, ἐξέδωκε τὸν «Ρωσικὸν ἀγγελιαφόρον». Ἡ ἐξέγερσις τῶν χωρικῶν τοῦ Βόλγα καὶ αἱ ταραχαὶ τῶν φοιτητῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Ρωσίας συνεκίνησαν ὁλόκληρον τὴν Ρωσίαν καὶ ἔφερον εἰς τὸ μέσον πάντα τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα τοῦ ρωσικοῦ βίου. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐνεφανίσθη ὁ Κατκώφ, ὅστις ἠθέλησε νὰ τρέψῃ τὰς φιλελευθέρας ροπὰς ἐπὶ θετικωτέρου ἐδάφους. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς πολωνικῆς ἐπαναστάσεως (1863), ὅτε εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Μόσχας», ἀνηκούσης ἀπὸ αἰῶνος εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ταύτης, αἱ ἰδέαι του μετετράπησαν ριζικῶς, ὁ δὲ παλαιὸς μαθητὴς τοῦ Schelling καὶ ὁ φανατικὸς ἀγγλομανής, ἐγένετο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἑρμηνευτὴς τῶν φιλορρωσικῶν ἰδεῶν, ἐκήρυττε τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὰς παραδόσεις τῆς ἀρχαίας Ρωσίας καὶ ἐκηρύχθη ἐναντίον τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ συστήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου Α'. Ἐστράφη τότε κατὰ παντὸς ὑποστηρίζοντος νεωτεριστικὰς ἰδέας καὶ διεξήγαγε σφοδρὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Πολωνῶν, ὡς ὑπονομευτῶν τῆς ἡσυχίας τῆς Ρωσίας. Ἡ λογοκρισία εἶχεν ἐπιβάλει σιγὴν εἰς τὸν ρωσικὸν τύπον, μόνη δ' ἡ ἐφημερὶς τοῦ Κατκὼφ ἠκούετο, ἐξασκοῦσα τεραστίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐπισήμου Ρωσίας. Ἐζήτησε τότε νὰ ἐπιφέρῃ πλήρη μεταρρύθμισιν εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν εἰσάγων τὰς κλασσικὰς σπουδάς, ἵδρυσε δὲ μετὰ τοῦ Λεόντιεφ λύκειον ἀνωτέρων σπουδῶν, τὸ τοῦ «Τσαρέβιτς Νικολάου», εἰς δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Λεόντιεφ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Προπύλαια» ἐδημοσιεύοντο ἀδιακόπως σκηναὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ βίου καὶ ἀναλύσεις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Οἱ ἀντικλασσικοὶ ἐκρίνοντο παρ' αὐτοῦ ὡς φυσικοὶ ἐχθροὶ τῆς Ρωσίας, ἀλλ' αἱ ἀγῶνές του οὗτοι οὔτε τὸ φιλολογικὸν ρεῦμα τῆς ἐποχῆς ἀνέστειλαν, οὔτε τὰς ἐπαναστατικὰς τάσεις περιώρισαν. Τοὐναντίον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐνεφανίσθη τὸ μηδενιστικὸν ρεῦμα, ὅπερ ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς σημερινῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως. Θ. Β

κατλεῦα (ἡ) (Cattleya) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ μὲ μεγάλα καὶ ὡραῖα ἄνθη. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κατλεῦα ἡ βοστρυχώδης* (Cattleya crispa), μὲ λευκὰ ἄνθη· *κατλεῦα ἡ χειλανθὴς* (Cattleya labiata), μὲ ἐρυθροειδῆ μεγάλα ἄνθη· *κατλεῦα ἡ σκιννέρειος* (Cattleya Skinneri), μὲ ὑπέρυθρα ἄνθη· *κατλεῦα ἡ τριαινὶς* (Cattleya trianae)· *κατλεῦα ἡ μενδέλειος* (Cattleya mendelii) καὶ ἄλλα. Τὰ τῆς κατλεῦας εἴδη ἀνθοῦσιν εὐκόλως καὶ δύνανται καὶ ἐν δωματίοις ἀκόμη νὰ ἀναπτυχθῶσι καὶ διατηρηθῶσιν. Κ. ΠΑΠ.

Κατλεῦα.

Κάτλιν (Catlin), ***Γεώργιος.*** Ἀμερικανὸς ἐξερευνητής, ἐθνολόγος καὶ ζωγράφος (1796—1872). Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἐγκατέλειψε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὡς ζωγράφος προσωπογραφιῶν. Ἔζησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, ὅπως μελετήσῃ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των. Τῷ 1840 ἐπεσκέφθη τὴν Εὐρώπην συναποκομίζων καὶ τὰ ἔργα του, πλεῖστα τῶν ὁποίων εὑρίσκονται σήμερον εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου τῆς Βασιγκτῶνος, φέρουσαν τὸ ὄνομά του. Τὸ 1842 ἐδημοσίευσε τὸ δίτομον ἔργον του περὶ τῶν «ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἰνδῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς» μετὰ 300 εἰκόνων, τῷ 1844 τὸ «Βορειοαμερικανικὸν χαρτοφυλάκιον» περιέχον 25 χαλκογραφίας παριστώσας κυνηγετικὰς σκηνὰς τῶν ὀρέων καὶ τῶν πεδιάδων τῆς Ἀμερικῆς, καὶ τῷ 1848 ἐξέδωκε τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς ἐν Εὐρώπῃ διαμονῆς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀκτὼ ἐτῶν ταξίδια καὶ διαμονὴ ἐν

Digitized by Google

Εὐρώπη». Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὴν «Πνοὴν τῆς ζωῆς» καὶ τὰς «Τελευταίας περιπλανήσεις μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ τῶν Ἄνδεων». Μ. Ν. Δ.

Κάτλος (Catulus), ***Γάϊος-Λουτάτιος***· βλ. *Κάτουλος*.

Κατμάϊ (Katmai) *[Γεωγρ.—Ἡφαιστ.]*. Ἡφαίστειον κείμενον ἐπὶ τῆς χερσονήσου Ἀλάσκας, ἔναντι τῆς νήσου Καντιάκ. Ὁ κυριώτερος τῶν κρατήρων του ἔχει βάθος 1000 μ. καὶ διάμετρον 15 χιλμτ. Τῷ 1912 ἐγένετο ἰσχυρὰ ἔκρηξις αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεξεβλήθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τεραστίας ἐκτάσεις εἰς τὰ πέριξ ὁλόκληρα κυβικὰ χιλιόμετρα κισσήρεων, ἄμμου καὶ σποδοῦ. Ἡ κατὰ τὴν ἔκρηξιν ταύτην καταπεσοῦσα εἰς τὴν κώμην Κατμάϊ σποδὸς ἔφθασε τὸ πάχος τῶν 90—120 ἑκατοστομ. Γ. Κ. Γ.

Κατμαντοὺ (Katmandu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Β. Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ἀνεξαρτήτου κράτους τοῦ Νεπάλ, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Βισνουμάτι, οὐχὶ μακρὰν τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μπαγμάτι. Κάτοικοι 70.000. Ἡ Κατμαντού, ἥτις λέγεται ὅτι ἱδρύθη περὶ τὸ 723, ἔχει μέγαν ἀριθμὸν ναῶν καὶ ἀνακτόρων, ναύσταθμον καὶ χυτήρια τηλεβόλων. Ἡ ἕδρα τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ εὑρίσκεται ἔξω τῆς πόλεως, 2 χλμ Β. αὐτῆς. Μ. Ν. Δ.

κατμᾶς (ὁ), ***καὶ κατιμᾶς*** (ἐκ τοῦ τουρκ. *κατμᾶ*= τὸ προστιθέμενον, τὸ παρεντιθέμενον)· πρόσθετα τεμάχια κρέατος δευτερευούσης ποιότητος μετὰ κοκκάλων, τὰ ὁποῖα παρενθέτει ἢ προσπαθεῖ νὰ παρενθέσῃ ὁ κρεοπώλης μεταξὺ τῶν καλῶν κρεάτων. Ν. Μ.

Κατμᾶτχ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μενδενίτσης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, μετονομασθὲν εἰς *Ἀνάβραν*. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 274 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

Κατμπαλογκὰν (Catbalogan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Σάμαρ τῆς ὁμάδος τῶν Φιλιππίνων νήσων ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ. Κάτ. 14.000. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Σάμαρ, ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης περιοχῆς, παράγουσα ὄρυζαν, σιτηρά, κακάον, μέλι καὶ πολλῶν εἰδῶν ὀνομαστοὺς φοίνικας. Ἔχει ἐργοστάσια βαμβακερῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον φοινικελαίου. Μ. Δ. Β.

Κάτο. —1) ***Τάκα - Ἀκίρα.*** Ἰάπων πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1859—1926). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τόκιο καὶ κατ' ἀρχὰς ἀπησχολήθη εἰς τὸν ἐμπορικὸν οἶκον τοῦ πατρός του. Κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον καὶ τῷ 1887 ἐγένετο ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κόμιτος Ὀκούμα. Ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1894 διετέλεσε διευθυντὴς τῶν ἀμέσων φόρων τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1894—1899 πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ. Ἀπὸ τοῦ 1900—1902 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰσαγαγὼν εἰς τὴν ἰαπωνικὴν διπλωματίαν τὰς εὐρωπαϊκὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας εἶχε μελετήσει κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ παραμονήν του. Ἀπὸ τοῦ 1906—1907 ἐγένετο ἐκ νέου ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ διαφωνήσας εἰς τὴν κρατικοποίησιν τῶν σιδηροδρόμων παρῃτήθη. Ἀπὸ τοῦ 1908—1913 διετέλεσε καὶ πάλιν πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1913 καὶ ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1915 ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, κηρυχθεὶς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ καὶ ἐπιτυχὼν τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Ἰαπωνίας κατὰ τῆς Γερμανίας. Τῷ 1923 ἐγένετο πρωθυπουργός, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ δὲ καὶ κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς του ἐψηφίσθη ὁ νόμος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἐν Ἰαπωνίᾳ.

—2) ***Τομοσαμποῦρο.*** Ἰάπων ναύαρχος καὶ πολιτικος, γεννηθεὶς τῷ 1859. Εἰσῆλθε νεώτατος εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ τῷ 1899 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὴν Ναυτικὴν Ἀκαδημίαν καὶ κατόπιν ἐπιθεωρητὴς τῶν κατασκευῶν καὶ διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν. Κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον ἐπέδειξε μεγάλην ἱκανότητα εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας. Τῷ 1906 διωρίσθη ὑφυπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ τῷ 1908 προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἦτο διοικητὴς τῆς πρώτης ναυτικῆς μοίρας τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου. Τῷ 1915 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Τῷ 1921 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἰαπωνίαν εἰς τὴν ναυτικὴν διάσκεψιν τῆς Βασιγκτῶνος καὶ τῷ 1922, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Τάκα-Σάκι ἐγένετο πρωθυπουργός.

—3) ***Χιροχάρου.*** Ἰάπων ναύαρχος. Μετὰ λαμπρὰν σταδιοδρομίαν ἐν τῷ ἰαπωνικῷ ναυτικῷ διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν ἰαπωνικῶν ναυτικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἔλαβον μέρος, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1914, εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ἐν Κίνᾳ γερμανικῆς ἀποικίας τοῦ Τσίνγκ-Τάου. Κατόπιν διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ ἐπιτελείου μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιναυάρχου. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1918 ἦτο διοικητὴς τῶν ἰαπωνικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς τὸ Βλαδιβοστόκ, ὅπως καταστείλουν τὰς αὐτόθι μπολσεβικικὰς ταραχάς. Μ. Δ. Β.

Κατοβίτσε, καὶ ***Κάττοβιτς*** (Katovice, Kattowitz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἄνω Σιλεσίᾳ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ραβαμπὰχ καὶ τὰ γερμανικὰ σύνορα. Κάτοικοι μετὰ τῶν περιχώρων 104 868. Εἶναι πόλις βιομηχανικωτάτη, ἔχουσα χυτήρια χάλυβος, ἐργοστάσια μεταλλουργίας, χημικῶν λιπασμάτων, ἐπίπλων, ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον σιδηρῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα ψευδαργύρου. Ἔχει ἐνδιαφερούσας ἐκκλησίας καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων, συναγωγὴν καὶ δύο μνημεῖα, τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Α' καὶ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β', πολυτεχνεῖον, ἀρχιτεκτονικὴν σχολήν, ἄσυλον φρενοβλαβῶν κτλ. Ἀνῆκε μέχρι τοῦ 1922 εἰς τὴν Πρωσσίαν, παραχωρηθεῖσα εἰς τὴν Πολωνίαν κατόπιν δημοψηφίσματος, ἐνεργηθέντος δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τοῦ 1919. Μ. Δ. Β.

κατογικὸς (ὁ). Ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν Ἀρμενίων (βλ. λ. *καθολικός*).

Κατόγλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς περιφερείας Τραπεζοῦντος ἐν Πόντῳ, ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 450 κατοίκους γεωργοὺς καὶ κτηνοτρόφους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες, περὶ τοὺς 250, μετῴκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1923.

κατοίκησις —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ κατοικῇ τις: «κατοίκησις ἐν ὑπαίθρῳ, —ὑπὸ σκηνάς».

κατοικητήριον (τό)· ὁ τόπος, τὸ οἰκοδόμημα ὅπου κατοικεῖ τις, οἰκητήριον, κατοικία.

κατοικία (ἡ)· ὁ τόπος, τὸ οἰκοδόμημα ὅπου κατοικεῖ τις, οἴκημα: «κατοικία ἀπέριττος, —πολυτελής, —ὑγιεινή, —ἀνθυγιεινή» ‖ διαμονή, ὁ τόπος ὅπου διαμένει τις: «ἔχει τὴν κατοικίαν του ἐν Ἀθήναις, —ἐν Φαλήρῳ» ‖ διαμέρισμα οἰκίας κατάλληλον πρὸς οἴκησιν: «οἰκία μὲ τρεῖς κατοικίας», «κατοικία ὑπόγειος, —ἀνώγειος».

—[ΕΓΚΥΚΛ.] Ἡ *κατοικία* εἰς τὰς διαφόρους χώρας καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς εἶναι κατ' εὐθεῖαν ἀνάλογος τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων, ἐξαρτωμένη ἐκ παραλλήλου καὶ δὴ ἀμέσως ἀπὸ τὰς προόδους τῶν τεχνικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς βιομηχανίας. Αἱ πρῶται ἀνάγκαι, αἵτινες ὡδήγησαν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν σκέψιν διαμορφώσεως μονιμωτέρου καταλύματος, ἦσαν, πλὴν τῆς προφυλάξεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν, καὶ ἡ τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τῶν ἀγρίων ζῴων καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν γειτόνων. Ἡ ἐξέλιξις ὑπῆρξε βαθμιαία, βλέπομεν δὲ καὶ σήμερον εἰς κατωτέρους ἢ ἀγρίους λαοὺς καταφύγια ἐντελῶς πρωτόγονα. Οὕτως οἱ πλεῖστοι τῶν Veddahs δὲν ἔχουν κανὲν μόνιμον κατάλυμα. Καταφεύγουν ἐν καιρῷ καταιγίδος κάτωθεν τῶν βράχων ἢ ἐντὸς τῶν κουφωμάτων τῶν δένδρων. Εἰς ἄλλους ἀγρίους λαοὺς ἀπαντῶμεν τὴν συνήθειαν ἣν ἔχουν νὰ πλέκουν τοιχώματα μεταξὺ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων διὰ κλάδων πρὸς σχηματισμὸν καλυβῶν. Εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς Αὐστραλίας αἱ μόνιμοι ἐγκαταστάσεις εἶναι ἄγνωστοι. Κατασκευάζονται ἐκεῖ τελείως πρόχειρα καταφύγια, ἀπαρτιζόμενα συνήθως ἀπὸ τρεῖς κορμοὺς δένδρων σχηματίζοντας τρίποδα, οὕτινος ἡ μία πλευρὰ καλύπτεται διὰ φυλλωμάτων, ἵνα ἀποτελῇ προφύλαξιν ἀπὸ τῶν ἀνέμων. Ἐπίσης οἱ Αὐστραλιανοὶ κατασκευάζουν καλύβας προχείρους, σχηματιζομένας ἀπὸ κλάδους καμπτομένους εἰς σχῆμα τόξου, τῶν ὁποίων τὰ δύο ἄκρα ἐμπηγνύονται ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἡ δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἀπόστασις καλύπτεται διὰ φυλλωμάτων, φλοιῶν δένδρων ἢ κλάδων φοινικοδένδρων. Εἰς πλείστους λαοὺς τοῦ βορρᾶ, ὡς εἰς τοὺς Λάπωνας, Σαμογέτας, Ὀστιάκους καὶ λοιποὺς τῆς Σιβηρίας, ἀπαντῶμεν κωνικὰς καλύβας, σχηματιζομένας ἀπὸ καλάμους συνδεομένους παρὰ τὴν κορυφήν, ὅπου ἀφίνεται ὀπὴ διὰ τὸν καπνόν, καὶ καλυπτομένας διὰ φλοιῶν δένδρων. Εἰς βορειοτέρους λαούς, ὡς εἰς τοὺς Καμτσαντὰλ καὶ τοὺς Ἐσκιμώους, ὅταν αἱ καλύβαι δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ τεμάχια πάγου, εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἐσκαμμέναι ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, καλυπτόμεναι διὰ χώματος μετὰ χλόης, ἡ δὲ εἴσοδος ἐντὸς αὐτῶν εἶναι ἐφικτὴ δι' ὀπῆς εἰς τὸ μέσον, ἥτις χρησιμεύει καὶ ὡς καπνοδόχος. Εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, ὡς λ.χ. εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀφρικήν, ὡς κατοικίαι χρησιμεύουν καλύβαι πλεκόμεναι ἐπὶ τῶν δένδρων. Εἰς τὰς χώρας τῶν μαύρων γενικῶς ἐπικρατεῖ ἡ κωνικὴ καλύβη. Ἀποτελεῖται αὕτη ἀπὸ κατακόρυφα κυλινδρικὰ τοιχώματα, ἅτινα κατασκευάζονται μετὰ κλάδων καλυπτομένων ὑπὸ ἀργίλλου, καὶ ἀπὸ τὴν στέγην, συνήθως κωνικήν, ἥτις ὅμως ἀποτελεῖ χωριστὸν σῶμα, προεξέχουσα αὐτῆς περιφερικῶς καὶ δίδουσα ἐν συνόλῳ τὴν ἐντύπωσιν κυψέλης. Αἱ κυψελοειδεῖς αὗται καλύβαι ἐνίοτε κτίζονται ἐπὶ πασσάλων, οὕτως ὥστε νὰ προεξέχουν τοῦ ἐδάφους καὶ οὕτω προφυλάσσωνται οἱ κάτοικοι ἀπὸ τῶν ἐντόμων, τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν κινδύνων τῶν πλημμυρῶν. Εἰς πόλεις πλησίον τῆς Σαχάρας αἱ καλύβαι αὗται ἀντικαθίστανται ἀπὸ χωματίνας τοιαύτας. Ἐπίσης εἰς πλεῖστα μέρη τῆς δυτικῆς καὶ κεντρῴας Ἀφρικῆς, σπανιώτερον δὲ τῆς ἀνατολικῆς, χρησιμοποιοῦνται ἀχυροκαλύβαι ὀρθογωνικαί, κατασκευαζόμεναι ἀπὸ ψιάθους ἢ φύλλα φοινικοδένδρων ἢ ἀπὸ πλέγματα καλαμῶν, καὶ ἔχουσαι στέγην ἀμφικλινῆ. Γενικῶς ὅμως εἰς τοὺς μαύρους αἱ καλύβαι αὗται δὲν χρησιμεύουν παρὰ διὰ νὰ κοιμῶνται μόνον ἐντὸς αὐτῶν, νὰ ἐγκαθιστῶσι τὰ εἴδωλά των καὶ ν' ἀποθηκεύουν τὰς προμηθείας των. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον αὗται εἶναι λίαν μικραί, ἀπαρτίζονται δὲ μόνον ἐξ ἑνὸς χώρου, ὅπου συνωθεῖται ὅλη ἡ οἰκογένεια κατὰ τὴν νύκτα.

Μεγάλαι κοιναὶ κατοικίαι, κτιζόμεναι ἢ μᾶλλον ὀρυσσόμεναι ἐντὸς σπηλαίων, ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς ἐποχὴν ὄχι λίαν ἀπομεμακρυσμένην εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ἐκτάσεις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Οἱ Γκοϊαρανοὶ (τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς) κατασκευάζουν καλύβας ἀπὸ κορμοὺς δένδρων, καλυπτομένας ὑπὸ κλάδων φοινικοδένδρων. Οἱ ἡμιπεπολιτισμένοι αὐτόχθονες τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας, Ἀναμμῖται, Σιαμαῖοι κλπ., δὲν κατοικοῦν ὑπὸ συνθήκας καλυτέρας τῶν μαύρων. Αἱ καλύβαι ὅμως αὐτῶν, ἀποτελούμεναι ἀπὸ μπαμπού, κλάδους φοινικοδένδρων ἢ ψιάθους, εἶναι πολὺ εὐπρεπέστεραι τῶν καλυβῶν τῶν μαύρων, ἔχουσι δὲ καὶ κανονικὰ ἀνοίγματα, ἐνῷ οἱ μαῦροι εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς καλύβης ἕρποντες. Ἀπὸ τὰς πρωτογόνους ἐπίσης οἰκίας ἦσαν καὶ αἱ κτιζόμεναι ἐπὶ πασσάλων ἐντὸς ἠρεμούντων ὑδάτων τῶν λιμνῶν ἢ ποταμῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι καὶ μεταγενέστερον καὶ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν κτίσιν τῆς Βενετίας καὶ ἄλλων πόλεων. Πλὴν ὅμως τῶν ἀκινήτων αὐτῶν καταλυμάτων, ἐγεννήθη διὰ τοὺς νομαδικοὺς πληθυσμοὺς τῆς βορείας Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας ἡ ἀνάγκη ἐξευρέσεως καταφυγίων εὐκόλως μετακινουμένων· ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀνεπτύχθησαν αἱ σκηναί, αἱ γνωσταὶ μέχρι σήμερον διὰ τὰς στρατιωτικὰς κατασκηνώσεις καὶ τὰς ἐξοχικὰς ἐγκαταστάσεις, αἱ ἀποτελούμεναι ἀπὸ ὕφασμα ἢ δέρμα ἢ ἄλλα ἐλαφρὰ ὑλικά. Μεταγενέστεραι κάπως κατοικίαι τῶν νομάδων εἶναι αἱ τροχήλατοι σκηναί, ἀποτελούμεναι ἀπὸ ξύλινα παραπήγματα καὶ συρόμεναι ἀπὸ δυνατὰ ζῷα, γνωσταὶ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ὡς χρησιμοποιούμεναι ἀπὸ τῶν Ἀτσιγγάνων.

Ἀνατολικοὶ λαοί. Σὺν τῇ ἀναπτύξει τοῦ πολιτισμοῦ ἐξελίσσεται καὶ ἡ κατοικία. Πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι διέδωσαν τὴν κατεργασίαν τῶν βράχων εἰς κανονικῶς ἀποκοπτομένους λίθους καὶ τὴν δι' αὐτῶν κατασκευὴν τοιχωμάτων, οἱ δὲ Χαλδαῖοι, κατοικοῦντες βαλτώδεις πεδιάδας, ἐσκέφθησαν πρῶτοι τὴν κατασκευὴν τῶν πλίνθων. Τὰ ὑλικὰ ταῦτα διεδόθησαν καὶ ἐπεκράτησαν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους, οἵτινες τὰ ἐχρησιμοποίησαν, τελειοποιοῦντες αὐτά, διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν κατοικιῶν των καὶ τῶν ναῶν αὐτῶν. Σὺν τῇ προόδῳ δὲ τῶν ὑλικῶν τῆς κατασκευῆς ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐμφάνισις τῶν οἰκιῶν, ἤτοι ἡ διακόσμησις καὶ ἡ προσφορωτέρα διάταξις τῶν τμημάτων τῆς οἰκίας, ἀναλόγως τοῦ πνεύματος τῶν λαῶν, τοῦ κλίματος τῆς χώρας των καὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν. Παρὰ τὴν ἀνομοιογένειαν ὅμως τῶν διαφόρων φυλῶν, αἵτινες ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων κατῴκουν εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Περσίαν, τὴν Χαλδαίαν, τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς μετεφέρετο μέσῳ τῶν πλοίων, ἅτινα διέσχιζον τὴν Μεσόγειον μέχρι τῆς ἀπωτάτης Δύσεως, παρατηρεῖται γενικός, οὕτως εἰπεῖν, κανὼν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκιῶν τῶν χωρῶν τούτων, ὅστις χαρακτηρίζει τοὺς ἀνατολικοὺς λαούς. Ὁ κανὼν οὗτος, ἐξαρτώμενος ἀπὸ τὰς κλιματολογικὰς καὶ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας καὶ καθιερωθεὶς ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ τοὺς ἀγράφους νόμους, συνίσταται εἰς τὴν διακοπὴν πάσης ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνίας μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς κατοικίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτῆς πρὸς τὴν δημοσίαν ὁδόν, ὑφισταμένου ἑνὸς μόνου κυρίου ἀνοίγματος εἰσόδου πρὸς τὸ μέρος αὐτῆς. Οὕτω προέκυψεν ὁ χαρακτηριστικὸς τύπος τῆς κατοικίας τῆς Ἀνατολῆς, ἤτοι ἡ κατασκευὴ ἐξωτερικῶν τοίχων ὑψηλῶν μετὰ ἐλαχίστων ἢ ἑνὸς μόνου ἀνοίγματος ἐπὶ τῆς προσόψεως, ἐσωτερικῶς δὲ ἡ ὕπαρξις μεγάλης αὐλῆς, ἐκ τῆς ὁποίας φωτίζονται καὶ ἀερίζονται ὅλα τὰ τμήματα τῆς κατοικίας. Ἡ πολυγαμία ἰδίως τῶν λαῶν τούτων καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν γυναικῶν ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἐπέφερον τὴν τάσιν ἀπομονώσεως ὡρισμένων τμημάτων τῆς οἰκίας ἀπὸ τὰ ξένα βλέμματα, διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν γυναικῶν.

Ἕλληνες. Πρώτη ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων, λόγῳ τῆς ἀμέσου συνδέσεως αὐτῆς διὰ τῆς σειρᾶς τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους μετὰ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Φοινίκης, ὑπέστη τὴν ἐπιρροὴν τῶν μεγάλων αὐτοκρατοριῶν

Digitized by Google

τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς 'Ασίας. Εἰς πολὺ παρῳχημένην ἐποχήν, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Τίρυνθος, τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τροίας εἶχον εἰς τὰς γενικάς των γραμμὰς τὰς διατάξεις τῆς ἀνατολικῆς κατοικίας. Αἱ διατάξεις αὗται ἐξηκολούθησαν ἐφαρμοζόμεναι ἀπὸ τοὺς πλουσίους Ἕλληνας πολίτας καὶ ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας βασιλεῖς, βελτιούμεναι ἀρχιτεκτονικῶς καὶ διακοσμητικῶς. Δὲν συνέβαινεν ὅμως τὸ αὐτὸ μὲ τὰς κατοικίας τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς μεγαλοπόλεις τῆς ἀρχαιότητος αἱ συνθῆκαι τῆς κατοικίας τῶν κατωτέρων τάξεων εἶναι πολὺ κατώτεραι τοῦ πολιτισμοῦ τῶν χρόνων τούτων. 'Αντιθέτως αἱ κατοικίαι τῶν εὐπόρων ἀνεγείροντο πολυτελέσταται, ἐξ αὐτῶν δὲ βαθμιαίως διεμορφώθη ὁ τύπος τῆς ἑλληνικῆς κατοικίας μετὰ περιστυλίου. Αἱ κατοικίαι αὗται ἔχουν μίαν μόνην εἴσοδον, φέρουσαν εἰς ἕνα στενὸν προθάλαμον, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ εἰς μίαν μοναδικὴν αὐλὴν περιβαλλομένην ἀπὸ κίονας, σχηματίζοντας ἐστεγασμένας στοάς. Εἰς τὰς στοὰς ταύτας ἀνοίγονται δωμάτια διαφόρων διαστάσεων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸ βάθος χωρίζονται αὐστηρῶς, χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ζωήν, περιλαμβάνουν δὲ καὶ τὸ κλιμακοστάσιον, ὅπερ φέρει εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον, εἰς τὰ δωμάτια τοῦ ὕπνου. Οἱ κίονες, τὰ μωσαϊκά, τὰ μάρμαρα, αἱ ἐπενδύσεις τῶν τοίχων, ὡς καὶ αἱ διάφοροι διακοσμητικαὶ προεξοχαὶ αὐτῶν, δίδουν μίαν ἰδέαν τῆς πλουσιότητος τῶν κατοίκων τούτων.

Ρωμαῖοι. Τὴν αὐτὴν γενικὴν διάταξιν, μὲ μερικὰς τροποποιήσεις, παρατηροῦμεν εἰς τὰς κατοικίας τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλίας τόσον κατὰ τὴν περίοδον τῆς μοναρχίας, ὅσον καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅπως εἰς τὰς πλουσίας ἑλληνικὰς κατοικίας παρατηροῦμεν δύο περιστύλια, οὕτως εἰς τὰς ρωμαϊκάς, καὶ τὰς μετριωτέρας ἀκόμη, ἐμφανίζεται μία πρώτη αὐλή, τὸ καλούμενον atrium, μετὰ ἢ ἄνευ κιόνων, περιφερικῶς κεκλεισμένη καὶ συγκοινωνοῦσα μὲ δευτέραν, τὸ πραγματικὸν περιστύλιον· τὰ περιστοιχίζοντα τὰς δύο αὐλὰς διαμερίσματα ἀποτελοῦσι δύο σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων διαφέροντα τμήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι ἀφιερωμένον διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὸν ἰδιωτικὸν οἰκογενειακὸν βίον. Εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν βλέπομεν καὶ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς κατοικίας, ὑφ' ἃς αὕτη καὶ σήμερον παρουσιάζεται. Ὑπῆρχον σειραὶ κατοικιῶν μετὰ κοινῶν μεσοτοίχων καὶ ἰδιαιτέρας εἰσόδου ἢ κατοικίαι περιοριζόμεναι ὑπὸ τεσσάρων ὁδῶν (τὰ σημερινὰ οἰκοδομικὰ τετράγωνα), μὲ κοινὴν γενικὴν εἴσοδον. Πολλαὶ τῶν οἰκοδομῶν τούτων ἦσαν πολυόροφοι, ἕνεκα δὲ τούτου εἰσήγαγεν ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος εἰς τὴν νομοθεσίαν περιορισμούς τινας, ὡς λ. χ. τοῦ ὕψους, ὅπερ δὲν ἐπετρέπετο νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 21 περίπου μέτρα, ὡς καὶ τοῦ μεγίστου μήκους, ὅπερ ἠδύναντο νὰ ἔχουν αἱ προεξοχαὶ τῶν οἰκιῶν ἄνωθεν τῶν ὁδῶν.

Μεσαίων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀρχίζει ν' ἀναφαίνεται ποικιλία τῆς ἐξωτερικῆς ἰδίως ἐμφανίσεως τῆς κατοικίας καὶ σκοπιμωτέρα ἐσωτερικὴ διάταξις αὐτῆς. Κατ' ἀρχὰς παρατηρεῖται ἐπίδρασις τοῦ ρωμαϊκοῦ ρυθμοῦ εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, ἀπὸ τὸ τέλος ὅμως τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἡ ἐπιρροὴ αὕτη ἀποβάλλεται βαθμηδόν, ἐπιδίδονται δὲ οἱ κατασκευασταὶ εἰς δημιουργίαν νέων τύπων. Αἱ κατοικίαι αὗται, ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην, ἔχουν διαφορετικὰς ὄψεις, παρουσιάζουσιν ὅμως μεταξύ των ἀναλογίας, λόγῳ τοῦ ὅτι οἰκοδομοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ἀναγκῶν. 'Απαρτίζονται ἀπὸ μίαν εὐρύχωρον αἴθουσαν τοῦ ἰσογείου, προωρισμένην δι' ἐργαστήριον ἢ κατάστημα, τῆς ὁποίας ὅλη ἡ πρὸς τὴν ὁδὸν πρόσοψις ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλα ἀνοίγματα πρὸς φωτισμόν. 'Επὶ τῆς πρὸς τὴν ὁδὸν πλευρᾶς ὑπάρχει θύρα ἀνοίγουσα εἰς κλιμακοστάσιον, μέσῳ τοῦ ὁποίου ἀνέρχεταί τις εἰς τοὺς ὑπερκειμένους ὀρόφους, χρησιμοποιουμένους διὰ κατοικίαν. Κάτωθεν τοῦ ἰσογείου ὑπάρχει ὑπόγειον, ἡ δὲ ὀπισθία αὐτοῦ πρὸς τὴν αὐλὴν πλευρὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ μαγειρείου. 'Εκ παραλλήλου, λόγῳ τῆς συνεχοῦς ἐμπολέμου καταστάσεως τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ὅλοι οἱ λαοὶ ὀχυρώνονται ἐντὸς φρουρίων. 'Εντεῦθεν, λόγῳ ἐλλείψεως χώρου ἐντὸς τῶν ὠχυρωμένων πόλεων, αἱ οἰκοδομαὶ ηὔξανον εἰς ὕψος κατ' ἀνάγκην· ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς δὲ τῶν οἰκονομικῶν συνδυασμῶν, ἐπικρατοῦν διάφοροι τύποι ἀπὸ ἀπόψεως χρησιμοποιήσεως ὑλικῶν, ἐξ ὧν ὁ συχνότερον παρουσιαζόμενος ἔχει τὸν πρῶτον ἢ τοὺς δύο πρώτους ὀρόφους λιθοκτίστους καὶ τοὺς ἀνωτέρους ξυλίνους. 'Αλλὰ καὶ αἱ μεμονωμέναι κατοικίαι κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν εἶναι, λόγῳ τῶν συνεχῶν πολέμων, ὠχυρωμέναι καὶ ἀποτελοῦν φρούρια· τὰ φρούρια ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ λαμβάνουν τὴν μορφὴν τῶν πύργων, ὧν πλεῖστοι σῴζονται μέχρι σήμερον.

Νεώτεροι χρόνοι. Μετὰ τὸν μεσαίωνα ἡ κατοικία ἤρχισε νὰ βελτιοῦται ἔτι μᾶλλον. Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις ὑπῆρξεν ἓν συνονθύλευμα ὅλων τῶν προγενεστέρων τύπων. Οὕτως αἱ διακοσμήσεις μιμοῦνται κατὰ μέγα μέρος τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴν τέχνην καὶ τὸν γοτθικὸν ρυθμόν. Ἡ ποικιλία αὕτη τῆς ἐξελίξεως τῆς κατοικίας δὲν παρουσιάζεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Οὕτως εἰς τὴν Κίναν, τὰς 'Ινδίας καὶ ἄλλας χώρας τῆς ἄπω 'Ανατολῆς δὲν ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη, διότι αἱ χῶραι αὗται δὲν ἐγνώρισαν πολλὰς μεταβολὰς τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν. Ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τῶν κατοικιῶν ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ἰδιόρρυθμον ἰδικήν της ὄψιν· οἱ κατώτεροι ὄροφοι στεροῦνται ἀνοιγμάτων ἐπὶ τοῦ δρόμου· ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις ἐξακολουθεῖ νὰ μένῃ ἀναλλοίωτος· ὑπάρχουν δύο τμήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων μεσολαβεῖ ἡ αὐλή· τὸ ἐμπόσθιον χρησιμεύει ὡς αἴθουσα ὑποδοχῆς, τὸ δὲ πρὸς τὸ βάθος διὰ τὰ δωμάτια ὕπνου. Τὰ δωμάτια τοποθετοῦνται κατὰ σειρὰν τὸ ἓν παρὰ τὸ ἄλλο καὶ χωρίζονται διὰ διαφραγμάτων ἐκ ξύλου ἀναγλύφου ἢ ἐκ ζωγραφιστοῦ χάρτου ἢ καὶ ὑφάσματος. Τὰ διαφράγματα ταῦτα εἶναι κινητά, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται μεταβολὴ τῶν διαστάσεων τῶν δωματίων, δύνανται δὲ ν' ἀφαιρῶνται καὶ ἐξ ὁλοκλήρου, ὁπότε σχηματίζεται μία μεγάλη αἴθουσα.

Σύγχρονος κατοικία. Περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχήν, σήμερον ἡ κατοικία εἶναι μέσον τεχνητόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διάγομεν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ βίου μας καὶ τὸ ὁποῖον μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολάς. Τὸ φυσικὸν φῶς ὅμως εἰς τὰς σημερινὰς κατοικίας εἶναι συνήθως λίαν μικρόν, ὁ ἀὴρ μολύνεται εὐκόλως ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὴν σκόνην τῶν ὁδῶν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν μέσων θερμάνσεως, καὶ ἀνανεοῦται δυσκόλως. Τέλος τὰ μικρόβια δυσκόλως ἐξολοθρεύονται διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ. Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος ἤρχισαν νὰ καταπολεμῶνται καὶ μία ἐπιτυχὴς ἐξέλιξις συντελεῖται βαθμιαίως εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ λειτουργίαν τῶν κατοικιῶν, κοινῇ συμβολῇ τῶν ὑγιεινολόγων, τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων. Τὰ ὑλικά, ἐξ ὧν κατασκευάζεται μία κατοικία, εἶναι τὸ ξύλον, οἱ φυσικοὶ λίθοι, οἱ τεχνητοὶ λίθοι ποικιλωτάτων μορφῶν καὶ συνθέσεων. 'Επὶ πλέον μετὰ τὴν ἐκτεταμένην βιομηχανικὴν χρησιμοποίησιν τοῦ σιδήρου εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχήν, ἀπέβη καὶ οὗτος πρωτεῦον ὑλικὸν κατασκευῆς, χρησιμοποιούμενος εἴτε ὡς ὁπλισμὸς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ σκελετοῦ τῆς κατοικίας ἐκ beton armé, εἴτε πρὸς κατασκευὴν σκελετοῦ καθαρῶς σιδηροῦ (εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις τὰ κενὰ τῶν σκελετῶν συμπληροῦνται διὰ φυσικῶν ἢ τεχνητῶν λίθων, σπανιώτερον δὲ δι' ὁμοίου πρὸς τὸν σκελετὸν ὑλικοῦ). Αἱ δι' οἱουδήποτε ὑλικοῦ κατασκευαζόμεναι οἰκοδομαὶ σχεδὸν πάντοτε ἐπιχρίονται δι' ἐπιχρίσματος, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅπως προφυλάσσωνται τὰ διάφορα μέλη τῆς κατασκευῆς ἐκ φθορᾶς λόγῳ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἐπίτευξιν ὁμαλῆς ἐπιφανείας προδιδούσης εὐχάριστον ὄψιν καὶ παρεχούσης ἔδαφος πρὸς διαμόρφωσιν πιθανῶν διακοσμήσεων. Ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις ἁπλοποιεῖται ὁσημέραι, αἱ δὲ γραμμαὶ τῶν οἰκιῶν εἶναι εὐθεῖαι. Ἡ προσοχὴ τῶν ἀρχιτεκτόνων συγκεντρώνεται εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνέτων ἐσωτερικῶν, ἄνευ ἐξεζητημένων καὶ πολυσυνθέτων διακοσμήσεων. 'Εσωτερικῶς ἡ ἐπιφάνεια τῶν τοίχων μετὰ τὴν στρῶσιν τοῦ ἐπιχρίσματος ἢ ὑδροχρωματίζεται, ἢ ἐπενδύεται διὰ μαρμάρου, ξύλου ἢ χάρτου ἢ πλακῶν, ἢ βάφεται δι' ἐλαιοχρώματος. Ἡ θέρμανσις τῆς κατοικίας ἐπιτυγχάνεται διὰ κεντρικῆς θερμάνσεως, ἧς ἡ ἐγκατάστασις γίνεται εἰς τὸ ὑπόγειον ἢ κατ' ὀρόφους, ἡ δὲ ὕδρευσις διὰ δεξαμενῆς, εὑρισκομένης εἰς τὴν στέγην καὶ διανεμούσης τὸ ὕδωρ εἰς τοὺς ὀρόφους.

Αἱ μορφαί, ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται ἡ κατοικία σήμερον, εἶναι: τὰ *μέγαρα*, ἡ ἀστικὴ *μονοκατοικία*, ἡ *πολυκατοικία*, αἱ εὐθηναὶ *λαϊκαὶ κατοικίαι* διὰ τὰς πόλεις· διὰ τὴν ἐξοχὴν δὲ αἱ *ἐπαύλεις*, αἱ *ἀγροτικαὶ οἰκίαι* καὶ οἱ *πύργοι*, οἵτινες βαθμιαίως ἐκλείπουν. Μέσον τι μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω εἶναι αἱ κηπουπόλεις, ἤτοι πόλεις ἀποτελούμεναι ἀπὸ μεμονωμένας κατοικίας περιβαλλομένας ἀπὸ μικροὺς κήπους ἢ ἀπὸ πολυκατοικίας, ἑκάστη τῶν ὁποίων περιστοιχίζεται ὑπὸ μεγαλυτέρας φυσικῆς ἐκτάσεως. Ἡ ἐξεύρεσις στέγης ἀποτελεῖ σήμερον ἓν ἀπὸ τὰ συνθετώτερα προβλήματα, τὰ ὁποῖα δυσκόλως λύονται ἰδίᾳ διὰ τὴν λαϊκὴν τάξιν. Ἡ παρατηρουμένη ὀξεῖα κρίσις ὀφείλεται εἰς διάφορα αἴτια, ἅτινα δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰ ἑξῆς κυριώτερα: 1) Οἱ γεωργικοὶ πληθυσμοὶ τείνουν νὰ συγκεντρώνωνται εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, τοῦτο δὲ συμβαίνει, α) διότι οἱ στρατολογηθέντες ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ ἐγνώρισαν καὶ ἐσυνήθισαν εἰς τὰς ἀπολαύσεις τῶν πόλεων, β) διότι λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως τῶν βιομηχανικῶν κέντρων καὶ τῶν ἄλλων ὁμαδικῶν ὀργανισμῶν εἰς τὰς μεγαλοπόλεις ἡ ἐξεύρεσις ἐργασίας εἶναι εὐκολωτέρα καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ἐργασία ἀκοπωτέρα, γ) λόγῳ τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως οἱ κάτοικοι τῶν συνόρων ἀπομακρυνόμενοι ἐξ αὐτῶν μεταβαίνουν κατὰ προτίμησιν εἰς τὰς πόλεις, δ) διότι οἱ εὔποροι ἀστοὶ τῶν μικρῶν πόλεων καὶ οἱ πλούσιοι γαιοκτήμονες, μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς περιουσίας των, μετοικοῦν εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, ἵνα ἀπολαύσουν ἀνετώτερον τοὺς καρποὺς τῶν εἰσοδημάτων των, ε) τέλος κατὰ πολὺ συνετέλεσε, διὰ τὴν Ἑλλάδα ἰδίως, ἡ συρροὴ τῶν προσφύγων ἐκ Ρωσίας, Βουλγαρίας, τελευταίως δὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 ἐκ τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μ. 'Ασίας, οἵτινες συνεκεντρώθησαν πρὸς εὐκολωτέραν ἐξεύρεσιν ἐργασίας εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, προτιμῶντες αὐτὰς ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν ζωήν. 2) Μεγάλη μείωσις τῆς οἰκοδομικῆς παραγωγῆς. Τοῦτο προῆλθε λόγῳ τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἐλλείψεως ἐργατῶν καὶ πενιχρᾶς ἀποδόσεως τῶν ὀλίγων ὑπαρχόντων. 'Επίσης λόγῳ τῆς μὴ ὑπάρξεως κεφαλαίων, τῶν ὑπερόγκων τόκων πρὸς δανεισμὸν αὐτῶν καὶ τῆς πτωχῆς ἐκμεταλλεύσεώς των. 3) Ἡ κρίσις τῆς οἰκοδομῆς ἐπίσης ὀφείλεται εἰς τὸ ἐνοικιοστάσιον, ὅπερ ἀπηγόρευσε κάθε κίνησιν τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, τῆς ὁποίας συνέπεια θὰ ἦτο ἀνέγερσις νέων οἰκοδομῶν. Τὰ ὡς ἄνω αἴτια, τὰ προκαλέσαντα τὴν κρίσιν τῆς κατοικίας, ἔχουν ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὴν ἐλλιπῆ καὶ ἐν πλείστοις ἀθλίαν στέγασιν τοῦ πληθυσμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς μεγαλοπόλεις αὐτῆς. Οὕτως, ἐνῷ ὁ πληθυσμός, ἰδίᾳ τῶν 'Αθηνῶν καὶ τοῦ ἐπινείου αὐτῶν, ὑπερεδιπλασιάσθη, οὐδεμία ἀνάλογος αὔξησις τῶν ὑπαρχουσῶν κατοικιῶν παρετηρήθη. Ἡ τελευταία ὑφισταμένη στατιστική, ἡ προκύψασα ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1921, ἀπέδειξεν ὅτι τὰ $^3/_4$ τῶν κατοίκων ἔμενον εἰς ἓν μόνον δωμάτιον. 'Επὶ χιλίων οἰκογενειῶν αἱ 417 ἦσαν πενταμελεῖς καὶ 134 ἑπταμελεῖς, κατέχουσαι ἀριθμὸν δωματίων κατὰ τὰς ἑξῆς ἀναλογίας:

Ἑπταμελεῖς	Πενταμελεῖς	Δωμάτια
8	17	3
56	120	2
70	280	1

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη. Τὸ ἓν δωμάτιον, τὸ ὁποῖον συνήθως στεγάζει πενταμελῆ ἢ ἑπταμελῆ οἰκογένειαν, εἶναι ὑπόγειον ἄνευ ἀερισμοῦ, φωτισμοῦ ἢ ἀποχωρητηρίου. 'Εκ τῶν προσφύγων ἀποκατεστάθησαν μέχρι σήμερον 16.345 οἰκογένειαι, ὑπολείπονται δὲ ἀκόμη 22.492, αἵτινες σήμερον διαβιοῦσι εἰς τελείως πρόχειρα καὶ ἀνθυγιεινὰ ὑπόστεγα.

Ἡ ἀστικὴ κατοικία ἐντὸς τῶν μεγαλοπόλεων τείνει νὰ λάβῃ ὁριστικῶς τὴν μορφὴν πολυκατοικίας, ἥτις συγκεντρώνει νῦν τὰς μεγαλυτέρας ἀνέσεις καὶ εὐκολίας διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας καὶ δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται μεγάλη οἰκονομία οἰκοπέδων. Ἡ οὕτως ἐπερχομένη οἰκονομία οἰκοπέδων περιορίζει καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἐπέκτασιν τῶν πόλεων, ἥτις εἶναι δαπανηρὰ εἰς χρόνον καὶ χρῆμα λόγῳ τῆς ἀπαιτουμένης κινήσεως τῶν κατοίκων καὶ λόγῳ τῆς ἀνάγκης ἐπεκτάσεως ὅλων τῶν ἐγκαταστάσεων κοινῆς ὠφελείας (δικτύων φωτισμοῦ, ὑδρεύσεως, ὑπονόμων κττ.). Ἡ ἀστυφιλία, ἥτις ἐπροκάλεσε τὴν ὕπαρξιν τῆς πολυκατοικίας, παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν ὀξυτάτην αὐτῆς μορφήν, ἰδίᾳ εἰς τὰς μεγαλοπόλεις τῆς 'Αμερικῆς. Ἡ μεγάλη κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ λόγῳ τῆς ἀθρόας μεταναστεύσεως, συνδυαζομένη μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ πόλεις αὗται ἀποτελοῦν μεγάλους συγκοινωνιακοὺς κόμβους, ὡς καὶ ἕδρας βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, προὐκάλεσε τὴν ἀνάγκην τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν πυκνοτέρας κατοικήσεως, συνέπεια τῆς ὁποίας ἦτο νὰ λάβουν αἱ πολυκατοικίαι τὴν μορφὴν οὐρανοξυστῶν. Τὰ 99% τῶν ἀνεγειρομένων οὐρανοξυστῶν ἀποτελοῦνται ἐκ σκελετῶν σιδηρῶν ράβδων, τὰ κενὰ τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ πλίνθων ἢ τοιχοποιίας. Αἱ θεμελιώσεις κατασκευάζονται ἐκ beton armé ἢ ἐπὶ πασσάλων ἐκ τῶν αὐτῶν ὑλικῶν διὰ τὰ ἀσταθέστερα ἐδάφη. [Βλ. καὶ ἄρθρ. *ἀρχιτεκτονική*.]

Γ. Π. ΚΑΡΑΚΑΣΣΩΝΗΣ

—κατοικία λαϊκὴ (ἢ ***ἐργατικὴ*** ἢ ***εὐθηνή***). 'Απὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ αὐτοῦ ἡ παρατηρηθεῖσα μεγάλη συγκέντρωσις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς πόλεις, ἐπιτεινομένη ταχέως καὶ προοδευτικῶς, καθίστα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προβληματικὴν τὴν ἐπαρκῆ ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν οἰκήσεως. Ἡ αὐξανομένη ζήτησις ἐπέφερεν ὕψωσιν τῶν ἐνοικίων. Οὕτω κατὰ γαλλικὴν στατιστικὴν τὸ ἐνοίκιον τοῦ αὐτοῦ οἰκήματος ἦτο 0,8 κατὰ τὸ 1810, 1,0 κατὰ τὸ 1830, 2,3 τῷ 1870, 3,5 τῷ 1903 καὶ 4,0 κατὰ τὸ 1913. Τὸ γενικὸν τοῦτο φαινόμενον προσελάμβανεν ἰδιαιτέραν ὀξύτητα καὶ σημασίαν προκειμένου περὶ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων. Τὸ εἰσόδημα ἑκάστου ἀτόμου τῶν τάξεων τούτων κατὰ προπολεμικὴν γερμανικὴν στατιστικὴν κατενέμετο εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας περίπου ὡς ἑξῆς: Διὰ τροφὴν 55%, δι' ἐνδυμασίαν 15%, διὰ κατοικίαν 20%, δι' ὅλα τὰ λοιπὰ 10%. 'Εκ τῶν τριῶν ὅμως κυρίων ἀναγκῶν ἡ μᾶλλον ἐλαστικὴ καὶ ἐπιδεκτικὴ περιορισμοῦ τῶν δι' αὐτὴν διατιθεμένων δαπανῶν εἶναι ἡ ἀνάγκη οἰκήσεως. Δι' ὃ πᾶσα αὔξησις τῶν ἄλλων δαπανῶν ἀντισταθμίζεται δι' ἀναλόγου ἐλαττώσεως τῶν διατιθεμένων δι' οἰκη-

Digitized by Google

Digitized by Google

σιν· καταλήγει δηλαδὴ εἰς χειροτέρευσιν τῶν ὅρων οἰκήσεως. Τὸ σχετικῶς ὅμως μικρὸν εἰσόδημα τῶν τάξεων τούτων ἀναγκάζει εἰς χρησιμοποίησιν στοιχειωδῶν κατοικιῶν, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται εἰδικώτερον *εὔθηναὶ* ἢ *ἐργατικαὶ* ἢ *λαϊκαὶ κατοικίαι.* Τὰ ἐνοίκια τούτων ηὔξανον ταχύτερον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι, ἂν καὶ ἐμφανίζονται μικρότερα τῶν ἐνοικίων τῶν οἰκημάτων τῶν προοριζομένων διὰ τὰς εὐπορωτέρας τάξεις, πράγματι εἶναι σχετικῶς ὑψηλότερα, ἐὰν ληφθῇ συγκριτικῶς ὑπ' ὄψιν ὁ χῶρος καὶ αἱ παρεχόμεναι ἀνέσεις. Ἡ ταχυτέρα αὔξησις προῆλθε κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι ἡ οἰκοδομικὴ ἐπιχείρησις ἀποφεύγει πάντοτε τὰς ἐργατικὰς κατοικίας. Αὗται παρὰ τὴν ἁπλουστέραν καὶ συνήθως χειροτέραν κατασκευήν των στοιχίζουν σχετικῶς ἀκριβώτερον, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ δαπάναι διὰ βοηθητικοὺς χώρους, διοχέτευσιν καὶ ἀποχέτευσιν ὑδάτων, κλίμακας, πεζοδρόμια καὶ ὁδοὺς κλπ. δὲν παρακολουθοῦν κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τὴν μείωσιν τῶν δαπανῶν τῆς ὅλης οἰκοδομῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἔχουν διαχείρισιν δυσκολωτέραν καὶ μὲ μεγαλυτέρους κινδύνους. Ἡ ταχεῖα δὲ αὕτη ὕψωσις τῶν ἐνοικίων, ἥτις ἦτο πάντως πολὺ ἀνωτέρα τῆς λόγῳ τῆς ὑψώσεως τῶν ἡμερομισθίων αὐξήσεως τῶν ἐργατικῶν εἰσοδημάτων, ἠνάγκασε τοὺς ἀποζῶντας μόνον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν των νὰ καταφεύγουν πρὸς οἴκησιν εἰς μικροὺς καὶ μὴ παρέχοντας καμμίαν ἄνεσιν χώρους, στερουμένους συνήθως ἐπαρκοῦς ἀέρος καὶ φωτός. Ἡ θέσις καὶ ἡ ἀνεπάρκεια χώρου, ἀέρος καὶ φωτὸς τῶν ἐργατικῶν κατοικιῶν ἐνεφανίζοντο, ὡς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν, ὡς σοβαρώτατος κίνδυνος διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Εἰς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως ταύτης ἐνεφανίσθη μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ κατόπιν εἰς τὰς λοιπὰς πεπολιτισμένας χώρας, ἡ προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τῶν ὅρων οἰκήσεως τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, ἥτις ἀποτελοῦσα κλάδον τοῦ ὅλου ἐργατικοῦ ζητήματος ὠνομάσθη εἰδικώτερον *ζήτημα τῆς ἐργατικῆς κατοικίας*. Τὸ ζήτημα τοῦτο παρουσιάσθη διάφορον εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ἀναλόγως τῶν κλιματολογικῶν ὅρων, τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ. Γενικῶς ὅμως ἡ λύσις τούτου ἐπεζητήθη πρὸς δύο κατευθύνσεις, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἐργατικῶν κατοικιῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαθεσίμων τοιούτων δι' οἰκοδομήσεως καταλλήλων νέων. Οὕτω προέκυψεν οἰκοδομικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ ὁλόκληρον δίκτυον μερικωτέρων ζητημάτων οἰκονομικῶν καὶ τεχνικῶν. Μεταξὺ τῶν ζητημάτων τούτων διακρίνονται τὸ τοῦ γηπέδου καὶ τὸ τῆς ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομῆς.

Ἐν σχέσει μὲ τὸ οἰκοδομήσιμον γήπεδον, τοῦ ὁποίου ἡ θέσις εἶναι σημαντικὸς συντελεστὴς διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ μορφὴν τῆς οἰκοδομῆς, ἀντικείμενον ἰδιαιτέρων μελετῶν ἐγένετο ἡ μόρφωσις τῆς τιμῆς του. Αὕτη δὲν ρυθμίζεται ἀπὸ τοὺς κοινοὺς διὰ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ νόμους τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, καθ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀγαθοῦ παρουσιάζοντος ἰδιορρυθμίας. Εἶναι πρῶτον ἀνεπίδεκτον πολλαπλασιασμοῦ κατὰ βούλησιν, ἑπομένως ἡ αὔξουσα ζήτησις εὑρίσκεται ἐν προκειμένῳ ἀπέναντι περιωρισμένης προσφορᾶς. Δεύτερον εἶναι ἀκίνητον, ἑπομένως δὲν ἐπιβαρύνεται μὲν μὲ ἔξοδα μεταφορᾶς, ἀλλὰ παίζουν μεγάλον ρόλον τὰ ἔξοδα μεταβάσεως τοῦ καταναλωτοῦ πρὸς αὐτό, τὰ ὁποῖα πάλιν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς συγκοινωνίας. Τέλος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα ἀγαθά, εἶναι ἄφθαρτον, ἑπομένως ἡ τιμὴ αὐτοῦ δὲν ρυθμίζεται ὅπως διὰ τὰ λοιπὰ φθαρτὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς καὶ τὸ βιομηχανικὸν κέρδος. Ἐν σχέσει μὲ τὴν καθ' αὑτὸ οἰκοδομὴν παρουσιάζονται ζητήματα συνδεόμενα μὲ τὴν κατανομὴν τῶν οἰκοδομικῶν ὄγκων καὶ τὴν μορφὴν τῶν οἰκοδομημάτων, τὰ ὁποῖα εὑρισκόμενα εἰς ἄμεσον ἐξάρτησιν μὲ τὰ διατιθέμενα οἰκονομικὰ μέσα ἀναλύονται εἰς ζητήματα αἰσθητικά, ὑγιεινῆς, πρακτικῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν, καθαρῶς τεχνικὰ καὶ διοικητικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκτελέσεως. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τὰ μᾶλλον ἀμφισβητούμενα. Προέχει ὅμως εἰς ἀμφισβητήσεις τὸ ζήτημα τῆς προτιμήσεως μεταξὺ τῆς εὐθηνῆς μικρᾶς μονοκατοικίας, τῆς προοριζομένης διὰ μίαν οἰκογένειαν, καὶ τῶν ὀγκωδῶν πολυκατοικιῶν. Μέχρι σήμερον ἡ ἀμφισβήτησις αὕτη δὲν φαίνεται λυθεῖσα διὰ τῆς καταφανοῦς ὑπερισχύσεως τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἀπόψεως. Γενικῶς ὑπὲρ τῆς μονοκατοικίας φαίνονται συνηγοροῦντα ἐπιχειρήματα ἀπόψεως κοινωνικῆς, ὑγιεινῆς καὶ ἠθικῆς, ἐνῷ ἀντιθέτως ὑπὲρ τῆς πολυκατοικίας συνηγοροῦν κυρίως οἰκονομικαὶ ἀπόψεις. Ἐν μέσῳ ὅμως τῆς πολεμικῆς μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων, τῆς διασπορᾶς τῆς ἀποικίας τῶν μονοκατοικιῶν καὶ τῆς ἀποπνικτικῆς ὑπερτροφίας τῶν «πρὸς ἐνοικίασιν στρατώνων» τῶν μεγαλοπόλεων ἐπροτάθησαν μέσαι λύσεις, ὡς π. χ. ὁ τύπος τῆς κατοικίας μὲ δύο πατώματα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τριῶν τύπων, ὁ μὲν τῆς μονοκατοικίας εἶναι αὐτοφυής, ἐμφανιζόμενος παντοῦ ὅπου δὲν ἐμποδίζεται, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην λήψεως ὑπὲρ αὐτοῦ μέτρου τινός. Διὰ τὸν μέσον τύπον χρειάζονται μέτρα τινὰ ἀφορῶντα κυρίως τὸν ἀριθμὸν τῶν πατωμάτων. Διὰ τὸν μεγάλον τέλος τύπον χρειάζεται λῆψις λεπτομερῶν μέτρων, προσεκτικὴ φροντίς, διάφοροι εὐνοϊκαὶ προϋποθέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ κλιματολογικαὶ καὶ μεγάλαι ἀνάγκαι οἰκήσεως, ἰσοδυναμοῦσαι συνήθως πρὸς μέτρα ἐπιβολῆς. Ὅλοι οἱ τύποι, καὶ ἰδίως οἱ μεγάλοι, ἔχουν ἀνάγκην μελέτης ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ διαρρυθμίσεως τῆς οἰκοδομῆς κατὰ κοινωνικὴν σκοπιμότητα. Εἶναι ἀνάγκη π. χ. νὰ ἔχουν ἀέρα καὶ φῶς ἀπ' εὐθείας, ἀποκλειομένων τῶν φωταγωγῶν, νὰ ἐπικοινωνοῦν αἱ κλίμακες ἑκάστης κατοικίας κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπ' εὐθείας μὲ ἐξωτερικοὺς χώρους, νὰ ἀποφεύγηται ἡ κατὰ βάθος ἐπέκτασις, προτιμωμένης ἐν ἀνάγκῃ τῆς εἰς ὕψος· ἔπειτα ἐμφανίζονται ζητήματα αὐλῶν ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν, διαμορφώσεως ὁδῶν κλπ. Ἀπὸ ἀπόψεως τέλος οἰκοδομικῆς ἐπιχειρήσεως δέον νὰ μνημονευθῇ ὅτι εἰς ταύτην εἶναι πολὺ περιωρισμένη ἡ δυνατότης χρησιμοποιήσεως τεχνικῶν μέσων καὶ ἑπομένως δὲν ἠδυνήθη αὕτη νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν μεγάλων τεχνικῶν προόδων ὅσον ἄλλαι βιομηχανίαι. Παρ' ὅλας τὰς βελτιώσεις ἡ οἰκοδόμησις ἐξαρτᾶται κατὰ μέγιστον μέρος ἀπὸ τὴν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν, δι' ὃ αὔξησις τῶν ἡμερομισθίων ἢ σπάνις ἐργατικῶν χειρῶν ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κόστους τῆς κατασκευῆς οἰκιῶν.

Παρ' ὅλα ὅμως τὰ ποικίλα προβλήματα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει τὸ ζήτημα τῆς ἐργατικῆς κατοικίας, τοῦτο εἶναι κατὰ βάσιν οἰκονομικόν. Κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον τὴν προαγωγὴν τῆς ἐργατικῆς κατοικίας ἀνέλαβον κατὰ διαφόρους χώρας καὶ περιπτώσεις διάφοροι ὀργανισμοί, ὡς τὸ κράτος, αἱ κοινότητες, ἢ διάφοροι ὀργανώσεις, ἐργοδοτικαί, ἐργατικαὶ ἢ εὐποιίας, ἢ τέλος μεμονωμένοι ἐργοδόται καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις. Ἡ δρᾶσις δὲ αὕτη ἐξεδηλώθη ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ὡς ὑποβοήθησις ἀναπτύξεως οἰκοδομικῶν ἑταιρειῶν καὶ συνεταιρισμῶν, ἐξασφάλισις κατὰ διαφόρους τρόπους εὐθηνῶν οἰκοδομικῶν δανείων, παντοειδὴς ἐνίσχυσις πρὸς οἰκοδόμησιν νέων οἰκημάτων ἐκπληρούντων ὡρισμένους ὅρους, τέλος φροντὶς διὰ τὴν δημιουργίαν εὐθηνῶν μέσων συγκοινωνίας, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν τὴν οἴκησιν μακρὰν ἀπὸ τὰ κέντρα ἐργασίας. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως τῶν προσπαθειῶν τούτων ἦσαν σχετικῶς πενιχρὰ μέχρι τῆς προπολεμικῆς περιόδου. Ἐπελθόντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διεταράχθησαν ριζικῶς ὅλαι αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις καὶ ἀνεστάλησαν σημαντικώτατα αἱ οἰκοδομικαὶ ἐπιχειρήσεις. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐχθροπραξιῶν ὅλα σχεδὸν τὰ ἐμπόλεμα κράτη εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προστατεύσουν τοὺς ἐνοικιαστὰς διὰ τοῦ ἐνοικιοστασίου, καὶ οὕτως ἐπέτειναν τὴν ἀναστολὴν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκοδομικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἀμέσως μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου τὰ κράτη εὑρέθησαν ὑποχρεωμένα νὰ παρατείνουν τὸ ἐνοικιοστάσιον, ἐνταθείσης δ' ἐκ παραλλήλου ἰδιαιτέρως τῆς ἀστυφιλίας λόγῳ τῶν μεταπολεμικῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν καὶ συνηθειῶν καὶ παρατηρηθείσης ἀθρόας ὑπὲρ τὸ σύνηθες μέτρον ἱδρύσεως νέων οἰκογενειῶν (ἐν Βερολίνῳ π.χ. κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ὑπερεδιπλασιάσθη ἐν σχέσει πρὸς τὰ προπολεμικά), ἐγεννήθη ἐντονωτάτη κρίσις κατοικίας. Τὸ δραστικώτερον φάρμακον θὰ ἦτο παροχὴ ἐλευθερίας διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν ἐνοικίων ἀναλόγως τῆς ζητήσεως καὶ τοῦ κόστους κατασκευῆς οἰκιῶν. Εἰς τὴν βαθμιαίαν δὲ ἐπίτευξιν τούτου τείνει ἡ πολιτικὴ στέγης ὅλων τῶν κρατῶν. Ἀπότομος ὅμως προσαρμογὴ τῶν ἐνοικίων πρὸς τὴν γενικὴν στάθμην τῶν τιμῶν δὲν ἦτο δυνατὴ χωρὶς πραγματικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ εἰσοδήματα, τὰ παραγωγικὰ ἔξοδα καὶ τὰς τιμάς. Οὕτω τὰ κράτη, ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν συνέχισιν τῆς ἀναγκαστικῆς ρυθμίσεως τῶν ἐνοικίων, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λάβουν αὐτὰ ταῦτα ἀπ' εὐθείας μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς στέγης διὰ μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὰ μέτρα ταῦτα συνίστανται παντοῦ—πλὴν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας, ὅπου αἱ κρατικαὶ ὀργανώσεις μεριμνοῦν ἀπ' εὐθείας διὰ τὴν ἐργατικὴν κατοικίαν—εἰς τὴν ἐνίσχυσιν κυρίως τῆς ἰδιωτικῆς οἰκοδομικῆς πρωτοβουλίας, διὰ παντοειδῶν χρηματικῶν παροχῶν καὶ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ φόρων. Ἐπροτιμήθη πρὸ πάντων ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς δράσεως τῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐσκόπουν τὴν οἰκοδόμησιν ἄνευ ἐπιδιώξεως κέρδους, ὡς οἰκοδομικοὶ ὀργανισμοὶ κρατικοῦ χαρακτῆρος, οἰκοδομικοὶ συνεταιρισμοί, ἰδιότυποι οἰκοδομικαὶ ἑταιρεῖαι κτλ. Συμπληρωματικῶς ἐχορηγήθη βοήθεια ἀκόμη καὶ εἰς ἰδιώτας οἰκοδομοῦντας διὰ τὰς προσωπικὰς αὐτῶν ἀνάγκας. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς χρηματικῆς ἐνισχύσεως ἐμορφώθησαν δύο συστήματα. Κατ' ἀρχὰς ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον τὰ κράτη, κατὰ τρόπον ἁπλοῦν ἀλλὰ καὶ συνήθως βαρύτατον δι' αὐτά, συμμετεῖχον εἰς τὰ ἔξοδα οἰκοδομήσεως, χωρὶς ν' ἀπαιτοῦν ἐπιστροφὴν τῶν διατεθέντων κεφαλαίων. Ταχέως ὅμως τὸ σύστημα τοῦτο ἀντικατεστάθη διὰ τῆς παροχῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπιχορηγήσεων ἄνευ ἐπιστροφῆς, προοριζομένων διὰ συμμετοχὴν εἰς τόκους ἢ ἀπόσβεσιν τῶν χρησιμοποιηθέντων κεφαλαίων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ κατασκευαστὴς ὀφείλει νὰ ἐξεύρῃ ὁ ἴδιος τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια, τὸ κράτος ἀναλαμβάνει καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τούτων, πολλάκις μὲν καταβάλον δάνεια ἐξ ἰδίων, συνήθως δὲ παρέχον ἐγγύησιν. Πάντως ἡ καθ' οἱονδήποτε τρόπον διευκόλυνσις τῆς ἐξευρέσεως εὐθηνῶν κεφαλαίων παίζει σημαντικώτατον ρόλον διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον δέον νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὴν πρόσοδον τῆς οἰκοδομῆς, ἑπομένως παίζει ρόλον σημαντικὸν εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς τιμῆς τοῦ ἐνοικίου. Εἰς τὴν Γερμανίαν π. χ. σήμερον τὸ ἐνοίκιον οἰκίας γινομένης χωρὶς κρατικὴν βοήθειαν εἶναι τριπλάσιον τοῦ προπολεμικοῦ καὶ τοῦτο προέρχεται κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι ὁ τόκος τῶν πρὸς οἰκοδόμησιν κεφαλαίων εἶναι σήμερον περίπου 3 ½ φορὰς μεγαλύτερος ἀπὸ ἄλλοτε. Τέλος κύριον ρόλον παίζουν διὰ τὴν τιμὴν τῶν ἐνοικίων ἡ τιμὴ τῶν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν καὶ ἡ ἄνετος ἐξεύρεσις τῶν ἀπαραιτήτων ἐργατικῶν χειρῶν. Ἀμφοτέρων ἡ τιμὴ ὑφίσταται ἐπίδρασιν ἐκ τῆς ὑπαρχούσης ζητήσεως. Ἕνεκα τούτου τὸ κόστος τῆς ἀνεγέρσεως κατοικιῶν αὐξάνει εἰς καιροὺς ἐντόνου οἰκοδομικῆς δράσεως. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἰσχυρὰ βοήθεια τοῦ κράτους διὰ τὴν πραγμάτωσιν ἐκτεταμένου οἰκοδομικοῦ προγράμματος κατὰ τὰ ἔτη 1920—1921 ἐπέφερε διπλασιασμὸν τῆς τιμῆς τῶν ὑλικῶν καὶ γενικῶς τοῦ κόστους κατασκευῆς οἰκημάτων. Ἐκ τούτου εἰς τὰς νεωτάτας νομοθεσίας, π. χ. γαλλικήν, προβλέπεται ρητῶς ἡ κλιμακωτὴ πραγμάτωσις τοῦ οἰκοδομικοῦ προγράμματος. Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὰς περιόδους ἐξαιρετικοῦ οἰκοδομικοῦ ὀργασμοῦ, παρετηρήθη παντοῦ γενικῶς, ἐβεβαιώθη δὲ μάλιστα καὶ κατὰ τὸ ἐν Παρισίοις συνελθὸν τῷ 1928 διεθνὲς συνέδριον τῆς κατοικίας, ἡ ὕψωσις τοῦ κόστους τῆς κατασκευῆς οἰκημάτων ὑπεράνω τοῦ μέσου ἐπιπέδου τῶν τιμῶν.

Κατωτέρω ἀναφέρομεν ἀναλυτικῶς τὰ παρὰ τῶν κυριωτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης ληφθέντα διὰ τὴν ἐργατικὴν κατοικίαν οἰκονομικὰ μέτρα, τὰ ἐμφανίζοντα πρωτοτυπίαν τινά. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀναφερομένων, ὅλα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἔχουν λάβει πρόνοιαν, συνδυάσαντα κατὰ διαφόρους τρόπους τὰ μέτρα ταῦτα.

Γαλλία. Τὴν βάσιν τῆς νομοθετικῆς δράσεως διὰ τὰς εὐθηνὰς κατοικίας ἀπετέλεσεν ὁ νόμος τοῦ 1894, ὅστις συνετάχθη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ βελγικοῦ νόμου τοῦ 1889 καὶ συνεπληρώθη κατὰ τὸ 1896. Οὗτος προέβλεπε: α') ὀργάνωσιν ἐπιτροπῶν τοπικῶν καὶ κεντρικῆς πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς οἰκοδομῆς εὐθηνῶν οἰκιῶν· β') διευκόλυνσιν ἐξευρέσεως οἰκοδομικῶν δανείων διὰ τῆς παροχῆς ἀδείας εἰς τὰ διάφορα ἱδρύματα καὶ ὀργανισμοὺς κοινῆς ὠφελείας καὶ τὰ ταμιευτήρια, ὅπως δανείζουν τοὺς διαφόρους οἰκοδομικοὺς ὀργανισμούς· γ') συνδυασμὸν τῶν τοκοχρεολυτικῶν δόσεων πρὸς ἀποπληρωμὴν τῆς ἀξίας τῆς οἰκίας μὲ μικτὸν σύστημα ἀσφαλείας ζωῆς, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς καταβολῆς τῶν δόσεων ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ καταβάλλοντος· δ') παντοειδεῖς ἀπαλλαγὰς ἀπὸ φόρων καὶ τελῶν. Κατὰ τὸ 1906 ὑπεχρεώθησαν οἱ νομοὶ καὶ αἱ κοινότητες νὰ συμμετάσχουν ἀμέσως οἰκονομικῶς, εἴτε διὰ τῆς ἱδρύσεως οἰκοδομικῶν ἑταιρειῶν, τῶν ὁποίων ἀναλαμβάνουν τὸ μέγιστον μέρος τῶν τίτλων, εἴτε διὰ τῆς ἐγγυήσεως ἐλαχίστου μερίσματος διὰ τὰς μετοχὰς καὶ τόκου διὰ τὰ ἐκδιδόμενα οἰκοδομικὰ δάνεια. Τῷ 1912 ἱδρύθησαν δημόσιοι περιφερειακοὶ ὀργανισμοί, τὰ δημόσια γραφεῖα εὐθηνῶν οἰκιῶν, ὡς τόποι συγκεντρώσεως τῶν κατὰ μέρος προσπαθειῶν πρὸς ἀπόκτησιν ὑγιεινῶν καὶ εὐθηνῶν οἰκιῶν. Ἡ νομοθεσία αὕτη εἶχεν ἀρχίσει νὰ δίδῃ καλὰ ἀποτελέσματα, ὅταν ἐκραγέντος τοῦ πολέμου παρέλυσε πᾶσα δημοσία ἢ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Μετὰ τὸν πόλεμον ἐνομοθετήθησαν ἀλλεπάλληλοι διατάξεις, κυρίως οἰκονομικοῦ περιεχομένου, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιοτέρα εἶναι ὁ νόμος τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1922, ὅστις συνετάγη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐργασιῶν εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἐξ ὀνόματος τῆς ὁποίας συνέταξε λαμπρὰν ἔκθεσιν ὁ Λουσὲρ (Loucheur). Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἐπετράπη εἰς τὸ κράτος νὰ χορηγῇ δάνεια οἰκοδομικὰ μὲ τόκον μόνον 2 % ἢ 2, 5 %, ἐξοφλητέα εἰς 40 ἔτη. Τὸ κράτος ἐδάνεισε μέχρι τοῦ 1928 1.600 000.000 φρ. ἐν συνόλῳ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1928, ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ὁ Λουσὲρ ὡς ὑπουργὸς κατέθεσεν, ἐψήφισεν ἀπὸ τὰς δύο βουλὰς καὶ ἐδημοσίευσε νέον νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου προβλέπεται ἡ βαθμιαία κατασκευὴ 200.000 οἰκιῶν μέχρι τοῦ 1934. Τὸ ἐπιτόκιον τῶν παρὰ τοῦ κράτους χορηγουμένων δανείων ὡρίσθη εἰς 2%. Ταῦτα χορηγοῦνται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰ δημόσια γραφεῖα, τὰς ἑταιρείας καὶ τὰ ἱδρύματα εὐθηνῶν οἰκιῶν μέχρι ποσοῦ 1.142.506.000 φράγκων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς ἑταιρείας κτηματικῆς πίστεως μέχρι ποσοῦ 1.222.244.950 φρ. Τὸ ἓν τρίτον θὰ διατεθῇ δι' ἀγροτικὰς κατοικίας. Τὸ κράτος δανείζει 50 % τοῦ κόστους τοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ μέχρις 80 % (ἐν περιπτώσει ἐγγυήσεως δήμου ἢ νομοῦ 90 %) ἐξευρίσκεται ἀπὸ δάνεια ἀπο-

Digitized by Google

1) Πολυκατοικία ἐν Παρισίοις, ἀνεγερθεῖσα εἰδικῶς πρὸς ἐγκατάστασιν ἀτελιὲ καλλιτεχνῶν. 2) Πολυκατοικία ἐν Βιέννῃ, περιλαμβάνουσα διαμερίσματα ἐκ δύο δωματίων καὶ κουζίνας. 3) Πολυκατοικία ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φρανκλίνου ἐν Παρισίοις, ἐξ ὀκτὼ ὀρόφων.

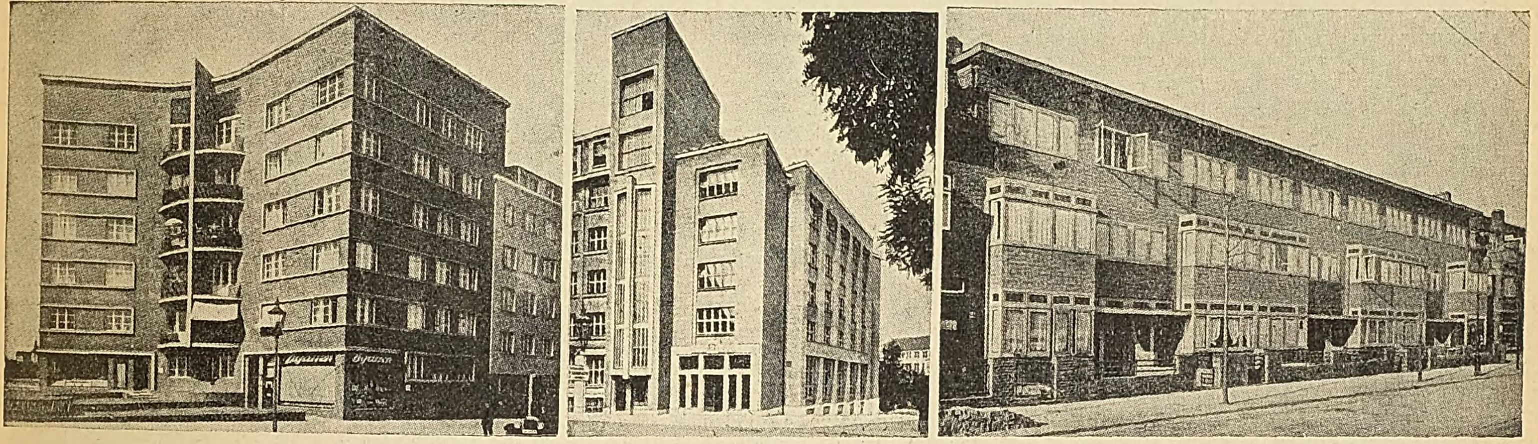

1) Πολυκατοικία νεωτέρας ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Βερολίνῳ. 2) Οἰκοδομὴ νεωτάτου ρυθμοῦ ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ, χρησιμοποιουμένη ὡς λύκειον. 3) Ἰδιόρρυθμος πολυκατοικία ἐν Riswijk τῆς Ὀλλανδίας.

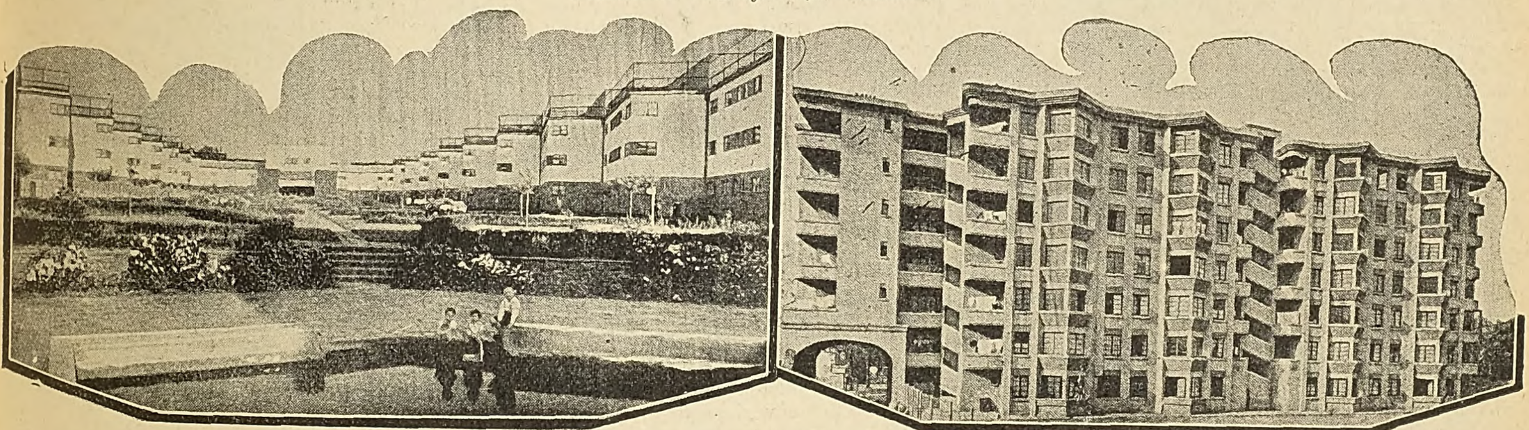

1) Συνοικισμὸς εὐθηνῶν κατοικιῶν ἐν Φραγκφούρτῃ τῆς Γερμανίας. 2) Πολυκατοικία ἀνεγερθεῖσα ἐν Σαὶντ-Οὐέν, ἐγγὺς τῶν Παρισίων, ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ Βορρᾶ πρὸς χρῆσιν τῶν ὑπαλλήλων της. Περιλαμβάνει διαμερίσματα ἀπὸ 3—5 δωματίων.

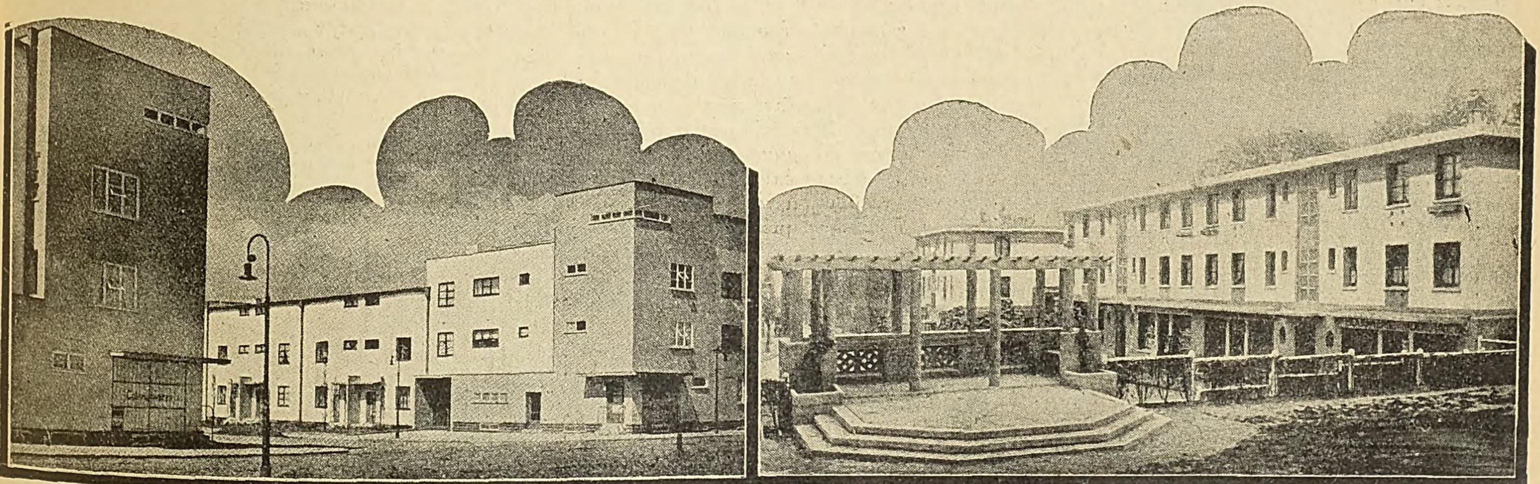

1) Ἕτερος συνοικισμὸς εὐθηνῶν κατοικιῶν ἐν Höhenblick τῆς Φραγκφούρτης. 2) Ἄποψις τμήματος συνοικισμοῦ ἀνεγερθέντος ὑπὸ τῆς παρισινῆς «Ἑταιρείας εὐθηνῶν κατοικιῶν».

Digitized by Google

σβεστέα τοκοχρεωλυτικῶς εἰς διάστημα 25 μέχρι 40 ἐτῶν. Τὸ κράτος συνεισφέρει ἐπίσης διὰ τοὺς τόκους τῶν δανείων τούτων κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ δανειζόμενοι ὀργανισμοὶ νὰ μὴ πληρώνουν, ἐκτὸς τοῦ χρεολυσίου, τόκον μεγαλύτερον ἀπὸ 2 %. Ὁ νόμος οὗτος εἰσήγαγε καὶ τὸν νεωτερισμὸν τῆς κρατικῆς προνοίας διὰ τὸν τύπον οἰκιῶν μέσου ἐνοικίου προοριζομένων διὰ τὴν μέσην τάξιν. Διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ προγράμματος τούτου ὑπελογίσθη, ὅτι θὰ χρειασθοῦν ἐτησίως μέχρις 1.400 000.000 φρ. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ κράτους προεβλέπετο διὰ τὸ 1929 εἰς 700 000.000 φρ. διὰ δάνεια καὶ 150.000.000 δι' ἐπιχορηγήσεις ἀνεπιστρεπτὶ διδομένας.

Ἀγγλία. Ἀπὸ τοῦ 1851 ἐλήφθη νομοθετικῶς πρόνοια διὰ τὴν κατασκευὴν νέων ἐργατικῶν κατοικιῶν καὶ τὴν βελτίωσιν ἢ κατεδάφισιν ὑπαρχουσῶν ἀνθυγιεινῶν. Μεταγενεστέρως ὁ νόμος τῆς 18 Αὐγούστου 1890, καὶ ἔπειτα οἱ νόμοι τοῦ 1899 καὶ 1900, ἀνέθεσαν εἰς τοὺς δήμους νὰ φροντίσουν διὰ τὰς ἐργατικὰς κατοικίας τῆς δικαιοδοσίας των. Γενικῶς μεγάλην βοήθειαν διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς λαϊκῆς κατοικίας προσέφερον κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ σπουδαίας κοινωνικῆς σημασίας ἀποταμιευτικοὶ καὶ οἰκοδομικοὶ συνεταιρισμοὶ (Building society). Οὗτοι ἐμφανισθέντες ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶναι συνεταιρισμοί, τῶν ὁποίων τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖται ἀπὸ συνεισφορὰς σχεδὸν πάντοτε μηνιαίας καὶ οἱ ὁποῖοι χορηγοῦν δάνεια ἀποδοτέα χρεολυτικῶς μὲ μηνιαίας δόσεις. Ἀλλ' ἐν ᾧ εἷς κοινὸς χρηματοδότης σπανίως δανείζει ἐπὶ ὑποθήκῃ πλέον τῶν $^2/_3$ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ ἀκινήτου, οἱ συνεταιρισμοὶ δανείζουν τὰ $^3/_4$ καὶ μάλιστα μέχρι τῶν $^7/_8$. Ἐξαιρετικὴ ὅμως κρατικὴ δραστηριότης ἐπεδείχθη κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον λόγῳ τῆς ἐπειγούσης ἀνάγκης, ἐπειδὴ κατὰ τὸν πόλεμον ἀνεστάλη ἡ κατασκευὴ νέων οἰκημάτων. Οὕτω κατὰ τὸ 1919 ἐθεσπίσθη ὁ νόμος περὶ κατασκευῆς κατοικιῶν καὶ διαρρυθμίσεως τῶν πόλεων. Ὁ νόμος οὗτος ἐπέβαλεν εἰς τὸ κράτος τὴν κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἄφιναν τὰ ἐνοίκια οἰκοδομῶν κατασκευαζομένων ἀπὸ τὰς τοπικὰς ἀρχὰς καὶ ὀργανισμοὺς δημοσίας ὠφελείας. Καὶ αἱ μὲν τοπικαὶ ἀρχαὶ ἐλάμβανον τὸ σύνολον τοῦ ἐλλείμματος, οἱ δὲ ὀργανισμοὶ μέχρι 30% τοῦ ποσοῦ τοῦ τοκοχρεολυσίου τοῦ πρὸς οἰκοδόμησιν διατεθέντος κεφαλαίου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1919 ἐχορηγήθη ἐνίσχυσις καὶ εἰς ἰδιώτας οἰκοδομοῦντας πρὸς ἰδίαν χρῆσιν. Γενικωτέρα ὅμως προσπάθεια διὰ τὴν λαϊκὴν κατοικίαν ἐγένετο κατὰ τὸ 1924 παρὰ τῆς ἐργατικῆς κυβερνήσεως τοῦ Μὰκ Ντόναλντ, διὰ τῆς καταστρώσεως, ἐν συνεννοήσει μὲ τὰς βιομηχανικὰς ἑνώσεις, εὐρυτάτου προγράμματος ἀνεγέρσεως οἰκιῶν, προοριζομένων πρὸς ἐνοικίασιν, ἐπὶ ἐνοικίῳ προσιτῷ πρὸς τοὺς ἀπορωτέρους. Προεβλέπετο ἡ οἰκοδόμησις 2.500.000 οἰκιῶν ἐντὸς τῶν 15 ἐτῶν 1925—1939, κατ' ἀρχὰς ἐτησίως 90 000, ἀπὸ τοῦ 1930 150.000 καὶ καθ' ἕκαστον ἐκ τῶν ἐτῶν 1934—1939 225.000. Τὸ κράτος ἀνέλαβε νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀνεγειρομένων οἰκιῶν ποσὰ κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν ἐπαρκῆ διὰ τόκων καὶ χρεολυσίου ἐξυπηρέτησιν τῶν διατιθεμένων κεφαλαίων. Ὡρίσθη ἐπιχορήγησις δι' ἑκάστην οἰκίαν 9 λιρῶν κατ' ἔτος ἐπὶ 40 ἔτη. Ἡ κατασκευὴ 330.000 περίπου νέων οἰκιῶν ἀπὸ τοῦ 1923 μέχρι τοῦ 1927 ἐβάρυνε τὸ κράτος λόγῳ τοῦ νεωτέρου τούτου οἰκοδομικοῦ προγράμματος μὲ 1.500.000 λίρας ἐτησίως, ἐκτὸς τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον κατέβαλον αἱ τοπικαὶ ἀρχαί. Προεβλέπετο δὲ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ μέχρι τῆς συμπληρώσεως ἐτησία αὔξησις 900.000 λιρῶν. Ἐν τῷ συνόλῳ δὲ ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1927 ἐκτίσθησαν 900.000 περίπου οἰκίαι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο τρίτα μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον κατέβαλε διὰ τὰς ἐργατικὰς κατοικίας τῆς Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας—ἐκτὸς τῆς Σκωτίας—ἐν συνόλῳ 54.000.000 περίπου λιρῶν.

Γερμανία. Κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ 1865 ἐκρίθη ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐργατικῆς κατοικίας ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ τοὺς οἰκοδομικοὺς συνεταιρισμούς, στηριζομένους ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοβοηθείας, διὰ τῆς κατασκευῆς μικρῶν οἰκιῶν ἀποπληρωνομένων διὰ μικρῶν δόσεων χρεολυτικῶν. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀπεδέχθη τὸ ἐν Βερολίνῳ συνέδριον (1871) τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, ζητήσαν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐργοδοτῶν. Οἱ οἰκοδομικοὶ συνεταιρισμοὶ ἤρχισαν νὰ διαδίδωνται. Ἐπηκολούθησε μία περίοδος διαρκείας περίπου δεκαετίας σχεδόν, ἀναστολῆς τῆς δράσεως τῶν οἰκοδομικῶν συνεταιρισμῶν λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἀποδείξασα τὴν ἀνάγκην ἀφ' ἑνὸς ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως τῶν οἰκοδομικῶν ἀναγκῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπάρξεως βιομηχανίας. Νέα σημαντικὴ κίνησις ἐγένετο λόγῳ τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου περὶ συνεταιρισμῶν τοῦ 1889 καὶ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τοῦ αὐτοῦ ἔτους περὶ ἀσφαλίσεως κατὰ τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀνικανότητος, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας θὰ ἐπενδύετο ἓν τμῆμα τῶν πόρων τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν εἰς ἀκίνητον πίστιν. Κατὰ τὸ ἔτος 1892 ὑπῆρχον 50 τοιοῦτοι συνεταιρισμοί, τῷ 1900 385, τῷ 1910 1056, καὶ τῷ 1921 3.000 περίπου. Οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι ἔπαιξαν ἀρκετὰ σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐργατικῆς κατοικίας, συντελέσαντες καὶ εἰς τὴν μείωσιν τῶν ἐνοικίων. Πολλοὶ ἐκ τούτων ἐνισχύθησαν παρὰ τῶν ἐργοδοτῶν. Ἐξ ἄλλου πολλοὶ ἐργοδόται, καὶ ἰδίως μεγάλοι, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν οἰκοδόμησιν ἐργατικῶν οἰκιῶν. Κατὰ τὸ 1898 εἶχον οἰκοδομηθῆ παρ' ἐργοδοτῶν ἐν Γερμανίᾳ 143.000 ἐργατικὰ οἰκήματα. Τὰ ἐργοστάσια τοῦ Κρούπ παρεῖχον στέγην εἰς 25.000 πρόσωπα. Εἰς Ντόρτμουντ αἱ ὑπὸ ἐργοδοτῶν οἰκοδομηθεῖσαι κατοικίαι ἀνῆλθον εἰς 16.000 κατὰ τὸ 1893, εἰς 153.000 τῷ 1907. Ἐκ παραλλήλου πολλαὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ πόλεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν αἱ τῆς Φραγκφούρτης ἐπὶ τοῦ Μάϊν, Κολωνίας, Κιέλου, Δυσσελδόρφης, Μονάχου, Στουτγάρτης, ἔκτισαν κατοικίας διὰ τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Ἐπίσης τὰ διάφορα ὁμόσπονδα κράτη ἔλαβον κατὰ καιροὺς διάφορα μέτρα διὰ τὸ ζήτημα τῆς στέγης. Ἐν Πρωσσίᾳ κατὰ τὸ 1902 διετέθησαν διὰ νόμου 12 ἑκατομμύρια μάρκα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς κατοικίας τῶν ἐργαζομένων εἰς κρατικὰ ἱδρύματα καὶ τῶν ὑπαλλήλων, ἰδίως τῶν ἀνεπαρκῶς ἀμειβομένων. Ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ κατὰ δύο τρόπους, ἀφ' ἑνὸς πρὸς κατασκευὴν οἰκημάτων, τὰ ὁποῖα ἔμειναν ἰδιοκτησία τοῦ κράτους, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς διαφόρους ἐπιχορηγήσεις πρὸς οἰκοδομικοὺς συνεταιρισμούς. Νόμος τοῦ 1918 προέβλεψε τὴν ἵδρυσιν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κράτους συνεταιρικῶν ὀργανισμῶν σκοπούντων κυρίως τὴν χρηματοδότησιν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν προμήθειαν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, λόγῳ τῆς ραγδαίας ὑποτιμήσεως τοῦ μάρκου, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ληφθῇ κανὲν μέτρον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς οἰκοδομήσεως νέων οἰκιῶν. Εἶχεν ὑπολογισθῆ ὅτι ἐχρειάζοντο ἐν συνόλῳ περὶ τὰς 800.000 κατοικίαι. Ἐλήφθησαν μόνον μέτρα προστασίας τῶν ἐνοικιαστῶν. Μετὰ τὴν σταθεροποίησιν ἐξητήθη ἡ ἄρσις τῶν ἐν σχέσει μὲ τὴν κατοικίαν περιοριστικῶν μέτρων καὶ συγχρόνως ἡ ἐνίσχυσις τῆς οἰκοδομῆς νέων οἰκιῶν. Οὕτως ἐν ἀρχῇ τοῦ 1924 διὰ διατάγματος παρεχωρήθη μέρος τῶν εἰσπράξεων ἐκ φόρου 10 % κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν 20 % ἐπὶ τοῦ ἐνοικίου τῶν παλαιῶν οἰκιῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀνεγέρσεως νέων οἰκιῶν. Συνήθως τὸ προϊὸν τοῦ φόρου διατίθεται εἰς δάνεια οἰκοδομικά. Τοιουτοτρόπως ἓν τμῆμα τοῦ ἐνοικίου τῶν παλαιῶν οἰκοδομῶν διατίθεται πρὸς χρηματοδότησιν νέων οἰκιῶν, ἐφ' ὅσον ἡ ἰδιωτικὴ ἀποταμίευσις δὲν ἐπαρκεῖ. Οὕτω γίνεται εἶδος ἀναγκαστικῆς κεφαλαιοποιήσεως, ἥτις εἰς ὁμαλοὺς καιροὺς γίνεται χωρὶς νομοθετικὰ μέτρα, ἐλευθέρως. Ἐκ τοῦ φόρου τούτου εἶχον διατεθῆ διὰ τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1926 ὑπὲρ τὸ 1.500.000.000 χρ. μάρκα. Ἐν Πρωσσίᾳ τὸ προϊὸν τοῦ φόρου τούτου ἀποτελεῖ κεφάλαιον χρησιμεῦον πρὸς ἐγγύησιν δανείων ἀπὸ πιστωτικοὺς ὀργανισμούς. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπῆρχε μεγάλη ἔλλειψις ἰδιωτικῶν κεφαλαίων, τὸ κράτος εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ χορηγήσῃ μεγάλα ποσά. Ἐπὶ 2.700 ἑκατομμυρίων μάρκων διατεθέντων ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1926 δι' οἰκοδομάς, μόνον 545 ἐχορηγήθησαν ἀπὸ πιστωτικὰ ἱδρύματα. Τὰ κεφάλαια ταῦτα χορηγοῦνται ὑπὸ μορφὴν δανείων μὲ μικρὸν τόκον. Οἱ ὅροι ποικίλλουν κατὰ κράτη. Γενικῶς ὁ οἰκοδομῶν ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἐνοικίου. Συνήθως δίδεται ἐγγύησις εἰς δανείζοντας πιστωτικοὺς ὀργανισμοὺς ἀπὸ μέρους ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν τοκοχρεολυσίων τῶν χορηγουμένων δανείων.

Πολωνία. Ἐξητήθη ἡ ἐνίσχυσις τῆς οἰκοδομήσεως διὰ τῆς παροχῆς ἀπὸ μέρους τοῦ κράτους: ἐγγυήσεως εἰς οἰκοδομικὰ δάνεια γινόμενα ἀπὸ τοὺς δήμους. Ἐπίσης τὸ ἓν τέταρτον τῶν εἰσπράξεων τοῦ φόρου τῶν ἐνοικίων (8% ἐπὶ τοῦ προπολεμικοῦ ἐνοικίου) καὶ ὁ φόρος ἐπὶ τῶν οἰκοπέδων διετέθησαν διὰ τὸν σχηματισμὸν κεφαλαίου διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων. Ὁ πολωνικὸς νόμος τοῦ 1925 διέκρινε μεταξὺ βραχυπροθέσμου πίστεως καὶ μακροπροθέσμου πίστεως ἐπὶ ὑποθήκῃ. Τὰ δάνεια ἐπὶ ὑποθήκῃ, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ ἀνέλθουν μέχρις 80% τῆς ἀξίας τοῦ ἀκινήτου, ἦσαν ἠγγυημένα ἀπὸ τὸ κράτος. Εἰδικὸν κεφάλαιον ἐσχηματίσθη διὰ τὴν κάλυψιν πιθανῆς ὑποτιμήσεως τῶν ὑποθηκικῶν ὁμολογιῶν. (Περὶ τῆς λαϊκῆς κατοικίας ἐν Ἑλλάδι βλ. λ. *Ἑλλάς*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλουσία βιβλιογραφία ἀναφέρεται ἐν τέλει τοῦ ἄρθρου Wohungsfrage und Wohungswesen ἐν «Handwörterbuch der Staatswissenschaften» δ' ἔκδ. τόμ. IX σελ. 1158 κ. ἑπ. — *Σπ. Ἀγαπητοῦ*, Ἡ πόλις (Ἀθῆναι 1928), ἔνθα περιελήφθησαν τὰ ἄρθρα: «Ἐργατικὰ Σπίτια» ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀρχιμήδης» (1918).— «Ἡ κρίσις τῆς οἰκοδομῆς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ» ἐκ τῆς «Μηνιαίας Οἰκονομικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἐπιθεωρήσεως» (Ἰανουάριος 1925).— «Ἡ εὐθηνὴ κατοικία ἐν Ἑλλάδι» ἀνακοίνωσις εἰς τὸ Διεθνὲς Συνέδριον Παρισίων 1928.— *Π. Ε. Δρακούλη*, Τὸ πρόβλημα τῆς στέγης. — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἔκθεσις ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου ἀγροπόλεων τοῦ Ἄμστερνταμ (1924). — Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ ἀνεγέρσεως εὐθηνῶν ὑπαλληλικῶν κατοικιῶν, ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ὑπαλληλικὴ» τῆς 17—1—1929.

Π. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΝΟΜΟΘ.-ΣΤΑΤΙΣΤ.] Τὸ θέμα τῆς ἀνεγέρσεως κατοικιῶν καὶ γενικῶς τῆς ἀνεγέρσεως πόλεων καὶ κωμῶν ἐρρυθμίσθη κυρίως διὰ τῶν βασιλικῶν διαταγμάτων τῆς 3 Ἀπριλίου 1835 «Περὶ ὑγιεινῆς οἰκοδομῆς τῶν πόλεων καὶ κωμῶν», τῆς 9 Ἀπριλίου 1836 «περὶ ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν», τῆς 12 Νοεμβρίου 1836 «Περὶ προσθήκης εἰς τὸ περὶ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν διάταγμα», τῆς 18 Αὐγούστου 1837 «Περὶ σχεδίου τῆς πόλεως Ἑρμουπόλεως» καὶ τῆς 2/14 Αὐγούστου 1839 «Περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἑρμουπόλεως». Διὰ τῶν ἄνω διαταγμάτων καθωρίσθησαν βασικοὶ ὅροι καὶ περιορισμοὶ ἀνεγέρσεως πόλεων καὶ οἰκιῶν, διὰ σειρᾶς δὲ μεταγενεστέρων νόμων καὶ διαταγμάτων ἐρρυθμίσθησαν ἅπαντα τὰ συναφῆ ζητήματα, οἷον περὶ ἐν γένει τακτοποιήσεως οἰκοπέδων, περὶ αὐθαιρέτων οἰκοδομῶν, περὶ ἑτοιμορρόπων, περὶ καθορισμοῦ ἐλαχίστου ἐμβαδοῦ καὶ διαστάσεων τῶν οἰκοπέδων διὰ τὰς κυριωτέρας πόλεις καὶ κωμοπόλεις, περὶ πεζοδρομίων καὶ ὑπονόμων, περὶ βόθρων, περὶ ἀπαλλοτριώσεων, περὶ συνοικισμῶν κλπ. Πλὴν τῶν ἄνω καὶ πληθὺς ἀποφάσεων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπετέλεσε νομολογίαν, δι' ἧς ἐτακτοποιήθησαν πλεῖστα ὅσα ἀσαφῆ θέματα, προκύπτοντα κυρίως ἐκ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων μεταξὺ γειτόνων. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω νομοθεσίας ἐκανονίζετο γενικῶς τὸ ζήτημα τῆς κατοικίας. Ἡ ἀδυναμία ὅμως τοῦ κράτους νὰ παρακολουθήσῃ καὶ πατάξῃ τὴν αὐθαιρεσίαν, ἡ ἀνάμιξις τῆς πολιτικῆς καὶ διάφοροι ἄλλοι παράγοντες ἐπέφεραν τὴν μὴ αὐστηρὰν τήρησιν τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων καὶ περιορισμῶν καὶ ἐδημιούργησαν κατάστασιν ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς πλήρους οἰκοδομικῆς ἀναρχίας. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταστάσεως ταύτης ὑπῆρξαν ὀλέθρια διὰ πλείστας πόλεις καὶ κώμας τοῦ κράτους, κυρίως ὅμως τραγικὰ σχεδὸν διὰ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους.

Κατοικίαι ἀπὸ κατασκευῆς ἐπισφαλεῖς ἀνηγέρθησαν κατὰ σωρείαν, ἀπειρία ἰδιωτικῶν ὁδῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς ρυμοτομικῆς βάσεως ἐδημιουργήθησαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων μεγάλων οἰκοπεδούχων, αἵτινες ὀλίγον κατ' ὀλίγον περιλαμβάνονται ἐν τῷ ἐγκεκριμένῳ σχεδίῳ, κοῖται χειμάρρων ἐστένευσαν ἢ καὶ ἐφράχθησαν δι' οἰκοδομῶν, ἑκατοντάδες, ἂν μὴ καὶ χιλιάδες, οἰκοδομῶν ἐκτίσθησαν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐκτὸς τοῦ ἐγκεκριμένου σχεδίου, παρεμποδίσασαι καὶ παρεμποδίζουσαι τὴν ἐλευθέραν καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς νεωτέρας ἐπιστημονικὰς ἀπόψεις ἐπέκτασιν τοῦ σχεδίου κλπ. Πρῶτον στάδιον ἐνεργείας τοῦ κράτους πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς τοιαύτης ἀναρχίας ὑπῆρξεν ἡ ψήφισις τοῦ ἀπὸ 17 Ἰουλίου 1923 νομοθετικοῦ διατάγματος «Περὶ σχεδίων πόλεων, κωμῶν καὶ συνοικισμῶν τοῦ κράτους καὶ οἰκοδομῆς αὐτῶν». Τὸ ἀνωτέρω νομοθετικὸν διάταγμα, περιλαμβάνον 85 ἄρθρα, ἔθεσε τὰς βάσεις ὅλων γενικῶς τῶν σχετικῶν θεμάτων, δι' ὧν ἤθελε τέλος τεθῇ τέρμα εἰς παραβάσεις θιγούσας τό τε γενικὸν καὶ ἰδιωτικὸν συμφέρον, καὶ κυρίως ἐπέτρεψε τὴν διὰ διαταγμάτων ρύθμισιν ὅλων τῶν ἀπαιτουμένων λεπτομερειῶν ἐφ' ἑνὸς ἑκάστου προκύπτοντος μερικοῦ θέματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο καθίστατο ἀπαραίτητον καὶ διότι ἡ ἀπηρχαιωμένη νομοθεσία ἦτο γενικῶς ἐλλιπής, ὡς ἀφορῶσα συνθήκας καὶ καταστάσεις ἄλλων ἐποχῶν, καὶ διὰ τῶν πολλῶν τροποποιήσεων, προσθηκῶν, ἑρμηνειῶν κλπ. κατέστη δυσχερεστάτης ἐφαρμογῆς, καὶ διότι νέαι κυκλοφοριακαὶ ἀνάγκαι ἐκ τῆς πληθωρικῆς αὐξήσεως τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν καὶ ἡ παρεμβολὴ νέων σημαντικῶν παραγόντων, οἷον ἀθρόα εἰσροὴ προσφύγων, ἐπίτασις τῆς ἀστυφιλίας, πολυετὴς διάρκεια τοῦ ἐνοικιοστασίου κλπ., ἐπέβαλον τὴν λῆψιν ἀπαραιτήτων προνομιακῶν μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν νέων καταστάσεων. Δεύτερον στάδιον, σοβαρώτατον, μέλλον νὰ τακτοποιήσῃ πραγματικῶς τὴν κατάστασιν, ἐὰν τύχῃ πλήρους ἐφαρμογῆς, εἶναι ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνωτέρω βασικοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος ἔκδοσις τοῦ ἀπὸ 3ης Ἀπριλίου 1929 διατάγματος «Περὶ γενικοῦ οἰκοδομικοῦ κανονισμοῦ τοῦ κράτους». Τὸ διάταγμα τοῦτο, λεπτομερῶς καθορίζον πᾶσαν ὑποχρέωσιν ἣν ὑπέχει καὶ πᾶν δικαίωμα ὅπερ κέκτηται ὁ κάτοχος ἢ ὁ οἰκοδομῶν κατοικίαν, συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελευταίων δεδομένων τῆς τε ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀνάγκης, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κρατούσης καταστάσεως. Διὰ λόγους ψυχολογικούς, νομικοὺς καὶ κυρίως ὁμαλῆς ἐφαρμογῆς του, ὁ γενικὸς οὗτος οἰκονομικὸς κανονισμὸς κατὰ τὰς πιεστικωτέρας αὐτοῦ διατάξεις δὲν ἔτυχε πλήρους εἰσέτι ἐφαρμογῆς, ἄλλα ἄρθρα ἢ παράγραφοι ἄρθρων τούτου εὑρίσκονται ἐν ἀναστολῇ βαθμιαίως τιθέμενοι ἐν ἐφαρμογῇ. Πλήρης ὅμως ἐφαρμογή του καὶ πραγματικὴ συμμόρφωσις ὅλων πρὸς τὰς διατάξεις αὐτοῦ θὰ ἐπιφέρῃ ἀφαντάστου ὠφελείας ἀγαθά.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν νομοθεσίαν, σχετικῶς μὲ τὴν κρίσιν τῆς στέγης, τρία κυρίως εἶναι τὰ στάδια τῆς ἀντιλήψεως τοῦ κράτους. Πρῶτον στάδιον ὑπῆρξεν ἡ διὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως προσφύγων καὶ τοῦ ὑπουργείου **Προνοίας** ὁ μαδικὴ κα-

Digitized by Google

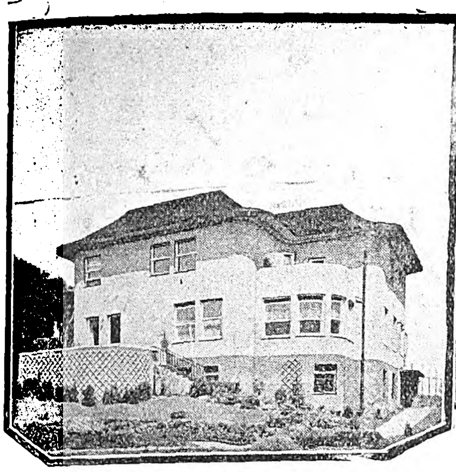

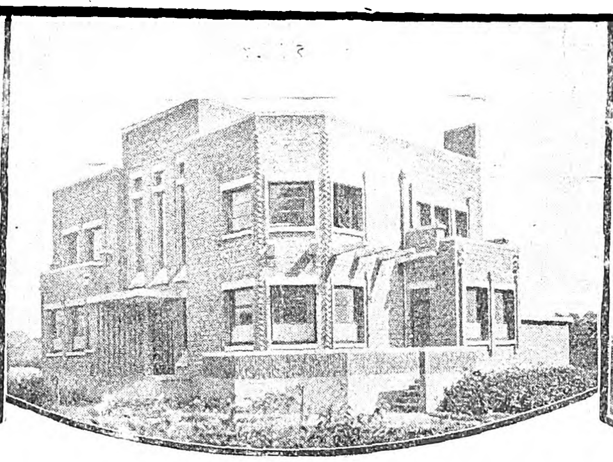

1) Ἔπαυλις νεωτέρου ρυθμοῦ, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἀρχιτέκτονος Γουλιέλμου Οὔλριχ. 2) Ἔπαυλις ἐν Βελγίῳ ἐπίσης νεωτεριστικοῦ ρυθμοῦ κατασκευασθεῖσα ἐξ ὁλοκλήρου μὲ ὀπτοπλίνθους. 3) Ἔπαυλις ἐπὶ τῆς λεωφόρου Στρατάρχου Ζὸφφρ ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Ἐλισομπετβίλλ, 40 χλμ. ἀπὸ τῶν Παρισίων.

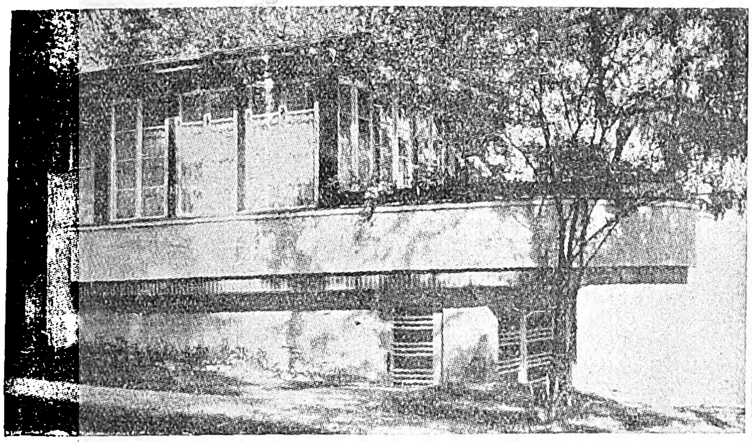

1) Ἐξοχικὴ γερμανικὴ ἔπαυλις, οἰκοδομηθεῖσα ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Παύλου Σοῦκερ. 2) Νορμανδικὴ ἔπαυλις ἐν Τρουβὶλλ τῆς Γαλλίας.

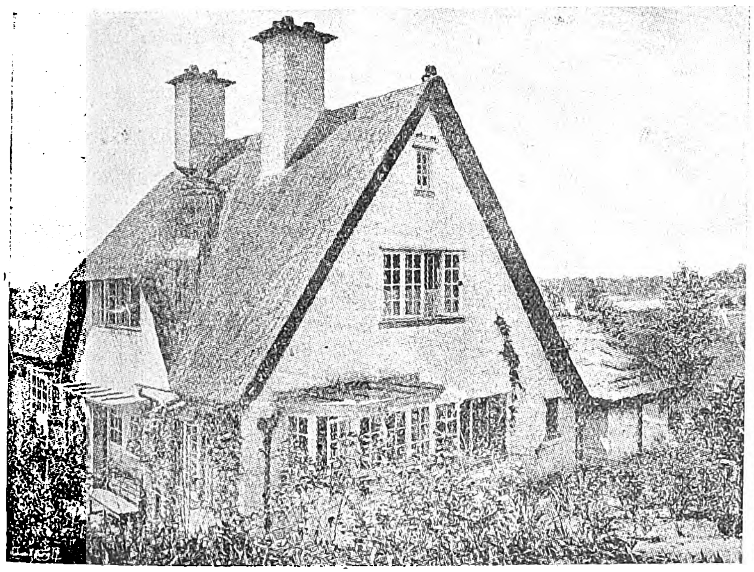

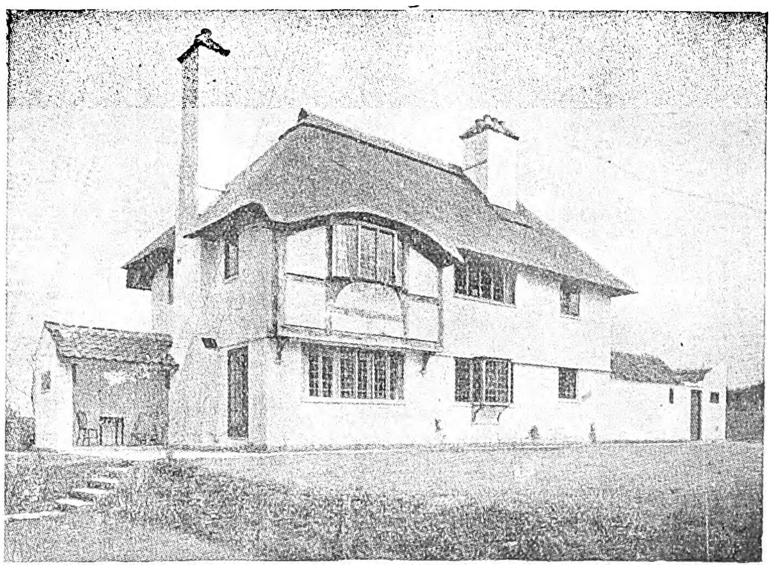

Δύο ἀγγλικαὶ ἐξοχικαὶ ἐπαύλεις μὲ τὴν στέγην κεκαλυμμένην διὰ χόρτου.

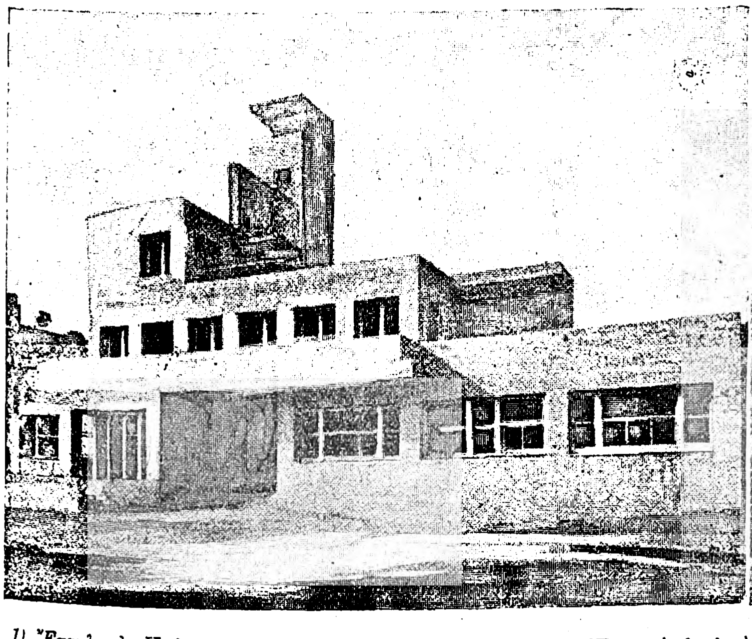

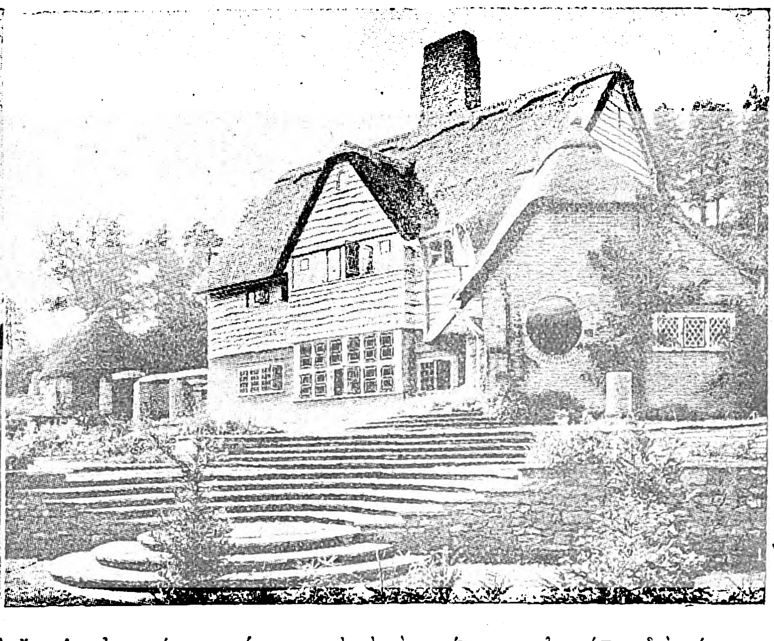

1) Ἔπαυλις ἐν Hyère, νεωτάτου ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ. 2) Ἐξοχικὴ ἀγγλικὴ ἔπαυλις ἀκανονίστου σχήματος καὶ μὲ τὴν στέγην κεκαλυμμένην διὰ χόρτου.

Digitized by Google

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ 1890 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1921

Είδος κατοικιῶν	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905
Μονώροφοι	231	174	199	245	207	186	186	115	230	193	229	232	237	315	351	364
Δυώροφοι	66	50	56	69	58	52	53	33	65	54	64	67	67	88	99	103
Τριώροφοι	3	20	23	28	24	22	23	13	25	22	24	26	27	34	41	42
Τετραόροφοι	3	2	3	4	3	3	3	2	3	3	3	4	4	4	4	4
Πενταόροφοι	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Είδος κατοικιῶν	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Μονώροφοι	345	350	286	287	298	351	324	294	499	471	319	170	62	218	632	727
Δυώροφοι	97	100	82	82	94	116	108	71	67	51	108	45	31	39	191	185
Τριώροφοι	34	36	32	32	37	52	21	30	44	37	49	20	1	23	39	52
Τετραόροφοι	4	4	3	3	5	1	—	3	6	4	3	4	—	5	4	6
Πενταόροφοι	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	5

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ (1922)

Είδος κατοικιῶν	Έτος	Ἀρ.	Έκτασις εἰς τ. μ.	Ἀξία	Έτος	Ἀρ.	Έκτασις εἰς τ. μ.	Ἀξία	Έτος	Ἀρ.	Έκτασις εἰς τ. μ.	Ἀξία	Έτος	Ἀρ.	Έκτασις εἰς τ. μ.	Ἀξία
Μονώροφοι	1922	711	70.360	65.555.370	1923	815	73.046	68.243.164	1924	1320	103.125	86.125.223	1925	2115	200.000	176.000.000
Δυώροφοι		204	29.178	72.849.075		197	26.277	62.145.324		210	27.250	51.245.120		405	39.800	48.000.000
Τριώροφοι		51	9.740	16.935.675		67	16.572	29.225.136		70	7.125	30.128.325		103	10.000	42.000.000
Τετραόροφοι		8	4.014	7.366.442		19	5.260	8.163.220		22	6.150	14.125.217		35	3.500	52.500.000
Πενταόροφοι		3	926	5.000.000		—	—	—		—	—	—		—	—	—
Ἑξαόροφοι		—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—
Ἑπταόροφοι		—	—	—		—	—	—		—	—	—		—	—	—
Μονώροφοι	1926	1750	170.000	149.600.000	1927	1432	140.800	123.904.000	1928	856	77.927	69.278.313	1929	1318	94.605	114 682.281
Δυώροφοι		250	25.000	60.000.000		163	16.300	39.120.000		267	33.300	66.567.430		640	47.037	107.748.919
Τριώροφοι		125	12.000	50.400.000		29	2.980	12.516.000		85	17.223	57.442.931		150	24.779	51.615.613
Τετραόροφοι		16	1.500	24.000.000		4	450	3.280.000		23	2.921	15.620.185		31	4.358	22.908.939
Πενταόροφοι		2	320	12.000.000		3	400	10.450.000		6	1.875	8.979.349		5	1.859	15.800.000
Ἑξαόροφοι		—	—	—		1	150	7.580.000		2	423	3.991.100		—	—	—
Ἑπταόροφοι		—	—	—		1	330	3.530.000		—	—	—		1	361	3.100.000

τασκευὴ χιλιάδων οἰκοδομῶν ἀγροτικῆς καὶ ἀστικῆς ἐγκαταστάσεως καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Δεύτερον στάδιον ἡ διὰ σχετικῆς νομοθεσίας κατ' Αὔγουστον τοῦ 1923 ἐπὶ 25 ἔτη ἀρχικῶς, περιορισθεῖσα διὰ τὰς μεταγενεστέρας οἰκοδομάς, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ πάσης φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως παντὸς οἰκοδομοῦντος ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας. Τρίτον στάδιον εἶναι τὸ ἀπὸ πολλοῦ μελετώμενον σχέδιον διευκολύνσεων πρὸς κατασκευὴν λαϊκῶν καὶ ἐν γένει εὐθηνῶν κατοικιῶν, ὅπερ ὅμως δὲν κατέληξεν εἴς ὁριστικόν τι ἀποτέλεσμα, πλὴν τῆς ψηφίσεως τοῦ ἀπὸ 11 Μαΐου 1929 νομοθετικοῦ διατάγματος «Περὶ διευκολύνσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πρὸς ἀπόκτησιν κατοικίας διὰ τῆς ὀργανώσεως εἰδικοῦ συνεταιρισμοῦ» κλπ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν στατιστικὴν ᾠκοδομημένου χώρου, ἀκριβῆ στοιχεῖα δὲν ὑπάρχουσι, τοῦ κράτους παλαιότερον μὴ δώσαντος τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὴν βαρύτητα τῶν στατιστικῶν, οὐ μόνον διὰ τὸ ὑπ' ὄψιν θέμα, ἀλλὰ γενικῶς δι' ὅλα. Τὰ μόνα στοιχεῖα, ἅτινα πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ γραφείου σχεδίου πόλεων Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας (γραφεῖον Ἀθηνῶν) εἰσὶ τὰ ἀνωτέρω διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ 1890—1929 παρατιθέμενα.

Μ. ΡΗΓΑΣ

— [ΝΟΜ.] Ἡ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τόπος δηλαδὴ ἔνθα κυρίως καὶ μονίμως ἐγκαθίσταταί τις κατὰ τὸ ἄρθρον 91 τοῦ Ἀστικοῦ νόμου τοῦ 1856, ἐνέχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὸ δίκαιον, καθ' ὅσον ἐκ τοῦ καθορισμοῦ ταύτης κανονίζονται πλεῖσται ὅσαι ἔννομοι σχέσεις καὶ κυρίως ἡ γενικὴ δωσιδικία τοῦ διαδίκου (βλ. ἐν λ. *δωσιδικία*).

Διάφορος τῆς τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου εἶναι ἡ ἔννοια τῆς *κατοικίας* ἐν τῷ συνταγματικῷ δικαίῳ, ἔνθα κατοικία νοεῖται πᾶν μέρος περιτοιχισμένον ἐπαρκῶς, ὥστε νὰ μὴ εἶναι προσιτὸν εἰς πάντα: οἰκία, αὐλή, κῆπος, γραφεῖον κτλ., δηλ. τὸ κατάλυμα ἑκάστου, ἐν ᾧ διαμένει μονίμως ἢ μὴ ὑφ' οἱανδήποτε ἰδιότητα, ἐξαιρέσει τῶν κλειστῶν ἀλλὰ δημοσίων μερῶν (θεάτρων κτλ.)· ἡ τοιαύτη κατοικία θεωρεῖται κατὰ τὸ ἄρθρον 15 τοῦ νῦν ἰσχύοντος συντάγματος ὡς *ἄσυλον* (βλ. λ.).

— [ΥΓΙΕΙΝ.]. Ἡ ἐκλογὴ θέσεως πρὸς οἰκοδόμησιν εἶναι λίαν σπουδαία ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως. Ὁ προσανατολισμός, τὸ ἔδαφος, τὰ πέριξ, τὸ ὕψος τοῦ οἰκοπέδου κτλ. ἔχουσι μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ οἰκοπέδου. Καὶ ἐὰν μὲν πρόκειται νὰ οἰκοδομήσωμεν ἐξοχικὴν κατοικίαν, εἴμεθα ἐλεύθεροι εἰς ἀναζήτησιν οἰκοπέδου, ἐκπληροῦντος κατὰ τὸ δυνατὸν πάντας τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς. Ἂν ὅμως πρόκειται περὶ οἰκοπέδου ἐντὸς τῆς πόλεως, τότε ἡ ἐκλογὴ εἶναι πάντοτε περιωρισμένη. Δι' ἐξοχικὴν κατοικίαν θὰ φροντίσωμεν ν' ἀποφύγωμεν τὰ χαμηλὰ μέρη· αἱ πεδιάδες, οἱ πρόποδες ὀρέων εἶναι ἀνθυγιεινά, καθότι εἶναι ὑγρά· ἐπίσης αἱ κορυφαὶ ὀρέων ἢ ὑψηλῶν λόφων εἶναι ὡσαύτως ἀκατάλληλα, καθότι ἐκεῖ πνέουσι σφοδροὶ ἄνεμοι. Ὡς ἐκ τούτου προτιμοτέρα εἶναι ἡ εἰς τὸ μέσον μικρᾶς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους ἐγκατάστασις κατοικίας. Ἐπίσης τὸ ἔδαφος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑγρόν. Τὰ πετρώδη ἐδάφη εἶναι ἀκατάλληλα, καθότι δὲν ἀπορροφοῦσι τὰ ὕδατα. Ὡς καταλληλότερον ἔδαφος δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πορῶδες, ὑπὸ τὸν ὅρον τὸ κάτωθι αὐτοῦ ἀδιάβροχον στρῶμα νὰ κεῖται κατὰ τὸ δυνατὸν βαθύτερον, καθότι ἐπ' αὐτοῦ σχηματίζονται ὑπόγειοι συλλογαὶ τοῦ ὕδατος. Ὁ πέριξ τόπος δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ἑλώδεις συλλογὰς καὶ ἀκαθαρσίας ἐξ ἀπορριμμάτων ὀργανικῶν οὐσιῶν, οὔτε νὰ εἶναι διαπεποτισμένος ὑπὸ βόθρων. Ταῦτα εὐκόλως ἐξελέγχονται ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς χημικῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἀνιχνεύονται τυχὸν ὑπάρχουσαι ὀργανικαὶ οὐσίαι, καὶ ἀφ' ἑτέρου μικροβιολογικῶς. Ὡς πρὸς τὸν προσανατολισμὸν δέον νὰ προτιμηθῇ ἡ ἀνατολικομεσημβρινὴ τοποθέτησις τῆς κατοικία, καθότι ἡ πρὸς μεσημβρίαν ἔκθεσις εἶναι θερμὴ κατὰ τὸ θέρος καὶ ἡ πρὸς βορρᾶν εἶναι ὑπερβολικῶς ψυχρὰ κατὰ τὸν χειμῶνα· ἡ πρὸς δυσμὰς τοποθέτησις καλή· ἀλλὰ πάντων καλυτέρα ἡ ἀνατολικομεσημβρινή. Ἐντὸς τῶν πόλεων ἡ ἐκλογὴ εἶναι πάντοτε περιωρισμένη, ὀφείλομεν ὅμως ν' ἀποφεύγωμεν τὰς μὴ καθαρὰς συνοικίας, τὰς ἐλλιπῶς τροφοδοτουμένας ὑπὸ καθαροῦ ὕδατος καὶ ἐν γένει τὰς παρημελημένας.

Σημασίαν ἔχει καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν οἰκοδομησίμων ὑλῶν· τὰ ξηρά, ἀδιάβροχα καὶ δυσθερμαγωγὰ ὑλικὰ εἶναι τὰ ὑποδεικνυόμενα ὑπὸ τῆς ὑγιεινῆς. Τὸ πάχος τῶν τοίχων δέον νὰ εἶναι ἀνάλογον ὄχι μόνον τοῦ βάρους ὃ ὑποβαστάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τοῦ τόπου πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς θερμότητος. Διὰ τὸ ἡμέτερον κλῖμα πάχος 0,50 μέτρα διὰ λιθοδομὴν εἶναι ἐπάναγκες· διὰ τὴν πλινθοδομὴν 0,25 μέτρου, καθότι καὶ τὸ ψῦχος τὸν χειμῶνα καὶ ἡ θερμότης τὸ θέρος εἶναι ἀρκετά. Ἄριστον σύστημα εἶναι ἡ δημιουργία κενοῦ ἐντὸς τοῦ τοίχου, διὰ τοῦ χωρισμοῦ τούτου εἰς ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικόν· οὕτως ὁ ἐν τῷ κενῷ τούτῳ μεσοδιαστήματι χῶρος, ὁ πλήρης ἀέρος, ἀποτελεῖ ἄριστον ἀπομονωτικὸν μέσον τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ψύχους. Τοῦτο εἶναι λίαν εὐκατόρθωτον εἰς τὰς διὰ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος (béton armé) ἀνεγειρομένας οἰκοδομάς. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐπίχρισμα τοῦ τοίχου δέον νὰ ᾖ λεῖον πρὸς ταχεῖαν ἀποξήρανσιν αὐτοῦ μετὰ τὴν βροχήν. Τὰ χρησιμοποιούμενα ἀνώμαλα ἐπιχρίσματα συγκρατοῦσι πολὺ τὴν ὑγρασίαν καὶ μεταδίδουσιν αὐτὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κατοικίας κατὰ τὰς βροχερὰς περιόδους τοῦ ἔτους. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐπίσης τοῦ τοίχου δέον νὰ ᾖ λεῖον καὶ ἀδιάβροχον, οὕτως ὥστε ν' ἀποφεύγηται ἡ ἐπικάθισις τῆς σκόνης καὶ τῶν μικροβίων καὶ νὰ καθίσταται εὔκολος ὁ καθαρισμός. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καλὸν εἶναι ν' ἀντικαθίστανται αἱ γωνίαι τῶν δωματίων ὑπὸ κυρτῶν ἐπιφανειῶν. Τὰ πατώματα τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τῆς οἰκοδομῆς δέον νὰ ὦσιν ἀδιάβροχα καὶ λεῖα πρὸς ταχὺν καθαρισμὸν αὐτῶν, καὶ δυσθερμαγωγά. Τὰ ξύλινα πατώματα εἶναι μὲν δυσθερμαγωγά, δὲν εἶναι ὅμως ἀδιάβροχα. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται δι' εἰδικῆς ἐπεξεργασίας αὐτῶν, διὰ κηρώσεως, δι' ἐλαιοχρωματισμοῦ κτλ. Ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα εἴδη πατωμάτων, ὡς δι' ἐπιστρώσεως πλακῶν, μωσαϊκῶν, ξυλολίθων κτλ. Πάντα δέον νὰ ἐλέγχωνται ἂν εἶναι δυσθερμαγωγά, λεῖα καὶ ἀδιάβροχα. Μεγάλως ἐπιδρᾷ ἐπι τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν ὁ χῶρος τοῦ ψευδοπατώματος (ὁ μεταξὺ τοῦ δαπέδου τοῦ ὑπερκειμένου ὀρόφου καὶ τῆς ὀροφῆς τοῦ ὑποκειμένου ὀρόφου, ὁ διασχιζόμενος ὑπὸ τῶν δοκῶν τῶν ὑποστηριζουσῶν τὸ σανίδωμα τοῦ πατώματος). Ὁ χῶρος οὗτος συνήθως πληροῦται ὑπὸ ἀκαύστου ὑλικοῦ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς μεταδόσεως τοῦ ἤχου καὶ τῆς θερμότητος. Ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τοῦ ὑλικοῦ τούτου συχνὰ μᾶς λέγει, ὅτι τοῦτο βρίθει παθογόνων μικροβίων, ἅτινα προϋπάρχουσιν ἐν τῷ ὑλικῷ ἢ εἰσδύονται διὰ τοῦ ὕδατος κατὰ τὸν καθαρισμόν. Ἡ ἀποφυγὴ τοῦ μολυσματικοῦ τούτου κινδύνου γίνεται διὰ τῆς καλύψεως τῶν σχισμῶν καὶ ὀπῶν. Ἡ στέγη πρέπει νὰ εἶναι κατεσκευασμένη οὕτως, ὥστε κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ τὴν εὔκολον ψῦξιν τῶν ὑπ' αὐτὴν διαμερισμάτων, κατὰ δὲ τὸ θέρος νὰ προφυλάσσῃ αὐτὰ ἀπὸ τῆς θερμάνσεως. Πρὸς τοῦτο δέον ν' ἀφίεται χῶρος κενὸς συγκοινωνῶν πρὸς τὰ ἔξω δι' ὀπῶν ἀερισμοῦ πρὸς σχηματισμὸν ρεύματος ἀέρος ἐν τῷ κενῷ χώρῳ καὶ ἀποφυγὴν ὑπερβολικῆς θερμάνσεως κατὰ τὸ θέρος. Κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ ὀπαὶ αὗται κλείονται. Αἱ διὰ ταρατσῶν καλυπτόμεναι οἰκίαι θεωροῦνται ὡς ἀνθυγιειναί, καθότι εὐκόλως μεταδίδουσι τὸ ψῦχος καὶ τὴν θερμότητα. Διὰ τὰ θερμὰ κλίματα ὡς ἄριστον δέον νὰ θεωρηθῇ τὸ σύστημα, καθ' ὃ αἱ στέγαι ἐξέχουσαι τῶν τοίχων σκιάζουσι αὐτὸν καὶ ἀποτρέπουσι τὴν μεγάλην ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπὸ ἀρκετὸν μέρος τοῦ τοίχου. Αἱ κλίμακες πρέπει νὰ εἶναι εὐρεῖαι, φωτειναὶ καὶ νὰ ἀερίζωνται καλῶς. Ἡ κακὴ τοποθέτησις καὶ κατασκευὴ τῆς κλίμακος ὄχι μόνον ἀνθυγιεινὴ εἶναι, ἀλλὰ καὶ εὔκολος πρόξενος δυστυχημάτων ἐκ πτώσεως. Ὅθεν αἱ κλίμακες δέον νὰ καταλαμβάνωσι κατάλληλον θέσιν καὶ ἡ διαδρομὴ αὐτῶν ἀπὸ πατώματος εἰς πάτωμα ν' ἀνακόπτεται δι' ἀναπαυτηρίων (πλατυσκάλων). Εἰς τὰς πολυορόφους πολυκατοικίας, εἰς ἃς δὲν ἐγκαθίστανται ἀναβατῆρες, ἀπαραίτητος εἶναι ἡ τοποθέτησις ἀνὰ πᾶσαν δεκάτην ἢ δωδεκάτην βαθμῖδα μιᾶς πλατείας μετὰ καθίσματος πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἀνερχομένων καρδιακῶν, ἐγκύων γυναικῶν, ἀναρρωννυόντων κτλ. Μεγίστη προσοχὴ δέον νὰ δίδεται εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διαιρέσεις τῆς κατοικίας. Ἡ κατὰ τὸ πλεῖστον διδομένη μεγίστη προσοχὴ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν προσόψεων μετὰ κιονοκράνων, κιόνων, κορνιζῶν, μετὰ ἀναγλύφων κτλ. εἶναι πρόσκομμα, εἰς ὃ κατὰ τὸ πλεῖστον προσκρούει ὁ κανονισμὸς τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων. Ἡ σημερινὴ τάσις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διὰ τῶν εὐθυγράμμων καὶ ἀπερίττων προσόψεων, ἡ διευκολύνουσα τὴν κατὰ τὸ πρέπον τοποθέτησιν τῶν διαμερισμάτων ἄνευ ὑπολογισμοῦ διατηρήσεως ἐξωτερικῶν ἀξόνων συμμετρίας κτλ., εἶναι ἡ ἀρίστη, ὡς διευκολύνουσα τὴν ὑγιεινὴν διαρρύθμισιν τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων καὶ διατάξεων τῆς κατοικίας. Μία καλὴ διαίρεσις τῆς κατοικίας, πλὴν τῆς εὐνοϊκῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τὴν ὑγείαν, εἶναι καὶ ἀμέσως εὐχάριστος ἐκ τῶν πολλῶν εὐκολιῶν, ἃς μᾶς προσφέρει εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν ἐν αὐτῇ.

Οἱ κοιτῶνες δέον νὰ τοποθετῶνται ἀνατολικῶς, ἐνῷ αἱ αἴθουσαι διαμονῆς δυτικῶς, οὕτως ὥστε οἱ κοιτῶνες νὰ δέχωνται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, καὶ κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς αἱ αἴθουσαι διαμονῆς· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ κατοικία θὰ ἔχῃ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἥλιον χρησιμοποιήσιμον. Ἐὰν τοποθετηθοῦν οἱ κοιτῶνες πρὸς δυσμάς, τότε κατὰ τὸ θέρος λόγῳ τῆς βραδείας δύσεως τοῦ ἡλίου, οἱ τοῖχοι τοῦ κοιτῶνος διατηροῦσι καὶ μεταδίδουσι τὴν θερμότητα αὐτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κοιτῶνος καὶ καθιστῶσι τὸν ὕπνον μαρτυρικόν. Ὁ κοιτὼν πρέπει νὰ ἔχῃ ἓν τοὐλάχιστον παράθυρον ἀνοιγόμενον εἰς ἐλεύθερον ὁρίζοντα, πλάτους ἄνω τοῦ 1.20 μ.

Ἡ χωρητικότης κατ' ὄγκον τοῦ κοιτῶνος δέον νὰ ᾖ κατ' ἄτομον 32 κυβ. μέτρα, ὡς ἑξῆς: 8 τ. μ. βάσεως μὲ ὕψος 4 μέτρα κατ' ἄτομον, ἄρα κοιτὼν διὰ δύο ἄτομα δέον νὰ ἔχῃ ἐμβαδὸν μὲν 16 τ. μ. ὕψος δὲ 4 μ. Πρέπει νὰ λαμβάνεται πρόνοια κατὰ τὴν σχεδίασιν τοῦ κοιτῶνος καὶ νὰ ἀφίνεται θέσις διὰ τὰς κλίνας, ἵνα μὴ κεῖνται ἐν μέσῳ ρευμάτων ἀέρος. Τὰ πολλὰ ἔπιπλα ἀποφεύγονται κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκ τοῦ κοιτῶνος, ὡς οἱ τάπητες, τὰ παχέα χνουδωτὰ παραπετάσματα, αἱ εἰκόνες κ. τ. τ. Ἡ ὀροφὴ τοῦ κοιτῶνος, ὡς καὶ οἱ τοῖχοι, δέον νὰ ἔχουν ἁπλοῦν καὶ λεῖον ἐπίχρισμα μετ' ἀνοικτοῦ χρωματισμοῦ· αἱ μετὰ γυψίνων ἀναγλύφων ὀροφαὶ ἀπορρίπτονται αὐστηρῶς, καθότι ἐπ' αὐτῶν εὐκόλως ἐπικάθηται ἀφθονωτάτη σκόνη, δυναμένη εὐκόλως νὰ πέσῃ ἐπὶ τῶν κλινῶν, ἄρα καὶ ἐφ' ἡμῶν κοιμωμένων. Αἱ ἐντοιχισμέναι ἱματιοθῆκαι δέον ν' ἀποφεύγωνται, καθότι δὲν ἀερίζονται καλῶς καὶ μυρίζουσι δυσαρέστως· δυνατὸν δ' εὐκόλως νὰ ἀποτελέσωσιν ἔδαφος καλλιεργείας τῶν μικροβίων. Ὡς ἐκ τούτου αἱ κινηταὶ ἱματιοθῆκαι εἶναι αἱ προτιμότεραι. Αἱ αἴθουσαι φαγητοῦ πρέπει νὰ εἶναι εὐρύχωροι καὶ πλησίον τοῦ μαγειρείου.

Digitized by Google

Digitized by Google

Διὰ τὸ γραφεῖον προτιμᾶται ἡ πλευρὰ τῆς κατοικίας ἡ μακρὰν παντὸς θορύβου, μετὰ φωτισμοῦ βορεινοῦ, ὡς μᾶλλον ὁμοιομόρφου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Τὸ μῆκος αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι 4—4,5 μ. κατ' ἐλάχιστον, ἀνάλογον δὲ τὸ πλάτος καὶ ὕψος· καὶ ταῦτα ὅπως ὁ ἐργαζόμενος ἐγείρεται καὶ βαδίζῃ πρὸ τοῦ γραφείου, διακόπτων τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ. Ὁ ἀερισμὸς τοῦ γραφείου πρέπει νὰ εἶναι πλήρης καὶ νὰ εἶναι διαρκῶς ἀνοιγμένα τὰ παράθυρα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκ τοῦ γραφείου ἐξόδου. Πᾶν περιττὸν ἔπιπλον ν' ἀποφεύγηται· οἱ βαρεῖς τάπητες καὶ τὰ παραπετάσματα ἐκ τριχώδους καὶ πολυπτύχου ὑφάσματος εἶναι βλαβερά, ὡς συγκρατοῦντα ἄφθονον σκόνην.

Τὰ τρία μέρη τῆς κατοικίας, ἅτινα δίδουσιν ἀναθυμιάσεις, εἶναι τὸ ἀποχωρητήριον, τὸ λουτρὸν καὶ τὸ μαγειρεῖον. Τούτου ἕνεκεν, δέον ταῦτα νὰ μὴ ἀνοίγωσιν ἀμέσως εἰς ἄλλο διαμέρισμα τῆς κατοικίας, ἀλλ' εἰς ἴδιον διάδρομον. Τὸ μαγειρεῖον δέον νὰ ᾖ εὐρύχωρον μὲ ἄριστον ἀερισμὸν καὶ εἰ δυνατὸν μὲ παράθυρα πρὸς δύο πλευράς. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ τῆς εἰς τὴν γωνίαν τῆς κατοικίας τοποθετήσεώς του. Προτιμοτέρα εἶναι ἡ βορεινὴ πλευρά, ὡς ψυχροτέρα καὶ ὡς ἐκ τούτου καλύτερον διατηροῦσα τὰς τροφάς. Εἰς τὸ μαγειρεῖον δέον ν' ἀποφεύγηται πᾶσα ἄλλη ἐργασία πλὴν τῆς παρασκευῆς τοῦ φαγητοῦ. Χειρίστη εἶναι ἡ συνήθεια τῆς πλύσεως ἐνδυμάτων ἐν αὐτῷ. Ἡ ἑστία τοῦ μαγειρείου δέον νὰ ᾖ ἐπενδεδυμένη διὰ πλακῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς ἢ ἐκ πορσελλάνης καὶ οὐχὶ διὰ μεταλλίνων πλακῶν, καθότι αὗται εὐκόλως ἐρυθροπυρακτοῦνται καὶ καθιστῶσιν ἀνυπόφορον καὶ ἀνθυγιεινὴν τὴν παραμονὴν πλησίον αὐτῶν. Πλὴν τούτου ἀναδίδουσι καὶ διάφορα ἀέρια ἐκ τῆς καύσεως τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐναποτεθειμένων ὀργανικῶν οὐσιῶν. Τὸ δάπεδον ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἐπιστρώννυται διὰ πλακῶν καλῶς συγκεκολλημένων, ἄνευ χασμάτων, ἵνα μὴ κρύπτωνται ἀκαθαρσίαι μεταξὺ αὐτῶν, καὶ νὰ καθαρίζεται εὐκόλως. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς καθαριότητος καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ μαγειρείου ἐπιστρώννυνται διὰ πλακῶν ἐκ πορσελλάνης ἢ καὶ βάφονται δι' ἐλαιοβαφῆς. Ἐν περιπτώσει ὅμως καθ' ἣν τοῦτο δι' οἰκονομικοὺς λόγους εἶναι ἀπραγματοποίητον, τότε δέον συχνὰ οἱ τοῖχοι τοῦ μαγειρείου νὰ χρωματίζωνται, χριόμενοι δι' ἀσβεστοδιαλύματος. Ἐν τῷ μαγειρείῳ δέον νὰ ὑπάρχῃ κρήνη μετ' ἀφθόνου καθαροῦ ὕδατος, κάτωθεν δὲ αὐτῆς μαρμαρίνη ἢ ἐκ πορσελλάνης λεκάνη, μετὰ σιφωνίου παρεμβαλλομένου μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ὑδαταπαγωγοῦ σωλῆνος, πρὸς πρόληψιν τῶν ἐκ τοῦ ἀπαγωγοῦ σωλῆνος προερχομένων ἀναθυμιάσεων ἐκ τῆς σήψεως τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν. Τὸ ὀψοφυλάκιον δέον νὰ συνδέεται μετὰ εἰδικοῦ ἀναπνευστῆρος καὶ νὰ εἶναι εἰς θέσιν δροσεράν, πρὸς καλυτέραν συντήρησιν τῶν τροφῶν.

Ἓν ἐκ τῶν ἀπαραιτήτων διαμερισμάτων τῆς κατοικίας εἶναι καὶ τὸ λουτρόν· καλὸν εἶναι νὰ τοποθετῆται πλησίον τοῦ μαγειρείου, ὁπόθεν εὐκόλως δύναται νὰ λάβῃ τις θερμὸν ὕδωρ· πλὴν τούτου περικλείεται οὕτως εἰς τὸν διάδρομον, εἰς ὃν τὸ μαγειρεῖον καὶ τὸ ἀποχωρητήριον, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀναθυμιάσεων. Πρὸς καλὴν διατήρησιν τῆς καθαριότητος ἐν τῷ λουτρῷ, δέον τὸ πάτωμα καὶ οἱ τοῖχοι νὰ ὦσιν ἐπιστρωμένα διὰ πλακῶν. Ἐπίσης πρέπει νὰ παρεμβάλληται εἰς τὸν ἀπαγωγὸν τοῦ ὕδατος σωλῆνα ὑδραυλικὸν σιφώνιον πρὸς παρακώλυσιν τῶν ἀναθυμιάσεων. Τὸ δι' ἀποχωρητήριον χρησιμοποιούμενον διαμέρισμα δέον νὰ ἀερίζηται καλῶς. Πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν κύριον χῶρον τοῦ ἀποχωρητηρίου, ὄντος 1,40 μ. ἕως 1,80 μ. μήκους καὶ πλάτους 1 μέτρου, πρέπει νὰ μεσολαβῇ μικρὸν διαμέρισμα 0,60×1 μέτρον, εἰς ὃ νὰ εἶναι ἐγκατεστημένος, νιπτήρ. Τὸ πάτωμα καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ ἀποχωρητηρίου καὶ τοῦ μικροῦ διαμερίσματος μετὰ τοῦ νιπτῆρος δέον νὰ ὦσιν ἐπεστρωμένα διὰ πλακῶν πρὸς εὔκολον δι' ἀφθόνου ὕδατος καθαρισμόν.

Τὸ δωμάτιον τῶν ὑπηρετῶν δὲν πρέπει ποσῶς νὰ ὑστερῇ ἀπὸ ἀπόψεως ἀερισμοῦ, προσανατολισμοῦ καὶ καθαριότητος. Τὰ ὑπόγεια δέον ν' ἀποφεύγωνται ὡς κατοικίαι· ἐν ἀνάγκῃ θεωροῦνται ὡς ὑγιεινῶς ἐπιτρεπόμενα διὰ κατοικίαν ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὸ δάπεδον δὲν εἶναι κατώτερον τοῦ ἑνὸς μέτρου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἡ δὲ ὀροφὴ ὑπέρκειται αὐτοῦ τοὐλάχιστον κατὰ δύο μέτρα. Τὰ παράθυρα αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι μεγάλα καὶ ὑψηλά, φθάνοντα μέχρι τῆς ὀροφῆς, τὸ δὲ δάπεδον καὶ οἱ τοῖχοι νὰ εἶναι στεγανοὶ πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ὑγρασίας. Δέον ὡσαύτως νὰ δίδεται προσοχὴ εἰς τὸν χρόνον τῆς οἰκήσεως τῶν νεοδμήτων κατοικιῶν. Κατὰ μέσον ὅρον διάστημα 6 μηνῶν, μεσολαβοῦν ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς τοιχοποιίας καὶ ἐπιχρίσεως, εἶναι ἀρκετόν· ἐὰν μεσολαβῇ θερινὴ περίοδος, τοῦτο δυνατὸν νὰ ἐλαττωθῇ καὶ εἰς τρεῖς μῆνας· κακῶς θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὅτι διὰ τῶν πυραύνων ἐπέρχεται πολὺ ταχύτερον ἡ ἀποξήρανσις τῶν τοίχων. Ὡς ἰδεώδης γενικῶς κατοικία δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ μονοκατοικία. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κατοικίδιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τῆς κατοικίας, ὁ ἐν τῇ κατοικίᾳ τρεφόμενος: «κατοικίδια ζῷα» τὰ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου διαιτώμενα (βλ. κατ.).

— **κατοικίδια ζῷα.** Καλοῦνται οὕτω τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐξημερωθέντα ζῷα, τὰ ὁποῖα ζῶσι πλησίον αὐτοῦ καὶ χρησιμεύουν εἰς διαφόρους ἀνάγκας του. Κυρίως κατοικίδια ζῷα εἶναι ὁ κύων, ὁ ἵππος, ὁ ὄνος, τὸ πρόβατον, ἡ αἴξ, ὁ βοῦς, ἡ κάμηλος, ἡ γαλῆ, ὁ κόνικλος, ὁ χοῖρος, ἡ ὄρνις, ὁ χήν, ὁ ἰνδιᾶνος, ἡ νῆσσα, τὰ κοσμητικὰ καὶ ᾠδικὰ πτηνά, ἡ μέλισσα, ὁ μεταξοσκώληξ κλπ., ἡ χρησιμότης δ' αὐτῶν ἐκδηλοῦται διὰ τῆς παροχῆς τῆς ἐργασίας των (φύλαξις τοῦ οἴκου ὑπὸ τοῦ κυνός, χρησιμοποίησις εἰς γεωργικὰς ἢ μεταφορικὰς ἀνάγκας τῶν ἵππων, βοῶν, καμήλων), διὰ τῶν προϊόντων των (γάλα, τρίχες, κόπρος κλ.), διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ κρέατος, τοῦ δέρματος, τῶν ὀστῶν ἢ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος καὶ διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως διαφόρων ἄλλων ἰδιοτήτων αὐτῶν (ὡς ἡ διατήρησις τῶν ᾠδικῶν πτηνῶν χάριν τῆς φωνῆς των ἢ διαφόρων ἄλλων ζῴων καὶ πτηνῶν πρὸς διακόσμησιν τῆς οἰκίας). Πάντα τὰ ἀνωτέρω κατοικίδια ζῷα προῆλθον ἐκ τῆς ἀγρίας καταστάσεως διὰ τῆς ἐξημερώσεως, ἡ ἐργασία δ' αὕτη συνετελέσθη βραδέως μέν, ἀλλ' ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων. Κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐκδοχήν, τὸ πρῶτον ἐξημερωθὲν ζῷον ἦτο ὁ κύων, ὁ ὁποῖος, φαίνεται, ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ νομάδος ἀνθρώπου ὡς σύντροφος καὶ φύλαξ. Ὅτε ἔπαυσεν ὁ νομαδικὸς βίος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησε μόνιμον κατοικίαν, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν γεωργίαν, ἤρχισε νὰ ἐξημερώνῃ τὰ ὑπόλοιπα κατοικίδια, ἰδίως δὲ τὴν αἶγα, τὸν βοῦν, τὸ πρόβατον καὶ τὸν ἵππον. Γενικῶς, τὰ εὐκολώτερον τιθασευθέντα ζῷα ἦσαν τὰ φυτοφάγα, ἐκ τῶν σαρκοφάγων δὲ μόνον ὁ κύων κατώρθωσε νὰ καταστῇ ἐντελῶς ἥμερος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γαλῆν, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀκόμη ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ πολλὰ ἐκ τῶν ἀγρίων ἐνστίκτων της καὶ νὰ ἐπιτίθεται συχνὰ ἐναντίον καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου της. Ἐπίσης τὰ πτηνὰ ἐνωρίτατα κατώρθωσαν νὰ προσοικειωθοῦν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, περισσότερον δὲ ἐξ αὐτῶν τὰ βαδιστικά, τὰ ὁποῖα, μὴ δυνάμενα νὰ πετάξουν εὐχερῶς, δὲν ἠδύναντο νὰ τοῦ διαφύγουν. Ἐξημερωμένα ἤδη τὰ κατοικίδια ζῷα διεδόθησαν βαθμηδὸν ἐκ τῆς πατρίδος των τὰ πλεῖστα πανταχοῦ τῆς γῆς. Ἀφ' ἑτέρου χάρις εἰς τὰς ζῳοτεχνικὰς μεθόδους καὶ τὰς διαφόρους βιολογικὰς συνθήκας ἑκάστου τόπου, κατωρθώθη ἡ μόρφωσις πολυαρίθμων ποικιλιῶν τῶν κατοικιδίων ζῴων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὰ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ζῶντα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ κατοικίδια, τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς εἰδικῆς χρησιμοποιήσεώς των, τῆς σωματικῆς των κατασκευῆς κτλ., ἐξημερώθησαν ὑφ' ἑνὸς λαοῦ ἢ ὁμάδος λαῶν ἀλλὰ δὲν διεδόθησαν εἰς τοὺς ἄλλους. Τοιαῦτα εἶναι ἡ κάμηλος, ἀπαντῶσα εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἡ λάμα, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν καμήλων καὶ ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν ἴδιον περίπου σκοπὸν μὲ αὐτὰς ἐν Ἀμερικῇ, ὁ ἐλέφας, ἐξημερούμενος εὐκόλως καὶ χρησιμεύων ὡς μέσον μεταφορικὸν ἐν Ἰνδίαις, ἡ στρουθοκάμηλος, ὁ τάρανδος κλπ. Ἐπίσης πολλὰ ἄγρια ζῷα δύνανται συχνὰ νὰ ἐξημερωθῶσιν ὑπὸ δαμαστῶν (λέοντες, τίγρεις, λεοπαρδάλεις, ἄρκτοι κλπ.), ἐν τούτοις δὲν δύνανται νὰ περιληφθοῦν μεταξὺ τῶν κατοικιδίων ζῴων, λόγῳ τοῦ προσκαίρου τῆς ἐξημερώσεως, διότι σπανίως αὕτη εἶναι διαρκής, τοῦ ζῴου ἐπανερχομένου εἰς τὴν ἀγρίαν κατάστασιν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Ἐκ τῶν πρὸς διακοσμητικοὺς σκοποὺς χρησιμοποιηθέντων πτηνῶν κυριώτερα εἶναι τὰ ᾠδικά, οἱ ψιττακοί, τὰ παραδείσια καὶ ἄλλα πολλά, διατηρούμενα ἐντὸς κλωβῶν ἢ ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει, ἐκ δὲ τῶν ζῴων μερικὰ εἴδη κυνῶν, γαλαῖ, πίθηκοι. Ὑπάρχουν ἐπίσης μεμονωμένα παραδείγματα ζῴων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ τιθασευθῶσι καὶ νὰ ζήσωσιν ὡς οἰκοδίαιτα, π.χ. χελῶναι, λαγωοί, εἴδη τινὰ ὄφεων κλπ. Χ. Δ.

κατοικίζω, ἀόρ. *κατῴκισα—κατῳκίσθην*· βάλλω τινὰ νὰ κατοικήσῃ, ἐγκαθιστῶ τινα εἰς τόπον πρὸς διαμονήν, οἰκίζω.

κατοίκισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *κατοικίζειν*, ἐγκατάστασις κατοίκων, ἵδρυσις πόλεως, συνοικισμοῦ.

κατοικισμὸς (ὁ)· ἡ *κατοίκισις* (βλ. λ.).

κατοικοδημότης (ὁ)· ὁ κάτοικος ἑνὸς τόπου ἅμα καὶ δημότης αὐτοῦ: «κατοικοδημότης Πειραιῶς» (λ. κακόζηλος).

κατοικοεδρεύω· κατοικῶ ἔν τινι τόπῳ, ὅπου καὶ τὴν ἕδραν τῆς δράσεώς μου ἔχω: «κατοικοεδρεύω ἐν Ἀθήναις» (λ. κακόζηλος, συνήθης εἰς τὰ συμβόλαια: «ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ συμβολαιογράφου τάδε κατοικοεδρεύοντος ἐν Ἀθήναις»).

κάτοικος (ὁ, ἡ)· ὁ κατοικῶν ἔν τινι τόπῳ: «κάτοικος πόλεως, — χωρίου, — ὄρους, — πεδιάδος».

— *[Ἀρχ.]* Πλὴν τῆς γενικῆς αὐτῆς σημασίας, ἡ λέξις *κάτοικος* ὡς ὅρος ἐν τῷ ἀρχαίῳ δικαίῳ ἐδήλου πάντα τὸν μονίμως ἐγκατεστημένον ἔν τινι τόπῳ πολίτην, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν παρεπιδημοῦντα (πάροικον, μέτοικον). Εἰδικώτερον, κυρίως ἀπὸ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων μέχρις ἔτι τοῦ Β' καὶ Γ' μ. Χ. αἰῶνος, *κάτοικοι* ἐκαλοῦντο οἱ ἐγκαθιστάμενοι βάρβαροι μισθοφόροι ἢ Μακεδόνες ἄποικοι εἰς διάφορα μεθοριακὰ σημεῖα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος. Τοιοῦτοι ἀποικισμοὶ ἀπαντοῦν πολλαχοῦ τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου, οἱ ἄποικοι δέ, λόγῳ τῶν αἰτίων τῆς ἐγκαταστάσεώς των, ἐκαλοῦντο καὶ *φυλακτῖται, παραφυλακτῖται, ἐπίκουροι* κτλ. Οἱ κάτοικοι ἐγκαθιστάμενοι εἰς τὸ ὡρισμένον αὐτοῖς μέρος διέμενον εἴτε ἐν τῇ πόλει («ἐστεγνοποιημένοι ἐν τῇ πόλει», «ἐνεκτημένοι ἐν τῇ πόλει»), εἴτε ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐν φρουρίοις· αἱ ὑπαίθριοι αὗται κατασκηνώσεις ἐκαλοῦντο «χωρία», ἡ δὲ χώρα ἡ διανεμομένη τοῖς κατοίκοις («κλῆρος κατοικικός») ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἐκαλεῖτο «χώρα βασιλική» ἢ «χώρα πολιτική». Τοιαύτας ἀποικίας ἵδρυσαν οἱ Πτολεμαῖοι, οἱ Σελευκίδαι, οἱ Ἀτταλικοί, ἀναφερομένας ἐν ἐπιγραφαῖς ὡς «κατοικίας Μακεδόνων, Μυσῶν, Μυσομακεδόνων, Μασδηνῶν» κ. ἄ. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἑκάστου τῶν ἀλεξανδρινῶν βασιλέων εἶχον ἴδιον δίκαιον καὶ ὀργάνωσιν, πλοῦτος δὲ στοιχείων τοῦ ἐν ταῖς κατοικίαις βίου διεσώθη εἰς ἐπιγραφάς, ἀνεξερευνήτους ἔτι. Πλὴν τῶν στρατιωτικῶν τούτων κατοικιῶν ἀναφέρονται πλῆθος ἄλλων (ὡς ἡ «Λαρησηνῶν κατοικία» ἐν Λυδίᾳ), ὧν οἱ ἄποικοι συνήθως κατῴκουν ἐν «κώμαις», εἶχον ἰδίαν ὀργάνωσιν, ἀναφέρονται δὲ ἐν ἐπιγραφαῖς «ἴδιοι πόροι» αὐτῶν, «λογισταί», «προεστῶτες», «βουλάρχαι», «ἄρχοντες», «οἰκονόμοι», ψηφίσματα», κλπ. — Π.

κατοικῶ (*—έω*), ἀόρ. *κατῴκησα — κατῳκήθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατῳκημένος* καὶ δημοτ. *κατοικημένος*· εἶμαι κάτοικος τόπου τινός, μένω διαρκῶς ἔν τινι τόπῳ: «κατοικῶ ἐν Ἀθήναις,—ἐν Φαλήρῳ,—ἐν Ἑλλάδι»· || ἔχω κατοικίαν, οἴκημα: «κατοικῶ εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα», «κατοικοῦμεν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, —εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον».

κατοκνῶ (*—έω*), ἀόρ. *κατώκνησα*· ὀκνῶ, διστάζω, δὲν τολμῶ, ἀποφεύγω νὰ πράξω τι ἐξ ὀκνηρίας ἢ φόβου.

Κατοκοπιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Μόρφου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτ. 620 Κ. Μ. Κ.

κατολισθάνω, καὶ *κατολισθαίνω*, ἀόρ. *κατωλίσθησα*· ὀλισθάνω, γλιστρῶ καὶ πίπτω.

κατολίσθησις *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατολισθάνειν, γλίστρημα.

— *[Γεωλογ.]* Καλεῖται *κατολίσθησις* τὸ γεωλογικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν κλιτύων ὀρέων ἀποσπῶνται μᾶζαι πετρωμάτων ἢ καὶ κορημάτων, πολλάκις ὄγκου δεκάδων ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων, αἱ ὁποῖαι καταφέρονται εἰς χαμηλοτέρας θέσεις τῶν κλιτύων, μετακινούμεναι ἢ κατολισθαίνουσαι ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων των πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ὑπόβαθρον ὀλισθηρόν, συνεπείᾳ τῆς διυγράνσεώς των ὑπὸ τῶν ὑπογείως κυκλοφορούντων ὑδάτων. Αἱ κατολισθήσεις ἔχουν κατὰ πρώτιστον λόγον τὴν αἰτίαν αὐτῶν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑπογείως κυκλοφορούντων ὑδάτων, ἅτινα ἀποσαθρώνουν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὑπογείως τὰ πετρώματα. Προϊούσης ὅμως τῆς ἀποσαθρώσεως καὶ συνεργούσης καὶ τῆς διαβρώσεως, τμῆμά τι τῶν πετρωμάτων τῶν κλιτύων, ἀρκετοῦ συχνάκις πάχους, ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὰ βαθύτερον κείμενα πετρώματα, τῶν μετὰ τούτων συνδέσμων του καταστρεφομένων βαθμηδὸν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος. Ἂν ἡ κλίσις τῶν κλιτύων εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ βάρος τοῦ ἀποχωρισθέντος τμήματος νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀκόμη ὑπάρχουσαν μικρὰν συνεκτικότητα μὲ τὰ ὑποκείμενα πετρώματα, τότε τὸ τμῆμα ἀποσπᾶται ἀπὸ τοῦ βράχου καὶ καταφέρεται πρὸς τὰ κατάντη. Ἄλλοτε πάλιν ἡ αἰτία τῶν κατολισθήσεων ὀφείλεται εἰς τὴν διαβρωτικὴν ἐνέργειαν τῶν ὑδάτων ποταμοῦ, ὅστις, ῥέων διὰ τῆς κοιλάδος του, ὑποσκάπτει τὰ κατώτατα τμήματα τῶν κλιτύων. Ὅταν ἡ ὑπόσκαψις αὕτη προχωρήσῃ πολύ, τὸ ὑπερκείμενον τμῆμα τῶν κλιτύων, μὴ ἔχον ὑποστήριγμα, κατολισθαίνει πρὸς τὴν κοιλάδα συνεπείᾳ τοῦ βάρους του. Ἄλλαι κατολισθήσεις ἔχουν ἐπίσης τὴν αἰτίαν των εἰς παρομοίας ὑποσκαφάς, ὀφειλομένας εἰς τὴν διάνοιξιν λατομείων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἢ εἰς ἄλλα ἀνθρώπινα ὑπόγεια ἔργα. Αἰτία κατολισθήσεων εἶναι ἐνίοτε ἡ ὑπερφόρτωσις τῶν κλιτύων, ἰδίᾳ τῶν ἀποτελουμένων ἀπὸ χαλαρὰ προσχωματικὰ ἐδάφη, μὲ ἀναχώματα, τοίχους, οἰκοδομήματα κλπ. Σπανιώτερον προκαλοῦνται κατολισθήσεις καὶ ὑπὸ σεισμῶν, ὡς π. χ. τοῦτο συνέβη ἐπὶ τῶν βορείων κλιτύων τῶν Γερανείων ὀρέων τῆς χερσονήσου τῆς Περαχώρας (δυτικῶς ὀλίγον τοῦ ὅρμου τοῦ Σχοίνου) συνεπείᾳ ἰσχυρῶν μετασεισμικῶν τινων δονήσεων τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1928.

Αἱ πλεῖσται κατολισθήσεις συμβαίνουν κατὰ τὴν

Digitized by Google

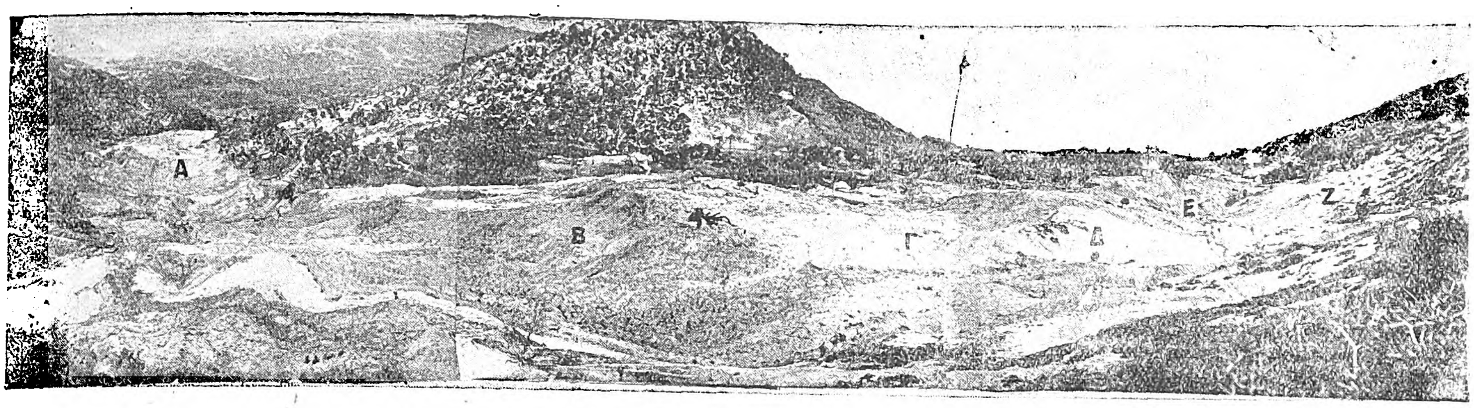

Κατολίσθησις Μπαουσιῶν 'Ιωαννίνων

[Δ—Ε—Ζ=ἡ περιοχὴ ἀποσπάσεως, Α—Β—Γ=ἡ κατολισθήσασα μᾶζα ἡ ὁποία ὑπὸ μορφὴν «ποταμοῦ χωμάτων» προήλασε κατὰ 800 περίπου μέτρα. Μεταξὺ τοῦ Β καὶ Δ ἔκειτο μικρὸς συνοικισμὸς οἰκιῶν μετὰ κήπων, ὁ ὁποῖος παρασυρθεὶς κατεστράφη τελείως.]

[Φωτογραφία Γ. Γεωργαλᾶ.]

ἄνοιξιν καὶ συνδέονται μὲ ἰσχυρὰν διαπότισιν τοῦ ἐδάφους συνεπείᾳ συνεχῶν βροχῶν ἰσχυρῶν ἢ τήξεως χιόνων. 'Εν τούτοις δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ἡ διαπότισις ὡς ἡ κυρία καὶ ἡ καθ' αὐτὸ αἰτία τῆς κατολισθήσεως. Εὐνοεῖ ἁπλῶς καὶ προάγει τὴν κατολίσθησιν τῶν μαζῶν τῶν πετρωμάτων, ἡ ὁποία συχνὰ προητοιμάζετο ἤδη ἀπὸ μακροῦ χρόνου. Τὰ φυτικὰ ἐπικαλύμματα, ἰδίᾳ τὰ δάση, ἀποτελοῦν ἀρκούντως ἀσφαλῆ προστασίαν ἐναντίον τῶν κατολισθήσεων.

Ὁ 'Αλβέρτος Χάϊμ, ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη πολὺ μὲ τὰ ἐν λόγῳ φαινόμενα εἰς τὰς Ἄλπεις, διακρίνει ταῦτα εἰς κινήσεις προσχωμάτων κλιτύων καὶ εἰς κινήσεις μαζῶν στερεῶν πετρωμάτων τῶν κλιτύων. 'Αναλόγως δὲ τοῦ ἂν ἡ κίνησις συνοδεύηται ἢ οὔ καὶ ὑπὸ κατολισθητικῆς προελάσεως τῶν μετακινηθεισῶν μαζῶν, διακρίνει τὰς μετακινήσεις ὡς ἑξῆς:

1. Κινήσεις προσχωμάτων κλιτύων (Schuttbewegungen).
   - α) Κατολισθήσεις προσχωμάτων (Schuttrutschungen).
   - β) Κατακρημνίσεις προσχωμάτων (Schuttstürze).
2. Κινήσεις στερεῶν πετρωμάτων κλιτύων (Felsbewegungen).
   - α) Κατολισθήσεις μαζῶν στερεῶν πετρωμάτων (Felsrutschungen).
   - β) Κατακρημνίσεις πετρωμάτων (Felsstürze).

Εἰς ἑκάστην κατολίσθησιν διακρίνομεν: 1) τὴν *περιοχὴν ἀποσπάσεως* (Abrissgebiet), 2) τὴν *τροχιὰν τῆς κατακρημνίσεως* ἢ τῆς *κατολισθήσεως* (Sturzbahn) καὶ 3) τὴν *περιοχὴν ἀποθέσεως* (Ablagerungsgebiet) τῶν μετακινηθεισῶν μαζῶν. Ἡ τελευταία περιοχὴ περιλαμβάνει δύο τμήματα· τὴν περιοχὴν τῶν ὀγκωδῶν θραυσμάτων τῶν πετρωμάτων καὶ τὸ ἐκ χωμάτων καὶ ἰλύος τμῆμα.

Προειδοποιητικὰ σημεῖα ἐπαπειλουμένης κατολισθήσεως εἶναι ρωγμαὶ τοῦ ἐδάφους, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται εἴτε μεμονωμέναι, εἴτε εἰς μέγαν ἀριθμὸν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀποσπάσεως. Συνήθως εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην σχηματίζεται μεγάλη τοξοειδὴς (τὸ κυρτὸν πρὸς τὰς κλιτῦς) ρωγμή.

Ὅταν τὸ φαινόμενον πλησιάζῃ νὰ ἀρχίσῃ, ἀκούεται τριγμὸς τοῦ ἐδάφους καὶ παρατηρεῖται καὶ ἀπόσπασις καὶ κατρακύλισμα μεμονωμένων λίθων. Διὰ τῶν μεγάλων κατακρημνίσεων καὶ κατολισθήσεων προσκομίζονται πολλάκις τεράστια ποσὰ προσχωμάτων εἰς τὰς κοιλάδας καὶ προκαλοῦνται εἰς αὐτὰς μεγάλαι βλάβαι καὶ ἐρημώσεις. 'Επίσης πολλάκις προκαλοῦνται ἀποκλίσεις τῆς περαιτέρω διαδρομῆς τῶν ποταμῶν, σχηματισμοὶ λιμνῶν, λειάνσεις κατοπτρικαὶ τῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἐπικειμένων καὶ ὑποκειμένων στρωμάτων, ἐμφανίσεις νέων πηγῶν καὶ ἐξαφανίσεις ἢ μεταθέσεις παλαιοτέρων κλπ.

Ἡ διάρκεια τῶν κατακρημνίσεων, καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς μεγάλας κατακρημνίσεις, εἶναι μόνον ἓν ἕως τὸ πολὺ δύο λεπτά. Ἡ ταχύτης τῶν μετακινουμένων μαζῶν φθάνει τὰ 50—150 μ. κατὰ δευτερόλεπτον. Εἰς τὰ χαμηλότερα τμήματα ἡ κατολίσθησις διαρκεῖ περισσότερον χρόνον καὶ ἡ ταχύτης τῆς προελάσεως καθίσταται ἐκεῖ πολὺ μικρά. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κινήσεως σχηματίζονται καὶ δύο μεγάλαι πλευρικαὶ ρωγμαί, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν τὴν κινουμένην μᾶζαν ἀπὸ τὴν ἑκατέρωθέν της ἀκίνητον. Ἡ ὅλη κατολισθαίνουσα μᾶζα, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰ ὀγκώδη θραύσματα τῶν πετρωμάτων καὶ ἀπὸ τὰ λεπτομερέστερα χώματα, ἀποτελεῖ ἑνιαίαν τοιαύτην συνεχομένην καὶ πρὸς τὰ ἔξω σαφῶς ὁριζομένην, ἡ ὁποία προελαύνει ὡς μᾶζα πυκνόρρευστος καὶ καλεῖται *ποταμὸς χωμάτων* (Schuttstrom). Ὁ ποταμὸς οὗτος, ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὸν πυθμένα τῆς κοιλάδος, δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ρέῃ ἐπὶ πολλὰ χιλιόμετρα πρὸς τὰ κατάντη πρὶν σταματήσῃ. Εὑρίσκων κατὰ τὴν κίνησίν του ἐμπόδια, ἀνορθοῦται καὶ ὑπερβαίνων ταῦτα προχωρεῖ, παρακολουθῶν τοὺς οὐχὶ πολὺ ἀποτόμους ἑλιγμοὺς τῶν κοιλάδων. Προσκρούων πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀπέναντι κλιτύων ἀνορθοῦται πρὸ αὐτῶν, ὅπως τὰ κύματα πρὸ ἀποκρήμνων ἀκτῶν.

Οἱ ὄγκοι τῶν μετακινηθεισῶν μαζῶν εἴς τινας ὀνομαστὰς καθιζήσεις ἀνῆλθον: τοῦ Ἔλμ τῶν Ἄλπεων εἰς 10 ἑκατομ. κυβικὰ μέτρα, τοῦ Ἄρθ-Γκολντάου εἰς 22 περίπου, τοῦ Διαβλερὲτ εἰς 50, τοῦ Ντομπράτσερ (τῷ 1348) εἰς 535. Κατακρημνίσεις καὶ κατολισθήσεις συμβαίνουν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, π. χ. εἰς τὰς Ἄλπεις, τὴν Ἰταλίαν ('Απέννινα), Γερμανίαν καὶ ἀλλαχοῦ. 'Επίσης πολλαχοῦ παρατηροῦνται ἴχνη προϊστορικῶν τοιούτων φαινομένων, ὑπὸ μορφὴν συσσωρευμάτων κορημάτων ἢ ὄγκων πετρωμάτων, ἐχόντων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλας διαστάσεις. Παρ' ἡμῖν τοιοῦτον φαινόμενον παρετηρήθη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σερρῶν. 'Εν Ἑλλάδι τὸ φαινόμενον εἶναι συνηθέστατον, προκαλοῦν ἐτησίως καταστροφὰς ἀξίας ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Προσβάλλει ἰδίᾳ τὰς κλιτῦς τῶν ἐκ φλύσχου ἢ ἐκ μαργῶν καὶ κροκαλοπαγῶν συνισταμένων ὀρέων. Κατολισθήσεις συνέβησαν πολλαχοῦ, ὡς π. χ. εἰς τὴν Φθιώτιδα (εἰς τὰ χωρία Γαρδίκι, Κάτω Μπράλλο), εἰς τὴν Εὐρυτανίαν (Κλειστόν, Χόχλια καὶ ἀλλαχοῦ), εἰς τὴν Μυτιλήνην (Πολύχνιτος), Πελοπόννησον (Ἄσπρα Σπίτια 'Ολυμπίας, Κομπιγάδι Πατρῶν, κλπ.), Ἤπειρον (Μπαουσιούς, Γρατσανὰ) καὶ ἀλλαχοῦ. Αἱ ἔκ τινων κατολισθήσεων τῆς Ἑλλάδος ἐπελθοῦσαι ζημίαι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι κατὰ πρόχειρον ἐκτίμησιν. Ἄσπρων Σπιτιῶν 'Ολυμπίας (1915, κατεστράφησαν 140 στρέμματα), ζημίαι 135 χιλιάδων δραχμῶν προπολεμικῶν, Κλειτσοῦ Εὐρυτανίας (1925) 3 ἑκατομμύρια δραχμῶν, Μπαουσιῶν 'Ιωαννίνων (1927) 1 ἑκατομμύριον δραχμῶν, Χόχλια Εὐρυτανίας (1929 καταστράφησαν 1155 στρέμματα), Γαρδικίου Ὁμιλαίων Φθιώτιδος (1929) $2^1/_2$ ἑκατομμυρίων δραχμῶν, Ματσκοχωρίου Σερβίων (οἰκίαι 14, καλλιεργησίμων ἐκτάσεων στρέμματα 62) 70 χιλ. δραχμῶν, Σέλου Εὐρυτανίας 450 χιλ. δραχμ.

Γ. Κ. Γ.

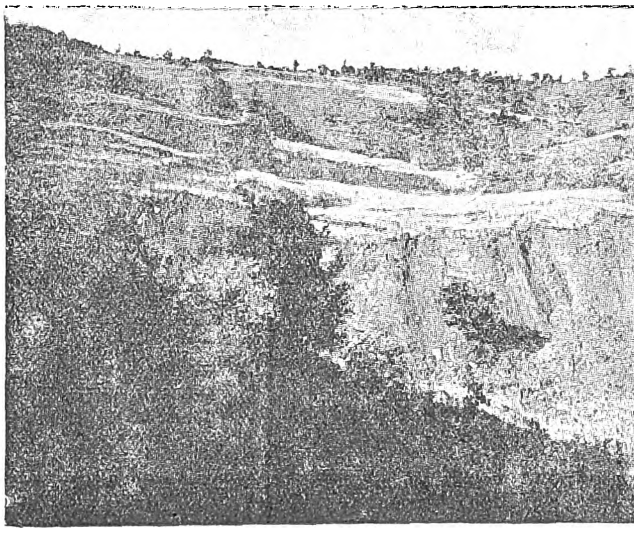

Ρωγμαί, καθιζήσεις, ἀπόκρημνοι τοῖχοι ἐκ κατολισθήσεως εἰς τὸ Κλειτσὸν τῆς Εὐρυτανίας.

[Φωτογραφία Γ. Γεωργαλᾶ.]

«Κατομυομαχία». Τίτλος δραματικῆς παρῳδίας τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου (βλ. λ. *Γαλεομυομαχία*).

Κάτονα (Katona). —1) ***Στέφανος.*** Οὔγγρος ἱστορικὸς (1732—1811). 'Εδημοσίευσε τὴν «Κριτικὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων δουκῶν τῆς Οὐγγαρίας» (1778) καὶ «Ἱστορίαν κριτικὴν τῶν βασιλέων τῆς Οὐγγαρίας» εἰς 42 τόμους, ἔργον καὶ σήμερον λίαν περισπούδαστον διὰ τὰς πηγὰς αὐτοῦ.

—2) ***'Ιωσήφ.*** Οὔγγρος δραματικὸς συγγραφεὺς (1792—1830). Ἔγραψε πολλὰ δράματα καὶ τὴν τραγῳδίαν «Μπὰνκ-Μπάν», ἔχουσαν ὑπόθεσιν τὸν φόνον τῆς συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας 'Ανδρέου Β'. Τὰ ἔργα τοῦ Κάτονα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ L. Abasi (1880).

Θ. Κ.

Κατόνγκα (Katonga) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς 'Αφρικῆς, ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῆς Βρεττανικῆς 'Ανατολικῆς 'Αφρικῆς. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Οὐγκάντα πρὸς Α τῆς λίμνης 'Αλβέρτου 'Εδουάρδου καὶ χύνεται εἰς τὴν λίμνην Βικτωρίας Νυάνζας, μετὰ ροῦν 250 χλμ.

Μ. Δ. Β.

κατονομάζω, ἀόρ. *κατωνόμασα —κατωνομάσθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κατωνομασμένος*· ἀναφέρω τὸ ὄνομά τινος, καλῶ τινα διὰ τοῦ ὀνόματός του· || ἀποκαλύπτω τὸ ὄνομά τινος: «κατωνόμασε τὸν δράστην τῆς κλοπῆς».

κατόπιν· ἐπίρρ., ὄπισθεν, ἀκολούθως: «κατόπιν ἐμοῦ», «κατόπιν τῶν γεγονότων» μετὰ τὰ γεγονότα, «κατόπιν ἀπ' αὐτά»· || φρ. «κατόπιν ἑορτῆς» ἐπὶ καθυστερήσαντος, ἐπὶ ἀπολέσαντος τὴν εὐκαιρίαν: «ἦλθε κατόπιν ἑορτῆς»· || ἄνευ προσδιορισμοῦ, μετὰ ταῦτα, μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον: «πρῶτον ἦλθεν ὁ Α, κατόπιν ὁ Β», «θὰ ἔλθω κατόπιν», «κατόπιν τί συνέβη;»· || φρ. «τὸν ἐπῆρε τὸ κατόπιν» τὸν ἠκολούθησε κατὰ πόδας.

κατοπινάρι (τό)· ἐπὶ διδύμων, τὸ κατόπιν γεννώμενον βρέφος· || ἡ κατόπιν ὡριμάζουσα σταφυλή, ἡ μετὰ τὰς πρώτας ἀναπτυσσομένη, ἄλλως *κουδούνι*.

κατοπινός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ κατόπιν γενόμενος ἢ ἑπόμενος.

κατοπτερίδαι (οἱ) (Catopteridae) */Παλαιοζῳολ./*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τοὺς *γανοειδεῖς ἰχθῦς*. Τὸ οὐραῖον πτερύγιον τῶν ζῴων τούτων εἶχε λίαν ἀνεπτυγμένον τὸν κατώτερον λοβὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξωτερικῶς ἐνεφανίζετο ὡς ὁμόκερκον. Τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς ἦσαν καλῶς ἀνεπτυγμένα, οἱ ὀδόντες ἐπιμήκεις κωνοειδεῖς καὶ τὰ λέπια ρομβικὰ γανοειδῆ. Γένη ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην εἶναι ὁ *κατόπτερος*, ὁ *δορύπτερος* καὶ ὁ *περλεῖδος*. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν μόνον ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ εἰς Κοννεκτικούτην, Βιργινίαν, Βάζελ, Φραγκονίαν, Νότιον 'Αφρικὴν (ἀνώτερα στρώματα τοῦ Καρρόν), Νέαν Νότιον Οὐαλλίαν, Σπιτσβέργην.

Γ. Κ. Γ.

κατόπτευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *κατοπτεύειν*, προσεκτικὴ παρατήρησις, ἐξέτασις: «κατόπτευσις ἐχθροῦ».

—*[Στρατηγ.—Τακτ.] Κατόπτευσις* (découverte) καλεῖται ἡ λῆψις τῶν περὶ ἐχθροῦ πληροφοριῶν, διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας ὁράσεως, κατ' ἐπέκτασιν δ' οἱ ἄνδρες καὶ τὰ ἐν γένει τμήματα τὰ ἐκτελοῦντα τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914—1918) ἐποχῆς, ἡ κατόπτευσις ἐξετελεῖτο δι' ἐπιγείων μόνων μέσων, δηλαδὴ διὰ τῶν *ἀναγνωρίσεων* ἱππικοῦ καὶ τῶν *ἀποσπασμά-*

Digitized by Google

των αὐτοῦ· ἀφ' ἧς ὅμως ἤρχισε χρησιμοποιουμένη εὐρέως ἡ ἀεροπλοΐα, ἡ κατόπτευσις ἐκτελεῖται δι' ἐναερίων καὶ δι' ἐπιγείων μέσων· καὶ τὰ μὲν ἐπίγεια ἐξακολουθοῦσι νὰ εἶναι οἷα καὶ κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι σήμερον οὐδέποτε ἐπιζητεῖται κατόπτευσις δι' ἀναγνωρίσεων μόνων, ἀλλ' ἀπαραιτήτως καὶ δι' ἀποσπασμάτων (ἴλης ἢ ἐπιλαρχίας ἐνισχυμένης ἀπαραιτήτως διὰ πολυβόλων), δεδομένου ὅτι σήμερον διείσδυσις ἀναγνωρίσεως ἄνευ ἀγῶνος διὰ πυρὸς σπανίως καθίσταται ἐφικτή, τὰ δ' ἐναέρια εἶναι ἡ ἀεροπλοΐα παρατηρήσεως (βλ. λ. *ἔρευνα).* Ν. Θ. Κ.

κατοπτευτήριον (τό)· ὁ τόπος ὁπόθεν κατοπτεύει τις, παρατηρητήριον.

κατοπτευτήριος (ὁ, ἡ) *—ον* (τό)· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν κατόπτευσιν, ὁ κατοπτεύων· ‖ ***κατοπτευτήριον*** (τὸ) ὡς οὐσιαστ. (βλ. λ.).

κατοπτεύω, ἀόρ. *κατώπτευσα—κατωπτεύθην·* παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς, ἐξετάζω, ἀνερευνῶ νὰ μάθω, νὰ ἀναγνωρίσω: «κατοπτεύω τοὺς ἐχθρούς».

κατοπτήριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατόπτευσιν, ἄλλως *κατοπτευτήριος.*

Κατοπτήριος ***χῶρος,*** ἢ ***Κατοπτήριον (χωρίον)*** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὀνομασία παρ' ἀρχαίοις τῆς ἀποτόμου νοτίας ἄκρας τοῦ Παρνασσοῦ, τῆς ἐκτεινομένης ἄνωθεν τῆς 'Ανεμωρείας (νῦν 'Αραχώβης). Νῦν καλεῖται *Πετρίτης,* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲ ἀπετέλει τὰ φυσικὰ σύνορα τῆς 'Αμβρύσσου (νῦν Διστόμου) καὶ τῶν Δελφῶν. Τὸ ὄνομα ἔλαβεν ὁ χῶρος, κατὰ τὸν σχολιαστὴν τῆς «'Ιλιάδος» (Ν 521) ἀπὸ παραδόσεώς τινος, καθ' ἣν αὐτόθεν ὁ 'Απόλλων «κατοπτεύσας» κατετόξευσε τὴν Δελφίνην, δράκαιναν τοῦ Κωρυκείου ἄντρου. —Π.

κατόπτης (ὁ)· ὁ καθορῶν, ὁ κατοπτεύων, παρατηρητής, κατάσκοπος.

—*['Αρχ.]* 'Εκαλοῦντο *κατόπται* ἢ *κατάσκοποι* οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι τῶν βοιωτικῶν πόλεων, ὧν ἔργον ἦτο ὁ ἔλεγχος τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῶν ἀρχόντων. Εἶναι γνωστοὶ ἐξ ἐπιγραφῶν, ὅπου μνημονεύονται πόλεις ἔχουσαι τὸν θεσμὸν τοῦτον ἡ 'Ακραιφία, Θεσπιαί, Θῆβαι, Λεβάδεια, 'Ορχομενός, 'Ωρωπὸς κ. ἄ. Ὁ Ἡσύχιος ὀνομάζει τοὺς κατόπτας «κατασκόπους» καὶ «ἐπιτηρητάς», φαίνεται δέ, ὅτι τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὰ τῶν ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπαντώντων «ἀπολόγων», «ἐξεταστῶν», «ἐπισκόπων», «εὐθύνων», «λογιστῶν», κλπ. Π. Ν. Π.

Κατόπτις *[Μυθ.].* 'Επίκλησις τῆς Αἰγυπτίας θεᾶς Ἴριδος, μνημονευομένη εἰς παπύρους, ὑφ' ἣν ἐλατρεύετο αὕτη ἐν Σαλαμῖνι. —Π.

κάτοπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ καθορώμενος, ὁ καλῶς παρατηρούμενος, ὁ πανταχόθεν ὁρατός.

κατοπτρίζω, *ἀόρ. κατώπτρισα—κατωπτρίσθην·* παριστῶ τὴν εἰκόνα τινὸς ὡς ἐν κατόπτρῳ, ἀπεικονίζω· ‖ παθ. *κατοπτρίζομαι·* βλέπω εἰς κάτοπτρον τὴν εἰκόνα μου, κοιν. *καθρεφτίζομαι.*

κατοπτρική (ἡ)· Οὕτω καλοῦμεν τὸ κεφάλαιον τῆς φυσικῆς, ὅπερ ἀσχολεῖται εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτὸς ἐπὶ ἐπιπέδων καὶ καμπύλων ἐπιφανειῶν. Κ. Π.

κατοπτρικός,*—ή,—όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κάτοπτρον, ὁ τοῦ κατόπτρου· ‖ ***κατοπτρική*** (ἡ)· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ ἐπιστήμη (βλ. λ.).

— **κατοπτρικὰ** ***ὄργανα*** *[Φυσ.].* Μετρητικὰ ὄργανα, ἐν οἷς τὸ κινητὸν σύστημα εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ μικροῦ κατόπτρου κοίλου ἢ ἐπιπέδου καὶ ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν μέτρησιν τῆς γωνίας ἀποκλίσεως τοῦ κινητοῦ συστήματος δι' ὀπτικῆς μεθόδου (βλ. *κατοπτρικὴ* μέτρησις γωνιῶν).

— **κατοπτρικὴ** ***μέτρησις γωνιῶν*** *[Φυσ.].* Πρὸς μέτρησιν λίαν μικρῶν γωνιῶν, ὡς π. χ. τῆς γωνίας καθ' ἣν στρέφεται τὸ κινητὸν σύστημα εὐπαθῶν γαλβανομέτρων, ζυγῶν στρέψεως, ἢ ἄλλων εὐπαθῶν συσκευῶν, γίνεται χρῆσις ὀπτικῶν μεθό-

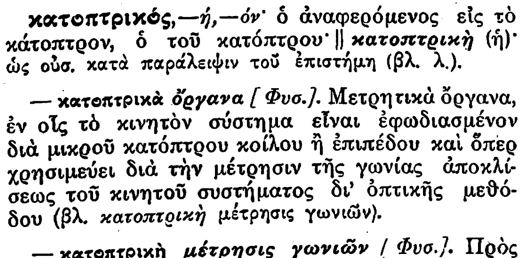

Κατοπτρικὴ ὑποκειμενικὴ μέθοδος μετρήσεως γωνιῶν.

δων. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ κινητοῦ συστήματος τοῦ ὀργάνου προσαρμόζεται καταλλήλως μικρὸν κάτοπτρον, καὶ ἐὰν μὲν τοῦτο εἶναι ἐπίπεδον, ἡ μέθοδος μετρήσεως καλεῖται συνήθως *ὑποκειμενική,* ἐὰν δὲ κοῖλον, ἡ μέθοδος καλεῖται *ἀντικειμενική.* Ἡ ὑποκειμενικὴ μέθοδος πραγματοποιεῖται ὡς ἑξῆς: πρὸ τοῦ κατόπτρου κ, τοῦ ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ κινητοῦ συστήματος προσηρμοσμένου, τοποθετεῖται κλῖμαξ μετρικὴ A_1OA μετὰ διόπτρας. 'Εὰν ἐν ἀρχῇ σκοπεύσωμεν διὰ τῆς διόπτρας, διατεταγμένης οὕτως, ὥστε ὁ ὀπτικὸς ἄξων αὐτῆς νὰ εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ κατόπτρου, βλέπομεν ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ τῆς διόπτρας συμπίπτουσαν πρὸς τὸ σταυρόνημα αὐτῆς τὴν διαίρεσιν Ο τῆς κλίμακος. 'Εὰν ὅμως τὸ κάτοπτρον στραφῇ κατὰ γωνίαν α, τότε βλέπομεν ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ τῆς διόπτρας ἑτέραν διαίρεσιν τῆς κλίμακος, π. χ. τὴν Α συμπίπτουσαν πρὸς τὸ σταυρόνημα. Γνωστοῦ ὅμως ὄντος, ὅτι, ὅταν κάτοπτρον στρέφεται κατὰ γωνίαν α καὶ ἡ ἀνακλωμένη ἀκτὶς στρέφεται κατὰ γωνίαν 2α, ἕπεται ὅτι ἡ γωνία ΟΒΑ ἰσοῦται πρὸς πρὸς 2α καὶ ἐκ τοῦ τριγώνου ΑΟΒ λαμβάνομεν

$$\text{εφ}\,2\alpha = \frac{AO}{OB} = \frac{\delta}{\lambda}$$

τιθεμένου ΑΟ = δ καὶ ΟΒ = λ.

'Επιλύοντες δὲ τὴν ἄνω σχέσιν ὡς πρὸς τὴν γωνίαν α εὑρίσκομεν:

$$\alpha = \frac{1}{2}\,\text{τοξ. εφ}\,\frac{\delta}{\lambda} = \frac{1}{2}\left(\frac{\delta}{\lambda} - \frac{1}{3}\frac{\delta^3}{\lambda^3} + \frac{1}{5}\frac{\delta^5}{\lambda^5}\cdots\right)$$

ἢ προσεγγιζόντως

$$\alpha = \frac{1}{2}\frac{\delta}{\lambda} - \frac{1}{3}\frac{\delta^3}{\lambda^3} \qquad (1)$$

Ὁ τύπος (1) ἐπιτρέπει τὸν ὑπολογισμὸν τῆς γωνίας α εἰς ἀκτίνια. 'Εὰν θέλωμεν νὰ εὕρωμεν τὴν τιμὴν αὐτῆς εἰς μοίρας, δέον νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὸ ἐξαγόμενον ἐπὶ τὸν συντελεστὴν 180/π, ὅπου π = 3, 14159.

Ἡ ἀντικειμενικὴ μέθοδος δὲν ἀπαιτεῖ τὴν χρησιμοποίησιν διόπτρας. Συνήθως ἡ κλῖμαξ, ἥτις τίθεται πάλιν πρὸ τοῦ κοίλου κατόπτρου τῆς συσκευῆς, φέρει κάτωθεν μικρὰν σχισμὴν μετὰ σταυρονήματος, ἣν φωτίζομεν μέσῳ κατόπτρου διὰ φωτεινῆς πηγῆς, π. χ. μικρᾶς ἠλεκτρικῆς λυχνίας. Οὕτως ἡ σχισμὴ ἐπέχει διὰ τὸ κάτοπτρον θέσιν φωτεινοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ παρέχει πραγματικὸν εἴδωλον τῆς σχισμῆς, τὸ ὁποῖον δεχόμεθα πάλιν ἐπὶ τῆς κλίμακος ἐπεχούσης θέσιν διαφράγματος. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον δέον ἡ κλῖμαξ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον καμπυλότητος τοῦ κατόπτρου. Η γωνία στροφῆς τοῦ κινητοῦ συστήματος ὑπολογίζεται πάλιν διὰ τοῦ τύπου (1). Κ. Π.

— **κατοπτρικὸν** ***τηλεσκόπιον*** *[Φυσ.]·* βλ. λ. *τηλεσκόπιον.*

— **κατοπτρικὸν** ***φασματόμετρον*** *[Φυσ.].* Φασματόμετρον, ἐν ᾧ οἱ φακοὶ ἔχουσιν ἀντικατασταθῆ διὰ κατόπτρων. Παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἐν αὐτῷ δὲν λαμβάνουσι χώραν ἀπώλεια ἐξ ἀπορροφήσεως οὔτε διασκεδασμοὶ καὶ ἐπομένως ἐπιτυγχάνεται σταθερὰ ρύθμισις διὰ παραλλήλους ἀκτῖνας δι' ὅλα τὰ μήκη κύματος. Κ. Π.

κατοπτρισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατοπτρίζειν ἢ κατοπτρίζεσθαι, ἡ διὰ κατόπτρου ἐμφάνισις εἰδώλου, κοιν. *καθρέφτισμα.*

— **κατοπτρισμὸς** ***ἀτμοσφαιρικὸς*** *[Φυσ.]·* βλ. *ἀντικατοπτρισμός.*

κατοπτρομαντεία (ἡ) *['Εγκυκλ.].* Καλεῖται οὕτως ἡ μαντεία ἡ γινομένη τῇ βοηθείᾳ κατόπτρου ἢ ἄλλου στιλπνοῦ ἀντικειμένου, ὡς καὶ ὑδατίνης ἐπιφανείας ἀναπληρούσης τὸ κάτοπτρον. Κατὰ τὸν Παυσανίαν πρὸ τοῦ ἐν Πάτραις ναοῦ τῆς Δήμητρος ὑπῆρχε φρέαρ, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ μαντευόμενοι (περὶ ἀσθενειῶν συνήθως) κατεβίβαζον κάτοπτρόν τι ἐξηρτημένον ἐκ νήματος καὶ προσεπάθουν νὰ ἐγγίσουν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος διὰ τῆς βάσεως τοῦ κατόπτρου. Κατόπιν δεήσεως πρὸς τὴν θεὰν καὶ καύσεως ἀρωμάτων κατωπτρίζοντο ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἀναλόγως τοῦ χρώματος καὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου ἔκρινον ἂν ἡ ἀσθένεια, ἡ ὁποία τοὺς εἶχε προσβάλει, θὰ τοὺς ὡδήγει εἰς τὸν θάνατον ἢ ὄχι. Συναφὴς πρὸς τὴν πίστιν ταύτην εἶναι καὶ ἡ δοξασία περὶ μαγικῶν *κατόπτρων* (βλ. λ.), ἡ ὁποία ἔσχε μεγίστην διάδοσιν κατὰ τὸν μεσαίωνα. 'Εν 'Ελλάδι, σήμερον, κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τῶν γενεθλίων 'Ιωάννου τοῦ Προδρόμου (23 'Ιουνίου), αἱ νεάνιδες προσπαθοῦν νὰ ἴδουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων φρέατος τὸ εἴδωλον τοῦ μέλλοντος συζύγου των, καλύπτουσαι τὴν κεφαλὴν δι' ἐρυθροῦ ὑφάσματος καὶ κύπτουσαι ὑπεράνω τοῦ φρέατος. Θ. Π.

κάτοπτρον (τό)· τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναπαριστᾶται τὸ εἴδωλον παντὸς ἀντικειμένου, τὸ δι' οὗ καθορῶμεν τὸ εἴδωλόν μας, ὁ *καθρέπτης* (βλ. λ.)· «ὑάλινον—, κρυστάλλινον κάτοπτρον», «ἐπίπεδον—, κοῖλον—, κυρτὸν κάτοπτρον»· ‖ μεταφ., τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ περί τινος: «οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι κάτοπτρον τῆς ψυχῆς».

—[ΕΓΚΥΚΛ.] Οἱ ἀρχαῖοι ὡς *κάτοπτρον* (ἄλλως καὶ *κάτροπτον, ἔνοπτρον, ἔσοπτρον, εἴσοπτρον, εἰσοπτρίς*) ἐχρησιμοποίουν κατ' ἀρχὰς τὴν ἀνταναklαστικὴν ἰδιότητα τοῦ ὕδατος. Τοῦτο πράττει, κατ' Ὀβίδιον, ὁ Νάρκισσος, ἀντικατοπτριζόμενος εἰς τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, οὕτω δὲ κατὰ τὸν Καλλίμαχον κάμνουσι καὶ πολλαὶ θεαί. Τὴν χρῆσιν τοῦ ὕδατος ὡς κατόπτρου φανερώνουσι πιθανώτατα καὶ τὰ τηγανοειδῆ ἐκεῖνα πήλινα σκεύη, τὰ εὑρεθέντα εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ τὰ ὁποῖα, πληρούμενα ὕδατος, ἐχρησιμοποιοῦντο, κατὰ τὸν Χρ. Τσούνταν, ὡς κάτοπτρα κατὰ τὴν τρίτην π. χ. χιλιετηρίδα. 'Αλλὰ τὰ πρῶτα κυρίως κάτοπτρα εἶναι τὰ μετάλλινα, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωνται, ὅταν ἡ τέχνη ἐπενόησε τὴν στίλβωσιν τῶν μετάλλων. Ἡ ἐφεύρεσις τῶν τοιούτων κατόπτρων ἀποδίδεται, ὡς εἰκός, εἰς τὸν Ἥφαιστον, ἡ δὲ παναρχαία, πράγματι, χρῆσις αὐτῶν ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν εὑρημάτων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Μυκηνῶν. Ἤδη, ἐν Αἰγύπτῳ, κατὰ τὴν μέσην λεγομένην αὐτοκρατορικὴν ἐποχήν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 3000—2000 π. Χ., τὸ χάλκινον κάτοπτρον ἔχει πλέον λάβει τοὺς κυριωτέρους του τύπους. Ὁ ἐστιλβωμένος μετάλλινος δίσκος, κατάλληλος πρὸς ἀντικατοπτρισμὸν τῆς μορφῆς, εἶναι ἢ ᾠοειδής, ἢ κυκλικὸς τὸ σχῆμα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπιοειδής, ἡ δὲ λαβὴ ἀπολήγει εἰς κωδωνοειδὲς σχῆμα, εἰς ἄνθος μὲ καταπιπτούσας ἕλικας ἢ εἰς κεφαλὴν διαφόρων θεοτήτων τῆς Αἰγύπτου. Αἱ λαβαὶ εἶναι ἐκ ξύλου ἢ ἐλεφαντοστοῦ ἢ χαλκοῦν καὶ οἱ δίσκοι ἐκ χαλκοῦ, λεῖοι, κυρτοὶ ἢ κοῖλοι. Πρὸς διαφύλαξιν ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἐπιδράσεως τὰ τοιαῦτα κάτοπτρα ἐτίθεντο συνήθως ἐντὸς θηκῶν. Ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰσήχθησαν τὰ κάτοπτρα εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἀναφέρονται δὲ ἀπὸ τῆς παραμονῆς τούτων εἰς τὴν ἔρημον· «οὗτος ἐποίησε τὸν λουτῆρα τὸν χαλκοῦν, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ χαλκῆν ἐκ τῶν κατόπτρων τῶν νηστευσασῶν, αἳ ἐνήστευσαν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ἔπηξαν αὐτὴν» (Ἔξοδ., 38, 8). Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τοῦ 'Ιὼβ λέγει, ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι ὡς τετηγμένον κάτοπτρον («ὅρασις ἐπιχύσεως»). Ἡ ἀντίληψις αὕτη περὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὁμοιάζοντος πρὸς μετάλλινον κάτοπτρον, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν διπλῆν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι περὶ αὐτοῦ, ἀφ' ἑνὸς ὡς στερεοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡς λάμποντος, καθ' ὃ φωτιζομένου ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρων. Εἰς τὴν «Σοφίαν Σολομῶντος» ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ παρίσταται ὡς «κάτοπτρον ἄνευ κηλῖδος». Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει, ὅτι βλέπομεν τὸ θεῖον διὰ μέσου κατόπτρου (ἐσόπτρου). Ὁ ἀπόστολος 'Ιάκωβος παραβάλλει τὸν ἀκούοντα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐφαρμόζοντα τοῦτον πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις ἀφοῦ εἶδε τὸ πρόσωπόν του ἐν κατόπτρῳ ἀπομακρύνεται καὶ λησμονεῖ ποῖος ἦτο. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἔγραφον οἱ δύο ἀπόστολοι, ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία παρῆγε κάτοπτρα ἐξαιρετικῆς τέχνης καὶ ὡραιότητος, ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ διάφορα εἴδη κατόπτρων ἐν 'Αθήναις καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς 'Ελλάδος καὶ Μικρᾶς 'Ασίας, τὰς ὁποίας διέτρεξεν.

Τὴν χρῆσιν τῶν κατόπτρων παρέλαβον ἀναμφιβόλως παρὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ οἱ Μυκηναῖοι. Καὶ ἐν Μυκήναις ἡ χρῆσις τοῦ χαλκίνου κατόπτρου εἶναι λίαν διαδεδομένη. Εὑρέθησαν πολλὰ τοιαῦτα ἐν τοῖς τάφοις τῶν Μυκηνῶν καὶ διαφόρων ἄλλων μερῶν τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ δίσκος τῶν μυκηναϊκῶν κατόπτρων εἶναι ἐκ χαλκοῦ καὶ στρογγύλος, ἡ λαβὴ ἐκ ξύλου, ὀστοῦ ἢ ἐλεφαντοστοῦ, προσηλοῦται δὲ ἐπὶ τοῦ μεταλλίνου στελέχους τοῦ δίσκου διὰ δύο ἥλων ἐπιχρυσωμένων. 'Εν τῷ τάφῳ τῆς Κλυταιμήστρας εὑρέθησαν δύο ἐλεφάντιναι λαβαὶ κατόπτρων, ἐν ἑτέρῳ δὲ τάφῳ λελαξευμένῳ ἐντὸς βράχου εὑρέθη παρομοία λαβή, ἔχουσα τὸ σχῆμα φοίνικος καὶ ἀπολήγουσα εἰς δύο ἕλικας. Ἡ λαβὴ αὕτη φέρει ἀνάγλυπτον παράστασιν δύο γυναικῶν, αἵτινες ἀντιμετωπίζουσιν ἀλλήλας ἐντὸς τῶν κλώνων τοῦ δένδρου καὶ κρατοῦσιν ἄνθη, περιστερὰς καὶ κλάδον φοίνικος. Παράστασιν κατόπτρου φέρει καὶ ὁ χρυσοῦς δακτύλιος, ὁ εὑρεθεὶς ὡσαύτως ἐν Μυκήναις. Ὁ Ὅμηρος δὲν ἀναφέρει οὔτε κἂν τὴν λέξιν, ἀκόμη καὶ ὅταν περιγράφῃ τὸν κόσμον τῆς Ἥρας· ὁ Εὐριπίδης ὅμως ἐν τῇ «Ἑκάβῃ» λέγει, ὅτι ἡ Ἑλένη παρέλαβεν, ἀναχωρήσασα ἐξ 'Ιλίου, «χρύσεα ἔνοπτρα, παρθένων χάριτας». Δὲν εἶναι γνωστὸν ἐὰν τὰ χρυσᾶ ταῦτα κάτοπτρα ἦσαν κατεσκευασμένα καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ χρυσοῦ μετὰ χρυσοῦ πλαισίου ἢ ἦσαν μόνον ἐπιχρυσωμένα, ὅπως τὰ ὀλίγα σῳζόμενα.

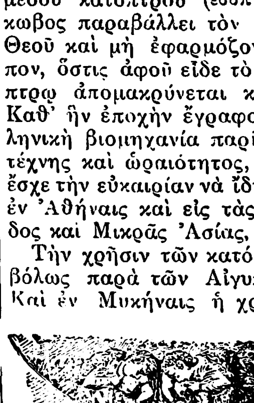
Λαβὴ μυκηναικοῦ κατόπτρου.

Τὰ πρῶτα γνωστὰ ἑλληνικὰ κάτοπτρα τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἶναι τὰ λεγόμενα ἀργειοκορινθιακὰ κάτοπτρα μὲ λαβὴν τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Ἡ

Digitized by Google

λαβὴ φέρει ὀπὴν ἢ κρίκον πρὸς ἐξάρτησιν τοῦ σκεύους, κοσμεῖται δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ θεμάτων ἰωνικῆς ἐμπνεύσεως. Χαρακτηριστικὸν κάτοπτρον τῆς τοιαύτης τεχνοτροπίας εἶναι τὸ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου ὑπάρχον, ἐπὶ τοῦ κατωτέρου δίσκου τοῦ ὁποίου παρίστανται ἱπτάμενος ἀετός, ἀλέκτορες καὶ γοργώνειον, ἐπὶ τῆς κυρίας λαβῆς μακρὰ καὶ ἀγένειος μορφὴ καὶ ἐπὶ τῆς πλακὸς τῆς ἐξαρτήσεως σφίγγες, λέοντες καὶ μυθολογική τις σκηνή. Τὰ κάτοπτρα ταῦτα εἶναι δείγματα τῆς μεταβατικῆς περιόδου μεταξὺ τῆς μυκηναϊκῆς καὶ τῆς ὡρίμου ἀρχαϊκῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ κάτοπτρα λαμβάνουσι πλέον τὸν ὁριστικὸν αὐτῶν τύπον, ὡς χάλκινοι δίσκοι στηριζόμενοι ἐπὶ ποδῶν, ἢ δίσκοι μὲ λαβήν, ἢ δίσκοι ἐντὸς θηκῶν.

Τὰ στηριζόμενα ἐπὶ ποδὸς κάτοπτρα ἔχουσιν, ὡς τὸ πλεῖστον, ὡς στήριγμα γυναικείαν μορφήν, ἐνίοτε ἀνδρικὴν καὶ σπανίως ἀρχιτεκτονικὸν θέμα. Ἀρκετὰ τοιαῦτα κάτοπτρα κατέχει καὶ τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἡ παριστανομένη ὅμως γυνὴ δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως ἡ Ἀφροδίτη, ὡς κοινῶς νομίζεται, διότι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν τοιούτων κατόπτρων ἡ γυνὴ εἶναι ἐνδεδυμένη, ὡς εἶναι τὸ χάλκινον ἐξ Αἰγίνης κάτοπτρον· εἰκάζεται δὲ μᾶλλον ὅτι ἡ παριστανομένη γυνὴ εἶναι ἱερόδουλος. Αὕτη παρίσταται ἄλλοτε μὲν παίζουσα κύμβαλα, ἄλλοτε δὲ ὑψώνουσα διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς τὸ ἱμάτιον μέχρι τῆς ὀσφύος καὶ κρατοῦσα ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὡς ἀνάθημα περιστερὰν ἢ βάλανον ἢ καρπὸν ροιᾶς ἢ ἄνθος ἢ μῆλον πεύκης, ἔτι δὲ καὶ σειρῆνα. Ἐνίοτε αἱ χεῖρες αὐτῆς ὑψοῦνται πρὸς τὸν μεταλλικὸν δίσκον καὶ ἐφάπτονται αὐτοῦ, πρὸς πλήρωσιν δὲ τοῦ σχηματιζομένου κενοῦ μεταξὺ τῶν ὤμων τῆς γυναικείας μορφῆς καὶ τοῦ δίσκου παρίστανται συνήθως δύο Ἔρωτες ἱπτάμενοι πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, ἢ δύο Νίκαι ἢ δύο προτομαὶ πτερωτῶν ἵππων ἢ σειρῆνες ἢ λέοντες κλπ. Τὰ ἐνδύματα τῶν ἀγαλματίων τούτων ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ἐν λόγῳ κατόπτρων ἤρχισεν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ε′. Ἡ βάσις τοῦ ἀγαλματοειδοῦς τούτου στηρίγματος τῶν κατόπτρων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, στρογγύλη καὶ φέρεται ἐπὶ τριῶν ποδῶν λέοντος ἢ ἵππου· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τετράγωνοι βάσεις στηριζόμεναι ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν σφιγγός. Συνήθως αἱ βάσεις αὗται φέρουσι καὶ ἀναγλύπτους παραστάσεις λέοντος κεκλιμένου ἢ βατράχου ἢ χελώνης. Ὁ δίσκος κοσμεῖται ἐπίσης κατὰ τὴν περιφέρειάν του δι' ᾠοειδῶν κοσμημάτων καὶ ἀνθεμίων, ἀλεκτόρων, λαγωῶν, κυνῶν, ἀλωπέκων ἢ σφιγγῶν, φέρει δὲ ἄνω δακτύλιον πρὸς ἐξάρτησιν ἢ μεταφοράν. Κάτοπτρα μὲ στήριγμα ἀνδρικῆς μορφῆς εἶναι ὀλίγα. Τὰ μὲ ἀρχιτεκτονικὸν θέμα στηρίγματα παριστῶσι συνήθως ὀκτάγωνον πόδα ἢ κίονα, ἐφ' οὗ κάθηται σφίγξ.

Ἑλληνικὸν κάτοπτρον μετὰ στηρίγματος.

Ἀνάγλυπτος θήκη κατόπτρου μὲ τὴν προσωποποίησιν τῆς Λευκάδος στεφούσης τὸν Κόρινθον. [Μουσεῖον Λούβρου.]

Τὰ μὲ λαβὴν κάτοπτρα εἶναι διαφόρων σχημάτων. Καὶ ἡ μὲν ἡνωμένη μετὰ τοῦ δίσκου λαβὴ ἦτο, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου κα

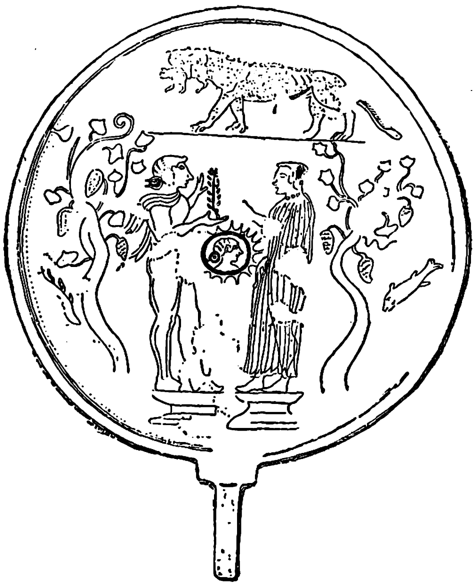

Ἐτρουσκικὸν κάτοπτρον μὲ λαβήν.

ἔφερεν ἐγχάρακτα κοσμήματα· ἡ πρόσθετος ὅμως κατεσκευάζετο συνήθως ἐκ ξύλου, ὀστοῦ ἢ ἐλεφαντοστοῦ καὶ ἐκοσμεῖτο πλουσίως. Τὸ ἀρχαιότερον δεῖγμα τῶν τοιούτων κατόπτρων ἀνήκει εἰς τὴν περίοδον τῶν ἀργειοκορινθιακῶν, ἀλλ' ἡ μεγάλη χρῆσις αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἐγίνετο κατὰ τὸν Ε′ αἰῶνα. Ἡ λαβὴ τώρα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον πρόσθετος, κοσμεῖται δὲ συνήθως διὰ δύο ἑλίκων μὲ εἰδώλιον ἐν τῷ μέσῳ ἢ προτομὴν κατὰ μέτωπον παριστάνουσαν συνήθως Νίκην, γονατισμένον Ἔρωτα, σφίγγα ἢ γοργόνειον. Ἐνίοτε μεταξὺ τῆς λαβῆς καὶ τοῦ δίσκου παρεντίθεται ὀρθογώνιον μὲ ἔγγλυπτον τὴν παράστασιν τῆς Ἀφροδίτης ἀπαγούσης τὸν Ἄδωνιν ἢ συνοδευομένης ὑπὸ Ἔρωτος. Τοιαῦτα κάτοπτρα ἀπαντῶσιν ἰδίως ἐν Σικελίᾳ καὶ Μεγάλῃ Ἑλλάδι. Ἀλλαχοῦ, ὁ δακτύλιος τῆς ἐξαρτήσεως ἔχει τὸ σχῆμα ὄφεως δάκνοντος φύλλον, ἢ σχῆμα φύλλου ἀκάνθης, ἢ ἰωνικοῦ κιονοκράνου. Τοιαῦτα εἶναι συνήθως τὰ μέχρι τοῦδε εὑρεθέντα κάτοπτρα μὲ λαβήν. Ἀλλ' αἱ παραστάσεις αὐτῶν ἐπὶ ἀγγείων μᾶς διδάσκουσιν, ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλα σχήματα καὶ ἄλλαι παραστάσεις τῶν τοιούτων κατόπτρων, τῶν ὁποίων καὶ οἱ δίσκοι ἀκόμη ἦσαν κεκοσμημένοι δι' ἀναγλύπτων παραστάσεων. Τὰ ἐντὸς θηκῶν ἢ λοφείων κάτοπτρα ἦσαν κυρίως ὡραῖα κιβώτια διαφόρων σχημάτων καὶ συνέκειντο ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ δίσκου, ὁ ὁποῖος ἦτο τὸ κυρίως κάτοπτρον, καὶ ἐκ τοῦ καλύμματος τοῦ ἐν γένει κιβωτίου. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔδαφος ἦτο ὁ στιλπνὸς δίσκος, ὅστις ἔφερε κρίκον πρὸς εὔκολον ἐξαγωγὴν αὐτοῦ. Τὸ κάλυμμα ἦτο μεγαλυτέρας ὁπωσδήποτε διαμέτρου τοῦ δίσκου καὶ ἔφερεν ἐσωτερικῶς χεῖλος πρὸς πληρεστέραν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κιβωτίῳ. Τὸ κιβώτιον ἐν γένει ἦτο πλουσίως κεκοσμημένον δι' ἀναγλύφων, ὧν τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ὡς θέματα ἐρωτικὰς ἢ διονυσιακὰς σκηνάς. Ἡ Ἀφροδίτη ἱππεύει τὸν τράγον ἢ τὸν κύκνον, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Ἀδώνιδος ἢ τοῦ Ἔρωτος, τὸν ὁποῖον κρατεῖ ἐπὶ τῶν γονάτων της. Ὁ Ἔρως παρίσταται ἢ μόνος ἢ μετὰ τῆς Ψυχῆς ἢ τῆς Νίκης ἢ τῆς Φαίδρας, τῆς ὁποίας ἀνασηκώνει τὸν πέπλον. Ὁ Διόνυσος ἀκουμβᾷ ἐπὶ τοῦ Ἔρωτος ἢ ἐπὶ Σατύρου ἢ Μαινάδος ἢ παλαίει ἐναντίον Γίγαντος ἢ συνομιλεῖ μὲ τὴν Ἀριάδνην. Αἱ Μαινάδες χορεύουσι μόναι ἢ κατὰ ζεύγη καὶ μὲ τὸν Πᾶνα καὶ τοὺς Σειληνοὺς συμπληροῦσι τὴν βακχικὴν συνοδείαν. Ὁ Ἡρακλῆς ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν ὄφεων, τοῦ λέοντος, τῆς Ἀμαζόνος. Ἐνίοτε ὅμως, ἀντὶ τῶν πολυμόρφων τούτων παραστάσεων, τὴν θήκην κοσμεῖ μόνον ἡ προτομὴ τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ Ἄμμωνος Διός, τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὡραιότατον δεῖγμα τῆς τελευταίας ταύτης διακοσμήσεως κατόπτρου μὲ θήκην εἶναι τὸ ἐκ Κορίνθου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ (ἀριθ. 7424) ὑπάρχον μεταξὺ πολλῶν τοῦ αὐτοῦ τύπου κατόπτρων. Ἡ κεφαλὴ τῆς

Ἀρχαία γυνὴ κατοπτριζομένη.
[Ἐξ ἀγγειογραφίας.]

Ἀφροδίτης, μὲ τὴν χαριεστάτην κόμην, τὸ βραχὺ μέτωπον, τὸ εὐθυτενὲς τῆς ρινός, ἀποτελούσης εὐθεῖαν σχεδὸν γραμμὴν μετὰ τοῦ μετώπου, τὸ τοξοειδῶς ἐσχηματισμένον στόμα καὶ τὸ ἐπίχαρι ἐν γένει τοῦ προσώπου, ἐνθυμίζει τὴν ὀνομαστὴν κεφαλὴν τῆς Ἀρεθούσης τοῦ Εὐαινέτου ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Σικελίας. Τὰ κάτοπτρα τοῦ τοιούτου εἴδους ἦσαν ἐν χρήσει ἰδίως ἀπὸ τοῦ 450—300 π. Χ. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐτρουσκικὰ καὶ τὰ ρωμαϊκὰ κάτοπτρα δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἑλληνικῶν κατόπτρων. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους προτιμῶνται τὰ ὀρθογώνια ἢ τετράγωνα τὸ σχῆμα κάτοπτρα μετὰ ἢ ἄνευ λαβῆς, ἡ δὲ περιφέρεια αὐτῶν εἶναι διάτρητος, ἴσως πρὸς προσήλωσιν τῶν βελονῶν ἢ πορπῶν τῶν γυναικῶν κατὰ τὸν καλλωπισμόν των. Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τούτους ἄρχεται καὶ ἡ κατασκευὴ ἀργυρῶν κατόπτρων. Ὁ Πλίνιος ὁρίζει ὡς χρόνον τῆς χρήσεως αὐτῶν τὴν ἐποχὴν τῆς Πομπηΐας, ἤτοι τὸν Α′ π. Χ. αἰῶνα, ἡ ἐφεύρεσις δ' αὐτῶν ἀποδίδεται εἰς τὸν Πασιτέλην, τὸν περίφημον γλύπτην καὶ τορευτήν. Ἡ χρῆσις τῶν ἀργυρῶν κατόπτρων ἔγινε τόσον κοινή, ὥστε καὶ αἱ ὑπηρέτριαι ἀκόμη τὰ μετεχειρίζοντο. Πολλὰ τοιαῦτα κάτοπτρα εὑρέθησαν εἰς τὸ Boscoreale τῆς Ἰταλίας, ἅτινα ἐκοσμοῦντο καὶ δι' ἐπιχρύσων ἀναγλύφων. Κάλυμμα τοιούτου κατόπτρου ὑπάρχει ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ Τὸ κέντρον κοσμεῖται δι' ἀνθέων, ἡ δὲ περιφέρεια διαιρεῖται εἰς χωριστοὺς πίνακας παριστῶντας τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ ἀργυρᾶ κάτοπτρα κατεσκευάζοντο ἐκ καθαροῦ ἀργύρου, διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο μόνος κατάλληλος δι' ἀντικατοπτρισμόν, βραδύτερον ὅμως ἐγένετο χρῆσις καὶ ἀκαθάρτου ἀργύρου. Ἀργυρᾶ κάτοπτρα ἀναφέρουσι καὶ οἱ συγγραφεῖς Ἀπουλήϊος, Φιλόστρατος καὶ Χρυσόστομος. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν σῳζομένων κατόπτρων δὲν εἶναι μέγας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς πολυτελείας τὰ κάτοπτρα ἐκοσμοῦντο καὶ διὰ πολυτίμων λίθων. Ὁ Σενέκας λέγει, ὅτι εἰς τὰς θυγατέρας τῶν ἀπελευθέρων δὲν ἐξήρκει ἡ προῖξ των πρὸς ἀγορὰν κατόπτρου.

Κατὰ κανόνα φαίνεται ὅτι ὡς κάτοπτρον ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ κάτοπτρον χειρός· ὑπῆρχον ὅμως καὶ μεγάλα κάτοπτρα ἐν ναοῖς, ἴσως διὰ λατρευτικοὺς σκοπούς. ὡς ἀναφέρουσιν ὁ Παυσανίας καὶ ὁ Πλίνιος. Ὁ Βιτρούβιος περιγράφει κάτοπτρον τοίχου. Ὀνομαστὰ κάτοπτρα ἀναφέρονται: τὸ κάτοπτρον τοῦ Δημοσθένους καὶ τὸ κάτοπτρον τῆς ἑτέρας Λαΐδος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιγραφὴ ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀρίστιππον. Ἡ χρῆσις τῶν μεταλλίνων κατόπτρων ἔπαυσεν ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν ὑελίνων κατόπτρων· πότε ὅμως ἐγένετο ἡ πρώτη χρῆσις αὐτῶν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον. Μόνον δύο συγγραφεῖς κάμνουσι λόγον περὶ ὑελίνων κατόπτρων, ὁ Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος, ὅστις ἀποδίδει τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην εἰς τοὺς Σιδωνίους, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὁ ἐξ Ἀφροδισιάδος, ὅστις ἔζησε περὶ τὰ 200 μ. Χ. Τὰ μέχρι τοῦδε εὑρεθέντα ὑέλινα κάτοπτρα τῶν χρόνων τούτων προέρχονται ἐξ Αἰγύπτου, Γαλατίας καί τινα ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, φέρουσι δέ, ἀντὶ γανώσεως δι' ὑδραργύρου, ὡς γίνεται σήμερον, φύλλον χρυσοῦ ἢ κασσιτέρου ἢ μολύβδου. Τὰ πλεῖστα εἶναι μικρῶν διαστάσεων, ἴσως δὲ νὰ ἐχρησίμευον μᾶλλον ὡς περίαπτα ἢ ὡς κάτοπτρα.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Μεσαιωνικὰ καὶ νεώτερα κάτοπτρα. Μικρὰ μεταλλικὰ κάτοπτρα μὲ ἐξόχως στιλπνὴν ἐπιφάνειαν ἐχρησιμοποιοῦντο εὐρύτατα κατὰ τὸν μεσαίωνα· φορητὰ τοιαῦτα φερόμενα ἐπὶ τῆς ζώνης ἦσαν ἀπαραίτητα συμπληρώματα τῆς ἐνδυμασίας τῶν γυναικῶν. Τὰ κάτοπτρα ταῦτα συνίσταντο ἐκ μικρᾶς κυκλικῆς πλακὸς ἐστιλβωμένου μετάλλου, συνήθως σιδήρου ἢ ἀργύρου, προσηρμοσμένου ἐντὸς κοίλης θήκης φερούσης πῶμα. Αἱ θῆκαι τῶν κατόπτρων ἦσαν κυρίως ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, μὲ ἀναγλύφους παραστάσεις ἐρωτικῶν καὶ οἰκο-

Διάφορα εἴδη κατόπτρων.

[1=ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κάτοπτρον, 2=κάτοπτρον τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος, 3=κάτοπτρον μὲ βάσιν, τιθέμενον ἐπὶ ἐπίπλων (ΙΕ′ αἰών), 4=κάτοπτρον μὲ λαβήν, 5=κάτοπτρον νεώτερον μὲ τρεῖς ὄψεις, 6=κάτοπτρον μὲ θήκην, 7=κάτοπτρον φορητόν.]

Digitized by Google

γενειακῶν σκηνῶν, κυνηγίων ἢ ἀθλητικῶν ἀγωνισμάτων καὶ ἐνίοτε εἰκονογραφήσεις ἐκ λαϊκῶν ᾀσμάτων ἢ εἰδυλλίων. Χρυσός, ἄργυρος, ἔβενος καὶ ἄλλαι πολυτίμοι ὗλαι ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὰς θήκας τῶν κατόπτρων, τινὲς δ' αὐτῶν ἔφερον διακοσμήσεις ἢ γλυφάς, εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων ἡμιλλῶντο οἱ σπουδαιότεροι καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς. Τὰ κάτοπτρα τὰ φερόμενα εἰς τὴν ζώνην εἶχον ἐνίοτε ἀντὶ θήκης βραχεῖαν λαβήν. Τῷ 625 ὁ πάπας Βονιφάτιος Δ' ἔστειλεν εἰς τὴν βασίλισσαν Ἐδελβέργην τῆς Νορθουμβρίας ὡς δῶρον βαρύτιμον ἀργυροῦν κάτοπτρον. Ἡ μέθοδος τῆς ἐπικολλήσεως ἐπὶ ὑέλου λεπτῶν μεταλλικῶν φύλλων ἦτο γνωστοτάτη εἰς τὸν μεσαίωνα, εἰς ἐποχὰς καθ' ἃς σιδηρᾶ καὶ ἀργυρᾶ κάτοπτρα ἐχρησιμοποιοῦντο εὐρύτατα. Ὁ Βικέντιος ντὲ Μπωβαί, γράφων τῷ 1250, λέγει, ὅτι τὸ ὑέλινον κάτοπτρον τὸ φέρον ἐπίστρωσιν ἐκ τετηγμένου μολύβδου ἦτο καλύτερον ὅλων, «quia vitrum proper transparentiam melius recipit radios». Ὁ Στέφανος Μπουαλὼ εἰς τὸ ἔργον του «Βιβλίον τῶν ἐπαγγελμάτων» (ΙΓ' αἰὼν) κατατάσσει τοὺς κατοπτροποιοὺς εἰς τοὺς ἐργάτας κασσιτέρου. Ἐν τούτοις ἡ κατασκευὴ μεγάλων κατόπτρων δὲν ἦτο δυνατή, διότι δὲν κατωρθοῦτο τελεία στιλπνότης μεγάλης μεταλλικῆς ἐπιφανείας, οὔτε πλήρης καὶ ὁμοιόμορφος ἐπικόλλησις μεγάλου φύλλου κασσιτέρου ὄπισθεν τεμαχίου ὑέλου· ἐξ ἄλλου δὲ ἦτο δυσκολώτατον νὰ ἐπιστρωθῇ μεγάλη ἐπιφάνεια ὑέλου διὰ τετηγμένου μολύβδου, χωρὶς νὰ διαρραγῇ. Πρὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μικρὰ κυρτὰ κάτοπτρα, παραμείναντα ἐν χρήσει μέχρι καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «ὀφθαλμοὶ βοὸς» (Ochsen-Augen), κατεσκευάζοντο ἐν τῇ νοτίῳ Γερμανίᾳ ὡς ἑξῆς: τετηγμένη ὕελος δι' ἐμφυσήσεως ἐλάμβανε σχῆμα σφαίρας, ἐνῷ δὲ ἦτο εἰσέτι θερμή, εἰσήγετο μεῖγμα κασσιτέρου, ἀντιμονίου καὶ ρητίνης. Ἡ σφαῖρα μετὰ τὴν ἐπίστρωσιν καὶ ψῦξιν αὐτῆς ἐτεμαχίζετο εἰς κυρτοὺς φακούς, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν μικρὰ κάτοπτρα. Ἡ κατασκευὴ ὅμως κατόπτρων δι' ἐπιστρώσεως μείγματος ὑδραργύρου καὶ κασσιτέρου ἐν ψυχρᾷ καταστάσει καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας εἰς εὐρυτάτην κλίμακα συνετελέσθη ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἡ Ἐνετικὴ δημοκρατία εἶχε τὸ μονοπώλιον τῆς κατασκευῆς τῶν κατόπτρων τούτων ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα. Τῷ 1507 δύο κάτοικοι τοῦ Μουράνο, δηλώσαντες ὅτι κατεῖχον τὸ μυστικὸν κατασκευῆς τελείων κατόπτρων ἐξ ὑέλου, ἐπέτυχον ἀποκλειστικὸν προνόμιον κατασκευῆς τοιούτων ἐπὶ εἰκοσαετίαν. Τῷ 1564 οἱ κατοπτροποιοὶ τῆς Βενετίας ἀπετέλεσαν σωματεῖον, ἡ δὲ βιομηχανία ἀνεπτύχθη μεγάλως. Εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον διεδόθησαν κάτοπτρα καλλιτεχνικώτατα, βαρύτιμα, μεγάλων διαστάσεων. Οὕτω κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς κινητῆς περιουσίας τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ Κολμπὲρ ἐνετικὸν κάτοπτρον (βενετσιάνικος καθρέπτης), μὲ ἀργυροῦν πλαίσιον, ἐξετιμήθη 8,016 λίβρας, ἐνῷ εἰκὼν τοῦ Ραφαήλου ἐξετιμήθη εἰς 3.000. Οἱ Ἐνετοὶ ἐφρούρουν ζηλοτύπως τὰ μυστικὰ τῆς βιομηχανίας των, διὰ νόμου δὲ ὡρίζετο ὅτι πᾶς κατοπτροποιὸς μεταβαίνων εἰς ξένην χώραν διετάσσετο νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως ἐπὶ ποινῇ φυλακίσεως τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν του. Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἠρνεῖτο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς πρὸς τοῦτο ἀπεσταλμένους ὅπως τοὺς ἀκολουθήσῃ, οὗτοι εἶχον ἐντολὴν νὰ τὸν φονεύσουν. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Κολμπὲρ κατώρθωσε νὰ καλέσῃ Ἐνετοὺς κατοπτροποιοὺς τῷ 1664 καὶ ἡ βιομηχανία κατόπτρων ἤρξατο ἐν τῷ προαστείῳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῶν Παρισίων τῷ 1665. Ἡ γαλλικὴ βιομηχανία ἀνεπτύχθη ταχέως καὶ ὑπερέβη εἰς ποιότητα τὴν τῆς Βενετίας. Ἡ δι' ἐπαργυρώσεως κατασκευὴ κατόπτρων χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1840

Δ. Σ. Δ.

—[ΦΥΣ.] *Κάτοπτρον* ἐν τῇ ὀπτικῇ καλοῦμεν πᾶσαν λείαν καὶ στιλπνὴν ἐπιφάνειαν, ἥτις ἔχει τὴν ἰδιότητα ν' ἀνακλᾷ τὰς ἐπ' αὐτῆς προσπιπτούσας ἀκτῖνας κατὰ τοὺς γνωστοὺς νόμους τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτός. Ἀναλόγως τοῦ σχήματος τῆς ἀνακλαστικῆς ἐπιφανείας τῶν κατόπτρων, ταῦτα διακρίνονται εἰς *ἐπίπεδα, σφαιρικά, ἐλλειψοειδῆ, παραβολικὰ* κλπ.

Ἐπίπεδον κάτοπτρον. Τὸ ἁπλούστερον τῶν κατόπτρων εἶναι τὸ ἐπίπεδον, ἐν ᾧ ἡ ἀνακλαστικὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἐπίπεδος. Ἐὰν θεωρήσωμεν φωτεινὸν σημεῖον Φ (σχ. 1) εὑρισκόμενον πρὸ τοῦ κατόπτρου, τότε αἱ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμεναι ἀκτῖνες, ὡς π. χ. αἱ ΦΑ, ΦΒ, προσπίπτουσαι ἐπὶ τοῦ κατόπτρου, ἀνακλῶνται κατὰ τὰς διευθύνσεις AA_1, BB_1, ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς τεθῇ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δέχεται τὰς ἀνακλωμένας ἀκτῖνας, τότε ὑπολαμβάνομεν ὅτι ἡ πηγὴ τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων δὲν εὑρίσκεται εἰς Φ ἀλλὰ εἰς $Φ_1$, τὸ δὲ σημεῖον $Φ_1$ εἶναι συμμετρικὸν τοῦ Φ ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον κάτοπτρον. Τὸ σημεῖον $Φ_1$ καλεῖται *εἴδωλον* τοῦ σημείου Φ καὶ μάλιστα *εἴδωλον φανταστικὸν* ἢ *εἴδωλον κατ' ἔμφασιν*, καθ' ὅσον εἰς τὸ σημεῖον $Φ_1$ δὲν συνέρχονται πραγματικαὶ φωτειναὶ ἀκτῖνες, ἀλλ' αἱ γεωμετρικαὶ προεκβολαὶ τούτων.

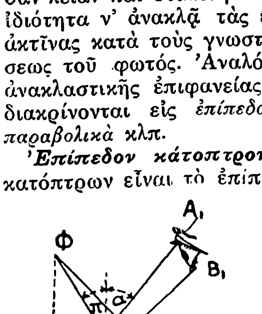

Σχ. 1. *Σχηματισμὸς εἰδώλου φωτεινοῦ σημείου.*

Τὸ σχ. 2 δεικνύει λίαν σαφῶς τὸν σχηματισμὸν εἰδώλου μν φωτεινοῦ ἀντικειμένου, π. χ. φωτεινοῦ βέλους ΜΝ τῇ βοηθείᾳ ἐπιπέδου κατόπτρου, ἐξ οὗ δεικνύεται, ὅτι τὸ εἴδωλον δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμον ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον ἀλλ' ἐναντιόμορφον τούτου. Οὕτως, ἐὰν κατοπτριζώμεθα πρὸ ἐπιπέδου κατόπτρου, ὁ δεξιὸς βραχίων φαίνεται ὡς ἀριστερὸς ἐν τῷ εἰδώλῳ ὡς πρὸς τὸν παρατηρητήν. Τὰ ἐπίπεδα κάτοπτρα ἔχουσιν εὐρυτάτην ἐφαρμογήν, γίνεται δὲ χρῆσις τούτων εἰς πλείστας συσκευάς, ὧν ἀποτελοῦσιν οὐσιῶδες ἐξάρτημα.

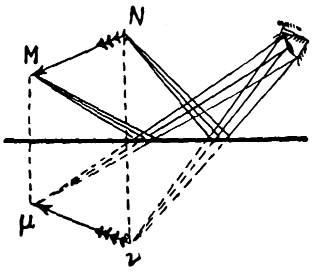

Σχ. 2. *Σχηματισμὸς εἰδώλου φωτεινοῦ ἀντικειμένου ἐν ἐπιπέδῳ κατόπτρῳ.*

Σφαιρικὰ κάτοπτρα. Μεταξὺ τῶν κατόπτρων, ὧν ἡ ἀνακλαστικὴ ἐπιφάνεια δὲν εἶναι ἐπίπεδος ἀλλὰ καμπύλη, τ' ἁπλούστερα εἶναι τὰ σφαιρικά, ἤτοι τὰ κάτοπτρα ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἡ ἀνακλαστικὴ ἐπιφάνεια ἀποτελεῖ τμῆμα σφαιρικῆς ἐπιφανείας. Διακρίνομεν δὲ δύο εἰδῶν σφαιρικὰ κάτοπτρα, τὰ *κυρτά*, ἐν οἷς ἡ ἀνακλαστικὴ ἐπιφάνεια εἶναι κυρτή, καὶ τὰ *κοῖλα*, ἐν οἷς αὕτη εἶναι κοίλη. Ἡ θεωρία τῶν σφαιρικῶν κατόπτρων γίνεται διὰ τῆς παραδοχῆς, ὅτι καὶ ἡ ἀνάκλασις ἐκ καμπύλων ἐπιφανειῶν ἀκολουθεῖ τοὺς αὐτοὺς νόμους οὓς καὶ ἐπὶ ἐπιπέδων, καθ' ὅσον κατὰ τὸ σημεῖον προσπτώσεως δυνάμεθα νὰ ἀντικαταστήσωμεν ἀπειροστὴν περιοχὴν τῆς καμπύλης ἐπιφανείας διὰ τοῦ ἐφαπτομένου ἐπιπέδου αὐτῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο. Θεωρήσωμεν κοῖλον σφαιρικὸν κάτοπτρον. Ὀνομάζομεν κέντρον καμπυλότητος τοῦ κατόπτρου τὸ κέντρον τῆς σφαίρας, εἰς ἣν ἀνήκει τοῦτο, δυνάμεθα δὲ νὰ φαντασθῶμεν ὅτι τὸ σφαιρικὸν κάτοπτρον γεννᾶται ὑπὸ τοῦ τόξου ΛΟΒ (σχ. 3), στρεφομένου περὶ τὴν ἀκτῖνα ΚΟ. Τὸ σημεῖον Ο καλεῖται *κορυφὴ* ἢ *πόλος* τοῦ κατόπτρου, ἡ εὐθεῖα ΚΟ ἡ διερχομένη διὰ τοῦ κέντρου τῆς καμπυλότητος καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κατόπτρου καλεῖται *κύριος ἄξων*, ἐνῷ πᾶσα εὐθεῖα διερχομένη μόνον διὰ τοῦ κέντρου καμπυλότητος τοῦ κατόπτρου καλεῖται *δευτερεύων ἄξων* αὐτῆς. *Ἄνοιγμα* τοῦ κατόπτρου καλεῖται ἡ γωνία ΑΚΒ, τὰ ἐν τοῖς ἑπομένοις δ' ἐκτιθέμενα ἰσχύουσι διὰ κάτοπτρα, ὧν τὸ ἄνοιγμα δὲν ὑπερβαίνει τὰς 8^0-9^0.

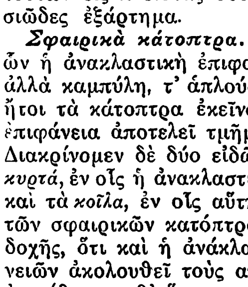

Σχ. 3. *Κυρτὸν σφαιρικὸν κάτοπτρον.*
[Α=δευτερεύων ἄξων, Β= κύριο ἄξων].

Ἐὰν φωτειναὶ ἀκτῖνες προσπέσωσιν ἐπὶ τοῦ κατόπτρου παραλλήλως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ κυρίου ἄξονος (σχ. 4) δεικνύεται, ὅτι αὗται μετὰ τὴν ἀνάκλασιν ἀπὸ τοῦ κατόπτρου διέρχονται διὰ κοινοῦ σημείου Φ εὑρισκομένου ἐπὶ τοῦ κυρίου ἄξονος καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως ΚΟ, καλεῖται δὲ τὸ σημεῖον τοῦτο *κυρία ἑστία* τοῦ κατόπτρου, ἡ δ' ἀπόστασις ΦΟ *κυρία ἑστιακὴ ἀπόστασις* ἢ ἁπλῶς ἑστιακὴ ἀπόστασις. Εἶναι δ' αὕτη ἴση πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς ἀκτῖνος καμπυλότητος τοῦ σφαιρικοῦ κατόπτρου.

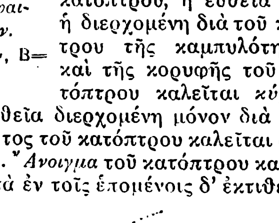

Σχ. 4. *Κυρία ἑστία, δευτερεύουσα ἑστία.*

Θεωρήσωμεν τὴν τυχοῦσαν ἀκτῖνα ΜΝ (σχ. 5) προσπίπτουσαν παραλλήλως τῷ κυρίῳ ἄξονι καὶ κατὰ τὸ σημεῖον Ν ἐπὶ τοῦ κατόπτρου. Ἵνα κατασκευάσωμεν τὴν ἀνακλωμένην ἀκτῖνα, φέρομεν ἐκ τοῦ κέντρου Κ τὴν ἀκτῖνα ΚΝ, ἥτις εἶναι κάθετος τῇ ἐπιφανείᾳ εἰς Ν, ἡ ὁποία πάλιν ταυτίζεται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σημείου Ν πρὸς τὸ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον τῆς ἐπιφανείας· εὑρίσκομεν δὲ τὴν ἀνακλωμένην ἀκτῖνα, φέροντες ἐκ τοῦ Ν ἑτέραν, σχηματίζουσαν πρὸς τὴν ΚΝ γωνίαν ἀνακλάσεως π, ἴσην πρὸς τὴν γωνίαν προσπτώσεως α. Ἡ ἀκτὶς αὕτη προεκβαλλομένη συναντᾷ τὸν κύριον ἄξονα τοῦ κατόπτρου εἰς Φ. Τὸ τρίγωνον ΜΚΦ εἶναι ἰσοσκελές, δεδομένου ὅτι π=α, ὅθεν ΜΦ=ΦΚ. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν ὅτι τὸ κάτοπτρον παρουσιάζῃ ἄνοιγμα λίαν μικρόν, τότε εἶναι ἄνευ αἰσθητοῦ σφάλματος ΜΦ=ΟΦ καὶ ἑπομένως ΟΦ=ΦΚ, ἤτοι τὸ σημεῖον Φ κεῖται εἰς τὸ μέσον τῆς ΚΟ. Οὕτω διὰ μετρήσεως τῆς ἀκτῖνος καμπυλότητος τοῦ κατόπτρου δι' ὀπτικῆς μεθόδου ἢ διὰ τοῦ σφαιρομέτρου, δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἑστιακὴν ἀπόστασιν τοῦ κατόπτρου. Ἐὰν ἀφήσωμεν νὰ πέσῃ ἐπὶ κοίλου σφαιρικοῦ κατόπτρου δέσμη ἡλιακῶν ἀκτίνων παραλλήλως τῷ κυρίῳ ἄξονι καὶ μετατοπίσωμεν πρὸ τοῦ κατόπτρου διάφραγμα, πχ. τεμάχιον λευκοῦ χάρτου, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς ὡρισμένην θέσιν τοῦ διαφράγματος ἀπὸ τοῦ κατόπτρου σχηματίζεται μικρὰ φωτεινὴ κηλίς, ὀφειλομένη εἰς τὴν κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο συγκέντρωσιν ὅλων τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων μετὰ τὴν ἀνάκλασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κατόπτρου. Λόγῳ δὲ τῆς συγκεντρώσεως τῆς ὅλης θερμότητος τῶν προσπιπτουσῶν ἐπὶ τοῦ κατόπτρου ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἐπιφανείας φωτεινῆς κηλῖδος, τὸ ἐκ χάρτου διάφραγμα ἀναφλέγεται ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Ἡ ἀπόστασις τοῦ διαφράγματος ἀπὸ τοῦ κατόπτρου παρέχει τὴν ἑστιακὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ, τὸ δὲ διπλάσιον αὐτῆς τὴν ἀκτῖνα καμπυλότητος.

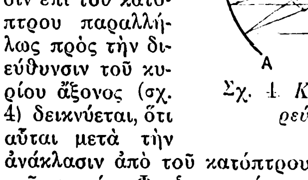

Σχ. 5. *Ἡ κυρία ἑστία Φ κεῖται εἰς τὸ μέσον τῆς ΚΟ.*

Ὁμοίως δεικνύεται ὅτι, ἐὰν ἀκτῖνες φωτειναὶ προσπέσωσι παραλλήλως πρὸς δευτερεύονται ἄξονα τοῦ κατόπτρου, π. χ. τὸν ΚΑ, αὗται μετὰ τὴν ἀνάκλασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κατόπτρου διέρχονται διὰ κοινοῦ σημείου $Φ_1$, κειμένου κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἄξονος ΚΑ, ὅπερ καλεῖται *δευτερεύουσα ἑστία*. Αἱ ὡς ἀνωτέρω καθορισθεῖσαι ἑστίαι καλοῦνται *πραγματικαὶ ἑστίαι*, καθόσον ἐν αὐταῖς συνέρχονται αὐταὶ αὗται αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες. Εἰς ἕκαστον δευτερεύοντα ἄξονα σφαιρικοῦ κατόπτρου ἀντιστοιχεῖ καὶ μία δευτερεύουσα ἑστία, τὸ σύνολον δὲ τούτων ἀποτελεῖ σφαιρικὴν ζώνην ἔχουσαν ἀκτῖνα ἴσην πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς ἀκτῖνος καμπυλότητος. Θεωρήσωμεν ἤδη σημεῖον εὑρισκόμενον εἰς Ρ ἐπὶ τοῦ τυχόντος δευτερεύοντος ἄξονος ΑΚΡ (σχ 6) καὶ ἔστω φωτεινὴ ἀκτὶς ΡΝ, ἥτις προερχομένη ἐκ τοῦ σημείου τούτου προσπίπτει ἐπὶ τοῦ κατόπτρου εἰς τὸ σημεῖον Ν. Συμφώνως πρὸς τὰ ἐκτεθέντα σχηματίζομεν τὴν ἀνακλωμένην ἀκτῖνα NP_1, ἥτις τέμνει τὸν δευτερεύοντα ἄξονα ΑΚΡ κατὰ τὸ σημεῖον Ρ'. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γωνία P_2NK, τῆς P_2N οὔσης παραλλήλου τῇ ΑΚΡ, εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ΡΝΚ, ἕπεται ὅτι θὰ εἶναι καὶ γων. ΚΝΡ' < γων. $KNΦ_1$, ἔνθα $Φ_1$ ἡ δευτερεύουσα ἑστία, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι τὸ σημεῖον Ρ' θὰ κεῖται μεταξὺ $Φ_1$ καὶ Κ. Ἐξ ἄλλου ἐπειδὴ ἐν τῷ τριγώνῳ ΡΝΡ' ἡ ΚΝ εἶναι διχοτόμος τῆς γωνίας αὐτοῦ εἰς Ν, ἔχομεν: ΝΡ : ΝΡ'= =ΚΡ : ΚΡ'. Ὑποτιθεμένου δ' ὅτι τὸ ἄνοιγμα τοῦ κατόπτρου εἶναι μικρόν, δυνάμεθα ἄνευ αἰσθητοῦ σφάλματος νὰ θέσωμεν: ΝΡ=ΑΡ καὶ ΝΡ'= =ΑΡ', ὅτε προκύπτει ΑΡ : ΚΡ=ΑΡ' : ΚΡ'. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ πρῶτος λόγος εἶναι σταθερός, προκύπτει ὅτι ἡ θέσις τοῦ σημείου Ρ' δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διευθύνσεως τῆς ΝΡ καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ Ρ ἐκπορευόμεναι ἀκτῖνες μετὰ τὴν ἀνάκλασιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ σφαιρικοῦ κατόπτρου διέρχονται δι' ἑνὸς σημείου Ρ', ὅπερ κεῖται ἐπὶ τοῦ δευτερεύοντος ἄξονος τοῦ διερχομένου διὰ τοῦ Ρ.

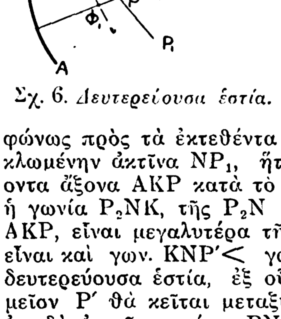

Σχ. 6. *Δευτερεύουσα ἑστία.*

Τὰ σημεῖα Ρ καὶ Ρ' καλοῦνται *συζυγῆ σημεῖα* ἢ *συζυγεῖς ἑστίαι*, καθ' ὅσον, ἐὰν εἰς Ρ τεθῇ τὸ φωτοβόλον σημεῖον, ἡ ἑστία αὐτοῦ σχηματίζεται εἰς Ρ', ἐὰν δὲ τοὐναντίον τὸ φωτοβόλον σημεῖον τεθῇ εἰς Ρ', ἡ ἑστία αὐτοῦ σχηματίζεται εἰς Ρ. Αἱ ὡς ἄνω συζυγεῖς ἑστίαι εἶναι *πραγματικαὶ ἑστίαι* ἢ *καθ' ὑπόστασιν*, καθ' ὅσον σχηματίζονται ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων δυνάμεθα εὐκόλως νὰ κατασκευάσωμεν τὴν συζυγῆ ἑστίαν δεδομένου φωτοβόλου σημείου. Οὕτως ἐὰν τὸ φωτοβόλον σημεῖον κεῖται ἐπὶ δευτερεύοντος ἄξονος, ὡς τὸ Ρ (σχ. 7), φέρομεν ἐκ τοῦ Ρ ἀκτῖνα παράλληλον τῷ κυρίῳ ἄξονι, ὅτε αὕτη ἀνακλωμένη διέρχεται διὰ τῆς ἑστίας Φ καὶ προεκβαλλομένη συναντᾷ τὸν δευτερεύοντα ἄξονα διὰ τοῦ Ρ εἰς τὸ σημεῖον Ρ', ὅπερ εἶναι ἡ συζυγὴς ἑστία τοῦ Ρ. Ἐὰν ὅμως τὸ φωτοβόλον σημεῖον κεῖται ἐπὶ τοῦ κυρίου ἄξονος, ὡς τὸ Σ, τότε ἄγομεν ἐκ τοῦ Σ τὴν τυχοῦσαν ἀκτῖνα ΣΜ καὶ τὸν παράλληλον ταύτῃ δευτερεύοντα ἄξονα, ὅτε ἡ συ-

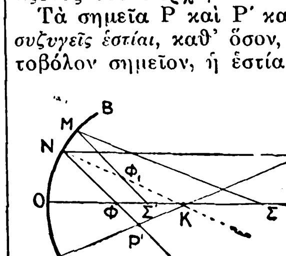

Σχ. 7. *Κατασκευὴ συζυγῶν ἑστιῶν.*

Digitized by Google

ζυγή· ἑστία ὁρίζεται ὡς σημεῖον τομῆς Σ' τῆς ἀνακλωμένης ἀκτῖνος, τῆς διερχομένης διὰ τῆς δευτερευούσης ἑστίας $Φ_1$ καὶ τοῦ κυρίου ἄξονος. Ἐὰν τὸ φωτεινὸν σημεῖον κεῖται μεταξὺ κυρίας ἑστίας καὶ τοῦ κατόπτρου, τότε δὲν ὑφίσταται πραγματικὴ συζυγὴς ἑστία, ἀλλ' αὐτὴ εἶναι *φανταστικὴ ἢ κατ' ἔμφασιν*, ὡς σχηματιζομένη ἐκ τῶν γεωμετρικῶν προεκβολῶν τῶν ἀκτίνων, ὡς δεικνύεται εὐκόλως ἐκ τῆς γεωμετρικῆς κατασκευῆς τοῦ σχ. 8. Εὐχερῶς δὲ δεικνύεται ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ σημεῖον Σ (σχ. 7) ἀπομακρύνεται τοῦ κατόπτρου, ἡ συζυγὴς αὐτοῦ ἑστία Σ', οὖσα πραγματική, πλησιάζει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν κυρίαν ἑστίαν Φ, καὶ ὅταν ἡ ἀπόστασις τοῦ σημείου καταστῇ ἄπειρος, τότε ἡ συζυγὴς ἑστία Σ' συμπίπτει πρὸς τὴν κυρίαν ἑστίαν Φ τοῦ κατόπτρου. Ἐφ' ὅσον τὸ σημεῖον Σ πλησιάζει πρὸς τὸ κέντρον καμπυλότητος Κ, καὶ ἡ συζυγὴς ἑστία Σ', ἥτις εἶναι πραγματική, πλησιάζει πρὸς τὸ κέντρον καμπυλότητος· ἐὰν δὲ τεθῇ τὸ σημεῖον Σ εἰς τὸ κέντρον καμπυλότητος Κ, τότε καὶ ἡ συζυγὴς αὐτοῦ ἑστία Σ' ταυτίζεται πρὸς τὸ Κ. Τέλος ἐὰν τὸ φωτεινὸν σημεῖον κεῖται μεταξὺ κατόπτρου καὶ κυρίας ἑστίας, τότε δὲν ὑφίσταται πραγματικὴ ἑστία, ἀλλ' ἡ συζυγὴς ἑστία εἶναι φανταστική, σχηματιζομένη ὄπισθεν τοῦ κατόπτρου.

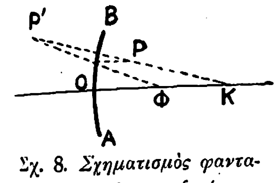

Σχ. 8. *Σχηματισμὸς φανταστικῆς συζυγοῦς ἑστίας.*

Σχηματισμὸς εἰδώλου εἰς κοῖλον σφαιρικὸν κάτοπτρον. Θεωρήσωμεν φωτεινὸν ἀντικείμενον ΜΝ (σχ. 9) εὑρισκόμενον πρὸ τοῦ κατόπτρου καὶ πέραν τοῦ κέντρου καμπυλότητος. Πρὸς σχηματισμὸν τοῦ εἰδώλου τοῦ φωτεινοῦ ἀντικειμένου σχηματίζομεν τὰς συζυγεῖς ἑστίας μ καὶ ν τῶν σημείων Μ καὶ Ν. Οὕτω εὑρίσκομεν τὸ εἴδωλον μν, ὅπερ εἶναι πραγματικὸν ἀνεστραμμένον, μικρότερον τοῦ ἀντικειμένου, καὶ σχηματίζεται μεταξὺ κυρίας ἑστίας Φ καὶ τοῦ κέντρου καμπυλότητος Κ. Τοὐναντίον ἐὰν τὸ ἀντικείμενον εὑρίσκεται εἰς μν, τὸ εἴδωλον αὐτοῦ σχηματίζεται εἰς ΜΝ καὶ εἶναι πάλιν πραγματικὸν ἀνεστραμμένον, μεγαλύτερον τοῦ ἀντικειμένου, καὶ κεῖται πέραν τοῦ κέντρου καμπυλότητος τοῦ κατόπτρου. Τέλος ἐὰν τὸ ἀντικείμενον ΜΝ εὑρίσκεται μεταξὺ κυρίας ἑστίας καὶ κατόπτρου, τὸ εἴδωλον αὐτοῦ (σχ. 10) εἶναι φανταστικόν, σχηματίζεται ὄπισθεν τοῦ κατόπτρου, εἶναι ὀρθὸν καὶ μεγαλύτερον τοῦ ἀντικειμένου.

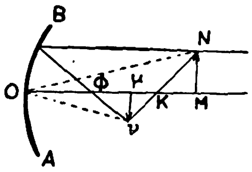

Σχ. 9. *Σχηματισμὸς πραγματικοῦ εἰδώλου.*

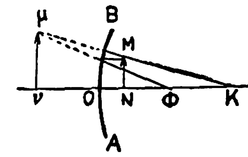

Σχ. 10. *Σχηματισμὸς φανταστικοῦ εἰδώλου.*

Τύπος τῶν κοίλων σφαιρικῶν κατόπτρων. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῶν συζυγῶν ἑστιῶν (σχ. 6) εὕρομεν ὅτι ὑφίσταται ἡ σχέσις : ΑΡ : ΑΡ' = ΚΡ : ΚΡ'. Ἐὰν ἐφαρμόσωμεν ταύτην ἐν τῷ σχ. 9, θὰ ἔχωμεν, ΜΟ : μΟ = ΜΚ : μΚ. Ἐὰν δὲ θέσωμεν τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἀντικειμένου ἀπὸ τοῦ κατόπτρου ΜΟ=π, τὴν τοῦ εἰδώλου μΟ=π' καὶ τὴν ἀκτῖνα καμπυλότητος τοῦ κατόπτρου ΟΚ=Ρ=2φ, ὅπου φ=ΟΦ ἡ ἑστιακὴ ἀπόστασις, θὰ ἔχωμεν τὴν σχέσιν:

$$π : π' = π - 2φ : 2φ - π'$$

ἐξ ἧς λαμβάνομεν:

$$\frac{1}{π} + \frac{1}{π'} = \frac{1}{φ} \qquad (1)$$

Ὁ τύπος οὗτος ἐκφράζει τὴν σχέσιν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῆς ἀποστάσεως ἀντικειμένου καὶ εἰδώλου ἀπὸ τοῦ κατόπτρου καὶ τῆς ἑστιακῆς ἀποστάσεως αὐτοῦ. Διὰ τὴν περίπτωσιν εἰδώλου φανταστικοῦ τίθεται μΟ=−π'. Ἐκ τῶν τριγώνων ΟΜΝ καὶ Ομν (σχ. 9) λαμβάνομεν : ΜΝ : μν = ΟΜ : Ομ ἢ ἐὰν ε=μν καὶ α=ΜΝ παριστῶσι τὰ μεγέθη εἰδώλου καὶ ἀντικειμένου καὶ π', π τὰς ἀντιστοίχους ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κατόπτρου, θὰ ἔχωμεν τὴν σχέσιν:

$$\frac{ε}{α} = \frac{π'}{π} \qquad (2)$$

ἥτις ἀποτελεῖ τὸν δεύτερον τύπον τῶν κοίλων σφαιρικῶν κατόπτρων. Ἐκ τῆς διερευνήσεως τῶν τύπων (1) καὶ (2) προκύπτουσιν αἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμεναι σχέσεις μεταξὺ μεγέθους ἀντικειμένου, μεγέθους εἰδώλου καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ κάτοπτρον.

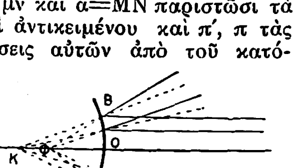

Σχ. 11. *Σχηματισμὸς ἑστίας δέσμης παραλλήλων ἀκτίνων ὑπὸ κυρτοῦ σφαιρικοῦ κατόπτρου.*

Κυρτὰ σφαιρικὰ κάτοπτρα. Τὰ κυρτὰ κάτοπτρα παρέχουσι μόνον φανταστικὰς ἑστίας τῶν φωτεινῶν σημείων. Ὁ σχηματισμὸς ἑστίας δέσμης παραλλήλων ἀκτίνων ὑπὸ κυρτοῦ σφαιρικοῦ κατόπτρου δεικνύεται ἐν σχ. 11, ἐν δὲ σχ. 12 ὁ σχηματισμὸς τῆς συζυγοῦς ἑστίας φωτεινοῦ ἀντικειμένου ὡς καὶ τοῦ εἰδώλου φωτεινοῦ ἀντικειμένου. Κατὰ ταῦτα τὰ κυρτὰ κάτοπτρα παρέχουσιν εἴδωλα φανταστικά, ὀρθὰ καὶ μικρότερα τοῦ ἀντικειμένου. Διὰ τὴν περίπτωσιν τῶν κυρτῶν σφαιρικῶν κατόπτρων ὁ τύπος (1) γράφεται ὡς ἀκολούθως:

$$\frac{1}{π} - \frac{1}{π'} = -\frac{1}{φ}$$

Τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἰσχύουσιν, ἐφ' ὅσον τὸ ἄνοιγμα τῶν κατόπτρων εἶναι λίαν μικρόν, μὴ ὑπερβαῖνον τὰ 8−9°.

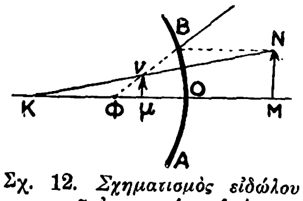

Σχ. 12. *Σχηματισμὸς εἰδώλου φωτεινοῦ ἀντικειμένου ὑπὸ κυρτοῦ σφαιρικοῦ κατόπτρου.*

Παραβολικὰ κάτοπτρα. Εἰς τὰ κάτοπτρα ταῦτα ἡ ἀνακλαστικὴ ἐπιφάνεια εἶναι παραβολοειδὲς ἐκ περιστροφῆς. Ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τῆς παραβολῆς προκύπτει, ὅτι ἐὰν φωτοβόλον σημεῖον τεθῇ ἐπὶ τῆς γεωμετρικῆς ἑστίας Φ (σχ. 13), τότε αἱ ἀνακλώμεναι ἀκτῖνες διήκουσι παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς παραβολῆς· ἀντιστρόφως δ' ἐὰν ἀκτῖνες προσπίπτουσιν ἐπὶ τῶν κατόπτρων παραλλήλως τῷ ἄξονι, τότε αὗται μετὰ τὴν ἀνάκλασιν συγκεντροῦνται ἐπὶ τῆς ἑστίας τοῦ κατόπτρου.

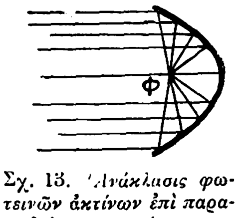

Σχ. 13. *Ἀνάκλασις φωτεινῶν ἀκτίνων ἐπὶ παραβολικοῦ κατόπτρου.*

Ἐλλειψοειδῆ κάτοπτρα. Θεωρήσωμεν ἀνακλαστικὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσαν τὴν μορφὴν ἐλλειψοειδοῦς ἐκ περιστροφῆς. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνωστῶν ἰδιοτήτων τῆς ἐλλείψεως προκύπτει, ὅτι ἐὰν φωτοβόλον σημεῖον εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς μιᾶς ἑστίας τῆς ἐλλείψεως, τότε πᾶσαι αἱ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμεναι ἀκτῖνες μετὰ τὴν ἀνάκλασιν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐλλειψοειδοῦς κατόπτρου συγκεντροῦνται πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν ἑστιῶν αὐτοῦ.

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— [ΒΙΟΜ.] Πρὸς κατασκευὴν κατόπτρων ἐχρησιμοποιεῖτο, εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἡ ἐφυδραργύρωσις τῆς ὑάλου δι' ἀμαλγάματος κασσιτέρου. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἐγκατελείφθη τελείως, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀνθυγιεινή, καθότι οἱ ἐργάται εὑρίσκονται διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀτμῶν ὑδραργύρου. Νῦν ἡ κατασκευὴ κατόπτρων τελεῖται ὡς ἀκολούθως: Ἡ πρὸς ἐπαργύρωσιν ὑαλίνη πλὰξ ἐκπλύνεται δι' ὕδατος, εἶτα διὰ νιτρικοῦ ὀξέος (εἰδ. βαρ. 1,2) καὶ ἀφθόνου ὕδατος, καὶ κατόπιν διὰ διαλύματος καυστικοῦ καλίου καὶ ἀποπλύνεται πάλιν δι' ὕδατος. Μετὰ ταῦτα παρασκευάζονται: α) Διάλυμα νιτρικοῦ ἀργύρου 1 %, εἰς ὃ προστίθεται στάγδην ἀμμωνία μέχρις ἀναδιαλύσεως τοῦ σχηματιζομένου διαλύματος. β) 1 γρ. νιτρικοῦ ἀργύρου διαλύεται εἰς 500 κ. ἑ. ζέοντος ὕδατος, προστίθενται δὲ 0,85 γρ. τρυγικοῦ καλιονατρίου (ἅλατος Seignette) ἐν διαλύσει εἰς ὀλίγον ὕδωρ καὶ τὸ ὅλον θερμαίνεται μέχρι βρασμοῦ ἐπὶ 20' ἕως 30', ἕως ὅτου τὸ σχηματιζόμενον ὑπόστημα ἀποτεθῇ καὶ τὸ ὑπερκείμενον ὑγρὸν καταστῇ διαυγές, καὶ εἶτα διηθεῖται. Τὰ δύο ταῦτα διαλύματα δύνανται νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπαργυρώσεως παρασκευάζεται μῖγμα ἐξ ἴσων μερῶν ἐκ τῶν δύο τούτων διαλυμάτων καὶ ἐξαπλοῦται ἐπὶ τῆς καλῶς ἐκπλυθείσης προηγουμένως ὑαλίνης ἐπιφανείας. Μετὰ παρέλευσιν περίπου ἡμισείας ὥρας ὁ ἀναχθεὶς μεταλλικὸς ἄργυρος ἀποτίθεται ἐπὶ τῆς ὑάλου εἰς στιλπνὸν στρῶμα καὶ στερεοῦται διὰ βερνικίου. Δ. Μ-Τ.

— [ΟΙΚΟΣ.] Τὸ *κάτοπτρον* (miroir) εἰκονίζεται συνήθως ἐν τῷ θυρεῷ στρογγύλον ἀργυροῦν μετὰ πλαισίου χρυσοῦ (garni). Ἐὰν τὸ πλαίσιον κοσμῆται διὰ σφαιριδίων πέριξ αὐτοῦ, τότε λέγεται «μηλοφόρον» (pommeté). Γ. Ε. Τ.

— ***κάτοπτρα πυρφόρα*** (ἢ ***ἐμπρηστικὰ*** ἢ ***καυστικὰ***) *(Βυζ.)*. Ἐλέγοντο οὕτω τὰ κοῖλα κάτοπτρα, ἅτινα κατασκευάσας ὁ σοφὸς *Ἀρχιμήδης* (287−212) ἐν Συρακούσαις κατώρθωσε νὰ πυρπολήσῃ τὸν προσβαλόντα τὴν πόλιν ἐκείνην ρωμαϊκὸν στόλον (214−212). Ἐν τούτοις ἡ ἰδέα τῆς κατασκευῆς τοιούτων κατόπτρων ὑπῆρξε πολὺ ἀρχαιοτέρα τοῦ Ἀρχιμήδους. Τὴν περὶ αὐτῶν θεωρίαν ἐξέθηκε πρῶτος ὁ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα πρὸ τοῦ Ἀρχιμήδους ἀκμάσας Ἀλεξανδρεὺς μαθηματικὸς Εὐκλείδης, ἐκείνου δὲ τὴν θεωρίαν ἐφήρμοσεν ὁ Συρακόσιος σοφός. Ἔκτοτε ἡ σπουδαιοτάτη ἐκείνη ἐφεύρεσις ἐγκατελείφθη ἐντελῶς, καὶ μόλις μετὰ 700 ἔτη ἀνεφάνησαν πάλιν τὰ κάτοπτρα, ὡς ἐμπρηστικὸν ὅπλον, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφαρμοσθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος Ἀθηναίου σοφοῦ Πρόκλου. Ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Ζωναρᾶς λέγει, ὅτι, ὅταν ὁ στόλος τοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου Α' (491−518) στασιάσαντος στρατηγοῦ Βιτελιανοῦ, ἐπελθὼν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρετάχθη ἔναντι τῶν ἀνατολικῶν αὐτῆς τειχῶν, πρὸ τῶν Συκεῶν (ἀκτὴ τοῦ νῦν Γαλατᾶ), ὁ Πρόκλος «χαλκεύσας κάτοπτρα πυρφόρα» καὶ τοποθετήσας αὐτὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐπυρπόλησε τὰ πλοῖα τῶν στασιαστῶν. Μετὰ τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο δὲν ἐγένετο πλέον ἐφαρμογὴ τῶν κατόπτρων τούτων, μόνον δὲ ὁ Βυζαντινὸς μαθηματικὸς Ἀνθέμιος, ἀκμάσας ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527−565), ἔγραψε περὶ αὐτῶν, ἀναπτύξας τὴν θεωρίαν καὶ τὸν μηχανισμόν των. Μετ' ἐκεῖνον δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτῶν, ὥστε ἐπιστεύθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, ὅτι πάντα τὰ περὶ αὐτῶν γραφέντα ἦσαν, ἂν μὴ παντελῶς μυθεύματα, τοὐλάχιστον λίαν ὑπερβολικά.

Τοιουτοτρόπως χίλια ὅλα ἔτη μετὰ τὸν Ἀνθέμιον, ὁ μὲν Γάλλος μαθηματικὸς René Descartes (1596−1650), ῥητῶς ἀπεφάνθη, ὅτι τὰ περὶ ἐμπρηστικῶν κατόπτρων ἱστορούμενα ἦσαν αὐτόχρημα μῦθοι, ὁ δὲ Γερμανὸς φυσικὸς Kircher (1601−1680), μεταβὰς εἰς Συρακούσας καὶ ἐξετάσας τὴν θέσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο δυνατὸν νὰ παραταχθῇ ὁ ρωμαϊκὸς στόλος καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τειχῶν μέχρι τῆς θέσεως ταύτης ἀπόστασιν, εὗρεν ὅτι, ἵνα πυρποληθῶσι τὰ πλοῖα τῶν Ρωμαίων διὰ τῶν κατόπτρων, ἔδει ταῦτα νὰ ἔχωσι διαστάσεις πρακτικῶς ἀνεφαρμόστους. Ἐν τούτοις, ἕνα αἰῶνα μετὰ τὸν Kircher, ὁ διάσημος Γάλλος φυσικὸς Γεώργιος Buffon (1707−1788), θελήσας νὰ διευκρινίσῃ πρακτικῶς τὸ ζήτημα, κατεσκεύασε 400 κοῖλα κάτοπτρα καὶ τοποθετήσας καταλλήλως αὐτὰ ἐπέτυχε τοιαύτην συγκέντρωσιν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ὥστε κατώρθωσε νὰ τήξῃ μόλυβδον καὶ νὰ ἀνάψῃ ἄνθρακας ἐξ ἀποστάσεως 140 ποδῶν (δηλαδὴ 45 περίπου μέτρων). Τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων τούτων, ἀνακοινωθέντα ὑπὸ τοῦ Buffon εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, προὐξένησαν μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ κατέρριψαν ἐντελῶς τὴν θεωρίαν τοῦ Descartes. Ν. ΚΛΣ

— ***κάτοπτρον ἰαπωνικὸν*** *(Φυσ.)*· βλ. λ. *ἰαπωνικὸν κάτοπτρον*

— ***κάτοπτρον μαγικόν.*** Καλοῦνται οὕτω φορητὰ μεταλλικὰ κάτοπτρα, ἐν χρήσει εἰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ἔχοντα ὡρισμένην ἰδιότητα, περὶ ἧς βλ. λ. *ἰαπωνικὸν κάτοπτρον*. Τὰ κάτοπτρα ταῦτα ἦσαν γνωστὰ καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὴν σινικὴν φιλολογίαν τοῦ Θ' π. Χ. αἰῶνος. Τὸ θρυλούμενον πρῶτον ἰαπωνικὸν κάτοπτρον, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται ἐν Ἴσέ, ἀποτελεῖ ἀντικείμενον μεγάλου σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας ἐν Ἰαπωνίᾳ, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν ἐδόθη ὑπὸ τῆς θεᾶς τοῦ ἡλίου κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ κάτοπτρα ἐν Ἰαπωνίᾳ συνίστανται γενικῶς ἐκ λεπτῶν δίσκων ἐστιλβωμένων, ἐλαφρῶς κυρτῶν, οὕτως ὥστε ἡ ἀντικατοπτριζομένη εἰκὼν φαίνεται μικροτέρα. Τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ δίσκου εἶναι πολὺ πλουσίως διακεκοσμημένον μὲ ἐπιγραφὰς ἐν ἀναγλύφῳ. Ἡ ἰδιότης τῶν μαγικῶν κατόπτρων, οὐδέποτε παρατηρηθεῖσα ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων, προσείλκυσε πρῶτον τὴν προσοχὴν ἐν Κίνᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, κάτοπτρα δὲ ἔχοντα τὴν ἰδιότητα ταύτην πωλοῦνται μεταξὺ τῶν Κινέζων εἰς τιμὰς δεκαπλασίας ἢ δωδεκαπλασίας τῶν κοινῶν.

Εἰς παραμύθια καὶ μυθικὰς διηγήσεις πολλῶν λαῶν μνημονεύονται κάτοπτρα πεπροικισμένα μὲ θαυμαστὰς ἰδιότητας. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Γ' τοιοῦτον μαγικὸν κάτοπτρον, εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν παράδοσιν, «ἔβλεπες ὅλον τὸν κόσμον, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ἀφέντας, τοὺς στρατηγούς, τὰ φοσᾶτα, τὰ ἄλογα, τὰ ἅρματα, τὰ κάστρη, τὰς χώρας καί, εἴ τι ἤθελες καὶ ἐπεθύμεις νὰ ἴδῃς εἰς ἄλλον κόσμον, ἐπήγαινες· καὶ τὸ ἔβλεπες· εἰς τὸν καθρέπτην, καθὼς νὰ ἦσουν καὶ εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον νὰ τὸ ἔβλεπες». Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ διεσκέδαζεν, ἦλθεν ὁ γραμματεύς του καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι, καθὼς ἐδείκνυε τὸ κάτοπτρον, «οἱ Τοῦρκοι ἑτοιμάζονται μὲ φοσᾶτα καὶ ἔρχονται καταπάνω τοῦ βασιλέως σου καὶ τὰ πολεμήσουν». Ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως, ἀντὶ νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς πληροφορίας ταύτης, θεωρήσας ἀκατάλληλον τὴν στιγμὴν τῆς ἀγγελίας τοῦ δυσαρέστου νέου «καὶ διὰ νὰ μηδὲν παύσουν οἱ χοροὶ καὶ τὰ παιγνίδια καὶ ἡ τράπεζα, ἀπέστειλεν ἕνα ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας του καὶ ἐτζάκισέν τον τελείως καὶ συνέτριψε τὸν καθρέφτην ἐκεῖνον τὸν πολυτίμητον καὶ ἀξιέπαινον, καὶ τὸν γραμματικὸν ὕβρισεν ὕβριταις μεγάλαις καὶ ἐδίωξέν τον ἀπὸ τὸ παλάτι». Τοιαῦται παραδόσεις (ἀποτελοῦσαι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀπηχήσεις τῶν παραδόσεων περὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία παρῆγε καταπληκτικὰ ὀπτικὰ φαινόμενα διὰ παντοειδῶν τεχνικῶν συνδυασμῶν τῶν ἐπιπέδων καὶ κοίλων κατόπτρων), φέρονται καὶ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. Εἰς

Digitized by Google

ἓν ἀνέκδοτον τοῦ χωρίου Βόθρων τῆς Νάξου ἡ μία τῶν τριῶν θυγατέρων βασιλέως ζητεῖ ἀπὸ τὸν μέλλοντα νὰ ταξιδεύσῃ πατέρα της νὰ τῆς φέρῃ «ἕναν κατρέφτην νὰ βλέπῃ μέσα ὅ,τι γίνεται σ' ὅλον τὸν κόσμον». Ὁ βασιλεὺς «ἐψούνισε καὶ τῶν τριωνῶν του θυγατερῶν ὅ,τι τοῦ παραγγείλανε καὶ κείνη ποὺ πῆρεν τὸν κατρέφτην ἐκαθούντανε μερουνυχτοῦ καὶ θώρειε τ' ἐγίνουντανε στὸν κόσμον. Εἰς ἄλλο παραμύθιον τῆς Ἁγίας Ἄννης τῆς Εὐβοίας ἀναφέρεται παλαιὸς καθρέπτης, εἰς τὸν ὁποῖον ἐφαίνοντο τὰ μακρὰν ὑπάρχοντα. Εἰς ἄλλο πάλιν τοῦ αὐτοῦ τόπου μία βασιλοποῦλα κατέχει καθρέπτην, εἰς τὸν ὁποῖον φαίνονται ὅλα, ὁπουδήποτε καὶ ἂν κρύπτωνται, ἢ ὁ βασιλεὺς ἔχει καθρέπτην δεικνύοντα πάντα ἐχθρὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸ βασίλειόν του. Εἰς ἓν κυπριακὸν παραμύθιον ἀναφέρεται «ἕνα γυαλλίν», ὅπου φαίνεται ὅλος ὁ κόσμος μέσα. Καθόλου δὲ μνεία μαγικῶν κατόπτρων γίνεται εἰς πολυπληθῆ παραμύθια εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιατικῶν λαῶν, καθὼς καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς μυθοπλαστίας τοῦ μεσαίωνος. Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξία εἶναι ἡ συχνοτάτη μνεία μαγικῶν κατόπτρων ὑπὸ Ἀράβων συγγραφέων τῶν μέσων χρόνων καὶ δὴ κατόπτρων εὑρισκομένων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ γενικῶς ἐν Αἰγύπτῳ. [Πρβλ. *J. Psichari*, Le miroir importun (Paris 1888).—*Ν. Γ. Πολίτου*, Βυζαντιναὶ παραδόσεις ἐν «Λαογρ. Συμμεῖκτ.» τ. Β. σ. 18 κ. ἑξ.]

—Ω

κάτοπτρον (τὸ) (Specularia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωδωνανθῶν*, περιλαμβάνον 12 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, ἢ διετῆ ἢ πολυετῆ, τινὰ κοσμητικά, γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κάτοπτρον τὸ κοινὸν* (Specularia speculum) κοινῶς ἐν Ἑλλάδι γνωστὸν ὡς ἄγρια γιούλια· *κάτοπτρον τὸ πεντάγωνον* (Specularia pentagona) καὶ *κάτοπτρον τὸ νόθον* (Specularia hybrida). Κ. ΠΑΠ.

κατοπτροποιεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς κατόπτρων.

κατοπτροποιία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν κάτοπτρα, ἡ περὶ τὴν κατασκευὴν κατόπτρων βιομηχανία.

κατοπτροποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς κατόπτρων.

κατοπτροφοβία (ἡ) /*Ψυχοπαθ.*/. Ὑπερβολικὸς καὶ παράλογος φόβος, προκαλούμενος ἐπὶ τῇ θέᾳ ἢ ἐπαφῇ *κατόπτρων* εἰς τὰ ψυχασθενικὰ ἄτομα. Ὡς συμβαίνει εἰς πᾶσαν φοβοπάθειαν, ὁ πάσχων ἔχει ἐπίγνωσιν ὅτι ὁ φόβος του εἶναι παράλογος καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, ἀλλ' ὅμως τὸν ὑφίσταται καὶ ὑποφέρει διὰ τοῦτο. Δ. Κ.

Κατόρθε, ἢ ***Μινερὰλ ντὲ Κατόρθε*** (Catorce ἢ Mineral de Catorce) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Σὰν Λουΐ Ποτοσί. Κεῖται ἐπὶ τῶν κλιτύων ὁμωνύμου ὀροσειρᾶς, εἰς ὕψος 3.000 μ. καὶ ἐν ὁμωνύμῳ περιφερείᾳ, γνωστῇ διὰ τὰ πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ, πλατίνης, χαλκοῦ, σιδήρου, μολύβδου καὶ ἀντιμονίου. Τὰ παρ' αὐτὴν μεταλλεῖα ἀργύρου θεωροῦνται ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τοῦ κόσμου. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς κυμαίνεται μεταξὺ 6.000 κατ. κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῶν μεταλλείων καὶ 40.000 κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Εἶναι σιδηροδρομικὸν κέντρον διαφόρων γραμμῶν καὶ συνδέεται διὰ τροχιοδρόμων μετὰ πολλῶν πέριξ αὐτῆς μεταλλείων. Ἔχει διάφορα ἐργοστάσια κατεργασίας μεταλλευμάτων καὶ χυτήρια σιδήρου. Μ. Δ. Β

κατορθῶ (*—όω*), καὶ *—ώνω*, *ἀόρ.* *κατώρθωσα—κατωρθώθην*· φέρω εἰς πέρας, ἐπιτυγχάνω: «καλὰ τὰ κατώρθωσε», «κατώρθωσε νὰ γίνῃ δήμαρχος,—βουλευτής», «μιὰ χαρὰ κατορθώνει τὶς δουλειές του».

κατόρθωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατορθώνειν, ἐπίτευγμα, ἐπιτυχία: «κατόρθωμα κι' αὐτό!»· || πρᾶξις γενναία, ἀνδραγάθημα: «μᾶς διηγεῖται τὰ κατορθώματά του».

— /*Φιλοσ.*/ Κατὰ τοὺς στωϊκοὺς *κατόρθωμα* εἶναι ἡ ταχεῖα ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος, ἡ ἀγαθὴ πρᾶξις, ἡ ὁποία πηγάζει ἐξ ὀρθῆς γνώμης.

κατόρθωσις, *—εως* (ἡ)· ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις, ἐπιτυχία, *κατόρθωμα*.

κατορθωτός, *—ή*, *—όν*· ὁ δυνάμενος νὰ κατορθωθῇ, νὰ ἐπιτευχθῇ, δυνατός: «δὲν εἶναι κατορθωτὸν αὐτὸ ποῦ ζητεῖς».

Κατόριγες (οἱ) (Caturiges) /*Ἀρχ.*/. Γαλατικὸν ἔθνος κατοικοῦν παρὰ τὰς ὑπὲρ τὴν Λημένναν λίμνην (νῦν Λεμὰν) ἐκτεινομένας κορυφὰς τῶν Γοτθικῶν Ἄλπεων, γειτνιάζον μὲ τοὺς Κεύτρωνας, Οὐαράγρους, Ναντουάτους καὶ Γραϊοκέλους. Πρωτεύουσα αὐτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πτολεμαίου ἦτο τὸ *Ἐβουρόδουνον*, ἑτέρα δὲ πόλις αὐτῶν ἀναφέρεται ὁ *Κατοριγόμαγος* (βλ. λ.). Ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου οἱ Κατόριγες εἶχον ὑποταγῆ εἰς τοὺς Ρωμαίους, διοικούμενοι ἀργότερον ὑπὸ ἀνθυπάτου, μέρος δ' αὐτῶν κατὰ τὰς κελτικὰς ἐπιδρομὰς εἶχε κατέλθει μέχρι τῆς Ἄνω Ἰταλίας. —Π.

Κατόριγις (Caturigis) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Σταθμὸς ἐν τῇ Βελγικῇ Γαλατίᾳ κατὰ τὰ σύνορα τῶν Λεύκων (Leuci) καὶ Ρημίων (Remi), παρὰ τὸ νῦν Μπὰρ-λὲ-Ντὺκ (Bar-le-Duc) τοποθετούμενος. —Π.

Κατορίμαγος (Caturimagus) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Κατορίγων, ἄλλως καλουμένη *Κατόρ(ρ)ιγας*. Τοποθετεῖται ὅπου ἡ νῦν *Σὸρζ* (Chorges) εἰς τὰς Ἄνω Ἄλπεις. —Π.

Κατόριξ, *—ιγος* (Caturix) /*Ἀρχ.*/. Ἐπίκλησις τοῦ Ἄρεως παρὰ Κατόριξιν, σημαίνουσα τὸν βασιλέα τῶν μαχῶν (catu-rix). Παρὰ τὸ Ἐβουρόδουνον ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ, ἀνιδρυθεὶς ὑπὸ Λ. Καμίλλου Αἰτωλοῦ. —Π.

Κατόρριγες, Κατόρριγις· βλ. *Κατόριγες, Κατόριγις*.

κατορύσσω, *ἀόρ.* *κατώρυξα — κατωρύχθην*· ὀρύσσω, σκάπτω τὴν γῆν καὶ κρύπτω, παραχώνω: «κατώρυξε τὸν θησαυρόν».

Κατόσχιν (ἢ ***Κοτόσχιν***), ***Βλαδίμιρος Ἰαροσλάβιτς***. Ρῶσος ἱστορικὸς (1630—1667). Ὑπῆρξεν ὑπάλληλος εἰς τὸ γραφεῖον τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, ἄγνωστον δὲ διὰ ποίους λόγους δραπετεύσας ἐκ Ρωσίας, κατέφυγεν εἰς Πολωνίαν καὶ εἶτα εἰς Στοκχόλμην, ὅπου συνέγραψε τὸ περίφημον ἔργον του «Ἡ Ρωσία ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς». Λεπτομέρειαι περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ δὲν ὑπάρχουσι. Τῷ 1667 διέπραξεν ἐν Στοκχόλμῃ φόνον ὑπὸ περιστάσεις, αἵτινες ἔμειναν σκοτειναί, καταδικασθεὶς δὲ εἰς θάνατον ἤχθη ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀνεκαλύφθη ἐν χειρογράφῳ τῷ 1837 εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Οὐψάλης, ἔκτοτε δὲ ἐδημοσιεύθη πολλάκις καὶ ἐθεωρήθη ὡς μεγάλης ἀξίας. Τὸν Κατόσχιν διακρίνει εὐρύτης ἀντιλήψεως, ἐπιλαμβάνεται δὲ τῆς μελέτης, τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς κριτικῆς τῆς ἱστορίας κατὰ νέον ὅλως τρόπον, τὸν ὁποῖον μόλις παρατηρεῖ τις εἰς τοὺς Χέρτσεν, Στσέδριν καὶ Πίσεμσκι μετὰ διακόσια ἔτη ἐν Ρωσίᾳ. Κρίνει πρόσωπα καὶ γεγονότα μετὰ θάρρους ἀξιοθαυμάστου, δὲν διστάζει δὲ νὰ κατηγορήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, ἀποκαλύπτων τὴν ἠθικήν της ἀθλιότητα, τὰ σκαιά της ἤθη καὶ τὴν ἔλλειψιν πάσης παιδεύσεως. Καταγγέλλει τὴν κακὴν πίστιν τῶν δημοσίων ὀργάνων, τὴν ἐπικρατοῦσαν κλοπὴν καὶ διαρπαγὴν τῶν μεγιστάνων καὶ τὴν πίεσιν τοῦ λαοῦ. Δὲν κατηγορεῖ δὲ μόνον, ἀλλ' ἀναφέρει γεγονότα, ρίπτοντα δέσμην φωτὸς εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην περίοδον. Ὁ Κατόσχιν κατὰ τὰς γνώμας τῶν κριτικῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρῶτος χαράξας νέαν ὁδὸν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱστορίας ἐν Ρωσίᾳ. Θ. Β.

Κατούγερη /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς ἐν τῷ δήμῳ Ἐδέσσης μετονομασθεὶς εἰς *Καισαριανὰ* (βλ. λ.).

Κατουλῖνος, *μάρτυς*. Διάκονος τῆς ἐν Καρχηδόνι Ἐκκλησίας. Ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ Ἰανουαρίου, Φλωρεντίου, Ἰουλίας καὶ Ἰούστης κατὰ τὸν Β' πιθανῶς αἰῶνα καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 15 Ἰουλίου. Ὁ ἅγιος Κυπριανὸς ἐγκωμιάζει ἔν τινι τῶν λόγων αὐτοῦ τὸν διάκονον τοῦτον. Ε. Γ. Π.

Κάτουλλος (Catullus), ***Γάϊος Βαλέριος***. Λατῖνος λυρικὸς ποιητής, ὁ κομψότατος καὶ πρωτοτυπώτατος τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος. Κατήγετο ἐκ τοῦ Βαλερίου γένους καὶ ἐγεννήθη ἐν Βερώνῃ τῷ 84 ἢ 87 π. Χ. Ὁ Κάτουλλος κατὰ προτίμησιν διέτριβεν, ὄχι μόνον κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἠνδρώθη, ἐν τῇ πατρικῇ αὐτοῦ ἐπαύλει, ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ μικρᾶς γραφικῆς χερσονήσου τῆς Βηνάκου λίμνης, τῆς σήμερον λεγομένης Lago di Garda. Ἀκούσας τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι καὶ μορφωθεὶς καὶ ἀναπτυχθεὶς δεόντως, μετέβη κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του εἰς Ρώμην, ὅπως ἔπραττον τότε πάντες οἱ εὔποροι νέοι οἱ θέλοντες νὰ συμπληρώσωσι τὰς σπουδὰς αὐτῶν καὶ συγχρόνως νὰ γίνωσι γνωστοὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον ἀνθρώπων. Εἶχε δὲ τότε ὁ Κάτουλλος ποιήσει ἀρκετὰ ποιήματα, ἀνήκοντα εἰς τὸ ἐλαφρότερον καὶ ἐρωτικὸν εἶδος. Ἐν Ρώμῃ ὁ Κάτουλλος συνεδέθη στενῶς πρὸς τοὺς λογίους καὶ τοὺς ποιητὰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου συνηθροίζοντο περὶ τὸν πρεσβύτερον τοῦ Κατούλλου κατά τινα ἔτη ποιητὴν Βαλέριον Κάτωνα, καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν σχολὴν τῶν νέων ποιητῶν, τῆς ὁποίας καὶ οὗτος ἔγινε μέλος. Οἱ ποιηταὶ οὗτοι, στενῶς συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους, ἀπετέλεσαν ἴδιον ὅμιλον καὶ ἀνεκήρυξαν νέας ἀρχὰς μὲ τὴν εὐτολμίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ βεβαιότης τῆς νίκης καὶ μὲ τὴν ἰσχυρὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀναγνωρίσωσιν ὡς ἀληθῆ ποιητὴν κανένα λόγιον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν ἰδικήν των σχολήν. Πρὸ παντὸς ἄλλου ἤθελον νὰ ψάλλωσι τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας των, ὅ,τι εἶδον, ἔπαθον ἢ ἐδοκίμασαν ἐν τῷ βίῳ, τὸν ἔρωτα καὶ τὴν φιλίαν, τὸ μῖσος καὶ τὴν καταφρόνησιν. Ἀπέφευγον τὰς μακρὰς πολεμικὰς ἐποποιίας καὶ τὰ διδακτικὰ ἔπη καὶ ἀκολουθοῦντες τοὺς ποιητὰς τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, ἐποίουν βραχύτερα ἔπη (ἐπύλλια), ἐλεγείας ἐρωτικάς, ἐπιγράμματα καὶ ἄλλα. Στενότατοι φίλοι τοῦ Κατούλλου ἦσαν οἱ ποιηταὶ Γάϊος Ἔλβιος Κίννας, τοῦ ὁποίου τὸ κυριώτατον ἔργον ἦτο τὸ ἐπύλλιον τὸ ἐπιγραφόμενον «Σμύρνα», καὶ Γάϊος Λικίνιος Κάλβος, ἀδελφικώτατα συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Κατούλλου καὶ ὡς πρὸς τὰς γραμματειακὰς γνώμας καὶ ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς δοξασίας καὶ ἔχων μετὰ τούτου τὰς αὐτὰς ὀρέξεις καὶ τὰς αὐτὰς ἀντιπαθείας.

Ὁ Κάτουλλος εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν κατελήφθη ὑπὸ ἔρωτος σφοδροτάτου πρὸς γυναῖκα ἔγγαμον, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται εἰς πολλὰ ἐκ τῶν ποιημάτων του ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Λεσβίας. Ἐξ ἀσφαλεστάτων τεκμηρίων εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ γυνὴ ἐκείνη ὠνομάζετο Κλωδία καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο αὐτὴ ἡ ἀκόλαστος ἀδελφὴ τοῦ διαβοήτου δημαγωγοῦ Ποπλίου Κλωδίου Πούλχρου. Ἡ Κλωδία ἢ Λεσβία πρέπει νὰ ἐφαίνετο εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου ὡς ἄλλη Σαπφὼ κατὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν εὐμουσίαν. Ἠγάπα ὁ Κάτουλλος τὰ ποιήματα τῆς Λεσβίας ἀοιδοῦ καὶ ἡ Ρωμαία γυνή, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε, τῷ ἐφάνη ὅτι ἔδιδε σῶμα καὶ ὕπαρξιν εἰς τὸ ἰδανικόν του. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φλογεροῦ του πρὸς τὴν γυναῖκα ταύτην ἔρωτος ἐποίησεν ἐλεγείας ὑπερόχου ἐμπνεύσεως, πλήρεις θερμῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ὡραίαν καὶ γοητευτικὴν Λεσβίαν του, ἀλλὰ καὶ πλήρεις μίσους πρὸς τὴν φιλάρεσκον καὶ ἄπιστον ἐκείνην ἐρωμένην. Μεσταὶ τρυφερωτάτης ἀγάπης εἶναι καὶ αἱ πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ἀποθανόντα ἐν Τροίᾳ, ἐλεγεῖαι αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ὁ ποιητὴς ἐποίησεν ἐν Βερώνῃ, ὅπου εἶχεν ἀποσυρθῆ ἐπί τινα χρόνον μόνος μετ' ὀλίγων βιβλίων, βαρέως πενθῶν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ. Τῷ 57 π. Χ. ὁ ποιητὴς ἐγκαταλείπει τὴν Ρώμην καὶ προσκολλᾶται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀντιπραίτωρος Γαΐου Μεμμίου, μεταβαίνοντος νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Βιθυνίας. Ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ταξίδιον τοῦτο θὰ ἐθεράπευεν αὐτὸν ἐκ τοῦ διαπύρου ἔρωτός του πρὸς τὴν Κλωδίαν, τὴν ὁποίαν ὅμως εἶχε παύσει νὰ σέβεται καὶ νὰ ἐκτιμᾷ. Μετὰ ἓν ἔτος ἐπιστρέφει καὶ πάλιν εἰς Ρώμην, ναυπηγήσας ἴδιον πλοῖον ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πόντου. Κατὰ τὸ ταξίδιόν του τοῦτο ἔπλευσε καὶ εἰς τὴν Τρωϊκὴν ἀκτὴν καὶ ἐκεῖ προσέφερεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀδελφοῦ του εὐλαβεῖς σπονδάς, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάμνησιν καθιέρωσε διὰ μιᾶς ἐλεγείας του. Ὁ Κάτουλλος ἐπανελθὼν αἰσίως εἰς τὴν πατρίδα του ἀφιέρωσεν εἰς τοὺς σωστικοὺς Διοσκούρους εἰκόνισμα τοῦ πλοίου, ἐπιγράψας κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ μίαν ἀφιέρωσιν εἰς εἰκοσιεπτὰ κομψοὺς ἰαμβικοὺς στίχους. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Ρώμην προσπαθεῖ νὰ διακόψῃ διὰ παντὸς τὸν πρὸς τὴν ἑταίραν πλέον Κλωδίαν ἔρωτά του διὰ θαυμασίας ᾠδῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ρώμης δὲν ἦτο εὐχάριστος διὰ τὸν νεαρὸν ποιητήν, ὁ ὁποῖος διὰ δηκτικῶν ἐπιγραμμάτων διεξάγει ἀμείλικτον πόλεμον πρὸς τὸν Καίσαρα, τὸν Πομπήϊον καὶ τοὺς περὶ αὐτούς. Δὲν παρῆλθεν ἔκτοτε πολὺς χρόνος, καὶ ὁ Κάτουλλος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητός του. Ἦτο φύσις λεπτή, τὴν ὁποίαν κατηνάλωσεν ἡ βραχεῖα μέν, ἀλλ' ὑπερβολικὴ λάμψις.

Ὀνομαστότατα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι δύο: τὸ «Ἐπύλλιον», ὅπερ ὑμνεῖ τὸν γάμον τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος, καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ ποιήματος τοῦ Καλλιμάχου «Ἡ κόμη τῆς Βερενίκης». Τὸ περὶ τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος ποίημα ἐποίησεν ὁ Κάτουλλος καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ διάνοια εὑρίσκετο ἐν πλήρει ἀκμῇ. Τὸ δὲ μεταφραστικόν του ἀριστούργημα «Ἡ κόμη τῆς Βερενίκης» ὁ Κάτουλλος ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ρήτορα Κόϊντον Ὀρτήσιον Ὅρταλον δι' ἰδιαιτέρας ἀφιερωτικῆς ἐλεγείας. Ἡ ἐλεγεία αὕτη ἀνάγεται εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Πτολεμαίων μύθους περὶ τῶν ἀστερισμῶν. Τὰ σῳζόμενα ποιήματα τοῦ Κατούλλου εἶναι 116. Ἐν τούτοις εὑρίσκονται ἀνάμεικτοι ἡ παιδικὴ ἀφέλεια, ἡ χάρις καὶ ἡ ἱλαρότης τῶν συνδιαλέξεων, ἡ θερμότης τῶν αἰσθημάτων, ἡ ἔκρηξις τῆς χαρᾶς καὶ ἡ βαθεῖα τοῦ πόνου συναίσθησις, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος, τὰ τρυφερὰ κολακεύματα καὶ ἡ ἀπειλητικὴ ἀγανάκτησις, ἡ ἄκακος εἰρωνεία καὶ τὰ πικρὰ σκώμματα, ἡ δὲ ποικιλία αὕτη τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐκδηλώσεων ἀντανακλᾷ αὐτὸν τὸν ψυχικὸν βίον τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Κάτουλλος ὑπῆρξε γνησία ποιητικὴ φύσις. Ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ ὑπάρχουσι πολλαί: Cornisch (μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως), Lafaye (μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως), Kroll (μετὰ γερμανικῶν σχολίων) καὶ ἄλλαι. Δ. Μ. Μ.

Κάτουλος (Catulus), ***Γάϊος - Λουτάτιος***. Ρωμαῖος ὕπατος, περίφημος διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτευχθεῖσαν νικηφόρον λύσιν τοῦ Α' Φοινικικοῦ

Digitized by Google

πολέμου. Πρῶτος ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Λουτατίων ἐγένετο ὕπατος, τῷ 242 π. Χ., μετὰ τοῦ 'Α. Ποστουμίου 'Αλβίνου. Τὴν 10ην Μαρτίου 241 ἡγούμενος τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Καρχηδονίους παρὰ τὰς Αἰγούσας νήσους Δ τῆς Σικελίας, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λιλυβαίου καὶ Δρεπάνου. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ ρωμαϊκὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἐκ 300 πολεμικῶν πλοίων καὶ 700 βοηθητικῶν σκαφῶν, ὁ φοινικικὸς ἐκ 250 πολεμικῶν καὶ ἀρκετῶν ἄλλων, ἐξ αὐτῶν δὲ ἀπώλοντο ρωμαϊκὰ μὲν 80, φοινικικὰ δὲ 117, ὧν 20 αὔτανδρα (*Πολύβ.* Α' 59—62). 'Ο Κάτουλος, ἄγων περὶ τοὺς 4400 ἢ κατ' ἄλλους 6000 αἰχμαλώτους, ἑώρτασεν ἐν Ρώμῃ τὸν θρίαμβόν του κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 241 π. Χ., κατέλιπε δὲ μνήμην γενναίου καὶ σώφρονος ἀνδρός. Π. Ν. Π.

Κατούμενα /*Γεωγρ.*/. Οὕτω καλοῦνται τὰ χωρία τοῦ δυτικοῦ Ζαγορίου *Πάπιγγον*, *Σουδενὰ* (νῦν *Πεδινά*), *Τσερβάρι* (νῦν *'Ελαφότοπος*), *Μεσοβούνι*, *'Αρτσίστα*, *"Αγιος Μηνᾶς* καὶ *Μποντσικό*, ὡς κείμενα εἰς χαμηλότερον μέρος ἀπὸ τὰ ἄλλα Ζαγοροχώρια. Χ. Ι. Σ.

κατοὺν (τό). Εἶδος ἀραβικοῦ λινοῦ ὑφάσματος, κατασκευαζομένου παλαιότερον ἐκ τῶν ἰνῶν εἴδους ὁμωνύμου ἰθαγενοῦς φυτοῦ. Σήμερον κατασκευάζονται βαμβακερὰ κατοὺν προσομοιάζοντα πρὸς λινᾶ. "Εκαστον τετραγωνικὸν ἑκατοστόμετρον αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐξ 26 περίπου νημάτων στήμονος καὶ 24—26 περίπου ὑφαδίου.

Κατοὺν [*Γεωγρ.*]. Πρῴην ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Διπόταμα* (βλ. λ.).

κατούνα (ἡ) [*Βυζαντ.*]. 'Ελέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ περικεχαρακωμένον στρατόπεδον (ἄλλως: *φόσσα* καὶ *ἄπληκτον* καὶ *παρεμβολὴ* καὶ *χαράκωμα*). Διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ἐδηλοῦτο καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀποσκευῶν τοῦ στρατοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ. Ν. ΚΛΣ

Κατούνα [*Γεωγρ.*].—1) Κωμόπολις ἐν τῇ 'Ακαρνανίᾳ, 14 ὥρας ΒΔ. τοῦ Μεσολογγίου, ἄλλοτε ἕδρα τοῦ δήμου 'Εχίνου, νῦν δὲ κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ 'Ακαρνανίας. "Εχει εἰρηνοδικεῖον, δύο πλήρη δημοτικὰ σχολεῖα, δασονομικὸν σταθμόν, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ τηλεφωνεῖον, κατοίκους δὲ 2.562 (1928), ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ ὑλοτομίαν. Εἰς τὴν κοινότητα Κατούνης ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Λουτράκι*. 'Η κωμόπολις εἶναι ἐκτισμένη εἰς ὕψος 357 μ. καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Μεδεῶνος, συνδέεται δὲ μετὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς 'Αστακοῦ δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ.

—2) Χωρίον ἐν τῇ νήσῳ Λευκάδι καὶ ἀντικρὺ τῆς 'Ακαρνανίας, συνδεόμενον μετὰ τῆς πόλεως Λευκάδος δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. 'Αποτελεῖ κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 589 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

Κατοῦνι [*Γεωγρ.*]. Μικρὸν χωρίον τῆς νήσου Κυθήρων, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Λιβαδίου καὶ ἀπέχον μίαν ὥραν καὶ 20' ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου. Κάτοικοι 69 (1928). Ι. Σ. Σ.

Κατούνια /*Γεωγρ.*/.—1) Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας οὐ μακρὰν τῆς ἀκτῆς τοῦ Αἰγαίου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα τῆς 'Αγίας Σοφίας (πρῴην δήμου Ληλαντίων) τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος. "Εχει 112 κατοίκους (1928).

—2) Παράλιος συνοικισμὸς παρὰ τὴν Λίμνην τῆς Εὐβοίας (ἐπαρχίας Χαλκίδος), ἀποτελούμενος ἐξ ἐργατῶν τῆς ἑταιρείας, ἡ ὁποία ἐξάγει ἐκ τοῦ ὅρμου τούτου τὸν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Λίμνης ἐξορυσσόμενον λευκόλιθον. Τῷ 1920 ἠριθμήθησαν 41 κάτοικοι, τῷ δὲ 1928 συμπεριελήφθησαν οὗτοι εἰς τοὺς κατοίκους τῆς κωμοπόλεως Λίμνης. Ι. Σ. Σ.

Κατουρακτόνιον /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις «τῶν ἐφ' ἑκάτερα τὰ πελάγη Βριγάντων» (*Πτολεμ.* Β, γ, 16, ἐκδ. *Nobbe*) ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Cataractonium (Itiner. Antonin.) ὀνομαζόμενον, ἀναφερόμενον δὲ καὶ ὡς Cactalactonium (Georg. Raven. 431,15). Εἶναι τὸ πλησίον τῆς Ριτσμόνδης σύγχρονον πόλισμα Cattericbridge. Σ. Ε. Λ.

κατούρημα (τό)· δημοτ., τὸ οὐρεῖν: «ἀπάνω 'ς τὸ κατούρημα»· || ἡ διὰ τοῦ οὔρου διαβροχή: «ἔλειωσαν τὰ πανιὰ ἀπὸ τὸ κατούρημα».

Κατούριγες (Caturiges). Γαλάται τῶν Γοτθικῶν "Αλπεων (βλ. *Κατόριγες*).

κατουρλῆς (ὁ), θηλ. *κατουρλοῦ*· δημοτ., ὁ ἐνουρῶν, ὁ βρέχων τὰ ἐνδύματά του ἢ τὴν στρωμνήν του δι' οὔρου, ὁ ἀκρατὴς τῶν οὔρων· || ὁ συχνὰ οὐρῶν· || ὁ ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ συγκρατῶν τὰ οὖρα, δειλός.

κατουρλιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀξυμυρσίνη ἡ ἀκανθώδης*.

κατουρλιάρης (ὁ), θηλ. —*άρα*· *κατουρλῆς* (βλ.λ.).

κατουρλίδα (ἡ) /*Ζῳολ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *σύγναθις ὁ ὀξύς*.

κατουρλιὸ (τό)· δημοτ., ἔπειξις πρὸς οὔρησιν: «μ' ἔπιασε κατουρλιό» καὶ μεταφ. κατελήφθην ὑπὸ φόβου· || τὸ οὖρον. κάτουρον: «γέμισε τὸν τόπο κατουρλιά», «βρομοῦνε κατουρλιά».

κάτουρο (τό)· οὖρον, ἄλλως *κατουρλιό*: «βρόμησε ὁ τόπος ἀπὸ τὰ κάτουρα».

κάτουρος (ὁ) (Caturus) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κατουριδῶν γανοειδῶν* ἰχθύων. *Ησαν σολωμοειδεῖς ἁρπακτικοὶ ἰχθύες, φέροντες λέπια ἀπεστρογγυλωμένα, ρομβικά, σχεδὸν κυ-

Κάτουρος ὁ ἐπιμήκης.

κλοειδῆ, τὰ ὁποῖα ἐπικαλύπτουν εὐρέως ἄλληλα. Τὰ κράσπεδα τῶν σιαγόνων ἔφερον μεγάλους ὀδόντας. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως εἰς τὴν Βαυαρίαν, Βυρτεμβέργην, Purbeck τῆς 'Αγγλίας. Συνώνυμον: *οὐραῖος* (Uraeus). Γ. Κ. Γ.

κατουρῶ, ἀόρ. *ἐ)κατούρησα* — *ἐ)κατουρήθηκα*, παθ. μετχ. *κατουρημένος*· οὐρῶ, ἀφίνω νὰ ἐκχυθῇ τὸ οὖρον· || βρέχω διὰ τοῦ οὔρου, ἐνουρῶ: «κατούρησε τὸ πανταλόνι του»· || παθ. *κατουριοῦμαι*· βρέχομαι ὑπὸ τῶν οὔρων μου, πάσχω ἀκράτειαν οὔρου: «κατουριέται ἀπ' τὸ φόβο του».

κατουφὲς (ὁ) [*Βοτ.*]· βλ. *κατιφές*.

Κατούχιος. 'Επίκλησις τοῦ 'Ερμοῦ (βλ. λ. *Κάτοχος*).

κατοχεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ κατέχων, τὸ δι' οὗ κατέχομεν, σταματῶμεν, κρατοῦμεν, κρατητήρ.

—[*Ναυτ.*] Καλεῖται *κατοχεὺς* (κοιν. *καστανιόλα*) σύσκευον τῶν πλοίων, εἰς ἃ ἡ ἄγκυρα ἀνασπᾶται καὶ αἴρεται διὰ τοῦ ἐργάτου, κατεσκευασμένον ἐκ ξύλου ἀνθεκτικοῦ, ἐπενδεδυμένου ἄνωθεν δι' ἀμφικλινοῦς σιδηρᾶς τροχιᾶς, ἢ καὶ ἀποτελούμενον ἐξ ἑνιαίου σιδηροῦ τεύχους, πάντως δὲ φέροντος ἄνωθεν κοιλότητα σχήματος κρίκου ἁλύσεως ἐν πλήρει ὁριζοντίᾳ προβολῇ καὶ ἐπιτρέπουσαν τὴν ἐν αὐτῇ ἐγκάθισιν τοιούτου κρίκου. Τοποθετοῦνται δὲ τὰ σύσκευα ταῦτα, ἓν δι' ἑκάστην ἅλυσιν, μεταξὺ τοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ οἰκείου *ὀφθαλμοῦ*, εἴτε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, εἴτε ἐπὶ τοῦ ὑποστρώματος στερρῶς συνδεόμενα πρὸς αὐτὰ διὰ βλήτρων. Συνήθης κατοχεὺς εἶναι ὁ γαλλικοῦ τύπου «linguet Le - Gof», ἐν ᾧ ἐντίθεται σιδηροῦν τεμάχιον κινητὸν ἄνω καὶ κάτω, *ἐλαφονύχιον* ὀνομαζόμενον. Τούτου, πληροῦντος τὴν κοιλότητα τοῦ κατοχέως, ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ ἐν τῇ κοιλότητι ἐγκαθημένου κρίκου. Μοχλὸς ἀφ' ἑτέρου, οὗ τὸ ἕτερον ἄκρον διαπερῶν τὴν παρειὰν τοῦ κατοχέως εἰσέρχεται ἐν τῷ ἐλαφονυχίῳ, χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἀναβιβάζωμεν αὐτό, ὁπότε συνανυψουμένη καὶ ἡ ἅλυσις δύναται νὰ ὀλισθαίνῃ ἐπὶ τῆς σιδηροτροχιᾶς, ἢ εἰς τὸ νὰ τὸ καταβιβάζωμεν, ὁπότε ὁ τυχὼν ὁριζόντιος κρίκος πίπτει ἐν τῇ ἐγκαθίσει του καὶ συγκρατεῖται ὑπὸ τῆς παρειᾶς της.

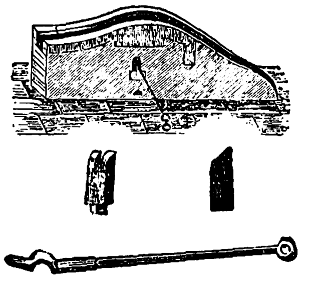

Κατοχεὺς ἐν τῷ συνόλῳ.—'Ελαφονύχιον ἐν προόψει καὶ πλαγίᾳ ὄψει —Χειριστικὸς μοχλὸς τοῦ κατοχέως.

Πρὸς ἄπαρσιν, ἀνοιγομένων τῶν *στραγγαλιστήρων* καὶ ἀποδιδομένου εἰς τὸν ἐργάτην τοῦ πρύμνηθεν τοῦ κατοχέως τμήματος τῆς ἁλύσεως, δυνάμεθα νὰ ἀνακουφίζωμεν τὴν ἄτρακτον τοῦ ἐργάτου ἀπὸ τῶν τάσεων τῆς ἁλύσεως κατὰ τοὺς προνευστασμούς, κρατοῦντες τὸ ἐλαφονύχιον καταβιβασμένον, ὁπότε ἕκαστος τῶν κρίκων τῆς εἰσελκομένης ἁλύσεως θὰ πίπτῃ μὲ τὴν σειράν του ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ κατοχέως, ὅστις μόνος θὰ ὑφίσταται τὰς ἐκ τῆς ἁλύσεως τάσεις. Κατὰ τὰς ἀγκυροβολίας, καὶ γενικῶς κατὰ τὰς παρεάσεις, ἀνοίγομεν τὸν κατοχέα, ὑψοῦντες τὸ ἐλαφονύχιον πρὸς παρέασιν τῆς ἁλύσεως, καὶ τὸν κλείομεν καταβιβάζοντες αὐτὸ πρὸς κράτησιν τῆς παρεάσεως. 'Εὰν ἡ διάρκεια παραμονῆς ἐν ἀγκυροβολίῳ προβλέπεται μείζων τῆς ἡμέρας, ἢ ἐν σφοδρῷ ἀνέμῳ, ἀνακουφίζομεν τὸν κατοχέα ἀπὸ τὰς τάσεις τῆς ἁλύσεως, προσδένοντες *ἀπολάβειον* εἰς αὐτήν. Εἰς τοὺς κατοχεῖς τῶν νεωτέρου τύπου πλοίων, κατασκευαζομένους ἐκ χάλυβος, ἡ διάταξις τοῦ ἐλαφονυχίου καὶ τοῦ μοχλοῦ του παρουσιάζει παραλλαγὰς διαφόρους, εἰς δὲ τὰ μετ' ἀλυσελίκτρου ἀτμοκίνητα ἢ ἠλεκτρικὰ βαροῦλκα ἡ παρεμβολὴ τοῦ κατοχέως δὲν εἶναι ἀπαραίτητος. Σ. Ε. Λ.

κατοχὴ (ἡ)· τὸ κατέχειν, τὸ νὰ κρατῇ τις εἰς τὴν ἐξουσίαν του, κυριότης, ἄσκησις ἐξουσίας ἢ κυριότητος: «κατοχὴ οἰκίας, — ἀγροῦ, — κτήματος», «παράνομος—, νόμιμος κατοχή»· || νομ., ἄσκησις πραγματικῆς ἐξουσίας.

—[*'Αρχ.*] 'Η λέξις *κατοχὴ* ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ μεταγενεστέρους χρόνους μὲ ἰδίαν σημασίαν, εἰς τὴν ἰατρικὴν ἰδίως, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν μαγείαν. Οὕτως ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐδήλου τὴν ἀναισθησίαν, καθ' ἣν τὸ σῶμα τανύεται καὶ ξηραίνεται, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ μένουν ἀνοικτοί. Τῆς παθήσεως ταύτης τὰ συμπτώματα ἦσαν ποικίλα, διότι ἄλλοτε μὲν ὁ ἀσθενὴς περιέπιπτεν εἰς βαθὺν λήθαργον, ἄλλοτε δὲ ἔμενεν ἀκίνητος καὶ ἄγρυπνος καὶ παραληρῶν, ὡς ὁ κατεχόμενος ἀπὸ τὸ καλούμενον *ἄγρυπνον κῶμα*. 'Υπό τινων ὅμως ἡ κατοχὴ διαστέλλεται τοῦ ἀγρύπνου κώματος, ἐπειδὴ αὕτη εἶχε μορφὴν ὀλιγώτερον ἐπίπλοκον, ἐπέφερε δὲ κατὰ τὰς περὶ φυσιολογίας ἀντιλήψεις τῶν ἰατρῶν ψυχροτέραν καὶ ξηροτέραν κατάστασιν εἰς τοὺς ὀπισθίους τοῦ ἐγκεφάλου λοβούς, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ προσβληθεὶς ἔμενεν ἀναίσθητος εἰς τὴν στάσιν εἰς ἣν ἔτυχε νὰ εὑρίσκεται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς, ἤτοι ἄλλοτε ὄρθιος, ἄλλοτε ἱστάμενος, ἄλλοτε μὲ ἀνοικτοὺς καὶ ἄλλοτε μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμούς. 'Εντεῦθεν προκύπτει ὅτι πρόκειται περὶ παθήσεως ἀναφερομένης εἰς τὸ κέντρον τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἤτοι ἐγκεφαλικῆς, ὡς τοιαύτην δὲ προσεπάθησαν νὰ ἑρμηνεύσουν καὶ ὁ Γαληνὸς καὶ ἄλλοι ἰατροὶ τῆς ἀρχαιότητος. 'Εν τούτοις λόγῳ τῆς φύσεώς της ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς πάθησις ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐπήρειαν δαιμόνων καὶ ἀκαθάρτων πνευμάτων, ἅτινα εἰσήρχοντο καὶ κατελάμβανον τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς. 'Εκ τῆς ἀντιλήψεως ταύτης ὁρμώμενοι ὠνόμαζον διαφόρους μορφὰς τῆς προκειμένης παθήσεως διὰ λέξεων δηλουσῶν τὴν ἐκ τοῦ θείου καὶ τῶν πνευμάτων προέλευσίν των, οἷον *θεοληψία*, *δαιμονοληψία*, *ἐπιθειασμός*. 'Εν γένει τοὺς εἰς κατοχὴν ὑποπίπτοντας ἐκάλουν *πνευματοφόρους* (λατ. inspirati), *κεκρατημένους*, *κατοχίμους* καὶ *κατεχομένους*, μεταξὺ δὲ αὐτῶν κατέτασσον τοὺς προφήτας, μάντεις, χρησμοδότας καὶ τοὺς ποιητάς. 'Επειδὴ κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην ὁ ἀσθενὴς ἦτο ἕρμαιον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δαίμονος ἢ τοῦ πνεύματος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατείχετο, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιτάξῃ ἰδίαν βούλησιν, ἡ λέξις κατ' ἐπέκτασιν ἐδήλου τον ἄνευ βουλήσεως ἄνθρωπον. 'Εκ τῆς ἀντιλήψεως δὲ ὅτι δύναταί τις διὰ μαγείας νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὸ σῶμα ἄλλου ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν κάτοχον, προέκυψεν ὁ ταυτισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς κατοχῆς πρὸς τὸν κατάδεσμον καὶ ἡ συνώνυμος χρῆσις τῶν ρημάτων κατέχω καὶ καταδῶ. Ν. Α.

— [*'Αστ. Δίκ.*] Καλεῖται *κατοχὴ* (detentio) ἡ ἁπλῆ φυσικὴ ἐξουσία προσώπου πρὸς ἐνσώματον πρᾶγμα (corpus). 'Εὰν εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην ἐξουσίαν προστεθῇ καὶ ἡ θέλησις τοῦ προσώπου τοῦ ἔχειν ὡς ἴδιον τὸ πρᾶγμα (animus rem sibi habendi), ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τῆς νομῆς (possessio). 'Εν τῇ ἁπλῇ κατοχῇ τὸ animus τοῦτο ἐλλείπει, οὕτω δὲ αὕτη ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὴν κατωτάτην βαθμῖδα τῆς φυσικῆς ἐξουσίας προσώπου πρὸς πρᾶγμα. Τοιαύτη εἶναι ἡ σχέσις τοῦ θεματοφύλακος, τοῦ λαβόντος χρησιδάνειον, τοῦ μισθωτοῦ. Εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἡ ἁπλῆ κατοχὴ καλεῖται οὐ μόνον detentio ἀλλὰ καὶ possessio naturalis (φυσικὴ νομή), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν possessio civilis (πολιτικὴ ἢ ἀστικὴ νομή). Περὶ τῆς διακρίσεως ὅμως τῆς νομῆς εἰς φυσικὴν καὶ πολιτικὴν καὶ περὶ τῶν περιπτώσεων, ἃς ἕκαστον τῶν εἰδῶν τούτων περιλαμβάνει, ὑφίσταται μεγάλη διαφωνία εἰς τοὺς συγγραφεῖς. Τοιαύτη οὖσα ἡ ἁπλῆ κατοχὴ δὲν ἀποτελεῖ δικαίωμα, κυρίως δὲ δὲν προστατεύεται ὑπὸ ἐνδίκου τινὸς μέσου. Παρὰ ταῦτα ἡ αὐτογνώμων καὶ δὴ δυνάμει καὶ οὐχὶ διὰ δικαστικῆς ὁδοῦ ἀφαίρεσις τοῦ πράγματος ἀπὸ τῆς κατοχῆς τινος τιμωρεῖται ὡς αὐτοδικία (ἄρθρον 205 Ποιν. νόμου), ἔτι δὲ ὁ κάτοχος κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς ἀμύνης κατὰ παντὸς πλὴν τοῦ νομέως τοῦ πράγματος. Τέλος ὁ κάτοχος δύναται νὰ ἐναχθῇ παρὰ τοῦ κυρίου τοῦ πράγματος. 'Υπάρχουσιν ἐν τούτοις ἐξαιρετικαί τινες περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀναγνωρίζεται δικαίωμα προστασίας ὑπὲρ ἐχόντων φυσικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πράγματος ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ ἔχειν τὸ πρᾶγμα ὡς ἴδιον. Αἱ περιπτώσεις αὗται ἀποτελοῦσι τὴν *ἀνώμαλον* ἢ *παράγωγον νομήν*, τοιαύτην δὲ κέκτηνται ὁ ἐνεχυροῦχος πιστωτής, ὁ κατὰ παράκλησιν λαβών, ὁ μεσεγγυοῦχος, ἔτι δέ, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ὁ ἐμφυτευτὴς καὶ ὁ ἐπιφανειοῦχος. Δ. Φ. Π.

—[*Διεθν. Δίκ.*] Βλ. λ. *κατάληψις*.

Digitized by Google

— /*Ἱστορ.*/ Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κατοχὴ* ἀναφέρεται ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ ἐνίοτε μὲν ἡ ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι τοῦ 1833 παραταθεῖσα γαλλικὴ ἐκστρατεία τοῦ Μορέως, κυρίως ὅμως ἡ ἐνεργηθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τοῦ 1857 κατοχὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Γάλλων, συμμάχων τῆς Τουρκίας, εἰς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι, φοβηθέντες τὴν ἀπότομον αὔξησιν τῆς Ρωσίας καὶ τὴν κάθοδον αὐτῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐγίνετο κυρία τῶν Δαρδανελλίων καὶ συνεπῶς τῆς Ἀνατολῆς, ἐζήτησαν ἐμπραγμάτως νὰ ὑποστηρίξουν τὸ καθιερωμένον δόγμα τῆς τουρκικῆς ἀκεραιότητος καὶ πρὸς τοῦτο ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ρωσίας, ὡς σύμμαχοι τῆς Τουρκίας. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως, ὅπου ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β′ ἐπεκράτει φιλοπόλεμος τάσις ἐναντίον τῆς Τουρκίας, ἡ πολεμικὴ ἐκείνη κίνησις παρέσυρε τὸν κόσμον εἰς μεγάλους ἐνθουσιασμούς. Ὠργανώθησαν σώματα ἀτάκτων, τὰ ὁποῖα, εἰσβάλλοντα κατὰ καιροὺς εἴς τε τὴν Ἤπειρον καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐτάρασσον τὴν δημοσίαν γαλήνην. ἀλλὰ καὶ τὰς φιλικὰς σχέσεις τῶν δύο ὁμόρων ἐπικρατειῶν. Εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ὁ βασιλεὺς Ὄθων ὄχι μόνον δὲν ἦτο ξένος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνεθάρρυνεν, ὑποκινούμενος ἀπὸ τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν καὶ ἀπὸ τὸν τύπον, δημοσιεύοντα φλογερώτατα ἄρθρα. Τ' ἀποτελέσματα τῆς εἰσβολῆς ἦσαν σχετικῶς ἐνθαρρυντικά, ἐπιστεύετο δὲ ὅτι ἐὰν ὁ τακτικὸς στρατός, ὠργανωμένος ἀπό τινος καὶ καλῶς ἐφωδιασμένος, ἐλάμβανε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, ἡ νίκη θὰ ἦτο ἀσφαλής. Ἀλλεπάλληλα τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως διεξήγοντο, ὁ δὲ ἀγωνιστὴς Ἀ. Κριεζῆς, ὡς πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, ἐφαίνετο ἀσπαζόμενος τὴν κίνησιν πλειότερον παντὸς ἄλλου. Τότε παρενέβησαν οἱ πρεσβευταὶ τῆς Ἀγγλίας Οὐάϊς καὶ τῆς Γαλλίας Ροάν, ἔχοντες εἰδικὰς ἐντολὰς νὰ περιορίσωσι τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν πραγματικότητα τὸν θεωρούμενον φιλόρρωσον βασιλέα Ὄθωνα. Ἡ προσωπικὴ ἀντιπάθεια, ἣν ἔτρεφον πρὸς τὴν αὐλὴν τῶν Ἀθηνῶν οἱ δύο διπλωμάται, εὗρηκεν εὔκαιρον τὴν περίστασιν νὰ ἐκδηλωθῇ, ἀμφότεροι δὲ ἐφέρθησαν ἀνευλαβῶς καὶ πρὸς τὸ στέμμα καὶ πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἐν γένει πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Εἰς τὴν ἀδεξίαν πολιτικήν των ὀφείλεται καὶ ἡ κατάχρησις δυνάμεως ἐκ μέρους τῶν δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, τῶν ὁποίων αἱ κυβερνήσεις ἀπεφάσισαν ν' ἀποβιβάσουν εἰς τὸν Πειραιᾶ στρατεύματα προοριζόμενα διὰ τὴν Κριμαίαν. Πράγματι, εἰς ἐκτέλεσιν ὡρισμένου τελεσιγράφου, τὴν 12 Μαΐου 1854 ὁ Πειραιεὺς κατελαμβάνετο στρατιωτικῶς ἀπὸ τὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φορεΰ γαλλικὴν μεραρχίαν. Ἡ κυβέρνησις Κριεζῆ παρῃτήθη, διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν περίστασιν. Τρεῖς ἡμέρας βραδύτερον ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον τὸ λεγόμενον *ὑπουργεῖον τῆς Κατοχῆς*. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τὴν κεκτημένην ταχύτητα τῶν δύο διπλωματῶν, οἵτινες, ἐκτελοῦντες στενῶς τὰς ἐντολὰς τῶν ἀνακτοβουλίων των, προέβησαν τὴν 17 Μαΐου εἰς τὴν κατάληψιν καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ἀκεραιότης εἶχε παραβιασθῇ ὑπὸ τὸν προστατῶν της. Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἀπεθρασύνθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχον ἀντιληφθῇ, ὅτι ἀποστολὴν κυρίαν εἶχον τὴν κατεξευτέλισιν τοῦ τε στέμματος καὶ τοῦ κοινοῦ. Μολονότι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπεμακρύνθη τῶν Ἀθηνῶν, πολλὰ ἐπεισόδια ἐγίνοντο καθημερινῶς, συρράξεις αἱματηραὶ καὶ ἐν γένει κρούσματα ληστρικὰ καὶ ἄλλα. Τὸ χειριστὸν ὅμως τῆς κατοχῆς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ μετάδοσις τῆς χολέρας. Τὸ μικρόβιον εἶχον φέρει τὰ ἀπὸ τῆς Κριμαίας ἐλθόντα στρατεύματα, τὸ μετέδωκαν δὲ εἰς τὴν ἀπαράσκευον ὑγιεινῶς πόλιν, καὶ οἱ θάνατοι κατὰ χιλιάδας ἠριθμήθησαν. Μετ' ὀλίγον ἡ κατάστασις ἐβελτιώθη διὰ τῆς ἀπειλῆς τοῦ ἔχοντος τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἄγγλων Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὅτι θέλει παραιτηθῇ καὶ ἀφήσει τὸν τόπον εἰς δεδικαιολογημένην ἀναρχίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πλειότερον παντὸς ἄλλου θὰ ἔπασχεν ὁ εἰς 3500 περιορισθεὶς γαλλικὸς στρατός. Ὁ Φορεΰ διεφώνησε καὶ ἀνεκλήθη, ἅπασα δὲ ἡ δύναμις αὕτη ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ Γάλλου διοικητοῦ τῆς ἐν Πειραιεῖ ναυλοχούσης γαλλικῆς μοίρας ναυάρχου Τινάν. Οὗτος ἔσχε τὴν εὐφυΐαν νὰ μετατρέψῃ τὴν ἐξευτελιστικὴν κατοχὴν εἰς χρήσιμον ἐνέργειαν. Χάρις εἰς αὐτὸν διηυθετήθη ὁ Πειραιεύς, ὅστις εὐγνωμονῶν μετὰ ἔτη ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν κεντρικώτατον κῆπόν του, ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθέντα Τινάνειον. Ἡ ὁδὸς Πατησίων, Πειραιῶς καὶ ἄλλοι δρόμοι ἐχαράχθησαν, πλεῖστα δὲ ἔργα χωροσταθμίσεως καὶ ἄλλα συνετελέσθησαν χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν του. Ἡ κατοχὴ ἐτερματίσθη τὴν 20 Φεβρουαρίου 1857, ἀποσυρθέντων καὶ τῶν τελευταίων γαλλικῶν στρατευμάτων. Γ. Δ. Κ.

— **κατοχῆς παραλήρημα** /*Ψυχοπαθολ.*/. Μεταξὺ τῶν εἰδῶν τοῦ κιναισθητικοῦ παραληρήματος καταλέγεται καὶ τὸ *παραλήρημα κατοχῆς*. Τοῦτο συνίσταται εἰς τὸ ὅτι οἱ πάσχοντες νομίζουσιν ὅτι μέρη τινὰ ἢ ὄργανα τοῦ σώματος αὐτῶν ἢ καὶ ὁλόκληρον τὸ σῶμα αὐτῶν κατέχεται ὑπὸ ζῴων, πνευμάτων ἢ ἀντικειμένων διαφόρων, ὧν ἀναλόγως τὸ παραλήρημα ὀνομάζεται *ζῳοπάθεια, δαιμονοπάθεια* κ. τ. τ. Τὸ παραλήρημα κατοχῆς ἀπαντᾷ ἐπὶ πολλῶν παθήσεων, διανθίζον, οὕτως εἰπεῖν, τὴν κλινικὴν αὐτῶν εἰκόνα, οἷον προϊούσης παραλύσεως, τοξικῶν καὶ δὴ ἐνδοτοξικῶν καταστάσεων, ὑποχονδριακοῦ παραληρήματος καὶ μελαγχολίας, κλπ. Συνήθως ἀναπτύσσεται ἐπὶ φερόντων παθήσεις ἢ ὑποχονδριακὰ ἐνοχλήματα, ἅτινα οἱ ἀσθενεῖς παρερμηνεύοντες ἀποδίδουσιν εἰς ζῷα, δαίμονας κ.τ.τ., ἐνυπάρχοντας εἰς τὸ πάσχον ὄργανον. Πρόκειται δηλαδὴ ἐνταῦθα περὶ παραληρήματος ἐρειδομένου ἐπὶ παρερμηνείας. Ἐκτὸς ὅμως τῶν περιπτώσεων τούτων, εἰς ἃς τὸ παραλήρημα κατοχῆς εἶναι ἐπεισοδιακόν, δευτερεύουσαν θέσιν κατέχον, ὑπάρχουσι περιπτώσεις, εἰς ἃς εἶναι τὸ δεσπόζον σύμπτωμα, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν καλουμένην κυρίως *δαιμονοπάθειαν, ζῳοπάθειαν* κ. τ. τ., ὁπότε συνδυάζεται μετὰ θρησκευτικοῦ παραληρήματος. Ὁ πάσχων νομίζει ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ κατοικεῖ ὁ θεὸς τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ κακοῦ καὶ ἀναλόγως δρᾷ καὶ συμπεριφέρεται, ἀποδίδων πάντα τὰ ἔργα καὶ πάντας τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς τὸ ἐνυπάρχον πνεῦμα.

Τὸ παραλήρημα κατοχῆς παρατηρεῖται ἐπὶ προσώπων τελούντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θείου καὶ τῶν ἀπολιτίστων ἐθνῶν, εἰς ἃ παρατηρεῖται ὁμαδικὴ ἐμφάνισις τοιούτων παραληρημάτων. Κατὰ τὸν Oesterreich ὀφείλεται ἢ εἰς διχασμὸν τῆς προσωπικότητος ἢ εἰς ὑποβολὴν ἑτέρου ἢ αὐθυποβολὴν κυρίως. Ἐπίσης συνδυάζεται ἢ ἐπιπροστίθεται εἰς ἐρωτικὸν παραλήρημα, ὅτε ὁ πάσχων νομίζει ὅτι τὰ γεννητικὰ μόρια αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἢ καὶ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, κατέχονται ὑπὸ ἐρωμένου προσώπου ἢ πνεύματος, διαρκῶς ἢ κατὰ περιόδους μόνον, πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν γεννητικῶν λειτουργιῶν. Τὰ παραληρήματα ταῦτα παρατηροῦνται ἐπὶ ὑστερίας, ἢ εἶναι ἐκφυλογενῆ. Ἡ πρόγνωσις, κατ' ἀρχὴν δυσοιώνιστος, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς νόσου, περὶ ἧς πρόκειται. Ἐκτὸς τῶν ὑστερικῶν καὶ τῶν ἐξαπίνης εἰσβαλλόντων ἐκφυλογενῶν τοιούτων παραληρημάτων, τὸ παραλήρημα κατοχῆς κατὰ κανόνα εἶναι ἀνίατον.

Κατοχὴ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κοινότητος, ἕδρα εἰρηνοδικείου καὶ μεικτοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Κατὰ τὴν παλαιὰν διοικητικὴν διαίρεσιν ἦτο πρωτεύουσα τοῦ δήμου Οἰνιαδῶν. Κάτοικοι 1572 (1928). Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου ὕψους 200 περίπου μέτρων εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀχελῴου καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ Αἰτωλικοῦ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ΒΔ. Ἑλλάδος, οὗτινος τέρμα εἶναι ὁ σταθμὸς Κατοχῆς, εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ εὑρισκόμενος. Ἐξ αὐτοῦ εἰς Κατοχὴν ἡ ἐπικοινωνία γίνεται διὰ μεγάλου πορθμείου. Οἱ κάτοικοι τῆς Κατοχῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἀμπελουργίαν Ἡ Κατοχὴ ἐπικοινωνεῖ καὶ θαλασσίως διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀχελῴου. καὶ ἔχει βυζαντινὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ βυζαντινὸν πύργον. Εἰς ἀπόστασιν μικρὰν ἀπὸ τοῦ χωρίου, ἐπὶ τοποθεσίας δεσποζούσης ὅλης τῆς θαυμασίας ἐκτάσεως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελῴου, ὑψοῦται ὁ Τρίκαρδος, λόφος πετρώδης καὶ κατάφυτος ὑπὸ δρυῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Οἰνιαδῶν. Παρὰ τὸν Τρίκαρδον ἦτο ἡ ἀρχαία λίμνη Μελίτη, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ σημερινὸν ἕλος Λεσίνι. Χ. Γ. Ε.

κατόχι (τό)· ὁ ἀναβολεύς· || λωρὶς δερματίνη ἢ σχοινίον, ἥτις χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ κρατῇ ἐπὶ τῶν μηρῶν του στερρῶς ὁ ὑποδηματοποιὸς τὸ πρὸς κατασκευὴν ὑπόδημα. Σ. Κ.

κατόχιον (τὸ) /*Ναυτ.*/. Μηχάνημα τῶν παλαιῶν ἐπινηΐων καὶ ἐπακτίων πυροβόλων, ὅπερ συσφίγγον προοδευτικῶς καὶ σὺν τῇ ἀνακρούσει τοῦ πυροβόλου διαμήκη ἐλάσματα τῆς ἐσχάρας πρὸς τὰ μεταξὺ αὐτῶν ἀντίστοιχα ἐλάσματα τοῦ κιλλίβαντος, ἤμβλυνε βαθμηδὸν τὴν ῥύμην τοῦ ἀνατροχασμοῦ καὶ περιώριζε τὴν διαδρομὴν τῆς ἀνακρούσεως. Ὀνομαζόμενον καὶ *κατοχίσκος*, εἶναι ὁ πατὴρ τῶν μηχανικῶν χαλινωτηρίων τῶν πυροβόλων. Εἰς τὸ παλαιὸν στρατιωτικὸν ὀνοματολόγιον (*Γρηγ. Χαντζερῆ*) ἀπαντᾷ καὶ ὡς *ἀσφάλιστρον*. Σ. Ε. Λ.

κάτοχον (τὸ) /*Ναυτ.*/. Τόρμος, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν παλαιῶν πυροβόλων. Σ. Ε. Λ.

κάτοχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατέχων, ὁ κρατῶν τι εἰς τὴν ἐξουσίαν του. ὁ ἀσκῶν ἐξουσίαν ἢ κυριότητα: «κύριος καὶ κάτοχος τοῦ ἀγροῦ»· || «κάτοχος περιουσίας,—οἰκίας,—ἐργοστασίου» κύριος· || «κάτοχος γλώσσης,—τέχνης,— ἐπιστήμης» γνώστης, ἔμπειρος: «οἱ κάτοχοι ξένων γλωσσῶν»· «δὲν εἶναι ἀκόμη κάτοχος τῆς ἐπιστήμης του».

— /*Νομ.*/ *Κάτοχος* (detentor) καλεῖται ὁ κεκτημένος φυσικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ἐνσωμάτου πράγματος (βλ. λ. *κατοχή*). Δ. Φ. Π

Κάτοχος (ὁ) /*Ἀρχ.*/ Ἐπίκλησις τῶν θεῶν, γενικῶς, κατὰ τὰς μαγείας, διατυποῦσα τὴν εὐχήν, ὅπως καταστήσωσιν ἀνίκανον πρὸς βλάβην («κατάσχωσιν») ἐκεῖνον, καθ' οὗ στρέφεται ἡ μαγεία. Ἰδιαιτέρως ἡ ἐπίκλησις αὕτη ὡς καὶ ἡ παραπλησία *Κατούχιος* ἀπεδίδετο τῷ Ἑρμῇ, ὅστις ἐθεωρεῖτο κατ' ἐξοχὴν θεὸς τῶν μαγειῶν, συνεδέετο δὲ αὕτη καὶ πρὸς τὴν ἰδιότητά του ὡς ψυχοπομποῦ καὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ ἀττικῶν καταδέσμων. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον Κάτοχοι ἐκαλοῦντο ἐπίσης οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἑρμοῦ ὡς καὶ «οἱ ἐπὶ μνήμασι τιθέμενοι λίθοι». Κάτοχος ἐπεκαλεῖτο ἔτι ἡ Γῆ κατὰ τὸν Δ′ π. Χ. αἰῶνα, ὡς κατέχουσα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ζῶντάς τε καὶ νεκρούς. —Π.

κατοχυρῶ (—*όω*), ἀόρ. *κατωχύρωσα—κατωχυρώθην* παθ. μετχ. *κατωχυρωμένος*· ἱδρύω, στήνω ὀχύρωμα, ἐξασφαλίζω δι' ὀχυρώσεως: «πόλις κατωχυρωμένη»· || μεταφ., ἐξασφαλίζω ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς, προστατεύω: «κατοχυρῶ τὸ πολίτευμα».

κατοχυρωτικὸν (τὸ) /*Νομ.*/. Οὕτως ἀπεκλήθη καὶ παρέμεινε γνωστὸν τὸ ἀπὸ 23 Ἀπριλίου 1924 νομοθετικὸν διάταγμα «Περὶ κατοχυρώσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος» (Ἐφημ. Κυβερνήσεως 23-4-1924 τεῦχ. α′ ὑπ' ἀριθ. 93 σ 558—559), τὸ ὁποῖον κατ' ἐπανάληψιν βραδύτερον τροποποιηθὲν ἴσχυσεν ἀμέσως κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς γενομένης παρ' ἡμῖν πολιτειακῆς μεταβολῆς ἐν ἔτει 1924. Τὸ κατοχυρωτικὸν προῆλθεν ἐκ λόγων ἀνάγκης κατοχυρώσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων καθ' ἃς συνετελέσθη ἡ πολιτειακὴ μεταβολή, ὑπενθύμιζε δὲ ἐν πολλοῖς καὶ τοὺς ἀπὸ 21 Ἰουλίου 1922 ἐκδοθέντας ἐν Γερμανίᾳ τρεῖς νόμους α) «Περὶ κατοχυρώσεως τῆς δημοκρατίας», β) «Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ὑπαλλήλων πρὸς κατοχύρωσιν τῆς δημοκρατίας» καὶ γ) «Περὶ τῶν πρὸς διάθεσιν μέσων πρὸς κατοχύρωσιν τῆς δημοκρατίας», οἵτινες ἀπὸ κοινοῦ ἀποτελοῦσι τὸ *κατοχυρωτικὸν* τῆς Γερμανικῆς δημοκρατίας.

Διὰ τοῦ 1ου ἄρθρου τοῦ κατοχυρωτικοῦ ἀπηγορεύετο ἡ δημοσίᾳ καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐν δημοσίᾳ συνελεύσει ἢ ἐν δημοσίῳ τόπῳ διὰ λόγου ἢ δι' ἐντύπων ἢ γραπτῶν δημοσιευμάτων ἢ διὰ συμβολικῶν παραστάσεων ἢ δι' οἱωνδήποτε αἰσθητῶν ἐξεικονίσεων ἢ θεατρικῶν ἢ μουσικῶν ἔργων ἢ ἀναγγελιῶν πρὸς τὸ κοινόν, ἡ δημοσίᾳ προσβολή, δυσφήμισις, ἐξύβρισις, ἀποδοκιμασία ἢ ἀμφισβήτησις τοῦ κύρους τῶν ἱδρυτικῶν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος πράξεων, ἤτοι τοῦ περὶ ἐκπτώσεως τῆς δυναστείας καὶ ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας ψηφίσματος τῆς Δ′ ἐν Ἀθήναις συντακτικῆς συνελεύσεως καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ προκηρύξεως καὶ ἐνεργείας τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 13 Ἀπριλίου 1924. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ὡρίζετο, ὅτι ὁ παραβάτης θὰ ἐτιμωρεῖτο διὰ φυλακίσεως τοὐλάχιστον ἓξ μηνῶν, ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν προέβη εἰς τὴν ἀπηγορευμένην πρᾶξιν σκοπῶν ν' ἀνατρέψῃ ἢ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τιμωρεῖται πάντως δι' εἱρκτῆς, βάσει τῶν ὅσων λεπτομερέστερον ἐκτίθενται ἐν τοῖς ἄρθροις 2—4. Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ κατοχυρωτικοῦ ὁρίζεται, ὅτι ἑταιρεῖαι, σωματεῖα ἀνεγνωρισμένα ἢ μὴ τοιαῦτα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν καθ' οἱονδήποτε τρόπον προσβολὴν τῆς δημοκρατικῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος ἢ κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τοῦ νομίμου αὐτῶν σκοποῦ ἐκδηλοῦντα ὁπωσδήποτε πρόθεσιν τοιαύτης προσβολῆς, εἶναι ἢ καθίστανται αὐτοδικαίως ἄκυρα. Ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπιβαλλομένη ποινή, ἥτις ἠδύνατο νὰ συνεπιβληθῇ μετὰ χρηματικῆς τοιαύτης ἀπὸ 5.000—100.000 δραχμῶν, συνεπέφερε πάντοτε στέρησιν καὶ ἀνικανότητα πρὸς ἀπόκτησιν διὰ βίου τῶν ἐν ἄρθρῳ 23 τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου δικαιωμάτων. Προκειμένου περὶ ἐφημερίδων ἢ περιοδικῶν, ὧν ἐγένετο χρῆσις καθ' ὑποτροπὴν διὰ τὴν διάπραξιν ἀδικήματος προβλεπομένου παρὰ τοῦ κατοχυρωτικοῦ, τὸ ἄρθρον 7 § β′ αὐτοῦ ὥριζεν, ὅτι τὸ δικαστήριον δύναται ν' ἀπαγγείλῃ σὺν τῇ ἄλλῃ ἢ ταῖς ἄλλαις ποιναῖς καὶ παῦσιν προσωρινὴν τοὐλάχιστον ἑνὸς μηνὸς ἢ ὁριστικὴν τῆς ἐφημερίδος ἢ τοῦ περιοδικοῦ. Ἁρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν παρὰ τοῦ κατοχυρωτικοῦ προβλεπομένων ἀδικημάτων ὡρίζετο (ἄρθρον 8) ὅτι εἶναι εἰδικὸν τμῆμα τοῦ ἐν Ἀθήναις ἑδρεύοντος ἀναθεωρητικοῦ δικαστηρίου, συντιθέμενον ἐξ ἑνὸς προέδρου συμβούλου τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, δύο μελῶν λαμβανομένων ἐκ τῶν συμβούλων τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης τῶν κεκτημένων τὰ προσόντα, ὅπως μετέχωσι τῆς συνθέσεως τοῦ ἀναθεωρητικοῦ δικαστηρίου, καὶ δύο ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, πάντων ὁριζομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἐφαρμοζομένων ὡς πρὸς τὴν παρὰ τῷ εἰδικῷ τούτῳ τμήματι διαδικασίαν τῶν ἐν τῷ στρατιωτικῷ ποινικῷ νόμῳ ὁριζομένων, χρέη δὲ τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου ἐκτελοῦντος τοῦ παρὰ τῷ ἐν Ἀθήναις ἀναθεωρητικῷ δι-

Digitized by Google

καστηρίῳ ἐπιτρόπου, εἰσηγητοῦ δὲ τοῦ παρὰ τοῦ προέδρου τοῦ εἰδικοῦ τούτου τμήματος ὁριζομένου μέλους αὐτοῦ καὶ τῶν παρὰ τούτου ἐξουσιοδοτουμένων συμβούλων τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης ἢ εἰσαγγελέων πλημμελειοδικῶν. Η. Γ. Κ.

κατοχυρωτικός, *—ή, —όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς κατοχύρωσιν: «κατοχυρωτικὸν διάταγμα» «κατοχυρωτικὸς νόμος» (βλ. λ *κατοχυρωτικόν*).

κάτοψις, *—εως* (ἡ)· ἡ κάτωθεν ὄψις, ἡ ὄψις τῆς βάσεως, ἡ ἐπιφάνεια ἡ ἐκ τῆς ὁριζοντίου τομῆς, σχέδιον: «ἡ κάτοψις τοῦ μεγάρου, — τῆς ἐπαύλεως.

Κατρακάζυ, ἢ ***Κατακάζυ***, καὶ ***Κατακάζης***. Ὄνομα ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἐκ Μάνης, ἥτις μεταναστεύσασα τῷ 1770 εἰς Νίζνι τῆς Ρωσίας, ἐγκατεστάθη αὐτόθι καὶ ἐκρωσισθεῖσα διεκρίθη διὰ πολλῶν μελῶν της εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡγέτης αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ *Κωνσταντῖνος*, δράσας ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐμπίστων αὐλικῶν, ὑπηρετήσας αὐτὸν μέχρι τῆς δολοφονίας του, τῷ 1801, ὡς θαλαμηπόλος. Υἱὸς αὐτοῦ ὁ *Ἀντώνιος*, διετέλεσε πολιτικὸς διοικητὴς τῆς Πολτάβας, κατόπιν τοῦ Νίζνι καὶ τέλος τῆς Ποδολίας. Τούτου υἱοὶ ὑπῆρξαν:

*—**Γαβριήλ***, γεννηθεὶς τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1868. Οὗτος τῷ 1812 εἰσήχθη εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ τμήματι τῶν ἀσιατικῶν ὑποθέσεων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1820 ὑπηρέτει εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσικὴν πρεσβείαν. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἠδυνήθη κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως νὰ παράσχῃ τὴν συνδρομήν του εἰς πολλοὺς τῶν φυγαδευομένων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἑλλήνων εἰς Ρωσίαν. Κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος ἀπεσπάσθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ναυάρχου Χέϋδεν, διοικητοῦ τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ ρωσικοῦ στόλου καὶ παρέστη εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Τῷ 1834 διωρίσθη πρέσβυς ἐν Ἀθήναις, διαδεχθεὶς τὸν κόμιτα Ρόκμαν, καὶ ἐγένετο ἡ ψυχὴ τοῦ ρωσίζοντος κόμματος τῶν Ναππαίων, ὅπερ διηύθυνεν ὁ Ρῶσος ναύαρχος Ρικὸρδ ἐπὶ Καποδιστρίου. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος Α' διετέλει ἐν ψυχρότητι πρὸς τὸν βασιλέα Ὄθωνα, ὡς μὴ ἀποδεχθέντα τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, τὴν ψυχρότητα δὲ ταύτην ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον ἡ ἀπόφασις τῆς ἀντιβασιλείας, κηρυξάσης τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ὁ Κατρακάζυ ἐξεμεταλλεύθη τὰς προκληθείσας ἐκ τούτου θρησκευτικὰς ἔριδας ἐναντίον τοῦ Ὄθωνος. Συμπήξας μυστικὴν ἑταιρείαν, προέβη εἰς συνωμοσίαν σκοποῦσαν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ βασιλέως ὀρθοδόξου. Ἀρχηγὸς τῆς συνωμοσίας ταύτης ἐγένετο ὁ ἥρως τῶν Δερβενακίων Νικήτας ὁ Τουρκοφάγος, ὅστις θὰ ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστατῶν, μελλόντων νὰ ἐξεγείρωσι τὴν Ἤπειρον, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁποίων ὑπέσχετο ἐξ ὀνόματος τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως ὁ Κατρακάζυ. Ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη τὴν 22αν Δεκεμβρίου 1839, αἱ δὲ γενόμεναι ἀνακρίσεις ἀπεκάλυψαν, ὅτι κατὰ τὴν τελετὴν τῆς 1 Ἰανουαρίου 1840 οἱ συνωμόται θὰ ἐξηνάγκαζον τὸν βασιλέα Ὄθωνα εἰς παραίτησιν, ἢ θὰ ἐβάπτιζον αὐτὸν διὰ τῆς βίας κατὰ τὸ δόγμα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἢ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἐφόνευον αὐτόν. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς συνωμοσίας ἐματαίωσε τὸ παρασκευασθὲν τόλμημα, ἀπεκαλύφθησαν δὲ τὰ συμμετέχοντα αὐτοῦ πρόσωπα, ἐν οἷς, ἐκτὸς τοῦ Νικήτα, ἀπεδεικνύετο ὅτι συνέπραττε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυβερνήτου Γεώργιος. Τὸ ρωσικὸν κόμμα ἀπεδοκίμασε τοὺς συνωμότας, ἀποδῶσαν τὰς ἐνεργείας ταύτας εἰς καθαιρεθέντα τινὰ πρωτοσύγκελλον Ἀγαθάγγελον ὀνομαζόμενον, ὅστις ἐκ Τεργέστης ἐκίνει τὰ νήματα τῆς συνωμοσίας. Ἡ ἑλληνικὴ αὐλή, ἵνα μὴ προκαλέσῃ ζητήματα καὶ ἐπεμβάσεις τῶν ξένων δυνάμεων, ἐκάλυψε τὴν δικογραφίαν. Ὁ Νικήτας ἐξετοπίσθη εἰς Αἴγιναν καὶ ὁ Κατρακάζυ μεταβὰς εἰς Πετρούπολιν παρέστησεν εἰς τὴν κυβέρνησίν του τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν, διετάχθη δέ, διερχόμενος ἐκ Λονδίνου, νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἐξαναγκασθῇ ἡ Ἑλλὰς νὰ καταβάλῃ τὰ καθυστερούμενα τοκοχρεολύσια τοῦ δανείου τῶν 60 000.000. Ἐπιστρέψας τῷ 1841 εἰς Ἀθήνας ἐξηκολούθησε τὴν αὐτὴν πολιτικήν, συμπράττων μετὰ τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου Λάϊονς καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ Δῶκινς πρὸς παροχὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Συντάγματος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐλπίζων ὅτι οὕτω θὰ ἐξηνάγκαζεν αὐτὸν εἰς ἑκουσίαν παραίτησιν. Συνέπραξε πρὸς τούτοις εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ἥτις ἀπέσπασε παρὰ τοῦ Ὄθωνος τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα. Ὁ Νικόλαος Α', ὅστις ἀπηχθάνετο τὰ φιλελεύθερα πολιτεύματα καὶ τὰς λαϊκὰς ἐξεγέρσεις, πληροφορηθεὶς τὴν ἀνάμιξιν τοῦ Κατρακάζυ, κατελήφθη ἐξ ὀργῆς καὶ ἔπαυσεν αὐτὸν ἀμέσως, εἰπὼν ὅτι ἤξιζε νὰ τουφεκισθῇ οὗτος. Ἀπολέσας τὴν θέσιν του ὁ Κατρακάζυ, διωρίσθη ἐπί τινα χρόνον ἔκτακτος ὑπάλληλος τῇ προστασίᾳ τοῦ Νεσσελρῶδε.

*—**Κωνσταντῖνος***. Πολιτικὸς διοικητὴς τῆς Βεσσαραβίας κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Γεννηθεὶς τῷ 1791, εἶχε νυμφευθῆ τὴν Αἰκατερίνην, θυγατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Διοικητὴς ὢν ἐν Κισνοβίῳ, τῷ 1820, μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν, φιλοξενῶν τὸν γυναικάδελφόν του Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ Κισνοβίου παρεσκεύαζε τὸ κίνημα. Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων σπουδαίας παρέσχε βοηθείας εἰς τοὺς καταφεύγοντας εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος Ἕλληνας, ἔπεισε δὲ τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν στρατηγὸν Ιντζὼρ νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς ἐναντίον τῆς θηριωδίας τῶν διωκόντων αὐτοὺς Τούρκων τοῦ Γιουσοὺφ Μπερκόφτζαλη καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Ἀπέθανεν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1848. Υἱὸς τοῦ Γαβριὴλ ὑπῆρξεν ὁ:

— ***Δημήτριος***. Ρῶσος διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1820 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1886. Εἰσαχθεὶς εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, ἐχρημάτισε γραμματεὺς τῆς ρωσικῆς πρεσβείας ἐν Βιέννῃ, εἶτα ἐπιτετραμμένος ἐν Μονάχῳ, τῷ δὲ 1870 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς ἐν Ἀμερικῇ. Εὐφυέστατος ἀνήρ, ἀλλὰ ραδιοῦργος, ὡς ὁ πατήρ του Γαβριήλ, εἶχε χαρακτηρισθῆ ὡς «διπλωμάτης ταχυδακτυλουργός». Ἐν Ἀμερικῇ, ἅμα τῇ ἀφίξει του, ἤρξατο ἀναμιγνυόμενος εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς χώρας καὶ προεκάλεσε τὴν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν τοῦ προέδρου τῆς Ἀμερικανικῆς δημοκρατίας, περιωνύμου στρατηγοῦ Ὀδυσσέως Γκράν, ὅστις ἐζήτησε παρὰ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως τὴν ἄμεσον ἀνάκλησιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνεν αὕτη, ὁ Γκρὰν ἐν διαγγέλματι πρὸς τὴν γερουσίαν κατέκρινε τὴν διαγωγὴν τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ, τὸν ὁποῖον ἠναγκάσθη τῷ 1872 ἡ κυβέρνησίς του ν' ἀνακαλέσῃ, ἔθεσε δὲ αὐτὸν εἰς διαθεσιμότητα, ὡς προκαλέσαντα ψυχρότητα σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Γ. Δ. Κ.—Θ. Β.

κατρακύλι (τό)· δημοτ., τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου κάμνομέν τι νὰ κατρακυλίσῃ, νὰ κυλίσῃ πρὸς τὰ κάτω, μικροὶ κύλινδροι διὰ τῶν ὁποίων μετατοπίζονται βαρεῖς ὄγκοι.

κατρακύλισμα (τό), καὶ *κατρακύλιμα*, ἢ *κατρακύλημα*· ἡ κύλισις πρὸς τὰ κάτω, κατακύλισις, κατολίσθησις· || μεταφ. πτῶσις, κατάπτωσις: «κατρακύλισμα τῆς δραχμῆς, — τοῦ συναλλάγματος. — τῶν τιμῶν κττ.».

κατρακυλιστός, *—ή, —όν*· κατακυλιόμενος, διὰ κατακυλίσεως μεταθετός.—Ἐπίρρ. ***κατρακυλιστά***.

κατρακυλῶ (*—άω*)· δημοτ., κυλίω πρὸς τὰ κάτω, κατακυλίω, κάμνω τι νὰ καταπέσῃ κυλιόμενον· «κατρακυλάει πέτρες ἀπὸ τὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ»· || ἀμεταβ., κυλίομαι, κυλινδοῦμαι, καταπίπτω κυλιόμενος: «κατρακύλησε ἀπὸ τὴ σκάλα», «οἱ πέτρες κατρακυλᾶνε ἀπὸ τὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ»· || μεταθέτω διὰ κυλίσεως, μετατοπίζω, μετακινῶ: «κατρακυλῶντας τὴν ἐπήγαμε τὴν πέτρα ἕως ἐκεῖ».

Κατραμάδος, ***καπετὰν*** —. Ἐκ τῶν ἀρίστων καταδρομέων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τοῦ ὁποίου τὰ κανόνια, φέροντα τὴν ὀνομασίαν του, διεσώθησαν εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον. Γ.Δ.Κ.

κατραμᾶς (ὁ), ἢ ***κατρανᾶς***. Ὁ κατασκευάζων καὶ πωλῶν *κατράμι* ἢ *κατράνι*, ὡς λέγεται ἡ ἐκ τῶν πεύκων ἐξαγομένη ρητίνη ἡ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν ἐπάλειψιν τῶν πλοίων, τῶν τροχοφόρων κλπ. Περίφημοι κατραμᾶδες περιερχόμενοι τὴν Θεσσαλίαν, Ἤπειρον καὶ Δ. Μακεδονίαν καὶ κατασκευάζοντες κατράμι εἶναι οἱ ἐκ τοῦ χωρίου Μπράζα τῆς Κονίτσης καταγόμενοι Κ. Φ.

Κατραμῆς, ***Νικόλαος***. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1820, ἐξεπαιδεύθη δ' εἰς τὴν ἐν Κερκύρᾳ Ἰόνιον Ἀκαδημίαν, ἔνθα ἔτυχε διπλώματος φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Διατελέσας ἐπί τινα χρόνον ἱεροκήρυξ ἐν Ζακύνθῳ καὶ καθηγητὴς τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τῷ αὐτόθι λυκείῳ, ἀπεστάλη μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς Νεάπολιν ὡς ἐφημέριος τῆς ἐκκλησίας τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, κατεχομένης τότε ὑπὸ τῶν Οὐνιτῶν. Παρ' ὅλην δὲ τὴν ὑπὸ τούτων διὰ τοῦ ἰταλικοῦ τύπου ἄκοσμον κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν, εἰς ἣν ὁ Κατραμῆς ἀπήντησεν ὡσαύτως ἰταλιστί, ὑπερασπίζων λίαν εὐσχήμως τὰ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης δικαιώματα τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων κατώρθωσεν ἐν τέλει ν' ἀποβάλῃ τοὺς Οὐνίτας ἐκ τῆς καταληφθείσης ὑπ' αὐτῶν ἐκκλησίας, εἰς ἣν καὶ ἐφημέρευε μέχρι τοῦ 1868, ὅτε ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου. Ὁ Κατραμῆς ἦτο ἀνὴρ πολυμαθὴς καὶ φιλοπονώτατος, πολλὰ δὲ καὶ ἄξια λόγου ἐξέδωκεν ἔργα καὶ ἄλλα φροντίσματα, ὧν κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἡ πάτριος φωνή», δι' οὗ συνιστᾷ εἰς τὴν Ἰόνιον βουλὴν τὴν ἐν γένει μόρφωσιν τοῦ κλήρου καὶ τὴν καθιέρωσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀντὶ τῆς ἰταλικῆς, οὔσης τότε ἐν χρήσει, «Ἱστορικαὶ διασαφήσεις περὶ τῆς πατρίδος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως», «Ἡ Ἀγλαΐα ἢ τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλάδος» πολιτικὸν μυθιστόρημα, «Οἱ ἐν Κύθνῳ πεσόντες» ποίημα, «Βίος Οὔγου Φωσκόλου», «La chiesa Ortodossa», «Ἡ ἐν Νεαπόλει βασιλικὴ ἔπαυλις καὶ ὁ Φαρνέζιος ταῦρος», «Ἡ ἐν Ζακύνθῳ δημοτικὴ γλῶσσα», πανηγυρικοὶ λόγοι καὶ ἐπιτάφιοι. Πλὴν τούτων διάφοροι διατριβαὶ αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «Πανδώρᾳ». Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Κατραμῆ εἶναι τὰ «Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου», ἔνθα ἀπεθησαύρισε πολλὰ ἱστορικὰ περὶ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του εἰς ὀγκώδη τόμον ἐκ 488 σελίδων. Ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ τούτῳ ἐπραγματεύθη: 1) Περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ζακύνθου κατὰ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα. 2) Περὶ τῶν ἐν Ζακύνθῳ διδαξάντων Ζακυνθίων καὶ μή. 3) Περὶ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ τέχνῃ διαπρεψάντων Ζακυνθίων. 4) Περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ εὑρισκομένων χειρογράφων κωδίκων καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀφαιρεθέντων. 5) Περὶ μονῶν, ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, σεισμῶν κλπ. Τὸ ἔργον τοῦτο, καίτοι ἐνιαχοῦ χωλαίνει περὶ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, οὐχ ἧττον εἶναι πολύτιμος συμβολὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου Ζακύνθου. Κατέλιπε δ' ἀνέκδοτον ὁ Κατραμῆς καὶ ἕτερον περὶ Ζακύνθου ἔργον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας αὐτό, λόγῳ πολυχρονίου ὀδυνηρᾶς νόσου, ἐξ ἧς καὶ ἀπέθανε τὴν 9 Δεκεμβρίου 1886. Δ.Π.Π.

κατράμι(ον) (τό), ἢ ***κατράνι***. Ρευστὴ *πίσσα* μελανοκαστανόχρους, προϊὸν ἀποστάξεως ρητινούχων ξύλων. Κοινὴ ὀνομασία, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὰς ἐπισήμους *ζώπισσα* καὶ *κεδρία*.

Κατράμιον (πρώην ***Καρά-κιοϊ***) *Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Δυτικῆς Θράκης κείμενον πρὸς Ν. τῆς Ξάνθης, ἐν τῇ πεδιάδι αὐτῆς. Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Χιονίστρας τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 400 κατοίκους.

— **Κατράμιον**, ***Νέον*** —/*Γεωγρ.*/. Ἕτερον παρακείμενον χωρίον τῆς αὐτῆς κοινότητος ἔχον 146 κατοίκους (1928).

κατραμόνερο (τό)· βλ. *πίσσης ὕδωρ*.

Κατραμόνησα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Συστὰς νησίδων τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου (δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς), μεταξὺ τῶν νήσων *Φλέβες* καὶ *Ἀρσίδα*. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ *Κακό, Πόρνη, Ρακόδι* καὶ σκόπελοι περὶ αὐτά, ἔναντι τοῦ ἀκρωτηρίου *Τρινύχι* (πλάτ. 37°46'10" Β, μῆκ. 23°53'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Gulf of Alhens) διάσπαρτα.

κατραμόπανο (τὸ) /*Ναυτ.*/. Καννάβινος ὀθονίς, ἐμπεποτισμένη διὰ κεδρίας. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ ναυτικῷ πρὸς κατασκευὴν ἀδιαβρόχων ἐπικαλυμμάτων, ἰδίᾳ πρὸς προφύλαξιν ἐμπορευμάτων ἀποτεθειμένων εἰς τὰς προκυμαίας πρὸς φόρτωσιν ἢ μετὰ τὴν ἐκφόρτωσίν των.

κατραμόχαρτο (τὸ)· δημοτ., χάρτης ἠλειμμένος μὲ κατράμι, μὲ πίσσαν, ὥστε νὰ γίνεται ἀδιάβροχος, ἄλλως *πισσόχαρτο*.

κατράμωμα (τό)· δημοτ., ἡ ἄλειψις ἢ ἐμπότισις μὲ κατράμι, μὲ πίσσαν: «κατράμωμα τῆς σανίδος, —τοῦ στύλου».

κατραμώνω· δημοτ. ἀλείφω, ἐμποτίζω μὲ κατράμι, μὲ πίσσαν, πισσώνω: «ἐκατράμωσα τὴν σανίδα, — τὸν στῦλο γιὰ νὰ μὴ σαπίσῃ».

κατράνι (τό)· ἕτερος τύπος τῆς λέξεως *κατράμι* (βλ. λ.).

Κατράνιτσα /*Γεωγρ.*/. Παλαιὰ ὀνομασία χωρίου τῆς Μακεδονίας ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη *Πύργοι* (βλ. λ.).

Κατραντζὶ-σοῦ /*Γεωγρ.*/. Οὕτως ὀνομάζεται ὁ παραπόταμος τοῦ Σαγγαρίου *Γκεοὺκ* (βλ.λ.) κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ κοιλάδα.

κατραπακιά (ἡ)· δημοτ., κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς διὰ τῆς παλάμης, κατακεφαλιά, ἄλλως *καρπαζιά*: «θὰ φᾶς καμμιὰ κατραπακιά».

κατραπακίζω, καὶ ***κατραπακιάζω***· δημοτ., κτυπῶ κατραπακιές.

Κατράρης, ***Ἰωάννης***. Βιβλιογράφος καὶ ποιητὴς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἄγνωστον πόθεν καταγόμενος. Τὸ ποίημα αὐτοῦ, ἐκ 219 ὀκτασυλλάβων ἀνακρεοντείων οὐχὶ προσῳδιακῶν στίχων συγκείμενον, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν «φιλόσοφον καὶ ρήτορα Νεόφυτον», τὸν ὁποῖον ὀνειδίζει καὶ δι' ἄλλα ἐλαττώματα καὶ διὰ τὴν βαρβαρικὴν καταγωγήν του καὶ γλῶσσαν. Τὸ ποίημα ἐξέδωκε τῷ 1850 ὁ Matranga ἐν τῷ β' τόμῳ (σ. 675—682) τῆς συλλογῆς, ἥτις ἐπιγράφεται «Anecdota graeca». Ε. Γ. Π.

Κατράσεμα /*Γεωγρ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Τ.

Digitized by Google

Κατρέ, λαγγὸς τοῦ — *[Γεωγρ.]*. Δυσβατωτάτη φάραγξ ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν κλιτύων τῶν Λευκῶν ὀρέων (Κρήτης). Ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ αὐχένος Ξυλόδεμα (ὕψ. 800 μ.) τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ἀσκύφου τῶν Σφακίων καὶ βαίνουσα πρὸς Β ἐπὶ ἐκτάσεως 2½ χιλιομέτρων, καταλήγει εἰς τὸ ὀρεινὸν κοιλάδιον τῆς Κράπης τοῦ Ἀποκορώνου. Εἶναι στενοτάτη καὶ τὰ πλευρὰ αὐτῆς δὲν ἀποτελοῦνται μὲν ἐξ ἀποκρήμνων βράχων, ὡς οἱ λοιπαὶ τῆς Κρήτης φάραγγες, εἰσὶν ὅμως ἄβατα λόγῳ τῶν ἀποτόμων αὐτῶν κλίσεων καὶ τῶν καλυπτόντων αὐτὰ πυκνοτάτων πρίνων. Διὰ τῆς φάραγγος ταύτης διέρχεται ἡ συνδέουσα τὰ Σφακιὰ μετὰ τῶν Χανίων ἁμαξιτὸς ὁδός, ἡ κατασκευασθεῖσα μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ν. ΚΛΕ

Κατρέλατες *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

Κατρ(ε)μὲρ ντὲ Κινσὺ (Quatremère de Quincy), ***Ἀντώνιος - Χρυσόστομος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ πολιτικὸς (1755—1849). Ἐπεδόθη κατ' ἀρχὰς εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων. Τῷ 1791 ἐκλεγεὶς βουλευτὴς ὑπερημύνθη τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν καὶ ἐκηρύχθη κατὰ τῶν Ἰακωβίνων καὶ τοῦ Ροβεσπιέρρου. Φυλακισθεὶς κατὰ τὴν τρομοκρατίαν ἐπὶ 13 ἡμέρας καὶ μετασχὼν κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, τῷ 1795, κατεδικάσθη ἐρήμην εἰς θάνατον. Τῷ 1797 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, ὅπου διεκρίθη διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας ἰδέας του. Ἕνεκα τούτου κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν εἰς Καϋένην, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ναπολέοντος ἡ ἀπόφασις αὕτη ἀνεκλήθη, ὁ δὲ Κατρεμὲρ διωρίσθη μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων, ἐγκαταλείψας τὴν πολιτικήν, διωρίσθη μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς Παιδείας, ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν, ἐπιθεωρητὴς τῶν καλῶν τεχνῶν, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κτλ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ποία ὑπῆρξεν ἡ κατάστασις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τί ἐδανείσθησαν ἐξ αὐτῶν οἱ Ἕλληνες;» (1785), «Λεξικὸν ἀρχιτεκτονικῆς» (1788—1796), «Ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς καὶ ἡ τέχνη τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς» (1815), «Ἐπιστολαὶ ἐκ Λονδίνου εἰς Ρώμην (πρὸς τὸν Κανόβα) περὶ τῶν μαρμάρων τοῦ Ἔλγίνου ἢ τὰ ἀγάλματα τοῦ Παρθενῶνος τῶν Ἀθηνῶν» (1815), «Ἱστορία τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων τῶν ἐνδοξοτέρων ἀρχιτεκτόνων ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος» (1830), «Μιχαὴλ Ἄγγελος» (1835), «Ραφαὴλ» (1824) κλπ. Μ. Δ. Β.

—**Κατρ(ε)μέρ, Ντιζονβὸλ** Quatremère Disjonval), ***Διονύσιος - Βερνάρδος***. Φυσιοδίφης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1754—1830). Πνεῦμα ἀνήσυχον καὶ ἀνώμαλον, ἀπέκτησε φήμην διὰ τῶν ἀναλύσεών του ἐπὶ τοῦ ἰνδικοῦ, τῶν τιτανιούχων στρωμάτων κλ., ὡς καὶ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν τριπλῶν ἁλάτων. Δημιουργήσας βιομηχανίαν ἐρίου καὶ βάμβακος, ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως καὶ διεγράφη ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπολέμησεν ἐν Ὀλλανδίᾳ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν καὶ ἐφυλακίσθη ἐν Ουτρέχτῃ ὡς φρενοβλαβής. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Παρισίους, τῷ 1796, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἐπιτελάρχης τῆς εἰς Ἰταλίαν διὰ τοῦ Simplon ὁδευούσης μεραρχίας. Ἐξέθηκεν εἶτα τὰς παραδόξους ἰδέας του ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων ἐπὶ τῶν ἀραχνῶν, ἀποτελουσῶν μετὰ τῶν ἱστῶν των τέλειον ὑγρόμετρον, εἰς τὰ ἀκόλουθα συγγράμματα: «Νέον ἀραχνολογικὸν ἡμερολόγιον» (1795) καὶ «Ἀραχνολογία» (1797). Ἠσχολήθη ὡσαύτως μὲ τὴν φυσιογνωμονικήν. Μεταβὰς ἐκ νέου εἰς Ὀλλανδίαν ἐπανέκαμψεν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Μετὰ τὸ 1814 μετέβη καὶ ἐγκατέστη ἐν Μασσαλίᾳ. Ο. Ρ.

— **Κατρ(ε)μὲρ** (Qutraemère), ***Στέφανος***. Γάλλος ἀνατολιστής, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1782—1857). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ S. de Sacy, ἐξέμαθε δὲ πολλὰς ἀνατολικὰς γλώσσας. Πρὸ τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του ἀνεκηρύχθη ἀκαδημαϊκός, τὰ δ' ἔργα του ὑπερβαίνουν τὰ 100. Μερικὰ τούτων εἶναι: «Ἱστορία τῶν Μαμελούκων τῆς Αἰγύπτου τοῦ Μακρίζη» (εἰς γαλλικὴν μετάφρασιν εἰς τέσσαρας τόμους μετ' ἐκτενῶν σχολίων), «Δυσκατάληπτα ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ σημεῖα περὶ Αἰγύπτου» εἰς δύο τόμους, «Προλεγόμενα τοῦ Ἴμπν Χαλντοὺν» (ἀραβιστί), «Γεωγράφοι καὶ ἱστοριογράφοι Ἄραβες» (ἐκτενῆ ἄρθρα), «Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων τῆς ἐρήμου» κ.ἄ. Ε. Μ

Κατρεὺς *[Μυθολ.]* 1) Υἱὸς τοῦ Μίνωος, ἐπώνυμος ἥρως τῆς ἐν Κρήτῃ Κάτρης. Σύζυγος αὐτοῦ ἦτο ἡ Φρονία, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν υἱοὺς τὸν Ἀλθαιμένη, ὅστις καὶ τὸν ἐφόνευσε, καὶ τὸν Ἰασίωνα. θυγατέρας δὲ τὴν Ἀπημοσύνην, Κλυμένην καὶ Ἀερόπην. Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸν Κατρέα εἶχεν ἐπισκεφθῇ ὁ Μενέλαος, τότε δὲ ἀκριβῶς ὁ Πάρις ἥρπασεν ἐκ Σπάρτης τὴν Ἑλένην. — 2) Πατὴρ τοῦ Πρίωνος κατὰ τὸν Ὑγῖνον, ἐνῷ ἄλλοι μυθογράφοι ἀναφέρουσιν ὡς τοιοῦτον τὸν Ὑριέα. Π. Ν. Π.

Κατρ(ε)φὰζ ντὲ Μπρεὼ (Quatrefages de Bréau), ***Ἰωάννης - Λουδοβῖκος - Ἀρμάνδος***. Γάλλος φυσικὸς καὶ ἰατρός, ἰδίᾳ δὲ ἀνθρωπολόγος. Ἐγεννήθη τῷ 1810 ἐν Berthezène καὶ ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῷ 1892. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Tournon, ἔπειτα δὲ ἐν Στρασβούργῳ φιλοσοφίαν καὶ φυσικομαθηματικά, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῶν μαθηματικῶν (1829). Κατόπιν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1832. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ ἤσκησεν εἰς Τουλούζην, ὅπου ἵδρυσε τὴν «Ἐφημερίδα τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς χειρουργικῆς τῆς Τουλούζης». Ἔχων ὅμως ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀφῆκε τὸ ἰατρικὸν στάδιον καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ζῳολογίας τῷ 1838. Τῷ 1840 ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, κατόπιν διατριβῆς ἐπὶ τῶν ζῳολογικῶν χαρακτήρων τῶν τρωκτικῶν, κατέγινε δ' ἀκολούθως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀσπονδύλων ζῴων καὶ ἰδίᾳ τῶν κρικωτῶν σκωλήκων καὶ περιηγήθη τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ χάριν μελετῶν. Τῷ 1850 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας εἰς τὸ λύκειον τοῦ Ναπολέοντος, τῷ 1852 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τῷ δὲ 1855 καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας. Ὡς τοιοῦτος ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν τῆς ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους, καταπολεμήσας τὴν δαρβίνειον θεωρίαν ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκτὸς πλείστων ὑπομνημάτων εἰς τὴν ἀνατομίαν, ζῳολογίαν, ἀνθρωπολογίαν, φυσικήν, φιλοσοφίαν κλπ., ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἀναμνήσεις φυσιοδίφου», «Μελέται ἐπὶ τῶν νόσων τοῦ μεταξοσκώληκος», «Μεταμορφώσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων», «Ἡ ἑνότης τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους», «Φυσικὴ ἱστορία τῶν κρικωτῶν σκωλήκων τῶν θαλασσίων καὶ τῶν γλυκέων ὑδάτων», «Ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου» «Ὁ Δαρβῖνος καὶ οἱ Γάλλοι πρόδρομοί του», «Τὸ ἀνθρώπινον εἶδος», «Ἄνθρωποι ἀπολιθωμένοι καὶ ἄνθρωποι ἄγριοι», «Οἱ Πολυνήσιοι καὶ αἱ μεταναστεύσεις των», «Ἡ πρωσσικὴ φυλή», «Οἱ Πυγμαῖοι», «Ἐθνικὰ κρανία» κλπ. Θ. ΒΛΗΣΙΔΗΣ

Κάτρη, ἡ **Κατρεὺς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀρχαίας Κρήτης κτίσμα, Ἀρχηδίου, υἱοῦ τοῦ Τεγεάτου, ἢ Κατρέως, υἱοῦ τοῦ Μίνωος (*Παυσαν.* 8,53,4). Φάραγξ ἱστορικὴ μεταξὺ Ἀποκορώνου καὶ Σφακίων σῴζει τὸ ὄνομα *λαγγὸς* ἢ *φαράγγι τοῦ Κατρέ*. Ε. Γ.

Κάτρης (ἢ ***Ἀγγελόπουλος***), ***Ἀναστάσιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Τριπόλεως. Ἐπολέμησεν ἡρωϊκώτατα εἰς τὸ Βαλτέτσι καὶ τὴν Γράναν, πληγωθεὶς δὲ εἰς τὰ Δερβενάκια συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ Ἀκροκόρινθον. Ἀκολουθήσας τὸν Σελὴ-Ἀχμὲτ εἰς τὴν ἔξοδόν του πρὸς τὰς Πάτρας, ἠλευθερώθη εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀκράτας καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἠμείφθη διὰ τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου. Ὑπῆρξε καὶ εἷς τῶν ἡρώων τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1843. Γ. Δ. Κ.

Κατριβᾶνος. Ὄνομα οἰκογενείας ἁρματολῶν καὶ ἀγωνιστῶν. Ἐξ αὐτῶν ὁ *Καπετὰν Ἀλέξης*, ἐκ τῶν κλεφτῶν τοῦ Μορέως κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ἐπολέμησεν ὑπὸ τοὺς Κολοκοτρωναίους καὶ κατόπιν ὑπὸ τὸν Ψαρρόν, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770. Ἐφονεύθη πολεμῶν μετὰ τοῦ Ζαχαριᾶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Υἱὸς αὐτοῦ ὁ *Παναγιώτης*, ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς καὶ ἐπολέμησεν εἰς Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Στερεάν, ὡς καὶ εἰς τὴν Λευκάδα τῷ 1807. Ἀκολουθήσας τὸν Τζούρτζ εἰς τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, ἐπανῆλθεν ἐκεῖθεν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ. Μυηθεὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, τῷ δὲ 1825 ἔλαβε δίπλωμα χιλιάρχου. Ἐπὶ Ἰμπραὴμ διεκρίθη εἰς πολλὰς περιστάσεις εἰς τὸν Γενναῖον, μετ' αὐτοῦ δ' ἐπολέμησε καὶ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Ἀλέξιος*, γεννηθεὶς ἕνα μῆνα μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός, οὕτινος ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Δραμπάλαν. Γ. Δ. Κ.

Κάτριν (Katrine) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν Σκωτίᾳ, ἐν ταῖς κομιτείαις τοῦ Πὲρθ καὶ τοῦ Στίρλινγκ. Ἔχει ἔκτασιν 13 τ. χλμ. καὶ βάθος φθάνον τὰ 143 μ. Κεῖται εἰς ὕψος 111 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τὰ δὲ ὕδατα αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται πρὸς ὑδρευσιν τῆς πόλεως Γλασκώβης, δι' ὑδραγωγείου μήκους 71 χλμ. Εἶναι πλουσία εἰς ἰχθῦς, ἡ δὲ ἐν αὐτῇ συχνοτάτη ἐκτελεῖται διὰ πολλῶν ἀτμοπλοίων. Λόγῳ τῶν φυσικῶν της καλλονῶν συγκεντρώνει κατ' ἔτος πλῆθος περιηγητῶν. Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ὑπάρχει ἡ γραφικὴ *Νῆσος τῆς Ἑλένης*. Μ. Δ. Β.

Κατρινεχὸλμ (Katrineholm) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σουηδίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σαίντερμανλαντ, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Στοκχόλμης-Γκότεμποργκ. Κάτοικοι 7.681. Διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας καὶ ἔχει ἐργοστάσια ἐπίπλων. Μ. Δ. Β

κατρίνι (τὸ) (ἐκ τοῦ ἰταλ. quartino). Νόμισμα ἰσχῦον ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας, τὸ τέταρτον τῆς γαζέτας, διαμέτρου 0,02 καὶ ἀξίας ἑνὸς περίπου ἑλληνικοῦ λεπτοῦ.

Κὰτρ - Μπρὰ (Quatre - Bras) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Βελγίου, τμῆμα τῆς κοινότητος Μπαιζὺ - Τύ, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βραβάντης, ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν ἀπὸ Σαρλερουὰ εἰς Βρυξέλλας καὶ ἀπὸ Νιβὲλ εἰς Ναμούρ. Ὑπῆρξε τὸ θέατρον ἑνὸς ἐκ τῶν ἀποφασιστικῶν ἐπεισοδίων τῆς μάχης τοῦ Λινύ, τὴν 16 Ἰουνίου 1815 Κατὰ τὴν συναφθεῖσαν ἐνταῦθα μάχην, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς πρόλογος τῆς μετὰ δύο ἡμέρας λαβούσης χώραν μάχης τοῦ Βατερλώ, ὁ στρατηγὸς τοῦ Ναπολέοντος Νὲϋ προσέβαλε τοὺς Ὀλλανδοὺς καὶ Βέλγους ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Ὀράγγης, ἐνῷ ὁ Ναπολέων ἐπετέθη εἰς τὸ Λινὺ κατὰ τῶν Πρώσσων ὑπὸ τὸν Μπλύχερ. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν αἱματηρότατος ἑκατέρωθεν, ἐνῷ ὅμως ὁ Ναπολέων ἐξετόπισε τὸν Μπλύχερ ἐκ τοῦ Λινύ, οἱ ἄλλοι σύμμαχοι κατώρθωσαν νὰ συγκρατηθοῦν εἰς τὰς θέσεις των, συνεπείᾳ τῶν ἀγγλικῶν ἐνισχύσεων ὑπὸ τὸν Οὐέλλιγκτον, αἵτινες κατέφθασαν ἐκ Βρυξελλῶν. Μ. Δ. Β.

Κὰτς (Cutch, Kutch ἢ Kachh) *[Γεωγρ.]*. Κράτος ἰθαγενὲς τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Βομβάης. Κεῖται ἐν τῇ νοτίῳ χερσονήσῳ τῆς περιοχῆς τοῦ Σὶντ καὶ ὁρίζεται πρὸς Β καὶ ΒΔ ὑπὸ τοῦ Σιντ, πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Κὰτς καὶ πρὸς Α ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν κρατῶν τοῦ Παλαμπούρ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 21.230 τ. χλμ. καὶ περὶ τὰς 500.000 κατοίκων. Ἔχει ἔδαφος ἄγονον καὶ κλῖμα ἀκατάλληλον διὰ βλάστησιν, Διασχίζεται ὑπὸ δύο σειρῶν λόφων μέσου ὕψους 275 μ., διηκουσῶν ἀπ' Α πρὸς Δ. Ἐν αὐτῷ καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ καὶ ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία, ὑπάρχουν δὲ λατομεῖα γύψου, μαρμάρου καὶ βιομηχανία ἀργυρῶν εἰδῶν. Κυβερνᾶται κατὰ παλαιὸν φεουδαρχικὸν σύστημα, ὑπὸ ραγιᾶ ἀνήκοντος εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Τζαρίτζα Ράτζπουτ, καὶ πληρώνει φόρον ὑποτελείας εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Μπούτζ*.

Πρὸς Β καὶ Α ὑπάρχει ἡ ἔρημος Ρὰν τοῦ Κάτς, διαιρουμένη εἰς Μικρὰν καὶ Μεγάλην καὶ ἔχουσα ἔκτασιν 23.309 τ. χλμ. Ἡ ἔρημος αὕτη παλαιόθεν ἦτο βυθὸς θαλάσσης ἢ λίμνης ἀποξηρανθείσης. Κατὰ τὸν χειμῶνα μεταβάλλεται εἰς ἑλώδη ἔκτασιν, κατὰ δὲ τὸ θέρος, ἀποξηραινομένη τελείως, καλύπτεται ὑπὸ στρώματος ἅλατος. Μ. Δ. Β.

Κὰτς (Cats), ***Ἰάκωβος***. Ὀλλανδὸς διπλωμάτης καὶ ποιητὴς (1577—1660). Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν εἰς τὰ πανεπιστήμια Λεΰντεν καὶ Ὀρλεάν, ἀφοῦ δ' ἐξήσκησεν ἐπὶ βραχὺ τὴν δικηγορίαν, μετέβη πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς Ὀξφόρδην καὶ Καίμπριτζ. Ἐπιστρέψας εἰς Ὀλλανδίαν ἀνέλαβε δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ τῷ 1627 ἀπεστάλη πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ. Τῷ 1648 ἐγένετο σφραγιδοφύλαξ καὶ τῷ 1652 ἐκ νέου πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ Παρὰ τὰς διπλωματικάς του ἀσχολίας ἐκαλλιέργει μετὰ πάθους τὸ ποιητικόν του τάλαντον, ἔγραψε δὲ πάμπολλα ποιήματα, τὸ ὁποῖα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἵλκυσαν ἰδιαιτέραν ἐκτίμησιν, καὶ μετά τινα χρόνον ἐλησμονήθησαν ἐντελῶς. Τὰ ἀνέσυρεν ἐκ τῆς λήθης, τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁ Μπίλντερτικ, διὰ πλήρους νέας ἐκδόσεως αὐτῶν. Ἡ κριτικὴ ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης, ἐξαίρουσα τὴν παρθενικὴν ἁγνότητα, τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἐκφράσεως τῆς ποιήσεως τοῦ Κάτς. Ἡ Γάνδη ἤγειρε μνημεῖον εἰς τὸν ποιητὴν (1859) καὶ ἡ γενέθλιος αὐτοῦ πόλις Μπρουβερσχάφεν τὸν ἀνδριάντα του (1859), ἔκτοτε δὲ καὶ μέχρι σήμερον ἡ φήμη παραμένει πιστὴ εἰς τὴν μνήμην του. Ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων του τά: «Ἐμβλήματα» (1618), «Ὁ ἀγὼν καθ' ἑαυτοῦ», «Κάτοπτρον τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος», «Σκέψεις νυκτῶν ἀϋπνίας» (1644), «Ὁ γάμος», «Παραπονιάρικα κορίτσια». Ἔγραψεν ἐπίσης περίεργον πραγματείαν περὶ τοῦ κομήτου τοῦ 1618. Ἡ καλυτέρα ἔκδοσις τῶν ἔργων του, εἰς 19 τόμους, ἐγένετο τῷ 1790—1800 ἐν Ἀμστερνταμ. Θ. Κ.

κάτσα (ἡ), καὶ **κατσανίδες** (οἱ) *[Βοτ.]*. Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *τριχόνημα τὸ βολβοκώδιον*. Κ. ΠΑΠ.

κατσαβίδι (τό). Ἐργαλεῖον ξυλουργικὸν καὶ μηχανουργικὸν ἐκ χάλυβος, μὲ λαβὴν μεταλλίνην ἢ ξυλίνην. Τοῦτο καταλήγει εἰς πεπλατυσμένην αἰχμὴν καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν κοχλίωσιν (βίδωμα) τῶν κοχλιῶν (βλ. καὶ λ. *βιδολόγος*). Σ. Κ.

κατσάβραχα (τά)· ἔδαφος σκληρόν, βραχῶδες, τραχὺ ἕνεκα τῶν πολλῶν λίθων: «ἐσπάσαμε τὰ παπούτσια μας ἀπάνω 'ς τὰ κατσάβραχα».

Digitized by Google

κατσάδα (ἡ)· δημοτ., προσβολή, ἐπίπληξις, σφοδρὰ παρατήρησις: «μοῦ 'δωσε—, ἔφαγα μιὰ κατσάδα», «δῶσ' του καμμιὰ κατσάδα νὰ ἡσυχάσῃ» (ἀπὸ τοῦ ἑνετ. cozzada).

κατσαδιάζω· δημοτ., δίδω κατσάδα, προσβάλλω, ἐπιπλήττω: «τὸν κατσάδιασα κι' ἔφυγε».

κατσάδιασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κατσαδιάζω, ἐπίπληξις, προσβολή: «ἔφαγε ἕνα κατσάδιασμα δυνατό».

Κατσαϊτέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου, πρὸς Ν. τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Λεοντίου (πρῴην Γουρζουμίσης) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος. Ἔχει 122 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

Κατσαΐτης. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Τραπεζοῦντος, ἥτις μετηνάστευσε μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἐνεγράφη ἐν τῇ Χρυσοβίβλῳ μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου ἐκείνης (1593—1604). Ἕτερος κλάδος αὐτῆς ἐγκατεστάθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐγγραφεὶς μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῷ 1600. Ἡ οἰκογένεια δι' ἐκδουλεύσεις πρὸς τὴν βενετικὴν πολιτείαν ἔλαβε τιμάριον ἐν Κεφαλληνίᾳ τοὺς *Βαρδιάνους*, περιελθὸν βραδύτερον εἰς τὴν οἰκογένειαν Κλαδᾶ. Ταύτης διεκρίθησαν σὺν ἄλλοις οἱ:

—***Ἄγγελος***, γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ. Διπλωμάτης, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου Κεφαλληνίας, μετὰ τὴν ἐν Καμποφορμίῳ συνθήκην (1797), εἰς Μεδιόλανα, συνεννοήθη μετὰ τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῶν Ἰονίων νήσων. Ἀπέθανεν ἐν Τεργέστῃ, ὑπηρετῶν εἰς προξενικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

—***Ἀνδρέας***, γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1800. Ἐσπούδασεν ἐν Βολωνίᾳ ἰατρὸς καὶ φιλόλογος. Ὁ ἰατρὸς Θωμαζίνης ἐκάλει αὐτὸν il vero medico Greco. Ἐξελέγη βουλευτὴς Κεφαλληνίας τῷ 1852 καὶ συνετάχθη εἰς τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων. Συνέγραψε διάφορα ἐπιστημονικὰ ἄρθρα καὶ ἀπέθανε τῷ 1878.

—***Ἱερεμίας*** ἢ ***Ἰωακεὶμ Ἀντ.*** Ἐπίσκοπος Ἕλους Πελοποννήσου, εἶτα δὲ Μαΐνης, ἀπεσύρθη τέλος ἐφησυχάζων εἰς τὴν μονὴν Ὁμαλῶν (Κεφαλληνίας). Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1652.

—***Μάρκ-Ἀντώνιος***. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1717 καὶ ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ μαθηματικὰ καὶ νομικά. Συνέταξεν ἰταλιστὶ γεωγραφίαν μαθηματικήν, φυσικὴν καὶ πολιτικὴν κατ' ἐρωταπόκρισιν, ἣν ἀφιέρωσε τῷ δόγῃ τῆς Βενετίας Ἀ. Πιζάνῃ, τῷ 1738. Λ. Χ. Ζ

—***Παναγῆς***. Κεφαλλὴν τὴν καταγωγήν, διετέλεσε πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Νεαπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Προσέφερεν ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας εἰς τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα τὰ ταξιδεύοντα τὴν Μεσόγειον, κατὰ τὸν λεγόμενον ἠπειρωτικὸν ἀποκλεισμόν, τὸν στρεφόμενον ἐναντίον τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1854. Γ. Δ. Κ.

—***Παῦλος***. Νομομαθὴς καὶ φιλόλογος, διωρίσθη ἐφέτης ἐν Πάτραις. Ἀπέθανε τῷ 1873. Κατέλιπε διάφορα ποιήματα καὶ ἐπιγράμματα ἰταλιστὶ καὶ λατινιστί, φίλος δὲ τοῦ Ἀρ. Βαλαωρίτου ἐδώρησεν αὐτῷ δημοτικὸν ᾆσμα, ἐξ οὗ ἐμπνευσθεὶς ἐκεῖνος ἔγραψε τὴν «Κυρὰ - Φροσύνην».

—***Πέτρος***. Κεφαλλήν, γράψας τῷ 1718 ἑλληνιστὶ ἔμμετρον ἀπάνθισμα χρονολογικὸν περὶ Κεφαλληνίας.

—***Πέτρος***, γεννηθεὶς ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1800. Νομομαθής, ὑπηρέτησεν ὡς δικαστὴς ἐν Λευκάδι καὶ ἠσχολήθη εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, σχηματίσας σπουδαῖον μουσεῖον ἀρχαιολογικόν. Μετέφρασε διάφορα ἔργα παραμείναντα μετὰ τὸν θάνατόν του (1857) ἀνέκδοτα.

—***Σπυρίδων***, γεννηθεὶς ἐν Ληξουρίῳ (1760—1840). Ἰατρὸς ἐν Ὕδρᾳ καὶ Σπέτσαις, ἔγραψε «Βοτανικὴν ἢ Χλωρίδα τῆς Κεφαλληνίας» καὶ ἄλλα ἔργα.

—***Σπυρίδων***. Κερκυραῖος σπουδάσας μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν καὶ τελειοποιηθεὶς ἐν Παρισίοις. Ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ Ἰονίῳ πανεπιστημίῳ, συνέγραψε διάφορα πονήματα καὶ ἀπέθανε τῷ 1882.

[*Ἠ. Ἀ. Τσιτσέλη*: «Κεφαλλ. Σύμμικτα» καὶ *Π. Χιώτου*: «Ἱστ. Ἀπομν. Ἑπτανήσου» τομ. Ζ'.] Λ. Χ. Ζ

Κατσαΐτι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς εἰς τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Κουβαλάτων τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Ἔχει κατ. 29 (1928). Ι. Σ. Σ.

κατσάκης (ὁ) (τουρκ. *κατσάκ*)· δραπέτης, φυγόστρατος, λαθρεμπορικός.

Κατσάκης, *Ἀθανάσιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν πεσόντων εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1826. Γ. Δ. Κ.

κατσάκικος, —η —ο· λαθρεμπορικός, ἐκ λαθρεμπορίου προερχόμενος, «καπνὸς κατσάκικος».

Κατσᾶκος *Μαυρομιχάλης, Ἠλίας*. Υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου Κατσῆ* (βλ. *Μαυρομιχάλης*). Γ. Δ. Κ.

κατσαμάκι (τό)· προσποίησις, ἀκκισμὸς ἐπαφρόδιτος, κοιν. *σκέρτσα, τερτίπια* (ἡ λ. τουρκική).

κατσαμακλοῦ (ἡ)· αὐτὴ ποὺ κάμνει κατσαμάκια

Κατσαμπᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Ἡρακλείου τῆς ἐπαρχίας Τεμένους τῆς Κρήτης μὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 952 κατ. Ἐπὶ τουρκοκρατίας κατῳκεῖτο κατὰ τὰ ὀκτὼ δέκατα ὑπὸ Τούρκων.

— **Κατσαμπᾶς** *[Γεωγρ.]*. Ποτάμιον (ἀρχ. *Καίρατος*), λεγόμενον καὶ *Κασσαμπᾶς*, πηγάζον ἐκ τῶν ΒΑ. κλιτύων τοῦ Γιούχτα μὲ πλατανοφύτους ὄχθας, διερχόμενον βορείως τῆς Κνωσοῦ καὶ χυνόμενον εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Ἡρακλείου. Εἶναι ἐζευγμένον μὲ δύο μονοτόξους λιθοκτίστους γεφύρας διὰ τὸν χειμῶνα, ὅτε τὰ ὕδατα αὐτοῦ πληθύνονται. Τὸ θέρος εἶναι ξηροπόταμον. Ε. Γ.

κατσαμπούνα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κώνειον τὸ στικτόν*.

κατσαμπρόκος (ὁ)· ἐργαλεῖον ὑποδηματοποιοῦ ἐκ χάλυβος αἰχμηρὸν ἐν εἴδει βελόνης, χρησιμεῦον ἵνα δι' αὐτοῦ τρυπῶνται τὰ καττύματα τῶν ὑποδημάτων καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν καρφώνωνται αἱ ἐκ ξύλου πρόκες (ξυλόπροκες). Σ. Κ.

Κάτσανα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Ἀχαΐᾳ, ὁ ἀρχαῖος *Ἀροάνιος* (βλ. λ.).

Κατσάναι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κατζάνα*.

Κατσανεβιανὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος καὶ τῆς νήσου Ἀντικυθήρων, ἀριθμῶν 34 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

Κατσανὶκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γιουγκοσλαυΐας, εἰς ἀπόστασιν 35 χμ. ΒΔ. τῶν Σκοπίων, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης - Μητροβίτσης, ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Λίπανατς, παρὰ τὸ ὁμώνυμον ὀχυρώτατον στενόν.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ στενωπὸς τοῦ *Κατσανὶκ* σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τοῦ Σκάρδου δυτικῶς καὶ τοῦ καραδὰγ ἀνατολικῶς· ἐπειδὴ δὲ δι' αὐτῆς διέρχεται μία τῶν ὀλιγίστων διαβάσεων μεταξὺ παλαιᾶς Σερβίας καὶ νέας (μέχρι τοῦ 1912 τῆς Τουρκίας), πρὸς αὐτὴν δ' ἄγουσι δύο ὁδοὶ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ βορρᾶ, ἡ ἀπὸ Πριστίνας διὰ τῆς μικρᾶς κοιλάδος τοῦ Σίτνιτσα πρὸς Φερίζοβιτς, καὶ ἡ διὰ Τζιλὰν πρὸς Ποζεράν, ἤτοι ἑκατέρωθεν (δυτικῶς καὶ ἀνατολικῶς) τοῦ ὄρους Ζέγοβατς, δι' αὐτὸ ἡ στενωπὸς αὕτη ἀπετέλεσε σημαῖνον σημεῖον στρατηγικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τοὺς πολέμους τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας, καταστᾶτα ἔκτοτε πασίγνωστος. Κατὰ τὸν Σερβοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ὁ μὲν τουρκικὸς στρατὸς ἐπεζήτησε νὰ παρακωλύσῃ τὴν διὰ Κατσανὶκ προέλασιν τῶν Σέρβων δι' ἀμύνης τῆς στενωποῦ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν (τρεῖς μεραρχίαι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φερὶκ Τεφήκ), ἡ δὲ 3η σερβικὴ στρατιὰ (στρατηγὸς Γιάγκοβιτς) διὰ τῆς στενωποῦ ταύτης προήλασε πρὸς νότον, χωρὶς ὅμως νὰ διεξαγάγῃ ἀγῶνα, ὡς προέβλεπε τὸ σερβικὸν στρατηγεῖον, καὶ δὴ σθεναρώτατον, διότι ἡ σερβικὴ αὕτη στρατιὰ μόλις τὴν 13ην Ὀκτωβρίου κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ νοτίως τοῦ Φερίζοβιτς, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἤδη ὑποχωρήσει ἐκ τῆς στενωποῦ ἀπὸ τῆς 11ης Ὀκτωβρίου, μετὰ τὴν ἧτταν των εἰς τὴν μάχην τοῦ *Κουμάνοβο* (βλ. λ.). Κατὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων τὸ φθινόπωρον τοῦ 1915, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς στενωποῦ τοῦ Κατσανὶκ ὑπὸ τῆς 2ας βουλγαρικῆς στρατιᾶς (στρατηγοῦ Θεοδωρώφ), ἐπετεύχθη κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου ἡ ἀπώθησις τῶν Σέρβων πρὸς Πριστίναν.

Μετὰ τὴν διάρρηξιν τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου τὸ φθινόπωρον τοῦ 1918, καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν καταδίωξιν ὑπὸ τοῦ ἀνταντικοῦ στρατοῦ, ἡ στενωπὸς τοῦ Κατσανὶκ ἐχρησίμευσεν ὡς μία τῶν διαβάσεων, δι' ἧς προήλασαν, κατὰ πρῶτον ἡ γαλλικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Ζουϊνὸ Γαμβέτα καὶ εὐθὺς ἀμέσως κατόπιν τμήματα τῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Henrys. Περὶ ἀμφοτέρων τῶν τελευταίων τούτων βλ. λ. *Παγκόσμιος πόλεμος*. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κατσᾶνος (ὁ) *[Λαογρ.]*. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ εἴς τινα τῆς Θεσσαλίας διὰ τοῦ ὅρου *κατσᾶνος* νοεῖται ὁ πλανόδιος ἔμπορος, ὁ ἀλλαχοῦ λεγόμενος γυρολόγος ἢ πραγματευτὴς ἢ κυρατζῆς ἢ μπαμπότης. Τὸ ἔργον τοῦτο ἤσκουν κυρίως οἱ Κατσᾶνοι ἢ Κατσανοχωρῖται ἐκ τῶν *Κατσανοχωρίων* (βλ.λ.) τῶν Ἰωαννίνων, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐξειλίχθησαν εἰς μονίμους ἐμπόρους ἐγκατασταθέντες εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Κ. Φ.

Κατσανός, *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς καὶ ἐμπειρικὸς ἰατροχειρουργός, πολλὰς ὑπηρεσίας παρασχὼν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν Κατὰ τὸ Ἀρχεῖον ἀνεδείχθη τῷ 1824 ἀρχίατρος ἐν Ναυπλίῳ. Γ.Δ.Κ.

Κατσανοχώρια *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων, περιλαμβάνουσα τὰ χωρία Ἀετορράχη (τέως Κοτόρτσι), Πηγάδια (τ. Βαλτσιώρα), Ἑλληνικὸν (τ. Λοζέτσι), Καλέντζι, Κορύτιανη, Κωστήτσι, Λάζαινα, Νίστορα, Πάτερον, Πλέσια καὶ Φορτόσι, κείμενα νοτίως τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τῶν βορείων ἀντερεισμάτων τοῦ ὄρους Ξηροβούνι. Ἡ ὀνομασία των προῆλθε πιθανῶς ἀπὸ τοῦ μεσαιωνικοῦ τοπάρχου ἐν τῇ Ἠπείρῳ Κασιανοῦ ἐκ τοῦ *Κασιανοχώρια*. Τὰ Κατσανοχώρια, ὡς καὶ τὰ τοῦ Ζαγορίου, λόγῳ τῆς ἀποδημίας τῶν κατοίκων, *Κατσάνων* καλουμένων, ἀνεπτύχθησαν καὶ προώδευσαν ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων χωρίων τῆς Ἠπείρου. Ἀπεδήμουν κυρίως εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ ἰδίως εἰς τὰς παραθαλασσίας πόλεις Ἀμφιλοχίαν, Βόνιτσαν, Μύτικαν, Ζαβέρδαν, Ἀστακόν, ὅπου μάλιστα πολλαὶ οἰκογένειαι Κατσάνων μονίμως πλέον κατῴκησαν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Φημίζονται κυρίως οἱ Κατσᾶνοι διὰ τὸ ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμά των, ἂν καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας πολλοὶ ἠσχολήθησαν, μερικοὶ δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικήν. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὅλα τὰ Κατσανοχώρια εἶχον σχολεῖα ὑπὸ κληροδοτημάτων κυρίως συντηρούμενα, εἰς δὲ τὴν Ἀετορράχην ἐλειτούργει γηροκομεῖον καὶ ἰατρεῖον μετ' ἰατροῦ, συντηρούμενα δαπάναις τοῦ Λουλείου κληροδοτήματος, εἰς δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ὑφαντουργικὴ σχολὴ δαπάναις τοῦ ἐλεοθέτου Μαντελοπούλου. Σήμερον τὰ Κατσανοχώρια εὑρίσκονται εἰς παρακμήν. Ἀπὸ ἐτῶν συνέπηξαν τὸν «Σύλλογον Κατσανοχωριτῶν» μὲ σκοπὸν τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς λοιπῆς Ἠπείρου διὰ τὸ ἐμπορικὸν καὶ ἄκρως ἀποταμιευτικὸν πνεῦμά των τοὺς ἀπεκάλουν σκωπτικῶς «Ἑβραίους», διὰ δὲ τὴν πνευματικήν των εὐστροφίαν λέγουν τὴν παροιμίαν ὅτι «οἱ Κατσᾶνοι ἐγέλασαν τὸν διάβολον καὶ τὸν ἔβαλαν στὸ κολοκύθι». Εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν κεῖται ἡ ἐκκλησία τῆς Φανερωμένης, ὅπου ἐτησίως τὴν 15 Αὐγούστου τελεῖται ὡραία πανήγυρις. Τὸ κεντρικώτερον χωρίον εἶναι ἡ Ἀετορράχη, ὅπου καὶ ὁ ἀστυνομικὸς σταθμός, τὰ δὲ πολυαριθμότερα ἡ Πλέσια καὶ τὸ Καλέντζι, ὅπου λειτουργεῖ ἡμιγυμνάσιον καὶ τηλεγραφεῖον. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

— **Κατσανοχώρια *Καλαβρύτων*** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κατζάνα*.

Κατσαντώνης, ἢ ***Κατζαντώνης***. Περίφημος κλέφτης ἐκ Βαστυβεστίου τῆς Ἠπείρου. Κατήγετο ἀπὸ Σαρακατσάνους ποιμένας, ἐξ οὗ καὶ τὸ παρεπώνυμόν του *Κάτσιο - Ἀντώνης*, εἶχε δὲ ἀδελφοὺς τοὺς ἐπίσης σπουδαίως δράσαντας ἐν τοῖς ὅπλοις κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τὸν *Γεώργιον* τὸν ἐπιλεγόμενον *Χασιώτην*, καὶ τὸν *Κώσταν* τὸν ἀποκαλούμενον *Λεπενιώτην*. Πλῆθος δημοτικῶν τραγουδιῶν ψάλλει τὴν ἀνδρείαν του, τὴν εὐγένειαν τοῦ ἤθους καὶ τὰ ποικίλα χαρίσματά του. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Κατσαντώνης παρέμενέ ποτε εἰς τὴν Λεπενοῦν τῆς Ἀκαρνανίας, ὅπου συνήθως παρεχείμαζε μετὰ τῶν γονέων του, ὅταν κατηγγέλθη εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἀπό τινα Γιάγκον Καραγκούνην, ὅτι ἔκλεπτε πρόβατά του καὶ τὰ ἔστελλεν εἰς τοὺς κλέφτας, ἐξ ὧν εἶχε συγγενεῖς τὸν Δίπλαν, τὸν Μαλάμον καὶ τὸν Τσόγκαν. Ἐκ τούτου συνελήφθη μετὰ τοῦ πατρός του, ὁδηγηθεὶς δὲ εἰς τὰ Ἰωάννινα ἠναγκάσθη νὰ καταβάλῃ μέγα ποσόν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἀπὸ τοῦ τυράννου τὴν ἐλευθερίαν του. Ὁρκισθεὶς ὅμως νὰ ἐκδικηθῇ διὰ τὸ ἀδίκημα, καὶ ἰδίως μὴ δυνάμενος πλέον νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, παρῄτησε τὴν ποιμενικὴν καὶ ἀναλαβὼν τὸ ὅπλον ἐπεδόθη εἰς λῃστείας ἐναντίον τῶν χαρατζήδων καὶ τῶν σπαχήδων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Διὰ νὰ τὸν ἐκφοβίσῃ ὁ τελευταῖος, συνέλαβε τὸν πατέρα του ἐκ νέου, ἐδήμευσε τὰ ὑπάρχοντά του καὶ ἔκαυσε τὴν οἰκίαν του. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ πατὴρ ἀπέθνησκε μετὰ μελῶν τινων τῆς οἰκογενείας του εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἄρτης, ὁ Κατσαντώνης ἐνισχύετο ἀπὸ ἐξέχοντα παλληκάρια, τοὺς ἀδελφούς του Λεπενιώτην καὶ Χασιώτην καὶ ἄλλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Δίπλας καὶ ὁ Τσόγκας. Ἔκτοτε ἀμείλικτος ἤρχισεν ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν δερβεναγάδων τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν σωμάτων τοῦ Κατσαντώνη, μὲ θέατρον τὰ Ἄγραφα, τὸν Βάλτον, τὸ Ξηρόμερον καὶ τὰ κράσπεδα τῆς Ἠπείρου. Αἱ μάχαι διεδέχοντο τὰς μάχας, αἱ ἐνέδραι τὰς ἐνέδρας, αἱ προδοσίαι τὰς προδοσίας. Οὐδὲν ὅμως κατώρθωνον οἱ ἀληπασικοί, καθόσον ἀσύλληπτος ἀπέβαινεν ὁ ἀεικίνητος ὁπλαρχηγός. Καθ' ὅλην τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ Κατσαντώνης τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ἐνίκησε τοὺς Τουρκαλβανοὺς διώκτας του Χασὰν Τζαπάρην καὶ Σουλεϊμὰν Μπόταν, ἀδελφοὺς τοῦ περιβοήτου σιλιχτάρη τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τῷ δὲ 1805 ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως καὶ τὸν περίφημον Βελῆ - Γκέγκαν, ἕνα τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλῆ, ὁρκισθέντα εἰς τὸν αὐθέντην του ὅτι θὰ ἔφερε τὴν κεφαλὴν τοῦ τρομεροῦ καὶ ἐπικινδύνου κλέφτου. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἕνεκα τοῦ σφοδροῦ διωγμοῦ τῶν λεγομένων «Ἀσίζηδων» καὶ «Ζορμπάδων» (κλεφτῶν), οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν κατέλειπον τὰ μέρη, ὅπου εὔκολος ἀπέβαινεν ἡ σύλληψίς των, καὶ κατέφευγον εἰς τὰ Ἄγραφα. Τοιου-

Digitized by Google

τοτρόπως τὸ σῶμα τοῦ πολεμιστοῦ τούτου ηὔξησε τόσον, ὥστε, ὅταν ὁ 'Αλῆ πασᾶς ἐντραπείς διὰ τὸ ἀτελεσφόρητον τῶν ἀγώνων του ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ διὰ τοῦ χρυσίου ν' ἀμβλύνῃ τὸν κλεφτοπόλεμον, ὁ Κατσαντώνης τοῦ ἐζήτησε τριακοσίους λουφέδες, δηλαδὴ μισθοὺς δι' ἰσάριθμα παλληκάρια. Ὁ 'Αλῆς δὲν ἐδέχθη καὶ ὁ πόλεμος ἐπανήρχισε τρομερώτερος, διεξήγετο δὲ ἀπὸ τὸν Βάλτον ἕως τὸ Πήλιον. Ὁ Κατσαντώνης ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς κινήσεως. Τῷ 1804, μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν Σουλιωτῶν, ὁ 'Αλῆς ἐπεδίωξε νέαν συμφωνίαν μὲ τὸν Κατσαντώνην, καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν τὸν ἔπεισε, διότι ἡ ὑγεία τοῦ ἥρωος εἶχε κλονισθῆ σοβαρῶς καὶ τὸν ἔκαμε νὰ χάσῃ τὸ ἠθικόν του. Τότε ἐδέχθη τὸ ἁρματολίκι τῶν 'Αγράφων, ἀλλ' ὄχι δι' ἑαυτόν. Προέτεινε τὸν ἀδελφόν του Λεπενιώτην, πελώριον ἄνδρα, ἐπιβλητικὸν καὶ κατάλληλον διὰ τὴν θέσιν. Κατόπιν ἐκλήθη ἀπὸ τοὺς Ρώσους νὰ καταταχθῇ εἰς τὰ ἐν Ἑπτανήσῳ σχηματιζόμενα ρωσικὰ τάγματα. Δὲν ἐδέχθη ὅμως καὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπ' αὐτόν, ἐνῷ τὰ Ἄγραφα τὸν ἔχουν. Τῷ 1807 εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Καποδιστρίου νὰ σώσουν τὴν Λευκάδα ἀπὸ τῆς ἀπληστίας τοῦ 'Αλῆ πασᾶ, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἐντολήν, ἣν εἶχεν ἐκεῖνος ἐκ μέρους τῆς Πύλης ν' ἀποδιώξῃ τοὺς Εὐρωπαίους ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ 'Ιονίου, ὁ Κατσαντώνης ὄχι μόνον ἔσπευσεν, ἀλλ' ἔπεισε τοὺς ἀδελφούς του νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς καπετανίας καὶ νὰ σπεύσουν ἑνούμενοι μετ' αὐτοῦ. Εἰς τὴν Λευκάδα ὤμοσε τὸν ὅρκον νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς Παλιγγενεσίας, ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ θὰ ἐθαυματούργει καὶ ἐκεῖ, ἂν δὲν ἐμεσολάβει ἡ ἐν Τιλσὶτ συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑπτάνησος παρεδίδετο εἰς τοὺς Γάλλους. Ἔκτοτε ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Ἄγραφα καὶ ἐξηκολούθει πολεμῶν. Λέγεται ὅτι εὑρίσκετο εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Παπᾶ-Θύμιον Βλαχάβαν νὰ μετάσχῃ τῆς περιπετείας, ἥτις ἐξερράγη τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὡς ἀντίκτυπος τῆς μαινομένης εἰσέτι σερβικῆς ἐπαναστάσεως. Δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως, προσβληθεὶς ὑπὸ εὐλογίας. 'Απεσύρθη λοιπὸν μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του καὶ τεσσάρων συντρόφων εἰς σπήλαιόν τι τῆς 'Ακαρνανίας, ὅπου μόνον βοσκός τις ἐγνώριζε τὸ κρησφύγετον καὶ ἔφερε τὰ τρόφιμα εἰς τοὺς κρυπτομένους. Εἰς τὸ σπήλαιον αὐτὸ ἐλέγετο ὅτι ὁ Κατσαντώνης εἶχε κρυμμένους θησαυρούς, ἀπὸ τὰ πολυάριθμα λάφυρα τὰ παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν σωμάτων του συγκεντρωμένα ἀπὸ τόσων ἐτῶν. Ἡ ἀσθένειά του καὶ ἡ ἀδυναμία του ἐπροδόθη εἰς τὸν 'Αλῆ πασᾶν ὀλίγον βραδύτερον· καὶ ἀμέσως ἀπεστάλη ὁ ἔμπιστός του μουχουρντάρης (σφραγιδοφύλαξ) Ἄγος-Βασσιάρης, ὅστις τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ἑπτακοσίων Τουρκαλβανῶν ἐπολιόρκησε τὸ μέρος. Οὐδὲν ὅμως κατώρθωνε ν' ἀνακαλύψῃ, ἕως ὅτου οἱ ἄνθρωποί του συνέλαβον ὡς ὕποπτον τὸν βοσκόν, τὸν κατετυράννησαν μὲ βασανιστήρια καὶ τέλος τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ πολιορκία ἐπανήρχισε τότε, ἀλλ' ἐγένετο ἀντιληπτὴ ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ σπηλαίῳ. Ὁ Χασιώτης ἥρπασε τότε τὸν ἀδελφόν του ἐπ' ὤμου, καὶ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ἄλλοι ξιφήρεις ἀπεμάκρυναν. 'Επὶ ἑπτὰ ὥρας διωκόμενοι διέφευγον, κατόπιν ὅμως, κυκλωθέντες ἐντὸς χαράδρας, ἐδέχθησαν νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Ἄγον-Βασσιάρην. Οὗτος ὅμως ἀπιστήσας ἐζώγρησε πάντας καὶ θριαμβευτικῶς τοὺς ὡδήγησεν εἰς τὰ 'Ιωάννινα. Ὁ 'Αλῆ πασᾶς μειλιχίως ἐδέχθη τὸν πυρέσσοντα κλέφτην, τὸν ὁποῖον ἐβεβαίωσε περὶ τῆς πατρικῆς του στοργῆς, καὶ τοῦ ὑπεσχέθη πολλά, ἂν τοῦ ἀπεκάλυπτε τοὺς θησαυρούς του, διότι ὁ Ἄγος-Βασσιάρης, παρὰ τὰς ἐρεύνας του εἰς τὸ σπήλαιον, οὐδὲν εὗρηκε. Ὁ Κατσαντώνης ὅμως δὲν ἀπήντα· δι' ὃ καὶ ὁδηγηθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Χασιώτου ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν πλάτανον, ὑπέστη μετ' ἐκείνου τὸ μαρτύριον τῆς συντριβῆς τῶν ὀστέων διὰ τῆς φάλαγγος. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μαρτυρίου ὁ Κατσαντώνης περιφρονητικῶς ἔλεγε τὸ ἱστορικὸν παραμεῖναν ὡς παραλήρημά του: «ἕρμα γρόσα, ἕρμα γρόσα». 'Απέθανε δὲ ὑπὸ τὴν πλάτανον, χωρὶς νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φιλοχρηματίαν τοῦ 'Αλῆ πασᾶ. Ἡ λαϊκὴ μοῦσα τὸν ἐθεώρησεν ὡς τὸν ἀντιπροσωπευτικώτερον τύπον τοῦ Ρουμελιώτου κλέφτου, πολλοὶ δὲ ἐδραματοποίησαν αὐτὸν καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰ κατορθώματά του εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἄλλων τύπων κλέφτου τῆς Ρούμελης. Γ. Δ. Κ.

— **Κατσαντώνης, *'Αναγνώστης*.** 'Εγεννήθη περὶ τὸ 1820 εἰς τὸ Ἄνω-Μέρος τῆς ἐπαρχίας 'Αμαρίου (Κρήτης). Νεώτατος συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841 καὶ κατόπιν εἰς τὴν τοῦ 1858. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869, λαβὼν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα, ἐξελέγη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀρχηγὸς μέρους τῆς ἐπαρχίας του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς ἁπάσας τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ 'Ομὲρ πασᾶ κατὰ τὴν εἰς Σφακιὰ ἐπιδρομὴν αὐτοῦ, διακριθεὶς πανταχοῦ διὰ τὸν ἄφθαστον ἡρωϊσμόν του καὶ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν του. Συμμετέσχεν ὡσαύτως ὡς ὑπαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1878 καὶ 1889. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1896—1897, προβεβηκὼς ἤδη τὴν ἡλικίαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐξελέγη ὅμως πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας του καὶ ἔνοπλος ὁ γηραιὸς ἥρως παρίστατο εἰς τὰς συνελεύσεις τῆς περιφερείας Ρεθύμνης, προσφέρων ἐν αὐταῖς τὴν πολύτιμον πεῖράν του εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς πατρίδος. 'Απέθανε περὶ τὸ 1920. Ν. ΚΛΣ

— **Κατσαντώνης, *Προκόπιος*.** 'Εκ τῶν καλυτέρων ἀγωνιστῶν τῶν 'Αθηνῶν. 'Επολέμησε μὲ ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ σώματος, ὅπερ ἐτροφοδότει ἐξ ἰδίων καὶ κατόπιν ἐκ τῆς λαφυραγωγίας τῶν σκυλευομένων ἐχθρῶν. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν 'Αθηνῶν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ. Γ. Δ. Κ.

Κατσὰρ (Katchar ἢ Catchar) /*Γεωγρ*./. Χώρα τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας τῶν 'Ινδιῶν, ἐν τῇ ἁρμοστείᾳ τοῦ 'Ασσάμ, συνορεύουσα μετὰ τῆς Βιρμανίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 17 χιλ. τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 500.000 κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ 30 % Μωαμεθανοί. Κυρίως ἡ Κατσὰρ ἀποτελεῖ τὸ ἄνω λεκανοπέδιον τοῦ ποταμοῦ Μπαράκ, παραποτάμου τοῦ Κάτω Βραχμαπούτρα, περιβαλλόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ἀρδευόμενον ὑπὸ πλείστων παραποτάμων τοῦ Βραχμαπούτρα. Τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ἀνθυγιεινὸν καὶ ὑγρότατον λόγῳ τῶν συνεχῶν βροχῶν, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος ἐξαιρετικὰ εὔφορον, παράγον ὅλα τὰ εἴδη τῶν δημητριακῶν καὶ μεγάλην ποσότητα ὀρύζης καὶ βάμβακος. Εἰς τὰ λοφώδη αὐτῆς μέρη εὐδοκιμεῖ μεγάλως ἡ καλλιέργεια τοῦ τεΐου, τοῦ ὁποίου καὶ γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή. 'Εκ τῶν δασῶν της ἐξάγεται οἰκοδομήσιμος ξυλεία καὶ καουτσούκ. Εἴς τινας αὐτῆς περιοχὰς εὑρέθησαν κοιτάσματα ἀνθρακίτου καὶ πετρελαίου. Ἡ κυριωτέρα ἐμπορικὴ ὁδὸς τῆς Κατσὰρ εἶναι ὁ ποταμὸς Μπαράκ, ὅστις εἶναι πλωτός, ἡ δὲ συγκοινωνία της ἐξυπηρετεῖται καὶ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Βεγγάλης—'Ασσάμ. Τῷ 1818 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βιρμάνων, ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1830 ἐκυβερνήθη ὑπὸ ἀνεξαρτήτου ραϊτζᾶ, ὁπότε καὶ κατελήφθη δυνάμει συνθήκης ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Κυριώτεραι πόλεις αὐτῆς εἶναι ἡ Σιλχὰρ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπαράκ, ἡ Σαναΐ, ἡ Σιαλκὲθ κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

κάτσαρα (τά)· παλιοπάπουτσα χρησιμοποιούμενα συνήθως εἰς τὰς ἐργασίας, καθόλου, παλαιὰ ὑποδήματα: «κάτσαρα ἔγιναν τὰ παπούτσιά μου»· || δημώδης ὀνομασία τῶν φρυγάνων.

Κατσαρᾶς, *'Ιωάννης*. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν 'Αθήναις τῷ 1883. 'Ανηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ 'Εθνικοῦ πανεπιστημίου τῷ 1905, μετὰ τὴν λῆψιν δὲ τῆς πρακτικῆς του πρὸς ἐξάσκησιν ἐν Ἑλλάδι ἀδείας (1906), μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς εὐρυτέρας σπουδάς, παραμείνας μέχρι τοῦ 1911 καὶ ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς εἰς τὴν γενικὴν παθολογίαν καὶ παθολογικὴν ἀνατομικὴν παρὰ τῷ καθηγητῇ J. Orth. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐν 'Αθήναις ἐγένετο τῷ 1914, κατόπιν διαγωνισμοῦ, ἐπιμελητὴς τῆς παθολογικῆς ἀνατομικῆς, τῷ δὲ 1915 ἐξελέγη παρὰ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ μαθήματος τούτου, ἐπιτυχὼν τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς θητείας του (1923) κατόπιν διαγωνισμοῦ. 'Απὸ τοῦ 1924, κενωθείσης τῆς ἕδρας τῆς παθολογικῆς φυσιολογίας, κατέλαβε ταύτην ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τῇ προτάσει τῆς ἰατρικῆς σχολῆς. 'Απὸ τοῦ 1915 διατελεῖ διευθυντὴς τοῦ παθολογοανατομικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ θεραπευτηρίου «Εὐαγγελισμός». Ὑπηρέτησε καθ' ὅλους τοὺς τελευταίους πολέμους, προαχθεὶς δὲ μέχρι τοῦ βαθμοῦ ἐπιάτρου ἀπελύθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. 'Εδημοσίευσε καὶ ἀνεκοίνωσεν ὑπὲρ τὰς 30 ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Über die in der Leber tuberculöser Meerschweinchen auftretenten Infarkte» (Βερολῖνον 1908)· ἡ ἐργασία αὕτη ἔτυχε τῆς τιμῆς νὰ περιληφθῇ εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ καθηγητοῦ J. Orth ἐκδοθέντα τόμον, ἀποτελοῦντα παράρτημα τῶν ἀρχείων Virchow, «Über das Verhalten der Mitosen bei den gutartigen papillären Epitheliomen» (ἀρχεῖα Virchow Bd. 204 s 105—116, 1911). «Ὁ Μαδούριος πούς ἐν Ἑλλάδι» (Μυκήτωμα) (ἀρχεῖα ἰατρικῆς, 1911), «Über einen Fall von lokal siertem Hodgkinschem Granulom der Ileocoecalklappe» ('Αρχεῖα Virchow 1914), «Πολλαπλᾶ μελανοσαρκώματα τοῦ γαστρεντερικοῦ σωλῆνος» ('Αρχεῖα ἰατρικῆς 1917), «Πρωτοπαθὲς καρκίνωμα τοῦ ἥπατος μετὰ σπανίας μεταστάσεως» ('Αρχεῖα ἰατρικῆς 1920), «Embolies graisseuses pulmonaires dans la bronchopneumonie grippale) (Presse médicale No 63 1920), «Καρκίνωμα τοῦ στομάχου μετὰ λίαν ἐκτεταμένων καὶ ἀσυνήθων μεταστάσεων καὶ σχηματισμοῦ κροσσωτοῦ ἐπιθηλίου ἐν αὐταῖς» (ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ πανηγυρικῷ τεύχει ἐπὶ τῇ τριακονταετηρίδι τοῦ καθηγητοῦ Ρ. Νικολαΐδου, 1923). «A contribution to the study of thrombosis of the Mesenteric Artery» (The Lancet I 943, 1923», «Zur Frage über die infektiös-toxische Natur der leukämischen Erkrankungen» ('Αρχεῖα Virchow 1924), «Über einen Fall von indischen Maduraarm» (Mycetoma brachii) ('Αρχεῖα Virchow 1924), «Totale Necrose einer Wandermilz mit Kompensatorischer peripherischer nelknotiger Hyperplasie von Milzgewebe» ('Αρχεῖα Virchow 1928), «Über eine eigenartige Form von Milzfibrose mit eingedehuten Eisen—Und Kalkinkrustationen und multipler Knotiger Pulpahyperplasie» ('Αρχεῖα Virchow 1930), κλπ. κλπ. Συνεργάτης τῆς «Μεγ. Ἑλλ. 'Εγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

— **Κατσαρᾶς, *Κωνσταντῖνος*.** Ἕλλην νευρολόγος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν 'Αθήναις τῷ 1886, διδάκτωρ τοῦ 'Εθνικοῦ πανεπιστημίου (1909). 'Εσωτερικὸς ἰατρὸς τῆς Αἰγινητείου νευρολογικῆς καὶ ψυχιατρικῆς κλινικῆς, ἐπεδόθη κατόπιν ἐπὶ τριετίαν ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νευρολογίας καὶ ψυχιατρικῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1914 διευθύνει τὴν ἐν Νέῳ Φαλήρῳ νευρολογικὴν κλινικὴν «Ἱπποκράτειον». Συμμετέσχε τῆς ἑλληνικῆς ἀποστολῆς εἰς τοὺς καταστρεπτικοὺς σεισμοὺς τῆς Μεσσήνης τοῦ 1908, τιμηθεὶς διὰ μεταλλίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς 'Ιταλίας. Ἔγραψε πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Δημοσία ὑγεία τοῦ Πειραιῶς» καὶ μονογραφίαν «Ἑλονοσία, καὶ αἱ ψευδεῖς κατατονικαὶ ἄνοιαι». Ο. Ρ.

— **Κατσαρᾶς, *Μιχαήλ*.** Ἕλλην νευρολόγος καὶ φρενίατρος ἐκ Σύμης, γεννηθεὶς τῷ 1860. Διδάκτωρ τοῦ 'Εθνικοῦ πανεπιστημίου (1880), εἰδικεύθη ἐν τῇ ἐν Παρισίοις νευρολογικῇ κλινικῇ τῆς Σαλπετριέρης (1880—1883) καὶ ἐν τῇ ψυχιατρικῇ κλινικῇ Sainte Anne. Πρῶτος εἰσαγαγὼν ἐν Ἑλλάδι τῷ 1883 τὸν κλάδον τῆς νευρολογίας καὶ ψυχιατρικῆς, ἐδίδαξε ταύτας ἐπὶ 10ετίαν (1883—1893) ὡς ὑφηγητὴς ἐν τῷ 'Εθνικῷ πανεπιστημίῳ, πρῶτος δὲ αὐτός, ἱδρύσας τῷ 1893 τὴν ἕδραν τῶν νόσων τούτων, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ μαθήματος τούτου καὶ ἐξακολουθεῖ διδάσκων μέχρι σήμερον ἐν τῷ 'Εθνικῷ πανεπιστημίῳ. Ὑπῆρξεν ἐπίσης ἱδρυτής, ὀργανωτὴς καὶ διευθυντὴς τῆς πρώτης νευρολογικῆς καὶ ψυχιατρικῆς κλινικῆς ἐν τῷ Αἰγινητείῳ νοσοκομείῳ, προαγαγὼν τὸν ἀριθμὸν τῶν κλινῶν ἀπὸ 24 εἰς 70, ἱδρύσας ἐργαστήριον παθολογοανατομικὸν καὶ χημικόν, φαρμακεῖον, τέλειον ἠλεκτροθεραπευτήριον καὶ ὑδροθεραπευτήριον μετὰ κεντρικῆς θερμάνσεως. Διετέλεσε πρύτανις κατὰ τὸ ἔτος 1907—1908, ἐξελέγη συγκλητικὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὑπῆρξεν ὑποδιευθυντὴς τοῦ Δρομοκαϊτείου φρενοκομείου ἀπὸ τοῦ 1887—1903, καὶ ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἔτους διατελεῖ σύμβουλος ἰατρὸς αὐτοῦ. 'Αντεπροσώπευσε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἰδίαις δαπάναις: α') Εἰς τὸ διεθνὲς ἐν Μιλάνῳ περὶ περιθάλψεως τῶν ψυχοπαθῶν συνέδριον (1906), ἐκλεγεὶς ἐπίτιμος πρόεδρος αὐτοῦ καὶ μέλος τοῦ διεθνοῦς ἰνστιτούτου πρὸς μελέτην τῶν αἰτίων τῶν ψυχικῶν καὶ νευρικῶν νόσων καὶ τῆς ἀπ' αὐτῶν προφυλάξεως. β') Εἰς τὸ ἐν Amsterdam διεθνὲς συνέδριον νευρολογίας, ψυχιατρικῆς καὶ ψυχολογίας καὶ περιθάλψεως τῶν ψυχοπαθῶν. γ') Εἰς τὸ ἐν Βουδαπέστῃ συγκροτηθὲν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1909 διεθνὲς συνέδριον τῆς ἰατρικῆς, ἐκλεγεὶς καὶ ἐπίτιμος πρόεδρος αὐτοῦ. Εἰς δὲ τὸ ἐν Βρυξέλλαις διεθνὲς συνέδριον διὰ τὰς ἐπαγγελματικὰς νόσους 1910), οἱ καθηγηταὶ J. Demoz, E. Van Ermengem, F. Putzeys καὶ A. Van Geschuchten καὶ ὁ ἰατρὸς διευθυντὴς τοῦ ἐποπτικοῦ τῆς ἐργασίας τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῆς Βιομηχανίας καὶ τῆς 'Εργασίας, D. Cilibert, οἱ ἀποτελέσαντες τὴν ὀργανωτικὴν ἐπιτροπείαν τοῦ συνεδρίου τούτου, ἐξέλεξαν αὐτὸν εἰσηγητὴν εἰς τὸ ζήτημα τῆς «ἐργασίας ἐν τῷ πεπιεσμένῳ ἀέρι». Ἡ εἰσήγησις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς. 'Απενεμήθησαν αὐτῷ ὁ ἀργυροῦς Σταυρὸς τῷ 1892, ὁ χρυσοῦς τῷ 1908 καὶ ὁ Σταυρὸς τῶν Ταξιαρχῶν τῷ 1914. 'Επιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι εἶναι: «Σκλήρυνσις κατὰ πλάκας», «Περὶ ἀτελοῦς τινος μορφῆς τῆς νόσου τοῦ Graves Basedow» (Γαληνὸς 1887), «Συμβολὴ εἰς τὰς νόσους τῆς ἱππούριδος» ('Ιατρικὴ Πρόοδος 1898), «Χώλωσις διαλείπουσα ἐξ ἀποφράξεως ἀρτηριακῆς», (ἀνακοίνωσις εἰς τὴν 'Ιατρικὴν ἑταιρίαν 1887, Γαληνὸς 1887), «Τρίτομος παθολογία τῶν νεύρων, καὶ ψυχιατρική», «Ὀξεῖα καὶ χρονία παρεγκεφαλιδικὴ ἐλομίανσις» (Πρακτικὰ πανελληνίου ἰατρικοῦ συνεδρίου 1903), «De la curabilité de la sclérose en plaques» (Archives de Neurologie No 28, 1885), «Recherches cliniques et expérimentales sur les accidents survenant par l'emploi des scaphandres», μονογραφία δημοσιευθεῖσα εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς νευρολογίας τοῦ Charcot ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1888—Μαρτίου 1890· ἀντίτυπα τοῦ ἔργου τούτου, ἀποτελοῦντα τόμον ἐκ 318 σελίδων μετὰ 5 πινάκων, ἐξέδωκεν ἡ διεύθυνσις τοῦ εἰρημένου περιοδικοῦ, «Communication sur l'affinité des maladies mentales avec les maladies nerveuses. Congrès international de l'assistance des aliénés» (1906), «Valeur diagnostique des symptomes catatoniques. Pseudodémences catatoniques 1er Congrès international de Psychiatrie, de Neurologie, de Psychologie et de l'assistance des aliénés» (Amsterdam 2—7 Septembre 1907) κτλ. κτλ. Ο. Ρ.

Digitized by Google

Κατσαράτα */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῆς νήσου Κεφαλληνίας ἐν τῇ χερσονήσῳ αὐτῆς 'Ερίσῳ, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Φισκάρδου τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Ἔχει κατ. 49 (1928). Ι. Σ. Σ.

Κατσαρέϊκα */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Λεΐκων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀπέχον τῶν Καλαμῶν ἡμίσειαν ὥραν. Ἔχει κατ. 153 (1928). Ι. Σ. Σ.

Κάτσαρης, *Γεώργιος*. Ἐκ τῶν ἀρίστων Φιλικῶν. Κατήγετο ἐκ Κυδωνιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ διετέλεσεν ἔφορος τῆς Ἑταιρείας. Ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων μεθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς γενετείρας. Γ. Δ. Κ.

κατσάρι (τό)· βλ. *κάτσαρα*.

Κατσάρι (οἱ) (Cachari). Φυλὴ ἰνδικὴ τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, κατοικοῦσα ἄλλοτε ἐν Ἀσσάμ, ὁπόθεν ἐκδιωχθεῖσα κατὰ τὸ ΙΣΓ' αἰῶνα μετέβη καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς ὀνομασθεῖσαν χώραν *Κατσὰρ* (βλ. λ.) τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν. Οἱ Κατσάρι ἀνέρχονται σήμερον εἰς 300 χιλ. περίπου. Μ. Ν. Δ.

κατσαρίδα (ἡ)· τὸ ἔντομον *βλάττη* (βλ. λ.).

κατσαρόλα (ἡ)· δημοτ., μικρὸν μαγειρικὸν σκεῦος, συνήθως μετὰ οὐρᾶς ἢ καὶ μετὰ δύο ὤτων, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *τέτζερεν*: «μιὰ κατσαρόλα γάλα», «στράγγισε τὸ ζουμὶ ἀπ' τὸν τέτζερε 'ς τὴν κατσαρόλα»· || καθόλου, χύτρα εἴτε μικρὰ εἴτε μεγάλη (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. casseruola).

—*/Οἰκ./* Ἡ *κατσαρόλα* εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα μαγειρικὰ σκεύη, καθόσον ἀναλόγως τοῦ μεγέθους της χρησιμεύει ὡς μέσον διὰ πλείστας παρασκευάς, ὡς εἶναι τὸ βράσιμον τοῦ γάλακτος, ἢ κατασκευὴ μικρῶν φαγητῶν, σαλτσῶν κτλ. Ἡ λεγομένη *κατσαρόλα ἀτμοῦ* εἶναι χωρισμένη εἰς τρία μέρη: τὸ κύριον σῶμα, ὅπου τίθεται τὸ ὕδωρ, τὸ κάλυμμα καὶ τὸ μέρος, ὅπου συσσωρεύεται ὁ ἐκ τοῦ βρασμοῦ τοῦ ὕδατος δημιουργούμενος ἀτμὸς καὶ ὅπου τίθεται τὸ φαγητὸν (κρέας, ἰχθύες ἢ πουτίγγες, κρέμες κλπ) πρὸς ἕψησιν. Χρησιμεύει διὰ τὴν παρασκευὴν «φαγητῶν εἰς τὸν ἀτμόν». Α Σ. Τ.

κατσαρομάλλης (ὁ), θηλ. *κατσαρομαλλοῦσα*, οὐδ. —*μάλλικο* ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὰ μαλλιὰ εἶναι κατσαρά, ὁ ἔχων τὴν κόμην οὔλην, οὐλόθριξ, ἄλλως *σγουρομάλλης*.

Κατσαρόνι */Γεωγρ./.* Μεσόγειον χωρίον τῆς νοτίου Εὐβοίας, ἀπέχον δύο ὥρας ἐκ τῆς Καρύστου καὶ ἑτέρας 2 ἀπὸ τοῦ ἐπινείου Μαρμαρίου. Ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ δήμου Μαρμαρίου, ἀποτελεῖ νῦν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἔχον ταχυδρ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 417 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

κατσαρός, —*ή,* —*ό*· δημοτ., ἐπὶ τριχῶν, νήματος κττ., ὁ μὴ εὐθύς, ὁ ἔχων σχῆμα ἑλικοειδές, οὖλος, ἄλλως *σγουρός*: «κατσαρὰ μαλλιά», «κατσαρὴ τρίχα»· || «κατσαρὸς σκύλος», «κατσαρὸ ἀρνὶ» ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου τὸ τρίχωμα εἶναι κατσαρό || «κατσαρὰ ραδίκια» τὰ ραδίκια τῶν ὁποίων τὰ φύλλα εἶναι συνεστραμμένα.

Κατσαρός. Διάφοροι ἀγωνισταὶ διεκρίθησαν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Οἱ σημαντικώτεροι ὑπῆρξαν:

—1) ***Ἀθανάσιος***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Σπάρτης. Ἐπολέμησεν ἰδίως ἐπὶ Ἰμπραήμ.

—2) ***Ἀναστάσιος***. Φιλικὸς καὶ προὔχων τῆς Κυπαρισσίας. Ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Νεοκάστρου τῷ 1821 καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς πελοποννησιακῆς γερουσίας, ὑπῆρξε δὲ ἐκ τῶν ἐνθέρμων ὀπαδῶν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, μεθ' οὗ ἐφυλακίσθη εἰς Ὕδραν τῷ 1824. Ἐλευθερωθεὶς ἔσπευσεν εἰς τὸ Νεόκαστρον, ὅπου ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰμπραήμ, ἐγκλεισθεὶς δὲ εἰς τὴν Μεθώνην ἀπέθανεν αὐτόθι ἐκ τῶν κακουχιῶν τῷ 1826.

—3) ***Ἀναστάσιος***. Προὔχων τῆς Ἀρκαδιᾶς (Κυπαρισσίας) κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ ἀρχηγὸς τῶν ὅπλων αὐτῆς. Ἠχμαλωτίσθη τῷ 1825 ὑπὸ τοῦ Ἰμπραήμ, ἀλλ' ἀπηλευθερώθη κατὰ τὴν ἀνταλλαγήν.

—4) ***Ἀναστάσιος***. Ἕτερος προὔχων ἐκ Κυπαρισσίας, ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου.

—5) ***Γεώργιος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀγράφων. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ράγκον καὶ εἶτα τὸν Καραϊσκάκην, τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ πρωτοπαλλήκαρον Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος.

—6) ***Δημήτριος***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Καρβασσαρᾶ. Διωρίσθη τῷ 1825 χιλίαρχος.

—7) ***Δημήτριος***, ἕτερος. Κατήγετο ἐκ Μακεδονίας, ἐπολέμησε δὲ ὑπὸ τὸν Τσάμην Καρατάσσον, ὃν ἠκολούθησε καὶ εἰς Σερβίαν.

—8) ***Δημήτριος***, ὁ κοιν. *Μήτσος Κατσαρός*. Κατήγετο ἐξ Ἄργους, διεκρίθη εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Κεχαγιᾶ Μουσταφᾶ βέη τῷ 1821 καὶ κατόπιν ἐπολέμησεν εἰς τὰ Δερβενάκια ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν καὶ τὸν Χατζῆ-Χρῆστον εἰς Νεόκαστρον, συναιχμαλωτισθεὶς μετ' αὐτοῦ καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

—9) ***Εὐστάθιος***. Ἀκαρνάν. Ἦτο ὁ ἀκόλουθος τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀετοῦ, τῷ 1822, τῷ 1824 ἐτάχθη μεταξὺ τῶν δικασάντων τὸν Καραϊσκάκην ἀρχηγῶν καὶ τῷ 1825, ἀκολουθήσας τὸν Μαυροκορδᾶτον εἰς Σφακτηρίαν, ἠχμαλωτίθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

—10) ***Ἠλίας***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀμφίσσης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Γκούραν καὶ ἐπανειλημμένως διακριθεὶς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ καὶ τραυματισθείς, ἐφονεύθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐκ τῆς ἀνατινάξεως ὑπονόμου, τῷ 1826.

—11) ***Ἰωάννης***. Πυρπολητής, διακριθεὶς εἰς Τένεδον, Χίον καὶ Σάμον.

—12) ***Κυριᾶκος***. Κατήγετο ἀπὸ τοὺς Λιβανάτες, ἦτο ὀπαδὸς καὶ μακρινὸς συγγενὴς τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου, τῷ δὲ 1825, ἀπαρνηθεὶς αὐτόν, ἐγένετο ὑποχιλίαρχος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Κουντουριώτη.

—13) ***Κωνσταντῖνος***, καὶ κοινότερον *Κωστούλας*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Βάλτου. Ἐπολέμησε λαμπρῶς εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἔπεσε δὲ μαχόμενος εἰς τὴν νησῖδα τοῦ Ντολμᾶ τῷ 1825.

—14) ***Σταμάτιος***, ὁ καὶ *Καπετὰν Σταμάτης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Ἐπολέμησε μὲ τὸ πυρπολικὸν τοῦ Λαζάρου Μουσιοῦ καὶ διεκρίθη εἰς τὴν Μυτιλήνην.

—15) ***Χαράλαμπος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ναυπάκτου. Ὑπηρέτησεν ὡς μπουλουκτσῆς καὶ ἐπανειλημμένως ἐτραυματίσθη. Γ. Δ. Κ.

— **Κατσαρός, *Δανιὴλ-Νικόλαος*.** Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ ἐκ γονέων Παργίων λήγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Προσκληθεὶς εἰς Ρώμην ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐμπορευομένου θείου του Βασιλᾶ, ἐσπούδασεν ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ κατετάχθη μεταξὺ τῶν Λατίνων κληρικῶν, γενόμενος κατόπιν καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου Ηὐνοεῖτο τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν παπῶν Κλήμεντος, Πίου Η' καὶ τοῦ διαδόχου του Γρηγορίου. Ἐχρημάτισε βοηθὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νάξου καὶ ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ, καταλιπὼν διάφορα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα. Λ. Χ. Ζ

Κατσαροῦ */Γεωγρ./.* —1) Χωρίον τῆς Πελοποννήσου (ἐν τῷ ἄλλοτε δήμῳ Οἰχαλίας), ἀποτελοῦν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Ἀπέχει τοῦ Μελιγαλᾶ (πρὸς Α) μίαν ὥραν, ἀπὸ δὲ τῶν Καλαμῶν ἕξ. Ἔχει ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 1396 κατ. (1928). Ἐν τῷ χωρίῳ λειτουργεῖ ἀλευρόμυλος, 5 ἐλαιοτριβεῖα κλπ.

—2) Χωρίον τῆς Πελοποννήσου (ἐν τῷ ἄλλοτε δήμῳ Λετρίνων), ἀποτελοῦν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Ἀπέχει τοῦ Πύργου δύο ὥρας, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 455 κατ.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Σκλαβοχωρίου τοῦ πρῴην δήμου Σπάρτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Ἀπέχει τῆς Σπάρτης μίαν ὥραν καὶ ἔχει 81 κατ. Ι. Σ. Σ.

κατσάρω· δημ., ἐπὶ ἱστίων: ποδῶ τὸ ἱστίον· συνώνυμον τὸ *καλάρω*· || ἐπὶ νεφῶν, φεύγειν πρὸς ὡρισμένην διεύθυνσιν ὁριζομένην δι' ἀνεμορρόμβου: «τὰ σύννεφα κατσάρουν πὲρ Γαρμπῆ καὶ θὰ τὸν ἔχει τὸν καιρὸ ἔξω Γραῖγο»· || ἐπὶ πλοίου, διώκω πλοῖον. Σ. Ε. Λ.

κατσάρωμα (τὸ)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ κατσαρώνω. ἡ ἄσκησις τῆς κόμης, ὥστε νὰ φαίνεται οὔλη. βοστρύχισμα· || ἰδιωματ., ἀναρρίχησις· || βοταν. δημώδης ὀνομασία τῆς γνωστῆς ἀσθενείας ὀπωροφόρων τινῶν δένδρων (*ἀμυγδαλῆς, ροδακινέας* καὶ ἄλλων), χαρακτηριζομένης ὑπὸ ὑπερτροφίας τῶν φύλλων προκαλουμένης ὑπὸ τοῦ μικρομύκητος Exoascus ἢ Taphrina deformans (βλ. *ὑπερτροφία φύλλων*).

— */Ἐγκυκλ./* Βλ. *κόμμωσις*.

κατσαρώνω, ἀορ. *ἐ)κατσάρωσα,* παθ. μετ. *κατσαρωμένος*· δημοτ., κάμνω τὰ μαλλιά, τὰς τρίχας κατσαρά, βοστρυχίζω· || ἀμεταβ., γίνομαι κατσαρός: «κατσαρώσανε τὰ μαλλιά μου»· || ἰδιωματ., ἀναρριχῶμαι: «κατσάρωσε 'ς τὸ δεντρο, —'ς τὸν τοῖχο», «κατσαρώνει σὰν τὴ γάτα».

Κατσάρωφ, *Γαβριήλ*. Βούλγαρος ἱστορικός, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Σόφιας, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἐσπούδασεν εἰς Λειψίαν κλασσικὴν φιλολογίαν καὶ ἀρχαίαν ἱστορίαν. Ἀπὸ τοῦ 1900 διδάσκει ἀρχαίαν ἱστορίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σόφιας, ἤδη δὲ εἶναι τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῶν ἀνατολικῶν καὶ ἀρχαίων λαῶν. Ἠσχολήθη γενικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου: Θρᾳκῶν, Μακεδόνων κ. ἄ. Ἔγραψε: «Φίλιππος Β' ὁ Μακεδών», «Παιονία», «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Σόφιας», «Περὶ τῆς ἐθνικότητος τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων» (Revue des Études grecques, Paris t. XXIII, 1910) κ. ἄ. Τ. Θ.

Κάτσας, *Γρηγόριος*. Ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1879. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν ἐτελειοποίησε τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ. Διετέλεσεν ἐπὶ ἑξαετίαν ἐξωτερικὸς βοηθὸς τῆς ἐν τῷ βρεφοκομείῳ παιδιατρικῆς κλινικῆς, τῷ 1913 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τοῦ ἐργαστηρίου ἰατροδικαστικῆς καὶ τοξικολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, τῷ δὲ 1925 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ μαθήματος τῆς ἰατροδικαστικῆς. Ἐδημοσίευσε πολλὰς μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ὡς αὐτοτελεῖς πραγματείας, ἐν αἷς: «Μέθοδοι ἐξετάσεως κηλίδων αἵματος ἐν τῇ ἰατροδικαστικῇ» (1912), «Μέθοδοι ἐξακριβώσεως τῆς ἐν ζωῇ γεννήσεως τοῦ νεογνοῦ» (1924), «Οἱ αἰφνίδιοι θάνατοι» (1928), «Στοιχεῖα ἰατρικῆς δεοντολογίας, ἰατρικὸν ἀπόρρητον, ἰατρικὴ εὐθύνη» (1930). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω.

Κατσάτι (Cazzati), ***Μαυρίκιος***. Ἰταλὸς συνθέτης (1620—1677), ὀργανοκρούστης καὶ μουσικὸς διευθυντὴς εἰς διαφόρους ἐκκλησίας. Ὁ Κατσάτι μετὰ τοῦ μαθητοῦ του Βιτάλη ἔδωκε πλέον συγκεκριμένον καὶ ὁμοιογενῆ τύπον εἰς τὴν σονάταν. Τὰ ἔργα ὀργανικῆς μουσικῆς, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸν κύριον τίτλον τιμῆς εἰς τὸν Κατσάτι, περιλαμβάνουν: σονάτας δι' ἔγχορδα ὄργανα μετ' ἐναρίθμου βασίμου (4 βιβλία), 2 βιβλία χορῶν κλπ. Τὰ δὲ ἐκκλησιαστικὰ ἀποτελοῦνται ἐκ λειτουργιῶν, μοτέτων, ψαλμῶν, διὰ μίαν μέχρι τεσσάρων φωνῶν, ἄνευ συνοδείας. Τέλος ἡ κοσμικὴ μουσική του ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ μαδριγάλια, καντσονέτας, μετὰ ἢ ἄνευ συνοδείας κλπ. Γ. Σ.

κατσαφάνα (ἡ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γενιστης τῆς ἀκανθοκλάδου*.

Κάτς-Γκαντάβα (Katch-Gandava, ἢ Katchi) */Γεωγρ./.* Ἐπαρχία τοῦ Βελουχιστάν, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ χανάτου τῆς Κελὰτ καὶ οὖσα φόρου ὑποτελὴς τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἰνδιῶν. Ἔχει ἔκτασιν 23 χιλ. τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 100.000 κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ Μωαμεθανοί. Χώρα χθαμαλὴ καὶ ἐπίπεδος, ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μεγάλης πεδιάδος τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Αὕτη ἀρδεύεται ἀπὸ χειμαρρώδεις παραποτάμους τοῦ Ἰνδοῦ, αἱ μεταξὺ τῶν ὁποίων φάραγγες χρησιμεύουν διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν Ἰνδιῶν μετὰ τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τοῦ Βελουχιστάν, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ μεγίστη πολιτικὴ σπουδαιότης τῆς Κάτς-Γκαντάβα (στρατηγικοὶ σταθμοὶ τῶν Ἄγγλων). Τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ἐξαιρετικὰ θερμόν, ὁ δὲ χειμὼν γλυκύτατος. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορώτατον, παράγον ἐν ἀφθονίᾳ δημητριακοὺς καρπούς. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Γκαντάβα*, κυριώτεραι δὲ πόλεις ἡ Λέχρι, Ντανταρ, Κότρι καὶ Μπάγ. Μ. Ν. Δ.

κάτσε· προστακτ. τοῦ *ἐκάθισα—καθίζω*, ἀντὶ *κάθισε*, ἀντίθ. *σήκω*: «κάτσε κάτω», «κάτσε καλά».

Κατσελίδης, *Χριστόδουλος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σάμου. Διετέλεσεν ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὸν Λογοθέτην Λυκοῦργον καὶ προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του.

Κάτσενα (Katsena ἢ Katsina) */Γεωγρ./.* Παλαιὸν κράτος τοῦ δυτικοῦ Σουδάν, περιλαμβανόμενον σήμερον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κάνο τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τῆς Β. Νιγηρίας. Ἄλλοτε ἀπετέλει ἓν τῶν ἰσχυροτέρων κρατῶν τῶν Χάουσσα, καλούμενον ἐπίσης *Χάμπις* ἢ *Χάμπη*, κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑπετάγη εἰς τὸν σουλτᾶνον τοῦ Σόκοτο. Οἱ μᾶλλον μορφωμένοι ἐκ τῶν κατοίκων πρεσβεύουν τὸν Μωαμεθανισμόν. Ἔχει ἔκτασιν 30 χιλ. τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 300.000. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις, κειμένη 136 χλμ. ΒΔ. τοῦ Κάνο. Ἡ πόλις περιβάλλεται ὑπὸ τείχους περιμέτρου 22 χλμ., ἀλλ' ἐλάχιστον τμῆμα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ περιβαλλομένου ἐδάφους κατοικεῖται. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1903 ὁ ἐμίρης ἐδέχθη ἀμαχητὶ τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος καθῃρέθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὡς μὴ θελήσας νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ ἀγγλικὸν στέμμα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη ἄλλος, ὅστις τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1904 ἔδωκεν ὅρκον πίστεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ περιοχὴ τῆς Κατσένας ἀρδεύεται καλῶς καὶ θεωρεῖται λίαν προσοδοφόρος. Μ. Ν. Δ.

—**Κάτσενα** (Katsena) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τῆς Β. Νιγηρίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μούρι τοῦ διαμερίσματος Κατσένα-Ἀλλάχ. Ἡ περιοχὴ αὐτῆς ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ πηγάζοντος ἐκ τῶν ὀρέων τῆς ἄλλοτε γερμανικῆς ἀποικίας τοῦ Καμεροὺν καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν ποταμὸν Μπένουε. Μ. Ν. Δ.

Κατσενελλενμπόγκεν (Katzenellenbogen). Ἐπιφανὴς ἰουδαϊκὴ οἰκογένεια, καταγομένη ἐκ τῆς

Digitized by Google

ὁμωνύμου πρωσσικῆς κωμοπόλεως, ἧς τὰ μέλη· ἐγκατασταθέντα εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἀλσατίας, Πολωνίας καὶ Ἰταλίας διέπρεψαν εἰς τὰ ἑβραϊκὰ γράμματα. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεροι εἶναι:

—1) ***Μεὴρ Ἰσαάκ***, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παδούῃ (1482—1565). Ἐχρημάτισεν ἀρχιρραββῖνος, ὑπῆρξε δὲ διαπρεπὴς νομοδιδάσκαλος, τοῦ ὁποίου αἱ ἀποφάσεις ἐθεωροῦντο σεβασταὶ ὑφ' ὅλων τῶν ραββινικῶν κύκλων. Αἱ σχετικαὶ αὐτοῦ ἐρωταποκρίσεις (Scheïloth ou'teschouwoth) ἐπὶ διαφόρων ταλμουδικῶν θεμάτων μετὰ τοῦ ραβῆ Ἰούδα Μὶντς ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1553. Συνέθεσεν ἐπίσης «Παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὸν κώδικα ραμπὰμ» (Βενετία 1555).

—2) ***Σαμουὴλ Ἰούδα***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1521—1597). Ἐχρημάτισεν ἀρχιρραββῖνος ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τοῦ 1565, συνέθεσεν ἐρωταποκρίσεις ἐπὶ διαφόρων ταλμουδικῶν θεμάτων καὶ διέπρεψεν ἐν τῇ συναγωγικῇ ρητορικῇ. Τινὰ τῶν κηρυγμάτων του ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1594. Γ. ΕΛ.

— **Κατσενελλενμπόγκεν** (Catzenellenbogen), ***Βερθόλδος***. Γερμανὸς ἱππότης, ὅστις συμμετέσχεν εἰς τὴν 4ην σταυροφορίαν καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204) κατῆλθε εἰς Θεσσαλονίκην ἀκολουθῶν τὸν Βονιφάτιον τὸν Μομφερρατικόν, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε τῷ 1205 τὴν βαρωνείαν τοῦ Βελεστίνου (Θεσσαλίας). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βονιφατίου (1207), ὅτε ὁ Λομβαρδὸς Βιανδράτε ἀνέλαβεν αὐθαιρέτως τὰ ἡνία τοῦ κράτους καὶ ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Λατίνου βασιλέως τῆς Κωνταντινουπόλεως Ἑρρίκου, ὁ Κατσενελλενμπόγκεν παρέμεινε πιστὸς εἰς τὸν ἐπικυρίαρχον βασιλέα καὶ εἰς ἀμοιβήν, ὡς φαίνεται, τῆς πίστεώς του ἔλαβεν ὡς τιμάριον καὶ τὰς Σέρρας, ἔνθα ἐνεκλείσθη ὁ στασιαστὴς Βιανδράτε. Τῷ 1209 συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐν Ραβενίκᾳ (παρὰ τὰς Θερμοπύλας) συγκληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου σύνοδον πρὸς διαρρύθμισιν τῶν πραγμάτων τῶν λατινικῶν κτήσεων, μετά τινα δὲ ἔτη ἀπῆλθε εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

Κάτσενελσον (Katzenelson), ***Ἰούδας Λέβ***. Ἰουδαῖος ἰατρὸς καὶ συγγραφεύς, ρωσικῆς καταγωγῆς (1848—1914). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, τιμηθεὶς καὶ διὰ παρασήμου, εἶτα δὲ διωρίσθη ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου Ἀλεξανδρόφσκυ τῆς Πετρουπόλεως. Συνέγραψε ρωσιστὶ περὶ τῆς χειρουργικῆς καὶ ἀνατομίας ἐν τῷ Ταλμοὺδ (1889), «Die ritualen Reinheistgesetze in der Bibel und in Talmud», τὸ διήγημα «Ἆσμα ἀηδόνος» (ἑβραϊστὶ) καὶ πολλὰ ἄρθρα ἐν τῇ ρωσιστὶ συνταχθείσῃ ἑβραϊκῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ. Γ. ΕΛ.

Κατσενόβσκι, ***Μιχαήλ***. Ρῶσος ἱστορικὸς (1752—1831). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας καὶ κατόπιν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν αὐτῷ. Ὑπῆρξεν ἐν Ρωσίᾳ ὁ ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς τῆς κριτικῆς ἱστοριογραφίας, συνέγραψε δὲ πλεῖστα συγγράμματα καὶ ἱστορικὰ ἄρθρα, δημοσιευθέντα εἰς εἰδικὰ περιοδικά. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Μελέται ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ δικαίου», «Μελέτη περὶ τῶν χαλκίνων ρωσικῶν νομισμάτων», «Ἔρευναι περὶ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Νέστορος» καὶ «Ἱστορία τῶν πρώτων ρωσικῶν συνθηκῶν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων». Θ. Β.

— **Κατσενόβσκι**, ***Νικόλαος Τροφίμοβιτς***. Ρῶσος ἱστορικὸς (1775—1842). Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως φιλολογίαν, κατέλαβεν ἐν αὐτῷ τὴν ἕδραν τῆς γενικῆς ἱστορίας. Ὑπῆρξε συνήγορος τοῦ ψευδοκλασσικισμοῦ καὶ τοῦ φιλολογικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος τῆς ἀπολυταρχίας. Θ. Β.

Κατσενστάϊν (Katzenstein), ***Ἰάκωβος***. Γερμανὸς ὠτορινολαρυγγολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Ἐδημοσίευσεν: «Über die Innervation der m. crico-thyreoideus» (1894), «Die Orthoskopie des Larynx», «Die Autoskopie des Nasenrachenraums», «Über die Erscheinungen, die in der Schilddrüse nach Extirpation der sie versorgenden Nerven auftreten» κ. ἄ. Ο. Ρ.

Κάτσερ (Katscher) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πρωσσίας ἐν τῇ Ἄνω Σιλεσίᾳ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεόμπνιτς. Κάτ. 7978. Ἔχει ἐργοστάσια ταπητουργίας, ὑφασμάτων, ἐσμαλτωμένων σκευῶν κτλ. Θ. Κ.

κατσετέρο (cachetero). Λέξις ἱσπανικὴ σημαίνουσα ἐγχειρίδιον βραχὺ καὶ ὀξύαιχμον, ὅπερ ἐχρησιμοποίουν ἄλλοτε οἱ δολοφόνοι καὶ οἱ κακοποιοὶ καὶ διὰ τοῦ ὁποίου εἰδικὸς ταυρομάχος δίδει τὸ τελευταῖον κτύπημα εἰς τὸν αὐχένα τοῦ καταπεσόντος τραυματισμένου, ἀλλὰ καὶ μὴ φονευθέντος εἰσέτι ταύρου. Ὁ ταυρομάχος οὗτος καλεῖται ἐπίσης *κατσετέρο* ἢ *πουντιλιέρο* (puntillero). Μ. Δ. Β.

Κατσῆς, ***Ἰωάννης Μαυρομιχάλης***. Ἀδελφὸς τοῦ Πετρόμπεη (βλ. *Μαυρομιχάλης*). Γ. Δ. Κ.

—**Κατσῆς**, ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠλείας. Ἐπολέμησεν ὡς ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Χρύσανθον Σισίνην. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς προικοδοτημένης φάλαγγος καὶ ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον. Γ. Δ. Κ.

Κάτσι (Cachi de Nevado) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Ἄνδεων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάλτᾳ τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ὕψους 6.500 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Εἴς τινα τμήματα τοῦ ὄρους ἀνεκαλύφθησαν μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ. Μ. Ν. Δ.

κάτσια (ἰταλ. caccia=κυνήγιον) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος, ἀπαντῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ σημαίνων δίφωνον αὐστηρὸν κανόνα ἐν ταυτοφωνίᾳ, ἢ ἐν ὀγδόῃ, εἰς ὃν πολλάκις προστίθεται μία τρίτη βαρυτέρα φωνή, μὴ λαμβάνουσα μέρος εἰς τὸν κανόνα. Ἡ κάτσια εἶναι συγγενὴς πρὸς τὸ *ριτσερκὰρ* καὶ πρὸς τὴν *φυγήν*, χρησιμοποιεῖται δὲ κυρίως ἐπὶ κυνηγετικοῦ ποιήματος. Γ. Σ.

κατσιάζω, ἀόρ. *ἐ)κάτσιασα*, παθ. μετχ. *κατσιασμένος*· δημοτ., δὲν ἀναπτύσσομαι κανονικῶς, δὲν λαμβάνω τὸ ἀνάλογον ἀνάστημα, παθαίνω ἀτροφίαν, μαρασμόν, ἄλλως *ζουριάζω*: «κάτσιασε τὸ παιδί, —τὸ σκυλί, —τὸ γατί, —ἡ τριανταφυλλιὰ κτλ.»· || μεταβ., κάμνω τι νὰ μὴ ἀναπτύσσεται, νὰ ζουριάσῃ.

Κατσιανίγκα (Caccianiga), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς μυθιστοριογράφος (1823—1909). Ἐγεννήθη ἐν Τρεβίζο καὶ τῷ 1845 ἵδρυσε τὸ σατιρικὸν περιοδικὸν «Τὸ τρελλούτσικο πνεῦμα», ἀναγκασθεὶς μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν νὰ ἐκπατρισθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, γενόμενος βουλευτὴς εἰς τὸ βενετικὸν κοινοβούλιον, δήμαρχος τοῦ Τρεβίζο, διοικητὴς τοῦ Οὔντινε καὶ βουλευτὴς εἰς τὸ ἰταλικὸν κοινοβούλιον. Ἀποσυρθεὶς κατόπιν εἰς ἰδιόκτητον ἔπαυλιν ἀφωσιώθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν γεωργίαν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Τὰ χρονικὰ τοῦ χωριοῦ» (1872), «Ἡ ἀγροτικὴ ζωή», «Τὸ φίλημα τῆς κοντέσσας Σαβίνας» (1875), «Βίλλα Ὀρτενσία» (1876, «Τὸ μοναστήρι» (1883), «Ἡ οἰκογένεια Βονιφατίου» (1886), «Ἑορτὲς καὶ κηδεῖες» (1889), «Ἐπιστολαὶ συζύγου πρὸς τὴν νεκρὰν σύζυγόν του» (1897). Πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Μ.Δ.Β

— **Κατσιανίγκα** (Caccianiga), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1700—1781). Ἐξειργάσθη πολλὰς ἐλαιογραφίας καὶ ὑδατογραφίας, διακρινομένας διὰ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν δροσερότητα τοῦ χρωματισμοῦ των. Διεκρίθη καὶ ὡς χαλκογράφος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ἀνακτόρου καὶ τῆς βοργησιακῆς ἐπαύλεως, μία τοιχογραφία ἐν τῷ παλατίῳ Garroti τῆς Ρώμης, ἡ «Εὐχαριστία» καὶ «Ὁ γάμος τῆς Θεοτόκου» (ἐν Ἀγκῶνι). Ι. Μ. Π.

κάτσιασμα (τό)· δημοτ., τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κατσιάζω*, μαρασμός, ζούριασμα.

κατσιβελιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ *κατσιβέλου*, ἀκαθαρσία, δυσωδία, ἄλλως *γυφτιά*: «'ς τοῦ κατσιβέλου τὴν αὐλὴ δεντρολίβανο ἀνθεῖ, κι' ἂν ἀνθῇ κι' ἂν δὲν ἀνθῇ κατσιβελιᾶς βρομεῖ».

Κατσιβελιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βουτᾶ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτοικοι (1928) 40. Περὶ τὰ 20 χωρία τῆς περιφερείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ Κατσιβελιανά, εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πελεκᾶνος*. Ε. Γ.

κατσίβελος, θηλ. *—έλα*. Μία τῶν πολλῶν ὀνομασιῶν τῶν Ἀτσιγγάνων ἢ Γύφτων. Ὁ ὅρος οὗτος εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν Τουρκίαν, χαρακτηρίζονται δὲ δι' αὐτοῦ οἱ πλάνητες ἰδίως Ἀτσιγγάνοι, οἱ φερέοικοι καὶ ἀνέστιοι, οἱ μετερχόμενοι κυρίως τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ καλαθοπλόκου καὶ κοσκινᾶ (βλ. λ. *ἀτσίγγανοι*). Κ. Φ.

Κατσίγκρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον. Κάτ. (1928) 520. Παράγει καπνόν, ἔλαιον καὶ σιτηρά. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Γιαννουλέϊκα*, *Γκάιζια*, *Κατσιγιαννέϊκα*, *Νέον Ροϊνὸν (Κιναμπάρδι)*, *Προφήτης Ἠλίας*, *Στεφανέϊκα* καὶ ἡ *Μονὴ Καρακαλλᾶ*, μὲ 1025 ἐν ὅλῳ κατοίκους. Ι. Σ. Σ.

κατσίδα (ἡ), ***κατσίδης*** (ὁ), ***κατσιδιάρης*** (ὁ)· ἀντὶ *κασίδα*, *κασίδης*, *κασιδιάρικο* κλπ.

κατσιδιάρης (ὁ), ἢ ***κασιδιάρης*** *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἔχιον τὸ ὡραιοανθές*.

κατσιδοπίρναρο (τὸ) καὶ ***κατσιδοπούρναρο*** *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δρῦς ἡ πρῖνος* ἢ *καλλίπρινος*.

κατσιδόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μικρομερὶς ἡ ἰουλιανή*.

Κατσιδώνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καρυδίου τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κάτ. (1928) 175. Ε. Γ.

κατσίκα (ἡ)· δημοτ., τὸ θῆλυ γένος τοῦ τράγου, ἡ *αἴξ*· || μεταφ., ὀνειδιστικὸν γυναικός: «αὐτὴ ἡ κατσίκα τὰ φταίει».

Κατσικὰ (ἡ) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 802. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 97. Ι. Σ. Σ.

κατσικᾶδες (οἱ) *[Λαογρ.]*. Ἰδιωματικὴ ἐν Χίῳ ὀνομασία τῶν *καλλικαντζάρων* (βλ. λ.).

κατσικάκι (τό), ἢ ***κατσίκι*** *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ νεογνοῦ τῆς αἰγός.

Κατσικάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλυβίων τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 40 Ε. Γ.

Κατσικαπῆς, ***Ἀναστάσιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος, ὅστις διεκρίθη διὰ τὴν ὀργανωτικότητά του καὶ τὴν ἀνδρείαν. Προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὰ στρατόπεδα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα εἰς τὸ τῆς Ἐλευσῖνος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διωρίσθη ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἔπαρχος καὶ τέλος νομάρχης. Γ. Δ. Κ.

Κατσίκας, ***Ἀργύριος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Λεβαδείας. Ἔπεσε μαχόμενος ἐν Ἀθήναις τῷ 1826. Ὁμοίως ἐφονεύθησαν ἀγωνιζόμενοι εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀδελφοί του *Γεώργιος* τῷ 1821, *Ἰσίδωρος* τῷ 1826 καὶ *παπᾶ-Δημήτριος*, ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1827. Γ. Δ. Κ.

κατσικᾶς (ὁ)· ὁ βόσκων αἶγας (βλ.λ. *βοσκός*)· || ὁ πωλητὴς αἰγείου γάλακτος, ὅστις περιφέρων τὰς αἶγάς του ἀνὰ τὴν πόλιν τὰς ἀμέλγει ἐνώπιον τῶν πελατῶν· || ἰδιωμ., ὁ *βρυκόλακας* (βλ. λ.).

κατσικήσιος, *—α*, *—ο*· δημοτ, ὁ τῆς κατσίκας, αἴγειος, ἄλλως *γιδήσιος*: «κατσικήσιο κρέας, — γάλα, —βούτυρο».

κατσίκι (τό)· δημοτ., ὁ μικρὸς γόνος τῶν αἰγῶν, τὸ ἐρίφιον.

Κατσίκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Νικολάου τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 48. Ε. Γ.

κατσικλάρι (τό), ἢ *κατσουλοκλάρι* *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τρφύλλιον τὸ στενόφυλλον*, κοινὴ ἰδίᾳ ἐν Ζακύνθῳ.

Κατσικογιάννης. Παλαιὰ ἁρματολικὴ οἰκογένεια τοῦ Βάλτου, ἀναφερομένη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ὁ γενάρχης αὐτῆς, *Κατσικόγιαννης* καλούμενος, ἔδρασεν εἰς τὴν Πρέβεζαν τῷ 1684 κατὰ τὸν Τουρκοβενετικὸν πόλεμον, ταχθεὶς ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη. Ἔκτοτε ἡγεῖτο τῆς περιοχῆς τοῦ Λούρου. Τὸ ἁρματολίκι τοῦτο παρέλαβεν ὁ υἱός του, ὁ κατόπιν γνωστὸς ὡς *γέρω-Κατσικογιάννης*, ὁ ἐχθρὸς τῶν Γριβαίων. Οὗτος τῷ 1732 ἐκβληθεὶς ὑπὸ τῶν Γριβαίων ἀπὸ τὸν Λοῦρον, ἔσπευσεν εἰς τὸν Βάλτον, συνεκέντρωσε περὶ τὰ τριακόσια παλληκάρια καὶ ἐπιχειρήσας ἀληθῆ στρατείαν κατέλαβε τὴν Βόνιτσαν καὶ ὅλον τὸ Ξηρόμερον, ἐφ' οὗ οἱ Γριβαῖοι εἶχον τὰς καπετανίας των κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Σφοδραὶ ἐκ τούτου μάχαι ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσαετίαν διεξήγοντο, ἕως ὅτου, τῷ 1752, ἀπεφασίσθη νὰ κλεισθῇ μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων στρατοπέδων εἰρήνη δι' ἐπιγαμίας. Πράγματι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γριβαίων Ἀπόστολος ἐνύμφευσε τὸν υἱόν του Χρῆστον μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ Κατσικογιάννη Μόσχων, διὰ τῶν γαμηλίων δ' ἑορτῶν ἐπανηγυρίσθη καὶ ἐσφραγίσθη τοιαύτη συμφιλίωσις καὶ συνεργασία, ὥστε ὁ Κατσικογιάννης παρῃτήθη τῆς καπιτανίας ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ του, οὗτος δὲ βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς συζύγου του ἐξέτεινε τὴν ἐπιρροὴν τῶν Γριβαίων ἀπὸ τὸν Λοῦρον τῆς Ἠπείρου μέχρι τοῦ Ἀγγελοκάστρου τῆς Αἰτωλίας. Καὶ ὁ μὲν γέρω-Κατσικογιάννης ἀπέθανεν ἐν τῷ μεταξύ. Ὁ δὲ υἱός του Χρῆστος συνεπολέμησε μετὰ τοῦ γαμβροῦ του Χρήστου Γρίβα εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, ὑπῆρξε δ' ἐκ τῶν σωθέντων μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν συντριβὴν τῶν Γριβαίων εἰς τὸ Ἀγγελόκαστρον. Τότε, παρελθούσης τῆς καταφορᾶς, ὁ Χρῆστος Κατσικογιάννης ἐπεδίωξε ν' ἁρπάσῃ τὸ ἁρματολίκι τοῦ Καρλελίου ἀπὸ τὴν ἀνήλικον ἀνεψιόν του Δράκον Γρίβαν, τὸν ὁποῖον καὶ ἐκηδεμόνευεν, ἀνήλικον ὄντα. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν μικρὸν Δράκον μετ' ἀπαραμίλλου ἀφοσιώσεως διέσωσαν τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, τὸν ἀπέστειλαν εἰς Ἑπτάνησον, ὅπου ἐπὶ ἔτη ἐκρύπτετο, καὶ κατόπιν μεγαλώσαντα τὸν ἔθεσαν ἐπὶ κεφαλῆς των. Ἐν τούτοις ὁ Κατσικογιάννης ἀντεποιεῖτο πάντοτε τὴν ἀρχήν. Παρακ

Digitized by Google

νηθεὶς δὲ ἀπὸ τὸν προεστῶτα τοῦ Ξηρομέρου Μαυρομάτην, ἐχθρὸν ἄσπονδον τῶν Γριβαίων, ἀπήλειψεν ἀπὸ τῆς σφραγῖδος τοῦ ἁρματολικίου τὸ ὄνομα τοῦ Δράκου καὶ ἐχάραξε τὸ ἰδικόν του. Οἱ ἄλλοι δύο συγκηδεμόνες τοῦ Δράκου, ὁ Σκλεπούσης καὶ ὁ Κρεκόνης, εἰσέβαλον εἰς τὸ Ξηρόμερον, κατέστρεψαν τὰ κτήματα τοῦ Μαυρομάτη, ἀλλ' ἐφονεύθησαν συνεπείᾳ ἐνέδρας τοῦ Κατσικογιάννη. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἔφθασεν, ἀνδρωθείς, ἐκ τῆς Ἑπτανήσου ὁ Δράκος Γρίβας καὶ ἀπὸ τοῦ 1778 μέχρι τοῦ 1790 σφοδροὺς ἐπανήρχισε τοὺς προπατορικοὺς πολέμους μὲ τὴν γενεὰν τῶν Κατσικογιανναίων. Τέλος τῷ 1790 ὁ Δράκος ἀνέκτησε τὸ ἁρματολίκι του, ἐπιβληθεὶς διὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, διορισθέντος δερβὲν-ναζίρη τῆς Ρούμελης. Οἱ Κατσικογιανναῖοι, *Χρῆστος* καὶ ὁ ἀδελφός του *Ἀπόστολος*, ἐπὶ ἔτη μακρά, τελοῦντες ὑπὸ τὴν δυσμένειαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐπολέμουν πρὸς τὰ στρατεύματα, ἅτινα ἀπέστελλε διὰ νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ. Προστατευόμενοι ὅμως ἀπὸ τὸν «βλάμην» τοῦ Χρήστου, τὸν περίφημον Μπεκὴρ Τζογαδόρον, στρατηγὸν τοῦ Ἀλῆ, δὲν ἐφοβοῦντο τοὺς ἄλλους. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλῆς παρέπεισε τὸν Μπεκὴρ νὰ παρασπονδήσῃ, προσελκύων τοὺς «βλάμηδές» του Κατσικογιανναίους καὶ παραδίδων αὐτούς, ἢ καὶ δολοφονῶν. Ὁ Μπεκήρ, ἀντιληφθεὶς ὅτι θὰ ἐκινδύνευεν, ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολήν του μετὰ πολλῆς δεξιότητος. Καὶ τοὺς μὲν σημαίνοντας ἄνδρας ἐφόνευσε, κομίσας τὰς κεφαλάς των εἰς Ἰωάννινα, τὰς δὲ γυναῖκας ἔσυρεν εἰς αἰχμαλωσίαν. Ἡ παράδοσις βεβαιοῖ, ὅτι ὁ Ἀλῆς, ὀρεχθεὶς τῆς περικαλλοῦς Μπήλιως, θυγατρὸς τοῦ Χρήστου, ἐζήτησε νὰ τὴν εἰσαγάγῃ εἰς τὸ χαρέμι του. Δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως, διότι ὁ ἀδελφὸς τῆς νέας *Μίνιος Κατσικογιάννης* τὴν ἐφόνευσεν. Οὗτος ὑπῆρξεν Ἀγωνιστὴς καὶ ἠκολούθησε τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του *Εὐστάθιον* εἰς τὴν Ἀττικήν, φονευθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀνηφορίτη τῷ 1829. Υἱὸς τοῦ Χρήστου ἦτο ὁ *Εὐστάθιος*, ὁ κοινῶς *Στάθης Κατσικογιάννης*, ἀπὸ τὸ πρωτοπαλλήκαρα τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου καὶ μάλιστα τοῦ Γκούρα, μετὰ τῶν ὁποίων συνεπολέμησεν εἰς τὴν Γραβιάν, εἰς τὰ Βασιλικά, εἰς τὴν Ἄμφισσαν καὶ τέλος εἰς τὴν Ἀττικήν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου, ὃν ἔφερεν ὅτε ἀπέθανε, τῷ 1836. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Κατσικογιάννης ἔσχε τρεῖς υἱούς, τὸν *Κωστούλαν*, πεσόντα ἐν Δραγατσανίῳ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, τὸν *Πρέβαν*, ἀποθανόντα ἐν Πάτραις τῷ 1830, καὶ τὸν ὑστερογέννητον *Ἀπόστολον*, πεσόντα τῷ 1827 ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Γ. Δ. Κ.

—**Κατσικογιάννης.** —1) ***Γεώργιος.*** Ψαριανὸς πυρπολητής, βοηθήσας τὸν Νικόδημον εἰς τὴν πυρπόλησιν τουρκικῆς φρεγάτας. —2) ***Δημήτριος.*** Πυρπολητὴς ὑπὸ τὸν Κανάρην. Γ. Δ. Κ.

— **Κατσικογιάννης, *Εὐστάθιος.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1869. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Συμμετέσχε τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 καὶ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων (1912—1913) ὡς διοικητὴς μοίρας πυροβολικοῦ. Ὑπηρέτησεν ἐπανειλημμένως ὡς στρατιωτικὸς ἀκόλουθος διαφόρων πρεσβειῶν τῆς Βαλκανικῆς. Κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν διετέλεσεν ἀρχικῶς μὲν διοικητὴς τῆς 11 μεραρχίας, μεθ' ἧς συμμετέσχε κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, κατόπιν δὲ στρατιωτικὸς διοικητὴς Προύσσης. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1922. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κατσικοκλάστης (ὁ), ἢ ***τσακουνοκλάστης*** */Βοτ./.* Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *στεφανίσκος ὁ πηγανοειδής.* Κ. ΠΑΠ.

κατσικοκλέφτης (ὁ)· ὁ κλέπτης αἰγῶν, προβάτων κττ., ζῳοκλόπος ἢ ζῳοκλέπτης.

κατσικοπόδης (ὁ), ἢ ***κατσικοπόδαρος*** */Λαογρ./.* Μία ἐκ τῶν ὀνομασιῶν αἱ ὁποῖαι δίδονται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τοὺς *καλλικαντζάρους* (βλ. λ.) καὶ εἰς τὸν *διάβολον* (βλ. λ.).

Κατσιλάκης, *Γεώργιος.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Μιχάλην καὶ τὸν Καλλέργην ὡς ἀξιωματικός. Τῷ 1824 προήχθη εἰς ὑποχιλίαρχον. Γ. Δ. Κ.

Κατσιλίβας. Ἀπεκαλεῖτο οὕτως ὁ ἐκ Ζακύνθου ἀγωνιστὴς *Διονύσιος ὁ Σεμπρικός.* Γ. Δ. Κ.

Κατσιλοχώρι */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀργαλαστῆς τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. 147. Α. Γ. Κ.

Κατσιματάδικα */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γαΐου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παξῶν τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 34. Ι. Σ. Σ.

Κατσιμήδης, *Ἀναστάσιος.* Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ (1861—1913), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897. Ὑπηρέτησεν εἰς τὴν τότε χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ἀκολούθως διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν (1903—1912) καθηγητὴς τῆς τοπογραφίας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν, συγγράψας ἴδιον σύγγραμμα («Τοπογραφία») καὶ ἐκδόσας ἑλληνιστὶ τοπογραφικοὺς χάρτας τῶν περιχώρων τῆς Ἀττικῆς τῇ βοηθείᾳ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν. Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου καὶ διατελῶν διοικητὴς τάγματος, ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαχανᾶ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κατσίμπαλης. —1) ***Γεώργιος Κ.*** Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1899. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονπελλιὲ τῆς Γαλλίας. Τῷ 1925 ἐξέδωσε, μετὰ τοῦ *Θ. Στεφανίδη*, ἔμμετρον ἀγγλικὴν μετάφρασιν ποιημάτων τοῦ Κ. Παλαμᾶ, τῷ δὲ 1926, ἐπίσης ἀγγλιστί, ἀνθολογίαν συγχρόνων Ἑλλήνων λυρικῶν καὶ τῷ 1929 ἑλληνιστί, τὰς μελέτας «Τὸ παιδὶ στὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ» καὶ «Ὁ Παλαμᾶς καὶ τὸ Σπίτι». Ἵδρυσε τὴν μικρὰν βιβλιοθήκην «Διὰ νὰ γνωρίσουμε τὸν Παλαμᾶ». —2) ***Κωνσταντῖνος Γ.*** Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1868. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τοῦ γελοιογράφου *Νικ. Μόστρα* καὶ τοῦ *Ἰωάν. Ζυγομαλᾶ* ἐξέδωσε τὰ σατιρικὰ περιοδικὰ «Αἴθουσα» (1887) καὶ «Κώδων» (1888). Συνειργάσθη ἐν τῷ «Νουμᾶ» καὶ εἰς ἄλλα φιλολογικὰ περιοδικά, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτικῶν μελῶν τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου», καὶ ἐξέδωκε τὴν πρώτην πλήρη ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ «Ρουμπαγιάτ» τοῦ Ὀμὰρ Καγιάμ, μετὰ μελέτης περὶ τοῦ βίου τοῦ Πέρσου ποιητοῦ.

Κατσίμπαλι */Γεωγρ./.*—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Κάτοικοι (1928) 144. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Καρβουνάρι.* —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς μιᾶς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Φιλιατρῶν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 241.

Κάτσιν, ἢ ***Κατσίντσι*** (οἱ) (Katchin ἢ Katchintsi). Φυλὴ τῆς μεσημβρινῆς Σιβηρίας, ὁμιλοῦσα τουρκικὴν διάλεκτον καὶ καταγομένη πιθανῶς ἐκ Σαμογετῶν. Κατοικεῖ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀμπακάν, ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Γιενισέϊ. Κατὰ τὸ 1849 ἡ φυλὴ αὕτη ἠρίθμει 9.436 ψυχάς, ἀλλ' ἔκτοτε ἐλαττοῦται συνεχῶς. Οἱ Κάτσιν εἶναι νομάδες κυνηγοὶ καὶ κατοικοῦν ἐντὸς καλυβῶν. Ρυπαρότατοι, ἐνδύονται διὰ λινοῦ ὑποκαμίσου καὶ περισκελίδος, τὰ ὁποῖα ἀπορρίπτουν ὅταν γίνουν κυριολεκτικῶς ῥάκη. Ἔχουν τὸ ἔθιμον τῆς ἁρπαγῆς τῆς νύμφης ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ, μετὰ δὲ τὸν γάμον ἀποκλείεται πᾶσα συνάφεια μεταξὺ τῆς νύμφης καὶ τῶν γονέων της. Οἱ Κάτσιν, κατ' ὄνομα μόνον Χριστιανοί, διατηροῦν τὰς παλαιὰς αὐτῶν δοξασίας. Ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν νεκρῶν των θυσιάζουν συνήθως ἵππον. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν θνήσκοντες ζητοῦν, ὅπως τὸ πτῶμά των ἀναρτηθῇ ἀπὸ τοὺς κλάδους δένδρου καὶ ἀφεθῇ ἐκτεθειμένον μέχρι τελείας ἀποσυνθέσεως. Μ. Ν. Δ.

Κατσίνι (Caccini), ***Ἰούλιος.*** Ἰταλὸς ἀοιδὸς καὶ συνθέτης (1550—1618). Ἀπετέλεσε μέλος τοῦ ὁμίλου τῆς Φλωρεντίας, ἐξ οὗ ἐγεννήθη ἡ ἰδέα τῆς δημιουργίας τοῦ μελοδράματος, τοῦ βασιζομένου ἐπὶ τοῦ παραστατικοῦ ὕφους καὶ τῆς μουσικῆς ἀπαγγελίας. Εἶναι ἀπὸ τοὺς κυρίους δημιουργοὺς τοῦ *ἀριόζο* καὶ τοῦ *μπὲλ-κάντο*, τὸ ὁποῖον ὡς ἀοιδὸς ἐχειρίζετο μετὰ δεξιότητος, ποιούμενος μόνον κατάχρησιν ἐξωραϊστικῶν φθόγγων καὶ μελισμάτων. Πάντως ἐπεζήτει εἰς τὴν μουσικὴν τὴν ἔκφρασιν καὶ ἐπρέσβευεν ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ ἐννοῇ τις τὴν ἰδέαν τοῦ ποιήματος ἢ τοῦ κειμένου καὶ νὰ τὴν ἀποδίδῃ ἐκφραστικῶς καὶ μετὰ συγκινήσεως, παρὰ νὰ κάμνῃ κατάχρησιν ἀντιστικτικῶν μεθόδων. Τὸ πρῶτον μελόδραμα, εἰς ὃ ὁ Κατσίνι εἰργάσθη συμφώνως μὲ τὰς νέας ἀντιλήψεις τοῦ ὁμίλου, ὑπῆρξεν ἡ «Εὐρυδίκη» ἐπὶ κειμένου τοῦ Ρινουτσίνι. Συνέθεσε τὰ μονόφωνα ᾄσματα τοῦ «Rapimento di Cafalo» (1597), τὸ «Il combattimento d'Apolline col serpente», μαδριγάλια, σοννέτα καὶ σειρὰν ᾀσμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Nuove musiche e nuove maniera di scriverla».

Ἡ κόρη τοῦ Κατσίνι, *Φραγκίσκη*, ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀοιδὸς καὶ συνθέτις. Ἔγραψε θρησκευτικὰς καὶ κοσμικὰς καντάτας, τὸ μπαλέττο «La liberazione di Ruggiero dall'isola d'Alcina» (1625) κτλ. Γ. Σ

Κάτσιος, *Δημήτριος.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν. Ἐπολέμησεν ἀπὸ τοῦ 1821 ἕως τὸ 1829. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸν Ἀνηφορίτην, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Κατσίπης, *Νικόλαος.* Ἀθηναῖος ἀγωνιστής, πεσὼν εἰς τὴν μάχην τῶν Πέντε Ὀρνέων. Γ. Δ. Κ.

Κατσιπόδι, ἢ ***Κατσιποδοῦ*** */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῶν περιχώρων τῶν Ἀθηνῶν, δύο χλμ. πρὸς Ν τοῦ Ἰλισοῦ καὶ ὀλίγον δυτικῶς τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν—Βουλιαγμένης. Εἶναι ἱδρυμένος ἐπὶ ὑψώματος καὶ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου πηγῆς. Ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (πρῴην Μπραχαμίου) καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 785. Ὑπό τινων ἀρχαιολόγων τοποθετεῖται ἐνταῦθα ὁ ἀρχαῖος δῆμος *Ἀλωπεκῆ*, κατ' ἄλλους δὲ παρὰ τὸ Κατσιπόδι ἔκειτο καὶ τὸ *Κυνόσαργες.* Ι. Σ. Σ.

κατσιποδιὰ (ἡ)· δημοτ., δυσχέρεια, ἀτυχία, κακοτυχία, οἱονεὶ ὀφειλομένη εἰς ἐπήρειαν ὑπερφυσικήν, ἄλλως *γρουσουζιά*: «ἐφέτος εἴχαμε κατσιποδιά, παντοῦ ζημία»· ‖ δυστροπία, ἄλλως *γρίνια*: «κατσιποδιὰ ἔχεις πάλι».—Τὸ ῥῆμα ***κατσιποδιάζω.***

Κάτσιτς-*Μιόσιτς* (Kacic-Miosic). Κροάτης κληρικὸς καὶ ποιητὴς (1690—1760). Ἦτο φραγκισκανὸς μοναχὸς καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς τὸ Σεμπένικο τῆς Δαλματίας. Κατόπιν διετέλεσε νούντσιος τοῦ πάπα ἐν Δαλματίᾳ, Βοσνίᾳ καὶ Ἑρζεγοβίνῃ. Περισυνέλεξε πολυάριθμα σλαυϊκὰ λαϊκὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκλογὴ τραγουδιῶν τοῦ σλαυϊκοῦ ἔθνους» (1756). Μ. Δ. Β.

Κάτσκιλλ (Catskill) */Γεωγρ./.* Σειρὰ ὀρέων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β Ἀμερικῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὀροσειρὰν τῶν Ἀππαλαχίων ὀρέων ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Οὕδσωνος ποταμοῦ, ἐν τῇ κομιτείᾳ Γκρὴν τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ ἀνατολικὴ βάσις τῶν Κάτσκιλλ εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 12 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου πολίχνης, ἐξ ἧς ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν των. Τὰ ὄρη ταῦτα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγένοντο πλεῖσται ἔρευναι πρὸς ἀνακάλυψιν γαιανθρακωρυχείων, στεροῦνται ὀρυκτοῦ πλούτου, ἀλλ' εἶναι ἀξιοσημείωτα διὰ τὴν ποικιλίαν καὶ τὸ κάλλος τῶν τοπίων. Ὑψηλότεραι κορυφαὶ αὐτῶν εἶναι ἡ Round Top (=Στρογγύλη κεφαλή) καὶ ἡ High Peak (=Ὑψηλὴ κορυφή), ὕψους 1600 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὰ ὄρη ταῦτα συχνάζονται κατ' ἔτος ὑπὸ χιλιάδων περιηγητῶν, ἐρχομένων ν' ἀπολαύσουν τὸ ἐξαίσιον θέαμα τῶν καταρρακτῶν τῶν σχηματιζομένων ἐκ τῶν ὑδάτων δύο λιμνῶν εὑρισκομένων εἰς μέγα ὕψος. Τὰ ὕδατα τῶν λιμνῶν τούτων ἑνούμενα σχηματίζουν ταχύτατον ῥεῦμα, τὸ ὁποῖον καταρρέει ὁρμητικώτατα ἐντὸς βαθυτάτης φάραγγος διὰ δύο διαδοχικῶν πτώσεων. Ὁ πρῶτος καταρράκτης πίπτει καθέτως ἐξ ὕψους 55 μέτρων καὶ ὁ δεύτερος, ἀρκετὰ πλησίον τοῦ πρώτου, ἐξ ὕψους 24 μέτρων. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς φάραγγος ἐκτίσθη, χάριν τῶν περιηγητῶν, μικρὸς οἰκίσκος, ὁπόθεν, ἐν καιρῷ αἰθρίας, παρουσιάζεται τὸ πανόραμα τῆς γραφικωτάτης πεδιάδος τοῦ Οὕδσωνος μέχρις ἀποστάσεως 100 χλμ. Οἱ καταρράκται ἀπέχουσι τῆς ὁμωνύμου πολίχνης περὶ τὰ 22 χλμ. Μ. Ν. Δ.

—**Κάτσκιλλ** (Catskill) */Γεωγρ./.* Πολίχνη τῆς Β. Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Γκρὴν τῆς Ν. Ὑόρκης, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Οὕδσωνος ποταμοῦ. Κάτ. 5.296. Ἡ πολίχνη αὕτη εἶναι γνωστοτάτη ὡς θερινὴ διαμονή. Μ. Ν. Δ.

— **Κάτσκιλλ** (Katskill). Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἶναι γνωστὸν μέγα ὑδραγωγεῖον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, κατασκευασθὲν ὑπὸ τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς πόλεως. Τὸ ἔργον ἤχθη εἰς πέρας, παρὰ τὰς μεγίστας δυσχερείας, ἃς παρουσίασεν ἰδίως ἡ ὑπὸ τὸν Οὕδσωνα διάβασις τοῦ ὑδραγωγείου, εἶναι δ' ἓν ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς μηχανικῆς, ἰσάξιον πρὸς τὴν τομὴν τοῦ Παναμᾶ. Μ. Ν. Δ.

Κατσκόβσκι (Kaczkowski), ***Σιγισμοῦνδος.*** Πολωνὸς μυθιστοριογράφος. Λόγῳ τῶν ἐπαναστατικῶν του φρονημάτων κατεδικάσθη τῷ 1846 εἰς θάνατον, μετατραπείσης κατόπιν τῆς ποινῆς του εἰς ἰσόβια δεσμά. Ἐπί τινα χρόνον διέμεινεν ἐν Λεμβέργῃ, ὅπου καὶ ἐδημοσιογράφησεν ὡς ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Φωνή». Μετ' ὀλίγον ἐγένετο συντηρητικὸς καὶ ἤρχισε πολεμῶν τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας. Ἐγκατασταθεὶς τῷ 1868 εἰς Παρισίους, ὑπέβαλεν εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν τῷ 1871 σχέδιον περὶ τῆς πληρωμῆς τῆς ἀποζημιώσεως εἰς τὴν Γερμανίαν, τιμηθεὶς διὰ τοῦτο διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κατσκόβσκι κυριώτερα εἶναι: «Ὁ Κάτων», «Οἱ ἔγγονοι», «Οἱ ἱππόται τοῦ Ὄλμπραχτ», «Οἱ Ἑβραῖοι», «Τὸ ναυάγιον», «Ἡ γυνὴ ἐν Πολωνίᾳ» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Κάτσμπαχ (Katzbach) */Γεωγρ./.* Ποταμὸς τῆς Γερμανίας ἐν Σιλεσίᾳ. Πηγάζει ἐκ τοῦ Μπλαϊμπεργκ, παραφυάδος τῶν ὀρέων τῶν Γιγάντων, καὶ κατευθυνόμενος κατ' ἀρχὰς πρὸς Β. καὶ κατόπιν πρὸς τὰ ΒΑ., χύνεται μετὰ ροῦν 95 χλμ. εἰς τὸν Ὄντερ παρὰ τὴν Πάρχβιτς. Εἶναι γνωστὸς ἐκ τῆς μάχης, ἡ ὁποία συνήφθη παρ' αὐτὸν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1813 μεταξὺ τῶν γερμανικῶν καὶ ρωσικῶν στρατευμάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν γαλλικῶν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ναπολέοντος ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μακντοναλντ ἀφ' ἑτέρου. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Γάλλοι ἡττηθέντες ἀπώλεσαν 30.000 ἄνδρας εἰς νεκροὺς καὶ αἰχμαλώτους καὶ ὑπερεκατὸν πυροβόλα. Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

Κατσόγιαννος. Διάσημος κλέφτης ἐξ Ἠπείρου, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐπολέμησεν ἐναντίον τοῦ Κοὺρτ πασᾶ τῷ 1775 καὶ κατόπιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῷ 1784, ὁπότε ἐφονεύθη εἴς τινα συμπλοκὴν πρὸς τὸν Μπεκὴρ Τζογαδόρον. γ. Δ. Κ.

Κατσογρίδο, ἢ ***Κατσογρίδα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοξαρὲ τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 30. Ε. Γ.

κατσόπρινος *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία *δρυὸς* τῆς *πρίνου* (βλ. λ.).

Κάτσος, ***Γεώργιος.*** Σπετσιώτης πυρπολητής, διακριθεὶς ἰδίως εἰς Τένεδον τῷ 1822. Γ. Δ. Κ.

Κατσούγιας. —1) ***Ἀθανάσιος,*** *ὁ ἐπιλεγόμενος* ***Καπετὰν Τσιγγέλης.*** Ρουμελιώτης ἀγωνιστής, ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Μακρυγιάννην. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἔπεσε μαχόμενος τὴν 15 Ἰουνίου 1825 εἰς τοὺς Ἀφεντικοὺς Μύλους, ὅπου ἐθραύσθη ἡ ὁρμητικότης τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ. —2) ***Ἰωάννης.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου καὶ συμπολεμιστής του. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Ὠρωπὸν τῷ 1824. Γ. Δ. Κ.

κατσοὺγκ ***ἔλαιον*** *[Χημ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *ἀραχιδελαίου* (βλ. λ.).

Κατσούδας, ***Γιάννος.*** Διάσημος κλέφτης τῆς Ὑπάτης, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐπὶ ἔτη διεξεδίκει τὸ ἁρματολίκι τοῦ Πατρατζικίου (Ὑπάτης), ἀλλὰ πάντοτε ἡττᾶτο εἰς τὸν πρὸς τοὺς Κοντογιανναίους ἀγῶνά του. Ἐν τούτοις διέπραξε πολλὰς αὐθαιρεσίας, αἵτινες ἠνάγκασαν τὸν Ἀλῆ πασᾶν, δερβὲν ναζίρην τῆς Ρούμελης, νὰ λάβῃ μέτρα κατ' αὐτοῦ. Τὸν προσείλκυσε λοιπὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Φλώρου* εἰς Ἰωάννινα τῷ 1805, κατὰ τὸ ὀξύτατον σημεῖον τοῦ διωγμοῦ τῶν κλεφτῶν, δῆθεν ὅπως τῷ ἀναθέσῃ ἐμπιστευτικὴν ἀποστολήν· ἀλλὰ μόλις ἔφθασαν εἰς Ἰωάννινα ἀμέσως ἐδολοφονήθησαν ἀπὸ τὸν μουχουντάρην τοῦ Ἀλῆ, τὸν περιβόητον Ἄγον-Βασσιάρην. Γ. Δ. Κ.

Κατσούδης, ***Ἐμμανουήλ.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης, πολεμήσας ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Μιχάλην καὶ τὸν Καλλέργην. Ἐφονεύθη κατὰ τὰς σκηνὰς τοῦ Ἄργους τῷ 1833. Γ. Δ. Κ.

κατσουκοκλάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τριφύλλιον* τὸ *στενόφυλλον*.

κατσούλα (ἡ)· μέρος τοῦ μανδύου ἢ τῆς κάπας πρὸς κάλυψιν τῆς κεφαλῆς ἐν καιρῷ βροχῆς ἢ ψύχους, ἄλλως *κουκούλα*· ‖ πτυκτὸν συνήθως ἐκ δέσματος στέγασμα τῆς ἁμάξης (ρουμ. cacioula, λατ. casula).

κατσούλα (ἡ)· ἰδιωματ., θηλ. τοῦ *κάττος* παρὰ τὸ *κάττα*, κοιν. *γάτα*.

κατσούλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ψευδέβενος κρητικός*.

κάτσουλας (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Δημώδης ὀνομασία *αἰγοθήλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ*.

Κατσουλέϊκα *[Γεωγρ.]*.—1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καμινίων (τοῦ πρῴην δήμου Φάριδος) τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀπέχον τῆς Σπάρτης 3 ὥρας πρὸς Ν. Κάτ. (1928) 84.—2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ξυλοκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας. Κάτ. (1928) 21. Ι. Σ. Σ.

Κατσουλιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 458. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Γαλατᾶς, Μπολιάρι* καὶ *Συριάμον*. Ι. Σ. Σ.

Κατσουλιάνικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λογοθετιανίκων (τοῦ πρῴην δήμου Κυθηρίων) τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 152. Ι. Σ. Σ.

κατσουλιέρης (ὁ), ἢ ***κατσουλιανός,*** καὶ ***κατσουλογιάννης*** *[Ζῳολ.]*. Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ πτηνοῦ *κορυδαλλὸς ὁ λοφιοφόρος*.

Κατσουλιέρι *[Γεωγρ.]*. Τοπωνύμιον ἀπαντῶν συχνῶς ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἀποδιδόμενον εἰς βραχώδεις κορυφὰς βουνῶν ἢ λόφων. Προέρχεται ἐκ τοῦ ἀλβανικοῦ *κατσούλι* (=λειρὶ πετεινοῦ, κουκούλα), λόγῳ τῆς ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς πρηῶνα ὄρους. Τὸ γνωστότερον Κατσουλιέρι εἶναι ἡ ἄνωθεν τοῦ Θριασίου πεδίου παραφυὰς τῆς Πάρνηθος, ὑψουμένη μέχρις 691 μ. Ι. Σ. Σ.

κατσουλιοῦ, ***μουστάκια*** *τοῦ — [Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φλέως ὁ ἐχινοειδής*.

κατσουλίτσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀρίσαρον τὸ κοινόν*.

κατσούνια, ἢ ***κατσουνιὰ*** (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Θήρᾳ τοῦ φυτοῦ *πέπων ὁ κοινός*.

κατσούπι (τό)· ἰδιωματ., ἀσκὸς αἴγειος πρὸς μεταφορὰν συντεθλιμμένων σταφυλῶν ἐκ τῆς ἀμπέλου εἰς τὸ πατητήριον.

Κατσούρα, ***Τάρο.*** Ἰάπων πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς (1847—1913). Ὡς ἀξιωματικὸς ἐπολέμησε κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ὑπὸ τὰς αὐτοκρατορικὰς σημαίας, ἐπέδειξε δὲ τοιαύτην ἱκανότητα, ὥστε ἀπεστάλη δαπάναις τῆς κυβερνήσεως πρὸς σπουδὴν τῆς στρατιωτικῆς τέχνης εἰς Γερμανίαν, ὅπου παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1870—1884 Τῷ 1886 διωρίσθη ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῷ 1891 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν μεραρχίας. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Κίνας (1894—1895) διεκρίθη εἰς τοὺς δυσχερεστέρους ἀγῶνας. Γενόμενος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ πρωθυπουργὸς (1902), ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνεννοήσεως καὶ τῆς μετ' αὐτῆς ἀμυντικῆς συμμαχίας (1905). Τότε παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ Μαρκησίου Σαγιόνι, ἀλλὰ τῷ 1908 κληθεὶς ἐσχημάτισεν ἐκ νέου κυβέρνησιν καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 1911, ἐπιτυχὼν πλήρη ἀνόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς χώρας, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ τίτλος τοῦ πρίγκιπος. Ἐγένετο ἐκ νέου πρωθυπουργός, ἐπὶ βραχὺ διάστημα, τῷ 1912. Ὑπῆρξεν ἀρχῶν ὑπερμέτρως συντηρητικῶν, ἐλάχιστα δὲ κοινοβουλευτικῶν, διότι ἐπρέσβευεν ὅτι ὡς ὑπουργὸς εἶναι ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ αὐτοκράτορος μόνον· ἐν τούτοις ἠδυνήθη νὰ κυβερνήσῃ καλῶς. Θ. Κ.

Κατσούρα Τάρο.

κατσούτσα (ἡ) (cachucha). Ἱσπανικὸς χορός, τῆς περιοχῆς τῆς Ἀνδαλουσίας, ρυθμοῦ τριμεροῦς καὶ μετρίας ἀγωγῆς, ἥτις βαίνει ὁλονὲν γοργοτέρα, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς ἰλιγγιώδη ταχύτητα. Ὁ χορὸς οὗτος ἔχει γοητευτικὸν καὶ ἡδονικὸν χαρακτῆρα καὶ συνοδεύεται συνήθως μὲ τὰς καστανιέτας. Γ. Σ.

κατσούφης (ὁ), θηλ. *κατσούφα*· δημοτ., ὁ συνήθως κατηφής, σκυθρωπός. σκαιός, ἀντίθ. *γελαστός*: «εἶναι μιὰ κατσούφα! ποτὲ δὲ γελάει τ' ἀχείλι της»· ‖ καθόλου, κατηφής, σκυθρωπός: «σηκώθηκα ἀπὸ τὸν ὕπνο κατσούφης».

κατσουφιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ κατσούφη, κατήφεια, σκυθρωπασμός, σκαιότης.

κατσουφιάζω· δημοτ., γίνομαι κατσούφης, σκυθρωπάζω, κάμνω μοῦτρα, κατεβάζω τὰ μοῦτρα: «μὲ τὴν παραμικρὴ ἀφορμὴ κατσουφιάζει», «κάτι κατσουφιασμένο σὲ βλέπω, τί ἔπαθες;».

κατσουφιάρης (ὁ), θηλ. *—άρα*· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνήθως κατσουφιάζει, κατσούφης, σκυθρωπός, σκαιός: «κατσουφιάρα καὶ καμπούρα».

κατσούφιασμα (τὸ)· τὸ νὰ εἶναί τις κατσουφιασμένος, κατήφεια σκυθρωπασμός, ἄλλως *κατσουφιά*: «γιὰ ἰδὲς κατσούφιασμα!».

Κατσχῖνοι (οἱ) βλ. λ. *Καρένοι*

Κατσωματόδος, ἢ ***Κατσωματᾶδες*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τοπαλίων τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 45. Διὰ τοῦ Κατσωματόδου, σχισθέντος πελωρίου βράχου, διέρχεται ἡ ἑνώνουσα τὰ Χανιὰ πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Κισάμου ὁδός. Ε. Γ.

Κατσώνας, ***Δημήτριος.*** Ὑποστράτηγος, ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, γεννηθεὶς ἐν Τριπόλει τῷ 1871. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατετάγη εἰς τὴν χωροφυλακήν, διακριθεὶς κατὰ τὴν ἐν αὐτῇ σταδιοδρομίαν του, γενόμενος ὑποστράτηγος τῷ 1928 κατ' ἀπόλυτον ἐκλογήν. Ὡς ἀστυνομικὸς διευθυντής, ἀνώτερος διοικητὴς κλπ. ὑπηρέτησεν εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἰδίως ἐν ταῖς Νέαις Χώραις καὶ Μ. Ἀσίᾳ. Ἐν Ἠπείρῳ ὑπηρετῶν μετέσχε τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἀγῶνος ὡς ἀστυνομικὸς διευθυντὴς Ἀργυροκάστρου, καὶ τῶν πολέμων 1912—1913 καὶ 1917—1922. Διετέλει ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι τοῦ 1927 καὶ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1928 καὶ ἐντεῦθεν.

Κατσώνης, ***Λάμπρος.*** Διάσημος Ἕλλην πολεμάρχης, ἀκμάσας περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ συνδέσας τὸ ὄνομά του μὲ ὁλόκληρον ἐπαναστατικὴν περίοδον τοῦ Γένους. Γεννηθεὶς ἐν Λεβαδείᾳ τῷ 1752, ἦτο μόλις δεκαοκταετὴς ὅταν ἐξερράγησαν τὰ γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1770 (βλ. *Ὀρλώφεια*). Ἐμπλακεὶς εἰς δολοφονίαν Τούρκου ἀγᾶ τῆς γενετείρας καὶ ὑποστὰς διωγμὸν ἐκ μέρους τῶν κατερχομένων εἰς Πελοπόννησον Τουρκαλβανῶν, ἠναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ, ἐπιβὰς πλοίου ἐκ Γαλαξιδίου, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Λιβόρνον, κέντρον τῶν ἐν Μεσογείῳ ρωσικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀδελφῶν Ὀρλώφ. Ἐκεῖ μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ, κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν ἐλαφρῶν κυνηγῶν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἐπαναστατικὰς ἀποπείρας εἰς τὴν Δαλματίαν, τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν νοτιοδυτικὴν Πελοπόννησον. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ, τῷ 1774, ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἠκολούθησε τοὺς Ρώσους εἰς τὴν Κριμαίαν, ὅπου ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη, εἰς ἐξοικονόμησιν τῶν Ἑλλήνων ὅσους παρέσυραν οἱ πράκτορές της εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν, εἶχε παραχωρήσει εἰς ἐποικισμὸν τὸ Γενὶ-Καλέ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἠδυνήθη νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ συσταθὲν ἐν τῷ ρωσικῷ στρατῷ ἑλληνικὸν τάγμα. Ὅταν ἐκηρύχθη ὁ πρὸς τὴν Περσίαν πόλεμος, ὁ Κατσώνης ἠκολούθησε τὸν Ποτέμκιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἀνδραγαθήσας δ' ἐπανειλημμένως καὶ μάλιστα εἰς τὸ Ἂκ-Καλεσὶ προήχθη εἰς λοχαγόν. Ἐπαναστάντων τῶν Ταταρῶν τῆς Κριμαίας τῷ 1785, ὁ Κατσώνης ἀπέδειξε καὶ ναυμάχου μεγάλα προτερήματα. Διότι ἐπιβὰς μετ' ἄλλων ἑκατὸν Ἑλλήνων μιᾶς κανονιοφόρου, κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ τοὺς Τατάρους, ὅπου συνήντησεν αὐτούς, ἀπέσπασε δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἀρχηγῶν του διὰ τὰς νίκας του εἰς τὸ Οὐσάκωφ καὶ τὸ Κὶλ-Μπουρουνοῦ. Μετ' ὀλίγον, ἐπειδὴ ἡ κεντρικὴ διοίκησις προέβλεπε τὸν νέον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, ὅστις καὶ ἐξερράγη πράγματι τῷ 1787, ἡ κυβέρνησις ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν κίνημα ἐν Μεσογείῳ. σκοπὸν ἔχον τὴν ἐπίτευξιν ἀντιπερισπασμοῦ. Ἐφωδιάσθη λοιπὸν ὁ Κατσώνης μὲ τ' ἀπαιτούμενα χρήματα καὶ κατελθὼν εἰς τὴν Τεργέστην ἐπρομηθεύθη τὰ ἀναγκαῖα πλοῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν περίφημον «*Ἀθηνᾶν* τῆς Ἄρκτου» (βλ. λ.). Τὰ πλοῖα ταῦτα εἶχον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγορασθῆ ὑπὸ Ἑλλήνων, ἐξωπλίσθησαν δὲ πολεμικῶς ὑπὸ τοῦ Κατσώνη, ὅστις καὶ ἀπὸ τοῦ 1788 ἤρχισε τὰς ἀνὰ τὸ Ἰόνιον ἐπιδρομάς του. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἦτο πολὺ ἐπιθετικός, καθ' ὅσον δὲν εἶχε καλῶς κατηρτισμένα πληρώματα. Ὅταν ὅμως μετ' ὀλίγον οἱ ἀπειροπόλεμοι μέχρι τῆς χθὲς ἄνδρες του ἐξῳκειώθησαν πρὸς τὰ πράγματα, ὁ Κατσώνης ἐνέτεινε τὰς ἐπιδρομάς του καὶ συλλαμβάνων τὰ τουρκικὰ πλοῖα τ' ἀπεγύμνωνε, καὶ ἄλλα μὲν τούτων, τὰ ἄχρηστα, ἐβύθιζεν, ἄλλα δὲ καταλλήλως ἐξοπλίζων τὰ παρελάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐνίσχυε τὸν στόλον του. Ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ὁ Κατσώνης συνωδεύετο ἀπὸ δεκαπέντε πλοῖα πολεμικῶς ἐξωπλισμένα, μὲ ναυαρχίδα δὲ τὴν «Ἀθηνᾶν τῆς Ἄρκτου» ἐλεηλάτει καὶ αὐτὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπειδὴ δὲ ἔναντι τοῦ Καστελορρίζου καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Λυκίας ὑπῆρχε κρησφύγετον πειρατῶν, μὴ στεργόντων νὰ συνεργασθῶσιν, ὁ Κατσώνης ἐπεχείρησεν εἰδικὴν ἐκστρατείαν, ἐνίκησε τοὺς πειρατὰς καὶ κατηδάφισε τὸ φρούριον. Ταῦτα πάντα κατεθορύβησαν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἠνάγκασαν τὸν τουρκικὸν στόλον νὰ ἐξέλθῃ τῶν Δαρδανελλίων, ὅπως ἐκκαθαρίσῃ τὸ Αἰγαῖον.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Καρπάθου, τὴν συναφθεῖσαν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1788, ὁ Λάμπρος Κατσώνης εἶχε κατορθώσει νὰ διασκορπίσῃ τὸν τουρκικὸν στόλον, νὰ λαφυραγωγήσῃ δὲ τὰ μεταγωγικὰ αὐτοῦ. Ἡ εἴδησις γνωσθεῖσα εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ρωσίας προεκάλεσε τὸν θαυμασμόν, ἀπεφασίσθη δὲ ἀπὸ κοινοῦ μεταξὺ Αἰκατερίνης καὶ Ποτέμκιν νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐπισήμως ἡ μοῖρα τοῦ Κατσώνη ὡς συγκρότημα τοῦ ρωσικοῦ στόλου, ὁ δὲ διοικῶν αὐτὴν νὰ προαχθῇ εἰς χιλίαρχον. Διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ δὲ καλύτερον ὁ τακτοποιούμενος ἀντιπερισπασμός, ἡ αὐτοκράτειρα ἀπέστειλε τὸν πρίγκιπα Μασιζέρσκυ, διὰ νὰ διευθετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Δεινὴ ὅμως ἐπῆλθε διχογνωμία μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν. Ὁ Κατσώνης, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν νικῶν του, ἤθελε νὰ καταρτίζῃ τὰ πληρώματά του κατὰ βούλησιν καὶ νὰ προάγῃ τοὺς ἀξιωματικούς του κατ' ἰδίαν κρίσιν καὶ ἄνευ περιορισμῶν. Ὁ Μασιζέρσκυ, ἀντιθέτως, ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τὰς καθ' αὑτὸ ρωσικὰς ἀντιλήψεις καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἐν τῇ αὐλῇ κρατοῦντα. Διὰ νὰ ἐπιλυθῇ ἡ διαφορά, ἔσπευσαν εἰς Τεργέστην, ἐκεῖ δὲ ὁ Μασιζέρσκυ, ὑπερισχύσας, ἀφήρεσε τὴν σπάθην τοῦ Κατσώνη καὶ τὸν ἐφυλάκισε, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1789. Τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς ἀνέθεσαν εἰς τὸν ἐν Φλωρεντίᾳ πρέσβυν τῆς Ρωσίας. Οὗτος δέ, ἀναγνωρίσας τὸ δίκαιον τοῦ Κατσώνη, ἀπηλευθέρωσεν αὐτὸν καὶ τὸν κατέστησε τοῦ λοιποῦ αὐτεξούσιον, τὸν δὲ Μασιζέρσκυ διέταξε ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς Ρωσίαν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1789 ὁ Λάμπρος Κατσώνης παρασκευασθεὶς ἐν Τεργέστῃ ἀπέπλευσε μετὰ τοῦ στόλου του διὰ νὰ προσβάλῃ τὸ Δυρράχιον, ὁπόθεν δώδεκα χιλιάδες Τουρκαλβανῶν εἶχον τὴν διαταγὴν νὰ σπεύσουν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Συρίαν, ἔνθα εἶχεν ἐκραγῆ ἐπανάστασις, ὑποκινουμένη ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀγιάννηδων. Συναντήσας τὸν τουρκικὸν στόλον ἔξωθι τοῦ Δυρραχίου, ἐπετέθη μετὰ πολλῆς ὁρμῆς καὶ τὸν διεσκόρπισεν, ἄλλα μὲν τῶν πλοίων βυθίσας, ἄλλα

Digitized by Google

δὲ ρυμουλκήσας πρὸς ἐπισκευήν. Ἐπίσης ἀποβὰς εἰς τὸ Δυρράχιον ἐπέπεσε κατὰ τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ τοὺς κατέκοψε, φεισθεὶς μόνον τῶν γυναικοπαίδων. Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὁ Κατσώνης, σύρων καὶ ἑπτὰ ἐκ τῶν συλληφθέντων τουρκικῶν πλοίων, ἔφθασεν εἰς Κέαν τῶν Κυκλάδων, ἐκεῖ δὲ κατέστησε τὸν ἀσφαλῆ λιμένα της ὁρμητήριον τῶν πειρατικῶν του ἐκδρομῶν. Ἀπησχολημένος πρὸ βορρᾶν ὁ σουλτᾶνος Ἀμπτοὺλ Χαμίτ, καὶ ἀναλογιζόμενος τοὺς κινδύνους οὓς διέτρεχεν ἀπὸ τοιαύτην καταδρομικὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ κίνησιν, ἀπέστειλε τὸν Πεσκὴρ-ἀγᾶν Γιουσοὺφ Καλαϊλικόζ, διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ πειρατοῦ. Προσέφερεν εἰς αὐτόν, ἂν ἤθελε νὰ γίνῃ φόρου ὑποτελής, τὴν πλήρη ἐξουσίασιν τῆς Κέας, Μυκόνου καὶ Πάρου μετὰ τῶν πλησιοχώρων νησίδων καὶ προνομιοῦχον θέσιν ἐν τῇ συγκροτήσει τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Αἱ διαπραγματεύσεις ἀπέτυχον, διότι αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Κατσώνη ἀπέβαινον τόσον ἐπιτυχεῖς, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ βλέψεις του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων τόσον ριζοβολημέναι, ὥστε οὐδὲ ἀπάντησιν κἂν ἔδωκεν εἰς τὸ μήνυμα. Ὁ Πεσκὴρ ἀγᾶς, ὅστις εἶχε φθάσει μὲ εἰδικὰ πλοῖα καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Φράγκων τῆς Σύρου, ἀπῆλθεν ἄπρακτος. Ἔκτοτε ἄρχονται αἱ παρασκευαὶ τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ πολεμηθῇ ὁ Ἕλλην καταδρομεύς. Τὸ 1789 κατηναλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν προετοιμασίαν στολίσκου ἐκ δεκαοκτὼ πλοίων, ἅτινα συναντηθέντα μετὰ τοῦ Κατσώνη κατὰ Μάϊον μεταξὺ Τήνου καὶ Μυκόνου διεσκορπίσθησαν. Λέγεται μάλιστα, ὅτι ὁ διοικητὴς τοῦ στόλου, ὁ μετέπειτα καπετὰν-βέης Σερεμέτ, ἐτραυματίσθη εἰς τὴν σιαγόνα κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην. Τὸν Σεπτέμβριον ὁ Κατσώνης, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε χηρεύσει, ἐνυμφεύθη τὴν ἐκ Μυκόνου Μαρίαν Σοφιανοῦ, ἐξ ἧς ἀπέκτησε δύο τέκνα. Κατόπιν, προσκληθεὶς ὑπό τινων Ὑδραίων νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν των ἐναντίον ἑνὸς ἄλλου καταδρομέως εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν, τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Κορσικανοῦ, κατέστησε τὴν Ἑρμιονίδα ὁρμητήριόν του καὶ ἐκανόνισε πολλὰ ζητήματα. Προεκάλεσεν ὅμως καὶ μεγίστην ἀντίδρασιν ἀπὸ τοὺς ἀντιτιθεμένους εἰς πᾶσαν ἐπαναστατικὴν κίνησιν, διότι ἡ παρουσία του μοιραίως παρεξηγήθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, πολλὰ δὲ ὑπέφερον τόσον οἱ Ὑδραῖοι, ὅσον καὶ οἱ Σπετσιῶται βραδύτερον, διὰ ν' ἀπαλλαγοῦν τῆς κατηγορίας ὅτι ἦσαν συνεργοὶ τῶν καταδρομῶν του. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1790 ἐπληροφορήθη, ὅτι δύο στόλοι ἐπήρχοντο ἐναντίον του. Ὁ μὲν πρῶτος προήρχετο ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν νέον καπουδὰν πασᾶν, τὸν περίφημον κατόπιν ἀναδιοργανωτὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου Κιουτσοὺκ-Χουσεΐν, καὶ πρῶτον πλοίαρχον τὸν Ὑδραῖον Γεώργιον τοῦ Δήμα Βούλγαρην. Ὁ δ' ἕτερος ἀπὸ τὰ ὀτζάκια, ἤτοι ἀπὸ τὴν Τύνιδα καὶ τὸ Ἀλγέριον, ὑπὸ τὸν Τζεζαερλῆ-Ἀχμέτ. Ἐννοήσας ὅτι σοβαρὸν διέτρεχε κίνδυνον ὁ Κατσώνης, ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ τὸ κακόν, ἐπιτιθέμενος πρὶν ἀναμείνῃ τὴν συγκέντρωσιν τῶν δύο στόλων. Παραλαβὼν λοιπὸν τὸν πατέρα τοῦ Ὀδυσσέως, τὸν πολὺν Ἀνδροῦτσον, ἔσπευσεν εἰς Τένεδον καὶ προέβη εἰς διαρπαγάς, διὰ νὰ παρασκευασθῇ εἰς τὴν διάβασιν τῶν Δαρδανελλίων. Δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως νὰ συγκεντρώσῃ, κατὰ τὸ σχέδιόν του, τὰ διεσκορπισμένα πρὸς λαφυραγωγίαν καταδρομικά του, εἰς τὴν Κέαν, καθ' ὅσον ὁ τουρκικὸς στόλος ἐφάνη ἐξερχόμενος. Τότε διεξήχθη ἡ περίφημος ναυμαχία τῆς Ἄνδρου, ὅπου κατεστράφη ἡ «Ἀθηνᾶ τῆς Ἄρκτου» καὶ ἥτις ἔσχε τοιοῦτον ἀποτέλεσμα, ὥστε οἱ ἐπιβαίνοντες τοῦ τουρκικοῦ στόλου Ὑδραῖοι ἐστιχούργησαν τὸ παροιμιῶδες:

> Σὰν σ' ἀρέσῃ μπάρμπα-Λάμπρο
> ξαναπέρν' ἀπὸ τὴν Ἄντρο.

Μόλις κατορθώσας νὰ σωθῇ πληγωμένος ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ φίλου καὶ συντρόφου του Παταράκη, ὁ Κατσώνης κατέφυγεν εἰς Μῆλον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κύθηρα, ὅπου ἤρχισε ν' ἀναδιοργανώνῃ τὸν στόλον του. Τότε ὁ πόλεμος τῆς Ρωσίας εὑρίσκετο πάλιν εἰς ὀξυτάτην φάσιν, ἡ δὲ αὐτοκράτειρα, ἐπωφελουμένη τῆς δράσεως τοῦ Καστώνη, τοῦ ἀπένειμε τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καταστήσας αὐτὸν ἱππότην, τὸν προεβίβασεν εἰς χιλίαρχον (συνταγματάρχην) καὶ τὸν διέταξε νὰ συντονίσῃ τὰς προσπαθείας του μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ πρακτόρων της. Ἔσπευσε λοιπὸν μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ Βὰλ-ντὶ-Κομιτάρε τῆς Ἰθάκης καὶ παρεσκεύασε μεγαλόν καταδρομικὸν στόλον ἐξ εἴκοσι τεσσάρων πλοίων. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε συνομολογηθῇ ἡ ἀνακωχὴ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας καὶ ὁ Κατσώνης διετάχθη νὰ ἀνακόψῃ τὰς ἐπιδρομάς του. Τότε βαρυθυμήσας διὰ τὴν ἀπραξίαν, εἰς ἣν εἶχε καταδικασθῆ, καὶ προοιωνιζόμενος τὴν ἐπικειμένην εἰρήνην, ἥτις θὰ διέψευδε τὸν σκοπὸν τῆς ὅλης κινήσεως ἣν εἶχεν ὀργανώσει ἀπὸ τριετίας, ὁ Κατσώνης μετέβη εἰς τὸ Πόρτο-Κάγιο τῆς Μάνης ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ συνεννοηθῇ περὶ τῆς ἐξεγέρσεως τῆς χερσονήσου. Τὴν 9 Ἰανουαρίου 1792 ὑπεγράφετο εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαυΐας ἡ φερώνυμος συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν οἱ παραβιασθέντες ὅροι τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ. Διετάχθη λοιπὸν καὶ ὁ Κατσώνης ἀπὸ τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν ρωσικῶν δυνάμεων τῆς Μεσογείου στρατηγὸν Ταμάραν νὰ παύσῃ τὰς καταδρομάς του, ἐπιστρέφων δὲ εἰς Τεργέστην νὰ κανονίσῃ τοὺς λογαριασμούς του. Ὁ Κατσώνης ὅμως, κατηγανακτισμένος διὰ τὴν τροπὴν ἣν ἔλαβεν ἡ πολεμική του ἐπιχείρησις, ὄχι μόνον ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ, ἀλλ' ἀκόμη ἐδήλωσεν ὅτι, «ἂν ἡ αὐτοκρατόρισσα ἔκλεισε τὴν εἰρήνην της, ὁ Κατσώνης δὲν ἔκλεισεν ἀκόμη τὴν ἰδικήν του». Τὸν Μάϊον τοῦ 1792 ἐξέδωκε τὸ περίφημον «Μανιφέστον» του, τὸ ἐπιγραφόμενον «Φανέρωσις τοῦ ἐξοχωτάτου χιλιάρχου καὶ ἱππέως Λάμπρου Κατσώνη», τὸ πραγματευόμενον περὶ τῆς ρωσοτουρκικῆς εἰρήνης, τῆς συναφθείσης χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑλληνικὰ δίκαια. Ἐπανήρχισε λοιπὸν τὰς καταδρομάς του, ἀλλ' ἐγκαταλειφθείς, κατέφυγε μετὰ τοῦ συνεργάτου του Ἀνδρούτσου Μουτσανᾶ εἰς τὸ Πόρτο-Κάγιο τῆς Μάνης. Ἐκεῖ ὠχυρώθη· προσβληθεὶς ὅμως ἀπὸ τὸν στόλον τοῦ Σερεμὲτ βέη καὶ ἀπὸ τὴν γαλλικὴν ἐπικουρίαν τὴν στα-

Λάμπρος Κατσώνης.

λεῖσαν πρὸς ἐκκαθάρισιν τοῦ Ἀρχιπελάγους, δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ μακρὸν ν' ἀνθέξῃ. Ἄλλωστε ὁ τότε ἡγεμὼν τῆς Μάνης Τζανέτμπεης Γρηγοράκης τὸν παρεκάλεσε ν' ἀποχωρήσῃ, διότι θὰ ἐκινδύνευεν ἡ κεφαλή του. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδροῦτσος Μουτσανᾶς, παραληφθεὶς ἀπὸ τὸν Ζαχαριᾶν Μπαρμπιτσιώτην, προέβη εἰς τὴν περιώνυμον διάβασιν τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ, καταδιωκόμενος καὶ πολεμῶν ἀδιαλείπτως, ὁ δὲ Κατσώνης, καταφυγὼν εἰς τὰ Κύθηρα, ἔφθασε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Ἰθάκην παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πύλη ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Ἑνετίαν τὴν ἔκδοσιν τῶν καταφυγόντων εἰς αὐτὴν πειρατῶν, ὁ Κατσώνης διέβη εἰς τὴν Πάργαν καὶ ἐκρύβη. Πρὸς καθησύχασιν τῆς Πύλης συνελήφθη ἐν Κερκύρᾳ ἡ σύζυγος τοῦ Κατσώνη καὶ τὰ δύο του τέκνα, μετ' οὐ πολὺ ὅμως, τῇ ἐπεμβάσει τῆς ρωσικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας, ἡ σύζυγος τοῦ Κατσώνη ἀπηλευθερώθη, ὁ δὲ Κατσώνης μεταβὰς μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Καράσοϊ τῆς Κριμαίας. Ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὸν θρόνον ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος τὸν ἀντήμειψε διὰ 400 000 ρουβλίων, εἰς ἀποζημίωσιν τῶν παλαιῶν δαπανῶν του. Ἀπέθανε τῷ 1804 εἰς τὸ Καράσοϊ. Γ. Δ. Κ.

κάτ(τ)α (ἡ), καὶ *κάτα*· ἰδιωματ. ἡ γαλῆ, ἄλλως *γάτα*.

Κάττα-Κουργκὰν (Katta Curgan) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ρωσίας, ἐν τῇ σοβιετικῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Οὐζμπεκιστάν, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Βουχάρας. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τασκὲντ-Βουχάρας καὶ τὸν ποταμὸν Σὶρ-Νταριά. Κάτ. 10.305. Ἔχει ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ διεξάγει ἐμπόριον ἐξαγωγῆς ἐλαίων, δερμάτων καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Μ. Δ. Β.

Καττάνεο. Γενουατικὸς οἶκος (βλ. λ. *Κατάνια*).

—**Καττάνεο** (Cattaneo), ***Δανέζης***. Ἰταλὸς γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων (1509—1573). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἰακώβῳ Σανσοβίνο ἐν Ρώμῃ, τῷ ἀνετέθη δὲ παρ' αὐτοῦ ἐν Βενετίᾳ ἡ διακόσμησις τῆς βιβλιοθήκης (1535) καὶ τοῦ νομισματοκοπείου τῆς πόλεως (1545). Μετὰ ταῦτα εἰργάσθη ἐν Παδούῃ διὰ τὸν τάφον τοῦ καρδιναλίου Μπέμπο, τοῦ ὁποίου ἐξετέλεσε καὶ τὴν προτομήν, καὶ ἐν Βερώνῃ, ὅπου ᾠκοδόμησε τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας (1565) καὶ ἐποίησε τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰ. Φρεγκόζο. Ἀπέθανεν εἰς Πάδουαν, ἀφήσας ἡμιτελῆ τὰ γλυπτὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ἦτο φίλος τοῦ Τορκουάτου Τάσσου καὶ ἔγραψε τὸ ποίημα «Amor di Marfisa» (Βενετία 1562). Χ. Δ.

—**Καττάνεο** (Cattaneo), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς δημοσιολόγος καὶ πατριώτης ἐκ Μιλάνου (1801—1869). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ σεμινάριον τοῦ Μιλάνου καὶ ἐγένετο εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Σάντα Μάρτα, ὅπου ἐδίδαξε γραμματικὴν καὶ ρητορικήν. Κατόπιν ἐσπούδασε παρὰ τῷ Ρομανιόζι τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν καὶ ἐμορφώθη ἐγκυκλοπαιδικῶς. Τῷ 1839 ἵδρυσε τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπιθεώρησιν «Πολυτεχνικὸν» (Politecnico), ἡ ὁποία, ἐκδιδομένη ἐπὶ δεκαετίαν περίπου, ἀπέβη τὸ σπουδαιότερον πνευματικὸν ὄργανον ἐν Λομβαρδίᾳ. Ἐν αὐτῇ ὁ Καττάνεο ἐδημοσίευσε πραγματείας φιλολογικάς, ἱστορικάς, φιλοσοφικάς, γλωσσολογικάς, καλλιτεχνικάς, χημικάς, μαθηματικάς, γεωλογικάς, γεωργικάς, στρατηγικάς, τεχνικὰς κλπ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 (18—22 Μαρτίου) ἔδειξεν ἄφθαστον δραστηριότητα καὶ ψυχραιμίαν, ὅτε δὲ οἱ Αὐστριακοὶ συνεβούλευσαν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὑπενθυμίζοντες εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν εἶχον παρὰ 24 ὡρῶν ζῳοτροφίας, ὁ Καττάνεο ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν: «*24 ὧραι μὲ τρόφιμα καὶ 24 ὧραι χωρὶς τρόφιμα εἶναι ἀρκεταὶ διὰ τὴν νίκην*».

Πράγματι δὲ μετὰ 2 ἡμέρας οἱ Αὐστριακοὶ ἐγκατέλειψαν τὸ Μιλᾶνον, ἀπολέσαντες 4.000 ἄνδρας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀντετάχθη εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς Λομβαρδίας εἰς τὸ Πεδεμόντιον καὶ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἱδρύσεως ὁμοσπονδιακῆς δημοκρατίας. Μετ' ὀλίγον τὸ Μιλᾶνον ὑπεδουλώθη καὶ πάλιν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὁ δὲ Καττάνεο ἔφυγεν εἰς τὸ καντόνιον τοῦ Τεσσίνου καὶ παρέμεινεν εἰς Λουγκάνο, ὅπου ἔγραψε τὴν «*Ἱστορίαν τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1848*» καὶ ἵδρυσε τὴν ἐπιθεώρησιν «Archivio triennale delle cose d'Italia», ὅπου ἀνέπτυξε τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας του. Τῷ 1859, μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μιλάνου, ἐξελέγη βουλευτής, ἀλλὰ δὲν μετέσχε τῶν συνεδριάσεων τῆς συνελεύσεως, λόγῳ τῆς ἐμμονῆς εἰς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας του. Τῷ 1860 περιώδευσε τὴν Ἰταλίαν καὶ συνήντησεν εἰς Νεάπολιν τὸν Γαριβάλδην, ἀσκήσας μεγάλην ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν. Ἐπανεξελέγη βουλευτής, ἀλλὰ διαφωνῶν πρὸς τὸ ἰσχῦον φορολογικὸν σύστημα ἔφυγεν εἰς Ἑλβετίαν καὶ παρέμεινεν εἰς Καστανιόλαν παρὰ τὸ Λουγκάνο μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ Καττάνεο προέβη εἰς τὴν ἐπανέκδοσιν τοῦ «Politecnico» ἀλλὰ τὸ διέκοψε μετ' ὀλίγον, κουρασθεὶς ἐκ τῶν μακρῶν ἀγώνων. Χ. Δ.

Κατταρηκὸς /*Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV. 4). Α. Θ. Σ.

Κάτταρον (Cattaro) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν Δαλματίᾳ, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ στομίου τοῦ Καττάρου. Εἰς τὴν σλαυϊκὴν γλῶσσαν καλεῖται *Κότορ*. Κάτ. 6 041. Κεῖται παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων Λόβτσεν καὶ Βελίβιρ, τὰ ὁποῖα περιστοιχίζουν αὐτὴν διὰ τῶν ὑψηλῶν, ἀποκρήμνων καὶ καθέτων σχεδὸν κλιτύων των, ἀφίνοντα μόνον ἐπ' ὀλίγας ὥρας τὸν ἥλιον νὰ φανῇ ὑπὲρ αὐτήν. Εἶναι πόλις παλαιὰ μὲ στενοὺς ὁδοὺς καὶ παλαιὰς βενετικοῦ ρυθμοῦ οἰκίας. Ἔχει παλαιὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος, ἐκκλησίαν βυζαντινοῦ ρυθμοῦ καὶ ἑτέραν ἐκκλησίαν χρονολογουμένην ἀπὸ τοῦ 1220. Εἶναι ἕδρα καθολικοῦ καὶ ὀρθοδόξου ἐπισκόπων καὶ ἔχει σερβοκροατικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ ναυτικὴν σχολήν. Εἶναι πόλις ὠχυρωμένη, περιστοιχιζομένη ὑπὸ τείχους καὶ σημαντικῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων. Συνδέεται διὰ καλῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς Κεττίγνης καὶ εἶναι ὁ κυριώτερος λιμὴν εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τοῦ Μαυροβουνίου.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο Ascrivium καὶ ἦτο ἀποικία ρωμαϊκή. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὑπέστη τὴν τύχην τῆς Δαλματίας, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Γότθων, τοὺς ὁποίους κατόπιν ἐξεδίωξεν ὁ Ἰουστινιανός. Τῷ 867 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ κατόπιν ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἔχουσα καὶ ἰδιαίτερα νομίσματα, ἅτινα ἐκαλοῦντο «τρύφωνες», ὡς φέροντα τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Τρύφωνος προστάτου τῆς πόλεως. Τῷ 1420 ὑπετάγη εἰς τὴν Βενετίαν, τῷ 1533 καὶ 1667 κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν, τῷ 1797 παρεχωρήθη εἰς τὴν Αὐστρίαν δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Κάμπο-Φόρμιο, τῷ 1805 προσηρτήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πρεσβούργου, ἀπὸ τοῦ 1810—1813 ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἱδρυθέντος βασιλείου τῆς Ἰλλυρίας, τῷ 1813 κατέλαβον αὐτὸ οἱ Ἄγγλοι καὶ κατόπιν οἱ Μαυροβούνιοι καὶ τῷ 1814 περιῆλθεν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τοῦ 1914 ὑπέστη

Digitized by Google

τὰς ἐπιθέσεις τῶν Γάλλων καὶ τῶν Μαυροβουνίων καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς βάσις αὐστριακῶν ὑποβρυχίων. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν κατελήφθη, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918, ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ κατόπιν διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης παρεχωρήθη εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Μ. Δ. Β.

—**Καττάρου** ***κόλποι*** ἢ ***στόμια*** (Bocche di Cattaro ἢ golfs of Cattaro) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Κόλπος τοῦ Ἀδρία εἰς τῆς Δαλματίας τὰ νότια, εἰσδύων ἐπὶ 16 μίλ. ἀπὸ Α πρὸς Δ καὶ διαιρούμενος εἰς 4 ἐλάσσονας κόλπους: *Τόπλα* (Topla), *Τεόδο* (Teodo) ἀφ' ἑνὸς καὶ *Ριζάνο* (Risano) καὶ τὸν κυρίως κόλπον τοῦ *Καττάρου* (golfo di Cattaro) ἀφ' ἑτέρου. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον, τὸν καὶ ἀνατολικώτερον, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Λόβτσεν (1760 μ.) ἐγείρεται, ἐπὶ ὀρθοπάγου ὠχυρωμένου πρὸς τὸν κόλπον, τοῦ *Καττάρου* ἡ πόλις. Οἱ τέσσαρες οὗτοι κόλποι περιβαλλόμενοι ὑπὸ ὑψηλοτάτων ὀρέων ἀποληγόντων εἰς γραφικωτάτας λόγῳ τῆς δαψιλοῦς των βλαστήσεως ἀκτάς, ἐσχηματίσθησαν διὰ καθιζήσεως (βλ. λ. *ἀκτή*, Δαλματικοῦ τύπου) δύο κοιλάδων, τῆς μιᾶς ἀποτελεσάσης οὕτω τοὺς δύο πρώτους τῶν κόλπων, συνδεομένους διὰ τοῦ πορθμοῦ Κουμπὸρ (Cumbor), τῆς δὲ ἑτέρας τοὺς ἄλλους δύο, ὧν ὁ τοῦ Κάτταρο συνδέεται πρὸς τὸν Τέοδο διὰ τοῦ στενοῦ *Καττένε*. Οἱ βυθοὶ τῶν κόλπων τούτων, ἀμμοπηλώδεις, εἶναι λίαν ἐπίβολοι εἰς τὰς ἀγκύρας, παρουσιάζουσι δὲ τὸ μέγιστον βάθος, 22 ὀργ., καταμεσῆς τοῦ προμνησθέντος στενοῦ. Ἐν τοῖς κόλποις δὲ ὅρμοι μετὰ χωρίων: *Καστελνουόβο*, *Μελτζίνα*, *Πόρτο-Ρόσσο*, *Κρτόλε*, *Ριζάνο*, *Περάστο*, *Κάτταρο* καὶ *Ἐυστάτσιο*. Ἐπισημότατον δὲ ἀκρωτήριον τῆς Ἀδριατικῆς εἶναι τὸ δυτικὸν κέρας τοῦ στομίου τῶν Καττάρου στομίων, τὸ ἀκρωτήριον *Ὄστρο* (Ostro, πλάτ. 42°24′ Β, μῆκος 18° 32′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulfs of Cattaro to Corfu), ἔχον φάρον, σηματοτηλέγραφον, ραδιοτηλεγραφικὸν σταθμὸν καὶ ἓν τῶν τρομερωτέρων φρουρίων ἐπὶ Δυαδικῆς μοναρχίας.

Τοῦ *Καττάρου τὰ στόμια* παρέχουσιν ἀπὸ τοπογραφικῆς διαμορφώσεως ἄριστα ἀγκυροβόλια, δυσπροσπέλαστα παρὰ τοῦτο δι' ἱστιοφόρα ἀπὸ Ὀκτωβρίου ἕως Ἰανουαρίου καὶ παρουσιάζοντα ἐπικίνδυνον τὴν προσγείωσιν εἰς τοιαῦτα πλοῖα, λόγῳ τῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀγριότητος τῆς Μπόρα. Ὁπωσδήποτε εἶναι ὁ δεύτερος μεταξὺ τῶν ὀλίγων ἐν τῇ Μεσογείῳ κόλπων, τῶν δυναμένων μετ' ἀσφαλείας ὡς ἐν λιμένι νὰ περιλάβωσι μέγιστον στόλον. Διὰ τοῦτο ὑπῆρξε πάντοτε περίβλεπτον ἔρεισμα καὶ διὰ τοὺς Ἑνετοὺς (1420), ἁρπάσαντας τοὺς κόλπους ἀπὸ τὴν δημοκρατίαν τοῦ Καττάρου, καὶ τῆς Αὐστρίας (1797) καὶ τῆς Ἰταλίας (1805) καὶ τῆς Γαλλίας (1810) καὶ πάλιν τῶν Αὐστριακῶν (1814), διατηρησάντων αὐτὸν ἐπὶ ἕνα ἀκριβῶς αἰῶνα, παρὰ τὰς δύο ἐπαναστάσεις τῶν γηγενῶν (1869 καὶ 1881). Ἐξ αὐτῶν τῶν κόλπων, οὓς πάντοτε εἶχε περὶ πολλοῦ ἀπὸ πολεμικῆς ἀπόψεως ἡ Αὐστρία, ἐξώρμων τὰ ὑποβρύχιά της κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, δι' ὃ καὶ ὑπέστη δεινὰς ἐπιθέσεις (Αὔγ. 1914) καὶ ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ ἀπὸ ξηρᾶς ὑπὸ τῶν Μαυροβουνίων. Καὶ κατελήφθησαν μὲν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λήγοντος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἀλλὰ διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης κατεκυρώθησαν ὡς μέρος τῆς Δαλματίας εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν, καταρτίζουσαν τοῦ Καττάρου τὰ στόμια ὡς μίαν τῶν ναυτικῶν βάσεών της διὰ τὸν νεοπαγῆ της στόλον. Σ. Ε. Λ.

Κάτταρος /*Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

Κατταφέτερος /*Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ἐν Δαρδανίᾳ ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

Κάττε (Katte), ***Χὰνς-Ἕρμαν***, *φὸν*—. Γερμανὸς ἀξιωματικὸς (1704—1730). Καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Μαρκίας καὶ ὑπηρετῶν ὡς ὑπολοχαγὸς ἐν Βερολίνῳ, συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Φρειδρίκου τοῦ Μεγάλου, διαδόχου τότε. Ὅτε οὗτος ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ πατρός του Φρειδερίκου-Γουλιέλμου Α΄, ὁ Κάττε συνεννοήθη μετ' αὐτοῦ, ὅπως διευκολύνῃ τὴν ἀπόδρασίν του. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον ἀνεκαλύφθη καὶ ὁ Κάττε κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐτυφεκίσθη (6 Νοεμβρίου 1730) πρὸ τοῦ παραθύρου τῆς φυλακῆς καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ διαδόχου. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐδραματοποίησεν ὁ H. Burte (1914) καὶ ἄλλοι. Θ. Κ.

Καττέα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Νῆσος χθαμαλὴ καὶ μεγάλη τοῦ Περσικοῦ κόλπου, προσκειμένη τῇ Περσίδι ἀκτῇ. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην προσήγγισε κατὰ τὸν πλοῦν του ὁ Νέαρχος (*Ἀρριαν.*, Ἰνδικὴ ΛΖ, 10). Εἶναι ἡ σήμερον *Κίσμ* ὀνομαζομένη νῆσος, ἁλιτενής, 60 μιλ. ἐπιμήκης καὶ 6—19 μιλ. εὐρεῖα, ἡ καὶ *Ζεζιρὰτ-ἂτ-Ταουίλλα* (Tawilla) ὀνομαζομένη καὶ μεγίστη ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ, διαχωριζομένη δὲ ἀπὸ τῆς Περσίας διὰ τοῦ διέκπλου Κλάρενς (Clarence strait). Ἔχει πλεῖστα χωρία καὶ ὀλίγας πολίχνας, κατοικούμενα ἀπὸ πένητα πληθυσμόν, καὶ φερώνυμον πρωτεύουσαν (Kishm, πλάτ. 26°57′ Β, μῆκ. 56°17′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 753: Entrance of the Persian gulf). Βρίθει γαζελῶν καὶ μικροῦ μεγέθους ἀντιλοπῶν (Persian gulf pilot εἰς λ. Kishm). Σ. Ε. Λ.

Καττεγάτης, ἢ ***Κάττεγκατ*** (Kattegatt ἢ Cattegat) /*Γεωγρ.*/. Πορθμὸς τῆς Εὐρώπης μεταξὺ Σουηδίας πρὸς Α καὶ Δανίας (χερσόνησος τῆς Ἰουτλάνδης καὶ νῆσος Σχαίλλαντ) πρὸς Δ. Συγκοινωνεῖ πρὸς Β διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Σκάγκεραρακ πρὸς τὴν Βόρειον θάλασσαν καὶ πρὸς Ν, διὰ τῶν στενῶν τοῦ Ἔρε Σάμπε, Λαίγκελαντ καὶ Μεγάλου καὶ Μικροῦ Μπὲλτ πρὸς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Ἔχει ἐπιφάνειαν 27.550 τ. χιλμ., μῆκος 230 χιλμ. καὶ μέσον βάθος 25—50 μ. Τὸ δυτικὸν μέρος εἶναι ἀβαθές, τὸ δὲ ἀνατολικὸν βαθύτερον. Τὸ μεγαλύτερον βάθος συναντᾶται παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ νησῖδα Λαῖσαι, φθάνον τὰ 141 μ. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουν αἱ νῆσοι Ἄνχολτ, Σαῖμσαι, Λαῖσαι καὶ Ἔσελε. Παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Σουηδίας ὑπάρχουν πολλοὶ σκόπελοι καὶ ὕφαλοι, εἰς τὸ κεντρικὸν δὲ μέρος καὶ ἰδίως πέριξ τῶν νήσων Ἄνχολτ καὶ Λαῖσαι μεγάλαι ὕφαλοι ἀμμώδεις ἐκτάσεις. Ἐπίσης παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰουτλάνδης ὑπάρχουν μεγάλαι ἀβαθεῖς ἀμμώδεις ζῶναι καὶ σκόπελοι. Ἕνεκα τούτων καὶ τῶν συνεχῶν σχεδὸν τρικυμιῶν καὶ ἰσχυρῶν ρευμάτων εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν. Παρὰ ταῦτα ὅμως, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ τὴν μόνην δίοδον πρὸς τὴν Βαλτικὴν καὶ ἔξοδον πρὸς τὴν Βόρειον θάλασσαν, ἡ δι' αὐτοῦ κίνησις τῶν πλοίων εἶναι μεγίστη, περιορισθεῖσά πως κατόπιν τῆς διανοίξεως τῆς διώρυγος τοῦ Κιέλου. Μ. Δ. Β.

Κάττενμπους (Kattenbusch), ***Φερδινάνδος***. Γερμανὸς εὐαγγελικὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1851. Σπουδάσας θεολογίαν ἐν Βερολίνῳ, Χάλλῃ καὶ Βόννῃ, ἐγένετο καθηγητὴς τῷ 1878 ἐν Γκίσσεν, τῷ 1904 ἐν Γοτίγγῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1921 ἐν Χάλλῃ. Ἠκολούθησε καὶ συνεπλήρωσε τὴν δογματικὴν θεολογίαν τοῦ Ρίτσλ, ἥτις ἀπομακρύνουσα τὴν μεταφυσικὴν καὶ τὸν μυστικισμὸν ἐκ τῆς θρησκείας ἀναδεικνύει τὴν πίστιν διὰ τῆς ἱστορικῆς θείας ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰησοῦ. Θεωρούμενος ἐκ τῶν κρατίστων θεολόγων, ἀντεπροσώπευσε τὴν Γερμανίαν εἰς διάφορα θρησκευτικὰ συνέδρια. Ἔγραψεν: «Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου περὶ πεπρωμένου» (1875), «Ἐγχειρίδιον συγκριτικῆς θρησκειολογίας» (1882), «Ἡ θρησκευτικὴ πίστις κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1887), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ συμβόλου τοῦ βαπτίσματος» (1892), «Τὸ ἀποστολικὸν σύμβολον» (2 τ. 1894—1900), «Ἀπὸ τοῦ Σλάϊερμάχερ μέχρι τοῦ Ρίτσλ», «Αἱ ἐκκλησίαι καὶ αἱ αἱρέσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1909), «Ἡ γερμανικὴ εὐαγγελικὴ θεολογία», «Τὸ ἀπεριόριστον καὶ τὸ ἀσύλληπτον» (1927). Θ. Κ.

Κάττερμολ (Cattermole), ***Γεώργιος***. Ἄγγλος ζωγράφος (1800—1867), τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἀπολαύουν μεγάλης δημοτικότητος ἐν Ἀγγλίᾳ. Διεκρίθη ὡς ὑδατογράφος καὶ ὡς διακοσμητὴς βιβλίων, ἀναπαρέστησε δὲ πολλὰς σκηνὰς μυθιστορημάτων ἢ ἔργων τῶν μεγαλυτέρων Ἄγγλων καὶ ξένων συγγραφέων. Ἐπίσης ἐζωγράφησεν ἱστορικοὺς πίνακας τοῦ μεσαίωνος, διακρινομένους διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀποδόσεως. Μεταξὺ τῶν ἔργων του ἐξαίρονται: «Ἡ θανάτωσις τοῦ ἐπισκόπου τῆς Λιέγης», «Ὁ Σίνχαμ καὶ οἱ σύντροφοί του», «Ὁ λόρδος Στράφφορδ μεταβαίνων διὰ νὰ θανατωθῇ», «Ὁ Σαίξπηρ ἀναγιγνώσκων μίαν ᾠδὴν» κλπ. Χ. Δ.

Καττίγαρα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. «Ὅρμος Σινῶν καὶ ἐν τῷ τῶν Σινῶν κόλπῳ» (*Πτολεμ.*, Σινῶν θέσ., Ζ, γ, 3, ἔκδ. *Nobbe*)· «ὅριον δὲ τῆς ἐγνωσμένης καὶ οἰκουμένης γῆς τῶν πρὸς τῇ μεσημβρίᾳ μερῶν» (*Μαρκιαν.*, Περίπλ. Ἔξω θαλάσ. Α, 46). Ὑπῆρξεν ἡ βάσις τῶν κατὰ Μαρίνου γεωγραφικῶν τοῦ Πτολεμαίου ἐπιχειρημάτων (Α, ιδ, ἔκδ. *Nobbe*). Το ἔσχατον πρὸς ἀνατολὰς ὅριον τῆς γνωστῆς γῆς κατὰ τὸν Β΄ μ. Χ. αἰῶνα ἦτο ἡ θέσις τῆς *Καιτῶνος*, πρὸς ἥν, κατὰ πάγκοινον δόξαν, ταυτίζονται τὰ *Καττίγαρα*. Σ. Ε. Λ.

Καττόβανοι /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λαὸς τῆς Ἀραβίας (βλ. λ. *Καταβηνοί*).

Κάττοβιτς (Kattowitz) /*Γεωγρ.*/. Γερμανικὴ ὀνομασία τῆς πολωνικῆς πόλεως *Κατοβίτσε* (βλ. λ.).

Κάττοι (οἱ) (Katten καὶ Chatten). Λαὸς τῆς ἀρχαίας Γερμανίας, ἀνήκων εἰς τοὺς Ἑρμινόνους, κατοικήσας ἀρχικῶς εἰς τὴν ἄνω καὶ μέσην Ρούρ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, γνωστὸς ἀπὸ τοῦ 100 π. Χ. Διακλάδωσις τούτων ὑπῆρξαν οἱ *Ματτιάκοι* (παρὰ τὸ Βισβάδεν) καὶ *Βαταβοί*, οἱ μετέπειτα *Κάτω Φράγκοι*. Οἱ Κάττοι διεκρίνοντο μεταξὺ τῶν γερμανικῶν φύλων διὰ τὴν πολεμικὴν αὐτῶν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ ἀγωγήν. Οἱ νέοι δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ κείρωσι τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον πρὶν ἢ φονεύσωσιν ἕνα ἐχθρόν. Οἱ Κάττοι ἀντέδρασαν ἰσχυρότερον τῶν ἄλλων λαῶν εἰς τὴν προέλασιν τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ τελικῶς ὑπετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Καλιγούλα καὶ τοῦ Κλαυδίου (50 μ. Χ.). Τῷ 507 ἡνώθησαν μετὰ τῶν Φράγκων καὶ βραδέως ἀφωμοιώθησαν πρὸς αὐτούς. Οἱ κάτοικοι τῆς σημερινῆς Ἔσσης θεωροῦνται ἀπόγονοί των. Θ. Κ.

Καττόλικα ***Ἐρακλέα*** (Cattolica Eraclea) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τζεργτσέντι, εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς πόλεως Τζεργτσέντι, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πλάτανι. Κάτ. 8100. Παράγει σιτηρά, ὀπώρας καὶ ἔλαιον. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν πλούσια θειωρυχεῖα. Μ. Δ. Β.

κάττυμα (τό)· ἡ σόλα τοῦ ὑποδήματος, τεμάχιον πετσίου πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς φθαρείσης σόλας (λέξις νέα, χρησιμοποιουμένη ἰδίᾳ ἐν τῷ στρατῷ· ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ *καττύειν*=συρράπτειν, ἐπισκευάζειν τὰ ὑποδήματα).

Κατύχαλα /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία δοθεῖσα ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἰς τὸ ἐν Ἀν. Θράκῃ χωρίον *Ι καλᾶ-Ραδῆ*.

Κάτφορντ (Catford) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Λονδίνου εἰς ἀπόστασιν 13 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. τούτου. Κάτ. 32.261. Ἀποτελεῖ προάστειον τοῦ Λονδίνου καὶ ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια. Μ. Δ. Β.

κάτω· ἐπίρρ. τοπικόν, χαμηλά, χαμηλότερα, ἀντίθ. *ἄνω*, *ἐπάνω*· λέγεται πάντοτε κατ' ἀναφορὰν κειμένην ἢ νοουμένην πρὸς τὸ *ἄνω*: «εἶναι κάτω 'ς τὸν κάμπο», «κάτω 'ς τὰ χειμαδιά», «κάτω 'ς τὸ γιαλό, κάτω 'ς τὸ περιγιάλι», «κάτω 'ς τοῦ Βάλτου τὰ χωριά», «κάτω 'ς τὴν αὐλή, —'ς τὸ μαγαζί, —'ς τὸ δρόμο» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ «ἀπάνω 's τὸ σπίτι» || ἰδιωματ. *κά*: «πάει κὰ 'ς τὸν κάμπο, —κὰ 'ς τὸ γιαλό» || χαμαί, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ δαπέδου: «ἔπεσε κάτω», «εἶναι ξαπλωμένος κάτω», «μὴν κάθεσαι κάτω σήκω ἀπάνω», «ρῖξέ το κάτω» || διπλασιάζεται πρὸς κολασμὸν τῆς ἐννοίας, «κάτω-κάτω»: «κάτω-κάτω 's τὸ μπουκάλι, —'s τὴ στάμνα», «κάτω-κάτω 's στὴ σελίδα» || μεταφ. «τὸ κάτω-κάτω τί σὲ μέλει» ἐπὶ τέλους τί σὲ μέλει || φρ. «τὸ κάτω τῆς γραφῆς», «καὶ νὰ σοῦ πῶ τὸ κάτω τῆς γραφῆς δὲ σὲ λογαριάζω γιὰ τίποτε», «καὶ τὸ κάτω τῆς γραφῆς, δὲ θὰ σὲ ρωτήσω» || «εἴμαστε—, γινήκαμε ἄνω κάτω» ἐν ἀκαταστασίᾳ, «μᾶς ἔκαμες ἄνω κάτω» μᾶς συνετάραξες || μετὰ τῆς προθέσεως *παρά*: «πῆγε πάρα κάτω» κατωτέρω: «πήγανε πάρα κάτω» || μετὰ τῆς *ἀπό*: «ἀπὸ κάτω» κάτωθεν, ἐπὶ στάσεως: «ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, —ἀπὸ τὸ κρεββάτι, —ἀπὸ τὸ πάτωμα» || ἐπὶ κινήσεως: «ἔρχεται ἀπὸ κάτω» || φρ. «παίρνω ἀπὸ κάτω» καταβάλλω ἠθικῶς, ἐπιβάλλομαι, δὲν ὑπακούω: «τὸν πῆραν ἀπὸ κάτω τὸ δάσκαλό τους τὰ παιδιά», «τὸν πῆρε ἀπὸ κάτω τὸν ἄντρα της καὶ κάμνει ὅ,τι θέλει» || «παίρνω κάτω τὸν τάδε» ἢ «βάζω κάτω» ρίπτω κάτω, καταβάλλω, νικῶ: «πάλεψαν καὶ τὸν πῆρε κάτω», «τοὺς ἔβαλε κάτω ὅλους τοὺς συμμαθητάς του» || «πέφτω κάτω» ἢ «πέφτω 's τὸ κρεββάτι» ἀσθενῶ· «ἔπεσε κάτω μὲ τὸ κεφάλι» ἠσθένησεν ἀποτόμως σοβαρῶς || «τὰ ρίχνω κάτω» ταπεινοῦμαι, ὑποχωρῶ: «αὐτὸς δὲν τὰ ρίχνει κάτω εὔκολα», «ἀπὸ τώρα θὰ τὰ ρίξω κάτω;» || «κάτω τὰς χεῖρας!» πρὸς τὸν ἐπιχειροῦντα νὰ ἐπιτεθῇ ἢ ἀμυνθῇ || *κάτω! κάτω!* ἀποδοκιμαστικὴ κραυγὴ ἰδίᾳ πρὸς ρήτορα, «κάτω ἡ κυβέρνησις!», «κάτω ὁ τύραννος!» || ἀντὶ τοῦ *κατωτέρω*: «ἀπὸ κεῖ καὶ κάτω ὅλο δικό σου», «ἀπὸ τὸ γόνατο καὶ κάτω», «κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα, —ἀπὸ τὸ δρόμο», ἄλλως «πιὸ κάτω» || μεταφ. «αἱ τιμαὶ πηγαίνουν κάτω» ἐλαττοῦνται, «κατέβα πάρα κάτω νὰ τ' ἀγοράσω» || μετὰ τοῦ ἄρθρου λαμβάνει ἔννοιαν ἐπιθετικήν: «ὁ κάτω κόσμος» ὁ Ἅδης, «τὰ κάτω χωριὰ» τὰ εἰς τὴν πεδιάδα κείμενα, «τὰ κάτω χωράφια», «τὰ κάτω ἀμπέλια» || «παίζει 's τὸ χρηματιστήριο μὲ τὰ κάτω» ὑποτιμητικῶς, «ὡς τώρα ἔπαιζα (ἢ πήγαινα) μὲ τὰ κάτω, τώρα θὰ παίξω μὲ τὰ πάνω» || συγκρ. *κατωτέρω* καὶ *κατώτερον*, κοιν. *πιὸ κάτω*, ὑπερθετ. *κατωτάτω* καὶ *κατώτατα*, κοιν. *πολὺ κάτω*, *κατὰ κάτω*. Β. Φ.

Κάτω ***κόσμος*** /*Λαογρ.*/. Οὕτω καλεῖται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα καὶ τὰς παραδόσεις ὁ Ἅδης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *Ἐπάνω κόσμον*, τὸν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης. Αἱ περὶ τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνδιατρίβουν μετὰ τὸν θάνατον αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀντιλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι μεῖγμα ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν προλήψεων, τὰς ὁποίας ἐπεσώρευσε κατὰ καιροὺς ἡ φαντασία τῶν ὀργάνων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας περὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς καὶ ἀνταποδόσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν ἐπιβιώσεων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας. Οὕτω διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὁ Κάτω κόσμος εἶναι ταυτοχρόνως ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον τιμωροῦνται οἱ θνητοὶ διὰ τὰς ἐπὶ τῆς γῆς παραβάσεις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, βασανιζόμενοι αἰωνίως εἰς τὴν *γέενναν τοῦ πυρὸς* (κόλασιν) κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς ὑποχθόνιος καὶ «κρυοπαγωμένη» κατοικία τῶν τεθνεώτων, τῶν ὁποίων ἡ μόνη καὶ

Digitized by Google

ἡ ὀδυνηροτέρα τιμωρία εἶναι ὅτι ἀπέθανον καὶ ὑπέκυψαν εἰς τὸν ἀδήριτον νόμον τῆς φθορᾶς, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὁποίου ὁ γνησίως ἐκπροσωπῶν τὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν Ἀχιλλεὺς θὰ ἐπροτίμα «ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν» (*Ὁμήρ.* Ὀδύσ. λ. 489 κ. ἑξ.). Ὁ Κάτω κόσμος εἶναι κόσμος ὀδύνης συνεχοῦς, μόνον καὶ μόνον διότι ἀποτελεῖ ἄρνησιν καὶ στέρησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐπιγείου ζωῆς, ἡ ὁποία «καὶ μὲ τὰ τόσα βάσανα πάλι γλυκειὰ εἶναι». Ὑπάρχων εἰς τὰ κατάβαθα τῆς γῆς, ἔχει εἰσόδους καὶ καταβάσεις εἰς διάφορα μέρη. Πολλαχοῦ καὶ σήμερον, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, δεικνύονται ὀπαὶ καὶ ἄντρα τοιούτων καταβάσεων, ὁπόθεν δὲν ἐξέρχονται πλέον οἱ ἅπαξ εἰσελθόντες.

Οἱ νεκροὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν Κάτω κόσμον «πρέπει νὰ περάσουν ἀπὸ ἕνα γεφύρι, ἀπὸ τὸ Τρίχινο γεφύρι. Αὐτὸ εἶναι φτενὸ σὰν τρίχα καὶ κουνιέται πολύ. Ὅποια ψυχὴ δὲν μπορεῖ νὰ περάσῃ, πέφτει στὸ ποτάμι ποὺ τρέχει ἀπὸ κάτω καὶ χάνεται». Μὲ τὸν θάνατον ὅμως δὲν ἀπόλλυται καὶ ἡ πλέον πολύτιμος ἀλλὰ καὶ ἡ πλέον ὀλεθρία ἰδιότης τοῦ ἀνθρώπου, ἡ μνήμη «Κάθε ἄνθρωπος ἅμα πάῃ στὸν Κάτω κόσμο κλαίει καὶ χόβεται ποῦ πέθανε, γιατὶ ὁ Ἀπάνω κόσμος τοῦ φαίνεται γλυκός. Τοῦτο γίνεται μιὰ μέρα σὲ κάθε πεθαμένονε. Οἱ ἄλλοι πεθαμένοι γελᾶνε ποὺ τὸν βλέπουνε καὶ κάνει ἔτσι. ἔπειτα τὸν λυπῶνται καὶ τὸν πᾶνε σὲ μιὰ βρύση καὶ τοῦ λένε νὰ πιῇ νερό, κι' ἀμέσως ἀλησμονάει τὸν Ἀπάνω κόσμο». Τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ἔργον τῆς παροχῆς τῆς λήθης εἰς τὸν ἀποθανόντα συνήθως ἐπιτελεῖται ὑπὸ τοῦ Χάρου, ὁ ὁποῖος «μόλις πάρῃ τὸν πεθαμένο, τὸν περνάει ἀπὸ τῆς Ἄρνης τὸ βουνό. Στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ εἶναι τῆς Ἀρνησιᾶς ἡ βρύση. Τοῦ δίνει καὶ πίνει νερὸ καὶ ἀρνιέται γιὰ μιᾶς τοὺς δικούς του. Ἔπειτα τὸν περνάει ἀπὸ τὴν Ἀλησμονιά, ἕνα λιβάδι ποὺ ἔχει τὸ λησμονοβότανο. Ἅμα περάσῃ κι' ἀπὸ κεῖ ὁ μαῦρος ἄνθρωπος, λησμονάει τὸν κόσμο καὶ τὶς στράτες καὶ τὰ διάβατά του».

Τοὺς νεκροὺς ὁδηγεῖ εἰς τὸν Κάτω κόσμον ὁ Χάρος (ὁ Χάρων τῶν ἀρχαίων), ὁ ὁποῖος παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι μετήλλαξε τὸν ρόλον του ὡς πορθμέως πρὸς τὸν ρόλον τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμοῦ. Ὁ Χάρος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ προσωποποίησιν τοῦ θανάτου, «μαῦρος εἶναι, κατάμαυρος, καὶ μαῦρο τ' ἄλογό του, σέρνει στιλέτα δίκοπα, σπαθιὰ ξεγυμνωμένα, στιλέτα τάχει γιὰ καρδιές, σπαθιὰ γιὰ τὰ κεφάλια». Σκληρὸς καὶ ἀνένδοτος ἐκτελεστὴς τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀκούει κανενὸς τὰ παράπονα καὶ κανένα δὲν συμπονεῖ, διότι ὁ Θεὸς ἐξοργισθεὶς ποτέ, ἐπειδὴ ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς ὡραίαν κόρην, «τὸν ἔκαμε κουφὸ γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ πλιὸ τὰ κλάματα, στραβὸ γιὰ νὰ μὴ βλέπῃ καὶ νὰ μὴ διακρίνῃ, ἂν ἡ ψυχὴ ποὺ πρέπει νὰ πάρῃ εἶναι γέρου ἢ νέου ἢ παιδιοῦ, καὶ κουτσὸ γιὰ νὰ μὴ μπορῇ νὰ φεύγῃ γρήγορα ἀπὸ τὸν τόπο ποὺ τὸν στέλνουν». Ὅσους πρόκειται νὰ πάρῃ ἀναγράφει εἰς βιβλίον κατὰ τὴν 1ην Σεπτεμβρίου ἑκάστου ἔτους «καὶ γιὰ κεῖνο τὴν ἡμέρα τούτη ὁ κόσμος τὴν λέει τοῦ Χρονογράφου. Γιὰ νὰ καταλάβουνε ποιὸν θὰ γράψῃ ὁ Χάρος, τὸ βράδυ ποὺ θὰ ξημερώσῃ τοῦ Σωτήρωνε, βάνουνε στὰ κεραμίδια, ἀπάνω στὸ σπίτι, τόσα νέα καρύδια ποὺ τὰ φτάνουνε ἀπὸ τὴν καρυὰ μὲ τὸ χέρι τους, ὅσοι εἶναι καὶ τοῦ σπιτιοῦ οἱ ἄνθρωποι, ὠνοματισμένα στὴ σειρὰ τοῦ καθενοῦ τὸ καρύδι' καὶ ὅτινος τὸ καρύδι βρεθῇ τὸ πρωὶ κούφιο, ἐκεῖνος θὰ πεθάνῃ τὴ χρονιὰ ἐκείνη».

Ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Χάρου καὶ τὸν θάνατον οὐδεὶς εἶναι ἀπηλλαγμένος, ἐκτὸς ἐκείνου ὁ ὁποῖος θὰ κατορθώσῃ νὰ πιῇ τὸ ἀθάνατο νερό. Ἀλλὰ τὸ ἀθάνατο νερὸ εἶναι δυσεύρετον, ἡ διότι ὑπάρχει μόνον ἐπὶ μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους, ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἢ διότι πρέπει νὰ πιασθῇ «σὲ νύχι ἀστεράτου ἀλόγου ποὺ δὲν ἐκαλλιγώθη» καὶ «νύχι ἀστεράτου καὶ ἀκαλλίγωτου ἀλόγου» δὲν εὑρέθη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Νεοελληνικὴ μυθολογία (σ. 348 κ. ἑξ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Παραδόσεις (σ. 610 κ. ἑξ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ (ἐκδ β' 1925).—*Α. Θέρου*, Δημοτικὰ τραγούδια.—*B. Schmidt*, Das Volksleben der Neugriechen (σ. 235 κ. ἑξ.).—*Σ. Π. Κυριακίδου*, Ἑλληνικὴ Λαογραφία (Α. σ 205). Θ. Π.

Κάτω /*Γεωγρ.*/. Τὰ ἀπὸ τῆς λέξεως ταύτης ἀρχόμενα τοπωνύμια (πλὴν τῶν *Κάτω Χωρῶν*, περὶ ὧν βλ. κατ.), ζητητέα ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτῶν λέξει. Οὕτω π. χ. περὶ *Κάτω Ἀχαΐας, Κάτω Καλιφορνίας* κττ. βλ. λ. *Ἀχαΐα, Καλιφορνία* κττ.

Κάτω /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς *Ἀμοργοῦ* (πλάτ. 36°49'40" Β., μῆκ. 26°51'58" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos and Denusa islands), νότιον καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον *Καταπόλων* κέρας. Σ. Ε. Λ.

Κατώ, ἢ *Κατὼ-Καμπρεζὶ* (Cateau ἢ Cateau-Cambresis) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καμπραί, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σέλ, παραποτάμου τοῦ Σκάλδιος, καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τοῦ Καμπραί, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 24 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. Κάτοικοι 10.700. Εἶναι πόλις παλαιά, ἔχουσα διάφορα ἐνδιαφέροντα κτίρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ δημαρχεῖον, τὸ ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καμπραί, ναὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ τὸ νοσοκομεῖον. Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς ὑφασμάτων, ζαχάρεως, οἰκιακῶν σκευῶν, χαρτίνων εἰδῶν κτλ. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐκτίσθη ἐν αὐτῇ, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καμπραί, ὁ πύργος Σάντα Μαρία, ἐκ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη κατόπιν καὶ ἡ πόλις. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς ἱσπανογαλλικοὺς πολέμους τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος ὑπέστη καταστροφάς, ἐν αὐτῇ δὲ ὑπεγράφη ἡ συνθήκη μεταξὺ Φιλίππου τοῦ Β' καὶ Ἑρρίκου τοῦ Β', διὰ τῆς ὁποίας κατέπαυσαν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμοι. Τῷ 1642 οἱ Γάλλοι κατηδάφισαν τὰ τείχη της, τῷ δὲ 1793 κατέλαβον αὐτὴν οἱ Αὐστριακοί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὴν ἀπελευθέρωσαν τὰ στρατεύματα τοῦ Βοναπάρτου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνήφθη παρ' αὐτῇ μάχη ἀπὸ τῆς 25 μέχρι τῆς 27 Αὐγούστου τῷ 1914, καθ' ἣν τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα, ὑποχωροῦντα ἐκ Μόνς, ὅπου εἶχον ἡττηθῆ ὀλίγον πρότερον, ἀπωθήθησαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Παρισίων ὑπὸ τῆς πρώτης γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ φὸν Κλούκ. Μ. Δ. Β.

κατώβλεψ (ὁ) (Catoblepas) /*Ζωολ.*/. Γένος θηλαστικῶν κοιλοκέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀντιλοπιδῶν*. Περιλαμβάνει ζῷα ἰθαγενῆ τῆς κεντρῴας καὶ νοτίου Ἀφρικῆς, χαρακτηριζόμενα ὑπὸ σώματος εὐρώστου, λαιμοῦ μακροῦ κλίνοντος πρὸς τὰ κάτω καὶ κεφαλῆς μεγάλης καὶ βαρείας, μὲ κέρατα μεγάλα διευθυνόμενα πρὸς τὰ ἔμπρός, ὡς τὰ τοῦ βουβάλου. Δύο κυρίως εἴδη εἶναι γνωστά: *κατώβλεψ ὁ γνοῦ* (Catoblepas gnu) καὶ *κατώβλεψ ὁ ταυροειδὴς* (Catoblepas taurinus). Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου ἐν Αἰθιοπίᾳ ἔζη ζῷον ἄγριον ὀνομαζόμενον *κατώβλεψ*, τὸ ὁποῖον εἶχε πάντοτε τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην πρὸς τὸ ἔδαφος, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀφοῦ μόλις τις ἀντίκρυζε τὸ βλέμμα του ἀπέθνησκεν ἐπὶ τόπου. Τὸ ζῷον τοῦτο τοῦ Πλινίου φαίνεται νὰ εἶναι ὁ σημερινὸς κατώβλεψ, τοῦ ὁποίου τὸ θλιβερὸν βλέμμα καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον τρομακτικὸν ἀπὸ τὰς περικυκλούσας τοὺς ὀφθαλμοὺς μακρὰς καὶ λευκὰς βλεφαρίδας καὶ τὴν καταπίπτουσαν ἐπὶ τοῦ προσώπου χαίτην του.

κατώγειον (τό)· κοιν. *κατώγι*, τὸ ἰσόγειον τῆς διωρόφου χωρικῆς οἰκίας, χρησιμεῦον καὶ ὡς ἀποθήκη καὶ ὡς κατοικία τῶν ζῴων: «ἔβαλα τὰ ξύλα 'ς τὸ κατώγι».

κατωγενῆ *πετρώματα* /*Πετρογρ.*/. βλ. λ. *ἐξωγενῆ* πετρώματα.

Κατωγητῶν, *τέως δῆμος* — /*Γεωγρ.*/. Πρώην δῆμος τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάλης. Περιελάμβανε τὰς νῦν κοινότητας *Ἰλλάρων, Καμιναράτων, Μαντζαβινάτων, Χαυδάτων* καὶ *Χαυριάτων*. Ι. Σ. Σ.

κατωδοντίδαι (οἱ) (Catodontidae) /*Ζωολ.*/. Οἰκογένεια ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων*, περιλαμβάνουσα μικροὺς ὄφεις μὲ σῶμα σκωληκοειδὲς καὶ εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς διαδεδομένους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *στενόστομος*. Δ. Ν. Π.

κατώδους (ὁ) (Catodon) /*Ζωολ.*/. Γένος κητῶν θηλαστικῶν, ἄλλως καλούμενον *φυσητὴρ* (βλ. λ.).

κάτωθεν· ἐπίρρ. τοπικ. ἐκ τῶν κάτω, ἀπὸ κάτω, ἀντίθ. *ἄνωθεν*: «κάτωθεν τῆς κλίνης, —τῆς τραπέζης» || «κάτωθεν τοῦ γόνατος» κατωτέρω, πιὸ κάτω.

κάτωθι· ἐπίρρ. τοπικ., κατωτέρω, πιὸ κάτω: «οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι».

κατωκάλη (ἡ) (Catocale) / *Ζωολ.* / Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κατωκαλιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραίας νυκτοβίους ψυχὰς μὲ λαμπροὺς χρωματισμούς, ὧν συνηθεστέρα εἶναι ἡ φαιά, μὲ ἰοχρόους ἀποχρώσεις ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων πτερύγων, καὶ ἡ ἐρυθρά, μετὰ κιτρινοκυανῶν ἀποχρώσεων ἐπὶ τῶν κατωτέρων πτερύγων. Γνωστὰ περὶ τὰ 10 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς ψυχρὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἔχουσι χρῶμα φαιὸν καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τοῦ κορμοῦ διαφόρων δένδρων. Δ. Ν. Π

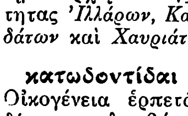

Κατωκάλη

κατωκαλίδαι (οἱ) (Catocalidae) /*Ζωολ.*/. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα τά: *κατωκάλη, μανία* καὶ *ὀφιδερος*. Δ. Ν. Π.

κατώλεθρος (ὁ) (Catolethrus) / *Ζωολ.* /. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κατωλίθι (τό)· δημοτ., ὁ κάτω λίθος, ἡ κάτω πέτρα τοῦ μύλου, ἀντίθ. *ἀπανωλίθι*.

Κατωμέρι / *Παραλ. Γεωγρ.* /. Ἀκρωτήριον τῆς *Νάξου* (πλάτ. 36°54'40" Β, μῆκ. 25° 27' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), ἡ Ν. τῆς νήσου ἐσχατιά. Ἐξ ἐσφαλμένης γραφῆς ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτου εἶναι γνωστὸν διεθνῶς ὡς cape Calomero. Σ. Ε. Λ.

Κατώμερον (πρώην *Ἀσαγιὰ-Μαχαλὲ*) / *Γεωγρ.* /. Χωρίον τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας παρὰ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα καὶ ΒΔ τοῦ φρουρίου Ρούπελ. Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Μεσαίας τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν καὶ ἔχει 221 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

κατωμέτωπα (τά) (Catometopa) / *Ζωολ.* /. Οἰκογένεια μαλακοστράκων ποδοφθάλμων δεκαούρων, περιλαμβάνουσα *καρκίνους* μὲ ὄστρακον τετραγωνικόν.

Κατώμπα (Catawba) / *Γεωγρ.* /. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ Β. καὶ Ν. Καρολίνᾳ, ὅστις, πηγάζων ἐκ τῶν Ἀππαλαχίων ὀρέων, διαρρέει τὸ Β τμῆμα τῆς Ν. Καρολίνας, δέχεται μετὰ ροῦν 450 χιλμ. τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Μπρόντ Ρίβερ ἢ Κόνγκαρη, μεθ' οὗ σχηματίζει τὸν ποταμὸν Σάντη καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ρωμαίν. Ἐπὶ τῶν ὄχθῶν αὐτοῦ, ἐν τῇ Β. Καρολίνᾳ, κεῖται καὶ ἡ ὁμώνυμος πόλις μετὰ πληθυσμοῦ 15 χιλ. κατοίκων. Μ. Ν. Δ.

Κατώμπα (οἱ) (Catawbas). Ὀνομασία ἰνδικῆς φυλῆς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐγκατασταθεῖσα ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Κατώμπα ἐν τῇ Β. καὶ Ν. Καρολίνᾳ. Κατ' ἀρχὰς ἡ φυλὴ αὕτη ἠρίθμει μόλις 1500 πολεμιστάς, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ *Οὔσεροις* (Usherees). Οἱ Κατώμπα, οἵτινες σήμερον σχεδὸν ἐξέλιπον, ἔζησαν ἁρμονικῶς μετὰ τῶν ἀποίκων τῶν Καρολινῶν καὶ συνεπολέμησαν μετ' αὐτῶν. Ὁ Ποντιάκ, εἷς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν μιᾶς περιφήμου ἐξεγέρσεως κατὰ τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν, λέγεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν τῶν Κατώμπα. Μ. Ν. Δ.

κατώμπα (Catawba) /*Βοτ.*/. Παλαιὰ ἀμερικανικὴ ποικιλία *ἀμπέλου τῆς οἰνοφόρου* (Vitis vinifera), καλλιεργουμένη σήμερον ἐντατικῶς διὰ τοὺς εὐγεύστους καρποὺς της ἐν ταῖς πολιτείαις Ὀχάϊο, Ἰλλινόϊς καὶ Νέας Ὑόρκης. Τὸ ὄνομά της ὀφείλεται εἰς τὸν ὁμώνυμον ποταμόν, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον, περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐθεραπεύθη. Ἐπίσης *κατώμπα* καλεῖται ὁ λευκός, ἀφρώδης οἶνος, εἶδος καμπανίτου, παρασκευαζόμενος εὐρέως ἐν Ἡν. Πολιτείαις ἐκ τῆς ὡς ἄνω ποικιλίας σταφυλῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κάτων. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ δύο κυρίως ὑπέροχοι πολῖται τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἀμφότεροι ἀνήκοντες εἰς τὴν Πορκίαν γενεάν.

—1) *Κάτων ὁ πρεσβύτερος*. Ἀνῆκεν οὗτος εἰς γεωργικὴν οἰκογένειαν τοῦ Τούσκλου, ἔνθα ἐγεννήθη κατὰ τὸ 234 π. Χ. Ἐν ἡλικίᾳ 17 ἐτῶν μετέσχε τῆς παρὰ τὴν Τρανσυμένην λίμνην μάχης καὶ ἔκτοτε δὲν ἔπαυσε προσφέρων τὰς στρατιωτικὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ β' Καρχηδονικοῦ πολέμου, στρατευόμενος ὑπὸ τὸν Φάβιον τὸν Μελλητὴν συνήθως, τὸν ὁποῖον εἶχε καὶ ὡς πρότυπον ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ του. Κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν ἐκστρατειῶν ἠσχολεῖτο εἰς τὰ τραχέα ἀγροτικὰ ἔργα καὶ προσέφερε τὴν δηκτικὴν εὐγλωττίαν του εἰς τοὺς πελάτας του, ὑπερασπίζων τὰς ὑποθέσεις των εἰς τὰ δικαστήρια τῶν γειτονικῶν πόλεων. Ἐνωρὶς λοιπὸν ἐκαλλιέργησε τὰς τρεῖς κυριωτέρας ρωμαϊκὰς τέχνας, τὴν τοῦ γεωργοῦ, τὴν τοῦ πολεμιστοῦ καὶ τὴν τοῦ νομικοῦ. Τότε ἐγνώρισεν αὐτὸν ὁ γείτων του πατρίκιος Λεύκιος Βαλέριος Φλάκκος, ὅστις, θαυμάσας τὴν ρητορικὴν δεινότητα τοῦ ἀνδρὸς καὶ κυρίως τὴν σταθερότητα τοῦ χαρακτῆρός του, προσείλκυσε τοῦτον εἰς τὴν Ρώμην, ἔνθα, ἂν καὶ homo novus κατέκτησεν εὐχερῶς διὰ τῆς ἀξίας του τὰ ἀνώτερα στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ἀξιώματα. Εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν ἔγινε χιλίαρχος, ὅτε μετέσχε καὶ τῆς παρὰ τὸν Μέταυρον μάχης κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀννίβα Ἀσδρούβας, μετὰ τρία δὲ ἔτη ταμίας, ὅτε ἠκολούθησε, περιβεβλημένος τὸ ἀξίωμα τοῦτο, τὸν Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν εἰς Σικελίαν καὶ Ἀφρικήν, ἔνθα καὶ ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνον πατρίκιον, τοῦ ὁποίου δὲν ἐπεδοκίμαζε τὴν πρὸς τοὺς στρατιώτας ἐλευθεριότητα, ὡς ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν. Βραδύτερον ἔγινεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀντιπάλων τοῦ Σκιπίωνος. Κατὰ τὸ 199 π. Χ. περιεβλήθη ὁ Κάτων τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀγορανόμου καὶ κατὰ τὸ ἀκόλουθον τὸ τοῦ πραίτωρος, εἰσαχθεὶς οὕτω διὰ τὸ ἀξιώματος τούτου εἰς τὴν τάξιν τῶν γνωρίμων, τὴν κυρίαρχον τάξιν. Ἡ δραστηριότης, τὴν ὁποίαν ἀνέ-

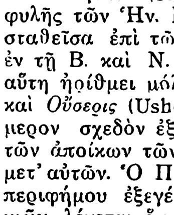

Κάτων ὁ πρεσβύτερος.

Digitized by Google

πτυξεν ὡς πραίτωρ ἐν Σαρδηνίᾳ καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀφιλοκέρδεια, μὲ τὰς ὁποίας διῴκησε τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν ἐκάθηρε διὰ διατάγματός του τῶν ἀπομυζώντων αὐτὴν τοκογλύφων, ἐπέσυρε τότε ἀμέριστον τὴν ἐκτίμησιν τῶν συμπολιτῶν του πρὸς αὐτόν. Κατὰ τὸ 195 ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ὑπατείας, ὅτε μετὰ δριμύτητος ἐστιγμάτισε τὴν πολυτέλειαν τῶν Ρωμαίων δεσποινῶν. Εἰς μάτην ὅμως ἔγιναν οἱ ἀγῶνες καὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἠθικοῦ ἀναμορφωτοῦ τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Πλαύτου, ὅστις μετὰ δηκτικότητος ἐξαιρετικῆς ἔψεξε τὴν γυναικείαν πολυτέλειαν εἰς τὴν κωμῳδίαν του «Aulularia». Αἱ Ρωμαῖαι δέσποιναι διὰ τῶν δημάρχων ἐπέτυχον τὴν κατάργησιν τοῦ κατὰ τῆς πολυτελείας Ὀππίου νόμου, ὅστις εἶχε ψηφισθῆ ἀπὸ τῆς ἐν Κάνναις μάχης (216 π. Χ.). Ἦτο ἡ πρώτη ἀπογοήτευσις, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασεν ὁ Κάτων. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ὑπατείας του ἐκστρατεύσας εἰς Ἱσπανίαν ἐπεξέτεινε διὰ τῆς τόλμης καὶ ῥώμης του τὰς ἐν αὐτῇ κτήσεις τῶν Ρωμαίων, γενόμενος κύριος 400 ὀχυρῶν θέσεων μετὰ πείσμονα ἀντίστασιν τῶν ἐγχωρίων. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Ρώμην ἀπενεμήθησαν εἰς αὐτὸν τιμαὶ θριάμβου. Μετὰ ταῦτα ὑπῆρξεν ὁ πολεμικὸς συνεργάτης τοῦ ὑπάτου Μανίου Ἀκιλίου Γλαβρίωνος εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του, πολεμήσας ἐν Θερμοπύλαις (191 π. Χ.), ἔνθα διὰ τῆς τολμηρᾶς ὑπερβάσεως τοῦ Καλλιδρόμου ἐξησφάλισεν εἰς τὸν ὕπατον τὴν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου νίκην, καὶ ἐν Αἰτωλίᾳ βραδύτερον (189 π. Χ) καὶ Μακεδονίᾳ. Ἐκ πάντων ὅμως τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀξιωμάτων, ἅτινα ἔλαβεν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσήρμοζε κυρίως εἰς τὸν χαρακτῆρά του ἦτο τὸ τοῦ τιμητοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθε κατὰ τὸ 184 π. Χ. Ὡς τιμητὴς ηὔξησε τὰς προσόδους τῆς πολιτείας, ἀποκλείσας ἀπὸ τῆς δημοπρασίας τὴν ἑταιρείαν τῶν δημοσιωνῶν, κατεβίβασε τὸ μίσθωμα τῶν δημοσίων ἔργων εἰς τὸ κατώτατον ὅριον, ἐπέβαλε βαρεῖς φόρους εἰς τὰ πολύτιμα κοσμήματα καὶ τὰς ἁμάξας, ἐξέβαλε τῆς συγκλήτου τὰ ἀνάξια αὐτῆς μέλη καὶ ἀφῄρεσεν ἀξιώματα ἀπὸ πολλοὺς Ρωμαίους τῆς τάξεως τῶν ἱππέων. Διὰ τὰς μεγάλας ταύτας ὑπηρεσίας του ἐπωνομάσθη ὁ Κάτων Κηνσώριος (Censorius) καὶ ἐτιμήθη δι' ἀνεγέρσεως ἀνδριάντος του.

Κατὰ τὸ 174 π. Χ. ἀπεστάλη εἰς Ἀφρικὴν ὡς διαιτητὴς τῶν μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Νουμιδίας Μασσανάσου καὶ Καρχηδονίων διαφορῶν, ἐκπλαγεὶς δὲ ἐκ τοῦ πλούτου τῆς ἀντιζήλου τῆς Ρώμης πόλεως, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπίστευεν ὅτι εἶχε καταβληθῆ, δὲν ἔπαυσεν, ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην, νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς ἕκαστον ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγον του τὴν περιώνυμον καταστᾶσαν φράσιν «ceterum censeo Carthaginem esse delendam» ἢ «et delenda est Carthago». Ἡ εἰς τὰ ἀρχαῖα ἁπλᾶ ρωμαϊκὰ ἤθη προσήλωσις τοῦ Κάτωνος ὄχι μόνον ἠμπόδιζε τοῦτον νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν σύγχρονόν του κοινωνικὴν κατάστασιν, ἀλλὰ καὶ καθίστα αὐτὸν μέχρις ἀδικίας πολλάκις μισόξενον. Διὰ τοῦτο καὶ κατεπολέμησε μετὰ πείσματος τὴν ἑλληνικὴν μόρφωσιν, φοβούμενος τὴν ἐπὶ τῆς νεολαίας τῆς Ρώμης ἐπίδρασιν αὐτῆς. Ὡς ἀρχηγὸς δὲ τοῦ συντηρητικοῦ πολιτικοῦ ἐν Ρώμῃ κόμματος, ἠρνεῖτο ἐπὶ 17 ἔτη νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν εἰς τὰς πατρίδας των ἐπιστροφὴν τῶν 1000 ὁμήρων Ἀχαιῶν, οἵτινες εἶχον κατηγορηθῆ ὅτι εἶχον συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Περσέως ἐναντίον τῆς Ρώμης καὶ ἄνευ δίκης εἶχον διασκορπισθῆ εἰς διαφόρους ἐν Ἰταλίᾳ πόλεις. Ὁ Κάτων ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν, κατὰ τὸ 149 π. Χ., χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῶν μακρῶν ἀγώνων του (ἐπὶ 60 ὅλα ἔτη), οὔτε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πειθαρχίας εἰς τὸν στρατόν, οὔτε τὴν κατάπαυσιν τῆς πλεονεξίας καὶ τῶν ἀργυρολογιῶν τῶν ἰσχυρῶν, τοῦ δεκασμοῦ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν. Οἱ ἀγῶνές του πρὸς ἠθικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ρώμης ὄχι μόνον ἀπέβησαν ἄκαρποι, ἀλλὰ καὶ προεκάλουν πάντοτε ἀγρίαν τῶν ἀντιφρονούντων ἐναντίον του ἐχθρότητα. Εἶχε κατηγορηθῆ καὶ εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς δίκην πεντηκοντάκις. Κατανοήσας καὶ ὁ ἴδιος τὴν ματαιοπονίαν του καὶ τὸ ἀσυγχρόνιστόν του, λέγεται ὅτι εἶπε τὰ ἑξῆς κατὰ τὴν πεντηκοστὴν δίκην του: «Χαλεπόν ἐστιν ἐν ἄλλοις βεβιωκότα (τινὰ) ἐν ἄλλοις ἀπολογεῖσθαι» (*Πλουτ.* Μ. Κάτων 15,5).

Ἀλλ' ὁ Κάτων δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ κρατερὸς τοῦ στρατιωτικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πεδίου ἀγωνιστής, ἡ κυρίαρχος τῆς ἀγορᾶς, τῆς συγκλήτου καὶ τῶν δικαστηρίων φυσιογνωμία, ἀλλὰ καὶ τοῦ πεδίου τοῦ πνευματικοῦ. Οἱ ρητορικοὶ λόγοι του ἐθαυμάζοντο διὰ τὴν σφοδρότητά των, τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν καυστικότητα, ὁ δὲ Κικέρων, πρὸς τὸν ὁποῖον παρεβάλλετο ὑπό τινων, πλέκει τὸ ἐγκώμιόν του δι' αὐτούς, θαυμάζων τὴν ρητορικὴν δεινότητα τοῦ Κάτωνος. Θαυμαστὴς ὢν τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς τὸ ἐθνικὸν ἔργον τοῦ Ρωμαίου πολίτου, εἶχε γράψει μίαν πραγματείαν περὶ γεωργίας: «De re rustica», ἥτις διασωθεῖσα (πιθανώτατα εἶναι διασκευὴ τοῦ ἔργου τοῦ Κάτωνος), εἶναι περίεργον μνημεῖον τῆς ἀρχαίας λατινικῆς φιλολογίας καὶ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ βίου τῶν Ρωμαίων. Εἰς τὸν Κάτωνα ἀπεδόθησαν καὶ ἠθικά τινα δίστιχα «Catonis disticha», τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ ἑλληνικὴ παράφρασις ὑπὸ τοῦ Μαξίμου Πλανούδη. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων του ἦτο τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ρώμης καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Ἰταλίας (Origines) σύγγραμμά του, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγίνετο λόγος περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῆς Ρώμης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν σπουδαιοτέρων πολιτικῶν γεγονότων (π.χ. τῶν δύο Καρχηδονικῶν πολέμων) μέχρι τῶν μέσων τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα 20 λόγων του (ὁ Κικέρων ἐγνώριζεν 120 δημοσιευθέντας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κάτωνος) καὶ τοῦ συγγράμματός του «Origines», ὡς καὶ τὰ ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν δίστιχα ἐξεδόθησαν πολλάκις ὑπὸ διαφόρων (*Alb. Lion* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Catoniana», *H. Meyer* εἰς τὰ «Orat. Roman. Fragmenta», *Gesner* «Scriptores rei rusticae», *A. Wagener*, *I. Schneider* καὶ ἄλλων). Τούτων καλύτεραι ἐκδόσεις εἶναι ἡ τοῦ *Peter*, «Hist. Roman. Fragmenta» ἐκ τοῦ συγγράμματος «Origines» καὶ ἡ τοῦ *Goetz*, «De re rustica».

Διὰ τοῦ ὅλου ἔργου του, τοῦ στρατιωτικοῦ, τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ, ὁ Κάτων ὁ πρεσβύτερος κατέστη ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ αὐστηροῦ, λιτοδιαίτου καὶ φιλοπάτριδος ἀρχαίου Ρωμαίου, ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πρακτικοῦ πνεύματος καὶ τῆς εὐθύτητος τῶν παλαιοτέρων δημοκρατικῶν ἀνδρῶν τῆς Ρώμης. Ἀπ' αὐτοῦ, ὡς τοῦ κυριωτέρου προσώπου τοῦ διαλόγου, ἐτιτλοφορήθη «Caton ἢ de senectute» καὶ ὁ πλήρης πνεύματος καὶ χάριτος διάλογος τοῦ Κικέρωνος. Τὸν βίον τοῦ Κάτωνος ἔγραψαν ὁ Κορνήλιος Νέπως καὶ ὁ Πλούταρχος. [Πρβλ. *G. Kurth*, Caton l'ancien.—*Cortese*, De M. P. Catonis vita, operibus et lingua.—*O. Ribbeck*, M. Porcius Cato als Schriftsteller («Neues Schweiz Museum»).—*W. de Vries*, M. P. Cato.—*Ricci*, Cato nel opposizione alla cultura graeca.—*Birt*, Römisch. Charakterköpfe.—*Berthelot*, Hist. intérieure de Rome.]

—2) ***Μᾶρκος Πόρκιος Λικινιανὸς Κάτων***. Ρωμαῖος νομοδιδάσκαλος. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ προηγουμένου.

—3) ***Κάτων ὁ νεώτερος.*** Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 95 π. Χ. καὶ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας διεκρίθη διὰ τὴν σοβαρότητα τοῦ ἤθους του καὶ τὴν προσήλωσίν του εἰς τὰς φιλελευθέρας ἀρχάς. Κατὰ τὰς προγραφὰς τοῦ Σύλλα (80 π. Χ.) ἐμελέτησε τὸν φόνον τοῦ δικτάτορος καὶ κατὰ τὸν δουλικὸν πόλεμον (73 π. Χ.) ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων νὰ καταταχθῇ ἐθελοντὴς εἰς τὸν ἐναντίον τοῦ Σπαρτάκου ἀποσταλέντα στρατόν.

Κάτων ὁ νεώτερος καὶ Πορκία.

Κατὰ τὸ 68 π. Χ ἐστάλη ὡς χιλίαρχος εἰς Μακεδονίαν, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος μετέβη εἰς Πέργαμον, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ στωϊκοῦ φιλοσόφου Ἀθηνοδώρου. Κατὰ τὸ 65 π. Χ. ἔγινε ταμίας καὶ κατὰ τὸ 63 π. Χ., ὢν ἐνδεδειγμένος δήμαρχος τοῦ ἀκολούθου ἔτους, διὰ τῆς τραχείας εὐγλωττίας του, τῆς πλήρους σαρκασμῶν κατὰ τοῦ Καίσαρος, ἔπεισε τοὺς διστάζοντας συγκλητικοὺς ν' ἀποδεχθῶσι τὴν γνώμην τοῦ ὑπάτου Κικέρωνος περὶ καταδίκης εἰς θάνατον τῶν ἐν Ρώμῃ συλληφθέντων ὀπαδῶν τοῦ Κατιλίνα. Πλήρης δράσεως ὑπῆρξεν ὁ βίος του καὶ κατὰ τὸ ἔτος τῆς δημαρχίας του (62 π. Χ.), ὅτε αἱ δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ εὗρον ἐν τῷ προσώπῳ του τὸν τολμηρότερον συνήγορόν των. Ἀκοίμητος ὢν τῶν νόμων φύλαξ, ἀντέστη καὶ εἰς τὴν πρότασιν τοῦ δημάρχου Μετέλλου Νέπωτος νὰ ἐκλεχθῇ ὕπατος, ἂν καὶ ἦτο ἀπών, καὶ εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ Καίσαρος νὰ τελέσῃ καὶ θρίαμβον διὰ τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ νικηφόρους ἀγῶνάς του καὶ ν' ἀνακηρυχθῇ συγχρόνως, παρὰ τὸν νόμον, ὑποψήφιος ὕπατος. Κατὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ Καίσαρος ἀντετάχθη εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ περὶ διανομῆς γαιῶν εἰς τοὺς συνεκστρατεύσαντας μετὰ τοῦ Πομπηΐου εἰς Ἀσίαν νόμου, ὡς νεωτερισμοῦ ἐπικινδύνου εἰς τὴν πολιτείαν, προκαλέσας οὕτω τὴν περὶ φυλακίσεώς του διαταγὴν ἐκείνου. Κατὰ τὸ 58 π. Χ., διὰ ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ τολμηροῦ τούτου πολεμίου τῶν φιλοδόξων σχεδίων των, ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Πομπήϊος ἐπέτυχον διὰ τοῦ δημάρχου Κλαδίου ν' ἀναθέσῃ ὁ δῆμος διὰ ψηφίσματός του εἰς τὸν Κάτωνα τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Ἀλεξάνδρου ἐκστρατείαν ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦτο προστάτης τῶν πειρατῶν. Ἐπανελθὼν ἐκ τῆς μεταβληθείσης εἰς ρωμαϊκὴν χώραν νήσου εἰς Ρώμην ὁ Κάτων καὶ ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Καίσαρος (εὑρισκομένου ἐν Γαλατίᾳ) καὶ Πομπηΐου, εἰργάσθη πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ γοήτρου τῆς συγκλήτου. Κατὰ τὸ 54 δὲ π. Χ., ὅτε εἶχεν ἀρχίσει καὶ ἡ μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου ψυχρότης, ἐπέτυχε νὰ γίνῃ πραίτωρ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πραγματοποίησιν τῶν φιλοδόξων τοῦ δευτέρου σχεδίων, ἀλλὰ τῇ ἐπιδράσει αὐτοῦ (τοῦ Πομπηΐου) δὲν ἐπέτυχε νὰ ἐκλεγῇ καὶ ὕπατος κατὰ τὸ 51 π. Χ. Κατὰ τὸν μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου ἐμφύλιον πόλεμον ὁ Κάτων ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Πομπηΐου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου καὶ ὡς ναύαρχος τοῦ στόλου τῶν Πομπηϊανῶν μετέφερε δι' αὐτοῦ τοὺς ἐν Δυρραχίῳ καὶ Κερκύρᾳ ὁμόφρονας στρατιώτας εἰς Ἀφρικήν, ὅπου εἶχον συγκεντρώσει οἱ Πομπηϊανοὶ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις των. Ἐκεῖ μὴ ἀποδεχθεὶς τὴν προταθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἀρχιστρατηγίαν, ἀνατεθεῖσαν μετὰ τὴν ἄρνησίν του εἰς τὸν Μέτελλον Σκιπίωνα, ἀνέλαβε τὴν φρούρησιν τῆς πρωτευούσης τῆς ρωμαϊκῆς Ἀφρικῆς Ὑτίκης, ἔνθα μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς πανωλεθρίας τῶν Πομπηϊανῶν ἐν Θάψῳ (46 π. Χ.), ἀφοῦ ἐφυγάδευσε τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ρωμαίους, ηὐτοκτόνησε διὰ ξίφους μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ «Φαίδωνος» τοῦ Πλάτωνος. Τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπηκολούθησεν ὁ θάνατος τῆς ἀνταξίας του θυγατρὸς Πορκίας, συζύγου τοῦ Μ. Βρούτου, ἐπίσης αὐτοκτονησάσης. Λέγεται ὅτι ὁ Καῖσαρ, μαθὼν τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Κάτωνος, εἶπεν ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ εἶχε φθονήσει τὸν Καίσαρα μελετῶντα νὰ δοξασθῇ διὰ τῆς σωτηρίας τοῦ Κάτωνος (*Πλουτ.* Κάτ. 72). Ἐν τούτοις ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι, ὅτε ὁ Κικέρων ἔγραψε τὸν «Κάτωνά» του, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπλεκε τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἐπιφανοῦς νεκροῦ, ὁ Καῖσαρ ἀντέταξεν εἰς αὐτὸν τὸν «Ἀντικάτωνά» του, δηκτικὴν καὶ πικρὰν σάτιραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγελοιοποιεῖτο ὁ σεμνὸς φιλόσοφος δι' ἓν πάθος του, τὴν φιλαργυρίαν. Ὁ θάνατος τοῦ Κάτωνος, ἡρωϊκὴ διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς, ἥτις ἐπέφερε τὴν ἀπώλειαν τῆς ρωμαϊκῆς ἐλευθερίας, ὑπῆρξεν ἀντάξιος τοῦ βίου τοῦ στωϊκοῦ φιλοσόφου, θαυμασθέντος διὰ τὴν κατ' αὐτὸν ἄκραν ἀπάθειάν του, ἐνέπνευσε δὲ καὶ τὴν νεωτέραν λογοτεχνίαν, τῆς ὁποίας ἱκανὰ ἔργα ἔχουν ὡς θέμα τὸν θάνατον τοῦ Κάτωνος (τραγῳδίαι Luger, Deschamps, Poinsinet de Sivry, Addison). Τὸν βίον καὶ τοῦ Κάτωνος τούτου ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος. Ἀπὸ τῆς πόλεως Ὑτίκης ὁ Κάτων ἐπεκλήθη καὶ Uticensis [Πρβλ. *F. Gerlach*, M. Porcius Cato.—*Boissier*, Cicéron et ses amis].

—4) ***Μᾶρκος Πόρκιος Κάτων***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, πεσὼν ἐν τῇ μάχῃ τῶν Φιλίππων (42 π. Χ.), ἔνθα ἐσυνέχισε τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας τοῦ πατρός του.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων Κατώνων τῆς Πορκίας γενεᾶς εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας καὶ δύο ἄλλοι ἀκόμη Κάτωνες: ὁ *Βαλέριος Κάτων*, ποιητής, ἀποσπάσματα τῶν ποιήσεων τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται εἰς τὰ «Poetae latini minores» τοῦ Wernsdorf· τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων (C. Putsche, L. Schopen κ. ἄ.), καὶ ὁ *Διονύσιος Κάτων*, ὄνομα πλαστόν, τοῦ ὁποίου σῴζονται 4 βιβλία ἠθικῶν διστίχων, ὄντα ἠθικὴ διδασκαλία διὰ τοὺς νέους. Τὰ δίστιχα ταῦτα, τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκδόσεις λατινικαί, ἔχουν μεταφρασθῆ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας, διότι ἂν καὶ μέτρια ἐθαυμάζοντο πολὺ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

κατώνειος (ἢ *κατωνικός*, καὶ *κατωνιανὸς*) ***κανών*** /*Ρωμ. Δικ.*/. Τοῦτον ἔθηκεν ὁ Κάτων ὁ τιμητὴς ἢ ὁ ὡς νομοδιδάσκαλος γνωστότερος υἱὸς αὐτοῦ. Συμφώνως πρὸς τὸν κατώνειον κανόνα, ἡ κληροδοσία, ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἄκυρος ἂν ὁ κληροδότης ἀπέθνῃσκεν εὐθὺς μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης, δεν καθίσταται ἔγκυρος ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἀποθάνῃ βραδύτερον ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ. Ὁ κατώνειος κανὼν δὲν ἀποτελεῖ ἰδιάζοντα ὁρισμόν, ἀλλ' εἶναι ἐφαρμογὴ τοῦ γενικωτέρου δόγματος, καθ' ὃ ἡ ἀκύρως συσταθεῖσα κληροδοσία δὲν παύει νὰ εἶναι ἄκυρος, διότι ἡ αἰτία τῆς ἀκυρότητος ἐξέλειψε βραδύτερον, ἤτοι τοῦ δόγματος ὅτι «τότε τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ ἀποτέλεσμα λαμβάνουσιν, ὅτε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνεπίψογον ἐσχήκασι».

Ε. Ι. Μ.

κατώξανθος (ὁ) (Catoxanthus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρηστιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη ἔντομα μὲ εὐρέα ἔλυτρα καὶ χρῶμα ράχεως πρασινόχρυσον,

Digitized by Google

μὲ κιτρίνας, κυανᾶς καὶ ἰώδεις κηλῖδας καὶ κοιλίαν κιτρινόχρυσον. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *κατώξανθος ὁ δίχροος* (Catoxanthus bicolor), ἰθαγενὲς ἔντομον τῆς Ἰάβας. Δ. Ν. Π.

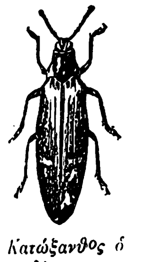

Κατώξανθος ὁ δίχροος.

κατωπόμορφος (ὁ) (Catopomorphus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλφιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους μὲ σῶμα ᾠοειδές, κεραίας βραχείας, τελευτώσας εἰς ῥοπαλοειδεῖς ἀποφύσεις, καὶ στιλπνοὺς χρωματισμούς. Γνωστὰ περὶ τὰ 12 εἴδη, ἰθαγενῆ πάντα τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

κατῶρυξ, —*υχος* (ὁ, ἡ)· ὁ κατορωρυγμένος, ὁ χωμένος εἰς τὴν γῆν: «κατώρυχα οἰκήματα» ὑπόγεια οἰκήματα· || τὸ εἰς τὴν γῆν κατορυσσόμενον ξύλον τῶν στρατιωτικῶν γεφυρῶν.

—/*Στρατ. Γεφυροπ.*/ *Κατῶρυξ* καλεῖται δοκὶς τετραγωνισμοῦ 0.20 μ., ἥτις τοποθετεῖται εἰς τὰ δύο ἐπι τῶν ὀχθῶν ἄκρα τῆς γεφύρας, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζονται αἱ δοκίδες τοῦ καταστρώματος. Ὁ κατῶρυξ τοποθετεῖται καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς γεφύρας καὶ ἐντὸς ὀρύγματος ἐπι τούτῳ κατασκευαζομένου, στηρίζεται δὲ διὰ πασσάλων εἴς τε τὰ ἄκρα καὶ τὰς πλευράς. Τὸ σύνολον κατώρυγος καὶ πασσάλων ἀποτελεῖ τὸ *ἐπόχθιον* τῆς γεφύρας. Π. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

κατωσάγονο (τό)· δημοτ., ἡ κάτω σιαγών, τὸ ὀστοῦν τῆς κάτω σιαγόνος.

κατωσέντονο (τό)· τὸ κάτω σεντόνι τοῦ κρεββατιοῦ, τὸ σεντόνι τοῦ στρώματος, ὄχι τοῦ σκεπάσματος, ἀντίθ. *ἀπανωσέντονο.*

κατώστομος (ὁ) (Catostomus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κυπρίνους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, γυμνὸν λεπίων, λεῖον, μὲ στόμα ἄνευ γενειοειδῶν ἀποφύσεων καὶ φαιομελανοὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κατώστομος ὁ κοινὸς* (Catostomus communis), ὅστις ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως τῆς Φιλαδελφείας. Δ. Ν. Π.

κατώτατος, —*η,* —*ον*· ἐπίθ. ὑπερθετ., ἀπὸ τοῦ ἐπιρρήματος *κάτω,* ὁ ἀπὸ κάθε ἄλλον χαμηλότερα κείμενος: «τὰ κατώτατα στρώματα», «οἱ κατώτατοι λίθοι τοῦ τοίχου» οἱ κατὰ τὴν βάσιν· || μεταφ. ὁ ἔσχατος, ὁ ταπεινότερος: «ἡ κατωτάτη βαθμὶς τῆς ἱεραρχίας», «ἄνθρωπος τῆς κατωτάτης κοινωνικῆς ὑποστάθμης», «τὸ κατώτατον ὅριον τῆς προσφορᾶς».— Ἐπίρρ. **κατωτάτω** καὶ **κατώτατα.**

κατώτερος, —*α,* —*ον*· ἐπίθ. συγκριτ. ἀπὸ τοῦ ἐπιρρήματος *κάτω,* ὁ κείμενος χαμηλότερα ἀπὸ ἄλλον τινὰ ἢ ὁπωσδήποτε χαμηλά: «αἱ κατώτεραι βαθμῖδες τῆς κλίμακος»· || συνήθως μεταφ., ὑποδεέστερος, ταπεινότερος: «κατωτέρα ἐκπαίδευσις», «κατώτεροι ἀξιωματικοί,—ὑπάλληλοι», «κατωτέρας ἀντιλήψεως ἄνθρωπος», «αἱ κατώτεραι τάξεις τῆς κοινωνίας»· || μετριώτερος, εὐτελέστερος: «ὕφασμα κατωτέρας ποιότητος,—ἀξίας,—τιμῆς», «αὐτὸ εἶναι πολὺ κατώτερον ἐκείνου»· || «κατώτερος ἄνθρωπος» ἄνθρωπος ἐλαυνόμενος ὑπὸ χυδαίων ὁρμῶν, κακοποιός, ἔκφυλος.

—/*Στρατ.*/ Ἐν τῇ βαθμολογικῇ σειρᾷ, καλεῖται *κατώτερος ἀξιωματικὸς* ὁ φέρων βαθμὸν ἀνθυπολοχαγοῦ, ὑπολοχαγοῦ καὶ λοχαγοῦ (βλ. λ. *βαθμός*). Ν. Θ. Κ.

κατωφέρεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κατωφεροῦς, ἡ πρὸς τὰ κάτω φορά, ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους θεωρουμένη ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, κοιν. *κατήφορος, κατηφοριά,* ἀντίθ. *ἀνωφέρεια*: «*ἡ κατωφέρεια τῆς ὁδοῦ,—τοῦ ῥείθρου*».

κατωφερὴς (ὁ, ἡ), —*ές*· ὁ πρὸς τὰ κάτω φερόμενος, ὁ κεκλιμένος, θεωρούμενος ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω: «κατωφερὴς ὁδός», «κατωφερὲς ἔδαφος,—ῥεῖθρον».

κατώφλιον (τό)· κοιν. *κατώφλι*· ἡ κάτω φλιὰ τῆς θύρας, ὁ οὐδός, ἀντίθ. *ἀνώφλι*: «δὲν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ πατήσῃ τὸ κατώφλιον τῆς θύρας του»· || «κατώφλιον τοῦ γήρατος» τὸ σημεῖον, ἡ χρονικὴ περίοδος, καθ' ἣν μεταβαίνει τις ἀπὸ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας εἰς τὸ γῆρας.

—/*Δομικ.*/. *Κατώφλιον* (κοιν. *ποδιὰ*) καλεῖται ἡ ὅλη κατασκευὴ πρὸς μόρφωσιν τοῦ κάτω μέρους τῶν ἀνοιγμάτων (θυρῶν, παραθύρων). Εἰς τὰ παράθυρα συνήθως ἔχομεν ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν κατώφλιον. Τὸ ἐξωτερικὸν κατασκευάζεται ἐκ σειρᾶς ὀπτοπλίνθων ὀρθίων κατὰ τὴν μακρὰν πλευρὰν καὶ ἐξεχόντων τῆς τοιχοποιίας μὲ μικρὰν ῥύσιν πρὸς τὰ ἔξω. Ἄνωθεν τίθεται πλὰξ ἐκ μαρμάρου ἢ ἄλλου ὑλικοῦ ἐκ ξύλου ἢ καὶ μετάλλου. Ἡ ὅλη ἐξοχὴ διαμορφοῦται ὡς κορνίζωμα μὲ σκοτίαν κάτωθεν διὰ τὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων. Ἐνίοτε ὁλόκληρος ἡ κατασκευὴ εἶναι λαξευμένη ἐπὶ ἑνὸς μονολίθου. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι συνήθως ξύλινον μὲ κορνιζώματα. Διὰ τὰς θύρας, τὰς ἐσωτερικὰς μὲν καλεῖται κατώφλιον τὸ μεταξὺ τῶν σταθμῶν δάπεδον, διὰ δὲ τὰς ἐξωτερικὰς τὸ αὐτὸ ἐπίσης τμῆμα δαπέδου, ὅπου συνήθως τίθεται βαθμὶς μὲ κλίσιν πρὸς τὰ ἔξω καὶ πατούραν διὰ τὴν θύραν. Κ. Μ.

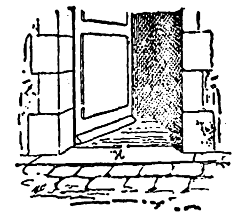

Κατώφλιον (κ).

— **κατώφλιον** (ἢ *οὐδὸς*) ***τῆς συνειδήσεως*** / *Ψυχολ.*/. Ἔννοια εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν ἐμπειρικὴν ψυχολογίαν ὑπὸ τοῦ Ἑρβάρτου. Διὰ ταύτης ὁ Ἕρβαρτος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ὀνομάζουσι τὸ φανταστικὸν ἐκεῖνο ὅριον ἐν τῇ συνειδήσει, ὑπὸ τὸ ὁποῖον εὑρίσκονται αἱ κωλυόμεναι, αἱ ἔν τινι δεδομένῃ στιγμῇ μὴ συνειδηταὶ παραστάσεις. Αἱ μὴ συνειδηταὶ παραστάσεις εὑρίσκονται, λέγουσιν, ὑπὸ τὸ κατώφλιον τῆς συνειδήσεως. Ὅταν αἱ κωλυόμεναι ἢ μὴ συνειδηταὶ παραστάσεις ὑπερβῶσι τὸ κατώφλιον καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν συνείδησιν, γίνονται συνειδηταί· καὶ τότε λέγεται ὑπὸ τῶν ἑρβαρτιανῶν ὅτι ἀνῆλθον ὑπὲρ τὸ κατώφλιον τῆς συνειδήσεως.

Ἐν τῇ πειραματικῇ ψυχολογίᾳ *κατώφλιον* ἢ *οὐδὸς τοῦ ἐρεθισμοῦ* λέγεται ἡ ποσότης ἐκείνη τοῦ ἐρεθισμοῦ, ἥτις προκαλεῖ μόλις ἀντιληπτὸν αἴσθημα, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ αἰσθήματος (νόμος τοῦ Βέμπερ). Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

κάτωχρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐντελῶς ὠχρός, κατακίτρινος: «κάτωχρος ἐκ συγκινήσεως,—ἐξ ὀργῆς».

Κάτω Χῶραι (Nederland, γαλλ. Pays Bas, γερμ. Niederlande) /*Γεωγρ.*/. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου, κατὰ μὲν τὴν ἐπίσημον διεθνῆ ὀνοματολογίαν νοεῖται τὸ σημερινὸν βασίλειον τῆς Ὁλλανδίας, κοινῶς δὲ καὶ ἱστορικῶς ἡ παλαιὰ χώρα ἡ ἐκτεινομένη βορειοανατολικῶς τῆς Γαλλίας. περιβρεχομένη ΒΔ. ὑπὸ τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ χωριζομένη ἀπὸ τῆς Γερμανίας διὰ τῶν ποταμῶν Ἔμς καὶ Ρήνου, περιλαμβάνουσα νῦν τὴν *Ὁλλανδίαν*, τὸ *Βέλγιον* καὶ τὸ *Λουξεμβοῦργον*. Ὠνομάσθη οὕτως ὡς ἐκ τῆς χθαμαλότητος αὐτῆς (ὑψηλότερα ὄρη ἐν Βελγίῳ ὕψους 700 μ., ἐν Ὁλλανδίᾳ 200 μ.) καὶ διότι ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως ἐν Ὁλλανδίᾳ τὸ ἔδαφος κεῖται κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος αἱ Κάτω Χῶραι κατῳκοῦντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Βαταυῶν. Οἱ Ρωμαῖοι ὑπέταξαν εὐχερῶς αὐτὸν καὶ σχεδιάζοντες μόνιμον ἐγκατάστασιν ἔκτισαν τὰς πόλεις Leyde (Lugdunum Batavorum), Utrecht (Trajectium) Nimègue (Noviomagus) καὶ ἐπεδόθησαν δραστηρίως εἰς ἔργα συγκοινωνίας. Τὸν Ε' αἰῶνα οἱ Βαταυοὶ ἐξηφανίσθησαν κατ' ἀνεξήγητον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τρόπον, ἀντικατασταθέντες ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Φρεισίων, οἵτινες ἀντηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ ἐπικρατήσεως ἀδιαλείπτως μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Καρολομάγνου, ὅτε οἱ τελευταῖοι ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν πρώτων, ἐξαναγκασθέντες ν' ἀσπασθῶσι καὶ τὸν Χριστιανισμόν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐπὶ Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ, ἡ χώρα διῃρέθη εἰς 4 δουκᾶτα, τὴν *Βραβαντίαν, Λιμβοῦργον, Λουξεμβοῦργον* καὶ *Γελδρίαν*, εἰς 7 κομιτείας, τὴν *Φλανδρίαν, Ἀρτεσίαν, Ἀννονίαν, Ναμουρκίαν, Ὁλλανδίαν, Σεελάνδην* καὶ *Ζυφτήνην*, εἰς τὴν μαρκιωνείαν τῆς *Ἀντβέρπης* καὶ τὰς ἡγεμονίας *Μελίνης* καὶ *Φρεισίας*.

Διὰ τῆς συζεύξεως τῆς θυγατρὸς τοῦ Καρόλου Μαρίας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Α' (1477), αἱ ἐπαρχίαι αὗται περιῆλθον εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων, εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὀλίγον δὲ βραδύτερον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν Καρόλου τοῦ Ε', ὅστις προσέτι κατέκτησε καὶ τὴν Ὀβερυσέλλην καὶ Γροινίγγην, συμπληρώσας οὕτω τὸν ἀρχαῖον κύκλον τοῦ κράτους τῆς Βουργουνδίας. Τὸ 1566 αἱ Κάτω Χῶραι ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ Φιλίππου Β', υἱοῦ τοῦ Καρόλου Ε', μετὰ μακρὸν δὲ ἀγῶνα, αἱ μὲν νότιοι ἐπαρχίαι (Βέλγιον) ὑπετάχθησαν, αἱ δὲ 7 βόρειοι ἀπετέλεσαν τὴν κληθεῖσαν *Δημοκρατίαν τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν*, ἥτις ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Γουλιέλμον τῆς Ὀράγγης, καὶ βραδύτερον ὑπὸ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Μαυρίκιον καὶ Φρειδερῖκον Ἑρρῖκον, διεξαγαγοῦσα δεινὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἱσπανίας, ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Γάλλων καὶ Ἄγγλων, ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βεστφαλίας (1648). Ἐπὶ τοῦ Γουλιέλμου Β' (1647—1650) καὶ τοῦ Ζὰν ντὲ Βὶττ (1650—1672) ἡ δημοκρατία ἔφθασεν εἰς ὑψίστην ἀκμὴν δι' ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ὡς καὶ δι' ἐπεκτάσεως τῶν ἀποικιακῶν αὐτῆς κτήσεων, χάρις εἰς τὰς νίκας τοῦ στόλου της κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Ἀρτεσίαν καὶ μέρος τῆς Φλανδρίας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον νότιον τμῆμα, περιλαμβάνον τὴν Ἀννονίαν, τὴν γερμανικὴν Φλανδρίαν, τὸ Λιμβοῦργον, τὸ Λουξεμβοῦργον, τὴν μεσημβρινὴν Βραβαντίαν, τὴν Λαμπρίκαν, τὴν Ἀμβέρσαν καὶ τὴν Μαλίνην, ἀπετέλεσε τὰς λεγομένας ἱσπανικὰς Κάτω Χώρας, μέχρι τοῦ 1714, ὅτε διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης περιῆλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἡ δημοκρατία τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν κατεκτήθη ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατιῶν καὶ μετωνομάσθη εἰς *Δημοκρατίαν τῆς Βαταυίας* (1795), βραδύτερον δὲ ἀνεκηρύχθη *Βασίλειον τῆς Ὁλλανδίας* (1806) καὶ προσηρτήθη τελικῶς εἰς τὴν Γαλλικὴν αὐτοκρατορίαν (1810). Δι' ἀποφάσεως τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης (1815) αἱ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν κατεχόμεναι ἀπὸ τοῦ 1714 νότιαι ἐπαρχίαι (Βέλγιον) ἡνώθησαν μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας καὶ ἀπετέλεσαν τὸ ἀποκληθὲν *Βασίλειον τῶν Κάτω Χωρῶν* ὑπὸ βασιλέα τὸν Γουλιέλμον Α' τῆς Ὀράγγης, ὑπὸ τὸ στέμμα τοῦ ὁποίου ὑπήχθη καὶ τὸ Λουξεμβοῦργον, διατηροῦν συγχρόνως τὴν αὐτονομίαν του ὡς μέγα γερμανικὸν δουκᾶτον. Ἡ διαφορὰ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ θρησκεύματος, μεταξὺ τῶν καθολικῶν Βελγων καὶ τῶν λουθηρανῶν Ὁλλανδῶν ἤγαγε, μετὰ συνεχεῖς προστριβὰς μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βέλγων (1830), εἰς ἣν ἐπηκολούθησεν ὁ χωρισμὸς τῶν δύο χωρῶν καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Βελγίου καὶ ἀνακήρυξις αὐτοῦ εἰς βασίλειον ὑπὸ βασιλέα τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον τοῦ Σὰξ-Κοβούργου (1839). Τῷ 1867 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου ἐκηρύχθη τὸ Λουξεμβοῦργον οὐδέτερον, παρέμεινεν ὅμως ἐν προσωπικῇ ἑνώσει ὑπὸ τὸ στέμμα τῶν Κάτω Χωρῶν μέχρι τοῦ 1890, ὅτε ἐκλιπόντος, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Γουλιέλμου Γ', τοῦ ὀλλανδικοῦ κλάδου τοῦ οἴκου Ὀράγγης-Λασσάου, ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν αὐτοῦ ὁ Ἀδόλφος τοῦ Λασσάου (βλ. λ. *Ὁλλανδία, Βέλγιον* καὶ *Λουξεμβοῦργον*). Θ. Κ.

Κατωχώρι /*Γεωγρ.*/.—1) Χωρίον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Φλωρίνης, ΝΔ. τῆς πόλεως Φλωρίνης καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Καστορίαν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρούλια.* Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 491 κατοίκους (1928)

—2) Συνοικισμὸς κατὰ τὴν ΒΑ. τῆς Καβάλλας ὀρεινὴν χώραν, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Πλαταμώνας τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιοσελὲρ Μπαλιά.* Ἔχει 113 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

—3) Χωρίον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Πηλίου περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον ἐκ τῆς πόλεως τοῦ Βόλου καὶ ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ χωρίου Πορταριᾶ, χωριζομένου ἀπ' αὐτῆς διὰ μικροῦ ῥεύματος. Ἔχει σήμερον κατοίκους ἐν συνόλῳ 928, ἀσχολουμένους εἰς τὴν καλλιέργειαν ἀμπελώνων καὶ ἐλαιώνων. Ἐκτὸς τούτου πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἐργάζονται ὡς ἡμερομίσθιοι ἐργάται ἐν Βόλῳ καὶ δὴ ὡς καπνεργάται. Ἄλλοτε ὑπήγετο εἰς τὸν δῆμον Πορταριᾶς, ἤδη ὅμως ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ ἔχει ἓν τριτάξιον καὶ ἓν διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Α. Γ. Κ.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Κοντοπούλλων τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, μὲ 114 κατοίκους. Τὸ διαμέρισμα τῆς Κυδωνίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει τὸ Κατωχώρι μετὰ 20 περίπου ἄλλων χωρίων, ὀνομάζεται μὲ ἓν ὄνομα *Κεραμειά.* Ε. Γ.

—5) Χωρίον τῆς κοινότητος Φαρσάλων (Θεσσαλίας) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἔχον 238 κατοίκους. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κάτω Τσιαχμάτι.*

—6) Μέγα χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βοΐου (νομοῦ Κοζάνης), ὅπερ, καλούμενον πρότερον *Σέλιτσα,* μετωνομάσθη νῦν εἰς *Ἐράτυραν* (βλ. λ.).

—7) Χωρίον τῆς κοινότητος Καρδακάτων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάλης τοῦ νομοῦ καὶ τῆς νήσου Κεφαλληνίας, ἔχον κατοίκους 104.

—8) Χωρίον τῆς Λευκάδος, μετονομασθὲν νῦν εἰς *Ἐλόμενον* (βλ. λ.).

κάτωψ (ὁ) (Catops) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλφιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα μὲ σῶμα ᾠοειδές, μακροὺς καὶ λεπτοὺς πόδας, κεραίας νηματοειδεῖς καὶ ἔλυτρα κυρτά. Γνωστὰ περὶ τὰ 100 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

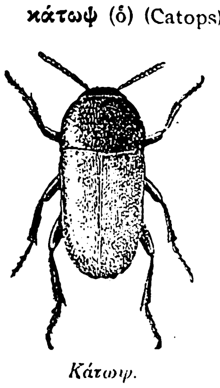

Κάτωψ.

Καϋὰν (οἱ) (Kayans). Φυλὴ Δαϊάκων ἐν τῇ βορείῳ περιοχῇ τῆς Βόρνεο, οἵτινες λατρεύουν ὡς θεὸν πτηνόν τι τῆς νήσου, ὅπερ ἀποκαλοῦν *Λάκι-Νέχο* καὶ θεωροῦν ὡς ὑπηρέτην τοῦ

Digitized by Google

πατρὸς τῶν θεῶν, καλουμένου ὑπ' αὐτῶν *Λάκι Τενάγκαν*. Μ. Ν. Δ.

Κάα να /'*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, τῆς χώρας τῶν Ναριτῶν, ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου (*Πτολεμ.* ΣΤ', ζ', 14). Σ. Ε. Λ.

Καϋάστ (Kayasth). Ἡ κάστα τῶν συγγραφέων καὶ λογίων τῶν Βορείων Ἰνδιῶν. Οἱ Καϋάστ ἀνερχόμενοι εἰς δύο καὶ πλέον ἑκατομμύρια, λατρεύουν ἰδιαιτέρως τὴν θεὰν τῆς μαθήσεως, σύζυγον τοῦ Βράχμα, Σαρασβάτην, θεωροῦντες τὸ μελανοδοχεῖον ὡς ἱερὸν ἀντικείμενον. Ὑπὸ τὴν μωαμεθανικὴν κατάκτησιν ἐξέμαθον τὴν περσικήν, καταλαβόντες ἀνώτατα ἀξιώματα. Ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν ἡ κάστα αὕτη ἐχορήγησε πολλοὺς δικαστὰς εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, ἐπίσης δὲ καὶ τὸν πρῶτον Ἰνδόν, ὅστις διετέλεσε μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ ἀντιβασιλέως. Δ. Σ. Δ.

καυγαδάκι (τό), καὶ *καβγαδάκι*· δημοτ., μικρὸς καυγᾶς, μικρὰ φιλονικία: «ὅπου πατήσῃ τὸ πόδι του τὰ καυγαδάκια δὲ λείπουν».

καυγαδίζω, καὶ *καβγαδίζω*· δημοτ., κάμνω καυγᾶδες, ἀγαπῶ τοὺς καυγᾶδες, εἶμαι φίλερις· || ἐρίζω, φιλονικῶ, διαπληκτίζομαι.

καυγάδισμα (τό), καὶ *καβγάδισμα*· δημοτ., τὸ νὰ καυγαδίζῃ τις, διαπληκτισμός, φιλονικία.

καυγᾶς (ὁ), καὶ *καβγᾶς*· δημοτ., ἔρις, φιλονικία, διαπληκτισμός, συμπλοκή: «ὅπου πάει, πιάνει καυγᾶ».

καυγατζῆς (ὁ), καὶ *καβγατζῆς*· δημοτ., ὁ ἀρεσκόμενος, ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τοὺς καυγᾶδες, φιλόνικος, φίλερις, ὁ προκαλῶν διαπληκτισμούς.

καυγατζίδικος, —η, —ο, καὶ *καβγατζίδικος*· δημοτ., ὁ σχετικὸς μὲ τὸν καυγᾶ: «καυγατζίδικος τρόπος» ὁ τραχύς, ὁ προκλητικός.

Καυδιανὰ *δίκρανα* (furculae, furcae, fauces Caudianae) /'*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Κλεισώρεια ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ ἐν Σαμνίτιδι τῆς Ἰταλίας, ὀλίγον πρὸ τῆς πόλεως Καύδιον, σχηματιζομένη ὑπὸ δύο κορυφῶν τῶν σαμνιτικῶν Ἀπεννίνων, ἀποτόμως ὑψουμένων ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ· εἶναι δὲ αὗται πρὸς Ν. μὲν τὸ ὄρος Βέτσιο (Veccio, ὕψ. 870 μ.), πρὸς Β. δὲ τὸ ὄρος Σαουκκόλι (Sauccoli, ὕψ. 708 μ.), ἀκριβῶς κατὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἀρπάγια (Arpaja). Τὸ στενὸν τοῦτο κατέστη περίφημον κατὰ τὸν β' Σαμνιτικὸν πόλεμον, διότι ἡττήθησαν αὐτόθι κατὰ κράτος οἱ Ρωμαῖοι ὑπὸ τῶν Σαμνιτῶν. Τότε ὑπεχρεώθη ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς νὰ διέλθῃ ὑπὸ ταπεινωτικὸν ζυγόν, ἀποτελούμενον ἐκ δύο καθέτως ἐμπεπηγμένων δοράτων καὶ τρίτου ἐπ' αὐτῶν ἐν σχήματι Π. Ἔκτοτε δὲ κατέστη παροιμιώδης ἡ ἔκφρασις «διέρχεσθαι διὰ τῶν Καυδιανῶν δικράνων» διὰ τοὺς δεχομένους ταπεινωτικὰς λύσεις. Π. Ν. Π.

Καυδῖνοι (οἱ) (Caudini) /'*Ἀρχ.*/. Φυλὴ τῶν Σαμνιτῶν ἐν Ἰταλίᾳ, πρωτεύουσαν ἔχουσα τὸ *Καύδιον*. Τῷ 275 π. Χ. ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου Λεντούλου, προσονομασθέντος ἐκ τῆς νίκης ταύτης Καυδίνου. Κατὰ τὸν Hülsen ἄνευ ἀμφιβολίας εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ *Δαύνιοι*, οἱ κατὰ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς κατοικοῦντες ἀνατολικῶς τῆς ἐν Καμπανίᾳ Νώλας. Π. Ν. Π.

Καύδιον (Caudium) /'*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Σαμνίτιδος ἐν Ἰταλίᾳ, πρωτεύουσα τῶν Καυδίνων, κειμένη μεταξὺ Βενεβέντου καὶ Καπύης ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ καὶ τοποθετουμένη παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μοντεζάρκιο (Montesarchio), κάτωθεν τοῦ ὄρους Ταμποῦρνο. Παρὰ τὸ Καύδιον εὑρίσκεται τὸ περίφημον διὰ τὴν ἱστορίαν στενὸν *Καυδιανὰ* δίκρανα (βλ. λ.). Παλαιότατα ἦτο ἀνεξάρτητος πόλις, κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἐγένετο ἰσοπολῖτις τῆς Ρώμης, ἀργότερον προσηρτήθη εἰς τὴν Φαλερνίαν φυλὴν (tribus Falerna), τὸ ὄνομα δὲ αὐτῆς διεσῴζετο μέχρι τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος. Π. Ν. Π.

Καῦδος /'*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὀνομασία τῆς νήσου *Γκότσο* (βλ. λ.) τῆς Μελίτης.

καϋέα (ἡ) (Kayea) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σταγονοφόρων*, περιλαμβάνον 10 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Μαλαισίας. Εἶναι δένδρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑψηλά, μερικὰ θαμνώδη, φέροντα συνήθως εὔοσμα ἄνθη καὶ κορμὸν πολύτιμον διὰ τὴν ξυλουργικήν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *καϋέα ἡ σιδηροῦχος* (Kayea ferruginea), *καϋέα ἡ εὐγενιόφυλλος* (Kayea eugeniœfolia), *καϋέα ἡ στυλώδης* (Kayea stylosa) καὶ *καϋέα ἡ μακρόκαρπος* (Kayea macrocarpa). Κ. ΠΑΠ.

Κάϋενμπεργκ (Kayenberge), ***Μάριος-Αἰμίλιος-Ἀλβέρτος***. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Βέλγου ποιητοῦ Ἀλβέρτου *Ζιρὼ* (βλ. λ.).

Καϋέννη (Cayenne) /*Γεωγρ.*/.—1) Ἕτερον ὄνομα ὅπερ δίδεται πολλάκις εἰς τὴν ἐν Ν. Ἀμερικῇ ἀποικίαν τῆς γαλλικῆς *Γουυάνας* (βλ. λ.), προελθὸν ἐκ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης αὐτῆς. —2) Νῆσος παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς γαλλικῆς Γουυάνας, ἀποτελοῦσα τμῆμα τῆς ξηρᾶς, χωριζόμενον ἀπ' αὐτῆς διὰ τῶν ποταμῶν Μαουρὺ πρὸς Α, Καϋέννη πρὸς Δ, τῆς διώρυγος Τοὺρ ντ' Ἴλ πρὸς Ν, ἥτις ἑνώνει τοὺς δύο τούτους ποταμούς, καὶ βρεχόμενον πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 420 τ. χιλμ., μῆκος 6 χιλμ. καὶ πλάτος 3—4. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι γονιμώτατον καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ἄλλοτε ἐντατικῶς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τῆς ἀνακαλύψεως ἐν τῇ νήσῳ χρυσοφόρων κοιτασμάτων, ἡ καλλιέργεια ἐγκατελείφθη, τῶν κατοίκων τραπέντων εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν μεταλλείων. —3) Μικρὸς ποταμὸς ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῆς γαλλικῆς Γουυάνας, ἐκβάλλων ἔναντι τῆς ὁμωνύμου νήσου. —4) Πόλις καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου νήσου. Κάτ. 13.000. Χωρίζεται ἀπὸ τῆς λοιπῆς ξηρᾶς διὰ τῆς διώρυγος Λωσσὰ καὶ προστατεύεται πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ὑπὸ ὀχυρωματικῶν ἔργων, πρὸς τὸ μέρος δὲ τῆς ξηρᾶς ὑπὸ ἑλωδῶν ἐκτάσεων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ παλαιὰν καὶ νέαν πόλιν, καλῶς ἐκτισμένην, μετὰ ὡραίας ἐκκλησίας, κυβερνητικοῦ μεγάρου, δύο νοσοκομείων, ζῳολογικοῦ κήπου κλπ. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ἀβαθής, προσιτὸς μόνον εἰς πλοῖα 500 τόννων. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον, ἰδίως μετὰ τῆς Γαλλίας, ἐξάγουσα χρυσόν, πτερά, δέρματα, ξυλείαν, καφέν, σάκχαριν, κακάον κλπ. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον περίφημοι φυλακαί, εἰς τὰς ὁποίας ἀπεστέλλοντο οἱ εἰς βαρείας ποινὰς καταδικαζόμενοι Γάλλοι κατάδικοι, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἀπέθνῃσκον, συνεπείᾳ τοῦ κλίματος καὶ τῶν σκληρῶν καταναγκαστικῶν ἔργων εἰς τὰ μεταλλεῖα. Ἡ χρησιμοποίησις αὐτῆς ὡς τόπου ἐξορίας τῶν βαρυποινιτῶν ἐγένετο κατ' ἀρχὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐσυστηματοποιήθη ἀπὸ τοῦ 1852. Σήμερον αἱ φυλακαὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Ἡ πόλις ἐκτίσθη τῷ 1604 ὑπὸ Ὁλλανδῶν· ἀπὸ τοῦ 1654 μέχρι τοῦ 1664 κατείχετο ὑπὸ Ἄγγλων. Τῷ 1675 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων, οἵτινες κατέχουν ἔκτοτε αὐτήν. Τῷ 1888 κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ πυρκαϊᾶς. Μ. Δ. Β.

καϋέννη (ἡ) (Kayenna) /*Βοτ.*/. Ποικιλία τοῦ φυτοῦ *καψικοῦ τοῦ ἐτησίου* (Capsicum annuum). Οἱ καρποί του, χρώματος πορφυροῦ, χρησιμοποιοῦνται συνήθως πρὸς ἀρωμάτισιν τοῦ ὄξους, ἐν τῷ ὁποίῳ συντηροῦνται λαχανικά. Κ. ΠΑΠ.

Κάϋζερ (Keyser), ***Ἐρρῖκος***. Ὁλλανδὸς ἀρχιτέκτων (1567—1621). Σπουδαιότερα ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων του εἶναι τὸ χρηματιστήριον τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ὁ ναύσταθμος καὶ πολλὰ ἰδιωτικὰ μέγαρα ἐν Ἄμστερνταμ. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Πέτρος* ἦτο ἐπίσης δόκιμος γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται τὸ μνημεῖον τοῦ ναυάρχου Τρὸμπ ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ντὲλφτ καὶ τοῦ Γουλιέλμου-Λουδοβίκου τοῦ Νασσάου ἐν Λοϋβάρντεν. Χ. Δ.

— **Κάϋζερ** (Keyser), ***Θεόδωρος ἢ Θωμᾶς***. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1596—1667). Προηγήθη κατά τινα ἔτη τοῦ Ρέμπραντ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πιθανῶς ἤσκησεν ἐπιρροήν τινα. Σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ συνέλευσις τῶν προκρίτων τοῦ Ἄμστερνταμ κατὰ τὴν ἄφιξιν τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων τῷ 1638» (μουσεῖον τῆς Χάγης), «Τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας τοῦ ἰατροῦ Σεβαστιανοῦ ντὲ *Yrij*» (μουσεῖον Ἄμστερνταμ), αἱ προσωπογραφίαι τοῦ ναυάρχου Hein, τοῦ Picher Schout κλπ. Ἔργα του ὑπάρχουν ἐπίσης ἐν Μονάχῳ, Φραγκφούρτῃ, Κοπεγχάγῃ, Δαρμστάτῃ. Χ. Δ.

— **Κάϋζερ** (Keyser), ***Ἰάκωβος-Ροδόλφος***. Νορβηγὸς ἱστορικὸς (1803—1864). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χριστιανίας, ἵδρυσε τὸ μουσεῖον τῶν σκανδιναυικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ συνέγραψε πλεῖστα ἔργα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Νορβηγίας. διακρινόμενα διὰ τὴν εὐσυνείδητον ἔρευναν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν πηγῶν. Κυριώτερα εἶναι: «Ἱστορία τῆς νορβηγικῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τὸν καθολικισμόν», «Ἱστορία τῆς Νορβηγίας μέχρι τοῦ 1867», δημοσιευθεῖσα καὶ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Rygh, κ. ἄ. Θ. Κ.

— **Κάϋζερ** (Keyser), ***Νικάσιος***. Βέλγος ζωγράφος (1813—1887). Ἦτο υἱὸς χωρικοῦ καὶ διῆλθε τὴν νεότητά του ὡς βοσκός. Βραδύτερον μετέβη εἰς Ἀμβέρσαν καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν, τῆς ὁποίας ἐγένετο καὶ διευθυντὴς βραδύτερον (1855). Διδασκάλους εἶχε τὸν Van Bree καὶ τὸν Jacob Jacobs, πρὸς τελειοποίησιν δὲ ἐταξίδευσεν εἰς Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Ἐξετέλεσεν ἁγιογραφίας, προσωπογραφίας καὶ ἱστορικοὺς πίνακας. Σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἐσταυρωμένος» τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τοῦ Μάντσεστερ, «Ἡ μάχη τοῦ Βόρριγγεν», ἐν Βρυξέλλαις, «Ἡ ἁγία Ἐλισάβετ ἐλεοῦσα» καὶ «Αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ Βέμπερ», ἀνήκοντα εἰς τὸ βελγικὸν στέμμα, «Ὁ Κάρολος Κουΐντος ἀπελευθερῶν τοὺς Χριστιανοὺς σκλάβους κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τύνιδος», (μουσεῖον Ἀμβέρσης), «Ἡ μάχη τοῦ Κουρτραὶ» (μουσεῖον Κουρτραὶ) κλπ. Χ. Δ.

Καϋζερλινγκ (Keyserling), ***Ἀλέξανδρος***, *κόμις*—. Ἐσθονὸς φυσιοδίφης (1815—1891). Ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Τάρτου (Ἐσθονίας), ἠσχολήθη ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, λαβὼν μέρος εἰς τὰς ἀποστολὰς Μάγιεντορφ, Μάρκσον καὶ Βερνέγι, καὶ ἐπιχειρήσας μετὰ τοῦ περιφήμου θαλασσοπόρου καὶ ἐξερευνητοῦ Κρούσενστερν (Ἰβὰν Φεντόροβιτς) τὴν περιπετειώδη ἐξερεύνησιν τῆς περὶ τὸν ποταμὸν Πετσόρα χώρας, μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Β. Παγωμένην θάλασσαν, περὶ ἧς ἐδημοσίευσε περισπουδάστους ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις (1846). Ἔγραψεν ἐπίσης ἀγγλιστὶ «Ἡ Ρωσία καὶ τὰ Οὐράλια» (1845).

— **Κάϋζερλινγκ** (Keyserling), ***Ἐδουάρδος***, *κόμις*—. Γερμανοεσθονὸς ποιητής, δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1855—1918). Καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Ἐσθονίας, συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη. Ἔγραψε: «Μπεάτε καὶ Μαφέϊλε» (1903) καὶ «Κύματα» (1911) μυθιστορήματα, «Πνιγηραὶ ἡμέραι» (1906) διηγήματα «Τὰ παθήματα τοῦ Μπενίγνεν» (1905) δρᾶμα κ. ἄ. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν τῷ 1922 εἰς τετράτομον συλλογήν. Θ. Κ.

— **Κάϋζερλινγκ** (Keyserling), ***Ἕρμαν***, *κόμις*—. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Connö τῆς Λιβονίας τῷ 1880, ἐκ παλαιᾶς εὐγενοῦς οἰκογενείας, ἥτις εἰς παλαιοτέρας γενεὰς εἶχε συνδέσει τὴν γερμανικὴν πρὸς τὴν ταταρικὴν ἀριστοκρατίαν. Σπουδάσας ἐπ' ἀρκετὸν τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Ρωσίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀϊδελβέργῃ εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν, ἐταξίδευσε κατόπιν εἰς πλεῖστας χώρας καὶ διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Παρισίοις, συγγράφων αἰσθητικὰς κριτικὰς καὶ φιλοσοφικὰ δοκίμια. Τῷ 1911 ἐπεχείρησε ταξίδιον ἀνὰ τὴν ὑφήλιον καὶ ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν νοοτροπίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας, πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ὁποίας, ἰδίως τὴν ἰνδικήν, ἔτρεφεν ἀνέκαθεν ἰσχυρὰν συμπάθειαν. Ἐπιστρέψας εἰς Εὐρώπην καὶ νυμφευθεὶς τὴν ἐγγόνην τοῦ Βίσμαρκ, ἵδρυσεν ἐν Δαρμστάττῃ τῷ 1919 τὴν φιλοσοφικήν του σχολήν, ἣν ὀνομάζει «Σχολὴν τῆς σοφίας», ἐν ᾗ ἀποδίδεται ἰδιάζουσα σημασία εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὰς ἀτομικὰς ἀντιλήψεις τοῦ διδάσκοντος. Ἡ ἐπίδρασις τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων, δεδομένου ὅτι οὐδεμίαν ἀκαδημαϊκὴν ἀναγνώρισιν ἔχει. Ἡ σχολὴ ἐκδίδει καὶ δύο περιοδικά: τὴν «Ὁδὸν πρὸς τὴν τελειοποίησιν» καὶ τὸν «Φωτοδότην» (Des Leuchter), ἐν οἷς δημοσιεύονται αἱ κατὰ τὰ ἐτήσια ἢ ἑξαμηνιαῖα φιλοσοφικὰ συνέδρια τῆς σχολῆς γινόμεναι ἀνακοινώσεις.

Ἡ κυριαρχοῦσα ἄποψις τῆς φιλοσοφίας τοῦ Κάϋζερλινγκ εἶναι ἡ ἄρνησις τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τὸ ἔντονον ἐνδιαφέρον ὄχι δι' εἰδικὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα, ἀλλὰ διὰ τὰς μορφὰς καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δημιουργίας τῶν πολιτισμῶν. Ἡ πραγματικότης, δηλαδὴ τὸ συγκεκροτημένον σύνολον φαινομένων καὶ νόμων, τῶν συστηματικῶν σχέσεων, αἵτινες ὑπάγονται ὑπὸ τὴν δυνατότητα ἐπιστημονικῆς ἐξακριβώσεως καὶ ἑρμηνείας, δὲν εἶναι εἰμὴ τμῆμα τοῦ ὑπάρχοντος. Τὸ πνεῦμα, ἡ ζωή, τὸ ἐγώ, διαφορετικαὶ ἐκφράσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μεταφυσικῆς ὀντότητος, δὲν εἶναι φαινόμενον, οὔτε νόμος. Τὰ τρία κύρια γνωρίσματά του ἀντιβαίνουν πρὸς πᾶσαν προϋπόθεσιν ἐπιστημονικῆς γνώσεως· τοῦτα εἶναι: α) τὸ δημιουργικὸν αὐτοῦ, β') ὁ ὑπερατομικὸς χαρακτήρ του, καὶ γ') ἡ ὑπερεμπειρικὴ αὐτοῦ ἰδιότης, καθ' ἣν τὸ νόημα παντὸς ἐμπειρικοῦ δεδομένου εὑρίσκεται εἴς τι, τὸ ὁποῖον κεῖται πέραν πάσης δυνατῆς ἐμπειρίας, πέραν παντὸς ὁρίου ἐπιστημονικῆς συσχετίσεως. Εἶναι ἑπομένως ἀδύνατον νὰ γνωσθῇ ἡ βαθυτέρα ἔννοια τῆς ὑπάρξεως, ἡ ὑπερλογικὴ βάσις τοῦ κόσμου δι' ἀναλύσεως, καὶ μόνον ὑπάρχει εἰς τὴν βαθμῖδα ταύτην συνειδητοποίησις τῆς ζωῆς ἐν ἑαυτῇ, σύμπτωσίς τις τῆς διανοίας πρὸς τὴν δημιουργικὴν ἀρχήν. Ἡ μεταφυσικὴ γνῶσις δὲν ἐπιδέχεται μεθοδοποίησιν, εἶναι εἶδος ἐμπνεύσεως, ἔκφρασις μεταφυσικῆς ὀντότητος, ἥτις, χρησιμοποιοῦσα ἀναγκαστικῶς τὰ μέσα τῆς ἀναλυτικῆς διανοήσεως, ἀποδίδει ἀσυμπτώτως τὴν ἔννοιαν τῆς πραγματικότητος.

Συνέπεια τῶν ἀντιλήψεων τούτων εἶναι ἡ γνώμη, ὅτι δύο ὑπῆρξαν μέχρι τοῦδε οἱ κυριώτατοι καὶ ἀντίθετοι δρόμοι, οὓς ἐπορεύθησαν αἱ φιλοσοφίαι καὶ οἱ πολιτισμοί: ὁ τοῦ δυτικοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀφ' ἑνός, ὅστις διὰ τῆς ἀναλύσεως, ἥτις φονεύει τὸ γίγνεσθαι, ἔφερε πρὸς τὴν μηχανοποίησιν τοῦ τε ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ τῆς ἀσιατικῆς φιλοσοφίας ἀφ' ἑτέρου, ὅστις ἐπιδιώκει μονομερῶς, ἀλλὰ μὲ ἀφάνταστον συνοχήν, ἐπιμονὴν καὶ ἔντασιν, τὴν ἐμβάθυνσιν τῆς ψυχῆς, τὴν διὰ τῆς διαισθητικῆς ἐνατενίσεως ταύτισιν πρὸς τὸ ὑπερπέραν, πρὸς τὸ ἀσύλληπτον διὰ τοῦ νοῦ νόημα τῆς πραγματικότητος. Καὶ οἱ δύο δρόμοι ἀπέτυχον. Ὁ πρῶτος κατέστησε τὸν βίον τῶν κατοίκων τῶν εὐρωπαϊκῶν (καὶ φυσικὰ καὶ ἀμερικανικῶν) μεγαλοπόλεων φαι-

Digitized by Google

νομενικῶς μὲν πολύπλοκον, ἀλλὰ πράγματι ἐπιφανειακὸν καὶ πρωτόγονον, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ ἔνστικτά του χονδροειδῆ καὶ σχηματικῶς ἡπλοποιημένα. Ὁ δεύτερος ἀπεξένωσε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ πᾶσαν μηχανικὴν ἄνεσιν καὶ κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῆς. Ἡ σωτηρία ἔγκειται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν συνεργασίαν, εἰς νέαν δημιουργικὴν σύνθεσιν τῶν δύο μεθόδων, δι' ἧς ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης θὰ ἐνσωματωθῇ εἰς τὸν βίον τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο μεθόδων θὰ παύσῃ, ἀφοῦ μόνον διὰ τῆς καθαρᾶς ἐπιγνώσεως τῶν ὅρων τῆς διανοίας δύνανται ταῦτα νὰ ὑπερνικηθῶσι. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Κάϋζερλιγκ, περιελθὼν ἐκ νέου τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν, δὲν περιορίζεται πλέον εἰς γενικὰς μεταφυσικὰς θεωρίας, ἀλλ' ἐπιλαμβάνεται ζητημάτων ἐνδιαφερόντων τὸ παρόν, ἐφαρμόζων οὕτω τὰς περὶ πολιτισμῶν δοξασίας του, γράφων περὶ τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς (ὅπως ὅλοι οἱ Γερμανοὶ διανοούμενοι, ἀποδίδει ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸν γερμανικὸν λαόν, κατεχόμενον περισσότερον τῶν ἄλλων ὑπὸ τῆς πνευματικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀγωνίας), περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν διαφόρων λαῶν κτλ. Ἡ φυσικὴ ἀποτυχία πολλῶν προβλέψεών του προκαλεῖ ἑκάστοτε ζωηρὰ σχόλια. Ἡ πνευματική του ἐξέλιξις προχωρεῖ πάντοτε μὲ θρησκευτικὸν προσανατολισμόν, χωρὶς νὰ εἶναι προσκεκολλημένος εἰς οὐδεμίαν ἱστορικὴν θρησκείαν· ἡ θρησκευτικὴ διάθεσις συμπίπτει σχεδὸν μὲ ὅ,τι νεώτερος ὠνόμαζε πνευματικὴν ζωήν. Τὸ τέλος εἶναι ν' ἀνυψωθοῦν πᾶσαι αἱ ἐκδηλώσεις καὶ μορφαὶ τῆς ζωῆς, πολιτική, πρᾶξις, στοχασμός, εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος.

Τὰ ἔργα τοῦ Κάϋζερλινγκ εἶναι πολλὰ καὶ ἀφορῶσι πλεῖστα, διάφορα ἀπ' ἀλλήλων, πεδία ἐν διαφέροντος, ὡς: «Ἡ συγκρότησις τοῦ κόσμου, ἀπόπειρα κριτικῆς φιλοσοφίας» (1906), ἐν ᾧ εἶναι καταφανὴς ἡ ἐπίδρασις τοῦ Καντίου, «Ἀθανασία» (1907) «Προλεγόμενα εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς φύσεως» (1910), «Ἡ οὐσία τῆς ἐνοράσεως (intuition) καὶ τὸ μέρος της εἰς τὴν φιλοσοφίαν» (Λόγος, 1912), ἔνθα ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ Μπέρξον, ὃν ἀποκαλεῖ μέγιστον φιλόσοφον τῆς ἐποχῆς μας καὶ τοῦ ἀποδίδει θέσιν ἴσην πρὸς τὸν Κάντιον, «Ταξιδιωτικὸν ἡμερολόγιον ἑνὸς φιλοσόφου» (1919), τὸ μᾶλλον πολύκροτον τῶν ἔργων του, «Ἡ φιλοσοφία ὡς τέχνη» (1929), «Ὁ κόσμος ἐν τῷ γίγνεσθαι» (Ν. Ὑόρκη), οὗ προτάσσει ὡς πρόλογον «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον μου», «Δημιουργικὴ γνῶσις», «Πολιτική, οἰκονομία, σοφία» (1922), «Ἀναγέννησις» (1926).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *O. A. E. Schmitz* Ergo sum.—*P. Feldkeller*, Graf K's Erkenntnisweg zum Uebersinnlichen (1922). —*R. Hupfeld*, Graf Hermann Keyserling (1922).—*F. Emmel*, Das Problem Graf K's. (1922). Ε. Λ.

—**Κάϋζερλινγκ** (Kayserling), ***Μεήρ.*** Ἑβραῖος ραββῖνος καὶ ἐπιφανὴς ἱστοριογράφος (1829—1905). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ὑφ' οὗ καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἱστορίας διὰ τὴν περὶ τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας ἐργασίαν του. Ὑπηρέτησε κατόπιν ὡς ραββῖνος καὶ ἱεροκήρυξ εἰς διαφόρους πόλεις καὶ ἐν τέλει ἐγένετο μέλος τῆς ἐν Μαδρίτῃ ἀκαδημίας. Συνέγραψε γερμανιστὶ πλεῖστα ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Beiträge zur Literatur und Geschichte der Spanischportugesischen Jüden» (Leipzig 1859), «Geschichte der Jüden in Nawarra» (Berlin 1861), «Geschichte der Jüden in Portugal» (1867), «Bibliothek jüdischer Kanzlerredner» (Ι καὶ ΙΙ, 1870—1872), «Die jüdischen Fraueu in der Geschichte der Literatur und Kunst» (Leipzig 1879), «Der Moralgesetz des judentums in Beziehung auf Familie, Staat und Geselschaft» (Wien 1882), «Gedänkblätter, Jüdische persönlichkeiten der neunzchuten Jahrhunderts» (Leipzig 1879). Προσέτι συνέγραψε τὰς βιογραφίας διαφόρων ἐπιφανῶν Ἑβραίων καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν συμβολὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸ ἐξερευνητικὸν ἔργον τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Γ. ΕΛ.

Καυκαλάκης, *Σήφης.* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀσκύφου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων (Κρήτης). Ἔλαβεν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα κατὰ τὴν ἐν Κρήτῃ ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως (1821—1830), καθ' ἣν ὡς ὁπλαρχηγὸς τῶν ὁμοχωρίων του διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του. Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὰς ἐπαναστάσεις 1841 καὶ 1858. Τούτου ὁ υἱὸς *Ἀνδρέας* διεκρίθη ὡσαύτως ὡς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869. Ν. ΚΛΣ

καυκαλίδα, ἡ **καυκαλήθρα** /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *τορδύλιον τὸ φαρμακευτικόν, τορδύλιον τὸ ταπεινόν, καυκαλὶς ἡ δαυκοειδὴς καὶ καυκαλὶς ἡ μεγανθής.*

Καυκαλίδα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Μικρὰ νῆσος τοῦ Ἰονίου (πλ. 37°56'30" Β, μηκ. 21°07'33" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: West coast of Morea: Castro Tornese to Venetico), ἐπισημοτάτη διὰ τοὺς ναυτιλλομένους διὰ τὸν ἐπ' αὐτῆς φάρον (1906) λευκοῦ σχαρδιμίσσοντος φωτὸς (16 μιλ.), οὗ ἐρυθρὸς τομεὺς καλύπτει τὴν κινδυνωδεστάτην ὕφαλον *Μόντηκιον*. Πρόσκειται τῷ ἀκρωτηρίῳ Χελωνάτας ἐγγύτατα καὶ ἀντίκειται τῷ ἀκρωτηρίῳ Σκινάρι τῆς Ζακύνθου. Σ. Ε. Λ.

Καυκαλίδας, *Λάμπρος.* Ἀγωνιστὴς καὶ σωματοφύλαξ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Διεκρίθη εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Κορίνθου, ἠκολούθησε τὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν ἐν Ὕδρᾳ ἐξορίαν του καὶ σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὸν πλευροκοπικὸν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ πόλεμον. Ἠμείφθη διὰ τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου καὶ ἀπέθανε τῷ 1842. Γ. Δ. Κ.

καυκαλὶς (ἡ) (Caucalis) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιαδιανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδιοφόρων*, περιλαμβάνον 17 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Μᾶλλον διαδεδομένα εἴδη, γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *καυκαλήθρα*, εἶναι: *καυκαλὶς ἡ δαυκοειδὴς* (Caucalis daucoides), τὸ κοινῶς λεγόμενον *βελόνι*, *καυκαλὶς ἡ μεγανθὴς* (Caucalis grandiflora), ἡ κυρίως *καυκαλίδα* ἢ *ἀγριοκαυκαλίδα*, *καυκαλὶς ἡ παράλιος* (Caucalis maritima), ἡ κοινῶς *ἀγριοκουτσουνάδα* λεγομένη, *καυκαλὶς ἡ λεπτόφυλλος* (Caucalis tenella ἢ acutifolius) κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καύκαλο (τό) δημοτ, τὸ κρανίον καὶ ἰδίᾳ τῶν ζῴων: «ἄνοιξε τὸ καύκαλο νὰ βγάλωμε τὸ μυαλό» ‖ τὸ ὄστρακον τῶν ὀστρακοδέρμων, τοῦ ἀστακοῦ τὸ κέλυφος κττ. (ἡ λ. τῆς αὐτῆς ἀρχῆς μὲ τὸ *καυκάλιον*=ἀγγεῖον).

Καύκαλος. Ἕλλην ῥήτωρ ἐκ Χίου, ἀδελφὸς τοῦ ἱστορικοῦ Θεοπόμπου. Ἔγραψεν ἐπαινετικὸν λόγον «Ἡρακλέους ἐγκώμιον», ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὁποίου ὁ Ἀθήναιος (Ι', 412) μεταδίδει μόνον τὸν ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρακλῆς εἶχε προκληθῆ ὑπὸ τοῦ Λεπρέου ὄχι μόνον εἰς τὸν δίσκον καὶ τὴν ἄντλησιν ὕδατος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολυφαγίαν καὶ τὴν πολυποσίαν. Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐπραγματεύθησαν ὁ Ζηνόδοτος καὶ ὁ Μάτρις ὁ Θηβαῖος. Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω λόγου οὐδὲν διεσώθη. Δ. Μ. Μ.

Καυκάνα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σικελίας (*Πτολεμ.* Γ' δ' 7), ἡ καὶ *Καυκάνιος λιμὴν* λεγομένη. Σ. Ε. Λ.

Καυκανιά (ἡ) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἠλείας παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 276. Ι. Σ. Σ.

Καυκαριᾶς *μάχη.* Ἡ μάχη αὕτη ἔλαβε χώραν περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν ὁμώνυμον θέσιν τῆς περιοχῆς Καλαβρύτων. Ὁ Δελῆ-Ἀχμὲτ εἶχεν ἐκστρατεύσει ἐκ Πατρῶν μὲ πλῆθος πεζῶν, ἱππέων καὶ πυροβολικόν, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ 1827, διὰ νὰ ἐπιμεληθῇ τὸ ἀρξάμενον διὰ τοῦ Νενέκου Ζουμπατιώτου προσκύνημα. Εἰς τὴν Καυκαριὰν ὅμως συνεκεντρώθησαν περὶ τοὺς 1500 Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Μελετόπουλον, τὸν Πλαπούταν καὶ ἄλλους, καὶ διήμερον ἀγωνισθέντες ἔφραξαν τὴν διάβασιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς προσκυνημένους, καὶ ἠνάγκασαν τὸν μὲν Δελῆ-Ἀχμὲτ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Πάτρας, τοὺς πλείστους δὲ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν νὰ τὸν ἐγκαταλείψουν. Γ. Δ. Κ.

καυκαρούδα /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κυνάρα*, ἰδίᾳ ἐν Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ.

Καύκασα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λιμὴν τῆς νήσου Χίου, εἰς ὃν προσήγγισε καὶ προσωρμίσθη ὁ ὑπὸ τὸν Ἀρισταγόραν καὶ τὸν Μεγαβάτην περσικὸς στόλος τῷ 499 π. Χ. Παρά τινων τίθεται πρὸς τὴν ΒΑ ἀκτὴν τῆς νήσου, ὅπου τανῦν ὁ λιμὴν *Κολοκυθιᾶς*, παρ' ἄλλων δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ Κοραῆς, εἰς τὸν νοτίαν τῆς νήσου ἀκτήν. Αἱ πληροφορίαι τοῦ Ἡροδότου (Ε, 33) δικαιώνουν τοὺς δευτέρους, διότι μόνον ὁ σύγχρονος τῆς νοτίας ἀκτῆς κολπίσκων ὅρμος τῆς *Καλαμωτῆς* ἢ *Καλαμούτι* (πλάτ. 38° 12' ²/₈ Β, μηκ. 26° 05' ¹/₈ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna) ἐπιτρέπει καὶ ἄνετον ἀγκυροβολίαν μεγάλου στόλου, καὶ ἄμεσον ἀπαρσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν βορρᾶν καὶ ἐξ οὐρίας πλοῦν αὐτοῦ πρὸς τὴν Νάξον. Σ. Ε. Λ.

Καυκασία. Ἐκτεταμένη χώρα, κειμένη ὑπὸ γωνίαν 46° 30' μέχρι 38° 30' Β, πλάτ. καὶ 37° 20'—50° 20' ἀπὸ Γκρηνουΐτς μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Κασπίας πρὸς Δ καὶ Α καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, Τουρκίας καὶ Περσίας πρὸς Β καὶ Ν. Ἔχει ἐμβαδὸν περὶ τὰ 442.971 τετρ. χλμ. Πρὸς Β χωρίζεται τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας διὰ τοῦ ποταμοῦ Δὸν καὶ τοῦ κυβερνείου τοῦ Ἀστραχάν. Πρὸς Ν συνορεύει μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ Περσίαν, αἱ δὲ ἀκταί της διαβρέχονται πρὸς Δ ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ πρὸς Α ὑπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης.

— /*Φυσ. Γεωγρ.*/. Ἡ Καυκασία, κατέχουσα ἐν ὅλῳ 8° πλάτους καὶ 13° μήκους, παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐπιφανείας της, τὸ κλῖμά της, τὴν χλωρίδα της καὶ τὴν πανίδα της. Αἱ ποικιλίαι αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν θέσιν, ἣν κατέχει, εἰς τὴν ὕπαρξιν ἐντὸς τῶν ὁρίων της τῶν τόπων κειμένων κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης (ἀκταὶ Κασπίας), εἰς τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδιά της τὰ ὑπενθυμίζοντα ἐν μέρει τὸ κλῖμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ὅμοια ἐν πολλοῖς μὲ τὰ ὑψηλότερα εὐρωπαϊκά, ἀφρικανικὰ καὶ ἀσιατικὰ ὄρη. Ἡ Καυκασία ἀποτελεῖ τὴν συνδετικὴν γραμμὴν μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ἡ κολοσσιαία ὀροσειρὰ ἡ διαγωνίως διασχίζουσα τὴν Καυκασίαν ἐκ ΒΔ πρὸς ΒΑ καὶ καταλαμβάνουσα μὲ τὰς πολυσχιδεῖς διακλαδώσεις της σχεδὸν τὸ ἓν τρίτον τῆς χώρας, διαιρεῖ φυσικῶς τὴν Καυκασίαν εἰς τρία μέρη: τὴν *Προκαυκασίαν*, τὴν *Κεντρικὴν Καυκασίαν* καὶ τὴν *Ὑπερκαυκασίαν*. Ἐκ τούτων ἡ μὲν Προκαυκασία κεῖται πρὸς Β τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου καὶ προεκτείνεται μέχρι τῆς κοιλότητος Κοῦμο-Μανίσκαϊα, καταλήγει δὲ εἰς τὰ βόρεια σύνορα τοῦ Καυκάσου. Ἡ Κεντρικὴ Καυκασία καταλαμβάνει τὴν ὅλην ἔκτασιν τὴν κατεχομένην ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Καυκάσου. Ἡ δὲ Ὑπερκαυκασία, προεκτεινομένη πρὸς Ν τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Καυκάσου, καταλήγει εἰς τὰ τουρκικὰ καὶ περσικὰ σύνορα. Χαρακτηριστικὸν τῆς Προκαυκασίας ἀπὸ ὀρεογραφικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ἐν αὐτῇ ὕπαρξις ἐπιπέδων ἢ ἐλαφρῶς κυματοειδῶν στεππῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς πολλὰ μέρη πρὸς ΒΑ καταλήγουν εἰς ἐρήμους. Τὸ μέρος τῆς χώρας τὸ κατεχόμενον ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Καυκασίας παρουσιάζει ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τὰς διακλαδώσεις τοῦ Καυκάσου, ἔνθα δὲν συναντῶνται τὰ ὀροπέδια τὰ τόσον χαρακτηριστικὰ τῶν ἀσιατικῶν ὀρέων. Ἡ Ὑπερκαυκασία παρουσιάζει κατὰ τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς ἔκτασιν ὀροπέδια στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰ δυτικο-ἀσιατικά, τὰ ὁποῖα ἐξαφανίζονται κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς χώρας, καταλήγοντα εἰς στέππας παρὰ τὸν κάτω ροῦν τοῦ Κύρου καὶ εἰς ἐρήμους παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν.

Ὑδρογραφία. Ὁ Καύκασος διαρρέεται πρὸς Δ μὲν ὑπὸ τῆς Ἀζοφικῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου, πρὸς Α δὲ ὑπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἡ χαμηλὴ καὶ ἑλώδης ἀκτὴ πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Ἀζοφικῆς ἀπὸ τοῦ ποταμοκόλπου τοῦ Εἴσκ μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Κέρτς σχηματίζει σειρὰν κόλπων καὶ ὁρμητηρίων βαθέως εἰσχωρούντων εἰς τὴν ἤπειρον, ὡς εἶναι ἡ τοῦ Εἴσκ, Τεμρούκ, Ταμάν, Μπεϊσούκ καὶ Ἀχτάρ. Ἡ ἀκτὴ τοῦ Καυκάσου ἡ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ἐκτεινομένη, ἀπὸ τοῦ κόλπου Κέρτς μέχρι τῆς Ἀνάπας, ἔχει μῆκος 709 χλμ. καὶ παρουσιάζει τὸν αὐτὸν μετὰ τῆς Ἀζοφικῆς χαρακτῆρα. Πρὸς Ν ἡ ἀκτὴ παρουσιάζει ἐλαφρῶς κυματοειδῆ καὶ κατὰ διαστήματα εὐθεῖαν γραμμὴν τελείως στερουμένην κόλπων, ἐξαιρέσει ἐλαχίστων ὁρμητηρίων προσιτῶν εἰς πλοῖα. Ἀπὸ τῆς Ἀνάπας μέχρι τοῦ Σουχοὺμ αἱ ἀκταὶ εἶναι ὑψηλαὶ καὶ ἀπότομοι, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ Σουχοὺμ μέχρι τοῦ Βατοὺμ εἶναι χαμηλαὶ καὶ ἑλώδεις. Οἱ καλύτεροι λιμένες ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου εἶναι ὁ κόλπος τῆς *Ἀνάπας*, ὁ λιμὴν τῆς *Νοβορωσίσκης*, ὁ κόλπος τοῦ *Κελεντζίκ*, τοῦ *Τουαιζέ*, τοῦ *Σότσι* καὶ τοῦ *Πιτσοῦντα*. Ἡ δυτικὴ ἀκτὴ τῆς Κασπίας ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Κούμσκ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀστὰρ ἐκ τῶν περσικῶν συνόρων, παρουσιάζουσα ὀλιγωτέρους κόλπους. Εἰς τὴν βορείαν περιοχὴν τῆς ἀκτῆς εὑρίσκονται ὁ κόλπος τοῦ *Ἀστραχὰν* καὶ *Κούμσκ*, ἀμφότεροι ρηχοὶ καὶ μὴ προσιτοὶ εἰς πλοῖα. Νοτιώτερον εὑρίσκονται οἱ λιμένες *Πετρόβσκ* καὶ *Ντερμπέντ*, ἐπὶ τῆς Ἀζοφικῆς χερσονήσου ὁ κόλπος τοῦ *Βακοῦ* μετὰ τοῦ ὁμωνύμου λιμένος· πρὸς Ν τοῦ Βακοῦ αἱ ἀκταὶ τῆς Κασπίας σχηματίζουν τὸν εὐρὺν καὶ ἀβαθῆ κόλπον τοῦ *Κιζὶλ-Ἀγάτς*, νοτιώτερον δὲ τὸν ὅρμον *Σαρίσκι*. Πρὸς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Κασπίας, ἀπὸ τοῦ Κούμσκ μέχρι τοῦ Πετρόβσκ, αἱ ἀκταὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀβαθεῖς καὶ χαμηλαὶ καὶ κατὰ τόπους ἑλώδεις, εἰς μερικὰ δὲ μέρη ὑψηλαὶ καὶ ἀπότομοι. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν, ἔνθα παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Καυκάσου δὲν ὑπάρχουν νῆσοι, ἡ Κασπία πρὸς Β καὶ Ν ἔχει ἀρκετὰς νήσους καὶ ὑφάλους. Κυριώτεροι λιμένες τῆς Κασπίας εἶναι οἱ τοῦ *Βακοῦ* καὶ τοῦ *Πετρόβσκ*, διὰ τῶν ὁποίων κυρίως ἐξάγονται τὰ κυριώτερα προϊόντα τοῦ Καυκάσου εἰς τὴν Περσίαν καὶ διὰ τοῦ Βόλγα εἰς τὴν Ρωσίαν. Οἱ κυριώτεροι τῶν ποταμῶν τοῦ Καυκάσου εἶναι οἱ: *Κῦρος, Κουμπάν, Τέρεκ, Ἄραξος, Ριών, Ἀσταρά, Σουράκ, Κούμα, Μανίτο, Ἔϊ, Τεμπέρδα, Ἀλαρά, Οὐρούπ, Λαμπά, Μπέλαϊα, Μικρὸς καὶ Μέγας Ζελεντσίκ, Σούνζα, Σαμούρ, Κοϊσοῦ Ἀβαρικόν, Κοϊσοῦ Ἀνδικόν, Κοϊσοῦ Καζικομοὺλ καὶ Καρακοϊσοῦ*. Αἱ κυριώτεραι τῶν λιμνῶν τοῦ Καυκάσου εἶναι αἱ: *Γόκτσα* ἢ *Σεβ ἴγκα* (ὕψος 1325 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, μέγιστον βάθος 46 μ.), *Τσαλτὴρ γκιόλ* (1347 μ.), *Τοποραβὰν* (2080 μ.), *Κούκινο, Καρακός, Σολέναϊα, Χοζάπιν, Κεκεουσούν, Τελούγκα-Χαμούρ, Φίμπινο* καὶ ἄλλαι μικρότεραι.

Κλῖμα. Αἱ πολυάριθμοι διακλαδώσεις καὶ αἱ ποικίλαι ὀροσειραὶ αἱ διασχίζουσαι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Καυκασίας, αἱ φυσικῶς ἀποκεκλεισμέναι ἐπαρχίαι της, ἡ γειτνίασις μὲ θερμὰς θαλάσσας, γεν-

Digitized by Google

κῶς δ' εἰπεῖν ἡ ἰδιάζουσα γεωγραφικὴ θέσις τῆς Καυκασίας εἶναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Καυκασία παρουσιάζει ἐξαιρετικῶς ποικίλην ἐναλλαγὴν τοῦ κλίματος. Ἀρχόμενοι ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ πρὸς Α διευθυνόμενοι, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ἐαρινοὶ καύσωνες καὶ οἱ χειμερινοὶ πάγοι αὐξάνονται, τῆς ὑγρασίας ἐλαττουμένης συγχρόνως καὶ τοῦ κλίματος γενικῶς ἠπιωτέρου καὶ ξηροτέρου καθισταμένου. Ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ κλίματος τῆς Καυκασίας ἐναργεστέρα ἐμφανίζεται εἰς τὴν Ὑπερκαυκασίαν, ἡ δυτικὴ ἄκρα τῆς ὁποίας, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ Εὐξείνου Πόντου εὑρισκομένη, παρουσιάζει οὐσιώδη διαφορὰν ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς ἄκραν. Ἀλλοίαν ὄψιν παρουσιάζουν αἱ κλιματολογικαὶ συνθῆκαι εἰς τὸ ἀπώτατον ΝΑ μέρος (Λευκοράν) παρὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων Ταλασίνσκ, ἔνθα πίπτουν συχνότεραι βροχαί. Ἡ Καυκασία κεῖται μεταξὺ τῶν ἰσοθέρμων $+10^0$ καὶ $+16^0$. Τούτων ἡ μὲν πρώτη διέρχεται διὰ τῶν βορείων ὁρίων της, ἡ δὲ δευτέρα ἅπτεται τῶν νοτίων. Κατὰ τὸν Ἰανουάριον ὅλη ἡ Προκαυκασία ἔχει μέσην θερμοκρασίαν κάτω τοῦ 0^0. Ἡ κατανομὴ τῶν ἰσοθέρμων εἰς τὴν Ὑπερκαυκασίαν λόγῳ ὑπάρξεως ἰσχυροῦ ψυκτικοῦ κέντρου ἐπὶ τοῦ Μικροῦ Καυκάσου ποικίλλει. Τὸ κεντρικὸν μέρος (Κάρς, Ἐριβὰν καὶ Ἀλεξανδρούπολις) παρουσιάζει μέσας θερμοκρασίας. Εἰς τὸν Μικρὸν Καύκασον ὁ χειμὼν συγκρινόμενος πρὸς τὸν τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Βορείου Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας εἶναι δριμύτατος. Κατὰ τόπους πίπτει χιών, κυριαρχοῦν αἱ θύελλαι, καὶ τὸ ψῦχος φθάνει τοὺς $-35^0.4$ (Ἀρδαγάν), $-33^0.8$ (Κάρς), $-24^0.5$ (Ἐριβάν). Γενικῶς τὰ κύματα τοῦ ψύχους παρουσιάζονται τὸν Ἰανουάριον, Φεβρουάριον, πολλάκις δὲ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου. Ἡ Προκαυκασία κατὰ τὸν Ἰούλιον διασχίζεται ὑπὸ τῶν ἰσοθέρμων $+24^0$ καὶ $+25^0$ μὲ κατεύθυνσιν ἐκ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Ἡ ἰσόθερμος τοῦ Ἰουλίου $+26^0$ διέρχεται τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς τῆς Καυκασίας καὶ τῶν ΝΔ ἀκτῶν τῆς Κασπίας θαλάσσης, αἱ δὲ ἰσόθερμοι $+28^0$ καὶ $+30^0$ περικλείουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Μικροῦ Καυκάσου. Τὸ ἔαρ εἶναι θερμὸν καὶ πνιγηρὸν εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ὑπερκαυκασίας, ἐξαιρετικῶς δὲ τῆς Α καὶ ΝΑ περιοχῆς, ἔνθα τὸ θερμόμετρον δεικνύει 40^0 ὑπὸ σκιάν. Ἡ θερμοκρασία τοῦ Ἐριβὰν (ὕψ 3230 π.) ἀνέρχεται τοὺς $35^0.9$. Οὕτω τὴν ὁμαλωτέραν θερμοκρασίαν ἔτους παρουσιάζει ἡ Ὑπερκαυκασία, ἔνθα ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ θερμοτέρου καὶ ψυχροτέρου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ κατὰ τὰς πλέον ἀποτόμους καιρικὰς μεταλλαγὰς δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 18^0. Παράβασιν τοῦ κανόνος τούτου παρουσιάζουν τὸ ἀνατολικὸν καὶ κυρίως τὸ ὀροπέδιον Ἀρδαγάν, Κὰρς καὶ τὸ τοῦ Ἐριβάν, ἔνθα ἡ διαφορὰ φθάνει τοὺς 33^0. Τὸ θερμόμετρον κλῖμα ἐξ ὅλων τῶν πόλεων τῆς Καυκασίας ἔχει τὸ Βατοὺμ μὲ μέσην θερμοκρασίαν 15^0, ἡ δὲ ψυχροτέρα πόλις τῆς Καυκασίας εἶναι τὸ Ἀρδαγὰν καὶ Κάρς.

Ἡ ὑγρασία αὐξάνει πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ὀρέων ἐξ Α πρὸς Δ, παρουσιάζουσα τὴν αὐτὴν ἀπότομον διαφορὰν μεταξὺ τῆς δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ὑπερκακαυσίας. Εἰς τὸ βόρειον στεππῶδες ἄκρον πίπτει οὐχὶ ὀλιγωτέρα τῶν 300 χλστ. κατ' ἔτος, κατὰ τὸν ροῦν τῶν ποταμῶν Κουμπὰν καὶ Τέρεκ αὐξάνει εἰς 400 μέχρι 500 χλστ, εἰς τὸ ὀροπέδιον Σταυροπὸλ πίπτει ἀπὸ 700 μέχρις 850 χλστ., παρὰ τὰς ὑπωρείας δὲ τοῦ Κεντρικοῦ Καυκάσου φθάνει τὰ 950 χλστ. καὶ βαίνει αὐξανομένη πρὸς Α. Ἡ τοιαύτη κατανομὴ τῆς πτώσεως τῆς ὑγρασίας ἡ ὁποία συνήθως παρατηρεῖται κατὰ τὸ ἔαρ, εὐνοεῖ τὰ μάλα τὴν γεωργίαν. Πᾶσα ἡ δυτικὴ Ὑπερκαυκασία, ἐξαιρέσει τῶν βορείων ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, διακρίνεται διὰ τὴν πληθὺν τῶν βροχῶν κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα. Ἀντιθέτως ἡ ἀνατολικὴ Ὑπερκαυκασία διακρίνεται διὰ τὴν πτωχότητά της εἰς βροχὰς καὶ ὑγρασίαν. Εἰς τὴν Κεντρικὴν Ὑπερκαυκασίαν ἡ ποσότης τῆς ὑγρασίας εἶναι ἀπὸ 247 ἕως 535 χλστ. Εἰς τὴν δυτικὴν περιοχὴν τῆς ἀνατολικῆς Ὑπερκαυκασίας ἡ ὑγρασία συνήθως ἄρχεται κατὰ τὸ ἔαρ, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέρη τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα.

Εἰς τὸν βόρειον Καύκασον πνέουν καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀνατολικοί, βορειοανατολικοὶ καὶ νοτιοανατολικοὶ ἄνεμοι. Εἰς τὴν δυτικὴν περιοχὴν τῆς Ὑπερκαυκασίας τὸν χειμῶνα κυριαρχοῦν ἀνατολικοὶ καὶ βορειοανατολικοί, τὸ δὲ ἔαρ δυτικοὶ καὶ βορειοδυτικοί. Εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν περιοχὴν τὸν χειμῶνα εἶναι συχνοὶ οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι, τὸ δὲ ἔαρ οἱ ἀνατολικοί. Συχναὶ εἶναι αἱ πτώσεις χαλάζης, κυρίως παρατηρούμεναι εἰς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Μικροῦ Καυκάσου. Τὰ ὑγιεινότερα μέρη τοῦ Καυκάσου εἶναι ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα πνέουν βόρειοι καὶ βορειοανατολικοὶ ἄνεμοι. Αἱ δὲ πλέον ἀνθυγιειναὶ περιοχαὶ εἶναι αἱ ἀκταὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὸ Δαγεστάν. Οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν μαστίζονται ὑπὸ ἑλωδῶν πυρετῶν, ἡ δὲ φυματίωσις εἶναι κυρίως διαδεδομένη εἰς τὰς πόλεις τῶν περιοχῶν αὐτῶν.

Χλωρίς Ἡ χλωρὶς ὅπως καὶ ἡ πανὶς τῆς Καυκασίας ὡς ἐκ τοῦ διαφόρου κατὰ τόπους κλίματος παρουσιάζουν πλουσίαν ποικιλίαν. Ἡ διερεύνησις τοῦ φυτικοῦ βασιλείου τῆς Καυκασίας εἶναι ἀρκετὰ προηγμένη καὶ ὁσημέραι προάγεται. Μέχρι σήμερον εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 4.325 εἴδη δένδρων καὶ φυτῶν. Ἡ βλάστησις ἐν Καυκασίᾳ κατὰ φυσικὴν τοῦ ἐδάφους της κατανομὴν ἔχει οὕτω: τὰ πεδινὰ μέχρι τῆς Προκαυκασίας, ἐκτεινόμενα πρὸς Ν τῶν ὑπωρειῶν τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου, παρουσιάζουν ἄμεσον προέκτασιν τῶν τῆς ΝΑ Ρωσίας· αἱ αὐταὶ στέππαι καὶ ἐνταῦθα, κατὰ μέρη κυματοειδεῖς, πολλαχοῦ ὁμαλαὶ καὶ διασχιζόμεναι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ποταμῶν. Γενικῶς δ' εἰπεῖν παρουσιάζεται ἐνταῦθα ἡ αὐτὴ ποικιλία χλωρίδος μὲ τὴν τῆς ΝΑ Ρωσίας. Κυριώτερα εἴδη τῆς ἐνταῦθα χλωρίδο, εἶναι: ὁ σπάρτος, τὰ κραμβοειδῆ κ. ἄ. Ὅσον ἀνατολικώτερον προχωροῦμεν, τόσον πτωχοτέρα παρουσιάζεται ἡ βλάστησις. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ κυρίως μετὰ τὴν τῆξιν τῶν χιόνων καὶ τὴν πτῶσιν τῶν βροχῶν αἱ στέππαι τῆς Προκαυκασίας γέμουν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν εἰς χρώματα (κρόκος, λείριον, παιωνία, ἴρις). Τὴν αὐτὴν περίπου βλάστησιν μὲ τὴν Προκαυκασίαν ἔχει καὶ ἡ Ὑπερκαυκασία ἥτις ἐκτείνεται μέχρι τοῦ κάτω ροῦ τῶν ποταμῶν Κύρου καὶ Ἀράξου, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ἐαρινῆς ἀνθήσεως εἶνε ἐνταῦθα μικροτέρα τῆς τῆς Προκαυκασίας, ἡ δὲ φθινοπωρινὴ μεγαλυτέρα.

Αἱ βόρειαι κλιτύες τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου καλύπτονται ὑπὸ δασῶν, ἅτινα κυρίως εἶναι ἀνεπτυγμένα εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κουμπάν. Ταῦτα ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ εὐρωπαϊκὰ εἴδη δένδρων, ὡς εἶναι: ἡ σφένδαμνος, ἡ ζυγία, ἡ πεύκη, ἡ δρῦς, ἡ φηγός, ἡ μηλέα, ἡ ἀχλαδέα, ἡ πτελέα, ἡ λεύκη, ἡ φιλύρα, ὁ ἔβενος κ. ἄ. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Δαγεστὰν λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης ξηρασίας εἶναι πτωχότατον εἰς δάση. Πολλάκις τὰ δάση ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς φθάνουν μέχρις ὕψους 7—8 χιλιάδων ποδῶν, ὑψηλότερον δὲ τούτων φύονται πυκνοὶ καὶ σχεδὸν ἀδιάβατοι θάμνοι. Τὰ τελευταῖα ἀνθοῦντα φυτὰ ἀπαντῶμεν εἰς ὕψος 13 χιλιάδων ποδῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Αἱ νότιοι κλιτύες τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου παρουσιάζουν μεγαλυτέραν ποικιλίαν εἰς φυτά, ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ μέρη αὐτῆς, ὅπου ὑπάρχουν ποικίλα εἴδη ὡραιοτάτης γηγενοῦς βλαστήσεως. Ἡ δυτικὴ Ὑπερκαυκασία, ἡ προεκτεινομένη ἀνατολικῶς τοῦ Σουράμ, παρουσιάζει ἐπίσης ποικιλίαν καὶ πλοῦτον ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι σχεδὸν πᾶσα κεκαλυμμένη ὑπὸ παρθένων δασῶν, ἅτινα πολλάκις ἀναπτύσσονται ἐντὸς ἑλῶν, καθιστάμενα οὕτω τελείως ἀδιάβατα. Ἐντὸς τῶν δασῶν τούτων συναντῶμεν πολλὰ εἴδη ἀειθαλῶν, ὑπενθυμιζόντων ἐν πολλοῖς τὴν μεσογειακὴν βλάστησιν. Χαρακτηριστικὸν τῆς χλωρίδος τῆς δυτικῆς Ὑπερκαυκασίας εἶναι ἡ βλάστησις εἰς ἀπεράντους ἐκτάσεις, πτέριδος, ἀκταίας, βάτων, κτλ., τὰ μάλα δυσχεραίνουσα τὴν καλλιέργειαν τοῦ τόπου.

Εἰς τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς Ὑπερκαυκασίας συναντῶνται καὶ μέχρι ὕψους 9500 ποδῶν μεγάλαι ἐκτάσεις κατάφυτοι πευκῶν. Ὅλως ἰδιαίτερον τύπον φυτῶν παρουσιάζουν αἱ ἀνατολικαὶ κλιτύες τῶν ὀρέων Γαλασίνσκ καὶ γενικῶς τὸ νότιον μέρος τῆς περιοχῆς Λευκοράν. Ἐνταῦθα ἐξαφανίζονται τελείως τὰ ἀειθαλῆ, ἀντικαθιστάμενα ὑπὸ καρύας, δρυός, πλατάνου, ἀκακίας κλπ. Χαρακτηριστικὰ τοῦ Μικροῦ Καυκάσου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν περιοχῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα εἴδη: ἡ καρύα, ὁ ἄρκευθος, διάφορα εἴδη λευκῶν, κλπ. Εἰς τὰς ἀπροσίτους κορυφὰς τῶν ὀρέων συναντῶμεν συστάδας δένδρων ἡλικίας 300-450 ἐτῶν. Τὸ πολυτιμότερον εἶδος τῶν καυκασίων δασῶν εἶναι ἡ πύξος, ἐξαντλουμένη ὁσημέραι λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ ὑπὸ δασῶν κατεχομένη ἔκτασις τοῦ Καυκάσου ἀνέρχεται εἰς 7.552.947 ἑκτάρια.

Πανίς. Τὸ ζωϊκὸν βασίλειον τῆς Καυκασίας εἶναι ὀλιγώτερον γνωστὸν ἀπὸ τὸ φυτικόν του, ἐξαιρέσει τῶν πτηνῶν καὶ ἰχθύων του ἐν μέρει, τὰ ὁποῖα ὁπωσδήποτε ἐμελετήθησαν. Αἱ στέππαι τῆς Προκαυκασίας ἐν σχέσει μὲ τὴν πανίδα παρουσιάζουν προέκτασιν τῶν νοτιορρωσικῶν στεππῶν μὲ τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ ζῷα. Εἰς τοὺς πολυπληθεῖς παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καλαμῶνας ζῶσι πλήθη ἀγριοχοίρων καὶ φασιανῶν. Συναντῶμεν ἐπίσης κάστορας, αἰγάγρους, ἐλάφους, ἄρκτους, ἰνδιάνους, ἰνδικὰς ὄρνιθας, ἀγριοπετεινούς, γυπαετούς, ἀετούς, κλπ. Ἡ πανὶς τῶν στεππῶν τῆς Ὑπερκαυκασίας εἶναι ὁμοία μὲ τὴν τῆς Προκαυκασίας μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ἐνταῦθα συναντῶνται καὶ εἴδη ζῴων τῶν ἐρήμων τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ὡς εἶναι: ἡ ἄρκτος, ἡ ὕαινα, ὁ κάπρος, ὁ θώς, ὁ πάνθηρ, ἡ τίγρις. Χαρακτηριστικὰ πτηνὰ καὶ ἔντομα εἶναι ἡ ἀηδών, ἡ πέρδιξ, ὁ κόσσυφος, ὁ φασιανός, ὁ κορυδαλλός, τὸ φαλάγγιον καὶ ὁ σκορπίος. Ἡ θήρα δὲν ἀποδίδει εἰς τοὺς κατοίκους τόσα ὅσα ἡ ἁλιεία, ἥτις εἴς τινα μέρη εἶναι **λίαν ἀνεπτυγμένη. Κυριώτερα κέντρα αὐτῆς εἶναι** αἱ ἐκβολαὶ τῶν ποταμῶν Κουμπάν, Τέρεκ καὶ Κύρου, ὡς καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῶν ἰχθύων ἐνταῦθα εἶναι: ὁ σολωμός, ὁ ὀξύρρυγχος, ὁ κυπρῖνος, ὁ κέφαλος κ. ἄ. Σ. Κ. Π.

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] ***Γεωργία, κτηνοτροφία,*** κλπ. Ἡ Καυκασία παρ' ὅλον τὸ ἀνώμαλον τοῦ ἐδάφους της εἶναι κυρίως χώρα καθαρῶς γεωργική. Κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι: βάμβαξ, ὄρυζα, σῖτος, ἀραβόσιτος, κριθή, βρόμη, κέγχρος, σίκαλις, ἐρυθρόδανον, πέπονες, ὑδροπέπονες, μέταξα καὶ ξυλεια. Ἡ κτηνοτροφία ἐπίσης εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, τὰ δὲ ἐξ αὐτῆς προϊόντα (βούτυρον, τυρός, δέρματα, σφάγια) ἐξάγονται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐν Καυκασίᾳ εὑρίσκονται πλεῖστα μέρη, περικλείοντα ὀρυκτὸν πλοῦτον (ἄργυρον, χρυσόν, μόλυβδον, χαλκόν, ψευδάργυρον, ἀντιμόνιον, κοβάλτιον, νικέλιον, σίδηρον, ὑδράργυρον, μαγγάνιον, θεῖον κ. ἄ). Σημαντικὸν πλοῦτον παρέχουσιν αἱ πηγαὶ νάφθης καὶ πετρελαίου ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τῆς Καυκασίας, ἤτοι ἐπὶ τῶν χερσονήσων Ταμὰν κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης καὶ Ἄψερον εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν.

Τῷ 1925 ἐξήχθησαν ἐκ Βατοὺμ 5,5 ἑκατομ. τόννοι πετρελαίου. Ἐκ τοῦ Βακοῦ πρὸς τὸ Βατοὺμ ὑπάρχει πετρελαιαγωγὸς σωλὴν κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, διὰ τοῦ ὁποίου διακομίζονται ἐτησίως περὶ τὰς 900 χιλιάδας τόννοι. Ὅμοιος σωλὴν ὑπάρχει ἀπὸ Ταμὰν-Αἰκατερινοντὰρ-Νοβορωσίσκ. Ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι καὶ τὰ ἄφθονα ἐν Καυκασίᾳ ἰαματικὰ ὕδατα, κατὰ τὸ πλεῖστον θειοῦχα, βρωμιοῦχα καὶ σιδηροῦχα. Κυριώτεραι ἰαματικαὶ πηγαὶ εἶναι αἱ παρὰ τὸ Πετιγκόρσκ, Ζελεζνοβόντσκ, Ἐσεντουκί, Κιζλοβόντσκ, Μπορζόμ, Ἀμπαστουμάν, Ματσέστα κ. ἄ.

Συγκοινωνία. Ἡ κυριωτέρα σιδηροδρομικὴ σύνδεσις τῆς Ρωσσίας μετὰ τῆς Καυκασίας γίνεται διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς κατερχομένης ἀπὸ Ροστὸβ εἰς Βλαδικαύκασον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Κασπίας θαλάσσης. Τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς ταύτης ἀπὸ Βλαδικαυκάσου μέχρι Βακοῦ εἶναι 663 χλμ. Ἀπὸ Τιφλίδος ἑτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ βαίνει πρὸς Ἐριβὰν (376 χλμ.) μετὰ διακλαδώσεως πρὸς Κὰρς (81 χλμ.). Ἡ γραμμὴ τοῦ Ἐριβάν, προεκτεινομένη πρὸς Ν. εἰσέρχεται εἰς Περσίαν. Αἱ σιδηροδρομικαὶ αὗται γραμμαί, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν τῶν διερχομένων διὰ μέσου τῶν ὀρέων τοῦ Καυκάσου διὰ τῶν διόδων Μάμισον, Νταριάλ, Γκλουχόϊ, ἀποτελοῦσι τὰ κύρια μέσα συγκοινωνίας τῆς Ν. Ρωσσίας μετὰ τῆς Ὑπερκαυκασίας. Σ. Κ. Π.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.]. Ἡ Καυκασία ἐπὶ τσαρικοῦ καθεστῶτος ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρας ἐπαρχίας (*Τέρεκ, Δαγεστάν, Κάρς, Κουμπάν*), δύο περιφερείας (*Εὐξείνου Πόντου καὶ Ζακατάλσκ*) καὶ ἓξ κυβερνεῖα (*Σταυροπόλ, Κουταΐς, Τιφλίς, Ἐριβάν, Βακοῦ, Ἐλισαβετουπόλ*). Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἡ Καυκασία διῃρέθη εἰς πολλὰς αὐτονόμους δημοκρατίας καὶ μετὰ τὴν τὴν ὁλοσχερῆ ἐπικράτησιν τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος ἀπετέλεσεν ὁριστικῶς μίαν τῶν δημοκρατιῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Νῦν ἡ Καυκασία περιλαμβάνει: 1) Τὴν ***Προκαυκασίαν*** (Ciscaucasia), ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τῶν αὐτονόμων δημοκρατιῶν τοῦ *Δαγεστάν*, τῶν ***Ἀδίγων-Κιρκασίων***, τῶν ***Κιρκασίων-Καρατσάϊ***, τῶν ***Τσετσένων*** (συγκροτηθεισῶν τῷ 1922), τῶν βορείων ***Ὀσετινων καὶ Ἰγγοὺς*** (τῷ 1924), καὶ τῶν ***Βαλκὰρ-Καβαρδίνων*** (τῷ 1921). 2) Τὴν ***Ὑπερκαυκασίαν***, ἥτις ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς σοβιετικὰς δημοκρατίας τῆς ***Γεωργίας***, περιλαμβανούσας τὰς δημοκρατίας ***Ἀβχασίας***, ***Ἀντζαριστὰν*** καὶ ***Νοτίων Ὀσετίνων***, τὴν τοῦ ***Ἀζερμπαϊτζὰν*** περιλαμβάνουσαν τὴν δημοκρατίαν τοῦ ***Ναχιτσεβὰν*** καὶ τὴν αὐτόνομον περιοχὴν ***Καραμπᾶ***, καὶ τὴν δημοκρατίαν τῆς ***Ἀρμενίας***. Αἱ χῶραι τῆς Προκαυκασίας πλὴν τοῦ Δαγεστὰν ἀποτελοῦν μέρος τῆς Ρωσικῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Καυκασίας ἀνέρχεται εἰς 9.291.000 (1926). Αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς Καυκασίας εἶναι: *Τιφλίς, Κάρς, Κουσταΐς, Βακοῦ, Πότι, Βατούμ, Σταυροπόλ, Ἐριβάν, Κρασνοντάρ, Ἀρμαβίρ, Νοβορωσίσκ, Γκρόζνι, Μαϊκόπ, Πετρόβσκ, Ντερμπέντ, Ἀχάλτσιχ, Τεμρούκ.*

Οἱ Ἕλληνες ἐν Καυκασίᾳ Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1878 οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τοῦ Πόντου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώραν των, τραπέντες πρὸς τὰς νοτίας περιφερείας τῆς Καυκασίας, τοῦ Κὰρς καὶ τοῦ Ἀρνταχὰν καὶ ἱδρύσαντες ἐνταῦθα περὶ τὰ 72 χωρία καθαρῶς ἑλληνικά. Εἰς τὴν νέαν των πατρίδα οἱ Ἕλληνες μετανάσται διεκρίθησαν διὰ τὴν φιλοπονίαν των καὶ τὰ πειθαρχικά των αἰσθήματα πρὸς τὰς φιλοξενούσας ἀρχάς, ἐπισύραντες τὴν συμπάθειαν τῶν γηγενῶν πληθυσμῶν. Εἰς πολλὰς ἐκ τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν τῆς Καυκασίας (Τιφλίς, Κρασνοντάρ, Σότσι, Βατοὺμ) τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ μόρφωσιν ἐξυπηρέτουν κάλλιστα κατηρτισμένα κοινοτικὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νὰ λειτουργοῦν καὶ μετὰ τὴν ἐπι-

Digitized by Google

κράτησιν τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Μὲ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπῆλθεν ἡ εἰσβολὴ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν νοτίαν Καυκασίαν, ἅτινα ἐξηνάγκασαν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς ἐν σπουδῇ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς οἰκίας των καὶ νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Γεωργίαν, τὴν βορείαν Καυκασίαν καὶ τὴν Κριμαίαν. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου οἱ ἀνὰ τὴν Καυκασίαν διασκορπισθέντες Ἕλληνες ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἑστίας των, ὅπου παρέμειναν μέχρι τῶν ἀρχῶν 1921, ὅτε λόγῳ νέας εἰσβολῆς τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι καὶ πάλιν τὰς ἑστίας των. Περὶ τὰς 10,000 Ἑλλήνων μετέβησαν εἰς βορείαν Καυκασίαν καὶ Γεωργίαν, ἐνῷ ἡ πλειονότης τούτων κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ταῖς περιφερείαις Κιλκίς, Φλωρίνης, Ἐδέσσης, Καϊλαρίων Δράμας, Σερρῶν καὶ Βερροίας. Σ. Κ. Π.

—[ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.] Αἱ διασχίζουσαι τὸν Καύκασον ὁδοί, αἱ φέρουσαι εἰς συγκοινωνίαν τὰς βορείας καὶ νοτίας κλιτῦς αὐτοῦ εἶναι ὀλίγαι. Καὶ αἱ μὲν σιδηροδρομικαὶ ὁδοὶ εἶναι δύο: ἡ μὲν ἀπὸ Ροστοβίου (Rostow) φθάνει μέχρι Κασπίας εἰς τὴν πόλιν Βακοῦ (Baku), ἡ δὲ ἑτέρα εὑρίσκεται ἐν κατασκευῇ ἀπὸ Νοβοροσσίσκης (Novorossisk) εἰς Ζουγδίντι (Zougdidi)· αὕτη παρακολουθοῦσα τὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου θὰ καταλήξῃ εἰς Πότι (Poti). Αἱ ἁμάξιτοι εἶναι δύο: ἡ ἀπὸ Ἀλαγὶρ (Alagir) διὰ τοῦ διασέλου Μαμισσὸν (Mamisson) ὁδηγοῦσα εἰς Κουταΐς (Koutais) καὶ ἡ ἀπὸ Βλαδικαυκάσου εἰς Τιφλίδα διὰ τοῦ διασέλου Δαριὰλ (Darial). Αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καυκασίας, ὡς ἀπέδειξαν αἱ μέχρι τοῦδε ἐκεῖ ἐκστρατεῖαι, εἶναι δυσχερέσταται, λόγῳ ἐλλείψεως μέσων συγκοινωνίας καὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, τῶν πολλάκις χιονοσκεπῶν. Ὁ Καύκασος ἀποτελεῖ γραμμὴν ἀμύνης ἀρίστην διὰ τὴν νότιον Ρωσίαν, ἐὰν μάλιστα ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης, ἔν τε τῇ Κασπίᾳ καὶ Εὐξείνῳ εἶναι ἐξησφαλισμένη, διότι διὰ τῶν ἄνω θαλασσῶν καὶ διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βακοῦ—Πότι δύναται νὰ ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τοῦ ἐπιδρομέως, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Γεωργίας, τῆς ἀποτελούσης τμῆμα τῶν σοβιετικῶν δημοκρατιῶν.

Ν. Ι. ΚΟΚΙΔΗΣ

—[ΕΘΝΟΛΟΓ.] Βλ. *Εὐρώπη* (τ. ΙΑ' σ. 799 α' κ. ἑξ.).

—[ΙΣΤΟΡ.] Ἡ ὑπὸ τῆς διπλῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου διασχιζομένη χώρα συνδέεται μὲ ἀρχαιοτάτας μυθικὰς παραδόσεις τόσον τῶν λαῶν τῆς κεντρῴας καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας ὅσον καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τοῦ Καυκάσου ἐτοποθέτησεν ἡ παράδοσις τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ μύθου τοῦ Προμηθέως· ἐκεῖ ἐπίσης, εἰς τὴν Κολχίδα, τὴν σημερινὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Ριὸν (Φάσιος), εὑρίσκετο τὸ χρυσόμαλλον δέρας, σύμβολον ἐπικερδῶν ἐμπορικῶν ἐκμεταλλεύσεων, αἱ ὁποῖαι εἵλκυον εἰς τὴν νομιζομένην ἐκείνην ἐσχατιὰν τῆς γῆς τοὺς Ἕλληνας, ἀναζητοῦντας ἐργασίαν καὶ τόπους ἐποικισμοῦ διὰ τὸν πλεονάζοντα πληθυσμὸν τῆς σχετικῶς ὑπερκατῳκημένης τότε Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Καυκασίαν ἐτοποθέτησε καὶ ἡ φαντασία τῶν ἀρχαίων Περσῶν τὸ μυθικὸν ὄρος *Κοὺχ-ἰ-Κάφ*, διασωθὲν καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Τούρκων ὡς *Κὰφ-Δάγ*, μὲ κάποιον φανταστικὸν ὄρνεον, τὸ *Συμέργ*, τὸ ὁποῖον ἴσως νὰ ὑπενθυμίζῃ τὸν γῦπα τοῦ Προμηθέως. Αἱ μυθικαὶ αὗται παραδόσεις, ἀρκετὰ συγκεχυμέναι ὥστε νὰ μεταφέρωσι βραδύτερον τὸν Καύκασον μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ-Κοὺχ (Παροπαμίσου) καὶ τῶν Ἱμαλαΐων (Ἰμάου), ἐπιτρέπουσι τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι εἰς τὰς μυστηριώδεις ἐκείνας ὀρεινὰς ἐκτάσεις θὰ συνέβησαν κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν γεγονότα, τὰ ὁποῖα λησμονηθέντα εἰς τὴν ἀχλὺν τῶν αἰώνων περιεσώθησαν εἰς συγκεχυμένους μύθους, τοὺς ὁποίους περισυνέλεξε καὶ ἐξηυγένισεν ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ποίησις. Γεγονὸς παραμένει, ὅτι αἱ μεμακρυσμέναι ἐκεῖναι χῶραι τοῦ μυχοῦ τοῦ Εὐξείνου προσείλκυσαν ἐνωρὶς τοὺς Ἕλληνας ἀποίκους. Ἤδη ἀπὸ τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος οἱ Μιλήσιοι ἵδρυσαν ἐκεῖ τὴν Διοσκουριάδα, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα σχετίζεται πρὸς τοὺς Διοσκούρους, τοὺς μετασχόντας τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας.

Τὰ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὅμως τῆς χώρας, τοῦ «ἰσθμοῦ», ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν καὶ ὁ Στράβων, δὲν ἦσαν ἀκριβῶς γνωστὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἐρατοσθένης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ Στράβων, ἀναφέρει τὸν λαὸν τῶν Κασπίων, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ὁ Καύκασος *Κάσπιος*, ὀνομάζεται δὲ μέχρι σήμερον ἡ Κασπία. Πάντως τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Καυκασίας ἦτο ἡ *Ιβηρία*, τῆς ὁποίας ἡ ἀκριβέστερον γνωστὴ ἱστορία ἄρχεται ἀπὸ τῆς κατακτήσεως Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου τῷ 323 π. Χ. Βραδύτερον, κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς λεγομένης Ὑπερκαυκασίας περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀρμενίας, μετὰ δὲ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κράτους τῶν Ρωμαίων καὶ εἰς τὰς μεμακρυσμένας ταύτας χώρας, αἱ ἐπαρχίαι τῆς Καυκασίας ἐξηρτῶντο πλέον ἐκ τῆς Ρώμης καὶ βραδύτερον ἐκ τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα ἐπῆλθεν ἡ εἰσβολὴ τῶν Χαζάρων, λαοῦ τουρκικῆς ἴσως καταγωγῆς, οἵτινες κατέλαβον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Καυκασίας. Ἔκτοτε ὁλόκληρος ἡ χώρα διῆλθε περίοδον διηνεκῶν πολέμων, καθ' οὓς ἠγωνίζοντο ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐκ τῶν νοτίων πρὸς διάδοσιν τῆς πυρολατρικῆς θρησκείας προελαύνοντες Πέρσαι, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς τὴν πρόσθεν Ἀσίαν καὶ πρὸς τὴν Εὐρώπην πλημμυροῦντες τουρκικοὶ καὶ ἐν γένει τουρανικοὶ λαοί. Κατὰ τοὺς μεταξὺ τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ Περσικοῦ κράτους τῶν Σασανιδῶν ἀγῶνας, ἡ Καυκασία ᾐσθάνθη βαθέως τὴν περσικὴν πίεσιν. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Γεωργίας καὶ τῶν διαφόρων κρατιδίων τῆς Καυκασίας ἔγιναν σχεδὸν ὑποτελεῖς τῶν Περσῶν, ἤρχισε δὲ τότε νὰ εἰσάγεται καὶ ἡ πυρολατρεία. Πολλαὶ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Chirvan πηγῶν νάφθης μετετράπησαν εἰς ναοὺς πυρολατρικοὺς μὲ τὸ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ἀναβλύζον ἀκοίμητον πῦρ. Βραδύτερον ἡ χώρα ἐξετέθη ἐπὶ μίαν χιλιετηρίδα εἰς τὰ κύματα τῶν ἐκ διαφόρων διευθύνσεων, κυρίως ὅμως ἐξ Α., ἐφορμώντων ποικίλης καταγωγῆς λαῶν. Τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐνεφανίσθησαν οἱ Ἄραβες. Οὗτοι δὲν ἐπέβαλον τὴν θρησκείαν των εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Γεωργίας, τῆς Ἀρμενίας καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ Καυκάσου. Ἠρκέσθησαν εἰς ἁπλῆν ἐπικυριαρχίαν. Τὸν Ι' αἰῶνα ἐπῆλθον σώματα τῶν σκανδιναυϊκῆς καταγωγῆς Βαράγγων, κατελθόντων διὰ τοῦ Βόλγα εἰς τὴν Κασπίαν ἐν εἴδει πρωτοπορίας τοῦ κατόπιν ἰσχυροῦ κράτους τῶν Ρώσων. Ἡ Μπάρντα, κυριωτέρα πόλις τῆς ἐν τῷ Καυκάσῳ Ἀλβανίας, ἐκυριεύθη τότε ὑπὸ τῶν βορείων τούτων ἐπιδρομέων. Τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐπῆλθον οἱ Μογγόλοι τοῦ Δζεγκὶζ Χὰν καὶ κατόπιν τοῦ Ταμερλάνου. Οἱ Τοῦρκοι καὶ Τάταροι κατέκλυσαν ὁλόκληρον τὴν Καυκασίαν καὶ ἐνεσφηνώθησαν μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς μὲν τὰ ὑψηλὰ ὄρη διετήρουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ ἐγίνοντο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑποτελεῖς διαφόρων δυναστειῶν τουρκοταταρικῆς καταγωγῆς.

Οὕτως ἐσχηματίσθη τὸ κράτος τῶν ταταρικῆς καταγωγῆς *Κιπτσάκων*, τὸ ὁποῖον ἐπίεζε τὴν Καυκασίαν ἐκ ΒΑ, ἐνῷ ἐκ Ν καὶ ΝΑ τὰ ἐφήμερα κράτη τῶν Ἂκ-Κογιουνλοῦ καὶ Καρᾶ Κογιουνλοῦ ἐπετίθεντο διηνεκῶς κατὰ τῶν χωρῶν τοῦ Καυκάσου καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς Γεωργίας. Βραδύτερον τὸ νότιον τμῆμα τῆς Καυκασίας κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ ἐν Περσίᾳ σχηματισθέντος ἰσχυροῦ κράτους τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιτῶν. Μόνη ἡ Γεωργία, ἂν καὶ ἐπανειλημμένως κατασιραφεῖσα, διετήρει τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Μετὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Τσαλδιρὰν μεταξὺ Τούρκων καὶ Περσῶν (1516) καὶ τοὺς ἐπακολουθήσαντας μακροὺς τουρκοπερσικοὺς πολέμους, τὸ νότιον τμῆμα τῆς Καυκασίας διενέμετο μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Περσίας, ἐνῷ εἰς τὸ βόρειον καὶ κυρίως εἰς τὴν Κιρκασίαν (Τσερκεσιστὰν) καὶ εἰς τὴν Καμπαρντὶν ἐπεκράτουν οἱ ταταρικῆς καταγωγῆς χάναι τῆς Κριμαίας, οἵτινες ἐθεωροῦντο διάδοχοι τοῦ κράτους τῶν Τούρκων Κιπτσάκων, τὰ δὲ πρὸς τὴν Κασπίαν τμήματα ὑπέκειντο εἰς τοὺς χάνας τοῦ Καζὰν καὶ τοῦ Ἀστραχὰν (Ἀσντὲρ - χάν). Ὅτε ὅμως ἤρχισεν ἡ ἐπέκτασις τοῦ κράτους τῶν Ρώσων, ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ πρὸς τὸν Καύκασον, ἡ ρωσικὴ κυριαρχία ἤρχισε νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὰ τουρκικὰ καὶ ταταρικὰ χανᾶτα. Τῷ 1792 οἱ Ρῶσοι κατέλαβον τὸ ἐπὶ τῆς Κασπίας Δερμπέντ, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος τὸ νοτιώτερον κείμενον Βακοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πέτρου οἱ Πέρσαι ἀνέκτησαν μέγα μέρος τῶν ἐδαφῶν τοῦ Καυκάσου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ κυρίως Γεωργιανοὶ ἦσαν διῃρημένοι εἰς διαφόρους μικρὰς ἡγεμονίας, τῶν ὁποίων αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Ἰμερετία καὶ ἡ Γεωργία, τελοῦσαι κατὰ διαλείμματα εἰς κάποιαν ὑποτέλειαν πρὸς τὸν σουλτᾶνον τῆς Τουρκίας. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1770 οἱ Ρῶσοι ὑπερέβησαν τὸν Καύκασον καὶ ὑπεστήριξαν τοὺς Ἰμερετίους εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀγῶνα. Ἀπὸ τῆς μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον συναφθείσης ρωσοτουρκικῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ (1774), ἡ Γεωργία καὶ αἱ ἄλλαι ἡγεμονίαι τοῦ Καυκάσου ἤρχισαν ν' ἀποβλέπωσι πρὸς τὴν Ρωσίαν ὡς πρὸς προστάτιδα ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Τῷ 1783 ὁ Γεώργιος ΙΓ', ἡγεμὼν τῆς Γεωργίας καὶ Μιγγρελίας, ἐτέθη ἐπισήμως ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ρωσίας. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ Γεωργία μετετράπη εἰς ρωσικὴν ἐπαρχίαν (1801), τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ὑπέστη καὶ ἡ Ἰμερετία (1810), ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ ὑπετάσσοντο εἰς τοὺς Ρώσους καὶ οἱ Ὀσῆται (1802), ὡς καὶ οἱ Λέσγιοι (1803) τῆς μέσης Καυκασίας.

Διὰ τῆς ρωσοπερσικῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ Γκουλιστὰν (1813), ἡ Περσία ἐξεχώρησεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὴν ὀχυρὰν θέσιν Δερμπέντ. Ἀλλ' οἱ ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων κατοικοῦντες Καυκάσιοι λαοὶ ἐξηκολούθουν διατηροῦντες τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Πρὸς καθυπόταξιν αὐτῶν ἡ Ρωσία ἠγωνίσθη ἐπὶ ἥμισυν σχεδὸν αἰῶνα, ἀναγκασθεῖσα νὰ λάβῃ σοβαρὰ στρατιωτικὰ μέτρα. Ἐμψυχωτὴς τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἰθαγενῶν ἦτο ὁ Μουσουλμᾶνος τὸ θρήσκευμα Σαμὺλ (Chamyl), ὅστις, λατρευόμενος ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ὡς προφήτης, ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῆς Εὐρώπης, συγκρατήσας ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην ἰσχυρὰ σώματα ρωσικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀντίστασις ἐξηκολούθησε κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τοῦ 1854—1856 καὶ ἀφοῦ ὁ Ρῶσος στρατηγὸς Βαρυατίνσκι ἐκυρίευσε τὸ κυριώτερον φρούριον τοῦ Σαμύλ. Οὗτος παρεδόθη μόλις τῷ 1859, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1864, ὅτε οἱ Ρῶσοι κατέκτησαν ὁλόκληρον τὴν χώραν. Πολλοὶ τῶν ἰθαγενῶν μετηνάστευσαν τότε εἰς Τουρκίαν, ὅπου ἐγένοντο δεκτοὶ καὶ ἐγκατεστάθησαν ὑπὸ τὴν γενικὴν ὀνομασίαν *Κιρκάσιοι* (Τσερκέζοι). Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878 οἱ Κιρκάσιοι οὗτοι, βοηθούμενοι ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος στρατοῦ ἐκ 14.000 ἀνδρῶν, ἐπεχείρησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν χώραν των καὶ ὑποκινήσωσι γενικὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ὑποστάντες δεινὴν ἧτταν ἀπεχώρησαν συνοδευόμενοι ὑπὸ 30.000 προσφύγων Ἀβχαζίων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ οἱ Λέσγιοι τοῦ Δαγιστάν, οἵτινες εἶχον κινηθῆ εἰς ἐπανάστασιν, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρώσους. Διὰ τῆς Βερολινείου συνθήκης (1878) ἡ Ρωσία ἐπεξέτεινεν ἔτι μᾶλλον τὰς ἐν τῷ Καυκάσῳ κτήσεις της προσαρτήσατα τὸ Βατούμ, τὸ Κὰρς καὶ τὸ Ἀρδαχάν. Κατὰ τὰ μετέπειτα ἐπεκράτησεν ἐν τῇ χώρᾳ περίοδος ἡσυχίας, τὴν ὁποίαν διετάραξαν τῷ 1903—1904 αἱ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων προκληθεῖσαι ἀνησυχίαι, ἐπεκταθεῖσαι καθ' ὅλην τὴν χώραν καὶ προκαλέσασαι αἱματηρὰς συγκρούσεις μετὰ τῶν μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν, διαρκέσασαι μέχρι τοῦ 1905. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ ὅλη ὑπερκαυκάσιος χώρα διῃρέθη εἰς τρία κράτη, ἤτοι τὰς σοσιαλιστικὰς σοβιετικὰς δημοκρατίας τοῦ *Ἀζερμπαϊτζάν*, τῆς *Γεωργίας* καὶ τῆς *Ἀρμενίας*. Αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Καυκάσου (ἐντεῦθεν διὰ τοὺς Ρώσους) περιοχαὶ ἀποτελοῦσι σήμερον τὰ αὐτόνομα ἐδάφη τῶν *Ἀτζέϊσκο - Τσερκὲς* (πρωτεύουσα Κρασνοδάρ), *Καραχάεβο-Τσερκὲς* (πρωτεύουσα Τουρτκούλ), *Καμπαρντὶν* (πρωτεύουσα Ναλτσίκ), *Τσετσὲν* (πρωτεύουσα Γρόζνι) καὶ *Β. Ὀσητῶν* (πρωτεύουσα Βλαδικαυκάς). Ἀφ' ἑτέρου καὶ οἱ Τοῦρκοι εἰσεχώρησαν πάλιν εἰς τὴν Καυκασίαν, ἀνακτήσαντες τὸ Κὰρς καὶ τὸ Ἀρδαχάν.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς Τουρκίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸν Νοέμβριον 1914, εἰς μὲν τὸ Ἐρζερούμ εὑρίσκετο συγκεντρωμένη ἡ ὑπὸ τὸν Κιαμὴλ (Ἰσμαὴλ) πασᾶν 3η τουρκικὴ στρατιὰ (ἥτις, συγκεντρωθεῖσα ἐκεῖ πολὺ πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς Τουρκίας, καὶ ἐνισχυθεῖσα ἐπαρκῶς ἐξ ἐπιτοπίων ἐφεδρικῶν μονάδων, ἀπετέλεσε δύναμιν 120.000 περίπου ἀνδρῶν, ταχθεῖσαν τότε ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ γνωστοῦ Τούρκου στρατηγοῦ Ἐμβέρ, ἔχοντος ἐπιτελάρχην τὸν Γερμανὸν στρατηγὸν Bronsard von Schellendorf, τοῦ Κιαμὴλ παραμείναντος ὡς διοικητοῦ δύο σωμάτων στρατοῦ), κατὰ μῆκος δὲ τῆς παραμεθορίου ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βοροντζὼφ (ἀντιβασιλέα τῆς Καυκασίας) ρωσικὴ στρατιὰ τοῦ Καυκάσου ἐξ 100.000 πεζῶν, 100 ἰλῶν Κοζάκων καὶ 300 πυροβόλων, προκαλύπτουσα τὰς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Καυκάσου ὁδεύσεις, ἰδίως τὴν πρὸς τὴν γνωστὴν πετρελαιοφόρον περιοχὴν τοῦ Βακοῦ, καὶ ἔχουσα συγκεντρωμένον τὸν κύριον ὄγκον της περὶ τὴν ὀχυρὰν περιοχὴν τοῦ Σαρυκαμύς.

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ρωσοτουρκικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπῆλθεν ἡ μεγάλη ἧττα τῶν Τούρκων εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρυκαμὺς τὸν Ἰανουάριον 1915 καὶ ἡ ὑποχώρησις αὐτῶν πρὸς δυσμάς, ὁπότε, διαρκοῦντος τοῦ 1915, διεξήχθησαν τοπικοί τινες μόνον ἀγῶνες, μέχρις οὗ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1916 ἐξετελέσθη ἡ μάχη, ἡ φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μεγάλη μάχη τῆς Ἀρμενίας*, καθ' ἣν οἱ Ρῶσοι κατέλαβον τὴν μὲν 16ην Φεβρουαρίου τὸ Ἐρζερούμ, τὴν 25ην Ἰουλίου τὴν Ἐρζιντζιάν, ὀλίγον δὲ κατόπιν τὸ Βὰν καὶ τὴν Βιτλίς, εἰς τρόπον ὥστε, λήγοντος τοῦ 1916, ἁπαξάπασα ἡ Ἀρμενία εἶχε περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ρώσων, χωρὶς νὰ κατορθώσωσιν οἱ Τοῦρκοι, διαρκοῦντος τοῦ 1917, ν' ἀνακαταλάβωσι τ' ἀπολεσθέντα ἐδάφη, μεθ' ὅλας τὰς ἀποπείρας, ἃς ἐξετέλεσαν ὁ στρατηγὸς Ἐμβὲρ καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως ὁ στρατηγὸς Βεχὴπ (βλ. λ. *Ἀρμενία* τ. Ε' σ. 591).

Ἅμα ὡς, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918, ἤρχισε διαφαινομένη ἡ κατάρρευσις τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ὁλονὲν διάλυσίς του, σημειωθεῖσα διὰ τῆς ἀθρόας λιποταξίας τῶν στρατιωτῶν, ἐπεζήτησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς εὐνοϊκῆς δι' αὐτοὺς καταστάσεως ταύτης, δι' ὃ ἤρξαντο ἐπιχειροῦντες πρὸς τὰς κατευθύνσεις Βατοὺμ καὶ Ἐρζιντζιάν. Οἱ Ρῶσοι τότε ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσιν ἀνακωχήν, ἵνα κατορθώσωσι νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀνενοχλήτως. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην προέβησαν εἰς πολλὰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας ἐναντίον τῶν τουρκικῶν χωρίων, δι' ὧν διήρχοντο, οἱ Τοῦρκοι κατήγγειλαν τὴν ἀνακωχήν, καί, δι' ἐσπευσμένων πορειῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ὑποχωρούντων Ρώσων, κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὴν μὲν 14ην Φεβρουαρίου 1918 τὴν Ἐρζιντζιάν, τὴν 24ην Φεβρουαρίου τὴν Τραπεζοῦντα, τὴν δὲ 11ην Μαρτίου τὴν Ἐρζερούμ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔσφαξαν πολλοὺς Ἀρμενίους καὶ διέπραξαν πολλὰς θηριωδίας.

Digitized by Google

'Ενῷ ὅμως ἡ συνθήκη τοῦ Μπρέστ-Λιτόβσκ, τῆς 3ης Μαρτίου 1918, ἐπεδίκαζεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὰ πρὸ τοῦ 1878 σύνορα, οἱ 'Αρμένιοι καὶ οἱ Γεωργιανοί, ὀργανωθέντες στρατιωτικῶς, δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν συνθήκην ταύτην, ὁπότε, πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ὅρων αὐτῆς, ἀνέλαβον οἱ Τοῦρκοι ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἀρμενιακῶν καὶ γεωργιανῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων καὶ τοιουτοτρόπως κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὸ Βατοὺμ

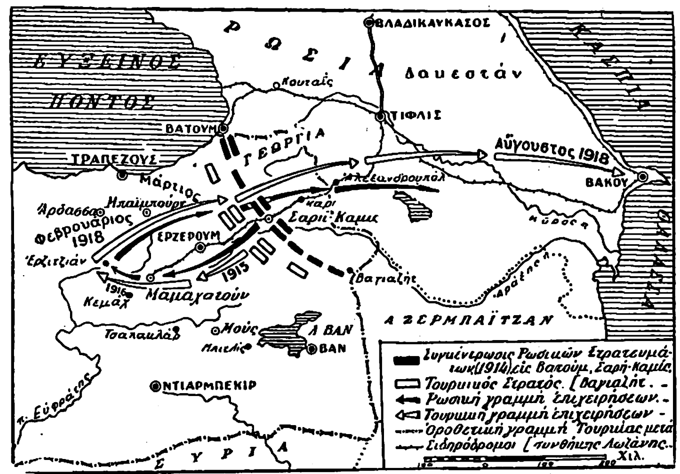

Σχεδιάγραμμα τῶν ἐν Καυκασίᾳ ἐπιχειρήσεων μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον.

τὴν 14ην 'Απριλίου, τὸ Βὰν τὴν 7ην 'Απριλίου καὶ τέλος τὸ Κὰρς τὴν 26ην 'Απριλίου 1918. Θέλοντες οἱ Γερμανοὶ νὰ διατηρήσωσιν ὑπὸ τὴν κατοχήν των τὰς πετρελαιοφόρους περιοχὰς Βατοὺμ—Τιφλὶς—Βακοῦ, ἐπεζήτησαν, διαρκοῦντος τοῦ θέρους 1918, τὴν συγκρότησιν νέου τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν 'Εμβὲρ μὲ τὴν ἐνίσχυσιν Γερμανῶν ἀξιωματικῶν, δι' ὃ ἀπέστειλαν τότε ἓν γερμανικὸν τάγμα ὡς πυρῆνα καὶ ἀρκετοὺς ἀξιωματικούς. 'Ο 'Εμβὲρ ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς γερμανικὰς ταύτας ὑποδείξεις, ἀλλ' ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ μόνον τὸ Βακοὺ τὴν 12ην Αὐγούστου καὶ νὰ ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς ἐκ Περσίας διὰ τῆς Κασπίας θαλάσσης διαπεραιωθέντας εἰς αὐτὸ ῎Αγγλους, τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἀποτελεσάσης τὴν τελευταίαν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Καυκάσου, καθ' ὅσον, κατὰ τὴν μετ' ὀλίγον ἐπακολουθήσασαν διάσκεψιν τοῦ Βατοὺμ μεταξὺ Τούρκων, 'Αρμενίων, Γεωργιανῶν, 'Αζερμπαϊτζανῶν συνεφωνήθη ἡ κατανομὴ μεταξὺ τῶν νεοϊδρυθεισῶν σοβιετικῶν δημοκρατιῶν τῆς Γεωργίας, τοῦ 'Αζερμπαϊτζὰν καὶ τῆς 'Αρμενίας. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—[ΓΛΩΣΣΟΛ.] Αἱ εἰς τὴν Καυκάσιον Ρωσίαν λαλούμεναι γλῶσσαι εἶναι ἐκτάκτως πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Εἰς κανὲν ἴσως ἄλλο—ἴσης ἐκτάσεως—μέρος τοῦ κόσμου δὲν παρατηρεῖται τοσαύτη γλωσσικὴ ποικιλία καὶ πολυμορφία. Αἱ γλῶσσαι τῆς Καυκασίας (ἐξαιρουμένων ὀλίγων ἐπεισάκτων γλωσσῶν: τῆς *'Αρμενικῆς*, τῆς *'Οσσητικῆς*, ἰδίως δὲ τῆς *Ρωσικῆς*) δὲν ἀνήκουν—ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον δυνάμεθα μέχρι τοῦδε νὰ γνωρίζωμεν— εἰς καμμίαν ἐκ τῶν γνωστῶν γλωσσικῶν ὁμοεθνιῶν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ συγκριτικὴ ἔρευνά των εἶναι ἀκόμη λίαν ἀτελὴς καὶ ἐλλιπὴς καὶ ἑπομένως ἡ πρὸς ἀλλήλας σχέσις των δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιστημονικῶς ἐξακριβωθῆ, διὰ τοῦτο γίνεται χρῆσις πρὸς περιληπτικὴν δήλωσίν των τοῦ γενικοῦ γεωγραφικοῦ ὅρου: *Καυκάσιαι γλῶσσαι.*

Αἱ Καυκάσιαι γλῶσσαι ὑποδιαιροῦνται συνήθως εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας: 1) τὰς τῆς Βορείου Καυκασίου Ρωσίας καὶ 2) τὰς τῆς Νοτίου. Εἰς τὰς πρώτας ἀνήκει ἡ *'Αβαρική*, ἡ *Κυρισική*, ἡ *Κουσικομυκική*, ἡ *Καβαρδινική*, ἡ *'Αδιγεική*, ἡ *Τσερκεζική*, ἡ *Οὐδική*, ἡ *Τσετσενική*, ἡ *'Ιγκουχική*, ἡ *Διδοϊκή*, ἡ *'Ανδική*, αἱ *Δαργουΐκαὶ* διάλεκτοι, ἡ *'Αβγαζικὴ* κλπ., εἰς δὲ τὰς νοτιοκαυκασίους γλώσσας ὑπάγονται ἡ *Γεωργιανὴ* (ἡ ἄλλως *Γρουσινικὴ* λεγομένη), ἡ *Μιγγρελική*, ἡ *Λαζική*, ἡ *Σουανικὴ* ἢ *Σουανιτική*. 'Εκάστη ἐκ τούτων διασχίζεται εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας διαλέκτους καὶ ἰδιώματα. ῞Ολαι σχεδὸν αἱ γλῶσσαι τῆς Καυκασίας διακρίνονται διὰ τὸν πλοῦτον τῶν συμφώνων των (ἀντιθέτως πρὸς τὰς Πολυνησιακὰς γλώσσας, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζονται διὰ τὸ ἁπλούστατον καὶ πτωχόν των συμφωνικὸν σύστημα, περιλαμβάνον μόλις ἑπτὰ ἢ δέκα τὸ πολὺ σύμφωνα). Οὕτως ἡ 'Αβαρικὴ ἔχει 43 σύμφωνα, ἐνῷ ἀντιθέτως τὸ φωνηεντικόν της σύστημα εἶναι πενιχρόν. Τὸ χαρακτηριστικώτατον γνώρισμα τῆς Τσετσενικῆς καὶ 'Ιγκουχικῆς εἶναι ἡ διάκρισις ἓξ γενῶν τῶν ὀνομάτων (ἀντὶ τῶν ἡμετέρων τριῶν: τοῦ ἀρσενικοῦ, θηλυκοῦ, οὐδετέρου), τῆς δὲ Κουσικομυκικῆς ἡ πληθὺς καὶ συχνὴ χρῆσις τῶν διπλῶν συμφώνων. 'Ως πρὸς δὲ τὸν μορφολογικὸν διάκοσμόν των διαφέρουν παρὰ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος γλῶσσαι. Οὕτως ἡ 'Αβαρικὴ λ. χ. διακρίνει δεκατρεῖς ὅλας πτώσεις, ἐνῷ ἀντιθέτως τῆς 'Αβγαζικῆς τὰ ὀνόματα εἶναι κυρίως εἰπεῖν ἄκλιτα. 'Εκ τῶν ἐγχωρίων γλωσσῶν τῆς Καυκασίας μόνη ἡ Γεωργιανὴ ἔχει μακρὰν σχετικῶς γραπτὴν παράδοσιν, ἀνερχομένην μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μ. Χ. Τὸ ἀλφάβητόν της εἶναι πλούσιον, φαίνεται δὲ ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ, τροποποιηθέντος—ἐννοεῖται—καὶ προσαρμοσθέντος πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Γεωργιανῆς γλώσσης. 'Αντιθέτως πολλαὶ ἐκ τῶν Καυκασίων γλωσσῶν εἶναι ἀκόμη μόνον ἐν προφορικῇ—οὐχὶ γραπτῇ—χρήσει, ἀπόπειραι δέ τινες πρὸς γραφήν των ἀπέτυχον διὰ διαφόρους λόγους. Οὕτως οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ Β. Καυκάσου—Μουσουλμᾶνοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸ θρήσκευμα—ἐδοκίμασαν νὰ γράψωσι τὰς γλώσσας των διὰ τοῦ ἀραβικοῦ ἀλφαβήτου· ἀλλὰ τοῦτο, ἕνεκα τοῦ συμφωνικοῦ πλούτου τῶν ῥηθεισῶν γλωσσῶν, ἀπεδείχθη ἀνεπαρκές. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ὡς πρὸς τὴν 'Αβγαζικὴν καὶ Οὐδικήν, πρὸς γραφὴν τῶν ὁποίων ἔγινεν ἀπόπειρα χρησιμοποιήσεως τοῦ γεωργιανοῦ καὶ ἀρμενικοῦ ἀλφαβήτου. Διὰ τοῦτο αἱ εἰρημέναι, καθὼς καὶ ἄλλαι τινὲς ἐκ τῶν καυκασίων γλωσσῶν, στεροῦνται ἀκόμη γραπτῆς γλώσσης, φυσικὰ δὲ καὶ ἐθνικῆς φιλολογικῆς παραδόσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Erkert*, Die Sprachen des Kaukasischen Stammes (Wien 1895). —*P. Uslar*, Etnografija Kaukaza. I—VI. (Tiflis 1886—1896) (ἐν τῷ β' τόμῳ περιλαμβάνεται γραμματικὴ τῆς Τσετσενικῆς γλώσσης, ἐν τῷ γ' τῆς 'Αβαρικῆς, ἐν τῷ δ' τῆς Λακικῆς ἢ ἄλλως Κουσικομυκικῆς λεγομένης γλώσσης, ἐν τῷ ε' τῆς Χουρκιλινικῆς καὶ ἐν τῷ στ' τῆς Κυρισικῆς, μετὰ ἐκλεκτῶν κειμένων ἐξ ἑκάστης τῶν γλωσσῶν τούτων). A. *Schiefner*, Avarische Texte (St. Petersburg 1873).—*G. Rosen*, Ossetische Sprachlehre nebst einer Abhandlung über das Mingrelische, Suanische und Abchasische (ἐν «Abhandlungen der Berl. Akad. d. Wiss.» 1845).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ueber der Sprache der Lazen (Lemgo 1844). Πάντα τὰ ἀνωτέρω πονήματα εἶναι ἀπηρχαιωμένα καὶ ἕνεκα τῶν πολλῶν σφαλμάτων των μόνον μετὰ προσοχῆς δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Νεώτεραι καὶ ἀκριβέστεραι εἶναι αἱ εἰς διαφόρους Καυκασίους γλώσσας (Οὐδικὴν κλπ.) ἀναφερόμεναι ἐργασίαι τοῦ ἐπιφανοῦς καυκασιοδίφου *A. Dirr*, δημοσιευθεῖσαι ἐν τόμ. 33. 35. 36. 37. 39. 40. 42 καὶ 43ῳ τοῦ «Sbornik materialov dljaopisanija mêstnostej iplemen Kaukaza» (1904—1913). ῎Ιδε καὶ *F. Müller*, Grundriss der Sprachwissenschaft. I—III. (Wien 1887). *Meillet-Cohen*, Les langues du monde (Paris 1924). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΦΙΛΟΤ.] 'Η Καυκασία, πρὶν ἢ ἑνωθῇ μὲ τὴν λοιπὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν καὶ ὅταν ἀπετέλει αὐτοτελῆ δημοκρατίαν, ἐκυκλοφόρησεν ἴδια γραμματόσημα ἐπὶ τῶν ρωσσικῶν 1909—1918, ἐπισημανθέντων μὲ πεντάκτινον ἀστέρα φέροντα ἐντὸς ρωσσιστὶ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ τίτλου τῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας. 'Η πρώτη σειρὰ ἀπετελέσθη ἀπὸ 8 ἀξίας (10 καπίκια—3.50 ρούβλια), ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐπεσημάνθη καὶ ἓν γραμματόσημον τῆς 'Αρμενίας (1919) μὲ τὸ αὐτὸ ἐπίσημασμα. Λόγῳ τῆς πτώσεως τοῦ ρουβλίου ἐξεδόθη τὴν ἰδίαν ἐποχὴν νέα σειρὰ ἀπὸ 8 ἀξίας (40.000—5.000.000 ρούβλια) παριστῶσα τοπία καὶ τὸ ἔμβλημα τῶν Σοβιέτ, μὲ πολύγλωσσον ἐπιγραφὴν (ρωσιστί, ἀρμενιστί, τουρκιστὶ κλπ.). Δύο ἐξ αὐτῶν (τῶν 40 καὶ 75 χιλ. ρουβλίων) ἐπεσημάνθησαν μὲ νέαν ἀξίαν 700.000 ρουβλίων. Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ χρυσοῦ ρουβλίου ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἀπὸ 7 ἀξίας, 1—18 καπίκια, τοῦ αὐτοῦ τύπου. ῎Ηδη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Καυκασίας κυκλοφοροῦσι τὰ ρωσικὰ γραμματόσημα. (Ε. Φ. Ε.)

Καυκάσιαι πύλαι [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. 'Η κατὰ τοὺς Λατίνους ὀνομασία (Caucasiae portae) ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων ὀχυρωτάτων τοῦ Καυκάσου διόδων, ἃς ἀπεχούσας 200 μιλ. ρωμ. ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου (*Plin.* 6, 30), ὀνομάζουσιν ἄλλοι καὶ *Κασπίας πύλας* (*Suet.* Ner. 19) καὶ ἄλλοι claustra Caspiarum (*Tac.* hist. 1, 6). Κασπίας πύλας τὰς ὀνομάζει ὡσαύτως καὶ ὁ [ψευδο-] Καλλισθένης (Γ', 26), τονίζων ὅτι τῆς ὀνομασίας των ἀνάδοχος ὑπῆρξεν ὁ 'Αλέξανδρος, ὅταν, κατόπιν ἐπικλήσεώς του πρὸς τὸ θεῖον εἰσακουσθείσης, προσήγγισαν τὰ ἀφεστῶτα ὄρη Μαζοὶ τοῦ Βορρᾶ, ἀφήσαντα στενοτάτην δίοδον χάρις εἰς τὴν εὐχερῆ ἄμυναν τῆς ὁποίας ἠδυνήθη οὗτος ν' ἀποκλείσῃ πρὸς βορρᾶν εἴκοσι δύο βαρβάρους βασιλεῖς καὶ τὰ ἔθνη των, ὧν οἱ λαοὶ ἐτρέφοντο ἀπὸ «μυσαρὰ ζῷα», σάρκας νεκρῶν καὶ ἀποβολὰς ἐμβρύων· εἰς οὓς λήρους προσθέτει καὶ ὅτι ὁ 'Αλέξανδρος ἔκλεισε τὴν δίοδον μετὰ ταῦτα διὰ χαλκῶν θυρῶν, ἐπιχρίσας τὰς πύλας των δι' «ἀσικίτου», ὅστις «οὔτε πυρὶ καίεται, οὔτε σιδήρῳ προσάπτεται», ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐφύτευσεν ἐν τῇ διόδῳ βάτον, «ἥτις ἀρδευθεῖσα τοῖς ὄρεσιν ὑπερήκμασεν». 'Ο Πτολεμαῖος (Ε, θ, 11, ἐκδ. Nobbe) τὰς φέρει ὡς *Σαρματικὰς πύλας* ἑνούσας τὴν 'Ιβηρίαν πρὸς τὴν 'Αλβανίαν. 'Ο Στράβων (Didot ΙΑ, γ, 5) τονίζει τὴν ἐκεῖ ὕπαρξιν δύο διόδων, ἃς ὀνομάζει «τὰ ἐπὶ Κύρῳ εἰς τὰ ἐπὶ 'Αράγῃ στενά», ἀποληγουσῶν τῆς μὲν εἰς 'Αρμοζικήν, τῆς δὲ εἰς Σευσόμαρα καὶ ὧν τὴν μὲν πρώτην ἐχρησιμοποίησεν ὁ Πομπήϊος (56 π. Χ.), τὴν δέ, κατόπιν, ὁ Κανίδιος (36 π. Χ.) κατὰ τὴν ἐξ 'Αρμενίας εἰσβολήν των. 'Ο Πευτιγγεριανὸς χάρτης τὰς σημειοῖ, ὡς Caspias, κειμένας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς 'Αρτάξατα καὶ εἰς 140 μίλ. ρωμ. ἀπὸ τῆς Σεβαστουπόλεως. Σ. Ε. Λ.

Καυκασιανὰ [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δάφνης τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας τοῦ νομοῦ Σερρῶν Κάτοικοι (1928) 123. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντερὲ-Μαχαλᾶ*.

Καυκάσιος, *—α, —ον*· ὁ κάτοικος τοῦ Καυκάσου, ὁ ἐκ τοῦ Καυκάσου προερχόμενος: «Καυκασία φυλή», «καυκάσιαι γλῶσσαι» ‖ θηλ. ἡ *Καυκασία* (βλ.) κατὰ παράλειψιν τοῦ *χώρα*, ὡς οὐσιαστ.

—**Καυκασία *φυλή*.** 'Ονομασία, κατὰ τὸν Μπλούμενμπαχ, ὁμάδος φυλῶν. ῞Ορος περιελθὼν μᾶλλον ἐν ἀχρηστίᾳ (βλ. *φυλαὶ ἀνθρώπινοι*).

—***καυκάσιαι γλῶσσαι***· βλ. λ. *Καυκασία* [Γλωσσολ.].

Καύκασος [*Γεωγρ.*]. Διπλῆ ὀροσειρὰ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ 'Ασίας, διήκουσα καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ μεταξὺ Εὐξείνου πόντου καὶ Κασπίας θαλάσσης ἰσθμοῦ. 'Η ὀρεινὴ αὕτη περιοχὴ ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ κάτω ροῦ τῶν ποταμῶν Κουμπὰν καὶ Τερέκ, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ριὸν (τοῦ Φάσιδος τῶν ἀρχαίων), ὑπὸ τοῦ Κύρου (τοῦ σημερινοῦ Κοῦρα). ῎Εχει εἰς τὴν κυρίαν αὐτοῦ διεύθυνσιν ἐξ ΑΝΑ πρὸς ΔΒΔ, καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς 'Αψχερονικῆς χερσονήσου ἢ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς Κασπίας λιμένος Βακοῦ μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου παρὰ τὴν 'Ανάπα χερσονήσου Ταμὰν μῆκος 1280 χιλιομέτρων, πλάτος δὲ μέγιστον 225 χμ., καὶ καλύπτει χώραν ἔχουσαν

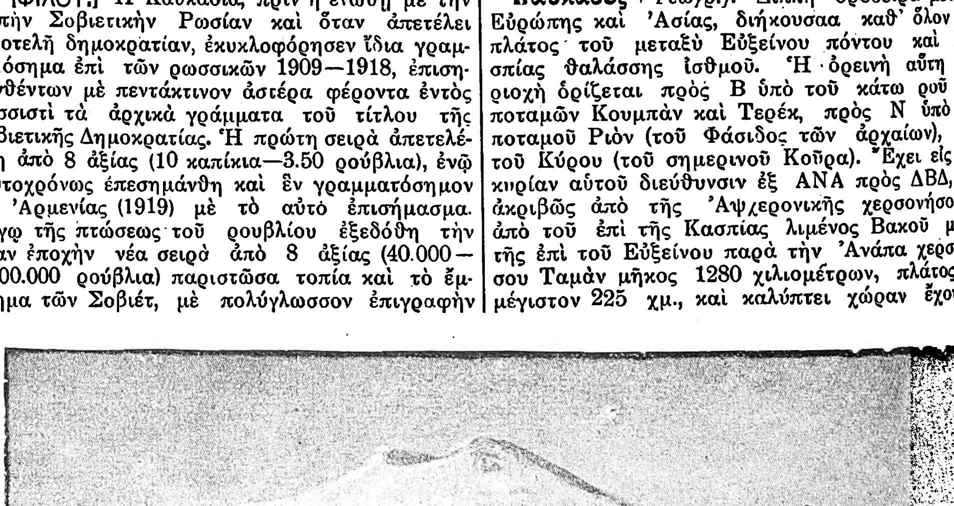

Τὸ ὄρος 'Ελμπρούζ (ἀρχαῖον ῎Ελβορος) ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Καυκάσου.

ἐπιφάνειαν 83.695 τ. χλμ. 'Αποτελεῖ δὲ δύο ὀροσειράς, τὸν *Μέγαν Καύκασον*, τὸν καὶ *κυρίως Καύκασον* καλούμενον, καὶ τὸν *Μικρὸν* ἢ *Κάτω Καύκασον*. 'Ο πρῶτος, ὁ καὶ σπουδαιότερος, εἶναι πολυσχιδής, διαιρούμενος κατὰ μῆκος εἰς δύο, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ εἰς περισσοτέρας, τρεῖς ἢ τέσσαρας ἁλύσεις, ἀπομακρυνομένας ἀπ' ἀλλήλων καὶ πάλιν προσεγγιζούσας ἢ συνδεομένας διὰ πολλῶν ὀρεινῶν κόμβων. Κυριωτέρα ὀρεινὴ ράχις εἶναι τὰ λεγόμενα *Βραχώδη ὄρη*, 12 χλμ. Β τῆς κυρίως

Digitized by Google

ὀροσειρᾶς, ἔχοντα ὕψος ποικίλλον μεταξὺ 2.700—3.300 μ. καὶ τὰ *Μαυροβούνια*, διήκοντα παραλλήλως πρὸς τὰ προηγούμενα, ἔχοντα δὲ τὰς κυρίας αὐτῶν κλιτῦς ἐστραμμένας πρὸς Ν.

Τὸ κύριον σῶμα τοῦ Καυκάσου διαιρεῖται εἰς ἓξ τμήματα. 1) Τὸ παρὰ τὸν Εὔξεινον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς πόλεως Ἄναπα μέχρι τοῦ ὄρους Ὀστὲν (2853 μ.) καὶ ἔχον μῆκος 260 χλμ. Τὸ τμῆμα τοῦτο κατέρχεται βορείως πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ ποταμοῦ Κουμπάν. Κάτωθεν τοῦ ὄρους διέρχεται ἡ σῆραγξ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Αἰκατερινοδὰρ - Νυβορωσίσκ. 2) Τὸ *Κουμπανικὸν* ἢ *Ἀβχαζικὸν* τμῆμα, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ ὄρους Ὀστὲν μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Κουμπὰν εἰς μῆκος 160 περίπου χλμ. Τοῦτο εἶναι ὑψηλότερον τοῦ προηγουμένου, ἀνυψούμενον ὑπὲρ τὸ ὅριον τῶν χιόνων, ἔχει δὲ πέντε στενὰς παρόδους, ἐξ ὧν τὸ στενὸν Ναχάρ, κείμενον εἰς ὕψος 2930 μ. καὶ τὸ Κλουχὸρ (2766 μ.) εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. 3) Τὸ *Ἐλμπρούζ*, ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Κουμπὰν μέχρι τοῦ Ἀδάϊ-Κοὺχ (ἢ Ἀδάϊ-Χόχ), μήκους 180 περίπου χλμ. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο ὁ Καύκασος φθάνει τὸ μεγαλύτερον ὕψος του διὰ τοῦ Ἐλμπροὺζ (5.646 μ.). 4) Τὸ τμῆμα τοῦ *Τερέκ*, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ἀδάϊ-Χὸχ μέχρι τοῦ Μπορμπάλο εἰς μῆκος 130 περίπου χλμ. μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ Καζμπὲκ (5.044 μ.) καὶ μέσον ὕψος 2.956 μ. Κυριωτέρα στενὴ δίοδος τοῦ τμήματος τούτου εἶναι τὸ Μαμισὸν (2.862 μ.), διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ Ὀσέτειος στρατιωτικὴ ὁδὸς (ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ὀσετῶν ἔχουσα τὸ ὄνομα) μεταξὺ Βλαδικαυκὰς καὶ Κουταΐς, ἐκτὸς δὲ τούτου τὸ στενὸν Σικαρὲ (3.203 μ.) καὶ τὸ τοῦ Σταυροῦ (2.332 μ.) ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς ὁδοῦ τῆς Γρουσίας. 5) Τὸ *Δαγιστάν*, ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Μπαμπᾶ-δὰγ (3.637 μ.) εἰς μῆκος 275 χλμ. καὶ διασχιζόμενον ὑπὸ τῶν στενῶν Κοδὸρ (2.834 μ.), Ζατσχενίς, τὰ ὁποῖα ἄγουν ἀμφότερα εἰς τὴν Καχετίαν καὶ Γκουδοὺρ (3.084 μ.). 6) Τὸ *Κάσπειον* τμῆμα, μήκους 170 περίπου χλμ., ἐκ τοῦ Μπαμπᾶ-δὰγ μέχρι τῆς Ἀψχερονικῆς χερσονήσου. Τὸ ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου στενὸν Ἀλτὶ - Ἀγάτς, ἄγον ἐκ Κουμπὰν εἰς Σεμαχᾶ, κατέρχεται πλέον εἰς τὰ 1327 μ.

Ἡ γραμμὴ τῶν χιόνων ἐπὶ τοῦ Καυκάσου δὲν ἀρχίζει εἰς ὅλα τὰ τμήματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους. Εἰς τὰ δυτικὰ μέρη ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 2926 μ., εἰς τὰ μεσαῖα ἀπὸ τὰ 3.230 καὶ εἰς τὰ Α. ἀπὸ τὰ 3.720. Εἰς τὰ ἀνατολικὰ μόνον τὸ Σὰλ-μποὺζ-δὰγ (4.169 μ.) καὶ τὸ Σὰχ-δὰγ (3.788 μ.) ἔχουσιν αἰωνίας χιόνας. Τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο τμῆμα ἔχει σχετικῶς καὶ τοὺς ὀλιγωτέρους παγετῶνας. Ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἀνατολικὰ τμήματα γειτονεύουσι πρὸς τὰς θερμὰς ὑπερκασπείους στέππας, ἐνῷ εἰς τὰ πρὸς Β. ἐστραμμένα τμήματα ἡ γραμμὴ τῶν χιόνων εὑρίσκεται κατὰ 300 ἢ 450 μ. ὑψηλότερον, ὡς ἐκ τῶν ἐκ τῆς Ν. Ρωσίας πνεόντων ξηρῶν ἀνέμων. Γενικῶς ὅμως οἱ ὄγκοι τῶν χιόνων καὶ οἱ παγετῶνες τοῦ Καυκάσου εἶναι μικρᾶς ἐκτάσεως ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα ὑψηλὰ ὄρη τοῦ κόσμου. Καὶ εἰς ὕδατα ἐν γένει εἶναι πτωχὸς ὁ Καύκασος. Δὲν ἔχει τὰς λίμνας τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων. Μόνος ὁ Μικρὸς Καύκασος εἶναι πλούσιος εἰς λίμνας (Γκιοκτσέ, Τοποραβάν, Ταμπισχούρ). Τὰ κυριώτερα ῥεύματα σχηματίζουσι πέντε ποταμούς, τὸν *Κουμπὰν* καὶ τὸν *Ριὸν* (Φᾶσιν), χυνομένους εἰς τὸν Εὔξεινον, τὸν *Κῦρον*, τὸν *Σουλὰκ* καὶ τὸν *Τερέκ*, ἐκβάλλοντας εἰς τὴν Κασπίαν. Ὁ Μικρὸς Καύκασος ἐκτείνεται μεταξὺ 38° 52′ — 42° 8′ Β. πλάτους καὶ 59° 34′ — 65° 17′ Α. μήκους, κυρίως δὲ μεταξὺ τῶν κοιλάδων τοῦ Κύρου καὶ τοῦ Ἀράξου, παραλλήλως πρὸς τὸν Μέγαν Καύκασον, καὶ χωρίζει τὰ ταπεινώματα καὶ τὰς στέππας τοῦ Κύρου ἀπὸ τὰ ὑψίπεδα Ἀρμενίας. Ἔχει ἐκ ΒΔ πρὸς ΝΑ μῆκος 530 χιλιομέτρων καὶ πλάτος ὑπὲρ τὰ 200 χλμ., συνδέεται δὲ μετὰ τοῦ Μεγάλου διὰ τῶν ὀρέων τῆς Γρουσίας ἢ Ἰμεριτίας, τὰ ὁποῖα χωρίζουν τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξείνου ἀπὸ τῶν τῆς Κασπίας. Τὸ ὄρος τοῦτο διασχίζει ὁ Κῦρος διὰ τῆς ὡραίας κοιλάδος Μπορσόμ, ὅπου χωρίζονται τὰ βουνὰ τοῦ Ἀχαλτζὺκ καὶ τοῦ Ἀτζαρὶ (ἀνερχόμενα μέχρι 3050 μ.), τὰ ὁποῖα συνεχίζονται μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Τριαλέτ. Διὰ τῶν πρώτων διέρχεται ὁ ὑπερκαυκάσιος σιδηρόδρομος εἰς τὸ στενὸν τοῦ Σουρὰμ (922 μ.), ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει καὶ σῆραγξ. Νοτίως τοῦ Τριαλὲτ ἐκτείνεται ἄλλος κλάδος τοῦ Καυκάσου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται καὶ τὸ ἐσβεσμένον ἡφαίστειον Ἀλαγκιὸζ-Δάγ, ἔχον ὕψος 4154 μ., ἀλλ' ἄνευ χιόνων ὡς ἐκ τῶν λίαν ἀποτόμων κλιτύων του. Αἱ ἀρχαῖαι λάβαι τοῦ ἡφαιστείου τούτου φθάνουσι μέχρι Κὰρς καὶ Ἀλεξανδροπόλ. Νοτίως τοῦ Ἀλαγκιὸζ ὑψοῦνται ἐπὶ ὑψιπέδου 1000 μ. οἱ ἐπίσης ἡφαιστειακοὶ κῶνοι τοῦ Μεγάλου ὡς καὶ Μικροῦ Ἀραράτ. Ἂν καὶ ὅλα τὰ ἡφαίστεια τοῦ Ἀραρὰτ εἶναι ἐσβεσμένα, ἡ ὑποχθόνιος ἐνέργεια ἐκδηλοῦται ἀκόμη αἰσθητὴ διὰ τῶν θειούχων ὑδάτων τῶν πηγῶν τῆς νάφθης καὶ τῶν βορβορωδῶν ἡφαιστείων, τέλος δὲ διὰ τῶν συχνῶν σεισμῶν, ὡς οἱ καταστρέψαντες τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως Σεμαχᾶ τῷ 1850, 1872 καὶ 1902. Μεταλλικαὶ θερμοπηγαὶ ὑπάρχουσι καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Καυκάσου, κυρίως δὲ παρὰ τὴν Τιφλίδα, ὡς καὶ εἰς τὸ Μπορσὸμ καὶ Ἀμπὰς-Τουμὰν καὶ ἀλλαχοῦ. Αἱ δὲ πηγαὶ νάφθης ἀφθονοῦσιν εἰς τὰς χερσονήσους Ταμὰν καὶ Ἀψχερόν. Ὁ κυριώτερος μεταλλικὸς πλοῦτος ἀπαντᾷ μεταξὺ τῶν ὀρέων Κασμπὲκ καὶ Ἐλμπούρζ, ὅπου ὑπάρχουσι τὰ μεταλλεῖα ἀργυρούχου μολύβδου τοῦ Ἀλαγκύρ. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις μεταλλεῖα καὶ ὀρυχεῖα σιδήρου, χαλκοῦ, μαγγανίου, ἀργύρου, ὀλίγου χρυσοῦ καὶ θείου, πρὸς δὲ καὶ ἁλατωρυχεῖα. Ν. Μ.

— /*Γεωλογ.*/ Ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τοῦ Καυκάσου εἶναι στρωματογραφικῶς ποικίλη καὶ τεκτονικῶς πολύπλοκος. Εἰς τὸν δυτικὸν Καύκασον ἐπικρατοῦν πετρώματα ἀσβεστολιθικά, ἀνήκοντα εἰς διαφόρους γεωλογικὰς διαπλάσεις. Εἰς τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς περιοχῆς τοῦ δυτικοῦ Καυκάσου παρουσιάζονται πετρώματα κρυσταλλοπαγῆ. Εἰς τὸν κεντρικὸν Καύκασον ἡ ὑψηλὴ περιοχὴ εἶναι κατεσκευασμένη κατὰ προτίμησιν ἐκ γρανιτῶν, γνευσίων καὶ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων, ἐν ᾧ τὰ δύο ἐσβεσμένα ἡφαίστεια Ἐλμπροὺς καὶ Κασμπὲκ ἔχουν ἀνεκχύσει ὑπὲρ τὰ κρυσταλλοπαγῆ πετρώματα τραχειτικὰς καὶ ἀνδεσιτικὰς λάβας. Πρὸς Β. καὶ Ν. παρατάσσονται ζωνοειδῶς καὶ γενικῶς παραλλήλως πρὸς τὸν κύριον ἄξονα τοῦ ὄρους στρώματα νεωτέρων γεωλογικῶν διαπλάσεων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσβεστολιθικὴν κατασκευήν. Ὁ ἀνατολικὸς Καύκασος ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους καὶ ἀσβεστολίθους. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων πετρωμάτων ἀποτελεῖται κυρίως ἡ περιοχὴ τοῦ Δαγεστάν. Γ. Κ. Γ.

— **Καυκάσου *ἐκστρατεία*·** βλ. λ. *Καυκασία* [Στρατ. Ἱστορ.].

—**Καύκασος *Ἰνδικὸς*** /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Ἰνδουκούς*.

Καύκασος, *Νέος*— /*Γεωγρ.*/. Νέον προσφυγικὸν χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται κατὰ τὰ ἑλληνοσερβικὰ σύνορα καὶ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης - Φλωρίνης - Μοναστηρίου. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 604 κατ. (1928), πρόσφυγας ἰδίως ἐκ τῆς Ρωσίας (Καυκάσου). Ι.Σ.Σ.

κάϋ-κάϋ βούτυρον /*Χημ.*/. Φυσικὸν λίπος ἐξαγόμενον ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς *ἰρβιγκίας*, φυτοῦ ἰθαγενοῦς τῆς Κίνας. Χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς ἐδώδιμον καὶ ἐν Εὐρώπῃ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς μαργαρίνης. Σ. Γ.

καυκὶ (τό)· ἰδιωματ., ξύλινον δοχεῖον εἰς σχῆμα ποτηρίου πρὸς ἄντλησιν ὑγρῶν· || ξύλινον πινάκιον πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ φαγητοῦ.

Καυκὶ /*Γεωγρ.*/. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Κότρωνα τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 192. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Γυθείου. Κάτ. (1928) 44.

Καυκοήνσιοι (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ἔθνος δακικὸν (*Πτολεμ.* Γεωγρ. Γ′ 8, 3), κατοικοῦν τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Πυρετοῦ (Προύθου) καὶ Τύρα (Δνεῖστερ) χώραν, ἀντιστοιχοῦσαν περίπου πρὸς τὴν σημερινὴν νότιον Βεσσαραβίαν. Α. Θ. Σ.

Καῦκοι /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λαὸς κελτικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς νήσου Ἰβερνίας (νῦν Ἰρλανδίας) μεταξὺ τῶν Ἐβλανίων πρὸς Β. καὶ τῶν Μαναπίων πρὸς Ν. (*Πτολεμ.* Γεωγρ. Β. 2, 8).

—**Καῦκοι,** ἢ ***Καῦχοι*** /*Ἀρχ.*/. Λαὸς γερμανικὸς κατοικῶν τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀμισία (Ἔμς) καὶ Ἄλβιος (Ἔλβα) χώραν, διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ Βισούργιος (Βέζερ), ὅστις κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β′ 11, 7) διῄρει αὐτοὺς εἰς *Καύχους Μικροὺς* (Cauchi Minores), κατοικοῦντας πρὸς Δ., καὶ *Καύχους Μείζους* (Cauchi Majores) πρὸς Α. αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Τάκιτον (Germ. 35), ἦσαν πολεμικώτατος λαὸς καὶ ἡ εὐγενεστέρα τῶν γερμανικῶν φυλῶν. Πολλάκις ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ρωμαίων, τέλος ὅμως ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ Δρούσου κατὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐκστρατείας αὐτοῦ (11—9 π. Χ.). Τὸν Γ′ μ. Χ. αἰῶνα ἐπέδραμον εἰς τὴν Γαλατίαν. Ἔκτοτε ἔπαυσαν ἀναφερόμενοι, συμπεριληφθέντες εἰς τὴν γενικὴν ὀνομασίαν τῶν Σαξώνων. Α. Θ. Σ.

καῦκος (ὁ)· δημ., ὁ ἐραστής, ὁ ἀγαπητικός, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ μοιχός· || θηλ. *καῦκα* (ἡ) καὶ ὑποκ. *καυκίτσα* καὶ *καυχίτσα*, ἡ ἐρωμένη, ἡ μνηστή, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ μοιχαλίς.

καῦκος (ὁ) (ἀγγλ. caucus, προφ. *κῶκες*). Πολιτικὸς ὅρος χρησιμοποιούμενος ἐν Ἀμερικῇ καὶ δηλῶν εἰδικὸν εἶδος πολιτικῆς συγκεντρώσεως, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ σύστημα ὀργανώσεως κόμματος. Ἡ λέξις παρήχθη ἐν τῇ πόλει Βοστώνῃ τῆς πολιτείας Μασσαχουσέτης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, ὅτε ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἐπωνυμία πολιτικῆς λέσχης, τῆς «Caucus» ἢ «Caucas». Ἐν αὐτῇ συνεζητοῦντο δημόσια ζητήματα, ἐκανονίζοντο δὲ αἱ τοπικαὶ ἐκλογαὶ καὶ ἐξελέγοντο οἱ ὑποψήφιοι. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἀμφισβητεῖται. Τινὲς πιστεύουν ὅτι εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λέξις *καῦκος* (=κύπελλον), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην πρόκειται περὶ τῆς ἰνδικῆς λέξεως *κάου-κάου-οῦος*, σημαινούσης ὁμιλεῖν. Ἰνδικαὶ λέξεις καὶ ἐπωνυμίαι ἦσαν συνηθέσταται εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὡς τίτλοι ἑταιρειῶν, λεσχῶν κλπ. Ὁ ὅρος οὗτος χρησιμοποιεῖται σήμερον ἐν Ἀμερικῇ πρὸς δήλωσιν τῶν συσκέψεων ἑνὸς κόμματος ἐν τῇ βουλῇ ἢ τῇ γερουσίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, ἔνθα κανονίζονται ζητήματα πολιτικῆς καὶ ἐκλογικῆς φύσεως. Ὁ καῦκος εἰσήχθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1878. Ἡ ἀπομίμησις τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως ὤθησε τὸν λόρδον Βήκονσφιλδ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς συνδέσμους τῶν φιλελευθέρων τὸ ὄνομα «καῦκος», ὅπερ ἐν τούτοις ἐν Ἀγγλίᾳ σημαίνει μόνον τὴν ἐπιβολὴν αὐστηρᾶς πειθαρχίας περὶ τὴν ὀργάνωσιν ἑνὸς κόμματος. Δ. Σ. Δ.

Καύκων· βλ. *Καύκωνες*.

Καύκωνες (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Πελασγικὸς λαός, συμμνημονευόμενος μετὰ τῶν Δρυόπων καὶ Λελέγων ὡς κατοικῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Κοιτίς του, ὡς καὶ πάντων τῶν πελασγικῶν ἐθνῶν, ἐθεωρεῖτο ἡ Ἀρκαδία, ἐκ τῆς ὁποίας κατῆλθεν εἰς τὴν Ἦλιδα, καὶ κατ' ἄλλους μὲν ἐκυριάρχησεν ἁπάσης τῆς χώρας ταύτης (ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν Μεσσηνίαν ὁρίων της μέχρι τῶν πρὸς τὴν Ἀχαΐαν), *Καυκωνίας* ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθείσης, κατ' ἄλλους δὲ μόνον τῆς Τριφυλίας καὶ τῆς Βουπρασίδος, τῶν δύο δηλαδὴ ἄκρων τμημάτων τῆς χώρας (*Στρ.* Γ′, 345), τοῦ νοτιωτάτου καὶ τοῦ βορειοτάτου. Κατὰ τὸν Ἀντίμαχον δὲ ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς Ἤλιδος προσηγορεύοντο *Καύκωνες* καὶ *Ἐπειοὶ* ἐν ταὐτῷ. Τὸ ὄνομα Ἐπειοί, μὲ τὸ ὁποῖον καλοῦνται οἱ Ἠλεῖοι κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους, πιστεύεται ὅτι ἐσήμαινε τὸν σύμμεικτον λαὸν τῆς Ἤλιδος, τὸν ἐκ Καυκώνων καὶ Λελέγων καὶ Ἀχαιῶν καὶ Φοινίκων προελθόντα.

Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Ἤλιδος ἡ μὲν Δύμη ἐπεκαλεῖτο *Καυκωνίς*, κατ' ἄλλους μὲν διότι ὑπῆρξεν αὕτη τὸ κέντρον τῶν Καυκώνων, κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν ῥέοντος ποταμοῦ *Καύκωνος*, τὸ δὲ *Λέπρεον*, εἰς τὴν χώραν τοῦ ὁποίου ἐδεικνύετο καὶ τὸ μνῆμα τοῦ ἀρχηγέτου τοῦ ἔθνους Καύκωνος, ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ σπουδαιοτέρα πόλις τῶν Καυκώνων. Εἰς τὴν χώραν τῶν Καυκώνων ἀνῆκε καὶ ἡ Πύλος τῆς Τριφυλίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος, τὸ πολυπλάνητον, ὡς καλεῖ τοῦτο ὁ γεωγράφος οὗτος, ἔθνος τῶν Καυκώνων οὐδαμοῦ ἐσῴζετο, ἐνῷ κατὰ τὰς σῳζομένας ἕως τότε παραδόσεις εἶχε κατοικήσει εἰς διαφόρους χώρας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔπλαττε καὶ ἕνα τῶν ἡρώων της ὡς γενάρχην του. Οὕτως ἐν τῇ Λεπρεάτιδι οἱ Καύκωνες ἐλέγοντο ἀπόγονοι τοῦ ἥρωός των *Καύκωνος*, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀστυδαμείας καὶ πατρὸς τοῦ Λεπρέου, ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀπόγονοι τοῦ υἱοῦ τοῦ Λυκάονος Καύκωνος (διὰ τοῦτο ἐλέγοντο καὶ *Λυκαονίδαι* οἱ Καύκωνες), ἐν Μεσσηνίᾳ ἀπόγονοι τοῦ Καύκωνος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κελαίνου καὶ ἐγγόνου τοῦ Φλύου (τοῦ υἱοῦ τῆς Γῆς), ὅστις καὶ εἰσηγητὴς τῆς λατρείας τῶν μεγάλων θεῶν, Δήμητρος καὶ Κόρης, εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἐπιστεύετο. ΚΑΨ.

—**Καύκωνες** (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ἀρχαῖον ἔθνος, κατ' ἄλλους μὲν σκυθικόν, κατ' ἄλλους δὲ πελασγικὸν ἢ μακεδονικόν, κατοικοῦν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου, εἰς τὰ ὅρια Βιθυνίας καὶ Παφλαγονίας περὶ τὸν Παρθένιον ποταμόν. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἀναφέρεται ἡ παράλιος πόλις Τίειον. Ἐλέγοντο καὶ *Καυκωνῖται*. Α.Α.Π.

καύλα (ἡ)· ἡ στῦσις, ὁ ὀργασμὸς πρὸς συνουσίαν (ἀπὸ τοῦ *καυλώνω* ἀναδρομικῶς).

καύλανθος (ὁ) (Caulanthus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *καύλανθος ὁ ῥοδινὸς* (Caulanthus procerus), ἰθαγενὴς τῆς Καλιφορνίας. Κ. ΠΑΠ.

καυλέρπη (ἡ) (Caulerpe) /*Βοτ.*/. Γένος ἀλγῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιφωνακιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα κρυπτόγαμα φυτὰ μὲ καυλὸν μονοκύτταρον ἐμβεβαπτισμένον ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῶν θαλασσῶν καὶ ὀλίγους λεπτοὺς κλαδίσκους. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Κυριώτερον τούτων εἶναι *καυλέρπη ἡ τερατιόφυλλος* (Caulerpa prolifera). Κ. ΠΑΠ.

καυλερπώδη (τὰ) (Caulerpaceae) /*Βοτ.*/. Ἄθροισμα ἀλγῶν, περιλαμβάνον ἐλάχιστα γένη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν θαλασσῶν καὶ τῆς Μεσογείου. Κυριώτερα εἶναι· *καυλέρπη* (Caulerpa), *βρύοψις* (Bryopsis) καὶ *βοτρύδιον* (Botrydium). Κ. ΠΑΠ.

καυλὶ (τό)· ἡ βάλανος τοῦ πέους (ὑποκορ. τοῦ *καυλός*).

καυλίσκος (ὁ) /*Βοτ.*/. Τὸ μικρὸν στέλεχος, ὁ νεαρὸς κορμὸς (κοινῶς *κοτσάνι*) τῶν χαμηλῶν φυτῶν, ἐφ' οὗ φύονται οἱ βλαστοὶ καὶ τὰ φύλλα. Κ. ΠΑΠ.

Digitized by Google

καυλόβιος (ὁ) (Caulobius). *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικρολεπιδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τινεΐδῶν*. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *καυλόβιος ὁ ὑδρόβιος* (Caulobius aquaticus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης. Αἱ κάμπαι αὐτοῦ ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

καυλορράπα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ, *κράμβη ἡ λαχανώδης γογγυλοκράμβη*.

καυλὸς (ὁ)· τὸ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν μέρος τοῦ φυτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ διακλάδισις, ἄλλως *στέλεχος*, *κορμός*.

— *[Βοτ.]* Ὁ ὅρος *καυλὸς* ἔχει διαφόρους σημασίας: 1) Καλεῖται ὁ πρωταρχικὸς τρυφερὸς *βλαστὸς* (βλ. λ.) παντὸς φυτοῦ, ὁ ἄλλως *καυλίσκος*. 2) τὸ ἀνθοφόρον στέλεχος τῶν ποωδῶν φυτῶν, καὶ 3) ὁ τρυφερὸς βλαστὸς τῶν ποωδῶν, κυρίως, φυτῶν. Ὁ Θεόφραστος καλεῖ *καυλὸν* πάντα ἀνθοφόρον ἢ μὴ τρυφερὸν βλαστόν. Δ. Ν. Π.

— *[Ἀρχ.]* Ἐκ τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν πρὸς τὸν *καυλὸν* ἢ τὸ στέλεχος τῶν φυτῶν, ὠνομάσθησαν μὲ τὸν ὅρον τοῦτον: α') Τὸ ξύλον, τὸ κοντάριον τοῦ δόρατος, καὶ μάλιστα τὸ ἄνω ἄκρον αὐτοῦ, τὸ ἀπωξυμμένον, εἰς ὃ ἐμβιβάζεται τὸ κοῖλον τοῦ δόρατος. Τὴν λέξιν καυλὸς μὲ τὴν σημασίαν ταύτην μεταχειρίζεται πρῶτος ὁ Ὅμηρος, ἐπαναλαμβάνουσι δὲ ταύτην, δίδοντες καὶ τὸν ὁρισμὸν τοῦ πράγματος, ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Εὐστάθιος. β') Ὁ κορμὸς τοῦ κίονος, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει διὰ μὲν τὸν δωρικὸν κίονα ἀπὸ τῆς γῆς, διὰ δὲ τὸν ἰωνικὸν καὶ κορινθιακὸν ἀπὸ τὴν ἀπόφυσιν, ἤτοι ἀμέσως ἀπὸ τὴν βάσιν καὶ ἄνω, καὶ φθάνει μέχρι τῆς ἀποθέσεως, ἤτοι μέχρι τοῦ ἄβακος τοῦ κιονοκράνου. Συνεπῶς ὁ καυλός, ἢ ἄλλως *σκάπος* λεγόμενος, συνίσταται ἐξ ὡρισμένων σπονδύλων, οἵτινες ἐπικάθηνται ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, σχηματίζοντες οὕτω τὸν κορμὸν τοῦ κίονος. γ') Τὸ στέλεχος τῶν λυχνούχων, ἤτοι λυχνοστατῶν, ὅπερ ἐστηρίζετο ἐπὶ βάσεως, ἐξεφύοντο δ' ἀπ' αὐτοῦ καυλίσκοι ἐν σχήματι τριαίνης. Β. Δ. Θ.

καυλόστροφος (ὁ) (Caulostrophus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους ἀπαντῶντας πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

καυλόφυλλον (τὸ) (Caulophyllum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βερβεριδωδῶν* (Berberidaceae), περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (2-3) ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη ἢ θαμνώδη, πολυετῆ, χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικὴν κλπ. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *καυλόφυλλον τὸ φαρμακευτικὸν* (Caulophillum officinalis). Κ. ΠΑΠ.

καυλόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐλελίσφακος ὁ πρασινωπός*.

Καϋλὺς (de Caylus), ***Ἄννας - Κλαύδιος - Φίλιππος ντὲ Τυμπιέρ, κόμης ντὲ*** — βλ. λ. *Καιλύς*.

καύλωμα (τό)· ἡ κατάστασις τοῦ ἐν γενετησίῳ ὀργασμῷ εὑρισκομένου.

Καυλωνία, ἡ ***Αὐλωνία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Βρεττίας, τῆς νοτιωτάτης γλώσσης τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς ἀχαϊκῆς ἀποικίας Κρότωνος καὶ οἰκιστὴς αὐτῆς ἐθεωρεῖτο ὁ Αἰγιεὺς Τύφων. Εἰς ταύτην εἶχε καταφύγει ἐκδιωχθεὶς ἐκ Κρότωνος ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας. Ἡ Καυλωνία εἶχε φθάσει εἰς ἀκμὴν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους (ἰδίᾳ Ζ' π. Χ. αἰῶνα), ὅτε εἶχεν ἀποτελέσει ἰσχυρὰν μετὰ τῆς Κρότωνος καὶ Συβάρεως συμμαχίαν, εἶχε τὴν ἀτυχίαν ὅμως νὰ ὑποστῇ καὶ ἀλλεπαλλήλους καταστροφάς. Οὕτω κατὰ τὸ 388 π. Χ. κατεστράφη ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ἡ χώρα της ἐδωρήθη εἰς τοὺς Λοκροὺς κατὰ τὸ 277, κατὰ τὸν μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Πύρρου πόλεμον, ὑπὸ τῶν ὡς

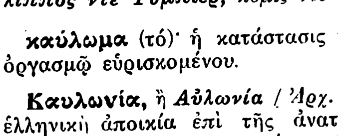

Νομίσματα τῆς Καυλωνίας.

μισθοφόρων ὑπηρετούντων ἐν τῷ στρατιᾷ τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου Π. Κορνηλίου Ρουφίνου Καμπανῶν καὶ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, τρίτην φοράν, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ β' Καρχηδονικοῦ πολέμου, διότι καὶ οἱ κάτοικοι ταύτης, ὅπως καὶ οἱ κάτοικοι πασῶν τῶν πόλεων τῆς Βρεττίας, ὑπῆρξαν ἀφωσιωμένοι σύμμαχοι τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἀννίβα. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος (67 π. Χ.—19 μ. Χ.) ἡ Καυλωνία ἦτο ἐντελῶς ἐγκαταλελειμμένη. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐκτίσθη εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας περίπου ὥρας ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Καυλωνίας ἡ σημερινὴ ἰταλικὴ πόλις *Καουλόνια* (βλ. λ.).

Ἐκ τῆς ἀρχαίας Καυλωνίας κατήγετο ὁ κατ' **ἐπανάληψιν ἀνακηρυχθεὶς** ὀλυμπιονίκης Δίκων. Τῆς πόλεως ταύτης διεσώθησαν καὶ ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν νομίσματα, ἀνήκοντα εἰς δύο κυρίως χρονικὰς περιόδους. Τὰ τῆς πρώτης (550—480 π. Χ.) φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν τὰ γράμματα ΚΑΥΛΟ καὶ ἀνδρικὴν γυμνὴν μορφὴν φέρουσαν κόμην μετὰ μακρῶν πλοκάμων καὶ κρατοῦσαν εἰς μὲν τὸν ὑψωμένον δεξιὸν βραχίονα κλάδον, εἰς δὲ τὸν προτεταμένον ἀριστερὸν μικρὰν γυμνὴν τρέχουσαν μορφήν, ὄπισθεν δὲ τὸν αὐτὸν τύπον ἄνευ τῆς μικρᾶς μορφῆς ἔγγλυφον. Τὰ δὲ τῆς δευτέρας (480—388 π. Χ.) εἶναι δύο κυρίως τύπων καὶ φέρουσι μίαν τῶν ἑξῆς λέξεων ΚΑΥΛ, ΚΑΥΛΟΝΙΑΤΑΜ καὶ βραδύτερον ΚΑΥΛΩΝΑΤΑΣ. ΚΑΨ.

— **Καυλωνία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σικελίας, ἣν ἀνήγειραν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, οἱ Καυλωνιᾶται, ὅτε ἐγκατέλιπον τὴν ἐν Μεγάλῃ Ἑλλάδι *Καυλωνίαν* (βλ. λ.). Ἡ θέσις της ἦτο μεταξὺ δύο τοποθεσιῶν φερουσῶν τανῦν τὰς ὀνομασίας Caltaniscetta καὶ Pietra-Preccia, πλησίον ποταμίου συμβάλλοντος πρὸς τὴν ἀριστερὰν τοῦ Ἱμέρα ὄχθην. Σ. Ε. Λ.

καυλώνω· ἔχω στῦσιν, ὀργῶ πρὸς συνουσίαν (ἀπὸ τοῦ *καυλὸς* διὰ τὴν στελεχώδη διάθεσιν τοῦ πέους κατὰ τὴν στῦσιν).

καϋλώνω· ἀντὶ *καηλώνω* (βλ. λ.).

καῦμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καίειν, ἔγκαυμα· || ἡ ὑπερβολικὴ θερμότης τοῦ ἡλίου, καύσων, κοιν. *κάψη*, *ζέστη*: «κυνικὰ καύματα».

Καϋμὰν *νῆσοι* (Cayman Islands) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καϊμὰν* νῆσοι.

Καϋμένη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τῆς νήσου *Παραπόλας*. Παρὰ τὸ ὄνομά της, οὐδὲν ἴχνος προσφάτων ἡφαιστειογενῶν ἐκδηλώσεων ἐμφανίζει ἡ νῆσος, ὀφείλει δὲ τὸ ὄνομά της εἰς πυρκαϊὰν ἀποψιλώσασαν αὐτὴν τῷ 1892, ἥτις εἶχεν ἀναστατώσει τοὺς παραπλέοντας, ἀγνοοῦντας τί συνέβαινεν. Σ. Ε. Λ.

— **Καϋμένη** ***Γυναῖκα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Κάτ. (1928) 120. Ι. Σ. Σ.

— **Καϋμένη, *Νέα*** —, καὶ ***Παλαιὰ*** — *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δύο νῆσοι ἡφαιστειογενεῖς μεταξὺ Θήρας καὶ Θηρασίας (βλ. λ. *Σαντορίνη*).

— **Καϋμένη** ***Χώρα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεγαλοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 101. Ι. Σ. Σ.

καϋμένος, —η, —ο· ἀντὶ *καημένος* (βλ. λ.).

καϋμὸς (ὁ)· ἀντὶ *καημὸς* (βλ. λ.).

καυναῖα (τά). Προσωνυμία ἥτις ἐδίδετο εἰς τὰ ξηρὰ σῦκα τῆς *Καύνου* (βλ. λ.), ἅτινα ἦσαν τὰ ὡραιότερα τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ παραγομένων. Σ. Ε. Λ.

Καυνίας (ὁ), ἡ ***Καυνικὸν πνεῦμα*** *[Ἀρχ.]*. Ὀνομασία ἥν, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἔδιδον οἱ Ρόδιοι εἰς τὸν Βορρᾶν, καθόσον ἔπνεεν ἐκ τῆς πόλεως *Καύνου*. Ἐν τούτοις ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου δὲν εἶναι ἡ τοῦ Βορρᾶ, ἀλλ' ἡ τοῦ Μέση (βλ. χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnu). Ἀλλὰ καὶ οἱ Καύνιοι τὸν βόρειον δι' αὐτοὺς ἄνεμον ὠνόμαζον Μέσην. Τὴν ἀγριότητα τοῦ ἀνέμου τούτου ἐδοκίμασε τοῦ Μιθριδάτου ὁ στόλος καὶ ἡ παραπομπή: «τοῦ πεζοῦ παραπλέοντος ἐπὶ ὁλκάδων καὶ τριηρῶν, πνεῦμα καυνικὸν ἐμπεσὸν εἰς αὐτάς, εἰς Ρόδον παρήνεγκε· καὶ οἱ Ρόδιοι τάχιστα ἐπαναχθέντες ἐνοχλουμένας ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἔτι καὶ διεσπαρμένας ἐμβαλόντες ἀνεδήσαντό τινας καὶ διέτρησαν ἑτέρας καὶ ἐνέπρησαν ἄλλας καὶ ἄνδρας αἰχμαλώτους εἷλον» (Ἀππιαν. ΚΣΤ'). Σ. Ε. Λ.

Καυνίων ***Πάνορμος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Καρίας μεταξὺ Ἀγκῶνος καὶ Κομαρίας. Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Νταλαμάν*, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σεϊρὰ Μπουρνοῦ καὶ Σφῆνα Μπουρνοῦ. Ἐρείπια τοῦ πολίσματος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νταλαμὰν τσάϊ (πλάτ. 36° 4½' Β, μηκ. 28° 46½' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnu) καὶ κατέναντι τοῦ νησίου Παπᾶς. Σ. Ε. Λ.

Καῦνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περαίας τῶν Ροδίων, ἀνήκουσα εἰς τὴν Καρίαν (*Πτολεμ.* Ε', β', 11, 12). Ἦτο ἐκτισμένη παρὰ τὸν Κάλβιος τὸν ῥοῦν, καὶ κατὰ μὲν τὸν Ἡρόδοτον (Α', 172) οἱ Καύνιοι ἦσαν αὐτόχθονες, ὧν μάλιστα περιγράφει καὶ τὰ ἤθη, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα (ΙΔ', 652), στηριζόμενον εἰς παράδοσιν τῶν κατοίκων, ἦσαν ἄποικοι Κρῆτες. Διημφεσβητεῖτο δὲ ἡ Καῦνος κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα μεταξὺ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ροδίων, διὰ τε τὴν εὐφορίαν τῶν περὶ αὐτὴν γαιῶν καὶ διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς θέσεώς της ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως, πρὸ πάντων ὅμως διὰ τὸν ὡραῖον της κλειστὸν λιμένα, κλειόμενον καὶ δι' ἁλύσεως, ἔχοντα ναύσταθμον καὶ προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου Ἴμβρος φρουρίου. Ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν ναυτικὴ τῶν Ἀθηνῶν ὁμόσπονδος, δι' ὃ καὶ προσωρίσθη **εἰς αὐτὴν** ὁ Περικλῆς μετὰ 60 τριήρεων τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Λέσβου καὶ τῆς Χίου, μόλις ἔμαθεν «ὅτι φοίνισσαι νῆες ἐπ' αὐτοῖς πλέουσι» (*Θουκυδ.* Α, 116). Ὑποτελὴς εἰς Ρόδον ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ Ἀντιόχου, ἀπηλλάγη τοῦ ζυγοῦ κατόπιν ἁπλῆς διαταγῆς τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου πρὸς τὴν Ρόδον ν' ἀποσύρῃ τὰς ἐκεῖ φρουράς της. Ἐφημίζοντο δὲ οἱ Καύνιοι διὰ τὸν πλοῦτόν των, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ὡραίων καὶ πρωΐμων ὀπωρῶν των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου των, ἀπότοκον τῆς ἑλονοσίας, ἥτις ἐμάστιζε τὸ μέρος ἕνεκα τῶν ἀπὸ τοῦ Κάλβιος ἑλῶν. Ἡ Καῦνος ἦτο πατρὶς τοῦ ζωγράφου Πρωτογένους. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς διακρίνονται τανῦν μεσογείως (πλάτ. 36° 50' Β, μηκ. 28° 40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnu) παρὰ τὸ χωρίον *Νταλιάν*, ἅτε τῶν ἀπὸ τοῦ Κάλβιος ἰλύων προσχωσασῶν τὸν ποτὲ μεγάλον της λιμένα. Σ. Ε. Λ.

— **Καύνου** ***κόλπος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Καρίας, δεχόμενος τὴν ἐκβολὴν τοῦ Κάλβιος καὶ λαμβάνων τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τῆς πόλεως *Καύνου*. Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος *Κεφκεζῆ*. Σ. Ε. Λ.

Καϋόβα· βλ. λ. *Καϊόβα*.

Καϋὸρ (Kayor) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Σενεγάλης ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῆς Γαλλικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς. Ἐκτείνεται παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σενεγάλη ποταμοῦ μέχρι τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου. Ἔχει ἐπιφάνειαν 160 τ. χλμ. καὶ 177.800 κατοίκους νιγριτικῆς φυλῆς, πρεσβευούσης τὸν Μωαμεθανισμὸν καὶ τὸν Φετιχισμόν. Ἔχει ἔδαφος ἀμμῶδες, μετ' εὐαρίθμων ὀάσεων, παρὰ τὰς ὁποίας εἶναι συγκεντρωμένος ὁ πληθυσμός. Παράγει δημητριακά, βάμβακα καὶ ἰνδικόν. Ἀπετέλει ἄλλοτε ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν ὑπὸ ἀρχηγὸν καλούμενον *ντάμελ*, ὁ ὁποῖος, κατόπιν ἐπιμόνου ἐκστρατείας τῶν Γάλλων, ἀνεγνώρισε τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτῶν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1865. Ἡ χώρα ὑπετάγη τελείως εἰς τὴν Γαλλίαν τῷ 1883. Οἱ Γάλλοι κατεσκεύασαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου μέχρι τῆς πόλεως τοῦ ἐσωτερικοῦ Ντακάρ, ἥτις συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ὁλοσχερῆ εἰρήνευσιν τῆς χώρας. Αἱ πόλεις αὐται συνδέονται δι' ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας μετὰ τοῦ Μαρόκκου, τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Γαλλίας. Μ. Δ. Β.

Καϋρὰκ ***Μουενοῦ***. Ὁ πρῶτος ξένος κάτοικος τοῦ Πειραιῶς, ἐκ Γαλλίας, ὅστις ἐλθὼν αὐτόθι τῷ 1766 ἔκτισεν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν διέμενε μετὰ τῆς οἰκογενείας του καί τινος φίλης αὐτῆς. Εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται καὶ τὸ παλαιὸν δίστιχον: «Κυρὰ Μαργιὼ τοῦ Μαμουνᾶ κι' ἐγγόνη τ' Ἀστρακάρη, Μουσιοῦ Καϋρὰκ σὲ γύρεψε γυναῖκα νὰ σὲ πάρῃ». Α. Σ. Χ.

καυσαέρια (τὰ) *[Βιομηχ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἀέρια προϊόντα τῆς καύσεως καυσίμων ὑλῶν ἐν γένει. Ἡ σύστασις τῶν καυσαερίων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ χρησιμοποιουμένου καυσίμου καὶ τῆς καλῆς ἢ ἀτελοῦς καύσεως αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. εἰς τὰς ἑστίας τῶν ἀτμολεβήτων ἡ καῦσις τοῦ ἄνθρακος εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον τελειοτέρα, ὅσον τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τῆς καπνοδόχου καυσαέρια στεροῦνται κονιοποιημένου ἄνθρακος, ὅστις παρασύρεται ἐκ τῆς ἐσχάρας διὰ τοῦ ἑλκυσμοῦ χωρὶς νὰ καῇ, καὶ δὲν παρουσιάζουν πολλοὺς μελανοὺς καπνούς. Ἐπίσης εἰς τὰς μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως, οἷον πετρελαιομηχανάς, βενζινομηχανὰς κλπ., δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ περὶ τῆς καλῆς ἢ ἀτελοῦς καύσεως ἐκ τοῦ χρώματος τῶν καυσαερίων. Ὅταν τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τῆς μηχανῆς καυσαέρια ἔχωσι χρῶμα μέλαν, ἡ καῦσις δὲν εἶναι τελεία, καθόσον δὲν καίεται ὅλος ὁ ὑδρογονάνθραξ τοῦ καυσίμου, ἐνῷ ἀντιθέτως, ὅταν ἔχωσι χρῶμα λευκόν, σημαίνει ὅτι ἐν τῷ κυλίνδρῳ ὑπάρχει μεγάλη ποσότης λιπαντικοῦ ἐλαίου, διὰ τῆς καύσεως τοῦ ὁποίου δημιουργεῖται τὸ λευκὸν χρῶμα, καὶ μόνον προκειμένου περὶ ἀερίων τοιούτων δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ καῦσις γίνεται κανονικῶς. Τὰ καυσαέρια τῶν πετρελαιομηχανῶν λόγῳ τῆς σχετικῶς μεγάλης αὐτῶν θερμοκρασίας, ἥτις κυμαίνεται συνήθως μεταξὺ 300°—500°, χρησιμοποιοῦνται πολλάκις διὰ τὴν θέρμανσιν ὕδατος εἰς εἰδικοὺς λέβητας, εἰς τινας περιπτώσεις κεντρικῶν θερμάνσεων ὕδατος ἢ ὁπουδήποτε καὶ δι' ἄλλους ἀναλόγους σκοπούς. Δ. Κ. Α.

καυσαλγία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Εἶδος νευραλγίας λίαν ἐντόνου, μακρᾶς διαρκείας καὶ ἀνθισταμένης συνήθως εἰς πᾶν θεραπευτικὸν μέσον. Προκαλεῖται ὑπὸ τραυματισμοῦ σχετικῶς ἐλαφροῦ (μέσον, ὠλένιον, ἰσχιακὸν νεῦρον). Αἱ ἀλγηδόνες ἐκδηλοῦνται μετὰ πέντε περίπου ἡμέρας, αὐξανόμεναι εἰς τὸ μέγιστον σημεῖον τὴν τρίτην ἑβδομάδα, ἐπιμένουσαι ἐπὶ μῆνας καὶ βραδέως καταπραϋνόμεναι. Ἡ καυσαλγία χαρακτηρίζεται ὑπὸ σφοδρῶν ἀλγηδόνων, ἃς οἱ ἀσθενεῖς παρομοιάζουσι πρὸς καῦσιν, ἐπώδυνον μυρμηκίασιν, νύξιν διὰ χιλιάδων βελονῶν κττ. Ἐντοπίζεται ἰδίως κατὰ τὴν ἀπόληξιν τοῦ νεύρου, ἐπιτεινομένη ὑπὸ τῆς κινήσεως.

Digitized by Google

ἁπλῆ ἐπαφὴ τοῦ δέρματος, ὁ νυγμός, τὸ θερμόν, ἰδίως τὸ ψυχρόν, προκαλοῦσιν ἐπωδύνους παροξυσμούς, ἐπιμένοντας ἐπὶ πολλὰ λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἀλλὰ καὶ ἡ συγκίνησις ἐπιτείνει τὴν καυσαλγίαν. Οἱ πάσχοντες ἐξ ἐντόνου καυσαλγίας παρουσιάζουσι προσωπεῖον ἀγωνίας, εἶναι εὐερέθιστοι καὶ σιωπηλοί, ἡ ὄρεξις καὶ ὁ ὕπνος ὑπολείπονται. Βαδίζουσι βραδέως, τινὲς καλύπτουσι τὴν χεῖρα δι' ὑγρῶν ἐπιθεμάτων πρὸς ἀνακούφισιν, ἕτεροι πληροῦσιν ὕδατος τὰ ὑποδήματα. Οὐδέποτε σχεδὸν παρατηρεῖται παράλυσις, ἀλλ' ἁπλῆ ἀκινησία ἕνεκα τοῦ πόνου, μετὰ μικρᾶς ἐξασθενήσεως τῆς μυϊκῆς ἰσχύος καὶ μικροῦ βαθμοῦ ἀτροφίας. Τὸ δέρμα εἶναι ἐρυθρόν, θερμόν, λεῖον μετ' ἀφθόνου ἐφιδρώσεως. Σπανίως τὸ δέρμα παρουσιάζει ἀντίθετον ὄψιν. Ἡ καυσαλγία ὀφείλεται εἰς σειρὰν ἀντανακλάσεων τοῦ συμπαθητικοῦ, ὧν ἀφετηρία εἶναι περιφερικὸς ἐρεθισμός. Θεραπευτικῶς, ἐπὶ ἐντόνων καὶ ἐπιμενουσῶν περιπτώσεων, ἐπιβάλλεται ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἢ ἔνεσις τοπικῶς.

Κ. Τ. ΜΑΝΘΟΣ

καυσαλίς,—*ίδος* (ἡ)· ἡ ἐξ ἐγκαύματος φλύκταινα, *κοιν. καντήλα.*

καυσία (ἡ) /*'Αρχ.*/. Πλατὺ καὶ ὀλίγον θολοειδὲς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἄνευ πετάσου, ἀποτελοῦν ἀρχικῶς μέρος τῆς ἐθνικῆς ἐνδυμασίας τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, Ἰλλυριῶν καὶ ἄλλων γειτόνων λαῶν, κυρίως δὲ προωρισμένον πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Εἶχε σχῆμα περίπου μύκητος, προσωμοίαζεν ὀλίγον μὲ τὴν θολίαν, ἐφήρμοζε δὲ συνήθως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ ταινιῶν διερχομένων ὄπισθεν τοῦ αὐχένος καὶ κάτωθεν τῆς σιαγόνος. Τῆς συνήθους καυσίας παντὸς Μακεδόνος διέφερεν ἀρχικῶς ἡ βασιλικὴ τοιαύτη κατὰ μόνον τὸ πορφυροῦν αὐτῆς χρῶμα (*καυσία ἁλουργής*) καὶ τὸ διάδημα (*καυσία διαδηματοφόρος*), ὅπερ ἢ ἐτίθετο περὶ τὴν κεφαλὴν κάτωθεν τῆς καυσίας, ὡς ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰκονίζεται, ἢ πέριξ τῶν χειλέων τῆς κατόπιν λαβούσης κωνικὸν σχῆμα καυσίας. Ἡ τοιαύτη μετὰ διαδήματος καυσία ἐπεκράτησεν ὡς ἔμβλημα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτοῦ διαδόχου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ καυσία ἀπέβαλε τὸ παλαιὸν αὐτῆς σχῆμα, γενομένη κωνική, μετὰ ὀμφαλοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἀφ' οὗ ἐξηρτᾶτο ἀντὶ λοφίου λεπτὴ ταινία· ἀργότερον ἐπλησίασε πρὸς τὸν πέτασον, μὲ στενὸν ὅμως γῦρον, τέλος δὲ ἐπ' αὐτῆς ἐτοποθετήθησαν ὡς κόσμημα τὰ ἀπὸ τοῦ Πύρρου χρησιμοποιούμενα «τραγικὰ κέρατα», ἄλλοι δερμάτινοι προφυλακτῆρες τῶν παρειῶν, τοῦ αὐχένος κλπ. Τοιουτοτρόπως ἤλλαξε ριζικῶς ἡ καυσία μορφήν, προσομοιάσασα τῇ περικεφαλαίᾳ, ὥστε ἐπὶ τινων εἰκόνων δυναστῶν τῆς Βακτριανῆς καὶ ἄλλων ἡγεμόνων τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατος ἡ διάκρισις κράνους καὶ καυσίας. Ἡ χρῆσις τῆς καυσίας ἐπέζησε καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους· ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Ἀδριανοῦ εἰκονίζεται ἡ Μακεδονία προσωποποιημένη, φέρουσα καυσίαν, ὁ δὲ Καρακάλλας διασχίζων τὴν Μακεδονίαν ἔφερεν ἐπίσης καυσίαν κατὰ μίμησιν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

—π.

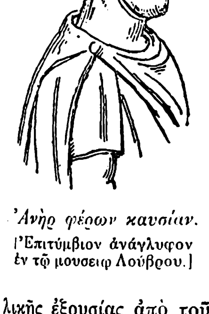

Ἀνὴρ φέρων καυσίαν.
[Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἐν τῷ μουσείῳ Λούβρου.]

καύσιμα (τά). Καλοῦνται οὕτω τὰ σώματα, ἅτινα καιόμενα ἀποδίδουν θερμότητα, προερχομένην ἐκ τῆς κατὰ τὴν καῦσιν λαμβανούσης χώραν μετατροπῆς τῆς ἐν αὐτοῖς περιεχομένης χημικῆς ἐνεργείας εἰς θερμικὴν τοιαύτην. Ἡ παραγομένη θερμότης χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ βιομηχανικοὺς σκοποὺς καὶ δι' οἰκιακούς. Σπουδαιότατον ρόλον π. χ. παίζουν τὰ καύσιμα εἰς ἐργοστάσια παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, δεδομένου ὅτι παρ' ὅλην τὴν κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὑδατίνων πτώσεων, ἥτις σημειοῦται τελευταίως, ἐνενήκοντα περίπου τοῖς ἑκατὸν τῆς παραγομένης ἐπὶ τῆς γῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας προέρχονται ἀκόμη ἐκ θερμικῆς τοιαύτης, ἤτοι ἐκ καταναλώσεως καυσίμων ὑλῶν. Ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν διαιροῦμεν τὰ καύσιμα εἰς *φυσικὰ* καὶ *τεχνητά*. Τὰ σπουδαιότερα φυσικὰ καύσιμα εἶναι τὰ ἑξῆς: ξύλα, τύρφη (ποάνθραξ), λιγνίτης, λιθάνθραξ, ἀνθρακίτης, πετρέλαια καὶ πετραέρια (Erdgase). Τεχνητὰ καύσιμα εἶναι ὁ ξυλάνθραξ, ὁ τυρφάνθραξ (Torfkohle), κὼκ ἐκ λιγνίτου, κὼκ ἐκ λιθάνθρακος, οἰνόπνευμα, ὑπολείμματα ἀποστάξεως πετρελαίων, ὡς καὶ προϊόντα τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως στερεῶν ἢ ὑγρῶν καυσίμων. Ἀναλόγως τῆς φυσικῆς των καταστάσεως διαιροῦμεν τὰ καύσιμα εἰς *στερεά, ὑγρὰ καὶ ἀέρια.*

Συστατικὰ τῶν καυσίμων. Τὰ καύσιμα συνίστανται ἐκ τῶν ἑξῆς κυρίως συστατικῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀναλογία ποικίλλει, καθορίζουσα οὕτω τὴν ἀξίαν τοῦ καυσίμου: 1) *Ἄνθραξ*, τὸ κυριώτατον συστατικόν, ἀποτελοῦν τὴν βάσιν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν καυσίμων ὑλῶν. Καιόμενος μετ' ὀξυγόνου εἰς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος (CO_2) ἀποδίδει 8100 μεγάλας θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον καιομένου ἄνθρακος. Καιόμενος εἰς μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος (CO) ἐλλείψει ἐπαρκοῦς ὀξυγόνου ἀποδίδει πολὺ ὀλιγώτερον καὶ δὴ μόνον 2400 θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον. 2) *Ὑδρογόνον*, καιόμενον εἰς ὕδωρ (H_2O), ἀποδίδει κατὰ τὴν καῦσιν 29.000 μεγάλας θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον. Παρέχεται ὀλιγώτερον εἰς τὰ στερεὰ καύσιμα ἢ εἰς τὰ ὑγρὰ καὶ ἀέρια. Κατὰ τὸ πλεῖστον εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν καυσίμων συνηνωμένον μετὰ τοῦ ἄνθρακος ὑπὸ μορφὴν ὑδρογονανθράκων. Ἡ ἀναλογία καθ' ἣν ὑπάρχει ἐν τῷ καυσίμῳ προσδιορίζει τὴν εὐφλεκτότητα τοῦ τελευταίου. 3) *Ὀξυγόνον* καὶ *ἄζωτον*, μὴ λαμβάνοντα (ἰδίως τὸ δεύτερον) ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν καῦσιν, καὶ ὡς ἐκ τούτου θεωρούμενα ὡς παράσιτα τοῦ καυσίμου. 2) *Θεῖον*, ἀποδίδον κατὰ τὴν καῦσιν 2500 μεγάλας θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον, λίαν δυσάρεστον, καί, εἰ δυνατόν, ἀποφευκτέον συστατικὸν τοῦ καυσίμου, διότι καθιστᾷ τὰ ἀέρια τῆς καύσεως δηλητηριώδη, ὡς περιέχοντα H_2SO_4. 5) *Ὑγρασία* ὑγροσκοπική, φθάνουσα ἐνίοτε μέχρι 50—60 % τοῦ ὅλου καυσίμου, ἐπίσης παράσιτον ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὲς συστατικόν, καθ' ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς καύσεως ἀτμοποιεῖται, ἀπορροφοῦσα τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς ἀτμοποίησιν θερμότητα. 6) *Τέφρα*, ἀποτελουμένη ἐξ ἀκαύστων ὀρυκτῶν ὑλῶν, παράσιτον συστατικόν, παραμένον μετὰ τὴν καῦσιν ἐπὶ τῆς ἐσχάρας τοῦ λέβητος ὑπὸ μορφὴν σκωρίας καὶ ὡς ἐκ τούτου δυνάμενον νὰ ἐπιφέρῃ μεγάλας τεχνικὰς δυσκολίας εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ καυσίμου.

Χρηματικὸν ἰσοδύναμον. Εἰς τὴν θερμαντικὴν ἱκανότητα τοῦ καυσίμου (Waermepreis) καλοῦμεν οὕτω τὴν ἀξίαν εἰς χρῆμα ποσότητος καυσίμου ἱκανῆς νὰ παραγάγῃ, ὑπὸ τελείαν καῦσιν, ὡρισμένην ποσότητα θερμότητος, συνήθως 10000 μεγάλας θερμίδας. Ἐὰν α εἶναι ἡ τιμὴ (εἰς δραχμὰς π.χ.) τοῦ χιλιογράμμου τοῦ καυσίμου καὶ β ἡ θερμαντικὴ ἱκανότης αὐτοῦ εἰς μεγάλας θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον καιομένου καυσίμου, τότε τὸ χρηματικὸν ἰσοδύναμον εἶναι ἴσον πρὸς $10000 \frac{\alpha}{\beta}$ εἰς δραχμὰς ἀνὰ 10000 θερμίδας. Νοεῖται ὅτι τὸ χρηματικὸν ἰσοδύναμον ἑνὸς καυσίμου ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν τιμὴν α τοῦ χιλιογράμμου περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς. Τὸ χρηματικὸν ἰσοδύναμον τοῦ λιγνίτου π. χ. εἶναι ἐλάχιστον εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξαγωγῆς αὐτοῦ (λιγνιτωρυχεῖον), αὐξάνει δὲ ἐφ' ὅσον ὁ τόπος τῆς χρησιμοποιήσεώς του ἀπομακρύνεται τοῦ λιγνιτωρυχείου.

Σύγκρισις τῶν καυσίμων. Μολονότι τὰ ὑγρὰ καὶ ἀέρια καύσιμα παρουσιάζουν πολλὰ καὶ μεγάλα πλεονεκτήματα (π. χ. εὔκολον καὶ καὶ ταχεῖαν μεταφοράν, σχεδὸν τελείαν ἔλλειψιν τέφρας καὶ ἄλλων ἀκαθαρσιῶν, ἀκόμη δὲ καὶ θαυμασίας δυνατότητας ρυθμίσεως τῆς καύσεως), ἐν τούτοις τὰ στερεὰ καύσιμα ἔχουν πάντοτε μεγαλυτέραν σπουδαιότητα διὰ τὴν βιομηχανίαν, καὶ τοῦτο διότι τὸ χρηματικὸν ἰσοδύναμον τῆς θερμαντικῆς των ἱκανότητος εἶναι πολὺ μικρότερον τοῦ χρηματικοῦ ἰσοδυνάμου τῶν ὑγρῶν καὶ ἀερίων καυσίμων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑγρασίαν, τὰ μὲν ὑγρὰ καύσιμα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τελείως ἀπηλλαγμένα αὐτῆς, τὰ δὲ ἀέρια περιέχουν ἐλαχίστην ὑγρασίαν ὑπὸ μορφὴν ὑδρατμῶν.

Ὅροι οὓς δέον νὰ πληροῦν τὰ καύσιμα. Διὰ νὰ εἶναι οἰκονομικῶς συμφέρουσα ἡ βιομηχανικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ καυσίμου, πρέπει νὰ πληροῖ τοὺς ἑξῆς ὅρους: 1) Νὰ εἶναι πάντοτε δυνατὴ ἡ προμήθεια ἐπαρκῶν ποσοτήτων ἐξ αὐτοῦ. 2) Τὸ χρηματικὸν ἰσοδύναμον αὐτοῦ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν μικρότερον. 3) Ἡ καῦσίς του νὰ λαμβάνῃ χώραν ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας, τουτέστι νὰ μὴ καίεται οὔτε πολὺ ταχέως, ὑπὸ μορφὴν ἐκρήξεως, οὔτε πολὺ βραδέως. 4) Τὰ ἀέρια τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς καύσεως αὐτοῦ νὰ μὴ εἶναι δηλητηριώδη. 5) Ὁ ἀπαιτούμενος χῶρος πρὸς ἀποθήκευσιν ποσότητος ἐξ αὐτοῦ, ἀντιστοιχούσης πρὸς ὡρισμένον ἀριθμὸν θερμίδων, δέον νὰ μὴν εἶναι ἐξαιρετικῶς μέγας, δηλαδὴ τὸ ποσὸν θερμίδων τὸ περιεχόμενον εἰς ἓν κυβικὸν μέτρον ἐκ τοῦ καυσίμου νὰ εἶναι ἀρκούντως ὑψηλόν. Τὸν ὅρον αὐτὸν δὲν ἐκπληροῦν π. χ. τὰ πριονίδια ἢ ἡ τύρφη.

Ἀνωτέρα καὶ κατωτέρα θερμαντικὴ ἱκανότης Καλοῦμεν *ἀνωτέραν θερμαντικὴν ἱκανότητα* ἑνὸς καυσίμου τὸ ποσὸν τῶν μεγάλων θερμίδων, τὸ ὁποῖον παράγεται συνολικῶς κατὰ τὴν καῦσιν ἑνὸς χιλιογράμμου τοῦ καυσίμου αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὰ ἀέρια τῆς καύσεως ψύχονται μέχρι τῆς ἀρχικῆς θερμοκρασίας τοῦ καυσίμου, καὶ ὅτι ὁ κατὰ τὴν καῦσιν παραχθεὶς ὑδρατμός, προερχόμενος ἐκ τῆς ὑγρασίας αὐτοῦ, ὑγροποιεῖται πάλιν, ψυχόμενος καὶ αὐτὸς μέχρι τῆς ἀρχικῆς θερμοκρασίας τοῦ καυσίμου. Εἰς τὴν ἀνωτέραν θερμαντικὴν ἱκανότητα συμπεριλαμβάνομεν καὶ τὴν θερμότητα τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὰ ἀέρια τῆς καύσεως ὑπὸ μορφὴν θερμοκρασίας, ὡς καὶ τὴν θερμότητα τὴν περιεχομένην εἰς τοὺς ἐκ τῆς καύσεως ὑδρατμοὺς ὑπὸ μορφὴν θερμότητος ἀτμοποιήσεως (βλ. *ὑδρατμός*). *Κατωτέρα θερμαντικὴ ἱκανότης* καλεῖται ἡ θερμότης ἡ παραγομένη ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς μὲν ὡς ἄνω ὅρους, δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν θερμοκρασίαν τῶν ἀερίων, μὴ συμπεριλαμβάνουσα ὅμως τὴν θερμότητα τῆς ἀτμοποιήσεως τῶν ἐκ τῆς καύσεως ὑδρατμῶν. Εἶναι δηλαδὴ ἡ κατωτέρα θερμαντικὴ ἱκανότης μικροτέρα τῆς ἀνωτέρας κατὰ τὸ ποσὸν τῶν θερμίδων, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν καῦσιν κατηναλώθη πρὸς θέρμανσιν τῆς ὑγροσκοπικῆς ὑγρασίας τοῦ καυσίμου, ἀτμοποίησιν αὐτῆς καὶ ὑπερθέρμανσιν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀτμῶν. Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν δύο θερμαντικῶν ἱκανοτήτων εἶναι τόσον μικροτέρα, ὅσον ὀλιγωτέραν ὑγρασίαν καὶ ὀλιγώτερον ἐλεύθερον ὑδρογόνον περιέχει τὸ καύσιμον. Διὰ τελείως ξηρὰ καὶ μὴ περιέχοντα ἐλεύθερον ὑδρογόνον καύσιμα, αἱ δύο θερμαντικαὶ ἱκανότητες συμπίπτουν. Ἐὰν τὸ καύσιμον περιέχῃ ἐλεύθερον ὑδρογόνον καιόμενον κατὰ τὴν καῦσιν εἰς H_2O, τὸ ποσὸν τοῦ παραγομένου κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ὕδατος δέον νὰ προστίθεται, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν θερμαντικῶν ἱκανοτήτων, εἰς τὴν ὑγροσκοπικὴν ὑγρασίαν τῶν καυσίμων. Ἡ θερμότης ἡ ἀποδιδομένη ὑφ' ἑνὸς καυσίμου κατὰ τὴν καῦσίν του εἰς τὰς βιομηχανικὰς συσκευὰς καύσεως (λέβητας), εἶναι πάντοτε μικροτέρα τῆς τε ἀνωτέρας καὶ τῆς κατωτέρας θερμαντικῆς ἱκανότητος αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ θερμοκρασία τῶν ἀερίων τῆς καύσεως κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἐκ τοῦ λέβητος, ὄχι μόνον εἶναι πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἀρχικῆς θερμοκρασίας τοῦ καυσίμου, ἀλλὰ καὶ πρέπει, διὰ τεχνικοὺς λόγους, νὰ ὑπερβαίνῃ τοὺς 100 βαθμούς, εἰς τὴν θερμοκρασίαν δὲ ταύτην, ὑπὸ ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, ὑγροποιεῖται, ὡς γνωστόν, ὁ ὑδρατμός. Εἰς τὰ θερμιδόμετρα, τοὐναντίον, ὅπου μετρεῖται ἡ θερμαντικὴ ἱκανότης τῶν καυσίμων, δίδεται εὐκαιρία καὶ χρόνος εἰς τὰ ἀέρια τῆς καύσεως νὰ ψυχθῶσι σχεδὸν μέχρι τῆς ἀρχικῆς θερμοκρασίας τοῦ καυσίμου, τοῦ ὑδρατμοῦ ἐπίσης ψυχομένου καὶ ὑγροποιουμένου κατὰ τὴν ψῦξιν ταύτην. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐντὸς τῶν θερμιδομέτρων μετρουμένη θερμαντικὴ ἱκανότης ἰσοῦται πρὸς τὴν ἀνωτέραν τοιαύτην, τῆς κατωτέρας εὑρισκομένης ἐκ τῆς ἀνωτέρας δι' ὑπολογισμοῦ. Ἐὰν διὰ τοῦ H παραστήσωμεν τὴν ἑκατοστιαίαν ἀναλογίαν βάρους τοῦ ὑδρογόνου ἐν τῷ καυσίμῳ καὶ διὰ τοῦ F τὴν ἑκατοστιαίαν ἀναλογίαν τῆς ὑγρασίας ἐν αὐτῷ, τότε εἶναι:

Ἀνωτέρα θερμαντικὴ ἱκανότης = κατωτέρα θερμαντικὴ ἱκανότης $+ 6. F + 54. H.$

Ὑπολογισμὸς τῆς θερμαντικῆς ἱκανότητος. Μολονότι ὁ ἀκριβέστατος τρόπος προσδιορισμοῦ τῆς θερμαντικῆς ἱκανότητος τῶν καυσίμων εἶναι ὁ διὰ μετρήσεως αὐτῆς ἐντὸς τοῦ θερμιδομέτρου, γίνεται ἐν τούτοις, πρὸς ταχεῖαν κατὰ προσέγγισιν εὕρεσιν αὐτῆς, χρῆσις τοῦ ἑπομένου τύπου *(τύπος τοῦ Dulong)*: Κατωτέρα θερμ. ἱκανότης $= 81.C + 290. \left[H - \frac{O}{8}\right] + 25. S - 6. F.$ Ἀνωτέρα θερμ. ἱκανότης = κατωτέρα θερμ. ἱκανότης $+ 6. F + 54. H,$ ἀμφότερα εἰς μεγάλας θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον καυσίμου. Εἰς τὸν τύπον αὐτὸν τὰ σύμβολα C, H, O, S καὶ F παριστάνουν τὰς ἑκατοστιαίας ἀναλογίας βάρους τῶν συστατικῶν (ἄνθρακος, ὑδρογόνου, ὀξυγόνου, θείου καὶ ὑγρασίας), γνωστὰς ἐκ τῆς ποσοτικῆς ἀναλύσεως τοῦ καυσίμου.

Στερεὰ καύσιμα. Ἡ κρίσις τῶν στερεῶν καυσίμων δέον νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἑξῆς κυρίως ἀπόψεων: 1) Ἀπὸ ἀπόψεως χημικῆς συνθέσεως ἐνδιαφέρει: α') Ἡ ἀναλογία μεταξὺ καιομένων καὶ μὴ καιομένων συστατικῶν (παρασίτων). Ἀπὸ αὐτὴν ἐξαρτᾶται ἡ θερμαντικὴ ἱκανότης, ὡς καὶ τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς καὶ ἀποθηκεύσεως ὡρισμένου ποσοῦ θερμίδων ἐκ τοῦ καυσίμου. Ἐπίσης ἡ αὐτὴ ἀναλογία δίδει καὶ τὸ ποσὸν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς καύσεως (σκωρία, τέφρα), τοῦ ὁποίου αὐξάνοντος αὐξάνουν καὶ αἱ τεχνικαὶ δυσκολίαι τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ καυσίμου. β') Ἡ ἀναλογία τῶν ὑδρογονανθράκων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν καιομένων συστατικῶν. Οἱ ὑδρογονάνθρακες εἶναι τὰ λεγόμενα *πτητικὰ* συστατικὰ τοῦ καυσίμου. Ἐκ τῆς ἀναλογίας τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἐν τῷ καυσίμῳ ἐξαρτᾶται τὸ ποσὸν τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὴν καῦσιν ἀέρος, ἡ ζωηρότης καὶ ἡ διάρκεια τῆς καύσεως, ὡς καὶ τὸ μῆκος τῶν φλογῶν. Ἀντὶ τῆς ἀναλογίας αὐτῆς τῶν ὑδρογονανθράκων δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἡ παράστασις $\left[H - \frac{O}{8}\right]$ (σύμβολα ὡς ἀνωτέρω), ὡς δίδουσα τὸ ποσὸν τοῦ μὴ δεσμευμένου μετ' ὀξυγόνου ὑδρογόνου. γ') Ἡ φύσις τῶν μὴ καιομένων συστατικῶν (τῆς σκωρίας) καὶ δὴ τὸ σημεῖον τήξεως αὐτῆς. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται ἡ γειτονία τοῦ σημείου τήξεως τῆς σκωρίας πρὸς τὰς θερμοκρασίας τῆς πυρᾶς, καὶ τοῦτο διότι ἐνδεχομένη τῆξις τῆς σκωρίας ἐπιφέρει ἀπόφραξιν τῆς ἐσχάρας καὶ ἄλλων στοιχείων τῆς συσκευῆς καύσεως, ὁδηγοῦσα

Digitized by Google

οὕτως εἰς μεγίστας καὶ ἀνυπερβλήτους δυσκολίας τῆς ἐκμεταλλεύσεως. 2) Ἀπὸ ἀπόψεως γεωμετρικῆς μορφῆς τοῦ καυσίμου, ἐνδιαφέρει τόσον τὸ ἀπόλυτον μέγεθος τῶν τεμαχίων αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἡ ὁμοιομορφία αὐτῶν. Ἀνομοιομορφία εἰς τὰ μεγέθη τῶν τεμαχίων τοῦ καυσίμου δυσχεραίνει τὴν διατήρησιν ὁμαλῆς καύσεως, οὔσης ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ λέβητος. Μεγάλα τεμάχια ἐπιτρέπουν εὐχερεστέραν δίοδον τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἀέρος, μικρὰ τεμάχια προβάλλουν τοὐναντίον τόσην ἀντίστασιν εἰς τὴν δίοδον αὐτοῦ, ὥστε καθιστοῦν ἐνίοτε ἀναγκαίαν τὴν ὕπαρξιν τεχνητοῦ ἑλκυσμοῦ. Ἀνθρακόκονις παρασύρεται ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ ἑλκυσμοῦ καὶ ἐξέρχεται ἄκαυτος ἐκ τοῦ λέβητος, αὐξάνουσα οὕτω τὰς ἀπωλείας αὐτοῦ. Τὰ κυριώτερα τῶν στερεῶν καυσίμων εἶναι ὁ *λιγνίτης* καὶ ὁ *λιθάνθραξ*. Ἡ θερμαντικὴ ἱκανότης τοῦ λιγνίτου ποικίλλει ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος εἰς ὕδωρ. Γενικῶς ἰσχύει διὰ τὸν λιγνίτην ὁ κάτωθι πίναξ:

Περιεκτικότης εἰς °/₀ βάρους						*Ἑκατοστιαῖον βάρος πτητικῶν συστατικῶν*	*Θερμαντικὴ ἱκανότης εἰς μεγ. θερ./kg*
C	H	O+N	S	F	Τέφρα		
30 ἕως 45	2.3 ἕως 4	10 ἕως 13	1 ἕως 4	50 ἕως 25	2 ἕως 10	25 ἕως 40	2.900 ἕως 4.500

Διὰ *μπρικέττες* ἐκ λιγνίτου (συνήθως ἐπιμήκους ἢ καὶ κυβικῆς μορφῆς, βάρους 0,5 Kg) ἰσχύουν αἱ ἑξῆς τιμαί:

Περιεκτικότης εἰς °/₀ βάρους						*Ἑκατοστιαῖον βάρος πτητικῶν συστατικῶν*	*Θερμαντικὴ ἱκανότης εἰς μεγ. θερ./kg*
C	H	O+N	S	F	Τέφρα		
48 ἕως 55	4.5	15 ἕως 16	1.5 ἕως 3	10 ἕως 15	6.5 ἕως 18.5	40 ἕως 45	4.500 ἕως 5.100

Τοὺς λιθάνθρακας διαιροῦμεν: 1) Ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος αὐτῶν εἰς πτητικὰ συστατικὰ εἰς τὰ ἑξῆς τέσσαρα εἴδη, κατ' αὔξουσαν ἀναλογίαν πτητικῶν συστατικῶν: α') *Ἰσχνοὶ λιθάνθρακες*, κατάλληλοι πρὸς καῦσιν ἐντὸς λεβήτων, ὡς καὶ ἐντὸς ἀεριογόνων καμίνων. β') *Παχεῖς λιθάνθρακες*, ἐπίσης κατάλληλοι πρὸς καῦσιν ἐντὸς λεβήτων. γ') *Φλογάνθρακες* καὶ δ') *Ἀεριάνθρακες*. Τὰ δύο τελευταῖα εἴδη εἶναι τὰ καταλληλότερα πρὸς παρασκευὴν ἐξ αὐτῶν φωταερίου. 2) Ἀναλόγως τῆς γεωμετρικῆς μορφῆς τῶν τεμαχίων αὐτῶν: α') Μεῖγμα ἐξ ὅλων τῶν μεγεθῶν τεμαχίων, ὡς ἐξάγεται τοῦτο ἐκ τοῦ ὀρυχείου, πρὸ πάσης πλύσεως καὶ κατατάξεως. Τὸ μεῖγμα περιέχει πολλοὺς λίθους, μόνον δὲ εἰς ἀτμαμάξας εἶναι εὔκολον νὰ καῇ. Ἐκ τοῦ μείγματος προέρχονται, κατόπιν πλύσεως καὶ μηχανικῆς κατανομῆς, τὰ ἑπόμενα εἴδη. 2) *Χονδρόκοκκοι* λιθάνθρακες, διαμέτρου τεμαχίων ἄνω τῶν 80 χιλιοστομέτρων, χρησιμοποιούμενοι μόνον δι' οἰκιακὰς χρήσεις, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι πολὺ ἀκριβοί. γ) *Καρυδᾶτοι*, διαμέτρου 80 μέχρι 5 χιλιοστομέτρων, ὑποδιαιρούμενοι, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους, εἰς τέσσαρας ὑποδιαιρέσεις. δ) *Λεπτόκοκκοι* ἄνθρακες, διαμέτρου 5 χιλιοστομέτρων καὶ ὀλιγώτερον, μέχρι τῆς μορφῆς κόνεως. Οἱ λεπτόκοκκοι ἄνθρακες ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὸ μεῖγμα δι' ἐμφυσήσεως ρεύματος ἀέρος. ε) *Μπρικέττες* ἐκ λιθάνθρακος, κατασκευαζόμεναι διὰ πιέσεως ἐκ λεπτοκόκκων ἀνθράκων, τῇ προσθήκῃ βαρέων ὑγρῶν καυσίμων, εἰς διάφορα σχήματα, παραλληλεπίπεδα, κυβικά, ᾠοειδῆ κτλ. Ἑκατοστιαίας ἀναλογίας καὶ λοιπὰ χαρακτηριστικὰ τῶν διαφόρων εἰδῶν λιθανθράκων δίδει ὁ κάτωθι πίναξ:

Περιεκτικότης εἰς °/₀ βάρους						*Ἑκατοστιαῖον βάρος πτητικῶν συστατικῶν*	*Θερμαντικὴ ἱκανότης εἰς μεγ. θερ /kg*
C	H	O+N	S	F	Τέφρα		
			ΙΣΧΝΟΙ ΛΙΘΑΝΘΡ.				
85 ἕως 93	3 ἕως 4	2.2 ἕως 3.5	0.7 ἕως 2	0 ἕως 0.8	1 ἕως 4	7 ἕως 11	8.000 ἕως 8.300
			ΠΑΧΕΙΣ ΛΙΘΑΝΘΡ.				
80 ἕως 83	4 ἕως 5	3 ἕως 7	1 ἕως 1.7	1 ἕως 1.5	4 ἕως 8.0	19 ἕως 23	7.500 ἕως 7.800
		ΦΛΟΓΑΝΘΡΑΚΕΣ ΚΑΙ ΑΕΡΑΝΘΡΑΚΕΣ					
80 ἕως 82	5 ἕως 0	6 ἕως 1.9	0.6 ἕως 1.9	1.5 ἕως 2.0	2.5 ἕως 6.5	25 ἕως 28	7.000 ἕως 7.800
			ΜΠΡΙΚΕΤΤΕΣ ΕΚ ΛΙΘΑΝΘΡΑΚΟΣ				
82 ἕως 83	4	3	1.0 ἕως 1.25	1.0 ἕως 1.8	7.2 ἕως 8.1	13	7.800

Μεταφορὰ τῶν στερεῶν καυσίμων. Ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἐκφορτώσεως (πλοίου ἢ σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος) μέχρι τοῦ λέβητος, αὕτη γίνεται σήμερον εἰς ὅλας τὰς ὁπωσδήποτε μεγάλας ἐγκαταστάσεις, διὰ μηχανικῶν μέσων, διὰ τῶν λεγομένων *μεταφορέων*. Χειροκίνητοι μεταφοραὶ συναντῶνται μόνον εἰς μικρὰς ἐγκαταστάσεις. Ὁ μεταφορεὺς μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ (γερανῶν κτλ.) ἐνεργεῖ τὴν ἐκφόρτωσιν τοῦ πλοίου ἢ ὀχήματος, τὴν μεταφορὰν τοῦ ἄνθρακος ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἐκφορτώσεως εἰς τὴν ἀνθρακαποθήκην, καὶ τὴν μεταφορὰν ἐξ αὐτῆς εἰς τὸ λεβητοστάσιον. Τὸ ὅλον σύστημα τοῦ μεταφορέως δέον νὰ πληροῖ τοὺς ἑξῆς ὅρους: 1) Ἡ λειτουργία του νὰ εἶναι τελείως ἀσφαλής, οὕτως ὥστε ν' ἀποφεύγωνται διακοπαὶ αὐτῆς, δυνάμεναι νὰ ὁδηγήσουν εἰς κράτησιν (σβήσιμον) τῶν λεβήτων. 2) Νὰ μὴ βαρύνῃ δι' ὑπερόγκων ἐξόδων τὴν ἐγκατάστασιν. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται μικραὶ ἀποστάσεις, εὐνοϊκὴ σχέσις μεταξὺ νεκροῦ καὶ ὠφελίμου βάρους τοῦ μεταφορέως, αὐτόματος λίπανσις αὐτοῦ, μικραὶ φθοραὶ καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν πλέον ὀλιγάνθρωπος ὑπηρεσία. 3) Νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἰσχὺν (μετρουμένην εἰς τόννους μεταφερομένου ἄνθρακος καθ' ὥραν) καὶ ν' ἀντέχῃ εἰς ὑπερφορτώσεις. Περιπτώσεις ὑπερφορτώσεως παρουσιάζονται κανονικῶς μὲν καθ' ἑκάστην ἄφιξιν ἀνθρακοφορτίου (διὰ νὰ μὴ ἀναγκάζηται τὸ πλοῖον νὰ παραμένῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν θέσιν ἐκφορτώσεως καὶ αὐξάνωνται οὕτω τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς τοῦ ἄνθρακος διὰ προσθέτων πληρωμῶν), εἰς ἐξαιρετικὰς δὲ περιπτώσεις ὅταν παρουσιάζεται κίνδυνος αὐτομάτου ἀναφλέξεως τοῦ ἄνθρακος ἐντὸς τῆς ἀποθήκης καὶ ὑφίσταται οὕτως ἀνάγκη ὅσον τὸ δυνατὸν ταχυτέρας ἀπαγωγῆς αὐτοῦ. 4) Νὰ μὴ βλάπτῃ τὸν μεταφερόμενον ἄνθρακα, κατατεμαχίζον ἢ ἀναμειγνῦον αὐτὸν μετ' ἄλλων οὐσιῶν. 5 Νὰ ἐπιτρέπῃ ταχεῖαν καὶ ἀκριβῆ αὐτόματον ζύγισιν τοῦ μεταφερομένου ἄνθρακος. Εἰς τὴν διαδρομὴν τοῦ μεταφορέως παρεμβάλλεται συνήθως καὶ εἷς ἢ περισσότεροι μηχανικοὶ θραυστῆρες, τιθέμενοι εἰς λειτουργίαν ὁσάκις τὸ φορτίον τοῦ ἄνθρακος ἀποτελεῖται ἐκ διαφορεμεγέθων τεμαχίων, καὶ τοῦτο ἵνα εἶναι ἑνιαία ἡ γεωμετρικὴ μορφὴ τοῦ εἰς τοὺς λέβητας εἰσαγομένου ἄνθρακος. Εἰς τὸ λεβητοστάσιον ὁ μεταφορεὺς ἐκβάλλει εἰς τὰς λεγομένας *ἀνθρακοχοάνας*, μεγάλα δοχεῖα ἐκ σιδηρῶν ἐλασμάτων ἢ καὶ ἐκ μπετόν, μὲ μορφὴν ἀνεστραμμένης πυραμίδος, εὑρισκόμενα ἄνωθεν τῶν ἐσχαρῶν τῶν λεβήτων καὶ τροφοδοτοῦντα αὐτάς.

Ἀποθήκευσις τῶν στερεῶν καυσίμων. Εἰς ἓν κυβικὸν μέτρον χωροῦν: 650—780 χιλιόγραμμα λιγνίτου, 720—860 χλγμ. λιθάνθρακος, 400—500 χλγμ. κὼκ καὶ 1000—1100 χλγμ. μπρικέττες. Ἡ ἀποθήκευσις γίνεται κατὰ κανόνα εἰς μεγάλους ἀνοικτοὺς χώρους, συνδέεται δὲ μὲ ἐλάττωσιν τῆς θερμαντικῆς ἱκανότητος τοῦ καυσίμου, λόγῳ τῆς ἐξατμίσεως τῶν πτητικῶν αὐτοῦ συστατικῶν, ἰδίως διὰ τοὺς λιγνίτας. Εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις. πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀπωλειῶν αὐτῶν, γίνεται χρῆσις τῆς ἀποθηκεύσεως ἐντὸς ὕδατος. Ἡ ἀποθήκευσις δέον νὰ γίνεται μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν χονδροκόκκων ἀπὸ τοὺς λεπτοκόκκους ἄνθρακας, διότι ἡ συνύπαρξις καὶ ἐπαφὴ αὐτῶν γίνεται συχνάκις ἀφορμὴ αὐτομάτου ἀναφλέξεως τοῦ ἄνθρακος. Τὴν αὐτόματον ἀνάφλεξιν ὑποβοηθεῖ ὁ κακὸς ἀερισμὸς τῆς ἀνθρακαποθήκης καὶ ἡ συσσώρευσις ἀνθράκων εἰς μέγα ὕψος. Τὸ ὕψος τῶν σωρῶν τοῦ ἄνθρακος ἐντὸς τῆς ἀποθήκης δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 6 μέτρα, ἂν καὶ τελεία ἀσφάλεια ἐναντίον τοῦ κινδύνου τῆς αὐτομάτου ἀναφλέξεως ὑπάρχει μόνον ὅταν τὸ ὕψος τῶν σωρῶν εἶναι κατώτερον τῶν 3,5 μέτρων.

Χωρικὸν βάρος. Εἰς ἐγκαταστάσεις, ὅπου δὲν γίνεται ζύγισις ἀλλ' ὀγκομέτρησις τοῦ εἰς τοὺς λέβητας εἰσαγομένου ἄνθρακος, γίνεται χρῆσις πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ βάρους τοῦ λεγομένου χωρικοῦ βάρους. Ὀνομάζομεν δ' οὕτω τὸ βάρος ἑνὸς κυβικοῦ μέτρου ἐκ τοῦ καυσίμου, συνυπολογιζομένων καὶ τῶν διακένων μεταξὺ τῶν κόκκων. Ὡς ἐκ τούτου τὸ χωρικὸν βάρος εἶναι πάντοτε μικρότερον τοῦ εἰδικοῦ βάρους. Εἰδικὰ πειράματα ἀπέδειξαν ὅτι τὸ χωρικὸν βάρος εἶναι, ἐντὸς μεγάλων ὁρίων, ἀνεξάρτητον τοῦ ἀπολύτου μεγέθους τῶν κόκκων.

Ὑγρὰ καύσιμα. Ταῦτα ἔχουν, ὡς ἤδη ἐλέχθη, πολλὰ πλεονεκτήματα, ἀπέναντι τῶν στερεῶν τοιούτων, π. χ. εὐκολωτέραν ἀνάφλεξιν, καῦσιν σχεδὸν ἄνευ ὑπολειμμάτων, μεγάλας θερμαντικὰς ἱκανότητας, εὔκολον μεταφορὰν κ.τ.λ. Λόγῳ τοῦ μεγάλου ὅμως χρηματικοῦ των ἰσοδυνάμου δὲν χρησιμοποιοῦνται τόσον πρὸς θέρμανσιν λεβήτων, ὅσον διὰ καῦσιν ἐντὸς μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως, πρὸς ἄμεσον παραγωγὴν μηχανικοῦ ἔργου. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν δέον τὰ ὑγρὰ καύσιμα νὰ παρουσιάζουν εὐκολίαν ἀναμείξεως μετὰ τοῦ ἀέρος, ὅταν εὑρίσκωνται ὑπὸ μορφὴν λεπτῶν σταγονιδίων, ὡς καὶ νὰ καίωνται ἄνευ ὑπολειμμάτων, ρυπαινόντων τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη χρησιμοποιοῦνται τὰ ὑγρὰ καύσιμα πρὸς προθέρμανσιν καὶ ταχυτέραν ἀνάφλεξιν στερεῶν δυσαναφλέκτων καυσίμων ἐντὸς λεβήτων. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑγρῶν καυσίμων ἐντὸς κινητήρων ταχείας καύσεως ἔχει μεγάλην σημασίαν τὸ σημεῖον βρασμοῦ τοῦ καυσίμου. Διὰ κινητῆρας βραδείας καύσεως, ὡς αἱ μηχαναὶ Diesel, εἶναι κατάλληλα ὑγρὰ καύσιμα, κλίνοντα πρὸς ἀποσύνθεσιν καὶ σχηματισμὸν ἐλαιαερίων, ὅπως π. χ. τὸ παραφφινέλαιον ἢ τὸ ἀερέλαιον. Ἡ τελεία καῦσις τῶν ὑγρῶν καυσίμων προϋποθέτει πάντοτε τελείαν ἀνάμειξιν τοῦ καυσίμου μετ' ἀέρος, ἐπιτυγχανομένην διὰ τῆς σταγονιδιοποιήσεως τοῦ ὑγροῦ καυσίμου. Ἡ διάσπασις αὕτη εἰς σταγονίδια συντελεῖται δι' ἐμφυσήσεως πεπιεσμένου ἀέρος μεγάλης πιέσεως, ἢ καὶ διὰ τῆς μεγάλης πιέσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ ὑγροῦ. Τὰ ὑγρὰ καύσιμα διαιροῦμεν εἰς τρεῖς μεγάλας ὁμάδας, ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

Α') Ὁμὰς τοῦ πετρελαίου. Ἡ ὁμὰς αὕτη περιλαμβάνει τὸ *πετρέλαιον* καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενα διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως. Τὸ ἐκ τῶν πετρελαιοπηγῶν ἐξερχόμενον ὑγρὸν εἶναι μεῖγμα εὐφλέκτων ὑδρογονανθράκων, συνοδεύεται δὲ σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ ἀέρια καύσιμα, τὰ λεγόμενα *πετραέρια*. Παρουσιάζεται εἰς διαφόρους ἀποχρώσεις ἀπὸ καφεχρόους ἀνοικτὰς μέχρι μελανῶν, καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,80 ἕως 0,99. Ἀρχίζει νὰ βράζῃ εἰς θερμοκρασίαν 40° περίπου, τὸ δὲ σημεῖον αὐτὸ τοῦ βρασμοῦ ἀνέρχεται ἐφ' ὅσον ἀπέρχονται τὰ πτητικὰ συστατικὰ τοῦ πετρελαίου. Ἡ ἑκατοστιαία του σύνθεσις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς πηγῆς μεταξὺ τῶν ἑξῆς περίπου ὁρίων: 83 ἕως 87 °/₀ C, 10 ἕως 14 °/₀ H κ.τ.λ. Δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ἔχει μόνον εἰς μηχανὰς Diesel καὶ εἰς καύσεις λεβήτων *(πετρελαιοκάζανα)*. Ὑποβάλλεται εἰς κλασματικὴν ἀπόσταξιν, δίδουσαν κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς προϊόντα: 1) *Πετρελαϊκὸς αἰθήρ*, εἰδικοῦ βάρους 0,65 ἕως 0,66, σημεῖον βρασμοῦ 35° ἕως 50°. Ἐκτὸς τῆς περιωρισμένης χρήσεώς του ὡς καυσίμου χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς διάλυσιν ἐλαίων καὶ λιπῶν εἰς τὰ χημικὰ καθαριστήρια. 2) *Γκαζολίνη*, εἰδικοῦ βάρους 0,66 ἕως 0,68, σημεῖον βρασμοῦ 50° ἕως 70°. 3) *Ἐλαφρὰ βενζίνη*, εἰδικοῦ βάρους 0,67 ἕως 0,71, σημεῖον βρασμοῦ 65° ἕως 90°. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης πρὸς διάλυσιν λιπῶν, χημικὸν καθαρισμὸν κτλ. 4) *Βαρεῖα βενζίνη*, εἰδικοῦ βάρους 0,71 ἕως 75°, σημεῖον βρασμοῦ 90° ἕως 150°. Χρησιμοποιεῖται πρὸς καῦσιν εἰς τὰς βενζινομηχανὰς (αὐτοκινήτων, ἀεροπλάνων κ. τ. λ.), ἔχει δὲ κατωτέραν θερμαντικὴν ἱκανότητα ἴσην πρὸς 10.200 μεγάλας θερμίδας ἀνὰ χιλιόγραμμον. 5) *Φωτιστικὸν πετρέλαιον*, εἰδικοῦ βάρους 0,78, σημεῖον βρασμοῦ 150° ἕως 250°. 6) *Ἀερέλαιον*, εἰδικοῦ βάρους 0,80 ἕως 0,89, κατωτέρας θερμαντικῆς ἱκανότητος περίπου 10.300 θερμίδων ἀνὰ χιλιόγραμμον, χρησιμοποιούμενον διὰ κινητῆρας Diesel λόγῳ τῆς κλίσεώς του πρὸς ἀποσύνθεσιν καὶ σχηματισμὸν ἐλαιαερίων 7) *Ὑπολείμματα*, εἰδικοῦ βάρους ἀνωτέρου τοῦ 0,86, σημεῖον βρασμοῦ ἄνω τῶν 300°, παχύρρευστα ὑγρά, χρησιμοποιούμενα πρὸς λίπανσιν, πρὸς καῦσιν ἐντὸς λεβήτων ἀτμοπλοίων, ἐπίσης δὲ πρὸς παρασκευὴν παραφφίνης, ἀσφάλτου, βαζελίνης κτλ. Ἡ τελεία καῦσις τῆς γκαζολίνης καὶ τῶν βενζινῶν ἀπαιτεῖ περίπου 17 κυβικὰ μέτρα ἀέρος ἀνὰ χιλιόγραμμον, ἐνῷ ἡ καῦσις τῶν βαρυτέρων προϊόντων, φωτιστικοῦ πετρελαίου καὶ ἀερελαίου περὶ τὰ 20 κυβικὰ μέτρα ἀνὰ χιλιόγραμμον.

Β') Ὁμὰς τῶν κατραμελαίων τοῦ λιγνίτου. Τὰ κατραμέλαια τοῦ λιγνίτου παρασκευάζονται δι' ἀποστάξεως αὐτοῦ ἐντὸς εἰδικῶν κλιβάνων. Τὰ προϊόντα τῆς ἀποστάξεως αὐτῆς εἶναι: 1) *Βενζίνη*. 2) *Ἐλαφρὰ καὶ βαρέα παραφφινέλαια*, εἰδικοῦ βάρους 0,88 ἕως 0,90, καιόμενα κατὰ προτίμησιν ἐντὸς κινητήρων Diesel, δι' οὓς λόγους καὶ τὸ ἀερέλαιον. Ἔχουν κατωτέραν θερμαντικὴν ἱκανότητα, περίπου 9.800 μεγάλων θερμίδων ἀνὰ χιλιόγραμμον. 3) *Ὑπολείμματα*, ἀποτελούμενα ἀπὸ παραφφίνην, ἄσφαλτον, πίσσαν κτλ. Μετὰ τὴν ἀπόσταξιν ταύτην ὁ λιγνίτης ἐξάγεται ἀπὸ τὸν κλίβανον ὡς κὼκ ἐκ λιγνίτου.

Γ') Ὁμὰς τῶν κατραμελαίων τοῦ λιθάνθρακος. Ἡ ἰδία, ὡς διὰ τὸν λιγνίτην, μέθοδος ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὸν λιθάνθρακα, δίδουσα τὰ ἑξῆς προϊόντα: 1) *Ἐλαφρὰ κατραμέλαια*, εἰδικοῦ βάρους 0,88, σημεῖον βρασμοῦ περίπου ἕως 170°. Περιέχουν πρὸ πάντων βενζόλην. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς καῦσιν εἰς κινητῆρας αὐτοκινήτων. 2) *Μέσα κατραμέλαια*. περιέχοντα ναφθαλίνην, μὲ σημεῖον βρασμοῦ 170° ἕως 230°. 3) *Βαρέα κατραμέλαια*, μὲ σημεῖον βρασμοῦ 230° ἕως 270°, εἰδικοῦ βάρους 1,0 ἕως 1,1, κατωτέρας θερμαντικῆς ἱκανότητος 8.800 θερμίδων ἀνὰ χιλιόγραμμον, καιόμενα εἰς κινητῆρας Diesel. 4) *Ἀνθρακενέλαιον*, μὲ σημεῖον βρασμοῦ 270° ἕως 320°, χρησιμοποιούμενον πρὸς θέρμανσιν. 5) *Πίσσα*. Μετὰ τὴν ἀπόσταξιν ὁ λιθάνθραξ ἐξάγεται ἀπὸ τὸν κλίβανον ὡς κὼκ ἐκ λιθάνθρακος.

Καμπύλη τῆς κλασματικῆς ἀποστάξεως. Πρὸς σύγκρισιν πετρελαίων ἐκ διαφόρων πηγῶν γίνεται χρῆσις τῆς λεγομένης καμπύλης τῆς κλασματικῆς ἀποστάξεως (σχ. 1). Ἡ καμπύλη αὕτη ἔχει ὡς τετμημένας τὰς διαφόρους θερμοκρασίας καὶ ὡς τεταγμένας τὰ ἑκατοστιαῖα βάρη τῶν εἰς ἑκάστην θερμοκρασίαν ἀπαχθέντων ἤδη δι' ἀτμοποιήσεως συστατικῶν· π. χ. εἰς τὴν καμπύλην α εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 110° ἔχει ἤδη ἀτμοποιηθῆ τὸ ἥμισυ τοῦ ὑπ' ὄψει πετρελαίου, εἰς τὴν θερμοκρα-

Digitized by Google

σίαν τῶν 140° τὰ τρία τέταρτα καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐκ τῶν τριῶν καμπύλων τοῦ σχ. 1, ἡ α παριστᾷ τὴν κλασματικὴν ἀπόσταξιν ἑνὸς μέσου, ἡ β ἑνὸς ἐλαφροῦ καὶ ἡ γ ἑνὸς βαρέος πετρελαίου.

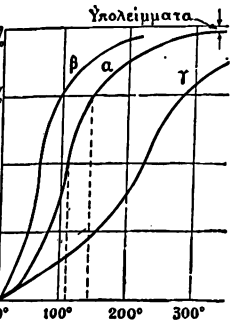

Σχ. 1. *Καμπύλαι κλασματικῆς ἀποστάξεως.*

Ἀρωματικὰ καὶ ἀλειφατικὰ ἔλαια. Τελευταῖαι ἔρευναι ἐπὶ τῶν ὑγρῶν καυσίμων ὡδήγησαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ δυνατότης χρησιμοποιήσεως ἑνὸς ἐλαίου ἐντὸς μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐλαίου, δηλαδὴ ἐκ τοῦ ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀρωματικῆς ἢ ἀλειφατικῆς φύσεως. Ἀρωματικῆς φύσεως ἔλαια, ὡς π. χ. τὰ ἀνθρακέλαια, προβάλλουν μεγάλην ἀντίστασιν εἰς τὸν διαχωρισμὸν τῶν ἀτόμων των, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀκατάλληλα πρὸς καῦσιν ἐντὸς μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως. Τοὐναντίον εἰς τὰ ἀλειφατικῆς φύσεως ἔλαια, ὡς τὰ ἀερέλαια, ἡ βενζόλη κτλ., ἡ συνοχὴ μεταξὺ τῶν ἀτόμων εἶναι μικρά, ἡ ἀποσύνθεσις καὶ ὁ σχηματισμὸς ἐλαιαερίων εὔκολος, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ τοιαῦτα ἔλαια δύνανται εὐκόλως νὰ καοῦν ἐντὸς μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως. Εἰδικώτερον διὰ κινητῆρας Diesel, εἰς τοὺς ὁποίους ὡς γνωστόν, ἡ ἀνάφλεξις τοῦ καυσίμου γίνεται μόνον διὰ τῆς πιέσεως καὶ τῆς θερμοκρασίας, καὶ ὄχι δι' ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος ἢ ἄλλου ἀναφλεκτικοῦ μέσου (πυροκεφαλῆς κτλ.), ὡς π. χ. εἰς τὰς μηχανὰς τῶν αὐτοκινήτων, ἔχουν σημασίαν ἐκτὸς τῆς ἀρωματικῆς ἢ ἀλειφατικῆς φύσεως τοῦ ἐλαίου καὶ αἱ ἰδιότητες αὐτοῦ αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ἀνάφλεξιν· π. χ. ἡ βενζόλη, ἂν καὶ ἀλειφατικῆς φύσεως, καίεται δυσκολώτερον εἰς μηχανὰς Diesel, ἐνῷ καίεται εὐκολώτερον εἰς κινητῆρας αὐτοκινήτων. Τοῦτο δὲ συνήθως, διότι λίαν δυσκόλως ἀναφλέγεται ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἀέρια καύσιμα. Διακρίνονται διὰ τὴν ἄνευ ὑπολειμμάτων καῦσίν των, καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ῥυθμίσεως τῆς θερμοκρασίας τῆς καύσεως. Ἐπίσης διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς διανομῆς αὐτῶν ἐντὸς κλειστῶν σωληνώσεων, ὡς εἶναι π. χ. ἡ διανομὴ τοῦ φωταερίου εἰς τὰς πόλεις. Τὰ κυριώτερα ἀέρια καύσιμα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) *Φωταέριον*, χρησιμοποιούμενον μέχρι τινὸς καὶ διὰ φωτισμόν. Ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν ἡ χρῆσις τοῦ φωταερίου ὡς φωτιστικοῦ μέσου σχεδὸν ἔπαυσεν ἐντελῶς, χρησιμοποιεῖται δὲ νῦν μόνον πρὸς θέρμανσιν, ὡς καύσιμον. Ὡς ἐκ τούτου παρασκευάζεται τώρα καὶ κατ' ἄλλην σύνθεσιν, ἀντιστοίχως πρὸς τὸν προορισμόν του ὡς καυσίμου, ὀλιγώτερον δαπανηρὰν ἐκείνης, ἥτις ἀπῃτεῖτο διὰ τὴν χρῆσίν του ὡς φωτιστικοῦ μέσου. Πρὸ τοῦ πολέμου παρεσκευάζετο δι' ἀποστάξεως ἀνθράκων ἐν κενῷ, περιεῖχε δηλαδὴ μόνον τὰ πτητικὰ συστατικὰ τοῦ ἄνθρακος, εἰς τὰς ἑξῆς περίπου ἀναλογίας ὄγκου: 3,5 ἕως 7 % Cμ Hν (βαρεῖς ὑδραγονάνθρακες), 30 ἕως 40 % CH_4 (μεθάνιον), 5 ἕως 10 % CO, 35 ἕως 50 % H_2, περιεῖχε δὲ καὶ παράσιτα συστατικά, ὡς N_2, O_2, CO_2 κτλ. Ἡ κατωτέρα θερμαντική του ἱκανότης ἀνήρχετο εἰς 4.500 ἕως 5.500 μεγάλας θερμίδας ἀνὰ κυβικὸν μέτρον, εἰς θερμοκρασίαν 0° Κελσίου καὶ ὑπὸ πίεσιν 760 χιλιοστομέτρων ὑδραργύρου. Νῦν κατασκευάζεται δι' ἀποστάξεως ἀνθράκων, καθ' ἣν ἐξάγονται ὄχι μόνον τὰ πτητικὰ ἀλλὰ καί τινα μὴ τοιαῦτα συστατικά, ἔχει δὲ κατωτέραν θερμαντικὴν ἱκανότητα περὶ τὰς 3.500 θερμίδας ἀνὰ κυβικὸν μέτρον (0° C, 760 mm. Hg). Μετὰ τὴν ἀπόσταξιν ὁ ἄνθραξ ἐξάγεται ὡς κώκ, ἐκ τῆς ἀποστακτικῆς συσκευῆς. Ἡ ποιότης τοῦ παραγομένου κὼκ ἦτο καλυτέρα εἰς τὸ προπολεμικὸν φωταέριον, καταβάλλονται ὅμως προσπάθειαι πρὸς καλυτέρευσιν τῆς ποιότητος τοῦ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν μέθοδον παρασκευαζομένου κώκ. Μηχαναὶ ἐσωτερικῆς καύσεως καίουσαι φωταέριον κατηργήθησαν, λόγῳ τοῦ μεγάλου χρηματικοῦ ἰσοδυνάμου τοῦ φωταερίου. 2) *Πτωχὸν ἀέριον* καὶ *ὑδραέριον*, παραγόμενα ἐντὸς εἰδικῶν *ἀεριογόνων καμίνων*. 3) Ἀέρια παραγόμενα ὡς δευτερεύοντα προϊόντα κατὰ διαφόρους λειτουργίας, π. χ. κατὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἄνθρακος εἰς κὼκ παράγεται καύσιμον ἀέριον ὅμοιον περίπου πρὸς τὸ προπολεμικὸν φωταέριον, μὲ κατωτέραν θερμαντικὴν ἱκανότητα 3 000 ἕως 4.500 μεγάλων θερμίδων ἀνὰ κυβικὸν μέτρον (0° C., 760 mm. Hg). Ἐπίσης τὸ *ἀέριον τῶν ὑψικαμίνων*, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀτέλειαν τῆς καύσεως ἐν αὐταῖς (κατωτέρας θερμαντικῆς ἱκανότητος 750 ἕως 1000 μεγάλων θερμίδων ἀνὰ κυβικὸν μέτρον) τῆς ἑπομένης συνθέσεως: 0 ἕως 1 % CH_4, 20 ἕως 28 % CO 3 % H_2, περιέχον ἄφθονα παράσιτα: N_2 καὶ CO_2 Χρησιμοποιεῖται πρὸς προθέρμανσιν τοῦ εἰς τὴν ὑψικάμινον ἐμφυσωμένου ἀέρος.

Ἐξευγένισις τοῦ ἄνθρακος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑφίσταται μεταξὺ τῶν μεγάλων καταναλωτῶν καὶ παραγωγῶν καυσίμων ὑλῶν, καὶ ἰδίως τοῦ ἄνθρακος, ἡ τάσις νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὸν ὄχι ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὀρυχείου, ἀλλὰ κατόπιν διαφόρων ἐπεξεργασιῶν, αἵτινες εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐξευγένισις τοῦ ἄνθρακος*. Κατὰ τὰς ἐπεξεργασίας αὐτὰς ὁ ἄνθραξ εἴτε μεταβάλλεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ὑγρὰ ἢ ἀέρια καύσιμα, ἢ ἐξάγονται ἐξ αὐτοῦ μόνον τὰ πτητικά του συστατικά, τοῦ ὑπολοίπου παραμένοντος ὡς κώκ. Αἱ χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι εἶναι:

1) *Ἐξευγένισις ἐντὸς ἀεριογόνων καμίνων*, εἴτε δι' ἐξαγωγῆς τῶν πτητικῶν μόνον συστατικῶν, εἴτε διὰ ῥιζικωτέρας μεταβολῆς. Ἐξ ἑνὸς τόννου π. χ. φλογάνθρακος ἐξάγονται: 650 kg. παχέος κὼκ (6.000 μεγ. θερμίδες ἀνὰ kg), 150 κυβικὰ μέτρα ἀερίου καυσίμου (7.000 μεγ. θερμ. ἀνὰ kg), 30 kg ἐλαφρῶν κατραμελαίων (σημεῖον βρασμοῦ κάτω τῶν 200°), 30 kg βαρέων κατραμελαίων (σημεῖον βρασμοῦ ἄνω τῶν 200°), 20 kg λιπαντικὰ ἔλαια καὶ παραφφίνη, 35 kg ἀνθρακόκονις καὶ πίσσα. Διὰ περαιτέρω κατεργασίας τοῦ κὼκ δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τις 3×650 κυβικὰ μέτρα ἀερίου, 1.300 θερμίδων ἀνὰ kg. Εἰς τὸ σχ. 2 παρίστανται τὰ ἐξαγόμενα κατὰ τὴν βιομηχανικὴν μέθοδον μεταβολῆς ἄνθρακος εἰς κώκ.

2) *Ὑγροποίησις τοῦ ἄνθρακος*, εὐκολωτέρα διὰ τοὺς λιγνίτας ἢ διὰ τοὺς λιθάνθρακας. Γίνεται: α) Κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Bergius. Κονιοποιημένος ἄνθραξ ἀναμιγνύεται μετ' ἐλαίου, καὶ τὸ μεῖγμα, ἔχον μορφὴν πάστας ἢ ἀλοιφῆς, θερμαίνεται ἐντὸς αὐτοκλείστων (autoclave), ἐπὶ 12 λεπτά, μέχρι θερμοκρασίας 460° ἕως 480°, καὶ πιέσεως 150 ἀτμοσφαιρῶν. Κατόπιν εἰσάγεται εἰς τὸ αὐτόκλειστον πεπιεσμένον ὑδρογόνον. Εἷς τόννος ἄνθρακος ὑποβαλλόμενος εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτὴν δίδει: 1000 kg C+50 kg H_2=445 kg ἐλαίου+210 kg ἀερίου +75 kg ὑδρογόνου+5 kg NH_3+350 kg ὑπόλειμμα. Τὸ ὑπόλειμμα σύγκειται ἐκ 240 kg κὼκ καὶ τέφρας, 25 kg ἀερίου, 85 kg ἐλαίου. Ἐν συνόλῳ δηλαδὴ παράγονται 525 kg ἐλαίου (ὑγροῦ ἄνθρακος), ἤτοι τὰ 52,5 % τοῦ ἀρχικοῦ ἄνθρακος ὑγροποιήθησαν. Τὰ παραγόμενα ἔλαια εἶναι ἐν μέρει ἀλειφατικῆς, ἐν μέρει δὲ ἀρωματικῆς φύσεως. Χωριζόμενα δίδουν: 150 kg ἐλαίου διὰ κινητῆρας αὐτοκινήτου ἢ ἄλλους τοιούτους μετ' ἀναφλεκτῆρος, 200 kg ἐλαίου διὰ κινητῆρας Diesel, 60 kg λιπαντικοῦ ἐλαίου πρώτης ποιότητος, 80 kg ἐλαίου πρὸς καῦσιν ἐντὸς λεβήτων, ἀκόμη δὲ καὶ ἔλαια πρὸς διαπότισιν (impraegnieroel). β') Κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Fischer. Αὕτη εἶναι ῥιζικωτέρα τῆς προηγουμένης. Ὁ Bergius ἀρκεῖται εἰς τὴν ἐξ ἄνθρακος παρασκευὴν τῶν κυριωτέρων μόνον ὑδρογοναιθράκων ἐκ τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ φυσικὸν πετρέλαιον, ἐνῷ ὁ Fischer θέλει νὰ παρασκευάσῃ ἐκ τοῦ ἄνθρακος ὅλα τὰ συστατικὰ τοῦ φυσικοῦ πετρελαίου, ἀπὸ τῆς βενζίνης μέχρι τῆς στερεᾶς παραφφίνης. Κατὰ τὴν μέθοδον Fischer, ὁ ἄνθραξ ὑποβάλλεται πρῶτον εἰς ἀπόσταξιν ἐν κενῷ, καὶ τότε προστίθεται τὸ ὑδρογόνον. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι καὶ εἰς τὰς δύο μεθόδους τὰ εἰς τὸν ἄνθρακα πρὸς ὑγροποίησιν προστιθέμενα συστατικὰ (ὑδρογόνον καὶ ἔλαιον) ἐπανακτῶνται κατὰ τὴν λειτουργίαν.

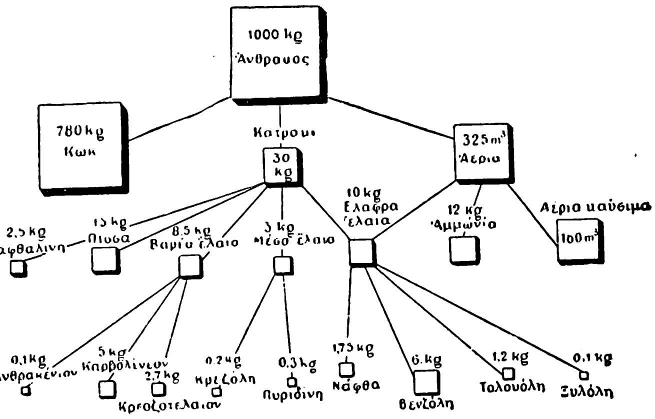

Σχ. 2. *Προϊόντα ἐξαγόμενα κατὰ τὴν βιομηχανικὴν μεταβολὴν τοῦ ἄνθρακος εἰς κώκ.*

Κονιοποίησις τοῦ ἄνθρακος. Προκειμένου περὶ μεγάλων ἐγκαταστάσεων ἢ περὶ ἀνθράκων μικρᾶς σχετικῶς θερμαντικῆς ἱκανότητος, ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι οἰκονομικωτέρα ἡ καῦσις τοῦ ἄνθρακος ὑπὸ μορφὴν λεπτῆς κόνεως ἐντὸς εἰδικῶν πρὸς τοῦτο λεβήτων. Ἡ παρασκευὴ τῆς κόνεως ταύτης γίνεται κατόπιν ἀποξηράνσεως τοῦ ἄνθρακος (λιγνίτου ἢ λιθάνθρακος), δι' ἀλέσεως αὐτοῦ ἐντὸς εἰδικῶν μύλων. Προκειμένου περὶ λιγνιτῶν περιεχόντων μεγάλην ὑγρασίαν, γίνεται χρῆσις μεθόδου συνενούσης τὴν ἀποξήρανσιν μετὰ τῆς ἀλέσεως εἰς μίαν καὶ μόνην συσκευὴν (Mahltrocknung). Ἡ καῦσις κονιοποιημένου ἄνθρακος ἐπιτρέπει καὶ λεπτοτέραν ῥύθμισιν τῆς πυρᾶς.

Πίναξ θερμικῶν ἱκανοτήτων διαφόρων ὑλικῶν. Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἡ καῦσις ὑποτίθεται πάντοτε τελεία.

Αἰθὴρ	8.900	μεγ. θερμ./kg
Βενζολη	10.000	» » »
Ἀλκοὸλ	7.100	» » »
Μόλυβδος	260	» » »
Κατραμέλαια λιγνίτου	10.000	μεγ. θερμ./kg
Σίδηρος εἰς FeO	1.260	» »
» » Fe_3O_4	1.680	» »
» » F_2O_3	1.890	» »
Γλυκερίνη	4.300	
Ξύλον (περίπου)	4.100	
Ἄνθραξ εἰς CO_2	8.140	
» » CO	2.440	
Χαλκὸς εἰς CuO	590	
Ναφθαλίνη	9.640	
Πετρέλαιον (περίπου)	11.000	
Φωσφόρος εἰς P_2O_5	5.950	
Πυρῖτις	750	
Θεῖον εἰς SO_2	2.220	
Κηρὸς	9.000	
Κυτταρίνη	4.200	
Ψευδάργυρος εἰς ZnO	1.300	
Ἀσετυλήνη (περίπου)	1.300	

Ἡ παραγωγὴ καυσίμων. Ὁ κατωτέρω πίναξ δίδει τὰς κατὰ τὸ ἔτος 1927 ἐξαχθείσας ποσότητας καυσίμων ἐκ τῶν ὀρυχείων διαφόρων χωρῶν:

Χῶραι	*Λιγνιτης καὶ λιθάνθραξ* (εἰς χιλιάδας τόν.)	*Πετρέλαιον* (εἰς χιλ. τόννων)
Βέλγιον	27574	—
Γερμανία	304103	97
Γαλλία	52847	73
Ἀγγλία	255264	—
Ἰταλία	1106	—
Ὁλλανδία	9323	—
Αὐστρία	3077	—
Ρουμανία	3053	3661
Ρωσία	32112	10130
Σουηδία	398	—
Ἱσπανία	6460	—
Τσεχοσλοβακία	34704	20
Οὐγγαρία	6243	—
Χιλή	1472	—
Βρετ. Ἰνδίαι	21335	1191
Ἰνδοκίνα	1491	—
Ἰαπωνία	31164	236
Τράνσβααλ	6713	—
Καναδᾶς	15796	63
Μεξικὸν	1000	9785
Ἡν. Πολιτεῖαι	544780	124082
Αὐστραλία	14461	—

Γ. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ

—[*Δασολ.*] Ὡς δασικὴ καύσιμος ὕλη χαρακτηρίζεται πᾶσα ξυλώδης μᾶζα, ἤτοι καυσόξυλα, ἐν χλωρᾷ καὶ ξηρᾷ καταστάσει, τὰ ὁποῖα λόγῳ ποιότητος, διαστάσεων, εἴδους, προελεύσεως, οἰκονομικῶν ἢ γενικῶν συνθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς τεχνικὴ ξυλεία. Ἐπὶ πλέον οἱ θάμνοι, τὰ φρύγανα, τὰ προϊόντα τῆς ἀποκλαδώσεως καὶ καθαρισμοῦ κλπ. Δασικὴ καύσιμος ὕλη πλὴν τῶν οἰκιακῶν ἀναγκῶν χρησιμοποιεῖται ποικιλοτρόπως εἰς ἐργοστάσια, κεραμοποιεῖα, κλιβάνους, ἀσβεστοποιίαν. Ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιήσεως ὑπάγεται εἰς πλήρη ἀτέλειαν, ἡμίσειαν ἢ καὶ ὁλόκληρον φορολογίαν ἀνὰ μονάδα (ζύγιον) τῶν 100 ὀκάδων.

καυσιμομαντεία (ἡ). Ἐσφαλμένος μεταγενέστερος ὅρος, δι' οὗ δηλοῦται ἡ παρ' ἀρχαίοις διὰ καύσεως διαφόρων ἀντικειμένων μαντεία (βλ. λ. *ἐμπυρομαντεία*).

καύσιμον (τό), κοιν. *κάψιμο*· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καίειν, καῦσις, ἔγκαυμα.

καύσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸς καῦσιν κατάλληλος, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς παραγωγὴν θερμότητος διὰ καύσεως: «καύσιμος ὕλη» ξύλα, ἄνθρακες κττ.· || πληθ. οὐδ. τὰ *καύσιμα* (βλ. λ.) αἱ καύσιμοι ὗλαι.

—[*Ἐγκυκλ.*] Βλ. λ. *καύσιμα*.

καυσιμότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι καύσιμον.

καῦσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καίειν, ἡ διὰ τοῦ πυρὸς ἢ τῶν φλογῶν φθορά: «ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν», «ἡ καταστροφὴ τῶν ἀπορριμμάτων διὰ τῆς καύσεως».

—[*Ἐγκυκλ.*] Ἡ *καῦσις* εἶναι χημικὴ ἕνωσις συνοδευομένη ὑπὸ ἐκλύσεως θερμότητος καὶ φωτός. Αἱ γνωστότεραι καὶ κυριώτεραι καύσεις εἶναι χημικαὶ ἑνώσεις μετ' ὀξυγόνου, εἴτε ἐν καθαρῷ τοιούτῳ εἴτε ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν καὶ χημικαὶ ἑνώσεις μετ' ἄλλων στοιχείων, συνοδευόμεναι ὑπὸ θερμικῶν καὶ φωτεινῶν φαινομένων καὶ δικαιούμεναι ὡς ἐκ τούτου τοῦ ὀνόματος τῆς καύσεως· π. χ. ὁ φωσφόρος καίεται ἐν καθαρῷ χλωρίῳ, τὸ νάτριον καὶ ὁ χαλκὸς εἰς λεπτὰ φύλλα (ὁ χαλκὸς καίεται καὶ ἐντὸς ἀτμοῦ θείου), τὸ ἀντιμόνιον, ὑπὸ μορφὴν κόνεως,

Digitized by Google

καίεται ἐν ἀτμοῖς ἰωδίου κ.ο.κ. Τὰς καύσεις διαιροῦμεν εἰς *ταχείας* καὶ *βραδείας*, ἀναλόγως τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς συντελεῖται ἡ σχετικὴ χημικὴ ἕνωσις. Διὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χημικὴν ἕνωσιν τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῆς ἐκλυομένης θερμότητος εἶναι σταθερόν, εἴτε ἡ χημικὴ ἕνωσις τελεῖται ὑπὸ μορφὴν βραδείας, εἴτε ὑπὸ μορφὴν ταχείας καύσεως· π. χ. ὁ σίδηρος ὀξειδοῦται (τουτέστι καίεται βραδέως) ἐν τῷ ὑγρῷ ἀέρι, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ὀξειδώσεως εἶναι ἡ σκωρία. Κατὰ τὴν ὀξείδωσιν αὐτήν, ἥτις δὲν εἶναι παρὰ βραχεῖα καῦσις, ἐκλύεται συνολικῶς τὸ αὐτὸ ποσὸν θερμότητος, ὡς καὶ κατὰ τὴν ταχεῖαν καῦσιν τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ σιδήρου ἐν καθαρῷ ὀξυγόνῳ. Ἐν τούτοις ἡ βραδεῖα καῦσις δὲν παρουσιάζεται συνδεδεμένη μετ' αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας, ὡς ἡ ταχεῖα, διότι ἡ βραδέως ἐκλυομένη θερμότης εὑρίσκει καιρὸν ν' ἀπαχθῇ καὶ νὰ διαχυθῇ εἰς τὰ πέριξ. Εἰς τὴν φύσιν ἀπαντᾶται ἡ βραδεῖα καῦσις συχνότερον τῆς ταχείας. Ἡ ἀναπνοὴ π. χ. καὶ ἡ πέψις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ βραδεῖαι καύσεις, καθορίζουσαι καὶ διατηροῦσαι τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ καὶ προσδίδουσαι εἰς αὐτὸν τὴν πρὸς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις (κίνησιν κ.τ.λ.) ἀπαιτουμένην ἐνέργειαν. Τὸ ὁλικὸν ποσὸν τὸ ἐκλυόμενον κατὰ τὴν καῦσιν σώματός τινος καθορίζεται διὰ τῆς θερμαντικῆς ἱκανότητος τοῦ σώματος (βλ λ. *καύσιμα*). Διὰ τὸ φαινόμενον τῆς φλογός, τὸ ὁποῖον συχνότατα συνοδεύει τὴν ταχεῖαν καῦσιν, βλ λ. *φλόξ*.

Πᾶσα καῦσις, σκοποῦσα τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θερμικῆς ἐνεργείας τοῦ καυσίμου (ὡς π.χ. ἡ καῦσις ἄνθρακος πρὸς παραγωγὴν ἀτμοῦ), ὀφείλει, διὰ νὰ εἶναι οἰκονομικῶς συμφέρουσα, νὰ πληροῖ τοὺς ἑξῆς δύο ὅρους: α') Νὰ εἶναι *γενική*, πρέπει δηλαδὴ κατ' αὐτὴν νὰ καίεται ὅλη ἡ πρὸς καῦσιν διατεθεῖσα ποσότης τοῦ καυσίμου. Κριτήριον τῆς γενικότητος μιᾶς καύσεως εἶναι ἡ θερμαντικὴ ἱκανότης τῆς μετὰ τὴν καῦσιν παραμενούσης σκωρίας ἢ τέφρας, ὀφείλουσα νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέρα καὶ ἴση πρὸς μηδὲν διὰ μίαν ἰδεωδῶς καλὴν καῦσιν. Τὴν γενικότητα τῆς καύσεως ἐλαττώνουν καὶ τεμάχια τοῦ καυσίμου ἐξερχόμενα ἄκαυστα μετὰ τῶν ἀερίων τῆς καύσεως, ὅπως π.χ. ἡ ἀνθρακόκονις, ἥτις ἐξέρχεται ἐκ τῆς καπνοδόχου λεβήτων λειτουργούντων διὰ τεχνητοῦ ἑλκυσμοῦ. β') Νὰ εἶναι *τελεία*, ἤτοι νὰ μετατρέπῃ ὅλην τὴν ἐν τῷ καυσίμῳ ἀποτεταμιευμένην χημικὴν ἐνέργειαν εἰς θερμικὴν τοιαύτην. Ἡ καῦσις εἶναι τόσον περισσότερον τελεία, ὅσον μικροτέρα ἡ ἀναλογία τῶν ἐντὸς τῶν ἀερίων τῆς καύσεως περιεχομένων καυσίμων συστατικῶν, ὡς εἶναι π. χ. τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Δι' ἕκαστον χιλιόγραμμον ἄνθρακος, τὸ ὁποῖον καίεται ὄχι εἰς διοξείδιον CO_2, ἀλλὰ εἰς μονοξείδιον CO, ἀπέρχονται διὰ τῆς καπνοδόχου 5.700 μεγάλαι θερμίδες ἀνεκμετάλλευτοι, ὅση δηλαδὴ εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς θερμαντικῆς ἱκανότητος τοῦ ἄνθρακος καιομένου εἰς CO_2 καὶ τῆς θερμαντικῆς ἱκανότητος τοῦ αὐτοῦ καιομένου εἰς CO. Ἐπίσης τὰ ἀέρια τῆς καύσεως πρέπει νὰ περιέχουν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον ὑδρογόνον, διὰ νὰ εἶναι ἡ καῦσις περισσότερον τελεία.

Ἡ τελειότης τῆς καύσεως ἐξαρτᾶται τὰ μέγιστα ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ εἰσαγομένου εἰς τὴν πυρὰν ἀέρος. Τὸ θεωρητικῶς διὰ τελείαν καῦσιν ἀπαιτούμενον ποσὸν ἀέρος ὑπολογίζεται ἐκ τῆς ἑκατοστιαίας συνθέσεως τοῦ καυσίμου. Τὸ πρακτικῶς ἀναγκαῖον ποσὸν ἀέρος, εἶναι πάντοτε μεγαλύτερον τοῦ θεωρητικοῦ, λόγῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ἀναποφεύκτων διεκφυγῶν ἀέρος καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀδυνάτου τῆς τελείας ἀναμείξεως τοῦ καυσίμου μετὰ τοῦ ἀέρος. Ἡ ρύθμισις τῶν βαλβίδων τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τοῦ ἀέρος γίνεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἐντεταλμένου τὴν ρύθμισιν θερμαστοῦ, συμβουλευομένου τὰς ἐνδείξεις τῶν ἑξῆς ὀργάνων: 1) ὀργάνου δεικνύοντος τὴν ἑκατοστιαίαν ἀναλογίαν ὑπάρξεως CO_2 εἰς τὰ ἀέρια τῆς καύσεως, 2) ὀργάνου δεικνύοντος τὸ ἄθροισμα τῶν ἑκατοστιαίων ἀναλογιῶν ὑπάρξεως CO καὶ H_2 εἰς τὰ ἀέρια τῆς καύσεως. Καθῆκον τοῦ θερμαστοῦ εἶναι νὰ ρυθμίζῃ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀέρος, οὕτως ὥστε ἡ μὲν ἔνδειξις τοῦ πρώτου ὀργάνου νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρα, ἡ δὲ ἔνδειξις τοῦ δευτέρου ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέρα. Εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς καύσεως δέον ν' ἀποδίδεται πάντοτε μεγίστη σημασία, διότι διὰ ταύτης εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις σπουδαίων καὶ σημαντικῶν οἰκονομιῶν καυσίμων ὑλῶν. Γ. Θ. Κ.

— *[Μεταλλ.]* Βλ. *ἐπίκαυμα*.

— *[Πολεοδ.]* Ἔλλειψις ἐπαρκοῦς καὶ καταλλήλου χώρου πρὸς κατόρυξιν ἢ μέσων ἐκχύσεως εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν, ὡς καὶ λόγοι ὑγιεινῆς καὶ οἰκονομίας, ἤγαγον πρό τινων ἐτῶν πολλὰς πόλεις εἰς τὴν ἀπόφασιν ἀποκομιδῆς, διαλογῆς, ζυμώσεως καὶ καύσεως διὰ κλιβάνων τῶν παντοίων ἀπορριμμάτων των—ὑπολειμμάτων τροφῶν καὶ ὑλικῶν χρήσεως οἰκιῶν καὶ καταστημάτων, πτωμάτων ζῴων καὶ καταλοίπων τῶν σφαγείων, ὑλικοῦ τῶν ὑπονόμων καὶ βόθρων κτλ. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς τοῦτο πολλαὶ μέθοδοι, ἁπλαῖ ἢ σύνθετοι. Διὰ καταλλήλων ἐγκαταστάσεων καὶ θερμοχημικῶν μέσων καταστρέφονται τὰ παθογόνα μικρόβια καὶ λαμβάνονται ὗλαι βρώσιμοι διὰ τὰ ζῷα, λίπη διάφορα, ὀστέϊνα ἅλατα, λιπάσματα διὰ φυτείας καὶ λαχανικά, ζελατινώδεις οὐσίαι πολλῆς χρησιμότητος καὶ ἀξίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μεικτὴ καὶ ἐπιστημονικωτέρα ἀγωγὴ καὶ ἐκμετάλλευσις ἐπάγεται δαπανηρὰς ἐγκαταστάσεις καὶ στοιχηρὰν συντήρησιν, προτιμᾶται συνήθως μία τῶν δύο μεθόδων, ἢ ἡ τῆς καύσεως ἢ ἡ τῆς ζυμώσεως. Καὶ ἡ μὲν πρώτη εἶναι πλεονεκτικὴ κατὰ τὸ ὅτι παράγει ἐνέργειαν καὶ ἀφίνει κατάλοιπα κατάλληλα πρὸς κατασκευὴν πλίνθων, μειονεκτικὴ δὲ κατὰ τὸ ὅτι ἀναδίδει βλαπτικὰς διὰ τὸ ἐργαζόμενον προσωπικὸν καὶ τὰς γειτνιαζούσας κατῳκημένας περιοχὰς ἀναθυμιάσεις. Ἡ διὰ ζυμώσεως μέθοδος, τελουμένη ἐντὸς κλειστοῦ χώρου, μεταβάλλει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὰ ἀπορρίμματα εἰς λίπασμα πολὺ ζητούμενον. Ἡ πρώτη προτιμᾶται ἐκεῖ ὅπου τὰ ἀπορρίμματα εἶναι πτωχὰ εἰς λιπασματούχους οὐσίας καὶ προέχει ἡ ἀνάγκη εὐθηνοῦ καυσίμου πρὸς θέρμανσιν ἢ παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Πράγματι, εἰς πολλὰς πόλεις τὸ προϊὸν τῆς τοιαύτης καύσεως διατηρεῖ ἢ ἐνισχύει σημαντικῶς ἠλεκτρικὰ ἐργοστάσια. Ἡ Γλασκώβη φωτίζεται διὰ τοῦ προϊόντος τῆς καύσεως τῶν ἀπορριμμάτων, ὧν ἀποκομίζονται ἡμερησίως 500 τόννοι· ὁ δῆμος τῆς Ἰνδιανουπόλεως πραγματοποιεῖ ἐξ αὐτῶν ἐτησίως μεγάλα κέρδη κλπ., ἐνῷ ἄλλαι πόλεις διατηροῦν μὲ παθητικὸν ὁμοίας φύσεως ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τίθεται προσεχῶς εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὸ τοῦ δήμου Πειραιῶς ἡ μέθοδος τῆς ζυμώσεως. Τὸ ζήτημα τῆς προκριτέας μεθόδου παραμένει ἀνεπίλυτον, παρὰ τὰς διεξαχθείσας πλεισταχοῦ, καὶ ἐν τῷ δήμῳ Ἀθηναίων πρὸ διετίας, μακρὰς συζητήσεις. Τὴν μέχρι τοῦ 1929 ὀγκώδη σχετικὴν βιβλιογραφίαν ἐδημοσίευσεν ὁ Dr Klemm εἰς τὴν Gesundheits-Ingenieur τοῦ Μονάχου. Διὰ τὴν προσφατωτέραν βλ. «L' Administration Locale» τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1930 κ.ἑ. Ἐπίσης δύναταί τις ἐπωφελῶς νὰ συμβουλευθῇ τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς Τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως» ἀπὸ τοῦ 1928 κ. ἑφ. —Α

—*[Φυσιολ.]* *Καύσεις* τελοῦνται ἐντὸς τῶν κυττάρων τῶν ζώντων ὀργανισμῶν λόγῳ ὀξειδώσεως τῶν διαφόρων ὀργανικῶν οὐσιῶν ὑπὸ τοῦ διὰ τῶν πνευμόνων κατὰ τὴν ἀναπνοὴν προσλαμβανομένου ὀξυγόνου. Αἱ οὐσίαι δέ, αἵτινες καίονται, εἶναι τὰ λευκώματα, τὰ λίπη καὶ οἱ ὑδατάνθρακες. Ἐκ τούτων οἱ μὲν ὑδατάνθρακες καὶ τὰ λίπη καίονται ἐντελῶς, τὰ δὲ τελικὰ προϊόντα τῆς καύσεως εἶναι τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος (CO_2) καὶ τὸ ὕδωρ. Κατὰ τὴν καῦσιν τῶν οὐσιῶν τούτων παράγεται ἐνέργεια ἐν τῷ ὀργανισμῷ, τουτέστι θερμότης, ἥτις ἰσοῦται μὲ τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος, ὅπερ παράγεται καὶ ὅταν αἱ οὐσίαι αὗται καίωνται καὶ ἐκτὸς τοῦ ὀργανισμοῦ. Κατὰ τὴν καῦσιν ὅμως τῶν λευκωμάτων ἡ ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ παραγομένη θερμότης εἶναι ὀλιγωτέρα τῆς ἐκτὸς τοῦ ὀργανισμοῦ παραγομένης κατὰ τὴν ὀξείδωσιν αὐτῶν, διότι τὰ λευκώματα ἐν τῷ ὀργανισμῷ δὲν ὀξειδοῦνται τελείως, καθότι ἡ ὀξείδωσις αὐτῶν φθάνει μέχρι τῆς οὐρίας, ἥτις ἀποβάλλεται ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ περιέχει ἀκόμη λανθάνουσαν ἐνέργειαν. Τὸ ποσὸν δὲ τῆς θερμότητος, ὅπερ παράγεται κατὰ τὴν καῦσιν τῶν διαφόρων θρεπτικῶν οὐσιῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ, εἶναι τὸ ἑξῆς: ἐξ 1 γραμμ. λευκώματος παράγονται 4.1 μεγάλαι θερμίδες (Μ. Θ.), ἐξ 1 γραμμ. ὑδατάνθρακος παράγονται 4,1 Μ. Θ., ἐξ ἑνὸς γραμμ. λίπους παράγονται 9,3 Μ. Θ. Ι. Ν. Μ.

—**καύσεως κατάλοιπα** *[Πυροτεχν.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ μετὰ τὴν καῦσιν ἐκρηκτικῆς τινος οὐσίας ἀπομένοντα στερεὰ κατάλοιπα, ἅτε μὴ μεταβληθέντα εἰς ἀεριώδη προϊόντα. Οὕτω π. χ. κατακαιομένης μελανῆς πυρίτιδος ἐν περιωρισμένῳ χώρῳ, τὰ μὲν 46 % τῆς μάζης μεταβάλλονται εἰς ἀέρια (ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἄζωτον), τὰ δὲ 56 % ἀπομένουσιν ὡς στερεὰ κατάλοιπα, ἀνθρακικόν, θειοῦχον καὶ ὑποθειῶδες κάλιον, προσέτι δὲ καὶ θεῖον ἐλεύθερον. Ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς ἐκρηκτικῆς οὐσίας ἐξαρτᾶται ἡ μετὰ τὴν καῦσιν ὕπαρξις ἢ μὴ στερεῶν καταλοίπων, ὡς καὶ ἡ φύσις αὐτῶν. Αἱ ἄκαπνοι πυρίτιδες γενικῶς δὲν δίδουσι στερεὰ κατάλοιπα μετὰ τὴν καῦσιν, μεταβαλλόμεναι ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ἀέρια. Κ. ΓΚ

— **καῦσις αὐτόματος**. Παλαιὸς ὅρος, σημαίνων τὴν ἀβάσιμον ἀποδειχθεῖσαν σήμερον δοξασίαν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς αὐτομάτου ἢ ἐκ προσεγγίσεως εἰς φλόγα ἀναφλέξεως μερικῶν ἀλκοολικῶν, τῶν ὁποίων τὸ σῶμα ἦτο διαπεποτισμένον δι' οἰνοπνεύματος, λόγῳ τῆς μακροχρονίου καταχρήσεως ποτῶν. Τὸ ἀδύνατον τῆς τοιαύτης ἀναφλέξεως ἀπεδείχθη σήμερον πειραματικῶς, αἱ δὲ ἀναφερόμεναι παλαιότερον περιπτώσεις αὐτομάτως ἀναφλεγέντων, αἱ ὁποῖαι ἐδικαιολόγουν τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν, θεωροῦνται ὡς σκοπίμως ὑποστηριχθεῖσαι πρὸς συγκάλυψιν ἐγκλημάτων ἢ ἄλλων ἀτυχημάτων.

—**καῦσις νεκρῶν**· βλ. λ. *νεκρός*.

Καυσοκαλυβίτης, Νεόφυτος. Λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Πάτραις. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ εἶτα ἐν Πάτμῳ Ἀκροασθεὶς βραδύτερον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, ἀνέλαβε τῷ 1749 τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Βατοπεδινῆς σχολῆς, ἥτις ἤκμασεν ἐπ' αὐτοῦ. Διδάξας ὕστερον ἐν Χίῳ καὶ κατόπιν ἐν Βλαχίᾳ, μετέβη εἰς Τρανσυλβανίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Βλαχίαν, καὶ μυρίας ἐξ ἐνδείας στερήσεις καὶ κακουχίας ὑφιστάμενος, παρέμεινεν αὐτόθι μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος ἐν Βουκουρεστίῳ περὶ τὸ ἔτος 1780. Ὁ Καυσοκαλυβίτης ὑπῆρξε δεινότατος ἑλληνιστής, ἐθαύμασαν δ' αὐτὸν πολλοὶ τῶν συγχρόνων του Γερμανῶν καὶ Ὀλλανδῶν φιλολόγων. Τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς περὶ τὸν ἕλληνα λόγον δεινότητος αὐτοῦ ἀπόδειξις εἶναι τὰ ἐκ χιλίων τετρακοσίων σελίδων εἰς μέγεθος μεγάλου τετάρτου ὑπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὸ Δ' βιβλίον τῆς «Γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ», ἐκδοθέντα ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1761. Θεωρεῖται δ' ὁ Καυσοκαλυβίτης ὡς ὁ πρῶτος καταρρίψας τὴν μέχρις αὐτοῦ ἐπικρατοῦσαν ἐπαχθῆ περὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μέθοδον τῆς λεγομένης *ψυχαγωγίας* καὶ καθιερώσας τὴν ἔκτοτε ἐπικρατήσασαν μονολεκτικὴν μέθοδον. Ἄξιοι αὐτοῦ μαθηταὶ καὶ τὰς περὶ τὴν γλῶσσαν νέας θεωρίας αὐτοῦ διδάξαντες ὑπῆρξαν ὁ Λάμπρος Φωτιάδης καὶ Γρηγόριος ὁ Κωνσταντᾶς. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

καυσόξυλον (τό), κοιν. *καψόξυλο*· τὸ πρὸς καῦσιν προωρισμένον ξύλον: «ἕνα φόρτωμα —, κάρρο καψόξυλα».

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὡς *καυσόξυλα* χρησιμοποιεῖται πᾶσα ξυλώδης μᾶζα, κατὰ προτίμησιν ἐξ ὑπολειμμάτων ὑλοτομιῶν, ἐφ' ὅσον, λόγῳ ποιότητος, διαστάσεων, εἴδους δένδρου, προελεύσεως, οἰκονομικῶν ἢ ἄλλων γενικῶν συνθηκῶν, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησίς της ὡς τεχνικῶς χρησίμου ξυλείας. Γενικῶς ἡ δασικὴ νομοθεσία δὲν ἀνέχεται ὡς καυσόξυλα τεμάχια μήκους ἄνω τῶν 0,70 μ. καὶ διαμέτρου ἄνω τῶν 0,15 μ, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὰς τέχνας.

καῦσος (ὁ)· ἰσχυρὰ ἡλιακὴ θερμότης, μεγάλη ζέστη (ἄλλος τύπος τοῦ *καύσων*, — *ωνος*).

καυστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων τὴν δύναμιν, τὴν ἰδιότητα τοῦ καίειν, καυτερός: «ἡ καυστικὴ θερμότης τοῦ ἡλίου κατὰ τὸ θέρος» || ὁ προξενῶν ἔγκαυμα· || μεταφ. ὁ προξενῶν μεγάλην στενοχωρίαν, κοιν. *καυτερός*: «οἱ λόγοι του ὑπῆρξαν καυστικοὶ ὡς ζέων μόλυβδος».— Ἐπίρρ **καυστικῶς**.

— *[Χημ.]* Τὰ ὑδροξείδια τῶν ἀλκαλίων μετάλλων (ἰδίως καλίου, νατρίου) καὶ τὰ τῶν ἀλκαλικῶν γαιῶν (βαρίου, στροντίου καὶ ἀσβεστίου) καλοῦνται ὡσαύτως καὶ *καυστικὰ* (*καυστικὸν κάλιον*, *καυστικὸν νάτριον* κλπ.), καθότι εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἐπιδερμίδος διαβιβρώσκουσι (καίουσι) ταύτην.

— **καυστικὰ φάρμακα** (Caustica) *[Φαρμ.]*· βλ. *καυτήρια*.

— **καυστικαὶ ἐπιφάνειαι** *[Φυσ.]*. Ἐν τοῖς *σφαιρικοῖς κατόπτροις* τὸ εἴδωλον φωτεινοῦ σημείου δὲν εἶναι σημεῖον, οὔτε αἱ παραλλήλως τῷ ἄξονι προσπίπτουσαι ἀκτῖνες συνέρχονται εἰς σημεῖον, εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ ἄνοιγμα ἢ τὸ πλάτος τοῦ κατόπτρου εἶναι λίαν μικρόν, ἤτοι δὲν ὑπερβαίνει τὰς 8°—9°. Θεωρήσωμεν ἤδη κάτοπτρον μεγάλου ἀνοίγματος. Τότε αἱ ἀκτῖνες αἱ διήκουσαι παραλλήλως τῷ κυρίῳ ἄξονι καὶ ἐγγὺς πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ κατόπτρου συνέρχονται κατὰ τὸ σημεῖον Φ, κείμενον εἰς τὸ μέσον τῆς ΚΟ (σχ. 1). Αἱ ἀκτῖνες ὅμως αἱ μᾶλλον μεμακρυσμέναι τοῦ ἄξονος συνέρχονται εἰς σημεῖα ($Φ_1$) πλησιάζοντα πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ κατόπτρου. Ἡ ἀπόστασις Φ $Φ_1$ τῶν ἄκρων ἑστιῶν καλεῖται *κατὰ μῆκος ἐκτροπή*, καὶ ἐφ' ὅσον αἱ ἀκτῖνες προσπίπτουσι παραλλήλως τῷ κυρίῳ ἄξονι ἡ ἐκτροπὴ αὕτη καλεῖται *πρωτεύουσα κατὰ μῆκος ἐκτροπή*. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι, ἐὰν ἐπὶ τοῦ κατόπτρου προσπίπτουσι παραλλήλως τῷ κυρίῳ ἄξονι φωτειναὶ ἀκτῖνες καὶ θέσωμεν εἰς τὴν κυρίαν ἑστίαν αὐτῶν διάφραγμα, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ διαφράγματος δὲν παράγεται εἴδωλον φωτεινοῦ σημείου, ἤτοι ἡ ἑστία δὲν εἶναι φωτεινὸν σημεῖον, ἀλλὰ μικρὸς φωτεινὸς κύκλος, οὗτινος ἡ ἀκτὶς καλεῖται *πρωτεύουσα παράπλευρος ἐκτροπή*. Εἰς τ' ἀνωτέρω ὀφείλεται τὸ γνωστὸν ἐλάττωμα τῶν σφαιρικῶν κατόπτρων μεγάλου πλάτους νὰ παρέχωσιν εἴδωλα συγκεχυμένα.

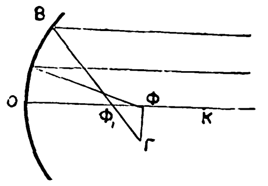

Σχ 1. *Ἐκτροπὴ κατὰ μῆκος σφαιρικοῦ κατόπτρου.*

Τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ὅσον ἀφορᾷ ἀκτῖνας παραλλήλους τῷ κυρίῳ ἄξονι ἰσχύουσι καὶ δι' ἀκτῖνας προερχομένας ἐξ ἑνὸς φωτοβόλου σημείου Ρ (σχ 2). Αἱ ὑπὸ μικρὰν κλίσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸν κύριον ἄξονα ἐπὶ τοῦ κατόπτρου προσπίπτουσαι ἀκτῖνες συναντῶσι τὸν κύριον ἄξονα κατὰ τὸ σημεῖον $Ρ_1$.

Digitized by Google

ἐνῷ αἱ ὑπὸ μεγαλυτέραν, κατὰ τὸ σημεῖον P_2, κείμενον ἐγγύτερον τοῦ κατόπτρου. Ὡς ἐκ τῶν διαδοχικῶν δὲ τομῶν τῶν ἀνακλωμένων ἀκτίνων σχηματίζονται αἱ καμπύλαι, ἔχουσαι τὸ σχῆμα τῆς $P P_3$ καὶ παράγουσαι ἐν τῷ χώρῳ ἐπιφανείας ἐκ περιστροφῆς, αἵτινες καλοῦνται *καυστικαὶ ἐπιφάνειαι ἐξ ἀνακλάσεως*.

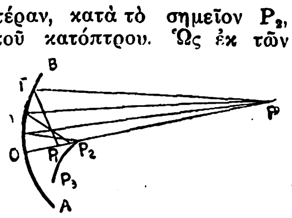

Σχ. 2. Καυστικὴ ἐξ ἀνακλάσεως κοίλου σφαιρικοῦ κατόπτρου.

Πειραματικῶς δυνάμεθα νὰ δείξωμεν τὰς καυστικὰς ἐπιφανείας, ἐὰν πρὸ κοίλου σφαιρικοῦ κατόπτρου τοποθετήσωμεν ὁριζοντίως διάφραγμα ἐκ λευκοῦ χάρτου διερχόμενον διὰ τοῦ κυρίου ἄξονος καὶ φωτίσωμεν τὸ κάτοπτρον δι' ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐκ δέσμης παραλλήλων ἀκτίνων, ὁπότε ἐπὶ τοῦ χαρτίνου διαφράγματος φαίνονται καμπύλαι φωτειναί, δεικνύουσαι τὸ σχῆμα τῆς καυστικῆς. Τὰ κάτοπτρα, ἅτινα δὲν παρουσιάζουσι τὸ ἀνωτέρω μειονέκτημα τῆς ἐκτροπῆς τῶν ἀκτίνων, καλοῦνται *ἀπλανητικά*. Οὕτω τὰ ἐπίπεδα κάτοπτρα εἶναι ἀπλανητικὰ διὰ πᾶσαν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου. Τὰ σφαιρικὰ μόνον διὰ κεντρικὰς ἀκτῖνας, ἤτοι ἀκτῖνας ἐγγὺς κειμένας πρὸς τὸν κύριον ἄξονα τοῦ κατόπτρου. Τὰ ἐλλειπτικά, ἐφ' ὅσον τὸ φωτοβόλον σημεῖον κεῖται εἰς τὴν μίαν ἑστίαν, ἐνῷ τὰ παραβολικὰ εἶναι ἀπλανητικὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἑστίαν τοῦ κατόπτρου. Κ. Π.

— καυστικὴ κόνις *(ἢ βιενναία) /Χημ./.* Μεῖγμα καυστικοῦ καλίου καὶ ὀξειδίου τοῦ ἀσβεστίου, χρησιμοποιούμενον διὰ καυτηριάσεις ὑπὸ μορφὴν πολτοῦ μετ' οἰνοπνεύματος. Παρασκευάζεται δι' ἀναμείξεως 50 μερῶν καυστικοῦ καλίου καὶ 60 μερῶν ὀξειδίου τοῦ ἀσβεστίου ἐντὸς θερμοῦ σιδηροῦ ἰγδίου.

—καυστικὸν φύραμα· βλ. *φύραμα καυστικόν*.

καυστικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καυστικοῦ: *«ἡ καυστικότης τῶν θερινῶν ἡμερῶν»*.

καύστρα (ἡ)· ὁ τόπος ὅπου ἔκαιον τοὺς νεκροὺς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Καΰστριον *πεδίον / Ἀρχ./.* Καλεῖται οὕτω τὸ πεδίον τῆς κάτω κοιλάδος τοῦ *Καΰστρου* (βλ. λ.) περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἔφεσον. Ἐπεξετάθη νῦν τὸ πεδίον τοῦτο πρὸς δυσμὰς διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ Καΰστρου (Κουτσοὺκ - Μεντερὲς) πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἐφέσου καὶ εἶναι γονιμώτατον. Τὸ βορείως τοῦ Καΰστρου τμῆμα αὐτοῦ ἀποτελεῖ πιθανῶς τὸν *Ἄσιον* λειμῶνα τοῦ Ὁμήρου. Ν. ΞΣ

Καΰστριος *κόλπος / Ἀρχ. Γεωγρ./.* Κόλπος διανοιγόμενος ἐν τῇ μικρασιατικῇ ἀκτῇ τοῦ Αἰγαίου (Ἰωνίᾳ) μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν καὶ τῆς προβολῆς τῆς Μυκάλης (Σαμσοὺν-Ντάγ). Ὀνομάζεται οὕτως ἀπὸ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐκβάλλοντος *Καΰστρου*, ὅστις προσεπίχωσε τὸν κόλπον πάντοτε, ἀλλὰ τὸν προσεπίχωσεν ἀκόμη περισσότερον, ἐξαφανίσας τὸν λιμένα τῆς Ἐφέσου, ἀφ' ἧς οἱ μηχανικοὶ ἤκουσαν τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως τῶν Ἀττάλου τοῦ Φιλαδέλφου, δι' οὓς λόγους ἐξηγεῖ ὁ Στράβων (ΙΔ', 641, 24). Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος τῆς *Σκαλανόβας*. Σ. Ε. Λ.

Κάϋστρος, ἢ Καΰστρος (τουρκ. *Κουτσοὺκ Μεντερὲς*) */Γεωγρ./.* Ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πηγάζων ἀπὸ τοῦ Τμώλου (Μποζ δάγ) βορείως τοῦ Κελὲς (Κιλάς). Διευθύνεται ἐν ἀρχῇ πρὸς νότον, εἶτα δὲ στρέφεται μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς δυσμὰς καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, δυτικῶς τῆς ἀρχαίας Ἐφέσου. Ἔχει ἀνάπτυξιν ῥεέθρου περὶ τὰ 135 χλμ καὶ διαβρέχει τὰς εὐφόρους πεδιάδας Ὀδεμησίου - Θείρων - Μπαϊντηρίου τῆς Λυδίας, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ παρὰ τὴν Ἔφεσον γονιμώτατον Καΰστριον πεδίον τῆς Ἰωνίας. Ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐπεξετάθη ἡ ξηρὰ πρὸς τὴν θάλασσαν κατὰ 8 χλμ. καὶ ἐπληρώθησαν οἱ παλαιοὶ λιμένες τῆς Ἐφέσου, ὡς καὶ ἡ ἀρχαία στομαλίμνη. Ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Τουρμπαλῆ ἀποσπᾶται κλάδος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σμύρνης - Ἀϊδινίου - Ἐγκεροντίρ, ὅστις διατρέχει τὴν κοιλάδα τοῦ Καΰστρου καὶ διὰ Μπαϊντηρίου ἄγει εἰς Θεῖρα καὶ Ὀδεμήσιον. Ὁμοίως ἁμαξιτοί, ἀπὸ τε τῆς Σμύρνης καὶ ἀπὸ τῆς Νέας Ἐφέσου, ἄγουσι κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ ἀπολήγουσιν εἰς Κελές. Περιορίζεται δὲ ἡ κοιλὰς αὕτη: Ἀπὸ βορρᾶ μὲν ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Τμώλου (Μπὸζ δάγ) - Δράκοντος (Μαχμοὺτ δάγ) - Ὀλύμπου (Ταχταλὶ δάγ ἢ ὀρέων Νυμφαίου) - Ἀλαμὰν δάγ· ἀπὸ νότου δὲ ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Παλιάμπολι δάγ - Μεσωγίδος. Ἡ κοιλὰς αὕτη παραλλήλως διατεταμένη τῇ κοιλάδι τοῦ Ἕρμου (κειμένη βορειότερον) καὶ τῇ τοῦ Μαιάνδρου (ἥτις κεῖται νοτιώτερον), δύναται ν' ἀποτελέσῃ δευτερεύουσαν ζώνην ἐπιχειρήσεων, καλύπτουσαν καὶ ἀσφαλίζουσαν τὴν τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου ἢ τοῦ Ἕρμου προχώρησιν στρατοῦ, ἐξορμῶντος ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐπιχειροῦντος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ δίκτυον συγκοινωνιῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Καΰστρου διευκολύνει τὴν τοιαύτην στρατιωτικὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατοχὴν τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας (1919—1922), ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ διεξήχθησαν δευτερεύουσαί τινες ἐπιχειρήσεις, ἐκκαθαρισθείσης τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς ἀπὸ ἀτάκτων τουρκικῶν σωμάτων, ἤτοι τσετήδων, (μικτὰ ἀποσπάσματα τῆς 1ης μεραρχίας ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Γ. Τσολάκογλου, καὶ τῆς 2ας μεραρχίας ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Ἰ. Πιτσίκαν), ἀπ' αὐτῆς δ' ἐξώρμησε τὸ Α' σῶμα στρατοῦ (ἀντιστράτηγος Κ. Νίδερ), κατ' Ἰούνιον 1920, κινηθὲν πρὸς Φιλαδέλφειαν - Οὐσάκ, εὐρυνθείσης οὕτω πρὸς ἀνατολὰς τῆς ὑπὸ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καθορισθείσης ζώνης κατοχῆς μέχρι τῆς γραμμῆς Κίου-Προύσης, Οὐσὰκ-Νασλί. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

καύσων, *—ωνος* (ὁ)· ἡ ἰσχυρὰ θερμότης τοῦ ἡλίου, τῆς ἀτμοσφαίρας, ἄλλως *καῦμα*, κοιν. *κάψη, ζέστη*: *«καύσων ἀφόρητος»*.

— */Κλιμ./* Διὰ τοῦ ὅρου *καύσων* νοοῦνται ἐν τόπῳ τινὶ αἱ ἐξαιρετικῶς ὑψηλαὶ θερμοκρασίαι τοῦ ἀέρος ὧν αἱ τιμαὶ εἶναι πολὺ μεγαλύτεραι τῶν παρατηρουμένων εἰς τὰς καλουμένας θερινὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ θερμοκρασία μετὰ μεσημβρίαν φθάνει ἢ ὑπερβαίνει τοὺς 25° C. οὐχ ἧττον εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς ταύτας θερμοκρασίας τοῦ θέρους σπουδαῖον ῥόλον παίζουσι καὶ οἱ λοιποὶ μετεωρολογικοὶ παράγοντες, ἰδίᾳ ἡ ὑγρασία καὶ ὁ ἄνεμος, οἵτινες δίδουσι διάφορον ἑκάστοτε ἀντίληψιν εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν τῆς λεγομένης αἰσθητῆς θερμοκρασίας, ἥτις οὕτω παρουσιάζει τὸν αὐτὸν καύσωνα, ἤτοι τὰς ἰδίας ἐνδείξεις τοῦ θερμομέτρου, ἄλλοτε ὡς ἀποπνικτικὸν καὶ καταθλιπτικὸν καὶ ἄλλοτε ὑποφερτόν. Εἶναι προφανὲς ὅτι αἱ θερμοκρασίαι τοῦ καύσωνος διαφέρουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, φαίνεται δ' ὅτι καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους παίζει σπουδαῖον ῥόλον κατὰ τὸν καύσωνα. Ἐν Ἀμερικῇ οἱ καύσωνες, ὑπὸ μορφὴν κυμάτων ἢ μή, θεωροῦνται ὡς ἐξαιρετικοί, ὅταν ἡ θερμοκρασία ὑπὸ σκιὰν εἶναι μεγαλυτέρα τῶν 90 F=32.2 C. (hot waves, hot spells)· ἐν Mecca τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν παρετηρήθησαν 124° F τὴν 15ην Ἰουνίου 1917. Ἐν Ἀθήναις ὁ καύσων εἶναι ἰσχυρὸς ἀλλ' οὐχὶ καὶ πνιγηρός, καθίσταται δὲ ὑποφερτὸς λόγῳ τῆς ξηρότητος τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προκαλουμένης ἰσχυρᾶς ἐξατμίσεως τοῦ σώματος, ἥτις ἐπιφέρει αἴσθησιν ψύξιν αὐτοῦ. Τὴν ἐξάτμισιν ταύτην βοηθοῦσι μεγάλως καὶ οἱ συχνοὶ ἄνεμοι καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐτησίαι καὶ ἡ αὔρα, τούτου δ' ἕνεκεν αἱ αἰσθηταὶ θερμοκρασίαι τοῦ θέρους δὲν εἶναι ὑψηλαί, μὴ ὑπερβαίνουσαι συνήθως τοὺς 20° περίπου. Ὁ ὀχληρὸς καύσων τοῦ θέρους ἐν Ἀθήναις διαρκεῖ ἐπὶ μακρὰν χρονικὴν περίοδον, ὁ δὲ καύσων τοῦ Ἰουλίου προσεγγίζει οὐκ ὀλίγον πρὸς τὸν τοῦ Ἰουνίου, Αὐγούστου καὶ αὐτοῦ τοῦ Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀστεροσκοπείου ὁ ἀπόλυτος μέγιστος καύσων ὁ μέχρι τοῦδε παρατηρηθεὶς ἐν Ἀθήναις, ἀνῆλθεν εἰς 43° C. ὑπὸ σκιὰν τὴν 21 Ἰουνίου 1916. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

Καυτανζόγλους —1) *Λύσανδρος*. Ἕλλην ἀρχιτέκτων. Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1811 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1885. Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς μακεδονικῆς οἰκογενείας, ἥτις πρότερον ἔφερε τὸ ὄνομα *Σπανδωνῆ* ἢ *Σπανδούνη* καὶ ἔλαβε τὸ παρωνύμιον *Καυτανζόγλου* ἐκ τῆς τιμητικῆς διακρίσεως, τὴν ὁποίαν ἀπένειμεν εἰς τὰ μέλη αὐτῆς ὁ σουλτάνος, νὰ φέρουν, κατ' ἐξαίρεσιν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, τὸ ὑπὸ τῶν Τούρκων μόνον φερόμενον «καυτάνιον». Ὁ πάππος αὐτοῦ *Ἰωάννης*, ἀποθανὼν τῷ 1820, ἦτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἀγῶνα, διαθέσας ὑπὲρ αὐτοῦ, καθὼς καὶ ὑπὲρ σχολείων, φιλανθρωπικῶν καταστημάτων καὶ πρὸς ἔκδοσιν βιβλίων μέγα μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ παντοιοτρόπως βοηθήσας τὸν πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε', τὸν Μιαούλην, τὸν Κανάρην, τὸν Ρήγαν Φεραῖον κ. ἄ. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡ μήτηρ τοῦ Λυσάνδρου Καυτανζόγλου κατώρθωσε μετὰ τῶν δύο τέκνων της νὰ σωθῇ ἐπὶ γαλλικοῦ πλοίου καὶ νὰ φθάσῃ εἰς Γαλλίαν. Ὁ Λύσανδρος, μετὰ τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Μασσαλίᾳ, μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου ἐσπούδασε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν εἰς τὴν ἐκεῖ ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν. Νεαρώτατος (1833) ἐβραβεύθη εἰς τὸν διεθνῆ διαγωνισμὸν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μιλάνου διὰ τὴν σύνταξιν σχεδίου πανεπιστημίου. Ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἰδιοφυΐα, διακριθεὶς δὲ ἐνωρίτατα ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἐγένετο μέλος τῶν ἀκαδημιῶν τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ τῆς Ρώμης, τῆς Βονωνίας, τῆς Πάρμας, τοῦ Μιλάνου, τῆς Βενετίας, τῆς ἐν Λονδίνῳ Βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν Βρεττανῶν ἀρχιτεκτόνων, τῆς Λισσαβῶνος, τῆς Μαδρίτης, τῆς Βιέννης καὶ τῆς Φιλαδελφείας. Τῷ 1844, κληθεὶς καὶ ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας, διωρίσθη πρῶτος Ἕλλην διευθυντὴς τοῦ ἀρτισυστάτου πολυτεχνείου, τὸ ὁποῖον διηύθυνε μέχρι τοῦ 1862. Ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἱδρύματος, ὑπῆρξε διδάσκαλος ἀρίστων καλλιτεχνῶν, συγχρόνως δὲ κατώρθωσε να πείσῃ τὸν συμμαθητὴν αὐτοῦ Στουρνάρην νὰ καταβάλῃ τὰς δαπάνας τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου τοῦ πολυτεχνείου, τοῦ ὁποίου αὐτὸς εἶχε καταστρώσει τὰ σχέδια.

Εἰργάσθη συνάμα καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς πόλεως Ἀθηνῶν δι' ὡραίων οἰκοδομῶν, ἐκτὸς δὲ πολλῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν καὶ τοῦ πολυτεχνείου, κατεσκευάσθησαν ἐπὶ σχεδίων αὐτοῦ τὸ Ἀρσάκειον, οἱ ναοὶ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ὁ καθολικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἐν Πάτραις κτλ. Ὁ Καυτανζόγλου ἀφῆκεν ἐπίσης καὶ σχέδιον Πανελληνίου ἡρῴου, τοῦ ὁποίου ἡ ἵδρυσις εἶχε προταθῆ ἐπὶ Ὄθωνος καὶ ὅπερ ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, καθὼς καὶ πολλὰ σχέδια κτιρίων πρὸς διακόσμησιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐδημιούργησεν ἁπλοῦν, ἀπέριττον καὶ ἀρχαιοπρεπῆ ῥυθμὸν νεοκλασσικὸν καὶ ἐξήσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κινήσεως τῶν χρόνων του.

—2) *Ἰωάννης*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, πολιτευτὴς (1873—1930). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Διωρίσθη κατ' ἀρχὰς νομάρχης Γυθείου καὶ βραδύτερον Τρικκάλων. Ἐπιδοθεὶς κατόπιν εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς Καρδίτσης τῷ 1902. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ἤρχισε πολιτευόμενος ἐκεῖ, ἐκλεγεὶς κατ' ἐπανάληψιν βουλευτὴς Θεσσαλονίκης. Τῷ 1917, ἐπὶ κυβερνήσεως Ν. Καλογεροπούλου, ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας.

—3) *Λυσίμαχος*. Ἕλλην διπλωμάτης, υἱὸς τοῦ Λυσάνδρου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1870. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν καὶ κατόπιν εἰσήχθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπου ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1903—1911 ἐχρημάτισε γραμματεὺς καὶ κατόπιν ἐπιτετραμμένος τῆς ἐν Λονδίνῳ πρεσβείας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1911—1913 τῆς ἐν Βασιγκτῶνι πρεσβείας. Τῷ 1913—1914 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τύπου καὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῷ 1917 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ, δὲν μετέβη ὅμως εἰς τὴν θέσιν του, λόγῳ τῆς ἐπελθούσης τότε πολιτικῆς μεταβολῆς. Τῷ 1921 συνώδευσεν ὡς γενικὸς γραμματεὺς τὴν εἰς Λονδῖνον μεταβᾶσαν ὑπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Ν. Καλογερόπουλον ἑλληνικὴν ἀποστολὴν καὶ κατόπιν διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ. Τῷ 1925 διωρίσθη γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, παραιτηθεὶς κατόπιν συνεπείᾳ διαφωνίας του ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν πρὸς τὴν Νοτιοσλαυίαν, αἵτινες βραδύτερον ἠκυρώθησαν καὶ ἐτροποποιήθησαν. Ἔγραψε διάφορα ἄρθρα καὶ μελέτας ἐπὶ διπλωματικῶν ζητημάτων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Μ. Δ. Β.

καυτερὸ (τὸ) */Ἁλιευτ./.* Ἐργαλεῖον διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν καλαμαριῶν. Εἶναι ἐπίμηκες κατασκεύασμα ἐκ μολύβδου εἰς σχῆμα πλεκτικῆς ἀτράκτου (ἀδραχτιοῦ), ἔχον περιερραμμένον λευκότατον πανίον, εἰς τὸ ἄνω ἄκρον του κρίκον διὰ τὴν πρόσδεσιν πετονιᾶς, ὀλίγυρα δὲ εἰς τὸ κάτω ἄκρον του πλῆθος καρφίδων συνήθων, ἐχουσῶν τὰς αἰχμὰς ἐστραμμένας πρὸς τὰ ἄνω καὶ λοξῶς πρὸς τὰ ἔξω ἐν εἴδει κανίστρου. Προσδενόμενον εἰς πετονιὰν ἀφίνεται καὶ κατέλθῃ διὰ τοῦ βάρους του μέχρι στάθμης μὴ πλησιαζούσης οὔτε τὸν πυθμένα οὔτε τὴν ἐπιφάνειαν, «ἀνάμεσα σὲ δυὸ νερά». Καταβιβάζων ὁ ἁλιεὺς τὴν κρατοῦσαν τὴν πετονιὰν χεῖρα καὶ εἶτα ἀμέσως ἀναβιβάζων αὐτὴν ἀποτόμως, προσδίδει εἰς τὸ καυτερὸ ταχεῖαν κατακόρυφον παλινδρομικὴν κίνησιν. Τὸ καλαμάρι ἐκλαμβάνον τὸ λευκὸν καυτερὸ ὡς ἰχθὺν φεύγοντα πρὸ τῆς θέας του, ῥίπτεται κατὰ τοῦ δολεροῦ ὀργάνου, ὅπερ νομίζει λείαν, καὶ συλλαμβάνεται ἀπὸ τὰς εἰς τὸ σῶμά του ἐμπηγνυομένας καρφίδας. Δ. Ν. Π.—Σ. Ε. Λ.

καυτερός, *—ή —ό·* δημοτ., ὁ καίων, καυστικός· ‖ μεταφ., ὁ προξενῶν μεγάλην στενοχωρίαν, ὁ δάκνων τὴν καρδίαν: *«μοῦ εἶπε κάτι λόγια καυτερά, ποὺ μοῦ 'καψαν τὴν καρδιά»*.—Ἐπίρρ. **καυτερά.**

καυτήρ, *—ῆρος* (ὁ). Ἐργαλεῖον μετάλλινον, ποικίλου σχήματος (δίκην μαχαιρίου, σφαιροειδές, κυλινδρικόν, ὀξύαιχμον κ.τ.τ.), χρησιμεῦον πρὸς καυτηρίασιν. Συνήθως ἀποτελεῖται ἐκ δύο συγκεντρικῶν σωλήνων, ὧν ὁ μὲν ἐσωτερικός, ἐκ κοινοῦ μετάλλου συγκείμενος, προσδέχεται ἀτμοὺς βενζίνης ἐκ παρακειμένου φιαλιδίου δι' ἐλαστικῆς σφαίρας, ὁ δὲ ἐξωτερικός, ὁ ἐκ λευκοχρύσου, προσδέχεται τὰ προϊόντα τῆς καύσεως τῶν ἀτμῶν τῆς βενζίνης καὶ οὕτως εὑρίσκεται διαρκῶς ἐν ἐρυθροπυρώσει. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τίθεται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ μέρος τοῦ σώματος ἐφ' οὗ πρό-

Digitized by Google

κειται νὰ ἐνεργηθῇ ἡ καυτηρίασις. Ἐπὶ τοῦ γαλβανοκαυτῆρος γίνεται χρῆσις σύρματος λευκοχρύσου πυρακτουμένου δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

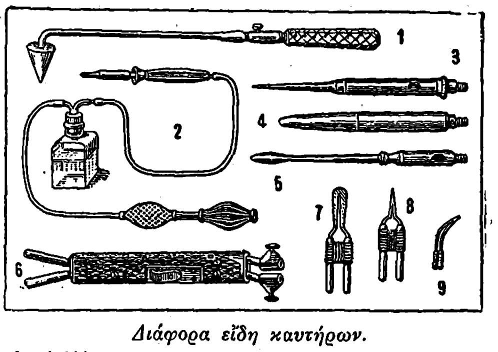

Διάφορα εἴδη καυτήρων.

[1=ὁ ἄλλοτε ἐν χρήσει καυτὴρ μὲ ἀνταλλακτικὰς ἀκίδας· 2=ὁ νῦν ἐν χρήσει θερμοκαυτὴρ μὲ φυσητῆρα καὶ βενζίνην· 3,4.5=διαφόρων σχημάτων ἀκίδες· 6=ἠλεκτροκαυτὴρ (λαβὴ καυτηριοφόρος)· 7,8,9,=ἀκίδες διαφόρων σχημάτων.]

Ἐνίοτε γίνεται χρῆσις καυτήρων ἐκ σιδήρου, κατασκευαζομένων καὶ πυρακτουμένων εἰς πυρὰν (βλ. καὶ λ. *θερμοκαυτήρ*). Ι. Κ. Κ.

καυτηριάζω, ἀόρ. *ἐκαυτηρίασα—ἐκαυτηριάσθην*· καίω διὰ τοῦ καυτηρίου ἢ καὶ διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου, κάμνω θεραπευτικὴν καυτηρίασιν: «καυτηριάζω τὸ τραῦμα, — τὴν πληγήν, — τὸν δοθιῆνα κττ.»· || μεταφ., ἐπικρίνω δριμέως: «ὁ λόγος του ἐκαυτηρίασε τοὺς ἀντιπάλους» || στίζω, σημαδεύω διὰ τοῦ *καυτηρίου*, οἷον τοὺς ἵππους πρὸς διάκρισιν.

καυτηρίασις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καυτηριάζειν, ἡ διὰ τοῦ καυτηρίου ἔγκαυσις (κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς): «τοῦ ἐχρειάζετο αὐτὴ ἡ καυτηρίασις».

— *[Ἰατρ.] Καυτηρίασις* καλεῖται ἡ πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν καταστροφὴ ἱστῶν τινων τοῦ σώματος, ἡ ἐπιτυγχανομένη τὸ μὲν διὰ διαφόρων καυστικῶν χημικῶν οὐσιῶν, καυτηρίων καλουμένων, τὸ δὲ τῇ ἐπιδράσει θερμοκρασίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλῆς, δι' εἰδικῶν πρὸς τοῦτο ἐργαλείων (θερμοκαυτῆρος, γαλβανοκαυτῆρος) καὶ πεπυρακτωμένου σιδήρου εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις. Αἱ διὰ τοῦ θερμοκαυτῆρος προξενούμεναι στικταὶ καυτηριάσεις ἐπὶ ἐξιδρωμάτων τοῦ ὑπεζωκότος, γόνατος κττ. ἐνεργοῦσιν ὡς ἐπισπαστικά. Αἱ μᾶλλον πρὸς καυτηρίασιν χρησιμοποιούμεναι χημικαὶ οὐσίαι εἶναι τὸ καυστικὸν κάλι ἢ ὑποξείδιον τοῦ καλίου, οὗ χρῆσις γίνεται ἐπὶ δηγμάτων λυσσώντων κυνῶν, ἢ τραυμάτων μολυνθέντων διὰ τοῦ βακτηριδίου τοῦ ἄνθρακος, τὸ ὀξείδιον τοῦ ἀσβεστίου (κεκαυμένη ἢ καυστικὴ ἄσβεστος), τὸ θειικὸν ὀξύ, τὸ γαλακτικὸν ὀξύ, τὸ μυρμηκικὸν ὀξύ, τὸ χρωμικὸν ὀξύ, ὁ νιτρικὸς ἄργυρος, ὅστις φερόμενος εἰς ραβδία χρησιμεύει τὸ μὲν ὅπως ἐρεθίσῃ ἄτονον σαρκοφυΐαν, τὸ δὲ ὅπως καταστρέψῃ ὑπερβλάστησιν ταύτης, ὁ θειικὸς χαλκός, ὁ χλωριοῦχος ψευδάργυρος, τὸ ἀργίλλιον κλπ. Ι. Κ. Κ.

καυτήριον (τό)· τὸ χημικὸν μέσον διὰ τοῦ ὁποίου *καυτηριάζει τις*· || μεταφ. «ὁ λόγος του ἦτο καυτήριον», «τσούζει σὰν καυτήριο».

—*[Φαρμ.]* Καλοῦνται *καυτήρια* τὰ φάρμακα, ἅτινα φερόμενα ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος δρῶσι καυστικῶς καὶ προκαλοῦσι χημικὰς ἀλλοιώσεις τῶν ἱστῶν καὶ ἀπονέκρωσιν τοῦ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς ταῦτα ἐρχομένου μέρους τοῦ σώματος. Τὰ πλεῖστα τῶν καυτηρίων προέρχονται ἐκ τῶν ὀξέων, τῶν βάσεων καὶ τῶν ἁλάτων τῶν βαρέων μετάλλων, οὕτω δὲ διακρίνονται καὶ εἰς καυτήρια ὄξινα, βασικὰ καὶ ἁλατοῦχα (caustica acida, c. basica, c. salina). Τὰ καυτήρια δρῶσιν εἴτε πηγνύοντα τὸ λεύκωμα, ὡς π. χ. τὰ πλεῖστα τῶν ἀνοργάνων ὀξέων, εἴτε ἀφαιροῦντα ὕδωρ ἀπὸ τοὺς ἱστούς, εἴτε σχηματίζοντα σάπωνας μετὰ τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν καὶ ἀποσυνθέτοντα τὰς λευκωματούχους οὐσίας (καυστικὰ ἀλκάλια). Τὰ καυτήρια δύνανται περαιτέρω νὰ δρῶσι καὶ ὀξειδωτικῶς (χρωμικὸν ὀξύ, ὑπερμαγγανικὸν κάλιον). Τὸ πυκνὸν θειικὸν ὀξὺ ὄχι μόνον ἀφαιρεῖ τὸ ὕδωρ τῶν ἱστῶν, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ ἐξανθράκωσιν αὐτῶν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ἐν τῇ ἀναλογίᾳ τοῦ ὕδατος περιεχομένου ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου. Τὸ νιτρικὸν ὀξὺ ὀξειδοῖ τοὺς ἱστοὺς καὶ σχηματίζει συγχρόνως καὶ νιτροσώματα. Τινὰ τῶν καυτηρίων δρῶσι τελείως ἐπιφανειακῶς, ἄλλα πάλιν σχηματίζουσι λεπτὴν ἐσχάραν καὶ τέλος ἄλλα διεισδύουσι βαθέως, ἡ δὲ δρᾶσις αὐτῶν ἐπεκτείνεται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Τὰ καυστικὰ ἀλκάλια προσβάλλουν ταχέως τὴν ἐπιδερμίδα καὶ τὸν ὑποκείμενον ἱστόν. Τὰ ἐπιφανειακῶς δρῶντα καυτήρια χαρακτηρίζονται ὡς *καθαιρετικὰ* (cathaeretica), τὰ δὲ βαθέως διεισδύοντα χαρακτηρίζονται ὡ. *ἐσχαρωτικὰ* (escharotica).

Ἡ ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐσχαρωτικῶν προκαλουμένη ἐσχάρα εἶναι ἑκάστοτε διάφορος κατὰ τὰς διαστάσεις καὶ τὸ χρῶμα, οἱ χαρακτῆρες δὲ οὗτοι τῆς ἐσχάρας παίζουσι σπουδαῖον ρόλον προκειμένου νὰ ἀναζητηθῇ τὸ καυτήριον, δι' οὗ ἐπῆλθε δηλητηρίασις. Ὅλα τὰ καυτήρια προκαλοῦν ἐπὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν τὴν αὐτὴν καυστικὴν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν προκαλοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ μάλιστα εἰς μεγαλύτερον βαθμόν, καθότι ἐπ' αὐτῶν δὲν παρακωλύεται ἡ δρᾶσίς των ὑπὸ πυκνοῦ στρώματος τῆς ἐπιδερμίδος. Λόγῳ τῆς καταστρεπτικῆς δράσεώς των τὰ καυτήρια δέον νὰ χρησιμοποιῶνται καὶ νὰ φυλάσσωνται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, καθότι πλεῖστοι θάνατοι ὀφειλόμενοι εἰς ἑκούσια ἢ τυχαῖα περιστατικὰ προέκυψαν ἐξ αὐτῶν. Θεραπευτικῶς χρησιμοποιοῦνται τὰ καυτήρια πρὸς καταστροφὴν νεοπλασμάτων, εἴτε μικρῶν, ὡς π. χ. ἀκροχορδώνων, κονδυλωμάτων, πολυπόδων, τύλων κλπ., εἴτε μεγάλης ἐκτάσεως κακοήθων νεοπλασμάτων (καρκίνου, σαρκώματος), ὅταν ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐγχείρησιν. Παλαιότερον τὰ καυτήρια ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ πρὸς τεχνικὴν πρόκλησιν φλεγμονῶν (φοντανέλλα). Σπουδαίαν ἐφαρμογὴν εὑρίσκουσι τὰ καυτήρια ἐπὶ δηλητηριωδῶν πληγῶν ὀφειλομένων εἰς δήγματα ἰοβόλων ὄφεων, λυσσώντων κυνῶν, σφηκῶν κλπ. Εἰς τὰ καυτήρια τάσσονται καὶ αἱ μόξαι, τὰ ψίλωθρα καὶ τὰ τυλοφθόρα. Τὰ διάφορα καυτήρια φέρονται εἴτε ὡς στερεὰ σώματα καὶ κυρίως ὑπὸ τὴν μορφὴν ραβδίων, εἴτε ὡς κόνεις, εἴτε τέλος ὡς φυράματα. Ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν φυραμάτων χρησιμοποιοῦνται κυρίως τὰ ὑγρὰ ἢ διαρρέοντα καυτήρια. Ἐξ ὅλων τῶν ἁλατούχων καυτηρίων ἰδία εὔχρηστοῦν ὁ νιτρικὸς ἄργυρος καὶ ὁ θειικὸς χαλκός. Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

καυτός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ καίων, ὁ λίαν θερμός: «τὸ νερὸ —, τὸ λάδι εἶναι καυτό», «τσώει τὸ φαΐ καυτό, —τὴ σούπα καυτή».

καύτρα (ἡ)· δημοτ., τὸ ἀπηθρακωμένον ἄκρον τῆς θρυαλλίδος: «ἡ λάμπα ἔχει καύτρα καὶ δὲ φέγγει»,

καύχημα (τό)· τὸ ἐφ' ᾧ τις καυχᾶται, σέμνωμα, κοιν. *καμάρι*: «τὸ καύχημα τῆς χώρας, —τοῦ ἔθνους».

καυχηματίας (ὁ)· ὁ καυχώμενος, ὁ εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ἀρεσκόμενος νὰ καυχᾶται, κοιν. *καυχησιάρης*.

καυχησιάρης (ὁ)· ὁ ἀρεσκόμενος νὰ καυχᾶται, καυχηματίας.

καυχησιολόγημα (τό)· λόγοι καυχηματίου, κομπορρημοσύνη.

καυχησιολογία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καυχησιολογοῦντος, λόγοι καυχηματίου, καυχησιολόγημα.

καυχησιολογῶ (*—έω*)· μεγαληγορῶ, κομπορρημονῶ, καυχῶμαι, ἀλαζονεύομαι.

καύχησις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ καυχᾶταί τις, κομπασμός, κομπορρημοσύνη, καυχησιολογία.

Καῦχοι (οἱ). Γερμανικὴ φυλὴ (βλ. λ. *Καῦκοι*).

καυχῶμαι (*—άομαι*), κοιν. *καυχιέμαι*, ἀόρ. *ἐκαυχήθην*, κοιν. *καυχήθηκα*· ὑπερηφανεύομαι, κομπορρημονῶ, μεγαληγορῶ: «μὴν καυχιέσαι, γιατὶ σὲ ξέρομε ποιὸς εἶσαι», ᾆσμ. «τὰ κάλλη μου καυχήσου τα, τὲς ὀμορφιές μου πέ τες».

κάφ. Εἰκοστὸν τέταρτον γράμμα τοῦ τουρκικοῦ (ἀραβικοῦ) ἀλφαβήτου, ἀρχικῶς ιθ'. Προφέρεται ὡς *κ* χονδρόν, ἀντιθέτως πρὸς τὸ λεπτὸν *κιάφ*. Εἶναι τὸ ἑβραϊκὸν *κόφ*.

κάφ (C. A. F.,=coût-assurance-frêt). Γαλλικὸς τύπος τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ διεθνῶς γνωστοῦ ὅρου πωλήσεως ἐμπορεύματος c. i. f. (βλ. λ. *τσίφ*). Η.Π.Γ.

Κάφ-δὰγ *[Μυθ.]*. Μυθικὸν ὄρος ἀναφερόμενον εἰς τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις τῶν Τούρκων καὶ τῶν Περσῶν, κατοικία τοῦ μυθικοῦ ὀρνέου Συμέργ. Τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Καυκάσου, τὰ δὲ περὶ μυθικοῦ ὀρνέου σχετίζονται ἀναμφιβόλως μετὰ τοῦ μύθου τοῦ Προμηθέως καὶ τοῦ κατατρώγοντος τὸ ἧπάρ του γυπός. Ν. Μ.

Κάφα, ἢ ***Κάφφα,*** ἢ ***Γκόμαρα*** (Kafa, Kaffa ἢ Gomara) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ἀβησσυνίας, κειμένη πρὸς τὰ ΝΔ τῆς χώρας. Ἔχει ἔδαφος ὀρεινὸν καὶ ἡφαιστειογενὲς μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὴν Χόττα (3.680 μ.) καὶ τὴν Γκοῦγκε (3.200 μ.) καὶ διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ὄμο-Μπόττεγκο καὶ Γκόγιεμπ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτῶν. Ἔχει κλῖμα γλυκὺ καὶ ἔδαφος εὔφορον μὲ πλουσίαν βλάστησιν, ἰδίως καφεοδένδρων, ἐκ τῶν ὁποίων ὠνομάσθη ἡ χώρα. Ἐξάγει κυρίως καφέν, ἐλεφαντοστοῦν καὶ καρδάμωμον. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήκουν κυρίως εἰς τὴν φυλὴν τῶν Καφίτσιο καὶ εἶναι οἱ ἡμίσεις εἰδωλολάτραι καὶ οἱ ἡμίσεις Χριστιανοὶ κόπται. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑφίστατο ἐν αὐτῇ εἰσέτι τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Μπόνγκα*, κειμένη εἰς ὕψος 1.800 μ. Μ. Δ. Β.

καφαντάρης (ὁ) (τουρκ. *καφᾶ*=κεφαλή, *ντάρ*=ὁ κρατῶν)· σύντροφος.

Καφαντάρης, ***Γεώργιος.*** Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1873 ἐν Φραγκίστῃ τῆς Εὐρυτανίας. Σπουδάσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα καὶ τὰ νομικὰ ἐν Ἀθήναις, ἐνήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἐν Μεσολογγίῳ καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις. Ἤρξατο πολιτευόμενος ἀπὸ τοῦ 1902, ἐξελέγη δὲ τὸ πρῶτον βουλευτὴς τῷ 1905, ταχθεὶς εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Δ. Ράλλην κόμμα, κατέγινε δὲ ἰδιαιτέρως εἰς οἰκονομικὰς μελέτας καὶ διεκρίθη ἀμέσως ἐν τῇ βουλῇ ὡς ρήτωρ, ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς διοικητικῆς ἐξυγιάνσεως, διὰ τῆς ἐξυψώσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς συστάσεως τῶν διοικητικῶν συμβουλίων πρὸς περιορισμὸν τῆς συναλλαγῆς. Ὑπερημύνθη ταυτοχρόνως τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς περιφρουρήσεως τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου ἀπὸ τῆς κωλυσιεργίας, ἥτις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν παρέφθειρε τὴν ἔννοιαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ εἶχεν ἐξεγείρει τὸ κοινὸν φρόνημα. Ἀντετάχθη ὡσαύτως κατὰ τῆς ἐκδηλωθείσης τάσεως πρὸς ἐπέμβασιν τοῦ κράτους διὰ τὸν περιορισμὸν τῆς χρήσεως τῆς δημοτικῆς γλώσσης, πρῶτος δὲ ἠγόρευσεν εἰς τὴν βουλὴν ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος.

Μετὰ τὴν ἐπανάσταστιν τοῦ 1909 καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου (6 Ὀκτωβρίου 1910), ἥτις προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τῆς πρώτης ἀναθεωρητικῆς βουλῆς, ἀπέσχε μετὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως τῶν προκηρυχθεισῶν ἐκλογῶν, αὐτὸς συντάξας τὴν προκήρυξιν τῆς ἀποχῆς. Ἡ νέα τροπὴ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων ἔφερε τὸν Καφαντάρην εἰς τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων, ὁ δὲ τότε ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Λάμπρος Κορομηλᾶς διώρισεν αὐτὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ

Γεώργιος Καφαντάρης.

ὑπουργείου τούτου, τὴν θέσιν δὲ ταύτην διετήρησεν ἐπὶ ἔτος. Τῷ 1911 ἐξελέγη αὖθις βουλευτής, ἠσχολήθη δὲ κυρίως ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων, γενόμενος γενικὸς εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, δι' ἀγορεύσεων δὲ καὶ ἐκθέσεων ὑποστηρίξας τὴν ἀνάγκην εὐρείας ἐπιστημονικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος πρὸς ἀνακούφισιν τῶν λαϊκῶν μαζῶν.

Ἐπανεκλεγεὶς βουλευτὴς τῷ 1915, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης, ὁ Καφαντάρης μετέβη ὡς ἀρχηγὸς ἀποστολῆς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδόν του καὶ τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως Βενιζέλου ἐν Ἀθήναις τὴν 11ην Ἰουνίου 1917, ὁ Καφαντάρης, μὴ μετασχὼν ταύτης, ὑπεστήριξε πρῶτος, κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον, τὴν ἀνάγκην τῆς ἐγκαθιδρύσεως δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἠρνήθη τότε τὸ προσφερθὲν εἰς αὐτὸν ὑπουργεῖον τοῦ Ἐπισιτισμοῦ, ὡς καὶ βραδύτερον ἄλλο τοιοῦτον, καθ' ὅσον ἐν τῇ βουλῇ ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἀναπτυχθείσης ἀρχῆς τῆς ἀμέσου ἐπεμβάσεως τῶν βουλευτῶν εἰς τὰ τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ἐδέχθη τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας, ἐπὶ τῆς ὑπουργίας δὲ αὐτοῦ ἐψηφίσθη καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὁ νόμος περὶ ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως, δι' οὗ ἀπεφασίσθη ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν πάσης κατηγορίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἀνέλαβεν ὡς

Digitized by Google

μέλος τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων τὴν κατ' οὐσίαν ἡγεσίαν αὐτοῦ καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς τερματισμὸν τῆς ἐπαναστάσεως, δι' ἐνεργείας ἐλευθέρων ἐκλογῶν, συμφιλιώσεως καὶ ἀποχῆς τῶν στρατιωτικῶν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, ὅτως εἰσέλθη εἰς τὴν κανονικὴν κοίτην τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα τῆς χώρας. Ἦλθεν ὡς ἐκ τούτου εἰς ὀξυτάτην ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς παράγοντας ἐκείνους, οἵτινες ἐπεζήτουν τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως διὰ στρατιωτικῶν ἐπεμβάσεων καὶ ἀντετάχθη κατὰ τῆς βιαίας μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος, ἐπιμείνας εἰς τὴν διενέργειαν ἐλευθέρου μετεπαναστατικοῦ δημοψηφίσματος πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ καθεστῶτος.

Εἰς τὴν πρώτην μεταεπαναστατικὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου (11 Ἰανουαρίου 1924), ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ἐπέτυχε δέ, παρ' ὅλην τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἀντίδρασιν, τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ ἀμνηστείας καὶ περὶ χαρίτων, ὡς καὶ περὶ ἐπανεκδόσεως καὶ ἀποζημιώσεως τῶν ἐφημερίδων, τῶν ὁποίων ἡ ἔκδοσις εἶχε διακοπῆ ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου, ἐσχημάτισε κυβέρνησιν τὴν 6ην Φεβρουαρίου 1924, ἀκολουθήσας τὸ ἀρχῆθεν χαραχθὲν παρ' αὐτοῦ πρόγραμμα τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκαθαρίσεως δι' ἐλευθέρου πολιτειακοῦ δημοψηφίσματος. Ὁ Βενιζέλος, τηρῶν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν ἐν τῇ βουλῇ, ἀνεκοίνωσε κατ' ἐπανάληψιν ἐγγράφως εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ πολιτική του αὐτη ἀπέβη, συνεπείᾳ τῆς ἀναπτυχθείσης ἀντιδράσεως, ἀνεφάρμοστος καὶ ἦτο ἠναγκασμένος ν' ἀπέλθη τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Καφαντάρης προσεπάθησε νὰ πείση τοῦτον, ὅπως παραμείνη τοὐλάχιστον μέχρι τῆς διενεργείας τοῦ δημοψηφίσματος. Τούτου μὴ ἐπιτευχθέντος, ἡ κυβέρνησις ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν της τὴν 12ην Μαρτίου καὶ ὁ Καφαντάρης ἀνέλαβε τὴν ἡγεσίαν τοῦ προοδευτικοῦ φιλελευθέρου κόμματος, πᾶσα δὲ ἡ προσοχὴ αὐτοῦ συνεκεντρώθη εἰς τὴν ἑδραίωσιν τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης, χάριν τῆς ὁποίας ὑπεστήριξε τὰς κυβερνήσεις Σοφούλη καὶ Μιχαλακοπούλου, ὅπως ἐπαναγάγη τὸν στρατὸν εἰς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὴν 26ην Ἰουνίου 1925 ἡ κυβέρνησις Μιχαλακοπούλου ἀνετράπη καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ δικτατορία, κατὰ τῆς ὁποίας ὁ Καφαντάρης ἐπάλαισεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, δι' ὃ καὶ κατεδιώχθη καὶ ἐξωρίσθη. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς δικτατορίας καὶ τὰς διενεργηθείσας ἐκλογὰς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Κονδύλη, ἐπεδίωξε τὴν συγκρότησιν τῆς οἰκουμενικῆς ὑπὸ τὸν Ἀλ. Ζαΐμην κυβερνήσεως, εἰς ἣν ὁ Καφαντάρης ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ ὁποῖον διηύθυνε καὶ εἰς τὰς μετέπειτα κυβερνήσεις Ζαΐμη τῆς 17ης Αὐγούστου 1927, λόγῳ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ λαϊκοῦ κόμματος, καὶ τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1928. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βενιζέλου εἰς Ἀθήνας ἐπῆλθε διαφωνία αὐτοῦ μετὰ τοῦ Καφαντάρη ἐπὶ οἰκονομικῶν τινων ζητημάτων, λόγῳ τῆς ὁποίας, τὴν 4ην Ἰουλίου 1928, παραιτηθείσης τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Βενιζέλος.

Κατὰ τὸ εἰκοσιπενταετὲς πολιτικόν του στάδιον, ὅπερ συμπίπτει μὲ τὴν μᾶλλον πολυτάραχον περίοδον τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος, ὁ Καφαντάρης ἀνεδείχθη εἷς τῶν ῥωμαλεωτέρων ῥητόρων τῆς βουλῆς, ἀκολουθῶν τὴν παλαιὰν παράδοσιν τῆς κλασσικῆς ῥητορικῆς. Τὸν διακρίνει ἁδρότης ἐπιχειρημάτων, ἀρχιτεκτονικὴ συμμετρία καὶ ἀνθηρότης ὕφους. Αἱ πολιτικαὶ ἀσχολίαι δὲν ἀπεμάκρυναν αὐτὸν ὁλοσχερῶς ἐκ τῆς δημοσιογραφίας. Οὕτω ἐπὶ μακρὸν διηύθυνε τὴν μηνιαίαν «Πολιτικὴν Ἐπιθεώρησιν», εἰς ἣν ἀνέπτυσσε τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ γνώμας καὶ ἐπραγματεύετο τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῆς χώρας. Θ. Β.

— **Καφαντάρης, *Ματθαῖος*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Σκοπέλου, διακριθεὶς εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα καὶ μάλιστα εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια τῷ 1825.

— **Καφαντάρης, *Σπυρίδων*.** Ἀγωνιστὴς ἐξ Εὐρυτανίας. Ἐπολέμησε γενναιότατα ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸ Χαϊδάρι τὸν Αὔγουστον τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

Καφαρσαβᾶ, ἢ ***Χαφερσαβᾶ*** */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Σαμαρείας ἐν Παλαιστίνῃ, παρὰ τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Κὰφρ-Σαβᾶ ἐπὶ τῆς ἐκ Γιάφας πρὸς Ναμπουλοὺς ὁδοῦ. Κατεῖχεν ἣν θέσιν ἔλαβεν ἡ κατόπιν ἱδρυθεῖσα πόλις *Ἀντιπατρίς*. —Π

καφάσι (τό)· δημοτ., δικτυωτὸν κιγκλίδωμα εἰς τοὺς παλαιοτέρους γυναικωνίτας τῶν ἐκκλησιῶν, ἵνα ἀποκρύπτωνται τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῶν ἀνδρῶν || ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸ *δικτυωτόν*, δι' ὧν ἀποφράσσονται οἱ καθέκται ἢ ἀποτελεῖται τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου τῶν λέμβων. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *δικτυωτόν*.

καφασωτός, —*ή*, —*ό*· ὁ ἔχων καφάσι: «*γυναικωνίτης καφασωτός*» || ὁ ὅμοιος μὲ καφάσι, δικτυωτός.

Καφᾶτος, ἢ ***Καλαφάτης***, καὶ ***Καλαφᾶτος***. Ὄνομα Κρητικῆς οἰκογενείας, προερχομένης ἐκ τοῦ *Ματθαίου Καφάτου* ἢ *Καλαφάτη*, ἑνὸς ἐκ τῶν δώδεκα ἀρχοντοπούλων ἐξ εὐγενῶν οἴκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ὁποίους ἔπεμψεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς εἰς Κρήτην μετὰ τὴν ἀπόπειραν ἐπαναστάσεως τοῦ Καρύτση (1092 ἢ 1182). Ἐκ τῆς οἰκογενείας ἀναφέρονται σπουδασταὶ ἐν Παταυΐῳ *Ἀνδρέας* καὶ *Ἐμμανουὴλ Καλαφάται* καὶ *Γεώργιος* καθηγητής, νεαρὸς τὴν ἡλικίαν, οὗ τὴν καταγωγὴν ἀνάγει ὁ Ζαβίρας εἰς τὸ γένος τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Καλαφάτη (1041) ἐκ πατρὸς καὶ εἰς τοῦ Παλαιόκαππα ἐκ μητρός. Μνημονεύεται καὶ *Ἰάκωβος* τιμαριοῦχος (1669). Τὸ ὄνομα σῴζεται καὶ σήμερον εἰς ἐπαρχιακὰς οἰκογενείας καὶ ὑπὸ τοὺς δύο τύπους Καφᾶτος καὶ Καλαφᾶτος (καὶ Καλαφατάκις). Ε. Γ.

Κάφαυρος */Μυθολ./.* Υἱὸς τοῦ Ἀμφιθέμιδος (τοῦ υἱοῦ τοῦ Γαράμαντος) καί τινος Τριτωνίδος νύμφης τῆς Λιβύης, ἀδελφὸς τοῦ Νασάμωνος. Κατὰ τὴν παρὰ Ἀπολλωνίῳ Ῥοδίῳ παράδοσιν ὁ Κάφαυρος ἐφόνευσε τὸν ἀργοναύτην Κάνθον διὰ λίθου, τιμωρῶν αὐτὸν δι' ἀπόπειραν ἁρπαγῆς τῶν ἀγελῶν του. Κατὰ τὴν παρὰ Ὑγίνῳ παράδοσιν, φονεὺς τοῦ Κάνθου, ὡς καὶ τοῦ ἑτέρου ἀργοναύτου Ἐριβώτου, ἦτο ὁ Κεφαλίων, ἀκριβῶς ὁμοίως ὡς ὁ Κάφαυρος γενεαλογούμενος καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καταστὰς φονεύς. Ὁ δεύτερος οὗτος μῦθος θεωρεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων μυθολόγων μεταγενέστερος τοῦ πρώτου, γενικῶς δὲ ἡ περὶ ἁρπαγῆς τῶν ἀγελῶν παράδοσις παραλληλίζεται πρὸς τὴν περὶ *Κάκου* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

καφέα (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *κοφέα*.

καφὲ-ἀμὰν (τό)· καφῳδεῖον, καφενεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ᾄδουσι κατὰ τὴν νύκτα γυναῖκες τουρκικὰ ᾄσματα, ἀμανέδες.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *καφῳδεῖον*.

καφεδεψικὸν ***ὀξὺ*** */Χημ.]*· βλ. *καφές*.

καφεϊδινοκαρβονικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *καφεΐνη*.

καφεϊκός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καφέν, ὁ τοῦ καφέ.

— ***καφεϊκὸν ὀξὺ*** */Ὀργ. Χημ./.* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(HO)_2 C_6H_3$ CH: CH. COOH, λαμβανομένη διὰ βρασμοῦ τοῦ καφεδεψικοῦ ὀξέος μετὰ καυστικοῦ κάλεως. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς 3, 4-διοξυκινναμωμικὸν ὀξὺ καὶ κρυσταλλοῦται εἰς ὑποκιτρίνους κρυστάλλους. Σ. Γ.

καφεΐνη (ἡ), ἢ ***τεΐνη***, ἢ ***θεΐνη***, ἢ ***γουαρανίνη*** */Ὀργ. Χημ./.* Ἡ ἀζωτοῦχος βάσις (ἀλκαλοειδὲς) τοῦ καφέ. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς *τριμεθυλοξανθίνη* καὶ ἔχει τὸν τύπον:

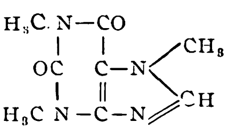

Ἀπαντᾷ εἰς τὰ σπέρματα τοῦ καφὲ (1—2 %), εἰς τὰ φύλλα τῆς καφέας, εἰς τὸ τέϊον (1—4%), εἰς τὸ τέϊον τῆς Παραγουάης (0,5%), εἰς τὰ κάρυα τοῦ κολὰ (2%) καὶ εἰς τὴν γουαράναν (5—6 %). Παρασκευάζεται συνήθως ἐκ τῆς ἀποκοσκινισθείσης κόνεως τοῦ τεΐου, δι' ἐκχυλίσεως αὐτῆς διὰ θερμοῦ ὕδατος, κατεργασίας τοῦ ἐκχυλίσματος δι' ὀξικοῦ μολύβδου πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν δεψικῶν ὑλῶν καὶ προσθήκης ἀνθρακικοῦ καλίου καὶ ἀλκοόλης. Νεωστὶ παρασκευάζεται καφεΐνη ἐπίσης εἰς μεγάλα ποσὰ κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἐλευθέρου καφεΐνης καφὲ ὡς παραπροϊόν. Ἀφ' ὅτου ἐγνώσθη ὅτι ἡ καφεΐνη εἶναι *τριμεθυλοξανθίνη* ἢ *μεθυλοθεοβρωμίνη*, ἤρχισε καὶ ἡ συνθετικὴ παρασκευὴ αὐτῆς διὰ μεθυλιώσεως τῆς θεοβρωμίνης ἢ ξανθίνης ὡς καὶ ἡ πλήρης σύνθεσις αὐτῆς ἐκ μηλονικοῦ ἢ βαρβιτουρικοῦ ὀξέος. Ἡ δι' ἀνακρυσταλλώσεως καθαρισθεῖσα καφεΐνη ἀποτελεῖ λευκούς, μεταξοστίλπνους, ἐλαφροὺς κρυστάλλους πικρᾶς γεύσεως. Εἰς 100° χάνει τὸ κρυσταλλικὸν αὐτῆς ὕδωρ, εἰς τοὺς 180° ἐξαχνοῦται καὶ τήκεται ἄνυδρος εἰς 230°,5. Εἶναι εὐδιάλυτος εἰς βράζον ὕδωρ καὶ χλωροφόρμιον καὶ δυσδιάλυτος εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα, διθειάνθρακα, βενζόλιον καὶ πετρελαϊκὸν αἰθέρα. Πρὸς τὰ ἀλκάλια εἶναι λίαν εὐαίσθητος, μετατρεπομένη ἤδη ἐν ψυχρῷ δι' ἀραιοῦ νατρορρύματος διὰ προσλήψεως ἑνὸς μορίου ὕδατος πρὸς καφεϊδινοκαρβονικὸν ὀξὺ $C_8H_{12}O_3N_4$. Ὡς μὴ περιέχουσα πλέον ἐνεργὰ ὑδρογόνα δὲν ἔχει ὀξίνους ἰδιότητας, σχηματίζει δὲ μετ' ὀξέων ἅλατα, ὧν τινα εἶναι λίαν ἀσταθῆ, ἀποσυντιθέμενα ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Σ. Γ.

— *[Φαρμ. Χημ.]* Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ἡ καφεΐνη εἰς δόσεις 0,05—0,3 γραμμ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας εἰς κόνεις, καταπότια, ἢ ποτήματα ὡς διεγερτικὸν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὡς ἀντινευραλγικὸν καὶ ὡς καρδιοτονωτικὸν φάρμακον. Ἐπίσης ἀναγράφεται ἐπιτυχῶς κατὰ τὰς ἐμβρυοκαρδίας καὶ κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς συσπάσεως τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀγγείων εἰς τοὺς γέροντας, ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῆς πνευμονίας καὶ ὡς διουρητικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις παραγγελλομένη ἡ καφεΐνη προκαλεῖ συχνάκις θανατηφόρους δηλητηριάσεις, τῶν ὁποίων προηγεῖται ἀϋπνία, παραλήρημα, παράλυσις τῶν ἐγκεφαλικῶν, καρδιακῶν καὶ ἀναπνευστικῶν λειτουργιῶν, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐπέρχεται θάνατος ἐξ ἀσφυξίας. Ἡ καφεΐνη ἀπορροφεῖται εὐκόλως ὑπὸ τῶν βλεννομεμβρανῶν καὶ τῆς πεπτικῆς ὁδοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιδερμικῆς ὁδοῦ, ἀποβάλλεται δὲ τοῦ ὀργανισμοῦ χωρὶς νὰ ὑποστῇ σημαντικὰς ἀλλοιώσεις διὰ τῶν οὔρων ἢ τῆς χολῆς. Εἰς κανονικὰς δόσεις ἡ καφεΐνη ἐλαττοῖ τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας καὶ αὐξάνει τὴν ἀρτηριακὴν πίεσιν. Ἡ καφεΐνη ἀποτελεῖ ἐπίσης διεγερτικὸν τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, ἐπίσης διεγείρει τοὺς νεφρούς. Οὐδέποτε ἀναγράφεται ἡ καφεΐνη μετὰ ἰωδιούχων, ταννίνης, ἐκχυλίσματος κίνας, ἀλκαλίων, ὕδατος δαφνοκεράσου, βόρακος, μορφίνης, σαλικυλικοῦ ἢ βενζοϊκοῦ νατρίου καὶ τέλος μετὰ τῶν φαινολικῶν ἢ σαλικυλικῶν παραγώγων, ἅτινα μετὰ τῆς καφεΐνης σχηματίζουν διαρρέοντα μείγματα. Ἐπὶ δηλητηριάσεων διὰ καφεΐνης γίνεται τεχνητὴ ἀναπνοὴ καὶ ὑποδόριοι ἐνέσεις μορφίνης. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν ἡ καφεΐνη χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τῆς ὑδροχλωρικῆς καὶ θειικῆς καφεΐνης, τοῦ βενζοϊκοῦ νατρίου καὶ τῆς καφεΐνης, τῆς κιτρικῆς καφεΐνης καὶ τῆς σαλικυλικῆς καφεΐνης, ἅτινα ἀποτελοῦν εὔχρηστα φάρμακα. Κ. Γ. Μ.

καφεϊνισμὸς (ὁ), ἢ ***καφεϊσμὸς*** *['Ιατρ.].* Οὕτω καλεῖται ἡ τοξικὴ δηλητηρίασις διὰ καφὲ ἢ διὰ καφεΐνης. Ἡ κατάχρησις τοῦ καφέ, οὗτινος κύριον δραστικὸν στοιχεῖον εἶναι ἡ καφεΐνη, προκαλεῖ τοξικὰ φαινόμενα ὀξέα ἢ χρόνια, ἰδίως ἐπὶ τῶν προδιατεθειμένων ἀτόμων.

α') *Ὀξεῖα μορφὴ καφεϊσμοῦ.* Αὕτη παρατηρεῖται κατόπιν λήψεως ἱκανῆς ποσότητος καφὲ παρ' ἀτόμων νευρικῶν ἢ μὴ εἰθισμένων εἰς τὸ ποτὸν τοῦτο. Τὰ συμπτώματα ταύτης εἶναι: ἐγκεφαλικὴ διέγερσις, διαρκὴς πρὸς κίνησιν τάσις, παλμοὶ τῆς καρδίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταχεῖς καὶ λίαν ὀχληροί, συχναὶ πρὸς οὔρησιν ἐπείξεις, ἀφθονία τῆς οὐρήσεως, πολυουρία οἱονεί, ἀϋπνία, τρόμοι τῶν ἄκρων καὶ ναυτία. Τὰ συμπτώματα ταῦτα εἶναι περιοδικά.

β') *Χρονία μορφή.* Αὕτη παρατηρεῖται κατόπιν τῆς συχνῆς χρήσεως τοῦ καφέ, ἀρκοῦσι δὲ συνήθως πρὸς παραγωγὴν ταύτης τρεῖς μέχρι τεσσάρων κυαθίσκοι καφὲ δι' ἡμέρας, ἰδίως ὅταν λαμβάνωνται νήστεως τοῦ ἀτόμου. Τὰ συμπτώματα ταύτης εἶναι: ἐλάττωσις τῆς ὀρέξεως, δυσχερὴς πέψις ἐν γένει καὶ ἐρυγαὶ ἄοσμοι, δυσκοιλιότης καθ' ἕξιν ἐπίμονος, διακοπτομένη ἐνίοτε ὑπὸ διαρροϊκῶν κενώσεων, κρίσεις γαστραλγικαί, ὕπνος ἐλαφρὸς διακοπτόμενος ὑπὸ ἀφυπνίσεων καὶ ταρασσόμενος ὑπὸ ὀνείρων θλιβερῶν ἢ τρομακτικῶν, ὑπεραισθησία, μυρμηκιάσεις ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος, κνησμοὶ μετά τινων ἐξανθήσεων δίκην κνιδώσεως, ἐγκεφαλικὴ διέγερσις ἀπολήγουσα πολλάκις εἰς νευρασθένειαν, ἐπιτάχυνσις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας μετὰ σφυγμοῦ ἰσχυροῦ καὶ σκληροῦ ἐν ἀρχῇ καὶ εἶτα ἀδυνάτου, τρομώδεις κινήσεις ἰδίως τῶν δακτύλων, τοῦ προσώπου καὶ τῆς γλώσσης, παρομοίας πρὸς τὰς τοῦ ἀλκοολισμοῦ, συσπάσεις τῶν κνημιαίων μυῶν, κεφαλαλγίαι, συχνουρία ἰδίως νυκτερινή, ἐξασθένησις τῆς γενετηρίου ἱκανότητος. Πᾶσαι αὗται αἱ διαταραχαὶ προκαλοῦσι σὺν τῷ χρόνῳ ἰσχυρὰν καὶ βαρεῖαν ἀναιμίαν. Ἡ χρῆσις τοῦ καφὲ εἶναι ἰδιαίτατα ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ παιδία.

Πρὸς θεραπείαν τῆς ὀξείας δηλητηριάσεως ταύτης διὰ καφὲ ἢ καὶ καφεΐνης, προκαλοῦμεν τὸν ἔμετον καὶ εἶτα χορηγοῦμεν τὸ οἰνόπνευμα, ἰδίως δὲ τὸν καμπανίτην οἶνον· διενεργοῦμεν δὲ ἀνατρίψεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ὡς καὶ ἔνεσιν μορφίνης 1 ἑκστ. Εἰς τὰς χρονίας δηλητηριάσεις ἀπαγορεύομεν τελείως τὴν χρῆσιν τοῦ καφὲ καὶ συνιστῶμεν τακτικὰς ἐλαφρὰς ἐντριβὰς τοῦ σώματος ὁλοκλήρου, ὑγιεινὰς δὲ περιποιήσεις, ἤτοι βίον τακτικὸν καὶ ἤρεμον, διατροφὴν τονωτικήν, ἀποφυγὴν παντὸς διεγερτικοῦ κλπ. Μ. Ν. Κ.

καφεῖον (τό)· ὁ τόπος, τὸ κατάστημα ὅπου παρασκευάζεται καὶ παρέχεται καφὲς (λέξις νέα πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ *καφενές*).

Καφεῖρα */Μυθολ.]* Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ, ἀναθρέψασα ἐν Ῥόδῳ μετὰ τῶν Τελχίνων τὸ εἰς αὐτὴν παραδοθὲν ὑπὸ τῆς Ῥέας βρέφος Ποσειδῶνα *(Διόδ. Σικελ.* Ε' 55*)*, κατὰ παράδοσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Διὸς ὑπὸ τῆς Ἀμαλθείας καὶ τῶν Κουρήτων. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ἡ Καφεῖρα ἦτο ἀδελφὴ τῶν Τελχίνων, σύζυγος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ μήτηρ τῶν ἐξ Γνητῶν, σχετιζομένη οὕτω πρὸς τὴν Ἁλίαν καὶ Λευκοθέαν. Ἡ Καφεῖρα σχετίζεται ἐπίσης μὲ τὴν μητέρα τῶν Καβείρων (Καφεῖρα - ΚαϜεῖρα - Καβεῖρα) ἢ μὲ τὴν πόλιν Κάμειρον, μίαν τῶν μυθολογουμένων πατρίδων τῶν Τελχίνων. Π. Ν. Π.

καφεϊσμὸς (ὁ) *['Ιατρ.]*· βλ. *καφεϊνισμός*.

καφὲ-κονσὲρ (τὸ) (γαλλ. café-concert)· βλ. *καφῳδεῖον*.

Digitized by Google

καφεκοπτεῖον (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου κόπτεται, ἀλέθεται καφὲς καὶ συνήθως πωλεῖται ἀλεσμένος καφές.

καφεκούτι (τό)· τὸ κουτὶ τοῦ καφέ, ἄλλως *καφετιέρα*· || χλευαστικῶς ἐπὶ γυναικῶν μεγάλως ἐξησθενημένων ἐκ τοῦ γήρατος ἰδίως ἢ καὶ λόγῳ ἀσθενείας.

καφενεδάκι (τό)· μικρὸν καφενεῖον.

καφενεῖον (τό)· ὁ τόπος, τὸ κατάστημα ὅπου παρασκευάζεται καὶ παρέχεται καφὲς ἢ καὶ ἄλλα ποτὰ ἀναψυκτικά, ἄλλως *καφεῖον*, κοιν. *καφενές*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὰ καφενεῖα ἀντικατέστησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τὰ ἀρχαῖα θερμοπώλια, ἔνθα ἐπωλοῦντο θερμὰ ποτὰ καὶ συνήρχοντο συνομιλοῦντες οἱ πολῖται. Τὸ πρῶτον καφενεῖον ἐνεφανίσθη εἰς Μέκκαν, ὅπου εἰσήχθη τὸ ἀφέψημα τοῦ καφὲ παρά τινος διαβιοῦντος εἰς τὰ ὄρη δερβίση, ὅστις πρῶτος μετεχειρίσθη τοῦτο βράσας κόκκους τοῦ καρποῦ τούτου. Ἐκεῖθεν μετεδόθη εἰς τὴν Ἀραβίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ πρῶτον καφενεῖον ἱδρύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1551 ὑπὸ δύο Σύρων, τὸ νέον δὲ ποτὸν ὑπερήρεσεν εἰς τοὺς Ὀθωμανούς. Ἦτο κατ' ἀρχὰς μικρὸν καὶ εὑρίσκετο εἰς συνοικίαν πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐσύχναζον δὲ εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχὰς οἱ ἐκ Μέκκας ἐπιστρέφοντες· μετὰ μικρὸν ὅμως τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ συρροὴ τοῦ πλήθους εἰς αὐτό, ὥστε τὰ καφενεῖα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ εὑρίσκοντο ταῦτα πάντοτε πλησίον τῶν τεμενῶν. Οἱ μουφτῆδες βλέποντες νὰ κενοῦνται τὰ τεμένη καὶ οἱ πιστοὶ νὰ προστρέχουν εἰς τὰ καφενεῖα, διεμαρτυρήθησαν καὶ ἀπέσπασαν φιρμάνιον, δι' οὗ ἀπηγορεύοντο ταῦτα, ὁ δὲ παραβάτης τῆς σουλτανικῆς διαταγῆς ἐτιμωρεῖτο δι' ὀγδοήκοντα ῥαβδισμῶν. Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως αὕτη προεκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, ὅστις ἐθεώρει τὸν καφὲν ὡς ἀπόλαυσιν, καὶ ὁ σουλτᾶνος ἠναγκάσθη νὰ ἄρῃ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην, οὕτω δὲ τάχιστα ἤνοιξαν ἄπειρα καφενεῖα καθ' ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν, εἰς ταῦτα δὲ ἡ διατριβὴ τοῦ πλήθους κατέστη τερπνοτέρα, ἀφ' ἧς εἰσήχθησαν εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν παραστάσεις τοῦ Καραγκιόζη. Εἰς αὐτὰ οὐχὶ σπανίως ἐσύχναζον μετημφιεσμένοι καὶ οἱ σουλτᾶνοι, θέλοντες νὰ πληροφορηθῶσι τὴν κρατοῦσαν ἐν τῇ πρωτευούσῃ των κοινὴν γνώμην.

Εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ καφενεῖα συνεστήθησαν μετὰ ἕνα αἰῶνα, πρῶτον δὲ τοιοῦτον ἱδρύθη τῷ 1652 ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ Ἕλληνός τινος εἰς τὴν συνοικίαν Saint-Mitchell's Abbey, ἐκεῖ ὅπου μετὰ δύο αἰῶνας ἐγκατεστάθη τὸ περίφημον «Virginia Cofee-House», ἔφερε δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἑλληνικὸν Καφενεῖον». Τὸν Ἕλληνα τοῦτον εἶχε προσλάβει μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας Ἄγγλος τις ἐμπορευόμενος, Ἔντουαρς καλούμενος, ταχέως δὲ μετεβλήθη τὸ καφενεῖον τοῦτο εἰς πολυσύχναστον κέντρον τῶν μᾶλλον διανοουμένων ἀνδρῶν τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης. «Τοῦτο, λέγει ὁ Μακώλεϋ, ὑφίστατο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγένετο δὲ κέντρον συνεντεύξεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, μετὰ μικρὸν δὲ ἄπειρα καφενεῖα ἐνεφανίσθησαν εἰς ὅλας τὰς συνοικίας τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης». Ἕκαστον τῶν καφενείων τούτων εἶχε τὸν ῥήτορά του, τὸν ὁποῖον ἠκροᾶτο τὸ πλῆθος μετ' ἐνθουσιασμοῦ, οὕτω δὲ κατέστη τὸ καφενεῖον τάχιστα ὅ,τι ὁ τύπος κατὰ τὴν ἐποχήν μας. Ἡ αὐλὴ ἔβλεπε μετὰ δυσαρεσκείας τὰς προόδους τῆς τετάρτης ταύτης ἐξουσίας καὶ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Dauby ἐγένετο ἀπόπειρα ὅπως κλεισθῶσι τὰ κέντρα ταῦτα· ἀλλὰ πάντα τὰ κόμματα ἐξηγέρθησαν, γενικὴ δ' ἠγέρθη κραυγὴ κατὰ τοῦ τοιούτου μέτρου. Ἡ κυβέρνησις ὑπέκυψεν εἰς τὴν γενικὴν ταύτην ἐξέγερσιν, μετὰ δέκα δὲ ἔτη ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἐπιρροὴ τῶν καφενείων ὑπῆρξε τεραστία. Οἱ ἀφικνούμενοι ξένοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν, ὅτι τὰ καφενεῖα ἦσαν ἐκεῖνα, ἅτινα διέκρινον τὸ Λονδῖνον ἀπὸ πάσης ἄλλης πόλεως, καὶ ὅτι τὸ καφενεῖον ἦτο ἡ συνήθης διαμονὴ τῶν κατοίκων τοῦ Λονδίνου. Ἕτερον καφενεῖον, τὸ καλούμενον «Will», ἐγένετο τὸ φιλολογικὸν κέντρον, ἔνθα διεξήγοντο συζητήσεις περὶ τοῦ «Ἀπολεσθέντος Παραδείσου», ἢ περὶ τῆς «Σωθείσης Βενετίας». Οὐδαμοῦ ἠδύνατο νὰ συναντήσῃ τις μεγαλυτέραν ποικιλίαν ἀνθρώπων· κόμιτες φέροντες παράσημα τοῦ Ἀστέρος ἢ τῆς Περικνημίδος, κληρικοὶ καὶ φοιτηταὶ τῶν πανεπιστημίων διημέρευον ἐκεῖ, ὁ δὲ John Dryden ὡμίλει πρὸ ἐκστατικοῦ κοινοῦ περὶ τῆς τελευταίας τραγῳδίας τοῦ Ρακίνα. Εἰς τὰ καφενεῖα τοῦ Λονδίνου διάσημοι ἰατροί, ὡς ὁ John Radcliffe, ἐδέχοντο τοὺς ἀσθενεῖς των καὶ ἐκεῖ ἐπίστευον οἱ προτεστάνται, ὅτι οἱ Ἰησουῖται συνωμότουν κενοῦντες τοὺς κυάθους των καὶ ἀνέλυον τὰς ἐξ ἀργύρου σφαίρας, ὅπως φονεύσουν τὸν βασιλέα. Τὸ πρῶτον καφενεῖον ἐν Γαλλίᾳ ἱδρύθη ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1654 ὑπό τινος ναυτικοῦ ἐξ Ἀνατολῆς, τῷ δὲ 1669 πρῶτος ὁ πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἐν Παρισίοις προσέφερε καφὲν εἰς τοὺς κεκλημένους του, καὶ τρία ἔτη μετὰ ταῦτα Ἀρμένιός τις, ὀνομαζόμενος Πασχάλης, ἤγειρεν εἰς τὴν ἐμπορικὴν πανήγυριν τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ παράπηγμα, ὅπου προσέφερε καφὲν ἀντὶ δύο σολδίων, ἀπέκτησε δὲ μεγίστην πελατείαν. Τοῦτον ἐμιμήθη ἕτερος συμπατριώτης του, ἀνοίξας καφενεῖον εἰς τὴν ὁδὸν Μαζαρίνου καὶ ἄλλος τις Ἕλλην εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου-τῶν-Στοῶν. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον καφενεῖον τῶν Παρισίων, τὸ ὁποῖον κατέστη περιώνυμον, εἶναι τὸ ἐπικληθὲν «Café Procope», ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ Σικελοῦ Προκοπίου Κουλτέλλι. Ἡ κομψότης τῆς αἰθούσης, ἡ καθαριότης καὶ ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς τοῦ καφὲ προσείλκυσαν ἄπειρον πλῆθος πελατῶν, ὅτε δὲ ὁ Προκόπιος μετέφερε τὸ καφενεῖόν του εἰς τὴν ὁδὸν des Fosses-Saint-Germain, ἀπέναντι τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας», προσείλκυσε πάντας τοὺς δραματικοὺς συγγραφεῖς καὶ ὅλους τοὺς λογογράφους τῶν Παρισίων. Ἐκεῖ ἐσύχναζον ὁ Βολταῖρος, ὁ Πιρών, ὁ Κρεμπιγιών· ἐκεῖ οἱ ἐγκυκλοπαιδισταὶ συνήρχοντο συζητοῦντες τὰ δόγματα αὐτῶν, ὁ δὲ Διδερό, ὁ Ἀλαμπὲρ καὶ ὁ Ρουσσὼ ἐγένοντο τακτικοί του θαμῶνες, ὁμιλοῦντες περὶ φιλολογίας, φιλοσοφίας, πολιτικῆς καὶ θρησκείας. Ὁ καφὲς καθήδυνε τοὺς φιλοσόφους, τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς καλλιτέχνας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, οἱ δὲ ποιηταὶ ἐξεδήλουν τὸν πρὸς αὐτὸν θαυμασμόν των γράφοντες στίχους.

Οὕτως ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πόλιν τοῦ κόσμου τὰ καφενεῖα ἐν Παρισίοις ὄχι μόνον ἐπληθύνθησαν, ἀλλ' ἔπαιξαν σπουδαιότατον ῥόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας κατὰ τὰς τρικυμιώδεις περιόδους τῶν ἐπαναστάσεων. Εἰς αὐτὰ ἔφθανον αἱ ἀπηχήσεις τῶν συζητήσεων τῶν συνελεύσεων καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπαναστατικῶν δικαστηρίων, ἐκεῖ δὲ συζητούμενα τὰ πολιτικὰ γεγονότα ἐξῆπτον τὰ πνεύματα καὶ εἰς αὐτὰ ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἐβάσισαν τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν. Εἰς τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸ Palais-Royal συνεκεντροῦτο τὸ ἀνήσυχον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν θαμώνων τοῦ ἱστορικοῦ κήπου καὶ ἐπὶ τραπέζης ἑνὸς ἐξ αὐτῶν δημηγορῶν ὁ Κάμιλλος Δεμουλὲν ὤθησε τὸ πλῆθος πρὸς ἅλωσιν τῆς Βαστίλλης. Εἰς τὸ Palais-Royal εὑρίσκετο τὸ περίφημον «Καφενεῖον ντὲ Φουᾶ», ἱδρυθὲν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Λουδοβίκου ΙΣΤ', ὅπου τῷ 1815 μετέβαινον οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν καταλαβόντων τοὺς Παρισίους συμμαχικῶν στρατευμάτων καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἐκ τῶν συναντήσεων δὲ αὐτῶν προέκυψαν τοσαῦται αἱματηραὶ μονομαχίαι. Γειτονεῦον μετὰ τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας», ἐγένετο ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ ἐντευκτήριον τῶν συγγραφέων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν, εἰς δὲ τὰς αἰθούσας αὐτοῦ διεξήχθησαν πρὸ ἑκατονταετίας αἱ σφοδραὶ διαμάχαι τῶν ὀπαδῶν τοῦ ῥωμαντισμοῦ μετὰ τῶν νεοκλασσικῶν κατὰ τὰς πρώτας παραστάσεις τοῦ «Ἐρνάνη». Ἐπὶ τοῦ φατνώματος αὐτοῦ οἱ θαμῶνές του διάσημοι ζωγράφοι Κάρολος καὶ Ὁράτιος Βερνὲ ἐζωγράφησαν τὴν «Μικρὰν χελιδόνα», ἥτις παρέμεινεν ἐκεῖ ἔκτοτε ὡς καλλιτεχνικὸν κειμήλιον τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἕτερον ἱστορικὸν ἐπίσης καφενεῖον εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο εἶναι τὸ «Café de Régence», τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Εἰς αὐτὸ ἐσύχναζον ὁ Βολταῖρος, οἱ ἐγκυκλοπαιδισταί, βραδύτερον ὁ Ροβεσπιέρρος, ὁ Σαὶν-Ζύστ, ὁ Βοναπάρτης, ἐκεῖ δὲ ἔπινε συνήθως τὸν καφέν του καὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς. Μεταγενεστέρως μετέβαινεν ἐκεῖ ἡ Ραχήλ, ἡ Μαλιβράν, ὁ Ἀλφρέδος ντὲ Μυσσέ, ἐκεῖ δὲ διεξήχθησαν οἱ ἀγῶνες τοῦ μεγαλυτέρου ἐν Εὐρώπῃ παίκτου ζατρικίου Ἀνδρέου Φιλιντώρ, καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη ἐξακολουθοῦσι διεξαγόμενοι τοιοῦτοι ὑπὸ τῶν πανταχόθεν ἀφικνουμένων ζατρικιστῶν. Ἡ τελευταία περίοδος τῆς πολιτικῆς κινήσεως τῶν παρισινῶν καφενείων ὑπῆρξεν ἡ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας, ὅτε εἰς τὸ καφενεῖον «Μυλοὺζ» συνήρχοντο οἱ διαπρεπέστεροι δημοσιογράφοι τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὸ τῆς «Μαδρίτης» ὁ Γαμβέτας ἐξαπέλυε τοὺς κεραυνούς του κατὰ τοῦ Ναπολέοντος Γ', παρασκευάζων τὴν ἐπανάστασιν τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1870.

Τὰ παλαιὰ καφενεῖα μετεβλήθησαν εἰς τὰ πολυτελέστατα καφεστιατόρια τῶν μεγάλων βουλεβάρτων, τοῦ Καρτιὲ Λατέν, τῆς Μονμάρτρης, ἅτινα εἶναι τὰ πλουσιώτερα τῆς Εὐρώπης. Ταῦτα ἔχασαν τὸν πολιτικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, ἀλλὰ συγκεντρώνουσι τὸν κομψότερον κόσμον τῆς ἐντοπίου καὶ διεθνοῦς κοινωνίας, δίδουσι δὲ τὴν ὡραιοτέραν εἰκόνα τῆς παρισινῆς ζωῆς, ἰδίως τὰς νύκτας μετὰ τὸ πέρας τῶν θεατρικῶν παραστάσεων.

Εἰς τὴν Βιένννην τὸ πρῶτον καφενεῖον ἤνοιξεν ὁ Πολωνὸς Κουλστζούσκι τῷ 1683. Εἰς αὐτὸν ἡ ἄδεια παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσέφερεν οὗτος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς αὐστριακῆς πρωτευούσης ὑπὸ τοῦ Καρᾶ-Μουσταφᾶ. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ὁ Κερκυραῖος Φλωριᾶς συνέστησεν ἐν Βενετίᾳ τὸ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Μάρκου περίφημον καφενεῖον «Φλωριὰν» καὶ εἰς τὴν Ρώμην ἕτερος Ἕλλην τὸ «Café Greco» τῆς via Condotti, τὸ αἰώνιον κέντρον τῶν συρρεόντων εἰς τὴν αἰωνίαν πόλιν φιλολόγων καὶ καλλιτεχνῶν, τῶν ὁποίων αἱ προσωπογραφίαι κοσμοῦσι τὰς αἰθούσας του.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὑφίσταντο εἴς τινας πόλεις καφενεῖα, ὁ δὲ Ντυπρὲ διέσωσεν εἰς τοὺς πίνακας αὐτοῦ ἓν τοιοῦτον τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, τὰ πρῶτα καφενεῖα συνεστήθησαν εἰς Ναύπλιον, ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς μεταφορᾶς τῆς πρωτευούσης εἰς Ἀθήνας ἤνοιξε τὸ πρῶτον εὐρωπαϊκὸν καφενεῖον ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ ὑπό τινος Βαυαροῦ, ὀνομαζόμενον «Πράσινον Δενδρί»· μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν δὲ τῆς πρωτευούσης ἐνταῦθα πλεῖστα συνεστήθησαν καφενεῖα, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο καὶ τὰ μόνα κέντρα τῆς νέας πρωτευούσης. Εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Δημοπρατηρίου ὑπῆρξαν τὰ συγκεντροῦντα τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς Ἐπαναστάσεως. Τὸ ἱστορικὸν ὅμως καφενεῖον τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρξε τὸ τῆς «Ὡραίας Ἑλλάδος», εὑρισκόμενον εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν τότε κυριωτέρων ὁδῶν τῆς πρωτευούσης Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου. Τὸ καφενεῖον τοῦτο συνεστήθη τῷ 1840, τάχιστα δ' ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Εἰς αὐτὸ συνέρρεον οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀγῶνος, οἱ Βαυαροὶ ἀξιωματικοί, οἱ πολιτικοί, οἱ δημοσιογράφοι καὶ οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος ἀφικνούμενοι, οὕτω δὲ ἐν μικρογραφίᾳ εἶχέ τις τὴν εἰκόνα ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Εἰς αὐτὸ ἐπίσης κατέφευγον οἱ ξένοι περιηγηταί, εὑρίσκοντες εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας, καὶ ἐκεῖ ἐπληροφοροῦντο τὰ νέα τῆς πρωτευούσης. Μετὰ μικρὸν ἡ «Ὡραία Ἑλλὰς» μετεβλήθη εἰς πολιτικὸν κέντρον, ἕκαστον δὲ τῶν κομμάτων εἶχεν ἐκεῖ διημερεύοντας τοὺς ἀντιπροσώπους του, εἰς δὲ τὰς δύο αἰθούσας του ἐξυφαίνοντο αἱ κατὰ τῆς πρώτης δυναστείας συνωμοσίαι. Ἐκεῖθεν ἐλάμβανον τὴν κίνησιν αἱ διαταράσσουσαι τὴν πόλιν διαδηλώσεις, ἐξεφωνοῦντο οἱ φλογεροὶ λόγοι, καὶ ἡ Χρυσῆ Νεολαία ἐξεδήλου ἀπροκαλύπτως τὰ ἀντιδυναστικά της φρονήματα. Ὑπῆρξε τοιουτοτρόπως τὸ καφενεῖον τοῦτο μία διαρκὴς ἐπαναστατικὴ ἑστία, εἰς ἣν ἐκόχλαζον ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη οἱ λέβητες τῶν πολιτικῶν παθῶν, πολλάκις δὲ αἱ πρὸ αὐτοῦ ὁδοὶ μετεβάλλοντο εἰς θέατρον αἱματηρῶν σκηνῶν. Εἰς τὸ καφενεῖον αὐτὸ εἰσήχθη τὸ πρῶτον σφαιριστήριον, περὶ τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν συγκινήσεων τῶν λαυρειακῶν μεταλλείων, ἐγένοντο αἱ πρῶται χρηματιστικαὶ πράξεις. Ἡ «Ὡραία Ἑλλὰς» μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὄθωνος ἤρξατο παρακμάζουσα, μετεφέρθησαν δὲ εἰς τὰς πλατείας τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ὁμονοίας τὰ κέντρα τῆς εὐρυνομένης πόλεως. Τῷ 1880 ἔκλεισαν αἱ θύραι αὐτοῦ. Οἱ θαμῶνές του μετέστησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, εἰς τὰ καφενεῖα τοῦ Γιαννοπούλου καὶ τοῦ Κεραμᾶ, ὅπου ἐσύχναζον οἱ ποιηταὶ τῆς ῥωμαντικῆς σχολῆς, οἵτινες εἶχον μετονομάσει αὐτὸ «Κεραμεικόν». Εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας Χαύτας τις ὀνομαζόμενος ἤνοιξε «Χαυτεῖα», οὕτω δὲ ὠνομάσθη καὶ ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ αὕτη, ἐκεῖ δὲ ἤνθουν ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ «Τίβολι», τὰ καφενεῖα «Τῶν Γερόντων» καὶ «Τῶν Εὖ φρονούντων», τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν καὶ αὐτὰ πολιτικὰ κέντρα, ἀλλ' ἐξέλιπον ἀπὸ πολλοῦ. Ἀπειράριθμα ἔκτοτε καὶ εἰς ἁπάσας τὰς συνοικίας τῶν Ἀθηνῶν συνεστήθησαν καφενεῖα, ὅπως δὲ πανταχοῦ, καὶ ἐν Ἀθήναις, ἀπώλεσαν τὸν ἀρχικόν των χαρακτῆρα, μεταβληθέντα εἰς ἁπλᾶ κέντρα ἀναψυχῆς.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

καφενὲς (ὁ)· λέξις τουρκ., ἐξελληνισθεῖσα εἰς *καφενεῖον* (βλ. λ.) ἢ *καφεῖον*.

καφεόδενδρον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κοφέα* (Coffea), τοῦ παράγοντος τὰ κοινὰ σπέρματα τοῦ καφέ.

καφεόλη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *καφές*.

καφεόνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *καφές*.

καφεοφυτεία (ἡ)· φυτεία καφέας.

καφεποσία (ἡ)· τὸ νὰ πίνῃ τις καφέν, ἡ πέραν τοῦ δέοντος πόσις τοῦ καφέ.

καφεπότης (ὁ)· ὁ ἀγαπῶν τὸν καφέν, ὁ πίνων πολλοὺς καφέδες.

καφεπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν, ὁ παρασκευάζων καὶ παρέχων τὸ ῥόφημα τοῦ καφέ, ὁ ἰδιοκτήτης καφενείου, κοιν. *καφετζῆς*.

καφὲς (ὁ)· ὁ καρπὸς τῆς καφέας: «καφὲς καβουρδισμένος, —ἀκαβούρδιστος, —ὠμός»· || τὸ ἀφέψημα τοῦ καφέ: «καφὲς γλυκύς, —πικρός, —μέτριος» (ἡ λ. τουρκική).

—*[Βοτ.]* Βλ. λ. *κοφέα*.

—*[Χημ. Τροφ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *καφὲς* ἐν τῷ ἐμπορίῳ νοοῦνται τὰ κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρως ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς σπερματικῆς μεμβράνης ἀπαλλαχθέντα σπέρματα ὡρισμένων εἰδῶν τῆς κοφέας καὶ δὴ τῆς Coffea arabica L καὶ τῆς Coffea liberica Bull. Ὁ πολιτισμένος ἄνθρωπος παρασκευάζει τὸν καφὲν αὐτοῦ δι' ἐκχυλίσεως φρυχθέντων καὶ ἀλεσθέντων σπερμάτων. Διὰ τῆς φρύξεως ὅμως αὐτῆς ἐπέρχεται αἰσθητὴ ἀλλοίω-

Digitized by Google

σις οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ σπέρματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χημικὴν αὐτοῦ σύστασιν. Ὡρισμέναι ἀραβικαὶ φυλαὶ παρασκευάζουσιν ἐκχύλισμα ἐξ ἀκατεργάστου καφὲ ἢ ἁπλῶς μασῶσιν αὐτόν, ἐπίσης δὲ ἀφρικανικαί τινες φυλαὶ τρώγουσι νωπὰ σπέρματα. Εἰς τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν ἡ φρῦξις τοῦ καφὲ γίνεται εἰς σιδηροῦς τηγάνους ἢ περιστρεφόμενα δοχεῖα, ἀμφότερα κλειστά, ἐπὶ πυρᾶς ἀνθράκων, οἰνοπνεύματος ἢ φωταερίου. Κατὰ τὴν φρῦξιν τὰ σπέρματα τίθενται εἰς συνεχῆ κίνησιν καὶ διὰ συχνοῦ ἀνοίγματος τοῦ δοχείου ἐπέρχεται ἀπομάκρυνσις τῶν προϊόντων τῆς φρύξεως. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπαιτεῖ ἔντονον προσοχὴν καὶ συνεχῆ παρακολούθησιν. Βραχεῖα καὶ ἀνεπαρκὴς φρῦξις παρέχει σπέρματα σκληρὰ ἐσωτερικῶς μετ' ἀτελῶς ἀναπτυχθέντος ἀρώματος, ὑπερβολικῶς δὲ παραταθεῖσα τοιαύτη ἐπιφέρει μείωσιν σημαντικὴν τῆς ἀξίας τοῦ καφέ. Ἡ φρῦξις τοῦ καφὲ περιῆλθε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἀποτελοῦσα σήμερον σημαντικὸν κλάδον τῆς βιομηχανίας τῶν τροφίμων καὶ εὐφραντικῶν. Ἡ θερμοκρασία τῆς φρύξεως κυμαίνεται μεταξὺ 200° καὶ 220°.

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ καφὲς διὰ τῆς φρύξεως ὑφίσταται οὐχὶ μόνον ἐξωτερικῶς ἀλλοιώσεις, ἀλλὰ καὶ ἡ χημικὴ αὐτοῦ σύστασις οὐσιωδῶς μεταβάλλεται. Οὕτω πρῶτον ἀπομακρύνεται ὕδωρ, ὅπερ συγχρόνως παρασύρει καὶ μέρος τοῦ ἐν τῷ νωπῷ καφὲ ἐνυπάρχοντος αἰθερίου ἐλαίου. Εἶτα ἄρχεται ξηρὰ ἀπόσταξις τῶν ὀργανικῶν συστατικῶν αὐτοῦ, ἐξωτερικευομένη ἀφ' ἑνὸς μὲν δι' ἀναπτύξεως βαρέων λευκῶν καπνῶν ὀξίνης ἀντιδράσεως (λόγῳ ὀξικοῦ ὀξέος), ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ἐκλύσεως καυσίμων ἀερίων. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀκριβῶς ἄρχεται ἀναπτυσσόμενον τὸ κυρίως ἄρωμα τοῦ καφέ, ὁπότε καὶ οἱ λευκοὶ καπνοὶ ἐξαφανίζονται ἀντικαθιστάμενοι ὑπὸ λεπτοῦ κυανοῦ ἀτμοῦ. Ἡ περιεκτικότης εἰς ὕδωρ τῶν ἀκατεργάστων σπερμάτων κυμαίνεται μεταξὺ 9 καὶ 13 %. διὰ τῆς φρύξεως ὅμως ἐλαττοῦται αὕτη εἰς 2—4,5% ἤτοι ἐπέρχεται ἀπώλεια βάρους 15—25%. Ἐπειδὴ τὸ σπέρμα διὰ τῆς φρύξεως διογκοῦται λόγῳ τοῦ καφεδεψικοῦ καφεϊνοκαλίου, ἐπέρχεται αὔξησις τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου, δυναμένη νὰ φθάσῃ τὸ $^1/_3$ ἕως τὸ $^1/_2$ αὐτοῦ. Ἐπίσης τὸ ἐν τῷ νωπῷ καφὲ ἐνυπάρχον σάκχαρον καταστρέφεται κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς φρύξεως. Τὸ καφεδεψικὸν ὀξὺ καὶ αἱ ἀκατέργασται ἶνες ὑφίστανται ἐπίσης σημαντικωτάτην ἀλλοίωσιν. Ἡ καφεΐνη ἐν μέρει μὲν ἐξαχνοῦται, ἐν μέρει δὲ διασπᾶται εἰς ἄλλας ὀργανικὰς ἐνώσεις. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸ σῶμα, ὅπερ ἀναπτυσσόμενον τὸ πρῶτον κατὰ τὴν φρῦξιν ἀποτελεῖ τὸ κυρίως ἄρωμα τοῦ καφέ, οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἔχει μετ' ἀσφαλείας ἐξακριβωθῆ. Ἐκ τῶν ὀργανικῶν συστατικῶν τοῦ σπέρματος τοῦ καφὲ διὰ τῆς φρύξεως σχηματίζονται ἑνώσεις, αἵτινες περιέχουσι πτητικόν τι ἔλαιον, ὅπερ ἐκλήθη *καφεόνη* ἢ *καφεόλη* ἢ *ἔλαιον τοῦ καφέ*, τοῦτο ὅμως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν εἶναι ἑνιαῖόν τι σῶμα, ἀλλὰ μᾶλλον μεῖγμα πλειόνων ἑνώσεων.

Ὁ μᾶλλον συνήθης, ὡς γνωστόν, τρόπος τῆς χρήσεως τοῦ καφὲ συνίσταται εἰς τὴν μετὰ τὴν φρῦξιν καὶ ἄλεσιν τῶν σπερμάτων παρασκευὴν ἀφεψήματος ἐξ αὐτοῦ δι' ἐπιχύσεως βράζοντος ὕδατος, τὸ δὲ ἀφέψημα τοῦτο πίνεται μετὰ προσθήκης σακχάρεως καὶ γάλακτος ἢ ἄνευ αὐτῶν. Πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἀφεψήματος τούτου ἔχει ὑποδειχθῆ σειρὰ ὅλη τύπων δοχείων καὶ συσκευῶν ἐν γένει, ὧν τινες ὅμως λόγῳ τοῦ πολυπλόκου αὐτῶν εἶναι λίαν δύσχρηστοι. Διὰ συνεχοῦς καὶ ἀφθόνου χρήσεως καφὲ προκαλοῦνται, ὡς μετὰ βεβαιότητος ἔχει ἀποδειχθῆ, σημαντικαὶ βλάβαι τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ἀτόμου. Αἱ βλάβαι αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν καφεΐνην, δι' ὃ καὶ ἤχθησαν εἰς τὴν σκέψιν ν' ἀπαλλάξωσι τὸν καφὲν τοῦ δηλητηρίου τούτου καὶ ἐπεδίωξαν τὴν διὰ διαφόρων μεθόδων παρασκευὴν ἐλευθέρου καφεΐνης καφὲ (βλ. *ἐκκαφεϊνισμός*). Ἡ χημικὴ σύστασις τοῦ νωποῦ καὶ φρυχθέντος καφὲ εἶναι κατὰ μέσον ὅρον ἡ ἀκόλουθος:

Συστατικὰ	*Νωπὸς* %	*Φρυχθεὶς* %
Ὕδωρ	11,35	1,73
Λεύκωμα	11,89	13,77
Καφεΐνη	1,29	1,27
Ἐκχύλισμα δι' αἰθέρος	12,34	13,92
Καλαμοσάκχαρον	8,39	1.23
Δεψικὸν ὀξὺ	6,42	4,69
Ἐλεύθεραι Ν ἐκχυλ. ὗλαι	18,11	32,39
Ἀκατέργαστοι ἶνες	26,16	26,31
Ἀνόργανα συστατικὰ	4 05	4,69

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ καφὲ ὡς εὐφραντικοῦ τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν κέκτηται ἡ *καφεΐνη*. Πλὴν αὐτῆς ἀνευρέθη καὶ ἄλλο ἀλκαλοειδές, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη *καφεαρίνη*, βραδύτερον δὲ ἀπεδείχθη ὡς συμπῖπτον πρὸς τὴν *τριγονελλίνην*. Ἡ καφεαρίνη αὕτη ἔχει τὸν τύπον $C_{14}H_{10}N_2O_4$ Δεύτερον διὰ τὸν καφὲν χαρακτηριστικὸν συστατικὸν εἶναι τὸ *καφεδεψικὸν ὀξὺ* ἢ *καφεταννικὸν ὀξὺ* ἢ *χλωρογονικὸν ὀξύ*, κληθὲν οὕτω λόγῳ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ἐν ἀμμωνιακῷ διαλύματι εὑρισκομένου νὰ χρώννυται ὑπὸ τοῦ ἀέρος πράσινον. Ἔχει τὸν τύπον $C_{16}H_{18}O_8$ καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν καφὲν ἡνωμένον ὡς διπλοῦν ἅλας μετὰ καφεΐνης καὶ καλίου. Διὰ προσλήψεως ὀξυγόνου ἐν ἀλκαλικῷ διαλύματι μετατρέπεται εἰς *βιριδινικὸν ὀξύ*. Χημικῶς ἠρευνήθη πληρέστερον ὑπὸ τῶν Rochleder καὶ Payen, κατετάχθη δὲ ὑπὸ μὲν τῶν Gareneuva καὶ Haddon εἰς τοὺ. γλυκοζίτας, ὑπὸ δὲ τοῦ Kunz-Krause εἰς τὰς γλυκοτανοΐδας. Κατὰ τοὺς Tatlock καὶ Thomson τὸ καφεδεψικὸν ὀξὺ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πραγματικὸν δεψικὸν ὀξύ, διότι ἐλλείπει ἀπ' αὐτοῦ ἡ σπουδαιοτέρα ἰδιότης, ἤτοι ἡ ἱκανότης τῆς δέψεως τοῦ ζωϊκοῦ δέρματος. Ὁ ἀκατέργαστος καφὲς περιέχει καὶ μίαν γνησίαν ταννίνην, ἥτις ὅμως διὰ τῆς φρύξεως καταστρέφεται. Λίπος περιέχεται εἰς μὲν τὸν νωπὸν καφὲν εἰς ποσότητα 10—13 %, εἰς δὲ τὸν φρυχθέντα 12—15 %. Τὸ λίπος τοῦ καφὲ συγκρατεῖ ἐν διαλύσει τὰ διὰ τὸ ἄρωμα τοῦ καφὲ σπουδαιότατα αἰθέρια ἔλαια.

Καφὲ ἀναπληρώματα. Ἀφορμὴν εἰς τὴν παρασκευὴν ἀναπληρωμάτων καφὲ παρέσχον αἱ ἀπαγορευτικαὶ περὶ τοῦ καφὲ διατάξεις τῶν διαφόρων κυβερνήσεων, οὕτω δὲ προέκυψεν ἡ λίαν ἀκμάζουσα σήμερον βιομηχανία τῶν ἀναπληρωμάτων τοῦ καφέ. Ὡς ἔτος γεννήσεως τῆς βιομηχανίας αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ 1769, ὁπότε τὸ πρῶτον παρεσκευάσθη τοιοῦτον προϊὸν ἐκ κιχορίου λίαν προσόμοιον πρὸς τὸν καφέν. τὸ κληθὲν *πρωσσικὸς καφές*. Ἂν ἀναχωρήσῃ τις ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ καφεΐνη καὶ τὸ καφεδεψικὸν ὀξὺ εἶναι τὰ συστατικὰ ἐκεῖνα, ἕνεκα τῶν ὁποίων χρησιμοποιεῖται ὁ καφὲς κυρίως, τότε ἓν μόνον θὰ ἦτο τὸ ἀναπλήρωμα τοῦ καφέ, ἤτοι ὁ πεφρυγμένος καρπικὸς φλοιὸς αὐτοῦ, ὅστις περιέχει περίπου 0,45 % καφεΐνην καὶ ὀλίγον καφεδεψικὸν ὀξύ, ὡς καὶ μικράν τινα ποσότητα καφελαίου. Τοιοῦτον δὲ πράγματι ἀναπλήρωμα κυκλοφορεῖ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *καφὲς τοῦ σουλτάνου* ἢ *καφὲς τοῦ σάχη*. Εἰς πλείστους ὅμως λαοὺς ὁ καφὲς δὲν χρησιμοποιεῖται μόνον λόγῳ τοῦ ἀρώματος αὐτοῦ καὶ τῆς περιεκτικότητος εἰς καφεΐνην, ἀλλ' ἐπίσης πρὸς παροχὴν εὐχαρίστου γεύσεως εἰς τὸ γάλα. Πᾶν ἀναπλήρωμα τοῦ καφὲ ἑπομένως ὀφείλει νὰ παρέχῃ εἰς τὸ γάλα γεῦσιν, ὡς καὶ χρῶμα, καφέ, δι' ὃ καὶ ἡ ἀξία ἑνὸς τοιούτου προϊόντος εἶναι τόσῳ μεγαλυτέρα ὅσῳ μεγαλυτέρας ὁμοιότητας κέκτηται τοῦτο, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, πρὸς τὸν πραγματικὸν καφέν. Θρεπτικὴ ἀξία δὲν ἐπιδιώκεται πάντως, διότι καὶ ὁ γνήσιος καφὲς ἐλαχίστην τοιαύτην κέκτηται. Πρὸς παρασκευὴν ἀναπληρωμάτων τοῦ καφὲ χρησιμοποιεῖται πληθὺς ὅλη πρώτων ὑλῶν, ὡς λ. χ. σπέρματα σταφυλῶν, σπέρματα ἀσπαράγγων, σπέρματα καννάβεως, σπέρματα ἡλιοτροπίου, καρποὶ κέδρου, μαυροκέρασα, ἀραβόσιτος, ἀμύγδαλα, φραγκοστάφυλα, φυγόπυρον, λεπτοκάρυα κ.τ.λ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν πρώτων ὑλῶν τινὲς μόνον χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ πράξει, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ ἔχουσι μόνον ὑποδειχθῆ. Τὰ παρασκευαζόμενα ἀναπληρώματα τοῦ καφὲ δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν γενικῶς εἰς τὰς ἑπομένας τάξεις: 1) Παρασκευάσματα ἐκ φρυχθέντος σακχάρου. 2) Παρασκευάσματα ἐκ σακχαρούχων ῥιζῶν καὶ κονδύλων (κιχόριον, σακχαρότευτλα, ἕτερα εἴδη τεύτλων κ.λ.π.). 3) Παρασκευάσματα ἐκ πλουσίων εἰς σάκχαρον καρπῶν, ὡς τὰ σῦκα (*συκοκαφές*), οἱ χουρμᾶδες, τὰ χαρούπια κλπ. 4) Παρασκευάσματα ἐξ ἀλευροποιουμένων καρπῶν, ὡς ὁ σῖτος, ἡ κριθὴ (*καφὲς τοῦ Κνάϊπ*), ἡ σίκαλις, τὰ ὄσπρια, τὰ βελανίδια κ.λ.π. 5) Παρασκευάσματα ἐκ πλουσίων εἰς λίπος ὑλῶν, ὡς τὰ λεπτοκάρυα, οἱ φοινικοπυρῆνες κλπ. 6) Μείγματα διάφορα τῶν ἀνωτέρω παρασκευασμάτων. Εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἀναπληρωμάτων τοῦ καφὲ συνετέλεσαν διάφοροι ἀκόμη λόγοι, ὡς λ. χ. ἡ ὑψηλὴ τιμὴ τοῦ φυσικοῦ καφέ, ἡ βλαβερὰ αὐτοῦ ἐνέργεια ἐπί τινων ἀτόμων, ὁ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀποκλεισμὸς τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν καὶ ἡ δυσκολία τῶν μεταφορῶν διὰ τὰ ἄλλα κράτη κ.λ.π. Ὁ τρόπος τῆς κατεργασίας τῶν πρώτων ὑλῶν εἶναι λίαν διάφορος, ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ εἴδους τῆς πρώτης ὕλης· εἰς ὅλας ὅμως τὰς περιπτώσεις ἰδιάζουσα καταβάλλεται προσοχὴ εἰς τὸν τρόπον καὶ τὸν βαθμὸν τῆς φρύξεως, διότι ἐξ αὐτῶν τὰ μέγιστα ἐξαρτᾶται ἡ παρασκευὴ καλοῦ προϊόντος.

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— [*Ἐμπορευμ.*] Αἱ εἰς τὸ ἐμπόριον φερόμεναι ποικιλίαι τοῦ *καφὲ* διακρίνονται ἀπὸ ἀπόψεως προελεύσεως εἰς: α') Καφέδες Βραζιλίας, οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσιν τὰ $^3/_4$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς· αἱ σπουδαιότεραι ἐν Εὐρώπῃ καταναλισκόμεναι ποιότητες τῶν καφέδων τούτων εἶναι οἱ τοῦ Σάντος, Ρίου, Βαχίας καὶ Καμπίνας. Ἡ ποιότης Σάντος εἶναι ἀνωτέρα τῶν λοιπῶν. β') Καφέδες Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, τῶν ὁποίων ἀνώτεραι ποιότητες εἶναι τῆς Γουατεμάλας, Κοσταρίκας, Μεξικοῦ, Σὰν-Σαλβατὸρ καὶ Βενεζουέλας. γ') Καφέδες Ἀντιλλῶν νήσων (Δομίγκου, Πόρτο-Ρίκο, Ζαμάϊκας). δ') Καφέδες ἀσιατικοί, ὡς οἱ τῆς Μόκας (Ἀραβίας), Ἰάβας καὶ Μεναδὸ (Ἰνδονησίας), Κεϋλάνης καὶ Ναϊλγγερὶ (Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν). Οἱ καφέδες Μόκας τοῦ ἐμπορίου, ἀντιπροσωπεύοντες τὴν ἀρίστην ποιότητα τοῦ καφέ, δὲν προέρχονται ἐξ Ἀραβίας μόνον, διότι φέρονται ὡς τοιοῦτοι καὶ αἱ ἄρισται ποιότητες τῆς Βραζιλίας, Ἰάβας, Ἀβησσυνίας καὶ Τουρκίας. ε') Καφέδες Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, οἵτινες ἔρχονται εἰς τὸ ἐμπόριον κατὰ μικρὰς μόνον ποσότητας· μεταξὺ τούτων διακρίνονται οἱ τῆς Μπουρμπὸν (Νήσου Ἑνώσεως) καὶ Ἀβησσυνίας.

Τὴν καλὴν ποιότητα τοῦ καφὲ χαρακτηρίζουν ἡ ἀρωματικὴ ὀσμή, τὸ μέγεθος τοῦ κόκκου, τὸ σκληρὸν καὶ ἐλαστικὸν αὐτοῦ (δύσθραστον ὑπὸ τῶν ὀδόντων, τὸ λεῖον τῆς ἐπιφανείας, τὸ χρῶμα, ἡ ἡλικία (ὅσον παλαιότερος εἶναι ὁ καφὲς ἐπὶ τοσοῦτον αὐξάνει τὸ ἄρωμά του), ἡ γεῦσις, ἡ ἀπουσία τῶν ξένων σωμάτων καὶ τὸ εὔηχον τῶν κόκκων. Ὁ καφὲς ἀφοῦ φρυχθῇ ἀλέθεται καὶ κατόπιν βράζεται, παρέχων ἀφέψημα ὠφέλιμον μὲν ἐν μετρίᾳ χρήσει, καθ' ὃ τονωτικὸν καὶ διεγερτικόν, ἐπιβλαβὲς ὅμως ἐν καταχρήσει. Τὸ ἀφέψημα τοῦτο πίνεται κατόπιν διηθήσεως (*γαλλικὸς καφές*). Ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ ἐν Ἀνατολῇ, ὁ καφὲς πίνεται ἄνευ τῆς διηθήσεως ταύτης (*τουρκικὸς καφές*). Ὁ καφὲς τοῦ ἐμπορίου δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς σποράν, καθ' ὃ τελείως ἀκατάλληλος. Ἡ συντήρησις τοῦ καφὲ ἐνδείκνυται, καθ' ὅσον οὗτος διὰ τῆς μακροχρονίου ἀποθηκεύσεως (3—6 ἐτῶν) ἀποκτᾷ καλυτέρας ἰδιότητας. Δέον ὅμως νὰ καταβάλληται μεγάλη προσοχὴ κατὰ τὴν ἐναποθήκευσιν αὐτοῦ, διότι ἀπορροφεῖ τόσον εὐκόλως τὰς ξένας ὀσμάς, ὥστε εἷς μόνος σάκκος ἀρωματώδους προϊόντος ἀρκεῖ διὰ νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον φορτίον καφέ.

Ἀλλοιώσεις καὶ νοθεῖαι. Οἱ πράσινοι καφέδες ἀλλοιοῦνται, ἐὰν διαβραχῶσι ὑπὸ θαλασσίου ὕδατος, λεγόμενοι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει cafés avariés (ὁπότε σχηματίζονται ἐπὶ τῶν κόκκων κηλῖδες), ἐὰν προσβληθῶσιν ὑπὸ παρασίτων καὶ ἐὰν προέρχωνται ἐξ ἀσθενοῦς δένδρου. Τοῦ ἀλλοιωθέντος πρασίνου καφὲ τονοῦται συχνάκις ὁ χρωματισμὸς ἢ δι' ἐλαφροῦ καβουρδίσματος ἢ διὰ βαφῆς μὲ τεχνητὰ χρώματα. Εἰς τοὺς πρασίνους καφέδες προσθέτουν ἐπίσης ἐνίοτε καὶ τεχνητοὺς κόκκους (οἵτινες ὅμως εἶναι εὐδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ), κατασκευασθέντας ἀπὸ διαφόρους ξένας οὐσίας. Οἱ καβουρδισμένοι καφέδες ἐὰν βραχῶσιν ἀλλοιοῦνται καὶ αὐτοί.

Οἱ κόκκοι τοῦ καφὲ ἐπικαλύπτονται ἐνίοτε καὶ διὰ λιπαρῶν οὐσιῶν ἢ βαζελίνης, ἢ καὶ διὰ βερνικίων πρὸς καλυτέρευσιν τῆς ὄψεως. Ἡ ἐπικάλυψις αὕτη εἶναι συνήθως παραδεκτὴ μέχρι 2 %. Αἱ περισσότεραι ὅμως νοθεῖαι γίνονται εἰς τὸν πεφρυγμένον καὶ ἀλεσθέντα καφέν, ὅστις νοθεύεται ἢ διὰ προσθήκης χρησιμοποιηθέντος ἤδη καφὲ (ὑποστάθμης) ἢ δι' ἀλεύρου ἢ διὰ ξηρῶν σύκων, ἢ διὰ καβουρδισμένων δημητριακῶν ἢ δι' ἀνοργάνων οὐσιῶν κλπ.

Συσκευασία καὶ διάθεσις. Οἱ καφέδες συσκευάζονται εἰς σάκκους γιούτης τῶν 60 κιλῶν, ἕκαστον δὲ προσφερόμενον βαγόνιον περιλαμβάνει 125 σάκκους. Αἱ ἄρισται ποιότητες συσκευάζονται ἐπίσης ἐντὸς βαρελλίων πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν. Κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ καφὲ δέον νὰ λαμβάνηται πρόνοια ὅπως μὴ διαβραχῇ οὗτος, κυρίως δέ, ὅπως μὴ εὑρίσκηται εἰς γειτνίασιν μὲ ἄλλα ὀσμηρὰ ἐμπορεύματα. Μεγάλαι ἀγοραὶ καφέδων ἐν Βραζιλίᾳ εἶναι τὸ Ρίον-Ἰανέιρον καὶ τὸ Σάντος κατὰ κύριον λόγον, ἡ Βαχία καὶ ἡ Βικτωρία κατὰ δεύτερον. Ἐξάγεται ἐπίσης καφὲς καὶ ἐκ τῆς Κολομβίας, τῆς Βενεζουέλας, τῆς Κεντρῴας Ἀμερικῆς καὶ ἀπὸ τὰς Ἀντίλλας νήσους. Ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἡ ἐξαγωγὴ ἔρχεται εἰς δευτερεύουσαν κλίμακα, ἐκτὸς τῆς τῶν Ἰνδιῶν, Ἀραβίας (Μόκας) καὶ Ἰάβας. Τὰ 60 % τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τοῦ καφὲ παράγονται ἐν Βραζιλίᾳ (423.500 τόννοι τῷ 1925). Ὁ καφὲς καταναλίσκεται κυρίως εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὴν Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Εὐρώπην (ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας), εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου καὶ ἐν Ἀνατολῇ. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἂν καὶ εἰσάγουσι πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, δὲν ἐξάγουσι παρὰ ἐλαχίστην ποσότητα. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ ὑποκατεστάθησαν τρόπον τινὰ διὰ τοῦ καφέ. Ἡ Νέα Ὑόρκη ἀποτελεῖ σήμερον τὴν σπουδαιοτέραν ἀγορὰν ἐξομαλύνσεως τῶν τιμῶν. Μεταξὺ τῶν ἀγοραστῶν ἡ Γερμανία κατεῖχε τὴν δευτέραν θέσιν προπολεμικῶς. Τὸ Ἀμβοῦργον, τὸ Λονδῖνον, τὸ Ἄμστερνταμ καὶ ἡ Τεργέστη εἶναι ἐν Εὐρώπῃ αἱ σπουδαιότεραι ἀγοραὶ εἰσαγωγῆς. Τὸ Λονδῖνον μεταπωλεῖ τὸ μέγιστον μέρος τῆς εἰσαγωγῆς του, ὁμοίως δὲ τὸ Ἄμστερνταμ καὶ ἡ Ἀμβέρσα. Εἰς τὰς ἀγορὰς ταύτας τοῦ καφὲ αἱ διαπραγματεύσεις γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει ποικίλων ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα καθορίζουσι προέλευσιν, ποιότητα, μέγεθος, ἡλικίαν κλπ., ἐνῷ συγχρόνως ἔχουσι καθιερωθῆ ὡρισμένοι νομικοὶ τύποι κατὰ τὰς ἀγοραπωλησίας ταύτας.

Α. Μ. Σ.

— [*Ὑγιειν.*]. Ὁ χλωρὸς *καφές*, λαμβανόμενος ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτούσιος ἢ ὑπὸ μορφὴν κόνεως, ὀφείλει τὰς φυσιολογικὰς καὶ θεραπευτικὰς ἰδιότητας αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν αὐτῷ περιεχόμενον ἀλκαλοειδές, τὴν ***καφεΐνην***, **καθόσον καὶ τὰ σπέρ-**

Digitized by Google

ματα τῆς κοφέας καὶ τὸ ἀλκαλοειδὲς αὐτῆς ἐνέχουσι τὰς αὐτὰς ἰδιότητας. Διὰ τῆς φρύξεως ὅμως, ἀποχωριζομένης τῆς καφεΐνης ἀπὸ τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν, αἵτινες συγκρατοῦσιν αὐτήν, ὁ καφὲς ἀποκτᾷ πλὴν τοῦ ἑλκυστικοῦ ἀρώματος καὶ τονωτικὴν δύναμιν, ἥτις ἐπιφέρει ἐν ἀρχῇ καὶ παροδικὴν διέγερσιν τῆς κυκλοφορίας, ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐπερχομένην ἐκ τῶν διεγερτικῶν φαρμάκων εἰς μικρὰν δόσιν λαμβανομένων. Ἐν τούτοις ὁ καφές, ἀντὶ νὰ προκαλέσῃ τὸν μικρὸν τεχνητὸν πυρετόν, τὸν ὁποῖον ἐπιφέρουσι τὰ διαχυτικὰ καλούμενα διεγερτικὰ φάρμακα, ἐλαττοῖ τὸν ὑφιστάμενον τυχὸν τοιοῦτον, ἐνισχύων ταυτοχρόνως τὰς ἐγκεφαλικὰς λειτουργίας. Ὁ πεφρυγμένος καφὲς παρέχεται εἰς ἔγχυμα ὡς φάρμακον τονωτικὸν εἰς τὰς πυρετικὰς καταστάσεις τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων, εἰς τὰς πυρετικὰς καὶ κωματικὰς καταστάσεις, εἰς ἃς περιπίπτουσιν οἱ ἀλκοολικοί, κατὰ τῆς ὑπνηλίας, ὡς ἀντίδοτον φάρμακον τῶν ναρκωτικῶν ἐν γένει οὐσιῶν, καὶ γενικῶς εἰς πᾶσαν ἐξασθένησιν τῶν δυνάμεων ὡς τονωτικόν, καὶ εἰς τὸν κοκκύτην βῆχα. Εἴς τινα ἄτομα ἐπιφέρει ἀϋπνίας, καὶ πολλὰς ὥρας ἐνίοτε πρὸ τῆς πρὸς ὕπνον κατακλίσεως λαμβανόμενος, ἰδίως ἐπὶ νευροπαθῶν καὶ εὐδιεγέρτων ἀτόμων. Εἴς τινας περιεσφιγμένας κήλας καὶ εἰς τὸν εἰλεὸν παρεχόμενος ὁ καφές, διεγείρει τὰς περισταλτικὰς κινήσεις τῶν ἐντέρων, προκαλεῖ συστολὰς τούτων καὶ διευκολύνει τὴν κατὰ φύσιν ἐπάνοδον τῆς προπεπτωκυίας μοίρας τοῦ ἐντέρου. Ὁ καφὲς δὲν ὠφελεῖ τοὺς νευροπαθεῖς, ἐπιτείνων μάλιστα τὰ ἐνοχλήματα αὐτῶν, τὰ μικρὰ παιδία, τὰς ὑστερικὰς γυναῖκας, τοὺς κατεχομένους ὑπὸ καρδιακῶν νευρικῶν παλμῶν, ὑπὸ συχνῶν ἀϋπνιῶν, κλπ. Ἐπιβλαβὴς ὡσαύτως εἶναι εἰς τοὺς ἔχοντας ἐν ὑπερδιεγέρσει τὸ νευρικὸν σύστημα, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐξ ὑπερθυρεοειδίας πάσχοντας, κλπ. Ἡ κατάχρησις τοῦ καφὲ ἐπιφέρει πολλάκις διαφόρους νευρικὰς ἐνοχλήσεις, τρόμους τῶν μυῶν, ταχυκαρδίαν, ἀϋπνίας, κλπ., λέγεται ὅμως ὅτι ὠφελεῖ πολλάκις εἰς τὰς κεφαλαλγίας καὶ δὴ τὰς νευρικῆς φύσεως τοιαύτας.

Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— *[Ἐθιμοτυπ.]* Ὁ *καφὲς* προσφέρεται μετὰ τὸ γεῦμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν ἄλλην ὥραν τῆς ἡμέρας. Δὲν παρατίθεται πλέον εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ γεύματος ἢ τοῦ προγεύματος, ἀλλ' εἰς τὴν αἴθουσαν, συνοδευόμενος ὄχι σπανίως ἀπὸ οἰνοπνευματώδη ποτά. Ἡ ῥόφησίς του, ὁσονδήποτε θερμὸς καὶ ἂν εἶναι οὗτος, πρέπει νὰ γίνεται ἐντελῶς ἀθορύβως. Ἡ θορυβώδης ῥόφησις ἀπεκλήθη ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ ξένων «ἑλληνικὴ μουσική», ἀποτελεῖ δὲ αὕτη ἐλάττωμα τῶν μὴ λεπτῶν ἀνθρώπων ὅλων τῶν ἐθνῶν. Ἀφ' ἑτέρου πρέπει νὰ περιμένωμεν νὰ κρυώσῃ κάπως ὁ καφὲς καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὸ τοιοῦτον χύνοντες αὐτὸν κατὰ δόσεις εἰς τὸ πιατελάκι τοῦ φλυτζανιοῦ. Ἰδίως πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ τὸν χύσωμεν ἐπάνω μας ἢ γύρω μας· εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένη ἡ πρόληψις ὅτι τὸ χύσιμον τοῦ καφὲ ἀποτελεῖ κακὸν οἰωνόν.

Τ. Δ.

— καφὲς πρωσσικός, — σουλτάνου, — σάχη, — Κνάϊπ· βλ. λ. *καφὲς [Χημ. Τροφ.]*.

καφεστιατόριον (τό)· ἑστιατόριον ὅπου προσφέρεται και καφές, ἤτοι ὅπου δύναταί τις νὰ μεταβῇ ὡς εἰς καφενεῖον, καθ' ἃς ὥρας δὲν παρέχεται γεῦμα.

καφεταννικὸν ὀξὺ *[Χημ.]*· βλ. *καφές*.

καφετζῆς (ὁ)· ὁ πωλητὴς ῥοφήματος καφέ, ὁ διατηρῶν καφενεῖον, ἄλλως *καφεπώλης*.

Καφετζῆς, καὶ ***Καφετζόπουλος.*** Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον διάφοροι ἀγωνισταὶ ἐκ Πατρῶν, ἐκ Γορτυνίας καὶ Μεσσηνίας, πολεμήσαντες ὑπὸ τοὺς Ἀ. Λόντον, Γ. Πλαπούταν, Παπαφλέσσαν καὶ Παπατζόρην. Ἐκ τούτων ὁ *Ἰωάννης* ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Τρίπολιν, ὁ *Κωνσταντῖνος* εἰς τὴν Ἀγουλινίτσαν τῷ 1825 καὶ ὁ *Παναγιώτης* εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Ἕτερος *Ἰωάννης* ἐκ Πατρῶν προήχθη τῷ 1824 εἰς ὑποχιλίαρχον, ἐπολέμησε δὲ μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος.

Γ. Δ. Κ.

καφετιέρα (ἡ). 1) Σκεῦος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατασκευάζεται ἢ σερβίρεται ὁ *εὐρωπαϊκὸς* λεγόμενος ἢ *βιεννέζικος* καφές. Εἶναι μᾶλλον ὑψηλὸν καὶ ἐπίμηκες. Κάτω τοῦ πώματός της ἔχει τρυπητόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται ὁ χονδροκοπανισμένος καφές, ὅστις περιχυνόμενος μὲ κοχλάζον ὕδωρ σχηματίζει τὸ ῥόφημα. Αἱ καφετιέραι δύνανται νὰ εἶναι ἀργυραῖ ἢ ἐξ ἄλλων μετάλλων, ἤ, ὅπερ συνηθέστερον ἐκ πορσελλάνης. 2) Τὸ δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσεται ὁ καφές.

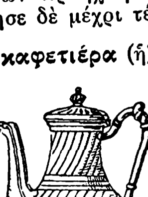

Καφετιέρα.

καφετύς, *—ειά, —ύ·* ὁ ἔχων χρῶμα καφέ.

Καφηρεὺς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπισημότατον ἀκρωτήριον τῆς Μεσογείου, ἐν τῷ Αἰγαίῳ, χερσονησώδης ἀπὸ τῆς *Ὄχης* προβολή, ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικωτάτην τῆς Εὐβοίας ἄκραν, καὶ τὸ ΝΑ κέρας (*Πτολεμ.* Γ, ιε, 25, ἔκδ. *Nobbe*) τῆς Εὐβοϊκῆς κολπώσεως *Κοῖλα Εὐβοίας*, τοῦ συγχρόνου κόλπου τῆς *Ὀχτωνιᾶς*. Ἡ γεωγραφικὴ τοῦ ἀκρωτηρίου τοποθεσία, ἐκτεθειμένου εἰς τὴν ἐπιφορὰν τῶν ἐπικρατούντων ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀνέμων, ἰδίως τῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου τεταρτοκυκλίου, τὸ κατέστησαν περιώνυμον εἰς τὰς θλιβερὰς τῶν ναυτικῶν παραδόσεις πάντων τῶν αἰώνων, ἀπότοκος τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ παλαιοτέρα τῶν Νεοελλήνων ὀνομασία *Ξυλοφάγος* (*Μελετ.* Γεωγρ. 379), παραστατικώτατα σημαίνουσα τὸν φθορέα τῶν πλοίων. Ταύτην, λησμονημένην οὖσαν πλέον καὶ ἄγνωστον τοῖς πλείστοις, παρεμέρισεν ἡ ξενικῆς προελεύσεως ὀνομασία *Καβοντόρος*(=χρυσοῦν ἀκρωτήριον), ὡς χρυσιζόμενον διὰ τῆς προσπτώσεως τῶν ἀκτίνων κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου· ἄλλοι φαντάζονται, ἀπιθάνως, ὅτι ὠνομάσθη οὕτω, διότι, ὡς ἐκ τῶν συχνῶν ναυαγίων, εὑρίσκοντο παρ' αὐτὸ χρυσᾶ νομίσματα, καὶ ἄλλοι θεωροῦσι τὴν ξενικὴν ταύτην ὀνομασίαν Capo d'oro ὡς παραφθορὰν τῆς ἑλληνικῆς *Καφηρεύς*. Πάντως ὅμως καὶ ἡ φραγκικὴ αὕτη ὀνομασία δὲν εἶναι πολὺ παλαιά, δεδομένου ὅτι εἰς παλαιοτέρους ἐνετικοὺς χάρτας ὁ *διέκπλους τοῦ Καφηρέως* ἀναφέρεται ὡς Bocca di Silofia καὶ di Silota κατὰ παραφθορὰν τῆς συγχρόνου τότε νεοελληνικῆς *Ξυλοφάγος*. Πρόκειται δὲ τοῦ Καφηρέως, εἰς ἥμισυ μίλ. Α.ΒΑ., νησίον βραχῶδες (πλάτ. 38° 09′ 10″ Β, μῆκ. 24° 36′ 35″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros islands and Doro chanel), ἐφ' οὗ ὑπάρχει φάρος Ἄγκα ἐκλάμψεων ἁπλῶν 18 μιλ. Ἡ ὀνομασία Καφηρεὺς εἶναι πιθανῶς φοινικική, σημαίνουσα «λεοντιδεύς».

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Καφηρέως *διέκπλους*** (ἀγγλ. Doro channel) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἐπισημοτάτων τῆς Μεσογείου διέκπλων, ὅν, ἀποτελοῦντα νοητὴν συνέχειαν τοῦ διέκπλου τῆς Κέω (Zea channel), ἀκολουθοῦσι τὰ ἀπὸ Μαλέας πρὸς Ἑλλήσποντον, ἢ τἀνάπαλιν, πλοῖα. Διανοιγόμενος μεταξὺ τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς Ἄνδρου καὶ τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας (Καρυστίας) ἔχει ἐλάχιστον εὖρος $6^1/_4$ μιλ. Ὁ ἀρχαιότατος (1856) ἀλλὰ καὶ ἐντατικώτατος τῶν φάρων μας, ὁ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς *Φάσσης* τῆς Ἄνδρου (φωτοβολία μηχανήματος 60 μιλ. μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1926 μετασκευήν του), καὶ ὁ φάρος τῆς βραχονησῖδος *Καφηρεὺς* καὶ ὁ ἐπὶ τῆς νήσου *Μανδήλι* τῆς Καρυστίας, ὁδηγοῦν διὰ τὴν ἀπὸ Β προσγείωσιν, συναρωγούντων πρὸς διάπλουν τοῦ διέκπλου τῶν φάρων Ἅγιος Νικόλαος Κέω, νοτίας ἄκρας Μακρονήσου καὶ Ἁγίου Γεωργίου Βελβίνης. Παλαιότερον ὠνομάζετο Bocca di Silofia ἢ Silota.

Σ. Ε. Λ.

Καφηρεύς, *Σπυρίδων*. Λόγιος γεννηθεὶς ἐν Πάργᾳ τῆς Ἠπείρου, ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος, ἦλθεν εἰς Κέρκυραν πρὸ τοῦ 1819 καὶ ἐδιδάχθη εἰς τὴν ἀνωτέραν ἐκεῖ σχολήν. Ἐξέδωκεν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1820 φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον «Δοκίμιον περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ πράξεων τοῦ Δημοσθένους». Ἀπεβίωσεν εἰς τὴν νῆσον αὐτὴν ἐν ἡλικίᾳ νεανικῇ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀ. Παπ. Βρετὸς (Νεοελ. Φιλολ. τ. Β' ἀριθ. 684).

Μ. Ι. Γ.

κάφιος (ὁ) (Cafius) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μετρίου μεγέθους, ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων θαλασσίων φυτῶν καὶ ἰδίως ἀλγῶν. Γνωστὰ πλεῖστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάντα τὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς γῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κάφιος ὁ ξανθόλαιμος* (Cafius xantholaemus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Γαλλίας καὶ ἔχει κεφαλὴν ὀγκώδη, κεραίας μᾶλλον βραχείας καὶ ἀποληγούσας εἰς φυλλοειδεῖς ἀποφύσεις, ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ εὐμεγέθεις, προθώρακα τελείως διακεκριμένον τῆς κεφαλῆς καὶ τετραγωνικόν, κοιλίαν ἐπιμήκη, ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας μετρίου μεγέθους, ἀπολήγοντας εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις καὶ χρῶμα φαιοτεφρὸν μὲ καθέτους καὶ ἐγκαρσίους λευκὰς γραμμώσεις κατὰ τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας τοῦ σώματος.

Δ. Ν. Π.

Καφιριστὰν (Cafiristan καὶ Kafiristan) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ἀποτελοῦσα σήμερον ἐπαρχίαν τοῦ Ἀφγανιστὰν πρὸς τὰ ΒΑ τούτου, παρὰ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν. Ἔχει ἔκτασιν 13.000 τ. χλμ. περίπου καὶ 200,000 κατ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὀρεινόν, διασχιζόμενον ὑπὸ χιονοσκεπῶν ὀροσειρῶν, παραφυάδων τοῦ Ἰνδουκοὺς μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Β πρὸς Ν, σχηματιζουσῶν γραφικωτάτας κοιλάδας, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ῥέουν οἱ ποταμοὶ Ἀλινγκὰρ καὶ Κουνάρ, παραπόταμοι τοῦ Καμπούλ, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ῥεῖθρα εἶναι χρυσοφόρα. Ἔχει κλῖμα εὔκρατον καὶ ἔδαφος εὔφορον, πλῆρες δασῶν καὶ ὀπωροφόρων δένδρων, παράγον ὄρυζαν, ζαχαροκάλαμον, σιτηρά, οἴνους καὶ μέλι.

Μ. Δ. Β

Καφίροι (οἱ). Οἱ κάτοικοι τοῦ *Καφιριστὰν* (βλ.λ.), καλούμενοι ὑπὸ μὲν τῶν Μουσουλμάνων *Καφίροι* (=ἄπιστοι), ὑπὸ δὲ τῶν Περσῶν *Σιαπὸς* (=μελανοφοροῦντες), διότι κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ἄνδρες ἐνδύονται μέλανα ἐνδύματα. Διαιροῦνται εἰς τρεῖς διακεκριμένας παραλλαγάς, τοὺς *Ραμγκάλ*, *Βαϊγκὰλ* καὶ *Κουγκάλ*, καλουμένους οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν κοιλάδων, εἰς ἃς ἑκάστη κατηγορία κατοικεῖ. Ἐκ τούτων οἱ Βαϊγκὰλ θεωροῦνται οἱ ἰσχυρότεροι σωματικῶς καὶ πνευματικῶς μεταξὺ τῶν Καφίρων, εἶναι δὲ καὶ οἱ πολυπληθέστεροι. Οἱ Καφίροι ἀνήκοντες εἰς τὸν τύπον τῆς ἰνδοαρείας φυλῆς, εἶναι ἰσχυρᾶς ὀργανικῆς διαπλάσεως, ἀλλὰ μᾶλλον μικρόσωμοι, διακρινόμενοι ἰδίως διὰ τὸ ζωηρὸν καὶ ὀξὺ βλέμμα. Τὸ χρῶμα αὐτῶν ποικίλλει ἀπὸ τοῦ ξανθοῦ εἰς τὰ βορειότερα μέρη μέχρι τοῦ βαθέος μελαγχρινοῦ εἰς τὰ νότια. Οἱ βόρειοι ἀναφέρουν ὑπερηφάνως παλαιὸν θρῦλον, καθ' ὃν κατάγονται ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἶναι λαὸς ἀμόρφωτος ἀλλ' εὔθυμος καὶ φιλόξενος, λίαν δὲ χορευτικός. Ὁ χορὸς εἶναι ἀπαραίτητος καθ' ἑσπέραν ψυχαγωγία, ἄρχεται δὲ πάντοτε ὑπὸ χορευτρίας τινὸς μόνης, μεθ' ἧς ἑνοῦνται ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἑπόμενοι χορευταί, ὑπὸ τοὺς ἤχους μουσικῆς μονοτόνου ῥυθμοῦ, ἐκ τυμπάνων καὶ αὐλῶν. Διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα ἡ χορευτικὴ δεξιότης ἀποτελεῖ ἀρετὴν καὶ τίτλον κοινωνικῆς διακρίσεως. Οἱ ἄνδρες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ κυνήγιον, τινὲς δέ, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἐπιδίδονται μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας εἰς τὴν ξυλογλυπτικήν. Ἀλλ' εἶναι ὑπεράγαν ὀκνηροί, καὶ διὰ τοῦτο τὰς πλείστας ἐργασίας τοῦ ὑπαίθρου ἐκτελοῦσιν αἱ γυναῖκες. Ἔχουσιν ὅμως ἰσχυρὰς πολεμικὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας καλλιεργεῖ ἡ ἄπαυστος προαιωνία ἐχθρότης κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν, μεθ' ὧν συνεχῶς διατελοῦσιν ἐν ἀγῶνι. Οἱ Καφίροι, οἵτινες διεκρίθησαν εἰς τοὺς πολέμους, φέρουσιν ὑψηλὸν κάλυμμα, τὸ ὁποῖον κοσμεῖται μὲ πτερὰ ἰσάριθμα πρὸς τοὺς φονευθέντας ἐχθρούς. Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι ἐχειρίζοντο ὡς ὅπλα τὴν μάχαιραν καὶ τὸ τόξον. Οἱ ἄνδρες κείρουσι τὴν κόμην, διατηροῦντες δέσμην τριχῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, ἐνδύονται δὲ διὰ δερμάτων ζῴων ἢ θηρίων, ὡς καὶ ὑφασμάτων εἰσαγομένων ἐξ Ἰνδιῶν, κατὰ προτίμησιν μαύρου χρώματος. Αἱ γυναῖκες ἀντιθέτως τρέφουσι μακροτάτην κόμην, κρεμαμένην εἰς πλοκάμους, ἐξ ὧν δύο προσηλοῦνται ἑκατέρωθεν τοῦ μετώπου, παρέχοντες μακρόθεν τὴν θέαν κεράτων. Ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν εἶναι ἁπλουστάτη, ὡς αἱ ἀρχαϊκαὶ ἐσθῆτες. Αἱ Μωαμεθανίδες, κατ' ἐξαίρεσιν πρὸς τὰς τῶν ὁμόρων χωρῶν, ἐξέρχονται ἀκάλυπτοι κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ συναναμιγνύονται μετὰ τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς καθημερινὰς ἀσχολίας τοῦ ὑπαίθρου. Κατοικοῦσιν εἰς οἰκίας συνήθως διωρόφους, ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ τριωρόφους. Τὸ ἰσόγειον, λιθόστρωτον πάντοτε, χρησιμοποιεῖται ὡς σταῦλος καὶ ἀποθήκη. Οἱ ἀνώτεροι ὄροφοι εἶναι ξύλινοι, ἐξ ἑνὸς ἢ δύο δωματίων ἁπλουστάτων. Οὐχ ἧττον αἱ θύραι διακοσμοῦνται δι' ἀναγλύφων παραστάσεων. Αἱ στέγαι καλύπτονται διὰ σχιστολίθων. Ἡ τροφὴ τῶν Καφίρων εἶναι ἁπλουστάτη, συνισταμένη εἰς ἄρτον, συνήθως ἀνάμικτον μετὰ νωπῶν ἢ ξηρῶν σταφυλῶν, καὶ σπανιώτερον εἰς βραστὸν κρέας καὶ οἶνον.

Ἡ περιουσία ἐκτιμᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν κτηνῶν, ὧν ἕκαστος εἶναι κύριος, τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας θεωρουμένης ὡς δευτερεύοντος περιουσιακοῦ στοιχείου. Ἑκάστη τῶν τριῶν φυλετικῶν διαιρέσεων ἔχει πατριάς τινας, ἑκάστης τῶν ὁποίων προΐσταται εἷς ἀρχηγός, ἐκλεγόμενος κληρονομικῷ δικαιώματι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων. Ἡ πολυγαμία, παλαιότερος θεσμός, ἀποτελεῖ ἤδη ἐξαίρεσιν. Τὰ ἤθη εἶναι μᾶλλον χαλαρά. Ἡ ἄπιστος σύζυγος τιμωρεῖται διὰ σωματικῆς ποινῆς, οὐχὶ σκληρᾶς, ὁ δὲ μοιχὸς διὰ προστίμου, ἀναλόγως τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ποικίλλοντος ἀπὸ 6—12 μικρῶν ἢ μεγάλων ζῴων. Οἱ Καφίροι εἶναι εἰδωλολάτραι. Πιστεύουν εἰς ἓν ὑπέρτατον ὄν, ὅπερ ἀποκαλοῦσιν Ἴμπρα. Ἀποδίδουν τὰ ἀπροσδόκητα καὶ δυσάρεστα γεγονότα εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν κακοποιῶν πνευμάτων, ἐνῷ δὲ θεωροῦν ὅτι κατὰ τούτων ἀνταγωνίζονται τὰ ἀγαθὰ πνεύματα, οὐχ ἧττον δὲν ἀναμένουν ἀποτελεσματικὴν τὴν ἄμυναν τῶν τελευταίων τούτων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀγνοοῦν τὰς δεήσεις καὶ λιτανείας. Γενικῶς εἶναι ἐλάχιστοι εὐσεβεῖς, οὐδαμῶς δὲ θρησκόληπτοι. Ἀνέχονται τοὺς ἱερεῖς ἱερουργοῦντας ἐν τοῖς ναοῖς, κατὰ τὰς ἐπικηδείους τελετάς, ὡς λειτουργοὺς χρησίμους πρὸς πλήρωσιν παλαιοῦ τύπου, ἀλλ' οὐδὲν ἀναμένουσιν ἐκ τῆς μεσολαβήσεως αὐτῶν παρὰ τῷ θεῷ, οὐδ' ἐπικαλοῦνται ἄλλως αὐτόν. Ὁμοίως, ἂν καὶ θεοποιοῦσι τὰ εἴδωλα, δὲν τοῖς ἀποδίδουσι θαυματουργοὺς ἰδιότητας. Οἱ ναοὶ εἶναι τετράγωνοι ἐκ ξύλου, χρησιμεύοντες οὐχὶ εἰς προσευχὴν καὶ ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τελευταίου θρησκευτικοῦ χαιρετισμοῦ πρὸς τοὺς νεκρούς, μεταφερομένους, μετὰ τοῦτο, ἐντὸς φερέτρων, τινὰ τῶν ὁποίων, τὰ τῶν προὐχόντων, εἶναι διακόσμητα μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων, εἰς μεμακρυσμένους λόφους, ἢ ἄλλα σημεῖα, ὅπου ἀποτίθενται. Οὕτω, μὴ ἐνταφιαζομένων τῶν νε-

Digitized by Google

κρῶν, τὰ κοιμητήρια τῶν Καφίρων εἶναι ἀθροίσματα φερέτρων εἴς τι μέρος.

Ἡ ἀρχαιοτέρα παράδοσις περὶ τῶν ἀπωτέρων προγόνων τῶν Καφίρων ὑπάρχει εἰς τὴν «Μαχαβαράταν», ἀλλ' ἀσαφὴς καὶ συγκεχυμένη. Ἱστορικὴ μᾶλλον εἶναι ἡ μαρτυρία ὅτι ὁ Ταμερλᾶνος ὑπέταξεν αὐτοὺς τῷ 1308 καὶ ἐξεβίασε τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἠσπάζοντο τὸν μωαμεθανισμόν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ κατακτητοῦ ἐπαναστατήσαντες οἱ Καφίροι κατέσφαξαν τὴν ταταρικὴν φρουράν. Ἡ μαρτυρία συνεχίζει, ὅτι ἐπανελθὼν ὁ Ταμερλᾶνος ἠρήμωσε τὴν χώραν, κατασφάξας πάντας τοὺς ἄρρενας. Ἀλλὰ διεσώθησάν τινες διὰ τὴν ἀναγέννησιν καὶ διαιώνισιν τῆς φυλῆς. Θαυμαστόν, ἐν τούτοις, κατόρθωμα τοῦ μικροῦ τούτου λαοῦ εἶναι ὅτι ἀντέσχον ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὰς ἐπιθέσεις καὶ τὴν βίαν τῶν Μωαμεθανῶν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν γενναιότηται αὐτῶν βεβαίως, ἀλλ' ἐπίσης εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Καφίροι οὐδέποτε διαιρεθέντες δι' ἐμφυλίων σπαραγμῶν, εὑρίσκονται πάντοτε ἡνωμένοι εἰς τὴν ἄμυναν κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ. Θ. Κ.

Καφισίας. Γλύπτης, πιθανώτατα Βοιωτός, ἀκμάσας περὶ τὸ 250 π. Χ. Τὴν πατρίδα τοῦ καλλιτέχνου τούτου συμπεραίνομεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τὸ ὄνομα Καφισίας εἶναι χαρακτηριστικῶς βοιωτικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ διότι εὑρέθησαν ἐν Τανάγρᾳ καὶ Θεσπιαῖς τῆς Βοιωτίας ἐνεπίγραφοι μὲ τὸ ὄνομα τοῦ γλύπτου βάσεις, αἵτινες, ἐκτὸς τοῦ ζητήματος τῆς πατρίδος τοῦ καλλιτέχνου, ἐπαρκῶς καθορίζουσι καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ. Ἡ ἐν Τανάγρᾳ εὑρεθεῖσα ἐνεπίγραφος βάσις ἀνῆκει εἰς τὸ ἀπολεσθὲν ἄγαλμα τοῦ Φορύστα, υἱοῦ τοῦ Τρίακος, ὅστις εἶχε νικήσει ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν κηρύκων, ἀγῶνας οἵτινες εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἡ ἑτέρα ἐν Θεσπιαῖς εἶναι ἡ βάσις, ἥτις ἔφερεν ἄλλοτε ἀνάθημα εἰς τὰς Μούσας τοῦ Φιλεταιρίου, υἱοῦ τοῦ Ἀττάλα ἐκ Περγάμου. Ἴσως πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ περιφήμου ἀγάλματος τοῦ τυφλοῦ ἀοιδοῦ Θαμύριδος κρατοῦντος τὴν τεθραυσμένην λύραν του, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὅτι εἶδεν ἐν Θεσπιαῖς ὁ Παυσανίας. Τόσον ὅμως αἱ ἱστορικαὶ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας παρέχουσιν αἱ ὡς ἄνω δύο ἐνεπίγραφοι βάσεις, ὅσον καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων αὐτῶν μᾶς πείθουσιν ὅτι ὁ καλλιτέχνης Καφισίας οὗτος ἤκμασε πράγματι περὶ τὸ 250 π. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Löwy*, Inschriften der griechischen Pildhauer.—*H. Brunn*, Geschichte der griechischen Künstler ἐν *Thieme-Becker*.—*Lippold*: Kaphisias ἐν *P. Wissowa*. Β. Δ. Θ.

Καφίτσο (οἱ) (Kaficho). Φυλὴ τῆς Ἀφρικῆς, κατοικοῦσα ἐν Ἀβησσυνίᾳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κάφα. Ἔχει μεγάλας ὁμοιότητας πρὸς τὴν φυλὴν τῶν Γκάλλα, ἡ δὲ γλῶσσά των ἔχει μεγάλας ἀναλογίας πρὸς τὴν τῶν Γκόνγκα. Μέγα μέρος αὐτῆς προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἀπὸ τοῦ 1530, αἱ δὲ προσπάθειαι, αἵτινες ἐγένοντο τῷ 1550 πρὸς ἐξισλαμισμὸν αὐτῶν, ἔσχον πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Ἡ φυλὴ αὕτη ὑποδιαιρεῖται εἰς διάφορα γένη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἀνώτερον εἶναι τὸ τῶν Μίντσο, καὶ εἰς τρεῖς τάξεις κοινωνικάς, εὐγενεῖς, ἐλευθέρους καὶ δούλους. Εἶναι εἰσέτι ὡπλισμένοι κατὰ τὸν ἀρχέγονον τρόπον διὰ τόξων, ἀκοντίων, ξιφῶν καὶ ἀσπίδων καὶ καταγίνονται εἰς τὴν καλλιέργειαν καφέ, βάμβακος, εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν χαλκουργίαν, τὸ κυνήγιον κτλ. Οἱ Καφίτσο προῆλθον ἐκ τῆς νοτίου Ἀβησσυνίας καὶ εἶχον καθυποτάξει τῷ 1320 τὰς κατοικούσας πρότερον τὴν ἐπαρχίαν Κάφα φυλάς, ἱδρύσαντες τὸ βασίλειον τῆς Κάφα, ὅπερ παρέμεινεν ἀνεξάρτητον μέχρι τοῦ 1897, ὅτε κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀβησσυνῶν. Μ. Δ. Β.

Καφκανᾶς /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Νησίον τῆς ἐπὶ τοῦ Στρυμωνικοῦ κόλπου ἀκτῆς τῆς Χαλκιδικῆς, ἡ ἀρχαία *Κάπρος*. Εὑρίσκεται πρὸ τοῦ λιμένος Λυμπιάδα (πλάτ 40°36' Β, μηκ. 23°48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos). Σ. Ε. Λ.

καφολίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Τριμεθυλικὸν παράγωγον τῆς ἀλλαντοΐνης, λαμβανόμενον κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς *καφεΐνης*. Σ. Γ.

Κάφορκον /*Γεωγρ.*/. Νέος μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πατιοπούλου (ἢ Συντέκνου) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἔχων 27 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Καφοῦ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Μεσσηνιακῆς χερσονήσου, ἀπέχον 2 ὥρας πρὸς Ν. τοῦ Πεταλιδίου. Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Κακορρεύματος (τοῦ πρώην δήμου Αἰπείας), ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 148 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κάφουε, ἢ *Λόνγκουε* (Cafué, Cafwé, Kafue ἢ Loengwe) /*Γεωγρ.*/. —1) Ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὰ ΒΔ. τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς Ροδεσίας. Πηγάζει παρὰ τὰ ὅρια τοῦ Βελγικοῦ Κόγγου καὶ διευθυνόμενος πρὸς τὰ ΒΑ. διαρρέει εὔφορον χώραν καὶ χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ζαμβέζη, παρὰ τὴν πόλιν Σμαλέμπουε. Μέγα τμῆμα αὐτοῦ, περὶ τὰ 320 χλμ., εἶναι πλωτόν. —2) Πόλις καὶ περιφέρεια τῆς Ροδεσίας, παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Βελγικοῦ Κόγγου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὸ Βελγικὸν Κόγγον. —3) Διοικητικὸν διαμέρισμα τῆς Ροδεσίας, διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κάφουε. Μ. Δ. Β.

Καφούρ. Μαῦρος εὐνοῦχος, διαδεχθεὶς τὸν σουλτᾶνον τῆς Αἰγύπτου Ἀμποὺ Χοὺρ (βλ. λ. *Αἴγυπτος* τ. β' σ. 588 γ'). Πρὸς τὸν Καφοὺρ κατέφυγε τῷ 965 ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἰωάννης ὁ Ζ' (964—966), πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Μωχάμμετ νὰ καταβάλῃ εἰς αὐτὸν ὑπέρογκον χρηματικὸν ποσὸν πρὸς διατροφὴν τῶν Ἀράβων, οἵτινες κατέφυγον εἰς Παλαιστίνην μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ταρσοῦ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ. Ὁ Κάφουρ ἀναγνωρίσας τὰ δίκαια τοῦ πατριάρχου, ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν διάταγμα, κελεῦον τὸν διοικητὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ νὰ μὴ ζητῇ παρανόμως χρήματα παρὰ τοῦ Ἰωάννου. Τὸ διάταγμα παραλαβὼν ὁ πατριάρχης, ἐπανῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπιδείξας αὐτὸ πρὸς τὸν διοικητὴν ἔμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἀνενόχλητος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν 28 Μαΐου τοῦ 966 ὁ Μωχάμμετ μεταβὰς εἰς τὸ πατριαρχεῖον πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἰωάννου καὶ μὴ εὑρὼν αὐτόν, κρυβέντα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, διέρρηξε τὰς πύλας τοῦ ναοῦ καὶ ἐλεηλάτησεν αὐτόν, συνέλαβε τὸν πατριάρχην καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ καὶ ἐξαγαγὼν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀνήρτησεν ἐπί τινος κίονος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ κατέκαυσεν αὐτό. Ε. Γ. Π.

καφουρὰ (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. λ. *καμφορά*.

Καφούρης (Gaffore ἢ Gafforio). Γενουαῖος πειρατής, ἐγκατασταθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἔμπορος ἐπὶ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1195 1203). Περιελθὼν περὶ τὸ 1197 εἰς σοβαρὰς προστριβὰς πρὸς τὸν Βυζαντινὸν ναύαρχον Μιχαὴλ Στρυφνὸν καὶ τιμωρηθεὶς ὑπὸ τούτου διὰ βαρέος προστίμου, ὠργίσθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπεφάσισε, πρὸς ἐκδίκησιν, νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς πειρατείας του, καὶ ἐξοπλίσας ἀμέσως ἰσχυρὰν μοῖραν ἐκ ταχυπλόων γενουατικῶν πλοίων, δικρότων καὶ τρικρότων, ἤρχισε νὰ λεηλατῇ τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου. Τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ ἀνέθεσε τότε ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα Καλαβρὸν Ἰωάννην Στειριώνην, «πειρατὴν μέν ποτε γεγονότα καὶ πειρατῶν χείριστον», ὡς λέγει ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Νικήτας ὁ Χωνιάτης, διατελοῦντα δὲ τότε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Καφούρης, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Στειριώνης ἠγκυροβόλει μετὰ 30 πολεμικῶν πλοίων εἰς Σηστὸν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἔπλευσεν ἐναντίον του καὶ ἐπιτεθεὶς αἰφνιδιαστικῶς, καθ' ὃν χρόνον τὰ πληρώματα τοῦ βασιλικοῦ στόλου εἶχον ἐξέλθει εἰς τὴν ξηράν, ἀπήγαγεν ἁμαχητὶ ἅπαντα τὰ πλοῖα μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς πλουσίων ἐφοδίων. Ἐνισχύσας οὕτω σημαντικῶς τὸν στόλον του ὁ Καφούρης κατέστη ἀπόλυτος κύριος τοῦ Αἰγαίου, «τὰς νήσους ἀδεῶς ἐπιὼν καὶ χωρία τὰ παράλια ληϊζόμενος, φόρους ἐπέταττε καὶ συνέλεγεν ὡς ἐβούλετο.» Ὁ βασιλεὺς τότε, ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα περὶ καταπολεμήσεως τοῦ φοβεροῦ πειρατοῦ, προέτεινεν αὐτῷ ὅρους συνδιαλλαγῆς, ὑποσχόμενος νὰ δώσῃ αὐτῷ γενναῖον χρηματικὸν ποσὸν καὶ συγχρόνως νὰ τῷ ἐκχωρήσῃ πλουσίας γαίας, ἵνα ἐγκατασταθῇ μετὰ τῶν ὀπαδῶν του ὡς ἀνεξάρτητος ἄρχων, ἀναγνωρίζων ἁπλῶς τὴν ψιλὴν τοῦ βασιλέως ἐπικυριαρχίαν. Ἀλλ' ἐνῷ διεξήγοντο αἱ διαπραγματεύσεις αὐτῶν καὶ αἱ ἑκατέρωθεν ἐχθροπραξίαι εἶχον ἐντελῶς διακοπῆ, ὁ Στειριώνης, ἀνασυγκροτήσας τὸν στόλον του καὶ προσλαβὼν ὡς ἐπίκουρα πλοῖά τινα Πισατῶν, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Καφούρη καὶ μετὰ πεισματώδη ναυμαχίαν ᾐχμαλώτισε καὶ εἶτα ἐφόνευσεν αὐτόν, συλλαβὼν καὶ ἅπαντα αὐτοῦ τὰ πλοῖα, πλὴν τεσσάρων, ἅτινα ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Καφούρη κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν. Ν. ΚΛΣ

καφουρόδενδρον (τὸ) /*Βοτ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καμφορὰ ἡ φαρμακευτική*.

Καφοῦρος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Νέου-Χωρίου τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης μὲ 81 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

Κάφρ ἐδ Δάουαρ /*Γεωγρ.*/. Πολίχνη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Κάϊρον καὶ ἐπὶ τοῦ 27ου χλμ. Τὰ παρ' αὐτὴν ἐρείπια Κὼμ ἐλ Γκίζε εἶναι τὰ τῆς ἀρχαίας *Σχεδίας*, ποταμίου λιμένος ἐπὶ τοῦ Κανωβικοῦ βραχίονος, ὅπου ἥδρευον τὰ βασιλικὰ θαλαμηγὰ τῶν Πτολεμαίων. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν μουδηρίαν (νομὸν) Βεχέρας, προξενικῶς εἰς τὸ γενικὸν προξενεῖον Ἀλεξανδρείας καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀλεξανδρείας.

— **Κάφρ ἐλ Ζαγιὰτ** /*Γεωγρ.*/. Πόλις ἐπὶ τοῦ νειλωτικοῦ βραχίονος τῆς Ρωσσέτης, παρὰ τὸ 104ον χλμ. τῆς ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Κάϊρον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Θεωρεῖται τὸ Μάντσεστερ τῆς Αἰγύπτου, ἕνεκα τῶν βαμβακομηχανῶν του καὶ τῶν ἄλλων ἐργοστασίων πρὸς κατεργασίαν προϊόντων τοῦ βάμβακος. Ἔχει ἀκμαίαν ἑλληνικὴν κοινότητα μετὰ σχολείου καὶ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀλεξανδρείας, πολιτικῶς δὲ εἰς τὴν μουδηρίαν (νομὸν) Γκαρμπίας καὶ προξενικῶς εἰς τὸ ὑποπροξενεῖον Τάντας. Κάτοικοι 10.000.

Καφραρία (Kaffraria) /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα διδόμενον ἄλλοτε γενικῶς εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς Ἀφρικῆς, τὸ κατοικούμενον ὑπὸ Κάφρων. Σήμερον τὸ ὄνομα τοῦτο περιωρίσθη πρὸς ὑποδήλωσιν διαμερίσματος τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, κειμένου μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μεγάλου Κέϊ καὶ Ουμζικούλου καὶ περιλαμβάνοντος τὰς διοικητικὰς περιφερείας τοῦ Ἀνατολικοῦ Γκρίκαλαντ, Τεμπουλάντ, Τράνσκεϊ καὶ Ποντολάντ.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Πορτογάλοι ὑπὸ τὸ ὄνομα Καφραρία, ὅπερ εἶχον παραλάβει ἀπὸ τοὺς Ἄραβας, οἵτινες ἔδιδον αὐτὸ εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὰς μήπω ἐξισλαμισθείσας πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ Ἰσημερινοῦ χώρας, ὑπεδήλουν τὸ τμῆμα τῆς Ἀφρικῆς τὸ ἐκτεινόμενον πρὸς Ν τῶν κτήσεών των τοῦ Κόγγου καὶ τοῦ Ζαμβέζη μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Κατόπιν ἡ ὀνομασία περιωρίσθη πρὸς ὑποδήλωσιν στενῆς λωρίδος χώρας, μήκους 1.900 χλμ. καὶ πλάτους 200—250 χλμ., ὁριζομένης πρὸς Β ὑπὸ τῆς Μοζαμβίκης, πρὸς Α ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ ὀροσειρᾶς πλαισιούσης ἀπὸ Β πρὸς Ν τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον τῆς Ἀφρικῆς καὶ περιλαμβανούσης τὰ ὄρη Στόρμ, Ντράκ, Ζούτπαν καὶ Ματεμτετές, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Κεϊσκάμμα μέχρι τοῦ κόλπου Ντελαγκόα. Ἡ χώρα αὕτη περιελάμβανε, πλὴν τῆς σημερινῆς Καφραρίας, καὶ τὰς χώρας τῆς Νατάλης, τῆς Ζουλουλάνδης, τῆς Ὀράγγης καὶ τοῦ Τράνσβααλ.

Ἡ σημερινὴ Καφραρία ἔχει ἔκτασιν 57.000 τ. χλμ. καὶ 817.900 κατοίκους, ἰθαγενεῖς Κάφρους μὲ 20.000 περίπου λευκούς. Ἔχει ἀκτὰς χθαμαλὰς καὶ ἑλώδεις, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς ὑψοῦται πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν κλιμακηδὸν εἰς ὑπερκείμενα ὁλονὲν ὑψίπεδα, μέχρι τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Κέϊ, ὁ Ναμπαγκανά, ὁ ποταμὸς τῶν Ἰχθύων, ὁ ποταμὸς τῶν Βουβάλων, ὁ Ουμτατά, ὁ Ουμσιμβουμπό, ὁ Ουμσιμκουλού, ὁ Τουγκέλα, ὁ Μαπουτά, ὁ Μανισσέ, ὁ Ἰναμπανὲ κτλ. Τὸ κλίμα εἶναι γενικῶς ὑγιεινόν, παρουσιάζον δύο μόνον ἐποχάς, θέρος καὶ χειμῶνα, ὁ ὁποῖος εἶναι βραχύτατος, διαρκῶν σχεδὸν μόνον ἕνα μῆνα (Σεπτέμβριον). Τὸ ἔδαφος εἶναι εὔφορον. Τὸ ἀπὸ τοῦ Ἀκρωτήριον τμῆμα παρέχει θαυμασίους λειμῶνας διὰ τὴν κτηνοτροφίαν, τὸ δὲ βόρειον παράγει ζαχαροκάλαμον, βάμβακα καὶ δημητριακά. Ὑπάρχουν πολλὰ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ χρυσοῦ, ὁ ὁποῖος συναντᾶται ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς ποταμούς, ἰδίως εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν σχηματιζομένους καταρράκτας. Εἰς τὰ πυκνὰ καὶ ὡραῖα δάση αὐτῆς ἐνδιαιτῶνται ἄφθονοι λέοντες, ἐλέφαντες, ρινόκεροι, λεοπαρδάλεις, διάφορα εἴδη ἀντιλοπῶν, βούβαλοι κτλ. Εἰς τοὺς ποταμοὺς ἐνδιαιτῶνται ἱπποπόταμοι, εἰς δὲ τὰς ἀκτὰς ἁλιεύονται κοράλλια.

Ἡ Καφραρία κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατόπιν διαδοχικῶν ἀγώνων, οἵτινες διήρκεσαν ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1885. Τὸ πρῶτον κατακτηθὲν τμῆμα ἀπὸ τοῦ Μεγάλου ποταμοῦ τῶν Ἰχθύων μέχρι τοῦ Κεϊσκάμμα, τῷ 1835, ἀπετέλεσεν εἶδος οὐδετέρας ζώνης, εἰς τὴν ὁποίαν τῷ 1847 προσετέθη καὶ ἡ περιοχὴ ἀπὸ τοῦ Κεϊσκάμμα μέχρι τοῦ Κέϊ, ἀποτελεσθείσης οὕτω τῆς κληθείσης τότε *Ἀγγλικῆς Καφραρίας*, ἥτις τῷ 1866 προσηρτήθη εἰς τὴν ἀποικίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἀποτελέσασα τὰ διαμερίσματα Κινγκ-Οὐϊλλιαμστάουν καὶ Ἠστ-Λόντον. Ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1885 συνετελέσθη ἡ κατάκτησις τῆς λεγομένης *Κυρίως Καφραρίας*, περιλαμβανομένης μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Κέϊ καὶ τῆς Νατάλης. Μ. Δ. Β.

Καφρίτσας, Καπετὰν Κώστας—. Ἁρματολὸς ἐξ Εὐρυτανίας, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα καὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Εἶχε τὸ ἁρματολίκι τοῦ Καρπενησίου, ἀλλὰ τῷ 1870 δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὡς δερβὲν-ναζίρη, Ἕνεκα τούτου, ὁ τύραννος τῶν Ἰωαννίνων ἀπέστειλεν ἐναντίον του τὸν Ἰσοὺφ-Ἀράπην μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως καὶ ἐπανειλημμένως συνήφθησαν μάχαι εἰς τὴν Κολιακοῦσαν, τὴν Μηλιὰν καὶ τὸ Βλαχοχώριον. Τέλος ὁ Καφρίτσας, πληγωθεὶς παρὰ τὸ Καρπενήσιον, κατέφυγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως, ἐκεῖ ὅμως ἐπολιορκήθη καὶ μετὰ κρατερὰν ἀντίστασιν συνελήφθη καὶ ἐξεδάρη ζῶν. Γ. Λ. Κ.

Κάφροι (οἱ), ἢ *Κάφφιρ* καὶ *Κάφιρ* (Cafres, Kaffirs, Kafir). Ὄνομα δοθὲν ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰς τὰς ἰθαγενεῖς φυλὰς τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ ὄνομα τοῦτο παρέλαβον ἐκ τῶν Ἀράβων οἱ πρῶτοι ἀφιχθέντες εἰς τὴν παραλίαν ταύτην Πορτογάλοι, οἵτινες μετέδωσαν αὐτὸ κατόπιν εἰς τοὺς Ὀλλανδοὺς καὶ τοὺς Ἄγγλους. Σὺν τῷ χρόνῳ περιῆλθε καὶ εἰς χρῆσιν

Digitized by Google

τῶν ἰθαγενῶν ὑπὸ τὸν τύπον *Καφούλα*. Εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν σημαίνει «ἄπιστοι» καὶ ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν μὴ μωαμεθανικῶν φυλῶν γενικῶς. Δὲν σημαίνει συνεπῶς γενικὸν ἐθνικὸν ὄνομα τῶν ὑποδηλουμένων δι' αὐτοῦ φυλῶν, ἢ τὸ ὄνομα ἰδιαιτέρας τινὸς φυλῆς, ἀλλὰ τὸ σύνολον διαφόρων φυλῶν, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, δοθέντα εἰς αὐτὰς ἐξ ἱστορικῶν ἢ μυθολογικῶν ἀρχηγῶν, ἱδρυτῶν δυναστειῶν ἢ ἐκ κληρονόμων αὐτῶν. Ἕνεκα τούτου αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κάφροι* ὑποδηλούμεναι φυλαὶ δὲν ἀποτελοῦν ἐθνικὴν ἑνότητα. Σήμερον τὸ ὄνομα τοῦτο δίδεται κυρίως εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν *Μπαντού*, κατοικοῦσαν τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ὁλόκληρον τὴν Νατάλην καὶ τὴν Ζουλουλάνδην καὶ τὰς πορτογαλικὰς κτήσεις ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς νότον τοῦ Ζαμβέζη (νότιον τμῆμα τῆς Μοζαμβίκης). Τὸ ὄνομα Κάφρος δίδεται ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς *Μπετσουάνα* τοῦ Τράνσβααλ καὶ τῆς Ὀράγγης καὶ πολλάκις εἰς πάντα Νέγρον κάτοικον τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς.

Κάφρος.

Οἱ Κάφροι διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλους κλάδους φυλῶν: εἰς τοὺς *Ἀμὰ-Ζουλού*, μετὰ τῶν *Ἀμὰ-Σουαζὺ* καὶ *Ἀμὰ-Τόνγκα* πρὸς Β καὶ εἰς τοὺς κυρίως Κάφρους, τοὺς ὁποίους ἀποτελοῦν αἱ φυλαὶ *Ἀμὰ-Ξόζα*, *Τεμπού* καὶ *Πόντο*, πρὸς Ν. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων κλάδων ὑπάρχουν πολλαὶ ἐνδιάμεσοι φυλαί, γνωσταὶ ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα *Ἀμὰ-Φεγγού*, ἤτοι «ἄνθρωποι πλάνητες» ἢ «τῆς ἀνάγκης», θεωρούμεναι κατωτέρας τάξεως. Ἡ λέξις «Ἀμὰ» σημαίνει ἄνθρωποι καὶ τίθεται πρὸ τοῦ ὀνόματος τῆς φυλῆς, ὡς πρῶτον συνθετικόν, ὡς δεύτερον δὲ τοιοῦτον χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα τοῦ γενάρχου (π. χ. *Ἀμὰ-Τόνγκα*=ἄνθρωποι τοῦ Τόνγκα). Οἱ Ζουλοὺ ὀνομάζουν ἑαυτοὺς *Ἀμπαντοὺ-Μπὰ-Κβὰ-Ζουλοὺ* ἢ *Μπὰ-Κβὰ-Ζουλού*, ἤτοι «*ἀνθρώπους τῆς χώρας τῶν* Ζουλού», ἐκ μυθικοῦ ἀρχηγοῦ καλουμένου Ζουλού, ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν ἀρχηγῶν τῆς φυλῆς (βλ. *Ζουλοὺ* τ. ΙΒ' σ. 68 γ' καὶ *Ζουλουλάνδη* τ. ΙΒ' σ. 69 α'). Ἡ καταγωγὴ τῶν Κάφρων εἶναι σκοτεινὴ καὶ ἀμφισβητουμένη. Οἱ νεώτεροι μελετηταὶ παραδέχονται, ὅτι δὲν εἶναι αὐτόχθονες, ἀλλ' ὅτι εἰς νεωτέραν σχετικῶς ἐποχὴν (κατὰ τὸν ΙΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα) προῆλθον ἐκ βορρᾶ καὶ ἐξετόπισαν τοὺς ἀρχικοὺς κατοίκους Μπαζούτους, Βοσχιμάνους, Μπετσουάνας κτλ., μετὰ τῶν ὁποίων ὅμως, καθὼς καὶ μετὰ τῶν λαῶν τῆς μεγάλης νοτιοαφρικανικῆς οἰκογενείας τῶν νεγροϊδῶν, παρουσιάζουν καταφανῆ φυσιολογικὴν καὶ γλωσσικὴν συγγένειαν. Ἡ παρουσία αὐτῶν εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν σήμερον, ἐξηγεῖται ἐκ τῆς βαθμιαίας μετακινήσεως τῶν φυλῶν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, αἱ δὲ διαφοραί, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν πρὸς τὰς φυλὰς τῆς αὐτῆς μεγάλης οἰκογενείας, ὀφείλονται οὐχὶ εἰς τὴν καταγωγήν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Κάφροι, ὅσον προχωροῦν νοτιώτερον, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπομακρύνονται τοῦ ἀρχικοῦ τελείου τύπου τοῦ νέγρου.

Τὸ χρῶμα τῶν φυλῶν τῶν Κάφρων εἶναι μελαψὸν πρὸς τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἀμαυρούμενον ὁλονὲν πρὸς Β μέχρι τοῦ σημείου νὰ μεταβάλλεται εἰς ἐβένινον μέλαν εἰς τὰ βορειότερα τμήματα. Ἡ κόμη αὐτῶν εἶναι ἐριώδης, ὅπως ἡ τῶν φυλῶν τοῦ Σουδάν, τὸ δὲ κρανίον δολιχοκέφαλον, εὐρυνόμενον ὅμως καθέτως καὶ μεταβαλλόμενον εἰς ὑψοστενοκέφαλον, χαρακτηριστικόν, ὅπερ ἀπομακρύνει τούτους ἀπὸ τὸν καθαρὸν τύπον τοῦ νέγρου. Ἔχουν ἀνάστημα ὑψηλόν, ἐρχόμενοι μετὰ τοὺς Παταγόνας τῆς Ν. Ἀμερικῆς, τοὺς Πολυνησίους καὶ κατοίκους τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς. Τὸ σῶμα αὐτῶν εἶναι εὔρωστον, οἱ μύες ἀνεπτυγμένοι, ἡ δὲ ἐν γένει ἐμφάνισίς των παρουσιάζει τύπους συμπαθεῖς. Αἱ γυναῖκες, ἕνεκα τοῦ κοπιώδους βίου των, ὑπολείπονται τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ ἀπόψεως σωματικῆς διαπλάσεως, ἐξαιρέσει τῶν Ζουλοὺ καὶ ἰδίως τῶν Τεμπού, τῶν ὁποίων αἱ νεάνιδες ἀγοράζονται ὡς σύζυγοι ἀντὶ 40—80 κτηνῶν, ἐνῷ αἱ τῶν Ἀμὰ-Ξόζα δὲν στοιχίζουν ἄνω τῶν 12 κτηνῶν. Ἐνδύονται μὲ δέρματα βοῶν καὶ λεοπαρδάλεων, κατὰ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη πολλοὶ ἤρχισαν νὰ φοροῦν καὶ εὐρωπαϊκὰς ἐνδυμασίας. Χρησιμοποιοῦν ἐπίσης πτερὰ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ κοσμήματα μετάλλινα καὶ κοράλλινα, μετὰ πολλῶν βραχιονίων καὶ περιδεραίων. Φυλαί τινες, ὅπως οἱ Μακούα, καταστίζουσι τὸ σῶμά των, ἐνῷ ἄλλαι, ὅπως οἱ Ἀμὰ-Ξόζα βάφουν τοῦτο δι' ἐρυθροῦ χρώματος. Διάγουν ζωὴν ἡμινομαδικήν, αἱ δὲ οἰκίαι αὐτῶν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀχύρινοι καλύβαι καὶ πρόχειροι κατασκηνώσεις. Εἶναι κυρίως κτηνοτρόφοι καὶ κυνηγοί, καλλιεργοῦν ὅμως καὶ σιτηρά, ἀραβόσιτον, καπνόν, πέπονας κτλ. Καταγίνονται ἐπίσης καὶ εἰς βιομηχανικὰς ἐργασίας, ἰδίως οἱ Ἀμὰ-Τεμπού οἱ Ζουλοὺ καὶ οἱ Σβαζί, καὶ διατηροῦν χυτήρια χαλκοῦ καὶ σιδήρου, διὰ τῶν ὁποίων κατασκευάζουν τὰ ὅπλα των (ἀσπίδας, δόρατα, τόξα κτλ.) καὶ τὰ ἐργαλεῖά των. Οἱ Σβαζὶ γνωρίζουν ἐπίσης καὶ ξυλογλυπτικήν. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ παντελὴς ἄγνοια παρὰ τοῖς λαοῖς αὐτοῖς τῆς ναυσιπλοΐας καὶ τῆς ναυπηγίας, καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς κατασκευῆς ἁπλῶν μονοξύλων πρὸς χρῆσιν εἰς τοὺς ποταμούς.

Διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς οἱ Κάφροι εἶναι ἀνώτεροι τῶν λοιπῶν νέγρων. Εἶναι ἀνδρεῖοι καὶ φιλόξενοι καὶ ἐκ φύσεως τίμιοι καὶ εἰλικρινεῖς. Ἡ ἐπαφὴ ὅμως αὐτῶν μετὰ τῶν λευκῶν τοὺς κατέστησε καχυπόπτους, ἐκδικητικοὺς καὶ κλέπτας. Ἡ θρησκεία αὐτῶν εἶναι εἶναι ἀκαθόριστος καὶ ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη, περιλαμβάνουσα τὴν λατρείαν τῶν προγόνων καὶ εἰδώλων, δεισιδαιμονίας καὶ θυσίας εἰς πνεύματα. Πολλοὶ Κάφροι ἔχουν ἤδη ἐκχριστιανισθῆ ὑπὸ ἱεραποστόλων. Παρ' αὐτοῖ ἐπικρατεῖ γενικῶς ἡ περιτομὴ καὶ ἡ πολυγαμία. Ὁ γάμος γίνεται διὰ τῆς ἐξαγορᾶς τῆς συζύγου, τοῦ ἀντιτίμου καταβαλλομένου εἰς κτήνη. Οἱ νέοι θεωροῦνται ἐνηλικιωθέντες εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον των.

Ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῶν φυλῶν τῶν Κάφρων βασίζεται ἐπὶ τῆς πατριαρχικῆς μοναρχίας, στηριζομένης ἐπὶ ἀριστοκρατίας φεουδαλικοῦ χαρακτῆρος. Ἑκάστη φυλὴ διοικεῖται ὑπὸ κληρονομικοῦ ἀρχηγοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἀνώτατος νομοθέτης, μετ' ἀπολύτου δικαιοδοσίας ζωῆς ἢ θανάτου. Ἐὰν αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἀρχηγοῦ εἶναι ἄδικοι, συνέρχονται οἱ προὔχοντες τῆς φυλῆς πρὸς διαμαρτυρίαν, αἱ δὲ ἀποφάσεις των ἀποτελοῦν εἶδος κώδικος τῶν παραδόσεων, τὸν ὁποῖον ὑποχρεοῦνται νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν των οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἀρχηγοῦ, οἵτινες διοικοῦν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τοὺς ὁποίους διορίζει ὁ ἴδιος. Μία ὁμὰς φυλῶν ἀποτελεῖ εἶδος κράτους ἢ ἔθνους κυβερνωμένου ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία στηρίζεται ἐπὶ τῆς προσωπικῆς ἀξίας καὶ ἐπιβολῆς καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς ἰδιαιτέρας ζωῆς τῶν φυλῶν. Ἐν Ζουλουλάνδη τὸ διοικητικὸν τοῦτο σύστημα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τσάκα καὶ τῶν διαδόχων του, περιέπεσε ταχέως εἰς στρατιωτικὸν δεσποτισμόν. Μετὰ τὴν κατάκτησιν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὁ τρόπος οὗτος τῆς διοικήσεως ἐτέθη ὑπὸ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν καὶ ἀλλοῦ μὲν ἐτροποποιήθη οὐσιωδῶς, ἀλλοῦ παρέμεινε κατ' ὄνομα καὶ κατὰ τύπους μόνον, ἀλλοῦ δὲ σχεδὸν ἐξεμηδενίσθη. Οἱ Κάφροι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ἄγγλους κατόπιν συνεχῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγώνων, οἵτινες ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1811 καὶ ἔληξαν μόλις τῷ 1904.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. H. I. Bleek*, Kaffraria and its inhabitants (1853). — *J. Shooter*, Kafirs of Natal (1857). — *L. Grout* Zululand (1865).— *Gust. Fritsh*, Die Eingeborenen Südafrikas (Breslau, 1872). — *W. H. I. Bleek*, Comparative Grammar of the South African Languages (London and Cape Town, 1862 καὶ 1869). — *Theal*, Compendium of the History and Geography of South Africa (1878).— *G. De Rialle* Les peuples de l' Afrique et de l' Amêrique (1880). — *G W Stow*, The native races of South Africa (London, 1905).— *G. McC. Theal*, History and Ethnography of South Africa, 1505 to 1795 (3 τόμ. London, 1907--1910).— *Τοῦ αὐτοῦ*, History of South Africa since 1795 (5 τόμ. London 1908).

Μ. Δ. Β.

κάφσα, καὶ **κάψα** (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *δάφνη τὸ κνίδιον*.

καφτάνι (τό). Ποδῆρες καὶ πλατὺ ἐπανωφόριον τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, κυρίως τῶν Τούρκων, ἐκ μεταξωτοῦ ἢ μαλλίνου ὑφάσματος, ἐνίοτε διακόσμητον καὶ μὲ γοῦναν. Ἡ λέξις *χαφτὰν* ἐσήμαινεν ἀρχικῶς τὸ μὲ ὑπόρραμμα ἐξ οὐάτας φόρεμα, τὸ ὁποῖον ἐφέρετο κάτωθεν τοῦ θώρακος. Τιμητικὰ καφτάνια ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ σουλτάνου εἰς τοὺς βεζύρας καὶ μεγιστᾶνας εἰς ἐκτάκτους εὐκαιρίας ἢ χάριν τιμητικῆς διακρίσεως, ὡς σήμερον τὰ παράσημα. Τὰ τῶν καφτανίων, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ἐκανονίσθησαν δι' εἰδικοῦ νομοθετήματος ἐπὶ σουλτάνου Ὀρχάν. Ν. Μ.

Καφυαί, ἢ ***Καφύαι,*** καὶ ***Καφύη*** */'Αρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἀρκαδίας, κειμένη πρὸς Δ τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ κατὰ τὸ ΝΔ μέρος τοῦ Καφυατικοῦ πεδίου, ἓν χλμ. πρὸς Ν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Χωτούσης. Ταύτης σῴζονται ἐπὶ λόφου λείψανα τείχους σχήματος τετραπτεύρου μετὰ στρογγύλων πύργων, θεμέλια οἰκοδομημάτων καὶ θραυσμάτων κεράμων καὶ ἀγγείων (ἰδίᾳ περὶ τὸν ἠρειπωμένον ναΐσκον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου), σπόνδυλοι κιόνων κλπ. Ἡ παρακειμένη πηγὴ (νῦν *Λοτζάκος*) ταυτίζεται μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερομένην *Μενελαΐδα*, τὴν δὲ θέσιν τοῦ ναοῦ τῆς *Ἀρτεμισίας Κνακαλεσίας* ὁ Lattermann τοποθετεῖ 1/4 τῆς ὥρας βορείως τῶν Καφυῶν παρὰ τὸ χωρίον Κάτω Ἄγαλι. Ἡ πόλις ὑπῆρξεν ὀχυρά, διατηρήσασα τὴν ἀνεξαρτησίαν της μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου. Κατὰ τὸ 270 συνεμάχησε μετὰ τῆς Σπάρτης ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Μακεδόνος. Ἀκολουθοῦσα δὲ τὰς τύχας τῆς Ἀρκαδίας καὶ εἶτα τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους περὶ τὸ 242 π. Χ., ἀλλ' ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Κλεομένους ὑπὸ τῶν Μακεδόνων. Τὸ 220 ἡττήθησαν παρὰ ταύτην 3.300 Ἀχαιοὶ ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἐξ αὐτῆς δὲ κατόπιν ὁ Φίλιππος ὁ Ε' τῆς Μακεδονίας τῷ 217 ἐβάδισε κατὰ τῆς Ψωφῖδος καὶ τῆς Ἤλιδος.

Καφυατικὸν (ἢ ***Καφυέων***) ***πεδίον,*** καὶ ***Καφυατικὴ λίμνη*** */'Αρχ. Γεωγρ./*. Τὸ κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῆς νῦν ἐπαρχίας Μαντινείας κλειστὸν ὀροπέδιον τῆς Ἀρκαδίας (κοινῶς τῆς *Χωτούσης*), εἰς ὕψους 628 μ., συνεχόμενον μετὰ τοῦ ΝΑ ἐκτεινομένου Ὀρχομενικοῦ ὀροπεδίου. Τὸ ἀνατολικὸν ὅριον τοῦ Καφυατικοῦ πεδίου διεμόρφωνε τὸ πάλαι πρόχωμα, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐγείρει οἱ κάτοικοι, ὅπως ἐμποδίζουν τὴν εἰσβολὴν τοῦ ὕδατος ἐκ τῆς ὀρχομενικῆς περιοχῆς. Τὸ δυτικῶς τοῦ προχώματος χωροῦν ὕδωρ συνήγετο εἰς τεχνητὴν ποταμίαν κοίτην, ἥτις ἀπωχετεύετο εἰς καταβόθραν, κειμένην κατὰ τὸ νότιον κράσπεδον τοῦ πεδίου. Ἐκεῖθεν τῆς δυτικῶς ὁριζούσης ὀροσειρᾶς Κνάκαλος (νῦν Καστανιᾶς, 1248 μ. ὕψ.), ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Νάσων (νῦν Δάρα), τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς καταβόθρας ἀναφαίνεται ὡς κεφαλόβρυσον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ρεῦνος* (νῦν *Μπαλτσᾶκο*), ὅπερ ῥέει πρὸς τὸν ποταμὸν Τράγον (τῆς Δάρας), παραπόταμον τοῦ Λάδωνος. Τὸ πεδίον εἶναι εὔφορον, ἀλλὰ καὶ τελματῶδες, τὸν χειμῶνα μεταβαλλόμενον εἰς λίμνην. Τὰ ὕδατα ταῦτα προέρχονται ἐκ τῶν πέριξ πηγῶν ὡς καὶ ἐκ τῶν κατερχομένων ὑδάτων ἐκ τοῦ ὀλίγον ὑψηλοτέρου ὀροπεδίου τοῦ Ὀρχομενοῦ. (Βλ. Πρακτ. Ἀρχαιολογ. Ἑταιρ. ἔτ. 1920 σ. 114.)

Ι. Σ. Σ.

Κάφφα, ἢ ***Καφφᾶς, Κέφα,*** ἢ ***Κιέφφε,*** καὶ ***Θεοδοσία*** (Caffa, Kaffa, Kéfa, Théodossia) */Γεωγρ./* βλ. λ. *Θεοδοσία*.

Καφφαρέλλι (Caffarelli). Ἰταλικὴ οἰκογένεια, ἐγκατασταθεῖσα κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐν Λωραγκαὶ τῆς Γαλλίας, ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ Φάλγκα. Ἐπιφανέστερα μέλη αὐτῆς ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Λουδοβῖκος-Ἰωσὴφ-Μαξιμιλιανός***. Στρατηγὸς (1756—1799), ὅστις κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τὸν Μαρσὼ ἀπολέσας μίαν κνήμην, ἠκολούθησεν ἀνάπηρος τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου. Πληγωθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Ἄκρας ἐν Παλαιστίνῃ, ὑπέστη ἀκρωτηριασμὸν τοῦ ἑνὸς βραχίονος.

— 2) ***Λουδοβῖκος-Μαυρίκιος-Ἰωσήφ***. Ἀξιωματικὸς (1760—1845) διαπρέψας εἰς τοὺς ναπολεοντείους πολέμους. Ἐχρημάτισε κατόπιν σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, λαβὼν καὶ τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου τῆς Γαλλίας.

— 3) ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Διαπρεπὴς ἱεράρχης (1763—1815), ἐπίσκοπος τοῦ Μπριέ.

—4) ***Φραγκῖσκος-Αὔγουστος***. Στρατηγὸς (1766—1849), ὅστις προαχθεὶς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ καὶ ἀπολαμβάνων τῆς ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης τοῦ Ναπολέοντος, ἐστάλη παρὰ τούτου τῷ 1804 εἰς Ρώμην, ὅπως πείσῃ τὸν πάπαν, ἵνα στέψῃ αὐτὸν αὐτοκράτορα. Τῷ 1806 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου, βασιλέως τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1810 ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς Ἱσπανίας κατήγαγεν ἐπανειλημμένας νίκας κατὰ τῶν Ἄγγλων. Ὠνομάσθη πατρίκιος τῆς Γαλλίας. Θ. Κ.

— **Καφφαρέλλι** (Caffarelli), ***Γαετᾶνος-Μαγιοράνο*** (Majorano) ἐπιλεγόμενος —. Διάσημος ἀοιδὸς τῆς Ἰταλίας (1703—1783), μαθητὴς τοῦ Κάφφαρο, ἐξ οὗ καὶ ἡ προσωνυμία του. Συμπληρώσας ἐπὶ πενταετίαν τὰς σπουδάς του ὑπὸ τὸν Πόρπορα, ἐπεδόθη εἰς τὸ θέατρον, ἀποκτήσας μετ' ὀλίγον διεθνῆ φήμην. Ἀπεκόμισεν ἀμύθητα κέρδη ἀπὸ τὰ καλλιτεχνικά του ταξίδια εἰς Ἰταλίαν, Ἀγγλίαν καὶ ἰδίως εἰς Βιέννην καὶ Παρισίους, ἔνθα κατέπληξε τὸ κοινόν. Ὁ Καφφαρέλλι ἠγόρασε τὸ δουκᾶτον τοῦ Ἁγίου Ντοράτο καὶ ἔφερεν ἔκτοτε τὸν τίτλον τοῦ δουκός. Ἡ φωνή του εἶχε μοναδικὴν ἔκτασιν, γλυκύτητα καὶ πάθος, διὰ τῆς ἐπιμεμελημένης δὲ μορφώσεως εἶχεν ἀποκτήσει εὐλυγισίαν καὶ δεξιοτεχνίαν ἀπαράμιλλον· αἱ χρωματικαὶ κλίμακες, οἱ τρίλλοι καὶ τὰ ποικίλματα σπανίως ἀπεδόθησαν τελειότερον παρ' ἄλλου καλλιτέχνου. Γ. Σ.

Κάφφαρο (Caffaro), ***Πασκουάλε***. Ἰταλὸς συνθέτης (1706--1787), μαθητὴς τοῦ Λεονάρδου Λέο ἐν τῷ ᾠδείῳ «della Pietà» τῆς Νεαπόλεως. Ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἔγραψεν ἓν ἀξιόλογον «Stabat mater», ὀρατόρια, καντάτας, ὕμνους, μοτέτα κλπ. Τὰ θεατρικά του ἔργα, ἥσσονος ἀξίας, ταχέως ἐλησμονήθησαν. Σ. Γ.

Καφφᾶς, ***Παλαιὸς*** καὶ ***Νέος*** — */Γεωγρ./* βλ. λ. *Θεοδοσία*.

Καφφάτζιολο (Caffagiolo) */Γεωγρ./*. Παλαιὰ ἰδιοκτησία του οἴκου τῶν Μεδίκων, κειμένη μεταξὺ Βολωνίας καὶ Φλωρεντίας, γνωστὴ διότι ἐν αὐτῇ ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἡ ἐκ τῆς νήσου Μαγιόρκας εἰσαχθεῖσα λεπτότεχνος βιομηχανία κεραμεικῆς μετὰ ζωγραφικῶν διακοσμήσεων,

Digitized by Google

ἡ καλουμένη *Μαγιόλικα*. Νῦν εἶναι ἀσήμαντος κώμη. Θ. Κ.

Κάφφι (Caffi), *Ἱππόλυτος*. Ἰταλὸς ζωγράφος (1814—1866). Ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ καὶ παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Ρώμῃ. Τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον «Ἡ ὁδὸς τοῦ Σταυροῦ», ἐσημείωσεν ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν, ἀλλ' ὡς ἀριστούργημά του θεωρεῖται «Τὸ καρναβάλι τῆς Ρώμης», ἐκτεθὲν τῷ 1855 ἐν Παρισίοις. Πλὴν ἄλλων πινάκων καὶ τοιχογραφιῶν ἀφῆκε καὶ μέγαν ἀριθμὸν σκίτσων, τὰ ὁποῖα συνέθεσε κατὰ τὰ ταξίδιά του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἄπω Ἀνατολήν. Μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλ' ἐσώθη χάρις εἰς τὴν συναφθεῖσαν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πεδεμοντίου συνθήκην. Μ. Ν. Δ.

—**Κάφφι** (Caffi), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς διηγηματογράφος καὶ μουσικογράφος (1778—1874). Ἐσπούδασε νομικά, διετέλεσε γραμματεὺς διαφόρων πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ ἀκολούθως δικαστὴς ἐν Βενετίᾳ καὶ Μιλάνῳ. Διεκρίθη κυρίως ὡς διηγηματογράφος καὶ μουσικός. Τὰ διηγήματά του, ἀπὸ ἀπόψεως ὕφους, κατατάσσονται μεταξὺ τῶν καλυτέρων τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφεῖσα «Ἱστορία τῆς μουσικῆς», ὡς καὶ ἡ «Storia della musica sacra nella già capella ducale di San Marco in Venezia» θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ εἴδους των, λόγῳ τῶν πολυτίμων πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς μουσικῆς σχολῆς τῆς Βενετίας. Ἐπὶ πλέον συνέγραψεν «Ἱστορίαν τοῦ θεάτρου» καὶ πλείστας μονογραφίας περὶ μουσικῆς καὶ μουσικῶν. Μ.Ν.Δ.

Καφφιέρι (Caffieri). Οἰκογένεια καλλιτεχνῶν ἰταλικῆς καταγωγῆς, ἐγκατεστημένη ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Σπουδαιότερα μέλη ἀνεδείχθησαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Φίλιππος*** (1634—1716). Ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πρώτου γλύπτου τοῦ βασιλέως ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ εἰργάσθη πρὸς διακόσμησιν πολλῶν βασιλικῶν οἰκοδομῶν.

—2 ***Ἰάκωβος*** (1678—1755). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γλύπτης καὶ σκαλιστὴς μετάλλων, ἐργασθεὶς εἰς τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. Ἐκ τῶν σῳζομένων ἔργων του, ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὸ ὀρειχάλκινον ὡρολόγιον (ἐκκρεμὲς) τοῦ Πασσεμάν, τὸ ὁποῖον φυλάσσεται εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν, καὶ μία προτομὴ τοῦ βαρώνου Μπεζανβάλ.

—3) ***Φίλιππος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γλύπτης καὶ σκαλιστής. Σπουδαιοτέρα ἐργασία του ἦτο ἡ ἀντικατάστασις τῶν στολισμάτων (κηροπηγίων, σταυρῶν κλπ.) τῆς ἁγίας τραπέζης τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων (Notre-Dame) διὰ νέων ὀρειχαλκίνων, ἐπειδὴ τὰ παλαιότερα ἀργυρᾶ εἶχον ρευστοποιηθῆ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῶν πολέμων τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Καὶ τὰ νέα ὅμως ταῦτα δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, καταστραφέντα κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Παρομοία ἐργασία του σῴζεται ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Μπαγὲ (Bayeux), τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει λεπτὴ διακοσμητικὴ κομψότης.

—4) ***Ἰωάννης - Ἰάκωβος*** (1725—1792). Γλύπτης, ὁ ἐπισημότερος ἐξ ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ πατρός του καὶ τοῦ Ἰ. Λεμουάν, ἐκληρονόμησε δὲ ἀπὸ τὸν πρῶτον τὸν ρεαλισμὸν καὶ τὴν πιστὴν ἀπόδοσιν τῆς φύσεως. Τῷ 1748 ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς γλυπτικῆς καὶ ἐστάλη εἰς Ρώμην, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ 5 ἔτη, εἶτα δὲ εἰργάσθη εἰς διάφορα ἔργα διακοσμητικοῦ χαρακτῆρος, ὧν σπουδαιότερον ἡ Ἁγία Τριὰς τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου τῶν Γάλλων. Τῷ 1757 ἐγένετο μέλος τῆς Βασιλικῆς ἀκαδημίας χάρις εἰς ἓν μαρμάρινον σύμπλεγμα παριστῶν ἀλληγορικῶς «Ποταμὸν» (μουσεῖον Λούβρου). Τὰ θαυμασιώτερα ὅμως ἔργα τοῦ Καφφιέρι, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν καλλίστων συγχρόνων του γλυπτῶν, εἶναι οἱ ἀνδριάντες καὶ αἱ προτομαί του, τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει ἡ ἀκριβὴς ἀπόδοσις τῆς φυσιογνωμίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου. Ἐπειδὴ ἠγάπα τὸ θέατρον, εἰργάσθη πολὺ εἰς τὴν κατασκευὴν προτομῶν τῶν σπουδαιοτέρων Γάλλων καὶ ξένων δραματογράφων καὶ συγγραφέων, αἱ ὁποῖαι κοσμοῦν τὰ μεγαλύτερα θέατρα τῶν Παρισίων. Εἰς τὸ φουαγιὲ τῆς Ὀπερὰ ὑπῆρχον αἱ προτομαὶ τοῦ Λοῦλλι, τοῦ Κινὼ καὶ τοῦ Ραμώ, καταστραφεῖσαι βραδύτερον ὑπὸ πυρκαϊᾶς, εἰς δὲ τὸ Γαλλικὸν Θέατρον (Theatre Français) τοῦ Πιρόν, τοῦ Κορνηλίου, τοῦ Λαφονταίν, τοῦ Ρουσσὼ κλπ. Κάλλιστον ἐξ ὅλων τῶν ἔργων του θεωρεῖται τὸ ἄγαλμα τοῦ Ροτροῦ, εἰς τὸ ὁποῖον κατορθώνει νὰ δώσῃ μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβειαν τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ συγγραφέως. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ Καφφιέρι, χαρακτὴρ φύσει φιλόποπτος, εἶδε μὲ μεγάλην δυσαρέσκειαν τὴν ἐπισκίασιν τῆς αἴγλης του ὑπὸ τοῦ Οὐντὸν (Houdon), πρὸς τὸν ὁποῖον μάλιστα ἦλθεν εἰς ρῆξιν, διότι ἐθεώρει ὅτι ὁ περίφημος Βολταῖρος καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ τελευταίου ἦσαν ἀντιγραφὴ τῶν ἰδικῶν του. Κ. Δ.

καφῳδεῖον (τὸ) (γαλλ. café-concert)· καφενεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ψάλλονται διάφορα ᾄσματα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλαφρά, πρὸς διασκέδασιν τῶν θεατῶν.

—*(Ἐγκυκλ.)* Τὰ *καφῳδεῖα* εἶναι καθαρῶς παρισινὸν δημιούργημα, τὸ πρῶτον δὲ τοιοῦτον ἐνεφανίσθη τῷ 1770, ὅτε τὰ μεγάλα βουλεβάρτα τῶν Παρισίων εἶχον καταστῆ ὁ περίπατος τοῦ συρμοῦ, ἀπολέσαντα τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν μόνωσιν, ἥτις ἐκράτει εἰς αὐτὰ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου ΙΕ', τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν. Τὸ «Ἀλμανὰκ» τοῦ 1773 χαρακτηρίζει ταῦτα ὡς ἑξῆς: «Musicos ἢ καφενεῖα τῶν μεγάλων βουλεβάρτων, εἰς τὰ ὁποῖα δύναταί τις καπνίζων καὶ ροφῶν καφὲν ν' ἀκούῃ μουσικήν». Τὸ ὄνομα «Musicos» δὲν διετηρήθη ἐπὶ μακρόν· ὀλίγον βραδύτερον ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα καφῳδεῖον. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ταῦτα εἶχον πληθυνθῆ, ἐνεφανίσθησαν δὲ καὶ εἰς ἄλλα πολυσύχναστα διαμερίσματα τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης. Κυρίως εἰπεῖν, ἡ ἀρχὴ αὐτῶν εἶναι προγενεστέρα· εἰς τὰς ἐμπορικὰς πανηγύρεις, αἵτινες ἀπὸ αἰώνων ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν στοιχείων τῆς γαλλικῆς ζωῆς, ὑπῆρχον μετὰ τῶν προχείρων θεάτρων καὶ τῶν ἄλλων θεαμάτων καφενεῖα, εἰς ἃ ἐξετελοῦντο μουσικὰ τεμάχια καὶ ἐψάλλοντο ᾄσματα, τινὰ τῶν ὁποίων παρέμειναν ἔκτοτε εἰς τὰ χείλη τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν τὰ καφῳδεῖα ἐγένοντο πολυτελέστατα, ἰδίως τὰ ἐπὶ τοῦ βουλεβάρτου τοῦ Τάμπλ καὶ εἰς τὸ «Palais-Royal». Αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐφημερίδες ἀναφέρουσι πολλὰ ὀνόματα τοιούτων, ἀλλὰ διασημότερα ἦσαν τὸ «Καφῳδεῖον τῶν Τεχνῶν», εἰς τὸ ὁποῖον ἔψαλλον ᾠδοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, συνοδευόμενοι ὑπὸ μικρᾶς ὀρχήστρας, καὶ τὸ περίφημον «Καφῳδεῖον Ὑόν», τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε διεθνῆ φήμην. Εἰς αὐτὸ ἐδέσποζεν ὁ τραγουδιστὴς Κάρολος Νταντουΐ, τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ἀπεκάλει «ἐθνικὸν ᾠδόν». Οὗτος ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐνθουσιαστικῶν ᾀσμάτων, ἔψαλλε καὶ ᾄσματα διακωμῳδοῦντα σύγχρονα πρόσωπα καὶ ἄλλα σχετιζόμενα πρὸς γεγονότα τῆς ἡμέρας, τὰ ὁποῖα συνεκίνουν τὸ κοινόν. Τὰ ἐπίκαιρα ταῦτα ᾄσματα ἀπὸ τοῦ καφενείου τούτου μετεφέροντο εἰς τὰς τριόδους τῶν Παρισίων καὶ εἰς τὰ στρατόπεδα, ἐκεῖθεν δὲ ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς Μόσχας. Ἐπὶ Μεγάλου Ναπολέοντος, λόγῳ τῶν προνομίων, δι' ὧν περιέβαλε τὰ μεγάλα θέατρα, καὶ τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν εὐθηνῶν θεαμάτων, ἐξηφανίσθησαν καὶ τὰ καφῳδεῖα. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἴσχυσε καὶ μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων, οὕτω δὲ ὁ λαὸς ἐστερήθη μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων αὐτοῦ ἀπολαύσεων. Μόλις μετὰ τὴν παρισινὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου - Φιλίππου ἐπετράπη ἡ σύστασις καφῳδείων, ὡς θερινῶν κέντρων, τότε δὲ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰ Ἠλύσια Πεδία μερικὰ ἐξ αὐτῶν, τεθέντα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἀστυνομίας, ἥτις ἐνήργει λογοκρισίαν ἐπὶ τῶν ᾀδομένων ᾀσμάτων. Οἱ καλλιτέχναι καὶ αἱ καλλιτέχνιδες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φέρωσιν ἀμφίεσιν ἑσπερίδος, ἀπηγορεύετο δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ παρεισάγωσι σκηνὰς ἐκ λυρικῶν δραμάτων, οἱ δὲ καφεπῶλαι ὑπεχρεοῦντο νὰ μὴ διατιμῶσι τὰ προσφερόμενα ποτὰ καὶ τοὺς καφέδες πλειότερον τῶν 50 λεπτῶν. Ἐπετρέπετο δὲ μόνον δὶς καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν ἡ περιφορὰ ὑπὸ τῶν γυναικῶν δίσκου πρὸς συλλογὴν πενταλέπτων. Τοιουτοτρόπως αἱ ἀστυνομικαὶ διατάξεις ἐξωμοίουν τοὺς πτωχοὺς καλλιτέχνας τῶν καφῳδείων πρὸς τοὺς σαλτιμπάγκους τῆς Νέας Γεφύρας. Πάντα τὰ μέτρα ταῦτα εἶχον ληφθῆ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν θεάτρων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' καὶ Καρόλου Ι' εἶχον περιέλθει εἰς τοιαύτην κατάπτωσιν, ὥστε ὑπῆρχον ἑσπέραι καθ' ἃς ἡ Γαλλικὴ Κωμῳδία δὲν εἰσέπραττεν οὔτε διακόσια φράγκα. Ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας τὰ πράγματα μετεβλήθησαν ὁλοσχερῶς. Ὁ Ναπολέων Γ' δὲν ἐθεώρει ὀρθὸν νὰ στερῆται ὁ λαὸς τῶν θεαματικῶν του ἀπολαύσεων, νὰ περιορίζεται δὲ ἡ κίνησις καὶ ἡ εὐθυμία, τὴν ὁποίαν ἔδιδον εἰς τοὺς Παρισίους καὶ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Γαλλίας τὰ θεάματα ταῦτα. Ὅτε τῷ 1864 παρεσχέθη ἐλευθερία εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, τὰ καφῳδεῖα μετεβλήθησαν εἰς ἀληθεῖς αἰθούσας συναυλιῶν καὶ παραστάσεων, ἡ δὲ εἰσαχθεῖσα εἰς αὐτὰ πολυτέλεια κατέπλησσεν ἡμεδαποὺς καὶ ξένους. Ἀπὸ τὰς κομψὰς ἐκείνας σκηνὰς τῶν καφῳδείων προῆλθον καλλιτέχναι, οἵτινες ἐδόξασαν τὰ θέατρα τῶν Παρισίων. Ἀπὸ τὸ καφῳδεῖον «Ὁ λευκὸς ἵππος» εἰσῆλθε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν ἡ Ἀγκάρ, καὶ ἀπὸ ἄλλο τοιοῦτο εἰσπηδήσασα εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μελοδράματος τῶν Παρισίων ἡ Sasse ἐγοήτευεν ἐπὶ ἔτη τοὺς φιλομούσους καὶ περιῆλθε θριαμβευτικῶς τὰς πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὰ καφῳδεῖα «Ἐλντοραντὸ» καὶ «Ἀλκαζὰρ» πλεῖστα θέατρα τῶν Παρισίων προσέλαβον τοὺς ἀρίστους τῶν καλλιτεχνῶν των. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνεστήθη εἰς τὸ «Palais-Royal» τὸ περίφημον καφῳδεῖον τῶν «Τυφλῶν», κληθὲν οὕτω, διότι πάντες οἱ μουσικοὶ τῆς ὀρχήστρας του ἦσαν τυφλοί. Εἰς τὰ κέντρα ταῦτα εἰσήχθησαν ἐν τῷ μεταξὺ δημόσιοι χοροὶ καὶ παραστάσεις μικρῶν κωμειδυλλίων, πολλὰ δὲ τοιαῦτα διακεκοσμημένα διὰ φανταστικῶν εἰκόνων καὶ φέροντα παράδοξα ὀνόματα, ἐγένοντο τὰ μᾶλλον ἑλκυστικὰ νυκτερινὰ κέντρα τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης.

Τοὺς Παρισίους ἐμιμήθησαν ὅλαι αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν Βιέννην, τὸ Βερολῖνον, τὰς Βρυξέλλας, τὸ Μόναχον καὶ ἰδίως εἰς τὴν Μόσχαν, τὴν Πετρούπολιν καὶ τὸ Λονδῖνον τὰ καφῳδεῖα ἔλαβον κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἀναλόγως τοῦ τοπικοῦ περιβάλλοντος. Εἰς τὸ Λονδῖνον τὰ καφῳδεῖα (Music-Halls) δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὰ ᾄσματα, ἀλλ' εἰς χορούς, ἀκροβατικὰ γυμνάσματα, κωμικὰς σκηνὰς καὶ παντὸς εἴδους θεάματα, ὑπάρχουσι δὲ τοιαῦτα περιλαμβάνοντα χιλιάδας θεατῶν. Εἰς τὸ Βερολῖνον καὶ τὰς ἄλλας μεγάλας πόλεις τῆς Γερμανίας τὰ καφῳδεῖα εἶναι μᾶλλον αἴθουσαι σοβαρῶν συναυλιῶν. Εἰς τὴν Πετρούπολιν ὑπῆρχον πολυάριθμα τοιαῦτα, ἰδίως δὲ τὰ εἰς τὰς νήσους τοῦ Νέβα, ὅπου αἱ Ἀτσιγγάναι ᾄδουσαι καὶ ὀρχούμεναι προσείλκυον τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς πόλεως καὶ ἐγίνοντο ἡρωΐδες δραματικῶν ἐπεισοδίων. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ καφῳδεῖα ἐνεφανίσθησαν μετὰ τὸ 1870 εἰς τοὺς κήπους τοῦ Ἰλισοῦ, αἱ δὲ πρῶται ἀοιδοὶ αὐτῶν ἦσαν Γερμανίδες ἀποκληθεῖσαι «Τοῦμπλες», ἔκ τινος ᾄσματος τὸ ὁποῖον ἔψαλλον καὶ ὅπερ εἶχε καταστῆ δημοφιλέστατον.

Βραδύτερον ἐνεφανίσθησαν πολυάριθμοι τοιοῦτοι καφῳδειακοὶ μικροθίασοι, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐγκατεστάθησαν λαϊκὰ καφῳδεῖα, εἰς ἃ Ἀνατολῖται ὀργανοπαῖκται καὶ γυναῖκες ᾄδουσαι τοὺς περιπαθεῖς ἀμανέδες προσείλκυον τὸ πολὺ πλῆθος. Ἐκ τῶν Ἀθηνῶν μετεδόθησαν ταῦτα εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

κάχα (ἡ) (Kahja) *(Βοτ.)*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιωδῶν* τῆς ὑποοικογενείας τῶν *κεδρελωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κάχαν τὴν σενεγάλειον* (Kahja senegalensis), ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι δένδρον μετρίου ἀναστήματος, παρέχον χρήσιμον λευκὴν ξυλείαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐπίπλων. Κ. ΠΑΠ.

καχαιμία (ἡ)· κακὸν αἷμα, τὸ νὰ ἔχῃ τις κακὸν αἷμα.

Καχάλης *(Ἀρχ. Γεωγρ.)*. Ἀρχαῖον ὄνομα ποταμίου τῆς Φωκίδος, παραποτάμου τοῦ Κηφισοῦ, τὸ κοινῶς σήμερον *Κακόρρεμα*. Κατέρχεται ἐκ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τοῦ Παρνασσοῦ διὰ βαθυτάτης χαράδρας κατὰ ΒΑ διεύθυνσιν, ἥτις περιβάλλουσα τὴν ἀρχαίαν Τιθορέαν (τὴν νῦν Βελίτσαν) ἐκ ΒΑ καὶ Α καθιστᾷ ταύτην ἐκ τοῦ μέρους τούτου φυσικῶς ὀχυράν. Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ὁ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ὡραῖος καταρράκτης τοῦ ποταμοῦ. Ι. Σ. Σ.

Καχαμάρκα (Cajamarca) *(Γεωγρ.)*. —1) Νομὸς τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας τοῦ Περού. Ἔχει ἐπιφάνειαν 32.482 χλμ. καὶ 442.412 κατ. Διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν διακλαδώσεων τῶν Ἄνδεων, μέσου ὕψους 4.000 μ., αἵτινες σχηματίζουν πολλὰς κοιλάδας καὶ ὀροπέδια. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Μαρανιὸν καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ καὶ ἔχει πολλὰς μικρὰς λίμνας. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὔφορον, παράγον σιτηρά, ζαχαροκάλαμον, βάμβακα, καφέν, κακάον, καπνόν. Ὁ κυριώτερος πλοῦτος τῆς χώρας εἶναι τὰ μεταλλεῖα χαλκοῦ, γαιανθράκων, κασσιτέρου, σιδήρου καὶ μολύβδου. Ἔχει ἐπίσης ἀνεπτυγμένην πτηνοτροφίαν καὶ κτηνοτροφίαν —2) Πόλις τοῦ Περού, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 12.000. Εἶναι ἐκ τῶν παλαιοτέρων πόλεων τοῦ Περού, ἔχει ἐνδιαφερούσας ἐκκλησίας, νοσοκομεῖον μετὰ 2.000 κλινῶν, ὀρφανοτροφεῖον, μοναστήρια, ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα κ. τ. λ. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, μεταλλουργίας, βυρσοδεψίας καὶ ἐπιπλοποιίας καὶ ἐξάγει γεωργικὰ προϊόντα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν θερμοπηγαί. Εἰς τὰ περίχωρα εὑρίσκονται πολυάριθμα ἀρχαιολογικὰ ἐρείπια. Εἶναι ὀνομαστή, διότι ἐν αὐτῇ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πιθάρρο ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἴνκα Ἀταχουάλπα. Μ. Δ. Β.

καχεκτικός, *—ή, —όν*· ὁ κακῶς ἔχων, ὁ ἀδυνάτου καὶ ἀσθενικῆς κράσεως, ὁ μὴ ἀντέχων εἰς σωματικὰς ταλαιπωρίας, ἀντίθ. *εὔρωστος*.

καχεκτῶ (*—έω*)· κακῶς ἔχω, εἶμαι καχεκτικός, εὑρίσκομαι εἰς κακὴν σωματικὴν κατάστασιν, ἀντίθ. *εὐρωστῶ*, *εὐεκτῶ*.

καχεξία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καχεκτικοῦ, κακὴ σωματικὴ κατάστασις, ἀντίθ. *εὐεξία*, *εὐρωστία*.

—*(Ἰατρ.)* Ὁ ὅρος *καχεξία* καθορίζει γενικῶς βαθεῖαν διαταραχὴν πασῶν τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ. Κατὰ τὸν Ἀρεταῖον εἶναι: «κοινὴ ἀπόληξις πάντων τῶν παθημάτων καὶ ἀποτέλεσμα πασῶν τῶν νόσων». Χαρακτηρίζεται δ' ἡ καχεξία δι' ἀπισχνάνσεως ἢ οἰδηματώδους ὄψεως, ὠχρότητος ἢ ὑποκιτρίνης χροιᾶς τοῦ δέρματος καὶ με-

Digitized by Google

γάλης ἐξασθενήσεως. Ἐπέρχεται κατόπιν μακροχρονίων νόσων, οἷον ῥαχιτισμοῦ, καρδιοπαθειῶν, παθήσεων τῶν νεφρῶν, σκορβούτου, ἑλονοσίας, νευρασθενείας, καρκίνου, φυματιάσεως, οἰνοπνευματιάσεως, ἀναιμίας, μολυβδιάσεως, συφίλιδος κλπ. Ἔχομεν οὕτω: *καχεξίαν ἑλώδη* (βλ. *ἑλονοσία*), *θυρεοειδῆ*, παρατηρουμένην μετὰ τὴν ὁλικὴν ἀφαίρεσιν τοῦ *θυρεοειδοῦς ἀδένος*, *παχυδερμικήν*, ἤτοι αὐτόματον *μυξοίδημα* τῶν ἐνηλίκων, *βασεδόβειον* (βλ. *βρογχοκήλη*) κλπ. Μ. Ν. Κ.

—*[Κτην.]* Ἡ *καχεξία* εἰς τὰ ζῷα χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ὠχρότητος καὶ τῆς πλαδαρότητος τῶν ἱστῶν, ἐκ τῆς ἐξασθενήσεως τῶν μυϊκῶν δυνάμεων καὶ τῆς παρουσίας οἰδημάτων εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Εἶναι κοινὴ ἀσθένεια εἰς πάντα τὰ ζῷα, ἰδίως εἰς τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας, καὶ σπανίως ἐμφανίζεται σποραδικῶς. Συνήθως λαμβάνει μορφὴν ἀληθοῦς ἐπιζῳοτίας. Καχεξίας διακρίνονται πλεῖσται μορφαί, ὧν συνηθεστέρα εἶναι ἡ καλουμένη *ὑδατώδης καχεξία*, καθ' ἣν τὰ ὑπὸ ταύτης προσβαλλόμενα ζῷα δεικνύουσι τὰ ἑξῆς συμπτώματα: γενικὴν ἀδιαθεσίαν, τὸ βάδισμα γίνεται βραδὺ καὶ μᾶλλον ἀσταθές, ἡ ὄρεξις πρὸς νομὴν ἐλαττοῦται, κατὰ τὴν μάσησιν κινοῦνται σπασμωδικῶς αἱ σιαγόνες, αἱ τρίχες χάνουσι τὸ στιλπνὸν αὐτῶν χρῶμα καὶ γίνονται εὔθραυστοι, ἐπιθυμοῦσι νὰ πίνωσι διαρκῶς καὶ πολὺ ὕδωρ· εἶτα οἱ πόδες των ἐξασθενοῦσι τελείως καὶ δὲν δύνανται νὰ βαστάσωσι τὸ βάρος τοῦ σώματος, οἱ ὀφθαλμοὶ θολοῦνται, τὸ δέρμα λεπτύνεται τόσον, ὥστε διαφαίνονται αἱ φλέβες, καὶ κατὰ τὸν λαιμὸν παρουσιάζεται οἴδημα εὐμέγεθες καὶ τέλος τὸ ζῷον ἀποθνήσκει. Αἱ ἐκ τῆς νόσου ταύτης ἀπώλειαι κυμαίνονται μεταξὺ 50—70 % ἐπὶ τῶν προσβληθέντων ζῴων καὶ ἰδίως τῶν προβάτων. Πρὸς πρόληψιν τῆς ἀσθενείας δέον τὰ ζῷα καὶ ἰδίως τὰ πρόβατα νὰ μὴ ἀφίενται κατὰ τὰς βροχερὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος ἐκτεθειμένα εἰς τὸ ὕπαιθρον, νὰ τρέφωνται ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον διὰ χλωρᾶς νομῆς καὶ νὰ προστίθεται εἰς τὸ ὕδωρ, ὅπερ πίνουσι, 15 γραμμάρια ἀνθρακικῆς σόδας ἀνὰ 5—6 ὀκάδας ὕδατος. Ἐὰν ἡ νόσος ἐμφανισθῇ, τότε δέον ν' ἀπομονωθῶσι τὰ προσβληθέντα ζῷα καὶ νὰ δίδηται εἰς αὐτὰ τονωτικὴ τροφή, ἥτις ν' ἀναμειγνύεται μὲ κόνιν κιχορέας, ἀψίνθου, φύλλα ἰτέας, δρυός, πρίνου καὶ μικρὰν ποσότητα σιδηρούχου ἢ θειούχου ποτάσσης. Ἡ ὑδατώδης καχεξία προσβάλλει ἐπίσης καὶ τοὺς κονίκλους καὶ τὰς ὄρνιθας καὶ σπανιώτερον τοὺς βοῦς καὶ τοὺς ἵππους. Δ. Ν. Π

Καχετία *[Γεωγρ.]*. Χώρα τοῦ Καυκάσου, κειμένη παρὰ τὸν ἄνω ῥοῦν τῶν παραποτάμων τοῦ ποταμοῦ Κύρου, Ἀλαζὰν καὶ Ἰόρα. Ἔχει κλῖμα μαλακόν, εἶναι γόνιμος καὶ καλύπτεται ἀπὸ ἀπέραντα δάση. Κυριωτέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ οἰνοπαραγωγή.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ *Καχετία* ἀπετέλει ἄλλοτε μέρος τοῦ Γεωργιανικοῦ βασιλείου. Εἰς γεωργιανικὰ χρονικὰ τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος ἀναφέρεται ὡς ἀνεξάρτητον βασίλειον. Οἱ κυβερνῆται αὐτῆς ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *Κορκιόζοι*, *Μταβάροι* κ.τ.λ. *Κβερέκε ὁ Γ'* († 1029), ὁ ἐπικαλούμενος μέγας, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν τσάρον τῆς Καχετίας καὶ τῆς Ἐρετίας. Τῷ 1105 ὁ βασιλεὺς τῆς Γεωργίας Δαβίδ, αἰχμαλωτίσας τὸν *Ἀξαρτὰν τὸν Β'* τῆς Καχετίας, προσήρτησε τὴν χώραν εἰς τὴν Γεωργίαν καὶ μέχρι τοῦ 1468 ἡ ἱστορία της εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν τῆς Γεωργίας. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀποσυντεθείσης τῆς Γεωργίας εἰς μικρὰ κράτη καὶ δεσποτᾶτα, ἡ Καχετία ἀνέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Ἀπὸ τοῦ 1468—1762 ἡ χώρα διῆλθεν ἐν πολέμοις πρὸς τοὺς Πέρσας, Τούρκους καὶ διαφόρους ὀρεινὰς καυκασιανὰς φυλάς, διετέλει ὅμως εἰς ἀγαθὰς μετὰ τῆς Ρωσίας σχέσεις. Τῷ 1567 ἐγένετο συμφωνία μεταξὺ Καχετίας καὶ τοῦ Ρώσου τσάρου Θεοδώρου Ἰβάνοβιτς περὶ προστασίας αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ρώσων. Κατὰ τὴν βασιλείαν ἐν Περσίᾳ τῶν κραταιῶν σαχῶν Ἀβὰς τοῦ Α' καὶ Ἀβὰς τοῦ Β' (ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰών), ἡ Καχετία ὑπέφερε τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν περσικῶν ἐπιδρομῶν, λέγεται δὲ ὅτι κατά τινα ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν 60—70 χιλ. καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν περὶ τὰς 100 χιλ. κατοίκων. Εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις της *Τελὰβ* καὶ *Γκρέμη* ὑπῆρχον κάλλισται θεολογικαὶ σχολαί. Ἐπὶ *Ἡρακλείου τοῦ Α'* ἡ Καχετία προσηρτήθη ἐκ νέου εἰς τὴν Γεωργίαν καὶ περιῆλθε μετ' αὐτῆς τῷ 1801 εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρωσίας. Ἤδη ἀποτελεῖ ἐπαρχίαν τῆς σοβιετικῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας τῆς Γεωργίας. Σ. Κ. Π.

Καχὶρ-*ἰ-μπιλλάχ*. Δέκατος ἔνατος Ἀββασίδης χαλίφης, ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῷ 932 καὶ βασιλεύσας 17 ἔτη. Ἐκθρονισθεὶς ἀπέθανε τῷ 940. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀνεφάνη ἡ δυναστεία τῶν ἐκ τῶν νοτίων τῆς Κασπίας ὁρμωμένων Βουϊδῶν, οἵτινες ἐπεκράτησαν ἐν Περσίᾳ. Ν. Μ.

καχληκοσωροὶ (οἱ) *[Ἀκτογρ.]*. Εἶδος φραγμῶν, σχηματιζομένων πρὸ τῶν ἀκτῶν καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτάς. Προσομοιάζουν πρὸς θῖνας, ἀλλ' ἀποτελοῦνται οὐχὶ ἐξ ἄμμου, ἀλλ' ἐκ καχλήκων, ψήφων, θραυσμάτων κεράμων, ὀστράκων, κογχυλίων, κλπ., μορφωθέντων ὑπὸ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ κύματος καὶ τοῦ ἀνάρρου. Ὅταν οἱ τοιοῦτοι σωροὶ σχηματίζωνται οὐχὶ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀλλ' ἐπὶ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ, ὅπου οὗτος δὲν παρουσιάζει μεγάλα βάθη, οἱ καχληκοσωροὶ ἐμφανίζονται ὑπὸ τύπον ὀφρύων, τῶν ὁποίων τὰ διάκενα πληροῦν ἐν ἀρχῇ μὲν ψῆφοι καὶ θραύσματα κογχυλίων, κατόπιν δὲ ἄμμος συμπληροῖ τὰ ὑπολειφθέντα διάκενα, συμπηγνύουσα βαθμηδὸν τὸ σύνολον, ὅπερ ἐν τέλει ἀναδύει. Τοιουτοτρόπως διαμορφοῦται τελικῶς λωρὶς ξηρᾶς ἐπιμήκης, ἥτις, ἐὰν μὲν εἶναι μεμονωμένη ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἐν συνεχείᾳ ἢ καὶ διακοπτομένη ἀπὸ πόρους, οἵτινες καλοῦνται *στόματα εἴσπλου*, ὀνομάζεται *ἀκτοταινία*, ἐὰν δὲ ἑνώνῃ δύο ἀντικείμενα μέρη κολπιζούσης ἀκτῆς δίκην χορδῆς τόξου, ὀνομάζεται *προσχωματικὸν βέλος*. Κ. Χ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

κάχληξ, *—ηκος* (ὁ)· λιθάριον ἐκ τῶν παρὰ τὴν παραλίαν ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἄλλως *κροκάλη*, κοιν. *βότσαλο*, *χαλίκι*.

Καχουλάουϊ (Kahulaui) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἡ μικροτάτη ἐκ τοῦ συμπλέγματος τῶν *Χαβάϊ*. Κεῖται πρὸς Ν τῆς μεγαλυτέρας νήσου Μάουϊ καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 179 τετρ. χλμ. Κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων αἰγοβοσκῶν καὶ ἁλιέων. Μ. Δ. Β.

καχρεμὰν (ὁ) (=ἥρως)· λέξις περσική, παραληφθεῖσα καὶ εἰς τὴν τουρκικὴν μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν. Παράγεται ἐκ τοῦ *Ἀχριμὰν* τῆς ζωροαστρικῆς θρησκείας, ἐν ᾗ παριστᾷ τὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ. Ἐν τούτοις ἡ ἐξ αὐτοῦ σχηματισθεῖσα καὶ εἰς κοινὴν ἐν τῇ περσικῇ καὶ τουρκικῇ περιπεσοῦσα λέξις *καχρεμὰν* ἔχει καλὴν σημασίαν. Ν. Μ

Καχρυλίων (καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ***Χαχρυλίων***). Ἀθηναῖος ἀγγειοπλάστης τοῦ τέλους τῆς ΣΤ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὰ περὶ αὐτοῦ ἐν γένει πληροφορούμεθα μόνον ἐξ εἰκοσάδος καὶ πλέον ἀγγείων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν κατὰ καιροὺς ἐν Vulci τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἀγγειοπλάστου [Χαχρυλίων ἐποίησε] μὲ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς λαϊκῆς ἀττικῆς προφορᾶς, ἥτις ἀφομοιώνει τὸ Κ πρὸς τὸ Χ. Ἅπαντα τὰ ἀγγεῖα ταῦτα τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Καχρυλίωνος—κύλικες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ πινάκια—εἶναι τοῦ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ, κοσμοῦνται δὲ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς διὰ παραστάσεων ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς παλαίστρας καὶ τῶν ἀγώνων καὶ διὰ μυθολογικῶν θεμάτων καὶ σκηνῶν πότου. Ἀξιοπαρατήρητον τεχνικῶς εἶναι, ὅτι τὰ προϊόντα τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Καχρυλίωνος ἔχουσιν ὅλα στιλπνὴν καὶ κεραμόχρουν τὴν γάνωσιν ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας, ἐξαιρέσει τοῦ ἐδάφους τῆς ἐσωτερικῆς κεντρικῆς παραστάσεως, πρὸς ἔξαρσιν ἴσως αὐτῆς. Μεταξὺ τῶν κυλίκων τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Καχρυλίωνος ὑπάρχουσι καὶ δύο κύλικες, εὑρισκόμενοι νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Μονάχου, μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ περιφήμου ἀγγειογράφου *Εὐφρονίου*. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀγγειογράφος οὗτος εἰργάσθη πολὺ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Καχρυλίωνος, εἶναι δὲ πολὺ πιθανόν, ὡς φρονεῖ ὁ Hoppin, ὅτι οὗτος ὑπῆρξε καὶ διδάσκαλος τοῦ Εὐφρονίου εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν, δεδομένου ὅτι εὑρέθη ἀγγεῖον ἄλλου ἀγγειοπλάστου, φέρον ἀγγειογραφίαν μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Καχρυλίωνος. Ὁ ἱστορικὸς οὗτος συνδυασμός, ὁ χαρακτὴρ τῶν γραμμάτων τῶν ἐπιγραφῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν γένει τεχνοτροπία τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἀγγείων, οὖσα τῆς μεταβατικῆς περιόδου ἀπὸ τοῦ αὐστηροῦ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἀγγειογραφίας, ἐπαρκῶς καθορίζουσιν ὅτι ὁ Καχρυλίων ἤκμασε κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Β. Θ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

κάχρυς (ἡ) (Cachrys) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον 7 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ βορείου Ἀφρικῆς. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *κάχρυς ἡ λιβανωτὶς* (Cachrys libanotis). Ἡ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ ἀπαντῶσα *κάχρις* ἀναφέρεται εἰς ποικίλα ἄνθη καὶ καρποὺς ἄλλων φυτῶν. Ἡ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ ἀπαντῶσα *κάχρυς* ἀποδίδεται εἰς τὸν καρπὸν τοῦ ὡς ἄνω φυτοῦ. Παρ' ἀρχαίοις *κάχρυς* ἢ *κάχρις* ὠνομάζετο καὶ ἡ πεφρυγμένη κριθή. Κ. ΠΑΠ.

Καχτάν. Κατὰ τοὺς Ἄραβας ὁ *Ἰεκτὰν* (βλ. λ.).

Καχύλιος, *Βίκτωρ*. Ἁγιογράφος καὶ ἱερεὺς (βλ. λ. *Βίκτωρ* εἰκονογράφος).

καχύποπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κακὸς ἅμα καὶ ὑπόπτης, κακεντρεχής· || ὁ ὑποπτεύων κακά, ὁ ἔχων πάντοτε κακὰς ὑποψίας.—*Ἐπίρρ.* ***καχυπόπτως***.

καχυποψία (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ καχυπόπτου, ὁ σκεπτόμενος διαρκῶς τὸ κακόν.

κάψα (ἡ)· θήκη (ἀπὸ τοῦ λατ. capsa)· στερεὸν περίβλημα· || δοχεῖον ἐκ μετάλλου ἢ πυριμάχου ὕλης, σχήματος ἡμισφαιρικοῦ καὶ ποικίλης χωρητικότητος, χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ φαρμακεῖα, ἰδίως εἰς τὰ χημικὰ ἐργαστήρια, πρὸς τῆξιν διαφόρων ὑλῶν ἢ ἐξάτμισιν ὑγρῶν || τὸ ἐκ ζύμης ἢ ζελατίνης περίβλημα, διὰ τοῦ ὁποίου περικαλύπτουσι διάφορα φάρμακα πρὸς εὐκολωτέραν αὐτῶν κατάποσιν, ἄλλως *καψάκι*, *κάψουλα* ἢ *ὄστια* (βλ. λ. *καψάκια*).

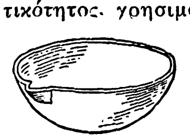

Κάψα.

—***κάψα*** *[Βοτ.]*. Καλεῖται *κάψα*: 1) ὁ ἐπίσκληρος δερματοειδὴς καρπός, ὅστις διαρρηγνύμενος ἀφίνει νὰ καταπέσωσι τὰ σπέρματά του, ὅπως π.χ. εἰς τὴν *ἀναγαλλίδα τὴν ἀρουραίαν*, τὴν *μήκωνα τὴν ροιάδα*, τὴν *ἴριδα* κπ. Ἡ κάψα σχηματίζεται συνήθως ἐκ πολλῶν καρποφύλλων καὶ περιέχει μίαν ἢ περισσοτέρας θήκας πλήρεις σπερμάτων. 2) Καλεῖται προσέτι *κάψα* τὸ ἐξωγκωμένον τμῆμα τοῦ σποριοφύτου τῶν βρύων, τὸ περιβάλλον τὰ τετρασποριάγγεια· ὡσαύτως διάφορα ὄργανα ἀναπαραγωγικὰ εἰδῶν τινων ἐκ τῶν ἀλγῶν. Κ. ΠΑΠ.

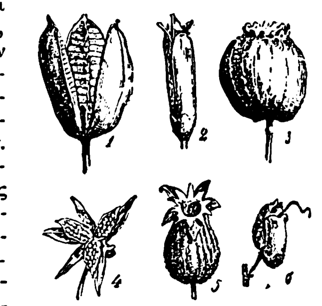

Κάψαι.
(1=Ἶρις, 2=διόσανθος, 3=μήκων, 4=ἴον, 5=λυχνίς, 6=ἀντίρρινον.)

—***κάψα γλισσώνειος*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *γλισσώνειος κάψα*.

—***κάψα ἐγκεφαλική***, ἢ ***κρανίον ἐγκεφαλικὸν*** *[Ἀνατομ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ *κυρίως κρανίον* κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ κατασκηνοῦντα ὄργανα (ἐγκέφαλος κλπ.). Ι. Π.

κάψα (ἡ)· δημοτ., ἡ ὑπερβολικὴ ἀτμοσφαιρικὴ θερμότης, καύσων, ἄλλως *κάψη*, *ζέστη* (ἀπὸ τοῦ *καψώνω* ἀναδρομικῶς).

Κάψα (Capsa) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τύνιδος (βλ. *Γκάφσα*).

Καψὰ *(μονή)* *[Γεωγρ.]*. Μονύδριον, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Λιθίνων τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου, ἔχον 7 κατοίκους μοναχοὺς καὶ λαϊκούς. Ε. Γ.

καψαϊκίνη (ἡ), ἢ ***καψικίνη*** *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{18}H_{27}O_{3}N$, ἀποτελοῦσα τὸ δραστικὸν τοῦ ἐν Ἰνδίαις καὶ Ζανζιβάρῃ καλλιεργουμένου φυτοῦ *καψικοῦ τοῦ ἐλάσσονος*. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπισπαστικόν. Σ. Γ.

καψάκια (τὰ) (Capsulae) *[Φαρμακοτ.]*. Προϊόντα τῆς φαρμακοτεχνίας, ἅτινα ἀποτελοῦν ποικιλομόρφους ὑποδοχεῖς δόσεως φαρμάκων δυσόσμων ἢ ἐν γένει δυσλήπτων καὶ διὰ τῶν περιβλημάτων αὐτῶν καθίστανται εὔληπτα. Διακρίνονται δύο κυρίως εἰδῶν καψάκια: τὰ παρασκευαζόμενα ἐκ ζελατίνης, ἅτινα καὶ ἀποτελοῦν καὶ τὰ κυρίως καψάκια ἢ ἄλλως καὶ *πηκτοκαψάκια* καλούμενα, καὶ τὰ παρασκευαζόμενα ἐξ ἀμύλου, ἅτινα καὶ *ἐνάζυμα* καλοῦνται. Τὰ πρῶτα χρησιμεύουν κυρίως δι' ὑγρὰ φάρμακα, ἐνῷ τὰ δεύτερα διὰ κονιώδη τοιαῦτα.

Τὰ ἐκ ζελατίνης καψάκια εἶναι τεσσάρων εἰδῶν: 1) Τὰ συνήθη, ἅτινα ἔχουν σχῆμα ᾠοειδὲς καὶ εἶναι σκληρὰ (Capsulae gelatinosae durae)· ταῦτα δύνανται νὰ περιλάβωσι 0,5 γρ. ὑγροῦ. 2) Οἱ *μαργαρῖται* καὶ τὰ *σφαιρία*. 3) Τὰ μεγάλα ἐλαστικὰ καὶ μαλακὰ καψάκια (Capsulae gelalinosae elasticae, molles) καὶ 4) τὰ ἐπιμήκη, τὰ ἐκ δύο σωληνοειδῶν τεμαχίων ἀποτελούμενα, ἐξ ὧν τὸ ἓν εἰσχωρεῖ ἐντὸς τοῦ ἑτέρου (Capsulae operculatae). Ταῦτα δέον νὰ φυλάσσωνται μακρὰν τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς θερμότητος. Τὰ ἐξ ἀμύλου καψάκια ἢ ἐνάζυμα (Capsulae amylaceae) ἀποτελοῦνται ἐκ δύο κοίλων μερῶν, ἅτινα ἐπιτίθενται, ἐντὸς δὲ τῆς κοιλότητος αὐτῶν περιλαμβάνεται τὸ φάρμακον. Διεδόθησαν ἀπὸ τοῦ 1892 ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ Limousin, ὑπὸ δὲ τοῦ Fasser ἐβελτιώθησαν. Ἔχουν συνήθως διάμετρον 2—3.5 ἑκ., δύνανται δὲ νὰ περιλάβωσιν ἐν αὐτοῖς 0,3—1,5 γρ. φαρμάκου. Ἡ πλήρωσίς των καὶ τὸ κλείσιμον αὐτῶν γίνεται διὰ τῆς χειρὸς ἢ μηχανικῶς. Ὑπάρχουσι δὲ δύο εἰδῶν ἐνάζυμα, ἄλλα μὲν τῶν ὁποίων τὰ χείλη κατὰ τὸ κλείσιμον πρέπει νὰ διυγρανθῶσι διὰ νὰ συγκολληθῶσι, καὶ ἄλλα τῶν ὁποίων τὰ δύο μέρη εἰσχωροῦσι τὸ ἓν ἐντὸς τοῦ ἑτέρου. Τὰ μεγαλύτερα ἀμερικανικὰ καψάκια ἀριθμοῦνται διὰ 00, ἐνῷ τὰ μικρότατα τούτων φέρουν τὸν ἀριθμὸν 5. Τὰ αὐστριακὰ καὶ γερμανικὰ φέρουν τὸν ἀριθμὸν 0 διὰ τὰ μικρότατα καὶ 4 καὶ 5 διὰ τὰ μεγαλύτερα. Διὰ τὴν κτηνιατρικὴν χρησιμοποιοῦνται καὶ μεγαλύτερα ἔτι μεγέθη. Τὰ καψάκια ὑποκατέστησαν τὰς παλαιότερον χρησιμοποιουμένας ὄστιας καὶ τὰ χαρτοκαψάκια. Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

Digitized by Google

καψάκιον (τὸ) (Capsella). *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον τέσσαρα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, διαδεδομένα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς πλὴν τῆς Πολυνησίας. Γνωστότερα εἴδη, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι: *Καψάκιον τὸ βαλάντιον τοῦ ποιμένος* (Capsella bursa pastoris), κοινῶς *ἀγριοκαρδαμοῦδα*, διετὲς καὶ σπανιώτερον ἐτήσιον λαχανευόμενον φυτόν, ὕψους μέχρι 0,40 ἑκατ. τοῦ μέτρου. Ἀνθεῖ καὶ καρποφορεῖ καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Τὰ σπέρματά του περιέχουσιν 20 % ἔλαιον κατάλληλον πρὸς φωτισμόν. *Καψάκιον τὸ ἐρυθροειδὲς* (Capsella rubella), *καψάκιον τὸ μεγανθὲς* (Capsella grandiflora) καὶ *καψάκιον τὸ κατακλινὲς* (Capsella procumbeus). Κ. ΠΑΠ.

Κάψαλα *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς κοινότητος Σατύρων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ κατ. (1928) 394.

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τετρακώμων (π. φὴν Μήγερι) τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 280. Ι. Σ. Σ.

— Κάψαλα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ βορείου τμήματος τῆς ὑπηνέμου ἀκτῆς τῆς Ἀμοργοῦ (πλάτ. 36°51'20" Β, μῆκ. 26°57'55" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1966: Amorgo and Denusa islands) ἀμφιπλεύρως τῇ νησῖδι Νικουριά. Σ. Ε. Λ.

καψάλα (ἡ). Κοινὴ ὀνομασία, δι' ἧς χαρακτηρίζεται δάσος ἢ δασικὴ ἔκτασις καεῖσα. Ἐνίοτε παραμένει ὁ χαρακτηρισμὸς θέσεώς τινος ὡς καψάλας ἐσαεί, ὡς τοπωνυμία.

Ἐκμετάλλευσις καψάλας ἀπὸ δασικῆς μὲν καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἐπιβάλλεται νὰ συντελεσθῇ τάχιστα, ἀφαιρουμένου τοῦ καέντος ὑλικοῦ, διὰ νὰ μὴ ἀναπτυχθοῦν ἐπιβλαβῆ ἔντομα καὶ ἀσθένειαι καὶ διὰ νὰ μὴ ἐλαττοῦται τὸ βάρος τῶν ξύλων· ἡ δασικὴ ὅμως νομοθεσία προβλέπει καὶ ἀπόλυτον ἀπαγόρευσιν, ἂν οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ καέντος δάσους ἐνέχωνται εἰς ἐμπρησμόν. Τὰ προϊόντα τῆς ὑλοτομίας καέντος δάσους φορολογοῦνται μέχρι τοῦ τριπλασίου τοῦ κανονικοῦ. Ἐπὶ τῶν καψαλῶν ἀπαγορεύεται ἐπὶ 15 ἔτη ἡ βοσκή, πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ζημιῶν, ἃς θὰ ἐπέφερον τὰ βόσκοντα ζῷα εἰς τὸ ἀναγεννώμενον νεαρὸν δάσος.

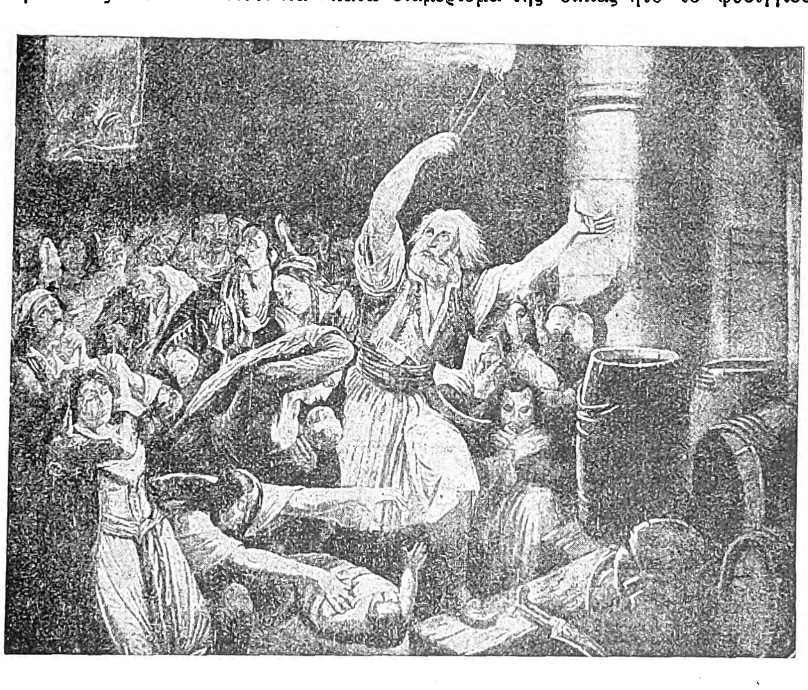

Θ. Βρυζάκη: Τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Χρήστου Καψάλη.
[Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον.]

καψαλά (τὰ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας καρπῶν τοῦ φυτοῦ *συκῆ* ἐν Πάρῳ.

Καψαλάτα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τουλιάτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κατ. (1928) 21. Ι. Σ. Σ.

Καψάλη *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς χερσονήσου τοῦ Πάρωνος (Πελοποννήσου), ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Κυπαρισσίου τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 47. Ι. Σ. Σ.

Καψάλης, Γεράσιμος Δ. Φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1873 ἐν Καστάνιᾳ (Μελιτίνης) τῆς Λακωνίας καὶ περατώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον. Ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητής, γυμνασιάρχης, προσωρινὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν γυμνασίων καὶ προσωρινὸς τμηματάρχης τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως Μακεδονίας, ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος καὶ ἀντιπρόεδρος καὶ πρόεδρος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου. Ἐδημοσίευσε διαφόρους μελέτας, ἐξ ὧν κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως» καὶ «Αἱ θεριναὶ διακοπαί», δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐθνικὴ Ἀγωγή» (1900 καὶ 1903), «Περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης» («Παιδαγωγικὸν Δελτίον» 1908), «Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Ἄγγλων ἐν Σπάρτῃ», «Τὸ ἀρχαιολογικὸν ἔτος 1908 ἐν Λακεδαίμονι», «Οἱ ἀπαλλασσόμενοι τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ», («Σπαρτιατικὸν ἡμερολόγιον» 1908, 1909 καὶ 1910), «Ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή» («Τεσσαρακονταετηρὶς τῆς καθηγεσίας Κ. Σ. Κόντου»), «Ἡ ἰωνικὴ δωδεκάπολις καὶ αἱ 13 πολιτεῖαι τῆς βορείου Ἀμερικῆς» (Πανηγυρικὸς τόμος τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος»), «Λαογραφικὰ ἐκ Βέρμπιανης», «Λαογραφικὰ ἐκ Μακεδονίας», «Οἱ Τοῦρκοι ἐκ τῶν παροιμιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» («Λαογραφία» τ. Δ', ΣΤ' καὶ Ζ'), «Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ διοικητικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος» («Δελτίον τῆς Ὁμοσπ. λειτουργ. Μ. Ἐκπ.» 1930). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —α.

— **Καψάλης, Χρῆστος.** Εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἡρώων τοῦ Ἀγῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1751 ἐκ γονέων ἀνηκόντων εἰς τὴν τάξιν τῶν προὐχόντων τῆς πόλεως. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀνεμιγνύετο εἰς τὰ κοινοτικὰ τῆς τουρκοκρατουμένης πόλεως καὶ κατόπιν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Μεσολογγίῳ, χάριν τῆς ὁποίας διέθεσεν ἅπασαν τὴν περιουσίαν του. Κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Λόρδου Βύρωνος παρεχώρησεν εὐχαρίστως τὴν παραπλεύρως τῇ οἰκίᾳ του εὑρισκομένην ἑτέραν οἰκογενειακήν του τοιαύτην, ἵνα διαμείνῃ ὁ ποιητής. Αἱ οἰκίαι αὗται καὶ τινες ἀκόμη, ἀποτελοῦσαι τὴν *Καψαλέϊκην* συνοικίαν, ἔκειντο ἐκεῖ, ὅπου διασταυροῦνται σήμερον αἱ ὁδοὶ Σολωμοῦ, Κόμιτος Γάμπα καὶ Φαβιέρου. Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ ἀπέθανεν ὁ Βύρων, ὁ δὲ χῶρος ὅπου ἔκειτο ἔχει ἐπισημανθῆ διὰ τῆς ἐγερθείσης ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου στήλης.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Χρήστου Καψάλη εἶχεν ἐναποθηκευθῆ μεγάλη ποσότης πυρίτιδος, καθόσον τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς πόλεως, προστατευόμενον καὶ ἐκ τῶν πυροβολείων τῶν νησίδων Ἀνεμομύλου καὶ Μαρμαροῦς, ἦτο τὸ ἀσφαλέστερον. Εἰς τὸ κάτω διαμέρισμα τῆς οἰκίας ἦτο τὸ φυσιγγιοδετεῖον. Εἰς τὰ συγκροτούμενα πολεμικὰ συμβούλια διὰ τὴν τύχην τῆς πόλεως, ἧς ἡ κατάστασις εἶχε καταντήσει φρικτή, ὡς ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τροφῶν, τῶν ἀπὸ καιροῦ ἐνσκηψασῶν ἀσθενειῶν καὶ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν φαρμάκων, ἐκαλεῖτο πάντοτε ὁ γέρων Καψάλης, ὅστις μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωσὴφ ἐνεψύχωνε τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς διακοπῆς τῶν κανονιοβολισμῶν ἠσχολεῖτο μετὰ τῶν ἄλλων ἀμάχων εἰς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ρηγμάτων τῶν προμαχώνων. Εἰς τὸ τελευταῖον συμβούλιον, τὸ συγκροτηθὲν πρὸ τοῦ σημερινοῦ μικροῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τὴν 8ην Ἀπριλίου 1826, εἰς ὃ ἐτέθη τὸ ἐρώτημα τί θὰ γίνωσιν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξέλθωσιν ἢ νὰ σταλῶσιν εἰς τὸν Κάλαμον, ὁ Χρῆστος Καψάλης, λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν ὅτι ἀναλαμβάνει αὐτὸς νὰ τινάξῃ τὴν οἰκίαν του εἰς τὸν ἀέρα καὶ καλεῖ εἰς αὐτὴν ὅλους, ὅσοι θέλουν νὰ εὕρουν ἡρωϊκὸν θάνατον καὶ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Ἡ γνώμη του ἔγινε δεκτή, ἀποκλεισθείσης τῆς προτάσεως τοῦ Γουρνάρα, ὅπως σφαγῶσι τὰ γυναικόπαιδα. Οὕτω δὲ μετ' ὀλίγην ὥραν, ἀφοῦ εἶδε τὴν σύζυγόν του ἐκπνέουσαν ἐκ τῶν φρικτῶν ταλαιπωριῶν τῆς ἀσθενείας καὶ πείνης, ἀπεχωρίσθη τοῦ υἱοῦ του *Ἀποστόλη*, ὃν ἀπέστειλε μετ' ἄλλων εἰς τὸν Κάλαμον, καὶ περιερχόμενος μετὰ γυναικῶν τὰς οἰκίας μετέφερε τοὺς βαρέως τραυματισμένους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὸν οἶκον του. Ἡ νὺξ τῆς ἑορτῆς τοῦ Λαζάρου πρὸς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων εὗρε τὴν οἰκίαν τοῦ Καψάλη κατακλυσμένην ὑπὸ τετρακοσίων γυναικῶν, παιδίων, γερόντων καὶ ἀνδρῶν, ἑτοίμων νὰ θυσιασθῶσι. Τὸ μεσονύκτιον ἐπεχειρήθη ἡ ἔξοδος, οἱ δὲ Τουρκοαιγύπτιοι, γενόμενοι ἐν τῷ μεταξὺ κύριοι τῆς πόλεως, κατέστρεφον καὶ ἔκαιον τὰς οἰκίας, ἕως ὅτου ἔφθασαν καὶ πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Καψάλη, ὅπου ἐπίστευον ὅτι ἦσαν κεκρυμμένοι οἱ θησαυροὶ τῆς πόλεως. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἀνελθόντες διὰ κλιμάκων ἐπὶ τῆς στέγης καὶ τοῦ ἐξώστου καὶ ἄλλοι παραβιάσαντες τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα εἰσήλασαν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐνῷ πλῆθος ἄλλων εἶχον περικυκλώσει αὐτὴν καὶ ἠλάλαζον. Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ὁ Χρῆστος Καψάλης ἀναφωνήσας «Μνήσθητί μου Κύριε» ἔρριψεν εἰς τὸ βαρέλλιον τῆς πυρίτιδος τὸν ἀνημμένον δαυλόν, ὃν ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του. Τρομερὰ ἔκρηξις ἐπηκολούθησεν. Ἡ πόλις ὁλόκληρος ἐσείσθη, τὸ ἔδαφος εἰς τὴν συνοικίαν ἔπαθε καθίζησιν καὶ τὰ νερὰ τῆς λιμνοθαλάσσης κατέκλυσαν αὐτήν, ἐνῷ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας Καψάλη καὶ τῶν πέριξ οἰκιῶν ἐθάπτοντο καὶ ὑπὲρ τοὺς χιλίους Τοῦρκοι καὶ Αἰγύπτιοι.

Τὴν πρᾶξιν τοῦ Καψάλη ὕμνησαν οἱ ἱστορικοὶ καὶ ἔψαλλον οἱ ποιηταί, ἡμέτεροι καὶ ξένοι, ἰδίᾳ Γάλλοι καὶ Γερμανοί. Ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόθεσις δράματος τοῦ Ozaneaux, μελοποιηθέντος καὶ ἀναβιβασθέντος εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ παρισινοῦ Odéon (1828). Βραδύτερον ὁ Βαλαωρίτης ἔγραφε:

«Τὸ Μεσολόγγι σκέλεθρο, γυμνό, ξεσαρκωμένο
δὲν παραδίδει τ' ἄρματα, δὲν γέρνει τὸ κεφάλι,
κρατεῖ γιὰ νεκροθάπτη του, τὸν Χρῆστο τὸν Καψάλη».

Ἐν τῷ κήπῳ τῶν ἡρώων Μεσολογγίου ὑπάρχει μαρμάρινος προτομὴ τοῦ Χρήστου Καψάλη, ἧς τὰ ἀποκαλυπτήρια ἐγένοντο ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ τῷ 1926, ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι δὲ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας (1930) ὁ δῆμος Μεσολογγίου ἔκοψε χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ ἀναμνηστικὰ μετάλλια, ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς φέροντα τὴν εἰκόνα τῆς ἀνατινάξεως, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὸ ἐπίγραμμα: «Τὸ Μεσολόγγι πρὸς τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Χρήστου Καψάλη 1826—1930», ἅτινα διὰ διπλωμάτων, ἐφ' ὧν εἰκονίζεται ἡ δόξα ἐξερχομένη ἐκ τῶν τάφων τῶν ἡρώων τοῦ Μεσολογγίου, ἀπενεμήθησαν εἰς τοὺς ἐπισήμους καὶ τοὺς ἀπογόνους τῶν ἀγωνιστῶν τῆς πόλεως. Χ. Γ. Ε.

—**Καψάλης, Χρῆστος.** Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου καὶ ἔγκριτος νομομαθής. Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1850. Σπουδάσας τὴν νομικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἐπεδόθη νεαρὸς εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Τῷ 1882 διωρίσθη εἰσαγγελεύς, προαχθεὶς συντόμως εἰς ἀντεισαγγελέα τῶν ἐφετῶν. Ἐφέτης καὶ εἶτα ἀρεοπαγίτης (1903), προήχθη τῷ 1911 εἰς πρόεδρον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐθνικῆς διαιρέσεως δὲν ἀπεδέχθη πρότασιν, ὅπως μετάσχῃ τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου (1916). Ἀπεβίωσε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918. Συνέγραψε πραγματείαν «Περὶ ἀγοραπωλησίας ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ».

—**Καψάλης, Χριστόδουλος.** Πρόκριτος ἐκ Σάμου, συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Λυκούργου ἀπὸ τοῦ 1821. Τῷ 1823 ἐστάλη πληρεξούσιος τῆς Σάμου καὶ δὲν ἔπαυσεν ἀγωνιζόμενος καὶ μετὰ τὸν χωρισμόν της ἀπὸ τοῦ ἐλευθερωθέντος κράτους. Γ. Δ. Κ.

Καψάλης. Ὄνομα ἰουδαϊκῆς οἰκογενείας, καταγομένης ἐκ Κρήτης, ἧς τὰ μέλη ἐγκατασταθέντα εἰς διάφορα μέρη τῆς Τουρκίας, καὶ δὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, διεδραμάτισαν σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ ἱστορίᾳ καὶ φιλολογίᾳ. Ἐξ αὐτῶν κυριώτεροι εἶναι:

—1) **Μωϋσῆς-Ἠλίας** (1420—1495). Ὁ σουλτάνος Μεχμὲτ Β' τὸν διώρισε γενικὸν ἀρχιραββῖνον τῆς Τουρκίας (χαχὰμ μπασῆ), παραχωρήσας αὐτῷ καὶ πάντα τὰ προνόμια, ὧν ἀπέλαυον οἱ πρὸ αὐτοῦ Ἰουδαῖοι ἱεράρχαι. Ἔτι μεγαλυτέρας εὐνοίας ἀπέλαυσεν ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Βαγιαζὴτ Β', εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλεται ἡ θερμὴ ὑποδοχή, ἧς ἔτυχον οἱ ἐξ Ἱσπανίας ἐξορισθέντες Ἑβραῖοι τῷ 1492. Πάντες οἱ σύγχρονοί του Ἰουδαῖοι χρονογράφοι τονίζουν τὴν πνευματικὴν καὶ φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν αὐτοῦ.

—2) **Ἠλίας-Ἐλχανὰν** (1490—1555). Διετέλεσεν ἀρχιραββῖνος Κρήτης. Συνέγραψεν ἑβραϊστὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Βενετίας, ἀποκειμένην ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον, καὶ τὰς πραγματείας: «Seder Elijau Sutta», «Debe Elijau», «Noam Chowelim in Scheïloth u'teschuboth». Ἀποσπάσματα τῶν ἔργων του συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Lattes ἐν «Li Kutin Schonim» (Padoua, 1869). Γ. ΕΛ.

Καψάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ λιμὴν κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῶν Κυθήρων. Κάτ. (1928) 118. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ λιμένος ὑπάρχει πυρσὸς γ' τάξεως, φωτὸς ἐρυθροῦ, ἐπὶ πυργίσκου λευκοῦ. Ι. Σ. Σ.

Καψαλιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμνάτου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 41. Ε. Γ.

καψαλίζω· δημοτ., περικαίω, καίω διὰ τῆς φλογὸς τὰς τρίχας κττ.: «καψαλίζω τὴν κόττα» καίω τὰς μετὰ τὸ μάδημα ὑπολειφθείσας τρίχας καὶ μικρὰ πτερά, «καψαλίστηκα 'ς τὴ λάμπα, —'ς τὸ λύχνο», «ροῦχο καψαλισμένο» περικεκαυμένον || «καψαλίζω τὸ ψωμί», ἄλλως *φρυγανίζω*.

Digitized by Google

καψαλιστός, *—ή, —όν*· δημοτ. καψαλισμένος, φρυγανισμένος: «καψαλιστὸ ψωμί», «μιὰ φέτα καψαλιστή».

Καψαλοῦ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Καραμανίας καὶ ὅρμος (πλάτ. 36° 49′ Β, μῆκ. 34°42′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2668: Mersina roadstead) ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Ἀδάνων, μεταξὺ Μερσίνης καὶ ἐκβολῆς Τερσοὺς Τσάϊ. Σ. Ε. Λ.

Καψαμπέλης. Οἰκογένεια ἐκ Λακεδαίμονος, ἧς κυριώτερα μέλη εἶναι τὰ ἑξῆς: —1) ***Γιάννης (Γενναῖος)***, ἢ ***Καστανιτσιώτης, καπετὰν—***. Κατήγετο ἀπὸ τὰ Ὀλυμποχώρια ἢ Γλυμποχώρια τῆς Λακεδαίμονος καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Καστάνιτσαν (1795—1853). Ὁπλαρχηγός, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (ἱερεύς), ἀνέλαβε τὰ ὅπλα ἐξ ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὰς πολιορκίας Τριπόλεως, Κορίνθου, Ναυπλίου, Παλαιῶν Πατρῶν, εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα κατὰ τὰς μάχας Κομποτίου καὶ Πέτα, κατὰ τοῦ Δράμαλη, ἐπὶ Ἰμπραὴμ εἰς Κρεμμύδι, Ἄκοβαν, Πολιανήν, εἰς τὴν Ἤπειρον κλπ. Τῷ 1822 ὠνομάσθη ἑκατόνταρχος, τῷ 1823 χιλίαρχος, τῷ 1825 στρατηγός. Τὰ ὅπλα του εὑρίσκονται εἰς τὸ «Ἱστορικὸν καὶ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον» τῆς Ἑλλάδος. Εἰς Καστάνιτσαν σῴζεται ὁ πύργος, τὸν ὁποῖον ἔκτισεν, ἐπονομαζόμενος «Πύργος τοῦ Καψαμπέλη». Εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Ἑκατονταετηρίδος ἐνετοιχίσθη ἐκ μέρους τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἑκατονταετηρίδος ἐν Κυνουρίᾳ (4 Μαΐου 1930) ἀναμνηστικὴ πλὰξ τῆς δράσεως τοῦ στρατηγοῦ.

—2) ***Βασίλειος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγεννήθη ἐν Καστανίτσῃ τῷ 1800 καὶ ἀπέθανεν ἐν Πειραιεῖ τῷ 1865. Καταταχθεὶς μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν συγγενεῖς καὶ συγχωριανοὺς ὑπὸ τὸν Γιατράκον, ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου πολιορκίας φρουρίων καὶ μάχας (κατὰ τοῦ Δράμαλη, κατὰ τῶν Ἀράβων, εἰς Τρίπολιν, ὡς καὶ εἰς τὴν μάχην Πολυτζάρασου τῆς Προσηλιακῆς Μάνης κλπ.).

—3) ***Παναγιώτης***. Ἐξάδελφος τοῦ καπετὰν Γιάννη. Ὑπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι περίπου τοῦ τέλους τοῦ 1824 ὡς φροντιστὴς εἰς τὸ πυρπολικὸν τοῦ Λαζάρου Μουσοῦ, λαβὼν μέρος εἰς τὴν παρεμπόδισιν τοῦ εἴσπλου τῶν ἐχθρικῶν πλοίων εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, εἰς τὰς περιπολίας Σάμου, Καλύμνου καὶ Μιλήτου, εἰς Ἅγιον Ὄρος κλπ. Τῷ 1824 ὠνομάσθη ἑκατόνταρχος.

—4) ***Ἐμμανουήλ***. Ἀνεψιὸς τοῦ καπετὰν Γιάννη. Ἐγεννήθη ἐν Καστανίτσῃ τῷ 1825 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1864. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ Ὄθωνος στάσεις τοῦ 1862 καὶ εἰς τὴν τοῦ 1864. Ὑπῆρξεν ὑπολοχαγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς.

—5) ***Βασίλειος***. Ἀνώτερος ἀρχιφροντιστὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἔγγονος τοῦ καπετὰν Γιάννη. Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεῖ τῷ 1866 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1929. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, τελειοποιηθεὶς ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ. Καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς ναυτικοῦ δικαίου εἰς τὴν σχολὴν τῶν ναυτικῶν δοκίμων. Μέλος τῆς ἐπιτροπείας τῶν Ὀλυμπιακῶν ναυτικῶν ἀγώνων τοῦ 1895. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ «Ἀλφειοῦ» εἰς Κρήτην (1897) καὶ ἀργότερον εἰς ἀπόβασιν ἀγήματος αὐτοῦ εἰς Λεπτοκαρυάν, συμμετέσχε δὲ εἰς τὴν κατὰ τὸ 1905 ἀποστολὴν τῆς «Σφακτηρίας». Διετέλεσε λιμενάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1914) καὶ ταμίας-ἐπιθεωρητὴς τοῦ στόλου (1922). Συνέγραψε διάφορα ἔργα καὶ μελέτας περὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὡς ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ στόλος μας κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897», τρία ναυτικὰ ἐγκόλπια τοῦ 1897, τοῦ 1902, τοῦ 1907 κλπ.

—6) ***Βασίλειος***. Ἔγγονος τοῦ καπετὰν Γιάννη, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1864. Ἀπόφοιτος τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Βρυξελλῶν, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897. Κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὑπηρέτησεν ἐπὶ δύο ἔτη (1908—1909) εἰς Ξάνθην καὶ Σέρρας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Κατσιμάνης*. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1912 διωρίσθη διαγγελεὺς τῆς 3ης μεραρχίας. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Γλυκόβου, Σαραντοπόρου καὶ Γιαννιτσῶν, εἰς τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην ἐφονεύθη τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1912.

—7) ***Ἀγησίλαος***. Ἀντισυνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ, δικηγόρος καὶ συγγραφεύς, ἔγγονος τοῦ καπετὰν Γιάννη. Μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913, καὶ ἀργότερον εἰς τὸν Στρυμόνα, τὴν Οὐκρανίαν, τὴν Φιλαδέλφειαν, τὸ Οὐσάκ, τὰ Κοῦλα, τὸ Ἐσκῆ Σεχήρ, τὸ Ἀφιὸν Καραχισὰρ καὶ τὸ Τουλοῦ Μπουνάρ. Διετέλεσε σύνδεσμος τῆς στρατιᾶς πρὸς Κιουτάχιαν καὶ Ἐσκῆ-Σεχήρ, καὶ διοικητὴς τοῦ στρατηγείου τοῦ Α΄ σώματος στρατοῦ (1920). Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1928.

—8) ***Ἐμμανουήλ***. Διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1865, ἔγγονος τοῦ καπετὰν Γιάννη. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου, τελειοποιηθεὶς ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ, διωρίσθη τῷ 1893 ἀκόλουθος τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1893 μέχρι τοῦ 1917 ὑπηρέτησεν εἰς τὰ προξενεῖα Θεσσαλονίκης, Σμύρνης, Χίου, Φιλιππουπόλεως κλπ. Τῷ 1917 προεβιβάσθη εἰς πρόσεδρον ὑπουργὸν ἐν Χάγῃ, διετάχθη δὲ ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς πρεσβείας Πετρουπόλεως εἰς τὸν Ἀρχάγγελον. Ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῷ 1919 ἐν Χάγῃ καὶ τῷ 1926 εἰς Ἀλβανίαν. Ὑπομνήματα αὐτοῦ, δηλώσεις, ἔγγραφα καὶ ἀλληλογραφία ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, ὡς τῆς ἀνταλλαγῆς ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν πληθυσμῶν, τῆς διαφορᾶς μετὰ τῆς Βουλγαρίας, Ἀγγλίας κτλ., περιελήφθησαν εἰς τέσσαρας τόμους τῶν δημοσιεύσεων τοῦ ἐν Χάγῃ Διαρκοῦς Δικαστηρίου Διεθνοῦς Δικαιοσύνης. Παρὰ τοῦ ἰδίου μετεφράσθη καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας» τοῦ Ch. Diehl.

—9) ***Πέτρος***. Ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βρυξέλλαις, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς Πειραιεῖ. Δικηγόρος κατ' ἀρχάς, εἰσῆλθεν εἰς τὸν διπλωματικὸν κλάδον, ὑπηρετήσας ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ραιδεστῷ, Βρυούλοις, Ἑλλησπόντῳ, Ἐλασσόνι, Ἀργυροκάστρῳ, Κορυτσᾷ, Σμύρνῃ κλπ. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἀποβίβασιν ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Ἁγίους Σαράντα τὸν Νοέμβριον 1912. Ὑπηρέτησεν ἐπίσης παρὰ τῇ πρεσβείᾳ Ρώμης, ὡς ἐπιτετραμμένος ἐν Βουδαπέστῃ καὶ γενικὸς πρόξενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

—10) ***Γεώργιος Βασ.*** Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1899. Δισέγγονος τοῦ καπετὰν Γιάννη. Ὑπηρέτησε παρὰ τῇ πρεσβείᾳ Βελιγραδίου καὶ ταῖς προξενικαῖς ἀρχαῖς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρόττερδαμ.

Κάψας, *Στέφανος*. Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Βουκουρεστίου, γεννηθεὶς τῷ 1821 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1885. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Βιέννῃ, ἀναγορευθεὶς αὐτόθι διδάκτωρ τῷ 1850. Ἐπανελθὼν εἰς Ρουμανίαν διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν νοσοκομείων, τῷ 1854 διευθυντὴς τοῦ μαιευτηρίου καὶ διδάσκαλος τῶν ἐν αὐτῷ σπουδαζουσῶν μαιῶν, καὶ τῷ 1856 καθηγητὴς τοῦ νεοσυσταθέντος ἰατρικοῦ σχολείου. Ἀπὸ τοῦ 1866 ἐπὶ δεκαεξαετίαν διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Τέλος κατὰ τὴν ἵδρυσιν ἰατρικῆς σχολῆς τῷ 1869 ὠνομάσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ βραδύτερον καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς. Συνέγραψεν: «Ὁδηγὸς τῶν μαιῶν» (1855), «Ἡ τέχνη τοῦ μαιεύειν κατὰ Naegele» (1859). Ο. Ρ.

καψέλη (ἡ) (Capsella) /*Βοτ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καψάκιον*.

καψερός, *—ή, —ό*· ἐπιθ. σχετλ., δυστυχής, ταλαίπωρος, ἄλλως *καημένος*: «βρὲ τὸν καψερὸ τὶ ἔπαθε», «ἀπόμεινε ὁ καψερὸς χωρὶς δουλειά».—Θωπευτ. *καψερούλλης*.

κάψη (ἡ)· καύσων, ἄλλως *κάψα*.

Κάψη /*Γεωγρ.*/. Τρία χωρία καὶ κοινότητες ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Τυμφρηστοῦ καὶ κατὰ τὴν ἁμαξιτὸν Λαμίας - Καρπενησίου. —1) Ἡ *Μεγάλη Κάψη*, ἀπέχει τῆς Λαμίας 12 ὥρας καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 352 κατοίκους. —2) Ἡ *Μεσαία Κάψη*, ἡμίσειαν ὥραν μακρότερον, ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 284 κατοίκους. 3) Ἡ *Πέρα Κάψη*, ἡμίσειαν ὥραν περαιτέρω, ἔχει ὡσαύτως δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 743 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

Κάψης, *Αὐγουστῆς*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Πέρα Χωρίων τῆς Ἄνδρου. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Φαβιέρον, ἀνήκων εἰς τὸ ὑπ' αὐτὸν τακτικὸν στράτευμα. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἡρώων, οἱ ὁποῖοι διέσπασαν τὴν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων των πυρίτιδα εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Δ. Π. Π.

—Κάψης, *Ἰωάννης*. Διάσημος πειρατής, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς πειρατικοῦ στολίσκου ἠδυνήθη νὰ δεσπόσῃ ἐφ' ἱκανὸν τῆς θαλάσσης τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν νοτιοανατολικῶν ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἀποβὰς ἐν Μήλῳ τῷ 1677, κατέλυσε τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν βασιλέα τῆς Μήλου, στεφθεὶς ὡς τοιοῦτος ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου τῆς νήσου δὸν Ἀντωνίου Καμίλλου, ἀναρτήσαντος ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ χρυσοῦν περιδέραιον ὡς σύμβολον τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς του. Ἀνεγνώρισαν δ' αὐτὸν ὡς βασιλέα οἱ Μήλιοι καὶ ἐπευφήμησαν ἐνθουσιωδῶς. Ὁ Κάψης ἠδυνήθη νὰ παραμείνῃ ὡς βασιλεὺς τῆς Μήλου ἐπὶ ὁλόκληρον τριετίαν, ἔχων περὶ ἑαυτὸν μόνιμον φρουρὰν ἐκ 50 ἐνόπλων σωματοφυλάκων, ἀπονεμόντων εἰς αὐτὸν τιμὰς βασιλικάς. Ἤσκει δὲ τὰ βασιλικά του δικαιώματα πατριαρχικῶς καὶ ἐδίκαζε καθ' ὡρισμένας ἡμέρας, ἀπονέμων τὸ εἰς ἕκαστον ἀνῆκον δικαίως καὶ ἀμερολήπτως. Ἀλλὰ τῷ 1680 συλληφθεὶς διὰ δόλου ὑπὸ τριῶν τουρκικῶν γαλερῶν μετεφέρθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖ ἀπηγχονίσθη παρὰ τὴν θύραν τοῦ Μπανίου, εἰς ὃ εἶχε καθειρχθῆ. [Πρβλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Ὁ Βασιλεὺς τῆς Μήλου (1677 – 1680), Ἀθῆναι 1927, σελ. 15.] Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

καψία (ἢ ***καψιένιος***) ***βαθμὶς*** (Capsien) /*Ἀνθρωπολ.*/. Βαθμὶς τῆς ἀνωτέρας— ἢ νεο-παλαιολιθικῆς ἐποχῆς, ἀπαντωμένη ἐν Ἀφρικῇ.

Ἡ βαθμὶς αὕτη καθωρίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Ἀφρικὴν (Τύνιδα, Μικρὰν Ἀφρικήν, Βερβερίαν), καὶ κυρίως εἰς τὰς παλαιολιθικὰς προσχώσεις τῆς Γκάφσας (ἢ Κάψας κατὰ τὸν Στράβωνα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐδόθη ὑπὸ τοῦ J. de Morgan καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν βαθμῖδα), τὰς ὁποίας ἐμελέτησε τὸ πρῶτον ὁ Collignon τῷ 1887. Εἰς τὰς προσχώσεις ταύτας συναντῶνται πολλαὶ παλαιολιθικαὶ βαθμῖδες ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ἡ ἀρχαιοτέρα πασῶν ταυτίζεται πρὸς τὴν χελλαίαν βαθμῖδα τῆς Εὐρώπης. Ἡ καψία βαθμὶς (ἢ *γετούλιος* κατὰ τὸν Pallary) συναντᾶται ἐπίσης εἴτε εἰς τὰ σπήλαια, εἴτε εἰς τόπους προστατευομένους ἀπὸ προεξέχοντας βράχους, εἴτε καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κυρίως δ' εἰς τοὺς περιέργους ἐκείνους καταυλισμοὺς παλαιολιθικῶν ἀνθρώπων τῆς Τύνιδος, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται *κοχλιότοποι* (escargotières) καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀποθέματα τεχνητά, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀφθονοῦν ὄστρακα κοχλιῶν, ἀναμεμιγμένα μὲ τέφρας, ὀστᾶ ζῴων καὶ λίθινα ἐργαλεῖα. Τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα, κυρίως διεδρικαὶ αἰχμαὶ μὲ ἀμβλεῖαν ράχιν, ὁμοιάζουν μορφολογικῶς πρὸς τὰ ἐργαλεῖα τῆς ὠριγνασίου βαθμῖδος τῆς Γαλλίας (τοῦ La Gravette καὶ τοῦ Chatelperron), ἡ δ' ὁμοιότης των ἐνίοτε εἶναι τοιαύτη, ὥστε καθίσταται ἐπιβεβλημένη ἡ ἐκδοχή, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνωτέρας πλειστοκαίνου ὑποπεριόδου ὑπῆρχον σχέσεις μεταξὺ Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ μεγάλαι γέφυραι ξηρᾶς, ἰδίᾳ ἡ ἑνοῦσα τὴν Τύνιδα μετὰ τῆς Σικελίας, δὲν εἶχον ἴσως ὁριστικῶς καταστραφῆ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς καψίας βαθμῖδος. Εἶναι πιθανὸν—κατὰ τὸν Boule—καὶ ἡ ὠριγνάσιος βιομηχανία τῆς Γαλλίας νὰ εἶναι ἀφρικανικῆς καταγωγῆς. Ἡ ὠριγνάσιος δηλαδὴ καὶ ἡ καψία εἶναι δύο γεωγραφικαὶ ὄψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μεσογείου πολιτισμοῦ. Ἡ καψία βιομηχανία, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο περιοριζομένη εἰς τὴν Τύνιδα, διὰ τῶν συνεχῶν νέων ἀνακαλύψεων φαίνεται ἐπεκτεινομένη καθημερινῶς ἀπὸ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου μέχρι τοῦ Μαρόκκου. Παρουσιάζεται καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἀφρικῆς καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Γ. Κ. Γ.

Κάψια /*Γεωγρ.*/. Ὄρος καὶ χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Τὸ χωρίον Κάψια ἀπέχει 3 ὥρας πρὸς Β. τῆς Τριπόλεως, κατὰ τὸ ὀροπέδιον αὐτῆς, παράγει καπνὸν καὶ οἶνον καὶ ἀποτελεῖ κοινότητα τοῦ πρῴην δήμου Μαντινείας, ἔχον δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ 1070 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

καψιὰ (ἡ)· ἰδιωματ., τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καίειν, ἔγκαυμα, ἄλλως *κάψιμο*· || ἡ ἐκ τοῦ ἐγκαύματος ὑπολειπομένη οὐλή.

καψικίνη (ἡ) /*Χημ.*/· βλ. *καψαϊκίνη*.

καψικὸ (τό)· ἰδιωματ., σφοδρὸν ψῦχος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀποκαίονται οἱ τρυφεροὶ βλαστοί, ἄλλως *παγωνιά*: «τὶς ἔκαψε τὶς λεμονιὲς τὸ καψικό».

καψικόλη (ἡ) (Capsicol) /*Φαρμακογ.*/. Ἐλαιώδες ὑγρόν, προερχόμενον ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ καψικοῦ. Ἔχει χρῶμα ἐρυθρόφαιον, φυσιολογικῶς δὲ δρᾷ ἐρεθίζουσα τὰς βλεννομεμβράνας. Ἡ καψικόλη δὲν ἔχει ἔτι καλῶς καθορισθῆ ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως. Κ. Γ. Μ.

καψικὸν (τὸ) (Capsicum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σολανανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριάκοντα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς μέσης καὶ βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἓν εἶδος τῆς Ἰαπωνίας. Πολλὰ τούτων καλλιεργοῦνται εὐρέως εἰς τὰς θερμοτέρας περιφερείας ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Εἶναι φυτὰ ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ σχῆμα τοῦ καρποῦ των πολύμορφα, ἄλλα ποώδη, τινὰ ξυλώδη, κοσμητικὰ κλπ., ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερον εἶδος τοῦ γένους θεωρεῖται *καψικὸν τὸ ἐτήσιον* (Capsicum annuum), φυτὸν μονοετές, ὕψους 0.20—0.50 μ. (σπανίως 1 μ.), εὐθυτενές, ἀραιῶς διακλαδούμενον, μὲ γυμνὸν κορμόν. Τὰ φύλλα του εἶναι ἐπιμήκη μέχρις ᾠοειδῆ, παρὰ τὴν βάσιν σφηνοειδῆ, μακρόμισχα. Τὰ ἄνθη του μοναδικὰ ἢ κατὰ δυάδας καὶ τριάδας κείμενα. Ὁ κάλυξ του ἡμισφαιρικός, κωδωνόμορφος, φέρει 5 ἕως 7 βραχεῖς ὀδόντας, μένοντας διαρκῶς εἰς τὸ αὐτὸ μέγεθος· ἡ δὲ στεφάνη του τροχοειδής, βραχυσωληνοειδής, ἔχει χρῶμα λευκὸν πρὸς κιτρινωπόν, σπανίως πορφυροερυθρὸν πρὸς βιολετί. Τὸ ἄνθος του φέρει πέντε στήμονας, ἐπισεπάλους μὲ κυανοῦς ἀνθῆρας καὶ μεταξὺ αὐτῶν 5 μικρὰ ψυχοειδῆ σταμινώδια· ὁ καρπός του, ὀλίγον χυμώδης, ὀγκώδης, 0,05 μ. ἕως 0,12 μ. μή-

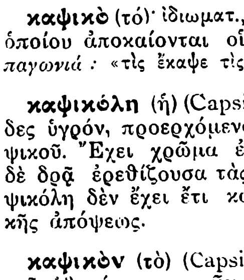

Καψικὸν τὸ ἐτήσιον.

Digitized by Google

κους καὶ πάχους 0,04 μ., εἶναι σφαιροειδής, κυλινδρικός, ὄρθιος ἢ κρεμάμενος καί, φέρων μίαν μὲν θήκην πρὸς τὰ ἄνω, δύο δὲ ἢ τρεῖς πρὸς τὸ κάτω ἄκρον, σχηματίζει δρύπην. Τὸ ἐξωκάρπιόν του εἶναι ἐπίσκληρον, δερματοειδές, λαμπρόν, πορφυροῦν, ἐρυθρόν, κίτρινον, βιολετὶ ἢ μέλαν. Τὰ σπέρματά του, πεπλατυσμένα, εἶναι λευκοκίτρινα. Διακρίνονται περὶ τὰς 50 ποικιλίαι τοῦ εἴδους, διαφέρουσαι μεταξύ των ὡς πρὸς τὴν καυστικὴν δύναμιν, τὸ χρῶμα, τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος τῶν καρπῶν, καθὼς καὶ τὸ πάχος τοῦ ἐξωκαρπίου τοιχώματός των.

Ὁ καρπὸς τοῦ καψικοῦ, ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λεγομένη κοινῶς *πιπεριά*, εἶναι σχεδὸν ἄοσμος, ἐν τούτοις πολὺ δριμείας, πιπεροειδοῦς καυστικῆς γεύσεως. Αὕτη ὀφείλεται εἰς ἄλκαλί τι, ὀνόματι *καψαϊκίνη* ($C_{18}H_{28}NO_8$) περιεχόμενον ἀφθόνως ἐν αὐτῷ. Κατὰ μέσον ὅρον οἱ καρποὶ *καψικοῦ τοῦ ἐτησίου* περιέχουσιν: 11,2 % ὕδωρ, 15,47 % ἀζωτούχους οὐσίας, 1,12 % ρευστὸν ἔλαιον, 12,49 % παχὺ ἔλαιον, 34,78% ἐλευθέρας ἀζωτούχους οὐσίας, 20,76 % ὠμὰς ἶνας καὶ 5,17 % τέφραν. Τὰ σπέρματά του περιέχουσι σχετικῶς μεγάλην ποσότητα ἐλαίου (μέχρι 28 %)· λείπει ὅμως ἐξ αὐτῶν καθὼς καὶ τοῦ ἐξωκαρπίου ἡ καψαϊκίνη. Ὥριμοι καρποὶ τοῦ καψικοῦ ἀλεθόμενοι ἀποτελοῦσι τὸ γνωστὸν *κόκκινο πιπέρι*, τοῦ ἐμπορίου. Καψικὸν καλλιεργεῖται ἐκτενῶς καὶ παρ' ἡμῖν, ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ, ἔνθα ἡ μέση κατὰ στρέμμα ἀπόδοσις λογίζεται εἰς 250—300 χιλιόγραμμα. Μεταξὺ τῶν γνωστοτέρων καλλιεργουμένων εἰδῶν τοῦ καψικοῦ θεωροῦνται καὶ τά: *καψικὸν τὸ θαμνῶδες* (Capsicum frutescens ἢ minimum), *καψικὸν ἡ κερασόκαρπος* (Capsicum ceraciforme ἢ baccatum), *καψικὸν ἡ μακρόκαρπος ἐρυθρὰ* (Capsicum macrocarpa), *καψικὸν τὸ τῆς Καϋέννης* (Capsicum Kayennae), *καψικὸν τὸ μεγαλόκαρπον* (Capsicum grossum) καὶ ἄλλα. Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

—**καψικοῦ καρπὸς** (Fructus Capsici) /*Φαρμ.*/. Ὁ καρπὸς οὗτος, ὅστις καλεῖται καὶ *ἱσπανικὸν πέπερι* ἢ *πέπερι τῆς Γουϊνέας*, προέρχεται ἐκ τοῦ ποώδους φυτοῦ *καψικὸν τὸ ἐτήσιον* (Capsicum annuum). Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ἡ δρόγη εἰς δόσεις 0,05÷0,3 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας, ὡς κόνις ἢ καταπότια ἢ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψημάτων (5—10: 200 γρ. ὕδατος), ὡς φάρμακον διεγερτικὸν τοῦ στομάχου, ἀντιφλογιστικόν, ὡς εἰδικὸν κατὰ τῆς ναυτίας τῆς θαλάσσης, τῆς ἀκρατουρίας καὶ τῶν αἱμορροΐδων καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν χρισμάτων ὡς ἀντιρρευματικὸν φάρμακον. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ βάμματος (Tinctura Capsici), τοῦ ἐμπλάστρου (Emplastrum Capsici) καὶ διαφόρων ἀντιρρευματικῶν χρισμάτων. Κ. Γ. Μ.

καψίλα (ἡ)· δημ., ἡ ἄλλως *καΐλα* (βλ. λ.).

Καψιμάλλης, *Γεώργιος*. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Ἀβορίτῃ τῆς Στερεᾶς. Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννη, ἐκλήθη δὲ οὕτως ἐκ παρωνυμίου. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸς καὶ ὡς *Τριανταφυλλοδημήτρης*. Τραυματισθεὶς εἰς τὰ Σάλωνα τῷ 1823, ἔμεινε μακρὰν τοῦ Ἀγῶνος μέχρι τοῦ 1826, ὁπότε ἠκολούθησε τὸν Καραϊσκάκην. Διεκρίθη κατὰ τὰς τελευταίας μάχας πρὸς τὸν Ὀσμὰν Ἀγᾶν, τὸν καὶ Ὀτζάκαγαν λεγόμενον. Ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἄμφισσαν, ὅπου ἐγκατεστάθη μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν. Γ. Δ. Κ.

κάψιμο(ν) (τό)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καίειν, καῦσις, καψιά.

Καψὸ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθωνος, ἡ ΝΔ τῆς χερσονήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 40°6'50" Β, μῆκ. 24°18'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos). Ἄλλως *Πίννες*. Σ. Ε. Λ.

καψο-· ὡς πρῶτον συνθετικὸν συνήθως μὲν κυρίων ὀνομάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ προσηγορικῶν καὶ ῥημάτων πρὸς ἔκφρασιν σχετλιασμοῦ: *καψογιάννης, καψοκωστῆς, καψομαριά, καψολενοῦ, καψοδάσκαλος, καψοκοιμοῦμαι, καψοτρώω*: «βρὲ τὸν καψογιάννη τί ἔπαθε», «σήμερο καψοκοιμήθηκα λίγο».

Καψοκαλύβας, *Γεωργάκης* (ἢ *Σταματόπουλος*). Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Ζατούνης. Ἐπολέμησεν ἰδίᾳ εἰς τὰς μάχας τῆς Καρυταίνης, Λάλα, Κορίνθου, εἰς τὴν πολιορκίαν Π. Πατρῶν ἐπὶ Δράμαλη καὶ Ἰμπραὴμ ὑπὸ τὸν Πλαπούταν. Ἀπὸ τῆς 4 Ἰουλίου 1821 προεβιβάσθη εἰς χιλίαρχον. Τῷ 1824 διωρίσθη πολιτάρχης ἐπαρχίας Πύργου καὶ διετέλεσε φρούραρχος Ναυπλίου. Τῷ 1832 ἐγένετο πολιτάρχης Ἀρκαδίας. Ἀκολούθως ἐγένετο λοχαγὸς τῆς φάλαγγος. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1850. Ν. Κ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ

—**Καψοκαλύβας, *Μανουήλ*.** Οὗτος μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ τῶν ὀπαδῶν του ἐσυνέχισεν ἐν τῇ δυτικῇ Κρήτῃ τὴν κατὰ τὸ 1341 κηρυχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λέοντος Καλλέργη ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Ἐνετῶν. Καταλαβὼν τὰς ἐπαρχίας Ἀμάρι καὶ Ἅγιον Βασίλειον (Ἄνω καὶ Κάτω Σύβριτον), ἐμάχετο κατὰ τοῦ προδόντος τὸν Λ. Καλλέργην ἐνετόφρονος Ἀλεξίου Καλλέργη, ὅστις ἐξεδίωξεν αὐτοὺς προσωρινῶς εἰς Σφακιά. Κατέλαβεν ὅμως καὶ πάλιν τὰς Συβρίτους καὶ τὸ Μυλοπόταμον καὶ ἐπολιόρκησε τὸν Ἀλέξιον εἰς τὴν ἕδραν του Καστέλλι. Μετὰ μικρὸν ἡ Ἑνετία ἔπεμψε τὸν δοῦκα Κορνήλιον μετὰ πολλοῦ στρατοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Καψοκαλυβῶν. Οὗτοι εἶχον κυριεύσει τὴν Ρέθυμνον, ἐπολιόρκουν δὲ τὴν Κυδωνίαν. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ὁ Μ. Καψοκαλύβας καὶ προδοθεὶς ἐθανατώθη. Ε. Γ.

Καψοκέφαλος. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Ζακύνθου, ἐγγραφείσης ἐν τῇ Χρυσοβίβλῳ μεταξὺ τῶν εὐγενῶν, τῷ 1598, καὶ διὰ τὰς πρὸς τὴν Βενετίαν πολεμικὰς ὑπηρεσίας τῶν *Νικολάου* καὶ *Ἀντωνίου* τιμηθείσης διὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμιτος (Conte) καὶ ἐτησίας προσόδου σίτου. Τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν σὺν ἄλλοις οἱ:

—***Ἀναστάσιος***, σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ γενόμενος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, ἅμα δὲ διορθωτὴς τυπουμένων βιβλίων ἐν Βενετίᾳ, τῷ 1600.

—***Ἀριστείδης*** (1836–1913), ποιητής, δημοσιεύσας ποιήματα πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεων καὶ καταλιπὼν πλουσίαν συλλογὴν ποιήσεων.

Καψόκολος. Οἰκογένεια Ψαριανῶν ἀγωνιστῶν, πολλαχῶς διακριθεῖσα. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀναφέρονται ὁ *Δημήτριος*, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Βρατσᾶνον εἰς Τένεδον, ὁ *Ἰωάννης*, πλοιοκτήτης πυρπολητὴς ἐκ τῶν ἀρίστων, *Ἀντώνιος*, συνεργάτης τοῦ Κανάρη, καὶ *Μακρῆς*, συμπολεμήσας μὲ τὸν θεῖόν του Ἰωάννην, τὸν Κανάρην καὶ τὸν Ἀποστόλην. Γ. Δ. Κ.

Καψορράχες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος *Μεσσαριᾶς* (τοῦ πρώην δήμου Ἀνδρίων) ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπαρχίᾳ Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Ἀπέχει τῆς πολίχνης Ἄνδρου ἡμίσειαν ὥραν καὶ ἔχει 85 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Καψορράχη /*Γεωγρ.*/. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας, ἀπαρτιζομένη ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ *Παλαιοχωρίου*, κειμένου ἐπὶ γραφικοῦ λόφου τοῦ Ἀρακύνθου μὲ πληθυσμὸν 200 κατοίκων, καὶ τοῦ ἐγγὺς κειμένου συνοικισμοῦ *Καψορράχη*, παρὰ τὴν ἐθνικὴν ὁδὸν Μεσολογγίου - Μακρυνείας - Ναυπάκτου μὲ πληθυσμὸν 225 κατοίκων. Ἕδρα κοινότητος, μονοταξίου δημοτικοῦ σχολείου καὶ γεωργοκτηματικοῦ συνεταιρισμοῦ. Ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς παράγονται τὰ ἐκλεκτότερα καπνὰ τῆς Μακρυνείας. Παρὰ τὴν Καψορράχην εἶναι ὁ *Δαφνιᾶς*, γραφικὴ τοποθεσία ὁμοιάζουσα μὲ τὴν Κακὴν σκάλαν τῶν Μεγάρων. Χ. Γ. Ε.

Καψορράχης, *Νικόλαος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Μιχάλην Ταλιᾶνον καὶ κατόπιν ὑπὸ τὸν Δημήτριον Καλλέργην. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Ἀνάλατον ἐν Ἀττικῇ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1827. Γ. Δ. Κ.

κάψος (ὁ) (Capsus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καψιδῶν*. Οἱ κάψοι εἶναι κόρεις μεγάλου μεγέθους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυρτὸν κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, κεραίας ἐπιμήκεις, ὧν αἱ δύο πρῶται ἀρθρώσεις εἶναι διωγκωμέναι. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτώμενα. Δ. Ν. Π.

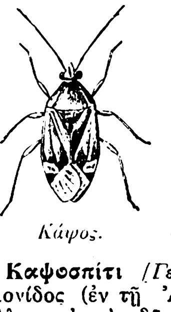

Κάψος.

Καψοσπίτι /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς Ἑρμιονίδος (ἐν τῇ Ἀργολικῇ χερσονήσῳ), ἀνήκων ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Διδύμων, νῦν δ' εἰς τὴν κοινότητα Ἡλιοκάστρου (πρώην Καρακασίου) τῆς ἐπαρχίας Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ἔχει 22 κατοίκους (1928).

—**Καψοσπίτι** /*Γεωγρ.*/. Ἀγροτικὴ καὶ δασικὴ ἔκτασις κατὰ τὰ ὅρια τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας, ἔνθα τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἐκτεινομένη πρὸς τὸ Α. μέρος τοῦ ὀροπεδίου τῶν *Σκούρτων*, ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα τοῦ χωρίου τούτου. Ι. Σ. Σ.

καψοσυκιὰ (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας τοῦ φυτοῦ *συκῆ* ἐν Πάρῳ.

καψούλα (ἡ), καὶ **κάψουλα**· μικρὰ θήκη, ἰδίᾳ ἡ φαρμακευτική, ἡ περιέχουσα φαρμακόν τι καὶ καταπινομένη.

—/*Φαρμ.*/ Βλ. *καψάκια*.

καψούρης (ὁ), ἰδιωματ., ἀντὶ τοῦ *καψερὸς* (βλ. λ.).

Καψούρι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους Ὄχη τῆς νοτίου Εὐβοίας, 4½ ὥρας ΒΑ τῆς Καρύστου. Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα *Ἀμυγδαλιᾶς*, ἐξ ἧς ἀπέχει 2 ὥρας. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 119 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Καψοχειλᾶδες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ἀπέχον τῆς πόλεως Κερκύρας 4½ ὥρας ΒΔ. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Ἰστωναίων, ὑπάγεται σήμερον εἰς τὴν κοινότητα Μεσσαριᾶς καὶ ἔχει 61 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Καψοχώρα /*Γεωγρ.*/. Παράλιον χωρίον τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ τὴν χερσόνησον Παλλήνης (Κασσάνδρας) καὶ τὸν Τορωναῖον κόλπον. Εἶναι ἕδρα κοινότητος, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 363 κατοίκους (1928). Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς κοινότητος (ΒΔ τοῦ χωρίου) τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πολίχνη *Αἰγαὶ* ἢ *Αὐγέα*. Σήμερον εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκουν καὶ τὰ χωρία *Ἄνω Κεραμίδι* (πρώην *Ἄνω Τσαπράνι*), *Κάτω Κεραμίδι* (πρώην *Κάτω Τσαπράνι*) καὶ *Χανιώτη*.

—**Καψοχώρα** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας (ἐν τῇ Καμπανίᾳ), ΝΔ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Γιδᾶ, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Λουτροῦ τῆς ἐπαρχίας Ἠμαθίας (Βερροίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης καὶ ἔχον 337 κατοίκους. Παρὰ τὴν Καψοχώραν καὶ εἰς θέσιν Παλιοχώραν ἔκειτο κατὰ τὸν Leake ἡ ἀρχαία πόλις *Ἄλωρος*. Ι. Σ. Σ.

καψύλλιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κάψα*· μικρὰ θήκη ἐκ μετάλλου ἢ ἄλλης ὕλης.

—/*Στρατ. Τεχνολ.*/ Καλεῖται *καψύλλιον* τὸ μέσον, δι' οὗ μεταδίδεται τὸ πῦρ εἰς γέμισμα φυσιγγίου ἢ προκαλεῖται ἡ ἔναρξις λειτουργίας πυροδοτικοῦ μηχανήματος (πυροσωλῆνες διαφόρων πυρομαχικῶν κλπ.). Ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ μεταλλικοῦ κυαθίου, ἐν ᾧ ἐντίθεται πρεπόντως καὶ ἐν τῇ δεούσῃ συνθέσει καὶ ποσότητι πυροκροτητικὴ ὕλη, ἐκρηγνυομένη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐπικρουστῆρος. Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ χρήσεως περιλαμβάνεται εἰς τὴν γενικωτέραν ἔννοιαν τοῦ ἐμπυρεύματος καὶ ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διὰ κρούσεως ἐνεργουμένων.

Μετὰ τὴν ἄπτραν καὶ τὸν πυρόλιθον, τὰ πρῶτα ταῦτα μέσα τὰ χρησιμοποιηθέντα πρὸς ἀνάφλεξιν τοῦ γεμίσματος τῶν φορητῶν ὅπλων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, κατεσκευάσθησαν ἀπὸ τοῦ 1818 καψύλλια κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἐκτεθέντα τύπον καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἢ βροντώδης ὑδράργυρος ἀμιγὴς ἢ μετ' ἄλλων σωμάτων διὰ τὴν πλήρωσιν αὐτῶν. Ἡ ἀπαιτουμένη ἐπίκρουσις ἐλάμβανε χώραν κατὰ βούλησιν διὰ τοῦ ἐναρμονισθέντος κρουσιζωπύρου μηχανισμοῦ. Εἰσαχθέντος τοῦ ὀπισθογεμοῦς ὅπλου τὸ καψύλλιον συνηνώθη μετὰ τοῦ φυσιγγίου, ἀκολουθῆσαν ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτοῦ τὴν ἐξέλιξιν τῆς θήκης τοῦ φυσιγγίου. Ἤδη τὸ ὑπὸ μορφὴν μεταλλικοῦ κυαθίου καψύλλιον προκειμένου περὶ φυσιγγίου εὑρίσκεται ἐγκεκαθισμένον κατὰ τὸ κέντρον, τοῦ πυθμενίου αὐτοῦ λαμβάνοντος κατὰ τὴν κατασκευὴν σχῆμα ἐλαφρῶς κυρτὸν ἢ καὶ ἐπίπεδον.

Τὰ καψύλλια γενικῶς κατασκευάζονται ἐξ ὀρειχάλκου, ὁμοίας πρὸς τὴν τοῦ κάλυκος συνθέσεως, ἐκ χαλκοῦ (τῆς χρήσεως αὐτοῦ περιοριζομένης) καὶ ἐξ ἀργιλλίου (ἀλουμινίου). Τὸ μέταλλον εἰσάγεται εἰς τὸ ἐργοστάσιον εἰς ταινίας πάχους μὲν ὅσον τὸ τοῦ πρὸς κατασκευὴν κυαθίου τοῦ καψυλλίου (0,25—0,75 χιλιοστομέτρου), πλάτους δὲ ὅσον ἀκριβῶς ἀπαιτεῖται διὰ ν' ἀποκοπῶσι μία ἢ καὶ πλείονες (ὅπερ καὶ τὸ συνηθέστερον) σειραὶ δισκίων, ἐξ ὧν δι' ἐκκοιλάνσεως σχηματίζονται τὰ κυάθια. Ἡ ταινία αὕτη ἐξελίσσεται πρὸ μηχανῆς φερούσης ἀφ' ἑνὸς μὲν μήτρας ἐχούσας τὸ σχῆμα τοῦ κυαθίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ στιγεῖς ἐκκοπτικούς, ἀποκόπτοντας ἀπὸ τῆς ταινίας δισκία, ἅτινα εὑρισκόμενα πρὸ τῆς μήτρας δέχονται τὴν πίεσιν ἐμβόλου κινουμένου κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ στιγέως καὶ ἐκκοιλαινόμενα οὕτω λαμβάνουσι τὸ σχῆμα τῆς μήτρας. Σαπωνοῦχον ὕδωρ διαβρέχον μήτρας καὶ στιγεῖς ἁπαλύνει τὰς τριβάς. Καθαριζόμενα τὰ κυάθια ταῦτα, ὡς οἱ κάλυκες, μεταφέρονται πρὸς γέμισιν. Πρὸ ταύτης ἐπιχρίονται ἐσωτερικῶς διὰ βερνικίου, συνισταμένου κυρίως ἐξ οἰνοπνεύματος, καὶ κομμιολάκης, καὶ στεγνοῦνται ἐν ξηραντηρίῳ εἰς 50° περίπου ἑκατονταβάθμου. Τὸ γέμισμα τῶν καψυλλίων ἀποτελεῖται κατὰ γενικὸν κανόνα ἐκ βροντώδους ὑδραργύρου, χλωρικοῦ καλίου, θειούχου ἀντιμωνίου καὶ ὑελοκόνεως, τῶν ἀναλογιῶν τῆς συνθέσεως ρυθμιζομένων ἀναλόγως τῆς ἐξ ἧς τὸ γέμισμα τοῦ φυσιγγίου πυρίτιδος, ἵνα τὸ καψύλλιον ἐνεργήσῃ ὡς δεῖ. Ἡ ἀναλογία τοῦ βροντώδους ὑδραργύρου πλησιάζει συνήθως τὸ 15 % ἐν τῷ μίγματι. Ἡ παρασκευὴ καὶ χρῆσις τῶν συνθέσεων τούτων δεῖται μεγάλης προσοχῆς, ὡς λίαν εὐπαθῶν καὶ ἐπικινδύνων. Ἡ γέμισις συντελεῖται δι' ἐπὶ τούτῳ συσκευῶν. Πλὰξ ὀρειχαλκίνη φέρει ὑποδοχὰς κυαθίων συνήθως ἑκατόν· ἄνωθεν ταύτης κινεῖται σύρτης ἐξ ὀρειχάλκου φέρων ἰσαρίθμους ὀπάς, διαμέτρου ἴσης πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ κυαθίου καὶ ἔχων πάχος τοιοῦτον, ὥστε ἐν ἑκάστῃ πληρουμένῃ ὀπῇ νὰ περιλαμβάνηται ἀκριβῶς ἡ ἀναγκαιοῦσα δι' ἕκαστον καψύλλιον ποσότης βροντώδους μίγματος. Ὁ σύρτης εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θέσιν καλύπτει τὰ κάτωθεν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πλακὸς τοποθετημένα ἐσωτερικῶς ἐπικεχρισμένα κυάθια· ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἁπλοῦται ἠπίως ἐπὶ τοῦ σύρτου τὸ βροντῶδες μῖγμα, μέχρις οὗ πληρωθῶσιν αἱ ὀπαὶ αὐτοῦ. ἀποσυρομένου τοῦ πλεονάζοντος διὰ μαλακῆς ψή-

Digitized by Google

κτρας ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Σύρεται ὁ σύρτης πρὸς τὴν ἑτέραν αὐτοῦ θέσιν, ὁπότε αἱ ὀπαὶ αὐτοῦ συμπίπτουσι πρὸς τὰ κάτωθεν κυάθια καὶ τὸ ἐντὸς τῶν ὀπῶν τοῦ σύρτου βροντῶδες μῖγμα πίπτει ἐντὸς τῶν κυαθίων. Ἀφαιρεῖται ὁ σύρτης καὶ ἡ μετὰ τῶν πεπληρωμένων κυαθίων πλὰξ φέρεται εἰς τὸν καταθλίπτην, ὅπου δι' ἰσαρίθμων ἐμβόλων πιέζεται τὸ βροντῶδες μῖγμα ἐντὸς τῶν κυαθίων. Ἄνωθεν τοῦ γεμίσματος τούτου τοποθετεῖται δισκίον, ἀποκοπτόμενον δι' εἰδικῆς μηχανῆς ἐκ λεπτοτάτης (0,04 — 0,05 χιλ.) ταινίας κασσιτέρου ἢ κράματος κασσιτέρου καὶ μολύβδου, ἐπικεχρισμένου πρὸς τὸ κάτω μέρος δι' εἰδικῆς συνθέσεως συγκολλητικοῦ ἐπιχρίσματος, καὶ τὰ καψύλλια ὑφίστανται διὰ τοῦ καταθλίπτου τὴν τελικὴν πίεσιν. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἐκ κασσιτέρου δισκίου ἐπιχρίεται διὰ βερνικίου ἐξ οἰνοπνεύματος καὶ κομμιολάκης πρὸς προκάλυψιν τοῦ βροντώδους μίγματος ἀπὸ τῆς ὑγρασίας.

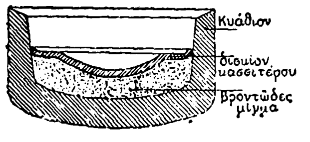

Καψύλλιον ἑλληνικοῦ Μάνλιχερ τῶν 6,5.

Τὰ ἕτοιμα πλέον καψύλλια φέρονται εἰς τὸ ξηραντήριον πρὸς τελείαν ξήρανσιν τοῦ ἐπιχρίσματος, μεθ' ἣν ἐλέγχονται παρ' αὐτοῦ τοῦ ἐργοστασίου πρὸς ἐκτοπισμὸν τῶν τυχὸν ἐλαττωματικῶν. Τὸ βάρος τοιούτου καψυλλίου στρέφεται περὶ τὸ ¼ τοῦ γραμμαρίου. Προκειμένου περὶ καψυλλίων πολεμικῶν φυσιγγίων διενεργεῖται ἔλεγχος καὶ δοκιμὴ παρὰ τῆς παραλαμβανούσης ταῦτα ἐπιτροπῆς συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς οἰκείας συγγραφῆς ὑποχρεώσεων. Ὁ ἔλεγχος στρέφεται ἀφ' ἑνὸς περὶ τὴν σύστασιν τοῦ μετάλλου καὶ τὴν ποιότητα αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ βροντώδους μίγματος, ἐλεγχομένου καὶ τοῦ βάρους τοῦ γεμίσματος τοῦ καψυλλίου διὰ ζυγίσεως κενοῦ καὶ πλήρους τοιούτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν διαστάσεων αὐτῶν διὰ διαμετρητήρων καὶ ἐξέτασιν ὄψεως ἂν ὑπάρχωσιν ἐξωτερικὰ ἐλαττώματα ἢ πλημμελὴς ἐπίχρισις καψυλλίου καὶ παρακύκλου. Ἡ δὲ δοκιμὴ περιλαμβάνει τὴν δοκιμὴν εὐσταθείας τοῦ μίγματος, καθ' ἣν μετὰ τρίωρον θέρμανσιν εἰς 75° ἑκατονταβάθμου τὸ βροντῶδες μῖγμα δέον νὰ μὴ παρουσιάζῃ ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν δοκιμὴν διὰ βολῆς· κατὰ ταύτην βάλλεται ἀριθμὸς φυσιγγίων φερόντων κανονικὰ καψύλλια ἀφ' ἑνὸς καὶ ὑγραθέντα ἀφ' ἑτέρου διὰ παραμονῆς ἐν ὑγρᾷ ἀτμοσφαίρᾳ 70—80 βαθμῶν ὑγρασίας ἐπὶ πεντάωρον. Ἡ συγγραφὴ τῶν ὑποχρεώσεων καθορίζει ποῖα ἐλαττώματα ἀπαγορεύονται καὶ ποῖα γίνονται ἀνεκτά, πάντως ἐν ἐλαχίστῃ ἀναλογίᾳ. Τὰ τοιαῦτα ἐλαττώματα ἀνάγονται εἰς τὴν ἀντοχὴν τοῦ μετάλλου τοῦ καψυλλίου, εἰς τὴν ἀσφαλῆ διατήρησιν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐγκάθισίν του καὶ τὴν καλὴν ἐγκάθισιν, ὥστε νὰ μὴ διαφεύγωσιν ἀέρια, καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀφλογιστιῶν ἢ βραδειῶν ἀναφλέξεων. Συνθλιβόμενον τὸ καψύλλιον ἐπὶ τοῦ ἄκμονος τοῦ κάλυκος διὰ τοῦ ἐπικρουστῆρος ἐκρήγνυται καὶ τὰ ἀναπτυσσόμενα ὑπέρθερμα ἀέρια διερχόμενα διὰ τῆς μιᾶς ἢ τῶν δύο διεκπνοῶν κατὰ τὸ πυθμένιον τοῦ κάλυκος ἀναφλέγουσι τὸ γέμισμα τοῦ φυσιγγίου διὰ τῆς θερμότητος αὐτῶν.

Εἰς κάλυκάς τινας μικροῦ διαμετρήματος ἡ ἐγκάθισις τοῦ καψυλλίου δὲν σχηματίζει ἄκμονα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἄκμων συνενοῦται πρὸς τὸ καψύλλιον, σχηματιζομένου οὕτω τοῦ *συνθέτου καψυλλίου*, ὅπερ περιλαμβάνει καψύλλιον κείμενον ἐν ἀνεστραμμένῳ κυαθίῳ, οὗτινος ὁ κεκαμμένος πυθμὴν χρησιμεύει ὡς ἄκμων καὶ φέρει μικρὰν κεντρικὴν διεκπνοὴν διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ πυρός· τὸ κυάθιον τοῦτο μετὰ τοῦ καψυλλίου εὑρίσκονται ἐν θήκῃ, ἧς τὰ κεκαμμένα ἄκρα συγκρατοῦσι στερεῶς πάντα τὰ μέρη τοῦ συνθέτου καψυλλίου.

Σύνθετον καψύλλιον.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀγορὰν φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *καψύλλια δυναμίτιδος* ἰσχυρὰ ἐμπυρεύματα, χρησιμοποιούμενα πρὸς ἔκρηξιν φυσιγγίων δυναμίτιδος ἢ ἄλλων ἐκρηκτικῶν ὑλῶν (σεδδίτιδος, ἀμμωνίτιδος, πυρίτιδος ὑπονόμων, κλπ.). Τὰ τοιαῦτα ἐκφεύγουσι τῆς στενῆς ἐννοίας τοῦ καψυλλίου καὶ ἀποτελοῦσι καθαρὸν τύπον ἐκρηκτικοῦ ἐμπυρεύματος (détonateur), κατατασσόμενα εἰς ἀριθμοὺς No. 5, 6, 7 καὶ 8, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ἰσχύος αὐτῶν. Τὰ τοιαύτης ἐνεργείας ἐμπυρεύματα ὀρθότερον εἶναι νὰ καλῶνται *πυροκροτηταί*, διαφέρουσι δὲ οὐσιωδῶς τῶν ἁπλῶν καψυλλίων, καθ' ὅσον ταῦτα μὲν ἐνεργοῦσι διὰ μεταδόσεως θερμότητος, οἱ δὲ πυροκροτηταὶ ἐκ τοῦ πολλῷ ἰσχυροτέρου βροντώδους γεμίσματος αὐτῶν ἀναπτύσσουσιν ἐκρηκτικὸν κῦμα, ὅπερ καὶ προκαλεῖ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐκρηκτικῆς οὐσίας. Κ. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

— *[Μεταλλ.]* Τὸ *καψύλλιον* εἶναι μικρὰ κυλινδρικὴ χαλκίνη θήκη (κάψα) μήκους 25 ἕως 40 χλσμ. καὶ διαμέτρου 4 ἕως 6 χλσμ., φέρουσα εἰς τὸν πυθμένα μικρὰν γόμωσιν βροντώδους ὑδραργύρου ἀναμεμιγμένου μετὰ χλωρικοῦ ἢ νιτρικοῦ καλίου. Πολλάκις ἡ γόμωσις ἀποτελεῖται ἐκ πικρικοῦ ὀξέος ἢ τρινιτροτολουόλης, ἐφ' ὧν ἐπικάθηται ποσότης ὀλίγων δεκάτων τοῦ γραμμαρίου βροντώδους ὑδραργύρου πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκρήξεως. Εἰς τὸ ἐμπόριον τὰ καψύλλια φέρουσιν ἀριθμὸν ἀναλόγως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1 (0,3 γρ. βροντώδους ὑδραργύρου) μέχρι τοῦ 10 (3 γρ. βροντώδους ὑδραργύρου), συνήθως χρησιμοποιουμένων τῶν ὑπ' ἀριθμοὺς 6, 7 καὶ 8, τὰ ὁποῖα περιέχουν 1 γρ., 1,5 γρ. καὶ 2 γρ. βροντώδους ὑδραργύρου ἢ ἀντίστοιχον ποσὸν πικρικοῦ ὀξέος. Τὰ καψύλλια πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται μετὰ προσοχῆς, καθ' ὅσον ὕψωσις τῆς θερμοκρασίας εἰς 187° ἢ κροῦσις ἀρκετὰ ἰσχυρά, προκαλεῖ τὴν ἔκρηξιν αὐτῶν. Διὸ καὶ πρέπει νὰ μεταφέρωνται καὶ νὰ διατηρῶνται εἰς ἴδια κιβώτια.

Ἡ μετάδοσις τοῦ πυρὸς εἰς τὸ καψύλλιον γίνεται διὰ θρυαλλίδος ἱκανοῦ μήκους, ἧς τὸ ἕτερον ἄκρον εἰσάγεται ἐντὸς τοῦ καψυλλίου καὶ συσφίγγεται δι' εἰδικῆς μικρᾶς λαβίδος καὶ οὐχὶ διὰ τῶν ὀδόντων, ὡς ἐνίοτε κάμνουσιν οἱ ὑπονομοποιοὶ ἐπὶ κινδύνῳ αὐτῶν. Τὸ καψύλλιον, οὗτινος τὸ μέγεθος πρέπει νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν βεβαίαν ἔκρηξιν τῆς γομώσεως, εἰσάγεται κατόπιν ἐντὸς τοῦ φυσιγγίου τῆς δυναμίτιδος ἢ ἄλλης ἐκρητικῆς ὕλης καὶ προσδένεται ἐπ' αὐτοῦ. Ὅταν ὑπάρχουσι πολλὰ φυσίγγια εἰς τὴν ὑπόνομον, τὸ καψύλλιον τίθεται εἰς τὸ πρῶτον. Ἐν περιπτώσει ἀφλογιστίας ἀπαγορεύεται ἡ ἐκ νέου ἐμπυρευμάτισις τῆς ὑπονόμου. Πρέπει νὰ παρέλθῃ διάστημα ½ ὥρας προτοῦ ἐπανέλθουν εἰς τὸ ἔργον οἱ ἐργάται, οἵτινες ὀφείλουν νὰ μὴ ἐγγίσουν τὴν μὴ ἐκραγεῖσαν ὑπόνομον καὶ νὰ ἀνορύξουν πλησίον ἄλλην, ἧς ἡ ἔκρηξις νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν ἔκρηξιν αὐτῆς. Ἡ πυρῖτις δὲν ἔχει ἀνάγκην καψυλλίου διὰ νὰ ἐκραγῇ, ὅταν τὸ πῦρ μεταδίδεται διὰ θρυαλλίδος. Εἰς τὰ ἔχοντα μεθάνιον ἀνθρακωρυχεῖα ἡ ἔναυσις τῆς θρυαλλίδος γίνεται δι' εἰδικῶν ἀναπτήρων, οἵτινες δὲν προκαλοῦσιν ἐξωτερικοὺς σπινθῆρας, ἢ δι' ἠλεκτρισμοῦ.

Ἠλεκτρικὰ καψύλλια. Ἡ χρῆσις τοῦ ἠλεκτρισμοῦ πρὸς ἔναυσιν τῶν καψυλλίων ἔχει μεγάλα πλεονεκτήματα, διὸ καὶ διεδόθη πολὺ διὰ τὴν ἔκρηξιν τῶν ὑπονόμων εἰς τὰς ἐκσκαφάς, λατομεῖα καὶ ὀρυχεῖα παντὸς εἴδους.

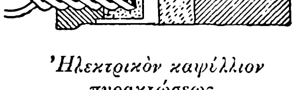
Ἠλεκτρικὸν καψύλλιον πυρακτώσεως.

Πλὴν τῆς ἀσφαλείας ἀποφεύγονται καλύτερον αἱ ἀφλογιστίαι καὶ ἐξασφαλίζεται εὐκόλως ἡ σύγχρονος ἀνατίναξις πολλῶν ὑπονόμων.

Τὸ ἠλεκτρικὸν καψύλλιον ἀποτελεῖται ἐκ καψυλλίου ὡς ἄνω, φέροντος μετὰ τὴν γόμωσιν ὀλίγην εἰδικὴν πυρίτιδα, εἰς ἣν βυθίζονται τὰ ἄκρα δύο ἠλεκτρικῶν συρμάτων, καὶ κλειομένου διὰ πώματος ἐξ ἐβονίτου ἢ τσιμέντου. Τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων ἢ εὑρίσκονται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων *(καψύλλιον διὰ σπινθῆρος)* ἢ ἑνοῦνται ὑπὸ μικροῦ σύρματος ἐκ πλατίνης ἢ πλατίνης καὶ ἰριδίου, ὅπερ πυρακτοῦται *(καψύλλιον πυρακτώσεως)*. Τὸ ἀπαιτούμενον ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα ὑψηλῆς τάσεως ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει (3000 βόλτ) μεταδίδεται διὰ χειροκινήτου ἠλεκτροστατικῆς συσκευῆς μετὰ λουγδουνικῆς λαγήνου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει γίνεται χρῆσις χειροκινήτου ἐπίσης μαγνητοηλεκτρικῆς ἢ δυναμοηλεκτρικῆς συσκευῆς, ἧς τὸ ῥεῦμα διακοπῆς προκαλεῖ τὴν πυράκτωσιν τοῦ νήματος. Πρέπει πάντοτε ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν τοποθέτησιν τῆς γομώσεως καὶ τὴν ἔναυσιν νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν λαβήν, δι' ἧς κινεῖται ἡ συσκευὴ παραγωγῆς ῥεύματος, ὥστε νὰ ἀποκλείεται πᾶσα ἄκαιρος λειτουργία αὐτῆς. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἔναυσις ἐπιτρέπει διὰ διακλαδώσεων τῶν συρμάτων, συνήθως ἐν σειρᾷ διὰ τὸ αὐτὸ ἐργοτάξιον, ἢ ἐν παραλλήλῳ διὰ διάφορα ἐργοτάξια, τὴν σύγχρονον ἔναυσιν πολλῶν ὑπονόμων. Ὑπάρχουσιν ἠλεκτρικὰ καψύλλια περιέχοντα μικρὸν τεμάχιον θρυαλλίδος μεταξὺ τῶν συρμάτων καὶ τῆς γομώσεως πρὸς ἐπιβράδυνσιν τῆς ἐκρήξεως ὅταν θέλωμεν μία ὑπόνομος νὰ ἐκραγῇ ὀλίγον μετὰ μίαν ἄλλην, ἵνα ἐπωφεληθῶμεν τοῦ κοιλώματος, ὅπερ παράγει ἐντὸς τῶν πετρωμάτων. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

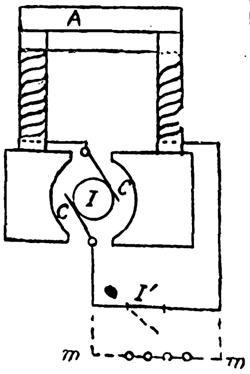

Δυναμοηλεκτρικὸς ἐναλλακτήρ.

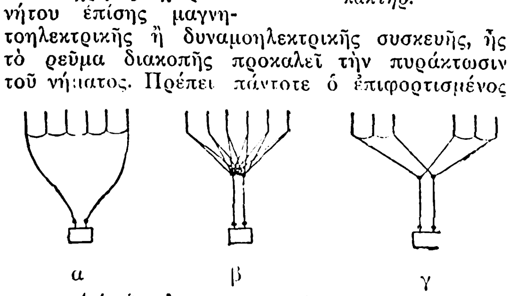

Διάταξις ἀγωγῶν συγχρόνου ἐναύσεως.
[α=ἐν σειρᾷ· β=ἐν παραλλήλῳ· γ=ἐν σειρᾷ καὶ παραλλήλῳ]

καψυλλιοποιεῖον (τό)· ἐργοστάσιον κατασκευῆς καψυλλίων.

καψυλλίωσις (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ ἐργασία τῆς τοποθετήσεως τοῦ καψυλλίου εἰς τὴν δι' αὐτὸ προειργασμένην θέσιν. Προκειμένου περὶ φυσιγγίων κατασκευαζομένων ἐν σειρᾷ, ἡ ἐργασία αὕτη ἐκτελεῖται διὰ μηχανῶν αὐτομάτων. Φέρουσιν αὗται δύο διαφόρους ὑποδοχεῖς, ἕνα διὰ τοὺς ἠλεγμένους κάλυκας καὶ ἕνα διὰ τὰ ἕτοιμα καὶ ἠλεγμένα καψύλλια. Διὰ καταλλήλων διατάξεων τῆς μηχανῆς ἕκαστος κάλυξ συναντᾶται μετὰ καψυλλίου καὶ ὁ πρὸς τοῦτο παλινδρομικῶς κινούμενος ὠστὴρ ἐγκαθίζει τὸ καψύλλιον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ κάλυκος προητοιμασμένην θαλάμην αὐτοῦ. Συμπτωματικὴ ἔκρηξις καψυλλίου ἀναστέλλει τὴν κίνησιν τῆς μηχανῆς. Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐλέγχονται οἱ καψυλλιωθέντες κάλυκες, πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν τυχὸν μηδόλως ἢ πλημμελῶς καψυλλιωθέντων. Εἰς περιωρισμένην ἐργασίαν καψυλλιώσεως γίνεται χρῆσις καὶ χειροκινήτων μηχανῶν. Κ. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

κάψωμα (τό)· ἡ διάθεσις τοῦ *καψώνω*, τὸ αἴσθημα τῆς ὑπερβολικῆς ζέστης: «ἔβγαλα δροτσύλα ἀπὸ τὸ κάψωμα».

καψώνω, *ἀόρ. ἐ)κάψωσα*· ἐνοχλοῦμαι ἀπὸ τὴν κάψη, δὲν ἀνέχομαι τὸν καύσωνα, στενοχωροῦμαι: «ἔβγαλα τὴ φανέλλα, γιατὶ ἄρχισα νὰ καψώνω».

Κβὰ (Kwa) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ κατωτέρου ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ *Κασάϊ* (βλ. λ.).

Κβάζελιν, ἢ ***Κβάτζελιν***, ἢ ***Μέντσικοφ*** (Kwadzelin ἢ Kwajeliun ἢ Mentschikoff) *[Γεωγρ.]*. Κοραλλιογενὴς νῆσος τῆς συστάδος Μάρσαλλ τῆς Μακρονησίας, ἡ μεγαλυτέρα ἀτόλλη τῶν νήσων τούτων. Ἔχει μῆκος 110 χλμ., πλάτος 35 χλμ. καὶ ἐμβαδὸν (συμπεριλαμβανομένου τοῦ τενάγους) 4.000 τ. χλμ. Δ. Σ. Δ.

Κβάϊς (Queis) *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ Μπόμπερ, παραποτάμου τῆς Ὄντερ, ἐν τῇ Κάτω Σιλεσίᾳ. Πηγάζων ἐκ τοῦ Ἰζεργκεμπίγκε, ῥέει βορείως μέχρι τοῦ Γκράϊφενμπεργκ, εἶτα δυτικῶς μέχρι Μάρκλισσα καὶ μετὰ ῥοῦν 105 χλμ. χύνεται εἰς τὸν Μπόμπερ, μεταξὺ Σπροττάου καὶ Σαγκάν. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἐπροξένει πρότερον διὰ πλημμυρῶν μεγάλας καταστροφάς, ἀποσοβουμένας ἤδη χάρις εἰς τὰ κατασκευασθέντα ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα, καὶ δὴ τοὺς ἰσχυροὺς ὑδατοφράκτας ἐν Γκράϊφφενμπεργκ καὶ Μάρκλισσα, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦνται καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Θ. Κ.

Κβάλαι (Kvaloey=Νῆσοι Φαλαινῶν) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων τῆς Νορβηγίας, κειμένων πρὸ τοῦ λιμένος τῆς πόλεως Τρόμσας, καὶ ἐξ ὧν σημαντικώτεραι εἶναι ἡ *Ριγκβάσο Κβάλαι*, ἐκτάσεως 330 τ.χλ., μὲ πληθυσμὸν 2990 καὶ πρωτεύουσαν τὴν Χάμμερφεστ, καὶ ἡ *Σαῖντρε Κβάλαι*, ἐκτάσεως 740 τ. χλ., καὶ πληθυσμοῦ 2,600 κατοίκων. Θ. Κ.

***κβάντα, θεωρία τῶν* —**. Ἡ θεωρία αὕτη, ἀποτελοῦσα μίαν τῶν σπουδαιοτέρων κατακτήσεων τῆς συγχρόνου θεωρητικῆς φυσικῆς, διετυπώθη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1900 ὑπὸ τοῦ διασήμου Γερμανοῦ φυσικοῦ Max. Planck. Ἐκλήθη δὲ *θεωρία τῶν κβάντα*, καθ' ὅσον ἡ ἐνέργεια, ἥτις προγενεστέρως ἐθεωρεῖτο ὡς μέγεθος συνεχῶς μεταβλητόν, ἐν τῇ ὡς ἄνω θεωρίᾳ ὑπολαμβάνεται ὡς μέγεθος *ἀσυνεχές*, ἤτοι ὡς μέγεθος ἔχον ἀτομιστικὴν ὑφήν, ὡς καὶ ἡ ὕλη, ὑποδιαιρουμένη εἰς στοιχειώδη αὐτοτελῆ μέρη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἄτομα ἐνεργείας ἕκαστον τῶν ὁποίων καλεῖται *κβάντουμ ἐνεργείας* (energie quantum), ἢ ἁπλῶς *κβάντουμ* (quantum).

Ἡ *θεωρία τῶν κβάντα* διεμορφώθη ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Planck ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ἀρθῇ ἡ παρατηρουμένη ἀσυμφωνία μεταξὺ θεωρίας καὶ πειράματος ἐν τῇ σπουδῇ τῆς θερμικῆς ἀκτινοβολίας, ἢ εἰδικώτερον τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος. Ἀκολούθως ὅμως ἡ περαιτέρω σπουδὴ καὶ ἐπεξεργασία τῆς θεωρίας τῶν κβάντα ἀπεδείχθη τόσον μεγάλης σπουδαιότητος διὰ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τῆς φυσικῆς, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι αὕτη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ὅλης νεωτέρας φυσικῆς ἐρεύνης.

Ἐκ τῆς περαιτέρω δ' ἐξελίξεως τῆς θεωρίας τῶν κβάντα προέκυψεν ὁ νεώτατος καὶ ἐν ἀνα-

Digitized by Google

πτύξει εἰσέτι εὑρισκόμενος κλάδος τῆς νεωτέρας θεωρητικῆς φυσικῆς, ὑπὸ τῶν de Broglie καὶ Schrödinger τὸ πρῶτον διαμορφωθεὶς καὶ ὅστις χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ ὅρου *κυματομηχανικὴ* (Wellenmechanik, mécanique ondulatoire), ὡς καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Heiselnberg διαμορφωθεὶς νεώτατος κλάδος, γνωστὸς ὑπὸ τὸν ὅρον *μηχανικὴ τῶν κβάντα* ἢ *κβαντομηχανικὴ* (quantenmechanik, mécanique quantique).

Γένεσις τῆς θεωρίας. Ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ἀκτινοβολίας ἀπετέλει ἀπὸ μακροῦ χρόνου σπουδαιότατον πρόβλημα ἡ ἀνεύρεσις τύπου, παρέχοντος τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μέλανος σώματος ὡς συνάρτησιν τοῦ μήκους κύματος καὶ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀκτινοβολοῦντος σώματος, καὶ συμφωνοῦντος πλήρως πρὸς τ' ἀποτελέσματα τῆς παρατηρήσεως.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀντιλήψεων τῆς κλασσικῆς φυσικῆς, καθ' ἃς ἡ ἐκπομπὴ πάσης ἀκτινοβολίας ὡς καὶ ἡ ἐκ τῶν ὑλικῶν ἀτόμων ἐκπεμπομένη φωτεινὴ ἀκτινοβολία, ἀποτελεῖ *συνεχὲς φαινόμενον*, ἤτοι ὅτι ἡ ἀκτινοβόλος ἐνέργεια δύναται νὰ ἐκπέμπηται ὑφ' οἱανδήποτε πεπερασμένην ποσότητα καὶ ὅτι ἡ ἀκτινοβολία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὕλην, εἶναι ἐπ' ἄπειρον διαιρετή, ὑπελογίσθη διὰ τῆς θεωρητικῆς ὁδοῦ ὑπὸ διαφόρων ἐρευνητῶν ἡ ἀκτινοβολία τοῦ μέλανος σώματος καὶ ἀνευρέθησαν διάφοροι τύποι παρέχοντες τὴν ἀκτινοβολίαν ἤ, ἀκριβέστερον, τὴν ἔντασιν τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος συναρτήσει τῆς ἀπολύτου θερμοκρασίας αὐτοῦ καὶ τοῦ μήκους τοῦ κύματος. Ἐν τούτοις οἱ διὰ θεωρητικῆς ὁδοῦ εὑρεθέντες τύποι τῆς ἀκτινοβολίας δὲν συνεφώνουν πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς παρατηρήσεως, ὡς δὲ κατέδειξαν λεπτομερεῖς καὶ ἀκριβεῖς μετρήσεις τῶν Lummer καὶ Pringsheim ἐπὶ τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος, ἄλλοι μὲν τῶν τύπων τούτων, —ὡς π. χ. ὁ τοῦ Wien, ὅστις ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θερμοδυναμικῆς —παρεῖχον τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μέλανος σώματος συμφώνως πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς παρατηρήσεως διὰ τὰ μικρὰ μόνον μήκη κύματος καὶ παρετηροῦντο διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ θεωρητικοῦ τύπου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παρατηρήσεως διὰ τὰ μεγάλα κύματα, ἄλλοι δὲ τῶν τύπων —ὡς ὁ τῶν Reyleigh καὶ Jeans — παρεῖχον ἐξαγόμενα σύμφωνα πρὸς τὴν παρατήρησιν διὰ τὰ μεγάλα μόνον μήκη κύματος, ἐνῷ διὰ τὸ ὁρατὸν φάσμα καὶ διὰ μήκη κύματος ἔτι μικρότερα παρετηροῦντο πάλιν διαφοραὶ μεταξὺ παρατηρήσεως καὶ θεωρίας. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι καὶ ὁ Planck, ὁ θεμελιωτὴς τῆς θεωρίας τῶν κβάντα, θελήσας κατὰ πρῶτον νὰ ἐπιτύχῃ συμφωνίαν μεταξὺ τοῦ τύπου ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος καὶ παρατηρήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν τῇ κλασσικῇ φυσικῇ κρατούσης ἀντιλήψεως τῆς συνεχοῦς ὑφῆς τῆς ἐνεργείας, κατέληξεν εἰς τύπον ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ Wien. Πράγματι δὲ ὁ Planck, ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ νόμου τοῦ κοίλου χώρου τοῦ Kirchoff, καθ' ὃν «ἐν περικλείστῳ χώρῳ ὁμοιομόρφως θερμαινομένῳ ἡ ἀποκαθισταμένη ἰσορροπία ἀκτινοβολίας εἶναι κανονικὴ καὶ ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐνεργείας ἐν αὐτῷ δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως τῶν τοιχωμάτων ἀλλὰ μόνον ἐκ τῆς θερμοκρασίας αὐτοῦ» καὶ ὑποθέσας ὅτι τὰ τοιχώματα τοιούτου περικλείστου χώρου ἀποτελοῦνται ἐκ συστήματος *γραμμικῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ταλαντωτῶν* (oszillatoren), ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει ἰδίαν περίοδον, προσεπάθησε ν' ἀνεύρῃ τὴν ἰσορροπίαν ἀκτινοβολίας, ἥτις ἀποκαθίσταται μεταξὺ τῶν ταλαντωτῶν τούτων καὶ τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ περικλείστου (κοίλου) χώρου. Ἐφαντάζετο δ' ὁ Planck ὅτι ἕκαστος τῶν ταλαντωτῶν πραγματοποιεῖται ὑπὸ δεσμευμένου ἠλεκτρικοῦ φορτίου, π. χ. ἠλεκτρονίου, ὅπερ ἐκτοπιζόμενον τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ θέσεως πάλλεται ἑκατέρωθεν τῆς θέσεως ταύτης κατὰ τροχιὰν εὐθύγραμμον. Ὡς γνωστὸν δ' ἡ κίνησις τοῦ φορτίου τούτου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκπομπὴν ἀκτινοβολίας, ἐχούσης τὴν συχνότητα τῆς κινήσεως τοῦ ταλαντωτοῦ. Ἐπειδὴ δ' ἕκαστος τῶν ταλαντωτῶν ἔχει ἰδίαν συχνότητα, ἕπεται ὅτι ἕκαστος τούτων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς ἀποσβέσεως αὐτοῦ, θ' ἀνταποκρίνεται μόνον πρὸς ὡρισμένα κύματα τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ κοίλου χώρου, ὧν ἡ συχνότης πλησιάζει πρὸς τὴν ἰδίαν συχνότητα τοῦ ταλαντωτοῦ, ἐν τῷ κοίλῳ χώρῳ, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ κύματα οὐδόλως θὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ ταλαντωτοῦ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁ ταλαντωτὴς ἐνεργεῖ καὶ ὡς *ἀντηχεῖον* ἢ *συντονιστὴς* (resonator) καὶ ἀκριβῶς ὡς *διαπασῶν*, ὅπερ διεγείρεται ὑπὸ ἠχητικῶν κυμάτων, ὧν ἡ συχνότης συμπίπτει πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συχνότητα. Συμφώνως πρὸς τὸ ἀνωτέρω φαινόμενον συντονισμοῦ λαμβάνει χώραν ἐναλλαγὴ ἐνεργείας μεταξὺ ταλαντωτῶν καὶ ἀκτινοβολίας, καὶ ὡς *συντονιστὴς* μὲν προσλαμβάνει ἢ μᾶλλον ἀφαιρεῖ ἐνέργειαν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἀκτινοβολίας, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ὡς *ταλαντωτὴς* λόγῳ τῆς κινήσεως αὐτοῦ ἀποδίδει, ἤ, ὡς συνήθως λέγομεν, «ἀκτινοβολεῖ» ἐνέργειαν. Συμφώνως δὲ πρὸς τ' ἀνωτέρω ἀποκαθίσταται τελικῶς μεταξὺ ταλαντωτοῦ καὶ ἀκτινοβολίας τοῦ κοίλου χώρου κατάστασις δυναμικὴ ἰσορροπίας καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν κυμάτων ἐκείνων τῆς ἀκτινοβολίας, ὧν ἡ συχνότης συμπίπτει πρὸς τὴν ἰδίαν συχνότητα τοῦ ταλαντωτοῦ. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω ἀντιλήψεως ὁ Planck ἀνεῦρεν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τῆς κλασσικῆς ἠλεκτροδυναμικῆς ὡς καὶ τῆς θερμοδυναμικῆς, διὰ τοῦ λογισμοῦ νόμον ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος συμπίπτοντα τελείως πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Wien προγενεστέρως εὑρεθέντα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θερμοδυναμικῆς καὶ ὅστις, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν πειραματικῶν ἐργασιῶν τῶν Lummer καὶ Pringsheim, ὅτι δὲν συμφωνεῖ πρὸς τ' ἀποτελέσματα τῆς παρατηρήσεως διὰ τὴν περιοχὴν τοῦ φάσματος τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὰ μεγάλα κύματα.

Ὁ Planck κατόπιν τούτων, ὅπως συμβιβάσῃ τὴν παρατηρουμένην ἀντίφασιν μεταξὺ πειράματος καὶ παρατηρήσεως, ἐπεχείρησε ν' ἀνεύρῃ τὸν τύπον ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος, ἐκκινῶν ἐκ τῆς βάσεως ὅτι καὶ ἡ ἐνέργεια ἔχει ὡς ἡ ὕλη ἀτομιστικὴν ὑφήν, οὕτω δὲ παρεδέχθη ὅτι δεδομένον ποσὸν ἐνεργείας ἀποτελεῖται ἐκ διακεκριμένων στοιχείων, ὧν τὸ πλῆθος εἶναι πεπερασμένον. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐκάλεσε *κβάντα ἐνεργείας*, ἐδέχθη δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ ἐνέργεια διανέμεται μεταξὺ τῶν διαφόρων ταλαντωτῶν, ἐξ ὧν, συμφώνως πρὸς τὰ ἐξαγόμενα φασματοσκοπικῶν παρατηρήσεων, ἀποτελεῖται ἡ ὕλη, κατὰ κβάντα. Ἐπὶ τούτοις ὁ Planck, ὅπως συμβιβάσῃ τὴν θεωρίαν πρὸς τὸ πείραμα, ἀπέρριψε καὶ τὴν ἐν τῇ κλασσικῇ φυσικῇ κρατοῦσαν ἀντίληψιν τῆς *ἰσοδιανομῆς τῆς ἐνεργείας* διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι τὸ *κβάντουμ ἐνεργείας*, ὅπερ παρίσταται συνήθως διὰ ε, δὲν ἔχει τιμὴν σταθεράν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς συχνότητος τοῦ ταλαντωτοῦ ν, δεχθεὶς ὅτι τὰ δύο ταῦτα μεγέθη εἶναι ἀνάλογα, ἤτοι ὅτι $\varepsilon = h\nu$, ἔνθα h παριστᾷ *παγκοσμίαν σταθεράν*, ἣν θέλομεν ἀκριβέστερον γνωρίσει κατωτέρω.

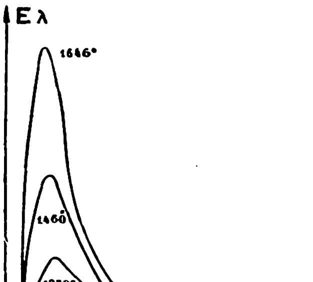

Σχ. 1. *Καμπύλη δεικνύουσα τὴν μεταβολὴν τῆς ἐντάσεως τῆς ἀκτινοβολίας συναρτήσει τοῦ μήκους κύματος διὰ διαφόρους θερμοκρασίας.*

Ὁ Planck πρὰς εὕρεσιν τοῦ τύπου τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος δέχεται, ὅτι τὰ κβάντα ἐνεργείας διανέμονται ὅλως κατὰ τύχην ἐπὶ τῶν διαφόρων ταλαντωτῶν, ἐντελῶς καθ' ὅμοιον τρόπον, καθ' ὃν δύναται νὰ γίνῃ ἡ διανομὴ ὡρισμένου ἀριθμοῦ σφαιρῶν, π. χ. 7, ἐπὶ ὡρισμένου ἀριθμοῦ, π. χ. 4, δοχείων. Ὡς γνωστὸν ἡ διανομὴ τῶν 7 σφαιρῶν ἐπὶ τεσσάρων δοχείων δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ διαφόρους τρόπους, δεδομένου ὅτι δὲν ἐνδιαφέρει ἀκριβῶς ποῖαι τῶν σφαιρῶν εὑρίσκονται εἰς τὰ διάφορα δοχεῖα, ἀλλὰ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν σφαιρῶν τῶν εὑρισκομένων ἐν ἑκάστῳ τούτων. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν διανομὴν τῶν κβάντα ἐπὶ τῶν διαφόρων ταλαντωτῶν. Ἀλλ' εἰς ἑκάστην διανομὴν τῶν κβάντα ἀντιστοιχεῖ καὶ ὡρισμένη κατάστασις τοῦ συστήματος καὶ ἐπομένως, συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, αὕτη δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ διαφόρους τρόπους. Ὅθεν δι' ὡρισμένην κατάστασιν ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένος ἀριθμὸς περιπτώσεων, καθ' ἃς αὕτη δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἐπὶ τῇ βάσει ὅμως τοῦ λογισμοῦ τῶν πιθανοτήτων δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν πιθανότητα πραγματοποιήσεως ὡρισμένης διανομῆς τῶν κβάντα ἐνεργείας, καὶ νὰ καθορίσωμεν οὕτω τὴν πιθανότητα ὡρισμένης ἐνεργητικῆς καταστάσεως συστήματος ταλαντωτῶν ὡς συνάρτησιν τῆς μέσης ἐνεργείας ἐπὶ ἑκάστου ταλαντωτοῦ καὶ τοῦ κβάντουμ ἐνεργείας. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοιούτων στατιστικῶν ὑπολογισμῶν καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ θεωρήματος τοῦ Boltzmann, καθ' ὃ ἡ πιθανότης συστήματος σχετίζεται πρὸς τὴν ἐντροπίαν αὐτοῦ, ὁ Planck ἀνεῦρεν ἐν ἔτει 1900 τὸν περίφημον καταστάντα ἐν τῇ φυσικῇ τύπον ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος, ὅστις συνήθως φέρεται ὑπὸ τὴν ἀκόλουθον μορφήν:

$$E = \frac{h\nu^3}{c^2} \frac{1}{\frac{h\nu}{1^{\frac{h\nu}{kT}} - 1}} \qquad (1)$$

ἔνθα ν ἡ συχνότης, k ἡ σταθερὰ Boltzmann, T ἡ ἀπόλυτος θερμοκρασία, c ἡ ταχύτης διαδόσεως τοῦ φωτός, ἡ δὲ ποσότης $\varepsilon = h\nu$ ἀποτελεῖ τὸ *κβάντουμ ἐνεργείας*, ὅπερ εἶναι συνάρτησις τῆς συχνότητος ν. Ἡ τιμὴ τῆς σταθερᾶς h, κληθείσης λόγῳ τῶν διαστάσεων αὐτῆς (ἐνέργεια, χρόνος) *στοιχείου δράσεως* ἢ *κβάντουμ δράσεως* (Wirkungsquantum), γνωστῆς δὲ ἐν τῇ φυσικῇ καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον *σταθερὰ Planck*, ὑπελογίσθη εἰς $h = 6{,}548 \cdot 10^{-27}$ (erg sec).

Ὁ ἀνωτέρω τύπος τοῦ Planck, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν τῆς θεωρίας τῶν κβάντα, ἔτυχε πειραματικῆς ἐπαληθεύσεως ὑπὸ τῶν Rubens καὶ Kurlbaum διὰ τὴν περιοχὴν τῶν μεγάλων κυμάτων καὶ ὑπὸ τοῦ Pascen διὰ τὴν περιοχὴν τῶν μικρῶν κυμάτων, κατεδείχθη δ' ὅτι παρέχει ἀποτελέσματα ἐντελῶς συμφωνοῦντα πρὸς τὴν παρατήρησιν. Ἐπὶ πλέον μεταγενέστεραι πειραματικαὶ ἔρευναι τοῦ Warburg καὶ τῶν συνεργατῶν του ἐν τῷ ὀνομαστῷ ἱδρύματι τοῦ Βερολίνου «Physikalische Technische Reichsanstalt» ἐπεβεβαίωσαν τὴν συμφωνίαν τοῦ τύπου τοῦ Planck πρὸς τὴν παρατήρησιν.

Ὁ τύπος τοῦ Planck, ἐὰν ἐν αὐτῷ ἀντὶ τῆς συχνότητος ν εἰσαγάγωμεν τὸ μῆκος τοῦ κύματος λ, καὶ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι $\lambda = c/\nu$, τίθεται ὑπὸ τὴν μορφήν:

$$E = \frac{hc^2}{\lambda^5} \frac{1}{1^{\frac{hc}{k\lambda T}} - 1} \qquad (2)$$

αἱ δ' ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι καμπύλαι δεικνύουσι τὴν μεταβολὴν τῆς ἐντάσεως τῆς ἀκτινοβολίας συναρτήσει τοῦ μήκους τοῦ κύματος διὰ τὰς διαφόρους θερμοκρασίας.

Ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν καμπύλων τούτων δεικνύεται ὅτι τὸ μέγιστον τῆς ἀκτινοβολίας ἀντιστοιχεῖ εἰς θέσιν, δι' ἣν τὸ μέγεθος $hc/k\lambda T$ λαμβάνει τὴν τιμὴν 4,9651, οὕτω δὲ προκύπτει ἡ σχέσις:

$$\lambda_{max} T = \frac{ch}{4{,}9651\ k} \cdot 6{,}042.10^9 \frac{h}{k} = \delta$$

ἤτοι σχέσις συμπίπτουσα πρὸς τὸν *τύπον μετατοπίσεως* τοῦ Wien. Ἐξ ἄλλου ἡ συνολικὴ ἀκτινοβολία ὑπολογίζεται ἐκ τῆς σχέσεως:

$$K = 2 \int_0^\infty E\, d\lambda = \gamma . T^4$$

ἤτοι σχέσεως προσομοίας πρὸς τὸν τύπον τοῦ Stefan-Boltzmann καὶ ἐν ᾧ $\gamma = 2\pi^4 k^4 / 15 c^2 h^3$.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι διὰ μετρήσεως τῆς συνολικῆς ἀκτινοβολίας ὑπὸ δεδομένην θερμοκρασίαν, τοῦ μήκους κύματος, καθ' ὃ παρατηρεῖται ὑπὸ σταθερὰν θερμοκρασίαν μέγιστον ἀκτινοβολίας, εἶναι δυνατὸν νὰ καθορίσωμεν τὰς σταθερὰς h καὶ k τοῦ τύπου τοῦ Planck. Οὕτως ὁ Planck ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπὸ τοῦ Kuilbaum μετρηθείσης τιμῆς τοῦ γ καὶ τῆς ἐκ τῶν μετρήσεων τῶν Lummer καὶ Pvingsheim ὁρισθείσης τιμῆς τοῦ δ καθώρισε τὰς τιμὰς τῶν σταθερῶν h τοῦ τύπου αὐτοῦ:

$$k = 1{,}346 \cdot 10^{-16} \text{ erg/grad}$$
$$h = 6{,}548.10^{-27} \text{ erg. sec.}$$

Ἡ ὑπὸ τοῦ Planck, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑποθέσεως τῶν κβάντα, ἀνεύρεσις τοῦ περιφήμου τύπου ἀκτινοβολίας, δι' οὗ ἤρετο ἡ παρατηρουμένη ἀντίφασις μεταξὺ θεωρίας καὶ πειράματος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μέλανος σώματος, δὲν ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐπιτυχίαν τῆς θεωρίας τῶν κβάντα. Τάχιστα ἀνεκαλύφθη ἡ σπουδαιοτάτη σημασία, ἣν ἔχει ἡ θεωρία αὕτη καὶ εἰς ἄλλα κεφάλαια τῆς φυσικῆς. Οὕτω κατεδείχθη ὅτι ἡ *σταθερὰ ἀκτινοβολίας* k συνδέεται πρὸς τὴν *παγκοσμίαν σταθερὰν* R τῶν ἀερίων διὰ τὰς σχέσεις $k = R/N$, ἔνθα N ὁ ἀριθμὸς Avogadro, ἤτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν μορίων τῶν περιεχομένων εἰς ἓν γραμμομόριον. Λαμβανσμένου δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι $R = 8{,}31.\ 10^7$ erg/grad ἢ 1,98 cal/grad, κατώρθωσεν ὁ Planck διὰ μετρήσεων ἐπὶ τῆς ἀκτινοβολίας νὰ καθορίσῃ τὸν ἀριθμὸν Avogadro, οὗτινος τὴν τιμὴν ἀνεῦρεν εἰς $N = 6,\ 175.\ 10^{23}$, τιμήν, ἥτις συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ N τὰς ὑπολογιζομένας δι' ἄλλων ἐντελῶς διαφόρων ὁδῶν. Ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ φαινομένου τῆς ἠλεκτρολύσεως, γνωρίζομεν, ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν φορτίον, ὅπερ κατὰ τὴν ἠλεκτρόλυσιν εἶναι συνδεδεμένον πρὸς *μονατομικὸν γραμμάριονιόν*, ἤτοι τὸ φορτίον ὅπερ φέρεται ὑπὸ N ἀριθμοῦ ἰόντων, ἀποτελεῖ γενικὴν φυσικὴν σταθεράν, ἧς ἡ τιμὴ ἔχει καθορισθῆ εἰς $9658.3.10^{10}$ ἠλεκτροστατικὰς μονάδας, καὶ καλεῖται πολλάκις *ἀριθμὸς Coulomb*. Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἕκαστον μονατομικὸν ἰὸν φέρει φορτίον ἴσον πρὸς τὸ *στοιχειῶδες ἠλεκτρικὸν φορτίον*, ἤτοι τὸ *φορτίον ἑνὸς ἠλεκτρονίου*, τότε θὰ εἶναι:

$$Ne = 9658\ 3.\ 10^{10}$$

Συμφώνως ὅμως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Planck εὑρεθεῖσαν τιμὴν εἶναι $N = 6,\ 175.\ 10^{23}$, ἐξ οὗ προκύπτει:

$$e = 4,\ 69.\ 10^{-10} \text{ ἠλεκτροστατικαὶ μονάδες.}$$

Ἡ τιμὴ αὕτη διαφέρει μόλις κατὰ 2 % τῆς τιμῆς τοῦ στοιχειώδους φορτίου τῆς ὑπολογισθείσης λίαν ἐπακριβῶς ὑπὸ τοῦ Millikan δι' ὅλως διαφόρου ὁδοῦ. Ἡ συμφωνία αὕτη τῶν δύο τιμῶν τοῦ e ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτάτων ἐρεισμάτων τῆς θεωρίας τῶν κβάντα.

Ἐξέλιξις τῆς θεωρίας. Ἡ ἀντίληψις τῆς ἀτομιστικῆς ὑφῆς τῆς ἐνεργείας δὲν ἐγένετο εὐθὺς ἀμέσως ἀποδεκτὴ ἐν τῇ φυσικῇ, μετὰ ματαίας ὅμως προσπαθείας πρὸς ἀνεύρεσιν τύπου ἀκτινοβολίας συμφωνοῦντος πρὸς τὴν παρατήρησιν ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ὅλων, ὅτι μόνον ὁ τύπος τοῦ Planck, ὁ εὑρισκόμενος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑποθέσεως τῶν

Digitized by Google

κβάντα ἐνεργείας, συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὸ πείραμα. 'Ακολούθως ὁ Einstein, ἐν ἔτει 1905, κατέδειξεν ὅτι διὰ τῆς ὑποθέσεως τῶν κβάντα ἐνεργείας δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ *φωτοηλεκτρικὸν φαινόμενον*, διὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὁποίου αἱ κλασσικαὶ ἀντιλήψεις ἐθεωροῦντο ἀνεπαρκεῖς. 'Ως γνωστὸν καλοῦμεν φωτοηλεκτρικὸν φαινόμενον τὴν ἐκπομπὴν ἠλεκτρονίων ὑπὸ τῶν μετάλλων τῇ ἐπιδράσει ἐπὶ τούτων ἀκτίνων μήκους κύματος ἀρκούντως μικροῦ, γενικῶς δὲ ὑπεριωδῶν ἀκτίνων. Διὰ τῆς σπουδῆς τοῦ φωτοηλεκτρικοῦ φαινομένου ἐν χώρῳ κενῷ ὁ Lenard κατέδειξεν, ὅτι ἡ ταχύτης τῶν *φωτοηλεκτρονίων* εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς ἐντάσεως τῆς ἐπιδρώσης ἀκτινοβολίας, ἐν ἀντιθέσει δ' αὕτη ἐξαρτᾶται εἰς μεγάλον βαθμὸν ἐκ τῆς συχνότητος αὐτῆς. Οὕτω δεχόμεθα, ὅτι ἡ κινητικὴ ἐνέργεια φωτοηλεκτρονίου $1/2\ mv^2$ ὀφείλεται εἰς τὸ κβάντουμ τῆς ἐπιδρώσης ἀκτινοβολίας καὶ δὲν διαφέρει αὐτῆς ἢ μόνον κατὰ τὸ ἔργον α, ὅπερ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀπόσπασιν τοῦ ἠλεκτρονίου ἐκ τοῦ μετάλλου. Δι' ἐφαρμογῆς δὲ τοῦ ἀξιώματος τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας ἐπὶ τῶν φωτοηλεκτρονίων προκύπτει ἡ σχέσις :

$$\frac{1}{2}mv^2 = h\nu - \alpha \quad (3)$$

ἡ συνδέουσα τὰ μεγέθη ν καὶ ν, ἥτις προδήλως εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς ὁλικῆς ἐντάσεως τῆς ἀκτινοβολίας. Ἡ ἀνωτέρω σχέσις ἐπεβεβαιώθη πειραματικῶς, ἐκ τῶν γενομένων δὲ μετρήσεων προέκυψε τιμὴ τοῦ *κβάντουμ δράσεως* h, συμφωνοῦσα πλήρως πρὸς τὴν τιμὴν τὴν εὑρεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Planck ἐπὶ τῇ βάσει μετρήσεων ἐπὶ τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μέλανος σώματος.

'Εκτὸς τῆς συμβολῆς διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τοῦ φωτοηλεκτρικοῦ φαινομένου, ἡ θεωρία τῶν κβάντα, ὡς τοῦτο κατέδειξεν ὁ Einstein, κατώρθωσε νὰ ἐξηγήσῃ καὶ ζητήματά τινα τοῦ κεφαλαίου τῆς εἰδικῆς θερμότητος τῶν σωμάτων, ἅτινα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ τῆς κλασσικῆς θεωρίας. Ὄντως, ἐξ ὑπολογισμοῦ τῆς ἀτομικῆς θερμότητος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κλασσικῆς στατιστικῆς, καὶ δι' ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς ἰσοδιανομῆς τῆς ἐνεργείας, δεικνύεται ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ τιμὴ τῆς ἀτομικῆς θερμότητος ἰσοῦται πρὸς 3R, ἔνθα R ἡ παγκοσμία σταθερὰ τῶν ἀερίων. Οὕτω δεικνύεται, ὅτι ἡ ἀτομικὴ θερμότης εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς θερμοκρασίας, ὡς ἀπαιτεῖ καὶ ὁ ἐμπειρικὸς τύπος τῶν Dulong καὶ Petit. Αἱ νεώτεραι ὅμως πειραματικαὶ ἔρευναι τοῦ Nernst καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατέδειξαν, ὅτι ἡ ἀτομικὴ θερμότης τῶν σωμάτων εἰς τὰς ταπεινὰς θερμοκρασίας δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς θερμοκρασίας, ἀλλὰ τοὐναντίον ἡ εἰδικὴ θερμότης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐλαττοῦται μετὰ τῆς θερμοκρασίας καὶ τείνει εἰς τὸ μηδέν, ἐφ' ὅσον ἡ θερμοκρασία πλησιάζει πρὸς τὸ ἀπόλυτον μηδέν. Τὸ πειραματικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα εὑρίσκεται ἐν ἀντιφάσει πρὸς τὴν κλασσικὴν στατιστικὴν μηχανικήν, ἡ δ' ἐξήγησις αὐτοῦ ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῶν κβάντα διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν *ἀτομικῶν ταλαντωτῶν*, ὧν ἡ θερμικὴ κίνησις καθορίζει τὴν εἰδικὴν θερμότητα τοῦ σώματος, δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ ἢ μόνον *κατὰ κβάντα*, ὡς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ταλαντωτῶν Planck ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ἀκτινοβολίας.

'Επὶ τῇ βάσει τῆς τολμηρᾶς ταύτης γενικεύσεως τῆς ἀρχικῆς ὑποθέσεως τῶν κβάντα, ἤχθη ἐν τέλει ὁ Einstein εἰς διατύπωσιν νόμου τῆς μεταβολῆς τῆς εἰδικῆς θερμότητος συναρτήσει τῆς θερμοκρασίας, ὃν ἀκολούθως ἐβελτίωσεν οὐσιωδῶς ὁ Debye καὶ ὅστις παρέχει ἐξαγόμενα ἐντελῶς συμφωνοῦντα πρὸς τὸ πείραμα.

Αἱ ὡς ἄνω ἐπιτυχίαι τῆς θεωρίας τῶν κβάντα, αἵτινες ἀπήλλαξαν τὴν φυσικὴν ἀπὸ δυσχερειῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἑρμηνείαν διαφόρων φαινομένων, κατέδειξαν τὴν μεγίστην σπουδαιότητα, ἣν ἔχει ἡ θεωρία αὕτη διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Φυσικῆς, ἂν καὶ αἱ ὡς ἄνω μνημονευθεῖσαι ἐργασίαι δὲν ἐπέφεραν ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὰς ἀντιλήψεις ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀκτινοβολίας. Ἡ θεωρία ὅμως τῶν κβάντα ἀπέκτησε τὴν ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν, ἣν κατέχει σήμερον ἐν τῇ Φυσικῇ, μόνον ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Bohr ἐδημοσίευσε τὰς περιφήμους ἐργασίας αὐτοῦ τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου καὶ τῆς γενέσεως τῶν φασματικῶν ραβδώσεων, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ἐργασίαι ἀποτελοῦσι θρίαμβον τῆς θεωρίας τῶν κβάντα. Ὁ Bohr δι' εἰσαγωγῆς τῆς θεωρίας τῶν κβάντα εἰς τὴν σπουδὴν τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἀτόμου κατόρθωσε νὰ ἐξηγήσῃ τόσον ἐπιτυχῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ θεμελιώδη φασματικὰ φαινόμενα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν συγκρότησιν τῶν ἀτόμων καὶ τὴν περιοδικότητα τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται σήμερον νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ ἐργασίαι αὗται τοῦ Bohr ἀποτελοῦσι τὴν ἀπαρχὴν νέας ἐποχῆς τῆς ἀναπτύξεως τῶν θεωρητικῶν ἡμῶν γνώσεων ἐν τῇ Φυσικῇ.

Ὁ Bohr ἐν ἀρχῇ ἐσπούδασε τὸ ἄτομον τοῦ ὑδρογόνου, τὸ ἁπλούστερον ὅλων τῶν ἀτόμων, ὅπερ θεωροῦμεν ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ θετικοῦ πυρῆνος φέροντος ἓν στοιχειῶδες θετικὸν φορτίον $+e$, ἐν ᾧ συγκεντροῦται ἡ ὅλη μᾶζα τοῦ ἀτόμου, πέριξ τοῦ ὁποίου περιφέρεται ἓν ἠλεκτρόνιον φέρον ἀρνητικὸν φορτίον $-e$. 'Εὰν ἐφαρμόσωμεν εἰς τὸ σύστημα τοῦτο τοὺς συνήθεις νόμους τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς μηχανικῆς, προκύπτει ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον διαγράφει περὶ τὸν πυρῆνα ἐλλειπτικὴν τροχιάν, ἥτις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς τροχιὰς Kepler, ἃς διαγράφουσιν οἱ πλανῆται περὶ τὸν Ἥλιον. Αἱ ἐλλείψεις αὗται ἀποτελοῦσιν οἰκογένειαν, αἱ δὲ διαστάσεις τῶν ἀξόνων ὡς καὶ αἱ ἐκκεντρότητες αὐτῶν δύνανται νὰ λάβωσι πάσας τὰς δυνατὰς τιμὰς καὶ ἐξαρτῶνται ἁπλῶς ἐκ τῶν ἀρχικῶν συνθηκῶν τοῦ προβλήματος.

Ὁ Bohr ὅμως πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων αὐτοῦ ἐδέχθη ὅλως αὐθαιρέτως, ὅτι αἱ ἐν λόγῳ τροχιαὶ δέον νὰ πληρῶσιν ὡρισμένας συνθήκας, καλουμένας *κβαντικὰς συνθήκας* (conditions quantiques), ὧν ἡ μία *μηχανικὴ* καὶ ἡ ἑτέρα *ὀπτική*, αἵτινες διατυποῦνται ὡς ἑξῆς :

Πρώτη κβαντικὴ συνθήκη. 'Εξ ὅλων τῶν τροχιῶν θεωροῦνται ἐκεῖναι μόνον ὡς εὐσταθεῖς, ἐν αἷς ἡ ποσότης κινήσεως τοῦ ἠλεκτρονίου ὡς πρὸς τὸν πυρῆνα αὐτοῦ εἶναι ἀκέραιον πολλαπλάσιον τῆς ποσότητος $h/2\pi$, ὅπου h ἡ σταθερὰ Planck ἢ τὸ κβάντουμ δράσεως. Οὕτως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὅλως παραδόξου διὰ τὴν κλασσικὴν μηχανικὴν συνθήκης ταύτης, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει συνήθων νόμων τῆς μηχανικῆς καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ἐξ ὅλων τῶν δυνατῶν τροχιῶν ὡρισμένας μόνον τοιαύτας, ἐφ' ὧν τὸ ἠλεκτρόνιον θὰ δύναται νὰ κινῆται ἐν μονίμῳ καταστάσει. 'Εφ' ὅσον δὲ τὸ ἠλεκτρόνιον παραμένει ἐπὶ μιᾶς τῶν εὐσταθῶν τροχιῶν, δὲν ἀκτινοβολεῖ.

Δευτέρα κβαντικὴ συνθήκη. 'Εὰν τὸ ἠλεκτρόνιον μεταπηδᾷ ἐκ μιᾶς εὐσταθοῦς τροχιᾶς εἰς ἑτέραν τοιαύτην, καὶ ἐὰν κατὰ τὴν μετάβασιν ταύτην ἡ ἐνέργεια τοῦ συστήματος ἐλαττοῦται ἀπὸ τῆς τιμῆς E_1 εἰς τὴν τιμὴν E_2 λαμβάνει χώραν ταυτοχρόνως ἐκπομπὴ ἀκτινοβολίας, ἧς ἡ συχνότης ν καθορίζεται ἐκ τῆς σχέσεως:

$$E_1 - E_2 = h\nu \quad (4)$$

'Επὶ τῇ βάσει τῶν ὡς ἄνω δύο συνθηκῶν κατώρθωσεν ὁ Bohr νὰ ἀνεύρῃ διὰ θεωρητικῆς ὁδοῦ τὴν σειρὰν ραβδώσεων, ἃς ἐκπέμπει τὸ ὑδρογόνον καὶ ἰδίως τὴν περίφημον σειρὰν τοῦ Balmer, ἧς ἡ θεωρητικὴ ἐξήγησις ἦτο μέχρι τότε ἀδύνατος.

'Ενταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι ἡ δευτέρα κβαντικὴ συνθήκη εἶναι γενίκευσις παλαιοτέρων ἀντιλήψεων τῶν Planck καὶ Einstein, ἀξιοσημείωτος δὲ εἶναι ἡ συγγένεια ἡ παρατηρουμένη μεταξὺ τῶν τύπων (3) καὶ (4). Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ δευτέρα κβαντικὴ συνθήκη διατηρεῖ εἰς τὴν σταθερὰν h τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, ὡς σταθερᾶς ἀκτινοβολίας, καὶ δὲν ὑπεισάγει οὕτως οὐδεμίαν νέαν ἀντίληψιν. Τοὐναντίον ἡ πρώτη κβαντικὴ συνθήκη, εἶναι, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἐντελῶς ἐπαναστατική, καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ ἀποδεικνύεται ἡ σταθερὰ h ὡς ἔχουσα καὶ μηχανικὸν χαρακτῆρα, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀκτινοβολίας. Κατὰ τὸν Bohr ὅθεν φαίνεται ὅτι τὰ κβάντα δὲν διέπουσι μόνον τὴν ἐναλλαγὴν ἐνεργείας μεταξὺ ἀτόμων καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ μέσου, ἀλλ' ὑπεισέρχονται καὶ εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν ἀτόμων.

'Ως ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἴπομεν, αἱ κβαντικαὶ συνθῆκαι τοῦ Bohr ἐμφανίζονται ὡς ὅλως αὐθαίρετοι, δικαιολογοῦνται δὲ μόνον ἐκ τῆς ἀληθείας τῶν συμπερασμάτων, εἰς ἃ καταλήγομεν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν. Πράγματι δὲ αἱ ἔρευναι τοῦ Bohr καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ αἱ τῶν Sommerfeld. Epstein, Pauli, Lande, Heisenberg, Born κ ἄ. ἐπὶ τῆς σπουδῆς τῶν σειρῶν τῶν φασματικῶν ραβδώσεων, τῶν φασμάτων ταινιῶν, τῶν φασμάτων ἀκτίνων Ραῖντγκεν, τῶν ἀποτελεσμάτων Zeeman καὶ Stark, τῆς περιοδικῆς συγκροτήσεως τῶν χημικῶν στοιχείων, κατέληξαν εἰς ἀποτελέσματα τόσον σύμφωνα πρὸς τὴν παρατήρησιν, ὥστε νὰ δικαιολογῆται πλήρως ἡ παραδοχὴ τῶν κβαντικῶν ὑποθέσεων τοῦ Bohr. Διὰ τῶν ἐρευνῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν ἡ θεωρία τῶν κβάντα ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλης ἐν γένει τῆς φυσικῆς καὶ ἐπέφερε τοιαύτην τροποποίησιν καὶ ἀνανέωσιν τῶν ἀρχικῶν ἡμῶν ἀντιλήψεων, ὥστε ἡ ἀνανέωσις αὕτη τῶν ἀντιλήψεων ἡμῶν νὰ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα ἐπαναστάσεως, μὴ ἐχούσης ὅμοιον παράδειγμα ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς φυσικῆς.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος, ὑπὸ τοῦ Einstein διατυπωθεῖσα τῷ 1905, ἐπέφερε ριζικὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἀντιλήψεων ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὰ θεμελιώδη μεγέθη τῆς φυσικῆς, ὡς μῆκος, χρόνος, μᾶζα, ἐνέργεια, δυναμικὸν πεδίον βαρύτητος, ἠλεκτρομαγνητικὸν πεδίον, ἐνῷ ἡ θεωρία τῶν κβάντα ἐτροποποίησε κατὰ βάθος τὰς ἀντιλήψεις ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκρότησιν τῶν ὑλικῶν στοιχείων καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὰ στοιχεῖα ἀκτινοβολίας.

Δευτέρα θεωρία τῶν κβάντα. Ἡ ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Planck διαμορφωθεῖσα θεωρία τῶν κβάντα διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ἀσυνεχοῦς ἐκπομπῆς καὶ ἀπορροφήσεως τῆς ἀκτινοβολίας ἐτροποποιήθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Planck διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐμφανίζεται ὡς ἀποτελουμένη ἐκ κβάντα μόνον ἐντὸς τῆς ὕλης. ἢ τοὐλάχιστον κατὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἐπενέργειαν ἀκτινοβολίας καὶ ὕλης, ἐνῷ τοὐναντίον διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς διαδόσεως τῆς ἐνεργείας ἐν τῷ χώρῳ διετήρησεν ὁ Planck ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑφὴν τῆς ἐνεργείας, τὰς ἀντιλήψεις τῆς κλασσικῆς φυσικῆς. Διετύπωσε δὲ ὁ Planck τὴν ὑπόθεσιν τῶν κβάντα ὡς ἑξῆς: Ἡ ἀπορρόφησις τῆς ἀκτινοβολίας γίνεται συνεχῶς κατὰ τοὺς κανόνας τῆς κλασσικῆς ἠλεκτροδυναμικῆς. Ἡ ἐνέργεια ὅθεν τῶν ταλαντωτῶν εἶναι συνεχῶς μεταβλητὴ καὶ δύναται νὰ λάβῃ πάσας τὰς τιμὰς μεταξὺ 0 καὶ ∞. Τοὐναντίον ἡ ἐκπομπὴ εἶναι ἀσυνεχὴς καὶ γίνεται κατὰ κβάντα καὶ ὁ ταλαντωτὴς δύναται τότε μόνον ν' ἀκτινοβολῇ, ὅταν ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ εἶναι ἀκέραιον πολλαπλάσιον τῆς ποσότητος hν. 'Εὰν ὅμως, τότε, πράγματι ὁ ταλαντωτὴς ἀκτινοβολεῖ ἢ οὔ, τοῦτο καθορίζεται ἐκ τοῦ νόμου τῶν πιθανοτήτων. Εἰς περίπτωσιν ὅμως, καθ' ἣν ὁ ταλαντωτὴς ἀκτινοβολεῖ, ἀποβάλλει τὴν στιγμιαίαν αὐτοῦ ἐνέργειαν, ἤτοι οὗτος ἐκπέμπει κβάντα καὶ μεταξὺ δύο ἐκπομπῶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ταλαντωτοῦ ἀναπληροῦται συνεχῶς καὶ ἀναλόγως τοῦ χρόνου.

'Επὶ τῇ βάσει τῆς δευτέρας ταύτης ὑποθέσεως τῶν κβάντα ἡ μέση ἐνέργεια ταλαντωτοῦ εὑρίσκεται κατὰ $h\nu/2$ μικροτέρα τῆς εὑρισκομένης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχικῆς ὑποθέσεως τῶν κβάντα. 'Ενῷ δὲ κατὰ τὴν ἀρχικὴν ὑπόθεσιν τῶν κβάντα ἡ μέση ἐνέργεια ταλαντωτοῦ εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀπολύτου μηδενὸς ἦτο ἴση τῷ μηδενί κατὰ τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν τῶν κβάντα αὕτη ἰσοῦται πρὸς $h\nu/2$. Οὕτω κατὰ τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν τῶν κβάντα εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀπολύτου μηδενὸς οἱ ταλαντωταὶ διατηροῦσι κατὰ μέσον ὅρον ὡρισμένην ποσότητα ἐνεργείας, ἣν καλοῦμεν «*ἐνέργειαν μηδενὸς*» καὶ ἴσην πρὸς $h\nu/2$, δεδομένου ὅτι διὰ $T=0$ δύνανται νὰ λάβωσιν ὅλας τὰς τιμὰς ἐνεργείας ἀπὸ 0 μέχρι hν.

Ἡ τροποποίησις αὕτη τῆς ἀρχικῆς θεωρίας τῶν κβάντα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Phanck ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως οὗτος συμβιβάσῃ τὴν θεωρίαν τῶν κβάντα πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν κυμάνσεων τοῦ Huygens Πράγματι εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀναπτύξεώς της ἡ θεωρία τῶν κβάντα ἀπεδεικνύετο ὅτι ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν κυμάνσεων, βάσει τῆς ὁποίας ὁ Frensel ἀπὸ ἑνὸς αἰῶνος περίπου κατώρθωσε νὰ ἐξηγήσῃ τελείως καὶ ἀβιάστως σειρὰν ὅλην ὀπτικῶν φαινομένων, ὡς τῆς συμβολῆς καὶ παραθλάσεως τοῦ φωτός, ἅτινα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἑρμηνευθῶσι διὰ τῆς προγενεστέρας κρατούσης ἐν τῇ φυσικῇ θεωρίας τῆς ἐκπομπῆς τοῦ Νεύτωνος.

Ἡ ἀρχικὴ θεωρία τῶν κβάντα, καίτοι ὑπῆρξε τόσον γόνιμος εἰς ἄλλα κεφάλαια τῆς φυσικῆς, ἀπεδείχθη ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων τῆς συμβολῆς καὶ παραθλάσεως τῆς κλασσικῆς ὀπτικῆς, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ θεωρία τῶν κυμάνσεων, ἡ ὁποία ἐξήγει κατὰ θαυμαστὸν τρόπον τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα τῆς κλασσικῆς ὀπτικῆς, νὰ ἐγκατελειφθῇ χάριν τῆς θεωρίας τῶν κβάντα, ἠναγκάσθη ὁ Planck, ὅπως ἄρῃ τὴν ὑφισταμένην ἀντίφασιν μεταξὺ τῶν δύο θεωριῶν, νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀνωτέρω ἀναπτυχθεῖσαν τροποποίησιν τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ θεωρίας.

'Εν τούτοις ὅμως, παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας συμβιβασμοῦ τῶν δύο θεωριῶν, νέα ἐντελῶς φαινόμενα κατεδείκνυον ὅτι ἦτο ἀδύνατος ὁ συμβιβασμὸς τῆς θεωρίας τῶν κυμάνσεων καὶ τῆς θεωρίας τῶν κβάντα. Πράγματι, ὅταν ὁ Einstein ἐπέτυχεν ἐν ἔτει 1905 τὴν ἑρμηνείαν τοῦ *φωτοηλεκτρικοῦ φαινομένου* ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῶν κβάντα, ἤχθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἕκαστον κβάντουμ ἐνεργείας συμπεριφέρεται ὡς αὐτοτελὲς συγκρότημα, οὕτως εἰπεῖν ὡς βλῆμα μεμονωμένον οὗτινος ἡ πρόσκρουσις ἐπὶ τοῦ ἀτόμου τοῦ μετάλλου προκαλεῖ τὴν ἔξοδον φωτοηλεκτρικοῦ ἠλεκτρονίου. 'Εκ τούτου προκύπτει ὅτι θὰ ὑφίστανται σχέσεις μεταξὺ τῶν κβάντα ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἠλεκτρονίων ἀφ' ἑτέρου Τὰ κβάντα ἐνεργείας, ἅτινα διεγείρουσι τὴν ἠλεκτρονικὴν ἐκπομπὴν τοῦ μετάλλου, ἐθεωροῦντο ὡς ἀληθῆ σωματίδια φωτεινά, κληθέντα ὑπὸ τοῦ Einstein *φωτεινὰ κβάντα* (Licht quanten), καὶ ἡ ἀκτινοβολία δὲ αὐτῶν ἐθεωρεῖτο κατευθυνομένη, ἕνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου ἐχαρακτηρίζετο μέχρι πρό τινος διὰ τοῦ ὅρου *βελονοειδὴς ἀκτινοβολία* (Nadelstrahlung). Σήμερον ἐπεκράτησε γενικῶς ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ φωτεινοῦ κβάντουμ διὰ τοῦ ὅρου *φωτόνιον* (photon) 'Επὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιλήψεως ταύτης τοῦ Einstein προκύπτει ὅτι τὸ φωτόνιον παρουσιάζει οὐ μόνον τὴν ἰδιότητα νὰ ἐκσφενδονίζεται καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν, ἀλλ' ὡς πᾶν βλῆμα φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἐκτὸς τῆς ἐνεργείας του καὶ ποσότητα κινήσεως, ἧς τὸ μέγεθος ὑπολογίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος εἰς $h\nu/c$, ἔνθα c ἡ ταχύτης διαδόσεως τοῦ φωτὸς ἐν τῷ κενῷ. 'Εξ ἄλλου ὁ Einstein δέχεται ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκσφενδονίσεως τοῦ φωτονίου δέον τὸ ἐκπέμπον τοῦτο ἄτομον νὰ ὑφίσταται ἀνάκρουσιν.

Digitized by Google

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω ὑποθέσεως ὁ Einstein κατώρθωσεν ἐν ἔτει 1917 νὰ ἀνεύρῃ ἐκ νέου τὸν τύπον τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Planck κατὰ πολὺ ἁπλούστερον τρόπον, καὶ ν' ἀνεύρῃ πρὸς τούτοις εἰς τὴν περίπτωσιν μονατομικοῦ ἀερίου ἐν ἰσορροπίᾳ τὸν νόμον τῶν μοριακῶν ταχυτήτων τοῦ Maxwell.

Ἐν τούτοις ἡ ἐπιτυχία αὕτη τῆς ὑποθέσεως τοῦ Einstein δὲν ἦτο ἱκανή, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν παραδοχὴν τῆς θεωρίας τοῦ φωτονίου, ἤτοι τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν παλαιὰν θεωρίαν ἐκπομπῆς τοῦ Νεύτωνος ὑπὸ ἄλλην ὅμως μορφήν. Ἐν ἔτει ὅμως 1923 ἡ θεωρία τῶν κυμάνσεων ὑπέστη νέον κλονισμὸν ἐκ φαινομένου παρατηρηθέντος ὑπὸ τοῦ Η. Α. Compton καὶ γνωστοῦ ἐν τῇ νεωτέρᾳ φυσικῇ διὰ τοῦ ὅρου *φαινόμενον Compton*. Ὁ Compton παρετήρησεν, ὅτι ἡ διάχυσις (diffusion) ἀκτίνων Ραῖντγκεν ὑπὸ ἐλαφρῶν ἀτόμων περιεχομένων ἐντὸς γραφίτου ἢ παραφφίνης ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ προκαλῇ αὔξησιν τοῦ μήκους κύματος αὐτῶν. Ἡ σπουδὴ τοῦ φαινομένου τούτου κατέδειξεν ὅτι τοῦτο ἐξηγεῖται εὐκόλως, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀκτινοβολία Ραῖντγκεν ἀποτελεῖται ἐκ φωτονίων καὶ ὅτι ἡ αὔξησις αὕτη τοῦ μήκους τοῦ κύματος ὀφείλεται εἰς τὴν κροῦσιν μεταξὺ τοῦ φωτονίου καὶ τοῦ ἠλεκτρονίου τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ διαχέοντι σώματι. Ἡ κροῦσις λαμβάνει χώραν ὑπὸ τοὺς συνήθεις νόμους τῆς κρούσεως, ἰσχύοντος δι' αὐτὴν τοῦ ἀξιώματος τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ποσότητος κινήσεως.

Ἡ σπουδὴ τοῦ φαινομένου δεικνύει ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ κβάντουμ ἀκτίνων Ραῖντγκεν ἢ φωτονίου λαμβάνει ὡρισμένην ταχύτητα καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου τὸ κβάντουμ ἢ φωτόνιον ἐκτρέπεται τῆς ἀρχικῆς διευθύνσεως πρὸς ἑτέραν ὡρισμένην διεύθυνσιν, τῆς γωνίας τῶν δύο διευθύνσεων καθοριζομένης ἐκ τοῦ νόμου τῆς κρούσεως. Ἐξ ἄλλου τὸ φωτόνιον κατὰ τὴν πρόσκρουσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρονίου ἀποβάλλει μέρος τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ hν, ὅπερ ἀναφαίνεται ὡς κινητικὴ ἐνέργεια $^1/_2 mu^2$ τοῦ ἐπιταχυνθέντος ἠλεκτρονίου. Ἐξετάσωμεν ὅμως κατὰ τίνα τρόπον δύνανται ν' ἀποδειχθῶσι πειραματικῶς τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα.

Κατὰ τὴν θεωρίαν Planck, τὸ κβάντουμ ἐνεργείας, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ μέγεθος τοῦ φωτονίου, εἶναι hν, ἤτοι τὸ μέγεθος αὐτοῦ καθορίζεται ἐκ τῆς συχνότητος τῆς ἀκτινοβολίας ἢ τοῦ μήκους κύματος αὐτῆς, ὅπερ δύναται νὰ μετρηθῇ μετ' ἀρκούσης ἀκριβείας. Πᾶσα ὅθεν μεταβολὴ τοῦ μεγέθους τοῦ κβάντουμ ἐνεργείας ἐμφανίζεται ὡς μεταβολὴ τῆς συχνότητος αὐτῆς.

Ἐὰν διὰ ν καλέσωμεν τὴν συχνότητα τῆς προσπιπτούσης ἀκτινοβολίας καὶ διὰ ν' τὴν συχνότητα τῆς ἐκ διαχύσεως προερχομένης, ἤτοι μετὰ τὴν κροῦσιν τοῦ φωτονίου ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρονίου, τότε δέον νὰ ὑφίσταται ἡ σχέσις

$$h\nu = h\nu' + \frac{1}{2} m v^2 \qquad (5)$$

ἔνθα v ἡ ταχύτης καὶ m ἡ μᾶζα τοῦ ἐπιταχυνθέντος ἠλεκτρονίου.

Ἡ ταχύτης ὅμως τοῦ ἠλεκτρονίου δύναται νὰ μετρηθῇ εὐκόλως ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἰονισμοῦ, ὃν προκαλεῖ τὸ ἐκ κρούσεως ἐπιταχυνθὲν ἠλεκτρόνιον. Πράγματι ὁ Compton ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν φαινομένων παραθλάσεως τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν ἐπὶ ἠλεκτρονίων, δι' ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου τοῦ περιστρέπτου κρυστάλλου, δὲν παρετήρησεν οὐδὲ ἴχνος παραθλάσεως τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν, ἀλλὰ τοὐναντίον κατώρθωσε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ πλήρως τὴν ἀνωτέρω ἐξίσωσιν.

Ἐσχάτως οἱ Bothe καὶ Geiger ἐξετέλεσαν τὸ ἀκόλουθον πείραμα, ὅπερ ἐπιβεβαιοῖ τελείως τὸ φαινόμενον Compton. Οὗτοι ἐτοποθέτησαν πρὸς τὰς ἀντιστοίχους διευθύνσεις, καθ' ἃς δέον νὰ κινηθῇ τὸ ἐπιταχυνθὲν ἠλεκτρόνιον καὶ νὰ ἐμφανίζηται ἡ ἐκ διαχύσεως ἀκτινοβολία Ραῖντγκεν, ἤτοι τὸ ἐκτραπὲν φωτόνιον, δύο θαλάμους ἰονισμοῦ μετ' αὐτογραφικῶν ἠλεκτρομέτρων, δι' ὧν ἦτο δυνατὸν νὰ δεικνύηται καὶ ἡ στιγμὴ διεγέρσεως τῶν θαλάμων. Ἐκ τῶν ἐρευνῶν τῶν Bothe καὶ Geiges κατεδείχθη ὅτι καθ' ὃν χρόνον εἰς τὸν ἕνα ἐκ τῶν θαλάμων ἐσημειοῦτο ἡ παρουσία ἠλεκτρονίου, ταυτοχρόνως ἐν τῷ ἑτέρῳ ἐσημειοῦτο ἡ παρουσία ἀκτῖνος Ραῖντγκεν.

Ἐκ τοῦ φαινομένου τοῦ Compton καταδεικνύεται ἀναμφισβητήτως ὅτι αἱ ἀκτῖνες Ραῖντγκεν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων πειραματικῶν ἐρευνῶν ὡς π. χ. τῶν τοῦ Laue, ἀπεδίδετο κυματοειδὴς χαρακτήρ, συμπεριφέρονται κατὰ τὴν κροῦσιν αὐτῶν πρὸς ἠλεκτρόνια ὡς σωματίδια ἔχοντα *ἀδράνειαν* καὶ *ποσότητα κινήσεως*, ἤτοι ὡς *ὑλικὰ σωματίδια*. Ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι ἐν ἔτει 1927 ἐδείχθη ὑπὸ τῶν Davison καὶ Germer ὅτι ἀντιστρόφως, ὅταν ἐπὶ κρυστάλλου νικελίου προσπέσωσιν ὑλικὰ σωματίδια, ἀναφαίνονται ὅμοια φαινόμενα παραθλάσεως πρὸς τὰ παρατηρούμενα ὡς ἐὰν ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου προσέπιπτε κυματοειδὴς ἀκτινοβολία. Τὸ ἀνωτέρω πείραμα τῶν Davison καὶ Germer ἐπεβεβαιώθη ὑπὸ τοῦ C. P. Thomson καὶ ἐν ἔτει 1928 ὑπὸ τοῦ Rupp.

Νεωτέρα θεωρία τῶν κβάντα. Ἡ νεωτέρα ἔρευνα ἐπὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἀτόμου, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπὸ τοῦ Bohr ἀρχικῆς διαμορφωθείσης θεωρίας καὶ τελειοποιηθείσης ὑπὸ τοῦ Sommerfeld, ἤγαγεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐντελῶς νέου κλάδου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον *φυσικὴ τοῦ ἀτόμου* (Atomphysik). Καίτοι δὲ ἡ ἀρχικὴ θεωρία τῶν κβάντα, ἥτις πολλάκις χαρακτηρίζεται ὡς *κλασσικὴ θεωρία τῶν κβάντα*, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπίλυσιν πλείστων προβλημάτων τῆς φυσικῆς τοῦ ἀτόμου, ἐν τούτοις προϊόντος τοῦ χρόνου ἀπεδείχθη καὶ αὕτη ἀνεπαρκής, εἰς τρόπον ὥστε ἐν τῇ περαιτέρω σπουδῇ τῶν φασμάτων, πρὸς ὑπερνίκησιν ὡρισμένων δυσχερειῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν συμφωνίας μεταξὺ θεωρίας καὶ παρατηρήσεως, κατεδεικνύετο ἡ ἀνάγκη τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τοὺς σχετικοὺς τύπους, τοὺς παρέχοντας τὰς διαφόρους σειρὰς φασματικῶν ραβδώσεων, διαφόρων ἐμπειρικῶν σταθερῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ κλασσικὴ θεωρία τῶν κβάντα κατεδείχθη ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἀτόμου τοῦ Ἡλίου. Αἱ δυσχέρειαι πρὸς ἑρμηνείαν ἰδίᾳ τῶν φασματικῶν σειρῶν ἤγαγον τὸν Sommerfeld εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἐν τῷ ὑπολογισμῷ διαφόρων κβαντικῶν ἀριθμῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιότερος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ χαρακτηριζόμενος ὡς *ἐσωτερικὸς κβαντικὸς ἀριθμὸς* ἢ *ἐσωτερικὸν κβάντουμ*. Αἱ ἐμπειρικαὶ ἰδιότητες τῶν φασματικῶν σειρῶν ἤγαγον τὸν Sommerfeld εἰς τὴν παραδοχήν, ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν κβάντουμ δύναται νὰ λάβῃ τιμάς, αἵτινες εἶναι πολλαπλάσιαι τοῦ $^1/_2$, ἤτοι εἰσήγαγε τὴν ἀντίληψιν τοῦ *ἡμικβάντουμ*, ἥτις εὑρίσκεται ἐν ἀντιφάσει πρὸς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κβάντουμ. Ἀνάλογοι δυσχέρειαι παρετηρήθησαν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ φαινομένου Zeeman ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κλασσικῆς θεωρίας τῶν κβάντα. Ὄντως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῶν κβάντα τὸ φαινόμενον Zeeman ἐκφράζεται διὰ τοῦ ἐμπειρικοῦ τύπου Landé, ἐν ᾧ ὑπεισέρχεται τὸ ἐσωτερικὸν κβάντουμ ὡς καὶ τὸ ἀζιμουθιακὸν κβάντουμ. Ἡ εὕρεσις ὅμως τοῦ τύπου τούτου τοῦ Landé ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας Bohr-Sommerfeld προσκρούει εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας. Γενικῶς δὲ πρὸς ἐπίλυσιν τῶν διαφόρων προβλημάτων τῆς ἀτομικῆς φυσικῆς ἐγένετο παραδεκτὸν ὅτι ἕκαστον ἠλεκτρόνιον τοῦ ἀτόμου ἐν ἐνεργητικῇ καταστάσει καθορίζεται ὑπὸ τεσσάρων κβαντικῶν ἀριθμῶν. Οἱ κβαντικοὶ δ' οὗτοι ἀριθμοὶ διέπονται ὑπὸ τῆς περιφήμου *ἀπαγορευτικῆς ἀρχῆς τοῦ Pauli* (Pauliverbot), καθ' ἣν «οὐδέποτε ἐν τῷ ἀτόμῳ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑφίσταται πλέον τοῦ ἑνὸς ἠλεκτρόνια, τὰ ὁποῖα νὰ ἔχωσι τοὺς αὐτοὺς κβαντικοὺς ἀριθμούς». Τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ Pauli ἐπεξέτεινε ὁ Fermi καὶ ἐπὶ τῶν ἀτόμων καὶ μορίων, διαμορφώσας οὕτως ἰδίαν μηχανικὴν στατιστικήν, γνωστὴν ὑπὸ τὸν ὅρον *στατιστικὴ Fermi*, ἥτις ἔχει σήμερον μεγίστην σημασίαν ἐν τῇ νεωτέρᾳ φυσικῇ.

Ἀξιοσημείωτος δυσχέρεια τῆς κλασσικῆς θεωρίας τῶν κβάντα, ἀπὸ τῆς ὁποίας αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν εὐχερῶς νὰ ἀπαλλαγῇ, ἦτο ἡ αὐθαιρεσία τῶν κβαντικῶν συνθηκῶν τοῦ Bohr. Ὄντως ὁ Bohr, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἐδημιούργησε τὴν ἀτομικὴν θεωρίαν αὐτοῦ διὰ συνδυασμοῦ πρὸς τοὺς κλασσικοὺς νόμους τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς μηχανικῆς δύο κβαντικῶν ἀρχῶν ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων καὶ ἀσυμβιβάστου περιεχομένου πρὸς τοὺς κλασσικοὺς νόμους. Ἐξ ἄλλου ἡ δευτέρα κβαντικὴ συνθήκη ὁρίζει, ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον κατὰ τὴν μεταπήδησιν αὐτοῦ ἐκ μιᾶς εὐσταθοῦς τροχιᾶς πρὸς ἑτέραν δέον νὰ ἀκτινοβολῇ, ἐνῷ ἡ συχνότης τῆς ἐκπεμπομένης ἀκτινοβολίας ἐν οὐδεμιᾷ σχέσει εὑρίσκεται πρὸς τὰς ἰδίας συχνότητας, ἃς δέον τὸ ἠλεκτρόνιον νὰ ἔχῃ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς, ἐπὶ ἑκάστης τῶν δύο εὐσταθῶν τροχιῶν. Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσχερείας ταύτης ὁ Bohr ἤχθη εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ *ἀξιώματος ἀντιστοιχίας* (Principe de correspondence), καθ' ὃ οἱ κβαντικοὶ νόμοι συμπίπτουσι πρὸς τοὺς κλασσικούς, ὅταν οἱ κβαντικοὶ ἀριθμοὶ λαμβάνωσι λίαν μεγάλας τιμάς.

Αἱ ὡς ἄνω δυσχέρειαι, ἃς συναντᾷ ἡ κλασσικὴ θεωρία τῶν κβάντα ἐν τῇ ἀβιάστῳ ἑρμηνείᾳ τῶν προβλημάτων τῆς ἀτομικῆς φυσικῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινὰς ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, διήγειραν τὴν προσοχὴν τῶν φυσικῶν, οἵτινες ὁμοφώνως ἤχθησαν τελευταίως εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μηχανικὴ ἔδει νὰ ἀναθεμελιωθῇ ἐπὶ νέων βάσεων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ νέα μηχανικὴ νὰ περιλαμβάνῃ τόσον τὴν κλασσικὴν μηχανικήν, ὅσον καὶ τὴν μηχανικὴν Einstein ὡς μερικὰς περιπτώσεις. Ὡς δὲ κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος, ἡ μηχανικὴ Einstein διηύρυνε τὰς γνώσεις ἡμῶν διὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ἐξαιρετικῶς μεγάλων ταχυτήτων, ἐνῷ πάλιν διὰ τὰς συνήθεις ταχύτητας ἡ κλασσικὴ μηχανικὴ παραμένει ἐν ἰσχύϊ, οὕτω θὰ ἔπρεπε ἡ νέα μηχανικὴ νὰ παρέχῃ ἀκριβῆ ἐξαγόμενα, ἐφαρμοζομένη ἐν περιοχαῖς τῶν ἀτομικῶν διαστάσεων. Διὰ τῆς ὡς ἄνω προτεινομένης λύσεως ἐθεωρεῖτο ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν ἡ νέα μηχανικὴ νὰ περιλαμβάνῃ τὰς κβαντικὰς συνθήκας, χωρὶς αὗται νὰ ἐμφανίζωνται αὐθαίρετοι καὶ ἄνευ ἐσωτερικῆς συνοχῆς καὶ ν' ἀπαλλαγῇ ἡ κλασσικὴ θεωρία τῶν κβάντα ἀπὸ ὡρισμένων δυσχερειῶν, ἃς συνήντα πρὸς ἐπίτευξιν συμφωνίας μεταξὺ θεωρίας καὶ πειράματος.

Τὴν πρώτην ὤθησιν πρὸς διαμόρφωσιν τῆς νέας μηχανικῆς ἔδωκεν ὁ de Broglie. Οὗτος, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὡρισμένη κατηγορία ὀπτικῶν φαινομένων ἄγει εἰς τὴν παραδοχὴν ὅτι τὸ φῶς παρουσιάζει κυματοειδῆ χαρακτῆρα, ἐνῷ τοὐναντίον ἄλλη κατηγορία ὀπτικῶν φαινομένων ἄγει εἰς τὴν παραδοχὴν ὅτι τὸ φῶς ἀποτελεῖται ἐξ αὐτοτελῶν σωματιδίων, τῶν φωτονίων, δεικνυόντων ἀδράνειαν καὶ ποσότητα κινήσεως, ἐπεχείρησε νὰ συμβιβάσῃ τὴν θεωρίαν τῶν κυμάνσεων πρὸς τὴν κλασσικὴν θεωρίαν τῶν κβάντα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐν τῇ φυσικῇ τῆς ἐννοίας τῶν *συνδεδεμένων κυμάτων* (ondes associés). Οὕτως ὁ de Broglie παραδέχεται, ὅτι πρὸς ἕκαστον ὑλικὸν σημεῖον ἐν κινήσει εὑρισκόμενον εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη *ὁμὰς κυμάτων* (paquet d'ondes, Wellenpaket), ἅτινα καλοῦνται *συνδεδεμένα κύματα* ἢ *ὑλικὰ κύματα* (ondes associés, materiewellen) ἢ καὶ *κύματα Broglie*.

Ὁ de Broglie ἤχθη εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ἐκ πρώτης ὄψεως ὅλως παραδόξου ἀντιλήψεως τῶν συνδεδεμένων κυμάτων ἐκ τῆς ἀντιστοιχίας ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ὀπτικῆς ἀρχῆς τοῦ Fermat καὶ τοῦ γνωστοῦ θεωρήματος Maupertuis τῆς μηχανικῆς. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀναλυτικῶν ἐκφράσεων τῶν δύο ἀνωτέρω θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς ὀπτικῆς καὶ τῆς μηχανικῆς ἀποδεικνύεται, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τοὺς νόμους τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῶν κυμάτων, καθ' ὅσον τὸ θεώρημα τοῦ Maupertuis ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς κινήσεως ἐρείδονται ἐπὶ τυχόντων κυματοειδῶν φαινομένων, ἐν οἷς ὑφίσταται παγκοσμία ἀναλογία μεταξὺ τῆς μηχανικῆς ταχύτητος καὶ τοῦ ἀντιστρόφου τῆς ταχύτητος διαδόσεως τῶν κυμάτων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω καὶ διὰ συνδυασμοῦ τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος ἤχθη ὁ Broglie δι' ἀναλυτικῆς ὁδοῦ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι «πρὸς ὑλικὸν σωματίδιον κινούμενον ὑπὸ ταχύτητα υ εἶναι συνδεδεμένα κύματα διαδιδόμενα ὑπὸ ταχύτητα u, μεταξὺ δὲ τῶν δύο ταχυτήτων ὑφίσταται ἡ σχέσις $u = c^2/υ$, ἔνθα c ἡ ταχύτης διαδόσεως τοῦ φωτός».

Τὰ κύματα τοῦ Broglie ἢ τὰ ὑλικὰ κύματα δὲν εἶναι φῶς, ἤτοι ἠλεκρομαγνητικὴ ἀκτινοβολία, ἀλλὰ κύματα ἀγνώστου μέχρι σήμερον φύσεως. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι τὰ ὑλικὰ κύματα διαδίδονται μετὰ ταχύτητος ἀνωτέρας τῆς ταχύτητος διαδόσεως τοῦ φωτός, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν ἀντιφάσει πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος, ἥτις διδάσκει ὅτι δὲν ὑφίσταται ἐν τῇ φύσει ταχύτης ἀνωτέρα τῆς ταχύτητος διαδόσεως τοῦ φωτός. Ἐν τούτοις ἡ ἀντίφασις αὕτη εἶναι φαινομενική, καθ' ὅσον ἡ ταχύτης u παριστᾷ τὴν *ταχύτητα φάσεως* καὶ οὐχὶ τὴν *ταχύτητα διαδόσεως τῆς ἐνεργείας* τῶν κυμάτων, ἥτις συμπίπτει πρὸς τὴν ταχύτητα υ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιλήψεως ταύτης τοῦ Broglie, ἡ ὕλη φαίνεται διαλυομένη εἰς κύματα, ὧν κέντρα παραγωγῆς θεωροῦνται τὰ πρωτόνια καὶ ἠλεκτρόνια. Αἱ ἰδέαι αὗται τοῦ Broglie ἀποτελοῦσι τὴν ἀπαρχὴν τῆς διαμορφώσεως τῆς νέας μηχανικῆς, ἥτις ἐκλήθη *κυματομηχανική*.

Ἡ θεμελιώδης ἐξίσωσις τῆς κυματομηχανικῆς εἶναι ἡ σχέσις:

$$h\nu = mc^2 \qquad (6)$$

ὅπου h τὸ κβάντουμ δράσεως, m ἡ μᾶζα τοῦ κινουμένου ὑλικοῦ σωματιδίου, π. χ. τοῦ ἠλεκτρονίου, ν ἡ συχνότης τῶν πρὸς τὸ κινούμενον ὑλικὸν σωματίδιον συνδεδεμένων ὑλικῶν κυμάτων καὶ c ἡ ταχύτης διαδόσεως τοῦ φωτός. Ἡ σχέσις αὕτη προκύπτει διὰ συνδυασμοῦ τῆς θεωρίας τῶν κβάντα πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος. Λόγῳ δὲ τῆς ἀναλογίας τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ μάζης καὶ συχνότητος προκύπτει, ὅτι ἡ συχνότης μεταβάλλεται, ὡς καὶ ἡ μᾶζα, μετὰ τῆς ταχύτητος ἐντὸς ἐξαιρετικῶς μικρᾶς περιοχῆς, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται δὲν θεωροῦμεν ταχύτητας τάξεως μεγέθους πρὸς τὴν τοῦ φωτός. Ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν πάσης κυματοειδοῦς κινήσεως, οὕτω καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ὑλικῶν κυμάτων τὸ μῆκος τοῦ κύματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συχνότητος καὶ μάλιστα τὸ γινόμενον τοῦ μήκους κύματος λ ἐπὶ τὴν συχνότητα ν παρέχει τὴν ταχύτητα διαδόσεως u, ἤτοι $u = λν$. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν ὅτι $uv = c^2$, ἔνθα v ἡ ταχύτης τοῦ ὑλικοῦ σωματοδίου καὶ c ἡ ταχύτης διαδόσεως τοῦ φωτός, προκύπτει:

$$\lambda = \frac{c^2}{v \cdot \nu} \qquad (7)$$

καὶ

$$\lambda = \frac{h}{mv} \qquad (8)$$

Οὕτω διὰ τὸ ἠλεκτρόνιον εὑρίσκομεν τὸ μῆκος κύματος εἰς cm, ἐὰν διαιρέσωμεν τὸν ἀριθμὸν 7,28 διὰ τῆς ταχύτητος τοῦ ἠλεκτρονίου. Διὰ ταχύτητας ἠλεκτρονίου ἴσας πρὸς 20—40 % τῆς ταχύτητος διαδόσεως τοῦ φωτός, ὡς π. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων, τὸ μῆκος κύματος τῶν ὑλικῶν κυμάτων εἶναι τάξεως μεγέ-

Digitized by Google

θους 10^{-9} cm, ἐνῷ διὰ τὰ βραδύτερον κινούμενα ἠλεκτρόνια, τὰ ἐκπεμπόμενα ἐκ τῶν διαπύρων σωμάτων, τὸ μῆκος κύματος τῶν ὑλικῶν κυμάτων εἶναι 10^{-7} cm, ἤτοι τάξεως μεγέθους τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν.

Ὁ de Broglie κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς ἀντιλήψεως τῶν ὑλικῶν κυμάτων ἀπέβλεπεν ἁπλῶς εἰς μαθηματικὸν τέχνασμα, ὅπως ἐπιτύχῃ μεγαλυτέραν συνοχὴν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς θεωρίας τῶν κβάντα. Πρῶτος ὁ Einstein ἤχθη εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Broglie ἔπρεπεν ἡ κίνησις τῶν ὑλικῶν σωματιδίων νὰ δεικνύῃ φαινόμενα παραθλάσεως ὑπὸ ἑτέρων ὑλικῶν σωματιδίων. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ Einstein ὑπέδειξεν, ὅτι ὅταν ἡ τροχιὰ ἀτόμου ἢ μορίου ἢ ἐλευθέρου ἠλεκτρονίου διέρχεται πρὸ κινητικοῦ κωλύματος καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τούτου καὶ δὴ τοιαύτην, ὥστε τὸ μέγεθος αὐτῆς νὰ εἶναι τάξεως μεγέθους πρὸς τὸ ἀντίστοιχον μῆκος κύματος τοῦ πρὸς τὸ κινούμενον σύστημα συνδεδεμένου ὑλικοῦ κύματος, δέον νὰ παρατηρηθῶσιν ἀποκλίσεις τῆς κινήσεως τοῦ συστήματος ἀπὸ τῶν νόμων τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς. Οὕτως οἱ Einstein καὶ Elsasser κατέδειξαν, ὅτι δι' ἠλεκτρόνιον κινούμενον ὑπὸ ταχύτητα ἴσην πρὸς τὸ ἑκατοστὸν τῆς ταχύτητος διαδόσεως τοῦ φωτὸς τὸ μῆκος κύματος τοῦ συνδεδεμένου ὑλικοῦ κύματος εἶναι τάξεως μεγέθους 10^{-8} cm, ὅπερ εἶναι τῆς αὐτῆς τάξεως μεγέθους πρὸς τὸ μῆκος κύματος πρωτονίου κινουμένου ὑπὸ ταχύτητα, ὑφ' ἣν κινοῦνται τὰ μόρια ἀερίου ὑπὸ τὴν συνήθη θερμοκρασίαν.

Δεδομένου δ' ὅτι ὑφ' ἣν ἀναλογίαν ἐλαττοῦται ἡ ταχύτης, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν αὐξάνει τὸ μῆκος κύματος, ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἄξια λόγου φαινόμενα παραθλάσεως θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρηθῶσιν ἐπὶ βραδέως κινουμένων ἠλεκτρονίων εἰς λίαν ταπεινὰς θερμοκρασίας. Πράγματι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀντιλήψεων ἐπεχείρησε νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Einstein τὰς ἀποκλίσεις ἀπὸ τῶν συνήθων νόμων, ἃς δεικνύουσι τὰ ἰδανικὰ ἀέρια εἰς λίαν ταπεινὴν θερμοκρασίαν. Ὁ Einstein ἀποδίδει τὰς ἀποκλίσεις ταύτας εἰς *ἐκφυλισμὸν* (Entartung, dégénération) τοῦ ἀερίου, ὀφειλόμενον εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς λίαν ταπεινὰς θερμοκρασίας τὸ μῆκος κύματος τῶν ὑλικῶν κυμάτων λαμβάνει τιμὴν τάξεως μεγέθους τῆς διαμέτρου τῶν μορίων.

Ἡ ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ Einstein ὑποστηριχθεῖσα θεωρία εἶναι σύμφωνος πρὸς πειραματικὰς ἐρεύνας τοῦ Günther ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς τριβῆς τοῦ ὑδρογόνου εἰς ταπεινὰς θερμοκρασίας, αἵτινες ἐγένοντο ὑπὸ τούτου κατὰ προτροπὴν τοῦ Nernst καὶ δι' ὧν κατεδείχθη ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ τριβὴ τοῦ ὑδρογόνου ἀπὸ ὡρισμένης τινὸς κρισίμου θερμοκρασίας ἐλαττοῦται ἀποτόμως. Ἀκολούθως ὁ Elsasser, δι' ἐπεκτάσεως τῶν ἀνωτέρω ἀντιλήψεων τοῦ Einstein, κατώρθωσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνεξήγητον φαινόμενον, ὅπερ παρατηρεῖται κατὰ τὴν διάδοσιν ἐλευθέρων ἠλεκτρονίων διὰ μέσου τῶν ἀερίων καὶ γνωστὸν ἐν τῇ συγχρόνῳ φυσικῇ ὑπὸ τὸν ὅρον «*ἀποτέλεσμα Ramsauer*». Ὁ Ramsauer παρατήρησεν, ὅτι κατὰ τὴν δίοδον ἠλεκτρονίων διὰ μέσου ὡρισμένων εὐγενῶν ἀερίων, τὸ μῆκος τοῦ ἐλευθέρου δρόμου τῶν ἠλεκτρονίων, ἐλαττουμένης τῆς ταχύτητος, ἐλαττοῦται ὅλως παραδόξως, μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε βραδέως κινούμενα ἠλεκτρόνια νὰ διέρχωνται ἐλευθέρως χωρὶς νὰ συναντῶσιν ἐμπόδιον. Ὁ Elsasser ἐξήγησε τὸ φαινόμενον τοῦτο διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι τὰ βραδέως κινούμενα ἠλεκτρόνια προσπίπτοντα ἐπὶ ἀτόμου παραθλῶνται καθ' ὅμοιον τρόπον ὡς φωτειναὶ ἀκτῖνες, ὧν τὸ μῆκος τοῦ κύματος συμπίπτει πρὸς τὸ τῶν ἀντιστοίχων ὑλικῶν κυμάτων, ὅταν αὗται προσπίπτουσιν ἐπὶ μικρῶν σφαιρῶν διαμέτρου ἴσης πρὸς τὴν διάμετρον τῶν ἀτόμων.

Τὴν πειστικὴν ὅμως πειραματικὴν ἀπόδειξιν τῆς παραθλάσεως τῶν ὑλικῶν κυμάτων ἐπέτυχον πρῶτοι ὁ Davisson καὶ Germer. Πράγματι ὁ Davisson ἐν ἔτει 1923, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Kunsman, ἐξέφρασαν τὴν ὑπόνοιαν τῆς κατ' ἐπιλογὴν ἀνακλάσεως βραδέων ἠλεκτρονίων ἐπὶ μεταλλικῶν ἐπιφανειῶν. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦτο ἐντελῶς τυχαία. Ὁ Davisson ἠσχολεῖτο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ διαφόρων ἐρευνητῶν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φαινομένων τῆς διαχύσεως τῶν ἠλεκτρονίων ὑπὸ τῶν στερεῶν σωμάτων. Ἡ ἔρευνα ἐγένετο διὰ χρησιμοποιήσεως ὡς διαχέοντος σώματος τοῦ νικελίου ἐν τῷ κενῷ καὶ τῆς χαράξεως τῶν καμπύλων τῶν δεικνυουσῶν τὴν διανομὴν τῶν διαχεομένων ἠλεκτρονίων κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις περὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς προσπτώσεως. Ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη τοῦ Davisson διεκόπη ἐξ ὅλως τυχαίως περιστατικοῦ, προκύψαντος ἐκ τῆς εἰσόδου ἀέρος ἐν τῇ συσκευῇ αὐτοῦ. Πρὸς συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ὁ Davisson ἐσκέφθη νὰ θερμάνῃ τὸ νικέλιον ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ὑδρογόνου, ὅπως ἀπαλλάξῃ τοῦτο ἀπὸ τοῦ στρώματος ὀξειδίου, ὅπερ ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. Ἡ θέρμανσις ὅμως αὕτη εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀρχικὴν μᾶζαν τοῦ νικελίου, ἥτις παρουσίαζε συγκεχυμένην κρυστάλλωσιν εἰς ἑνιαῖον κρύσταλλον ἐπιφανείας τελείως καθαρᾶς, ὅτε παρετήρησεν ἐντελῶς ἀλλοίαν διανομὴν τῶν διαχεομένων ἠλεκτρονίων. Ὁ Elsasser ὑπεστήριξε τότε ὅτι, ἐὰν πράγματι τὰ πειραματικὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐπιλογικῆς ἀνακλάσεως τῶν ἠλεκτρονίων εἶναι ἀκριβῆ, ταῦτα θ' ἀπετέλουν σπουδαιότατον ἔρεισμα τῆς θεωρίας τοῦ Broglie. Οἱ Davisson καὶ Germer ἐπανέλαβον τὰ πειράματα αὐτῶν ἐπὶ κρυστάλλων καὶ κατώρθωσαν ὄντως νὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὴν ὑπόστασιν τῶν ὑλικῶν κυμάτων, καθ' ὅσον παρετήρησαν ὅτι ἠλεκτρόνια προσπίπτοντα ἐπὶ κρυστάλλων παραθλῶνται καθ' ὅμοιον τρόπον ὡς αἱ ἀκτῖνες Ραῖντγκεν. Τὰ πειράματα τῶν Davisson καὶ Germer ἐπανελήφθησαν ὑπὸ τοῦ G. P. Thomson διὰ προσπτώσεως ταχέως κινουμένων ἠλεκτρονίων ἐπὶ λεπτοτάτων φυλλιδίων χρυσοῦ και ἄλλων μετάλλων. Πράγματι δ' οὗτος παρετήρησεν ὅμοια φαινόμενα πρὸς τὰ παρατηρηθέντα ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ὑπὸ τῶν Debye καὶ Sherrer διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἀντὶ ἠλεκτρονίων ἀκτίνωνΡαῖντγκεν. Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν (σχ. 2) δεικνύει σαφέστατα κύκλους παραθλάσεως

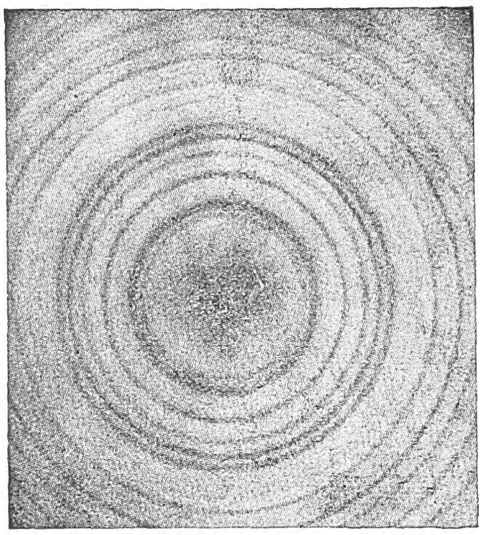

Σχ. 2. *Παράθλασις ἠλεκτρονίων ὑπὸ κρυστάλλου.*

σχηματισθέντας διὰ τῆς προσπτώσεως ἠλεκτρονίων ταχύτητος 15000 Βὸλτ ἐπὶ πλακὸς ὀξειδίου ψευδαργύρου.

Ἐξ ἄλλου ὁ Rupp ἐπέτυχεν ὅμοια φαινόμενα παραθλάσεως διὰ τῆς διόδου βραδέων ἠλεκτρονίων διὰ μέσου λεπτοτάτων φυλλιδίων, χρησιμοποιήσας ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτοῦ τὴν ἰδιότητα, ἣν ἔχουσι βραδέως κινούμενα ἠλεκτρόνια (150—320 Βὸλτ) ν' ἀμαυρῶσι τὴν φωτογραφικὴν πλάκα, ὡς καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἐπιλογικῆς διαπερατικότητος, ἣν παρουσιάζουσι μεταλλικὰ φυλλίδια δι' ὡρισμένας περιοχὰς ταχύτητος ἠλεκτρονίων. Ἐπιπροσθέτως ὁ Rupp κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ φαινόμενα παραθλάσεως τῶν ἠλεκτρονίων δι' ὀπτικῶν φραγμάτων καὶ οὕτω νὰ μετρήσῃ τὸ μῆκος κύματος τῶν ὑλικῶν κυμάτων μὲ προσέγγισιν 5%, ὁ δὲ Kikuchi παρήγαγε φαινόμενα παραθλάσεως ὅμοια πρὸς τὰ τῆς ὀπτικῆς παραθλάσεως διὰ χρησιμοποιήσεως φυλλιδίων μαρμαρυγίου.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω πειραμάτων, δι' ὧν κατεδείχθη πλέον ἀναμφισβητήτως ἡ ἱκανότης τῶν ὑλικῶν κυμάτων πρὸς παραγωγὴν φαινομένων συμβολῆς καὶ παραθλάσεως, ἐγένοντο ἐπίσης πειράματα πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ ἄλλων ἰδιοτήτων τῶν ὀπτικῶν κυμάτων εἰς τὰ ὑλικὰ κύματα, ὡς π. χ. τῆς ἰδιότητος τῆς *πολώσεως*. Ἐν τούτοις τὰ πειράματα ταῦτα δὲν ὑπῆρξαν μέχρι σήμερον (1930) ἀρκούντως ἐπιτυχῆ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων προκύπτει, ὅτι τὰ πειράματα τῆς παραθλάσεως τῶν ἠλεκτρονίων ἄγουσιν εἰς ριζικὴν μεταβολὴν τῶν ἀντιλήψεων ἡμῶν ἐν τῇ φυσικῇ. Οὕτως, ἐνῷ πρότερον τὸ ἠλεκτρόνιον ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ τυπικὸν στοιχεῖον, ἐξ ὧν συγκροτεῖται τὸ ἄτομον, ἡ δὲ μᾶζα, τὸ ἠλεκτρικὸν φορτίον, ἡ ποσότης κινήσεως, ἡ κινητικὴ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀπετέλουν ἰδιότητας τῶν ἠλεκρονίων, δι' ὧν τοῦτο διεκρίνετο ἀπὸ τῆς ἀκτινοβολίας, αἱ τελευταῖαι ἔρευναι, δι' ὧν ἀγόμεθα εἰς τὴν παραδοχὴν ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον παρουσιάζει κυματοειδεῖς ἰδιότητας, αἴρουσι τὸ χάσμα, ὅπερ ὑφίσταται μεταξὺ ὕλης καὶ ἀκτινοβολίας. Ἐνταῦθα δέον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πρὸς παραδοχὴν τῆς ἀντιλήψεως ταύτης συνηγορεῖ οὐ μόνον τὸ φαινόμενον τῆς παραθλάσεως τῶν ἠλεκτρονίων, τὸ παρατηρηθὲν ὑπὸ τῶν Davisson καὶ Germer, ἀλλὰ καὶ ἄλλα φαινόμενα, παρατηρηθέντα πολὺ παλαιότερον, ὡς τὸ φωτοηλεκτρικὸν ἀποτέλεσμα, τὸ ἀποτέλεσμα Compton, ἅτινα ἐπίσης ἄγουσιν, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν παραδοχὴν ὅτι ἡ ἀκτινοβολία ἀποτελεῖται ἐκ συναθροίσματος *φωτονίων*, ἤτοι τὰ στοιχεῖα τῆς ἀκτινοβόλου ἐνεργείας περιέχουσιν ἐκτὸς τῆς ἐνεργείας καὶ ποσότητα κινήσεως ὡς τὰ ὑλικὰ σωματίδια.

Οὕτως εὑρισκόμεθα πρὸ προφανοῦς *δυασμοῦ* καὶ ὁ φυσικὸς κόσμος ἐμφανίζεται *δυαδικός*, ὑπὸ μορφὴν δύο ὀντοτήτων, τῆς *ὕλης* καὶ τῆς *ἀκτινοβολίας*, ἑκάστη δὲ τῶν δύο τούτων ὀντοτήτων ἀποτελεῖται ἐξ ἐλαχίστων, αὐτοτελῶν στοιχείων, ἡ μὲν ὕλη ἐξ *ἠλεκτρονίων*, ἡ δὲ ἀκτινοβολία ἐκ *φωτονίων*. Ἐξ ἄλλου ἕκαστον τῶν δύο τούτων στοιχείων ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν ἄλλοτε μὲν ὡς ἔχον ἰδιότητας, ἃς ἐκ συνηθείας ἀποδίδομεν εἰς τὴν ὕλην, ἄλλοτε δὲ ὡς ἔχον ἰδιότητας, ἃς ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν. Καὶ ἤδη γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Μὴ τυχὸν ὁ ὡς ἄνω δυασμὸς εἶναι φαινομενικός, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ ὑποκρύπτεται πράγματι τὸ ἑνιαῖον τοῦ φυσικοῦ κόσμου; Ὡς ἐν τοῖς κατωτέρω θέλομεν ἴδει, κατὰ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις τείνομεν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ ἑνιαίου τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Θεωρία τοῦ Schrödinger. Αἱ ἰδέαι τοῦ de Broglie, αἵτινες, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, διετυπώθησαν ὑπὸ τούτου ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀναθεμελιώσεως τῆς μηχανικῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀρθῶσιν αἱ δυσχέρειαι, αἵτινες παρετηροῦντο ἐν τῇ κλασσικῇ θεωρίᾳ τῶν κβάντα λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι πρὸς τοὺς κλασσικοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς ἠλεκτροδυναμικῆς συνεδυάζοντο αἱ κβαντικαὶ συνθῆκαι, αἵτινες ἦσαν ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς κλασσικῆς φυσικῆς καὶ μηχανικῆς, δὲν ἐγένοντο ἀμέσως ἀποδεκταὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν ἀντιλήψεων τοῦ de Broglie συνετέλεσαν τὰ περίφημα ὑπομνήματα τοῦ Schrödinger, ἅτινα οὗτος ἤρξατο δημοσιεύων ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1926.

Ὁ Schrödinger ἐμπνευσθεὶς ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ de Broglie, ἐπέτυχεν ἀρχικῶς νὰ γενικεύσῃ ταύτας, δι' εἰσαγωγῆς τῆς ἐννοίας τῶν *συνδεδεμένων κυμάτων* εἰς τὴν κίνησιν οἱουδήποτε ὑλικοῦ συστήματος, ἄνευ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος. Πράγματι, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ, κατώρθωσε νὰ διατυπώσῃ τὴν γενικὴν ἐξίσωσιν τῆς διαδόσεως τῶν κυμάτων τούτων, παραδεχθεὶς τέλος ὅτι τὰ κύματα ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν κατὰ βάθος πραγματικότητα, αἱ δὲ ἐξισώσεις τῆς συνήθους μηχανικῆς, παρέχουσαι προσεγγίζουσαν μόνον ἀναπαράστασιν τούτων, ἰσχύουσαν εἰς τὴν κλίμακα ἡμῶν, εἶναι ἀνεφάρμοστοι εἰς τὰς ἐνδοατομικὰς κινήσεις. Ὁ Schrödinger μετὰ τὴν διατύπωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς μηχανικῆς αὐτοῦ, ἀνέπτυξε τὰς συνεπείας αὐτῶν καὶ ἐφήρμοσεν αὐτὰς εἰς πλείστας ὅσας περιπτώσεις τῆς φυσικῆς, κατώρθωσε δ' οὕτω ν' ἀνεύρῃ, χωρὶς ν' ἀνατρέξῃ εἰς ἄλλας ὑποθέσεις εἰμὴ μόνον εἰς ἀβιάστους ὑποθέσεις τῆς μαθηματικῆς συνεχείας, τὰς παλαιὰς κβαντικὰς συνθήκας. Τὰ ἐξαγόμενα τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ Schrödinger κατὰ τὸ πλεῖστον συμφωνοῦσι πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά, ἐνῷ εἰς ὡρισμένα σημεῖα ταῦτα μετατρέπουσι τὰ προγενέστερα ἐξαγόμενα, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ ἄρσις τῶν δυσχερειῶν, ἃς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Schrödinger ἐπανελήφθησαν καὶ διηυρύνθησαν ὑπὸ πλήθους ἄλλων ἐρευνητῶν, τὸ σύνολον δὲ τούτων ἀποτελεῖ τὸν ἐν τῷ σταδίῳ εἰσέτι τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ εὑρισκόμενον κλάδον, γνωστὸν ὑπὸ τὸν ὅρον *κυματομηχανικὴ* (Mécanique ondulatoire, Wellenmechanik), εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπεισέλθωμεν ἐνταῦθα.

Μηχανικὴ τοῦ Heisemberg. Ἡ ὑπὸ τοῦ Schrödinger καὶ de Broglie διαμορφωθεῖσα κυματομηχανικὴ δὲν ἀποτελεῖ τὴν μόνην προσπάθειαν πρὸς θεμελίωσιν τῆς νέας μηχανικῆς τοῦ ἀτόμου. Ὁ Heisemberg ὀλίγους μῆνας βραδύτερον διεμόρφωσεν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐρευνῶν τῶν Schrödinger καὶ de Broglie, ἰδίαν μηχανικὴν τοῦ ἀτόμου, γνωστὴν ἐν τῇ νεωτέρᾳ φυσικῇ ὑπὸ τὸν ὅρον *κβαντομηχανικὴ* (Quantenmechanik). Ὁ Heisemberg στηριζόμενος εἰς τὴν δυσχέρειαν, ἥτις ἐμφανίζεται πρὸς θεμελίωσιν μηχανικῆς τοῦ ἀτόμου, τελείως ἱκανοποιητικῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰκόνος τῆς ἠλεκτρονικῆς συγκροτήσεως αὐτοῦ, προέτεινεν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένην ὁδὸν ἤτοι τῆς ἐξηγήσεως τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἀτόμου διὰ τῶν μεθόδων τῆς κλασσικῆς φυσικῆς καὶ τῆς προσπαθείας συμβιβασμοῦ τῶν ἀντιφάσεων αἵτινες ἐπαρουσιάζοντο μεταξὺ τῆς κλασσικῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῶν κβάντα διαμορφωθείσης φυσικῆς τοῦ ἀτόμου, ὅπως ἐν ταῖς ἐρεύναις πρὸς θεμελίωσιν τῆς νέας μηχανικῆς τοῦ ἀτόμου ἐγκαταλείψωμεν πᾶσαν ἐκ τῶν προτέρων ὑπόθεσιν ἐπὶ τῆς συγκροτήσεως τῶν ἀτόμων καὶ διατηρήσωμεν ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς ἐκ τῶν ἀτομικῶν μεγεθῶν ἐκεῖνα μόνον, ἅτινα ἦτο δυνατὸν πράγματι νὰ παρατηρηθῶσι καὶ μετρηθῶσιν, ὡς π. χ. ἐντάσεις καὶ συχνότητες τῶν ἐκπεμπομένων ἀκτινοβολιῶν, στάθμαι (niveaux) ἐνεργείας, παρεχόμεναι ἐκ πειραμάτων ἐπὶ τῶν ἠλεκτρονικῶν κρούσεων, ὡς καὶ τῆς ἀρχῆς συνδυασμοῦ τῆς φασματοσκοπίας. Ὁ Heisemberg ἐσκέφθη νὰ μεταχειρισθῇ τ' ἀνωτέρω ἐπιδεκτικὰ μετρήσεως μεγέθη καὶ ἐκ τούτων νὰ κατασκευάσῃ λογιστικὰ μεγέθη, ἅτινα δύνανται νὰ ὑπεισέρχωνται ἐν τοῖς ὑπολο-

Digitized by Google

γισμοῖς ἀντὶ τῶν συντεταγμένων καὶ ταχυτήτων τῶν ἠλεκτρονίων.

Τ' ἀνωτέρω ἀναφερόμενα ἐπιδεκτικὰ μετρήσεως μεγέθη, συνδυαζόμενα πρὸς τὰ διάφορα ζεύγη τῶν ἐνεργητικῶν σταθμῶν τοῦ ἀτόμου, δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς πίνακας μὲ δύο εἰσόδους, οἵτινες δύνανται νὰ συνδεθῶσι πρὸς ἀλλήλους δι' ἰδιάζοντος λογισμοῦ. Οἱ κανόνες τοῦ λογισμοῦ τούτου διετυπώθησαν ὑπὸ τοῦ Heisemberg διὰ γενικεύσεως τοῦ νόμου τῆς ἀντιστοιχίας τοῦ Bohr, ὡς δ' ἀπέδειξαν ἀκολούθως οἱ Born καὶ Jordan, οἱ κανόνες οὗτοι δὲν εἶναι ἄλλοι ἢ οἱ διέποντες τοὺς κανόνας λογισμοῦ τῶν ὁριζουσῶν, οἵτινες ἦσαν πρὸ πολλοῦ γνωστοὶ εἰς τοὺς μαθηματικούς. Ὁ λογισμὸς οὗτος τῶν ὁριζουσῶν, συμπληρωθεὶς ἀκολούθως ὑπὸ γενικοῦ κανόνος τῶν κβάντα, ἤγαγε τοὺς Heisemberg, Born καὶ Jordan εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν νόμων τῆς μηχανικῆς τοῦ ἀτόμου ὑπὸ μορφὴν πρακτικὴν καὶ ἐπιτρέπουσαν τὴν λύσιν διαφόρων προβλημάτων.

Σπουδαίαν τελειοποίησιν εἰς τὰς μεθόδους τοῦ λογισμοῦ ἐπέφερεν ὁ Ἄγγλος φυσικὸς Dirac, ὅστις ἔδωκε τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν τοῦ *στρεφομένου ἠλεκτρονίου* (spinning electron), οὗτινος ἡ εἰσαγωγὴ ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἐν τῇ μηχανικῇ τοῦ ἀτόμου πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς φασματοσκοπίας. Ἡ μηχανικὴ τοῦ Heisemberg, ἡ καλουμένη πολλάκις καὶ *μηχανικὴ τῶν ὁριζουσῶν*, παρὰ τὴν πολύπλοκον μορφήν, ἣν παρουσιάζει ἀπὸ μαθηματικῆς ἀπόψεως, ἀνεπτύχθη μεγάλως ἐσχάτως, μία δὲ τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτῆς εἶναι ὅτι ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς πρώτης κβαντικῆς συνθήκης τοῦ Bohr ἢ ἄλλως τῆς μηχανικῆς συνθήκης εὑρίσκομεν τὴν δευτέραν ὡς ἄμεσον συνέπειαν αὐτῆς.

Ταυτότης κυματομηχανικῆς καὶ κβαντομηχανικῆς Καίτοι αἱ δύο μηχανικαί, ἡ τοῦ Schrödinger καὶ ἡ τοῦ Heisemberg, θεμελιοῦνται ἐπὶ ὅλως διαφόρων βάσεων, ἐν τούτοις αὗται, ἐφαρμοζόμεναι εἰς τὰς ἁπλουστέρας τῶν περιπτώσεων, ἄγουσιν εἰς τὰ αὐτὰ ἐξαγόμενα. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλ' ὡς ὁ Schrödinger ἐπέτυχε ν' ἀποδείξῃ τελευταίως, αἱ δύο νέαι μηχανικαὶ τοῦ ἀτόμου ταυτίζονται. Καὶ ἡ μὲν μηχανικὴ Schrödinger ἢ κυματομηχανικὴ ἰσχύει διὰ τὴν ἔρευναν τῶν εὐσταθῶν σταθμῶν τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν μονίμων καταστάσεων, ἐνῷ ἡ μηχανικὴ Heisemberg ἢ κβαντομηχανικὴ ἰσχύει διὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐντάσεως καὶ τῶν καταστάσεων πολώσεως τῶν ῥαβδώσεων τῶν ἐκπεμπομένων κατὰ τὴν δίοδον ἀπὸ μιᾶς εὐσταθοῦς στάθμης ἐνεργείας εἰς ἑτέραν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νέων τούτων θεωριῶν ἐπιτυγχάνεται εἰς μεγάλον βαθμὸν ἡ ὑπερνίκησις πολλῶν δυσχερειῶν, ἃς εἴδομεν ὅτι συναντᾷ ἡ κλασσικὴ θεωρία ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν φαινομένων. Ἡ αὐθαιρεσία τῶν κβαντικῶν συνθηκῶν τοῦ Bohr φαίνεται αἰρομένη. Οὕτω δι' εἰσαγωγῆς τοῦ κβάντουμ τοῦ Planck καὶ διὰ τῆς παραδοχῆς ἐκ τῶν προτέρων τῆς μιᾶς κβαντικῆς συνθήκης, ἡ ἑτέρα προκύπτει ἐπὶ τῇ βάσει λογικῶν ὑποθέσεων ὡς συνέπεια τῆς πρώτης. Ὁμοίως οἱ κανόνες ἐπιλογῆς, οἵτινες διέπουσι τὰ ἅλματα τῶν κβαντικῶν ἀριθμῶν, οὓς ὁ Bohr συνήγαγεν ἐκ τοῦ ἀξιώματος ἀντιστοιχίας, προκύπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἐκ τῶν αὐτῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς συμπληρωματικῆς ἢ τεχνικῆς ὑποθέσεως. Ὁμοίως καὶ αἱ ἄλλαι δυσχέρειαι αἱ συναντώμεναι εἰς τὴν ἑρμηνείαν διαφόρων φαινομένων, ὡς τοῦ δυναμικοῦ ἀντηχήσεως τοῦ ἰονισμοῦ τοῦ Ἡλίου, τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἡμικβάντουμ, τοῦ τύπου Landé διὰ τὸ φαινόμενον Zeeman, αἴρονται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νέων θεωριῶν.

Τέλος ἡ σπουδαιοτέρα τῶν δυσχερειῶν, δηλαδὴ ἡ φαινομενικὴ ἀντίφασις μεταξὺ ἐννοίας τοῦ κβάντουμ καὶ τῶν συνεχῶν κυμάτων τῆς ὀπτικῆς, φαίνεται πλησιάζουσα πρὸς τὴν λύσιν της.

Ἀρχὴ αἰτιότητος τῆς κλασσικῆς φυσικῆς καὶ ἀρχὴ ἀπροσδιοριστίας τοῦ Heisemberg. Ἡ εἰσαγωγὴ ἐν τῇ φυσικῇ ἐρεύνῃ τῶν κβαντικῶν μηχανικῶν συνεπάγεται τὴν εἰσαγωγὴν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν φυσικῶν φαινομένων στατιστικῶν ἀντιλήψεων. Ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν κβαντικῶν θεωριῶν κατεδείχθη, ὅτι ἡ κλασσικὴ στατιστικὴ μηχανική, ἥτις ἐφαρμόζεται ἐν τῇ κλασσικῇ φυσικῇ λίαν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν σπουδὴν συστημάτων ἐξαρτωμένων ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ παραμέτρων, ἦτο ἀδύνατον νὰ συνδυασθῇ πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν κβάντα, ὡς ἐκ τούτου δὲ πρὸς ἄρσιν τῆς δυσχερείας ταύτης, διεμορφώθησαν νεώτεραι στατιστικαὶ μηχανικαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ *στατιστικὴ Bose-Einstein* καὶ ἡ *στατιστικὴ Pauli-Fermi*.

Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐν τῇ κλασσικῇ φυσικῇ ἐπεκράτει ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ φυσικὸς κόσμος διέπεται ὑπὸ τῆς ***ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος*** principe de causalité, Kausalitätzprinzip), καθ' ἥν, ὅταν εἶναι γνωστὴ ἡ κατάστασις σώματος κατά τινα στιγμήν, ἣν θεωροῦμεν ὡς ἀρχὴν τοῦ χρόνου, ἡ κατάστασις τοῦ αὐτοῦ σώματος εἰς πᾶσαν ἄλλην μεταγενεστέραν ἐποχὴν t εἶναι ἐντελῶς καθωρισμένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς φυσικῆς. Οὕτω παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τῇ κλασσικῇ φυσικῇ αἱ στατιστικαὶ ἀντιλήψεις οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσιν. Ἡ μεταβολὴ ἑκάστου συστήματος, θεωρουμένου κατ' ἰδίαν, ὑποτίθεται ὅτι γίνεται καθ' ὡρισμένους νόμους, ἀνεξαρτήτως τῶν γειτονικῶν ἢ ὁμοίων συστημάτων. Ἡ ἐπὶ μακρὸν δὲ χρόνον προσήλωσις τῶν φυσικῶν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἀποτελέσματα, εἰς ἃ ἦγεν ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς, διὰ τὰ συστήματα τῆς κλίμακος ἡμῶν, ἐπηληθεύοντο ἐκ τοῦ πειράματος.

Ὁ Heisemberg ὅμως, τελευταίως, ὑπέδειξεν ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος δύναται νὰ ἰσχύῃ μόνον διὰ τὰ *μακροσκοπικὰ συστήματα*, ἤτοι διὰ τὰ συστήματα τῆς κλίμακος ἡμῶν, καὶ οὐχὶ διὰ τὰ *μικροσκοπικὰ συστήματα*, ἅτινα διέπονται ὑπὸ στατιστικῶν νόμων καὶ ἐν οἷς δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀκριβείᾳ ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος ἐπὶ τῶν μικροσκοπικῶν συστημάτων, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀποτελεῖ ἢ ἐπέκτασιν τῶν κλασσικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐπὶ τοῦ μικροσκοπικοῦ κόσμου, ἀποδεικνύεται ἀδύνατος. Ἡ νεωτέρα θεωρία τῶν κβάντα ἄγει εἰς ῥιζικὴν μεταβολὴν τῶν ἀντιλήψεων ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης καὶ καθιστᾷ ἀπαραίτητον τὴν εἰσαγωγὴν στατιστικῶν ἀντιλήψεων ἐν τῇ μηχανικῇ τῶν ἀτόμων, καθ' ὅσον αὕτη διδάσκει, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἐν τῇ σπουδῇ τῶν μικροσκοπικῶν συστημάτων νὰ δεχθῶμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν κατ' ἰδίαν μεταβολὴν τῶν συστημάτων τούτων, ἐπομένως δὲ δὲν πρέπει εἰς τὰ μικροσκοπικὰ συστήματα νὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος, ἀλλ' ἰσχύουσιν ἐν αὐτοῖς στατιστικοὶ νόμοι. Ὁ Heisemberg ἐν τῇ σπουδῇ τῶν μικροσκοπικῶν συστημάτων εἰσήγαγεν ἐν τῇ κβαντικῇ μηχανικῇ στατιστικὴν ἀρχήν, γνωστὴν ὡς *ἀρχὴν τῆς ἀπροσδιοριστίας* ἢ *ἀρχὴν τοῦ Heisemberg*.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἀρχῆς ταύτης θέλομεν ἐξετάσει ἐνταῦθα τὴν περίπτωσιν τῆς σπουδῆς εὐθυγράμμου κινήσεως ὑλικοῦ σημείου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιῶν ἀντιλήψεων. Ἐν πρώτοις δέον νὰ γνωρίσωμεν ποῖα εἶναι ἡ τετμημένη x τοῦ ὑλικοῦ σημείου, ὡς καὶ ἡ ταχύτης αὐτοῦ v κατὰ τὴν στιγμὴν ἣν θεωροῦμεν ὡς ἀρχὴν τοῦ χρόνου, συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος ἡ μέτρησις τῆς ἀρχικῆς τετμημένης x καὶ τῆς ταχύτητος v ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, τῆς ποσότητος κινήσεως $p = mv$, δύναται νὰ γίνῃ μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας. Ἀκολούθως, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γνωστοῦ μεγέθους τῶν δυνάμεων τῶν ἐνεργουσῶν ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ σημείου, ἐπιζητοῦμεν νὰ καθορίσωμεν τὰς τετμημένας καὶ ταχύτητας τοῦ κινητοῦ, εἰς μεταγενεστέρας χρονικὰς στιγμὰς δι' ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τῆς μηχανικῆς.

Κατὰ τὰς νέας ὅμως ἀντιλήψεις δεχόμεθα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῶν κβάντα, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἐν δεδομένῃ στιγμῇ νὰ καθορίσωμεν τὰ μεγέθη x καὶ v ἢ p μὲ ὅσην μεγάλην ἀκρίβειαν θέλομεν. Ἐὰν δὲ καλέσωμεν διὰ Δx καὶ Δp τὰ σφάλματα κατὰ τὸν ταυτόχρονον προσδιορισμὸν τῶν μεγεθῶν x καὶ p, εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν πείραμα, ἐν ᾧ νὰ εἶναι δυνατὸν ταυτοχρόνως τὰ δύο σφάλματα Δx καὶ Δp νὰ κατασταθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν μικρά. Ἀλλὰ ὑπὸ τὰς μᾶλλον εὐνοϊκὰς συνθήκας τὸ γινόμενον τῶν δύο σφαλμάτων εἶνοι τάξεως μεγέθους τοῦ κβάντουμ h. Ἐὰν ἡ τιμὴ τοῦ h ἦτο ἀπείρως μικρά, θὰ ἦτο δυνατὸν καὶ τὰ σφάλματα Δx καὶ Δp νὰ κατασταθῶσιν ἀπείρως μικρὰ καὶ ἡ κλασσικὴ ἀντίληψις, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος, δηλαδὴ τοῦ δυνατοῦ τοῦ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τῆς καταστάσεως συστήματος κατά τινα χρονικὴν στιγμήν, θὰ ἦτο δεδικαιολογημένη. Ἐξ ἄλλου πάλιν δικαιολογεῖται νὰ θεωρῆται ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος ὡς ἰσχύουσα διὰ μακροσκοπικὰ συστήματα λόγῳ τῆς σμικρότητος τοῦ μεγέθους h. Διὰ τὰ μικροσκοπικὰ ὅμως συστήματα, ἢ ἄλλως διὰ τ' ἀτομικὰ συστήματα, δεικνύεται ὅτι, ἐὰν εἶναι δυνατὴ ἡ μέτρησις τῆς τετμημένης x μὲ ὅσην δυνατὴν ἀκρίβειαν θέλομεν, εἰς τρόπον ὥστε Δx νὰ δύναται νὰ γίνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μικρόν, ἡ ποσότης κινήσεως $p=mv$ εἶναι τελείως ἀκαθόριστος, καθ' ὅσον τὸ Δp ἔχει πολὺ μεγάλην τιμὴν καὶ ἀντιστρόφως. Οὕτω πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν ποῖον ἐκ τῶν δύο μεγεθῶν x καὶ p δέον νὰ γνωρίσωμεν μετ' ἀκριβείας, καθ' ὅσον ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ ἑνὸς ἀποκλείει τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ ἑτέρου.

Ἡ ὡς ἄνω ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπροσδιοριστίας εἰς τὴν περίπτωσιν ὑλικοῦ σημείου, γενικευομένη, δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς: Εἰς φυσικὸν σύστημα, ὅπερ καθορίζεται δι' ὡρισμένου ἀριθμοῦ ζευγῶν παραμέτρων κανονικῶς συζυγῶν p_k καὶ q_k, εἶναι ἀδύνατον νὰ καθορίσωμεν ταυτοχρόνως μὲ ὅσην ἀκρίβειαν θέλομεν τὰς δύο ὁμάδας τῶν μεταβλητῶν. Ἐὰν καλέσωμεν διὰ Dp_k καὶ Dq_k τὰ σφάλματα κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν διαφόρων μεταβλητῶν, ὑπὸ τὰς μᾶλλον εὐνοϊκὰς συνθήκας, τὰ σφάλματα ταῦτα θὰ συνδέωνται δι' ἰσότητων τῆς μορφῆς $Dq_k \, Dp_k = h$.

Ἤτοι: Εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίσωμεν ταυτοχρόνως μετὰ μεγάλης ἀκριβείας τὰ μεγέθη q_k καὶ p_k, ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ ἑνὸς ἀποκλείει τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ ἑτέρου.

Ἐν τοῖς μηχανικοῖς συστήμασι ὁ χρόνος t καὶ ἡ ἐνέργεια E δύνανται ἐπίσης νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συντεταγμέναι κανονικῶς συζυγεῖς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπροσδιοριστίας ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν εἰδικὴν ταύτην περίπτωσιν ἄγει εἰς τὴν ἐξίσωσιν:

$$Dt.\ DE = h$$

Ἤτοι, ἐὰν εἶναι γνωστὴ ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἐξετάζομεν μηχανικὸν σύστημα μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν εἶναι ἀκαθόριστος· καὶ ἀντιστρόφως.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπροσδιοριστίας ἄγει εἰς ῥιζικὴν μεταβολὴν τῶν ἀντιλήψεων ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος. Ἐὰν παραστήσωμεν τὴν κατάστασιν συστήματος ἐξαρτωμένου ἐκ 2n παραμέτρων κανονικῶς συζυγῶν q_k καὶ p_k δι' ἑνὸς σημείου τοῦ χώρου 2n διαστάσεων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ εἶναι εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἀκριβῶς γνωστόν. Ἁπλῶς δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι τὸ παραστατικὸν τῆς καταστάσεως σημεῖον θὰ περιέχεται ἐντὸς στοιχειώδους ὄγκου, οὗτινος αἱ διαστάσεις θὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ κβάντουμ δράσεως h· ἡ ἀκριβὴς ὅμως θέσις τοῦ σημείου ἐν τῷ ἀνωτέρω στοιχειώδει ὄγκῳ παραμένει ἀκαθόριστος. Μετὰ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ τὸ σύστημα μεταβάλλεται ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων φυσικῶν νόμων, τὸ παραστατικὸν σημεῖον τῆς καταστάσεως τοῦ σώματος θὰ περιέχεται πάλιν ἐντὸς ἀναλόγου στοιχειώδους ὄγκου.

Κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι οἱ φυσικοὶ νόμοι, καθ' οὓς μεταβάλλεται τὸ σῶμα, ἐφαρμόζονται κατὰ μέσον ὅρον ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν συστημάτων, ὧν τὰ παραστατικὰ σημεῖα περικλείονται ἐν τῷ ἀρχικῷ στοιχειώδει ὄγκῳ. Οἱ νόμοι ὅθεν οὗτοι δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς στατιστικοὶ νόμοι, ἰσχύοντες ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ διὰ σύνολον ὁμοίων συστημάτων, ἀλλ' οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται νὰ καθορίσωσι τὴν κατ' ἰδίαν μεταβολὴν ἑκάστου συστήματος. Οὕτως ἀγόμεθα εἰς τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητος ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς μορφήν. Εἶναι ἀδύνατος ὁ καθορισμὸς τῆς καταστάσεως συστήματος, μόνον δὲ ἡ πιθανότης τῆς παρουσίας συστήματος ὑπὸ ὡρισμένην κατάστασιν μεταβάλλεται κατὰ τρόπον ἐντελῶς καθωρισμένον.

Ἡ αἰτία ἡ προκαλοῦσα τὴν ὡς ἄνω μνημονευθεῖσαν ἀπροσδιοριστίαν ἐν τῇ φυσικῇ ὀφείλεται, κατὰ τὰς νέας ἀντιλήψεις, εἰς τὴν ἀναπόφευκτον συμμετοχὴν τοῦ παρατηρητοῦ εἰς τὴν μέτρησιν τῶν παραμέτρων τῶν καθοριζουσῶν τὴν κατάστασιν συστήματος καὶ εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ συστήματος, ἣν προκαλεῖ ἡ συμμετοχὴ αὕτη τοῦ παρατηρητοῦ. Δὲν δυνάμεθα ἐν τῇ σπουδῇ τοῦ συστήματος ν' ἀποχωρήσωμεν ἀπὸ τούτου τὰς συσκευάς, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς σπουδὴν αὐτοῦ. Ὁ ἀποχωρισμὸς οὗτος ἀποτελεῖ φανταστικὴν περίπτωσιν, μὴ πραγματοποιουμένην ὄντως ἐν τῇ πράξει. Κατὰ τὸν Heisemberg ἡ ἀντίδρασις τοῦ παρατηρητοῦ εἶναι ἡ αἰτία ἡ προκαλοῦσα τὴν ἀπροσδιοριστίαν.

Νέαι στατιστικαὶ μηχανικαί. Ὡς γνωστὸν ἐν τῇ κλασσικῇ φυσικῇ ἡ σπουδὴ συστημάτων ἐξαρτωμένων ἐκ πολλῶν παραμέτρων ἐγένετο λίαν ἐπιτυχῶς ἐπὶ τῇ βάσει στατιστικῶν ἀντιλήψεων. Οὕτως εἰς τὰς μοριακὰς θεωρίας ἡ φυσικὴ κατάστασις ἑκάστου μορίου ἐξαρτᾶται ἐκ δεδομένου ἀριθμοῦ παραμέτρων, διὰ πολλαπλασιασμοῦ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων εὑρίσκομεν τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν παραμέτρων, ὅστις εἶναι ἀναγκαῖος, ὅπως καθορισθῇ ἀκριβῶς ἡ κατάστασις (μικροσκοπικὴ) τοῦ θεωρουμένου σώματος. Ἡ λεπτομερὴς ὅμως γνῶσις τῆς φυσικῆς καταστάσεως συστήματος δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ἢ μέσας μόνον τιμάς, ἀναφερομένας εἰς λίαν μεγάλον ἀριθμὸν μορίων. Οὕτω τὸ ζήτημα ἀνάγεται εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν στατιστικῶν νόμων, τῶν διεπόντων τὴν μεταβολὴν τοῦ συστήματος, τῇ βοηθείᾳ δὲ τῆς στατιστικῆς μηχανικῆς κατέστη δυνατὴ ἐν τῇ κλασσικῇ φυσικῇ ἡ θεμελίωσις τῆς μοριακῆς σπουδῆς τῶν σωμάτων, ἰδίᾳ δὲ τῆς μοριακῆς θεωρίας τῶν ἀερίων. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν ὅμως τῆς θεωρίας τῶν κβάντα κατεδείχθη ἡ ἀνάγκη τοῦ συνδυασμοῦ τῆς κλασσικῆς στατιστικῆς μηχανικῆς πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν κβάντα, ἡ ἀνάγκη δὲ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἔκδηλος, ἐφ' ὅσον ἡ σημασία τῶν στατιστικῶν ἀντιλήψεων ἐν ταῖς κβαντικαῖς θεωρίαις ηὔξανεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἡ προσαρμογὴ ἐν τούτοις τῆς κλασσικῆς στατιστικῆς μηχανικῆς πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν κβάντα κατεδείχθη ἀμέσως ὅτι προσέκρουεν εἰς ὡρισμένας δυσχερείας, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ἀκόλουθος: Εἰς τὴν ἀκανόνιστον θερμικὴν κίνησιν (agitation thermique) τῶν μορίων ἀερίου οὐδεμία ἐκδηλοῦται περιοδικότης, ἐνῷ δ' ἐξ ἄλλου ἡ εἰσαγωγὴ τῶν κβάντουμ δράσεως h γίνεται διὰ τῆς σχέσεως $E=h\nu$, ἥτις συνδέει ποσότητα ἐνεργείας πρὸς συχνότητα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νοηθῇ κατὰ τίνα τρόπον θὰ ἠδύνατο νὰ συνδυασθῇ ἡ σταθερὰ h πρὸς τὰς μοριακὰς θεωρίας.

Digitized by Google

Ἡ δυσχέρεια ὅμως αὕτη ἤδη, κατόπιν τῶν νέων ἀντιλήψεων, ἐξαφανίζεται. Ἡ κυματομηχανικὴ διδάσκει ὅτι αἱ κινήσεις οἱουδήποτε ὑλικοῦ σωματιδίου εἶναι ἰσοδύναμοι πρὸς διαδόσεις κυμάτων, ἡ ἰσοδυναμία δ' αὕτη προσδίδει εἰς τὴν θερμικὴν κίνησιν τῶν μορίων τὸ περιοδικὸν στοιχεῖον, ὅπερ ἐφαίνετο ὅτι ἔλειπεν ἐν αὐτῇ.

Ἐν τούτοις ὅμως ἡ κλασσικὴ στατιστικὴ μηχανικὴ πάλιν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὸν νόμον τῆς ἀκτινοβολίας Planck, ὁ δὲ Bose, πρὸς ἄρσιν τῆς δυσχερείας ταύτης, διεμόρφωσε νέαν στατιστικὴν μηχανικήν, ἐρειδομένην ἐπὶ διαφόρου ὁρισμοῦ τῶν ἴσων πιθανοτήτων. Ἀκολούθως ἡ στατιστικὴ μηχανικὴ τοῦ Bose ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ συνήθους ἀερίου ὑπὸ τοῦ Einstein, ὅστις οὕτως ἤχθη τελικῶς εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς *κβαντικῆς ἐκφυλίσεως* τῶν ἀερίων.

Ἡ νέα αὕτη στατιστικὴ μηχανικὴ καλεῖται στατιστικὴ τῶν Bose-Einstein,

Στατιστικὴ *Pauli-Fermi.* Τὸ αὐτὸ ὅμως ἀποτέλεσμα δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν, ἐὰν τροποποιήσωμεν τὴν κλασσικὴν στατιστικὴν κατ' ἄλλον τρόπον, ὅστις τὸ πρῶτον ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ φυσικοῦ Fermi ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπογορευτικῆς ἀρχῆς τοῦ Pauli.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴδομεν ὅτι οἱ τέσσαρες κβαντικοὶ ἀριθμοί, οἱ χαρακτηρίζοντες τὰς ἐνεργητικὰς στάθμας τῶν ἠλεκτρονίων, εἶναι πάντοτε διάφοροι. Ἐὰν δὲ ἕκαστον σύστημα τῶν κβαντικῶν ἀριθμῶν παραστήσωμεν δι' ἑνὸς σημείου ἐν παραστατικῷ διαστήματι, τὸ διάστημα τοῦτο θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς κυψέλας (cellules), εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων θὰ δύναται νὰ ὑφίσταται τὸ πολὺ ἓν ἠλεκτρόνιον. Ὁ Fermi ἐγενίκευσε τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ Pauli, ὑποθέσας ὅτι αὕτη δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ὄχι μόνον διὰ τοὺς κβαντικοὺς ἀριθμοὺς τοὺς χαρακτηρίζοντας ἠλεκτρόνια τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς κβαντικοὺς ἀριθμοὺς τοὺς χαρακτηρίζοντας τὴν ἐνεργητικὴν κατάστασιν τῶν μορίων ἀερίου. Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω ὑποθέσεως διαμορφωθεῖσα νέα στατιστικὴ καλεῖται *στατιστικὴ Pauli Fermi.*

Οὕτω βλέπομεν ὅτι εἰς τὴν νέαν θεωρίαν τῶν κβάντα ἡ κλασσικὴ στατιστικὴ μηχανικὴ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς στατιστικῆς Bose-Einstein καὶ Pauli-Fermi, αἵτινες διαφέρουσι τῆς κλασσικῆς στατιστικῆς ἐκ τοῦ ὅτι ἐν αὐταῖς τὰ σωματίδια, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ φύσις αὐτῶν, δὲν ἔχουσιν ὑποκειμενικότητα, δὲν διακρίνονται δηλαδὴ ἀλλήλων. Ἐν ταῖς νέαις στατιστικαῖς προσπαθοῦμεν ν' ἀνεύρωμεν μόνον τὸν ἀριθμὸν τῶν σωματιδίων τῶν περιεχομένων ἐν ἑκάστῃ κυψέλῃ, πάντες δ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι ἐξ ἴσου πιθανοί.

Ἐν τῇ στατιστικῇ τοῦ Bose οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ δύνανται νὰ λάβωσιν οἱανδήποτε τιμὴν καὶ νὰ κατασταθῶσιν ὅσον θέλομεν μεγάλοι. Τοὐναντίον εἰς τὴν στατιστικὴν Fermi οἱ μόνοι παραδεκτοὶ ἀριθμοὶ εἶναι 0 καὶ 1. Ἡ περαιτέρω δ' ἔρευνα κατέδειξεν, ὅτι ἡ στατιστικὴ Bose διέπει τὴν ἰσορροπίαν τῶν φωτονίων, ἐνῷ ἡ τοῦ Fermi τὴν τῶν ἠλεκτρονίων. Διὰ τ' ἀέρια τὸ πρόβλημα δὲν ἔχει εἰσέτι λυθῇ.

Σημασία τῶν νέων κβαντικῶν θεωριῶν. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων προκύπτει ὅτι πρὸ τῆς γενέσεως τῆς νέας θεωρίας τῶν κβάντα ἡ φυσικὴ ἔρευνα εἶχε καταλήξει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅπως κατατάξῃ ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα εἰς δύο μεγάλα κεφάλαια, ἤτοι τὸ κεφάλαιον τῶν *μηχανικῶν κινήσεων*, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν μηχανικὴν ὑπὸ τὴν παλαιὰν σημασίαν, τὴν θερμότητα καὶ τὴν ἀκουστικήν, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν *ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων*. Συντομώτερον τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια χαρακτηρίζονται ὡς *κεφάλαιον τῶν σωματιδίων* (particules, Teilchen) καὶ *κεφάλαιον τῶν κυμάτων*. Μέχρι δὲ τῆς γενέσεως τῶν νέων κβαντικῶν θεωριῶν τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια ἐχωρίζοντο διὰ χάσματος, ὅπερ παρ' ὅλας τὰς τότε προσπαθείας καθίστατο ἀδύνατον νὰ γεφυρωθῇ, εἶχε δὲ οὕτω διαπιστωθῇ ὅτι ὁ περιβάλλων ἡμᾶς φυσικὸς κόσμος εἶναι δυαδικός. Αἱ νέαι ὅμως κβαντικαὶ θεωρίαι φαίνεται ὅτι τείνουσιν εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς γεφυρώσεως τοῦ χάσματος τοῦ κεφαλαίου τῶν σωματιδίων καὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν κυμάτων καὶ νὰ ἐξαφανίσωσι τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα δυϊσμὸν τοῦ φυσικοῦ κόσμου

Πράγματι ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴδομεν ὅτι ὁ περιβάλλων ἡμᾶς κόσμος ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν *ὕλης (σωματιδίων)* καὶ ὑπὸ μορφὴν *ἀκτινοβολίας (κυμάτων)*. Ἑκάστη δὲ τῶν δύο τούτων ὀντοτήτων, ἐξ ὧν φαίνεται συγκεκροτημένος ὁ φυσικὸς κόσμος, διαλύεται εἰς ἀπειροελάχιστα μερίδια, ἡ ὕλη εἰς *ἠλεκτρόνια* καὶ ἡ ἀκτινοβολία εἰς *φωτόνια*. Ἑκάτερον εἶδος τῶν στοιχειωδῶν τούτων μορίων χαρακτηρίζεται ὑπὸ ἰδίων ἰδιοτήτων, ἐξ ὧν διὰ μὲν τὴν ὕλην αἱ γνωστότεραι εἶναι ἡ ἱκανότης νὰ ἀποκτᾷ ποσότητα κινήσεως, ἥτις δύναται νὰ αὐξάνηται ἢ νὰ ἐλαττοῦται διὰ κρούσεως, διὰ δὲ τὴν ἀκτινοβολίαν ἡ ἱκανότης νὰ προκαλῇ φαινόμενα συμβολῆς. Ἐν τούτοις ἐκ τῶν νέων ἐρευνῶν προκύπτει, ὅτι αἱ δύο ἀνωτέρω ἰδιότητες, αἵτινες ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἀσυμβίβαστοι, ἀνήκουσι τόσον εἰς τὸ ἠλεκτρόνιον, ὅσον καὶ εἰς τὸ φωτόνιον. Οὕτω τὸ φωτόνιον μεταφέρει ποσότητα κινήσεως, ἣν δύναται νὰ ἀνταλλάξῃ μετὰ τῆς ὕλης, ὡς τοῦτο ἐκδηλοῦται κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ Compton. Ἐξ ἄλλου τὸ ἠλεκτρόνιον δύναται νὰ παραγάγῃ φαινόμενα συμβολῆς, ὡς τοῦτο κατέδειξαν τὰ πειράματα τῶν Davisson καὶ Germer. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅθεν προκύπτει, ὅτι τὰ στοιχεῖα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ὕλην καὶ τὰ στοιχεῖα τ' ἀποτελοῦντα τὴν ἀκτινοβολίαν δύνανται νὰ παρουσιάζωνται ὑπὸ τὰς δύο ἀνωτέρω ἀντιτιθεμένας ὄψεις. Ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς ἀπροσδιοριστίας ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι αἱ ὡς ἄνω ὄψεις δὲν ἀντιτίθενται πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' ἁπλῶς εἶναι συμπληρωματικαὶ ἢ ἀντίστροφοι ἡ μία τῆς ἄλλης καὶ δὲν παριστῶσιν ἢ δύο ἐκδηλώσεις *τῆς αὐτῆς ὀντότητος*, ἧς ἡ ἀκριβὴς φύσις παραμένει ἡμῖν ἄγνωστος.

Ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τοῦ πειράματος ἡ αὐτὴ φυσικὴ ὀντότης θὰ ἐμφανίζεται ἡμῖν ὁτὲ μὲν ὑπὸ τὴν κυματοειδῆ ὄψιν, ὁτὲ δ' ὑπὸ τὴν ὑλικήν, δὲν ἀπομένει δὲ μόνον ἢ νὰ καθορισθῶσιν αἱ συνθῆκαι, αἵτινες δέον νὰ ὑφίστανται, ὅπως ἐμφανισθῇ ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη τῶν δύο ὄψεων.

Ἡ πειραματικὴ ἐπαλήθευσις ὑπὸ τοῦ Davisson καὶ Germer τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κυματομηχανικῆς προβλεφθείσης συμβολῆς τῶν ὑλικῶν κυμάτων, δὲν ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐπιτυχίαν τῶν νέων κβαντικῶν θεωριῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πειραματικὰ ἐξαγόμενα, συμφωνοῦντα πλήρως πρὸς τὰς προβλέψεις τῶν νέων θεωριῶν, καταδεικνύουσι τὴν μεγίστην σπουδαιότητα αὐτῶν διὰ τὴν φυσικὴν ἔρευναν. Οὕτως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κυματομηχανικῆς εἶχε προβλεφθῇ, ὅτι τὸ ὑδρογόνον δὲν ἀποτελεῖ ἁπλοῦν σῶμα, ἀλλ' εἶναι ἕνωσις δύο ἀερίων τοῦ *ὀρθο-* καὶ *παραϋδρογόνου*. Πράγματι δὲ πειραματικῶς οἱ Eucken καὶ Bohnoeffer μετὰ τῶν συνεργατῶν αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ παρασκευάσωσι τὸ παραϋδρογόνον ἐν καθαρᾷ καταστάσει καὶ νὰ σπουδάσωσι τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ. Εἰς τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην ἀνακάλυψιν ἤγαγεν ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κυματομηχανικῆς διαμορφωθεῖσα θεωρία τῶν διατομικῶν μορίων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὀρθοϋδρογόνον, ἡ παρασκευὴ αὐτοῦ ἐν καθαρᾷ καταστάσει δὲν ἐπετεύχθη, καθ' ὅσον, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς θεωρίας, εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπιτυχία καταστάσεως ἰσορροπίας ὑπὸ περιεκτικότητα εἰς ὀρθοϋδρογόνον ἄνω τῶν 75 %.

Περαιτέρω κατεδείχθη ὅτι ἡ συνύπαρξις τῶν ὀρθο— καὶ παραμορίων δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ ὑδρογόνον, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς πάντα τὰ διατομικὰ στοιχεῖα, ὧν οἱ πυρῆνες ἔχουσι τὴν αὐτὴν μᾶζαν. Πράγματι δὲ κατεδείχθη ἡ ὕπαρξις τῶν δύο παραλλαγῶν εἰς τὸ ἄζωτον, φθόριον, χλώριον καὶ ἰώδιον. Ἐπίσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διεμορφώθη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κυματομηχανικῆς, νεωτάτη θεωρία τῆς ἀκτινεργείας καὶ ἐβελτιώθη οὐσιωδῶς ἡ ἠλεκτρονικὴ θεωρία, ὥστε νὰ ἑρμηνεύῃ τὰ φαινόμενα τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν παρατήρησιν.

Τελευτῶντες παρατηροῦμεν ὅτι τόσον ἡ κυματομηχανικὴ ὅσον καὶ ἡ κβαντομηχανικὴ εὑρίσκονται εἰσέτι ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, πανταχόθεν δὲ συνεχίζονται ἤδη αἱ ἔρευναι, αἵτινες ἀσφαλῶς θέλουσι συντελέσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν γνώσεων ἡμῶν ἐπὶ τῆς φυσικῆς τοῦ ἀτόμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fritz Reiche*, «Die Quantentheorie. Ihr Ursprung und ihre Entwicklung», 1921.— *E. Grimsehl*, «Lehrbuch der Physik», 1920.— *W. Westphal*, «Physik», 1928. —*Max. Planck*, «Wärmerhahlung», 1921. —*Arthur Haas*. «Materiewellen und Quantenmechanik», 1930.—*Louis de Broglie*, «Ein führung in die Wellenmechanik», 1929.— *Theodor Wulf*, «Physik», 1929.—*Eugene, Bloch* «L' ancienne et la nouvelle théorie des Quanta» 1930.

Κ. ΠΑΛΑ ΟΛΟΓΟΣ

Κβάντο, ἢ ***Κουάντουνγκ*** (Kwanto ἢ Kwangtung) /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα ὅπερ ἐδίδετο ἄλλοτε εἰς τὸ τμῆμα τῆς Κίνας τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν Μεγάλων τειχῶν καὶ τῆς Μογγολίας. Κατόπιν τὸ ὄνομα τοῦτο περιωρίσθη πρὸς ὑποδήλωσιν τῆς Μαντζουρίας καὶ βραδύτερον ἐδόθη εἰς τὸ νοτιώτερον τμῆμα τῆς χερσονήσου τῆς Μαντζουρίας Λιάοτουνγκ. Σήμερον τὸ τμῆμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 1393 τ. χλμ. καὶ 1.095.903 κατ., ἐκ τῶν ὁποίων 866.506 εἶναι Κινέζοι καὶ 227.301 Ἰάπωνες. Ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν διοικητικὴν περιφέρειαν μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Νταϊρεν*, ὅπου ἑδρεύει ὁ γενικὸς διοικητής. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι τὸ *Πὸρτ-Ἄρθουρ*, τὸ *Τάλιενβουν* καὶ τὸ *Νταλνύ*. Εἶναι χώρα εὔφορος, παράγουσα σιτηρά, ὄρυζαν καὶ καπνόν. Ἔχει πλούσια ὀρυχεῖα ἅλατος. Ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὴν Κίναν, ἀπὸ τῆς ὁποίας τῷ 1898 ἐμισθώθη ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1905 ὑπῆρξε τὸ θέατρον αἱματηροῦ ἀγῶνος, κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, μεταξὺ Ρώσων καὶ Ἰαπώνων, περιῆλθε δὲ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἐκείνου.

Μ. Δ. Β.

κβάντουμ (Quantum). Οὐδέτερον τῆς λατινικῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας quantus, σημαινούσης: ὁπόσος τις, ὅσος, πληθ. quanta· χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φυσικὴν πρὸς δήλωσιν ἰδίας θεωρίας (βλ. *κβάντα, θεωρία τῶν*—).

— **κβάντουμ** ***ἐνεργείας*** /*Φυσικ.*/. Οὕτως ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Planck τὰ στοιχειώδη μέρη, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ποσότης τις ἐνεργείας (βλ. *κβάντα, θεωρία τῶν*—).

Κ. Π.

— **κβάντουμ** ***ἠλεκτρικὸν*** /*Φυσικ.*/. Οὕτω καλεῖται συνήθως τὸ φορτίον ἠλεκτρισμοῦ ὅπερ φέρει ἓν *ἠλεκτρόνιον*

Κ. Π.

Κβάντς (Quantz), ***Ἰωάννης-Ἰωακεὶμ*** (1697–1773). Γερμανὸς πλαγιαυλιστὴς καὶ συνθέτης, ἀσχοληθεὶς μὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς μουσικῆς. Κατ' ἀρχὰς ἔπαιξε βαθύχορδον εἴς τι χωρίον τῆς Γερμανίας, μεθ' ὃ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἄλλων ὀργάνων: τοῦ κλαβεσίνου, τοῦ ὀξυαύλου καὶ τοῦ πλαγιαύλου. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἀντιστίξεως ἔλαβε τῷ 1717 ἐν Βιέννῃ καὶ ἀργότερον ἐν Ρώμῃ. Κατόπιν ἐπιτυχῶν καλλιτεχνικῶν ταξιδίων εἰς Παρισίους, Λονδῖνον κλπ., ἐπανῆλθε τῷ 1727 εἰς Δρέσδην, ἓν ἔτος δὲ ἀργότερον ἔπαιξε πλαγίαυλον ἐν Βερολίνῳ ἐνώπιον τοῦ πρίγκιπος διαδόχου Φρειδερίκου, ὅστις ἐνθουσιασθεὶς ἀπεφάσισε νὰ σπουδάσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ὄργανον τοῦτο. Ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Φρειδερῖκος μετεκάλεσε παρ' αὐτῷ τὸν Κβάντς ὡς μουσικὸν τῆς αὐλῆς ἐπ' ἀμοιβῇ 2.000 ταλλήρων ἐτησίως καὶ μὲ πρόσθετον ἀποζημίωσιν 100 δουκάτων δι' ἕκαστον παρ' αὐτοῦ κατασκευαζόμενον πλαγίαυλον. Ὁ Κβάντς, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ τελειοποίησις τοῦ πλαγιαύλου καὶ ἡ προσθήκη εἰς αὐτὸν δευτέρου κλειδίου, ἔγραψε διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο περὶ τὰ 300 κοντσέρτα καὶ 200 διάφορα τεμάχια, τρίο κουαρτέττα, σερενάτας κλπ., τὰ πλεῖστα διατηρούμενα ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πότσδαμ. Τῷ 1752 ἐξέδωκε τὸ ἐγχειρίδιον: «Versuch einer Anweisung die Flöte «traversière» zu spielen».

Γ. Σ.

Κβαπὶλ (Kvapil), ***Ἰαροσλαῦος.*** Τσέχος ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἔργα του: συλλογαὶ ποιημάτων: «Πίπτοντες ἀστέρες» (1889), «Ἀντάντε» (1903), καὶ δράματα: «Πριγκίπισσα Παπελίσκα» (1897), «Νέφη» (1904). Ἀπὸ τοῦ 1910 σκηνοθέτης τοῦ ἐν Πράγᾳ ἐθνικοῦ τσεχικοῦ θεάτρου.

Θ. Κ.

— **Κβαπὶλ** (Kvapil), ***Φραγκῖσκος.*** Τσέχος ποιητής (1855—1925), ἀναδειχθεὶς διὰ τῆς ποιητικῆς συλλογῆς του: «Ἀπηγορευμένα ἴχνη» (1907) καὶ τῆς «Ἐλεγείας τοῦ Λευκοῦ Ὄρους» (1918). Ἐξετιμήθη ἐπίσης ἡ παρ' αὐτοῦ ἀριστοτεχνικὴ μετάφρασις ἔργων τῶν Πολωνῶν λογίων Μιτσίεβιτς, Σλοβάκι καὶ Κρασνίσκι, γενομένη χάριν τῆς πνευματικῆς συνεργασίας μεταξὺ Πολωνῶν καὶ Τσέχων, ὑπὲρ ἧς εἰργάσθη.

Θ. Κ.

κβὰς (τό). Ἐθνικὸν ποτὸν τῶν Ρώσων, χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς ἐλλείψεως λυκίσκου (ἀντίθεσις ἀπὸ τοῦ ζύθου), ἐκ τῆς οἰκιακῆς αὐτοῦ παρασκευῆς, ἥτις μόνον ἐσχάτως ἐπεξετάθη εἰς μεγαλυτέραν βιομηχανίαν, καὶ ἐκ τῆς εἰδικῆς ζυμώσεως, καθ' ἥν, πλὴν τῆς ἀλκοόλης, παράγεται γαλακτικὸν ὀξὺ καὶ ὀλίγον ὀξικὸν ὀξύ. Ἡ πρώτη ὕλη εἶναι λίαν ποικίλη, δυνατὸν ὅμως νὰ καταταγῇ εἰς τὰς ἀκολούθους ὁμάδας, ἤτοι εἰς ἄλευρον σίτου, σικάλεως, κριθῆς καὶ φαγοπύρου, εἰς βλαστήσαντα καὶ ξηρανθέντα σπόρια τῶν ἀνωτέρω σιτηρῶν, εἰς ἄρτον συνήθως εἰδικῶς παρασκευασθέντα, εἰς μίγματα τῶν προηγουμένων ὑλῶν μετὰ προσθήκης σακχάρου ἢ σακχαρούχων καρπῶν ἢ ἄνευ τούτων, εἰς καρποὺς μόνον. Ἐπίσης προστίθενται καὶ ὗλαι πρὸς ἀρωματισμὸν τοῦ ποτοῦ. Εἰδικὴ ζύμωσις διὰ τὸ κβὰς δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ πρὸς ἔναρξιν τῆς ζυμώσεως χρησιμοποιεῖται παλαιὸν κβὰς καὶ περαιτέρω οἱ ἐπὶ τῶν σταφίδων (ξηρῶν σταφυλῶν) ὑπάρχοντες μικροοργανισμοὶ ἢ εἶδός τι ὀξίνης ἀρτοζύμης. Χαρακτηριστικὸν διὰ τὸ κβὰς εἶναι ὅτι τοῦτο ἐν πλήρει ζυμώσει φέρεται ἐν ταῖς φιάλαις καὶ οὕτω τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ παραμένει ἐντὸς σχηματιζομένου οὕτω λίαν ἀναψυκτικοῦ ποτοῦ. Ἡ περιεκτικότης τοῦ κβὰς εἰς ἀλκοόλην κυμαίνεται μεταξὺ ἰχνῶν καὶ 2, 6%, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως εὑρηται περὶ τὸ 1 %.

Σ. Γ.

Κβάσερ (Kvaser καὶ Kwasir) /*Σκανδ. Μυθολ.*/. Ἐν τῇ σκανδιναυικῇ μυθολογίᾳ μαγικὸν ποτόν, προελθὸν ἐκ τῆς ἀναμίξεως τοῦ σιέλου τῶν ἀντιπάλων θείων γενῶν Αἶζιρ (γενάρχης ὁ Ὀντίν) καὶ Βάνων (γενάρχης ὁ Νζὲρντρ καὶ Φρεϋρ) καὶ προσδῖδον εἰς τὸν πιόντα αὐτὸ ὑπερφυσικὴν δύναμιν καὶ σοφίαν. Τοῦτο ἔπιε μόνος εἷς ἄγγελος τῶν θεῶν, ὀνομασθεὶς *Κβάσερ* ἐξ αὐτοῦ, περιήρχετο δὲ τὸν κόσμον καὶ κατέπλησσε, διδάσκων τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας. Δύο νᾶνοι ὅμως, οἱ Φιάλαρ καὶ Γκάλαρ, ἐνεδρεύσαντες, ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ ἀναμίξαντες τὸ αἷμά του μετὰ μέλιτος συνέθεσαν μαγικὸν φίλτρον, δωροῦν εἰς τὸν λαμβάνοντα τὴν ποιητικὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν εὐγλωττίαν. Φοβούμενοι οἱ νᾶνοι ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ φυλάξωσιν ἀσφαλῶς τὸν θησαυρόν των παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸν γίγαντα Σούττουγκ, παρὰ τούτου δὲ ἥρπασεν αὐτὸν ὁ θεὸς Ὀντίν, διὰ τεχνάσματος, τῇ βοηθείᾳ τῆς

Digitized by Google

κόρης τοῦ γίγαντος, ἧς ἐπροκάλεσε σφοδρὸν ἐρωτικὸν πάθος. Κατὰ τὸν θρῦλον, γευθεὶς ἐξ αὐτοῦ ὁ Μπράγα, κατὰ παραχώρησιν τοῦ Ὀντίν, ἐγένετο θεὸς τῆς ποιήσεως. Θ. Κ.

Κβάστ (Kwast), *Τζαίϊμς*. Ὁλλανδὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1852. Ὑπῆρξε μαθητὴς ἀρχικῶς τοῦ πατρός του καὶ κατόπιν τοῦ Ὠδείου τῆς Λειψίας, εἰς ὃ ἐφοίτησεν ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1874 χάρις εἰς βασιλικὴν ὑποτροφίαν. Διακεκριμένος κλειδοκυμβαλιστὴς ἐδίδαξε τὸ ὄργανον τοῦτο ἐν τῷ Ὠδείῳ τῆς Κολωνίας, εἶτα ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ τέλος ἐν τῷ Ὠδείῳ Στὲρν τοῦ Βερολίνου. Αἱ συνθέσεις του ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓν τρίο, μίαν εἰσαγωγήν, βραβευθεῖσαν εἰς διαγωνισμὸν τῆς Ὁλλανδίας, διάφορα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν κ.λ.π. Γ. Σ.

Κβελλῖνος (Quellinus), ***Ἔρασμος***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Κελλέν*). Δ. Σ. Δ.

Κβιλοῦ, ἢ ***Κουϊλοῦ*** (Kvilou) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Ν. Γαλλικοῦ Κόγκου. Πηγάζει εἰς ὕψος 450 μ. καὶ ῥέει μέχρι τῆς συμβολῆς μετὰ τοῦ ποταμοῦ Λάλλη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νιάνδη* ἢ *Νιάρη*. Εἰσρέει εἰς τὴν Γκότου διὰ μέσου ὀρέων καὶ καθίσταται προσιτὸς εἰς πλοῖα ἐπὶ 50 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν. Παρὰ τὸ Ρουδόλφσταντ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ἔχει μῆκος 60 χλμ. Σ. Κ. Π.

Κβίτκ, *Γρηγόριος Φεοντόροβιτς*. Οὐκρανὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Ὀσνόβα παρὰ τὸ Χάρκοβον τῷ 1778 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1843. Περατώσας τὴν στρατιωτικήν του θητείαν, περιεβλήθη ἐπὶ τετραετίαν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, μεθ' ὃ ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν γενέτειράν του ἔζη βίον ἀσκητικόν. Τῷ 1812 ἤλλαξεν ἀποτόμως τρόπον ζωῆς, μετασχὼν ἐνεργῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νεοϊδρυθέντος τότε ἐν Χάρκοβ θεάτρου ὡς ἠθοποιὸς καὶ δραματουργός. Ὁ Κβίτα ἔγραψεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ὀσνοβιανένκο* ἱστορικὰ διηγήματα καὶ νουβέλλες εἰς οὐκρανικὴν καὶ ρωσικὴν διάλεκτον. Σ. Κ. Π.

Κβίτσαλα (Kvicala ἢ Kviczala), ***Ἰωάννης***. Βοημὸς φιλόλογος (1834—1908). Σπουδάσας ἐν Πράγᾳ καὶ Βόννῃ, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας ἀπὸ τοῦ 1859. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γραμματικήν, τοὺς Ἕλληνας τραγικοὺς καὶ τὸν Βιργίλιον, ἔγραψε δὲ εἰς τσεχικήν, λατινικὴν καὶ γερμανικήν. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ μνημονευτέα: «Συμβολὴ εἰς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Σοφοκλέους» (4 τ. 1864—1869), «Μελέται περὶ τοῦ Βιργιλίου» (1879), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς Αἰνειάδος» (1881), ὡς καὶ μεταφράσεις τοῦ Εὐριπίδου καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων. Βουλευτὴς εἰς τὴν βοημικὴν δίαιταν καὶ τὸ αὐστριακὸν κοινοβούλιον (1880—1883), ἔγινε γνωστὸς ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ ὑποβληθέντος νομοσχεδίου, ὀνομασθέντος «Lex Kvicala», ἀλλὰ μὴ ψηφισθέντος, καθ' ὃ εἰς τὰς βοημικὰς κοινότητας μικτῆς γλώσσης οἱ βοημόπαιδες ὑπεχρεοῦντο καὶ ἐδικαιοῦντο νὰ φοιτήσωσιν εἰς ἐκεῖνο τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδιδάσκετο ἡ οἰκειοτέρα αὐτοῖς γλῶσσα, γερμανικὴ ἢ τσεχική. Θ. Κ.

«Κβὸ βάντις;». Τίτλος ἔργου τοῦ *Ἐ. Σιέγκεβιτς*, ἐκ τῆς λατινικῆς ἐρωτήσεως «Quo vadis, Domine;» (= ποῦ ὑπάγεις, Κύριε;), ἣν ἀπηύθυνεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος πρὸς τὸν Χριστόν, ἐμφανισθέντα αὐτῷ, χρόνον τινὰ πρὸ τοῦ μαρτυρίου του. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ συγγραφεύς, μὲ θέμα τὸν θρῦλον τοῦτον, περιγράφει τὴν ἐπὶ Νέρωνος κατάστασιν τῆς Ρώμης, τὰ ὄργια, τοὺς χριστιανικοὺς διωγμοὺς καὶ τὴν πυρπόλησιν τῆς πόλεως.

Κβόστεκ (Chvostek), ***Φραγκῖσκος***. Βιενναῖος ἰατρὸς (1835—1884). Διετέλεσε στρατιωτικὸς ἰατρὸς τάγματος καὶ διευθυντὴς παθολογικῆς κλινικῆς νοσοκομείου, εἶτα διευθυντὴς τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς τῆς «Ἰωσηφείου Ἀκαδημίας» μέχρι τοῦ 1874, ὁπότε ἐγένετο ἀρχίατρος καὶ καθηγητής. Ἀνέπτυξεν εὐρεῖαν ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν, δημοσιεύσας εἰς εἰδικὰ περιοδικὰ περὶ τὰς 136 ἐργασίας ἀφορώσας τὴν ἐσωτερικὴν παθολογίαν. Οὕτως ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς «Βιενναίας Κλινικῆς» τῶν ἐτῶν 1870, 1880, 1881, 1882 εὕρηνται ἐργασίαι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν σπληνικῶν ὄγκων, τῶν νόσων τῶν ἐπινεφριδίων, τῆς πυώδους ἠπατίτιδος, τῶν νόσων τῆς πυλαίας φλεβός, κτλ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυόντων μελῶν τοῦ στρατιωτικοῦ ὑγειονομικοῦ συμβουλίου. Ο. Ρ.

κβύλισμα (λατ. Quilisma, ἴσως ἐκ τοῦ ἑλλην. *κύλισμα*) μουσικὸν καλλωπιστικὸν σημεῖον, ἀπαντῶν ἐν τῇ νευματικῇ σημειογραφίᾳ καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν *τρίλλον*: ⁓. Γ. Σ.

κε *[Βυζ. Μουσ.]*. Μονοσύλλαβος μουσικὸς φθόγγος, χρησιμεύων διὰ τὴν παραλλαγὴν τοῦ νέου γραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ὁ φθόγγος οὗτος, κατέχων τὴν ἕκτην βαθμίδα ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ φθόγγου νη πρωτοτύπῳ φυσικῇ διατονικῇ κλίμακι, ἧς ποιοῦνται χρῆσιν ἥ τε βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ ἡ δημώδη ἑλληνική, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μέσην τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἥτις ἐφθέγγετο παρ' αὐτοῖς διὰ τοῦ μονοσυλλάβου φθόγγου τε, ἢ πρὸς τὸν φθόγγον la_2 τῆς εὐρωπαϊκῆς. Ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ὁ φθόγγος *κε* δὲν ὑπῆρχεν, ἀντιστοιχεῖ δὲ ἐν μὲν ἀναβάσει πρὸς τὸν πολυσύλλαβον μουσικὸν φθόγγον *ἄνανες*, ἐν δὲ καταβάσει πρὸς τὸν *ἀνέανες* τοῦ συστήματος τούτου. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

Κέα. Ἡ βορειοδυτικωτέρα νῆσος τῶν Κυκλάδων, ἡ πλησιεστάτη πρὸς τὴν Ἀττικήν, ἀφ' ἧς τὸ ἐγγύτερον αὐτῆς σημεῖον ἀπέχει 12 ναυτικὰ μίλλια. Εἶναι νῆσος μικρά, σχήματος ᾠοειδοῦς, φερομένη ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. καὶ στρέφουσα πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην τὸ στενότερον αὐτῆς μέρος, τὸ ὁποῖον καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀμίλιον.

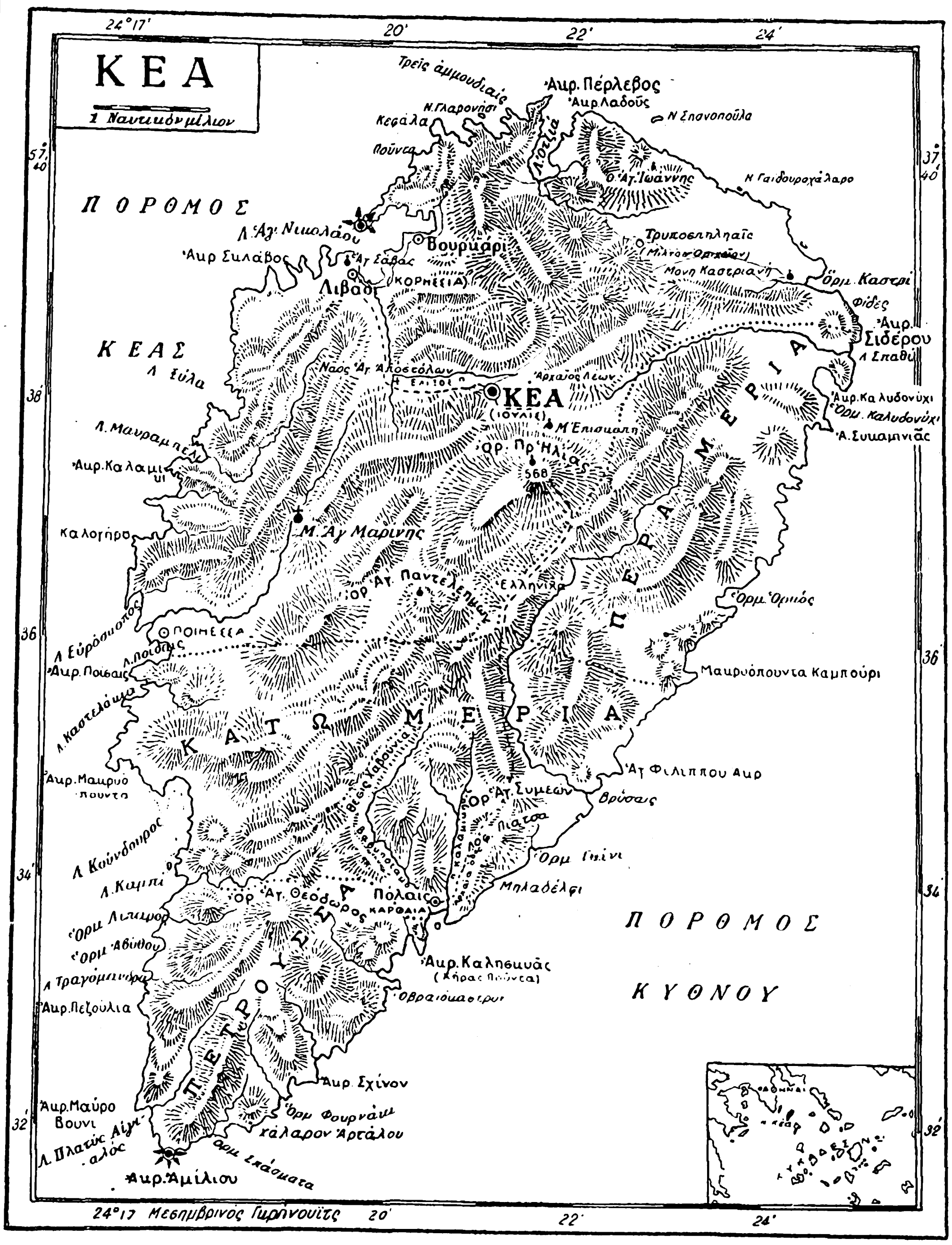

Ἔχει μῆκος 16 χλμ., μεγαλύτερον πλάτος $8^1/_2$ χλμ., περίμετρον $25\,^1/_2$ ναυτικῶν μιλλίων καὶ ἐμβαδὸν 103 τ. χλμ.

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῆς νήσου Κέας εἶναι ἁπλῆ. Ἡ νῆσος συνίσταται κυρίως ἐκ τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων (μετ' ὀλίγων ἐνεστρωμένων μαρμάρων), ἐξ ὧν ἀποτελεῖται καὶ ἡ Ἄνδρος. Ἐπικρατοῦν πρασινωποὶ (χλωριτικοὶ) μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ ἄφθονον χαλαζίαν καὶ λέπια πρασίνου μαρμαρυγίου. Ἐντὸς τῶν σχιστολίθων τούτων κεῖνται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διεσπαρμέναι κοῖται φαιοῦ καὶ κυανωποῦ ἀγενοῦς μαρμάρου, πάχους τὸ μέγιστον μόνον 30 μ. (π. χ. εἰς τὴν κοιλάδα Σπαθί, παρὰ τὸ Καστρί, τὰ Ἑλληνικά, Πόλες κτλ.). Εἰς τὰ ἀνώτερα ὅρια τοιούτων ἐνστρώσεων μαρμάρων πρὸς τοὺς ὑπερκειμένους σχιστολίθους εὑρίσκονται παρὰ τὸν Κάλαμον καὶ παρὰ τὸ Σπαθὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν κοιτάσματα λειμονίτου μὲ ἀρχαίας ἐκμεταλλεύσεις. Ὑπεράνω τῆς κυρίας μάζης τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων κεῖται παχύτερον κάλυμμα μαρμάρου, τὸ ὁποῖον ὁ Φίλιψων χαρακτηρίζει ὡς ἀνώτερον μάρμαρον. Παρουσιάζεται εἰς μικρὰς ἐκτάσεις εἰς τὴν βόρειον καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου, πανταχοῦ κλῖνον πρὸς τὴν θάλασσαν, παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, τὸν Ἅγιον Συμεῶνα, τὰς Πόλας καὶ ἐπὶ τῆς χερσονήσου Πετροῦσα. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην τοποθεσίαν παρουσιάζονται ἐντὸς τῶν σχιστολίθων καὶ τοῦ ἀνωτέρου μαρμάρου σημαντικαὶ φλέβες ἀργυρούχου μολύβδου, ὡς καὶ σιδηρομεταλλεύματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγένοντο ἐκμεταλλευτικαί τινες ἐργασίαι. Τέλος ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρέχει μικρὸν τεμάχιον δολομίτου, ὀλίγων μόνον μέτρων πάχους, τὸ ὁποῖον ἐπικάθηται ἀσυμφώνως ἐπὶ τῶν σχιστολίθων καὶ ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, τοῦ κειμένου νοτιοδυτικῶς τοῦ λιμένος Λιβάδι. Ἀνήκει εἰς τὴν κρητιδικὴν διάπλασιν τοῦ μεσοζωικοῦ τῆς Ἀττικῆς. Γ. Κ. Γ.

—[ΓΕΩΓΡ.] Τὰ παράλια τῆς νήσου εἶναι ἀπότομα καὶ βραχώδη. Μικροὶ ὁρμίσκοι καὶ ναύλοχοι διαδέχονται μικρὰ ἀκρωτήρια, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ΒΔ παραλίαν. Κατὰ ταύτην ἀνοίγεται ὁ κύριος λιμὴν τῆς νήσου, τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*. Ἀπὸ τοῦ βορειοτάτου ἀκρωτηρίου, τοῦ Περλέβου, ἀνοίγεται ἕτερος πρὸς Β ἀναπεπταμένος λιμήν, ὁ *Ὀτζιά*, παρὰ τὸ ἀνατολικώτατον δέ, τοῦ Σιδέρου, ἀνοίγονται οἱ μικροὶ ὅρμοι *Καστρί*, *Σπαθὶ* καὶ *Καλυδονύχι*. Παράκτιοι νησῖδες καὶ σκόπελοι εἶναι ὀλίγοι, λείψανα ἀρχαίων γεωλογικῶν καταπτώσεων.

Ἡ νῆσος εἶναι ὀρεινή, διατεμνομένη ὑπὸ βουνῶν καὶ μαστοειδῶν λόφων, κυματοειδῶς ἐκτεινομένων καὶ διαχωριζομένων ὑπὸ βαθυτάτων χαραδρῶν. Ἐκ τῶν πολλῶν κορυφῶν, τρεῖς διακρίνονται κύριαι, ἡ ὑψηλοτέρα *Προφήτης Ἠλίας* (568 μ.) μετὰ φερωνύμου ναΐσκου, ἡ ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῆς νήσου *Ἅγιος Παντελεήμων* καὶ ἡ πρὸς Ν τοῦ *Ἁγίου Θεοδώρου*. Ἑτέρα πρὸς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν εἶναι ἡ τοῦ *Ἁγίου Συμεῶνος*. Ἐν συνόλῳ ἡ χώρα, καίτοι γενικῶς ξηρά, εἰς τὰ ὄμματα τοῦ περιηγητοῦ παρίσταται ἥμερος καὶ γλυκεῖα, ἰδίως ὅπου τὰς κλιτῦς καὶ τὰς κορυφὰς τῶν λόφων χρωματίζουν αἱ χλοεραὶ δρύες, κύρια δένδρα τῆς νήσου. Ἡ καλλιέργεια ἔχει ἐξημερώσει τοὺς τόπους, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν λόφων εἶναι

Digitized by Google

καλλιεργημένοι σχεδὸν μέχρι τῆς κορυφῆς, στηριζομένου τοῦ χώματος δι' αἱμασιῶν. Οἱ περὶ τὸ ὄρος τοῦ Προφήτου Ἠλία λόφοι εἶναι κατάφυτοι ἐκ δρυῶν καὶ ἀμπελώνων, ἐπί τινος δ' ἀνατολικῆς τούτου περιφερείας ὑπάρχει καὶ βλάστησις καστανεῶν.

Πεδιάδων ἡ νῆσος στερεῖται· ἔχει μόνον μικρὰς κοιλάδας ἢ αὐλῶνας εἰς τὰ παρόχθια τῶν συναγκειῶν τῶν βουνῶν καὶ λόφων. Αἱ μεγαλύτεραι τούτων εἶναι ἡ τῶν *Ποισῶν* (τῆς ἀρχαίας Ποιηέσσης), ἀναστομουμένη πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου, πλήρης ἀμπελώνων καὶ φυτειῶν (λαχανικῶν καὶ βάμβακος) καὶ ἡ τοῦ *Λιβαδίου*, ἀναστομουμένη εἰς τὸν μεσημβρινὸν μυχὸν τοῦ κυρίου λιμένος τῆς νήσου, καὶ διὰ τῆς ὁποίας διαβαίνουσιν οἱ ἀνερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν ἐκ τοῦ λιμένος.

Ῥέοντα ὕδατα ἔχει ὀλίγα. Πηγαὶ καὶ κρῆναι ὑπάρχουν εἰς πλεῖστα μέρη τῆς νήσου, πανταχοῦ δ' εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ὕδωρ φρεάτιον. Ἐν τῷ Λιβαδίῳ ὑπάρχει κρήνη ἔχουσα ἄφθονον ὕδωρ, πηγάζον κατὰ τὸν αὐτόθι αὐλῶνα, εἰς ὃν κατέρχεται ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλούμενος ποταμὸς Ἕλιξος. Πλὴν τῆς ΒΔ. περιοχῆς τῆς νήσου, ἔνθα ἡ ὁμώνυμος πολίχνη, τρία λοιπὰ τμήματα αὐτῆς ὁ ομάζονται ἰδιαιτέρως. Τὸ μεσημβρινότερον τμῆμα, ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, καλεῖται *Πετροῦσσα*, τὸ ἀμέσως βορειότερον τούτου μέχρι τοῦ μέσου σχεδὸν τῆς νήσου λέγεται *Κάτω Μεριὰ* καὶ τὸ ἀνατολικὸν κατὰ μῆκος μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Προφήτου Ἠλία ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σιδέρου ἀφ' ἑτέρου *Πέρα Μεριά*.

Τὸ ἔδαφος τῆς Κέας περιέχει κοιτάσματα παρεμφερῆ πρὸς τὰ τῆς Λαυρεωτικῆς, ἤτοι σιδηροῦχα μαγγανιομιγῆ, μολυβδοῦχα ἀργυρομιγῆ ὑπὸ μορφὴν γαληνίτου, ἔτι δὲ ψευδαργυροῦχα καὶ χαλκοῦχα. Οὐδὲν τούτων ἐξορύσσεται εἰμὴ μόνον μίλτος, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν βιομηχανίαν κατασκευῆς ἀγγείων ἐσμαλτωμένων. Ἡ νῆσος κατοικεῖται ἀραιῶς. Ἐνῷ τῷ 1896 ἠρίθμει 4.975 κατοίκους, σήμερον (1928) ἀριθμεῖ 3713, ἤτοι 36 ἀνὰ τ. χλμ. Οἱ κάτοικοι συγκεντροῦνται κυρίως εἰς τὴν ὁμώνυμον πολίχνην καὶ εἰς 3 ἕως 4 μικρὰ χωρία κατὰ τὸν λιμένα τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, τὴν τῆς *Κορησσίας*. Οὐχ ἧττον ὑπάρχουν καὶ εἰς ἀπόκεντρα καὶ μεμακρυσμένα μέρη ἀγροτικοὶ οἰκίσκοι μεμονωμένοι, ἔνθα κατοικοῦσιν οἱ γεωργοὶ κατὰ τὸν χρόνον τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν. Ὑπάρχουν ἔτι καὶ πολλαὶ μοναὶ μικραί, νῦν διαλελυμέναι καὶ ἠρημωμέναι. Ἡ σπουδαιοτέρα φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ τῆς *Ἁγίας Μαρίνης* ΝΔ. τῆς Κέας, ἔνθα ὑπάρχει καὶ παλαιὸς τετραγωνικὸς πύργος. Ἐξαιρετικῆς τιμῆς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων τυγχάνει ἡ *Καστριανὴ* (Κοίμησις τῆς Θεοτόκου) εἰς τὰ ΒΑ τῆς νήσου, ἐκτισμένη ἐπὶ παραλίου λόφου ὑψηλοῦ ($2^1/_2$ ὥρ. ἐκ τῆς πολίχνης), ἔχοντος τερπνὴν θέαν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἐκ τῶν δημητριακῶν καρπῶν εὐδοκιμεῖ ἐν τῇ νήσῳ ἡ κριθή, ὀλίγου σίτου παραγομένου εἰς τὰ πεδινὰ μέρη (40—50 χιλ. κοιλά). Περισσοτέρα ποσότης εἶναι ἡ τοῦ οἴνου (350 χιλ. ὀκάδ.). Ἐκ τῶν δένδρων ὀλίγισται εἶναι αἱ ἐλαῖαι, ὡς καὶ τὰ ἄλλα ὀπωροφόρα. Εἰς τοὺς κήπους καλλιεργοῦνται λεμονέαι ἀποφέρουσαι 100 χιλ. λεμονίων. Ἰδιάζον ὅμως προϊὸν εἶναι ἡ βάλανος (δρῦς ἡ αἰγίλωψ) μὲ μέσον ὅρον παραγωγῆς 20 χιλ. κανταρίων. Παράγει ἔτι λαμπρὸν μέλι καὶ ἱκανὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, τυρόν, μαλλίον κλπ. Ἡ συγκοινωνία ἐν τῇ νήσῳ γίνεται δι' ὄνων καὶ ἡμιόνων. Συγκοινωνία μετὰ τοῦ Πειραιῶς τελεῖται πολλάκις τῆς ἑβδομάδος δι' ἀτμοπλοίων τῶν γραμμῶν Πειραιῶς—Κύθνου—Σύρου καὶ Πειραιῶς—Κέας—Καρύστου. Διὰ δὲ τοῦ πορθμοῦ Κέας, ὅπως καλεῖται ὁ μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς Μακρονήσου πορθμός, διέρχονται τὰ ξένα πλοῖα τὰ διευθυνόμενα ἐκ τῶν δυτικῶν μερῶν τῆς Μεσογείου εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Φάροι ὑπάρχουν ἐπὶ τοῦ Β μέρους τοῦ στομίου τοῦ λιμένος Ἁγίου Νικολάου (Κορησσίας) καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀμίλιου, ἔνθα πυρσὸς δ' τάξεως φωτὸς λευκοῦ μετ' ἐκλάμψεων ἀνὰ 2″. Ι. Σ. Σ.

—[ΙΣΤΟΡ.] Ἡ *Κέα* πάλαι ὠνομάζετο *Κέως*. Τὸ *Κέα* προέκυψεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ Cea. Παρὰ Κλαυδίῳ Πτολεμαίῳ καλεῖται *Κεία* καὶ *Κία*. Ὁ Ἱεροκλῆς μεταχειρίζεται πρῶτος τὸν τύπον *Κέα* εἰς τὸν «Συνέκδημον» αὐτοῦ. Ὁ σχηματισμὸς *Τζιὰ* προέκυψεν ἐκ τοῦ φραγκικοῦ Zia, ὡς ἐκλήθη ἡ νῆσος ὑπὸ τῶν, ἀρχομένου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἐπιδραμόντων Φράγκων κατακτητῶν. Εἰς τοὺς ἀρχαίους βενετικοὺς χάρτας τὸ ὄνομα τῆς νήσου γράφεται Cea καὶ Zea. Σήμερον κοινῶς ὀνομάζεται *Τζιά*. Οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον τὴν Κέαν Mourtedd—adhasé (=νῆσον ἀρνησιθρήσκων), ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐχόντων τὸ κρησφύγετον αὐτῶν πειρατῶν. Ἡ Κέα 1.600 περίπου ἔτη π. Χ. ἀπῳκίσθη ὑπὸ Ἀρκάδων ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀρισταῖον, ὅστις, θεὸς τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, ἐτιμᾶτο ἰδιαζόντως ἐν Κέᾳ ὡς Ζεὺς Ἀρισταῖος, προσαγορευόμενος Νόμιος καὶ Ἀγρεύς, συνδεομένου τοῦ ὀνόματός του μεθ' ἑνὸς τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἀρχαίων μύθων, τοῦ τῆς προσελκύσεως τῶν ἐτησίων ἀνέμων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰ κυνικὰ καύματα δροσίζουν τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά. Τελευτῶντος τοῦ ΙΒ' π. Χ. αἰῶνος ἥρως ἐκ Ναυπάκτου, ὁ *Κέως*, ἐπὶ κεφαλῆς Λοκρῶν, κατέλαβε τὴν νῆσον, κληθεῖσαν ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του *Κέων*. Ἐξ ἀνευρεθεισῶν ἐν Καρθαίᾳ ἐπιγραφῶν πληροφορούμεθα ὅτι ἔκπαλαι ὑπῆρχον πράγματι στενοὶ φιλίας δεσμοὶ μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Κέω καὶ τῆς Ναυπάκτου. Κατόπιν ἀπῴκισαν τὴν νῆσον οἱ Ἴωνες ὑπὸ τὸν Θερσιδάμαντα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Κρῆτες ἐδέσποσαν τῆς νήσου ἐπὶ τῆς θαλασσοκρατίας τοῦ Μίνωος, εἰς προγενεστέραν δὲ ἐποχὴν ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἐν Κέῳ καὶ Κᾶρες καὶ Φοίνικες καὶ Πελασγοί, εἰς οὓς ὀφείλονται καὶ τὰ μέχρι σήμερον σῳζόμενα ἐν τῇ νήσῳ κολοσσιαῖα δι' ἀργῶν λίθων τείχη, ὧν ἐξέχουσι τὰ τῆς πόλεως Καρθαίας.

Πλὴν τοῦ κλασσικοῦ αὐτῆς ὀνόματος ἡ νῆσος ἔφερε τὸ πάλαι καὶ διαφόρους ἄλλας προσωνυμίας. Οὕτως ὠνομάζετο *Εὐξαντίς*, *Κίανος*, *Μεροπίη*, *Συρίη* καὶ *Ὑδροῦσσα*. Ἡ τελευταία αὕτη προσωνυμία προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ νῆσος κατὰ παλαιτάτους χρόνους εἶχε δαψίλειαν ὑδάτων. Τότε ἡ Κέως ἦτο ἐνδιαίτημα ὑδροχαρῶν Νυμφῶν. Ἐμφανισθέντος ἐν τῇ νήσῳ λέοντος, συμβολίζοντος τὴν ξηρασίαν, αἱ Νύμφαι ἐφυγαδεύθησαν εἰς τὴν παρακειμένην Κάρυστον, διαπεραιωθεῖσαι ἐκ τοῦ ἀντικρυνοῦ τῆς Κέω ἀκρωτηρίου, ὅπερ ἐκ τούτου ἐκλήθη Λέων.

Πλὴν τοῦ Ἀρισταίου, ἐν Κέῳ ἐλατρεύετο καὶ ὁ Ζεὺς Ἰκμαῖος, θεὸς τῶν δροσερῶν ἀνέμων, τῆς ἀναψυκτικῆς δρόσου καὶ τῶν βροχῶν, οὗτινος ἡ λατρεία συνεδυάζετο ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν τοῦ Ἀρισταίου. Ἐπίσης ἐλατρεύετο ἡ Ἀθηνᾶ Νεδουσία, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ἀπόλλων Σμίνθιος, ὁ Διόνυσος, ἡ Δημήτηρ, ἡ Νέμεσις, ἐπὶ δὲ τῶν Πτολεμαίων καὶ ὁ Σέραπις. Ἐλατρεύετο εἰς τὴν Κέων καὶ ἡ Ἀφροδίτη, ἐν τούτοις δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν νῆσον οὔτε ἑταῖραι, οὔτε αὐλητρίδες. Ἀπαντᾶται δὲ ἐν Κέῳ εἰς παλαιοτάτην ἐποχὴν καὶ ἡ λατρεία τῶν ἐπιχωρίων νυμφῶν Βρισῶν καὶ Κορησσίων, πρὸς ἃς συνδέεται καὶ ἡ τοῦ ἥρωος Κυπαρίσσου, μεταμορφωθέντος εἰς τὸ ὁμώνυμον δένδρον, ὅπερ ἔκτοτε κατέστη σύμβολον θλίψεως καὶ αἰωνίου πένθους.

Ἡ Κέως κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐθεωρεῖτο νῆσος ἰωνική, μόνη δὲ αὕτη ἐξ ὅλων τῶν Κυκλάδων εἶχε τέσσαρας αὐτονόμους καὶ ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων πόλεις, τὴν *Ἰουλίδα*, τὴν *Καρθαίαν*, τὴν *Κορησσίαν* ἢ *Κορησσὸν* καὶ τὴν *Ποιήεσσαν*. Τούτων ἐπισημότεραι ἦσαν ἀρχαιότερον μὲν ἡ Καρθαία, κατόπιν δὲ ἡ Ἰουλίς. Ἡ *Ἰουλὶς* ἠγείρετο μεσογείως ἐπὶ ὑψώματος, εἰς ἣν θέσιν εὕρηται ἡ σημερινὴ κωμόπολις Κέα. Καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἀσημοτέρα τῶν λοιπῶν ἐπιθαλασσίων τῆς Κέω πόλεων, διὸ καὶ ἐλάχιστα ἔκοψεν ἀργυρᾶ νομίσματα, βραδύτερον ὅμως ἀπέβη ἡ πρωτεύουσα πόλις τῆς νήσου. Ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν αὐτῆς νομισμάτων, τῶν πρὸ τοῦ 480 π. Χ. κοπέντων, εἰκονίζεται ἔνθεν μὲν ἀγγεῖον μόνωτον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΙΟΥΛΙ, ἑτέρωθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον, διῃρημένον διαγωνίως εἰς τέσσαρα μέρη, ἐπὶ δὲ τῶν νεωτέρων τῶν πρὸ τοῦ 300 π. Χ., ἅτινα εἶναι χαλκᾶ, ἔνθεν μὲν νεανικὴ ἢ πωγωνοφόρος κεφαλή, ἑτέρωθεν δὲ μέλισσα ἢ κύναστρον (Σείριος) μετὰ τῆς ἰδίας ἐπιγραφῆς, ἐπὶ ἄλλων δὲ κεφαλὴ Διονύσου καὶ ἑτέρωθεν σταφυλὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς ΙΟΥΛΙ. Εἰς δὲ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κωμοπόλεως Κέας φραγκικὸν κάστρον, ὅπερ ἀπετέλει τὴν ἀρχαίαν ἀκρόπολιν τῆς Ἰουλίδος, εὕρηνται ἐντετειχισμένα ἐπὶ τῶν αὐτόθι οἰκημάτων ἀρχαῖα τυχαίως εὑρεθέντα μάρμαρα, ὧν ἱκανὰ ἦσαν ἄλλοτε ἐσπαρμένα καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν βράχων τοῦ κάστρου, παρὰ τὴν ἀφθόνως ἐκεῖ φυομένην κάππαριν.

Ἐπὶ τῆς ΝΑ. παραλίας τῆς Κέω καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως *Πόλες* ἠγείρετο ἡ *Καρθαία*, ἥτις, κατηρημωμένη σήμερον, ἔχει μεταβληθῇ εἰς ἀγρίαν ἔκτασιν. Τὰ σῳζόμενα ἄφθονα τῆς Καρθαίας ἀργυρᾶ νομίσματα διατρανοῦσι τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀκμήν. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων της τούτων, τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαιότερα ἀνάγονται εἰς τὸ 600 π. Χ., εὕρηνται αἱ ἑξῆς παραστάσεις: ἀμφορεύς, παρὰ τὸν ὁποῖον ἐνίοτε δελφίς, ὄπισθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον, διῃρημένον εἰς ὀκτὼ τριγωνικὰ μέρη μετὰ τῶν γραμμάτων ΑΚ ἢ ΘΡΑΚ, σταφυλή, πλησίον τῆς ὁποίας δελφῖνες, ἀντιθέτως δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον, κεφαλὴ πωγωνοφόρος Ἀρισταίου ἢ Διὸς Ἰκμαίου, ἀντιθέτως δὲ κύων (ἀστὴρ Σείριος) ὑπὸ ἀκτίνων περιβαλλόμενος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΑΡΘΑΙ, ἐν τῷ πεδίῳ ΑΝ, κεφαλὴ ἀγένειος Ἀπόλλωνος ἢ Ἀρισταίου δαφνοστεφής, ἀντιθέτως δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ΚΑΡΘΑ καὶ κύων ὑπὸ ἀστέρων περικυκλούμενος, ὑποκάτω δὲ μέλισσα, σύμβολον τοῦ Ἀρισταίου, διδάξαντος εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κέω τὴν μελισσοκομίαν, κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ, ἀντιθέτως δὲ σταφυλὴ καὶ ἀστὴρ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΑΡΘΑ, κεφαλὴ πωγωνοφόρος, δαφνοστεφής, ἀντιθέτως δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ΚΑΡΘΑΙ μεταξὺ τῶν ἀκτίνων ἀστέρος. Τὰ τείχη δὲ τῆς Καρθαίας, κυκλώπεια ὄντα καὶ ἀποτελούμενα ἐκ κολοσσιαίων πετρῶν, εἶναι τὰ ἀρχαιότερα τῆς Κέω. Τῆς *Κορησσίας*, ἔνθα ἠγείρετο ναὸς τοῦ Σμινθίου Ἀπόλλωνος, λείψανα σῴζονται εἰς τὸν σημερινὸν παράλιον συνοικισμὸν *Λιβάδι*. Ἦτο δ' ἡ Κορησσία μεγάλης ἄλλοτε καὶ αὕτη ἐμπορικῆς σπουδαιότητος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Στράβωνος ἦτο ἁπλοῦν ἐπίνειον τῆς Ἰουλίδος. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων της, τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαιότερα ἀνάγονται ἐπίσης εἰς τὸ 600 π. Χ., ἐπὶ ἄλλων μὲν εἰκονίζεται σηπία, παρ' ἣν δελφίς, ἐπὶ ἄλλων δελφίς, ἀντιθέτως δ' ἐπ' ἀμφοτέρων τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐπὶ δὲ νεωτέρων (300—200 π. Χ.) σηπία ὡσαύτως καὶ ἀντιθέτως σταφυλὴ μὲ τὰ γράμματα Κ—Ο, κεφαλὴ νεανικὴ ἢ πωγωνοφόρος καὶ ἀντιθέτως σταφυλὴ καὶ μέλισσα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΟΡΗ, ἄλλοτε δὲ ἡ ἰδία ἐπιγραφὴ μετὰ ἀστέρος. Ἡ δὲ *Ποιήεσσα*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα διεσώθη παραφθαρὲν εἰς *Ποῖσες*, ἔκειτο ἐπὶ τῆς ΝΔ πλευρᾶς τῆς Κέω, πρὸς μεσημβρίαν τῆς Κορησσοῦ καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Καρθαίας, ἐπὶ ἀντικρύζοντος τὸ Σούνιον παραθαλασσίου λόφου, ὅστις σήμερον ὀνομάζεται *Κούνδουρος*. Πρὸς βορρᾶν εὕρηται ὁ ὁρμίσκος *Παγανιά*, ἔνθα ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου καὶ πύργου, λεγόμενα «τοῦ Τούρκου». Εἰς τὸ ἄνω ἐπίπεδον μέρος τῆς πόλεως, ἥτις ἤδη ἐπὶ Στράβωνος ἦτο ἠρειπωμένη, διακρίνονται λείψανα μεγάλων οἰκοδομημάτων, πρὸς Α δὲ ἐρείπια κυκλικοῦ κτιρίου. Ἀνευρέθη δὲ καὶ ἐπιγραφή, ἀναφερομένη εἰς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν καὶ πολλοὶ ἐνεπίγραφοι ἐπιτύμβιοι λίθοι, κίονες καὶ κιονόκρανα. Εἰς τὴν παράκτιον θέσιν *Φρέα*, τρία τέταρτα μακρὰν τῆς Ποιηέσσης, σῴζονται ἐρείπια κωμοπόλεως, ἥτις πιστεύεται ὅτι ἦτο ἡ *Νηρησσός*. Ὑπῆρχε δ' ἐν Ποιηέσσῃ καὶ ναὸς Ἀθηνᾶς Νεδουσίας. Τὰ σῳζόμενα τῆς Ποιηέσσης νομίσματα, πάντα περίπου πρὸ τοῦ 300 π. Χ., καὶ χαλκᾶ, φέρουσιν ἔνθεν μὲν κεφαλὴν Ἀρισταίου, ἑτέρωθεν δὲ ἀστέρα καὶ σταφυλὴν μὲ τὰς ἐπιγραφὰς ΠΟ καὶ ΠΟΙΕ.

Αἱ τέσσαρες αὗται πόλεις τῆς Κέω καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἑκάστης τούτων νομίσματα εἶναι τρανὰ μαρτύρια ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀκμῆς καὶ ἐξαιρέτου κοινωνικοῦ βίου, οὗτινος οἱ ἀρχαῖοι εὔφημον ποιοῦνται μνείαν, αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους μὴ ἀπαξιώσαντος νὰ γράψῃ βιβλίον ἰδιαίτερον περὶ πολιτείας Κείων. Διέπρεψαν δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τέσσσαρες ἐν Κέῳ ποιηταί, Σιμωνίδης ὁ πρεσβύτερος, Σιμωνίδης ὁ Λεωπρέπους, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, ἀκμάσας περὶ τὸ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, Σιμωνίδης ὁ νεώτερος, ἀκμάσας ὀλίγον πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ συγγράψας εἰς τρία βιβλία «Περὶ γενεαλογιῶν», ἐξ οὗ καὶ Γενεαλόγος ἐπωνομάσθη, καὶ ὁ Βακχυλίδης, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Σοφισταὶ δὲ καὶ φιλόσοφοι ἀναφέρονται ὁ Πυθοκλείδης, Θηραμένης ὁ Ἄγνωνος, ἕτερός τις Θηραμένης καὶ ὁ περιπατητικὸς φιλόσοφος Ἀρίστων. Ἡ Κέως δ' ἐγέννησε καὶ διασήμους ἰατρούς, τὸν Πανθείδην, τὸν Μηδίαν καὶ τὸν Ἐρασίστρατον. Τοῦ τελευταίου σῴζονται οἱ τίτλοι ἕνδεκα συγγραφῶν του καὶ βραχέα τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀποσπάσματα. Ἀλλ' ἡ ἀκμὴ τῆς Κέω κατέπεσεν ἅμα τῇ ἀπωλείᾳ τῆς αὐτονομίας της.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐπεκράτει ἐν Κέῳ τὸ ἔθιμον νὰ αὐτοκτονῶσιν οἱ γέροντες διὰ κωνείου. Τὸ ἔθιμον ἐπεκράτησεν ἐν τῇ νήσῳ ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας. Ἐπολιορκοῦντο ποτὲ οἱ Κεῖοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἔλειπον δὲ τὰ τρόφιμα. Διὰ νὰ ἐπαρκέσωσι δὲ ταῦτα εἰς τοὺς διεξάγοντας τὴν ἄμυναν νεωτέρους, ἀπεφάσισαν νὰ πίουν τὸ κώνειον ὅλοι οἱ γέροντες. Οὕτως ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν παρατεινομένην πολιορκίαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπελθόντες ἄπρακτοι. Ἔκτοτε καθιερώθη νὰ πίνουν ἑκουσίως ἐν Κέῳ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, τὸ κώνειον, ὅταν ἔφθανον τὴν ἡλικίαν τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν. Τὸ ἔθιμον, ὅπερ ἐκαλεῖτο «Κεῖον νόμιμον», διατηρηθὲν μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐξέλιπεν ἐπελθόντος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐκ τῶν Κυκλάδων μόνη ἡ Κέως ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυμαχίαν περὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 480 π. Χ., ἀποστείλασα εἰς ἐπικουρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου δύο τριήρεις καὶ ἰσαρίθμους πεντηκοντόρους. Εἰσελθοῦσα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν ἡ Κέως κατέβαλλε τὸ πρῶτον μὲν τέσσαρα τάλαντα ἐτησίως, ἀργότερον δὲ δέκα. Εἶχον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξαναγκάσει τοὺς Κείους διὰ συνθηκῶν νὰ πωλοῦν εἰς αὐτοὺς ἀποκλειστικῶς εἰδικὸν τῆς νήσου των ὀρυκτόν, τὴν μίλτον, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς φάρμακον, ὡς χρῶμα πρὸς βαφήν, εἰς τὴν ζωγραφικήν. Ἀλλ' ἰδίως εὐρεῖα αὐτῆς χρῆσις ἐγίνετο εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικήν, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερον.

Τῷ 363 ἢ 352 π. Χ., ὅτε ἰσχυρὸς ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν στόλος τῶν Θηβαίων, ὁρμητήριον ἔχων τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, διέπλεε τὸ Αἰγαῖον, ἡ Κέως ἀπεστάτησε τῶν Ἀθηνῶν, ἐξαιρουμένης ἐκ τῶν πόλεων αὐτῆς μόνης τῆς Καρθαίας, καὶ αἱ τριήρεις τῶν Κείων προσεχώρησαν εἰς τὸν στόλον τῶν Θηβαίων. Ἀλλὰ τελευτῶντος τοῦ ἔτους ὁ Χαβρίας, πλεύσας εἰς Κέων μετὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, κατώρθωσε διὰ συνετοῦ συνδυασμοῦ πραότη-

Digitized by Google

τος καὶ αὐστηρότητος νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἀποστάτας εἰς τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πίστιν.

Ἐπὶ Μακεδόνων καὶ Ρωμαίων μόλις κατὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα ἀναφαίνεται τὸ ὄνομα τῆς Κέω. Δὲν περιελαμβάνετο δ' ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ἡ Κέως εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Νήσων, ὡς αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀχαΐας. Περὶ τὸ 42 π. Χ., ὅτε τὴν Κέων ἐδώρησεν ὁ Ἀντώνιος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον ὁ Στράβων, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι ἐκ τῶν τεσσάρων ἄλλοτε ἀκμαζουσῶν αὐτῆς πόλεων δύο μόνον ἐσῴζοντο, ἡ Ἰουλὶς καὶ ἡ Καρθαία. Ἐπεσκέφθη δὲ τὴν Κέων καὶ ὁ Πομπήϊος, καθὼς καὶ ὁ Κικέρων μεταβαίνων εἰς Κιλικίαν. Ἡ αὐτὴ ἱστορικὴ ἀφάνεια καλύπτει τὴν Κέων καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ἐπὶ τούτων καὶ πρὸ τοῦ 531 μ. Χ. ἡ Κέως ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸ 710 ἡ Κέα ἀναφέρεται ὡς σταθμὸς συναντήσεως τοῦ πάπα Κωνσταντίνου καὶ τοῦ πατρικίου Θεοφίλου. Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, τῷ 1204, γίνεται μνεία αὐτῆς ὡς διαμονῆς τοῦ σοφοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, ὅστις ζήσας ἐν Κέᾳ ὑπὲρ τὰ 15 ὁλόκληρα ἔτη, ἀπεβίωσεν ἐν αὐτῇ τῷ 1220. Γράφει δ' ὁ Ἀκομινᾶτος ὅτι εἰς τὰ ἐκ δρυῶν πυκνὰ δάση τῆς Κέας ὑπῆρχον ἀκόμη καὶ τότε ἄρκτοι, σπάνιαι καὶ δυσθήρατοι, αἵτινες φονευόμεναι ἐδωροφοροῦντο εἰς τὰς τραπέζας τῶν Φράγκων δορικτητόρων ὡς φαγητὸν ἥδιστον.

Κατὰ τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα ἡ Κέα κατελέγετο μεταξὺ τῶν ἕνδεκα ἐπισκοπῶν τῶν τεταγμένων ὑπὸ τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ἐπελθόντων τῶν Φράγκων ἐπιδρομέων, ἀρχομένης τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, ἡ ἐπισκοπὴ Κέας κατελύθη, ταχθέντων τῶν κατοίκων της βίᾳ ὑπὸ Λατίνους ἱεράρχας, ὑφ' οὓς παρέμειναν ἐπὶ 330 ἔτη, ἀνασυσταθείσης τῆς ἐπισκοπῆς Κέας ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας μετὰ τὸ 1537, ὅτε τὴν νῆσον κατέλαβεν ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας. Ἐν ἔτει δὲ 1594 ἡ Κέα μετὰ τῶν νήσων Σύρας καὶ Κύνθου ἀπετέλουν τὴν ἐπισκοπὴν Σύρας, Τζίας, Θερμίων, τῆς ὁποίας ἐπίσκοπος κατὰ τὸ προμνησθὲν ἔτος ἀναφέρεται ὁ Συμεών, ὑφ' ὃν ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον ὑπήχθη καὶ ἡ Τῆνος. Τῷ 1623 ἡ ἐπισκοπὴ Τζίας καὶ Θερμίων προήχθη ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως εἰς ἀρχιεπισκοπήν, τιμηθεῖσαν εἰς μητρόπολιν τῷ 1819, ὅτε ἐτάχθη ὑπὸ ταύτην καὶ ἡ Σέριφος. Τῷ 1833 ἡ μητρόπολις Κείας καὶ Θερμίων, ὡς τότε ὠνομάζετο, ὑπεβιβάσθη εἰς ἐπισκοπὴν Κέας καὶ Κύθνου, ἥτις τῷ 1852 ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Ἄνδρου τὴν ἐπισκοπὴν Ἄνδρου καὶ Κέας, τῆς ὁποίας τελευταῖος ἐπίσκοπος, ἑδρεύων ἐν Ἄνδρῳ, ὑπῆρξεν ὁ Μητροφάνης Οἰκονομίδης, θανὼν τῷ 1889.

Ἐπὶ φραγκοκρατίας τὴν Κέαν κατέλαβον ἀλληλοδιαδόχως καὶ ἐνέμοντο, ὁτὲ μὲν ἐξ ὁλοκλήρου, ὁτὲ δὲ ἐξ ἡμισείας καὶ ἔτι ἔλασσον, τιμαριοῦχοι δυνάσται, οἱ Γκίζαι, οἱ Ἰουστινιάναι, οἱ Δακορώνια, οἱ Μικέλαι, οἱ Πρεμαρίναι καὶ οἱ Γοζαδῖνοι. Ἀλλὰ μετά τινας δεκάδας ἐτῶν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος διὰ τοῦ ναυάρχου του Λικαρίου ἀνέκτησεν ἀπὸ τῶν Φράγκων πλὴν πολλῶν ἄλλων νήσων καὶ τὴν Κέαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξεδιώχθησαν οἱ Γκίζαι. Διαρκοῦντος ἐν τούτοις τοῦ ἐν ἔτει 1296 ἀρξαμένου ἑπταετοῦς πολέμου μεταξὺ τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου, οἱ Γκίζαι, οἱ Μικέλαι καὶ οἱ Ἰουστινιάναι ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανακτήσωσι, τῇ βοηθείᾳ τῆς Βενετίας, τὴν Κέαν, ἀναγνωρίζοντες ὡς ἐπικυρίαρχον ἐφεξῆς τὴν Βενετίαν καὶ οὐχί, ὡς πρότερον, τὸν δοῦκα τῆς Νάξου. Ἀνεγνωρίσθη δ' εἰς αὐτοὺς ἡ κτῆσις τῆς Κέας καὶ διὰ τῆς συνθήκης, τὴν ὁποίαν συνωμολόγησεν ἡ Βενετία μετὰ τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος ἐν ἔτει 1303. Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ δὴ ἐν ἔτει 1278 ἐνενήκοντα ὀνομαστὶ ἀναφερόμενοι Γενουαῖοι πειραταὶ ἐλυμαίνοντο ὑπὸ βυζαντινὴν σημαίαν τοὺς Βενετοὺς καὶ τοὺς συμμάχους των. Ἡ Κέα ἀπετέλει τὸ προσφιλὲς τῶν πειρατῶν τούτων κρησφύγετον, ἀναφέρονται δὲ καὶ πολλοὶ τότε τῆς Κέας κάτοικοι, μετερχόμενοι καὶ οὗτοι τὴν πειρατείαν. Ἐκ Κέας ἐξορμῶντες οὗτοι ἐλαφυραγώγουν οἱουσδήποτε συνήντων, Ἕλληνάς τε καὶ ξένους ἀδιακρίτως, οὐδ' αὐτῶν τῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην πλεόντων προσκυνητῶν φειδόμενοι. Μεσοῦντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἡ Κέα ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν Γενουησίων, πιθανῶς δὲ καὶ κατελήφθη ἐπὶ βραχὺ ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Κέα μετὰ τῆς Δήλου φαίνεται ὅτι εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δεσποζόντων τῆς Ρόδου Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, καὶ δὴ τῷ 1441, δυνάστην τοῦ ἡμίσεος τῆς Κέας εὑρίσκομεν τὸν ἐκ Βονωνίας ἕλκοντα τὴν καταγωγὴν Νικόλαον Γοζαδῖνον, ὅστις ἐκυριάρχει τότε καὶ τῶν νήσων Κύθνου καὶ Σίφνου.

Τελευτῶντος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ κατάστασις τῆς Κέας, ἕνεκα τῶν συνεχῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ἦτο ἐλεεινή. Καὶ εἶχε μὲν ὁ πληθυσμὸς της λίαν ἐξαραιωθῆ, δὲν φρονοῦμεν ὅμως ὅτι εἶχε περιέλθει ἡ νῆσος καὶ εἰς ἐρήμωσιν, ὥς τινες ἐπ' ἐσχάτων ἰσχυρίσθησαν. Ἐν ἔτει 1537 τὴν Κέαν, διατελημένην οὖσαν μεταξὺ τῶν Γοζαδίνων καὶ τῶν Πρεμαρίνων, ἐκυρίευσεν ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας, ἀλλὰ παρεχώρησεν αὐτὴν τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς τὸν φόρου ὑποτελῆ εἰς τὸν σουλτᾶνον δοῦκα τῆς Νάξου. Ἀπήγαγε δὲ τότε ἐκ τῆς Κέας ὁ Βαρβαρόσσας παμπόλλους αἰχμαλώτους. Ὀλίγον πρὶν ἢ ἐκλείψῃ τελείως ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῆς φραγκικῆς κυριαρχίας, ὁ τελευταῖος δυνάστης τῆς Ἄνδρου Ἰωάννης Φραγκῖσκος Σομμαρίπας (μετὰ τὸ 1539 μέχρι τοῦ 1566) ἔλαβεν ὡς προῖκα τῆς συζύγου του Θαδδαίας παρὰ τοῦ πενθεροῦ του δουκὸς τῆς Νάξου Ἰωάννου Δ' Κρίσπη μέγα μέρος τῆς νήσου Κέας, ὅπερ ὁ δοὺξ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοὺς εἰς οὓς ἀνῆκε τοῦτο Πρεμαρίνους.

Τῷ 1566 ὁ Πιαλῆ πασᾶς κατέλαβε τὴν Κέαν, ἥτις ἀποτελέσασα μέρος τοῦ ὑπὸ τὸν Ἰωσὴφ Νάζην δουκάτου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους διῳκεῖτο ὑπὸ ἓξ ἐπιτρόπων. Θανόντος τοῦ Νάζη τῷ 1579 ἐγένετο ἄμεσος τουρκικὴ κτῆσις καὶ ὑπέκειτο εἰς τὸν κατὰ καιροὺς καπουδὰν πασᾶν. Ἐκ διαταγῆς τοῦ σουλτάνου πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Νάξου Ἰωάννην Δ' Κρίσπην μανθάνομεν, ὅτι ἡ Κέα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἦτο ὑπόφορος εἰς τοὺς Τούρκους, διότι ἐν ἔτει 1553 ἡ νῆσος ὤφειλε τοὺς φόρους τῶν ἐτῶν 1548—1554, οἱ φόροι δ' οἱ ἀποδιδόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τοὺς Τούρκους ἦσαν ἐννεακισχίλιοι ἀκτζέ. Κατὰ τὸ 1665, συνεστῶτος τοῦ κρητικοῦ πολέμου, οἱ Κεῖοι, καταδυναστευόμενοι καὶ παρὰ τῶν Τούρκων καὶ παρὰ τῶν Βενετῶν ἐπλήρωνον χαράτσι εἰς μὲν τοὺς Τούρκους 3.400 πιάστρα, εἰς δὲ τοὺς Βενετοὺς 2.600. Ἐν ἔτει δὲ 1675 ἀπέδιδεν ἡ νῆσος εἰς τοὺς Τούρκους χαράτσιον μὲν 700 γρόσια, δεκάτην δὲ 2.500. Τῷ 1647 ὁ Μεχμὲτ τσελεπῆς, ἀδελφὸς τοῦ μπέη τῆς Ἀλγερίας, μετὰ μοίρας στόλου ὑπὸ ἐναντίων ἀνέμων παρεσύρθη εἰς Κέαν, ἔνθα ἀπεβιβάσθη ἀνυπόπτως καὶ οἱ στρατιῶται διεσκέδαζον κραιπαλοῦντες. Τοῦτο μαθὼν ὁ ἐν Μήλῳ ναυλοχῶν Βενετὸς ναύαρχος Θωμᾶς Μοροζίνης κατέπλευσεν αἰφνιδίως εἰς Κέαν μετὰ τοῦ προνοητοῦ Γριμάνη, συνέτριψε καὶ κατέλαβε δύο γαλέρας καὶ ἐπέφερε μεγάλας φθορὰς εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Μεχμὲτ τσελεπῆς μετὰ 200 κατέλαβε τὸ κάστρον τῆς Κέας, πολιορκηθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη ἀντέστη πλέον τοῦ μηνὸς καὶ παρεδόθη μόνον ἐλλείψει ὕδατος. Οἱ ἄλλοι διεσκορπίσθησαν ἀνὰ τὴν νῆσον, ὅτε πλεύσας ὁ μπέης τῆς Ἀλγερίας μετὰ 15 πλοίων παρέλαβεν αὐτούς.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας 12 κληρικοὶ ὀφφικιοῦχοι καὶ ἰσάριθμοι λαϊκοὶ ἐκ τῶν ἐπὶ γένει καὶ πλούτῳ διακρινομένων, ὧν προεξῆρχεν ὁ λογοθέτης, διῴκουν τὴν νῆσον, ἀποτελοῦντες τὴν ἔκτοτε παροιμιωδῶς ἀναφερομένην δωδεκάδα, τῆς ὁποίας προήδρευεν ὁ ἀρχιερεύς. Τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν ἐξεπροσώπει ὁ βοεβόδας, ὅστις κυρίως μὲν ἦτο ὁ ἐκμισθωτὴς τῶν δημοσίων προσόδων, ξένος ἢ ἐντόπιος, προπληρώνων τὸν φόρον καὶ παρὰ τοῦ καπουδὰν πασᾶ ἀναγνωριζόμενος καὶ διοριζόμενος, εἶχε δ' ὑπ' αὐτὸν καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν δύναμιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν συνήνου ἰδιότητα τοῦ ζαμπίτου. Οὗτος ἀνεπλήρου καὶ τὸν καδῆν εἰς τὰ δικαστικά του καθήκοντα, ὁσάκις τοιοῦτος δὲν ὑπῆρχεν ἢ ἀπουσίαζεν. Ὑπῆρχε δὲ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ καντζηλλιέρη, καὶ τούτου διοριζομένου καὶ ἀπολυομένου ὑπὸ τοῦ καπουδὰν πασᾶ.

Ἐν Κέᾳ ἀπῳκίσθησαν καὶ Ἀλβανοί, οἱ ὁποῖοι ὅμως, ὀλιγοπληθεῖς σχετικῶς ὄντες, συνεχωνεύθησαν μετὰ τοῦ ἐγχωρίου στοιχείου. Δὲν ἄφησε δ' ἐν Κέᾳ ὁ ἀποικισμὸς οὗτος τῶν Ἀλβανῶν οὐδὲν ἄλλο ἴχνος ἢ μόνον οἰκογενειακά τινα ἐπωνύμια καὶ εὐαρίθμους τοπωνυμίας. Σῴζεται δὲ καὶ ἐκκλησίδιόν τι ὀνομαζόμενον τῆς «Παναγίας Ἀρβανίτισσας», ἐλέγχον καὶ τοῦτο τὸν ἐν Κέᾳ ἀλβανικὸν ἀποικισμόν.

Ὁ ὑψηλὸς βενετικὸς πύργος τοῦ κάστρου τῆς Κέας ἐσῴζετο ἀκέραιος μέχρι τοῦ 1865, ὅτε κατηδαφίσθη πρὸς ἀνέγερσιν τῶν παρακειμένων οἰκιῶν τῆς πόλεως Κέας, τῆς ὁποίας ἡ εἴσοδος λέγεται «Τὰ γράμματα», ἴσως ἐξ ἀνευρέσεως ἀρχαίων αὐτόθι ἐπιγραφῶν. Ἦτο δ' ἐκεῖ ἄλλοτε δυτικὸς ναός, ἐξ οὗ καὶ ἡ θέσις ὀνομάζεται «Ἀλτάρε» καὶ «Καπέλλα». Πράγματι δ' ἐκ τοῦ Τουρνεφορτίου, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν Κέαν τῷ 1700, μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ 5 ἢ 6 οἰκογένειαι καθολικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον καὶ ναΐσκον πενιχρὸν καὶ βικάριον. Καὶ ὁ ἐν ἔτει δὲ 1771 ἀποβὰς εἰς τὴν νῆσον Ὁλλανδὸς ἀξιωματικὸς Pasch van Krienen λέγει, ὅτι ὑπῆρχον ἀκόμη καὶ τότε ἐν Κέᾳ ὀλίγοι Λατῖνοι ἔχοντες βικάριον καὶ ὅτι ὁ Ἕλλην ἐπίσκοπος διέμενεν ἐναλλὰξ ἐν Κέᾳ καὶ Κύθνῳ ἀνὰ ἑξάμηνον. Ὁ Τουρνεφόρτιος λέγει, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Κέας ἠσχολοῦντο περὶ τὴν κλῶσιν τῆς μετάξης, ὅτι δὲ εὗρε καὶ αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον κλώθοντα. Περιγράφει δὲ καὶ τὴν κατασκευὴν ἐν Κέᾳ μαλλίνων καποτῶν ἀδιαπεράστων ὑπὸ τοῦ ὕδατος.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, οἱ Ρῶσοι κατέλαβον μεταξὺ ἄλλων νήσων καὶ τὴν Κέαν (1770—1774), διοικοῦντες αὐτὴν διὰ τεσσάρων συνδίκων. Καίτοι δ' ἐξ ὁλοκλήρου καλλιεργημένη, περιεῖχε τότε ἡ ὅλη νῆσος μόλις 3,000 κατοίκων. Ἀφῄρεσαν δ' οἱ Ρῶσοι ἐκ τῆς Κέας πολλὰς ἀρχαιότητας. Ἦτο δ' ὁ ἀσφαλὴς τῆς Κέας λιμὴν ἐν χρόνοις δουλείας καὶ διωγμῶν τὸ πραγματικὸν τῶν Ἀθηνῶν ἐπίνειον, διὸ καὶ ἐν Κέᾳ ὑπῆρχον πρόξενοι πάντων τῶν εὐρωπαϊκῶν ναυτικῶν κρατῶν. Τότε ἐπεσκέφθη τὴν Κέαν καὶ ὁ Σατωβριάνδος, παραμείνας ἐν αὐτῇ ὀλίγας ὥρας. Τὴν ἀπὸ τοῦ λιμένος ἀνάβασιν εἰς τὴν πόλιν εὗρεν ὁ περιφανὴς συγγραφεὺς ἀπότομον καὶ ἀγρίαν, τὴν δὲ πόλιν ἀκάθαρτον, καὶ ἀνιαρὰν τὴν ἐν αὐτῇ διαμονήν. Ὄνοι, χοῖροι, ὄρνιθες διημφεσβήτουν εἰς τοὺς δρόμους τὴν διάβασιν. Ἀνεχώρησε δὲ διὰ πλοίου τὴν ἰδίαν νύκτα τῆς ἀφίξεώς του, ἀφοῦ, καίτοι πάσχων ἐξ ἑλωδῶν πυρετῶν, ἔλαβε μέρος εἰς τὸ συμπόσιον τῶν γάμων τῆς θυγατρὸς τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας Παγκάλου.

Ἐπὶ Λάμπρου Κατσώνη ἡ Κέα ὑπῆρξεν ἀπὸ τοῦ 1789 τὸ κρησφύγετον τοῦ διασήμου καταδρομέως, ὅστις εἶχε καὶ σύζυγον ἐκ Κέας, τὴν ἐπὶ κάλλει πεφημισμένην Μαρουλιὼ Πέτρου Σοφιανοῦ, ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων τῆς νήσου οἰκογενειῶν. Μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν παρὰ τὴν Ἄνδρον ἧτταν τοῦ Κατσώνη, ὁ Τοῦρκος στόλαρχος Σαὴτ Ἀλῆ πασᾶς, καταπλεύσας εἰς Κέαν, διέπραξεν ἀνηκούστους φρικαλεότητας, κατασφάξας μὲν περὶ τοὺς 80 Κείους, ἀπαγχονίσας δ' ἐν τέλει εἰς τὸν ἱστὸν τῆς ναυαρχίδος του, ὑπ' αὐτὰς τὰς ὄψεις τῶν προξένων, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς νήσου Γρηγόριον.

Ἐν Κέᾳ ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ κάτοικοι διεκρίνοντο ἀπ' ἀλλήλων, διαιρούμενοι εἰς τρεῖς τάξεις, τὴν τῶν ἀρχόντων, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς ἐτιτλοφόρει ἐκλαμπροτάτους, τὴν τῶν μαυροβρακάτων καὶ τὴν τῶν ἐξωτάρηδων ἢ ἀσπροβρακάτων. Ἀλλὰ σήμερον αἱ κοινωνικαὶ αὗται τάξεις ἐξέλιπον, ἐπελθούσης ἤδη τελείας ἰσοπεδώσεως. Οἱ Κεῖοι μετέσχον ἐρρωμένως τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνων τῆς Ἑλλάδος ἔν τε τῇ Βλαχίᾳ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου καὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἱκανοὶ ἐκ τούτων ἔπεσαν μαχόμενοι.

Ἀρχαιότητες ἄξιαι λόγου ἐν Κέᾳ, πλὴν τῶν ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων αὐτῆς πόλεων, εἶναι ὁ παρὰ τὴν Ἰουλίδα κολοσσιαῖος λέων, συμβολίζων τὴν τοπικὴν παράδοσιν, καθ' ἣν τὴν νῆσον ᾤκουν νύμφαι, φυγοῦσαι εἶτα εἰς Κάρυστον, ὡς φοβηθεῖσαι τὸν ἐλλοχεύοντα λέοντα. Ὁ λέων εἶναι κατακεκλιμένος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ ἐν στάσει ἠρέμῳ καὶ μεγαλοπρεπεῖ, γεγλυμμένος δ' ἐπὶ μονολίθου ἐκ τῶν ἐγχωρίων. Μνημεῖον ἄξιον λόγου εἶναι καὶ ὁ τετράγωνος καὶ τετραόροφος πύργος τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Ὁ πύργος οὗτος εἶναι ἀρχαιότατος, ἀλλ' ἡ ὅλη οἰκοδομία αὐτοῦ δεικνύει ἐργασίαν μεταγενεστέραν τοῦ ἐν Ἄνδρῳ πύργου τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ἀφεθεὶς δὲ εἰς τὴν τύχην του καταρρέει ἀπό τινος εἰς ἐρείπια.

Μοναστήρια λόγου ἄξια δὲν σῴζονται ἐν Κέᾳ, καίτοι ὑπῆρχον ἄλλοτε τοιαῦτα, τῶν πλείστων τῶν ὁποίων οὐδ' ἴχνος ὑφίσταται σήμερον. Τοιαῦτα ἦσαν ἡ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἱδρυθεῖσα τὸν ΙΒ' αἰῶνα μονὴ τοῦ Προδρόμου, ἡ γυναικεία μονὴ τῆς Δάφνης, ἥτις ἀνηγέρθη τῷ 1550 ὑπὸ τῆς Ἀθηναίας ὁσίας Φιλοθέης Βενιζέλου, ἡ τῷ 1837 διαλυθεῖσα καὶ εἰς ἐρείπια σήμερον καταρρέουσα μονὴ τῆς Ἁγίας Μαρίνης, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὁποίας ἐγείρεται ὁ προμνησθεὶς ἀρχαῖος ἑλληνικῶν χρόνων τετραόροφος πύργος, καὶ ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἐρείπια τῆς ὁποίας σῴζονται ἐπὶ ὁμωνύμου παρὰ τὴν Χώραν ὄρους. Ἐπὶ Λάμπρου Κατσώνη εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μονὴν ἐστρατοπέδευεν ὁ μετὰ τοῦ Κατσώνη συμπράττων ἁρματολὸς Ἀνδροῦτσος. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τοῦ ὄρους Ἁγίου Παντελεήμονος, παρὰ τὴν θέσιν *Ἑλληνικά*, ἔνθα ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ, πιθανῶς τοῦ Ἰκμαίου Διός, σῴζεται παλαιὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ὁ ναὸς οὗτος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1626 διὰ σιγιλλίου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως εἶχε καταστῆ σταυροπηγιακός, τουτέστιν ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τζίας καὶ Θερμίων —ἦτο δὲ τότε τοιοῦτος ὁ Νεκτάριος— καὶ ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1656, καταλαβόντος τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τζίας καὶ Θερμίων προεδρικῶς τοῦ πρώην οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου τοῦ Β' μετὰ τὴν τετάρτην πατριαρχείαν του ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ὑπήχθη καὶ αὖθις ὑπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τζίας καὶ Θερμίων. Βραδύτερον, ἐγερθέντων πέριξ τοῦ ναοῦ ἱκανῶν κελλίων, ἐμόναζόν τινες ἐν αὐτῷ. Τὸν δὲ ΙΗ' αἰῶνα ὁ ναός, ὅστις εἶχε μεταβληθῆ εἰς μοναστήριον, μετὰ τῶν ἀγρῶν καὶ κτημάτων του ἐδωρήθη εἰς τὴν ἐν Πάτμῳ περιώνυμον σχολήν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐκπαιδεύωνται ἐν αὐτῇ δωρεὰν οἱ ἐκ Κέας πρὸς τοῦτο ἀποστελλόμενοι εἰς Πάτμον νέοι. Ἔκτοτε ἡ μέχρι καὶ τῆς σήμερον σῳζομένη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος μετὰ καὶ τῶν κτημάτων της, ἀποφερόντων ἐτήσιον εἰσόδημα 2 000 περίπου δραχμῶν, ἀνήκει εἰς τὴν μονὴν τῆς Πάτμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Κῶδιξ τῆς Ἁγίας Μαρίνας εἰς νῆσον Τζίαν, ἐν ᾧ ἐμπεριέχονται καὶ ὅλα τὰ γράμματα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τζείας (οὕτω) καὶ Θερμίων μοναστηρίων», Ἐθνικὴ

Digitized by Google

Βιβλιοθήκη Παρισίων, ἀριθ. 704—707 κώδ. τοῦ Supplément Grec. —*Broendstedt* (Peter-Oluf), Voyages dans la Grèce, accompagnés de recherches archéologiques etc. τ. Α', De l'île de Céos (Paris 1826). —*A. Buchon*, Voyage dans l'Eubée, les îles Ioniennes et les Cyclades en 1841 (Paris 1911) σ. 229—240. —*H. Demoulin*, Inscriptions de Céos, «Musée Belge», VII (1903), σ. 290—295 καὶ 471—473. *Σ. Ν. Ἐλευθερίου*, Τὸ Κεῖον νόμιμον, «Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον» (1914), σ. 97—102. —*Fr. Hiller v. Gaertingen*, Inscriptiones Cycladum, Berolini, MC—MIII—MCMIX, σ.XXVIII—XXXI, 132—177 καὶ 318—331. —*P. Graindor*, Fouilles de Karthaia, «Bull. de Corr. Hell.», XXIX (1905), σ 329—361. —*Henry Hauttecoeur*, L'île de Kéos (Bruxelles 1896), σ. 49 (μεθ' ἑνὸς χάρτου). Εἶναι μετάφρασις σχεδὸν ἐπὶ λέξει ἐκ τοῦ Μηλιαράκη. —*Ἰγνατίου*, πρώην Ἄρτης εἶτα δὲ Οὐγγροβλαχίας μητροπολίτου. Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν στρατηγὸν Ἐμμανουὴλ Παπαδόπουλον [ἐκ Κέας], ἐν «Παρνασσῷ», τ. ΙΑ' σ. 201—206. —*Π. Γ. Καστρωμένου*, Ἀρχαιολογικὴ περιγραφὴ τῆς νήσου Κέω, «Ἑβδομάς», ἔτ. Α' (1884), σ. 251—253. —*Sp. Malakatès* Die Flora von Kéa (Berlin 1928), σελ. 9. —*Κ. Μάνθου*, Ἀρχαιολογία καὶ ἱστορία Κέας (ἀνέκδοτον χειρόγραφον, ἀποτελοῦν τον ὑπ' ἀριθ. 132 κώδικα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Τὸ ἔργον πλουτίζεται ὑπὸ χάρτου καὶ εἰκόνων καὶ περιέχει ἀξίας λόγου εἰδήσεις περὶ ἐπιγραφῶν καὶ ἀρχαίων μνημείων τῆς Κέας καί τινα λαογραφικά Προτάσσονται δ' ἐπιστολαὶ τοῦ συγγραφέως *Κ. Μάνθου* πρὸς Ποθητὸν Ρεβελάκην. —*Α. Μηλιαράκη*, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος (Ἀθῆναι 1880). —*Α. Μουστοξύδου*, Ὀρθὴ γραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς Κορησίας, πόλεως τῆς νήσου Κέω, «Ἑλληνομνήμων» (1843), σ. 60 κ. ἑ. —*Τοῦ αὐτοῦ*, Εἷς πρόξενος τῆς Ἑπτανήσου ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1805. Ὁ ἐκ Κέας Μιχαὴλ Πάγκαλος, «Ἑστία» 1886, σ. 122 κ.ἑ. —*Δ. Π. Πασχάλη*, Συμεών, ἐπίσκοπος Σύρας, Τζίας, Θερμίων, Τήνου (Ἀθῆναι 1925). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Τζίας καὶ Θερμίων Νικόδημος Ροῦσος (Ἀθῆναι 1925). —*A. Philippson*, Beitrage zur Kenntnis der griechischen inselwelt (Gotha 1901), σ. 42-51. — *A. Pridik*, De Cei insulae rebus (Berolini 1892). —*L. Savignoni* Ἀρχαιότητες τῆς Κέω, «Ἐφημ. Ἀρχ.», (1898), σ. 219—248. —*Ι. Ν. Σβορώνου*. Τίς ἡ νῆσος «Συρίη» τοῦ Ὁμήρου. Εἰσαγωγὴ εἰς την μελέτην τῶν νομισμάτων τῆς νήσου Κέω, «Διεθνὴς Ἐφημ. τῆς Νομισμ. Ἀρχαιολογίας» τ. Α', σ. 405—432 και τ. Β', σ. 147—182 —*Ι. Ψύλλα*, Ἱστορία τῆς νήσου Κέος (Ἀθῆναι 1921). Ἐν Ἀργοστολίῳ σῴζεται λεύκωμα τοῦ Κεφαλλῆνος ζωγράφου *Γερασίμου Πιτσαμάνου*, ἐν ᾧ παρίστανται εἰκόνες ἐνδυμασιῶν, γυναικείων καὶ ἀνδρικῶν, τῆς νήσου Κέας. Πρὸς τούτοις ὑπάρχουσιν ἐν τῷ λευκώματι ὑδατογραφίαι τῆς ἐν Κέᾳ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Παγκάλου καὶ προσωπογραφίαι τῶν ἐν Κέᾳ ὡσαύτως Προκοπίας Λογοθέτη καὶ Σοφίας Παγκάλου.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Κέα** (***πόλις***) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη ἐπὶ ἐπικλινοῦς λόφου τῆς νήσου Κέας, 1 ὥραν ΝΑ. τοῦ λιμένος Ἁγίου Νικολάου (Κορησσίας), νεύουσα πρὸς Β. Αἱ οἰκίαι, 900 περίπου τὸν ἀριθμόν, διήκουσι κλιμακηδὸν μέχρι τῆς κορυφῆς. Ἑκατέρωθεν βαθύτατα ρεύματα συμβάλλουσι, δεχόμενα τὰ ὕδατα καὶ τὰ ὄμβρια ὕδατα τῆς πόλεως καὶ τῆς πέριξ χοάνης πρὸς τὸν Ἕλιξον. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου ἔκειτο ἡ ἀρχαία *Ἰουλίς*, τῆς ὁποίας τὸ τεῖχος ἀπετέλει φρούριον καὶ ἐπὶ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων. Ἡ τοιαύτη θέσις ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν κωμόπολιν τῆς Ἄνω Σύρου. Δι' αὐχένος διαιρεῖται εἰς δύο συνοικίας· τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἰουλίδος, καλουμένην περιληπτικῶς *Ἐπανωχῶρι*, καὶ εἰς τὴν χαμηλοτέραν, καλουμένην *Κατωχῶρι* ὑπάρχει καὶ πρὸς Α μικρὰ συνοικία, τοῦ *Ἁγίου Σπυρίδωνος*. Πάντων τούτων δεσπόζει ὁ ναὸς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Τὴν πολίχνην διέρχεται ἑλικοειδῶς ἡ προέκτασις τῆς ὁδοῦ Κορησσίας, λιθόστρωτος πᾶσα, ἔνθα τὰ παντοπωλεῖα, ἐμπορικὰ καταστήματα, τὸ φαρμακεῖον, τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων κ. ἄ., οὐδαμοῦ δ' ὑπάρχει πλατεῖα. Αἱ οἰκίαι εἶναι καθαραί, εὐρύχωροι καὶ εὐάεροι Ἡ πόλις εἶναι ὑγιεινή, δροσερὰ τὸ θέρος, προσβαλλομένη ὑπὸ τῶν ἐτησίων (μελτεμίων). Ἡ πολίχνη μετὰ τοῦ μεγίστου τμήματος τῆς νήσου καὶ τῆς νησῖδος Μακρονήσου ἀποτελεῖ κοινότητα, ἀριθμοῦσαν 3.038 κατοίκους. Εἶναι δ' ἕδρα ἐφορείας, εἰρηνοδικείου, ἐπαρχιακοῦ ταμείου, ταχυδρομείου, τηλεγραφείου καὶ ὑποτελωνείου. Προσέτι ἔχει ἡμιγυμνάσιον καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Τέταρτον τῆς ὥρας ἀνατολικῶς τῆς πόλεως ὑπάρχει κολοσσαῖον ἄγαλμα λέοντος μήκους 9 σχ μέτρων, γεγλυμμένον ἐπὶ βράχου.

Ι. Σ. Σ.

— **Κέας διέκπλους** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου διέκπλων, ἐν τῷ Μέσῳ Αἰγαίῳ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν πλεόντων τὴν διεθνῆ γραμμὴν Μαλέα—Ἑλλήσποντος ἀτμοπλοίων. Διαχωρίζει τὰς ἀκτὰς τῆς *Κέας*, ἀπὸ τὰς Ἀν. τῆς *Μακρονήσου* (ἀρχ. *Ἑλένης*) καὶ τὰς Ν τῆς Λαυρεωτικῆς, ἐμφανίζων οὕτως εὖρος 8 καί τι μιλλίων, καὶ συνεχιζόμενος οἱονεὶ ἀπώτερον πρὸς ΒΑ ὑπὸ τοῦ ἔτι ἐπισημοτέρου διέκπλου τοῦ Καφηρέως. Ἡ συγκέντρωσις πολλῶν πλοίων ἀντιπλεόντων ἐν τῷ διέκπλῳ τῆς Κέας (διεθνῶς Zea channel) ἐγένετο αἰτία συχνῶν ναυτικῶν ἀτυχημάτων λόγῳ συγκρούσεων· ἀφ' ἧς ὅμως (1919—1925) μετεσκευάσθησαν οἱ φάροι ἀμφοτέρων τῶν διέκπλων τούτων (φάροι Φάσσης Ἄνδρου καὶ Ἁγίου Νικολάου Κέας) καὶ προσετέθησαν ἄλλοι δύο (νησὶς Μανδήλι καὶ Ν ἄκρα Μακρονήσου) αἱ συγκρούσεις ἠλαττώθησαν, οὐδεμιᾶς τοιαύτης σημειωθείσης κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν.

Σ. Ε. Λ

— **Κέας ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν 7 ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν νήσων Κέας, Μακρονήσου, Κύθνου, Σερίφου καὶ τινων ἄλλων ἀκατοικήτων, ὑπαγομένη δ' ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Σύρου, Ἄνδρου, Τήνου, Κέας καὶ Μήλου. Περιέχουσα ἄλλοτε τέσσαρας δήμους, σήμερον περιλαμβάνει ἓξ κοινότητας *(Κέας, Κορησσίας, Δρυοπίδος, Κύθνου, Μεγάλου Λιβαδίου* καὶ *Σερίφου)*. Τούτων αἱ μὲν δύο πρῶται, ἄλλοτε ὑπὸ δῆμον β' τάξεως, εὑρίσκονται εἰς τὰς νήσους Κέαν καὶ Μακρόνησον, αἱ τῆς Δρυοπίδος καὶ Κύθνου (ἄλλοτε ἀμφοτέρων ἰδίων δήμων) εἰς τὴν νῆσον Κύθνον καὶ αἱ δύο τελευταῖαι (ἄλλοτε ὑπὸ ἕνα δῆμον, τὸν τῆς Σερίφου) εἰς τὴν νῆσον Σέριφον. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀνέρχεται εἰς 9.641 κατοίκους (1928), κατανεμομένους κατὰ νήσους ἐν μὲν τῇ Κέᾳ 3713, ἐν τῇ Μακρονήσῳ 38, ἐν τῇ Κύθνῳ 2.670 καὶ ἐν τῇ Σερίφῳ 3.200. Ἐν συνόλῳ περιέχει 22 συνοικισμοὺς κατανεμομένους ὡς ἑξῆς: ἐν Κέᾳ 5, ἐν Μακρονήσῳ 1, ἐν Κύθνῳ 5 καὶ ἐν Σερίφῳ 11.

Ι. Σ. Σ.

κεαγιᾶς (ὁ)· βλ. *κεχαγιᾶς*.

κεάνωθος (ὁ) (Ceanothus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμνωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ πεντήκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν βορειοδυτικῶν περιφερειῶν τῶν Ηνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κεάνωθος ὁ ἀμερικανικὸς* (Ceanothus Americanus). Θάμνος ὕψους ἑνὸς μέτρου περίπου, φέρων μικρὰ λευκὰ ἄνθη κατὰ ταξιανθίας καλαθίων, ἔχοντα πολλάκις καὶ τὸν κάλυκα των ἡμιχρωματισμένον. Ἀνθεῖ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ φθινοπώρου, ὢν λίαν εὐαίσθητος εἰς τὸ ψῦχος. Τὸ φύλλωμά του ἀποτελεῖ οὐσίαν φαρμακευτικὴν καὶ ἀντικαθιστᾷ πολλαχοῦ τὸ τέϊον. *Κεάνωθος ὁ κυανοῦς* (Ceanothus azureus), ἰθαγενὲς τοῦ Μεξικοῦ, ἔχον τὰς αὐτὰς μὲ τὸ προηγούμενον ἰδιότητας. *Κεάνωθος ὁ αἱματώδης* (Ceanothus sanguineus), εὐθυτενὴς θάμνος μὲ στρογγύλους ἐρυθροειδεῖς ἢ πορφυροῦς κλάδους *Κεάνωθος ὁ φενδλέριος* (Ceanothus Fendleri). *Κεάνωθος ὁ ὀδοντώδης* (Ceanothus dentatus) κ. ἄ.

Κ. ΠΑΠ.

Κεβ— (Kev—). Τὰ ἀπὸ Kev— ἀρχόμενα γερμανικὰ ὀνόματα ζητητέα εἰς *Κεφ—*.

κεβαδίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *βερατρίνη*.

Κεβάρ, ἢ Χαβόρας *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μεσοποταμίας, πηγάζων ἀπὸ τοῦ Ρὰς ἐλ Ἀΐν, ρέων καὶ ἀρχὰς πρὸς Α, εἶτα πρὸς Ν. καὶ Δ., δεχόμενος τὰ ὕδατα τοῦ Μυγδονίου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὐφράτην παρὰ τὸ Κιρκήσιον. Μέρος τῶν δέκα ἑβραϊκῶν φυλῶν εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὰς ὄχθας του κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἐκεῖ συνέταξε πολλὰς τῶν προφητειῶν του ὁ Ἰεζεκιήλ.

Γ. Λ. Α

Κεβέντο - ὔ - Βιλιέγκας (Quevedo y Villegas), ***Φραγκῖσκος Γκομές, ντὲ***—. Ἱσπανὸς ποιητής, φιλόλογος καὶ πολιτικὸς (1580—1645). Ἐκ τῶν περιφημοτέρων ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν τῆς Ἱσπανίας, ὁ πολυγραφώτατος δὲ πάντων, θεωρούμενος σχεδὸν ἐφάμιλλος πρὸς τὸν Θερβάντες, ἀποκληθεὶς «Βολταῖρος τῆς Ἱσπανίας» διὰ τὴν εὐρύτητα καὶ γενικότητα τῶν πνευματικῶν ἱκανοτήτων, τὸν περίτεχνον χειρισμὸν τῶν εὐθύμων τόνων καὶ τῆς λεπτῆς εἰρωνείας, τὸ πολυμερὲς τῆς ἐκδηλώσεως, τὴν ἐξαιρετικὴν δεξιότητα πρὸς ἐμφάνισιν, μεθ' ὑποβλητικῆς παραστατικότητος, τῶν ὑπερβολῶν τῆς κοινωνίας πρὸ τῆς κρίσεως τῆς κοινῆς γνώμης. Υἱὸς τοῦ γραμματέως τῆς βασιλίσσης Δόνας Ἄννας, ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς παιδεύσεως, σπουδάσας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἀλκαλὰ θεολογίαν, πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν δίκαιον, ἰατρικήν, ἑλληνικὴν καὶ ἰταλικὴν φιλολογίαν. Τῷ 1601 ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ αὐλῇ καὶ προωρίζετο δι' ἀνώτερον κυβερνητικὸν ἀξίωμα. Ἀλλ' ἐνεργείαις εὐγενοῦς τινος, μεθ' οὗ ἐμονομάχησεν, ὑπερασπιζόμενος κυρίαν τινά, ραπισθεῖσαν παρ' αὐτοῦ, ἀπεπέμφθη ἐκ τῆς αὐλῆς καὶ ἠναγκάσθη προσέτι νὰ ἀπομακρυνθῇ καὶ ἐκ Μαδρίτης. Μετά τινα ἔτη συνδεθεὶς μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ δουκὸς Ὀσσούνα, διοικητοῦ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἱσπανικῶν ἐπαρχιῶν, προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος γραμματεὺς καὶ ἐγένετο βραδύτερον ἔμπιστος σύμβουλος αὐτοῦ, διαχειριζόμενος τὰς λεπτοτέρας πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς ὑποθέσεις. Παρ' αὐτῷ παρέμεινεν ἐπὶ ὀκταετίαν, μέχρι τοῦ 1621, ὅτε ἀποτυχὼν εἰς ἀποστολήν τινα παρὰ τῷ Φιλίππῳ Γ' περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν Τόρρε ντὲ Ζουὰν Ἀμπὰντ ἰδιοκτησίαν του. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, κατηγορηθεὶς ὡς συνένοχος τοῦ δουκός, διὰ τὰς ἐν τῇ διοικήσει τῆς Νεαπόλεως ἀνακαλυφθείσας ἀνωμαλίας, ἐφυλακίσθη καὶ ἐξωρίσθη τῷ 1622. Ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἔγραψε ποιήματα, πρὸ πάντων δὲ σατίρας καυστικὰς καὶ λιβέλλους κατὰ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων· ἡ δημοσιευσίς των, δείξασα αὐτὸν κορυφαῖον σατιρικὸν ποιητήν, προὐκάλεσε βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων καὶ ζωηρὰν συμπάθειαν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ λαῷ. Ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης ἐντυπώσεως, ὁ τότε πανίσχυρος πρωθυπουργὸς Ὀλιβάρεθ, ἀποβλέπων ἴσως καὶ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς φιλίας λογίου, ὅστις διὰ τῆς δημοτικότητος καὶ τῆς δηκτικῆς αὐτοῦ σατίρας ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ ἐνοχλητικὸς ἀντίπαλος, περιέβαλε τὸν Κεβέντο διὰ τῆς φιλίας καὶ τῆς εὐνοίας του (1623). Μετὰ πενταετίαν, ἀναμειχθεὶς ζωηρῶς εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν, ἐξωρίσθη ἐκ νέου. Οὐχ ἧττον, χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Ὀλιβάρεθ, οὐ μόνον ἀνεκλήθη μετά τινας μῆνας ἐκ τῆς ἐξορίας, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀπενεμήθη, πρὸς ἠθικὴν ἀποκατάστασιν, ὁ τίτλος τοῦ γραμματέως τοῦ βασιλέως. Τότε ἐνυμφεύθη τὴν Δόναν Σπεράντζαν, εὐγενῆ κόρην, ἧς εἶχεν ἐρασθῆ μετὰ περιπαθείας. Εἶχεν ἤδη καταστῆ τοσοῦτον δημοτικός, ὥστε ἡ παντοδύναμος Ἱερὰ Ἐξέτασις δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀφορίσῃ αὐτόν, παρὰ τὴν ἀδυσώπητον πολεμικήν του κατὰ τῶν μεθόδων τῶν ἱερεξεταστῶν. Τῷ 1639, κατηγορηθεὶς ὅτι ὑπέβαλε μυστικῶς πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον Δ' ἔμμετρον ὑπόμνημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκαυτηρίαζε τὰς ὑπερβασίας καὶ τὴν ἀκολασίαν τῶν κυβερνώντων, συνελήφθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐκμανέντος Ὀλιβάρεθ καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Λεόν, ὅπου παρέμεινεν ἐγκάθειρκτος μέχρι τοῦ 1643. Ἡ περιπέτεια αὕτη τὸν κατέβαλε σωματικῶς καὶ ἠθικῶς τόσον πολύ, ὥστε, ὅτε ἀφέθη ἐλεύθερος, δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ συνεχίσῃ τὸν μαχητικὸν αὐτοῦ ἀγῶνα, ἀλλ' ἀπεσύρθη πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν του καὶ κατόπιν εἰς τὴν πόλιν Βιλλανουέβα, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἔγραψε πλῆθος ἔργων, ἐξ ὧν μέρος μόνον ἐδημοσιεύθη· κυριώτερα εἶναι: «Πραγματικὰς» εὐθυμογραφήματα, «Ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ Μπουσκόν» μυθιστόρημα κωμικὸν μεγίστης ἀξίας, θεωρούμενον ἰσάξιον πρὸς τὸν «Δὸν Κιχώτην», «Ὀπτασίαι» εἰς ἃς περιγράφονται μὲ θαυμάσιον σατιρικὸν οἶστρον καὶ καταπλήσσουσαν πρωτοτυπίαν αἱ κακίαι τῶν κρατῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, «Ὄνειρα καὶ λόγοι», «Ἡ ζωὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου», «Ἡ ζωὴ τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τῆς Βιλανουέβας», «Τὰ τέσσαρα φαντάσματα», «Ὑπόμνημα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τοῦ ἁγίου Ἰακώβου» ὡς ἁγίου προστάτου τῆς Ἱσπανίας, ἀναφερόμενον εἰς πολιτικοθρησκευτικὸν ζήτημα ταραχωδῶς ἀνακινηθὲν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, «Κουέντο ντὲ Κουέντος» ἔργον πολεμικῆς φιλολογίας, «Ἐπιστολαὶ τοῦ ἱππότου τῆς Ἐπάρν», «Ἀναμνήσεις ἑνὸς φοιτητοῦ», «Ἡ ὥρα ὅλου τοῦ κόσμου», «Τὸ νοσοκομεῖον τῶν τρελλῶν ἐρωτευμένων», «Ἡ ὀπτασία τοῦ ἁγίου Παύλου», Ὁ Ἱσπανὸς Ἐπίκτητος», «Ἡ ζωὴ τοῦ Μάρκου Βρούτου» καὶ «Ἡ πολιτικὴ τοῦ θεοῦ», ἀποτελοῦντα πλῆρες θεωρητικὸν σύστημα περὶ τοῦ τρόπου τοῦ κυβερνᾶν, ἐν πνεύματι εὐγενείας, δικαιοσύνης καὶ ἀνθρωπίνης ἀγάπης, «Ἱσπανικὸς Παρνασσός», ἐν ᾧ συνεκεντρώθησαν πάντα τὰ ποιήματα αὐτοῦ εἰς ἐννέα ὁμάδας, ἑκάστη τῶν ὁποίων φέρει τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν Μουσῶν. Ἐκ τῆς λογοτεχνικῆς τεχνοτροπίας τοῦ Κεβέντο ἐδημιουργήθη ὁ ἐν τῇ ἱσπανικῇ φιλολογίᾳ κρατήσας ὅρος «conceptismo», συνιστάμενος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλατειαστικὴν ἔννοιαν τοῦ «culteranismo», εἰς τὸν συνοπτικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ συνόλου τῶν παραστάσεων δι' ἀναφορᾶς τμήματος μόνον αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν τῇ χρήσει τοῦ συστήματος τούτου ὁ Κεβέντο ὑπερέβη τὰ ἐσκαμμένα, δι' ὃ καὶ μέρη τινὰ τῶν ἔργων του καθίστανται ὡς ἐκ τούτου ἀκατανόητα.

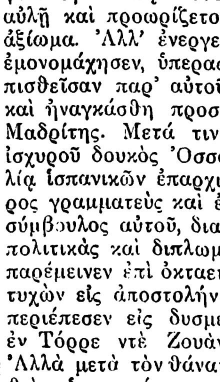

Φραγκῖσκος Κεβέντο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Συλλογὴν τῶν ἔργων τοῦ Κεβέντο ἀρίστην ἐξέδωκεν ὁ *Fernandez Guerra*, μεταγενεστέρως δὲ οἱ *Menandez* καὶ *Pelayo* (1897—1907). —*E. Merimée*, Essais sur la vie et les oeuvres de Quevedo (1886). — *C. Soler*, Quien fué don Francisco de Quevedo (1889). — *S. Suderías*, Quevedo (1923). — *L. Spitzer*, Die Kunst des Quevedo («Archivum Romanicum» 1927).

Κεβέντου *Καστέλλου Μπράνκου* (Quevedo Castello Branco), ***Βάσκος-Μουσίνιου ντὲ***—. Πορτογάλος ποιητής, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Μιμητὴς τοῦ Καμόενς, ἔγραψε τὸ ἔπος «Ἀλφόνσος ὁ Ἀφρικανὸς» μετὰ ἠθικῆς ἀλληγορίας, τὸ θρησκευτικὸν ποίημα «Ἁγία Ἰσαβέλλα», πολλὰ σοννέτα κ. ἄ. Κατεκρίθη ὡς ὑπεράγαν ὑμνήσας καὶ κολακεύσας διὰ τῆς μούσης του τὸν βασιλέα Φίλιππον Β'.

Θ. Κ.

Κέβης. Θηβαῖος φιλόσοφος. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ πυθαγορείου Φιλολάου, τὸν ὁποῖον ἤκουσε κατὰ τὴν παραμονὴν τούτου ἐν Θήβαις, καὶ βραδύτερον μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Σιμμίου ὑπῆρξαν ἀμφότεροι μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους. Ἐν τῷ «Φαίδωνι» τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἓν ἐκ τῶν κυρίων προσώπων τοῦ διαλόγου καὶ εἰκονίζεται ὡς ἄνθρωπος ἀληθοῦς φιλοσοφικοῦ πνεύματος. Ἐν τῷ «Κρίτωνι» ἐξαίρεται ἡ προθυμία τούτου ὡς καὶ τοῦ Σιμμίου νὰ προσφέρωσι τὸ χρῆμα, τὸ ὁποῖον ἀπῃτεῖτο διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου τοῦ διδασκάλου των Σωκράτους. Ὁ Ξενοφῶν (Ἀπομ. Α', 2, 48) κατατάσσει τοῦτον μεταξὺ τῶν μαθητῶν ἐκείνων τοῦ Σωκράτους, οἱ ὁποῖοι συναναστρέφοντο μετὰ τοῦ διδασκάλου των οὐχὶ διὰ νὰ γίνωσιν δημηγορικοὶ ἢ δικανικοί, ἀλλ' ἀγαθοὶ ἄνδρες καὶ πολῖται καὶ νὰ ἐκφράσῃ ἐπὶ πλέον οὐδεὶς εἰς μορφήν τινα κακὸν ἔργον, ἀλλὰ δὲ τὸν συγκαταλέγει (αὐτ. Γ', 11, 17) μεταξὺ τῶν πιστοτάτων ἀκροατῶν τοῦ Σωκράτους, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς μετὰ τούτου ἔζων καὶ τοῦτον νύκτα οὔτε

Digitized by Google

ἡμέραν ἐγκατέλειπον τοῦτον. Ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος (Γ', 125) μνημονεύει τρεῖς διαλόγους τοῦ Κέβητος: «Πίναξ», «Ἑβδόμη» καὶ «Φρύνιχος». Ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κέβητος Θηβαίου πίναξ» σῳζόμενος διάλογος εἶναι ἔργον τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων καὶ δὲν ἀνήκει εἰς τὸν σωκρατικὸν τοῦτον Κέβητα. Πιθανὸν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι δύο τίτλοι διαλόγων νὰ ἀνήκωσιν εἰς ἔργα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν Κέβητα τοῦτον.

— **«Κέβητος *Θηβαίου πίναξ*».** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο σῴζεται διάλογος λαϊκῆς φιλοσοφίας, ὁ ὁποῖος πρότερον ἐξεδίδετο ὡς παράρτημα εἰς τὸ «Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον». Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τούτου πράγματι ἐσκόπει νὰ κρυβῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ σωκρατικοῦ Κέβητος δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου μᾶλλον ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἀπόπειραν ταύτην. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τυχαίως θὰ ἔφερε τὸ ὄνομα Κέβης, διάφορος ὢν τοῦ σωκρατικοῦ Κέβητος, ἡ δὲ ὁμωνυμία αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν ψευδῶς νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν σωκρατικὸν Κέβητα, τοῦτο δὲ προεκάλεσε μετὰ ταῦτα καὶ τὴν προσθήκην εἰς τὸν τίτλον τοῦ ἐπιθέτου «Θηβαίου». Οὐδὲ εἰς τὸν ἐκ Κυζίκου κυνικὸν φιλόσοφον Κέβητα δύναται νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἔργον τοῦτο, διότι δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν οὗτος ὑπῆρξεν ἱστορικὸν πρόσωπον. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἔργον συνεγράφη ὑπὸ ἀνωνύμου συγγραφέως τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα Τὸ περιεχόμενόν του εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἔν τινι ἱερῷ τοῦ Κρόνου (δὲν ἀναφέρεται ποίας πόλεως) ἔχει στηθῆ πρὸ τοῦ βωμοῦ ἀλληγορικὴ εἰκών. Εἴς τινας ξένους, οἱ ὁποῖοι παρετήρουν ταύτην, προσφέρεται ὡς ἑρμηνευτὴς ἐντόπιός τις γέρων, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν νεότητά του ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ πυθαγορείου φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος εἶχε στήσει τὴν εἰκόνα καὶ παρὰ τοῦ ὁποίου οὗτος εἶχε πληροφορηθῆ τὴν σημασίαν αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ γέροντος τούτου, αὕτη εἶναι ἀλληγορία τις, ἡ ὁποία εἰς τὸν βίον τὸν στηριζόμενον ἐπὶ τῆς κατοχῆς καὶ ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν τῆς τύχης ἀντιπαρατάσσει τὴν ψευδῆ καὶ τὴν ἀληθῆ μόρφωσιν. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως τὸ περιεχόμενον τῆς συγγραφῆς ταύτης ἀνήκει εἰς τὴν πυθαγόρειον φιλοσοφίαν. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἡ ἐν τῇ συγγραφῇ προβαλλομένη ἠθικὴ ὀλίγα μόνον στοιχεῖα περιέχει ἐκ τῆς γνησίας πυθαγορείου δοξασίας, αἱ περισσότεραι δὲ σκέψεις καὶ μάλιστα ἐν τοῖς τελευταίοις κεφαλαίοις ἔχουσι κυνικοστωϊκὴν προέλευσιν. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ συγγραφεὺς ὡς πρὸς τὴν παρεχομένην μόρφωσιν κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχήν του. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰς ὑπὸ τῶν πυθαγορείων ἐκτιμωμένας μαθήσεις, μουσικήν, ἀριθμητικὴν καὶ ἀστρονομίαν, ὁ συγγραφεὺς χαρακτηρίζει ὡς ψευδῆ μόρφωσιν («ψευδοπαιδείαν»). Ἀληθῆ μόρφωσιν θεωρεῖ τὴν γνησίαν ἠθικὴν μόρφωσιν, διὰ τῆς ὁποίας γίνεταί τις καλύτερος καὶ ἐπιτυγχάνει τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐδαιμονίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Αὐθεντικὴ ἔκδοσις τοῦ *C. Praechter* (Leipzig 1893).— *C. Praechter*, Cebetis tabula quanam aetate conscripta esse videatur (Marburg, 1885).— *F. Drosihn*, Die Zeit des Πίναξ Κέβητος (1873).— Ὁ Κοραῆς ἐδημοσίευσε τὸν πίνακα ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ Βιβλιοθήκῃ» του.

Δ. Μ. Μ.

κεβινάβιος *βαθμὶς* (Keweenawan) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων (ἡλικιῶν), εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ *ἀλγκώγκιος* διάπλασις (περίοδος) ἢ τὸ *προτεροζωϊκὸν* ἢ *ἠωζωϊκὸν* ἢ *ἀρχαιοζωϊκὸν* ἄθροισμα στρωμάτων (αἰών). Ἡ κεβινάβιος βαθμὶς ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς χερσονήσου Κεβινὰβ (Keweenaw). Ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ὑποβαθμῖδας, τὴν κατωτέραν καὶ τὴν ἀνωτέραν. Τὰ συνιστῶντα τὰς δύο ταύτας ὑποβαθμῖδας στρώματα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται πιθανῶς ὡς ἀποθέματα Δέλτα ποταμῶν, εἶναι:

α') *Κατωτέρα κεβινάβιος.* Ἀποθέματα ἠπειρωτικά, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κατώτατα εἶναι κροκαλοπαγῆ καὶ ἐρυθροὶ καὶ λευκοὶ ψαμμῖται καὶ ἀρκόσαι μὲ κυματισμοὺς θαλασσίων κυμάτων καὶ ρωγμὰς ἀποξηράνσεως. Ἐνίοτε καὶ λεπτὰ κοιτάσματα ἀκαθάρτων ἀσβεστολίθων καὶ μαργῶν.

β') *Ἀνωτέρα κεβινάβιος.* Σειρὰ ἐκτάκτως παχεῖα, ἀποτελουμένη ἐκ βασικῶν ἐκχύτων πυριγενῶν πετρωμάτων (διαβασῶν, μελαφυρῶν, βασαλτῶν, τράππη), ἐκρηξιγενῶν λατυποπαγῶν καὶ τόφφων μὲ ἐνεστρωμένους σχιστολίθους καὶ ψαμμίτας. Ἡ σειρὰ αὕτη εἰς τὸ Wisconsin καὶ τὸ Michigan ἔχει πάχος 9.000 μέτρων. Εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας εὑρίσκονται καὶ αἱ ὀνομασταὶ ἐντὸς ἀμυγδαλολίθων καὶ κροκαλοπαγῶν ἐμφανίσεις μεταλλευμάτων χαλκοῦ (ἰδιαιτέρως αὐτοφυοῦς χαλκοῦ) τῆς Oberen See. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποθέσεως τῶν κεβιναβίων στρωμάτων ἐγένετο συνίζησις τοῦ πυθμένος, ἐφ' οὗ ἀπετίθεντο, καὶ τούτου ἕνεκα τὰ κατώτατα τμήματα τῆς βαθμῖδος παρουσιάζονται μὲ ἀποτομωτέραν κλίσιν τῶν ἀνωτέρων. Γ. Κ. Γ.

κεβίνη (ἡ) *[Χημ.]*. βλ. *βερατρίνη*

Κέβιος (Kebius, Cuby). Ἐπίσκοπος Ἄγγλος. Ἐκ Κουρνουαλλίας τῆς Ἀγγλίας καταγόμενος, συγγενὴς δὲ τοῦ ἁγίου Δαυὶδ τοῦ ἐκ Μενεβίας, ἐχειροτονήθη ἐν Γαλλίᾳ χωροεπίσκοπος κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Ἀλλ' ἐξ ἄκρας ταπεινοφροσύνης ἀποφεύγων τὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀξιώματα ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰρλανδίαν, τελευταῖον δὲ κατέληξεν εἰς τὴν νῆσον Anglesey, ὅπου πολλοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἑλκύσας καὶ ἱδρύσας μοναστήριον ἐν Holyhead ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ. Ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 8 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

κεβραχίτης (ὁ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ *ἰνοσίτης.*

κέβραχος (ὁ) *[Βοτ.]*. —1) Ὁ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ *ἀσπιδόσπερμα*, ἔχων πικράς, δεψικὰς καὶ φαρμακευτικὰς ἰδιότητας. —2) Τὸ συμπαγὲς καὶ σκληρότατον ξύλον τοῦ ἀργεντινοῦ φυτοῦ *σχίνοψις*. Κ. ΠΑΠ

Κεβρὴν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Σκαμάνδρου ἐν Τρωάδι, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ χώρα ἐκαλεῖτο *Κεβρηνία*. Ἐλατρεύετο ὡς ποτάμιος θεὸς καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς πατὴρ τῆς Ἀστερόπης, συζύγου τοῦ Αἰσάκου, καὶ τῆς Οἰνώνης, πρώτης συζύγου τοῦ Πάριδος, καλουμένης καὶ Κεβρηνίδος. Α. Θ. Σ.

Κεβρήνη, *Κεβρηνία*, ἢ *Κέβρηνα* (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρωτάτη πόλις τῆς Τρωάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου χώρας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σκαμάνδρου ποταμοῦ (νῦν Μενδερὲ-Σοῦ), ὅστις ἐχώριζεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Σκήψεως (Κουρσουνλοὺ-Τεπέ), μετὰ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων (ΙΕ', 596), εὑρίσκετο εἰς διαρκῆ ἐχθρότητα. Εἰς Κεβρηνίαν ἐδεικνύετο ὁ τάφος τοῦ Ἀλεξάνδρου-Πάριδος καὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Οἰνώνης, πρὸ τῆς ἁρπαγῆς τῆς Ἑλένης. Διατελέσασα ὑπὸ τοὺς Πέρσας, ἀπηλευθερώθη τῷ 399 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Δερκυλλίδα, στρατηγοῦ τῶν Σπαρτιατῶν. Περιῆλθεν ὅμως ἐκ νέου ὑπ' αὐτοὺς τῷ 360. Ἀργότερον, περὶ τὸ 310, οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετὰ τῶν γειτονικῶν πόλεων Σκήψεως, Λαρίσης, Κολωνῶν καὶ ἄλλων μετῳκίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ὁμώνυμον πόλιν Ἀντιγόνειαν, ἥτις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἐκαλεῖτο Ἀλεξάνδρεια Τρωάδος, μετονομασθεῖσα οὕτως ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου περὶ τὸ 300 π. Χ., μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου, τῷ 281 π.Χ., ὅτε ὁ Ἀντίοχος ὑπὸ τὸν πατέρα αὐτοῦ Σέλευκον ἐκυβέρνα τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, φαίνεται ὅτι μετωνομάσθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ *Ἀντιόχεια*. Τῆς Κεβρήνης σῴζονται μικρὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ ΣΤ' καὶ Ε' π. Χ. αἰῶνος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΕΒΡ, χαλκᾶ δὲ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΕ, συνήθως ἐν μονογραφήματι. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Στράβωνος δὲν ὑπῆρχε πλέον, τὰ δὲ ἐρείπιά της ἀναγνωρίζονται εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον *Ἀκ-Μπουνὰρ-Κιοΐ*. Α. Θ. Σ.

Κεβρηνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδινὴ χώρα τῆς Τρωάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς πεδιάδος τῆς Δαρδανίας πρὸς βορρᾶν καὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἴδης (Καρὰ—Δὰγ) πρὸς νότον. Κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΓ' 596) ἐπὶ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ἐξετείνετο μέχρι Κεβρηνίας ἡ περὶ τὸ Ἴλιον ἀνήκουσα χώρα εἰς τὸν Ἕκτορα, υἱὸν τοῦ Πριάμου. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Κουρσουνλοῦ-Ὀβά*. Α. Θ. Σ.

Κεβρήνιοι *Θρᾷκες* *[Ἀρχ.]*. Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν παρὰ τὸν Ἄρισβον (νῦν Τούντζαν), ἀριστερὸν παραπόταμον τοῦ Ἕβρου (*Στράβ.* ΙΓ' 590). Α. Θ. Σ.

Κεβρηνὶς *[Μυθολ.]*. Ἐπωνυμία τῆς *Οἰνώνης*, θυγατρὸς τοῦ Κεβρῆνος, ποταμίου θεοῦ ἐν Τρωάδι, πρώτης συζύγου τοῦ Ἀλεξάνδρου-Πάριδος, πρὸ τῆς ἁρπαγῆς τῆς Ἑλένης. Α. Θ. Σ.

Κεβριόνης *[Μυθολ.]*. Νόθος υἱὸς τοῦ Πριάμου καὶ ἡνίοχος τοῦ Ἕκτορος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου (Ἰλιάδ. Π. 736). Α. Θ. Σ.

Κεβρὸν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας ἐν Θρᾴκῃ, κείμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Κιάμβρου (νῦν Ζιβρίτς). Τὰ τείχη αὐτοῦ, ἀπὸ καιροῦ «καταπεπονηκότα», ὡς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. Δ' 6, 28), ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. Α. Θ. Σ.

Κεγένης. Εἷς τῶν ἐπιφανῶν ἀρχηγῶν τοῦ πέραν τοῦ Δουνάβεως οἰκοῦντος σκυθικοῦ ἔθνους τῶν *Πατζινάκων*. Διακριθεὶς κατ' ἐπανάληψιν εἰς τοὺς κατὰ τῶν Οὔζων πολέμους, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ δύο φυλῶν τῶν Πατζινάκων ὡς ἀρχηγὸς αὐτῶν, ἐκ τούτου δὲ προεκλήθη ὁ φθόνος τοῦ ἡγεμόνος Τιράχ, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ τὸν δολοφονήσῃ. Ὁ Κεγένης ἀμυνόμενος ἐστασίασεν, ἀλλ' ἐν τέλει ἡττηθεὶς κατέφυγεν εἴς τινα ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως νησῖδα καὶ κατόπιν ἐγκατεστάθη μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, ἀδείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (1042 — 1054), ἐν Βουλγαρίᾳ. Ὁ Τιρὰχ διαβὰς τὸν Δούναβιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ἡττήθη καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του. Ὁ Κεγένης ἠξίωσε τότε νὰ σφαγῶσιν ἅπαντες οἱ αἰχμάλωτοι, ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἐπέτρεψε τοῦτο, προτιμήσας νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτοὺς εἰς διάφορα τῆς Βουλγαρίας μέρη, πλὴν τοῦ Τιράχ, τὸν ὁποῖον μετὰ 140 ὀπαδῶν του ἤγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τοὺς ἐβάπτισε καὶ προήγαγεν εἰς μεγάλα ἀξιώματα. Τὸ μέτρον τοῦτο τοῦ αὐτοκράτορος ὑπῆρξεν ὀλέθριον, διότι μετ' οὐ πολὺ οἱ Πατζινάκοι, στασιάσαντες ὑπὸ τὸν Κεγένην καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν Τιράχ, ἐδῄουν ἐπὶ μακρὸν τήν τε Βουλγαρίαν καὶ τὴν Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν, τρέψαντες κατ' ἐπανάληψιν εἰς φυγὴν τὰ κατ' αὐτῶν ἀποσταλέντα βυζαντινὰ στρατεύματα. Ν. ΚΛΣ

κεγχραμὶς (ἡ) *[Βοτ.]*. —1) Καλεῖται οὕτως ἕκαστον τῶν μικρῶν σκληροκελύφων σπερμάτων (ἀχαινίων), ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν καρπὸν τοῦ φυτοῦ *συκῆ*. —2) Τὸ ἐνδοσπέρμιον ἢ ὁ πυρὴν τοῦ καρποῦ τῆς *ἐλαίας*. Κ. ΠΑΠ.

Κέγχραμος, ἢ ***Κένχραμος***. Ἀθηναῖος γλύπτης, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Δ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὴν πατρίδα καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τοῦ καλλιτέχνου τούτου συμπεραίνομεν ἐκ δύο ἐνεπιγράφων βάσεων προτομῶν, αἵτινες εὑρέθησαν πρό τινων ἐτῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τόσον τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων καὶ τὸ ἀττικὸν Ν ἀντὶ τοῦ Γ τῆς ἐπιγραφῆς, ὅσον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ἐκ τῶν εὑρημάτων τῆς Ὀλυμπίας Ἀθηναίου γλύπτου πολυμνήστου, μεθ' οὗ, ὡς συνεργάτου, ὁ Κέγχραμος συνυπογράφει τὰ ἐξαφανισθέντα ἔργα τῶν ἀνωτέρω βάσεων, ἀποδεικνύουσιν ἐπαρκῶς καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς δράσεως τοῦ γλύπτου τούτου. Ὁ Ross μάλιστα διατείνεται, ὅτι ὁ Κέγχραμος οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερόμενος ὡς εἰδικὸς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀγαλμάτων φιλοσόφων χαλκοπλάστης Cenchramis. Β. Δ. Θ.

Κεγχρεαὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀρχαία πολίχνη ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, *Καγχρειὰ* ἢ *Κεγχρειαὶ* παρὰ Θουκυδίδῃ καὶ Ξενοφῶντι καλουμένη. Ἦσαν μετὰ τοῦ Λεχαίου οἱ δύο λιμένες τῆς ἀρχαίας Κορίνθου καὶ διὰ τοῦτο ἡ κατοχὴ αὐτῶν, ἀφοῦ μάλιστα τὰ στενά των ἦσαν μία τῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῆς βορείου Ἑλλάδος εἰσόδων, εἶχε σπουδαίαν σημασίαν πάντοτε διὰ τὴν τύχην τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχον περὶ τὰ 14 χιλιόμετρα. Εἰς τὰς Κεγχρεὰς ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἄγαλμα αὐτῆς ἐκ λίθου, ὡς καὶ ἱερὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἴσιδος εἰς τὸ ἓν ἄκρον τοῦ λιμένος τῆς πολίχνης καὶ ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον αὐτοῦ. Κατὰ τὴν παράδοσιν (*Παυσ.* Β', 2, 3) τὸ ὄνομά της ὤφειλεν ἡ πολίχνη εἰς τὸν *Κεγχρίαν*, τὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας πολίχνης διεσώθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ σημερινοῦ χωρίου *Κεχριές*.

—2) Ἀρχαία πολίχνη τῆς Ἀργολίδος ἐπὶ τῆς ἀπὸ Τεγέας εἰς Ἄργος διὰ τοῦ Παρθενίου ὄρους ὁδοῦ καὶ παρὰ τὸν Ἐρασῖνον (σημερινὸν Κεφαλάρι) ποταμόν. Εἰς τὴν πολίχνην ταύτην ἦσαν κατὰ τὸν Παυσανίαν (Β', 24 7) τὰ πολυάνδρια (νεκροταφεῖον) τῶν Ἀργείων, τῶν πεσόντων κατὰ τὴν νικηφόρον πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μάχην των παρὰ τὰς Ὑσιάς. Παρὰ τὸν χῶρον αὐτῶν ἐπί τινος ὑψώματος σῴζονται σήμερον τὰ ἐρείπια ἀρχαίας ἐξ ὀγκολίθων πυραμίδος. Κατά τινα παράδοσιν ἡ πολίχνη εἶχε λάβει τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὴν ἥρωα *Κεγχρειόν*, υἱὸν τῆς Πειρήνης. ΚΑΨ.

— **Κεγχρεῶν *κόλπος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων κόλπος τοῦ Σαρωνικοῦ κατὰ τὸν ΒΔ. μυχόν του, ἔχων ὡς μυχὸν τὸ ἀνατολικὸν στόμα τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου. Διανοίγεται οὕτω μεταξὺ τῆς Μεγαρικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς ἐπὶ Σαρωνικῷ Κορινθιακῆς, ἔχων τὴν πρώτην πρὸς Β καὶ τὴν δευτέραν πρὸς νότον, καὶ δὴ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἅγιοι Θόδωροι (ἀρχ. Κρεμμυών), ΒΑ κέρατος, καὶ Σπειρὶ (ἀρχ. Σπείραιον), ΝΑ κέρατος καὶ ὁρίου τῆς Κορινθίας πρὸς τὴν Ἐπιδαυρίαν. Ἔχει εὖρος μεταξὺ τῶν κεράτων 7 μιλλ., περιοριζόμενον μεταξὺ Πόρτο Φράγκο καὶ Ἁγίων Θοδώρων εἰς $4^1/_2$ μίλλ. Σχηματίζονται δὲ ἐν τῷ κόλπῳ, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τοῦ Σπειραίου ἄκρου, οἱ ὅρμοι *Κιρκάτι*, *Ντιμάνι* (ὁ εἷς τῶν ὁποίων ὁ *Ἀθηναίων λιμήν*, *Πτολ.* Γ', ιστ', 12), *Πόρτο Φράγκο* (ἀρχ. *Βουκέφαλος λιμήν*), *Λινάρι*, *Σιδερῶνα*, *Ἁρμυριά*, *Κεχριὲς* (ἀρχ. *Κεγχρεαί*: πλάτ. 37°53'00' Β., μῆκ. 22°59'00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Athens to the Isthmus), οὗ φερώνυμος ὁ κόλπος καὶ τὸ παρ' αὐτὸν ἀκρωτήριον, *Καλαμάκι* (ἐπισήμως *Ἴσθμια*, τὸ πάλαι *Σχοινοῦς*), εἰς ὃν τὸ πρὸς τὸ Αἰγαῖον τῆς διώρυγος στόμιον καὶ οὗ νότιον κέρας τὸ ἀκρωτήριον *Σοφία*, *Σουσάκι* (ἀρχ. *Σιδοῦς*) καὶ *Ἅγιοι Θόδωροι* (ἀρχ. *Τεῖχος Κρεμμυών*). Ὀνομάζεται δὲ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν *Κεχριές*, φερόμενος εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας ὡς Kehries bay. Σ. Ε. Λ.

Κεγχρεάτης *κόλπος* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων κόλπος τοῦ Σαρωνικοῦ κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ μυχόν του (βλ. λ. *Κεγχρεῶν κόλπος*).

κεγχρίας (ὁ)· ὁ ὅμοιος μὲ κέγχρον, μὲ κεχρί.

Digitized by Google

—**κεγχρίας πυρετὸς** /'Ιατρ./. Πυρετὸς ἐξανθηματικός, ἐπιδημικὸς καὶ μεταδοτικός, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ ἐξανθήματος πολυμόρφου, ἀφθόνων ἱδρώτων καὶ ἀπολεπίσεως ἀκανονίστου. Ἡ νόσος αὕτη εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀγροτική. Ὁ κεγχρίας πυρετὸς ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὰς λοιπὰς λοιμώδεις νόσους κατὰ τὸ 1712, καθ' ἣν ἐποχὴν παρετηρήθη καὶ περιεγράφη καλῶς ἡ πρώτη ἐμφανισθεῖσα ἐπιδημία. Ἡ νόσος ἐμφανίζεται κατὰ ἐπιδημίας, ἐντοπιζομένας εἰς μικράν τινα περιοχὴν καὶ εἶτα εἰς ὁλόκληρον διαμέρισμα. Αἱ ἐπιδημίαι τῆς νόσου παρουσιάζονται σχεδὸν πάντοτε μετὰ τὰς ἐπιδημίας τῆς ἱλαρᾶς ἢ τῆς ὀστρακιᾶς, ἡ δὲ ἐπέκτασίς των τελεῖται συγκεντρικῶς, πέριξ δηλαδὴ τοῦ κέντρου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθησαν αἱ πρῶται περιπτώσεις. Ἡ νόσος αὕτη οὐδέποτε παρατηρεῖται εἰς τὰς πόλεις ἢ τὰς μεγάλας κωμοπόλεις. Εἶναι ἀποκλειστικῶς νόσος τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν μεμονωμένων οἰκιῶν (ἀγρεπαύλεων) ἐν πλήρει ἐξοχῇ· αἱ οἰκίαι αἱ εἰς τὰ πρόθυρα τῶν χωρίων εὑρισκόμεναι προσβάλλονται περισσότερον τῶν λοιπῶν. Κατὰ δεύτερον λόγον ἔρχεται ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους, δηλαδὴ αἱ ἐπιδημίαι τῆς νόσου ἐκδηλοῦνται κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον. Οἱ περισσότερον προσβαλλόμενοι χωρικοὶ εἶναι οἱ κοιμώμενοι ἐγγύτερον τοῦ ἐδάφους, εἴτε ἀπ' εὐθείας κατὰ γῆς εἰς τοὺς ἀχυρῶνας, εἴτε εἰς κατοικίας ἄνευ ἐδάφους. Ὁ ἰὸς συνεπῶς τῆς νόσου εὑρίσκεται εἰς στενοτάτας σχέσεις πρὸς τὴν γῆν, ἐξ οὗ καὶ ἡ κοινὴ ὀνομασία αὐτῆς *φαρμάκι τῆς γῆς*. Πρὸς προφύλαξιν συνιστᾶται μᾶλλον ἡ στοιχειώδης ὑγιεινὴ πλύσιμον τοῦ ἐδάφους τῆς οἰκίας, καθαριότη- τῶν ἐσωρούχων καὶ τῶν τῆς κλίνης, συχνὰ λουτρὰ κτλ.). Ἡ ἔναρξις τῆς νόσου ταύτης γίνεται τὴν νύκτα κατὰ τρόπον ἀπότομον. Ὁ ἄρρωστος, ἀφοῦ κατεκλίθη ἐν καλῇ ὑγείᾳ, ἀφυπνίζεται μεταξὺ τῆς τρίτης καὶ πέμπτης πρωϊνῆς κάθιδρως. Ἡ χειμαρρώδη αὕτη ἐφίδρωσις διαπερᾷ τὰ καλύμματα καὶ τὰ στρώματα τῆς κλίνης. Ὁ πυρετὸς εἶναι λίαν μέτριος (37,5°—38°), ἡ ἀνορεξία σχεδὸν τελεία, ἡ γλῶσσα ἐπίχριστος, οἱ ἔμετοι συχνοί, ἡ δυσκοιλιότης κατὰ κανόνα ἀπόλυτος. Τὸ ἐξάνθημα ἐπέρχεται πρὸς τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς νόσου καὶ ἐξαγγέλλεται ὑπὸ προϊούσης καὶ ἀποτόμου θερμικῆς ἀνόδου, ἥτις δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι 39° ἢ καὶ 40° εἰς τὰς βαρείας περιπτώσεις. Τὸ ἐξάνθημα ἐκδηλοῦται ὑπὸ λευκῶν φυσαλλίδων ἄνευ ἅλω, μεγέθους κόκκων καννάβεως πεπληρωμένων ὀροῦ διαυγοῦς, προσομοιάζουσι δὲ πρὸς τὰ ἱδρῶα καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἐρυθροῦ ἐξανθήματος καθολικοῦ. Τὸ ἐξάνθημα ἄρχεται ἐπὶ τὰ πλάγια τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ αὐχένος, ἀκολούθως δὲ καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ἐξαιρέσει τοῦ προσώπου. Τὸ ἐξάνθημα εἶναι πλῆρες ἐν διαστήματι 36 ἢ 48 ὡρῶν, εὐθὺς δ' ὡς τακτοποιηθῇ, ἡ γενικὴ κατάστασις βελτιοῦται, ὁ πυρετὸς ὑποχωρεῖ καὶ κατέρχεται ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν εἰς τὸ φυσιολογικόν. Περὶ τὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ ἐξανθήματος, ἤτοι πρὸς τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς νόσου, ἄρχεται ἡ ἀπολέπισις, ἥτις διαρκεῖ ἀπὸ 3 μέχρις 6 ἡμερῶν.

Ἡ νόσος διαρκεῖ περίπου 12—14 ἡμέρας, ἡ δὲ ἀνάρρωσις εἶναι βραχεῖα. Παρὰ τὴν καλοήθειαν τοῦ πλείστου τῶν περιπτώσεων, ὡς πρὸς τὴν πρόγνωσιν πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐπιφυλακτικοί, διότι ὁ κεγχρίας πυρετός, ὅστις ἀρχίζει δι' ἁπλουστάτου τρόπου, δύναται πάντοτε νὰ ἐπιδεινωθῇ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐξανθήσεως, ὅπερ εἶναι ἡ μόνη κριτικὴ περίοδος, καθ' ἣν πρέπει νὰ φοβώμεθα συμβάματα ἢ ἐπιπλοκὰς βαρείας. Ὅταν ἡ νόσος εἶναι ἐλαφρά, κατακλίνομεν τὸν ἄρρωστον χορηγοῦντες εἰς αὐτὸν ἄφθονα ποτά, γάλα, ζωμόν, διαφόρους πτισάνας, λεμονάδας, ὡσαύτως καθαρτικὸν κατὰ τῆς ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος. Δὶς τῆς ἡμέρας ἀλλάσσομεν τὰς σινδόνας τῆς κλίνης, ἀποφεύγομεν δὲ νὰ καλύπτωμεν πολὺ τὸν πάσχοντα, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πολλῶν ἱδρώτων. Κατὰ τῆς ἀταξίας καὶ τοῦ παραληρήματος προσφεύγομεν εἰς τὰ ψυχρὰ λουτρά. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

Κεγχρίας, ἢ ***Κεγχρειὸς*** /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Πειρήνης, θυγατρὸς τοῦ Ἀχελώου. Μυθολογεῖται ὅτι τοξευθεὶς ἐξ ἀγνοίας παρὰ τῆς Ἀρτέμιδος θηρευούσης, ἐπροξένησε τοσαύτην λύπην εἰς τὴν μητέρα του, ὥστε αὕτη ἐκ τῶν πολλῶν δακρύων μετεμορφώθη εἰς τὴν ὁμώνυμον πηγὴν ἐν Κορίνθῳ. Εἶχεν ὁμοπάτριον ἀδελφὸν τὸν *Λέχητα*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν τὸ ἕτερον τῆς Κορίνθου ἐπίνειον *Λέχαιον*. Ἐκ τοῦ Κεγχρίου δὲ ὠνομάσθησαν *Κεγχρεαὶ* (βλ. λ.) ὁ ἕτερος πρὸς τὸν Σαρωνικὸν λιμὴν καὶ πόλις τῆς ἀρχαίας Κορίνθου. Ἀπαντᾶται καὶ ἐπίθετον τοῦ Ποσειδῶνος *Κεγχρέως* ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ του. Π. Α. Ν.

κεγχρίον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κέγχρος*, κεχρί.

—/*Ιατρ.*/. *Κεγχρίον* (milium) καλεῖται ὀγκίδιον μικρόν, στρογγύλον, σκληρόν, λευκὸν ἢ κιτρινόλευκον τοῦ δέρματος τῶν βλεφάρων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι λεία, προκύπτει δ' ἐξ ὑπερκερατώσεως θυλακίου τριχὸς (cluna). Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀγκιδίων εἶναι μικρὸς ἢ μέγας. Ἡ παρουσία αὐτῶν ἐκτὸς τῆς δυσμορφίας οὐδὲν ἄλλο ἐνοχλητικὸν προκαλεῖ. Ἡ ἴασίς των ἐνίοτε ἐπιτελεῖται ἀφ' ἑαυτῆς. Ὅταν δὲ πρόκειται νὰ τὰ ἀφαιρέσῃ τις, κάμνει μικρὰν τινὰν ἐντομὴν τῆς λεπτῆς ἐπιδερμίδος, ἥτις καλύπτει τὸ ὀγκίδιον καὶ διὰ συμπιέσεως ἐκθλίβει τὸ μικρὸν ὀγκίδιον, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ κόκκον κέγχρου. Α. Γ.

Κέγχριος /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Ποτάμιον τῆς Ἰωνίας παρὰ τὴν Πάνορμον τῆς Ἐφέσου, διαρρέον τὴν Ὀρτυγίαν, «διαπρεπὲς ἄλσος παντοδαπῆς ὕλης, κυπαρίττου δὲ τῆς πλείστης», περὶ οὗ «φασὶ νίψασθαι τὴν Λητὼ μετὰ τὰς ὠδῖνας». Πᾶσαν ἀναγνώρισιν τῆς κοίτης, ἣν ἠκολούθει τοῦ Κεγχρίου ὁ ροῦς, καθιστῶσιν ἀδύνατον αἱ ἀπὸ τοῦ Καΰστρου μέγισται προσχώσεις εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Σκάλα Νόβας. Σ. Ε. Λ.

κεγχροειδὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ κεχρί.

— **κεγχροειδῆ *σαρκία*** /*'Ιατρ.*/. Οὕτω καλοῦνται μικραὶ ὑπεγέρσεις ἢ προεξοχαὶ ὑπέρυθροι, αἵτινες ἐμφανίζονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν τραυματικῶν ἐπιφανειῶν, καταλαμβάνουσαι μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁλοσχερῶς ταύτας. Αὗται ἀποτελοῦνται ἐξ ἀμόρφου ὕλης, ἐκ κυττάρων ἐμβρυϊκῶν κυκλοτερῶν, ἐκ τριχοειδῶν ἀγγείων καὶ ἐξ ἰνῶν ἀναλόγων πρὸς τὰς τοῦ δέρματος, αἵτινες, πολλαπλασιαζόμεναι, διενεργοῦσι τὴν ἐξαφάνισιν τῶν δύο πρώτων στοιχείων καὶ ἀποτελοῦσι τὸν οὐλωτικὸν ἱστόν, τὸν ὁποῖον ἐπικαλύπτουσιν εἶτα κύτταρα ἐπιδερμίδος, τὰ ὁποῖα συνενοῦνται πρὸς τὰ κύτταρα τοῦ γειτνιάζοντος δέρματος. Αἱ ἶνες αὗται, προσεγγίζουσαι ἀλλήλαις, ὑποβιβάζουσι τὸ ἐπίπεδον τῶν σαρκίων, ἅτινα ὑπερεῖχον ἐν ἀρχῇ τῆς τραυματικῆς ἐπιφανείας, καὶ ἐπιφέρουσιν οὕτω τὴν σύσπασιν τῆς οὐλῆς, τὴν ἐπούλωσιν. Μ. Ν. Κ.

— **κεγχροειδὴς *φυματίασις*** /*'Ιατρ.*/· βλ. λ. *φυματίασις*.

κέγχρος (ὁ) (Panicum) /*Bot.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριακόσια εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, νομευτικά, κοσμητικά, χρήσιμα εἰς τὴν ἀρτοποιΐαν, τὴν διατροφὴν οἰκιακῶν πτηνῶν, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *κεχρί*, *κιχρὶ* κλπ. Γνωστότερα εἶναι: *Κέγχρος ὁ αἱμάσσων* (Panicum sanguinale), ἀπαντῶν εἰς ἀγρούς, κήπους, ἐπὶ τῶν τοίχων, εἰς δρομίσκους κ.τ.λ. *Κέγχρος ὁ μελιώδης ἢ ὁ κοινὸς* (Panicum miliaceum), καλλιεργούμενος εἰς ἀγροὺς καὶ κήπους τῆς μέσης Εὐρώπης. *Κέγχρος ὁ γραμμωτὸς* (Panicum lineare). *Κέχρος ὁ ἰταλικὸς* (Panlcum italicum), φυτὸν καλλιεργούμενον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, οὗτινος τὰ σπέρματα εἶναι χρήσιμα εἰς τὴν διατροφὴν τῶν κοκκοφάγων πτηνῶν.

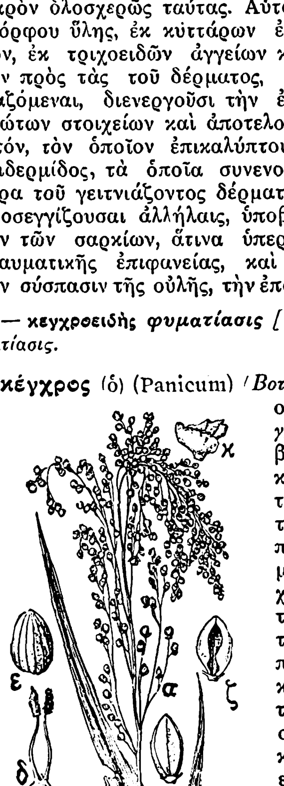

Κέγχρος ὁ κοινός.

(α=μορφὴ φυτοῦ, β=ἀνθὲς σταχύδιον, γ=κλαδίσκος ἐν καρποφορίᾳ, δ=ᾠοθήκη, ε=ἐξωτερικὸν περίβλημα, ζ=ἐσωτερικὸν περίβλημα (ἐν μεγεθύνσει), η=ἐξωτερικὸν λέπυρον, θ=ἐσωτερικὸν τοιοῦτον, ι=ἐσωτερικὸς χιτὼν (ἔξωθεν), η=λοδικούλη).

Ἀπαντῶσι πλεῖσται ποικιλίαι τοῦ εἴδους τούτου, ὡς *κέγχρος ὁ γερμανικὸς* (Panicum germanicum), *κέγχρος ὁ αὐστραλιακὸς* (Panicum australis ἢ decompositum), *κέγχρος ὁ γόνιμος* (Panicum proliferum), *κέγχρος ὁ θρεπτικὸς ἢ ἰαπωνικὸς* (Panicum frumentaceum ἢ japonicum ἢ colonum), *κέγχρος ὁ μέγας* (Panicum maximum), *κέγχρος ὁ περίβλεπτος* (Panicum spectabile), *κέγχρος ὁ ῥόδινος* (Panicum roseum), *κέγχρος ὁ τριχοειδὴς* (Panicum capillare), *κέγχρος ὁ κονδυλόρριζος* (Panicum bulbosum) κτλ. Κ. ΠΑΠ.

— **κέγχρος *κρυσταλλοειδὴς*** /*'Ιατρ.*/· βλ. λ. *ἱδρῶα*.

κεδάνι, νόσος—/*'Ιατρ.*/· βλ. λ. *ἰαπωνικὸς* πυρετός.

Κέδαρες (αἱ) (κοιν. *Τζιάρες*) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κελοκεδάρων τῆς ἐπαρχίας Πάφου. Κάτ. 330. Κ. Μ. Κ.

Κέδδος (Cedde). Ἀδελφὸς τοῦ ἁγίου Κήδδα. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐμόναζε καὶ οὗτος ἐν τῷ μοναστηρίῳ Lindisfarne, κατόπιν δ' ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νορθουμβρίας ὡς ἐπίσκοπος ἱεραπόστολος πρὸς τοὺς Σάξωνας τοῦ Est. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Λονδίνῳ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολήν του καὶ κατόπιν ἀπεσύρθη εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Lastingham, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 664. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 7 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Κεδὲς /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλιλαίας (βλ. λ. *Κάδης*).

κεδιβᾶτον (τό), καὶ ***κεδίβης***. Κακὴ προφορὰ καὶ γραφὴ τῶν λέξεων *χεδιβᾶτον* καὶ *χεδίβης* (βλ. λ.).

Κέδμων, *ἅγιος* (Cedmon). Ἀγγλοσάξων μοναχός, ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Βέδα διὰ τὴν ἄκραν ταπεινοφροσύνην του. Λέγεται ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος Ἀγγλοσάξων θρησκευτικὸς ποιητής, ἐντείνας εἰς στίχους τὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης «Γένεσιν» καὶ «Ἔξοδον». Ἀποθανὼν περὶ τὸ 680 ἑορτάζεται τὴν 10 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Κεδμωναῖοι (οἱ) /*'Αρχ.*/. Λαὸς τῆς Συρίας ἀναφερόμενος εἰς τὴν Γένεσιν (ΙΕ', 19) μετὰ τῶν *Κεναίων* καὶ *Κενεταίων* καὶ ἄλλων λαῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ὑπόσχεται εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὡς μέλλοντας ὑπηκόους. Τινὲς θεωροῦν τούτους ὡς διάφορα ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ λαοῦ. Θεωροῦνται ὡς ἐγκατεστημένοι πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἀνατολικῶς τῆς Φοινίκης παρὰ τὸν Λίβανον. Τινὲς ὑποθέτουν ὅτι ὁ Κάδμος ἔφερε τὸ φυλετικόν του ὄνομα, ὢν Κεδμωναῖος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Κεδμωναῖοι ἦσαν Εὐαῖοι, ἡ δὲ ῥίζα τοῦ ὀνόματος τούτου σημαίνει ὄφιν, συνάγουν τινὲς ὅτι ἐντεῦθεν διεπλάσθη ὁ μῦθος τῆς σπορᾶς τῶν ὀδόντων δράκοντος ὑπὸ τοῦ Κάδμου, ἐξ ἧς ἀνεδόθησαν ἄλκιμοι ἄνδρες. Οἱ Κεναῖοι κατῴκουν ΝΔ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ ἦσαν τρωγλοδύται. Ἐπὶ Σαοὺλ (Α' Σαμ. ΙΕ' 6) συνῴκουν μετὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν καὶ ἐπειδὴ εἶχον φανῆ εὐμενεῖς πρὸς τοὺς Ἑβραίους ὁ βασιλεὺς οὗτος τοὺς εἰδοποίησε ν' ἀποχωρήσουν προκειμένου νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν. Περὶ τῶν Κενεταίων οὐδὲν γνωρίζομεν. Γ. Λ. Α.

Κεδουσᾶ (ἑβρ. = καθαγίασις). Τμῆμα τῆς προσευχῆς τῶν δεκαοκτὼ εὐλογιῶν (Schemone esre), ὅπερ ἀποτελεῖ, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, εὐλογίαν καὶ καθαγιασμὸν τοῦ Κυρίου ἀπὸ μέρους τῆς συναγωγῆς τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ καθαγίασις αὕτη, ἀπαγγελλομένη δὶς τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν πρωϊνὴν καὶ κατὰ τὴν μετασημβρινὴν προσευχήν, ὑπαινίσσεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ γνωστὸν ὅραμα τοῦ Ἰεζεκιήλ, περὶ τοῦ θείου θρόνου. Γ. ΕΛ.

Κέδρα (τὰ) /*Γεωγ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 377. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χορίγγοβον*. Ι. Σ. Ι.

Κεδρᾶς /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ ΒΑ ἐσχατιὰ τῆς Κιμώλου (πλατ. 36°50'10" Β, μῆκ. 24°35'55" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolo and Polino islands), ΝΑ. καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι κέρας τῆς κολπώσεως *Βρῶμο*. Σ. Ε. Λ.

Κεδρεαί, καὶ ***Κεδρεῖαι*** /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Σημαίνουσα παραθαλασσία κωμόπολις τοῦ νοτίου ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου τμήματος τῆς Καρίας, ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου. Εἰς τοὺς πίνακας τῶν ἐν Ἀθήναις ἑλληνοταμιῶν φέρεται ὡς πληρώνουσα εἰσφορὰν λόγῳ συμμετοχῆς εἰς τὴν Δηλιακὴν συμμαχίαν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Λύσανδρος, ὅτε ὁ Κῦρος μεταβαίνων πρὸς τὸν ἀσθενοῦντα πατέρα του τῷ εἶχε παραδώσει τὰ πάντα, «προσβαλὼν πόλει τῶν Ἀθηναίων ξυμμάχῳ ὄνομα Κεδρείαις, τῇ ὑστεραίᾳ προσβολῇ κατὰ κράτος αἱρεῖ καὶ ἐξηνδραπόδισεν. Ἦσαν δὲ μιξοβάρβαροι οἱ ἐνοικοῦντες» (*Ξενοφ.* Ἑλλην. Β', α', 15). Τὰ ἐρείπιά της ἀναγνωρίζονται ἐπὶ τῆς τριάδος τῶν νησίδων *Σενοῦ Νήσια* ἢ *Σεχὶρ ὀγλὰν ἀντὰ* ἢ *Παναγιᾶς νησιὰ* ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Κῶ (πλάτ. 36° 59' Β. μῆκ. 28° 16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The Gulfs of Kos, Doris and Symi) εἰς 7 μίλ. ΔΝΔ τοῦ ὅρμου τῶν Γκιοβάτων. Ἐπὶ τῶν νησίδων τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντί των ἐγγὺς ἀκτῆς, σῴζονται λείψανα θεάτρου, ναοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ καὶ πληθὺς ἐπιγραφῶν εἰς δωρικὴν διάλεκτον. Σ. Ε. Λ.

Κεδρείπολις /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις τῆς Θρᾴκης μεταξὺ Μαρωνείας καὶ Στρύμης, ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς κειμένη. Α. Θ. Σ.

κεδρέλα (ἡ) (Cedrela) /*Bot.*/· βλ. *κεδρίς*.

— ***κεδρέλας ξύλον***, ἢ ***κεδρόξυλον*** (τὸ) /*Bot.*/. Καλεῖται οὕτως εἰς τὸ ἐμπόριον τὸ γνωστὸν εὐέξεργαστον, εὐωδιάζον, ἐρυθρὸν ξύλον τοῦ φυτοῦ *κεδρὶς ἡ εὔοσμος*. Κ. ΠΑΠ.

κεδρέλαιον (τὸ) /*Χημ.*/. Τὸ δι' ἀποστάξεως ἐκ τοῦ ξύλου τῆς *βιργινιανῆς ἀρκεύθου* ἐξαγόμενον αἰθέριον ἔλαιον. Χημικῶς ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τερπένια, ὡς τὸ κεδρένιον, καὶ τερπεναλκοόλας, ὡς τὴν *κεδρόλην*, τὴν *ψευδοκεδρόλην*

Digitized by Google

λην, τὴν *κεδρενόλην* κλπ. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν, ὡς καὶ εἰς τὰς μικροσκοπικὰς ἐξετάσεις πρὸς ἐμβάπτισιν τῶν καταδυτικῶν φακῶν. Σ. Γ.

—*[Φαρμ.]* Τὸ ἐν τῇ φαρμακευτικῇ χρησιμοποιούμενον *κεδρέλαιον* παράγεται ἐν τοῦ φυτοῦ *κέδρος ἡ ἀτλαντική*, ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ὁποίου λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν τῶν φύλλων ὡς καὶ τοῦ ξύλου αὐτῆς. Ὑγρὸν ἐλαιῶδες, πυκνόρρευστον, κιτρινωπόν, ὀσμῆς ὑπενθυμιζούσης τὴν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ σαντάλου, εἰδ. βάρους 0,9508, δεξιοστρόφον, διαλυτὸν εἰς αἰθέρα, ἀλκοόλην, χλωροφόρμιον καὶ διθειάνθρακα. Ἔχει ἀριθμὸν ὀξύτητος 1,16 καὶ ἀριθμὸν σαπωνοποιήσεως 6,92. Τὸ κεδρέλαιον ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος δεξιοστρόφου καδινενίου καὶ ἀρωματικῆς τινος κετόνης ($C_9H_{14}O$), ἥτις ζέει μεταξὺ 159 καὶ 160°. Ἀναγράφεται ὡς ἀντιβλεννορροϊκὸν καὶ ὡς εἰδικὸν κατὰ τῆς φυματιάσεως φάρμακον. Ἐπίσης παραγγέλλεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῶν ἢ χρισμάτων ὡς ἀντιρρευματικόν. Κ. Γ. Μ.

κεδρελώδη (τὰ) (Cedreloideae) *[Βοτ.]*. Ὑποοικογένεια φυτῶν ἐκ τῶν *μελιωδῶν*, περιλαμβάνουσα φυτὰ δενδρώδη καὶ θαμνώδη, ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας, φέροντα ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ ἐλευθέρους ἀνθῆρας καὶ πτερωτὰ σπέρματα. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *κεδρὶς* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

κεδρένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Σεσκιτερπένιον, ἀνευρεθὲν εἰς τὸ *κεδρέλαιον*. Βράζει ὑπὸ πίεσιν 12 χστμ. εἰς 119°. Σ. Γ.

κεδρενόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Σεσκιτερπεναλκοόλη, ἀνευρεθεῖσα εἰς τὸ *κεδρέλαιον*. Σ. Γ.

Κεδρηνός, *Γεώργιος*. Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἀπὸ τὸ ἔργον του «Σύνοψις ἱστοριῶν», γραφὲν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΑ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἐν αὐτῷ ὁ Κεδρηνὸς ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημιουργίας, προχωρεῖ κατόπιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τέλος διηγεῖται τὴν ρωμαϊκὴν καὶ τὴν βυζαντινὴν μέχρις Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, 1057 μ. Χ. Ὡς δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἡ χρονογραφία του εἶναι συλλογὴ ἐκ τῶν χρονικῶν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Ἰωάννου (Σκυλίτζη), Γεωργίου συγκέλλου, Θεοφάνους καὶ ἄλλων τινῶν βιβλίων. Ἀρχικὴ ἔκδοσις τῆς «Συνόψεως» μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων ὑπὸ Xylander ἐν Βασιλείᾳ 1566), κατόπιν ὑπὸ Bekker ἐν Βόννῃ (1838—1839) καὶ τελευταῖα ὑπὸ Migne («Ἑλλ. Πάτρ.» τ. 121—122). Ε. Γ. Π.

κεδρὶ (τὸ)' δημοτ., ξύλον κέδρου, σανὶς ἐκ κέδρου.

κεδρία (ἡ). Τὸ προϊὸν τῶν ρητινωδῶν δένδρων (ἔλαιον ἢ ρητίνη), τὸ λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τεμαχίων τῶν δένδρων τούτων, θερμαινομένων ἐντὸς κλιβάνου, ρευστὴ πίσσα, ὑγρόπισσα, κατράμι. Ἡ κεδρία προφυλάσσει τὰ ἐν λόγῳ φυτὰ ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν διαφόρων ἐντόμων καὶ παρασίτων.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *κεδρία* (κοιν. *κατράμι*), ἄλλως *ὑγρόπισσα* ἢ *πίσσα ρευστὴ* καὶ *ζώπισσα*, εἶναι παχύρρευστος μελανόφαιος οὐσία, προϊὸν ἀποστάξεως ξύλων ρητινωδῶν καὶ δὴ πεύκης, θερμαινομένων ἐν κλιβάνῳ, ἀποδίδουσα δὲ ὀσμὴν ἰδιάζουσαν, ὑπομιμνήσκουσαν τὴν τοῦ καιομένου ξύλου. Μικροῦ πάχους ἐπιστρώσεις κεδρίας ξηραίνονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀέρος καὶ προσλαμβάνουσι στιλπνότητα μεταλλικὴν ὑπομέλαιναν· θερμαινομένη δὲ τήκεται καὶ βράζει, ἀναδίδουσα βαρὺν καπνὸν μέλανα καὶ μετασχηματιζομένη τελικῶς εἰς πίσσαν. Ἀπετέλει ἀπαραίτητον ὑλικὸν τῶν πλοίων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ πολτοῦ δι' οὗ «ἐπαλαμίζετο» ἡ γάστρα, ὡς καὶ διὰ τὴν κέδρωσιν τῶν σχοινίων, διότι κεδρούμενα παρέτεινον τὴν ἀντοχήν των εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ὑγρασίας φθοράν. Προσκολλωμένη δὲ ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ δὴ ὅταν συμμειγνύηται μετὰ πίσσης καὶ ρητίνης, χρησιμοποιεῖται μετὰ τὴν διάναξιν τῶν καταστρωμάτων, ὡς καὶ τῶν πλευρῶν τῶν ξυλίνων πλοίων, θερμαινομένου τοῦ τοιούτου μείγματος καὶ ἐγχεομένου, τῇ βοηθείᾳ χαρτίνων χωνίων, εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν ἐπηγκενίδων ἁρμούς, οὓς πληροῖ ἄνωθεν τοῦ τυπασμένου στυπείου. Σ. Ε. Λ.

Κεδριὰς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἀράχθου καὶ τοῦ Καλαρρυτινοῦ, *Σκλόπου* πρώην καλούμενον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀμπελοχώρι*. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 451 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελουργίαν καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου. Ἔχει δημοτ. σχολεῖον καὶ τηλεφωνεῖον. Χ. Ι. Σ.

κέδρινος, —η, —ον ὁ ἐκ τῆς κέδρου προερχόμενος: «κέδρινα ξύλα», «ἔλαιον κέδρινον»· ‖ ὁ ἐκ ξύλου κέδρου κατεσκευασμένος: «κέδρινος θάλαμος», «κέδρινη τράπεζα».

Κέδριον ὄρος *[Γεωγρ.]*' βλ. *Κέντρος*.

Κεδριόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης (βλ. *Κεδρείπολις*). Α. Θ. Σ.

κεδριρίτης (ὁ) *[Ὀργ. Χημ.]*' βλ. *καιρουλιγνόνη*.

κεδρίς, —ίδος (ἡ)' ὁ καρπὸς τῆς κέδρου' ‖ γένος φυτῶν (βλ. κατ.).

—**κεδρίς, ἡ κεδρέλα** (Cedrela) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς ὑποοικογενείας τῶν *κεδρελωδῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 80 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Γουϊάνας. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δένδρα μεγάλα δασικά, ἢ θάμνοι δενδρώδεις, ὑψηλοί, χρήσιμοι εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς ξυλείας. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κεδρὶς ἡ εὔοσμος* (Cedrela odorata), ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς δένδρον, παρέχον εὐεξέργαστον εὐωδιάζον ἐρυθρὸν ξύλον (*κεδρέλας ξύλον*), ὅπερ χρησιμοποιεῖται εὐρέως εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ ξύλου καὶ διὰ τὴν ναυπήγησιν πλοίων. *Κεδρὶς ἡ ἀντιπυρετικὴ* (Cedrela febrifuga), ἰθαγενὲς τῆς Ἰάβας καὶ τῆς Σουμάτρας, ἐκ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ὁποίου παρασκευάζεται κατόπιν βρασμοῦ φάρμακον τονωτικόν. *Κεδρὶς ἡ νότιος* (Cedrela australis), ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας, παρέχον δεψικὸν φλοιόν. *Κεδρὶς ἡ σινικὴ* (Cedrela sinensis), *κεδρὶς ἡ πολύφυλλος* (Cedrela polifolia) κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κεδρισσὸν *[Γεωγρ.]*' βλ. λ. *Κέντρος*.

κεδροκούκουτσο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ καρποῦ τοῦ φυτοῦ *κέδρος*.

κεδρόλη, ἡ κιδρόλη (ἡ) *[Χημ.]*. Τρικυκλικὴ σεσκιτερπεναλκοόλη, ἀπαντῶσα εἰς τὸ *κεδρέλαιον* ὡς καὶ τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῆς κυπαρίσσου. Εἶναι δεξιοστρόφος καὶ τήκεται εἰς 85°. Σ. Γ.

κεδρόμηλον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ καρπὸς τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ φυτοῦ *ἄρκευθος*.

Κέδρον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 861. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χαλαμπρέζι*. Ι. Σ. Σ.

κεδρονέλλα (ἡ) (Cedronella) *[Βοτ.]*' βλ. *κέδροσμος*.

κεδρόξυλον (τὸ)' τὸ ξύλον τῆς *κέδρου* (βλ. λ.).

κεδρόξυλον (τὸ) (Cedroxylon) *[Παλαιοφυτολ.]*. Γένος ἀπολιθωμένων κωνοφόρων φυτῶν, τοῦ ὁποίου λείψανα κορμῶν εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς πλειοκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα κεδροξύλων συνηντήθησαν ἐν Μυτιλήνῃ ἐντὸς τοῦ στρώματος τοῦ λιγνίτου τοῦ κειμένου βορείως τοῦ ὄρους Ὀρθύμνου παρὰ τὴν θάλασσαν. Γ. Κ. Γ.

κεδρόρραχον (τὸ) *[Χημ. Τροφ.]*. Ταυτόσημον τοῦ *ζενέβρ* (βλ. λ.).

κέδρος (ἡ) (Cedrus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνοφόρων*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ὀρέων τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ τῶν Ἱμαλαΐων. Εἶναι δένδρα δασικὰ ὑψηλά, ἀειθαλῆ καὶ λίαν κοσμητικά, ἀπαντῶντα ἀραιῶς καὶ παρ' ἡμῖν (Κηφισία, Τα-

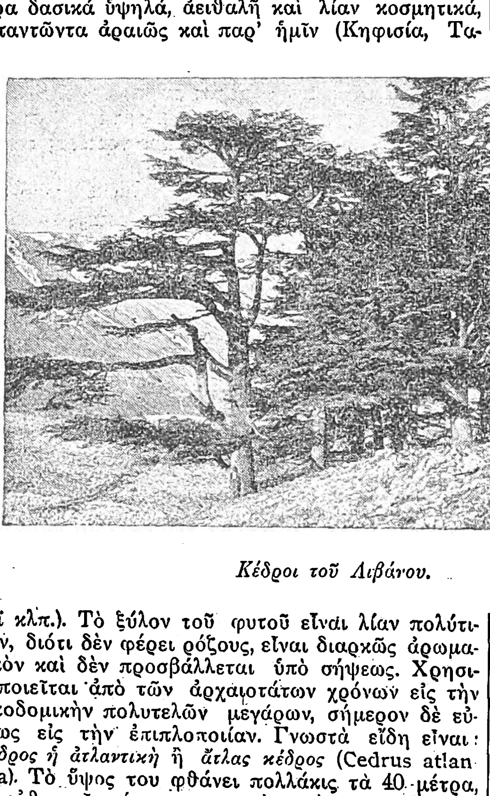

Κέδροι τοῦ Λιβάνου.

τοΐ κλπ.). Τὸ ξύλον τοῦ φυτοῦ εἶναι λίαν πολύτιμον, διότι δὲν φέρει ρόζους, εἶναι διαρκῶς ἀρωματικὸν καὶ δὲν προσβάλλεται ὑπὸ σήψεως. Χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὴν οἰκοδομικὴν πολυτελῶν μεγάρων, σήμερον δὲ εὐρέως εἰς τὴν ἐπιπλοποιΐαν. Γνωστὰ εἴδη εἶναι: *Κέδρος ἡ ἀτλαντικὴ* ἢ *ἄτλας κέδρος* (Cedrus atlantica). Τὸ ὕψος του φθάνει πολλάκις τὰ 40 μέτρα, μὲ εὐθυτενῆ πάντοτε κορυφὴν καὶ κωνοειδῆ κορώνην. Εἰς τὴν Εὐρώπην εἰσήχθη τὸ πρῶτον τῷ 1842 ἐκ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. *Κέδρος τοῦ Λιβάνου* (Cedrus Libani), εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν Εὐρώπην τῷ 1683 ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ εἶδος τοῦτο θεωρεῖται τὸ ἀρχαιότερον πάντων, ἀπαντᾷ δὲ ὑπὸ διαφόρους ποικιλίας: *κέδρος ἡ ἀργυρόφυλλος* (Cedrus argentea), *κέδρος ἡ βραχύφυλλος* (Cedrus brevifolia), *κέδρος ἡ κρεμοκλαδὴς* (Cedrus pendula), *κέδρος ἡ δεοδάρα* Cedrus Deodara), εἰσαχθεῖσα κατὰ τὸ 1822 εἰς Εὐρώπην ἐκ τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων. Φθάνει εἰς ὕψος 50 μέτρων καὶ ἀντέχει ὀλιγώτερον εἰς τὸ ψῦχος τῶν δύο ἄλλων εἰδῶν. Τὰ παρ' ἡμῖν *κέδρα δένδρα*, ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἡμίψηλα δένδρα ἢ θάμνοι, ἀνήκουσιν εἰς εἶδος τῆς *ἀρκεύθου*. Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

—*[Βιβλ.]* Ἡ *κέδρος* εἶναι ὁ βασιλεὺς τοῦ φυτικοῦ βασιλείου τῆς Βίβλου. Ὅθεν ἑπόμενον ἦτο νὰ γίνηται ὑπὸ τῶν ἱερῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου πυκνὴ χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης πρὸς κατασκευὴν ὡραίων εἰκόνων. Καὶ ὁτὲ μὲν ἡ κέδρος χρησιμοποιεῖται ὑπ' αὐτῶν ὡς ἔμβλημα τῆς δυνάμεως, τῆς ὑπεροχῆς καὶ τοῦ μεγαλείου (Κριτ. θ' 15, Δ' Βασ. ιδ' 9, Ἡσ. λε' 2 § 13, Ἀσμ. ε' 15 κλπ.), ὁτὲ δὲ ὡς ἔμβλημα τῆς ὑπερηφανίας (Ψαλμ. λστ' 35, Ἡσ. β' 13, Ἱερ. κβ' 7 κλπ.), ἄλλοτε ὡς ἔμβλημα τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ δικαίου (Ψαλμ. ἡ' α' 13 κλπ.) καὶ ἐνίοτε ὡς σύμβολον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Δαυὶδ (Ἰεζεκ. ιζ' 3—4, 22—23 κλπ.). Τῆς κέδρου ἐγένετο ἀφθονωτάτη χρῆσις κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, ὑπό τε τοῦ Σολομῶντος, τοῦ Ζοροβάβελ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡρῴδου. Π. Ι. Μ.

—**κέδρος** (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἄρκευθος ἡ κοινή*, *ἄρκευθος ἡ ὀξύκεδρος* καὶ *ἄρκευθος ἡ φοινικική*.

—**κέδρος ἥμερος** (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἄρκευθος ἡ φοινικική*.

—**κέδρου ἔλαιον**' βλ. *κεδρέλαιον*.

—**κέδρου ξύλον.** Ἐξωτερικῶς διακρίνεται τὸ μὲν σομφὸν ὡς κάπως ἐρυθρίζον, τὸ δὲ καρδιόξυλον ὡς ἀνοικτῶς κιτρινοκαστανόχρουν· ἔχει ἰσχυρὰν ὀσμὴν ἐπὶ νωπῶν τομῶν (βλ. *Θ. Βλησίδης*, Ἀνατομικὴ ξύλου, 1921). Εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς ξύλον κέδρου εἰσάγονται διάφορα εἴδη, εἴτε τῆς κυρίως κέδρου Ἱμαλαΐων καὶ Λιβάνου, ἅτινα ὅμως εἶναι λίαν σπάνια, εἴτε, συνηθέστερον, διαφόρων συγγενῶν εἰδῶν ἀρκεύθου (Juniperus) ἢ Cedrela, ἢ Chamecyparis ἢ Podocarpus μὲ διαφόρας χαρακτηρισμῶν ποικίλας: ἐρυθρὸν κεδρόξυλον, λευκὸν κεδρόξυλον, Φλωρίδος, Τεξὰς κλπ. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ εἴδη πλατυφύλλων εἰς τὸ Καμεροὺν ὑποκαθιστοῦν τὰ κεδρόξυλα. Τὸ κεδρόξυλον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐπιπλοποιΐαν, κατασκευὴν κυτίων πούρων, διὰ μολυβδοκόνδυλα κλπ. Προπολεμικῶς εἰσήγοντο εἰς Ἀμβοῦργον καὶ Βρέμην 25,000 κ. μ. κεδροξύλου μόνον διὰ κυτία πούρων. Ἐν Ἑλλάδι ὡς ξύλον κέδρου χαρακτηρίζεται τὸ εὔοσμον ξύλον διαφόρων εἰδῶν ἀρκεύθου (Juniperus) καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς κατασκευὴν μικρῶν βαρελίων, δοχείων γαλακτοκομίας, βεδουρίων, οἰκιακῶν σκευῶν κλπ.· ἐν Βυτίνῃ μάλιστα ἡ χειροτεχνία αὐτὴ ἐξελίχθη μέχρι κατασκευῆς μικροτάτων κομψῶν χρησίμων ἢ ἁπλῶς ἀναμνηστικῶν σκευῶν. Α. Ε. Κ.

Κέδρος (ὁ) *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πετροβουνίου τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 82. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζαβρούτσι*. Ι. Σ. Σ.

—**Κέδρος, ἡ** *Κέντρον* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 131. —Π.

—**Κέδρος** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν Κρήτῃ (βλ. *Κέντρος*).

κέδροσμος (ὁ) (Cedronella) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κέδροσμον τὴν τρίφυλλον* (Cedronella triphylla), ἰθαγενὲς τῶν νήσων τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Εἶναι φυτὸν ποῶδες καὶ πολυετές, φέρον φύλλα καὶ σμικρότατα λευκόφαια ἄνθη εὐωδιάζοντα. Κ. ΠΑΠ.

κεδρῶ (—όω) (κοιν. *καταμώνω*)' ἀλείφω σχοινίον καὶ δὴ κατὰ τὰς σπαργανώσεις καὶ τὰ φιμώματα αὐτοῦ διὰ *κεδρίας*· χύνω κεδρίαν ἐντὸς τῶν ἁρμῶν τῶν ἐπηγκενίδων μετὰ τῶν παννίων αὐτῶν. Σ. Ε. Λ.

Κεδρὼν *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. *Χείμαρρος Κέδρων* ἢ *τῶν κέδρων* (ἑβρ. *Ναχὰλ Κιδρών*, *Σαδμὼθ Κιδρών*) ὀνομάζεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βίβλῳ ὁ χείμαρρος ἢ ἡ φάραγξ, δι' ἧς χωρίζεται ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἡ ὀνομασία οὕτη δὲν ἔχει

Digitized by Google

σχέσιν τινὰ ἐτυμολογικὴν πρὸς τὴν κέδρον, ὡς κακῶς ἐξελήφθη ὑπὸ πολλῶν ἀντιγραφέων τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων. Ὑπὸ τῶν πλείστων λογίων σχετίζεται προσφυέστατα ἡ λέξις πρὸς τὴν ρίζαν *καδὰρ* (= *μέλανα εἶναι*), ὥστε νὰ δηλοῖ τὸ χρῶμα ὅπερ προσλαμβάνουσι τὰ ὕδατα τοῦ χειμάρρου λόγῳ τῆς ὁρμῆς αὐτῶν. Ὁ παλαιὸς προσκυνητὴς Θεοδόσιος (περὶ τὸ 530) ὀνομάζει αὐτὸν «πύρινον», ὡς ὀνομάζεται μέχρι σήμερον τὸ τελευταῖον μέρος αὐτοῦ (*Βὰδ ἐν-Νὰρ* = φάραγξ τοῦ πυρός). Ἀρχόμενος δὲ ὁ χείμαρρος οὗτος βορειοδυτικῶς τῆς Ἱερουσαλήμ, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σκοποῦ καὶ τοὺς τάφους τῶν Κριτῶν, ἐκβάλλει εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ ὁ χείμαρρος οὗτος εἶχεν ὕδωρ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἐποχὰς ἦτο ξηρός, οἷος εἶναι σήμερον καθ᾽ ἁπάσας τὰς ἐποχάς. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους (ἀπὸ τοῦ Δ′ μ. Χ. αἰῶνος) χρόνους ὀνομάζεται ἡ φάραγξ αὕτη *κοιλὰς τοῦ Ἰωσαφάτ, κοιλὰς τοῦ Κλαυθμῶνος καὶ κοιλὰς τῆς Γεθσημανῆ*. Π. Ι. Μ.

κέδρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ κεδρίας ἐπάλειψις, *κατράμωμα*.

κεδρωστὶς (ἡ) (Cedrostis) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν περιφερειῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κεδρωστὶς ἡ δυσοσμοτάτη* (Cedrostis foetidissima) καὶ *κεδρωστὶς ἡ τραχεῖα* (Cedrostis aspera). Κ. ΠΑΠ

κεδρωτὸς *—ή, —όν*· ὁ ἠλειμμένος διὰ κεδρίας, διὰ πίσσης, πισσωμένος, κατραμωμένος: «κεδρωτὸν σχοινίον» τὸ διὰ *κεδρίας* ἐπαλειφθὲν σχοινίον· τοιαῦτα εἶναι τὰ καννάβινα τῆς ἐξαρτίας σχοινία, καὶ αἱ σπαργανώσεις τῶν ἀγκυλῶν τῶν ἀγομένων. Τὸ ἀντίθετον *ἀκέδρωτον* σχοινίον. Σ. Ε. Λ.

Κεζάϊ (Keisai), ***Γέϊσεν***. Ἰάπων ζωγράφος καὶ χαράκτης (1790—1848), ὑπέστη βαθύτατα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χοκουσάϊ. Κατέλιπε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἐξαίρετον συλλογὴν σχεδιασμάτων τοῦ εἴδους τοῦ Μάνγκβα, ἐν τοῖς ὁποίοις παρίστανται κυρίως τοπία, πτηνά, ἄνθη καὶ ὀπῶραι, καὶ μερικοὺς μεγάλους πίνακας, ὡς ὁ καταστὰς παγκοσμίως περιώνυμος «Κυπρῖνος ἀνερχόμενος καταρράκτην». Λέγεται περὶ αὐτοῦ ὅτι ἔπαυσε νὰ ζωγραφίζῃ, ὅταν ᾐσθάνθη ὅτι τὸ τάλαντόν του ἤρξατο παρακμάζον. Δ. Σ. Δ.

Κέζγουϊκ (Keswick) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀνήκουσα εἰς τὴν βουλευτικὴν περιφέρειαν Πένριτς (Penrich) τῆς Κόυπερλαντ (Cumberland) καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν 5 560. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸ Λονδῖνον καὶ ἄλλας πόλεις. Κεῖται εἰς τὸ βόρειον μέρος ἐπὶ κοιλάδος, παρὰ τὸν ποταμὸν Γκρέτα. Ἕνεκα γειτνιάσεως μὲ τὸ ὄρος Σκίντοου καὶ τὴν λίμνην Ντεργουεντγουῶτερ, εἶναι κέντρον ταξιδιωτῶν. Ἔχει βιομηχανίαν μολυβδοκονδύλων. Τὸ δημαρχεῖον περιέχει γεωλογικὸν καὶ ζῳολογικὸν μουσεῖον. Μ. Ι. Θ.

Κεζὶλ *μπουρνοῦ* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Καραμανίας (πλάτ. 37°47′40″ Β., μῆκ. 28°35′40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnù) ΝΔ., δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι, κέρας τοῦ κόλπου *Κευκεζῆ*. Σ. Ε. Λ.

Κεθαλτενάνγκο (Quezaltenango) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γουατεμάλας (βλ. λ. *Κεσαλτενάνγκο*).

κεθουβείμ. Διὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ τούτου ὅρου καλοῦνται τὰ «ἁγιόγραφα» βιβλία τῆς Βίβλου, τουτέστι πάντα τὰ ἀποτελοῦντα τὸ τρίτον μέρος τῆς Παλαιᾶς καλουμένης Διαθήκης, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ μασωρετικοῦ κειμένου. Ταῦτα δὲ εἶναι: οἱ «Ψαλμοί», αἱ «Παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος», τὸ «Βιβλίον τοῦ Ἰώβ», τὸ «Ἆσμα Ἀσμάτων», ἡ «Ρούθ», οἱ «Θρῆνοι τοῦ Ἱερεμίου», ὁ «Ἐκκλησιαστής», τὰ «Βιβλία τῆς Ἐσθήρ, τοῦ Δανιήλ, τοῦ Ἔσδρα καὶ Νεεμία» ὡς καὶ τὰ «Χρονικὰ» ἢ «Παραλειπόμενα Α′ καὶ Β′». Τὰ βιβλία ταῦτα κέκτηνται ὅλως διάφορον θέσιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ τῶν *Ἑβδομήκοντα*. Ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς πιστεύεται ὅτι ἡ σύμπτυξις εἰς ἑνιαῖον κανόνα τῶν βιβλίων τῶν κεθουβεὶμ εἶναι ἔργον πολὺ μεταγενέστερον παρ᾽ ὅ,τι δοξάζει ἥ τε συναγωγικὴ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις. Γ. ΕΛ.

κεθουμπά. Ἑβραϊκὸς ὅρος, σημαίνων «ἔγγραφον». Οὕτω καλεῖται τὸ εἰδικὸν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰουδαϊκῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων συντασσόμενον προικοσύμφωνον, ὅπερ κέκτηται ἀπόλυτον νομικὴν ἰσχύν, κατὰ τὴν ταλμουδικὴν νομολογίαν. Ἐν αὐτῷ καταγράφεται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἡ εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος (ἔπιπλα, ρουχισμὸν κλ.) προικοδότησις τῆς νύμφης, διατυποῦνται δὲ πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ ἰουδαϊκοῦ νόμου ἀπορρέουσαι συζυγικαὶ ὑποχρεώσεις ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Ἡ κεθουμπὰ ἀναγινώσκεται δημοσίᾳ ὑπὸ τοῦ ραββίνου κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς στέψεως καὶ πρὸ τῆς καθαγιαστικῆς ἱεροτελεστίας καὶ ὑπογράφεται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὑπὸ ἀξιοπίστων παρισταμένων προσώπων, δίκην μαρτύρων. Γ. ΕΛ.

Κέϊ (Kei) ***νῆσοι*** /*Γεωγρ.*/. Συστὰς νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους τῆς Μαλαισίας (βλ. λ. *Κάϊ* νῆσοι).

Κειάγισοι (οἱ), ἢ ***Κειάγεισοι*** (λατ. Ciagisi). Λαὸς Δακικός, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, τὰ μεσημβρινώτερα τῆς Δακίας, μεταξὺ τῶν Σαλδηνσίων καὶ Πιεφίγων, πιθανῶς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀλούτα (Ὀλτοῦ) καὶ Ὀρδησσοῦ (Ἀργεσιοῦ) χώραν, ἀριστερὰ τοῦ Δουνάβεως. Α. Θ. Σ.

Κέϊβε /*Γεωγρ.*/· βλ *Γκέϊβε*.

Κεϊβελης, ***Ἰωάννης Ζωγράφου***, ἐπιλεγόμενος —. Ἕλλην μουσικοδιδάσκαλος τῆς ΙΘ′ ἑκατονταετηρίδος, διακριθεὶς ἐπὶ καλλιφωνίᾳ, ἐγκρατὴς καὶ τῆς ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς. Ἐν Κέϊβε τῆς Βιθυνίας γεννηθείς, ἐδιδάχθη τὴν μὲν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ὑπὸ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου τοῦ Λευΐτου, τὴν δὲ ἀραβοπερσικὴν ὑπό τινος χανεντέ. Ὁ Κεϊβελης ἐχοροστάτησεν εἰς διαφόρους ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐδίδαξε τὴν μὲν βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἐν τῇ Ε′ μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριαρχικῇ μουσικῇ σχολῇ καὶ κατ᾽ ἰδίαν, εἰς πολλοὺς δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀραβοπερσικήν. Ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει δὶς (1856 καὶ 1872) συλλογὴν ἐντέχνων ἀραβοπερσικῶν ᾀσμάτων ὑπ᾽ αὐτοῦ τονισθέντων ὑπὸ τὸν τίτλον «Μουσικὸν ἀπάνθισμα διαφόρων ᾀσμάτων», ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνονται, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ, ὁρισμοὶ καὶ ὁδηγίαι περὶ τῶν πολλαπλῶν καὶ πολυειδῶν οὐσουλίων (ρυθμῶν) τῆς ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς. Ἐκκλησιαστικά τινα μέλη τοῦ Κεϊβελη ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ β′ ἐκδόσει τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ μουσικοῦ ἀπανθίσματος» Δημητρίου Κυφιώτου (Κωνσταντινούπολις 1901). Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

κεϊβη (ἡ) (Ceiba) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βαμβακωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμοτέρων περιφερειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δένδρα ὑψηλά, δασικά, παρέχοντα πολυτιμοτάτας ὕλας εἰς τὴν ξυλουργικὴν ἰδίᾳ βιομηχανίαν. Κυριώτερα εἴδη τοῦ ὡς ἄνω γένους θεωροῦνται *κεϊβη ἡ πέντανδρος* (Ceiba pentandra), φυτὸν περιέχον εἰς τοὺς καρπούς του μαλακὰς μεταξίνας μαλλίνας τρίχας, αἵτινες ὅμως ἕνεκα τοῦ μικροῦ μήκους των δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς ὕφανσιν, ἀλλὰ μόνον πρὸς πλήρωσιν προσκεφαλίδων, στρωμνῶν, σωσιβίων, πρὸς κατασκευὴν εἴδους χάρτου κλπ. Τὸ εἶδος τοῦτο θεωρεῖται τὸ χαρακτηριστικώτερον τοῦ γένους. Εἶναι κατ᾽ ἐξοχὴν δένδρον ὑψηλόν, ὑπερβαῖνον συχνάκις τὰ 50 μέτρα, ἀναπτύσσεται δὲ ταχέως καὶ καλλιεργεῖται σήμερον εὐρέως ἐν Ἀμερικῇ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. *Κεϊβη ἡ γλαζιόβειος* (Ceiba glaziovii), δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Ἀργεντινῆς, ἔχον λευκόν, συμπαγὲς πλὴν μαλακὸν καὶ ἐλαφρὸν ξύλον, χρησιμοποιούμενον ἰδίᾳ εἰς τὴν χαρτοποιίαν καὶ ξυλογλυπτικήν. *Κεϊβη ἡ ἡβανθὴς* (Ceiba pubiflora), ἰθαγενὲς ἐπίσης τῆς Ἀργεντινῆς, ὕψους μέχρι 15 μέτρων καὶ διαμέτρου 1,50 μ. Ἀντικαθιστᾷ ὡς ἐκ τῆς ἐλαφρότητος τοῦ ροδόχρου καὶ συμπαγοῦς ξύλου του πολλάκις τὸν φελλόν. Κ. ΠΑΠ.

Κειδάσι (τὸ) (κοιν. ***Τζειάσι***) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κελοκεδάρων τῆς ἐπαρχίας Πάφου. Κάτοικοι 180, πάντες Μωαμεθανοί. Ὀνομαστὸν διὰ τὰ σπεροειδῆ του.

κειζερίτης (ὁ) (Kieserit) /*Ορυκτολ.*/· βλ. *κιζερίτης*.

κέϊκ (τὸ) (ἀγγλ. cake). Γλύκισμα ἀγγλικόν, κατασκευαζόμενον κυρίως ἀπὸ ἄλευρον, βούτυρον, αὐγὰ καὶ γάλα. Ἐνίοτε προστίθενται σοκολάτα ἢ σταφίδες ἢ ἄλλοι ξηροὶ καρποί. Ψήνεται εἰς τὸν φοῦρνον εἰς εἰδικὴν φόρμαν καὶ προσφέρεται μὲ ἀπογευματινὸν τέϊον. Ὑπάρχουν πλεῖσται συνταγαὶ παρασκευῆς κέϊκ. Παραθέτομεν τὴν οἰκονομικωτέραν: Δουλεύομεν ἐντὸς λεκάνης 1 $^1/_3$ κουταλιὰν τῆς σούπας βούτυρον καὶ προσθέτομεν δουλεύοντες αὐτὰ συνεχῶς κατὰ σειρὰν 2 κεσέδες ζάχαριν, ἕναν κεσὲν γιαούρτι, τοὺς κροκοὺς τεσσάρων αὐγῶν καὶ τρεῖς κεσέδες ἀλεύρι. Ἀφοῦ τὰ δουλέψωμεν καλὰ ὅλα μαζί, προσθέτομεν μίαν κουταλιὰν τοῦ γλυκοῦ σόδαν ἀναλελυμένην εἰς ὀλίγον γάλα καὶ τὰ ἀσπράδια τῶν αὐγῶν καλὰ κτυπημένα. Ἀλείφομεν μίαν φόρμαν καλὰ μὲ βούτυρον καὶ πασπαλίζομεν μὲ ὀλίγον ἀλεύρι. Βάζομεν μέσα τὴν ζύμην καὶ τὴν θέτομεν ἀμέσως εἰς τὸν φοῦρνον νὰ ψηθῇ ἐπὶ 45 λεπτὰ τῆς ὥρας εἰς μετρίαν θερμοκρασίαν. Α. ΣΤ.

Κεϊκαούς. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς ἀρχαίας Περσίας, ὁ δεύτερος τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν (Κιανιάν), ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἐπικὸν ποίημα «Σαχναμὲ» τοῦ Φιρδουσῆ. Τὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἔπος τοῦτο ἀναφερόμενα δὲν συμπίπτουσι πρὸς τὰ ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένα γεγονότα τῶν πρώτων χρόνων τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Ν. Μ.

— **Κεϊκαοὺς *Ἰζεντὶν*** ἢ ***Ἀζεντὶν*** ὁ ***Α′***. Ἕκτος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Σελτζουκιδῶν Ἰκονίου, τῶν λεγομένων Ρούμ, υἱὸς Γκαΐας-ἐντ-ντὶν Κειχοσρόου τοῦ Α′. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1213, ἐβασίλευσε δὲ ἓν μόνον ἔτος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐκυριεύθη ἡ Σινώπη ὑπὸ τοῦ σελτζουκικοῦ στρατοῦ.

— **Κεϊκαοὺς** ὁ **Β′**. Ἑνδέκατος ἡγεμὼν τῆς αὐτῆς δυναστείας, υἱὸς τοῦ Γκαΐας-ἐντ-ντὶν Κεϊχοσρόου τοῦ Β′. Κατέλαβε τὸν θρόνον ἐπ᾽ ὀλίγον, ἐπελθὼν κατὰ τοῦ σουλτάνου Ρούκν-ἐτ-ντὶν Σουλεϋμὰν τοῦ Β′. Ἐπανελθόντος ὅμως τούτου μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Μογγόλου ἡγεμόνος Χουλαγκιοῦ, ὁ Κεϊκαοὺς ἔφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κριμαίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Κέϊκι (Keiki). Ἰάπων πολιτικός, γνωστὸς κυρίως ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γιοσινόμπου* (Yoshinobu). Εἰργάσθη μεγάλως ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τῆς Ἰαπωνίας. Τὸ πρῶτον ὑπέβαλεν ὑποψηφιότητα ὡς σιογκοὺν τῷ 1857, ἀλλ᾽ ἐπολεμήθη λυσσωδῶς ὑπὸ τῶν ἀντιξενικῶν συντηρητικῶν στοιχείων καὶ ἀπέτυχεν. Εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀνῆλθεν ἐν τούτοις, τῷ 1866 καὶ ἀμέσως ἤρχισε τὴν ἐφαρμογὴν διαφόρων μεταρρυθμίσεων. Ἀντιληφθεὶς ἐγκαίρως, ὅτι ἡ Ἰαπωνία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἐπ᾽ ἄπειρον κλειστὴ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἤρχισε τὰς μετ᾽ αὐτῶν συνεννοήσεις. Ἀναδιωργάνωσε τὸν κατὰ ξηρὰν στρατὸν κατὰ τὸ γαλλικὸν ὑπόδειγμα, μετεκάλεσεν Ἄγγλους ἀξιωματικοὺς διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἀπέστειλε τὸν ἀδελφόν του εἰς τὴν ἐν Παρισίοις παγκόσμιον ἔκθεσιν. Ὁ Κέϊκι ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν σιογκούν. Οἱ ὑπέρμαχοι τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ μικάδου, ὑπερισχύσαντες, ἠνάγκασαν τὸν Κέϊκι νὰ παραιτηθῇ τὴν 14 Ὀκτωβρίου τοῦ 1867. Οἱ ὀπαδοί του ἀντέστησαν ἐπί τινα χρόνον, ἀλλ᾽ ἐν τέλει νικηθέντες ὑπετάγησαν. Μ. Ν. Δ.

Κεϊκὸ (Keiko). Αὐτοκράτωρ τῆς Ἰαπωνίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 71 μέχρι τοῦ 130 μ. Χ. Κατὰ τὸ «Χρονικὸν» τῆς Ἰαπωνίας ὁ Κεϊκὸ ἐβασίλευσεν εἰς ἐποχήν, καθ᾽ ἣν τὸ κράτος τοῦ ἰαπωνικοῦ θρόνου εἶχε προσλάβει μεγάλην εὐρύτητα. Ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐθεσπίσθη τὸ σύστημα τῆς παραχωρήσεως γαιῶν εἰς εὐγενεῖς, ὅπερ βαθύτατα ἐπηρέασε τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας τῆς χώρας. Ὁ Κεϊκὸ συνήθιζε νὰ περιοδεύῃ τὰς κτήσεις του, μεθ᾽ ἕκαστον δὲ ταξίδιον πάντοτε σχεδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χαρεμίου ηὔξανε κατὰ μίαν τοπικὴν καλλονήν. Ὁ αὐτοκράτωρ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συντήρησιν τῶν 80 τέκνων του, παρεχώρησεν εἰς αὐτὰ ἐκτεταμένας γαίας. Ὡσαύτως τὸ «Χρονικὸν» ἀναφέρει, ὅτι ὁ Κεϊκὸ ἐξηκολούθησε μετὰ μεγάλου ζήλου τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα τὰ ἀρξάμενα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σούτζιν. Δ. Σ. Δ.

Κεϊκομπάτ. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἀναφερόμενος εἰς τὰς ἀρχαίας περσικὰς παραδόσεις ὡς ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Κατά τινας ὁ Κεϊκομπὰτ οὗτος εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν ἀναφερόμενος *Δηϊόκης*, πατὴρ τοῦ Φραάρτου καὶ πάππος τοῦ Κυαξάρου, βασιλεύσας τὸν Ζ′ π. Χ. αἰῶνα ἐν Μηδίᾳ καὶ κτίσας τὰ Ἐκβάτανα (Χαμαδάν). Ν. Μ

— **Κεϊκομπὰτ** *Ἀλαδδίν*· βλ. *Ἀλαδδὶν* Κικομπάτ.

κεῖμαι, *κεῖσαι*, *κεῖται κτλ.* παρατ. *ἐκείμην*, *ἔκεισο*, *ἔκειτο κτλ.*· εἶμαι ἀποτεθειμένος που, εἶμαι τοποθετημένος: «ἕκαστος τῶν ἀνδριάντων κεῖται κατὰ χώραν»· || εἶμαι ἐξαπλωμένος: «κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους», «κεῖται νεκρός»· || ἐπὶ πόλεων, χωρῶν, νήσων, ὀρέων κτλ.: «ποῦ τῆς γῆς κεῖται ἡ Αἰθιοπία;», «ποῦ κεῖται ὁ Ὄλυμπος», «ἡ Θεσσαλονίκη κεῖται παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου»· || ἐπὶ λέξεων, φράσεων, γνωμῶν κττ., εὑρίσκομαι, ἀναγινώσκομαι, ἄλλως *ἀπαντῶ*: «κεῖται παρ᾽ Ὁμήρῳ,—παρὰ Πλάτωνι, —παρὰ Δημοσθένει», «ἡ λέξις συνεπὴς παρ᾽ οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων κεῖται»· || «κείμενοι νόμοι» οἱ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τεθειμένοι νόμοι, οἱ ἑκάστοτε ἰσχύοντες, οἱ μεταβλητοί, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀγράφους· || *κείμενον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

Κεϊμὰς /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου τῆς ὑποδιοικήσεως Κάνδερε τῆς ἀνεξαρτήτου διοικήσεως Νικομηδείας, πρὸς τὸν Εὔξεινον. Ἐν Κεϊμὰς παρέμενον οἱ Τοῦρκοι μεγιστᾶνες, οἵτινες φεουδαρχικῶς ἀπὸ τοῦ κατακτητοῦ Ὀσμὰν ἐνέμοντο κληρονομικῶς πᾶσαν ἐκείνην τὴν χώραν, οὖσαν πλουσιωτάτην εἰς δημητριακὰ καὶ καρποφόρα δένδρα, καταρδευομένην δὲ δαψιλῶς ὑπὸ τῶν ὑδάτων 360 πηγῶν. Ἐν Κεϊμὰς ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς κοινότης ἑλληνικὴ ἐκ 2.500 κατοίκων, ἔχουσα 2 ἐκκλησίας καὶ 2 σχολεῖα.

κείμενον (τό)· οὐδ. τῆς μετοχ. τοῦ *κεῖμαι*, ὡς οὐσ.· ὅ,τι κεῖται ἐγγράφως, τὸ γεγραμμένον, τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει τις νὰ διασαφήσῃ ἢ σχολιάσῃ: «τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς, — τοῦ νόμου»· || ἰδίᾳ τὸ γεγραμμένον ὑπὸ ἀρχαίου συγγραφέως κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἑρμηνευτικὰ ὑπομνήματα ἢ σχόλια καὶ πρὸς τὴν μετάφρασιν: «κείμενον καὶ μετάφρασις τοῦ Θουκυδίδου», «κείμενον τοῦ Θουκυδίδου μετὰ σχολίων».

Digitized by Google

κειμηλιαρχεῖον (τό)· τὸ ἀρχεῖον τῶν κειμηλίων, ὁ τόπος ὅπου φυλάσσονται τὰ κειμήλια μονῆς,—δυναστείας,—βασιλείας κτλ.

—[*Ἐγκλ.*] Βλ. *διακονικόν*.

κειμηλιάρχης (ὁ), καὶ ***κειμηλίαρχος***· ὁ ἐπιμελητής, ὁ ἔφορος τῶν κειμηλίων.

κειμηλιοθήκη (ἡ) ἡ θήκη, εἰς τὴν ὁποίαν φυλάσσονται κειμήλια.

—[*Ἐγκυκλ.*] Ἡ ἀρχαιότης δὲν ἐγνώρισεν ὀλιγώτερον ἡμῶν τὴν ἐκζήτησιν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐπίπλων· εἶχε τὴν *πυξίδα*, κυτίον στρογγύλον ἢ τετράγωνον ἐκ πολυτίμου ξύλου, ἐλεφαντοστοῦ, ὀρειχάλκου, ἀργύρου ἢ χρυσοῦ, προωρισμένον ὅπως φυλάσσωνται ἐν αὐτῷ τὰ κοσμήματα καὶ λοιπὰ πολύτιμα ἀντικείμενα. Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, αἱ κειμηλιοθῆκαι λόγῳ τῶν συχνῶν περιοδειῶν τῶν μεγιστάνων προσέλαβον μεγάλην σημασίαν. Αἱ ἐκκλησίαι ἐκέκτηντο τοιαύτας, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐφύλασσον τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ τὰ ἅγια λείψανα. Οἱ διάφοροι οὗτοι προορισμοὶ ἐγένοντο ἀφορμὴ ποικίλων διακοσμήσεων· ἐχαράσσοντο ἐπὶ τῶν κειμηλιοθηκῶν σκηναὶ βέβηλοι ἢ σκηναὶ θρησκευτικαί· ἐποικίλλοντο δι' ἐγκαύστου τὰ σιδηρᾶ κοσμήματά των, ἢ ἐγίνετο καλλιτεχνικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἐπ' αὐτῶν δερμάτων. Οἱ καλλιτέχναι τῆς Ἀναγεννήσεως κατέλιπον κειμηλιοθήκας αἵτινες ἀποτελοῦν θαύματα σμιλεύσεως. Μνημονεύεται ἡ κειμηλιοθήκη τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως, τῆς ὁποίας αἱ κρυστάλλιναι πλάκες ἐχαράχθησαν ἐπὶ σχεδίων Πολυδώρου τοῦ ἐκ Καραβάτζιο. Ἡ παράδοσις αὕτη τῆς κομψότητος ἀνευρίσκεται ἀκόμη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ὡς ἀποδεικνύει ἡ κειμηλιοθήκη, τὴν ὁποίαν προσέφερεν ὁ Μαζαρῖνος εἰς τὴν Ἄνναν τὴν Αὐστριακήν, καὶ ἥτις εὑρίσκεναι τώρα εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας δὲν φιλοτεχνοῦνται πλέον ἢ κοσμηματοθῆκαι, αἵτινες εἶναι ἔργα χρυσοχόων. Εἰς τὰς καθ' ἡμᾶς ἡμέρας αἱ κειμηλιοθῆκαι δὲν εἶναι πλέον ἢ προϊόντα λεπτουργικῆς καί, ὅλως ἐξαιρετικῶς, χρυσοχοΐας.

Νεκρικαὶ κειμηλιοθῆκαι ἀνευρίσκονται ἐγγὺς τῶν αἰγυπτιακῶν σαρκοφάγων τῆς θηβαϊκῆς περιοχῆς εἰς σχῆμα πυλώνων, περιέχουσαι εἰδώλια, ἅτινα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶναι ἀναπαραστάσεις δούλων, οἵτινες ἐθάπτοντο ἄλλοτε μετὰ τοῦ κυρίου των καὶ οἵτινες ἔμελλον νὰ τὸν ὑπηρετῶσιν εἰς τὸν Ἅδην. Τ. Δ.

κειμήλιον (τό)· πᾶν ὅ,τι κεῖται ὡς ἐνθύμιον σημαντικοῦ τινος γεγονότος: «κειμήλια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος» οἷον σημαῖαι, ὅπλα, ἐνδυμασίαι κττ.· || πολύτιμον σκεῦος ἢ κόσμημα, φυλασσόμενον παρ' οἰκογενείᾳ ὡς προσφιλὲς ἐνθύμιον.

Κέϊμπελ (Cabell), ***Ἰάκωβος - Μπράντς***. Ἀμερικανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ρίτσμονδ τῆς Βιργινίας τῷ 1879. Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς ἐργάτης τυπογραφείου, ἔπειτα ἔγινε διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι καὶ τέλος δημοσιογράφος, συνεργασθεὶς εἰς τὸν «Κήρυκα τῆς Νέας Ὑόρκης» καὶ πλείστας ἄλλας ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Συνέγραψε πλείστας πραγματείας, κριτικὰς μελέτας καὶ μυθιστορήματα. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «The Line of Love», (1905). «Gallantry» (1907), «Chivalry» (1909), «The Majors and their Marriages» (1915), «Beyond Life» (1919), «Taboo» (1921), «The Jewel Merchants» (1921), «The Music from Behind the Moon» (1926), «Something about Eve» (1927) κλπ. Δ. Σ. Δ.

κεῖρα (ἡ) ἡ νηπιακὴ ἡλικία, ἡ ἡλικία καθόλου καὶ κατ' ἀναλογίαν ἡ γεροντικὴ ἡλικία, τὸ βαθὺ γῆρας, ἡ παλιμπαιδία.

—[*Κανον. Δίκ.*] Ἡ *κεῖρα* (βαθὺ γῆρας) ἀποτελεῖ κατὰ τὸν κανόνα οστ' (πδ') τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου εὔλογον αἰτίαν διὰ τὴν μὴ προσέλευσιν τοῦ ἐπισκόπου πρὸς συγκρότησιν τῆς ἐπαρχιακῆς ἢ ἄλλης μείζονος συνόδου. «[Πρβλ. *Γ. Ἀ. Ράλλη* καὶ *Μ. Ποτλῆ*, «Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων» τόμ. Γ', σελ. 497—498. *Κ. Μ. Ράλλη* «Περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας» (1924), σελ. 13.] Κ. Μ. Ρ.

Κέϊρεζ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Χαλδίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Κερασοῦντος, ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 250 κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Α. Α. Π.

κειρία (ἡ)· ἱμὰς τῆς ἀρχαίας κλίνης (ἀντὶ σανίδων κττ. ἔθετον ἱμάντας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτοποθέτουν τὰ στρώματα)· || ταινία ἐκ κεδρωτῆς ὀθόνης, διὰ τῆς ὁποίας περιτυλίσσουν τὸ μέρος τοῦ σχοινίου, τὸ ὁποῖον θέλουν νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τῆς τριβῆς.

—[*Ναυτ.*] Ἡ *κειρία* (κοιν. *φασίνα*) εἶναι ἐν εἴδει ἱμάντος, πισσωτὴ ἢ μή, ἐξ ὀθόνης ταινία, δι' ἧς περιελίσσομεν τὰ παχέα σχοινία, ἰδίως τὰ πρυμνήσια τοῦ πλοίου, κατὰ τὰ μέρη, καθ' ἃ εἶναι ἀναδεδεμένα ἐπὶ τῶν κιόνων τοῦ καταστρώματος, ἢ τῶν δεστρῶν τῆς προκυμαίας ἢ ναυδέτου, ἢ κατὰ τὰ ὁποῖα διερχόμενον τὸ σχοινίον δύναται νὰ ὑποστῇ βλάβην λόγῳ τῆς ἀπὸ τῆς τριβῆς φθορᾶς, ὡς λ. χ. εἰς τοὺς τονοσύρτας. Σ. Ε. Λ.

Κειριάδαι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Δῆμος τῆς Ἀττικῆς, τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς, παρ' ὃν ἔκειτο τὸ περίφημον «ὄρυγμα» ἢ «βάραθρον». Ἔκειτο Δ. τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν, ὑπό τινων δὲ ἀναφέρεται ὡς ἀνήκων εἰς τὴν Οἰνηΐδα φυλήν. —Π.

κεῖρις,—εως (ἡ) (λατ. ciris). Μυθικὸν ἁρπακτικὸν πτηνόν, ταυτιζόμενον μετὰ πιθανότητος πρὸς *ἐρωδιὸν τὸν πίλλον*.

«Κεῖρις» (Ciris). Ἐπύλλιον ἐκ 541 δακτυλικῶν ἑξαμέτρων, εἰς τὴν λατινικὴν συντεταγμένον καὶ περιλαμβανόμενον εἰς τὴν Appendicem Virgilianam (Βιργιλιανὸν παράρτημα), ἥτις περιέχει ποιήματα ἀποδιδόμενα ἤδη ἀπὸ τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος εἰς τὴν νεανικὴν μοῦσαν τοῦ *Βιργιλίου* (βλ. λ., τ. Ζ', σ. 350 α). Ἡ «Κεῖρις» κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκει εἰς ποιητὴν ἀκμάσαντα μετὰ τὸν Βιργίλιον.

κειριῶ (*—άω*)· κοιν. *φασινάρω*· περιβάλλω τὸ σχοινίον διὰ κειρίας, ἵνα προφυλάξω αὐτὸ ἀπὸ τῆς τριβῆς.

κειρόγναθος (ὁ) [*Παλαιοζῳολ.*]. Συνώνυμον τοῦ γένους *δικυνόδους* (βλ. λ.).

Κεϊρόζ, ***Ἔσα ντὲ***—(Eça de Queiroz) ***Ἰωσὴφ-Μαρία***. Πορτογάλος διηγηματογράφος (βλ. λ. *Ἔσα* ντὲ Κεϊρόζ).

Κέϊρος (Queiros), ***Πέτρος - Φερνάντες ντὲ***—. Πορτογάλος θαλασσοπόρος ἐξ Ἐβόρι τῆς ἐπαρχίας Ἀλεμτέγιο (1560—1614). Ὀνομάζεται ἐπίσης ἰσπανιστὶ *Κουίρος* (Quiros) καὶ νομίζεται ὑπὸ πολλῶν ὡς Ἱσπανός, λόγῳ τοῦ ὅτι ἔκαμε τὰς ἀνακαλύψεις του ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας. Τῷ 1595 ἔλαβε μέρος ὡς πρῶτος πιλότος εἰς μίαν ἀποικιστικὴν ἀποστολὴν πρὸς τὰς νήσους τοῦ Σολομῶντος ἐν τῷ Εἰρηνικῷ, διοργανωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀλβάρο Μεντάνια, μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ, ἐπισυμβάντα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στολίσκου· ἀνεκάλυψε τότε τὰς νήσους Μαρκησίας καὶ τὸ ἀρχιπέλαγος Μεντάνια (μετονομασθὲν βραδύτερον εἰς Λαπερούζ) καὶ ἐπέστρεψε μέσῳ τῶν Φιλιππίνων καὶ τοῦ Περοῦ εἰς Ἰσπανίαν. Ἐκεῖ, κατόπιν πολλῶν ἐνεργειῶν καὶ παρακλήσεων, ἐπέτυχε νὰ τοῦ ἀνατεθῇ καὶ δευτέρα ἀποστολὴ πρὸς τὸν Εἰρηνικόν. Ἀναχωρήσας τὴν 11 Φεβρουαρίου τοῦ 1605 ἐκ Καλλάο, ἀνεκάλυψε τὰς νήσους τῆς Ἑταιρείας, τὴν Ταΐτην τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Σαγκιττάρια καὶ τὴν Μαλεκόλο τῶν Νέων Ἑβριδῶν. Μετὰ τὴν Μαλικόλο συνήντησε πρὸς Β. ξηρὰν ἐκτεταμένην, τὴν μεγάλην νῆσον τῶν Ἑβριδῶν Ἅγιον πνεῦμα, τὴν ὁποίαν ἐξέλαβεν ὡς νέαν ἤπειρον. Ἐπιστρέψας εἰς Μεξικὸν τῷ 1606 (3 Ὀκτωβρίου) ἀπέθανε μετ' ὀλίγα ἔτη ἐν Παναμᾷ, ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ ἀναχωρήσῃ πρὸς νέαν ἐξερεύνησιν, δι' ἰδίων ἐξόδων, ἀφοῦ τὰ πρὸς τὴν ἰσπανικὴν αὐλὴν ἐπανειλημμένα διαβήματα διὰ τὴν ἀνάθεσιν εἰς αὐτὸν νέας ἀποστολῆς ἀπέτυχον. Πληρεστέρα ἔκδοσις τῶν ἀφηγήσεων τῶν ταξιδίων του εἶναι ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἰούστου Θαραγκόθα (Zarogoza) ἐν Μαδρίτῃ (1876—1880) ὑπὸ τὸν τίτλον «Pedro Fernandez de Quitos: Historia de descubrimiento de las regiones australes». Χ. Δ.

κείρω, ἀόρ *ἔκειρα—ἐκάρην*, παθ. μετχ. *κεκαρμένος*· κόπτω τὰς τρίχας διὰ τῆς ψαλίδος, κουρεύω· || φράσ. «ἐν χρῷ κεκαρμένος» σύρριζα κουρεμένος.

Κέϊσμεντ (Casement), ***Ρότζερ***. Ἰρλανδὸς ἐθνικιστὴς (βλ. *Κάϊζμεντ* Ρογῆρος).

Κεῖσος [*Μυθολ.*]. Ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως τοῦ Ἄργους Τημένου, ὅστις ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ὥπλισε δύο δολοφόνους διὰ νὰ σφάξωσι τὸν πατέρα των, διότι ὑπώπτευον ὅτι οὗτος ἀποθνήσκων θὰ κατέλειπε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν σύζυγον τῆς ἀδελφῆς των Ὑρνηθοῦς Δηϊφόντην, Ἡρακλείδην καὶ αὐτὸν τὸ γένος, τὸν ὁποῖον καὶ ὡς στρατηγὸν μετεχειρίζετο εἰς τὰς διαφόρους μάχας καὶ ὡς σύμβουλον εἶχεν εἰς πάντα. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Τήμενος διέφυγε τὴν δολοφονίαν, τραυματισθεὶς μόνον, ὁ Κεῖσος ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατρός του μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ἐκ τοῦ Ἄργους. Ἀλλ' ἐπανῆλθεν εἰς αὐτὸ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δηϊφόντου, διαδόχου τοῦ πενθεροῦ του Τημένου, καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ θανάτου του, καταλιπὼν τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱόν του Μήδωνα, τοῦ ὁποίου δέκατος ἀπόγονος ἦτο ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ Ἄργους Μέλτας. Τοῦ μύθου τούτου ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι παραλλαγαί. Τοῦ Κείσου υἱὸς ἐλέγετο καὶ ὁ ἀργοναύτης Φλίας, ὅστις κατ' ἄλλον πάλιν μῦθον ἦτο υἱὸς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀραιθυρέας. ΚΑΨ.

Κειτούκειτος. Κωμικὴ προσωνυμία τοῦ γραμματικοῦ *Οὐλπιανοῦ* (βλ. λ.).

Κεϊτς (Kietz), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς γλύπτης (1826—1908). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ρεϊτσελ ἐν Δρέσδῃ, ἐπεράτωσε δὲ μετὰ τοῦ Δίνδορφ τὸ μνημεῖον τοῦ Λουθήρου ἐν Βόρμς. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων του εἶναι: τὸ μνημεῖον τοῦ Φρειδερίκου Λύστ ἐν Ρόϋτλινγκεν, τὸ μνημεῖον τοῦ ΟὖλαννT ἐν Τυβίγγῃ, τὰ μνημεῖα τοῦ Γουσταύου Μεϊριτς, Ἰουλίου Ὄττο καὶ Σοῦμαν, προτομαὶ τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ, τοῦ Λουδοβίκου Ρίχτερ, τοῦ Μπετόβεν, τὸ ἔργον «Φάουστ καὶ Μεφιστοφελῆς» ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Σαξωνίας κλπ. Διεκρίθη καὶ ὡς συγγραφεὺς διὰ τοῦ ἔργου του: «Ὁ Ριχάρδος Βάγνερ κατὰ τὰ ἔτη 1842—1847 καὶ 1873—1875». Δ. Σ. Δ.

Κεϊτσίου (Keïtchiou). Ἰάπων λογοτέχνης (1640—1701). Θεωρεῖται ὡς πρωτουργὸς τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἀρχαίας ἰαπωνικῆς φιλολογίας. Ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν σαμουράϊ, ἀλλ' ἐγκατέλειψε τὰ ἐγκόσμια καὶ κατέφυγεν εἰς βουδικὸν μοναστήριον, διὰ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς φιλολογικὰς μελέτας. Ἡ φήμη του ὡς σοφοῦ διεδόθη ταχέως καὶ προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ προστάτου τῶν ἰαπωνικῶν γραμμάτων πρίγκιπος Μιτσουκούμι εἰς Ὑέδο. Ὁ Κεϊτσίου ἀπεποιήθη τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἀνέλαβε τὴν συγγραφὴν πραγματείας περὶ τῶν ποιητῶν τῆς περιόδου Νάρα, ἔργου σημαντικωτάτου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ Μιτσουκούμι πρὸς ἔκφρασιν τῆς εὐχαριστήσεώς του τῷ ἀπέστειλεν ὡς δῶρον 1000 οὐγγίας ἀργύρου καὶ 30 κυλίνδρους μετάξης. Ἐκτὸς τῆς πραγματείας αὐτῆς, ὁ Κεϊτσίου συνέθεσε καὶ πλῆθος ποιημάτων, ἀπομιμηθεὶς τοὺς ἀρχαίους Ἰάπωνας ποιητάς. Μ. Ν. Δ.

Κεϊχοσρόου. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Περσίας, θεωρούμενος ὡς ὁ Κῦρος τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν, ἂν καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ ἀρχαῖαι περσικαὶ παραδόσεις, αἱ περισωθεῖσαι ἐν τῷ «Σαχναμὲ» τοῦ Φιρδουσῆ, ἐλάχιστα συμπίπτουσι πρὸς τὰ περὶ Κύρου ἱστορούμενα. Κατὰ τὰ περσικὰ ταῦτα μυθεύματα, ὁ Κεϊχοσρόου ἦτο τρίτος βασιλεὺς τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν (Κιανιάν), υἱὸς τοῦ Σιαοὺς καὶ ἔγγονος τοῦ Κεϊκαούς. Ὁ Σιαοὺς διαβληθεὶς ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς του ἔφυγεν εἰς τὸ Τουράν (Μηδίαν), ὅπου ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ διασήμου Ἐφρασιάπ, τοῦ ὁποίου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Φρενκισί. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ διαβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κερσιούζ, ἀδελφοῦ τοῦ Ἐφρασιάπ, ἐφονεύθη ὑπὸ τούτου. Μετὰ τὸν φόνον ἡ Φρενκισὶ ἐγέννησε τὸν Κεϊχοσρόου, τὸν ὁποῖον ὡσαύτως ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ ὁ Ἐφρασιάπ, ἀλλ' ὁ τούτου ὑπουργὸς Πιράν, ὅστις διετάχθη νὰ ἐκτελέσῃ τὸν φόνον, λυπηθεὶς ἐφυγάδευσε τὸ παιδίον εἰς τὰ ὄρη, ὅπου τοῦτο ἀνετράφη ὑπὸ ποιμένων. Γενόμενος κατόπιν βασιλεὺς ὁ Κεϊχοσρόου, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ἐφρασιάπ, τὸν ὁποῖον νικήσας ἐφόνευσε. Ν. Μ.

— **Κεϊχοσρόου.** Σελτζουκίδης ἡγεμὼν (βλ. λ. *Γκαΐας*-ἐντ-ντίν).

κεκαλυμμένον (Coperto) [*Μουσ.*]. Μουσικὸς ὅρος, σημαίνων ὅτι ἡ μεμβρᾶνα τοῦ τυμπάνου ὀφείλει νὰ καλυφθῇ δι' ὑφάσματος, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἦχος τοῦ ὀργάνου τούτου νὰ γίνῃ σκοτεινότερος καὶ ὑποκωφότερος. Γ. Σ.

Κεκαυμένος ***Κατακαλών***. Βυζαντινὸς στρατηγός. Νεώτατος συμμετέσχεν εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν Βουλγάρων πολέμους τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (976—1025), τῷ δὲ 1038 εἰς τὴν νικηφόρον ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Γ. Μανιάκη κατὰ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἀράβων. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τούτου (1041) καὶ τὴν ἀντικατάστασίν του ὑπὸ τοῦ ἀνικάνου στρατηγοῦ Στεφάνου, οἱ Ἄραβες ἐγένοντο πάλιν κύριοι τῆς Σικελίας, πλὴν τῆς Μεσσήνης, ἔνθα ἔμενεν ὁ Κεκαυμένος μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν μικρᾶς δυνάμεως, ἀποτελουμένης μόλις ἐκ 500 πεζῶν καὶ 300 ἱππέων. Ὅτε οἱ Ἄραβες ἐπολιόρκησαν καὶ τὴν πόλιν ταύτην, ὁ Κεκαυμένος, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν πολυαρίθμων πολεμίων, ἠρκέσθη εἰς τὴν παθητικὴν τῶν τειχῶν ἄμυναν, τοῦτο δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐχθρούς, ὥστε οὐ μόνον παρημέλησαν πᾶν μέτρον ἀσφαλείας, ἀλλὰ καὶ «ἀδεῶς ἐσκεδάννυντο, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν πότοις καὶ αὐλοῖς καὶ κυμβάλοις ἦσαν», ἀναμένοντες τὴν μοιραίαν, κατ' αὐτούς, παράδοσιν τῆς πόλεως. Ἀντιληφθεὶς τὴν τοιαύτην παραλυσίαν τῶν Ἀράβων ὁ Κεκαυμένος, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν, καὶ τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς πολιορκίας (ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς) ἤνοιξε περὶ τὴν μεσημβρίαν τὰς πύλας καὶ μετὰ ἀκρατήτου ὁρμῆς ἐπετέθη «τοῖς ἐναντίοις μεθύουσι καὶ καρηβαροῦσι». Βαδίζων ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν του, κατηυθύνθη ἐναντίον τῆς σκηνῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀράβων Ἀσουλάφαρ καὶ ἀφοῦ ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ κατέρριψε τὴν σκηνήν του, ἐτράπη κατὰ τῶν λοιπῶν, οἵτινες ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Ἐκ τῶν χιλιάδων Ἀράβων ὀλίγοι μόνον κατώρθωσαν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς εἰς Πάνορμον (Palermo). Πλουσιωτάτη λεία περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν. Πλὴν τῶν ὅπλων καὶ ἐφοδίων, οἱ Βυζαντινοὶ εὗρον ἐν τῷ ἀραβικῷ

Digitized by Google

στρατοπέδῳ καὶ ἐπὶ τῶν νεκρῶν τοσοῦτον χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ μαργαρίτας καὶ πολυτίμους λίθους, ὥστε, καθ' ἃ διηγεῖται ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Γεώργιος Κεδρηνός, «μεδίμνοις οἱ στρατιῶται διεμοιράσαντο» αὐτά. Μετὰ τὴν νίκην ὁλόκληρος ἡ Σικελία ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.

Τῷ 1043 ὁ Κεκαυμένος, διατελῶν στρατηγὸς Βουλγαρίας (οὔσης τότε ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντίου), προσέβαλε παρὰ τὴν Βάρναν τοὺς ὑποχωροῦντας ἐκ τοῦ Βοσπόρου Ρώσους μετὰ τὴν ἐκεῖ καταστροφὴν τοῦ στόλου των ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ κατέσφαξεν αὐτούς. Τῷ 1045, στρατηγῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Ἀρμενίας Ἀαρὼν ἐναντίον τῶν εἰσβαλόντων πολυαρίθμων Τούρκων ὑπὸ τὸν Χασάν, καὶ διὰ τῆς στρατηγικῆς δεξιότητός του κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐξοντώσῃ αὐτούς. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ νέαι ἐπῆλθον τουρκικαὶ δυνάμεις, ἐξ 100 χιλιάδων ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸν Ἀβραὰμ Ἀλέμ, ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν τοῦ σουλτάνου. Ὁ Κεκαυμένος, ὡς ἐπληροφορήθη τοῦτο, προέτεινεν εἰς τὸν Ἀαρὼν νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐπερχομένους πολεμίους ἐν πορείᾳ καὶ πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ἀαρών, οὕτω δὲ οἱ Τοῦρκοι ἐξεπόρθησαν τὴν Ἄρτζε, σφάξαντες ἅπαντας τοὺς κατοίκους αὐτῆς μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ καταφυγόντων πληθυσμῶν τῆς ὑπαίθρου, ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 150 χιλ. ἀνθρώπων. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τῆς Ἰβηρίας Λιπαρίτην, καὶ αἱ βυζαντιναὶ δυνάμεις ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ φρούριον Κοπετοῦ, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔφθασαν μετ' ὀλίγον καὶ οἱ Τοῦρκοι. Ὁ Κεκαυμένος ἐπρότεινε πάλιν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀμέσως ἐναντίον τῶν κεκμηκότων ἐχθρῶν, ἀλλ' ἡ γνώμη του ἀπερρίφθη καὶ ἡ ἐπίθεσις ἀνεβλήθη μέχρις οὗ οἱ Τοῦρκοι ἀναπαυθέντες ἐπῆλθον πρῶτοι κατὰ τῶν Βυζαντινῶν. Κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν μάχην ὁ Κεκαυμένος, ὅστις κατεῖχε τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως, καὶ ὁ εἰς τὸ ἀριστερὸν τεταγμένος Ἀαρών, ἀπώθησαν τοὺς πολυαριθμοτέρους ἐχθροὺς καὶ ἐπὶ μακρὸν κατεδίωκον αὐτούς, ἐν τῇ διώξει των ὅμως ἐπληροφορήθησαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι, νικήσαντες καὶ αἰχμαλωτίσαντες τὸν εἰς τὸ μέσον τῆς παρατάξεως ταχθέντα Λιπαρίτην, ἐβάδιζον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας. Ὁ Κεκαυμένος τότε, μὴ διαθέτων ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἀννίου ἕδραν του, μέχρις οὗ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Ἀνακληθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεστάλη τῷ 1050 κατὰ τῶν στασιασάντων Πατζινάκων τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Κεγένη*.), ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἑνὸς πρῴην ἱερέως καὶ ἤδη αὐλικοῦ θεράποντος. Ὁ παράδοξος ἐκεῖνος στρατηγός, ἀντιλέγων διαρκῶς πρὸς πᾶσαν γνώμην τοῦ Κεκαυμένου, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ὑποστῇ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς δεινὴν ἧτταν εἰς τὴν θέσιν *Ἑκατὸν Βουνούς*, ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν τοῦ Αἵμου κλιτύων. Ὁ Κεκαυμένος, ἀγωνισθεὶς γενναίως μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, ἐτραυματίσθη δεινῶς κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ ἔπεσεν, ἐκληφθεὶς νεκρὸς ὑπὸ πάντων· ἀναγνωρισθεὶς ὅμως μετὰ τὴν μάχην ὑπό τινος Πατζινάκου στρατιώτου διεκομίσθη μόλις ἀναπνέων εἴς τινα σκηνὴν καὶ τυχὼν ἐκεῖ πάσης δυνατῆς περιθάλψεως, ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος καὶ ἠδυνήθη μετά τινα χρόνον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁπόθεν ἀπεστάλη στρατηγὸς Ἀντιοχείας μέχρι τοῦ 1056, ὅτε ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ ΣΤ'.

Ἡ λυπηρὰ κατάστασις, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ κράτος ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον, ἐξήγειρε τὰς ἀνησυχίας καὶ τὴν ἀγανάκτησιν πλείστων διακεκριμένων στρατηγῶν, ἐν οἷς ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, ὁ Βρυέννιος κ. ἄ. Συνελθόντες οὗτοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπεφάσισαν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Μιχαήλ, καὶ εἶτα, διαπεραιωθέντες κρύφα εἰς Μ. Ἀσίαν, ἐξήγειραν εἰς στάσιν τὸν ἐκεῖ στρατὸν καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν Κεκαυμένον· οὗτος ὅμως, ἀνιδιοτελὴς καὶ μεριόφρων, ἀπεποιήθη τὸν θρόνον καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, ἥτις καὶ τέλος ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν συναδέλφων του. Ὁ Κεκαυμένος, ὅστις εἶχε διορισθῆ κουροπαλάτης ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου, εἰσῆλθε τὴν πρωΐαν τῆς 31 Αὐγούστου 1057 εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατέλαβε τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὑπεδέχθη τὸν νέον αὐτοκράτορα. Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου παραίτησιν τοῦ Ἰσαακίου (1059), ὁ Κεκαυμένος ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ τότε, πρεσβύτης ἤδη, συνέγραψε τὸ «Στρατηγικὸν» αὐτοῦ. Τὸ βιβλίον τοῦτο, γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν δημώδη, πλὴν τῶν ὁδηγιῶν περὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης, ἐξηγμένων ἐκ τῆς μακρᾶς πείρας τοῦ παλαιμάχου στρατηγοῦ, περιέχει καὶ πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς ἐθνογραφίας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἐξεδόθη ὑπὸ B. Vasiliewsky ἐν Πετρουπόλει τῷ 1896. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

—Κεκαυμένος *Κατακαλών*. Νεαρὸς στρατιωτικός, ὑπηρετῶν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118) κατὰ τὴν εἰς Δαλματίαν ἐκστρατείαν. Ἀναμιχθεὶς εἰς συνωμοσίαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη εἰς ἐξορίαν, καθ' ὁδὸν δὲ ἐτυφλώθη.

— Κεκαυμένος *Μιχαήλ*. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν (1091) ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Δούκαν, ὑπὸ τοῦ ὁποίου διωρίσθη φρούραρχος Φιλαδελφείας. Ἔλαβεν ὡσαύτως μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξίου Α' κατὰ τῶν εἰς Ἀλβανίαν ἀποβιβασθέντων Νορμανδῶν (1107), τέλος δὲ συμμετέσχεν εἰς τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξίου κατὰ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Μαλὲκ-σὰχ ἢ Σασὰν-σάχ, τῷ 1115—1116. Ν. ΚΛΣ

κέκεν - μχίδδινγκερ (Kjoekken-maeddinger). Δανικὴ λέξις σημαίνουσα περίπου «ἀπορρίμματα ἀποφαγίων», παραδεκτὴ δὲ γενομένη ὡς διεθνὴς ὅρος ἐν τῇ προϊστορικῇ ἀρχαιολογίᾳ πρὸς ὁρισμὸν τῶν τυμβοειδῶν ὑψωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶνται ἰδίως παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Δανίας. Τὰ ὑψώματα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὴν πρωτονεολιθικὴν ἐποχὴν ἐξ ἐπισωρεύσεως κογχυλίων ὀστρέων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἀπορριμμάτων τῆς τροφῆς τῶν τότε βιούντων ἐκεῖ πρωτογόνων ἀνθρώπων. Τὰ πλεῖστα τῶν ὑψωμάτων τούτων ἔχουσιν ὕψος ἑνὸς περίπου μέτρου, μῆκος 100 καὶ πλάτος 50, τινὰ δὲ καὶ ὕψος 3 μέτρων, μῆκος δὲ καὶ πλάτος μέχρι 300 μέτρων. Ἐν τῷ μεγάλῳ πλήθει τῶν κογχυλίων εὑρίσκονται τῇδε κἀκεῖσε ἀναμεμιγμένα ὀστᾶ διαφόρων ζῴων καὶ ἰχθύων, ἄνθρακες καὶ τέφρα, λίθοι, οἵτινες συνηρμολογημένοι ἀπετέλουν ἑστίας, λίθινα καὶ ὀστεΐνα καὶ ἐκ κεράτων ἐλάφου ἐργαλεῖα καὶ ἀγγεῖα ἐκ πηλοῦ. Τῶν ἐκ πυρίτου λίθου διαφόρων ἐργαλείων διακρίνεται ὁ πέλεκυς, ὄχι λελεασμένος, ἀλλὰ κατεσκευασμένος δι' ἀποκρούσεως, τὰ δ' ἐκ πηλοῦ ἀγγεῖα δὲν εἶναι χρωματισμένα, ἀλλ' εἶναι χονδροειδῆ κατασκευάσματα, ἐξ ἀκαθάρτου πηλοῦ, καὶ ἔχουσι τὸν πυθμένα στρογγύλον ἢ ἀπολήγοντα εἰς ὀξύ. Τοιαῦτα τυμβοειδῆ ὑψώματα ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἐν Πορτογαλίᾳ, ἐν Σαρδηνίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἔτι δὲ καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν πολλοῖς τοιούτοις ὑψώμασιν ἀνευρέθησαν καὶ σκελετοὶ ἀνθρώπων, ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ ἑστία καὶ ὁ τόπος τῆς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων τούτων. Β. Δ. Θ

Κεκίλιοι. Ρωμαϊκὸν γένος (βλ. *Καικίλιοι*).

κεκινέλλα (ἡ) (Cecinella) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δοτοϊδιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ φέρον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος ζεῦγος κοίλων φυματίων. Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κεκινέλλα ἡ ἰριδώδης* (Cecinella iridea), ἥτις ἀπαντᾶ εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους. Δ. Ν. Π.

κεκλεισμένος,—*η*,—*ον*· παθ. μετοχ. τοῦ παρακειμένου τοῦ *κλείομαι* (βλ. λ. *κλείω*).

—***κεκλεισμένων τῶν θυρῶν*** *[Δικον.]*· βλ. *θυρῶν* κεκλεισμένων συζήτησις.

κεκλημένος (ὁ) *['Εθιμοτ.]*· βλ. λ. *προσκεκλημένος*.

Κικλὶκ ὀβὰ (=πεδιὰς περδίκων) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κέκοβα*.

Κεκλικράτεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλλικράτεια*.

κεκλιμένος, —*η*, —*ον*· παρακ. παθ. μετχ. τοῦ *κλίνω*, ὁ κατὰ κλίσιν κείμενος, ὁ μήτε ὁριζόντιος μήτε κατακόρυφος: «κεκλιμένον ἐπίπεδον», «κεκλιμένη ὁδός».

—***κεκλιμένη θάλασσα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ ὀνομασία, κατὰ τὸν γεωγράφον Βλεμμίδην, τῆς θαλάσσης τῶν ἀκτῶν τῆς Καραμανίας καὶ δὴ τοῦ Λυκίου πελάγους. Ἐξηγεῖται δὲ παρά τινων ἡ ὀνομασία ὡς δηλωτικὴ τῆς κατὰ τὴν Περαίαν τῶν Ροδίων στροφῆς τοῦ Αἰγαίου, πρὸς ἕνωσίν του μὲ τὸ Λύκιον πέλαγος. Σ. Ε. Λ.

κεκλιμένον ἐπίπεδον. Ἐπίπεδον σχηματίζον γωνίαν πρὸς τὸ ὁριζόντιον ἐπίπεδον. Χρησιμεύει ὡς ἁπλῆ μηχανή, πρὸς ἀνύψωσιν βαρέων ἀντικειμένων, δεδομένου ὅτι ἡ ἀνύψωσις ἀντικειμένου τινὸς ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου ἀπαιτεῖ μικροτέραν δύναμιν ἀπὸ

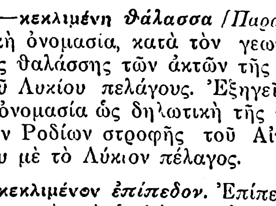

Κεκλιμένον ἐπίπεδον.

τὴν κατακόρυφον ἀνύψωσιν τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Καὶ τοῦτο, διότι τὸ βάρος G ἀντικειμένου τινὸς ἐπὶ κεκλιμένου ἐπιπέδου δύναται ν' ἀναλυθῇ εἰς δύο συνιστώσας, τὴν G_1 κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον καὶ πιέζουσαν τὸ ἀντικείμενον ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν G_2, ἴσην πρὸς G.ημα. Παραμελουμένων τῶν τριβῶν, ἀρκεῖ δύναμις Δ, ὀλίγον μεγαλυτέρα τῆς G_2, διὰ νὰ κινηθῇ τὸ ἀντικείμενον πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου. Ἀνάλογον εἶναι καὶ τὸ φαινόμενον τῆς πτώσεως τοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου. Παραμελουμένων καὶ πάλιν τῶν τριβῶν, τὸ σῶμα πίπτει πρὸς τὰ κάτω ἀριστερὰ μὲ ἐπιτάχυνσιν ἴσην πρὸς g.ημα, ἤτοι ἀνάλογον πρὸς τὴν σύρουσαν δύναμιν G_2. Ὅσον μικροτέρα εἶναι ἡ γωνία α, τόσον μικροτέρα εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ διὰ τὴν ἀνύψωσιν ἀπαιτουμένη δύναμις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐπιτάχυνσις καὶ ἡ ταχύτης τῆς πτώσεως. Εἰς πάσας ὅμως τὰς περιπτώσεις τὸ ὁλικὸν ἔργον τῆς ἀνυψώσεως ἢ τῆς πτώσεως εἶναι τὸ αὐτό, διότι τὸ μῆκος τοῦ δρόμου εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογον τοῦ ἡμιτόνου τῆς γωνίας α.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς τριβῆς, ὀφειλομένης εἰς τὴν κάθετον συνιστῶσαν G_1, ἀμβλύνει τὸ φαινόμενον, χωρὶς νὰ μεταβάλλῃ τὴν φύσιν αὐτοῦ. Γ. Θ. Κ.

—*[Μηχανολ.]* Τὰ *κεκλιμένα ἐπίπεδα* εἶναι τὸ ἀρχαιότερον μέσον μετακινήσεως βαρῶν. Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἔλαβον σπουδαιοτάτην ἐφαρμογὴν τῇ βοηθείᾳ ὀχημάτων κινουμένων ἐπὶ κεκλιμένων τροχῶν. Μία εὔκαμπτος χορδὴ περιελισσομένη ἀναβιβάζει τὸ ὄχημα, ὅπερ φέρει τὸ φορτίον. Αἱ ἐκμεταλλεύσεις τῶν μεταλλείων, τῶν δασῶν, τῶν λατομείων καὶ τῶν ἀπροσίτων τοπίων ἐξυπηρετοῦνται σπουδαιότατα μὲ τὰ τοιαῦτα κεκλιμένα ἐπίπεδα. Ἐνίοτε αἱ τροχιαὶ τῶν βαγονίων δὲν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ μιᾶς εὐθυγραμμίας, ὁπότε αἱ ἕλκουσαι χορδαὶ ἔχουσιν ἀνάγκην καταλλήλων ὁδηγῶν. Γ. Ξ.

Κέκλιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ. Μέχρι τοῦ 1923 ἦτο ἑλληνικὸν καὶ εἶχε περὶ τοὺς 235 κατοίκους γεωργούς, μεταναστεύσαντας εἰς Ἑλλάδα.

Κέκοβα, ἢ ***Κάκαβα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἄλλοτε ἑλληνικόν, 30 χλμ. πρὸς Α τῶν Μύρων τῆς Λυκίας καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὅρμου Ἀσσάρ, ὅστις μετὰ τῆς ἀπέναντι νήσου *Δολιχίστης* (βλ. λ.) σχηματίζει εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα. Πᾶσα ἡ περὶ τὰ Κέκοβα χώρα καλύπτεται ὑπὸ ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ἀπέρλαι*, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται μεγάλα οἰκοδομήματα. Ἐπὶ τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως οἱ Τοῦρκοι ἀνήγειραν φρούριον ἰσχυρόν, μετέτρεψαν δὲ εἰς τζαμίον ἀρχαῖον χριστιανικὸν ναόν, οὗτινος τὸ μὲν δάπεδον καλύπτεται ὑπὸ θαυμασίου μωσαϊκοῦ, οἱ δὲ τοῖχοι ὑπὸ ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

— Κέκοβα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένην εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καραμανίας (βλ. λ. *Δολιχίστη*).

κεκοιμημένος,—*η*,—*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *κοιμῶμαι*.

— Κεκοιμημένων *Σάββατον*· βλ. *Ψυχοσάββατον*.

κεκορεσμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *κορέννυμι*, πεπληρωμένος, χορτασμένος, ὁ μὴ δεκτικὸς ἐπὶ πλέον: «ὕδωρ κεκορεσμένον ἅλατος», «ἀτμοσφαῖρα κεκορεσμένη ἠλεκτρισμοῦ».

— κεκορεσμένον *διάλυμα*· βλ. λ. *διάλυμα*.

— κεκορεσμένος *ἀτμὸς* *[Φυσ.]*. Ἐν τῇ φυσικῇ καλοῦμεν κεκορεσμένους ἀτμοὺς τοὺς εὑρισκομένους ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸ χημικῶς ὅμοιον ὑγρὸν ἢ στερεὸν ἐξ οὗ προέρχονται καὶ ὅταν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ συνεπαφῆς ἀτμοῦ καὶ σώματος ὑφίσταται ἰσορροπία (βλ. *ἀτμός*). Κ. Π.

— κεκορεσμένος *χῶρος*· βλ. λ. *κόρος*, *κεκορεσμένος ἀτμός*, *ἀτμός*.

Κέκουλε· βλ. *Κεκυλέ*.

κεκραγάριον (τὸ) *[Βυζ. Μουσ.]*. Στίχοι τῶν ψαλμῶν 140, 141 129 καὶ 116, ψαλλόμενοι ἐν τῷ ἑσπερινῷ. Ἐκλήθη κεκραγάριον, διότι ἄρχεται διὰ τοῦ «Κύριε ἐκέκραξα». Οἱ α' καὶ β' στίχοι τοῦ κεκραγαρίου (140 ψαλμοῦ) ψάλλονται εἰς πάντας τοὺς ἤχους, ἐν ἀργῷ μὲν στιχηραρικῷ μέλει κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν πανηγύρεων καὶ ἀγρυπνιῶν, ἐν συντόμῳ δὲ στιχηραρικῷ κατὰ τοὺς τῶν Σαββάτων καὶ τῶν ἑορτῶν καὶ ἐν συντόμῳ εἱρμολογικῷ κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν καθημερινῶν. Οἱ λοιποὶ στίχοι τῶν ἀνωτέρω ψαλμῶν, ἀρχόμενοι διὰ τοῦ «Θοῦ Κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου», ψάλλονται εἰς σύντομον εἱρμολογικόν. Κεκραγάρια εἰς ἀργὸν μὲν στιχηραρικὸν μέλος ἐμελοποιήθησαν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Μπαλασίου ἱερέως τοῦ νομοφύλακος, τὰ καλούμενα «Ἁγιορείτικα», καὶ Ἰακώβου Πρωτοψάλτου, εἰς σύντομον δὲ στιχηραρικὸν ὑπὸ Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου καὶ Πέτρου Πρωτοψάλτου τοῦ Βυζαντίου καὶ εἰς σύντομον εἱρμολογικὸν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου. Τέλος ἡ κατ' ἦχον στιχολογία τῶν κεκραγαρίων ἐμελοποιήθη ὑπὸ Μανουὴλ Πρωτοψάλτου. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

κεκράκται (οἱ) (Clamatores) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία πτηνῶν, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰς οἰκογενείας διακρινομένας κυρίως ἐκ τῆς βραδείας ἀναπτύξεώς των καὶ τῆς μονοτόνου καὶ διαπεραστικῆς φωνῆς των. Πάντα σχεδὸν τὰ πτηνὰ τῆς κατηγορίας ταύτης ἀπαντῶσιν ἐν Ἀμερικῇ, τρέφονται

Digitized by Google

ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ ἐντόμων καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των ἐντὸς τῶν ὀπῶν τῶν βράχων ἢ τῶν δένδρων. Εἰς τοὺς κεκράκτας ὑπάγονται διαφορωτάτου μεγέθους καὶ σωματικῆς διαπλάσεως πτηνά, ὧν τινα διακρίνονται διὰ τοὺς λαμπροὺς καὶ ποικίλους χρωματισμούς των. Κυριώτεραι οἰκογένειαι εἶναι αἱ *ἀλκυονίδαι* (Alcyonidae), *ἐποπίδαι* (Upapidae), *κολυβρίδαι* (Colybriidae) καὶ *κυψελίδαι* (Cypselidae). Δ. Ν. Π

Κεκροπία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Τὸ ὄνομα τῆς ἀρχικῆς πόλεως τῶν *Ἀθηνῶν*, ἡ ὁποία, ὡς πολλαὶ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις, περιωρίζετο κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ πόλις αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ *Κέκροπος*, τοῦ πρώτου κτίστου καὶ οἰκιστοῦ αὐτῆς, διὰ τοῦ συνοικισμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν πέριξ ἀδιοικήτως ζώντων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἦσαν Πελασγοί. Οἱ κάτοικοι τῆς Κεκροπίας ὠνομάζοντο *Κεκροπίδαι*, ἡ δ' ὀνομασία αὕτη τῆς ἀρχικῆς πόλεως διετηρήθη, κατὰ Στράβωνα, ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν γειτονικῶν λόφων καὶ τῆς πεδιάδος. Β. Δ. Θ.

κεκροπία (ἡ) (Cecropia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μορεωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωνοκεφαλομόρφων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα ἀναπτυσσόμενα ταχέως, κοσμητικά, ἔχοντα ἑλικοειδῆ κορμόν, ξύλον μαλακὸν χρησιμοποιούμενον ἰδίᾳ πρὸς κατασκευὴν σχεδιῶν, ὀπὸν γαλακτώδη καὶ καρποὺς βρωσίμους, ἔχοντας γεῦσιν βατομούρου. Κυριώτερα εἴδη αὐτοῦ εἶναι: *Κεκροπία ἡ ἀδενώδης* ἢ *πελτωτὴ* (Cecropia adenopus ἢ peltata), δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Ἰαμάϊκας, φέρον ὡραῖα, μεγάλα καὶ πλατέα φύλλα κατάστικτα. Ὁ κορμός του εἶναι κοῖλος, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ σχηματίζονται μικραὶ ὀπαί, ἐν αἷς βιοῦσιν ἄγριοι μύρμηκες, τρεφόμενοι ἐκ τοῦ ἀφθόνου νέκταρος τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὴν μασχάλην τῶν μίσχων τῶν φύλλων. *Κεκροπία ἡ παλμώδης* (Cecropia palmata καὶ *κεκροπία ἡ κορκορβώδης* (Cecropia corcorvado). Κ. ΠΑΠ.

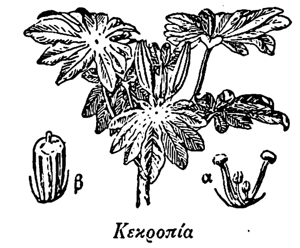

Κεκροπία
[α=ἄνθος, β=καρπός].

Κεκρόπιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Μέρος τοῦ Ἐρεχθείου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔκειτο, κατὰ τοὺς συγγραφεῖς Ἀντίοχον καὶ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα, ὁ τάφος τοῦ πρώτου οἰκιστοῦ τῶν Ἀθηνῶν *Κέκροπος*. Παρὰ τὴν περίεργον σιωπὴν τοῦ Παυσανίου, οὐδὲν ἀναφέροντος περὶ ἐπιτυμβίων μνημείων εἴτε τοῦ Κέκροπος, εἴτε τοῦ Ἐρεχθέως, εἶναι ἤδη βέβαιον, ἐκ τινος εὑρεθείσης ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπιγραφῆς τοῦ ἔτους 409 / 408 π. Χ. καὶ τῶν γενομένων ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν, ὅτι ἡ μνεία τῶν ἀνωτέρω Χριστιανῶν συγγραφέων εἶναι ἀληθής. Κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἥτις ὁρίζει τὴν πρόστασιν ἢ στοὰν τῶν Κορῶν (τῶν ἐσφαλμένως λεγομένων Καρυατίδων) ὡς τὴν πρόστασιν τὴν «πρὸς τῷ Κεκροπίῳ», τὸ Κεκρόπιον εὑρίσκετο ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ γωνίᾳ τοῦ Ἐρεχθείου. Ἐπειδὴ δὲ κάτωθεν αὐτῆς εὑρέθη, ὁμολογουμένως, κτίσμα (προφανῶς τάφος), δὲν ὑπάρχει πλέον ἀμφιβολία, ὅτι ἡ πρόστασις τῶν Κορῶν μὲ τὴν κάτωθεν αὐτῶν κρύπτην ἦτο τὸ Κεκρόπιον ἢ ὁ τάφος καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Κέκροπος. Τὸ Κεκρόπιον ἄρα ἔκειτο ἐντὸς ἢ ὑπὸ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Ἐρεχθείου, ἔμεινε δὲ ἀνέπαφον καὶ μετὰ τὴν νεωτέραν ἀνοικοδόμησιν καὶ μετατροπὴν τοῦ σχεδίου τοῦ ἀρχικοῦ Ἐρεχθείου, διὰ λόγους, πιθανῶς, θρησκευτικούς. Β. Δ. Θ.

Κεκρόπιος. Ἴλαρχος, ὅστις ἦρχε τῆς ἴλης τῶν Δαλματῶν ἐν τοῖς στρατεύμασι τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ ἢ ἵππαρχος Δαλματῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πραιτωριανῶν Ἡρακλιανοῦ. Κατὰ τὸν Peter, ἑρμηνεύοντα σχετικὸν χωρίον τοῦ Ζωναρᾶ, ὁ Κεκρόπιος οὗτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συνωμοσίαν ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ τὸ ἔτος 268 μ. Χ. Ἡ δολοφονία ἐγένετο πρὸ τῶν Μεδιολάνων, καθ' ὃν χρόνον ὁ Γαλλιηνὸς ἐπολιόρκει τὸν στασιαστὴν Aureolus. Κατά τινας ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεσε διὰ χειρὸς τοῦ Κεκροπίου. Β. Δ. Θ.

Κεκροπίς, —*ίδος* *[Ἀρχ.]*. Μία τῶν τεσσάρων μυθικῶν φυλῶν τῶν βασιλικῶν χρόνων τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες ὅμως ἐπενοήθησαν βραδύτερον, καὶ μία τῶν δέκα γηγενῶν φυλῶν, ὡς ταύτας καθώρισεν ὁ Κλεισθένης κατὰ τὸ 508 π. Χ., ἐκλέξας τὰ ὀνόματα αὐτῶν, κατόπιν χρησμοῦ τῶν Δελφῶν, ἐκ καταλόγου ἑκατὸν ὀνομάτων γηγενῶν ἡρώων. Ἡ Κεκροπίς, συνεπῶς, ἦτο ἡ φυλὴ τοῦ γενάρχου αὐτῆς *Κέκροπος*, τοῦ ἥρωος καὶ πρώτου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ φυλὴ αὕτη περιελάμβανε βεβαίως ἀρχικῶς τοὺς Κεκροπίδας, τοὺς γηγενεῖς ἀπογόνους τοῦ Κέκροπος. Ὁ Κλεισθένης ὅμως ἀνέμειξεν εἰς τὰς δέκα φυλὰς ὅλον τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως, προσθέσας μέγαν ἀριθμὸν ξένων ἐλευθέρων καὶ ἀπελευθέρων μετοίκων. Τὴν ἔκτασιν τῆς οὕτως αὐξηθείσης Κεκροπίδος φυλῆς καθώριζον οἱ εἰς αὐτὴν προσαρτηθέντες δῆμοι: *Ἄθμονον, Αἰξωνή, Ἁλαί, Μελίτη, Ξυπέτη, Συπάλληττος, Τρινέμεια* καὶ τινες ἄλλαι. Β. Δ. Θ

κεκροπίς (ἡ) (Cecropis) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀηδονιδιδῶν*, περιλαμβάνον ἀηδόνας ἀπαντώσας εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κεκροπὶς ἡ σενεγάλειος* (Cecropis senegalensis), ἥτις ἀπαντᾷ ἀπὸ τῆς Σενεγάλης μέχρι τῆς Ἀβησσυνίας, ἔχει μέγεθος ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς *ἀηδόνος τῆς κοινῆς* καὶ χρῶμα χαλκοῦν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ λευκὸν κατὰ τὰ ὑποκάτω μὲ πυρρὰς κηλῖδας κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π

Κὲχ-Ροσσά *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ὕψους 11.120 ποδῶν, εὑρισκόμενον εἰς τὴν κεντρικὴν ὀροσειρὰν τοῦ Καυκάσου ὑπὸ γωνίαν 41°54' Β. πλάτ. καὶ 60°10' Ἀν. μήκ. Χρησιμεύει ὡς τριγωνομετρικὸν σημεῖον πρὸς τοπογράφησιν τοῦ Καυκάσου. Σ. Κ. Π.

Κέκροψ, —*οπος* (ὁ) *[Μυθολ.]*. Μυθολογικὸς ἥρως τῶν Ἀθηναίων, αὐτόχθων, ὡς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Ἀπολλόδωρος, καὶ υἱὸς τῆς Γῆς. Παρὰ τὴν παράδοσιν ὅτι ἦτο διάδοχος τοῦ Ἀκταίου, τοῦ πρώτου, κατὰ Παυσανίαν, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Κέκροψ θεωρεῖται ὡς ὁ θεμελιωτὴς τῶν Ἀθηνῶν καὶ δημιουργὸς τοῦ ἀττικοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως τὴν πόλιν, ἥτις ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὠνομάσθη *Κεκροπία*, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς *Κεκροπίδαι*, ἵδρυσεν ἐκεῖ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς τοῦ Ὑπάτου καὶ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ἤγειρε, πρῶτος, βωμὸν εἰς τὴν Κρόνον καὶ τὴν Ῥέαν, ἀντικατέστησε τὰς ἀνθρωπίνας θυσίας πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς διὰ τῆς προσφορᾶς πλακουντίων, τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο *πέλανοι*, καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ θάπτωσι τοὺς νεκρούς. Ἀλλά, πρὸ πάντων, μέγα κατόρθωμα τοῦ Κέκροπος εἶναι ἡ ἀπόφασις τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε, κατὰ τοὺς μέν, ἢ ἡ μαρτυρία τὴν ὁποίαν κατέθεσε, κατ' ἄλλους, ὡς διαιτητὴς ἢ μάρτυς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἔριδος μεταξὺ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος περὶ τῆς ἀμφισβητουμένης ὑπὸ τῶν δύο τούτων θεοτήτων κατοχῆς τῆς Ἀττικῆς, διότι διὰ τῆς διαιτησίας ἢ μαρτυρίας του ἐκείνης ἐπεδικάσθη ἡ Ἀττικὴ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν προστάτιδα καὶ δημιουργὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας. Δικαίως, ὅθεν, ὁ Κέκροψ ἐλατρεύετο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως παρ' αὐτὴν τὴν πολιοῦχον, ἔχων ναὸν ἢ τάφον—τὸ *Κεκρόπιον*—ἐντὸς ἢ ὑπὸ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Ἐρεχθείου. Κατά τινα ἐπιγραφὴν τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου, ἥτις ἀναφέρει ἱερέα τοῦ Κέκροπος ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀμυνανδριδῶν, φαίνεται ὅτι τὸ γένος τοῦτο κατῴκησε πρῶτον ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὅτι ὁ γενάρχης αὐτοῦ ἦτο ὁ Κέκροψ, γενόμενος καὶ πρῶτος αὐτόχθων βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς. Ἀλλ' ἡ λατρεία τοῦ Κέκροπος δὲν ἀπαντᾷ μόνον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας χώρας τῆς Ἑλλάδος, π.χ. εἰς τὰ Μέγαρα, ὅπου μετέφερεν αὐτόν, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἡ Ἀθηνᾶ, λαβοῦσα τὴν μορφὴν τοῦ θαλασσίου πτηνοῦ τῆς αἰθυίας καὶ βαστάσασα αὐτὸν ὑπὸ τὰς πτέρυγάς της· ἐν Βοιωτίᾳ καὶ μάλιστα ἐν Ἁλιάρτῳ, ὅπου ὑπῆρχεν ἡρῷον αὐτοῦ· ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ἐν πλείσταις ἄλλαις ἑλληνικαῖς χώραις. Ἀκόμη καὶ πολλαὶ τοποθεσίαι ἔφερον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς *Κεκρόπειον* ἐν Αἰολίδι, *Κεκροπὶς* ἐν Θρᾴκῃ καὶ Κεκροπίς, δῆμος ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐπὶ νομισμάτων τῆς Κυζίκου ὁ Κέκροψ παρίσταται κρατῶν κλάδον ἐλαίας, εἰς ἀνάμνησιν τῆς μαρτυρίας του καταθέσεως ὑπὲρ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς. Ὡς αὐτόχθων ὁ Κέκροψ καὶ υἱὸς τῆς Γαίας ὀνομάζεται γηγενὴς καὶ διφυής, παρίσταται δὲ ὡς τέρας, κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνθρωπος καὶ κατὰ τὰ ἥμισυ ὄφις ἢ δράκων. Ἐν τῇ μορφῇ καὶ τῷ σχήματι τούτῳ ἀναγνωρίζομεν τὸ σύνηθες σύμβολον τῶν αὐτοχθόνων, ὅπως παρίστανται καὶ ὁ Ἐριχθόνιος καὶ Ἐρεχθεύς, διότι ἡ εἰκὼν τοῦ ὄφεως, ὅστις θεωρεῖται ὡς γεννηθεὶς ἐκ τῆς γῆς, εἰκονίζει τὸ αὐτόχθονον καὶ ἀνήκει, ἕνεκα τούτου, ἰδίως εἰς τοὺς ἐντοπίους δαίμονας καὶ ἥρωας, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν *οἰκουροὶ ὄφεις*. Οἱ ἐντόπιοι δαίμονες, τοὺς ὁποίους ὁ Κάδμος ἐν Θήβαις καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐν Δελφοῖς ἐφόνευσαν, εἶχον μορφὴν ὄφεως. Τοῦ διφυοῦς τοῦ Κέκροπος ὑπάρχουσι πολλαὶ παραστάσεις, ἐξ ὧν ἀξιοσημείωτος εἶναι τὸ πήλινον ἀνάγλυφον τοῦ μουσείου Βερολίνου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Γαῖα, ἐξερχομένη ἐκ τῆς γῆς, παραδίδει εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὸ τέκνον τοῦ Ἐριχθονίου, ἐνῷ ὁ Κέκροψ, τοῦ ὁποίου τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σώματος εἰκονίζεται ὡς ὄφις μὲ οὐρὰν ἰχθύος, κρατεῖ κλάδον ἐλαίας καὶ μένει ἐνεὸς πρὸ τοῦ θαύματος. Τὰ ἀθηναϊκὰ ἐπιτύμβια πώρινα ἀνάγλυφα τῶν πρώτων ναῶν τῆς Ἀκροπόλεως δεικνύουσιν ἐπαρκῶς πόσον ἀγαπηταὶ καὶ λαοφιλεῖς ἦσαν αἱ τοιαῦται παραστάσεις τοῦ Κέκροπος εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους τῶν Ἀθηνῶν καὶ πόσον ἡ λατρεία αὐτοῦ ὡς οἰκουροῦ ὄφεως εἶχεν ἐξαπλωθῆ ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων, ὅτε κατελύθη ἡ δύναμις τοῦ κυριαρχοῦντος γένους ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ δὲ Κέκροψ ἐθεωρεῖτο τώρα ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἀρχηγέτης ἥρως τοῦ ὅλου ἔθνους. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ διφυοῦς τοῦ Κέκροπος ὑπάρχουσιν, ἐν τούτοις, καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἑρμηνεῖαι, ὡς ἡ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις τὸ διφυὲς τῆς φύσεως τοῦ Κέκροπος διαβλέπει εἰς τὸ ὅτι κατώρθωσεν οὕτως, διὰ τῶν νόμων τοὺς ὁποίους ἐθέσπισε, νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς ἀγρίας καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρίσκοντο πρότερον, εἰς τὴν πολιτισμένην καὶ ἥμερον ζωήν. Τὴν αὐτήν, γενικῶς, ἐξήγησιν δίδει καὶ ὁ Τάκιτος, φέρων ὡς παράδειγμα σαφὲς τὴν μονογαμίαν, θεσμὸν τὸν ὁποῖον ἐπέβαλεν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος εἰς τοὺς ὑπηκόους του καὶ ὁ ὁποῖος δηλοῖ τὴν φύσιν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός. Τὴν παραδοξοτέραν ὅμως ἑρμηνείαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δίδουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Κατὰ τὸν πρῶτον, ὁ Κέκροψ παρίστατο διφυής, κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνθρωπος καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ δράκων, διότι ἦτο Αἰγύπτιος ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἑλλάδι. Κατήγετο, ἄρα, ἐκ δύο γενῶν, ἐξ ἑλληνικοῦ καὶ βαρβαρικοῦ, «τὸ μὲν ἔχων μέρος θηρίου, τὸ δὲ ἀνθρώπου». Καὶ πάλιν, κατὰ τοὺς τελευταίους, ἦτο διφυής, διότι, τοιαύτης καταγωγῆς ὤν, ὡμίλει δύο γλώσσας. Περὶ ἑορτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Κέκροπος οὐδὲν παρεδόθη· γνωστὸν ὅμως εἶναι ὅτι τὸν ἐτίμων δι' *ὡραίων*, ἤτοι καρπῶν καὶ πλακουντίων καὶ νηφαλίων. Ὁ Κέκροψ ἄρα θὰ ἦτο μειλίχιος ἥρως. Κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχε σύζυγον τὴν *Ἄγλαυρον*, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀκταίου, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὴν Ἄγλαυρον, τὴν Πάνδροσον, τὴν Ἕρσην καὶ ἄλλα τέκνα. Κατὰ τὸν Ἰσοκράτη ὅμως, ὁ Κέκροψ ἀπέθανε χωρὶς ἀπογόνους καὶ παρέδωκεν, ἕνεκα τούτου, οἶκον καὶ κυριαρχίαν εἰς τὸν Ἐριχθόνιον, ὡς δὲ ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος, ὁ Κέκροψ ἔζησε περὶ τὰ 1600 π. Χ. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος, ὁ Στράβων θεωρεῖ τὸ ὄνομα Κέκροψ, ὅσον καὶ τὸ ὄνομα Κάδμος βαρβαρικά. Ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Κούρτιους ταυτίζει τὸ ὄνομα μὲ τὴν λέξιν *κρώπιον*, ἤτοι δρέπανον ἢ ἅρπην, ἄλλοι δὲ μὲ τὴν λέξιν *κέρκωψ*, ἤτοι τέττιγα, τὸ σύμβολον τουτέστι τοῦ αὐτόχθονος καὶ τὸ ἰδιαίτερον ἔμβλημα τοῦ Κέκροπος.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Ἡ Γαῖα, παραδιδοῦσα τὸν μικρὸν Ἐριχθόνιον ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Κέκροπος.
[Πήλινον ἀνάγλυφον ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου.]

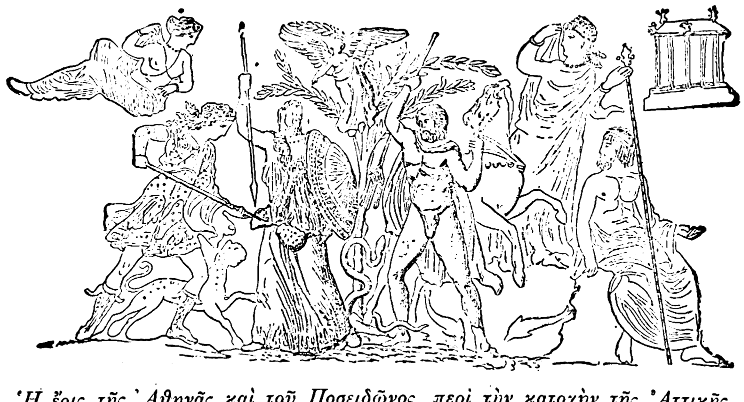

Ἡ ἔρις τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος περὶ τὴν κατοχὴν τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ διαιτητοῦ καὶ μάρτυρος Κέκροπος.
[Ὑδρία ἀπὸ τὸ Κέρτς.]

«Κέκροψ». Περιοδικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Καΐρῳ συλλόγου «Ἑνότης», ἐκδοθὲν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1876 εἰς σχῆμα 4ον.

κέκροψ (ὁ) (Cecrops) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωπηπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καλιγιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ζωάρια ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν βραγ-

Digitized by Google

χίων διαφόρων ἰχθύων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κέκροψ ὁ τοῦ Λατρέϊγ* (Cecrops Latreillii), ὅστις ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν βραγχίων τοῦ ἰχθύος *ρόμβος*. Δ. Ν. Π.

Κεκρυφάλεια [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τοῦ Σαρωνικοῦ, μεταξὺ τῆς Ἐπιδαυρίας ἀκτῆς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Αἰγίνης, καὶ δὴ βορείως τῶν Μεθάνων καὶ ΝΔ τῆς Αἰγίνης. Εἶναι περιώνυμος διὰ τὴν παρ' αὐτὴν νίκην τῶν Ἀθηναίων (452 π. Χ.) κατὰ τῶν ἡνωμένων στόλων Ἐπιδαυρίων, Κορινθίων καὶ Αἰγινητῶν, τὴν θεμελιώσασαν τὸ ναυτικὸν κλέος καὶ τὴν θαλασσοκρατίαν τῶν Ἀθηνῶν (*Θουκυδ.* Α. 105). Πολλοὶ τὴν ταυτίζουσιν ἐσφαλμένως πρὸς τὴν σύγχρονον *Κυρὰ* (βλ. λ. *Ἀγκίστρι*). Σ. Ε. Λ.

κεκρύφαλος (ὁ)· πλέγμα δικτυωτόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν καὶ συνεκράτουν τὴν κόμην αἱ γυναῖκες (ἀρχ.).

— [*Ἀρχ.*]. Ὁ *κεκρύφαλος* ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρέως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς κλασσικοὺς ἰδίως χρόνους. Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως ὑπάρχουσι πολλαὶ ἑρμηνεῖαι, ἀλλ' ἡ ὀρθοτέρα φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ δοθεῖσα παρ' ἑνὸς ἀρχαίου λεξικογράφου, κατὰ τὸν ὁποῖον «οἱ Ἀττικοὶ κεκρύφαλον αὐτὸ καλοῦσιν, ὅτι κρύπτει τὸν φαλόν, ὅ ἐστιν ἐξοχὴ τῆς κεφαλῆς». Κεκρύφαλος, λοιπόν, εἶναι πρᾶγμά τι, τὸ ὁποῖον σκεπάζει τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἤτοι τὴν κόμην, προορισμὸς δ' αὐτοῦ εἶναι, κατὰ τὴν «Ἀνθολογίαν», ἡ ὁποία προσδιορίζει αὐτὸν μὲ τὰ ἐπίθετα «σφιγκτὴρ» καὶ «ρύτωρ», νὰ σφίγγῃ καὶ προστατεύῃ αὐτήν. Ὁ κεκρύφαλος ἦτο κάλυμμα ἢ στόλισμα τῆς κεφαλῆς κατ' ἐξοχὴν γυναικεῖον, οἱ ἄνδρες δέ, ἂν ἔφερον τοιοῦτο, ἐθεωροῦντο θηλυπρεπεῖς. Κατὰ Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα, ὁ ἐκ Κύμης τύραννος Ἀριστόδημος, διὰ νὰ τιμωρήσῃ καὶ ἐξευτελίσῃ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀριστοκρατῶν, οἵτινες συνώμοσαν κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, διέταξε νὰ διάγωσιν οὗτοι θηλυπρεπῶς, ὁρίσας, μεταξὺ ἄλλων, ὅπως καλύπτωσι τὴν κόμην, ὡς αἱ γυναῖκες, μὲ κεκρύφαλον. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον ἐπίσης, καὶ οἱ θηλυπρεπεῖς Σπαρτιᾶται τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων ἔφερον κεκρύφαλον. Ὡσαύτως κεκρύφαλον ἔφερον οἱ ἄνδρες καὶ κατὰ τὰς βακχικὰς ἑορτάς.

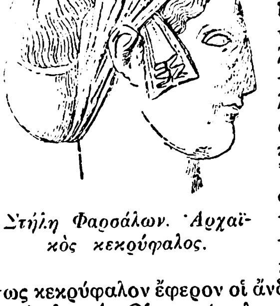

Στήλη Φαρσάλων. Ἀρχαϊκὸς κεκρύφαλος.

Οἱ κεκρύφαλοι κατεσκευάζοντο συνήθως ἐκ δεσμοτρίχου, μαλλίνου ἢ μεταξωτοῦ ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον ὑφαίνετο διὰ κρόκης· ὑπῆρχον ὅμως ἀργότερον καὶ δικτυωτοὶ κεκρύφαλοι, γνωστοὶ ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα reticulum. Κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους οἱ κεκρύφαλοι ἐκοσμοῦντο καὶ διὰ πολυτίμων λίθων, λεγόμενοι τότε λιθοκόλλητοι. Οἱ τοιοῦτοι ἦσαν λαμπρῶς καὶ πλουσίως κεχρωματισμένοι, ὡς μᾶς γνωρίζει τοῦτο ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ἡραίου τῆς Σάμου, περὶ τῶν τιμαλφῶν κοσμημάτων τῆς Ἥρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται καὶ ἓν «κεκρύφαλον ποικίλον». Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ χρῆσις τοῦ κεκρυφάλου προῆλθεν ἐξ Ἰωνίας· ἀλλ' ἂν καὶ ἡ λέξις ἀπαντᾷ ἅπαξ παρ' Ὁμήρῳ, ὅμως εἶναι βέβαιον πλέον ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων μνημείων μὲ σχετικὴν παράστασιν, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἡ χρῆσις τοῦ κεκρυφάλου ἀπέβη συνήθης οὐχὶ ἐνωρίτερον τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ κεκρύφαλος, τῷ ὄντι, παρουσιάζεται πρώτην φορὰν ἐπὶ ἐρυθρομόρφων ἀγγείων τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ καὶ ἐπὶ ὀλίγων μελανομόρφων ἀττικῶν δειγμάτων, ἐνῷ οἱ ἀρχαϊκοὶ γλύπται τῶν Ἀθηνῶν ἐντελῶς τὸν ἀγνοοῦσι. Φαίνεται ὅτι ὁ συρμὸς τοῦ κεκρυφάλου διεδόθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πεισιστράτου, ὁπότε ἡ ἰωνικὴ ἐπίδρασις ἐξεδηλοῦτο λίαν ἰσχυρῶς πανταχοῦ, τόσον εἰς τὰ ἔθιμα, ὅσον καὶ εἰς τὴν τέχνην ἐν γένει. Ἴσως ὁ ἰωνικὸς οὗτος τρόπος τῆς κομμώσεως τῆς κεφαλῆς νὰ μὴ ἐπεκράτησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, κατὰ τὰ μαρτύρια τῶν παραστατικῶν μνημείων, ὁ κεκρύφαλος ἀπέβη ἡ ἀγαπητὴ κόμμωσις τῶν γυναικῶν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

Ἡ Πειθὼ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος. Κλασσικὸς κεκρύφαλος.

Αἱ ἀρχαιότεραι παραστάσεις τοῦ κεκρυφάλου εἶναι αἱ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίφημος στήλη τῶν Φαρσάλων τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, ἐπὶ τῆς ὁποίας δύο κόραι φέρουσιν ὅμοιον κεκρύφαλον. Αἱ τρίχες συγκρατοῦνται διὰ τεμαχίου ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον περιτυλίσσει τὸ τριχωτὸν μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ σχηματίζει ὄπισθεν, ἐπὶ τοῦ αὐχένος, εἶδος θύλακος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κλείεται ἡ κόμη. Τὰ ἄκρα τοῦ ὑφάσματος τούτου ἐπανέρχονται πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὑποκάτω τοῦ μέρους τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπαναπίπτουσι πρὸ τῶν ὤτων, σχηματίζοντα μικρὰς πτυχὰς κανονικῶς διατεθειμένας. Κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα ἡ χρῆσις τοῦ κεκρυφάλου ἀπέβη λίαν κοινή, ἄπειρα δ' εἶναι τὰ μνημεῖα τῶν χρόνων τούτων, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὴν παράστασιν τοῦ κεκρυφάλου. Ἐκ τῶν γλυπτῶν τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διὸς καὶ δὴ τὸ ἀνάγλυφον τῆς νεαρᾶς γυναικός, τὴν ὁποίαν ἀπάγει Κένταυρός τις. Ἡ γυνὴ ἔχει κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν δι' ἑνὸς κομψοῦ κεκρυφάλου, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα συγκρατοῦνται εἰς κόμβον ἄνωθεν τοῦ μετώπου. Τὸν αὐτὸν τύπον κεκρυφάλου φέρει καὶ ἡ νεαρὰ γυνὴ Πειθὼ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ κεκρύφαλος ἐνταῦθα εἶναι ἀνοικτὸς ὄπισθεν πρὸς ἔξοδον ὀλίγων βοστρυχίων. Ἄπειρα παραδείγματα διαφόρων τύπων τοῦ κεκρυφάλου μᾶς παρέχουσιν ἐπίσης καὶ αἱ συλλογαὶ τῶν ἀναγλύφων, ἀναθηματικῶν ἢ ἐπιτυμβίων, ὡς καὶ τὰ εἰδώλια τῆς Τανάγρας. Μαρτύρια ἐπίσης τοῦ συρμοῦ τοῦ κεκρυφάλου καὶ τῶν τύπων αὐτοῦ μᾶς γνωρίζουσι καὶ διάφορα νομίσματα ὄχι μόνον τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Συρακουσῶν, τῆς Κορίνθου, τῆς Μυτιλήνης.

Τὸν πολυτιμότερον ὅμως θησαυρὸν παραστάσεων τοῦ κεκρυφάλου, τὸν καὶ διδακτικώτερον ἐν ταὐτῷ, μᾶς δίδουσιν αἱ ἄπειροι ἀγγειογραφίαι ἐπὶ παντὸς σχήματος ἀρχαίων ἀγγείων. Κατὰ τὰς διαφόρους ταύτας παραστάσεις, φαίνεται πλέον σαφὲς ὅτι ὁ κεκρύφαλος ἦτο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ διευθετῆται κατὰ διαφόρους συνδυασμούς, κατὰ τὸν συρμὸν τῆς ἡμέρας καὶ κατὰ τὴν ἀτομικὴν καλαισθησίαν ἑκάστης γυναικός· ἀλλ' ὁ ἁπλούστερος καὶ κοινότερος τύπος ἦτο ὁ ἑξῆς: ὁ κεκρύφαλος ἦτο ὀρθογώνιον τεμάχιον ὑφάσματος μικρῶν διαστάσεων, περικλεῖον μόνον τὸ παχύτερον μέρος τῆς κόμης ἐπὶ τοῦ αὐχένος, ἐδένετο δὲ ἢ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς ἢ ἐπὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄφινε ἔξω μόνον τοὺς βοστρύχους τοῦ μετώπου καὶ τῶν κροτάφων. Ὁ κόμβος ἐκρύπτετο συνήθως διὰ στεφάνης ἢ μεταλλικῆς ταινίας, ἡ ὁποία περιέθεε τὸ μέτωπον. Εἶναι δύσκολον νὰ εἴπῃ τις πότε ἔπαυσεν ὁ συρμὸς τοῦ κεκρυφάλου ἐν Ἑλλάδι. Ἡ μελέτη τῶν παραστατικῶν μνημείων, γλυπτῶν ἢ γραπτῶν ἀγγείων ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ διάφοροι παραλλαγαὶ τοῦ κεκρυφάλου ἦσαν ἀκόμη ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον, φαίνεται δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐντεῦθεν τὸν κατ' ἐξοχὴν κεκρύφαλον, ἤτοι τὸ τεμάχιον τοῦ ὑφάσματος, ἀντικατέστησεν ὁ δικτυωτὸς κεκρύφαλος (reticulum), ὅστις συγκρατεῖ τὰς τρίχας, χωρὶς νὰ τὰς καλύπτῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς.

Θ. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

κέκτημαι· παρακ. τοῦ *κτῶμαι*, μὲ σημασίαν ἐνεστῶτος, ἔχω, κρατῶ, κατέχω τι ὡς κτῆμα: «κέκτημαι χρήματα»· || μετχ. *κεκτημένος, —η, —ον*· ὁ ἔχων· || καὶ παθ. ὁ ἀποκτηθείς: «τὰ κεκτημένα» τὰ ἀποκτηθέντα, «κεκτημένη ταχύτης» ἡ ἀποκτηθεῖσα ταχύτης, «κεκτημένον δικαίωμα» τὸ ἀναμφισβήτητον.

— **κεκτημένον** ***δικαίωμα*** [*Νομ.*]. Καλεῖται *κεκτημένον δικαίωμά τι* (jus quaesitum), ὅταν λάβωσι χώραν πᾶσαι αἱ προϋποθέσεις, αἵτινες ἀπαιτοῦνται κατὰ τὸν νόμον πρὸς πλήρη παραγωγὴν αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖος εἰδικός τις τίτλος κτήσεως· ἐὰν π. χ. κατὰ τὸν νόμον ἀρκοῦσι πρὸς ἄσκησιν ἐπαγγέλματός τινος ὡρισμένα προσόντα, ὁ ἔχων τὰ προσόντα ταῦτα ἔχει κεκτημένον τὸ δικαίωμα πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Οἱ νόμοι ὁρίζουσι τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς καὶ κτήσεως τῶν δικαιωμάτων· π. χ. ὁ νόμος ὁρίζει ὅτι ἡ κυριότης ἀποκτᾶται δι' ἁπλῆς συμβάσεως ἢ μεταβιβάσεως τῆς νομῆς ἢ μεταγραφῆς· κεκτημένον δικαίωμα δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ ἁπλῶς προσδοκώμενον, ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ ὁποῖον πιθανῶς θὰ ἀποκτήσῃ εἰς τὸ μέλλον ὡρισμένον πρόσωπον (π. χ. ἔχει τις ἕνα μόνον ἀδελφὸν καὶ δὲν ἔχει γονεῖς· πιθανὸν οὗτος νὰ ἀποθάνῃ, ὁπότε θὰ τὸν κληρονομήσῃ). Κατὰ γενικὴν ἐν τῷ δικαίῳ ἀρχήν, οἱ νεώτεροι νόμοι δὲν προσβάλλουσι κεκτημένα δικαιώματα· ἐὰν δηλαδὴ ἔννομος σχέσις περιλαμβάνῃ πλείονα γεγονότα, ἐξ ὧν τινα συντελοῦνται ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νεωτέρου νόμου, ταῦτα κρίνονται κατ' αὐτὸν μόνον ἐφ' ὅσον σκοπεῖται δι' αὐτοῦ βελτίωσις τῆς ἐννόμου σχέσεως, δὲν ἐπέρχεται δὲ βλάβη εἴς τινα τῶν ἐνδιαφερομένων. Θεμελιῶδες στοιχεῖον ὑπάρξεως *ἰδιωτικῆς διαφορᾶς* εἶναι ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐνάγοντος δέον νὰ εἶναι κεκτημένον. Μ. Γ. Δ

Κεκυλὲ *φὸν* ***Στράντονιτς*** (Kekule von Stradonitz), ***Ράϊνχαρτ***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1839—1911). Ἐνωρὶς περατώσας τὰς κλασσικὰς αὐτοῦ σπουδάς, εἰς τὰς ὁποίας μετὰ ζήλου ἀφωσιώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, εἰσῆλθε τῷ 1867 εἰς τὸ Γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον ἐν Ρώμῃ, ὀλίγον δ' ἀργότερον ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα μετ' ἰδιαιτέρας φιλοπονίας καὶ ἐπιμονῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν μνημείων τοῦ λεγομένου Θησείου καὶ τῶν περιφήμων ἀναγλύφων τοῦ θωρακείου τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης. Αἱ περὶ τῶν ἀνωτέρω μνημείων ἔρευναι καὶ ἑρμηνεῖαι τοῦ Κεκυλέ, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1869, ἀποτελοῦσι πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν καθόλου ἀρχαιολογίαν, ὁμοίαν δὲ ἀξίαν κέκτηνται καὶ τὰ πολλὰ αὐτοῦ ἔργα ἑρμηνείας ἀγγείων καὶ σαρκοφάγων ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν. Ὁ Κεκυλὲ ἐξελέγη τῷ 1870 καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας τὸ πρῶτον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης καὶ ἀργότερον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς ἐν τῷ Βασιλικῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ὑπῆρξε μέλος τῆς πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Hebe» (1867), «Die Balustrade des Tempels der Athena-Nike» (1869), «Die antiken Bildwerke in Theseion» (1869), «Ueber die Entstehung der Götter-ideale der griechischen Kunst» (1871), «Griechische Thonfiguren aus Tanagra» (1878), «Zur Dentung und Zeitbestimmung des Laokoon» (1883), «Die antiken Terrakotten Pompéi und Sizilien» (1884). Παραλλήλως πρὸς τὰ καθαρῶς ἀρχαιολογικὰ αὐτοῦ ἔργα, ὁ Κεκυλὲ ἐξέδωκε καὶ σημαντικὰς μελέτας του περὶ τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας, ἀσχοληθεὶς ἰδίως μὲ τὰ ἔργα τοῦ Λιβίου καὶ τοῦ Βιργιλίου. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἔργων του εἶναι ἡ κριτικὴ μελέτη «Zur Kritik der Aneassage». Θ. Δ. Θ.

— **Κεκυλὲ** *φὸν* ***Στράντονιτς*** (Kekule von Stradonitz), ***Φρειδερῖκος Αὔγουστος***. Γερμανὸς χημικὸς (1829—1896), ἐδίδαξε χημείαν ἐν Γάνδῃ ἐπὶ ἑπταετίαν, τῷ δὲ 1865 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν Μπὸν καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ χημικοῦ ἰνστιτούτου. Τῷ 1885 ὠνομάσθη μέλος τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἀρχικῶς ἦτο ὀπαδὸς τῶν περὶ ὀργανικῆς χημείας τυπικῶν θεωριῶν τοῦ Gerhard, ἀλλὰ καινοτομῶν μετέβαλε καὶ συνεπλήρωσε ταύτας διὰ τῆς καταστρώσεως τετάρτου τύπου καὶ διὰ τῆς ἀνακαλύψεώς του περὶ τετρατομικότητος τοῦ ἄνθρακος, καὶ τοῦ ἀμοιβαίου κορεσμοῦ τῶν στοιχείων. Ἐπίσης δι' ἄλλων θεωριῶν καὶ ὑπολογισμῶν συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν νεωτέραν ἐξέλιξιν τῆς χημικῆς ἐπιστήμης.

Αὔγουστος Κέκουλε.

Ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ κατάστρωσις τύπου πρὸς σύνθεσιν τοῦ βενζολίου, ὡς καὶ τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ, διὰ τῆς καταλλήλου συντάξεως τῶν ἓξ ἀτόμων τοῦ ἄνθρακος. Ἐδημοσίευσε πλείστας εἰδικὰς μονογραφίας, ἔγραψε δέ: «Ἐγχειρίδιον ὀργανικῆς χημείας» (1861—1867), «Χημεία τῶν παραγώγων τοῦ βενζολίου καὶ ἀρωματικῶν οὐσιῶν» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Wallach*), «Πίνακες χρήσιμοι εἰς τὴν χημικὴν ἀνάλυσιν». Ὑπῆρξε συνιδρυτὴς τοῦ «Περιοδικοῦ χημείας, φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν». Θ. Κ.

Κέκωλα [*Γεωγρ.*]. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

κέκων-μαίντινγκερ· βλ. *κέκεν* μαίδδινγκερ.

κέλ· λέξις τουρκική, σημαίνουσα κασιδιάρης. Ἀπαντᾷ ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἢ μᾶλλον ὡς παρωνύμιον, προστιθέμενον εἰς κύρια ὀνόματα, ὡς *Κὲλ-Ἀχμέτ, Κὲλ-Μεχμὲτ κτλ.* Ν. Μ.

Κὲλ (Kehl) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βάδεν, κειμένη ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ρήνου, ἔναντι τοῦ Στρασβούργου. Κάτ. 9 467. Ἔχει ποικίλην βιομηχανίαν καὶ διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον ξυλείας, γαιανθράκων καὶ κτηνῶν. Εἶναι ἀκμαῖος σταθμὸς τῆς μεγάλης διὰ τοῦ Ρήνου ναυσιπλοΐας καὶ κέντρον σημαντικῶν ἐμπορικῶν μεταφορῶν. Κατὰ τὸ 1926 ἐκομίσθησαν διὰ τοῦ ποταμοῦ 598.000 τόννοι ἐμπορευμάτων καὶ ἐξήχθησαν 188.000 τόννοι. Τὸ Κὲλ ἱδρύθη τῷ 1289, ὑπῆρξε δὲ ἓν τῶν ἰσχυροτέρων φρουρίων ἐπὶ τοῦ Ρήνου. Ἁλωθὲν ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1678, ἐπεσκευάσθη καὶ ἐνισχύθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατάρχου καὶ περιφήμου ὀχυρωτοῦ Βωμπάν. Τῷ 1774 περιῆλθεν εἰς τὸ Βάδεν-Βάδεν καὶ ἔλαβε μορφὴν πόλεως. Κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1808—1814, μεθ' ὃ παρέμεινεν εἰς τὸ δουκᾶτον τῆς Βάδης. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀπὸ τοῦ Στρασβούργου, ἐπεσκευάσθη δὲ τῷ 1871 ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἀπετέλεσεν ἓν ὀχυρὸν μετὰ τοῦ Στρασβούργου. Τῷ 1919

Digitized by Google

κατελήφθη πάλιν ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, περιλαμβανόμενον εἰς τὴν ζώνην τῆς συμμαχικῆς κατοχῆς. Θ. Κ.

Κελαδεινὴ (ἡ) (ἀπὸ τοῦ *κέλαδος* = θόρυβος) */Ἀρχ./*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ὡς θεᾶς τοῦ κυνηγίου ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῷ ὁμηρικῷ ὕμνῳ πρὸς τὴν Ἄρτεμιν. —Π.

Κελαδεινὴ */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἄλλη ὀνομασία τῆς νήσου *Ρηνείας*, τῆς νῦν *Μεγάλης Δήλου*. Σ.Ε.Λ.

κελάδημα (τό), δημοτ., *κελάηδημα* καὶ *κελάδισμα*· τὸ νὰ κελαδῇ τις, τὸ ᾆσμα τῶν πτηνῶν: «τὸ κελάδημα τῆς ἀηδόνος,—τῆς πέρδικος» || βοὴ ἀνέμων, ρεόντων ὑδάτων, ποταμοῦ (ἀρχ.).

κελαδητὸς (ὁ)· ὁ κατὰ τρόπον κελαδήματος ἠχῶν.—Ἐπίρρ. *κελαδητά*.

Κελαδίων. Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας τοῦ Β' αἰῶνος, ὅστις διαδεχθεὶς τὸν Μᾶρκον τὸν Β' προέστη τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη. Ε. Γ. Π.

Κελάδουσα */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἄλλη ἀρχαία ὀνομασία τῆς *Ρηνείας*, τανῦν *Μεγάλης Δήλου*, διασωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πλινίου (IV, 22). Σ. Ε. Λ.

Κελάδουσαι */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Νησῖδες τοῦ Δαλματικοῦ ἀρχιπελάγους. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει αὐτὰς ὡς κειμένας ἔναντι τῆς σημερινῆς Ζάρας καὶ τῆς Λιβουρνίας, ὁ δὲ Κίπερτ ταυτίζει αὐτὰς πρὸς τὰς σημερινὰς νησῖδας Ἰνκορνάτα, Κούρμπα, Λεβρνάκα, Ἰάντρα, Λάβσα, Σμόκβικα, κ. ἄ. Πρὸς τὰς Κελαδούσας πιθανῶς νὰ σχετίζεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου ἀναφερομένη νησὶς τῆς Ἀδριατικῆς *Δυσκέλαδος*. —Π

κελαδῶ (—έω), καὶ **κελαηδῶ**· ἐπὶ τῶν πτηνῶν, ᾄδω, τραγουδῶ· || μεταφ. πολυλογῶ, φλυαρῶ.

Κελάδων */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἀλφειοῦ κατὰ τὰ ἀρχαῖα ὅρια Ἀρκαδίας καὶ Τριφυλίας, ἐπὶ τῆς ἐκ Μεγαλοπόλεως εἰς Σκιλλοῦντα ὁδοῦ καὶ κατὰ τὰς Β ὑπωρείας τοῦ ὄρους Λυκαίου. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου χαρακτηρίζεται ὡς «ὠκύροον» καὶ ρέον παρὰ τὰ τείχη τῆς Φειᾶς, ὑπὸ δὲ τοῦ Παυσανίου ὀνομάζεται *Κέλαδος* καὶ καθορίζεται ὡς ρέων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θεισόας. Καίτοι ἡ σημερινὴ συνταύτισις μετὰ τῶν πολλῶν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ποταμίων ἀμφισβητεῖται, οὐχ ἧττον φαίνεται ὅτι οὗτος εἶναι τὸ καλούμενον σήμερον *Βροντερὸ* (ὄνομα ταυτόσημον πρὸς τὸ ἀρχαῖον), τὸ ὁποῖον πηγάζει ἐκ τοῦ Λυκαίου καὶ ρέει παρὰ τὸ χάνι Δραγουμάνου καὶ ὑπὸ τὴν αὐτόθι μεγάλην γέφυραν τῆς ὁδοῦ Καρυταίνης - Ἀνδριτσαίνης, $7^1/_2$ χλμ. πρὸς Α. τῆς ἀρχαίας Θεισόας. Ι. Σ. Σ.

κελαηδῶ, καὶ **κελαϊδῶ**· δημοτ., τύπος τοῦ *κελαδῶ* (βλ. λ.).

Κελαϊδής, Παρθένιος. Κληρικὸς ἐκ Κρήτης, ἐργασθεὶς ἐπὶ ἥμισυ αἰῶνα ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ἐγεννήθη τῷ 1830 εἰς τὸ χωρίον Μουρὶ Σφακίων καὶ ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ τῷ 1905. Ἐκάρη μοναχὸς τῷ 1853, ὀνομαζόμενος πρὶν Παναγιώτης. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, μετὰ τὸ ἄτυχὲς τέλος τῆς ὁποίας μετέβη εἰς Τεργέστην ὡς ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς κοινότητος. Παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης προπαρεσκεύασε τὸ κίνημα τοῦ 1877 καὶ πρὸς τοῦτο κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, βοηθήσας καὶ χρηματικῶς τὸν ἀγῶνα. Ἀναχωρήσας πάλιν εἰς Εὐρώπην ἐγκατεστάθη εἰς Λιβόρνον (1878) τῆς Ἰταλίας ὡς ἐφημέριος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, ὅπου ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ ἐκεῖ παραμένοντος Σπ. Ζαμπελίου καὶ τῆς χήρας του, τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἔπεισε νὰ ἀφήσῃ τὴν περιουσίαν της εἰς τὴν Κρήτην. Ἐκ Λιβόρνου ἐβοήθησε τὰ μέγιστα τὴν κρητικὴν ὑπόθεσιν. Σχετιζόμενος μὲ τὸν Ἰταλὸν πρωθυπουργὸν Crispi καὶ τὸν γερουσιαστὴν Galli, δὲν ἀφῆκεν εὐκαιρίαν ὑπὲρ τῆς Κρήτης ἀνεκμετάλλευτον. Συνέταξε πολλὰ ὑπομνήματα καὶ πρὸς Ἕλληνας καὶ ξένους, ἐπεσκέφθη χάριν τῶν κρητικῶν ὑποθέσεων τὰ εὐρωπαϊκὰ κέντρα καὶ ἐδημοσίευσεν ἄρθρα εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον ὑπὲρ τῆς Κρήτης. Ἐκλεγεὶς ἐπίσκοπος Κισάμου καὶ Σελίνου ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν. Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1889 κατῆλθεν εἰς Κρήτην. Εὑρεθεὶς βραδύτερον (1904) εἰς τὴν ἀντιπολιτευομένην τὸν πρίγκιπα Γεώργιον μερίδα, κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς Ἱερᾶς συνόδου λόγῳ ἀνευλαβοῦς συμπεριφορᾶς. Δραπετεύσας ἦλθεν εἰς Πειραιᾶ καὶ μὴ θελήσας νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸ κίνημα τοῦ Θερίσου μετέβη εἰς Σῦρον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἡ ἀλληλογραφία του μετὰ πλείστων ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων κατετέθη εἰς τὸ Ἱστορικὸν ἀρχεῖον Κρήτης, μέρος δ' αὐτῆς ἐξέδωκεν ὁ δικηγόρος Σταῦρος Κελαϊδῆς (Χανιὰ 1930) Ν. Β. Τ.

Κελαιναί */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἀρχαία πόλις τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Φρυγίας. Εἶχε κτισθῆ ἐπὶ βραχώδους καὶ ἀποκρήμνου λόφου παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου, ὅστις διήρχετο διὰ τῆς ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν πόλεως, ὡς διήρχετο δι' αὐτῆς καὶ ὁ εἰς τὸν Μαίανδρον χυνόμενος Μαρσύας. Εἰς τὴν μεγάλην ταύτην καὶ εὐδαίμονα, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, πόλιν ἔζη κατὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους ὁ πλούσιος Λυδὸς Πύθιος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἄτυος, ὅστις εἰς μὲν τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Δαρεῖον εἶχε δωρήσει χρυσοῦν πλάτανον καὶ χρυσῆν ἄμπελον, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Ξέρξην ἐφιλοξένησε μεγαλοπρεπῶς, ὅτε ἐξεστράτευσεν οὗτος κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰς Κελαινὰς διέμεινεν ὁ Ξέρξης καὶ ὅτε ἡττηθεὶς ἐν Ἑλλάδι ἐπέστρεψεν εἰς Ἀσίαν, τότε δὲ ἔκτισε καὶ τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν καὶ ὀχυρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ ὑπ' αὐτὴν ἀνάκτορα παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Μαρσύου. Εἰς τὰς Κελαινὰς εἶχε μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα καὶ παράδεισον πλήρη ἀγρίων ζῴων, τὰ ὁποῖα ἐθήρευεν ἔφιππος, καὶ ὁ Κῦρος νεώτερος. Εἰς ταύτας δὲ συνηθροίσθη καὶ ὁ μισθοφορικὸς ἑλληνικὸς στρατός του ὑπὸ τὸν Κλέαρχον τὸν Λακεδαιμόνιον, Σῶσιν τὸν Συρακόσιον καὶ Σοφαίνετον τὸν Ἀρκάδα, ὅτε ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου. Κατὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου αἱ Κελαιναί, αἵτινες ἦσαν τότε ἡ ἕδρα τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας, παρεδόθησαν εἰς αὐτόν, ἀφοῦ δὲν ἀπεστάλη εἰς αὐτὰς ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας ἡ ὑποσχεθεῖσα περσικὴ ἐπικουρία. Εἰς τὰς Κελαινάς, ἠσφαλισμένος ἀπὸ τῆς ὀχυρότητός των, διέμεινε κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 321—320 π.Χ. ὁ στρατηγὸς Εὐμένης, ἀναμένων νὰ συνάψῃ παρ' αὐτὰς μάχην κατὰ τῶν ἀπὸ ἀντιθέτων διευθύνσεων ἐπερχομένων κατ' αὐτοῦ στρατιῶν τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου. Αἱ Κελαιναὶ παρήκμασαν ἀφ' ὅτου ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος ὁ Σωτὴρ μετώκισε τοὺς κατοίκους αὐτῶν εἰς τὴν πλησίον των πόλιν *Ἀπάμειαν τὴν Κιβωτόν*. ΚΑΨ.

Κέλαινος */Μυθολ./*. —1) Υἱὸς τοῦ Φλυοῦ καὶ πατὴρ τοῦ Καύκωνος. —2) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Δαναΐδος Κελαινοῦς καὶ ἐπώνυμος τῆς πόλεως τῆς Φρυγίας Κελαινῶν, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι μετὰ τὴν ἐπὶ τῶν Διαδόχων καταστροφήν των μετῴκησαν εἰς τὴν Ἀπάμειαν, ἥτις ὡς διάδοχος τῶν Κελαινῶν ἐτίμα τὸν ἥρωα Κέλαινον καὶ τὸν πατέρα του Ποσειδῶνα ἐξαιρετικῶς. ΚΑΨ.

Κελαινὼ */Μυθολ./*.—1) Θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαχεν ὡς σύζυγος ὁ ὑπ' αὐτῆς φονευθεὶς υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου Ὑπέρβιος.—2) Θυγάτηρ τοῦ Ἄτλαντος καὶ τῆς Πλειόνης, μία δηλαδὴ τῶν ἑπτὰ Πλειάδων ἢ Ἀτλαντίδων. Ἐλέγετο αὕτη σύζυγος τοῦ Προμηθέως καὶ κατ' ἄλλους μύθους μήτηρ τοῦ Λύκου καὶ τοῦ Νυκτέως ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος.—3) Μία τῶν *Ἁρπυιῶν* (βλ. λ.), ἡ προσωποποίησις τῶν μαύρων νεφῶν, ἡ ἐξάρχουσα κατὰ τὸν ποιητὴν Βιργίλιον τοῦ ἀπαισίου χοροῦ τῶν Ἁρπυιῶν.—4) Μία τῶν Ἀμαζόνων παρὰ τῷ Διοδώρῳ, προσωποποίησις ἀτμοσφαιρικῶν ἀνωμαλιῶν.—5) Θυγάτηρ τοῦ Ὑάμου, υἱοῦ τοῦ Λυκώρου, καὶ μήτηρ τοῦ ἥρωος Δελφοῦ, τοῦ ἐπωνύμου τῶν Δελφῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος.—6) Μήτηρ τῆς Τραγασίας καὶ μάμμη τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος τῆς πόλεως Μιλήτου. ΚΑΨ.

Κελαμιὰ (τά). Διακλάδωσις τῶν Τσιγγάνων, ἀπαντῶσα εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν Τουρκίαν. Ὁ κλάδος οὗτος εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ὀλιγαρίθμων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐλάχιστα γνωστός. Κ. Φ.

Κελαντὰν (Kelantan) */Γεωγρ./*. Ἰθαγενὲς κράτος τῆς Ἀσίας, ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Μαλάκας, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Κεῖται παρὰ τὴν Α. ἀκτὴν τῆς χερσονήσου, ἔχει βραχεῖαν παραλίαν ἐπὶ τῆς Σινικῆς θαλάσσης καὶ συνορεύει πρὸς τὰ ΒΑ. μὲ τὸ Σιάμ. Ἔχει ἔκτασιν 15 200 τ. χλμ. καὶ 309.293 κατ. Εἶναι χώρα πλούσια εἰς χρυσὸν καὶ κασσίτερον, ἀλλ' ἡ κυριωτέρα πηγὴ πλούτου αὐτῆς εἶναι ἡ γεωργία. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ παράγει ὄρυζαν, κόμμι, ρητίνην, πολύτιμον ξυλείαν, ζαχαροκάλαμον καὶ σιτηρά. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶνε ἡ *Κότα Μπάρου*, κυριώτερος δὲ λιμὴν ἡ *Τούμπατ*. Κυβερνᾶται ὑπὸ σουλτάνου, βοηθουμένου ὑπὸ συμβουλίου τοῦ κράτους καὶ συμβούλου διοριζομένου ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν καὶ προστασίαν τοῦ Σιὰμ μέχρι τοῦ 1909, ὁπότε τοῦτο παρεχώρησε τὰ ἐπ' αὐτοῦ δικαιώματά του εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Μ. Δ. Β.

—*/Φιλοτ./* Τὸ ἀγγλικὸν προτεκτοράτον τοῦ Κελαντὰν ἀπέκτησεν εἰδικὴν σειρὰν γραμματοσήμων κατὰ τὸ 1911. Αὕτη ἀπαρτίζεται ἐκ 13 ἀξιῶν, ἀπασῶν τοῦ ἰδίου τύπου, παριστῶντος τὰ ἐμβλήματα τοῦ προτεκτοράτου. Κατὰ τὸ 1922, 29 ἀξίαι τῆς σειρᾶς ταύτης ἔλαβον τὸ ἐπίσημασμα MALAVA-BORNEO EXHIBITION ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς διεξαχθείσης τότε ἐκθέσεως. Κατὰ τὸ 1928 ἐξεδόθη ἓν γραμματόσημον 1 $ φέρον τὴν εἰκόνα τοῦ σουλτάνου. Ἡ τιμὴ τῶν γραμματοσήμων, τῶν μεγάλων ἰδίᾳ ἀξιῶν, εἶναι ὁπωσδήποτε σημαντική. (Ε. Φ. Ε.)

Κελάντων */Γεωγρ./*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῷ νομῷ Τραπεζοῦντος παρὰ τὸν ποταμίσκον Δέρανα, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες διετήρουν ἓν σχολεῖον καὶ μίαν ἐκκλησίαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Ε. Ι. Χ.

κελάρι (τό)· βλ. *κελλάριον*.

κελαρτζῆ-μπασῆς· ὁ ἀρχιοψοφύλαξ παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ὁ ἀρχιοψοφύλαξ τοῦ σουλτάνου ἦτο πρόσωπον ἀσκοῦν μεγάλην ἐπιρροήν, διότι, ὡς φροντίζων περὶ τῶν ἐδωδίμων τῶν σουλτάνων, οἵτινες ἐφοβοῦντο πάντοτε τὸν ἐκ δηλητηριάσεως θάνατον, ἔπρεπε ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν. Εἰς τὸ σουλτανικὸν χαρέμιον ὑπῆρχεν ἡ *κελαρτζῆ-καδίν*. Ν. Μ.

κελάρυσμα (τό)· ὁ ἤρεμος ἦχος, ἡ ἀσθενὴς βοὴ τοῦ ρυακίου, τῆς πηγῆς κτλ.

Κελὰς */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ὀδεμὶς τοῦ νομοῦ Σμύρνης. Ἔχει περὶ τοὺς 400 κατοίκους. Ν. Μ.

κέλαστρος (ὁ) (Celastrus L.) */Παλαιοφυτολ./*. Γένος ἐκλειφάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *σαπινδωδῶν χωριστοπετάλων δικοτύλων*. Λείψανα τῶν φυτῶν τούτων ἀπολιθωμένα εἶναι γνωστὰ ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Β. Ἀμερικήν, τὰς πολικὰς χώρας καὶ τὴν Εὐρώπην. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν εἰδῶν *κέλαστρος ὁ τοῦ Περσέως* (Cel. Persei Ung.), *κέλαστρος ὁ ὀξύφυλλος* (Cel. oxyphyllus Ung.) καὶ *κέλαστρος ὁ ἑλληνικὸς* (Cel. graecus Ung.) εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

Κελάτ, ἢ **Καλὰτ** (Kelat ἢ Kalat) */Γεωγρ./*. Ἰθαγενὲς χανᾶτον καὶ ἐπαρχία τοῦ Βελουχιστάν, ὑποτελὲς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας (βλ. *Καλάτ*). Μ. Δ. Β.

— **Κελάτ**, ἢ **Καλὰτ** */Γεωγρ./*. Ἡ κυριωτέρα πόλις καὶ πρωτεύουσα τοῦ Βελουχιστάν. Κεῖται ὑπὸ 29° 2' Β πλάτ. καὶ 66° 35' Α. μήκ. Γκρήνουϊτς, καὶ εἰς ὕψος 2073 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐκ ταύτης ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ὁλόκληρος ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως παράγεται ἐκ τῆς ἀραβικῆς λέξεως *καλιά* ἢ (ἐν συνθέσει) *καλάτ*, ἡ ὁποία σημαίνει φρούριον. Πράγματι ἔχει ὡραῖον καὶ ὀχυρὸν φρούριον εἰς τὴν κορυφὴν λόφου, ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις, ἀσήμαντος καθ' ἑαυτήν, ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 2000 κατοίκων. Ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ φρουρίου κεῖται καὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἡγεμόνος (χάνου), εἰς τὸ ὁποῖον ἐφονεύθη ὁ ἡγεμὼν τοῦ Ἀφγανιστὰν Μιχρὰπ χάν, ὅτε τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα κατέλαβον ἐξ ἐφόδου τὴν Κελὰτ κατὰ τὸν πρῶτον Ἀφγανικὸν πόλεμον (1839). Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως ἦτο *Τουρὰν* ἢ *Τουμπαράν*. Κατὰ τὰς μελέτας Ἄγγλων ἀσιανολόγων, ἡ οἰκογένεια τῶν Χάνων τῆς Κελὰτ εἶναι ἀραβικῆς καταγωγῆς, μεταναστεύσασα ἐκ τῆς ἀραβικῆς χώρας τοῦ Ὀμάν. Σήμερον ὁ χάνης τῆς Κελὰτ εἶναι ἀρχηγὸς τῆς Βελουτσικῆς ὁμοσπονδίας. Ν. Μ.

Κελβιανὸν */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Λυδίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λυδίας, ἥτις διῳκεῖτο ὑπὸ κονσουλαρίου, μετὰ δὲ τὴν εἰς θέματα διαίρεσιν τῆς αὐτοκρατορίας περιελήφθη εἰς τὸ θέμα Θρακησίων. Περὶ τὴν πόλιν ταύτην ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φιλοκάλην κατετρόπωσε, περὶ τὸ 1110, τοὺς ἐπιδραμόντας Τούρκους τοῦ Ἰκονίου, ὧν ἄλλους μὲν κατέσφαξε, ἄλλους δὲ ᾐχμαλώτισε. Μετά τινα ἔτη οἱ Βυζαντινοί, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φιλαδελφείας Κωνσταντῖνον Γαβρᾶν, συνέτριψαν τὰς δυνάμεις τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Σαΐσᾶν καὶ ἠνάγκασαν τοῦτον νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ. Περὶ τὸ 1186 ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου Κιλὶτζ-Ἀσλάν, ἐπωφελούμενος τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπέδραμεν εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος καὶ ἐλεηλάτησε τὸ Κελβιανόν. Τῷ 1204, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, τὸ Κελβιανὸν περιῆλθε προσωρινῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δαυὶδ Κομνηνοῦ, κατόπιν ὅμως κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας Θεοδώρου Α' Λασκάρεως καὶ ὑπήχθη εἰς τὸ θέμα τοῦ Νεοκάστρου. Ν. ΚΛΣ

Κέλβιν (Kelvin) */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῆς Σκωτίας. Πηγάζων ἐκ τῶν λόφων Καλσὰϊθ ἐκβάλλει εἰς τὸν Κλάϊδ πρὸς τὸ Πάρτικ, κατόπιν ροῦ 34 χλμ. Δίδει τὸ ὄνομά του εἰς τὸ περίφημον δημόσιον πάρκον τῆς Γλασκώβης, τὸ Κελβιγκρόβ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ουέστ Ἔντ Πάρκ. Ἐπὶ τοῦ πάρκου τούτου ὑπάρχουν τὰ κτίρια τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης καὶ ἡ πινακοθήκη. Δ. Σ. Δ.

Κέλβιν (Kelvin), *λόρδος Οὐΐλλιαμ* —. Ἄγγλος φυσικὸς (βλ. λ. *Θόμψων Οὐΐλλιαμ*).

Digitized by Google

Κελεαὶ /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλισμα τῆς Κορινθίας πέντε σταδίους (=1 χλμ. περίπου) ἀπὸ τοῦ Φλιοῦντος. Εἶχεν ἱερὸν τῆς Δήμητρος, ὅπερ ἐτελετουργεῖτο ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἱεροφάντης δὲν ἦτο ἰσόβιος, ἀλλ' αἱρετὸς ὑπὸ τῶν Φλιασίων δι' ἑκάστην τελετὴν «λαμβάνων καὶ γυναῖκα ἣν ἐθέλει». Ἡ τελετὴ δέ, ἥτις «τῶν 'Ελευσινίων ἐστὶ μίμησις», καθιερώθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ *Κελεοῦ* Δυσαύλου, ὅστις «ἦν ὁ τῷ χωρίῳ παραθέμενος τὸ ὄνομα Κελεάς, ὡς οἱ Φλιάσιοί φασι» (*Παυσαν.* Β' ιδ'). Ἡ θέσις τῶν Κελεῶν ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ 'Ασωποῦ, ὅπου φαίνονται θεμελιώσεις ἀρχαίου κτίσματος (*Curtius*, Pelopon. II, σελ. 475). Σ. Ε. Λ.

Κελέβη (ἡ) (Celebes, προφ. *Σελέμπες*) /*Γεωγρ.*/. Μία ἀπὸ τὰς τέσσαρας νήσους τῆς Σόνδης, ἀνηκούσας εἰς τὸ συγκρότημα τῶν 'Ολλανδικῶν 'Ανατολικῶν 'Ινδιῶν. 'Εκτείνεται ἀπὸ 1°37' Ν. καὶ ἀπὸ 118°49' 'Αν. μέχρις 125°5' 'Αν. 'Απὸ βορρᾶ πρὸς νότον σχηματίζονται οἱ κόλποι καὶ λιμένες *Τομίνι, Γκοροντάλο, Βόλο* καὶ *Μπόνι*. Ἡ νῆσος ἔχει μῆκος 800 μιλλίων, ἡ παραλία της εἶναι πλήρης ἀπὸ κοραλλιοφόρα στρώματα, ἡ ὅλη δὲ χώρα εἶναι ὀρεινή. Αἱ μεγάλαι κεντρικαὶ ὀροσειραί, μὲ κέντρον τὰ ὄρη *Κορούγουϊ* καὶ *Μπονθαίν*, ἔχουσιν ὕψος ἄνω τῶν 10.000 ποδῶν. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Ζενεμέζαμ*, εὐρὺς καὶ πλωτός, ἐκβάλλων εἰς τὸν λιμένα Μπόνι, ὁ *Πόσο* ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον Τομίνι, ὁ *Δάνταγκ*, κ. ἄ. Παρὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν ὑπάρχουν νησίδια χαμηλά, περιβαλλόμενα ἀπὸ κοραλλιοφόρα στρώματα καὶ χωριζόμενα ἀπὸ τὴν νῆσον μὲ τὰ ἐπικίνδυνα στενὰ *Τιόρο* καὶ *Γουογουόνι*. Αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ *Καμπάνεα, Μάνα, Γουογουόνι* καὶ *Μποῦτον*. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ὑπάρχουν αἱ νησῖδες *Μπὰγ* καὶ *Πέλιγκ*. Εἰς τὸν κόλπον Τομίνι ἡ *Σίπλαιτ*. Μὲ τὰς προσκειμένας νησῖδας ἡ Κελέβη ἔχει ἔκτασιν 77.855 τετρ. μιλλίων, καὶ ἄνευ αὐτῶν 69.255 Κάτ. 3.435.664, ἐν οἷς καί τινες ξένοι. Ἔχει ἀπέραντα δάση καὶ ἔδαφος λίαν εὔφορον. Καλλιεργεῖται ἡ ὄρυζα, τὸ βαμβού, σακχαροκάλαμον, καπνός, καφὲς καὶ ἐλαστικὸν κόμμι. Οἱ ἰθαγενεῖς εἶναι ναυτίλοι ἢ ἁλιεῖς, διεξάγει δὲ ἡ νῆσος ἐμπόριον ἐβένου, ἐρυθροξύλου κτλ. Γηγενεῖς φυλαὶ εἶναι οἱ *Τοάλα, Τοράζα, Μπουγινέζ, Μακασσάρ, Μιναχάσεσε* καὶ *Γκοροντιλέζε*. Οἱ κάτοικοι εἶναι εὐγενεῖς καὶ μειλίχιοι, ἡ δὲ κοινωνία εἶναι ὠργανωμένη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οἰκογενείας, ἧς ἐπέκτασις εἶναι ἡ φυλή. Ὑπάρχουν διακρίσεις τάξεων καὶ ἀρχῶν, ἡ δὲ γυνὴ ἔχει ὑψηλὴν θέσιν μεταξὺ τῶν Τοράζα, ἐκλέγουσα ἡ ἰδία τὸν σύζυγόν της. Ἔχουν ἰδίαν γλῶσσαν μὲ διαφόρους διαλέκτους, τὸ δὲ θρήσκευμα εἶναι Μωαμεθανοί, μὲ ἴχνη ἰνδισμοῦ καὶ παγανισμοῦ. Πολλοὶ ὅμως Μιναχάσεσε εἶναι σήμερον Χριστιανοὶ καὶ ζοῦν μὲ εὐρωπαϊκοὺς τύπους.

Ὁ κύριος λιμὴν *Μακασσὰρ* εἶναι ἕδρα τοῦ κυβερνήτου τῆς νήσου, μὲ πληθυσμὸν 22.767. Οἱ Πορτογάλοι φαίνεται ὅτι ἐνεφανίσθησαν πρῶτοι εἰς τὴν νῆσον τῷ 1512 καὶ διεξῆγον ἐμπόριον ἀρωμάτων. Ὁ σουλτᾶνος τοῦ Μακασσάρ, ἄρχων τοῦ κράτους Γκόουα, εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς νήσου, ὑπεστήριξε τοὺς Πορτογάλους καὶ κατόπιν τοὺς Ἄγγλους. Βραδύτερον οἱ 'Ολλανδοὶ ἐπεβλήθησαν εἰς τοὺς διαφόρους σουλτάνους τῆς νήσου καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδώσουν τὰς γαίας εἰς τὴν 'Ολλανδικὴν 'Εταιρείαν 'Ανατολικῶν 'Ινδιῶν, ἡ ὁποία ἐνήσκει τὸ μονοπώλιον τῶν ἀρωμάτων. Ἤδη ἡ νῆσος κατέχεται ὑπὸ τῶν 'Ολλανδῶν, ἐκτὸς μερικῶν μικρῶν βασιλείων, μὲ τὰ ὁποῖα οὗτοι ἔχουν συνάψει σύμφωνα συμφέροντα δι' αὐτούς. Μ. Ι. Θ.

— **Κελέβης *θάλασσα*** /*Γεωγρ.*/. Θάλασσα τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ μεταξὺ 5° καὶ 12° Β. πλάτους καὶ 118° καὶ 126° Α. μήκους Γκρήνουϊτς, περιβαλλομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς μεγάλης νήσου τῶν Φιλιππίνων Μιντανάο (Mindanao), πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν Β. ἀκτῶν τῆς νήσου Κελέβης, ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα, καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῶν ΒΑ. παραλίων τῆς Βόρνεο· πρὸς Α φράσσεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν νήσων Σάγγι (Sangi). Ἡ θάλασσα τῆς Κελέβης, ἔχουσα σχῆμα ἀπιοειδές, κλείεται πανταχόθεν, ἀφίνουσα τρεῖς κυρίως διεξόδους, τὸν εὐρὺν διέκπλουν Μακασσὰρ μεταξὺ Βόρνεο καὶ Κελέβης, ὁδηγοῦντα εἰς τὴν θάλασσαν τῆς 'Ιάβας, πλῆθος μικρῶν διέκπλων πρὸς Α., ἀνοιγομένων διὰ μέσου τῶν νησίδων Σάγγι καὶ ὁδηγούντων κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν Εἰρηνικόν, καὶ τοὺς διέκπλους τοῦ *Σιμπούτου* καὶ τοῦ *Μπαζίλαν*. Τὸ μέγιστον βάθος τῆς θαλάσσης φθάνει τὰ 5.047 μέτρα, εὑρίσκεται δὲ τοῦτο κατὰ τὸ ΒΑ. τμῆμα αὐτῆς, κατέναντι τοῦ Εἰρηνικοῦ. Κυριαρχοῦντες ἄνεμοι εἶναι οἱ πνέοντες ἀπὸ Ν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐγείρουσι μεγάλας τρικυμίας. Χ. Δ.

Κελεβὴ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Εἶναι εὔφορον εἰς σταφίδας, σιτηρά, οἶνον, ἔλαια, ἐστεριδοειδῆ καὶ κηπαῖα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 356. Ι. Σ. Σ.

Κέλεια (λατ. Celeia) /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Νωρικοῦ, κειμένη κατὰ τὰ ΝΑ αὐτοῦ, ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Σαύου. 'Επὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κλαυδίου (41—54 μ. Χ.) ἐπωνομάσθη *Κλαυδία* (Claudia), εἰς δὲ τὰς ἀνακαλυφθείσας ἐπιγραφὰς φέρεται ἁπλῶς Celeia ἢ Claudia Celeia ἢ Municipium Celeianum κτλ. 'Ενταῦθα ἐλατρεύετο ἡ θεὰ Κέλεια. Σήμερον καλεῖται Cilli καὶ ὑπάγεται ἀπὸ τοῦ 1918 εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν. Α. Θ. Σ.

κελὲκ (λ. περσ.). Μεγάλη σχεδία διὰ τὰς ποταμίους μεταφορὰς μεγάλων βαρῶν, ἔχουσα μεγάλην πλευστότητα, χάρις εἰς τοὺς ἀσκοὺς ἐκ δορῶν μεγάλων ζῴων, οἵτινες ἀποτελοῦν τοὺς πλωτῆράς των καὶ ἐφ' ὧν τὰ προσδένονται ἐσχαροειδῶς τὰ ἀποτελοῦντα τὸ κατάστρωμά της σανιδώματα. Τοιαῦται σχεδίαι εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγρην, κυβερνῶνται δὲ δι' ἀπώσεως ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῇ βοηθείᾳ μακρῶν κοντῶν.

Αἱ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εὐρέως χρησιμοποιηθεῖσαι ναυαγοσωστικαὶ σχεδίαι τύπου κελέκ.

Ὁ Ξενοφῶν ποιεῖται μνείαν αὐτῶν (Κύρ. 'Ανάβ. Β', δ', 28), ἀναφέρων τὴν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος πόλιν Καιναί, «ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ σχεδίαις διφθερίναις ἄρτους, τυρούς, οἶνον». Μὲ τὴν περσικὴν ταύτην ὀνομασίαν ἠθέλησαν νὰ ὀνομάσωσι «Kelleck», διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, σχεδίας ἐξ ἐσχαροειδῶν καταστρωμάτων συνδεδεμένων ἐπὶ σιδηρῶν σιγαροειδῶν πλωτήρων, αἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν πλοίων πρὸς διάσωσιν τῶν ἐπιβατῶν κατὰ τοὺς τορπιλλισμοὺς ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Σ. Ε. Λ.

Κελελὲρ /*Γεωγρ.*/. Πρῴην ὀνομασία τοῦ χωρίου '*Ανθόσπορος*, ἀνήκοντος εἰς τὴν κοινότητα 'Αλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 181. Ι. Σ. Σ.

Κελεμπὲς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Μ. 'Ασίας παρὰ τὴν ἀρχαίαν Πριήνην. 'Ανῆκε διοικητικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σωκίων τοῦ νομοῦ Σμύρνης. Κατῳκεῖτο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ 3000 περίπου Ἕλληνας, γεωργοὺς καὶ ποιμένας, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς 'Ελλάδα. Α. Ε. Θ.

κελεμπία (ἡ). Ποδήρης χιτὼν ἐκ λινοῦ βαμβακεροῦ ἢ μαλλίνου ὑφάσματος, ἢ καὶ ἐκ μετάξης, χρησιμοποιούμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Μαρόκου, τῆς Τύνιδος, τοῦ 'Αλγερίου, τῶν 'Ινδιῶν καὶ ἄλλων μερῶν τῆς γῆς, τῶν ὁποίων τὸ κλῖμα εἶναι θερμόν. Μ. Ν. Δ.

Κέλεν (Ceulen).—1) ***Κορνήλιος Γιάνσενς βὰν***—. 'Ολλανδὸς ζωγράφος (1593—1664). Τῷ 1618 ἐγκατεστάθη ἐν 'Αγγλίᾳ, ἀποκτήσας μεγάλην φήμην καὶ τυχὼν ἐξαιρετικῶν τιμῶν ἐν τῇ αὐλῇ 'Ιακώβου Α', ὅπου ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενος μέχρι τοῦ 1648, ὁπότε ἐπέστρεψεν εἰς 'Ολλανδίαν. Τὸ ἔργον του διακρίνει δύναμις ἐκφράσεως, ἐνθυμίζουσα πολλάκις τὴν τέχνην τοῦ Βὰν Ντάϋκ.—2) ***Ροδόλφος***. 'Ολλανδὸς μαθηματικὸς (1540—1610). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λέϋντεν. Καθώρισε τὴν τιμὴν τοῦ π μὲ 35 κατὰ προσέγγισιν δεκαδικὰ ψηφία, συνέγραψε δὲ μεταξὺ ἄλλων: «Van de circket» (Delft, 1596), «De arithmetische en geometrische fondamente» (Leyde, 1616). Δ. Σ. Δ

Κελὲν (Quelen), ***'Υάκυνθος-Λουδοβῖκος***, *κόμις*—. 'Αρχιεπίσκοπος Παρισίων, μέλος τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας (1778—1839). 'Εσπούδασε θεολογίαν εἰς τὸ σεμινάριον τοῦ 'Αγίου Σουλπικίου. 'Επὶ τῆς παλινορθώσεως ἐγένετο διαδοχικῶς γενικὸς βικάριος τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ 'Αγίου Μπριέκ, βοηθὸς τοῦ Ταλλεϋρὰν ντὲ Περιγκόρ, ἀρχιεπισκόπου Παρισίων, καὶ τέλος (1821) διάδοχός του. Ὑπεστήριξε τὰς διεκδικήσεις τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων καὶ τὴν κληρικὴν ἐκπαίδευσιν μετὰ μεγάλης σφοδρότητος. 'Αποτέλεσμα τῆς δράσεώς του ταύτης ἦτο ἡ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1831 ἐπίθεσις τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου. Ἔγραψεν: «'Εντολαὶ» καὶ «'Επικήδειοι λόγοι εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΤ' καὶ τὸν δοῦκα τοῦ Μπερρύ». Θ. Τ.

Κελένδερις /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. —1) 'Ελάσσων λιμὴν ἐν τῷ μεγίστῳ τῆς Καλαυρίας (τανῦν Πόρου) λιμένι, καὶ πολίχνη, ἧς οὗτος ἦτο τὸ ἐπίνειον. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Δριπάνι* (πλάτ. 37°30'½ Β, μῆκ. 23°24½ 'Α., χάρτ. ἀγγλ. 1527: The island of Poros) ἐγγὺς καὶ ΝΑ τοῦ Βίδι παρὰ τὴν θέσιν *Στέλιου Κακουράτου*.

—2) Λιμὴν καὶ πόλις Κιλικίας τῆς Τραχείας (*Πτολ.* Ε', η', 3). Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Φοινίκων, κτίσμα τοῦ Σύρου *Σανδάκου*, ἀπογόνου τοῦ Τιθωνοῦ, ἀποικισθεῖσα κατόπιν ὑπὸ Σαμίων, ἀναφέρεται ὡς συνεισφέρουσα σύμμαχος τῶν 'Αθηναίων εἰς τοὺς φορολογικοὺς πίνακας τῶν ἑλληνοταμιῶν. 'Επὶ Ρωμαίων ἐκαλεῖτο Celenderitis πᾶσα ἡ περὶ τὴν πόλιν ἔκτασις (*Plin.* 5, 22). Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ὡς *Κελεσδέρη*, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ 'Ιεροκλέους (708) μία τῶν 23 πόλεων τῆς 'Ισαυρίας· ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ὑπὸ τοῦ γεωγράφου τῆς Ραβέννης (V. 7. II, 17). Ἔκοπτεν ἐπὶ 700 ἔτη νομίσματα. 'Επέχει τὴν θέσιν της τὸ σύγχρονον χωρίον *Τσελινδρὲ* (πλάτ. 36° 09' Β, μῆκ. 33°25' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara-Burnù to Karadash Burnù), 27 μίλ. Α.ΒΑ. τοῦ φάρου 'Ανεμουρίου, ἔχον λιμένα. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Νόμισμα τῆς πόλεως τῆς Κιλικίας Κελενδέρεως.
[Ἱππεὺς γυμνός, μετὰ μαστιγίου, ἐπιβαίνων ἵππου ἠνωρθωμένου· τράγος γονατίζων ἐπὶ τῆς μιᾶς κνήμης καὶ στρεφόμενος.]

κελένη (ἡ) /*'Οργ. Χημ.*/. 'Εμπειρικὴ ὀνομασία τοῦ *αἰθυλοχλωριδίου* (βλ. λ.).

Κελενίτσα /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Πελοποννήσου, ἀποτελοῦν προέκτασιν πρὸς Β τοῦ Ταϋγέτου. 'Εκτείνεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεγαλοπόλεως παρὰ τὰ σύνορα τῶν νομῶν 'Αρκαδίας καὶ Μεσσηνίας καὶ ἔχει ὕψος 1300 μέτρων.

Κελενμπεσῆ Διάσημος Τοῦρκος γλωσσογράφος, ἤτοι σχολιαστὴς τοῦ ἱεροῦ δικαίου, γράφων τὰς παρατηρήσεις του (γλώσσας) εἰς τὸ περιθώριον τῶν νομικῶν κειμένων. Ἤκμασε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ν. Μ.

κελενομεθύλιον (τὸ) /*Χημ.*/. 'Αναισθητικὸν μεῖγμα, συνιστάμενον ἐξ *αἰθυλοχλωριδίου* καὶ *μεθυλοχλωριδίου*. Σ. Γ.

Κελεὸς /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ ἐπωνύμου τῆς πόλεως 'Ελευσῖνος ἥρωος καὶ ἔγγονος τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς χώρας Κραναοῦ. Εἰς τὸν φιλόξενον οἶκον τοῦ μυθικοῦ τούτου βασιλέως τῆς 'Ελευσῖνος εὗρεν ἄσυλον ἡ περιπλανωμένη πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς κόρης της Περσεφόνης θεὰ Δημήτηρ. 'Εξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κελεὸν ἠθέλησεν ἡ θεὰ νὰ καταστήσῃ τὸν υἱόν του *Δημοφῶντα* (βλ. λ.) ἀγήρων καὶ ἀθάνατον. Ὁ Κελεὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος ἱερεὺς τῆς Δήμητρος εἰς τὸ ἀνεγερθὲν εἰς αὐτὴν ἱερόν, ὅτε ἀπεκάλυψε τὴν θειότητά της, διεδέχθησαν δὲ αὐτὸν εἰς τὰ καθήκοντα τῆς διακονίας τοῦ ἱεροῦ αἱ τρεῖς θυγατέρες του. ΚΑΨ.

κελεπούρι (τό) δημοτ., τυχαῖον, ἀπροσδόκητον κέρδος, εὕρημα, ἀρχ. *ἕρμαιον*: «ποῦ τὸ πέτυχες αὐτὸ τὸ κελεπούρι».

Κέλερ (Celerius), ***ἅγιοι***. 'Εν τῷ ρωμαϊκῷ 'Αγιολογίῳ ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ *Γαΐου, Σεραπίωνος* καὶ ἄλλων ἐν 'Αλεξανδρείᾳ κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 28 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπὶ 'Αδριανοῦ (117—138) σταλεὶς εἰς τὴν χώραν τῶν Σαβίνων, ὅπως συλλάβῃ τὸν ἐκεῖ διατρίβοντα σύζυγον τῆς ἁγίας Συμφαρόσης *Γέτουλον*, εἱλκύσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἀμφότεροι δὲ ὑπέστησαν ἐν Tivoli μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γετούλου *'Αμαντίου* καί τινος ἄλλου Χριστιανοῦ *Πριμιτίφου* καὶ συνεορτάζονται νῦν τὴν 10 'Ιουνίου. —3) Ὁ μετὰ *Σαλλουστίας* καὶ *Κορνηλίου* ὑποστὰς ἐν Ρώμῃ μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 252 καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 14 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Κέλερ (Celer), ἢ ***Κέλερος***, καὶ ***Κελέριος, Κανίνιος***. Ἕλλην τεχνογράφος, συγγραφεὺς ρητορικῶν συγγραμμάτων κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλοστράτου (Βίος σοφιστ. Α', 22, 5), χρηματίσας διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Τὸ ἔργον «'Αράσπας ὁ Πανθείας ἐρῶν» ὁ Φιλόστρατος ἀποδίδει εἰς αὐτὸν καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Μιλήσιον, πρὸς ὃν ὁ Κέλερ ἐκ νεανικῆς ἡλικίας διέκειτο ἐχθρικῶς. Ὁ «Παραμυθητικὸς εἰς Κέλερα» τοῦ 'Αδριανοῦ τοῦ Τυρίου, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ ὁ Σουΐδας, ἀναφέρεται εἰς αὐτόν. Χ. Κ. Κ.

Κέλερ-*Μπέλα* (Kéler-Béla). Οὔγγρος μουσικός, οὗτινος τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο *'Αλβέρτος φὸν Κέλερ* (1820—1882). Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὸ ἐλαφρὸν εἶδος, οἱ δὲ οὐγγρικοὶ χοροὶ καὶ τὰ ἐμβατήριά του ἐγένοντο δημοφιλέστατα καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Γ. Σ.

Κελέρι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ 'Αμισοῦ. Ἄλλοτε ἦτο ἑλληνικὸν μὲ 480 κατοίκους γεωργούς, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς 'Ελλάδα.

Digitized by Google

Κελέρια (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βρυνένης τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 62.

Κελερίνη, *μάρτυς*. Περὶ ταύτης εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑπῆρχε ναὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ μέσα τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος. Μ. Ι. Γ.

Κελερῖνος, *μάρτυς*. Ἐξ Ἀφρικῆς ὁρμώμενος εὑρίσκετο ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου (249—251) διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν καὶ συλληφθεὶς ἐρρίφθη εἰς σκοτεινὴν φυλακήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπολυθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Καρχηδόνα, ὅπου ὁ ἅγιος Κυπριανὸς ἐχειροτόνησεν αὐτὸν διάκονον. Ὁ πάπας Κορνήλιος (251—253) καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐγκωμιάζουσι τὸν Κελερῖνον, ὅστις ἄγνωστον πότε ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς μάρτυς διὰ τὰς ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Ρώμης κακουχίας του τὴν 3 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Κελεστῖνος· βλ. λ. *Καιλεστῖνος*.

Κελέστιος· βλ. λ. *Καιλέστιος*.

Κέλετρον (τὸ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κήλητρον*.

Κελεύθεια (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐπεκαλεῖτο ἐν Σπάρτῃ ἡ Ἀθηνᾶ, ἔχουσα ὡς *Ἀθηνᾶ Κελεύθεια* τρία ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἱερά, ἀπέχοντα ἀλλήλων. Κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (Γ', 12,4) παράδοσιν, καὶ τὰ τρία εἶχεν ἱδρύσει ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτε εἶχε νικήσει εἰς ἀγῶνα δρόμου τοὺς ἐν Σπάρτῃ μνηστῆρας τῆς Πηνελόπης. Εἰς τὸ παρὰ τὸ ἀρχεῖον τῶν Βιδιαίων ἱερὸν αὐτῆς ἐλέγετο ὅτι καὶ ἄγαλμα τῆς θεᾶς εἶχεν ἀφιερώσει ὁ Ὀδυσσεύς. ΚΑΨ.

κέλευμα (τό), καὶ **κέλευσμα**· ὅ,τι κελεύει τις, πρόσταγμα, παράγγελμα.

—*[Ναυτ.]* Ναυτικὸς ὅρος σημαίνων τὴν διὰ ζώσης, ἢ διὰ τῆς συρίκτρας τοῦ ναυκλήρου, εἴτε τῶν ὑπαξιωματικῶν τῶν ἀρμένων, διδομένην προσταγήν, καθ' ὃν δὲ τρόπον καθορίζει ὁ κανονισμός, πρὸς ἐκτέλεσιν χειρισμοῦ ἢ ὑπηρεσίας. Ἀντιστοιχεῖ ἀπολύτως πρὸς τοὺς ἐν τῷ ὀνομαστικῷ τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ ὅρους *πρόσταγμα* ἢ *παράγγελμα*. Τὰ κελεύματα τοῦ ναυτικοῦ οἱουδήποτε κράτους χαρακτηρίζει μελῳδικὴ οἱονεὶ καὶ παρατεινομένη πως ἀπαγγελία, διατηρηθεῖσα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ, ὑπαγορευθεῖσα δὲ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ὅπως τὸ κέλευμα γίνεται ἀκουστὸν παρὰ τῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἢ εἰς τὰς κεραίας ἀνδρῶν, ἐν τῷ πανδαιμονίῳ τῶν στοιχείων καὶ τῶν πλαταγιζόντων ἱστίων. Ἀπὸ τοιαύτης δὲ ἀπόψεως παρουσιάζει τὸ κέλευμα πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸ στρατιωτικὸν παράγγελμα, τὸ τραχὺ καὶ τὸ ἀξιωματικὸν ἀλλὰ καὶ τὸ τόσον προσιδιάζον εἰς τὸν κατὰ γῆν στρατόν. Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὰ κελεύματα τοῦ ναυτικοῦ μας, θεσπισθέντα τῇ εἰσηγήσει τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου, τοῦ Λεωνίδα Παλάσκα καὶ τοῦ Ἀνδρέου Κουμελᾶ, ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐν αὐτοῖς λέξεων καὶ ὁ ἁρμονικὸς των συνδυασμός, καθιστῶν αὐτὰ εὐχερῶς ἐκφωνήσεως ἀλλὰ καὶ εὐχερῶς ἀντιλήψεως ἀπὸ τῶν πρὸς οὓς ταῦτα, ἀφοῦ μάλιστα ἐβοήθουν εἰς τοῦτο καὶ οἱ ὑπαξιωματικοί, οἵτινες διὰ τερετισμῶν τῆς συρίκτρας των, ὃν τρόπον ὥριζεν ὁ κανονισμὸς δι' ἑκάστην περίπτωσιν, ὑπεσήμαινον τὰς λεπτομερείας τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ ἐκφωνηθέντος κελεύματος, ἰδίως κατὰ τοὺς χειρισμοὺς ἱστιοπλοοῦντος πολεμικοῦ. Διαφέρουσι δ' ἐπὶ πλέον καὶ ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τὰ στρατιωτικὰ προστάγματα, τῶν ναυτικῶν κελευμάτων ὄντων καὶ πολυσυνθετωτέρων καὶ μακροτέρας σχετικῶς διαρκείας, διακρινομένων δὲ ἐν αὐτοῖς προειδοποιητικοῦ κελεύματος, ἐνδιαμέσου καὶ ἐκτελεστικοῦ· εἰς ἓν λ. χ. τῶν συντομωτέρων κελευμάτων, ἀφορῶν εἰς τὴν σύγχρονον σὺν τῇ ὑποστολῇ τῆς σημαίας καθαίρεσιν φωσώνων, ἐκτελουμένην ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τῶν ἀμφικινήτων ἐκπαιδευτικῶν πλοίων, διακρίνομεν: «Εἰς ὑποστολὴν σημαίας καὶ καθαίρεσιν φωσώνων!» (προειδοποιητικόν), «Θωρακῖται! ἄνω!... προσοχή!» (ἐνδιάμεσον), «Ἄγε δή» ἐκτελεστικὸν καὶ ὑποκαθιστῶν τὰ ἰδιαίτερα κελεύματα «ὑπόστειλον» διὰ τὴν σημαίαν καὶ «ὄρθωσον! χάλα» διὰ τοὺς φώσωνας. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω, τῶν κυρίως εἰπεῖν κελευμάτων, ὑπάρχουσι καὶ κελεύματα δίδοντα μόνον ρυθμόν, πρὸς τὸν σκοπὸν συγχρονισμοῦ ἐν τῇ καταβολῇ τῶν μυϊκῶν δυνάμεων τῶν ναυτῶν. Τὰ τοιαῦτα ὅμως κελεύματα εἰς δύο μόνον περιπτώσεις ἐκφωνοῦνται ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὴν κίνησιν. Πρῶτον, ὑπὸ τῶν ναυκλήρων τῶν μονίμων δεξαμενῶν, ἵνα αἱ σφῦραι τῶν ἐργατῶν πλήττουσαι ρυθμικῶς καὶ συγχρόνως τὰς σφῆνας τῶν ἀντηρίδων, δι' ὧν στηρίζονται αἱ πλευραὶ τοῦ πλοίου πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς δεξαμενῆς, κατανέμωσιν ὁμοιομερῶς τὰς ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ δεξαμενιζομένου πλοίου πιέσεις· δεύτερον, εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκτελέσεως γυμνασίου κωπηλασίας ἢ εἰς τὴν «ἔρειδε» εἰρεσίαν κατὰ τὰς λεμβοδρομίας, καθ' ἃς περιπτώσεις ὁ λέμβαρχος, ἢ ὁ ἐπιβαίνων τῆς λέμβου ἀνώτερος, ἐκφωνεῖ ρυθμικῶς «ἔ... εν!». Εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις, στροφὴν τοῦ ἐργάτου, ἀνακρέμασιν ἢ ἔνθεσιν ἀκάτου, ὁ ρυθμὸς ἐδίδετο ὑπὸ τῶν νιγλαριστῶν (κοιν. *πίφερα*) αὐλούντων ἐμβατήριον, ἢ διὰ τυμπάνων μόνον ἢ μετὰ σάλπιγγος, ἢ ἐπὶ τῶν ναυαρχίδων διὰ μουσικῆς. Κελεύματα ἀφορῶντα εἰς τὴν εἰρεσίαν διέσωσεν ὁ Ἀριστοφάνης (Βατραχ. 208 1073) τὰ *ρυππαπαί*, πιθανῶς «ἔρειδε», καὶ *ὠὸπ· ὄπ*, πιθανῶς τὸ «πτέρωσον», ὡς τοὐλάχιστον δέχεται τὸ ὀνοματολόγιον (ἄρθρ. 1717). Σ. Ε. Λ.

κέλευσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κελεύειν, διαταγή, προσταγή.

—*[Ρωμ. Δικ.]* Ἡ *κέλευσις* (jussus) ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ δὲν σημαίνει διαταγήν, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν ὑπό τινος παρεχομένην πληρεξουσιότητα εἰς ἄλλον, ὅπως συμβληθῇ μετὰ τρίτου εἰς βάρος τοῦ κελεύοντος. Διέφερε δὲ ἐν τῷ κλασσικῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ τῆς *ἐντολῆς* κατὰ τὸ ὅτι ἐκ ταύτης ἐνείχετο μόνος ὁ ἐντολοδόχος ἔναντι τοῦ τρίτου, ὁ δ' ἐντολεὺς μόνον μετ' ἐκχώρησιν τῶν ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ ἐντολοδόχου ἀγωγῶν, ἐνῷ ἐκ τῆς κελεύσεως ἀμέσως ὑπεχρεοῦτο ὁ κελεύσας. Ἀποτελεῖ ἐν τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ μίαν τῶν περιπτώσεων εὐθύνης ἐξ ἀλλοτρίων συμβάσεων, ἐκ τῆς ὁποίας τίκτεται καὶ *ἀγωγὴ κατὰ κέλευσιν* (actio quod jussu), διὰ τῆς ὁποίας, πλὴν τοῦ συμβληθέντος, ἐνείχετο προσθέτως καὶ ὁ κελεύων ἔναντι τοῦ τρίτου. Αὐτὸ συνέβαινεν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἠγνόει τὴν ἄμεσον ἀντιπροσωπείαν. Σήμερον, ὅτε καὶ αὐτὴ εἶναι δυνατή, ὀρθότερον ὡς μόνος καὶ ἀληθὴς συμβαλλόμενος καὶ συνεπῶς ἐκ τῆς κελεύσεως ἐνεχόμενος νὰ θεωρηθῇ ὁ κελεύων.

Ἰδιαιτέραν σημασίαν κέκτηται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἡ κέλευσις διδομένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν ὑπεξούσιον ἐν τῇ καταρτίσει δικαιοπραξιῶν πρὸς τρίτους. Κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ γενικοῦ κανόνος, καθ' ὃν αἱ πράξεις τοῦ ὑπεξουσίου δὲν ὑποχρεοῦσι τὸν πατέρα, ἐπὶ τῶν κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς ἐνεργηθεισῶν τοιούτων ἐνέχεται αὐτὸς ὁ πατήρ, τεκμαιρομένου ὅτι συνηλλάγη ἀπ' εὐθείας μετὰ τῶν τρίτων. Τίκτεται τότε ἀγωγὴ κατὰ κέλευσιν ἐναντίον τοῦ πατρός, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἐδόθη ἡ κέλευσις, πρὸς τὸν τρίτον, ὅπως συναλλαγῇ μὲ τὸν ὑπεξούσιον, ἢ πρὸς τὸν ὑπεξούσιον ὅπως συναλλαγῇ μὲ τὸν τρίτον ἢ ἂν ὁ πατὴρ ἐνέκρινε τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπεξουσίου πεπραγμένα. Πάντως, ἵνα χωρήσῃ ἡ κατὰ κέλευσιν ἀγωγή, ἀνάγκη νὰ ὑπῆρχε κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς δικαιοπραξίας πρὸς τὸν τρίτον μεταξὺ κελεύοντος καὶ κελευομένου σχέσις πατρικῆς ἐξουσίας. Ἀδιάφορον δ' εἶναι, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν ἄποψιν, ἂν ἡ ἐνεργηθεῖσα πρᾶξις ἀφορᾷ ὑπόθεσιν τοῦ κελεύοντος ἢ τοῦ ὑπεξουσίου. Π. Ι. Ζ.

κέλευσμα (τό)· βλ. *κέλευμα*.

κελευστής (ὁ). —1) Εἰς τὸ κωπῆρες πολεμικὸν ναυτικὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀξιωματικός, ἢ καὶ πλείονες τοῦ ἑνός, ρυθμίζων τὸν ρυθμὸν τῆς εἰρεσίας τῶν ἐρετῶν. Ἡ συνήθης θέσις του ἦτο πρὸς τὸ ὑψηλότερον τῆς πρύμνης, ὅποθεν καταφανὴς ὢν εἰς τό, μέτωπον πρὸς αὐτὸν ἔχον ἐστραμμένον, ἐρετικόν, ἔδιδε τὸν ρυθμὸν διὰ κινήσεων τῆς ἣν ἐκράτει ράβδου. Ἐνίοτε παρ' αὐτόν, συνηθέστερον δὲ κατέναντι αὐτοῦ πρὸς πρῶραν, ἐκάθητο *τριηραύλης*, συνοδεύων τὰς κινήσεις τῆς ράβδου διὰ μέλους δίδοντος τὸν αὐτὸν ρυθμόν. Τὸ ἀνάλογον παρὰ Ρωμαίοις ναυτικὸν ἀξίωμα ὠνομάζετο hortator. —2) Εἰς τὸ σύγχρονον ναυτικὸν (γαλλ. premier maitre, ἀγγλ. petty officer of the first class) βαθμὸς παντὸς κλάδου (π. χ. *κελευστὴς σηματωρός*, —*ἁρμένων* κτλ.), ἀνώτερος τοῦ *ὑποκελευστοῦ* καὶ κατώτερος τοῦ *ἀρχικελευστοῦ*. Τὸ διακριτικὰ του δύο σειρίτια χρυσᾶ κατὰ γωνίας, τὴν μὲν ἐν τῇ δὲ καὶ ἐχούσας τὰς κορυφὰς ἄνω, ἐπιρραπτόμενα εἰς τὸ ἔξω τῆς χειρίδος ἄνωθεν τοῦ ἀγκῶνος. Ἀντιστοιχεῖ δὲ ὁ βαθμὸς τοῦ κελευστοῦ πρὸς τὸν τοῦ ἐπιλοχίου. Σ. Ε. Λ.

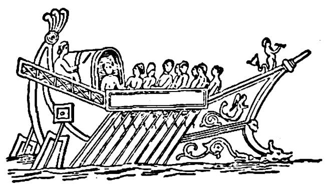

Ὁ κελευστὴς ἱστάμενος εἰς τὴν πρύμνην τοῦ πλοίου.

κελεύω, *ἀόρ. ἐκέλευσα*· διατάσσω, προστάσσω, παραγγέλλω: «ὡς κελεύει ὁ νόμος»· || ἐκκλησ. φράσ. «κέλευσον, δέσποτα».

Κελεφᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μάνης, μίαν ὥραν ΒΑ τῆς Ἀρεοπόλεως καὶ ὑπερκείμενον τοῦ λιμένος τῆς Οἰτύλου. Ἀποτελεῖ κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Παράγει ἔλαιον καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 247 κατοίκους (1928). Παρὰ τὸ χωρίον σῴζονται ἐπιβλητικὰ ἔτι τὰ ἐρείπια τοῦ μεσαιωνικοῦ πύργου Κελεφᾶ, τὸν ὁποῖον ὁ Μοροζίνης ἐχύρωσε τῷ 1685. Ι. Σ. Σ.

κελεφία (ἡ), ἢ **κελεφίασις**, —*εως* (ἡ)· λέξις ἐν χρήσει κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, δηλοῦσα τὴν *λέπραν*.

Κελεφῖνα *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Εὐρώτα, ὁ *Οἰνοῦς* τῶν ἀρχαίων.

κελεφιῶ (—*άω*)· πάσχω κελεφίαν, εἶμαι λεπρός.

κελεφὸς (ὁ, ἡ)· ὁ λεπρός.

κέλης, —*ητος* (ὁ)· ἵππος δρομικός, προωρισμένος δι' ἱππασίαν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἵππους ἐλάσεως· || ἐλαφρὰ καὶ κομψὴ λέμβος προωρισμένη διὰ τὸν κυβερνήτην τοῦ πλοίου.

—*[Ἱππ.]* Κέλης καλεῖται ὁ δρόμων ἵππος, διακρινόμενος μᾶλλον διὰ τὴν ταχύτητα παρὰ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν μυϊκὴν δύναμίν του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἵππον ἐλάσεως ἢ φορτίου. Εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν ἱππασίαν, τὸ κυνήγιον κλπ. Οἱ κάλλιστοι κέλητες εἶναι οἱ καθαρόαιμοι ἀγγλικοὶ (pur-sangs), οἱ ἀραβικοί, οἱ ἡμικαθαρόαιμοι ἀγγλοαραβικοὶ κλπ. Χαρακτηρίζονται συνήθως ὑπὸ λεπτοῦ σώματος καὶ ποδῶν καὶ μακροῦ λαιμοῦ, εἶναι δὲ ζωηροὶ καὶ νευρώδεις. Χ. Δ.

—*[Ναυτ.]* Ὁ κέλης (κοιν. *πάσσαρα*) εἶναι στενὴ καὶ ἐπιμήκης λέμβος, ἐλαφρά, κομψὴ καὶ ταχεῖα, ὡρισμένη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κυβερνήτου ἢ εἰς ἄλλας κατεπειγούσας ὑπηρεσίας. Ὅπως καὶ ἡ φαλαινίς, ἔχει ἕνα μόνον ἐρέτην εἰς ἕκαστον σέλμα ἐλαύνοντα μίαν κώπην, τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐρετῶν του κυμαινομένου μεταξὺ πέντε καὶ ἑπτά, ὄντος δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιττῆς τάξεως. Διαφέρει ὅμως τῆς φαλαινίδος καθ' ὅτι, ἐνῷ αὕτη εἶναι ὀξύπρυμνος, ὁ κέλης ἔχει πρύμναν ἀβακωτήν. Εἰς τὰ παλαιὰ πολεμικὰ ὁ κέλης ἀνεκρεμᾶτο εἰς τὴν πρύμναν καὶ καθ' ὅλον τὸ πλάτος της, ἀπὸ ἐπωτίδων, ἑκατέρα τῶν ὁποίων προεῖχεν ὁριζοντίως ἀπὸ ἑκατέρου τῶν ἄλκων τοῦ ἄβακος ἢ τῆς κορώνης. Εἰς τὸν ναύσταθμόν μας σῴζεται, κομψότατος καὶ ἐπιμηκέστατος, ὁ κέλης, ὃν μετεχειρίζετο κατὰ τὸν Ἀγῶνα ὁ ναύαρχος Ἀνδρ. Μιαούλης. Σ. Ε. Λ.

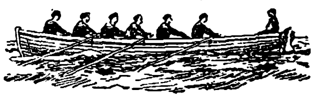

Κέλης.

κελητῖται (οἱ) *[Ναυτ.]*. Οἱ λεμβῖται οἱ ἀποτελοῦντες τὸ πλήρωμα τοῦ *κέλητος* τοῦ ναυάρχου, ἢ τοῦ κυβερνήτου τῶν πολεμικῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

κελία (ἡ) (Celia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἐνδιαιτώμενα παρὰ τοὺς κορμοὺς δένδρων, ὑπὸ τὰς πέτρας. Δ. Ν. Π.

Κελιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Εὐβοίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Νέων Στύρων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Ἀπέχει μίαν ὥραν τῶν Στύρων καὶ ἔχει 47 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κελιμάνη, ἢ *Κιλιμάνη* (Quelimane ἢ Quilimane), πληρέστερον: *Ἅγιος Μαρτῖνος τῆς Κιλιμάνης* *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς πορτογαλικῆς Ἀφρικῆς, 20 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἰνδικοῦ, ἐπὶ τῆς 17°40' Ν. πλάτους. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κούα-Κούα, ὁ ὁποῖος συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ζαμπέζη καὶ εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Ἂν καὶ τὸ κλῖμά της εἶναι ἀνθυγιεινὸν καὶ ἑλῶδες, εἶναι ἐν τούτοις σπουδαιοτάτη ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως, διότι συγκοινωνεῖ σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας Νυάνζα καὶ χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον αὐτῆς. Κάτ. 6.000 περίπου, ἐξ ὧν 500 Εὐρωπαῖοι. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ ἀσφαλῆ λιμένα. Χ. Δ.

—*[Φιλοτ.]* Εἰς τὴν πορτογαλικὴν ταύτην ἀποικίαν ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον γραμματόσημα κατὰ τὸ 1913, ἐπισημανθεῖσιν 8 ἀξιῶν ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ 1898 ἐν χρήσει εἰς τὴν πορτογαλλικὴν Ἀφρικὴν γραμματοσήμων μὲ τὴν λέξιν QUELIMANE. Ὁμοία ἐπισήμανσις ἐπετέθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἐπὶ 8 ἀξιῶν τοῦ αὐτοῦ τύπου ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἰς τὴν ἀποικίαν τοῦ Μακάο, ὡς καὶ ἐπὶ ἑτέρων 8 ἀξιῶν τῆς ἀποικίας τοῦ Τιμόρ. Κατὰ τὸ 1914 ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ γραμματοσήμων ἐκ 16 ἀξιῶν τοῦ κοινοῦ διὰ τὰς πορτογαλικὰς ἀποικίας τύπου (ἀλληγορικὴ μορφὴ γυναικὸς) μὲ τὴν ἐπιγραφὴν QUELIMANE. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν γραμματοσήμων τῆς Κελιμάνης εἶναι μικρά. (Ε. Φ. Ε.)

Κελίμπια (Celebia) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τύνιδος, ὀλίγον ἀπέχον ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐφ' ἧς ἔχει ἀγκυροβόλιον, κείμενον Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ἀδδὰρ καὶ ΒΔ τοῦ Ρὰς-ἐλ-Μουσταφᾶ. Παρ' αὐτὸ τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία *Ἀσπίς*. —Π.

Κελίμπια, Ρὰς-Ἐλ — *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΒΑ χερσονήσου (ἀρχ. *Ζευγιτανίας*) τῆς Τυνησίας καὶ τὸ ἀνατολικώτερον αὐτῆς σημεῖον (πλάτ. 36°49' ½ Β, μηκ. 11°08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli rocks to Mahedia). Εἶναι ἡ *Ἀσπίς, Κλυπέα* καὶ *Ταφῖτις ἄκρα* τῶν ἀρχαίων. Νοτίως αὐτῆς σωτήριον ἀγκυροβόλιον φερώνυμον, διὰ τὰ πλοῖα τὰ ἀδυνατοῦντα νὰ διαπλεύσωσι τὴν θάλασσαν τῆς Μάλτας. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Κέλκαγια /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικὸν μετὰ 525 κατοίκων.

Κελκίτ /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως (καζᾶ) ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ (βιλαγὲτ) Γκιουμουσχανέ, τέως σαντζακίῳ τῆς γενικῆς διοικήσεως Τραπεζοῦντος, εἰς τὸ νοτιώτατον μέρος τῆς ὑποδιοικήσεως, συνορευούσης πρὸς Ν μὲ τὸν νομὸν Ἐρζερούμ. Ἔχει 1310 κατοίκους (1927), ἅπαντας Μουσουλμάνους. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 1350 τ. χλμ. καὶ 17823 κατοίκους (1927), ἀριθμεῖ δὲ 97 χωρία ἐν ὅλῳ. Εἶναι χώρα ὀρεινή, παράγουσα ὀπωρικὰ καὶ κυρίως ἀπίδια. Οἱ κάτοικοι, κυρίως μεταλλευταί, εἰργάζοντο ἄλλοτε εἰς τὰ ἐκεῖ ἀργυρωρυχεῖα, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὁποίων ἐγκατελείφθη. Ν. Μ.

—**Κελκίτ**, ἢ *Γερμελὶ* /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Τουρκίας (ὁ *Λύκος* τῶν ἀρχαίων), παραπόταμος ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἴριδος (Γεσὶλ-Ἰρμάκ), ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ὑποδιοικήσει, ἐξ ἧς ἐξερχόμενος ῥέει ἐξ Α πρὸς Δ διὰ τῶν νομῶν Σαρκῆ-Καραχισὰρ. Ἀμασείας καὶ Τοκάτης. Ν. Μ.

κέλλα, —ης (ἡ)· ἄλλως *κελλίον* (βλ. λ.).

Κελλάκι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Λεμεσοῦ, ἔχον δὲ 310 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

κελλάρης (ὁ)· ὁ ἐπιμελούμενος τοῦ κελλαρίου, ὁ ἀποθηκάριος καὶ φροντιστὴς τῶν τροφίμων μονῆς ἢ ἄλλου ἱδρύματος, οἰκονόμος (ἀπὸ τοῦ λατ. cellarius).

κελλάρι (τό)· ἡ ἀποθήκη τῶν τροφίμων, τὸ δωμάτιον εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσονται διάφορα τρόφιμα τοῦ οἴκου, τοῦ ἱδρύματος κτλ. (λατ. cellarium).

Κελλάρια /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος *Ζάκρου* τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης μὲ 69 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

κελλαρία (ἡ) (Cellaria) /*Ζῳολ.*/. Γένος βρυοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κελλαριιδῶν*, περιλαμβάνον ζῳάρια ἐνδιαιτώμενα εἰς τὰς βορείους θαλάσσας τῆς γῆς καὶ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν ποικιλοσχήμων κυττάρων των. Δ. Ν. Π.

κελλαριίδαι (οἱ) (Cellariidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια βρυοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γυμνολαιμων*, περιλαμβάνουσα ζῳάρια θαλάσσια κατ' ἀποικίας βιοῦντα, μὲ διακλαδώσεις διχοτόμους καὶ εὐθυτενεῖς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *κελλαρία*, ἡ *σαλικορναρία* καὶ ἡ *σωληνοκελλαρία*. Δ. Ν. Π.

Κελλάριος (Cellarius, ἐκλατινισμ. τοῦ γερμ. ὀνόμ. Kellner), ***Χριστόφορος***. Γερμανὸς φιλόλογος, ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος (1636—1707). Ἐσπούδασεν ἐν Ἰένᾳ καὶ Γκίσσεν, διωρίσθη δὲ τῷ 1693 καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ νεοϊδρύτῳ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης. Διὰ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του, ἐπανειλημμένως ἐκδοθέντων, ἤσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξύψωσιν τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψεν: «Ὀρθογραφίαν λατινικήν», «Γραμματικὴν λατινικήν», ἐξέδωκε μετὰ σχολίων τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Καίσαρος, τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος, Πλινίου τοῦ νεωτέρου, καὶ ἄλλων Λατίνων κλασσικῶν. Ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας, ἐπὶ ἕνα δὲ αἰῶνα ἐδιδάσκοντο εἰς τὰ σχολεῖα τὰ σχετικὰ βιβλία αὐτοῦ. Ἠσχολήθη ἐπίσης μὲ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, δημοσιεύσας: «Ἑβραϊκὴν γραμματικὴν» καὶ «Εἰσαγωγὴν εἰς τὰς ἀραβικὰς σπουδάς». Θ. Κ.

κελλάση (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ἔνζυμον ὑδρολύον τὴν *κελλοβιόζην*. Ἀνευρίσκεται εἰς τὸ μυκήλιον τοῦ Aspergillus niger καὶ εἰς τοὺς πυρῆνας τῶν βερυκόκκων. Σ. Γ.

Κέλλγκρεν (Kellgren), ***Ἰωάννης-Ἐρρῖκος***. Σουηδὸς ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1751—1795). Εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἀντιπροσώπων τῆς λογοτεχνικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐποχῆς Γουσταύου τοῦ Γ'. Προσληφθεὶς ὡς παιδαγωγὸς εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ κόμιτος Μέγιενφελτ, εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ὁποίου συνεκεντροῦτο ἡ πνευματικωτέρα καὶ ἀριστοκρατικωτέρα κοινωνία τῆς Στοκχόλμης, ἐπηρεαζομένη ἀπὸ τὰς τότε διαδιδομένας ἰδέας τοῦ γαλλικοῦ φιλολογικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πολιτισμοῦ, ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν κύκλων τούτων. Τὰ πρῶτα ἔργα του: «Εἰς τὸν Βάκχον καὶ τὸν Ἔρωτα», «Τὰ γέλια μου», «Εἰς τὴν Ροζαλίαν», εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν λογοτεχνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1778, ὡς τακτικὸς συνεργάτης τοῦ «Ταχυδρόμου τῆς Στοκχόλμης» (Stockholmposten) ἀπέκτησε φήμην καὶ ἐγένετο δημοφιλὴς χάρις εἰς τὰς φιλολογικάς του ἐπιφυλλίδας καὶ ἰδίᾳ τὰ ἄρθρα του, δι' ὧν κατεπολέμει τὰς προλήψεις καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἐλευθεριῶν. Δύο ἔτη βραδύτερον προσελήφθη ὡς βιβλιοθηκάριος καὶ ἔπειτα ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ βασιλέως Γουσταύου, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὁποίου ἵδρυσε τῷ 1782 τὴν ἑταιρείαν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς σουηδικῆς γλώσσης καὶ μεθ' οὗ συνειργάσθη εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν τινων ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ἄριστον, τὸ δρᾶμα «Χριστίνα». Ἄλλα δραματικὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Γουσταῦος Βάζας», «Γουσταῦος Ἀδόλφος», «Ὁ Αἰνείας εἰς τὴν Καρχηδόνα». Τὰ ποιητικὰ καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, ἅτινα ἔγραψε περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του, ὑπῆρξαν τὰ ἄριστα καὶ τῷ ἐξησφάλισαν τὴν ὑστεροφημίαν του, ὡς «Οἱ ἐχθροὶ τοῦ φωτός», «Ἡ νέα δημιουργία» καὶ πρὸ πάντων τὸ δημοτικώτατον κωμικὸν ποίημα «Ἡ ζωὴ τοῦ Δουμπὸν (κουτοῦ)». Ἐγένετο μέλος καὶ πρῶτος πρόεδρος τῆς ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Σουηδικῆς Ἀκαδημίας. Θ. Κ.

κέλλεα (ἡ) (Kœllea) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κελέαν τὴν χειμέριον* (Kœllea hiemalis), ἰθαγενὲς τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὸν πολυετὲς ποῶδες, βολβόρριζον καὶ κοσμητικόν, φέρον γυμνὸν καυλόν, πλατέα πολύφυλλα ἐν εἴδει ῥιπιδίου τεταγμένα, φύλλα στρογγύλα, εἰς τὸ μέσον τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ἑξαπέταλον κίτρινον ἄνθος, καρπόν, κάψαν σακκώδη, τετραμερῆ ἔσω ὀκταμερῆ, χρώματος καστανοῦ, καὶ πλείονα σπέρματα σχηματίζοντα γωνίαν, φαιόχροα κλπ. Πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διαχωρισμοῦ καὶ ἐνταφῆς τεμαχίων βολβῶν. Κ. ΠΑΠ

Κελλέν, ἢ ***Κβελλῖνος*** (Quellyn ἢ Quellinus), ***Ἔρασμος***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (1607—1678). Ἦτο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ γενετείρᾳ του Ἀμβέρσῃ, ὅτε ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Ρούμπενς, ὁ ὁποῖος διαγνώσας τὴν κλίσιν του πρὸς τὴν ζωγραφικὴν τῷ ἔδωκε μαθήματα. Ἐγκαταλείψας τὴν φιλοσοφίαν χάριν τῆς ζωγραφικῆς, ταχέως διεκρίθη, καίτοι δὲ ἐμιμεῖτο τὸν Ρούμπενς, ἐν τούτοις ἡ τέχνη του παρουσιάζει πλείστας ἀτομικὰς ἀρετάς. Γνωρίζων κατὰ βάθος τοὺς νόμους τῆς προοπτικῆς, ἐξετέλει μὲ πολλὴν τέχνην καὶ ἐξαιρετικὸν τάλαντον τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέρη τῶν πινάκων καὶ ἐνηρμόνιζε τὸ τοπίον πρὸς τὴν προσωπογραφίαν. Εἰς τὰς προσωπογραφίας ἀνευρίσκει κανεὶς πολυάριθμα σημεῖα χωρίζοντα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου του. Ὄχι μόνον ἐπεδίωκεν αὐστηρῶς τὴν ἀπόδοσιν τῆς φυσιογνωμίας κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Ὁλλανδῶν ζωγράφων τοῦ προηγουμένου αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτὰς ἀντὶ ἄλλου βάθους οὐρανούς, ἐσωτερικὰ ἢ ἐπίπεδα. Πλεῖστοι πίνακές του ἀποδίδονται εἰς τὸν Ρούμπενς. Ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀναμφισβητήτως ἀνήκουν εἰς αὐτὸν καὶ φέρουν τὸ ἀποτύπωμα τῆς προσωπικότητός του, οἱ σπουδαιότεροι εἶναι: «Φύλαξ ἄγγελος» εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν τῆς Ἀμβέρσης, ἡ «Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» εἰς τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην τῆς Μαλίνες, ἡ «Ἀνάπαυσις τῆς Παρθένου ἐν Αἰγύπτῳ» εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος τῆς Γάνδης, «Ὁ Μπλενὰρ σῳζόμενος διὰ θαύματος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης» (μουσεῖον τῆς Ἀμβέρσης), «Τέσσαρες ἐποχαὶ τοῦ ἔτους» (μουσεῖον τῆς Βουδαπέστης), ἡ «Γῆ» (μουσεῖον Χάλλης), ἡ «Ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης», «Βάκχος καὶ Ἀριάδνη» (μουσεῖον Μαδρίτης), ἡ «Σταύρωσις τοῦ ἁγίου Πέτρου» (μουσεῖον Βιέννης). Ἐπίσης ὁ «Θάνατος τοῦ Εὐριπίδου», ὁ «Θάνατος τοῦ ἁγίου Ρὸς» κλπ. Δ. Σ. Δ.

— **Κελλὲν** (Kellyn), ***Ἰωάννης-Ἔρασμος***. Φλαμανδὸς ζωγράφος, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (1629—1715). Δεκαεπταετὴς μετέβη ὅπως τελειοποιηθῇ εἰς Ἰταλίαν καὶ παρέμεινε διαδοχικῶς εἰς Ρώμην, Φλωρεντίαν, Νεάπολιν καὶ Βενετίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀμβέρσαν ἐξετέλεσε πλείστους πίνακας, ἀπέκτησε δὲ μεγάλην φήμην, καίτοι πολλοὶ θεωροῦν τὸ ἔργον του ἀπομιμήσεις τοῦ Βερονέζε. Εἰς τὸ ἀββαεῖον τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ ἐν Ἀμβέρσῃ ὑπάρχει ὁ πίναξ ὁ θεωρούμενος τὸ ἀριστούργημά του: «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς». Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἡ Μαγδαληνὴ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ», ἡ «Ζωὴ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου Ξαβιέρου», ὁ «Ἅγιος Δομινικανὸς ἐξαγόμενος τῆς φυλακῆς ὑπὸ τῶν ἀγγέλων», οἱ «Τέσσαρες εὐαγγελισταί», «Τέσσαρα ἐπεισόδια ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου» κλπ. Ὁ Κελλὲν διεκρίθη διὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου του, τὸν ἀρχιτεκτονικὸν πλοῦτον τοῦ βάθους, τὴν καλλιτεχνικὴν διάθεσιν προσώπων καὶ ἀντικειμένων ἐν τῇ συνθέσει, τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως τῶν φυσιογνωμιῶν, τὴν ὡραιότητα τοῦ χρώματος καὶ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῆς φωτοσκιάσεως. Παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν φήμην του του ἀπέθανεν ἐν πενίᾳ. Δ. Σ. Δ.

κελλεπόρα (ἡ) (Cellepora) /*Ζῳολ.*/. Γένος βρυοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κελλεποριδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῳάρια σχηματίζοντα ἀποικίας, ὧν ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ προσομοιάζει πρὸς σπόγγους. Γνωστὰ πλεῖστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς βορείους κυρίως θαλάσσας, ὧν γνωστότερον εἶναι ἡ *κελλεπόρα ἡ κλαδώδης* (Cellepora ramosa), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

— /*Παλαιοζ.*/ Λείψανα τοῦ γένους τούτου τῶν *χειλοστομάτων βρυοζῴων* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως καὶ ἐντεῦθεν. Τὸ εἶδος *κελλεπόρα ἡ conglomerata* εἶναι χαρακτηριστικὸν ἀπολίθωμα τῆς ὀλιγοκαίνου διαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

κελλεπορίδαι (οἱ) (Celleporidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια βρυοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γυμνολαίμων*, περιλαμβάνουσα ζῳάρια χαρακτηριζόμενα ἰδίως ἐκ τῆς πεταλοειδοῦς διαμορφώσεως τῶν ἀποικιῶν των. Αἱ ἀποικίαι εἶναι ἕρπουσαι ἢ ὀρθοῦνται κατὰ τὴν βάσιν των καὶ ἀποτόμως κυρτοῦνται κατὰ τὴν κορυφήν των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *κελλεπόρα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Κέλλερ (Keller), ***Ἀδαλβέρτος φὸν***—. Γερμανὸς φιλόλογος (1812—1883). Μαθητὴς τοῦ Οὔλαντ, συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Παρισίοις, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Γερμανίαν ἐδίδαξε φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Τυβίγγης (1835), τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ὁποίου διετέλεσε διευθυντὴς μέχρι τοῦ 1850. Ἐξέδωκε: τοὺς «Παλαιοὺς γαλλικοὺς θρύλους» (1840), πλήρη συλλογὴν τῶν μυθιστοριῶν τοῦ Θερβάντες, τὰς «Ἱστορίας τῶν 7 σοφῶν» (1836), τὰ «Παλαιογερμανικὰ ποιήματα» (1846), τὸ «Ρομανσέρο τοῦ Ζίντ», μετάφρασιν τοῦ θεάτρου τοῦ Σαιξπήρου, συλλογὴν ἐκλεκτῶν παλαιῶν κωμειδυλλίων, τὰ «Gesta Romanorum» (1842), τὰ δράματα τοῦ Ayrer (1865), «Θησαυρὸν ἰταλικῶν διηγημάτων» κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1849 μέχρι τοῦ θανάτου του ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς φιλολογικῆς ἑνώσεως τῆς Στουτγάρτης. Θ. Κ.

—**Κέλλερ** (Keller), ***Αἰμίλιος κόμις***—. Γάλλος πολιτικὸς (1828—1909). Εἰσελθὼν εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν τῷ 1846, παρῃτήθη μετ' ὀλίγον, διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλοσοφίας. Εἰσελθὼν εἰς τὴν βουλὴν τῷ 1859 ὡς μέλος τῆς πλειοψηφίας, κατεπολέμησε κατόπιν τὴν κυβέρνησιν λόγῳ τῶν κληρικοφρόνων αἰσθημάτων του. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἐπολέμησεν ἐπὶ κεφαλῆς ἐθελοντικοῦ σώματος, μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πολέμου ἀντετάχθη σφοδρῶς κατὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης, ψηφισθείσης ὅμως τῆς εἰρήνης ἀπεχώρησε τῆς βουλῆς. Εἰσελθὼν κατόπιν κατὰ περιόδους εἰς τὴν βουλήν, κατεπολέμησε πάντοτε μετὰ σφοδρότητος τὰς δημοκρατικὰς κυβερνήσεις. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Εἰρηνοποιὸς ἐπίδοσις τῆς χριστιανικῆς εὐσπλαγχνίας ἐπὶ τῆς συγχρόνου κοινωνίας» (1856), «Ἱστορία τῆς Γαλλίας» (2 τόμοι 1858), «Ἡ ἐγκύκλιος καὶ αἱ ἐλευθερίαι τῆς γαλλικανικῆς Ἐκκλησίας» (1860), «Οἱ προϋπολογισμοί» (1864), «Ἡ ἐγκύκλιος καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ 1789» (1865), «Ὁ στρατηγὸς Λαμορισιὲρ» (2 τόμοι 1873), «Τὰ θρησκευτικὰ τάγματα ἐν Γαλλίᾳ» (1880). Θ. Τ.

Αἰμίλιος Κέλλερ.

—**Κέλλερ** (Keller), ***Ἀλβέρτος φὸν***—. Γερμανὸς ζωγράφος (1844—1920). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου, διατελέσας μαθητὴς τῶν Λένμπαχ καὶ Ράμπεργ, κατέχει δὲ ὡς κολορίστας πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ γερμανικῇ σχολῇ. Τὰ ταξίδιά του εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ὁλλανδίαν καὶ ἡ παρατεταμένη διαμονὴ εἰς Παρισίους τὸν ἐβοήθησαν, ὅπως καλλιεργήσῃ τὸ ὕφος του, τὸ ὁποῖον διακρίνει ἐξαιρετικὴ κομψότης καὶ λεπτότης. Αἱ σκηναὶ ἐκ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅπως ὁ περίφημος πίναξ του «Γεῦμα» (1890), ἀποπνέουν γνήσιον παρισινὸν πνεῦμα, ἡ ἰδία δὲ λεπτότης χαρακτηρίζει τὰς προσωπογραφίας του. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ ἀνάστασις τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου» (1886), «Ρωμαϊκὸν λουτρόν», «Ὁ ὕπνος τῆς μαγίσσης» (1888), «Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος», «Ἡ εὐτυχὴς ἀδελφή», «Πειρασμός» (1892), «Φθινόπωρον» (1893), «Περιπέτεια» (1896). Δ. Σ. Δ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Ἀντώνιος-Λαίντεγκαρ***. Ἐλβετὸς πολιτικὸς ἐκ Λουκέρνης (1673—1752). Γενόμενος καγκελλάριος τῆς Λουκέρνης, ἐστάλη εἰς Γαλλίαν (1715) διὰ νὰ συνάψῃ συμμαχίαν μεταξὺ τοῦ κράτους τούτου καὶ τῆς Ἑλβετίας. Τῷ 1725 ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διένεξιν μεταξὺ Λουκέρνης καὶ πάπα, προκληθεῖσαν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως, αἱ ὁποῖαι διεξεδίκουν τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς παύσεως τῶν ἐφημερίων, ἄνευ τῆς εἰδοποιήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν. Ἡ διένεξις αὕτη ἔληξε μετὰ δύο ἔτη διὰ συμβιβασμοῦ. Χ. Δ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Αὐγουστῖνος***. Διάσημος πολιτικὸς καὶ παιδαγωγὸς Ἑλβετός, γεννηθεὶς ἐν Σάρμενστορφ τῷ 1805 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1883. Υἱὸς πτωχῶν ἀγροτῶν, διῆλθε δυσχερῆ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του. Εἰσελθὼν εἰς τὴν πολιτικὴν διεκρίθη ὡς ῥιζοσπάστης καὶ ἐξελέγη μέλος τοῦ μεγάλου συμβουλίου, ἐπρότεινε δὲ τὴν κατάρ-

Digitized by Google

γησιν τῶν μοναστηρίων τοῦ καντονίου του τῆς Ἀργόβης, διακηρύξας ὅτι τὰ μοναστήρια εἶναι ἑστίαι τῶν διεγέρσεων καὶ αἰτίαι παντὸς κακοῦ. Ὁ Κέλλερ ἐξελέγη μέλος τῆς ὁμοσπονδιακῆς συνελεύσεως τοῦ 1848 καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἔτος μετέσχε τῶν ὁμοσπονδιακῶν ἀγώνων, ἐξασκῶν μεγίστην ἐπιρροήν. Ἡ Ἑλβετία ἤγειρε τὸν ἀνδριάντα του εἰς ἕνα τῶν περιπάτων τοῦ Ἀαράου. θ. β.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Γεράρδος.*** Ὁλλανδὸς συγγραφεὺς (1829—1899). Ἐδημοσίευσεν ἐμμέτρους ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις καὶ διηγήματα, ὧν τινα μετεφράσθησαν εἰς τὴν γερμανικήν, ὡς καὶ θεατρικά τινα ἔργα, καὶ δὴ τὴν «Κόρην τοῦ κουρέως», ὅπερ ἔσχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν. Ἔγραψεν ἐπίσης βιβλία τινὰ πρὸς μόρφωσιν καὶ ψυχαγωγίαν τῆς νεότητος, ὡς: «Ἕνα καλοκαίρι εἰς τὸν Βορρᾶν», «Ἕνα καλοκαίρι εἰς τὸν Νότον» (1864), «Ἡ πολιορκία τῶν Παρισίων» (1871), «Ἡ οἰκογένεια τοῦ διδασκάλου» κλπ. Ἐπὶ ἔτη ἐξέδιδε τὰ «Χρονικὰ τῆς Τέχνης», εἰς ἃ καὶ ἐδημοσίευε κριτικὰς μελέτας.

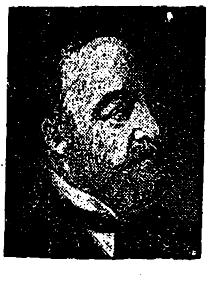

Γκότφριντ Κέλλερ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Γκότφριντ.*** Γερμανοελβετὸς ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ζυρίχῃ (1819—1890). Πτωχὸς υἱὸς ἐργατικῶν, τυχὼν ἀτελοῦς μορφώσεως, ἐπεδόθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του εἰς κοινὰς καὶ παντοειδεῖς βιοποριστικὰς ἐργασίας πρὸς συντήρησιν, μέχρις οὗ ἐπιτυχὼν θέσιν τινὰ μετέβη εἰς Μόναχον καὶ ἐσπούδασεν ἐπὶ διετίαν ζωγραφικήν. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἑλβετίαν τῷ 1842 ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν ἐν μέσῳ τῆς καθημερινῆς βιοπάλης. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1843 ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ποιητικοῦ του ταλάντου. Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ πλουσίου πολιτικοῦ ἐξορίστου Φόλλεν, ἠδυνήθη, χάρις εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, νὰ ἐκδώσῃ τὰ πρῶτα ποιήματά του (1846), εἰς τὰ ὁποῖα ὑμνεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ζωῆς, τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς σκέψεως, τὴν φύσιν καὶ τὸν ἁγνὸν ἔρωτα. Κινήσας διὰ τῶν στίχων του τὸ ἐνδιαφέρον, ἔτυχε τῆς προστασίας τῆς πόλεως τῆς Ζυρίχης, ἥτις ἐχορήγησεν αὐτῷ ὑποτροφίαν, ἵνα, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἀϊδελβέργης, ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Ἀνατολήν, πρὸς μελέτην τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ζωῆς τοῦ θέλγοντος τότε ἀνατολικοῦ κόσμου. Ἀλλ' ὁ Κέλλερ, προτιμῶν τὴν τελειοποίησιν ἐν μέσῳ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, κατώρθωσε νὰ παρατείνῃ τὴν ἐν Γερμανίᾳ παραμονήν του μέχρι τοῦ 1855. Τότε ἔγραψε τὸ πρῶτον μέγα ἔργον αὐτοῦ, τὸ αὐτοβιογραφικὸν μυθιστόρημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ πράσινος Ἑρρῖκος», τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ κατεκρίθη παρά τινων διὰ τὴν παραδοξότητα τῶν ἰδεῶν, ἔδειξεν ὅμως καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν διανοουμένων τὸ ἐξαιρετικὸν συγγραφικὸν αὐτοῦ τάλαντον. Ὀλίγον πρότερον (1851) εἶχε δημοσιεύσει καὶ δευτέραν συλλογὴν ποιημάτων του, τὰ ὁποῖα ἔτυχον γενικῶς εὐμενῶν κρίσεων. Κατὰ τὴν ἐν Βερολίνῳ ἐπὶ πενταετίαν περίπου παραμονήν του, ἐμελέτησεν ἐπίσης τὴν δραματικὴν φιλολογίαν. Ἀλλ' οὐδὲν ἀξιόλογον ἐπετέλεσεν εἰς τὸ πεδίον τοῦτο, ὡς ἐκρίθη ἐκ τοῦ μόνου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ δημοσιευθέντος τμήματος ἔκ τινος δράματός του ὑπὸ τὸν τίτλον «Θηρεσία». Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλβετίαν ἐπὶ ἑξαετίαν ἐν μέσῳ στερήσεων βιοπαλαίων, ἠδυνήθη οὐχ ἧττον νὰ δημοσιεύσῃ τὸ καλλιτεχνικώτερον καὶ θελκτικὸν ἔργον αὐτοῦ «Οἱ Σελδβυλιῶται» (Die Leute von Seldwyla), συλλογὴν διηγημάτων τοπικοῦ χρωματισμοῦ, ἡ ὁποία τὸν κατέστησε δημοτικώτατον καὶ ἔσχεν ὡς εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα τὴν προσφορὰν αὐτῷ τῆς θέσεως τοῦ διευθύνοντος γραμματέως τοῦ καντονίου τῆς Ζυρίχης (1861). Χάρις εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ 1876, καὶ εἰς ἣν διεκρίθη διὰ τὴν εὐσυνείδητον ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, ἠδύνατο κατὰ τὸν ὀλίγον χρόνον τῆς σχολῆς του νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὰς προσφιλεῖς φιλολογικὰς ἀσχολίας, ἀπερίσπαστος ἐκ τῆς ἀγωνίας τοῦ ἀβεβαίου βιοπορισμοῦ, καὶ ἐξέδωκε τοὺς «Ἑπτὰ θρύλους», βελτιωμένην τὴν συλλογὴν τῶν «Σελδβυλιωτῶν» μετὰ νέων διηγημάτων, «Διηγήματα τῆς Ζυρίχης» (1878) νέαν διωρθωμένην ἔκδοσιν τοῦ «Πρασίνου Ἑρρίκου», τὸ μυθιστόρημα «Μαρτῖνος Σαλάντερ» (1886) καὶ πολλὰ μεμονωμένα ποιήματα. Τῷ 1889 ἐγένετο ἡ ἔκδοσις τῶν ἁπάντων του ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς 10 τόμους, ἐπηκολούθησαν δὲ ἄλλαι ὑπὸ τῶν Hoefer, Zollinger, Enders, ἑτέρα τῷ 1921 καὶ ἡ τελευταία τῷ 1927 ὑπὸ τοῦ J. Fraenkel, εἰς 10 τόμους. Μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ Baechtold ἐξέδωκε τὰ ἀπομνημονεύματα καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Κέλλερ, οἱ δὲ Ermantinger καὶ Koesten (1918 καὶ 1917) τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Στόρμ καὶ ἄλλων λογίων. Ὁ Κέλλερ θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν μεγίστων πεζογράφων τῆς γερμανικῆς γλώσσης, ἡ δὲ ἔκδοσις, ἰδίᾳ τῆς τρίτης σειρᾶς τῶν ποιημάτων του, ἀναδεικνύει αὐτὸν λεπτότατον καὶ εὐγενικὸν ποιητήν, στοργικὸν παρατηρητὴν τῆς φύσεως καὶ βαθὺν ψυχολόγον, εἰσδύοντα εἰς τὰ μύχια τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν «Σελδβυλιωτῶν» τὰ διηγήματα «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα εἰς τὸ χωριὸ» καὶ «Οἱ τρεῖς δίκαιοι κτενοποιοὶ» εἶναι ἀριστουργηματικὰ δημιουργήματα πεζῆς ποιήσεως, ὑψηλῆς ἐξάρσεως καὶ χαριεστάτης δυνάμεως σατίρας. θ. κ.

Ἀλβ. Κέλλερ: Ἡ ἀνάστασις τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Δωρόθεος-Λουδοβῖκος-Χριστόφορος, κόμις τοῦ—.*** Γερμανὸς διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς ἐκ Γόθας (1757—1827). Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος τῆς Πρωσσίας καὶ διαφόρων ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν. Τῷ 1790 ἀνέλαβε διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, μετασχὼν καὶ τῆς συνδιασκέψεως τῆς Ἀμβέρσης (1793). Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσὶτ παρῃτήθη ἀπὸ τῆς πρωσσικῆς ὑπηρεσίας καὶ μετέβη εἰς Βεστφαλίαν, ὅπου διωρίσθη παρὰ τοῦ βασιλέως Ἱερωνύμου Βοναπάρτου σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος μετέσχε τῆς συνδιασκέψεως τῆς Βιέννης ὡς πληρεξούσιος διαφόρων Γερμανῶν ἡγεμόνων, ἔπειτα δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας καὶ διεπραγματεύθη διαφόρους ἐδαφικοὺς διακανονισμοὺς μεταξὺ Πρωσσίας καὶ τῶν γειτόνων αὐτῆς κρατῶν. χ. Δ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Ἑλένη.*** Τυφλὴ καὶ κωφάλαλος Ἀμερικανὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1880 ἐν Τασκούμπνα τῆς πολιτείας Ἀλαβάμας. Εἶναι ζῶν θαῦμα τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς δυναμικότητος τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Εἰς ἡλικίαν 18 μηνῶν, συνεπείᾳ προσβολῆς ἐξ ὀστρακιᾶς, ἀπώλεσε τὴν ὅρασιν, τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν φωνήν, ἐφαίνετο δὲ μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους ὅτι θὰ κατήντα εἰς παθολογικὴν ἠλιθιότητα. Ἀλλὰ μετά τινα ἔτη ἀποκατεστάθη ἡ πνευματικὴ αὐτῆς ἐνέργεια καὶ ἐξεδηλώθη μάλιστα εἰς ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν. Παρεδόθη τότε ἡ Κέλλερ εἰς τὰς φροντίδας καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς μὶς Ἄννας Σούλιβαν καὶ κατώρθωσε διὰ καταπληκτικῆς ἐπιμονῆς καὶ ἐργατικότητος νὰ παρακολουθήσῃ τὰς πανεπιστημιακὰς παραδόσεις εἰς τὸ Κολλέγιον τοῦ Ράτκλιφφ, καὶ νὰ ἀναγορευθῇ, ἀριστεύσασα, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Συνεχῶς μελετῶσα καὶ ἐργαζομένη, ἐξέμαθε τὰς ἀρχαίας κλασσικὰς γλώσσας, ἑλληνικὴν καὶ λανινικήν, καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, πλὴν τῆς ἀγγλικῆς, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν γερμανικήν. Χάρις δὲ εἰς ἐκδόσεις, εἰδικῶς δι' αὐτὴν ἐκτυπωθείσας, κλασσικῶν τινων ἔργων τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς, τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς φιλολογίας, συνεπλήρωσε τὴν αἰσθητικὴν καὶ φιλοσοφικὴν αὐτῆς μόρφωσιν, μέχρι σημείου ὥστε, ἐνήμερος τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ κόσμου ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, νὰ διατυπώσῃ καὶ ἰδίαν κοινωνικοφιλοσοφικὴν ἰδεολογίαν, τὰ μάλα σοσιαλίζουσαν. Ἔγραψε τὴν αὐτοβιογραφίαν της (The Story of my life), ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας συνετέθη τὸ κινηματογραφικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπελευθέρωσις», εἰς τὸ ὁποῖον πρωτηγωνίστησεν ἡ ἰδία. ἐπίσης δὲ τὰ ἔργα «Αἰσιοδοξία» (1903), «Ὁ κόσμος εἰς τὸν ὁποῖον ζῶ»; «Ἡ θρησκεία μου» (1927) καὶ ἄλλα, ἅτινα καὶ μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας καὶ ἐκίνησαν θερμὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διανοουμένων διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν καὶ διὰ τὴν καταπληκτικὴν ἐξέλιξιν τῆς συγγραφέως. Ἤδη ἡ Κέλλερ εἶναι διωρισμένη ὡς ἐπιθεωρήτρια τοῦ ἰνστιτούτου τῶν κωφαλάλων καὶ τῶν τυφλῶν. Πολλάκις καὶ ἐπὶ μακρὸν ἠσκήθη, ὅπως διὰ μηχανικῶν κινήσεων τῆς γλώσσης καὶ τοῦ λάρυγγος ἀποκτήσῃ τὴν εὐχέρειαν τῆς ὁμιλίας, ἀλλ' ἀνωφελῶς. θ. κ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Ἰωάννης-Βαλτάσαρ.*** Ἑλβετὸς χαλκοχύτης (1638—1702). Κατ' ἀρχὰς διεκρίθη ὡς χρυσοχόος, ἀλλὰ κληθεὶς ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του *Ἰωάννου-Ἰακώβου*, διευθυντοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, εἰς Παρισίους, ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὴν τέχνην τῆς χύσεως μετάλλων. Διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τοῦ χυτηρίου τῆς ἀποθήκης πυρομαχικῶν καὶ διηύθυνε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν χύσιν ὅλων τῶν ἀνδριάντων τῶν κήπων τῶν Βερσαλλιῶν. Τὸ ἀριστούργημά του ὑπῆρξε ὁ ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ἔργον τοῦ Ζιραρντόν, ὁ στηθεὶς ἐπὶ τῆς πλατείας Βανδώμης τῷ 1669 καὶ καταρριφθεὶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Κατώρθωσε πρῶτος νὰ χύσῃ τὸν ἀνδριάντα ἐπὶ ἑνὸς μόνου τύπου, ἐνῷ μέχρι τῆς ἐποχῆς του οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες ἐχύνοντο κατὰ τεμάχια κεχωρισμένα. Ἐπίσης, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐσχεδίασε καὶ ἔχυσε πλεῖστα τηλεβόλα θαυμαστῆς τελειότητος. Δ. Σ. Δ.

— **Κέλλερ** (Keller), *Ἰωσὴφ φὸν—.* Γερμανὸς χαράκτης (1811—1873). Εἰργάσθη τὸ πρῶτον ἐν Ντύσσελντορφ, χαράξας τὰς νωπογραφίας (φρέσκο): «Ὁ Ρολάνδος ἀπελευθερῶν τὴν πριγκίπισσαν Ἰσαβέλλαν» καὶ «Θεολογία καὶ Φιλοσοφία», ἔργα τῶν ζωγράφων Χέρμανν καὶ Γκαιτσενυπέργκερ. Ἀκολούθως μετέβη εἰς Παρισίους (1838), ὅπου ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Ντενουαγιὲ καὶ Φόρστερ, ἐγένετο δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος καθηγητὴς τῆς χαρακτικῆς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Ντύσσελντορφ. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἐργασιῶν του ἀναφέρομεν: τὴν «Ἁγίαν Τριάδα» τοῦ Ραφαήλ, τὸν «Χριστὸν ἐν τῷ τάφῳ» τοῦ Σχέφφερ, καὶ τὴν «Παναγίαν» τοῦ Σιξτίου παρεκκλησίου. χ. Δ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Κάρολος*** (1784—1855). Γερμανὸς πλαγιαυλιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας, ἀναπτύξας τὴν δρᾶσίν του ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βερολίνου, ἐν Κάσσελ καὶ Στουτγάρτῃ. Συνέθεσε κυρίως ἔργα διὰ πλαγίαυλον (κοντσέρτα, παραλλαγάς, πολονέζας κ.λ.π.). Γ. Σ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Λουδοβῖκος*** Γερμανὸς ἱστορικὸς (1849—1915). Ἀπὸ τοῦ 1874 διευθυντὴς τῶν ἐπισήμων ἀρχείων καὶ ἀπὸ τοῦ 1895 τῶν μυστικῶν ἀρχείων τοῦ Βερολίνου, ἱδρυτὴς φιλολογικοῦ περιοδικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε μελέτας περὶ τοῦ ἐλευθεροτεκτονισμοῦ καὶ ἱστορικὰς μονογραφίας. Ἱστορικὰ ἔργα αὐτοῦ: «Ἱστορία τῶν ἀναβαπτιστῶν καὶ τοῦ κράτους των ἐν Μύνστερ» (1880), «Ἡ ἀντιμεταρρύθμισις ἐν Βεστφαλίᾳ καὶ τῷ Κάτω Ρήνῳ» (3 τ. 1881—1895), «Εἷς ἀπόστολος τῶν ἀναβαπτιστῶν», «Ἡ μεταρρύθμισις καὶ τὰ παλαιὰ μεταρρυθμιστικὰ κόμματα» (1885), «Οἱ Βαλδισταὶ καὶ αἱ γερμανικαὶ μεταφράσεις τῆς Βίβλου» (1886), «Ὁ μέγας ἐκλέκτωρ καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ νέου κράτους τῆς ἀνεξιθρησκείας» (1901) κ. ἄ. θ. κ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Μάξ.*** Γερμανὸς ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς (1770—1855). Τὰ ἔργα του ἀποτελοῦνται ἐκ λειτουργιῶν, λιτανειῶν, τεμαχίων δι' ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα κλπ. Γ. Σ.

Digitized by Google

— **Κέλλερ** (Keller), ***Ὄθων***. Γερμανὸς κλασσικὸς φιλόλογος (1838—1927). Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Φράϊμπουργ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1881—1909 τοῦ ἐν Πράγᾳ γερμανικοῦ πανεπιστημίου, εἰδικεύθη εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἰδίᾳ τὴν λατινικήν. Ἐδημοσίευσε κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Ὁρατίου (ἐπανεκδοθεῖσαν τῷ 1926) καὶ ἔγραψε τὴν «Ἀνακάλυψιν τοῦ ἀρχαίου Ἰλίου παρὰ τὸ Χισσαρλὶκ» καὶ περὶ τοῦ «Σατουρνείου στίχου» τοῦ ἐθνικοῦ μέτρου τῶν Ρωμαίων.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Παῦλος***. Γερμανὸς μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐκδότης ἀπὸ τοῦ 1892 τοῦ μηνιαίου φιλολογικοῦ περιοδικοῦ «Ἡ βουνόπολις» (die Bergstadt). Ἔγραψε διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, καταστάντα λίαν δημοφιλῆ καὶ σχόντα πολυαρίθμους ἐκδόσεις, ὡς: «Χειμὼν εἰς τὸ δάσος» (1902, 240ἡ ἔκδοσις μέχρι τοῦ 1904). «Διακοπαὶ τοῦ ἐγὼ» (1915), «Οὐμβέρτος» (1918), «Οἱ τέσσαρες μετανάσται» (1923), τόμους διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἥσυχοι δρόμοι» (1912), «Ἀλτενρόδα» (1921), «Τὸ νησὶ τῶν ἀσκητῶν» (1913) καὶ ἄλλα. Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἔργων τοῦ Κέλλερ ὀφείλεται εἰς τὴν ζωντανὴν παραστατικότητα διὰ γλαφυρᾶς περιγραφῆς, εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν καθαρότητα τῶν εἰκόνων, καὶ εἰς τὴν θερμὴν αἰσιόδοξον ἀντίληψιν περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, ἐκφραζομένην ὡς δύναμιν δημιουργικὴν καὶ κήρυγμα φιλοσοφικόν. θ. κ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Φερδινάνδος φὸν***—. Γερμανὸς ζωγράφος (1842—1922). Ἐγεννήθη ἐν Καρλσρούῃ, κατὰ δὲ τὴν νεότητά του διέμεινεν ἐπί τινα ἔτη ἐν Βραζιλίᾳ, ἔνθα ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικὴν τοπίων. Ἐπανελθὼν εἰς Καρλσρούην συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν καλῶν τεχνῶν, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐσυνέχισε ταύτας. Τῷ 1881 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας καλῶν τεχνῶν τῆς πατρίδος του. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι διακοσμητικαὶ τοιχογραφίαι, ὡς ἡ: «Ἵδρυσις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης» (1886, ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ πανεπιστημίου), «Ἡ Ἡρὼ ἀνευρίσκει τὸν νεκρὸν τοῦ Λεάνδρου» (1880, ἀκαδημία τῆς Βιέννης), «Ἡ ἀποθέωσις τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Νικητοῦ» (1880, Ἐθνικὴ Πινακοθήκη τοῦ Βερολίνου), κλπ. Ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν του τινὲς διατηροῦνται ἐν τῇ Ἐθνικῇ πινακοθήκῃ τοῦ Βερολίνου. Δ. Σ. Δ.

— **Κέλλερ** (Keller), ***Φρειδερῖκος φὸν Στάϊνμποκ***. Γερμανοελβετὸς νομομαθὴς (1799—1860). Διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γοτίγγης (1825), καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ζυρίχης, ἐκδότης τῶν «Μηνιαίων χρονικῶν νομολογίας τῆς Ζυρίχης», ἀνώτερος δικαστής, πρόεδρος τοῦ ἀκυρωτικοῦ τῆς Ἑλβετίας, μέλος τοῦ μεγάλου συμβουλίου (1830) καὶ βουλευτὴς ἐν τῇ διαίτῃ τῆς ὁμοσπονδίας. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1839 διωχθεὶς μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου κατὰ πρῶτον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, ἔπειτα δὲ ἐν τῷ τοῦ Βερολίνου (1847), διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἕδρᾳ τοὺς περιφήμους νομοδιδασκάλους Σαβινὺ καὶ Πούχτα. Παραιτηθεὶς ἐκ τῆς καθηγεσίας διωρίσθη μυστικοσύμβουλος τοῦ βασιλέως, βραδύτερον δὲ πολιτευθεὶς ἐξελέγη μέλος τῆς πρωσσικῆς διαίτης καὶ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ κοινοβουλίου τῆς Ἐρφούρτης (1850). Κλασσικὸν εἶναι τὸ ἔργον αὐτοῦ: «Ἡ πολιτικὴ δικονομία τῶν Ρωμαίων» (Λειψία 1852). Ἔγραψεν ἐπίσης: «De litis contestatio», «Semestra ad Ciceronem», «Περὶ τῆς ἀποφάσεως κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον», καὶ πληθὺν ἄλλων νομικῶν μονογραφιῶν. Θ. Κ.

Κέλλερμαν (Kellermann), ***Βερνάρδος***. Γερμανὸς λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1879. Τὰ μυθιστορήματά του διακρίνει ἐπιτυχὴς ζωγραφικὴ ψυχικῶν καταστάσεων καὶ ἐναργὴς περιγραφὴ τῆς φύσεως. Ἔγραψε: «Γέστερ καὶ Λὶ» (1904), «Ἴγκεμποργκ» (1906), «Ὁ τρελλὸς» (1909), «Ἡ σῆραγξ» (1913), «Ἡ ἐνάτη Νοεμβρίου» (1920), «Οἱ ἀδελφοὶ Σέλλενμπεργκ» (1925), κ. ἄ. Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ δρᾶμα: «Οἱ ἀναβαπτισταὶ τοῦ Μύνστερ» (1925). Γ. Ε. Κ.

—**Κέλλερμαν** (Kellermann), ***Μπέρτχολδ***. Διακεκριμένος δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς ἐν Νυρεμβέργῃ τῆς Γερμανίας τῷ 1853. Μαθητὴς τοῦ ἰνστιτούτου Ράμαν καὶ ἐν μέρει καὶ τοῦ Λίστ, ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Κούλλακ, ἐν τῷ Ὠδείῳ Στὲρν τοῦ Βερολίνου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1882 ἐν τῷ ᾠδείῳ τοῦ Μονάχου. Ὁ Κέλλερμαν διηύθυνεν ἐπίσης ἐπί τινα ἔτη τὴν ὀρχήστραν τοῦ Μπαϋρώϋτ. Γ. Σ.

— **Κέλλερμαν** (Kellermann). —1) ***Φραγκῖσκος-Χριστόφορος ντὲ***—. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας (1735—1820). Ἡ οἰκογένειά του κατήγετο ἐκ Σαξωνίας. Ἐγκατασταθεῖσα εἰς Στρασβοῦργον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐπλούτησε διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀπέκτησε τίτλον εὐγενείας. Τῷ 1750 ὁ Φραγκῖσκος Κέλλερμαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν καὶ κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον ἐπολέμησεν ἐν Γερμανίᾳ ὡς λοχαγὸς τῶν ἐθελοντῶν τοῦ δελφινάτου. Τῷ 1765 ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ' τὸν ἀπέστειλεν εἰς Πολωνίαν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μυστικῆς ἐντολῆς, μεταβὰς δ' ἐκ νέου τῷ 1770 μετ' ἐθελοντῶν ἐβοήθησε τὴν ἄμυναν τῶν Πολωνῶν κατὰ τῶν ἀποπειρῶν διανομῆς τῆς χώρας των. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789) τὸν εὗρε στρατηγόν. Ἀσπασθεὶς μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἰδέας τῆς ἐπαναστάσεως, κατέπνιξε μετὰ δραστηριότητος τὰ ἐν Ἀλσατίᾳ κινήματα τῶν φυγάδων. Διέπρεψε κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον τῶν μοναρχικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς ἐπαναστατημένης Γαλλίας καὶ ἀπέκτησε μεγάλην δόξαν ἐν Γαλλίᾳ. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ διευθυντηρίου ἐγένετο γερουσιαστὴς καὶ ἐπὶ αὐτοκρατορίας δοὺξ τοῦ Βαλμύ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του ὑπῆρξε φιλελεύθερος βουλευτής.

Φραγκῖσκος Κέλλερμαν.

—2) ***Φραγκῖσκος-Στέφανος ντὲ***—. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, Γάλλος στρατηγὸς (1770—1835). Ὑπηρετήσας ἐπί τινα χρόνον εἰς τὸν στρατόν, ἐγκατέλειψε μετ' ὀλίγον τὴν θέσιν του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματίαν τῷ 1791 καὶ μετέβη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὡς γραμματεὺς πρεσβείας. Ἐπανελθὼν λόγῳ τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1793 εἰς Γαλλίαν εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸν στρατόν. Μετέσχεν ὅλων τῶν ναπολεοντείων πολέμων καὶ διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ, ὅπου ἐτραυματίσθη. Συνέγραψεν ἀπομνημονεύματα καὶ μετέσχε τῶν συζητήσεων ἐπὶ τῶν γεγονότων. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα: «Ἀντίκρουσις τοῦ δουκὸς ντὲ Ροβιγκὸ ἢ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τῆς μάχης τοῦ Μαρέγκο» (1828), «Δευτέρα καὶ τελευταία ἀπάντησις φίλου τῆς ἀληθείας εἰς τὸν δοῦκα ντὲ Ροβιγκὸ» (1828).

—3) ***Φραγκῖσκος-Χριστόφορος-Ἐδμόνδος ντὲ***—. Γάλλος πολιτικός, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (1802—1868). Εἰσελθὼν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον τῷ 1824 ὡς ἀκόλουθος πρεσβείας, ὑπηρέτησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει (1825), ἐν Ἑλλάδι (1828—1830), καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν δημοκρατισμὸν τοῦ πατρός του, συνειργάσθη εἰς τὰς βασιλόφρονας ἐφημερίδας καὶ τῷ 1838 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν ὡς μέλος τῆς ἄκρας δεξιᾶς καὶ ὑπερήσπισε μετὰ θέρμης τὰς μοναρχικὰς ἰδέας. Ἀποτυχὼν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1846, ἀφωσιώθη εἰς ἱστορικὰς ἐργασίας, ὧν κυριώτεραι εἶναι: «Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα» (1840), «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν σχέσεων Γαλλίας καὶ Εὐρώπης» (1844), «Μελέτη ἐπὶ τῆς νομοθεσίας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων» (1848), «Περὶ δυνάμεως καὶ περὶ δικαίου τῆς δυνάμεως» (1850), «Ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας θέτει τις» (1851), «Ἱστορία τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1800» (1854), «Ἡ Τουρκία καὶ ἡ Εὐρώπη τῷ 1867» (1867). Θ. Τ.

— **Κέλλερμαν** (Kellermann), ***Χριστιανός***. Γερμανὸς δεξιοτέχνης τοῦ βιολοντσέλλου (1815—1866), μαθητὴς τοῦ Μὲρκ τῆς Βιέννης. Μετὰ πολλὰ καλλιτεχνικὰ ταξίδια ὠνομάσθη κορυφαῖος βιολοντσελλιστὴς τῆς βασιλικῆς ὀρχήστρας τῆς Κοπεγχάγης. Αἱ συνθέσεις του περιορίζονται εἰς τεμάχιά τινα διὰ βιολοντσέλλον. Γ. Σ.

κελλερονία (ἡ) (Kelleronia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ζυγοφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κελλερονίαν τὴν λαμπρὰν* (Kelleronia splendens), ἰθαγενὲς τῶν Σομαλὶ χωρῶν (Somali). Εἶναι εὐθυτενής, ἑνὸς μέτρου ὕψους, ξηροφυτικὸς θάμνος, φέρων στενά, ἐπιμήκη φύλλα, ἀπαντῶν καὶ ἐν τῷ παλαιῷ κόσμῳ ὡς ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τῶν ζυγοφυλλωδῶν. Ἡ κελλερονία θεωρεῖται λίαν συγγενὴς τοῦ *τριβόλου*. Κ. ΠΑΠ.

Κελλερχόφεν (Kellerhoven), ***Μαυρίκιος***. Γερμανὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης διὰ νιτρικοῦ ὀξέος (aqua forte) ἐξ Ἄλτενρατ (1758—1830). Τῷ 1784 ἐγένετο ζωγράφος τῆς αὐλῆς τῆς Βαυαρίας καὶ τῷ 1808 καθηγητὴς τῆς ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου. Ἐζωγράφησε σκηνὰς ἐκ τῆς ὀλλανδικῆς ζωῆς καὶ προσωπογραφίας κυρίως, ὧν σπουδαιότεραι τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Α' τῆς Βαυαρίας, τοῦ Γουσταύου-Ἀδόλφου καὶ τῆς συζύγου του, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μονάχου Φὸν Γκέμπσαττελ κλπ. Ἐκ τῶν νιτρογραφιῶν του σπουδαιότεραι εἶναι αἱ προσωπογραφίαι τοῦ ζωγράφου Ντίλλις, τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ θεάτρου Marchand καὶ Lambrecht, ἡ αὐτοπροσωπογραφία του καὶ οἱ «Τέσσαρες Ἀπόστολοι» τοῦ Ἀ. Ντύρερ. Χ. Δ.

Κελλετζῆ ***Ὀσμὰν πασᾶς***. Ναύαρχος τῆς Τουρκίας, προβιβασθεὶς ἀπὸ ἁπλοῦ αὐλικοῦ ὑπηρέτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη τὸ παρωνύμιον *Κελλετζῆ* (*κελλὲ=κεφαλή*), δηλαδὴ τοῦ ἀποκεφαλιστοῦ, διότι ἡ ὑπηρεσία συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἀποκεφαλίζῃ μεγιστᾶνας κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου. Τῷ 1773 ἀπεστάλη εἰς τὸν Εὔξεινον, ὅπως δράσῃ κατὰ τῆς Κριμαίας, ἀλλ' οὐδὲν ἐπεχείρησε. Τὸ ἴδιον ἔτος ἀπεστάλη μὲ μέρος τοῦ τουρκικοῦ στόλου εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἀπέθανε τῷ 1774 ἐν Βάρνῃ. Ν. Μ.

Κέλλεττ (Kellett), *σὲρ* ***Ἑρρῖκος***. Ἄγγλος ναυτικὸς ἐξ Ἰρλανδίας (1806—1875). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ἐν Κίνᾳ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Καντῶνος καὶ τοῦ Κυανοῦ ποταμοῦ. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς κατὰ τὰς ἀποστολὰς πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Φράνκλιν, ἀνὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Βέριγγ, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβε μέρος (1848—1850 καὶ 1852). Προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποναυάρχου (1868). Χ. Δ.

Κέλλη, ἢ ***Κέλλαι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη τῆς δυτικῆς Μακεδονίας (ἐν τῇ Ἐορδαίᾳ), ρωμαϊκὸν κτίσμα, ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ ὀνόματος, κειμένη ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ χρησιμεύουσα ὡς σταθμός. Τοποθετεῖται ἐν τῷ τέως *Γκορνίτσοβον* καλουμένῳ χωρίῳ (βλ. κατωτ.).

—**Κέλλη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς δυτικῆς Μακεδονίας εἰς ὕψος 950 μ. καὶ κατὰ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν Θεσσαλονίκης—Φλωρίνης (ἢ Μοναστηρίου), πρώην καλούμενον *Γκορνίτσοβον*. Ἀποτελεῖ κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης, ἀπέχουσα $4^1/_2$ ὥρας τῆς Φλωρίνης πρὸς Α. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ 1093 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

—**Κέλλη,** ***λίμνη*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς ἐν Μακεδονίᾳ *λίμνης τοῦ Ὀστρόβου*.

Κελλὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βραστῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Χαλκιδικῆς. Ἀπέχει 3 ὥρας ἐκ τοῦ Πολυγύρου πρὸς Α. καὶ ἔχει 74 κατοίκους (1928).

—**Κελλὶ** *[Γεωγρ.]*. Νέος μικρὸς συνοικισμὸς ἐν Κρήτῃ, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Βουβῶν τῆς ἐπαρχίας Κισσάμου. Ἔχει 34 κατ. (1928). Ι. Σ. Σ.

Κελλία *[Μεσ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ περιοχὴ μετὰ μοναστηρίου κατὰ τοὺς ΒΑ. πρόποδας τῆς Ὄσσης (Κισσάβου) παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς ὡς *βουνὸς τῶν Κελλίων* κατὰ τὴν ἐκστρατείαν Ἀλεξίου τοῦ Α' κατὰ τῶν Νορμανδῶν (τῷ 1082 μ.Χ.), ἐν ταῖς πράξεσι τῆς συνόδου τῆς Νικαίας τοῦ 787 ὡς *Ἅγιος Γεώργιος τῶν Κελλίων*, καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' περὶ τὸ 1200. Μετὰ πιθανότητος ταυτίζεται πρὸς τὴν παρὰ τὸ χωρίον Τσάγεσι θέσιν *Κομνηνεῖον* (κοιν. *Οἰκονομειό*). Ι. Σ. Σ.

Κελλιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς νήσου Τήνου, τοῦ πρώην δήμου Περαίας. Ἕδρα νῦν κοινότητος, ἀπέχει τρεῖς ὥρας ἐκ τῆς πολίχνης Τήνου καὶ ὥραν ἀπὸ τῆς Κώμης. Παράγει ἔλαιον, οἶνον, σιτηρά, ἑσπεριδοειδῆ καὶ κηπαῖα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 406 κατ. (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀετοφωλιὰν* (148 κάτ.), *Καρκάδον* (144 κάτ.) καὶ *Κάτω Κλεῖσμα* (124 κάτ.). —2) Συνοικισμὸς τῆς νήσου *Κερκύρας*, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα *Κοκκίνης*, ἀπέχων τέταρτον τῆς ὥρας ἐκ τοῦ χωρίου Κοκκίνη καὶ 2 ὥρας καὶ τέταρτον ἐκ τῆς πόλεως Κερκύρας (ΒΔ). Κάτοικοι 77 (1928). —3) Συνοικισμὸς τῆς νήσου Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Ἁγίων Παρασκιῶν, ἀφ' οὗ χωρίου ἀπέχει 5 λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἐκ τοῦ Ἡρακλείου ἀπέχει 3 ὥρας καὶ ἔχει 96 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

—**Κελλιὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λάρνακος, μὲ 210 κατοίκους, ἐξ ὧν οἱ 155 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

Κελλίβαρα *[Γεωγρ.]*. Πόλις βυζαντινὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Καππαδοκίᾳ, κειμένη πρὸς Ν καὶ ἐγγὺς τῆς Ναζιανζοῦ. Σήμερον ὀνομάζεται *Κέλβερι* καὶ εἶναι μικρὰ κωμόπολις, συνδεομένη δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τοῦ πρὸς Δ Ἀκσεράϊ καὶ τοῦ πρὸς Β Νευσεχίρ.

— **Κελλιβάρων** ***μονή***. Παλαιὰ μονὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀκμάσασα κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὄρους Λάτμου (Λάτρου), τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο σπουδαῖον μοναχικὸν κέντρον, ὡς ὁ Ἄθως καὶ τὰ Μετέωρα. Τὸ ὄνομα τῆς μονῆς ἐλήφθη ἐκ τῆς πόλεως *Κελλίβαρα* τῆς Καππαδοκίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγοντο πιθανῶς οἱ ἱδρύσαντες αὐτὴν μοναχοί. Ἀναφέρεται συχνὰ εἰς διάφορα χειρόγραφα καὶ μάλιστα εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Λατρινοῦ, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ἤκμαζε κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. Ἦτο ἀρχιμανδριτᾶτον, οἱονεὶ δηλαδὴ πρωτεύουσα τῶν μονῶν τοῦ Λάτμου, μέχρι τοῦ 1222, ὁπότε, δι' ἐγκυκλίου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μανουήλ, τὸ δικαίωμα ἐδόθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Παύλου. Εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας σῴζονται σήμερον ἀρκετὰ χειρόγραφα, ἀνήκοντα ἄλλοτε εἰς τὴν μονὴν τῶν Κελλιβάρων.

κελλίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Φυσικὸς γλυκοζίτης ἀπαντῶν εἰς τὰ φυτὰ ἄμμι.

Digitized by Google

κελλίον (τό), κοιν. *κελλί*· καθόλου, θάλαμος, δωμάτιον· || ἰδίᾳ, τὸ δωμάτιον τοῦ μοναχοῦ ἐν μοναστηρίῳ || *κελλία* (τά)· τὰ μικρὰ τμήματα τῆς κηρήθρας, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ μέλισσαι ἐναποθέτουν τὰ ᾠάρια, τὰ κύτταρα: «βασιλικὸν κελλίον» τὸ κύτταρον εἰς τὸ ὁποῖον ἐκκολάπτεται βασίλισσα.

—*[Ἐκκλησ.]* Κατ' ἀρχὰς οἱ Χριστιανοὶ ἀσκηταὶ ἔζων ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἀπὸ τοῦ Γ' ὅμως αἰῶνος ἕνεκα ἰδίᾳ τῶν διωγμῶν, πολλοὶ τούτων κατέφευγον εἰς τὰς ἐρήμους, ἔνθα μακρὰν τοῦ κόσμου ἔζων ἀσκητικὸν βίον ἐν σπηλαίοις ἢ καὶ ἰδίοις οἰκήμασιν ὑπ' αὐτῶν κατασκευαζομένοις. Οἱ τοιοῦτοι ἀσκηταὶ ἐκαλοῦντο *ἀναχωρηταὶ* ἢ *ἐρημῖται*, τὸ δὲ οἴκημα αὐτῶν *καλύβη* ἢ *κελλίον*. Ἐρημῖταί τινες συνέβαινεν ἐνίοτε, ἕνεκα τῆς ἁγιότητος τοῦ βίου αὐτῶν, νὰ προσελκύωσι περὶ αὐτοὺς καὶ ἄλλους ἐρημίτας, κτίζοντας τὰς καλύβας αὐτῶν πέριξ τῆς ἀρχικῆς καλύβης, καὶ οὕτως ἀπετελεῖτο σύνολον καλυβῶν ἢ κελλίων, ὅπερ ἐκαλεῖτο συνήθω. *λαύρα*. Οἱ ἐρημῖται οὗτοι ἔζων κατ' ἀρχὰς κατ' ἴδιον ἕκαστος τρόπον, ἰδιορρύθμως, μέχρις οὗ, πιθανῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Παχωμίου, ὑπήχθησαν ὑπὸ κοινὸν βίον, *κοινόβιον*, ζῶντες ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι, τῷ περιλαμβάνοντι πολλὰ κελλία. Οὕτω δὲ ἀπετελέσθησαν αἱ μοναί, τὰ μοναστήρια (μάνδραι, φροντιστήρια). Κατὰ τὸ δεύτερον τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου μετὰ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου (1054), οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους διῃροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις: 1) τοὺς ἐρημίτας, ὧν ἕκαστος ἔζη ἐν ἰδίῳ κελλίῳ, 2) τοὺς ἐρημίτας τοὺς συνοικοῦντας μετ' ἄλλων ἐν κελλίοις, 3) τοὺς ἰδιορρύθμους, οἵτινες διῃτῶντο ἐν ἰδίοις κελλίοις τοῦ μοναστηρίου ὑπὸ ἕνα προϊστάμενον, καὶ 4) τοὺς κοινοβιάτας. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ ἀνεπτύχθησαν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν κελλίων καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὰς οἰκείας μονὰς ὡς ἀκολούθως. Μοναχοί τινες τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐπιθυμοῦντες νὰ μονάσωσι μακρὰν τῆς οἰκείας μονῆς, ἀγοράζουσι παρ' αὐτῆς περιοχήν τινα ἀνήκουσαν εἰς αὐτήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας κτίζουσι κελλίον. Τὸ κελλίον τοῦτο ἀποτελεῖται συνήθως ἐξ οἰκίας ἢ οἰκιῶν περιλαμβανουσῶν πολλὰ δωμάτια, τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν χρησιμεύουσι πρὸς ἐνοίκησιν τῶν μοναχῶν, ἄλλα δὲ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων, μετὰ ναοῦ. Ὁ ἀγοραστὴς μοναχός, ὅστις καλεῖται *γέρων*, θεωρεῖται ὡς κτήτωρ τοῦ κελλίου καὶ κύριος τῆς περιοχῆς, ἡ δὲ ὁμολογία τῆς ἀγορᾶς, ἣν συντάσσει καὶ σφραγίζει ἡ οἰκεία μονὴ καὶ ἔχει κῦρος συμβολαίου, δίδεται ὑπὸ τῆς οἰκείας μονῆς εἰς χεῖρας αὐτοῦ. Οὗτος, ἐὰν θέλῃ, παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄλλους μοναχούς, συνήθως τρεῖς, οὓς καλεῖ διαδοχικοὺς αὐτοῦ κληρονόμους. Ὅπως ὅμως κληρονομήσωσιν οὗτοι τὸ κελλίον μετὰ τῆς περιοχῆς, πρέπει νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀγορᾶς, διότι ἄλλως στεροῦνται τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, ἡ δὲ κυριότης τοῦ κελλίου περιέρχεται εἰς τὴν οἰκείαν μονήν, ἥτις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐγγράφει τὸν γέροντα, θεωρούμενον ὡς δωρητήν, εἰς τὰ δίπτυχα αὐτῆς πρὸς μνημόνευσιν τοῦ ὀνόματός του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ γέροντος ἡ κυριότης τοῦ κελλίου καὶ τῆς περιοχῆς, ὡς καὶ ἅπασα ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία αὐτοῦ, περιέρχεται εἰς τὸν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ πρῶτον ἐγγεγραμμένον, ὅστις ὀφείλει νὰ συμπληρώσῃ τὸ κελλίον, προσλαμβάνων ἄλλον ἢ ἄλλους μοναχούς. Μοναχὸς κάτοχος κελλίου δύναται τῇ ἀδείᾳ τῆς οἰκείας μονῆς νὰ πωλήσῃ τὸ κελλίον εἰς ἄλλον ἀσκητήν, ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει ὁρίζεται ποσόν τι ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, ὅπερ λαμβάνει ἡ οἰκεία μονὴ παρά τε τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ τοῦ πωλητοῦ. Ἐὰν ὁ κάτοχος κελλίου ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκείαν μονὴν καὶ παραχωρήσῃ αὐτῇ τὸ κελλίον, δύναται νὰ λάβῃ ὀπίσω τὸ καταβληθὲν ποσὸν διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ κελλίου, οὐχὶ ὅμως μεῖζον αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ἔχῃ κάμει ἐπισκευὰς καὶ ἔξοδα. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐὰν ὁ μοναχὸς ἐκδιωχθῇ τοῦ κελλίου δι' ἀνάρμοστον διαγωγὴν ἢ διὰ παράβασιν ὅρου τινὸς ἀναγεγραμμένου ἐν τῇ ὁμολογίᾳ. Ἐὰν ἐπέλθωσι διαφοραὶ μεταξὺ μονῆς καὶ κελλίου, δικάζονται αὗται πρωτοδίκως ὑπὸ τῆς οἰκείας μονῆς, κατ' ἔφεσιν δὲ ὑπὸ τῆς συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Μ. Γεδεών*, Ἄθως — *Γερ. Σμυρνάκη*, Τὸ Ἅγιον Ὄρος (σ. 344 καὶ 706 ἔνθα καὶ στατιστική). — *Ph. Meyer*, Die Haupturkunden für die geschichte der Athos Klöster. — *Ἀν. Μομφερράτου*, Κληρονομικὸν δίκαιον τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ (σ 125 ἑ. καὶ 223 ἑ).

Κ. Ι. Δ

—*[Μελισσοκ.]* Ὀνομάζονται *κελλία* ἐν τῇ μελισσοκομίᾳ αἱ ἐκ κηροῦ ὀπαὶ τῆς κηρήθρας τῶν μελισσῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐναποτίθενται τὰ ᾠὰ καὶ ὑφίστανται τὰς διαφόρους μεταμορφώσεις εἰς κάμπην καὶ χρυσαλλίδα, μέχρις ὅτου ἀποκτήσωσι τὴν μορφὴν τοῦ τελείου ἐντόμου. Τὰ κελλία ὀνομάζονται ἐπίσης *κύτταρα* ἢ *λίκνα* καὶ εἶναι τριῶν κυρίως εἰδῶν, ἀναλόγως τῆς χρήσεως ἑκάστου. Τὰ δύο πολυπληθέστερα εἴδη κελλίων εἶναι τῶν ἐργατίδων καὶ τῶν κηφήνων. Εἶναι ἀμφότερα τῆς αὐτῆς μορφῆς, διαφέροντα μόνον κατὰ τὸ μέγεθος. Ἔχουσι σχῆμα ἑξαγωνικοῦ σωλῆνος, ἀπολήγοντος κατὰ τὸ βάθος εἰς πυραμίδα, εἶναι τοποθετημένα ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς κηρήθρας, εἰς τρόπον ὥστε αἱ βάσεις των νὰ συναντῶνται εἰς τὸ μέσον αὐτῆς, καὶ εἶναι ἐπικλινῆ πρὸς τὰ ἔσω, διὰ νὰ μὴ διαφεύγῃ τὸ μέλι. Αἱ 6 πλευραὶ ἑκάστου σωλῆνος εἶναι κοιναὶ πρὸς τὰς τῶν παρακειμένων κελλίων, τοιουτοτρόπως δὲ ἐξοικονομεῖται ὁ μεγαλύτερος δυνατὸς χῶρος καὶ ὑλικόν. Τὰ κελλια τῶν ἐργατίδων εἶναι μικρότερα τῶν κελλίων τῶν κηφήνων καὶ καταλαμβάνουσι τὸ κέντρον τῶν κηρηθρῶν. Ἡ διάμετρος τῶν μὲν πρώτων εἶναι 5 χλστ. περίπου, τῶν δὲ δευτέρων 7, καὶ τὸ βάθος ἀμφοτέρων 12. Πολλὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω κελλίων χρησιμεύουσιν ἐπίσης ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τροφῶν (γύρεως ἀνθέων) καὶ μέλιτος. Τὸ τρίτον εἶδος εἶναι τὸ κελλίον τῆς βασιλίσσης, κατασκευαζόμενον εἰς τὰ ἄκρα τῆς κηρήθρας. Εἶναι ὀγκωδέστατον, ἀπαιτοῦν κηρὸν ἑκατονταπλάσιον περίπου ἀπὸ ὅσον ἓν κελλίον ἐργάτιδος καὶ ἔχει σχῆμα ᾠοειδὲς ἢ ἀπιοειδές. Ἐντὸς τοῦ κελλίου τούτου ἀναπτύσσεται ἡ γόνιμος μέλισσα, ἡ ὁποία θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἀναπαραγωγήν. Σήμερον οἱ μελισσοκόμοι κατασκευάζουσιν ἐπίσης τεχνητὰς κηρήθρας καὶ κελλία, τὰ ὁποῖα αἱ μέλισσαι συμπληροῦσιν εὐχαρίστως καὶ τοιουτοτρόπως δὲν χρειάζονται μεγάλην ποσότητα κηροῦ, ὅστις προέρχεται, ὡς γνωστόν, ἐκ μετασχηματισμοῦ τοῦ μέλιτος ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ των. —Ω.

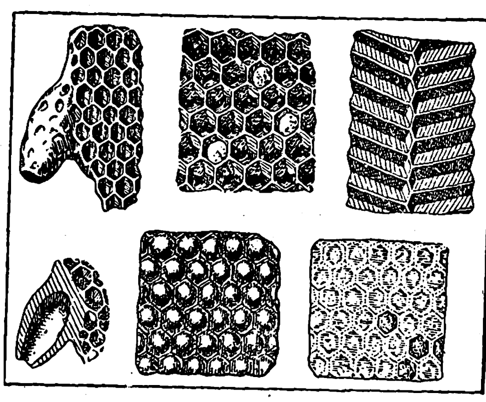

Διάφορα εἴδη κελλιων κηρήθρας.

[Πρώτη σειρά: α') κελλία ἐργατίδων καὶ ἀρισ ερὰ κελλίον βασιλίσσης, β') κελλία κηφήνων, τινὰ τῶν ὁποίων περιέχουσι γύριδα, γ') τομὴ κηρήθρας, δεικνύουσα τὴν πρὸς τὰ ἔσω κλίσιν τῶν κελλίων. Δευτέρα σειρά: α') τομὴ κελλίου βασιλίσσης, β') κελλία περιέχοντα χρυσαλλίδας, γ') κελλία κεκαλυμμένα περιέχοντα μέλι.]

Κελλιριανὰ *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

κελλίτης (ὁ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰσήχθη εἰς τὴν ἀγορὰν κατὰ τὸ 1906 ὑπὸ τοῦ Bayer ἡ δευτεροταγὴς *ἀκετυλοκελλουλόζη* Ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐν μεγάλῳ παρασκευασθεῖσαν καὶ ἐν τῇ πράξει χρησιμοποιηθεῖσαν ἐν ἀκετόνῃ διαλυτὴν ἀκετυλοκελλουλόζην καὶ εἰσήχθη εἰς ὅλας τὰς χρήσεις, ὅπου πρότερον ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ πρωτοταγὴς (ἤτοι ἡ ἐν χλωροφορμίῳ διαλυτὴ) ἀκετυλοκελλουλόζη. Τὸ τυπικὸν διαλυτικὸν ὑγρὸν τοῦ κελλίτου εἶναι τὸ μῖγμα ἀλκοόλης καὶ βενζολίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐν συνήθει θερμοκρασίᾳ εἶναι τελείως ἀδιάλυτον, ἐνῷ κατὰ τὴν θέρμανσιν εἰς 50—60° διαλύεται ταχύτατα καὶ τελείως. Ὁ κελλίτης ἀποτελεῖ ὀγκώδη, ἐλαφράν, λευκήν, χονδρόκοκκον κόνιν, λίαν δύσκαυστον, τηκομένην ἁπλῶς κατὰ τὴν ἐπαφὴν μετὰ φλογός. Ὁ κελλίτης εἶναι ἡ πρώτη ὕλη δι' ὅλους τοὺς κλάδους τῶν βιομηχανιῶν τῆς ἀκετυλοκελλουλόζης. Οὕτως ἐκ τοῦ κελλίτου παρασκευάζονται αἱ δυσκόλως ἀναφλεγόμεναι ταινίαι τοῦ κινηματογράφου, ὁ δύσφλεκτος *κελλουλοΐτης*, αἱ διάφοροι μονωτικαὶ λάκκαι καὶ βερνίκια, ἡ ὀξικὴ τεχνητὴ μέταξα καὶ διάφοροι ἄλλαι πλαστικαὶ μᾶζαι. Σ. Γ.

κελλιῶται (οἱ). Οἱ μοναχοί, οἱ ζῶντες ἐν *κελλίοις* (βλ.λ.) ἰδιορρύθμως ἢ καὶ κοινοβιακῶς.

Κέλλνερ (Kellner), ***Ἐρνέστος-Αὔγουστος***. Γερμανὸς ὀργανοκρούστης καὶ ἀοιδὸς (1792—1839), σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὸν Κρεστσεντίνι. Αἱ ἐπιτυχίαι του, τόσον ὡς δεξιοτέχνου εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, ὅσον καὶ ὡς ἀοιδοῦ, ὑπῆρξαν καταπληκτικαὶ ἐν Βιέννῃ, Παρισίοις, Πετρουπόλει κλπ. Ἐγκατασταθεὶς τέλος ἐν Λονδίνῳ ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ βαυαρικοῦ παρεκκλησίου. Γ.Σ.

—**Κέλλνερ** (Kellner), ***Ἰωάννης-Πέτρος***. Γερμανὸς μουσικοσυνθέτης καὶ ὀργανοκρούστης, γεννηθεὶς τῷ 1705 καὶ ἀποθανὼν ὑπερογδοηκοντούτης. Πλεῖστα ἔργα τοῦ Μπὰχ καὶ τοῦ Χαῖνδελ περιῆλθον μέχρις ἡμῶν χάρις εἰς ἀντίγραφα τοῦ Κέλλνερ. Αἱ συνθέσεις του ἀποτελοῦνται ἀπὸ πρελούντια, φυγὰς καὶ χοροὺς (Certamen musicum), τεμάχια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, χορικά, καντάτας, ἓν ὀρατόριον τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς κλπ.

—**Κέλλνερ** (Kellner), ***Ἰωάννης-Χριστόφορος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὀργανοκρούστης (1736—1803), διατρίψας ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Κάσσελ. Συνέθεσεν: 7 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, σονάτας διὰ κλειδοκύμβαλον, τρίο, φυγάς, τεμάχια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, τὸ μελόδραμα: Die Schadenfreude» κτλ. Γ. Σ.

—**Κέλλνερ** (Kellner), ***Χριστόφορος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (βλ. *Κελλάριος*).

κελλοβιάλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὑδατάνθραξ, συνθετικῶς παρασκευασθεὶς ἐκ τῆς ἀκετοβρωμοκελλοβιόζης. Σ. Γ.

κελλοβιάση (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἔνζυμον*.

κελλοβιόζη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Δισακχαρίτης τοῦ τύπου $C_{12}H_{22}O_{11}$ παραγόμενος κατὰ τὴν ἀτελῆ δι' ἀνυδρίτου τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ θειικοῦ ὀξέος ὑδρόλυσιν *(ἀκετόλυσιν)* τῆς κυτταρίνης. Κατὰ τὴν ὡς ἀνωτέρω ὑδρόλυσιν σχηματίζεται τὸ ὀκτακυκλικὸν παράγωγον τῆς κελλοβιόζης, ὅπερ διὰ σαπωνοποιήσεως παρέχει καθαρὰν κελλοβιόζην. Εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις, δυσδιάλυτος ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ σχεδὸν ἀδιάλυτος εἰς ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα. Δι' ὑδρολύσεως παρέχει δύο μόρια γλυκόζης, δὲν ζυμοῦται, ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρόν, δὲν ὑδρολύεται διὰ μαλτάσης καὶ ἰμβερτάσης, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τῆς *κελλάσης*. Εἰδικὴν στροφὴν κέκτηται $+34^{\circ},6$. Δι' ὀξειδωτικῶν μέσων, ὡς τὸ βρωμιοῦχον ὕδωρ, ὀξειδοῦται πρὸς *κελλοβιονικὸν ὀξύ*, τὸ ὁποῖον δι' ἀνοργάνων ὀξέων σχάζεται εἰς d-γλυκόζην καὶ d-γλυκονικὸν ὀξύ. Σ. Γ.

κελλοβιονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κελλοβιόζη*.

Κέλλογκ (Kellogg), ***Βέρνον-Λάϋμαν***. Ἀμερικανὸς ζῳολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἐμπορίᾳ τῆς πολιτείας Κάνσας τῷ 1867. Ἀποφοιτήσας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Κάνσας, ἐσπούδασεν ἔπειτα εἰς τὰ πανεπιστήμια Κόρνελλ, Λειψίας καὶ Παρισίων. Διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως ὑφηγητὴς τῆς ἐντομολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Κάνσας (1890—1894) καὶ καθηγητὴς τῆς ἐντομολογίας καὶ βιονομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Στάνφορδ (1894—1920). Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσε διευθυντής, ἐν Βρυξέλλαις, τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιτροπῆς περιθάλψεως (1915), ὑπηρέτησεν ὡς βοηθὸς τοῦ δικτάτορος τῶν τροφίμων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις Χοῦβερ τῷ 1917, μεταξὺ δὲ τοῦ 1918 καὶ 1921 εἰργάσθη εἰς τὰς ἀμερικανικὰς ἐπιτροπὰς περιθάλψεως ἐν Πολωνίᾳ καὶ Ρωσίᾳ. Τῷ 1919 διωρίσθη μόνιμος γραμματεὺς καὶ πρόεδρος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου ἐρευνῶν τῆς Οὐασιγκτῶνος. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἀμερικανικὰ ἔντομα» (1904), «Ἐξέλιξις καὶ ζωὴ τῶν ζῴων» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Δ. Σ. Τζόρνταν, 1907), «Ὁ Δαρβινισμὸς σήμερον» (1907), «Τὰ ζῷα καὶ ὁ ἄνθρωπος» (1911), «Νύκτες εἰς τὸ στρατηγεῖον» (1917), «Ἑρβέρτος Χοῦβερ, ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον του» (1920), «Ἡ Νέα Μέλισσα» (1921), «Ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ὅπως τὴν βλέπει ὁ βιολόγος» (1922), «Νοῦς καὶ κληρονομικότης» (1923) καὶ «Ἐξέλιξις» (1925).

Δ. Σ. Δ.

—**Κέλλογκ** (Kellogg), ***Κλάρα-Λουΐζα***. Ἀοιδὸς γεννηθεῖσα τῷ 1842 ἐν Σώμτερβιλ τῆς Ὠκεανίας. Ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1861 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ διὰ τοῦ «Ριγολέττου», ἐπροκάλεσεν ἐπ' αὐτῆς τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ. Ἡ δρᾶσίς της ἀρχίζει κυρίως ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα ἐπέτυχεν ὄχι μόνον ὡς καλλιτέχνις, ἀλλὰ καὶ ὡς διευθύντρια ἀγγλικοῦ μελοδράματος ὑπ' αὐτῆς ὀργανωθέντος. Ἀπεσύρθη τῆς σκηνῆς τῷ 1887. Γ. Σ.

—**Κέλλογκ** (Kellogg), ***Φραγκῖσκος Μπίλλινγκς***. Ἀμερικανὸς διπλωμάτης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Πότσδαμ τῆς Νέας Ὑόρκης τῷ 1856. Τῷ 1865 μετέβη μετὰ τῶν γονέων του εἰς τὴν πολιτείαν Μιννεσόταν, ἔνθα ἐσπούδασε τὰ νομικά, ἐξασκήσας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἐν τῇ πόλει Ρότσεστερ ἐπὶ δεκαετίαν ἀπὸ τοῦ 1877. Ἐχρημάτισε νομικὸς σύμβουλος τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τὴν δίωξιν τῶν τράστ τοῦ χάρτου καὶ τῆς Στάνταρντ Ὄϊλ Κόμπανυ καὶ εἰς τὰς ἀνακρίσεις κατὰ τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Χάρριμαν. Ἐξελέγη γερουσιαστὴς τῆς πολιτείας Μιννεσότας διὰ τὴν περίοδον 1917—1923. ἐχρημάτισεν ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τὴν Ε' διεθνῆ διάσκεψιν τῶν ἀμερικανικῶν κρατῶν τὴν συνελθοῦσαν εἰς Σαντιάγο τῆς Χιλῆς, τῷ 1923, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ, διαδεχθεὶς τὸν Γ. Μ. Χάρβυ Παρῃτήθη τῆς θέσεώς του τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1925, ἀποδεχθεὶς τὸ χαρτοφυλάκιον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀξίωμα τὸ ὁποῖον διατηρεῖ ἔκτοτε. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὸν σθένος εἰς τὴν προάσπισιν τῶν δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας τῶν Ἀμερικανῶν πολιτῶν ἐν Μεξικῷ, τὰ ὁποῖα διεκινδύνευον ὑπὸ τῶν προτεινομένων μεξικανικῶν

Digitized by Google

μέτρων, ἐπίσης δὲ προέτεινεν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὅπως καταργήσωσι τὸν πόλεμον ὡς μέσον ἐπιλύσεως τῶν μεταξὺ αὐτῶν διαφορῶν (βλ. κατ. σύμφωνον *Κέλλογκ*). Δ. Σ. Δ

— **Κέλλογκ** Kellogg) ***σύμφωνον*** Διὰ τῆς ἀπὸ 20 Ἰουνίου 1927 διακοινώσεώς του ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας Μπριὰν προέτεινεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τὴν συνομολόγησιν διμεροῦς συμφώνου διαρκοῦς φιλίας μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν. Δι' αὐτοῦ θὰ παρῃτοῦντο ταῦτα τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον, ὅστις καὶ θὰ κατεδικάζετο εἰς τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις τῶν δύο κρατῶν ὡς ὄργανον ἐθνικῆς πολιτικῆς. Ἡ γαλλικὴ αὕτη πρότασις ἐχρησίμευσεν ὡς εὐτυχὴς ἀφορμή, ὅπως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐξετάσωσι καὶ αὖθις τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀποτελεσματικὸν τρόπον τῆς παγιώσεως αὐτῆς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Κέλλογκ ἐδήλου ἐν τῇ ἀπαντήσει του, ὅτι κατ' ἀρχὴν ἀπεδέχετο τὴν γενομένην πρότασιν. Ἐφρόνει ὅμως ὅτι θὰ ἦτο ὀρθότερον, ὅπως τὸ σύμφωνον μὴ συνομολογηθῇ διπλεύρως μόνον, ἀλλὰ πολυπλεύρως, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐπετυγχάνετο ἀποτελεσματικωτέρα ἐξασφάλισις τῆς ἰδέας τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Συγχρόνως ὁ Κέλλογκ διετύπου τὴν γνώμην, ὅτι τὸ οὕτω συνομολογηθησόμενον σύμφωνον θὰ ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἀνοικτόν, διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ προσβῶσι μετὰ ταῦτα εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ καὶ πάντα ἐν γένει τὰ λοιπὰ κράτη, ἅτινα θὰ ἐξεφράζον τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίαν των Ἐπηκολούθησαν διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Μ. Βρεττανίας, Γερμανίας, Ἰταλίας καὶ Ἰαπωνίας, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως τὸ ἀντιπολεμικὸν σύμφωνον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο γενικῆς μορφῆς, ὑπογραφῇ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω Μ δυνάμεων, τῶν ἀγγλικῶν κτήσεων, ὡς καὶ τοῦ Βελγίου, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῶν τελευταίων τούτων κρατῶν ὡς λαβόντων μέρος εἰς τὰς ἀπὸ 16 Ὀκτωβρίου 1925 συνθήκας τοῦ Λοκάρνο. Ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ προσκλήσει τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν συνῆλθον ἐν Παρισίοις ἀντιπρόσωποι δεκαπέντε κρατῶν, οἵτινες καὶ ὑπέγραψαν τὴν 27 Αὐγούστου 1928 τὸ ἀντιπολεμικὸν σύμφωνον. Τοῦτο σύγκειται ἐκ προοιμίου, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ὁ ὑψηλὸς σκοπὸς τοῦ συμφώνου, καὶ ἐκ τριῶν ἐν ὅλῳ ἄρθρων. Διὰ τοῦ 1 ἄρθρου τὰ συμβληθέντα μέρη ἐδήλουν ἐπισήμως, ἐν ὀνόματι τῶν λαῶν αὐτῶν, ὅτι καταδικάζουσι τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πόλεμον πρὸς διακανονισμὸν τῶν διεθνῶν διαφορῶν καὶ παραιτοῦνται τούτου ὡς μέσου ἐθνικῆς πολιτικῆς ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις αὐτῶν σχέσεσιν. Ὅ,τι ἀπαγορεύεται διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου εἶναι ἡ αὐτόβουλος πολεμικὴ ἐνέργεια, τουτέστιν ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος. Τὸ ἄρθρον δὲν θίγει οὐδὲ πόρρωθεν τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου ἀμύνης τῶν κρατῶν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀναφαίρετον αὐτῶν δικαίωμα. Κατὰ τὸ 2 ἄρθρον τὰ συμβληθέντα μέρη ἀνεγνώριζον ὅτι ὁ διακανονισμὸς ἢ ἡ ἐπίλυσις πασῶν τῶν διαφορῶν ἢ συγκρούσεων, ὁποιασδήποτε φύσεως καὶ ὁποιασδήποτε προελεύσεως καὶ ἂν ἦσαν, αἵτινες θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀνακύψωσι μεταξὺ αὐτῶν, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιζητηθῇ παρὰ μόνον δι' εἰρηνικῶν μέσων. Κατὰ τὸ 3 ἄρθρον τὸ σύμφωνον, ἀφοῦ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ, θὰ παραμείνῃ ἀνοικτὸν καθ' ὅλον τὸ ἀπαιτηθησόμενον χρονικὸν διάστημα, καὶ τοῦτο ὅπως προσχωρήσωσιν εἰς τὰς διατάξεις του πάντα τὰ λοιπὰ κράτη τῆς ὑφηλίου.

Διὰ τοῦ συμφώνου τούτου ἀποκηρύσσεται ὁ πόλεμος ὡς ὄργανον ἐπιτεύξεως ἐθνικῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν καὶ προπαρασκευάζεται δεόντως τὸ διεθνὲς ἔδαφος πρὸς τὴν ἠθικὴν καταδίκην παντὸς κράτους ὅπερ θὰ ἀπεδύετο εἰς ἐπιθετικὸν πόλεμον. Διὰ τὴν περαιτέρω διατήρησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τὸ ὑπογραφὲν σύμφωνον ἀποτελεῖ συνεπῶς τεραστίαν ἠθικὴν πίεσιν, ἣν δεδομένον κράτος δὲν θὰ ἠδύνατο βεβαίως νὰ παρίδῃ ἄνευ θλιβερῶν δι' αὐτὸ διεθνῶν συνεπειῶν. Διὰ τοῦ συμφώνου καταφέρεται καίριον μὲν πλῆγμα κατὰ τοῦ πολέμου, ἀλλ' οὐχὶ ἀκόμη καὶ τελείως πλέον ἀποφασιστικὸν διὰ τὴν περαιτέρω τύχην τοῦ θεσμοῦ τοῦ πολέμου, καὶ τοῦτο λόγῳ τοῦ ἠθικοῦ μόνον χαρακτῆρος, ὃν κέκτηται τὸ σύμφωνον. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἰδίᾳ καταβάλλεται ἔντονος προσπάθεια, ὅπως, συμπληρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ συμφώνου, προστεθῶσιν αὐστηραὶ κυρώσεις κατὰ τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον θὰ παρεβίαζε τοῦτο. Διὰ τοῦ συμφώνου καταδικάζεται κατ' ἀρχὴν ὁ πόλεμος, θὰ ἔπρεπεν ὅμως ὅπως εἰσαχθῶσι καὶ ἔνιοι λογικαὶ ἐξαιρέσεις εἰς τὴν γενικὴν ταύτην ἀρχήν. Αἱ κυβερνήσεις τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ Γαλλίας προέτεινον, ὅπως αἱ ἐξαιρέσεις αὗται ἀναγραφῶσιν ἐν εἰδικῷ πρωτοκόλλῳ, ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη ἐγκατελείφθη καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως διατυπωθῶσι δι' ἐπεξηγηματικῶν διακοινώσεων, συμπληρουσῶν τὰ κενὰ τοῦ συμφώνου. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπόψεως κέκτηται μεγίστην σημασίαν ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συμφώνου ὁ Μπριάν, καὶ ὅστις συμπληροῖ καὶ ἐπεξηγεῖ πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα. Κατὰ ταῦτα, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐννοηθῶσιν αἱ ἀκόλουθοι ἐξαιρέσεις. Τὸ σύμφωνον δὲν θὰ ἐφηρμόζετο: α') ἐν περιπτώσει νομίμου ἀμύνης, β') προκειμένου περὶ διεθνῶν συμφωνιῶν συνομολογηθεισῶν πρὸ τοῦ συμφώνου, γ') ἀπέναντι κράτους ὑπογράψαντος, ὅπερ ὅμως καταφεύγει εἰς πόλεμον κατὰ παράβασιν τοῦ συμφώνου, ὁπότε τὰ λοιπὰ συμβληθέντα κράτη ἀπαλλάσσονται ἐντεῦθεν αὐτοδικαίως πάσης ὑποχρεώσεως. Τέλος, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπὸ 19 Μαΐου 1928 ἀγγλικὴν διακοίνωσιν, ἡ Μ. Βρεττανία δὲν θὰ ἐδεσμεύετο ἐκ τοῦ συμφώνου, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ προὔκειτο περὶ προστασίας ἐνίων τμημάτων τοῦ κόσμου, ὧν ἡ εὐημερία καὶ ἡ ἀσφάλεια ἀποτελοῦσι ζωτικὸν συμφέρον διὰ τὴν ἡσυχίαν ὁλοκλήρου τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ ἐν Ἀθήναις ἐπιτετραμμένος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀνεκοίνωσε τὴν 27 Αὐγούστου 1928 τὸ κείμενον τοῦ συμφώνου εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἣν καὶ προσεκάλεσε, κατ' ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεώς του, ὅπως προσχωρήσῃ εἰς αὐτό. Ἡ Ἑλλὰς ἀπήντησε μεταξὺ τῶν πρώτων κρατῶν εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἔκκλησιν ταύτην, προσχωρήσασα τὴν 9 Νοεμβρίου 1928 εἰς τὸ ἀντιπολεμικὸν σύμφωνον διὰ σχετικῆς δηλώσεως τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Α. Καραπάνου. Τὸ ἀντιπολεμικὸν σύμφωνον ὑπεβλήθη βραδύτερον πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν βουλήν. Συζητουμένου δ' ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 13 Φεβρουαρίου 1929 τοῦ σχετικοῦ νομοσχεδίου, ὁ πρωθυπουργὸς Ἐ. Βενιζέλος ἐξῆρε τὴν σημασίαν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συμφώνου, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήρισεν ὡς ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα βήματα πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης, καὶ ἀπηύθυνε θερμὰ συγχαρητήρια πρὸς τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συνάψεως αὐτοῦ.

Τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1929 ἡ ἀγγλικὴ ἀντιπροσωπεία ὑπέβαλεν εἰς τὴν δεκάτην συνέλευσιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν πρότασιν περὶ τροποποιήσεως τῶν ἄρθρων 12, 13 καὶ 15 τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας, εἰς τρόπον ὥστε τοῦτο νὰ ἐναρμονισθῇ πρὸς τὸ σύμφωνον Κέλλογκ. Ἡ συνέλευσις παρεδέχθη τὴν 24 Σεπτεμβρίου σχετικὴν ἀπόφασιν, ἀλλ' ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 17 Σεπτεμβρίου τῆς Α΄ ἐπιτροπῆς τῆς συνελεύσεως, ἡ Δανία, ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως, ὅτι τὸ σύμφωνον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν δέον νὰ παραμείνῃ ἀμετάβλητον, μὴ παρισταμένης οὐδεμιᾶς ἀνάγκης τροποποιήσεως αὐτοῦ. Δὲν ἀπεδέχθησαν εἰσέτι τὸ ἀντιπολεμικὸν σύμφωνον ἡ Ἀργεντινή, ἡ Βολιβία, ἡ Κολομβία, ἡ Παραγουάη, τὸ Σαλβατὼρ καὶ ἡ Οὐρουγουάη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Δρόσου*, Ἡ ἐξέλιξις τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας ἐν τῷ «Δελτίῳ τοῦ Ἑλλ. συλλόγου τῆς Κ. Τ. Ε.», (1929), σ. 81 — *Le Gall*, Le pacte de Paris (1930) — *Vandy*, Le pacte Kellogg, ἐν τῇ «Revue générale de droit intern. public», (1930) σ. 5—18. — *Gallus*, Les amendements au pacte de la Société des nations en vue de la mettre en harmonie avec le pacte de Paris ἐν τῇ αὐτῇ «Revue» σ. 19—42.
Δ. ΔΡΟΣΟΣ

κελλοϊδίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Λίαν συμπεπυκνωμένον *κολλώδιον*, λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τοῦ αἰθέρος ἐκ τοῦ συνήθους κολλωδίου. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται ὑπὸ μορφὴν διαφανῶν ζελατινοειδῶν πινάκων, διαλύεται εὐκόλως εἰς μεῖγμα ἀλκοόλης καὶ αἰθέρος καὶ ἀναφλεγόμενον καίεται μεθ' ἡσύχου φλογός. Ἡ κελλοϊδίνη περιέχει 20% ξηρὸν κολλωδιοβάμβακα, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατ' ἰδίαν παρασκευὴν κολλωδίου, διὰ φωτογραφικοὺς σκοπούς, ὡς μέσον ἐμβαπτίσεως κατὰ τὰς ἱστολογικὰς ἐρεύνας, πρὸς ἀεροστεγῆ ἐπικάλυψιν μικρῶν τραυμάτων κλπ. Σ. Γ.

—**κελλοϊδίνης *χάρτης*** (Zelloidinpapier) /*Φωτογρ.*/. Εἶναι εἶδός τι ἐκ τῶν ἐμφανοτυπικῶν φωτογραφικῶν χαρτῶν, διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὁποίου ὡς φωτοπαθὴς οὐσία χρησιμεύει ὁ χλωριοῦχος ἄργυρος. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ φέρονται διάφορα εἴδη αὐτοῦ. Ἄξιον μνείας εἶναι τὸ εἶδος Reimprandt, τοῦ ὁποίου φέρονται τρεῖς ποιότητες. Αἱ δύο πρῶται ποιότητες αὐτοῦ ἐνδείκνυνται διὰ φωτότυπα μαλακὰ καὶ μὲ ὀλίγας ἀντιθέσεις, ἡ δὲ τρίτη, ἥτις περιλαμβάνει χάρτας μὲ κιτρινόφαιον καὶ λίαν λαμπρὸν στρῶμα, ἐνδείκνυται διὰ τὰ ἀσθενέστατα φωτότυπα καὶ ἀπαιτεῖ ἰσχυρὰν τύπωσιν. Ὁ χάρτης κελλοϊδίνης περιέχει ἐν πλεονασμῷ νιτρικὸν ἄργυρον, διὸ καὶ μετὰ τὴν τύπωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν ἀπαιτεῖ καλὴν ἔκπλυσιν πρὸς ἀπομάκρυνσιν τούτου. Κ. Γ. Μ.

κελλόνη (ἡ) /*Χημ.*/. Δύσφλεκτος *κελλουλοΐτης*, προερχόμενος διὰ ζελατινοποιήσεως τῆς *ἀκετυλοκελλουλόζης* κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τῆς παρασκευῆς τοῦ κελλουλοΐτου, ἐκ τῆς νιτροκελλουλόζης. Ἡ κελλόνη καίεται σχετικῶς δυσκόλως (ὅπως περίπου τὸ καουτσούκ) καὶ χρησιμοποιεῖται δι' ὅλα τὰ εἴδη, τὰ δυνάμενα νὰ παρασκευασθῶσιν ἐκ κελλουλοΐτου, ὡς λ. χ. διὰ μὴ ἀναφλεγόμενα καὶ μὴ θραυόμενα ἀναπληρώματα ὑαλοπινάκων δι' αὐτοκίνητα, ἀερόπλοια, ἀεροπλάνα, βενζινακάτους, σήματα σιδηροδρομικά, φανοὺς κλπ. Εἰδικὴν σημασίαν ἔσχεν ἡ κελλόνη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, δι' ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις, χρησιμοποιηθεῖσα διὰ τὰ ὀμματοΰάλια τῶν προφυλακτικῶν προσωπίδων. Σ. Γ.

κελλονιτρικὰ *ὀξέα* /*Ὀργ. Χημ.*/. Ἀζωτοῦχα προϊόντα ὀξειδώσεως τοῦ νιτρωμένου βάμβακος. Σ. Γ.

Κελλόντεν (Cullonden) /*Γεωγρ.*/. Περιοχὴ τῆς Σκωτίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Ἴνβερνες, ὀνομαστὴ διὰ τὴν μάχην, ἥτις ἔλαβε χώραν παρ' αὐτὴν καὶ καθ' ἣν ἐνικήθη ὁ ἀπαιτητὴς τοῦ θρόνου Κάρολος-Ἐδουάρδος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Κουμβερλάνδης τῷ 1746. Μ. Δ. Β.

κελλουλαρία (ἡ) (Cellularia) /*Ζωολ.*/. Γένος βρυοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κελλουλαριιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

κελλουλαριίδαι (Cellulariidae) /*Ζωολ.*/. Οἰκογένεια βρυοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γυμνολαίμων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα εἶναι τά: *κελλουλαρία, μενιπέα* καὶ *σκρουποκελλαρία*. Ἅπαντα τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας ταύτης σχηματίζουσι πολυκλαδώδεις ἀποικίας, ὧν οἱ κλαδίσκοι διχοτομοῦνται κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῶν. Δ. Ν. Π.

κελλουλάση (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *ἔνζυμος*.

κελλουλόζη (ἡ) (Cellulose) /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *κυτταρίνη*. Σ. Γ.

κελλουλοζοδιθειοανθρακικὸς ἢ ***κελλουλοζοξανθογονικὸς ἐστὴρ*** /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *βισκόζη*. Σ. Γ.

κελλουλοΐτης (ὁ) (Celluloid), ἢ ***κυτταρινοειδὲς*** (τό), ἢ ***κυτταροειδὲς*** /*Βιομ. Χημ.*/. Ὅρος εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Hyatt ἐν τῷ ἐμπορίῳ διὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς ἐκ νιτροκυτταρίνης (νιτροκελλουλόζης) καὶ καμφορᾶς παρασκευαζομένης πλαστικῆς μάζης. Ὁ Alexander Parkers ἐν Birmingham τῷ 1865 πρῶτος παρετήρησεν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Schönbein ἀνακαλυφθεῖσα νιτρωμένη κυτταρίνη ἠδύνατο ἄριστα νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς παρασκευὴν ἀπομιμήσεων τοῦ κέρατος, τοῦ καουτσοὺκ καὶ τῆς γουταπέρκας, οὗτος δὲ παρεσκεύασε μίγματα ἐκ νιτροκυτταρίνης, καμφορᾶς καὶ ἀλκοόλης, τὰ ὁποῖα καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἐλαίων καὶ ἄλλων μέσων. Ὁ Parkers οὗτος ἐκάλεσε τὴν ὕλην αὐτὴν *παρκεζίτην* καὶ ἵδρυσεν ἐργοστάσιον πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ καὶ διαφόρων εἰδῶν ἐξ αὐτοῦ. Ἀκολούθως ὁ Spill κατώρθωσε νὰ ζελατινοποιήσῃ τὴν νιτροκυτταρίνην διὰ διαλύματος καμφορᾶς ἐν ἀλκοόλῃ καὶ νὰ μαλάξῃ τὴν εὔκαμπτον ταύτην μᾶζαν διὰ μηχανικῶν κυλίνδρων. Τέλος σπουδαιοτάτην πρόοδον εἰς τὴν βιομηχανίαν αὐτὴν ἐπέφερον αἱ ἔρευναι καὶ ἐργασίαι τοῦ Hyatt, ὅστις καὶ ἵδρυσεν ἐν Albany τὴν πρώτην συστηματικὴν βιομηχανίαν αὐτοῦ.

Ὁ κελλουλοΐτης εἶναι μῖγμα (κυρίως στερεὸν διάλυμα) καμφορᾶς ἐν νιτροκυτταρίνῃ, ἐνῷ ἡ καμφορὰ εἶναι τὸ συστακτικόν, ὅπερ προκαλεῖ τὴν μαλακότητα καὶ τὸ εὔτηκτον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὅπου περισσοτέρα καμφορὰ περιέχεται, τόσον εὐκολώτερον μαλακοῦται ὁ κελλουλοΐτης, ἐνῷ ὅσον περισσοτέρα νιτροκελλουλόζη ὑπάρχει, τόσον ἐλαστικώτερος εἶναι, τόσον σκληρότερος καὶ τόσον ἀνθεκτικώτερος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸ χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι πρὸς παρασκευὴν κελλουλοΐτου δὲν εἶναι κατάλληλος κάθε νιτροκυτταρίνη, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖναι, αἵτινες διαλύονται εἰς ἄνυδρον ἀλκοόλην· ἐπίσης χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐκ τῆς μετὰ τῆς νιτροκυτταρίνης προσμιχθείσης καμφορᾶς μόνον ἓν μέρος δύναται νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ θερμάνσεως, ἐνῷ ἓν ποσὸν 10—15% συγκρατεῖται στερρῶς καὶ μόνον δι' ἰσχυρῶν μέσων (σαπωνοποίησις, ἐκχύλισις κλπ.) δύναται νὰ ἀπομακρυνθῇ. Ὁ συνήθης κελλουλοΐτης τοῦ ἐμπορίου εἶναι μῖγμα 30—40 μερῶν καμφορᾶς ἐπὶ 100 μερῶν νιτροκυτταρίνης περιεκτικότητος εἰς ἄζωτον 10—11,5%. Τὸ μῖγμα τοῦτο ὡς ἀχρωμάτιστον ἀποτελεῖ ὑποκιτρίνην μᾶζαν, ἐν καθαρᾷ καταστάσει διαφανῆ καὶ ἐν ἀκαθάρτῳ θολήν, μεγάλης ἐλαστικότητος. Ἐπὶ λίαν χαμηλῶν θερμοκρασιῶν, λόγῳ πιθανῆς ψύξεως ἢ κρυσταλλώσεως τῆς καμφορᾶς, ὁ κελλουλοΐτης καθίσταται εὔθραυστος, ἐνῷ εἰς θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῶν 80° (καὶ δὴ ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς καμφοράν) καθίσταται μαλακὸς καὶ δύναται νὰ λάβῃ οἱονδήποτε σχῆμα, ὅπερ καὶ διατηρεῖ κατὰ τὴν ψῦξιν. Δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰς οἱανδήποτε μηχανικὴν κατεργασίαν, οἷον τόρνευσιν, πλάνισιν, πίεσιν κλπ., καὶ νὰ λάβῃ οἱονδήποτε ἐπιθυμητὸν σχῆμα, εἶναι δὲ κακὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται δι' ἀπομονώσεις. Εἶναι ἀδιάλυτος εἰς ψυχρὸν ἢ θερμὸν ὕδωρ, διαλυτὸς εἰς ἀπόλυτον ἀλκοόλην καὶ μῖγμα ἀλκοόλης καὶ αἰθέρος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς καθαρὸν μόνον αἰθέρα. Κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ κελλουλοΐτου σχηματίζονται δηλητηριώδη ἀέρια, ὡς ἑνώσεις τοῦ κυανίου, μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος κλπ.

Digitized by Google

Πρὸς παρασκευὴν τοῦ κελλουλοΐτου διαλύεται πρῶτον ἡ καμφορὰ εἰς βράζουσαν ἀλκοόλην καὶ εἶτα προστίθεται ἡ νιτροκυτταρίνη, μαλασσομένου τοῦ ὅλου ἐν θερμῷ ἐπί τινας ὥρας καὶ μέχρι τελείας ἐμφανίσεως τῆς νιτροκυτταρίνης. Κατὰ τὴν μάλαξιν ταύτην προστίθενται καὶ αἱ ἐπιθυμηταὶ χρωστικαὶ ὗλαι, ὡς καὶ ἄλλαι τυχὸν προσμίξεις,ἀποσκοποῦσαι εἰς τὸ νὰ καταστήσουν τοῦτον ἀδιαφανῆ ἢ καὶ νὰ τὸν σταθεροποιήσουν. Τέλος ἀπομακρύνεται ἡ ἀλκοόλη δι' ἀποστάξεως καὶ διὰ διαβιβάσεως τῆς ὅλης μάζης διὰ θερμαινομένων κυλίνδρων.

Ὁ κελλουλοΐτης ἔχει τὸ μειονέκτημα, ὅτι εἶναι λίαν εὐανάφλεκτος, καιόμενος ὁρμητικῶς, καὶ ὅτι γενικῶς δὲν εἶναι πολὺ σταθερός, ἀλλοιούμενος κυκλικῶς, διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους χρησιμοποιεῖται μόνον δι' εὐτελῆ ἀντικείμενα, ἅτινα ὅμως πληροῦσι πολλαπλᾶς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Οὕτω παρασκευάζονται ἐξ αὐτοῦ εὐθηνὰ ἀναπληρώματα τοῦ κέρατος, του ἐλεφαντοστοῦ, τοῦ ὀστράκου, τοῦ ἤλεκτρου κλπ. Ἐκ κελλουλοΐτου παρασκευάζονται περαιτέρω φωτογραφικὰ φίλμ, τεχνητὰ δέρματα, λαβαὶ ψηκτρῶν, κομβία, πῖπαι καὶ πλῆθος ὅλον ἀναλόγων εἰδῶν. Τὸ μεγαλύτερον ἐλάττωμα τοῦ κελλουλοΐτου, ἤτοι τὸ εὐανάφλεκτον αὐτοῦ, ὤθησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοὺς ἐρευνητὰς εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἀναπληρωμάτων αὐτοῦ ὀλιγώτερον εὐφλέκτων, τοιαῦτα δὲ ἄριστα εἶναι τὰ ἐξ ἀκετυλοκελλουλοζῶν προϊόντα, ὡς ὁ *κελλίτης*, ἡ *κελλόνη* κλπ. Σ. Γ.

κελλοφάνη (ἡ) *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω φύλλα ἔνυδρου κελλουλόζης, χρησιμοποιούμενα πρὸς περιτύλιξιν τροφίμων κλπ. ἀντὶ τῶν φύλλων τῆς γουταπέρκας καὶ τοῦ κελλουλοΐτου. Παρασκευάζεται ἐκ διαλύματος *βισκόζης* διὰ καθιζήσεως τῆς κελλουλόζης δι' ἀμμωνιακοῦ ἅλατος. Σ. Γ.

Κέλλς (Kells) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κομητείας Μήθ (Meath) τῆς Ἰρλανδίας, ἔχουσα κατοίκους 2.428. Ἦτο ἄλλοτε ἕδρα βασιλέως, εἶχεν ἀνάκτορα καὶ διασώζει στρογγύλον πύργον 99 ποδῶν ὕψους. Ὑπῆρξεν ἕδρα ἐπισκόπου ἀπὸ τοῦ 807 ἔτους, ἐφημίζετο δὲ ὡς κέντρον μαθήσεως. Ἐνταῦθα ἐγράφη περίφημον εὐαγγέλιον εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, διατηρούμενον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ κολλεγίου τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Δουβλίνῳ καὶ καλούμενον «Βιβλίον τοῦ Κέλλς». Μ. Ι. Θ.

Κέλλυ (Kelly), ***Γουλιέλμος - Ἀρχιβάλδος - Χόβαρντ.*** Ἀντιναύαρχος τοῦ βρεττανικοῦ ναυτικοῦ. Γεννηθεὶς τῷ 1871, καταταγεὶς εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῷ 1886, προήχθη διαδοχικῶς εἰς πλοίαρχον (1911), ὑφ' ὃν βαθμὸν ὑπηρέτησεν ὡς ναυτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Παρισίοις βρεττανικῆς πρεσβείας (1911—1913). Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου (1914), συνεργάζετο ἐν Δυρραχίῳ ὡς κυβερνήτης τοῦ «Γκλάσεστα» («Gloucester») μετὰ τῶν γερμανικῶν «Μπρεσλάου» καὶ «Γκαΐμπεν», πρὸς στερέωσιν τοῦ θρόνου τοῦ Βήδ· κηρυχθέντος δὲ τοῦ πολέμου παρηκολούθησε τὰς κινήσεις τοῦ «Γκαΐμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου», διατηρήσας ἐπαφὴν πρὸς αὐτὰ μέχρι τῆς 8 Αὐγούστου, καθ' ἣν ἀντήλλαξε κανονιοβολισμοὺς πρὸς αὐτά, μεταδόσας διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον ἀκριβεῖς εἰδήσεις ὡς πρὸς τὴν πορείαν των καὶ τὴν ταχύτητά των. Προκριθεὶς εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι ναυτικῆς ἀποστολῆς (1919—1921) συνετέλεσε σημαντικῶς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς προόδου τοῦ ναυτικοῦ μας, ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως, καταλιπὼν τὰς ἀρίστας τῶν ἐντυπώσεων. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν προήχθη εἰς ὑποναύαρχον (1922) καὶ ἀντιναύαρχον (1927), ὑφ' ὃν βαθμὸν εἶναι (ἀπὸ τοῦ 1929) ὑπαρχηγὸς τοῦ βρεττανικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου, ἅμα δὲ καὶ δεύτερος ἀντιπρόσωπος τῆς, διὰ τὰ στρατιωτικὰ καὶ ναυτικὰ ζητήματα, βρεττανικῆς παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἐπιτροπῆς. Σ. Ε. Λ.

— **Κέλλυ** (Kelly), ***Θωμᾶς-Ἀλέξανδρος-Ἔρσκιν, λόρδος Πιττενγουὴμ*** (Pittenweem). Ἄγγλος μουσουργὸς (1732—1782). Συνέθεσε πλείστας συμφωνίας, ἐξ ὧν ἐξεδόθησαν 4, μενουέττα, τρίο κλπ. Τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Βρυξέλλαις ἔνθα καὶ ἀπέθανε. Γ. Σ.

— **Κέλλυ**, ἢ ***Ὁ Κέλλυ, Μιχαήλ.*** Ἄγγλος μουσουργὸς καὶ ἀοιδὸς (1764—1826)· σπουδάσας τὸ ᾆσμα ἐν Λονδίνῳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἦτο γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Occhelli. Μετὰ τὰς πρώτας του ἐπιτυχίας προσελήφθη εἰς τὸ μελόδραμα τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, ἔνθα συνεδέθη μετὰ τοῦ Μόζαρτ, ὁ ὁποῖος συνέθεσεν ἀποκλειστικῶς δι' αὐτὸν τὸν ρόλον τοῦ δὸν Μπαζὶλ εἰς τὸν «Γάμον τοῦ Φιγκαρῶ». Τῷ 1787 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐγένετο μετ' ὀλίγον μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ θεάτρου Drury-Lane τοῦ Λονδίνου. Ἀπὸ τοῦ 1797 ἠσχολήθη μὲ τὴν σύνθεσιν μουσικῶν ἔργων καὶ ἔδωσε περὶ τὰ 60 κωμικὰ κατὰ τὸ πλεῖστον μελοδράματα, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐξέδωκε μόνος του εἰς τὸν μουσικὸν οἶκον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἱδρύσει ἐν Λονδίνῳ. Ἐκ τῶν μελοδραμάτων του, ἀναφέρομεν τά: «Γουσταῦος Βάζα» (1810), «Ὁ Ρῶσος» (1813), «Οἱ σαράντα κλέπται» (1806), «Οἱ φεουδαρχικοὶ χρόνοι» (1799) κλπ. Τῷ 1811 ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς σκηνῆς. Ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του ἐδημοσίευσε τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Αναμνήσεις ἡμίσεος αἰῶνος ἐκ τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου καὶ τοῦ* Drury-Lane, κλπ.» (Λονδῖνον, 1826). —Ω

— **Κέλλυ** (Kelly), ***Οὖγος.*** Ἰρλανδὸς δραματουργὸς καὶ ποιητὴς (1739—1777), γεννηθεὶς ἐν Κιλλάρνεϋ. Τῷ 1760 μετέβη εἰς Λονδῖνον. Ἐκεῖ ἔγινε γραμματεὺς δικηγόρου καὶ δημοσιογράφος. Τῷ 1767 ἐδημοσίευσε τὰ «Ἀπομνημονεύματα Μαγδαληνῆς, ἢ ἡ ἱστορία τῆς Λουΐζας Μίλντμαιι», μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον εἶχε μεγάλην διάδοσιν καὶ ἐπιτυχίαν. Τῷ 1766 ἐξέδωκεν ἀνωνύμως τὸ βιβλίον «Θέσπις», διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετίθετο ἐναντίον τῶν κυριωτέρων συγχρόνων συγγραφέων καὶ ἠθοποιῶν. Ἡ πρώτη του κωμῳδία, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψευδὴς λεπτότης», ἐδιδάχθη ἀπὸ σκηνῆς μὲ ἐπιτυχίαν καὶ ἐκτυπωθεῖσα εἶχε μεγάλην κυκλοφορίαν. Ἄλλα ἔργα του ἦσαν: «Ἕνας λόγος στοὺς ἔξυπνους», «Κλεμεντίνα», «Σχολὴ συζύγων» «Τὸ ρομάντζο τῆς ὥρας» «Ὁ δίκαιος ἄνθρωπος», καὶ ἄλλα. Μ. Ι. Θ

— **Κέλλυ** (Kelly), ***Χόβαρντ-Ἄτγουντ.*** Ἀμερικανὸς χειρουργὸς καὶ γυναικολόγος ἐκ Βαλτιμόρης, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πενσυλβανίας, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1882. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τοῦ νοσοκομείου Kensington τῆς Φιλαδελφείας. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς γυναικολογίας καὶ μαιευτικῆς τῷ 1889 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πενσυλβανίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 διετέλεσεν ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Johns Hopkins. Διηύθυνε πλεῖστα νοσοκομεῖα τῆς Ἀμερικῆς. Ὑπῆρξε πρόεδρος ἐπιστημονικῶν σωματείων ἐν Ἀμερικῇ καὶ μέλος ἐπίτιμον τῶν κυριωτέρων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ἀναφέρομεν τὰς ἀκολούθους: «Γυναικολογία καὶ χειρουργικὴ τῆς κοιλίας» (1907), «Σκωληκοειδῖτις καὶ ἄλλαι παθήσεις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως» (1909), «Ἰατρικὴ γυναικολογία» (1912), «Μυώματα μητρικά», ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ T. S. Culleu (1909), «Νόσοι νεφρῶν, οὐρητήρων καὶ κύστεως» (1922), «Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ Βίβλος» (1925). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε πλῆθος διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἄρθρων. Ο. Ρ.

Κέλμαρτ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς χερσονήσου τῆς Καρχηδόνος (βλ. *Γκάμαρτ*).

Κέλμις *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν πέντε *Ἰδαίων Δακτύλων*, οἵτινες ἐλέγοντο οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν ὑπωρειῶν τῆς ἐν Τροίᾳ Ἴδης, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεδίδετο ἡ ἐξεύρεσις καὶ πρώτη κατεργασία τοῦ σιδήρου. Τὸ ὄνομα Κέλμις, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα Ἡρακλῆς, Δαμναμενεὺς καὶ Ἄκμων (*Στρ.* C. 473) ἦσαν τὰ συνηθέστερον ἀποδιδόμενα εἰς αὐτούς. Ὑπῆρχε καὶ παροιμία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις «Κέλμις ἐν σιδήρῳ», λεγομένη ἐπὶ τῶν ἐχόντων μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμίν των. ΚΑΨ.

Κέλμπ, Νάχρ - ἐλ - *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Συρίας) βλ. λ. *Νάχρ - ἐλ - Κέμπ*).

Κελοκέδαρα (κοιν. *Τζιελοτζιάρα*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πάφου καὶ τὸ διαμέρισμα Κελοκεδάρων, οὗ ἀποτελεῖ ἕδραν. Κεῖται ἐπὶ ὡραίας θέσεως καὶ εἶναι κατάφυτον ἐξ ἐλαιῶν· ἔχει κωμοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ἀπέχει δὲ τοῦ Κτήματος 20 μίλλια Πρὸς Α τοῦ χωρίου ὑψοῦται τὸ βουνὸν Πάουρα (2531 πόδ.), κατάφυτον ἐξ ἀμπελώνων. Κάτοικοι 550, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

— **Κελοκεδάρων** ***διαμέρισμα*** *[Γεωγρ.]*. Ἓν ἐκ τῶν τριῶν διαμερισμάτων τῆς ἐπαρχίας Πάφου, κατέχον τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς ἐπαρχίας. Ἔχει ἔδαφος ὀρεινόν, κλῖμα ὑγιεινόν, 12 χιλ. κατοίκους, ἐξ ὧν οἱ 3500 Μωαμεθανοί, καὶ 47 κώμας καὶ χωρία ἐπὶ τριῶν μεγάλων βουνοσειρῶν, αἱ ὁποῖαι διευθύνονται ἀπὸ Β πρὸς Ν. Κ. Μ. Κ.

κελόνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δρῦς ἡ μαλλωτή*.

Κελόνισσα, ἡ ***Κενόνισσα*** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἑλληνικὴ τῆς ἐν Πόντῳ περιφερείας Τραπεζοῦντος, ἡ ὁποία εἶχε πρὸ τοῦ 1923 περὶ τοὺς 2.000 κατοίκους.

κελονίτης (ὁ) (Celonites) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μασοριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μετρίου μεγέθους, μὲ κοιλίαν κυρτήν, προσθόφαρα διαγκωμένον, κεφαλὴν πλατεῖαν καὶ πεπιεσμένην, κεραίας βραχείας εἰς ροπαλοειδῆ ἀπόφυσιν τελευτώσας, πτέρυγας ἐπιμήκεις, λεπτὰς καὶ διαφανεῖς, πόδας λεπτοὺς καὶ ἐπιμήκεις καὶ ἐρυθρόφαιον πρὸς τὸν ὠχροκίτρινον χρωματισμὸν μὲ μελανὰς ἢ κυανᾶς λωρίδας κατὰ τὴν ῥάχιν. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἀγόνους ἐκτάσεις τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

Κελονίτης.

κελόπη (ἡ) (Celopa) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκαλυπτεριδῶν*, περιλαμβάνον μικράς, ὑπομελανὰς μυίας μὲ μεγάλας πτέρυγας καὶ ζωηροὺς ποικίλους χρωματισμούς, ἀπαντώσας παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ ἐπὶ διαφόρων φυκῶν ἐνδιαιτωμένας. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

κελοσία (ἡ) (Celosia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν ἐκ τῶν *ἀμαραντωδῶν*. Κ. ΠΑΠ.

Κελουγκέρι (Calugari) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλουγκάρι*.

Κέλουνγκ, ἢ ***Κίλουνγκ*** (Kelung, ἢ Kilung) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, ἐν τῇ νήσῳ Φορμόζα (Ταϊφούν). Κεῖται ἐπὶ τῆς Β. ἀκτῆς τῆς νήσου εἰς τὸν μυχὸν ὁμωνύμου κόλπου, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. πρὸς Α τοῦ Ταμσούϊ. Κάτοικοι 58 250 Εἶναι ὁ μεγαλύτερος λιμὴν τῆς νήσου, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται μεγάλη ἐξαγωγὴ γαιανθράκων, σησάμου, καμφορᾶς, τεΐου, ξυλείας, ἰνδικοῦ, ἰχθύων κτλ. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίου ἱσπανικοῦ φρουρίου καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως ὕφαλος ὑπὸ τὸ ὄνομα Κέλουνγκ. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχουν 30 μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ ἄλλα μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ. Μ. Δ. Β.

κὲλπ (οἱ) (Kelp) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐν Σκωτίᾳ σωροί τινες φυκῶν, σχηματιζόμενοι ἐπὶ τῶν παραλίων ἀκτῶν, ἐξ ὧν λαμβάνεται τὸ ἰώδιον. Ἐπίσης *κὲλπ* ὀνομάζεται καὶ ἡ τέφρα τῶν ὡς ἄνω φυκῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κελπεντὲν - *Βεγούμ (Μπεϊγκούμ).* Θυγάτηρ τοῦ Μογγόλου ἡγεμόνος Μπαμπὲρ-Σάχ, διακριθεῖσα ὡς ποιήτρια περσοτουρκικῶν στίχων. Ν.Μ.

κελσία (ἡ) (Celsia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκροφουλαρωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ μεσημβρινῶν κλιμάτων ὅλης τῆς ὑφηλίου. Εἶναι φυτὰ δικοτυλήδονα, ποώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, τινὰ ζιζάνια, ἄλλα φαρμακευτικά, πολλὰ δηλητηριώδη, ἐλάχιστα κοσμητικά, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερα εἴδη τῶν παρ' ἡμῖν αὐτοφυομένων εἶναι: *κελσία ἡ ἀρκτοῦρος* (Celcia arcturus), ἀπαντῶσα ἰδίᾳ ἐν Κρήτῃ, ἔνθα φύεται ἐπὶ τοίχων· *κελσία ἡ βοασιέρειος* (Celsia Boissieri), ἀπαντῶσα ἐν Ἀττικῇ καὶ Θεσσαλίᾳ· *κελσία ἡ δενζέρειος* (Celcia Doenzeri), φυομένη ἀφθόνως εἰς τὰ δάση τῆς Πελοποννήσου· *κελσία ἡ ἀνατολικὴ* (Celcia orientalis), ἀπαντῶσα εἰς τοὺς πετρώδεις λόφους τῆς Ἀργολίδος καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων κ. λ. π. Κ. ΠΑΠ.

Κελσιανὴ ***ἀπάντησις***· βλ. λ. *Δομιτιανὴ ἐρώτησις*.

Κέλσιεφ, *Βασίλειος - Ἰβάνοβιτς.* Ρῶσος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει (1835—1872). Σπουδάσας ἐν Μόσχᾳ, μετέσχε τῶν πολιτικῶν ἐξεγέρσεων καὶ ἐξωρίσθη. Διεβίωσε κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξορίας του ἐν Ἀγγλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Εἰς Λονδῖνον συνεργάζετο εἰς τὴν ἐφημερίδα «Κώδων», εἰς ἣν ἐδημοσίευσεν ἱστορικὰ κείμενα περὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ θρησκευτικῶν αἱρέσεων. Τῷ 1867 ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ἡ ἐπάνοδος εἰς Ρωσίαν. Δημοσιογραφῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Φωνή», ὑπερησπίσθη πολλάκις τὸν κρητικὸν ἀγῶνα. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἱστορικὰ ἔργα, οἷα: «Γαλικία καὶ Μολδαυΐα», «Μόσχα καὶ Τβέρ», «Ὑπὸ τὸν Πέτρον τὸν Μέγαν». Θ. Β.

Κελσῖνος. —1) Ἕλλην φιλόσοφος ἐκ Κασταβάλων τῆς Καππαδοκίας, υἱὸς τοῦ Εὐδώρου, ἀκμάσας κατ' ἀγνωστον ἐποχήν. Ἔγραψε κατὰ Σουΐδαν «Συναγωγὴν δογμάτων πάσης αἱρέσεως φιλοσόφου». —2) Ρήτωρ ἐκ Βηρυττοῦ, γαμβρὸς τοῦ Ἰουλιανοῦ, γενόμενος διοικητὴς διαφόρων ἐπαρχιῶν. Πρὸς αὐτὸν ἀπευθύνονται δύο τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Λιβανίου.

—**Κελσῖνος, *Αὐρήλιος.*** Ρωμαῖος πολιτικὸς τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Τῷ 338/9 ἐγένετο ἀνθύπατος τῆς Ἀφρικῆς. Ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ κώδικι ἀναφέρεται ὡς πρῶτος ὕπαρχος τῆς αὐλῆς. Τῷ 341/2 ἐγένετο διοικητὴς τῆς Ρώμης, τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο ἔλαβε διὰ δευτέραν φορὰν τῷ 351. —Π.

Κέλσιος (Celsius), ***Ἀνδρέας.*** Σουηδὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1701 ἐν Οὐψάλᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1744. Διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πατρίδος του τῷ 1730, συμμετέσχε μετὰ ἐξαετίαν τῆς ἀποστολῆς εἰς Λαπωνίαν πρὸς μέτρησιν τοῦ τόξου τοῦ μεσημβρινοῦ, τοῦ περιλαμβανομένου μεταξὺ τῆς πόλεως Τόρνεο τῆς Φινλανδίας καὶ τῆς Πέλλο τῆς Β. Σουηδίας. Τῷ 1740 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστε-

Digitized by Google

ροσκοπείου, ὅπερ ἰδίαις δαπάναις ἵδρυσεν ἐν Οὐψάλα.

Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν του κυριώτεραι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: αἱ παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ κομήτου τοῦ 1743—1744, οὗτινος ὁ Hiorter προσδιώρισε βραδύτερον τὴν ἡλιοκεντρικὴν κίνησιν, αἱ παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ βορείου σέλαος (1732—1736), ἐξ ὧν πρῶτος μετὰ τοῦ Hiorter κατὰ τὸ 1740 ἀνεκάλυψε τὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ φαινομένου τούτου καὶ τῶν διαταράξεων τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ, κτλ. Ἀξιοσημείωτοι ὑπῆρξαν ἐπίσης αἱ προσπάθειαί του διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, αἱ μελέται του πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ἀκριβοῦς μήκους τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ ποδός, αἱ παρατηρήσεις του ἐπὶ τῆς στάθμης τῶν θαλασσίων ὑδάτων εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Β. Σουηδίας καὶ τὸ κατὰ τὸ 1742 δημοσιευθὲν σύγγραμμά του «Περὶ μετρήσεως τῆς θερμοκρασίας», ἐν ᾧ εἰσηγήθη τὴν χρῆσιν τοῦ μετ' ἑκατονταβάθμου κλίμακος θερμομέτρου. Ἡ χρῆσις τοῦ θερμομέτρου τούτου ἤρχισε γενικευομένη ἀπὸ τοῦ 1750 περίπου. Ἕτερα συγγράμματα τοῦ Κελσίου εἶναι τὸ «Περὶ τῆς Σελήνης» περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὅτι εἶναι ἀκατοίκητος καὶ στερεῖται ἀτμοσφαίρας καὶ τὸ «Περὶ παρατηρήσεων πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σχήματος τῆς Γῆς», ὅπερ συνέγραψε μετὰ τὴν εἰς Σουηδίαν ἐπιστροφήν του ἐκ τῆς εἰς Λαπωνίαν ὑπὸ τὸν Μωπερτουΐ γεωδαιτικῆς ἀποστολῆς. Σ. Π.

— **Κέλσιος** (Celsius), ***Ὀλώφ***. Σουηδὸς ἱστορικὸς καὶ ποιητὴς (1716—1794). Ἀφοῦ ἐχρημάτισε βιβλιοθηκάριος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας (1744), εἰς τὸ ὁποῖον ἐκληροδότησε 347 χειρόγραφα ἔργα, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἰδίῳ πανεπιστημίῳ (1747) καὶ ἐφημέριος ἐν Στοκχόλμῃ (1753), ἐξελέγη ἐπίσκοπος τοῦ Λοὺντ (1777). Εὐρυμαθέστατος, συνέγραψε πολυάριθμα ἱστορικὰ ἔργα, πραγματείας καὶ βιογραφίας, τὰ ὁποῖα διακρίνει γλαφυρότης ὕφους, ὀξεῖα παρατηρητικότης καὶ βαθὺ κριτικὸν πνεῦμα. Τὰ σπουδαιότερα τούτων εἶναι: «Bibliothecae Upsaliensis historia» (1745), «Monumenta politico-ecclesiastica ex archivo Palmskoeldi» (1750), «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Σουηδίας μέχρι τοῦ 1022» (1785), «Ἱστορία τοῦ Γουσταύου Α'» (1746, 2 τόμ.), «Ἱστορία τοῦ Ἐρρίκου ΙΔ'» (1774), «Ἡ καλαισθησία ἐν τῷ πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ σουηδικῷ λόγῳ (1768), «Blanca, Sueciae regina« (1748), «P. Elvius» (1750) κλπ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων τούτων μετεφράσθησαν εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν, ἀποτελοῦν δὲ ἀνεξάντλητον πηγὴν ἱστορικῶν γνώσεων καὶ πληροφοριῶν. Ἐπὶ πλέον ἠσχολήθη καὶ εἰς τὴν ποίησιν, συγγράψας τὴν τραγῳδίαν «Ἴνγκεμποργκ» (1737), τὸ ἐπικὸν ποίημα «Γουσταῦος Βάζα» (1774) καὶ μεταφράσας ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Βιργίλιον. Ἐξέδωκεν ἐπίσης σατιρικὴν ἔμμετρον ἐφημερίδα, τὴν «Svenska Nitet», ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Χεσσελίου, καὶ τὴν πρώτην κριτικὴν ἐπιθεώρησιν εἰς τὴν σουηδικὴν γλῶσσαν «Tidningar om the lœrdas arbeten». Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὅστις ἔγραψεν ἐπιστημονικὰ συγγράμματα εἰς τὴν σουηδικήν, θεωρεῖται δὲ εἷς τῶν σπουδαιοτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του. Ἐγένετο μέλος τῆς σουηδικῆς ἀκαδημίας ἅμα τῇ ἱδρύσει της (1786). Δ. Σ. Δ.

Κέλσο (Kelso) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς περιφερείας Ροξμποργκσάϊρ, τῆς Σκωτίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τουΐντ, 52 μίλλια ΝΑ. τοῦ Ἐδιμβούργου. Κάτοικοι 4.000. Ἔχει βιομηχανίαν γεωργικῶν καὶ ἁλιευτικῶν ἐργαλείων, χημικῶν λιπασμάτων, ἁμαξῶν, ἐπίπλων πλοίων κλπ. Τῷ 1797 ἱδρύθη ἐνταῦθα ἡ ἐφημερὶς «Ταχυδρομεῖον τοῦ Κέλσο», ἥτις ἐκδίδεται μέχρι σήμερον. Ἡ πόλις εἶναι γεωργικὸν κέντρον, μὲ ἑβδομαδιαίαν ἀγορὰν ἀραβοσίτου καὶ κτηνῶν. Μ. Ι. Θ.

Κέλσος. Φιλόσοφος ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ οὐδὲν εἶναι γνωστόν, εἰμὴ μόνον ὅτι συνέγραψε βιβλίον κατὰ Χριστιανῶν, καθ' ὃ ἔτος καὶ ὁ ἀπολογητὴς Ἀθηναγόρας ὑπὲρ αὐτῶν (178). Κατὰ τὸν Ὠριγένη ὁ Κέλσος εἶναι ὀπαδὸς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἐπικούρου, πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι στοιχεῖ τῇ ἐκλεκτικῇ φιλοσοφίᾳ μεθ' ὑπεροχῆς πλατωνικῶν στοιχείων. Τὸ κατὰ Χριστιανῶν βιβλίον αὐτοῦ ἔφερε τὸν τίτλον «Λόγος ἀληθής» καὶ διῃρεῖτο εἰς τέσσαρα μέρη, ἀποτελοῦν δριμύτατον ἔλεγχον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἀποσπάσματα αὐτοῦ (τὰ δύο δέκατα περίπου τοῦ ὅλου) διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ὠριγένης ἐν τῇ ἀνασκευῇ τοῦ ἔργου τοῦ Κέλσου («Κατὰ Κέλσου»), πρὸς ἣν ὡρμήθη τὸ μὲν τῇ προτροπῇ τοῦ φίλου του Ἀμβροσίου, τὸ δὲ ἐκ φόβου μὴ σαλευθῶσι πολλοὶ ἐν τῇ πίστει διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ συγγράμματος τούτου. Ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸν ἀφανισμὸν τόσον τῆς αἱρετικῆς, ὅσον καὶ τῆς πολεμικῆς γραμματείας τῶν πρώτων αἰώνων, τῆς ὁποίας ἐλάχιστα μόνον λείψανα διεσώθησαν. Ἡ Ἐκκλησία δηλαδὴ οὔτε ἐνδιαφέρον ᾐσθάνετο πρὸς τὰ τοιαῦτα συγγράμματα, οὔτε συμφέρον εἶχε νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διατηρήσεως αὐτῶν. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους διασωθέντων ἀποσπασμάτων τοῦ «Ἀληθοῦς λόγου» τοῦ Κέλσου δυνάμεθα νὰ ἀνασυγκροτήσωμεν ὁπωσδήποτε τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ καὶ τὴν διάταξιν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὴν πραγματείαν τοῦ θέματος αὐτοῦ. Ὁ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔλεγχος αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα· πρῶτον δηλαδὴ ἐπιτίθεται κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὁρμώμενος ἀπὸ προϋποθέσεων καὶ ἀπόψεων ἰουδαϊκῶν. Τοῦ τμήματος τούτου πηγὴ εἶναι πιθανῶς ἰουδαϊκός τις διάλογος, στρεφόμενος κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ συνωψίζοντο ὅλα τὰ ἰουδαϊκὰ ἐπιχειρήματα ἐναντίον τῆς νέας θρησκείας, κυρίως δὲ ἐνστάσεις κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ καὶ κρίσεις περὶ τῶν σχέσεων τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμόν. Τὸ δεύτερον τμῆμα περιλαμβάνει πολεμικὴν κατὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως γεγραμμένην ἀπὸ τῆς ἀπόψεως φιλοσόφου ἱσταμένου εἰς τὴν ἀνωτάτην πνευματικὴν βαθμῖδα τῶν χρόνων του καὶ διακρινομένην ἐπὶ ὀξυνοίᾳ καὶ δριμύτητι. Οἱ Χριστιανοὶ θεωροῦνται ὑπ' αὐτοῦ ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι, πιστεύοντες ἀκρίτως εἰς τοὺς μύθους τῶν ἁγίων αὐτῶν Γραφῶν, ἐχθροὶ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς παιδείας. Τὸ δόγμα αὐτῶν εἶναι βάρβαρον καὶ ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ ἐξηρτημένον, πρὸς δὲ τούτοις οὐ σεμνόν τι καὶ καινὸν μάθημα, ἅτε κοινὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους φιλοσόφους. Εἶναι μᾶλλον συμπίλημα ἀρχαίων θρησκειῶν καὶ φιλοσοφημάτων, προσῆκον εἰς ἀμαθεῖς καὶ καταρτισθὲν ὑπὸ τελωνῶν καὶ ναυτῶν πονηροτάτων καὶ διδασκόμενον ὑπὸ ἀνοήτων καὶ φαύλων ἀνθρώπων. Τὸ πλῆθος τῶν αἱρέσεων δίδει εἰς τὸν Κέλσον ἀφορμὴν νὰ σκώψῃ τοὺς Χριστιανούς, ἀξιοῦντας ὅτι κέκτηνται τὴν μόνην ἀληθῆ θρησκείαν, παρατηρῶν ὅτι ἡ διάσπασις ἐκείνη ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν. Ἐπίσης εἰρωνεύεται αὐτοὺς διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, ὅπως συντρίψῃ τοὺς ἐχθρούς των, εἰ καὶ εἶναι ἐξ ἄλλου βέβαιοι ὅτι ὁ Θεὸς οὗτος ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῆς μικρᾶς αὐτῶν ὁμάδος. Τὸν κύριον στόχον ἐν τούτοις τῆς πολεμικῆς τοῦ Κέλσου ἀποτελεῖ ἡ περὶ ἀπολυτρώσεως διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ, τουτέστιν ἡ πίστις εἰς Θεὸν καταβάντα ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα ἀπολυτρώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Τὴν πίστιν ταύτην καταπολεμεῖ ὁ ἐθνικὸς φιλόσοφος, πειρώμενος ν' ἀποδείξῃ τὸ μὲν ὅτι εἶναι ἄλογος, τὸ δὲ ὅτι εἶναι ἀφιλοσόφητος. Καὶ ἄλογος μὲν ἀποδεικνύεται, κατ' αὐτόν, ἐάν τις σκεφθῇ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παντογνώστης καὶ παντοδύναμος καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμία ἀνάγκη νὰ κατέλθῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀφιλοσόφητος δὲ εἶναι, ἐπειδὴ θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ κέντρον σύμπαντος τοῦ κόσμου. «Αἴσχιστον καὶ οὐδὲ μακροῦ ἐλέγχου δεόμενον», ὀνομάζει ὁ Κέλσος τὸ περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ δόγμα, θεωρῶν αὐτὴν ἀντιβαίνουσαν εἰς τὴν ἀπόλυτον ὑπερβατικότητα τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύει. Εἶναι δὲ καὶ ἄσκοπος κατ' αὐτὸν ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Θεοῦ· διότι ὁ σκοπὸς αὐτῆς, ἡ ἀπολύτρωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀσφαλίζεται διὰ τῆς αἰωνίας ἐν τῷ κόσμῳ τάξεως, πρὸς τὴν ὁποίαν ἄλλωστε ἀντιφάσκει ἡ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν διδασκομένη ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ τούτου σκοπεῖ ὁ Κέλσος νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὸν ἐθνισμὸν τοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐκπεσόντας πεπαιδευμένους ἄνδρας τῶν χρόνων του, κλονίζων τὰ θεμέλια τῆς νέας πίστεως καὶ πείθων αὐτοὺς ὅτι ἡ πίστις αὕτη ἐλέγχεται ἀδύνατος καὶ ἀστήρικτος. Δ' ὅσων δὲ κατηγορεῖ τοὺς Χριστιανοὺς ἐπὶ ἀποχῇ ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς λατρείας καὶ ἐπὶ ἐλλείψει τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὀφειλομένης τιμῆς, θέλει συγχρόνως νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς αἱρέσεως κινδύνου, ἥτις ἀποκρούουσα τὴν θρησκείαν αὐτοῦ δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ἀξιοῖ ἀνεξιθρησκείαν ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐκ μέρους αὐτοῦ. Ἡ πολεμικὴ καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ Κέλσου εἶναι ξένος πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα, τὰ ὁποῖα διακρίνουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἔργα τῆς κατηγορίας ταύτης· ἀλλ' ὅπως ὅλα τὰ προϊόντα ὀξέων ἀγώνων, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον προκαταλήψεως. Τὰ εἰς ἡμᾶς διασωθέντα ἀποσπάσματα εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει σπουδαῖα διὰ δύο λόγους. Πρῶτον κατάγονται ἐξ ἀνδρὸς λίαν πεπαιδευμένου καὶ μὴ ἀρκουμένου εἰς ἐσπευσμένην καὶ ἐπιπολαίαν ἀπόρριψιν· καὶ δεύτερον παρέχουσι σύνοψιν τῶν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐνστάσεων καὶ ἐπιχειρημάτων, ἅτερ ἔκτοτε χρησιμοποιεῖ μέχρι τῆς σήμερον ἡ κατὰ τῆς θρησκείας ἡμῶν πολεμική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Th. Keim*, Celsus' Wahres, Wort (1873) (ἀπόπειρα ἀνασυγκροτήσεως τοῦ βιβλίου). — *Ἰγν. Μοσχάκη*, Μελέτη περὶ τῶν Χριστιανῶν ἀπολογητῶν τοῦ β' καὶ γ' αἰῶνος (1876).—*Δημ. Μπαλάνου*. Πατρολογία (1930) (σ. 150—152).
Ν. Λ.

— **Κέλσος** (Celsus), ***Αὖλος-Κορνήλιος***. Ρωμαῖος ἐγκυκλοπαιδικός, οὗ τὸν βίον ἀγνοοῦμεν τελείως, συγγραφεὺς ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον «Artes» (=τέχναι) ἢ «Cestus» (=κεστός, Bernay), ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ γεωπονίας (εἰς 5 βιβλία), ἰατρικῆς (εἰς 8), στρατιωτικῆς τέχνης, ρητορικῆς, φιλοσοφίας καὶ νομικῆς. Τοῦ περὶ γεωπονίας τμήματος, ἀποτελουμένου ἐκ 5 βιβλίων, τὸ περὶ ἰατρικῆς, τὸ μόνον ἄλλωστε διασωθὲν μέχρις ἡμῶν ἐκ τῆς ὅλης συλλογῆς, φέρεται ἐν τοῖς χειρογράφοις ὡς 6ον βιβλίον τῶν «Artium». Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη ἐπὶ Τιβερίου (25—35 μ. Χ.), καίτοι πολλοὶ ὑπεστήριξαν ὅτι ὁ Κέλσος ἔζησεν ἐπὶ Αὐγούστου, Καλιγούλα, Νέρωνος ἢ Οὐεσπασιανοῦ. Νεώτερον συγγραφέα ἀναφέρει ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τὸν Τρύφωνα υἱὸν (VI. 5), διδάσκαλον τοῦ Σκρ. Λάργου, πρῶτος δὲ συγγραφεὺς ποιούμενος μνείαν τούτου εἶναι ὁ σύγχρονος τοῦ Σενέκα Κολουμέλλας (De re rust. I, 1), εἶτα δὲ ὁ Κοϋντιλιανὸς καὶ ὁ Πλίνιος. Παραδόξως ὅμως τὸ ἔργον τοῦ Κέλσου διέμεινεν ἄγνωστον καὶ ἄνευ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἰατρικήν, μὴ μνημονευόμενον οὐδὲ κατὰ τὸν μεσαίωνα, μέχρις οὗ ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε' (1397—1455), ἀνευρὼν μεταξὺ ἀγορασθέντων χειρογράφων τὸ τὴν ἰατρικὴν ἀφορῶν τμῆμα, ἐξέδοτο τοῦτο ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1498. Εἶναι δὲ τὸ πρῶτον ἀρχαῖον ἰατρικὸν κείμενον, τὸ ἐκδοθὲν διὰ τοῦ τύπου, ἔτι πρὸ τῆς «Μικροτέχνης» τοῦ Γαληνοῦ καὶ τῶν «Ἀφορισμῶν» τοῦ Ἱπποκράτους. Τὸ περισωθὲν περὶ ἰατρικῆς τμῆμα τυγχάνει ἓν τῶν ἀρίστων ἐγκυκλοπαιδικῶν ἔργων, τῶν περιελθόντων ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἀποδίδον ἐν λατινικῇ γλώσσῃ μετ' ἀκριβείας ἀξιοθαυμάστου τὴν ἑλληνικὴν ἰατρικήν, διὸ καὶ ὁ Κέλσος ἐκλήθη καὶ *Κικέρων τῆς ἰατρικῆς* ἢ *Λατῖνος Ἱπποκράτης*. Ἡ σπουδαιότης δὲ τοῦ ἔργου ἔγκειται κυρίως ἐν τῷ ὅτι συγγραφὲν κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐποχήν, τὴν τόσῳ γόνιμον καὶ σπουδαίαν διὰ τὴν ἰατρικήν, παραμένει τὸ μόνον πλῆρες καὶ περίλαμπρον γραπτὸν μνημεῖον τῶν προόδων τῆς ἰατρικῆς κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους μέχρι τοῦ Αὐγούστου χρόνους, τῆς λοιπῆς γραμματείας, δυστυχῶς, ἐκτὸς τινων ἀποσπασμάτων, ἀπολεσθείσης. Ἐν αὐτῷ μετὰ σπανίας φιλοπονίας καὶ ἐξαιρέτου κριτικοῦ πνεύματος παρατίθενται αἱ δοξασίαι τῶν κυριωτέρων συγγραφέων κατὰ τὰς δεσποζούσας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἰατρικὰς αἱρέσεις, ἰδίᾳ δὲ 72 ἐντελῶς ἀγνώστων ἄλλοθεν ἰατρῶν, ὧν πάντων μηδαμινὴν γνῶσιν ἠθέλομεν ἔχει ἄνευ τοῦ ἔργου τοῦ Κέλσου.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Κέλσου δὲν εἶναι πρωτότυπον, πολλῷ μᾶλλον διότι ὁ Κέλσος ὑπῆρξε μὲν φιλίατρος καὶ ἄριστα ἐγκυκλοπαιδικῶς μεμορφωμένος, ὡς πιστοποιεῖ καὶ ὁ Πλίνιος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἰατρὸς (Hailer, Sprongel καὶ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων), εἰ καί τινες ὑπεστήριξαν ὅτι οὗτος ἐσπούδασε καὶ τὴν ἰατρικὴν ἢ καὶ ὅτι μάλιστα ἐρασιτεχνικῶς ἐξήσκησε ταύτην (Bianconi, Dezeiweris, Daremberg κτλ.). Δυστυχῶς ἀπωλέσθησαν καὶ τὰ λοιπὰ τμήματα τοῦ ὅλου ἔργου αὐτοῦ, οἷον τὸ γεωργικόν, ὅπερ τοσούτῳ ἐπαινεῖ ὁ Κολουμέλλας, τὸ στρατιωτικόν, ὅπερ μετὰ τιμῆς ἀναφέρει ὁ Βεγέτιος, καὶ τὸ ρητορικόν, ὅπερ εὐφήμως ἀναφέρει ὁ Κοϊντιλιανὸς (Inst. orat. XII, 11, 24), ἵνα δυνηθῶμεν κατ' ἀναλογίαν νὰ κρίνωμεν τί καὶ ἐκ τούτων παρελήφθη ἐκ παλαιοτέρων πηγῶν καὶ ποία εἶναι ἡ ἀτομικὴ τοῦ συγγραφέως καταβολή. Τῆς ἰατρικῆς ὅμως μὴ θεωρουμένης ὡς μέρους ἀναποφεύκτου τῆς γενικῆς μορφώσεως τῶν Ρωμαίων, ἀσκουμένης δ' ἅμα καὶ διδασκομένης ἐν Ρώμῃ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ Ἑλλήνων ἰατρῶν, ἀναμφισβήτητον παρίσταται, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Κέλσου ἢ μετάφρασις ἁπλῆ τυγχάνει συγγράμματος ἑλληνικοῦ ἀπολεσθέντος (ὡς κατόπιν τοῦ ἔργου τοῦ Σωρανοῦ ὑπὸ Κ. Αὐρηλιανοῦ), τοῦθ' ὅπερ πιστοποιεῖ καὶ ἡ ἀδιαφορία τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων πρὸς τοῦτο, ἢ ἁπλοῦν ἐγκυκλοπαιδικὸν ἐράνισμα ἀπὸ πλειοτέρων ἑλληνικῶν ἰατρικῶν ἔργων. Ὁ τελευταίως μελετήσας τὸ ἔργον Wellmann φρονεῖ, ὅτι εἶναι μετάφρασις ἔργων Κασσίου, Φιλοξένου ἢ Μενεκράτους, πράγματι δὲ ἡ χειρουργικὴ ἑδράζεται ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ἰατροῦ Κλαυδίου Φιλοξένου (τέλος Α' π. Χ. αἰῶνος), ἡ δὲ θεραπευτικὴ ἐπὶ ἱπποκρατικῶν καὶ ἐμπειρικῶν πηγῶν (*Ἡρακλείδης Ταραντῖνος*) καὶ τῶν πορισμάτων τῆς σχολῆς Ἀσκληπιάδου καὶ Θεμίσωνος.

Πάντως ὅμως ἐν τῷ κειμένῳ ἀπαντῶνται καὶ ἴδιαι γνῶμαι τοῦ συγγραφέως (III, 11,24. VII, 7,6. VIII, 4) ἢ καὶ νεώτεραι ἰδέαι (III, 19. IV 1 κτλ.), ἀλλ' αὗται πιθανώτατα νὰ ὀφείλωνται καὶ εἰς τὸ σύγγραμμα, ἀφ' οὗ τὸ ἐράνισμα, ἀλλὰ καὶ παρὰ ταύτας καὶ κρίσεις μὴ ἰατροῦ (IV. 7. VI, 9 κτλ.). Περὶ ἐγχειρήσεως ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελεσθείσης οὐδαμοῦ ὁμιλεῖ, εἰ καί τινες τῶν ἐγχειρήσεων φέρονται ἔτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τούτου, ὡς πρώτου περιγράψαντος.

Τὸ ἔργον τοῦ Κέλσου διαιρεῖται εἰς 8 βιβλία, ἀπὸ δὲ τοῦ Haller καὶ εἰς κεφάλαια καὶ παραγράφους, μεγάλως διευκολυνούσας τὴν σπουδὴν τοῦ κειμένου. Ἐν τούτοις περιλαμβάνεται πᾶσα ἡ παλαιὰ ἰατρικὴ καὶ κατὰ τὸν ἄριστον διδακτικὸν τρόπον. Τοῦ α' βιβλίου προηγεῖται προοίμιον, ἐν ᾧ ἱστορικῶς περιγράφεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀσκληπιάδου, Θεμίσωνος καὶ Κασσίου ἡ ἐξέλιξις τῆς ἰατρικῆς. Ἐν τῷ α' βιβλίῳ περιλαμβάνονται οἱ διαιτητικοὶ κανόνες, διά τε τὸν ὑγιῆ καὶ πάσχοντα ἄνθρωπον, καὶ ὑποδεικνύονται τὰ ἐν καιρῷ ἐπιδη-

Digitized by Google

μίας χρήσιμα μέτρα. Τὸ β' βιβλίον περιλαμβάνει τὰ σημεῖα τῆς νόσου ἐν γένει καὶ τὰ κατ' αὐτῆς βοηθήματα, ἤτοι τὴν γενικὴν αἰτιολογίαν τῶν νόσων, τὴν συμπτωματολογίαν, τὴν πρόγνωσιν καὶ τὰς γενικὰς θεραπευτικὰς ἐνδείξεις (φλεβοτομία, σικύασις, καθαρτικά, κλύσματα κτλ.), ὧν ἕπεται ἡ τῶν καταλλήλων τροφῶν καὶ ποτῶν ἀναγραφή. Ἐν τῷ γ' βιβλίῳ ὁ λόγος περὶ γενικῆς παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς, δηλαδὴ περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν νόσων, πῶς αὗται διακρίνονται περὶ τοῦ εἴδους τῶν πυρετῶν καὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν, περὶ ληθάργου, ὕδρωπος, φθίσεως, ἐπιληψίας, ἰκτέρου, ἐλεφαντιάσεως, ἀποπληξίας κτλ. Ἐν τῷ δ' βιβλίῳ ἀνασκοπεῖται ἡ τῶν ἔσω ὀργάνων τοῦ σώματος θέσις, εἶτα δὲ ἐξετάζεται ἡ εἰδικὴ παθολογία καὶ θεραπευτικὴ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, τέλος δὲ παρατίθεται ὁ τρόπος τῆς ζωῆς καὶ διαίτης τῶν ἀναρρωννυόντων. Τοῦ ε' βιβλίου προηγεῖται εἰσαγωγὴ περὶ δυνάμεως τῶν φαρμάκων ἐν γένει, ᾗ ἕπεται μελέτη εἰδικωτέρα περὶ φαρμάκων, μαλαγμάτων, ἐμπλάστρων, παστιλλῶν, πεσσαρίων, ἀντιδότων, ἀκόπων, καταποτίων, κτλ., εἶτα δὲ περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν νοσηρῶν διαταραχῶν, εἰς ἃς τὸ σῶμα ὑπόκειται, καὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν, ἤτοι τραυμάτων, ἑλκῶν, αἱμορραγίας, αἱμοστασίας, ἀπολινώσεως τῶν ἀγγείων, φλεγμονῆς, ἐρυσιπέλατος, γαγγραίνης, δηγμάτων ζῴων, ἄνθρακος, καρκινώματος, ἀποστημάτων, συριγγίων, ψώρας, ἐξανθημάτων κτλ. Ἐν τῷ στ' βιβλίῳ ὁ λόγος περὶ συκώσεως, φακῶν, ἐφηλίδων, νόσων τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ὤτων, τῆς ῥινός, τῶν ὀδόντων, τοῦ στόματος, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, κονδυλωμάτων, αἱμορροΐδων, νόσων τῆς μήτρας καὶ τῶν ὀνύχων. Τὸ ζ' βιβλίον περιέχει τὴν χειρουργικήν, τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, τὰς ἰδιότητας τοῦ καλοῦ χειρουργοῦ, περὶ διαστρεμμάτων, συριγγίων, τραυμάτων διὰ βελῶν, νόσων τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὤτων καὶ ῥινὸς καὶ ὀδόντων, θεραπευομένων δι' ἐγχειρήσεως, περὶ ἐγχειρήσεως κήλης, λιθοτομίας, ἀκρωτηριασμοῦ τῶν ἄκρων κλπ. Τὸ η' βιβλίον περιγράφει τὴν μορφὴν καὶ τὴν θέσιν τῶν διαφόρων ὀστῶν τοῦ σώματος, εἶτα δὲ καὶ τὰ νοσήματα αὐτῶν (κατάγματα, ἐξαρθρήματα). Τὸ ὅλον ἔργον οὕτω τοῦ Κέλσου διαιρεῖται εἰς τρία κυρίως μέρη, εἰς ἅ, ὡς ἀναφέρει, διῄρουν καὶ οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἰατρικήν, δηλαδὴ τὴν *διαιτητικήν*, τὴν *φαρμακευτικὴν* καὶ τὴν *χειρουργικήν*. Ἡ θεραπεία τῆς φυματιώσεως κατὰ Κέλσον ἐπιτυγχάνεται διὰ κατακλίσεως, διαίτης διὰ γάλακτος, θαλασσοθεραπείας καὶ ἀλλαγῆς κλίματος. Ἐπὶ ἀκατασχέτων ἐμέτων συνιστῶνται θρεπτικὰ κλύσματα. Καὶ ἐπὶ φρενιτίδων δὲ νόσων ἀκολουθεῖται ἡ αὐτὴ λογικὴ θεραπεία, ἡ ἀναγραφομένη καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν συνήθων νοσημάτων. Γνωρίζει τὸ δυσίατον τῆς ἐπιληψίας, καθ' ἧς συνιστᾷ φυτικὴν δίαιταν καὶ ἀποφυγὴν οἴνου. Τὸν ἴκτερον ἐξακριβοῖ ἐξετάζων τοὺς ὀφθαλμούς, θεωρεῖ δὲ τοῦτον ἐπακολούθημα νόσων τοῦ στομάχου. Κατὰ τῶν ἐντερικῶν παρασίτων συνιστῶνται σκόροδον καὶ ῥίζα ἀγρίας ῥοιᾶς. Καίτοι δὲ παραδέχεται τὴν ἰαματικὴν δύναμιν τῆς φύσεως, ἀποδίδει ἐξέχουσαν σημασίαν εἰς τὰ φάρμακα, ὧν πλεῖστα μεταχειρίζεται (καθαρτικά, ἱδρωτοποιά, διουρητικά, ἐμετικά, ὑπνωτικά, ἀντίδοτα, καυτήρια, αἱμοστατικὰ κλπ.). Ἐν τιμῇ τιμῇ ἐπίσης εὑρηνται αἱ σικύαι καὶ ἡ ἀφαίμαξις, ἐπὶ καρδιακῶν δὲ νοσημάτων ἡ σκίλλα. Ἐπὶ ἀϋπνίας συνιστᾶται ὄπιον καὶ μανδραγόρας, οὗ ὀπὸς ἐνστάζεται ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ὡς κολλύριον (πανσίπονον καὶ μυδριατικόν). Ἐπὶ δηλητηριωδῶν δηγμάτων συνιστᾶται ἀπομύζησις, περίδεσις τοῦ ἄκρου καὶ σκαριφισμοί. Ἡ περιγραφὴ τῶν δερματικῶν νοσημάτων εἶναι ἀρίστη, τινὰ δὲ τῶν νοσημάτων τούτων φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Κέλσου (κηρίον Κέλσου κλπ.). Αἱ περιγραφαὶ τῆς ἀπολινώσεως τῶν ἀγγείων καὶ ἡ ἐγχείρησις τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ καὶ τῆς λιθοτομίας ἀπομένουσι κλασσικαί. Ὁ χειρουργὸς κατὰ τὸν Κέλσον δέον νὰ ᾖ νέος, ἀμφιδέξιος, νὰ ἔχῃ δὲ τὴν χεῖρα σταθερὰν καὶ μὴ τρέμουσαν, τὴν ὅρασιν ὀξεῖαν· δέον νὰ ᾖ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ συγκινῆται ἐκ τῶν κραυγῶν τοῦ ἐγχειρουμένου, νὰ πράττῃ δὲ τὸ πρέπον μὴ ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρρώστου. Θεωρεῖ δ' ἀναγκαίαν τὴν γνῶσιν πάντων τῶν κλάδων τῆς ἰατρικῆς. Παροιμιώδεις διέμειναν καὶ κρίσεις τινὲς τοῦ Κέλσου: «Ἡ ἰατρική, λέγει, δὲν ἔχει στερεωτέραν βάσιν τῆς πείρας», ἀλλαχοῦ δέ, «κάλλιον ἰατρὸς φίλος ἢ ξένος». Δέον νὰ μὴ ἐπιρρίπτωμεν τὰ σφάλματα ἐπὶ τῆς τέχνης, τὰ γιγνόμενα ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς. Θεωρεῖ δ' ἐπὶ τούτοις συνετόν, ὅπως ὁ ἰατρὸς μὴ ἀναλαμβάνῃ περιπτώσεις νόσων ἀνιάτων, ὅπως μὴ θεωρῆται εἶτα ὁ αἴτιος τοῦ θανάτου ἐκείνου, θύματος ἀτλοῦ τῆς εἱμαρμένης. Τέλος δὲ θεωρεῖ ἴδιον ἀγύρτου τὸ νὰ ὑπερβάλληται ἡ σοβαρότης τῆς νόσου, ἵνα καταφανῇ εἶτα ἡ θεραπευτικὴ τοῦ ἰατροῦ ἱκανότης. Τὸ ἔργον τοῦ Κέλσου θέλει διαμένει ἐσαεὶ πολυτιμότατον κειμήλιον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γραμματολογίας. Δικαίως δὲ ὁ Κέλσος, ἀντιπροσωπεύων καὶ τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα συγγραφέα, ἐθεωρήθη *θαυμάσιος* (admirabilis, ὑπὸ Φαβρικίου ἐξ Aquapendente) καὶ *ἰατρῶν θεὸς* (medicorum deus, Casaubon).

Τὸ ἔργον ἐξεδόθη, ὑπεμνηματίσθη καὶ μετεφράσθη ἐπανειλημμένως, ἐκ τῶν ἐκδοτῶν δὲ καὶ ὑπομνηματιστῶν αὐτοῦ μνείας χρῄζουσιν ὁ Van den Leviden (1657), ὁ Almeloven (Lugd. Patav. 1730), ὁ Leon Targa (ἐκδ. 1739, 1810 καὶ 1815), ὁ Morgagni καὶ ἰδίᾳ ὁ Daremberg (Lips. 1859). Νεωτάτη ἔκδοσις ὑπὸ F. Marx (Lips. Teubner 1915, ἐν Corp. med. latinorum). Ἐκ τῶν μεταφράσεων εἰς γαλλικὴν πρώτη μὲν ἐγένετο ὑπὸ Ninnin (1753 ἄνευ κειμένου), νεωτέρα δὲ καὶ ἀρίστη ὑπὸ Vedrènes (1876 μετὰ τοῦ κειμένου κατὰ Daremberg)· εἰς γερμανικὴν ὑπὸ B. Ritter (Stuttg. 1840) καὶ E. Scheller (Braunschweig 1846, νεωτέρα 1906 ὑπὸ W. Frieboes), ἀγγλικὴν ὑπὸ Lee (1837) καὶ ἰταλικὴν ὑπὸ Del Chiappa (1928).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Celsus quae supersunt, ἐκδ. *Fr. Marx* (Corp med. latin.) Teubner 1915. —*Th. Meyer Steineg*, Von der Heilkande der alten Römer nach dem Werke des Corn. Celsus (Leipzig 1918). —*D. Barduzzi*, ἐν «Riv. stor. crit. di sc. med. et natural. 1919 (86—90, 136—138) 1920, (30—34) 1922 (16—22). Ὀδοντιατρικὴ παρὰ Κέλσῳ ὑπὸ *G. Braungart* (Jena 1922) καὶ *E. Geiger* (Halle 1921), *O. Prager* (Jena 1922), *E. Silberstein* (Berlin 1920), ἰδιαίτατα δὲ αἱ ἐργασίαι τοῦ *M. Welmam*, A. Corn. Celsus ἐν «Arch. f. Ges. der Med.» XVI 209—220. —*Τοῦ αὐτοῦ*, Zur Quellenkinde des Celsus (1913). —*J. Ilberg*, A. C. Celsus und die Medizin in Rom. («Neue Jahrb. f. d. Klass. Altert.» 1907 σ. 377—412).

ΑΡ. Π. Κ.

— **Κέλσος** (Celsus), ***Ἰουβέντιος***. Διαπρεπὴς Ρωμαῖος νομοδιδάσκαλος, ἀκμάσας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Ἀντιπροσωπεύεται εἰς τοὺς «Πανδέκτας» διὰ 142 ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν 31 βιβλίων τοῦ ἔργου του «Libri Digestorum». Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶναι 7 βιβλία «Commentariorum», 11 βιβλία «Epistolarum» καὶ 19 βιβλία «Quaestionum». Ὑπῆρξε μέλος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ συμβουλίου καὶ ὕπατος. Ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐκλήθη τὸ *Ἰουβεντιανὸν* θέσπισμα τῆς συγκλήτου, ἐκδοθὲν εἰσηγήσει του καὶ οὗτινος συνέταξε τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν, καὶ εἰσαγαγὸν θεμελιώδη διάκρισιν μεταξὺ νομέως καλῆς καὶ κακῆς πίστεως, προκειμένου περὶ τῆς περὶ κλήρου ἀγωγῆς (heteditatis petitio). Ἐπίσης ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη καὶ ἡ condictio juventiana, ἥτις εἶναι ἡ ex mutuo, χορηγουμένη εἰς τὸν κύριον χρηματικῆς ποσότητος, ἣν τρίτος ἐδάνεισεν, ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, ἔξω τῶν κανόνων τῆς διοικήσεως ἀλλοτρίων (negotiorum gestio). Ἐξ αὐτοῦ ὁμοίως ἡ λεγομένη responsio celsina (=κελσικὴ ἀπάντησις), ἤτοι ἀπότομος, τραχεῖα, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπαντήσεως, ἣν ἔδωκεν εἰς τὸν νομικὸν Domitius Labeo, ὑποβαλόντα αὐτῷ τὴν ἐρώτησιν, ἂν ὁ χρησιμεύσας ὡς γραφεὺς τῆς διαθήκης δύναται νὰ ὑπογράψῃ καὶ ὡς μάρτυς.

Θ. Κ.

Κέλται, ἢ ***Κελτοί***. Καλοῦσι Κέλτας δύο ἢ περισσοτέρας φυλὰς τῆς ἀρίας ἢ ἰνδοευρωπαϊκῆς ὁμοεθνίας, αἱ ὁποῖαι κατὰ διαφόρους περιόδους τῆς ἀρχαιότητος ἐξηπλώθησαν βαθμηδὸν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα διετηρήθη εἰς διαφόρους διαλέκτους, χρησιμοποιουμένας ἔτι καὶ σήμερον εἴς τινα διαμερίσματα τῆς Βρετάνης, εἰς τὰ ὄρη τῆς Σκωτίας, εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, εἰς τὴν Οὐαλλίαν καὶ εἰς τὴν νῆσον τοῦ Μάν. Αἱ διάλεκτοι αὗται ἀποτελοῦν τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς λαμπρᾶς κελτικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ἀνέσκαψε, κυριολεκτικῶς, τὸν ἀρχαῖον κόσμον μὲ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις της, ἀπερροφήθη σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ ἄλλων φυλῶν, ἡ συναναμιγεῖσα ἀπετέλεσε νέας, κατόπιν τῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν κατακτήσεων καὶ τῶν γερμανικῶν ἐπιδρομῶν.

— [ΕΘΝΟΛ.] *Τὰ ὀνόματα τῶν Κελτῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ κείμενα*. Τὸ παλαιότερον ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον φέρονται οἱ Κέλται ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἶναι τὸ ὄνομα *Ὑπερβόρειοι*. Διὰ τοῦ μυθικοῦ τούτου ὀνόματος οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐδήλουν κατ' ἀρχὰς ὅλους τοὺς ἀγνώστους λαούς, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν τὰ βόρεια μέρη τῆς Εὐρώπης· βραδύτερον τὸ ἐχρησιμοποίησαν εἰδικώτερον ἐπὶ τῶν κατόπιν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κέλται λαῶν. Οἱ Γαλάται, οἱ ὁποῖοι τῷ 390 π. Χ. κατέλαβον τὴν Ρώμην, ἐκαλοῦντο ἀκόμη Ὑπερβόρειοι. Πλὴν τοῦ Ὑπερβόρειοι, εὑρίσκομεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς καὶ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα: *Κελτοὶ* (Celtae, Celtici, Κέλται), *Γαλάται* (Galatae), *Galli* (Γάλλοι). Τὸ παλαιότερον ἐκ τούτων Κελτοὶ ἀπαντᾷ διὰ πρώτην φορὰν περὶ τὸ 500 π. Χ. εἰς κείμενον Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου, διασῳζόμενον παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ (ἀπ. 21 καὶ 22 ἐν *Müller-Didot* F. H. G. I, 2) καὶ εἶχεν ἀκόμη εὐρεῖαν καὶ ἀκαθόριστον ἔννοιαν, δηλοῦν, ὅπως καὶ τὸ Ὑπερβόρειοι, τὰς ἐλάχιστα γνωστὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας φυλὰς τῆς βορείου Εὐρώπης. Τὸ ὄνομα Γαλάται, ἄγνωστον ἀκόμη παρ' Ἀριστοτέλει, ἐδόθη ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος εἰς τοὺς κελτικοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλεηλάτησαν κατὰ τὸ 279 τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ἀναφέρεται διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Τιμαίου, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον περιγράφει τὰ μέχρι τοῦ 264 π. Χ. γεγονότα (ἀπ. 37, ἐνθ. ἀν. I, 200). Ἕνα αἰῶνα βραδύτερον ἐμφανίζεται τὸ ὄνομα Galli εἰς τὰς «Origines» Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου. Ἐφεξῆς ἡ σύγχυσις εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρα. Οἱ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν τὰ τρία ὀνόματα κατὰ τὸν πλέον αὐθαίρετον τρόπον· ἄλλοτε τὰ θεωροῦν ὡς συνώνυμα καὶ τὰ χρησιμοποιοῦν ἀδιακρίτως καὶ ἐναλλάξ, διὰ νὰ δηλώσουν τὸ σύνολον τῶν κελτικῶν ἐθνῶν· ἄλλοτε φαίνεται νὰ κάμνουν διάκρισίν τινα μεταξὺ τῶν Κελτῶν καὶ τῶν Γαλατῶν. Οὕτως ὁ Τίμαιος, ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Στράβων δίδουν εἰς τὸ ὄνομα Κέλται τόσον εὐρεῖαν σημασίαν, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ συγχρόνως τοὺς Κέλτας καὶ τοὺς Γερμανούς, διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος Γαλάται δηλοῦν μίαν ἐθνογραφικὴν ὁμάδα καθωρισμένην καὶ κατοικοῦσαν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἀλλ' οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν εἰς ἄλλα χωρία τὸ ὄνομα Γαλάται ὡς συνώνυμον τοῦ Κελτοί. Ἀλλαχοῦ ἀπαντῶνται τὰ δύο ὀνόματα ὁμοῦ, ὡσεὶ διὰ ν' ἀλληλοσυμπληρωθοῦν. Ἄλλοι τέλος συγγραφεῖς θεωροῦν τὸ ὄνομα Κελτοὶ ὡς ὄνομα γένους: «Γαλάται, τοῦ κελτικοῦ γένους» (*Πλουτάρχ.* Κάμιλλ. 15). Ἡ σύγχυσις ἦτο ἤδη μεγάλη, ὅτε περὶ τὸ 50 π. Χ. ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διαφωτίσεως τὴν ἐπέτεινεν ἔτι μᾶλλον. Οὗτος ἰσχυρίζεται (V, 32), ὅτι τὸ ὄνομα Κελτοὶ ἀναφέρεται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς κατοικοῦντας πρὸς Β τῆς Μασσαλίας μεταξὺ τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Πυρηναίων, ἐνῷ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν κατὰ μῆκος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Ἑρκυννίου δρυμοῦ μέχρι τῆς Σκυθίας καλοῦνται Γαλάται. Κατὰ τὸν Διόδωρον ἡ Γερμανία ἦτο ἁπλῆ φυσικὴ συνέχεια τῆς Γαλατίας καὶ οἱ Γερμανοὶ ἦσαν Γάλλοι πέραν τοῦ Ρήνου (Galli transrhenani). Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, σύγχρονος τοῦ Διοδώρου, γνωρίσας ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἔθνη ταῦτα, πρῶτος ἐποίησατο διάκρισιν μεταξὺ τῶν Κελτῶν καὶ τῶν Γερμανῶν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὰ δύο ἔθνη διεχωρίζοντο διὰ τοῦ Ρήνου. Δι' αὐτὸν ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ἐντεῦθεν τοῦ Ρήνου, καὶ ἐκεῖνα ἀκόμη τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν κελτικῆς φυλῆς, ἦσαν οἱ Galli, καὶ οἱ Galli ἦσαν οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς Celtae (De bel. gal. I, 1). Ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ ζήτημα παραμένει ἄλυτον.

Ἐρωτᾶται, οἱ ὅροι: Κέλται καὶ Γαλάται εἶναι πράγματι συνώνυμοι καὶ δηλοῦσιν ἱστορικῶς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν λαόν, ἢ εὑρισκόμεθα ἐνώπιον δύο διακεκριμένων λαῶν, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ λέξεις Κέλται καὶ Γαλάται εἶναι ἐθνικὰ ὀνόματα δοθέντα διαδοχικῶς εἰς διαφόρους λαούς, οἱ ὁποῖοι κατῴκησαν κατὰ διαστήματα τὴν αὐτὴν χώραν; Τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητήθη ζωηρῶς. Οἱ Am. Thierry, H. Martin καὶ Al. Bertrand ἐτάχθησαν ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ δυαδισμοῦ τῶν Κελτῶν, ὁ ὁποῖος κυροῦται καὶ ἐξ ἀνθρωπολογικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν ἐρευνῶν. Κατ' αὐτὰς οἱ Κέλται καὶ οἱ Γαλάται εἶναι λαοὶ ἐντελῶς διαφόρων φυλῶν· ἡ φυλὴ τῶν Κελτῶν εἶναι βραχυκέφαλος, μετρίου ἀναστήματος καὶ καστανῆς κόμης· ἡ τῶν Γαλατῶν δολιχοκέφαλος, ὑψηλοῦ ἀναστήματος, λευκοῦ χρώματος καὶ ξανθῆς κόμης. Ἀλλὰ τὰ ἀρχαῖα κείμενα δὲν μᾶς δίδουν τὸ δικαίωμα καὶ κάμωμεν διάκρισιν μεταξὺ τῶν Κελτῶν καὶ τῶν Γαλατῶν. Κατὰ τὴν παλαιοτέραν ἐποχήν, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸ μὲν ὄνομα *Κέλται* ὡς ὄνομα γένους, περιλαμβάνον ὅλα τὰ τμήματα τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης φυλῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος διαβᾶσα τὸν Ρῆνον ἐξεχύθη εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, μὲ τὸ ὄνομα δὲ *Γαλάται* νὰ νοῶμεν τοὺς λαοὺς τῆς ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας, τμῆμα τῶν ὁποίων ἐπέδραμε κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ διεπεραιώθη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Χαρακτήρ, ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Κελτῶν. Τὸν χαρακτῆρα τῶν Κελτῶν γνωρίζομεν μόνον ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν ἐχθρῶν των. Οἱ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς, ἐλάχιστα εὐμενεῖς πρὸς τοὺς βαρβάρους τούτους τοῦ Βορρᾶ, ἀφέθησαν πολλάκις νὰ παρασυρθοῦν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς μεροληψίας καὶ ἐφόρτωσαν εἰς τὴν ῥάχιν τῆς φυλῆς ταύτης πολλὰς κακίας. Τὸ ζωηρότερον χαρακτηριστικὸν τῆς κελτικῆς φυλῆς ἦτο τὸ πάθος τῆς μάχης, συνοδευόμενον καὶ ὑπὸ καταφρονήσεως τοῦ θανάτου, ἡ ὁποία πολλάκις φθάνει μέχρι παραφροσύνης. Οἱ Κέλται παίζουν μὲ τὸν θάνατον, τὸν προκαλοῦν, παραδίδονται εἰς αὐτὸν ὡσὰν ἀπέλπιδες. Φύσει ὑπερήφανοι, θέλουν νὰ ἐπιδεικνύουν τὴν ἀνδρείαν των· πολλάκις ἐν τῷ μέσῳ τῆς μάχης ἀπορρίπτουν τ' ἀμυντικά των ὅπλα καὶ τὰ ἐνδύματά των· μετὰ τὴν μάχην εὐρύνουν μὲ τὰς ἰδίας των χεῖρας τὰς πληγάς των, διὰ νὰ φαίνωνται μεγαλύτεραι εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἄλλων. Εὐαίσθητοι καὶ εὐέξαπτοι, πολὺ εὐκόλως μεταπίπτουν ἀπὸ τῆς ἄκρας τόλμης εἰς τὴν ἄκραν ψυχικὴν κατάπτωσιν. Ἀκράτητοι ὅταν νικοῦν, ἀπελπίζονται ὅταν νικηθοῦν. Εἰς περιπτώσεις ἀτυχίας φονεύουν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκάς των καὶ αὐτοκτονοῦν. Ἄλλο χαρακτηριστικὸν τῶν Κελτῶν εἶναι ἡ ἀσταθειά των. Ὄχι μόνον εἶναι θορυβώδεις εἰς τὰς συζητήσεις των, ἀπειθάρχητοι εἰς τὰς γραμμὰς τῆς παρατάξεως καὶ φιλόνικοι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ἀγαποῦν τὴν ἀλλαγήν, ἔχουν ἔμφυτον τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐπαναστάσεων καὶ ῥίπτονται ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ εἰς τὰς πλέον ἀμφιβόλους

Digitized by Google

καὶ τυχοδιωκτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῆς πλεονεξίας καὶ τῶν διαθέσεων τῆς στιγμῆς, οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν τὰς δυνάμεις των κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ἀξιόλογον χαρακτηριστικόν των εἶναι ἡ εὐκολία, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέονται πρὸς τοὺς ξένους λαούς, μεθ' ὧν ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν. Νικηταὶ ἢ ἡττημένοι συγχωνεύονται μετ' αὐτῶν ἢ ἀφίνονται ν' ἀπορροφηθοῦν παρ' αὐτῶν.

Οἱ ἀδάμαστοι αὐτοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἱκανοὶ δι' ἀγρίας σκληρότητας κατὰ τὸ παραλήρημα τῆς νίκης, εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὰς ἱκεσίας τῶν καταπιεζομένων καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τοὺς ἀσθενεῖς ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν. Τιμωροῦν διὰ θανάτου τὸν φονέα ξένου, ἐνῷ ἐξορίζουν μόνον τὸν φονέα ὁμοφύλου των· προστατεύουν τοὺς ταξιδιώτας καὶ αὐθορμήτως ἀναλαμβάνουν, ὡς ἰδικήν των ὑπόθεσιν, τὴν ὑπεράσπιπιν τῶν ἀδικουμένων γειτόνων των. Αἱ γυναῖκές των ἦσαν γόνιμοι, καλαὶ τροφοί, στοργικαὶ μητέρες, ἀφωσιωμέναι καὶ πισταὶ σύζυγοι, συνώδευον τοὺς συζύγους των εἰς τὰς πολεμικὰς περιπετείας των. Οἱ Κέλται τῆς Βρεττανίας, διῃρημένοι καθ' ὁμάδας ἐκ δέκα ἢ δώδεκα ἀνδρῶν, εἶχον κοινὰς τὰς γυναῖκάς των, τὰ δὲ τέκνα ἀνῆκον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐγνώρισε τὴν γυναῖκα, παρθένον ἔτι. Ἠγάπων τὰ οἰνοπνευματώδη καὶ ἰδίως τὸν οἶνον, ἐφρόντιζον δὲ νὰ μὴ γίνωνται προγάστορες, τιμωρούμενοι ἂν ὑπερέβαινον ὡρισμένας διαστάσεις. Ἡ ἱστορία μνημονεύει πολλὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ὅτι εἶχον καὶ ἀξιολόγους στρατηγικὰς ἱκανότητας. Ὁ Καῖσαρ (V, 52, VII, 22) θαυμάζει τὸ μιμητικόν των τάλαντον καὶ τὴν ἐφευρετικήν των ἱκανότητα. Εἰς αὐτοὺς ἀποδίδεται ἡ ἐφεύρεσις τοῦ σάπωνος, τοῦ ἐκ τριχῶν κοσκίνου, τῶν ταπήτων, τῶν στρωμάτων, τῆς ἐπαργυρώσεως τοῦ χαλκοῦ κλπ.

Κατῴκουν εἰς χωρία (vici), τῶν ὁποίων αἱ καλύβαι ἦσαν κατεσκευασμέναι εἰς πεδιάδας πλησίον τῶν ὑδάτων ἢ ἐντὸς δασῶν. Κατὰ τὸν Πολύβιον, οἱ Γαλάται, οἱ ὁποῖοι ἐπέδραμον εἰς τὴν Β. Ἰταλίαν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, κατῴκουν εἰς ἀτείχιστα χωρία. Ἀπεναντίας εἰς τὴν πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν καὶ εἰς τὴν Βρεττανίαν ὑπῆρχον ὠχυρωμένα χωρία, καλούμενα urbes ἢ oppida, εἶδος ἀκροπόλεων, ὅπου ἐν καιρῷ πολέμου κατέφευγον οἱ πληθυσμοὶ μετὰ τῶν ποιμνίων των. Εἰς τὴν Β. Γαλατίαν καὶ εἰς τὴν Ν. Ἀγγλίαν τὰ καταφύγια ταῦτα ἦσαν εὐρεῖς κυκλικοὶ περίβολοι, ἐν τῷ μέσῳ τῶν δασῶν, προστατευόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν κεκομμένων δένδρων. Ἀλλ' εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γαλατίας καὶ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως εἶχον ἀληθῆ φρούρια, ὧν τὰ μεγαλύτερα ἦσαν oppida κατ' ἐξοχήν, τὰ δὲ μικρότερα ἐλέγοντο castella. Τὰ φρούρια ταῦτα, περικλείοντα μόνιμον πληθυσμόν, ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ πόλεις.

Ἡ ἐπίπλωσις τῶν καλυβῶν των ἦτο ἁπλουστάτη. Ἐδείπνων ἐπὶ ξυλίνων τραπεζῶν πολὺ χαμηλῶν· ἐκοιμῶντο καταγῆς, ἐπὶ ἀχύρων κατ' ἀρχάς, ἐπὶ δερμάτων ζῴων κατόπιν καὶ ἐπὶ στρωμάτων παραγεμισμένων ἰδικῆς των ἐφευρέσεως βραδύτερον. Βάσις τῆς τροφῆς των ἦτο ὁ ἄρτος, τὸ γάλα, τὸ κρέας τῶν κτηνῶν των καὶ τῶν χοίρων, ἁλατισμένον ἢ νωπόν. Τινὲς συγγραφεῖς ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Βρεττανοὶ τῆς Ἰρλανδίας καὶ κελτικοί τινες λαοὶ γείτονες τῶν Σκυθῶν ἔτρωγον καὶ ἀνθρώπινον κρέας. Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ εἰς τὰ παράλια ἐτρέφοντο ἐκ ψητῶν ἰχθύων μετ' ὄξους, ἅλατος καὶ κυμίνου. Οἱ πλούσιοι ἔπινον οἶνον τῆς Ἰταλίας ἢ τῶν περιχώρων τῆς Μασσαλίας, οἱ δὲ πτωχότεροι ζῦθον ἐκ μέλιτος καὶ σίτου καὶ cormam ἐκ σίτου, ἄνευ μέλιτος. Ἡ τροφὴ τῶν Κελτῶν τῆς Βρεττανίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης τοῦ Βορρᾶ ἦτο πλουσιωτέρα.

Ἡ ἐνδυμασία των κατ' ἀρχὰς ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ δερμάτων ζῴων. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος ἐφόρουν σχιστὸν χειριδωτὸν χιτῶνα, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος ὑψοῦτο μέχρι τῶν μηρῶν. Ἐπὶ τοῦ χιτῶνος ἐρρίπτετο τὸ sagum, μάλλινος βαρὺς ἢ λεπτὸς ἐπενδύτης. Ἐφόρουν ἐπίσης ἀναξυρίδας (bracae), εἶδος πανταλονίων, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον τὰς κνήμας. Ἐκάλυπτον τὴν κεφαλήν των μὲ κουκοῦλλαν (cucullus), ἡ ὁποία συνήθως ἦτο προσηρμοσμένη εἰς τὸ sagum. Αἱ γυναῖκες ἔφερον σπειροειδῆ περιδέραια καὶ εἶχον πολὺ ἀνεπτυγμένην τὴν αἴσθησιν τῆς κοσμήσεως καὶ τῶν ζωηρῶν χρωμάτων. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἠγάπων ἐξαιρετικῶς τὰ κοσμήματα καὶ ἔδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν καθαριότητα τοῦ σώματος. Διετήρουν μακρὰν κόμην, τὴν ὁποίαν, ἀφοῦ συνῆγον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, ἄφινον νὰ πίπτῃ ἐλευθέρως ἐπὶ τοῦ αὐχένος. Διετήρουν συνήθως γενειάδα, οἱ δὲ εὐγενεῖς, κατὰ κανόνα, ἔτρεφον μακρὸν καὶ ὀξὺν μύστακα.

Τὰ ὅπλα των διεκοσμοῦντο διὰ λαμπρῶν ζωγραφιῶν καὶ χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν κοσμημάτων. Ὁ ὁπλισμὸς ἀπετελεῖτο ἐξ ὀρειχαλκίνου κράνους κωνικοῦ ἢ ἄλλου σχήματος μετὰ κεράτων ἢ πτερῶν, ἐκ τεραστίας ἀσπίδος ὀρθογωνίου, κεκοσμημένης διὰ ποικίλων σχεδίων ἢ εἰκόνων ζῴων, ἐκ μεγάλης σπάθης ἀμβλυαίχμου, ἀνηρτημένης εἰς τὰ δεξιὰ δι' ἀλύσεως σιδηρᾶς ἢ χαλκῆς, τὴν ὁποίαν ὁποίαν βραδύτερον ἀντικατέστησε τὸ ὀξύαιχμον καὶ μικρὸν ἰβηρικὸν ξίφος, ἐκ θώρακος σιδηροῦ φολιδωτοῦ, ἐκ λόγχης μήκους 0,50 μ. καὶ πλάτους 0,15, ἐκ saunium, ἄλλου ὅπλου ἐπιθετικοῦ, εὐθέος εἰς τὴν αἰχμὴν καὶ κυρτωμένου εἰς τὴν βάσιν, ἐκ τόξου καὶ ἐκ σφενδόνης. Οἱ Κέλται συνώδευον τὴν ἐπίθεσίν των μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ ἤχους ὀξεῖς σάλπιγγος καλουμένης karnon ἢ karnux. Ὅλοι οἱ Κέλται, ἐξαιρέσει τῶν ἱερέων, ὑπέκειντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν θητείαν. Τὸ στράτευμα ἀπετελεῖτο ἐκ πεζικοῦ καὶ ἐξ ἱππικοῦ.

Τὰ οἰκογενειακά των ἤθη ἦσαν πεπολιτισμένα. Ἡ σύζυγος κατεῖχεν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ θέσιν ὑψηλοτέραν ἢ εἰς ἄλλους λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Οὔτε ἠγοράζετο οὔτε ἐπωλεῖτο καὶ ἦτο ἐλευθέρα νὰ ἐκλέγῃ τὸν σύντροφον τοῦ βίου της. Ἓν χωρίον τοῦ Καίσαρος (De bel. gal. VI, 19) φαίνεται νὰ ὑποδηλοῖ ὅτι ἡ μονογαμία ἦτο κανών, ἡ δὲ πολυγαμία σπανία ἐξαίρεσις. Ἡ γυνὴ ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς προῖκα, εἰς τὴν ὁποίαν προσέθετε καὶ ὁ σύζυγος ἀνάλογον μέρος ἐκ τῶν ἀγαθῶν του. Παρ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἰσότητα ὁ σύζυγος εἶχε δικαίωμα ζωῆς ἢ θανάτου ἐπὶ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του.

Κατὰ τὸν Πολύβιον, ἡ περιουσία τῶν Γαλατῶν τῆς Ἰταλίας συνίστατο ἀποκλειστικῶς ἐκ χρυσοῦ καὶ ποιμνίων. Ἔζων ἐκ τῶν προϊόντων τῆς κτηνοτροφίας καὶ ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν, διὰ νὰ παράγουν τὸ μικρὸν ποσὸν τῶν δημητριακῶν, τὸ ὁποῖον ἐχρειάζοντο. Ἡ ἀκίνητος ἰδιοκτησία ἦτο κοινή. Τὸ ἔδαφος ἦτο κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς πολίτας. Μόνον ὅταν, μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν, ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἤρχισε ν' ἀναφαίνεται ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία τοῦ ἐδάφους (fundi).

Διάφορα μνημεῖα τοῦ κελτικοῦ πολιτισμοῦ.

[1=μεγαλιθικὴ ἐστεγασμένη δίοδος ἐν Σωμὺρ παρὰ τὸν Λίγηρα· 2=μεταλλικὰ διάτρητα πετάλια, χρησιμεύοντα ἀρχικῶς ἀντὶ νομισμάτων· 3=νομίσματα τῶν Παρισίων 4=νομίσματα τῶν Βελλουάκων· 5=γλυπτὸς λίθος ἐν Γκαβρινὶς τῆς Βρετάνης· 6= θυρεός· 7=ξίφος μετὰ κολεοῦ· 8=κράνος· 9=ἐγχειρίδιον· 10=πολεμικὸν σημεῖον (ὑπὸ μορφὴν κάπρου) 11=αἰχμὴ ἀκοντίου· 12=αἰχμὴ βέλους· 13=αἰχμὴ δόρατος· 14=γένυς πελέκεως· 15=κεράμινος πίθος· 16=χαλκοῦς κρατὴρ 17=ψέλλιον· 18=περιβραχιόνιον· 19=περιαυχένιος στρεπτός· 20=δρμος· 21=ἐπιγραφὴ εὑρεθεῖσα ἐν Ἀλεσίᾳ.]

Μορφὴ τοῦ πολιτεύματός των ἦτο ἡ βασιλεία, κατ' ἀρχὴν ἀπόλυτος καὶ κληρονομική, βραδύτερον δὲ μᾶλλον ἀνειμένη. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τὴν ἐξουσίαν κατεῖχεν ἡ ἀριστοκρατικὴ ὀλιγαρχία. Οἱ πολῖται ἦσαν διῃρημένοι εἰς δύο τάξεις: εἰς τοὺς ἱππεῖς (equites), οἱ ὁποῖοι ἐμάχοντο ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ εἰς τὴν πληθὺν (plebs), ἥτις ἀπήρτιζε τὸ πεζικόν. Ὁ Στράβων (IV, 4,3) μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ἡ ἀριστοκρατία ἐξέλεγεν ἐτήσιον ἄρχοντα, ἀλλ' ὅτι διὰ τὸν πόλεμον ὁ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ἐξελέγετο ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ. θ. π.

— [ΙΣΤΟΡ.] *Καταγωγὴ τῶν Κελτῶν.* Οἱ Κέλται εἶναι ἀρίας καταγωγῆς. Ἡ πρώτη κοιτίς των φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Ἀσία· ἀλλὰ μόνον μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν των ἐν Εὐρώπῃ ἐχωρίσθησαν ἐκ τοῦ κοινοῦ κορμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, τοῦ ὁποίου ἀπετέλουν μετὰ τῶν προγόνων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰταλῶν τοὺς τρεῖς κυριωτέρους κλάδους. Πραγματικὴ χώρα καταγωγῆς τῆς κελτικῆς φυλῆς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ κεντρικὴ Εὐρώπη, ὅπου ἀνέπτυξε τὸν ἱστορικόν της τύπον, ὅστις τὴν χαρακτηρίζει, καὶ ἵδρυσεν ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἰσχυρῶν καὶ ἧττον γνωστῶν κρατῶν. Ὁ Πλούταρχος (Μαρ. 11) λέγει, ὅτι ἡ Κελτικὴ ἐξετείνετο πρὸς Β. τοῦ Πόντου μέχρι τῆς Σκυθίας καὶ ὅτι κατὰ μῆκος τῶν συνόρων αὐτῆς ὑπῆρχε μία ζώνη, κατοικουμένη ὑπὸ λαοῦ ἀποτελοῦντος μεῖγμα Κελτῶν καὶ Σκυθῶν, τῶν *Κελτοσκυθῶν*. Οἱ Κελτοσκύθαι οὗτοι ἦσαν οἱ Κιμμέριοι τῶν ἀρχαίων καὶ βραδύτερον οἱ Κίμβροι, τὴν ἐπιδρομὴν τῶν ὁποίων ἀνεχαίτισεν ὁ Μάριος. Κατὰ τὴν σκοτεινὴν ταύτην περίοδον οἱ Κέλται εἶχον γείτονας πρὸς Α. τοὺς Σκύθας καὶ πρὸς ΒΑ. τοὺς Γερμανούς, ἀμφοτέρους λαοὺς πολεμικούς, ἕνεκα δὲ τῆς γειτνιάσεως ταύτης ἠναγκάσθησαν νὰ στραφοῦν πρὸς Δ. καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Ρήνου.

Μεταναστεύσεις τῶν Κελτῶν. Περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης σκοτεινῆς περιόδου (ΣΤ' π. Χ. αἰών) μεγάλη μᾶζα κελτικῶν λαῶν συνεκεντρώθη παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν αἱ ἀφετηρίαι τῶν μεγάλων κελτικῶν μεταναστεύσεων, αἱ ὁποῖαι δύνανται ν' ἀναχθοῦν εἰς τρεῖς. Ἡ πρώτη μετανάστευσις γίνεται εἰς τὴν Γαλατίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὰς Βρεττανικὰς νήσους. Πρὸ τῶν Κελτῶν τὴν Γαλατίαν κατεῖχον οἱ Λίγυρες. Οἱ νέοι κατακτηταί, περιορίσαντες τοὺς παλαιοὺς κατοίκους εἰς ΝΑ. τῆς Γαλατίας κατέλαβον τὸ Β. καὶ τὸ κέντρον τῆς χώρας καὶ ἀνήχθησαν πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Γαρούνα, ὁπόθεν μία μὲν ὁμὰς εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἄλλη δὲ διεπεραιώθη εἰς τὰς Βρεττανικὰς νήσους. Εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς χώρας οἱ Κέλται εὗρον Ἴβηρας. Ἡ κατάκτησις τῆς Γαλατίας δὲν ἔγινεν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν οἱ Κέλται δὲν ἦσαν οἱ μόνοι κύριοι τῆς Γαλατίας καὶ μόνον μετὰ τὸ 400 ἔγιναν κύριοι καὶ τῆς μεσογειακῆς παραλίας τῆς Γαλατίας, ἐκδιώξαντες πρὸς τὰ Πυρηναῖα τοὺς παλαιοτέρους Λίγυρας. Ἐν Ἱσπανίᾳ οἱ Κέλται ἐγκατεστάθησαν ἤδη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΓ' π. Χ. αἰῶνος καὶ συγχωνευθέντες μετὰ τῶν παλαιοτέρων Ἰβήρων ἀπετέλεσαν τοὺς *Κελτίβηρας*. Ἡ δευτέρα μετανάστευσις τῶν Κελτῶν ἔγινεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Βοημίαν, ἡ δὲ τρίτη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν. [Περὶ αὐτῶν βλ. λ. *Γαλάται*]. θ. π.

—[ΘΡΗΣΚ]. Αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἀντλοῦμεν τὰς περὶ τῆς θρησκείας τῶν Κελτῶν γνώσεις ἡμῶν, εἶναι καὶ πενιχραὶ καὶ λίαν δύσχρηστοι: δυσανάγνωστοι ἐπιγραφαί, εἰδήσεις ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίᾳ τοῦ Καίσαρος, ἡ μυθικὴ γραμματεία τῆς Ἰρλανδίας, ἡ ὁποία ὅμως συνεκεράσθη μεγάλως πρὸς χριστιανικὰς παραστάσεις, τὰ μέχρι σήμερον διατηρούμενα ἤθη καὶ ἔθιμα μεταξὺ τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος ἐπεκράτει ἐν Γαλλίᾳ λίαν ἀνεπτυγμένος πολυθεϊσμός. Εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς χώρας ἐλατρεύοντο ὑπερμεγέθη ἀγάλματα θεῶν. Τῶν τελευταίων τούτων διεσώθησαν ἐνίοτε ὀνόματα· δυστυχῶς ὅμως λόγοι συγγραφικοὶ καὶ πολιτικοὶ συνετέλεσαν, ὥστε νὰ ἀντικαθίστανται τὰ κελτικὰ ὀνόματα τῶν θεῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν πολύτιμα πρὸς γνῶσιν τῆς κελτικῆς θρησκείας, ὑπὸ λατινικῶν. Γνωστὸν εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅτι ἡ λατρεία τῶν θεῶν τούτων συνεδέετο, ἐν Γαλλίᾳ τοὐλάχιστον, πρὸς ἀνθρωποθυσίας· αἰχμάλωτοι, ἐγκληματίαι, ἔτι δὲ καὶ ἀθῷοι ὅλως ἄνθρωποι ἐσφάζοντο μετὰ πρωτοφανοῦς σκληρότητος, ἐπειδὴ ἐπιστεύετο ὅτι αἱ τοιαῦται θυσίαι ἦσαν ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικαί. Ὁ Καῖσαρ, παρὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν ταῦτα, περιγράφει τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἀνθρωποθυσιῶν τούτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγεται ἡ καῦσις ζώντων ἀνθρώπων, ὁ ἀνασκολοπισμός, ἡ σταύρωσις

Digitized by Google

Ἐκ τῶν ᾠδῶν τῶν Ἰρλανδῶν ραψῳδῶν δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν μετὰ κόπου ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς μυθολογίας τῶν κελτικῶν φυλῶν. Τοῦτο δέ, ἐπειδὴ οἱ ραψῳδοὶ οὗτοι ἀποφεύγουσι νὰ ὁμιλῶσι σαφῶς περὶ τῶν παραδόσεων τῆς ἐθνικῆς θρησκείας, τῶν ὁποίων κέκτηνται γνῶσιν, ὡς εἶναι ἄλλωστε φυσικόν. Οὕτως, ἔκ τινος τῶν ᾠδῶν τούτων μανθάνομεν τὸν ἡλιακὸν θεὸν *Λοὺγ* μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, δηλαδὴ τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, καὶ διαπιστοῦμεν τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τοῖς περὶ τοὺς κελτικοὺς θεοὺς μύθοις ἐνυπάρχουσι τὰ γνωρίσματα ἡρώων καὶ εὑρετῶν τῆς φυλῆς. Ὁ *Μὰκ Γκὲχτ* εἶναι «ὁ υἱὸς τοῦ ἀρότρου» καὶ ὁ *Μὰκ Τάϊλ* «ὁ υἱὸς τοῦ πελέκεως». Ἐκ δὲ τῶν ὀνομάτων τῶν διαφόρων φύλων εἶναι δυνατὸν νὰ εἰκάσωμεν τὴν ὕπαρξιν θεοτήτων τῶν δένδρων καὶ τῶν ὑδάτων, ὡς καὶ ἐκ τῆς συχνῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος Ντέβα (=θεὰ ἢ θεῖος, πρβλ. déesse, dea, σανσκρ. deva ἐπὶ ποταμῶν. Μεγάλως ἐτιμῶντο τόσον ἐν Γαλλίᾳ, ὅσον καὶ ἐν Ἰρλανδίᾳ, οἱ θεοὶ τοῦ πολέμου, παρ' αὐτοὺς δὲ αἱ θεότητες τῆς εὐφορίας, γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «μητέρες». Δι' ὅλους τοὺς Κέλτας φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ κοινός τις ὕψιστος θεός, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν παραδίδει δυστυχῶς εἰς ἡμᾶς ὁ Καῖσαρ. Δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν Ἰρλανδίᾳ τιμώμενον *Ντάγντε*, τουτέστι καλὸς θεὸς ἢ πατὴρ πάντων. Ὁ βίος τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων ἐν τοῖς παγκάλοις πεδίοις τοῦ ἐπέκεινα εἶναι φυσικῷ τῷ λόγῳ πλήρης τῶν θελγήτρων, ὅσα παρέχει ὁ παρὼν κόσμος. Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι σπουδαίαν θέσιν κατέχει ἐν αὐτῷ ἡ μουσική. Μεταξὺ τοῦ κόσμου ἐκείνου καὶ τοῦ παρόντος ὑπάρχουσι τὰ ἐνδιαιτήματα τῶν *Φομόρι*, τῶν πονηρῶν πνευμάτων, τῶν ὁποίων ἄρχει ὁ *Τέκτρα* μετὰ τῆς συζύγου του, καὶ οἱ ὁποῖοι ἀρέσκονται εἰς τοὺς ἐξωρυγμένους ὀφθαλμούς, τὰ κρανία καὶ τοὺς σωροὺς τῶν πτωμάτων. Τοὺς νεκροὺς ἔθαπτον οἱ Κέλται εἰς μεγάλας νεκροπόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀπέβαινον κέντρα τοῦ βίου τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μεγάλων πρὸς τιμὴν τῶν τεθνεώτων ἑορτῶν. Ἐξωτερικῶς συνεχίζονται αἱ ἑορταὶ αὗται μέχρι σήμερον ἐν Ἰρλανδίᾳ ὡς ἡμέραι ἀγορᾶς ὑπὸ τὴν προστασίαν χριστιανικῶν ἁγίων. Ἔτι μᾶλλον ἔχονται παλαιῶν ἐθίμων, σχετιζομένων πρὸς τὴν κελτικὴν θρησκείαν οἱ κάτοικοι τῆς Βρετάνης, ὡς λ.χ. συμβαίνει περὶ τὴν περιοδικὴν ἔκθεσιν κρανίων ἐγκεκλεισμένων ἐν κιβωτίοις, τὰ ὁποῖα φέρουσιν ἀνοίγματα ἐν σχήματι καρδίας. Ἡ κελτικὴ θρησκεία συνεκεντρώθη βραδύτερον περὶ τοὺς *Δρυΐδας* (βλ. λ.), ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἡ ἐλευθερία κατηργήθη τελεσιδίκως καὶ ὁλοσχερῶς. Ὡς οἱ Φαρισαῖοι παρ' Ἰουδαίοις, οὕτω καὶ οἱ Δρυΐδαι παρὰ τοῖς Κέλταις ἐνεσάρκωσαν ἐν ἑαυτοῖς τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις καὶ τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἐθνικὰ ἰδανικὰ τοῦ χειμαζομένου λαοῦ. Ἀρχικῶς μάγοι, διδάσκαλοι, δικασταὶ καὶ φιλόσοφοι, ἐξειλίχθησαν κατ' ὀλίγον εἰς δεξιοὺς πολιτικούς, οἵτινες πάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις ἀφιέρουν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ὁμοφύλων των. Εἰς τὴν ἐπίδρασιν κυρίως αὐτῶν ὀφείλεται ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν Κελτῶν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ φόβου πρὸς τὸν θάνατον καὶ ἡ μεταστροφὴ αὐτοῦ εἰς τὸν βαθὺν ἐκεῖνον πόθον πρὸς τὰ ἐπέκεινα, ὅπερ ἐνεφάνιζον εἰς αὐτοὺς ὡς τὸν καλύτερον καὶ ὡραιότερον κόσμον. Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

—[ΓΛΩΣΣΟΛ.] Βλ. λ. *Κελτικαὶ* γλῶσσαι.

κέλται (οἱ) *['Αρχ.]*. Ἀρχαῖα ἐργαλεῖα σφηνοειδοῦς ἢ ἀμυγδαλοειδοῦς σχήματος, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ, Δανίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ καὶ τὰ ὁποῖα, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἦσαν ὅπλα τῶν Κελτῶν, ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν ταύτην. Τὰ ἐργαλεῖα, ἐν τούτοις, ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν παλαιολιθικὴν καὶ νεολιθικὴν περίοδον καὶ εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ τοῦ σκληροῦ πυρίτου λίθου. Τὸ κύριον ἐργαλεῖον εἶναι ὁ πέλεκυς· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ὅπλα καὶ μάχαιραι καὶ ξύστραι καὶ τρύπανα, τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο καὶ ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ πυρίτου λίθου, διότι ὁ σκληρὸς οὗτος λίθος ἔχει τὴν ἰδιότητα, πληττόμενος δι' ἄλλου λίθου, νὰ ἀποκόπτηται εἰς μικρὰς ὀξείας λεπίδας. Β. Δ. Θ.

Κέλτης (Celtis ἢ Celtes), ***Κονράδος***, κυρίως ὀνομαζόμενος *Pickel*. Γερμανὸς ἀνθρωπιστὴς (1459—1508). Ἐσπούδασεν ἐν Κολωνίᾳ καὶ Ἁϊδελβέργῃ, ἐδίδαξεν εἰς πολλὰς πόλεις καὶ ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν. Τῷ 1487 ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Γ' ἐν Νύρεμπεργκ μὲ τὴν δάφνην τοῦ ποιητοῦ. Κύριος σκοπός του ἦτο ἡ ἐξάπλωσις τοῦ *ἀνθρωπισμοῦ*. Ἐν Βιέννῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανε, διωργάνωσε, παρὰ τῇ αὐλῇ, τὰς πρώτας θεατρικὰς παραστάσεις. Εἰσήγαγε συστηματικωτέραν μέθοδον διδασκαλίας καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς σπουδῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν λατινικῶν. Ἔγραψεν ᾠδάς, ἐπιγράμματα, ἐλεγείας, δραματικὰ ποιήματα καὶ τὸ ἡμιτελὲς ἔπος «Theodoriceis». Διακρίνεται διὰ τὴν μεγάλην εὐχέρειαν περὶ τὸν χειρισμὸν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἔγραψε καλύτερον πάντων τῶν προγενεστέρων του. Τὸ ποίημά του «Situs et mores Germaniae» εἶναι σπουδαῖον διὰ τὴν γνῶσιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «De origine, situ, moribus et institutis Norimbergae libellus» (1502). «Odarium libri IV» (1513), ᾠδαὶ καὶ ἐπιγράμματα κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ὁρατίου.

[*Klüpfel*, de Vita in Scriptis Conradi Celtis.]

Γ. Ε. Κ.

Κέλτι (Keltie), *σὲρ* ***Ἰωάννης Σκώτ***. Ἄγγλος γεωγράφος καὶ στατιστικὸς (1840—1927). Ἐσπούδασεν ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ τῷ 1885 ἐγένετο βιβλιοθηκάριος τῆς Βασιλικῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας, τῷ δὲ 1892 γραμματεὺς αὐτῆς· τῷ 1893 ἤρχισε τὴν ἔκδοσιν τῆς «Γεωγραφικῆς Ἐφημερίδος». Εἶναι κυρίως γνωστὸς ὡς ὁ ἐκδότης τῆς «Ἐπετηρίδος τοῦ πολιτευτοῦ» (Statesman's Yearbook), τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ ἀνελλιπῶς ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέλαβε στατιστικὰς πληροφορίας περὶ ὅλων τῶν κρατῶν τῆς γῆς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τῶν ὀρεινῶν Σκώτων» (1874), «Γεωγραφικὴ ἐκπαίδευσις» (1886 καὶ 1908), «Ἡ διανομὴ τῆς Ἀφρικῆς» (1894), «Ἱστορία τῆς γεωγραφίας» (1914) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β

Κελτζινὴ (ἡ) *Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ τούρμα, δηλαδὴ ἡ μικρὰ διοικητικὴ περιφέρεια, ἡ κειμένη εἰς τὸ ΝΔ. ἄκρον τοῦ θέματος Χαλδίας (τοῦ ἐκτεινομένου ἔνθα νῦν αἱ πόλεις Τραπεζοῦς, Ἐρζερούμ, Ἐρζιγκιάν). Ὁ βασιλεὺς Λέων ΣΓ' (886—912), ἀποσπάσας αὐτὴν ἐκ τοῦ θέματος ἐκείνου, τὴν προσεκόλλησεν εἰς τὸ θέμα Μεσοποταμίας, τὸ ὁποῖον κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ τουρκικοῦ βιλαετίου Μααμουρὲτ-οὺλ-Ἀζίζ. Ν. ΚΛΣ

Κελτίβηρες (οἱ) *['Αρχ.]*. Ἔθνος τῆς Κεντρικῆς Ἰβηρίας, οὗ ἡ χώρα, ταυτιζομένη πρὸς τὴν σύγχρονον Καστίλλην καὶ Ἀραγῶνα, ὡρίζετο πρὸς Β. ὑπὸ τῆς χώρας τῶν Βηρώνων, ΝΔ. ὑπὸ τῆς τῶν Καρπητανῶν καὶ ἀνατολικῶς ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Ὀροπέσδης. Ἦτο δὲ αὕτη πολὺ ἐκτεταμένη, ἀλλ' ἡ φυσιογνωμία της λίαν ἀνομοιόμορφος, ἐμφανιζομένη ποῦ μὲν τραχεῖα, ποῦ δὲ ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἀπὸ τῶν ποταμῶν κατακλύσεις (*Στράβ.* Γ. 161, Teubner), διότι τὴν διέρρεον ὁ Ἄννας (νῦν Γουαδιάνας), ὁ Τάγος, ὁ Δούριος, ὁ Βαῖτις (νῦν Γουαδαλκιβὶρ) καὶ τὸ πλῆθος τῶν παραποτάμων των. Ὁ Πολύβιος αὐτοπροσώπως «τὰ τῶν Οὐακαίων καὶ Κελτιβήρων τὰ ἔθνη διεξιών», ἀναφέρει τέσσαρας φυλὰς Κελτιβήρων: τοὺς *Ἀρουάκας*, τοὺς *Λούσωνας*, τοὺς *Βέλλας* καὶ τοὺς *Τίττους*, ἀναβιβάζων αὐτοὺς εἰς εἴκοσι μυριάδας. Ἦσαν δὲ οἱ Κελτίβηρες μιγάδες Ἰβήρων καὶ Κελτῶν, τῶν τελευταίων τούτων κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα ὄντων ἐκ τῶν ἀποβάντων ἀπὸ κελτικοῦ στόλου προσεγγίσαντος τὴν Α. τῆς Ἰβηρίας ἀκτήν, κατὰ δὲ τὸν Ποσειδώνιον ἐκ τῶν Μασσαλῶν, οἵτινες εἶχον ἀποικίσει τὴν ἰδίαν ἀκτήν, καὶ κατὰ τὸν Ἀππιανὸν (Ἱσπαν. 2) ἐκ Κελτῶν ὑπερβάντων τὰ Πυρηναῖα καὶ συγκατοικησάντων μετὰ τῶν Ἰβήρων. Διὰ τῆς ἀναμίξεως τοῦ αἵματος τῶν δύο τούτων ἀνδρείων ἐθνῶν, βοηθούσης καὶ τῆς τοπογραφικῆς διαμορφώσεως τῆς χώρας, ἀπέβησαν οἱ Κελτίβηρες τὸ πολεμικώτατον καὶ τὸ γενναιότατον τῶν ἐθνῶν τῆς Ἱσπανίας (βλ. καὶ λ. *Κέλται*). Ἀντιταχθέντες σθεναρῶς κατὰ τοῦ Ἀννίβα, ἐβοήθησαν αὐτὸν κατόπιν εἰς τὸν κατὰ τῆς Ρώμης ἀγῶνά του· καὶ ἐπέτυχε μὲν ὁ Σκιπίων τὴν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν συμμαχίαν προσχώρησίν των, ἀλλ' ἐξανέστησαν κατὰ τῶν Ρωμαίων (181—179 π. Χ.) καθ' ὑποτροπὴν (153—133 καὶ 82—72), καταβληθέντες τέλος ὑπὸ τοῦ Σερτωρίου, ἐπιτυχόντος, διὰ καταλλήλου ἐκμεταλλεύσεως τῶν δεισιδαιμονιῶν των καὶ διὰ τῆς διπλωματικῆς του περινοίας περισσότερον παρὰ διὰ τῶν ὅπλων, τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἡσυχίας εἰς τὴν Ρώμην. Καὶ συνεχωνεύθησαν μὲν οὕτω πρὸς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ὑπαχθέντες εἰς τὴν τοπαρχίαν τῆς Hispania citerior, ἀλλὰ πολὺ ἐβράδυναν νὰ ἐξοικειωθοῦν πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν κατακτητῶν των. Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ των δὲν εἶναι γνωστή· πάντως ὅμως, ὡς ἀπὸ τοῦ Orosius (IV, 16 κ. ἑφ.) προκύπτει, περὶ τὸν Ι' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος τῆς Νομεντίας, ἣν καταστραφεῖσαν ἐπὶ τοῦ Κελτιβηρικοῦ πολέμου εἶχεν ἀνοικοδομήσει ὁ Αὔγουστος. Σ. Ε. Λ.

Κελτιβηρικὸν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀνεπισήμως ἐν χρήσει κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον ὀνομασία τῶν περιοχῶν, ἃς ᾤκουν οἱ *Κελτίβηρες* (βλ. λ.). Τὰ ὅρια ποικίλλουν κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τῶν διαφόρων ἐποχῶν, τοῦ ἐξ αὐτοψίας γνωρίσαντος τὴν πόλιν Πολυβίου ἐκτείνοντος τὰ ὅρια αὐτῆς μέχρι τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς, εἰς ἧς τοὺς πρόποδας ἔκειτο ἡ παράλιος πόλις *Ζάκανθα* (*Πολυβ.* Γ', ιζ', 2) καὶ ἥτις ἐχώριζε τὴν Κελτιβηρίαν ἀπὸ τὴν κυρίως Ἰβηρίαν. Πάντως εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ Πτολεμαίου (Β', στ', 58, ἔκδ. Nobbe) ὀφείλεται ἡ διάσωσις τῶν ὀνομασιῶν τῶν κυριωτέρων πόλεων τοῦ Κελτιβηρικοῦ, οὐσῶν: *Βέλσινον* (ταν. Alforo), *Τουριασσὼ* (Tarazona), *Νερτόβριγο* (Almunie), *Βίλβιλις* (El cerro di Bambole), *Ἀρκόβριγα* (Arcos), *Καίσαδα* (νῦν Hitta), *Μεδίολον*, *Ἄττακον* (Atteca), *Ἐργαούϊκα* (Cabeza del Griego), *Σεγόβριγα*, ἡ παλαιὰ τῶν Κελτιβήρων πρωτεύουσα (Morviedro), *Κονδαβόρα* (Kousuegra), *Βούρσαδα* (Barjam), *Λόξτα* (Iniesta), *Οὐαλερία* (Valera-vieja), *Ἰστόνιον* (ἐρείπια πλησίον Huete), *Ἄλαβα* (ἄγνωστος ταυτότης) καὶ *Οὔρκεσα* (ἄγνωστος ταυτότης). Σ. Ε. Λ.

κελτιβηρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἰδιάζων εἰς τοὺς Κελτίβηρας: «κελτιβηρικὸν ἀλφάβητον» (βλ. λ. *ἀλφάβητον*, τ. Δ, σ. 112 γ').

Κελτική, ἢ ***Κελτία*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἡ Γαλλία, ἀπὸ δὲ τοῦ Τιμαίου καὶ ἡνωμένως Κελτογαλατία. Τὰ ὅρια αὐτῆς πρὸς Α. ἦσαν ὁ Ρῆνος, αἱ Ἄλπεις καὶ ὁ ποταμὸς Οὔαρος, ἐκβάλλων εἰς τὴν Μεσόγειον παρὰ τὴν πόλιν Νίκαιαν, πρὸς Β καὶ Δ ὁ ὠκεανὸς καὶ πρὸς Ν τὰ Πυρηναῖα καὶ ἡ Μεσόγειος. Ἀφ' ὅτου ἐπὶ Ρωμαίων ὠνομάσθη *Γαλλία* (Gallia), ὑποδιῃρέθη εἰς τὴν *Ναρβωνίτιδα*, τὴν *Ἀκυϊτανίαν*, τὴν *Κελτικὴν* ἢ *Λουγδουνησίαν* καὶ τὴν *Βελγικήν*.

Τὸ μέγιστον μῆκος τῆς Κελτικῆς (Celtica) ἢ Λουγδουνησίας εἶναι ἀπὸ τῆς Βρέστης μέχρι τῶν πρὸς τὴν Γενεύην ἑλβετικῶν συνόρων· τὸ δὲ πλάτος αὐτῆς ὁρίζει πρὸς Ν μὲν ὁ Λείγηρ περίπου, ΒΑ δὲ ἡ Ἀμιένη, Ρῆμοι (Reims), Chalons, Μάρνης καὶ Ροδανός. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν λαοὶ διάφοροι. Ἀρχαῖαι πόλεις αὐτῆς ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἦσαν *Λούγδουνον* (Lyon), *Αὐγουστόδουνον*, *Ἀλησία*, *Μαδασκόνα*, *Δεκετία*, *Καβιλλῖνον*, (Chalons), *Ρῆμοι*, *Κήναβον*, *Ἀγηδικὸν* (Sens), *Αἴτρικον*, *Λουκοεκία Παρισίων*, *Αὐρηλίναον* (Orleans), *Καισαρόδουνον* (Tours), *Ρατόμαγος* (Rouen) καὶ *Κονδιουΐγκον* (Νάντη). Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

κελτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἰδιάζων εἰς τοὺς *Κέλτας* (βλ. λ.).

— **Κελτικαὶ** *γλῶσσαι ['Γλωσσολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς διαφόρου κατὰ τόπους ἐξελίξεως τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Κελτῶν (Celti ἢ Celtae). Αὕτη — ἀνήκουσα εἰς τὴν ἰαπετικὴν ἢ ἄλλως ἰνδοευρωπαϊκὴν λεγομένην γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν — ὡμιλεῖτο τὸ πάλαι ἐν μεγίστῳ καὶ εὐρυτάτῳ τμήματι τῆς Δ. Εὐρώπης, ἤτοι ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς νήσοις, ἐν τῇ πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ (Galatia Transalpina), ἤτοι τῇ σημερινῇ Γαλλίᾳ, ἐν τῇ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ (Gallia Cisalpina), δηλαδὴ τῇ σημερινῇ Λομβαρδίᾳ, ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ, ἔτι δὲ (μετὰ τὴν εὐρεῖαν πρὸς Α. ἐξάπλωσιν τῶν κελτικῶν φύλων) ἐν τῇ νῦν Σλοβενίᾳ, Κροατίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, ἐν μεγάλῳ τμήματι τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἀπὸ δὲ τῆς εἰς Μ. Ἀσίαν εἰσβολῆς τῶν Γαλατῶν (280 π. Χ.) καὶ ἐν τῇ μικρασιατικῇ Γαλατίᾳ. Ἀλλ' αἱ πλεῖσται τῶν χωρῶν τούτων ὑπετάχθησαν—ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης—κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ ἰσχυρότερα τῶν κελτικῶν καὶ πολεμικώτερα γερμανικὰ φῦλα καὶ τοὺς Ρωμαίους, δι' ὃ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πρότερον, ὡς ἐλέχθη, ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας οἰκοῦντος κελτικοῦ λαοῦ ἢ ἐξηφανίσθη ἢ συνεχωνεύθη πρὸς τοὺς ρηθέντας ἰσχυροὺς κατακτητάς του. Ἐλάχιστα μόνον καὶ περιωρισμένα τμήματα αὐτοῦ—τὰ οἰκοῦντα εἰς τὰς μᾶλλον δυσπροσίτους καὶ ἀπομεμακρυσμένας χώρας τῆς Δ. Εὐρώπης— διέσωσαν τὴν ἐθνικότητά των καὶ τὴν κελτικὴν γλῶσσάν των.

Τῆς ἀρχαίας Κελτικῆς δὲν μᾶς παρεδόθησαν παρὰ μόνον διάφορα κύρια ὀνόματα (μνημονευόμενα παρ' ἀρχαίων συγγραφέων) καὶ περὶ τὰς ἑξήκοντα ἐπιγραφάς, αἵτινες ἀνευρέθησαν εἰς τὴν Β. Ἰταλίαν καὶ διάφορα μέρη τῆς Γαλλίας (ἰδίως τὰ παρὰ τὸν Ροδανὸν) καὶ αἵτινες εἶναι γεγραμμέναι ἐν τυρρηνικῇ (ἐτρουσκικῇ), λατινικῇ καὶ ἑλληνικῇ γραφῇ. Ἡ παλαιὰ Κελτικὴ διακρίνεται γεωγραφικῶς εἰς τὴν *ἠπειρωτικὴν* λεγομένην *Κελτικὴν* (le celtique continental, das Festländischkeltische) ἢ ἄλλως *Γαλατικὴν* (le Gaulois) καὶ τὴν *νησιωτικὴν Κελτικὴν* (le celtique insulaire, das Inselkeltische). Ἐκ τούτων ἡ πρώτη ἐξηφανίσθη ἐντελῶς ὑπὸ τῆς Λατινικῆς, τῆς δὲ δευτέρας τμῆμα μόνον ὑπολείπεται ἤδη, τοῦ λοιποῦ ὑποχωρήσαντος εἰς τὴν Ἀγγλικήν. Οὕτως αἱ χῶραι, εἰς τὰς ὁποίας λαλοῦνται ἔτι κελτικαὶ γλῶσσαι, εἶναι ἡ δυτικῶς τῆς Ἀγγλίας κειμένη Οὐαλία, μέρος τι τῆς Ἰρλανδίας (τὸ πλεῖστον αὐτῆς εἶναι ἤδη ἀγγλόφωνον), τὸ ὀρεινότερον τμῆμα τῆς Σκωτίας, ἡ μικρὰ νῆσος Μὰν καὶ ἡ ἐν τῇ ΒΔ Γαλλίᾳ κειμένη Βρετάνη, ἧς ὅμως οἱ κάτοικοι εἶναι ἄποικοι Βρεττανοί, ἐγκατασταθέντες ἐν αὐτῇ μετὰ τὴν κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα ἐγκαθίδρυσιν τῶν Ἀγγλοσαξώνων ἐν ταῖς βρεταννικαῖς νήσοις. Κατὰ ταῦτα αἱ σήμερον ὁμιλούμεναι κελτικῆς καταγωγῆς γλῶσσαι—λείψανα διεσπαρμένα τῆς πάλαι ποτὲ καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν δυτικὴν Εὐρώπην λαλουμένης Κελτικῆς—εἶναι: ἡ *Οὐαλικὴ* (Welsh), ἡ *Ἰρλανδική*, ἡ *ὀρεινὴ Σκωτικὴ* (πρῴην *Ἐρσική*), ἡ *Μανικὴ* καὶ ἡ *Βρετονικὴ* ἢ *Ἀρμορικανικὴ* (le breton), λαλοῦνται δ' ἐν ὅλῳ ὑπὸ τριῶν περίπου ἑκατομμυρίων κατοίκων.

Digitized by Google

Αὗται ἀποτελοῦν δύο γλωσσικὰς ὁμάδας: 1) τὴν *Γαελικήν*, ὑφ' ἣν ὑπάγονται ἡ Ἰρλανδική, ἡ Σκωτικὴ καὶ ἡ Μανική, καὶ 2) τὴν *Βρεττανικήν*, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν αἱ δύο ὑπόλοιποι τῶν ἀνωτέρω κελτικῶν γλωσσῶν, ἤτοι ἡ Οὐαλικὴ καὶ ἡ Βρετονική. Ἡ εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα ἀνήκουσα Κορνουαλικὴ —ἤτοι ἡ ἐν Κορνουάλῃ ὁμιλουμένη —ἐξέλιπε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὑποχωρήσασα εἰς τὴν Ἀγγλικήν. Ἐλάχιστα εἶναι τὰ διασωθέντα γραπτὰ λείψανά της, ἤτοι γλωσσάριόν τι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ θρησκευτικά τινα δράματα (ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰῶνος μ. Χ.).

Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν Κελτῶν συνεχωνεύθη πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς γερμανικῆς καταγωγῆς κατακτητάς του καὶ οὕτως ἀπέβαλε τὴν γλῶσσάν του. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι στοιχεῖά τινα ταύτης—λεξιλογικὰ καὶ ἄλλα—ἀνεμείχθησαν μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν κατακτητῶν καὶ οὕτω κατώρθωσαν νὰ διασωθοῦν. Τοιοῦτον λ. χ. κελτικὸν ὑπόλειμμα θεωρεῖται καὶ ἡ παρὰ τοῖς Γάλλοις ἰδιόρρυθμος δήλωσις ἀριθμῶν τινων, ὡς π. χ. τοῦ 80 (quatre-vingt) κτλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Zeuss - Ebel*, Grammatica celtica [2] (Berolini 1871).— *Windisch*, Irische Grammatik (Leipzig 1879). — *Arbois de Jubainville*, Études grammaticales sur les langues celtiques (Paris 1881). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Éléments de grammaire celtique (Paris 1903). — *Thurneysen*, Keltoromanisches (Halle 1884), καὶ Handbuch des Altirischen (Heidelberg 1909). — *W. Stokes*, Urkeltischer Sprachschatz (Göttingen 1891).— *H. Pedersen*, Vergleichende Grammatik der Keltischen Sprachen. I—II. (Göttingen 1908—1913). — *G. Dottin*, Manuel pour servir à l'étude de l'antiquité celtique [2] (Paris 1915). — *Τοῦ αὐτοῦ*, La langue gauloise (Paris 1920).— *J. Morris Jones*, A welsh grammar historical and comparative. I. (Oxford 1913).— *J. Loth*, Chrestomathie bretonne (Paris 1890). — *J. Vendryes*, Grammaire du vieil irlandais (Paris 1908).— *Pokorny*, A consise old Irish grammar and reader. (Halle 1914), καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ *Windisch*, «Keltische Sprachen» ἐν «Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste», τοῦ *Ersch* καὶ *Gruber*, ὡς καὶ τὸ τοῦ *H. Zimmer*, Die keltischen Sprachen ἐν «Kultur der Gegenwart», I, XI, (1909).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

κελτὶς (ἡ) (Celtis) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνιδωδῶν*, περιλαμβάνον 12—15 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν νοτιομεσημβρινῶν θερμῶν χωρῶν τοῦ γηΐνου ἡμισφαιρίου. Σπουδαιότερα εἴδη εἶναι: *κελτὶς ἡ τουρνεφόρτειος* (Celtis Tournefortii ἢ orientalis ἢ aspera), ἰθαγενὲς τῆς Σικελίας, Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι Κουρδιστάν· *κελτὶς ἡ καυκάσιος* (Celtis caucasica), ἀπαντῶσα ἐν Βουλγαρίᾳ (Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ), Καυκάσῳ κτλ.· *κελτὶς ἡ δυτικὴ* (Celtis occidentalis), ἀπαντῶσα πρὸς βορρᾶν τῶν Ἄλπεων (Αὐστρία, Βοημία κλπ.) πολλάκις εἰς ἡμιαγρίαν κατάστασιν. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θάμνοι καὶ δένδρα δασικά, φυλλοβόλα, φέροντα χρήσιμον ξυλείαν, μικροὺς καρποὺς ἐδωδίμους κλπ. Κυριώτερον καὶ τὸ μᾶλλον διαδεδομένον ἐκ τοῦ ὡς ἄνω γένους θεωρεῖται τὸ εἶδος *κελτὶς ἡ νοτία* (Celtis australis, ἢ luttea, ἄλλοτε δὲ καὶ serrata), γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰς λαϊκὰς ὀνομασίας: *γλυκοκουκκιά, κεράδα, κοκκονιά, κουτσομηλιά, κορτσιδιά, λουτιά, μελικουκκιά, μικροκουκκιά, φτελοκοτσιὰ κλπ.* Εἶναι φυτὸν θαμνῶδες, μέχρι δενδρώδους (φθάνον εὐκόλως τὸ ὕψος τῶν 20 μέτρων), φέρον φαιὸν φλοιόν, καὶ εἰς παλαιοὺς κορμοὺς ἀκόμη, διατηρούμενον λεῖον καὶ ἀδιαρραγῆ. Οἱ τρυφεροὶ βλαστοί του εἶναι ἀραιῶς τριχωτοί. Οἱ ὀφθαλμοί των διμερεῖς, ὀλίγον προεξέχοντες ἀπὸ τὴν κατ' ἐναλλαγὴν θέσιν των, κωνοειδεῖς τὴν ὄψιν, συνοδεύονται πολλάκις ὑπὸ ἑτέρων δύο ἀνεκδηλώτων καὶ χαμηλοτέρων τοιούτων.

Τὰ φύλλα του, τεταγμένα εἰς δύο σειράς, ἔχουσι σχῆμα λογχοειδές, ᾠοειδές, ἐπίμηκες, εἶναι μακροάκρια, ἀσύμμετρα, παρὰ τὴν βάσιν ἐμβολοειδῆ, ἐντελῶς ἁπλᾶ, ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέροντα ἐπίσκληρα τριχίδια, ἐπὶ τῆς κάτω δὲ μαλακὸν χνοῦν, σπανίως ἐντελῶς γυμνά, μήκους 0,04—0,15 (καὶ 0,20) μ. καὶ 0,015—0,06 πλάτους, μακρόμισχα κ. λ. π. Τὰ ἄνθη του ἐν μέρει ἑρμαφρόδιτα, ἢ ἁπλᾶ, μασχαλιαῖα, μακρόμισχα, πολλάκις ἄρρενα πλὴν ἀτελῆ, εἶναι πτωχὰ εἰς ἄνθησιν. Ἔχουσι πενταπέταλον ἢ ἑπταπέταλον, ἐντελῶς ἐλευθέραν, ἐρυθροκαστανὴν στεφάνην, φέρουσαν εἰς τὴν κορυφὴν ἐπιδερμίδα, εἰς δὲ τὸν κύκλον ὀδόντας μὲ ἀραιὰς τρίχας (κάλυκα ἀτροφικὸν ἢ ἐντελῶς ἐλλείποντα), στήμονας παχεῖς, κιτρίνους, μικρομίσχους, ᾠοθήκην ἀμφοροειδῆ, πράσινον, μονόθηκον, μὲ λίαν χαμηλὸν στῦλον, ἀλλὰ φέροντα δύο μεγάλας ἐπιλεύκους τεταμμένας ἀντιθέτως, σχεδὸν πτερωτὰς ᾠτειλάς, καὶ καρπὸν σφαιροειδῆ, φθάνοντα τὴν διάμετρον 9—12 χιλιοστομέτρων, μονόσπερμον, ἀρχικῶς κιτρινόλευκον, ἀργότερον ἐρυθροειδῆ, εἰς τὸ τέλος βιολεττὶ - καστανὸν καταλήγοντα, εὔγευστον, πετρώδη. Τὸ σπέρμα του ἐνέχει οὐσίας τινὰς θρεπτικάς. Τὸ ἔμβρυον τέλος εἶναι κεκαμμένον (κεκλιμένον). Ἀναπτύσσεται εἰς θερμά, βραχώδη μέρη, εἰς τὰ ἄκρα τοίχων, δρόμων κλπ. συνήθως μοναχικά, εὐδοκιμοῦν καὶ εἰς ὕψος 1000 μέτρων. Πολλάκις φυτεύεται καὶ ἐξαγριοῦται. Τὸ ξύλον του ἀρκετὰ σκληρόν, συμπαγές, ἀρραγές, χρησιμοποιεῖται (κυρίως τὸ τῶν νεαρῶν φυτῶν) διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν καλυτέρων μαστιγίων τοῦ ἐμπορίου, προσέτι ὅμως εἰς τὴν τορευτικήν, τὴν κατασκευὴν τρικράνων, λαβῶν ἐργαλείων, πνευστῶν μουσικῶν ὀργάνων κλπ. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν ἀντιπροσωπευτικώτερα θεωροῦνται: *κελτὶς ἡ σινικὴ* (Celtis sinensis), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας, *κελτὶς ἡ δυτικὴ* (Celtis occidentalis), ἰθαγενὲς τῆς Ἀμερικῆς, παρέχοντα ἐπίσης χρήσιμον ξυλείαν διὰ παντοῖα ἔργα. Ἅπαντα τὰ εἴδη τοῦ ὡς ἄνω γένους πολλαπλασιάζονται διὰ σπορᾶς.

Κ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

κελτίτης (ὁ) (Celtites) /*Παλαιοζῳολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κερατιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο εὐρυόμφαλον, μὲ περιφορὰς χαμηλάς, ὀρθογωνίους, πρὸς τὰ ἔξω ἀπεστρογγυλωμένας, φερούσας πλευρικῶς ἁπλᾶς, ἰσχυρὰς πρὸς τὰ ἐμπρὸς κεκαμμένας ἐγκαρσίους πλευράς. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας, τὰς Ἄλπεις, τὰς χώρας τῆς Μεσογείου καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰ στρώματα τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως, τὰ ἀπαντώμενα εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ λόφου Θεόκαφτα (ΒΔ τοῦ Ἀσκληπιείου Ἐπιδαύρου), εὑρέθησαν λείψανα τῶν εἰδῶν: *κελτίτης Emilii, κελτίτης fortis, κελτίτης intermedius*. Ἐπίσης εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν τῆς Ἀργολίδος εὑρέθησαν καὶ λείψανα τῶν εἰδῶν *κελτίτης laevidorsatus* (ποικιλ.: ὁ ἀνατολικὸς) καὶ *κελτίτης subhumilis* ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας καρνίου βαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως.

Γ. Κ. Γ.

Κέλτμα (Keltma) /*Γεωγρ.*/. Δύο ποταμοὶ τῆς Ρωσίας, πηγάζοντες ἐκ δύο παρακειμένων ἑλῶν τοῦ Πέρμ. Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν *Βόρειος Κέλτμα* ἀνήκει εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Ντβίνα, ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 160 χιλμ. εἰς τὸν παραπόταμον αὐτοῦ Βυτσέγκντα, ὁ δὲ *Νότιος Κέλτμα* εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Βόλγα, ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 185 χλμ. εἰς τὸν παραπόταμον αὐτοῦ Κάμα. Χάρις εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποταμῶν διώρυγα τῆς Αἰκατερίνης, ἐκσκαφεῖσαν κατὰ τὰ ἔτη 1786—1807, ἐπετεύχθη ἡ συγκοινωνιακὴ ἕνωσις τοῦ Ντβίνα μετὰ τοῦ Βόλγα.

Χ. Δ.

Κέλτσεϋ (Kölcsey), ***Φραγκῖσκος***. Οὔγγρος ποιητής, κριτικὸς καὶ ρήτωρ (1790—1838). Νεαρώτατος ἐξεδήλωσε τὸ λογοτεχνικόν του τάλαντον καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ὀξύνοιάν του καὶ τὴν ταχύτητα, δι' ἧς ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικήν, τὴν λατινικήν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Εἰς ἡλικίαν δεκαεπτὰ ἐτῶν ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ διασήσου Καζίντσυ, προσπαθοῦντος τότε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν οὐγγρικὴν γλῶσσαν. Διορισθεὶς τῷ 1809 ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ βασιλέως ἐν Πέστῃ, ἐγκαινίασε τὸ λογοτεχνικόν του στάδιον διὰ τῆς δημοσιεύσεως, τῷ 1813, ποιημάτων καὶ κριτικῶν. Αἱ τελευταῖαι ἦσαν τόσῳ αὐστηραί, ὥστε προὐκάλεσαν πολεμικὴν ἐναντίον του, ἡ ὁποία τὸν ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῇ τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου. Τῷ 1826 ὅμως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ζεμέρε ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Elet es irodotom» (Ἡ ζωὴ καὶ ἡ φιλολογία), ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Κέλτσεϋ ἐδημοσίευσε πολυάριθμα φιλοσοφικά, ἱστορικὰ καὶ κριτικὰ ἄρθρα, θεωρούμενα ἀριστουργήματα τῆς οὐγγρικῆς γλώσσης. Ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1835 παρεκάθησεν ὡς μέλος τῆς οὐγγρικῆς διαίτης, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ φιλελεύθεραι ἀπόψεις του καὶ ἡ ρητορική του δύναμις τὸν κατέστησαν διάσημον ὡς πολιτικὸν ἡγέτην. Ἐκλεγεὶς τῷ 1830 μέλος τῆς οὐγγρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν αὐτῆς τῷ 1832, ἐκφωνήσας τὸν περιώνυμον λόγον του περὶ τοῦ Καζίντσυ. Ὅτε τῷ 1838 ὁ βαρῶνος Βεσσελάνιϊ ἀδίκως ἐφυλακίσθη, κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ, ὁ Κέλτσεϋ διηύθυνεν εὐθαρσῶς ἀλλ' ἐπιτυχῶς τὴν ὑπεράσπισίν του, ἀπέθανε δὲ μίαν ἑβδομάδα βραδύτερον. Τὰ ἅπαντα τῶν ἔργων του εἰς 6 τόμους ἐξεδόθησαν ἐν Πέστῃ τῷ 1840—1848.

Δ. Σ. Δ.

Κέλτυ (Kelty) /*Γεωγρ.*/. —1) Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Φάϊφ, ἀπέχουσα 18 χλμ. σιδηροδρομικῶς ΒΑ. τῆς Ντωνφέρμλιν. Κάτ. 7.800. Εἶναι σπουδαῖον μεταλλουργικὸν κέντρον. —2) Ποταμὸς τῆς Σκωτίας, παραπόταμος τοῦ Φόρθ, ἀποτελοῦν μέρος τῶν ὀρέων τῶν χωριζόντων τὰς κομιτείας Στέρλινγκ καὶ Πέρθ.

Δ. Σ. Δ.

Κέλυδνος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ὀρεστίδος ἐν Μακεδονίᾳ, ἀναφερόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 12, 4), τοῦ ὁποίου αἱ ἐκβολαὶ ἔκειντο εἰς βόρ. πλάτ. 45° καὶ ἀνατ. μῆκ. 39° 40'. Ἡ θέσις ὅμως αὐτοῦ δὲν εἶναι καθωρισμένη. Κατά τινας ἔκειτο οὐχὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ' ἐν Χαονίᾳ τῆς Ἠπείρου, ὁ νῦν Λιούμη Βάρδα, ἐκβάλλων εἰς τὸν ὑπὸ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων σχηματιζόμενον κόλπον τῆς Αὐλῶνος, πρὸς νότον τῆς πόλεως Ὠρικοῦ (νῦν Ἐρικώ).

Α. Θ. Σ.

Κέλυς (Quélus), ***Ἰάκωβος ντὲ Λεβί, κόμις —***. Νᾶνος τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Γ' (1554—1578). Ἕνεκα τοῦ χαριτωμένου καὶ συμπαθητικοῦ προσώπου του εἶχε καταστῆ ὁ εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως. Παρὰ τὰ θηλυπρεπῆ ἤθη του, ἦτο ἀρκετὰ γενναῖος καὶ κατῆλθε δὶς εἰς μονομαχίαν, πληγωθεὶς κατὰ τὴν δευτέραν διὰ 19 τραυμάτων καὶ ἀποθανὼν μετὰ 33 ἡμέρας εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεπὲς μαυσωλεῖον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐν Παρισίοις.

Μ. Δ. Β.

κελυφίτης (ὁ) (Kelyphit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας μὲ χρῶμα τεφρόφαιον. Εἶναι προϊὸν παθολογικῆς ἀλλοιώσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ μέλη τῆς ὁμάδος τῶν γρανατῶν συνεπείᾳ ἐπιδράσεως σερπεντινικῶν οὐσιῶν, παρετηρήθη δὲ ὡς τοιοῦτον προϊὸν ἐπὶ κρυστάλλων πυρωποῦ, ἤτοι ἑνὸς μέλους τῆς ἐν λόγῳ ὁμάδος, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ σερπεντίνου τοῦ Krem. Ἀποτελεῖ πολύτιμον λίθον περιζήτητον.

Ι. Β.

κέλυφος (τό)· τὸ συνήθως ξυλῶδες περικάλυμμα καρπῶν ἢ σπερμάτων, οἷον τῶν ὀσπρίων, τῶν καρύων κττ., ἄλλως *λέπυρον, ἐξωκάρπιον, ἐπικάρπιον*· || τὸ περικάλυμμα τοῦ ᾠοῦ, τοῦ ἀστακοῦ, τῶν ὀστρακοδέρμων, κοιν. *τζέφλιο, φλούδα, πέτσα*.

— ***κέλυφος φακοειδοῦς πυρῆνος*** /*Ἀνατομ.*/. Ἓν ἐκ τῶν τριῶν ἀλλήλοις ἐπικειμένων μερῶν, εἰς ἃ διὰ δεσμίδων λευκῆς οὐσίας διαιρεῖται ὁ ἐκ φαιᾶς μάζης συγκείμενος *φακοειδὴς πυρὴν* τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου, τὸ ἐξώτερον, μεῖζον ὂν καὶ ὀρφνέρυθρον.

Ι. Π.

κέλυφος (ὁ) (Celyphus) /*Ζῳολ.*/ Γένος ἐντόμων διπτέρων βραχυκέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκαλυπτεριδῶν*. Ἔχουσι μορφὴν μυίας καὶ ἀπαντῶσιν ἐν Ἰνδίαις καὶ Μαλαισίᾳ. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν σπουδαιότερον *κέλυφος ὁ ἐπιστεγασμένος* (Celyphus obtectus), χαρακτηριζόμενος ὑπὸ μεγάλου προθώρακος καὶ ἀπαντῶν ἐν Ἰνδοκίνᾳ.

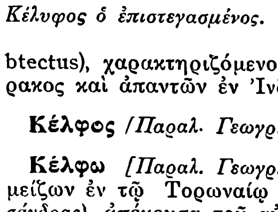

Κέλυφος ὁ ἐπιστεγασμένος.

Κέλφος /*Παραλ. Γεωγρ.*/· βλ. *Κέλφω*.

Κέλφω [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Νῆσος μικρά, ἀλλ' ἡ μείζων ἐν τῷ Τορωναίῳ κόλπῳ (βλ. κόλπος *Κασσάνδρας*), ἀπέχουσα τοῦ αὐλῶνος Τριπόταμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου Σιθωνίας 3½ μίλ. ΔΝΔ. (ἡ κορυφή της εἰς πλάτ. 40° 04' 50'' Β, μῆκ. 23° 44' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thaso and Lemnos). Ὀνομάζεται καὶ *Κόλφος* καὶ *Γκέλφω* καὶ *Κέλφος*.

Σ. Ε. Λ.

Κέλχοι (οἱ), ἢ ***Κέλχωνες***. Σκυθικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου.

Α. Θ. Σ.

Κέλχουν (Calhoun), ***Ἰωάννης-Κάλντβιλλ***. Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (βλ. λ. *Κάλχουν*, Ἰωάννης).

Κέλωνες (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο πόλις τις (παρὰ τῷ Τακίτῳ καλεῖται Halus), ὡς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἐν Ἀσίᾳ (ἐπὶ τῆς μηδικῆς λεγομένης ὁδοῦ) παρὰ τῷ Διοδώρῳ (XVII. 110). Εἰς τὴν πόλιν ταύτην εὗρεν ὁ Ἀλέξανδρος ἀπογόνους τῶν Βοιωτῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου εἶχον γίνει ἀνάστατοι. Εἶχον διατηρήσει οὗτοι μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα. Διὰ ταύτης, ὡς καὶ διὰ τοῦ παρ' αὐτὴν Νησαίου πεδίου, διῆλθεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος μεταβαίνων ἐκ τῆς Ὤτιδος εἰς τὰ Ἐκβάτανα.

ΚΑΨ.

Κὲμ /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, πηγάζων ἐκ τῆς παρὰ τὰ ρωσοφινλανδικὰ σύνορα λίμνης Ναομάγκο καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Λευκὴν θάλασσαν. Ἔχει μῆκος 426 χλμ., τὸ δὲ πλάτος του φθάνει τὰ 400 μ. Πλωτὸς ἐπὶ 16 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του, ὅπου ἡ ὁμώνυμος πολίχνη *Κέμ*.

Σ. Κ. Π.

— **Κὲμ** /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τοῦ κυβερνείου Ἐϊνισεΐσκ τῆς Ρωσίας, πηγάζων ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῶν ἀποτελούντων προέκτασιν τῆς ὀροσειρᾶς Κεμτσούκ. Ἔχει μῆκος 214 χλμ. καὶ πλάτος 10—30 μ. τὸ θέρος, 140 δὲ ἕως 200 τὸ ἔαρ. Κυριώτερος παραπόταμός του εἶναι ἡ *Μπελαΐα*. Ἐκβάλλει εἰς τὸν Γενισέϊ εἰς ἀπόστασιν 13 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Γενισεΐσκ.

Σ. Κ. Π.

Κέμα [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τοῦ κυβερνείου Νοβγκορότσκ τῆς Ρωσίας, παραπόταμος τοῦ Μπελοόζερο. Ἔχει μῆκος 170 χλμ., τὸ δὲ πλάτος του κυμαίνεται ἀπὸ 40—60 μ.

Σ. Κ. Π.

Κεμάλ *βέης, Ναμὺκ*—. Εἷς τῶν μεγαλυτέρων Τούρκων λυρικῶν καὶ δραματικῶν ποιητῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, διακριθεὶς συνάμα καὶ διὰ τοὺς ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν ἀγῶνάς του. Ἐγεννήθη τῷ 1834 ἐν Κωνσταντινουπόλει, παῖς δὲ ἀκόμη ἠκολούθησεν εἰς Σόφιαν τὸν πατέρα του, ἀνώτερον διοικητικὸν ὑπάλληλον. Ἐπανελθὼν εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν εἰς τὴν τέως τουρκικὴν πρωτεύουσαν, συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του καὶ ἔγινε δεκτὸς εἰς τὸν ὅμιλον τῶν τότε διακρινομένων Τούρ-

Digitized by Google

των ποιητῶν, ἀσχολούμενος καὶ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐκτὸς διαφόρων «γαζελῶν», ἐξέδωκε τῷ 1873 τὸ πρῶτον δραματικὸν ἔργον του «Ζάβαλλυ τσοτζοὺκ» (=τὸ φτωχὸ παιδί). Ἠκολούθησαν διάφορα λυρικὰ καὶ δραματικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ «Σιλίστρια» ἢ «Βατὰν» (=πατρίς), εἰς τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν γίνεται χρῆσις τῆς ἀραβικῆς λέξεως *βατὰν* μὲ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τῆς πατρίδος, τὴν ὁποίαν προσεπάθησεν ὁ ποιητὴς νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Τούρκους. Τὸ ἔργον ἀπηγορεύθη εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην παράστασιν (1875), διότι ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀνατρικὸν τῶν μοναρχικῶν ἰδεῶν. Αἱ φιλελεύθεραι ἰδέαι τοῦ Κεμὰλ ἐφαίνοντο θριαμβεύουσαι διὰ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Ε′ (1876), τοῦ ὁποίου ὁ ποιητὴς διωρίσθη ἀρχιγραμματεύς. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ σουλτάνου ὁ Ναμὺκ Κεμὰλ ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διορισθεὶς διοικητὴς Χίου, κατόπιν Ρόδου καὶ μετέπειτα πάλιν Χίου. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔζησεν εἰς Παρισίους ἐν μεγίστῃ πενίᾳ. Ὁ σουλτᾶνος Χαμίτ, καίτοι τὸν ἐθεώρει ὡς ἕνα τῶν μεγαλυτέρων του ἐχθρῶν, τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἠρνήθη, προτιμήσας τὸν ἐλεύθερον βίον τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, ὅπου καὶ ἀπέθανε συνεπείᾳ τῶν στερήσεων τῷ 1888.

Ἐκτὸς τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Ναμὺκ Κεμὰλ ἀξιοσημείωτα εἶναι καὶ τὰ μυθιστορήματά του κατὰ μετάφρασιν ἢ ἀπομίμησιν τῶν περσικῶν. Τὸ ποιητικόν του τάλαντον ἐκληρονόμησε καὶ ὁ υἱός του *Ἐκρὲφ βέης*. Γ. Ε. Κ.—Ν. Μ.

—**Κεμὰλ-*Ἰμνί*.** Λυρικὸς ποιητὴς τῆς Τουρκίας, ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ′ ἑκατονταετηρίδος. Σκεπτικιστὴς καὶ διαπρεπὴς ταυτοχρόνως πολιτικός, διετέλεσε καὶ μέγας βεζύρης τοῦ σουλτάνου Γιαβοὺζ-Σελήμ. Τὰ ποιήματά του ἀφοροῦν τὴν ἐθνικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν Τούρκων. Γ.Ε.Κ.

—**Κεμὰλ-*Ἰσμαήλ*.** Ἀλβανὸς πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Αὐλῶνι. Ἐσπούδασεν ἐν Ἰωαννίνοις εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολήν, τὴν δὲ τουρκικὴν γλῶσσαν ἐξέμαθε κατ' ἰδίαν. Ἐνηλικιωθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τουρκίας, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ βαλῆ. Κατὰ τὸ 1908 ἐξελέγη βουλευτὴς Αὐλῶνος εἰς τὴν τουρκικὴν βουλήν. Ἀνὴρ εὐφυὴς καὶ εὐρείας μορφώσεως, ἀλλ' ἀσταθοῦς χαρακτῆρος, διεκύβευσε πλειστάκις τὴν τύχην τῆς Ἀλβανίας, διαπραγματευόμενος, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του, ἐπιπολαίως μετὰ διαφόρων κρατῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας. Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Τούρκων εἰς τὸ Κουμάνοβον, μετέβη εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὅπου ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Ἐγένετο πρῶτος πρωθυπουργὸς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς πατρίδος του. Ἀπέθανεν ἐν μεγίστῃ πενίᾳ, καίτοι κατὰ διαφόρους περιόδους ἀπέκτησε πολλὰ χρήματα. Ἡ ἀλβανικὴ κυβέρνησις, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν πρὸς τὴν πατρίδα του ὑπηρεσιῶν, ἀπένειμεν εἰς τὴν οἰκογένειάν του σημαντικὴν σύνταξιν. Γ. Ε. ΚΟΡΤΖΑΣ

—**Κεμὰλ-*πασᾶς, Ἐσ-σεῒτ-Ἀχμὲτ*—.** Τοῦρκος διπλωμάτης καὶ λόγιος (1808—1887). Ἐχρημάτισε πρέσβυς ἐν Βερολίνῳ καὶ Τεχεράνῃ, κατόπιν δὲ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ἐργασθεὶς πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς σχολικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἔγραψε γραμματικὴν τῆς περσικῆς γλώσσης καὶ ἄλλα ἔργα περσιστί. Ν. Μ.

—**Κεμὰλ *πασᾶς Μουσταφᾶ*.** Τοῦρκος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, πρόεδρος τῆς Τουρκικῆς δημοκρατίας. Ἐγεννήθη τῷ 1880 ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκ πατρὸς τελωνειακοῦ ὑπαλλήλου. Τούτου ἀποθανόντος προώρως, ἀνετράφη ὑπὸ τῆς μητρός του, διανύσας τὰς σχολικὰς σπουδάς του τῆς κατωτέρας καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ γενεθλίῳ του πόλει. Εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν προκαταρκτικὴν τουρκικὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Θεσσαλονίκης, ἔνθα διεκρίθη, ἰδίως εἰς τὰ μαθηματικά. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως, ἐξῆλθε τῷ 1904 μὲ τὸν βαθμὸν ὑπολοχαγοῦ. Ἐμπνεύσας ὅμως ὑπονοίας εἰς τὸ χαμιτικὸν καθεστώς, ἐξωρίσθη, ὑπὸ τύπον τοποθετήσεως, εἰς Δαμασκόν, ὅπου ἵδρυσε τὸ μυστικὸν πολιτικὸν σωματεῖον «Βατὰν» (Πατρίς). Ὑπηρετήσας κατόπιν ὀλίγον καιρὸν ἐν Ἰόππῃ, κατώρθωσε νὰ μεταβῇ ἐκεῖθεν κρυφίως εἰς Θεσσαλονίκην, καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχεν ἀρχίσει ἐκεῖ καὶ καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν ἡ νεοτουρκικὴ κίνησις πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ συνταγματικοῦ καθεστῶτος ἐν Τουρκίᾳ. Τὸ ὄνομα τοῦ Κεμὰλ δὲν ἀνεφέρθη τότε μεταξὺ τῶν πρωτοστατησάντων κατὰ τὸ κίνημα, τὸ ὀργανωθὲν ὑπὸ τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου τῆς «Ἑνώσεως καὶ Προόδου». Ἐν τούτοις αἱ βιογραφίαι, αἱ δημοσιευθεῖσαι μετὰ τὸ 1923, ἀποδίδουν εἰς τὸν Κεμὰλ σπουδαίαν κατὰ τὴν κίνησιν ἐκείνην δρᾶσιν. Συνεπείᾳ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔλαβε τότε ἡ κυβέρνησις τοῦ σουλτάνου Χαμίτ, ὁ Κεμὰλ διέφυγεν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἰόππην, ἀλλὰ τῷ 1907 προβιβασθεὶς εἰς λοχαγὸν μετετέθη πάλιν εἰς Θεσσαλονίκην. Κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον τῆς Τριπολίτιδος (1911), ὁ Κεμὰλ συμμετέσχε τῆς δράσεως τῶν εἰς Τριπολίτιδα πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης τῶν ἐντοπίων πληθυσμῶν μεταβάντων Τούρκων ἀξιωματικῶν, ἐπροβιβάσθη δὲ τότε εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν τῇ Β. Ἀφρικῇ. Συμμετέσχε μόνον εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Τούρκων κατὰ τὸν Β′ Βαλκανικὸν πόλεμον ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ σώματος στρατοῦ Καλλιπόλεως, ὅπου ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ τὸ σύστημα ἀμύνης τῶν Δαρδανελλίων. Μετὰ τὴν τουρκοβουλγαρικὴν εἰρήνην διωρίσθη στρατιωτικὸς ἀκόλουθος ἐν Σόφιᾳ μὲ τὸν βαθμὸν ἀντισυνταγματάρχου. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς εἰσόδου τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον ἐζήτησε καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν ἐν Ραιδεστῷ συγκεντρωθεισῶν τουρκικῶν πολεμικῶν δυνάμεων καὶ κατόπιν προεβιβάσθη εἰς συνταγματάρχην τοῦ τμήματος Ἀναφέρτων ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως κατὰ τὴν ἄμυναν τῶν Δαρδανελλίων (Αὔγουστος 1915), ἔχων ἀπέναντί του τὸ κυριώτερον σῶμα τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων μετὰ τὴν εἰς τὸν κόλπον τῆς Σούβλας ἀπόβασιν. Ἡ τόλμη καὶ ἡ στρατιωτικὴ δεξιότης μεθ' ἧς διεξήγαγε τὴν ἄμυναν κατὰ τῶν ἀγγλικῶν ἐπιθέσεων, συνετέλεσαν κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, ἀπὸ τότε δὲ χρονολογεῖται καὶ ἡ φήμη τοῦ Κεμὰλ ὡς στρατιωτικοῦ ἀξίας. Κατὰ τὰς τελευταίας ἐπιθέσεις τῶν Ἄγγλων, ὀλίγον πρὸ τῆς ὁριστικῆς ἐκκενώσεως τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, ἐβλήθη ὑπὸ θραύσματος ὀβίδος κατὰ τὴν καρδιακὴν χώραν, ἀλλ' ἐσώθη χάρις εἰς τὸ ὡρολόγιόν του. Διαρκούσης τῆς ἀμύνης τῶν Δαρδανελλίων ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μετὰ Γερμανῶν ἀξιωματικῶν καὶ εἰδικῶς μετὰ τοῦ ἀνωτάτου διοικητοῦ Λίμαν φὸν Σάνδερς πασᾶ.

Μουσταφᾶ Κεμὰλ - πασᾶς.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἄγγλων, ὁ Κεμάλ, θεωρηθεὶς ὡς ὁ σωτὴρ τῆς καταστάσεως, ἐφαίνετο παραγκωνιζόμενος ὑπὸ τοῦ Ἐμβὲρ πασᾶ. Ἀπεστάλη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Καυκάσου, προβιβασθεὶς εἰς ὑποστράτηγον (πασᾶν), ἐκεῖ δὲ κατώρθωσε νὰ ἐπανακτήσῃ τὸ Βιτλὶς καὶ τὸ Μοὺς ἀπὸ τῶν Ρώσων. Κατόπιν διωρίσθη εἰς τὸ μεμακρυσμένον μέτωπον τῆς Χετζάζης, ὅπου μεμονωμέναι τουρκικαὶ δυνάμεις ἠγωνίζοντο κατὰ τῶν Ἀράβων. Ἐπρότεινε τότε ν' ἀποσυρθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν αἱ δυνάμεις αὗται πρὸς Β, ὡς ματαίως ἀγωνιζόμεναι, ἀλλ' ἡ συμβουλή του δὲν ἠκούσθη. Βραδύτερον διωρίσθη διοικητὴς τοῦ 7ου σώματος στρατοῦ ἐν τῇ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φάλκενχάϋν ταχθείσῃ στρατιᾷ «Γιλδιρὶμ» (Κεραυνός), ἥτις προωρίζετο νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Βαγδάτης. Παραιτηθεὶς τῆς διοικήσεως τοῦ 7ου σώματος μετετέθη εἰς τὸ 2ον σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἦλθεν εἰς διαφωνίαν πρὸς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον. Κατόπιν ἀπεστάλη εἰς τὸ γενικὸν στρατηγεῖον τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ τότε διαδόχου Μεχμὲτ Βαχιδεντίν. Τῷ 1918, ἀνελθόντος ἐν τῷ μεταξὺ τὸν σουλτανικὸν θρόνον τοῦ Βαχιδεντίν, ὅστις ἐφαίνετο ἐκτιμῶν αὐτόν, ἐδέχθη τὴν διοίκησιν τοῦ 7ου σώματος στρατοῦ (Παλαιστίνης), ἀλλ' ἡ κατάστασις ἦτο πλέον ἀπελπιστική. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ὑπεχώρει ραγδαίως ἐνώπιον τῆς προελάσεως τῶν Ἄγγλων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἄλλενμπυ, ὁ δὲ Κεμὰλ μόλις διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ τὴν ὑποχώρησιν, περισώσας ἰσχνὰ ὑπόλοιπα τῆς τουρκικῆς στρατιᾶς «Γιλδιρίμ», τῆς ὁποίας διωρίσθη διοικητής.

Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου (17/30 Ὀκτωβρίου 1918) καὶ τὴν φυγὴν τῶν μελῶν τῆς νεοτουρκικῆς κυβερνήσεως Ταλαὰτ-Ἐμβέρ, ὁ Κεμὰλ παρέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ σουλτᾶνος ἀκολουθῶν τὴν πολιτικὴν τῆς συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τῶν δυνάμεων, ἐφαίνετο θέλων νὰ ἐφαρμόσῃ κατὰ γράμμα τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἀνθίστατο ἰσχυρὰ μερὶς Τούρκων στρατιωτικῶν. Ἡ κυβέρνησις διενοήθη μάλιστα νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν Κεμὰλ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀποστρατεύσεως καὶ τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πρὸς τοῦτο διώρισεν αὐτὸν διοικητὴν τοῦ 9ου σώματος στρατοῦ, ἀγνοοῦσα ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ κυρίως ἐργαζόμενος πρὸς σύμπηξιν πυρῆνος στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐν Ἀνατολῇ χάριν ἀντιστάσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν δυνάμεων καὶ ἰδίᾳ ἐναντίον παντὸς διαμελισμοῦ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας. Ὁ Κεμὰλ ἐδέχθη τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν διοίκησιν, ἀκριβῶς ὅπως ἐργασθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀγγλικαὶ ἀρχαὶ τῆς κατοχῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑποπτευθεῖσαι τὸν Κεμάλ, προσεπάθησαν νὰ συλλάβωσιν αὐτόν, οὗτος ὅμως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν καταδίωξιν καὶ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Μπάντερμα» (Πάνορμος), τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ, καὶ ἔφθασεν εἰς Σαμψοῦντα. Ἐκεῖθεν ἤρχισεν ἀρχικῶς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐθνικιστικοῦ λεγομένου κινήματος τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν πρώτων ἐθνικῶν δυνάμεων, διὰ τῶν ὁποίων ἤθελε νὰ περισώσῃ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τὰ πρῶτα κέντρα τῆς δράσεώς του ἐγκατέστησεν ἐν Ἀμασείᾳ, Τοκάτῃ καὶ Σεβαστείᾳ. Ἀντιληφθεῖσα πλέον τὰς ἀληθεῖς προθέσεις του, ἡ κυβέρνησις τοῦ σουλτάνου διέταξε τὸν Κεμὰλ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖνος ὅμως ἔφυγεν εἰς Ἐρζεροὺμ καὶ ἐκεῖθεν ἔστειλε τὴν παραίτησίν του εἰς τὴν σουλτανικὴν κυβέρνησιν. Ἐν Ἐρζεροὺμ συνεκάλεσε τὸ πρῶτον συνέδριον τῶν Τούρκων ἐθνικιστῶν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1919, κατόπιν δὲ καὶ δεύτερον ἐν Σεβαστείᾳ (Σιβάζ), τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἐλθὼν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν ὁ Κεμάλ, διεκήρυξε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου, ὅτι διακόπτει πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὴν κυβέρνησιν Κωνσταντινουπόλεως, τὴν 13ην δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον, ἐξηγοῦσαν τοὺς λόγους, οἵτινες ὡδήγησάν εἰς τὴν μετὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ρῆξιν. Οὐχ ἧττον δὲν ἐκήρυττεν ἀκόμη ὁριστικῶς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ σουλτανικοῦ καθεστῶτος. Καθώριζεν, ὅτι ἡ ἐξουσία θὰ ἐξηκολούθει νὰ διεξάγεται ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων τοῦ κράτους, ἀλλ' ὡς ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τῆς χώρας μέχρι τῆς διενεργείας νέων ἐκλογῶν ἀνεκήρυσσε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ συνεδρίου Σεβαστείας, τῆς ὁποίας ὁ ἴδιος εἶχε ἐκλεγῆ πρόεδρος. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅμως ἤρχισαν καί τινες ἀντενέργειαι ἐναντίον του ἐκ μέρους ἀντιζήλων στρατιωτικῶν. Τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου ἐδημοσιεύθη διάγγελμα τοῦ σουλτάνου, διὰ τοῦ ὁποίου προεκηρύσσοντο ἐκλογαὶ διὰ νέαν βουλὴν καὶ διεψεύδοντο τὰ περὶ διαστάσεως μεταξὺ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοῦ ἔθνους. Μετά τινας δισταγμοὺς ὁ Κεμὰλ ἐπέτρεψε τὴν διάδοσιν τοῦ διαγγέλματος εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν του διατελούσας περιοχάς. Τὴν 28ην ἔπεσεν ἡ κυβέρνησις τοῦ Δαμὰτ Φερὶτ πασᾶ, ἥτις ἦτο ἐχθρικώτατα διατεθειμένη κατὰ τοῦ Κεμάλ. Οὗτος ἀπηύθυνε τότε πρὸς τὸν νέον πρωθυπουργὸν Ἀλῆ Ριζᾶ πασᾶν ἔκκλησιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκοίνωνεν εἰς αὐτὸν τὰς ἀποφάσεις τῶν συνεδρίων τοῦ Ἐρζεροὺμ καὶ τῆς Σεβαστείας, δηλαδὴ τὸν λεγόμενον *ἐθνικὸν ὅρκον,* δι' οὗ καθωρίζοντο τὰ σύνορα τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐκηρύσσετο ὁ ἀγὼν ἐναντίον πάσης ἑλληνικῆς ἢ ἀρμενικῆς ὀργανώσεως, διεκηρύσσετο ἡ ἀντίστασις ἐναντίον τῶν δυνάμεων καὶ διεγράφοντο αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ κράτους. Ὁ νέος πρωθυπουργὸς τῆς κυβερνήσεως Κωνσταντινουπόλεως ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Κεμάλ. Οὗτος ἐζήτει τὴν ἀπόλυσιν τῶν εἰς τὸ νέον ὑπουργεῖον εἰσελθόντων ὑπουργῶν τῆς τέως κυβερνήσεως (τοῦ Δαμὰτ Φερίτ), τὴν εἰς δίκην ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ παραπομπὴν τοῦ τέως ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Μεχμὲτ Ἀλῆ καὶ τῶν συμπραξάντων μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς κουρδικῆς ἐπαναστάσεως ἐναντίον τοῦ κεμαλικοῦ κινήματος. Συγχρόνως ἀπῄτει, ὅπως ἡ κυβέρνησις Κωνσταντινουπόλεως μηδεμίαν ἀναλάβῃ ὑποχρέωσιν διὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκλήσεως τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Ἀλλ' εἰς τὸ διάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε μετά τινας ἡμέρας ἡ κυβέρνησις Κωνσταντινουπόλεως, οὐδεμία τῶν ἀξιώσεων τούτων ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν. Ἡ κυβέρνησις ἔλεγε μόνον, ὅτι θὰ προσεπάθει νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς καλυτέρους δυνατοὺς ὅρους. Προκειμένου δὲ νὰ διεξαχθῶσι νέαι ἐκλογαὶ καὶ νὰ συνέλθῃ ἡ νέα βουλὴ (ἢ ἐθνοσυνέλευσις), ὁ Κεμὰλ ἤθελε νὰ συγκληθῇ αὕτη οὐχὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' εἰς μίαν πόλιν τῆς Ἀνατολῆς. Ὡς τοιαύτην ἐξέλεξε τὴν Ἄγκυραν, πόλιν, ἡ ὁποία ἀπὸ πολ-

Digitized by Google

λοῦ ὑπεδεικνύετο ὑπὸ τουρκικῶν τινων καὶ ξένων στρατιωτικῶν κύκλων ὡς ἡ καταλληλοτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα πρωτεύουσα διὰ τὴν Τουρκίαν. Ὁ Κεμὰλ μετέβη εἰς Ἄγκυραν τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου 1919. Ἀμέσως ἐξαπέλυσεν ἐν ὀνόματι τοῦ ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου τοῦ ἐθνικοῦ συνεδρίου τηλεγράφημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνήγγελλεν, ὅτι ἡ Ἄγκυρα ὡρίσθη ὡς ἕδρα τοῦ συμβουλίου. Τῇ δὲ 29ῃ ἐξέδωκεν ἄλλην ἐγκύκλιον, ὁρίζουσαν τὴν Ἄγκυραν ὡς τόπον συναντήσεως τῶν βουλευτῶν. Ἦτο τὸ πρῶτον ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς χωρισμὸν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δῶσαν τὸ σύνθημα εἰς πεισματώδη ἀγῶνα μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων, τῆς σουλτανικῆς καὶ τῆς ὁριστικῶς πλέον διαμορφουμένης κεμαλικῆς. Κωνσταντινούπολις καὶ Ἄγκυρα προσεπάθουν νὰ προσελκύσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἑκατέρα βουλευτάς. Ἡ Κωνσταντινούπολις διώριζε στρατιωτικοὺς διοικητάς, τοὺς ὁποίους ἔπαυεν ὁ Κεμάλ, ἐνῷ ἡ σουλτανικὴ κυβέρνησις ὑπέθαλπεν ἐν τῷ νομῷ Προύσης καὶ Σμύρνης τὸ ἀντικεμαλικὸν κίνημα τῶν ὑπὸ τὸν Ἀνζαβοὺρ Κιρκασίων.

Ἡ ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἀγκύρας συνῆλθε τῇ 19 Ἰανουαρίου 1920. Τῇ 22 παρῃτεῖτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Δζεμὰλ πασᾶς καὶ ὁ γενικὸς ἐπιτελάρχης Δζεβὰτ βέης, συνεπείᾳ ἀπαιτήσεως τῶν Ἄγγλων. Ὁ Κεμάλ, εἰς ὃν ἀνεκοινώθη τὸ γεγονός, συνέστησεν εἰς τὸν ὑπουργὸν νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του, διότι ἡ ἀποχώρησις συνεπείᾳ ξενικῆς ἐπεμβάσεως θὰ ἦτο ταπείνωσις. Ἐτηλεγράφησε δὲ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὸν μέγαν βεζύρην Ἀλῆ Ριζᾶ πασᾶν. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς συμμάχους, διότι ἤλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ καλυτέρους ὅρους εἰρήνης. Ὁ Κεμὰλ ὅμως, ἐφαρμόζων ἀντίποινα, διέταξε τὴν σύλληψιν ὅλων τῶν ἐν Ἀνατολῇ εὑρισκομένων ξένων ἀξιωματικῶν. Εἰς ἀπάντησιν οἱ σύμμαχοι, ἢ μᾶλλον οἱ Ἄγγλοι, συνέλαβον καὶ ἐφυλάκισαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν ἐκλεγέντα πρόεδρον τῆς σουλτανικῆς βουλῆς Ρεσὰτ Χικμὲτ βέην, διότι δὲν ἤθελον νὰ ἐργασθῇ ἡ βουλή. Ὁ σουλτᾶνος εὑρέθη τότε εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μετασχηματίσῃ τὸ ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Ριζᾶ πασᾶν ὑπουργεῖον. Τὸ πρόγραμμα τῆς νέας σουλτανικῆς κυβερνήσεως ἐξήγγελλε μεταρρυθμίσεις ἀνταποκρινομένας, ὡς ἐνόμιζε, πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τῶν συμμάχων δυνάμεων. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο προέβλεπε διοικητικὴν ἀποκέντρωσιν, ἀναλογικὴν ἀντιπροσωπείαν διὰ τὰς μειονότητας, ξένους γενικοὺς ἐπιθεωρητὰς καὶ ἄλλα τοιαῦτα μέτρα. Ἐν τούτοις, συνεπείᾳ τῆς αὐξούσης πιέσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχῶν τῆς συμμαχικῆς κατοχῆς, ἡ κυβέρνησις Ἀλῆ Ριζᾶ παρῃτήθη. Τότε ὁ Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἐκάλεσε τηλεγραφικῶς τὸν σουλτᾶνον νὰ ἐκλέξῃ πρωθυπουργὸν ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας. Ὁ σουλτᾶνος διώρισε μέγαν βεζύρην τὸν ἄλλοτε ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν Σαλὶχ πασᾶν, ὅστις εἶχεν ἐπιζητήσει συνεννόησιν μετὰ τοῦ Κεμάλ, συναντηθεὶς μετ' αὐτοῦ ἐν Ἀμασείᾳ. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀγγλικαὶ ἀρχαὶ τῆς διασυμμαχικῆς κατοχῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀντιληφθεῖσαι τὸν ἐξ Ἀνατολῆς κίνδυνον καὶ φοβούμεναι σύμπραξιν μετὰ τῶν Νεοτούρκων, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ὀπαδοὺς τοῦ Κεμάλ, προέβησαν εἰς συλλήψεις διαφόρων Τούρκων πολιτευτῶν καὶ διανοουμένων, τοὺς ὁποίους μετέφερον καὶ ἐφυλάκισαν εἰς Μάλταν. Συγχρόνως προέβησαν εἰς τὴν κατάληψιν τῶν κυριωτέρων κυβερνητικῶν καταστημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ τοῦ κεντρικοῦ τηλεγραφείου, καὶ ἐξέδιδον ἀνακοινωθέν, λέγον, ὅτι τοῦτο γίνεται συνεπείᾳ τῆς ἀνταρσίας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐχαρακτήριζον τὴν κατοχὴν ὡς προσωρινὴν καὶ ἔτασσον ὡς σκοπὸν τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κύρους καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σουλτάνου καθ' ὅλον τὸ κράτος. Οὕτως ἡ Ἀγγλία ἐκηρύσσετο καὶ ἐτάσσετο ὁριστικῶς κατὰ τοῦ κεμαλικοῦ κινήματος.

Τὴν 16ην Μαρτίου 1920 ὁ Κεμὰλ ἀπηύθυνε διαμαρτυρίαν πρὸς τοὺς συμμάχους ἐναντίον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λαμβανομένων μέτρων, συγχρόνως δὲ ἀπεφάσιζε νὰ συγκαλέσῃ ἐθνοσυνέλευσιν εἰς Ἄγκυραν. Τὴν δὲ 13ην Ἀπριλίου, ἀντικατασταθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἀλῆ Ριζᾶ πασᾶ διὰ τῆς λίαν ἀντικεμαλικῆς τοῦ Δαμὰτ Φερὶτ πασᾶ, ἐξεδόθη φετβᾶς, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἐθνικόφρονες τῆς Ἀνατολῆς ἐκηρύσσοντο ἐπαναστάται καὶ ἀφωρισμένοι. Οὕτως ἐχωρίζετο ὁριστικῶς ἡ σουλτανικὴ Κωνσταντινούπολις ἀπὸ τῆς κεμαλικῆς (ἐθνικόφρονος) Ἀνατολῆς. Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐκ τῆς σουλτανικῆς πρωτευούσης ἐξαπολυθέντος ἀναθέματος, συνέλευσις Τούρκων μουφτήδων καὶ θεολόγων, συνελθοῦσα ἐν Ἀγκύρᾳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μουφτῆ τῆς πόλεως ταύτης, ἐξέδιδε καὶ αὕτη φετβᾶν πρὸς δικαιολογίαν τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον, ὡς διεκηρύσσετο τότε, προωρίζετο εἰς τὸ νὰ ἀπολυτρώσῃ τὸν χαλίφην τῶν Μουσουλμάνων πιστῶν ἀπὸ τῆς δουλείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιπέσει, καὶ ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως. Ὁ φετβᾶς οὗτος τῆς Ἀγκύρας ἐκήρυσσε τὸν ἱερὸν πόλεμον πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἐξουσίας τοῦ χαλίφου ὡς καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἑπομένως οἱ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα ἀποδυόμενοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐπαναστάται. Ἀπ' ἐναντίας, οἱ μὲν πίπτοντες κατὰ τὸν ἀγῶνα θὰ ἦσαν *σεχὶτ* (μάρτυρες τῆς πίστεως), οἱ δὲ ἐπιζῶντες *γαζῆ* (νικηταί). Οὕτως ὁ Κεμὰλ ἀναλαμβάνων τὸν ἐναντίον τοῦ σουλτάνου ἀγῶνα, δὲν ἐτόλμα ἀκόμη νὰ διακηρύξῃ τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς τοῦ κινήματός του. Προκειμένου νὰ πολεμήσῃ τὸ καθεστὼς τῆς παλαιᾶς Τουρκίας, εἶχεν ἀκόμη ἀνάγκην τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ καὶ αὐτὸ μετεχειρίζετο ὡς κίνητρον εἰς τὸν ἐναντίον τοῦ χαλίφου ἀγῶνα.

Προκηρύξας ἤδη ἀπὸ τῆς 19ης Μαρτίου ἐκλογάς, συνεκάλεσε τὴν μεγάλην, ὡς ὠνόμαζεν αὐτήν, ἐθνοσυνέλευσιν διὰ τὴν 23ην Ἀπριλίου 1920. Αὕτη συνελθοῦσα ἐξέλεξεν αὐτὸν παμψηφεὶ πρόεδρον, ἀνακηρύσσουσα οὕτως αὐτὸν ἀρχηγὸν καὶ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἐνῷ ἦτο ἤδη κατ' οὐσίαν ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ συνάμα γενικὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισεν ὁ πολεμικὸς ἀγὼν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐναντίον τῶν πολεμικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας ὠργάνωσε τὸ κράτος τοῦτο τῆς Ἀγκύρας (βλ. *Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία*).

Τὴν 11ην Νοεμβρίου (ν. ἡμ.) 1922 ὑπεγράφη ἡ στρατιωτικὴ σύμβασις (ἀνακωχὴ) Μουδανίων καὶ ἀπεφασίσθη ἡ σύγκλησις τῆς συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης εἰς Λωζάννην. Ἀμέσως κατόπιν ὁ Κεμὰλ διώρισε τὸν στρατηγὸν Ἰσμὲτ πασᾶν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀρχηγὸν τῆς ἀποστολῆς, ἥτις θὰ ἀντεπροσώπευε τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Λωζάννης. Ἐπειδὴ δὲ αἱ σύμμαχοι δυνάμεις ἤθελον νὰ προσκαλέσωσιν εἰς τὴν συνδιάσκεψιν καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Κεμὰλ ἐξέδωκε νόμον (1 Νοεμβρίου 1922) περὶ χωρισμοῦ μοναρχίας καὶ χαλιφείας. Ἡ τελευταία αὕτη διετηρεῖτο καὶ διετηρήθη πράγματι ἐπί τινα ἀκόμη καιρόν, ἀλλὰ χωρὶς ὡρισμένα δικαιώματα. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἐκήρυξε τὸν Μεχμὲτ Βαχιδεντὶν ἔκπτωτον καὶ ἀπὸ τοῦ χαλιφικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀνεκήρυξε χαλίφην τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Ἀβδοὺλ-Μετζίτ, πρεσβύτερον ἄρρενα γόνον τῆς δυναστείας τοῦ Ὀσμάν.

Διαρκούσης τῆς συνδιασκέψεως τῆς Λωζάννης, ἤρχισεν ἡ πρώτη ἀντιπολίτευσις κατὰ τοῦ Κεμάλ, στραφεῖσα κατ' ἀρχὰς ἐναντίον τοῦ Ἰσμὲτ πασᾶ, τὸν ὁποῖον ἐπολέμει ὡς πρῶτον πληρεξούσιον τῆς Τουρκίας ἐν Λωζάννῃ ὁ πρωθυπουργὸς Ρεοὺφ βέης. Ὁ Κεμὰλ συνετάχθη ἀνεπιφυλάκτως πρὸς τὸν Ἰσμέτ, τοῦ ὁποίου ὑπεστήριξε τὰς ἀπόψεις εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἑλληνικῶν ἀποζημιώσεων, μετὰ δὲ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης διώρισεν αὐτὸν πρωθυπουργὸν (29 Ὀκτωβρίου 1923). Αὐθημερὸν ἡ ἐθνοσυνέλευσις Ἀγκύρας ἐξέδιδε ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσετο ἡ δημοκρατία ὡς πολίτευμα τῆς χώρας καὶ ἐξελέγετο πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Τὴν 1ην Μαρτίου 1924 ὁ Κεμὰλ ἐπρότεινεν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, ὁμοῦ μετ' ἄλλων μέτρων ἐκλαϊκεύσεως τῶν κρατικῶν θεσμῶν (καταργήσεως τῶν ἱεροδικείων καὶ τῶν ἱεροδικαστηρίων τῆς τουρκικῆς νομοθεσίας, καταργήσεως τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῶν βακουφίων κ. ἄ.), καὶ τὴν κατάργησιν τῆς χαλιφείας καὶ τὴν ὑπερορίαν τῶν πριγκίπων τῆς τέως σουλτανικῆς οἰκογενείας. Τὴν 4ην Μαρτίου 1924 ἐψηφίσθη ὁ νόμος, διὰ τοῦ ὁποίου κατηργεῖτο ἡ χαλιφεία καὶ ἐξωρίζετο ἔξω τῆς Τουρκίας ὁ χαλίφης Ἀβδοὺλ Μετζὶτ καὶ ἅπαντες οἱ ἄρρενες γόνοι τῆς δυναστείας τοῦ Ὀσμάν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Κεμὰλ ἠδυνήθη νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς νεωτεριστικὰς μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ διακόψωσι πᾶσαν σχέσιν καὶ συνάφειαν τῆς δημοκρατοποιηθείσης Τουρκίας μετὰ τῆς τέως Τουρκίας τῶν σουλτάνων. Ἀπηγορεύθη τὸ φέσιον καὶ ἐπεβλήθη ἡ πιλοφορία, κατηργήθησαν τὰ διάφορα δερβισικὰ τάγματα, ἐπετράπη ἡ δημοσία καὶ ἄνευ καλύπτρας ἐμφάνισις τῆς Τουρκίσσης γυναικὸς καὶ ἀντικατεστάθη ἡ ἀραβικὴ γραφὴ διὰ τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, καταλλήλως τροποποιηθέντος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς προφορᾶς τῆς τουρκικῆς γλώσσης, καταβάλλονται δὲ προσπάθειαι πρὸς ἐξοβελισμὸν τῶν ἀπὸ αἰώνων εἰς τὴν λαλουμένην καὶ γραφομένην εἰσχωρησασῶν ἀραβικῶν καὶ περσικῶν λέξεων καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῶν διὰ τουρκικῶν, ἀναζητουμένων εἰς τὰς ταταροτουρκικὰς διαλέκτους τῆς Ἀσίας. Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται συνήντησαν κατ' ἀρχὰς ἀντίδρασιν, μετὰ τὴν πάταξιν τῆς ὁποίας, ἀποκαταστάσης τῆς ἡσυχίας, ὁ Κεμὰλ ἠδυνήθη νὰ χωρήσῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνοργανώσεως τῆς δημοκρατουμένης πλέον Τουρκίας, ἐκνεωτερίσας καὶ τὴν νομοθεσίαν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἑλβετικοῦ ἀστικοῦ καὶ τοῦ ἰταλικοῦ ποινικοῦ κώδικος.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—**Κεμὰλ-Ρεΐζ.** Διάσημος Τοῦρκος ναυτικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἦτο κατ' ἀρχὰς δοῦλος καὶ ὡς τοιοῦτος ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιναυάρχου Σινὰν πασᾶ εἰς τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα. Διακριθεὶς κατόπιν ὡς ναύτης, ἔφθασεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ στολάρχου καὶ ἀπεστάλη ἐπὶ κεφαλῆς τουρκικοῦ στόλου κατὰ τῶν παραλίων τῆς Ἱσπανίας. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορώνης, Μεθώνης καὶ τοῦ Ναυαρίνου ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀπέθανε τῷ 1583. Ν. Μ.

—**Κεμὰλ *Σαμῆ-πασᾶς*.** Τοῦρκος στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1888. Κατὰ τὸν α' Βαλκανικὸν πόλεμον, ὢν λοχαγός, ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου εἰς τὸ ὀχυρὸν τοῦ Μπιζανίου, ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε λόγῳ τοῦ τραύματος ἔχει παράλυτον. Ἐπανελθὼν μετὰ τὴν εἰρήνην εἰς Κωνσταντινούπολιν, προήχθη διὰ τὰς πολεμικάς του ὑπηρεσίας εἰς ταγματάρχην καὶ κατόπιν ἐστάλη δι' εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς Βερολῖνον, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἅμα τῇ ἐκρήξει ἐν Μ. Ἀσίᾳ τῆς ἀνταρσίας τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, μετέσχε ταύτης μετὰ φανατισμοῦ, συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας καὶ ἐπιρροῆς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κεμαλικοῦ κινήματος. Ὡς διοικητὴς σώματος στρατοῦ ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς καὶ ἀπέκτησε παρὰ τῷ τουρκικῷ λαῷ μεγίστην φήμην γενναίου καὶ ἱκανοῦ στρατηγοῦ. Λόγῳ τῆς μεγάλης του δημοτικότητος ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τῶν κρατούντων ἐξ Ἀγκύρας, διορισθεὶς πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ. Γ. Ε. Κ.

Κεμαλεδδὶν *Ἰσμαήλ*. Πέρσης ποιητής, γεννηθεὶς καὶ ἀκμάσας ἐν Ἰσπαχάν. Ἐθανατώθη τῷ 1234 ὑπὸ τῶν Μογγόλων τοῦ Δζεγκὶζ Χάν. Ἔγραψε διβάνιον ἐκ 12 000 στίχων. Ν. Μ.

—**Κεμαλεδδὶν *Τασκιρὶ-ζαδέ*.** Τοῦρκος ἱερονομολόγος, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1623. Ἔγραψε καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς ἀραβικῆς εἰς τὴν τουρκικὴν διάφορα νομικὰ συγγράμματα, ἐπίσης δὲ καί τινα ποιήματα. Ν. Μ.

—**Κεμαλεδδὶν *Χομσί*.** Διάσημος Ἄραψ ἰατρός, ἀκμάσας ἐν Δαμασκῷ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1216. Ἔγραψεν ἑρμηνείαν διαφόρων ἔργων τοῦ Γαληνοῦ καὶ πολλὰ ἄλλα ἰατρικὰ συγγράμματα. Ν. Μ.

Κεμανκὲς *Ἀλῆ-πασᾶς*. Βεζύρης τῆς Τουρκίας (βλ. *Ἀλῆ* πασᾶς Κεμανκές).

κεμαντσέ, ἢ ***κεμαγκέ*.** Ἀραβικὸν ὄργανον, ἐλάχιστα σήμερον ἐν χρήσει, οὗτινος τὸ ἠχεῖον ἀποτελεῖται ἐξ ἰνδικοῦ καρύου, κεκομμένου εἰς τὴν μέσην καὶ κεκαλυμμένου διὰ δέρματος ὄφεως. Ἡ λαβὴ τοῦ ὀργάνου τούτου, ἀρκετὰ μακρά, φέρει μίαν μόνον χορδήν. Γ. Σ.

Κεμὰρ-σοῦ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Θύμβριος*.

Κεμὰχ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Ἐρζιντζάν. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μουρὰτ-σοῦ (Εὐφράτου) καὶ ἔχει 1.500 κατοίκους. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 2.655 τ. χλμ. καὶ 13.397 κατοίκους. Ἄλλοτε εἶχε καὶ περὶ τοὺς 5.000 Ἀρμενίους, ἐλαττωθέντας κατὰ τὰς διαφόρους σφαγάς. Ν. Μ.

Κέμενυ (Kemeny), ***Ἰωάννης*.** Ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας (1607—1662). Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κάρλσμπουργ καὶ προσελήφθη ὡς ἀκόλουθος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Γαβριὴλ Μπέτλεν (1622), ὅστις νεαρώτατον ἔτι τὸν ἐπεφόρτισε μὲ πλείστας σπουδαίας διπλωματικὰς ἀποστολάς. Προσχωρήσας εἰς τὸ κόμμα τοῦ Γεωργίου Α' Ρακότσυ, ἐβοήθησε τοῦτον, ὅπως ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην εἰρήνης τοῦ Λίντς. Ὑπὸ τὸν Γεώργιον Β' διηύθυνε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πολωνίας, ἀλλὰ τῷ 1657 συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας. Ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Γεωργίου Β' (1662), ἐξελέγη ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας, ἀλλὰ περιελθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ἀμπάφι, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχον συμμαχήσει καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Νάγκυ-Τσέλλοκς. Ὁ ἱστορικὸς Ζαλέϋ ἐδημοσίευσε τῷ 1856 λίαν ἐνδιαφέρουσαν «Αὐτοβιογραφίαν» τοῦ Κέμενυ. Δ. Σ. Δ.

— **Κέμενυ** (Kemeny), ***Σιγμοῦνδος*, *βαρῶνος*.**— Οὔγγρος συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1816—1875). Εσπούδασε νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἀφωσιώθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Τῷ 1840 ἐσπούδασε φυσικὴν ἱστορίαν καὶ ἀνατομίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης, τῷ δὲ 1841 ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Λάζος Κόβατς* ἐξέδωκε τὴν τρανσυλβανικὴν ἐφημερίδα «Erdélyi Hirado». Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν πολιτικήν, ὑποστηρίξας ἐνθέρμως τὰς ἀρχὰς τοῦ κόμιτος Στεφάνου Σέτσενιϊ. Τῷ 1816 μετέβη εἰς Πέστην, ἔνθα ἡ δημοσίευσις τοῦ λιβέλλου «Ὁ κομματισμὸς καὶ τὸ ἀντίδοτον αὐτοῦ» τὸν κατέστησε διάσημον, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημά του «Pál Gyulay». Ἐξελέγη μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς διαίτης τοῦ 1848, ἐδημοσίευσε δὲ διαφόρους πολιτικὰς πραγματείας, ἐν αἷς: «Ὁ Στέφανος Σέτσενιϊ» καὶ «Οἱ δύο Βεσσελένυϊ», αἵτινες θεωροῦνται αἱ καλύτεραι τοῦ εἴδους των. Τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δημοσιευθέντα μυ-

Digitized by Google

θιστορήματά του, ὡς: «Ὁ σύζυγος καὶ ἡ σύζυγος», «Τὰ μυστικὰ τῆς καρδιᾶς» κλπ., τὸν ἐτοποθέτησαν μεταξὺ τῶν πρώτων μυθιστοριογράφων τῆς ἐποχῆς του. Ὑπεστήριξε τὰς πολιτικὰς προσπαθείας τοῦ *Ντεάκ*, καὶ διηύθυνε τὸ «Pesti Naplo», ὅπερ ἦτο πολιτικὸν ὄργανον ἐκείνου. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του διῆλθεν ἐν ἀπομονώσει εἰς Τρανσυλβανίαν. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐξέδωκε τὸ θαυμάσιον ἱστορικὸν μυθιστόρημα «Οἱ φωνητικοὶ» καὶ «Συλλογὴν λόγων» κτλ. Δ. Σ. Δ.

κεμέρι (τό)· ἡ ζώνη τῶν χωρικῶν, ἐντὸς τῆς ὁποίας φυλάσσονται προχείρως χρήματα· ‖ βαλάντιον· ‖ τὰ ἀποταμιευόμενα χρήματα, ἄλλως *κομπόδεμα*: «αὐτὸς ἔχει κεμέρι» (λ. τουρκ.).

Κεμέριον /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τουρκίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὑπαγομένη εἰς τὸ βιλαέτιον τοῦ Μπαλὶκ-Κεσσέρ. Κεῖται παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης περιοχῆς. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν κατῳκεῖτο ὑπὸ 5.000 Ἑλλήνων. Χ. Δ.

Κέμι, ἢ ***Κέμι-Γιόκι*** (φινλ. Kemi-Joki) /*Γεωγρ.*/. Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Φινλανδίας, ἐν τῇ Λαπωνίᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν λόφων Σούντα Σάλκα, νοτίως τῆς λίμνης Ἐναρέ, καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Βοθνικὸν κόλπον πλησίον τῆς ὁμωνύμου πολίχνης. Ἔχει μῆκος 405 χλμ., εἶναι δὲ ἐν μέρει πλωτός. Δέχεται τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων, ἐν οἷς τοῦ Λενιρογιόκι, τοῦ Ντούνα, τοῦ Οὐνασγιόκι κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κεμλίκ, ἢ ***Γκέμλικ*** /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς *Κίου* (βλ. λ.). Ν. Μ.

Κέμμελ (Kemmel) /*Γεωγρ.*/. Λόφος τοῦ Βελγίου ἐν τῇ Δυτικῇ Φλάνδρᾳ, πλησίον τῶν γαλλικῶν συνόρων, εἰς ἀπόστασιν 6 περίπου χλμ. ΔΒΔ τῆς πόλεως Μεσσὶν (Messines) καὶ 10 ΝΔ τῆς Ὑπρ. Ἔχει ὕψος 156 μέτρων, φαίνεται ὅμως κατὰ πολὺ ὑψηλότερον, λόγῳ τοῦ ὅτι εὑρίσκεται ἀπομεμονωμένον εἰς τὸ μέσον τῆς φλαμανδικῆς πεδιάδος. Κάτωθεν τῶν ἀνατολικῶν προπόδων του κεῖται τὸ ὁμώνυμον χωρίον. Χ. Δ.

—/*Στρατ. Ἱστορ.*/ Ὁ λόφος *Κέμμελ* μετὰ τοῦ Rouge Noir Cats καὶ Cassel ἀποτελεῖ τὴν μακρὰν λοφοσειράν, τὴν διήκουσαν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐπικρατοῦσαν τῆς πεδιάδος τῆς Φλάνδρας ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου. Διαρκούσης τῆς μεγάλης γερμανικῆς ἐπιθέσεως τῆς ἀνοίξεως 1918, καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν διεξήχθη ἡ μάχη τοῦ Lys, ἐπεζήτησαν οἱ Γερμανοὶ νὰ καταλάβωσι τὴν λοφοσειρὰν ταύτην, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα ἀπαλλάξωσιν ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων τὴν γραμμὴν τῶν Armentières-Wyschaëte, ἀφ' ἑτέρου δ' ἵνα ἀποκτήσωσιν ἐξαίσια παρατηρητήρια πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Φλάνδρας· ὡς τὸ καταλληλότερον δὲ σημεῖον προσβολῆς ἐξέλεξαν τὸν λόφον Κέμμελ, καθ' ὃ ὑψηλότερον κατά τι τῶν ἄλλων. Ἀφοῦ ἐπὶ πενθήμερον συνεκέντρωσαν οἱ Γερμανοὶ πέντε μεραρχίας καὶ μέγαν ἀριθμὸν βαρέων πυροβόλων εἰς τὴν περιοχὴν Ἀρμαντιὲρ-Βισχαὲτ (μονάδες τῆς 4ης στρατιᾶς τοῦ φὸν Ἀρνίμ), ἤρξαντο τῆς ἐπιθέσεως τὴν πρωΐαν τῆς 25ης Ἀπριλίου, ἐξορμήσαντες ἐκ τῆς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένης γραμμῆς ἐναντίον τῶν ἀμυνομένων δύο γαλλικῶν μεραρχιῶν, τῆς μὲν ἐπὶ τοῦ λόφου Κέμμελ, τῆς δὲ φρασσούσης τὴν χαράδραν Hollebeeke, εὑρισκομένων ἐν πλήρει ἐπαφῇ ἀνατολικῶς μὲν μετ' ἀγγλικῆς μεραρχίας καὶ νοτίως μεθ' ἑτέρων γαλλικῶν μεραρχιῶν. Μετὰ βραχεῖαν προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ καὶ βολὴν δι' ἀεριογόνων βλημάτων, ἐξεπέμφθη ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις, ὑποστηριζομένη ὑπὸ πολλῶν ἀεροπλάνων βαλλόντων διὰ πολυβόλων καὶ διὰ βομβῶν, καὶ προκαλυπτομένη ὑπὸ πυκνοτάτης ὁμίχλης, ἐναντίον τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου Κέμμελ καὶ τῶν ἑκατέρωθεν προσβάσεων (βορείας καὶ νοτίας)· τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου γαλλικὸν στράτευμα ἠναγκάσθη, μετὰ ζωηρὸν ἀγχέμαχον διὰ τῆς λόγχης ἀγῶνα, νὰ ὑποχωρήσῃ τάχιστα, παραγαγὸν τοιουτοτρόπως ῥῆγμα ἐν τῷ γαλλικῷ μετώπῳ. Μετ' ὀλίγον τὸ μὲν δεξιὸν γαλλικὸν πλευρὸν ὑπερεκεράσθη, ἅτε τῶν Γερμανῶν (βαυαρικὸν σῶμα στρατοῦ) προχωρησάντων διὰ τῆς χαράδρας, τὸ δ' ἀριστερὸν ἀπωθήθη πρὸς τὴν ἀγγλικὴν μεραρχίαν, ἐξαναγκασθεῖσαν νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς βορειοανατολάς· τοιουτοτρόπως, πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας, οἱ Γερμανοὶ εἶχον γίνει κύριοι ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ λόφου καὶ εἶχον φθάσει εἰς τὴν ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένην γραμμήν. Τὴν 26ην καὶ 27ην Ἀπριλίου ἐγένοντο μάταιαι ἀπόπειραι τῶν Γάλλων πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ λόφου Κέμμελ. Ἡ μάχη αὕτη ἦτο λίαν αἱματηρὰ δι' ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιπάλους, οἱ Γερμανοὶ ὅμως συνέλαβον περὶ τοὺς 6.000 αἰχμαλώτους καὶ περὶ τὰ 50 πυροβόλα. Διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ λόφου Κέμμελ, οἱ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ λόφοι εὑρέθησαν εἰς κρίσιμον κατάστασιν, τοῦτο δ' ἀκριβῶς κατιδόντες οἱ Γερμανοί, ἐπεζήτησαν δι' ἀγώνων, ἀρξαμένων τὴν νύκτα 26—27 Ἀπριλίου καὶ ληξάντων τὴν 26ην, νὰ καταλάβωσι καὶ τοὺς λοιποὺς λόφους, ἀλλ' ἀπέτυχον, λόγῳ τῆς σθεναρᾶς ἀντιστάσεως τῶν Γάλλων. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

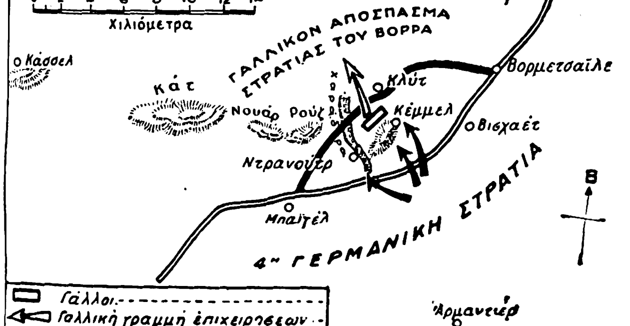

Μάχη τοῦ Κέμμελ τὴν 25ην Ἀπριλίου 1918.

Κέμμερερ (Kemmerer), ***Ἔντβιν-Οὐάλτερ***. Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος γερμανικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1879. Τῷ 1903 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ δημοσιονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Princeton. Τὸ ἐπιστημονικόν του ἔργον ἀνάγεται εἰς τὸν κύκλον τῆς θεωρίας περὶ χρήματος. Πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐνεργήσῃ ἐπαλήθευσιν τῆς ποσοτικῆς θεωρίας ἐπὶ τῇ βάσει στατιστικῶν δεδομένων. Τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Money and Credit Instruments in their Relation to general Prices» (β' ἔκδ., Νέα Ὑόρκη 1909). Ἀπὸ τοῦ 1927 ἀνέλαβε τὴν διοργάνωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Κίνας. Α. Α. Τ.

Κεμνίτζερ, ***Ἰβὰν Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος μυθοποιὸς (1745—1784). Ἦτο υἱὸς Γερμανοῦ ἰατροῦ, ὑπηρετήσαντος εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Μετέσχε πολλῶν ἐκστρατειῶν, τῷ δὲ 1780 διωρίσθη πρόξενος τῆς Ρωσίας ἐν Σμύρνῃ. Κατ' ἀρχὰς ἔγραψε γερμανικοὺς στίχους, ἀλλὰ γενόμενος ἔφηβος ἔγραφε μόνον ρωσιστί, ἰδίως δὲ μύθους, εἶναι δὲ ὁ πρῶτος κατὰ σειρὰν Ρῶσος μυθοποιός. Μετέφρασε πλείστους ἐκ τῶν μύθων τοῦ Λαφονταὶν καὶ τοῦ Γκέλλερτ, καὶ συνέθεσε περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα πρωτοτύπους μύθους, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Θ. Β

Κέμνιτς (Chemnitz) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἀπέχουσα 85 χλμ. ΔΝΔ τῆς Δρέσδης. Κάτ. 334.000. Ἡ πόλις κεῖται εἰς ὕψος 300 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐν εὐφορωτάτῃ κοιλάδι, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἔρτσγκεμπίργκε, ποτίζεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, παραποτάμου τοῦ Μοῦλντε. Εἶναι ἡ κυριωτέρα βιομηχανικὴ πόλις τῆς Σαξωνίας, ἀποτελεῖ δὲ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν κέντρων τῆς Γερμανίας. Ἐξυπηρετεῖται πλήρως ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἔχει τελείαν ρυμοτομίαν καὶ ὡραῖα κτίρια, ὡς ἡ πινακοθήκη, τὸ πολυτεχνεῖον, θέατρα, νοσοκομεῖα κλπ. Ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων σπουδαιότερα εἶναι: τὸ δημαρχεῖον, ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ τῆς ἀγορᾶς, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, γοτθικοῦ ρυθμοῦ. Ἡ παλαιὰ πόλις περιβάλλεται ὑπὸ γραφικῶν περιπάτων, πέραν δὲ αὐτῶν ἁπλοῦται τὸ βιομηχανικὸν τμῆμα, περικλεῖον πανταχόθεν τὴν παλαιὰν πόλιν διὰ πυκνοῦ δικτύου ὁδῶν καὶ ἐργοστασίων. Διὰ τὴν ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν της ἡ πόλις ἐπωνομάσθη «τὸ σαξωνικὸν Μάντσεστερ». Τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ κατασκευὴ ἀτμομηχανῶν, μηχανημάτων, μεταλλικῶν εἰδῶν, ἐργαλείων κλπ., διὰ τὴν ὁποίαν ἀπασχολοῦνται περίπου 47.000 ἐργάται εἰς 556 ἐργοστάσια· κατόπιν ἔρχεται ἡ ὑφαντουργία (23.426 ἐργάται εἰς 317 ἐργοστάσια), ἡ βιομηχανία αὐτοκινήτων, ἁμαξῶν, ἠλεκτρικῶν καὶ χημικῶν εἰδῶν, βαφῶν, βιβλιοδετική, ζυθοποιία κλπ. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐργοστασίων ἀνέρχεται εἰς 2.228 μὲ 85.628 ἐργάτας. Ἡ πόλις εἶναι ἐπαρκῶς ἐφωδιασμένη μὲ τεχνικὰς σχολὰς διὰ τὰς διαφόρους βιομηχανίας, ἔχει δ' ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, βιομηχανικὰ καὶ ἱστορικὰ μουσεῖα καὶ μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας. Ἡ ἐμπορική της πρόοδος ἤρξατο, ὅτε ἐδόθη εἰς αὐτὴν τὸ μονοπώλιον τοῦ ἀποχρωματισμοῦ, καὶ οὕτως ἀνεπτύχθη μεγάλη βιομηχανία μαλλίνων καὶ λινῶν ὑφασμάτων. Κατὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον τὸ Κέμνιτς ἐδῃώθη, τὸ δὲ ἐμπόριόν του κατεστράφη. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἤρξατο ν' ἀναλαμβάνῃ ἐμπορικῶς, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν δὲ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν ἀνθρακοφόρων στρωμάτων ἐσημείωσεν ἁλματώδεις προόδους. Ὁ ὁμώνυμος νομὸς ἔχει ἐμβαδὸν 2.092 τ. χλμ. καὶ 980.838 κατοίκους. Δ. Σ. Δ.

Κέμνιτς (Chemnitz) ***Βογισλὰβ-Φίλιππος***, *φὸν* —. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1605—1678). Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ὁλλανδίας, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν σουηδικὸν στρατὸν (1630). Διακριθεὶς διὰ τῶν πολιτικῶν του πραγματειῶν: «Senatus deorum» (1625) καὶ «De Ratione status in imperio nostro romano-germanico» (1640), διωρίσθη ἱστοριογράφος τῆς Σουηδίας (1644), σύμβουλος τῆς αὐλῆς (1675), ἀφοῦ προηγουμένως τῷ ἀπενεμήθη καὶ τίτλος εὐγενείας. Ἔγραψε προσέτι τὸ ἱστορικὸν «Der Koenigliche Schwedische in Deutschland gefürte Krieg», ὅπερ γραφὲν ἐξ αὐτοψίας καὶ συμφώνως πρὸς ἀφηγήσεις ἢ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς, εἶναι σπουδαιότατον, καθ' ὅσον αἱ περισσότεραι τῶν πηγῶν του δὲν ὑφίστανται πλέον. Δ. Σ. Δ.

Κὲμπ /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Τσερέχι, μήκους 63 χλμ. Σ. Κ. Π.

—**Κὲμπ** ***Γῆ*** (Kemp Land) /*Γεωγρ.*/. Περιοχὴ τῶν ἀνταρκτικῶν χωρῶν, ἐλάχιστα γνωστή, κειμένη Α. τῆς Γῆς Ἔντερμπυ, εἰς γεωγραφικὸν μῆκος 60° Α. Ἡ χώρα ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐξερευνητοῦ Κέμπ, ὅστις τῷ 1834 προὐχώρησε μέχρι αὐτῆς. Δ. Σ. Δ.

Κεμπὲκ (Quebec). Ἐπαρχία καὶ πόλις τοῦ Καναδᾶ (βλ. λ. *Κουΐμπεκ*).

Κέμπελεν (Kempelen), ***Βολφάνγκο***, *βαρῶνος* —. Οὗγγρος μηχανικὸς καὶ ἐφευρέτης (1734—1804). Ἐπιτυχὼν θέσιν συμβούλου ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Βιέννης, διεκρίθη ὡς ἐπιδέξιος σκακιστής, ἡ δὲ αὐτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία ἔπαιζε συχνάκις μετ' αὐτοῦ. Ἔκαμε πλείστας ἐφευρέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ γνωστοτέρα καὶ παραμείνασα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀνεξήγητος, τοῦ *αὐτομάτου* (βλ. λ.), τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ παίζῃ ζατρίκιον ὡς πραγματικὸς ἄνθρωπος καὶ οὗτινος τὸ μυστικὸν μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπεκαλύφθη. Τὸ ψευδοαυτόματον ἐπωλήθη εἰς τὸν ἐφευρέτην τοῦ μετρονόμου Λεονάρδου Μάλζελ καὶ λέγεται ὅτι κατεστράφη ὑπὸ πυρὸς ἐν Φιλαδελφείᾳ τῷ 1854. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὁ Κέμπελεν ἐφεῦρε μηχάνημα ἀπομιμούμενον τὴν φωνὴν παιδίου τριῶν ἕως τεσσάρων ἐτῶν καὶ ὅπερ τῷ 1821 ἐτελειοποιήθη ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Πόσχ. Τὴν περιγραφὴν καὶ ἐξήγησιν τοῦ μηχανήματος δίδει λεπτομερῶς εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ μηχανισμὸς τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς» (Βιέννη, 1791). Δ. Σ. Δ.

Κέμπεν (Cempen) /*Γεωγρ.*/.—1) Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ πρωσσικῇ Ρενανίᾳ καὶ τῷ νομῷ Ντύσσελντορφ, ἀπέχουσα 65 χιλ. Β. τῆς Κολωνίας σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 8.139, ὧν οἱ πλεῖστοι καθολικοί. Ἔχει μνημεῖον εἰς τὸν Θωμᾶν τὸν ἐκ Κέμπεν, γεννηθέντα ἐν αὐτῇ, μουσεῖον, γυμνάσιον, σχολὴν κωφαλάλων κλπ. Αἱ βιομηχανίαι της περιλαμβάνουν μεταξουργίαν, ὑφαντουργίαν, κατασκευὴν ἠλεκτρικῶν εἰδῶν, κεράμων κλπ. Ἡ πόλις εἶναι γνωστὴ ἐπίσης διὰ τὴν μεγάλην νίκην, τὴν ὁποίαν κατήγαγον, τὴν 17 Ἰανουαρίου 1642, τὰ στρατεύματα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἔσσης κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων.

2) Πόλις τῆς Πολωνίας (πολων. Kempno) ἐν τῇ νοτίῳ Ποσνανίᾳ, ἀνήκουσα μέχρι τοῦ 1920 εἰς τὴν Γερμανίαν. Κάτ. 6210, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ 1/8 Γερμανοί. Ἔχει ἀξιόλογον ἐμπόριον ζῴων καὶ βιομηχανίαν ἀλεύρων, τσιμέντου, μηχανημάτων κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κεμπέρ, ἢ ***Κεμπὲρ-Κορεντὲν*** (Quimper, ἢ Quimper-Corentin) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Φινιστέρ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀντέτ. Κάτοικοι 21.000. Εἶναι πόλις παλαιά, ἔχουσα ἐνδιαφέροντα δημόσια κτίρια, μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας, ὧν ἡ μητρόπολις τοῦ Ἁγίου Κορεντέν, γοτθικοῦ ρυθμοῦ, θεωρεῖται ὡς ἡ ὡραιοτέρα τῆς Βρετάνης, κτισθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1339—1515. Ἔχει ἀκμαῖον ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, μὲ μικρὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐργοστάσια βυρσοδεψίας, χαρτοποιίας, ἀγγειοπλαστικῆς, χυτήρια σιδήρου, κωδώνων, χαλκοῦ, ναυπηγεῖα, ξυλουργεῖα. Ἐξάγει σιτηρά, μέλι, λινᾶ ὑφάσματα, ἵππους καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Εἶναι τὸ ρωμαϊκὸν Corisopitum, κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα ἦτο πρωτεύουσα τῆς κομιτείας τῆς Κορνουάλλης. Μ. Δ. Β.

Κεμπερλὲ (Quimperlé) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Φινιστέρ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 9.180. Ἔχει λιμένα προσιτὸν εἰς μικρὰ πλοῖα, ἁλιείαν σαρδελλῶν, ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων, βυρσοδεψεῖα, σιδηρουργεῖα, χαρτοποιεῖα καὶ διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας, ναυτιλιακῶν εἰδῶν, μέλιτος καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἐν μέσῳ γραφικῶν λόφων καὶ καταφύτου περιοχῆς,

Digitized by Google

γνωστῆς ὑπὸ τὸ ποιητικὸν ὄνομα «Ἀρκαδία τῆς Βρετάνης», καὶ ἔχει ναοὺς τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος. Μ. Δ. Β.

Κέμπης, ἢ ***Κέμπις Θωμᾶς***. Αὐγουστῖνος μοναχὸς καὶ συγγραφεὺς (βλ. λ. *Θωμᾶς* ὁ ἐκ Κέμπη:).

Κέμπι, ἢ ***Μπίρνι Ν' Κέμπι*** (Kebbi, Kebi, ἢ Birni N'Kebbi) *[Γεωγρ.]*. —1) Χώρα τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς Νειγηρίας, ἐν τῷ Δ. Σουδάν. Ἀπετέλει ἄλλοτε ἐπικράτειαν ὑποτελῆ εἰς τὸ γειτονικὸν κράτος τοῦ Σούραγκ καὶ ἀπὸ τοῦ 1515 ἀνεξάρτητον, κατακτηθεῖσαν τῷ 1806 ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν τοῦ κράτους τοῦ Σοκοτό, τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσεν ἐπαρχίαν. Τῷ 1904 προσηρτήθη εἰς τὸ κράτος Γκαννντὸ τῆς Νειγηρίας. —2) Πόλις τῆς Νειγηρίας. Κεῖται παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Μπίρνι Ν' Κέμπι καὶ ἔχει 9.000 κατ. Μ. Δ. Β.

Κεμπίρ. Λέξις ἀραβικὴ σημαίνουσα μέγας καὶ ἀποτελοῦσα τὸ δεύτερον συνθετικὸν πλείστων ἀραβικῶν τοπωνυμιῶν, ὡς *Μιχάλλα - Κεμπίρ*. Μ. Ν. Δ.

Κὲμπλ (Keble), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος θεολόγος καὶ ποιητὴς (1792 — 1866). Υἱὸς ἱερέως, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ὀξφόρδης Corpus Christi. Τῷ 1815 περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ τῷ 1816 ἐγένετο ἐφημέριος. Τῷ 1827 ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως τὸ διασημότερον ἔργον του, «Τὸ χριστιανικὸν ἔτος», ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουν οἱ δημοφιλέστεροι ἐν τῇ ἀγγλικῇ γλώσσῃ θρησκευτικοὶ ὕμνοι. Τῷ 1831 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ποιήσεως ἐν Ὀξφόρδῃ. Αἱ διαλέξεις, τὰς ὁποίας ἔκαμεν, ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1841 λατινιστί, μετεφράσθησαν δὲ καὶ ἐδημοσιεύθησαν ἀγγλιστὶ τῷ 1910. Τῷ 1836 ἐγένετο συνεργάτης τῶν Ποῦσυ καὶ Νιοῦμαν ἐν τῇ δημοσιεύσει τῆς βιβλιοθήκης τῶν πατέρων τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἷς τῶν δημιούργων τοῦ «Κινήματος τῆς Ὀξφόρδης». Ἐδημοσίευσε: «Lyra Innocentium» (1846), «Ἀκαδημεικαὶ Ὁμιλίαι» (1884), «Βίος τοῦ ἐπισκόπου Οὐΐλσωνος» κλπ. Ἐν Ἀγγλίᾳ θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλυτέρων ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν. Δ. Σ. Δ.

—**Κὲμπλ** (Kemble), ***Ἰωάννης-Μιχαήλ***. Ἄγγλος λόγιος καὶ ἱστορικὸς (1807—1857), υἱὸς τοῦ Καρόλου Κέμπλ. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἐδημοσίευσεν ἱστορικὰς μελέτας. Ἐξέδωκε τὴν «Ἱστορίαν τῶν Σαξώνων ἐν Ἀγγλίᾳ» (1849), ἡ ὁποία ἦτο ἡ πρώτη μελέτη τῶν ἱστορικῶν πηγῶν τῆς παλαιᾶς ἀγγλικῆς ἱστορίας. Ἦτο ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἀγγλικῆς καὶ ξένης ἐπιθεωρήσεως» ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι 1844, καὶ ἐξεταστὴς θεατρικῶν ἔργων ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ θανάτου του.

— **Κὲμπλ** (Kemble), ***Ἰωάννης - Φίλιππος***. Ἄγγλος ἠθοποιὸς (1757—1823). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς εἰς τὸν ῥόλον τοῦ Θεοδοσίου τῆς ὁμωνύμου τραγῳδίας τοῦ Λή. Ταχέως ἐξειλίχθη εἰς διάσημον ἠθοποιὸν καὶ τῷ 1783 ἔπαιξεν εἰς τὸ περίφημον θέατρον τοῦ Ντρούρυ Λέϊν, ὑποδυθεὶς τὸν Ἀμλέτον καὶ κατόπιν ἄλλους σαικσπηρείους χαρακτῆρας.

— **Κὲμπλ** (Kemble), ***Κάρολος***. Ἄγγλος ἠθοποιός, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1775—1854). Ὑπεδύθη καὶ οὗτος σαικσπηρείους ῥόλους ἐν Λονδίνῳ, ὅπου ἀπέκτησεν ἀρκετὴν φήμην, εἶτα δὲ ἐπεσκέφθη τὴν Ἀμερικὴν (1832—1834), ὅπου ἔγινε δεκτὸς μὲ ἐνθουσιασμόν. Τῷ 1840 ἀπεσύρθη τῆς σκηνῆς καὶ ἔγινε θεατρικὸς κριτικός. Μ. Ι. Θ.

Κέμπολουνγκ (ρουμαν. Câmpulung, γερμ. Kimpulung) */Γεωγρ./*. —1) Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν τῇ Μεγάλῃ Βλαχίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Μοῦστσελ, κειμένη ἐν γραφικῇ κοιλάδι τῶν Καρπαθίων, διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τιργκουλούϊ. Κάτ. 16.100. Ἔχει πολλὰς ἐκκλησίας καὶ μητροπολιτικὸν ναὸν κτισθέντα κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ πρώτου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ραδοὺλ Νέγρου. Ὁ ποταμὸς Τιργκουλούϊ παρέχει κινητήριον δύναμιν εἰς διάφορα ἐργοστάσια χαρτοποιίας. Χάρις εἰς τὸ ὑγιεινὸν κλῖμά της, τὴν ὡραίαν τοποθεσίαν της, καὶ πρὸ παντὸς τὴν γειτνίασίν της πρὸς τὰς θειούχους πηγὰς τοῦ Μπάγκια, ἡ Κέμπολουνγκ ἀποτελεῖ θερινὸν κέντρον. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας Romula καὶ τοῦ στρατοπέδου Stepenium. Ὑπῆρξε τὸ πάλαι πρωτεύουσα τῆς Βλαχίας, ὑπέστη δὲ σοβαρὰς καταστροφὰς κατὰ τὸν μέγαν σεισμὸν τοῦ 1819. —2) Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Βουκοβίνᾳ. Κάτ. 8 030. Δ. Σ. Δ.

Κέμπτεν (Kempten) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βαυαρίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴλλερ καὶ ἀπέχουσα 135 περίπου χλμ. ΝΔ τοῦ Μονάχου. Κάτ. 21 874. Ἐκτισμένη εἰς ὕψος 695 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἀποτελεῖ σιδηροδρομικὸν κόμβον τῆς γραμμῆς Μονάχου-Λιντάου, ἔχει δὲ εὐρείας πλατείας καὶ πάρκα καὶ ἐξαίρετον ρυμοτομίαν. Τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον τῶν ἀββάδων τοῦ Κέμπτεν, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, χρησιμοποιεῖται σήμερον ἐν μέρει ὡς στρατών, πλησίον δὲ αὐτοῦ ὑψοῦται ἡ περίφημος διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικήν της ἐκκλησία τοῦ ἀββαείου. Ἡ πόλις ἔχει μουσεῖον, βιβλιοθήκην καὶ ἀνωτέρας σχολάς. Αἱ βιομηχανίαι της περιλαμβάνουν ἐριουργίαν καὶ κατασκευὴν χάρτου, ζύθου, μηχανῶν, καλτσῶν καὶ πυρείων. Εἶναι ἡ ἀρχαία ρωμαϊκὴ ἀποικία Cambodunum, ἧς ἐρείπια εὑρέθησαν εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως. Τὸ ἀββαεῖον τῶν Βενεδικτίνων τοῦ Κέμπτεν ἐκτίσθη τῷ 773 ὑπὸ τῆς Χιλδεγάρδης, συζύγου τοῦ Καρλομάγνου. Ἡ πόλις καὶ τὸ ἀββαεῖον περιῆλθον εἰς τὴν Βαυαρίαν τῷ 1803. Παρ' αὐτὴν οἱ Αὐστριακοὶ κατενίκησαν τοὺς Γάλλους τὴν 17 Σεπτεμβρίου 1796. Δ. Σ. Δ.

Κέμπτερ (Kempter), ***Λοθάριος***. Γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1844. Τῷ 1868 ἐνεγράφη εἰς τὴν βασιλικὴν μουσικὴν σχολὴν τοῦ Μονάχου, ἣν διηύθυνεν ὁ Μπύλωφ. Κατόπιν ἐγένετο προπονητὴς τῆς χορῳδίας ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς αὐλῆς, καὶ τέλος πρῶτος διευθυντὴς ὀρχήστρας καὶ καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Ζυρίχης. Τὸ ὄνομά του ἐγένετο δημοφιλέστατον χάρις εἰς τὰς συνθέσεις του δι' ἀνδρικὴν χορῳδίαν ἄνευ συνοδείας: «Meeresstimmen», «Waldstimmen», «St. Gallus», «Rheinwein», «Mein Moselland» κτλ. Τὸ δημιουργικόν του ἔργον συμπληροῦται διὰ κύκλων μελῳδιῶν, τεμαχίων δι' ὀρχήστραν, τῶν μελοδραμάτων «Das Fest der Jugend» (1895) καὶ «Die Sansculotte» (1900). Γ. Σ.

κεμχατζῆς (ὁ), ἢ ***καμουχατζῆς***· ὁ πωλητὴς καμουχάδων, μεταξωτῶν ὑφασμάτων.

κέν. Διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Ἰαπωνίας, ἀντιστοιχοῦσα περίπου πρὸς τὸν νομόν, ἥτις καθιερώθη ἀπὸ τοῦ 1868, ὁπότε ἡ χώρα διηρέθη εἰς 13 *φού*, 25 *κὲν* καὶ 273 *χάν*. Τῷ 1871 καταργηθέντων τῶν χάν, ἡ Ἰαπωνία διηρέθη εἰς 3 φοὺ καὶ 302 κέν. Κατόπιν τὰ κὲν περιωρίσθησαν εἰς 72, τέλος δὲ τῷ 1906, ἡ Ἰαπωνία διηρέθη εἰς 3 φοὺ καὶ 43 κέν. Μ. Δ. Β.

Κὲν (Ken) */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, παραπόταμος τοῦ Τζάμνα. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Βίνδυα καὶ διαρρέει τὴν Μπάνντελχαντ σχηματίζων πολλοὺς καταρράκτας. Χρησιμοποιεῖται τὰ μέγιστα πρὸς ἄρδευσιν τῆς περὶ αὐτὸν χώρας, κατὰ τὸν ἄνω δὲ αὐτοῦ ροῦν ἐκτίσθη δεξαμενὴ δυναμένη νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς 5.000 τόννους ὕδατος. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 370 χλμ. Μ. Δ. Β

Κὲν (Coene), *Ἰάκωβος*. Φινλανδὸς ζωγράφος καὶ μικρογράφος, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'. Εἰργάζετο ἐν Παρισίοις, ὅτε τῇ συστάσει Ἰταλοῦ ζωγράφου, μετέβη εἰς τὸ Μιλᾶνον, ἔνθα ἐξετέλεσε τοιχογραφίας ἐν τῇ μητροπόλει. Θεωρεῖται ἱκανώτατος ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, κατεῖχε δὲ μεθόδους ἐφαρμοζομένας ἐπιτυχῶς εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς ζωγραφικῆς. Δ.Σ.Δ.

Κένα, ἢ ***Κένε***, καὶ *Κένεχ* (Kena, Keneh, Quena) *[Γεωγρ.]* —1) Νομὸς τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἔχων ἐπιφάνειαν 1.953 τ. χλμ. καὶ 840.317 κατοίκους. Παράγει κυρίως ζαχαροκάλαμον. —2) Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 25.000. Ἔχει λιμένα ἐπὶ τοῦ Νείλου καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν πορωδῶν ἐρυθρῶν καὶ μελαίνων πηλίνων ἀγγείων, ὧν ἐξάγει ἐτησίως περὶ τὸ ἓν ἑκατομμύριον τεμάχια. Εἶναι ἡ *Καινὴ πόλις* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Μ. Δ. Β.

Κενα'ὰν *[Γεωγρ.]*. Ἀραβικὴ ὀνομασία τῆς *Χαναάν*. Ν. Μ.

Κεναγίς, ***Ρὰς-ἐλ***— *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου (πλάτ. 31° 15' Β, μῆκ. 27° 52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria), 150 μίλ. δυτικῶς τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὀνομαζόμενον καὶ *Καναΐς*, ταυτίζεται πρὸς τὴν *Λευκὴν Ἀκτήν*, ἢ *Ἑρμαῖα*, ἢ *Καταβαθμὸς Μικρὸς* τῶν ἀρχαίων. Σ.Ε.Λ.

κεναγκέλλη (ἡ) (Cenangella) */Βοτ./*. Γένος μυκήτων ἐκ τῶν *κυκλοειδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνα εἴδη, *κεναγκέλλην τὴν ροδόδενδρον* (Cenangella rhododendri) καὶ *κεναγκέλλην τὴν βρεσαδόλειον* (Cenangella bresadolae), ἰθαγενῆ τῶν Ἄλπεων. Κ.ΠΑΠ.

Κέναϊ (Kenai) *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Ἀλάσκᾳ. Ἔχει μῆκος 255 χλμ. καὶ μέγιστον πλάτος 176, ἑνοῦται δὲ πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴν χώραν δι' ἰσθμοῦ 32 χλμ. πλάτους. Εἶναι χώρα ὀρεινή, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν φθάνουσαν τὰ 2.400 μ. Αἱ ἀκταί της σχηματίζουν πολυάριθμα φιὸρδ καὶ τινας καλοὺς λιμένας. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει κοιτάσματα γαιάνθρακος καὶ χρυσοῦ. Κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων Ἰνδοεσκιμώων μιγάδων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὸ κυνήγιον. Μ. Δ. Β.

Κεναὶ (Guesnay), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἰατρὸς καὶ οἰκονομολόγος (1694—1774), ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς τῶν *φυσιοκρατῶν* (βλ. λ.). Θεωρεῖται ὁ πατὴρ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Τὴν βάσιν τοῦ συστήματός του ἀποτελεῖ ἡ μελέτη τῶν φαινομένων τῆς παραγωγῆς. Ὑπεστήριξε τὴν προεξάρχουσαν σημασίαν τῆς γεωργίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτῶνται αἱ πρόσοδοι τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, καὶ ἥτις, ἕνεκα τῆς πλεονεκτικῆς της θέσεως, δέον νὰ φέρῃ ὅλα τα φορολογικὰ βάρη (impot unique). Ὁ Κεναὶ εἶχε σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, συντελουμένης μερίμνῃ τῶν γαιοκτημόνων (classe propriétaire ἢ classe distributive), οἱ ὁποῖοι πρῶτοι εἰσπράττουν τὸ πραγματικὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα ὑπὸ μορφὴν ἀντιτίμου διὰ τὴν χρῆσιν τῶν γαιῶν των. Τὸ εἰσόδημα τοῦτο διαβιβάζεται πρὸς τὰς λοιπὰς δύο τάξεις, τὴν παραγωγικὴν τῶν καλλιεργητῶν (classe productive) καὶ τὴν τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων (classe stérile). Διὰ νὰ καταδείξῃ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς διανομῆς, ὁ Κεναὶ ἐπενόησεν ἰδιαίτερον πίνακα, τὸ tableau économique. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Tableau économique» (1758) καὶ «Maximes générales» (1758). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Φλάνδρας, μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν του ἐξ αὐτῆς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ προσελήφθη ὡς ἰατρὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ'. Α. Α. Τ.—Ο. Ρ.

— **Κεναὶ** ***ντὲ Μπωρεπαὶρ*** (Quesnai de Beaurepaire). Γάλλος νομικὸς καὶ μυθιστοριογράφος (1837-1923). Ὑπῆρξεν ὁ συντάκτης τοῦ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Μπουλανζὲ κατηγορητηρίου, ὅπερ ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ὡρίσθη πρόεδρος τοῦ ἀκυρωτικοῦ κατὰ τὴν πολύκροτον ὑπόθεσιν τοῦ Παναμᾶ, ἀλλὰ τὸ ἀνώτερον δικαστικὸν συμβούλιον ἔκρινεν αὐτὸν ἀναρμόδιον. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν Ντρεϋφούς, ἐζήτησε τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων, ἀπορριφθείσης ὅμως τῆς προτάσεώς του ταύτης παρῃτήθη τῆς δικαστικῆς θέσεως καὶ διεξήγαγε σφοδρὸν δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Ντρεϋφοὺς καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ Ζολᾶ καὶ τοῦ Γεωργίου Κλεμανσώ. Ἡ πολεμική του ὅμως αὕτη οὐδεμίαν ἔσχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πορείας τῆς ὑποθέσεως. Ἐδημοσίευσε τότε δύο μελέτας ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ Παναμᾶς καὶ ἡ δημοκρατία» (1899) καὶ «οἱ Γάλλοι κοσμοπολῖται» (1901). Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἰούλιος ντὲ Γκλουβὲ* ἐξέδωκε σειρὰν ψυχολογικῶν μυθιστορημάτων. Θ. Β.

Κεναῖοι */Βιβλ./*. Λαὸς παλαιότατος, κατελθὼν ἐν Παλαιστίνῃ πρὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἀβραάμ, οἱ ἀπόγονοι τοῦ ὁποίου ἔμελλον νὰ καθυποτάξωσι καὶ τὸν λαὸν τοῦτον (Γενέσ. ιε' 19). Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους μνημονεύονται διάφοροι διακλαδώσεις Κεναίων, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἐμφανίζονται οἰκοῦντες μεταξὺ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Μαδιανιτῶν, ἄλλοι πρὸς τὰ νότια μέρη τῆς Παλαιστίνης καὶ ἄλλοι πρὸς τὰ βόρεια, ἔνιοι δὲ ἐξ αὐτῶν κατῴκουν πλησίον τῶν Ἀμαληκιτῶν. Ἡ γνώμη νεωτέρων τινῶν κριτικῶν ἀνευρισκόντων ἐν τῷ Κάϊν προσωποποίησιν τῆς φυλῆς ταύτης εἶναι ἀσύστατος (βλ. καὶ λ. *Κεδμωναῖοι*). Π. Ι. Μ.

Κέναλι */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μοναστηρίου, παρὰ τὰ ἑλληνοσερβικὰ σύνορα, ἀπέχον περὶ τὰ 4 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ὁμωνύμου ἀκραίου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ 14 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Μοναστηρίου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον οἱ Βούλγαροι εἶχον κατασκευάσει περὶ αὐτὸ ἰσχυρὰν ὀχυρωματικὴν γραμμήν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «γραμμὴ τοῦ Κέναλι», τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν τὴν 15 Νοεμβρίου 1916 τὰ γαλλικὰ στρατεύματα.

— **Κέναλι** */Γεωγρ./*. Ἑλληνικὸς ἀκραῖος σταθμὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης-Μοναστηρίου, ἐπὶ τῶν ἑλληνοσερβικῶν συνόρων, ἐν τῷ νομῷ τῆς Φλωρίνης, πρὸς τὰ ΒΔ τῆς πόλεως Φλωρίνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 12 χλμ. Μ. Δ. Β.

Κὲνγκ-*Τοὺνγκ* */Γεωγρ./*. Ἰθαγενὲς κράτος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ὑπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Βιρμανίας. Καταλαμβάνει τὴν ἀνατολικωτάτην τριγωνικὴν προέκτασιν τῆς Ἰνδιῶν, τὴν ἐνσφηνωμένην μεταξὺ τῆς Κίνας πρὸς Β, τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας πρὸς Α καὶ τοῦ Σιὰμ πρὸς Ν καὶ εἶναι εὐφορώτατον, παράγον ὄρυζαν καὶ καπνὸν εἰς μεγάλην ποσότητα. Ἔχει περὶ τὰς 195.000 κατοίκων Ἰνδῶν καὶ Κινέζων καὶ ὁμώνυμον πρωτεύουσαν, ἀριθμοῦσαν περὶ τοὺς 6.000 κατοίκους. Χ. Δ.

Κένγκα */Γεωγρ./*. Λίμνη τῆς νοτιοανατολικῆς Σιβηρίας (βλ. *Χάνκα*).

Κενδέας, *ἅγιος*. Ἐκ Γερμανίας καταγόμενος, μετέβη κατα τὸν ΙΒ' αἰῶνα πιθανῶς εἰς Παλαιστίνην καὶ ἠσκήτευεν εἴς τι κρημνῶδες καὶ δυσπρόσιτον σπήλαιον ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἰορδάνου. Ὅτε ἐκυριεύθη ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Σαλαδδίνου (1137—1193), κατέφυγεν εἰς Κύπρον, ὅπου ἀπέθανε καὶ ἐτιμήθη ὡς ἅγιος ὑπὸ τῶν Κυπρίων. Ναὸς ἐν τῷ Κτήματι καὶ μονύδριον παρὰ τὴν Αὐγόραν ἀνηγέρθησαν ἐπ' ὀνόματί του, ἑορταζομένου τὴν 6 Ὀκτωβρίου. Ἀκολουθίαν καὶ βίον αὐτοῦ ἐξέδωκε τῷ 1779 ἐν Βενετίᾳ ὁ ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς μετὰ τῶν ἀκολουθιῶν τῶν ἄλλων Κυπρίων ἁγίων.
— [Πρβλ. *Κυπριανοῦ*, «Ἱστορία χρονολογικὴ τῆς νή-

Digitized by Google

του Κύπρου» (Βενετία 1788), 525. — *Δ. Φιλίππου*, «Ὁ ἅγιος Κενδέας καὶ ὁ ἐν Κτήματι ναός του» ἐν «Κυπριακοῖς Χρονικοῖς» (Λάρναξ 1924) Β′ 224 κ.ἑξ. —*Χάκκετ - Παπαϊωάννου*, «Ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου» (Πειραιεὺς 1927), Β′ 283 κ. ἑξ.]. Ε. Γ. Π.

Κενδεβαῖος. Στρατηγὸς Ἀντιόχου τοῦ Σωτῆρος, ὑφ' οὗ σταλεὶς μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως κατὰ τοῦ Σίμωνος τοῦ Μακκαβαίου εἰς Ἰουδαίαν πρὸς καθυπόταξιν αὐτῆς, ἡττήθη κατὰ κράτος. Π.Ν.Π.

κένδουκλον (τό)· βλ. *κέντουκλον*.

Κενδρίσεια (τὰ) / *Ἀρχ.]*. Πολεμικοὶ ἀγῶνες, τελούμενοι ἐν Φιλιππουπόλει ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν *Κενδρισέων*, πρὸς τιμὴν τοῦ *Κενδρισέως Ἀπόλλωνος*, Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀπὸ τοπικῶν μετεβλήθησαν εἰς πανθρακικούς, συναντῶμεν δὲ τὰ Κενδρίσεια τελούμενα καὶ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Φιλιππουπόλεως, ἥτις ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ἦτο μητρόπολις τῆς Θράκης. Α. Θ. Σ.

Κενδρισεῖς [*Ἀρχ.]*. Θρακικὸν φῦλον, μνημονευόμενον εἰς ἐπιγραφὰς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων εὑρεθείσας ἐν Φιλιππουπόλει (βλ. *Κενδρισός)*. Α.Θ.Σ.

Κενδρισὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία τοπωνυμία ἐν Φιλιππουπόλει, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἴσως ἕνεκα τῶν πολλῶν περὶ αὐτὴν φυομένων κέδρων. Πιθανῶς νὰ εἶναι ὁ *Νυμφαῖος λόφος (Τσεντὲν - Τεπέ)*, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς ἀνεκαλύφθησαν ἐρείπια ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐτελοῦντο τὰ *Κενδρίσεια* (βλ. λ.). Ἐκ τῆς τοπωνυμίας ταύτης ἔλαβον τὸ ὄνομα καὶ οἱ κάτοικοι, ὀνομασθέντες *Κενδρισεῖς*. Πολὺ δὲ πιθανὸν τὸ ὄνομα Κενδρισὸς νὰ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ὄνομα τῆς *Φιλιππουπόλεως*, τὸ ὁποῖον διεδέχθη ἡ *Εὐμολπία*. Α.Θ.Σ.

Κένε (Keneh) [*Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κένα*.

Κενεζαῖοι (οἱ). Σημιτικὴ φυλὴ (βλ. *Κεδμοναῖοι*).

Κενέκ(ι) /*Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμασείας. Ἄλλοτε κατῳκεῖτο ὑπὸ 90 Ἑλλήνων, οἵτινες μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1923.

Κένελμ (Kenelm), *μάρτυς*. Υἱὸς ὢν τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Μερκίας Κενούλφου καὶ δολοφονηθεὶς ὑπό τινος ἐκ μητρὸς θείας του τῷ 822, ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 17 Ἰουλίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν μαρτυρολόγιον. Ε. Γ. Π.

κενεμβατῶ. Ἐν τῇ χειρουργικῇ σημαίνει εἰσέρχομαι καὶ κινοῦμαι ἐν τῷ κενῷ. Οὕτω π. χ. λέγεται ἐπὶ βελόνης τῆς συσκευῆς τοῦ πνευμοθώρακος, ἥτις, διατρήσασα τὸ θωρακικὸν τοίχωμα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ κενὸν τοῦ ὑπεζωκότος καὶ κινεῖται ἐλευθέρως ἐν αὐτῷ, χωρὶς νὰ ψαύῃ τὸν πνεύμονα. Σ. Γ. Σ.

Κενερὲθ /*Βιβλ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς λίμνης *Γεννησαρὲτ* (βλ. λ.) ἐκ τοῦ σχήματός της, προσομοιάζοντος πρὸς τὸ μουσικὸν ὄργανον *κιννύρα*.

κενέσεθ - γκεδολά. Ἑβραϊκὸς ὅρος, σημαίνων μεγάλη συναγωγή. Πρόκειται, κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν παράδοσιν, περὶ τοῦ ἀνωτάτου ἐκείνου συμβουλίου, οὗτινος μετέσχε καὶ ὁ προφήτης Ἔσδρας, ὅπερ ἐπελήφθη τῆς ρυθμίσεως διαφόρων ζητημάτων τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, ὡς καὶ τῆς κανονικοποιήσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Γ. ΕΛ.

Κενέστα [*Παραλ. Γεωγ.]* Νησὶς παρὰ τὸ Ταίναρον, ἄλλως καλουμένη *Ἐόζι* (βλ. λ.).

κενεών, —*ῶνος* (ὁ) [*Ζῳολ.]*. Τὸ μεταξὺ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς ὀσφύος τμῆμα τοῦ σώματος τῶν θηλαστικῶν, τὸ κενὸν ὀστῶν· ἄλλως *λαγὼν* καὶ *λαπάρα*.

Κενζὰν (Kenzan). Ἰάπων ζωγράφος καὶ ἀγγειογράφος (1663—1743). Νεώτερος ἀδελφὸς καὶ μιμητὴς τοῦ *Κόριν* εἰς τὴν ζωγραφικήν, θεωρεῖται εἷς τῶν πρωτοτυπωτέρων ἀγγειογράφων τῆς Ἰαπωνίας, τὰ δὲ φαγεντιανὰ ἔργα του χαίρουν ἴσης φήμης μὲ τὰς λάκας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ διακοσμητική του, φαινομενικῶς ἀφελὴς καὶ πρωτόγονος, μαρτυρεῖ ἐν τούτοις ἐξαιρετικὸν τάλαντον καὶ ἱκανότητα. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ἀπαράμιλλος, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τῶν σμάλτων, δι' ὧν ἐπέτυχεν ἀποδόσεις χρωμάτων ἀγνώστους μέχρι τῆς ἐποχῆς του. Δ. Σ. Δ.

Κενθίππη [*Ἀρχ. Γεωγρ.]* Τοποθεσία τῆς Ἀργολίδος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ. Ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἐκεῖ, κατά τινα μῦθον, τὸ πρῶτον ὁ Βελλερεφόντης ἐκέντησε τὸν ἵππον Πήγασον. Π. Ν. Π.

κενθορρυγχίδαι (οἱ) (Centhorhynchidae) /*Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθους κανθάρους, ἀπαντῶντας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερον εἶναι ὁ *κενθόρρυγχος* (βλ. λ.) Δ. Ν. Π.

κενθόρρυγχος (ὁ) (Centhorhynchus) /*Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κενθορρυγχιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 200 εἴδη, πάντα σχεδὸν ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῶν παραμεσογειακῶν χωρῶν. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἀναπτύσσονται ὑπὸ τὸν φλοιὸν τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῶν δένδρων καὶ ἐντὸς τῶν καρπῶν, ὅπου κατασκευάζουσι στοὰς καὶ προκαλοῦσι τὴν πρὸ τῆς ὡριμάνσεως πτῶσιν τούτων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κενθόρρυγχος ὁ κεκοσμημένος* (Centhorhynchus ornatus), ὅστις εἶναι κάνθαρος ἀρκετοῦ μεγέθους, μὲ κεφαλὴν μικράν, εὐρεῖαν, πεπλατυσμένην, κεραίας μετρίου μεγέθους, καμπτομένας κατὰ τὴν βάσιν των καὶ ἀποληγούσας εἰς ροπαλοειδεῖς ἀποφύσεις, πόδας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ ἰσχυρούς, ἀπολήγοντας εἰς ἀνθεκτικὰς ἀγκιστροειδεῖς ἀκάνθας, προθώρακα τριγωνικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κοιλίαν εὐρεῖαν, ἀπεστρογγυλωμένην, καὶ χρῶμα στιλπνῶς μελανόν, μετὰ φαιοκιτρίνων καὶ λευκοφαίων στιγμάτων καὶ διακεκομμένων ραβδώσεων. Ἀπαντᾷ ἐν Ἑλλάδι, Ἱσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ νοτίῳ Γαλλίᾳ. Δ. Ν. Π.

Κένιλουερθ (Kenilworth) /*Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Οὐώρουϊκ. Κάτ.6751. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ ὀνομαστὴ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ σῳζόμενα ἐρείπια μεγάλου πύργου, περιλαμβάνοντος μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ ἐπιφάνειαν 28.329 τ. μ. Ὁ πύργος οὗτος ἐκτίσθη τῷ 1115 ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Α′ καὶ ἐπηυξήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Β′, τοῦ Ἰωάννου, τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Γ′ καὶ Ἐρρίκου τοῦ Η′. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐχρησίμευσεν ὡς ἕδρα τοῦ στρατηγείου τοῦ Κρόμβελ. Ἡ πόλις κατὰ τὸν Θ′ αἰῶνα ὑπῆρξεν ἕδρα Σαξώνων βασιλέων. Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ ἐπεσκέφθη τὸν πύργον κατὰ τὰ ἔτη 1566, 1568, 1572 καὶ 1575, ἐκ τῆς ἐπισκέψεως δὲ ταύτης ὁ Οὐῶλτερ Σκὼτ ἐνεπνεύσθη τὸ μυθιστόρημα «Κένιλουερθ», ὅπερ ἐδραματοποιήθη πολλάκις. Μ. Δ. Β.

Κένιν (Kenin ἢ Keivin ἢ Coemgen), *ἅγιος*. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος γεννηθεὶς ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἵδρυσε τὸ μοναστήριον τοῦ Glendalough (Gleandeloch) καὶ τῷ 618 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 3ην Ἰουνίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον. Ε. Γ. Π.

Κενιρὰτ (Kenirat) /*Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τοῦ Ἀδρία (πλάτ. 42°57′ Β, μήκ. 16°38′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2712 : Zirona to Curzola) ἐπὶ τῆς νήσου Κούρτζολα. Σ. Ε. Λ.

Κενίσιον *ὄρος* (ἰταλ. Monte Cenisio, γαλ. Mont Cenis, λατ. Mons Geminus) /*Γεωγρ.]*. Ὄρος καὶ διάβασις τῶν Δ. Ἄλπεων εἰς τὰ γαλλοϊταλικὰ σύνορα μεταξὺ τῶν χωρίων Λὰν - λὲ - Μοῦργκ καὶ Σοῦζα, εἰς ὕψος 2098 μ. Ἀποτελεῖται ἐξ ὀροπεδίου κεκαλυμμένου ὑπὸ λειμώνων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων, εἰς ὕψος 1913 μ., εὑρίσκεται μικρὰ λίμνη μήκους 2500 μ. Ἡ δίοδος αὕτη ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, λέγεται δὲ ὅτι δι' αὐτῆς διῆλθε καὶ ὁ Ἀννίβας· ἐπίσης δι' αὐτῆς διῆλθον τὰ στρατεύματα τοῦ Πομπηΐου τοῦ Καρλομάγνου καὶ τῷ 1691 τὸ πυροβολικὸν τοῦ Κατινά. Ἡ ὑπάρχουσα σήμερον διὰ μέσου αὐτῆς ἁμαξιτὸς ὁδὸς κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1802—1811 φροντίδι τοῦ Ναπολέοντος Α′. Οὐχὶ μακρὰν τῆς λίμνης καὶ τοῦ χωρίου Ταβερνέττε εἰς ὕψος 1939 μ., ὑπάρχει ξενὼν τῶν Βενεδικτίνων τοῦ Θ′ αἰῶνος, κατασκευασθεὶς ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς. Ἡ διάβασις αὕτη ἀπώλεσε τὴν προτέραν μεγάλην αὐτῆς σημασίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς διανοίξεως τῆς ὁμωνύμου σιδηροδρομικῆς σήραγγος. Μ. Δ. Β.

— **Κενισίου** *ὄρους σῆραγξ*. Σῆραγξ κάτωθεν τῶν Δ. Ἄλπεων, παρὰ τὸ ὁμώνυμον ὄρος, δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἡ ἑνοῦσα τοὺς γαλλικοὺς μὲ τοὺς ἰταλικοὺς σιδηροδρόμους μεταξὺ τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν Ἄρκ καὶ Ντόρα Ριπάρια. Διηνοίχθη εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ Κενισίου ὄρους καὶ 10 χλμ. πρὸς Α τοῦ ὄρους Ταμπόρ, ὑπὸ τὸν αὐχένα τοῦ Φρεζὺς (Frejus), μεταξὺ τῶν σταθμῶν Μοντὰν ἐν Σαβοΐᾳ τῆς Γαλλίας καὶ Μπαρντονέκκια ἐν Πεδεμοντίῳ τῆς Ἰταλίας. Ἔχει μῆκος 12.230 μ., ἡ ἔξοδός της πρὸς τὴν Γαλλίαν εὑρίσκεται εἰς ὕψος 1203 μ. καὶ πρὸς τὴν Ἰταλίαν εἰς ὕψος 1355 μ. Εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς ἡ θερμότης φθάνει τοὺς 30°. Ἡ κατασκευή της ἤρχισε τῷ 1857 πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ τῷ 1862 πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας. Τὰ δύο τμήματα ἡνώθησαν τῷ 1870, τῷ δὲ 1871 ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἥτις διέρχεται καὶ ἐκ 37 ἄλλων μικρῶν ὑπὸ τὰς Ἄλπεις σηράγγων. Ἡ σιδηροδρομικὴ αὕτη γραμμὴ ἀποτελεῖ τὴν συντομωτέραν ὁδὸν συγκοινωνίας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας καὶ εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ὁδῶν διεθνοῦς συγκοινωνίας, κόμβος τῆς ἠπειρωτικῆς καλουμένης ὁδοῦ Λονδίνου - Παρισίων - Βρινδησίου. Μ.Δ.Β.

Κενκένης, ἢ *Οὐενέφης* (κατὰ Μανέθωνα), ἢ *Ἄτα* (τῶν ἱερογλυφικῶν μνημείων). Τέταρτος φαραὼ τῆς Α′ δυναστείας, ἱδρυτὴς τῶν πυραμίδων τοῦ Κῶκομέ, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον τῆς Σακκαρᾶς (33 αἰὼν π. Χ.). Γ. Λ. Α.

Κένκο (Kenkô). Ἰάπων λογοτέχνης (1282 — 1350). Καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς οἴκου, διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μικάδου Γκὸ-Οὐδανὸ-Ἴν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου περιεβλήθη τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ βουδιστοῦ. Ἔγραψεν ἓν ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα ἔργα τῆς ἰαπωνικῆς λογοτεχνίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Τσουρὲ-Τζουρὲ-Γκούσα», συλλογὴν σκαριφημάτων καὶ ἀνεκδότων ἐπὶ παντὸς θέματος. Μ. Ν. Δ.

Κὲνν (Kenn). Διάσημος δεξιοτέχνης τοῦ κέρατος, γερμανικῆς καταγωγῆς, οὗτινος εἶναι ἄγνωστον τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του. Τῷ 1782 εὑρίσκετο ἐν Παρισίοις, ἀπὸ δὲ τοῦ 1795—1802 ἦτο καθηγητὴς τοῦ κέρατος ἐν τῷ νεοσυστάτῳ τότε ᾠδείῳ. Ὁ Κὲνν ἔγραψεν ἔργα τινὰ διὰ κέρας (δυῳδίας, τρίο). Γ. Σ.

Κεννατὶς /*Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Κιλικίας παρὰ τὸν Καλύκανδον ποταμόν. Ἐπὶ νομισμάτων τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀναφέρεται «τοπάρχης Κεννατῶν καὶ Λαλασσέων» ἢ «δυνάστης Ὀλβέων τῆς ἱερᾶς καὶ Κεννατῶν καὶ Λαλασσέων» (ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Τιβερίου), «κοινὸν Λαλασσέων καὶ Κεννατῶν» (ἐπὶ Δομιτιανοῦ) καὶ «μητρόπολις Κεννατίδος» ἢ «Κεννατῶν» (ἐπὶ Διοκλητιανοῦ). Περὶ τῆς Κεννατίδος οὐδεμία ἄλλη πληροφορία ὑπάρχει.—Π.

κεννεδύα (ἡ) (Kennedya) [*Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον 11 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ καὶ κοσμητικά, φέροντα ὡραῖα ἄνθη. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *κεννεδύα ἡ ἐρυθρὰ* (Kennedya coccinea) μὲ ἐρυθροπόρφυρα ἄνθη, *κεννεδύα ἡ κομτόνειος* (Kennedya Comtoniana) μὲ ἐρυθρὰ ἄνθη, *κεννεδύα ἡ καρδιοειδὴς* (Kennedya cordata) μὲ ἀνοιχτοῦ χρώματος κυανᾶ ἄνθη, *κεννεδύα ἡ μακρόφυλλος* (Kennedya macrophylla) κτλ. Κ. ΠΑΠ.

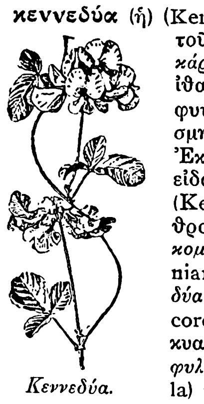

Κεννεδύα.

Κέννεθ (Kenneth), *ἅγιος*. Ἐν Ἰρλανδίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Οὐαλλίαν καὶ κατόπιν εἰς Ἰταλίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰρλανδίαν ἔκτισε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Kilkenny, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 598. Πολλαὶ ἐκκλησίαι ἐν Σκωτίᾳ εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον, ὅστις ἑορτάζεται τὴν 11 Ὀκτωβρίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον. Ε. Γ. Π.

Κέννεμπεκ (Kennebec) / *Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς πολιτείας Μαίν. Πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης Μούζεχηντ εἰς ὕψος 312 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὸν ροῦν του, μήκους 260 χλμ., σχηματίζει πολλοὺς καταρράκτας παρὰ τὸ Κάρατουνκ, Μάντισον, Οὐώτερβιλ καὶ Ἀουγκούστα. Ἐκβάλλει εἰς τὸ κόλπον Κέννεμπεκ. Θ. Τ.

Κέννεντυ *πορθμὸς* (Kennedy Sund) /*Γεωγρ.]*. Πορθμὸς εὑρισκόμενος εἰς τὸν Β. Παγωμένον ὠκεανὸν (81° πλάτ. Β) μεταξὺ τῆς γῆς τοῦ Οὐάσιγκτων καὶ τῆς γῆς τοῦ Γκρίννελ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1852 ὑπὸ τῆς ἀποστολῆς Κέν. Σ. Κ. Π.

Κέννεντυ (Kennedy). — 1) ***Βενιαμὶν - Χώλ.*** Ἄγγλος φιλόλογος (1804—1889). Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ, ἐγένετο τῷ 1828 ὑφηγητὴς ἐν αὐτῷ. Τῷ 1830 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς Χάρρω καὶ τῷ 1836 εἰς Σριούσμπορυ, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ τριακονταετίαν. Πλεῖστοι τῶν μαθητῶν του διεκρίθησαν, ἡ δὲ περίοδος αὕτη ἦτο ἡ λαμπροτέρα τῆς σχολῆς. Τῷ 1867 προσεκλήθη ὡς καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ. Ἐξέδωκε: τὸν «Οἰδίποδα Τύραννον» τοῦ Σοφοκλέους (β′ ἔκδ. 1885), τὰς «Ὄρνιθας» τοῦ Ἀριστοφάνους (1874), τὸν «Ἀγαμέμνονα» τοῦ Αἰσχύλου (β′ ἔκδ. 1882) μετ' εἰσαγωγῆς, μετρικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων, μετάφρασιν τοῦ «Θεαιτήτου» τοῦ Πλάτωνος (1881) καὶ σχόλια εἰς τὸν Βιργίλιον (γ′ ἔκδ. 1881). Συνειργάσθη εἰς τὴν συλλογὴν «Sabrinae Corólla» καὶ ἐξέδωκε συλλογὴν ποιημάτων εἰς ἑλληνικήν, λατινικὴν καὶ ἀγγλικήν. Φιλελευθέρων φρονημάτων καὶ ὑπέρμαχος τῆς ἀνωτέρας γυναικείας μορφώσεως, συνέβαλεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῶν κολλεγίων Νιούνχαμ καὶ Τζίρτον.

— **Κέννεντυ** (Kennedy), ***Γουλιέλμος - Παῦλος - Μὰκ Κλιούρ.*** Ἀμερικανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια Δουβλίνου, Παρισίων, Βιέννης καὶ Βερολίνου σύγχρονον ἱστορίαν καὶ συνταγματικὸν δίκαιον. Περιη-

Digitized by Google

γήθη τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀμερικήν, καταγινόμενος εἰς νομικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Μελέται εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Τυδώρ», «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ καναδικοῦ συντάγματος», «Κοινωνικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ συνθῆκαι εἰς τὴν κτῆσιν τοῦ Καναδᾶ», «Κοινωνιολογικαὶ καὶ πολιτικαὶ μελέται» (3 τόμ.).

— **Κέννεντυ** (Kennedy), ***Ἰωάννης - Πέντλετον.*** Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1795—1870). Δικηγόρος ἐν Βαλτιμόρῃ ἀπὸ τοῦ 1816, ἐξέδωκε μετὰ τοῦ φίλου του Π. Χόφφμαν Κριοὺζ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Τὸ ἐρυθρὸν βιβλίον» (1818—1820). Τρία τῶν μυθιστορημάτων του ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν. Προσεχώρησεν εἰς τὸ κόμμα τῶν οὐίγων καὶ ἐξελέγη μέλος τοῦ κογκρέσσου ἀπὸ τοῦ 1838 μέχρι τοῦ 1845 καὶ τῷ 1852 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Τῷ 1849 ἐξέδωκεν εἰς δύο τόμους βιογραφίαν τοῦ Ο. Βίρτ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν αἱ «Πολιτικαὶ μελέται» του (1872). Θ. Τ

Κέννερα (Kennera), *μάρτυς*. Συγγενὴς καὶ ἀκόλουθος τῆς ἁγίας *Οὐρσουλίας* κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα, ὑπέστη καὶ αὕτη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορτάζεται τὴν 29 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Κέννινγκτον (Kennington) /*Γεωγρ.*/. Βόρειον τμῆμα τῆς περιφερείας Λάμπεθ τοῦ Λονδίνου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ταμέσεως. Κάτ. 72.700. Ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς σαξωνικῆς κατακτήσεως ἀπετέλει βασιλικὴν ἰδιοκτησίαν. Σήμερον μέγα μέρος αὐτοῦ ἀνήκει εἰς τὸν δοῦκα τῆς Κορνουάλλης. Ἔχει ἐκτεταμένον ἄλσος, ὀνομαστὸν διὰ τὰς θανατικὰς ἐκτελέσεις, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἐν αὐτῷ κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1745 καὶ 1848, μέγα πεδίον ἀγώνων κρίκετ, ἱδρυθὲν τῷ 1845 καὶ παλαιᾶς ἐκκλησίας. Μ. Δ. Β

Κέννυ (Kenney). *Ἰάκωβος.* Ἄγγλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1780—1849). Τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος, ἐπέδειξεν ἐνωρὶς κλίσιν πρὸς τὸ θέατρον διὰ τῆς συγγραφῆς τῆς φάρσας «Ἀνερχόμενος εἰς τὸν ἀέρα», ἡ ὁποία ἐπαίχθη μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὸ Κόβεντ Γκάρντεν τῷ 1803, καὶ πολλάκις ἔκτοτε ἐπανελήφθη. Ἀπέκτησε μεγάλην φήμην, πολλὰ δὲ τῶν ἔργων του ἐξακολουθοῦν νὰ παίζωνται. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ἐρωμέναι καὶ σύζυγοι» (1823), «Ἄνοιξις καὶ φθινόπωρον» (1827), «Ὁ ἔνδοξος ξένος» (1827), «Σικελικὸς ἑσπερινὸς» (1840). Συνέγραψεν ἐπίσης καὶ λιμπρέττα μελοδραμάτων. Θ. Τ.

κενοδοξία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κενοδόξου, ἐπιθυμία κενῆς, ματαίας δόξης, ματαιοδοξία, δοξομανία.

κενόδοξος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κενῆς δόξης ἐπιθυμητής, ματαιόδοξος, δοξομανής.—Ἐπιρρ. ***κενοδόξως.***

κενοδοξῶ (*—έω*)· εἶμαι κενόδοξος, ἐπιθυμῶ κενήν, ματαίαν δόξαν, δοξομανῶ.

κενοκοπῶ /*Ναυτ.*/. Ὅρος σημαίνων κίνησιν ἢ πρόωσιν τῇ βοηθείᾳ μόνον τοῦ ἐν τῷ ψυγείῳ κενοῦ. Σ. Ε. Λ.

κενολογία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κενολόγου, ματαιολογία, λῆρος, φλυαρία.

κενολόγος (ὁ, ἡ)· ὁ λέγων κενά, ἀνόητα πράγματα, μωρολόγος, φλύαρος.

κενολογῶ (*—έω*)· εἶμαι κενολόγος, λέγω μωρά, ἀνόητα πράγματα, μικρολογῶ, ληρῶ, φλυαρῶ.

κενολόφιον (τὸ) (Cenolophium) /*Βοτ.*/ Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κενολόφιον τὸ φισσέρειον* (Cenolophium Fischeri), ἰθαγενὲς τῆς Σιβηρίας. Εἶναι φυτὸν πολυετές, συγγενὲς τοῦ *ψευδοσελίνου* καὶ θεωρεῖται ζιζάνιον τῶν ἀγρῶν, μᾶλλον ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ κτήνη. Κ. ΠΑΠ.

κενομάνιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἰδιάζων εἰς τὴν χώραν τῶν *Κενομάνων* (βλ. λ.).

— **κενομάνιος** (Cenoman) ***ἐποχή.*** Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐκ τῶν πέντε σειρῶν στρωμάτων (ἢ ἐποχῶν), εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἀνωτέρα κρητιδικὴ ὑποδιάπλασις (ἢ ὑποπερίοδος) τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων (αἰῶνος). Ἐν Ἑλλάδι στρώματα τῆς σειρᾶς ταύτης εὑρέθησαν ἐν Εὐβοίᾳ (ἀσβεστόλιθοι φέροντες τὸ ἀπολίθωμα *σωβιαγεσίαν*), εἰς τὴν Γκιώναν, Παρνασσὸν (ἀσβεστόλιθοι μὲ τὸ ἀπολίθωμα *ἠωραδιολίτης τοῦ Δουβιγιὲ*) καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

Κενόμανοι (οἱ) (Cenomani) /*Ἀρχ.*/. —1) Μία τῶν φυλῶν τοῦ γαλατικοῦ ἔθνους τῶν Ἀουλέρκων, κατοικοῦσα μεταξὺ Σηκουάνα καὶ Λίγηρος τὴν ἀπ' αὐτῶν σήμερον ὀνομαζομένην περιοχὴν *Μαὶν* (Maine) καὶ ἔχουσα ὡς πρωτεύουσαν τὸ Οὐΐνδινον (νῦν Le Mans). Ἐγειτνίαζον πρὸς Δ. μετὰ τῶν Διαβλίντων Ἀουλέρκων, πρὸς Β. μετὰ τῶν Ἐβουροβίκων Ἀουλέρκων καὶ τῶν Ἐσουβίων, πρὸς Α. μετὰ τῶν Καρνούτων καὶ πρὸς Ν. μετὰ τῶν Τουρονίων καὶ Ἀνδηγαυῶν. Ἐπὶ Αὐρηλίου ἡ πόλις των ἦτο ὑποτελὴς (civitas stipendiaria) τῷ Ρωμαίῳ ἐπάρχῳ τῆς Λουγδωνησίας.

—2) Λαὸς τῆς Β. Ἰταλίας, κατελθὼν ὑπὸ τὸν Ἐλιτόβιον ἀπὸ τῆς γαλλικῆς περιοχῆς Μαὶν περὶ τὸ 400 π. Χ., κατοικῶν δὲ τὴν Β. τοῦ ποταμοῦ Πὸ χώραν καὶ κατέχων τὰς πόλεις Βριξίαν (νῦν Brescia), Βερώναν, Κρεμώναν, Πέργαμον, Μάντουαν καὶ Τρίδεντον. Ἦσαν γείτονες τῶν Ἰνσούβρων καὶ σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸν Γαλατικὸν πόλεμον (225 π. Χ.) καὶ τὸν α΄ Καρχηδονικόν· κατὰ τὸν β΄ Καρχηδονικὸν ἐστασίασαν κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἀπεστάλη δὲ κατ' αὐτῶν ὁ ὕπατο Γ. Κορνήλιος ὅστις τοὺς κατέβαλε τῷ 197 π. Χ.

—3) Λαὸς κατοικῶν παρὰ τὴν Μασσαλίαν κατά τινα πληροφορίαν τοῦ Πλινίου (juxta Massiliam im Volcis), συγγενὴς ἀσφαλῶς τῶν προηγουμένων —Π.

κενόμετρον (τό)· τὸ πρὸς μέτρησιν τῆς πιέσεως ἐν τοῖς ψυγείοις τῶν ἀτμομηχανῶν χρησιμοποιούμενον ὄργανον (βλ. λ. *μανόμετρον*).

κενὸν (τό)· οὐδ. τοῦ ἐπιθ. *κενός*, ὡς οὐσ.· τὸ ἄνευ περιεχομένου, χῶρος ἐστερημένος ὑλικοῦ τινος συμπληρώματος, χάσμα: «τὰ κενὰ τῆς βιβλιοθήκης» τὰ ἐλλείποντα βιβλία, «εἰς τὰς τάξεις τῶν ὑπαλλήλων ὑπάρχουν πολλὰ κενά»· || «κενὰ ἐγγράφου λόγου» ἔλλειψις λέξεων, γραμμάτων ἢ καὶ φράσεων, «τὰ ἀρχαῖα κείμενα παρεδόθησαν μὲ πολλὰ κενά, τὰ ὁποῖα ἀναπληροῦνται», ἄλλως *χάσματα*· || μεταφ «κατέλιπε κενὸν δυσαναπλήρωτον» ἐπὶ ἐκλιπούσης μεγάλης φυσιογνωμίας καὶ δυσκόλως ἀναπληρουμένης, «δὲν καταλείπει κενὸν ἡ ἀποχώρησίς του» εὐκόλως ἀναπληροῦται· || φυσ. χῶρος μὴ περιέχων ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα ἢ ἄλλο ἀέριον (βλ. κατ.).

—/*Φυσ.*/ Ὅταν ἀπὸ χώρου κλειστοῦ ἀφαιροῦμεν τὸν ἀέρα, λέγομεν πρακτικῶς ὅτι παράγομεν ἐν αὐτῷ *κενόν*. Ὁ βαθμὸς τοῦ κενοῦ καθορίζεται ἐκ τῆς πιέσεως τῆς ἐν τῷ χώρῳ ἐπικρατούσης πιέσεως τοῦ ἀερίου, ἥτις συνήθως παρέχεται εἰς χιλιοστόμετρα στήλης ὑδραργύρου. Πρὸς καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ μικροῦ κενοῦ, δηλαδὴ χώρων ἐν οἷς ἡ ἀραίωσις τοῦ ἀέρος δὲν ἔχει προχωρήσει ἐπαρκῶς, χρησιμοποιοῦνται ὑδραργυρικὰ μανόμετρα. Προκειμένου ὅμως περὶ κενοῦ λίαν ὑψηλοῦ, ὅπερ ὑφίσταται εἰς χώρους, ἐν οἷς ἡ ἀραίωσις τοῦ ἀέρος ἔχει προχωρήσει πολύ, χρησιμοποιοῦνται εἰδικαὶ συσκευαί, αἵτινες καλοῦνται *κενόμετρα* (Vakuummeter). Τὸ ὑψηλότερον κενὸν παράγεται σήμερον εἰς τοὺς ἠλεκτρονικοὺς σωλῆνας τοὺς χρησιμοποιουμένους ἐν τῇ ἀσυρμάτῳ τηλεγραφίᾳ, ἐν οἷς τὸ κενὸν εἶναι τάξεως μεγέθους $10^{-7} - 10^{-8}$ mm Hg. Πρὸς παραγωγὴν τοῦ κενοῦ χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ πράξει αἱ *ἀεραντλίαι* (βλ. λ.). Κ. Π.

—/*Φιλοσ.*/ *Κενὸν* καλεῖται ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἡ ἔλλειψις πάσης ὕλης ἐν τμήματί τινι τοῦ σύμπαντος ἢ ὁ χῶρος ἄνευ τῆς πληρούσης αὐτὸν ὕλης. Ὡς πρὸς τὴν ὕπαρξιν τοῦ τοιούτου ἄνευ περιεχομένου χώρου ἐρίζουσιν ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων οἱ φιλοσοφοῦντες. Οὕτω λ. χ. ὁ Ἀριστοτέλης ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ ὁ Καρτέσιος ἐκ τῶν νεωτέρων ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτὸν κενὴν ἀφαίρεσιν. Ὁ δὲ Λεϊβνίτιος φρονεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ὑπαρκτὸς καὶ διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἐν χώρῳ ἄνευ ὕλης δὲν θὰ εἶχε τὴν εὐκαιρίαν ὁ Θεὸς νὰ ἀσκῇ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐπειδὴ θεωρεῖ τοῦτο ἀδύνατον μὴ ὑπαρχούσης ὕλης. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τούτους ἀποδέχονται ἄλλοι, ὡς ὁ Δημόκριτος, ὅτι τὸ κενὸν ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον τῶν συστατικῶν τῶν ὄντων, προσάγοντες εἰς ἀπόδειξιν τὰ φαινόμενα τῆς κινήσεως καὶ τῆς πυκνώσεως, ὡς καὶ πειραματικὴν κατὰ τὸ φαινόμενον κατάδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ κενοῦ ἤδη κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Τὸ πρόβλημα τοῦ κενοῦ δὲν ὑφίσταται διὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καντίου δυνάμει τῶν γνωσιολογικῶν αὐτῆς προϋποθέσεων, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μὲν παράστασις τοῦ χώρου εἶναι ὑποκειμενική, ὁ δὲ κενὸς χῶρος δὲν ὑπάρχει, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὑποκείμενον δυνατῆς ἐμπειρίας. Ν. Λ.

—/*Τακτ.*/ *Κενὸν τοῦ πεδίου μάχης* καλεῖται ἡ κατάστασις, καθ' ἣν στόχος καταφανὴς ἐπὶ τοῦ πεδίου δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν ἐπίγειον παρατηρητήν· τὸ τοιοῦτο συμβαίνει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος, τῆς προκαλύψεως τῶν πυροβόλων (σκοπευτικὰ ὄργανα μὲ πρισματικὰς διόπτρας), τῆς στολῆς χρώματος χακὶ ἢ κεραμοχρόου, κτλ. Ὁ ὅρος οὗτος, χρησιμοποιηθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Τράνσβααλ, τῷ 1899, ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε παραμένων ἐν χρήσει. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914—1918) καὶ ἐντεῦθεν, καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια, ὅπως τὸ ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν κενὸν τηρῆται καὶ διὰ τὸν ἐναέριον παρατηρητήν· τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς *παραλλαγῆς*, διὰ τῆς τάξεως ἐντὸς δάσους ἢ κατῳκημένου τόπου τῶν διαφόρων μαχητικῶν στοιχείων κτλ. Ν. Θ. Κ.

— ***κενὸν συμπτύξεως*** /*Μεταλλουργ.*/. Κατὰ τὴν ἀπόχυσιν τοῦ χάλυβος εἰς τοὺς τύπους πρὸς παραγωγὴν πλινθωμάτων, σχηματίζεται κατὰ τὴν ψῦξιν εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ *κενόν*, ὀφειλόμενον εἰς τὴν συστολήν, ἥτις συντελεῖται κατὰ τὴν στερεοποίησιν, ἀρχομένην ἐκ τῶν ἔξω. Τὸ παρουσιάζον τὸ κενὸν συμπτύξεως μέρος τοῦ πλινθώματος εἶναι ἄχρηστον λόγῳ ἀνομοιογενείας καὶ ἀποκόπτεται μετὰ τὴν πρώτην ἔλασιν διὰ τοῦ μεγάλου ἐλάστρου. Τὸ ἀποκοπτόμενον τεμάχιον φθάνει τὸ 25 % τοῦ ὕψους τοῦ πλινθώματος καὶ ἀνατήκεται. Τὸ κενὸν συμπτύξεως περιορίζεται διὰ τῆς χρήσεως *προσεπιχωνεύματος*, προστιθεμένου εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τύπου καὶ μικροτέρας διαμέτρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σχηματίζεται τὸ κενόν, ἢ διὰ τὰς μεγάλας κατασκευὰς ἐκ χάλυβος ἀνωτέρας ποιότητος διὰ τῆς χρήσεως ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου πιέζεται κατακορύφως τὸ πλίνθωμα κατὰ τὴν στερεοποίησιν αὐτοῦ καὶ οὕτω συμπληροῦται τὸ ἐκ τῆς συστολῆς παραγόμενον κενὸν πρὸ τῆς τελείας στερεοποιήσεως, ἐξασφαλιζομένης οὕτως ἀρίστης ποιότητος. Ἡ μέθοδος αὕτη, ὀφειλομένη εἰς τὸν Γάλλον Harmet (1903) εἶναι δαπανηρὰ καὶ ἐφαρμόζεται μόνον εἰς τεμάχια μεγάλα ἀνωτέρας ποιότητος, ὡς θώρακος πλοίων, πυροβόλων κτλ. Θ. Χ.

Κενὸν συμπτύξεως.

κενός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἐστερημένος περιεχομένου, ὁ ἐλλιπὴς τοῦ ἀναγκαίου συμπληρώματος, ὁ μὴ πλήρης, κοιν. *ἄδειος*: «κενὴ θήκη», «κενὸν κιβώτιον, —ἑρμάριον», «κενὴ οἰκία» ἡ μὴ κατοικουμένη, «κενὸν ταμεῖον», τὸ μὴ περιέχον χρήματα· || μεταφ. «κενὴ κεφαλὴ» χαρακτηριστικὸν ἀκρίτου ἀνθρώπου· || «κενοὶ λόγοι» ἄνευ τινὸς περιεχομένου, ἀνόητοι, «κεναὶ ἐλπίδες» κοῦφαι, ἀπραγματοποίητοι, ὁμοίως: «κεναὶ ὑποσχέσεις»· || «κενὴ δόξα» ἀνόητος, μωρά· || παραθ. *κενώτερος* καὶ *—ότερος*, *κενώτατος* καὶ *—ότατος*· || ***κενὸν*** (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

κενοσοφία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κενοσόφου, σοφία κενή, ματαία, οἴησις.

κενόσοφος (ὁ, ἡ)· ὁ ἐπιδεικνυόμενος ἐπὶ σοφίᾳ, οἰηματίας.

κενόσπουδος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περὶ τὰ κενά, περὶ τὰ μάταια σπουδάζων, ὁ ἀσχολούμενος εἰς πράγματα μωρά, πρβλ. *καινόσπουδος*.

κενοτάφιον (τό)· τάφος κενός, μὴ περιέχων πτῶμα ἢ ὀστᾶ· || τάφος ἱδρυόμενος εἰς ἀνάμνησιν ἀφανισθέντος νεκροῦ εἴτε ἐν τῇ ξένῃ εἴτε ἐν τῇ θαλάσσῃ, μνῆμα ἀφανοῦς νεκροῦ.

—/*Ἐγκυκλ.*/ Ἡ χρῆσις τοῦ *κενοταφίου* ἦτο κοινὴ εἰς ὅλους τοὺς Ἰαπετικοὺς λαούς. Καθ' ἅπασαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οἱ συγγενεῖς τοῦ θανόντος μακρὰν τῆς πατρίδος του ἢ τοῦ μὴ ἀναγνωρισθέντος νεκροῦ ἀνήγειρον εἰς αὐτὸν κενοτάφιον, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἐξ ἴσου ἱερὸν καὶ ἐδικαιοῦτο τοῦ ἰδίου σεβασμοῦ ὡς καὶ ὁ πραγματικὸς τάφος. Οἱ στρατιῶται οἱ πεσόντες ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἢ οἱ ἀπολεσθέντες εἰς τὸ πέλαγος εἶχον τὰ κενοτάφιά των, ἐπὶ τῶν ὁποίων διεξήγετο ἡ νεκρώσιμος τελετή, ἀφοῦ προηγουμένως οἱ παριστάμενοι συγγενεῖς ἐκάλουν τρὶς διὰ τῆς φωνῆς τὴν ψυχὴν τοῦ θανόντος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν της. Τὸ ἔθιμον ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἀνάπαυσιν, ἂν δὲν εἶχε κατοικίαν τινά. Ὁσάκις οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειρον τοιαῦτα κενοτάφια εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε θανόντας μακρὰν τῆς Ἀττικῆς, ἐτοποθέτουν πάσσαλον ἐπ' αὐτῶν. Ἓν τῶν ὡραιοτέρων κενοταφίων τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρξε τὸ ἀνεγερθὲν εἰς τὴν Λαΐδα παρὰ τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου. Ἡ διάσημος ἑταίρα ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπως τιμήσουν δὲ τὴν μνήμην της οἱ Κορίνθιοι ἀνήγειραν αὐτῇ κενοτάφιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρίστατο λέαινα κρατοῦσα διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν κριόν. Μέγας μαρμάρινος ἀμφορεὺς ἐτοποθετήθη ἐπὶ τοῦ μνημείου, ἐπὶ τῶν πλευρῶν δὲ αὐτοῦ εἶχον χαραχθῆ τέσσαρες στίχοι. Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὸ κενοτάφιον ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ τιμητικὸς τύμβος (honorarius tumulus) ἐγειρόμενος εἰς διάσημον πρόσωπον ἐν τόπῳ διαφόρῳ ἐκείνου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτάφη. Τέλος ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια ν' ἀνεγείρουν κενοτάφια εἰς ἑαυτοὺς οἱ Ρωμαῖοι ἐν ὅσῳ ἔζων ἀκόμη. Τοιοῦτο κενοτάφιον ἀνήγειρεν ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος πρὸς

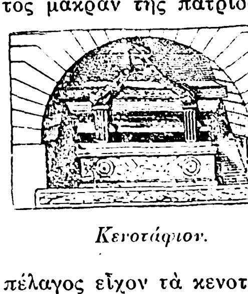
Κενοτάφιον.

Digitized by Google

βορρᾶν τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως. Τὰ μνημεῖα ταῦτα ἐκαλοῦντο κενοτάφια μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐδέχοντο τὴν τέφραν ἢ τὸν νεκρὸν ἐκείνου, ὅστις τὰ ἀνήγειρε. Τὸ ἔθιμον διεσώθη ἔτι καὶ σήμερον παρ' ἅπασι τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνηγείροντο κενοτάφια ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν, ὡς εἶναι τὸ κενοτάφιον τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἐν Λύτσεν καὶ τὸ τοῦ Μορὼ ἐν Δρέσδῃ. Ἡ στήλη τῆς Βαστίλλης ὑπῆρξε κενοτάφιον ἐγερθὲν εἰς μνήμην τῶν πεσόντων τὸν Ἰούλιον τοῦ 1830, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν μετεβλήθη εἰς μαυσωλεῖον (1848), ὁπότε αἱ σοροὶ τῶν θυμάτων τῶν δύο ἐπαναστάσεων ἐτάφησαν ἐκεῖ. Κενοτάφιον ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ τάφος τοῦ *Ἀγνώστου Στρατιώτου*. Δ. Σ. Δ.

κενότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κενοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι κενόν· || μεταφ.: «κενότης λόγου, —ἐπιχειρημάτων, —δικαιολογιῶν», ἔλλειψις, ἀνυπαρξία· || «κενότης τῆς διανοίας» κουφότης.

κενοτόπιον (τὸ) /*Βιολογ.*/. Καλοῦνται οὕτως οἱ ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος χῶροι, οἱ ὁποῖοι πληροῦνται κυτταρικοῦ χυμοῦ, ὅτε ὀνομάζονται ἰδιαιτέρως *χυμοτόπια*. Ὅταν τὸ πρωτόπλασμα ἔχῃ ἄφθονα κενοτόπια, παρουσιάζει ἀφρώδη ὑφήν. Θ. ΒΛ.

Κενουὰ (Quesnoy) /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία διαφόρων γαλλικῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλλίας, παρὰ τὰς ὁποίας διαρκοῦντος τοῦ πολέμου διεξήχθησαν σημαντικοὶ ἀγῶνες. Μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν κωμόπολις εἶναι ἡ κειμένη ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ, μὲ πληθυσμὸν 4.000 κατοίκων, ἀπέχουσα 35 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀβὲν (Avesnes). Ἔχει βυρσοδεψεῖα, ζυθοποιεῖο, ἐργοστάσιον σακχάρεως καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν, ξυλείας, ἐλαίου καὶ ὑφασμάτων. Ἱδρυτὴς αὐτῆς φέρεται ὁ περίφημος δοὺξ Aymon. Τῷ 1150, ὀχυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ κόμιτος τῆς Φλάνδρας Λιπωδουΐνου, ἀπέβη μία τῶν ὀχυρωτέρων τοποθεσιῶν τῆς Γαλλίας. Τῷ 1477 ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', τῷ 1508 ὑπὸ Γουλιέλμου τοῦ Σιωπηλοῦ, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1793 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, οἵτινες καὶ τὴν κατέστρεψαν κατὰ τὸ ἥμισυ, ἀλλὰ μετὰ ἕνα μῆνα ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἡ νίκη αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη εἴδησις, ἥτις ἀνηγγέλθη εἰς Παρισίους διὰ τοῦ τηλεγράφου. Μ. Ν. Δ.

—/*Στρατ. Ἱστορ.*/ Κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1793 πόλεμον ἐν Φλάνδρᾳ (βλ. λ. *Γαλλικῆς* ἐπαναστάσεως πόλεμοι, τ. Η' σ. 113), ἡ Κενουὰ τῆς Φλάνδρας, κατεχομένη τότε ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Σὰξ Κοβούρ, ἀπὸ τῶν μέσων Αὐγούστου μέχρι τῆς 11ης Σεπτεμβρίου 1793, ὁπότε οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι παραδίδοντες τὴν πόλιν ταύτην. Ν. Θ. Κ.

κενοῦμαι· παθ. τοῦ *κενῶ* (βλ. λ.).

κένουρος (ὁ) (Cenurus) /*Ζῳολ.*/. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ζωνοσκωλήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιιδῶν*, περιλαμβάνον λεπτοτάτους ἐπιμήκεις σκώληκας παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένους ἐπὶ τῆς πεπτικῆς συσκευῆς διαφόρων θηλαστικῶν καὶ ἰδίως τῶν προβάτων, τῶν κυνῶν καὶ τῶν κονίκλων (βλ. καὶ λ. *ταινία*). Δ. Ν. Π.

κενοφοβία (ἡ) /*Ψυχιατρ.*/. Ὁ φόβος ὑφ' οὗ καταλαμβάνονται ὡρισμένα ἄτομα, ὅταν εὑρεθῶσιν εἰς ἀνοικτὸν χῶρον μόνα, οἷον εἰς ἐρημικὸν τόπον, εἰς πεδιάδα κ.τ.τ. Ἔχει ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἰδεοληπτικῶν φόβων καὶ ἀπαντᾷ εἴτε ἐπὶ ὑστερίας, ψυχασθενείας, ληθαργικῆς ἐγκεφαλίτιδος καὶ τοξικῶν καὶ λοιμωδῶν καταστάσεων, εἴτε ὡς στίγμα ἐκφυλισμοῦ ἐπὶ ἀτόμων φερόντων καὶ ἄλλα, ψυχικὰ ἰδίᾳ, στίγματα ἐκφυλισμοῦ. Ἡ θεραπεία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς αἰτιολογίας. Α. ΖΗΣ

κενοφροσύνη (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κενόφρονος, ματαιοφροσύνη, ματαιοδοξία.

κενόφρων (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κενὰ φρονῶν, ματαιόφρων, ματαιόδοξος.

Κένσικο (Kensico) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ κομιτείᾳ Οὐεσττσέστερ τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης. Παρ' αὐτῷ κατεσκευάσθη μεγάλη τεχνητὴ λίμνη, συμπληρωθεῖσα τῷ 1916. Περιέλαβε μέρος τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ Μπρόνξ, ἀποτελεῖ δὲ δεξαμενὴν δυναμένην ν' ἀποθηκεύσῃ ποσότητα ὕδατος ἀναγκαιοῦσαν διὰ δέκα ἑβδομάδας εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην. Τὸ ἔργον ἐστοίχισε 10 ἑκατομμύρια δολλαρίων, ἡ δὲ κατασκευή του διήρκεσε 4 1/2 ἔτη. Δ. Σ. Δ.

Κένσινγκτον (Kensington) /*Γεωγρ.*/. Προάστειον καὶ μία τῶν 28 κοινοτήτων τῆς κομιτείας τοῦ Λονδίνου, γνωστὴ εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν βασιλικὸν προάστειον. Κάτ. 176.628. Ἔχει ὀνομαστὰ ἀνάκτορα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγεννήθη τῷ 1819 ἡ βασίλισσα Βικτωρία, ὡραῖον δημόσιον κῆπον, πρὸς τὸ Ν. τμῆμα τοῦ ὁποίου ἐγείρεται τὸ μνημεῖον τοῦ βασιλέως Ἀλβέρτου, μεγαλοπρεπὲς βιομηχανικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν μουσεῖον, αὐτοκρατορικὸν ἰνστιτοῦτον μὲ αἰθούσας ἐκθέσεως προϊόντων τῶν ἀποικιῶν, κτισθὲν ἀπὸ τοῦ 1887—1893, ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, βοτανικὸν κῆπον, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας, πινακοθήκην, βιβλιοθήκην, πανεπιστήμιον, δημαρχεῖον, νοσοκομεῖον κ.τ.λ. Ἐν αὐτῷ κατῴκησαν πλεῖστα σημαίνοντα πρόσωπα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ταλλεϋράνδος, ὁ Νεύτων, ὁ Στούαρτ Μίλλ, ὁ Μακώλεϋ, ὁ Θάκκεραιϋ κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Κενσορῖνος (Censorinus)· βλ. λ. *Κηνσορῖνος*. Μ. Δ. Β.

Κενσουρῖνος (ὁ) (Censurin), ***μάρτυς***. Ἀνώτατον αὐλικὸν ἀξίωμα κατέχων ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα, ὑπέστη μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρικὸν θάνατον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν Ὀστίᾳ, ὅπου ἰδιαιτέρως τιμᾶται, ἑορταζόμενος τὴν 5 Σεπτεμβρίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον. Ε. Γ. Π.

Κενσούριος (Censurius). Γάλλος ἐπίσκοπος τοῦ Ε' αἰῶνος. Διαδεχθεὶς τὸν ἅγιον Γερμανὸν ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ ἕδρᾳ τῆς Auxerre ἐν Γαλλίᾳ, κατὰ τὸ 448, ἐξηκολούθησε κυβερνῶν τὴν ἐκκλησίαν ταύτην μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου τοῦ προκατόχου του, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἤγειρε καὶ ἴδιον ναόν. Μετὰ τριακονταετῆ λίαν καρποφόρον ποιμαντορίαν ἀποθανὼν τῷ 486, ἐνεγράφη ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ καὶ ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 10 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Κὲντ (Kent), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ζωγράφος (1685—1748). Ἐμαθήτευσεν ὡς χρωματιστὴς ἁμαξῶν, ἔπειτα δὲ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου ἤρξατο ἐκτελῶν προσωπογραφίας καὶ ἱστορικοὺς πίνακας. Ὁ Οὐώλπολ εἰς τὸ ἔργον του «Ἀνέκδοτα ζωγραφικῆς» τὸν θεωρεῖ ὡς κατώτερον τοῦ μετρίου ὡς ζωγράφον. Δ. Σ. Δ.

— **Κὲντ** (Kent), ***Ἐδουάρδος - Αὔγουστος, δοὺξ τοῦ—***. Τέταρτος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Γ' (1767—1820). Ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας διεκρίθη διὰ τὴν σπατάλην του καὶ εἶναι ὀνομαστὸς διὰ τὰ μεγάλα χρέη του. Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὴν Μαρτινίκαν τῷ 1799, προήχθη εἰς στρατηγὸν καὶ τῷ 1802 διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Γιβραλτάρ. Ἕνεκα ὅμως τῶν ἀντιπαθειῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν εἰς τὸν στρατόν, προεκλήθη στάσις, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἀνάκλησίς του (1803). Τῷ 1816, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς καταδιώξεις τῶν δανειστῶν του, κατέφυγεν εἰς τὰς Βρυξέλλας καὶ τῷ 1818 ἐνυμφεύθη τὴν Βικτωρίαν - Μαρίαν - Λουΐζαν, χήραν τοῦ πρίγκηπος Καρόλου τοῦ Λάϊνινγκεν καὶ θυγατέρα τοῦ διαδόχου τοῦ Σὰξ - Κοβούργου. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ἡ Ἀλεξανδρίνα Βικτωρία, ἥτις ἐγένετο κατόπιν βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Βικτωρία. Μ. Δ. Β.

— **Κὲντ** (Kent), ***Ἰάκωβος***. Ἀμερικανὸς νομοδιδάσκαλος (1763—1847). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον Γέϊλ, τῷ δὲ 1793 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην. Ἀπὸ τοῦ 1793—1798 ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῶν νομικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολομβίας καὶ μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ ἀκολούθως διωρίσθη δικαστὴς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῆς πολιτείας, ἀνώτατος δικαστὴς καὶ καγκελλάριος τῆς Νέας Ὑόρκης. Τῷ 1822 ἐγένετο μέλος τῆς ἀναθεωρητικῆς τοῦ συντάγματος ἐπιτροπῆς. Αἱ διαλέξεις του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐξεδόθησαν εἰς τετράτομον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σχόλια ἐπὶ τῆς ἀμερικανικῆς νομοθεσίας» (1826—1830). Ἡ πολυμάθεια, τὸ διαυγές του ὕφος, τὸ εὐμέθοδον ἐν τῷ ἔργῳ κατατάσσουν τὸν Κὲντ μεταξὺ τῶν διαπρεπεστέρων νομοδιδασκάλων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἔγραψε καὶ «Σχόλια ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου». Δ. Σ. Δ.

Κὲντ (Kent) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαῖον ἀγγλοσαξωνικὸν βασίλειον, ὅπερ ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ὁμωνύμου σημερινῆς κομιτείας. Λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως, γειτνιαζούσης πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην, ἔπαιξεν ἀνέκαθεν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἱστορία του ἄρχεται ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς εἰς αὐτὸ τῶν Σαξώνων ἀρχηγῶν Χένγκιστ καὶ Χόρσα τῷ 455. Ὁ Χένγκιστ μάλιστα θεωρεῖται ὁ πρῶτος αὐτοῦ βασιλεύς. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἦτο τὸ σημαντικώτερον ἐκ τῶν πολλῶν ἀγγλοσαξωνικῶν βασιλείων, εἰς τὰ ὁποῖα διῃρεῖτο ἡ Ἀγγλία. Τῷ 560 βασιλεὺς αὐτοῦ ἐγένετο ὁ *Ἐθελβέρτος* (βλ. λ.), τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόγονοι ἐβασίλευσαν ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδα. Περὶ τὸ 700 διῃρέθη εἰς δύο βασίλεια, τὰ ὁποῖα μετ' ὀλίγον κατέστησαν ὑποτελῆ ἄλλων ἀγγλοσαξωνικῶν γειτονικῶν βασιλείων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ Κὲντ ἠγωνίσθη γενναίως κατὰ τῶν Νορμαννῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ ἐξέλιπον, ἡ δὲ ἀνωτάτη ἐξουσία περιήρχετο εἰς δύο κόμιτας. Βραδύτερον τὸ Κὲντ ἐγένετο μία μόνον κομιτεία ὑπὸ ἕνα κόμιτα, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἄρχων καὶ τῆς πρὸς Ν αὐτοῦ πολιτείας τοῦ Σώσσεξ. Τῷ 1465 ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος τοῦ Κὲντ προήχθη εἰς τὸν τοῦ μαρκησίου καὶ τῷ 1710 εἰς τὸν τοῦ δουκὸς τοῦ Κέντ. Τῷ 1888 τμῆμα τῆς κομιτείας τοῦ Κὲντ προσηρτήθη εἰς τὴν κομιτείαν τοῦ Λονδίνου. Πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου ἦτο ἡ *Καντερβουρία*. Μετὰ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ εἰς δύο βασίλεια, πρωτεύουσα τοῦ ἑτέρου εἶχε γίνει ἡ *Ρότσεστερ*.

—**Κὲντ** (Kent). Κομιτεία τῆς Ἀγγλίας, πρὸς τὰ ΝΔ αὐτῆς, μεταξὺ τοῦ Λονδίνου, τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ταμέσεως, τῶν κομιτειῶν τοῦ Σώσσεξ καὶ τοῦ Σάρρεϋ καὶ τῆς θαλάσσης τῆς Μάγχης. Ἔχει ἐπιφάνειαν 3.949 τ. χλμ. καὶ 1.141.867 κατ. Διαιρεῖται εἰς ἓξ περιφερείας μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Μαίηντοτον*. Εἶναι χώρα πεδινή, διασχιζομένη πρὸς τὸ κέντρον αὐτῆς ὑπὸ λόφων, οἵτινες σχηματίζουν εὐφόρους πεδιάδας καὶ δασώδεις κοιλάδας. Ἀρδεύεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, οἱ σημαντικώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Μέντουαιχ*, ὁ *Ντάρεντ* καὶ ὁ *Στούρ*. Ἔχει ἀκμαιοτάτην βιομηχανίαν παντὸς εἴδους καὶ ἰδίως χάρτου, μηχανῶν, τσιμέντου, κεραμευτικῆς, καθὼς καὶ ἁλιείαν ὀνομαστῶν ὀστρέων. Ἔχει ἐπίσης πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα καὶ καλοὺς λιμένας, διὰ τῶν ὁποίων ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸ Κὲντ ἀπεβιβάσθησαν τὸ πρῶτον οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Σάξωνες, ἐν αὐτῇ δὲ ἐκήρυξε τὸν Χριστιανισμὸν ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος. Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν μνημείων εἶναι αἱ μητροπόλεις τῆς Καντερβουρίας καὶ τοῦ Ρότσεστερ καὶ τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον τοῦ Λήτζ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφυλακίσθησαν ὁ Ριχάρδος Β' καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Ναβάρρας.

—**Κὲντ** (Kent) /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα διαφόρων πόλεων καὶ διοικητικῶν περιοχῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι διοικητικὴ περιοχὴ ἢ κομιτεία ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μίσιγκαν, ἔχουσα 1200 τ. χλμ. ἔκτασιν, 183,041 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Γκρὰν - Ραπίντ*. Μ. Δ. Β.

— **Κέντ, *σπήλαιον τοῦ—*** (Kent's Holle). Σπήλαιον ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Ντέβον, κείμενον παρὰ τὸ Τορκύ. Εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ 1824 καὶ ἑξῆς ἀνευρεθέντα παλαιοντολογικὰ καὶ προϊστορικὰ λείψανα. Μεταξὺ τούτων εἶναι διάφορα ὅπλα, ἐργαλεῖα καὶ ὀστᾶ ζῴων τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς, ἐκλειψάντων σήμερον. Κατὰ πρῶτον εὑρέθησαν ἀντικείμενα τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, ὑπὸ τὸ δεύτερον ὅμως καὶ τὸ τρίτον στρῶμα ἀνεκαλύφθησαν ἀντικείμενα τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, τῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου, τοῦ ὀρειχάλκου καὶ τῆς νεολιθικῆς. Εἶτα εὑρέθη καὶ ἕτερον στρῶμα, περιέχον ὀστᾶ ὑαίνης, λέοντος, μαμμούθ κτλ. Μ. Δ. Β.

Κεντὰλ (Quental), ***Ἀντέρο ντὲ—***. Πορτογάλος ποιητὴς καὶ φιλόσοφος (1842—1891). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Λισσαβῶνος καὶ τῆς Κοΐμπρας, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψεν αὐτά, διὰ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν λογοτεχνίαν, δημοσιεύσας εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν τὰ πρῶτά του τραγούδια. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς φιλολογικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπαναστάσεως τῶν «νεαρῶν Πορτογάλων», ἐδημοσίευσε δὲ πολυάριθμα ἄρθρα, κριτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ διεξήγαγε σφοδρὰν πολεμικὴν κατὰ τῶν ἀντιπάλων του διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἰδεῶν των, ἀποδίδων εἰς τὴν μοναρχίαν καὶ τὸν καθολικισμὸν τὴν κατάπτωσιν τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἀρίστων λυρικῶν τῆς Πορτογαλίας, γράψας καὶ πολλὰ πεζὰ ἔργα, φιλολογικὰ καὶ γραμματολογικά. Τὰ ἔργα αὐτοῦ διαπνέονται ὑπὸ μεγάλης ἀπαισιοδοξίας, ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὴν νευρασθένειαν ἐξ ἧς ἔπασχε καὶ συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ηὐτοκτόνησεν εἰς τὴν μικρὰν παραθαλασσίαν πόλιν Βίλλα ντὸ Κοννté. Μεταξὺ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Βεατρίκη» ποίημα (1863), «Σύγχρονοι ᾠδαί» (1865), «Ρωμαντικαὶ ἄνοιξεις» (1872), «Σονέττα» (1886 καὶ 1890), μεταφρασθέντα εἰς πολλὰς γλώσσας, «Σύγχρονος σοσιαλισμός» (1871), «Σκέψεις ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας ἐν Πορτογαλίᾳ» (1872), «Γενικαὶ τάσεις τῆς φιλολογίας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» (1890) κτλ. Μ. Δ. Β.

Κένταλ (Kendal) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βορείου Ἀγγλίας, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Οὐεστμόρελαντ, κειμένη ἐγγὺς τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου Μόρεκαμπ. Συγκοινωνεῖ σιδηροδρομικῶς καὶ διὰ διώρυγος μετὰ τῆς πρὸς Ν κειμένης Λαγκαστρίας, ἀφ' ἧς ἀπέχει 34 χιλμ., καὶ ἔχει ἐργοστάσια κατασκευῆς γεωργικῶν μηχανῶν, χαρτοβιομηχανίαν, καπνοβιομηχανίαν, ἐριουργίαν κλπ. Εἶναι παλαιὰ πόλις μὲ ὡραῖον ναὸν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἐν τῷ μέσῳ μαγευτικοῦ τοπίου. Κάτ. (1926) 13,950. Χ. Δ.

κενταλλενίτης (ὁ) (Kentallenit) /*Ὀρυκτολ.*/. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνειον τῆς οἰκογενείας τῶν συηνιτῶν μὲ γρανιτοειδῆ ἱστόν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ μονζονίτου. Οὐσιῶδες ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν αὐτοῦ εἶναι οἱ ἄστριοι καὶ ὁ ὀλιβίνης. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Β.

κένταρχος (ὁ). Ἐλέγετο οὕτως ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ ὁ ἑκατόνταρχος, ὁ ἄρχων δηλαδὴ ἑκατὸν

Digitized by Google

ἀνδρῶν. Ἦτο ὁ ἀμέσως ὑπὸ τὸν ταγματάρχην (κόμιτα ἢ τριβοῦνον) ἀξιωματικός. Ὑπὸ τὸν κένταρχον ἦσαν οἱ πεντηκόνταρχοι καὶ ὑπὸ τούτους οἱ δέκαρχοι. Κένταρχος ἐλέγετο ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ κυβερνήτης πλοίου ἑκατὸν ἀνδρῶν. Ν. ΚΛΕ

Κένταρχος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σερίφου τῆς ἐπαρχίας Κέας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 116. Ι. Σ. Σ.

κενταύριον (τὸ) (Centaurea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν 400 εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῶν παραμεσογείων χωρῶν, τῶν Καναρίων νήσων, τῆς Περσίας, τῶν ἰνδικῶν παραλίων κτλ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κενταύριον τὸ μικρόν*, ἔχον φαρμακευτικὰς ἰδιότητας, *κενταύριον τὸ ὀρεινὸν* (Centaurea montana), *κενταύριον τὸ ἀνατολικὸν* (Centaurea orientalis), *κενταύριον τὸ μακροκέφαλον* (Centaurea macrocephala), *κενταύριον τὸ εὐῶδες* (Centaurea odorata), κοσμητικά, *κενταύριον τὸ ἄλπειον* (Centaurea alpina), φυτὸν πολυετὲς φέρον φύλλα γυμνά, χρώματος κυανοπρασίνου, *κενταύριον τὸ κτενοειδὲς* (Centaurea cristata), *κενταύριον τὸ λαμπρὸν* (Centaurea splendens), *κενταύριον τὸ δίχρουν* (Centaurea dichroantha), *κενταύριον τὸ αὐστριακὸν* (Centaurea austriaca) κτλ.

Κενταύριον.
[α=ἄνθος.]

Τὸ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ ἀπαντῶν *μικρὸν κενταύριον* ἀναφέρεται εἰς τὸ εἶδος *κενταύριον ἡ ἐρυθραία*. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὰ πλεῖστα εἴδη ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: *μπλουέ, ἀσκόλυμπρος, φόνος, καλὰ ἄνθη, ἀλιβάρβαρα, σαλιβάρβαρα, φαλαρίδα*. Κ. ΠΑΠ.

— **κενταυρίου** τοῦ ***μικροῦ πόα*** (Herba centaurii minoris) *[Φαρμ.]* Παραγωγὸν φυτὸν τῆς πόας ταύτης εἶναι ἡ *ἐρυθραία τὸ κενταύριον* (Erythraea centaurium), ὅπερ εἶναι διετὲς φυτὸν ἀνθοῦν κατ' Ἰούλιον ἢ Σεπτέμβριον, βλαστάνει δὲ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ βόρειον Ἀφρικὴν καὶ Ἀμερικήν. Τὸ φυτὸν τοῦτο κόπτεται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως· μετὰ τὴν συλλογὴν ἡ πόα ξηραίνεται καὶ πωλεῖται εἴτε ὁλόκληρος εἴτε τετμημένη. Ἔχει ὀσμὴν καὶ γεῦσιν ἰσχυρῶς πικρὰν καὶ δριμεῖαν, ὀφειλομένην εἰς τὸ ἄνθος. Ἀναγράφεται ἐνίοτε ἡ πόα εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν ὡς ἔγχυμα ἢ ἐκχύλισμα, ὡς καθαρτικὸν τοῦ αἵματος, εὐστόμαχον καὶ ἀντιπυρετικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ γαστρικὰς διαταραχὰς καὶ ἐμέτους. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν ἐκχυλίσματος, λαμβάνει δὲ ἐπίσης μέρος εἰς τὸ πικρὸν βάμμα (Tinctura amara), τὰ πικρὰ εἴδη (Species amara) καὶ τὸν πικρὸν οἶνον (Vinum amara), ὡς καὶ εἰς διάφορα μυστήρια φάρμακα. Ἐκλήθη τὸ φυτὸν κενταύριον πρὸς τιμὴν τοῦ Χείρωνος τοῦ Κενταύρου. Κ. Γ. Μ.

κενταυρομαχία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐκ τῶν διαφόρων μαχῶν τῶν *Κενταύρων* ὀνομαστοτέρα ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ μάχη Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν, ἥτις καὶ κυρίως καλεῖται κενταυρομαχία καὶ ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου μὲ τὴν γιγαντομαχίαν καὶ ἀμαζονομαχίαν προσφιλὲς θέμα τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἀφ' ὅτου αὗται προσέλαβον βαθύτερα ἐννοίαν καὶ ἔγιναν τὰ μυθικὰ πρότυπα τῶν ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀποβᾶσαι ἀπὸ ὕμνων τῶν πράξεων τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων ὕμνοι ἱστορικῶν ἡρωϊκῶν πράξεων (περὶ τῆς κενταυρομαχίας ἐν τῇ τέχνῃ βλ. λ. *Κένταυρος*). ΚΑΨ

Κένταυρος (ὁ). Μυθολογικὸν τέρας κατὰ τὸ μὲν ἥμισυ ἄνθρωπος, κατὰ δὲ τὸ κάτω ἥμισυ ἵππος.

— *[Μυθολ.]* Ὁ μῦθος τῶν *Κενταύρων* ἦτο ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο καὶ ἠσχολήθησαν μὲ αὐτὸν Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι μυθογράφοι, ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, οἵτινες, χειριζόμενοι αὐτὸν κατὰ τὴν ἰδίαν ἕκαστος ἔμπνευσιν, διέπλασαν ποικίλους παραλλαγὰς τοῦ ἀρχικοῦ μύθου.

Κυριωτέρα κοιτὶς τοῦ μύθου τούτου εἶναι ἡ Θεσσαλία καὶ μάλιστα τὸ Πήλιον. Κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Β, 743) οἱ Κένταυροι, ἄγρια δασύθριξ (Φῆρες λαχνήεντες) φυλὴ τῆς ἱπποτρόφου Θεσσαλίας, κατῴκουν τὴν μεταξὺ Ὄσσης καὶ Πηλίου θεσσαλικὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεδιώχθησαν πρὸς τὴν χώραν τῶν Αἰθίκων, κατὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Πίνδου, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Λαπιθῶν Πειρίθου. Ἡ μεταξὺ Ὄσσης λοιπὸν καὶ Πηλίου μάχη τῶν Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν, ἡ *κενταυρομαχία*, ἦτο ἐπανάληψις τῆς μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Ὄσσης μάχης τῶν Θεῶν καὶ Γιγάντων, τῆς γιγαντομαχίας. Ἡ ἀγρία ὅμως φυλὴ τῶν Κενταύρων τῶν ὁμηρικῶν χρόνων μετεμορφώθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν ποιητῶν (ἀπὸ τοῦ Πινδάρου καὶ ἐφεξῆς) καὶ τῶν μυθογράφων εἰς διφυῆ τέρατα, τῶν ὁποίων τὸ ἄνω μὲν ἥμισυ σῶμα ἦτο ἀνθρώπινον, τὸ κάτω δὲ ἵππειον. Τὴν μορφὴν των ταύτην ὤφειλον, κατὰ τοὺς μύθους, εἰς τὴν ἀφύσικον μεῖξιν τῶν γονέων των, ἐλέγετο δηλαδὴ ὅτι ἐκ μὲν τῆς μείξεως τοῦ θρασέος καὶ ἀσεβοῦς *Ἰξίονος* καὶ μιᾶς νεφέλης, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ζεὺς εἶχε δώσει τὴν μορφὴν τῆς ἐρασθείσης ὑπ' ἐκείνου Ἥρας, ἐγεννήθη ὁ τερατόμορφος Κένταυρος, ἐκ δὲ τῆς μείξεως τούτου μὲ τὰς βοσκούσας εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πηλίου φορβάδας τῶν Μαγνήτων ἐγεννήθη ἡ ἀγέλη τῶν Κενταύρων μὲ τὴν προρρηθεῖσαν μορφήν, ὑπενθυμίζουσαν συγχρόνως τὴν μορφὴν τοῦ πατρός των καὶ τὴν μορφὴν τῶν μητέρων των. Τὰ διάφορα ὀνόματα τῶν τεράτων τούτων, τῶν ὁποίων ἐναργῶς διεκρίθησαν ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ μυθογράφων οἱ Κένταυροι *Νέσσος*, *Φόλος* καὶ *Χείρων*, εἶναι συνήθως τὰ ἑξῆς: *Ἄγριος, Μελανεύς, Μέρμερος, Δημολέων, Ἄρκτος, Λύκος, Βιάνωρ, Εὐρύνομος, Τηλεβόας, Ἐρίγδουπος, Ὑλλαῖος, Δρύαλος, Πευκίδας, Φελεγραῖος, Πύρετος, Κρηναῖος κλπ.*, ἅτινα ἐκφράζουν τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς φύσεως (πῦρ, βροντήν, κεραυνὸν κτλ.) ἢ τὰ ἄγρια ζῷα. Τὰ ὀνόματα των ταῦτα, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τοῦ πρώτου Κενταύρου, μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ Κένταυροι εἶναι οἱ φοβεροὶ δαίμονες τῆς καταιγίδος, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ὁποίας οἱ πεφοβισμένοι Ἄριοι λαοὶ ἐφαντάζοντο ὅτι ἤκουον ἀγρίας κραυγὰς μαχομένων,

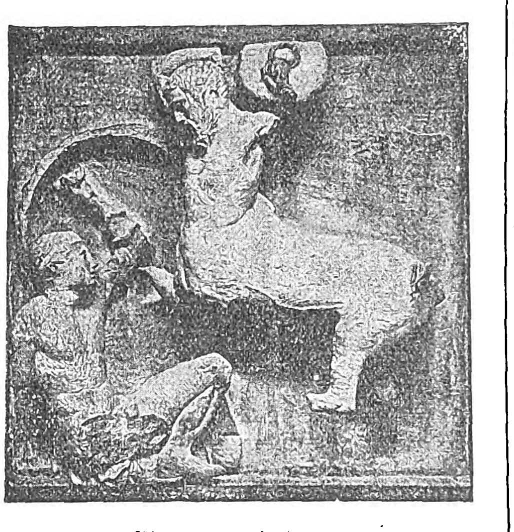

Κένταυρος καὶ Λαπίθης.
[Μετόπη τοῦ Παρθενῶνος.]

χρεμετισμούς, ὑλακάς, μυκηθμοὺς καὶ τὰ παρόμοια. Ὁ πόλεμος Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν προεκλήθη, κατὰ τὸν περὶ αὐτοῦ μῦθον, ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας: Κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου καὶ τῆς Ἱπποδαμείας. μεταξὺ τῶν κεκλημένων, τῶν συγχρόνων ἡρώων (Θησέως καὶ ἄλλων), ἦτο καὶ ὁ συγγενὴς τοῦ Πειρίθου Κένταυρος Εὐρυτίων. Οὗτος πιὼν κατὰ τὸ γαμήλιον συμπόσιον πλείονα τοῦ δέοντος οἶνον ἐμεθύσθη καὶ ἐν τῇ μέθῃ του ἀπεπειράθη ν' ἀπαγάγῃ τὴν Δηιδάμειαν ἢ Ἱπποδάμειαν. Διὰ

Ἡρακλῆς καὶ Νέσσος.
[Ἀττικὴ ἀγγειογραφία.]

τὴν αὐθάδειάν του ταύτην ἐξωργίσθησαν οἱ κεκλημένοι ἥρωες καὶ τὸν ἐξεδίωξαν ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Πειρίθου, ἀφοῦ ἀπέκοψαν τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτά του. Οἱ ἄλλοι Κένταυροι ἔσπευσαν τότε νὰ ἐκδικηθοῦν καὶ ὡπλισμένοι μὲ ὀγκώδεις βράχους καὶ πελώρια πεῦκα εἰσώρμησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πειρίθου καὶ ἤρχισαν ν' ἀπάγουν νεανίας καὶ νεάνιδας ἐξ αὐτῶν. Κατὰ τούτων ἐπετέθησαν οἱ κεκλημένοι ἥρωες ὑπὸ τὸν Θησέα καὶ Πειρίθουν καὶ μετὰ πεισμονα ἀγῶνα σώματος πρὸς σῶμα κατίσχυσαν τῶν Κενταύρων καὶ ἀπώθησαν τούτους πρὸς τὰς ὑπωρείας τῆς Πίνδου. Ἡ μάχη αὕτη μεταξὺ δύο ὁμόρων φύλων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι λαὸς πεπολιτισμένος καὶ ἐξημερωμένος, τὸ ἕτερον δὲ στίφος ἀγρίων, ἐθεωρήθη ὡς συμβολίζουσα τὴν πάλην τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, ὡς ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, κατὰ τῶν λαῶν τῶν βαρβάρων, ὡς ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς Πέρσας, τοὺς Γαλάτας καὶ ἄλλους, καὶ διὰ τοῦτο κατέστη τὸ προσφιλὲς θέμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας. Εἶναι κατὰ ταῦτα οἱ Κένταυροι ἡ ἄρρην μορφὴ τῶν Ἀμαζόνων, αἵτινες ἐπίσης ἐξεπροσώπουν τοὺς βαρβάρους λαούς, καὶ ἡ μάχη αὐτῶν ἡ κοινή, ἡ κενταυρομαχία, ὡς ὡς καὶ ἡ μάχη ἑκάστου αὐτῶν, τοῦ Εὐρυτίωνος, τοῦ Νέσσου, τοῦ Φόλου, καὶ ἡ ἀμαζονομαχία, εἶναι ἡ πάλη τῶν ἡλιακῶν θεῶν καὶ ἡρώων κατὰ τῶν δαιμόνων τῆς καταιγίδος. Ἐκτὸς ὅμως τῶν εἰρημένων περὶ Κενταύρων παραδόσεων ἐπεχωρίαζον ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἄλλης φύσεως περὶ αὐτῶν παραδόσεις. Οὕτως ἐλέγετο, ὅτι οἱ κατοικοῦντες τὰς κλιτῦς τοῦ Πηλίου Κένταυροι ἐγνώριζον τὰς ὑγιεινὰς ἰδιότητας τῶν ἀπειροπληθῶν τοῦ ὄρους τούτου φυτῶν καὶ ὅτι ἐθεράπευον διὰ τούτων διαφόρους νόσους. Ἡ κοινὴ ὅμως αὕτη ἰδιότης ὅλων τῶν Κενταύρων κατέστη σὺν τῷ

Ἡ κενταυρομαχία τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός.

χρόνῳ τὸ μοναδικὸν προνόμιον ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Χείρωνος, τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτὴρ ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀδελφῶν του. Ἐκτὸς τῆς Θεσσαλίας ἐπεχωρίαζεν ὁ μῦθος τῶν Κενταύρων ἰδίως εἰς τὴν περὶ τὸ ὄρος Φολόην χώραν τῆς Πελοποννήσου. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— *[Τέχνη]* Μεικτῆς ὑποστάσεως ὄντα, ὅπως οἱ *Κένταυροι* καὶ ἄλλα παραπλήσια, ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἀρχαίας τέχνας ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἀκόμη ἐποχῆς καὶ εἰς διάφορα μνημεῖα, ἐτεοκρητικά, βαβυλωνιακά, ἐτρουσκικὰ κ.ἄ. Κυρίως ὅμως ἡ ζωηρὰ φαντασία τῶν Ἑλλήνων τῆς ἱστορικῆς περιόδου ἐχρησιμοποίησε, τόσον εἰς τὴν πλαστικήν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἀγγειογραφίαν, ὡς θέμα τοὺς Κενταύρους, διαμορφώσασα τὸν τέλειον τύπον αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος οἱ Κένταυροι δὲν χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν τέχνην ὡς διακοσμητικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ κυρίως ὡς μυθολογικὸν θέμα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν ἄλλων μυθολογικῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα εἰσεδέχθη τότε ἡ ἑλληνικὴ τέχνη. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ εἰς τὴν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἔπαιξαν ἀξιόλογον ῥόλον καὶ ἦτο κοινοτάτη ἡ πίστις περὶ τῆς ὑπάρξεώς των, ἡ μορφή των ὅμως ἦτο συγκεχυμένη εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ καὶ ἡ τέχνη ἐταλαντεύθη ἐπὶ μακρόν, διὰ νὰ προσδιορίσῃ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὸν τελικὸν τύπον τοῦ Κενταύρου, συμφώνως πάντως πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς μεικτῆς αὐτῶν φύσεως, ἀνθρώπου - ἵππου.

Κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ, οἱ Κένταυροι παρεστάθησαν ὡς τέλειοι ἄνθρωποι, μὲ προσηρτημένον ὄπισθεν τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ ἑνὸς ἵππου. Τὸ οὕτω παραχθὲν τέρας εἶχε πρόσθια σκέλη ἀνθρώπινα καὶ τὰ ὀπίσθια σκέλη ἵππου. Τοιούτους βλέπομεν τοὺς Κενταύρους εἰς παλαιοτάτας ἀπεικονίσεις, ἐπὶ ἐλάσματος χαλκοῦ εἰς Ὀλυμπίας, ἀποκειμένου νῦν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν, καὶ ἐπὶ πρωτοκορινθιακῶν μικρῶν ἀγγείων. Ἡ τοιαύτη ὅμως παράστασις ἦτο ἀντικαλλιτεχνική, ἐπειδὴ τὸ τέλειον ἀνθρώπινον σῶμα μὲ τὰ σκέλη του, ἔχον τὴν ἱκανότητα νὰ κινηθῇ μόνον ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐφαίνετο ὡς νὰ σύρῃ νεκρὸν τὸ προσηρτημένον ὄπισθεν μέρος τοῦ ἵππου. Ὡς ἐκ τούτου

Ροῦμπενς: Μάχη Λαπιθῶν καὶ Κενταύρων.

ἡ τοιαύτη παράστασις δὲν ἐπέζησεν. Εἰς τὰ ἀγγεῖα τῶν περὶ τὸ 600 π. Χ. χρόνων (ἀγγεῖον τοῦ Νέσσου) βλέπομεν ἤδη τὸν ἐπικρατήσαντα καλλιτεχνικὸν τύπον τοῦ Κενταύρου, ἀπαρτιζόμενον ἀπὸ ἀνθρώπινον κορμὸν μέχρι τῆς ὀσφύος μετὰ χειρῶν καὶ ἀπὸ ὁλόκληρον σχεδὸν σῶμα ἵππου,

Digitized by Google

πλὴν τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἡ τοιαύτη σύνθεσις, ἔχουσα τέσσαρα σκέλη ἵππου, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἑνότης τῆς κινήσεως, ἦτο μᾶλλον ἁρμονικὴ καὶ ἐπεκράτησεν ἀπολύτως.

Ἤδη, εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα παραδείγματα, ὁ Κένταυρος δὲν εἰκονίζεται μόνος, ὡς διακοσμητικὸν θέμα, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τοὺς διώκτας του ἥρωας, κυρίως τὸν Ἡρακλῆ. Τὸ ὅτι ὅμως ὁ Κένταυρος ἐπεκράτησεν ὡς θέμα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἰδίως τῆς μεγάλης πλαστικῆς τῶν κλασσικῶν χρόνων, τοῦτο ὀφείλεται κυρίως, διότι ἐξαιρέτως ἠγαπήθη ἡ σύνθεσις τῆς *κενταυρομαχίας*

Κένταυρος καὶ Ἔρως.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

ἡ εἰκονίζουσα τὴν μάχην Λαπιθῶν κατὰ Κενταύρων. Ἡ σύνθεσις αὐτή, ὡς καλλιτεχνικὸν θέμα, ἔλαβε μεγάλην ἐπίδοσιν καὶ ἐξέλιξιν καὶ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην παραλλήλως πρὸς τὰς συνθέσεις τῆς γιγαντομαχίας καὶ ἀμαζονομαχίας. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους οἱ Ἕλληνες ἠσμενίζοντο νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὰ θέματα αὐτά, ἅτινα εἶχον προσλάβει καὶ ἠθικὸν περιεχόμενον, καθόσον εἰκόνιζον τὴν σύγκρουσιν τοῦ πνεύματος τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως πρὸς τὰς ἀνυποτάκτους ὁρμὰς τῶν ἀνόμων καὶ ἐνστικτωδῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσώπευον χαρακτηριστικῶς οἱ Κένταυροι. Οἱ Ἀθηναῖοι μάλιστα καλλιτέχναι εἶχον λόγον νὰ κολακεύωνται καὶ ἰδιαιτέρως ἐκ τοιούτων ἀναπαραστάσεων, καθόσον ἦτο γνωστὸν ἐκ τῆς μυθολογίας τὸ ἐνεργὸν μέρος, τὸ ὁποῖον ἔπαιξε κατὰ τὴν κενταυρομαχίαν ὁ Ἀθηναῖος ἥρως Θησεύς. Ὡς ἐκ τούτου ἦτο ἑπόμενον καὶ ἡ ὅλη ἔκφρασις τῶν Κενταύρων νὰ προσλάβῃ κάτι τὸ κτηνῶδες, ὅπερ ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς πλατυπροσωπίας, τῆς σιμῆς ῥινός, τῶν παχέων χειλέων, τοῦ πυκνοῦ καὶ ἀπλωτοῦ πώγωνος κ. ἄ.

Μωσαϊκὸν παριστῶν Κενταύρους ἐναντίον πανθήρων.
[Βίλλα Ἀδριανοῦ.]

Πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς κενταυρομαχίας εὑρίσκομεν εἰς τὸ δυτικὸν ἀέτωμα τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, εἰς τὰς μετόπας τοῦ Παρθενῶνος, εἰς τὴν δυτικὴν ζωφόρον τοῦ λεγομένου Θησείου, εἰς τὸ Ἡρῷον τῆς Τρύσης ἢ τοῦ Γκιόλμπασι τῆς Λυκίας, τὴν θόλον τῶν Δελφῶν, εἰς ζωφόρον τοῦ Μαυσωλείου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ κ. ἄ. Τὰ ἀνωτέρω εἶναι τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν περισωθέντων πλαστικῶν ἔργων εἰκονιζόντων κενταυρομαχίαν, ἀλλὰ παραδίδεται ὅτι καὶ διὰ τοὺς ζωγράφους τὸ θέμα ἦτο ἐπίσης ἀγαπητόν. Οὕτως ὁ Πολύγνωτος εἶχε ζωγραφήσει κενταυρομαχίαν εἰς τὸ Θησεῖον.

Διάφορος ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν μνημονευθεισῶν συνθέσεων ἦτο ὁ παραδιδόμενος πίναξ τοῦ Ζεύξιδος, ὅστις ἀπεικόνισεν οἰκογένειαν Κενταύρων κατὰ εἰδυλλιακὸν τρόπον. Ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ κατόπιν οἱ Κένταυροι ἀπέβησαν διὰ τὴν τέχνην καὶ καθαρὰ διακοσμητικὰ θέματα· παραδίδεται αἴφνης ὅτι ὁ Ἀπατούριος ὁ Ἀλαβανδεὺς ἐζωγράφησε Κενταύρους βαστάζοντας ἐπιστύλια κ.ἄ., σὺν τῷ χρόνῳ δὲ καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ Κενταύρου ἐν τῇ τέχνῃ μετεβλήθη, προσλαβὼν κάτι τὸ παιγνιῶδες. Οὕτως εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου τῆς Ρώμης ὑπάρχουν δύο Κένταυροι, ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν Ἀριστέα καὶ Παπέα, τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ, βασανιζόμενοι ἀπὸ μικροὺς ἔρωτας, οἵτινες ἐκάθισαν εἰς τὰ νῶτά των. Τοιαῦτα ἔργα, ἐπαναλαμβάνοντα, πιθανῶς, ἑλληνιστικὰ πρότυπα, εἶχον βεβαίως καθαρῶς διακοσμητικὸν χαρακτῆρα.

[*L. Baur*, Die Kentauren 1912.]

Γ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

— [*Ἐραλδ.*] Ὁ *Κένταυρος* (Centaure) ἀνήκει εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν «χιμαιρικῶν εἰκόνων» (figures chimériques). Ἐν τοῖς θυρεοῖς τίθεται ὅπως καὶ ὑπὸ τῆς μυθολογίας παρεστάθη, ἤτοι κατὰ μὲν τὸ ἄνω ἥμισυ αὐτοῦ ὡς ἀνήρ, κατὰ δὲ τὸ κάτω ὡς ἵππος. Βαίνων πρὸς τὰ δεξιὰ ἔχει τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ κρατεῖ εἰς χεῖράς του τόξον, διὰ τοῦ ὁποίου ἑτοιμάζεται νὰ βάλῃ βέλος κατὰ τοῦ διώκοντος αὐτὸν ἐχθροῦ.

Γ. Ε. Τ.

Κένταυρος [*Μυθολ.*]. — 1) Υἱὸς τοῦ Ἰξίονος καὶ τῆς Νεφέλης (νέφους λαβόντος τὴν μορφὴν τῆς Ἥρας) καὶ πατὴρ τῶν *Κενταύρων* ἢ *Ἱπποκενταύρων* ἐκ τῶν φορβάδων τῆς Μαγνησίας. — 2) Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Στίλβης, θυγατρὸς τοῦ Πηνέως καὶ τῆς Κρεούσης, ἀδελφὸς τοῦ Λαπίθου καὶ πατὴρ τῶν Κενταύρων. Εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν προηγούμενον, πλασθεὶς διὰ παραλλαγῆς τοῦ μύθου ἐκείνου.

ΚΑΨ.

Κένταυρος [*Ἀστρον.*]. Ἀστερισμὸς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ λαμπροτέρων τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου. Εἶναι ὁρατὸς ἐκ τῶν ἐγγὺς ἢ νοτιώτερον τοῦ ἰσημερινοῦ χωρῶν, τινὲς ὅμως ἐκ τῶν ἀστέρων του ἀνέρχονται κατὰ τὸ θέρος εἰς μικρὸν ὕψος ὑπὲρ τὸν ἡμέτερον ὁρίζοντα. Ἐκτείνεται νοτίως τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Ὕδρας καὶ βορείως τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Νοτίου Σταυροῦ, ἔχων πρὸς ἀνατολὰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Λύκου ἢ Θηρίου καὶ πρὸς δυσμὰς τὸν τῆς Ἀργοῦς. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν παριστᾷ τὸν Κένταυρον Χείρωνα, εἰς ὃν ἀποδίδεται ἡ κατανομὴ τῶν ἀστέρων εἰς ἀστερισμοὺς καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὐτῶν ἐπὶ σφαίρας. Ὁ ἀστερισμὸς *οὗτος*, ὢν ἐκ τῶν σχηματισθέντων ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὅπερ ὑπομιμνήσκει τοὺς πρώτους περὶ τὴν Ὄσσαν δαμαστὰς τῶν ἵππων, ὑπέστη ποικίλας τροποποιήσεις ἐν τῇ ἀναπαραστάσει του ἐπὶ τῶν χαρτῶν τοῦ οὐρανοῦ, μὴ ἐκφευγούσας ὅμως τῆς ἀρχικῆς ἀπεικονίσεως. Οὕτως, εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χάρτας ὁ Κένταυρος φέρεται φονεύων τὸν Λύκον διὰ τοῦ δόρατος, ὅπερ ἐμπηγνύει εἰς τὸ στόμα τοῦ θηρίου, ἀμυνομένου. Εἰς τοὺς χάρτας τοῦ Bayer τὸ δόρυ εἰκονίζεται κεκαλυμμένον δι' ἀνθέων, ἐνῷ εἰς ἱσπανικὸν χειρόγραφον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀντὶ δόρατος ὁ Κένταυρος προτείνει πρὸς τὸν Λύκον ἄνθη. Εἰς τὸν ἐν Ἀμστελοδάμῳ δημοσιευθέντα τῷ 1621 ἄτλαντα (Aratea sive signa coelestia), ὁ Κένταυρος παρίσταται εἰς θριαμβευτικὴν στάσιν, φέρων τὸ δόρυ ἐπ' ὤμου καὶ κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα τὸν Λύκον, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ δόρατος αἰωρεῖται ἀνηρτημένος λαγωός. Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ Κενταύρου ἀξιολογώτεροι εἶναι δύο πρώτου μεγέθους, ὁ α καὶ ὁ β. Ὁ πρῶτος τούτων εἶναι γνωστός, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀποτελεῖ τὸν πλησιέστατον πρὸς τὴν Γῆν ἐκ τῶν λαμπρῶν ἀπλανῶν, τῆς ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεώς του ἀνερχομένης μόνον εἰς 4,3 ἔτη φωτός. Ὁ ἀστὴρ οὗτος διὰ τηλεσκοπίου ἀναλύεται εἰς διπλοῦν σύστημα, τοῦ ὁποίου τὰ δύο μέλη συμπληροῦσι τὴν περιστροφήν των

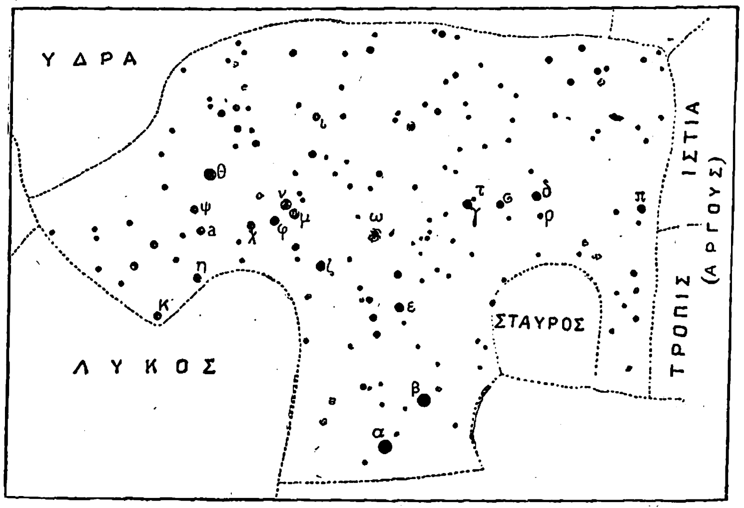

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Κενταύρου.

περὶ τὸ κοινὸν κέντρον βάρους ἐντὸς 80 ἐτῶν περίπου. Ἐκ τῶν δύο ἀστέρων ὁ εἷς, α Κενταύρου, εἶναι μεγέθους 0,33 καὶ φασματικοῦ τύπου G_0, ὁ δὲ ἕτερος μεγέθους 1,70 καὶ φασματικοῦ τύπου K_5. Ἡ παράλλαξις τοῦ ζεύγους ἀνέρχεται εἰς 0'',758±0''010, ἡ ἰδία του κίνησις εἰς 3'',68, ἡ δὲ ταχύτης μεθ' ἧς πλησιάζει τὸ ἡλιακὸν ἡμῶν σύστημα εἰς + 22 χιλιόμετρα κατὰ δευτερόλεπτον. Εἰς ἀπόστασιν 2° 11' ἀπὸ τοῦ α Κενταύρου ὑπάρχει ἀμυδρὸς ἀστὴρ μεγέθους 10.5 καὶ φασματικοῦ τύπου M, ἔχων ἰδίαν κίνησιν 3'',85 καὶ παράλλαξιν 0'',765±0'',021. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι γνωστὸς συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐγγύτατος τοῦ Κενταύρου* (Proxima Centauri), ὡς εὑρισκόμενος εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Γῆς μικροτέραν κατά τι τῆς τοῦ α Κενταύρου. Ὁ β Κενταύρου εἶναι μεγέθους 0,86 καὶ φασματικοῦ τύπου B, ἀπέχει δὲ ἀφ' ἡμῶν περὶ τὰ 88 ἔτη φωτός. Εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Κενταύρου ἀπαντῶσιν ἀρκετοὶ νεφελοειδεῖς, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ φερόμενος ὑπὸ τὸ γράμμα ω. Ὁ νεφελοειδὴς οὗτος, ὢν ἐκ τῶν διαλυτῶν, χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Herschel ὡς τὸ μέγιστον καὶ πλουσιώτερον ἀστρικὸν σμῆνος. Ἡ διάμετρος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 20', ἤτοι εἶναι περίπου τὰ ²/₃ τοῦ φαινομένου δίσκου τῆς Πανσελήνου.

Σ. Π.

Κέντερ (Keder), ***Νικόλαος.*** Σουηδὸς νομισματολόγος (1659—1735). Περιελθὼν πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης, συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἔλαβε τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ βασιλέως Καρόλου ΙΑ' νὰ ταξινομήσῃ τὰ μετάλλια τῆς βασιλικῆς συλλογῆς καὶ νὰ συνθέσῃ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ κοπέντων μεταλλίων. Ἐγένετο εὐγενὴς τῷ 1719. Τῷ 1731 ἐξέδωκε τὸν «Thesaurus numorum Sueogothicorum». Ἡ αὐτοβιογραφία του περιελήφθη εἰς τὰ «Acta litteraria Suecæ».

Θ. Β.

κέντημα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κεντῶ*, ἡ διὰ κέντρου νύξις, παρόρμησις, προτροπή: «θέλει κέντημα γιὰ νὰ σοῦ κάμῃ κάτι», «χωρὶς κέντημα δὲν κουνιέται» ‖ ἡ διὰ τῆς βελόνης διαποίκιλσις ὑφάσματος: «ξέρω κέντημα», «κάμνει καλὸ —, γρήγορο κέντημα» ‖ τὸ παριστανόμενον διὰ τοῦ κεντήματος, τὸ κεντημένο κόσμημα: «ὡραῖο κέντημα», «μεταξωτὸ —, βαμβακερὸ κέντημα», «κέντημα τῆς μηχανῆς, — τῆς χειρός».

— [*Ἐγκυκλ.*] Τὰ κεντήματα, λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν, εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ πού τὸ πρῶτον εἶδον τὸ φῶς. Εἶναι γνωστόν, ὅτι πλεῖστοι λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς οἱ Φρύγες, οἱ Λυδοί, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἑβραῖοι, σὺν τῇ κλωστικῇ, ὑφαντουργικῇ καὶ ταπητουργικῇ, ἐγνώριζον νὰ ποικίλλωσι διὰ κεντημάτων τὰ ὑφάσματα. Περικοπαὶ τῆς Βίβλου ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλεν εἰς τὸν λαόν του νὰ κεντήσῃ ἐπὶ λεπτοῦ λινοῦ ὑφάσματος διὰ χρυσῶν νημάτων καὶ συρραφῆς πολυτίμων λίθων τὰ ἱερὰ κάλυμμα τῶν δέκα ἐντολῶν. Ἄλλα ἱστορικὰ τεκμήρια τῆς ἀρχαίας κεντητικῆς εἶναι καὶ τὰ ἀνευρεθέντα κατὰ

Digitized by Google

τὰς ἐν ἔτει 1903 γενομένας ἀνασκαφὰς εἰς Θήβας (Αἰγύπτου). Ἐντὸς τοῦ τάφου τοῦ Θουθμώσεως (ΙΕ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρὶς) ἀνευρέθη τεμάχιον ἐσθῆτος, φέρον πολύχρωμα συμμετρικὰ κεντήματα. Τοῦτο μάλιστα θεωρεῖται καὶ τὸ ἀρχαιότερον τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων ἀρχαίων κεντημάτων.

Λόγος περὶ κεντήματος γίνεται ἀπὸ τῆς μυθολογίας, οὐκ ὀλίγαι δὲ εἶναι αἱ παραδόσεις, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ἐκ περιγραφῶν διαφόρων ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν. Κατὰ τὸν μῦθον τοῦ Τηρέως καὶ τῆς Φιλομήλας, αὕτη ἐγκάθειρκτος κεντᾷ τὰ δεινά της ἐπὶ πέπλου, τὸν ὁποῖον ἀποστέλλει εἰς τὴν ἀδελφήν της. Περιγράφων ὁ Ὅμηρος τὰς ἀσχολίας τῆς Ἑλένης λέγει. ὅτι ἐκέντα ἐπὶ πορφυροῦ πέπλου σκηνὰς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἰδίου γίνεται λόγος περὶ τῶν χρυσοποικίλτων πέπλων τῆς Καλυψοῦς καὶ τῆς Κίρκης. Ἐλάχιστα εἶναι τὰ διασωθέντα μέχρις ἡμῶν ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κεντήματα. Κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς τῆς Κριμαίας, ἐντὸς τάφων ἀνευρέθησαν μερικὰ τεμάχια κεντημένων ὑφασμάτων. Ἓν τῶν τοιούτων εἶναι κεντημένον διὰ μαλλίνων ποικιλοχρώμων νημάτων καὶ παριστᾷ ἱππέα, πλαισιούμενον ὑπὸ περιθωρίου αἰγοκλήματος καὶ λεπτῶν φύλλων. Τὸ ἔργον τοῦτο χρονολογεῖται πιθανῶς ἀπὸ τῆς Δ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Κατὰ τὸν Πλίνιον, μία τῶν διαφόρων ἐκδοχῶν, ἡ καὶ πιθανωτέρα ἴσως, περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κεντήματος εἶναι καὶ ἡ ἑξῆς: Διὰ νὰ καλύψωσιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν φθορὰν τῶν ἐνδυμάτων των, ἀπέκοπτον τὸ ἐφθαρμένον τεμάχιον τοῦ ὑφάσματος ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου καὶ ἐπεκόλλων ἐπ᾽ αὐτοῦ ἕτερον τεμάχιον ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτον δι᾽ ἐγχρώμου κεντήματος. Ἡ ἐπινόησις αὐτὴ προσέδιδε νέαν ὄψιν καὶ νέαν διάρκειαν εἰς τὸ φόρεμα. Τὴν μέθοδον αὐτὴν ἐφήρμοζον κυρίως εἰς κράσπεδα, ἅτινα ἐφθείροντο εὐκολώτερον. Ἐκ τούτου προῆλθε πιθανῶς ὁ συρμὸς τῶν κεντημένων κρασπέδων τῶν ἐνδυμάτων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μάλιστα ἐκεντῶντο ποικίλα εἴδη τοιούτων περιρραμμάτων ὡς διακριτικὰ ἀξιώματος, φύλου, ἡλικίας ἢ καταστάσεως.

Καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας Ρώμης πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ διασωθέντα δείγματα κεντημάτων. Ἐκ τῶν γραφομένων ὅμως ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων, ὡς τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Ὀβιδίου, τοῦ Πλινίου, διαπιστοῦται, ὅτι ἡ τέχνη αὕτη ηὐδοκίμησε καὶ ἔφθασε μάλιστα εἰς τοιοῦτον σημεῖον τελειότητος, ὥστε ἀπεκάλουν τὴν τοιαύτην ἐργασίαν ζωγραφικὴν διὰ βελόνης «acu pingere». Παρουσίαζον, λέγει ὁ Ὀβίδιος, διὰ τῶν συνδυασμῶν τῶν μαλλίνων ποικιλοχρώμων νημάτων καὶ τῆς τελείας ἰχνογραφήσεως τῶν σχεδίων, τοιαύτην ἁρμονίαν ἀποχρώσεων καὶ διακυμάνσεις φωτοσκιάσεως, οἵαν δὲν θὰ ἠδύνατο ν᾽ ἀποδώσῃ ἡ ζωγραφική. Εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ κεντήματα καὶ κατὰ τοὺς μυθολογικοὺς καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀπετέλεσαν τέχνην ἀκμάσασαν μεταξὺ ὅλων τῶν λαῶν. Ὡς ἱστορικῶς διαπιστοῦται, κεντήματα βλέπομεν τὸ πρῶτον εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ εἰς ὡρισμένα εἴδη οἰκιακῆς χρήσεως, ὡς κλινοσκεπάσματα, παραπετάσματα κλπ. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ κεντήματα λαμβάνουσιν εὐρύτερον διακοσμητικὸν χαρακτῆρα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαίωνος ἐκτελοῦνται πολυτελέστατα ἔργα κεντητικῆς δι᾽ ἐκκλησιαστικὰς διακοσμήσεις, ὡς παραπετάσματα, λάβαρα, ἱερὰ κάλυπτρα, ἄμφια, κράσπεδα, καλύμματα ἁγίων Τραπεζῶν κλπ. Τὰ τοιαῦτα κεντήματα, ἐπηρεασμένα ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε ἐν τῇ μεσημβρινῇ Εὐρώπῃ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ἐξετελοῦντο ἐπὶ βαρυτίμων ὑφασμάτων διὰ μεταξίνων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νημάτων μετὰ συρραφῆς πολυτίμων λίθων, ἄφθαστος δὲ ἦτο ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ τελειότης κεντήσεως αὐτῶν. Ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ὁ συρμὸς τοῦ πολυτελεστάτου αὐτοῦ εἴδους κεντητικῆς ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται καὶ πάλιν καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν. Τοιαύτη δὲ κατάχρησις ἐγένετο, ὥστε ἐπὶ Λουδοβίκου Ι΄ ἐξεδόθησαν εἰδικὰ διατάγματα, δι᾽ ὧν ἐπετρέπετο μόνον εἰς τοὺς ἐκ βασιλικοῦ αἵματος πρίγκιπας νὰ φέρωσι κεντημένα ἐνδύματα. Μικρογραφίαι χειρογράφων τῆς ἐποχῆς ταύτης, γλυπτικὰ ἔργα καὶ οἱ ὀλίγοι σῳζόμενοι πίνακες τοῦ ΙΓ΄, ΙΔ΄, ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, μᾶς δίδουν μίαν ἰδέαν περὶ τῆς γενικεύσεως τοῦ συρμοῦ τῶν κεντημάτων. **Πλεῖστα τῶν τοιούτων κεντημάτων ἐξετελοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων, ἅτινα ἐφιλοτέχνουν διάσημοι καλλιτέχναι.** Ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, συνεπείᾳ τῆς προοδευτικῆς ἐξελίξεως τῶν διακοσμητικῶν ἐν γένει τεχνῶν, ἑκάστη χώρα ἀρχίζει καὶ ἀναπτύσσει ἕνα ἴδιον οὕτως εἰπεῖν τύπον καὶ ρυθμὸν κεντημάτων. Ἐκείνη, ἥτις κατεῖχε τὰ πρωτεῖα τῆς τέχνης αὐτῆς, ἦτο ἡ Ἰταλία. Τὰ κεντήματα τῆς Βενετίας κατὰ πρῶτον λόγον, εἶτα δὲ τῆς Γενούης καὶ τοῦ Μιλάνου ἦσαν περιζήτητα διὰ τὴν θαυμαστήν των τέχνην καὶ ἀκριβώτατα. Κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰ. να δὲν ὑστεροῦσιν εἰς πρόοδον καὶ τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα. Τὰ τῆς Κρήτης, ὡς ἐπίσης πολλῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, Ρόδου, Κῶ, Πάτμου καὶ ἄλλων, χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἐξαιρετικῆς τέχνης καὶ καλαισθησίας.

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν ἀπὸ τοῦ ν᾽ ἀναφέρωμεν καὶ περὶ τῆς κεντητικῆς τέχνης τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ὁποίας ἡ ὀργάνωσις ἀνάγεται εἰς ἀπώτατον παρελθόν. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων οὐδὲν τεκμήριον τῆς τε ὑφαντουργικῆς των καὶ κεντητικῆς διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Ἐκ περιγραφῶν ὅμως διαφόρων ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἐξ ἀναγλύφων ἀνευρεθέντων εἰς τὰς κατὰ καιροὺς γενομένας ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς ἀποδεικνύεται, ὅτι ἦσαν γνῶσται ὅλων τῶν κλωστικῶν τεχνῶν. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαίας Νινευῆς ἔφερον εἰς φῶς ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα μᾶς δίδουν σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς καλαισθησίας καὶ συμμετρικότητος, μεθ᾽ ἧς ἐκέντων οἱ Ἀσσύριοι τὰς ἐνδυμασίας των. Ἴσης τέχνης καὶ λαμπρότητος ἦσαν καὶ τὰ ἀρχαῖα περσικὰ κεντήματα, ὡς ἐπίσης τὰ ἰνδικά, σινικὰ καὶ ἰαπωνικά.

Τεμάχιον ὑφάσματος ἐκ λινοῦ, ἀνευρεθέντος ἐντὸς τοῦ τάφου Θουθμώσεως τοῦ Δ΄ ἐν Θήβαις τῆς Αἰγύπτου, καὶ νῦν φυλασσόμενον ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ τοῦ Καΐρου.

Τὰ τελευταῖα μάλιστα αὐτὰ διεκρίνοντο διὰ τὸ ἐξωτικὸν καὶ τὴν χάριν τῶν ἀναπαραστάσεων, προκειμένου ἰδίᾳ περὶ σκηνῶν ὑπαίθρου. Εἶναι δὲ ἐξηκριβωμένον, ὅτι ἡ τέχνη τῶν κεντημάτων ἤκμασε πολὺ προγενέστερον παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ἢ ἐν τῇ Δύσει.

Σήμερον ἡ χρῆσις τῶν κεντημάτων εἶναι λίαν ἐκτεταμένη καὶ ποικίλη. Κεντημάτων ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη. Συνήθως λαμβάνουσι τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑλικοῦ, τῶν ἐργαλείων, τοῦ εἴδους τῆς βελονιᾶς, τῶν ὁποίων γίνεται χρῆσις, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς χώρας τῆς παραγωγῆς των. Λόγῳ τῆς ἀπειρίας τῶν εἰδῶν κεντημάτων καὶ μεθόδων κεντήσεως, θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ταξινομηθῶσι ταῦτα καταλεπτῶς.

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ κεντήματα δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο κατηγορίας. Τὰ *χρωματιστὰ κεντήματα*, ἤτοι τὴν δι᾽ ἐγχρώμων νημάτων, βαμβακερῶν, μαλλίνων, μεταξίνων ἢ μεταλλίνων, κέντησιν οἱουδήποτε ὑφάσματος, καὶ τὰ *λευκὰ κεντήματα* (ἀσπροκέντι). Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς δύο εἴδη: α) τὰ κεντήματα τῶν ζωγραφικῶν ἀναπαραστάσεων καὶ β) τὰ διακοσμητικά. Ἕκαστον τῶν εἰδῶν τούτων περιλαμβάνει πλεῖστα ὅσα εἴδη: κεντήματα παραπετασμάτων, μαξιλαρίων, τραπεζομανδήλων, μάκτρων, κλινοσκεπασμάτων, γυναικείων ἐσθήτων, ἱερῶν καλύπτρων, τεμαχίων ὑφασμάτων προοριζομένων διὰ διακοσμήσεις ἐπίπλων, ὡς καρεκλῶν, πολυθρονῶν, ἀνακλίντρων κλπ.

Τὸ δειγματολόγιον τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς κεντητικῆς τέχνης μᾶς παρουσιάζει πλουσιωτάτην καὶ ποικιλωτάτην συλλογὴν τοιούτων κεντημάτων, ὡς τὰ τῆς Ἀττικῆς, Στερεᾶς Ἑλλάδος, Μακεδονίας, Κρήτης, τῶν νήσων, ἀπομιμήσεις παλαιῶν ροδιακῶν καὶ βυζαντινῶν. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν τοιούτων κεντημάτων γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων, τὰ ὁποῖα εἴτε ἰχνογραφοῦμεν ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος, εἴτε ἀντιγράφομεν ἐκ προτύπων. Εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν καὶ ἐμφάνισιν τοῦ κεντήματος πρώτιστον ρόλον παίζει ἡ ἀκρίβεια τῆς σχεδιάσεως, ἡ συμμετρικότης τῆς βελονιᾶς καὶ ἡ ἐκλογὴ καὶ συναρμολόγησις τῶν διαφόρων χρωματισμῶν τῶν νημάτων. Τὰ λευκὰ κεντήματα εἶναι τὰ διὰ λευκοῦ νήματος, βαμβακεροῦ ἢ μεταξίνου, ἐπὶ λευκοῦ ὑφάσματος κεντώμενα, καὶ παρουσιάζοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναγλυφικὸν χαρακτῆρα. Δύο εἶναι κυρίως τὰ εἴδη τῆς κατηγορίας αὐτῆς, ἅτινα χαρακτηρίζουν τὴν βασικὴν μορφὴν τοῦ λευκοῦ κεντήματος: α΄) τὸ ἀκροποικιλτικὸν κέντημα (κοιν. φεστόνι), κεντώμενον συνήθως εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὑφάσματος ἐν εἴδει περιθωρίου, ὅπου ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἀποκόπτεται τὸ περισσεῦον ὕφασμα, συμφώνως πρὸς τὸ διαγεγραμμένον σχέδιον· καὶ β΄) τὸ κέντημα διπλῆς μορφῆς, τὸ παρουσιάζον τουτέστιν ἀπὸ ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τοῦ ὑφάσματος τὸ αὐτὸ εἶδος βελονιᾶς (τρυπητὸ ἢ γεμᾶτο). Ὡρισμέναι παραλλαγαὶ καὶ συνδυασμοὶ τῶν εἰδῶν τούτων ἀποτελοῦσι πλεῖστα ὅσα χωριστὰ εἴδη λευκῆς κεντητικῆς, ὡς τὰ γνωστά μας Richelieu, Golbert, Renaissance Ἑνετικόν, ἅτινα ἐλαχίστας παραλλαγὰς παρουσιάζουν μεταξύ των. Ἄλλα εἴδη λευκοῦ κεντήματος εἶναι τὰ τῶν ἀρχικῶν στοιχείων (μάρκες) διὰ τὴν διάκρισιν μαξιλαροθηκῶν, σινδονίων, ρινομάκτρων, ἐσωρρούχων κτλ. Ἐπίσης καὶ τὰ κεντήματα τ᾽ ἀπομιμούμενα τρίχαπτα. Ταῦτα ἐκτελοῦνται εἴτε δι᾽ εἰδικῆς βελονιᾶς, εἴτε διὰ τῆς ἐπιθέσεως τεμαχίων τριχάπτων, τὰ ὁποῖα ἐπικολλῶμεν ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος συμφώνως πρὸς ὡρισμένον σχέδιον, ὡς φύλλων ἢ πετάλων ἀνθέων, καὶ συναρμολογοῦμεν δι᾽ ἀσπροκεντιοῦ.

Ἐκτὸς τῶν χειροποιήτων κεντημάτων ὑπάρχουσι καὶ τὰ διὰ μηχανῶν ἐκτελούμενα. Βεβαίως ἡ ἀξία των εἶναι κατὰ πολὺ μικροτέρα τῆς τῶν χειροποιήτων, οὐχ ἧττον ὅμως ἡ κατανάλωσίς των ἀποδίδει οὐχὶ ὀλίγα κέρδη. Ἡ πρόοδος τῆς βιομηχανίας ἔχει τοσοῦτον τελειοποιήσει τὰς κεντητικὰς μηχανάς, ὥστε πολλάκις τὰ οὕτω κατασκευαζόμενα κεντήματα δυσκόλως διακρίνονται ἀπὸ τῶν χειροποιήτων. Δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον, φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ πρώτη κεντητικὴ μηχανὴ ἐφευρέθη ἐν ἔτει 1821 ὑπὸ Γάλλου μηχανικοῦ ἀγνώστου ὀνοματεπωνύμου. Ἐπίσης ἄγνωστον παρέμεινε καὶ τὸ πῶς ἦτο κατεσκευασμένη· τὸ μόνον τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἦτο πολὺ μικροῦ μεγέθους. Μετὰ τετραετίαν εἷς Γάλλος ἐπίσης, ὀνόματι Thimonier, κατεσκεύασε παρομοίαν μηχανήν, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατόπιν οὐκ ὀλίγων δυσχερειῶν καὶ πολυετῶν προσπαθειῶν κατώρθωσε νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ κόσμου. Ἡ πρώτη ὅμως κεντητικὴ μηχανή, ἡ ὁποία κατέλαβε σοβαρὰν θέσιν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Χάϊλμαν (Heilman), ἥτις ἀπὸ τοῦ 1844 ἐπεκράτησεν εἰς ὅλα τὰ μεγάλα ἐργοστάσια κεντημένων ὑφασμάτων τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἑλβετίας καὶ Γερμανίας. Ἔκτοτε καὶ εἰς ἄλλας χώρας κατεσκευάσθησαν παρόμοιαι μηχαναί, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι ἢ τροποποιήσεις καὶ τελειοποιήσεις τοῦ συστήματος τῆς μηχανῆς Χάϊλμαν.

Ἑλληνικὰ κεντήματα. Ἡ ἑλληνικὴ κεντητικὴ τέχνη ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ καλλιεργῆται μετ᾽ ἐξαιρετικῆς ἐπιμελείας καὶ καλαισθησίας καθ᾽ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Παρ᾽ ὅλας τὰς κατὰ καιροὺς ξενικὰς ἐπιδράσεις (ἀνατολικῆς τέχνης, ἑνετικῆς κλπ.), τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα διετήρησαν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τύπον. Ἀναμεταξύ των παρουσιάζουσι πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικά, ὡς λ. χ. τὰ αὐστηρῶς σχηματοποιημένα slylisés) θέματά των. Τὰ κεντήματα ὅμως ἑκάστης περιφερείας διακρίνονται καὶ ὑπὸ ὅλως ἰδίου τοπικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, χαρακτῆρος. Τὰ εἴδη των βεβαίως εἶναι πλεῖστα. γενικῶς ὅμως δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν ταῦτα εἰς δύο κατηγορίας: α) εἰς τὰ κεντήματα τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται τὰ κεντήματα Ἀττικῆς, Θηβῶν, Λεβαδείας, Ἀραχώβης, Εὐβοίας, Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης καὶ β) εἰς τὰ κεντήματα τῶν νήσων, Ἑπτανήσου, Κρήτης, Βορείων καὶ Νοτίων Σποράδων, Κυκλάδων, Μυτιλήνης, Χίου, Σάμου κλπ. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὰ κεντήματα τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος παρουσιάζουσι τύπον κάπως τραχὺν εἴς τε τὰ σχέδιά των καὶ εἰς τὴν τεχνικήν των, ἀντικατοπρίζοντα τὴν νοοτροπίαν καὶ φύσιν ἐν γένει τῶν κατοίκων τῶν μερῶν αὐτῶν, ἐνῷ τὰ τῶν νήσων ἔχουσι κάτι τὸ πλέον ἐκλεπτυσμένον, τὸ τερπνὸν καὶ εὔχαρι. Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ἐπίσης δυνάμεθα νὰ τὰ ταξινομήσωμεν εἰς δύο κατηγορίας, εἰς τὰ διακοσμητικὰ διαφόρων εἰδῶν οἰκιακῆς χρήσεως, ὡς σινδονίων, προσκεφαλαίων, διαφόρων μάκτρων, παραπετασμάτων κ. λ. π., καὶ εἰς τὰ τῶν ἐνδυμασιῶν, κυρίως δὲ ἐσωρρούχων.

Τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα ἐκτελοῦνται ἐπὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, λεπτῶν ἢ χονδρῶν, λινῶν καὶ μεταξίνων, διὰ βαμβακερῶν ἢ μεταξίνων πολυχρώμων νημάτων, σπανιώτερον δὲ μαλλίνων (μερικὰ μακεδονικὰ καὶ θεσσαλικὰ κεντήματα καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ σαρακατσάνικα). Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς τεχνικῆς τῶν κεντωμένων θεμάτων δυνάμεθα καὶ πάλιν νὰ χωρίσωμεν τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα εἰς δύο: α) Εἰς τὰ ξομπλιαστὰ ἢ μ-

Digitized by Google

1) Κέντημα ἐπὶ λινοῦ ὑφάσματος παριστῶν τὴν Ἀνάληψιν, εὑρεθὲν ἐντὸς νεκροταφείου τῆς Αἰγύπτου (ἔργον Κοπτικὸν τοῦ ΣΤ' ἢ Ζ' αἰῶνος μ. Χ.). 2) Ἡ «Δαλματική» ἐσθὴς τοῦ Καρολομάγνου ἢ Λέοντος τοῦ Γ', εὑρισκομένη ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης (Βυζαντινὸν ἔργον τοῦ ΙΒ' πιθανῶς αἰῶνος). 3) Κέντημα ἐπὶ λινοῦ παριστῶν στέφανον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου σταυρὸς ἐκ πολυτίμων λίθων (Αἰγυπτιοβυζαντινὸν ἔργον τοῦ Δ' ἢ Ε' αἰῶν. μ. Χ., εὑρεθὲν ἐν τῇ Ἄνω Αἰγύπτῳ).

Παραπέτασμα μὲ κεντημένην τὴν παράστασιν τῶν Δέκα Παρθένων (Γερμανικὴ τέχνη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος).

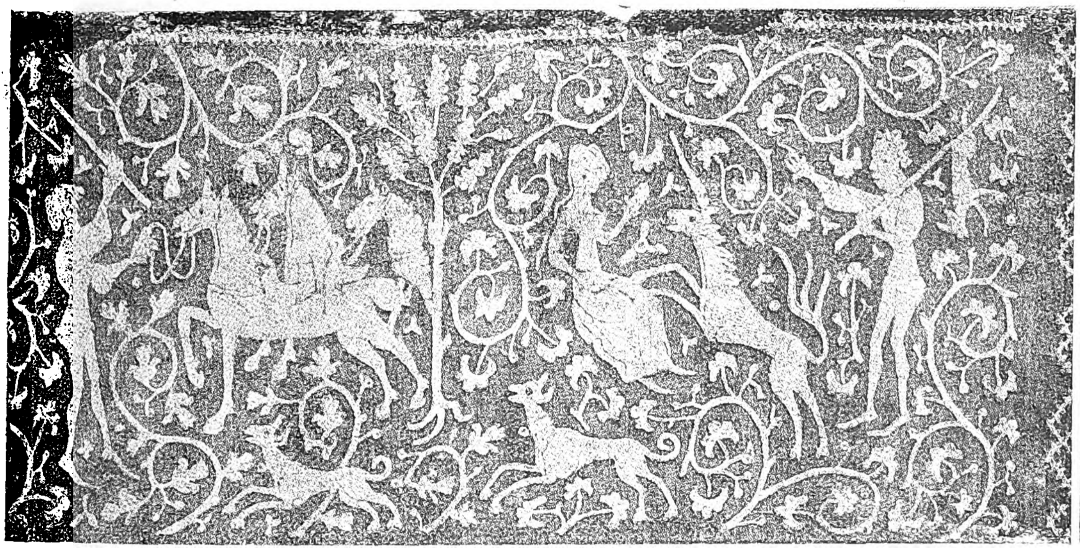

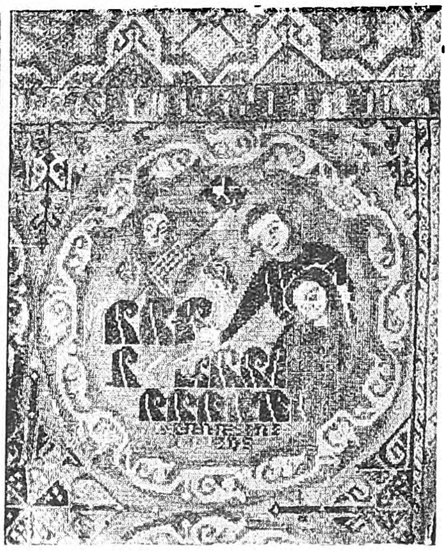

1) Τμῆμα λινοῦ ὑφάσματος κεντημένον διὰ λευκῆς κλωστῆς μὲ παραστάσεις ἀνθρώπων καὶ ζῴων (Γερμανικὴ τέχνη ΙΔ' αἰῶνος). 2) Τμῆμα μεγάλου παραπετάσματος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εὑρισκόμενον εἰς Ἰσλανδικὴν ἐκκλησίαν.

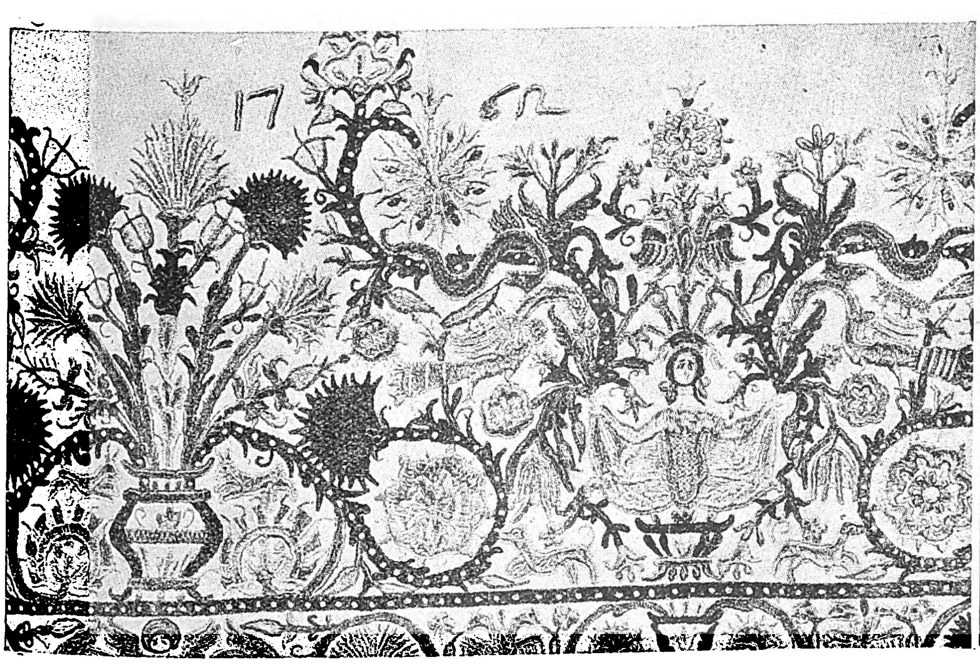

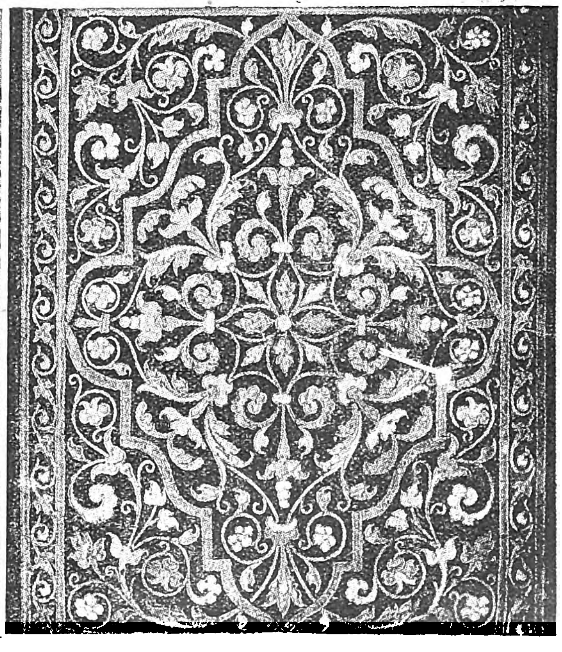

1) Τμῆμα «Δαλματικῆς» ἐκ χρυσοποικίλτου ὡραίου βελούδου (Ἰταλικὴ τέχνη ΙΣΤ' αἰῶνος). 2) Τμῆμα Κρητικοῦ κεντήματος τοῦ Η' αἰῶνος.

Digitized by Google

Διάφορα είδη κεντημάτων.

[1) Πρόσθιον κράσπεδον καλύμματος θησαυροφυλακίου τοῦ Χάλβερσταντ, ἔργον τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος (Μουσεῖον Κλυνί). 2) Πρόσθιον κράσπεδον καλύμματος ἱερᾶς Τραπέζης «ἡ στέψις τῆς Παρθένου» (Στοὰ ταπήτων ἐν Φλωρεντίᾳ). 3) Πρόσθιον κράσπεδον καλύμματος ἁγίας Τραπέζης γερμανικῆς τέχνης τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. 4) Κεντητὸν ἀργυροῦφαντον πρόσθιον καλύμματος ἁγίας Τραπέζης, εὑρισκόμενον ἐν τῇ ἐν Βολωνίᾳ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου. 5) Τμῆμα κρασπέδου οὐρανοῦ, ἔργον ΙΕ΄ αἰῶνος (Βολωνία). 6) Τμῆμα τοῦ περιφήμου κεντητοῦ τάπητος τῆς πόλεως Βαγιέ, ἔχοντος μῆκος 70 μέτρων καὶ πλάτος 0,50 μ. Ἔργον ΙΑ΄ αἰῶνος, παριστῶν τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. 7) Τμῆμα καλύμματος ἁγίας Τραπέζης, ἔργον ἐνετικῆς τέχνης τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος (Μουσεῖον Λούβρου, τμῆμα διακοσμητικῶν τεχνῶν). 8) Ὑπέρθυρον κόσμημα γερμανικῆς τέχνης τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. 9) Κεντητὸν ἐπὶ βελούδου Γαλλικὴ Ἀναγέννησις· μουσεῖον Λούβρου. 10) Πρόσθιον καλύμματος ἁγίας Τραπέζης χρυσοκέντητον (Μουσεῖον τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Ἄνθους ἐν Φλωρεντίᾳ). 11) Τμῆμα κεντητοῦ οὐρανοῦ, ἐκκλησία ἁγίου Στεφάνου ἐν Μπωβὲ τῆς Γαλλίας (ἔργον ΙΖ΄ αἰῶνος). 12) Κάλυμμα ἁγίας Τραπέζης. Ἔργον ἰταλικῆς τέχνης τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. 13) Χρυσοῦφαντον ὕφασμα πεποικιλμένον διὰ μεταξίνου κεντήματος (Ρωμαϊκὴ τέχνη Κ΄ αἰῶνος). 14) Χρυσοκέντητον φελόνιον ἐπὶ λευκοῦ μεταξωτοῦ (Γαλλικὴ τέχνη τέλους ΙΗ΄ αἰῶνος). 15) Ἐπιθωράκιον πολεμικοῦ κήρυκος ἐπὶ βυσσινοχρόου βελούδου, φέρον ἔγχρωμα μεταξοκέντητα τὰ ἐμβλήματα τῆς Ἱσπανίας (βασιλεία Φιλίππου Β΄). 16) Πρόσθιον λευκῆς μεταξίνης ἐσθῆτος μετὰ πολυχρώμων κεντημάτων (Γαλλικὴ τέχνη ΙΗ΄ αἰῶνος). 17) Κέντημα ἐπὶ ἐνδύματος ΙΗ΄ αἰῶνος. 18) Κεντητὸν κάλυμμα βιβλίου (ἀγγλικὴ τέχνη τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος). 19) Πολύχρωμον μετάξινον κέντημα ἐπὶ λευκοῦ ὑφάσματος (γαλλικὴ τέχνη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος). 20) Ἰαπωνικὸν κέντημα. 21) Κεντητὸν ὑπόδημα ΙΗ΄ αἰῶνος. 22) Κεντητὴ ταινία τοῦ παρασήμου τοῦ τάγματος τῆς περικνημίδος. 23) Κεντητὸν περιχείριον (μανσὸν) τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος.]

Digitized by Google

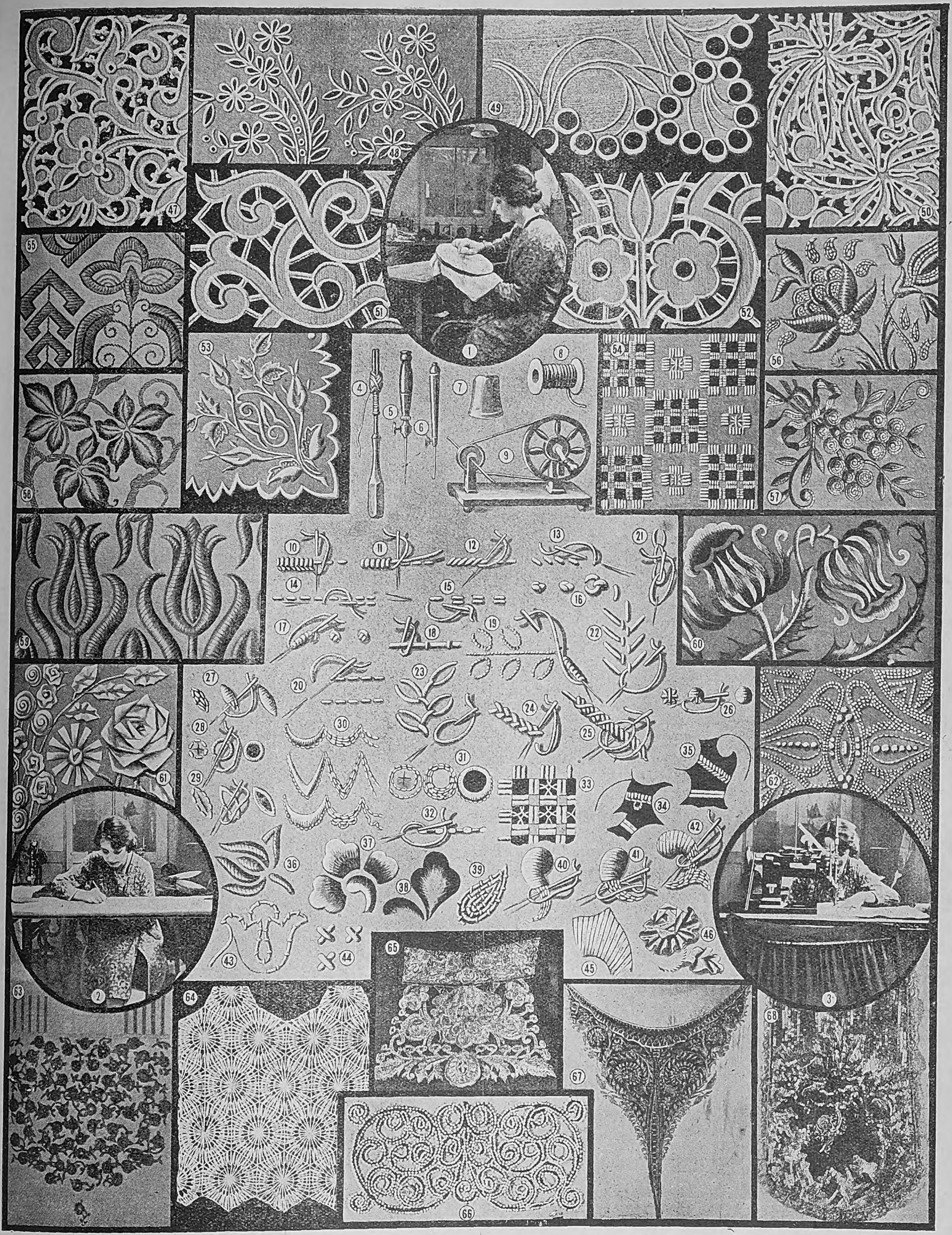

Διάφορα εἴδη κεντημάτων.

[1) Κεντήτρια κεντῶσα ἐπὶ κυκλικοῦ τελάρου. 2) Κεντήτρια κεντῶσα ἐπὶ τετραγώνου τελάρου. 3) Κεντήτρια κεντῶσα διὰ μηχανῆς. 4) Βελόνη διὰ μεταλλικὰ νήματα (τερτίρι). 5) Τρυπητήρι. 6) 'Αγκυλοβελόνη (βελονάκη, κορσέ). 7) Δακτυλήθρα. 8) Κουβαρίστρα διὰ μεταλλικὰ νήματα. 9) Τυλιγάδι (ἀνέμη, σβίγα). 10) Φεστονοβελονιά. 11) Ρίζα ἀνεβατή. 12) Ρίζα ἀνεβατὴ λοξή. 13) Ριζοβελονιά. 14) Πατητὴ ἢ πισοβελονιά. 15) Τρυπογάζι. 16) Θηλυκωτή. 17) Κόμπος. 18) Περαστή. 19) Φύλλα ἀπὸ κόμπους. 20) Βελονιὰ δι' ἀζούρ. 21) 'Αλυσιδοβελονιά. 22) Ψαροκόκκαλο. 23) Φυλλοβελονιά. 24) 'Απανωτή. 25) Φουσκωτὴ (βουργιοβελονιά). 26) Κοκκίδες ἀνεβατές. 27) Φύλλα ἀνεβατά 28—29) Τρύπες ἀνεβατές. 30) Φεστόνια (ἡμικυκλικά, γλωσσωτὰ καὶ ὀδοντωτά). 31) Κρίκοι φεστονᾶτοι (κέντημα Μαδέρας). 32) 'Αζοὺρ τουρκικό. 33) Εἶδος κοφτοῦ κεντήματος. 34) Ρισελιέ. 35) Κολμπέρ. 36—42) Φύλλα ἀνεβατὰ διαφόρων σχεδίων. 43) Βελονιὰ δι' ἀπλικασιόν. 44) Σταυροβελονιά. 45) Κέντημα μὲ μεταλλικὸν νῆμα. 46) Κεντήματα μὲ κορδέλλα ροκοκό. 47) 'Ενετικὸν κέντημα (βενετσιάνικο). 48) 'Αγγλικὸν κέντημα. 49) Κέντημα Μαδέρας. 50) Κέντημα Ρισελιέ. 51) Κέντημα 'Αναγεννήσεως (Ρεννεσάνς). 52) Κέντημα Κολμπέρ. 53) Εἶδος λευκοῦ κεντήματος ἀνεβατοῦ. 54) Εἶδος κοφτοῦ κεντήματος. 55) Ρωσικὸν κέντημα. 56) Κέντημα διὰ μεταλλικῶν νημάτων εἴδους σινικοῦ. 57) Κέντημα διὰ βελονιᾶς Μπωβέ. 58, 59, 60) Εἴδη χρωματιστῶν κεντημάτων. 61) Κέντημα ροκοκό. 62) Κέντημα τῆς Λουνεβίλλης (μὲ χάνδρες). 63) Κέντημα διὰ μικρῶν κρίκων. 64) Πρόσθιον μέρος μπλούζας (κέντημα λασέ). 65) Κεντητὴ τσέπη φορέματος (κέντημα διὰ μεταλλικῶν νημάτων). 66) Μοτὶφ ζώνης, κέντημα διὰ χανδρῶν. 67) 'Επιστήθιον. Τούλι κεντημένον διὰ χρυσῆς τρᾶς. 68) Ποδιὰ ἐσθῆτος κεντημένη μὲ πούλιες (pailleté), ἀνεβατὸ καὶ ροκοκό].

Digitized by Google

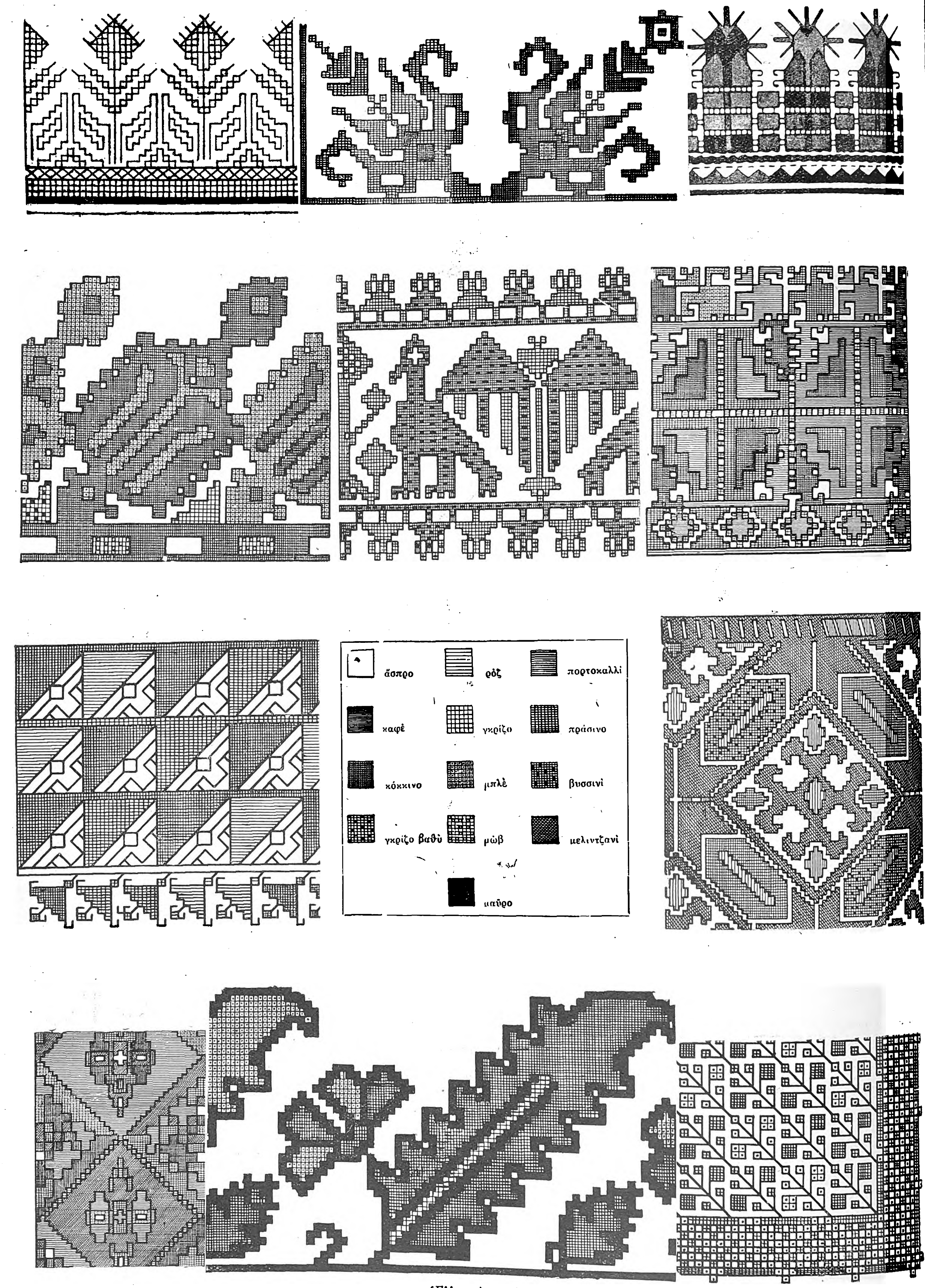

Ἑλληνικὰ κεντήματα.

Α΄ σειρά: 1ον Κορίνθου καὶ 3ον Ἀραχώβης μονόχρωμα, 2ον Ρόδου. Β΄ σειρά: 1ον-2ον Ἀμοργοῦ καὶ 3ον Λιβαδειᾶς. Γ΄ σειρά: 1ον Θηβῶν, 2ον Λιβαδειᾶς. Δ΄ σειρά: 1ον Θράκης, 2ον Μακεδονίας, 3ον Ἀττικῆς. Διὰ τὴν γραμμικὴν χρωματικὴν παράστασιν τῶν κεντημάτων τῆς β΄, γ΄ καὶ δ΄ σειρᾶς, ὡς καὶ τοῦ 2ου τῆς α΄ βλ. τὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς γ΄ σειρᾶς πίνακα.

[Ἀπὸ τὰ «Ὑποδείγματα Ἑλληνικῆς Διακοσμητικῆς» τῆς Ἀγγ. Χατζημιχάλη.]

Digitized by Google

τρητά, τὰ ἐκτελούμενα τουτέστι μὲ τὸ μέτρημα τῶν κλωστῶν τοῦ κεντωμένου ὑφάσματος, ἄνευ προσχεδιασμένου σχεδίου, ὁπότε τὸ ὕφασμα ἐπέχει θέσιν καμβᾶ, καὶ β') εἰς τὰ γραφτά, τὰ ἐπὶ τῇ βάσει δηλαδὴ προδιαγεγραμμένου σχεδίου ἐκτελούμενα καὶ μὴ ἀκολουθοῦντα τὴν αὐστηρῶς ἴσην γραμμὴν τῶν τῆς πρώτης κατηγορίας, ἀλλὰ ἐμφανίζοντα εἰς τὰ θέματά των καὶ στρογγύλας γραμμάς. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς κεντητικῆς των, τὰ μὲν πρῶτα κεντῶνται εἰς τὸ χέρι, ἐνῷ τὰ δεύτερα ἐπὶ τελάρου.

Τὰ σχέδια τῶν ἑλληνικῶν κεντημάτων εἶναι λίαν ποικίλα. Τὰ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος συνήθως μᾶς παρουσιάζουσι σχήματα γεωμετρικά, μαιανδρικά, ἑλικοειδῆ, σταυροειδῆ, καρδιόσχημα, ρόδακας, ἥλιους, ἄνθη, φύλλα, κεντώμενα εἴτε καταχορύφως εἴτε διαγωνίως, ἐνῷ εἰς τὰ τῶν νήσων βλέπομεν καὶ ζωικὰς ἀναπαραστάσεις, ὡς ἀνθρώπους, ζῷα, φανταστικά, θηρία, ἑρπετά, πτηνά, πλοῖα, ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια καὶ πλείστας ἄλλας ἀναπαραστάσεις. Μ. Χ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

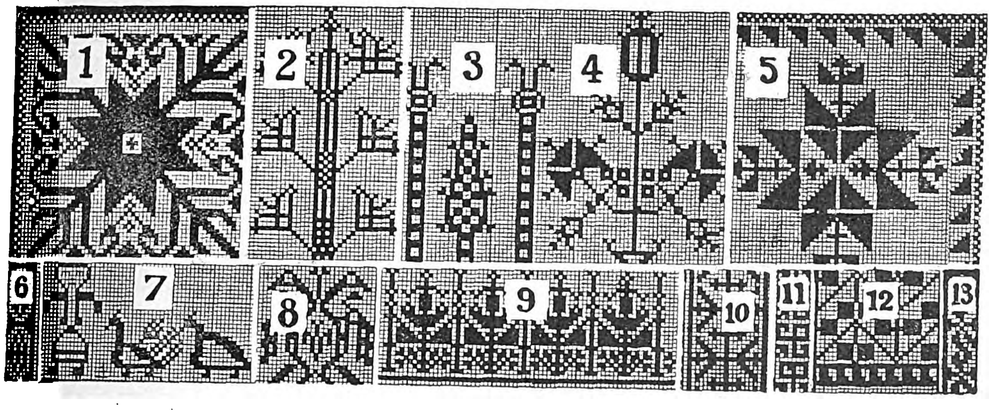

Εἴδη μονοχρώμων ἑλληνικῶν κεντημάτων.
[1, 5 καὶ 12=κεντήματα Σαρακατσαναίων, 2 καὶ 4=Λευκάδος, 3=Ἠπείρου, 10=Σίφνου, 6, 7, 8, 9, 11 καὶ 13=ἁπλᾶ καὶ σύνθετα κεντήματα διαφόρων τόπων.]

—[ΒΥΖΑΝΤ. ΜΟΥΣ.] Ὁ ὅρος *κέντημα* ἐν τῇ σημειογραφίᾳ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ἔχει διττὴν τὴν σημασίαν.

—1) Τὸ *κέντημα* (ἐν τῷ ἑνικῷ) εἶναι εἷς τῶν δέκα χαρακτήρων τῆς ποσότητος, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ νῦν ἐν χρήσει σημειογραφία τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, σημειούμενον οὕτω: ι Ἀνῆκον εἰς τοὺς ἀνιόντας ποσοτικοὺς χαρακτῆρας, ἀνερχομένους εἰς πέντε, δεικνύει τὸν δεύτερον ὑπερβατῶς ἀνιόντα φθόγγον, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπὸ τῆς μαρτυρίας, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ μέλους ἀπὸ τοῦ προηγουμένου φθόγγου καὶ εἶναι ἀντίθετον τοῦ ἐλαφροῦ, ἔχοντος τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἐν καταβάσει. Τὸ κέντημα ἁπλοῦν οὐδέποτε τίθεται, ἀλλὰ πάντοτε ἐν συνθέσει μετὰ τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς, ἢ παραπληρωματικῇ ἢ ἐνεργητικῇ. Καὶ ἐν μὲν παραπληρωματικῇ συνθέσει μετὰ τοῦ ὀλίγου ὑποτάσσει αὐτό, ὅπερ ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν του καὶ συνεπῶς δεικνύει τὸν δεύτερον ὑπερβατῶς ἀνιόντα φθόγγον (σχ. 1), ἐν δὲ ἐνεργητικῇ μετὰ τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς ἐνεργεῖται ὁμοῦ ἡ ποσότης ἀμφοτέρων, δηλαδὴ δεικνύουσι τὸν τρίτον ὑπερβατῶς ἀνιόντα φθόγγον (σχ. 2). Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ παρασημαντικῇ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς τὸ κέντημα, ἔχον τήν, ἣν καὶ σήμερον, γραφήν, ὀνομασίαν καὶ ἀξίαν, ἀνῆκεν εἰς τὰ ἀνιόντα φωνητικὰ σημάδια καὶ δὴ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πνευμάτων.

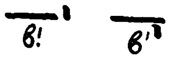
Σχ. 1.

Σχ. 2.

—2) Τὰ *κεντήματα* (ἐν τῷ πληθυντικῷ) εἶναι ἐπίσης εἷς τῶν δέκα χαρακτήρων τῆς ποσότητος, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ νῦν ἐν χρήσει σημειογραφία τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Τὰ κεντήματα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἀνιόντας ποσοτικοὺς χαρακτῆρας καὶ δηλοῦσιν ἠπίαν ἀνάβασιν ἑνὸς φθόγγου, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπὸ τοῦ φθόγγου τῆς μαρτυρίας, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ μέλους ἀπὸ τοῦ προηγουμένου φθόγγου. Τὰ κεντήματα οὐδέποτε τίθενται ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ ἐν τῷ τέλει τοῦ μαθήματος ἢ καὶ μετὰ τὴν πεταστήν, δὲν λαμβάνουσι δὲ συλλαβὴν σημαντικῆς τινος λέξεως, εἰμὴ μόνον εἰς τοὺς τερερισμοὺς τῶν κρατημάτων. Τὰ κεντήματα (σχ. 1) τίθενται ἢ ἁπλᾶ ἢ ἐν συνθέσει παραθετικῇ μετὰ τοῦ ὀλίγου κατὰ τρεῖς περιπτώσεις (σχ. 2, 3, 4). Καὶ ἐν μὲν τῇ α' καὶ γ' περιπτώσει (σχ. 2 καὶ 4), ἀνέρχεται πρῶτον τὸ ὀλίγον, δεχόμενον καὶ συλλαβὴν λέξεως (σχ. 5 καὶ 7), καὶ εἶτα τὰ κεντήματα, ἐν δὲ τῷ β' (σχ. 3), πρῶτοι τὰ κεντήματα καὶ εἶτα τὸ ὀλίγον, οὐδεμιᾶς συλλαβῆς τιθεμένης (σχ. 6).

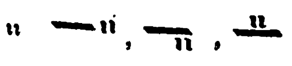
Σχ. 1. Σχ. 2. Σχ. 3 Σχ. 4.

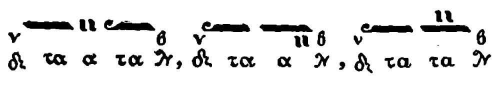
Σχ. 5. Σχ. 6· Σχ. 7.

Ἐκ τῶν χαρακτήρων τοῦ χρόνου δέχονται τὰ κεντήματα μόνον τὸ γοργὸν (σχ. 8, 9, 10), ἐννοούμενον πάντοτε διὰ τὰ κεντήματα, τῶν ὁποίων ὁ φθόγγος λαμβάνεται πάντοτε ἐν τῇ ἄρσει τοῦ χρόνου. Καὶ ἐν μὲν ταῖς δυσὶ περιπτώσεσι (σχ. 8 καὶ 10), ἡ μὲν θέσις δαπανᾶται εἰς τὸ ὀλίγον καὶ ἡ ἄρσις εἰς τὰ κεντήματα (σχ. 11 καὶ 13), ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ (σχ. 9), ἡ θέσις τοῦ χρόνου λαμβάνεται ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ ὀλίγου καὶ τῶν κεντημάτων χαρακτῆρος, τῆς ἄρσεως δαπανωμένης εἰς τὰ κεντήματα (σχ. 12).

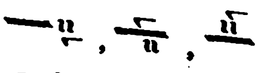
Σχ. 8. Σχ. 9. Σχ. 10.

Ἐκ τῶν χαρακτήρων τῆς ποιότητος λαμβάνουσι τὰ κεντήματα μόνον τὸ ψηφιστὸν καὶ τὸ ἕτερον, ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ὀρθογραφικῶν μουσικῶν κανόνων, τῶν φθορικῶν σημείων τῶν ἤχων δυναμένων νὰ τεθῶσιν ἢ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν αὐτῶν. Ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, τὰ κεντήματα, ἔχοντα τὴν ἣν καὶ σήμερον γραφήν, ἀξίαν καὶ ὀνομασίαν, ἀνῆκον εἰς τὰ «ἀνιόντα φωνητικὰ σημάδια» καὶ δὲν ὑπήγοντο οὔτε εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν σωμάτων, οὔτε εἰς τὴν τῶν πνευμάτων, διότι ὑπετάσσοντο ὑπὸ ἄλλων χαρακτήρων, ὡς τὰ σώματα, οὔτε δὲ καὶ ὑπέτασσον ἄλλους, ὡς τὰ πνεύματα. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

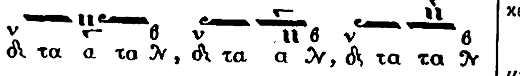
Σχ. 11. Σχ. 12. Σχ. 13.

κεντηματιά (ἡ)· βελονιὰ κεντήματος: «δὲν ἠξεύρει νὰ κάμῃ μιὰ κεντηματιά».

κεντηνάριον (τὸ) (ἐκ τοῦ λατ *centum*=ἑκατὸν) [Βυζαντ.]. Σχετικὴ μονὰς βάρους παρὰ Βυζαντίνοις, σημαίνουσα ποσὸν 100 λιτρῶν χρυσοῦ. Ἡ ρωμαϊκὴ λίτρα εἷλκε 323—326 γραμμάρια, ὑποδιαιρουμένη εἰς 72 σολίδους ἢ νομίσματα. Ὁ σόλιδος (solidus) ἀπετέλει τὴν κυρίαν νομισματικὴν μονάδα τῶν Βυζαντινῶν, ἕλκων περίπου 4,50 γραμμάρια. Γνωστὸν εἶναι ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐδαπανήθησαν τρισχίλια περίπου κεντηνάρια χρυσοῦ. Κ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Κεντηνάριος τοῦ σώματος τῶν καταφράκτων σημαιοφόρων.
[Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Λουγδούνου.]

Κεντηνάριον [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Δύο ρωμαϊκοὶ σταθμοὶ ἐν τῇ ἀφρικανικῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Νουμιδίας, ὧν ὁ μὲν εἷς ταυτίζεται πρὸς τὸ σημερινὸν *Κασρ-Σεδδὶ* ἢ *Οὔνμ-ἐλ-Τιούρ*, ὁ δὲ δεύτερος τοποθετεῖται Δ τοῦ *Κσάρ-Σμπάϊ* (Ksar-Sbaï) καὶ Α τοῦ *Ἀϊν-ἐλ-Μπόρτζ*. —Π.

κεντηνάριος (ὁ) (λατιν. centenarius) [Ἀρχ.].—1) Συνώνυμος παρὰ Ρωμαίοις ὅρος πρὸς τοὺς *κεντυρίων* καὶ *ἑκατόνταρχος*, ἀνάλογος δὲ πρὸς τοὺς *σεξαγηνάριος*, *δουκηνάριος* κλπ., σημαίνων εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας ὡρισμένην κατηγορίαν ἀξιωματούχων. Οὕτως ὑπῆρχον κεντηνάριοι ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν σωμάτων, ὑπάλληλοι τῆς ὑπηρεσίας εἰσπράξεως τῆς εἰκοστῆς ἐπὶ τῶν κληροδοτουμένων ποσῶν, κ. ἄ. —2) Ἀπελεύθερος Ρωμαῖος (libertus), ἔχων κινητὴν περιουσίαν 100 χιλιάδων σηστερτίων. —Π.

κεντητήριον (τό)· τὸ δι' οὗ κεντοῦμεν, εἰδικὸν ἐργαλεῖον τῆς κεντητικῆς.

κεντητὴς (ὁ), θηλ. *κεντίστρα*· ὁ κεντῶν, ὁ ἔργον ἀσκῶν τὸ κέντημα, ὁ ἐπαγγελλόμενος τὴν χειροτεχνίαν κεντημάτων.

κεντητικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κεντᾶν· διαποίκιλσις ὑφάσματος διὰ βελόνης ἢ μηχανῆς, μετὰ χρήσεως ἐγχρώμων ἢ λευκῶν νημάτων, διὰ τὴν ἀναπαράστασιν εἰκόνων καὶ διαφόρων ἀντικειμένων ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων.

— [Ἐγκυκλ.] Ἡ *κεντητικὴ* εἶναι τέχνη ἀρχαιοτάτη, συμφυὴς ἴσως τῇ κλωστικῇ καὶ ὑφαντουργίᾳ, μετὰ τῶν ὁποίων, λόγῳ τοῦ ἀπροσδιορίστου τῆς γενέσεώς της, γίνεται σύγχυσις πολλάκις. Ἴσως ἡ πρώτη κατὰ χρονολογίαν ἐφαρμογὴ τῶν πλαστικῶν τεχνῶν. Ὁ Πλίνιος ἀποδίδει εἰς τοὺς Φρύγας τὴν ἐφεύρεσιν τῆς κεντητικῆς τέχνης. Τοῦτο δὲ ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ὀνομασίας «phrygiae» (φρύγιον ἔργον), δι' ἧς οἱ Λατῖνοι ἀπεκάλουν τὰ κεντημένα ὑφάσματα. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἀποδίδουν εἰς τὴν Νοεμί, θυγατέρα τοῦ Νῶε. Ἐν Ἑλλάδι τὴν τέχνην αὐτὴν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐδίδαξε τὸ πρῶτον ἡ Παμφίλη, θυγάτηρ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀπὸ οπουδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἕλκῃ τὸ γένος ἡ κεντητικὴ ἐξειλίχθη ταχέως, διαδοθεῖσα μεταξὺ ὅλων τῶν λαῶν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ καταλαβοῦσα σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῷ ἐμπορίῳ (βλ. *κέντημα*). Μ. Χ. Β.

κεντητός, —ή, —ό· δημ. καὶ *κεντιστός*· ὁ διὰ κεντήματος κεκοσμημένος, κεντημένος: «παντόφλες κεντητές», «κεντητὸς εἶναι ὁ σταυρὸς ἢ ζωγραφιστός;».

Κεντί, *Ἀμπού-Γιουσούφ Γιακούμπ μπὲν Ἰσχὰκ μπὲν-ἐλ-Σουμπάχ*. Ἄραψ φιλόσοφος (βλ. λ. *Ἀλκίνδης*).

κεντία (ἡ) (Kentia) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δέκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Μολούκκων μέχρι καὶ τῶν Χαθὰμ νήσων. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἅπαντα λίαν κοσμητικά, ὡς ἐκ τῶν ὡραίων φύλλων καὶ ἀνθέων, ἅτινα φέρουσιν εἰς ποικίλας παραλλαγάς, πολυετῆ, καλλιεργούμενα εὐκόλως εἰς θερμοκήπια, ἀπαντῶντα δὲ καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερα εἴδη τοῦ ὡς ἄνω γένους θεωροῦνται: *κεντία ἡ φορστεριανὴ* (Kentia ἢ Howea forsteriana), *κεντία ἡ βελμορεανὴ* (Kentia belmoreana), *κεντία ἡ ἔμπλευρος* (Centia costata), *κεντία ἡ μουρεανὴ* (Kentia ἢ Clinostegma mooreanum), *κεντία ἡ βενδλανδιανὴ* (Kentia ἢ Hydriastele wendlandiana), *κεντία ἡ καντερβουριανὴ* (Kentia ἢ Hydescepe canterburyana) κτλ. Πολλὰ τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν φέρουσιν ἐδωδίμους ὀφθαλμούς. Κ. ΠΑΠ.

κεντιά (ἡ)· νύξις διὰ κέντρου, βελόνης κττ., κέντησις· || πόνος ὀξὺς ὡσεὶ διὰ νυγμῶν προξενούμενος: «ἔχω κάτι κεντιὲς 'ς τὸ στομάχι»· || λόγος πειρακτικός: «πετάει κάτι κεντιές».

Κεντιγγέρνη (Sainte Kentigerne), *ἁγία*. Θυγάτηρ τοῦ Kelly Feriach, πρίγκιπος ἐν Leinster τῆς Ἰρλανδίας, μήτηρ δὲ τοῦ ἁγίου Foillan, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της μετέβη εἰς Σκωτίαν καὶ ἐν Lochlomond τῆς νήσου Inchelroch ἔζη ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ, ἀποθανοῦσα δὲ τῷ 729 ἑορτάζεται ὡς ἁγία τὴν 7 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Κέντιγκερν (Kentigern). Σκῶτος ἐπίσκοπος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Τῷ 516 γεννηθεὶς ἐν Σκωτίᾳ, ἐγένετο ἐπίσκοπος Γλασκώβης. Ἵδρυσεν ἐν Οὐαλλίᾳ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀσάφ, ἐξ οὗ ἐξῆλθον πολλοὶ διαπρεπεῖς κληρικοὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἀπέθανε τῷ 601, ἑορτάζεται δὲ τὴν 13 Ἰανουαρίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν ἁγιολόγιον. Ε. Γ. Π.

κεντίδι (τό)· κέντημα, ἄλλως *πλουμίδι*: «τὸ φόρεμα εἶνε γεμᾶτο κεντίδια».

κεντίζω· ἰδιωματικώτερος τύπος τοῦ *κεντῶ*.

κεντίλλιο (τὸ) (γαλλ. quintille, ἐκ τοῦ λατ. quintus =πέμπτος). Παλαιὸν παίγνιον, παιζόμενον διὰ παιγνιοχάρτων καὶ ὀνομασθὲν οὕτω, διότι ἐπαίζετο ὑπὸ πέντε παικτῶν. Σήμερον ἐλησμονήθη σχεδὸν τελείως. Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

Κέντις Νὼκ (Kentish Knock) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ ἀμμώδης νῆσος τῆς 'Αγγλίας, κειμένη εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ταμέσεως ἀπόστασιν. Παρ' αὐτήν, τὴν 28 Σεπτεμβρίου τοῦ 1652, ὁ ῎Αγγλος ναύαρχος Ρόμπερ Μπλαὶκ κατεναυμάχησε τὸν ὑπὸ τοὺς ναυάρχους Βὶττ καὶ Ρούϋτερ ὀλλανδικὸν στόλον. Μ. Ν. Δ.

κεντιστός, καὶ *κεντητὸς* (βλ. λ.).

Κεντόλλα (Sainte Centolla), *μάρτυς*. Ἱσπανὶς ὑποστᾶσα μετὰ τῆς ἁγίας Ἑλένης, Ἱσπανίδος καὶ ταύτης, μαρτυρικὸν θάνατον παρὰ τὸ Burges τῆς παλαιᾶς Καστιλλίας κατ' ἄγνωστον χρόνον. Ἡ μετακομιδὴ τῶν λειψάνων αὐτῶν ἐγένετο κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἑορτάζονται δὲ τὴν 13 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

κεντομανία (ἡ) (kentomanie) *[Ψυχοπαθ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου καθορίζεται νοσηρὰ ἕξις, καθ' ἣν τὸ ὑπὸ ταύτης κατεχόμενον ἄτομον διενεργεῖ νυγμοὺς εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα (Morel-Lavallée 1911). Μ. Ν. Κ.

κεντὸν (Quinton). ῎Εγχορδον ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν βιολῶν, νῦν ἀχρηστευθέν, φέρον ἀρχικῶς ἓξ χορδάς: *ρε*^{2}, *σολ*^{2}, *ντο*^{3}, *μι*^{3}, *λα*^{3}, *ρε*^{4}. 'Αργότερον, καταργηθείσης τῆς βαρυτέρας χορδῆς, τὸ ὄργανον διετήρησε τὰς πέντε χορδάς: *σολ*^{2}, *ντο*^{3}, *μι*^{3}, *λα*^{3}, *ρε*^{4}, ἐξ οὗ προφανῶς ὠνομάσθη *κεντόν,* δηλαδὴ ὄργανον μετὰ πέντε χορδῶν). Τὸ κεντὸν ἦτο ἡ μικροτέρα βιόλα (violetta) καὶ ἐλέγετο ἐπίσης *ὀξεῖα βιόλα* (pardessus de viole). 'Εν χρήσει εἰς τὴν ὀρχήστραν, ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, διετηρήθη μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Η' αἰῶνος. Γ. Σ.

κεντούγκουλος (ὁ) (Centunculus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πριμουλωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κεντούγκουλον τὸν ἐλάχιστον* (Centunculus minimus ἢ lanceolatus ἢ Simplex) ἰθαγενὲς τῆς Νοτίου καὶ Βορείου 'Αμερικῆς καὶ 'Αφρικῆς, τῆς νοτίου Εὐρώπης μέχρι τῆς μέσης Σκανδιναυίας καὶ πρὸς Β. μέχρι τῆς Κορσικῆς, τῆς Σαρδηνίας κλπ. Εἶναι μικρόν, ἐτήσιον φυτόν, φέρον φυλλοειδῆ κορμόν, κάλυκα φθάνοντα μέχρι τοῦ κορμοῦ, τετρασέπαλον ἢ πεντασέπαλον, στεφάνην μικράν, χαμηλοτέραν τοῦ κάλυκος, χοανοειδῆ, βαθέως ἐσχισμένην, τετραπέταλον ἢ πενταπέταλον, ἀνθῆρας μικροὺς ἐλλειπτικούς, ᾠοθήκην στρογγυλοειδῆ, ὕπερον νηματοειδῆ, καρπὸν κάψαν στρογγύλην ἡμιανατροπικὴν μετὰ πλείστων σπερμάτων, μικρῶν, εἰς τὴν ῥάχιν κατά τι στρογγυλευομένων, γωνιακῶν κλπ., φερόντων τὸ ἔμβρυόν των πλαγίως. Τὸ ὅλον φυτόν, ὕψους 0,03—0,07 μ., ἔχον ἀδύνατον ῥίζωμα, ἀναπτύσσεται καὶ εὐδοκιμεῖ κυρίως ἐπὶ ὑγρῶν, βαρικῶν ἢ ἀμμωδῶν ἐδαφῶν, ἐπὶ ἀκαθάρτων παραποταμίων περιφερειῶν κλπ., ἀπαντᾷ δὲ σπανίως καὶ παρ' ἡμῖν, ἰδίᾳ ἐν Κερκύρᾳ. Κ. ΠΑΠ.

κεντούκλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἀστράγαλος ὁ στενόφυλλος* (Astragalus angustifolius) καὶ *ἀστράγαλος ὁ κρητικὸς* (Astragalus creticus).

κέντουκλον (τό)· εἰς τὸν πληθ. τὰ συμπατηθέντα καὶ συσφιχθέντα ὑφάσματα· ‖ πίλημα, κοιν. *κετσὲς* (ἐκ τοῦ λατ. centunculus).

— *[Βυζαντ.]* *Κέντουκλον* ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ ἐκ συμπεπιεσμένων τριχῶν χονδρὸν ὕφασμα, τὸ πίλημα, τὸ κοινῶς *κετσὲς* λεγόμενον. 'Εκ τοιούτου πιλήματος κατεσκεύαζον τὰ γουνία, ἤτοι τὰς πλατείας μετὰ πλατειῶν χειρίδων χλαίνας τῶν στρατιωτῶν, αἵτινες ἦσαν παρεμφερεῖς πρὸς τὰς κάππας τῶν ἡμετέρων ὀρεινῶν. 'Εκ κεντούκλου κατεσκευάζετο ὡσαύτως καὶ στενόν τι ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ στρατιῶται κάτωθεν τοῦ θώρακος. 'Ελλείψει σιδηρῶν ἢ ἁλυσιδωτῶν θωρακίων κ. λ. ἀμυντικῶν ὅπλων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων (ποδοψέλλων, χειρομανίκων, περιτραχηλίων, προμετωπιδίων, στηθαρίων κ. λ.) κατεσκεύαζον ταῦτα ἐκ διπλῶν κεντούκλων. Οἱ ἐκ κεντούκλων θώρακες ἐλέγοντο *νευρικά*. Τὰ κέντουκλα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ εἰς ἄλλας ἀνάγκας ἐν ἐκστρατείᾳ. Κατεσκεύαζον σκηνὰς καὶ προσέτι ἐκάλυπτον τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τῶν πολεμικῶν μηχανῶν, ἵνα προστατεύωνται ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν βολῶν τά τε ὄργανα καὶ οἱ χειριζόμενοι ταῦτα ἄνδρες. Ν. ΚΛ.

Κεντούκυ (Kentucky) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς καὶ πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. 'Αμερικῆς (βλ. *Κεντώκυ*).

κεντουρία (ἡ)· μεταγραφὴ τῆς λατινικῆς centuria· ὑποδιαίρεσις τῆς συμμορίας, ἑλληνιστὶ *λόχος*· ‖ ὁμὰς ἑκατὸν στρατιωτῶν, λόχος.

— *['Αρχ.]* Βλ. *ἑκατονταρχία*.

κεντ(ο)υρίων (ὁ) (Centurio) *['Αρχ.]*· *ὁ ἑκατόνταρχος* (βλ. λ.).

κέντουρος (ὁ) (Centurus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δρυκολαπτιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους δρυκολάπτας, ἰθαγενεῖς τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς μεσημβρινῆς 'Αμερικῆς. Γνωστὰ 16 εἴδη, ὧν κυριώτερον εἶναι *ὁ κέντουρος ὁ καρολίνειος* (Centuurus carolinensis), ὅστις ἔχει μῆκος ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ δρυκολάπτου τοῦ κοινοῦ, σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἀρκετὰ εὔρωστον, κεφαλὴν μεγάλην καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, λαιμὸν παχὺν καὶ βραχύν, ῥάμφος κωνικὸν καὶ ἰσχυρόν, πτέρυγας μακρὰς καὶ εἰς αἰχμηρὰ ἄκρα ἀπολήγουσας, οὐρὰν μετρίου μεγέθους καὶ πόδας μετρίου ὕψους καὶ μᾶλλον βραχεῖς μετὰ ἐπιμήκων δακτύλων καὶ ἀνθεκτικῶν κυρτῶν ὀνύχων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιὸς κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, φαιὸς μετὰ λευκῶν ποικιλμάτων κατὰ τὰς πτέρυγας καὶ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς, ὑπόλευκος κατὰ τὸν λαιμόν, τὸ στῆθος καὶ τὰς πλευρὰς μετὰ κυανομελανῶν κηλίδων κατὰ τὴν κοιλίαν. Τὸ ῥάμφος εἶναι ἐρυθροκίτρινον καὶ οἱ πόδες μελανέρυθροι. 'Απαντᾷ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου 'Αμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κεντραδενία (ἡ) (Centradenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μελαστοματωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς κεντρικῆς 'Αμερικῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ἀπαντῶντα κατὰ προτίμησιν εἰς ὑψηλὰς τοποθεσίας. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *κεντραδενία ἡ ῥοδόχρους* (Centradenia rosea), παρουσιάζουσα ἀνισοφυλλίαν. Κ. ΠΑΠ.

κεντράδι (τό)· τὸ ἐγκεντριζόμενον, ἄλλως *μπόλι, κεντρί*: «καλὸ —, γερὸ κεντράδι»

κέντρανθος (ὁ) (Centranthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βαλεριανωδῶν*, περιλαμβάνον δώδεκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ποώδη μέχρις ἡμιξυλώδη, φέροντα κατ' ἐναλλαγὴν κείμενα φύλλα, μικρὰ ἄνθη κατὰ ταξιανθίας ὀμβρελοειδῶν σκιαδίων τεταγμένα, ἑρμαφρόδιτα ἢ πολυγαμῆ, κάλυκα ὑπερφυῆ, ἀποτελούμενον ἐκ πέντε τετυλιγμένων σεπάλων (ἅτινα κατὰ τὴν καρποφορίαν λύονται καὶ μετατρέπονται εἰς νηματοειδεῖς δέσμας ἡνωμένας παρὰ τὴν βάσιν), ἀντίστροφον κωνοειδῆ στεφάνην, ἕνα ἀνθῆρα, ᾠοθήκην ὑποφυῆ, τριμερῆ, μὲ ἕνα ὡριμάζοντα καὶ δύο στείρους καρπούς, διμερεῖς ἕως τριμερεῖς στήμονας, καρπὸν (κλειστόκαρπον κάψαν) περιβεβλημένον ὑπὸ καλυκώδους περιβλήματος ἐν μέρει κλπ., ἀπαντῶντα παρ' ἡμῖν (τέσσαρα εἴδη) ὡς ζιζάνια ἀγρῶν, κοσμητικὰ κλπ. ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *ἀνάλατος, βαλεριάνα, μοσχολιός, ἑρπίνη* κλπ.

Κυριώτερα εἴδη τοῦ ὡς ἄνω γένους θεωροῦνται: *Κέντρανθος ὁ ἐρυθρὸς* (Centranthus ruber ἢ Valeriana rubra), ἰθαγενὲς τῆς 'Ιρλανδίας, τῆς 'Αγγλίας, τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Εὐρώπης ἐν γένει, φυτὸν πολυετές, φθάνον τὸ ὕψος 1 μέτρου πολλάκις, φέρον μικρὰν ξυλώδη ῥίζαν, λίαν ὀζώδη, βλαστὸν εὐθυτενῆ, ἁπλοῦν καὶ γυμνόν, φύλλα ὁμοίως γυμνά, χρώματος κυανοπρασίνου (τὰ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου κείμενα εἶναι ἔμμισχα ᾠοειδῆ κλπ., ἐνῷ τὰ λοιπὰ εἶναι πλατέα, ᾠοειδῆ ἕως πλατέα λογχοειδῆ), ἄνθη βραχύμισχα, κείμενα εἰς πυκνὴν ἐπαναληπτικὴν ταξιανθίαν καλαθίων, στεφάνην, χρώματος βαθέος ἐρυθροπορφυροῦ (σπανίως λευκοῦ), σχηματίζουσαν στενὸν καὶ μακρὸν σωλῆνα ἐκ 5 πετάλων κλπ. 'Αναπτύσσεται σπανίως ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν θερμῶν ἡλιολούστων βράχων. 'Απαντᾷ πολλαχοῦ καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει. Τὸ ὡς ἄνω εἶδος πολλαπλασιάζεται διὰ τῶν ἐντόμων, κυρίως ὑμενοπτέρων, μελισσῶν κλπ., ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος τῶν ἀνθέων των νὰ φέρωσι μελιγόνους ἀδένας εἰς ἓν ὡρισμένον ὕψος (τὸ 6ον ἢ 7ον ὑποχιλιοστόμετρον) τῆς σωληνοειδοῦς στεφάνης των. Αὐτεπικονίασις ἀποκλείεται παντελῶς. *Κέντρανθος ὁ στενόφυλλος* (Centranthus angustifolius ἢ Valeriana angustifolia ἢ rubra), φυτὸν πολυετές, 0,25—0,60 μ. ὕψους, φέρον μικρὰν ῥίζαν πλὴν λίαν ὀζώδη, βλαστὸν εὐθετενῆ, ἁπλοῦν μὲ ἐλαχίστους κλάδους, γυμνὸν κλπ. Τὰ φύλλα του εἶναι γραμμωτὰ λογχοειδῆ, ἐπιμήκη, κορυφαῖα, φέροντα χονδροειδεῖς τινας ὀδόντας, γυμνά, κυανοπράσινα, ἄνθη ἐρυθρόχροα πεπιεσμένα, εἰς ἐπαναληπτικὰς τριανθεῖς ταξιανθίας σκιαδίων τεταγμένα κλπ. Ἡ στεφάνη των σχηματίζει ὡς καὶ εἰς τὸ προηγούμενον εἶδος σωλῆνα μήκους 12 ὑποχιλιοστομέτρων, ἀποτελουμένη ἐκ 5 πετάλων κλπ. Εὐδοκιμεῖ εἰς γυμνοὺς βράχους τῶν περιφερειῶν τῆς νοτίου καὶ μέσης 'Ισπανίας, εἰς τὰ Πυρηναῖα, τὰς δυτικὰς ῎Αλπεις κλπ. *Κέντρανθος ὁ μακροσίφων* (Centranthus macrosiphon), εἶδος κοσμητικὸν καὶ ἐξωτικόν. *Κέντρανθος ὁ σιβθόρπειος* (Centranthus Sibthorpii), ὅμοιον τῷ ἀνωτέρω κ. ἄ. Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

Κέντρανθος ὁ ἐρυθρός.
[α=ἄνθος· β=καρπός]

κεντραλῖται (οἱ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως ὡρισμένα παράγωγα τῆς *διφαινυλουρίας*. Ὁ κεντραλίτης Ι εἶναι ἡ συμμετρικὴ διαιθυλοδιφαινυλουρία

$$\begin{matrix} C_6H_5 \\ C_2H_5 \end{matrix} \Big\rangle N.CO.N \Big\langle \begin{matrix} C_6H_5 \\ C_2H_5 \end{matrix}$$

καὶ κεντραλίτης ΙΙ εἶναι ἡ ἀντίστοιχος διμεθυλοδιφαινυλουρία. Ὁ πρῶτος τήκεται εἰς 79° καὶ ὁ δεύτερος εἰς 121°. Οἱ κεντραλῖται χρησιμοποιοῦνται ὡς ἔξοχον μέσον σταθεροποιήσεως τῆς νιτροκυτταρίνης, καθόσον καὶ μικρὰ ποσότης αὐτῶν (2 %) ἀρκεῖ πρὸς παρεμπόδισιν τῆς αὐταποσυνθέσεως καὶ καθιστοῦν τὰ προϊόντα τῆς διασπάσεως ἀκίνδυνα. 'Επίσης σταθεροποιεῖται δι' αὐτῶν καὶ ἡ νιτρογλυκερίνη. Οἱ κεντραλῖται ζελατινοποιοῦν ὡς καὶ ἡ καμφορὰ τὴν νιτροκυτταρίνην, ἔχουσι δὲ καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ εἶναι πτητικοὶ ὡς ἐκείνη. Σ. Γ.

Κενδραπάρα (Kendrapara) *[Γεωγρ.]*. Ὑποδιοίκησις τῶν 'Ινδιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι Κούττακ τῶν ἐπαρχιῶν Βίχαρ καὶ 'Ορίσσης, ἔχουσα συνολικὴν ἐπιφάνειαν 1700 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 485.000 κατοίκων. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις, κειμένη ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Μαχανάδι, σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον. Κάτοικοι 15.100 Μ. Ν. Δ.

κέντραρχος (ὁ) (Centrarchus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς τῶν γλυκέων ὑδάτων ἀπαντῶντας ἐν 'Αμερικῇ. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *κέντραρχος ὁ τετράκανθος* (Centrarchus tetracanthus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Κούβᾳ καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα μετρίου μήκους, ὑψηλότατον, λίαν κυρτὸν κατὰ τὴν ῥάχιν. Κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, λίαν πεπιεσμένην ἐκ τῶν πλαγίων. Κάτω χεῖλος ἐπιμηκέστερον τοῦ ἄνω, ὅπερ εἶναι ἀμβλύ. 'Οφθαλμοὺς στρογγύλους, μεγάλους καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς εὑρισκομένους. Ραχιαῖον πτερύγιον ἐπιμηκέστατον, οὗ τὸ πρόσθιον τμῆμα φέρει πολυπληθεῖς ἀκάνθας καὶ τὸ ὀπίσθιον περιβάλλεται ὑπὸ ἡμιδιαφανοῦς ἀνθεκτικῆς μεμβράνης. Στηθιαῖα πτερύγια ἀνανάπτυκτα. Ἑδραῖον λίαν ἐπίμηκες καὶ ὑψηλὸν κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα. Οὐραῖον πλατύτατον καὶ σχεδὸν τετραγωνικὸν κατὰ τὸ ἄκρον του. Χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ πρασινοκυάνων ἀποχρώσεων. Δ. Ν. Π.

κεντρὶ (τό)· τὸ δι' οὗ κεντοῦμεν, κέντρον, ἄλλως *σουβλί*· ‖ «τὸ κεντρὶ τῆς μέλισσας, — τῆς σφήκας», «οἱ ἀργὲς μέλισσες δὲν ἔχουν κεντρί».

—**«Κεντρὶ»** (τό). 'Αθηναϊκὸν εὐθυμογραφικὸν καὶ σατιρικὸν περιοδικόν, ἱδρυθὲν κατ' 'Απρίλιον τοῦ 1923 καὶ ἐκδοθὲν μέχρι Φεβρουαρίου τοῦ 1926.

Κεντρὶ *[Γεωγρ.]*. —1) ῞Εδρα ὁμωνύμου κοινότητος (1020 κατ., 1928) τῆς ἐπαρχίας 'Ιεραπέτρας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Ταύτην συγκροτοῦν τὰ χωρία: *Κεντρὶ* μὲ 495 κατοίκους καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, *Γιαννίτσι* μὲ 325 κατοίκους, *Καπίστρι* μὲ 187 κατοίκους καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ *Φανερωμένη,* μονὴ μὲ 13 κατοίκους μοναχοὺς καὶ λαϊκούς. Ε. Γ.

— 2) Νέον χωρίον τῆς κοινότητος Φιλιατρῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἔχον 241 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

κεντριάδαι (οἱ) *['Αρχ.]*. Θρησκευτικοὶ ἄρχοντες ἐν 'Αθήναις κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν *Διιπολείων* (βλ. λ.).

κεντρίζω, ἀόρ. *ἐκέντρισα—ἐκεντρίσθην*· νύσσω διὰ κέντρου, κεντῶ: «κεντρίζω τὸν ἵππον»· μεταφ. παρακινῶ, παρωθῶ: «κεντρίζομαι ὑπὸ τοῦ πόθου,—ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας»· ‖ ἐγκεντρίζω, ἐμβολιάζω.

Κέντρικ (Kendrick), *'Ιωσήφ*. ῎Αγγλος ἀγαλματοποιός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1765 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1834. 'Εσπούδασεν εἰς τὴν Βασιλικὴν ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου, ἔπλασε δὲ διάφορα ἔργα διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ 'Αγίου Παύλου, τὸ ἄριστον τῶν ὁποίων εἶναι «Ὁ 'Αδὰμ καὶ ἡ Εὔα θρηνοῦντες πρὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ ῎Αβελ». Θ. Β.

Κεντρικὴ (πρῴην **'Ανδροβίστα** ἢ **'Ανδρίβιστα**) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ 'Ακαρνανίας, ἀπέχον 8 ὥρας ΒΔ τῆς Ναυπάκτου καὶ ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον 'Αποδωτίας. Νῦν ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 262 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κεντρικὸ(ν) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ πρῴην δήμου 'Ανδανείας, καλούμενον ἄλλοτε *Κούρταγα*. Κεῖται πλησίον τοῦ Διαβολιτσίου (εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας πρὸς Ν) καὶ ἀποτελεῖ κοινότητα ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον, τηλεφωνεῖον καὶ 494 κατοίκους (1928).

—2) Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Μαυροπλαγιᾶς (πρῴην Καραμαμουτλῆ)

Digitized by Google

ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κεῖται πρὸς Β τοῦ Κιλκίς, μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἔχει 367 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

κεντρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κέντρον, ὁ τοῦ κέντρου. ἀντίθ. *ἀπόκεντρος*: «κεντρικὸς δρόμος», «κεντρικὴ πλατεῖα», «κεντρικὸ σπίτι»· || ὁ χρησιμεύων ὡς κέντρον, ὁ ἀφ' οὗ ὁρμῶνται, ἀντίθ. *περιφερειακός*: «κεντρικὸς σταθμός», «κεντρικὴ ὑπηρεσία»· || «κεντρικὴ ἰδέα» ἡ ἰδέα, ἡ γενικὴ ἔννοια ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπορρέουν αἱ ἐπὶ μέρους ἰδέαι ἢ ἔννοιαι.

— **Κεντρικαὶ** ***Αὐτοκρατορίαι.*** Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καὶ κατ' αὐτὸν ἐνίοτε, ἐλέγοντο αἱ αὐτοκρατορίαι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας, αἵτινες ἀπετέλουν μετὰ τῆς Ἰταλίας τὴν *Τριπλῆν Συμμαχίαν*, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς των θέσεως ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Δ. Σ. Δ.

— **Κεντρικαὶ** ***Δυνάμεις.*** Ὄνομα δοθὲν διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς συμμάχους αὐτῆς Αὐστρουγγαρίαν, Τουρκίαν καὶ Βουλγαρίαν, κατ' ἐπέκτασιν τοῦ ὅρου *Κεντρικαὶ αὐτοκρατορίαι* (βλ. ἀνωτ.). Δ. Σ. Δ.

— **«Κεντρικαὶ** ***Εἰδήσεις»*** (Central News). Τηλεγραφικὸν πρακτορεῖον εἰδήσεων, ἑδρεῦον ἐν Λονδίνῳ. Ἱδρύθη τῷ 1863 ὑπὸ τοῦ Οὐΐλλιαμ Σάντερς βουλευτοῦ τοῦ Χὼλλ καὶ τοῦ Οὐώλγουωρθ, καὶ τοῦ Ἐδουάρδου Σπέντερ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κεντρικὸς Τύπος» (Central Press), ἀπὸ δὲ τοῦ 1870 μετωνομάσθη εἰς «Κεντρικὰς Εἰδήσεις». Δ. Σ. Δ.

— **Κεντρικαὶ** ***ἐνωμοτίαι.*** Οὕτως ἔμειναν γνωστὰ τὰ ἐν Ἀθήναις ἀστυνομικὰ κρατητήρια, τὰ συσταθέντα διὰ τοῦ περὶ ὀργανισμοῦ χωροφυλακῆς ΓΡΞΕ' νόμου τοῦ 1906. Ἐγκατεστάθησαν εἰς παλαιὸν κτίριον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νικοδήμου, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὡς ἓν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ὄθωνος, μετέπειτα δὲ ὡς ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν Κεντρικῶν ἐνωμοτιῶν ὑπήγοντο αἱ μεταγωγαὶ ὑποδίκων, συλλαμβανομένων ὑπόπτων, ταραξιῶν κ.τ.λ. καὶ ἡ περισυλλογὴ ἐπαιτῶν, ἀλητῶν καὶ φρενοβλαβῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐνεκλείοντο εἰς τὰ κρατητήρια τοῦ καταστήματος διὰ βραχύ, ἐνίοτε ὅμως καὶ διὰ μακρότερον χρονικὸν διάστημα, ἐξ ἀνυπαρξίας ἢ ἀνεπαρκείας εἰδικῶν διὰ τοὺς τελευταίους ἀσύλων. Ἐπί τινα περίοδον αἱ Κεντρικαὶ ἐνωμοτίαι εἶχον καταστῆ εἶδος Βαστίλλης διὰ τοὺς κακοποιούς, οἱ ὁποῖοι ὑφίσταντο καὶ τὴν διὰ τοῦ βούρδουλα τιμωρίαν. Αἱ Κεντρικαὶ ἐνωμοτίαι διελύθησαν τῷ 1919 καὶ ἀντ' αὐτῶν συνέστη τὸ *Τμῆμα μεταγωγῶν*. Δ. Α. Λ.

— **Κεντρικαὶ** ***ἐπαρχίαι καὶ Μπεράρ*** (Central Provinces and Berar) */Γεωγρ./*. Μεγάλη διοικητικὴ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, καταλαμβάνουσα τὸ κέντρον τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου. Ἔχει ἔκτασιν 339.411 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 15.979.660 (1901) κατοίκων καὶ πρωτευούσας τὸ *Ναγκποὺρ* (χειμερινὴν) καὶ τὸ *Πατσμαρχὶ* (θερινήν). Ἀποτελεῖται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐκ καθαρῶς βρεττανικῶν ἐπαρχιῶν, διοικουμένων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ Ἄγγλου διοικητοῦ, καὶ ἐξ ἰνδικῶν προτεκτοράτων. Αἱ καθαρῶς βρεττανικαὶ ἀποικίαι περιλαμβάνουσι δύο τμήματα, τὰς κυρίως Κεντρικὰς ἐπαρχίας, ἐκτάσεως 212.654 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 10.837.444 κατοίκων, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ναγκποὺρ, καὶ τὸ κράτος τοῦ Μπεράρ, ἐκτάσεως 46.015 τετρ. χλμ καὶ πληθυσμοῦ 3.075.316 κατοίκων, μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Ἀμραότι*. Τὰ ἰνδικὰ φεουδαρχικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ὑπάγονται ἁπλῶς ὑπὸ τὸν διοικητὴν τῶν Κεντρικῶν ἐπαρχιῶν, εἶναι τὰ ἑξῆς: *Μπαστὰρ* (Bastar), *Κάνκερ* (Kanker), *Σουργούζα* (Sourgouja), *Οὐνταϊποὺρ* (Udaipur), *Ζασποὺρ* (Jashpour), *Ραϊγκὰρ* (Raigarh), *Σαραγγὰρ* (Sarangarh), *Μακράϊ* (Makrai), *Σακτὶ* (Sakti), *Καβάρντα* (Kawardha), *Χαϊραγκὰρ* (Khairagarh), *Κόρεα* (Korea), *Ναντγκάον* (Nandgaon), *Τσουϊχαντὰν* (Chhuikhadan) καὶ *Τσαγγμπαχὰρ* (Thangbhahar), ἔχοντα συνολικὴν ἔκτασιν 80.743 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 2.066.900 κατοίκων. Ὁ διοικῶν αὐτὰ πολιτικὸς πράκτωρ (agent to the Central Provinces Feudatory States) ἑδρεύει ἐν *Ραϊποὺρ* (Raïpour). Αἱ κυρίως Κεντρικαὶ ἐπαρχίαι, ἀνήκουσαι ἄλλοτε εἰς τὸ κράτος τοῦ Ναγκποὺρ, ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1861. Τὸ Μπερὰρ ἦτο ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν διοίκησιν ἀπὸ τοῦ 1853, ὑπήχθη δὲ διὰ διοικητικοὺς λόγους εἰς τὰς Κεντρικὰς ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ 1903, τῷ δὲ 1920 συνεχωνεύθη μετ' αὐτῶν. Ὁ διοικητὴς ἀσκεῖ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, βοηθούμενος ὑπὸ νομοθετικοῦ συμβουλίου ἐκ τῶν 55 αἱρετῶν μελῶν καὶ 18 διοριζομένων ὑπ' αὐτοῦ. Διοικητικῶς ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 5 διαμερίσματα (divisions).

Αἱ Κεντρικαὶ ἐπαρχίαι ὁρίζονται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Ἰνδιῶν, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ὀρίσσα, πρὸς ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Μαδράς, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Χαϊδεραβὰδ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Βομβάης καὶ ἔχουσιν ἔδαφος κατὰ μέγα μέρος ὀρεινόν, καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς *Μαχάντεο* καὶ τῶν προεκτάσεων αὐτῆς, μόνον δὲ πρὸς τὰ νότια, ὅπου ὁ ἄνω ροῦς τοῦ ποταμοῦ *Γκονταβέρι*, σχηματίζονται ὡραῖαι καὶ εὐρεῖαι πεδιάδες καὶ κοιλάδες. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμότατον, αἱ δὲ βροχαὶ μέτριαι. Ὑδρογραφικῶς ἡ χώρα ἀνήκει εἰς τὰς λεκάνας τῶν τριῶν μεγάλων ποταμῶν Γκονταβέρι, Μαχανάντι καὶ Ναρμπάντα, ἐξ ὧν οἱ δύο τελευταῖοι σχηματίζονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους της. Ἡ βλάστησις εἶναι τροπική, εὐδοκιμοῦσι δὲ ὅλα τὰ προϊόντα τῶν θερμῶν κλιμάτων (καφές, ζαχαροκάλαμον κλπ.), ἰδιαιτέρως ὅμως ὁ καφὲς ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον προϊὸν τῆς χώρας. Ἐπίσης καλλιεργεῖται τὸ ὄπιον καὶ ὑπάρχουν ἀπέραντα δάση τοῦ δένδρου τὲκ (teck), παράγοντος θαυμασίαν ναυπηγικὴν ξυλείαν. Εἰς πολλὰ σημεῖα εὑρίσκονται κοιτάσματα γαιανθράκων. Οἱ κάτοικοὶ εἶναι Ἰνδοευρωπαῖοι πρὸς Δ. καὶ Δραβίδαι πρὸς Α., κυριαρχοῦσα δὲ θρησκεία αὐτῶν εἶναι ἡ βραχμανικὴ καὶ γλῶσσα ἡ δραβιδικὴ καὶ ἡ ἰνδική. Αἱ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται κυρίως ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν: Βομβάης - Β. Ἰνδιῶν διερχομένης ἐκ Ζαμπαλπούρ, καὶ τῆς μεγάλης προεκτάσεως αὐτῆς μέχρι Καλκούτας, ἡ ὁποία διασχίζει ἐκ Δ. πρὸς Α. τὴν χώραν καὶ διέρχεται ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων αὐτῆς. Χ. Δ.

—**Κεντρικαὶ** ***Ἰνδίαι*** */Γεωγρ./*. Μεγάλη διοικητικὴ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, διοικουμένη ὑπὸ πολιτικοῦ πράκτορος ἐξαρτωμένου ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ (agent to the governor-general). Περιλαμβάνει 119 ἰθαγενῆ κράτη, τὰ ὁποῖα πάλιν συγκροτοῦν τὰς κάτωθι 6 ὁμάδας, ἐξ ὧν ἑκάστη διοικεῖται ὑπὸ ὑποπράκτορος: ἡ *Μπαγκελκάνδη* (Baghelkandh) μὲ 12 ἰθαγενῆ κράτη καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Σοῦτνα* (Sutna), τὸ *Μποπὰλ* (Bhopal) μὲ 17 καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Σεχὸρ* (Sehore), ἡ *Μάλβα* (Malwa) μὲ 38 καὶ τὰ *Νότια Κράτη τῶν Κεντρικῶν Ἰνδιῶν* (Southern States of Central India) μὲ 21 καὶ κοινὴν πρωτεύουσαν τὸ *Μανποὺρ* (Manpur), ἡ *Μπαντελκάνδη* (Bandelkhand) μὲ 22 καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Νόουγκογκ* (Nowgong) καὶ τὸ *Ἴντορ* (Indor) μὲ 9 καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Ἴντορ*, ὅπου ἑδρεύει καὶ ὁ γενικὸς πράκτωρ. Ἔχει ἔκτασιν 133.460 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 5.997.023 (1921) κατοίκους, Ἰνδοὺς κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκτὸς ἐλαχίστων Εὐρωπαίων. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι ἡ βραχμανική. Τὸ ἔδαφος εἶναι σχετικῶς ὀρεινόν, καλυπτόμενον ὑπὸ μεγάλων τμημάτων τῶν ὀροσειρῶν *Βίντγια* καὶ προεκτάσεών τινων τῶν *Μαχαντέο*, ἀπὸ τῶν ὁποίων πηγάζει ὁ ποταμὸς *Ναρμπάντα*, ἀρδεύων διὰ τῶν δεξιῶν παραποτάμων του μέγα μέρος τῆς χώρας. Ἐπίσης πολλοὶ δεξιοὶ παραπόταμοι τοῦ Γάγγου πηγάζοντες ἐκ Βίντγια ἔχουσι τὸν ἄνω ροῦν αὐτῶν ἐντὸς τῶν Κεντρικῶν Ἰνδιῶν. Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα εἶναι τὸ ζαχαροκάλαμον, ὁ βάμβαξ καὶ τὸ ὄπιον. Ὑπάρχουσι δὲ εἰς τὰ ἀνατολικὰ κράτη, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Μπαντελκάνδην, ἀδαμαντοφόροι πηγαί. Αἱ συγκοινωνίαι μόνον ἐν Ἴντορ καὶ Μάλβα εἶναι σχετικῶς ἀνεπτυγμέναι. Χ. Δ.

—**Κεντρικὴ** ***Ἀμερικὴ*** */Γεωγρ./*. Ὀνομάζεται οὕτως ἡ χώρα, ἡ ἑνοῦσα ἐν εἴδει μεγάλου ἰσθμοῦ τὰς δύο μεγάλας ἀμερικανικὰς ἠπείρους, Βόρειον καὶ Νότιον, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Τεχουάντεπεκ πρὸς Β μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Ντάριεν πρὸς Ν., καὶ ἔχει μῆκος 2000 περίπου χιλμ, μέγιστον πλάτος 500 καὶ ἐλάχιστον 65. Ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ ΔΒΔ πρὸς ΑΝΑ καὶ βρέχεται κατὰ μὲν τὴν ΒΑ παραλίαν ὑπὸ τῆς Καραϊβικῆς θαλάσσης τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, κατὰ δὲ τὴν ΝΔ ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὸ στενότερον αὐτῆς σημεῖον πρὸς Ν σχηματίζει ὁ ἰσθμὸς τοῦ Παναμᾶ, ὁ ὁποῖος μεταβληθεὶς εἰς τὴν τεχνητὴν ὁμώνυμον διώρυγα ἑνώνει θαλασσίως τοὺς δύο μεγάλους ὠκεανοὺς καὶ χωρίζει τὰ δύο τμήματα τῆς ἠπείρου. Ἡ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ εἶναι χώρα ὀρεινή, διασχιζομένη καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ παραλίων ὑπὸ μακρῶν καὶ μεγάλων ὀροσειρῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς μὲν τὸ βόρειον τμῆμα ὀνομάζονται *Βραχώδη ὄρη* (Rocky Mountains), *Καταρρακτῶν ὄρη* (Kascaden Kelte), *Σιέρρα Νεβάντα* καὶ *Σιέρρα Μάντρε*, εἰς δὲ τὸ νότιον *Ἄνδεις*. Τὸ ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ τμῆμα τῶν ὀρέων (Κορδιλλιερῶν) τούτων, τῶν ὁποίων αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ φθάνουσι τὰς 4000 μέτρα, διακόπτεται εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ μήκους του διὰ παρεμβολῆς δύο μεγάλων λιμνῶν, τῆς *Νικαράγουας* καὶ τῆς *Μανάγκουας*. Τὸ πρὸς τὴν Καραϊβικὴν θάλασσαν τμῆμα εἶναι πεδινώτερον, ἰδίως δὲ ἡ χερσόνησος *Γιουκατάν*. Τὰ ὕδατα εἶναι ἄφθονα (αἱ βροχαὶ ὑπερβαίνουσι παντοῦ τὰ 150 ἑκατοστόμετρα ἐτησίως), δὲν σχηματίζουσιν ὅμως μεγάλους ποταμοὺς λόγῳ τῆς μικρᾶς σχετικῶς ἐκτάσεως τῆς χώρας. Οἱ μεγαλύτεροι ἐξ αὐτῶν ρέουσι πρὸς τὴν Καραϊβικὴν θάλασσαν καὶ εἶναι ὁ *Ρίο ντὲ Γκριχιάλβα*, ὁ *Ρίο Μοτάγκουα*, ὁ *Ρίο Οὐλούα*, ὁ *Ρίο Πατοῦκα*, ὁ *Ρίο Σεγκοβία, καὶ ὁ Ρίο Γκράντε*, πλωτοὶ εἰς μικρὸν μόνον μῆκος τοῦ ροῦ των. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμόν, ἡ δὲ μέση ἐτησία θερμοκρασία κυμαίνεται περὶ τοὺς 26° βαθμοὺς Κελσίου. Ἡ βλάστησις εἶναι τροπικὴ καὶ ὑπάρχουν μεγάλα παρθένα δάση. Καλλιεργοῦνται κυρίως ὁ καφές, τὸ σακχαροκάλαμον, τὰ δημητριακά, ὁ βάμβαξ, τὸ κακάον κλπ. Ὑπάρχει ἐπίσης ἀξιόλογος ποσότης ἀργύρου, ἐν Χονδουράς, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον προϊὸν τοῦ ὑπεδάφους ἐν τῇ χώρᾳ.

Ἀπὸ ἀπόψεως πανίσκης ἡ χώρα ἀνήκει εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγεται καὶ ὁλόκληρος ἡ Ν. Ἀμερική· ἀξιοσημείωτος δὲ εἶναι ἡ πληθὺς τῶν ἐν αὐτῇ ζώντων πιθήκων καὶ ἰοβόλων ὄφεων. Τὰ παράλια ἐπὶ μὲν τοῦ Εἰρηνικοῦ εἶναι σχετικῶς ὁμαλά, σχηματίζοντα μικρὰς μόνον κολπώσεις καὶ προεξοχάς, ὧν σπουδαιότεραι ὁ κόλπος τοῦ *Παναμᾶ* καὶ ἡ χερσόνησος *Ἀχουέρο*, ἐπὶ δὲ τῆς Καραϊβικῆς θαλάσσης ἢ τῶν Ἀντιλλῶν μᾶλλον πολυσχιδῆ, σχηματίζοντα κατὰ σειρὰν ἀπὸ Β τὸν *Καμπεχιανὸν* κόλπον ἐντὸς τοῦ Μεξικανικοῦ, τὴν μεγάλην Μεξικανικὴν χερσόνησον *Γιουκατάν*, τὸν κόλπον τῆς *Χοντουράς*, τὴν μεγάλην ἡμικυκλικὴν προεξοχήν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκτείνονται τὰ κράτη Χοντουρὰς καὶ Νικαράγουας, τὴν μεγάλην ἀναπεπταμένην κόλπωσιν, ἡ ὁποία κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον πλησιάζει τὸν ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ κόλπον τοῦ Παναμᾶ καὶ σχηματίζει τὸν ἰσθμόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ διῶρυξ, καὶ τέλος τὸν κόλπον τοῦ *Ντάριεν*, μεταξὺ τοῦ ὁποίου καὶ τοῦ κόλπου Παναμᾶ σχηματίζεται ὁ ἰσθμὸς τοῦ Ντάριεν, χωρίζων τὴν χώραν ἀπὸ τῆς Ν. Ἀμερικῆς.

Ἡ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν 767.000 περίπου τετρ. χιλμ., περιλαμβάνει δὲ τὰς πολιτείας *Γιουκατάν, Καμπεχίαν, Κίαπας* καὶ *Ταμπάσκο* καὶ τὴν ἐπαρχίαν *Κουϊντάνα Ρόο* τῆς Μεξικανικῆς ὁμοσπονδίας (Estados Unidos Mexicanos), τὴν δημοκρατίαν τῆς *Γουατεμάλας* (Guatemala), τὴν δημοκρατίαν *Χονδουρὰς* (Honduras), τὴν βρεττανικὴν ἀποικίαν *Χονδουράς*, τὰς δημοκρατίας τοῦ *Σαλβαδὼρ* (Republica de el Salvador), τῆς *Νικαράγουας* (Nicaragua), τῆς *Κόστα - Ρίκας* (Costa - Rica) καὶ τοῦ *Παναμᾶ* (Panama) καὶ τὴν ἀποικίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς *Διώρυγος Παναμᾶ* (Panama Canal Zone). Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας, ἀποτελούμενος ἀπὸ μιγάδας Ἱσπανούς, παλαιοὺς ἰθαγενεῖς καὶ Νέγρους, ὡς καὶ ἐλαχίστους Ἀγγλοσάξωνας, φθάνει τὰ 6 περίπου ἑκατομμύρια κατοίκων. Χ. Δ.

—**Κεντρικὴ** ***Ἀμερικανικὴ Ἕνωσις.*** Ὁμοσπονδία, ἀποτελεσθεῖσα τῷ 1824 ἐκ τῶν δημοκρατιῶν *Γουατεμάλας, Χονδουράς, Σαλβατώρ, Νικαράγουας* καὶ *Κοσταρίκας* ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ καὶ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν ἐν περιπτώσει ἐμφυλίων πολέμων καὶ ἐπαναστάσεων καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ μεταξὺ αὐτῶν ἐμπορίου. Ἡ ὁμοσπονδία διελύθη τῷ 1842, νέα δὲ συνεννόησις πρὸς ἀνασυγκρότησιν ταύτης (1921) ἀπέτυχε. Δ. Σ. Δ.

— **Κεντρικὴ** ***Ἀσία*** */Γεωγρ./*. Ἡ Κεντρικὴ Ἀσία, ἐν τῇ κυρίᾳ αὐτῆς γεωγραφικῇ σημασίᾳ, περιλαμβάνει τὴν μεγάλην διπλῆν λεκάνην, τῆς ὁποίας φυσικὰ ὅρια εἶναι τὰ Ἀλτάϊα ὄρη πρὸς Β, τὸ Μέγα Κιγγὰν πρὸς Α, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν Μαντζουρίαν ἀπὸ τῆς Μογγολίας, ἡ ὀροσειρὰ Ἀλτὺν Τάγκ, τὸ ὀροπέδιον Παμὶρ καὶ τὸ ὄρος Ἱντοὺ Κοὺχ τῶν Ἱμαλαΐων πρὸς Ν καὶ ἡ Κασπία θάλασσα πρὸς Δ. Ἡ λεκάνη διαιρεῖται ὑπὸ τοῦ ὄρους Τιὰν-Χὰν εἰς δύο μεγάλα τμήματα (ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν), ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἔχει μέσον ὕψος 1000 περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ περιλαμβάνει τὴν *Μογγολίαν* καὶ τὸ *Ἀνατολικὸν Τουρκεστάν*, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι χθαμαλὸν μέσου ὕψους 200 περίπου μέτρων καὶ περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ Δ. Τουρκεστὰν μέχρι τοῦ Ἰρανικοῦ ὑψιπέδου. Ἡ Κεντρικὴ Ἀσία εἶναι χώρα ἄγονος, καλυπτομένη ὑπὸ μεγάλων ἐρήμων, στεππῶν καὶ τελμάτων. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμότατον κατὰ τὸ θέρος καὶ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, πίπτουσι δὲ ὀλίγαι σχετικῶς βροχαί. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 6° καὶ 15° βαθμῶν Κελσίου, τὸ δὲ ὕψος τῶν ἐτησίως πιπτόντων ὑδάτων φθάνει τὰ 20 μόλις ἑκατοστόμετρα. Οἱ ποταμοὶ εἶναι σχετικῶς μικροί, ἐκτὸς τῶν εἰς τὸν Ἀράλην ἐκβαλλόντων *Ἀμοὺ Νταριὰ* καὶ *Σὺρ Νταριά*. Ἀξιόλογος βλάστησις παρατηρεῖται ἐν τῷ Τουρκεστάν, ὅπου φύονται κυρίως ὑδροχαρῆ φυτὰ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν. Ἡ πανίσκη εἶναι πλουσία εἰς ἄγρια ζῷα σαρκοφάγα, ἐλέφαντας, ρινοκέρους, ὄφεις κλπ., ἐκ δὲ τῶν κατοικιδίων ὁ ἵππος καὶ ὁ ἡμίονος ἔχουσιν ἐκεῖ τὴν πατρίδα των. Ἡ χώρα εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένη, ἀναλογούντων 2 ἢ καὶ ὀλιγωτέρων κατοίκων κατὰ τετρ. χλμ. Κυριώτεραι ἰθαγενεῖς φυλαὶ εἶναι οἱ *Κιργίσιοι* καὶ οἱ *Μογγόλοι*, ἐξ ὧν οἱ πρῶτοι εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον Μωαμεθανοὶ καὶ οἱ δεύτεροι Βουδισταί. Πολιτικῶς ἡ Κεντρικὴ Ἀσία περιλαμβάνει τὴν δημοκρατίαν τῆς Μογγολίας, παλαιὰν ἐπαρχίαν τῆς Κίνας, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1921, τὴν χώραν *Σινκιάγγ* (Ἀνατολικὸν Τουρκεστάν), κτῆσιν τῆς Κίνας, τὰ μεταπολεμικῶς ἱδρυθέντα κράτη τῆς Ἑνώσεως τῶν Ρωσικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν *Τουρκμενιστὰν* καὶ *Οὐζμπεκιστάν*, καὶ τὸ νότιον τμῆμα τῆς *Κιργισιανῆς* δημοκρατίας. Χ. Δ.

— **Κεντρικὴ** ***Αὐστραλία*** */Γεωγρ./*. Νεοσύστατος μεγάλη ἐπαρχία τῆς Αὐστραλιανῆς ὁμοσπονδίας

Digitized by Google

(Commonwealth of Australia), καταλαμβάνουσα τὸ κέντρον τῆς ἠπείρου. Ἀπετέλει μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1927 μέρος τοῦ Βορείου Διαμερίσματος (Northern Territory) καὶ εἶναι ἐκ τῶν ὁμοσπονδιακῶν ἐδαφῶν τῆς δημοκρατίας τῶν διοικουμένων ὑπὸ διοικητῶν διοριζομένων ὑπὸ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, τοὺς ὁποίους βοηθεῖ συμβουλευτικὸν συμβούλιον (Advisory Council), ἀποτελούμενον ἐκ δύο μελῶν αἱρετῶν καὶ δύο διοριζομένων ἐπίσης ὑπὸ τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἐπαρχία ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ ὁμοσπονδιακῇ βουλῇ ὑπὸ ἑνὸς βουλευτοῦ μὲ καθαρῶς συμβουλευτικὴν ψῆφον.

Ἡ Κεντρικὴ Αὐστραλία, σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Βορείου διαμερίσματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τῆς 20° μοίρας Ν πλάτους, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Νοτίου Αὐστραλίας (26° Ν. πλάτους), πρὸς Α ὑπὸ τῆς Κουηνσλανδίας (138° Α. μήκους Γκρήνουϊτς) καὶ τῆς Δυτικῆς Αὐστραλίας πρὸς Δ (129° Α. μήκους). Ἡ χώρα περιλαμβάνεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ καλύπτον τὴν Δ. Αὐστραλίαν ἔρημον ὑψίπεδον, εἰς τὸ κέντρον δὲ αὐτῆς ὑψοῦται ἡ ὀροσειρὰ Μακντόνελλ. Λόγῳ τοῦ ἀγόνου τοῦ ἐδάφους ἡ Κεντρικὴ Αὐστραλία εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένη, ἔχουσα ὀλιγωτέρους τῶν 150.000 κατοίκων, ἰθαγενῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀποσυρθέντων ἐκεῖ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὰς εὐφόρους χώρας. Πρωτεύουσα καὶ μόνη ἀξία λόγου πόλις εἶναι τὸ *Ἄλις Σπρίγγς*. χ. δ.

— **Κεντρικὴ *Ἀφρικὴ*** *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ τμῆμα τῆς ἠπείρου τὸ περιλαμβάνον τὸ μέγα λεκανοπέδιον τὸ περικλειόμενον πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἑξῆς ὀροσειρῶν: τοῦ Ἰσημερινοῦ ὑψιπέδου, τοῦ καλύπτοντος τὴν νότιον καὶ τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, τῶν κατὰ μῆκος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὀρέων Μπιρόγκου, Κρίσταλ καὶ Μανέγγουμπα πρὸς Δ, τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Ἀδαμαούας πρὸς ΒΔ. καὶ τῶν ὀρέων Μαγγαγιὰτ πρὸς Β. Τοὺς μεταξὺ τῶν ὀροσειρῶν τούτων χώρους κλείουσι πανταχόθεν μικρότερα ὄρη καὶ βουνὰ καὶ σχηματίζεται τὸ εὐρύτατον λεκανοπέδιον, τὸ ὁποῖον ἀρδεύει ὁ ποταμὸς Κόγγος μετὰ τῶν παραποτάμων του. Ἡ Κεντρικὴ Ἀφρικὴ χωρίζεται εἰς δύο σχεδὸν ἴσα μέρη ὑπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἔχει κλῖμα θερμότατον καὶ ἀφθόνους βροχάς. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία κυμαίνεται περὶ τοὺς 28° βαθμοὺς Κελσίου, τὸ δὲ ὕψος τῶν ἐκ τῶν βροχῶν πιπτόντων ὑδάτων μεταξὺ 150 καὶ 200 ἑκατοστομέτρων ἐτησίως. Ἡ βλάστησις εἶναι ἐντελῶς τροπική, ἀναπτύσσονται δὲ θαυμασίως ὅλα τὰ φυτὰ τῶν θερμῶν κλιμάτων καὶ μάλιστα τὰ ὑδροχαρῆ. Ὑπάρχουν φοινικόδενδρα εἰς διαφόρους ποικιλίας, βαοβὰβ μὲ τεραστίους κορμούς. καουτσουκόδενδρα, μπαμποῦ (βαμβοῦσαι), καλλιεργεῖται ἡ καφέα, τὸ ζαχαροκάλαμον κλπ. Ἐπίσης ἐντὸς τοῦ λεκανοπεδίου καὶ πρὸς ὅλας σχεδὸν τὰς διευθύνσεις αὐτοῦ ἐκτείνονται τὰ ἀπέραντα παρθένα δάση τῆς Ἀφρικῆς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ζῶσιν ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη τῶν ἀγρίων σαρκοφάγων ζῴων (ἐλέφαντες, πίθηκοι, ρινόκερω, ἄρκτοι) καὶ γενικῶς ὅλα τὰ εἴδη τῶν θηρίων τῆς Ζούγκλας. Ὁλόκληρος ἡ Κεντρικὴ Ἀφρικὴ εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένη, ἀναλογούντων μόλις 1—10 κατοίκων κατὰ τετρ. χλμ. Ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ ἰθαγενεῖς, πλὴν ἐλαχίστων Εὐρωπαίων κατοικούντων τὰς παραλίους ἰδίως χώρας. Αἱ κυριώτεραι φυλαὶ ἰθαγενῶν Ζουλοὺ εἶναι οἱ *Μπαλόλο, Μπασογγέ, Μπαλούντα, Οὐρούα, Βουαρέγγα, Μπογγουὲ κλπ.* Διοικητικῶς ἡ Κεντρικὴ Ἀφρικὴ περιλαμβάνει κυρίως τὴν βελγικὴν ἀποικίαν τοῦ *Κόγγου*, πολλάκις ὅμως ἡ ἔννοια τῶν ὁρίων της εὐρύνεται, καταλεγομένων ἐπίσης ἐν αὐτῇ τῶν γειτονικῶν χωρῶν *Πορτογαλικῆς Ἀγγόλας*, τοῦ νοτιωτέρου τμήματος τῆς *Γαλλικῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς*, τῆς *Ταγγανίκας*, τῆς *Βορείου Ροδεσίας* καὶ τοῦ βορειοτέρου τμήματος τῆς *Πορτογαλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς* (Μοζαμβίκη). Ὅλαι δηλαδὴ αἱ ἀφρικανικαὶ χῶραι αἱ ἐκτεινόμεναι μεταξὺ τοῦ 5° παραλλήλου Β. πλάτους καὶ 17° περίπου νοτίου θεωροῦνται περιλαμβανόμεναι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς. χ. δ.

— **κεντρικὴ *ἐπίθεσις*** */Στρατηγ. Τακτ.]*. *Κεντρικὴ ἐπίθεσις* καλεῖται ἡ εἰς περιωρισμένον τινὰ χῶρον τοῦ μετώπου ἐντοπιζομένη μετωπικὴ ἐπίθεσις (βλ λ. *ἐπίθεσις* καὶ *ἐπιχειρήσεις*). Ν. Θ. Κ.

— **κεντρικὴ *θέρμανσις*** βλ. *θέρμανσις*.

— **Κεντρικοὶ *καταρράκται*** (Central Falls, προφ. *Σέντραλ Φῶλλς*) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς κομιτείας *Πρόβιντενς* τῆς πολιτείας Ρὸντ Ἄϊλαντ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπλάκστον, κειμένη 5 μίλλια βορείως τῆς Πρόβιντενς. Κάτ. 25.403. Ἔχει μεγάλα βαμβακουργεῖα, ἡ παραγωγὴ τῶν ὁποίων τῷ 1925 ἦτο ἀξίας 25.541.848 δολλαρίων. Ἡ πόλις συνῳκίσθη κατὰ πρῶτον τῷ 1763. Τῷ 1780 περίπου ἱδρύθη ἐργοστάσιον σοκολάτας καὶ μέχρι τοῦ 1827 ἡ πόλις ὠνομάζετο *Σοκολατούπολις*. Μ. Ι. Θ.

— **Κεντρικὸν *προγυμναστήριον Πόρου*** *[Ναυτ.]* βλ. λ. *Ἑλλὰς [Ναυτ. ἐκπαίδ.]*.

— **κεντρικὸν *σύστημα*** *[Τριγωνομετρ.]*. Καλοῦσιν οὕτως τὸ τριγωνομετρικὸν δίκτυον, οὗτινος τὰ σημεῖά εἰσι διατεταγμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς τὰ ἐν τῷ κατωτέρω σχήματι:

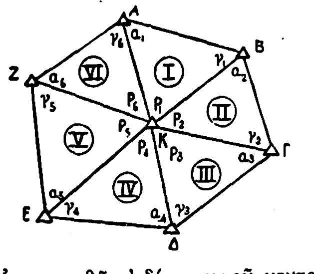

Διὰ νὰ ἀφομοιωθῇ τὸ δίκτυον τοῦ κεντρικοῦ συστήματος, δέον νὰ πληροῦνται αἱ κάτωθι συνθῆκαι:

α) Συνθήκη γωνιῶν:

$$\alpha_1+\beta_1+\gamma_1=180 \text{ ἐκ τοῦ τριγώνου I}$$
$$\alpha_2+\beta_2+\gamma_2=180 \quad » \quad » \quad » \quad \text{II}$$
$$\alpha_3+\beta_3+\gamma_3=180 \quad » \quad » \quad » \quad \text{III}$$
$$\dots\dots\dots$$
$$\alpha_\nu+\beta_\nu+\gamma_\nu=180 \quad » \quad » \quad \nu$$

β) Συνθήκη γωνιῶν:

$$\beta_1+\beta_2+\beta_3\dots+\beta_\nu=360$$

γ) Συνθήκη ἡμιτονική:

$$\frac{\eta\mu\alpha_1\cdot\eta\mu\alpha_2\cdot\eta\mu\alpha_3\dots\eta\mu\alpha_\nu}{\eta\mu\gamma_1\cdot\eta\mu\gamma_2\cdot\eta\mu\gamma_3\dots\eta\mu\gamma_\nu}=1.$$

— **κεντρικὸς *ἥλιος*** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἐνίοτε ὁ ἀπλανὴς ἀστὴρ ὁ ἀποτελῶν τὸ κεντρικὸν σῶμα, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφονται οἱ *συνοδοί*, ἤτοι τὰ λοιπὰ μέλη διπλοῦ ἢ πολλαπλοῦ ἀστρικοῦ συστήματος. Σ. Π.

— **κεντρικὸς *σωλὴν νωτιαίου μυελοῦ*** *[Ἀνατομ.]*. Σωλὴν στενότατος, διελαύνων κατὰ μῆκος καὶ περίπου κατὰ τὸ κέντρον τὸν νωτιαῖον μυελόν. Καὶ πρὸς μὲν τ' ἄνω ἐκβάλλει εἰς τὴν 4ην κοιλίαν (τοῦ προμήκους), πρὸς δὲ τὰ κάτω ἐκτείνεται μέχρι τοῦ μέσου τοῦ τελικοῦ νηματίου. Καὶ ἔνδοθεν μὲν ὑπαλείφεται ὑπὸ τοῦ ἐπενδύματος, ἔξωθεν δὲ περιβάλλεται ὑπὸ τῆς *κεντρικῆς πηκτωματώδους οὐσίας*. Ι. Π.

κεντρικότης,—*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι κεντρικόν.

κεντρῖναι (αἱ) (Stimulines) */Μικροβ./*. Οὐσίαι αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν Metchnikoff εὑρισκόμεναι ἐντὸς τῶν χυμῶν τοῦ ὀργανισμοῦ παρακινοῦσι τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια εἰς μικροβιοφαγίαν (φαγοκυττάρωσις). Κατὰ τὸν Wright ὑπάρχουσι μὲν τοιαῦται οὐσίαι εἰς τὸν ὀργανισμόν, ἀλλ' αὗται δὲν διεγείρουν τὴν μικροβιοφάγον ἱκανότητα τῶν λευκοσφαιρίων, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπιδροῦν ἐπὶ τῶν μικροβίων καὶ τὰ καθιστοῦν πρόσφορα πρὸς τὴν φαγοκυττάρωσιν (ὀψωνῖναι). Γ. Η. Π.

κεντρῖνος (ὁ) (Centrinus) */Ζῳολ.]* Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χονδροπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπινακιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους καρχαρίας, μὲ κεφαλὴν μικράν, πεπιεσμένην, ρύγχος βραχὺ καὶ εὐρύ, στόμα μικρότατον, βραγχιακὰ ἀνοίγματα λίαν στενά, πρῶτον ραχιαῖον πτερύγιον πλατύτατον καὶ ἀρκετὰ ὑψηλόν, δεύτερον μικρότερον τοῦ πρώτου, κοιλιακὰ πτερύγια πρὸς τὰ πρόσω τοῦ σώματος τοποθετημένα καὶ ὀλίγον κατωτέρω τῆς σφαγῆς τοῦ λαιμοῦ, ἑδραῖον βραχὺ καὶ πλατὺ καὶ οὐραῖον ἐπίμηκες καὶ τριγωνικόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κεντρῖνος ὁ ἀλωπέκειος* (Centrinus vulpecula), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει μῆκος ἑνὸς περίπου μέτρου, χρῶμα φαιοαργυρῶδες ἢ φαιομελανὸν μετὰ μελανῶν ἢ φαιῶν κηλίδων καὶ στιγμάτων καὶ ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Μεσογείου, ὡς καὶ παρὰ τὰς ἑλληνικὰς ἀκτάς, γνωστὸς κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *γουρουνόψαρο*. Δ. Ν. Π.

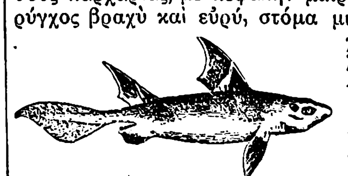

Κεντρῖνος.

— **κεντρῖνος** (ὁ) (Centrinus) */Ζῳολ./*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντας ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἰδίᾳ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένους. Δ. Ν. Π.

κεντρίον (τό)· ὑποκοριστικὸν τοῦ *κέντρον*, μικρὸν κέντρον· ‖ καθόλου, κέντρον, κοινῶς *κεντρὶ* (βλ. λ.).

— *[Ζῳολ.]* Καλεῖται οὕτω τὸ ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικὸν ὅπλον, δι' οὗ εἶναι ἐφωδιασμέναι αἱ θήλειαι πλείστων ἐντόμων καὶ ἰδίως τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νευροπτέρων*. Τὸ κεντρίον (κοιν. *κεντρὶ*) τῶν νευροπτέρων ἐντόμων εἶναι γνωστότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *τέρετρον*. Δ. Ν. Π.

κεντρὶς (ἡ) (Centris) */Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλας μελίσσας μονήρεις, μὲ σῶμα εὔρωστον καὶ ᾠοειδές, κεφαλὴν ὀγκώδη καὶ σχεδὸν τετραγωνικήν, κεραίας βραχείας καὶ ἀρκετὰ παχείας, πόδας εὐρώστους καὶ ὑπὸ πυκνῶν καὶ σκληρῶν τριχῶν περιβαλλομένους, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, πολυνευρώδεις καὶ διαφανεῖς καὶ χρῶμα φαιοεπίξανθον. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 60 εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κεντρὶς ἡ γουϊάνειος* (Centris Guyanensis), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τῇ ὁμωνύμῳ χώρᾳ, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα πυρρόξανθον κατὰ τὸ σῶμα μετὰ εὐρυτάτης ὑποκιτρίνης λωρίδος περιβαλλούσης ἐν εἴδει δακτυλίου τὴν κοιλιακὴν χώραν καὶ πτέρυγας χρυσοκιτρίνας μετὰ κυανῶν νευρώσεων καὶ ἐπιξάνθων ποδῶν καὶ κεραιῶν. Δ. Ν. Π.

κεντρισκίδαι (οἱ) (Centriscidae) */Ζῳολ./*. Οἰκογένεια ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*. Οἱ ἰχθύες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀναγνωρίζονται ἐκ τοῦ βραχέος ἀκανονίστου σώματος, τοῦ σωληνοειδοῦς ἐπιμήκους ρύγχους των, ὅπερ κατὰ τὸ ἄκρον φέρει μικρότατον στόμα, τοῦ ἐπιμήκους ἀκανθώδους πρώτου ραχιαίου πτερυγίου, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἀκανθῶν λίαν στενῶς μετ' ἀλλήλων ἐκφυομένων, καὶ τοῦ μικροῦ καὶ πλατέος δευτέρου ραχιαίου πτερυγίου. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἓν μόνον γένος, τὸν *κεντρίσκον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κεντρίσκος (ὁ) (Centriscus) */Ζῳολ./*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεντρισκιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς ἰδιορρύθμους μὲ σῶμα βραχύ, διωγκωμένον καὶ ᾠοειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μὲ στόμα ἀπολῆγον εἰς ἐπιμήκες σωληνοειδὲς ρύγχος, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, ἐπιμηκέστατον πρῶτον ραχιαῖον πτερύγιον, βραχὺ ὀπίσθιον, κοιλιακὰ πτερύγια ἀνανάπτυκτα καὶ οὐραῖον βραχὺ καὶ διχαλωτόν. Μοναδικὸν εἶδος εἶναι ὁ *κεντρίσκος ὁ σκολόπαξ* (Centriscus scolopax), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, ἔχει μῆκος 10—15 ἑκατοστομέτρων καὶ χρῶμα χρυσέρυθρον ἢ χρυσοαργυροῦν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον ὡς καὶ εἰς πλείστας ἑλληνικὰς ἀκτὰς καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *μπεκάτσα τῆς θάλασσας* ἢ ἁπλῶς *μπεκάτσα*, *τρομπέττα*, κ.τ.λ. Δ. Ν. Π.

Κεντρίσκος ὁ σκολόπαξ.

Κεντρίτης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΝΑ. Ἀρμενίας, ἀναφερόμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Κύρ. Ἀναβ. Δ' 3, 1), «ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Καρδούχων χώραν». Ρέων ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὴν Θωσπίτιδα λίμνην (νῦν τοῦ Βὰν) καὶ ἔχων πλάτος δύο περίπου πλέθρων (περὶ τὰ 60 μέτρα), χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τίγρητος, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀμίδης (Διαρβεκίρ). Τοῦτον διαβάντες οἱ μετὰ τοῦ Κύρου Ἕλληνες τῷ 401 π. Χ., ἀνεπαύθησαν μετὰ τὰς διὰ μέσου τῆς χώρας τῶν Καρδούχων ταλαιπωρίας. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο *Ζίρμας*, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀράβων *Ζάρμ*. Σήμερον καλεῖται Butan-Sou. Α. Θ. Σ.

κεντροβαρὴς (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ βαρύνων πρὸς τὸ κέντρον τοῦ βάρους: «δύναμις—, ἐπιτάχυνσις κεντροβαρής» ἡ διευθυνομένη πρὸς τὸ κέντρον βάρους σώματός τινος (βλ. *κεντρομόλος*).

«Κεντροβαρικὰ» (τά). Τίτλος μαθηματικῆς πραγματείας τοῦ Ἀρχιμήδους, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπραγματεύετο τὸν τρόπον τῆς εὑρέσεως τῆς ἰσορροπίας καὶ τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος τῶν σωμάτων. Ἡ πραγματεία αὕτη ἀπωλέσθη καθ' ὁλοκληρίαν καὶ δὲν γνωρίζομεν οὔτε τὴν ἔκτασιν, οὔτε τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Ν. Α.

κεντροβαρικός,—*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κέντρον βάρους: «θεώρημα—, θεωρία—, δύναμις κεντροβαρική».

κεντροδορὶς (ἡ) (Centrodoris) */Ζῳολ./*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δοριδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ εὐρυτάτου ποδός των, ὅστις εἶναι βαθέως διηυλακωμένος κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ κολοβὸς κατὰ τὸ ὀπίσθιον. Τὸ ὄστρακον εἶναι λεπτότατον καὶ μικρόν. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάντας τοὺς ὠκεανούς. Δ. Ν. Π.

κεντρόκερκος (ὁ) (Centrocercus) */Ζῳολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοριδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον φασιανοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 5 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶδος εἶναι *κεντρόκερκος ὁ οὐροφασιανὸς* (Centrocercus urophasianus), ὅστις φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Μέ-

Digitized by Google

γεθος ἀρκετὰ μέγα καὶ σχεδὸν παραπλήσιον πρὸς τὸ τοῦ *ἰνδιάνου*, σῶμα εὔρωστον καὶ μᾶλλον χαμηλόν, λαιμὸν ἀρκετοῦ μήκους καὶ παχύν, κεφαλὴν μᾶλλον μικρὰν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, ράμφος χονδρὸν καὶ μετρίου μήκους, πτέρυγας εὐρυτάτας καὶ μέχρι τῆς ρίζης τῆς οὐρᾶς ἐξικνουμένας, πόδας βραχυτάτους ὑπὸ πτερῶν κεκαλυμμένους καὶ φέροντας μεγάλους δακτύλους καὶ οὐρὰν εὐρυτάτην, ἀπολήγουσαν εἰς λεπτὰ καὶ ὀξέα πτερὰ καὶ κατὰ βούλησιν ἀναπτυσσομένην ἐν εἴδει ριπιδίου. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι φαιοπυρρὸς μετὰ ποικιλοχρώμων καὶ ποικιλοσχήμων λαμπρῶν ποικιλμάτων. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ διατηρεῖται εἰς μεγάλα κλωβία διὰ τὸν λαμπρὸν χρωματισμόν του. Δ. Ν. Π.

κεντροκόρωνος (ὁ) (Centrocoronus) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ζωνοσκωλήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑρμελλιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα ἐπιμήκη, μὲ κυρτὸν κεφαλικὸν λοβόν, ἐσχισμένον κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, καὶ χρῶμα φαιοϋποκίτρινον. Δ. Ν. Π.

κεντρολεκιθικός, *—ή, —όν*. Οὕτω καλοῦνται τὰ ᾠὰ τῶν ζῴων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ θρεπτικὴ λέκιθος εἶναι συνηθροισμένη εἰς τὸ κέντρον τοῦ ᾠοῦ. Τοιαῦτα λ. χ. εἶναι τὰ ᾠὰ τῶν ἀρθρωτῶν καὶ ἐντόμων. Θ. ΒΛ.

κεντρολεπιδώδη (τὰ) (Centrolepidaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μονοκοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τῶν *ἀλευρωδῶν*, περιλαμβάνουσα ἓξ γένη μετὰ 32 εἰδῶν, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας, Νέας Ζηλανδίας, Ἀμερικῆς, Ἀσίας κλπ. Εἶναι φυτὰ μικρά, ποώδη, φέροντα ἄνθη ἑρμαφρόδιτα ἢ μοναδικά, τεταγμένα κατὰ στάχυς γυμνούς. Κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *κεντρολεπὶς* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

κεντρολεπὶς (ἡ) (Centrolepis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κεντρολεπιδωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας, Ἀμερικῆς, Αὐστραλίας καὶ ἄλλων τινῶν χωρῶν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κεντρολεπὶς ἡ ἐλάσσων* (Centrolepis minor), *κεντρολεπὶς ἡ τριχωτὴ* (Centrolepis villosa), *κεντρολεπὶς ἡ ἁπαλὴ* (Centrolepis mollis) κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

κεντρόλιθος (ὁ) (Kentrolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου καὶ μαγγανίου. Ὁ χημικὸς αὐτοῦ τύπος εἶναι $Pb_2Mn_2Si_2O_9$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους μικρούς, συνήθως ἀλαμπεῖς, μορφῆς πρισματικῆς μὲ πυραμιδικὰς συγχρόνως ἕδρας, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 5, εἰδικὸν βάρος 6,19, λάμψιν ἐλαφρῶς ἡμιμεταλλικὴν καὶ χρῶμα ἐρυθρόφαιον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς χαλαζιακῶν φλεβῶν εἰς τὴν νότιον Χιλήν. Γ. Β.

κεντρολόβιον (τὸ) (Centrolobium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κεδροπῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ παρέχοντα πλουσίαν ξυλείαν, χρωστικὰς οὐσίας κλπ. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν εἰδῶν εἶναι: *κεντρολόβιον τὸ ρωμαλέον* (Centrolobinm robustuni), ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, ἔνθα εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *ἀραρίβα· κεντρολόβιον τὸ παρήνσειον* (Centrolobium paraense), ἰθαγενὲς τῆς Μαδαγασκάρης, παρέχον ξυλείαν χρησιμωτάτην εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν καὶ λεπτουργικήν. Κ. ΠΑΠ.

κεντρόλοφος (ὁ) (Centrolophus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, σχεδὸν τριγωνικόν, κεφαλὴν ὀγκώδη σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος, ρύγχος ἀμβλύ, τὸ ἄνω χεῖλος κατὰ πολὺ βραχύτερον τοῦ κάτω, ὀφθαλμοὺς μικροὺς περὶ τὸ ἄκρον τῆς σχισμῆς τοῦ στόματος τοποθετημένους, σῶμα καλυπτόμενον ὑπὸ μικροτάτων λεπίων, ραχιαῖον πτερύγιον μοναδικόν, ἐπιμηκέστατον, καταλαμβάνον ὁλόκληρον τὴν ράχιν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς μέχρι σχεδὸν τῆς ρίζης τῆς οὐρᾶς, στηθιαῖα πτερύγια στενὰ καὶ μικρά, κοιλιακὰ στενὰ καὶ ἐπιμήκη, ἑδραῖον ἐπιμηκέστατον, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ μέσου σχεδὸν τῆς κοιλίας μέχρι τῆς ρίζης τῆς οὐρᾶς καὶ οὐρὰν ἐπιμηκεστάτην, μᾶλλον λεπτὴν καὶ βαθέως δισχιδῆ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κεντρόλοφος ὁ Πομπήλιος* (Centrolophus Pombilius), ὅστις ἔχει μῆκος 60 περίπου ἑκατοστομέτρων, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα γλαυκόν, σκοτεινότερον κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὴν κοιλίαν μετὰ πρασίνων καὶ μελανῶν στιγμάτων ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

κεντρομόλος (ὁ, ἡ)· ὁ πρὸς τὸ κέντρον ἐρχόμενος, τείνων, ἀντίθ. *φυγόκεντρος* ἢ *κεντρόφυξ*: «κεντρομόλος δύναμις, — ἕλξις» (λέγεται καὶ *κεντρόμολος*).

— **κεντρομόλοι ὁδοὶ** *[Φυσιολ.]*. Νευρικαὶ ἶνες χρησιμεύουσαι ὅπως μεταβιβάζωσι διεγέρσεις ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, συνίστανται δὲ ἀπὸ τὰς ὀπισθίας ρίζας, ἀπὸ τὴν δέσμην τοῦ Goll καὶ τοῦ Burdach, ἀπὸ τὴν νωτιαιοθαλαμικὴν δεσμίδα, ἀπὸ τὴν παρεγκεφαλιδικὴν δεσμίδα καὶ ἀπὸ τὴν δεσμίδα τοῦ Gowers. Ἡ δεσμὶς τοῦ Goll καὶ Burdach ἀποτελεῖται ἐκ νευρικῶν ἰνῶν, αἵτινες ἄρχονται ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ δέρματος καὶ τῶν ὑποκειμένων μερῶν αὐτοῦ, τουτέστι μυῶν, τενόντων, ἀρθρώσεων· καὶ αἱ μὲν τῶν κατωτέρων μερῶν τοῦ σώματος διὰ τῶν κατωτέρων ριζῶν τῶν ὀσφυϊκῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἐκπορευόμεναι, ἀποτελοῦσι τὴν δεσμίδα τοῦ Goll, καὶ φέρονται πρὸς τὴν μέσην γραμμήν, αἱ δὲ ἶνες τῶν ἀνωτέρων μερῶν, αἱ ἐκ τῶν ἀνωτέρων ριζῶν ἐκπορευόμεναι, ἀποτελοῦσι τὴν δέσμην τοῦ Burdach καὶ φέρονται πρὸς τὰ ἐκτός. Αἱ ἶνες αὗται ἀνέρχονται πρὸς τὰ ἄνω ἀχίαστοι μέχρι τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ ἀπολήγουσιν, αἱ μὲν ἶνες τοῦ Goll, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς κάτω μοίρας τοῦ κορμοῦ, εἰς τὸν ἰσχνὸν πυρῆνα, αἱ δὲ ἶνες τοῦ Burdach, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν ἄνω ἄκρων καὶ τῆς ἄνω μοίρας τοῦ κορμοῦ, εἰς τὸν σφηνοειδῆ πυρῆνα. Αἱ ἶνες αὗται τῶν ἰσχνῶν καὶ σφηνοειδῶν πυρήνων μεταβαίνουσιν ἐντὸς τοῦ προμήκους μυελοῦ ἀπὸ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο ἡμιμόριον, τουτέστι χιάζονται, σχηματίζουσι τὸν λημνίσκον καὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὸν ὀπτικὸν θάλαμον, καὶ οὕτως ἀπαρτίζεται ἡ δευτέρα κεντρομόλος νευράς. Ἐκ τοῦ ὀπτικοῦ δὲ θαλάμου ἄρχεται τρίτη κεντρομόλος σειρά, αἱ ἶνες τῆς ὁποίας ἀπολήγουσι διὰ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς ἔσω κάψης εἰς τὴν φλοιώδη οὐσίαν τοῦ ἐγκεφάλου, εἰς τὴν χώραν τὴν αἰσθητικὴν ἢ ἁπτικήν. Ἡ παρεγκεφαλιδικὴ δεσμὶς ἀποτελεῖται ἐξ ἰνῶν τῶν ὀπισθίων ριζῶν, αἵτινες πρὸς τὰ ἄνω ἀνερχόμεναι φθάνουσιν εἰς τὴν στήλην τοῦ Clarke, ἐξ αὐτῆς δὲ ἐκπέμπονται ἶνες, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν παρεγκεφαλιδικὴν δεσμίδα καὶ ἀπολήγουσιν εἰς τὸν σκώληκα τῆς παρεγκεφαλίδος. Διὰ τῶν ἰνῶν δὲ τούτων φέρονται διεγέρσεις πρὸς τὴν παρεγκεφαλίδα, ἥτις εἶναι ὄργανον τῆς ἰσορροπίας τοῦ σώματος. Ἡ δεσμὶς τοῦ Gowers, ἥτις καλεῖται καὶ *προσθία παρεγκεφαλιδική*, ἀποτελεῖται ἐξ ἰνῶν, ὧν τὰ κύτταρα εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν προσθίων κεράτων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἀνερχόμεναι δὲ πρὸς τὰ ἄνω ἀπολήγουσι καὶ αὗται εἰς τὴν παρεγκεφαλίδα. Ἡ δὲ νωτιαιοθαλαμικὴ δεσμὶς ἀποτελεῖται ἐξ ἰνῶν διαφόρων κυττάρων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν ὀπισθίων κεράτων. Αἱ ἶνες αὗται χιάζονται καὶ φέρονται εἰς τὸ ἀντίστοιχον μέρος τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἀνερχόμεναι δὲ πρὸς ἄνω ἀπολήγουσιν εἰς τὸν ὀπτικὸν θάλαμον. Ι. Ν. Μ.

— **κεντρομόλος δύναμις** *[Φυσ.]*. Ὅταν ὑλικὸν σημεῖον κινῆται ἐπὶ καμπυλογράμμου τροχιᾶς μετὰ μεταβλητῆς ταχύτητος, τότε τοῦτο, ἐκτὸς τῆς ἐπιταχύνσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐφαπτομένην τῆς τροχιᾶς, ὑφίσταται καὶ ἐπιτάχυνσιν, διευθυνομένην πρὸς τὸ κέντρον καμπυλότητος τῆς τροχιᾶς, ἥτις καλεῖται *κεντρομόλος ἐπιτάχυνσις*. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπιταχύνσεις τὸ κινητὸν ἀντιτάσσει ἀντιστάσεις ἀδρανείας, ὧν ἡ μὲν διευθύνεται κατὰ τὴν ἐφαπτομένην τῆς τροχιᾶς, ἡ δὲ κατὰ τὴν κάθετον ἐπὶ ταύτης. Ἐκ τῶν ἀντιστάσεων τούτων ἡ πρώτη ἐξαφανίζεται, ὅταν τὸ κινητὸν κινῆται ἐπὶ τῆς καμπύλης τροχιᾶς ὑπὸ σταθερὰν ταχύτητα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι ἐπὶ ὑλικοῦ σημείου κινουμένου ἐπὶ καμπύλης τροχιᾶς, ἐκτὸς τῆς κατὰ τὴν ἐφαπτομένην διευθυνομένης ἐπιταχυντικῆς δυνάμεως, πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν ἀντιστάσεων ἀδρανείας, ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ἐπενέργεια δυνάμεως διευθυνομένης πρὸς τὸ κέντρον, ἥτις καλεῖται *κεντρομόλος δύναμις* καὶ προκαλεῖ τὴν κεντρομόλον ἐπιτάχυνσιν, ὑπερνικῶσα τὴν ἀδράνειαν. Ἡ κατὰ τὴν κάθετον διευθυνομένη ἀντίστασις ἀδρανείας ἐπενεργεῖ ἀντιθέτως τῆς κεντρομόλου δυνάμεως καὶ καλεῖται *φυγόκεντρος* δύναμις (βλ. λ.). Κ. Π.

κέντρον (τό)· τὸ δι' οὗ κεντοῦμεν, κοιν. *κεντρί*: «τὸ κέντρον τῆς μελίσσης, —τῆς σφηκός», «τὰ κέντρα τοῦ ἐχίνου»· || τὸ δι' οὗ παρορμῶμεν, παρατρύνομεν, παρακινοῦμεν: «ὁ πόθος τῆς τιμῆς εἶναι κέντρον πρὸς τοὺς κινδύνους», «χαλινοῦ μᾶλλον ἢ κέντρου δεῖται» περὶ ὁρμητικοῦ νεανίου (ἀρχ.)· || τὸ σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ διαβήτου, ὅθεν «κέντρον τοῦ κύκλου» κατ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν «περιφέρειαν τοῦ κύκλου» || ὁ κεντρικὸς χῶρος, ὁ ἐξ ἴσου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀπέχων ἀπὸ τῶν ἄκρων: «τὸ κέντρον τῆς πόλεως — τῆς χώρας, —τῆς γῆς»· || ὁ τόπος, τὸ κατάστημα ὅπου συχνάζουν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀναψυχήν, οἷον καφενεῖον, ζαχαροπλαστεῖον, ζυθοπωλεῖον: «συχνάζει εἰς τὰ κέντρα», «κέντρον ἀριστοκρατικόν,— λαϊκόν, —ἐξοχικόν»· || «κέντρα χαρτοπαικτικά», «κέντρον διαφθορᾶς,—ἀκολασίας» ὅπου οἱ συχνάζοντες ἐπιζητοῦσι τὴν ψυχαγωγίαν διὰ μέσων ἐκθέσμων, ἐκφύλων· || «κέντρον βιομηχανικόν,—ἐμπορικόν,—ἐπιστημονικόν, —πνευματικόν» ὁ τόπος ὅπου κατ' ἐξοχὴν ἀκμάζει ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον, αἱ ἐπιστῆμαι, τὰ γράμματα· || παροιμ. «πρὸς κέντρα λακτίζει» ματαιοπονεῖ (ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων λακτιζόντων πρὸς τοὺς διὰ τῶν κέντρων παρωθοῦντας αὐτά).

— *[Γεωμ.]* *Κέντρον* ἀλγεβρικῆς καμπύλης οἱουδήποτε βαθμοῦ καλεῖται τὸ σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον διχοτομεῖ τὰς δι' αὐτοῦ διερχομένας χορδὰς τῆς καμπύλης. Ἐὰν τὸ σημεῖον τοῦτο ληφθῇ ὡς ἀρχὴ πολικῶν συντεταγμένων, ἡ ἐξίσωσις τῆς καμπύλης ἀναφερομένης εἰς αὐτὰς θὰ εἶναι συνάρτησις μόνον τοῦ ρ^2, δηλαδὴ θὰ περιέχῃ μόνον ἀρτίας δυνάμεις τοῦ ρ. Ἐὰν ἡ καμπύλη εἶναι περιττοῦ βαθμοῦ, ἡ πολική της ἐξίσωσις γίνεται συνάρτησις τοῦ ρ^2, ὅταν διαιρεθῇ διὰ τοῦ ρ. Ἐκ τῆς μορφῆς τῆς ἐξισώσεως μιᾶς καμπύλης ἀναφερομένης εἰς συντεταγμένας μὲ ἀρχὴν σημεῖον, ὅπερ εἶναι κέντρον αὐτῆς, φαίνεται ὅτι, ἐὰν καμπύλη περιττοῦ βαθμοῦ ἔχῃ μόνον ἓν κέντρον, τοῦτο εἶναι σημεῖον καμπῆς καὶ ὅτι μία καμπύλη βαθμοῦ ἀνωτέρου τοῦ δύο μόνον εἰς ἐξαιρετικῶς σπανίαν περίπτωσιν ἔχει ἓν μόνον κέντρον.

Τὸ κέντρον κωνικῆς τομῆς ἐχούσης ἐξίσωσιν:

$$Ax^2+2Bxy+\Gamma y^2+2\Delta x+2Ey+Z=0$$

δίδεται ὑπὸ τῶν ἐξισώσεων:

$$Ax+By+\Delta=0$$
$$Bx+\Gamma y+E=0$$

Τὸ σύστημα τοῦτο, ἂν $B^2-A\Gamma=0$ (περίπτωσις ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς) ἔχῃ μίαν λύσιν, καὶ αἱ ἀντίστοιχοι κωνικαὶ τομαὶ ἔχουν ἓν κέντρον, ἂν ὅμως $B^2-A\Gamma=0$ (παραβολή), δὲν ὑπάρχει λύσις αὐτῆς, δηλαδὴ ἡ παραβολὴ δὲν ἔχει κέντρον, ἢ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ κέντρον αὐτῆς ἐξηφανίσθη εἰς τὸ ἄπειρον. Ἐπίσης τὸ κέντρον μιᾶς κωνικῆς τομῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πόλος τῆς ἐπ' ἄπειρον εὐθείας τοῦ ἐπιπέδου.

Κέντρον καμπυλότητος ἐπιπέδου καμπύλης εἰς σημεῖον Μ αὐτῆς καλεῖται τὸ κέντρον τοῦ κύκλου καμπυλότητος τοῦ σημείου Μ, ὅταν τεθῇ οὕτως, ὥστε νὰ ἐφάπτεται τῆς καμπύλης εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ δὲ κέντρον του νὰ κεῖται ἐπὶ τοῦ θετικοῦ μέρους τῆς καθέτου. Τὸ κέντρον καμπυλότητος καμπύλης ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ εἶναι τὸ ὅριον τῆς τομῆς δύο καθέτων τῆς καμπύλης εἰς τὸ σημεῖον Μ αὐτῆς καὶ εἰς τὸ Μ' ὅταν τὸ Μ' τείνῃ νὰ συμπέσῃ εἰς τὸ Μ. Ἐὰν ἡ ἐξίσωσις τῆς καμπύλης εἶναι $y=\sigma(x)$, αἱ συντεταγμέναι τοῦ κέντρου καμπυλότητος εἰς τὸ τυχὸν αὐτῆς σημεῖον Μ (x, y) εὑρίσκονται ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἰδιότητος ὅτι εἶναι:

$$\xi = x - \frac{y'(1+y'^2)}{y''}$$
$$\eta = y + \frac{1+y'^2}{y''}$$

Ὁ τόπος τῶν κέντρων καμπυλότητος τῶν σημείων καμπύλης ἀποτελεῖ ἄλλην καμπύλην καλουμένων *ἀνεπτυγμένην* τῆς πρώτης.

Κέντρον καμπυλότητος καμπύλης ἐν τῷ χώρῳ εἰς τυχὸν αὐτῆς σημεῖον Μ ($x_1\ y_1\ z$) εἶναι τὸ κέντρον τοῦ κύκλου καμπυλότητος τοῦ σημείου Μ, ὅταν οὗτος γραφῇ ἐπὶ τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου τῆς καμπύλης εἰς τὸ Μ, οὕτως ὥστε νὰ ἐφάπτεται τῆς καμπύλης εἰς τὸ Μ καὶ νὰ ἔχῃ τὸ κέντρον του ἐπὶ τοῦ θετικοῦ μέρους τῆς πρώτης καθέτου. Ἐὰν ρ εἶναι ἡ ἀκτὶς τοῦ κύκλου καμπυλότητος, αἱ συντεταγμέναι τοῦ κέντρου καμπυλότητος (x_1, y_1, z_1) εἰς τὸ σημεῖον Μ (x, y, z) τῆς καμπύλης εἶναι:

$$x_1 = x + \rho\xi$$
$$y_1 = y + \rho\eta$$
$$z_1 = z + \rho\zeta$$

ἔνθα (ξ, η, ζ) τὰ συνημίτονα τῆς πρώτης καθέτου εἰς τὸ Μ. Τὸ κέντρον καμπυλότητος καμπύλης ἐν τῷ χώρῳ ἔχει τὴν ἑξῆς ἰδιότητα: εἶναι τὸ ὅριον τῆς τομῆς τῆς πρώτης καθέτου εἰς τὸ Μ καὶ τοῦ καθέτου ἐπιπέδου εἰς γειτονικὸν σημεῖον Μ' ὅταν τὸ Μ' τείνῃ νὰ συμπέσῃ εἰς τὸ Μ. Σ. Μ.-Ο.

— *[Ἀνατομ.]* 1) *Κέντρον νευρικόν*· τὸ σημεῖον τῆς νευρικῆς διαδρομῆς, τὸ μεταξὺ τῆς προσαγωγοῦ ἢ κεντρομόλου μοίρας (αἰσθητικῆς) καὶ τῆς ἀπαγωγοῦ ἢ κεντρόφυγος (κινητικῆς) μεσολαβοῦν, καθ' ὃ σημεῖον ὑπάρχουσι νευρικὰ κύτταρα προωρισμένα ἵνα μετατρέπωσι τὴν διέγερσιν εἰς κίνησιν. 2) *Κέντρον ἀκουστικόν, τοῦ λόγου· κέντρα ὀπτικά, προβλητικά, συνδετικά, Wernicke* (βλ. *ἐγκεφαλικὰ κέντρα*). 3) *Κέντρον ἡμιφοειδὲς ἢ μηνοειδές*. στιβὰς μηνοειδής, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς λευκῆς ἑκατέρου ἡμισφαιρίου τοῦ ἐγκεφάλου οὐσίας, ἥτις ἰσοϋψῶς τῷ μεσολοβίῳ ἐκπτύσσεται κατ' ἐγκαρσίαν γραμμήν. Τοῦ μηνοειδοῦς τούτου κέντρου τὸ μὲν ἔξω χεῖλος ἐκπέμπει προσεκβολὰς εἰσχωρούσας εἰς τὰς ἕλικας τῆς φαιᾶς οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ δ' ἔσω μεταβαίνει εἰς τὸ μεσολόβιον (βλ. λ. *ἐγκέφαλος*). Ι. Π.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται κέντρον τμῆμα φύλλου ἢ ὁλόκληρον τοιοῦτον μεταμορφωμένον εἰς ἄκανθαν καὶ ἐκφυόμενον τόσον ἀπὸ τοῦ κυρίως βλαστοῦ, ὅσον καὶ ἐκ τῶν πλαγίων βλαστῶν ἢ κλάδων. Κ. ΠΑΠ.

— ***κέντρα δράσεως ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ*** *[Μετεωρ.]* Καλοῦνται οὕτω τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μόνιμα πεδία ὑψηλῶν καὶ χαμηλῶν πιέσεων. Τὰ κέντρα δράσεως δὲν εἶναι πάντοτε λίαν ὁρατὰ ἐπὶ τῶν

Digitized by Google

ἡμερησίων χαρτῶν, ἐν τούτοις εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωρισθῶσι λίαν συχνὰ μὲ τοὺς οὐσιώδεις αὐτῶν χαρακτῆρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κεκαλυμμένα ὑπὸ τῶν διαβατικῶν μεταβολῶν. Ἂν παρατηρήσῃ τις τοὺς *ἰσοβαρεῖς χάρτας* (βλ. λ.), οἵτινες παριστῶσι τὰς μέσας ἰσοβαρεῖς τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Ἰουλίου, θὰ ἴδῃ ὅτι ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ τὰ κέντρα δράσεως εἶναι τὰ ἑπόμενα: 1) Τὸ μέγιστον τῶν Ἀζορῶν εἰς πλάτος 30° Ν περίπου κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ὀλίγον βορειότερον κατὰ τὸ θέρος. 2) Τὸ μέγιστον τῶν νήσων Bermudes, ὅπερ καλύπτει τὸν χειμῶνα τὰς νήσους ταύτας καὶ ἓν μέρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν πέριξ τοῦ πλάτους τῶν 30° Ν καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ θέρος προσεγγίζει τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ μεγίστου τῶν Ἀζορῶν. 3) Τὸ μέγιστον τοῦ Εἰρηνικοῦ εἰς πλάτος 30° Ν κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ὀλίγον βορειότερον κατὰ τὸ θέρος. 4) Τὸ μέγιστον τῆς Σιβηρίας, καλύπτον κατὰ τὸν χειμῶνα σχεδὸν τὴν ὁλότητα τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου καὶ ἐξαφανιζόμενον ἐξ ὁλοκλήρου κατὰ τὸ θέρος, διὰ νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς ἐλάχιστον. Τοῦτο ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν ὀνοματολογίαν τοῦ Teisserenc de Bort, *ἀναστρέψιμον κέντρον δράσεως* 5) Τὸ μέγιστον τῆς Ἀμερικῆς, ἐκτεινόμενον κατὰ τὸν χειμῶνα ἐπὶ τῆς κεντρικῆς περιοχῆς τῆς βορειοαμερικανικῆς ἠπείρου καὶ ἐξαφανιζόμενον κατὰ τὸ θέρος. 6) Τὸ ἐλάχιστον τῆς Ἰσλανδίας, ἐκτεινόμενον κατὰ τὸν χειμῶνα ἐπὶ τοῦ βορείου Ἀτλαντικοῦ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσλανδίας καὶ ἀνερχόμενον πρὸς βορρᾶν κατὰ τὸ θέρος. 7) Τὸ ἐλάχιστον τῆς Μεσογείου, ὀλιγώτερον ἐκπεφρασμένον, καὶ 8) Τὸ ἐλάχιστον τοῦ βορείου Εἰρηνικοῦ, ὅπερ παρατηρεῖται μόνον τὸν χειμῶνα. Τὰ κέντρα δράσεως ἐξασκοῦσι σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς καιρικότητος, διότι προσανατολίζουσι τοὺς ἀνέμους, οἵτινες εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον τείνουσι νὰ στραφῶσι πέριξ τῶν μεγίστων κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου καὶ πέριξ τῶν ἐλαχίστων κατ' ἀντίθετον φοράν. Ἡ σπουδὴ τῶν μετακινήσεων καὶ τῆς σχετικῆς ἀναπτύξεως τῶν κέντρων δράσεως ἐπέτρεψε τὸν καθορισμὸν τῶν *τύπων καιροῦ*. Κατὰ τὸν Teisserenc de Bort οἱ τύποι καιροῦ ἐν Γαλλίᾳ εἶναι οἱ ἑξῆς:

Τύπος Α. Μέγιστον Σιβηρίας, ἐκτεινόμενον ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἑνούμενον μετ' ἐκείνου τῶν Ἀζορῶν. Χειμὼν ψυχρὸς καὶ ξηρός.

Τύπος Β. Μέγιστον τῶν Ἀζορῶν, μετακινηθὲν καὶ ἐπεκταθὲν ἐπὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης μετὰ χαμηλῶν πιέσεων ἐπὶ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀζορῶν καὶ βορείως τῆς Σιβηρίας. Χειμὼν ψυχρὸς καὶ ξηρός.

Τύπος Γ. Μέγιστον τῶν Ἀζορῶν, ἐπεκταθὲν πρὸς βορρᾶν μέχρι τῆς Ἀγγλίας, τοῦ σιβηρικοῦ μεγίστου διατηροῦντος τὴν θέσιν. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο τούτων περιλαμβανόμενον διάστημα διατρέχεται τότε ὑπὸ ὑφέσεων, καλεῖται δὲ καὶ *τύπος αὔλακος* ἢ *στενωποῦ* (type à couloir). Χειμὼν ψυχρὸς καὶ χιονοβόλος.

Τύπος Δ. Μέγιστον τῶν Ἀζορῶν, μετακινηθὲν καὶ ἐπεκταθὲν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης μὲ τὸ ἐλάχιστον τῆς Ἰσλανδίας λίαν ἀνεπτυγμένον καὶ καλύπτον τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Σιβηρίας. Χειμὼν θερμὸς καὶ ὑγρός.

Τύπος Ε. Ἐλάχιστον τῆς Ἰσλανδίας, καλύπτον τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Σκανδιναυΐαν μετὰ τοῦ ἀσιατικοῦ μεγίστου ἐκτεινομένου μέχρι Ρωσίας. Χειμὼν γλυκὺς καὶ ὑγρός.

Ἡ ὕπαρξις τῶν κέντρων τούτων δράσεως ἐξηγεῖ ἐξ ἄλλου τὴν ἀντίθεσιν, ἥτις ἐκδηλοῦται συχνάκις μεταξὺ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ καιροῦ εἰς διαφόρους τόπους. Παράδειγμα: Τὸ ἐλάχιστον τῆς Ἰσλανδίας διαμοιράζεται ἐνίοτε εἰς δύο τμήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς Νορβηγίας καὶ τὸ ἕτερον ἐπὶ τῆς Γροιλανδίας, τὰ δύο δὲ ταῦτα δευτερεύοντα ἐλάχιστα ἰσορροποῦνται ὅταν τὸ ἓν εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένον καὶ τὸ ἕτερον ὀλίγον, καὶ ἀντιστρόφως. Οὕτω τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1874, κατὰ τὸν Hoffmayer, τὸ ἐλάχιστον τῆς Ἰσλανδίας ἦτο λίαν ἀνεπτυγμένον πρὸς Β. τῆς Εὐρώπης (τύπος Δ. τῶν προηγουμένων), ἡ θερμοκρασία ἐν Εὐρώπῃ ἦτο ὑψηλὴ καὶ ἀνωτέρα τῆς κανονικῆς κατὰ 5° ἐν Πετρουπόλει, κατὰ 3° ἐν Δανίᾳ καὶ κατὰ 2° ἐν Ἀγγλίᾳ· ἀντιθέτως τὸ ψῦχος ἦτο δριμύτερον τοῦ συνήθως ἐν Ἰσλανδίᾳ καὶ Γροιλανδίᾳ, ἔνθα ἡ ἀνωμαλία τῆς θερμοκρασίας ἔφθανε κατὰ τόπους τοὺς 8° βαθμούς. Τὰ θαλάσσια ρεύματα εὑρίσκονται εἰς στενὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς διευθύνσεως τῶν ἀνέμων, ἥτις ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν κέντρων δράσεως· ὑφίσταται συνεπῶς σχέσις μεταξὺ τῶν κέντρων δράσεως καὶ τῶν θαλασσίων ρευμάτων. Τὰ ἐλάχιστα τῶν πιέσεων ὀφείλονται ἐν μέρει εἰς τὸ ὅτι εἰς τοὺς τόπους, ἔνθα παράγονται, ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι ἀνωτέρα τῶν πέριξ καὶ ἡ αἰτία ἥτις ἐπαυξάνει τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην τῆς θερμοκρασίας ἐνισχύει κατὰ συνέπειαν τὸ κέντρον δράσεως· εἰς τοῦτο δ' ἔγκειται ἡ ἐπίδρασις ὡρισμένων θαλασσίων θερμῶν ρευμάτων, ἅτινα παρασυρόμενα ὑπὸ τῆς μέσης διευθύνσεως τῶν ἀνέμων ἐκ τοῦ Ἰσημερινοῦ μέχρι τῶν παραπολίων περιοχῶν μεταφέρουσι τὰ θερμὰ αὐτῶν ὕδατα, ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῆς καιρικότητος τῶν πέριξ χωρῶν. Οὕτως ἰσλανδικὸν ἐλάχιστον ὀφείλεται καὶ προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ *ρεύματος τοῦ Κόλπου* (Gulf-Stream) καὶ συνεπῶς τὸ ρεῦμα τοῦτο συντείνει εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐλαχίστου. Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις δὲν δύναται προφανῶς νὰ μεταβάλληται κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, διότι τοῦτο θὰ ἀντεστοίχει εἰς αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν ὁλοκλήρου τῆς μάζης τῆς ἀτμοσφαίρας· φαίνεται ἑπομένως πιθανὸν ὅτι τὰ κέντρα δράσεως ἰσορροποῦσιν ἄλληλα καὶ εἰς μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν πεδίων τῶν μεγίστων πιέσεων δέον νὰ ἀντιστοιχῇ μεγαλυτέρα ἀνάπτυξις τῶν πεδίων τῶν ἐλαχίστων πιέσεων καὶ ἀντιστρόφως.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗ

—κέντρα ἐγκεφαλικὰ [*Φυσιολ.*]· βλ. λ. *ἐγκεφαλικὰ κέντρα*.

—κέντρον ἀντιστάσεως [*Ὀχυρωτ.*]· βλ. λ. *ἀντίστασις καὶ ὀχύρωσις*.

—κέντρον βάρους [*Φυσ.*]. Ὑλικὸν σῶμα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελούμενον ἐκ συστήματος ὑλικῶν σημείων μάζης m, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μᾶζα τοῦ σώματος Μ θεωρεῖται ὡς ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν μαζῶν ὅλων τῶν ὑλικῶν σημείων, ἤτοι $M = \Sigma m$. Ἐπὶ ἑκάστου τῶν ὑλικῶν σημείων μάζης m ἐνεργεῖ ἡ βαρύτης, πᾶσαι δὲ αἱ ἐπὶ τῶν ὑλικῶν σημείων ἐνεργοῦσαι δυνάμεις, προερχόμεναι ἐκ τῆς βαρύτητος, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τοῦ κέντρου τῆς Γῆς, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παράλληλοι. Ἡ συνισταμένη τῶν δυνάμεων τούτων ἀποτελεῖ τὸ βάρος τοῦ σώματος, τὸ δὲ σημεῖον ἐφαρμογῆς αὐτῆς, οὗτινος ἡ θέσις ἐπὶ τοῦ σώματος καθορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων συνθέσεως τῶν παραλλήλων δυνάμεων, καλεῖται *κέντρον βάρους* τοῦ σώματος.

Κ. Π.

—κέντρον ἐκπαιδεύσεως [*Στρατ.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ σχολεῖον, εἰς ὃ ἐκπαιδεύονται ἐπὶ μικρόν τι χρονικὸν διάστημα ἀξιωματικοὶ ἢ ὑπαξιωματικοὶ εἰς ὡρισμένην τινὰ εἰδικότητα ὡς π. χ. πληροφοριῶν, ἐναερίων παρατηρητῶν, ὠτακουστικῶν μηχανημάτων, ραδιοτηλεγραφητῶν κλπ.· διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τοιαῦτα κέντρα ὑπάρχουσι πολλὰ παρ' ἑκάστῳ στρατῷ. Ὁ ὅρος οὗτος εἰσήχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν φρασεολογίαν ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914—1918), καθ' ἣν παρίστατο ἑκάστοτε ἀνάγκη ἐκπαιδεύσεως ὡρισμένων στελεχῶν εἰς τὰ διὰ πρώτην φορὰν εἰσαγόμενα τότε εἰς τὸν στρατὸν νέα μηχανήματα, ἔκτοτε δὲ ἔμεινεν ἐν χρήσει ἐν Γαλλίᾳ ὡς καὶ παρ' ἡμῖν.

Ν. Θ. Κ.

— κέντρον ἐπιστρατεύσεως [*Στρατηγ.*]. Ἡ προπαρασκευὴ καὶ διεξαγωγὴ τῆς ἐπιστρατεύσεως πάσης μονάδος ἢ ὑπηρεσίας τοῦ ἐμπολέμου στρατοῦ ἀνατίθεται διὰ τοῦ σχεδίου ἐπιστρατεύσεως εἰς ὡρισμένην τοιαύτην ὑφισταμένην ἐν εἰρήνῃ· καὶ τῶν μὲν ἐν εἰρήνῃ ὑφισταμένων μονάδων καὶ ὑπηρεσιῶν ἡ ἐπιστράτευσις ἀνατίθεται κατ' ἀρχὴν εἰς αὐτὰς ταύτας, τῶν δὲ ἐν περιπτώσει μόνον ἐπιστρατεύσεως νεοσυγκροτουμένων εἰς ἑτέρας ὑφισταμένας ἐν εἰρήνῃ. Διὰ τὴν ταχυτέραν καὶ ὁμαλωτέραν ἐν τούτοις διεξαγωγὴν τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν σημερινῶν πολυσυνθέτων στρατῶν, ἐθεώρησαν πολλὰ κράτη σκόπιμον νὰ καταρτίσωσιν ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ νὰ περιλάβωσιν εἰς τὸν ἐν εἰρήνῃ ὀργανισμὸν τοῦ στρατοῦ ἰδίας ὑπηρεσίας, καλουμένας *κέντρα ἐπιστρατεύσεως*, ἑδρευούσας εἰς ὡρισμένας πόλεις καὶ ἐχούσας ὡς ἔργον τὴν προπαρασκευὴν καὶ διεξαγωγὴν τῆς ἐπιστρατεύσεως ὡρισμένων μονάδων καὶ ὑπηρεσιῶν, ἐπιστρατευομένων ἐν τῇ περιοχῇ των. Τοιουτοτρόπως διὰ τῶν κέντρων τούτων ἀφ' ἑνὸς διευκολύνεται καὶ ἐπιταχύνεται ἡ ἐπιστράτευσις, εἰς ἃ μέρη δὲν ὑφίστανται ἐν εἰρήνῃ μονάδες ἢ ὑπηρεσίαι, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπαλλάσσονται αἱ ὑφιστάμεναι τοῦ βάρους τῆς προπαρασκευῆς καὶ διεξαγωγῆς τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν νεοσυγκροτουμένων. Εἴς τινα μάλιστα κράτη τὰ κέντρα ἐπιστρατεύσεως ἐπιφορτίζονται μὲ τὴν προπαρασκευὴν καὶ διεξαγωγὴν τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ὅλου στρατεύματος, τῶν ἐν εἰρήνῃ ὑφισταμένων μονάδων καὶ ὑπηρεσιῶν ἀπαλλασσομένων πάσης σχετικῆς μερίμνης. Παρ' ἡμῖν τὰ κέντρα ἐπιστρατεύσεως εἰσήχθησαν δοκιμαστικῶς κατὰ τὸ 1927 διὰ διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐλειτούργησαν ἔκτοτε, περιληφθέντα εἰς τὸν ἐν εἰρήνῃ ὀργανισμὸν τοῦ στρατοῦ.

Δ. ΣΚΑΡΠΑΛΕΖΟΣ

—κέντρον ἐπιταχύνσεων [*Μηχαν.*]· βλ. λ. *ἐπιταχύνσεων κέντρον*.

—κέντρον ἐργατικόν· βλ. λ. *ἐργατικὸν κέντρον*.

—κέντρον μάζης [*Φυσ.*]. Καλοῦμεν γενικῶς κέντρον μάζης σώματος σημεῖον τοῦ σώματος τοιοῦτον, ὥστε τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῶν ροπῶν τῶν δυνάμεων ὡς πρὸς ἐπίπεδον διερχόμενον δι' ἄξονος διερχομένου διὰ τοῦ σημείου τούτου νὰ ἰσοῦται τῷ μηδενί, δι' οἱανδήποτε θέσιν τοῦ σώματος ὡς πρὸς τὸν διὰ τοῦ σημείου τούτου διερχόμενον ἄξονα. Ἐφ' ὅσον ἐπὶ τοῦ σώματος ὑποτίθεται ὅτι ἐνεργεῖ ἡ βαρύτης, τὸ κέντρον μάζης καλεῖται καὶ *κέντρον βάρους*. Ἡ ἔννοια κέντρον μάζης εἶναι γενικωτέρα, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπενέργειαν τῆς βαρύτητος.

Κ. Π.

—κέντρον ὁμοιότητος [*Μαθημ.*]· βλ. *ὁμοιότης*.

—κέντρον ὁμολογίας [*Μαθημ.*]· βλ. *ὁμολογία*.

— κέντρον στρατηγικὸν [*Στρατηγ.*]. Κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ φρούριον ἢ ἡ ὀχυρὰ πόλις, ἡ ἑκάστοτε χρησιμεύουσα ὡς σημεῖον στηρίγματος εἰς τὰ στρατεύματα τῶν ἑλιγμῶν. Σήμερον, ὁπότε τὰ μεμονωμένα φρούρια ἢ αἱ ὀχυραὶ πόλεις οὐδεμίαν ἔχουσι πλέον ἀξίαν, ἐφ' ὅσον δὲν περιλαμβάνονται ἐντὸς ὠχυρωμένης περιοχῆς, τὰ δὲ στρατεύματα δὲν ἑλίσσονται πλέον πέριξ περιωρισμένου τινὸς ὀχυροῦ σημείου, ὁ ἐν λόγῳ ὅρος ἔπαυσε χρησιμοποιούμενος.

Ν. Θ. Κ.

—κέντρον σχηματισμοῦ [*Τακτ.*]. Κέντρον τοῦ παντὸς εἴδους σχηματισμοῦ καλεῖται τὸ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλάτους (μετώπου) περίπου μέσον τοῦ σχηματισμοῦ, δηλαδὴ τὸ δι' οὗ διέρχεται ὁ κύριος ἄξων αὐτοῦ.

Ν. Θ. Κ.

—κέντρον τηλεφωνικόν· βλ. *τηλεφωνικὸν κέντρον*.

— κέντρον ὑφέσεως [*Μετεωρολ.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ σημεῖον ἢ ἡ περιοχὴ ἐν οἱᾳδήποτε βαρομετρικῇ ὑφέσει, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις ἔχει τὴν μικροτέραν αὐτῆς τιμήν· συνήθως ἡ ἐλαχίστη παρατηρηθεῖσα τιμὴ κέντρου ὑφέσεως κυμαίνεται περὶ τὰ 720—725 χιλιοστόμετρα. Ἐπειδὴ αἱ ὑφέσεις μετακινοῦνται, διὰ τοῦτο πρὸς μελέτην τῶν μετακινήσεων τούτων ἀναζητοῦνται αἱ διαδοχικαὶ θέσεις, αἵτινες κατέχονται ὑπὸ τοῦ κέντρου αὐτῶν, ἤτοι τοῦ σημείου τῆς ἐλαχίστης πιέσεως, καὶ ἑνοῦνται διὰ μιᾶς γραμμῆς ἥτις καλεῖται *τροχιὰ τῆς ὑφέσεως*. Ὅταν ἡ πίεσις ἐν τῷ κέντρῳ ὑφέσεως ἐλαττοῦται, τότε λέγομεν ὅτι ἡ ὕφεσις *κοιλοῦται* καὶ ὅταν ἀντιθέτως ἀνέρχεται, ἡ ὕφεσις *πληροῦται*. Ὁ ἄνεμος τοῦ ἐδάφους πέριξ τοῦ κέντρου τῆς ὑφέσεως εἶναι γενικῶς ἀρκετὰ ἀσθενής, ἐνίοτε μάλιστα ἐπικρατεῖ τελεία ἄπνοια (*κεντρικὴ νηνεμία*). Κατὰ τὸν Clement Ley τὰ κέντρα τῶν ὑφέσεων μετακινοῦνται περίπου καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ ἰσοβαρεῖς καμπύλαι εἶναι πυκναί· οὕτως, ὅταν ἡ διεύθυνσις αὕτη εἶναι ἀνατολικὴ (ΝΑ, Ν. ΝΔ ἢ Δ), ἡ μετακίνησις λαμβάνει χώραν τὸ συνηθέστερον πρὸς βορρᾶν (ΒΔ, Δ, ΝΑ ἢ Ν), τοὐναντίον δὲ ἐὰν αἱ ἰσοβαρεῖς εἶναι περισσότερον πυκναὶ πρὸς βορρᾶν ἢ ΒΑ ἢ ΒΔ, ἡ ὕφεσις παραμένει συνήθως στάσιμος, ἐνῷ πράγματι ὤφειλε τότε νὰ μετακινηθῇ πρὸς δυσμάς.

Θ. Θ. Φ.

— κέντρου ἐξίσωσις [*Ἀστρον.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς μέσης καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀνωμαλίας, ἤτοι ἡ ποσότης Θ—μχ.

Σ. Π.

«Κεντρον». Πολιτικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα τῷ 1900 ἐν Χανίοις ὑπὸ Γ. Πανηγυράκη.

Κέντρον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 47. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀνατολικὸν* (πρῴην *Νερήντα*), *Βόρειον* (πρῴην *Πρίντα*) καὶ *Χώρα Γαϊτσῶν*. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γαϊτσὰ* ἢ *Μπήλιοβα*.

Ι. Σ. Σ.

— Κέντρον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 383. Ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *Ἰμὰμ Τσαούση*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἁγία Ἄννα* (πρῴην *Μπαλί*), *Ἅγιος Δημήτριος* ἢ *Μαρινάκι*, *Κολοκυθιὰ* καὶ *Σκληροῦ*. Ἡ περιφέρεια παράγει σιτηρά, σταφίδα καὶ οἶνον.

Ι. Σ. Σ.

— Κέντρον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 131. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βέντσια*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀγαλαὶ* καὶ *Νησὶ* (πρῴην *Νασιρῖκος*).

— Κέντρον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Λέσβου, ἄλλως καλούμενον *Κέδρος* (βλ. λ.).

κεντρόνωτος (ὁ) (Centronotus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβροιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μετρίου μεγέθους, μὲ βραχὺ ραχιαῖον πτερύγιον, φέρον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα εὐμεγέθη ἄκανθαν, δεύτερον ραχιαῖον πτερύγιον ἐπίμηκες, ἑδραῖον φέρον δύο ἀνθεκτικὰς ἀκάνθας καὶ οὐραῖον ἐπιμηκέστατον καὶ βαθέως διχαλωτόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κεντρόνωτος ὁ φαιόχρους* (Centronotus cinereus), ὅστις ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα φαιὸν πρὸς τὸ φαιομελανὸν κατὰ τὴν ράχιν, ἀνοικτότερον κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ κοιλίαν κυανοαργυρώδη. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Μεσογείου.

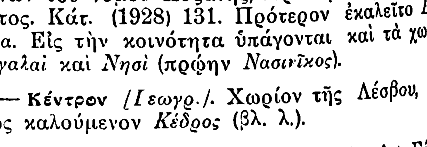

Κεντρόνωτος ὁ φαιόχρους.

Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

κεντροπρίστης (ὁ) (Centropristes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἰχθῦς, διακρινομένους κυρίως ἐκ τῶν ἀκανθωδῶν βραγχιακῶν ἐπιπτυγμάτων. Οἱ κεντροπρίσται εἶναι πέρκαι τῶν θαλασσίων ὑδάτων, ἰθαγενεῖς τῶν ἀμερικανικῶν θαλασσῶν. Ἐκ τῶν 6 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κεντροπρίστης ὁ τριάκανθος* (Centropristes trifurcus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Ἀντιλλῶν καὶ τῆς Βραζιλίας καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα μετρίου μήκους, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἀρκετὰ ὑψηλόν, ῥάχιν ἀρκετὰ κυρτὴν καὶ κοιλίαν ἐλάχιστα καμπύλην. Πρῶτον ῥαχιαῖον πτερύγιον ἐκ 10 ἀκανθῶν ἀποτελούμενον, οὗ ἡ τρίτη ἄκανθα ὑψηλοτέρα τῶν λοιπῶν, δεύτερον πλατύτατον καὶ ἀρκετὰ ὑψηλόν, στηθιαῖα πτερύγια εὐρέα, μετρίου μήκους καὶ ἀπεστρογγυλωμένα κοιλιακὰ πτερύγια στενὰ καὶ ἐπιμήκη, ἑδραῖον ἀρκετὰ εὐρύ, φέρον τρεῖς ἀκάνθας κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα, οὐραῖον πλατύτατον, βαθέως διχαλωτόν, εἰς ὀξείας ἀποφύσεις ἀπολῆγον. Χρῶμα ἐρυθρόφαιον μετὰ κυανῶν καὶ μελανῶν στιγμάτων. Δ. Ν. Π.

κεντρόπτιλον (τὸ) (Centroptilum) */Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ψευδονευροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐφημεριδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ ἔντομα μὲ σῶμα κομψὸν καὶ ποικιλοχρόους πτέρυγας μεμβρανώδεις. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα ἐν τῇ βορείῳ Εὐρώπῃ καὶ τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ. Δ. Ν. Π.

κεντρόπυγος (ὁ) (Centropygus) */Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαυρῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λακερτιδῶν*, περιλαμβάνον σαύρας ἱκανοῦ μεγέθους, ἀπαντώσας εἰς τὴν νότιον Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν δύο γνωστῶν εἰδῶν κυριώτερον καὶ κοινότερον εἶναι ὁ *κεντρόπυγος ὁ ποικιλόχρους* (Centropygus versicolor), ὅστις ἔχει μέγεθος μέτριον ἢ μέγα, σῶμα εὐρὺ καὶ πεπιεσμένον ἐλαφρῶς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, κεφαλὴν ὀγκώδη, ἀρκετὰ ἐπιμήκη καὶ ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ῥύγχος, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους καὶ ἐπιμήκεις, προσθίους πόδας βραχυτάτους μετὰ μετρίων ὀνύχων, οὐρὰν κυλινδρικήν, πλατεῖαν κατὰ τὴν ῥίζαν της καὶ εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον ἀπολήγουσαν καὶ χρῶμα πρασινοελαιῶδες κατὰ τὴν ῥάχιν μετὰ μελανῶν καὶ κιτρίνων κηλίδων ζωηροτάτου στιλπνοῦ χρώματος καὶ λευκὸν μετὰ ἰωδῶν κηλίδων κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐνδιαιτᾶται εἰς ἀγόνους καὶ ὑγρὰς ἐκτάσεις καὶ ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ Χιλῇ. Δ. Ν. Π.

κεντροπώγων (ὁ) (Centropogon) */Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη, φέροντα ἐδωδίμους καρπούς. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται: *κεντροπώγων ὁ σουρινάμειος* (Centropogon Surinamensis). Κ. ΠΑΠ

κεντρόπωμος (ὁ) (Centropomus) */Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κεντρόπωμος ὁ λύκος* (Centropomus lupus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς Ἀμερικῆς καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Μῆκος μέτριον, σῶμα ἐπίμηκες, ὑψηλὸν καὶ πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, κεφαλὴν μᾶλλον λεπτὴν καὶ ἐπιμήκη, ῥύγχος ὀξύ, ἄνω χεῖλος βραχύτερον τοῦ κάτω, στόμα εὐρύ, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, ῥάχιν κυρτήν, κοιλίαν ἐλαφρῶς καμπυλωτήν, πρῶτον ῥαχιαῖον πτερύγιον βραχὺ καὶ ἀρκετὰ πλατὺ μετὰ 8—10 ἀκανθῶν, δεύτερον κατά τι χαμηλότερον τοῦ πρώτου μετὰ πολλῶν ἀκτίνων, στηθιαῖα βραχέα καὶ ἀπεστρογγυλωμένα, κοιλιακὰ μετρίου μεγέθους, ἑδραῖον ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον καὶ ὀξὺ κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ οὐραῖον πλατύτατον, ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ βαθέως διχαλές. Ὁ χρωματισμὸς κατὰ τὴν ῥάχιν εἶναι φαιοπράσινος καὶ κατὰ τὰ πλάγια καὶ τὴν κοιλίαν λευκοαργυρώδης μετὰ χρυσοκιτρίνων ἀποχρώσεων. Δ. Ν. Π.

κέντρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἄρκευθος ἡ μακρόκαρπος, ἄρκευθος ἡ ὀξύκεδρος* καὶ *ἄρκευθος ἡ ὡραιοανθής*.

Κέντρος */Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς κεντρικῆς Κρήτης, ΝΔ διακλάδωσις τοῦ Ψηλορείτου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τῶν κοιλάδων Ἀσωμάτων καὶ Σμηλιανοῦ κάμπου τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου. Ἔχει ὕψος 1830 μ., εἶναι δὲ κατάρρυτον, μὲ ἀραιὰν βλάστησιν ἐκ σφενδάμνων καὶ δρυῶν κατὰ τὰ χαμηλὰ αὐτοῦ μέρη. Κατὰ τὴν λαϊκὴν πίστιν αἱ πηγαὶ τοῦ ὄρους ἀνέρχονται εἰς ἑκατόν. Εἶναι ἐκ τῶν ὀνομαστῶν ὀρέων τῆς Κρήτης καὶ διὰ τοῦτο ἡ λαϊκὴ μοῦσα ἐμφανίζει τοῦτο ἁμιλλώμενον πρὸς τὰ μεγάλα τῆς Κρήτης ὄρη. Φέρεται μὲ ποικίλα ὀνόματα: *Κέδρος, Κέδριον, Κεδρισσόν, Κίνδριον, Κύνδριον, Κύνδριος* καὶ *Πάνακρα* (τά). Αἱ ὑπώρειαι αὐτοῦ εἶναι πυκνῶς κατῳκημέναι. Ε. Γ.

κεντροσκελὶς (ἡ) (Centroscelis) */Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομηλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς μετὰ ποικίλων ζωηρῶν χρωματισμῶν κανθάρους, ἰθαγενεῖς τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π

κεντρόσπερμα (τὰ) (Centrospermae) */Βοτ.]*. Τάξις τῶν δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα συνήθως ποώδη καὶ σπανιώτερον ξυλώδη φυτά, τῶν ὁποίων τὰ ἄνθη φέρουσιν ἁπλοῦν ἢ διπλοῦν περιάνθιον καὶ εἶναι μονογενῆ ἢ ἑρμαφρόδιτα. Ἕκαστον ἄνθος ἔχει ἓν ἢ πλείονα καρπόφυλλα, συνήθως ἡνωμένα εἰς μονόχωρον ὠοθήκην, ἡ ὁποία φέρει μίαν ἢ περισσοτέρας καμπυλοτρόπους σπερματικὰς βλάστας. Ἡ τάξις θεωρεῖται ὡς μεταβατικὴ μεταξὺ τῶν ἀπετάλων καὶ διπλοπετάλων φυτῶν καὶ περιλαμβάνει πολλὰς οἰκογενείας, ὡς λ. χ. τὴν τῶν *χηνοποδιδῶν, καρυοφυλλιδῶν* κλπ. Θ. ΒΛ

κεντροστέφανος (ὁ) (Centrostephanus */Ζωολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐχινωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *διαδηματιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῳάρια μὲ λεπτόν, κοκκῶδες συστάσεως μανδύαν, στόμα ἀποτελούμενον ἐκ 10 εὐμεγέθων πλακῶν, περιβαλλομένων ὑπὸ ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων, γεννητικὸν τρῆμα καλυπτόμενον ὑπὸ ζεύγους πλακιδίων καὶ χρῶμα ποικίλον. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ. Δ. Ν. Π.

κεντρόστομον (τὸ) (Centrostomum) */Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θαλασσοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεπτοπλανιδῶν*, περιλαμβάνον λεπτοτάτους, ἐπιμήκεις σκώληκας, διακρινομένους κυρίως ἐκ τοῦ σωληνοειδοῦς καὶ βαθέως ἐσχισμένου κατὰ τὸ ἄκρον ῥύγχους των. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κεντρόσφαιρα (ἡ) (Zentrosphäre) */Γεωλογ.]*. Ὁ ἐσώτατος πυρὴν τῆς γῆς, ὁ κατ' ἄλλους καὶ *βαρύσφαιρα* καλούμενος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς συνήθεις ἐκδοχὰς ἀποτελεῖται ἐξ αὐτοφυῶν μετάλλων καὶ κυρίως ἐκ νικελίου καὶ σιδήρου. Τὸ πάχος ἢ ἡ διάμετρος τοῦ πυρῆνος τούτου ὑπολογίζεται εἰς 7000 χλμ. Εἰς τὴν κεντρόσφαιραν φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα βαρέα μέταλλα, ὡς π. χ. λευκόχρυσος, ἰρίδιον, χρυσός, τελλούριον, κ. τ. λ. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ κύρια συστατικὰ εἶναι τὸ νικέλιον (Ni) καὶ ὁ σίδηρος (Fe), ἡ κεντρόσφαιρα ὀνομάζεται καὶ *NiFe* ἢ *νίφε*. Ὑπεράνω τῆς κεντροσφαίρας εὑρίσκεται κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν γεωλόγον Jos Barrell ἡ *ἀσθενόσφαιρα*. Γ. Κ. Γ.

κεντροσωμάτιον */ Ἀνατομ.]*. —1) *Κεντροσωμάτιον κυττάρου*. Σωμάτιον κοκκοειδές, κατασκηνοῦν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, ἐγγὺς τοῦ πυρῆνος τοῦ κυττάρου. Εἶναι συνήθως ἁπλοῦν, πολλάκις διπλοῦν καὶ σπανίως πολλαπλοῦν· τὰ πολλαπλᾶ δὲ συνδέονται πρὸς ἄλληλα δι' ἀχρώστου οὐσίας, τοῦ *συνδέσμου τῶν κεντροσωματίων*. —2) *Κεντροσωμάτιον σπερματίδος*. Συστατικὸν τῆς σπερματίδος, ἤτοι τοῦ ἀμεταπλάστου (κυτταρομόρφου) σπερματοζῳαρίου. Τὸ κεντροσωμάτιον τοῦτο μετὰ τῶν λοιπῶν συστατικῶν τῆς σπερματίδος μεταποιεῖται εἰς ἀνάλογα μέρη τοῦ τελειωθέντος σπερματοζῳαρίου. Ι.Π.

—*[Βιολ.]* Κατὰ τὴν ἔμμεσον πυρηνοτομίαν τὸ *κεντροσωμάτιον* (ἢ κεντρόσωμον) τέμνεται εἰς δύο ἡμίση, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν τοὺς πόλους τοῦ κυττάρου καὶ καθίστανται τὸ κέντρον σχηματισμοῦ ἰνιδίων ἐν εἴδει ἀτράκτου. Οὕτω μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ κυττάρου ἀπομένει καὶ πάλιν ἀνὰ ἓν κεντρόσωμον εἰς ἕκαστον θυγατρικὸν κύτταρον. Τὰ κεντροσώματα ἀπαντῶσι κυρίως εἰς τὰ ζῳϊκὰ κύτταρα, ἐκ δὲ τῶν φυτικῶν ἴδια εἰς κύτταρα φυκῶν, μυκήτων καὶ βρυοφύτων, ὡς καὶ εἴς τινα φανερόγαμα. Εἰς ἠρεμοῦντα ὅμως κύτταρα ἰστῶν παρετηρήθη συχνότατα ἡ ὕπαρξις διπλοῦ κεντροσώματος, τὸ ὁποῖον τότε καλεῖται *διπλοσωμάτιον*.

Τὰ κεντρόσωμα ζῴων καὶ μεγάλων τινῶν κυττάρων παρουσιάζουν εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν μικρότατον σωμάτιον, τὸ *κεντρίολον* ἢ *κεντριόλιον*, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ὑπὸ τῆς πλασματικῆς μάζης, ἡ ὁποία καλεῖται καὶ *κεντροπλάσμα* (βλ. *κύτταρον*). Θ. ΒΛ.

κεντρόσωμον *[Βιολ.]* βλ. *κεντροσωμάτιον*

κεντροτόμος (ὁ) (Centrotomus) */Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψηλαφιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους χαρακτηριζομένους ἰδίως ἐκ τῶν σιαγονικῶν προσακτιδίων των, ὧν τὰ τρία τελευταῖα ἄρθρα φέρουσιν ἐξωτερικῶς ἐπιμήκη ἀκανθώδη πρόσφυσιν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κεντροφόρος ὁ φωτοφυγής*, ὅστις ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἔχει μέτριον μῆκος, σῶμα ἐπίμηκες, τριγωνικόν, κεραίας παχείας, ἐπιμήκεις καὶ πολυακανθωτάς, πόδας ἰσχυρούς, μακρούς, ἀγκιστροειδεῖς, εἰς ἀποφύσεις καταλήγοντας, καὶ χρῶμα πυρρομελανὸν μετὰ ἐπιμήκων καὶ καθέτων λευκῶν γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας τοῦ σώματός του. Δ.Ν.Π.

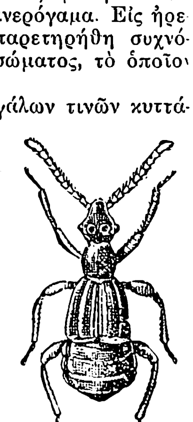

Κεντροτόμος ὁ φωτοφυγής.

Κέντρου διῶρυξ (Canal du Centre) *[Γεωγρ.]*. Διῶρυξ τῆς Γαλλίας, ἥτις ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πεδιάδα τοῦ Λείγηρος (Val de Loire), βαίνει κατ' ἀρχὰς παραπλεύρως τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, διέρχεται διὰ τῆς πόλεως Νεβὲρ καὶ προχωρεῖ μέχρι τῆς κωμοπόλεως Ντιγκουάν· ἐκεῖθεν ἐκτείνεται μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Σαλοναί, ὅπου καὶ συναντᾷ τὸν ποταμὸν Σὼν παρὰ τὴν πόλιν Σαλὸν-σὺρ-Σών. Διὰ τῆς διώρυγος ταύτης ἐξυπηρετοῦνται μεγάλως αἱ συγκοινωνίαι τῆς ΝΑ. Γαλλίας μετὰ τῶν βορειοδυτικῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς. Μ. Ν. Δ.

κεντρουρίδαι (οἱ) (Centruridae) */Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σκορπίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνδροκτόνων*, περιλαμβάνουσα σκορπίους διακρινομένους κυρίως ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ὀδόντων των, κατὰ μίαν σειρὰν τοποθετημένων, καὶ ἀπαντῶντας ἐν Ἀμερικῇ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *κέντρουρος* καὶ ὁ *φάσσος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κέντρουρος (ὁ) (Centrurus) */Ζωολ.]*. Γένος σκορπίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεντρουριδῶν*, περιλαμβάνον σκορπίους μικροῦ μεγέθους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κέντρουρος ὁ κομψὸς* (Centrurus gracilis), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γουϊάναν. Δ. Ν. Π.

κεντροφόρα (τὰ) */Ζωολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων, περιλαμβάνουσα διαφόρους οἰκογενείας ἀνηκούσας εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν *ὑμενοπτέρων*. Τὰ ἔντομα τῆς κατηγορίας ταύτης ἐκλήθησαν οὕτω, διότι φέρουσι κατὰ τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας των *κέντρον* (κεντρί), ὅπερ συνήθως ἔχει λεπτότατα ἀγγεῖα ἐκκρίνοντα δηλητήριον. Δηλητηριώδη κέντρα φέρουσιν αἱ *μέλισσαι, κάνθαροί* τινες, αἱ *σφῆκες*, οἱ *βόμβυκες* καὶ τινα εἴδη μυρμήκων. Κέντρον φέρουσιν αἱ θήλειαι καὶ αἱ νύξεις αὐτῶν προξενοῦσιν ἄλγος εἰς τὰ διάφορα ζῷα καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνίοτε καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Δ. Ν. Π.

κεντροφόρος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ ἔχων κέντρον, κεντρί: «κεντροφόρος σκορπίος», «ἔντομα κεντροφόρα».

κεντροφόρος (ὁ) (Centrophorus) */Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χονδροπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπινακιδῶν*, περιλαμβάνον καρχαρίας μὲ σῶμα εὔρωστον, στενὸν καὶ ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ῥύγχος, κάτω χεῖλος βραχύτατον καὶ κολοβόν, στόμα μικρότατον μετὰ παχέων, ἀναδιπλουμένων χειλέων, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους καὶ κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ῥύγχους εὑρισκομένους, πρῶτον ῥαχιαῖον πτερύγιον χαμηλὸν καὶ ἐπίμηκες, δεύτερον ὑψηλὸν καὶ εὐρύ, στηθιαῖα πτερύγια στενὰ καὶ βραχέα, ἑδραῖα βραχέα καὶ οὐραῖον εὐρὺ μετὰ ἐπιμήκους ἀνωτέρου λοβοῦ καὶ βραχέος κατωτέρου. Αἱ βραγχιακαὶ σχισμαὶ εἶναι λεπτόταται καὶ ἡμικυκλικῶς διατεταγμέναι. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κεντροφόρος ὁ κοκκώδης* (Centrophorus granulosus), ὅστις ἔχει μῆκος κυμαινόμενον μεταξὺ 120 καὶ 150 ἑκατοστομέτρων, χρῶμα ὑπολευκόφαιον μὲ φαιομελανὰ ῥαχιαῖα καὶ οὐραῖα πτερύγια. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Μαρόκκου καὶ εἰς βάθος 1.500 περίπου μέτρων. Τὸ δέρμα του θεωρεῖται πολυτιμότατον καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων δερματίνων εἰδῶν (χειροκτίων, χαρτοφυλακίων κλπ.). Δ. Ν. Π.

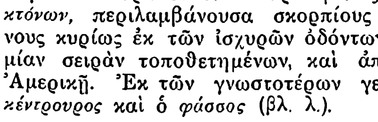

Κεντροφόρος ὁ κοκκώδης.

κεντρόφυλλον (τὸ) (Kentrophyllum) */Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας *σταυράγκαθο, ἀσφούρι, σαφλόρι* κλπ. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κεντρόφυλλον τὸ λευκόκαυλον* (Kentrophyllum leucocaulum), *κεντρόφυλλον τὸ μαλλωτὸν* (Kentrophyllum lanatum), *κεντρόφυλλον τὸ ὀδοντωτὸν* (Kentrophyllum dentatum), *κεντρόφυλλον τὸ βαφικὸν* (Kentrophyllum tinctorium) κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

κεντρόφυξ,—*υγος* (ὁ, ἡ)· ὁ φεύγων τὸ κέντρον, ὁ τείνων νὰ ἀπομακρυνθῇ τοῦ κέντρου, ἄλλως *φυγόκεντρος*: «κεντρόφυξ δύναμις».

— *[Ἐγκυκλ.]* βλ. *φυγόκεντρος*.

Digitized by Google

κεντρύλλιον (τό)· ὑποκοριστικὸν τῆς λέξεως *κέντρον* (βλ. λ.).

— *[Βοτ.]* Ὁ ὅρος *κεντρύλλιον* ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Σπ. Μηλιαράκη πρὸς δήλωσιν τῆς εἰδικῆς κεντρικῆς σφαίρας, τῆς ἀποτελουμένης ἐκ δραστικοῦ κυτοπλάσματος μὴ ἐγκλείοντος μικρὸν σφαιρικὸν σωμάτιον, ὅπως αἱ κεντρικαὶ συνήθεις σφαῖραι, καὶ ἀπαντώσης εἰς εἴδη τινὰ μυκήτων. Κ. ΠΑΠ.

— *[Ἀνατομ.]* *Κεντρύλλιον* ἢ *κυτταρικὸν κέντρον* καλεῖται τὸ ἁπλοῦν ἢ πολλαπλοῦν *κεντροσωμάτιον* (βλ. λ.), διότι διχαζόμενον κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ κυττάρου ἀποτελεῖ τὸ κέντρον, περὶ ὃ ἀθροίζονται τὰ μόρια τοῦ πρωτοπλάσματος ἑκατέρου θυγατρίου κυττάρου, ἀκτινοειδῶς περὶ αὐτὸ διατασσόμενα. Ι. Π.

κεντρῶ (—*όω*)· ἀρχ., κάμνω τι νὰ ἔχῃ κέντρον, ὁπλίζω διὰ κέντρου: «κεκεντρωμένοι κηφῆνες» οἱ ἔχοντες κέντρα κηφῆνες· || τοποθετῶ εἰς τὸ κέντρον, συγκεντρῶ.

κεντρώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ κέντρον, ὀξὺς ὡς κέντρον.

κέντρωμα (τό)· δημοτ., ἡ διὰ κέντρου νύξις: «κέντρωμα τῆς μέλισσας,—τῆς σφήκας»· || ἐγκεντρισμός, ἐμβολιασμός, ἐπὶ δένδρων: «κέντρωμα τῆς ἀγριλιᾶς, —τῆς ἀχλαδιᾶς».

κέντρων, —*ωνος* (ὁ)· ἀρχ., ἄνθρωπος ἄξιος κέντρου ἢ μάστιγος δίκην ὑποζυγίου, μαστιγίας· || ἐπίσαγμα ὄνου ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων σακκίων συρραφέν· || ἱμάτιον ἐκ πολλῶν τεμαχίων συρραφέν· || ποίημα ἀποτελεσθὲν διὰ συρραφῆς στίχων ἐκ διαφόρων ποιημάτων εἰλημμένων (βλ. κατ.).

— *[Ἀρχ.]* *Οἱ κέντρωνες* (λατιν. Cento, Centuculus) κατεσκευάζοντο ἐκ τῶν καλῶς διατηρουμένων ὑπολειμμάτων παλαιῶν ἐνδυμάτων, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ ποικιλοτρόπως. Ἐκ κεντρώνων ἐγίνοντο ἐνδύματα κοινῆς χρήσεως διὰ τοὺς δούλους, ἐφαπλώματα καὶ σινδόνια, σκηνώματα διὰ τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, πιλήματα τοποθετούμενα κάτωθεν τοῦ κράνους τῶν στρατιωτῶν καὶ προφυλάσσοντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ μετάλλου τριβῆς, ἐπιστρώματα τῶν ὑποζυγίων τοποθετούμενα κάτωθεν τοῦ σάγματος, εἰδικώτερον δὲ καλύμματα τῶν πολεμικῶν μηχανημάτων, ὅπως προφυλάσσωνται τὰ τελευταῖα ἀπὸ τῶν βλημάτων τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ κώδικι οἱ ἐπὶ τῆς καλύψεως τῶν μηχανημάτων διὰ κεντρώνων καλοῦνται centonarii, γενικώτερον δὲ ὠνομάζοντο vestiarii centonarii οἱ κατασκευασταὶ καὶ οἱ πωληταὶ κεντρώνων. Παρὰ Ρωμαίοις οἱ κέντρωνες βεβρεγμένοι δι' ὄξους ἐθεωροῦντο καταλληλότατοι πρὸς κατάσβεσιν πυρκαϊῶν.

— *[Γραμματολ.]* Ὁ *κέντρων* ὡς λογοτεχνικὸν εἶδος ἐμφανίζεται μόλις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἀρχαιότητος. Πρῶτοι γνωστοὶ κέντρωνες εἶναι οἱ τοῦ Ὁσοδίου Γέτα, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, γράψαντος δρᾶμα, τὴν «Μήδειαν», ἀποτελουμένην ὁλοτελῶς ἐκ στίχων τοῦ Βιργιλίου. Ὁ Αὐσόνιος κατὰ παράκλησιν τοῦ Οὐαλεντιανοῦ συνέγραψε τὸν «Cento Nuptialis» ἐκ στίχων τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, γνωστότατον δὲ εἶναι τὸ ἔργον τῆς Φαλκωνίας Πρόβας (Δ' μ. Χ. αἰὼν) «Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης», εἰς τὸ ὁποῖον ἀριστοτεχνικῶς συνέρραψεν αὐτὴ στίχους ἐκ διαφόρων ἔργων ἐπίσης τοῦ Βιργιλίου, ἀκολουθήσασα ἐπακριβῶς τοὺς ὑπὸ τοῦ Αὐσονίου δοθέντας κανόνας. Ὁ εἰς τὴν Εὐδοξίαν ἀποδιδόμενος βίος τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἐκ τεμαχίων τῆς Ὀδυσσείας καὶ Ἰλιάδος, δηλαδὴ εἶναι ἔργον ἐκ τῶν καλουμένων «ὁμηροκέντρωνων» ἢ «ὁμηροκέντρων».

Ἀναλόγους κέντρωνας κατεσκεύασαν Κοσμᾶς ὁ Μελῳδός, ἴσως δὲ καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, εἰς ὃν ἀπεδίδετο μακροσκελὴς τραγῳδία, ὁ «Χριστὸς πάσχων», ἀποτελουμένη ἐξ ἀποσπασμάτων τοῦ Εὐριπίδου. Ἐκ τῶν νεωτέρων τῶν ἀσχοληθέντων με τοὺς κέντρωνας σπουδαιότεροι εἶναι: ἐν Γαλλίᾳ ὁ Στέφανος Pleurre, συγγράψας τὴν «Eneis sacra» (1618) καὶ ὁ Ραοὺλ Fournier, συγγράψας τὴν «Cento christianus» (1644) ἀμφότεροι διηγούμενοι τὰ κατορθώματα τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ στίχων τοῦ Ὀβιδίου καὶ Βιργιλίου, ἔτι δὲ ὁ Dupont de Nemours δι' ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀποσπασμάτων καταφερθεὶς κατὰ τῶν ἐπιτροπῶν τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ τῆς γενικῆς ἀσφαλείας (Plaidoyer de Lisias, 1795), ὁ Jacquemard (1802), ὑμνήσας τὸν Βοναπάρτην διὰ στίχων τοῦ Βιργιλίου, ὁ Héron de Villefosse (1805), γράψας «Essais sur l'histoire de la révolution française» διὰ συρραφῆς ἀποσπασμάτων τοῦ Κικέρωνος, Νέπωτος, Πλινίου, Τακίτου κ. ἄ. ὁ Beuchot (1814) κ. ἄ. Εἰς Ἰταλίαν ὁ κέντρων εἰσήχθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως, διασημότατοι δὲ κατέστησαν οἱ τρεῖς Καπιλόπι· ἐνταῦθα ὁ ὅρος ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ συρραμμάτων διαφόρων μουσικῶν ἔργων. Ἐν Ἀγγλίᾳ διέπρεψαν ὁ Μπέλλεντεν, συγγράψας τὸν «Cicero princeps» (1608), ὅπου τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κικέρωνος διατυπώνει κανόνας τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ρὼς (1634), γράψας τὸν «Virgilius Evangelisans», ἐν Γερμανίᾳ ὁ Μόρχοφ (1657), γράψας Cento in christogoniam, βασιζόμενος κυρίως ἐπὶ τοῦ Βιργιλίου καὶ τοῦ Κλαυδιανοῦ. Μεγίστη ἐπίσης παραγωγὴ κεντρώνων σημειοῦται καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς, ἰδίως ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ὡς συνήθως ἐγίνετο καὶ ἐν τῇ Δύσει. Κατ' ἐπέκτασιν, κέντρωνες ἀπεκλήθησαν καὶ τὰ ἐκ παρατιθεμένων παροιμιῶν ἀποτελούμενα ἔργα, ὡς τὰ παλαιότατα «Λόγος Ἀρμάνδου τοῦ κωμῳδοῦ» καὶ «Ὅρκος τοῦ σεβασμιωτάτου ἀδελφοῦ Σάντσο». —Π.

Κέντρωνες (οἱ), ἢ *Κεύτρωνες* *[Ἀρχ.]*. —1) Λαὸς τῆς Γαλατίας Ναρβωνησίας, κατοικῶν τὰς σημερινὰς γαλλικὰς περιοχὰς Μωριὲν καὶ Ταραντάιζ, ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Ἰταλίαν κλιτύων τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βανουάζ, καλουμένων καὶ *Κεντρωνικῶν Ἄλπεων* (Centronicae Alpes). Πόλεις αὐτῶν ἀναφέρονται ἡ *Ἄξιμα* (νῦν Aisnes) ἐπὶ τῶν Γραΐων Ἄλπεων, ὁ *Φόρος Κλαυδίου* (οὗ οἱ κάτοικοι: Foroclaudienses Centrones) καὶ ἡ *Δαραντασία* (Darantasia, νῦν Moutiers). Οἱ Κέντρωνες, εὑρισκόμενοι ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ρώμης δι' Ἁγίου Βερνάρδου εἰς Λουγδουνησίαν ὁδοῦ, εἶχον ἐμποδίσει μετ' ἄλλων ὀρεινῶν τὴν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Ἑλβετίαν διάβασιν τοῦ Καίσαρος· ἐπὶ Κλαυδίου ἡ χώρα των ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχίαν (τὴν τῶν Κεντρωνικῶν Ἄλπεων) καὶ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀνῆκον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Γραΐων Ἄλπεων. Τὸ ὄνομα αὐτῶν διατηρεῖται ἔτι, κατὰ τινας, εἰς τὰ ὀνόματα τῶν γαλλικῶν χωρίων Centron, Centri, Gendron, Cendron κλπ. —2) Λαὸς τοῦ Βελγίου, τοποθετούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Σάμπρ (Sambre) μεταξὺ Ναμὺρ (Namur) καὶ Μπαβαὶ (Bavay). Οἱ Κέντρωνες οὗτοι εὑρίσκοντο εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Νερβίων, ἑνωθέντες δέ ποτε μετὰ τοῦ Ἀμβιόριγος εἶχον ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Κικέρωνος.

[G. Pont, Les Kentrones de Tarentaise et de Belgique 1864.] —Ω.

Κεντρωνικαὶ *Ἄλπεις* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὰ σημερινὰ ὑψώματα τοῦ Βανουάζ νοτίως τῆς κορυφῆς τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, κληθέντα οὕτως ἀπὸ τῶν αὐτόθι οἰκούντων *Κεντρώνων* (βλ. λ.). —Π.

κεντρώνω· νύσσω διὰ κέντρου, κεντῶ: «μὲ κέντρωσε μιὰ σφήκα, — μιὰ μέλισσα» || ἐγκεντρίζω, ἐμβολιάζω, ἄλλως *φελιάζω*: «τὴν ἐκέντρωσα μηλιά,— ἀχλαδιὰ κτλ.)» (τὸ ρῆμα τοῦτο ἐσχηματίσθη ἀσχέτως πρὸς τὸ παλαιὸν *κεντρῶ*).

κεντρῷος,—*α*,—*ον*· ὁ ἐν τῷ κέντρῳ εὑρισκόμενος, κεντρικός: «κεντρῴα Ἀφρική» (ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *ἀρκτῷος*).

κέντρωσις,—*εως* (ἡ)· τὸ νὰ κεῖταί τι εἰς τὸ κέντρον, ἢ εἰς τὸ κέντρον τοποθέτησις.

—*κέντρωσις ἐκκέντρως μετρηθεισῶν διευθύνσεων* *[Τοπογρ.]*. Καλοῦσιν οὕτω τὸ σύνολον τῶν ὑπολογισμῶν, οὓς ἐκτελοῦσιν, ὅπως ἀναγάγωσι τὰς ἐκ τοῦ ἐκκέντρου σταθμοῦ Σ μετρηθείσας διευθύνσεις εἰς τὸν κεντρικὸν τοιοῦτον Κ. Ἡ ἀπόστασις ΚΣ=e καλεῖται *ἐκκεντρότης* καὶ μετρεῖται ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Συνήθως αὕτη δὲν ὑπερβαίνει μονάδας τινὰς μέτρων. Ν. Π.

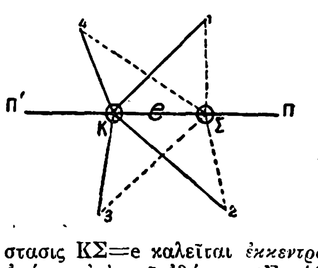

—*κέντρωσις μετροτραπέζης* *[Τοπογρ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν, ἃς ἐκτελοῦμεν, ὥστε ἡ ἐκ τοῦ σημείου στάσεως τοῦ ἐδάφους ὑψουμένη κάθετος νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἀντιστοίχου ἐπὶ τῆς πινακίδος ὑποτυπώσεως σημείου τούτου. Ἡ κέντρωσις τῆς μετροτραπέζης ἐπιτυγχάνεται δι' εἰδικοῦ ὀργάνου, ὅπερ καλεῖται *γόνυ*, καὶ διὰ παραπλησίων ὡς κατωτέρω μετακινήσεων τοῦ τρίποδος.

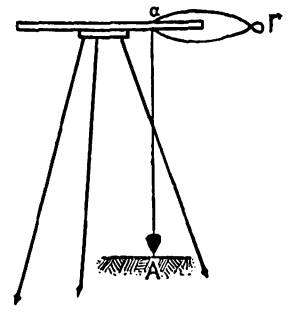

Μετροτράπεζα κεντρουμένη εἰς Α διὰ τοῦ γόνατος Γ.

—*κέντρωσις τοπογραφικοῦ ὀργάνου* *[Τοπογρ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν, ἃς ἐκτελοῦμεν πρὸς συνταύτισιν τοῦ πρωτεύοντος ἄξονος τοῦ ὀργάνου (θεοδολίχου, ταχυμέτρου, χωροβάτου κτλ.) μετὰ τῆς ἐξ ἐντελῶς καθωρισμένου σημείου τοῦ ἐδάφους (τριγωνομετρικὸν σημεῖον, κορυφὴ πολυγωνικῆς ὀδεύσεως κ.λ.π.) ὑψουμένης κατακορύφου. Εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα ἡ κέντρωσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ νήματος τῆς στάθμης καὶ μετακινήσεως τῶν ποδῶν τοῦ τρίποδος ἀφ' ἑνὸς (μεγάλαι μετακινήσεις) καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν παρίσταται ἀνάγκη, ὁλοκλήρου τοῦ ὀργάνου, ἀποκοχλιουμένου τοῦ πρὸς τοῦτο ὑπάρχοντος κεντρικοῦ κοχλίου (μικραὶ μετακινήσεις). Ν. Π.

κέντρωσις (ἡ) (Centrosis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κέντρωσιν τὴν ἐκτρωτικὴν* (Centrosis abortiva), ἰθαγενὲς τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Ὑπερκαυκασίας. Εἶναι φυτὸν πολυετὲς μὲ κορμὸν ἰσχυρὸν καὶ ἄνθη τεταγμένα κατ' ἀραιοὺς βότρυς. Κ. ΠΑΠ.

κεντρωτός, —*ή*,—*όν*· ὁ ἔχων κέντρον: «κηφῆνες κεντρωτοί», «κεντρωτὰ ὑποδήματα» τὰ φέροντα εἰς τὸ πέλμα κέντρα διὰ τὴν βάδισιν ἐπὶ τῆς χιόνος.

κεντρωτὸς (ὁ) (Centrotus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁμοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μεμβρανιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ ἔντομα, πηδητικά, ὡπλισμένα δι' ἰσχυρῶν ἀκανθῶν κατὰ τὸ στῆθος καὶ τὰς πλευράς. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς εὐκράτους καὶ τὰς θερμὰς ἰδίως χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ, γνωστότερον εἶναι ὁ *κεντρωτὸς ὁ κερασφόρος* (Centrotus cornutus), ὅστις φέρει πάντα τὸ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα φαιοκαστανὸν καὶ κερατοειδεῖς ἀποφύσεις ἀμφοτέρωθεν τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν *κερασφόρος*. Δ.Ν.Π.

Κεντρωτὸς ὁ κερασφόρος.

Κέντυ (Kandy) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κάντυ.*

κεντυρία (ἡ)· βλ. λ. *κεντουρία* καὶ *ἑκατονταρχία.*

κεντυρίων, —*ωνος* (ὁ), καὶ *κεντουρίων*· μεταγραφὴ τοῦ λατ. centurio, ἑλλην. *ἑκατόνταρχος* (βλ. λ.).

Κεντυρίων Α'. Βάϊλος τῆς Πελοποννήσου (βλ. λ. *Ζαχαρίας*).

—**Κεντυρίων Β'.** Βαρῶνος τῆς Ἀρκαδίας (βλ. λ. *Ζαχαρίας*).

κεντῶ (—*έω*), *κεντεῖς* κλ., εἰς τὴν δημοτ. *κεντῶ* καὶ *κεντάω*, *κεντᾶς*, ἀόρ. *ἐκέντησα—ἐκεντήθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κεντημένος*· νύσσω διὰ κέντρου, ἄλλως *σουβλάω*: «κεντῶ τὸ γάϊδαρο, —τὸ βόδι, διὰ νὰ προχωρήσῃ», «τ' ἀγκάθια κεντοῦν»· || μεταφ., ἐνοχλῶ, πειράζω, κάμνω τινὰ νὰ στενοχωρηθῇ: «μὴν τὸν κεντᾶς, γιατὶ θυμώνει»· || παρορμῶ, παροτρύνω, προτρέπω: «νὰ τὸν κεντᾶ, καμμιὰ φορὰ νὰ μὴ τὸ λησμονῇ»· || ποικίλλω ὕφασμα, ἄλλως *ξομπλιάζω*: «κεντῶ μαξιλάρι, — παντόφλες κτλ.».

Κεντῶκυ (Kentucky) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, κειμένη εἰς τὸ νότιον κέντρον τῆς συμπολιτείας. Ἔχει ἔμβαδὸν 40.598 τετρ. μιλ. καὶ 2.533.000 κατ. Διασχίζεται ἀπὸ ὄρη, ἔχει δὲ θαυμάσια ὀροπέδια καὶ χαμηλὰς πεδιάδας εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ὑπάρχουν ἀνθρακωρυχεῖα καταλαμβάνοντα τὸ τέταρτον τῆς ἐκτάσεως τῆς πολιτείας. Τὸ Κεντῶκυ εἶναι περίφημον διὰ τὰ σπήλαιά του, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ *Μαμοὺθ* καὶ ὁ *Κολοσσός*, καὶ τὰς ὑπογείους διώρυγας καὶ διόδους. Ἡ χώρα εἶναι κυρίως γεωργική, παράγονται δὲ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἰς μεγάλην κλίμακα. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ τῷ 1920 ἀνῆλθεν εἰς 347.338.888 δολλάρια. Βιομηχανικὰ εἴδη παράγονται: βαμβακέλαιον, βαγόνια σιδηροδρόμων, διατηρημένα κρέατα, ἐργαλεῖα, εἴδη οἰκοδομῆς, ἁμάξαι, κατειργασμένα δέρματα, σιγαρέττα εἰδικὰ φάρμακα, κυτία, βαμβακερὰ ὑφάσματα, κλπ. Ἡ χώρα ἔχει πηγὰς μεταλλικῶν ὑδάτων μεγάλης ἀξίας, ὡς καὶ πετρελαίων, καὶ ἐξάγει ὀρυκτὸν ἄνθρακα. Μαργαρίται δὲ εὑρίσκονται εἰς τοὺς ποταμούς, ἰδίᾳ εἰς τὸν Κούμπερλαντ. Ἐκ τῶν κατοίκων μέγας ἀριθμὸς εἶναι μαῦροι, ὧν ἡ ζωὴ εἰς τὰ γεωργικὰ μέρη εἶναι πρωτόγονος. Εἰς τὴν πολιτείαν λειτουργοῦν πανεπιστήμιον, δύο διδασκαλεῖα διὰ λευκοὺς καὶ ἓν διὰ μαύρους, ἰδιωτικὰ κολλέγια κλπ. Αἱ τράπεζαι λειτουργοῦν κατόπιν ἀδείας τῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχόν της. Τὸ Κεντῶκυ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὡς μέλος τῆς συμπολιτείας τῷ 1763. Μ. Ι. Θ.

— **Κεντῶκυ** (Kentucky) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς διασχίζων τὴν ὁμώνυμον πολιτείαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ἐν μέρει πλωτός, ἑνώνεται δὲ μὲ τὸν ποταμὸν Κούμπερλαντ, μεθ' οὗ χύνεται εἰς τὸν Μισσισσιπῆν. Μ. Ι. Θ.

κέντων (ὁ) (λατ. cento)· ὕφασμα ἐκ συνερραμμένων τεμαχίων ἄλλων ὑφασμάτων· || λογοτεχνικὸν παίγνιον διὰ συναρμογῆς ἀποσπασμάτων ἀρχαίων συγγραφέων (ἡ λ. ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀπεδόθη παλαιότατα διὰ τοῦ ὅρου *κέντρων*, βλ. λ.).

Κένυα (Kenya) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ βρετανικῇ ἀποικίᾳ τῆς Κέ-

Digitized by Google

να. Εἶναι ἡφαιστειῶδες καὶ ἔχει ὕψος 5.242 μ. Παρὰ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ὑπάρχουν 15 μεγάλοι παγῶνες. Μ. Δ. Β.

— **Κένυας** ***ἀποικία*** (Kenya Colony) *[Γεωγρ.]*. Ἀποικία καὶ προτεκτορᾶτον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τμῆμα τῆς Βρεττανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ἔχει ἐπιφάνειαν 582.623 τετραγ. χλμ. καὶ 2.891.691 κατ., ἐξ ὧν 30.583 Ἰνδοί, 10.557 Ἄραβες καὶ 12.529 Εὐρωπαῖοι. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Μομμπάζα. Διαιρεῖται εἰς ἓξ ἐπαρχίας, τὴν *Σέϋντι, Οὐκάμμπα, Τάναλαντ, Ναϊβάσα, Κένυα, Νυάντζα* καὶ τὴν ἀνοργάνωτον *Νόρθερν Φροντάϊαρ Πρόβινς*. Τὸ ἔδαφος, χθαμαλὸν εἰς τὰ παράλια, βαίνει ὁλονὲν ὑψούμενον, εἰς ἀλλεπάλληλα ὑψίπεδα, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ καταλήγει εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῶν *Γκάλλα*, τοῦ *Φρειδερίκου Φραγκίσκου*, τοῦ *Κίνλου*, τοῦ *Οὔλου*, τοῦ *Ἄμπερνταρ*, τοῦ *Κιμάνγκο*, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὰ ὄρη *Κένυα* εἰς τὸ κέντρον καὶ *Ἐλγκὸν* (4.330 μ.) πρὸς Δ. Μέγα μέρος τοῦ ἐδάφους εἶναι στεππῶδες, τὸ νότιον ὅμως τμῆμα ἀρδεύεται καλῶς ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Τάνα*, ὁ *Οὔμμπα* καὶ ὁ *Ἄττι*, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Τμῆμα τῆς χώρας, περὶ τὰ 8.000 τ. χλμ., καλύπτεται ὑπὸ δασῶν πολυτίμου ξυλείας καὶ δένδρων ἐλαστικοῦ κόμμεως.

Ἡ πανὶς περιλαμβάνει πλεῖστα ἄγρια θηρία, ἐλέφαντας, ρινοκέρους, ἱπποποτάμους, ἀντιλόπας, λέοντας, πάνθηρας, τίγρεις κλπ.

Ἡ χώρα ἔχει πολλὰς λίμνας, αἱ μεγαλύτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Μπαρίνγκο*, ἡ *Ναϊβάσα*, ἡ *Μαγκάντι*, τμῆμα τῆς λίμνης *Ροδόλφου* καὶ τὸ ΒΑ τμῆμα τῆς λίμνης *Βικτωρίας*. Εἰς τὰ παράλια καὶ τὰ χθαμαλώτερα ἐν γένει μέρη καλλιεργοῦνται κακάον, ὄρυζα, βάμβαξ, ἀραβόσιτος, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὰ ὑψηλότερα τμήματα δημητριακά, γεώμηλα, καφές, ὄσπρια. Ἡ βιομηχανία τῆς χώρας περιορίζεται εἰς τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ γαλακτοκομικὰ προϊόντα. Κυριώτεροι λιμένες εἶναι ἡ πρωτεύουσα *Μομμπάζα* καὶ ἡ *Λαμοῦ*. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἥτις διασχίζει τὸ ΝΔ τμῆμα τῆς χώρας, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Μομμπάζας καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν λίμνην τῆς Βικτωρίας, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον μέσον συγκοινωνίας καὶ μεγάλην πηγὴν πλούτου αὐτῆς. Ἡ Κένυα κατοικεῖται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν τῶν Γκάλλα, Μπαντού, Μασσάϊ καὶ Σομαλί. Εἰς τὰ παράλια κατοικοῦν καὶ πολλοὶ Ἄραβες καὶ Σουαχελί.

Ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1886, ἡ ὁποία μετέβαλεν αὐτὴν εἰς προτεκτορᾶτον καὶ παρεχώρησε τὴν διοίκησίν της εἰς προνομιοῦχον ἑταιρείαν τῷ 1887, κατόπιν συμφωνίας πρὸς τὸν σουλτᾶνον τῆς Ζανζιβάρης. Τῷ 1895 τὴν διοίκησιν αὐτῆς ἀνέλαβεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἀνεγνώρισε τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου τῆς Ζανζιβάρης ἐπὶ στενῆς λωρίδος γῆς βάθους 16 χλμ., ἀρχομένης ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ταγκανίκας καὶ ἐξικνουμένης μέχρι τῆς νήσου Λαμού, ἥτις ἀπετέλεσε τὸ προτεκτορᾶτον τῆς Κένυα. Ἡ ὑπόλοιπος χώρα μετὰ τῆς Οὐγάνδας ἀπετέλεσε τὴν ἀποικίαν τῆς Βρεττανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1920, μετὰ τὴν προσάρτησιν καὶ τῆς Γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἡ Κένυα μετεβλήθη εἰς ἀποικίαν τοῦ στέμματος, διοικουμένη ὑπὸ διοικητοῦ, ὃν βοηθοῦσι δύο συμβούλια, τὸ ἐκτελεστικὸν ἐξ 11 μελῶν καὶ τὸ νομοθετικὸν ἐκ 38 μελῶν. Τὸ προτεκτορᾶτον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Βρεττανοῦ διοικητοῦ τοῦ σουλτανάτου τῆς Ζανζιβάρης. Τῷ 1924 ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, κατόπιν διαπραγματεύσεων πρὸς τὴν ἰταλικὴν καὶ συμφώνως πρὸς δοθεῖσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπόσχεσιν, συνδεθεῖσαν πρὸς τὸν ὅρον τῆς παραχωρήσεως ὑπὸ τῆς Ἰταλίας τῶν Δωδεκανήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατόπιν ἡ Ἀγγλία δὲν ἐπέμεινε, παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν πρὸς Δ τοῦ ποταμοῦ Τζιούμπα καὶ κατὰ μῆκος αὐτοῦ ἐκτεινομένην ἐπαρχίαν τοῦ Τζιούμπαλαντ, ἔχουσαν ἐπιφάνειαν 91.122 τ. χλμ. καὶ 150 500 κατ. Μ. Δ. Β.

— *Φιλοτ.]* Ἡ Ἀγγλία ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1922 διὰ τὴν ἀποικίαν τῆς *Κένυας* καὶ *Οὐγάνδας* μακροτάτην σειρὰν γραμματοσήμων ἐξ 28 ὅλων ἀξιῶν, φερουσῶν τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Γεωργίου Ε΄. Ἡ σειρὰ αὕτη ἔχει τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν, ὅτι περιλαμβάνει ἀξίας τῶν 10, 20, 25, 50, 75 καὶ 100 λιρῶν Ἀγγλίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ συνολικὴ ὀνομαστική της ἀξία, εἰς καινουργῆ κατάστασιν, εἰς τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα τῆς ἀποικίας, εἶναι 303 περίπου λιρῶν. (Ε. Φ. Ε.)

Κενυαχ (Kenyah). Ἰνδονησιακὴ φυλή, κατοικοῦσα ἐν τῇ νήσῳ Βόρνεο. Οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὴν ἀνέρχονται εἰς 300.000 περίπου καὶ εἶναι στρογγυλοκέφαλοι, οὐλότριχες καὶ κανελλόχρωμοι. Ἔχουσι μόνον ὕψος 5 πόδας (1. μ. 52), τὰ ἄκρα βραχέα καὶ σῶμα ρωμαλέον. Θεωροῦνται ὡς οἱ ὡραιότεροι κάτοικοι τῆς νήσου καὶ κατοικοῦν εἰς χωρία ἀποτελούμενα ἀπὸ ἓν εὐρὺ καὶ ἐπίμηκες κοινὸν οἴκημα. Μ. Δ. Β.

κενυΐτης (ὁ) (Kenyit) *[Ὀρυκτολ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς προτριτογενοῦς ἡλικίας, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἄνευ χαλαζίου πορφυρῶν μὲ πορφυριτικὸν ἱστόν. Ἡ θεμελιώδης αὐτοῦ μᾶζα, ἡ ὁποία περιέχει λευκίτην ἢ νεφελίνην καὶ ἐν μέρει νοσεάνην, εἶναι πλουσία εἰς ἀλκάλια καὶ ἀργίλλιον, αἱ δὲ φαινοκρύσταλλοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀνορθόκλαστον, συνοδευόμενοι καὶ ἀπὸ ὀλιβίνην, διοψίδιον καὶ αὐγιρίνην. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς λάβας τῆς Kenya τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Γ. Β.

Κένυον (Kenyon), ***Φρειδερῖκος-Γεώργιος***. Ἄγγλος φιλόλογος καὶ παπυρολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1863. Σπουδάσας ἐν Winchester καὶ Ὀξφόρδῃ, διωρίσθη τῷ 1889 ἐπιμελητὴς ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. Ἀπὸ τοῦ 1898—1909 διηύθυνε τὸ τμῆμα χειρογράφων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1909 διατελεῖ διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἱδρύματος τούτου. Ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀσχοληθῇ εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν παπύρων, ἐγένετο δὲ κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς ἐπιμεμελημένης καὶ ἀκριβοῦς ὅσον καὶ ταχείας ἐκδόσεως τῆς «Ἀθηναίων πολιτείας» τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκ τοῦ ἀνευρεθέντος παπύρου (1891, νεώτεραι ἐκδόσεις 1904 καὶ 1920). Καρπὸς τῶν περὶ τοὺς παπύρους μελετῶν του ὑπῆρξεν ἡ τῷ 1899 γενομένη ἔκδοσις τῆς παλαιογραφίας τῶν ἑλληνικῶν παπύρων, ἔργου κλασσικοῦ, μολονότι πολλοὶ τῶν νεωτέρων (Wessely, Gardthausen) δὲν παρεδέχθησαν τὴν διαιρετικὴν αὐτοῦ βάσιν, εἰς παπύρους φιλολογικοὺς καὶ μὴ φιλολογικούς. Ὡσαύτως ἐξέδωκεν ἐκ τῶν παπύρων καὶ πολλοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ποιητάς, ὡς τὸν Ἡρώνδαν, τὸν Ὑπερίδην καὶ τὸν Βακχυλίδην, ἠσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τῆς χειρογράφου παραδόσεως τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, συνέταξε δὲ καὶ τρίτομον κατάλογον τῶν ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ παπύρων. Πλὴν τῶν παπυρολογικῶν καὶ φιλολογικῶν τούτων ἐργασιῶν ἐξέδωκε καὶ τὰ ποιήματα καὶ ἐπιστολὰς τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ Browning. Λ. Ν. Π.

κενῶ (—όω)· δημοτ., *κενώνω*, ἀόρ *ἐκένωσα—ἐκενώθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κενωμένος*· ποιῶ τι κενόν, ἀδειάζω, ἀντίθ. *πληρῶ*: «κενῶ τὴν σφαῖραν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος», «ἐκενώθη ἡ δεξαμενή, —τὸ δοχεῖον, —ἡ φιάλη», «ἐκενώθη ἡ οἰκία, —τὸ δωμάτιον» δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἐνοικούντων || δημοτ., ἀδειάζω τὸ φαγητὸν ἀπὸ τὴν χύτραν, μεταγγίζω αὐτὸ εἰς τὰ πινάκια: «κένωσε γρήγορα νὰ φάμε»· || ἰατρ «ἐκενώθη τρεῖς φορὲς» εἶχε τρεῖς κενώσεις τοῦ στομάχου, ἀποχωρήσεις.

κένωμα (τὸ)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κενώνω, τὸ ἄδειασμα τοῦ φαγητοῦ ἀπὸ τὴν χύτραν, σερβίρισμα· || ἀρχ., τὸ κενωθέν, ὁ μεταξὺ κενὸς χῶρος.

κενώνω· δημοτ. τύπος τοῦ *κενῶ* (βλ. λ.).

κένωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κενοῦν, ἄδειασμα, ἀντίθ. *πλήρωσις*: «κένωσις τοῦ δοχείου, — τῆς φιάλης», «κένωσις οἰκίας, — καταστήματος»· || κένωσις τοῦ στομάχου, ἀποπάτησις: «πόσας κενώσεις εἶχεν ὁ ἀσθενής;».

κενωτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν κένωσιν τοῦ στομάχου, καθαρτικός: «κενωτικὰ φάρμακα»

—**Κενωτικοί** (οἱ) *[Ἐκκλ.]*. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρὸς Φιλιππησίους (2, 4—11) ἐπιστολῆς (πρβλ. Β΄ Κορ. 8, 9. Ἑβρ. 12, 2. *Ἰωάν.* 17, 5) ἀνέπτυξεν ἡ διαμαρτυρομένη θεολογία τὰς ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως δύο καταστάσεις τοῦ Χριστοῦ, τὴν τῆς ταπεινώσεως καὶ ὑπερυψώσεως. Ἐν τῇ ἀναπτύξει ταύτῃ ἔπρεπεν ἡ διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία νὰ λύσῃ συναφῆ πρὸς αὐτὰς δυσχερῆ ζητήματα καὶ δὴ ποῦ ἀναφέρεται ἡ ταπείνωσις καὶ ὑπερύψωσις (εἰς μίαν τῶν δύο φύσεων, εἰς ἀμφοτέρας ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ) καὶ πῶς ἐγένοντο αὗται. Ἡ κατάστασις τῆς ταπεινώσεως ἐπῆλθε κατὰ τὸ μνημονευθὲν χωρίον τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς διὰ τῆς κενώσεως («ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε», 2, 7). Τὴν κένωσιν ὅμως ταύτην ἀντελαμβάνοντο οἱ διαμαρτυρόμενοι κατὰ δύο τρόπους· οἱ μὲν δισχυρίζοντο ὅτι ἐπῆλθεν αὕτη διὰ τῆς «κρύψεως», τῆς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων ἀποκρύψεως τῆς θείας δόξης, οἱ δὲ διὰ τῆς «χρήσεως», τοῦ ἑκουσίου δηλαδὴ περιορισμοῦ τῆς χρήσεως τῆς θείας δόξης (κένωσις χρήσεως). Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι οἱ κυρίως Κενωτικοί. Ἕνεκα τῆς διαφόρου ταύτης ἀντιλήψεως τῆς κενώσεως ἐπῆλθον ἔριδες μεταξὺ τῶν διαμαρτυρομένων, ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν θεολόγων τῶν πανεπιστημίων τῆς Τυβίγγης καὶ τοῦ Γκίσσεν. Ἀμφότεραι αἱ μερίδες ἐδέχοντο κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς κενώσεως «τὴν κτῆσιν» τῶν θείων ἰδιωμάτων, ἀλλ' οἱ θεολόγοι τῆς Τυβίγγης ἐδέχοντο τὴν κρύψιν, οἱ δὲ τοῦ Γκίσσεν τὴν κένωσιν τῆς χρήσεως. Πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἔριδος ταύτης, τῆς ἀρξαμένης ἀπὸ τοῦ 1616, συνεκάλεσεν ὁ Ἰωάννης τῆς Σαξωνίας ἐν Δρέσδῃ συνέδριον θεολόγων, ὅπερ μετὰ συζήτησιν ἐξέδοτο τὴν «Decisio Saxonica» (1624), τὴν ἀποκλίνουσαν πρὸς τὴν μερίδα τῶν θεολόγων τοῦ Γκίσσεν. Διὰ τοῦτο κατεπολεμήθη αὕτη ὑπὸ τῶν θεολόγων τῆς Τυβίγγης, ἀλλ' ἐκραγέντος μετ' ὀλίγον τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου κατέπαυσεν ἡ ἔρις αὕτη. Παρὰ τοῖς λουθηρανοῖς θεολόγοις ἐπικρατεῖ καὶ νῦν ἡ «Decisio Saxonica». Κ. Ι. Δ.

κεοκέφαλος (ὁ) (Ceocephalus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βρενθιδῶν*, περιλαμβάνον πέντε περίπου εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μαδαγασκάρην, τὴν Γουϊνέαν καὶ τὴν Κεϋλάνην. Δ.Ν.Π.

Κεολβεῦλφος (Ceolwulph). Διάδοχος τοῦ Ὄσρικ ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Νορθουμβρίας κατὰ τὸν Η΄ αἰῶνα, ὑπῆρξε πρότυπον εὐσεβοῦς ἡγεμόνος. Ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Βέδας τῇ προτροπῇ τούτου ἔγραψε τὴν περίφημον ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας, ἐν ᾗ ἐξαίρει τὰς ἀρετὰς τοῦ Κεολβούλφου, ὅστις καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Ἐδβέρτον διήνυσεν ὡς ἁπλοῦς μοναχὸς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν τῇ μονῇ τοῦ Landisfarne. Ἀποθανὼν τῷ 764 ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 18 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Κεολφρῖδος (Céolfrid), ***ἅγιος***. Ἐν Ἀγγλίᾳ γεννηθεὶς τῷ 642, εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Gilling ἐν τῇ Yorkschire. Τῷ 672 ὁ ἐπίσκοπος Βενέδικτος, ἱδρύσας τὴν μονὴν τοῦ Wearmouth, ἀνέθηκεν εἰς τὸν Κεολφρῖδον, συγγενῆ αὐτοῦ ὄντα, τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς, κατόπιν δὲ μετέθεσεν αὐτὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς μονῆς τοῦ Jarrow. Καὶ τὰς δύο δὲ ταύτας μονὰς διῴκησε μετὰ συνέσεως τοσαύτης, ὥστε ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Βέδας δὲν εὑρίσκει λόγους νὰ ἐξάρῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου του μεταβαίνων εἰς Ρώμην ἠσθένησε καθ' ὁδὸν καὶ ἀπέθανεν ἐν Langres τῆς Γαλλίας τῷ 716, τὰ λείψανα δ' αὐτοῦ βραδύτερον μετεκομίσθησαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Jarrow καὶ ἐκεῖθεν εἰς Glastonbury. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 25 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Κέος ***ἄκρα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Διὰ τῆς ἀρχαίας ταύτης ὀνομασίας ἐκαλεῖτο ἡ μετὰ τὸν λιμένα Φωρῶν (Δραπετσῶνα) καὶ κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Κερατσινίου ἄκρα μετὰ τῆς παρ' αὐτὴν σκοπέλου. Σήμερον εἶναι συνήθως γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κέραμος* Α. Σ. Χ.

Κέουτα (Ceuta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ ἱσπανικοῦ Μαρόκκου (βλ. λ. *Θέουτα*).

κεπεγκι (τό)· ἰδιωματ., ἡ καταπακτὴ θύρα· || κοιν. *κεπέγι*· τὸ παράθυρον τὸ φέρον ὑαλοπίνακας: «κλεῖσε τὰ κεπένια» (λ. τουρκική).

Κεπέκιλισε *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κερασοῦντος Πόντου, περιέχουσα ἀριθμόν τινα ἑλληνικῶν ἄλλοτε χωρίων καὶ συνολικὸν πληθυσμὸν 1000 περίπου κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Κατὰ τὸν τελευταῖον ἀνθελληνικὸν διωγμὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπέστησαν τρομακτικὰς ἀπωλείας ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ δι' ἄλλων μέσων, ὅσοι δὲ ἐσώθησαν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1923. Α. Α. Π.

Κέπζε *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ μικρασιατικοῦ τμήματος Κωνσταντινουπόλεως, ἀπέχουσα 44 χλμ. ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Χαϊδὰρ πασᾶ. Κάτ. 4000, ὧν 2000 Ἕλληνες πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει πληθὺς βυζαντινῶν κτισμάτων καὶ μεγαλοπρεπὲς τζαμίον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ τῷ 1519. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Δακίβιζα*.

κεπήνιον (τό)· βλ. λ. *καπήνιον*.

Κέπλερ, ἢ ***Κέπλερος*** (Kepler), ***Ἰωάννης***. Μέγας Γερμανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Weil τῆς Βυρτεμβέργης τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1571. Ἦτο ὁ πρωτότοκος τριῶν υἱῶν καὶ μιᾶς θυγατρός, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἑπτάμηνος καὶ ἔμεινεν ἰσχνὸς καὶ πως φιλάσθενος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἡ μήτηρ του, κακῆς ἀνατροφῆς, ἦτο δυσανάγωγος καὶ κακόγλωσσος, καὶ δὲν ἠγάπα πολὺ τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἰωάννην, προτιμῶσα τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Οὗτος ἐνόσησεν ἐξ εὐλογίας ἔτι τετραετὴς ὤν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἔμειναν κάπως δυσκίνητοι καὶ ἡ ὅρασις διηνεκῶς ἐξησθενημένη. Ἤρξατο δὲ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ Leonberg τῷ 1578, ἔνθα διέμεινεν ἄχρι τοῦ 1580. Τοῦ πατρὸς δυσχεροῦντος τότε, ὁ Ἰωάννης ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς σπουδὰς καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτόν, πρῶτον μὲν ὡς ὑπηρέτης καπηλείου ἐπὶ διετίαν, ἀκολούθως δὲ καὶ ὡς γεωργός. Τῷ 1584 εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον τοῦ Adelberg, τῷ δὲ 1586 ἐν τῷ τοῦ Maulbronn, καὶ τῷ 1588 ἔλαβε τὸ δίπλωμα τελειοδιδάκτου γυμνασίου. Ὑποφέρων δ' ἐκ τῆς κακίας τῆς μητρὸς καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, κατέφυγε πρὸς τὴν ἀδελφήν, ἥτις ἠγάπα αὐτόν, ἀλλ ἧς ὁ σύζυγος ἠνάγκασεν αὐτὸν πάλιν νὰ καλλιεργῇ τοὺς ἀγρούς, μεθ' ὃ ὅμως συνέτεινεν ὅπως εἰσέλθῃ δεκαοκταετής, τῷ 1589, εἰς τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον τοῦ Tübingen. Ἀλλὰ τὸ ἀνεξάρτητον καὶ ἀνορθόδοξον πνεῦμα τοῦ Κεπλέρου ἐπέγειρε τὴν ἐκ τῆς ἱερᾶς ταύτης σχολῆς ἐκ-

Digitized by Google

δίωξιν αὐτοῦ, ὅτε καὶ μετέβη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς ἐν λόγῳ πόλεως. Ἐνταῦθα ἐσπούδασεν ἐπιτυχῶς τὰ μαθηματικά, ἔχων ὡς διδάσκαλον τὸν Mæstlin ἢ Mœstlin, τὸν διδάξαντα αὐτὸν τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα τοῦ κόσμου. Τῷ 1594 ὁ Κέπλερος ἐξελέγη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας ἐν Γρὰτζ τῆς Στυρίας, καὶ συνέταξε μηνολόγιον, ὅπερ ἦτο μεῖγμα ἀστρονομίας, ἀστρολογίας, μυστικισμοῦ καὶ προρρήσεων τοῦ καιροῦ. Ἐνυμφεύθη δὲ τῷ 1597 εὐγενῆ, πλουσίαν καὶ ὡραίαν χήραν ἐκ Στυρίας, τὴν Barbara Müller von Mühleck. Ἡ Barbara οὐδέποτε ἠγάπησε τὸν ἀστρονόμον καὶ ἦτο ὑπερήφανος, δύστροπος, ὀργίλη, ἔτι δὲ καὶ ἐπιληπτική. Ὁ Κέπλερος ἔσχε πέντε τέκνα ἐξ αὐτῆς. Τῷ 1598, ὅτε ὁ ἀρχιδοὺξ Φερδινάνδος ἐξώρισε τοὺς διαμαρτυρομένους, ὁ Κέπλερος προσέφυγεν εἰς Οὐγγαρίαν, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἀνεκλήθη εἰς τὴν ἕδραν ἀστρονομίας τοῦ Γρὰτζ.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Tycho Brahe, ὁ διάσημος ἀστρονομικὸς παρατηρητὴς τῆς Δανίας, προσεκάλεσε τὸν Κέπλερον εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον αὐτοῦ, προσφέρων αὐτῷ λαμπρὸν μισθὸν πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν Ροδολφείων λεγομένων πινάκων. Μετά τινα δισταγμόν, ὁ Κέπλερος, πωλήσας προώρως τὰ κτήματα τῆς γυναικός αὐτοῦ, ἐδέχθη τῷ 1600 τὰς προτάσεις τοῦ Δανοῦ· ἀλλ' οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες δὲν ἠδύναντο νὰ συνεννοηθῶσιν ἐπὶ πολὺν καιρόν, τοῦ ὀξυθύμου καὶ ἀπογοητευμένου Κεπλέρου μὴ ἀνεχομένου τὸν δεσποτικὸν καὶ ἀπότομον χαρακτῆρα τοῦ Tycho, ἀποβαίνοντα συχνότατα ἔτι τραχύτερον διὰ τῆς μέθης. Ὁ Δανὸς δὲν ἐκράτησε τὸν λόγον αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν ὑποσχεθέντα μισθόν, καὶ ἡ Barbara μετὰ τῆς μεγίστης μόνον ἐπιμονῆς ἠδύνατο νὰ ἀποσπᾷ ἀπὸ τοῦ Tycho ὀλίγα φλωρίνια ἐκ τοῦ ὀφειλομένου μισθοῦ τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Ἰωάννης Κέπλερος.

Ὁ τῷ 1601 ἐπελθὼν θάνατος τοῦ Δανοῦ διέλυσε τὴν συνεργασίαν τῶν δύο σοφῶν· ἀλλ' αἱ θυελλώδεις αὐτῶν σχέσεις ἀπέβησαν λίαν ὠφέλιμοι τῇ ἐπιστήμῃ, διότι, συνεπείᾳ τῆς λεπτομεροῦς ἐξετάσεως καὶ ἀναλύσεως τῶν παρατηρήσεων τοῦ Tycho, ὁ Κέπλερος ἠδυνήθη ἀκολούθως νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς πραγματικοὺς νόμους τῆς περὶ τὸν Ἥλιον κινήσεως τῶν πλανητῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ροδόλφος ὁ Β' ἐκήρυξε τὸν Κέπλερον διάδοχον τοῦ Tycho καὶ διώρισεν αὐτὸν ἀστρονόμον του. Ἀλλ' ὁ πομπώδης ἐκεῖνος τίτλος ἐμισθοῦτο οὐ μόνον γλίσχρως, ἀλλ' ἔτι καὶ λίαν ἀτάκτως, οὕτως ὥστε ὁ Κέπλερος, ἵνα ζήσῃ, ἠναγκάσθη νὰ ἀστρολογῇ καὶ νὰ εὑρίσκῃ τὸ ὡροσκόπιον τῶν αὐλικῶν. Ὁ βίος κατήντησεν ἀνυπόφορος δι' αὐτόν. Τῷ 1611 ἡ σύζυγός του ἐγένετο παράφρων καὶ ἀπεβίωσε. Μετὰ διετίαν ἐνυμφεύθη τὸ δεύτερον μετὰ τῆς Susanna Reutlinger, δι' ἧς ἀπέκτησεν ἑπτὰ τέκνα, ζήσαντα ὀλίγον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τῷ 1612 ὁ αὐτοκράτωρ Ματθίας προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἀστρονόμον τῆς αὐλῆς καὶ ὡς μαθηματικὸν τῆς Ἄνω Αὐστρίας, μετὰ διαμονῆς ἐν Linz, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν καθολικῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἰησουϊτῶν. Τῷ 1619 διωρίσθη ἀστρονόμος τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάδου τοῦ Β'. Ἀπὸ καιροῦ δὲ ἡ παράδοξος διαγωγὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἶχεν ἐξεγείρει τὴν ὑποψίαν, ὅτι αὕτη μετήρχετο τὴν μαγείαν κατὰ τὴν δεισιδαίμονα ἐκείνην ἐποχήν, οὕτως ὥστε τῷ 1620 ἡ γεννήτωρ τοῦ ἀστρονόμου κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ δὴ νὰ καῇ ζῶσα. Ὁ Κέπλερος, ἀμέσως ὡς ἤκουσε τοῦτο, παρεκάλεσε θερμῶς τὸν δοῦκα τῆς Βαυαρίας, ἵνα ἐπεμβῇ καὶ σώσῃ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ ἀκυρωθῇ ἡ εἰς θάνατον καταδίκη, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὴν τῆς εἱρκτῆς. Καθ' ὅλα δὲ τὰ ἔτη ταῦτα ὁ Κέπλερος, καίπερ ἐπισήμως συνταξιοδοτημένος, δὲν ἐλάμβανε σχεδὸν ποτὲ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ ἐξηκολούθει νὰ ζῇ ἐπαγγελλόμενος τὴν ἀστρολογίαν. Ἦτο τὸ ἀτύχημα τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς νὰ μὴ συναντήσῃ ποτὲ ἔντιμον προϊστάμενον καὶ νὰ γίνεται πάντοτε ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ ἀκολάστων προσώπων. Ἡ καρτερία, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀπεριόριστος ἀγάπη οὐδέποτε ἐγκατέλειψαν τὸν Κέπλερον ἐν τῇ οἰκτρᾷ φορᾷ τοῦ βίου αὐτοῦ. Μετ' ἀκραδάντου ἐπιμονῆς συνεκέντρωσε τὸ σύνολον τῶν θαυμασίων διανοητικῶν του δυνάμεων ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτοῦ, κωφὸς ταῖς ἀποθαρρύνσεσι τοῦ Tycho Brahe, καὶ ἐξακολουθῶν τὰς σπουδὰς αὐτοῦ μετὰ τῆς μεγίστης δραστηριότητος. Ἡ μεγαλόνοια τοῦ ἀνδρὸς συνεδύαζε τὴν ἔμπνευσιν τῇ μακρᾷ ὑπομονῇ. Οὕτως ἡ ἀκατάπαυστος ἐξέτασις τῶν ἀκριβῶν παρατηρήσεων τοῦ πλανήτου Ἄρεως ὑπὸ τοῦ Tycho ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀναίρεσιν τοῦ κυκλοτεροῦς σχήματος τῶν πλανητικῶν τροχιῶν καὶ τῆς θεωρίας τῶν ἐπικύκλων, καὶ εἰς τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὰ ἐπίπεδα τῶν ἐν λόγῳ τροχιῶν διέρχονται διὰ τοῦ κέντρου τοῦ Ἡλίου, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν τριῶν ἐκείνων νόμων, οἵτινες κατέστησαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀθάνατον. Ὁ πρῶτος τῶν νόμων τούτων εἶναι, ὅτι ἡ ὑφ' ἑκάστου πλανήτου περιγραφομένη καμπὴ εἶναι ἔλλειψις, ἧς ὁ Ἥλιος ἐπέχει μίαν τῶν ἑστιῶν. Ὁ δεύτερος νόμος εἶναι, ὅτι ἡ ἡλιοκεντρικὴ ἐπιβατικὴ ἀκτὶς οἱουδήποτε πλανήτου διαγράφει περὶ τὸν Ἥλιον ἐπιφανείας ἀναλόγους ταῖς τοῦ χρόνου μονάσιν. Ὁ δὲ τρίτος νόμος ἔχει ὧδε: Τὰ τετράγωνα τῶν περὶ τὸν Ἥλιον περιφορῶν τῶν πλανητῶν ἔχουσιν ἀναμεταξὺ αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ὡς οἱ κύβοι τῶν ἀπὸ τοῦ ἄστρου ἐκείνου μέσων ἀποστάσεων αὐτῶν. Οἱ νόμοι οὗτοι ἀνεκαλύφθησαν ἀπὸ τοῦ 1609 ἄχρι τοῦ 1618. Οἱ δύο πρῶτοι ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1609, καὶ ἐξ αὐτῶν ὁ πρῶτος εὑρεθεὶς ἦτο ὁ ἄνω ἐκτεθεὶς δεύτερος. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ τρίτου χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 15ης Μαΐου τοῦ 1618. Πρὶν δὲ ἡ θριαμβεύσῃ ὁ Κέπλερος, ἐδοκίμασεν οὕτως εἰπεῖν πᾶσαν εἰκασίαν, πάντοτε ἕτοιμος νὰ ἀπορρίψῃ τὰς ἑλκυστικωτέρας τῶν θεωριῶν, ἐὰν αὗται ἐφαίνοντο ἀσυμβίβαστοι τῇ ἀληθείᾳ τῆς φύσεως. Οὕτως εὑρών, ὅτι αἱ κυκλοτερεῖς τροχιαὶ τῶν ἀρχαίων δὲν ἔσῳζον τὰ φαινόμενα, ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι αἱ πραγματικαὶ τροχιαὶ τῶν πλανητῶν εἶχον τὸ σχῆμα πεπιεσμένου ᾠοειδοῦς, καὶ δὲν ἐδημοσίευσε τὸν ἄνω ἐκτεθέντα πρῶτον αὐτοῦ νόμον εἰμὴ μετὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐξακρίβωσιν, ὅτι αἱ πλανητικαὶ τροχιαὶ ἦσαν ἐλλειψοειδεῖς.

«Δεκαοκτὼ μῆνες παρῆλθον ἀφ' ὅτου εἶδον τὴν πρώτην ὑπόλαμψιν» γράφει μετὰ δικαίας ἀγαλλιάσεως ὁ Κέπλερος, «ἀπὸ τριῶν δὲ μηνῶν βλέπω τὴν αὐγήν, ἐνῷ ἀπὸ ἡμερῶν τινων ὁ θαυμάσιος ἀνέφελος ἥλιος ἐξέλαμψεν ἐπ' ἐμέ. Τίποτε δὲν μὲ κρατεῖ πλέον· ἀφίεμαι ἐν τῇ ἱερᾷ μου ὀργῇ· θὰ θριαμβεύσω ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπότητα.... Ἐάν μοι συγχωρῇς, θὰ χαρῶ· ἐὰν ὀργισθῇς, θὰ ὑπομείνω τὴν ὀργήν σου. Ὁ κύβος ἐρρίφθη, τὸ βιβλίον ἐγράφη· μοὶ εἶναι ἀδιάφορον ἐὰν ἀναγνωσθῇ τώρα ἢ ὑπὸ τῶν ἐπιγινομένων. Δύναται νὰ περιμείνῃ ἀναγνώστην ἐπὶ αἰῶνα ὁλόκληρον, ὡς ὁ Θεὸς περιέμεινεν ἐπὶ 6 000 ἔτη ἐξηγητὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ». Ἑρμηνεύσας δ' οὕτω τὸν μηχανισμὸν κινήσεως τῶν πλανητῶν, ἐπεξέτεινεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς περιφορᾶς τῶν πρό τινων ἐτῶν εὑρεθέντων δορυφόρων τοῦ πλανήτου Διός. Ὁ Κέπλερος ἠγάπα νὰ λέγῃ ὅτι εἶχεν ἀφιερώσει τὰ καλύτερα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς ἀστρονομικὰς θεωρίας. Μὴ δυνάμενος νὰ ζῇ διὰ τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἀστρονομίας, ἠναγκάζετο νὰ ὡροσκοπῇ, ἵνα κερδήσῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ἐπαναλαμβάνων ὅτι «ἡ ἀστρολογία τρέφει τὴν μητέρα αὐτῆς ἀστρονομίαν». Παρετηρήθη, ὅτι ἡ ἐπιστήμη προχωρεῖ ἰδίᾳ, ὅταν καλλιεργῆται μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης, καὶ ἡ ἀφιλοκερδὴς πενία τοῦ Κεπλέρου ἀποδεικνύει, ὅτι ἦτο ἁπλοῦς ἐρασιτέχνης ἐπιστήμων, ὡς ὁ Νεύτων καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ἀλλ' αἱ λαμπραὶ αὗται ἀνακαλύψεις δὲν εὗρον θιασώτας· καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Γαλιλαῖος οὐδέποτε ἀνέφερεν αὐτάς. Μόνος ὁ Νεύτων συνῄδει τὴν μεγάλην αὐτῶν σημασίαν, καὶ ἐξ αὐτῶν ὁρμώμενος ἠδυνήθη νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ νόμου τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, ἣν ὁ Πλούταρχος εἶχεν ἐκθέσει τόσον διαβεβαιωτικῶς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, γράψας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου: «Πλειόνων δὲ κόσμων ὄντων καθ' ἕκαστόν ἐστιν ἴδιον τὸ μέσον.... Ὁ δ' ἀξιῶν, πολλῶν μέσων ὄντων, ἐφ' ἓν μόνον ὠθεῖσθαι τὰ βάρη πανταχόθεν, οὐδὲν διαφέρει τοῦ, πολλῶν ὄντων ἀνθρώπων, ἀξιοῦντος εἰς μίαν φλέβα τὸ πανταχόθεν αἷμα συρρεῖν, καὶ μιᾷ μήνιγγι τοὺς πάντων ἐγκεφάλους περιέχεσθαι» (Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων, κζ'). Ὁ Κέπλερος παρέβαλλε τὴν ἕλξιν τῇ ἑλκυστικῇ δυνάμει τοῦ μαγνήτου καὶ εἶδε κατ' ἀρχὰς ὀρθῶς, ὅτι ἡ ἕλξις ἀλλάσσει ἀντιθέτως πρὸς τὸ τετράγωνον τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἕλκοντος κόσμου, ἵνα ἐγκαταλείψῃ ἀτυχῶς ἀκολούθως τὸ τετράγωνον ὑπὲρ τῆς ἁπλῆς ἀποστάσεως. Ἀνεκάλυψεν ὅμως, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ δύναμις ἀλλάσσει κατ' ὀρθὸν λόγον τῶν μαζῶν· οὕτως ἐφρόνει, ὅτι ἐὰν ἡ Σελήνη καὶ ἡ Γῆ δὲν συνεκρατοῦντο διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν κινήσεως ἡ Γῆ θὰ μετετοπίζετο πρὸς τὴν Σελήνην ἐπὶ $^{1}/_{54}$ τῆς χωριζούσης αὐτὰς ἀποστάσεως καὶ ὅτι ἡ Σελήνη θὰ ἔπιπτε πρὸς τὴν Γῆν ἐπὶ τὰ $^{53}/_{54}$. Ἔλεγεν, ὅτι ἐὰν ἡ Γῆ καὶ ἡ Σελήνη δὲν συνεκρατοῦντο διά τινος ζωτικῆς κινήσεως, θὰ ἔπιπτον ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην. Ἀλλὰ τοῦτο εἶχεν ἀντιληφθῇ πάλιν ὁ Πλούταρχος, γράψας ὅτι «τὴν σελήνην οὐκ ἄγει τὸ βάρος, ὑπὸ τῆς περιφορᾶς τὴν ῥοπὴν ἐκκρουόμενον» (Περὶ προσώπου σελήνης ιστ'). Ἐφρόνει δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ κίνησις οἱουδήποτε σώματος εἶναι εὐθύγραμμος, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι δὲν διαταράσσεται διὰ τῆς δράσεως ἄλλου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπαντᾷ παρὰ Πλουτάρχῳ, λέγοντι ὅτι «ἄγει γὰρ ἕκαστον ἡ κατὰ φύσιν κίνησις, ἂν ὑπ' ἄλλου μηδενὸς ἀποστρέφηται» (ἔ. ἀ. στ'). Ὁ Κέπλερος ἀποδίδει τῇ δράσει τῆς Σελήνης τὰς παλιρροίας. Ἀλλὰ τοῦτο πάλιν ἐρρέθη πως πρὸ αἰώνων ὑπὸ τοῦ Μασσαλιώτου Πυθέου, ἀπονέμοντος «τῇ πληρώσει τῆς σελήνης τὰς πλημμύρας γίνεσθαι, τῇ δὲ μειώσει τὰς ἀμπώτιδας» (*Πλουτάρχου*, Περὶ ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις Γ', ιζ'). Εἶτα ὁ Κέπλερος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνακυκλήσεως τοῦ Ἡλίου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἦτο ἀρχαία ἑλληνικὴ θεωρία· «Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι», λέγει ὁ Τάτιος Ἀχιλλεύς, «..... τοὺς πλάνητας ἀστέρας βούλονται ἰδίαν κίνησιν ἔχειν ..... οὕτω μέντοι κινεῖσθαι, καὶ περὶ τὸν ἴδιον κυκλεῖσθαι κύκλον» (Εἰσαγ. εἰς Ἄρατον ι'). Τοῦτο ἀπεδέχθη καὶ ὁ Πλάτων, καθὰ παραδίδει ὁ Πλωτῖνος, διότι ἀπέδιδε «τοῖς ἄστροις οὐ μόνον τὴν μετὰ τοῦ ὅλου σφαιρικὴν κίνησιν, ἀλλὰ καὶ ἑκάστῳ ..... τὴν περὶ τὸ κέντρον αὐτῶν» (Ἐννεάδες, Β', c 2). Ὁ Κέπλερος διισχυρίζετο, ὅτι ὁ ἀὴρ ἔχει βάρος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, τοῦ Ἀριστοτέλους εἰπόντος, ὅτι «πάντα βάρος ἔχει,.... καὶ ὁ ἀὴρ» (Περὶ οὐρανοῦ, Δ', δ', 5). Εἶτα ὑπελόγισε πίνακα τῶν ἀτμοσφαιρικῶν διαθλάσεων, ὅπερ εἶχεν ἤδη πράξει ὁ Πτολεμαῖος. Ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῇ χρησιμοποιήσει τῶν σεληνιακῶν ἐκλείψεων πρὸς προσδιορισμὸν τῶν γεωγραφικῶν μηκῶν, ὅπερ εἶχεν ἤδη συστήσει πρὸ πολλῶν αἰώνων ὁ *Ἵππαρχος* (βλ. λ.). Τοιαῦται συμπτώσεις, ὅσον παράδοξοι καὶ ἂν εἶναι, δὲν ὀφείλονται εἰς ἀποπείρας σφετερισμοῦ ἑλληνικῶν ἀνακαλύψεων, διότι ὁ Κέπλερος, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Κοπέρνικον, ἦτο τιμιώτατος. Ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ ἦτο πυθαγορικὴ καὶ πλατωνική. Συνέστησε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐπιπροσθήσεων ἐν τῷ προσδιορισμῷ τῶν ἐπὶ Γῆς μηκῶν. Ἤκασεν, ὅτι ἡ ἀπόστασις τοῦ Ἡλίου δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐλάσσων τῆς τριπλῆς τιμῆς τοῦ Πτολεμαίου, καὶ ἐφρόνει, ὅτι αἱ ἀλλαγαὶ κλίσεως τῆς ἐκλειπτικῆς εἶναι περιοδικαί. Ἔπειτα ἐθεώρησε τὰς κηλῖδας τοῦ Ἡλίου ὡς νέφη ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ φωτοβόλου ἄστρου ἀναπτυσσόμενα, τὸ δὲ ἡλιακὸν στέμμα ὡς φωτοσφαῖραν. Προεῖπε παρόδους τοῦ τε Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἔμπροσθεν τοῦ Ἡλίου. Ἐξήτασε δὲ λίαν ἐπιτυχῶς τὸ ζήτημα τοῦ σχηματισμοῦ τῆς οὐρᾶς τῶν κομητῶν, ὁμιλήσας περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ πυρῆνος αὐτῶν ἐκτοξεύσεως σωματίων, τῇ δράσει τοῦ Ἡλίου ἐξωθουμένων, ἐξ οὗ ἤκασεν ὀρθότατα, ὅτι ἡ τοὺς κομήτας ἀπαρτίζουσα ὕλη διασκορπίζεται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ὅτι τὰ ἄστρα ταῦτα ὁλονὲν φθείρονται. Καὶ οὕτως ἐξηγήθη διὰ πρώτην φορὰν διατὶ αἱ οὐραὶ τῶν κομητῶν παρίστανται πάντοτε ἀντίθετοι τῷ Ἡλίῳ. Ὁ ἐνδεχόμενος διχασμὸς κομήτου, παρατηρηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ὀρθὴν γνώμην, ὅτι τὰ δύο τεμάχια θὰ ἠκολούθουν διαφορετικὰς τροχιάς. Ὁ Κέπλερος παρετήρησε τὸν τῷ 1604 φανέντα λαμπρὸν προσωρινὸν ἀστέρα, ὅστις, ἐξασθενούμενος, ἐξηφανίσθη τῷ 1606. Μετὰ τετραετίαν διηύθυνεν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τηλεσκόπιον ὅμοιον τῷ τοῦ Γαλιλαίου. Ἐδημοσίευσε δὲ τῷ 1627 τοὺς «Ροδολφείους πίνακας», ἐν οἷς ὁ κατάλογος 777 ἀστέρων τοῦ Tycho Brahe ἐξετάθη, εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιέχῃ 1005 ἀστέρας. Ὁ Κέπλερος ἠσχολήθη ἐπιτυχῶς καὶ περὶ ὀπτικῆς, τελειοποιήσας τὸ τηλεσκόπιον τοῦ Γαλιλαίου, συστήσας τὴν χρῆσιν ἀμφικύρτου, καὶ οὐχὶ ἀμφικοίλου, προσοφθαλμίου φακοῦ. Τὸ οὕτως ἀλλαγὲν τηλεσκόπιον διέμεινεν ἄχρις ἡμῶν, πλὴν τῆς ἀλλαγῆς, ἣν ἐπέφερεν εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν φακὸν ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀχρωματικῶν λεγομένων ὑάλων. Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ διαθλαστικοῦ τούτου τηλεσκοπίου τοῦ Κεπλέρου εἶναι: α') ὅτι πραγματικὸν εἴδωλον ὑπάρχει ἔμπροσθεν τοῦ προσοφθαλμίου φακοῦ, β') ὅτι αἱ τὸν φακὸν τοῦτον διαπερῶσαι ἀκτῖνες διαθλῶνται ἔσωθεν, ὅπερ εὐρύνει τὸν ὀπτικὸν χῶρον, καὶ γ') ὅτι πᾶν ἀντικείμενον ἐν τῷ τῶν εἰδώλων ἐπιπέδῳ μεγεθύνεται σὺν τῷ εἰδώλῳ. Ἐν δὲ τῷ κλάδῳ τῶν μαθηματικῶν ἐξήτασε προβλήματα ἀφορῶντα εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας καὶ τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ, ὧν τὰς βάσεις εἶχον θέσει οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ὁ Κέπλερος ἠσχολήθη καὶ περὶ ἡμερολογίου καὶ χρονολογίας, καὶ τῷ 1613 παρουσιάσθη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ματθίου ἐν τῇ συνελεύσει τῆς Ρατισβόννης, ἐπιθυμῶν νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Ἐπειράθη τέλος νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη πέντε ὁλόκληρα ἔτη πρὸ τοῦ ἔτους 1. Ἀλλὰ τὰ συγγράμματα τοῦ Κεπλέρου, εἰ καὶ βρίθουσιν οὕτω πρωτοτύπων καὶ λαμπρῶν ἐμπνεύσεων, ἔτι δὲ οὐχ ἧττον παρέχουσι πολλὰς ἀνακριβείας, καὶ ἀλλοκότους καὶ ἐνίοτε παιδαριώδεις γνώμας. Οὕτως ἐθεώρει ὡς ἰδίαν σπουδαίαν ἀνακάλυψιν φαντασιώδη σχέσιν, ὑπάρχουσαν δῆθεν ἀναμεταξὺ τῶν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀποστάσεων τῶν πλανητῶν καὶ τῶν πέντε κανονικῶν πολυέδρων. Ἐπίστευεν, ὥς τινες τῶν ἀρχαίων, εἰς σχέσιν δῆθεν ἀναμεταξὺ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ἁρμονίας τῶν οὐρανῶν. Ἔπειτα ὁ νέος ἀστὴρ τοῦ 1604 εἶχε δι' αὐ-

Digitized by Google

τὸν μυστικήν τινα αἰθερίαν σημασίαν. Ἔλεγεν, ὅτι αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες δύνανται νὰ διαθλῶνται διὰ τῆς δῆθεν ἀτμοσφαίρας τῆς Σελήνης καὶ ὅτι οἱ κομῆται κινοῦνται κατ' εὐθεῖαν γραμμήν. Κατ' αὐτόν, οἱ ἀστέρες δὲν εἶναι ἥλιοι, ἂν καὶ τὸ ἐναντίον εἶχον ὀρθῶς διισχυρισθῆ ὁ Ποσειδώνιος καὶ ὁ Κλεομήδης ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἐνόμιζε τέλος ὅτι ὑπῆρχε πλανήτης ἀναμεταξὺ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἄλλος ἀναμεταξὺ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διός, ἀλλ' ἂν ἡ πρώτη τῶν γνωμῶν τούτων δὲν ἐπεκυρώθη, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ σμήνους τῶν ἀστεροειδῶν παρέσχεν ὑπόστασίν τινα τῇ δευτέρᾳ εἰκασίᾳ.

Τῷ 1628 ὁ δοὺξ τοῦ Wallenstein ὑπεσχέθη τῷ Κεπλέρῳ νὰ πληρώσῃ τὰ 12 000 φλωρίνια, ἅτινα ὤφειλεν αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ, ἀλλ' ἀντὶ πληρωμῆς ὁ ἀστρονόμος δὲν ἔλαβεν εἰμὴ θέσιν καθηγητοῦ ἐν Rostock. Μετὰ διετίαν μετέβη εἰς Ρατισβόννην, ἵνα συνάξῃ τι ἐκ τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ μισθῶν, ἀλλ' εἰς ἄκρον ἐξησθενημένος ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῆς πενίας, κατελήφθη ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ καὶ ἀπέθανεν ἓξ ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἄφιξιν αὐτοῦ, τῇ 15ῃ Νοεμβρίου τοῦ 1630. Ἐτάφη δ' ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου Ρατισβόννης, ἀνήκοντι τοῖς διαμαρτυρομένοις, ἀλλ' ὁ τάφος αὐτοῦ ἀτυχῶς ἐξέλιπεν. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνταχθεῖσα ἐπιτάφιος ἐπιγραφὴ ἔχει ὧδε:

Mensus eram coelos, nunc terrae metior umbras?
Mens cœlestis erat, corporis umbra jacet.

Ἡ Ρατισβόννη ἤγειρεν αὐτῷ μνημεῖον μαρμάρινον τῷ 1808 ἐν τῷ ἐκεῖσε βοτανικῷ κήπῳ. Ἀνδριὰς δὲ τοῦ ἀστρονόμου κοσμεῖ ἀπὸ τοῦ 1870 πλατεῖαν τῆς πόλεως Weil. Ὑπῆρχε τέλος ἄλλοτε ὡραία εἰκὼν τοῦ Κεπλέρου, ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Bernegger, καὶ διατηρουμένη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Στρασβούργου, ἀλλ' ἀτυχῶς αὕτη ἐκάη διαρκοῦντος τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ 1870.

Ὁ Κέπλερος συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Kalender nach der Gregorianischen Rechnung» (1595), «Prodromus dissertationum cosmographicarum, continens mysterium cosmographicum de admirabili proportione cœlestium orbium κλπ.» (1596), «Nova dissertatiuncula de fundamentis astrologiæ certioribus» (1602), «Ad Vitellionem paralipomena, quibus astronomiæ pars optica traditur» (1604), «Stella nova in pede Serpentarii» (1606), «Phænomenon singulare seu Mercurius in Sole visus» (1609), «Astronomia nova αἰτιολόγητος, seu physica cœlestis tradita commentariis de motibus stellæ Martis» (1609), περιέχον τοὺς δύο πρώτους νόμους κινήσεως τῶν πλανητῶν, «Narratio de observatis a se quatuor Jovis satellitibus erronibus» (1610), «Strena seu de nive sexangula» (1611), «Dioptrice» (1611), «De vero anno, quæ Dei filius in utero virginis Mariæ assumsit» (1612), «Nova stereometria doliorum vinariorum» (1615), «Ephemerides novæ motuum cœlestium» (1616), «Harmonices mundi libri V» (1619), περιέχον τὸν τρίτον νόμον, «De Cometis libri tres» (1619), «Epitome astronomiæ copernicanæ» (1618—1622), «Apologia pro suo opere Harmonices Mundi» (1621), «Chilias logarithmorum ad totidem numeros rotundos» (1624—1625), «Tabulæ Rudolphinæ totius astronomicæ scientiæ a Tychone Braheo primum conceptæ continuatæ et absolutæ a J. Kepplero» (1627), «De Raris Mirisque anni 1631, phænomenis Veneris et Mercurii in Solem» (1629), «J. Keppleri et J. Bartschii Tabulæ manuales» (1631), «Somnium seu opus posthumum de astronomia sublunari» (1634). Ε. Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

—**Κεπλέρου νόμοι**· βλ. *Κέπλερ*.

κὲπ-μάλιτ (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσφόδελος ὁ σωληνοειδής* (Asphodelus fistulosus), εἰλημμένη ἐκ τῆς ἀλβανικῆς.

κέπολα (ὁ) (Cepola) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεπολιδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμηκεστάτους καὶ λεπτοτάτους ταινιοειδεῖς ἰχθῦς, ἀπαντῶντας πανταχοῦ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κέπολα ἡ πυρρόχρους* (Cepola rufus), ἥτις ἔχει μῆκος 30—50 ἑκατοστομέτρων, σῶμα σχεδὸν τριγωνικόν, πλατύ, πεπιεσμένον, ταινιοειδές. Τὸ ραχιαῖον πτερύγιον εἶναι ἐπιμηκέστατον, ἀρχόμενον ὀλίγον κατόπιν τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς ρίζης τῆς οὐρᾶς καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πολυπληθῶν μαλακῶν ἀκτίνων. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι μικρά, βραχέα καὶ σχεδὸν ἀπεστρογγυλωμένα. Τὸ ἑδραῖον ἐπιμηκέστατον, ἀρχόμενον ὀλίγον κατωτέρω τοῦ στήθους καὶ καταλῆγον κατὰ τὴν ρίζαν τῆς οὐρᾶς. Τὸ οὐραῖον πτερύγιον εἶναι βραχὺ καὶ ἀπολήγει εἰς ἰσχυρὰς ἀκτῖνας ριπιδοειδῶς διατεταγμένας. Ὁ χρωματισμός του εἶναι πυρρέρυθρος. Δ. Ν. Π.

Κέπολα ἡ πυρρόχρους.

κεπολίδαι (οἱ) (Cepolidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μὲ σῶμα ταινιοειδές, ἐπίμηκες, πεπιεσμένον κατὰ τὰ πλάγια καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ μικροτάτων λεπίων κυκλοειδῶν, μὲ μοναδικὸν ραχιαῖον πτερύγιον, καταλαμβάνον ὁλόκληρον τὴν ράχιν καὶ βραχὺ νηματοειδὲς πτερύγιον. Οἱ ὀδόντες εἶναι διατεταγμένοι ἐπὶ μιᾶς σειρᾶς ἐφ' ἑκάστης σιαγόνος. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἓν μόνον γένος, τὴν *κέπολαν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κέππα (ἡ), ἡ *κέπα* (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *cheppia*). Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὰ βόρεια παράλια τοῦ Ἰονίου τοῦ ἰχθύος *θρίσσα* (clupea pilchardus), τοῦ ἄλλως καλουμένου *φρίσσα*.

Κέππελ (Keppel), *Αὔγουστος ὑποκόμης*—. Ἄγγλος ναύαρχος (1725—1786). Νεαρώτατος καταταχθεὶς εἰς τὸ ναυτικόν, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν περίφημον περίπλουν τῆς Γῆς ὑπὸ τὸν Ἄνσον (1740). Τῷ 1758 προήχθη εἰς κομμοδόρον τῆς μοίρας τῆς καταλαβούσης τὰς γαλλικὰς ἐγκαταστάσεις τῆς Γκορέας (νήσου γαλλικῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σενεγάλης). Διεκρίθη κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Κιμπερὸν (1759) καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀβάνας (1761). Προαχθεὶς εἰς ὑποναύαρχον τῷ 1778, ἠμπόδισεν ἐπὶ κεφαλῆς στόλου τὴν ἐκ Βρέστης ἔξοδον τοῦ γαλλικοῦ στόλου. Μὴ δυνηθεὶς βραδύτερον νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἔκπλουν τοῦ ὑπὸ τὸν Γάλλον ναύαρχον κόμιτα δ' Ὀρβιλλιὲ στόλου, παρεπέμφθη εἰς ναυτοδικεῖον, ὅπερ τὸν ἀπήλλαξε πάσης κατηγορίας. Τῷ 1779 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Οὐϊνδσωρ. Τῷ 1782 διωρίσθη πρῶτος λόρδος τοῦ ναυαρχείου καὶ τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1783. Γ. Ν. Ν.

Κεπσούτ [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Μπαλικεσίρ. Κάτ. 3.000.

Κὲπ-Τάουν (Cape Tawn) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος (βλ. λ. *Καὶπ-Τάουν*).

κέπφος (ὁ) [*Ζωολ.*]. Εἶδος θαλασσίου πτηνοῦ ἐκ τοῦ γένους τῶν Procellaria. Κατὰ τὸν Λουκιανόν, τὸ πτηνὸν τοῦτο εἶναι τόσον κοῦφον τὸν νοῦν καὶ τὸ σῶμα, ὥστε εὐκόλως μὲν δελεάζεται μὲ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης καὶ ἐξαπατᾶται, εὐχερέστερον δὲ μετάγεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ πτηνοῦ τοῦ κοινῶς λεγομένου *λούφου*. Τὴν λέξιν ταύτην μεταχειρίζονται μεταφορικῶς ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ἡσύχιος πρὸς δήλωσιν τοῦ εὐήθους, τοῦ κούφου καὶ τοῦ εὐαπατήτου. Β. Δ. Θ.

Κὲρ (Kerr), *Ἀλφρέδος*. Γερμανὸς καλλιτέχνης καὶ κριτικός, γεννηθεὶς ἐν Βρεσλαυΐᾳ τῷ 1867. Ἀπὸ τοῦ 1890 ἤρξατο γράφων θεατρικὰς κριτικάς, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ κάτοπτρον τῆς ἐξελίξεως τοῦ νεωτέρου γερμανικοῦ θεάτρου, ἐκδοθείσας εἰς πέντε τόμους τῷ 1918, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ κόσμος εἰς τὸ δρᾶμα». Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσίευσε τὴν συλλογὴν ποιημάτων του «Ἡ Ἅρπα», τῷ δὲ 1926 ἑτέραν ὑπὸ τὸν ἱσπανικὸν τίτλον «Caprichos» (=ἰδιοτροπίαι). Ἄλλα ἔργα του εἶναι αἱ περιγραφαὶ ταξιδίων: «Νέα Ὑόρκη καὶ Λονδῖνον» (1923), «Ἡ Ἱσπανία» (1924) καὶ «Ἡ χώρα τῶν Γιάγκηδων» (1925), αἱ σκιαγραφίαι: «Ὁ κόσμος εἰς τὸ φῶς» (1920, εἰς 2 τόμους) κλπ. Κυρίως διεκρίθη ὡς κριτικός, ἀσκῶν διὰ τῶν αὐστηρῶν, πνευματωδῶν καὶ ἐκκεντρικῶν ἐνίοτε ἄρθρων του μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς συγχρόνου γερμανικῆς λογοτεχνίας. Δ. Σ. Δ.

Κὲρ (Coeur), *Ἰάκωβος*. Διάσημος Γάλλος ἔμπορος καὶ διπλωμάτης (1398—1456). Ἐσπούδασε θεολογίαν, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο κληρικός, ὅπως νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ δημάρχου τῆς Βουργης. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐγένετο μέγας ἐφοπλιστὴς καὶ ἀπέστελλε τὰ πλοῖά του εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου, εἶχε δὲ ἱδρύσει ἐμπορικὰ πρακτορεῖα εἰς τὰς γνωστὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ἀπέκτησε τεραστίαν περιουσίαν. Ὁ βασιλεὺς Κάρολος Ζ' εὑρίσκετο τότε ἐν φοβερᾷ ἀνάγκῃ καὶ διήρχετο βίον πενέστατον ἀστοῦ, ὅτε ὁ Ἰάκωβος Κέρ, ὁ ἀποκαλούμενος μικρὸς βασιλεὺς τῆς Βουργης, ἦλθεν ἐπίκουρος εἰς τὰς ἀνάγκας του. Ὁ Κάρολος τῷ ἀπένειμε τίτλον εὐγενείας καὶ τὸν διώρισε διαχειριστὴν τῆς βασιλικῆς χορηγίας, ἀλλ' ὁ Κέρ, διαχειριζόμενος ἀνύπαρκτον χορηγίαν, μετεβλήθη εἰς τραπεζίτην τοῦ ἡγεμόνος, τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ δημοσίου. Τῷ 1449 ὁ Κάρολος, ἔχων νὰ καταλάβῃ τὴν Νορμανδίαν, ἣν κατεῖχον εἰσέτι οἱ Ἄγγλοι, ἐζήτησε τὴν χρηματικὴν συνδρομὴν τοῦ Κέρ, οὗτος δὲ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν ὑπὲρ τῆς πατριωτικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως, εἰς ἣν ἡ Ἰωάννα ντ' Ἄρκ ἔδωσε τὸ μᾶλλον ἡρωϊκὸν παράδειγμα. Βραδύτερον, ὅτε εὑρίσκετο εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Λωζάννης, τιμήσας τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς διπλωματικῆς του δεξιότητος, οἱ εὐνοούμενοι τοῦ βασιλέως ἐσυκοφάντησαν αὐτὸν εἰς τὸν βασιλέα. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Γαλλίαν κατηγορήθη δι' ἀπιστίας πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ὡς δηλητηριάσας τὴν ἐρωμένην τοῦ Καρόλου Ἀγνὴν Σορέλ, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Τῇ ἐπεμβάσει τοῦ πάπα ἐμετριάσθη ἡ ποινή του εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ ἐδημεύθη ἡ περιουσία του. Κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ δραπετεύσῃ καὶ κατέφυγεν εἰς Ρώμην, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ πάπα, ὅστις διώρισεν αὐτὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου τοῦ παπικοῦ κράτους. Ὁ στόλος οὗτος συγκεντρώσας τοὺς Καταλανοὺς πειρατὰς καὶ ἄλλους τινὰς Χριστιανούς, ἔπλευσεν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ προσέβαλε τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τινας νήσους. Ὁ Ἰάκωβος Κὲρ προσβληθεὶς ἐκ νόσου κατά τινα πλοῦν μεταξὺ Ρόδου καὶ Χίου ἀπέθανεν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην νῆσον. Ὁ θάνατος τοῦ Κὲρ ἀφώπλισεν ἐπὶ τέλους τοὺς συκοφάντας του. Ὁ Κάρολος, συγκινηθεὶς ἐκ τῆς αἰτήσεως τῶν γενναίων υἱῶν τοῦ εὐεργέτου του, ἀπέδωκεν εἰς αὐτοὺς μέρος τῆς μεγάλης πατρικῆς των περιουσίας, γενομένης δὲ ἀναθεωρήσεως τῆς δίκης τοῦ Κὲρ ἀποκατεστάθη ἡ μνήμη αὐτοῦ. Θ. Β.

—**Κὲρ** (Kehr), *Κάρολος*. Γερμανὸς παιδαγωγὸς καὶ συγγραφεὺς ἐπιστημονικῶν ἔργων (1830—1885). Ἀπὸ τοῦ 1871 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ διδασκαλείου ἐν Gotha, μετὰ τὸ 1873 ἐν Χάλμπερστατ καὶ ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του διωρίσθη ἐν Ἐρφούρτῃ. Συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παραστατικῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας, ἀντὶ τῆς ξηρᾶς ἠχητικῆς ἐπαναλήψεως. Ἔγραψεν: «Ἡ πρακτικὴ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου» (1868, 12η ἔκδ. 1903), «Ἡ παραστατικὴ διδασκαλία» (1883, 9η ἔκδ. 1911), «Ἱστορία τῆς μεθόδου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ γερμανικοῦ δημοτικοῦ σχολείου», 1877—1882, ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων). Τῷ 1872 ἵδρυσε τὸ ἔγκριτον περιοδικὸν «Παιδαγωγικὰ φύλλα» διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν διδασκάλων καὶ τὰ διδασκαλικὰ ἱδρύματα. Ε. Λ.

— **Κὲρ** (Kehr), *Χάνς*. Γερμανὸς χειρουργός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὴν χειρουργικὴν τῆς λιθιάσεως τῆς χοληδόχου κύστεως, ἐνεργήσας μέχρι τοῦ 1900 περὶ τὰς 460 λαπαροτομίας. Ἔγραψε: «Χειρουργικὴ θεραπεία τῆς λιθιάσεως τῆς χοληδόχου κύστεως» (1896), «Συμβολὴ εἰς τὴν διαγνωστικὴν μορφῶν τινων τῆς λιθιάσεως τῆς χοληδόχου κύστεως» (1899), «Διαιτητικὴ πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐγχειρήσεις» καὶ ἐδημοσίευσε πλῆθος διατριβῶν ἐπὶ τῆς νεφρεκτομῆς, τῶν κρανιακῶν τραυμάτων κτλ. Ο. Ρ.

— **Κὲρ** (Kehr) *ἐγχείρησις* [*Ἰατρ.*]. Ὁ ὅρος οὗτος ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἐγχείρησιν τῆς ἐκτομῆς τῆς χοληδόχου κύστεως καὶ τοῦ κυστικοῦ πόρου, ἐπακολουθουμένης ὑπὸ τῆς διανοίξεως καὶ τῆς κενώσεως τοῦ τε χοληδόχου καὶ τοῦ ἡπατικοῦ πόρου καὶ ὑπὸ τῆς ἀμέσου παροχετεύσεως τοῦ τελευταίου τούτου. Μ. Ν. Κ.

Κὲρ (Kerr) *ἀποτέλεσμα* [*Φυσ.*]. Ἐν τῇ φυσικῇ διακρίνομεν τὸ *μαγνητικὸν ἀποτέλεσμα Κὲρ* καὶ τὸ *ἠλεκτρικὸν* ἢ *ἠλεκτροοπτικὸν ἀποτέλεσμα Κέρ*. Τὸ πρῶτον συνίσταται εἰς μεταβολὴν τῶν ἰδιοτήτων πεπολωμένου φωτὸς δι' ἀνακλάσεως αὐτοῦ ἐπὶ κατόπτρου ἐκ παραμαγνητικῆς οὐσίας, εὑρισκομένου ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰσχυροῦ μαγνητικοῦ πεδίου. Ὡς ἠλεκτροοπτικὸν ἢ ἠλεκτρικὸν ἀποτέλεσμα Κὲρ καλοῦμεν τὴν ἰδιότητα, ἣν παρουσιάζουσι σώματα ἐν στερεᾷ, ὑγρᾷ ἢ ἀερίῳ καταστάσει νὰ καθίστανται διπλοθλαστικά, ὅταν τίθενται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰσχυροῦ ἠλεκτρικοῦ πεδίου διευθυνομένου καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς παρατηρήσεως. Τὸ ἠλεκτροοπτικὸν φαινόμενον Κὲρ ἔτυχε τελευταίως εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς ἐν τῇ τηλεφωτογραφίᾳ. Τὸ ἠλεκτροοπτικὸν φαινόμενον Κὲρ πολλάκις χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ ὅρου *ἠλεκτρικὴ διπλῆ διάθλασις*. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

κερὰ (ἡ)· ἰδιωματ. ἀντὶ *κυρὰ* (βλ. λ.) ἢ μάμμη.

Κερὰ [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ρόκκας τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 73. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κράσι τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 80. Διὰ τοῦ χωρίου τούτου γίνεται ἡ ἐκ τῆς Πεδιάδος εἴσοδος εἰς τὸ ὀρεινὸν Λασίθιον. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τὴν τοῦ 1846 πλεῖσται μάχαι συνεκροτήθησαν περὶ αὐτό. Ε. Γ.

κεραγένειος (ὁ) (Ceragenius) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη κανθάρων ἰθαγενῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κεραγένειος ὁ δίκερως* (Ceragenius bicornis), ὅστις διακρίνεται κυρίως ἐκ τῶν δύο κερατοειδῶν ἀποφύσεων, ἃς φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς του. Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

Κερὰ-Γρᾶ /*Γεωγρ.*/· βλ. *Γρᾶ-Κερά.*

κεράδα ἡ /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κελτὶς ἡ νότιος.*

κεραζίνη (ἡ) /*Βιομ. Χημ.*/. Ὀξίνη ἀζωχρωστική, παρασκευασθεῖσα τῷ 1877 ὑπὸ τοῦ Caro α-ναφθυλαμινοσουλφοξέος καὶ β-ναφθόλης. Ἐρυθρόφαιος κόνις, δυσδιάλυτος ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ εὐδιάλυτος ἐν θερμῷ καὶ ἀλκοόλῃ. Ἀρκούσης ἀνθεκτικότητος χρῶμα, χρησιμοποιούμενον κυρίως διὰ τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν, ὡς ἐπίσης διὰ τὰ ἡμιμάλλινα καὶ τὰ ἐξ ἰούτας εἴδη. Σ. Γ.

κεραζίνης (ὁ) (Kerasin) /*Ὀρυκτολ.*/· βλ. λ. *φωσγενίτης.*

κεραία (ἡ)· πᾶν τὸ ἐκτεινόμενον ὡς κέρας, τὸ ἐξέχον δίκην κέρατος: «ἡ κεραία τοῦ πλοίου» κοιν. *ἀντέννα*· || προσφύσεις τινὲς λεπταὶ ἐξέχουσαι ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ καρκίνου, τοῦ καράβου καὶ ἄλλων ἀρθροπόδων· || τὸ σκέλος τοῦ διαβήτου· || σημεῖον τοῦ γραπτοῦ λόγου τιθέμενον ἀντὶ τοῦ σημείου τῆς παρενθέσεως· || μεταφ. πρὸς δήλωσιν ἐλαχίστου τινὸς καὶ ἀσημάντου μέρους τοῦ λόγου: «ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου» (*Ματθ.* 5, 18)· || «κεραία ἀσυρμάτου» (βλ. κατ.).

— /*Γραμμ.*/ *Κεραία* ἐν τῇ γραμματικῇ εἶναι γραμμὴ μικρὰ ὁριζοντία ἢ πλαγία ἢ σιγμοειδὴς ἢ καὶ ἄλλου σχήματος, τὴν ὁποίαν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις μετεχειρίζοντο οἱ Ἕλληνες πρὸς βραχυγραφίαν (ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος), συχνότερον δὲ ἐν τοῖς ρωμαϊκοῖς καὶ βυζαντινοῖς χρόνοις· π. χ. $\overline{Θ Σ}$ (=εθός), *ἀδε/* (=ἀδελφός). Παλαιότερον περιέβαλλον οἱ Ἕλληνες τὰ γράμματα ὡς δηλωτικὰ ἀριθμῶν διὰ τριῶν κεραιῶν πρὸς πενταπλασιασμόν, *Δ* (=δέκα, 10), |*Δ*| (=5× 0=50). Σ. Τ.

— /*Ζωολ.*/ Καλεῖται *κεραία* πᾶν προσφυματικὸν ὄργανον, κερατώδους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συστάσεως, ὅπερ ἐκφύεται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῶν ζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρθροπόδων*. Τὰ *ἔντομα* καὶ τὰ *μυριάποδα* φέρουσι δύο κεραίας, τὰ δὲ περισσότερα τῶν *μαλακοστράκων* φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των τέσσαρας. Αἱ κεραῖαι, γενικῶς, ἀποτελοῦνται ἐξ ἀρθρώσεων κερατοειδῶν ἢ σκελετοειδῶν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν ἐπιφάνειαν, διατρήτων κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονός των, καὶ περιβάλλουσι τὰ νεῦρα τῶν οἰσοφαγικῶν γαγγλίων. Ἑκάστη ἄρθρωσις τῆς κεραίας κέκτηται ἰδίαν κίνησιν· τὸ τοιοῦτο δίδει μεγάλην εὐκινησίαν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀρθρώσεων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ κεραία. Αἱ ἀρθρώσεις τῶν κεραιῶν συνδέονται μεταξύ των δι' ἐναρθρώσεων ἢ διὰ συμφύσεων. Ὁ ἀριθμός, τὸ μῆκος καὶ ἡ μορφὴ τῶν ἀρθρώσεων ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν διαφόρων κατηγοριῶν, οἰκογενειῶν καὶ γενῶν τῶν ζῴων. Αἱ ἀρθρώσεις τῶν κεραιῶν διαφέρουσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κεραίᾳ. Οὕτως, εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κολεοπτέρων*, ἡ πρώτη ἄρθρωσις τῆς κεραίας ἐπιμηκύνεται, διογκοῦται καὶ εἶναι τελείως διακεκριμένη τῶν ἐπιλοίπων τμημάτων αὐτῆς, αἱ ἑπόμεναι ἀρθρώσεις ἔχουσι κλαδώδη μορφὴν καὶ τέλος αἱ τελευταῖαι διογκοῦνται καὶ σχηματίζουσι ροπαλοειδεῖς ἀποφύσεις. Ἡ διάρθρωσις τῶν κεραιῶν μετὰ τῆς κεφαλῆς συντελεῖται δι' ἐναρθρώσεως ἰσχυρᾶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ὁ ρόλος τῶν κεραιῶν εἶναι ποικιλώτατος. Φυσιοδίφαι τινὲς θεωροῦσι ταύτας ὡς ἕδραν τῆς ἀκοῆς, ἕτεροι ὡς ἕδραν τῆς ὀσφρήσεως καὶ τέλος οἱ περισσότεροι ὡς μοναδικὸν ὄργανον τῆς ἀφῆς. Δ. Ν. Π.

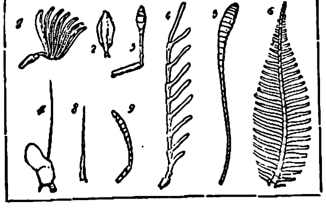

Διάφοροι τύποι κεραιῶν.

[1=μηλολόνθης, 2=παίσου, 3=κανθάρου, 4=κεράμβυκος, 5=λεπιδοπτέρου (ἡμεροβίου), 6=λεπιδοπτέρου (νυκτοβίου), 7=ἐριστάτου, 8=τέττιγος, 9=σφηκός.]

— /*Ναυτ.*/ Ἡ *κεραία* (κοιν. *ἀντέννα*) εἰς τὸ ἱστιοφόρον ναυτικὸν εἶναι ξύλινον, ἐνίοτε δὲ καὶ σιδηροῦν, κατασκεύασμα, ποῦ μὲν κυλινδρικῆς, ποῦ δὲ ὀρθογωνίου τομῆς, μικροῦ πάχους ὡς πρὸς τὸ μῆκός του, χρησιμεῦον εἰς τὴν ἀνάρτησιν τοῦ ἱστίου, λαμβάνον δὲ καὶ μεταδίδον διὰ τοῦ ἱστοῦ εἰς τὸ σκάφος τὴν ἐπὶ τοῦ ἱστίου ἐκδηλουμένην τοῦ ἀνέμου ἐνέργειαν πρὸς πρόωσιν τοῦ πλοίου. Εἰς τὰ νεώτερα πλοῖα σιδηραῖ κατασκευαὶ κάθετοι ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ καὶ ἐγκάρσιαι ὡς πρὸς τὸ σκάφος, χρησιμεύουσαι διὰ τὴν ἔπαρσιν τῶν ναυτικῶν σημάτων· εἰς τοὺς σημαφόρους, ἀνάλογα πρὸς τὰ προμνησθέντα κατασκευάσματα δι' ἔπαρσιν σημάνσεων διὰ τοῦ διεθνοῦς ναυτικοῦ κώδικος, πρὸς συνεννόησιν μετὰ παραπλεόντων πλοίων. Εἰς τὸ ναυτικὸν τῶν ἀρχαίων, ἡ κεραία, χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἀνάδεσιν τοῦ ἱστίου, ἀνηρτᾶτο σταυροειδῶς καὶ ἦτο συνήθως μία μόνη εἰς ἕκαστον ἱστόν· ἐχρησίμευεν ὅμως καὶ ὡς πολεμικὴ συσκευή, διότι ἀπὸ τοῦ ἀκροκεραίου της κατερρίπτοντο, πρόδρομοι τῶν δι' ἐπισκηπτικῆς βολῆς δρώντων βλημάτων, «δελφῖνες» αἰχμηροί, δηλαδὴ μολύβδινοι ἢ λίθινοι ὄγκοι πρὸς διάτρησιν τῶν ἐχθρικῶν καταστρωμάτων τῶν πολεμίων σκαφῶν κατὰ τὴν ἐμβολήν. Τὴν τοιαύτην κεραίαν, οὐδεμίαν αἰσθητὴν πρόοδον σημειώσασαν ἀπὸ τῆς τοῦ πλοίου τῆς ἐποχῆς τοῦ Σεσώστριος, διεδέχθησαν — παρὰ Ρωμαίοις ἰδίως, καὶ διὰ τοῦτο *λατίνια* καλούμεναι — αἱ ὑπὸ κλίσιν πρὸς τὸν ἱστὸν διατεθειμέναι κεραῖαι, ἀρτώμεναι οὐχὶ ἀπὸ τοῦ μέσου των, ὡς αἱ σταυρωταί, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τρίτου ὡς ἔγγιστα τοῦ μήκους των, ἀρχῆς γενομένης ἐκ τῶν κάτω. Τὴν ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος τελειοποίησιν τοῦ ἱστιοφόρου παρηκολούθουν καὶ αἱ κεραῖαι· τοῦ μήκους των ὅμως μὴ ἐπιτρέποντος τὴν ἐξ ἑνιαίου ξύλου κατασκευὴν κεραίας, συνετίθετο αὕτη ἐκ δύο ἢ πλειόνων τεμαχίων συνδεομένων δι' ἐμβόλων, ἐνῷ στεφάναι σιδηραῖ συνέσφιγγον εἰς σύνολον τὰ τεμάχια ταῦτα.

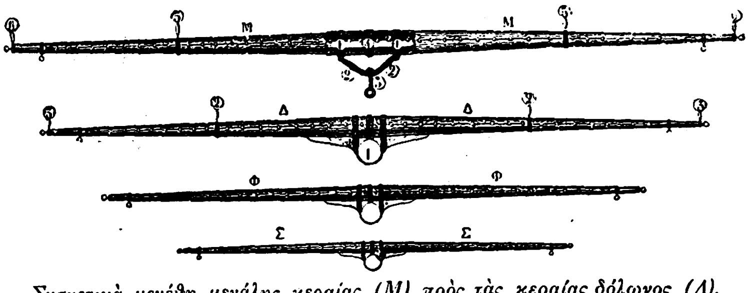

Συσχετικὰ μεγέθη μεγάλης κεραίας (M) πρὸς τὰς κεραίας δόλωνος (Δ), φώσωνος (Φ), σιπάρου.

M1=στεφάναι τῆς ἀγκοίνης, M2=ἀγκοίνη, M3=βλῆτρον στρεπτῆρος τῆς σιδηρᾶς ἀγκοίνης, M4=πορπωτὴ στεφάνη τῆς ἀρτάνης, M5=ἐσωτερικοὶ κλοιοὶ δορατίου, M6=ἐξωτερικοὶ κλοιοὶ δορατίου, Δ1=σιδηρᾶ βυρσωτὴ ἀγκοίνη δόλωνος, Δ2=ἐσωτερικὸς κλοιὸς δορατίου, Δ3=ἐξωτερικὸς κλοιὸς δορατίου.]

Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐρρέθη (βλ. λ. *δρόμων*, *ἐξαρτία*, *ἱστιοφόρον*), αἱ κεραῖαι συγχρόνου δρόμωνος λαμβάνουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἱστίου, ὅπερ ἀπ' αὐτῶν ἀναδένεται. Οὕτως ἔχομεν τὰς μεγάλας κεραίας (δηλαδὴ συλλήβδην τὰς κεραίας τοῦ ἀκατίου, τῆς μεγίστης κτλ.), τὰς κεραίας τῶν δολώνων (δηλαδὴ τοῦ δόλωνος καὶ τῆς δολωνίδος), τὰς τῶν φωσώνων, τῶν σιπάρων καὶ τῶν ἐπισιπαρίων. Εὐθετίζονται δὲ αἱ κεραῖαι καὶ στερεοῦνται κατόπιν εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν των ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ — τῆς στήλης αἱ μεγάλαι κεραῖαι καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιστηλίων αἱ ἄλλαι — διὰ τῆς *ἀγκοίνης*, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ κλίσεώς των ὡς πρὸς μὲν τὸ ὁριζόντιον ἐπίπεδον διὰ τῶν *κεροιάκων*, ὡς πρὸς δὲ τὸ διάμηκες διὰ τῶν *ὁλκῶν*. Πᾶσαι δὲ αἱ σταυρωταὶ κεραῖαι ἐπακουμβῶσαι, ὅταν τὰ ἱστία εἶναι ἐπτυγμένα ἢ καὶ ἀναπεπταμένα πλὴν σειροδετημένα

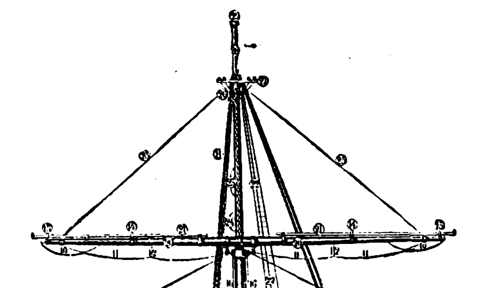

Συσχετικὴ θέσις κεραιῶν πρὸς στήλην καὶ ἐπιστήλιον.

1=δρύφακτον, 2=ἐντόνια, 3=τριόπης, 4=ἐντατῆρες, 5=στήλη τοῦ ἱστοῦ, 6=ἐπίτονοι αὐτῆς, 7=σύσπαστα κεροιάκων τῆς μεγάλης κεραίας, 8=παράτονοι μεγάλου ἐπιστηλίου 9=μεγάλη κεραία, 10=παραδιαβάθρα, 11=διαβάθρα, 12=ἀναβολεύς, 13=δοράτιον ποδώσεως παραδολωνίου, 14=ἐσωτερικὸς κλοιός, 15=ἐξωτερικὸς κλοιός, 16=κεροίαξ μεγάλης κεραίας, 17=ἀρτάνη μεγάλης κεραίας, 18=ἐξαρτόριζαι θωρακίου, 19=θωράκιον, 20=κεραία δόλωνος, 21=δοράτιον ποδώσεως παραφωσωνίου, 22=ἐπίτονοι μεγάλου ἐπιστηλίου, 23=μέγα ἐπιστήλιον, 24=ἁλυσωτὴ ὑπέρα κεραίας δόλωνος, 25=κεροίαξ κεραίας δόλωνος, 26=ἐξαρτόριζαι διζύγου, 27=δίζυγον, 28=λαιμὸς μεγάλου ἐπιστηλίου, 29=στηλόκρανον μεγάλου ἐπιστηλίου.]

κατὰ τὴν κατωτάτην σειράν, ἐπὶ τῶν στηλοκράνων ἢ τῶν τραχηλωμάτων τῶν μικρῶν ἐπιστηλίων, αἴρονται εἰς τὰς πρεπούσας θέσεις των, ἐκπεταννυμένων τῶν ἱστίων των ἢ λυομένων τῶν σειρῶν αὐτῶν, διὰ τῶν ὑπερῶν των, ὀλισθαινουσῶν αὐτῶν τε καὶ τῶν ἀγκοινῶν των ἐπὶ τῶν ἐπιστηλίων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἄρσεώς των· ἐξαίρεσιν παρουσιάζουσιν αἱ μεγάλαι κεραῖαι, αἱ ὁποῖαι οὔτε αἴρονται οὔτε χαλῶνται, παρὰ μόνον διὰ τὴν καθαίρεσίν των ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πρὸς ἐπισκευήν των. Αἱ μεγάλαι κεραῖαι, ὡς καὶ αἱ τῶν δολώνων, ἐπειδὴ κοπιάζουσιν ὑπερμέτρως λόγῳ τοῦ βάρους των κατὰ τὰς διατοιχήσεις, στερεοῦνται προσθέτως καὶ διὰ τῶν συσπάστων τοῦ σάλου· αἱ αὐταὶ δὲ κεραῖαι, ἐνίοτε δὲ εἰς τὰ μεγάλα ἱστιοφόρα καὶ αἱ τῶν φωσώνων, ἐφοδιάζονται διὰ δορατίων, εἰς ἃ ποδοῦνται τὰ ἀπὸ τοῦ ἀκροκεραίου τῆς ὕπερθεν κεραίας ἀρτώμενα παρίστια κατὰ τὴν ἐκπέτασίν των.

Πᾶσα κεραία, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους της, εἶναι ἐφωδιασμένη μὲ τὸ σύνολον ἢ μέρος τῶν ἀποτελούντων τὸ *τοπεῖον* τῆς κεραίας: *διαβάθρας* καὶ *παραδιαβάθρας* διὰ τὴν ἀραίωσιν τῶν ἀνδρῶν τῆς κεραίας, *τροχίλων* διά τε τοὺς συστολεῖς τοῦ ἱστίου τῆς κεραίας καὶ διὰ τοὺς πόδας τοῦ ἱστίου τῆς ὑπερκειμένης τοιαύτης, *ἐντρόχων* διὰ τὴν δίερσιν τῶν ποδῶν τῶν ὑπερκειμένων ἱστίων ἢ ἐνδεχομένως τῶν ἐκφόρων τοῦ ἱστίου τῆς κεραίας, *ἱστιούχου* διὰ τὴν ἀνάδεσιν τοῦ ἱστίου, *ψελλίων* διὰ τὴν ἀκροδέτησιν τοῦ ἱστίου τῆς κεραίας ἢ καὶ τοιούτου διὰ τὴν ὄρθωσιν αὐτῆς καὶ *μικροτροχαλιῶν* τῶν ἀκροκεραίων διὰ τὴν δίερσιν τῶν σηματοσχοινίων.

Αἱ κεραῖαι τῶν λέμβων, τῶν τροχαντήρων καὶ τῶν βρατσερῶν, εἶναι πάντοτε ἐγκεκλιμέναι πρὸς τὸν ἱστὸν μὲ τὸ πρωραῖόν των ἀκροκέραιον χαμηλὰ καὶ τὸ πρυμναῖόν των ὑψηλά. Αἱ κεραῖαι τέλος, ἀφ' ὧν ἀρτῶνται ἐπίδρομος ἢ ἡμιόλιον, ὀνομάζονται *κέρατα*. Εἰς τὰ σύγχρονα πολεμικά, τὰ θωρηκτὰ ἰδίως, αἱ κεραῖαι, χρησιμεύουσαι μόνον διὰ τὴν ἔπαρσιν σημάνσεων, εἶναι μεταλλικὰ κατασκευάσματα, οὐδόλως ὑπομιμνήσκοντα τὰς κυρίως κεραίας. Σ. Ε. Λ.

— /*Ἀσυρμ.*/ Ἡ *κεραία* ἀποτελεῖ τὸ σύστημα ἐκεῖνο ἐγκαταστάσεως ἀσυρμάτου τηλεγραφίας, ὅπερ χρησιμεύει εἴτε διὰ τὴν ἀκτινοβολίαν, εἴτε πρὸς παραγωγὴν ἐν τῷ χώρῳ ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, ὡς τοῦτο συμβαίνει κατὰ τὴν ἐκπομπὴν ἐν τῇ ἀσυρμάτῳ τηλεγραφίᾳ, εἴτε διὰ τὴν πρόσληψιν τῆς ἐνεργείας τῶν ἐν τῷ χώρῳ ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, ὡς τοῦτο συμβαίνει κατὰ τὴν λῆψιν. Ἐν τῇ πράξει χρησιμοποιοῦνται διάφοροι τύποι κεραιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἁπλούστερος εἶναι ἡ ἁπλῆ κατακόρυφος κεραία, πραγματοποιουμένη ἐξ ἁπλοῦ ἀγωγοῦ σύρματος μεμονωμένου καὶ διατεταγμένου κατακορύφως ἐν τῷ χώρῳ. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ τύπου τούτου, χρησιμοποιοῦνται καὶ συνθετώτεροι τύποι κεραιῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ λήψει αἱ *κλεισταὶ κεραῖαι* ἢ *πλαίσια*. Γενικῶς ἡ κεραία ἀποτελεῖ ταλαντευόμενον σύστημα, συνιστάμενον ἐξ αὐτεπαγωγῆς καὶ χωρητικότητος καὶ ἑπομένως συμφώνως πρὸς τὸν τύπον Thomson χαρακτηρίζεται ἐξ ἰδίας συχνότητος ἢ ὑπὸ ἰδίου μήκους κύματος. Πρακτικῶς ἀναλόγως τοῦ τύπου τῆς κεραίας τὸ ἴδιον μῆκος κύματος αὐτῆς ὑπολογίζεται τῇ βοηθείᾳ ἐμπειρικῶν τύπων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραμμικῶν διαστάσεων κεραίας.

Ἡ αὔξησις τοῦ ἰδίου μήκους κύματος κεραίας ἐπιτυγχάνεται συνήθως διὰ συνδέσεως ἐν σειρᾷ πρὸς αὐτὴν πηνίου αὐτεπαγωγῆς, ἐλαττοῦται δὲ διὰ συνδέσεως ἐν σειρᾷ συμπυκνωτῶν.

[*Κ. Παλαιολόγου*, Ἀσύρματος τηλεγραφία καὶ τηλεφωνία.] Κ. Π.

— **κεραίας τοπεῖον** /*Ναυτ.*/. Τὸ σύνολον τοῦ ἐξαρτισμοῦ πάσης *κεραίας* (βλ. λ.). Τὰ κυριώτερα

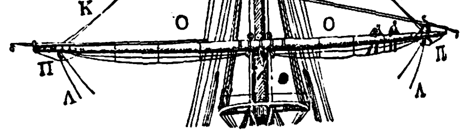

Κεραίας τοπεῖον.

[Δ=διαβάθρα, Ε=δοράτιον, Κ=κεροίαξ, Λ=κερουλκός, Ο=κεραία (δόλωνος). Π=παραδιαβάθρα.]

τῶν ἀγομένων τοῦ τοπείου κεραίας σταυρωτῆς δείκνυνται εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα.

Κεραία, ἡ Κεραῖαι /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις αὐτόνομος τῆς ἀρχαίας Κρήτης. Ἡ τοποθεσία αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Πιθανώτατα ὅμως ἔκειτο εἰς τὸν κόλπον Κισάμου καὶ παρὰ τὸ χωρίον Ρόκκαν, ὅπου ἀναγνωρίζονται ἐρείπια πόλεως. Ὁ Bursian καὶ ὁ Σβορῶνος εἶναι τῆς γνώμης ταύτης. Καὶ ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ δὲ Πολυβίου (IV, 53) τοῦτο ἐξάγεται. Οὗτος, μεταξὺ τῶν συμμάχων τοῦ Πολυρρηνίου κατὰ τοὺς πρὸς τὴν Κνωσὸν πολέμους (221—220 π. Χ.), τάσσει πρώτους τοὺς Κερέτας, τῶν ὁποίων ἡ πόλις δὲν θὰ ἔκειτο μακρὰν

Digitized by Google

τοῦ Πολυρρηνίου, ἀμέσως μετὰ τὸ ὁποῖον τοὺς μνημονεύει. Καὶ τὰ νομίσματα δὲ τῆς Κεραίας εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Πολυρρηνίου.
Ὁ Spratt τοποθετεῖ, αὐτὴν ἐν Βιάννῳ καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους Κεράτου. Οἱ Κεραῖται μνημονεύονται καὶ μεταξὺ τῶν συμμαχησάντων πρὸς τὸν Εὐμένη τῆς Περγάμου Κρητῶν (170 π. Χ.). Καὶ ὁ Σουΐδας ἀναφέρει τὴν πόλιν, λέγων ὅτι ὁ ποιητὴς Ριανὸς ἦτο ἐκ Βήνης ἢ Κεραίας. Καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει τὸν Ριανὸν ὡς Βηναῖον ἢ Κεραΐτην. Τὰ νομίσματα τῆς Κεραίας ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶ. ὄψεως φέρουσι κεφαλὴν Ἀρτέμιδος δαφνοστεφοῦς μετὰ φαρέτρας ἐπ' ὤμου ἢ κεφαλὴν Ἀπόλλωνος· ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης βέλος καὶ ἐπιδορατίδα ἢ δύο λόγχας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὰ γράμματα ΚΕΡΑΙΤΑΝ ἢ Κ ἢ Κ/Ε ἢ ΚΕΡΑΕΙΤΑΝ, περιβαλλόμενα ὑπὸ στεφάνου ἐκ φοίνικος ἢ μύρτου. Ἔνια ἔχουσι γλαῦκα. [Πρβλ. *Head-Σβορώνου* Ἱστ. Νομ. Α' σ. 590.—*Σβορώνου*, Numism. de la Crète κτλ. σ. 45 καὶ πίναξ IV 16—21.—*Σταυράκι*, Στατιστ. σ. 76. *Ψιλάκι*, Ἱστ. Κρήτης Αα' σ. 49,220.] Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

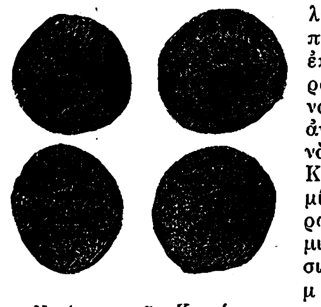
Νομίσματα τῆς Κεραίας.

— **Κεραία** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Ἐτρουρίᾳ, οἰκισθεῖσα ὑπὸ τῶν Πελασγῶν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἄγυλλα*. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Τσερβέτερι*. Μ. Δ. Β.

κεραῖτις (ἡ) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτω παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ τὸ φαρμακευτικὸν σπέρμα τοῦ φυτοῦ *τρίβολος ἢ τῆλις* (Tribulus foenum graecum), τὸ καὶ ἄλλως παρ' αὐτῷ ἀναφερόμενον: *τῆλις, τήλεως καρπός, βούκερως, αἰγόκερως* κλπ.

Κεράκ (Kérak) /*Γεωγρ.*/. Ὑψίπεδον τῆς χερσονήσου τῆς Ἀραβίας ἐν τῇ ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολὴν Ὑπεριορδανίᾳ. Κεῖται πρὸς Α τοῦ Ν. ἡμίσεος τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, ἀπολῆγον ἀποτόμως πρὸς αὐτήν, καὶ εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Βίβλου ἀναφερομένη χώρα τῶν Μωαβιτῶν. Μ. Δ. Β.

— **Κεράκ**, ἢ *Καράκ* (Kérak ἢ Karak) /*Γεωγρ.*/. Πόλις ὀχυρὰ τῆς ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολὴν Ὑπεριορδανίας, ἐν τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ, περὶ τὰ 15 χλμ. πρὸς Δ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, παρὰ τὸν ποταμὸν Κεράκ. Κάτοικοι 15.000 Ἄραβες καὶ 3.500 Χριστιανοί. Παράγει σῖτον, ὀπώρας, λαχανικά, ζαχαροκάλαμον καὶ ἐξάγει κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη καὶ ὑπῆρξεν ἄλλοτε πρωτεύουσα τῶν Μωαβιτῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κράκα-Μωάβ*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον, καθὼς καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Κὶρ-Μωάβ, Κὶρ-Ἄρες* καὶ *Κιραρασέθ*, ἀναφέρεται συχνάκις ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ. Ὑποταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Δαυῒδ ὁμοῦ μετὰ τῆς λοιπῆς χώρας τῶν Μωαβιτῶν, καταληφθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ βραδύτερον ἐκχριστιανισθεῖσα, ἐγένετο ἕδρα ἀρχιεπισκόπου, φέροντος τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Πέτρας Ἐρήμου. Καταληφθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων καὶ ὀχυρωθεῖσα καλῶς ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς τετάρτης Σταυροφορίας Φοῦλκε, ἐγένετο τὸ θέατρον σφοδρῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν Σταυροφόρων καὶ τοῦ Σαλαδίνου, ὅστις ἐκυρίευσεν αὐτὴν τῷ 1188. Ἔκτοτε παρέμεινεν ὑπὸ τοὺς μωαμεθανούς, μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Ἄλλενμπυ τὴν 7 Ἰουλίου τοῦ 1918. Μ. Δ. Β

κεράκι (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κερί*, μικρὸ κερί, μικρὰ κηρίνη λαμπάς: «νὰ μ' ἀνάβῃς κάνα κεράκι σὰν πεθάνω».

—/*Ἐγκυκλ.*/ Τὸ *κεράκι*, ἢ πληρέστερον «*ἀναψέ μου τὸ κεράκι*», εἶναι παιδιά, παιζομένη ὑπὸ ἀρρένων ἢ θηλέων. Εἰς ὁμαλὸν ἔδαφος συγκεντροῦται ὁμὰς παιδίων, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν κύκλον, ὡς ἐν χορῷ, ἀφιστάμενα ἀλλήλων εἰς ἀρκοῦσαν ἀπόστασιν καὶ ἱστάμενα ἕκαστον ἐπὶ μεγάλου λίθου. Διὰ κληρώσεως δὲ (διὰ δείξεως τῆς πετροίτσας), ὁρίζεται ἓν ἐκ τῶν παιδίων, ὅπερ «θ' ἀνάβῃ τὸ κεράκι», ἤτοι μένον ἐκτὸς τοῦ κύκλου, θὰ κρατῇ ἀνὰ χεῖρας μικρὸν ῥαβδίον, τὸ ὁποῖον θὰ πλησιάζῃ πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν συμπαικτόρων του καὶ θὰ λέγῃ «ἄναψέ μου τὸ κεράκι», «στὴν πέρα γειτονιὰ» θ' ἀπαντᾷ ἐκεῖνος. Καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν θὰ συνάπτηται ὁ διάλογος οὗτος καὶ ὁ ἐκτὸς τοῦ κύκλου παίκτης θὰ εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του, τὰ ἄλλα παιδιὰ θὰ δύνανται, μετὰ προσοχῆς καὶ προφυλάξεως πάντοτε, ν' ἀνταλλάσσουν θέσεις. Ἀλλ' ἂν ὁ κρατῶν τὸ ῥαβδίον προφθάσῃ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ καταλάβῃ κενόν τινα λίθον, ἐλευθερώνεται, ἐνῷ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὴν θέσιν κατελάμβανεν, ἀπολέσας τὸν λίθον του. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΖΑΣ

—**κεράκι** (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσκληπιὰς ἢ χόϋα ἢ σαρκώδης* (Hoya ἢ Asclepias carnosa).

κεράκμων, —*ονος* (ὁ)· ἄκμων ἐπιμήκης, τοῦ ὁποίου τὰ δύο πέρατα ἐκτείνονται δίκην κεράτων.

—/*Τεχν.*/ Ὁ *κεράκμων* εἶναι εἶδος ἄκμονος καταλήγοντος εἰς ἀμφότερα αὐτοῦ τὰ ἄκρα εἰς κερατοειδεῖς αἰχμὰς καὶ φέροντος πρὸς τὰ κάτω στέλεχος ἐν εἴδει ποδός, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ στηρίζεται ἐπὶ ὡρισμένης τινὸς θέσεως ἢ βάσεως, τοποθετούμενος ἐντὸς ἀντιστοίχου ὀπῆς. Οἱ κεράκμονες χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ σιδηρουργεῖα, τὰ φανοποιεῖα, τὰ ἁμαξοποιεῖα κλπ. διὰ τὴν κυλίνδρωσιν λεπτῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων, τὴν κατασκευὴν μικρῶν σωλήνων σιδηρῶν στεφανῶν κτπ., εἰς τὰ χρυσοχοεῖα διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν διαφόρων ἀντικειμένων, ὁπότε φέρουσι πολλάκις χαραγὰς ἢ διάφορα ἄλλα σχήματα, τὰ ὁποῖα ἀποτυποῦνται ἐπὶ τῶν ἐπεξεργαζομένων ἀντικειμένων, ὡς καὶ δι' ἄλλης φύσεως ἀναλόγους σκοπούς. Δ. Κ. Α.

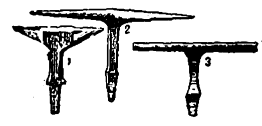

Κεράκμονες.
[1=φανοποιοῦ· 2=μετὰ χηλῶν· 3=αὐλακωτός.]

κερακτὶς (ἡ) (Ceractis) /*Ζωολ.*/. Γένος ἀκτινίων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκτινιδῶν*, περιλαμβάνον πολύποδας ἀρκετοῦ μεγέθους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κερακτὶς ἡ ὑψηλὴ* (Ceractis elevata), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π

κεραλοιφὴ (ἡ). Καλοῦνται οὕτως ἀλοιφαὶ χρησιμεύουσαι εἰς τὴν θεραπευτικὴν τοῦ λαοῦ, ἔχουσαι δὲ ὡς βάσιν τὸν κηρόν. Κ. Γ. Μ.

Κεραμαία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Κύπρου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ βυζαντινὸς στόλος κατεναυμάχησε τῷ 746 τὸν ἐπελθόντα κατὰ τῆς νήσου στόλον τῶν Ἀράβων τῆς Αἰγύπτου, καταποντίσας πάντα αὐτῶν τὰ πλοῖα, πλὴν πέντε κατορθωσάντων νὰ διαφύγωσιν. Ν. ΚΛΣ

Κεραμᾶς, Δανιήλ. Ἱερομόναχος ἐκ Κορθίου τῆς Ἄνδρου. Ἐπολέμησε προσωπικῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπὲρ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος καὶ ἐθυσίασεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ αὐτοῦ, διὰ τὰς ὑπηρεσίας του δὲ ταύτας τῷ ἀπενεμήθη ὁ βαθμὸς ὑπολοχαγοῦ τῆς φάλαγγος. Δ. Π. Π

Κεραμάτες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἠπείρου πρὸς Δ. τοῦ Ἀράχθου καὶ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἄρτης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 220 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κέραμβος /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τῆς Νύμφης Εἰδοθέας καὶ τοῦ Εὐσείρου. Ἦτο ποιμὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὄθρυος καὶ διετέλει ὑπὸ τὴν εὔνοιαν τῶν Νυμφῶν, πρὸς τέρψιν τῶν ὁποίων ᾖδε καὶ ἔπαιζε τὴν ἰδικήν του ἐφευρέσεως σύριγγά του. Ἐπαρθεὶς ὅμως διὰ τὴν τέχνην του καὶ χλευάσας τὰς Νύμφας ἐτιμωρήθη ὑπ' αὐτῶν, καλυφθεὶς μετὰ τῆς ποίμνης του ὑπὸ πυκνῆς χιόνος. Κατά τινα παραλλαγὴν τοῦ μύθου ἡ χιὼν ἐξηφάνισε μόνον τὰ ποίμνια τοῦ Κεράμβου, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτόν, μεταμορφωθέντα εἰς κεράμβυκα (κάνθαρον). ΚΑΨ.

κεραμβυκίδαι (οἱ) (Cerambycidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων *κολεοπτέρων*, περιλαμβάνουσα μακρόκερα ἔντομα μὲ σῶμα εὐκίνητον, κομψόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κεραίας ἐξ ἕνδεκα ἀρθρώσεων ἀποτελουμένας καὶ λίαν ἐπιμήκεις, πόδας ἐπιμήκεις καὶ λεπτούς, ἐνίοτε διωγκωμένους, καὶ λαμπροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Οἱ κεραμβυκίδαι ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ δένδρων. Αἱ κάμπαι των ἀναπτύσσονται ἐπὶ τῶν ξύλων, ἅτινα διατρυπῶσι καὶ σχηματίζουσιν ἐντὸς πολυπλόκους στοάς. Πλεῖστα ἔντομα τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐπιφέρουσι πολλάκις μεγάλας καταστροφὰς ἐπὶ τῶν φυτειῶν καὶ γενικῶς ἐπὶ τῶν καλλιεργημένων ἐκτάσεων. Γνωστὰ πολλὰ γένη, ὧν ἀντιπρόσωποι ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς. Περισσότερα ἔντομα ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι οἱ: *κεράμβυξ, λέπτουρος, σαπερδῖνα* κτλ. Δ.Ν.Π.

κεράμβυξ (ὁ) (Cerambyx) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμήκη ἔντομα μὲ σῶμα κομψὸν καὶ λαμπροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν εἴκοσι περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ἅτινα ἀπαντῶσιν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γῆς, γνωστότερα εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ εἶναι: ὁ *κεράμβυξ ὁ ἥρως* Cerambyx heros) καὶ ὁ *κεράμβυξ ὁ σκοπόλειος* (Cerambyx scopolii)

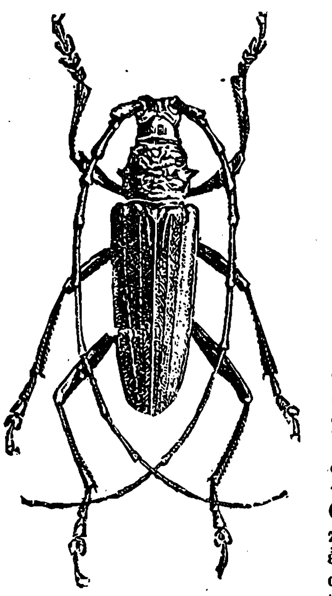
Κεράμβυξ ὁ σκοπόλειος.

Κεράμβυξ ὁ ἥρως. Οὗτος ἔχει μῆκος 0,03—0,05 μ. καὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων καὶ ἰδίως τῶν δρυῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων αἱ κάμπαι του κατασκευάζουσι στοὰς καὶ δὲν ἐξέρχονται παρὰ μόνον κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ ἐν καιρῷ νυκτός, μεταμορφωμέναι εἰς χρυσαλλίδας. *Κεράμβυξ ὁ σκοπόλειος*. Οὗτος ἔχει μῆκος 0,03 μ. περίπου καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ὀπωροφόρων κυρίως δένδρων, ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν ὁποίων αἱ κάμπαι κατασκευάζουσι στοὰς καὶ ἐντὸς τούτων μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας. Ἀπαντᾷ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ ἐξαπλοῦται καὶ μέχρι τοῦ Καυκάσου. Δ. Ν. Π.

Κεραμὲ (τὸ) /*Γεωγρ.*/. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Ταύτην συγκροτοῦν τὰ χωρία: *Κεραμὲ* μὲ 468 κατοίκους, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνεῖον, *Ἀγαλιανοῦ* μὲ 79 κατοίκους καὶ *Αἰγκρές* μὲ 9 κατοίκους, παρὰ τὰς ὁποίας ἐξορύσσεται γύψος. Ἡ κοινότης παράγει ἔλαιον, δημητριακὰ καὶ ξυλοκέρατα. Ε. Γ.

—**Κεραμὲ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον παραλιακὸν τῆς ἐν Ἰκαρίᾳ κοινότητος *Εὐδήλου*, κείμενον ἀνατολικῶς αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων. Μετὰ τοῦ χωρίου *Φλὲς* ἢ *Ἁγίας Κυριακῆς* καὶ τοῦ *Κυπαρισσίου* ἀποτελεῖ ἰδίαν ἐνορίαν μὲ ἰδίαν κοινοτικὴν σχολὴν καὶ μὲ 175 περίπου κατοίκους. Χ. Π.

κεραμεία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κεραμέως, ἡ κεραμευτική.

Κεραμειὰ /*Γεωγρ.*/. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸν τὸ διαμέρισμα τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, τὸ συνορεῦον ΝΑ πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἀποκορώνου. Ἡ γειτνίασις αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν τῶν Χανίων καὶ τὸ ὀρεινὸν τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ γίνῃ θέατρον μαχῶν καὶ ἐπὶ τῶν Ἑνετῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν Τούρκων. Εἴκοσι πέντε χωρία συγκροτοῦσιν αὐτό. Τὰ ἐπισημότερα εἶναι: ὁ *Λοῦλος*, ὅπου συνεκροτήθη ἡ πρώτη ἐν Κρήτῃ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 μάχη (14 Ἰουνίου), ὁ *Γέρω-Λάκκος*, ὅπου ἐφονεύθη ὁ περιβόητος Τοῦρκος Ταμπουρατζῆς· οἱ *Κάμποι*, συνήθης ἕδρα τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἡ *Μαλάξα*, ὅπου ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν ἀκόμη συνεκροτήθησαν πλεῖσται μάχαι, διότι παρ' αὐτὴν εἶχον οὗτοι φρούριον (φορτί, ὡς λέγει ὁ Μπουνιαλῆς). Τῷ 1897 ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Κρητῶν, ἐβομβαρδίσθη δὲ ἐκ Σούδας καὶ ἐκρημνίσθη ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων. Οἱ Κεραμειανοὶ διεκρίθησαν κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις διὰ τὸ φιλοπόλεμον καὶ τὴν γενναιότητα αὐτῶν. Ἐν Λούλῳ καὶ Μαλάξῃ ἐπανηγυρίσθησαν καὶ οἱ ἀγῶνες τῆς ὅλης Κυδωνίας ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος τῇ 22 Ἰουνίου 1930. Ε. Γ.

—**Κεραμειὰ** (ἡ) [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἐρημόνησος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δωρίδος ἢ ἀρχαία *Ἱππόνησος* (βλ. λ.).

κεραμεικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κεραμέα, ὁ τοῦ κεραμέως, κεραμευτικός: «κεραμεικὸς τροχός» || *κεραμεική* (ἡ) ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη*, ἄλλως *κεραμευτική*.

—/*Ἐγκυκλ.*/ Βλ. *κεραμευτική*.

Κεραμεικὸς /*Ἀρχ.*/. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δῆμος τῶν Κεραμέων, ὁ ὁποῖος ἔκειτο κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Ἄστεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν Θουκυδίδη καὶ τὸν Σουΐδαν, ὁ δῆμος οὗτος, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ὠνομάζοντο Κεραμεῖς, ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο εἴτε ἐκ τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος Κεράμου, εἴτε ἐκ τῶν κεραμεικῶν ἐργαστηρίων τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον ἄλλοτε ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ. Τὸ χωρίον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο συνοικίας, τὰς ὁποίας ἐχώριζε τὸ διερχόμενον ἐκεῖθεν τεῖχος τῆς πόλεως, οὕτω δ' ὑπῆρχον δύο Κεραμεικοί: ὁ ἔσω τῶν τειχῶν Κεραμεικὸς καὶ ὁ ἔξω αὐτῶν. Τὴν διάκρισιν ταύτην ἀναφέρουσι πολλοὶ

Digitized by Google

ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Θουκυδίδης, ὁ Πλάτων, ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἡσύχιος καὶ ἄλλοι. Αἱ δύο συνοικίαι συνεκοινώνουν πρὸς ἀλλήλας διὰ τοῦ Διπύλου ἢ τῶν ἄλλως Κεραμεικῶν λεγομένων πυλῶν. Καὶ τὸν μὲν ἐξωτερικὸν Κεραμεικὸν διέσχιζον, συναντώμεναι πρὸ τοῦ Διπύλου, ἡ Ἱερὰ ὁδὸς τῆς Ἐλευσῖνος, ἡ ὁδὸς τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἡ ὁδὸς Πειραιῶς· τὸν δὲ ἐσωτερικὸν Κεραμεικὸν εὐρεῖα καὶ ὡραία μὲ στοὰς λεωφόρος, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Διπύλου ἔφθανε μέχρι τῶν βορειοδυτικῶν κρασπέδων τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἔσω Κεραμεικός. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὅστις ἐκτενῶς περιγράφει τὰ τοῦ τμήματος τούτου τῆς πόλεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, φαίνεται ὅτι ὁ ἔσω Κεραμεικὸς ἀπετέλει τὸ σημαντικώτερον μέρος τῆς πόλεως, διότι ἐνταῦθα εὑρίσκοντο, κείμενα ἑκατέρωθεν τῆς μεγάλης καὶ εὐρείας ὁδοῦ, ἥτις ἐκοσμεῖτο μὲ στοὰς καὶ χάλκινα ἀγάλματα ἐνδόξων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, πολλὰ σπουδαῖα οἰκοδομήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτερα ἦσαν τὰ ἑξῆς: Τὸ *Πομπεῖον*. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο περιεῖχε τὰ ἀναγκαῖα πράγματα πρὸς διεξαγωγὴν τῶν πομπῶν, αἵτινες ἐγίνοντο κατ' ἔτος καὶ κατ' ἄλλα χρονικὰ διαστήματα. Ὁ Leake καὶ ὁ Müller ὑποθέτουν, ὅτι ὁ Παυσανίας ὑπονοεῖ τὰ Παναθήναια, ἀλλ' ὁ Forchhammer καὶ ἄλλοι θεωροῦσι πιθανώτερον, ὅτι ὑπονοεῖ ὁ περιηγητὴς τὰ Ἐλευσίνια. Κατὰ τὸν Φιλόχωρον, ἐν τῷ κτίσματι τούτῳ ἐφυλάσσοντο χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ δοχεῖα, ὀνομαζόμενα πομπεῖα, χρήσιμα διὰ τὰς πομπάς. Κατὰ τὸν Διογένη Λαέρτιον καὶ τὸν Πλούταρχον, τὸ κτίριον τοῦτο ἐκοσμεῖτο δι' ἀγαλμάτων, ὡς τὸ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Σωκράτους, καὶ ζωγραφιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο αἱ εἰκόνες τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τῶν κωμικῶν. Μέρος τοῦ κτιρίου ἦτο στοὰ ἀνοικτὴ εἰς τὸ κοινόν, ὁ δὲ Διογένης ὁ Κυνικὸς φαίνεται ὅτι εἶχε διέλθει τὸν χρόνον του ἐν μέρει εἰς τὸ Πομπεῖον καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Στοὰν τοῦ Διός. Κατά τινα σιτοδείαν, ὡς ἀναφέρει ὁ Δημοσθένης, ἐν τῷ Πομπείῳ διενέμετο σῖτος, ἴσως δὲ νὰ ὑπῆρχε καὶ εἰδικὴ ἀποθήκη σίτου καὶ ἀλεύρου πρὸς πώλησιν ἐπὶ χαμηλῇ τιμῇ εἰς τὸν λαόν. Τὸ Πομπεῖον εἶναι τὸ μόνον οἰκοδόμημα τοῦ ἔσω Κεραμεικοῦ ἐκ τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Παυσανίου, τοῦ ὁποίου ἐξηκριβώθη ἡ ταυτότης διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1861 καὶ ἐντεῦθεν γενομένων, κατὰ διαφόρους περιόδους, ἀνασκαφῶν τοῦ Κεραμεικοῦ πάρα τε τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν. Τὸ κτίσμα τοῦτο ἦτο, τῷ ὄντι, τὸ πρῶτον κτίσμα τοῦ ἔσω Κεραμεικοῦ, κείμενον ἀμέσως παρὰ τὸ Δίπυλον. Τὸ κτίριον, τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθησαν ὅλα τὰ θεμέλια καὶ ἡ στρῶσις, εἶχε μῆκος 50 μ. καὶ πλάτος 24 καὶ διῃρεῖτο εἰς τρία κλίτη ἢ πτέρυγας. Ἐπ' ἐσχάτων ἀνεφάνη μέρος ἀρκετὰ ὑψηλὸν τοῦ νοτίου τοίχου, ἐφ' ᾧ ἀναγιγνώσκεται ἡ ἐπιγραφὴ τῆς εἰκόνος τοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου.

Ἡ Βασίλειος Στοά. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὠνομάζετο οὕτω, διότι ἐνταῦθα κατῴκει ὁ ἄρχων βασιλεύς. Ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῆς στοᾶς ταύτης ἦσαν πήλινα ἀγάλματα τοῦ Θησέως ρίπτοντος τὸν Σκείρωνα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τῆς Ἡμέρας ἀπαγούσης τὸν Κέφαλον, τὸν ὁποῖον ἠράσθη. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου ἀγάλματος μάλιστα συμπεραίνουσι πολλοί, ὅτι ἡ πρόσοψις τοῦ κτιρίου τούτου ἔβλεπε πρὸς ἀνατολάς, οὕτως ὥστε τὰ ἀγάλματα τῆς Ἡμέρας καὶ τοῦ Κεφάλου νὰ ἐμαρτύρουν τὰ πρῶτα τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἡμέρας. Πλησίον τῆς στοᾶς ὑπῆρχον τὰ ἀγάλματα τοῦ Κόνωνος, τοῦ Τιμοθέου, τοῦ Εὐαγόρα καὶ τοῦ Ἐλευθερίου Διός. Ὄπισθεν τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς τούτου ὑπῆρχε, λέγει ὁ Παυσανίας, ἑτέρα στοά, περιέχουσα ζωγραφίας θεῶν, τοῦ Θησέως, τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Δήμου καὶ τῆς μάχης τῆς Μαντινείας. Τὰς ζωγραφίας ταύτας ἔκαμεν ὁ Εὐφράνωρ. Ὁ Παυσανίας δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῆς στοᾶς ταύτης, ἀλλὰ γνωρίζομεν ἐξ ἄλλων συγγραφέων καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν ζωγραφιῶν, ὅτι αὕτη ἦτο ἡ *Στοὰ τοῦ Ἐλευθερίου*. Πρὸ τῆς στοᾶς ταύτης ἵστατο τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἐλευθερίου Διός, ὡς περιγράφει ὁ Παυσανίας. Ἡ στοὰ αὕτη ἔκειτο ἴσως πλησίον καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς τῆς Βασιλείου στοᾶς. Ὁ *ναὸς τοῦ Πατρῴου Ἀπόλλωνος* ἔκειτο πλησίον τῶν στοῶν τούτων, πρὸ αὐτοῦ δ' ἵστατο τὸ ποιηθὲν παρὰ τοῦ γλύπτου Καλάμιδος ἄγαλμα Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀλεξικάκου. Μετὰ ταῦτα ἤρχετο τὸ *Μητρῷον*, ναὸς τῆς Μητρὸς θεῶν, τῆς ὁποίας τὸ ἄγαλμα ἐποίησεν ὁ Φειδίας, καὶ πλησίον αὐτοῦ τὸ *Βουλευτήριον τῶν πεντακοσίων*. Ὁ Παυσανίας δὲν ὁρίζει τὴν τοποθεσίαν καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων, ἀλλὰ γνωρίζοντες διὰ τοῦ Ἀρριανοῦ, ὅτι τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἁρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος, τὰ ὁποῖα ἵσταντο ὑψηλότερον, παρὰ τὴν ἄνοδον τῆς Ἀκροπόλεως, ἦσαν καταντικρὺ τοῦ Μητρῴου, συμπεραίνομεν ὅτι τὰ κτίσματα ταῦτα εὑρίσκοντο παραπλεύρως τῆς Ἀγορᾶς εἰς εὐθείας γωνίας πρὸς τὴν πλευράν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον ἡ Βασίλειος στοὰ καὶ ἡ Ἐλευθέριος. Ἐν τῷ Μητρῴῳ ἐφυλάσσοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ ἦτο, οἱονεί, τὸ ἀρχειοφυλακεῖον. Ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ ἦσαν ἱερὰ τοῦ Διὸς τοῦ Βουλαίου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Βουλαίας, ἔτι δὲ καὶ βωμὸς πρὸς τὴν Ἑστίαν τὴν Βουλαίαν. Ὁ Ξενοφῶν μᾶς γνωρίζει, ὅτι ἱκέται ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεοτήτων τούτων καὶ ὅρκοι ἐλαμβάνοντο ἐπὶ τῶν βωμῶν των. *Ἡ Θόλος*, τὴν ὁποίαν ὁ Παυσανίας τοποθετεῖ πλησίον τοῦ Βουλευτηρίου, πιθανῶς εὑρίσκετο ἀμέσως ἄνωθεν τοῦ τελευταίου. Ἦτο κυλινδρικὸν κτίριον, ὅπως ἀναφέρουσιν ὁ Τίμαιος καὶ ὁ Ἡσύχιος, ἔχον τὴν ὀροφὴν θολωτὴν καὶ λιθίνην. Περιεῖχε μικρά τινα ἐξ ἀργύρου ἀγάλματα θεῶν, ἐχρησίμευε δὲ ὡς ἑστιατόριον διὰ τὰ κοινὰ συσσίτια τῶν πρυτάνεων καὶ ὡς τόπος, ὅπου προσέφερον τὰς θυσίας των, διότι ἐνταῦθα ἵσταντο καὶ οἱ ἀνδριάντες τῶν ἐπωνύμων ἡρώων τῶν φυλῶν.

Ἡ στοὰ τοῦ Ἀττάλου. Ἡ στοὰ αὕτη, τὰ ἐρείπια τῆς ὁποίας ἐθεωροῦντο ἐπὶ πολὺ ὡς τὸ *Γυμνάσιον τοῦ Πτολεμαίου*, ἀνεσκάφη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ μετέπειτα. Ἀνεγνωρίσθη δὲ ὡς Στοὰ τοῦ Ἀττάλου ἐξ ἐπιγραφῆς. Ὁ Ἄτταλος, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου φέρει, ἦτο ὁ Ἄτταλος ὁ δεύτερος, βασιλεὺς τῆς Περγάμου ἀπὸ 150—138 π. Χ. Ὁ μόνος ἀρχαῖος συγγραφεύς, ὅστις γράφει περὶ τῆς στοᾶς ταύτης, εἶναι ὁ Ἀθήναιος, ἀναφέρων τὴν σκηνὴν τῆς ἀγορᾶς, ὅταν ὁ φιλόσοφος τύραννος Ἀθηνίων ἢ Ἀριστίων προσηγόρευε τὸν ὄχλον. Ἡ στοὰ ἐκτείνεται μὲ διεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Ἠγείρετο ἐπὶ τριῶν ἀναβαθμῶν καὶ ἦτο 112 μέτρων μήκους καὶ 19,43 μ. βάθους. Ἡ πρόσοψις, βλέπουσα πρὸς νότον ἐπὶ τῆς Ἀγορᾶς, συνίστατο ἐκ δύο ὀρόφων. Ἐπὶ τοῦ ἰσογείου ὑπῆρχε κιονοστοιχία ἐκ 45 δωρικῶν κιόνων κατὰ μέτωπον. Ἐσωτερικὴ στοὰ ἐξ 22 ἰωνικῶν κιόνων διῄρει τὴν στοὰν εἰς δύο κλίτη. Ὄπισθεν τοῦ ἐσωτερικοῦ κλίτους ὑπῆρχε σειρὰ τετραγώνων αἰθουσῶν, χρησιμοποιουμένων πιθανῶς ὡς ἀποθηκῶν, ἐνῷ ἡ ἀγορὰ καὶ ἡ πώλησις ἐγίνετο εἰς τὰς πτέρυγας τῆς στοᾶς. Ἑκάστη αἴθουσα ἤνοιγεν εἰς τὴν πτέρυγα διὰ θύρας καὶ εἶχε δύο στενὰ παράθυρα, τὸ ἓν ἄνωθεν τοῦ ἄλλου εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ τοίχου. Οἱ κίονες καὶ ἡ πρόσοψις ἦσαν ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, τὸ δ' ὑπόλοιπον τοῦ κτίσματος ἐκ κοινοῦ λίθου. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς, ἥτις τερματίζει τὴν πρόσοψιν πρὸς νότον, ὑπάρχουν ἴχνη κλίμακος, ἥτις ἦγεν εἰς τὸν ἄνω ὄροφον. Τὸ ἄνω πάτωμα φαίνεται ὅτι ἀπετελεῖτο ἀπὸ μίαν καὶ μόνην πτέρυγα καὶ δὲν ἐπεξετείνετο ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ὀπίσω θαλάμων. Ὅπως καὶ τὸ ἰσόγειον πάτωμα, καὶ τοῦτο εἶχε 45 κίονας κατὰ μέτωπον.

Ἓν τῶν σημαντικωτέρων οἰκοδομημάτων τοῦ ἔσω Κεραμεικοῦ ἦτο καὶ ἡ *Ποικίλη Στοά*. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὠνομάσθη οὕτως ὡς ἐκ τῶν περιφήμων ζωγραφιῶν, αἵτινες τὸ ἐκόσμουν, καίτοι ἡ ἀρχαιοτέρα ὀνομασία του φαίνεται ὅτι ἦτο *Πεισινάκτιος*. Αἱ εἰκόνες παρίστων ἀποκλειστικῶς ἐθνικὰ θέματα, ὡς τὴν μάχην τοῦ Θησέως μετὰ τῶν Ἀμαζόνων, τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἄλλα κατορθώματα καὶ τολμήματα τῶν Ἀθηναίων, ἦσαν δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔργα τῶν περιφημοτέρων μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων Πολυγνώτου, Μίκωνος καὶ Παμφίλου. Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ ὑπῆρχον ἐπίσης ἀνηρτημέναι αἱ ἀσπίδες τῶν Σκιωναίων ἐκ Θρᾴκης, ὡς καὶ αἱ τῶν Λακεδαιμονίων, τὰς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι ἥλωσαν ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ. Ἐν τῇ στοᾷ ταύτῃ ἵδρυσε πρῶτος ὁ Ζήνων τὴν περίφημον σχολήν, ἥτις ἐκλήθη, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, τῶν Στωϊκῶν, καὶ ἥτις τοσαύτην ἐπίδρασιν εἶχεν ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς νομοθεσίας τῶν ὑστερωτέρων χρόνων. Ἡ Ποικίλη Στοὰ εἶναι ἐπίσης τὸ μέρος, ἔνθα ἐσφάγησαν περὶ τοὺς 1500 Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν τριάκοντα τυράννων. Πλησίον τῆς Ποικίλης Στοᾶς ἦτο ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Ἀγοραίου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του πλησίον μικρᾶς τινὸς πύλης, ὠνομάζετο ἐνίοτε Ἑρμῆς πρὸς τῇ πυλίδι, ὡς λέγει ὁ Διογένης Λαέρτιος. Τὸ ἐπίθετον Ἀγοραῖος, φυσικῷ τῷ λόγῳ, μᾶς ὁδηγεῖ νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὸ χάλκινον τοῦτο ἄγαλμα τοῦ θεοῦ ἵστατο ἐν τῇ *Ἀγορᾷ*, τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἔσω Κεραμεικοῦ. Ἡ Ἀγορὰ εἶχεν ὁδὸν κεκοσμημένην μὲ Ἑρμᾶς, ἀπετέλει δὲ τὴν ἀρτηρίαν τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῆς Βασιλείου Στοᾶς καὶ τῆς Ποικίλης. Ἡ *Μακρὰ Στοὰ* ἦτο σειρὰ στοῶν ἐκτεινομένων ἀπὸ τῆς Πειραϊκῆς πύλης μέχρι τῆς Ποικίλης, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ἦτο ὁ λεγόμενος *Κολωνὸς ὁ Ἀγοραῖος*, ὅπου ὁ Μέτων ἵδρυσεν ἀνάθημά τι ἀστρολογικόν, τὸ ἡλιοτρόπιον. Ἐν τῷ Κεραμεικῷ εὑρίσκετο ἐπίσης καὶ τὸ *Λεωκόριον*, συνώνυμον, κατὰ πολλοὺς ἑρμηνευτὰς τῆς λέξεως, μὲ τὴν Ἀγοράν. Ὁ Παυσανίας δὲν ἀναφέρει τὸ μνημεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἱδρύθη πρὸς τιμὴν τῶν θυγατέρων τῆς Λεοῦς, αἵτινες ἀφωσιώθησαν διὰ τὴν πατρίδα των, καὶ παρὰ τὸ ὁποῖον ὁ τύραννος Ἵππαρχος ἐσφάγη ὑπὸ τοῦ Ἁρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος. Ὁ Κεραμεικὸς περιεῖχεν ἐπίσης τὸ *Ἀγριππεῖον* ἢ θέατρον τοῦ Ἀγρίππα καὶ τὴν *Παλαίστραν τοῦ Ταυρέα*. Τὸ μέρος τῆς κυριολεκτικῆς Ἀγορᾶς διῃρεῖτο εἰς τμήματα, διακρινόμενα ἀπ' ἀλλήλων δι' ὀνομάτων σχετικῶν πρὸς τὸ εἶδος τῶν πρὸς πώλησιν ἐκτεθειμένων ἀντικειμένων. Οὕτως ὑπῆρχε *γυναικεία ἀγορά*, ὅπου ἐπωλοῦντο εἴδη γυναικείου ἱματισμοῦ: *ἰχθυόπωλις ἀγορά*, *ἱματιόπωλις ἀγορὰ* καὶ ἡ *ἀγορὰ Ἀργείων, Θεῶν, Κερκώπων*, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων εἰδῶν, ἐπωλοῦντο καὶ κλοπιμαῖα ἀντικείμενα. Τὸ τμῆμα τὸ ἐπονομαζόμενον *Κύκλος*, ὡς ἐκ τοῦ σχήματός του, ἦτο ἡ ἀγορὰ τῶν δούλων. Πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ περὶ τῆς Ἀγορᾶς ἔργου τοῦ Forchhammer ἐπιστεύετο συνήθως, ὅτι ὑπῆρχον δύο ἀγοραὶ ἐν Ἀθήναις, ἡ μία πρὸς δυσμὰς καὶ ἡ ἄλλη πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀκροπόλεως, καλούμεναι ἡ μὲν πρώτη *Παλαιὰ Ἀγορά*, ἡ δὲ τελευταία *Νέα* ἢ *Ἐρετριανὴ Ἀγορά*· νῦν ὅμως εἶναι πλέον ἐξηκριβωμένον κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, ὅτι μόνον μία ἀγορὰ ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ μοναδικὴ αὕτη ἀγορὰ ἔκειτο πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ ἐν γένει τοποθεσία τῆς Ἀγορᾶς δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησιν, ἂν καὶ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ὁρισθῶσι τὰ ὅρια αὐτῆς. Ἡ Ἀγορὰ ἀπετέλει μέρος τοῦ Κεραμεικοῦ. Τοῦτο εὐκόλως συνάγεται ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Παυσανίου, ἂν καὶ ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα. Διότι τὰ ἀγάλματα τοῦ Λυκούργου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Παυσανίας ὡς ἱδρυμένα ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ρητῶς ἀναφέρονται παρ' ἄλλων συγγραφέων ὅτι ἦσαν ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Λυκούργου εὑρίσκετο, κατά τι ψήφισμα, τοῦ ὁποίου ποιεῖται μνείαν ὁ Πλούταρχος, ἐν τῇ Ἀγορᾷ, ἂν καὶ ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ἐν τῷ περὶ τοῦ βίου τοῦ Λυκούργου βιβλίῳ του λέγει, ὅτι τοῦτο ἵστατο ἐν τῷ Κεραμεικῷ. Οὕτω καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἁρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ ὡς κείμενα ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἐνῷ τοποθετοῦνται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Πρὸς ἀνατολὰς ἡ Ἀγορὰ ἐξετείνετο μέχρι τῆς ἀνόδου τῶν προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς τοποθεσίας τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἁρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος, τὰ ὁποῖα ἵσταντο ἐπί τινος ὑψηλῆς θέσεως, πλησίον τοῦ Ναοῦ τῆς Νίκης. Ἡ ἐπέκτασις τῆς Ἀγορᾶς πρὸς ἀνατολὰς ἀποδεικνύεται ἐπίσης ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Πανδήμου, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Προπυλαίων, ἀλλὰ καὶ ὅστις ρητῶς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ Ἁρποκρατίωνος ὅτι εὑρίσκετο ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Πρὸς δυσμὰς ἡ Ἀγορὰ φαίνεται ὅτι ἐξετείνετο μέχρι τῆς Πνυκός, ἐν τῇ πεδιάδι, μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ Μουσείου, συνορευομένη ὑπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς ἀνατολάς, ὑπὸ τῆς Πνυκὸς πρὸς δυσμάς, ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς βορρᾶν καὶ ὑπὸ τοῦ Μουσείου πρὸς νότον. Οὕτω τοποθετοῦσιν αὐτὴν ὁ Müller καὶ ὁ Forchammer· ἀλλ' ὁ Ross καὶ ὁ Ulrichs τὴν τοποθετοῦν πρὸς βορρᾶν τῆς χαράδρας μεταξὺ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς Ἀκροπό-

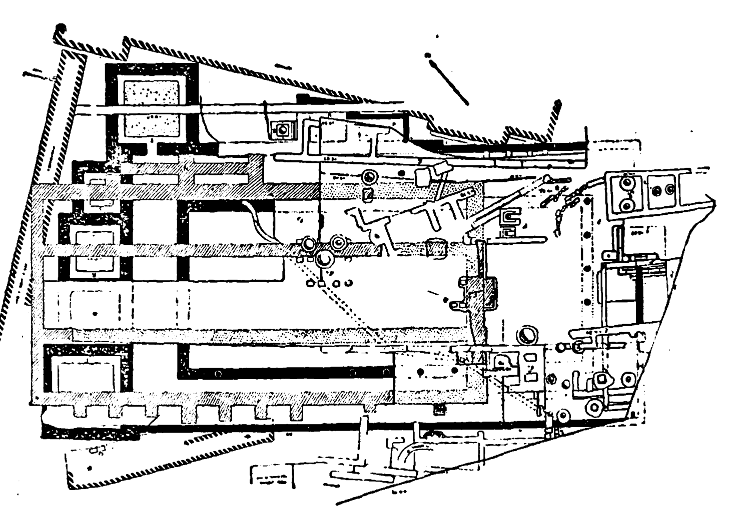

Χῶρος μεταξὺ Ἠριδανοῦ καὶ Διπύλου μὲ τὸ Πομπεῖον.

[ρωμαϊκὰ μνημεῖα — ἑλληνικὰ μνημεῖα.]

Digitized by Google

λεως καὶ μεταξὺ τῶν λόφων τούτων καὶ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἵσταται τὸ λεγόμενον Θησεῖον. Τμῆμα τῆς Ἀγορᾶς, κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως καὶ ἡ λεγομένη Πύλη τῆς νέας Ἀγορᾶς, ἥτις παρέμεινεν ὀρθία διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἡ πύλη αὕτη, ἔχουσα τὸ μέτωπον πρὸς δυσμὰς καὶ στηριζομένη ἐπὶ τεσσάρων δωρικῶν κιόνων, ἔχει δύο διόδους, ἔφερε δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀετώματος τὸ ἄγαλμα τοῦ νέου Λουκίου Καίσαρος, ὡς μᾶς γνωρίζει τοῦτο ἐπιγραφὴ ἐπὶ μιᾶς πλίνθου. Ἡ πύλη αὕτη, ἥτις, ὡς ἀναφέρει καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου της ἐπιγραφή, κατεσκευάσθη δαπάναις τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρχηγέτιδος Ἀθηνᾶς, ἀπετέλει τὴν δυτικὴν εἴσοδον αὐλῆς τετραγώνου καὶ λίαν εὐρυχώρου, περιβαλλομένης ὑπὸ κιόνων καὶ ἀποθηκῶν. Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων περὶ Ἀγορᾶς φανερὸν εἶναι ὅτι ἡ Ἀγορὰ κατελάμβανε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἔσω Κεραμεικοῦ, τοῦτο δ' ἀφίνει νὰ ὑποθέσωμεν καὶ ὁ Ἱμέριος λέγων: «δρόμος εὐθυτενής τε καὶ λεῖος, καταβαίνων ἄνωθεν, σχίζει τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῷ παρατεταμένας στοάς, ἐφ ὧν ἀγοράζουσιν Ἀθηναῖοι». Διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα Κεραμεικὸς κατήντησε νὰ σημαίνῃ ἁπλῶς τὴν Ἀγοράν.

Ἔξω Κεραμεικός. Αἱ δύο συνοικίαι τοῦ Κεραμεικοῦ, τὰς ὁποίας ἐχώριζε τὸ διερχόμενον ἐκεῖθεν τεῖχος τῆς πόλεως, συνεκοινώνουν διὰ τοῦ Διπύλου. Τὸ Δίπυλον ἦτο ἡ κυρία πύλη τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Λίβιος, ἀναφέρων τὰ τῶν πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν, ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς εὐρύτερον καὶ ἐκτενέστερον τῶν λοιπῶν. Τὰ ἐρείπια τοῦ Διπύλου ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὰ ἔτη 1872—1874, κεῖνται δὲ ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς τῶν Ἀθηνῶν, περὶ τὰ 150 μέτρα ἀνατολικῶς τοῦ ἐκκλησιδίου τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν νοτιοδυτικῶς τοῦ Πειραϊκοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Τὸ Δίπυλον ἦτο διπλῆ πύλη. Μία ἐσωτερικὴ πύλη ἐντὸς τοῦ τοίχους, βλέπουσα βορειοδυτικῶς, ἦγεν εἰς ἐπιμήκη αὐλὴν περὶ τὰ 40 μέτρα μήκους, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τῆς ὁποίας ὑπῆρχε δευτέρα πύλη, ἡ ἐξωτερική. Ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη πύλη δὲν εἶναι ἐντὸς τοῦ τείχους, ὡς ἡ πρώτη, ἀλλ' ἵσταται περὶ τὰ 8 μέτρα ὄπισθεν αὐτῆς. Ἡ προσέγγισις εἰς αὐτὴν προεφυλάσσετο ἑκατέρωθεν διὰ πύργων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἠδύναντο οἱ ἀμυνόμενοι νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς ἐπιτιθεμένους ὅπως παραβιάσωσι τὴν πύλην. Ἱκανὸν μέρος τοῦ νοτίου πύργου διατηρεῖται εἰσέτι ἀρκετὰ καλῶς. Εἶναι 7 μέτρων, τετράγωνος, καὶ κατεσκευασμένος μὲ στερεὰν τοιχοδομίαν ἐξ ὀγκολίθων ἰσομεγέθων, ἐνῷ ὁ ἐξωτερικὸς ἀντιμέτωπος εἶναι ἐσχηματισμένος ἐκ δόμων καλῶς κεκομμένων καὶ καλῶς προσηρμοσμένων. Ἡ ἐξωτερικὴ πύλη ἦτο καὶ αὐτή, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, διπλῆ. Εἶχε, δηλαδή, δύο ἀνοίγματα, ἕκαστον 3 50 μέτρων πλάτους, διῃρημένα διὰ τοιχοδομίας 3.76 μ. πλάτους. Τὸ κατώτερον μέρος τῆς τοιαύτης τοιχοδομίας ὑπάρχει εἰσέτι. Ἀμέσως πρὸ αὐτῆς, ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τῆς πύλης, ὑπάρχει τετράγωνος βάσις, ἴσως τὰ λείψανα ἐπιτυμβίου μνημείου. Ἡ κατασκευὴ τῆς ἐσωτερικῆς πύλης ἦτο παρομοία. Ἀμέσως ὄπισθεν τῆς κεντρικῆς τοιχοδομίας, ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τῆς πόλεως, ὑπάρχει τετράγωνος βάσις, φέρουσα στρογγύλον μαρμάρινον βωμὸν κατὰ χώραν. Ἐπιγραφὴ τοῦ βωμοῦ μᾶς ἐξηγεῖ, ὅτι ὁ βωμὸς ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία τῆς αὐλῆς, εἰς τὸν Ἑρμῆν καὶ εἰς τὸν Ἀκάμαν. Ὁ Ἀκάμας ἦτο ὁ ἐπώνυμος ἥρως τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς καὶ ἁρμοδίως ἐλατρεύετο ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ἡ συνοικία αὕτη τῆς πόλεως ἦτο χωρίον ἀνῆκον εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Ἀκάμαντος. Ὁ σκοπὸς νὰ κατασκευασθῇ πύλη ἐντὸς ἑτέρας πύλης ἐξηγήθη ἤδη διὰ τοῦ ὅτι ἔπρεπε νὰ παρασχεθῇ εἰς τοὺς ἀμυνομένους καὶ δευτέρα ἀμυντικὴ γραμμή, ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τῆς πρώτης. Ὁ Λίβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Φίλιππος ὁ Ε', ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐξεβίασε τῷ 200 π. Χ. τὴν δίοδον ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς δρακὸς ἱππέων καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς αὐλῆς τοῦ Διπύλου, μεταξὺ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς πύλης, ἀλλ' ἐξεδιώχθη καὶ πάλιν. Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ 1873—1874 ἔφερον εἰς φῶς καὶ ἄλλην διπλῆν πύλην ἐν τῷ τείχει τῆς πόλεως, νοτιοδυτικῶς τοῦ Διπύλου καὶ μόνον περὶ τὰ 18 μέτρα ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ ἐν γένει κατασκευὴ τῆς δευτέρας ταύτης πύλης ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Διπύλου, ἀλλ' εἶναι μικροτέρα ἐκείνης. Ἡ ἐξωτερικὴ πύλη, ὑποστηριζομένη διὰ πύργων, ὡδήγει πρὸς μικρὰν στενὴν αὐλήν, εἰς τὸ ἀπώτατον ἄκρον τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἐσωτερικὴ πύλη. Ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη πύλη ὑπεστηρίζετο μὲ προμαχῶνας, τὰ πώρινα θεμέλια τῶν ὁποίων διατηροῦνται ἀκόμη. Ὁ ἰσχυρὸς πύργος, ὅστις ὑπεστήριζε τὴν ἐξωτερικὴν πύλην πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ἵσταται κατὰ χώραν. Ἡ διπλῆ αὕτη πύλη πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Διπύλου εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τμῆμα τοῦ τείχους καὶ ἴσως χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς θεμιστοκλείου ἐποχῆς. Ἴσως μάλιστα νὰ ἦτο ἐνταῦθα καὶ ἡ *Ἱερὰ* λεγομένη *Πύλη*, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, λέγων ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὁ Σύλλας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν διὰ ρήγματος, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐντὸς τοῦ τείχους μεταξὺ τῆς Πειραϊκῆς Πύλης καὶ τῆς Ἱερᾶς Πύλης, ἐξ ἧς μάλιστα, κατὰ τὸν Θεόφραστον, μετεφέρθησαν ἔξω καὶ οἱ νεκροὶ τῆς μάχης ἐκείνης. Ὁ Dörpfeld, ἐν τούτοις, φρονεῖ ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη Ἱερὰ Πύλη νοτιοδυτικῶς τοῦ Διπύλου δὲν ἦτο πύλη, ἀλλὰ μόνον ἄνοιγμά τι ἐν τῷ τοίχῳ διὰ τὴν διαρροὴν τῶν ὑδάτων τοῦ χειμάρρου Ἠριδανοῦ. Τὸ Δίπυλον κατεσκευάσθη ἴσως ἐπὶ Περικλέους.

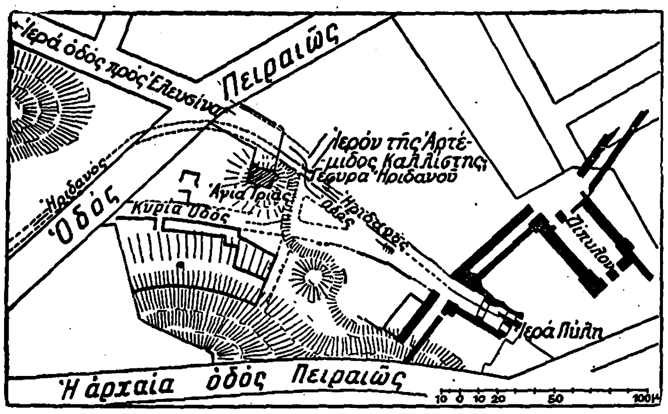

Σχεδιάγραμμα ἔξω Κεραμεικοῦ κατὰ τὸν Brückner.

Λίθος συνόρων ἢ ὅρος φέρων τὴν ἐπιγραφὴν «ὅρος Κεραμεικοῦ», ἵσταται ἀκόμη κατὰ χώραν κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν μέτωπον τοῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου μεταξὺ Διπύλου καὶ τῆς λεγομένης Ἱερᾶς Πύλης πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ τῶν δύο ἐπιφανειῶν τοῦ καθέτως στηθέντος λίθου. Τὰ γράμματα εἶναι διατεθειμένα καὶ ταῦτα καθέτως, τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ ἐξερχόμενος ἀπὸ τῆς πόλεως διὰ τοῦ Διπύλου εὑρίσκετο ἀμέσως ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ ἔξω Κεραμεικοῦ, τὴν ὁποίαν διέσχιζον τρεῖς ὁδοί: ἡ Ἱερὰ ὁδὸς τῆς Ἐλευσῖνος, ἡ ὁδὸς τοῦ Πειραιῶς καὶ ἡ ὁδὸς τῆς Ἀκαδημίας Ἐν τῷ Κεραμεικῷ τούτῳ, ὡς εὑρισκομένῳ ἔξωθεν τῆς πόλεως, ἐθάπτοντο, ἑκατέρωθεν τῶν ὁδῶν, οἱ νεκροί, διότι, ὡς γνωστόν, οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζον νὰ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς πλησίον τῶν ὁδῶν, ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῶν πόλεων, οὐχὶ δὲ ἐν ἀφιερωμένῳ πρὸς τοῦτο ἐδάφει, ὡς συμβαίνει σήμερον Οὕτως ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἥτις ἦγεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, «ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστείου τῆς πόλεως», ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης, ὑπῆρχον οἱ τάφοι τῶν ἐνδόξων Ἀθηναίων, ἰδίως ἐκείνων, οἵτινες ἔπιπτον ἐν πολέμῳ. Ἡ ταφὴ ἐγίνετο παρὰ τῆς πολιτείας μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας. Τὰ ὀστᾶ ἐναπετίθεντο ἐντὸς φερέτρων ἐκ ξύλου κυπαρίσσου καὶ μετεφέροντο ἐφ' ἁρμάτων εἰς τὸν τάφον.

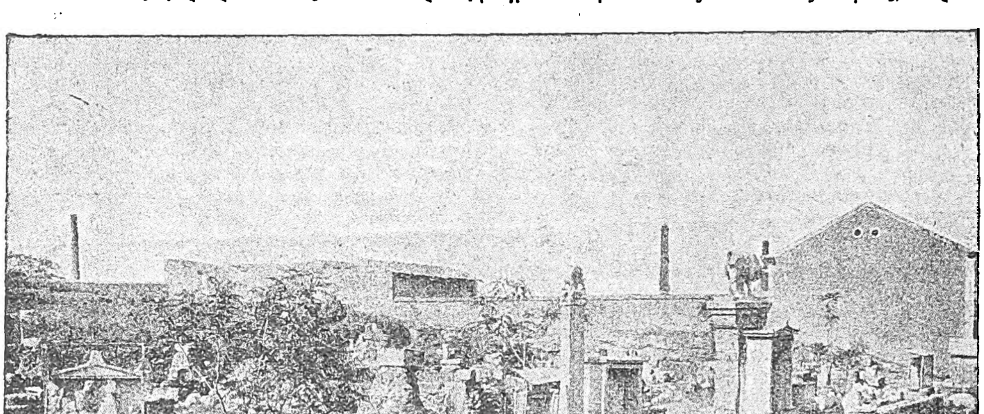

Νοτία πλευρὰ τῆς κυρίας ὁδοῦ ἀπὸ τῆς στήλης τοῦ Δεξίλεω μέχρι τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Χαίρωνος.

Ὑπῆρχεν ἀνὰ μία σαρκοφάγος δι' ἑκάστην φυλὴν καὶ μία κενὴ—τὸ κενοτάφιον—διὰ τὰ σώματα τῶν ἐξαφανισθέντων. Τὴν νεκρικὴν πομπὴν ἠκολούθουν, ἐκλεγόμενοι πρὸς τοῦτο, πολῖται καὶ ξένοι, παρίσταντο δὲ κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν καὶ αἱ γυναῖκες, τῶν ὁποίων οἱ συγγενεῖς ἀπέθανον. Ὅταν τὰ φέρετρα κατεβιβάζοντο εἰς τὸν λάκκον, ὁ κῆρυξ, ἀνερχόμενος ἐπὶ ὑψηλοῦ ἄμβωνος, ὡμίλει πρὸς τὸ πλῆθος, ἐγκωμιάζων τοὺς νεκροὺς καὶ παρηγορῶν τοὺς πενθοῦντας. Οἱ δημόσιοι οὗτοι τάφοι ἐπλαισίουν τὴν ὁδὸν τῆς Ἀκαδημίας ἑκατέρωθεν, ἐνεπίγραφοι δὲ στῆλαι ἐφ' ἑκάστου τάφου ἔλεγον ποῦ καὶ κατὰ ποίαν μάχην εἶχον πέσει οἱ κατακείμενοι νεκροί. Πλῆθος ἀττικῶν ἐπιγραφῶν, ἀναφέρουσαι ὀνόματα σφαγιασθέντων, ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν, προερχόμεναι ἐκ τῶν τάφων τοῦ Κεραμεικοῦ. Ὁ Παυσανίας, λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀκαδημίας, ἀναφέρει ὅτι ἐνταῦθα ἦσαν οἱ τάφοι τοῦ Περικλέους, τοῦ Χαβρίου, τοῦ Φορμίωνος, τοῦ Θρασυβούλου, τοῦ Κλεισθένους καὶ πλεῖστα πολυάνδρια καὶ μνήματα τῶν Ἀθηναίων, ὅσοι συνέπεσε νὰ ἀποθάνωσιν «ἔν τε ναυμαχίαις καὶ ἐν μάχαις πεζαῖς», πλὴν τῶν ἐν Μαραθῶνι πεσόντων, διότι οἱ τάφοι ἐκείνων ἔγιναν «κατὰ χώραν δι' ἀνδραγαθίαν». Ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Ἀκαδημίας εὑρέθη κατὰ παλαιοτέραν ἐποχὴν ἐνδιαφέρουσα ἐπιγραφή, εὑρισκομένη νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ, ἥτις περιέχει τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ποτιδαίας πεσόντων κατὰ τὸ 432 π. Χ. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἀνευρέθη κατὰ τὸ 1930 καὶ ἑτέρα ἐπιγραφή, προερχομένη ἐκ τοῦ τάφου τῶν ἐν Ἁλιπέδῳ τοῦ Πειραιῶς πεσόντων κατὰ τὴν μάχην πρὸς κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα τυράννων. Τὸ εὑρεθὲν τμῆμα τῆς ἐπιγραφῆς σῴζει τὰ ὀνόματα τῶν Θιβράχου καὶ Χαίρωνος, τῶν Λακεδαιμονίων δηλαδὴ πολεμάρχων, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὀνομαστὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τοῖς «Ἑλληνικοῖς» του, ὅτι ἐτάφησαν πρὸ τῶν πυλῶν ἐν Κεραμεικῷ.

Ἡ ὁδὸς τῆς Ἀκαδημίας πρέπει νὰ ἦτο καλλίστη πράγματι, διότι καὶ ὁ Κικέρων ὁμιλεῖ μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν τάφων τοῦ Κεραμεικοῦ. Τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἥτις ἦτο, κατὰ Λίβιον, ἓξ ἕως ὀκτὼ σταδίων μήκους ἀπὸ τοῦ Διπύλου, ἐλάχιστον τμῆμα ἀπὸ τοῦ Διπύλου καὶ πέραν ἀνεσκάφη μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, αἱ ἐργασίαι ὅμως συνεχίζονται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν Brückner ἀρχαιολόγου καὶ Knackfuss ἀρχιτέκτονος. Ἀλλ' ἰδίως αἱ ἀνασκαφαὶ αἱ γενόμεναι ἀπὸ τοῦ 1861 καὶ ἐντεῦθεν διά τε τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ τελευταίως διὰ τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, ἔφερον εἰς φῶς μέγαν ἀριθμὸν ἐπιτυμβίων μνημείων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των, φαίνεται ὅτι ἐπλαισίουν τὴν ὁδὸν Πειραιῶς. Πολλὰ τῶν μνημείων τούτων ἵστανται καὶ νῦν εἰς τὰς ἀρχικὰς αὐτῶν θέσεις, ἔνια δ' αὐτῶν εἶναι μεγάλης καλλιτεχνικῆς ὡραιότητος. Τὰ ἐπιτύμβια ταῦτα μνημεῖα ἀνήκουσιν εἰς ἰδιωτικοὺς τάφους, παρουσιάζουσι δὲ εἰς τὸν ἐπισκέπτην οὐχὶ μόνον θέαμα ἐκτάκτως ἐνδιαφέρον ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς μοναδικόν, ἐπειδὴ τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο μὲ τὰ μνημεῖά του κατὰ χώραν εἶναι τὸ μόνον σῳζόμενον ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης τῶν ἐπιτυμβίων μνημείων λόφος, ὁ ἐπονομαζόμενος τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἶναι προφανῶς τεχνικὸν ὕψωμα, ἐγερθὲν ἐκεῖ πιθανῶς κατά τινα συμπλοκὴν ἢ πόλεμον ὡς ὀχυ-

Digitized by Google

ρὸν πρὸς προσβολὴν τῶν ὠχυρωμένων πυλῶν. Τὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς ταύτης εἶχε μέχρι τελευταίως τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον καὶ πολλοὶ τῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι φαίνονται τώρα εἰς τὰς ἀρχικάς των θέσεις, εὑρέθησαν κατὰ τὴν διενέργειαν τῶν ἀνασκαφῶν εἰς βάθος 9 μέτρων. Μερικὰ τῶν μικρῶν καὶ εὐθραύστων ἢ καὶ καλλιτεχνικωτάτων ἐπιτυμβίων μνημείων τούτων μετεφέρθησαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ἀφέθησαν ἐπὶ τόπου ὡς ἀπεκαλύφθησαν. Ὁ πρῶτος τάφος, τὸν ὁποῖον συναντᾷ τις κατερχόμενος ἀπὸ τοῦ Διπύλου πρὸς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ Δεξίλεω, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῶν κατερχομένων τὴν κυρίαν ὁδόν. Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι ἀληθῶς ἓν ἐκ τῶν καλύτερον σῳζομένων καὶ τὸ πλέον ἐνδιαφέρον τῶν μνημείων τοῦ τύπου τούτου. Ἀποτελεῖ, φαίνεται, τμῆμα οἰκογενειακοῦ τάφου, διότι αἱ δύο πρὸ αὐτοῦ κείμεναι ἐνεπίγραφοι στῆλαι δεικνύουσιν, ὅτι τὰ μνημεῖα ταῦτα ἱδρύθησαν εἰς μνήμην ἄλλων τινῶν μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τοῦ νεαροῦ ἥρωος Δεξίλεω, ὅστις ἦτο εἷς τῶν πέντε ἱππέων τῶν διακριθέντων ἐπ' ἀνδρείᾳ κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον τῷ 394 π. Χ, ὁπότε καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς. Ὁ Δεξίλεως οὗτος ἐγεννήθη ἐν Θορικῷ ἐπὶ ἄρχοντος Τισάνδρου (414 π. Χ.) καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ ἄρχοντος Εὐβολίδου (394 π. Χ.). Τὸ ἀνάγλυφον, παριστῶν τὸν νέον Δεξίλεων ἐφ' ἵππου, κτυπῶντα διὰ τῆς λόγχης του τὸν πεσόντα ἐχθρόν, εἶναι ἀριστούργημα ἐκτελέσεως. Ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐχθροῦ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἀμυνθῇ διὰ τοῦ ξίφους του, ἐκδηλοῖ τρόμον, ἐνῷ ἡ μορφὴ τοῦ Δεξίλεω εἶναι γαλήνιος καὶ ἡ ἔκφρασις χαρίεσσα καὶ ἤρεμος. Πλησίον τοῦ τάφου τούτου εἶναι ὁ τάφος τῆς Κοραλίωνος, συζύγου τοῦ Ἀγάθωνος. Ἡ Κοραλίων καθημένη κρατεῖ τὴν χεῖρα ἀνδρός, ἐνῷ ἕτερος ἀνὴρ ἵσταται ὄπισθεν, ἴσως πατὴρ καὶ σύζυγος, ἢ σύζυγος καὶ ἀδελφός. Δρᾶσις τῶν μορφῶν καὶ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἐναργῶς δεδηλωμένα. Παρὰ τὸν τάφον τοῦτον εἶναι δύο ἄλλοι τάφοι, ἀνήκοντες προφανῶς εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, ὡς φέροντες ἀμφότεροι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγάθωνος. Ἐπὶ τοῦ ἑνός, ὅστις ἔχει στήλην μὲ ὡραῖον ἀκρωτήριον ἐπὶ τῆς κορυφῆς, τὸ ὄνομα συνοδεύεται μὲ τὸ ὄνομα Σωσικράτης, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ ἄλλου τάφου τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγάθωνος ἵσταται μόνον. Ὁ τελευταῖος τάφος εἶναι ναϊδόσχημος, ἐκ μαρμάρου τοῦ Ὑμηττοῦ κατεσκευασμένος. Ὀλίγον περαιτέρω εἶναι ὁ τάφος τοῦ Διονυσίου, ἐν σχήματι ναϊδίου καὶ οὗτος μετ' ἀετώματος. Αἱ μορφαὶ ἐλλείπουσιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ὑπάρχει ἔμμετρος ἐπιγραφὴ ἐξ ἓξ γραμμῶν, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι ὁ νεκρὸς ἦτο ξένος ἔποικος. Ὄπισθεν τοῦ ναϊδοσχήμου τούτου μνημείου ἵσταται τὸ θαυμασίως ἐκτελεσθὲν ἄγαλμα τοῦ Ταύρου, τὸ ὁποῖον εὑρέθη πλησίον καὶ ἐπανιδρύθη εἰς τὴν ἀρχικήν του θέσιν κατὰ τὸ 1884. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ταῦρος ἦτο τὸ σύμβολον τοῦ Διονύσου, ὑποτίθεται ὅτι ἐξελέγη τὸ εἰδικὸν τοῦτο κόσμημα διὰ τὸν τάφον τοῦ Διονύσου πρὸς ὑπαινιγμὸν τοῦ ὀνόματός του. Ἕπονται κατὰ σειράν: ὁ τάφος ὁ κεκοσμημένος μὲ ἕνα πελώριον κύνα — τὸν μολοσσὸν — ὡς φύλακα τοῦ τάφου· ὁ τάφος τοῦ ναύτου, ὁ τελευταῖος τάφος ἐκ τῶν σημαντικῶν τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων. Τὸ θέμα τοῦ ἀναγλύφου εἶναι οἰκογενειακὸς ὅμιλος πλησίον παραλίας. Εἷς τοῦ ὁμίλου — ἴσως τὸ μέλος τῆς οἰκογενείας, δι' ὃ ἱδρύθη ἡ στήλη — κάθηται ἐντὸς λέμβου, ἐνῷ οἱ ἄλλοι φαίνονται τρώγοντες καὶ πίνοντες. Πρόκειται περὶ νεκροδείπνου παραστάσεως. Ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ ὑπάρχουσιν ἐπίσης πολλαὶ στῆλαι, ἀνάγλυπτοι καὶ μή, μία τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀνάγλυπτος στήλη τῆς Εὐφροσύνης, θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου. Κάθηται αὕτη μὲ μικρὸν κύνα ὑπὸ τὴν ἕδραν της καὶ ἐκτείνει τὴν χεῖρά της πρὸς νέον.

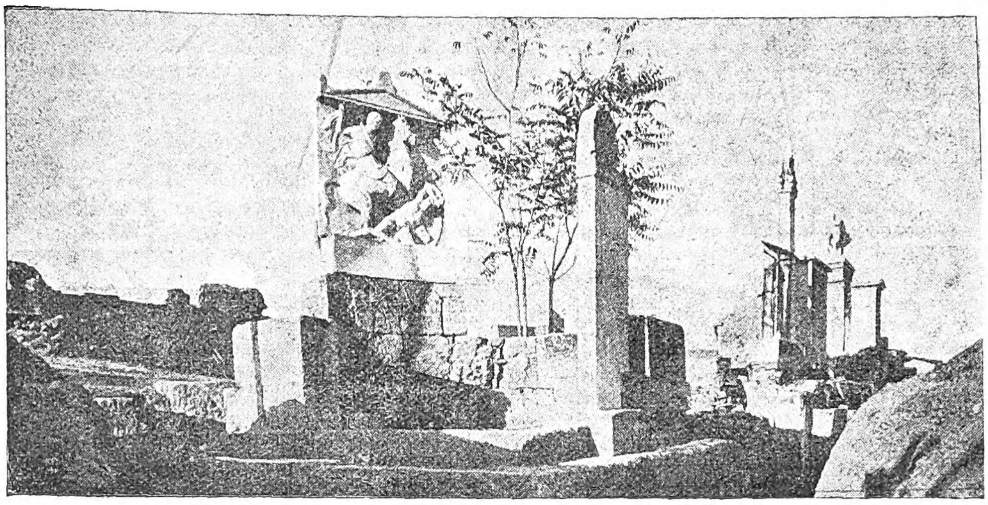

Μνημεῖον τοῦ Δεξίλεω.

Πλησίον τῶν τάφων τούτων εἶναι ὁ τάφος τοῦ μεταφερθέντος πρό τινων ἤδη ἐτῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου τῆς Ἡγησοῦς. Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἡ Ἡγησώ, νεαρὰ κυρία, παρίσταται καθημένη καὶ βλέπουσα τὸ περιδέραιον, τὸ ὁποῖον ἐξήγαγεν ἐκ τῆς κίστης, τὴν ὁποίαν κρατεῖ ἡ θεραπαινίς της, ἱσταμένη πρὸ αὐτῆς. Ἡ Ἡγησὼ ἔχει τὴν ἔκφρασιν εὐγενῆ καὶ γαλήνιον μετὰ λεπτῆς τινος πικρίας ἐπὶ τῶν χειλέων, εἰς ἐκδήλωσιν τῆς λύπης, ἣν αἰσθάνεται ἐγκαταλείψασα τὸν κόσμον τόσον προώρως. Ἕπονται πλεῖστοι ἄλλοι τάφοι, κοσμούμενοι μετὰ στηλῶν ἐνεπιγράφων καὶ ἀναγλύπτων καὶ μή. Περὶ τῶν ἰδιωτικῶν τούτων τάφων οὐδὲν ἔγραψεν ὁ περιηγητὴς Παυσανίας. Τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ἔξω Κεραμεικοῦ μὲ τοὺς ὡς ἄνω τάφους ἐγνωρίσαμεν μόνον διὰ τῶν ἀνασκαφῶν, αἵτινες ἤρχισαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1861 διὰ τοῦ Κουμανούδη πλησίον τῆς σημερινῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, νοτίως τοῦ λόφου τῆς Ἁγίας Τριάδος. Αἱ συστηματικαὶ ὅμως ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1870 ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς Κουμανούδη καὶ Ρουσοπούλου, οἵτινες ἀνέσκαψαν καὶ ἀπεκάλυψαν τὸ μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους νεκροταφεῖον. Ἐπηκολούθησε νέα περίοδος ἀνασκαφῶν ἀπὸ τοῦ 1872—1873 διὰ τοῦ Παπαδάκι, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Διπύλου καὶ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ. Ἔπειτα πάλιν ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι 1880 διὰ τοῦ Μιτσάκη, ὅστις ἐξέδωκεν ὅλα τὰ μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Κεραμεικοῦ. Κατὰ τὰς μέχρι τοῦ ἔτους 1880 ἀνασκαφὰς εὑρέθησαν τόσον εἰς τάφους ὅσον καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν πολὺ ἀρχαῖα πήλινα ἀγγεῖα γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ, ὀνομασθέντα ἔκτοτε ἀγγεῖα ἢ ρυθμὸς τοῦ Διπύλου. Νέαι ἀνασκαφαὶ ἀπὸ τοῦ 1890 μεταξὺ Διπύλου καὶ Ἁγίας Τριάδος καὶ δυτικῶς αὐτῶν, ἐντὸς τῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν νεκρόπολιν περιοχῆς, ἔφερον εἰς φῶς τοὺς πτωχοὺς καὶ ὑστερωτέρους τάφους, οἱ ὁποῖοι κεῖνται ἐπὶ ὑψωμένου ἐδάφους ὄπισθεν καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Μνημείων. Τῷ 1891 ἀπεκαλύφθη βορείως τοῦ Διπύλου, μεταξὺ τῶν σημερινῶν ὁδῶν Ψαρομηλίγγου, βασιλέως Ἡρακλείου καὶ ὁδοῦ Πειραιῶς, μεγάλη περιοχὴ τάφων, οἵτινες ἀνήκουν ἀπὸ τῶν πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων χρόνων μέχρι τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἐν ἐκτάσει ἔγραψαν ὁ Brückner καὶ ὁ Pernice. Ἔπειτα τῷ 1896 διὰ τοῦ Βαλ. Στάη ἐγένοντο καὶ νέαι ἀνασκαφαί, ἀπὸ δὲ τοῦ 1900 καὶ ἐντεῦθεν ἤρχισαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Ἀκαδημίας, αἵτινες καὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη, διενεργούμεναι νῦν ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ διὰ τῶν Brückner, Knackfuss καὶ ἄλλων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Alf. Brückner*, Der Friedhof am Eridanos bei der Hagia Triada zu Athen.—*Judeich*, Dipylon ἐν «Jahrbuch f. Philologie» 1890).—*Wachsmuth*, Athenai ἐν *P. Wissowa*.—*M. Leake*, Topography of Athens· Ἐκθέσεις καὶ πραγματεῖαι περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Κεραμεικοῦ ὑπὸ *Κουμανούδη, Ρουσοπούλου, Μυλωνᾶ* ἐν «Πρακτικοῖς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας». —*Ἀντ. Κεραμοπούλου*, Νεώτεραι τύχαι τοῦ Κεραμεικοῦ.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

«Κεραμεικός». Ὄνομα ἑλληνικοῦ ἐργοστασίου ἀγγειοπλαστικῆς ἐν Νέῳ Φαλήρῳ. Ἱδρύθη τῷ 1909, διαθέτει τρεῖς καμίνους ἀναστρεφομένης φλογὸς καὶ ἀπασχολεῖ περὶ τοὺς 200 ἐργάτας. Χρησιμοποιεῖ ἀργιλόχωμα τῆς Μήλου μετὰ μικρᾶς προσθήκης ἐλαστικῶν ἀργίλων τῆς ἀλλοδαπῆς, κυρίως ἀγγλικῶν, καὶ κατασκευάζει φαγεντιανὰ ἀγγεῖα, διακοσμούμενα κατὰ ἀρχαίαν ἑλληνικήν, βυζαντινήν, νεοελληνικὴν λαϊκήν, Μικρᾶς Ἀσίας, ροδιακὴν καὶ περσικὴν τεχνοτροπίαν, ἐν εἰδικῷ καλλιτεχνικῷ τμήματι, ὅπερ ἀπασχολεῖ πρὸς τοῦτο 50 εἰδικοὺς καλλιτέχνας ἐργάτας καὶ ζωγράφους.

— **Κεραμεικὸς** ἢ *Κεραμεικοῦ ἀνάκτορα* (Palais des Tuileries). Τὰ ἱστορικὰ ἀνάκτορα τῶν Παρισίων, ὀνομασθέντα οὕτως ἐκ τῶν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ὑπαρχόντων ἐκεῖ κεραμείων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Φραγκίσκου Α' ὑφίστατο ἐκεῖ φιλανθρωπικόν τι κατάστημα, περιελθὸν εἰς τὴν κυριότητα αὐτοῦ, ὅταν δὲ ἡ Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων κατῴκησεν εἰς τὰ γειτνιάζοντα ἀνάκτορα τοῦ Λούβρου, ἐξηγόρασε πάντα τὰ γήπεδα ταῦτα καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν διάσημον ἀρχιτέκτονα Φιλιμπὲρ Ντελὸρμ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ. Κατὰ τὸ σχέδιον τούτου ἡ οἰκοδομὴ θ' ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς προσόψεως πρὸς τὸν ὁμώνυμον κῆπον καὶ σειρᾶς στοῶν κυκλουσῶν τὰς αὐλὰς αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Ντελὸρμ δὲν ᾠκοδόμησεν εἰμὴ τὴν κυρίαν πρόσοψιν. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς βασιλείας ἄλλων ἡγεμόνων, ἕτεροι ἀρχιτέκτονες μετέβαλον τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, οὕτω δὲ οἱ Ντυμερώ, ὁ Λουδοβῖκος Λεβώ, ὁ ντ' Ὀρσαὶ καὶ ἄλλοι ἐπέφερον νέας μεταβολάς, προσέθεσαν πέντε περίπτερα καὶ συνέδεσαν ταῦτα δι' ἀνομοίων πτερύγων. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ ἔλλειψις τῆς ἑνότητος ἐν τῷ συνόλῳ καὶ αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ δυσαρμονίαι τῆς μεγάλης ταύτης οἰκοδομῆς. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, μεταβληθὲν ἐπὶ Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων Περσιὲ καὶ Φονταίν, ἔλαβε τὴν σοφὴν διαίρεσιν καὶ τὴν λαμπρότητα, αἵτινες διέκρινον τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ἐπὶ δὲ Λουδοβίκου - Φιλίππου καὶ Ναπολέοντος Γ' ἐγένετο ἡ ἕνωσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ Λούβρου. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅτι ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς ἐνδιαίτημα τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας. Οὔτε ἡ Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων, οὔτε οἱ υἱοί της κατῴκησαν αὐτό. Ὁ Ἐρρῖκος Δ' διέμεινεν εἰς αὐτὸ ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον, ὁ δὲ Λουδοβῖκος ΙΓ' κατῴκει εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Λούβρου. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' κατῴκουν εἰς τὰ ἀνάκτορα ταῦτα οἱ ἀδελφοί του, τὰ ἐχρησιμοποίει δὲ ὁ βασιλεὺς περιοδικῶς ὁσάκις ἔδιδεν αὐλικὰς τελετάς, ὅταν δὲ μετέφερε τὴν ἕδραν του εἰς Βερσαλλίας, ἔπαυσαν κατοικούμενα ταῦτα. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ' κατῴκησεν εἰς αὐτὰ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνηλικιότητός του καὶ ὁ Λουδοβῖκος ΙΣΤ' ἐγκατεστάθη εἰς αὐτά, ὅτε τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1789 ὁ λαὸς τῶν Παρισίων μετέφερεν αὐτὸν διὰ τῆς βίας εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Τὴν 20 Ἰουνίου 1792 ὁ λαὸς ἐξεβίασε ταῦτα καὶ ἐξηνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ φορέσῃ τὸν κόκκινον σκοῦφον. Τὴν 10 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ ἐξέγερσις εἶχε σοβαρώτερον χαρακτῆρα. Τὸ πλῆθος ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτῶν ἔνοπλον, ἡ ἑλβετικὴ φρουρὰ ἐσφάγη, ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια κατέφυγεν εἰς τὴν συνέλευσιν, τὰ δὲ ἀνάκτορα περιῆλθον εἰς τὸν δῆμον καὶ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ὁ Βοναπάρτης, ὡς πρῶτος ὕπατος, ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς

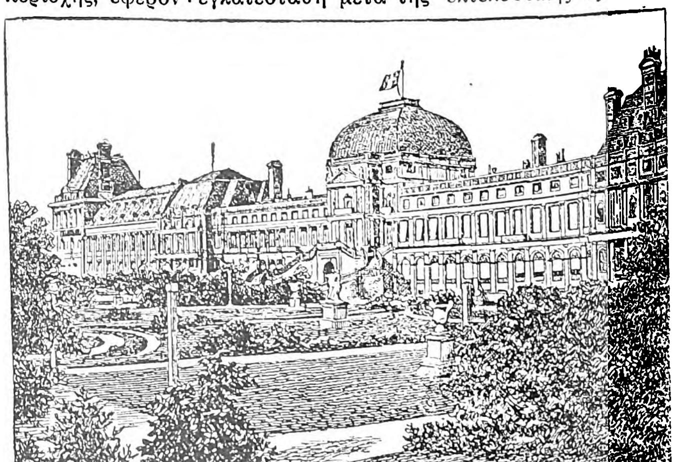

Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ τῶν Παρισίων.

αὐτά, εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ὁποίων ἐφυτεύθησαν τὰ δύο περίφημα δένδρα τῆς Ἐλευθερίας. Ὁ Βοναπάρτης εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὴν 1 Φεβρουαρίου 1800, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν δὲ αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν οἱ ἐπανακάμψαντες ἐκ τῆς ἐξορίας βασιλεῖς Λουδοβῖκος ΙΗ' καὶ Κάρολος Ι'. Τὴν 29 Ἰουλίου 1830 ὁ λαὸς εἰσέβαλεν εἰς αὐτὰ καὶ ἐξεθρόνισε τὸν Κάρολον Ι', αἱ αὐταὶ δὲ σκηναὶ ἐπανελήφθησαν τὴν 24 Φεβρουαρίου 1848 κατὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου - Φιλίππου, ἐγκατεστάθη δὲ εἰς αὐτὰ τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον τῆς Ἐθνοφυλακῆς. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ἐψήφισε τὴν

Digitized by Google

μεταβολὴν τῶν ἀνακτόρων τούτων εἰς κατάστημα τῶν πολιτικῶν ἀπομάχων, ἀλλὰ τὸ ψήφισμα οὐδέποτε ἐξετελέσθη. Τῷ 1849 μετεβλήθη εἰς ἔκθεσιν ζωγραφικῶν ἔργων. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας ὁ Κεραμεικὸς ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία τοῦ Ναπολέοντος Γ'. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, τὴν 4 Σεπτεμβρίου ἡ ἐνασκοῦσα τὴν ἀντιβασιλείαν αὐτοκράτειρα Εὐγενία ἐφυγαδεύθη ἐκεῖθεν καὶ τὴν 23 Μαΐου 1871, διεξαγομένης μάχης μεταξὺ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Κομμουνάρων, οὗτοι καταλιπόντες τὰ ἀνάκτορα ἔθεσαν πῦρ καὶ ἀπετέφρωσαν τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν. Τὸ διασωθὲν περίπτερον τῆς Φλώρας ἐγένετο ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν, τὸ δὲ περίπτερον ντὲ Μαρσὰν ἀνοικοδομηθὲν μετεβλήθη εἰς τὸ μουσεῖον τῶν Διακοσμητικῶν τεχνῶν. Τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἱστορικῶν ἀνακτόρων κατηδαφίσθη, ἐσχηματίσθη δὲ ἐπὶ τοῦ χώρου του ἄνδηρον, δι' οὗ ἑνοῦται ὁ κῆπος τοῦ Κεραμεικοῦ μετὰ τῆς πλατείας Καρουζέλ, ὅπου ἐγείρονται οἱ ἀνδριάντες τοῦ Λαφαγιὲτ καὶ τοῦ Γαμβέττα. Θ. Β.

—**Κεραμεικοῦ *κῆπος*.** Κῆπος κείμενος κατὰ τὸ δυτικὸν τῶν Παρισίων, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα, μεταξὺ τῆς πλατείας Καρουζὲλ πρὸς ἀνατολάς, τῆς Ὁμονοίας πρὸς δυσμάς, τῆς ὁδοῦ Ριβολὶ πρὸς βορρᾶν καὶ τῆς προκυμαίας τοῦ Κεραμεικοῦ πρὸς νότον. Ὁ κῆπος οὗτος εἶναι τετράγωνος καὶ ἔχει μῆκος μὲν 710 μέτρων καὶ πλάτος 316, ἐπιφάνειαν δὲ 234, 632 τ. μ. Ἐπὶ Ἑρρίκου Δ' ἦτο εὐρὺ ἔδαφος περικλειόμενον διὰ τείχους, περιέχον δὲ ἀκανόνιστόν τινα φυτείαν, νοσηρὸν ἕλος καὶ ἕνα λαβύρινθον. Ὅταν ὁ ἀρχιτέκτων Λεβὼ ἐπεξέτεινε τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ, τῷ 1665, ἀνετέθη εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα κήπων Λενότρ νὰ σχεδιάσῃ τὸν κῆπον τοῦτον. Οὗτος κατηδάφισε πολυαρίθμους οἰκίας καὶ κατεσκεύασε πρὸ τῶν ἀνακτόρων ὡραιότατον ἄνδηρον, ἐπὶ ὁδοῦ χωριζούσης αὐτὰ ἀπὸ τοῦ κήπου, ὅπερ διεκόσμησε διὰ μαρμαρίνων ἀγαλμάτων. Διεχάραξεν εὐρεῖαν δενδρόφυτον λεωφόρον, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας κατεσκεύασε μεγίστην ὀκτάγωνον δεξαμενήν, ὁπόθεν ἐκτοξεύει τὰ ὕδατά του θαυμάσιος πίδαξ, πανταχοῦ δὲ εἰς τὰς δενδροστοιχίας καὶ τοὺς ἀνθῶνας ἔστησε πολυάριθμα ἀγάλματα.

Κατὰ τὴν μακρὰν ἐγκατάλειψιν τῶν βασιλέων, ὁ κῆπος τοῦ Κεραμεικοῦ εἶχε παραμεληθῆ, ἡ δὲ ἐγκατασταθεῖσα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ ἐθνικὴ συνέλευσις ἐξωράϊσεν αὐτόν. Κατα διαταγὴν αὐτῆς ἡ κεντρικὴ δενδροστοιχία ηὐρύνθη, ὁ δὲ Ροβεσπιέρρος διέταξε τὴν κατασκευὴν τοῦ μαρμαρίνου ἡμικυκλίου. Εἰς τὸν κῆπον τοῦτον ἐτέλεσεν ὁ Ροβεσπιέρρος τὴν ἑορτὴν τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος, εἰς δὲ τὸ ἄνδηρον τοῦ Φυλλιάνου, ὅπερ εἶναι σήμερον εἷς τῶν ὡραιοτέρων περιπάτων τῶν Παρισίων, ἐκαλλιεργήθησαν τὰ τότε κατὰ πρῶτον εἰς Γαλλίαν εἰσαχθέντα γεώμηλα. Εἶναι τοῦτο τὸ καλούμενον τετράγωνον τῆς Ἀταλάντης. Ὁ Ναπολέων Α' ἠθέλησε ν' ἀφήσῃ ἴχνη τῆς διαβάσεώς του ἐπὶ τοῦ κήπου τούτου, ὁ δὲ ἀρχιτέκτων του Φονταὶν διερρύθμισε τοὺς ἀνθῶνας καὶ ἐφύτευσε μικρὰ ἄλση, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν δὲ αὐτοῦ ἐτέθη τὸ ὡραῖον πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας κιγκλίδωμα. Ἡ παλινόρθωσις δὲν ἔθιξε τὸν κῆπον, εἰμὴ ὅπως τοποθετήσῃ νέα ἀγάλματα καὶ περιφράξῃ διὰ κιγκλιδώματος τὸ πρὸς τὴν ὁδὸν Ριβολὶ τμῆμα. Ὁ Λουδοβῖκος-Φίλιππος ἀντικατέστησε τὸ πρὸ τῶν ἀνακτόρων ἄνδηρον διὰ κήπου, χρησιμεύοντος εἰς ἰδιαιτέραν χρῆσιν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ὁ Ναπολέων Γ' ἐφύτευσεν ὡραῖον πορτοκαλλεῶνα καὶ ἤνοιξε νέας εἰσόδους χάριν τοῦ λαοῦ, οὕτω δ' ἐσχηματίσθη ὁ εὐρύτατος οὗτος περίπατος, ὁ θεωρούμενος ὡς τὸ καύχημα τῶν Παρισίων. Μετὰ τῆς κηπουρικῆς ἀρχιτεκτονικῆς αἱ τέχναι προσέθεσαν νέα θέλγητρα εἰς τὸν κῆπον. Αἱ δενδροστοιχίαι καὶ οἱ ἀνθῶνες διακοσμοῦνται ὑπὸ πλήθους μαρμαρίνων δεξαμενῶν καὶ ἀγαλμάτων. Ὁ περιλάλητος κῆπος τῶν Παρισίων ἀποτελεῖ ἓν τῶν ὡραιοτέρων γλυπτικῶν μουσείων, περιλαμβάνων ἀριστουργήματα τῶν διαπρεπεστέρων Γάλλων γλυπτῶν τῶν τελευταίων τριῶν αἰώνων. Θ. Β.

Κεραμεικὸς *κόλπος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ καθ' Ἡρόδοτον (Α, 174) γραφὴ τῆς ὀνομασίας τοῦ κόλπου ὃν σχηματίζουσι δύο μικρασιατικαὶ χερσόνησοι, ἡ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ ἀπὸ Β. καὶ ἡ τῆς Κνίδου ἀπὸ Ν. Ὁ Σκύλαξ τὸν ὀνομάζει *Κεραμιακὸν* (Περίπλους 90), ὁ δὲ Ξενοφῶν (Ἑλληνικὰ Β, α, 15) *Κεράμειον*. Εἶναι ὁ πάντων τῶν κόλπων τῆς ἐπὶ Αἰγαίῳ μικρασιατικῆς παραλίας περισσότερον εἰσδύων. Διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Τερμέριον* ἢ *Σκοπιὰ ἄκρα* τῆς Μύνδου (ΒΔ. κέρας) καὶ *Τριόπιον* τῆς Κνίδου (ΝΔ. κέρας), περιλαμβάνει τοὺς ὅρμους τῆς *Ἁλικαρνασσοῦ*, τῆς *Κεράμου*, τῶν *Βαργάσσων*, τῶν *Κεδρεῶν* καὶ τῆς *Κνίδου*. Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος τῆς *Κῶ*. Σ. Ε. Λ.

κεραμεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον τοῦ κεραμέως, ὅπου κατασκευάζονται κεράμινα ἀγγεῖα, κοιν. *καντάδικο, τσουκαλάδικο* κττ.

κεραμεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ κατασκευάζων κεράμια, ἀγγεῖα ἐκ κεράμου, καθόλου ὁ ἐργαζόμενος τὸν κέραμον, οἷον ὁ κανατᾶς, ὁ πιθαρᾶς, ὁ κεραμιδᾶς· ‖ παροιμ. «κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, τέκτονι τέκτων» (*Ἡσιόδ.* Ἔργ. 25), ὅτι οἱ ὁμότεχνοι ὑποβλέπονται ἀναμεταξύ των.

— **Κεραμέως *ἀγρός*·** βλ. λ. *Ἀγρὸς αἵματος*.

Κεραμεύς, *Δανιήλ*. Μοναχὸς καὶ διδάσκαλος τῆς Πάτμου ἀπὸ τοῦ 1769 καὶ ἀπὸ τοῦ 1777 ἀρχιδιδάσκαλος, πρότερον δὲ μαθητὴς τῆς Πατμιάδος ἀκαδημίας καὶ τῆς Πατριαρχικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Συνέγραψεν: «Ἑρμηνείαν εἰς τὸ Δ' βιβλίον τῆς τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ γραμματικῆς» καὶ «Γραμματικὴν» ἰδίαν, ἐν Βενετίᾳ συνεκδοθέντα, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, τῷ 1870. Ἐκήρυττεν ὁ Κεραμεὺς καὶ τὸν θεῖον λόγον ἐν Πάτμῳ, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1801. Μ. Ι. Γ.

— **Κεραμεύς, *Θεοφάνης*·** βλ. *Θεοφάνης ὁ Κεραμεύς*.

— **Κεραμεύς, *Νικόλαος*.** Λόγιος Ἠπειρώτης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις, ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ ἰατρικὴν καὶ θεολογίαν. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1650, περέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων. Κατ' ἐντολὴν τοῦ πατριάχου Παρθενίου τοῦ Γ' (1656—1657) καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου συνέγραψε σύγγραμμα κατὰ τοῦ πάπα, ἐπιγραφόμενον: «Ἀντέγκλημα κατὰ τῶν ἐγκαλούντων ἀδίκως κατὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς θεονύμφου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ἀπέθανεν ἐν Ἰασίῳ μετὰ τὸ 1663. Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω ἔγραψε καί: «Ἀντιρρητικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ρώμης εἰς 83 τμήματα», «Περὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου μύρου», «Περὶ ἀρχῶν θεολογικῶν», «Περὶ τῶν συκοφαντούντων μέρη τινὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς μὴ εἶναι γνήσια», «Περὶ φιλίας καὶ ἔρωτος» καὶ ἄλλα ἔτι φιλοσοφικὰ καὶ ἰατρικά. Τὸ «Ἀντέγκλημα» ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου ἐν «Τόμῳ Χαρᾶς» (σελ. 1—552) μετὰ προλεγομένων περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Κεραμέως, τὰ δ' ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἀνέκδοτα. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

κεραμευτικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κεραμέως, ἡ τέχνη τοῦ ποιεῖν ἐκ μάζης ἀργίλου πλασθείσης μεθ' ὕδατος ἀγγεῖα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, ἅτινα δι' ὀπτήσεως καθίστανται στερεὰ καὶ εὔχρηστα, ἄλλως *κεραμεικὴ* ἢ *κεραμική*, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρόνοις καὶ *ἀγγειοπλαστικὴ* (βλ. λ.) ἢ *ἀργιλοπλαστικὴ* (βλ. λ.).

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἡ *κεραμευτικὴ* εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτάτων τεχνῶν. Ἡ εἰς αὐτὴν χρησιμοποιουμένη πρώτη ὕλη εἶναι ἡ ἄργιλος, αἱ κυριώτεραι ἰδιότητες τῆς ὁποίας εἶναι ἡ πλαστικότης ὅταν διαβρέχεται ὑπὸ ποσότητός τινος ὕδατος καὶ ἡ σκλήρυνσις κατόπιν ξηράνσεως καὶ ὀπτήσεως. Διὰ τὰς διαφόρους κεραμευτικὰς βιομηχανίας χρησιμοποιοῦνται καὶ διάφορα εἴδη ἀργίλου ἀπὸ τῆς καθαρᾶς καολίνης χρησιμοποιουμένης εἰς εἴδη *φαγεντιανὰ* καὶ *πορσελλάνης* (βλ. τὰς λ.) μέχρι τῆς κοινῆς ἀργίλου καὶ μάργας τῶν πλινθοποιείων. Δι' ὅλας τὰς κεραμευτικὰς βιομηχανίας ἡ πορεία τῆς κατεργασίας τῆς ἀργίλου εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ αὐτή, ποικίλλουσα μόνον ἐν ταῖς λεπτομερείαις πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένων ἀποτελεσμάτων. Αἱ κυριώτεραι κατεργασίαι εἶναι: τριβὴ καὶ κρησάρισμα, διαπότισις καὶ διήθησις, προσθῆκαι ξένων οὐσιῶν καὶ ἀνάμιξις, ζύμωσις, μόρφωσις, ξήρανσις, ὄπτησις, γάνωμα.

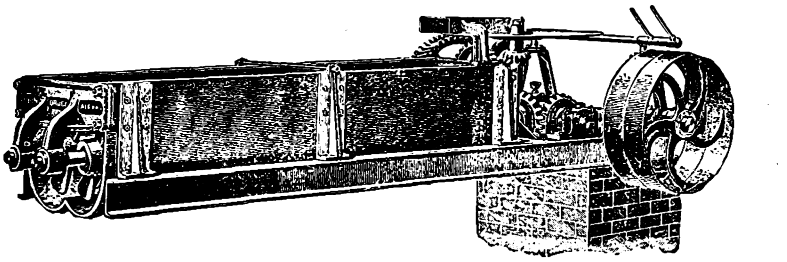

Μηχάνημα ζυμώσεως δι' ἑλίκων.

Ἡ τριβὴ σκοπὸν ἔχει τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀπαιτουμένης λεπτότητος καὶ ὁμοιογενείας τῆς ἀργίλου. Αὕτη συμπληροῦται διὰ τοῦ κρησαρίσματος. Ἡ κατεργασία αὕτη, μικρᾶς σημασίας διὰ τὰ κατώτερα εἴδη τῆς κεραμευτικῆς (πλίνθοι), λαμβάνει μεγίστην σπουδαιότητα προκειμένου περὶ τῆς κατασκευῆς πολυτελῶν εἰδῶν φαγεντιανῶν καὶ πορσελλάνης. Οἱ ἐν χρήσει τριβεῖς εἶναι ἀνάλογοι τῶν κατεργαζομένων ὑλικῶν· διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἅπαντα τὰ εἴδη τῶν τριβέων ἀπαντῶσιν ἐν τῇ κεραμευτικῇ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ σκυροθραύστου μέχρι τοῦ ἐνσφαίρου τριβέως. Ἡ τριβὴ ἀπαιτεῖ προηγουμένην ξήρανσιν τῆς ἀργίλλου. Ἡ διαπότισις τῆς ἀργίλλου δι' ὕδατος ἐπίσης χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπίτευξιν μάζης λεπτοκόκκου· αὕτη ἀπαιτεῖ μεγάλην ποσότητα ὕδατος, ἥτις ἀφαιρεῖται κατόπιν διὰ τῆς ἐναποθέσεως τοῦ λεπτοκόκκου ὑλικοῦ ἐντὸς εἰδικῶν χώρων, ὅπου τὸ φέρον

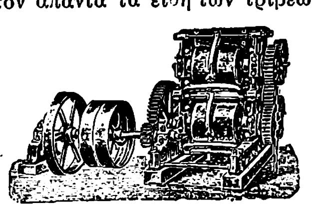

Τριβεὺς μετὰ δύο ζευγῶν κυλίνδρων.

τὸ αἰώρημα τῆς ἀργίλλου ὕδωρ ἠρεμεῖ. Ἐπίσης πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ ὕδατος χρησιμοποιοῦνται διηθητήρια πιέσεως (filtres presses).

Ἡ προσθήκη ξένων οὐσιῶν σκοπὸν ἔχει τὴν ἐπίτευξιν διαφόρων ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τῆς πρώτης ὕλης, ὡς τὴν ἐλάττωσιν τῆς πλαστικότητος (προσθήκη ἄμμου ἢ τριμμένης ὀπτῆς ἀργίλλου ἐκ τεθραυσμένων ἀντικειμένων), τὴν ἐλάττωσιν τῆς συστολῆς κατὰ τὴν ξήρανσιν, τὴν ἀπόκτησιν πυριμάχων ἰδιοτήτων (προσθήκη εἰδικῆς ὀπτῆς ἀργίλου). Ἡ προσθήκη αὕτη γένεται: α') ἐν ξηρῷ (πυρίμαχα ὑλικά), β') εἰς διαπεποτισμένην μᾶζαν, ὡς διὰ τὰς κεράμους καὶ κοινὰς ἀργίλους, γ') ἐν αἰωρήματι ὕδατος διὰ τὰς πορσελλάνας. Ἡ ζύμωσις σκοπὸν ἔχει τὴν ἐπίτευξιν ὁμοιογενείας πλήρους τῆς μάζης προτοῦ αὕτη δεχθῇ τὸ τελικὸν σχῆμα τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ θὰ ἀποτελέσῃ. Ἡ ζύμωσις

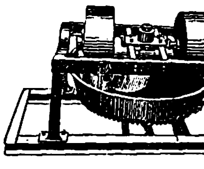

Τριβεὺς ἀργίλου.

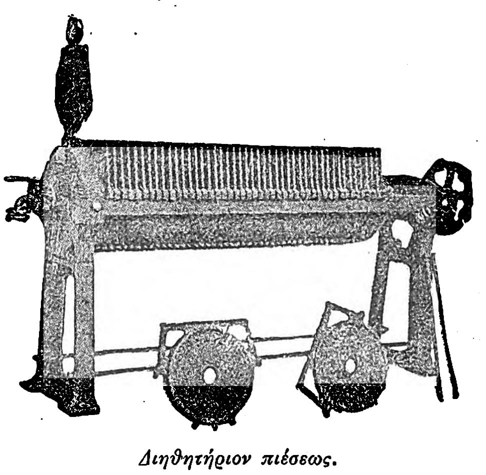

Διηθητήριον πιέσεως.

γίνεται μηχανικῶς διὰ ζευγῶν κυλίνδρων περιστρεφομένων περὶ ὁριζοντίους ἄξονας, δι' ἑλίκων κτλ. Ἡ διαμόρφωσις τῆς μάζης γίνεται διὰ διαφόρων μεθόδων, τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ ἐκτύπωσις (moulage), ἡ τόρνευσις, ἡ διέλασις (travail à le filière), ἡ δι' ἀραιοῦ πολτοῦ διαμόρφωσις, ἡ μέθοθος τῶν προσθηκῶν.

Ἡ ἐκτύπωσις γίνεται διὰ τύπων ξυλίνων, σιδηρῶν ἢ γυψίνων. Οἱ ξύλινοι τύποι χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις πλινθοποιίας καὶ κεραμοποιίας, ὡς καὶ οἱ σιδηροῖ. Οἱ διὰ γύψου τύποι εἶναι πλέον εὔχρηστοι, καθ' ὅσον δύνανται νὰ λάβωσιν οἱονδήποτε σχῆμα εὐκόλως, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου διευκολύνουσι τὴν ἀποτύπωσιν τοῦ ἀντικειμένου, καθ' ὅσον ἀπορροφοῦσι μέρος τοῦ περιεχομένου ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου ὕδατος. Οἱ γύψινοι τύποι προφυλάσσονται ὑπὸ μεταλλικοῦ ὁπλισμοῦ.

Ἡ τόρνευσις χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ ἐκ περιτροφῆς σχήματα. Ὁ τόρνος συνίσταται ἐκ καθέτου ἄξονος, δυναμένου νὰ περιστρέφεται ἐλευθέρως ἐντὸς τῶν τριβέων του, ἑνὸς τροχοῦ πλήρους παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ἄξονος καὶ ἐξ ἐπιπέδου κυκλικοῦ εἰς τὸ ἄνω μέρος τούτου. Ἡ κίνησις δίδεται διὰ τοῦ ποδὸς τοῦ τεχνίτου δι' ὠθήσεως τοῦ τροχοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοποθετεῖται ὁ πηλὸς καὶ κατεργάζεται διὰ τῶν χειρῶν. Σήμερον οἱ τόρνοι κινοῦνται μηχανικῶς καὶ ἡ κατεργασία τῶν ἀντικειμένων, ἀφοῦ γίνῃ χονδροειδῶς διὰ τῶν χειρῶν, τελειοῦται δι' εἰδικῶν ἐργαλείων. Ἡ κατασκευὴ διὰ διελάσεως εἶναι λίαν ἐν χρήσει σήμερον καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων κυλινδρικῶν ἢ πρισματικῶν, ὡς σωλήνων, πλίνθων κλπ. Συνίσταται εἰς τὴν διὰ πιέσεως διέλευσιν τῆς πλαστικῆς ἀργίλου δι'

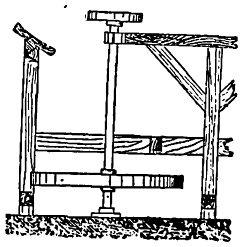

Τόρνος.

Digitized by Google

ὀπῆς ἐχούσης τὸ σχῆμα τοῦ ἀντικειμένου, τοῦ ὁποίου ζητεῖται ἡ ἐπίτευξις, π. χ. ἡ κατασκευὴ σωλήνων ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς διελεύσεως τοῦ πηλοῦ ὑπὸ πίεσιν διὰ δακτυλίου ἔχοντος τὰς διαστάσεις τοῦ σωλῆνος. Ἡ πίεσις ἐνεργεῖται ἢ δι' ἐμβόλου ἢ δι' ἕλικος ἢ διὰ κυλίνδρων.

Διαμόρφωσις δι' ἀραιοῦ πολτοῦ ἀργίλου χρησιμοποιεῖται διὰ λεπτὰ ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων αἱ παρειαὶ δύνανται νὰ φθάσωσι τὸ πάχος χιλιοστοῦ. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς εἶναι ὁ ἀκόλουθος: Κατασκευάζονται τυποι γύψινοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων χύνεται τὸ ὑδαρὲς μῖγμα τῆς ἀργίλου. Λόγῳ τῆς πορώδους ὑφῆς τοῦ γύψου τὸ ὕδωρ ἀπορροφεῖται παρ' αὐτοῦ καὶ λεπτὸν στρῶμα ἀργίλου ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τύπου. Ὅταν τὸ πάχος τοῦ στρώματος θεωρηθῇ ἀρκετόν, ἀφαιρεῖται ὁ τύπος. Συχνάκις πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀποθέσεως τοῦ στρώματος τῆς ἀργίλου ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ τύπου, ἀποστέλλεται ἐντὸς τούτων τὸ ὑδαρὲς μῖγμα ὑπὸ πίεσιν 1—2 ἀτμοσφαιρῶν. Ἡ μέθοδος διὰ προσθηκῶν εἶναι χρήσιμος ἰδίως διὰ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων μεγάλων διαστάσεων. Συνίσταται εἰς τὴν δι' ἀλλεπαλλήλου προσθήκης τεμαχίων κυλινδρικῶν ἀργίλου διαμόρφωσιν τῶν ἀντικειμένων. Οὕτω, διὰ νὰ κατασκευασθῶσι χωνία ὑελουργείων, κατασκευάζεται κατ' ἀρχὰς ὁ πυθμὴν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑψοῦνται αἱ πλευραὶ δι' ἀλλεπαλλήλου προσθήκης δακτυλίων ἀργίλου ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ξήρανσις, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ φόρτισις τῶν τοιχωμάτων τοῦ κατασκευαζομένου δοχείου διὰ νέων τεμαχίων.

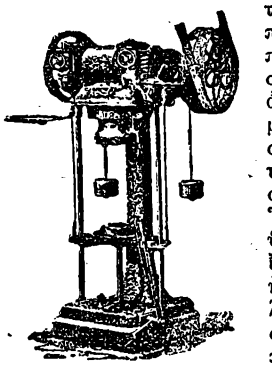

Μηχάνημα κατασκευῆς σωλήνων διὰ διελάσεως.

Μετὰ τὴν κατασκευὴν των τὰ ἐξ ἀργίλου ἀντικείμενα δέον νὰ ξηρανθῶσι, πρωτοῦ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ὄπτησιν. Ἡ ξήρανσις ἀπαιτεῖ προσοχὴν καὶ πολλὰς προφυλάξεις. Ταχεῖα ξήρανσις προξενεῖ ῥήγματα ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων. Αὕτη γίνεται πρῶτον εἰς κλειστὰ ὑπόστεγα (διὰ τὰ ἀνώτερα εἴδη κεραμευτικῆς), ἀπηλλαγμένα ρευμάτων ἀέρος, καὶ κατόπιν εἰς τὸ ὕπαιθρον ἢ εἰς εἰδικὰ ξηραντήρια, χρησιμοποιοῦντα τὰ ἀέρια καύσεως τῆς καμίνου. Ἡ ὄπτησις μεταβάλλει τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας τῆς ἀργίλου. Αὕτη περιλαμβάνει πολλὰς φάσεις: α') ἀφαίρεσις τοῦ ὕδατος ἐκ τῆς μάζης εἰς θερμοκρασίαν 100°—200°, β') διάσπασις τοῦ μορίου τῆς καολίνης εἰς τοὺς 500°—600° διὰ τῆς ἀποσπάσεως τοῦ συνθετικοῦ ὕδατός του, γ') παραγωγὴ διαφόρων χημικῶν ἑνώσεων μὴ καθωρισμένων εἰσέτι ἐπακριβῶς καὶ σύντηξις τῶν ἀποτελουσῶν τὸ σῶμα ὑλῶν, δι' ἧς ἐπέρχεται καὶ σκλήρυνσις τούτου. Ἡ θερμοκρασία τῆς φάσεως ταύτης ποικίλλει ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἀργίλου ἀπὸ τοὺς 900° ἕως τοὺς 1500°. Ἡ ὄπτησις γίνεται διὰ καμίνων ὀπτήσεως ἐν σωρῷ, διὰ καμίνων μετ' ἰδιαιτέρας ἑστίας, διὰ σηραγγοειδῶν καμίνων, καὶ διὰ δακτυλιοειδῶν καμίνων. Αἱ πρῶται κάμινοι συνίστανται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ὑλικῶν, ἅτινα πρόκειται νὰ ὑποστῶσι τὴν ὄπτησιν. Συνήθως αἱ κάμινοι αὗται περιορίζονται ὑπὸ καθέτων τοίχων ἐκ κοινῶν πλίνθων καὶ εἶναι ἄνευ ὀροφῆς. Τὰ προϊόντα, εὐτελοῦς πάντοτε εἴδους (πλίνθοι, κέραμοι), τοποθετοῦνται ἐντὸς τῆς καμίνου κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἀφίνεται ὡρισμένος χῶρος διὰ τὴν καύσιμον ὕλην καὶ τὴν ἀπαγωγὴν τῶν ἀερίων καύσεως. Αἱ κάμινοι αὗται ἀπαιτοῦσι μεγάλην ποσότητα καυ-

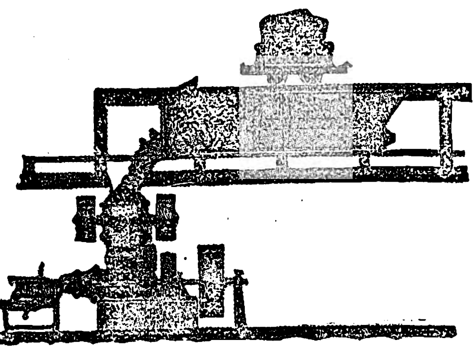

Ἐγκατάστασις πλινθοποιείου διὰ διελάσεως.

σίμου ὕλης καὶ δίδουσι προϊόντα ὠπτημένα πέραν τοῦ δέοντος ἢ ἀτελῶς, ἀναλόγως τῆς θέσεώς των ἐν τῇ καμίνῳ. Αἱ κάμινοι μετ' ἰδιαιτέρας ἑστίας χρησιμοποιοῦνται ἰδίως διὰ τὴν ὄπτησιν ἀντικειμένων μεγαλυτέρας ἀξίας, λαμβάνουσι δὲ διάφορα σχήματα, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐγκαταστάσεως. Εἰς τὰς καμίνους ταύτας ἡ καύσιμος ὕλη δὲν ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ὑποβάλλονται εἰς τὴν ὄπτησιν, ἀλλὰ καίεται εἰς ἰδιαιτέραν ἑστίαν καὶ μόνον αἱ φλόγες περιλείχουσι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καμίνου. Εἰς τὰς καμίνους ταύτας τὰ ἀντικείμενα τοποθετοῦνται ἐνίοτε ἐντὸς εἰδικῶν θηκῶν ἐξ ἀργίλου πυριμάχου (casettes) πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτῶν τῶν κόνεων καὶ τῶν ἀερίων τῆς καύσεως. Εἰς τὰς μετ' ἰδιαιτέρας ἑστίας καμίνους ἀνήκουσι καὶ αἱ μετ' ἀνιούσης ἢ ἀναστρεφομένης φλογὸς κάμινοι. Αἱ σηραγγοειδεῖς κάμινοι ἀποτελοῦνται ἐκ σήραγγος, τῆς ὁποίας τὸ μέσον εἶναι ἐκτισμένον διὰ πυριμάχων ὑλικῶν. Ἐντὸς τῆς σήραγγος κυκλοφοροῦσι βραδέως βαγόνια, τῶν ὁποίων τὸ κατάστρωμα συνίσταται ἐκ πυριμάχου ὑλικοῦ. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τούτου τοποθετοῦνται τὰ πρὸς ὄπτησιν ἀντικείμενα. Τὰ βαγόνια κινοῦνται βραδέως ἐντὸς τῆς καμίνου, ἀποσυρομένου ἑκάστοτε ἑνὸς ὠπτημένου βαγονίου καὶ ἀντικαθισταμένου εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς καμίνου ὑπὸ ἑτέρου πρὸς ὄπτησιν. Ἡ πυρὰ εὑρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ μέσον, τροφοδοτουμένη ἢ δι' ἀερίου ἢ διὰ προσθήκης καυσίμου ἐκ τῆς ὀροφῆς τῆς καμίνου. Αἱ κάμινοι αὗται εἶναι λίαν οἰκονομικαὶ εἰς καύσιμον ὕλην.

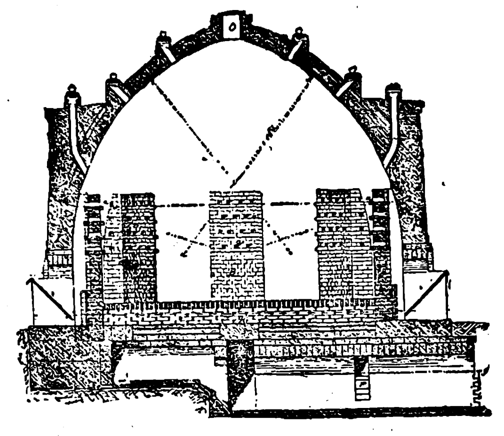

Κάμινος μετ' ἀναστρεφομένης φλογός.

Ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῆς πλινθοποιίας καὶ κεραμοποιίας τὴν μεγίστην διάδοσιν ἔχει ἡ δακτυλιοειδὴς κάμινος. Συνίσταται ἐκ κυκλικῆς σήραγγος ἢ δύο παραλλήλων σηράγγων συνηνωμένων διὰ δύο κυκλικῶν τμημάτων, ὥστε ν' ἀποτελῇ ἕνα δακτύλιον. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν τοῦ δακτυλίου ὑπάρχουσιν αἱ θύραι καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἀντίστοιχοι ὀπαί, ἄγουσαι πρὸς τὴν καπνοδόχον. Αἱ ὀπαὶ αὗται δύνανται νὰ ἀνοίγωνται καὶ κλείωνται ἐκ τῶν ἔξω. Ἑκάστη θύρα μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ὀπῶν ἀποτελεῖ διαμέρισμα. Τὰ διαμερίσματα ταῦτα πληροῦνται ὑλικῶν πρὸς ὄπτησιν καὶ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαφραγμάτων ἐκ χάρτου. Ταῦτα καίονται κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ πυρὸς καὶ οὕτως ἡ πυρὰ προχωρεῖ εἰς τὴν κάμινον. Ἡ τροφοδότησις γίνεται διὰ καυσίμου ἐκ τῆς ὀροφῆς τῆς καμίνου. Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ἀνήκουσι καὶ αἱ μετὰ θαλάμων κάμινοι (Mendheim). Εἰς ταύτας τὰ διαμερίσματα χωρίζονται ὑπὸ πυριμάχου τοιχοποιίας.

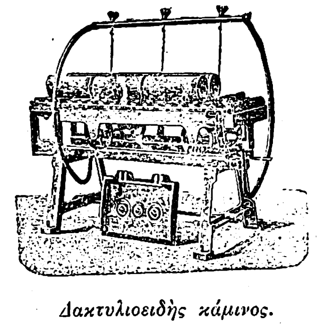

Δακτυλιοειδὴς κάμινος.

Γάνωμα εἶναι ἡ ἐπάλειψις τῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀντικειμένων διὰ λεπτοῦ στρώματος οὐσίας, δυναμένης νὰ ὑελοποιηθῇ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θερμοκρασίας τῆς καμίνου. Ἵνα μία σύνθεσις χρησιμεύσῃ ὡς γάνωμα διὰ δεδομένην ἄργιλον, πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν αὐτὸν μετὰ τῆς ἀργίλου συντελεστὴν διαστολῆς, ἄλλως τὸ γάνωμα παρουσιάζει ῥήγματα. Ἡ φύσις τῶν διαφόρων γανωμάτων ποικίλλει ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιουμένης ἀργίλου καὶ τοῦ σκοποῦ ὅστις ἐπιζητεῖται. Τὰ κοινότερα ἐν χρήσει ὑλικὰ διὰ γανώματα εἶναι τὸ ὀξείδιον τοῦ μολύβδου, ἡ πυριτία, τὸ ὀξείδιον τοῦ ἀργιλίου, ἡ ἄσβεστος, τὸ ὀξείδιον τοῦ κασσιτέρου καὶ τὰ ἀλκάλια. Ἡ ἐπάλειψις τῶν ἀντικειμένων γίνεται πρὸ ἢ μετὰ τὴν ὄπτησιν. Κατὰ τὴν δευτέραν μέθοδον, ἥτις χρησιμοποιεῖται ἰδίως διὰ τὰ φαγεντιανὰ καὶ τὰς πορσελλάνας, τὸ ἀντικείμενον εἰσάγεται ἐκ δευτέρου εἰς τὴν κάμινον διὰ νὰ ὑελοποιηθῇ τὸ γάνωμα. Ἡ ποίκιλσις τῶν ἀντικειμένων ἐπιτυγχάνεται διὰ διαφόρων ὀξειδίων μεταλλικῶν, ἅτινα προσδίδουσιν εἰς τὸ γάνωμα εἰδικοὺς χρωματισμούς, ὡς τὸ κοβάλτιον διὰ τὸ κυανοῦν, τὸ χρώμιον διὰ τὸ πράσινον, ὁ σίδηρος καὶ τὸ μαγγάνιον διὰ τὸ καστανόν.

Τὰ προϊόντα τῆς κεραμευτικῆς δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας: κοιναὶ πλίνθοι καὶ κέραμοι, πυρίμαχα προϊόντα, κοιναὶ ἄργιλοι γανωμέναι, ψαμμάργιλοι, φαγεντιανά, πορσελλάνη. Αἱ πλίνθοι καὶ κέραμοι εἶναι τὰ εὐτελέστερα τῶν κεραμευτικῶν προϊόντων. Τὸ ποσοστὸν τῆς καολίνης εἶναι περίπου 25—35 % εἰς τὴν ἄργιλον, ἐξ ἧς κατασκευάζονται· χρησιμοποιεῖται τουτέστι κοινὴ ἀργιλικὴ γῆ. Ἡ ὄπτησις γίνεται εἰς θερμοκρασίαν 1000° περίπου. Ὡς παράδειγμα τῆς χημικῆς συνθέσεως τῆς ἀργίλου ταύτης δύναται νὰ ληφθῇ τὸ ἑξῆς: καολίνη 25—35 %, ἄμμος πυριτικὴ 50—70, ὀξείδιον σιδήρου 5—10, ἄσβεστος 0—20. Ἡ ἄμμος χρησιμεύει εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς συστολῆς. Κατὰ τὴν ξήρανσιν καὶ ὄπτησιν ἡ ἄσβεστος δέον νὰ εἶναι λεπτότατα διανεμημένη ἐντὸς τῆς μάζης.

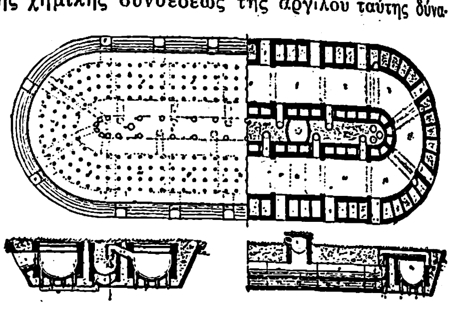

Πιεστήριον κεράμων.

Τὰ πυρίμαχα ὑλικὰ κατασκευάζονται ἐκ τῶν καθαρωτέρων ποιοτήτων ἀργίλου, ἰδίως μὴ περιεχουσῶν ὀξείδια σιδήρου, ἄσβεστον, μαγνησίαν, ἀλκάλια, ἅτινα καταβιβάζουσι τὸ σημεῖον τήξεως τῆς ἀργίλου. Ἀντὶ ἄμμου χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἴσχνανσιν τῆς μάζης ὀπτὴ ἄργιλλος. Ἡ ξήρανσις τῶν πυριμάχων ἀπαιτεῖ μεγίστην προσοχὴν λόγῳ τῆς μεγάλης συστολῆς τῆς καθαρᾶς ἀργίλου. Ἡ ὄπτησις γίνεται εἰς τοὺς 1400—1500°.

Ἡ πορώδης μορφὴ τῶν ἐκ κοινῆς ὀπτῆς γῆς προϊόντων ἐπιβάλλει, ὅταν ταῦτα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν διατήρησιν ὑγρῶν, τὴν ἐπάλειψίν των διὰ γανώματος. Ἓν τῶν κοινοτέρων γανωμάτων εἶναι τῆς ἑξῆς συνθέσεως: θειοῦχος μόλυβδος (ὀρυκτὸς) 80, λευκὴ ἄμμος πυριτικὴ 12, ἄργιλος λευκὴ 8. Τὸ γάνωμα τοῦτο εἶναι ὑελῶδες, διαφανές, δύναται δὲ νὰ χρωματισθῇ διὰ διαφόρων μεταλλικῶν ὀξειδίων. Ἡ προσθήκη ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου καθιστᾷ τοῦτο λευκὸν ἀδιαφανές.

Οἱ ψαμμάργιλοι (Grès) εἶναι τὰ πλέον εὔωνα ἐκ τῶν μὴ παρουσιαζόντων πορώδη ὑφὴν κεραμευτικῶν προϊόντων. Ἡ ὄπτησις προβαίνει μέχρι τοῦ σημείου τῆς ἡμιτήξεως τῆς μάζης, οὕτως ὥστε κλείονται πάντες οἱ πόροι ταύτης. Ἓν παράδειγμα τῆς συνθέσεως τῶν ψαμμαργίλων εἶναι τὸ κάτωθι: καολίνη 33, μαρμαρυγίας 30, ἄμμος πυριτικὴ 30. Τὰ προϊόντα ταῦτα παρουσιάζουσι πλῆθος ἐφαρμογῶν ἐν τῇ χημικῇ βιομηχανίᾳ.

Τὰ φαγεντιανὰ ἀποτελοῦνται ἐξ ἀργίλου λευκοτάτης, ἐπικεκαλυμμένης διὰ γανώματος διαφανοῦς ὑελώδους. Ἡ μᾶζα τῶν σκευῶν εἶναι πορώδης, καθ' ὅσον δὲν εἶναι ὠπτημένη εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Τὰ ἀντικείμενα καθίστανται στεγανὰ διὰ τοῦ γανώματος. Λόγῳ τῆς χαμηλῆς θερμοκρασίας ὀπτήσεως ἐπέρχεται μεγίστη οἰκονομία καυσίμου ὕλης καὶ ἐλάχιστα ἀντικείμενα παρουσιάζουσιν ἐλαττώματα κατὰ τὴν ὄπτησιν. Ἐκ τούτων τῶν λόγων προῆλθε καὶ ἡ τεραστία βιομηχανία τῶν εἰδῶν τούτων.

Ἡ πορσελλάνη χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς λευκότητος τῆς μάζης, τῆς στεγανότητος καὶ τῆς ἰδιότητος νὰ παρουσιάζηται ἡμιδιαφανής, συνίσταται δὲ ἐκ καθαρωτάτης καολίνης. Ἡ ὄπτησις γίνεται εἰς λίαν ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, ἐξ οὗ καὶ μέγας ἀριθμὸς ἀντικειμένων θραύεται ἢ παραμορφοῦται. Ἡ βιομηχανία τῆς κατασκευῆς τῆς πορσελλάνης ἀνάγεται εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἦτο δὲ ἐπὶ μακρὸν γνωστὴ μόνον ἐν Κίνᾳ. Κατόπιν πολλῶν ἐπιμόχθων μελετῶν κατωρθώθη μόλις τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα ἡ κατασκευὴ εἰδῶν ἐκ πορσελλάνης ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ ἠπία πορσελλάνη τῶν Σεβρῶν ὑφίσταται ὄπτησιν περὶ τοὺς 1000°. Ὡ[ς] γάνωμα χρησιμοποιεῖται τὸ κοινὸν κρύσταλλον, ὅπερ δύναται νὰ χρωσθῇ διὰ διαφόρων μεταλλικῶν ὀξειδίων. Ἡ φωσφορικὴ ἀγγλικὴ πορσελλάνη παρασκευάζεται ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ

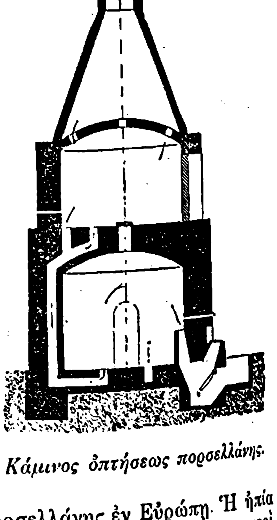

Κάμινος ὀπτήσεως πορσελλάνης.

Digitized by Google

μίγματος ἐκ καολίνης, φωσφορικοῦ ἀσβεστίου ἐξ ὀστῶν καὶ χαλαζιακῆς ἄμμου. Τῆς σκληρᾶς πορσελλάνης κύριον συστατικὸν εἶναι ὁ καολίνης. Ὁ χαλαζίας χρησιμεύει ὡς ἰσχναντικὸν τῆς μάζης, ἡ ἄσβεστος καὶ τὰ ὀλίγα ἀλκάλια διὰ τὴν εὐκολωτέραν σύντηξιν. Εἰς τὴν πορσελλάνην ταύτην γίνεται ἡ πρώτη ὄπτησις εἰς 950° καὶ ἡ δευτέρα μετὰ τοῦ γανώματος εἰς 1400°. Κατόπιν τῆς δευτέρας ὀπτήσεως αὕτη λαμβάνει μηχανικὰς ἰδιότητας ἀξιολόγους. Ἀντέχει εἰς θλῖψιν 10 χιλγρ. κατὰ τετραγωνικὸν χιλιοστὸν καὶ εἰς τὴν ἀπότομον μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας. Τὰ γανώματα δὲν χαράσσονται ὑπὸ αἰχμῆς χαλυβδίνης. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι δύσχερὴς λόγῳ τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας. Ἡ πορσελλάνη Κίνας ἢ νέα πορσελλάνη τῶν Σεβρῶν χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς λίαν ὑψηλῆς περιεκτικότητος εἰς πυριτίαν καὶ τῆς μικρᾶς περιεκτικότητος εἰς ἄργιλον. Ἡ ὄπτησις γίνεται εἰς 1280° καὶ δύναται νὰ φθάσῃ τοὺς 1400°. Τὰ γανώματα εἶναι πλέον εὔτηκτα ἢ εἰς τὰς σκληρὰς πορσελλάνας καὶ χρωματίζονται εὐκολώτερον ὑπὸ τῶν μεταλλικῶν ὀξειδίων. Ι. ΔΑΛΛΑΣ

κεραμευτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κεραμέα, ὁ τοῦ κεραμέως: «τροχὸς κεραμευτικός», «κεραμευτικὴ τέχνη»· ‖ τὸ θηλ. *κεραμευτικὴ* (βλ. λ) ὡς οὐσιαστ. κατὰ παράλειψιν τῆς λ. *τέχνη* ἢ *βιομηχανία*.

κεραμεύω· εἶμαι κεραμεύς, κατασκευάζω κεράμινα ἀγγεῖα, καθόλου ἐργάζομαι τὸν κέραμον.

Κεραμέων ***δῆμος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν τριάκοντα τῆς Ἀττικῆς καὶ εἷς ἐκ τῶν δέκα δήμων τῶν Ἀθηνῶν, ὡς διένειμε τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ Κλεισθένης. Ἡ περιοχὴ τοῦ δήμου τούτου ἦτο ὁ Κεραμεικός. Ὁ δῆμος οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀκαμαντίδα φυλήν, ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο, εἴτε διότι οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ὠνομάζοντο Κεραμεῖς ἐκ τοῦ ἐπωνύμου αὐτῶν ἥρωος Κεράμου, εἴτε καὶ διότι, ὄντες τὸ ἐπάγγελμα κεραμεῖς, κατῴκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ. Β. Δ. Θ.

Κεραμι (ἢ *Κεραμίδι*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χαλκίου τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 126. Ι. Σ. Σ.

Κεράμια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 275. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ νοτίως ταύτης κείμενα χωρία *Παλαιὰν Φαράκλαν* καὶ *Φαράκλαν*, παράγει δὲ δημητριακοὺς καρποὺς καὶ οἶνον. Ι. Σ. Σ.

Κεραμία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Παιονίᾳ πρὸς τὰ ΝΔ τῶν Στόβων (νῦν Σίρκοβο). Κατά τινας πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ *Περλεπές*. Α. Θ. Σ

Κεραμιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 282. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ γεωργικὸν συνεταιρισμόν. Παρ' αὐτὸ εὑρέθησαν ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί. Π. Ν. Π.

κεραμίδα (ἡ)· δημοτ. μεγεθυντ. τοῦ *κεραμίδι*, μεγάλο κεραμίδι· ‖ ἀπρόοπτον ἀτύχημα: «κεραμίδα τοῦ 'πεσε».

κεραμιδαρειὸ (τό)· δημοτ., ὁ τόπος ὅπου κατασκευάζονται τὰ κεραμίδια, ἄλλως *κεραμιδοκάμινο* ‖ μεταφ ἡ καταστρεπτικὴ ἐνέργεια εἰς βάρος οἰκίας, καταστήματος, κατῳκημένου γενικῶς τόπου: «οἱ στρατιῶται τἄκαμαν κεραμιδαρειὸ εἰς τὸ χωριὸ» τὸ κατέστρεψαν, «τὸ καφενεῖο ἔγινε ἀπ' τὸν καυγᾶ κεραμιδαρειὸ» ἀνετράπησαν τὰ πάντα ἐν αὐτῷ· ‖ ἡ ἐξ ἀδεξιότητος ἀποτυχία: «σέβαλα νὰ μοῦ τελειώσῃς τὴν ὑπόθεσιν καὶ σὺ τὰ ἔκαμες κεραμιδαρειό».

κεραμιδᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ κατασκευαστὴς κεράμων διὰ τὰς στέγας, καθόλου, ὁ ἐργαζόμενος εἰς κεραμιδοκάμινον.

Κεραμιδᾶς, ***Τριαντάφυλλος***. Ἐγεννήθη ἐν Ψαχνοῖς Εὐβοίας τῷ 1890. Τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του διήνυσεν ἐν Χαλκίδι, εἶτα δὲ ἐγγραφεὶς ἐν τῇ μαθηματικῇ σχολῇ τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1909. Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὡς καθηγητὴς ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει καὶ κατόπιν ἐπιτυχὼν εἰς διαγωνισμὸν ἐστάλη ὑπότροφος τοῦ κράτους εἰς τὸ ἐν Λωζάννῃ πανεπιστήμιον πρὸς σπουδὴν τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῶν ἐμπορικῶν. Τῷ 1922 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν οἰκονομικῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτῃ σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψεν: «Οἰκονομικὰ μαθηματικὰ — βραχυπρόθεσμοι οἰκονομικαὶ πράξεις» (Ἀθῆναι 1926), «Χρηματιστήρια ἀξιῶν» (1929) καὶ διαφόρους μελέτας καὶ πραγματείας. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω

— Κεραμιδᾶς, ***Χρῆστος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Εὐβοίας. Διεκρίθη ὑπὸ τὸν Γοβγίναν καὶ τὸν Κριεζώτην, ἔπεσε δὲ μαχόμενος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 1827. Γ. Δ. Κ

κεραμίδι (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κεραμίς*, *κεραμίδι(ον)* (βλ. λ.).

Κεραμιδιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 591. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Καλαθᾶ*. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπεζαΐτη*. Ι. Σ. Σ.

κεραμίδι(ον) (τό)· δημοτ., ἡ κεραμὶς τῆς στέγης· ‖ μεταφ τὸ γεῖσον τοῦ πηληκίου· ‖ πληθ. *κεραμίδια* (τά)· ἡ στέγη: «ἀνέβη 'ς τὰ κεραμίδια», «ἐπήδησε ἀπὸ τὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ» ἀπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας.

Κεραμίδι(ον) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 1146. Συνῳκίσθη περὶ τὸ 1650 ὑπὸ διωκομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἑλλήνων, εἰς οὓς προσετέθησαν ταχέως κλέφται καὶ ἁρματολοί, οἵτινες εὕρισκον ἐκεῖ ἀσφαλὲς καὶ ἥσυχον καταφύγιον. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεγραφικὴν καὶ τηλεφωνικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ Βόλου. ΒΑ. τοῦ χωρίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία πολίχνη Κασθαναία, ἐξ ἧς ὠνομάζετο ἄλλοτε ὁ δῆμος, τοῦ ὁποίου διετέλεσε τὸ Κεραμίδι πρωτεύουσα. Α. Γ. Κ.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κατερίνης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 318.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 251.

—4) Ὄνομα δύο χωρίων τῆς κοινότητος Καψοχώρας τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς: *Ἄνω Κεραμίδι*, ἔχον (1928) 101 κατ., καὶ *Κάτω Κεραμίδι*, ἔχον 299 κατ. Ι. Σ. Σ.

κεραμιδοκόμματο (τό)· κομμάτι ἀπὸ κεραμίδι, θραῦσμα κεραμιδίου, ἀρχ. *ὄστρακον*.

κεραμιδόχωμα (τό)· δημοτ., χῶμα κατάλληλον πρὸς κατασκευὴν κεράμων καὶ ἐν γένει πηλίνων ἀγγείων, κεραμῖτις γῆ, ἀρχ. *κέραμος*· ‖ λειοτριβημένος κέραμος, ἄλλως *κορασάνι*.

κεραμιδύς, *—ειά, —ύ·* δημοτ., ὁ ἔχων χρῶμα κεραμιδίου, κεραμόχρους.

κεραμιδῶ *(—όω)·* σκεπάζω, στεγάζω διὰ κεραμιδίων.

κεραμίδωμα (τό), καὶ ***κεραμίδωσις,*** *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ κεραμιδίων κάλυψις, στέγασις.

Κεραμιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀπέχον $1^1/_2$ ὥραν ἐκ τοῦ Ἀργοστολίου καὶ περιλαμβανόμενον εἰς

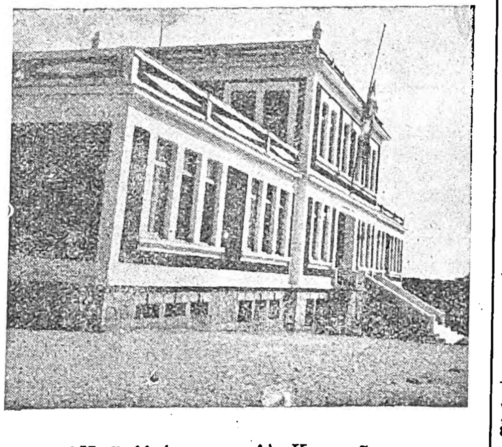

Ἡ Βαλλιάνειος σχολὴ Κεραμιῶν.

τὴν περιφέρειαν τῆς Λειβαθοῦς. Κάτ. (1928) 471. Εἶναι ἰδιαιτέρα πατρὶς τῶν ἀδελφῶν Μαρίνου καὶ Παναγῆ Βαλλιάνου. Ἔχει ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐκ τῶν ἱδρυμάτων διακρίνεται ἡ «Ἑλληνικὴ Βαλλιάνειος σχολή». Ἡ σχολὴ αὕτη, στοιχίσασα περὶ τὰ 5.000.000 δρ., στεγάζει πλῆρες γυμνάσιον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον μὲ 350 μαθητάς, συντηρεῖται δὲ ἐκ τοῦ βαλλιανείου κληροδοτήματος. Ι. Σ. Σ.

κεραμικὴ (ἡ)· ἀντὶ *κεραμεικὴ* (βλ. λ.).

κεραμικός· ἀντὶ *κεραμεικὸς* (βλ. λ.).

κεράμινος, *—η, —ον* ὁ ἐκ κεράμου, ἐκ κεραμίτιδος γῆς κατεσκευασμένος, πήλινος: «κεράμινος πίθος».

κεράμιον (τό)· τὸ ἐκ κεράμου, ἐκ κεραμίτιδος γῆς ἀγγεῖον, ἀγγεῖον πήλινον.

—*[Τεχν.]* Διὰ τοῦ ὅρου *κεράμια* δηλοῦνται πάντα τὰ ἐξ ἀργίλου κατασκευαζόμενα ἀγγεῖα. Κατὰ τὸν Milchöffer, ἐν τούτοις, ἡ λέξις αὕτη, ὅπως καὶ ἡ λέξις *ὀστράκια*, σημαίνει εἰδικῶς τὰ ἐξ ἀργίλου ὀπτὰ ἀντικείμενα, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰς λέξεις *πήλινα* ἢ *τὰ ἐκ πηλοῦ*, αἱ ὁποῖαι ἐδήλουν, φαίνεται, τὰ ἐξ ὠμοῦ πηλοῦ κατασκευαζόμενα ἀγγεῖα. Β. Δ. Θ.

Κεράμι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Παπιανὰ* (κάτ. 322) καὶ *Σκάλα* (80). Ἔχει δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ταχυδρομικὸν κατάστημα, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Κάτοικοι (1928) 642. Π. Ν. Π.

κεράμιον (τὸ) (Ceramium) *[Βοτ.]*. Γένος θαλασσίων φυκῶν, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κεράμιον τὸ διαφανὲς* (Ceramium diaphanum), ἰθαγενὲς τῶν θερμῶν θαλασσῶν. Κ. ΠΑΠ.

κεράμιος (ὁ) (Ceramius) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μασουριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ κεφαλὴν ἀρκετὰ εὐμεγέθη, κεραίας εἰς ῥοπαλοειδεῖς ἀποφύσεις τελευτώσας, προθώρακα τριγωνικὸν καὶ διωγκωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη, ᾠοειδῆ καὶ ἀρκετὰ πεπιεσμένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, πόδας λεπτοὺς καὶ μετρίου μήκους καὶ πτέρυγας ἐπιμήκεις καὶ μεμβρανώδεις. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Ἀφρικῇ, ἐκ τῶν ὁποίων 2 μόνον ἀπαντῶσιν εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *κεράμιος ὁ μεσογειακὸς* (Ceramius mediterraneus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, χρῶμα πυρρόφαιον μετὰ καστανολεύκων εὐρέων δακτυλίων περὶ τὴν κοιλίαν. Εἶναι γνωστότατον ἔντομον ἐν Ἰταλίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Δ. Ν. Π.

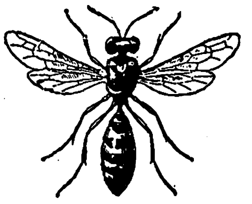

Κεράμιος ὁ μεσογειακός.

κεραμίς, *—ίδος* (ἡ)· τὸ κεραμίδι, ἄλλως *κέραμος*.

— κεραμὶς ***ἡγεμὼν*** *['Αρχ.]*. Ὁ πρῶτος παρὰ τὰ ἀκρωτήρια τοῦ ἀετώματος καὶ ἐπὶ τοῦ γείσου τῆς μακρᾶς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τιθέμενος κέραμος. Τὸ ἄκρον τούτου, ὡς καὶ ὅλων τῶν κεράμων, καταλήγει εἰς ἀνθέμιον, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἓν σῶμα. Τὸ ἀνθέμιον, ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν, εἶναι γραπτὸν ἢ ἀνάγλυφον. Τ. Μ.

κεραμίτης (ὁ) (Ziegelerz) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν γεῶδες. Ἀποτελεῖ μεῖγμα ἐκ κυπρίτου (Cu_2O) καὶ λειμωνίτου ($Fe_4O_8[OH]_8$), ἔχει δὲ χρῶμα ἐρυθρόφαιον ἕως κεραμόχρουν καὶ εἶναι προϊὸν ἀποσαθρώσεως τοῦ χαλκοπυρίτου καὶ τῶν κοιτασμάτων αὐτοῦ. Γ. Β

κεραμῖτις, *—ιδος* (ἡ)· τιθεμένου ἢ νοουμένου τοῦ γῆ, γῆ κατάλληλο, διὰ τὴν ἀγγειοπλαστικήν, ἀρχ. *κέραμος*.

Κεραμίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (τέως Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 516. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ τηλεφωνεῖον. Χ. Ι. Σ.

κεραμιώδη (τὰ) (Ceramiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια πολυσποραγγείων φυκῶν περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸ *κεράμιον* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

Κεραμιώτης, ***Δημήτριος***. Ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὰς Κεραμιὲς τῆς Κρήτης. Ἦτο ἐγκατεστημένος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος. Τῷ 1826 ἐνεκλείσθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Σερπετζέν. Γ. Δ. Κ.

Κερὰμ ***Ντὰγ*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κέραντα*.

κεραμοαλίτης (ὁ) (Keramohalit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον θειικὸν ἀργίλλιον τοῦ τύπου $Al_2(SO_4)_3 \cdot 16H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, παρουσιάζει σκληρότητα $1^1/_2$—2, εἰδικὸν βάρος 1,6—1,7, λάμψιν μεταξώδη καὶ χρῶμα λευκόν, ὑποκίτρινον ἢ τεφρόλευκον. Ὁ κεραμοαλίτης εἶναι προϊὸν ἀποσαθρώσεως πυριτιούχων καὶ ἀργιλούχων πετρωμάτων, ἀναπηδᾷ ἐκ τῶν ῥωγμῶν τῶν ἀνθρακούχων κοιτασμάτων (Βοημία, Friedsdorf παρὰ τὴν Βιέννην κ. ἀ.), παρατηρεῖται ἐντὸς τῶν μεταλλευτικῶν στοῶν, σχηματίζεται δὲ καὶ ἐκ τῆς δράσεως τῶν ἀτμίδων, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ θειωνίας. Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντᾷ εἰς τὴν Πυρωμένην τῆς Μήλου εἰς λευκὰ τριχώδη συσσωματώματα μὲ θεῖον καὶ μεταβολτίτην. Γ. Β.

κεραμογραφία (ἡ). Ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀσχολουμένη μὲ τὴν ἔρευναν καὶ ἑρμηνείαν τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐν γένει πηλίνων ἀντικειμένων ζωγραφικῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῶν τοιούτων ἀντικειμένων τὰ πλεῖστα εἶναι ἀγγεῖα, ἐγένετο παραδεκτὸν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων, ὅπως ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα ἀσχολουμένη ἐπιστήμη ὀνομάζηται *ἀγγειογραφία*, ὁ δὲ ἀρχικὸς ὅρος κεραμογραφία δηλοῖ

Digitized by Google

ἀποκλειστικῶς τὰς ἐπὶ πηλίνων πινάκων, σαρκοφάγων καὶ ἀρχιτεκτονικῶν πηλίνων μελῶν γραπτὰς παραστάσεις καὶ διακοσμήσεις. Β. Δ. Θ.

κεραμοκάμινος (ἡ)· κάμινος πρὸς ὄπτησιν κεράμων.

κεραμοκρύσταλλον (τό)· εἶδος ὑάλου λαμβανόμενον διὰ τήξεως καὶ ἰσχυρᾶς πιέσεως θραυσμάτων ὑαλίνων φιαλῶν (βλ. *ὕαλος*). Δ. Μ. Τ.

κεραμοποιεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς κεράμων, κεραμιδαρειό.

κεραμοποιία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κεραμοποιοῦ· || βιομηχανία κατασκευῆς κεράμων.

κεραμοποιεῖον (τό). Ἡ ἐγκατάστασις διὰ τὴν παραγωγὴν κεράμων. Τὸ κεραμοποιεῖον εἶναι συνήθως παράρτημα ἐγκαταστάσεως πλινθοποιίας ἢ κοινῶν ἀργιλικῶν σκευῶν. Τὰ πλέον πρωτόγονα κεραμοποιεῖα ἀποτελοῦνται ἐξ ὑποστέγου, εἰς ὃ πλάσσονται καὶ ἐκτυποῦνται διὰ ξυλίνων τύπων αἱ κέραμοι, ἐκ χώρου εἰς ὃν εναποτίθενται εἰς τὸ ὕπαιθρον πρὸς ξήρανσιν καὶ ἐκ κοινῆς καμίνου ὀπτήσεως ἐν σωρῷ. Ἡ ἄργιλος κατεργάζεται διὰ ζυμώσεως ὑπὸ τῶν ποδῶν τῶν ἐργατῶν καὶ διὰ πλύσεως πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν χαλίκων. Εἰς τὰς ἐξειλιγμένας βιομηχανίας ἡ κατεργασία τῆς ἀργίλου γίνεται μηχανικῶς, εἰδικὰ δὲ πιεστήρια περιστροφικὰ ἐκτυποῦσι τὰς κεράμους ἐπὶ γυψίνων τύπων. Κατὰ τὴν ὄπτησιν συνήθως ἐλαττοῦται τὸ ὕψος τοῦ σωροῦ τῶν κεράμων, πληρουμένης τῆς καμίνου κατὰ τὸ κατώτερον ἥμισυ δι' ὑλικῶν πλέον ἀνθεκτικῶν, ὡς αἱ πλίνθοι, αἱ δὲ κέραμοι τοποθετοῦνται εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς καμίνου καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν τῆς στρεβλώσεως τῶν κατωτέρων διαστρώσεων, ἐὰν ὁ σωρὸς ἔχῃ μέγα ὕψος. Ἡ ὄπτησις γίνεται εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις ταύτας ἐντὸς καμίνων σηραγγοειδῶν ἢ δακτυλιοειδῶν (βλ. *κεραμευτική*). Ι. ΔΑΛΛΑΣ

κεραμοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς κεράμων.

Κεραμόπουλος, *Ἀντώνιος*. Ἕλλην ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βλάστῃ τῆς Μακεδονίας τῷ 1870. Τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐπεράτωσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, μεθ' ὃ ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (1888). Ὑπηρετήσας κατόπιν ἐπὶ πενταετίαν ὡς ἐκπαιδευτικὸς λειτουργός, μετέβη πρὸς σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας εἰς Βιέννην, Βερολῖνον, Μόναχον καὶ Παρισίους. Εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ ἔτους 1902, ἐχρημάτισε, κατὰ σειράν, νομισματογνώμων ἐν τῷ Νομισματικῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν καὶ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Στερεᾷ, Πελοποννήσῳ, Δήλῳ, Βοιωτίᾳ, Ἀττικῇ, διενεργήσας ὡς τοιοῦτος πολλὰς ἀνασκαφὰς ἐν Θήβαις, ἔνθα ἀπεκάλυψε τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου, τὰς Ἠλέκτρας πύλας καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος· ἐν Θεσπιαῖς, ὅπου ἀνεῦρε τὸ πολυάνδριον τῆς παρὰ τὸ Δήλιον μάχης (424 π. Χ.)· ἐν Αἰγίνῃ, Παιανίᾳ Ἀττικῆς καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Τῷ 1924 ἀπεχώρησε τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, διορισθεὶς καθηγητὴς τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔνθα καὶ ἐξακολουθεῖ διδάσκων. Τυγχάνει μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐπίτιμον μέλος τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Ἑταιρείας πρὸς προαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν τοῦ Λονδίνου· τακτικὸν ἢ ἀντεπιστέλλον μέλος πολλῶν ἄλλων ξένων ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων καὶ σωματείων· μέλος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ σύμβουλος τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν: «Ἀρχαιολογικῆς», «Ἐπιστημονικῆς», «Γεωγραφικῆς», καὶ «Ἀνθρωπολογικῆς». Ἀντεπροσώπευσε πολλάκις τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν διεθνῆ ἕνωσιν τῶν ἀκαδημιῶν, εἰς τὸ βυζαντιολογικὸν συνέδριον τοῦ Βελιγραδίου κτλ. Ἐδημοσίευσε πλῆθος εἰδικῶν μελετῶν περὶ Δελφῶν, Θηβῶν, μακεδονικῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἱστορίας, περὶ μυκηναϊκῶν καὶ κλασσικῶν ἀρχαιοτήτων εἰς τὴν «Ἀθηνᾶν», τὴν «Ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα», τὸ «Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον», τὴν «Klio» τοῦ Βερολίνου, τὸ «Athenische Mitteilungen», τὸ «Bulletin d. Correspondance Héllenique» καὶ ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς συγγράμματα: «Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν» (ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί, 1908, 1909), «Αἱ ἐπωνυμίαι τῶν ἀγαλμάτων καὶ ὁ ἔφηβος τῶν Ἀντικυθήρων» (1903), «Τοπογραφία τῶν Δελφῶν» (1912, 1917), «Θηβαϊκὰ» (Γ' τόμ. τοῦ Ἀρχαιολογ. δελτ. ἐκ σελ. 503, 1917), «Ἀποτυμπανισμὸς» (1923). Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

κεραμοπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως κεράμων· || ἀρχ., κατάστημα πωλήσεως πηλίνων ἀγγείων.

κεραμοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς κεράμων· || ὁ πωλητὴς πηλίνων ἀγγείων.

κέραμος (ὁ, ἢ ἡ)· πᾶν εἶδος ἐν γένει ἐξ ὀπτῆς πλαστικῆς γῆς· || πᾶν πήλινον ἀντικείμενον· || εἰδικώτερον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους αἱ πλίνθοι αἱ χρησιμοποιούμεναι πρὸς ἐπικάλυψιν τῶν στεγῶν τῶν οἰκοδομῶν, κοιν. *κεραμίδια*.

—*[Ἀρχ.]* Ὁ ὅρος *κέραμος* ἐσήμαινε γενικῶς πᾶν εἶδος πλαστικῆς γῆς χρησιμοποιουμένης ἐν τῇ κεραμευτικῇ βιομηχανίᾳ διὰ τὴν κατασκευὴν λεπτῶν, ἰδίως, καὶ κομψῶν ἀντικειμένων, ὡς ἀγγείων, εἰδωλίων, πινάκων καὶ καλλιτεχνικῶν ἀρχιτεκτονικῶν εἰδῶν. Μὲ τὴν τοιαύτην σημασίαν ἀναφέρουσι τὴν λέξιν ταύτην ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Πλούταρχος. Πρὸς δήλωσιν ὅμως τῆς χονδροειδοῦς κεραμεικῆς γῆς διὰ τὴν κατασκευὴν μεγάλων ἀντικειμένων, ὡς πλίνθων, κιονίσκων καὶ πίθων, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μετεχειρίζοντο τὴν λέξιν πηλός. Ἡ λέξις κέραμος σημαίνει, εἰδικώτερον, τὴν ὀπτὴν ἄργιλον, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν ὠμὴν ἄργιλον, ἥτις ἐκαλεῖτο πηλός. Κέραμος ἐλέγετο ἐπίσης καὶ ἡ ἐπίπεδος συνήθης πλίνθος πρὸς στέγασιν τῶν οἰκιῶν, τῆς ὁποίας τὰ ἄκρα ἦσαν κατά τι ὑψωμένα κυρτοειδῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἑκατέρωθεν. Β. Δ. Θ.

— *[Τεχνολ.]* Αἱ πρὸς ἐπικάλυψιν τῶν στεγῶν *κέραμοι* διακρίνονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὰς ἐπιπέδους, τὰς καμπύλας, τὰς κυματοειδεῖς καὶ τὰς πτυχωτάς. Αἱ ἐπίπεδοι ἐφοδιάζονται διὰ γλωσσίδος πρὸς συγκράτησιν ἐκ τῶν δοκίδων τῆς στέγης. Ἡ ἐπικάλυψις τῆς στέγης δύναται νὰ γίνῃ δι' ἁπλῆς τοποθετήσεως τῶν κεράμων, ὁπότε ἡ μία κέραμος καλύπτει τὴν ἑτέραν κατὰ 0,10 μ. καὶ αἱ δοκίδες τῆς στέγης ἀπέχουσιν ἀλλήλων κατὰ 0,20, ἢ διὰ διπλῆς ἐπικαλύψεως καθ' ἁπλᾶς στρώσεις, ὁπότε αἱ δοκίδες θ' ἀπέχωσιν ἀλλήλων κατὰ 0,15—0,20, ἢ τέλος καὶ διὰ κανονικῆς διπλῆς ἐπικαλύψεως, ὁπότε ἡ ἀπόστασις τῶν δοκίδων ἀνέρχεται ἕως 0,25 καὶ τίθενται ἐπ' ἀλλήλων κέραμοι κατὰ σειράς, εἰς τρόπον ὥστε οἱ σχηματιζόμενοι εἱρμοὶ ὤσεως νὰ διασταυρῶνται. Ὁ πρῶτος τρόπος τῆς ἐπικαλύψεως δὲν χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς κατοικίας, καθόσον δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀσφαλής. Ὁ δεύτερος καθὼς καὶ ὁ τρίτος ἀπαιτοῦσι περισσοτέρας κεράμους καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ βάρος τῆς στέγης καθὼς καὶ ἡ δαπάνη τῆς ἐπικαλύψεως αὐξάνουσιν· οὐχ ἧττον ὅμως παρουσιάζουσι μεγαλυτέραν σχετικῶς ἀσφάλειαν. Διὰ τὴν ἐπικάλυψιν τῆς κορυφῆς τῶν στεγῶν γίνεται χρῆσις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοίλων κεράμων μὲ σχῆμα κωνικὸν κατὰ μῆκος, διὰ νὰ δύνανται νὰ εἰσχωροῦν ἐντὸς ἀλλήλων κατὰ τὰ ἄκρα των. Κατὰ τὴν ἐπικάλυψιν τῶν στεγῶν διὰ καμπύλων κεράμων γίνεται χρῆσις διπλῆς στρώσεως· καὶ ἡ μὲν πρώτη σχηματίζεται ἐκ κεράμων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουσι τὰ κοῖλα πρὸς τὰ ἄνω, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ κεράμων μὲ τὰ κυρτὰ πρὸς τὰ ἄνω· ὑπάρχει ὅμως καὶ ὁ τρόπος τῆς λεγομένης μεικτῆς ἐπικαλύψεως, καθ' ἣν ἡ πρώτη στρῶσις ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιπέδων κεράμων, ὁπότε παρουσιάζεται μεγαλυτέρα ἀσφάλεια εἰς τὴν ἕδρασιν τῆς ἐπικαλύψεως. Αἱ κυματοειδεῖς κέραμοι στηρίζονται ἐπὶ τῶν δοκίδων τῆς στέγης τῇ βοηθείᾳ γλωσσίδος καὶ διατίθενται κατὰ τρόπον, ὥστε ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ πρὸς τὰ ἄνω κοίλου τμήματος τῆς μιᾶς νὰ ἑδράζηται τὸ ἄκρον τοῦ πρὸς τὰ κάτω κοίλου τμήματος τῆς παραπλεύρου. Αἱ πτυχωταὶ κέραμοι συναρμολογοῦνται διὰ τῶν πτυχῶν των καὶ παρουσιάζουσι στέγην ὑδατοστεγῆ καὶ ἐλαφράν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἁπλᾶς ἐπιπέδους κεράμους, ἔναντι τῶν ὁποίων ὑπερτεροῦσι. Δέον ὅμως ν' ἀποφεύγωνται αἱ διακοσμήσεις αὐτῶν, καθόσον τὸ τοιοῦτον δυσχεραίνει τὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων. Αἱ ἐξ ἀργίλου κατασκευαζόμεναι κέραμοι ὑποδιαιροῦνται ὡς πρὸς τὴν σύστασιν αὐτῶν εἰς τὰς ἁπλᾶς καὶ τὰς συνθέτους. Αἱ κέραμοι ἐν γένει τοποθετοῦνται ἐπὶ τῶν στεγῶν, συνδεόμεναι διὰ κονιάματος ἀσβέστου καὶ ἄμμου, ὥστε νὰ σχηματίζωνται ἐπὶ τῆς στέγης αὔλακες εὐθεῖαι, διὰ τῶν ὁποίων νὰ διοχετεύηται τὸ ὕδωρ τῶν βροχῶν πρὸς τὰ ἔξω. Δ. Κ. Α

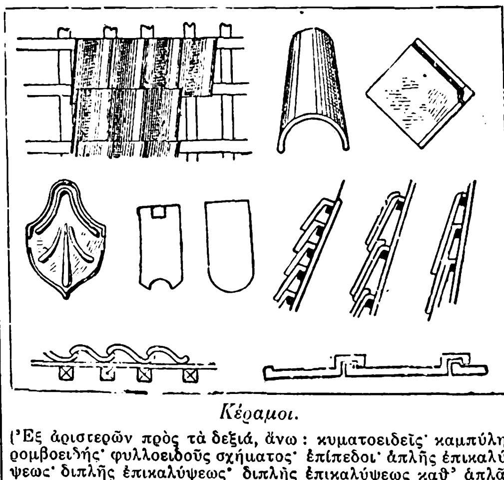

Κέραμοι.

[Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ἄνω: κυματοειδεῖς· καμπύλη· ῥομβοειδής· φυλλοειδοῦς σχήματος· ἐπίπεδοι· ἁπλῆς ἐπικαλύψεως· διπλῆς ἐπικαλύψεως· διπλῆς ἐπικαλύψεως καθ' ἁπλᾶς στρώσεις· κυματοειδεῖς ὡς τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς στέγης· πτυχωταί.]

Κέραμος *[Μυθολ.]*. Ἀρχαῖος ἥρως τῆς Ἀττικῆς. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀριάδνης καὶ ἦτο ὁ ἐπώνυμος ἥρως τοῦ Κεραμεικοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τῶν κατοίκων τοῦ ὁποίου (κεραμέων τὸ ἐπάγγελμα) ἐθεωρεῖτο ὁ ἀρχηγέτης καὶ προστάτης καὶ διὰ τοῦτο ἰδιαιτέρως ἐτιμᾶτο ὑπ' αὐτῶν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ διασωθεῖσα ἐπί τινος ἀναγλύφου, ἀποκειμένου εἰς τὸ μουσεῖον Ἀκροπόλεως, εἰκών του.

Κέραμος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρασίας ἐπὶ τῆς Β ἀκτῆς τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου. Ὁ Στράβων (ΙΔ, 656) τὴν χαρακτηρίζει πολίχνιον, ὁ Πτολεμαῖος ὡς πολίχνην τῆς Δωρίδος (Ε', β, 10) καὶ ὁ Παυσανίας (ΣΤ, β) ὡς πατρίδα τοῦ ὀλυμπιονίκου Πολίτου. Τὸ ὄνομά της διατηρεῖται καὶ εἰς τὸν ὅρμον καὶ εἰς τὸ ἀκρωτήριόν του (πλάτ. 37° 01' Β, μῆκ. 27° 59' Ἀν., χάρτ, ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi) καὶ εἰς τὸν ἔνδον τοῦ ὅρμου βουνὸν *Κερὰμ - ντάγ*. Ἡ θέσις ὅμως ἣν κατεῖχεν ἡ πόλις εἶναι πάντῃ ἔρημος καὶ καλύπτεται ὑπὸ τῶν ἐρειπίων ἐκείνης, καταστραφείσης ὡς φαίνεται ὑπὸ σεισμῶν. Τὰ τείχη της ἦσαν κυκλώπεια. Σ. Ε. Λ.

— **Κέραμος** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ρυζίων τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 450. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο *Κιορμούτ*. —2) Χωρίον τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Χίου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 240. —3) Μετόχιον τῆς ἐν Λέσβῳ μονῆς *Ὑψηλοῦ* (βλ. λ.).

κεραμοτυπία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ παρασκευὴ ἐντύπων προοριζομένων διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ μονιμοποίησιν διὰ συντήξεως ἐπὶ πορσελλάνης, ὑάλου κλπ. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς κεραμοτυπίας χρησιμοποιοῦνται διάφοροι μέθοδοι. Οὕτως ἐπὶ μεταξωτοῦ ἢ ἐπὶ χάρτου Κίνας, ἐπιχρωσθέντος διὰ λεπτῶς λειοτριβηθέντων εὐτήκτων χρωμάτων, τυποῦται ἡ εἰκών. Τὸ ἔντυπον ἐπικονιᾶται διὰ λεπτῆς κόνεως εὐτήκτου καὶ μετὰ τὴν μεταφορὰν ἐπικονιᾶται πάλιν. Διὰ τὴν τύπωσιν δι' εὐτήκτων χρωμάτων ἐνδείκνυνται τύποι βαθυτυπίας καὶ ἡμιτονικοί. Κεραμοτυπίαι δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶσι καὶ πολύχρωμοι, ὡς καὶ διὰ λιθογραφικῆς ἢ φωτοτυπικῆς μεθόδου. Πρὸς τοῦτο ἐπιχρίεται ἀρχικῶς ὁ χάρτης δι' οὐσίας διαλυτῆς εἰς ὕδωρ (κόμμεως, ζελατίνης, ἀμύλου), ἀκολούθως δὲ ἐπικαλύπτεται τὸ στρῶμα διὰ κολλωδίου 2 % καὶ ἐκτελεῖται ἐπ' αὐτοῦ ἡ φωτοτυπία διὰ συνήθων χρωμάτων καὶ τέλος ἐπικονιᾶται δι' εὐτήκτων χρωμάτων καὶ μεταφέρεται ἐπὶ πορσελλάνης. Κ. Γ. Μ.

Κεράμου (ἢ ***Κεράμων***) ***ἐπισκοπὴ*** *[Βυζ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐπισκοπή τις ἐν τῇ Καρίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, ἥτις, ὡς φαίνεται, ἐνωρὶς κατηργήθη, συγχωνευθεῖσα εἰς ἄλλην, ἀφοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοτρατίας δὲν μνημονεύεται, ἑτέρα δὲ Κεραμέων ἐπισκοπὴ ὑπήγετο ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Τραπεζοῦντος. Ε. Γ. Π.

κεραμουργεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς κεράμων, κεραμοποιεῖον.

κεραμουργία (ἡ), καὶ ***κεραμουργική***· ἡ τέχνη τοῦ κεραμουργοῦ· || ἡ βιομηχανία τῆς κατασκευῆς κεράμων, κεραμοποιία.

κεραμουργὸς (ὁ, ἡ)· ὁ ἐργαζόμενος τὸν κέραμον, ὁ κατασκευαστὴς κεράμων, κεραμοποιός.

Κεραμοῦτσι, ἡ ***Κεραμοῦτση*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τυλίσου τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1908) 204 Ἄνωθεν τοῦ χωρίου ἐπὶ λόφου ἔκειτο τὸ φραγκικὸν φρούριον Castel Malvesin ἢ Malvicino. Ε. Γ.

κεραμόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα κεράμου, κεραμιδύς.

κεραμῶ (*—όω*)· ἀρχ., καλύπτω διὰ κεράμων, στεγάζω, ἄλλως *κεραμιδῶ*.

Κεραμῶν *ἀγορὰ* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Φρυγίας «ἐσχάτη πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρα» (Ξενοφ. Ἀνάβ. Α', β', 10). Ἐξ εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ἀναγνωρίζεται ἡ θέσις της παρὰ τὸ χωρίον *Σουσκιοΐ* ἀνατολικῶς τοῦ Οὐσάκ. Σ. Ε. Λ.

κεράμωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ κεράμων ἐπιστέγασις, κοιν. *κεραμίδωμα*.

— *[Τεκτον.]* Ἐν τῇ τεκτονικῇ συμβολικῇ φρασεολογίᾳ ὁ ὅρος *κεράμωσις* δηλοῖ τὰς διατυπώσεις, εἰς ἃς ὀφείλει νὰ ὑποβληθῇ πᾶς τέκτων, ὅστις τὸ πρῶτον παρουσιάζεται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς συνεδριάζουσαν στοάν. Οὗτος ὀφείλει νὰ κεραμωθῇ, ἤτοι νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς μεμυημένος, δίδων εἰς τὸν τεταγμένον πρὸς τοῦτο ἀξιωματικὸν τὰ λεγόμενα «σημεῖα ἀναγνωρίσεως». Ἡ κεράμωσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν «προφορὰν τῶν ἀκουσμάτων» ἐκ μέρους τῶν ἀρχαίων μυστῶν, οἵτινες εἰσερχόμενοι εἰς τὰς μυστηριακὰς τελετουργίας ὤφειλον νὰ προφέρουν ὡρισμένας λέξεις καὶ φράσεις, ἀκαταλήπτους διὰ τοὺς ἀμυήτους, ἐξ ὧν ἀνεγνωρίζοντο ὡς μεμυημένοι. Η. Π. Γ.

Digitized by Google

Κεραμωτὰ */Γωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Χουμερίου τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 133. Ε. Γ.

Κεραμωτὴ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Χρυσουπόλεως τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 297. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνεῖον. Παρὰ τὸ χωρίον ὑπάρχουν πλούσια ἰχθυοτροφεῖα. Α. Θ. Ι.

— **Κεραμωτὴ** *[Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Κορώνου τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νυμοῦ Κυκλάδων. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 286. Ι. Σ. Σ.

— **Κεραμωτὴ** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλοκεφάλι τῆ. ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928 192. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

— **Κεραμωτὴ** *Παραλ. Γεωγρ].* Ἐπικίνδυνος ἀμμώδης γλῶσσα τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς «κατὰ Θάσον θαλάσσης» (πλάτ. 40°50′ Β., μῆκ. 24°43′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos islands), 4 μίλλ. δυτικῶς τῆς ἐκβολῆς τοῦ Νέστου, ὀνομαζομένη ὑπὸ μὲν τῶν Εὐρωπαίων Kalamuti, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Κερεμιδλῆ.* Σ. Ε. Λ.

Κεραμωτὸν *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Καρβουνιάδων τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 166. Ι. Σ. Σ.

κεραμωτός, *—ή, —όν·* ὁ κεκαλυμμένος, ἐστεγασμένος μὲ κεράμους, κεραμιδωμένος.

Κέραν (Cerannus, Saint Céran). Ἐπίσκοπος Παρισίων. Διαδεχθεὶς τὸν Σιμπλίκιον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ′ αἰῶνος ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ τῶν Παρισίων, ἐφημίζετο ὡς ἀνυποκρίτως εὐσεβὴς ἀρχιερεὺς καὶ εἰς ἄκρον φιλάνθρωπος. Προήδρευσε τῆς ἐν Παρισίοις τῷ 614 συνελθούσης πέμπτης τοπικῆς συνόδου. Ἐτάφη παρὰ τὸν τάφον τῆς ἁγίας Γενεβιέβης, ἡ δὲ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 27 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Κερανιοῦ (Keraniou), ***Ἄγγελος-Μπὸν-Μαρία-Λερουὰ ντὲ* —.** Γάλλος συγγραφεὺς (1829—1882). Συνέγραψε πολλὰ θεατρικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἡ εὐγένεια ὑποχρεώνει» (1859), «Ἡ Ἰωάννα ποῦ γελᾷ καὶ ἡ Ἰωάννα ποῦ κλαίει» (1860), κωμῳδία μεταφρασθεῖσα καὶ ἑλληνιστὶ καὶ παιχθεῖσα πολλάκις, «Οἱ ὑπηρέται τῶν μεγάρων» (1860), «Οἱ ἀνύπανδροι σύζυγοι» (1862), «Ἕνα μυστικὸν κοριτσιοῦ» (1865) κ. ἄ.

κεραννύω, καὶ ***κεράννυμι,*** *ἀόρ. ἐκέρασα—ἐκεράσθην,* παρακ. παθ μετχ. ***κεκερασμένος·*** ἀναμιγνύω, ἑνώνω εἰς ἓν ἀδιαίρετον, ἀνακατεύω, ἰδίᾳ ἐπὶ ὑγρῶν, συγκιρνῶ

Κέραντα (τουρκ. *Κεράμ-Ντὰγ*) *[Γεωγρ.].* Ὑψηλὴ κορυφὴ τῆς Β. παραλίας τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου (ὕψομ. 3160 ποδῶν, πλάτ. 37°04′ Β., μῆκ. 28°10′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi) κατὰ τὸν λιμένα Ἂκ-Μποὺκ καὶ εἰς 9 μίλλ. Α. τῆς Κεράμου. Σ. Ε. Λ.

Κεραντὲλ (Kerandel), ***σημεῖον τοῦ* —.** Οὕτω καθορίζεται ἡ ὑπερβολικὴ αὔξησις τῆς αἰσθητικότητος τῶν κατὰ βάθος ἱστῶν τοῦ σώματος· οὕτω λ. χ. τὸ γεγονὸς τῆς στροφῆς κλειδὸς ἐντὸς τοῦ κλείθρου προκαλεῖ ὑπερβολικὸν ἄλγος εἰς τὴν παλάμην τῆς χειρός. Τὸ σημεῖον τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἐκδήλωσις ἐνάρξεως τῆς τρυπανοσωμιάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῆς νόσου τοῦ ὕπνου. Κατὰ συνωνυμίαν δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται καὶ *σημεῖον τῆς κλειδός.* Μ. Ν. Κ.

κεράπους (ὁ) (Cerapus) */Ζωολ./.* Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφιπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χηλουριδῶν,* περιλαμβάνον μικρὰ θαλάσσια μαλακόστρακα, μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ κυλινδρικόν, μὲ δύο χηλὰς ἐν εἴδει λαβίδων κατὰ ἄκρα τῶν δύο πρώτων ζευγῶν τῶν ποδῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κεράπους ὁ σωληνόμορφος* (Cerapus tubularis), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Κερὰρ (Quérard), ***Ἰωσὴφ-Μαρία.*** Γάλλος βιβλιογράφος (1797—1865). Ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις εἰς δέκα τόμους τὴν «Φιλολογικὴν Γαλλίαν» ἢ «Λεξικὸν βιβλιογραφικὸν τῶν ἐπιστημόνων, ἱστορικῶν καὶ συγγραφέων, ὡς καὶ ξένων συγγραφέων γραψάντων γαλλιστί, κυρίως κατὰ τὸν ΙΗ′ καὶ ΙΘ′ αἰῶνα», συμπληρωθὲν ἀργότερον διὰ τοῦ ΙΑ′ τόμου: «Διορθώσεις, προσθέσεις, ψευδώνυμοι καὶ ἀνώνυμοι συγγραφεῖς» (1854—1857) καὶ τοῦ ΙΒ′: «ΙΘ′ αἰὼν» (1859—1864). Μετ' ὀλίγον ἐξέδωκε τὸν πρῶτον τόμον τῆς «Συγχρόνου γαλλικῆς φιλολογίας» (1839) καὶ κατόπιν ἵδρυσε τὴν μηνιαίαν ἐπιθεώρησιν «Κεράρ, ἀρχεῖα φιλολογικῆς ἱστορίας, βιογραφίας καὶ γαλλικῆς βιβλιογραφίας», περιοδικὸν συμπλήρωμα τῆς «Φιλολογικῆς Γαλλίας» (1855 καὶ 1856), διακοπεῖσαν κατόπιν δίκης. Θ. Τ.

κεραργυρίτης (ὁ) (Kerargyrit) */Ὀρυκτολ./.* Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν χλωριοῦχον ἕνωσιν τοῦ ἀργύρου τοῦ τύπου $AgCl$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ κυβικοῦ συστήματος, ἀπαντᾷ δὲ εἰς συσσώματα κρυσταλλικὰ κατ' ἀδένας, ἢ κρυσταλλοφυῆ ὑπὸ μορφὴν σταλακτιτοειδῆ ἢ δενδροειδῆ. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 1—1½, εἰδικὸν βάρος 5,5—5,6, χρῶμα μαργαριτότεφρον, ὑποπράσινον, ὑποκίτρινον, ὑποκύανον ἢ μαῦρον καὶ λάμψιν στεατώδη, ἀδαμαντοειδῆ. Ὁ κεραργυρίτης ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον μετάλλευμα τοῦ ἀργύρου. Εὑρίσκεται ὡς προϊὸν μετουσιώσεως ἐντὸς τοῦ ἀνωτέρου καλύμματος τῶν φλεβῶν ἀργυρούχων μεταλλευμάτων (Freiberg, Johann-Georgenstadt, κ. ἄ), πολλαχοῦ τῶν κεντρικῶν καὶ νοτιοαμερικανικῶν Ἄνδεων, κατὰ τόπους δὲ ὡς ἐμπότισμα ἐντὸς ψαμμιτῶν (ἀργυροῦχος ψαμμίτης τοῦ Utah). Γ. Β.

κέρας, *—ατος* (τό)· κοιν. *κέρατο* (βλ. λ.): «κέρας βοός,—αἰγός», «ἐλάφεια κέρατα», «ταύριον κέρας»· || τὸ ἐκ κέρατος βοὸς ποτήριον καὶ συνεκδοχικῶς εἶδος ποτηρίου (ἀρχ.)· || μουσικὸν ὄργανον χρησιμο-

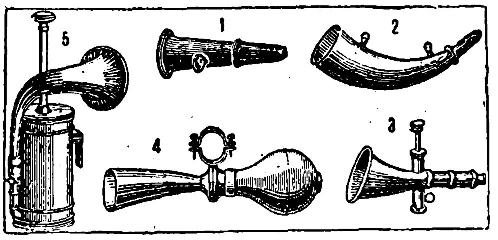

Κέρατα ὁδηγῶν καὶ ὀχημάτων.
[1=Εὐθὺ κέρας ὁδηγοῦ. 2=Κέρας κυρτόν. 3=Κέρας μὲ δύο τόνους. 4, 5=Κέρατα ὀχημάτων.]

ποιούμενον ἰδίᾳ ἐν τῷ στρατῷ (ἀρχ.)· || μεταφ., ἡ πτέρυξ τῆς παρατάξεως: «δεξιὸν—, ἀριστερὸν κέρας»· || σοφιστικὸς συλλογισμός: «εἴ τι οὐκ ἀπέβαλες, τοῦτο ἔχεις· κέρατα δὲ οὐκ ἀπέβαλες, κέρατα ἄρα ἔχεις»· || ναυτ., ὀβελὸς σιδηροῦς ἐξέχων τῆς νάρκης καὶ προκαλῶν, διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ προσκρούσεως, τὴν ἀνάφλεξιν τοῦ ἐναύσματος.

— [ΖΩΟΛ.] Καλεῖται *κέρας* ἡ σκληρὰ ἀπόφυσις, ἡ ἐκφυομένη ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ζῴων τινῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν θηλαστικῶν. Τὰ κέρατα ἐκφύονται συνήθως κατὰ ζεῦγος ἐπὶ ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ θηλαστικῶν ζῴων καὶ ἰδίως τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* καὶ ἔχουσι διάφορον μῆκος καὶ μορφήν. Εἶναι ἐπιδερμικαὶ ἐκφύσεις, ἀποτελούμεναι ἐκ μακροτάτων ἐλαστικῶν καὶ στερεῶν νηματίων, πυκνῶς καὶ στερεῶς μετ' ἀλλήλων συγκεκολλημένων. Ἄλλοτε εἶναι ὀστεώδους συστάσεως, ἄλλοτε ξυλοκερατώδους, ἄλλοτε κερατοστεώδους καὶ ἄλλοτε ὀστεώδους καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ δέρματος κεκαλυμμένου ὑπὸ τριχῶν.

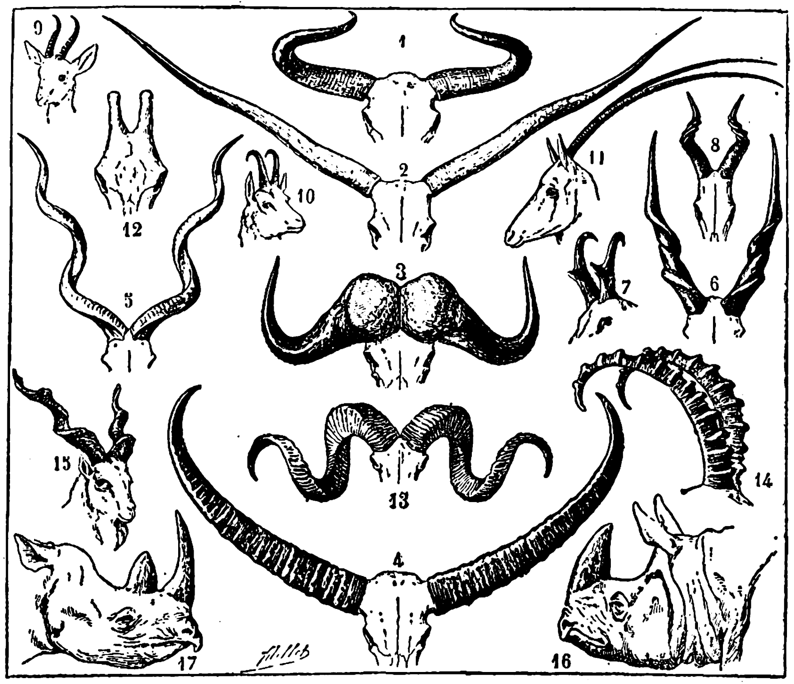

Διάφοροι τύποι κεράτων.
[1=Ὑάκτ. 2=Οὐγγρικοῦ βοός. 3=Βουβάλου τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. 4=Βουβάλου τοῦ ἀβησσυνιακοῦ 5=Τραγελάφου. 6=Ἐλάφου τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. 7=Δικρανοκερου. 8=Βουβάλου τοῦ κοινοῦ. 9=Γαζέλλας. 10=Αἰγάγρου. 11=Ὄρυγος. 12=Καμηλοπαρδάλεως. 13=Αἰγάγρου τοῦ Πηλίου. 14=Αἰγάγρου τοῦ χειροκτιοφόρου. 15=Αἰγὸς τῆς Μαρκχορίου. 16=Ρινόκερω τοῦ μονοκέρατος. 17=Ρινόκερω τοῦ διπλοκέρατος.]

Ὀστεώδους συστάσεως κέρατα ἔχουσι τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαφιδῶν,* ἤτοι αἱ *ἔλαφοι,* αἱ *δορκάδες,* ξυλοκερατώδους τὰ ζῷα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν *παχυδέρμων,* ὅπως ὁ *ρινόκερως.* κερατοστεώδους τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀντιλοπιδῶν,* ὡς ἡ *ἀντιλόπη,* ἡ *ἀντιλόκαρπα,* τῶν *βοϊδῶν,* ὡς ὁ *βοῦς,* τὸ *πρόβατον,* καὶ τέλος ὀστεώδους συστάσεως καὶ ὑπὸ τριχωτοῦ δέρματος περιβαλλόμενα ἔχουσιν ἡ *καμηλοπάρδαλις* κτλ. Τὰ κέρατα ἢ εἶναι μόνιμα, δηλαδὴ διατηροῦνται πάντοτε, ἢ πρόσκαιρα, δηλαδὴ πίπτουσι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ εἶτα πάλιν ἀναφύονται. Κέρατα ὁτὲ μὲν φέρουσιν ἀμφότερα τὰ γένη, ἄρρεν δηλαδὴ καὶ θῆλυ, ὁτὲ δὲ μόνον τὸ ἄρρεν. Μόνιμα εἶναι τὰ κέρατα τοῦ βοός, τοῦ προβάτου καὶ ἑτέρων τινῶν ζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν βοϊδῶν. Τὰ κέρατα ἀναφαίνονται καὶ εἰς αὐτὸ ἔτι τὸ ἔμβρυον ἀπὸ τῆς 6ης μέχρι τῆς 8ης ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς συλλήψεώς του, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ζῴων. Ταῦτα γίνονται κατάδηλα καὶ καθορίζονται ὑπὸ δύο ὀστεωδῶν κηλίδων ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, αἵτινες ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν θέσιν, ἐξ ἧς κατόπιν θὰ ἐμφανισθῶσι τὰ κέρατα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ ζῴου, ταῦτα ἔχουσι μορφὴν δύο διακεκριμένων δερμικῶν ἐπάρσεων. Αἱ περὶ τὰ τμήματα ταῦτα τρίχες ἐκφύονται ὑπὸ μορφὴν πυκνοῦ θυσάνου πρὸς τὰ ἄνω διευθυνομένου, τὰ ἐντὸς τῶν ἐξάρσεων τούτων διακλαδιζόμενα αἱμοφόρα ἀγγεῖα πολλαπλασιάζονται καὶ αὐξάνονται κατ' ὄγκον καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ περιοστέου ἐκκρίνει ὀστεώδη οὐσίαν, ἥτις σχηματίζει τὰς κερατώδεις ἶνας. Ἐφ' ὅσον αὐξάνονται αἱ δερμικαὶ αὗται ἐπάρσεις, σὺν τῇ ἡλικίᾳ τοῦ ζῴου, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ περιβάλλον αὐτὰς δέρμα λεπτύνεται καὶ τέλος σχάζεται, διὰ ν' ἀναφανῶσιν αἱ αἰχμαὶ τῶν κεράτων.

Ἀπὸ τῶν κεράτων διακρίνεται καὶ ἡ ἡλικία τῶν βοῶν, διότι ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἡλικίας των καὶ ἀνὰ πᾶν ἑπόμενον ἔτος προστίθεται ἐπὶ τοῦ κέρατος καὶ ἀνὰ εἷς δακτύλιος, ὥστε καταμετροῦντες τὸν ἀριθμὸν τῶν δακτυλίων πλέον δύο τοῦ κέρατος τοῦ βοὸς δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ἐπακριβῶς τὴν ἡλικίαν του. Δ. Ν. Π.

— [ΕΜΠΟΡΕΥΜ.] Εἰς τὸν ὅρον *κέρα (κέρατα)* τοῦ ἐμπορίου περιλαμβάνονται τὰ κέρατα τῶν μηρυκαστικῶν (ἰδίᾳ δὲ τοῦ βοός, ἀγελάδος καὶ βουβάλου) καὶ τοῦ ρινοκέρου ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ ἐν τῷ στόματι τῆς φαλαίνης κερατώδη ἐλάσματα (μπανέλλαι) ἀφ' ἑτέρου. Αἱ ὁπλαὶ τῶν ζῴων δὲν περιλαμβάνονται ἐν τῷ ὅρῳ τούτῳ, διότι προορίζονται δι' ἄλλας χρήσεις (κατασκευὴ κόλλας καὶ ζελατίνας). Τὰ ἀκατέργαστα κέρατα τῶν σφαγείων ἐμβαπτίζονται ἐν ὕδατι ἐπὶ 15—20 ἡμέρας πρὸς σῆψιν τῶν προσκεκολλημένων αὐτοῖς κρεάτων καὶ ἰνῶν, ὁπότε εὐκόλως ἀπαλλάσσονται τούτων. Μετὰ ταῦτα τίθενται ἐν ζέοντι ὕδατι ἐπὶ 15′ τῆς ὥρας διὰ νὰ μαλακώσουν. Κόπτονται κατὰ μῆκος εἰς δύο καὶ ἀφοῦ καθαρισθῇ τελείως τὸ ἐσωτερικὸν τούτων, μαλακύνονται διὰ ζέοντος ὕδατος. Θερμαίνονται ἐπ' ὀλίγον διὰ φλογὸς μὴ αἰθαλιζούσης καὶ τίθενται μεταξὺ δύο σιδηρῶν πλακῶν πρὸς συμπίεσιν καὶ ἐκπλάτυνσιν. Συμπιέζονται τοιουτοτρόπως ἐπ' ἀρκετὸν καὶ ἐμβαπτίζονται κατόπιν ἐν ψυχρῷ ὕδατι, ὁπότε θὰ διατηρήσουν τὸ δοθὲν αὐτοῖς πάχος. Κόπτονται κατόπιν εἰς φύλλα, τὰ ὁποῖα κατεργάζονται ἀναλόγως τῆς χρήσεως δι' ἣν προορίζονται. Τὰ κέρατα γίνονται διαφανῆ (transparentes) ἐὰν μετὰ τὴν δευτέραν διὰ ζέοντος ὕδατος μαλάκυνσιν θερμανθῶσιν ἐπὶ πυρᾶς ἀνθράκων, ξεσθῶσι πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν καέντων τμημάτων αὐτῶν, ἐμβαπτισθῶσιν ἐπὶ 2 ἡμέρας ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ κατόπιν ἐν θερμῷ (80°) πρὸς βραδεῖαν μαλάκυνσιν καὶ ἀφοῦ τέλος ἐμβαπτισθῶσι διὰ λίπους συμπιέζονται βραδέως μεταξὺ θερμῶν σιδηρῶν πλακῶν. Στοιβάζονται μετὰ ταῦτα ὑπὸ πίεσιν καὶ στιλβοῦνται πρὸς αὔξησιν τῆς διαφανείας αὐτῶν. Τὰ κέρατα τορνίζονται, πριονίζονται, ρινίζονται καὶ ἐκτυποῦνται διὰ μητρῶν (καλουπίων) εὐκολώτατα. Τὰ δὲ ὑπολείμματα τῶν κατεργασιῶν τούτων μαλακύνονται δι' ὕδατος, αὐτοσυγκολλῶνται διὰ συμπιέσεως καὶ μετὰ νέαν μαλάκυνσιν τίθενται εἰς μήτρας πρὸς κατασκευὴν κτενῶν. Ἀναλόγως κατασκευάζονται καὶ αἱ ταμπακιέραι. Ἀπὸ

Digitized by Google

λεπτὰς λεπίδας κεράτων κατασκευάζονται καὶ τεχνηταὶ μπανέλλαι.

Τὰ κέρατα, ἀφοῦ προηγουμένως λευκανθῶσι χημικῶς, δύνανται νὰ λάβωσι ποικίλα χρώματα δι' εἰδικῶν οὐσιῶν ἢ καὶ ν' ἀποκτήσωσι μεταλλικὴν ὄψιν. Τὰ ὑπολείμματα δὲ τῆς ὅλης κατεργασίας τῶν κεράτων, ὡς περιέχοντα 14 % ἄζωτον, χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς γεωργίας ὡς λιπάσματα. Αἱ μπανέλλαι τῆς φαλαίνης μαλακύνονται καὶ αὗται ὡς τὰ κέρατα καὶ κατόπιν κόπτονται εἰς λεπίδας διαφόρων παχῶν, αἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς τὴν κατασκευὴν κορσέδων, εἰς τὰς ὀμβρέλλας καὶ πρὸς διακόσμησιν εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν (marqueterie). Λόγῳ τῆς σπανιότητος καὶ μεγάλης τιμῆς τῶν μπανελλῶν ὑποκαθίστανται σήμερον διὰ τεχνητῶν τοιούτων ἢ ἐκ κεράτων (ὡς ἀνωτέρω) ἢ ἐξ εἰδικῶς σκληρυνθέντος καουτσοὺκ (μικρᾶς ὅμως ἀντοχῆς). Τὰ κέρατα βοῶν καὶ ἀγελάδων προέρχονται κατὰ κύριον λόγον ἐκ τῆς Ν. Ἀμερικῆς (Βραζιλίας, Οὐρουγουάης, Ἀργεντινῆς καὶ Χιλῆς) καὶ Ἀφρικῆς (Ἀκρωτηρίου), κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐκ τῆς Αὐστραλιας, Οὐγγαρίας, Γαλλίας κ.λ.π. Τὰ κέρατα τῶν βουβάλων προέρχονται ἐξ Ἰνδιῶν (Βομβάης, Μαδράς, Καλκούτας), Ἰνδοκίνας (Σαϊγκών), Σιὰμ (Βαγκὸκ) καὶ Μαλαϊκῆς χερσονήσου (Σιγγαπούρ). Αἱ σπουδαιότεραι ἀγοραὶ κεράτων ἐν Γαλλίᾳ εἶναι ἡ Χάβρη, Δουγκέρκη καὶ Μασσαλία. Πωλοῦνται κατὰ 100 τεμάχια, ἡ δὲ τιμή των ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ βάρους ἑκάστου καὶ τῆς προελεύσεως. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

—[ΑΡΧ.] Μὲ τὴν λέξιν *κέρας* ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι διάφορα ἀντικείμενα τῆς βιοτεχνίας, εἴτε διότι ταῦτα κατεσκευάζοντο ἐκ κέρατος ζῴου, εἴτε διότι εἶχον τὸ σχῆμα αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον, τὰ κέρατα τῶν θυσιαζομένων ταύρων, βοῶν, τράγων καὶ αἰγῶν προσεφέροντο ἐν τῷ φυσικῷ αὐτῶν σχήματι καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπεξεργασίας ὡς ἀναθήματα εἰς τοὺς θεούς. Ἐν Δήλῳ τὰ κέρατα τῶν εἰδωλοθύτων προσεφέροντο πρὸς διακόσμησιν τοῦ *Κερατίνου* λεγομένου βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ἱδρυθέντος, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ θεοῦ τοῦ φωτός. Κέρατα ἐπίσης προσεφέροντο ὡς ἀναθήματα καὶ εἰς τοὺς κερασφόρους θεοὺς καὶ ἡμιθέους τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, τὸν Πᾶνα, τοὺς Σατύρους, τὸν Βάκχον, τὸν Μινώταυρον. Κέρατα, πλήρη μάλιστα καρπῶν καὶ κεκαλυμμένα διὰ φύλλων, προσεφέροντο ἰδίως εἰς τὰς θεότητας ἐκείνας τοῦ πλούτου, ὡς τὴν Τύχην, τὸν Βάκχον, τὸν Πλούτωνα. καὶ διαφόρους ποταμίους θεους, οἵτινες ἕνεκα τῆς εὐνοίας αὐτῶν ἢ τῆς γονιμοποιοῦ δυνάμεως τῶν ὑδάτων των ἦσαν οἱ θεοί, οἵτινες ἐχάριζον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ *κέρας τῆς Ἀμαλθείας*, τὸ μυθολογικὸν δηλαδὴ ἐκεῖνο κέρας, τὸ ὁποῖον παρίσταντο κρατοῦντες οὗτοι εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Ἀλλὰ κέρας δὲν ἐκαλεῖτο μόνον τὸ οὕτω προσφερόμενον ὡς ἀνάθημα φυσικὸν κέρας τῶν ζῴων, τὸ ὁποῖον, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, οὐδεμίαν ἀπῄτει ἐπεξεργασίαν. Μὲ τὴν λέξιν ταύτην ἐκαλεῖτο καὶ μέγας ἀριθμὸς ἀντικειμένων κοινῆς χρήσεως, π. χ. ἓν εἶδος τόξου, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ φυσικοῦ κέρατος, ἀλλὰ κατεσκευάζετο συνήθως καὶ ἐκ τοιαύτης ὕλης. Οὕτω τὸ τόξον τοῦ Πανδάρου, τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λυκίων, ὅστις ἐπλήγωσε δι' αὐτοῦ ἐν Τροίᾳ τὸν Μενέλαον, ἐκαλεῖτο καθ' Ὅμηρον κέρας, διότι ἦτο κατεσκευασμένον ἐκ τῶν κεράτων ἀγρίας αἰγός. Κέρατα ἐκαλοῦντο ἐπίσης καθ' Ἡρόδοτον καὶ οἱ δύο πήχεις τῆς λύρας, τὰ δύο δηλαδὴ ὑψωμένα ἄκρα τῆς λύρας, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι κατεσκευάζοντο ἀρχικῶς ἐκ κέρατος ζῴου. Τοιοῦτον εἶδος λύρας εὑρέθη ἐν Μυκήναις καὶ κοσμεῖ νῦν τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Λίθινον κέρας (ρυτόν).

Ἀττικὸν ρυτὸν (κεράτιον)

Ἀλλὰ τὰ κατ' ἐξοχὴν ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἦσαν δύο: ἓν εἶδος ποτηρίου καὶ ἓν εἶδος μουσικοῦ ὀργάνου. Τὸ ποτήριον τοῦτο ἐκαλεῖτο κέρας, διότι εἶχεν ἁπλῶς τὸ σχῆμα τοῦ κέρατος βοός, κατεσκευάζετο ὅμως ἐκ πηλοῦ ἢ μετάλλου. Πλεῖστα τοιαῦτα ποτήρια εὑρέθησαν ἐν Κυρήνῃ καὶ Μυκήναις. Κατὰ τὸν Αἰσχύλον παρ' Ἀθηναίῳ, οἱ Περραιβοὶ μετεχειρίζοντο τοιούτου σχήματος ποτήρια ἐξ ἀργύρου καὶ μὲ χρυσωμένα τὰ χείλη. Τοιαῦτα ποτήρια τοῦ Ε' αἰῶνος εὑρίσκονται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως. Γνωρίζομεν ἐπίσης ἐξ ἐπιγραφῶν, ὅτι τοιαῦτα ποτήρια ὑπῆρχον ἀφιερωμένα ὡς ἀναθήματα εἴς τε τὸν Δία Σωτῆρα τῆς Ὀλυμπίας καὶ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Διδυμαῖον. Τὰ ἀρχαιότερα τῶν ποτηρίων τούτων ἔχουσι τὸ σχῆμα τοῦ φυσικοῦ κέρατος, φέρουσιν ὅμως ὡς ἀπόφυσιν κατὰ τὸ κάτω ἄκρον πλαστικῶς ἐπεξειργασμένην κεφαλὴν ἀνθρώπου ἢ ζῴου. Εἰς τὰ ὑστερώτερα δείγματα τοῦ εἴδους τούτου ἡ κεφαλὴ τοῦ ζῴου καταλαμβάνει τὸ κύριον σῶμα τοῦ δοχείου, τὰ χείλη δὲν χρησιμεύουσι διὰ τὸν σκοπόν των, ὁ δὲ οἶνος ἐκρέει διά τινος ὀπῆς εὑρισκομένης ἐντὸς τοῦ κάτω ἄκρου Τὸ ποτήριον τοῦτο ὀνομάζεται ἄλλως *ρυτόν*. Ἐπιγραφή τις ἐκ Δήλου ὀνομάζει ἓν ρυτὸν ἐκ Χίου δίκρουνον, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ἡ Χίος ἦτο ὁ τόπος τῆς προελεύσεως ἑνὸς ἰδιαιτέρου εἴδους ρυτοῦ. Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τοῦ εἴδου τούτου τοῦ ποτηρίου ἔγκειται ἐν τῷ παναρχαίῳ ἐθίμῳ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος, τῆς χρησιμοποιήσεως δηλονότι ὡς ποτηρίων κεράτων ζῴων. Τοιαύτη ὅμως ὑπῆρξε κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα καὶ ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τοῦ συμβολικοῦ *κέρατος τῆς ἀφθονίας*. Τούτου ἕνεκα τὸ ρυτὸν συγχέεται πολλάκις μετὰ τοῦ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας, διότι ἀμφότερα ἔσχον τὴν αὐτὴν καταγωγὴν καὶ εἶναι ἀμφότερα δύο παρόμοια δοχεῖα. Ἀλλὰ τὸ μὲν ρυτὸν διετήρησε τὸν ἀρχικόν του σκοπὸν ὡς χρησίμου σκεύους, τὸ δὲ δεύτερον, ἀποβὰν σύμβολον εὐφορίας καὶ ἀφθονίας, ἔλαβε, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸ συμβολικὸν σχῆμα τοῦ κέρατος μὲ καρποὺς καὶ φύλλα, τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι τὰ χείλη του, καὶ ὠνομάσθη πρὸς διάκρισιν, κέρας τῆς ἀφθονίας. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος τοῦ κέρατος ὡς ποτηρίου μὲ τοὺς καρποὺς καὶ τὰ φύλλα φαίνεται ὅτι ἐδήλου τὴν ἰδέαν τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐμαρείας, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ πόμα καὶ οἱ καρποὶ τῆς γῆς ἤρκουν διὰ τὴν κυρίαν τροφὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τοιοῦτον ἀντικείμενον, προσφερόμενον ὡς ἀνάθημα εἰς θεότητα, ἐξέφραζε συμβολικῶς τὴν ἕνωσιν τῶν πρὸς συντήρησιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐπιτηδείων. Καὶ ὡς τοιοῦτον ἔδει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἓν τῶν συμβόλων καὶ γνωρισμάτων τῶν θεῶν ἐκείνων, οἵτινες διανέμουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εὑρίσκομεν τὴν παράστασιν τοῦ κέρατος τούτου μεταξὺ τῶν παναρχαίων παραστάσεων τῆς πλαστικῆς.

Κέρας ἀφθονίας τοῦ Πνεύματος τοῦ Διὸς καὶ κέρας ἀφθονιας τοῦ Νειλου.

Κέρας-σάλπιγξ.
[Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον.]

Ὁ Παυσανίας λέγει, ὅτι ὁ γλύπτης Βούπαλος ἐκ Χίου κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ἔκαμε διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Σμύρνης ἄγαλμα τῆς Τύχης φερούσης πόλον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ κρατούσης διὰ τῆς χειρὸς «τὸ καλούμενον Ἀμαλθείας κέρας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων». Ἀξιοπαρατήρητον, ἐν τούτοις, εἶναι ὅτι ἐπὶ τῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, αἱ δύο θεότητες, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦτον —ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἡρακλῆς— σπανίως φαίνονται. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο πρωϊμώτατα μετετέθη εἰς χεῖρας τῶν θεῶν, οἵτινες ἀντεπροσώπευον καλύτερον τὴν κατοχὴν τῶν γηΐνων ἀγαθῶν, ὡς ὁ Βάκχος, οἱ ποταμοὶ κλπ. Τὴν πλέον χαρακτηριστικὴν ἀπόδειξιν τῆς παρατηρήσεως ταύτης παρουσιάζει τὸ ὡραῖον ἀνάγλυφον τοῦ μουσείου Latran, ὅπου ἡ Ἀμάλθεια ποτίζει Σάτυρον ἢ τὸν Πᾶνα ἐκ τοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας, τὸ ὁποῖον παρίσταται ὡς ρυτόν. Τὴν αὐτὴν σύγχυσιν τοῦ ρυτοῦ καὶ τοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας παρουσιάζουσι καὶ πολλαὶ παραστάσεις τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις κρατεῖ ἁπλῶς μέγα κέρας. Τὴν μεγαλυτέραν ὅμως ἀπόδειξιν τῆς συγχύσεως καὶ ταυτίσεως ρυτοῦ καὶ κέρατος ἀφθονίας παρέχει τὸ χάλκινον δοχεῖον, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸ Corneto τῆς Ἰταλίας. Ὁ Βάκχος, ἢ ἀκόλουθός τις τοῦ θεοῦ τούτου, κρατεῖ θύρσον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ ὑψώνει διὰ τῆς ἄλλης μικρὸν ρυτὸν πλῆρες καρπῶν. Οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα δύναται νὰ ἀποδείξῃ σαφέστερον τὴν ἐπικρατήσασαν σύγχυσιν μεταξὺ ρυτοῦ καὶ κέρατος ἀφθονίας, διότι τὸ δοχεῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κρατεῖ ὁ Διόνυσος, εἶναι καθαρὸν ρυτὸν ἀπολῆγον εἰς πτερωτὴν σφίγγα καὶ τὸ ὁποῖον ὅμως μεταβάλλεται ἀμέσως εἰς κέρας ἀφθονίας, χάρις εἰς τοὺς καρπούς, οἵτινες κοσμοῦσι τὸ χεῖλος αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα τὸ ἐν σχήματι κέρατος δοχεῖον ἐκαλεῖτο ρυτὸν μὲν ὅταν ἐκοσμεῖτο διὰ παραστάσεως κεφαλῆς, κέρας δ' ἀφθονίας ὅταν ἔφερε καρποὺς καὶ φύλλα. Τοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας ὑπάρχουσιν ἄπειροι τύποι, ἰδίως κατὰ τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴν περίοδον, διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ κερας, τεῖνον ν' ἀποβῇ διακοσμητικὸν σύμβολον, ἔλαβε ποικίλους σχηματισμούς.

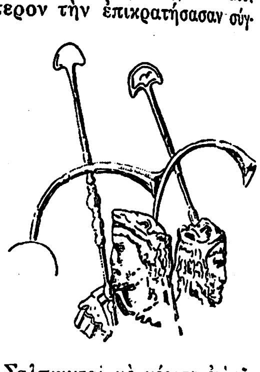

Σαλπιγκταί μὲ κέρατα ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Τραϊανοῦ.

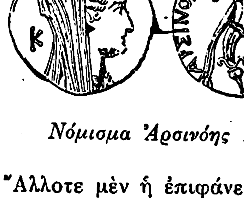

Νόμισμα Ἀρσινόης Β'.

Ἄλλοτε μὲν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κέρατος εἶναι κεκοσμημένη δι' ἀραβουργημάτων ἢ ραβδώσεων ἢ σπειρῶν, ὡς τὸ ὡραῖον κέρας τῆς ἀφθονίας, τὸ ὁποῖον κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα ὁ νεαρὸς θεὸς ὁ ἐκπροσωπῶν τὸ Πνεῦμα τοῦ Διὸς ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ρώμης· ἄλλοτε δὲ τὸ κέρας κοσμεῖται μὲ δύο ταινίας δεδεμένας κατὰ τὸ πλέον ἐξωγκωμένον μέρος αὐτοῦ, κάτωθεν τοῦ στομίου, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα πίπτουσιν ἑκατέρωθεν. Ἡ τέχνη τῆς πλαστικῆς ἐπενόησεν ἀπειρίαν ποικιλιῶν πρὸς διακόσμησιν τοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας, πολλὰ τῶν ὁποιων κατεσκευάζοντο ἐκ πολυτίμων μετάλλων. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ τραγικὸς ἠθοποιὸς κατὰ τὴν πομπὴν τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδελφέως ἐκράτει κέρας ἐκ χρυσοῦ. Ὁ Πλίνιος λέγει, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος ἀφιέρωσεν εἰς ναόν τινα κέρας χρυσοῦν πεποικιλμένον μὲ πολυτίμους λίθους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ περίφημος δακτυλιόλιθος τοῦ Πολυκράτους, τοῦ τυράννου τῆς Σάμου. Ἐξ ἄλλου, οἱ καρποὶ οἱ ὁποῖοι ἐπλήρουν τὸ στόμιον ἦσαν συνήθως τὸ μῆλον ἢ ἡ ροιὰ καὶ σταφυλαί, αἵτινες ἐξεχείλιζον κρεμάμεναι ἑκατέρωθεν, πλαισιοῦσαι ἐπιχαρίτως τοὺς ἐν τῷ μέσῳ καρπούς. Ἐνίοτε ἐν μέσῳ τῶν καρπῶν τούτων ὑψοῦται καὶ κυριαρχεῖ αὐτῶν, ἀνερχόμενος ἐκ τοῦ κέντρου, κῶνος ἢ πυραμίς. Τοὺς τύπους τοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας γνωρίζομεν ὄχι μόνον ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς ἀγγειογραφίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν νομισμάτων.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ κέρατος ἐπὶ νομισμάτων παρουσιάζεται κατὰ τὸ 308 π. Χ. μὲ τὴν ὡραίαν σειρὰν τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλα νομίσματα φέροντα τὸ κέρας ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας εἶναι τὰ νομίσματα τῆς Κερκύρας καὶ τοῦ Βυζαντίου τῆς Θράκης τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἀλλὰ τοὺς ὡραιοτέρους τύπους τοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρουσιάζουσιν ἀναντιρρήτως τὰ νομίσματα τοῦ Πτολεμαίου Φιλαδέλφου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης. Ἡ συνήθεια δὲ αὕτη τῆς παραστάσεως τοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας ἐπὶ νομισμάτων διετηρήθη μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὁπότε, ἀναγνωρισθείσης πλέον ὁριστικῶς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὸ κέρας τῆς ἀφθονίας χάνει τὸν συμβολικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διακοσμητικῶν θεμάτων, ἄνευ ἰδιαιτέρας πλέον σημασίας ἢ σπουδαιότητος.

Τὸ κέρας, ὡς μουσικὸν ὄργανον, ἦτο ἐν χρήσει ἰδίως κατὰ τὰς ἐκστρατείας· ἐχρησιμοποιεῖτο ὅμως καὶ κατὰ τὰς συνελεύσεις τῆς Ρώμης, κατὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, κατὰ τὰς κηδείας καὶ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθεάτρου. Παρὰ Ρωμαίοις ὠνομάζετο cornu πρὸς διάκρισιν ἀπὸ ἄλλων εἰδῶν μουσικῶν ὀργάνων, φαίνεται δὲ βέβαιον, ὅπως δεικνύει καὶ ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως, ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ κέρατος τοῦ ζῴου, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο καὶ οἱ ποιμένες διὰ νὰ συνάγωσι τὰ ποίμνιά των. Πρωϊμώτατα ὅμως τὸ ὄργανον τοῦτο κατεσκευάζετο ἐκ μετάλλου, τὸ δὲ σχῆμά του ἀπέβη ὀλίγον διάφορον τοῦ σχήματος τοῦ κέρατος ταύρου. Τὴν καλυτέραν βεβαιότητα περὶ τούτου μᾶς παρέχουσι πολλὰ μνημεῖα μὲ σχετικὰς παραστάσεις. Οὕτως, ἐπὶ ἑνὸς ἐπιτυμβίου ανα-

Digitized by Google

λόφου τῆς Ρώμης βλέπομεν τὴν εἰκόνα ἀνδρὸς ὀνόματι M. Julius Victor, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὸ σωματεῖον τῶν σαλπιγκτῶν, νὰ κρατῇ ἐν τῇ μιᾷ χειρὶ τὸ Cituus (εἶδος μουσικοῦ ὀργάνου), καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ τὸ κέρας, τὸ ὁποῖον, ὡς παρίσταται, εἶναι εἶδος σάλπιγγος λίαν κεκυρτωμένης καὶ ἐχούσης εἰς τὸ κέντρον ράβδον ἑνοῦσαν τὰ δύο ἄκρα τῆς διαμέτρου, ὥστε ὁ μὲν κύκλος νὰ εἶναι στερεός, ἀνέτως δὲ νὰ φέρεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ στρατιώτου. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς στρατιωτικῆς σάλπιγγος εἶχεν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ ἡ ἰδιαιτέρα κατηγορία τῶν λεγομένων cornicines, τῶν ὁποίων τὸ σάλπισμα ἐσήμαινε τὴν διαταγὴν τῆς προελάσεως τῶν σημαιῶν ἢ τὴν τῆς καταθέσεως. Ἡ κεντρικὴ ράβδος, ἥτις σχηματίζει τὴν διάμετρον, εἶναι καὶ αὐτὴ κατεσκευασμένη ἐκ μετάλλου καὶ κεκοσμημένη διὰ μικρῶν ρομβοειδῶν ἀναγλύπτων κύκλων, συνήθως δὲν προεκβάλλει ἐκ τῆς κυρτότητος τοῦ κέρατος, ἐνίοτε ὅμως ἐξέρχεται πολὺ ὑψηλὰ ἐν σχήματι μακρᾶς λόγχης ἀπολήγούσης εἰς ἡμισέληνον. Τὸ πρῶτον σχῆμα, τὸ καὶ πλέον σύνηθες, διετηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Οἱ cornicines ἐν Ρώμῃ ἀπετέλουν ἴδιον σωματεῖον, ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς ὅλας τὰς ψηφοφορίας, καλοῦντες τὸν λαὸν διὰ σαλπισμάτων νὰ συναθροισθῇ. Δὲν ὑπῆρχε δὲ θρησκευτικὴ ἢ δημοσία τελετή, ὅπου τὸ μουσικὸν τοῦτο ὄργανον νὰ μὴ εἶχε τὴν θέσιν του. Τὸ εὑρίσκομεν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Βακχείων (Bacchanales) συνοδεῦον μὲ τοὺς βραχνοὺς καὶ βαθεῖς τόνους του τὰ ᾄσματα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ κατὰ τὰς κηδείας καὶ τοὺς γάμους. Τέλος, κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθεάτρου, αἱ διάφοροι πράξεις τῆς παραστάσεως ἀνηγγέλλοντο διὰ σαλπισμάτων, ὅπου τὸ κέρας ἔπαιζε, φαίνεται, τὸν πρωτεύοντα ρόλον, διότι ἐπὶ μιᾶς ὡραίας τοιχογραφίας τῆς Πομπηΐας, πλησίον ὁμάδος μονομάχων, οἵτινες φαίνονται ὅτι περικυκλοῦσι νικητὴν πρὸς τὸν ὁποῖον Νίκη προφέρει στέφανον, βλέπομεν ἄλλον τινὰ μονομάχον ἐν πανοπλίᾳ, κρατοῦντα κέρας καὶ σαλπίζοντα ἀναμφιβόλως σάλπισμα πρὸς τιμὴν τοῦ εὐτυχοῦς νικητοῦ.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

—[ΜΟΥΣ.] Ἐκαλεῖτο *κέρας* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων κυρίως πνευστὸν ὄργανον συγγενὲς πρὸς τὴν σάλπιγγα καὶ τὴν βυκάνην, κατασκευαζόμενον ἀρχικῶς ἐκ κέρατος βοός. Ἡ ἀρχαιοτέρα μνεία περὶ τοῦ ὀργάνου τούτου εὕρηται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς «Ἐξόδου» (ιθ' 13 καὶ 16), ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ *κερέν*, ὀργάνου ἐκ κέρατος βοός, κοίλου καὶ κεκαμμένου, συγγενοῦς δὲ πρὸς τὸ *σοφὰρ* (εἶδος σάλπιγγος). Τὰ ἰνδικὰ ἔπη ὁμιλοῦσιν ὁμοίως περὶ τοῦ κέρατος *(σριγκά)*, ὡς ὀργάνου κατ' ἐξοχὴν ἀγαπωμένου ὑπὸ τοῦ θεοῦ Σιβὰ καὶ κατεσκευασμένου ἐκ κέρατος ἀγελάδος, ἐξ οὗ ἔχει ἀφαιρεθῆ τὸ λεπτὸν ἄκρον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζῃ ἐπιστόμιον. Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ὀλίγον ἀγαπῶντες τὰ θορυβώδη ὄργανα, ἐχρησιμοποίησαν ἐπίσης τὸ κέρας, κυρίως διὰ τὰ στρατιωτικὰ προστάγματα. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει, ὅτι εἶναι εὕρημα τῶν Τυρρηνῶν, τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἐνισχύουν αἱ παραστάσεις τῶν ἐτρουσκικῶν ἀγγείων. Μεγάλως ἐχρησιμοποίουν τὸ κέρας καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Τὰ κυκλικοῦ σχήματος χαλκᾶ ὄργανα (cornu), ἅτινα μετεχειρίζοντο οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται, ἔχουσι μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὸ διὰ πλουσίων ἀναγλύφων κεκοσμημένον ἰνδικὸν κέρας *σριγκὰ-νούρσιγκ* ἢ *καχάλαϋ*, ὅπως καὶ τὸ κατὰ τὸν μεσαίωνα παρεμφερὲς εἰς σχῆμα S ὄργανον εἶναι καθ' ὅλα σχεδὸν ὅμοιον πρὸς τὸ *ρανὰ-σριγκὰ* τῶν Ἰνδιῶν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ χρῆσις τοῦ κέρατος ἐγενικεύθη· κατεσκευάζετο δὲ τοῦτο ἐκ κέρατος βοὸς ἢ βουβάλου, ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἐξ ἐλεφαντόδοντος κέρατα, κεκοσμημένα διὰ πλουσίων γλυφῶν καὶ φερόμενα ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ γαλλικὸν olifant ἢ oliphant. Τὰ κέρατα τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἐξαιρετικοῦ μεγέθους, φθάνοντα ἐνίοτε μέχρις ἑνὸς μέτρου καὶ 50 ἑκ. Ἀλλὰ τὰ ὄργανα ταῦτα ὠχριοῦν πρὸ τοῦ θρυλικοῦ κέρατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κολοσσιαίου μεγέθους, δι' οὗ ἐγίνοντο τὰ προσκλητήρια τῶν στρατιωτῶν καὶ ὅπερ ἀντήχει εἰς ἀπόστασιν 100 σταδίων. Τὸ ὑπὸ τοῦ Βίρδουγκ, περὶ τὸ 1511, περιγραφόμενον κέρας ἦτο μικροῦ μεγέθους, ἐνῷ τὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐμφανιζόμενα εἶναι μεγάλα μετάλλινα σπειροειδῆ ὄργανα, μείναντα ἐν χρήσει μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ γνωστὰ ὡς *σαρακηνὰ* ἢ *τουρκικὰ* κέρατα. Τὸ συγγενὲς πρὸς τὸ σημερινὸν μετάλλινον κυκλικὸν ὄργανον εὕρηται ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος· φέρει πολλάκις καὶ τὸ ὄνομα *κυνηγετικὴ σάλπιγξ* (trompe de chasse), οἷα εἶναι ἡ τῷ 1637 ὑπὸ τοῦ Μερσὲν (Mersenne) περιγραφεῖσα, ἥτις εἶχε μῆκος 7 ποδῶν καὶ ἔπαιζε εἰς τὸν τόνον τοῦ ρέ. Τὸ καθ' αὐτὸ *κυνηγετικὸν κέρας* συναντῶμεν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, τῷ δὲ 1680 εἰς τὰ κυνηγέσια τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐμφανίζεται τὸ σημερινὸν κυκλικὸν κέρας, ὅπερ ἑλισσόμενον κατὰ ἕνα κύκλον καὶ ἥμισυ ἐξαποστέλλει τὸν ἦχον πρὸς τὰ ὀπίσω τοῦ σαλπίζοντος. Τὸ κέρας εἰς ρέ, μετὰ δύο κύκλων καὶ ἡμίσεος, ἐμφανίζεται τῷ 1721 ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τῆς γαλλικῆς αὐλῆς. Τριάκοντα ἔτη ἀργότερον εὑρίσκομεν ἐν Ρωσίᾳ τὴν ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ Μάρτς καταρτισθεῖσαν ὀρχήστραν ἐκ κεράτων, ἥτις ἀρχικῶς ἠρίθμει 37 μουσικούς, ἀργότερον 49 καὶ τέλος 64. Ἕκαστος τῶν μουσικῶν τούτων ἔπαιζεν ἕνα μόνον φθόγγον, ἡ δὲ προκαλουμένη ἐντύπωσις ἦτο καταπληκτική.

Τὸ σύγχρονον κέρας. Τὸ σύγχρονον *ἁπλοῦν* ἢ *ἁρμονικὸν κέρας* ἀποτελεῖται ἐκ μακροτάτου σωλῆνος περιελισσομένου, οὗτινος τὸ παρὰ τὸ ἐπιστόμιον ἄκρον, ὅπερ εἶναι λίαν στενόν, βαίνει εὐρυνόμενον πρὸς τὸν κώδωνα. Τὸ μῆκος τοῦ σωλῆνος τούτου εἶναι διὰ τὸ μικρότερον κέρας εἰς σι ὕφεσις ὀξύ, 2 μέτρα καὶ 95, διὰ τὸ εἰς σι ὑφ. βαρύ, 5 μέτρα καὶ 90, διὰ τὸ περισσότερον ἐν χρήσει κέρας εἰς φα, 3 μέτρα καὶ 939. Λόγῳ τοῦ μεγάλου του μήκους ἡ ἔκτασις τοῦ κέρατος εἶναι σημαντική, ὑπερβαίνουσα τὴν τῶν λοιπῶν χαλκίνων. Ἐξαιρουμένου τοῦ πρώτου ἁρμονικοῦ φθόγγου:

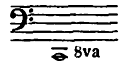

ὅστις εἶναι σχεδὸν πάντοτε δυσεκτέλεστος, ἡ σειρὰ τῶν ὑπολοίπων φυσικῶν ἢ ἁρμονικῶν φθόγγων τοῦ κέρατος εἶναι:

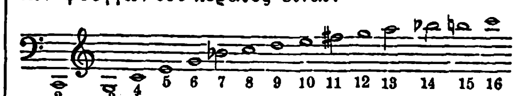

Εὔθισται, δι' ἀγνώστους φθόγγους, ὁ βαρύτερος ἁρμονικὸς φθόγγος:

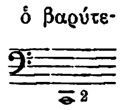

νὰ γράφηται εἰς τὸν γνώμονα τοῦ φα· ὁλόκληρος δὲ ἡ κλῖμαξ τοῦ προτύπου κέρατος εἰς ντο ἀντηχεῖ μίαν ὀγδόην βαρυτέραν τῶν σημειουμένων φθόγγων. Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν ἐμβόλων, τὰ μεταξὺ τῶν *ἀνοικτῶν φθόγγων* (ὡς λέγονται οἱ φυσικοί, ἁρμονικοὶ φθόγγοι) κενὰ συνεπληροῦντο διὰ τῶν λεγομένων *κλειστῶν φθόγγων*, οἵτινες ἐπετυγχάνοντο διὰ τῆς εἰς τὸν κώδωνα εἰσαγωγῆς τῆς χειρός. Ἡ τοιουτοτρόπως καθ' ἡμιτόνιον ἢ τόνον βάρυνσις ἑνὸς ἀνοικτοῦ φθόγγου ἦτο πάντοτε ἐπισφαλής· διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ ἐκτελεσταὶ προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὴν ἐκπομπὴν τοῦ ἤχου δι' ἀναλόγου πιέσεως τῶν χειλέων ἐπὶ τοῦ ἐπιστομίου. Ἐπισφαλεῖς εἶναι ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν ἀνοικτῶν φθόγγων οἱ: σι ὑφ.^{7}, φα δίεσις^{11}, λα^{13}, σι ὕφεσις^{14}. Ἡ διὰ τεχνητῶν μέσων προσπάθεια πρὸς ἐπίτευξιν χρωματικῆς κλίμακος διὰ τοῦ φυσικοῦ κέρατος καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν πηγάζουσαι δυσκολίαι ἠνάγκαζον τοὺς μουσικοὺς ἢ νὰ μεταχειρίζωνται πλείονα κέρατα, εἰς διαφόρους τόνους, ἢ νὰ ἐπιμηκύνουν ἢ ἐπιβραχύνουν τὸν ἠχητικὸν σωλῆνα διὰ τῶν λεγομένων *ἀνταλλακτικῶν σπειρῶν* ἢ *τόνων* (corps de réchange), προσαρμοζομένων εἰς τὸν γενικὸν κύκλον τοῦ ὀργάνου. Διὰ τῶν σπειρῶν τούτων ὁλόκληρος ἡ φυσικὴ κλῖμαξ τοῦ κέρατος μετετοπίζετο ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἢ τὸ βαρύτερον. Ἐκ τῶν 16 ἀνταλλακτικῶν σπειρῶν ἢ τόνων αἱ περισσότερον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς κλασσικοῖς εἶναι αἱ ἑξῆς:

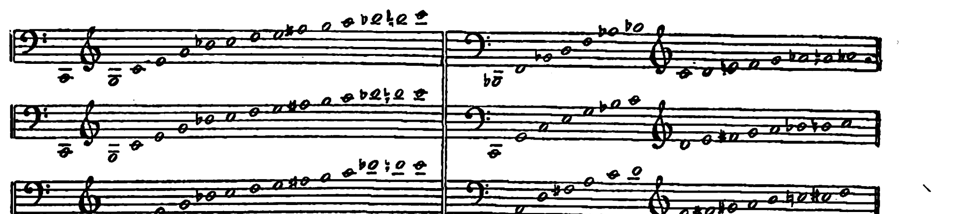

Ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ χρησιμοποιοῦνται συνήθως 2 ἢ 4 κέρατα. Λόγῳ τῆς δυσκολίας ὅπως ὁ αὐτὸς μουσικὸς ἐκτελέσῃ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ὁλόκληρον τὴν κλίμακα τοῦ ὀργάνου, εὔθισται ὅπως ὁ πρῶτος (ἢ ὁ τρίτος) κεραύλης παίζῃ τοὺς ὀξεῖς φθόγγους μιᾶς συνθέσεως, ἐνῷ ὁ δεύτερος (ἢ ὁ τέταρτος) παίζει τοὺς βαρεῖς. Αἱ προφυλάξεις αὗται δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν προκειμένου διὰ τὰ σόλα δεξιοτεχνίας ἢ τὰ κοντσέρτα διὰ κέρας. Οἱ κλειστοὶ φθόγγοι, ἀνακαλυφθέντες τὸ πρῶτον περὶ τὸ 1753 ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ μουσικοῦ Χάμπελ (Hampel), ἂν καὶ συμπληροῦντες τὰ κενὰ τοῦ φυσικοῦ κέρατος:

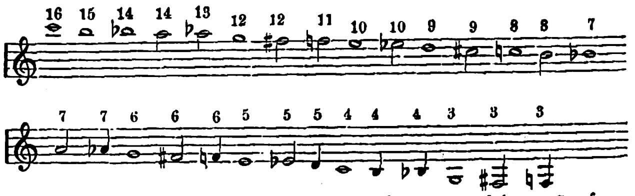

διακρίνονται σαφῶς τῶν ἀνοικτῶν, λόγῳ τῆς ὑποκώφου καὶ πεπνιγμένης ἠχητικότητός των. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς χροιᾶς ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὴν κυριωτέραν γοητείαν τοῦ φυσικοῦ κέρατος, ἥτις διαρκῶς ἐκλείπει ἀφ' ἧς τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ κέρας μετ' ἐμβόλων.

Οἱ τρίλλοι, ἐξαιρετικῆς πάντοτε δυσκολίας, χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν τοῦ ὀργάνου καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τῶν ἑξῆς φθόγγων:

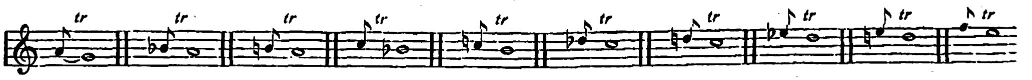

Τὸ κέρας, λόγῳ τῆς γλυκύτητος τοῦ ἤχου καὶ τοῦ ποιητικοῦ του χρώματος, ἀπετέλεσεν ἀνέκαθεν ἕνα ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων παραγόντων τῆς ὀρχήστρας. Ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτατα ὑπὸ τῶν συνθετῶν εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δασῶν καὶ τῆς εἰδυλλιακῆς γαλήνης. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ζωηρὸς καὶ μεταλλικός του ἦχος δύναται ἀπολύτως νὰ ζωγραφήσῃ τόσον τὰ δραματικὰ ὅσον καὶ τὰ ἄγρια συναισθήματα. Αἱ ποικίλαι αὗται ἰδιότητες ἔδωκαν εἰς τὸ κέρας τὴν θέσιν ἐνδιαμέσου ὀργάνου μεταξὺ ξυλίνων καὶ χαλκίνων πνευστῶν. Οἱ ὡραιότεροι ἦχοί του εἶναι οἱ κεντρικοί, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐμπιστεύονται συνήθως οἱ μουσουργοὶ τὰς ὡραίας καὶ ποιητικὰς μελῳδίας. Ὁλοκλήρου τῆς ἐκτάσεως γίνεται ἀφ' ἑτέρου χρῆσις εἰς τὰς κυνηγετικὰς κλήσεις καὶ εἰς τὰς ἡρωϊκὰς καὶ ἀγρίας σκηνάς, ὁπότε, πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου, συχνάκις ζητεῖται παρὰ τοῦ ἐκτελεστοῦ νὰ κρατῇ ὑψηλὰ τὸν κώδωνα τοῦ ὀργάνου pavillon en l' air). Τὸ κέρας, ἂν καὶ ἀρχαιότατον ὄργανον, ἐνεφανίσθη σχετικῶς ἀργὰ εἰς τὴν ὀρχήστραν. Τῷ 1639 ὁ Καβάλλι εἰς τὸ μελόδραμμα «Le Nozze di Teti e di Peleo» μεταχειρίζεται 4 κέρατα· τῷ 1664 ὁ Τοῦλλυ εἰς τὴν «Πριγκίπισσαν τῆς Ἤλιδο.» παρουσιάζει πέντε. Ὁ Μπὰχ καὶ ὁ Χαῖνδελ ἐλάχιστα τὸ χρησιμοποιοῦν καὶ μόνον περὶ τὸ 1760, διὰ τοῦ Χάϋδν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ὄργανον τοῦτο ἔλαβε τὴν σημαίνουσαν θέσιν, ἣν ἔκτοτε διατηρεῖ. Ἐκ τῶν λοιπῶν, ὁ Μπετόβεν μετεχειρίσθη τελειότερον ὅλων τὴν κλίμακα τῶν χρωμάτων τοῦ κέρατος, ἐνῷ ὁ Βέμπερ ἐμπιστεύεται εἰς αὐτὸ τὰς ρωμαντικωτέρας καὶ ποιητικωτέρας σκηνὰς τῶν ἔργων του.

Μολονότι μουσουργοί τινες δίδουσιν ἀκόμη τὴν προτίμησιν εἰς τὸ φυσικὸν κέρας, τοῦτο γενικῶς ἔχει ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τοῦ *κέρατος μετ' ἐμβό-*

Digitized by Google

λων, κλειδῶν ἢ καὶ *κυλίνδρων*. Τὸ μετ' ἐμβόλων κέρας ἔχει ἔκτασιν ἐκ τριῶν καὶ ἡμισείας ὀγδόων,

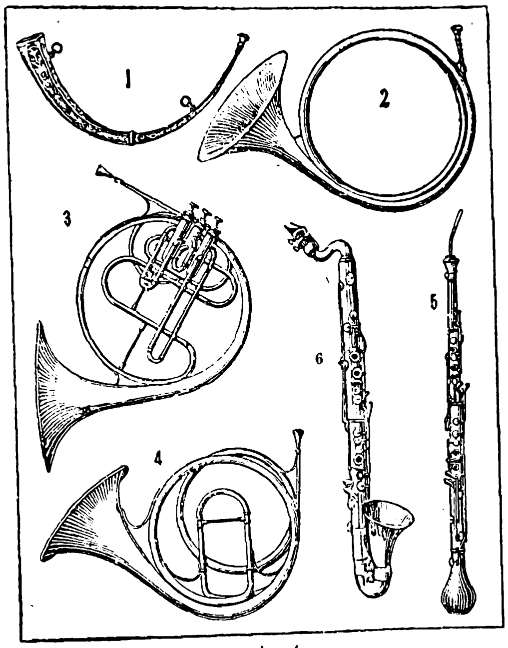

Μουσικὰ κέρατα.

[1=κέρας Φραγκίσκου· 2=κέρας κυνηγετικόν· 3=κέρας μετ' ἐμβόλων· 4=κέρας φυσικόν· 5=κέρας ἀγγλικόν· 6=βαθυκέρας ἢ εὐθύαυλος μέσος.]

μεθ' ὅλων τῶν ἐνδιαμέσων χρωματικῶν φθόγγων, δηλαδή:

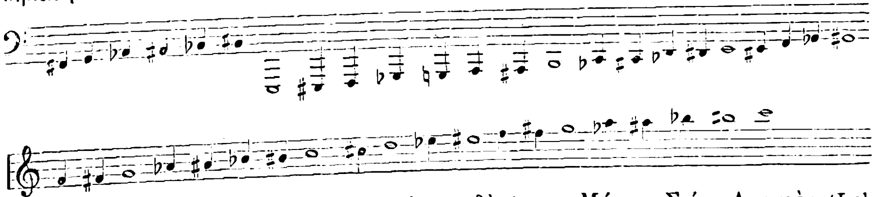

Τὸ ἀρχικὸν σύστημα τῶν ἐμβόλων, ἐφευρεθὲν τῷ 1790 ὑπὸ τοῦ Κλάγκετ (Clagget) καὶ τῷ 1813 ὑπὸ τοῦ Μπλύμελ (Blühmel), ἐπιμηκύνει τὸν ἠχητικὸν σωλῆνα καὶ βαρύνει συνεπῶς τὸ ἦχον· κατὰ τὸ τελειότερον σύστημα τῶν *ἀνεξαρτήτων ἐμβόλων* τοῦ Ἀδόλφου Σάξ, ὁ ἠχητικὸς σωλὴν ἐπιβραχύνεται, καταδικαζομένων ὡρισμένων τμημάτων τοῦ ὀργάνου καὶ μετατιθεμένης ὁλοκλήρου τῆς ἁρμονικῆς του κλίμακος. Διὰ τὸ πρῶτον σύστημα ἀπαιτοῦνται γενικῶς τρία ἔμβολα. Διὰ τοῦ δευτέρου ἐμβόλου ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν φυσικῶν φθόγγων τοῦ κέρατος:

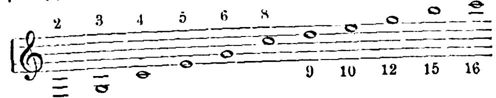

κατέρχεται καθ' ἡμιτόνιον, μεταβαλλομένη εἰς:

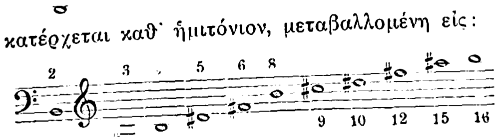

Διὰ τοῦ πρώτου ἐμβόλου κατέρχεται κατὰ τόνον, γινομένη:

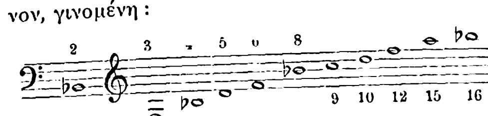

Τέλος διὰ τοῦ τρίτου ἡ σειρὰ τῶν φυσικῶν φθόγγων μετατίθεται κατὰ ἕνα καὶ ἥμισυν τόνον βαρύτερον, δηλαδή:

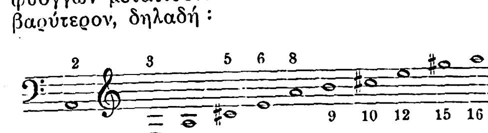

Τὰ παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν τριῶν τούτων ἐμβόλων ὑπάρχοντα ἀκόμη κενὰ εἰς τὴν χρωματικὴν κλίμακα τοῦ κέρατος συμπληροῦνται διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ τοῦ 3ου καὶ τοῦ 2ου ἐμβόλου, τῶν τριῶν ταυτοχρόνως κ.τ.λ. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Σὰξ ἀπαιτοῦνται ἓξ τοὐλάχιστον ἔμβολα διὰ πλήρη χρωματικὴν κλίμακα ἀπολύτου ἀκριβείας, ἐνῷ διὰ τοῦ παλαιοτέρου συστήματος ὡρισμένοι φθόγγοι, ἐπιτυγχανόμενοι διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δύο ἢ τριῶν ἐμβόλων, εἶναι πάντοτε ὀλίγον ὑψηλοί:

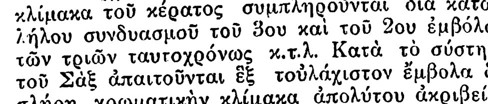

Εἰς τοὺς τρίλλους τοῦ φυσικοῦ κέρατος εἶναι δυνατὸν διὰ τῶν ἐμβόλων νὰ προστεθῶσιν οἱ ἑπόμενοι:

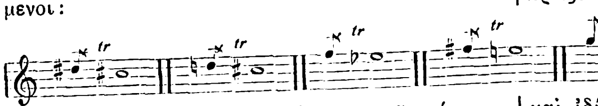

Ἐκτὸς τῶν κλειστῶν φθόγγων τοῦ κέρατος, ὑπάρχουσι καὶ οἱ φθόγγοι μετὰ *πνιγέως* (con sordino), δηλαδὴ κώνου ἐκ χαρτονίου ἢ μετάλλου, ὅστις εἰσαγόμενος εἰς τὸν κώδωνα τοῦ ὀργάνου ἀλλοιοῖ τὸν ἦχον, δίδων εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα πένθιμον, ἄγριον ἢ μυστηριώδη. Ὁ πνιγεὺς ἐγκαταλειφθεὶς ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ἐχρησιμοποιήθη ἐκ νέου εὐρύτατα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Βάγνερ.

Τὸ κέρας εἶναι κυρίως ὄργανον ὀρχήστρας· ἔργα εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει ἀπαραμίλλους ἀποδόσεις θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν: συμφωνίας τινὰς τοῦ Χάϋδν καὶ τοῦ Μόζαρτ, τὸ περίφημον μέρος ἐκ τοῦ μελοδράματος «Cosi fan tutte» τοῦ τελευταίου, τὴν «Ἡρωϊκὴν» καὶ «Ἐνάτην συμφωνίαν», τὰ «Ἐρείπια τῶν Ἀθηνῶν», τὴν ἄριαν τῆς Λεονώρας ἐκ τῆς 2ας πράξεως τοῦ «Φιδέλιο» τοῦ Μπετόβεν, τὸ «Ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς» τοῦ Μένδελσων, τὸν «Φράϊσουτς» τοῦ Βέμπερ, κλπ. Ὁ Βάγνερ, ὅστις πολλάκις μεταχειρίζεται ὀκτὼ κέρατα, ἀριθμεῖ πλείστας ὑπερόχους σκηνάς, ἐν αἷς ταῦτα πρωτοστατοῦν: π. χ. τὴν ἀρχὴν τῆς 2ας πράξεως τοῦ «Τριστάνου», τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ «Χρυσοῦ τοῦ Ρήνου», τὸ περίφημον σάλπισμα τοῦ «Σίγκφρηδ», τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ «Ταγχώϋζερ», τὸν «Καλπασμὸν τῶν Βαλκυριῶν», κλπ. Ἐκ τῶν συγχρόνων, τὸ κύριον θέμα τοῦ «Τὶλλ Ὤϋλενσπίγκελ» τοῦ Ριχ. Στράους κτλ. Ὡς ὄργανον σόλο τὸ κέρας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ: τέσσαρα κοντσέρτα τοῦ Μόζαρτ, τὴν σονάτταν (ἔργον 17) τοῦ Μπετόβεν, τὸ κοντσέρτο (ἀρ. 86) διὰ τέσσαρα κέρατα τοῦ Σοῦμαν, τὸ ὀκτέττο τοῦ Σοῦμπερτ, τὸ τρίο (ἔργον 40) τοῦ Μπράμς, τὴν σονάταν (ἔργον 11) τοῦ Ριχ. Στράους, κλπ. Οἱ διασημότεροι δεξιοτέχναι τοῦ κέρατος, ὅλων τῶν ἐποχῶν, εἶναι οἱ ἑξῆς: Ροδόλφος, Μάρτς, Στίχ, Λεμπρὲν (Lebrun), Ντόμνιχ, Ντυβερνοά, Ἰ. Κ. Βάγνερ, Ἄμον, Κένν, Ἀρτὸ (Artôt), Μάϊφρεδ (Meifred), Γκαλλαὶ (Gallay), Σοῦνκε (Schunke), Λίνδνερ, κλπ. Αἱ καλύτεραι μέθοδοι διὰ τὴν ἐκμάθησιν τοῦ ὀργάνου εἶναι αἱ τῶν: Ντόμνιχ (Domnich), Ντυβερνοὰ Ντωπρὰ (Dauprat), Γκαλλαὶ καὶ Γκοῦμπερτ.

Τὸ κέρας εἶναι ἐπίσης ἓν ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων στοιχείων τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν καὶ τῶν φιλαρμονικῶν, ἐν αἷς, ἐκτὸς τῶν μικρῶν σόλο, εἶναι συνήθως ἐπιφορτισμένον μὲ τοὺς κρατημένους φθόγγους καὶ τὰ μέρη τῆς συνοδείας. Ὁ τόνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι κατεσκευασμένον τὸ κέρας τῶν φιλαρμονικῶν, εἶναι ὁ τοῦ μι ὕφεσις, ἐνῷ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ ἔχει ἐπικρατήσει ὁριστικῶς ὁ τοῦ φα.

***Κέρας βαθὺ* ἢ *βαθυκέρας*·** βλ. *εὐθύαυλος* μέσος.

***Κέρας ἀγγλικόν*.** Παλαιότατον μουσικὸν ὄργανον, προελθὸν ἐκ τοῦ κυνηγετικοῦ ὀξυαύλου. Ἡ ὁριστικὴ μορφὴ τοῦ σήμερον ἐν χρήσει ὀργάνου ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἰταλὸν ὀξυαυλιστὴν Φερλέντες (Ferlendes), ζῶντα ἐν Στρασβούργῳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Τὸ ἀγγλικὸν κέρας συνεπῶς, παρὰ τὴν ὀνομασίαν του, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν κεράτων, ὂν ἁπλούστατα βαθὺς *ὀξύαυλος* εἰς φα, χορδισμένος κατὰ μίαν βαρυτέραν πέμπτην τοῦ προτύπου ὀργάνου. Ἡ ἔκτασίς του, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν φθόγγων:

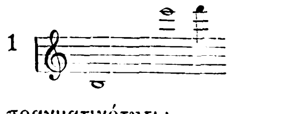

ἠχεῖ ἐν τῇ πραγματικότητι:

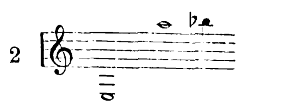

Ὁ ἦχος τοῦ ἀγγλικοῦ κέρατος, μελαγχολικὸς καὶ τραγικός, προκαλεῖ πάντοτε ἐντύπωσιν. Ἡ βαρεῖα μάλιστα περιοχὴ τοῦ ὀργάνου, λόγῳ τοῦ στρογγύλου σχήματος τοῦ κώδωνος, εἶναι ἧττον τραχεῖα τῆς τοῦ ὀξυαύλου. Ἡ πένθιμος καὶ ἐκφραστικὴ φωνή του ἐνωρίτατα ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν συνθετῶν. Ὁ Μπὰχ μὲ ἀγγλικὸν ἢ μᾶλλον μὲ κυνηγετικὸν κέρας συνοδεύει τὴν ἄριαν: «Ἂχ κατηραμένε Γολγοθᾶ» τοῦ «Πάθους κατὰ Ματθαῖον». Ὁ αὐτὸς μεταχειρίζεται δύο ἀγγλικὰ κέρατα εἰς τὸ ποιμενικὸν τοῦ ὀρατορίου τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ ὁ Κλοὺκ εἰς τὴν ἄριαν τοῦ «Ὀρφέως» τῆς πρώτης πράξεως. Ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθη ἐκ νέου εἰς τὸ θέατρον, διὰ τοῦ περιφήμου σόλο, τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ «Γουλιέλμου Τέλλου» τοῦ Ροσσίνι, διὰ τῆς προσευχῆς τῆς τετάρτης πράξεως τῆς «Φαβορίτας» τοῦ Ντονιζέττι, διὰ τῆς σκηνῆς τῶν Ἄλπεων τοῦ «Μανφρέδου» τοῦ Σοῦμαν καὶ ἰδίως διὰ τῆς δυωδίας τῶν ἀγγλικῶν κεράτων, ἅτινα συνοδεύουν τὴς ἄριαν τῆς τετάρτης πράξεως τῆς «Ἑβραίας» τοῦ Ἀλεβύ.

Ὁ Μπερλιόζ, μέγας ἀναμορφωτὴς τῆς ὀρχήστρας, ἐμπιστεύεται ἀπαραμίλλους σελίδας εἰς τὸ ἀγγλικὸν κέρας, π. χ. τὴν σκηνὴν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐκ τῆς «Φανταστικῆς συμφωνίας», τὴν τῆς Μαργαρίτας εἰς τὴν ἄριαν τοῦ τετάρτου μέρους τῆς «Καταδίκης τοῦ Φάουστ» κλπ.

***Κέρας Ἄλπεων*.** Ἀρχαιότατον πνευστὸν ὄργανον ἀποτελούμενον ἐκ σωλῆνος ξυλίνου, μήκους 5—6 ποδῶν καὶ παιζόμενον διὰ γλωττίδος ἐκ ξύλου ξηροῦ. Τοῦ ὀργάνου τούτου ποιοῦνται εὐρυτάτην χρῆσιν οἱ ποιμένες τῶν Ἄλπεων, ἐκτελοῦντες ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὀνομαστὰ «βουκολικὰ τραγούδια» (ranz des vaches).

***Κέρας κυνηγετικόν*.** Ὄργανον ἕλκον τὸ γένος ἐκ τῆς κυνηγετικῆς σάλπιγγος καὶ ὅμοιον μὲ τὸ καθ' αὐτὸ φυσικὸν κέρας. Κατασκευάζεται συνήθως ἐξ ὑποδεεστέρων ὑλικῶν καὶ παίζει εἰς τὸν τόνον τοῦ ρε· συνεπῶς οἱ φυσικοί του φθόγγοι:

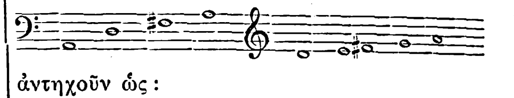

ἀντηχοῦν ὡς:

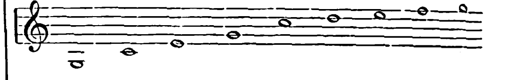

Ἐχρησιμοποιήθη κυρίως εἰς τὰ κυνηγέσια· ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ εὕρηται ἴσως μόνον ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ «Κυνηγίου τοῦ νεαροῦ Ἑρρίκου» τοῦ Μεϋλ (Mehul).

***Κέρας νυκτός*.** Συστοιχία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, τείνουσα νὰ ἐκλείψῃ. Ὁ ἦχός του προσομοιάζει πρὸς τὸν τοῦ *κοίλου αὐλοῦ*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Kastner*, Traité général d'instrumentation.—*H. Berlioz*, Traité d'instrumentation et d'orchestration modernes. —*F. A. Gevaert*, Nouveau traité d'instrumentation. — *Felis*, Adolphe Sax. — *A. Kling*, Le cor de chasse.—*Marolles*, Essai de monographie sur la trompe de chasse. — *Maret*, Les cors de Potemkin. — *René Brancour*, Histoire des instruments de musique. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— [ΑΡΧΙΤ.] Ἡ μορφὴ τοῦ *κέρατος* ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐχρησιμοποιήθη ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ κυρίως ὡς διακοσμητικὸν στοιχεῖον. Ἤδη ἀπὸ τῆς μινωϊκῆς (2200 π. Χ.) καὶ μυκηναϊκῆς (1600 π. Χ.) ἐποχῆς τὸ συναντῶμεν εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν ἀνακτόρων τούτων. Εἰς τ' ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ κύριον διακοσμητικὸν θέμα τῶν τοιχογραφιῶν ἀποτελοῦν τὰ λεγόμενα ἱερὰ κέρατα· ἐπίσης εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν συναντῶμεν τὰ κέρατα, τὰ ὁποῖα τίθενται κυρίως ὡς *ἀκρωτήρια* τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου ἢ ὡς διακοσμητικὰ τοῦ στεγάσματος τῶν οἰκιῶν. Ὁ ἄβαξ τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου τῶν γωνιαίων κιόνων, διὰ λόγους ἀρχιτεκτονικούς, κάμπτεται ὁριζοντίως κατὰ τὴν διαγώνιον καὶ οὕτω προκύπτει τὸ *κέρας τοῦ ἄβακος*. Τὸ αἰολικόν, τὸ ἰωνικόν, τὸ κορινθιακὸν καὶ τὸ σύνθετον κιονόκρανον φέρουν ὡς σπειροειδῆ διακόσμησιν τὸ *κέρας κριοῦ*. Τ. Μ.

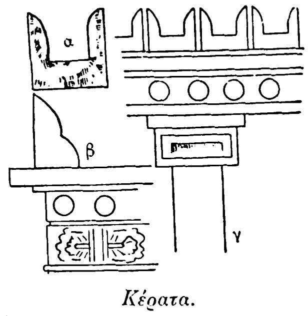

Κέρατα.

[α = Μινωϊκῆς ἐποχῆς· β = ἀκρωτήριον Μυκηναϊκοῦ μεγάρου· γ = στέψις γεισώματος οἰκίας ὑπὸ κεράτων.]

— [ΑΝΑΤΟΜ.]. Καλοῦνται *κέρατα* ἀποφύσεις ἢ ἐξοχαί, συνήθως διφυεῖς, διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματος: 1) *Κέρας μηριαίου δρεπάνου*. Τὸ ἄνω πέρας τοῦ μηριαίου δρεπάνου, τὸ τελευτῶν εἰς τὸν γιμβερνάτειον καὶ τὸν βουβωνικὸν σύνδεσμον, καλεῖται *ἄνω κέρας*, τὸ δὲ κάτω κέρας, τὸ φερόμενον ὑπὸ τὴν μείζονα σαφηνῆ φλέβα, ὀνομάζεται *κάτω κέρας* καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν γωνίαν, καθ' ἣν ἡ μείζων σαφηνὴς φλὲψ συμβάλλεται μετὰ τῆς μηριαίας. 2) *Κέρατα μητριαῖα*: α') Τὰ δύο μέρη τῆς σπανίως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀπαντώσης διφυοῦς μήτρας. β') Χωνοειδεῖς προσεκβολαὶ ἑκατέρωθεν τοῦ πυθμένος τῆς κοιλότητος τῆς μήτρας, ὧν ἡ μὲν κορυφὴ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ μητριαῖον στόμιον τῆς συστοίχου σάλπιγγος, ἡ δὲ βάσις συνέχεται μετὰ τῆς λοιπῆς κοιλότητος τῆς μήτρας. 3) *Κέρατα νωτιαίου μυελοῦ*. Η προσθία καὶ ἡ ὀπισθία μοῖρα ἑκατέρας φαιᾶς οὐσίας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καλοῦνται *κέρατα*, *πρόσθιον* καὶ *ὀπίσθιον*. Καὶ τὰ μὲν πρόσθια κέρατα, παχύτερα ὄντα, εἰσέχουσιν ἐντὸς τῆς προσθίας δέσμης δίκην τετραπλεύρου ὀγκώματος· τὰ δὲ ὀπίσθια, λεπτότερα ὄντα καὶ ἐπιμηκέστερα, ἀπολήγουσιν εἰς ὑποστρογ-

Digitized by Google

γυλον ἄκρον, τὴν *κεφαλήν*, χωριζομένην ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ μυελοῦ διὰ στιβάδος λευκῆς οὐσίας, τῆς *ἐπιχειλίου ζώνης (=ζώνη τοῦ Lissauer)*. 4) *Κέρατα Βερτίνεια*, ὀρθότερον καλούμενα *σφηνοειδεῖς κόγχαι*. Λεπτότατα ὀστάρια τρίγωνα, κείμενα ἐπὶ τῶν πλαγίων μοιρῶν τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ τοῦ κρανίου. 5) *Κέρατα ἱερά*. Δύο μικραὶ κατιοῦσαι ἀποφύσεις, εἰς ἃς ἀπολήγει τὸ κάτω στόμιον τοῦ ἱεροῦ σωλῆνος. 6) *Κέρατα κόκκυγος* Ἀποφύσεις μικραί, ἀναιρόμεναι καθέτως ὄπισθεν τῆς βάσεως τοῦ κόκκυγος, αἵτινες συντάσσονται μετὰ τῶν κεράτων τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ. Ἑκατέρωθεν δὲ τῶν κεράτων τούτων ἡ βάσις τοῦ κόκκυγος προεκτείνεται εἰς ὁριζοντίας ἀποφύσεις, τὰ *πλάγια κέρατα* τοῦ κόκκυγος. 7) *Κέρατα κοτύλης*. Τὰ δύο ἄκρα, εἰς ἃ ἀπολήγει ἑκατέρωθεν τῆς κοτυλιαίας ἐντομῆς ἡ μηνοειδὴς ἐπιφάνεια τῆς κοτύλης. 8) *Κέρατα ὑοειδοῦς ὀστοῦ*. Ἀποφύσεις δύο τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ, τείνουσαι ἑκατέρωθεν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀπίσω, ὀνομαζόμεναι ἡ μὲν μεγαλυτέρα *μεῖζον κέρας*, ἡ δὲ μικροτέρα *ἔλασσον κέρας*. 9) *Κέρατα κοιλίας ἐγκεφάλου*. Μοῖραι ἑκατέρας πλαγίας κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, προσθία, ὀπισθία καὶ κάτω, αἵτινες, ἕνεκα τοῦ κερατοειδοῦς σχήματος αὐτῶν, ἐπικαλοῦνται *κέρατα (μετωπιαῖον, ἰνιακὸν καὶ κροταφικόν)*. 10) *Κέρατα θυρεοειδῆ*. Ἀποφύσεις δύο, ἐκφυόμεναι ἐκ τῶν ὀπισθίων γωνιῶν (τῆς ἄνω καὶ τῆς κάτω) ἑκατέρου πετάλου τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου. Καὶ τὸ μὲν ἄνω κέρας, ἔχον μῆκος 1-1,5 ἑκ., φέρεται καμπυλοειδῶς πρὸς τὰ ἄνω, ἔσω καὶ ὀπίσω, στρογγυλούμενον καθ' ὅσον χωρεῖ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἀπολήγει εἰς στρογγύλον πέρας, εἰς ὃ προσφύεται ὁ πλάγιος ὑοθυρεοειδὴς σύνδεσμος. Τὸ δὲ κάτω κέρας, βραχύτερον τοῦ ἄνω, φέρει κατὰ τὸ ἐλεύθερον αὐτοῦ πέρας κυκλοτερῆ ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν εἰς σύνταξιν μετὰ τοῦ κρικοειδοῦς χόνδρου. Ι. Π.

—[ΒΟΤ.] Καλεῖται *κέρας* (Siliqua) εἶδος καρποῦ, ὅστις εἶναι κάψα, ἀποτελουμένη συνήθως ἐκ δύο μόνον καρποφύλλων ἡνωμένων κατὰ τὴν ὠρίμανσιν τοῦ καρποῦ ἐκ τῶν κάτω καὶ καταλειπόντων εἰς τὸ κέντρον νόθον διάφραγμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τεταγμένα τὰ σπέρματα. Τοιοῦτον καρπὸν φέρει τὸ φυτὸν *χειράνθος* καὶ τὰ πλεῖστα γένη τῶν *σταυρανθῶν*. Κ. ΠΑΠ.

—[ΒΙΒΛ.] Ἐπειδὴ τὸ *κέρας* χρησιμεύει ὡς ἀμυντικὸν ἢ ἐπιθετικὸν μέσον πολλῶν ζῴων, ἑπόμενον ἦτο νὰ χρησιμοποιῆται ἡ λέξις ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου ὡς σύμβολον τῆς δυνάμεως, τῆς ἐπικρατήσεως καὶ τῆς εὐτυχίας (Δευτερον. λγ' 17, Γ' Βασιλ. κβ' 11, Ψαλμ. μγ' 6, πη' 18, ρια' 9, *Μιχ.* δ 9 κλπ.), ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χορηγουμένης («κέρας σωτηρίας» κλπ. Α' Βασιλ. β' 1, 10, Β' Βασ. κβ' 3, Ψαλμ. ιζ' 3). Ἐνίοτε δὲ δηλοῖ καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ὑλικῇ δυνάμει ὑπερηφανίαν (Ψαλμ. οδ' 5, *Ἰεζεκ.* λβ' 2, *Ἀμὼς* στ' 14). Παρομοίαν συμβολικὴν σημασίαν ἔχει τὸ κέρας καὶ ἐν τοῖς προφητικοῖς ὁράμασι (*Δανιὴλ* ζ' 7—24, *Ζαχαρ.* α' 18—21, Ἀποκαλυψ. ε' 6, ιβ' 3, ιγ' 1). Ἀνάλογον σημασίαν εἶχον καὶ τὰ τέσσαρα κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων (Ἐξόδου κζ' 2, Λευϊτ. δ. 7, 18, Γ' Βασ. α' 50, Ψαλμ. ριζ' 27). Π. Ι. Μ.

—[ΝΑΥΤ.] Καλεῖται *κέρας* (κοιν. *πίκι*) κεραία εἰδικῶς διὰ τὰ τραπεζοειδῆ τῶν πλοίων ἱστία, τὸν ἐπίδρομον καὶ τὰ ἡμιόλια χρησιμεύουσα, προελθοῦσα δὲ ἐκ τῆς ἄλλοτε ἐν τῷ παλαιῷ ἱστιοφόρῳ ναυτικῷ κεραίας *οὔρς*. Κυλινδρικὴ καὶ ἐλαφρῶς κωνίζουσα, ἀπολήγει κατὰ τὸ πρωραῖον, τὸ καὶ παχύτερον ἄκρον της, εἰς γνάθον (Γ) περιβάλλουσαν τὸ πρυμναῖον μέρος τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου ἢ τοῦ παραστηλίου του (ἀρμπορέτου) καὶ στερεουμένην δι' ἡμικυκλικῆς ἀγκοίνης, οὔσης ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς κέρκου καὶ περιβαλλούσης ἐν εἴδει σφονδυλωτοῦ περιδεραίου τὸ πρωραῖον μέρος τῆς στήλης· τὸ ἕτερον τοῦ κέρατος ἄκρον, καθ' αὐτὸ μὲν ἀκροκέραιον, ὀνομαζόμε-

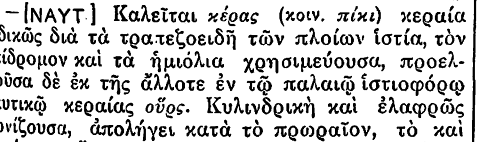

Κέρας ἐπιδρόμου (ἢ ἡμιολίου).

(Γ=γνάθος περιβάλλουσα τὸ πρυμναῖον ἥμισυ τῆς στήλης· Κ=κέρας· Λ=ἔντροχον διὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποδὸς τοῦ λαίφους· Τ=τέρθρον τοῦ κέρατος καὶ τρόχιλος διαβάσεω, σηματοσχοίνου διὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς σημαίας.)

νον ὅμως *τέρθρον* (κοιν. *πινὸ τοῦ πικιοῦ*), εἶναι ὑψωμένον ὡς πρὸς τὸ κατάστρωμα πολὺ περισσότερον ἢ ἡ γνάθος, ὅταν τὸ κέρας εἶναι εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν του (βλ. σχ. ἐν λ. *κέρκος*). Αἴρεται δὲ τὸ κέρας εἰς τὴν τοιαύτην θέσιν καὶ κρατεῖται εἰς τὴν πρέπουσαν μετὰ τοῦ ἱστοῦ γωνίαν διὰ δύο ἀνεξαρτήτων πρὸς ἀλλήλας ὑπερῶν του: τῆς *γναθίας*, οὔσης ἀτλοῦ συσπάστου καὶ αἰρούσης τὴν γνάθον, καὶ τῆς *τερθρίας*, ἥτις ἔχει πολλὰς διέσεις καὶ δι' ἧς αἴρεται τὸ τέρθρον. Εἰς τὰ κέρατα ὅμως τῶν νεωτέρων πλοίων ἀντὶ τῆς τοπικῆς τοιαύτης τερθρίας χρησιμοποιεῖται διχαλωτὸς ὀρθωτὴρ ἐξ ἁλύσεως γαλβανισμένης. Τοῦ πλοίου ὄντος ἐν ὅρμῳ, εἴτε ἐν πλῷ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐκπετάσει τὸν ἐπίδρομον ἢ ἡμιόλιον, τὸ κέρας εὐθετίζεται κατὰ τὸ διάμηκες καὶ τηρεῖται ἐν αὐτῷ διὰ τῶν κερούχων συσπάστων, ἅτινα ὑποστηρίζουσι τὸ κέρας ἐκ τοῦ πλαγίου. Ἀρτᾶται δὲ τὸ ἱστίον ἀπὸ τοῦ κέρατος εἴτε ἀναδενόμενον διὰ ραφιδώματος (φαλιδωτά), εἴτε συγκρατούμενον διὰ γαμψωνύχων καθαπτομένων εἰς τὸ κορυφαῖον τοῦ ἐπιδρόμου ἢ τοῦ ἡμιολίου λῶμα καὶ περιβαλλόντων σιδηροτροχιὰν ἐν σχήματι ⊥, διήκουσαν κατὰ τὴν κατωτέραν τοῦ κέρατος γένειαν καὶ καλουμένην *σιδηρόδρομος*· ἡ τελευταία περίπτωσις ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀναδρομικοὺς ἐπιδρόμους εἰς οὓς ὁ σιδηρόδρομος οὗτος χρησιμεύει καὶ ὡς τροχιὰ καὶ ὡς ἀνέκτης. Συνεπῶς τὰ τοπεῖα (ἀρματωσιές) τοῦ κέρατος εἶναι: Κατὰ μὲν τὴν περίπτωσιν ἐπιδρόμου ἀναδετοῦ ἀγκοίνη ἀνάλογος πρὸς τὴν τῆς κέρκου· πόρπη διὰ τὸν τρόχιλον τῆς γναθίας ὑπέρας· τρόχιλοι τῆς μεσουρίας τῶν συστολέων ἐξωτερικῶν τε καὶ ἐσωτερικῶν· πορποφόροι στεφάναι ἢ ἐνώτια διὰ τοὺς τροχίλους τῆς τερθρίας· κρεμαστῆρες τῶν κερούχων συσπάστων· ψελλιωτὸν ἐνώτιον διὰ τὴν ἀκροδέτησιν. Κατὰ δὲ τὴν περίπτωσιν ἐπιδρόμου ἀναδρομικοῦ, τὸ τοπεῖον περιορίζεται εἰς τὴν ἀγκοίνην, τοὺς τροχίλους θρίου, ἀναστολέως καὶ χαλαστηρίου καὶ τὰς διὰ τὰ κερούχα σύσπαστα πορπωτὰς στεφάνας. Αἱ τοῦ νεαροῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ πολύστηλοι ἡμιολίαι ὡς μόνας κεραίας ἔχουσι κέρατα. Εἰς τὰ σύγχρονα ἀτμόπλοια τὰ κέρατα ἔχουσιν μόνον λόγον τὴν ἔπαρσιν σημάνσεων. Πάντως εἰς τὸ τέρθρον τοῦ κέρατος τοῦ μᾶλλον πρὸς πρύμναν ἱστοῦ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐπαίρεται ἡ ἐθνικὴ σημαία, ὅταν ταῦτα εἶναι ἐν πλῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὅρμῳ, ὅταν τὸ στηλίδιον εἶναι ὑπὸ ἐπισκευὴν ἢ ἔχῃ ἀφαιρεθῇ δι' οἱονδήποτε λόγον. Σ. Ε. Λ.

—[ΑΚΤΟΓΡ.] Καλεῖται *κέρας* ἑκάτερον τῶν μᾶλλον προκεχωρημένων σημείων κόλπου, ὅρμου, λιμένος ἢ διαύλου, μεταξὺ τῶν ὁποίων λογίζεται τὸ ἄνοιγμα τοιαύτης κολπώσεως ἢ ἀμφιγείου· π.χ. τὸ Ταίναρον καὶ ἡ Μαλέα εἶναι τὰ κέρατα τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, τὸ Σούνιον εἶναι τὸ Β κέρας τοῦ δυτικοῦ στομίου τοῦ διέκπλου τῆς Κέω. Σ.Ε.Λ.

—[ΤΑΚΤ.] *Κέρας* ἐκαλεῖτο κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχάς, καθ' ἃς ἡ μάχη διεξήγετο ὑπὸ στρατευμάτων διατεταγμένων ἐν πυκνῷ πάντοτε σχηματισμῷ (μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος), ἕκαστον τῶν ἄκρων τοῦ ἐν λόγῳ σχηματισμοῦ, διακρινόμενον ὡς *δεξιὸν κέρας* ἢ ὡς *ἀριστερὸν κέρας*. Ἐν τῇ ναυτικῇ τακτικῇ *κέρας* καλεῖται ἡ *πτέρυξ* (βλ. λ.) τῶν κατὰ μέτωπον τεταγμένων στόλων. Ν. Θ. Κ.

—[ΟΧΥΡΩΤ.] *Κέρας* καλεῖται ἐξέχον μέρος ὀχυρώματός τινος. Τούτου χρῆσις ἐγίνετο εἰς τὰ παλαιὰ ὀχυρὰ πρὸς πλαγιοφύλαξιν αὐτῶν. Π. Γ.

—[ΠΥΡΟΒΟΛ.] Ἐκαλεῖτο *κέρας* δοχεῖον ἐκ κέρατος κοίλου ἢ ἐκ μετάλλου ἐν τῷ σχήματι κέρατος, ὅπερ πληρούμενον διὰ λεπτοτάτης μελανῆς πυρίτιδος ἐχρησίμευεν, ὅπως διὰ τοῦ λεπτοῦ αὐτοῦ ἄκρου χέεται τὸ ἐκ τοιαύτης πυρίτιδος ἔναυσμα εἰς τὴν ὀπήν, δι' ἧς μετεδίδετο τὸ πῦρ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν γέμισμα τῶν παλαιῶν ἐμπροσθογεμῶν πυροβόλων μέσῳ θρυαλλίδος ἢ ἅπτρας. Ἡ χρῆσις τῶν ἐκκαυμάτων κατήργησε τοῦτο. Κ. Ν. Γ.

—[ΧΕΙΡΟΥΡΓ.] Βλ. *κέρας* τοῦ δέρματος.

— **κέρας ἀκουστικόν**· βλ *ἀκουστικὸν κέρας*.

— **κέρας ἀποστακτικὸν** *[Χημ.]*. Ὄργανον χρησιμοποιούμενον δι' ἀποστάξεις. Ἀποτελεῖται ἐκ σφαιρικοῦ περίπου δοχείου, συνδεδεμένου πλαγίως μετ' ἐπιμήκους λαιμοῦ. Ἀποστακτικὰ κέρατα χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς ἐργαστηριακὰς ἀποστάξεις καὶ εἰς μεγάλας βιομηχανικὰς τοιαύτας, ἀναλόγως δὲ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν εἶναι προωρισμένα, παρασκευάζονται ἐκ διαφόρων ὑλῶν, ὡς ὑάλου, χυτοσιδήρου, πορσελλάνης, χαλκοῦ, λευκοχρύσου κλπ. Σ. Γ.

— **κέρας ἀφθονίας** *['Αρχ.]*· βλ. λ. *κέρας* *['Αρχ.]*.

—**κέρας βλεφάρων** *['Οφθαλμ.]*. Ὀνομάζεται οὕτως ὄγκος προβάλλων ἐκ τοῦ δέρματος τῶν βλεφάρων καὶ ἔχων σχῆμα κέρατος. Ὁ ὄγκος οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλην ὑπερπλασίαν τοῦ κερατίνου στρώματος τῶν ἐπιδερμικῶν κυττάρων καὶ ἀπὸ λεπτὴν δεσμίδα συνδετικοῦ ἱστοῦ ἐκτεινομένην κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ ὄγκου. Πρὸς τὴν κορυφὴν τὸ κέρας δύναται νὰ ἔχῃ ἐπιδερμικὰ σφαιρία, σχηματισθέντα πιθανῶς συνεπείᾳ περισφίγξεως ὑπὸ τῶν ἐπιδερμικῶν κυττάρων τῶν κορυφῶν τῶν θηλῶν καὶ ἀποσπάσεως αὐτῶν.

Τὸ κέρας, ἐκτὸς τῆς δυσμορφίας, δὲν παρέχει ἄξια λόγου ἐνοχλήματα. Ὅταν τὸ μέγεθος αὐτοῦ λάβῃ ἀρκετὸν μῆκος (ἕως 4 ἑ.μ. 50, Shaw), διευθύνεται ἔμπροσθεν τῆς κόρης καὶ δυσχεραίνει τὴν διάνοιξιν τῶν βλεφάρων· τότε, ἐὰν ἡ διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ Ραίντγκεν θεραπεία δὲν ἐπιφέρῃ τὴν ἀπόπτωσίν του, ἡ διὰ τῆς χειρουργίας ἀφαίρεσις αὐτοῦ ἐπιβάλλεται. Α. Γ.

—*κέρας τοῦ δέρματος* (cornum cutaneum). Οὕτω καλεῖται νεόπλαστος ἱστὸς τῆς κερατίνης στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος, σπανιώτερον δὲ τῶν ὑπ' αὐτὴν θηλακίων, ὁπότε τὰ κέρατα ἀναπτύσσονται ἐντὸς τούτων καὶ μένουσιν ὑποδερμάτια. Τὸ σχῆμα τοῦ κέρατος τοῦ δέρματος εἶναι ποικίλον, ἄλλοτε μὲν κυλινδρικὸν ἄλλοτε δὲ πυραμιδοειδές. Τὸ πάχος ἐνίοτε ἐξικνεῖται μέχρι δακτύλου, τὸ δὲ μῆκος καὶ μέχρι 20—30 ἑκμ. Σύστασιν ἔχει κερατοειδῆ, ὀλίγον μαλακωτέραν τῆς τοῦ ὄνυχος, ἀποτελεῖται ἔξωθεν μὲν ἐκ σκληρᾶς κερατίνης οὐσίας, ἔσωθεν δ' ἐξ ὑπερπλαστικῶν θηλῶν τοῦ δέρματος. Ἀναφαίνεται συνήθως ἐπὶ τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ μετώπου, ἐπὶ δέρματος ὑγιοῦς ἢ ὑποστάντος ποιάν τινα κάκωσιν, ἔτι δὲ καὶ εἰς ἄλλας χώρας τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, τοῦ πέους καὶ τῆς βαλάνου. Ἀπαντᾷ συνήθως μεμονωμένον, ἐνίοτε δ' ὅμως ἀναφαίνονται πολλά. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἡλικίαν, σπανίως ἀπαντᾷ ἐπὶ τῆς νεανικῆς ἡλικίας, συνηθέστατα ἐπὶ τῆς γεροντικῆς, πλὴν δὲ τῆς ἀσχημίας καὶ τοῦ ὄγκου του, οὐδὲν ἄλλο ἐνόχλημα προκαλεῖ. Ἀνάπτυξιν ἔχει βραδυτάτην. Ἐνίοτε καταπίπτει μόνον ἵνα ἀναφανῇ πάλιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως. Ἡ θεραπεία τοῦ κέρατος τοῦ δέρματος συνίσταται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τούτου διὰ δύο τομῶν ἐλλειψοειδῶν, φερομένων εἰς ἀπόστασιν περὶ τὴν βάσιν καὶ περιλαμβανουσῶν συγχρόνως ἁπάσας τὰς στιβάδας τοῦ δέρματος πρὸς ἀποφυγὴν ὑποτροπῆς.

Κέρας δερματικὸν τοῦ μετώπου.

— **κέρας κυνηγετικόν**· εἶδος κέρατος χρησιμοποιουμένου ὑπὸ τῶν κυνηγῶν· βλ. *ἀνωτ.* *[Μουσ.]*.

— *[Οἰκοσ.]* Τὸ *κυνηγετικὸν κέρας* (cor de chasse) τοποθετεῖται συνήθως ἐν τῷ θυρεῷ κατὰ ζώνην (en fasce) μετὰ τοῦ ἐπιστομίου πρὸς τὰ δεξιά. Ὁ συνήθης χρωματισμὸς εἶναι χρυσοῦς ἢ ἀργυροῦς. Ἀποτελεῖ σύμβολον, κατά τινας ἐραλδιστάς, τῶν μεγάλων ἀρχοντικῶν κυνηγίων. Γ. Ε. Τ.

— **κέρας ὁμίχλης** *[Ναυτ.]*.—1) Ἠχητικὴ συσκευή, δι' ἧς εἶναι ἐφωδιασμένοι οἱ φάροι ἀκρωτηρίων ἢ κυματοθραυστῶν εἰς μέρη, εἰς ἃ ἐκδηλοῦται ὁμίχλη. Λειτουργεῖ διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, ἢ καὶ δι' ἀτμοῦ, ἐκπέμπον διάτορον ἦχον, ὃν κατευθύνει πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τοῦ ὁρίζοντος, περιστρεφόμενον παλινδρομικῶς, εἴτε διὰ τῆς χειρὸς εἴτε διὰ μηχανισμοῦ αὐτομάτου. — 2) Βούκινα χρησιμοποιούμενα ἀπὸ μικρῶν ἱστιοφόρων ἐν περιπτώσει ὁμίχλης ἢ ἀχλύος, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων. Σ. Ε. Λ.

— **κέρας σπορᾶς**. Ἐλλειψοειδὲς δοχεῖον 0,20 μ. περίπου ὕψους ἐκ λευκοσιδήρου, φέρον κάτωθεν κωνικὸν αὐλόν, δυνάμενον διὰ προεκβολῆς ἀρθρωτῶν τμημάτων νὰ στενοῦται βαθμηδὸν μέχρις ἡμίσεος ἑκατοστομέτρου. Διὰ τοῦ κέρατος σπορᾶς ἐνεργεῖται σπορὰ σπόρων διαφόρων μεγεθῶν ἐντὸς τοῦ φυτωρίου.

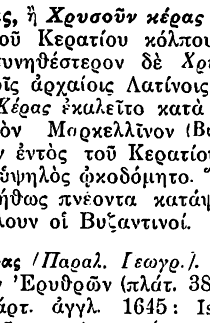

Κέρας σπορᾶς.

— **κέρας τεχνητὸν** *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. *γαλάλιθος*.

Κέρας, ἡ *Χρυσοῦν κέρας* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ Κερατίου κόλπου, σπανίως ἀπαντῶσα μόνη, συνηθέστερον δὲ *Χρυσοῦν κέρας* ἀπὸ τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Λατίνοις *Χρυσόκερας* (Chrysoceras). *Κέρας* ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Πλίνιον καὶ τὸν Ἀμμιανὸν Μαρκελλῖνον (Βιβλ. 22) καὶ ἄκρον τι κείμενον ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου, ἐφ' οὗ καὶ πύργος ὑψηλὸς φκοδόμητο. Ὅθεν καὶ τὸν ἀπ' αὐτοῦ συνήθως πνέοντα κατάψυχρον ἄνεμον *Κεράτων* ἐκάλουν οἱ Βυζαντινοί. Σ. Ε. Λ.

—**Κέρας** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου τῶν Ἐρυθρῶν (πλάτ. 38°25' Β, μήκ. 26°28'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and gulf of Smyrna), προέχον ἐπὶ 3 μίλλια. Εἰς τὴν ΝΔ μασχάλην του ὁ λιμὴν τῶν Ἐρυθρῶν καὶ ἡ πόλις. Σ. Ε. Λ.

κερᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ πωλητὴς κηροῦ ἢ λαμπάδων, κηροπλάστης.

Κέρασα, ἡ *Κεράσια* *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ

Digitized by Google

Ἡρακλείου Κρήτης, μὲ 321 κατοίκους (1928) καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. ε. γ.

Κερασάρης (ὁ) *[Λαογρ.]*· βλ. λ. *Ἰούνιος* (μήν).

κερασέα (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κέρασος ἢ γλυκύκαρπος*.

κερασένιος,—*α*,—*ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἐκ ξύλου κερασέας: «*κερασένιο μπαστούνι*»· || ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῶν κερασιῶν.

Κερασὲς *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, καλούμενον πρότερον *Σουρούτσι*. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Βωμέας, ἀποτελεῖ σήμερον κοινότητα, ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 402 κ. (1928). ι. Σ. Σ.

κερασεὼν (ὁ)· ἔκτασις γῆς, ὅπου φύονται καὶ θεραπεύονται *κέρασοι*.

κερασιὰ (ἡ)· λαϊκὴ ὀνομασία τοῦ ὀπωροφόρου φυτοῦ *κέρασος ἢ γλυκύκαρπος*· || τὸ ξύλον τοῦ δένδρου τούτου, ἄλλως *κερασόξυλο*· || ῥάβδος ἐκ ξύλου κεράσου.

— **κερασιὰ *ἀγρία*,** ἢ ***ἀγριοκερασιὰ*** (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *προύνης τῆς κερασέας* (prunus avium).

Κερασιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) *Βόλου*. Μικρὸν χωρίον ἐπὶ τῶν ΝΔ. κλιτύων τοῦ Πηλίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου, πεντάωρον περίπου ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Βόλου ἀπέχον, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ βατῆς μόνον ὁδοῦ. Εἶναι ἐκτισμένον ἐντὸς μεγίστης καὶ πτυχώδους φάραγγος καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἐκτεταμένων δασῶν. Ἄλλοτε ὑπήγετο εἰς τὸν πρώην δῆμον Βοίβης, ἤδη ὅμως ἀποτελεῖ ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα καὶ ἔχει ἐν συνόλῳ σήμερον 486 κατοίκους, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Α. Γ. Κ.

—2) *Θεσσαλονίκης*. Χωρίον τῆς Χαλκιδικῆς, οὐ μακρὰν τοῦ ἀκρωτηρίου Ἐμβόλου (Καραμπουρνοῦ), ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Νέας Μηχανιώνας τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἔχον δημοτικον σχολεῖον και 389 κατοίκους (1928). ι.Σ.Σ.

—3) *Καλαβρύτων*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας (πρώην *Κερεσοβα*), ἀπέχον ὥραν πρὸς Α τοῦ Λειβαρτζίου καὶ ἀριθμοῦν 123 κατοίκους. Ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Λεχουρίου. Α. Ι. ΟΙ.

—4) *Καρδίτσης*. Χωρίον τῆς ὀρεινῆς Θεσσαλίας, ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Νευροπόλεως καὶ ἀποτελοῦν σήμερον ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Παρέχει δασικὰ προϊόντα, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 515 κατοίκους (1928). ι. Σ. Σ.

—5) *Κοζάνης*. Χωρίον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Μπουρίνου ὄρους, $2^1/_2$ ὥρας πρὸς Ν τῆς Κοζάνης. Εἶναι ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης καὶ παράγει σιτηρά, ὄσπρια, σταφυλὰς καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 112 κατοίκους. Ἡ κοινότης (ἐν ὅλῳ 434 κατ.) περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Κτένι* καὶ *Μυλωτίνη*. ι. Σ. Σ.

—6) *Κομοτινῆς*. Ἓν τῶν 7 χωρίων τῆς κοινότητος Σώστου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, κείμενον ΒΔ τῆς Κομοτινῆς, μετὰ 249 κατοίκων (1928) καὶ δημοτικοῦ σχολείου. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κερεσλῆ*. Α. Θ. Σ.

—7) *Τριχωνίδος*. Χωρίον τῆς Αἰτωλίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀπέχον 6 ὥρας τοῦ Ἀγρινίου καὶ 5 ἐκ τοῦ Καινουρίου. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 320 κατοίκους (1928).

—8) *Χαλκίδος*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Βορείου Εὐβοίας παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Νηλέως ποταμοῦ καὶ εἰς ὕψος 525 μ. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Νηλέως τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελεῖ σήμερον ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 389 κατοίκους. Ἀπέχει τρίωρον ἐξ Ἁγίας Ἄννης. Ἔχει ὀπωροφόρα δένδρα καὶ προϊόντα δασικὰ καὶ κτηνοτροφικά.

—9) *Χαλκίδος*. Μικρὸς συνοικισμὸς παρὰ τὸ χωρίον Κοτσίκια, κατὰ τὰς βορείους κλιτῦς τῆς Δίρφυος τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Τσεργῶν τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος. Ἀριθμεῖ 45 κατοίκους (1928). ι. Σ. Σ.

— **Κερασιὰ *Μεγάλη*** (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων, ἀπέχον 3 ὥρας ΒΔ τῆς Καλαμπάκας καὶ ἔχον 317 κατοίκους (1928). Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κερασιὰ Μεϊδάν*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωριον *Ὀρθοβούνι* (πρώην *Τσουραναῖοι*).

— **Κερασιὰ *Νέα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νέας Τενέδου τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς (πρώην *Μπαρακλῆ*), ἔχον 96 κατ. (1928).

— **Κερασιὰ *Σίνου*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσπροκκλησιᾶς τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων, παρὰ τὴν πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ὁροθετικὴν γραμμὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέχει τῆς Καλαμπάκας 7 ὥρας καὶ ἔχει 136 κατοίκους.

— **Κερασιὰ *Φλιάκα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀγριοφύλλου (πρώην *Βελεμιστίου*) τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων. Ἀπέχει τῆς Καλαμπάκας 5 ὥρας πρὸς Β καὶ ἔχει 258 κατοίκους (1928). ι. Σ. Σ.

Κερασιὲς (πρώην *Κρουτσέλοβον*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Καρυδιᾶς (πρώην Τεχόβου) τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης καὶ ἀπέχον $3^1/_2$ ὥρας ΒΔ τῆς Ἐδέσσης. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 474 κατοίκους.

—**Κερασιὲς** (πρώην *Δουργουτλῆ*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἑπταλόφου (πρώην Τσεργαλάκ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Ἀπέχει τρίωρον Α. τοῦ Κιλκὶς καὶ ἔχει 37 κατοίκους. ι. Σ. Σ.

κερασίνη (ἡ) (Cérasine) *[Φαρμακογ.]*. Λαμβάνεται δι' ἐκχυλίσεως δι' ὕδατος τῶν σπερμάτων τῶν κυδωνίων, κερασίων ἢ δαμασκήνων. Ἀποτελεῖ πλάκα ἢ ἀκανόνιστα τεμάχια κιτρινέρυθρα ἢ φαιωπά, πικρᾶς στυπτικῆς γεύσεως, μὴ διαλυόμενα πλήρως ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξογκοῦνται, ὡς περιέχοντα μετα-ἀραβίνην. Τὸ πυκνὸν ἰξῶδες τοῦτο μεῖγμα θερμαινόμενον ἐπὶ μακρὸν μεθ' ὕδατος καθίσταται διαυγές. Χρησιμεύει πρὸς νοθείαν τοῦ ἀραβικοῦ κόμμεως καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ εἰς τὸ κολλάρισμα τῶν πίλων. Κ. Γ. Μ.

κεράσι(ον) (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *κέρασος ἢ γλυκύκαρπος*.

—*[Οἰκοκ.]* Τὰ *κεράσια* εἶναι καρποὶ εὔγευστοι καὶ γλυκεῖς. Προτιμότερον νὰ τρώγωνται νωποί. Ἐν τούτοις δύνανται καὶ νὰ χρησιμεύσουν διὰ τὴν κατασκευὴν γλυκοῦ τοῦ κουταλιοῦ, ἂν καὶ διὰ τὴν χρῆσιν αὐτὴν προτιμότερα εἶναι τὰ βύσινα. Πρὸς κατασκευὴν γλυκοῦ, διὰ μίαν ὀκᾶν κεράσια ἢ βύσινα ἀπαιτεῖται μία ὀκᾶ ζάχαρη, ἕνα ποτήρι νερὸ καὶ ὁ χυμὸς ἑνὸς λεμονιοῦ. Ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τὰ κεράσια ὅλους τοὺς πυρῆνας δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου ἢ μιᾶς πολὺ χονδρῆς βελόνης καὶ θέτομεν τὰ φροῦτα, τὴν ζάχαρην καὶ τὸ νερὸ ἐντὸς χύτρας καὶ τὰ ἀφίνομεν νὰ βράσουν ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν, ἀνακατεύοντες αὐτὰ συνεχῶς διὰ νὰ μὴ φουσκώσουν. Ὅταν ἀρχίζῃ τὸ γλυκὸ καὶ σχηματίζῃ φοῦσκες μεγέθους σχεδὸν ἑνὸς αὐγο', τότε προσθέτομεν τὸ λεμόνι καὶ τὸ ἀποσύρομεν τῆς φωτιᾶς.

— **κερασίου *ἄρωμα τεχνητὸν*** *[Χημ.]*. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι συστατικῶν: ὀξικὸς ἀμυλεστὴρ 15 γρ., βουτυρικὸς ἀμυλεστὴρ 8 γρ., βενζαλδεΰδη 10 γρ., κινναμώμου ἔλαιον 2 γρ., λεμονέλαιον 2 γρ., γαρυφαλλέλαιον 2 γρ., πορτοκαλλέλαιον 1 γρ., ἀλκοόλη καθαρὰ 960 γρ. Σ. Γ.

Κερασίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον παρὰ τὴν ἀρχαίαν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας, ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Τεγέας καὶ νῦν ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Ἀπέχει τῆς Τριπόλεως $1\,^1/_2$ ὥραν πρὸς Ν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 545 κατοίκους (1928). ι. Σ. Σ.

Κεράσκο (Cherasco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Πεδεμοντίῳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Κούνεο, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τουρίνου-Σαβόννας καὶ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Στούρα καὶ Τανάρο, εἰς ἀπόστασιν 44 χλμ ἀπὸ τῆς πόλεως Κούνεο. Κάτοικοι 6 891. Ἔχει βιομηχανίαν μετάξης καὶ ἐμπόριον οἴνων. Εἶναι πόλις παλαιά, περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ τειχῶν, ὧν σῴζονται ἐρείπια, καὶ ἔχει πολλὰ ἐνδιαφέροντα κτίρια καὶ μεσαιωνικὰ μέγαρα καὶ ναούς, ὧν κυριώτερος εἶναι ὁ τῆς Παναγίας. Κατὰ τὸ ΙΓ' αἰῶνα ἦτο ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Β. Ἰταλίας. Τῷ 1631 ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ συνθήκη μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν δουκῶν τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς Μαντούης, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν μέγα μέρος τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τοῦ Μονφερράτου περιήρχετο εἰς τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας Βίκτωρα Ἀμεδαῖον Α'. Ἐπίσης τῷ 1796 ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ συνθήκη μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Σαβοΐας, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μοντενόττε, διὰ τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας καὶ ὁ Βοναπάρτης συνεφώνουν νὰ ἀποχωρισθοῦν ἀπὸ τῆς συμμαχίας πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Μ. Δ. Β.

κέρασμα,—*ατος* (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κεραννύειν, συγκέρασμα, μῖγμα, ἄλλως *κρᾶμα*· || δημοτ., ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κερνοῦμε, τὸ ποτόν, τὸ γλύκισμα κ.τ.τ., τὸ ὁποῖον προσφέρομεν, ἡ φιλοτησία, ἄλλως *τρατάρισμα* ἢ *τράτο*· || φιλοδώρημα προσφερόμενον εἰς τὴν νύμφην κατὰ τὴν στέψιν ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ: «αὐτὸ μοῦ τό 'καμε κέρασμα ὁ πεθερός μου».

Κεράσοβον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κονίτσης, ἑξάωρον ἀπέχον αὐτῆς, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σμόλικα κείμενον, εἰς τὰ ὅρια Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας, ἐπὶ κλεισωρείας διαρρεομένης ὑπὸ τοῦ χειμάρρου Βουρκοποτάμου. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 893 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ ὑλοτομίαν. Πολλοὶ μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ τηλεφωνεῖον.

—2) Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Παραμυθίας, ἐν τῇ καταφύτῳ περιφερείᾳ τῆς Ντουσκαριᾶς, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τίρια, παραποτάμου τῆς Θυάμιδος. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὴν ὑπαγομένου συνοικισμοῦ Λωζανὰ 239 (1928) κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ μικροκτηνοτροφίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ τηλεφωνεῖον.

—3) Συνοικισμὸς τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πωγωνίου, εἰς τὰς δυτικὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Κασιδιάρης, κείμενον παρὰ τὴν διακλάδωσιν τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Ἰωαννίνων πρὸς τὸ Δελβινάκι. Ἀριθμεῖ (1928) 238 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Περιστερίου (τέως Μέγγουλης). Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

—4) Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ὥραν ἀπέχον τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων-Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 335 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, μετονομασθὲν ἤδη *Κερασών*. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Χ. Ι. Σ.

— **Κεράσοβον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀπέχον 6 ὥρας ΒΔ τοῦ Καρπενησίου. Κεῖται εἰς ὕψος 1000 μ. σχεδὸν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ εἶναι ἕδρα κοινότητος, ἔχον εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον, τηλεφωνεῖον καὶ 528 κατοίκους (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Κρέντης*, *Πλιοῦ* καὶ *Σκαμνιᾶ*, ἀριθμοῦσα ἐν ὅλῳ 1072 κατ. Ἡ περιφέρεια παράγει ὄσπρια, μῆλα, οἶνον, κεράσια καὶ κτηνοτροφικά. Ι. Σ. Σ.

— **Κεράσοβον *Ἄνω*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον κείμενον ἐπὶ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ Ἀρακύνθου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεσολογγίου, ἐστραμμένον πρὸς τὴν λίμνην Τριχωνίδα και τὴν ἀπέραντον αἰτωλικὴν πεδιάδα. Κάτοικοι 424.

— **Κεράσοβον *Κάτω*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Αἰτωλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, κείμενον κατὰ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν Μεσολογγίου-Ἀγρινίου καὶ πρὸς Β. τῆς Κλεισούρας, ἐν τῇ πεδιάδι. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα ἔχουσαν 569 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

κερασόρρακον (τὸ) *[Χημ. Τροφ.]*· βλ. *κίρς*.

κέρασος (ὁ καὶ ἡ) (Cerasus) *[Βοτ.]*. Ὑποδιαίρεσις τοῦ γένους *προῦνος* τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥοδωδῶν*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα εἴδη μετὰ πολλῶν ποικιλιῶν καὶ παραλλαγῶν, ἰθαγενῆ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Εὐρώπης καὶ ἄλλων χωρῶν. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι, ὀπωροφόρα, κοσμητικὰ ἢ ἄλλως χρήσιμα, μακρόβια, φυλλοβόλα κλπ., φέροντα καρποὺς εὐχύμους καὶ ἐδωδίμους, ξύλον ἐκλεκτὸν καὶ χρήσιμον εἰς ποικίλας βιομηχανίας, κόμμι κλπ. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *κέρασος ἢ γλυκύκαρπος* (Prunus cerasus avium ἢ cerasus dulcis ἢ cerasus nigra), ἰθαγενὴς τῆς δυτικῆς Σιβηρίας, τοῦ βορείου Τουρκεστάν, τῆς νοτίου Περσίας, τοῦ Καυκάσου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, τῶν περισσοτέρων χωρῶν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, δυτικῶς μέχρι Μαδέϊρα, τῆς νοτίου Ἀφρικῆς, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κεϋλάνης, ἔνθα εὑρίσκεται εἰς ἀγρίαν κατάστασιν. Εἶναι δένδρον 20—35 μέτρων ὕψους, φέρον κλάδους γυμνοὺς καὶ φαιούς, μίσχον φύλλων ἔχοντα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας 1—2 ἀδένας, γυμνόν, μέχρι 0,05 μ. μήκους· δίσκον φύλλων ἀπὸ τῆς ἐξελίξεως εἰσέτι νεύοντα πρὸς τὰ κάτω, λεπτόν, ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος, ἐπιμήκη, 0,12—0,15 μ. μήκους, ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας γυμνὸν ἢ παρὰ τὴν νεύρωσιν μόνον ἀραιῶς τριχωτόν, ἐπὶ τῆς κάτω δέ, ἀρχικῶς πλουσίως, πλὴν ἀργότερον καὶ ἐκεῖ ἀραιῶς τριχωτόν· παράφυλλα γραμμωτά, ἀδενοειδῶς πριονωτά· ἄνθη ἀκτινωτά, ἑρμαφρόδιτα, κείμενα ἐπὶ μίσχων 0,03—0,05 μ. μήκους, πάντοτε πλαγίως ἢ νεύοντα καὶ φέροντα πέντε πέταλα στρογγυλοειδῆ, συνήθως συμφυόμενα καὶ ἐστραμμένα πρὸς τὰ ὄπισθεν, πέντε πέταλα κυκλικὰ-ᾠοειδῆ, 10—15 ὑποχιλιοστομέτρων μήκους, χρώματος λευκοῦ· καρπὸν στρογγύλον, ἑρμαφρόδιτον, 0,01 μ. μεγέθους, χρώματος βαθέως ἐρυθροῦ, περὶ τὸ τέλος συνήθως μέλανος, μὴ σηπόμενον ἐπὶ τοῦ δένδρου, λαμπρόν, γεύσεως γλυκυπίκρου κατὰ τὴν ἀγρίαν κατάστασιν τοῦ δένδρου· πετρῶδες ἐνδοκάρπιον ἐπίμηκες ᾠοειδές, 8—10 ὑποχιλιοστομέτρων μήκους καὶ 6—7 ½ πλάτους, λεῖον κλπ.

Digitized by Google

Ἡ κέρασος ἀναπτύσσεται καὶ εὐδοκιμεῖ τόσον καθ' ὁμάδας, φυομένη ἐπὶ φωτεινῶν πεδινῶν περιφερειῶν, ὅσον καὶ μεμονωμένη ἐπὶ ὑψηλῶν ἐδαφῶν, ἀπαντῶσα ἀναμεμιγμένη μετ' ὀξυῶν, φιλυλῶν, δρυῶν, σφενδάμνων κλπ. καὶ εἰς ὕψος ἄνω τῶν 1.000 μέτρων, διαιρεῖται δὲ σήμερον εἰς τέσσαρας ποικιλίας, διαφερούσας μεταξύ των: α') κατὰ τὸ χρῶμα τοῦ καρποῦ (μέλαν, βαθὺ κόκκινον καὶ κίτρινον), β') κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ ξυλοκάρπου (στρογγύλον, ᾠοειδὲς καὶ ὀξύ), γ') κατὰ τὴν τῆς ὡριμάνσεως περίοδον (ἀπὸ 1—6 ἑβδομάδων) καὶ δ') κατὰ τὸ χρῶμα τῶν μίσχων τῶν καρπῶν (πράσινον, κόκκινον κλπ.). Ἐξ αὐτῶν κυριωτέρα εἶναι: *Κέρασος ἡ σιλβέστρειος*, φέρουσα ἀρκετὰ μικρὰ φύλλα, καρποὺς μικρούς, σπανίως τὸ 0,01 φθάνοντας, μέλανας, ὀλίγον χυμώδεις. *Κέρασος ἡ διαρκής*, φέρουσα φύλλα καὶ καρποὺς εὐμεγέθεις, σάρκας σφικτὰς συνήθους χρώματος ἀνοικτοχρόου κλπ

Ἡ κέρασος πρὸς πλήρη εὐδοκίμησιν ἀπαιτεῖ ὀλίγην θερμότητα, φῶς καὶ ἄσβεστον καὶ ἐδάφη ὄχι ἀμμώδη οὔτε λίαν ὑγρὰ καὶ πλούσια εἰς λιπάσματα. Ταῦτα προκαλοῦσιν ἄφθονον κομμίωσιν, λίαν ἐπιβλαβῆ κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τῶν δένδρων. Εἰς καλὰ ἐδάφη τὸ δένδρον φθάνει εἰς ἡλικίαν 200 καὶ πλέον ἐτῶν. Τὰ φύλλα καὶ ἄνθη

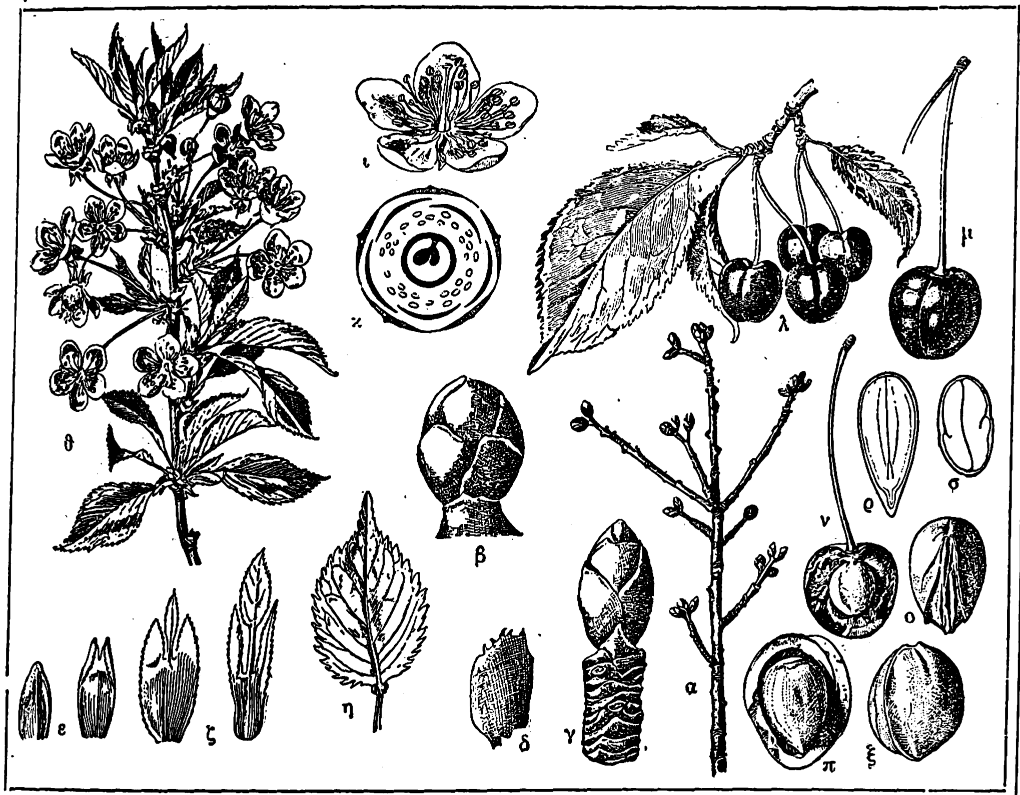

Κέρασος ἡ γλυκύκαρπος.

[α=ἐνόφθαλμος κλαδίσκος ἐν καιρῷ χειμῶνος· β=ὀφθαλμὸς καρποῦ· γ=ξυλώδης ὅμοιος· δ=ὀφθαλμὸς λεπίς· ε, ζ=μεταβάσεις ἀπὸ λεπίδων εἰς φύλλα· η=φύλλον μετὰ ἀδενῶν· θ=κλάδος ἀνθοφόρος· ι=ἄνθος· κ=διάγραμμα· λ, μ=κεράσια· ν=καρπὸς τετμημένος· ξ, ο=ξυλώδης καρπός· π=ὅμοιος ἀνεῳγμένος· ρ=ἐπιμήκης· σ=ὀριζόντιος τομὴ τῶν σπερμάτων.]

τοῦ φυτοῦ ἀναπτυσσόμενα ἐκδηλοῦνται ταυτοχρόνως. Τὰ ἐλαφρῶς εὐωδιάζοντα ἄνθη εἶναι ὁμόγαμα ἢ ἀσθενῶς προτερόγυνα, τὰ δὲ σπέρματα ψηνόμενα χρησιμοποιοῦνται πολλαχοῦ ὡς μῖγμα καφὲ καὶ ἐνέχουσι καὶ παχὺ ἔλαιον ποσότητος ἀπὸ 18—40 %. Οἱ καρποὶ τῆς κεράσου κατὰ μέσον ὅρον περιέχουσι: περίπου 79,82 % ὕδωρ, 10—11,17 % (ἢ καὶ 13—15 %) σάκχαρον, 0,76—0,91 % ἐλεύθερα ὀξέα, 1,76 % δεψικὰς καὶ πηκτικὰς οὐσίας, ἴχνη ἰνοσίτου καὶ πεντοσάνου, ἔνζυμα κλπ, 1,29 % ἀζωτούχους οὐσίας καὶ 0,52 % τέφραν. Τὰ σπέρματα ἐνέχουσιν ἀμυγδαλίνην (0,82 %), ὁ δὲ φλοιὸς φλωριδίνην. Τὰ κεράσια εἶναι ὀπώρα πρωϊμωτάτη, θεωρουμένη ἐξόχως ὑγιεινὴ καὶ καταναλισκομένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νωπὴ (ἐνιαχοῦ γίνεται χρῆσις αὐτῆς καὶ ἐν ξηρᾷ καταστάσει). Παρ' ἡμῖν εἶναι διαδεδομέναι σήμερον πλεῖσται παραλλαγαί, πλὴν ὡς ἄριστοι καρποὶ θεωροῦνται ἀκόμη καὶ τώρα οἱ ἀπὸ πεντηκονταετίας καὶ πλέον ὀνομαστοὶ τῆς Πελοποννήσου (ἰδίᾳ τῶν Λεχαινῶν), τοῦ Πηλίου, τῆς Κηφισιᾶς κλπ. Ἐκ τοῦ λαμπροῦ ἐρυθρολεύκου ἐλαστικοῦ, δυσκόλως ἐπεξεργαζομένου ξύλου τῆς κεράσου λαμβάνεται ἐξαιρετικῆς ποιότητος κλύσιμος οὐσία, προσέτι δὲ ἐξ αὐτοῦ (κλάδων κλπ.) κατασκευάζονται καπνοσύριγγες ὀνομασταὶ ἐν Ἀγγλίᾳ κλπ. Τὸ ὑπὸ τῶν νεαρῶν ἰδίᾳ δένδρων ἐκκρινόμενον κόμμι χρησιμοποιεῖται τόσον εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ὅσον καὶ εἰς τὰς βιομηχανίας, ἰδίᾳ τῆς πιλοποιίας.

Ἡ κέρασος ἄρχεται καρποφοροῦσα ἀπὸ τοῦ 5ου κυρίως ἔτους τῆς ἡλικίας της. Πλὴν εἰς πλήρη καρποφορίαν εὑρίσκεται μετὰ τὸ δέκατον ἔτος αὐτῆς. Πολλάκις τὸ δένδρον ἀνθεῖ ἀφθόνως, πλὴν δὲν καρποφορεῖ. Τότε εἶναι ἀνάγκη ἐπανεμβολιασμοῦ. Ἡ παρὰ τὰς κερασέας συντήρησις μελισσῶν συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς καρποφορίας τοῦ φυτοῦ.

Ὅπως ὅλα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα οὕτω καὶ ἡ κέρασος εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς πλείστους ζωϊκοὺς καὶ παρασιτικοὺς ἐχθρούς. Κυριώτεροι αὐτῶν, βλάπτοντες τοὺς καρπούς, τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ φύλλα, τοὺς νεαροὺς κλώνους καὶ βλαστάρια, τὸν φλοιὸν καὶ τὰ ἄκρα τῶν ριζῶν, εἶναι: ἡ μυῖα Orfalis cerasi ἢ Spilographa cerasi, τὸ ἔντομον ρυγχίτης ὁ προύνιος (rhynchites cupreus), ὁ μικροργανισμὸς γνωμωνία ἡ ἐρυθρόστομος (gnomonia erythrostoma), τὸ fusicladium cerasi, ἡ monilia fructigena, ὁ κωνικὸς ρυγχίτης (rhynchites conicus), ὁ μικρομύκης coryneum beijerninckii, ἡ puccinia cerasi, ὁ μύκης fusarium gemmiperda, ἡ φθεὶρ aphis cerasi, τὸ κλαδοσπόριον τὸ ἐπίφυλλον (cladosporium epiphyllum), ὁ cerambyx cerdo, ὁ exoascus cerasi καὶ ἄλλα πολλά. Παρ' ἡμῖν ὁ μᾶλλον ἐπιζήμιος ἐχθρὸς εἶναι κυρίως ὁ σκώληξ urophora cerasorum, ὅστις προσβάλλει τὸν καρπὸν ἰδίᾳ κατὰ τὴν ὡρίμανσίν του καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ καταστραφῇ κατὰ τὴν τρέχουσαν ἐσοδείαν, διότι ἀπαγορεύονται οἱ ψεκασμοί. Πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ ἀπὸ τῆς νέας ἐσοδείας, μετὰ τὴν συλλογὴν τοῦ βεβλαμμένου καρποῦ καὶ κατὰ τοὺς μῆνας Ὀκτώβριον καὶ Φεβρουάριον πρέπει νὰ γίνεται ἐντατικὴ ὑπὸ τὸ δένδρον ἐκσκαφὴ τοῦ ἐδάφους, ἔνθα αἱ εὑρισκόμεναι νύμφαι τοῦ σκώληκος τὴν ἐποχὴν ταύτην καταστρέφονται.

Ἕτερα εἴδη τοῦ γένους κεράσου εἶναι: *κέρασος ἡ μαχαλέβειος* (Cerasus Mahaleb), δένδρον μετρίου μεγέθους, φυλλοβόλον, μικρόφυλλον καὶ μικρόκαρπον, τὸ γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὡς *ἀγριοκερασιά*, φέρον μικρὰ λευκὰ εὔοσμα ἄνθη τεταγμένα κατὰ ὀρθίους κορύμβους· *κέρασος ἡ ὀξύκαρπος* (Cerasus vulgaris ἢ acida ἢ caproniana ἢ prunus cerasus), ἡ γνωστὴ *βυσσινία*, καὶ τὰ ἐξωτικὰ εἴδη *κέρασος ἡ δαφνοκέρασος* (Cerasus Laurocerasus), θάμνος ἀειθαλής, κοσμητικὸς καὶ φαρμακευτικός, ἰθαγενὴς τῆς Ἀνατολῆς, γνωστὸς ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *ροδαφνιά*, φέρων φύλλα δηλητηριώδη ἐν νωπῇ καταστάσει, λίαν γνωστὰ ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα εἰς μικρὰν ποσότητα χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀρωματισμὸν τῶν γαλακτερῶν ἐδεσμάτων· *κέρασος ἡ καρολινιακὴ* (Cerasus caroliniaca), μικρὸν δένδρον δασικὸν καὶ ἀειθαλές, χρήσιμον τόσον ὡς κοσμητικὸν ὅσον καὶ χάριν τῆς ξυλείας του, λίαν γνωστῆς εἰς τὴν λεπτοξυλουργικήν, *κέρασος ἡ ὀψίκαρπος* ἢ *μέλαινα* (Cerasus serotina), δένδρον ὕψους 30 μέτρων καὶ ἄνω, ἰθαγενὲς τῶν δασῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, λίαν πολύτιμον διὰ τὸ ἀρραγές, συμπαγὲς καὶ σχεδὸν μέλανος χρώματος ξύλον του, τὰ μάλα χρήσιμον εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν καὶ ἐπιπλοποιίαν, οὗ ὁ φλοιὸς εἶναι φαρμακευτικὸς κλπ. κ. θ. π.

κερασούλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φυσαλλὶς τὸ ἁλικάκαβον* (Physalis alkekengi).

Κερασοῦς (τουρκ *Κιρεσόν*). *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Πόντου ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀρχαιοτάτη ἑλληνικὴ ἀποικία. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Σινωπέων, ἴσως κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα. Τὸ ὄνομα προῆλθε πιθανῶς ἐκ τοῦ δένδρου κέρασος (πρβλ. Δαφνοῦς, Ἐλαιοῦς κλπ.).

Κεῖται ἐπὶ βραχώδους χερσονήσου, ἥτις ὑψουμένη πρὸς τὴν θάλασαν σχηματίζει δύο μεγάλα κέρατα. Μεταξὺ τούτων εἶναι ἡ πόλις καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης διήκοντα τὰ ἀρχαῖα τείχη καταφθάνουν μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, τοῦ ὁποίου τὰ ὄπισθεν μέρη εἶναι ἀπόκρημνα καὶ δυσπέλαστα. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο κεράτων παραλία ἦτο τετειχισμένη μὲ ἰσχυρότατα τείχη ἐκ μεγάλων λίθων. Τὰ σῳζόμενα λείψανα τειχῶν τῆς πόλεως ἀνήκουν ἄλλα μὲν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἑλληνικὴν ἐποχήν, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς τοιχοδομίας, ἄλλα εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Μιθριδατῶν, ὡς τὰ σῳζόμενα πλεῖστα τείχη τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, ἄλλα δὲ εἰς τὴν βυζαντιακὴν ἐποχήν. Ἄλλο ἀρχαῖον μνημεῖον τῆς πόλεως εἶναι τὸ θαυμάσιον ὑδραγωγεῖον, καταλῆγον εἰς φρέαρ βαθύτατον καὶ λαξευτὸν μὲ μεγάλην περίμετρον, τοῦ ὁποίου τὸ ἄφθονον καὶ ἄριστον ὕδωρ ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως εἰς πᾶσαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Περὶ τὸ φρέαρ παρατηροῦνται λαξευτὰ ἑδώλια ἐπὶ βράχου καὶ ἄλλα τινὰ ἀρχαῖα λείψανα, μαρτυροῦντα ὅτι ἐνταῦθα ἦτο τὸ κέντρον καὶ ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως. Ἄλλο ἀρχαιολογικὸν μνημεῖον τῆς πόλεως εἶναι χωριστόν τι περιτείχισμα ἐπὶ βραχώδους θέσεως παρὰ τὴν θάλασσαν, ἔχον πολλοὺς ὑπογείους θόλους καὶ δύο πύλας τὴν μίαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἄλλην πρὸς τὴν πόλιν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κερασοῦντος ἀνέκαθεν διεκρίνοντο εἰς τὴν ναυτιλίαν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας αὐτοὶ μαζὶ μὲ τοὺς ναυτικοὺς κατοίκους ἄλλων παραλίων μερῶν ἐξετέλουν τὰς καταθλιπτικὰς κατὰ θάλασσαν ἀγγαρείας τῶν Τούρκων. Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ναυτιλίᾳ τὰ πλοῖά των διέπλεον ὅλον τὸν Εὔξεινον Πόντον καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Καὶ ἤρχισε μὲν νὰ παρακμάζῃ ἡ ἱστιοπλοΐα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀφ' ὅτου ἄρχεται ἡ ἀνάπτυξις ἐν Πόντῳ τῆς ἀτμοπλοΐας, ἀλλ' οἱ Κερασούντιοι, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ἀξίας τῆς πατρίδος των, ταχέως ἤρχισαν ν' ἀναπληρώσουν τὰ ἐκ τῆς ναυτιλίας διαφυγόντα κέρδη διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐμπορικῆς δράσεώς των. Ὁ λιμὴν τῆς Κερασοῦντος ἔχει ἀρκετὴν σημαντικότητα διὰ τὴν ἀξιόλογον εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγήν. Ἡ ἐξαγωγὴ ὑπερτεροῦσα τὴν πρώτην συνίσταται μὲν καὶ εἰς ἄλλα τινὰ προϊόντα, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον καὶ πολυτιμότατον προϊόν, τὸ προσελκῦον ἄφθονον τὸν χρυσὸν εἰς τοὺς κατοίκους, εἶναι τὰ λεπτοκάρυα. Ἡ περιφέρεια τῆς Κερασοῦντος καλύπτεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ δένδρον τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἡ μεγίστη ἀνάπτυξις κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀπέδιδεν ἐτησίως κατὰ μέγιστον ὅρον περὶ τὰς 450.000 στατήρων, ὁλόκληρον δὲ τὸ προϊὸν τοῦτο ἐξήγετο εἰς τὴν Ὀδησσόν, Τεργέστην, Μασσαλίαν, Ἁμβοῦργον, Ἀγγλίαν καὶ ἄλλους τινὰς λιμένας τῆς Εὐρώπης, Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου. Οὕτω τὰ $^{9}/_{10}$ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου ἀπετέλει τοῦτο, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἄλλα γεωργικά κτηνοτροφικά, δασικὰ καὶ μεταλλευτικὰ προϊόντα, ὡς ὀπωρικά, φασόλια, κηρός, πρόβατα, δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, μαλλία, ψαρέλαιον, ξυλεία, ἀργυροῦχος μόλυβδος κλπ. Χάρις εἰς τὴν ἐμπορικὴν αὐτὴν κίνησιν, ἡ ὁποία κατὰ τὸ πλεῖστον διεξήγετο διὰ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Κερασοῦντος εἶχε φθάσει εἰς ἐπίζηλον ἀκμήν. Κατὰ τὸ 1915 ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνήρχετο εἰς 20 000, ἐκ τῶν ὁποίων 12.000 Ἕλληνες, 6.000 Τοῦρκοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἀρμένιοι. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης ἐφρόντιζε περὶ ὅλων τῶν θρησκευτικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐδαπάνα ἀφειδῶς εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Νηπιαγωγεῖον, δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, σχολαρχεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ ἀστικὸν παρθεναγωγεῖον περιελάμβανον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περὶ τοὺς 900 ἐν συνόλῳ μαθητὰς καὶ μαθητρίας.

Μετὰ τὸ 1922 οἱ ὑπολειφθέντες ἐκ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν πολεμικῶν κακουχιῶν κάτοικοι ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Θεσσαλονίκῃ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας.

— *[Ἱστορ.]* Ἐκ τῶν ἀρχαίων πρῶτος ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε περὶ Κερασοῦντος, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθη κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Μυρίων. Οὗτοι μετὰ μακρὰν διαμονὴν ἐν Τραπεζοῦντι ἐπορεύθησαν εἰς Κερασοῦντα διὰ ξηρᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασαν μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Καὶ ἐνταῦθα εὗρον τὴν ἰδίαν φιλοξενίαν, ὁποίαν καὶ εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἡ Κερασοῦς, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις τοῦ Πόντου, διετέλεσεν ἀνεξάρτητος δημοκρατικὴ πολιτεία μέχρι τῆς ἱδρύσεως τοῦ Βασιλείου τοῦ Πόντου ὑπὸ τῶν Μιθριδατῶν. Φαρνάκης ὁ βασιλεὺς κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἐγκαταστήσας εἰς αὐτὴν πολλοὺς νέους κατοίκους ἐκ τῶν πέριξ μετωνόμασεν αὐτὴν *Φαρνακίαν*. Τὸ νέον ὄνομα δὲν ἐπεκράτησεν, εἰμὴ ὅσον διήρκεσε καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου. Ὅτε κατελύθη τοῦτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων

Digitized by Google

καὶ ὁ Πόντος ἀπετέλεσε μίαν τῶν μεγάλων ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἡ Κερασοῦς, διατηρήσασα τὴν αὐτονομίαν της, ἐπανέλαβε τὸ ἀρχαῖον ὄνομά της. Ἡ αὐτονομία τῆς πόλεως δὲν ἀπετέλει ἐξαιρετικὸν προνόμιον ἀπονεμηθὲν μόνον εἰς αὐτήν, ἀλλ' ἦτο γενικὴ πολιτικὴ παραχώρησις πρὸς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τοῦ Πόντου.

Τὸ μόνον ἐπιγραφικὸν τεκμήριον τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας εἶναι τὰ ὀρειχάλκινα νομίσματα τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων Ἀδριανοῦ, Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, Μάρκου Αὐρηλίου, Κομμόδου, Ἡλιογαβάλου καὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου. Φέρουν ταῦτα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας τὴν λέξιν *Κερασουντίων*. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως λέγεται ὅτι ὁ στρατηγὸς Λούκουλλος μετέφερεν ἐκ Κερασοῦντος τὸ μέχρι τότε ἄγνωστον εἰς τὴν Ἰταλίαν φυτὸν κερασέα.

Κατὰ τὴν βυζαντιακὴν ἐποχὴν ἡ Κερασοῦς ἀπετέλει πάντοτε μίαν τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τοῦ Πόντου, ὑπήγετο δὲ διοικητικῶς κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πόντου Πολεμωνιακοῦ, κατόπιν δέ, κατὰ τὴν εἰς θέματα διαίρεσιν τοῦ κράτους, εἰς τὸ θέμα Χαλδίας, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Τραπεζοῦς.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Κομνηνῶν Τραπεζοῦντος ἡ Κερασοῦς εἶχε τὰ δευτερεῖα μετὰ τὴν πρωτεύουσαν, κατὰ δὲ τὴν πρώτην σύστασιν τοῦ κράτους, ἡ πόλις ἄνευ ἀντιστάσεως ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἱδρυτοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ. Ἡ σπουδαιότης τῆς Κερασοῦντος, ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, ἀποτελούσης ἐπίνειον ἐκτεταμένης μεσογαίας χώρας, ἔγινεν ἐνίοτε ἀφορμὴ ν' ἀποτελέσῃ στόχον κατακτητικῶν διαθέσεων τῶν ξένων. Τῷ 1300, ἐπὶ Ἀλεξίου Β', πολυάριθμος τουρκομανικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κουστογιὰν κατελθὼν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐπολιόρκησεν αὐτήν, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἐπελθὼν ταχέως ἐκ Τραπεζοῦντος ἔσωσεν αὐτήν. Κατὰ τὴν γενομένην φονικωτάτην μάχην ἐφονεύθησαν πλεῖστοι Τουρκομάνοι, συνελήφθη δὲ αἰχμάλωτος ὁ ἀρχηγός.

Ἡ ἐμπορικὴ θέσις τῆς Κερασοῦντος προσείλκυσε τοὺς Γενουάτας νὰ ἱδρύσουν ἐνταῦθα ἐμπορικήν τινα παροικίαν, ὅτε δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, τῷ 1348, ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις ἦτο ἀπησχολημένη εἰς τὸ ν' ἀποκρούσῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν κατὰ τῆς πρωτευούσης ἐπελθόντων ἐξ Ἐρζερούμ Τουρκομάνων, εὗρον οὗτοι τὸν κατάλληλον καιρὸν νὰ κυριεύσουν διὰ τοῦ στόλου των παραλίους τινὰς θέσεις καὶ κηρύξαντες ἐπισήμως τὸν πόλεμον κατέλαβον τὴν Κερασοῦντα, τὴν ὁποίαν ἐπυρπόλησαν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ναυμαχίαν μεταξὺ δύο πλοίων των πρὸς δύο πλοῖα ἑλληνικὰ ἡττήθησαν οἱ Ἕλληνες, ἐφονεύθη δὲ καὶ ὁ ναύαρχος μέγας δοὺξ Ἰωάννης Καβασίτης. Καὶ οἱ μὲν Τραπεζούντιοι πρὸς ἐκδίκησιν προέβησαν εἰς φόνους τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ Γενουατῶν, φυλάκισιν τῶν ἀπολειφθέντων ἐκ τῆς μανίας τοῦ ὄχλου καὶ λεηλάτησιν τῶν οἰκιῶν καὶ καταστημάτων αὐτῶν, ἐπῆλθεν ὅμως ἰσχυρὸς στόλος Γενουατῶν ζητῶν ἱκανοποίησιν. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις συνωμολογήθη σύμβασις, καθ' ἣν ὁ μὲν αὐτοκράτωρ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς θέσιν τινὰ ὀχυρὰν παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα, αὐτοὶ δὲ ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδώσουν τὴν Κερασοῦντα. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Ἀλεξίου Γ' (1349—1390), ἡ Κερασοῦς ἐστασίασε κατ' αὐτοῦ. Στρατὸς ὥρμησε κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος, ὅπως συνενωθῇ μετὰ τῶν ἄλλοθεν ἐπερχομένων ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ προβῇ εἰς τὴν καθαίρεσίν του, ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος κατώρθωσε νὰ τοὺς διασκορπίσῃ καὶ νὰ τοὺς καταδιώξῃ μέχρι Κερασοῦντος, τὴν ὁποίαν καθυπέταξε.

Ἄγνωστον πότε ἡ Κερασοῦς ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Μωάμεθ. Ἂν καὶ ἡ τῶν Κερασουντίων παράδοσις φημίζει ὅτι ἐκυριεύθη ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος, ἤτοι τῷ 1468, ἐν τούτοις τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι κατελήφθη πρὸ τῆς Τραπεζοῦντος, οὐχὶ ἐξ ἐφόδου, ἀλλὰ διὰ συνθήκης, δυνάμει τῆς ὁποίας οἱ Κερασούντιοι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ κατοικοῦν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πατρίδος των. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ἡ Κερασοῦς ὑπέστη μεγάλην ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἕνεκα τῶν παντοειδῶν καταπιέσεων τῶν Τούρκων. Πολλοὶ τῶν κατοίκων μετηνάστευσαν ἀλλαχοῦ, κυρίως εἰς τὴν Ρωσίαν, διὰ ν' ἀποφύγουν τὰ ἀφόρητα δεινὰ τῆς δουλείας. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρχισε πάλιν ν' αὐξάνεται ὁ πληθυσμὸς διὰ τῆς προσελεύσεως νέων κατοίκων ἐκ τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας, οἱ ὁποῖοι ἠναγκάζοντο διὰ λόγους ἐμπορικοὺς καὶ γενικώτερον διὰ λόγους βιωτικῆς ἀνάγκης νὰ κατέρχωνται εἰς τὰ παράλια.

— *[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Ἡ Κερασοῦς διὰ τὴν επισημότητα αὐτῆς πολὺ ἐνωρὶς ἀνεδείχθη ἀνεξάρτητος μητρόπολις καὶ ἤδη κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τῷ 325 ἀναφέρεται ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς Γρηγόριος ὡς συμμετασχὼν εἰς αὐτήν. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ πρῶτος μνημονευόμενος ἐπίσκοπος αὐτῆς. Μετὰ τὸν Γρηγόριον ἀναφέρονται καὶ οἱ ἑπόμενοι παρακαθήσαντες εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς συνόδους: Γρατιανὸς εἰς τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι τῷ 451, Θεοφύλακτος εἰς τὴν ΣΤ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680, Ναρσῆς εἰς τὴν Πενθέκτην τῷ 691 καὶ Ἰωάννης εἰς τὴν Ζ' ἐν Νικαίᾳ τῷ 787. Πλὴν αὐτῶν γνωρίζομεν καὶ τὸν Συμεών, συμμετασχόντα εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου μεγάλην σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Πέτρον, παρακαθήσαντα εἰς σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1143.

Κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν ἡ μητρόπολις Κερασοῦντος ἐπὶ μὲν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ κατεῖχε τὴν 65ην τάξιν τῶν μητροπόλεων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου· ὀλίγον βραδύτερον ἀναφέρεται ὡς πρώτη ἐπισκοπὴ ὑπαγομένη εἰς τὸν μητροπολίτην Νεοκαισαρείας, ὑποβιβασθεῖσα, ἀλλ' ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου ἀναφέρεται καὶ πάλιν εἰς τὸν κατάλογον τῶν μητροπόλεων 76η τὴν τάξιν.

Ἡ μετέπειτα ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς πόλεως εἶναι σκοτεινή. Δὲν γνωρίζομεν ἂν καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Κομνηνῶν Τραπεζοῦντος διετέλεσεν ἀνεξάρτητος μητρόπολις ἢ ἐπισκοπὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν Τραπεζοῦντος. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας δὲν ἀπετέλει οὐδὲ ἐπισκοπήν, ἀλλ' ἁπλῶς τμῆμα τῆς μητροπόλεως Τραπεζοῦντος. Ἡ ἐξάρτησις αὐτὴ ἐκ Τραπεζοῦντος διήρκεσε μέχρι τοῦ 1914, ὅτε διὰ πράξεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἀποσπασθεῖσα ἐκεῖθεν προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Φιλοτ.]* Ἐκτὸς τῶν τουρκικῶν ἐκυκλοφόρησαν εἰς τὴν Κερασοῦντα καὶ τὰ γραμματόσημα τῶν ξένων γραφείων τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδιαιτέρως ὅμως τὸ ρωσικὸν ταχυδρομεῖον κατὰ τὸ 1909—1910 ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν εἰδικὴν σειράν, παριστάνουσαν πλοῖον μὲ τὴν χρονολογίαν 1857—1907 καὶ φέρουσαν εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν γραμματοσήμων τὸ ἐπισήμασμα Kerassunde, εἰς τὸ κάτω δὲ τὴν ἀξίαν αὐτῶν ἐκπεφρασμένην εἰς παράδες καὶ γρόσια (piastres). Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ 9 ἀξίας (5 *παρᾶδες*—70 *γρόσια*), λόγῳ δὲ τῆς σχετικῶς περιωρισμένης κυκλοφορίας της ἔχει ποιάν τινα ἐμπορικὴν ἀξίαν. (Ξ. Φ. Ε.)

— **Κερασοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐπὶ τῆς Πολεμωνιακῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, ἄποικος Σινωπέων, ἀναφερομένη μόνον ὡς πρὸς τὴν κάθοδον τῶν Μυρίων (*Ξεν.* Ἀνάβ. Ε, γ. 2, *Διοδ. Σικελ.* ΙΔ', λ). Τινὲς τὴν ταυτίζουσι πρὸς τὴν προηγουμένην, ἄλλοι τὴν θεωροῦσιν ἄλλην ἢ ἐκείνην, βασιζόμενοι εἰς τὸ ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ἐν τῇ περιγραφῇ σειρᾶς τῆς γεωγραφικῆς διαδοχῆς προκύπτει, ἐκείνη μὲν ἔκειτο δυτικῶς τῆς Τριπόλεως, αὕτη δὲ δυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος. Σ. Ε. Λ.

— **Κερασοῦς** *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Μυσίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σόμα εἰς Μπαλούκεσερ ἀγούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Κατ' Ἰούνιον 1920, παρὰ τῇ νοτίως αὐτῆς κειμένῃ στενωπῷ, συνήφθη μάχη μεταξὺ τοῦ 5ου συντάγματος Ἀρχιπελάγους, ὑποστηριζομένου καὶ ὑπὸ μοίρας πυροβολικοῦ ἀφ' ἑνός, καὶ κεμαλικῶν τμημάτων στρατοῦ καὶ ἀτάκτων Τούρκων (τσέτηδων) ἀφ' ἑτέρου, ὑποχωρούντων διαρκῶς πρὸ τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης, ὅπερ ἀπὸ Μαγνησίας εἶχε προελάσει πρὸς Μπαλούκεσερ-Προῦσαν.

Ν. ΣΣ

— **Κερασοῦς Νέα** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς προσφυγικός, κατοικούμενος ὑπὸ 237 κατοίκων ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης τῆς Ἠπείρου. Χ. Ι. Σ.

κερασόχρους (ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ κερασίου, κερασής.

κέρασπις, —*ιδος* (ἡ) (Ceraspis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουτελιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους μὲ σῶμα κομψόν, κεκαλυμμένον ὑπὸ μικροτάτων πεταλοειδῶν λεπίων, ἅτινα καθιστῶσι τοῦτο παρόμοιον πρὸς μωσαϊκόν. Ἐκ τῶν 38 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *κέρασπις ἡ διακεκοσμημένη* (Ceraspis decorata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τῇ Βραζιλίᾳ. Αὕτη ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, προθώρακα σχεδὸν τετραγωνικόν, εὐρύτερον κατὰ τὸ κατώτερον αὐτοῦ μέρος ἢ τὸ ἀνώτερον, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην καὶ πλατεῖαν, τελευτῶσαν εἰς εὐρὺ καὶ παχὺ ρύγχος περιβαλλόμενον ὑπὸ σκληρῶν βραχειῶν τριχῶν, κεραίας καμπτομένας ἀποτόμως κατὰ τὸ μέσον των καὶ εἰς ροπαλοειδῆ ἀποφύσεις τελευτώσας, κοιλίαν μεγάλην, εὐρεῖαν, φοειδῆ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πόδας ἰσχυρούς, μετρίου μήκους, ὑπὸ φυλλοειδῶν ἀκανθῶν καλυπτομένους, καὶ χρῶμα ἐρυθρόφαιον μετὰ ποικιλοχρώμων κηλίδων κατὰ τὴν ράχιν. Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν ρουτελιδῶν. Δ. Ν. Π.

Κερασσά *[Γεωγρ.]* βλ. *Κεράσα*.

Κεραστάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου, ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Βαλτετσίου καὶ ἀπέχον 4 ½ ὥρας ἐκ τῆς Τριπόλεως ΝΔ. Σήμερον εἶναι ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 282 κατοίκους. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Παλιόχουνι*, ἀριθμοῦσα μετὰ τούτου 388 κατοίκους (1928).

κεράστης (ὁ) (Cerastes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωληνογλύφων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχιδνιδῶν*, περιλαμβάνον ὄφεις τῶν ἐρήμων ἐκτάσεων τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν 4 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι *κεράστης ὁ κερασφόρος* (Cerastes cornutus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐρήμῳ Σαχάρᾳ καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῆς ἄμμου κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἐκστρατεύει καθ' ὁμάδας πρὸς ἀνεύρεσιν λείας καὶ πολλάκις πλησιάζει καὶ τὰ καραβάνια τῶν περιηγητῶν, προσελκυόμενος ὑπὸ τῆς πυρᾶς. Τὸ μέγεθός του φθάνει τὰ 0,75—0,85 μ. καὶ σπανίως προσεγγίζει τὸ μέτρον. Ὁ χρωματισμός του εἶναι κιτρινοπυρρὸς μετὰ φαιῶν ἀποχρώσεων. Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐσέβοντο μεγάλως τοὺς ὄφεις τούτους καὶ τοὺς ἀνέτρεφον ἐντὸς τῶν ναῶν των. Τὰ δήγματα τοῦ ὄφεως τούτου εἶναι μὲν ἐπικίνδυνα, ἀλλὰ συνήθως οὐχὶ θανάσιμα. Δ. Ν. Π.

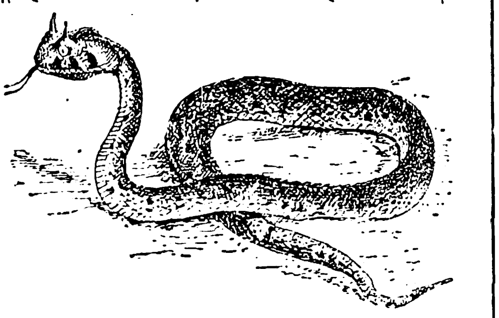

Κεράστης ὁ κερασφόρος.

κεραστὴς (ὁ)· δημοτ., αὐτὸς ποῦ κερνᾷ, ὁ προσφέρων τὴν φιλοτησίαν, ὁ πληρώνων τὰ ἔξοδα τῶν ποτῶν: «ὅποιος χάσῃ 'ς τὸ παιγνίδι θὰ εἶναι κεραστής».

κεραστίδη (ἡ) (Cerastida) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀφθοσταδιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς ψυχὰς μὲ κοιλίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπέρυθρον, πτέρυγας ἀπεστρογγυλωμένας, πολυοδοντωτὰς κατὰ τὴν περιφέρειάν των καὶ ποικιλοχρώμους, σῶμα γενικῶς ἐπίμηκες, τροπιδῶδες κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ κεραίας μᾶλλον λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις. Γνωστὰ περὶ τὰ 10 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων ποωδῶν φυτῶν, τῶν ὁποίων κατατρώγουν τὰ φύλλα καὶ τοὺς βλαστούς. Δ. Ν. Π.

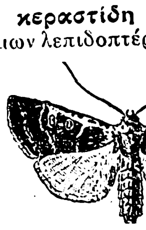

Κεραστίδη.

κεράστιον (τὸ) (Cerastium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων νοτιομεσημβρινῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μικρά, χαμηλά, ἐτήσια, διετῆ ἢ καὶ πολυετῆ, πολλὰ ζιζάνια τῶν ἀγρῶν, ἄλλα κοσμητικὰ κλπ., φέροντα στενόμακρα φύλλα καὶ συνήθως λευκὰ ἄνθη, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: *ραβδόχορτο, ραβόχορτο*, κλπ. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν θεωροῦνται τὰ ἑξῆς: *κεράστιον τὸ γναφαλῶδες* (Cerastium tomentosum), ἀπαντῶν εἰς πολλὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πολυετές, φυόμενον κατὰ Μάϊον-Ἰούλιον, τὸ πλέον διαδεδομένον παρ' ἡμῖν ἐκ τῶν 17 ἀπαντώντων εἰδῶν· *κεράστιον τὸ ἡμιδέκανδρον* (Cerastium semidecandrium), φυτὸν πολυετές, ἀπαντῶν εἰς ὀρεινὰς ἢ ἀμμώδεις παρακτίους τοποθεσίας· *κεράστιον τὸ ὠχρὸν* (Cerastium luridum), φυτὸν μικρόν, διετές, εὐρέως ἀπαντῶν ἐν Ἀττικῇ, Θεσσαλίᾳ, Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Κ. ΠΑΠ.

Κεράστιον.

κεραστόδερμα (τὸ) (Cerastoderma) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγ-*

Digitized by Google

χίων τῆς οἰκογενείας τῶν *καρδιιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους μὲ ὄστρακον κανονικόν, λεῖον, καὶ μὲ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον ἀρκούντως μέγα, μὲ σῶμα σαρκώδους συστάσεως, κεκαλυμμένον ὑπὸ γλοιώδους ἡμιυδαροῦς οὐσίας. Τὰ περισσότερα τῶν εἰδῶν ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον. Γνωστότερον εἶναι τὸ *κεραστόδερμα τὸ ἐδώδιμον* (Cerastoderma edule), ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ γενικὸν κοινὸν ὄνομα *ἀχιβάδες*. Δ. Ν. Π.

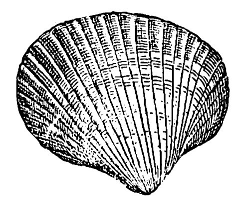
Κεραστόδερμα τὸ ἐδώδιμον.

κερασύς, *—ειά,—ύ*· ὁ ἔχων χρῶμα κερασίου· || *κερασὺ* (τό)· ὡς οὐσ. τὸ χρῶμα τοῦ κερασίου.

κερασφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων κέρατα, κερατοφόρος: «κερασφόρα ζῷα»· || μεταφ. ὁ ἠτιμασμένος ὑπὸ τῆς συζύγου του, *κερατᾶς* (βλ. λ.).

κερασφόρος (ὁ) (Cerasphorus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ 5 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Δ Ν.Π.

— κερασφόρος (ὁ) (Ceratophorus) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαποτωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κερασφόρον τὸν λεέρειον* (Ceratophorus Leerii), ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι μέγα δένδρον, παρέχον γαλακτώδη ὀπόν, λίαν χρήσιμον εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς *γουτταπέρκας*. Κ.ΠΑΠ.

Κέρατα */Παραλ Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς Λοκρίδος (πλάτ. 38°40′ Β, μῆκ. 23°10′½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels), ΝΑ κέρας τοῦ Ὀπουντίου κόλπου καὶ ἀριστερᾷ τῷ καταπλέοντι. Σ. Ε. Λ.

κερατανθήρα (ἡ) (Ceratanthera) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ζιγγιβερωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Κυριώτερον τοῦ ὡς ἄνω γένους θεωρεῖται τὸ εἶδος *κερατανθήρα ἡ βωμέτσειος* (Ceratanthera Beaumetzi), φυτὸν χρησιμοποιούμενον ἐν νωπῇ καταστάσει ὡς ἀνθελμινтικόν. Κ. ΠΑΠ.

κερατᾶς (ὁ) δημοτ., ἔντομον μέλαν μεγέθους σφηκός, φέρον μακρὰ κέρατα· || μεταφ., ὁ φέρων κέρατα ἀνήρ, ἰδίᾳ ὁ ἠτιμασμένος ὑπὸ τῆς συζύγου του: «ὁ κερατᾶς τιμὴ δὲν ἔχει», «ἐθελοντὴς κερατᾶς» ὁ ἀνεχόμενος τὴν ἀπατῶσαν σύζυγόν του, παροιμ. «ὅταν ξεζεύγουν οἱ γεωργοί, ζεύγουν οἱ κερατᾶδες» ὅτι τῶν φυγοπόνων ἰδίᾳ αἱ γυναῖκες ἀπιστοῦσι, διὰ νὰ προμηθεύωνται πράγματα τῶν ὁποίων στεροῦνται (ἡ λ. μεσαιωνικὴ καθὰ καὶ ἡ λ. *κέρατα* ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς συζυγικῆς ἀπιστίας τῆς γυναικός).

Κερατᾶς (ὁ). Ὀνομασία τοπικοῦ ἀνέμου τοῦ Κερατίου κόλπου (βλ. λ. *Κέρας*). Σ. Ε. Λ.

Κερατέα *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ἀττικῆς ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ καὶ κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Λαύρειον ἁμαξιτὸν καὶ σιδηρᾶν ὁδόν, ἀπέχουσα 37 χλμ. ἐξ Ἀθηνῶν καὶ 15 ἐκ Λαυρείου. Κεῖται εἰς ὕψος 200 μ. ὑπὸ τὸ ὄρος Πάνειον (Κερατοβούνι), ἔχουσα ἄφθονα ὕδατα. Ἔχει μέγαν ἐνοριακὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τρία παρεκκλήσια καὶ 13 ἐξωκκλήσια, δημοτικὰ σχολεῖα, ἀστυνομικὸν καὶ δασοκομικὸν σταθμὸν καὶ ἀριθμεῖ 3933 κατοίκους (1928). Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος περιλαμβανούσης ἔκτασιν 500 χιλ. στρεμμάτων καὶ παραγούσης περὶ τὸ 1 ἑκατ. ὀκάδων οἴνου, 75 χιλ. ἐλαίου, 250 χιλ. δημητριακῶν καρπῶν, 3 χιλ. μέλιτος κ. ἄ. Ἔχει προσέτι τρία ἐλαιοτριβεῖα, τρία οἰνοποιεῖα, μικρὸν ξενοδοχεῖον καὶ μικρὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Παρὰ τὴν κώμην τοποθετεῖται ὁ ἀρχαῖος δῆμος *Κεφαλή*, τὸ δ' ὄνομα Κερατέα ἐτυμολογεῖται κατά τινας μὲν ἐκ τοῦ δένδρου κερατιὰ (χαρουπιά), κατ' ἄλλους δ' ἐξ ἀρχαίας ὀνομασίας, ἀναφερομένης ὑπὸ τὸν τύπον *Καραταία*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰς κατοικουμένας θέσεις *Δασκαλειό, Διψίλεζα, Μετόχι Ἀναβύσσου* καὶ *Πλάκα*, ἀνερχομένου ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ εἰς 4.682 κατοίκους. Ι. Σ. Σ.

κερατέα (ἡ), ἡ *κερατιὰ* */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ δένδρου *κερωνία ἢ κερασφόρος*.

Κεράτειος *βωμὸς* *['Αρχ.]*· βλ. *Κεράτινος* βωμός.

κερατεκτασία (ἡ) *['Οφθαλμολ.]*. Ἡ ἐκτάνυσις τοῦ κερατοειδοῦς, ἥτις φέρει παραμόρφωσιν τοῦ σφαιρικοῦ αὐτοῦ σχήματος, χωρὶς νὰ παρακολουθῆται ἀπὸ τὴν ἶριδα (ὅτε ἀποτελεῖ τὸ σταφύλωμα). Ἡ κερατεκτασία ὀφείλεται εἰς φλεγμονὴν τοῦ κερατοειδοῦς (ἕλκος τοῦ κερατοειδοῦς, πάννος, παρεγχυματώδης κερατῖτις) ἐπιφέρουσαν λέπτυνσιν ἢ ἐλάττωσιν τῆς ἀντοχῆς τῶν τοιχωμάτων τοῦ κερατοειδοῦς καὶ συνεπῶς ὑποχώρησιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐνδοφθάλμιον πίεσιν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς κυρτότητος καὶ ἡ συμπαρομαρτοῦσα θολερότης τοῦ κερατοειδοῦς φέρουσι σημαντικὴν ἐλάττωσιν τῆς ὁράσεως. Ἡ κερατεκτασία δὲν θεραπεύεται, προλαμβάνεται μόνον διὰ τῆς ἐγκαίρου θεραπείας τῶν προκαλουσῶν αὐτὴν νόσων. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *περιφερικὴ κερατεκτασία* περιεγράφη μερικὴ ἐκτάνυσις εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κερατίου αἰτίας δυστροφικῆς (*Fuchs, Terrien, Ἀδαμαντιάδης*). Β. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ

κερατεκτομία (ἡ) */ 'Οφθαλμολ./*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐννοοῦμεν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἐκτομὴν τμήματος ἢ ὅλου τοῦ κερατοειδοῦς. Καὶ ἡ μὲν ὁλικὴ ἐκτομὴ τοῦ κερατοειδοῦς γίνεται ἐπὶ σταφυλωμάτων, ἅτινα περιορίζονται ἐπὶ μόνου τοῦ κερατίου (συνδεδυασμένη κερατεκτομία τοῦ Πανᾶ) καὶ χρησιμεύει εἰς σχηματισμὸν κολοβώματος, δυναμένου νὰ φέρῃ πρόθεσιν τελειοτέραν ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως. Ἡ δὲ μερική, συνισταμένη εἰς τὴν ἐκτομὴν μερικῶν σταφυλωμάτων, ἢ θολερῶν ἐπιπολαίων στιβάδων τοῦ κερατίου, ἀνάγεται εἰς τὴν κερατοπλαστικήν. Β. Α.

κερατένιος, *—α,—ο*· αὐτὸς ποὺ ἔχει κέρατα, ὁ ἐμφανίζων δυσκολίαν, δύσκολος, δυσχερής: «αὐτὴ ἡ δουλειὰ εἶναι κερατένια», «τὸ κερατένιο τὸ πρόβλημα δὲν μπόρεσα νὰ τὸ λύσω»· || προσηγορία οἰκειότητος: «ἄχ μωρὲ κερατένιε, μοῦ ξέφυγες».

κερατιὰ (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κερατέα ἢ ἔλλοβος* (Ceratonia siliqua).

κερατίασις *ἰόνθιος* (Kératose pilaire) *['Ιατρ./*. Δερματοπάθεια λίαν συνήθης. Σχετιζομένη πρὸς τὴν ἰχθύασιν καὶ ἀναφαινομένη ἀπὸ τοῦ 2—3ου ἔτους τῆς ἡλικίας, φθάνει τὸ μέγιστον τῆς ἐντάσεως κατὰ τὸ 15—20ὸν καὶ κατὰ τὴν ὥριμον ἡλικίαν ἐξαφανίζεται. Κλινικῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ μικρῶν βλατίδων μεγέθους κεφαλῆς καρφίδος, στρογγύλων ἢ κωνικῶν περιθυλακικῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων διέρχονται τρίχες λεπταί, ἀτροφικαὶ καὶ συνεσπειρωμέναι, αἵτινες βραδύτερον ἀποπίπτουσι, τὴν δὲ θέσιν τῆς τριχὸς καταλαμβάνει στιγμοειδὴς οὐλή. Ἄλλοτε ἀντὶ τῶν βλατίδων ὑπάρχουν μικροὶ φαιόλευκοι κεράτινοι κῶνοι πληροῦντες τὰ στόμια τῶν θυλακίων τῶν τριχῶν. Ἡ χροιὰ τῶν βλατίδων ἄλλοτε εἶναι λευκή, ἄλλοτε δὲ ἐρυθρά. Ἡ κερατίασις καταλαμβάνει τοὺς βραχίονας, τὰ ἀντιβράχια, τοὺς μηρούς, τοὺς ἀγκῶνας, τὰ γόνατα, τὴν ὀσφὺν καὶ τοὺς γλουτούς, φειδομένη τῶν πτυχῶν. Σπανιώτερον καταλαμβάνει τὸ πρόσωπον.

Κερατίδι */Γεωγρ./*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Νέου-Χωρίου (899 κατ., 1928) τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, παρὰ τὸν ποταμὸν Ταυρωνίτην, ὅριον Κισάμου καὶ Κυδωνίας, μὲ 168 κατοίκους καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Καλεῖται καὶ *Λίμνη*. —2) Τοποθεσία παρὰ τὸ χωρίον Λάκκους τῆς Κυδωνίας Κρήτης, γνωστὴ διὰ τὴν ἐνταῦθα μάχην πρὸς τὸν Μουσταφᾶ-πασᾶν (1 Δεκεμβρίου 1866), καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 80 Τοῦρκοι καὶ 20 Ἕλληνες, ὁ Μαυροβούνιος λοχαγὸς Καλογέροβιτς καὶ 7 Ἰταλοὶ Γαριβαλδινοί. —3) Μικρὸς πύργος ἄνωθεν τῶν Μουρνιῶν Κυδωνίας, ἐπὶ τῆς λοφοσειρᾶς τῶν Κεραμειῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ ὁ πύργος τῆς Μαλάξας, τὸν ὁποῖον οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον τῷ 1897. Ε. Γ.

κερατίζω· ἐπὶ τῶν κερασφόρων ζῴων, κτυπῶ μὲ τὰ κέρατα, ἀρχ. κυρίσσω.

κερατίνη (ἡ) (Ceratina) */Ζωολ./*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιφεριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μελίσσας, μονήρεις, μὲ σῶμα σχεδὸν γυμνὸν τριχῶν καὶ μὲ λαμπροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐπὶ τῶν κλαδίσκων διαφόρων φυτῶν καὶ ἐντὸς ταύτης ἐναποθέτουσι μελιτοφόρον τινὰ οὐσίαν, ἥτις χρησιμεύει ὡς τροφὴ τῶν καμπῶν. Τὸ γένος περιλαμβάνει εἴδη τινά, ὧν γνωστότερον ἐν Εὐρώπῃ εἶναι *κερατίνη ἡ κυάνειος* (Ceratina cyanea), ἥτις φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: σῶμα τελείως διακεκριμένον εἰς κεφαλήν, θώρακα καὶ κοιλίαν, κεφαλὴν τριγωνικήν, πεπλατυσμένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, μὲ βραχείας κεραίας, ὀφθαλμούς, κατὰ τὰ πλάγια προέχοντας, καὶ βραχεῖαν σωληνοειδῆ ἀπόφυσιν, δι' ἧς συνδέεται μετὰ τοῦ θώρακος. Ὁ θώραξ εἶναι ᾠοειδής, διωγκωμένος, κεκαλυμμένος ὑπὸ λεπτῶν τριχῶν κατὰ τὴν περιφέρειάν του καὶ συνδέεται μετὰ τῆς κοιλίας διὰ λεπτοτάτης ἀρθρώσεως. Ἡ κοιλία εἶναι ᾠοειδής, ἐπιμήκης, τριγωνικὴ κατὰ τὸ ἄκρον της, φέρει ἀραιὰς τρίχας κατὰ τὴν περιφέρειάν της καὶ ἀπολήγει εἰς βραχὺ κέντρον (κεντρί). Αἱ πτέρυγες εἶναι ἀνεπτυγμέναι, ἀρκετὰ εὐρεῖαι, πολυνευρώδεις καὶ ἡμιδιαφανεῖς. Οἱ πόδες εἶναι ἀρκούντως ἐπιμήκεις καὶ πολυακανθωτοί. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι κυανοπράσινος μὲ ποικίλας μεταλλικὰς ἀναλαμπὰς κατὰ τὸ σῶμα καὶ αἱ πτέρυγες εἶναι φαιοπρασινίζουσαι μὲ χρυσοκιτρίνας ἀποχρώσεις. Εἶναι γνωστότατον ἔντομον ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων μελιφόρων ἰδίως φυτῶν. Δ. Ν. Π.

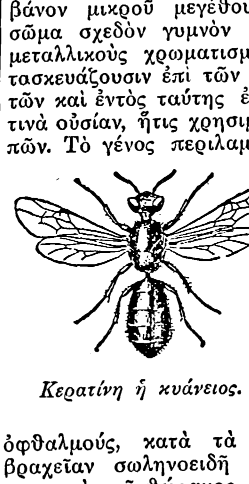
Κερατίνη ἡ κυάνειος.

κερατίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Πρωτεϊνικὴ ὕλη, ἀποτελοῦσα τὸ κύριον συστατικὸν τῆς ἐπιδερμίδος, τῶν κεράτων, τῶν τριχῶν, τῶν ὀνύχων, τῶν ὁπλῶν, τῶν πτερῶν, τῆς μεμβράνης τῶν ᾠῶν κλπ. Εἶναι πλουσία εἰς θεῖον (3—5, 3°/o) καὶ διαλύεται εἰς θερμὸν καλίρρυμμα 10°/o, ὡς καὶ εἰς ψυχρὸν 20°/o. Σ. Γ.

— */Φαρμ.]* Ἡ *κερατίνη* (Keratinum) λαμβάνεται κατὰ τὴν γερμανικὴν φαρμακοποιίαν διὰ κατεργασίας τῶν στελεχῶν τῶν πτερῶν μετ' αἰθέρος καὶ ἀλκοόλης ἐντὸς κλειστῆς φιάλης ἐπὶ 8 ἡμέρας ἐν ἀναλογίᾳ 1 μέρους αὐτῶν πρὸς 10 μέρη ἴσων ποσῶν μείγματος τῶν δύο ὑγρῶν. Χρησιμεύει πρὸς ἐπένδυσιν καταποτίων. Κ. Γ. Μ.

κερατίνης (ὁ) (λατ. Cornutus) *[Λογικ./*. Καλεῖται οὕτως ἓν ἐκ τῶν σοφισμάτων Εὐβουλίδου τοῦ Μεγαρικοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει: «ἔχασας τὰ κέρατά σου;» συνάγει ὁ ἐρωτῶν ἐν μὲν καταφατικῇ ἀπαντήσει τὸ συμπέρασμα: «εἶχες λοιπὸν κέρατα;», ἐν ἀποφατικῇ δὲ «ἔχεις λοιπὸν ἀκόμη τὰ κέρατά σου».

κεράτινος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ κέρατος κατεσκευασμένος: «κεράτινον ποτήριον, — πλῆκτρον».

Κεράτινος *βωμὸς* *['Αρχαιολ.]*. Βωμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, περιφημότατος εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ ἐξαιρέτως σεβαστὸς διὰ τὴν πιστευομένην θείαν καὶ ἱερὰν καταγωγὴν καὶ παλαιότητά του, καταλεγόμενος δὲ μεταξὺ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου διὰ τὴν ἐκπληκτικὴν καὶ μοναδικὴν κατασκευήν του ἐκ συμπεπλεγμένων κεράτων ζῴων.

Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Δήλου τὸν ἀναφέρουσιν, εἴτε διὰ τοῦ ὀνόματος *Κεράτινος βωμός*, εἴτε διὰ τοῦ ἐν ἴσῃ χρήσει περιεκτικωτέρου ὀνόματος *Κερατών*. Οἱ Γάλλοι ἐρευνηταὶ τῆς Δήλου Th. Homolle καὶ F. Courby ἔχουν δεχθῆ, ὅτι εἰς τὰς δηλιακὰς ἐπιγραφὰς ἀνεγράφετο μόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα Κερατών, ἀλλὰ δύναται νὰ δειχθῇ ἀντιθέτως, ὅτι εἰς ἕνα λόγον ἱεροποιῶν, τὸν τοῦ ἔτους 246 π. Χ. (I. G., XI, 290), γίνεται μνεία αὐτοῦ καὶ ὡς *Κερατῶνος* (στ. 80), καὶ ὡς «*β]ωμοῦ Κερατίνου*» (στ. 223). Ἡ τοιαύτη εἰς δύο ἐκδοχὰς ὀνομασία του ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ ἱεροποιῶν παρέχει ἀναμφίβολον τὴν βεβαίωσιν, ὅτι διὰ τῶν δύο ὀνομάτων τούτων ἐκαλεῖτο ἐν Δήλῳ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ οἰκοδόμημα, καὶ ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῶν περὶ τούτου ἐγίνετο ἀδιαφόρως. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ ἐκδοχή, ὅτι μερικώτερον ἴσως ἐκαλεῖτο διὰ τοῦ ὀνόματος Κεράτινος βωμὸς αὐτὸς οὗτος εἰδικῶς ὁ βωμός, διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος Κερατὼν τὸ ὅλον οἰκοδομικὸν συγκρότημα, ὅπερ δίδεται λαβὴ νὰ ὑποτεθῇ ὑπάρχον καὶ πιθανώτατα περιέχον τὸν ἰδίως βωμόν, ἐντὸς περιβόλου ἢ ἄλλου παρεμφεροῦς καὶ ἐστεγασμένου κτίσματος. Σημειωτέον τέλος, ὅτι ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Κεράτινος βωμός, κατὰ μετηλλαγμένον ἐλαφρότατα σχηματισμὸν τοῦ ἐπιθέτου, ἀπαντᾶται προσέτι εἰς συγγραφεῖς καὶ τὸ ὄνομα *Κεράτειος βωμός*.

Οἱ ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς εἶναι ὀλίγοι, οἱ δὲ πλεῖστοι τούτων φαίνεται ὅτι δὲν εἶδον ποτὲ αὐτόν, ἀλλ' ἀναγνώσαντες ἢ ἀκούσαντες ἔμαθον τὰ περὶ αὐτοῦ, διὸ δὲν ὁμιλοῦσι περιγράφοντες αὐτὸν καὶ ἐν λεπτομερείαις, ἀλλὰ τὸν ἀναφέρουσιν ἁπλῶς ἕνεκα συμπτώσεως τοῦ λόγου, ὅλως παρεκβατικῶς, καὶ δι' ἐλαχίστων ἐν γένει λέξεων. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Δήλου, καὶ δὴ ἐκ τούτων αἱ περιέχουσαι τὰς ἐπιτοπίας οἰκονομικὰς ἀναγραφάς, ἤτοι οἱ *λόγοι τῶν ἱεροποιῶν* (βλ. λ. *Δῆλος*), ἐν οἷς μόνοις γίνεται μνεία τοῦ Κερατίνου βωμοῦ, δὲν ἀναγράφουσιν ἐπίσης ἐκτενεῖς καὶ πολὺ διαφωτιστικὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ μνημονεύουσι καὶ αὗται τούτου ἐν ξηροτάτῃ μονοτονίᾳ ὀλίγων καὶ τῶν αὐτῶν πάντοτε λέξεων, ἤτοι δι' ὅσων ἤρκει νὰ καταλογισθῶσι στερεοτύπως αἱ περὶ αὐτοῦ γενόμεναι τακτικαὶ ἐτήσιαι δαπάναι, ὡς καὶ αἱ ἐνίοτε ἔκτακτοι τοιαῦται. Αἱ διασωθεῖσαι, ὅθεν, εἰδήσεις περὶ τοῦ βωμοῦ τούτου εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ λίαν ἀνεπαρκεῖς καὶ πενιχραί.

Ἐκ τούτων πρωτίστως ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι αἱ παλαιόταται τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν μνεῖαι περὶ τοῦ βωμοῦ, μετὰ τῆς ἐπωνυμίας του ὡς Κερατίνου, συμπίπτουσι σχεδὸν χρονολογικῶς καὶ δὲν ἀνέρχονται ἢ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἡ χρονολογικὴ αὕτη σύμπτωσις

Digitized by Google

παρέχει τὸ ἐνδόσιμον νὰ ὑποτεθῇ μετὰ μεγάλης πιθανότητος ἀκριβείας, ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς περίπου τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ἢ μᾶλλον ὀλίγῳ πρότερον, εἰς τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, πρέπει ν' ἀναχθῇ πάντως ἡ τελευταία οἰκοδομικὴ τοῦ βωμοῦ μορφή, ἧς ὁ ἰδιωματικὸς διασχηματισμὸς ἐδημιούργησε καὶ προσέδωσεν εἰς αὐτὸν μόνιμον τοῦ λοιποῦ τὴν ὡς Κερατίνου ἐπωνυμίαν του, ὑφ' ἣν ἄρχονται ἔκτοτε νὰ τὸν ὀνομάζωσιν αἵ τε ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης, κατ' ἀναλογίαν πλήρη πρὸς πάντα τὰ ἱερὰ ἐν Δήλῳ οἰκοδομήματα, ἅτινα γνωστὸν εἶναι, ὅτι διαρκῶς ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων ἀρχαϊκῶν μορφῶν των ἀνεσκευάζοντο, ἐμεγεθύνοντο καὶ ἐτελειοποιοῦντο, σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων καὶ τῇ καθόλου αὐξήσει τῆς λατρείας καὶ τοῦ πλούτου τῆς νήσου, εἴτε διὰ γειτονικῶν ἱδρύσεων ἐντελεστέρων καὶ τιμητικωτέρων οἰκοδομῶν καὶ διατηρήσεως συνάμα καὶ τῶν παλαιῶν, ὡς οἱ ναοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, εἴτε δι' ἀνιδρύσεως νέων μεγαλοπρεπεστέρων κτιρίων ἐπ' αὐτῶν τῶν παλαιοτέρων, καταργουμένων, ὡς τὸ Ἡραῖον καὶ ἄλλα, πρέπει νὰ θεωρηθῇ πιθανώτατον, ὅτι καὶ ὁ βωμὸς οὗτος τοῦ Ἀπόλλωνος παλαιότερον ὁμοίως θὰ ἔσχε διαφόρους ἁπλουστέρας καὶ ἀτελεστέρας οἰκοδομικὰς μορφάς, αἵτινες δὲν θὰ προὐκάλουν ἴσως τότε τὴν ὡς Κερατίνου ἰδιωματικὴν προσωνυμίαν του, δι' ἧς καὶ δὲν θ' ἀπεκαλεῖτο εἰς τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἀλλὰ θὰ διετέλει ἔχων τότε ὡς μόνον ὄνομά του τὸ τοῦ *βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος* ἁπλῶς ἔτι. Ἐπειδὴ δὲ ἐξάγεται σαφῶς ἐκ τῶν κατωτέρω ἀναγραφομένων μυθολογικῶν παραδόσεων, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον τὸν βωμὸν τοῦτον ὡς τὸν ἀρχαιότατον ἐν τῇ Δήλῳ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Ἀπόλλωνος πλεχθέντα ἐκ κεράτων αἰγῶν, κατὰ τὴν νηπιακήν του ἡλικίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ Κεράτινον, δέον ἐνδεχομένως νὰ ταυτισθῇ οὗτος καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπολύτως ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐπίσης ἐν Δήλῳ βωμόν, τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ τῶν συγγραφέων ὅλως ἁπλῶς, ἄνευ τῆς ἐπωνυμίας του ὡς Κερατίνου, μόνον δὲ διὰ τῶν ὀνομάτων «*ὁ ἐν Δήλῳ βωμὸς*» ἢ «*ὁ Δήλιος βωμός*», ἢ «*ὁ Δηλιακὸς βωμός*». Διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐδηλοῦτο βεβαίως ἐμφαντικῶς, ὅτι ἐθεωρεῖτο οὗτος ὡς ὁ παλαιότατος βωμὸς ἐν τῇ νήσῳ, ὁ ἱερώτατος καὶ κυρίως λατρευτικὸς τοῦ θεοῦ καὶ ὁ πρώτιστος μεταξὺ πάντων τῶν ἄλλων βωμῶν, ὅσοι ἱδρύθησαν βραδύτερον εἰς τὸν θεόν, ἤτοι ἐπὶ λέξει ὡς ὁ καθ' αὑτὸ *Δηλιακὸς βωμός*. Σημειωτέον δέ, ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα, ὅτι ὁ ἄλλως προσέτι ἀναφερόμενος, παρὰ *Διογένει Λαερτίῳ* (8, 13), ὡς ὑπάρχων ἐν Δήλῳ «Δήλου κακὸς βωμός», ὁ θεωρηθεὶς εὐλόγως ὡς κατὰ παλαιογραφικὸν σφάλμα παραδοθεὶς οὕτω, ἔχει διορθωθῇ εἰς «Δηλιακὸς βωμὸς» ὑπὸ τοῦ Th. Homolle (ἐν «Archives de l'intendance sacrée à Délos» (Paris, 1887), σελ. 9, σημ. 6), πρέπει δέ, μετὰ τοῦτο, καὶ οὗτος νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν ἐν λόγῳ Κεράτινον βωμὸν καὶ ν' ἀμφισβητηθῇ ὅλως ἡ ὕπαρξις καὶ ἄλλου ὑπὸ τοιοῦτο ὄνομα ἀναφερομένου ἐν Δήλῳ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον ἀρχαιότατον καὶ Κεράτινον τῆς Δήλου βωμὸν δέον ἀδιστάκτως ὅλως νὰ ταυτισθῇ κυρίως ὁ παρ' *Ὁμήρῳ* (Ὀδυσ. Ζ, 162 - 163) ἀναφερόμενος ἐν Δήλῳ βωμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις μνημονεύεται ἁπλῶς οὕτω, ἄνευ τοῦ ἐπιθέτου Κεράτινος, καὶ ἐμφαντικῶς τοιουτοτρόπως χαρακτηρίζεται ὡς ὁ μόνος ἢ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ νήσῳ λατρευτικὸς βωμὸς τοῦ θεοῦ. Ὑπολαμβάνεται μάλιστα οὗτος ἐνταῦθα ὡς σημαντικώτατον ἢ πασίγνωστον τοπογραφικὸν σημεῖον τῆς Δήλου καὶ χρησιμοποιεῖται ἵνα ῥηθῇ, ὅτι παρ' αὐτῷ ἐφύετο ῥαδινὸν καὶ λυγηρὸν στέλεχος νέου φοίνικος, «φοίνικος νέον ἔρνος», πρὸς ὃ ἤθελεν ὁ ποιητὴς νὰ παρομοιάσῃ τὴν νεαρὰν καὶ χαριτωμένην Ναυσικάαν. Ἐκ τοῦ ταυτισμοῦ δὲ τούτου, ἡ παρ' Ὁμήρῳ αὕτη μνεία τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, τοῦ ὄντος οὕτω τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Κεράτινον, γίνεται χρονολογικῶς περὶ τοῦ Κερατίνου καὶ ἡ παλαιοτάτη ἐκ κειμένου περὶ αὐτοῦ ὑπάρχουσα.

Αἱ ἐν τῷ συνόλῳ πληροφορίαι καὶ λεπτομέρειαι περὶ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ, ἐκ τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν, ἔχουσιν ἀναλυτικῶς ὡς ἑξῆς. Πρῶτος ὁ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος Ἀλεξανδρινὸς ὑμνογράφος ποιητὴς *Καλλίμαχος* (ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. στ. 58 - 63) παραδίδει τὸν μῦθον, καθ' ὅν·

«Τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια Φοῖβος ἔπηξε
καλῇ ἐν Ὀρτυγίῃ περιηγέος ἐγγύθι λίμνης.
Ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν
Κυνθιάδων φορέεσκεν, ὁ δ' ἔπλεκε βωμὸν Ἀπόλλων
δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν
ἐκ κεράων, κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους».

Ἤτοι, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀπόλλων, ἐν ἡλικίᾳ τεσσάρων ἐτῶν, μόνος συνέθεσεν ἐν Δήλῳ παρὰ τὴν κυκλοτερῆ λίμνην, τὰ πρῶτα θεμέλια τοῦ βωμοῦ του, ἐκ τῶν κεράτων τῶν κεφαλῶν τῶν αἰγῶν τοῦ Κύνθου τῆς Δήλου, τὰς ὁποίας διαρκῶς συνήθροιζε θηρεύουσα ἡ ἀδελφή του Ἄρτεμις· ἔπλεξε δὲ ἐκ κεράτων καὶ τὰ θεμέλια καὶ αὐτὸν τὸν βωμὸν καὶ τοὺς πέριξ κατασκευασθέντας κερατίνους τοίχους. Μυθολογικὴν ὡσαύτως παράδοσιν, ὡς λέγει ὁ *Πλούταρχος* (Θησεὺς 21), εἶχεν ἱστορήσει ὁ τοῦ Γ' ἐπίσης π. Χ. αἰῶνος μὴ διασωθεὶς περιπατητικὸς καὶ ἱστοριογράφος *Δικαίαρχος* (Fragm. histor. Grec. II, σ. 250), σχετικὴν πρὸς τὸν βωμὸν τοῦτον. Κατὰ ταύτην ὁ Θησεὺς ἐκ Κρήτης ἐπανερχόμενος καὶ προσορμισθεὶς εἰς τὴν Δῆλον καὶ θυσιάσας εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἀναθέσας εἰς τὴν νῆσον τὸ ὑπὸ τοῦ Δαιδάλου κατασκευασθὲν ξόανον τῆς Ἀφροδίτης, ὅπερ ἀφήρεσεν ἀπὸ τῆς Ἀριάδνης, πρῶτος τότε «περὶ τὸν Κερατῶνα (ὄντα) βωμὸν ἐκ κεράτων συνηρμοσμένον εὐωνύμων ἁπάντων», ἐχόρευσε μετὰ τῶν διασωθέντων ἐν Κρήτης «ἠϊθέων (=νέων καὶ νεανίδων)» τὸν χορὸν «γέρανον», τὸν ὁποῖον ἔκτοτε διετήρησαν καὶ ἐχόρευον περὶ τὸν αὐτὸν βωμὸν κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Θεοῦ οἱ Δήλιοι, καὶ ὅστις χορὸς ἦτο «μίμημα τῶν ἐν τῷ λαβυρίνθῳ περιόδων καὶ διεξόδων, ἔν τινι ῥυθμῷ ἔχοντι παραλλάξεις καὶ ἀνελίξεις». [Σχετικῶς περὶ τοῦ Θησέως ἐν Δήλῳ πρβλ. *Καλλίμαχον* (Ὕμν. εἰς Δῆλον, 305) καὶ *Παυσανίαν* (9, 793), μετὰ τὴν διόρθωσιν δὲ εἰς Δηλιακοῦ τοῦ Δήλου κακοῦ βωμοῦ καὶ τὸν ταυτισμὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν Κεράτινον πρβλ. καὶ τὴν εὐπροσάρμοστον ὅλως πλέον πρὸς τὸν Κεράτινον βωμὸν πληροφορίαν τοῦ *Ἡσυχίου* (ἐν λ. *Δηλιακὸς βωμός*), καθ' ἣν αὐτὸς οὗτος «ὁ Θησεὺς ἤρξατο τὸ περιτρέχειν κύκλῳ τὸν ἐν Δήλῳ βωμὸν καὶ τύπτεσθαι, χάριτι τῆς ἀπὸ τοῦ λαβυρίνθου φυγῆς». Ἤτοι μαρτυρεῖται οὕτω, ὅτι εἰς ἀνάμνησιν τῆς διασώσεως ἐκ τοῦ λαβυρίνθου αὐτὸς οὗτος πάλιν ὁ Θησεὺς πρῶτος ἤρξατο καὶ τὴν ἐπίσης ἀναφερομένην, (*Καλλίμαχος, ὕμν. εἰς Δῆλον*, στ. 321—323), ὡς διατηρουμένην καὶ γιγνομένην ἐν Δήλῳ θρησκευτικὴν καὶ καθαρτικὴν *διαμαστίγωσιν* τῶν προσερχομένων εἰς Δῆλον ναυτικῶν, οἵτινες ἐδέχοντο μαστιγούμενοι νὰ περιτρέχωσι τὸν παρὰ τὴν *ἱερὰν ἐλαίαν δήλιον βωμόν*, ἔχοντες τὰς χεῖρας δεδεμένας ἐπὶ τῶν νώτων καὶ δάκνοντες τὸ *ἁγνὸν πρέμνον* τῆς ἐλαίας. Ἦτο, δηλαδή, καὶ ἡ διαμαστίγωσις αὕτη, ἄλλη τις, οὕτως εἰπεῖν παράλληλος, μορφὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ Θησέως κατασταθέντος ὁμοίως περὶ τὸν αὐτὸν δήλιον καὶ Κεράτινον βωμὸν χοροῦ γεράνου, περὶ οὗ εἰδικώτερον πρβλ. *Πολυδεύκη* (Ὀνομαστ. Δ. 101), ὅστις μάλιστα λέγει, ὅτι «τὴν γέρανον κατὰ πλῆθος ὠρχοῦντο ἕκαστος ὑφ' ἑκάστῳ κατὰ στοῖχον, τὰ ἄκρα ἑκατέρωθεν τῶν ἡγεμόνων ἐχόντων, τῶν περὶ Θησέα πρῶτον περὶ τὸν Δήλιον βωμὸν ἀπομιμησαμένων τὴν ἀπὸ τοῦ Λαβυρίνθου ἔξοδον», ἐπίσης *Λουκιανὸν* (Περὶ ὀρχ. 34), *Ἡσύχιον* (ἐν λ. *γερανουλκός*), καὶ τέλος *Ἀντ. Κεραμόπουλον* (ἐν «Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος», 1928, σ. 293 - 295), ὅστις παρέχει τὴν πληροφορίαν, ὅτι διεσώθη καὶ μέχρις ἡμῶν ὁ χορὸς γέρανος ἐν Πάρῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγέρανος*. Εἰς ταῦτα προστεθήτωσαν, ὅτι ὁ χορὸς οὗτος χορεύεται ὑπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀναμίξ, κατὰ τὰς ἀπόκρεως, μόνον ἐν ταῖς οἰκίαις, πλὴν τῆς Πάρου, καὶ ἐν Σύρῳ, καὶ ἴσως καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν γένει περὶ τῶν μυθολογικῶν παραδόσεων σχετικῶς πρὸς τὸν Κεράτινον βωμόν, βλ. *C. Robert*, Arch. Jahrbuch, 1890, σ. 225, καὶ *Preller - Robert*, Griechische Mythologie, I, σ. 348, καὶ *M. Nilsson*, Griech. Feste, 1906, σ. 381.]

Μετὰ τὰς ὡς ἄνω μυθολογικὰς παραδόσεις, αἱ πραγματιστικώτεραι περὶ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ πληροφορίαι τῶν συγγραφέων εἶναι αἱ ἑξῆς: Ὁ *Πλούταρχος*, ἐν τῇ συγγραφῇ του «Πότερα τῶν ζῴων φρονιμώτερα» (25), ἀναφέρει τὸν Κεράτινον βωμόν, ὡς κείμενον παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὡς «ἐν τοῖς ἑπτὰ θεάμασιν ὑμνούμενον, ὅτι μήτε κόλλης δεόμενος μήτε τινὸς ἄλλου δεσμοῦ, διὰ μόνων τῶν δεξιῶν συμπέπηγε καὶ συνήρμοσται κεράτων». Ταῦτα δὲ ἐν ἐμφανεῖ ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἰδίαν του πληροφορίαν, ὅτι ὁ βωμὸς ἦτο συμπεπλεγμένος ἐξ ἀριστερῶν (εὐωνύμων) κεράτων ζῴων. Περὶ δὲ αὐτῶν τῶν κεράτων, τῶν διὰ τὸν βωμὸν χρησιμοποιηθέντων, ἀδιαφόρως δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν, ἐκ τίνων ζῴων προήρχοντο, οὐδὲν λέγει ὁ Πλούταρχος· μόνον δὲ ὁ Καλλίμαχος ἀνωτέρω φαίνεται, ἕνεκα τοῦ μύθου του, δεχόμενος, ὅτι προήρχοντο ἀποκλειστικῶς ἐξ αἰγῶν. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως, πάντως θὰ προήρχοντο ταῦτα ἐκ διαφόρων βεβαίως ζῴων, καὶ δὴ ἐκ πάντων τῶν εἰς τὸν θεὸν θυσιαζομένων ζῴων, ὡς καὶ βοῶν κλπ., ὡς ῥητῶς λέγει τοῦτο ἀρχαῖός τις συγγραφεὺς ἀνώνυμος, ὁ γράψας τὴν «Περὶ ἀπίστων» σωθεῖσαν συγγραφήν, ἣν ὁ Φώτιος ἀποδίδει εἰς τὸν *Σωτίωνα*, ὁ δὲ *Rose* (Anecd. graeca, Berol. 1864, σ. 10) εἰς τὸν τοῦ Α' π.Χ. αἰῶνος *Ἰσίγονον τὸν Νικαέα*. Ὁ Ἀνώνυμος, λοιπόν, οὗτος λέγει, καὶ μετά τινος ὑπερβολῆς μάλιστα, διὰ νὰ δείξῃ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν εἰς τὸν Δήλιον θεὸν θυσιαζομένων ζῴων, ὅτι «ὁ ἐν Δήλῳ Κεράτειος βωμὸς λέγεται γενέσθαι ἐκ δεξιῶν κεράτων τῶν μιᾶς ἡμέρας θυμάτων τοῦ θεοῦ». Ἡ τοιαύτη δὲ κατασκευὴ τοῦ βωμοῦ, ἐνῷ δὲν ἐκλαμβάνεται οὕτω θείας καὶ ἀπιθανωτέρας προελεύσεως, ὡς κατὰ τὸν ἀνωτέρω μῦθον, εἶναι ἐν τούτοις πάλιν ἱερά, καὶ κατὰ παράλληλα ὑπάρχοντα παραδείγματα, διότι ἐν χαρακτηριστικῇ ἀναλογίᾳ ἀναφέρεται, ὅτι οἱ βωμοὶ τῶν θεῶν Διός, Ἥρας, κλπ., ἐν Ὀλυμπίᾳ, Περγάμῳ καὶ Σάμῳ, εἶχον γίνει ἐξ αὐτῆς τῆς τέφρας τῶν πρὸς τοὺς ἐκεῖ θεοὺς θυμάτων καὶ δὴ ἐκ τῆς τέφρας τῶν μηρῶν τῶν ἱερείων τούτων, ὡς λέγει ὁ *Παυσανίας* (Ε, XIII, 8). Ὥστε λίαν παραλλήλως πρὸς τὰ παραδείγματα ταῦτα φέρονται ἐν τῇ πραγματικότητι καὶ ἐν Δήλῳ χρησιμοποιηθέντα οὕτω, πρὸς ἱερὰν πάντως κατασκευὴν τοῦ ἐνταῦθα βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, τὰ κέρατα τῶν πρὸς αὐτὸν θυμάτων, καὶ δύναται οὕτω νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἀρχαίων ὀρθολογιστῶν, τῶν μὴ πιστευόντων καὶ μὴ δεχομένων καὶ τὸν μῦθον καὶ τὴν προέλευσιν καὶ ἐπάρκειαν τῶν κεράτων ἐκ τῶν θυμάτων μιᾶς μόνης ἡμέρας, ἦτο πάντως πιστευτόν, ὅτι ὁ Κεράτινος βωμὸς συνέστη ἐπὶ τοῦ σωροῦ καὶ ἐκ τοῦ σωροῦ τῶν κεράτων, ὃν εἶχε σχηματίσει ἡ τῶν προτέρων διὰ μακροῦ χρόνου θυσιῶν συγκέντρωσις καὶ ἀπόρριψις ἐπὶ τὸ αὐτὸ κεράτων ἐκ θυμάτων ἐν γένει.

Ἀλλ' ἐκ τῆς τοιαύτης κατασκευῆς τοῦ βωμοῦ τούτου, ἥτις ἐνεῖχε καὶ παρουσίαζε βεβαίως καὶ περισσὴν καὶ πρωτοφανῆ δεξιοτεχνίαν εἰς τὴν πλοκὴν τῶν κεράτων, ὡς «ἄνευ κόλλης ἢ ἄλλου τινὸς δεσμοῦ συμπεπλεγμένων», ὡς λέγει ἀνωτέρω ὁ Πλούταρχος, ὄντως εἶχε συντελεσθῇ καταπληκτικὸν καὶ αὐτόχρημα θαυμαστὸν θέαμα καὶ ἔργον, καὶ ἴσως καὶ ὅλως μοναδικὸν ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ, διότι παρεμφερές τι ἐν Ἐφέσῳ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ *Εὐσταθίου* (Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ., 8, 249) δὲν διαπιστοῦται ἄλλοθεν. Εἶναι, ὅθεν, ὅλως εὐεξήγητον ἐκ τούτων, ὅτι εὐλόγως κατέστη περιφημότατος ἀνὰ τὸν ἀρχαῖον κόσμον ὁ Κεράτινος βωμὸς τῆς Δήλου καὶ ἔφθασε νὰ καταλογίζηται μεταξὺ τῶν ὀνομαστῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἤτοι τῶν διασημοτάτων τεχνουργικῶν θεαμάτων καὶ ἀρχιτεκτονικῶν ἀριστουργημάτων. Τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τούτων ὁ κατάλογος δὲν παρεδόθη ἑνιαῖος καὶ ἀμεταβλήτως πάντοτε ὁ αὐτός, ἀλλὰ διαφέρει κατὰ συγγραφεῖς, τοπικὰς προτιμήσεις καὶ ἐποχάς, διὰ τοῦτο καὶ δὲν περιέχεται εἰς πάσας τὰς φερομένας παραλλαγὰς τοῦ καταλόγου τῶν ἑπτὰ θαυμάτων ὁ Κεράτινος βωμὸς τῆς Δήλου, πάντως ὅμως ῥητῶς περιείχετο εἰς τὸν ἀρχαιότατον γνωστὸν κανόνα τῶν ἑπτὰ θαυμάτων. (Ὅρα *H. Schott*, De septem orbis spectaculis, Ansbach, 1891, σ. 14, 26 καὶ πίναξ). Σημειωματικῶς, ἐν τοῖς ἑπτὰ θαύμασι τὸν ἀναφέρει πρωτίστως ὁ *Πλούταρχος*, ὡς ἀνωτέρω. Ὁμοίως ὁ Λατῖνος ἐπιγραμματοποιὸς *Martialis* (De spectaculis, I, 4), ὅστις τὸν παραβάλλει πρὸς τὸ θαυμαστότατον κατ' αὐτὸν Φλαβιανὸν ἀμφιθέατρον. Παραλλήλως ἐπίσης ὁ *Ὀβίδιος* (Heroides, XXI, 81 - 106), ὅστις παρουσιάζει τὴν ἡρωΐδα του ἐπισκεπτομένην τὴν Δῆλον καὶ ἐξαιρέτως μεταξὺ τῶν μνημείων της θαυμάζουσαν τὸν Κεράτινον βωμὸν τοῦτον.

Μετὰ τὰς ὡς ἄνω πληροφορίας ἐκ τῶν συγγραφέων, αἱ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Δήλου (ἐν I. G., XI, 144, 145, 158, 161, 162, 199, 203, 204, 219, 270β, 271, 287, 290, 338, 364, καὶ ἐξ ἄλλων ἀδημοσιεύτων ἔτι) ἐπὶ πλέον συγκομιζόμεναι πληροφορίαι περὶ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ, ἂν καὶ ἐν τῷ συνόλῳ των ἐλάχισται καὶ στερεότυποι, εἶναι ἐν τούτοις λίαν εὐπρόσδεκτοι, ὡς ὅλως ἀκριβεῖς καὶ θετικαί. Κατὰ ταύτας ὁ Κερατὼν ἠλείφετο ἢ ἐχρίετο τακτικῶς κατ' ἔτος διὰ πίσσης, εἶναι δὲ γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν τῆς Δήλου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων τόπων τοιούτων (πρβλ. *Dittenberger*, Sylloge[2], ἀριθ. 556, 587, κλπ., ἔνθα ἀναφέρεται ὁμοία ἐργασία εἰς τὸ «περιαλεῖψαι τοὺς βωμοὺς καὶ πιττῶσαι τὰς [ὀροφάς]»), ὅτι τοῦτο ἐνηργεῖτο κατὰ σύστημα, χάριν συντηρητικῆς ἀνάγκης, εἰς παντοῖα ἀρχαῖα οἰκοδομήματα καὶ δὴ καὶ λιθίνους βωμοὺς ἔτι. Ἀλλὰ τοῦτο ἐγίνετο πρωτίστως εἰς τὰ ξύλινα καὶ παρεμφεροῦς ὕλης εὐφθαρτότερα μέρη τῶν διαφόρων οἰκοδομημάτων. Ὁ Κερατὼν δέ, πράγματι, παρεμφεροῦς μὲν ὕλης πρὸς τὰ ξύλα εἶχε πάντως τὰ κέρατα, ξύλινα δὲ καθ' αὑτὸ μέρη εἶχε μεμαρτυρημένως ὅλως ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν (I. G., XI, 290 στ. 223, καὶ 364 στ. 7 καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ ἐπὶ Δημάρου καὶ Χαρίλα ΙΙ) τὰ ξύλα δρύϊνα μετὰ κεράμων τῆς στέγης ἢ ὀροφῆς, τῆς ὑπαρχούσης ἢ ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βωμοῦ, ἢ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ περιέχοντος αὐτὸν περιβόλου, ἢ τοῦ ἄλλου τοιούτου κτίσματος, ὅπερ ἀνωτέρω ὁ Καλλίμαχος ὑπεμφαίνει ὡς ὑπάρχον περὶ τὸν βωμὸν καὶ ἱδρυμένον ἐπίσης μετὰ τοίχων κερατίνων (κεραῶν). Ἀναφέρουσι δ' ἐπίσης αἱ ἐπιγραφαὶ (I. G., XI, 287, στ. A, 111) καὶ ἐπισκευάς τινας γενομένας εἴς τινας περιστάσεις, ἀναγκαίας δέ, φυσικώτατα, εἰς τὸ τοιοῦτο μετὰ στέγης μαρτυρούμενον κτίσμα τοῦ Κερατῶνος, ὅπερ ἐν τῷ συνόλῳ θὰ εἶχεν ἴσως σχῆμα περιφερειακὸν καὶ θολοειδές πως καὶ ἴσως καὶ παρεμφερὲς πρὸς τοὺς παλαιοτάτων οἰκοδομικῶν ἀναμνήσεων θόλους τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ἐπιδαύρου. Οὕτως, ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν διαπιστοῦνται καὶ συμπληροῦνται ἐν μέρει τὰ ἐκ τῶν συγγραφέων περὶ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ γνωσθέντα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιθέσεως, ὡς εἶναι λίαν ἀξιοσημείωτον.

Ποῦ τοπογραφικῶς ἔκειτο ἐν Δήλῳ ὁ Κεράτινος βωμὸς δὲν ἐξηκρίβωσαν ἀσφαλῶς αἱ ἐν Δήλῳ ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι τῆς γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Πάντως ἔδει νὰ εὑρίσκηται οὗτος ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ *ἱεροῦ* καὶ παρ' αὐτὸν τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς τὸν ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, μάλιστα δὲ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ὡς θεω-

Digitized by Google

ρούμενος ὁ κυρίως λατρευτικὸς βωμὸς τοῦ θεοῦ. Ὁ Th. Homolle, ἐκλαμβάνων τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, (τὸν ἤδη 3ον τοῦ αὐτοῦ θεοῦ θεωρούμενον) ὡς ἔχοντα τὴν πρόσοψιν πρὸς ἀνατολάς, ἐτοποθέτησε τὸν Κεράτινον βωμὸν εἰς τὸ ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ κείμενον μέγα, ἐπίμηκες καὶ ἐν γένει ἀσυνήθους μορφῆς αἰνιγματικὸν οἰκοδόμημα, τὸ ἀπὸ τῆς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἀποκαλύψεώς του, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πραγματικοῦ ὀνόματός του, συμβατικῶς ἀποκληθὲν [*Ἱερὸν τῶν Ταύρων*], ἕνεκα τῶν ἐν τοῖς ἐπικράνοις τῶν ἐσωτερικῶν παραστάδων του ὑπαρχόντων γεγλυμμένων γονυπετῶν ταύρων. Ἠναγκάσθη δέ, πρὸς στήριξιν τῆς γνώμης του ταύτης, καὶ νὰ ἐκφέρῃ διαφόρους εἰκασίας, οὐχὶ πολὺ εὐπιθάνους, καὶ δὴ καὶ ὅτι τὸ πρῶτον μὲν καὶ ὑψηλότερον μέρος τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, τὸ ἐν θέσει *ὀπισθοδόμου*, θὰ περιεῖχε τὸν καθ' αὑτὸ βωμὸν ἐν τριγωνικῷ σχήματι, ἕνεκα τῆς τοιαύτης ὑπαρχούσης ἐνταῦθα ἐξ ὀγκολίθου βάσεως, τὸ μεσαῖον καὶ μᾶλλον ὅλων ταπεινόν, ἀλλ' ἐπιμηκέστατον, μέρος τοῦ κτιρίου θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὸν χορὸν *γέρανον*, χορευόμενον πλέον ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης καὶ οὐχὶ γύρῳ τοῦ βωμοῦ, τὸ δὲ τρίτον καὶ τελευταῖον πρὸς Ν μέρος τοῦ ὅλου τούτου οἰκοδομήματος θὰ ἀπετέλει τὸν *πρόδομον* αὐτοῦ, ὡς καὶ πράγματι εἶναι. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Homolle δὲν εἶναι πλέον δεκτὴ ὑπὸ οὐδενός, διὰ δὲ τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Ἱεροῦ τῶν Ταύρων προὐτάθησαν πρὸ πολλοῦ διάφοροι συνεχῶς εἰκασίαι. Οὕτως ὁ *H. Lattermann* (Griech - Baumschriften, Strassburg, 1890, σ. 64) ἐξέλαβε τοῦτο, ἕνεκα τῶν ἰδιωματικῶν λεπτομερειῶν τῆς μεσαίας αἰθούσης, ὡς εἶδός τι δεξαμενῆς ἢ ἐνυδρείου, ὁ *R Vallois* (ἐν «Journal des Débats», 28 Μαρτίου 1922, πρβλ. καὶ *W. Tarn* ἐν B. C. H. 1922) ὡς τὸ *Πύθιον* τῶν ἐπιγραφῶν, ἄλλοι ὡς τὸ ἀταύτιστον ἔτι καὶ γνωστὸν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν *Ἐλλειθυιαῖον* ἢ τὸ *Ἀμφίστροφον*, μᾶλλον δ' ἐπιτυχέστερον ἴσως πάντων οἱ *P. Couchoud* καὶ *Ἰ. Σβορῶνος* (ἐν B. C. H., XLV, 1921, σ. 270-294), ὡς ἱερὸν νεώσοικον τῆς περὶ Λεύκολλαν τῆς Κῴας νικητηρίου ἱερᾶς τριήρους τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τῆς ἀναφερομένης (παρ' *Ἀθηναίῳ*, V, 209e) ὡς ἀνατεθείσης τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ δὴ τῷ Δηλίῳ, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀνωτέρω.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν τοποθέτησιν αὐτοῦ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν *M. Holleaux* καὶ *F. Courby* (ὅρα «Comp. Rendus Acad. Inscr.», 1908, σ. 177-180, καὶ B. C. H., 1921), ἀναμφίβολον ἐξακρίβωσιν, ὅτι οἱ ναοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήλου ἦσαν τρεῖς, ἐγγὺς καὶ παρ' ἀλλήλους κείμενοι καὶ ἔχοντες, ἕνεκα τῆς θέσεως τοῦ ἱεροῦ ὡς πρὸς τὸν λιμένα, τὰς προσόψεις αὐτῶν πρὸς δυσμάς, εὐλόγως οἱ κατόπιν ἐρευνηταὶ τῆς Δήλου ἀνεζήτησαν πρὸς τὴν δυτικὴν ταύτην πλευρὰν τοῦ ἱεροῦ καὶ τὸν Κεράτινον βωμόν, καὶ δὴ πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸ αὐτῶν τῶν τριῶν ναῶν τοῦ Ἀπόλλωνος. Οὕτως ὁ F. Courby ἐτοποθέτησεν εὐστόχως αὐτὸν εἰς τὰ πρὸς δυσμὰς τῶν ναῶν καὶ πρὸ τῆς προσόψεως αὐτῶν ἀπομείναντα λείψανα κρηπιδώματος κτιρίου τινὸς ἡμικυκλικοῦ καὶ ἀψιδωτοῦ. Ἐκ τῶν ἐρειπίων τούτου, ἅτινα διεσώθησαν ἐλάχιστα, διότι εἶχον πολὺ ἀλλοιωθῆ ὑπὸ χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἥτις, ὡς ἐφάνη κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, εἶχε κτισθῆ ἐπ' αὐτοῦ τούτου κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας, δὲν ἔγινε δυνατὸν μετ' ἀσφαλείας νὰ στηριχθῆ καὶ ἡ γνώμη αὕτη, καίτοι τὰ ὀλίγα ὑποδειχθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μαρτύρια δὲν εἶναι ἀβάσιμα. Ἀλλὰ πάντως φαίνεται αὕτη ἄλλως πιθανωτάτη, ὡς πρὸς τὴν ἀσφαλῆ τοὐλάχιστον τοποθέτησιν τοῦ βωμοῦ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, διότι περὶ τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ δηλιακοῦ ἱεροῦ ἐξηκριβώθη λίαν προσφόρως, ὅτι ἔκειντο οἱ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου τοῦ Δ΄ τοῦ Ἐπιφανοῦς τιμητικοὶ ἀνδριάντες, οἵτινες ἀναφέρονται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων (*Πολύβιος*, XXXI, 1, 10-11, καὶ *Ἀθήναιος*, Ε, 194α, καὶ *Λίβιος*, XLI, 20, 9), ὅτι ἦσαν ἱδρυμένοι «περὶ τὸν ἐν Δήλῳ βωμόν», ὅστις ἐδείχθη ἀνωτέρω ὅτι ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Κεράτινος. Πράγματι μία ὑψηλὴ τετραγωνικὴ δίκην κίονος βάσις, μεμαρτυρημένως ἀνήκουσα εἰς ἀνατεθειμένον ἀνδριάντα τοῦ Ἀντιόχου, κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴν (I. G., XI, 1111), ἐβεβαιώθη ὡς ἔχουσα τὴν θέσιν της ὅλως ἐγγύτατα πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀνεστηλώθη ἤδη· εἶναι, ὅθεν, δεδικαιολογημένον, κατόπιν καὶ τοῦ τοιούτου τοπογραφικοῦ μαρτυρίου, τὸ νὰ τοποθετηθῆ ὁ Κεράτινος βωμὸς εἰς τὰ ὀλίγα οἰκοδομικὰ ταῦτα λείψανα, εἰς ἃ τὸν ἐτοποθέτησεν ὁ F. Courby, ἤ, πάντως, κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην καὶ περὶ τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ ἱεροῦ ὁπωσδήποτε.

Οὕτω κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην ὁμοίως, καὶ ὅλως ἐγγύτατα πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐτοποθέτησε διαφόρως τὸν Κερατῶνα τελευταίως ὁ *R. Vallois*, ἤτοι εἰς τὸ κατὰ τὸ ἀνασκαφικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα τῶν *Nénot—Homolle* ὀνομαζόμενον ἀνέκαθεν *«νέον Ἀρτεμίσιον»*, διὰ περιορισμοῦ δηλονότι αὐτοῦ τοῦ Ἀρτεμισίου, ἀρχαϊκοῦ καὶ νέου, εἰς ἓν καὶ μόνον οἰκοδόμημα, τὸ ἔτι βορειότερον τούτου καὶ ἀνέκαθεν ὀνομαζόμενον *«παλαιὸν Ἀρτεμίσιον»*. Ἀλλ' οἱ ἐν γένει λόγοι τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως τοῦ Κερατῶνος θὰ κριθῶσι καταλλήλως καὶ ἐπαρκῶς, μόνον ὅταν λεπτομερῶς δημοσιευθῶσι, διότι μέχρι τοῦδε ὁ *R. Vallois* (ἐν *«Nouvelles archives des missions scientifiques»* XXII, 1921, σ. 209—210 καὶ ἐν «B.C.H.» 1924, σ. 411—445, πρβλ. καὶ σ. 251 καὶ 256), προαναγγελίαν μόνον, οὕτως εἰπεῖν, τῆς τοιαύτης τοπογραφικῆς γνώμης του ἔχει ἐκθέσει. Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀορίστως καὶ προχείρως ἐκφρασθεῖσα γνώμη (ἐν «B.C.H.», 1924, σ. 251 σημ. 3 καὶ σ. 156 σημ. 2), περὶ ἀλλαχοῦ τοποθετήσεως τοῦ ἀρχικοῦ καὶ παλαιοτάτου ἐν Δήλῳ Κερατίνου βωμοῦ, ὅλως γειτονικῶς, ἤτοι πρὸς τὸν Κύνθον, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκφρασθείσης εἰκασίας, ὅτι ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ὑπῆρχεν ἴσως ἡ πρώτη καὶ ἀρχαϊκωτάτη ἐν Δήλῳ ἀπολλωνιακὴ λατρεία, ἥτις κατόπιν μετετοπίσθη κάτω εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ ἱεροῦ, ἔχει νῦν ὅλως ἐγκαταλειφθῆ, μετὰ τῆς ἄλλως ἀμαρτύρου καὶ ἀστηρίκτου, ὡς ἄνευ ὁμοίων ἀλλαχοῦ ἀναλογιῶν, ὅλης ταύτης ἀπιθάνου εἰκασίας, (πρβλ. λ. *Δῆλος*, ἐν τόμ. Θ΄ σ. 99 γ΄).

Σχετικῶς πρὸς τὸν Κεράτινον βωμόν, καὶ δὴ «ὄπισθεν τοῦ Κερατίνου», ἀναφέρει ὁ *Διογένης ὁ Λαέρτιος* (VIII, 13), ὅτι ἔκειτο ἐν Δήλῳ καὶ ἕτερος βωμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὀνομαζόμενος τοῦ *Γεννήτορος* ἢ *Γενέτορος*, ὅστις ἐθρυλλεῖτο ὡσαύτως «ἀρχαιότατος» καὶ «ἁγνὸς» (*Κλήμεντ. Ἀλεξανδρ.*, Στρωματ., 7, 848), καὶ ἦτο «ἀναίμακτος», διότι «οὐδὲν θυόμενον προσήγετο παρ' αὐτῷ», διὸ καὶ ἐπεκαλεῖτο «βωμὸς εὐσεβῶν» (*Κυρίλ. Ἀλεξανδρείας*, Κατὰ Ἰουλιαν., 9, 307, 6 καὶ 10, 348), μόνον δὲ διὰ τούτου ἐθεώρει ὁ Πυθαγόρας ὡς εὐπρόσδεκτον ὑπὸ τῶν θεῶν τὴν λατρείαν (*Ἰάμβλιχος*, Βίος Πυθαγ., 5. Πρβλ. καὶ *Πορφύριον*, Περὶ ἀποχ. ἐμψ., II, 28, *Μακρόβιον*, Saturnal., III, 6, *Κλ. Αἰλιανόν*, Ποικίλ. ἱστορ., XI, 5, καὶ *Κικέρωνα*, De natura deor., III, 36). Ἡ τοποθέτησις τοῦ βωμοῦ τούτου, μαρτυρουμένου μόνον ἐκ συγγραφέων καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπιγραφῆς, δὲν εἶναι δυνατὴ ἐν τῷ δηλιακῷ ἱερῷ μεμονωμένη, ἀλλ' ἀκολουθεῖ τὴν τοῦ Κερατίνου, οὗ ὄπισθεν ἀναφέρεται. Ἐκτὸς δὲ καὶ τοῦ βωμοῦ τούτου καὶ τοῦ Κερατίνου, ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἐν Δήλῳ βωμοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, γνωστοὶ ἐξ ἐπιγραφῶν μόνον καὶ ἀτοποθέτητοι ἐπίσης, ὡς ὁ τοῦ «Ἀπόλλωνος τοῦ Τεμενίτου» καὶ «Ἀπόλλωνος Πατρῴου» (I. G., XI, 144, B΄, 11-12), ἐξ ὅλων ὅμως μόνον ὁ *Κεράτινος* καὶ ὁ *Ἀναίμακτος* ἀναφέρονται ὡς ἀρχαιότατοι, ὡς ἐλέχθη. Μεταξὺ δὲ καὶ τῶν δύο τούτων, ὡς μᾶλλον ἀρχαῖον καὶ κύριον τοῦ θεοῦ βωμὸν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι τὸν Κεράτινον, τὸν καὶ καθ' αὑτὸ δηλιακὸν βωμόν.

Ἡ περὶ τούτου παλαιοτάτη μνεία ἐδείχθη ὑπάρχουσα εἰς αὐτὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὁ δὲ μῦθος τὸν ἀναβιβάζει εἰς αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀπολλωνιακῆς λατρείας ἐν Δήλῳ.

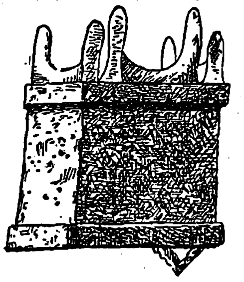

Μινωϊκὸς πήλινος βωμίσκος μετὰ ἱερῶν κεράτων, ἐκ Κνωσοῦ.

Δύναται ὅμως, διὰ τῆς προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας, καὶ νὰ δειχθῆ καὶ νὰ καθορισθῆ ἐπαρκῶς, ὅτι ἡ ἀρχικὴ καταγωγή του καὶ ὁ σύνδεσμός του μετὰ κεράτων ἀνάγονται εἰς τοὺς παναρχαίους μινωϊκο-μυκηναϊκοὺς χρόνους. Ὄντως, ἐκτὸς τοῦ μύθου τοῦ Καλλιμάχου, ὅστις διὰ τῆς δηλουμένης συστάσεως τοῦ βωμοῦ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ δεικνύει ὑψίστην ἀρχαιότητα, μέχρις αὐτῆς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀπολλωνιακῆς λατρείας ἀνερχομένην, αὐτὴ προσέτι ἡ μυθολογικὴ παράδοσις, καθ' ἣν ὁ ἐκ τῆς Κρήτης ἐπανερχόμενος Θησεὺς μετὰ τὴν εἰς Δῆλον ἄφιξίν του καὶ κατάθεσιν ἐκεῖ τοῦ ἐκ Κρήτης δαιδαλείου ξοάνου τῆς Ἀφροδίτης, πρῶτος χορεύει περὶ τὸν Κεράτινον βωμὸν τὸν χορὸν γέρανον, παρέχει κατ' εὐθεῖαν σύνδεσμον πρὸς τὴν μινωϊκὴν Κρήτην καὶ ὑπο-

Μινωϊκὸν ἐκ πηλοῦ σφράγισμα, ἐκ Κνωσοῦ.

σημαίνει δηλωτικώτατα τὴν ἀρχικὴν καταγωγὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ὡσαύτως μινωϊκῆς Κρήτης, ἐν ᾗ ἐξαιρέτως τὰ κέρατα ἦσαν ἱερὰ σύμβολα λατρείας, ὡς ἔδειξαν τὰ εὑρήματα τῶν ἐκεῖ ἀνασκαφῶν (βλ. *A. Evans* ἐν The Mycenaean Tree and Pillar Cult, 1901, § 15, καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ *Σ. Ξανθουδίδην*, ἐν «Ἀρχ. Ἐφημερ.», 1903, σ. 199). Τὰ κέρατα πολλαχῶς ἐν τῇ μινωϊκῇ Κρήτῃ ἐνδεικτικώτατα εἰκονίζονται, πλαστικῶς καὶ γραφικῶς, ἐπὶ κτισμάτων ἢ ἄλλων ἀντικειμένων προδήλου ἱερᾶς καὶ θρησκευτικῆς σημασίας, καὶ δὴ καὶ ἐπὶ βωμῶν, ἐν οἷς, ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τῆς ἄνω ἐπιφανείας των, πλαστικῶς παρίστανται ὁμοιώματα ἱερῶν κεράτων. Τοιοῦτος εἶναι ὁ πήλινος βωμίσκος, ὁ εὑρεθεὶς ἐν τῷ κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ μικρῷ ἱερῷ τῆς τελευταίας ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς καὶ εὑρισκόμενος νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου. Ὁμοίως, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ προέρχεται τὸ μινωϊκὸν ἐπὶ πηλοῦ σφραγιστικὸν ἀποτύπωμα, ἐν ᾧ, ἐν τῇ ἀριστερᾷ τῷ βλέποντι γωνίᾳ, διακρίνεται ἱερὸν πάντως οἰκοδόμημα, φέρον ἄνωθεν δύο σειρὰς κεράτων, καὶ πρὸ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει κωνοειδὲς ἔξαρμα, ἐφ' οὗ ἵσταται ὀρθία ἡ «πότνια θηρῶν» θεά, ἔχουσα πρὸ αὐτῆς σεβίζοντα προσκυνητήν.

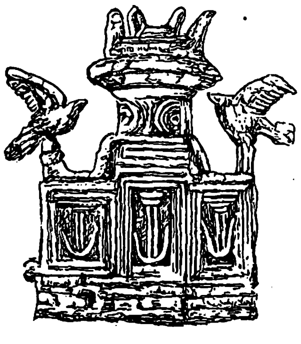

Μυκηναϊκὸν χρυσοῦν ἔλασμα, εἰκονίζον βωμὸν μετὰ κεράτων, ἐκ τάφου τῶν Μυκηνῶν.

Τὸ ἐν τῇ θρησκευτικῇ καὶ λατρευτικῇ ταύτῃ παραστάσει εἰκονιζόμενον μετὰ κεράτων οἰκοδόμημα δύναται νὰ δώσῃ εἰκονικήν τινα ἐντύπωσιν τοῦ κτιρίου, ὅπερ ἐκ θρησκευτικῶν ἀναμνήσεων ἐμιμήθησαν ἴσως οἱ Δήλιοι διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐν Δήλῳ Κερατῶνος, ἡ δὲ εἰκονιζομένη ἐνταῦθα «πότνια θηρῶν» ἐχρησίμευσεν ἤδη εὐστόχως πρὸς ἑρμηνείαν δύο ἀρχαϊκῶν γλυπτῶν μαρμαρίνων λεόντων τῆς Δήλου, οἵτινες πιθανῶς κατὰ παρόμοιον τρόπον ἀπετέλουν μετ' ἀγάλματος θεᾶς ἑνιαῖον σύμπλεγμα, ἱδρυμένον παρ' αὐτὸν τὸν Κερατῶνα τῆς Δήλου (βλ. σχετ. ἄρθρ. τοῦ *Ch. Picard* ἐν «Revue Arch.» τοῦ 1924 καὶ *G. Glotz*, La civilisation Égéenne Paris, 1923, σ. 476, πρβλ. καὶ B. C. H., 1924, σ. 415). Ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐκ τοῦ 3ου τάφου τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν προέρχεται τὸ χρυσοῦν ἔλασμα, ἐν ᾧ ἐντύπως εἰκονίζεται πρόσοψις ἱεροῦ οἰκοδομήματος, ἢ μᾶλλον βωμοῦ, κατ' ὀρθοτέραν γενομένην ἑρμηνείαν, ἔχοντος ἐπὶ δύο ἑτέρωθεν ἀκρωτηρίων πτηνὰ καὶ δὴ περιστεράς, ἐπὶ δὲ ὑψηλοτέρου ἐν τῷ μέσῳ πυργώματος ἱερὰ κέρατα. Ὅμοια χρυσᾶ ἐλάσματα εὑρέθησαν ἐν Μυκήναις, ἓν μὲν ἕτερον ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ, τρία δὲ ἄλλα προσέτι ἐν τῷ 5ῳ τάφῳ. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι εὔλογος καὶ εἰκασία, ὅτι ἐν τοῖς ἐλάσμασι τούτοις παρίσταται ὑπαρκτόν ποτε ἐν τῇ πραγματικότητι τοιοῦτο ἱερᾶς σημασίας μυκηναϊκὸν οἰκοδόμημα ἢ μᾶλλον βωμός, οὗ ἡ θρησκευτικὴ καταγωγὴ καὶ προέλευσις ἐκ τῆς μινωϊκῆς Κρήτης, ἕνεκα τῶν εἰκονιζομένων κεράτων, δέον νὰ θεωρηθῇ προφανής, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου οἰκοδομήματος δὲν θὰ ἦτο ἴσως ὑπερμέτρως τολμηρὸν τὸ νὰ συλληφθῇ ἐλευθέρως φανταστική τις πρωταρχικὴ εἰκονικὴ μορφὴ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ τῆς μινωϊκο-μυκηναϊκῆς Δήλου. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο εἶναι πλέον τοῦ ἐπιστημονικῶς πρέποντος, πάντως φανταστική τις εἰκὼν τοῦ παλαιοτάτου Κερατίνου βωμοῦ τῆς Δήλου δύναται νὰ σχηματισθῇ σκιωδῶς ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ καὶ τῶν τριῶν μετὰ κεράτων εἰκονισθέντων ἱερῶν τούτων μινωϊκο-μυκηναϊκῶν οἰκοδομημάτων καὶ βωμῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς δύναται καὶ νὰ αὐξηθῇ εἰσέτι δι' ἐπὶ τούτῳ συστηματικωτέρας ἐρεύνης.

Πρὸς τοὺς τοιούτους κερατίνους μινωϊκο-μυκηναϊκοὺς βωμοὺς δέον νὰ συνδυασθῶσιν, ὅλως εὐπροσαρμόστως, καὶ οἱ μετὰ κεράτων ἑβραϊκοὶ βωμοὶ τοῦ Μωϋσέως, οἱ ἀναφερόμενοι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ (Ἔξοδος, ΚΖ, 1-2 καὶ Λ, 1-3), καὶ οἵτινες περιγράφονται ὡς μεγάλα ἀρκετῶν ἑκάστοτε πήχεων τετραγωνικὰ θυμιατήρια μετὰ ἐσχάρας ἐκ ξύλων ἀσήπτων, ἔχοντα κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας κέρατα ἐπικεχαλκωμένα ἢ ἐπικεχρυσωμένα. Εἰς τοὺς μετὰ κεράτων δὲ παναρχαίους μινωϊκο-μυκηναϊκοὺς βωμούς, τοὺς πάντως ἐν πλήρει σχέσει καὶ ἀλληλεξαρτήσει πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἑβραϊκοὺς καὶ ἐν γένει ἀνατολικούς, ἀνάγονται ἀναμφιβόλως καὶ τὰ πρότυπα τῶν ἑλληνιστικῶν μαρμαρίνων βωμῶν, τῶν κεκοσμημένων διὰ βουκράνων, ἐξ ὧν βωμῶν ἀφθονεῖ ἰδίᾳ ἡ Δῆλος. Τὰ βούκρανα, ἤτοι αἱ κεφαλαὶ βοῶν μετὰ κεράτων, εἶναι τὸ ἀρεστότατον σύνηθες θέμα πλείστων εἰκονιστικῶν παραστάσεων τῆς μινωϊκῆς Κρήτης, ἐκ τῶν βουκράνων φαίνεται ἀναμφιβόλως προελθοῦσα καὶ αὐτὴ ἡ λατρεία τῶν μεμονωμένων ἱερῶν κεράτων (βλ. *Σ. Ξανθουδίδην* ἐν «Ἀρχ. Ἐφημ.» 1903 σ. 199), ἐνδεικτικωτάτη δ' ὅλως εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἱεροῦ, οὕτως εἰπεῖν, βουκράνου, ὡς πρώτου γράμ-

ματος ἐν τῇ μινωϊκῇ ἱερογλυφικῇ γραφῇ (βλ. *A Evans*, Scripta Minoa, σ. 89). Φυσικωτάτη, ὅθεν, εἶναι ἡ ἐκ τῶν τόσῳ ἱερῶν μινωϊκῶν βουκράνων καταγωγὴ τῶν βουκρανοφόρων ἑλληνιστικῶν βωμῶν, καὶ τῶν ἐν γένει ὁμοίων διακοσμήσεων, ὡς αἱ ἐπὶ τριγλύφων (ἐν τῇ Στοᾷ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Δήλῳ), καὶ αἱ ἐπὶ κονιαματικῶν πλαστικῶν παραστάσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν οἰκιῶν, ἰδίᾳ ἐν Δήλῳ, ὁσονδήποτε βεβαίω; καὶ ἂν ὑποτεθῇ διακεκομμένη ἡ μεταξὺ συνέχεια τῆς τοσοῦτον ἀφισταμένης παλαιοτάτης ἱερᾶς ἀναμνήσεως. Εἰς τοὺς τοιούτους δὲ βουκρανοφόρους ἑλληνιστικοὺς βωμοὺς προσφυέστατα ἀνῆκει οὕτω καὶ ἡ ὀνομασία των ὡς «κεραούχων βωμῶν» (βλ. ἐπίγραμμα *Ἀντιπάτρου Σιδωνίου*, ἐν «Παλ. Ἀνθολογίᾳ» 12 (VI,10)), κατὰ τὰς «κεραούχους βάσεις», ἃς γνωρίζομεν μάλιστα ἐκ Δήλου, ὡς πολλαχῶς ὑπαρχούσας ἐν τοῖς αὐτόθι αἰγυπτιακοῖς ἱεροῖς (βλ. I. G., XI, 1227, κλπ.).

Ἀλλ' ἡ ἐν γένει παναρχαία καὶ ἰδιωματικὴ ἀπολλωνιακὴ λατρεία τῆς Δήλου πολὺν ἔχει ἀποδεδειγμένως τὸν ἀνατολικὸν χαρακτῆρα, (βλ. σχετικῶς διὰ τὸν Κεράτινον βωμὸν *Ch. Picard*, Ephèse et Claros, Paris, 1922, σ. 355, σημ. 5, καὶ σ. 511, σημ. 1), ἰδιαίτατα δὲ πολλαπλᾶς τὰς προφανεστάτας σχέσεις καὶ ἐξαρτήσεις της ἀπὸ τῆς μινωϊκῆς Κρήτης (βλ λ. *Δῆλος*), ὥστε εἶναι τέλος ὅλως φυσικώτατον καὶ ὁ Κεράτινος αὐτῆς βωμὸς νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχικήν καταγωγήν του ἐκ τῆς Κρήτης, ἧς οἱ μινωϊκοὶ κάτοικοι ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ἀπέναντι Μικρασιατικῆς ἀκτῆς φαίνονται ἔχοντες τὴν προέλευσιν. Τὸ ἐκ τῆς Κρήτης ληφθὲν ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Ἀριάδνης Κρητικὸν Δαιδάλειον ξόανον τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς Κρήτης ἐπανερχομένου Θησέως ἀνατεθὲν ἐν Δήλῳ ἐν τῷ παρὰ τὸν Κερατῶνα *Ἀφροδισίῳ τοῦ ἱεροῦ* πάντως, ὡς ἄλλο παλλάδιον κρητικῶν θρησκευτικῶν ἀναμνήσεων, καὶ ἐλλιπὲς ἔτι τὴν μίαν τῶν χειρῶν καὶ πολλαχῶς ἀπειρόκαλον, τιμῶσιν ἐν τούτοις ἐξαιρέτως οἱ Δήλιοι καὶ διατηροῦσιν ἐσαεὶ *Πανσανίου*, 9, 40. 4), καὶ δι' ἀδιακόπως προσφερομένων καὶ ἐπιτιθεμένων στεφάνων τὸ κατακαλύπτουσι βαρύνουσι» διαρκῶς, καὶ ᾄδοντες χάριν τούτου τοῦ παλαιοῦ Λυκίου ποιητοῦ τὴν ἀρχαίαν ᾠδὴν χορεύουσι κατὰ τὰς ἑορτὰς εἰς τὰς πέριξ ὁδοὺς τὰς ὑπερπλήρεις λατρευτῶν (*Καλλίμαχος*, Ὕμν. εἰς Δῆλον, 305). Ὁμοιότατα, οἱ αὐτοὶ Δήλιοι, περὶ τὸν ὁμοίας κρητικῆς προελεύσεως Κεράτινον βωμόν των, χορεύουσι τὸν παλαιὸν ὀνομαστὸν χορὸν *γέρανον*, τὸν ὁμοίας ἀναμφιβόλως κρητικῆς προελεύσεως (βλ. *A. Evans*, The Palace of Cnossos, ἐν «Annual Britisch School», IX, 1902 - 1903, σ. 112, καὶ *G. Glotz*, La civilisation Égéenne, Paris, 1923, σ. 449), καὶ διατηροῦσιν ἐσαεὶ ἐκτελοῦντες τὴν θρησκευτικὴν *διαμαστίγωσιν* τῶν ναυτικῶν, ἐξ ὁμοίας κρητικῆς ἀναμνήσεως καὶ βεβαίως καὶ προελεύσεως. Ἀλλ' ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας, ἐφ' ὧν ἐξετάθη ὁ μινωϊκὸς τῆς Κρήτης πολιτισμὸς καὶ ὁπωσδήποτε ἐπέδρασε, διὰ τῆς παρόδου τῶν μακρῶν αἰώνων βαρέως ἐπεσκιάσθησαν καὶ ὁλοτελῶς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλησμονήθησαν αἱ οἱαιδήποτε σχετικαὶ ἀναμνήσεις καὶ ἀπεκόπη καὶ διεσπάσθη τοιουτοτρόπως ὁ κρίκος ὁ συνδετικὸς τῶν νεωτέρων λατρειῶν πρὸς τὰς παλαιοτάτας, πρωταρχικὰς καὶ μητρικὰς οὕτως εἰπεῖν τῶν νέων τοιαύτας, καὶ μόνον διὰ τῶν σημερινῶν πολυμόχθων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀναζητήσεων κατορθοῦται ἑκάστοτε νὰ διαφανῶσι καὶ σημειωθῶσιν ἴχνη τινὰ τοῦ διασπασθέντος κρίκου σκιερώτατα ἐναπομείναντα, οὕτω καὶ περὶ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ τῆς Δήλου δύναται νὰ ῥηθῇ, ὅτι δὲν ἀπέμεινε καὶ δὲν διεσώθη ἐντελῶς οὐδεμία κἂν ἀνάμνησις περὶ τῆς ἐκ Κρήτης προελεύσεώς του καὶ τῆς ἀναμφιβόλου καταγωγῆς του ἐκ τῶν μετὰ κεράτων μινωϊκῶν βωμῶν, μόνον δὲ τὰ προϊστορικὰ εὑρήματα τῶν νεωτέρων ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν καὶ ἡ πρὸς ταῦτα συσχέτισις τῶν ἐν τοῖς μύθοις καὶ ταῖς μυθολογικαῖς παραδόσεσιν ὑποφαινομένων παλαιοτάτων ἀπηχήσεων μᾶς ἐπαφίνουσι νὰ εἰκάσωμεν ταῦτα. Ὡς δὲ διεμορφώθησαν διὰ τοῦ χρόνου οἱ διαφόρων ἄλλων ἑλληνικῶν λατρειῶν νεώτεροι ἐπεξηγηματικοὶ μῦθοι, ἄνευ πραγματικῶν ἀναμνήσεων τῶν παλαιοτάτων γεννητριῶν αὐτῶν λατρειῶν, πλὴν ἐλαχίστων ἐσκιασμένων ἀπηχήσεων, οὕτως ὁμοίως διεπλάσθη, ἄνευ τῆς σβεσθείσης τελείως ἀναμνήσεως τῆς πρὸς τὰ λατρευτικὰ μινωϊκο-κρητικὰ κέρατα σχέσεως, καὶ ὁ δηλιακὸς ἑρμηνευτικὸς μῦθος περὶ τοῦ Κερατίνου βωμοῦ, καθ' ὃν ἔπλεξεν αὐτὸν αὐτὸς οὗτος ὁ θεὸς ἐκ τῶν κεράτων τῶν δηλιάδων αἰγῶν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα παρεσκευάσθη ὁ Κεράτινος βωμὸς ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις εἰς πραγματικὸν κτίριον ἐκ κεράτων ἐν ἐκπληκτικῇ δὲ δεξιοτεχνίᾳ συμπεπλεγμένων, ὥστε νὰ παρέχηται οὕτως ἡ ἐντύπωσις μοναδικοῦ καὶ θαυμαστοῦ θεάματος, καὶ νὰ δικαιολογῆται καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων ὁ ἐν μεγάλῃ φήμῃ περισσὸς ἀπονεμόμενος λατρευτικὸς εἰς τὸν βωμὸν τοῦτον σεβασμός, οὗ ἡ ἐσωτάτη καὶ ἀσυναίσθητος ἐν τούτοις ἀφορμὴ ὑπῆρχε πρωτίστως ἡ ἐκ προγόνων κληρονομηθεῖσα παλαιοτάτη λατρεία τῶν μετὰ κεράτων μινωϊκῶν βωμῶν, ἡ ἐντελῶς ὅμως ἀποσβεσθεῖσα καὶ ὅλως μὴ διασῳζομένη εἰς τὴν σύγχρονον τότε μνήμην.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Osann*, Der hörnerne Altar des Apollon auf Delos (ἐν «Kunstblatt», 1837, ἀρ. 11 - 12). — *J. A. Lebèque*, Recherches sur Délos (Paris, 1876), σ. 42 - 43).— *Th. Homolle*, L'autel des cornes à Délos (ἐν «B. C. H.», VIII, 1886, σ. 417—438). — *F. Courby*, L'autel de Cornes à Délos, (ἐν «Mélanges Holleaux», 1913, σ. 59—68).—*E. Cahen*, L'autel de Cornes et l'hymne à Délos du Callimaque (ἐν «Revue Étud. Greq.», XXXVI, 1923. σ. 14 - 25). — «B. C. H.», 1923, σ. 527, καὶ 1924, σ. 411-445 καὶ 251 καὶ 256.— «Rev. Ét. Gr.», 1925, σ. 236.—*Δ. Πίππα*, Δῆλος, 1929, (ἄρθρον ἐν Μεγ. Ἑλ Ἐγκ., τομ. Θ΄, σ. 98 γ΄, 100 β΄, 101 γ΄).

Δ. Δ. ΠΙΠΠΑΣ

κερατινώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ κερατίνης.

κεράτιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κέρας*, μικρὸν κέρας, κερατάκι· || εἶδος καρποῦ, ἄλλως *κέρας* (βλ. λ.)· || ὁ καρπὸς τῆς κερατέας, ἄλλως *ξυλοκέρατο*, *χαρούπι* (βλ. λ. *κερωνία*)· || ἀρχ., μονὰς βάρους πρὸς ζύγισιν λεπτομερῆ· ὑποτίθεται ὅτι τὸ νεώτερον *καράτι* προέρχεται ἐκ τοῦ κεράτιον.

— [*Ἐμπορευμ.*] Ποικιλίαι κερατίων (χαρουπίων) ὑπάρχουσι δύο κυρίως: τὰ *ἄγρια* (στενά, ἰσχνά, περιεστραμμένα καὶ ξυλώδη) καὶ τὰ *ἥμερα* (μέλανα, πλατέα καὶ μὲ περιεκτικότητα σακχάρου 60% περίπου). Τὰ κεράτια χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν οἰνοπνευματοποιίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς διατροφὴν τῶν ἀνθρώπων (τὰ ἥμερα) καὶ κτηνῶν (τὰ ἄγρια). Ἐν Ἀγγλίᾳ παρασκευάζουσιν ἀπὸ ἄλευρον κερατίων καὶ κυάμων καὶ χόρτου τοὺς περιφήμους πρὸς πάχυνσιν τῶν βοῶν πλακοῦντας Patent cattle food. Τὰ κεράτια παράγονται εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας, κυρίως ὅμως ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Πορτογαλίᾳ. Καταναλίσκονται δὲ κυρίως ἐν Ρωσίᾳ, Ἰταλίᾳ, Βελγίῳ, Ὁλλανδίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

— [*Φαρμ.*] Τὰ κεράτια περιέχουν 20 — 35% σακχαρόζην, 10—15% γλυκόζην, βουτυρικὸν καὶ ἰσοβουτυρικὸν ὀξύ, ταννίνην, μυρμηκικὸν ὀξύ, ὑδατάνθρακά τινα καλούμενον χαρουβίνην, φύραμά τι, τὴν καρουβινάσην καὶ ἐντὸς τῶν σπερμάτων 1,5% ἐλαίου. Ἀναγράφονται εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν ὡς ἀφέψημα μαλακτικόν, ἀποχρεμπτικόν. Ὁ Διοσκορίδης ἀνέγραψε ταῦτα ὡς φάρμακον ὑπακτικὸν καὶ διουρητικόν.

— [*Ἀρχ.*] Τὸ *κεράτιον* (καὶ *κόκκιον*) ἦτο εἶδος βάρους ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἰατροῖς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Ἦτο ἴσον πρὸς τὸ $^1/_{18}$ τῆς μονάδος τοῦ βάρους ἢ τῆς δραχμῆς (4.363 γραμμάρια) καὶ ἐζύγιζε, συνεπῶς, σχεδὸν 0.242 τοῦ γραμμαρίου. Τὸ κεράτιον ὑποδιῃρεῖτο εἰς τέσσαρα *σιτάρια*. Δύο κεράτια ἔκαμνον ἕνα *θέρμον* (εἶδος κουκίων, λουπίνιον), 2 $^2/_3$ ἕνα *χαλκόν*, τρία ἕνα *ὀβολὸν* καὶ ἓξ ἓν *γράμμα*. Τὸ κεράτιον, ὡς εἶδος σταθμοῦ, ἀναφέρει ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἔργῳ του, λέγων: «τὸ κεράτιον ἔχει χαλκοῦς β' καὶ χαλκοῦ δύο τρίτα». Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὅμως, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Κώνσταντος Β' (337—361), τὸ κεράτιον ἀπαντᾷ εἰς τὰ κείμενα ὡς νόμισμα, ἐξομοιούμενον πρὸς τὸ λατινικὸν νόμισμα siliqua auri. Τὸ βυζαντινὸν κεράτιον, ἄρα, ἦτο τὸ $^1/_{24}$ τοῦ χρυσοῦ solidus ἢ τὸ $^1/_{1728}$ τῆς χρυσῆς λίρας. Δὲν ὑπάρχει ὅμως χρυσοῦν νόμισμα τόσον μικρόν, διότι τὸ triens, ἢ τὸ τρίτον τοῦ σολδίου, τὸ μικρότερον τουτέστι χρυσοῦν νόμισμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κάμνει ἑπτὰ siliques. Ὁ Mommsen ὑποθέτει ὅτι τὸ siliqua ἢ κεράτιον πρέπει νὰ εἶναι τὸ γνωστὸν μικρὸν ἀργυροῦν νόμισμα τῶν 2,30 γραμ. Πολλαπλάσιον τοῦ τοιούτου κερατίου ἦτο τὸ *δικεράτιον*. Τὸ δικεράτιον ἦτο, φυσικῷ τῷ λόγῳ, τὸ διπλοῦν κεράτιον καὶ συνεπῶς τὸ $^1/_{12}$ τοῦ χρυσοῦ σολδίου ἢ τὸ $^1/_{864}$ τῆς χρυσῆς λίρας. Τὸ δικεράτιον ὅμως τοῦτο ἦτο εἰκονικὸν νόμισμα διὰ τοὺς λογαριασμούς, καὶ τοῦτο διότι κατὰ τὸ τέλος τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς ἔπειτα βυζαντινῆς ἐποχῆς δὲν ἀπαντῶσι νομίσματα τοσούτου βάρους. Τὴν λέξιν κεράτιον, ὡς καὶ τὸ πρᾶγμα, παρέλαβον ἐκ τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἄραβες, μεταποιήσαντες αὐτὴν εἰς τὸ Kiràt. ἐκ τῶν Ἀράβων δὲ ἀργότερον καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι (οἱ Γάλλοι Carat, οἱ Ἰταλοὶ Carato, οἱ Γερμανοὶ Karat κτλ.) καὶ ἡμεῖς *καράτιον*, ὡς σταθμὸν τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀδάμαντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Böckh*, Metrologische Untersuchungen über Gewichte des Altertums.—*Babclon*, Traité der monnaies τ. I.

Β. Δ. Θ.

κεράτιον (τό), κοιν. *κορνέττο* (ἰταλ. cornetto, λατ lituus) /*Μουσ.*/. Ἀρχαιότατον ὄργανον, ἐκλεῖψαν σήμερον, κατεσκευασμένον ἐκ ξύλου, συχνάκις κεκαλυμμένου διὰ δέρματος.

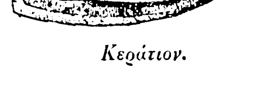

Κεράτιον.

Ἔφερεν ἐπὶ τοῦ σωλῆνος ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἓξ ὀπάς, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης μίαν. Ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς ἤχου ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κεράτων, σαλπίγγων καὶ ὁλκωτῶν σαλπίγγων, ἀντὶ δὲ γλωττίδος ἦτο πεπροικισμένον δι' ἐπιστομίου, ἐν εἴδει θαλάμου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἐκτελεστὴς ἐπεκόλλα τὰ χείλη Τὸ κεράτιον ἀπετέλει οἰκογένειαν ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων ὀργάνων, ὧν ἕκαστον ἀνεχώρει ἐκ τοῦ ἑξῆς βαρυτέρου φθόγγου: τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ

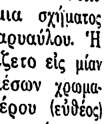

τὸ δεύτερον ἐκ τοῦ

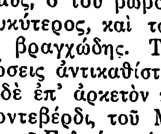

τὸ τρίτον ἐκ τοῦ

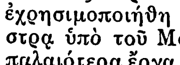

καὶ τὸ βαθύτερον πάντων ἐκ τοῦ

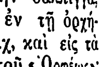

Τὸ μικρότερον πάντων εἶχεν εὐθὺ σχῆμα, ἐξ οὗ καὶ ἰταλιστὶ diritto· ὑπῆρχον ὅμως καὶ τὰ τεθλασμένα, ὡς τὸ cornetto curvo καὶ τὸ cornetto torto ἢ cornone, φέροντα ἐπιστόμια σχήματος S, προσομοιάζοντα πρὸς τὰ τοῦ βαρυαύλου. Ἡ ἔκτασις ἑκάστου κερατίου περιωρίζετο εἰς μίαν διατονικὴν ὀγδόην, ἄνευ τῶν ἐνδιαμέσων χρωματικῶν φθόγγων. Ὁ ἦχος τοῦ ὀξυτέρου (εὐθέος) ἦτο ὀξὺς καὶ δριμύς, ὁ τοῦ βωβοῦ κερατίου (cornetto mutto) γλυκύτερος, καὶ τῶν δύο βαρυτέρων τραχὺς καὶ βραγχώδης. Τὸ κεράτιον εἰς πλείστας περιπτώσεις ἀντικαθίστα τὴν σάλπιγγα, ἐχρησιμοποιήθη δὲ ἐπ' ἀρκετὸν καὶ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ ὑπὸ τοῦ Μοντεβέρδι, τοῦ Μπάχ, καὶ εἰς τὰ παλαιότερα ἔργα τοῦ Γκλούκ, μέχρι τοῦ «Ὀρφέως» ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀρχίζει νὰ ἐκλείπῃ ὁριστικῶς. Γ. Σ.

—**κεράτιον** [*Μουσ.*]. Συστοιχία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ἐλάχιστα σήμερον ἐν χρήσει· ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς 3 ἕως 5 σωλήνων καὶ εἶναι ἡ τελειοτέρα ἐκ τῶν συστοιχιῶν συνθέτου μίξεως· κατασκευάζεται ἀπὸ 8 ποδῶν, ἐνίοτε δὲ ἀπὸ 16, ὁ δὲ ἦχός του ὁμοιάζει πρὸς μυκηθμόν. Γ. Σ.

— ***κεράτιον μετ' ἐμβόλων*** ἢ ***κλειδοσάλπιγξ***, κοινῶς *κορνέττα* (γαλλ. cornet à pistons, γερμ. Ventil - Kornett) / *Μουσ.* /. Πνευστὸν χάλκινον ὄργανον, προελθὸν ἐκ τοῦ *ταχυδρομικοῦ κερατίου*, ἐφ' οὗ τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη τὸ σύστημα τῶν ἐμβόλων.

Κεράτιον μετ' ἐμβόλων.

Ἡ ἔκτασις τοῦ ὀργάνου περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν φθόγγων:

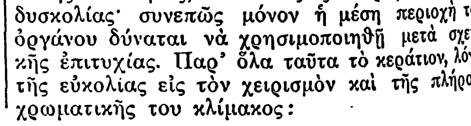

Ἐκ τῶν φθόγγων τούτων οἱ μὲν βαρεῖς εἶναι κακῆς ποιότητος, οἱ δὲ ὀξεῖς παράγονται μετὰ δυσκολίας· συνεπῶς μόνον ἡ μέση περιοχὴ τοῦ ὀργάνου δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ μετὰ σχετικῆς ἐπιτυχίας. Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ κεράτιον, λόγῳ τῆς εὐκολίας εἰς τὸν χειρισμὸν καὶ τῆς πλήρους χρωματικῆς του κλίμακος:

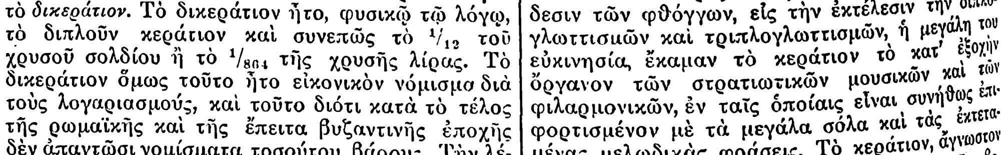

ταχέως ἐκέρδισεν ἔδαφος, ἐκτοπίσαν εἰς πολλὰς περιστάσεις τὴν σάλπιγγα.

Ἡ εὐκολία πρὸς ἐκπομπὴν τοῦ ἤχου καὶ σύνδεσιν τῶν φθόγγων, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διπλογλωττισμῶν καὶ τριπλογλωττισμῶν, ἡ μεγάλη του εὐκινησία, ἔκαμαν τὸ κεράτιον τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν καὶ τῶν φιλαρμονικῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις εἶναι συνήθως ἐπιφορτισμένον μὲ τὰ μεγάλα σόλα καὶ τὰς ἐκτεταμένας μελῳδικὰς φράσεις. Τὸ κεράτιον, ἄγνωστον ἐντελῶς παρὰ τοῖς Γερμανοῖς καὶ λοιποῖς βορείοις λαοῖς, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὡρισμένας ἐπιτυχίας τοῦ γαλλικοῦ κυρίως μελοδράματος, ὡς ἐν τῇ «Ἀφρικανῇ» καὶ τοῖς «Οὐγενότοις» τοῦ Μέϋερμπεερ, ἐν τῷ «Φάουστ» τοῦ Γκουνὼ καὶ ἐν διαφόροις ἄλλαις συνθέσεσι τοῦ Μπιζέ, Μασσενὲ κ.λ.π.

Τὸ κεράτιον εἶχεν ἀρχικῶς δύο ἔμβολα, ἀργότερον δὲ ἀπέκτησε τρία. Κατασκευάζεται συνήθως εἰς τὸν τόνον τοῦ *σι* ὕφεσις μετὰ ἀνταλλακτικῆς σπείρας διὰ τὸν τόνον τοῦ *λα*· ὑπάρχει πρὸς τούτοις καὶ τὸ μικρὸν κεράτιον εἰς *μι* ὕφεσις (cornettino) ἐν χρήσει κυρίως ἐν ταῖς φιλαρμονικαῖς. Ἐν Ἰταλίᾳ ἀντὶ ἐμβόλων μεταχειρίζονται κυρίως κεράτια μετὰ κλειδῶν. Γ. Σ.

— ***κεράτιον ταχυδρομικὸν*** (γαλλ. cornet de poste) [*Μουσ.*]. Πνευστὸν χάλκινον ὄργανον, προ-

Digitized by Google

ομοιάζον, ἀπὸ ἀπόψεως ἦχου, πρὸς τὴν σάλπιγγα καὶ ἔχον σωλῆνα ἀρκετὰ βραχύτερον ταύτης. Οἱ φυσικοὶ ἁρμονικοὶ φθόγγοι τοῦ ὀργάνου:

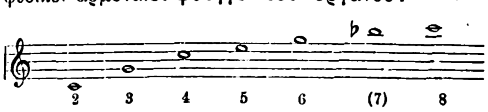

εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν ὀξυτέρας ὀγδόης τῶν τῆς σάλπιγγος, ἐξ οὗ καὶ ἡ μεγάλη εὐκολία πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἤχου διὰ τοῦ κερατίου.

Τὸ λησμονηθὲν σήμερον ὄργανον τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως εἰς τὸ παρελθὸν ὑπὸ τῶν ταχυδρομικῶν διανομέων καὶ τῶν ὁδηγῶν τῶν ταχυδρομικῶν ἁμαξῶν καὶ ἐνέπνευσε μερικὰ μουσικὰ ἀριστουργήματα: τὸ «Καπρίτσιο ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει τοῦ ἀγαπητοῦ μας ἀδελφοῦ» τοῦ Μπάχ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ συνθέτης μιμεῖται διὰ τριμεροῦς φυγῆς τὸ ταχυδρομικὸν κεράτιον· τὸν Μπετόβεν, ὅστις τῷ 1812 ἐσημείωσε μίαν μελῳδίαν τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ, καὶ τὸν Σοῦμπερτ, ἐν τῷ ᾄσματι τοῦ ὁποίου «Τὸ ταχυδρομεῖον» (Die Post) ὑπάρχει ἐπιτυχὴς μίμησις τοῦ κερατίου, καὶ τὸ κωμικὸν μελόδραμα τοῦ Ἀδάμ: «Le Postillon de Lonjumeau». Τὸ ταχυδρομικὸν κεράτιον κατεσκευάζετο συνήθως εἰς τὸν τόνον τοῦ *ντο* ἢ *σι* ὕφεσις. Τελειοποιηθέν, διὰ τῆς προσθήκης ἐμβόλων ἢ κλειδῶν, ἀπετέλεσε τὸ *κεράτιον μετ' ἐμβόλων* ἢ *κλειδοσάλπιγγα*, ὑφ' ἣν μορφὴν κατέχει σήμερον ἐξέχουσαν θέσιν, ἰδίως ἐν ταῖς φιλαρμονικαῖς.

Γ. Σ.

κεράτιον (τὸ) (Ceratium) /*Ζῳολ.*/. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαστιγωτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *βλεφαρομαστιγωτῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπικὰ θαλάσσια ζῳάρια παρόμοια πρὸς τὰ ἐγχυματικά, ἀλλὰ περιβαλλόμενα ὑπὸ κερατώδους συστάσεως ὀστράκου. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς.

Δ. Ν. Π.

Κεράτιος *κόλπος* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ ἐπισημοτέρα τοῦ Βοσπόρου κόλπωσις, παραμήκης αὐλὼν διανοιγόμενος ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ αὐτοῦ ἀκτῇ, μεταξὺ τῆς χερσονήσου τοῦ Βυζαντίου (Σταμπούλ), ἀποτελούσης τὴν ΝΔ. τοῦ κόλπου ἀκτήν, καὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Τὸπ-Χανὲ τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῶν καθ' ἃς τερματίζονται πρὸς Δ. αἱ τοποθεσίαι τοῦ Σταυροδρομίου, τοῦ Κασὴμ πασᾶ, τοῦ Χάς-κιοΐ, τοῦ Χαλιτζῆ Ὀγλοῦ καὶ τοῦ Σουτλουτζέ, ἀποτελουσῶν τὴν ΒΑ. αὐτοῦ παραλίαν. Τὸ στόμιόν του διανοιγόμενον ἀριστερᾷ τῷ μόλις εἰσπλεύσαντι τὸν Βόσπορον ἀπὸ νότου, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἐσκῆ Σεράϊ Μπουρνοὺ (ΝΔ. κέρας τοῦ στομίου) καὶ τῶν προκυμαιῶν τοῦ Τὸπ-Χανὲ (ΒΑ. κέρας) τῶν καλυψασῶν τὸ ποτὲ ἀκρωτήριον *Μέτωπον*, ἔχει εὖρος 6 περίπου δεκάτων μιλλίου. Ἡ δὲ εἴσδυσίς του εἶναι 3 ¹/₄ μιλ. πρὸς ΒΔ. τοῦ μυχοῦ του καμπτομένου πρὸς ΒΑ. καὶ σχηματίζοντος ἀβαθῆ λεκάνην (κάτω τῶν 1 ¹/₄ ὀργ. βάθους), ὀνομαζομένην Κιαχγὶτ-Χανέ. Ἐν αὐτῇ, ὀνομαζομένῃ *Σαπρὰ θάλασσα*, ἀπαντῶσι σύρτεις, τέλματα καὶ τριακοντὰς ἑρματοειδῶν νησίδων, χωριζομένων δι' ἀδιαπλεύστων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πόρων, οὓς διαρκῶς προσεπιχοῦσιν αἱ ἀπὸ τῶν ποταμίων Βαρβύσου (Κιὰτ Χανὲ Σοῦ) καὶ τοῦ Κιδάρεως (Ἀλήμπεη Σοῦ) καταφερόμεναι ἰλύες· πάσσαλοι ἐμπεπηγμένοι ἐπισημαίνουσι τοὺς εἰς λέμβους πλωΐμους πόρους. Δύο μέγισται γέφυραι, ἡ ἐξωτερικὴ ἢ ἡ Νέα Γέφυρα (Γαλατᾶ-Ἐμ ν-Ὀνοῦ, New harbour bridge καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἢ ἡ Παλαιὰ (Ἀζὰπ Καποῦ-Οὖν Καπάν, Old harbour bridge) συνδέουν τὰς δύο ἀντικειμένας τοῦ Κερατίου ἀκτάς, ἀμφότεραι λιθόδμητοι καὶ ἑδραζόμεναι ἐπὶ μεγίστων σιδηρῶν πλωτήρων, χρησιμεύουσαι καὶ ὡς ἀποβάθραι, ἀλλὰ καὶ διανοιγόμεναι κατὰ τὸ μέσον των πρὸς σχηματισμὸν ἀνοίγματος 30 μέτρων εὔρους διὰ τὴν διέλευσιν τῶν πλοίων. Καὶ ἡ μὲν ἐξωτερικὴ γέφυρα, ἡ φέρουσα πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πύλην τῶν ἰχθυοπωλείων τοῦ Γαλατᾶ, ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ σουλτὰν Μετζήτ, θεσπισάσης καὶ διόδια, ἅτινα ἔφθανον εἰς τὰ 10000 γρόσια ἡμερησίως, διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐν Γιαννι Μπαχτσὲ νοσοκομείου. Ἡ δὲ ἐσωτερική, ζευχθεῖσα ἐπὶ σουλτὰν Μαχμοὺτ τῷ 1730, εἶχεν ἀκάρπως ἀπασχολήσει πλείστους Εὐρωπαίους μηχανικούς, προϋπολογίσαντας τὴν δαπάνην τῆς κατασκευῆς της εἰς ἰλιγγιώδεις ἀριθμούς, ἕως οὗ «κατώρθωσε νὰ τὴν ζεύξῃ μὲ μετριωτάτην δαπάνην καὶ χωρὶς πολὺν θόρυβον, ἁπλοῦς τις καὶ πενιχρῶς ἐνδεδυμένος ἐργάτης ἐκ τῶν ἀνέκαθεν ὑπηρετούντων Γραικῶν, ὁ Δηρεκτσήμπασης» (*Σκαρλ. Βυζ.* Κωνσταντινούπολις Α, 533 καὶ 553). Αὕτη δὲ συνδέουσα τὴν προκυμαίαν Οὖν Καπὰν Καπουσοῦ εἰς Σταμποὺλ πρὸς τὴν προκυμαίαν Ἀζὰπ Τζεαμσῆ καὶ Ἀζὰπ καποῦ, ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ παλαιοτέρου Ζεύγματος. Διαιρεῖται δὲ ὁ Κεράτιος εἰς τὸν *Ἐμπορικὸν προλιμένα*, ἔξω τῆς ἐξωτερικῆς γεφύρας, τὸν *Ἐμπορικὸν λιμένα*, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν περιλαμβανόμενον, καὶ τὸν *Πολεμικὸν λιμένα*, τὸν ἄλλως *Χρυσοῦν Κέρας* (πλάτ 41° 01′ Β, μῆκ 28° 59′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1198: The Bosporus: Golden Horn). Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἦτο τὸ ἀγκυροβόλιον τῶν πολεμικῶν πλοίων πρὶν ἢ ἡ τουρκικὴ δημοκρατία μεταφέρῃ τὸν ναύσταθμόν της εἰς Νικομήδειαν.

Ὁ Κεράτιος, ἄριστος ἐν τῷ κόσμῳ λιμὴν ἀπὸ ἀπόψεως τοπογραφικῆς διαμορφώσεως, συχναζόμενος ἀπὸ πλοῖα πάσης ἐθνικότητος, ἀποτελεῖ σωτήριον τόπον καταφυγῆς τῶν ἀπὸ νότου χειμαζομένων πλοίων. Παρὰ τὰ πλεονεκτήματά του ὁ Κεράτιος ἀπέβαλε μέγα μέρος τῆς ναυτιλιακῆς του κινήσεως λόγῳ τῆς, συνεπείᾳ τῶν πολιτειακῶν μεταβολῶν, μειώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξαίρεται δὲ ὡς κατ' ἐξοχὴν ἰχθυοτρόφος καὶ λίαν πρόσφορος διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν ἀγελαίων ἰχθύων καὶ δὴ τῆς πηλαμύδος, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος.

Αἱ διάφοροι τοπωνυμίαι τῶν ἀκτῶν τοῦ Κερατίου, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῆς νοτίας ἀκτῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἐσκῆ Σεράϊ Μπουρούν, ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως: Γιαλῆ-Κιόσκ, Μπαχτσὲ Καπουσοῦ, Μπαλὺκ Παζάρ, ὅπου ἡ νέα γέφυρα, Ζυντὰν Καπουσοῦ, Ὀδοὺν Καπουσοῦ, Ἁγίασμα Καπουσοῦ, Οὖν Καπὰν Καπουσοῦ, ὅπου ἡ παλαιὰ γέφυρα, Τζοὺμπ Ἀλῆ Καπουσοῦ, Γενῆ Καπύ, Πετρῆ Καπύ, Φανάριον, Σιναΐτικον, Παλατᾶ, Ξυλόπορτα, ἐγγὺς τῆς ὁποίας αἱ Βλαχέρναι, Ἐνγιοὺμπ Ἐνσαρί, Δεφτερὰρ Ἰσκελεσί, Μποσταντζῆ Ἰσκελεσί, Μπαχαριὲ Κιοΐ. Μεθ' ὃ ὁ μυχὸς Κιαχγὶτ Χανές. Κατερχόμενοι δὲ πρὸς νότον τὴν ΒΑ παραλίαν: Καλυβόσπιτα, Κεραμεῖα, Καρααγὰτς Σεράϊ, ἡ παραλία Χαλιτζλῆ Ὀγλοῦ, ὅπου ἦτο ὁ παλαιὸς στρατὼν τῶν πυροβολητῶν καὶ τὸ παλαιὸν χυτήριον τῶν ὅλμων, ἡ ἀκτὴ Πιρὶ-πασᾶ, ὅπου τὸ νέον χυτήριον πυροβόλων, μεθ' ὃ τὸ γραφικώτατον ἀκρωτήριον Αϊναλὺ Καβάκ, ΝΑ τοῦ ὁποίου διανοίγεται κόλπωσις, εἰς ἣν ἀπολήγουν τοῦ Κασὴμ πασᾶ τὰ κράσπεδα καὶ ἣν κατελάμβανον τὰ ἀγκυροβόλια τῶν πολεμικῶν, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς της ἐγείρονται αἱ θαυμάσιαι τοῦ ἐγκαταλειφθέντος ναυστάθμου της ἐγκαταστάσεις, τὰ τροπιστήρια, τὰ ναυπηγεῖα, τὰ σχοινοπλοκεῖα, τὸ ναυαρχεῖον, τὸ ποτὲ ναυτικὸν σχολεῖον καὶ οἱ μέγιστοι ναυτῶνες· μεθ' ὃν ἡ πύλη καὶ προκυμαία Μεΐτ-Καπουσοῦ Ἀζὰπ Τζεαμισί, ὁ ΒΑ ἀκρόπους τῆς παλαιᾶς γεφύρας, Ἀζὰπ Καποῦ, Κιουρεκτσῆ Κατοῦ, Ἐσκῆ-Γιαγλὺ-Καποῦ, τὸ μᾶλλον προέχον τοῦ Γαλατᾶ σημεῖον, Μπαλὺκ Παζὰρ Καποῦ, ὅπου ὁ Β ἀκρόπους τῆς ἐξωτερικῆς γεφύρας, Κουρσουνλοῦ Κιόσκ, Μοὺμ Χανὲ Καπουσοῦ, Κιρὲτς Καπουσοῦ, Ἐγρὶ Καπουσοῦ καὶ Τὸπ Χανὲ Ἰσκαλεσσί, ὅπου ὑποτίθεται τὸ ἀρχαῖον Μέτωπον ἄκρον.

— /*Ἱστορ.*/ Τὴν ὀνομασίαν του *Κεράτιος*, οὖσαν μεταγενεστέραν, ὀφείλει ὁ κόλπος εἰς τὴν ἀρχαίαν του τοιούτην «Κέρας τὸ Βυζαντίων· ἔστι δὲ τὸ Κέρας προσεχὴς τῷ Βυζαντίων τείχει κόλπος, ἀνέχων ὡς πρὸς τὴν δύσιν ἐπὶ σταδίους ἑξήκοντα, ἐοικὼς ἐλάφου κέρατι· εἰς γὰρ πλείστους σχίζεται κόλπους, ὡς ἂν κλάδους τινάς, εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ πηλαμὺς ἁλίσκεται ῥᾳδίως διά τε τὸ πλῆθος αὐτῆς καὶ τὴν βίαν τοῦ συνελαύνοντος ῥοῦ καὶ τὴν στενότητα τῶν κόλπων, ὥστε καὶ χερσὶν ἁλίσκεσθαι» (*Στράβ.* Ζ, 320 *Teubner*). Ἡ τοιαύτη τῆς τοπωνυμίας ἐτυμολογία εἶναι ὁμοιαληθεστάτη, ἀφοῦ ἀπολύτως συμπίπτει πρὸς τὴν τῆς τοῦ Βρεντισίου καὶ τῆς συμβολῆς Κορνὰ τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου. Καὶ αἱ μὲν διακλαδώσεις τοῦ κόλπου, ἃς ὁ Στράβων ἀναφέρει, ἐξέλιπον πρὸ πολλοῦ, συγχωθέντων καὶ ἐποικοδομηθέντων τῶν τόπων ἀπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν χρόνων τοῦ Ἀρκαδίου κατὰ τὸν Ζώσιμον. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ὅμως ἐν τῷ «Ἀνάπλῳ τοῦ Βοσπόρου» τοῦ Διονυσίου προκύπτει ἡ ὕπαρξις τοιούτων ὑφόρμων, τῶν Πέτραι, Κύκλα, Αὐλών, Χοιράγια (οὗτος εἶναι ὁ τοῦ ναυστάθμου κολπίσκος) καὶ Βόλος, ἐν ᾧ παρεχείμαζον οἱ ἰχθύες. Ὑπῆρχον ἄλλωστε πρὸς τὸ στόμιόν του καὶ ἄλλοι ὕφορμοι πρὸς τὸν Γαλατᾶν, ὁ τῶν Συκῶν, ὁ τοῦ Θεοδοσίου ἢ Ἐλευθερίου, ἀλλὰ καὶ ὁ Προσφόριος καὶ τὸ Νεώριον καὶ αἱ παρὰ τὴν θέσιν Ξυλόπορταν Βλαχέρναι. «Ἐκλείετο δὲ ὁ Κεράτιος τὸ πάλαι, κινδύνου ἐπικειμένου, καὶ δι' ἁλύσεως ἀπὸ τῆς περὶ τὸ Βοσπόριον ἀκροπόλεως καὶ τοῦ ἐντὸς αὐτῆς πύργου τῶν Μαγγάνων, ἄχρι τοῦ καταντικρὺ αὐτῆς Γαλατικοῦ πολιχνίου. Τοῦτο ἐγένετο πολλάκις, ἰδίως ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, τῷ 739, ὅτε ἐπιδραμόντων στόλῳ, κατὰ τῆς πόλεως, τῶν Σαρακηνῶν ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν, υἱὸν τοῦ καλίφου Ἀβδοὺλ-οὺλ-Μελέκ, διὰ νυκτὸς τὴν ἅλυσιν ἐκ τοῦ Γαλατικοῦ ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς ἀνέστειλεν. Ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Γαλλοβενετῶν πολιορκίας τῆς πόλεως, ἡ ἅλυσις αὕτη ἠσφάλισε παρομοίως τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου· ἀλλ' οἱ Βενετοὶ διέρρηξαν αὐτὴν διὰ τῆς τῶν τριήρεων ῥύμης. Κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν Τούρκων πολιορκίαν, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, προσπαθῶν νὰ διασώσῃ πᾶσι τρόποις τὸ ζώπυρον τῆς αὐτοκρατορίας, ἐξέτεινε τὴν ἅλυσιν ταύτην, ἀπὸ μέρους τῆς πύλης τῆς πόλεως τῆς καλουμένης Ὡραίας εἰς τὸ τοῦ Γαλατᾶ μέρος. Πρὸς τὸν φραγμὸν ὅμως τοῦτον ὁ Μεχμὲδ ἀντεμηχανήσατο τὴν θρυλλουμένην ἐκείνην ὑπερνεώλκησιν τῶν τριήρεών του. Παρὰ δὲ τὴν ἅλυσιν ταύτην Κομνηνὸς ὁ Μανουὴλ εἶχε προσθέσει καὶ δευτέραν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς τῶν Μαγγάνων μονῆς μέχρι τοῦ πύργου ἢ τῶν πύργων, οὓς εἶχεν οἰκοδομήσει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόλπου, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν, ἀσφαλίζων οὕτως ὅλον τὸν Βόσπορον καὶ ἰδίως τοῦ Γαλατᾶ τὸ πολίχνιον καὶ τοὺς ἐκεῖ παροικοῦντας Γενουηνσίους ἀπὸ τῆς ἐφόδου τῶν Βενετῶν, καθὼς αὐτὸ τοῦτο ἔπραξε πρὸ αὐτοῦ, κατὰ τὸν διάκονον Λέοντα, καὶ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, φοβούμενος τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ταύρων» (*Σκαρλ. Βυζαντ.* Κωνσταντινούπολις Α', 21). Ἡ ἐπὶ αὐτοκρατορίας ὀχύρωσις τοῦ Κερατίου ἦτο ἀρτία, διήκουσα ἀπὸ τοῦ Τὸπ-Καποῦ μέχρι τῆς πύλης τῶν Βλαχερνῶν ὡς ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν λειψάνων αὐτῶν. Ἀναφέρονται 17 πύλαι τῶν τειχῶν αὐτῶν. Περὶ τὸν κόλπον ἔκειντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλὰ ἱερά, ὡς ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, ὁ τῆς Γῆς Ὀνησιδώρας, τὸ ἄλσος τοῦ Ἀπόλλωνος κτλ.

Ἡ παρὰ πολλῶν ὀνομασία τοῦ κόλπου ὡς τοῦ *Χρυσοῦ Κέρατος*, ἣν γενικῶς δέχονται οἱ ξένοι, μεταφράζοντες αὐτὴν εἰς τὴν γλῶσσάν των (Corne d'or, Golden Horn), εἶναι ἀπότοκος, φαίνεται, τῆς λατινικῆς τοιαύτης Chrysoceras, καίτοι Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος δέχεται ὅτι ἦτο δηλωτικὴ τῆς εὐημερίας τοῦ τόπου, εἰς οὗ τὰ νομίσματα ἀπεικονίζετο καὶ τῆς Ἀμαλθείας τὸ κέρας.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

κεράτισις, —*εως* (ἡ), καὶ *κεράτισμα*· ἡ ἐνέργεια τοῦ κερατίζειν, κτύπημα διὰ τῶν κεράτων.

κερατίτης (ὁ) (Hornfels) /*Πετρογραφ.*/. Πέτρωμα σχιστολιθικόν, παρουσιαζόμενον συνεπείᾳ μεταμορφώσεως ἐξ ἐπαφῆς μετὰ πυριγενῶν πετρωμάτων, ὡς κρυσταλλικὸν ἄστρωτον κερατοειδοῦς θραύσεως καὶ μέλανος βασαλτοειδοῦς χρώματος. Οἱ κερατῖται ἀπαντῶνται πάντοτε εἰς περιοχάς, ὅπου σχιστολιθικὰ πετρώματα ἔχουν πάθει μεταμόρφωσιν ἐξ ἐπαφῆς. Εὑρίσκονται εἰς τὴν ζώνην τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς πρὸς τὸ πυριγενὲς πέτρωμα, ἔχουν ὑποστῆ τὴν ἰσχυροτέραν μεταβολήν, δὲν παρουσιάζουν σχιστολιθικὴν ὑφὴν καὶ ἔχουν ἀποκτήσει σκληρότητα μεγάλην. Συνήθως χωρίζονται διὰ σαφῶν ὁρίων ἀπὸ τὸ πυριγενὲς πέτρωμα. Ὅσῳ δὲ προχωρεῖ τις ἐκ τῶν κερατιτῶν πρὸς τοὺς περιβάλλοντας σχιστολίθους, τόσῳ ὁ βαθμὸς τῆς κρυσταλλικότητος ἐλαττοῦται καὶ παρατηρεῖται αὔξησις τῆς σχιστότητος. Οἱ κερατῖται περιέχουν χαλαζίαν, ἄστριον, μαρμαρυγίαν καὶ μαγνητίτην, ὡς καὶ ὀρυκτὰ σχηματισθέντα κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν, ἀνδαλουσίτην δηλαδή, γρανάτην, κορδιερίτην, κεροστίλβην, κλπ. Ὀργανικαὶ οὐσίαι ἔχουν συνήθως μεταβληθῆ εἰς γραφίτην. Κερατῖται παρουσιάζονται πολλαχοῦ καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Σέριφον καὶ ἀλλαχοῦ.

Γ.Κ.Γ.

κερατίτης (ὁ) (Ceratites) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ μεγέθους κανθάρους μὲ φαιοὺς κατὰ κανόνα χρωματισμούς. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἰδίᾳ ἐν Σενεγάλῃ καὶ ὧν αἱ κάμπαι κατατρώγουσι τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς τῶν δένδρων καὶ ἐπιφέρουσι μεγίστας ζημίας.

Δ. Ν. Π.

— **κερατίτης** (ὁ) (Ceratites) /*Παλαιοζῳολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κερατιτιδῶν χειλοκερατοειδῶν ἐξωσιφωνικῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος ὀμφαλοφόρον, ἀπεστρογγυλωμένον ἢ πεπλατυσμένον, πρὸς τὰ ἔξω πολὺ εὐρύ. Αἱ πλευραὶ ἔφερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἁπλᾶ ἢ διχασμένας πτυχάς, αἱ ὁποῖαι πρὸς τὰ ἔξω καὶ εἰς τὰ σημεῖα διχασμοῦ των ἀπέληγον εἰς ὄζους.

Λείψανα πολλῶν εἰδῶν τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἄφθονα ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας καὶ μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, κυρίως ἐντὸς τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ κογχυλιάτου λίθου, εἰς τὰς Ἄλπεις, Οὐγγαρίαν, χώρας τῆς Μεσογείου, βόρειον Σιβηρίαν, στέππην τῶν Κιργησίων, Ἱμαλάϊα, Ἰαπωνίαν, Σπιτσβέργην καὶ βόρειον Ἀμερικήν.

Τὸ γένος *κερατίτης* κατὰ τὸν Diener θεωρεῖται ὡς πολυφυλετικῆς ἐξελίξεως. Διαιρεῖται εἰς διάφορα ὑπογένη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ *κερατίτης*, ὁ *φιλιππίτης*, τὸ *γυμνιτόκερας*, ὁ *ἀλιλουσίτης*, ὁ *ὀλλανδίτης*, ὁ *περιπλευρόκυκλος*, ὁ *σαλτερίτης*, ὁ *ἀϋδενίτης*, ὁ *κεϊζερλιγγίτης*, ὁ *φλωριανιτης* κ. λ. π.

Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα κερατιτῶν εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριασίων ἀσβεστολίθων τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ λόφου Θεόκαφτα, ἔναντι τοῦ ἱεροῦ Ἀσκληπείου τῆς Ἐπιδαύρου, καὶ δὴ τῶν εἰδῶν *κερατίτης Erinodosus*, *κερατίτης Elegans*, *κερατιτης Thuilleri* καὶ *κερατίτης Kerneri*. Ἐπισης εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν παρὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσβεστολίθων λείψανα τοῦ εἴδους *κερατίτης (βοσνίτης) bosnensis*.

Γ. Κ. Γ.

κερατιτίδαι (οἱ) (Ceratitidae v. Buch) /*Παλαιοζῳολ.*/. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *χειλοκερατοειδῆ ἐξωσιφωνικὰ ἀμμωνοειδῆ κεφαλόποδα* μαλάκια. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον κέλυφος ὀμφαλοφόρον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διακεκοσμημένον ὑπὸ ἐγκαρσίων πτυχῶν ἢ σειρῶν ὄζων καὶ ἐνίοτε ῥαβδοειδὲς ἢ κοχλιοει-

Digitized by Google

δές. Ὁ κατοικίδιος θάλαμος ἦτο βραχύς, τὸ στοματικὸν ἄνοιγμα κανονικόν, κάπως προέχον πρὸς τὰ ἔξω. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι: ὁ *παρακελτίτης*, ὁ *λεκανίτης*, τὸ *μηκόκερας*, ὁ *βεϋριχίτης*, τὸ *δαγνόκερας*, ὁ *ξενόδισκος*, τὸ *ὠτόκερας*, ὁ *δαλματίτης*, ὁ *οὐγγαρίτης*, ἡ *βενεκεία*, ὁ *κελτίτης*, ὁ *δειναρίτης*, ὁ *τιρολίτης*, ὁ *κερατίτης*, ὁ *ἀρπαδίτης*, ὁ *διττμαρίτης*, τὸ *ἀσκληπιόκερας*, ὁ *βουχίτης*, τὸ *χωριστόκερας*, τὸ *κοχλιόκερας*, τὸ *ραβδόκερας* κλπ. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἄφθονα πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Καὶ ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἄφθονα ἐντὸς τῶν τριασίων ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων τῆς Ἐπιδαύρου Ἀργολίδος. Γ. Κ. Γ.

κερατῖτις, —*ιδος* (ἡ) *[Ὀφθαλμιατρ.]*. Ὀνομάζονται οὕτως αἱ ἀσθένειαι τοῦ κερατοειδοῦς. Αὗται, ἀναλόγως τῶν προκαλούντων αὐτὰς αἰτίων, εἶναι μικροβιογενεῖς, μυκητογενεῖς, παρασιτογενεῖς, τοξινικαί, φυσικαί, χημικαί, τραυματικαὶ καὶ ἐξ ἀγνώστων αἰτίων.

Μικροβιογενεῖς κερατίτιδες. *Πνευμονοκοκκικὴ κερατῖτις*. Ὁ πνευμονόκοκκος ἀπαντᾷ συχνὰ ἐπὶ τοῦ ἐπιπεφυκότος. Ὅταν ὁ ὀφθαλμὸς πάσχῃ ἀπὸ ἐπιφορὰν ἢ δακρυοκυστίτιδα καὶ συνεπείᾳ ἐλαφρᾶς νύξεως ἢ τραύματος τοῦ κερατοειδοῦς σχηματισθῇ μικρὰ ἢ μεγάλη πληγὴ τοῦ κερατοειδοῦς, τότε ὁ ἐνεδρεύων πνευμονόκοκκος προκαλεῖ τὸ ἕλκος τοῦ κερατοειδοῦς. Τὸ ἕλκος παρουσιάζεται κατὰ κανόνα παρὰ τὸ κέντρον τοῦ κερατοειδοῦς· εἶναι στρογγύλον, μικρὸν κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ ταχέως ἐπεκτείνεται ἐπιπολαίως, ἕρπει κατὰ μίαν διεύθυνσιν (ἑρπιστικὸν ἕλκος, serpigineux), ἐνῷ ταυτοχρόνως τὸ ἀντίθετον τμῆμα τοῦ ἕλκους βαίνει πρὸς ἐπούλωσιν. Τὸ πνευμονοκοκκικὸν ἕλκος προκαλεῖ μικροὺς ἢ καὶ ἀφορήτους πόνους, ἐπιπλέκεται μὲ ἰρίτιδα καὶ μὲ ὑπόπυον (κερατῖτις μεθ' ὑποπύου, kérarite à hypopion), μικρὸν κατ' ἀρχὰς ἐν σχήματι ὄνυχος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του *ὄνυξ* (*Γαληνὸς* XIX, 434). Τὸ ἕλκος, ἐὰν δὲν ὑποχωρήσῃ ἡ νόσος, ἐπεκτείνεται καὶ κατὰ βάθος, διαβιβρώσκει τὸν κερατοειδῆ καὶ δύναται νὰ τὸν διατρήσῃ, ὁπότε ἡ νόσος τρέπεται ὅτε μὲν πρὸς τὴν ἴασιν καταλείπουσα λεύκωμα, ὅτε δὲ πρὸς τὴν πανοφθαλμίαν, καταστρέφουσα τὸν ὀφθαλμόν. Ἡ παρουσία τοῦ ὑποπύου κατὰ τὴν πνευμονοκοκκικὴν κερατίτιδα εἶναι ἀρκετὰ συχνή, δὲν ἀποτελεῖ ὅμως παθογνωμονικὸν σύμπτωμα τῆς νόσου, διότι ὑπόπυον παρατηρεῖται, σπανιώτερον βεβαίως, καὶ εἰς ἄλλας κερατίτιδας, προκαλουμένας ὑπὸ τῶν μικροβίων τοῦ Petit, τοῦ Zw Neden, τοῦ Friedländer, τοῦ Morax, τοῦ Weeks, τοῦ σταφυλοκόκκου κτλ. Ἡ διάγνωσις τῆς κερατίτιδος ταύτης καθὼς καὶ πάσης ἄλλης πρέπει νὰ γίνῃ διὰ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ παθογόνου μικροβίου ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἕλκους.

Μετὰ τὴν ἴασιν τοῦ ἕλκους ὁ κερατοειδὴς σπανίως ἀνακτᾷ τὴν φυσιολογικὴν αὐτοῦ διαφάνειαν, συνήθως ἀποκτᾷ νεφέλιον ἢ λεύκωμα. Τὰ λευκώματα αὐτὰ δύνανται νὰ βαφῶσι διὰ στίξεων (tatouage). Γίνεται δὲ ἡ βαφὴ διὰ μελάνης σινικῆς τῇ χρήσει δεσμίδος βελονῶν ἢ δι' ἐνέσεως (J. Rollet, Τσάκος). Ἡ χρωστικὴ δύναται νὰ εἶναι πολύχρους (Vacher 1887, Holth 1904, Chevalereau καὶ Polack 1906). Σήμερον τὰ ἅλατα τοῦ χρυσοῦ χρησιμοποιοῦνται ἐν εὐρείᾳ κλίμακι Knapp 1926, Dolfus 1928 κτλ.).

Πνευμονοβακιλλικὴ κερατῖτις. Σπανία κερατῖτις, ὀφειλομένη εἰς τὸν πνευμονοβάκιλλον, ὅστις δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἴς τε τὴν ῥῖνα καὶ τὸν ἐπιπεφυκότα τῶν ὀζαινικῶν (Löwenberg). Αἱ συνέπειαι τῆς κερατίτιδος ταύτης εἶναι σοβαραὶ καὶ μάλιστα ὅταν συμβαίνῃ παρ' ὀξινικοῖς.

Διπλοβακιλλικὴ κερατῖτις. Αὕτη προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ διπλοβακίλλου τοῦ Petit (1894). Τὸ ἕλκος εἶναι ἐπιπόλαιον κεντρικὸν ἢ παρακεντρικόν· ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ ἀτόμων ἡλικιωμένων· ἐξελίσσεται ἄνευ πόνων καὶ φωτοφοβίας· ἴαται εὐκόλως, καταλείπουσα νεφέλιον ἢ οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς.

Κερατῖτις τοῦ Zur Neden (1902). Ὀνομάζεται οὕτω διότι προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ βακτηριδίου τοῦ Zur Neden Πρόκειται περὶ περιφερικοῦ ἕλκους, ἡμισεληνοειδοῦς ἢ πεταλοειδοῦς· ἐνταῦθα ὑπάρχει δακρυόρροια καὶ φωτοφοβία.

Πυοκυανικὴ κερατῖτις. Αὕτη αἰτίαν ἔχει τὸ βακτηρίδιον τοῦ κυανοῦ πύου. Τὸ ἕλκος εἶναι ἐπιπόλαιον καὶ ἐκδηλοῖ τάσεις ἐπεκτάσεως κατ' ἐπιφάνειαν καὶ κατὰ βάθος, δυνάμενον νὰ καταλήξῃ εἰς πανοφθαλμίαν.

Κολοβακτηριδιακὴ κερατῖτις. Καὶ αὕτη, ὡς ἡ προηγουμένη, εἶναι σπανιωτάτη· τὸ ἕλκος εἶναι μικρόν, καλῶς περιγεγραμμένον, δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ καὶ ὑπόπυον.

Διπλοβακιλλικὴ κερατῖτις τοῦ Morax, τοῦ Weeks, τοῦ Neisser, στρεπτοκοκκική, σταφυλοκοκκική. Αἱ κερατίτιδες αὗται ἐπέρχονται κατὰ κανόνα ὡς ἐπιπλοκαὶ κατὰ τὴν πορείαν ἐπιπεφυκιτίδων, προκαλουμένων ὑπὸ τῶν ὁμωνύμων μικροβίων.

Κωχικὴ κερατῖτις. Αὕτη παρουσιάζεται συνήθως ὑπὸ τύπον βαθείας διαχύτου παρεγχυματώδους ἢ κακὰ ὀζίδια κερατίτιδος. Κατ' αὐτὴν συνυπάρχει καὶ πάθησις τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος. Κατὰ τὴν παρεγχυματώδη κερατίτιδα τὰ νεόβλαστα ἀγγεῖα καὶ ἡ θόλωσις τοῦ κερατοειδοῦς ἀπορροφοῦνται βραδέως καὶ ἀτελῶς, ὁπότε παραμένει ἀδιαφάνειά τις τοῦ κερατοειδοῦς. Ἐκτὸς τῆς ἄνω μορφῆς ὑπάρχει καὶ ἐπιπολαία κωχικὴ κερατῖτις, ἥτις ἐπέρχεται ὡς ἐπιπλοκὴ ἐπιπεφυκίτιδος, ὀφειλομένης εἰς τὸ βακτηρίδιον τοῦ Κώχ.

Λεπρικὴ κερατῖτις. Αὕτη παρουσιάζεται ὡς ἐπιπολαία, στικτὴ κατὰ στίγματα λευκὰ ἢ στίλβοντα, ἢ ὡς σύνηθες ἐπιπόλαιον ἕλκος. Ἄλλοτε παρουσιάζεται ὡς διάμεσος κατὰ πλάκας κερατῖτις.

Στικτὴ κερατῖτις. Ὑπὸ τὴν κλινικὴν ταύτην μορφὴν περιεγράφησαν διάφοροι κερατίτιδες, ὀφειλόμεναι εἰς γνωστὰ ἢ ἀμφισβητούμενα μικρόβια.

Κερατῖτις δακτυλιοειδής. Συνεπείᾳ τυχαίου ἢ ἐγχειρητικοῦ τραύματος, μικρόβια εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ προσθίου θαλάμου, προκαλοῦσιν ἰριτίδα ἢ ἰριδοκυκλίτιδα, τῆς ὁποίας ὡς ἐπιπλοκὴ ἀναφαίνεται ἡ δακτυλιοειδὴς κερατῖτις. Ἐπίσης ἡ αὐτὴ ὄψις κερατίτιδος παρατηρεῖται καὶ συνεπείᾳ μεταστατικῆς ὀφθαλμίας. Τὰ μικρόβια, ἅτινα εὑρέθησαν κατὰ τὴν κερατίτιδα ταύτην, εἶναι ὁ πνευμονόκοκκος, ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, τὰ βακτηρίδια τοῦ κυανοῦ πύου, τὰ χορτοβακτηρίδια καὶ ὁ πρωτεὺς τοῦ Hauke. Ἡ κερατῖτις αὕτη ὑπὸ κλινικὴν ὄψιν παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν κυκλικῆς περιφερικῆς διηθήσεως τοῦ κερατοειδοῦς, ἥτις ταχέως, ἐντὸς 48 ὡρῶν, καταλαμβάνει ὅλον τὸν κερατοειδῆ καὶ ὁ ὀφθαλμὸς συνήθως καταστρέφεται.

Μυκητογενεῖς κερατίτιδες. *Ἀσπεργιλλικὴ κερατῖτις*. Ἡ κερατῖτις αὕτη προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ ἀσπεργίλλου τοῦ καπνοχρόου ῥαντιστῆρος (Aspergillus fumigatus), ὅστις συνεπείᾳ τραύματος ἢ καὶ σπανιώτερον ἄνευ τραύματος ἐγκαθίσταται ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς. Τὸ ἕλκος εἶναι ἐπιπόλαιον, κεντρικὸν ἢ παρακεντρικόν, μὲ ἐπιφάνειαν ξηρὰν καὶ μὲ περιφέρειαν ἀφοριζομένην ὑπὸ αὔλακος. Σπανίως ὑπάρχει ὑπόπυον. Ἐκτὸς τῆς μυκητογενοῦς ταύτης κερατιτίδος περιεγράφησαν καὶ ἄλλαι ὀφειλόμεναι εἰς τὸν Verticilium graphici (Morax), εἰς τὸν Clenospora graphici (R. E. Bright 1929), εἰς τὸ χρωστηρίδιον τὸ γλαυκὸν (Penicillum glaucum), εἰς τὸν Mucor cornealis, εἰς τὸν ἀκτινομύκητα, εἰς τὸν σπορότριχον, εἰς τὸ Septosporium, εἰς ζυμομύκητας κτλ.

Παρασιτογενεῖς κερατίτιδες. *Κερατῖτις συφιλιδική*. Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ πρωτοζῳάριον σπειρόνημα τὸ ὠχρὸν (Spironema pallidum) τοῦ Schaudinn (1905). Ἡ κερατῖτις αὕτη παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν κλασσικὴν μορφὴν τῆς κληρονομικῆς παρεγχυματώδους κερατίτιδος τοῦ Hutchinson (1871). Καὶ οἱ δύο κερατοειδεῖς μαζί, ἢ ὁ ἕτερος, ἀμέσως ἢ μετά τινα χρόνον μετὰ τὸν παθόντα ὑποφέρουσιν. Ἡ νόσος ἄρχεται μὲ διάμεσον θόλωσιν τοῦ κερατοειδοῦς· ἡ θόλωσις μετά τινα καιρὸν ἀγγειοῦται καὶ τέλος ἐπακολουθεῖ ἡ ἀπορρόφησις τῆς θολώσεως καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀγγείων, ὁ δὲ κερατοειδὴς ἀνακτᾷ τὴν διαφάνειάν του. Ἄλλοτε ὅμως ἐμμένουσι θολερότητες τοῦ κερατοειδοῦς καὶ ἀγγεῖά τινα εἰς τὰ βύθια στρώματα αὐτοῦ, σαφῶς διακρινόμενα διὰ τῆς ἐμβιοσκοπίας. Ὁ κλασσικὸς οὗτος κύκλος τῆς νόσου διαρκεῖ ἀπὸ 3 ἕως 18 μῆνας. Κατὰ τὴν κερατίτιδα ταύτην παρατηρεῖται φωτοφοβία, δακρυόρροια, ἰριδοκυκλῖτις ἀβληχρά. Ἡ ἰριδοκυκλῖτις προηγεῖται τῆς κερατίτιδος. Κατὰ τὴν κερατίτιδα ταύτην, ἐκτὸς τῶν τοπικῶν συμπτωμάτων, ὁ ἀσθενὴς παρουσιάζει σχεδὸν πάντοτε ὀδόντας χαρακτηριστικούς, τοὺς ὀνομαζομένους τοῦ Hutchinson, τοῦ περιοστέου τῆς κνήμης, τῆς κλειδός, ἀρθροπαθείας καὶ βαρυηκοΐαν. Ἡ παρεγχυματώδης κερατῖτις σπανιώτατα παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἐπίκτητον συφίλιδα. Ἡ θεραπεία τῆς νόσου ταύτης εἶναι τοπική· ἀτροπίνη, θερμὰ ἐπιθέματα κτλ.· ἡ γενικὴ ἀντισυφιλιδικὴ κτλ.

Κερατῖτις λαϊσμανική. Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ πρωτοζῳάριον τοῦ φύματος τῆς ἀνατολῆς (Leichmania Donovani). Παρουσιάζεται ὡς φλυκταινώδης, διάμεσος ἢ καὶ ἐξελκωτικὴ κερατῖτις (Lemaire, Sergent et Lheritier 1913, Charles Nicole, Chams 1927, 1930).

Τρυπανοσωματικὴ κερατῖτις. Αὕτη παρετηρήθη ἐπὶ ἀνθρώπων πασχόντων ἐκ τρυπανοσωμιάσεως. Εἶναι συχνὴ παρὰ κυσὶ (Morax 1907, Laveran 1918, Stock 1906, Neam 1927).

Κερατίτιδες ἐξ ἀγνώστων αἰτίων. *Κερατῖτις ἐξ ἐμβολίου* (Vacceinale). Ἡ κερατῖτις αὕτη εἶναι μικροβιογενής, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν τὸ μικρόβιον αὐτῆς, ὅπως δὲν γνωρίζομεν καὶ τὸ μικρόβιον τοῦ ἐμβολίου (vacciin). Ἡ κερατῖτις προκαλεῖται ὅταν συμβῇ εἰσπήδησις τοῦ ἐμβολίου ἐντὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ. Συνεπείᾳ εἰσόδου ἐντὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ κατὰ τὸν ἀντιευλογιακὸν ἐμβολιασμόν, μετὰ ἢ ἄνευ τραυματισμοῦ διὰ τεμαχίου τῆς ὑάλου τοῦ σωλῆνος τοῦ ἐμπεριέχοντος τὸ ἐμβόλιον κτλ., ἕπεται μετὰ ἐπῴασιν μιᾶς ἢ τεσσάρων ἡμερῶν κερατῖτις. Ἡ κερατῖτις αὕτη ἐξελίσσεται ὅτε μὲν ἄνευ συνεπειῶν, ὅτε δὲ καθίσταται σοβαρωτάτη, διότι εἴς τινα περιστατικὰ ἡ ὅρασις ἀπωλέσθη ἢ ὁ βολβὸς ἐξωρύχθη. Ἡ θεραπεία τῆς κερατίτιδος ταύτης πρέπει νὰ εἶναι ἄμεσος καὶ ἔντονος, καὶ ἐὰν ἀκόμη ὁ παθὼν εἶναι ἐμβολιασμένος, διότι ὁ κερατοειδὴς δὲν συμμετέχει τῆς γενικῆς ἀνοσίας.

Κερατῖτις ἑρπηστική. Ἡ ἀκριβὴς αἰτία τῆς νόσου ταύτης εἶναι ἄγνωστος· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ τοξικῆς νευροτρόπου (Cructen 1925) ἢ περὶ ἐκτοδερματοτρόπου (Cavara 1926) ἐκδηλώσεως τοξίνης, ἐκχεομένης ἐν τῷ ὀργανισμῷ ὑπὸ ἀγνώστου μικροβίου. Ἄλλοι παραδέχονται ὅτι ἡ αἰτία εἶναι μικρόβιόν τι ἀόρατον καὶ διηθητὸν (Doerr 1920, Lowenstein 1921, 1922, Blame Καμικοπέτρος Τσιμινάκης 1921, Stoker 1923, Koog 1921) Τινὲς συνταυτίζουν τὸ διηθητὸν τοῦτο μικρόβιον μὲ τὸ ἀόρατον μικρόβιον τῆς ληθαργικῆς ἐγκεφαλίτιδος (Friedenwald 1927), ἄλλοι δὲ τὸ θεωροῦν ὡς παραπλήσιον αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιον. Ὑπάρχει καὶ ἐκδοχή, καθ' ἣν ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἕρπητος εἶναι ἀφυλακτικὴ ἐκδήλωσις (Aubineau). Ἡ ἑρπηστικὴ κερατῖτις ἐκδηλοῦται συνεπείᾳ μικροβιογενῶν ἐμπυρέτων παθήσεων, ἑδραζουσῶν μακρὰν τοῦ ὀφθαλμοῦ (πνευμονία, βρογχοπνευμονία, μαλάρια, μηνιγγῖτις, κοιλιακὸς τῦφος κτλ.). Κατὰ τὴν πορείαν ἢ κατὰ τὸ τέλος τῶν παθήσεων αὐτῶν ἀναφαίνεται ἀποτόμως καὶ ταυτοχρόνως πέριξ τῶν χειλέων, τῶν ῥωθώνων, τῶν βλεφάρων καὶ ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς κύστιγγες. Ἡ ὕπαρξις τῆς ἐμπυρέτου παθήσεως δὲν εἶναι ἀπαραίτητος. Παρετηρήθη μάλιστα καὶ ἕρπης συνεπείᾳ ἐνέσεων ἀντιτυφικοῦ ἐμβολίου (Morax 1916, Gloagen 1916, Le Roux 1921, Luna 1919, 1920, Aubineau 1921). Ὁ ἕρπης τοῦ κερατοειδοῦς παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν φυσαλλίδος μεγέθους κεφαλῆς καρφοβελόνης· εἶναι διαφανὴς καὶ τὰ λεπτὰ τοιχώματα αὐτοῦ διαρρήγνυνται ταχέως ἀφ' ἑαυτῶν ἢ τῇ προστριβῇ τῶν βλεφάρων· δι' ὃ καὶ κανονικῶς οἱ ἀσθενεῖς παρουσιάζονται μὲ ἐξέλκωσιν τοῦ κερατοειδοῦς καὶ μὲ ὑπόλοιπά τινα τῶν τοιχωμάτων τῆς φυσαλλίδος. Ἡ ἐξέλιξις φυσαλλίδος ἢ ὁμάδος φυσαλλίδων δὲν ἐξαντλεῖ πάντοτε τὴν ὁρμὴν τῆς νόσου, εἶναι δὲ δυνατὸν ν' ἀναφανῶσι καὶ ἄλλαι φύσιγγες κατὰ κρίσεις συνοδευομένας ἐνίοτε καὶ μέ τινα πυρετικὴν κίνησιν. Τοπικῶς ὁ ἕρπης συνοδεύεται ἀπὸ ἐρυθρότητα τοῦ ἐπιπεφυκότος, ἀπὸ φωτοφοβίαν, ἀπὸ δακρυόρροιαν καὶ πόνους. Οἱ πόνοι ἐνίοτε εἶναι ἀφόρητοι καὶ δίδουσιν εἰς τὴν νόσον τὸν χαρακτηριστικὸν νευραλγικὸν τύπον τοῦ ἕρπητος (Schmidt-Rimpler 1872). Μετὰ τὴν ῥῆξιν τῶν καθ' ὁμάδα εὑρισκομένων φυσαλλίδων σχηματίζεται ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς πολυκυκλικὴ ἐξέλκωσις· ὅταν δὲ ἡ διάθεσις τῶν κυστίγγων εἶναι ἀκανόνιστος, βλέπομεν διάφορα σχήματα, ὧν ἡ παρομοίωσις μὲ κλάδους δένδρου ἢ μὲ ἄστρα ἔδωσεν εἰς τὸν ἕρπητα τὸ ἐπίθετον *δενδροειδὴς* καὶ *ἀστεροειδής*.

Κερατῖτις διαβρωτική. Ἡ αἰτία τῆς νόσου ταύτης, πιθανῶς μικροβιακή, εἶναι ἄγνωστος· τὸ ἕλκος τοῦ κερατοειδοῦς εἶναι περιφερικόν· τὰ ὅρια αὐτοῦ τὰ πλησιάζοντα τὸ κέντρον τοῦ κερατοειδοῦς εἶναι σαφῆ καὶ λευκά. Τὸ ἕλκος ἐπεκτείνεται ὑπὸ τὸ ἐπιθήλιον τοῦ κερατοειδοῦς, διαβιβρῶσκον αὐτόν.

Κερατίτιδες τοξινικαί. Αὗται ὀφείλονται εἰς τοξίνας μικροβίων (λοφλερική), εἰς τοξίνας ζωϊκὰς (κνηθοκάμπη ἢ θεωρός), εἰς δηλητήρια μελισσῶν, σφηκῶν κτλ.

Κερατίτιδες χημικαὶ καὶ φυσικαί. Τὰ ἐγκαύματα δι' ἀτμῶν ὕδατος, δι' ὀξέων χημικῶν, δι' ἀσβέστου, δι' ἀκτινοβολιῶν Ραῖντγκεν κτλ. ὑπάγονται εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν κερατιτίδων.

Τραύματα τοῦ κερατοειδοῦς. Ὁ κερατοειδὴς τραυματίζεται διὰ ξένων σωμάτων, τυχαίως προσβαλλόντων ἢ ἐμπηγνυμένων ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς ἢ δι' ἐπεμβάσεων χειρουργικῶν. Καὶ ἐφ' ὅσον τὸ τραυματίζον σῶμα εἶναι ἄσηπτον, ἡ συνέπεια εἶναι ἄνευ σημασίας, ἐφ' ὅσον ὅμως εἶναι σηπτικόν, τότε αἱ συνέπειαι δύνανται νὰ ποικίλλωσιν ἀπὸ ἁπλοῦν ἕλκος τοῦ κερατοειδοῦς μέχρι πανοφθαλμίας. Ἐὰν τὸ ξένον σῶμα ἐμπαρῇ ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς, πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ καταλλήλως.

Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

κερατῖτις (ἡ) (Ceratitis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις μυίας μὲ ὡραίους χρωματισμούς, εὐρυτάτας πτέρυγας καὶ τριγωνικήν, διωγκωμένην κατὰ τὰ πλάγια αὐτῆς κοιλίαν. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *κερατῖτις ἡ ἱσπανικὴ* (Ceratitis hispanica) (καὶ *ἱσπανικὴ μυῖγα*), ἥτις ἔχει κεφαλὴν εὐμεγέθη, ἀπεστρογγυλωμένην

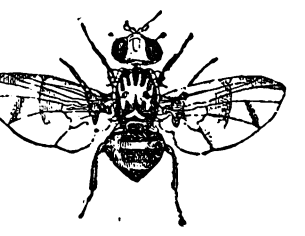

Κερατῖτις ἡ ἱσπανική.

Digitized by Google

καὶ πεπλατυσμένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὀφθαλμοὺς προέχοντας τῆς κεφαλῆς, θώρακα διωγκωμένον, ἐπιμήκη καὶ φοειδῆ, κοιλίαν τριγωνικήν, εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον ἀπολήγουσαν, πόδας ἐπιμήκεις πολυακανθωτούς, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, πολυνευρώδεις καὶ διαφανεῖς καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν μετὰ διαφοροχρώμων ποικιλμάτων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ σώματος καὶ τῶν πτερύγων. Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

Κερατιώτης, *Ἀντώνιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ τῶν χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς. Ἔλαβε μεταξὺ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα καὶ ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ. Γ. Δ. Κ.

κέρατο (τό)· τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ζῴων τινῶν ἐκφυόμενον ὡς ὅπλον, εὐφημιστικῶς, ξύλο: «κέρατο βοΐδησο —τραγήσο,—λαφήσο», φρ. «'ς τοῦ βοΐδιοῦ τὸ κέρατο νὰ τὸ κρύψῃς θὰ τὸ 'βρῇ», ᾆσμ. «ἔχασα τὸ λαγι' ἀενί, | ποῦ'χε τὸ χρυσὸ μαλλὶ | τ' ἀσημένιο κέρατο» || μεταφ., εἰς τὸν πληθ. «τοῦ ἔβαλε τὰ κέρατα, τοῦ φόρεσε τὰ—» ἐπὶ ἀνδρὸς ἀπατωμένου ὑπό τινος τῶν οἰκείων γυναικῶν καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῆς συζύγου· ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ἐπὶ τῆς ἐννοίας ταύτης ἤδη παρ' Ἀρτεμιδώρῳ: «κέρατα ποιεῖν τινι» || ἄνθρωπος δύστροπος: «αὐτὸς εἶναι κέρατο».

κερατογένεσις (ἡ)· βλ. *κερατογονία*.

κερατογλωσσικὸς *μῦς* [*Ἀνατομ.*]. Μία ἐκ τῶν τριῶν μοιρῶν τοῦ ὑογλωσσικοῦ μυός, ὅστις, τετράπλευρος ὤν, διὰ μὲν τῆς ἄνω πλευρᾶς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ χεῖλος τῆς γλώσσης, διὰ δὲ τῆς κάτω εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ μεῖζον κέρας τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ, ὁπόθεν καὶ ἐκφύονται αἱ τρεῖς μνημονευθεῖσαι μοῖραι τοῦ ὑογλωσσικοῦ μυός. Ι. Π.

κερατόγναθος (ὁ) (Ceratognathus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκανιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν 8 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κερατόγναθος ὁ ἀκανθωτὸς* (Ceratognathus spinosus), ὅστις ἔχει ἀρκετὸν μέγεθος, σῶμα εὐρὺ καὶ ἐπίμηκες, κεκαλυμμένον ὑπὸ ἀκανθῶν, κεραίας ἰσχυρὰς καὶ πόδας μετρίου μεγέθους καὶ ἰσχυροτάτους. Δ. Ν. Π.

κερατογονία (ἡ) [*Φυσιολ.*]. Ἡ διάπλασις τῆς κερατίνης στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος. Τὰ ἐπιπολῆς κύτταρα τῆς κερατίνης στιβάδος, ἀποπίπτοντα ἐκ τῆς διαρκοῦς τριβῆς πρὸς τὰ περιβάλλοντα ἀντικείμενα καὶ ἐνδύματα, ἀντικαθιστῶνται ὑπὸ τῶν ἀμέσως ὑποκειμένων κυττάρων τῆς διαφανοῦς στιβάδος, ἅτινα πάλιν ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῶν ὑποκειμένων τῆς κοκκώδους στιβάδος εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ὁποίων ἔρχονται τὰ κύτταρα τῆς ὑπ' αὐτὴν κειμένης στιβάδος, τῆς γενετείρας πασῶν τῶν προηγουμένων, τῆς βλαστικῆς. Τὰ κύτταρα τῆς βλαστικῆς στιβάδος, ἐρχόμενα πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἐπιδερμίδος εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἀενάως ἀποπιπτούσης κερατίνης στιβάδος, ἐκφυλίζονται διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἐν ἀρχῇ ἐντὸς τῆς πρωτοπλασματικῆς αὐτῶν οὐσίας τῆς κερατοϋαλίνης καὶ τῶν σταγόνων τῆς ἡμιρρεύστου οὐσίας, τῆς ἐλαιοειδίνης. Τὰ κύτταρα δὲ ταῦτα κερατοποιούμενα καὶ ἀποξηραινόμενα ἀποβάλλουσι πᾶσαν ζωϊκότητα. Οὕτως ὁ πυρὴν αὐτῶν φθείρεται, ἀπολείπων τὴν πυρηνικὴν κοιλότητα. Εἰς τὸ τοίχωμα τῆς κοιλότητος ταύτης εἶναι προσκεκολλημένον τὸ ἀποξηρανθὲν ὑπόλοιπον τοῦ πυρῆνος. Τὸ δὲ ἐξώπλασμα αὐτῶν μετατρέπεται εἰς παχὺ κεράτινον ἔλυτρον, ἐνῷ ἐκ τοῦ ἐνδοπλάσματος αὐτῶν ὑπολείπεται λεπτὸν δίκτυον, τοῦ ὁποίου αἱ βροχίδες πληροῦνται ὑπὸ λιπώδους οὐσίας γινομένης ἐκ τῆς στερεοποιήσεως τῆς ἐλαιοειδίνης. Κ. Α. Τ.

κερατογόνος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ γεννῶν, ὁ παράγων κερατίνην: «κερατογόνος ὑμήν».

κερατοδερμίαι (Keratodermies) [*Ἰατρ.*]. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνονται ἅπασαι αἱ ὑπερκερατώσεις τῶν παλαμῶν καὶ τῶν πελμάτων. Αἱ κερατοδερμίαι εἶναι ἢ ἰδιοπαθεῖς ἢ συμπτωματικαί, ὀφειλόμεναι ἢ εἰς χρονίας ἐπαναλαμβανομένας κακώσεις ἢ δηλητηριάσεις, ἢ εἰς ἐντόπισιν διαφόρων δερματοπαθειῶν κατὰ τὰς παλάμας ἢ τὰ πέλματα ὑπὸ μορφὴν κερατοδερμίας.

1) *Ἰδιοπαθὴς κερατοδερμία, ἢ συγγενὴς κερατοδερμία, ἢ νόσος τοῦ Meleda.* Ἐκλήθη οὕτως ἐκ τῆς νησίδος τοῦ Ἀδριατικοῦ Meleda, ἔνθα οἱ Weumann καὶ Ehlers παρετήρησαν τὴν νόσον ὑπὸ ἐνδημικὴν μορφήν, καὶ εἶναι νόσος συγγενὴς συνήθως, ἐνίοτε ἐπίκτητος, κληρονομική, προσβάλλουσα πολλὰ παιδία τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ ὑπερκερατώσεως παχύνσεως τῶν παλαμῶν καὶ τῶν πελμάτων. Τὴν πάχυνσιν ταύτην περιβάλλει ῥοδόχρους ἢ ἰώδης ἅλως 4—5 χιλιοστομέτρων. Ἡ ὑπερκερατωσικὴ πλὰξ ἢ εἶναι λεία καὶ μαλθακή, χροιᾶς φαιᾶς ἢ κιτρίνης, ὁπότε συνυπάρχει καὶ ὑπερίδρωσις, ἢ εἶναι σκληρά, ἀνώμαλος, ἐμφανίζουσα ῥωγμὰς κατὰ τὰς πτυχὰς χωριζούσας εἰς πολλαπλᾶ πολύγωνα, ὁπότε ὑπάρχει ἐλάττωσις τῆς ἐκκρίσεως τοῦ ἱδρῶτος. Τὸ δέρμα κάτωθεν τῆς ὑπερκερατώσεως εἶναι πάντοτε ἐρυθρόν, λεῖον, τεταμένον καὶ ἀτροφικόν, κατὰ δὲ τὰς τελευταίας φάλαγγας συνεσπασμένον, ἐξ οὗ οἱ δάκτυλοι εἶναι λελεπτυσμένοι καὶ αἱ κινήσεις αὐτῶν δυσχερεῖς. Σχεδὸν πάντοτε ἡ ὑπερκεράτωσις ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῶν καρπῶν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Ἀχιλλείου τένοντος. Ἐνίοτε κατὰ τὰ γόνατα καὶ τοὺς ἀγκῶνας καὶ τὰς πτυχὰς τῶν ἀρθρώσεων παρατηροῦνται παχεῖαι μυρμηκιώδεις πλάκες χροιᾶς ἐρυθροφαιού.

2) *Συμπτωματικαὶ κερατοδερμίαι.* α) Ἐπαγγελματικὴ κερατοδερμία, ὀφειλομένη εἰς πιέσεις, φυσικοὺς ἢ χημικοὺς ἐρεθισμοὺς χρονίως ἐπαναλαμβανομένους. β) Κερατοδερμία ἀρσενικική, προκαλουμένη ἐκ χρονίας χρήσεως ἀρσενικοῦ. Χαρακτηρίζεται ἡ ὑπὸ διαχύτου ὑπερκερατώσεις τῶν παλαμῶν καὶ πελμάτων μετ' ἐκσημάνσεως τῶν θηλῶν κατὰ τόπους, ἢ διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ μυρμηκιωδῶν ἐπαρμάτων ἐπὶ τῶν ἄκρων χειρῶν καὶ ποδῶν, τοῦ αὐχένος καὶ τοῦ προσώπου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐνίοτε ἀναπτύσσονται ἐπιθηλιώματα. Τὰς ἐξ ἀρσενικοῦ κερατοδερμίας προηγοῦνται ἐνίοτε ἢ ἐρυθήματα πομφολυγώδη ἢ ἀπολεπιστικὰ ἢ μυρμηκιάσεις κατὰ τὰ ἄκρα· ἡ παῦσις τῆς χρήσεως ἀρσενικοῦ δὲν ἀναστέλλει τὴν κερατοδερμίαν. γ) Κερατοδερμία βλεννορροϊκή. Χαρακτηρίζεται ἐξ ὑπερκερατώσεων κωνικῶν βλαττίδων περιβαλλομένων ὑπὸ ἅλω σκοτεινῶς ἐρυθρᾶς. Εἶναι σπανιωτάτη καὶ συνηθέστατα συνυπάρχει μετὰ βλεννορροϊκοῦ ῥευματισμοῦ. δ) Κερατοδερμίαι ὀφειλόμεναι εἰς ἐντόπισιν κατὰ τὰς παλάμας καὶ τὰ πέλματα διαφόρων δερματοπαθειῶν, ἤτοι ὑπερκερατωσικοῦ ἐκζέματος, ψωριάσεως, ὁμαλοῦ λειχῆνος, τριχοφυτίας, ἐπιδερμοφυτίας, συφίλιδος. Θεραπευτικῶς ἐπὶ μὲν τῆς συγγενοῦς καὶ ἐπαγγελματικῆς κερατοδερμίας χρησιμοποιοῦμεν τὰ ὑγρὰ ἐπιθέματα, τὰς κερατολυτικὰς ἀλοιφὰς καὶ Vaseline Salicylée εἰς 5—10% καὶ ἰδίᾳ τὰς ἀκτῖνας Röntgen X, κατὰ δὲ τῆς συμπτωματικῆς ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ τὴν ἰδικὴν δι' ἑκάστην πάθησιν θεραπείαν, π.χ. ἐπὶ συφιλιδικῆς τὴν ἀντισυφιλιδικήν, ἐπὶ τριχοφυτικῆς τὸ Tenture d' iode diluée κ. ο. κ. Ν. Θ. ΟΛΥΜΠΙΤΗΣ

κερατοδίδαι (οἱ) (Ceratodidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἰχθύων διπνόων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοπνευμόνων*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ὧν κυριώτερον ὁ *κερατόδους*. Δ. Ν. Π.

κερατοδορὶς (ἡ) (Ceratodoris) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *δοριδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ μαλάκια μὲ σῶμα στενὸν καὶ κυλινδρικὸν καὶ ὑπὸ μικροτάτων ἀκανθῶν κεκαλυμμένον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κερατοδορὶς ἡ αἰολὶς* (Ceratodoris aeolina), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς Νέας Γουϊνέας. Δ. Ν. Π.

κερατόδους (ὁ) (Ceratodus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων διπνόων τῆς οἰκογενείας τῶν *κερατοδιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν γνωστότερον ὁ *κερατόδους ὁ τοῦ Φόρστερ* (Ceratodus Forster). Οὗ-

Κερατόδους τοῦ Φόρστερ.

τος ἔχει μῆκος 1, 50 μ., σῶμα ἐπίμηκες, χονδρὸν καὶ πεπλατυσμένον αἰσθητῶς ἐκ τῶν πλαγίων, κεφαλὴν μικροτάτην, ἐπιμήκη καὶ λεπτήν, στηθιαῖα πτερύγια ἀρκετὰ εὐρέα καὶ ἐπιμήκη, οὐραῖον ὑποτυπῶδες, χρωματισμὸν φαιομελανόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Αὐστραλίας καὶ τὸ κρέας του εἶναι ἐδώδιμον. Δ. Ν. Π.

— **κερατόδους** (ὁ) (Ceratodus) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πεταλοβραγχιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην ἐπιμήκη, δισκοειδῆ, πεπιεσμένην αἰσθητῶς, ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος, μὲ μέγα φοειδὲς ἄνοιγμα. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς διαφόρους ῥοὰς τῶν ὑδάτων τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ, τῆς Βολιβίας, τῆς Βενεζουέλας καὶ τῆς νήσου τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κερατόδους ὁ κερατοειδὴς* (Ceratodus cornutus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Βολιβίᾳ. Δ. Ν. Π.

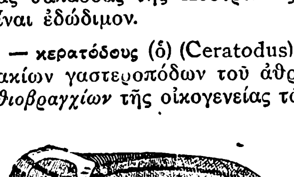

Κερατόδους ὁ κερατοειδής.

κερατοειδὴς (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ κέρας κατὰ τὸ σχῆμα: «κερατοειδὴς ἔκφυσις» || ὁ ὅμοιος μὲ κέρας κατὰ τὴν σύστασιν: «κερατοειδὴς χιτὼν τοῦ ὀφθαλμοῦ».

— **κερατοειδεῖς** *χόνδροι*, ἢ *σαντορίνειοι*—[*Ανατομ.*]. Δύο μικροὶ χόνδροι, παριστῶντες ἑκάτερος τὴν συνέχειαν τῆς κορυφῆς τοῦ συστοίχου ἀρυταινοειδοῦς χόνδρου· ῥέποντες δ' ἐπὶ τὰ ὀπίσω καὶ ἔσω ἀγκιστροειδῶς, ψαύουσιν ἐνίοτε ἀλλήλων. Ἀναίρουσι τὸν βλεννογόνον, ὑφ' οὗ περιβάλλονται, σχηματίζοντες τὸ *κερατοειδὲς φῦμα*. Ι. Π.

—**κερατοειδὲς** *ἔργον* [*Ὀχυρωτ.*]. Καλεῖται οὕτως ἔργον κερατοειδοῦς μορφῆς, κατασκευαζόμενον πρὸ τοῦ κυρίως περιβόλου ὀχυροῦ τινος, πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἀμυντικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος. Ταῦτα ἀπετελοῦντο ἐκ δύο σκελῶν συνδεομένων διὰ προμαχωνικοῦ μετώπου, ἐχρησίμευον δὲ διὰ τὴν πλαγιοφύλαξιν τοῦ κυρίως ὀχυροῦ. Ὁσάκις ταῦτα κα-

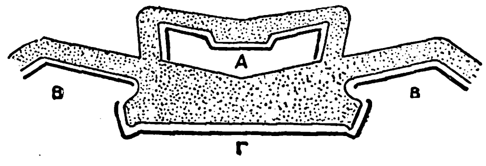

Κερατοειδὲς ἔργον.

[A=κερατοειδὲς ἔργον· B, B=προμαχῶνες· Γ=μεταπύργιον.]

τεσκευάζοντο πρὸ ἐξεχούσης ἢ προμαχῶνος, τὰ σκέλη των ἦσαν μακρά, ὁσάκις δὲ πρὸ τῶν μεταπυργίων, τὰ σκέλη των ἦσαν βραχέα. Ἐὰν τὰ ἄκρα τῶν σκελῶν δὲν συνείχοντο μετὰ τοῦ κυρίως ἔργου, τότε ταῦτα ἐστηρίζοντο ἐπὶ φυσικῶν κωλυμάτων. Ἡ χρῆσίς των ἔπαυσε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὁπότε ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποκρύψεως τῆς ὀχυρώσεως ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς παρατηρήσεως ἐπέβαλε τὴν κατάργησιν ἔργων καταφανῶν καὶ ἐπισημαινομένων εὐκόλως. Π. Γ.

—**κερατοειδὴς** *χιτὼν* [*Ἀνατομ.*]. Ὁ χιτὼν οὗτος τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀποτελεῖ τὸ πρόσθιον ἐκτημόριον τοῦ *ἰνώδους χιτῶνος*, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν κόρην καὶ τὴν ἶριδα. Εἶναι δὲ διαφανὴς καὶ ἔχει τὴν μὲν προσθίαν ἐπιφάνειαν ὑπόκυρτον, τὴν δ' ὀπισθίαν ὑπόκοιλον, διαβρεχομένην ὑπὸ τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ τοῦ προσθίου θαλάμου, κατὰ δὲ τὴν περιφέρειαν (χεῖλος) ἐν μέρει ἐν συμφύσει μετὰ τοῦ ἐπιπεφυκότος, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ μεταβαίνει εἰς τὸν σκληρὸν χιτῶνα. Πάχος δ' ἔχων περὶ τὸ 1 χλστμ., σύγκειται ἐκ 5 στιβάδων, αἵτινες ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι: 1) τὸ ἐπιθήλιον τοῦ κερατοειδοῦς· 2) τὸ πρόσθιον ἐλαστικὸν ἢ βωμάνειον πέταλον· 3) ἡ ἰδία οὐσία ἢ ὁ ἴδιος ἱστὸς τοῦ κερατοειδοῦς· 4) τὸ ὀπίσθιον ἐλαστικὸν ἢ δεσκεμέτειον πέταλον, διακρινόμενον διὰ τὴν στερρότητα καὶ τὴν ἀντοχὴν αὐτοῦ· καὶ 5) τὸ ἐνδοθήλιον τοῦ κερατοειδοῦς. Τῶν στιβάδων δὲ τούτων ἡ μὲν 1 καὶ 2 κατάγονται ἐκ τοῦ ἐπιπεφυκότος, ἡ δὲ 3 παριστᾷ συνέχειαν τοῦ ἱστοῦ τοῦ σκληροῦ χιτῶνος καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἰνῶν συνδετικοῦ ἱστοῦ λεπτοφυεστάτων καὶ διαφανεστάτων καὶ ἐκ κυττάρων μονίμων τε καὶ πορευτικῶν, ἡ δὲ 4 καὶ 5 κατάγονται ἐκ τοῦ ἀγγειώδους χιτῶνος τοῦ βολβοῦ. Ὁ κερατοειδὴς χιτὼν στερεῖται αἱμοφόρων ἀγγείων, πλὴν τῆς ὅλως περιφερικῆς ζώνης, εἰς ἣν παρεισδύονται μεταξὺ τοῦ ἐπιθηλίου καὶ τῆς ἰδίας οὐσίας αἱ ἀγγειακαὶ ἀγκύλαι ἐκ τῶν προσθίων ἀκτινοειδῶν ἀρτηριῶν· ἐκ τῶν ἀγκυλῶν ἐκκρίνεται ὀρρῶδες ὑγρὸν διατρέφον τὸν κερατοειδῆ. Τὰ νεῦρα τοῦ κερατοειδοῦς εἶναι ἀποβλαστήματα τῶν ἀκτινοειδῶν νεύρων, ἅτινα ἀπὸ τοῦ σκληρωτικοῦ χιτῶνος φέρονται διὰ τῆς περιφερείας τοῦ κερατοειδοῦς εἰς τὸν ἱστὸν αὐτοῦ. Ι. Π.

κερατοεπιπεφυκῖτις, —*ιδος* (ἡ) [*Ὀφθαλμιατρ.*]. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ νόσημα, καθ' ὃ ὁ κερατοειδὴς καὶ ὁ ἐπιπεφυκὼς συμπάσχουσι. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν κοινὰ αἴτια, μικρόβια, τοξῖναι, δηλητήρια, ξένα σώματα καὶ τραύματα, προσβάλλουσι ταυτοχρόνως καὶ τὰς δύο μεμβράνας. Ἄλλοτε ὁ κερατοειδὴς μολύνεται ἐκ προϋπαρχούσης ἐπιπεφυκίτιδος καὶ ἡ κερατῖτις παρουσιάζεται ὡς ἐπιπλοκὴ τῆς *ἐπιπεφυκίτιδος* (βλ. λ.). Α. Γ.

κερατοθήκη (ἡ) (Ceratotheca) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πηδαλιωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ἡ *κερατοθήκη ἡ σησαμοειδὴς* (Ceratotheca sesamoides), ἰθαγενὲς τοῦ Ἀλγερίου καὶ τοῦ Βελγικοῦ Κόγγου, χρησιμοποιούμενον βεβρασμένον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν δηλητηριωδῶν ὄφεων. Κ. ΠΑΠ.

Κερατοκεφάλι [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίας Βαρβάρας τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 7. Ε. Γ.

κερατοκέφαλος (ὁ) (Ceratocephalus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, *κερατοκέφαλον τὸν δρεπανοειδῆ* (Ceratocephalus falcatus) καὶ *κερατοκέφαλον τὸν ὀρχιοειδῆ* (Ceratocephalus testiculatus),

Digitized by Google

ἰθαγενῆ τῆς Κεντρικῆς 'Ασίας, Σιβηρίας καὶ βορειοανατολικῆς Εὐρώπης. κ. ΠΑΠ.

κερατοκήλη (ἡ) *['Οφθαλμιατρ.]*. 'Ονομάζεται οὕτω ἡ προβολὴ τῆς δεσκεμετίου μεμβράνης τοῦ κερατοειδοῦς Αὐτὴ ἐπέρχεται ὡς ἐπιπλοκὴ κερατιτίδων, καθ' ἃς αἱ πρόσθιαι στιβάδες τοῦ κερατοειδοῦς κατεστράφησαν, καὶ δι' αὐτῶν προβάλλει ὡς διαφανὴς κύστις ἡ δεσκεμέτιος μεμβρᾶνα. 'Ενίοτε ἡ κήλη παρουσιάζει καὶ σφύξεις ἰσοχρόνους μὲ τοὺς σφυγμοὺς τοῦ ὀργανισμοῦ. Σὺν τῇ κερατοκήλῃ δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ *ἰριδοκήλη* (βλ. λ.). Α.Γ.

κερατόκωνος (ὁ) *['Οφθαλμιατρ.]*. 'Ονομάζεται οὕτω σταφύλωμα τοῦ κερατοειδοῦς, τὸ ὁποῖον λαμβάνει σχῆμα κωνικόν. Ἡ βάσις τοῦ κώνου εὑρίσκεται κατὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ κερατοειδοῦς, ἡ δὲ κορυφὴ παρὰ τὸ κέντρον αὐτοῦ. Ὁ κῶνος, μὴ ἐξαιρουμένης καὶ τῆς κορυφῆς, εἶναι διαφανής. Ἡ κορυφὴ ἐνίοτε εἶναι τόσον λεπτή, ὥστε καὶ αἱ σφύξεις τῶν ἐνδοφθαλμικῶν ἀγγείων γίνονται φαneραὶ ἐπ' αὐτῆς· δύναται δὲ νὰ λεπτυνθῇ τόσον, ὥστε νὰ διαρραγῇ ἀφ' ἑαυτῆς ἢ ἐλαφρᾷ τινι πιέσει. Μετὰ τὴν ῥῆξιν ἢ καὶ ἄνευ αὐτῆς ἡ κορυφὴ δυστροφεῖ καὶ θολοῦται. Ἡ δι' ἐπιπέδου κατόπτρου σκιασκοπικὴ ἐξέτασις τοῦ κερατοκώνου παρουσιάζει ταινίας σκιερὰς κινουμένας κατὰ κύκλους καὶ διαδεχομένας φωτεινὰς ταινίας. Ὁ κερατόκωνος παρατηρεῖται κατὰ κανόνα καὶ εἰς τοὺς δύο ὀφθαλμούς· ἀναφαίνεται συνήθως ἢ μᾶλλον γίνεται αἰσθητὸς κατὰ τὴν ἐφηβικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν. Ἅμα τῇ ἐμφανίσει μεταβάλλει τὴν διάθλασιν τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς μυωπικήν. 'Εὰν ἡ θεραπεία τοῦ κερατοκώνου ἀποτύχῃ διὰ τῶν σκευασιῶν τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, τῶν κολλυρίων μὲ συνδυασμὸν πιεστικοῦ ἐπιδέσμου, τῆς ἰριδεκτομίας ἢ τῆς ἰριδοσκληροτομίας, τῆς ταρσορραφίας, τότε δύναταί τις νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ διαφανοῦς φακοῦ. Α. Γ.

κερατολιθικὸς *σχιστόλιθος*, ἢ *κερατόλιθος [Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἰζηματογενὲς σχιστολιθικόν, συνιστάμενον ἐκ χαλαζίου καὶ χαλκηδονίου μὲ παράμειξιν ὀπαλίου. Παρουσιάζει ποικιλίαν χρωμάτων συνεπείᾳ διαφόρων ξένων προσμείξεων, συνήθως ὅμως εἶναι τεφρὸς ἕως μαῦρος, ὑπόφαιος ἢ ἐρυθρίζων ἢ καὶ ὑποπράσινος. Ὁ κερατολιθικὸς σχιστόλιθος εἶναι θαλάσσιος σχηματισμὸς χημικῆς ἢ ὀργανογενοῦς κατὰ τὸ πλεῖστον προελεύσεως, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν καὶ μαργαϊκῶν στρωμάτων ὑπὸ μορφὴν ἐνστρώσεων κατ' ἐναλλαγήν, ἢ ὡς ἁπλοῦς κερατόλιθος ὑπὸ μορφὴν συγκριμάτων ἢ φακοειδῶν ἐνστρώσεων, εἰς διαφόρους διαπλάσεις ἀπὸ τοῦ σιλουρίου μέχρι τοῦ ἠωκαίνου. Εἰς τὴν 'Ελλάδα ὁ κερατολιθικὸς σχιστόλιθος, ἐρυθροῦ ἰδίως χρώματος, παρουσιάζει μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἐναλλασσόμενος πρὸς ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους καὶ πλακώδεις ἀσβεστολίθους ἐντὸς τῆς διαπλάσεως τοῦ ἰουρασικοῦ, τόσον εἰς τὴν ζώνην τῆς δυτικῆς, ὅσον καὶ εἰς τὴν τῆς ἀνατολικῆς 'Ελλάδος. Γ. Β.

κερατόλιθος (ὁ) *['Ορυκτολ.]*· βλ. *κερατολιθικὸς σχιστόλιθος*.

κερατολυσία (ἡ) (Kératolyse) *['Ιατρ.]*. Θεραπευτικὴ ἀγωγὴ σκοποῦσα τὴν διὰ διαφόρων μέσων ἀπαλλαγὴν τοῦ δέρματος ἐκ τῆς ὑπερκερατώσεως, τῆς ἀπαντώσης ἐπὶ διαφόρων δερματοπαθειῶν. Τὰ θεραπευτικὰ ταῦτα μέσα εἶναι: λουτρά, καὶ ἰδίᾳ ἀλκαλικὰ ἢ θειοῦχα, σάπωνες θεραπευτικοί, ἐπιθέματα ὑγρά, ἔμπλαστρα κτλ. Ν. Θ. Ο.

κερατολυτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ προκαλῶν κερατολυσίαν, διάλυσιν τῆς κερατίνης: «κερατολυτικὰ φάρμακα».

—**κερατολυτικαὶ** *οὐσίαι [Φαρμ.]*. Καλοῦνται οὕτω διάφορα φάρμακα ἐπιδρῶντα καταστρεπτικῶς ἐπὶ τῆς κερατοειδοῦς οὐσίας. Τὰ φάρμακα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται κατὰ τῶν διαφόρων κερατοειδῶν ὑπερπλασιῶν τοῦ δέρματος. Κ. Γ. Μ.

κερατομαλακία (ἡ), ἢ *κερατομαλακυνσία* (Kératomalacie) *['Οφθαλμιατρ.]*. Νόσος παρατηρουμένη συνήθως καὶ εἰς τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς τῶν μικρῶν παιδίων. Ὡς βασικὴν αἰτίαν ἔχει τὴν ἀθρεψίαν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐξ αὐτοῦ βιταμινῶν. Ἡ ἔλλειψις αὕτη προέρχεται, διότι τὸ παιδίον ἐγαλουχήθη ἢ ἐτρόφη μὲ γάλα τεχνητὸν ἢ μὲ τροφὴν ἀνεπαρκῆ, ἐστερημένην βιταμινῶν. Κατὰ τὴν κερατομαλακίαν ὑπάρχει ξήρανσις τοῦ ἐπιπεφυκότος κατὰ Bitot, νυκταλωπία, δυσαισθησία τοῦ κερατοειδοῦς, ξήρανσις καὶ θόλωσις αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, ἕλκωσις, διάτρησις τοῦ κερατοειδοῦς καὶ ἀτροφία τοῦ βολβοῦ, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἀποθάνῃ τὸ παιδίον, διότι ἡ ἐμφάνισις τῆς κερατομαλακίας θέτει ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ τὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦς. Βάσις τῆς θεραπείας εἶναι ἡ διὰ παντοίων μέσων ἴασις τῶν ὡς ἄνω γενικῶν νοσημάτων τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ διατροφὴ διὰ μητρικοῦ γάλακτος καὶ ἡ παροχὴ τροφῶν ἐμπεριεχουσῶν βιταμίνην Α. Ὡς τοιαύτη δὲ φαρμακευτικὴ τροφὴ παρέχεται τὸ ἔλαιον τοῦ ἥπατος τοῦ ὀνίσκου. Α.Γ.

κέρατον (τό)· βλ. *κέρατο*.

Κέρατον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς Κρήτης, ἀκρόπους τῶν ὀρέων τοῦ Λασιθίου, πολύτιμον γνώρισμα εἰς τοὺς παραπλέοντας (ὑψόμ. 2.000 ποδ.) καὶ ὡραῖον φερώνυμον ἀγκυροβόλιον (πλάτ. 35° 00' Β., μῆκ. 25° 23' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia Eastern portion). Σ. Ε. Λ.

κερατονυξία (ἡ)· νύξις τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ δι' εἰδικοῦ ὀργάνου.

κερατοπέταλον (τὸ) (Ceratopetalum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥηξιπετρωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ κυρίως τῆς Αὐστραλίας, *κερατοπέταλον τὸ ἀπέταλον* (Ceratopetalum apetalum) καὶ *κερατοπέταλον τὸ κομμιοφόρον* (Ceratopetalum gummiferum). 'Αμφότερον τὸ ξύλον εἶναι εὔοσμον, μαλακόν, ἐλαφρὸν καὶ ἐλαστικόν, χρησιμοποιούμενον εὐρέως εἰς τὴν ξυλογλυπτικήν, τορνευτικὴν καὶ ἐπιπλοποιίαν. Κ. ΠΑΠ

κερατοπλασία (ἡ) *['Οφθαλμιατρ.]*. 'Εγχείρησις. καθ' ἣν ὁ ἀδιαφανὴς κερατοειδὴς ἀφαιρούμενος ἀντικαθίσταται δι' ἑτέρου διαφανοῦς, ἐμφυτευομένου εἰς τὸ μέρος τοῦ ἀφαιρεθέντος τμήματος. Ὁ διαφανὴς κερατοειδὴς λαμβάνεται ἐκ ζῴου τινὸς (κονίκλου, χοίρου, κυνὸς) ἢ κατὰ προτίμησιν ἐξ ἀνθρώπου ξένου ἢ ἐκ τοῦ ἑτέρου ὀφθαλμοῦ τοῦ ἐγχειρηθησομένου, ἐὰν εἶναι ἄχρηστος διʼ ὅρασιν. Αἱ ἐνδείξεις τῆς κερατοπλασίας εἶναι τὰ λευκώματα. Αἱ ἐπιτυχίαι τῶν ἐπεμβάσεων εἶναι σπάνιαι. Α. Γ.

κερατοπλαστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κερατοπλασίαν, ὁ συντελῶν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κερατίνης στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος: «κερατοπλαστικαὶ οὐσίαι».

— **κερατοπλαστικαὶ** *οὐσίαι [Φαρμ.]*. Καλοῦνται οὕτω φάρμακα χορηγούμενα πρὸς ἀνάπλασιν ἢ πρὸς μονιμοποίησιν τῆς κερατοειδοῦς στιβάδος τοῦ δέρματος. Τὰ φάρμακα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ διαφόρων ἐγκαυμάτων ἢ ἐπὶ ἐρεθισμοῦ τῶν ποδῶν κλπ. Κ. Γ. Μ.

κερατοπτερὶς (ἡ) (Ceratopteris) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *παρκεριωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ πολλῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν. Κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ γένους εἶναι *κερατοπτερὶς ἡ θαλικτροειδὴς* (Ceratopteris thalictroides). Κ. ΠΑΠ.

κερατόπτερος (ὁ) (Ceratopterus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μετρίου μεγέθους, μὲ μεγάλας καὶ ἰσχυρὰς κεραίας, ὧν ἑκάστη ἀποτελεῖται ἐκ δέκα ἀρθρώσεων. Τὸ γένος περιλαμβάνει 8 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς 'Ασίας καὶ τῆς 'Αφρικῆς. Δ. Ν. Π.

Κερατόπυργος *[Γεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ δυτικῶς τοῦ Πειραιῶς μικρὰ βραχώδης χερσόνησος, ἀριστερᾷ ὡς πρὸς τὸν εἰσπλέοντα τὸν ὅρμον τοῦ Κερατσινίου. 'Επειδὴ ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς θέα τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος εἶναι μοναδική, πιστεύεται ὅτι ἐντεῦθεν ὁ Ξέρξης κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἐθεᾶτο τὴν ἐπιχείρησιν, καθήμενος ἐπὶ θρόνου καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας του (480 π. Χ.). 'Επὶ τῆς θέσεως ἀκριβῶς αὐτῆς ὑπῆρχον τὰ ἐρείπια κυλινδρικοῦ πύργου, ἐξ ὧν κατεσκευάσθη τὸ νεώτερον οἰκοδόμημα τῆς πυριτιδαποθήκης, καταστραφὲν πρό τινων ἐτῶν ἐκ τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐν αὐτῷ πυρομαχικῶν. Ἡ ὀνομασία Κερατόπυργος προῆλθεν ἐκ τῆς παρ' αὐτὸν κλιτύος τοῦ Κορυδαλλοῦ, οὗ ἡ κορυφὴ καλεῖται *Κέρατα*. Α. Σ. Χ.

κερατοπώγων (ὁ) (Ceratopogon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χειρονομιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μυίας, μὲ σῶμα κομψόν, κεφαλὴν πεπιεσμένην κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα καὶ ἀπολήγουσαν εἰς ῥύγχος ἐλαφρῶς διηυλακωμένον. Αἱ κεραῖαι των ἀποτελοῦνται ἐκ 13 ἀρθρώσεων ἑκάστη καὶ καλύπτονται ὑπὸ βραχειῶν σκληρῶν τριχῶν. Αἱ πτέρυγές των εἶναι τριχωταὶ καὶ πολυνευρώδεις. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 150 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, ὧν γνωστότερον ὁ *κερατοπώγων ὁ δουφούρειος* (Ceratopogon Dufourii), ὅστις ἔχει μῆκος 2 περίπου χιλιοστομέτρων, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιοτεφρῶδες, μὲ ποικίλματα διαφόρων ἀποχρώσεων ἐπὶ τῶν πτερύγων. Αἱ κάμπαι του ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων, δασικῶν ἰδίως, δένδρων. Δ. Ν. Π

Κερατοπώγων ὁ δουφούρειος.

κερατόρρινος (ὁ) (Ceratorhinus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον παμμεγίστους κανθάρους, πάντας ἰθαγενεῖς τῆς 'Αφρικῆς, μὲ λαμπροτάτους μεταλλικοὺς χρωματισμούς. 'Εκ τῶν 20 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κερατόρρινος ὁ σμίθειος* (Cerarorhinus Smithii), ὅστις ἔχει μέγα μέγεθος, σῶμα τριγωνικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ὀπίσθιον, κεραίας βραχείας, ἰσχυρὰς καὶ εἰς ῥοπαλοειδεῖς ἀποφύσεις τελευτώσας, τέσσαρας κερατοειδεῖς ἀποφύσεις εἰς τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς, ὧν αἱ δύο βραχύταται καὶ αἱ ἕτεραι δύο πλατεῖαι καὶ ἐπιμήκεις, πόδας ἐπιμήκεις, εὐρώστους, ἀκανθωτούς, καταλήγοντας εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις, καὶ χρῶμα κυανομελανὸν μετὰ δύο χρυσοκιτρίνων μεγάλων κηλίδων, αἵτινες κατέχουσιν ὁλόκληρον τὴν ῥαχιαίαν ἐπιφάνειαν καὶ κοσμοῦνται ὑπὸ κυανομελανῶν στιγμάτων. 'Απαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον 'Αφρικήν. Δ. Ν. Π.

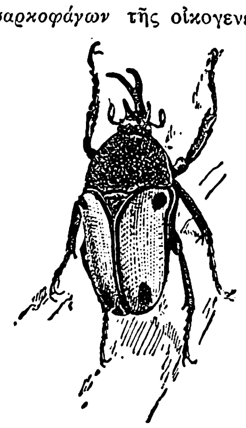

Κερατόρρινος ὁ σμίθειος.

— **κερατόρρινος** (ὁ) (Ceratorhinus Gray) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ῥινοκεριδῶν περιττοδακτύλων ὀνυχωτῶν* θηλαστικῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου, πλειοκαίνου καὶ πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς Αὐστρίαν, καὶ νοτιοδυτικὴν 'Αφρικήν. Συνώνυμον: *δίλοφος*. Γ. Κ. Γ.

κερατόσανθος (ὁ) (Ceratosanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κερατόσανθον τοῦ Αἴαντος* (Ceratosanthus Ajacis), ἰθαγενὲς τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Κ. ΠΑΠ.

κερατόσαυρος (ὁ) (Ceratosaurus Marsh.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *μεγαλοσαυριδῶν θηριοπόδων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν γιγαντιαῖα ἑρπετά, ἔχοντα σκελετὸν μήκους 4—5 μ. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν δυτικὴν βόρειον 'Αμερικὴν (στρώματα τοῦ Como) καὶ εἰς τὴν ἄλλοτε γερμανικὴν ἀνατολικὴν 'Αφρικὴν (στρώματα Τενταγκουροῦ). Γ. Κ. Γ.

κερατοσκοπία (ἡ) *['Οφθαλμ.]*. Ἡ ἐξέτασις τῆς κερατοειδοῦς. Κατ' αὐτὴν ἐπιδιώκομεν νὰ μάθωμεν καὶ νὰ καθορίσωμεν: 1) Τὴν κανονικὴν ἢ μὴ καμπυλότητα τῆς ἐπιφανείας τοῦ κερατοειδοῦς ἢ τῶν μεσημβρινῶν αὐτοῦ. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου μεταχειριζόμεθα διάφορα ἐργαλεῖα, ἅτινα ὀνομάζονται *κερατοσκόπια* 'Εξ αὐτῶν τὰ πλέον εὔχρηστα εἶναι τὸ *κερατοσκόπιον τοῦ Placido*, καὶ τὸ *ὀφθαλμόμετρον τοῦ Javal-Schiötz* 2) Τὰς ἀλλοιώσεις τοῦ κερατοειδοῦς βαθμὸς διαφανείας, θολερότητες, νεφέλια, λευκώματα, ἕλκη, ἀγγεῖα, ἐναποθέσεις, ἰζήματα, ξένα σώματα κτλ.). Πρὸς διαπίστωσιν τῆς ὑπάρξεως τῶν ἄνω ἀλλοιώσεων θέτομεν εἰς ἐνέργειαν τοὺς ἀκολούθους ἐξεταστικοὺς τρόπους: 'Εξέτασις διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, διὰ πλαγίου φωτισμοῦ, διὰ μεγεθυντικῶν φακῶν, διὰ τῶν μικροσκοπίων τοῦ κερατοειδοῦς, διὰ τῶν σχισμοειδῶν λυχνιῶν (Gullstrand, Mauas κτλ) ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν μικροσκοπίων τοῦ κερατοειδοῦς. Διὰ τῶν ἐξετάσεων τούτων ἐπιτυγχάνομεν νὰ κερατοσκοπήσωμεν ὄχι μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κερατοειδοῦς, ἀλλὰ καὶ τὰς στιβάδας αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἐξετάσωμεν τὸν πρόσθιον θάλαμον, τὴν ἴριδα, τὸν φακὸν κτλ. Ἡ δὲ ἐξέτασις διὰ τῆς σχισμοειδοῦς λυχνίας εἶναι τόσον σπουδαία, ὥστε αὕτη κατέστη σήμερον ἀπαραίτητον ὄργανον καὶ ἐξεταστικὴ μέθοδος τοῦ ὀφθαλμολόγου. 3) Τὴν αἰσθητικότητα τοῦ κερατοειδοῦς. Αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ψαύσεως τοῦ κερατοειδοῦς διὰ λεπτῆς οὕτως εἰπεῖν μήλης ἐκ τριχός. Α. Γ.

κερατοσκόπιον (τό)· ὄργανον χρησιμοποιούμενον κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ (βλ λ. *κερατοσκοπία*).

κερατοστήμων (ὁ) (Ceratostema) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς νοτίου 'Αμερικῆς. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κερατοστήμων ὁ μεγανθὴς* (Ceratostema grandiflorum), ἰθαγενὲς τῶν Ἄνδεων, φέρον καρποὺς ἐδωδίμους. Κ. Π.Π.

κερατόστιγμα (τὸ) (Ceratostigma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μολυβδαινωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κερατόστιγμα τὸ μολυβδαινῶδες* (Ceratostigma plumbaginoides), ἰθα-

Digitized by Google

γενὲς τῆς Κίνας. Εἶναι ἡμίθαμνος λίαν κοσμητικός, φέρων κλάδους πλουσίους εἰς φύλλα καὶ μεγάλα πυκνὰ ἄνθη. Κ. ΠΑΠ.

κερατοστυλὶς (ἡ) (Ceratostylis) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχιοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδομαλαϊκῶν θερμῶν χωρῶν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κερατοστυλὶς ἡ ὡραιανθὴς* (Ceratostylis species) καὶ *κερατοστυλὶς ἡ στικτὴ* (Ceratostylis maculata). Κ. ΠΑΠ.

κερατόσφαιρα (ἡ) /*Ὀφθαλμ.*/. Ὀνομάζεται οὕτως ἡ κανονικὴ μεγέθυνσις τῶν διαστάσεων τοῦ κερατοειδοῦς. Κατ' αὐτὴν αἱ διάμετροι τοῦ κερατοειδοῦς αὐξάνουν, ἡ δὲ ὁριζοντία, ἢ καὶ μεγαλυτέρα, ἧς ἡ διάμετρος ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει εἶναι 11,5 χλσ., δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν 16 χλσ. Ὁ σκληρὸς δὲν συμμετέχει εἰς τὴν μεγέθυνσιν, ἀλλὰ μένει φυσιολογικός· ἐὰν καὶ ὁ σκληρὸς ἔχῃ αὐξηθῆ κατὰ τὰς διαστάσεις αὐτοῦ, τότε ἡ νόσος ὀνομάζεται *βουφθαλμία*.

Κατὰ τὴν κερατόσφαιραν, ἐκτὸς τῶν μεγάλων διαστάσεων τοῦ κερατοειδοῦς, ὑπάρχει ἀστιγματισμὸς καὶ ἐμβρυότοξον. Ὁ πρόσθιος θάλαμος εἶναι εὐρὺς καὶ βαθύς, ἡ ἶρις δύναται νὰ δονῆται, ὁ φακὸς εἶναι διαφανής, ἐνίοτε δύναται νὰ φέρῃ καὶ καταρράκτην. Ὁ ἀμφιβληστροειδὴς εἶναι φυσιολογικός, διὸ καὶ ἡ ὅρασις τῶν κερατοσφαιρικῶν εἶναι καλή. Ἡ θηλὴ δὲν φέρει κοίλανσιν, οὔτε ὁ ἐνδοφθάλμιος τόνος εἶναι ηὐξημένος. Ἡ πρόγνωσις τῆς κερατοσφαίρας εἶναι καλή. Α. Γ.

κερατόσωμον (τὸ) (Ceratosomum) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δορυδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους θαλάσσια ζῷα, ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν θαλάσσας. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων, σχετικῶς, εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι *κερατόσωμον τὸ ἰνδικὸν* (Ceratosomum indicum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἔχει σῶμα σκληρόν, ἐπίμηκες, μὲ πόδα βραχὺν καὶ στενὸν καὶ τρίλοβον ῥάχιν κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα. Δ. Ν. Π.

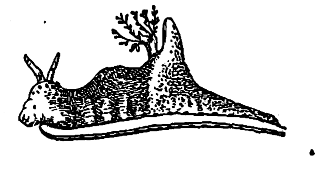

Κερατόσωμον τὸ ἰνδικόν.

κερατοτομία (ἡ) /*Ὀφθαλμιατρ.*/. Ἐγχείρησις κατὰ τὴν ὁποίαν τέμνομεν τὸν κερατοειδῆ. Αἱ ἐνδείξεις τῆς κερατοτομίας εἶναι αἱ ἐγχειρήσεις τῶν καταρρακτῶν, τῶν ἰριδεκτομιῶν,παθήσεις τοῦ προσθίου θαλάμου κτλ. Κατὰ τὴν κερατίτιδα μεθ' ὑποπύου ἡ τομὴ τοῦ κερατοειδοῦς γίνεται περιφερικῶς ἢ κατὰ μῆκος τοῦ ἕλκους τοῦ κερατοειδοῦς. Α. Γ.

κερατόφρυς (ὁ) (Ceratophrys) /*Ζῳολ.*/. Γένος βατραχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυστογναθιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλους βατράχους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 4 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι *ἡ κερατόφρυς ἡ κερασφόρος* (Ceratophrys cornuta), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν καὶ ἔχει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: σῶμα εὐμέγεθες, πεπιεσμένον κατὰ τὴν κοιλίαν, τροπιδῶδες κατὰ τὴν ῥάχιν, κεφαλὴν ὀγκώδη καὶ τριγωνικήν, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, κατὰ τὸ ἄνωτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς τοποθετημένους καὶ ὑπεράνω τούτων δύο βραχείας καὶ παχείας κερατοειδεῖς ἀποφύσεις, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα *κερασφόρος*. Δ. Ν. Π.

Κερατόφρυς ἡ κερασφόρος.

κερατόφυλλον (τὸ) (Ceratophyllum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κερατοφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Ἀλγερίου: *κερατόφυλλον τὸ ὑποβρύχιον* (Ceratophyllum submersum) καὶ *κερατόφυλλον τὸ ὑδρόβιον* (Ceratophyllum demersum). Κ.ΠΑΠ.

κερατοφυλλώδη (τὰ) (Ceratophyllaceae) /*Βοτ.*/. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸ *κερατόφυλλον* (βλ. λ.). Εἶναι φυτὰ ὑδρόβια, ποώδη, πολυετῆ, διακλαδούμενα, φέροντα φύλλα διαφανῆ καὶ κερατοειδῆ. Κ. ΠΑΠ.

κερατόφυον (τὸ) (Ceratophyum) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συρφιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μετρίου μεγέθους, μὲ λαμπρὸν χρωματισμούς, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κερατοφύρης (ὁ) (Keratophyr) /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς προτριτογενοῦς ἡλικίας, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν τραχειτῶν καὶ τῶν ἄνευ χαλαζίου πορφυρῶν. Διακρίνεται ἀπὸ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας ἐκ τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα εἶναι πλούσια εἰς νάτριον. ἀπαντᾷ δὲ καὶ παραλλαγὴ μετὰ χαλαζίου (*χαλαζιακὸς κερατοφύρης*).

Ἡ θεμελιώδης μᾶζα τοῦ κερατοφύρου εἶναι στιφρά, χρώματος τεφροῦ ἕως πρασίνου, καθισταμένη φαιὰ συνεπείᾳ ἀποσαθρώσεως, καὶ ἄλλοτε μὲν παρουσιάζεται ὁλοκρυσταλλικὴ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἰσομετρικοὺς ἢ ἐπιμήκεις νατριούχους ἀστρίους μετὰ ἢ ἄνευ χαλαζίου, ἄλλοτε δὲ εἶναι ὑποκρυσταλλικὴ συνεπείᾳ σχηματισμοῦ ὑαλώδους οὐσίας. Οἱ φαινοκρύσταλλοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀστρίους κατὰ τὸ πλεῖστον νατριούχους, ἤτοι τὸ ἀνορθόκλαστον, τὸν ἀλβίτην, τὸν μικροπερθίτην καὶ τὸ ὀρθόκλαστον, ὡς μελανοκρατικὰ δὲ συστατικὰ περιέχει νατριούχους ἐπίσης ἀμφιβόλους (ἀρφβεδσονίτην, ριβεκίτην) καὶ πυροξένους (αὐγιρίνην), καθὼς καὶ διοψίδιον καὶ βιοτίτην.

Ὁ κερατοφύρης ἀπὸ ἀπόψεως ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὸν *ἀρφβεδσονιτικὸν ἢ ριβεκιτικὸν τραχείτην*, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διαφέρει μόνον ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν. Παρουσιάζεται σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν ἀποσαθρώσει. Ἀναπτύσσεται εἰς τὸ Harz μὲ διαβάσας καὶ εἰς τὰ Fichtelgebirge μὲ διαβασικοὺς καὶ χαλαζιακοὺς πορφύρας ἐντὸς στρωμάτων παλαιοζωϊκῶν. Περαιτέρω ἐμφανίζεται εἰς τὰ Βόσγια, τὴν Βοημίαν, τὴν Οὐαλλίαν κ. ἄ. Ἐν Ἑλλάδι ἐμφανίζεται χαλαζιακὸς κερατοφύρης εἰς τὸν Πάρνηθα, τὴν Ἀργολίδα κ. ἄ. ὡς προϊὸν ἡφαιστείου ἐκρήξεως, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὴν ἑρκύνιον περίοδον τῶν πτυχώσεων. Γ. Β.

κερατοφυρικὸς *τόφφος* (Keratophyr tuffe) /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα ἰζηματογενές, τοῦ ὁποίου τὸ ὑλικὸν συνίσταται ἀπὸ σποδὸν ἐκ κερατοφύρου, προελθοῦσαν συνεπείᾳ ἡφαιστείου ἐνεργείας. Ὁ κερατοφυρικὸς τόφφος εἶναι, ὅπως καὶ ὁ κερατοφύρης, προτριτογενοῦς ἡλικίας, χαρακτηρίζει δὲ ὡρισμένας διαπλάσεις τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ μεσοζωϊκοῦ, καθ' ἃς σημειοῦται ἔντασις ἰσχυρὰ ἡφαιστείου δράσεως συνεπείᾳ μεγάλων πτυχώσεων, αἱ ὁποῖαι προηγήθησαν. Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν στρωμάτων τοῦ λιθανθρακοφόρου καὶ τοῦ περμίου, πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ κατωτέρου τριαδικοῦ, εἰς τὴν Χίον, τὴν Πάρνηθα, τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴν Σαλαμῖνα. Γ. Β.

κερατοχλόη (ἡ) (Bromus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰ 40 εἴδη, ἰθαγενῆ κυρίως τῶν χωρῶν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ὧν πολλὰ χρήσιμα εἰς τὴν διατροφὴν τῶν πτηνῶν διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῶν παρεχομένου ἀφθόνου καὶ ἐκλεκτῆς ποιότητος χόρτου κλπ. Γνωστῶν εἰδῶν λίαν διαδεδομένα εἶναι τὰ ἑξῆς: *κερατοχλόη ἡ ὑψηλόσωμος* (Bromus erectus), *κερατοχλόη ἡ μαλακὴ* (Bromus mollis), *κερατοχλόη ἡ ἀθερώδης* (Bromus inermis), ἐπιβλαβὲς ζιζάνιον τῶν ἀγρῶν, *κερατοχλόη ἡ λειμώνιος* (Bromus pratensis), *κερατοχλόη ἡ στεῖρα* (Bromus sterilis) κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

Κερατοχλόη ἡ μαλακή.

κερατοψίδαι (οἱ) (Ceratopsidae) /*Παλαιοζῳολ.*/. Ὑπεροικογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ὀρθοπόδων ὀρνιθιχίων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν γιγαντιαῖα τετράποδα φυτοφάγα ἑρπετά. Τὸ καταπληκτικὸν χαρακτηριστικὸν γνώρισμά των ἦσαν τὰ συμπαγῆ, ἰσχυρά, ἐπιμετωπικὰ κέρατα, τὰ ὁποῖα ὑπενθύμιζον τὰ ὀστεώδη κέρατα τῶν βοῶν. Δεικνύουν ἐπὶ τῆς τραχείας πορώδους ἐπιφανείας των σαφῆ ἀποτυπώματα ἀγγείων καὶ περιεβάλλοντο ὑπὸ κερατωδῶν ἐπικαλυμμάτων. Ἐπίσης τὸ ρινικὸν ὀστοῦν ἔφερε βραχὺν μεσημβρινὸν ὀστεώδη κῶνον. Ὡς ἀντιστάθμισμα τῶν ἰσχυρῶν τούτων προεξοχῶν, τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς ἔφερεν ὀστεώδη προεξοχήν, στεγοειδῶς προεκτεινομένην ὑπὲρ τὸν γυμνὸν τράχηλον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐπροστάτευε. Τὰ κυριώτερα γένη ἦσαν ὁ *ἡωκεράτωψ*, ὁ *τρικεράτωψ*, ὁ *μονοκλώνιος*, ὁ *ἀγχικεράτωψ*, ὁ *δικεράτωψ*, ὁ *κεράτωψ*, κ.λ.π. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τῆς Β. Ἀμερικῆς. Συνώνυμον τὰ *κερατόψια*. Γ. Κ. Γ.

Κερατρὺ (Kératry), *Αἰμίλιος, κόμις*—. Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1832—1904). Νεώτατος μετέσχε τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, τῷ 1859 προεβιβάσθη εἰς ἀνθυπολοχαγὸν καὶ μετ' ὀλίγον ἐστάλη εἰς τὸ Μεξικόν, ὅπου διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τοῦ στρατάρχου Μπαζαίν. Τῷ 1865, παραιτηθείς, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἤρχισε δημοσιεύων εἰς τὴν «Σύγχρονον ἐπιθεώρησιν» καὶ τὴν «Νεωτέραν ἐπιθεώρησιν» ἀποκαλυπτικὰ ἄρθρα περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεξικοῦ, ἑλκύσας διὰ τῶν ἀποκαλύψεών του τὴν προσοχὴν τῆς κοινῆς γνώμης. Τῷ 1869 ἐξελέγη βουλευτής, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲ τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1870 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τῶν Παρισίων. Τῷ 1883 ἵδρυσε τὴν βραχύβιον ἐφημερίδα «Συνταγματικὴ μοναρχία». Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ κυριώτερα εἶναι: «Ὁ ἱστὸς τῆς Πηνελόπης», «Ἡ ζωὴ τῆς λέσχης», δρᾶμα πεντάπρακτον, «Ἡ 4η Σεπτεμβρίου», «Ἡ ἀνάδειξις καὶ ἡ πτῶσις τοῦ Μαξιμιλιανοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Μεξικοῦ» «Μουρὰτ ὁ Ε'» καὶ «Στρατιωτικὰ ἀπομνημονεύματα». Μ. Ν. Δ.

— **Κερατρὺ** (Kératry), *Αὔγουστος-Ἰλαρίων, κόμις*—. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1769—1859). Ἠσπάσθη ἐκ τῶν πρώτων τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, ἀλλ' ἐφυλακίσθη δὶς κατὰ τὴν περίοδον τῆς τρομοκρατίας. Ἀποσυρθεὶς κατόπιν εἰς τὸ ἐν Κιμπὲρ κτῆμά του, ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσε: «Τὸ ταξίδιον τῶν εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν», «Οἱ γείτονες τῆς Ἀρκαδίας» ποίημα, «Ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ κύριός του», «Ροὺθ καὶ Νοεμίν», «Περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», διηγήματα, εἰδύλλια κτλ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἤρχισεν ἀναμειγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν, γενόμενος εἷς τῶν δημοφιλεστέρων ἀρχηγῶν τῶν φιλελευθέρων καὶ σφοδρὸς πολέμιος τῶν ἀδιαλλάκτων. Συγχρόνως ἐδημοσίευσε σειρὰν φυλλαδίων καὶ πολιτικῶν μελετῶν: «Σκέψεις ὑποβαλλόμεναι εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὰς βουλὰς περὶ τῆς παρούσης στιγμῆς», «Σκέψεις περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ», «Περὶ τῆς δημοτικῆς ὀργανώσεως ἐν Γαλλίᾳ» κτλ. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 2 Δεκεμβρίου τοῦ 1851, ὁπότε ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας Ναπολέων ὁ Γ', ὁ Κερατρὺ ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς πολιτικῆς. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Περὶ τοῦ ὡραίου εἰς τὰς μιμητικὰς τέχνας», «Ὁδηγὸς τοῦ καλλιτέχνου καὶ τοῦ ἐρασιτέχνου», «Περὶ τοῦ γάμου τῶν καθολικῶν ἱερέων» κλπ. Εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν ὁ Κερατρὺ ἔγραψε τὸ τελευταῖον του μυθιστόρημα «Ἡ Κλαρίσση» (1854). Μ. Ν. Δ.

Αὔγουστος Κερατρύ.

Κερατσίνι(ον) /*Γεωγρ.*/. Οὕτω καλεῖται ἡ πρὸς Δ. τοῦ μεγάλου λιμένος τοῦ Πειραιῶς ἔκτασις, ἡ ὑπὸ τὸν ναΐσκον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μετὰ τοῦ λιμενίσκου αὐτῆς, περιλαμβανομένου ἀπὸ τῆς γλωσσίδος τῆς Δραπετσῶνος μέχρι τοῦ Κερατοπύργου. Ὁ ὅρμος ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις *λιμὴν τοῦ Ἡρακλέους* ἀπὸ τοῦ ἐγγὺς τεμένους τοῦ ἥρωος, κειμένου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αἰγάλεω. Πλὴν δὲ τῆς ὀνομασίας Κερατσίνι(ον), ἀναγράφεται εἰς πλείστους χάρτας καὶ ὡς *ὅρμος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου*.

— /*Ἱστορ.*/. Κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν (480 π. Χ.) ἐπὶ τῆς βορείας ἄκρας τοῦ ὅρμου, ἤτοι ἐπὶ τοῦ *Κερατοπύργου*, εἶχε στήσει τὸν θρόνον αὐτοῦ ὁ Ξέρξης, θεώμενος τὰ τῆς ναυμαχίας. Ἐπὶ τῆς θέσεως ἀκριβῶς αὐτῆς ἐφημέρησε μετέπειτα ἐνετικὸς πύργος, χρησιμοποιηθεὶς ὡς φυλακεῖον καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις μέχρι τοῦ 1924, ὁπότε κατεστράφη ἕνεκα ἐκρήξεως τῶν ἐν αὐτῷ πυρομαχικῶν. Τὸ Κερατσίνιον κατέλαβε τὴν 3ην Μαρτίου τοῦ 1827 ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης μετ' ἄλλων ὁπλαρχηγῶν ὁρμηθεὶς ἐξ Ἐλευσῖνος, ὠχυρώθη δὲ παρὰ τὸν λιμένα τῶν Φωρῶν (Δραπετσῶνα), χρησιμοποιήσας προσέτι καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Κερατσινίου κείμενον μετόχιον. Τῇ ὑποστηρίξει δὲ τοῦ ἐν τῷ λιμένι τοῦ Κερατσινίου στολίσκου τῶν νήσων, ἀπέκρουσε τοὺς ἐπιτεθέντας Τούρκους καὶ αὐτὸν τὸν Κιουταχῆν, ἄγοντα 3000 πεζούς, 400 ἱππεῖς καὶ πυροβολικόν. Ἡ νίκη αὕτη διηυκόλυνε τὰ μέγιστα τὰς ἐν Πειραιεῖ κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τὸ Κερατσίνιον κατελήφθη τῇ 8ῃ Νοεμβρίου τοῦ 1916 ὑπὸ τοῦ Γάλλου ναυάρχου Νταρτὶζ ντὺ Φουρνέ, ἐπὶ κεφαλῆς συμμαχικοῦ στόλου. Τελευταίως, γενομένων σκέψεων περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ λιμένος Πειραιῶς, τὸ Κερατσίνιον ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν, ἕνεκα

Digitized by Google

τῆς ἰδιαζούσης θέσεώς του ἐν σχέσει μὲ τὸν μέγαν λιμένα τῆς πόλεως· ἐξεπονήθησαν μάλιστα καὶ μελέται πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ὡς νέου λιμενικοῦ συγκροτήματος. Ἤδη τὸ Κερατσίνιον ἀπὸ ἐρήμου ὁρμίσκου ἐξωραΐζεται σημαντικῶς ὁσημέραι. Ἐργοστάσια ἀνηγέρθησαν ἐν αὐτῷ, ὁ συνοικισμός του πυκνοῦται καὶ ὑπὸ κατασκευὴν εὑρίσκεται (1930) ἡ μεγάλη τροχιοδρομικὴ γραμμὴ Πειραιῶς - Περάματος. Α. Σ. Χ.

— **Κερατσινίου** ***συνοικισμὸς*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς ἀναπτυχθεὶς πρὸ πάντων μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, ὑπαγόμενος εἰς τὸν δῆμον Πειραιῶς τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 7.600. Α. Σ. Χ.

κερατώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ ἔχων κέρατα: «κερατώδη ζῷα»· || ὁ ὅμοιος τὴν μορφὴν ἢ τὴν σύστασιν πρὸς κέρατον, κερατοειδής.

κεράτωμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κερατώνω*, ἀτίμασις ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς γυναικός.

Κερατὼν *[Ἀρχ.]*. Βωμὸς ἐν Δήλῳ (βλ. *Κεράτινος* βωμός).

κερατωνία (ἡ) (Ceratonia) *[Βοτ.]*· βλ. *κερωνία*.

κερατώνω, ἀόρ. *ἐ)κεράτωσα*, παρακ. παθ. μτχ. *κερατωμένος*· κάμνω τινὰ νὰ ὀνομασθῇ κερατᾶς, ἀτιμάζω τὸν ἄνδρα, ἐπὶ οἰκείας γυναικὸς καὶ ἰδίᾳ συζύγου: «ἐκεράτωσε τὸν ἄνδρα της, — τὸν πατέρα της,—τὸν ἀδερφό της», «κερατωμένος ἀπὸ ἀδερφὴ κι' ἀπὸ γυναῖκα».

κεράτωσις (ἡ) (Kératose) *[Δερματολ.]*. Δερματολογικὸν σύνδρομον, παρατηρούμενον εἰς πολλὰς δερματοπαθείας καὶ χαρακτηριζόμενον ὑπὸ μετρίας παχύνσεως τῆς κερατίνης στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος, ἧς ἡ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν πάχυνσις χαρακτηρίζει ἕτερον σύνδρομον, τὴν *ὑπερκεράτωσιν*. Αἱ κερατώσεις εἶναι ἢ καθολικαί, ὡς ἐπὶ ἁπλῆς πιτυριάσεως, ἰχθυάσεως κτλ., ἢ ἐντετοπισμέναι, ὡς ἐπὶ κερατωσικῶν σπίλων, γεροντικῆς κερατώσεως, ἐπιπέδων μυρμηκιῶν κτλ. Πλὴν τῶν κερατώσεων τοῦ δέρματος ἔχομεν καὶ τὰς κερατώσεις τῶν βλεννογόνων, παρατηρουμένας ἐπὶ τῶν ἑξῆς παθήσεων: *συφιλιδικῶν λευκῶν πλακῶν*, ὁμαλοῦ λειχῆνος τοῦ στόματος, ἐρυθηματώδους λύκου, *σκληρυντικῆς* συφιλιδικῆς γλωσσίτιδος, παρυφώδους γλωσσίτιδος καὶ μαύρης τριχώδους γλώσσης. Ἐκτὸς τῆς ἰδίας δι' ἑκάστην *πάθησιν* θεραπείας, γενικῶς ἐφαρμόζομεν τὰ κερατολυτικὰ (βλ. λ. *κερατολυσία*) Ν. Θ. Ο.

—**κεράτωσις** ***βλεννορροϊκὴ*** *[Δερμ.]*· βλ. *κερατοδερμια*.

—**κεράτωσις** ***γεροντική***, ἢ ***μυρμηκίαι γεροντικαὶ*** *[Δερμ.]*. Πάθησις χαρακτηριζομένη ἐκ κηλίδων ὑποκιτρίνων ἢ ὑποφαίων ἢ ἐρυθρῶν, ἀκανονίστων, ἀλλὰ σαφῶς ἀφοριζομένων ἀπὸ τοῦ ὑγιοῦς δέρματος. Αἱ κηλῖδες αὗται καλύπτονται βαθμηδὸν ὑπὸ ὑπερκερατωσικῆς στιβάδος φαιᾶς ἢ καστανῆς, ἀνωμάλου, ξηρᾶς καὶ εὐθρύπτου, ἥτις ἐκπέμπει προσεκβολὰς εἰς τὸ βάθος τοῦ δέρματος, ἐξ οὗ ἐξηγοῦνται καὶ αἱ μικραὶ αἱμορραγίαι αἱ προκαλούμεναι ἐκ τῆς ἀποσπάσεως τῆς ὑπερκερατωσικῆς στιβάδος. Αἱ ἀλλοιώσεις αὗται ἀναπτύσσονται συνήθως μετὰ τὸ 50ὸν ἔτος, ἰδίᾳ κατὰ τὰς παρειάς, τὰ ὦτα, τὴν ῥῖνα, τὸ μέτωπον καὶ τὴν ῥαχιαίαν ἐπιφάνειαν τῶν ἄκρων χειρῶν, καὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐκδήλωσις τῆς γεροντικῆς ἐκφυλίσεως τοῦ δέρματος, ἀγούσης εἰς τὴν πολλαπλῆν ἐπιθηλιωμάτωσιν. Σημεῖον ἀρχομένης ἐξαλλαγῆς εἰς ἐπιθηλίωμα εἶναι ἕλκωσις τῆς κερατώσεως καὶ μεταβολὴ τῆς ὑπερκερατωσικῆς στιβάδος εἰς ἐφελκίδα. Παθολογικοανατομικῶς παρατηρεῖται ὑπέρκεράτωσις ἀνώμαλος μετὰ σημείων παρακερατώσεως κατὰ τόπους καὶ προεκτάσεων εἴς τινα σημεῖα εἰς ἀρκετὸν βάθος ἐντὸς τοῦ βλεννώδους στρώματος τοῦ Malpighi, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπερπλασικόν. Αἱ θηλαὶ εἶναι οἰδηματώδεις καὶ ἄνισοι. Ἡ καλυτέρα θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν καυτηρίασιν διὰ γαλβανοκαυτῆρος καὶ ταυτοχρόνως ἀπόξεσιν· ἐπὶ μετατροπῆς δὲ εἰς ἐπιθηλίωμα ἡ θεραπεία γίνεται ὡς καὶ τῶν *ἐπιθηλιωμάτων* (βλ. λ.). Ν. Θ. Ο.

—**κεράτωσις** ***ἐξ ἀρσενικοῦ*** *[Δερμ.]*· βλ. *κερατοδερμία*.

κεράτωψ (ὁ) (Ceratops Marsh) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἀμφίβολον ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπεροικογένειαν τῶν *κερατοψιδῶν ὀρθοπόδων ὀρνιθισχίων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτάτης κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

κεραύλης (ὁ). Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἐποχὴν 1830 ἕως 1840 ὁ σαλπιγκτὴς τοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. Κ.

κεραυλόφωνον (τὸ) *[Μουσ.]*. Συστοιχία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἄγγλοις, ἧς οἱ σωλῆνες εἶναι διάτρητοι πλαγίως καὶ πρὸς τὸ ἄνω ἄκρον, ἡ δὲ χροιὰ τοῦ ἤχου ἀρκετὰ ἰσχυρὰ καὶ προσομοιάζουσα πρὸς τὴν τοῦ καλάμου. Γ. Σ.

κεραυναγωγὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτω τὸ δεύτερον τμῆμα παντὸς ἀλεξικεραύνου, ἔχον προορισμὸν νὰ θέτῃ εἰς ἐπικοινωνίαν τὸν κοντὸν μετὰ τοῦ ἐδάφους. Κατασκευάζεται γενικῶς ἐξ ἑνὸς καλῳδίου διαμέτρου 12 χιλιοστομέτρων, σχηματιζομένου διὰ τῆς συνενώσεως χαλκίνων συρμάτων 2—3 χλστ. διαμέτρου. Ἐνίοτε γίνεται χρῆσις καλωδίου ἀποτελουμένου ἐκ σιδηρῶν συρμάτων, ἕκαστον τῶν ὁποίων, πρὸ τῆς συνενώσεως, ἔχει περιαλειφθῆ διὰ πίσσης. Τὸ καλῴδιον ἑνοῦται καταλλήλως εἰς τὴν βάσιν τοῦ κοντοῦ καὶ κατέρχεται μέχρι τοῦ ἐδάφους κατὰ μῆκος τῶν τοίχων ἐκτεθειμένον εἰς τοὺς βροχεροὺς ἀνέμους. Θ. Θ. Φ.

Κεραύνια *[Γεωγρ.]*. Ὄρη τῆς ΒΔ Ἠπείρου (νῦν ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ), κατὰ τὴν ἀρχαίαν Χαονίαν, ἀποτελούμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ γυμνῶν καὶ ἀποτόμων παρακτίων ὀροσειρῶν, αἵτινες καθιστοῦν τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Ἠπείρου δυσπρόσιτον. Ἐκτεινόμενα κατὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος εἰς μῆκος 70 περίπου χιλιομέτρων καὶ κατὰ διεύθυνσιν ἐκ ΝΑ πρὸς ΒΔ, σχηματίζουσι κατὰ τὴν πρὸς τὸν πορθμὸν τοῦ Ὀτράντου προέκτασιν τὰ χερσονησίζοντα *Ἀκροκεραύνια* (βλ. λ.). Ὁλόκληρος ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ τῶν Κεραυνίων φέρει σήμερον τὸ ὄνομα *Λαμπέρια - ἐ - Σιπέρμε*, ταύτης δὲ τὸ ὕψιστον εἶναι ἡ *Σίκα* (ὑψ. 2.050 μ.), ἀσβεστολιθικὸν ὄρος μετὰ ὀξειῶν κορυφῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας λάμπουν καὶ κατὰ τὸ θέρος αἱ χιόνες ὡς λευκὰ στίγματα. Παράλιος προσχωσιγενὴς γραμμὴ σχηματίζει ΝΑ ἐνταῦθα τοὺς κολπίσκους τῆς *Σπηλιᾶς* καὶ τοῦ *Πανόρμου (Παλέρμου)*. ΒΔ προέκτασις τῆς Σίκας εἶναι τὸ ὄρος *Στόγγου* (1870 μ.), τὸ ὁποῖον συνεχίζεται ὑπὸ ὀροπεδίου συνισταμένου ἐκ σειρᾶς δολινῶν. Ἐνταῦθα κατὰ μῆκος τῆς ῥηξιγενοῦς γραμμῆς συνωθεῖται ὁ φλύσχης καὶ τὰ τριάσια πετρώματα. Ἀντίκλινον τῶν ὀρέων τούτων εἶναι ἡ *Ρέζα-ἐ-Καναλίτ*, τὰ ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν Κεραύνια (1600 μ.), τῆς ὁποίας συνέχεια εἶναι τὰ Ἀκροκεραύνια. Τὸ *παράκτιον* κράσπεδον τῆς Λαμπερίας ἀποτελεῖται ὑπὸ μικρῶν ἀποκεκλεισμένων μετὰ τῆς ἐνδοχώρας οἰκησίμων περιφερειῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀλβανικὴ Ριβιέρα* (ἡ γνωστὴ ἑλληνικὴ περιοχὴ *Χιμάρα*). Τὰς κλιτῦς καλύπτει πυκνοτάτη λόχμη, τῆς ὁποίας μέρος οἱ ἐνταῦθα κατοικήσαντες μετέτρεψαν εἰς καλλιεργησίμους γαίας, πολλὰ δὲ χωρία ἔχουν αὐξηθῆ εἰς κώμας ἄνω τῶν 1000 κατ. Ι. Σ. Σ.

Κεραυνία *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κερύνεια*.

κεραύνιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου εἶδος ὑπογείου καὶ ἀρρίζου μύκητος.

κεραύνιος (ὁ, ἡ) καὶ —*α*, —*ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κεραυνόν, ὁ τοῦ κεραυνοῦ: «κεραύνιος σωλήν»· || ἀρχ. «κεραύνιος Ζεὺς» ὡς προκαλῶν, βάλλων τὸν κεραυνόν.

κεραυνίτης (ὁ), ἢ ***κεραύνιοι σωλῆνες*** *[Μετεωρ.]*. Οἱ κοῖλοι ὑαλώδεις σωλῆνες, οἵτινες σχηματίζονται κατὰ τὴν δίοδον κεραυνοῦ εἰσχωροῦντος ἐντὸς ἀμμώδους ἐδάφους, λόγῳ τῆς τήξεως τῶν κόκκων ἄμμου. Θ. Θ. Φ.

κεραυνόβλητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ βληθείς, ἄλλως *κεραυνόπληκτος*· || μεταφ., ἔκπληκτος, ἐμβρόντητος.

κεραυνοβόλησις (ἡ), καὶ ***κεραυνοβολία*** ἡ βολὴ κεραυνοῦ· || μεταφ., ἡ δίκην κεραυνοῦ, ἡ ἀστραπιαία κατά τινος ἐπίθεσις, κεραυνοβόλος ἐνέργεια.

— *[Ἰατρ.] Κεραυνοβόλησις* ἤ, ὀρθότερον, *κεραυνοπληξία* καλεῖται ἡ κατάστασις, ἣν προκαλεῖ ἡ πτῶσις τοῦ κεραυνοῦ ἐπί τι ἄτομον ἢ ἐγγὺς αὐτοῦ. Παρατηρεῖται εἰς τὴν ὕπαιθρον ἐν καιρῷ καταιγίδος, ὅτε οἱ ἄνθρωποι προσφεύγουσιν ὑπὸ τὰ δένδρα. Καὶ ἂν μὲν ἡ πτῶσις εἶναι λίαν ἐγγύς, ἐπέρχεται θάνατος ἐκ πήξεως τῶν λευκωμάτων, ἄλλως ἐπιφέρει ἐγκαύματα καὶ τραύματα ἐκ τῆς ἐκτινάξεως τοῦ ἀνθρώπου· ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ ῥεύματος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν κεραυνόν, ἠλεκτρίζεται ὁμωνύμως τὸ ἔδαφος καὶ ὁ ἄνθρωπος, διὸ καὶ ἐκτινάσσεται οὗτος μέτρα τινὰ μακράν. Ἐν γένει δὲ παρατηροῦνται φαινόμενα ἀνάλογα πρὸς τὰ παρατηρούμενα ἐπὶ πάσης ἰσχυρᾶς ἠλεκτρικῆς ἐκκενώσεως, ἤτοι ἠλεκτροπληξίας. Ἐνδείκνυται ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις τεχνητῆς ἀναπνοῆς, διότι παρετηρήθη ὅτι οὕτως ἀνέζησαν ἄτομά τινα θεωρούμενα νεκρά.

κεραυνοβόλος (ὁ ἡ), —*ον* (τό)· ὁ βάλλων κεραυνούς· || μεταφ., ὁ ἐπιπίπτων ὡς κεραυνός, ὁ ἀστραπιαίως ἐμφανιζόμενος: «κεραυνοβόλος ἐνέργεια,—ἐπίθεσις», «προσεβλήθη ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας». —Ἐπίρρ. ***κεραυνοβόλως***.

κεραυνοβολῶ (—*έω*)· βάλλω, ῥίπτω κεραυνούς, πλήττω διὰ κεραυνοῦ· || μεταφ., κάμνω τινὰ νὰ ἐκπλαγῇ, καταπλήττω, ἐπιτίθεμαι σφοδρῶς: «ὁ ῥήτωρ ἐκεραυνοβόλησε τὴν κυβέρνησιν».

κεραυνογραφία (ἡ). Ὁ κλάδος τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὅστις ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτην τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ κεραυνοῦ καὶ ἐν γένει τὴν ἐξήγησιν τ·ν διαφόρων φαινομένων αὐτοῦ. Ὁ κλάδος οὗτος ἤρξατο ἀναπτυσσόμενος περίπου ἀπὸ τοῦ 1689. Θ. Θ. Φ.

κεραυνογράφος (ὁ). Καλεῖται οὕτως ὑπό τινων ἐπιστημόνων πᾶσα συσκευὴ προειδοποιητικὴ τῶν καταιγίδων, καὶ ἐπειδὴ αὗται συνοδεύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὑπὸ κεραυνῶν, ἄρα προάγγελος καὶ τούτων. Αἱ καταιγιδώδεις ἐκκενώσεις εἶναι συνήθως ταλαντευτικαί, παράγουσι κύματα ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἠλεκτρικὰς κυμάνσεις εἰς τοὺς ἀγωγούς, οἵτινες ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν. Ὁ Lodge ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ χαρακτῆρος τούτου τῆς καταιγιδώδους ἠλεκτρικῆς ἐκκενώσεως (1894), χωρὶς νὰ ζητήσῃ νὰ τὴν ἐπαληθεύσῃ· ἀπεδείχθη ὅμως σαφῶς ὑπὸ τοῦ Popoff (1895) τῇ βοηθείᾳ συσκευῆς ὁμοίας πρὸς τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπὸ τοῦ Marconi εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ πειράματα τῆς ἄνευ σύρματος τηλεγραφίας. Ἡ συσκευὴ αὕτη συνίστατο ἀπὸ μίαν κεραίαν, δέκτην, καὶ ἕνα συνοχέα τοῦ Branly, ἀποτελοῦντα τμῆμα ἠλεκτρονόμου, περιλαμβάνοντος μιὰν στήλην καὶ ἕνα ἠλεκτρομαγνήτην. Τὰ κύματα συλλαμβανόμενα ὑπὸ τῆς κεραίας ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ συνοχέως καὶ ἡ στήλη ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου, κωδωνισμὸς δὲ εἰδοποιεῖ τὸν παρατηρητὴν περὶ τῆς προσεγγίσεως τῆς καταιγίδος, τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς διαφόρους φάσεις τῇ βοηθείᾳ τηλεφώνου παρεμβεβλημένου ἐντὸς τοῦ κυκλώματος. Αἱ συσκευαὶ αὗται ἔλαβον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημαντικὰς τελειοποιήσεις, ὧν σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἐπιτευχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ A. Turpain (βλ. λ. *βροντόμετρον*). Θ. Θ. Φ.

κεραυνόπληκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ὑπὸ κεραυνοῦ πληγείς, κεραυνόβλητος· || μεταφ., ἔκπληκτος, κατάπληκτος, ἐμβρόντητος.

κεραυνὸς (ὁ)· ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ μεταξὺ νέφους καὶ ἐδάφους, κοιν. *ἀστροπελέκι*: «ἔπεσε κεραυνός», «κεραυνὸς νὰ τὸν κάψῃ»· || μεταφ., αἰφνίδιον κακόν, συμφορὰ ἀπροσδόκητος: «κεραυνὸς ἔπεσε 'ς τὸ σπίτι του», «ὁ θάνατος τοῦ παιδιοῦ του ἦτο κεραυνός»· || φρ. «μοῦ 'ρθε κεραυνὸς» ἔμεινα κατάπληκτος· || τιμητικὴ προσωνυμία στρατηλατῶν διασήμων διὰ τὴν κεραυνοβόλον αὐτῶν ἐνέργειαν κατὰ τὰς ἐκστρατείας των, ὡς π. χ. τοῦ Βαγιαζὴτ Α'.

— *[Μετεωρολ.] Κεραυνὸς* καλεῖται ὁ ἠλεκτρικὸς σπινθήρ, ὅστις ἐκρήγνυται μεταξὺ νέφους καὶ ἐδάφους, ἤτοι ἡ ἠλεκτρικὴ ἐκκένωσις ἡ παραγομένη μεταξὺ τοῦ καταιγιδοφόρου νέφους καὶ τοῦ ἐδάφους, ὅταν ἡ ἠλεκτρικὴ τάσις καταστῇ μεγαλυτέρα ὡρισμένης τινὸς τιμῆς εἰς τὸ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα. Δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν κεραυνὸν ὡς ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα βραχυτάτης διαρκείας, αὐξανόμενον κατ' ἀρχὰς κατ' ἔντασιν μετὰ ἐξαιρετικῆς ταχύτητος μέχρι μεγίστης τινὸς τιμῆς, ἥτις δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 10.000—20.000 ἀμπέρ, καὶ εἶτα ἐλαττούμενον μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Τὸ ἔδαφος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἠλεκτρισμένου νέφους ἠλεκτρίζεται ἀντιθέτως, ὅταν δὲ ἡ τάσις ὑπερνικήσῃ τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἀέρος, ὁ ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ ἐκρήγνυται, καὶ τότε λέγομεν ὅτι ἔπεσε κεραυνός· ἐκ τούτου δμως δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ σπινθὴρ κινεῖται πάντοτε ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Ὁ κεραυνὸς τείνει πάντοτε νὰ ἐκραγῇ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, πίπτει δὲ ἐπὶ τῶν πλησιεστέρων τῷ καταιγιδοφόρῳ νέφει σημείων καὶ μᾶλλον μετὰ τοῦ ἐδάφους συγκοινωνούντων· ἕνεκα τούτου ὁ κεραυνὸς προσβάλλει ἰδίως τὰ ὑψηλὰ δένδρα καὶ τὰ ὑψηλὰ οἰκοδομήματα. Δὲν πρέπει συνεπῶς νὰ καταφεύγωμεν εἰς τοιαῦτα ἐν ὥρᾳ καταιγίδος. Τὰ ῥητινώδη δένδρα εἶναι ἧττον κινδυνώδη, ὡς μᾶλλον δυσηλεκτραγωγά. Ὁ κεραυνὸς σημειώνει τὴν διέλευσίν του διὰ τῶν δένδρων κατὰ διαφόρους τρόπους· ἄλλοτε ἡ δίοδος αὐτοῦ δεικνύεται ἁπλῶς δι' ἑνὸς ἐπιπολαίου καύματος ἐν εἴδει ἕλικος, ἄλλοτε ἀποφλοιοῦνται ἢ διασχίζονται ἢ παραδόξως συστρέφονται τὰ δένδρα, συχνὰ δὲ καὶ κατ[α]στρέφονται τελείως, ὁπότε ὁ θάνατος τοῦ φυτοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν διακοπὴν τῶν ἱστῶν, ἥτις συνεπάγεται τὴν ἀπότομον ἐξαέρωσιν τοῦ χυμοῦ ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν κεραυνῶν ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἀντικειμένων, ποικίλλοντα ἀναλόγως, δύνανται δὲ ταῦτα νὰ εἶναι χημικά, θερμικά, μηχανικὰ καὶ μαγνητικά. Τὰ χημικὰ ἀποτελέσματα συνίστανται εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν στοιχείων τοῦ ἀέρος, διαχεομένης ὀσμῆς θειώδους, ἀποδιδομένης εἰς τὴν διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος μετατροπὴν τοῦ ὀξυγόνου τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς ὄζον. Τὰ θερμικὰ ἀποτελέσματα συνίστανται εἰς τὴν θέρμανσιν τῶν ἀγωγῶν οὓς διατρέχει, εἶναι δ' αὕτη τοσοῦτον [μεγ]αλυτέρα καθ' ὅσον οὗτοι ἔχουσιν ἐλαχίστην [ἠλεκτρ]ικὴν ἀγωγιμότητα καὶ μικροτέραν τομήν· συγ-

Digitized by Google

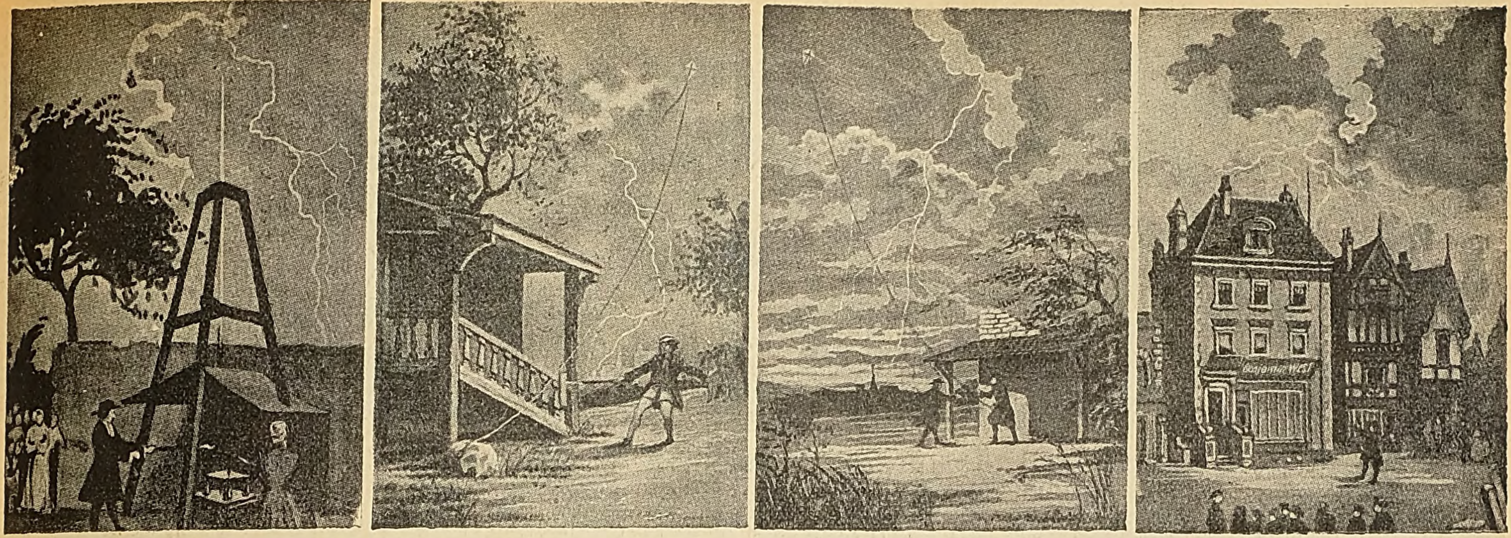

1) Τὸ πείραμα Dalibard ἐν Marly τὴν 10 Μαΐου 1752. 2) Ὁ Romas προκαλεῖ τὴν 7 Ἰουνίου 1753 ἠλεκτρικοὺς σπινθῆρας διὰ τῆς ἀνυψώσεως ἀετοῦ ἐν ὥρᾳ καταιγίδος. 3) Ὁ Φραγκλῖνος ἐπαναλαμβάνει τὸ ἄνω πείραμα ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Φιλαδελφείας. 4) Τὸ πρῶτον ἀλεξικέραυνον, ἐγκαθιδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Φραγκλίνου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Βενιαμὶν Γουὲστ ἐν Φιλαδελφείᾳ, ἑλκῦον τὸν πρῶτον κεραυνόν.

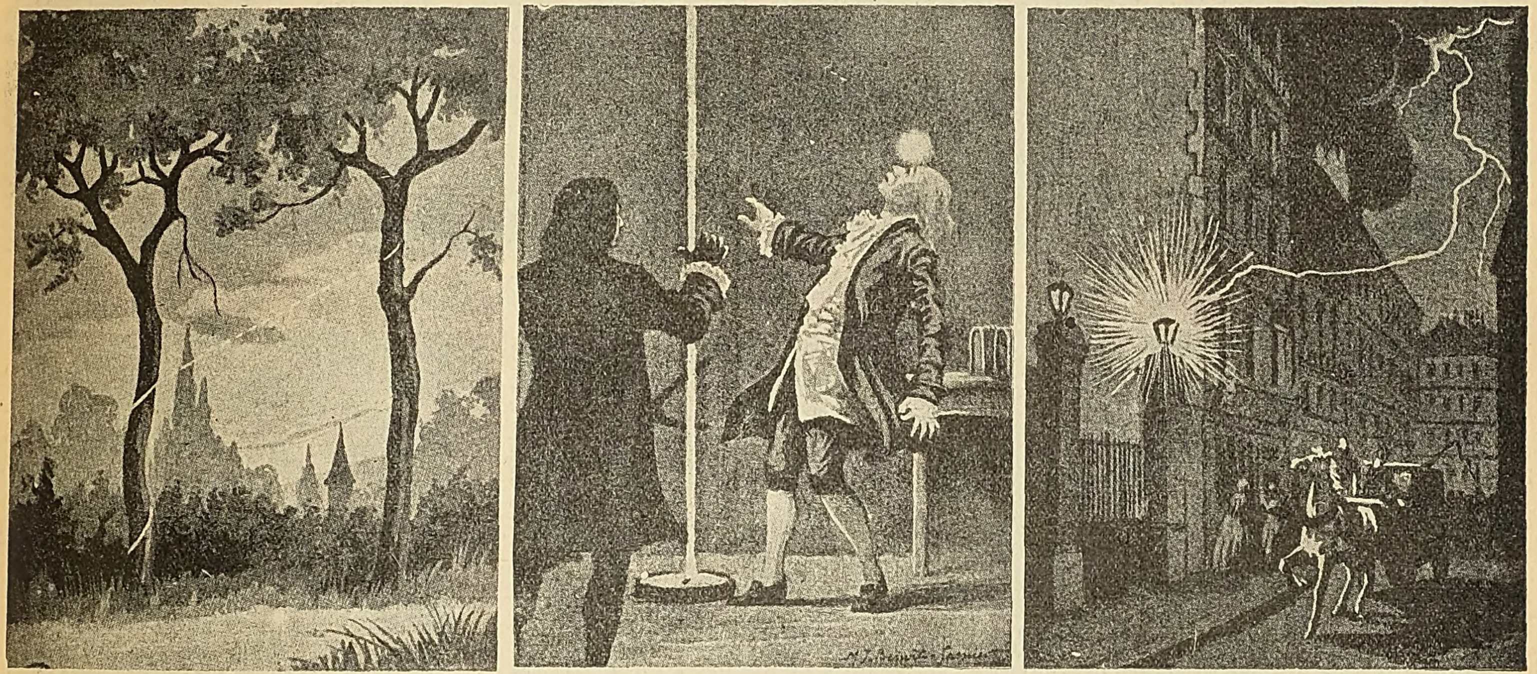

1) Κεραυνὸς περιβάλλων κατὰ περίεργον τρόπον δύο γειτονικὰ δένδρα. 2) Ὁ φυσικὸς Richman, κεραυνοβολούμενος ὑπὸ σφαιροειδοῦς κεραυνοῦ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του τὴν 6 Αὐγούστου 1753, ἐν ᾧ ἠσχολεῖτο εἰς πειράματα. 3) Κεραυνὸς καταπεσὼν ἐν τῇ ὁδῷ Οὐρσουλίνων ἐν Παρισίοις ἧναψε παρακειμένην λυχνίαν ἀεριόφωτος.

1) Ὁ σκευοφύλαξ ἐκκλησίας ἐν Βρεττάνῃ πληισσόμενος τῷ 1713 ὑπὸ κεραυνοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἔκρουε τὸν κώδωνα. 2) Περίεργα ἀποτελέσματα προκληθέντα ὑπὸ κεραυνοῦ πλήξαντος νεαρὰν χωρικὴν ἐν τῷ ἀγρῷ (κατὰ σχέδιον τοῦ Spanllanzani). 3) Κεραυνὸς σφαιροειδὴς πίπτων ἐπὶ λεύκης (κατὰ σχεδίασμα τοῦ Collomb).

Digitized by Google

Digitized by Google

χρόνως προκαλεῖται καὶ ἐξαέρωσις τοῦ ἀγωγοῦ, ὅπερ ἐξηγεῖ διατὶ συχνάκις ἀποχρυσοῦνται τὰ πλαίσια διαφόρων πινάκων. Τὰ θερμικὰ ἀποτελέσματα ἐκδηλοῦνται ἐπίσης ἐντὸς τῶν ἀγωγῶν, εἰς τὰ σημεῖα ἔνθα ὁ κεραυνὸς εἰσέρχεται καὶ εἰς ἐκεῖνα ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξέρχεται, εἰς τρόπον ὥστε μεταλλικαὶ ῥάβδοι, ἂν καὶ καλοὶ ἀγωγοί, δύνανται ὡς ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης νὰ παρουσιάζωσιν ἴχνη τήξεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν γωνιῶν των, συχνάκις δὲ προκαλοῦνται καὶ πυρκαϊαί. Οἱ κεραυνοὶ προσβάλλουσι συχνάκις τὸ αὐτὸ σημεῖον τοῦ ἐδάφους, ἡ φύσις τοῦ ὁποίου καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀντικειμένων ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ κεραυνοῦ· φαίνεται ὅτι ἕλκουσιν αὐτὸν ἰδίᾳ περιοχαὶ μεταλλωρυχείων καὶ ἐν γένει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κεραυνοῦ εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ ἀποτελέσματα πάσης ἄλλης ἠλεκτρικῆς ἐκκενώσεως, ἀλλ' ἐντονώτερα, καὶ συντελοῦνται ἀκαριαίως. Ὁ κεραυνὸς κατὰ τὴν πτῶσίν του διαγράφει τεθλασμένην γραμμὴν ἰσχυρῶς φωτοβολοῦσαν, καὶ ἀκολουθεῖ διευθύνσεις ρυθμιζομένας ἀπὸ τὴν ἀγωγιμότητα τῶν ὑλικῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ τυχὸν ρεύματα ἰόντων. Ὅταν ὁ κεραυνὸς προκαλῇ τὴν τῆξιν τῶν μετάλλων, αὕτη ἄλλοτε μὲν εἶναι ἐπιπολαία, ἄλλοτε δὲ τοιαύτη, ὥστε ἡ πυκνότης τῆς τηκομένης ὕλης εἶναι σημαντική· ἐνῷ δὲ τὰ μεταλλικὰ ἀντικείμενα παρουσιάζουσιν ἴχνη τήξεως, τὰ γειτονικὰ πρὸς αὐτὰ οὐδεμίαν ὑφίστανται ἀλλοίωσιν. Ὁ κεραυνὸς εἰσχωρῶν εἰς ἀμμῶδες ἔδαφος τήκει πολλάκις τὴν ἄμμον κατὰ τὴν δίοδον αὐτοῦ καὶ οἱ κόκκοι αὐτῆς συγκολλώμενοι παράγουσι κοίλους ὑαλώδεις σωλῆνας, οἵτινες ἐκλήθησαν *κεραύνιοι σωλῆνες* ἢ *κεραυνῖται*. Οὗτοι ἔσωθεν εἶναι λεῖοι καὶ προχωροῦσιν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εἰς βάθος μέχρι τριῶν, ἐνίοτε μέχρι πέντε καὶ πολλάκις δέκα μέτρων. Ἀλλὰ καὶ μηχανικὰ ἀποτελέσματα προκαλεῖ ὁ κεραυνός, συνιστάμενα εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν κακῶν ἀγωγῶν, οἵτινες ρίπτονται μακράν. Ὁ κεραυνὸς ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ μαγνητισμοῦ, τῆς μαγνητικῆς του δράσεως συνισταμένης εἰς τὴν μαγνήτισιν τῶν μετάλλων. Καταργεῖ προσέτι ἐν μέρει ἢ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν μαγνητικὴν δύναμιν μαγνητικῆς βελόνης ἢ καὶ ἀλλάσσει τοὺς πόλους αὐτῆς· τοῦτο συνέβη εἰς πλοῖον ἐν ὠκεανῷ, ὅπερ κατελήφθη ὑπὸ καταιγίδος· ὁ κεραυνὸς ἐνσκήψας ἀνέστρεψε τοὺς πόλους τῆς πυξίδος καὶ τὸ πλοῖον ἤλλαξε πορείαν. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὁ κεραυνὸς ἐπιφέρει καὶ φυσιολογικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν ζῴων καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἅτινα συχνάκις εἶναι θανατηφόρα. Τὰ πρόβατα, ἅτινα ἔχουσι τάσιν νὰ πορεύωνται ὁμαδικῶς, συχνότατα προσβάλλονται ὑπὸ κεραυνοῦ. Εἰς τὸν ἄνθρωπον προξενεῖ ἄλλοτε μὲν κατ' ἐπιπολὴν καὶ παράδοξα ἐγκαύματα καὶ τραύματα, ἄλλοτε τὰ ὀστᾶ θραύονται, ἄλλοτε προκαλεῖ ἀναισθησίαν, παραλυσίαν, εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τῆς θανατώσεως, τὸ ζῷον ἢ ὁ ἄνθρωπος ἀπανθρακοῦται τελείως ἢ οὐδεμίαν ὑφίσταται ἐξωτερικὴν βλάβην. Πολλάκις ἄνθρωποι ἢ ζῷα εὑρισκόμενα εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημείου, εἰς ὃ ἐνέσκηψε κεραυνός, ὑφίστανται βιαίους τιναγμοὺς ἐπιφέροντας νάρκωσιν καθ' ὅλον τὸ σῶμα, δηλαδὴ τὰ ζωϊκὰ ὄντα δὲν ὑπόκεινται μόνον εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ ἀπ' εὐθείας κτυπήματος τοῦ κεραυνοῦ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *πλήγματος ἐξ ἐπιστροφῆς* (choc en retour). Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπότομον διακοπὴν τῆς ἠλεκτρικῆς ἰσορροπίας.

Τὰ ἠλεκτρικὰ δίκτυα τῆς ὑψηλῆς καὶ χαμηλῆς τάσεως, ἅτινα εἶναι τοποθετημένα εἴτε ἐντὸς τῶν πόλεων, εἴτε εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν τηλεγράφων καὶ τῶν τηλεφώνων, εἴτε πρὸς διανομὴν τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας διὰ δύναμιν, φωτισμὸν ἢ ἕλξιν, οὐδεμίαν ἐξασκοῦσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς καὶ ἐξελίξεως τῶν καταιγίδων. Αἱ στατιστικαὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι τὰ καταιγιδώδη φαινόμενα δὲν ἐπαυξάνονται οὔτε κατὰ τὸν ἀριθμὸν οὔτε κατ' ἔντασιν μετὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν δικτύων τούτων. Τὰ κτυπήματα κεραυνῶν ἐπὶ τῶν ἠλεκτρικῶν δικτύων, ἅτινα δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι σοβαρὰ ἢ θανατηφόρα ἀτυχήματα, δὲν εἶναι συχνότερα τῶν ἀπ' εὐθείας κεραυνώσεων ἐπὶ τῶν δένδρων ἢ ἐπὶ τῶν πεδιάδων. Ἡ προφύλαξις ἀπὸ τοῦ κεραυνοῦ τῶν οἰκοδομημάτων, τῶν ναῶν, τῶν πλοίων, τῶν ἀποθηκῶν τῶν περιεχουσῶν ἐκρηκτικὰς ὕλας, γίνεται διὰ τοῦ *ἀλεξικεραύνου* (βλ. λ.). Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— *[Μυθολ.]* Αἱ περὶ τοῦ *κεραυνοῦ* καὶ τῶν παραγώγων αὐτοῦ φαινομένων, τῆς ἀστραπῆς καὶ βροντῆς, δοξασίαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, ἔχουν τὴν ἀρχήν των εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς λαούς. Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Ἀσσυρίοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μπίν*, παρὰ Φοίνιξιν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ρεσὲπ-Κίν*, παρὰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις ὑπὸ τὸ παραπλήσιον *Ρεσπού*. Ἐν τῇ ἀρχικῇ λατρείᾳ τῶν Ἑλλήνων ὁ κεραυνὸς ἢ ἐλατρεύετο ὡς αὐθύπαρκτος θεότης, ὡς ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τὴν δυαδικὴν μορφὴν *Κεραύνιος* καὶ *Κεραυνία*, ἢ ἐταυτίζετο πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν *Δία*, θεὸν πάντων τῶν οὐρανίων φαινομένων *(Ζεὺς Κεραυνός, Ζεὺς Καταιβάτης)*· ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ παραλαβόντες τὴν λατρείαν αὐτοῦ οἱ Ρωμαῖοι συνεταύτισαν ὡσαύτως αὐτὸν μετὰ τοῦ Διὸς (Jupiter Fulgor, Jupiter Fulmen κλπ.). Ἐνωρίτατα ὅμως, ἤδη παρ' Ὁμήρῳ, Ἡσιόδῳ καὶ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ὕμνοις, ὁ κεραυνὸς-θεὸς χάνει τὴν αὐθυπαρξίαν αὐτοῦ, θεωρεῖται πλέον φαινόμενον μόνον ἐξωτερικὸν θυμικῶν καταστάσεων τοῦ Διὸς ἢ ὅπλον αὐτοῦ καὶ κυριώτατόν του ἔμβλημα. Παρὰ τὸν ἥλιον, εἶναι καὶ αὐτὸς πηγὴ τοῦ γηΐνου πυρός· ἡ ἕδρα δὲ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡσιόδειον παράδοσιν ἐτοποθετεῖτο εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς. Κατ' ἄλλην παράδοσιν κατεσκευάσθη διὰ τὸν Δία ὑπὸ τῶν Κυκλώπων εἰς τὰ καταχθόνια ἐργαστήρια τοῦ Ἡφαίστου, ριπτόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Διὸς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπανεφέρετο εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὑπὸ τοῦ ἀετοῦ.

Ἐν τῇ μαντικῇ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὁ κεραυνὸς ἐθεωρεῖτο καλὸς οἰωνὸς διὰ τὸ τυχὸν μελετώμενον σχέδιον, κατά τινα δὲ παράδοσιν διὰ κεραυνοῦ ἐπεδοκίμασεν ὁ Ζεὺς τὸ ὑπὸ τοῦ Φειδίου ἐν Ὀλυμπίᾳ κατασκευασθὲν ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. εἰδικώτερον δὲ ὡς «ἐνδέξιον σῆμα,» δηλαδὴ φαινόμενον, ἐμφανιζόμενον δεξιὰ τοῦ μαντευομένου, ἐθεωρεῖτο ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐπιδοκιμαστικὴ ἐκδήλωσις τοῦ Διὸς διά τι ἐγχείρημα, διὰ τὴν ἵδρυσιν πλείστων πόλεων κτλ. Οἱ ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ θιγόμενοι ἄνθρωποι, εἴτε ἐπιζῶντες εἴτε θνήσκοντες, ἐθεωροῦντο εὐνοούμενοι τοῦ Διός. Τὰ πτώματά των ἐτιμῶντο συνήθως ὡς ἱερά, ἐνίοτε δὲ ἀπεδίδετο αὐτοῖς καὶ λατρεία. Ἐπίσης ἱεροὶ ἐθεωροῦντο οἱ «κεραυνοπλῆγες» χῶροι καὶ μετεβάλλοντο εἰς «ἄδυτα», «ἄβατα», «ἄψαυστα» (γενικῶς καλούμενα «κεραυνοβόλια», ἐμβροντεῖα») ἢ καὶ εἰς ἱερὰ τοῦ Διός, ὡς ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ οἶκος τοῦ Οἰνομάου. Μεγαλυτέραν ὅμως ἔκτασιν εἶχον λάβει ἡ ἀπὸ τοῦ κεραυνοῦ μαντεία καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ θρησκευτικαὶ δοξασίαι ἐν Ἰταλίᾳ· εἰδικῶς παρ' Ἐτρούσκοις ὑπῆρχον ἴδιαι μαντικαὶ σχολαί, ὡς ἐν Καιρέᾳ, Τούσκλῳ, Φαλερίᾳ κ. ἄ. Εὑρετὴς τοῦ ἀπὸ κεραυνοῦ μαντεύεσθαι ἐθεωρεῖτο ὁ Τάγης, ἀποκαλύψας εἰς τὸν Τάρχωνα τὰ «libri fulgurali» (κεραυνοσκοπικὰ βιβλία), εἰς τὰ ὁποῖα αἱ μὲν ἐρωτήσεις ἦσαν ἐν ἀρχαιοτάτῃ λατινικῇ, αἱ δὲ ἀπαντήσεις εἰς ἐτρουσκικήν. Παρὰ τοῖς Ἐτρούσκοις ἐμορφώθησαν ἴδιοι μάντεις, οἱ fulguratores (κεραυνοσκόποι), κατά τι δὲ παρὰ Σενέκᾳ χωρίον τοῦ Καικίνα, ἡ ἀπὸ τοῦ κεραυνοῦ μάντευσις περιελάμβανε τρία κύρια στάδια: τὴν παρατήρησιν (consultatio, exploratio) τῶν φαινομένων τοῦ κεραυνοῦ (manubiae), τὴν ἑρμηνείαν (interpretatio) καὶ τὰς ἱκετηρίους τελετὰς (exoratio). Τῶν τριῶν τούτων μερῶν σῴζεται ἀπειρία ὑποδιαιρέσεων καὶ μακροσκελέστατοι κατάλογοι ὅρων, ὧν πλεῖστοι παραμένουν ἀνερμήνευτοι ἔτι. Οἱ κεραυνοσκόποι τῆς Ἐτρουρίας ἐμαντεύοντο ἐπίσης καὶ ἐπὶ πτωμάτων κεραυνοπλήγων. Ὡς πρὸς τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ κεραυνοῦ συνιστᾶτο ἡ πρὸ τῶν θυρῶν σταύρωσις νυκτερίδων, ἀλεξικέραυνα ἐπίσης ἐθεωροῦντο τὰ δέρματα τῆς ὑαίνης, φώκης, ἱπποποτάμου, ὁ σίδηρος καὶ οἱ ἧλοι, τὰ κοράλλια, τὰ φύλλα τῆς συκῆς καὶ τῆς δάφνης, παρὰ Ρωμαίοις δὲ ἡ κεφαλὴ τοῦ ὄνου, οἱ βότρυες λευκῶν σταφυλῶν κ. ἄ.

Κεραυνὸς ὑπὸ μορφὴν διπλῆς τριαίνης. [Ἐκ παραστάσεως μελανομόρφου ἀγγείου.]

Κεραυνὸς ὑπὸ μορφὴν διπλοῦ ὑπέρου. [Ἐξ ἀγγειογραφίας.]

Κεραυνὸς πτεροφόρος.

— *[Ἀρχ.]* Συνήθως παρ' Ἀσσυρίοις καὶ Χαλδαίοις ὁ *κεραυνὸς* παρίστατο ὑπὸ μορφὴν τριαίνης ἐχούσης μακρὰν λαβήν, ἢ τριῶν διασταυρουμένων φλογῶν ἐν σχήματι ✶, ἢ διπλῆς τριαίνης ἐχούσης κοινὴν λαβήν. Τὰς ἀνατολικὰς ταύτας παραστάσεις παραλαβόντες ἐτελειοποίησαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι, μεταγενεστέρως ὅμως ἐφαντάσθησαν καὶ ὅλως νέας παραστάσεις τοῦ κεραυνοῦ. Σῴζονται ἐξεικονίσεις αὐτοῦ ὑπὸ μορφὴν πτεροφόρου βέλους, καιομένου τριβόλου, ὑπέρου, δᾳδὸς ἁπλῆς ἢ διπλῆς κτλ. Ἐν ταῖς παραστάσεσιν ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν σύμβολον τοῦ Διός, ἀπὸ τῆς ἀλεξανδρινῆς ὅμως ἐποχῆς κατέστη ἔμβλημα διαφόρων βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων. Π. Ν. Π.

— **«Κεραυνός».** — 1) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατ' Αὔγουστον τοῦ 1866 καὶ ἐκδοθεῖσα μέχρι τοῦ 1878. — 2) Ἐφημερὶς ἐν Ἑρμουπόλει ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1877. — 3) Ἐφημερὶς ἐν Αἰγίῳ ἱδρυθεῖσα κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1892.

— **«Κεραυνός»** *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ἀντιτορπιλλικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, παραληφθὲν ἐπειγόντως κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν βαλκανικῶν πολέμων, ὅπως λάβῃ μέρος εἰς αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του «Νέα Γενεά». Παραγγελθέντα εἰς τὰ ναυπηγεῖα Βούλκαν τὸ θέρος τοῦ 1911, ἔδει νὰ παραδοθῶσι τὸν Νοέμβριον τοῦ 1912. Τῶν προαναχρουσμάτων τοῦ πολέμου καταστησάντων ἀναγκαίαν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς παραλαβῆς των, ἥτις ὅμως ἦτο ἀδύνατος, ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἐπέτρεψε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1912 νὰ μᾶς δοθῶσιν, ἀντὶ τῶν παραγγελθέντων, δύο ἰδικά της, τὰ V—5 καὶ V—6, ἐκ τῶν πολλῶν ὁμοίου τύπου πρὸς τὸν «Κεραυνόν», ἅτινα εἶχεν ὑπὸ ναυπήγησιν, εὑρισκομένων ἐν τῷ περατοῦσθαι, εἰς τὸ αὐτὸ δὲ ναυπηγεῖον. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου ἐγένετο ἡ ἔπαρσις τῆς ἑλληνικῆς σημαίας ἄνευ διατυπώσεων καὶ ἀμέσως ἀπέπλευσε, μὲ γερμανικὸν πλήρωμα τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, τέσσαρας ἀξιωματικούς μας καὶ τέσσαρας κελευστὰς μηχανικούς, ἐπιβαίνοντας ὡς ἐπιβάτας, δι' Ἀμβέρσαν, ὅπου θὰ ἐπέβαινε τὸ πλήρωμά του, σταλὲν ἐκεῖ σιδηροδρομικῶς καὶ ὅπου θὰ συνήντα τὴν «Νέαν Γενεάν», καταπλεύσασαν ἄνευ πυρομαχικῶν. Ὁ «Κεραυνὸς» παραλαβὼν εἰς ἔρημον σημεῖον τῆς διώρυγος τοῦ Κίελ τὰ πυρομαχικά του καὶ τὰ τῆς «Νέας Γενεᾶς», κατέπλευσεν εἰς Φλίσιγγεν, ὅπου Ὁλλανδὸς ἀξιωματικὸς τῷ ἀνήγγειλε τὴν ἀπὸ 24 ὡρῶν ἐμπόλεμον κατάστασιν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἀπηγόρευε τὴν μετὰ τῆς «Νέας Γενεᾶς» ἐπικοινωνίαν ἐπὶ ποινῇ ἀφοπλισμοῦ ἀμφοτέρων, ἐπιτρέπων μόνον εἰκοσιτετράωρον παραμονὴν μὲ ἄδειαν ἀνθρακεύσεως. Τοῦ γερμανικοῦ πληρώματος ἐγκαταλιπόντος τὸν «Κεραυνόν», ὁ ἀπόπλους του καθίστατο ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον ἦτο ἀδύνατος ἡ παραλαβὴ τοῦ πληρώματος, ὅπερ τῷ ἔφερεν ἡ «Νέα Γενεά», καταπλεύσασα μετ' οὐ πολύ. Ὁ ὕπαρχός του ὅμως ἀπεβίβασε δεκάδα θερμαστῶν, ἐπ' ἀδείᾳ δῆθεν, οἵτινες μεταμφιεσθέντες εἰς ἰδιώτας καὶ προσποιηθέντες τοὺς μικροπωλητὰς εἰσῆλθον εἰς τὸν «Κεραυνὸν» ἀπαρατήρητοι. Τὴν ἑπομένην, ὅταν κατέπλευσεν ὀλλανδικὸν ἀντιτορπιλλικὸν ἐν πολεμικῇ ἐγέρσει καὶ αἱ ὀλλανδικαὶ ἀρχαὶ ἔκοπτον τὰ πρυμνήσια τοῦ «Κεραυνοῦ», κατάπληκτον τὸ ἐπὶ τῶν προκυμαιῶν πλῆθος, μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ τὸ γερμανικὸν τέως πλήρωμα, ἔβλεπε τὸν «Κεραυνὸν» νὰ κινῆται, προπλέοντα μάλιστα τῆς «Νέας Γενεᾶς»· τὸ ὀλλανδικὸν τορπιλλοβόλον παρηκολούθησε τὰ δύο πλοῖα μέχρι τοῦ ὁρίου τῶν χωρικῶν ὑδάτων, μεθ' ὃ σημᾶναν διὰ τοῦ διεθνοῦς κώδικος εὐχὰς κατευοδώσεως, τὰ ἀφῆκεν ὅπως κανονίσωσι τὴν διανομὴν τοῦ πληρώματος καὶ τῶν πυρομαχικῶν των. Τὰ ναυπηγικὰ δεδομένα τοῦ «Κεραυνοῦ» ἦσαν: μῆκος 71 μέτρα, πλάτος ἰσάλου ἀφόρτου 7.40, βάθος 4,40, βύθισμα 2,30, ἀτμοστρόβιλο, ταχύτης 32 μιλ, 4 ταχυβόλα Κρούπ τῶν 88 καὶ 2 τορπιλλοβλητικοὶ σωλῆνες τῶν 45 ἑκ. Σβάρτσκοπφ. Κατέπλευσεν εἰς Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου τὴν 8 Νοεμβρίου 1912, ἐν τῷ λιμένι τῆς Μυτιλήνης, εἰς ὃν πρό τινων ὡρῶν εἶχεν ὑψωθῆ ἡ ἑλληνικὴ σημαία. Σ. Ε. Λ.

κεραυνοφοβία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ὁ φόβος ὅτι ἐπίκειται πτῶσις κεραυνοῦ, ἀδικαιολόγητος. Ἔχει ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἰδεοληπτικῶν φόβων, καὶ παρατηρεῖται, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἐπὶ ψυχασθενείας, ὑστερίας, τοξικῶν καταστάσεων, καὶ ἰδίως ὡς στίγμα ἐκφυλισμοῦ. Ἰᾶται διὰ τῆς προσηκούσης θεραπείας.

κεράφρων (ὁ) (Ceraphron) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ ἔνομα παρασιτικῶς ζῶντα ἐπὶ ἑτέρων ἐντόμων καὶ ἰδίως τῶν κανθάρων. Δ. Ν. Π.

κεραφυλλοκήλη (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Πάθησις τοῦ ἄκρου ποδός, χαρακτηριζομένη διὰ ταχείας ἐξελίξεως τῶν ὀνυχογόνων στοιχείων εἰς τι σημεῖον τῆς στεφάνης ἢ τῆς ἀρχῆς τῶν σαρκοφυλλωμάτων καὶ ἀκανονίστου ἀναπτύξεως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῶν σαρκῶν τῆς ὁπλῆς κερατώδους ὄγκου, σχήματος καὶ μεγέθους διαφόρου, πλήρους ἢ διατρυπωμένου ὑπὸ συριγγίου, μετὰ συμπιεστικῶν φαινομένων ἐπωδύνων καὶ ἀτροφικῶν ἀλλοιώσεων τῶν πέριξ ἱστῶν. Συνήθως προκαλεῖται κατόπιν ρωγμῶν τοῦ κέρατος τῆς ὁπλῆς, ἐνδονυχίτιδος, μωλώπων τῆς στεφάνης ἢ τῶν τοιχωμάτων τῆς ὁπλῆς καὶ ἐν γένει τραυματισμῶν προκαλούντων αἱμορραγικὰς πλάκας τοῦ σαρκοφυλλώδους ἱστοῦ. Ἡ ἐξέλιξις τῆς παθήσεως ταύτης εἶναι βραδεῖα καὶ κατ' ἀρχὰς ἀφανής. Ἐκδηλοῦται συνήθως διὰ χωλότητος διαρκοῦς, διαφόρου ἐντάσεως, μετὰ στηρίξεως ἐπὶ τῶν πτερνῶν κατὰ τὸ βάδισμα καὶ διὰ τυπικῶν συμπτωμάτων εὐκόλως ὁρατῶν. Τοῦτο ἔγκειται εἰς τὴν ὑπερβολικὴν κυρτότητα τοῦ τοιχώματος τῆς ὁπλῆς εἰς τὸ σημεῖον τῆς κεραφυλλοκήλης καὶ εἰς τὴν εὐαισθησίαν τῆς ὁπλῆς κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν. Κατὰ τὸν ἐξονυχισμὸν τῆς ὁπλῆς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ πέλματος καὶ ἐπὶ τῆς λευκῆς γραμμῆς παρατηρεῖται καμπύλη στιβὰς ὄνυχος εἰσχωροῦσα καὶ πλαισιοῦσα τὴν βάσιν τῆς κεραφυλλοκήλης. Ἐνίοτε εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρατηρεῖται καὶ συρίγγιον, δι' οὗ ἐκρέει κάκοσμον πύον, ὑπομέλαν ἢ κιτρινωπόν. Ἐπιπλοκαὶ δύνανται νὰ ἐπισυμβῶσιν, ὡς γάγγραινα

Digitized by Google

ἢ νέκρωσις τῶν ἱστῶν, τερηδὼν ἢ κάταγμα τοῦ ὀστοῦ τῆς 3ης φάλαγγος. Ἡ θεραπεία συνίσταται, ὅταν ἡ κεραφυλλοκήλη δὲν προκαλῇ πόνον ἢ χωλότητα, εἰς ἐπίθεσιν μαλακτικῶν καταπλασμάτων, λέπτυνσιν καὶ ἐκβάθυνσιν τοῦ κερατώδους ὄγκου καὶ ἐφαρμογὴν καταλλήλου παθολογικοῦ πετάλου μὲ πλατεῖς βραχίονας, ἵνα οὕτως ἀποφεύγηται ἡ στήριξις τοῦ ἀσθενοῦς μέρους ἐπὶ τοῦ πετάλου καὶ κατορθοῦται ἡ προφύλαξις αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐδάφους. Εἰς περίπτωσιν σοβαρᾶς κεραφυλλοκήλης μετ' ἐπιπλοκῶν, ἡ θεραπεία ἐπιτυγχάνεται δι' εἰδικῆς ἐγχειρήσεως, συνισταμένης εἰς τὴν ῥιζικὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὄγκου καὶ τῶν νεκρωθέντων πέριξ ἱστῶν. Β. Χ.

Κέρβαλος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἐν Ἀπουλίᾳ, διαρρέων τὴν χώραν τῶν Δαυνίων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀδρίαν. Εἶναι ὁ σύγχρονος Cerrano (πλάτ. 43°34′ Β, μῆκ. 14°06′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 200: Brindisi to Ortona). Σ. Ε. Λ.

κερβαντίτης (ὁ) (Cervantit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ ἀντιμονίου SbO_2. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους λεπτοτάτους βελονοειδεῖς, διατιθεμένους κατὰ δέσμας, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 4—5, εἰδικὸν βάρος 4,08 καὶ χρῶμα κίτρινον ἢ κιτρινόφαιον ἕως λευκόν. Ἀπαντᾷ εἰς Cervantes τῆς Γαλικίας, Pereta τῆς Τοσκάνης καὶ εἰς τὴν Βόρνεον, εἰς ψευδομορφώσεις δὲ κατὰ ἀντιμονίτην εἰς Felsöbanya. Γ. Β.

Κερβάντες (Cervantes), ***Μιχαήλ***· βλ. λ. *Θερβάντες*.

κερβαντεσία (ἡ) (Cervantesia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σανταλωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κερβαντεσίαν τὴν γναφαλώδη* (Cervantesia tomentosa), φυτὸν ἰθαγενὲς τοῦ Περοῦ, μὲ καρποὺς ἐδωδίμους γεύσεως λεπτοκαρύου. Κ. ΠΑΠ.

Κερβὲν *ντὲ Λεττενχόβε* (Kervyn de Lettenhove), ***Κωνσταντῖνος-Μπροῦνο***, *βαρῶνος*—. Βέλγος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς (1817—1891). Εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν ὡς μέλος τοῦ καθολικοῦ συνταγματικοῦ κόμματος. Τῷ 1870 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, λόγῳ ὅμως κυβερνητικοῦ σκανδάλου ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν. Μετ' ὀλίγον ἐγένετο γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς ἐκ τοῦ ἔργου του ἐπὶ τοῦ Φρουασσὰρ (1855), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἐξέδωκε: «Χρονικὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Βελγίου ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν δουκῶν τῆς Βουργουνδίας» (Βρυξέλλαι 1870—1873) καὶ «Πολιτικαὶ σχέσεις τῶν Κάτω χωρῶν καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ βασιλείας Λουδοβίκου Β'» (1882—1892). Ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῶν Οὐγενότων καὶ τῶν Γκαὶ» (1883—1885) ὑπὸ πνεῦμα φανατικοῦ καθολικοῦ, ἀλλὰ μὲ πολλὴν τέχνην. Θ. Ν. Τ.

κερβερὶς (ἡ) (Cerbera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀποκυνωδῶν*, περιλαμβάνον πέντε μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν, κατ' ἐξοχὴν διαδεδόμενα ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν μέχρι Νέας Καληδονίας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κερβερὶς ἡ μαγγασία* (Cerbera Manghas ἢ Cerbera odollam), ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς ὁποίας παράγεται καυστικὸν ἔλαιον, *κερβερὶς ἡ ταγγίνη* (Cerbera Tanghin ἢ Tanghinia venenifera) κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

Κέρβερος *[Μυθολ.]*. Ὁ τρομερὸς τοῦ Ἅδου φύλαξ κύων, τοῦ ὁποίου ὁ μῦθος ἦτο συνδεδεμένος μὲ τοὺς μύθους διαφόρων ἡρώων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις καὶ μόνος ἐδάμασεν αὐτόν, τοῦ Θησέως καὶ Πειρίθου, εἰς τὴν σύλληψιν καὶ δέσμευσιν τῶν ὁποίων συνετέλεσεν ὁ Κέρβερος, τοῦ Ὀρφέως ὅστις διὰ τῆς λύρας του τὸν ἐξημέρωσε, καὶ ἄλλων. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Τυφωέως καὶ τῆς Ἐχίδνης, καὶ ἀδελφὸς τῆς Ὕδρας καὶ τοῦ κυνὸς Ὄρθρου, καὶ ἦτο ἐν ἀρχῇ, ὡς φαίνεται, ὁ φύλαξ τῆς νυκτὸς πρὸς τὸ μέρος τῆς δύσεως, εἰς τὴν ὑπερωκεάνιον χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν, κατὰ τὴν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ παράδοσιν, διέμενον αἱ σκιαὶ τῶν ἀποθανόντων. Καὶ ἐκ τοῦ ἔργου των καὶ ἐκ τῆς γενεαλογίας των λοιπὸν προκύπτει, ὅτι οἱ δύο ἀδελφοί, ὁ Ὄρθρος καὶ ὁ Κέρβερος, ἦσαν προσωποποίησις, ἐκεῖνος μὲν τοῦ λυκαυγοῦς, οὗτος δὲ τοῦ λυκόφωτος. Ὡς φύλαξ τοῦ κόσμου τῶν ψυχῶν κατέστη ὁ Κέρβερος ὁ τρομερὸς θυρωρὸς τοῦ Ἅδου καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν διετήρησε καὶ ὅταν ἡ ἑλληνικὴ φαντασία μετέφερε τὸν Ἅδην ἀπὸ τῶν δυσμῶν τῆς γῆς εἰς τὰ βάθη αὐτῆς. Ὡς θυρωρὸς τοῦ Ἅδου εὑρίσκεται πλησίον τῶν σπηλαίων, ἅτινα ἐθεωροῦντο πύλαι αὐτοῦ. Ἡ ὄψις τοῦ Κερβέρου ἐπιστεύετο ὅτι ἐνεποίει φρίκην, διότι εἶχε τρεῖς κεφαλὰς εἰς ἓν σῶμα καὶ οὐρὰν καταλήγουσαν εἰς κεφαλὴν δράκοντος, ἀπὸ δὲ τῶν νώτων του ἐφύοντο παντοίων ὄφεων κεφαλαί. Ἡ μορφὴ τοῦ Κερβέρου ἤλλασσε κατὰ τὰς περιγραφὰς τῶν διαφόρων μυθογράφων τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὰς παραστάσεις τῶν διαφόρων καλλιτεχνῶν. Οὕτως ἐλέγετο ὅτι εἶχε δύο ἢ πεντήκοντα ἢ καὶ ἑκατὸν κεφαλὰς κτλ. Ἐκ τῶν ἀρχαίων ἡρώων ἐδάμασε τὸν Κέρβερον, ὡς προελέχθη, μόνον ὁ Ἡρακλῆς, ὅστις καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Εὐρυσθέα, ἀφοῦ δὲ τὸν ἐπέδειξεν, ἐπανέφερεν ἀμέσως εἰς τὸν Ἅδην. Ἡ τελευταία αὕτη παράδοσις ἐπλάσθη ἐκ τῆς εἰκόνος τῆς στιγμιαίας καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐμφανίσεως τοῦ λυκαυγοῦς. Οἱ μῦθοι τοῦ Κερβέρου, καὶ ἰδίως ἡ ἐκ τοῦ Ἅδου ἀπαγωγὴ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἐνέπνευσαν καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην. Οὕτω διεσώθη ἡ μορφὴ τοῦ Κερβέρου μὲ μίαν μόνον κεφαλὴν ἐπὶ μετόπης ναοῦ τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας καὶ μετόπης τοῦ Θησείου, μὲ

Τρικέφαλος Κέρβερος ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Φέρει οὐρὰν κυνὸς περὶ τοὺς πόδας του δὲ καὶ τὰς κεφαλὰς ἑλίσσονται ὄφεις.

[Παράστασις ἰωνικῆς ὑδρίας τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου.]

ποικίλας δὲ ἄλλας μορφὰς ἐπὶ νομισμάτων τῆς Κυζίκου καὶ πλείστων ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων κάλλιστον εἶναι εἷς κρατὴρ τοῦ μουσείου τοῦ Μονάχου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζεται τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορον τῶν θεῶν τοῦ Ἅδου καὶ τὰ κυριώτερα ἐπεισόδια ἀρχαίων μύθων σχετιζομένων μὲ τὸ βασίλειον τοῦ Ἅδου. Εἰς τὸ μέσον τῆς τρίτης ζώνης παρίσταται ἡ ἀπαγωγὴ τοῦ Κερβέρου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἑκατέρωθεν δὲ τῆς παραστάσεως αὐτῆς φαίνεται ὁ Ἑρμῆς ὁδηγῶν τὸν Ἡρακλέα εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον καὶ ἡ φύλαξ τῶν πυλῶν τοῦ Ἅδου Ἑκάτη, κρατοῦσα δᾷδας, παρὰ τὸν Κέρβερον. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— *[Οἰκοσημ.] Ὁ κέρβερος* ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν χιμαιρικῶν εἰκόνων (figures chimériques). Εἰκονίζεται ἐν τῷ θυρεῷ ὡς κύων ἔχων τρεῖς κεφαλάς, φέρει ἐνίοτε χρυσᾶ περιλαίμια περὶ τοὺς τραχήλους μετ' ἁλύσεων ἑνουμένων πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς μίαν. Γ. Ε. Τ.

«Κέρβερος». Ἀθηναϊκὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1872, ἐκδοθεῖσα μέχρι τοῦ 1876 καὶ ἀπὸ τοῦ 478 φύλλου αὐτῆς μετονομασθεῖσα «Γνώμη».

Κέρβης, ἡ *Κερβήν*, καὶ *Κεβρὴν ['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Ἱστιαίας, ἀναφερόμενος μετὰ τοῦ ποταμοῦ *Νηλέως*. Ἀμφότεροι κατερχόμενοι ἐκ τῶν σημερινῶν ὀρέων Ξηροῦ καὶ Πυξαριᾶς, ἀπετέλουν τοὺς δύο σπουδαιοτέρους βραχίονας τοῦ Βουδόρου, ἐκβάλλοντες παρὰ τὴν Κήρινθον. Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ ὕδωρ τοῦ Κέρβητος πινόμενον ὑπὸ τῶν αἰγοπροβάτων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὀχείας των καθίστα μέλαινα τὰ νεογνά, ἐνῷ τὸ τοῦ Νηλέως καθίστα αὐτὰ λευκά. Ταυτίζεται πρὸς αὐτὸν ὁ ἄλλοθι γνωστὸς ποταμὸς *Κέρων*, ὑπό τινων θεωρούμενος ὡς ποταμὸς τῆς Θεσσαλίας. —Π.

Κέρβικα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν Ζευγιτανίᾳ, ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (Δ' 3,35). —Π.

Κέρβων, *ἅγιος*. Ἐξ Ἀφρικῆς κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μεταβὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐφιλοξενεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν Τοσκάνῃ Piombino (Populonia) Φλωρεντίου, ὃν καὶ ἀποθανόντα διεδέχθη ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ. Παρέχων ἄσυλον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ του εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Ὀστρογότθων καταδιωκομένους Ρωμαίους στρατιώτας, ὁ Κέρβων ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Τωτίλα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἐπισκοπήν του ἐξεδιώχθη αὖθις ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν καὶ ἐξόριστος ἀπέθανεν ἐν τῇ νήσῳ Ἔλβᾳ πρὸ τοῦ 580. Τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀνακομισθὲν κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐπισκοπῆς του ἐν Piombino καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 10 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Κεργκαραντὲκ (Kergaradec, Le Jumeau de —), *ὑποκόμις*, ***Ἰωάννης-Ἀλέξανδρος***. Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1785. Τῷ 1823 ἐξελέγη μέλος τῆς ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Πλὴν τῶν ἀνακοινώσεων αὐτοῦ καὶ πολλῶν ἄρθρων, ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἑξῆς: «De la nécessité et de la dignité de la médecine, et des qualités nécessairs pour être médecin» (1809), «Memoire sur l'auscultation appliquée à l'étude de la grossesse» (1821), «Instruction sur le choléra» (1832) κ. ἄ. Ο. Ρ.

Κεργκελὲν (Kerguelen), ἡ ***νῆσος τῆς Ἀπελπισίας*** (Desolation Island) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Ἀνταρκτικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τῆς Αὐστραλίας (48°39′ καὶ 49°44′ Ν. πλάτ. καὶ 68°42 καὶ 70°35′ Α μήκ.). Ἔχει μῆκος 140 χιλμ. Ἔχει ἀσφαλεῖς λιμένας, ὧν σπουδαιότεροι εἶναι ὁ *Λιμὴν τῶν Χριστουγέννων* πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ *Ρόγιαλ Σοὺντ* πρὸς νότον. Ἡ νῆσος ἀνεκαλύφθη τῷ 1772 ὑπὸ τοῦ Γάλλου θαλασσοπόρου Ὑβ-Ἰωσὴφ ντὲ Κεργκελὲν-Τρεμαρέκ. Ὁ ἐξερευνητὴς οὗτος ἐκινήθη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ἀνακαλύψεως πλουσίας γῆς καὶ κατ' ἀρχὰς ὠνόμασε τὴν νῆσον *Νότιον Γαλλίαν*, ἀλλὰ κατόπιν ἀπογοητευθεὶς τὴν μετωνόμασεν εἰς *Νῆσον Ἀπελπισίας*. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1874 μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1875 κατελήφθη ὑπὸ ἀποστολῶν ἐξ Ἀγγλίας, Γερμανίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸν Ἰανουάριον 1893 ἡ Κεργκελὲν κατεκτήθη ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἡ δὲ ἐμπορική της ἐκμετάλλευσις παρεχωρήθη εἰς ἑταιρείαν. Θ.Ν.Τ.

Κεργκελὲν-*Τρεμαρὲκ* (Kerguelen-Trémarec), ***Ὑβ-Ἰωσὴφ*** *ντὲ*—. Γάλλος θαλασσοπόρος (1745—1797). Ἀνεκάλυψε καὶ ἐξηρεύνησε τὴν ὁμώνυμόν του νῆσον Κεργκελέν.

κερδαίνω· ἀντὶ *κερδίζω* (βλ. λ.).

κερδαλέος, *—α, —ον*· ὁ παρέχων κέρδη, ἐπικερδής, ἐπωφελής· || πανοῦργος, δόλιος, πονηρὸς (ἀρχ.).

κερδαλεόφρων, *—ονος* (ὁ, ἡ)· ὁ κερδαλέα φρονῶν, ὁ εἰς μόνον τὸ κέρδος ἀποβλέπων, πονηρός, δόλιος.

κερδίζω, δημοτικώτερον *κερδάω*, ἀορ. *ἐκέρδισα—ἐ)κερδήθηκα*, παθ. μετχ. *κερδισμένος*· ἀποκομίζω κέρδος, ὠφελοῦμαι, ἀπολαμβάνω: «κερδίζει πολλὰ ἐκ τῆς ἐργασίας του», «δὲν κερδίζει τίποτε», «τί κερδίζεις ψευδόμενος;»· || «κερδίζω καιρὸν» ἔχω ὠφέλειαν χρόνου, «κερδίζω τὴν δίκην, —τὴν μάχην, —τὸ λαχεῖον», «ἐκερδήθη τὸ παιγνίδι», «βγῆκε κερδισμένος».

κερδομανὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ μαινόμενος ἐπὶ κέρδει, φιλοκερδής.

κερδομανία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κερδομανοῦς, ἡ ἐμμανὴς πρὸς τὸ κέρδος ἀγάπη.

κέρδος, *—ους* (τό)· πᾶν ὅ,τι ὠφελεῖταί τις ἔκ τινος ἐνεργείας, ἀντίθ. *ζημία*: «κέρδος ἐκ τῆς ἐργασίας, —ἐκ τῆς μεταπωλήσεως» «τὸ κέρδος ἐν τῇ καταναλώσει»· || «καθαρὸν κέρδος» τὸ ἀπηλλαγμένον πάσης ἐπιβαρύνσεως, ἀντίθ. «κέρδη ἀκαθάριστα»· || «κέρδος ὑποθετικόν», τὸ μὴ πραγματικὸν κέρδος· || «κέρδος ἠθικὸν» ἡ εὔρυνσις τοῦ ἐγώ.

— *[Οἰκονομ.] Κέρδος* λέγεται ἡ ἐκ τῆς πωλήσεως ἐμπορευμάτων, προϊόντων ἢ ὑπηρεσιῶν προκύπτουσα ὠφέλεια, ἤτοι ἡ μεταξὺ τῆς πωλήσεως καὶ τῆς τιμῆς τοῦ κόστους αὐτῶν διαφορά. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ κέρδους προκειμένου περὶ πωλήσεως ἑνὸς ἐμπορεύματος εἶναι εὔκολος· προκειμένου ὅμως περὶ προσδιορισμοῦ τοῦ συνολικοῦ κέρδους δοθείσης ἐπιχειρήσεως ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς, γεωργικῆς κλπ., δι' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα, τὸ ζήτημα ἀποβαίνει σχετικῶς δύσκολον, διότι παρεμβαίνουσι τὰ ἔξοδα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὸ κέρδος λέγεται μεικτόν, ὅταν δὲν ἔχουσιν ἀφαιρεθῆ ἐξ αὐτοῦ τὰ ἔξοδα τῆς ἐκμεταλλεύσεως, καὶ καθαρὸν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων τούτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἡ πραγματοποίησις κέρδους, ἤτοι ἡ αὔξησις τῆς περιουσίας αὐτῶν, οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι τελικῶς ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ αὔξησις τῆς καθαρᾶς περιουσίας, ἐὰν ἡ τιμὴ τῆς πωλήσεως δὲν εἶναι τοσαύτη, ὥστε νὰ καλύπτωνται δι' αὐτῆς ὅλοι οἱ παράγοντες τοῦ κέρδους, ἤτοι τὸ κόστος τῶν ἐμπορευμάτων, τὰ ἔξοδα τῆς πωλήσεως, παραδόσεως καὶ διαχειρίσεως, οἱ τόκοι τῶν πιστωτικῶν κεφαλαίων, αἱ ζημίαι ἐκ τῶν παρεχομένων πιστώσεων, ὡς καὶ αἱ τυχαῖαι ζημίαι, τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως τοῦ ἐμπόρου καὶ ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως. Μόνον δὲ τότε τὸ περισσεῦον ποσὸν θὰ ἀποτελῇ πραγματικὸν καθαρὸν κέρδος ἢ αὔξησιν καθαρᾶς περιουσίας, διότι ἄλλως, μὴ καλυπτομένων τῶν εἰρημένων παραγόντων, θέλει προκύψει κατ' ἀναπότρεπτον λόγον ἐλάττωσις καθαρᾶς περιουσίας, ἤτοι ζημία, ὅτε θὰ δεήσῃ νὰ καλυφθῶσι τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐκ τοῦ μὴ πραγματοποιηθέντος ἐκ τῶν κερδῶν ἐνεργητικοῦ.

Τὸ κέρδος γενικῶς λέγεται καὶ *ἔσοδον* ἢ *εἰσόδημα* καὶ *πρόσοδος*. Εἰσόδημα προέρχεται καὶ ἐκ τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα δανείζει τις πρὸς ἄλλους, καλούμενον εἰδικώτερον τόκος, ἐκ τῶν οἰκοδῶν, τῶν γαιῶν ἢ τῶν κινητῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας ἐκμεταλλεύεταί τις, ἐκ μισθώσεως ἀκινήτων ἢ κινητῶν, καλούμενον ἐνοίκιον, ἐκ παροχῆς διαφόρων ὑπηρεσιῶν (προμήθεια, μεσιτεία, μισθός, ἡμερομίσθιον, ἀμοιβαὶ ἐξ ὑπηρεσιῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων) καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν. Τὸ σύνολον τῶν ἐξ ἐμπορευμάτων κερδῶν καὶ τῶν λοιπῶν εἰσοδημάτων ἀποτελεῖ τὴν ὁλικὴν μεικτὴν πρόσο-

Digitized by Google

δον μιᾶς ἐπιχειρήσεως, πραγματοποιουμένην διὰ δαπανῶν καὶ ζημιῶν, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ἡ καθαρὰ πρόσοδος. Καθαρὰ λοιπὸν πρόσοδος ἢ καθαρὸν κέρδος δοθείσης ἐπιχειρήσεως λέγεται τὸ ποσόν, κατὰ τὸ ὁποῖον ηὐξήθη ἡ καθαρὰ αὐτῆς περιουσία κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως. Ἄσχετον δὲ εἶναι τὸ ζήτημα τῆς εἰσπράξεως εἰς χρῆμα τοῦ ὅλου ποσοῦ τοῦ κέρδους τούτου ἢ ὄχι, διότι ἐν περιπτώσει πωλήσεως ἐπὶ πιστώσει ἡ αὔξησις τοῦ ἐνεργητικοῦ δὲν ἐγένετο εἰς χρῆμα, ἀλλ' εἰς πιστώσεις ἢ ἀπαιτήσεις κατὰ τρίτων, ὁπότε ἐπικρέμαται ὁ κίνδυνος τῆς μὴ εἰσπράξεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἀκέραιον. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον καὶ σχηματίζεται τὸ ἀποθεματικὸν δι' ἀμφιβόλους χρεώστας, ὅπερ καὶ ἐλαττώνει τὰ ἐπιτευχθέντα μεικτὰ κέρδη. Γεννᾶται ὅμως τὸ ζήτημα ἐὰν ηὐξήθη ἡ καθαρὰ περιουσία μιᾶς ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον συνήθως χαρακτηρίζεται ὡς καθαρὰ πρόσοδος πρὸς φορολογικὸν ἁπλῶς σκοπόν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὑπάρχει διαφορὰ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς καθαρᾶς προσόδου ἀπὸ λογιστικῆς καὶ φορολογικῆς ἀπόψεως. Ἡ φορολογικὴ νομοθεσία, ἤτοι τὸ κράτος προκειμένου νὰ φορολογήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ποσὸν κέρδους, δὲν παραδέχεται νὰ ἐπιβαρυνθῇ ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ διὰ τὰς κανονικὰς ἀπολήψεις τοῦ φορολογουμένου λόγῳ τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας, τὴν ὁποίαν οὗτος προσφέρει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς καὶ τῶν πραγματικῶν οἰκογενειακῶν του δαπανῶν, δι' ὧν οὗτος ἐπιβαρύνεται, ἀποσύρων τὰ ἀναγκαιοῦντα ἑκάστοτε ποσὰ ἐκ τῶν κερδῶν, ἤτοι ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπερ πολλάκις ἐλαττοῦται καὶ πέραν τοῦ πραγματοποιηθέντος κέρδους, ὅταν τοῦτο δὲν ἐπαρκῇ πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας του.

Ἡ πραγματικὴ καθαρὰ πρόσοδος, ἥτις θὰ ἐπαυξήσῃ τὴν καθαρὰν περιουσίαν, πρέπει νὰ προκύψῃ μετὰ τὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διὰ τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸν ὁποῖον δικαιοῦται νὰ ἀπολαύσῃ ὁ ἐπιχειρηματίας, ὅπως θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ τοῦτον, ἐὰν εἶχε διαθέσει τὰ κεφάλαιά του κατ' ἄλλον τρόπον. Ὁ ἔλεγχος τοῦ καθαροῦ κέρδους τῆς χρήσεως γίνεται διὰ τῆς μαθηματικῆς ἰσότητος:

ἐνεργητικὸν=παθητικὸν+κεφάλαιον+κέρδος

ὑπὸ τὴν αἵρεσιν, ὅτι τὸ παρουσιαζόμενον κέρδος δὲν ἔχει ὡς αἰτίαν τὴν ὑπερβολικὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἐνεργητικοῦ, ἤτοι τὴν ὑπὲρ τὸ κόστος ἀποτίμησιν αὐτοῦ ἢ τὴν διατήρησιν τοῦ κόστους ἐν περιπτώσει πραγματικῆς ὑποτιμήσεως αὐτοῦ. Τὸ καθαρὸν κέρδος προσδιορίζεται καὶ δι' ἄλλης μεθόδου, ἤτοι διὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ κεφαλαίου δύο διαδοχικῶν ἀπογραφῶν. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη δὲν εἶναι λογιστική, ὡς μὴ παρέχουσα τὰ ἀπαραίτητα πρὸς διερμήνευσιν τῶν οἰκονομικῶν γεγονότων στοιχεῖα, διότι ἐκ τῆς μελέτης τῶν σχέσεων, αἵτινες προκύπτουσι μεταξὺ τῶν διαφόρων παραγόντων τοῦ κέρδους καὶ τῶν πωλήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται γενικῶς τὰ κέρδη, ἐξαρτᾶται ἡ λογικὴ διερμήνευσις τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν, ἤτοι ἡ γνῶσις τῶν αἰτίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλονται αἱ αὐξήσεις καὶ αἱ ἐλαττώσεις τῶν θετικῶν ἢ ἀρνητικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως δοθείσης ἐπιχειρήσεως. Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **κέρδη καὶ ζημίαι** *[Λογιστ.]*. Ἐν τῇ παλαιοτέρᾳ λογιστικῇ ἐλειτούργει ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον λογαριασμὸς συγκεντρωτικὸς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χρήσεως. Ἡ ὀνομασία ὅμως αὕτη δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰ πράγματα, διότι ἀριστερὰ τοῦ λογαριασμοῦ τούτου ἐγγράφονται αἱ ζημίαι καὶ δεξιὰ τὰ κέρδη· ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ὀρθὴ μετονομασία τοῦ λογαριασμοῦ «Ζημίαι καὶ κέρδη». Ἀλλ' ἡ νεωτέρα λογιστικὴ ἀντ' αὐτοῦ μεταχειρίζεται συνήθως τὸν τίτλον «Ἀποτελέσματα χρήσεως». Πάντως ἡ λειτουργία τοῦ λογαριασμοῦ τούτου εἶναι ἡ αὐτή. Πιστοῦται διὰ τὰ κέρδη καὶ τὰ διάφορα εἰσοδήματα καὶ χρεοῦται διὰ τὰς διαφόρους ζημίας καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς καὶ τὰς ἐλαττώσεις ἐν γένει αὐτῶν. Τὸ ὑπόλοιπον, ἐὰν μὲν εἶναι πιστωτικόν, δεικνύει τὸ καθαρὸν κέρδος τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐὰν δὲ χρεωστικὸν τὴν καθαρὰν ζημίαν. Τὸ καθαρὸν κέρδος εἰς μὲν τὰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις μεταφέρεται εἰς τὸν ἀτομικὸν λογαριασμὸν τοῦ ἐπιχειρηματίου, εἰς δὲ τὰς ἑταιρικὰς διανέμεται μεταξὺ τῶν συνεταίρων, μεταφερόμενον εἰς τοὺς ἀτομικοὺς των λογαριασμούς. Ἐν ταῖς ἀνωνύμοις ἑταιρείαις ἐκ τοῦ καθαροῦ κέρδους σχηματίζονται τὰ ἀποθεματικά, γίνονται αἱ διάφοροι κρατήσεις καὶ ὁρίζεται τὸ διανεμητέον μέρισμα. Τὸ δὲ ὑπολειπόμενον μετὰ ταῦτα ποσὸν μεταφέρεται εἰς τὸν λογαριασμὸν «Κέρδη ἀφέμενα εἰς ἑπομένην χρῆσιν». Ἐὰν ὅμως τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λογαριασμοῦ τούτου εἶναι χρεωστικόν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθῶσιν ἀποθεματικά, οὐδὲ νὰ ὁρισθῶσι κρατήσεις καὶ μέρισμα. Αἱ ἀποσβέσεις κακῶς σχηματίζονται διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν κερδῶν, διότι αὗται εἶναι ἀναπόφευκτοι καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄσχετοι πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Αἱ ἀποσβέσεις ἄλλωστε ἐν μὲν τῇ βιομηχανικῇ λογιστικῇ ἀποτελοῦσι στοιχεῖον κόστους τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἑπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαίνωνται εἰς τὸν λογαριασμὸν «Ζημίαι καὶ κέρδη». Ἐν δὲ τῇ ἐμπορικῇ λογιστικῇ ἀποτελοῦσι μέρος τῶν ἐξόδων διαχειρίσεως, τὰ ὁποῖα μεταφέρονται συνολικῶς εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦτον. Κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἰσολογισμοῦ τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν συνήθως δημοσιεύεται ὡς συμπλήρωμα καὶ ἀντίγραφον τοῦ λογαριασμοῦ ζημίαι καὶ κέρδη. Ἡ τακτικὴ ὅμως αὕτη εἶναι παλαιὰ καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει σήμερον ἡ νεωτέρα λογιστική, διότι διὰ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ λογαριασμοῦ ζημιῶν καὶ κερδῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῶσι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα ἀπαιτοῦνται πρὸς προσδιορισμὸν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν καθαρῶν πωλήσεων καὶ τοῦ κόστους τῶν πωληθέντων, τοῦ μεικτοῦ κέρδους, τῶν ἐξόδων, τῶν ζημιῶν καὶ τοῦ καθαροῦ κέρδους. Κ. ΠΝΓ.

κερδοσκοπία (ἡ)· ἡ διὰ παντὸς μέσου ἐπιδίωξις καὶ ἐπιτυχία τοῦ κέρδους: «νόμοι κατὰ τῆς κερδοσκοπίας».

— *[Οἰκονομολ.]* Αἱ συναλλαγαὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀγορῶν καὶ τῶν χρηματιστηρίων παρουσιάζουν τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι πολλάκις ὑπερβάλλουν τὰ διαθέσιμα ποσὰ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ἀξιῶν. Τοιουτοτρόπως ὑπελογίσθη ὅτι εἰς τὸ χρηματιστήριον τοῦ Σικάγου τὸ σύνολον τῶν δοσοληψιῶν ἐπὶ σίτου ὑπερέβη ἐντὸς ἔτους κατὰ 40 φορὰς τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς. Ἡ συχνὴ συναλλαγὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἀβεβαιότητος περὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν τιμῶν ἐν τῷ μέλλοντι, ὁδηγεῖ ἐν τῇ ἀγορᾷ εἰς τὴν δημιουργίαν ἰδιαιτέρας τάξεως προσώπων, τῶν *κερδοσκόπων*, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἀκαταπαύστου κατ' ἐπάγγελμα ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων εἰς διαφόρους συνδυασμούς, προσπαθοῦν οἱονεὶ ψηλαφητὶ νὰ ἀνεύρουν τὰς τιμάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἰσχύσουν εἰς τὸ μέλλον, διὰ νὰ προσπορισθοῦν κέρδη ἐκ τῆς διαφορᾶς των ἀπὸ τὰς τιμὰς τοῦ παρόντος. Τὴν προσπάθειαν ταύτην τῶν συναλλασσομένων, νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς διαφορᾶς τῶν τιμῶν τοῦ μέλλοντος ἀπὸ τὰς παρούσας, ὀνομάζομεν *κερδοσκοπίαν*. Ἴδιον αὐτῆς εἶναι ὁ κίνδυνος, ὁ ὁποῖος διὰ τοὺς συναλλασσομένους προέρχεται ἐκ τῆς διαμορφώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς κατὰ τρόπον ἀντίθετον πρὸς τὰς προβλέψεις των. Τὸ σπουδαιότερον ὄργανον τῆς κερδοσκοπίας εἶναι αἱ ἐπὶ προθεσμίᾳ ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ καὶ ἰδίως αἱ *χρηματιστηριακαὶ* πράξεις (βλ. λ.), δυνάμει τῶν ὁποίων συμφωνεῖται ἡ παροχὴ τῶν ἀντικειμένων συναλλαγῆς ἐντὸς ἢ κατὰ τὸ πέρας ὡρισμένης χρονικῆς περιόδου· αὗται εἴτε ἐκτελοῦνται διὰ παραδόσεως καὶ παραλαβῆς τῶν ἐμπορευμάτων ἢ χρεογράφων, εἴτε συνηθέστερον ὁδηγοῦν εἰς ἁπλῆν πληρωμὴν τῆς διαφορᾶς τῆς τρεχούσης τιμῆς ἀπὸ τὴν συμφωνηθεῖσαν. Κατὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ὑποπίπτει ἡ κερδοσκοπία εἰς τὴν ἀντίληψίν μας ὡς «παιγνίδι». Τὰ εἴδη, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀσκεῖται κυρίως κερδοσκοπία, εἶναι ἐμπορεύματα ἀντικαταστατά, τὰ ὁποῖα προσάγονται εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν ποιοτήτων ἀκριβῶς περιγεγραμμένων, ἢ κινητὰ ἀξίαι παρέχουσαι εἰδικὰς ἐγγυήσεις ἀσφαλείας εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν τεμαχίων καὶ διαβαθμίσεων τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας, εἰς τρόπον ὥστε ἡ προσοχὴ τῶν μελῶν τῆς χρηματιστηριακῆς ἀγορᾶς νὰ περιστρέφεται ἀποκλειστικῶς περὶ τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς.

Ἡ κερδοσκοπία ὡς ἐκδήλωσις τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας δὲν μένει ἀμέτοχος γενικωτέρα ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Αἱ ἀπομειώσεις τῶν τιμῶν, τὰς ὁποίας παρακολουθεῖ, εἶναι πάντοτε σχεδὸν ἐκδήλωσις πληθώρας ἢ ἐλλείψεως τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν κατὰ τὸ παρὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μέλλον, τὰς ὁποίας ἡ κερδοσκοπία ἐξισώνει διὰ τῶν προσπαθειῶν της πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν. Οὕτως, ἐν περιπτώσει προβλεπομένης αὐξήσεως τῶν ἀναγκῶν ἢ μειώσεως τῆς προσφορᾶς, προλαμβάνει ἡ κερδοσκοπία τὴν ἀπότομον ὕψωσιν, ἡ ὁποία μοιραίως θὰ ἐπηκολούθησῃ, καθισταμένης μετ' οὐ πολὺ φανερᾶς τῆς ἐλλείψεως, διὰ τῆς διενεργείας ἀγορῶν ἐπὶ σκοπῷ μεταπωλήσεως, ὅταν βραδύτερον αἱ τιμαὶ ὑψωθοῦν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπιτυγχάνεται, ὅπως αἱ τιμαὶ ἀρχίσουν νὰ ὑψοῦνται ἀμέσως, προκληθῇ δὲ μείωσις τῆς καταναλώσεως καὶ αὔξησις τῆς παραγωγῆς. Ἀντιθέτως, ἐὰν προβλέπεται πτῶσις τῶν τιμῶν, ἐνεργεῖ ἡ κερδοσκοπία πωλήσεις, ἐπιφέρουσα τοιουτοτρόπως μείωσιν τῶν τιμῶν καὶ αὔξησιν τῆς καταναλώσεως, ἐν τῷ μέλλοντι δὲ ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀναστολὴν τῆς ὑποτιμήσεως, ἡ ὁποία ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τῆς κερδοσκοπίας θὰ ἐπήρχετο ἀποτόμως ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Τοιουτοτρόπως ἡ κερδοσκοπία συνδυάζει πρὸς τὴν ἐπιδίωξιν ἰδίου κέρδους σπουδαίαν κοινωνικὴν λειτουργίαν, δηλαδὴ τὴν κατὰ τόπον καὶ χρόνον ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς προσφορωτέραν κατανομὴν τῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν σκόπιμον ὀργάνωσιν τῶν διεθνῶν ἀγορῶν. Μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν διαφορῶν τῶν τιμῶν συνδυάζει ἡ κερδοσκοπία καὶ μίαν ἄλλην σπουδαίαν ὑπηρεσίαν, τὴν ἀσφάλισιν τῶν παραγωγῶν διὰ προσφόρων συνδυασμῶν διαφόρων συναλλαγῶν κατὰ τῆς ὑπερτιμήσεως ἢ ὑποτιμήσεως τῶν πρώτων ὑλῶν. Οἱ παραγωγοὶ δύνανται τῇ συνδρομῇ τῶν κερδοσκόπων νὰ ἀγοράζωσι τὰς πρώτας ὕλας καὶ νὰ πωλῶσι συγχρόνως τὰ προϊόντα ἐκ τῶν προτέρων, παραδοτέα ἐπὶ προθεσμίᾳ, εἰς συμφέρουσαν τιμήν, ἤ, ὅπου τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ μεταπωλῶσιν ἐπὶ προθεσμίᾳ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς τὰς ἀγορασθείσας πρώτας ὕλας, εἰς τρόπον ὥστε ἐνδεχομένη ζημία ἐξ ὑποτιμήσεως νὰ καλύπτεται ἐκ τοῦ κέρδους τῆς ἀντιθέτου συναλλαγῆς, δηλαδὴ τῆς πωλήσεως ἐπὶ προθεσμίᾳ. Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τῆς κερδοσκοπίας παρατηροῦμεν, ὅτι ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν κατ' ἐπάγγελμα κερδοσκόπων καταφεύγουν εἰς τὸ χρηματιστήριον καὶ ἄλλα πρόσωπα, π. χ. βιομήχανοι καὶ ἄλλοι παραγωγοί, διὰ νὰ ἀσφαλισθοῦν κατὰ τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν, αἱ ὁποῖαι δυνατὸν νὰ ἐπέλθουν ἀντιθέτως πρὸς τὰς προβλέψεις των. Παρὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς σπουδαίας συμβολῆς τῆς κερδοσκοπίας εἰς τὴν ἔλλογον ὀργάνωσιν τῶν ἀγορῶν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν, δέον νὰ καταδειχθοῦν καὶ τὰ μειονεκτήματά της. Ἐκτὸς τῆς ἀνεπαρκείας τῆς περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν τάσεων τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς, ὑπεστηρίχθη ὅτι αὕτη, ἀντὶ νὰ συμβάλλῃ εἰς τὸν μετριασμὸν τῶν διακυμάνσεων, ἀντιθέτως προκαλεῖ ὑπερβολικὰς αὐξομειώσεις, ἵνα ἐκμεταλλευθῇ τὰς διαφορὰς τῶν τιμῶν, ἰδίως προκειμένου περὶ χρεογράφων. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ τρωτὸν σημεῖον τῆς κερδοσκοπίας καὶ δὲν ἀντικρούεται διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προκαλέσῃ τοιαύτας διακυμάνσεις, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι, ὅταν αὗται δὲν συμβαδίζουν πρὸς ἀντιστοίχους μεταβολὰς τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων, δίδουν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἀντιθέτου κερδοσκοπίας μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν διακυμάνσεων. Δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ λησμονῆται ὅτι ἡ κερδοσκοπία δύναται νὰ προκαλέσῃ εἰς ὡρισμένας ἰδιικὰς περιστάσεις (κρίσις τοῦ χρηματιστηρίου Νέας Ὑόρκης τὸν Νοέμβριον τοῦ 1929) συνεχῆ καὶ ἐκ τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων μὴ δικαιολογουμένην ὕψωσιν τῶν τιμῶν, ἡ ὁποία δυνατὸν νὰ ἀπολήξῃ εἰς κρίσιν, ἰδίως ὅταν ἡ ὑπερτίμησις συμβαδίζῃ πρὸς πληθωρικὴν ἔκδοσιν χαρτονομίσματος. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐπιχείρημα περὶ ἀνεπαρκείας τῆς κερδοσκοπίας διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν δεδομένων τῆς ἀγορᾶς, ἐξέγγυον περὶ τῆς πιθανῶς ὀρθῆς ἐκτιμήσεως ἀποτελεῖ ἡ ὑπεύθυνος ἀνάμειξις τῶν σπουδαίων κερδοσκόπων, διακινδυνευόντων τὸ κεφάλαιόν των. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι, ὡς ἐκ τῆς συμμετοχῆς πολλῶν, ἐλαττοῦνται αἱ πιθανότητες πλάνης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ συναλλασσόμενοι τυχὸν νὰ ὑποπέσουν, δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν, διότι πολλοὶ μὲν κερδοσκοποῦν, ὀλίγοι ὅμως ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας. Οἱ λοιποὶ ἀκολουθοῦν τὴν παρὰ τῶν πρώτων χαρασσομένην τροχιάν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Röpke*, Spekulation in Handwörterbuch der Staatswissenschaften (τόμ. 7, 4η ἔκδ. 1926, σελ. 706 ἑπ.) — *F. W. Taussig*, Principles of Economics (3η ἔκδ. Νέα Ὑόρκη 1923, τόμ. 1, σελ. 154 ἑπ.). — *Τ. Γ. Κεραμιδᾶ*, Χρηματιστήρια ἀξιῶν (Ἀθῆναι 1929). Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

κερδοσκοπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κερδοσκοπίαν, ὁ πρὸς κερδοσκοπίαν γινόμενος: «κερδοσκοπικὰ τεχνάσματα». — Ἐπίρρ. **κερδοσκοπικῶς**.

κερδοσκόπος (ὁ, ἡ)· ὁ διὰ παντὸς τρόπου ἐπιδιώκων τὸ κέρδος.

κερδοσκοπῶ (—*έω*)· εἶμαι κερδοσκόπος, ἐπιδιώκω διὰ παντὸς μέσου τὸ κέρδος, ἐπωφελοῦμαι πᾶσαν εὐκαιρίαν πρὸς κέρδος.

κερδοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων κέρδη, ἐπικερδής: «κερδοφόρος ἐπιχείρησις».

Κερδύλιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα τῶν Ἀργιλίων ἐν Βισαλτίᾳ τῆς Θρᾴκης, κείμενον παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν (νῦν Νεοχώριον), ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας, εἴκοσι περίπου στάδια δεξιὰ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Τοῦτο κατέλαβε τῷ 424 π. Χ., κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὁ Βρασίδας, στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν, ἵνα παρακολουθῇ τὰς ὑπὸ τὸν Κλέωνα κινήσεις τῶν Ἀθηναίων. Α. Θ. Σ.

— **Κερδύλιον**, *Ἄνω —*, καὶ *Κάτω — [Γεωγρ.]*. Δύο παρακείμενα χωρία τῆς Μακεδονίας οὐ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀμφιπόλεως, ἀνήκοντα δ' εἰς τὴν ἐπαρχίαν Νιγρίτης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Πρότερον ἐκαλοῦντο *Ἄνω* καὶ *Κάτω Κρουσοβον*, μετωνομάσθησαν δ' οὕτω ἕνεκα τῆς ἐνταῦθα θέσεως τῆς ἀρχαίας πολίχνης *Κερδυλίου*. Τούτων τὸ μὲν Ἄνω Κερδύλιον (ὑψόμ. 300) ἔχει 236 κατοίκους (1928), ὑπαγόμενον εἰς τοῦτο καὶ τοῦ συνοικισμοῦ *Ἡρακλείτσης* (τὸ τέως *Τσάγεσι*) μὲ 52 κατοίκους, τὸ δὲ Κάτω Κερδύλιον (ὑψ. 260) 527. Ι. Σ. Σ.

κερδῶ, *—οῦς* (ἡ) (ἀρχ.)· ἡ πανοῦργος, ἡ κλέπτρια, ἡ ἐπιδιώκουσα τὸ κέρδος· ‖ μεταφ., ἡ ἀλώπηξ καὶ ἡ γαλῆ ὡς ζῷα πονηρά. —Π.

Digitized by Google

Κέρδων, ἐπίσκοπος ***Ἀλεξανδρείας.*** Τρίτος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρέων, διαδεχθεὶς τὸν Ἀβίλιον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ (97) καὶ ἀποθανὼν μετὰ ἕνδεκα περίπου ἔτη, κατὰ τὸ 108. Ε. Γ. Π.

— **Κέρδων** ***αἱρετικός***· βλ. *Μαρκίων.*

κερδῷος, —α,—ον· ὁ παρέχων κέρδος, προσηγορία τοῦ Ἑρμοῦ: «λατρεύει τὸν κερδῷον Ἑρμῆν».

— *[Ἀρχ.]* *Κερδῷος* ἀπεκαλεῖτο ὁ Ἑρμῆς ὡς θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν κερδοφόρων συναλλαγῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ Ἀπόλλων. Ὁ τελευταῖος ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἐτιμᾶτο ἰδίως εἰς τὰς θεσσαλικὰς πόλεις Φαλάννην καὶ Λάρισαν, ἐν ᾗ ὑπῆρχε καὶ περίφημος αὐτοῦ ναός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετίθεντο ὡς ἐν ἀρχείῳ αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς πόλεως. —Π

Κερεάλιος. Ἕλλην ἐπιγραμματοποιὸς ἀγνώστου καταγωγῆς. Σῴζονται αὐτοῦ δύο ἐπιγράμματα (Παλατ. Ἀνθ. Θ' 129 καὶ 144) κατὰ τῶν ἀτέχνων ῥητόρων καὶ ποιητῶν. Ταυτίζεται ὑπό τινων πρὸς τὸν Οὐέλιον Κεριάλιον, φίλον τοῦ Πλινίου, καὶ τὸν Ἰούλιον Κεριάλιον, φίλον τοῦ Μαρτιαλίου, διότι τὰ ἐπιγράμματά του ἀνάγονται εἰς τὴν τέχνην τῶν χρόνων αὐτῶν. —Π

Κερεάτας *[Ἀρχ.].* Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος παρ' Ἀρκάσιν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου (Η', 34,5) ἐσῴζετο ἱερὸν αὐτοῦ ὑπὲρ τὰς πηγὰς τοῦ Καρνίωνος ποταμοῦ ἐν τῇ Αἰγύτιδι, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους φιλολόγους, τὸ ἐπίθετον προέρχεται ἔκ τινος ἀπολεσθέντος τοπωνυμίου Π. Ν. Π.

Κερεβοῦ; *[Γεωγρ.].* Πρώην ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σελίνου* (βλ. λ.) ἐν τῷ νομῷ Ροδόπης. Ι. Σ. Σ.

κερεβροσῖται (οἱ) *[Χημ.]*· βλ. *γαλακτόζαι.*

κερεζίνη (ἡ), ἡ ***κηροζίνη***, καὶ ***κηρεζίνη*** *[Ὀργ Χημ.].* Καλεῖται οὕτως ἡ στερεὰ παραφίνη ἡ λαμβανομένη διὰ καθαρισμοῦ τοῦ *ὀζοκηρίτου* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Κερεθὶ - Φελεθὶ *[Βιβλ.].* Ὁ ὅρος οὗτος, ἀπαντῶν ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλειῶν, ἀναφέρεται εἴς τινα στρατιωτικὴν δύναμιν ἀποτελοῦσαν τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ βασιλέως Δαβίδ. Περὶ τῆς ἐθνολογικῆς σημασίας τῶν δύο τούτων ὅρων πολλαὶ ἐξηνέχθησαν εἰκασίαι· κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον ἔκδοχὴν πρόκειται ἁπλῶς περὶ Κρητῶν καὶ Φιλισταίων. Γ. ΕΛ.

κερεία (ἡ) *[Ἀρχ.].* —1) Ἱμάς, ὅστις σταυροειδῶς ἑλισσόμενος περὶ τὸ τετράγωνον πλαίσιον τῆς κλίνης («κλιντήριον») ἀπετέλει τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ἐτοποθετεῖτο τὸ στρῶμα. Συνώνυμοι ἦσαν καὶ οἱ ὅροι *σπάρτα, σπαρτία, τόνος* κ. ἄ. —2) Τὰ σάβανα, αἱ λωρίδες, δι' ὧν ἐτυλίσσοντο οἱ νεκροὶ (συνηθ. ἐν τῷ πληθ.: *κερεῖαι*). —Π.

Κέρεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαία ὀνομασία τῆς συγχρόνου νήσου *Κέρου* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ

Κερεκλέρ(ι) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ Πόντου ἄλλοτε ἑλληνικὸν μετὰ 125 κατοίκων, οἵτινες μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

Κερελλία (Caerellia), καὶ ὀρθότ. *Καιρελλία.* Φίλη τοῦ Κικέρωνος, γνωστὴ εἰς τοὺς κύκλους τῶν λογίων τῆς Ρώμης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διὰ τὰς περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀσχολίας της. —Π

Κερεμιδλῆ *[Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. *Κεραμωτή.*

Κερεμπὲ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας τοῦ Εὐξείνου ἀκτῆς (πλάτ. 42°01' ²/₃ Β, μῆκ 33°16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Kerempeh to Cape Yasun), ἀπέχον 22 μίλ. δυτ. τῆς Ἰνεμπόλεως. Ἀποτελεῖ τὴν βορειοτέραν ἐσχατιὰν μεγίστης προβολῆς τῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου πρὸς Β. Αἱ ναυτιλιακαὶ ὁδηγίαι (Black sea Pilot, ἐκδ. 1908 σελ. 310) τονίζουν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Στράβων, ὅτι τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο μετὰ τῆς νοτίας τῆς Κριμαίας ἐσχατιᾶς χωρίζουν τὸν Εὔξεινον εἰς δύο λεκάνας. Εἶναι ἡ *Κάραμβις* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Κερὲμ-τεπὲ *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς διοικήσεως Κερκοὺκ τοῦ νομοῦ Μοσούλης. Κάτ. 1.000 Μουσουλμάνοι σχῖται, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει πλούσιον γαιανθρακωρυχεῖον.

Κέρεν (Kéren) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ ἰταλικῇ ἀποικίᾳ τῆς Ἐρυθραίας. Ἀρχικῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου. Τῷ 1883 ἀνακατελήφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου. μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου τὴν κατέλαβον (1889) οἱ Ἰταλοί, ἐπωφελούμενοι τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν τῆς Ἀβησσυνίας, ἔκτοτε δὲ συνάμα τῆς συνθήκης τῆς Ἀδδὶς-Ἀμπέμπα ἀνήκει εἰς αὐτούς. Κάτ. 4.500, ἐξ ὧν ἐλάχιστοι Εὐρωπαῖοι. Μ. Ν. Δ.

Κερένικος (Cerenicus), ***ἅγιος.*** Ἐν Σπολέτῳ τῆς Ἰταλίας γεννηθείς, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος, μετὰ λαμπρᾶς ἐν Ρώμῃ σπουδὰς μετέβη εἰς Γαλλίαν, ἀποφεύγων τὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀξιώματα. Ἐκεῖ δὲ ἀποσυρθεὶς εἴς τι ἀναχωρητήριον παρὰ τὸ Séez (Orne) ἔζη βίον ἀσκητοῦ εἰς μελέτας τὸ πλεῖστον ἀσχολούμενος. Τὸ ἀναχωρητήριον σὺν τῷ χρόνῳ μετετράπη εἰς μοναστήριον, ἐν ᾧ κτίσας ἐκκλησίαν ὁ Κερένικος ὑπηρέτει ἐν αὐτῇ ὡς ἁπλοῦς διάκονος μέχρι τοῦ θανάτου του (669). Τρεῖς ναοὶ τοῦ Séez τιμῶνται νῦν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου τούτου, ἑορταζομένου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον τὴν 7 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

κερένιος, —α, —ο· δημοτ., ὁ ἀποτελούμενος, ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ κερί, κηρόπλαστος: «κερένια κοῦκλα».

Κερένσκ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Πένσα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κερένκα. Κάτοικοι 11.191.

Κερένσκυ, ***Ἀλέξανδρος-Φεοντόροβιτς.*** Ρῶσος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως, ὅπου ἀνεμείχθη εἰς τὰς φοιτητικὰς ἐξεγέρσεις τῆς ἐποχῆς του, ἀποβληθεὶς διὰ τοῦτο. Ἐπανεγγραφεὶς ἔλαβε τὸ δίπλωμα τῆς νομικῆς καὶ ἤρχισε δικηγορῶν ἐν Πετρουπόλει. Ὅτε ἐξερράγησαν ταραχαὶ εἰς τὸ Τουρκεστάν, ὁ Κερένσκυ μετέβη εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτὴν καὶ ἔγραψε βίαια ἄρθρα διὰ τὴν ἐφαρμοζομένην κυβερνητικὴν πολιτικὴν εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Τῷ 1912 ἐξελέγη μέλος τῆς Δούμας, ἀνήκων εἰς τὴν ὁμάδα *τρὸϊλ* (=Ἐργασίας), πραγματικῶς ὅμως ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τῶν σοσιαλεπαναστατῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Δούμαν ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτήν, προετίμησε τὴν ὡς ἄνω ὁμάδα. Ὡς μέλος τῆς Δούμας ἀπέκτησε μεγάλην φήμην διὰ τοὺς λόγους του ὑπὲρ τῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων, οὐδέποτε ὅμως διεκρίθη δι' ἐπίμονον ἐργασίαν ἢ ὡς δημιουργικὸς πολιτικός. Ὅτε, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαρτίου 1917, συνέστη ἡ πρώτη ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Λβὼφ, μετέσχε ταύτης ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Παραιτηθέντος τοῦ πρίγκιπος Λβὼφ λόγῳ τῆς συνεχιζομένης ἐξεγέρσεως τῶν ἐργατικῶν ἰδίως μαζῶν, ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν ὁ Κερένσκυ, διατηρῶν καὶ τὰ ὑπουργεῖα Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν, προτιθέμενος νὰ σχηματίσῃ ἰσχυρὰν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν. Προσπαθῶν νὰ δημιουργήσῃ λαϊκὴν βάσιν διὰ τὴν κυβέρνησιν, συνεκάλεσε διάσκεψιν ὅλων τῶν τάξεων, εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως ἐμειοψήφησε, πλειοψηφούντων τῶν ἀριστερῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ταραχαὶ τῶν ἐργατῶν ἐσυνεχίζοντο, οἱ ναῦται κατέλαβον τὰ πλοῖα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Νέβαν μὲ ἐρυθρὰς σημαίας καὶ ὁλόκληρος ὁ λαὸς διεμαρτύρετο διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου, ὑπὲρ τῆς ὁποίας εἶχε ταχθῆ ἡ κυβέρνησις Κερένσκυ. Τέλος, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου 1917, τὸ ἐργατικὸν σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως ὑπὸ τὸν Τρότσκυ ἐσχημάτισεν ἐπαναστατικὴν ἐπιτροπήν, ἀνεξάρτητον τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνετάχθη ἡ φρουρὰ τῆς Πετρουπόλεως. Ὅτε τὴν 7 ἰδίου μηνὸς ὁ στρατὸς κατέλαβε τὰ χειμερινὰ ἀνάκτορα καὶ συνέλαβε τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως, ὁ Κερένσκυ εἶχεν ἀποδράσει. Μετά τινας ἀποτυχούσας προσπαθείας ἀντεπαναστάσεως διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐξουσίας ἔφυγεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁπόθεν διευθύνει τὴν ἀντικομμουνιστικὴν δημοκρατικὴν προπαγάνδαν. Θ. Ν. Τ.

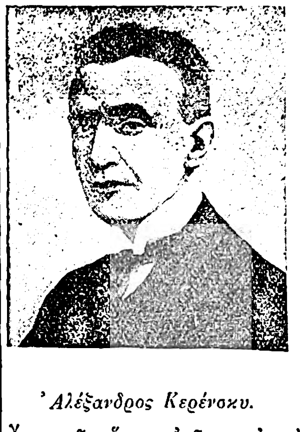

Ἀλέξανδρος Κερένσκυ.

κερεσόφυλλον (τὸ) (Cerefolium) *[Βοτ.].* βλ. *κηρεσόφυλλον.*

Κέρερ (Kehrer), ***Φερδινάνδος-Ἀδόλφος.*** Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1837. Γενόμενος κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς ἐν Giessen, κατέλαβεν εἶτα τὴν αὐτὴν ἕδραν ἐν Ἀϊδελβέργῃ τῷ 1881. Ἐδημοσίευσε σύγγραμμα μαιευτικῆς τῷ 1889. Ο. Ρ.

κερέσιον (τὸ) (Ceresium) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκεράων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον εἴκοσι ἢ μετρίους κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ὠκεανίαν. Ἐκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι τὸ *κερέσιον τὸ γραμμωτὸν* (Ceresium lineatum), ὅπερ ἔχει ἱκανὸν μέγεθος, κεφαλὴν τριγωνικὴν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ρύγχος της, κεραίας λεπτοτάτας, ἐπιμήκεις καὶ καμπύλας κατὰ τὰ ἄκρα των, προθώρακα σχεδὸν τετραγωνικόν, κοιλίαν ἐπιμήκη, τετράγωνον κατὰ τὴν σύμφυσιν αὐτῆς μετὰ τοῦ θώρακος καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας μᾶλλον λεπτοὺς καὶ ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα στιλπνῶς πυρρὸν μετὰ ἐπιμήκων χαλκοπυρρῶν ῥαβδώσεων κατὰ τὴν ράχιν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους. Δ. Ν. Π.

Κερεσλῆ - ἰσκαλεσὶ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὅρμος ἐν τῇ κολπώσει Γιουριτζῆ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, οὐ μακρὰν τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν ταύτην βορείου τοῦ Ἑλλησπόντου στομίου (πλάτ. 40°25' Β., μῆκ. 27°01' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara). Ἐγγὺς αὐτοῦ τὸ ἀκρωτήριον Ταρσανᾶ-μπουρνοῦ καὶ τὰ ναυπηγεῖα τοῦ Καμὶρ λιμάν, εἰς ἃ ἠδυνήθη νὰ ναυπηγήσῃ τῷ 1830 ἡ Τουρκία μεγίστην φρεγάταν 60 πυροβόλων, ὁλόκληρον ἐξ ἀρίστης δρυὸς τῶν περὶ τὸ Κερεσλῆ δασῶν (Black Sea Pilot, ἐκδ. 1908 σελ. 67). Σ. Ε. Λ.

Κερεσλὶ *[Γεωγρ.].* Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ροδόπης χωρίου *Κερασιὰ* (βλ. λ.).

Κερεσμάνης. Βυζαντινὸς στρατηγός, διακριθεὶς εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν Περσῶν πολέμους ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀναστασίου Α' (491—518) καὶ Ἰουστίνου Α' (518—527).

Κερέσοβα *[Γεωγρ.].* Πρώην ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος χωρίου *Κερασιά.*

κερεστὲς (ὁ) (περσ. *κερεστέ*=ξυλεία). Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας γλώσσης, σημαίνων τὴν ναυπηγήσιμον ξυλείαν καὶ δὴ τὴν ὑποστᾶσαν τὴν μακρὰν ἐπεξεργασίαν τῆς ἰλύος τοῦ θαλασσίου βυθοῦ, δι' ἧν ἐβυθίζετο ἐπίτηδες αὐτή. Ἀφθονία τοιούτου κερεστὲ εὑρέθη ἐν Πόρῳ εἰς τὴν ἰλὺν τοῦ Βίδι, ὅστις εἶχε προορισθῆ ἄλλοτε διὰ τὸν ἐκεῖ ναυσταθμον. Σ. Ε. Λ.

κερεστετζῆς (ὁ)· ἔμπορος ναυπηγησίμου ἢ καὶ οἰκοδομησίμου ξυλείας.

Κέρετ *[Γεωγρ.].* Λίμνη τοῦ ρωσικοῦ αὐτονόμου κράτους τῆς Καραλίας, ἔχουσα ἔκτασιν 269 τ. χλμ. Ἐξ αὐτῆς πηγάζει ὁ ποταμὸς *Κερέτ,* ὅστις μετὰ ροῦν 52 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὴν Λευκὴν θάλασσαν.

Κερέταπα, ἡ ***Χαιρέταπα*** (Ceretapa, Chaeretapa) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς νοτίου Φρυγίας παρὰ τὴν Κολοσσόν, τοποθετουμένη εἰς τὰ παρὰ τὸ νῦν *Καγιὰ-ντιπὶ* ἀρχαῖα ἐρείπια. Σῴζονται αὐτῆς νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΕΡΕΤΑΠΕΩΝ καὶ ἄλλα ἀναμνηστικὰ συνθήκης φιλίας («ὁμονοίας») μετὰ τῆς Ἱεραπόλεως. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀναφέρεται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐπαρχίαν τῆς Καπατιανῆς Φρυγίας. —Π.

Κερέταρο (Queretaro) *[Γεωγρ.].* —1) Πολιτεία τοῦ Μεξικοῦ εἰς τὰ μεσόγεια αὐτοῦ. Ἔχει ἔκτασιν 11.638 τετρ. χλμ. καὶ 260.000 κατ. Εἶναι χώρα ὀρεινή, ἔχουσα ὄρη ὕψους ἀπὸ 1500 μέχρι 2715 μ., τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τά: *Βίγκας, Λαντρόν, Μπορρέγκο, Ροτσέρα, Κεμάντο.* Ποταμοὺς ἔχει τὸν *Σὰν Χουάν,* τὸν *Τολιμάν,* τὸν *Σάντα Μαρία Ἀκαπούλκο* καὶ τὸν *Κερέταρο.* Τὸ ἔδαφος ἔχει κοιτάσματα χρυσοῦ, πλατίνης, χαλκοῦ, μολύβδου, κασσιτέρου, ἀντιμονίου, ὀπαλίου, γαιανθράκων καὶ μαρμάρων. Τὰ ὀρυχεῖα τοῦ ὀπαλίου εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πηγῶν πλούτου τῆς χώρας.—2) Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου πολιτείας. Κάτ. 33.000. Ἔχει μητροπολιτικὸν ναὸν κτισθέντα τῷ 1535 καὶ πολλὰ ἐργοστάσια ὑφασμάτων, σοκολάτας, ἐπίπλων, βυρσοδεψίας, καπνεργοστάσια κ.τ.λ. Ἡ πόλις ἐκτίσθη τῷ 1440 ὑπὸ Ἰνδῶν καὶ ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Μεξικοῦ. Κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1847—1848 πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τοῦ Μεξικοῦ. Τῷ 1848 ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ ἡ συνθήκη μὲ τὴν Γουαδαλούπαν, τῷ δὲ 1867 ἀπεκλείσθη ἐν αὐτῇ καὶ ἐτυφεκίσθη ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανός. Μ. Δ. Β.

Κερέτζι *[Γεωγρ.].* Τὸ πρώην ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Χορήγι.*

Κερετίμ, ἡ ***Κερετῖται*** (οἱ) *[Ἀρχ.].* Οἱ κάτοικοι τμήματός τινος τῆς χώρας τῶν Φιλισταίων, ἐλθόντες κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν παράδοσιν εἰς τὴν γῆν Χαναὰν ἐκ τῆς νήσου Kaphtor. Καλοῦνται οὕτω (Kerethim, Krêthim) καὶ μεταφράζονται ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα *Κρῆτες.* Ἡ δὲ νῆσος Καphtor, κατὰ τὴν γενικῶς παραδεκτὴν γενομένην γνώμην, εἶναι ἡ Κρήτη. Ὅτι δὲ οἱ Φιλισταῖοι κατάγονται ἐκ τῆς Κρήτης, μαρτυρεῖ καὶ ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ἐν τῇ Γάζᾳ (Ναγὲβ-χὰ-Κρετὶ) Ζεὺς ποτὲ καὶ Μινῴα, ἐλατρεύετο ὁ Κρηταγενὴς ἐν Παλαιστίνῃ ἐν αὐτῇ, κατὰ δὲ τὰς ἀνασκαφὰς ἐν Παλαιστίνῃ (Χώρα Φιλισταίων), ὅπου ὁριστικῶς φαίνεται ἐγκατεστάθησαν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν εἰσβο-

Digitized by Google

λῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εὑρέθησαν ἀγγεῖα ὅμοια πρὸς τὰ κρητομυκηναϊκά. Ἕνεκα δὲ τῆς διακρινούσης αὐτοὺς ἀνδρείας οἱ Κερετὶμ προσελαμβάνοντο ὡς βασιλικοὶ σωματοφύλακες. Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

κερεὺς (ὁ) (Cereus) /*Βοτ.*/ βλ. *κήρινος*.

κερεώδη (τὰ) (Cereoideae) /*Βοτ.*/ βλ. *κηρεώδη*.

Κερήνεια /*Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κερύνεια*.

Κερησὸς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὀχυρὰ θέσις τῆς Βοιωτίας ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν Θεσπιῶν, τοποθετουμένη κατὰ τοὺς μὲν 4 χλμ. Δ τῶν Θεσπιῶν παρὰ τὸ Νεοχώρι καὶ εἰς τὴν θέσιν Μαρίτσι, κατ' ἄλλους εἰς τὰ παρὰ τὴν Ἀρχοντίτσαν μεταξὺ Ἄσκρας καὶ Παλαιοπαναγιᾶς μεσαιωνικὰ ἐρείπια, κατὰ δὲ τὸν Οὔλριχς εἰς τὰ ἐρείπια ἀρχαίων ὀχυρωμάτων τὰ κείμενα 1 χλμ. Δ τῶν Θεσπιῶν ἐπὶ τῆς Δ πλευρᾶς λόφου, ἐφ' οὗ τὸ χωρίον Ἐρημόκαστρον. Ἦτο σπουδαιότατον ὀχύρωμα τῶν Θεσπιέων. Εἰς αὐτὴν κατέφυγον οὗτοι κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Θεσσαλῶν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, καὶ μετὰ τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα (*Παυσ.* Θ, 14, 2). Π. Ν. Π.

Κερητανοὶ (οἱ). Λαὸς τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Κερρητανία*).

Κέρθα (Certha) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ρωμαϊκὸς σταθμὸς (mutatio) εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Παλαιστίνης, 8 μίλλια Β τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας (νῦν Ελ-Καισαριγιά), ἀγνώστου θέσεως. —Π.

Κέρθη /*Μυθολ.*/. Μία τῶν πεντήκοντα Θεσπιάδων, θυγάτηρ τοῦ Θεσπιοῦ καὶ τῆς Μεγαμήδης. Συγκοιμηθεῖσα μετὰ τοῦ Ἡρακλέους, ἐγένετο μήτηρ τοῦ Ἰόβου κατὰ τὴν παρ' Ἀπολλοδώρῳ παράδοσιν. —Π.

κερθιίδαι (οἱ) (Certhiidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*, περιλαμβάνουσα πτηνὰ μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους μὲ ράμφος ἐπίμηκες καὶ κυρτὸν καὶ γλῶσσαν χονδρήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *κέρθιος*, ἡ *σίττη* καὶ ὁ *τοιχοδρόμος*. Δ. Ν. Π.

κέρθιος (ὁ) (Certhius) /*Ζῳολ.*/. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κερθιιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους πτηνά, μὲ σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον, κεφαλὴν εὐμεγέθη ἀπολήγουσαν εἰς ἐπίμηκες καὶ κυρτὸν ράμφος, ὀφθαλμοὺς μικρούς, πτέρυγας μᾶλλον βραχείας καὶ εὐρείας, οὐρὰν μακρὰν καὶ πόδας μετρίου μήκους μετὰ μακρῶν δακτύλων καὶ μεγάλων ὀνύχων. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι φαιομέλας μετὰ λευκῶν κηλίδων κατὰ τὴν ράχιν καὶ λευκὸς κατὰ τὴν κοιλίαν. Τρέφεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐξ ἐντόμων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *κέρθιος ὁ κοινὸς* (Certhius vulgaris), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *μυιγοφάγτης*. Δ. Ν. Π.

Κέρθιος ὁ κοινός.

κερὶ (τὸ)· δημοτ., κηρός: «κερὶ καθαρό, —νοθεμένο». «κίτρινος σὰν τὸ κερί», «ἔλειωσε σὰν τὸ κερί», «κερὶ ἦταν κι' ἀναλίγωσε» || λαμπὰς ἐκ κηροῦ: «μὴν τάξῃς τοῦ ἁγίου κερὶ καὶ τοῦ μικροῦ παιδιοῦ κουλούρα».

Κερὶ /*Παραλ. Γεωγρ.*/.—Ἀκρωτήριον τῆς Ζακύνθου ἐκ τὰ νότια αὐτῆς (πλάτ. 37°39'10" Β., μήκ. 20°49'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: West coast of Morea from castro Tornese to Venetico including the island of Zante), ἔχον μέγαν περιστροφικὸν φάρον (1920), ἐκπέμποντα τριάδα ἐκλάμψεων λευκῶν, ἐναλλάσσουσαν πρὸς ἔκλαμψιν λευκὴν 23 μιλλ. ἀνὰ 10". —2) Ὅρμος σχηματιζόμενος μεταξὺ τῆς χερσονησώδους προβολῆς, ἡ ὁποία τερματίζει πρὸς Ν. τὴν Ζάκυνθον, καὶ τῆς νησῖδος Μαραθονήσι (πλάτ. 37°41'$^1/_3$ Β., μήκ. 20°50'$^2/_3$ Ἀν.) κατὰ τὸν ΒΔ. μυχὸν τοῦ ὅρμου τοῦ Λαγανᾶ. Παρὰ τὸν αἰγιαλόν του μικραὶ λίμναι περιέχουσαι πισσάσφαλτον. Σ. Ε. Λ.

— **Κερὶ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Ζακύνθου, κατὰ τὸ ΝΔ. ἄκρον αὐτῆς, πεντάωρον ἀπέχον τῆς πρωτευούσης Ζακύνθου. Ἄλλοτε ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον Ναφθίων τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ζακύνθου, νῦν δ' ἀποτελεῖ κοινότητα ἔχουσαν τελωνοσταθμαρχεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 518 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κέρια, ἢ **Κεριὰ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Κούνου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας ἔχον 61 κατοίκους. Ι. Σ. Σ.

—**Κέρια** /*Γεωγρ.*/. Πηγὴ δίκρουνος, ἀναβλύζουσα ἄφθονον, δροσερὸν καὶ ὑγιεινὸν ὕδωρ, ἐν τῷ μέσῳ δενδροφυτευμένων κήπων μεταξὺ τῶν χωρίων Ἁγίας Θέκλης καὶ Καλάτων τῆς Ἀνωῆς τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Ἐξ αὐτῆς ὑδρεύονται τὰ χωρία ταῦτα καὶ ἐπὶ λειψυδρίας καὶ τὸ χωρίον Σχοινιᾶς. Γ. Δ.

Κερία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κέρος*.

κερία (ἡ) (Ceria) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συρφιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας ἱκανοῦ μεγέθους, διακρινομένας ἐκ τοῦ εὐκινήτου σώματος, τῶν λεπτῶν καὶ βραχειῶν κεραιῶν καὶ τοῦ κιτρινομελανοῦ χρώματός των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *κερία ἡ ραβδωτὴ* (Ceria lunеata), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ λευκὰς γραμμώσεις ἐπὶ τῆς κοιλίας, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Δ. Ν. Π.

Κεριαμάδια /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Δύο νησῖδες τοῦ κόλπου τῆς Σητείας καὶ αὐλὼν καλὸς διὰ τὴν ἐπιτόπιον ναυτιλίαν, ὀλίγον τι δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο Σίδερος (πλάτ. 35°19' Β, μήκ. 26°20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia, Eastern portion). Σ. Ε. Λ.

Κερίγκο /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Γεωργίας, ἔχον ὕψος ἄνω τῶν 10.000 ποδῶν. Σ. Κ. Π.

κεριθιίδαι (οἱ) (Cerithiidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κτενοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα εἶναι: *κερίθιον*, *κεριθιόδερμα* *κεριθίοψις* καὶ *ποταμὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κεριθιόδερμα (τὸ) (Cerithioderma) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεριθιιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην, ἐπιμήκη καὶ κωνικήν, εὐρὺ ἄνοιγμα κόγχης, αἰχμηρὰν κορυφὴν καὶ λεπτὰς συσπειρώσεις. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον ἔχει σῶμα βραχύ, στενὸν καὶ κυρτόν. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κερίθιον (τὸ) (Cerithium) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεριθιιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ ἐπιμήκη περιελικτὴν κόγχην μὲ εὐρύ, πλάγιον ἄνοιγμα ἀναδιπλούμενον κατὰ τὴν περιφέρειάν του, αἰχμηρὰν κορυφὴν καὶ ποικίλους χρωματισμούς. Τὰ κερίθια ἀπαντῶσιν εἰς πάσας τὰς θαλάσσας καὶ ἰδίως εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς τοιαύτας. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κερίθιον τὸ κομβῶδες* (Cerithium nodulosum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Κίνας, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιοκυανοῦν κατὰ τὰ ἐξωτερικὰ τοιχώματα τῆς κόγχης καὶ ἐρυθροϊώδες κατὰ τὰ ἐσωτερικά. Δ. Ν. Π.

— /*Παλαιοζῳολ.*/ Λείψανα ἀπολιθωμένων κεριθίων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Μεγάλην ἐξάπλωσιν εἶχον τὰ κερίθια κατὰ τὴν ἠώκαινον ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ὁπότε ἔζη καὶ τὸ *κερίθιον τὸ γιγάντειον*, μήκους μέχρις ἡμίσεος μέτρου, ἀποτελοῦν καὶ χαρακτηριστικὸν ἀπολίθωμα τῆς ὑποπεριόδου ταύτης.

Κερίθιον τὸ γιγάντειον.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα πολλῶν εἰδῶν κεριθίων εὑρέθησαν ἀφθονώτατα ἐντὸς στρωμάτων τριτογενῶν τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Θρᾴκης, Στροφάδων νήσων (τεταρτογενῆ), Μακεδονίας (λεκάνη τῶν Σερρῶν κλπ.). Γ. Κ. Γ.

κεριθιόψις (ἡ) (Cerithiopsis) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεριθιιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην μικράν, ἀδιάτρητον, στενήν, κωνικήν. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κεριθιόψις ἡ κομψὴ* (Cerithiopsis elegans), ἥτις ἔχει λαμπρῶς διακεκοσμημένην κόγχην καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

Κερὶμ-ἀγᾶς. Τοῦρκος ἀχθοφόρος τῆς Θεσσαλονίκης, γνωστὸς διὰ τὰς ἀνθελληνικάς του ἐνεργείας (1908—1909), καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχον ὀξυνθῆ αἱ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος σχέσεις λόγῳ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Τῇ ὑποδείξει καὶ τῇ ὑποστηρίξει τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου «Ἕνωσις-πρόοδος» εἶχε τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀχθοφόρων καὶ ἠμπόδιζε τὴν ἀποβίβασιν τῶν δι' ἑλληνικῶν ἀτμοπλοίων ταξιδευόντων ἐπιβατῶν, ὡς καὶ τὴν ἐκφόρτωσιν τῶν ἐμπορευμάτων. Μ. Ν. Δ.

— **Κερὶμ χάν**. Πέρσης ἡγεμών, ἱδρυτὴς κράτους ἀκμάσαντος ἐν Περσίᾳ, εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἰρὰκ-Ἀτζεμὶ καὶ Φὰρς ἐπὶ 20 ἔτη (1760—1780), μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σιρὰζ (Chiraz). Οἱ διάδοχοί του ἐκράτησαν τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 1794, ὅτε ὁλόκληρος ἡ Περσία ὑπετάγη εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Κατζάρων. Ν. Μ.

Κεριμὶς-σοῦ /*Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Ἐμὶρ τσάϊ*.

Κερίμπα (Querimba) /*Γεωγρ.*/. Μία τῶν 28 νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους τοῦ ἀκρωτηρίου Ντελγκάτο τῆς Πορτογαλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ἔχει μῆκος 5 χλμ. καὶ πλάτος 2. Παράγει καφέν, κόμμι, σάκχαριν κτλ. Θ. Ν. Τ.

κέρινθος (ὁ) (Cerinthe) /*Βοτ.*/ βλ. *κηρίνθη*.

κέρινος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ κερί, κήρινος, ἄλλως *κερένιος*.

Κέριξ (Keericx), *Ἀλέξανδρος*. Φλαμανδὸς ζωγράφος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀσχοληθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν τοπιογραφίαν καὶ ἐργασθεὶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Ἀγγλίᾳ. Δ. Σ. Δ.

κεριόρνις (ἡ) (Ceriornis) /*Ζῳολ.*/. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

κερίοψις, ἢ *κερίωψ* (ἡ) (Ceriops) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς ὑποοικογενείας τῶν *ριζοφορωδῶν* (Rhizophoroideae) περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, *κερίοψιν τὴν κανδολλεώνην* (Ceriops candolleana) καὶ *κερίοψιν τὴν ροξβουργειον* (Ceriops roxburghiana), ἰθαγενῆ τῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ παραλίων τινῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ φλοιὸς περιέχει μεγάλην ποσότητα δεψικῆς οὐσίας. Κ. ΠΑΠ.

κερίτης (ὁ) (Cerit) / *Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ χημικοῦ τύπου

$$H_8\,(Ca\,Fe)\,Ce_6\,Si_6\,O_{18}$$

εἰς τὸ ὁποῖον ἓν μέρος τοῦ δημητρίου (Ce) ἀντικαθίσταται ὑπὸ λανθανίου (La), δισπροσίου (Di) καὶ ἀργιλλίου (Al). Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ συνήθως εἰς στιφρὰ συσσωματώματα. Ἔχει θραυσμὸν ἀνώμαλον ἕως ἀγκιστροειδῆ, σκληρότητα 5 $^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 4,9—5, χρῶμα τεφρόφαιον ἢ ἐρυθρότεφρον καὶ λάμψιν στεατώδη. Εὑρίσκεται εἰς τὸ Bastnäs παρὰ τὸ Riddazhyttan ἐν Westmanland. Γ. Β.

Κέρκα (Kerka ἢ Krka) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Γιουγκοσλαυΐας ἐν Δαλματίᾳ, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Βοσνίας. Πηγάζων ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν Δειναρικῶν Ἄλπεων, ρέει πρὸς ΝΔ διὰ μέσου βαθυτάτης χαράδρας τοῦ Κάρσο καὶ σχηματίζει τὴν λίμνην *Προκλιὰν* (ἐκτάσεως 12 τ. χλμ.). Διερχόμενος διὰ Σεβενίκου χύνεται, μετὰ ροῦν 75 χλμ., εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Θ. Ν. Τ.

— **Κέρκα** (Kerka ἢ Krka) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Αὐλὼν Ἀδριατικὸς παρὰ τὸ Σεμπένικο (πλάτ. 43°44' Β, μήκ. 15°53' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1581: Sebenico and Approaches) κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ. Σ. Ε. Λ.

Κέρκαρ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ κατὰ τὸν Πευτιγγεριανὸν χάρτην ὀνομασία (Cercar) τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ ὅρμου *Ἀμαραία* (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 96) τοῦ συγχρόνου *Ρὰς Ἀλ Χάκρα* (πλάτ. 32°47' Β, μήκ. 13°57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Pas Makhabez to Benghasi) τῆς Τριπολίτιδος. Σ. Ε. Λ.

κερκασπὶς (ἡ) (Cercaspis) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κολουβριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κερκασπὶς ἡ τροπιδώδης* (Cercaspis carinata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Κεϋλάνῃ καὶ φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Μέγεθος ἀρκετὰ μέγα, κεφαλὴν μικράν, πεπλατυσμένην μὲ εὐρυτάτας σιαγόνας, σῶμα εὔρωστον, στενὸν κατὰ τὴν λαιμικὴν χώραν, εὐρὺ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμά του καὶ λεπτυνόμενον ἐφ' ὅσον πλησιάζει πρὸς τὴν οὐράν, ἥτις εἶναι λεπτοτάτη καὶ ἀπολήγει εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν τοῦ εἴδους εἶναι ἡ ἔξαρσις τοῦ σώματος κατὰ τὸ μέσον καὶ κατὰ μῆκος τῆς ράχεως, ἥτις προσομοιάζει πρὸς τρόπιδα, ἐκ ταύτης δ' ἐκλήθη καὶ τὸ εἶδος τοῦτο *τροπιδώδης*. Δ. Ν. Π.

Κερκάσωρος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Αἰγύπτου, κειμένη ἐν τῇ Ἑπτανομίδι ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου. Εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἦσαν τὰ σύνορα τῆς Μεσαίας καὶ Κάτω Αἰγύπτου. Σήμερον ὀνομάζεται *Ἐκσὰς* ἢ *Ἀκσάς*. Παρὰ Στράβωνι ἀπαντᾷ καὶ *Κερκέσουρα*. Μ. Δ. Β.

Κέρκαφος /*Μυθολ.*/. —1) Εἷς τῶν ἑπτὰ υἱῶν τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Ρόδου. Κατὰ παλαιοτάτην

Digitized by Google

ἐπιχώριον παράδοσιν συνεζεύχθη τὴν Κυδίππην, θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ του Ὀχίμου καὶ τῆς Ἡγητορίας, ἔσχε δὲ υἱοὺς τὸν Κάμιρον, Ἰαλυσὸν καὶ Λίνδον, διαδόχους αὐτοῦ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῆς νήσου καὶ ἐπωνύμους ἥρωας τῶν γνωστῶν ροδιακῶν πόλεων. —2) Πατὴρ τοῦ παταμοῦ Μαιάνδρου κατὰ τὸν Ψευδοπλούταρχον («Περὶ ποταμῶν» Θ', 1). —π.

Κέρκαφος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τὴν Κολοφῶνα. Μετὰ τοῦ Γαλλησίου ἐσχημάτιζε φάραγγα, δι' ἧς διήρχετο ὁ Ἅλυς ποταμὸς ἐκ Κορακείου ἐρχόμενος. Ταυτίζεται πρὸς τὸ σημερινὸν ὄρος *Καρατζέ*, εἰς τὰ ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἀρχαῖα ἐρείπια ἀναγνωρίζεται ὑπό τινων φιλολόγων τὸ *Σκύππιον*. —π.

Κέρκεζι /*Γεωγρ.*/. Πρώην ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ **νομῷ Ἀρκαδίας χωρίου** *Πλάκας* (βλ. λ.).

Κερκενὰ (Kerkenah) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Σημερινὸν ὄνομα τῆς παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Τύνιδος, ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μικρᾶς Σύρτεως (Γκάμες), συστάδος νήσων, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν νήσων *Ζεζιρὰτ-ἐλ-Κερκενὰ* (βλ. λ. *Κέρκιννα*), *Γαρμπί*, *Ρουμεντιά*, *Κρεμντὶ* καὶ τριῶν ἄλλων μικρῶν ἀνωνύμων. Αἱ νῆσοι αὗται κεῖνται ΝΔ. τῶν πρὸ τοῦ Σφὰξ φερωνύμων ὑφάλων καὶ ἐκτείνονται ἐπὶ 21 μίλ. ΝΑ—ΒΔ

— **Κερκενὰ δίαυλος** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὁ δίαυλος ὁ χωρίζων τὰς νήσους *Κερκενὰ* ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ ἀκρωτηρίου Καπούδια. Ἔχων μῆκος 30 μιλ., εἶναι εἰς ἄκρον ἐπικίνδυνος καὶ διὰ τὰ μικρὰ πλοῖα, τῶν ὁποίων μόνον τὰ κάτω τῶν 9 ποδῶν βυθίσματος δύνανται νὰ τὸν διαπλέωσι κατὰ τὸν ἐπισεσημασμένον ὑφαλαύλακά του, τὸν ἀπολήγοντα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Σφάξ. Σ. Ε. Λ.

Κερκετεὺς /*Γεωγρ.*/. Τὸ ὑψηλότερον (1560 μ.) ὄρος τῆς Σάμου, καταλαμβάνον τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς νήσου. Ν. Ζ.

Κερκέτης /*Μυθ.*/. Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου καὶ τῆς Φοινίσσης. Ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη τὸ ὁμώνυμον ναυτικὸν μηχάνημα, οὗτινος ἐμυθολογεῖτο ἐφευρέτης.

κερκέτης (ὁ) /*Ναυτ.*/. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ ἀντιβάρου, ὅπερ ἀρτώμενον, ὅταν ὁ ἄνεμος ἐσφοδρύνετο, ἀπὸ τῆς προσηνέμου πλευρᾶς τοῦ πλοίου, ἐμετρίαζε τὴν κλίσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ ὑπήνεμον ‖ ἀρχαία ὀνομασία (ἄλλως *σιδηρᾶ χεὶρ*) τῆς *ἁρπάγης* (βλ. λ.) τῆς ἐμβολῆς τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ· μικρὰ ἄγκυρα ἄνευ στύπους, ἔχουσα τέσσαρας βραχίονας ὀνυχωτοὺς κατ' ὀρθὰς τεταγμένους (κοινῶς *τεσσαρογάλης* ἢ *ἀγκουρέτο*), χρησιμεύουσα διὰ τὴν ὅρμισιν μικρῶν ἱστιοφόρων καὶ δὴ τῶν *λέμβων* ‖ εἶδος ἁρπάγης πρὸς ἄγρευσιν τηλεγραφικῶν καλῳδίων κατακειμένων ἐπὶ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ. Σ. Ε. Λ.

κερκετίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/· βλ. *δρυοχητίνη*. Σ. Γ.

κέρκετον (τὸ) /*Βυζαντ.*/. Ὠνομάζετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ ἐκτελουμένη κατὰ τὴν νύκτα ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν «ἔφοδος», δηλαδὴ ἐπιθεώρησις, ἵνα διαπιστωθῇ ἐὰν αἱ προφυλακαὶ (βίγλαι) ἀγρυπνῶσιν. Ἐν ἐκστρατείᾳ ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλης ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐκτελῇ κέρκετα τρὶς τῆς νυκτός. Ν. ΚΛΣ

Κέρκη (Kirkee, ἢ Kirki) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι Πούνα τῆς Βομβάης. Εἶναι τὸ κυριώτερον κέντρον πυροβολικοῦ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Βομβάης καὶ ἔχει ἐργοστάσιον πυρομαχικῶν. Κάτ. 10.797. Θ. Ν. Τ.

κερκηρίδαι (οἱ) (Cerceridae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, διαδεδομένα ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γῆς. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχουσι μέτριον ἢ μικρὸν μέγεθος, ζῶσιν ἐπὶ ἀγόνων τόπων καὶ κατασκευάζουσι στοὰς ὑπὸ τὴν γῆν. Τρέφονται κυρίως ἐξ ἑτέρων ἐντόμων, ἅτινα ἀναισθητοῦσι διὰ τοῦ κεντρου των πρὶν ἢ καταβροχθίσωσι ταῦτα. Κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *κερκηρὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κερκηρὶς (ἡ) (Cerceris) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κραβρωνιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους μὲ πτέρυγας ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένας, πολυνευρώδεις καὶ διαφανεῖς, κεραίας βραχείας καὶ λεπτὰς καὶ χρωματισμὸν ποικίλον. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ 100 εἴδη, ἀπαντῶντα κυρίως εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *κερκηρὶς ἡ ἀμμόφιλος* (Cerceris ammophilus) καὶ *κερκηρὶς ἡ μεταβλητὴ* (Cerceris variabilis). Δ. Ν. Π.

Κερκήτιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς νήσου Σάμου, ἄλλως καλούμενον καὶ *Κερκετεύς*. —π.

Κέρκι /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὀνομασία τῆς ὑψηλῆς (πλάτ. 37°44' Β., μηκ. 26°39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 a: Archipelago Southern sheet) κορυφῆς τοῦ ὄρους *Κερκετεύς*, ἀποτελούσης γνώρισμα διὰ τοὺς παραπλέοντας. Σ. Ε. Λ.

Κερκίδας, ἢ *Κερκιδᾶς*. —1) Διαπρεπὴς πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Ἀρκαδίας, ζήσας κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Εἶχε γεννηθῇ ἐν Μεγαλοπόλει, ἔνθα ἀπέλαυεν ἐξαιρετικῆς τιμῆς, διότι ὑπῆρξεν ὁ νομοθέτης τῆς πατρίδος του. Ἀνῆκεν εἰς τὴν μακεδονικὴν πολιτικὴν φατρίαν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατηγορήθη κατὰ τὸ 344 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους μετὰ τῶν Ἀρκάδων Ἱερωνύμου καὶ Εὐκαμπίδα καὶ ἄλλων ὁμοφρόνων των πολιτικῶν, ἐκ Θεσσαλίας, Ἄργους, Σικυῶνος, Κορίνθου καὶ ἄλλων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅτι εἶχον ὑποδουλώσει τὰς πατρίδας των εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Β'. Τὴν κατηγορίαν ὅμως ταύτην τῆς προδοσίας τῆς ἰδίας πατρίδος θεωρεῖ ἄδικον ὁ συμπολίτης τοῦ Κερκιδᾶ Πολύβιος (ΙΖ' 14). Εἰς τὸν Κερκίδαν τοῦτον ἀποδίδεται καὶ ἓν ἐπίγραμμα πρὸς τὸν Διογένη.

—2) Μεγαλοπολίτης, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀράτου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε πατρικὸς φίλος. Ἦτο, πιθανώτατα, ἀπόγονος τοῦ προηγουμένου καὶ ἤσκησεν ὅσην καὶ ἐκεῖνος ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του ἐπιρροήν. Κατὰ τὸ 235 π. Χ., ὅτε ὁ τύραννος τῆς Μεγαλοπόλεως Λυδιάδας ἑκουσίως παρῃτήθη τῆς τυραννίας καὶ προσήγαγε τὴν πατρίδα του εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, ὁ Κερκίδας ὑπῆρξεν ὁ διαρρυθμιστὴς τοῦ νέου πολιτεύματος τῆς Μεγαλοπόλεως. Διὰ τοῦ πολιτικοῦ δὲ τούτου ἀνδρὸς καὶ τοῦ συμπολίτου του Νικοφάνους, ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον Δώσωνα μετὰ μυστικῶν ὁδηγιῶν, ἐπέτυχεν ὁ Ἄρατος περὶ τὸ 225 π. Χ. τὴν προσέγγισιν του πρὸς τὸν βασιλέα ἐκεῖνον, πείσας αὐτὸν ὅτι ἡ μετὰ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας συμμαχία του κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους καὶ τῶν Αἰτωλῶν ἐξυπηρέτει τὰ μακεδονικὰ συμφέροντα. Κατὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην (221 π. Χ.) ὁ Κερκίδας ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῶν μετασχόντων αὐτῆς 1000 Μεγαλοπολιτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Φιλοποίμην, διὰ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ ὁποίου, μὴ τυχούσης τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Κερκίδα, ἐκερδήθη ἡ μεγάλη ἐκείνη νίκη τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου. Ἐκτὸς ὅμως τῆς πολιτικῆς του δράσεως ὁ Κερκίδας εἶχε καὶ πνευματικὴν τοιαύτην σημαντικωτέραν. Σήμερον οὗτος καὶ οὐχὶ ὁ προηγούμενος θεωρεῖται ὁ ποιητὴς τῶν μελιάμβων καὶ ἰάμβων καὶ ὁ πεφημισμένος διὰ τὴν λιτότητα, τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς του κυνικὸς φιλόσοφος, ἐνῷ πρότερον ἐπιστεύετο ὅτι ὁ κυνικὸς φιλόσοφος δὲν ἦτο τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν ποιητὴν τῶν μελιάμβων. Ὁ Κερκίδας οὗτος εἶναι γνωστὸς ἀκόμη ὄχι μόνον ὡς Μεγαλοπολίτης, ἀλλὰ καὶ ὡς Κρής, ἔκ τινων ἀρχαίων πηγῶν, ἕνεκα μακρᾶς ἐν Κρήτῃ διατριβῆς του. Τὰ ποιήματα τοῦ Κερκίδα ἐθαυμάζοντο ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν φιλολόγων καὶ τῶν Λατίνων ποιητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Ὁράτιος καὶ ἐμιμήθη αὐτὸν εἰς τὰς σατίρας του. ΚΑΨ.

κερκιδικός, —ή, - όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κερκίδα, ὁ τῆς κερκίδος τοῦ ποδός: «κερκιδικὴ ἀρτηρία», «νεῦρον κερκιδικόν».

— **κερκιδικὴ ἀρτηρία** /*Ἀνατομ.*/. Αὕτη οὖσα ὁ ἐπὶ τὰ ἔξω κλάδος τῆς βραχιονίου ἀρτηρίας, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς κατ' ἀγκῶνα καμπῆς καὶ φέρεται κατὰ μῆκος τῆς κερκίδος ἐπὶ τὴν στυλοειδῆ ἀπόφυσιν, ὁπόθεν εἶτα στρέφεται πρὸς τὰ ἔξω ἐπὶ τὴν ράχιν τῆς χειρὸς καὶ διατιτραίνουσα τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ 1ου ραχιαίου μεσοστέου μυὸς εἰσδύεται εἰς τὴν παλάμην, ἔνθα μεταβαίνει εἰς τὸ ἐν τῷ βάθει παλαμιαῖον τόξον. Ἐκ τῆς ἐν τῇ παλάμῃ ἀναστομώσεως τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας καὶ τῆς ὠλενίου σχηματίζονται δύο τόξα, τὸ ἐπιπολῆς καὶ τὸ ἐν τῷ βάθει παλαμιαῖον τόξον, ἐξ ὧν ἐκφύονται αἱ ἀρτηρίαι τῆς ἄκρας χειρός. Καὶ τὸ μὲν ἐπιπολῆς τόξον κεῖται ἀμέσως ὑπὸ τὴν παλαμιαίαν ἀπονεύρωσιν, τὸ δ' ἐν τῷ βάθει ὑπὸ τοὺς τένοντας τῶν καμπτήρων μυῶν καὶ ἐγγὺς τῶν βάσεων τῶν μετακαρπίων ὀστῶν. Ι. Π

— **κερκιδικὸν νεῦρον** /*Ἀνατομ.*/. Ἀποτελεῖ τοῦτο τὴν συνέχειαν τοῦ ὀπισθίου στελέχους τοῦ βραχιονίου πλέγματος· φέρεται εἰς τὴν σπειροειδῆ αὔλακα περὶ τὸ βραχιόνιον ὀστοῦν καὶ εἶτα εἰσδύεται εἰς τὴν ἔξω αὔλακα τοῦ δικεφάλου μυὸς μέχρι τῆς παρακονδυλίου ἀποφύσεως, ἔνθα διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, τὸν ἐπιπολῆς καὶ τὸν ἐν τῷ βάθει, ὧν ὁ μὲν πρῶτος εἶναι μᾶλλον αἰσθητικός, ὁ δὲ δεύτερος μᾶλλον κινητικός. Νευροῖ ἅπαντας τοὺς μῦς τῆς ἐκτατικῆς ἐπιφανείας τοῦ βραχίονος καὶ τοῦ πήχεως, ἔτι δὲ τὸ δέρμα τοῦ πήχεως καὶ τῆς χειρός. Ι. Π.

—**κερκιδικὸς σύνδεσμος** /*Ἀνατομ.*/. Ἀποτελεῖ τὸν ἕτερον τῶν πλαγίων ἐπικουρικῶν συνδέσμων τῆς κερκιδοκαρπικῆς διαρθρώσεως, τὸν ἔξω, ὅστις, βραχὺς καὶ τρίγωνος ὤν, διὰ μὲν τῆς κορυφῆς ἐκφύεται ἐκ τῆς στυλοειδοῦς ἀποφύσεως τῆς κερκίδος, διὰ δὲ τῆς βάσεως καταφύεται εἰς τὸ σκαφοειδὲς ὀστοῦν. Ι. Π.

κερκιδίφυλλον (τὸ) (Cercidiphyllum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κερκιδιφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (2—3) ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν, κυρίως δὲ τῆς Ἰαπωνίας. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *κερκιδίφυλλον τὸ ἰαπωνικὸν* (Cercidiphyllum Japonicum), δένδρον ὕψους 30 μέτρων, σχηματίζον μεγάλα δάση ἐν Γιέζῳ τῆς Ἰαπωνίας. Κ. ΠΑΠ.

κερκιδιφυλλώδη (τὰ) (Cercidiphyllaceae) /*Βοτ.*/. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸ *κερκιδίφυλλον* (βλ.λ.). Κ. ΠΑΠ.

κερκιδοκαρπικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κερκίδα ὁμοῦ καὶ τὸν καρπόν.

—***κερκιδοκαρπικὴ διάρθρωσις*** /*Ἀνατομ.*/. Διάρθρωσις, καθ' ἣν τὸ κάτω ἄκρον τῆς κερκίδος μετὰ τοῦ τριγώνου χόνδρου, τοῦ τὴν συνέχειαν τοῦ κερκιδικοῦ ἄκρου παριστῶντος, συνάπτεται μετὰ τῶν τριῶν ὀστῶν τοῦ 1ου στοίχου τοῦ καρποῦ, ἤτοι τοῦ σκαφοειδοῦς, τοῦ μηνοειδοῦς καὶ τοῦ πυραμιδοειδοῦς. Ἐνισχύεται δ' ἡ διάρθρωσις αὕτη διὰ τριῶν ἐπικουρικῶν συνδέσμων, ἤτοι δύο παλαμιαίων καὶ ἑνὸς ραχιαίου. Ι. Π.

—***κερκιδοκαρπικοὶ σύνδεσμοι*** /*Ἀνατομ.*/. Ἐπικουρικοὶ σύνδεσμοι τῆς κερκιδοκαρπικῆς διαρθρώσεως, διακρινόμενοι εἰς *παλαμιαῖον* καὶ *ραχιαῖον*. Καὶ ὁ μὲν παλαμιαῖος κερκιδοκαρπικὸς σύνδεσμος ἐκφύεται ἐκ τῆς στυλοειδοῦς ἀποφύσεως τῆς κερκίδος καὶ καταφύεται εἰς τὸ μηνοειδὲς καὶ τὸ κεφαλωτὸν ὀστοῦν τοῦ καρποῦ. Ὁ δὲ ραχιαῖος κερκιδοκαρπικὸς ἐκφύεται ἐκ τοῦ κάτω ἄκρου τῆς κερκίδος καὶ καταφύεται εἰς τὸ πυραμιδοειδὲς ὀστοῦν τοῦ καρποῦ. Ι. Π.

κερκιδόκερως (ὁ) (Cercidocerus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κερκιδόκερως ὁ μαλαίσιος* (Cercidocerus malaisius), ὅστις ἔχει κεφαλὴν μικράν, ἀπολήγουσαν εἰς ρύγχος σωληνοειδές, προθώρακα ἐπιμήκη, ᾠοειδῆ κοιλίαν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας καμπτομένας περὶ τὸ μέσον των καὶ ἀποληγούσας εἰς ροπαλοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ χρῶμα κιτρινομελανόν. Δ. Ν. Π.

κερκιδόφυλλον (τὸ) /*Βοτ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κερκιδίφυλλον* (βλ. λ.).

κερκιδοφυλλώδη (τὰ) /*Βοτ.*/· βλ. *κερκιδιφυλλώδη*.

κερκιδωλενικὴ *διάρθρωσις* /*Ἀνατομ.*/. —1) *Ἄνω κερκιδωλενικὴ διάρθρωσις*. Αἱ ἀρθρικαὶ ἐπιφάνειαι ταύτης ἀποτελοῦνται ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς κερκίδος, ἔνθεν δ' ἐκ τῆς κερκιδικῆς ἐντομῆς τῆς ὠλένης, συμπληρουμένης εἰς κρίκον διὰ τοῦ δακτυλιοειδοῦς συνδέσμου. Κατὰ τὴν διάρθρωσιν ταύτην διενεργοῦνται κυρίως αἱ στροφικαὶ κινήσεις τῆς χειρός, δηλαδὴ ὁ πρηνισμὸς καὶ ὁ ὑπτιασμὸς αὐτῆς. —2) *Κάτω κερκιδωλενικὴ διάρθρωσις*. Αἱ ἀρθρικαὶ ταύτης ἐπιφάνειαι ἀποτελοῦνται ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς ὠλένης, ἔνθεν δ' ἐκ τῆς ὠλενίου ἐντομῆς τοῦ κάτω ἄκρου τῆς κερκίδος μετὰ τοῦ διαρθρίου τριγώνου χόνδρου. Περιβάλλεται δ' ἡ διάρθρωσις αὕτη ὑπὸ θυλακοειδοῦς συνδέσμου. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ διάρθρωσιν ἡ κερκὶς καὶ μετ' αὐτῆς σύμπασα ἡ χεὶρ στρέφεται περὶ ἄξονα ἐπιμήκη, ἤτοι τελεῖται *πρηνισμός*, καθ' ὃν ἡ κερκὶς φέρεται πρὸ τῆς ὠλένης χιαζομένη πρὸ αὐτῆς, καὶ *ὑπτιασμός*, καθ' ὃν τὰ δύο ὀστᾶ τοῦ πήχεως φέρονται παράλληλα. Ι.Π.

Κερκιλλῖνος (Cercillinus). Ρωμαῖος διοικητὴς Κερκύρας κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν ἁγίων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, μαθητῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, οἵτινες ἤρξαντο κηρύττοντες τὸ εὐαγγέλιον καὶ προσηλυτίζοντες πολλούς. Ταῦτα ἀνηγγέλθησαν εἰς τὸν Κερκιλλῖνον, ὅστις διέταξε τὴν σύλληψιν καὶ τὴν κάθειρξιν αὐτῶν, οἵτινες καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ἐποίουν θαύματα. Πεισθεὶς ὁ Κερκιλλῖνος ὑπὸ τοῦ μάγου Ζωΐτου, ὅτι οὐδεμίαν ἀξίαν εἶχον τὰ θαύματα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς ἠδύνατο νὰ πράξῃ, μετέβη εἰς τὰς φυλακάς, ἰδὼν δὲ τὸν ἀρχιφύλακα Ἀντώνιον πρεσβεύοντα τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας κατετεμάχισεν αὐτόν. Διέταξεν ἔπειτα νὰ παραδώσωσιν εἰς τὰς βασάνους τὸν Ἰάσωνα καὶ τὸν Σωσίπατρον, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν θυγατέρα του Κέρκυραν. Ἐξέδωκε κατόπιν ἀπόφασιν, καταδικάζουσαν εἰς θάνατον πάντας τοὺς συλλαμβανομένους Χριστιανούς· ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι φεύγοντες τὴν καταδίωξιν μετέβαινον καθ' ὁμάδας εἰς τὴν ἀπέναντι Ἤπειρον, οὗτος κατεδίωξεν αὐτούς, οἵτινες ἔτρεχον, ὡς ἀναφέρει ὁ Θεοδόσιος, εἰς σχηματισθεῖσαν δίοδον ἐν τῇ θαλάσσῃ. Τότε ἐπανελήφθη τὸ θαῦμα τὸ σῶσαν τοὺς Ἑβραίους. Τὰ κύματα ἡνώθησαν ἐκ νέου καὶ ὁ Κερκιλλῖνος μετὰ τοῦ στρατοῦ του εὗρεν εἰς αὐτὰ τὸν θάνατον (42 μ. Χ.). Θ. Β.

Κερκίνη /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 835. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Καλαμ[illegible]* *(Τσαΐρ - Μαχαλέ)*, *Μοναστηράκι (Ντελῆ - Χασάν)*, Σι-

Digitized by Google

δηροχώριον (Κεσιτζῆ - Τσιφλὶκ) καὶ *Σταυροδρόμι (Σταρός)*. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπούτκοβον*. Ι. Σ. Σ.

Κερκινῖτις /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Λίμνη ἐν Μακεδονίᾳ, σήμερον καλουμένη *'Αχινοῦ* (βλ. λ.).

— **Κερκινῖτις** /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου (βλ. λ. *Κάρκινα*).

Κέρκιννα, *καὶ* ***Κερκιννῖτις*** *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο μικρῶν νήσων τῆς βορείου 'Αφρικῆς, κειμένων κατὰ τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Βυζακηνῆς (νότιος Τύνις), παρὰ τὴν σημερινὴν πόλιν Σφάξ, τῆς ὁποίας προφυλάττουσι τὸν λιμένα. Ἡ βορειοτέρα καὶ μεγαλυτέρα μετ' ὁμωνύμου πόλεως ἐκαλεῖτο *Κέρκιννα (Πτολεμ.* IV, 13, 12) εἰς βόρ. πλάτ. 39° καὶ ἀνατ. μῆκ. 32°15', ἡ δὲ μικροτέρα πρὸς νότον αὐτῆς Κερκιννῖτις (πρβλ. *Στράβ.* XVII, 834), ἔχουσα «πόλιν σύμμετρον καὶ λιμένας εὐχρηστοτάτους, οὐ μόνον ταῖς ἐμπόροις, ἀλλὰ καὶ ταῖς μακραῖς ναυσὶν εὐθετοῦντας» (*Διόδ. Σικ.* Ε, 12). Αἱ νῆσοι αὗται πολλάκις μνημονεύονται ὑπὸ τὸ ὄνομα Cercina, ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ τῆς ρωμαϊκῆς 'Αφρικῆς. 'Ενταῦθα κατέφυγε διασωθεὶς (88—87 π. Χ.) ὁ Γάϊος Μάριος, ἀντίπαλος τοῦ Σύλλα. Μετὰ τὴν ἐν Θάψῳ μάχην (46 π. Χ.) κατελήφθη ἡ νῆσος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. 'Επὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων αἱ νῆσοι αὗται ἦσαν τόπος ἐξορίας. 'Ενταῦθα ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου ὁ Σεμπρώνιος Γράκχος ἐπὶ 15 ἔτη, ὅπου καὶ ἐφονεύθη κατὰ διαταγήν του. Σήμερον ἡ μεγαλυτέρα ἐξ αὐτῶν ὀνομάζεται *Κερκενὰ* (Kerkenah) ἢ *Σεργκὶ* (Chergui) μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Ραμλά*, ἡ δὲ μικροτέρα *Γαρμπὶ* (Gharbi) μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Μελιτά*, ἀνήκουσαι ἀπὸ τοῦ 1881 εἰς τὴν Γαλλίαν. 'Αριθμοῦσι δὲ ἐν ὅλῳ 12.000 περίπου κατοίκους, ἐνασχολουμένους εἰς τὴν ἁλιείαν σπόγγων, ὀκταπόδων, κοραλλίων, τὴν καλλιέργειαν φοινίκων καὶ τὴν κανιστροποιίαν. Ἡ Κερκενὰ εἶναι πολὺ οἰκεία καὶ εἰς τοὺς Αἰγινήτας σπογγαλιεῖς μας, ὀνομάζοντας αὐτὴν *Κάρκανα*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐν Αἰγίνῃ ἐπώνυμον *Καρκανίτης* (ὁ πολὺ ἁλιεύσας ἐκεῖ). Α. Θ. Σ.—Σ Ε. Λ.

Κερκιννῖτις /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς Τύνιδος, ἀνήκουσα εἰς τὴν συστάδα Κερκενά. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Γαρμπὶ* (βλ. λ. καὶ λ. *Κέρκιννα*).

Κερκιντίλλοχ (Kirkintilloch) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Νάμπαρτον, 12,5 χλμ. ΒΑ τῆς Γλασκώβης. Διασχίζεται ὑπὸ τῶν διωρύγων Φόρθ, Κλάϊντ καὶ Κέλβιν. Ἡ πόλις ἐγένετο ἕδρα βαρωνίας τῷ 1170, ἡ δὲ σταυροειδὴς ἐκκλησία της εἶναι τοῦ 1644. Κυριωτέρα βιομηχανία αὐτῆς εἶναι χημικὰ προϊόντα καὶ σιδηροχυτήρια, πλησίον της δὲ ὑπάρχουν ἀνθρακωρυχεῖα. Κάτοικοι 11.689. Θ. Ν. Τ.

Κέρκιος /*Μυθολ.*/. Ἡνίοχος τοῦ ἅρματος τῶν Διοσκούρων, κατά τινα παράδοσιν σῳζομένην παρὰ 'Αμμιανῷ Μαρκελίνῳ. —Π.

κερκὶς (ἡ),—*ίδος* (ἀρχ.)· τὸ σφηνοειδὲς ἐργαλεῖον τῆς ὑφαντικῆς, εἰς τὸ ὁποῖον τυλίσσεται τὸ νῆμα (κοιν. *σαΐττα*), ἢ ἡ σπάθη, μὲ τὴν ὁποίαν ἔκρουον τὸ ὕφασμα· ‖ τὸ ἔνδρυον «ὅ ἐστι ξυλάριον, ὅπερ ἐμβάλλουσιν εἰς τὸ τοῦ ζυγοῦ τρύπημα» (*Πολυδ.* 1, 252)· ‖ τὸ πλῆκτρον τῶν ἐντατῶν μουσικῶν ὀργάνων· ‖ τὸ ἐργαλεῖον δι' οὗ πλέκονται τὰ δίκτυα· ‖ τὸ μεῖζον καὶ στερεὸν ὀστοῦν τῆς κνήμης τοῦ ποδὸς (κοιν. *καλάμι*)· ‖ ὁ πῆχυς, τὸ μέτρον· ‖ εἶδος κτενίου ἢ κόσμου τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς· ‖ εἶδος λεύκης· ‖ ἡ σφηνοειδὴς τῶν ἑδωλίων τοῦ θεάτρου διαίρεσις (βλ. κατ.).

—/*'Αρχ.*/ *Κερκίδες* θεάτρου καλοῦνται αἱ σφηνοειδεῖς ἐκεῖναι τομαὶ ἢ διαιρέσεις τοῦ χώρου τοῦ κυρίως θεάτρου (θεωρείου ἢ κοίλου), αἵτινες σχηματίζονται διὰ τῶν ἀκτινοειδῶς ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας πρὸς τὰς ἀνόδους τοῦ χώρου τούτου ἀνερχομένων κλιμακωτῶν δρόμων. Αἱ κερκίδες ἄρα εἶναι τριγωνικὰ τμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται ὁ χῶρος τῶν ἑδωλίων, ἔχοντα ὡς νοητὴν μὲν κορυφὴν τὴν θυμέλην ἢ τὸ κέντρον τῆς ὀρχήστρας, πραγματικὴν δὲ βάσιν τὸν τοῖχον, ὅστις περιβάλλει ἄνωθεν τὸν χῶρον τοῦ κοίλου. Αἱ κερκίδες διακόπτονται καθ' ὕψος καὶ ὁριζοντίως δι' ἑνὸς ἢ δύο διαζωμάτων (περιφερικῶν δρόμων), τοῦ χώρου οὕτω διαιρουμένου εἰς δύο ἢ τρεῖς σειρὰς ἢ τάξεις ἑδωλίων, ἀλλὰ καὶ τῶν κερκίδων διαιρουμένων εἰς ἄνω καὶ κάτω τμήματα, ἅτινα καλοῦνται *σελίδες*. 'Επειδὴ δὲ αἱ σφηνοειδεῖς ἢ τριγωνικαὶ αὗται διαιρέσεις εὐρύνονται καθ' ὅσον ἀνέρχονται πρὸς τὴν βάσιν, ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια, ὅπως εἰς τὰ μεγάλα θέατρα, π. χ. τῆς 'Επιδαύρου, αἱ κερκίδες κατὰ τὸ ἐπιθέατρον, ἤτοι κατὰ τὸν ἀνώτατον χῶρον τοῦ κοίλου, διατέμνωνται καθέτως δι' ἐνδιαμέσων κλιμακωτῶν δρόμων. Ὁ Βιτρούβιος, γενικεύων τὸν τύπον τοῦτον εἰς κανόνα, λέγει ὅτι ἄνωθεν ἑκάστου διαζώματος ὁ ἀριθμὸς τῶν κλιμακωτῶν δρόμων δέον νὰ διπλασιάζεται ἕνεκα τῆς μεγαλυτέρας περιφερείας τοῦ ἡμικυκλικοῦ χώρου. Τοιαύτας κερκίδας εἶχον καὶ τὰ ἀμφιθέατρα καὶ τὰ στάδια.

Κερκίδες ὡσαύτως ἀρχιτεκτονικῶς καλοῦνται: α') 'Αμφότερα τὰ ἡμίση τοῦ ἀετώματος, ὑπολογιζόμενα ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἀετώματος ἑκατέρωθεν. Τὸν ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτον ὅρον γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐν τῷ 'Ασκληπιείῳ τῆς 'Επιδαύρου, πραγματευομένης περὶ δαπανῶν κατασκευῆς ἀναγλύφων ἀετώματος. β') Ράβδος πρὸς

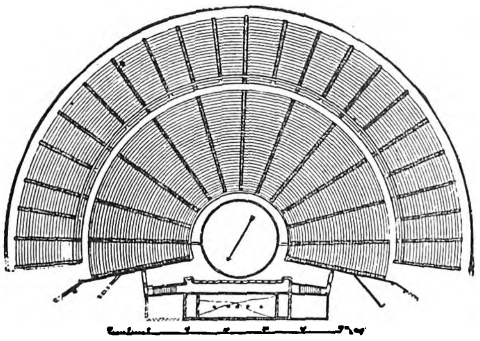

Σχεδιάγραμμα θεάτρου 'Επιδαύρου.

σύνδεσιν τῶν ὀρθογωνίως διασταυρουμένων δοκῶν τῆς ὀροφῆς, κατ' ἐπιγραφὴν τῆς Σκευοθήκης τοῦ Φίλωνος.

Ὁ ὅρος κερκὶς ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὑφαντικῇ. Κατά τινας μὲν ἦτο ἐργαλεῖον ἀνάλογον πρὸς τὸ σημερινὸν «χτένι», δηλαδὴ ράβδος δι' ἧς ἐκρούοντο τὰ νήματα τοῦ ὑφαδίου ἐπὶ τῶν νημάτων τοῦ στήμονος πρὸς μείζονα στερεότητα τοῦ ὑφάσματος, ἐν τῇ σημασίᾳ δὲ ταύτῃ τῆς λέξεως συνώνυμος τυγχάνει καὶ ὁ ὅρος *σπάθη* ἢ *κτείς*· οὕτως, ἀναλόγως τῆς ἰσχυρᾶς ἢ ἐλαφρᾶς κρούσεως τῆς κερκίδος, παρήγοντο διάφοροι ποιότητες ὑφασμάτων («λεπτοϋφῆ», «ταναϋφῆ», «σύγκρουστα» κ. ἄ.). Κατ' ἄλλην ἑρμηνείαν κερκὶς ἐκαλεῖτο αἰχμηρὸν ἐργαλεῖον ἐξ ὀστοῦ, ἀλαβάστρου, μετάλλου, ξύλου ἢ ἄλλης ὕλης, ἐσκαμμένον εἰς σχῆμα σκαφιδίου, οὕτως ὥστε νὰ δέχεται ἐν αὐτῷ ἄτρακτον, ἐφ' ἧς κυλινδρικῶς ἦτο τετυλιγμένον τὸ νῆμα τοῦ ὑφαδίου· ἡ τοιαύτη κερκὶς ὑπὸ τῶν ὑφαντριῶν διεβάλλετο, ὡς παρ' ἡμῖν ἡ σαΐττα, παλινδρομικῶς διὰ μέσου τῶν κλωστῶν τοῦ στήμονος καὶ διὰ τῆς κρούσεως τοῦ κτενίου ἐπετυγχάνετο ἡ ὕφανσις. Τοιαύτη κερκὶς εἰκάζεται ὅτι ἦτο καὶ ἡ ἐν τῇ 'Οδυσσείᾳ μνημονευομένη χρυσῆ κερκὶς τῆς Καλυψοῦς. Π. Ν. Π.

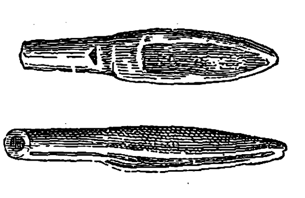

Ρωμαϊκὴ κερκὶς μετὰ κοιλότητος ἐλλειψοειδοῦς σχήματος.
[Μουσεῖον Μαγεντίας].

—/*'Υφαντ.*/ Ἡ σημερινὴ ὑφαντικὴ *κερκὶς* (κοιν. *σαΐττα*) ἀποτελεῖ ἐξάρτημα τῶν χειροκινήτων ἢ μηχανικῶν ἱστῶν (ἀργαλειῶν) καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν διέλευσιν τῆς κρόκης (ὑφαδιοῦ) μεταξὺ τῶν κλωστῶν τοῦ στήμονος· ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ξυλίνου κοίλου σκαφιδίου εἰς τὸ κοῖλον τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται τὸ πηνίον τῆς κρόκης, περιστρεφόμενον πέριξ ἄξονος διατεταμένου κατὰ μῆκος αὐτοῦ, ἐν ᾧ διά τινος ὀπῆς (ματιοῦ) εὑρισκομένης εἰς μίαν πλευρὰν ἐκτυλίσσεται τὸ νῆμα κατὰ τὴν ἐκτίναξιν. Εἴς τινας κερκίδας τῶν μηχανικῶν ἱστῶν ἐλλείπει ἐνίοτε τὸ πηνίον, τιθεμένου μόνον τοῦ νήματος ἐντὸς τῆς κοιλότητος. Τοῦ ἀνωτέρω σχήματος ὑπάρχουσι σήμερον, ἰδίως εἰς τὰς μηχανικὰς κερκίδας, ἄπειροι παραλλαγαὶ καὶ μεγέθη ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ ἱστοῦ ἀπὸ 150—1500 γραμμαρίων περίπου. Αἱ ἄκραι τῆς μὲν χειροκινήτου κερκίδος εἶναι συνήθως κυρταί, διὰ νὰ μὴ προσκρούουν ἐπὶ τῆς σπάθης (κτενίου), λόγῳ τῆς καμπύλης, τὴν ὁποίαν διαγράφει ἡ χεὶρ τοῦ ὑφαντοῦ, τῆς δὲ μηχανικῆς ἴσαι, διότι δὲν ὑφίσταται ὁ ἀνωτέρω λόγος. Αἱ κερκίδες δέον νὰ εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ ξύλου βαρέος καὶ σκληροῦ, ἐσχηματισμένου ἀπὸ συμπαγεῖς ἶνας, ὥστε νὰ καθίστανται βαρεῖς καὶ νὰ μὴ χάνουν τὴν ἀρχικήν των κατεύθυνσιν· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐπειδὴ οἱ στήμονες, ἐπὶ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ κερκίς, ἀποκλίνουσι πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὑφαντοῦ, δέον τὸ κέντρον τοῦ βάρους αὐτῶν νὰ κλίνῃ ὀλίγον πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευράν. Εἰς τοὺς χειροκινήτους ἱστοὺς ἡ κατεύθυνσις τῆς κερκίδος προσδίδεται διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ὑφαντοῦ, ἐνῷ τοὐναντίον αἱ κερκίδες τῶν μηχανικῶν ἱστῶν ἐκτελοῦν τὰς κινήσεις των διὰ μέσου τῶν νημάτων διὰ μηχανικῶν μέσων. Διὰ τὰς χειροκινήτους κερκίδας μεταχειρίζονται συνήθως ξύλον πύξου, μορέας ἢ σφενδάμνου, διὰ δὲ τὰς μηχανικὰς κρανέας ξύλον. Ἡ μηχανικὴ κερκὶς ἀνεκαλύφθη τῷ 1773 ὑπὸ τοῦ Τζὼν Καίυ. Κερκὶς ἐπίσης ὀνομάζεται τὸ πηνίον καὶ ἡ θήκη τῆς δευτέρας κλωστῆς τῆς *ραπτομηχανῆς* (βλ. λ.).

1
2
3

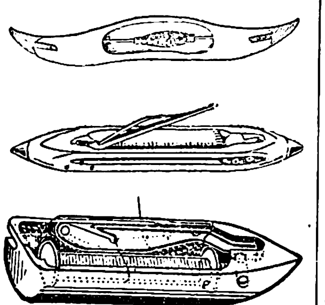

Διάφορα εἴδη κερκίδων.
[1=κάτοψις χειροκινήτου κερκίδος· 2=κερκὶς μηχανικοῦ ἱστοῦ· 3=κερκὶς ραπτομηχανῆς.]

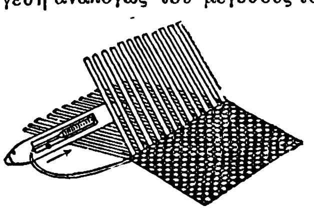

'Εκτίναξις κερκίδος.

—/*'Ανατομ.*/ Καλεῖται *κερκὶς* ἢ *παραπήχιον* τὸ ἕτερον τῶν ὀστῶν τοῦ πήχεως, κείμενον ἐπὶ τὰ ἔξω τῆς ὠλένης, βραχύτερον ταύτης περὶ τὰ 2 ἑκμ., ἐπίμηκες, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ κονδύλου τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ (ἄνωθεν) καὶ τοῦ σκαφοειδοῦς καὶ μηνοειδοῦς τοῦ καρποῦ. Τὸ ἄνω ἄκρον φέρει τὴν *κεφαλήν*, περικεχονδρωμένην οὖσαν, ἧς ἡ ἄνω ἐπιφάνεια, ἀρθρικὴ καὶ ὑπόκοιλος, συντάσσεται πρὸς τὸν κόνδυλον τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ· κάτωθεν τῆς κεφαλῆς ὑπάρχει ὁ *αὐχὴν* καὶ κατωτέρω τούτου ἐπὶ τῆς ἔσω πλευρᾶς τὸ *κερκιδικὸν* (=δικεφαλικὸν) ὄγκωμα, χρησιμεῦον πρὸς πρόσφυσιν τοῦ δικεφάλου μυὸς τοῦ βραχίονος. Τὸ δὲ κάτω ἄκρον, παχύτερον τοῦ ἄνω, ἔχει σχῆμα τριγώνου πυραμίδος, ἧς ἡ βάσις, περικεχονδρωμένη, συντάσσεται πρὸς τὸ σκαφοειδὲς καὶ τὸ μηνοειδὲς ὀστοῦν, τὸ δ' ἔξω πλάγιον προσεκβάλλει εἰς ἀμβλεῖαν προβολήν, τὴν *στυλοειδῆ ἀπόφυσιν*, τὸ δ' ἔσω φέρει ὑπόκοιλον περικεχονδρωμένην ἐπιφάνειαν, τὴν *ὠλένιον ἐντομήν*, ὑποδεχομένην τὴν κεφαλὴν τῆς ὠλένης. Τὸ δὲ σῶμα, τρίγωνον πρισματικὸν ὄν, ἐμφανίζει τρεῖς ἐπιφανείας, προσθίαν, ὀπισθίαν καὶ ἔσω, καὶ τρία χείλη, ὧν τὰ ἔσω, ὀξὺ καὶ ὑπόκοιλον δίκην λεπίδος, ἀπολήγει διχαζόμενον εἰς τὴν μηνοειδῆ ἐντομὴν καὶ καλεῖται *μεσόστεος ἄκανθα*. Ι. Π.

—/*Ναυτ.*/ Καλοῦνται οὕτω (κοιν. *σαΐττες*) τὰ ἀπὸ τοῦ περιβλήματος τῶν παρειῶν τῆς πρῴρας τῶν ξυλίνων ἱστιοφόρων καὶ κάτωθεν τῶν ἐπωτίδων τῶν ἀγκυρῶν ἀρχόμενα ξύλινα κατασκευάσματα, τὰ ὁποῖα, καταλήγοντα εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον τοῦ φάλκου πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ ἀκροπρῴρου, χρησιμεύουν διὰ τὴν ἑκατέρωθεν στήριξιν τῶν δρυφάκτων τῆς ρινωτηρίας. Σ. Ε. Λ.

κερκὶς (ἡ) (Cercis) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καισαλπινωδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, τῆς κεντρικῆς 'Ασίας, τῆς 'Ιαπωνίας καὶ τῆς Νοτίου 'Αμερικῆς. Εἶναι θάμνοι δενδρώδεις, κοσμητικοί, πολυανθεῖς, φέροντες ροδόχροα ἢ πορφυρᾶ ἄνθη, ἀπαντῶντες σποραδικῶς καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὰ δάση καὶ ὄρη τῆς 'Ηπείρου, Θεσσαλίας καὶ 'Αττικῆς καὶ γνωστοὶ ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: *μαμάκουλα, μαμακουλιά, ἄγρια κουτσουπιά, κουτσουκιά, κοκκορεβιθιά, κουκούκινα, κοκκοκιά, ἄγρια ξυλοκερατιά, μελικουκιὰ* κτλ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Κερκὶς ἡ κερατοειδὴς* (Cercis siliquastrum, ἢ siliquastrum orbiculatum), τῆς ὁποίας τὰ ἄνθη καὶ οἱ τρυφεροὶ βλαστοὶ διατηρούμενοι ἐντὸς ὄξους χρησιμοποιοῦνται πολλαχοῦ εὑρέως εἰς τὴν μαγειρικὴν καὶ εἰς τὴν παρασκευὴν σαλατῶν, θεωρούμενα ὡς λίαν ὀρεκτικά. 'Επίσης ὁ φλοιὸς τοῦ θάμνου παρέχει οὐσίας βαφικὰς (κιτρίνας καὶ καστανάς), τὰ δὲ φύλλα του οὐσίας φαρμακευτικὰς ἐναντίον τῶν διαρροιῶν κλπ. *Κερκὶς ἡ καλιφόρνειος* (Cercis Callifornica), *κερκὶς ἡ δυτικὴ* (Cercis occidentalis), *κερκὶς ἡ καναδικὴ* (Cercis canadensis) κ. ἄ. Ἡ παρὰ Θεοφράστῳ ἀπαντῶσα κερκὶς ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὸ εἶδος *λεύκη ἡ τρεμόφυλλος*. Κ. ΠΑΠ.

Κερκῖται (οἱ) /*'Αρχ.*/. 'Αρχαῖον βαρβαρικὸν ἔθνος τοῦ Πόντου ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Τραπεζοῦντος χώρᾳ, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος.

κερκίτης (ὁ) /*'Οργ. Χημ.*/. Ἡ κυκλικὴ ἀλκοόλη τοῦ τύπου $C_6H_7(OH)_5$, ἀνευρεθεῖσα εἰς τὰς δρυοβαλάνους, ἢ ἄλλως *δρυΐτης* ἢ *βαλανοσάκχαρον* ἢ *κυκλοεξανοπεντόλη* καλουμένη. Σῶμα ἄχρουν κρυσταλλικόν, γλυκείας γεύσεως, δεξιοστρόφον, τηκόμενον εἰς 234°. Σ. Γ.

κερκιτρίνη (ἡ) /*'Οργ. Χημ.*/· βλ. *δρυοκιτρίνη*.

Κέρκλιστον (Kirkliston) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λίνλιθγκω καὶ 'Εδιμβούργου ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄμοντ. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ διυλιστήρια. Κάτ. 5 300.

Κέρκμπυ *ἰν* ***Ἄσφιλντ*** (Kirby in Ashfield) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς 'Αγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Νόττιγχαμ. 'Εξυπηρετεῖται ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομι-

Digitized by Google

κῶν γραμμῶν. Ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα. Κάτ. 15.400. Θ. Ν. Τ.

Κέρκνατα (Kerknata) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος δαλματικὴ καὶ τὸ μόνον ἀγκυροβόλιον (πλάτ. 43° 55′ Β. μῆκ. 15° 12′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa island to Zirona channel) τῆς ΒΑ ἀκτῆς τῆς μεγαλονήσου Γκρόσσα. Σ. Ε. Λ.

Κέρκοβα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Ἀχαΐᾳ Πελλήνης κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Πτολεμαίου (Γ′ 16, 15). —Π.

κερκόγλωσσος (ὁ) (Cercoglossus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κερκόγλωσσος ὁ δαρβίνειος* (Cercoglossus Darwinii), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Χιλὴν καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, ᾠοειδές, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις, προθώρακα διωγκωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη καὶ ἀρκετὰ εὐρεῖαν καὶ χρῶμα κυανομελανόν. Δ. Ν. Π.

κερκοειδὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα κέρκου, οὐρᾶς: «κερκοειδὴς ἀπόφυσις».

— κερκοειδὴς *ἀπόφυσις ἥπατος* *[Ἀνατομ.]*. Ἀπόφυσις τοῦ κερκοφόρου λοβοῦ τοῦ ἥπατος, ἥτις χωρίζει τὴν δεξιὰν ὀβελιαίαν αὔλακα, διήκουσα μεταξὺ τοῦ κυστικοῦ βόθρου καὶ τοῦ βόθρου τῆς κάτω κοίλης φλεβός. Ι. Π.

κερκόκαρπος (ὁ) (Cercocarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοκάρπων*, περιλαμβάνον ἐννέα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *κερκόκαρπος ὁ καλιφορνιακὸς* (Cercocarpus ledifolius), ἰθαγενὲς τοῦ Μεξικοῦ, δένδρον μετρίου ἀναστήματος, μὲ ξύλον μέλαν, συμπαγὲς καὶ σκληρόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζονται κυρίως λαβαὶ διαφόρων ἐργαλείων. Κ. ΠΑΠ.

κερκοκῆβος (ὁ) (Cercocebus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῆς οἰκογενείας τῶν *κερκοπιθηκιδῶν*, περιλαμβάνον πιθήκους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐντὸς μεγάλων δασῶν ἐνδιαιτωμένους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κερκοκῆβος ὁ εὐκίνητος* (Cercocebus agilis), ὅστις ἔχει μέγεθος μέτριον, κεφαλὴν τριγωνικήν, ἐξωγκωμένην κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ῥύγχος, ὦτα μικρά, σῶμα εὔρωστον, μᾶλλον βραχύ, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, οὐρὰν μακρὰν καὶ χρῶμα φαιομελανὸν κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ πυρρέρυθρον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐξημεροῦται συλλαμβανόμενος ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ καὶ διατηρεῖται εἰς πλείστους ζωολογικοὺς κήπους. Δ. Ν. Π.

Κερκοκῆβος ὁ εὐκίνητος.

κερκόκτενος (ὁ) (Cercoctenus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πριονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους, φέροντας, συνήθως, στιλπνοὺς μελανοὺς χρωματισμοὺς καὶ κηλίδας ἐρυθράς. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κερκόκτενος ὁ γαγγάτιος* (Cercoctenus gagatinus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἔχει μέγεθος μέτριον, σῶμα ἐπίμηκες, ᾠοειδές, κεφαλὴν βραχυτάτην καὶ πλατεῖαν, κεραίας ἐπιμηκεστάτας, πόδας ἀρκετὰ μακροὺς καὶ ἰσχυρούς, προθώρακα σφαιριοειδῆ καὶ χρῶμα στιλπνῶς μελανὸν μετὰ εὐρείας ἐρυθρομελανῆς ταινίας κατὰ τὴν ῥάχιν. Δ. Ν. Π.

κερκοκύων (ὁ) (Cercocyon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα σφαιριοειδές, μελανοῦ ἢ ὑπερύθρου χρώματος, καὶ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ζῶντα παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ὑδάτων, ἐπὶ τῶν σεσηπότων ξύλων ἢ τῶν πτωμάτων. Περὶ τὰ 40 εἴδη ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

κερκολήπτης (ὁ) (Cercoleptes) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *προκυονιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Κυριώτερα γνωρίσματα αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα εὔρωστον, μετρίου μήκους, κεφαλὴ χονδρή, ὦτα μικρά, πόδες εὔρωστοι, χονδροὶ καὶ βραχεῖς καὶ οὐρὰ ἀπεστρογγυλωμένη καὶ ἐπιμηκεστάτη. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος, τὸν *κερκολήπτην τὸν ἑλίκερκον* (Cercoleptes caudivolvulus), ὅστις ἔχει μῆκος σχεδὸν ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς γαλῆς τῆς κοινῆς καὶ χρῶμα ζωηρῶς πυρρὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τῶν τεσσάρων ποδῶν· πυρρόφαιον κατὰ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιὸν κατὰ τὸ ἐπίλοιπον τμῆμα τῶν ποδῶν καὶ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς. Εἶναι ζῷον νυκτόβιον, μὲ βάδισμα βραδὺ καὶ ἐνδιαιτώμενον εἰς ἐρημικὰ μέρη καὶ συνήθως ἐπὶ δένδρων, ὅπου ἀναρριχᾶται τῇ βοηθείᾳ τῆς οὐρᾶς του. Τρέφεται ἐκ διαφόρων μικρῶν θηλαστικῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν. Ἀπαντᾷ ἰδίως ἐν Μεξικῷ. Δ. Ν. Π.

Κερκολήπτης ὁ ἑλίκερκος.

κερκόλυρα (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Σύνθετος ποιητικὴ λέξις, δηλοῦσα τὴν «κρέκουσαν», τὴν παλλομένην λύραν. —Π.

κερκόμη (ἡ) (Cercoma) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυζητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελοϊδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ ἔντομα μὲ σῶμα κομψόν, καλυπτόμενον ὑπὸ μαλακοῦ χνοὸς καὶ φέρον λαμπροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Δ. Ν. Π.

κερκομονάς, —*άδος* (ἡ) *[Μικροβ.]*. Γένος πρωτοζῴων τῆς ὁμοταξίας τῶν *μαστιγοφόρων*. Ἔχουν σχῆμα ἐλλειψοειδὲς καὶ μαστίγιον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς κινητὸν ὄργανον. Εἶναι πρωτόζῳα σαπρόφυτα ἄνευ παθογόνου δράσεως. Ἡ κερκομονὰς τοῦ ἀνθρώπου (Cercomonas hominis) ἀνευρέθη εἰς τὰ πτύελα ἀνθρώπων πασχόντων ἐκ γαγγραίνης τῶν πνευμόνων. Γ. Η. Π.

κερκόμυς (ὁ) (Cercomys) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀκτωδοντιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν καὶ μόνον εἶδος τὸν *κερκόμυν τὸν βραζιλιανὸν* (Cercomys brasiliensis), ὅστις ἔχει μέγεθος κοινοῦ μυός, χρῶμα φαιοκαστανὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

κερκοπίδαι (οἱ) (Cercopidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁμοπτέρων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους τέττιγας, πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ κυρίως εἰς τὰς θερμὰς χώρας ἀπαντῶντας. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν, ἅτινα περιλαμβάνει ἡ οἰκογένεια, γνωστότερα εἶναι: ἡ *κερκοπίς*, ἡ *τριεκφόρος* καὶ ὁ *φιλῖνος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κερκοπιθηκίδαι (οἱ) (Cercopithecidae) *Ζωολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πρωτίστων*, περιλαμβάνουσα πιθήκους τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι: *κερκοκῆβος*, *κερκοπίθηκος*, *μαγῶτος* καὶ *μακᾶκος* (βλ. λ. καὶ λ. *πιθηκίδαι*). Δ. Ν. Π.

κερκοπίθηκος (ὁ) (Cercopithecus) *[Ζωολ.]*. Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στενορρίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σεμνοπιθηκιδῶν*. Οἱ κερκοπίθηκοι εἶναι οἱ μικρότεροι πίθηκοι τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ πάντες ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 25 εἴδη, ἀπαντῶντα κυρίως εἰς τὰ δάση τοῦ Καμεροὺν καὶ τῆς Γουϊνέας. Οἱ κερκοπίθηκοι ἔχουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: μέγεθος μέτριον, σῶμα εὐκίνητον καὶ κομψόν, κεφαλὴν σχετικῶς μικράν, οὐρὰν μακροτάτην καὶ κυλινδρικήν, ῥύγχος μᾶλλον ἐξωγκωμένον, πόδας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ ἰσχυρούς· περὶ τὸ πρόσωπον φέρουσι γένειον ἐκ πυκνῶν καὶ μακρῶν τριχῶν, λευκοῦ συνήθως χρώματος, ἀποτελούμενον. Οἱ πίθηκοι τοῦ γένους τούτου ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ ζῶσιν ἱκανὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, εἰρηνικῶς ἐνδιαιτώμενοι καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν κατοικιδίων ζῴων, κυνῶν, γαλῶν, κτλ. Ἀξιολογώτερα γένη εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κερκοπίθηκος ἡ Ἄρτεμις* (Cercopithecus Diana). Οὗτος διακρίνεται ἐκ τῆς λευκῆς ἐπιμήκους γενειάδος του καὶ τοῦ φαιοῦ μετὰ μελανῶν καὶ λευκῶν κηλίδων σώματός του. *Κερκοπίθηκος ὁ καλλίτριχος* (Cercopithecus callitrichus). Οὗτος διακρίνεται ἐκ τῆς λευκῆς γενειάδος καὶ τοῦ πρασινίζοντος τριχώματός του. *Κερκοπίθηκος ὁ πυγέρυθρος* (Cercopithecus pygerythrus). Οὗτος διακρίνεται ἐκ τοῦ φαιομελανοῦ τριχώματός του. *Κερκοπίθηκος ὁ κῆφος* (Cercopithecus cephus). Φέρει κιτρινόφαιον τρίχωμα. *Κερκοπίθηκος ἡ μοναχὴ* (Cercopithecus mona). Οὗτος φέρει χρῶμα μελανέρυθρον μετὰ κιτρινοπρασίνων ἀποχρώσεων ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ ὑπόλευκον μετὰ φαιᾶς ἀποχρώσεως κατὰ τὴν κοιλίαν. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῶν κερκοπιθήκων. Δ. Ν. Π.

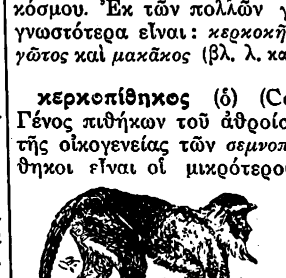

Κερκοπίθηκος

κερκοπὶς (ἡ) (Cercopis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κερκοπιδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κερκοπὶς ἡ πεποικιλμένη* (Cercopis variegata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ ἔχει σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον, κεφαλὴν βραχεῖαν καὶ πεπλατυσμένην, κεραίας βραχυτάτας, πόδας πολυακανθωτοὺς καὶ ἰσχυρούς, καὶ πτέρυγας εὐρυτάτας, ἡμιδιαφανεῖς, πολυνευρώδεις καὶ ποικίλως κεχρωματισμένας. Δ. Ν. Π.

κερκόπους (ὁ) (κοιν. *παλάγκο τῆς ράντας*) *[Ναυτ.]*. Δύο σύσπαστα, ἀνὰ ἓν ἑκατέρωθεν τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ πλοίου, χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τούτου ἐκτροπὴν τῆς κέρκου, πρὸς κατάλληλον εὐθέτισιν τοῦ ἐπιδρόμου ἀναλόγως τῆς ἱστιοδρομίας τοῦ πλοίου. Ἑκατέρου τῶν συσπάστων τούτων κ, τὸ μὲν ἓν ἄκρον καθάπτεται εἰς τὸ ἀκροκέραιον Α τῆς κέρκου Κ, ὁ πρῶτος τρόχιλος τ ὀλίγον ἔξωθεν τῆς κορώνης, ὁ δεύτερος τρόχιλος εἰς τὸν ἀπώστην π καὶ τὸ ἄλλο ἄκρον Ρ τοῦ ἀγομένου, ὅπερ ἕλκουσιν οἱ ναῦται κατὰ τὸν χειρισμὸν τῆς κέρκου, διαβάλλεται διὰ τροχίλου ψαλιδωτοῦ, ἀγκυριζομένου εἰς πόρπην τοῦ καταστρώματος. Σ. Ε. Λ.

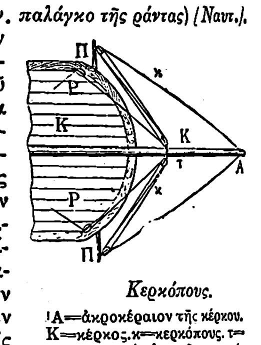

Κερκόπους.

[Α=ἀκροκέραιον τῆς κέρκου. Κ=κέρκος. κ=κερκόπους. τ=πρῶτοι τρόχιλοι τῶν συσπάστων τῶν κερκοπόδων. Π=ἀπῶσται καὶ δεύτεροι τρόχιλοι τῶν αὐτῶν συσπάστων. Ρ=ἄκρα τῶν ἀγομένων τῶν κερκοπόδων.]

κέρκος (ἡ)· ἡ οὐρὰ τῶν ζῴων.

— *[Ναυτ.]*. Καλεῖται *κέρκος* (κοιν. *ράντα*), ἐπιμηκεστάτη κεραία, τεθειμένη πρύμνηθεν καὶ καθέτως τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου, ἐφ' οὗ στηρίζεται διὰ τῆς ἐν σχήματι σιαγόνος γνάθου της καὶ οὗ τὴν στήλην περιβάλλει σφονδυλωτὴ ἀγκοίνη ἡμικυκλικῶς. Καὶ ὅταν μὲν τὸ πλοῖον εἶναι ἐν ἰσασμῷ κεραιῶν, διατίθεται κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον, παραλλήλως τοῦ καταστρώματος καὶ εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς κορώνης ὕψος ὑποστηριζομένη ἐν τῇ τοιαύτῃ θέσει της διὰ σιδηρᾶς στήριγγος, ἑδραζομένης ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὅταν δὲ τὸ πλοῖον ἱστιοπλοῇ, χρησιμεύουσα τότε διὰ τὴν πόδωσιν τοῦ ἱστίου τοῦ ἐπιδρόμου, κρατεῖται εἰς τὴν πρέπουσαν ὑπὲρ τὸ κατάστρωμα θέσιν της, ἀφαιρουμένης τῆς στήριγγος, τῇ βοηθείᾳ τοῦ προσηνέμου τῶν δύο ὀρθωτήρων της, τοῦ ὑπηνέμου τοιούτου «ἐωμένου» (μολαρισμένου μπάντη») (μολαρισμένου μπάντου»)· κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ περίπτωσιν, τὴν τοῦ ἱστιοπλοοῦντος πλοίου, παύει διατηροῦσα τὴν κατὰ τὸ διάμηκες θέσιν της, καὶ εὐθετίζεται ὑπηνέμως, ἀναλόγως τῆς ἱστιοδρομίας, τῇ βοηθείᾳ τῶν κερκοπόδων της. Τὰ ἡμιόλια τῶν ἱστιοφόρων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ σπανιώτατα εἶχον κέρκον· ἀντιθέτως, τὰ τῶν συγχρόνων κλίππερ σπανιώτατα στεροῦνται τοιαύτης (ὅρα σχῆμα εἰς λ. *κερκόπους*). Σ. Ε. Λ.

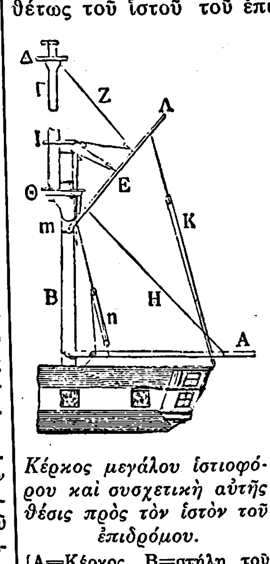

Κέρκος μεγάλου ἱστιοφόρου καὶ συσχετικὴ αὐτῆς θέσις πρὸς τὸν ἱστὸν τοῦ ἐπιδρόμου.

[Α=Κέρκος. Β=στήλη τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου. Γ=ἐπιστήριον δολωνίδος. Δ=δίζυγον. Ε=κέρας τοῦ ἐπιδρόμου. Ζ=τερθρία ὑπέρα τοῦ κέρατος. Η καὶ η=ὀρθωτὴρ τῆς κέρκου. Ι=στηλόκρανον στήλης. Κ=κεροῦχος. Λ=τέρθρον τοῦ κέρατος. Μ=γνάθος τοῦ κέρατος μετὰ τῆς περιβαλλούσης τὸν ἱστὸν περιδεραίου τῆς ἀγκοίνης.]

κέρκος (ὁ) (Cercus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομελιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ ἔντομα μὲ σῶμα κυλινδρικὸν ἢ ἐπίμηκες, ἐλ-

Κέρκος.

Digitized by Google

τρα βραχέα, φαιούς, ἐρυθροὺς ἢ ὑπερύθρους χρωματισμοὺς καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθέων ἐνδιαιτώμενα. Γνωστὰ εἴδη τινά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

κερκόσαυρα (ἡ) (Cercosaura) *[Ζωολ.].* Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πτυχοπλευριδῶν*. Ἐκ τῶν πέντε εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *κερκόσαυρα ἡ ὀφθαλμωτὴ* (Cercosaura ocellata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ καὶ ἰδίᾳ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἔχει μῆκος 22 ἑκατοστομέτρων καὶ χρῶμα μελανὸν κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ κυανόφαιον κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

κερκόσπορος (ὁ) (Cercosporum) */Βοτ./.* Γένος μυκήτων περιλαμβάνον εἴδη ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν φυλλωμάτων αὐτῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κερκούκ */Γεωγρ./.* Πόλις τοῦ σημερινοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ, εἰς ἀπόστασιν 60 χλμ. ΝΑ τῆς Μοσούλης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐάδι-Ἀδχμέμ. Ἔχει 30.000 κατοίκους περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τρία τέταρτα εἶναι Κοῦρδοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἄραβες, Τοῦρκοι καὶ ὀλίγοι Χριστιανοὶ νεστοριανοί. Τὸ Κερκοὺκ εἶναι ἡ ἀρχαία *Κόρκουρα*, σῴζονται δ' ἐν αὐτῷ καὶ τείχη ἀρχαῖα καὶ ἀκρόπολις, μοναστήρια χριστιανικὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ μουσουλμανικὰ τεμένη, ὧν ἓν περικλείει τὸν τάφον τοῦ Δανιὴλ καὶ τῶν τριῶν ἁγίων παίδων, Μισαήλ, Ἀνανία καὶ Ἀζαρία. Ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ὑπάρχει μέγας ναὸς τῆς Θεομήτορος, ἱδρυθεὶς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἐν ᾧ σῴζονται λείψανα ἁγίων. Πρὸς δὲ τὰ ΝΔ καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας ὄρους καλουμένου *Νάφθα* ὑπάρχουσι πλούσιαι πετρελαιοπηγαί. Ν. Μ.—ΚΜΣ

Κερκούμπρι (Cirkcudbright) */Γεωγρ./.* —1) Πόλις τῆς Σκωτίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ Ντή. Ἔχει ναὸν τοῦ ἁγίου Κώθμπερτ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ πλεῖστα μεσαιωνικὰ κτίρια καὶ μνημεῖα. Ἐνταῦθα κατὰ Παρασκευὴν γίνεται ἐμποροπανήγυρις. Ὁ λιμήν της εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ ἀσφαλέστερος τῆς δυτικῆς Σκωτίας. Κάτ. 2.200. —2) Κομιτεία τῆς Σκωτίας, κειμένη εἰς τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς χώρας, μεταξὺ τῶν κομιτειῶν Ντώμφραϊ καὶ Οὐίγκτάουν, μεθ' ὧν ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον διαμέρισμα *Γκωλλοουαίη*. Ἔχει ἔκτασιν 900 τ. χλμ. Κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς περιοχῆς εἶναι οἱ *Κέν*, *Κρή*, *Ντὴ* καὶ *Οὖρ*. Κάτ. 38.400. Θ. Ν. Τ.

κέρκουρος (ὁ) (ἀρχ.)· εἶδος ἰχθύων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· || εἶδος μικροῦ ἱστιοφόρου πλοίου, κοιν. *κύττερο*.

—*/Ναυτ./* Ὁ *κέρκουρος* (κοιν. *κόττερο*, γαλλ. côtre, ἀγγλ. the cutter) εἶναι πλοῖον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, μονόστηλον, ἔχον ἐπίδρομον, λαῖφος, ἀρτεμονίδα, ἀρτέμονα καὶ ὑψηλὸν ἀρτεμονίσκον. Ὁ κλασσικὸς τύπος τοῦ κερκούρου τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ διεκρίνετο καὶ κατὰ τὸ σκάφος του, τοῦ ὁποίου ἡ στεῖρα ἦτο ὀρθὴ καὶ τὸ ἀκρόνηον ἐπίσης· τανῦν ὅμως οἱ κέρκουροι ἔχουσι τὴν πρῷ-

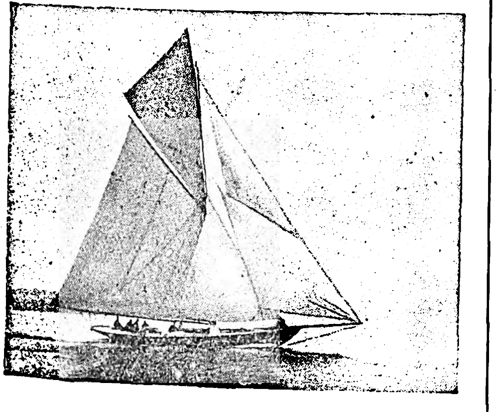

Κέρκουρος ψυχαγωγίας καὶ ἀγωνισμάτων ταχύτητος ἱστιοπλοΐας.

ραν φαλκωτήν, ὅπως μετριάζωσι τοὺς προνευστασμούς. Τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱστιοφόρου πολεμικοῦ ναυτικοῦ ὁ κέρκουρος ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν χρησιμοποιούμενον ὡς ἀπόστολον πλοῖον· ἔφερε δὲ καὶ ἀφαιρετὸν ἀκάτιον καὶ δολώνιον καὶ φωσώνιον ἐπίσης ἀφαιρετά καὶ ἦτο ὡπλισμένος διὰ μικρᾶς ὁλκῆς πυροβόλων. Πλείστους τοιούτους κερκούρους ἐχρησιμοποίησε τὸ βρεττανικὸν ναυτικὸν περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πρὸς καταδίωξιν τῶν δουλεμπορικῶν σκαφῶν τῶν ἐκτελούντων τὸ «ἐμπόριον τοῦ ἐβένου» —ὡς ἀπεκαλοῦντο οἱ δοῦλοι εἰς τὸ ἀργκὼ τῆς ἐποχῆς— εἰς τὸν κόλπον ἰδίως τῆς Γουϊνέας. Καὶ εἰς τὸ παλαιόν μας ναυτικὸν ὑπῆρξαν κέρκουροι, ἀποτελοῦντες μονάδας τοῦ στόλου τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους. Οὕτως εἰς τὸν «πίνακα τῶν πλοίων τῶν ἀπαρτιζόντων τὸν ἑλληνικὸν βασιλικὸν στόλον κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἄφιξιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος», δημοσιευθέντα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1834, ἀναφέρονται οἱ κέρκουροι «Ζέφυρος», «Αἴολος», «Σπάρτη» καὶ «Λέων», τῷ δὲ 1834 ἐναυπηγήθησαν ἐν Πόρῳ, ὑπουργοῦντος τοῦ von Lezuire, δύο ἄλλοι μεγάλοι (170 τόννων, ὡπλισμένοι μὲ τέσσαρας καρωνάδας τῶν 18 καὶ ἐπηνδρωμένοι διὰ 46 ναυτῶν καὶ 4 ἀξιωματικῶν ἕκαστος), ὁ «Γλαῦκος» καὶ ὁ «Ναυτίλος»· οἱ ἓξ οὗτοι κέρκουροι προσήνεγκον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν καταδίωξιν τῆς πειρατείας. Τανῦν οἱ κέρκουροι, καίτοι ὀλιγώτερον κομψοὶ τῶν παλαιοτέρων, χρησιμοποιοῦνται ὡς πλοῖα ψυχαγωγίας καὶ δὴ εἰς ἀγῶνας ταχύτητος ὑπὸ ἱστία.

Τὴν ὀνομασίαν *κέρκουρος* παρέλαβον οἱ συντάκται τοῦ ναυτικοῦ μας ὀνοματολογίου ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Πράγματι δὲ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐν τῇ συντάξει τοῦ στόλου τοῦ Ξέρξου, ὑπὸ τοῦ Πλινίου, ἀποδίδοντος τὸν τοιοῦτον τύπον ἐλαφροῦ πλοίου εἰς τοὺς Κυπρίους, καὶ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα. Σ. Ε. Λ.

— *κέρκουρος δίστηλος /Ναυτ./.* Κομψότατα πλοῖα δίστηλα, ψυχαγωγίας καὶ ἀγωνισμάτων ταχύτητος, φέροντα δύο ἱστοὺς ἡμιολικοὺς καὶ ἔχοντα τὴν πρῷραν κάθετον καὶ οὐχὶ φαλκωτήν. Ἦσαν δηλαδὴ *κέρκουροι* τὸ σκάφος καὶ *ἡμιολίαι* τὸν ἐξαρτισμόν. Τῶν τοιούτων θαλαμηγῶν, ὧν ἡ μεσουράνησις ἦτο μεταξὺ τοῦ 1870 καὶ 1890, ὁ τύπος σκάφους δὲν ναυπηγεῖται πλέον, ὑποκατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀλιγώτερον κομψοῦ, ἀλλὰ πλείονας ναυτικὰς ἀρετὰς παρουσιάζοντος τύπου τῶν διστήλων ἡμιολιῶν μετὰ φαλκωτῆς πρῴρας. Σ. Ε. Λ.

Κέρκουρος */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Λίμνη ἐν Μακεδονίᾳ, ἡ σημερινὴ *Ἀχινοῦ* (βλ. λ.).

Κέρκουωλ (Kirkwall) */Γεωγρ./.* Πόλις καὶ λιμὴν ἐπὶ τῆς νήσου Μαίνλαντ (Πομόνα) τῶν νήσων Ὄρκνεϋ τῆς Σκωτίας. Ἔχει μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μάγνου, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἡ πόλις ἐχρησίμευσεν ὡς ἕδρα τῶν κομίτων τοῦ Ὄρκνεϋ. Κάτ. 3.800. Θ. Ν. Τ.

κερκοφόρα (τὰ) */Ζωολ./.* Καλοῦνται οὕτω τὰ ζῷα τὰ φέροντα *κέρκον* (οὐράν), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ *ἄκερκα*, ἤτοι τὰ στερούμενα οὐρᾶς. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν πρόκειται περὶ θηλαστικῶν, νοοῦμεν τοὺς πιθήκους κυρίως, προκειμένου δὲ περὶ ἑρπετῶν τὰς σαλαμάνδρας, τοὺς τρίτωνας κτλ. Δ. Ν. Π.

κερκοφόρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ φέρων κέρκον, οὐράν.

— *κερκοφόρος (ἢ σπιγέλειος) λοβὸς τοῦ ἥπατος [Ἀνατομ./.* Ἡ μέση μοῖρα τῆς ὀπισθίας (ἢ κάτω) ἐπιφανείας τοῦ ἥπατος, ἡ κειμένη μεταξὺ τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀβελιαίας αὔλακος καὶ ὄπισθεν τοῦ τετραπλεύρου λοβοῦ τοῦ ἥπατος, ἀφοριζομένη ἔμπροσθεν μὲν (κάτωθεν) ὑπὸ τῆς ἐγκαρσίας αὔλακος (τῶν πυλῶν τοῦ ἥπατος), ὄπισθεν δὲ (ἄνωθεν) ὑπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἡπατικῆς φλεβός. Τὸ κάτω χεῖλος τοῦ κερκοφόρου λοβοῦ διῄρηται διὰ ἐντομῆς ἢ αὔλακος εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἀριστερὸν ἀποτελεῖ τὸ *θηλοειδὲς φῦμα*, τὸ δὲ δεξιὸν τὴν *κερκοειδῆ ἀπόφυσιν*, ἤτοι λοξὴν ἀκρολοφίαν, διήκουσαν πρὸς τὰ δεξιὰ ἀνὰ μέσον τοῦ κυστικοῦ βόθρου καὶ τοῦ βόθρου τῆς κάτω κοίλης φλεβός. Ι. Π.

— *κερκοφόρος πυρὴν [Φυσιολ./.* Εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων πυρήνων τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ μετωπιαίου κέρατος καὶ φθάνει μέχρι τοῦ κροταφικοῦ κέρατος. Διακρίνομεν δ' αὐτοῦ τὴν κεφαλήν, τὸ σῶμα καὶ τὴν οὐρὰν (κέρκον). Ὁ πυρὴν οὗτος συνέχεται μετὰ τοῦ φακοειδοῦς πυρῆνος, μεθ' οὗ ἀποτελεῖ τὸ ῥαβδωτὸν σῶμα· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ διαρρυθμιστικὸν κέντρον τῆς θερμότητος. Ι. Ν. Μ.

Κέρκραντε (Kerkrade) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ὁλλανδίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λίμπουργκ, παρὰ τὰ γερμανικὰ σύνορα. Κάτ. 30.517. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν γαιανθρακωρυχεῖα. Μ. Δ. Β.

Κέρκσβιλ (Kirksville) */Γεωγρ./.* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μισσούρῃ, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Ἀνταίρ. Ἔχει ἀνεπτυγμένον ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων. Κάτ. 10 200. Θ. Ν. Τ.

Κέρκυρα. Νῆσος τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἡ δευτέρα εἰς ἐμβαδὸν ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ (590 τ. χλμ.) μετὰ τὴν Κεφαλληνίαν. *Κέρκυρα* καὶ *Κόρκυρα* παρὰ τῶν ἀρχαίων ὀνομαζομένη, ἀλλὰ καὶ *Δρεπάνη* διὰ τὸ σχῆμά της καὶ *Μακρὶς* διὰ τὸ ἐπίμηκές της, ταὐτίζεται κατὰ γενικὴν γνώμην πρὸς τὴν ὁμηρικὴν *Σχερίαν*· ἡ σύγχρονος κοινὴ ὀνομασία της *Κορφοί*, οὐχὶ τόσον συνήθους χρήσεως, ὅσον τὸ ἀπ' αὐτῆς ἐθνικὸν *Κορφιάτης*, καὶ τὸ ἀπὸ ταύτης γενικῆς χρήσεως διεθνὲς τῆς νήσου ὄνομα *Corfu*, προέρχονται ἐκ τῆς βυζαντινῆς ὀνομασίας τῆς ἀκροπόλεώς της *Κορυφώ*. Ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τῶν *Ὀθονῶν* καὶ τῶν *Παξῶν* ὁμώνυμον αὐτῇ νομόν.

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς Κερκύρας συμμετέχουν αἱ ἀκόλουθοι διαπλάσεις στρωμάτων:

Ι Μεσοζωικὸν ἄθροισμα στρωμάτων. Καὶ αἱ τρεῖς διαπλάσεις τοῦ ἀθροίσματος τούτου ἀπαντῶσιν ἐν τῇ νήσῳ. Μικρὰν ἐξάπλωσιν σχετικῶς παρουσιάζουν τὰ στρώματα τῆς τριασίου διαπλάσεως, τὰ ὁποῖα ὑπὸ μορφὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν *ἀσβεστολίθων*, ὑπενθυμιζόντων τοὺς *Νταχστάϊν-ἀσβεστολίθους* τῶν ἀνατολικῶν Ἄλπεων καὶ φερόντων ἀπολιθωμένα γαστερόποδα, στρωματοπορίδας, κοράλλια καὶ γυροπορέλλας, καὶ ἀφ' ἑτέρου *δολομιτῶν* (Hauptdolomit) παρουσιάζονται εἰς τὸ ΒΑ. ὀρεινὸν τμῆμα (δῆμος Κασσωπαίων). Τοὺς τριασίους τούτους ἀσβεστολίθους ὁ γεωλόγος Ρέντς ὠνόμασε καὶ *ἀσβεστολίθους τοῦ Παντοκράτορος*, ἀπὸ τὴν τυπικήν των ἐμφάνισιν εἰς τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ Παντοκράτορος. Οἱ δολομῖται παρουσιάζονται εἰς τὸν Στραβοσκιάδην (Μιχαλακάδες), τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὑπεράνω τῶν τριασίων ἀσβεστολίθων καὶ δολομιτῶν ἀκολουθοῦν τὰ στρώματα τῆς ἀνωτέρας λιασίου καὶ δογγερίου διαπλάσεως. Ταῦτα εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν κονδυλώδεις ἀμμωνιτοφόροι ἀσβεστόλιθοι καὶ κονδυλώδεις μάργαι καὶ ἀφ' ἑτέρου σχιστόλιθοι μέλανες ποσιδονιοφόροι καὶ κερατόλιθοι ποσιδονιοφόροι τοῦ ἀνωτέρου δογγερίου. Αἱ σπουδαιότεραι ἐμφανίσεις τῶν στρωμάτων τούτων εὑρίσκονται ἐπίσης εἰς τὸ κύριον ὀρεινὸν συγκρότημα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν πρὸς Δ. κατακειμένην πτυχὴν τοῦ Παντοκράτορος, τῆς ὁποίας ὁ ἐκ τριασικοῦ δολομίτου πυρὴν εἰς τὸ νότιον τμῆμα τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου ἔχει ἐπωθηθῆ πρὸς Δ. ἐπὶ τὸ ἐπτυχωμένον σύγκλινον τοῦ φλύσχου τῆς Σπαρτίλλας. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν σκέλος τῆς πτυχῆς τοῦ Παντοκράτορος εὑρίσκονται αἱ ἀκόλουθοι κύριαι ζῶναι ἐκ τῶν λιασίων καὶ δογγερίων στρωμάτων: α') ἡ ζώνη Καρυᾶς - Παλαιοσπίτων - Σινιῶν - διάσελον μεταξὺ Σινιῶν καὶ Περιθείας, β') ἡ ζώνη Κρινιᾶς-Ριλιάτικας-Πίθος καὶ γ') ἡ νοτίως τοῦ χωρίου Λούτσες. Εἰς τὸ δυτικὸν σκέλος τῆς πτυχῆς στρώματα λιάσια-δογγέρια ἀπαντῶσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Στρινίλλα-κοιλάδος Πεταλιᾶς-Περκουλάτικα-Ἔριβα, ὡς καὶ παρὰ τὴν θέσιν Κορέντι (κοινότης Κορακιάνας) ΒΔ. ὑπεράνω τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἐκτὸς τούτων εὑρίσκονται καὶ εἰς τὴν νεογενῆ χώραν τοῦ μέσου τῆς νήσου καί τινα τεμάχη λιασίων- δογγερίων στρωμάτων εἰς τὸ ὄρος Κουρκουλὶ παρὰ τοὺς Γιαννάδες, ἐπίσης μεταξὺ τῶν δύο κορυφῶν τοῦ ὄρους Ἅγιοι Δέκα, ὡς καὶ εἰς τὴν νῆσον Βίδον.

Ὑπεράνω τῶν λιασίων - δογγερίων στρωμάτων ἀκολουθεῖ σύστημα πλακωδῶν ἀσβεστολίθων καὶ σχιστολίθων, τὸ ὁποῖον ὁ γεωλόγος Ρέντς ὠνόμασεν *ἀσβεστολίθους τῶν Βιγλῶν* ἀπὸ μίαν τυπικὴν ἐμφάνισίν των ἐπὶ τοῦ ὄρους Βίγλες. Οἱ ἀσβεστόλιθοι οὗτοι ἀνήκουν εἰς τὴν ἀνωτέραν ἰουράσιον καὶ τὴν παλαιοκρητιδικὴν διάπλασιν, ἐπικαλύπτονται δ' ὑπὸ τῶν *κρητιδικῶν ῥουδιστοφόρων ἀσβεστολίθων*. Οἱ ῥουδιστοφόροι ἀσβεστόλιθοι συναντῶνται εἰς τὸν Παντοκράτορα, τὸν Στραβοσκιάδην καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ὀροσειράν, ἡ ὁποία χωρίζει τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ τοιούτου. Ἐπίσης καὶ αἱ δύο μικρότεραι ὀροσειραὶ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς νήσου, ἤτοι ἡ τῶν Ἁγίων Δέκα καὶ Σταυροῦ ἀνατολικῶς καὶ ἡ τοῦ Γαρούνα, Παυλιάνας καὶ Ματθαίου δυτικῶς, συνίστανται ἐκ κρητιδικῶν ἀσβεστολίθων.

ΙΙ Καινοζωϊκὸν ἄθροισμα. α) *Τριτογενοῦς διαπλάσεως.* 1) Ὑπεράνω τῶν κρητιδικῶν ῥουδιστοφόρων ἀσβεστολίθων ἀκολουθεῖ τὸ σύστημα τοῦ φλύσχου, ἀποτελούμενον κυρίως ἀπὸ *σχιστολίθους, μάργας, ψαμμίτας, κροκαλοπαγῆ καὶ τράπεζας ἀσβεστολίθων* σκληρῶν. Ὁ φλύσχης εὑρίσκεται κυρίως εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Παντοκράτορος καὶ παρουσιάζεται κυρίως πρῶτον εἰς λεπτὴν λωρίδα πρὸς Β τῆς Περιθείας, δεύτερον περὶ τὸν Σπαρτίλλα (ἡ ἐκ φλύσχου ταινία Σπαρτίλλα—Ζυγοῦ παριστᾷ τεκτονικῶς ἓν ἐπτυχωμένον σύγκλινον) καὶ τρίτον περὶ τὰ χωρία Ἐπίσκεψιν, Νυμφές, Ἅγιον Παντελεήμονα. Τὰ στρώματα τοῦ φλύσχου, ἀνήκουν εἰς τὴν ἠώκαινον καὶ τὴν ὀλιγόκαινον ὑποδιάπλασιν τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν νουμουλιτοφόρων καὶ λεπιδοκυκλινοφόρων ἀσβεστολίθων, τῶν ἐντὸς τοῦ φλύσχου παρουσιαζομένων. 2) Ἐν ἀσυμφώνῳ πλέον ἐπιστρώσει ἀκολουθοῦν τὰ στρώματα τῆς μειοκαίνου καὶ τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως (τοῦ νεογενοῦς) τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως. Τὰ στρώματα τῆς μειοκαίνου καταλαμβάνουν πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς νήσου καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ *ἀσβεστολίθους καὶ γύψους*. Τὰ στρώματα τῆς πλειοκαίνου συναντῶνται κυρίως εἰς τὸ ΒΔ. τμῆμα καὶ εἰς τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς νήσου, ὡς ἐπίσης καὶ εἴς τινα σημεῖα ἀλλαχοῦ, ἰδίᾳ δὲ περὶ τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ *μάργας* καὶ *ἀργίλλους*, *ψαμμίτας* καὶ *γύψον*, καταλαμβάνουν δὲ σχεδὸν τὸ 1/5 τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς νήσου.

β') *Τεταρτογενοῦς διαπλάσεως.* Στρώματα *ἄμμου* καὶ *χαλίκων*, ἀνήκοντα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν σικέλιον βαθμῖδα τῆς παλαιοτεταρτογενοῦς ὑποδιαπλάσεως, συναντῶνται παρὰ τὸ Κομπίστι καὶ τὰς Κασταιιάς. Τέλος εἰς τὰς διαφό-

Digitized by Google

ρους κοιλάδας τῆς νήσου καὶ εἰς παράκτια μικρὰ πεδία παρουσιάζονται ὁλόκαινοι προσχώσεις.

Ἡ Κέρκυρα ἀνήκει γεωλογικῶς εἰς τὴν ἀδριατικο-ιόνιον ὀρεινὴν ζώνην τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἔχει μεγάλην συγγένειαν ὡς πρὸς τὴν γεωλογικὴν σύστασίν της μὲ τὴν ἔναντι αὐτῆς Ἠπειρωτικὴν Στερεάν, ἀφ' ἧς ἐχωρίσθη διὰ διαρρήξεων καὶ ἐγκατακρημνίσεων ταφροειδῶν. Μεταλλεύματα ἐπ' αὐτῆς δὲν παρουσιάζονται. Αἱ ἐμφανίσεις τῆς γύψου μόνον ὑπέστησαν ἐκμετάλλευσιν μικράν.

Γ. Κ. Γ.

— [ΓΕΩΓΡ.] Ἐπιμήκης 33 μιλ. ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ἁγία Αἰκατερίνη* καὶ *Κάβο-Μπιάνκο*, παρουσιάζει ἡ *Κέρκυρα* λίαν ἀνώμαλον ἀκτογραφίαν: τοῦ βορείου τμήματός της ἔχοντος εὖρος 15 μιλ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Κεφάλι* καὶ *Ἅγιος Στέφανος*, ἀλλ' ἀποτόμως στενουμένου 7 μιλ. νοτ. τῆς Β ἀκτῆς, ὅπου παρουσιάζει εὖρος μεταξὺ τῶν μυχῶν τῶν ὅρμων *Λιαπᾶδες* καὶ *Ἴψο* μόνον 6 μιλ., διὰ νὰ ἐλαττωθῇ νοτιώτερον μεταξὺ *Ἕρμονες* καὶ *Γοβίνου* εἰς 4 μίλ. Καὶ ἐμφανίζει μὲν νοτιώτερον εὔρυνσιν 7 ½ μιλ. μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Κάβο Σίδερο* τῆς ἀκροπόλεως καὶ *Ἁγίου Γεωργίου* τοῦ παρὰ τὸν Πέλεκα, ἀλλ' ἐκεῖθεν καὶ πρὸς νότον ὁλονὲν στενοῦται, φθάνουσα 1¾ μιλ. μεταξὺ τῶν ὅρμων *Μεγαχώρι* καὶ *Μαραθιά*· κατὰ τὴν νοτίαν ὅμως ἐσχατιάν της εὐρύνεται ἡ ἀκτή της εἰς 6 ¼ μίλ. μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Λευκίμμη* καὶ *Κάβο Μπιάνκο* καὶ διευθυνομένη περίπου ἀπὸ Β πρὸς Ν., παρουσιάζει μέτωπον πρὸς τὴν νησῖδα Σύβοτα τοῦ ἠπειρωτικοῦ λιμένος Μούρτου. Ἡ Κέρκυρα λόγῳ τῆς θέσεώς της θεωρεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνετικῆς θαλασσοκρατίας ὡς ἡ κλεὶς τοῦ Ἀδριατικοῦ, οὗ τὸ στόμιον ἀπέχει 50 μόλις μίλλια ΒΔ. τῶν Β. τῆς νήσου ἀκτῶν.

Ἀκρωτήρια. Διὰ τὴν περιγραφὴν αὐτῶν ἀκολουθοῦμεν ὡς φορὰν γεωγραφικῆς διαδοχῆς τὴν ἀντίστροφον τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου, ὡς ἀφετηρίαν δὲ τὴν βορείαν τῆς νήσου ἐσχατιάν, τὸ ἀκρωτήριον *Ἁγίας Αἰκατερίνης* (πλάτ. 39° 49′ Β μῆκ. 19° 52′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Island and Channels of Corfu). *Ρόδα* 3½ μίλ. ΔΝΔ., μεθ' ὃ *Ἀστραχάρι* ἔχον πρὸ αὐτοῦ ὕφαλον φερώνυμον, *Ἀποτρυπητὴ* καὶ *Δράστης* ΒΔ. τῆς νήσου ἐσχατιά, ἀντικρύζουσα τὴν Ἐρρίκουσαν τῶν Ὀθονῶν. Μεθ' ὅ, ἐπὶ τῆς ἀντικρυζούσης τὴν Ἰταλίαν ἀκτῆς, *Κεφάλι* τὸ δυτικώτερον (πλάτ. 39° 44′ 35″ Β, μῆκ. 19° 48′ 50″ Ἀν.) τῆς νήσου σημεῖον, ἀντικρύζον τὴν Μαλθάκη τῶν Ὀθονῶν, *Ἀρίλλα* ἐσχατιὰ τῆς χερσονησῖδος Ἀφιῶνα, *Ἀγγελόκαστρο* ἢ *Ταξιάρχης*, μεθ' ὃ αἱ βραχώδεις ἄκραι *Κοστέρι* αἱ ἀποτελοῦσαι τὰ γραφικώτατα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τῆς Παλαιοκαστρίτσας τοπία, καὶ τά: *Πλάκα*, *Ἅγιος Γεώργιος*, *Φασκιὰ* εἰς 16½ μίλ. ΝΑ. τοῦ Κεφάλι, *Μεγάχωρο*, *Ἀρκουδίλλα* καὶ *Κάβο Μπιάνκο* (ἀρχ. Λευκὸν καὶ Ἀμφίπαγος) ἡ νοτία τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλατ. 39° 21′ 20″ Β., μῆκ. 20° 07′ 50″ Ἀν.,), προεκτεινομένη ὑπὸ φερωνύμου ὑφαλοπλαισίου καὶ διέχουσα τῶν μὲν Παξῶν 7 μίλ., τῆς δὲ Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς 5½ μίλ. Μεθ' ὃ ἡ ἐπὶ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης ἀκτή, ἀφ' ἧς τὰ ἀκρωτήρια *Ἅγιος Θεόδωρος, Λευκίμμη, Μπουκάρι, Χλωμό, Κανόνι, Ἐλιᾶς, Κάβο Σίδερος, Κεφάλι Ἴψου, Καραγκόλ, Ἅγιος Στέφανος* (πλάτ. 39°50′40″ Β., μῆκ. 19°58′30″) ἡ ἀνατολικὴ τοῦ Β. τμήματος τῆς νήσου ἄκρα, μεθ' ἣν *Βάρβαρο* ἢ *Ἁγίας Βαρβάρας*, *Κασσόπι*, *Ἅγιος Σπυρίδων* καὶ *Ἁγία Αἰκατερίνη*.

Ὅρμοι. Ἐπὶ μὲν τῆς Β. ἀκτῆς *Μπολλάνα* ἢ *Αὐλάκι* μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Βάρβαρο καὶ Κασσόπι, *Κασσόπι*, *Ἀπραοῦ* μεταξὺ Ἁγίας Αἰκατερίνης καὶ Ρόδα, καὶ *Σιδάρι* μεταξὺ Ἀστραχάρι καὶ Ἀποτρυπητῆς. Πάντες οἱ ὅρμοι οὗτοι ἀποτελοῦν πολύτιμα ἀγκυροβόλια καταφυγῆς κατὰ τοὺς ἀγρίους ἀπὸ νότου κλύδωνας, πλὴν ἀναπεπταμένοι πρὸς Β. πλήττονται ἀπηνῶς ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ ΒΔ. καὶ Δ. τμήματος τοῦ Ἰονίου (Ἀγριοπέλαγο)· μαστίζονται ὅμως τὰ παράλια ταῦτα ἀπὸ ἑλονοσίαν, ἰδίως τὰ ἐγγὺς τῆς λιμνοθαλάσσης Ἀντινιότη. Ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου οἱ ἀμφίπυγοι ὡς πρὸς τὴν χερσόνησον Ἀφιῶνα ὅρμοι *Τιμόνι* καὶ ὁ κολπίζων *Ἁγίου Γεωργίου*, οἱ ὡς πρὸς τὴν ἄκραν Κοστέρι ἀμφίδυμοι *Ἀλίπα* καὶ *Λιαπᾶδες*, *Ἕρμονες* ΒΔ. ἀκρωτηρίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐπὶ δὲ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης *Μαραθιὰ* μεταξὺ Λευκίμμης καὶ Μπουκάρι Μπενίτες παρὰ τὸ Ἀχίλλειον, ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ *Χαλκιόπουλου*, νοτίως τοῦ Κανόνι, οἱ *Καστρᾶδες* νοτίως τῆς ἀκροπόλεως, τὸ μέγα πρὸ τῆς πόλεως ἀγκυροβόλιον *Κερκύρας* μὲ τὰ λιμενικά του ἔργα *Σπηλιᾶς Μαντουκίου* καὶ τὸ ἀγκυροβόλιον τῶν πολεμικῶν *Ἅγιος Νικόλαος*· μεθ' ὃ οἱ ὅρμοι *Ποταμός, Γουβὶ* ἢ *Γοβῖνο, Κρεβατζοῦλα, Ἰψό, Καραγκὸλ* καὶ *Ἅγιος Στέφανος*.

Νησῖδες, σκόπελοι καὶ ὕφαλοι. Τῆς περιγραφῆς αὐτῶν ἀρχόμεθα ἀπὸ τοῦ ἀγκυροβολίου τῆς πόλεως, χωροῦντες πρὸς Β, Δ, Ν καὶ Α: *Βίδο* ἢ ἀρχαία *Πτυχία*, *Καλόγερος*, *Φοῦστα* καὶ *Λαζαρέττο*, πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ποταμοῦ, *Σέρπα* ὑφαλέμβολον ἐπικίνδυνον μετὰ μυρμήκων, προέχον βορείως τοῦ λιμένος Ἅγιος Στέφανος καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐχώρει πρὸς τὸ ἠπειρωτικὸν ἀκρωτήριον *Κηπούρι* τὸ μέγα ἀνθυποβρυχιακὸν φράγμα, τὸ ἐγκατασταθὲν ὑπὸ τῶν Γάλλων, *Μπαρκέττα* ἢ *Ψύλλος* ἐπικινδυνωδέστατος σκόπελος ἐπὶ τῆς γραμμῆς πλοῦ Σέρπα - Ἅγιοι Σαράντα, *Καπαρέλλι*, ἡ Pythionia τοῦ Πλινίου, τὰ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κεφάλι καὶ Πλάκα πέντε νησία *Καράβια* (ἢ *Κράβια* ἢ *Κορακονήσια*), *Ὀρθόλιθο, Σκιαλούδι, Βίγλα* καὶ *Κολυβίρι* ἔχοντα περὶ αὐτὰ σκοπέλους, *Γορδὶ* καὶ *Θολέτο* (Tholetho, παραφθορὰ ἐνετικὴ τοῦ *Ὀρθόλιθο*) ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Φασκιὰ ὄντα παράκτια, *Πεντανήσια, Μπραγωνήτικα* (ὕφαλοι) καὶ *Λαγούδια*. Ἀπὸ τῶν νησίων τούτων καὶ αἱ τρεῖς τοῦ νοτίου τμήματος τῆς νήσου ἀκταὶ καθίστανται χειραρώδεις μετὰ μυρμήκων ἀναδυομένων καὶ ἐξόχως ἐπικίνδυνοι εἰς τοὺς παραπλέοντας· δυτικῶς δὲ τῆς Λευκίμμης ἐμφανίζονται ὕπουλα «παράλια ἐπιπλέοντα», ὑπὸ τῆς θαλασσίας χλωρίδος, ἣν συνωθεῖ τὸ ρεῦμα καὶ ἐφ' ἧς ἐπικαθήμενον χῶμα σχηματίζει ἔδαφος ἐπικίνδυνον διὰ τὸν ἐπ' αὐτοῦ βαδίζοντα. Ἐπὶ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, μεταξὺ Λευκίμμης καὶ Βίδου, μία μόνη νησὶς πρόσκειται εἰς τὴν νῆσον, ἡ εἰς τὸ στόμιον τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Χαλκιοπούλου γραφικωτάτη *Ποντικονήσι* ἢ καὶ *νῆσος τοῦ Ὀδυσσέως* (Ulysse s islet) ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομαζομένη.

Φάροι καὶ φανοί. Πρώτη ἐξ ὅλων τῶν ἀκτῶν τοῦ κράτους ἡ Κέρκυρα ἔλαβε ναυτικὸν φωτισμόν, ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας. Οὕτω, τῷ 1822 ἐφωτίζετο ἡ ἀκρόπολις διὰ φάρου κατοπτρικοῦ ἐκ πολλῶν μικρῶν παραβολικῶν κατόπτρων, ἀνεγερθέντος ἐπὶ τοῦ Κάβο Σίδερο· δεύτερα τὰ ἀβαθῆ τῆς Λευκίμμης (1825) καὶ δὴ διὰ πυρσωρίδος καὶ τρίτη ἡ νησὶς Καπαρέλλι (1828) διὰ φάρου ἐπίσης κατοπτρικοῦ. Τοὺς πυρσοὺς τούτους ἀντικατέστησεν ἡ ὑπηρεσία τῶν φάρων, τὸν μὲν πρῶτον τῷ 1887 διὰ φάρου καταδιοπτρικοῦ λευκοῦ σταθεροῦ, τὸν δεύτερον διὰ φανοῦ μετὰ κλεισιάδος (1890), τὸν δὲ τρίτον διὰ φάρου περιστροφικοῦ λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς ἐναλλάσσοντος πρὸς ἐρυθρὰν ἀναλαμπήν. Εἰς τοὺς πυρσοὺς τούτους λογιστέοι καὶ τρεῖς φανοὶ δημοτικῇ μερίμνῃ τοποθετηθέντες καὶ λειτουργήσαντες, οἱ εἰς Ποτάμι Λευκίμμης (1889), Κόντρα Φόσσα (1891) φρουρίου Κερκύρας καὶ Ὑγειονομείου εἰς τὸν Β πρὸ τῆς πόλεως κυματοθραύστην (1903). Ἡ συμπλήρωσις τοῦ φωτισμοῦ τῆς μεγαλονήσου ὑπῆρξεν ἓν τῶν μελημάτων τῆς ὑπηρεσίας τῶν φάρων, κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, ληφθέντος μάλιστα εἰδικοῦ νομοθετικοῦ μέτρου. Οὕτω μέχρι τοῦδε ἐγένοντο αἱ ἑξῆς μεταρρυθμίσεις καὶ προσθῆκαι: ἀκρωτήριον Κάβο Σίδερος (1926) φάρος Νταλὲν-Ἄγκα λευκοῦ σταθεροῦ καὶ ζεύγους ἐκλάμψεων 29 μιλλίων· νῆσος Βίδο (1823) φάρος Ἄγκα πρασίνων ἐκλάμψεων 9 μιλλίων. Κρηπίδωμα Μουράγια Σπηλιᾶς (1925) ἐρυθρὸν σταθερὸν 6 μιλλίων. Ἀκρωτήριον Βάρβαρο φάρος Ἄγκα πρασίνων ἐκλάμψεων 8 μιλλίων Ἀποχὴ Σέρπας φωτοβόλος σημαντὴρ Ἄγκα (1924) λευκῶν ἀναλαμπῶν 7 μιλλίων. Ἀκρωτήριον Κοστέρι τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κερκύρας (1926) φῶς σταθερὸν πράσινον πρὸς τὸ ἀγκυροβόλιον Ἀλίπα, ἐρυθρὸν πρὸς τὸ ἀγκυροβόλιον Λιαπᾶδες, καὶ Ἀρίλλα (1925) Ἄγκα λευκῶν ἀναλαμπῶν.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ὄρη καὶ Ποταμοί. Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι βουνῶδες, καλυπτόμενον σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ ὑψωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τρεῖς διακεκριμένας ὁμάδας. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν βουνοσειρῶν τούτων, καλύπτουσα τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς νήσου, τὸ καὶ εὐρύτερον, ἄρχεται ἀπὸ τῆς Α. παραλίας παρὰ τὸν βόρειον πορθμὸν τῆς Κερκύρας καὶ σχηματίζει τὴν κορυφὴν Βίγλες (782 μ.), ἔπειτα προχωρεῖ εὐρυνομένη μὲ κατεύθυνσιν ΔΝΔ ἐπὶ 24 χλμ., καὶ πρὸς Β μὲν κατέρχεται πρὸς τὴν παραλίαν ὁμαλῶς, σχηματίζουσα μικρὰς λοφοσειράς, πρὸς Ν δὲ καταπίπτει ἀποτόμως κατὰ μὲν τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ μετὰ τὸν βόρειον πορθμὸν ἀνοιγομένου ἀναπεπταμένου κόλπου, κατὰ δὲ τὸ δυτικόν, πρὸς τὸ 10 περίπου χλμ. πλάτους στενόν, μεταξὺ τοῦ ὅρμου τῶν Λιαπάδων καὶ τοῦ προαναφερθέντος κόλπου. Τοῦ τμήματος τούτου ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι πρὸς Α ὁ *Παντοκράτωρ* (914 μ.), πιθανῶς ἡ ἀρχαία *Ἰστώνη*, ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς νήσου, καὶ πρὸς Δ τὸ *Στραβοσκιάδι* (849 μ.). Ἐκτὸς τούτων ἀξιόλογα ἐπίσης βουνὰ τῆς βουνοσειρᾶς εἶναι ἡ δικόρυφος *Τσούκα* (619 μ.), χωριζομένη εἰς δύο διὰ τοῦ αὐχένος τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (317 μ.), καὶ τὸ δυτικώτατον κωνοειδὲς βουνὸν *Ἀρακλῆ* (506 μ.), ὑπερθεν τοῦ κόλπου *Παλαιοκαστρίτσας*. Ἡ δευτέρα βουνοσειρὰ καλύπτει κατὰ μῆκος τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς νήσου, φθάνουσα τὰ 20 περίπου χλμ. Ἔχει αὕτη κατεύθυνσιν ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ καὶ βαίνουσα κατ' ἀρχὰς κατὰ μῆκος τῆς Δ. παραλίας σχηματίζει τὴν κορυφὴν *Ἁγίους Δέκα* ἢ *Μελιτήιον* (529 μ.), εἶτα δὲ διχάζεται, ἐκπέμπουσα μίαν διακλάδωσιν πρὸς τὴν Α. παραλίαν, ὅπου σχηματίζεται ἡ κορυφὴ Σταυρὸς (450 μ.), ἐνῷ πρὸς τὴν Δ. διαδέχονται ἀλλήλας αἱ κορυφαὶ *Γαροῦνα* (442 μ.) καὶ *Ἅγιος Ματθαῖος* (465 μ.). Ἡ τρίτη βουνοσυστὰς σχηματίζεται εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου, περιλαμβάνει δὲ μικρὰ λοφώδη βουνά, τὰ ὁποῖα καταλήγοντα πρὸς ΒΑ καὶ ΝΑ σχηματίζουσι τὰ δύο ἀκρωτήρια Λευκίμμην (Λεύκιμμο) καὶ Ἀμφίπαγον (Ἀσπρόκαβον), μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς παραλίας ἀνοίγεται ὁ νότιος πορθμός. Μεταξὺ τῶν βουνῶν σχηματίζονται πλεῖσται κατάφυτοι καὶ μεγάλαι κοιλάδες, ὧν σπουδαιόταται αἱ ἐν τῷ κεντρικῷ τμήματι τῆς *Ρόπας* καὶ ἡ περικλείουσα τὴν Κορισσίαν λίμνην, τὴν μόνην ἀξίαν λόγου τῆς νήσου. Ἡ κοιλὰς αὕτη ἔχει μῆκος 12 χλμ. καὶ πλάτος μέχρι 1500 περίπου μέτρων, ἡ δ' ἐν αὐτῇ λίμνη 5 ½ × 1 χλμ. Ἡ λίμνη χωρίζεται νοτιοδυτικῶς ἀπὸ τῆς παραλίας διὰ λωρίδος γῆς στενοτάτης, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως τοῦ χειμῶνος, ἁλιεύονται δὲ ἐν αὐτῇ ἐκλεκτοὶ ἰχθύες.

Τὰ τρία ταῦτα φυσικὰ τμήματα τῆς νήσου ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν *Μέση* (Μετζάρια) τὸ μεσαῖον, *Λεύκιμμο* τὸ νότιον, καὶ τὸ βόρειον περιελάμβανε δύο περιφερείας, τοῦ *Ὄρους* πρὸς Α καὶ τοῦ *Γύρου* πρὸς Δ. Ἡ νῆσος εἶναι κατάφυτος, ἰδίως κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα, ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ καὶ πυκνὰ δάση, ἀντικαθιστώμενα εἰς τὰς λοιπὰς περιοχὰς ὑπὸ πυκνοτάτων ἐλαιώνων. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον, δροσερὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ ἤπιον κατὰ τὸν χειμῶνα μὲ ἀφθόνους βροχάς, αἱ ὁποῖαι σχηματίζουσι πλῆθος χειμαρρωδῶν ποταμίων ἀποξηραινομένων ἐντελῶς κατὰ τὸ θέρος, ὁπότε ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος ξηρασία. Οἱ μόνοι ὁπωσδήποτε ἄξιοι λόγου ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων εἶναι τὸ *Μεγάλο ποτάμι* καὶ ὁ *Τυφλοπόταμος* εἰς τὸ βόρειον τμῆμα, ὁ *Ἐρμόνης*, ὁ *Ποταμός*, ἐκβάλλων παρὰ τὴν πόλιν Κέρκυραν καὶ ὁ μέγιστος πάντων Μεσσόγγης, πηγάζων ἐκ τῶν Ἁγίων Δέκα καὶ ἐκβάλλων παρὰ τὸν νότιον πορθμόν. Λόγῳ τῶν ἀφθόνων χειμερινῶν βροχῶν τὸ κλῖμα παρουσιάζεται ἐν πολλοῖς ὑγρόν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ κακὴν ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων ἐπίδρασιν.

Χ. Δ.

— [ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Κέρκυρα δύναται νὰ καταστῇ ὁρμητήριον στόλου φρουροῦντος τὴν ἔξοδον τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης πρὸς τὴν Μεσόγειον. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς νήσου καὶ ἡ ἐκ ταύτης στρατηγικὴ ἀξία αὐτῆς ἐπαυξάνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ μήκους ἑξήκοντα περίπου χιλιομέτρων σχηματίζει μετὰ τῆς ἔναντι Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς παμμέγιστον ἀσφαλῆ λιμένα, οὗτινος αἱ δύο εἴσοδοι δύνανται νὰ φραχθῶσι διὰ τορπιλλῶν, συρματοπλεγμάτων καὶ πυροβολείων. Ἡ εἰς τὸ βόρειον στενὸν εἴσοδος ἔχει πλάτος δύο χιλιομέτρων, ἡ δὲ εἰς τὸ νότιον μεταξὺ ἀκρωτηρίου Λευκίμμη καὶ Ἠπείρου περίπου ὀκτὼ χιλιομέτρων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἄνω κλειστὴ θάλασσα ἐχρησιμοποιήθη παρὰ τῶν στόλων τῆς Ἀντάντ καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου μέχρι τοῦ 1919. Ἡ ἀξία τοῦ ἀσφαλοῦς τούτου λιμένος αὐξάνει ἐκ τοῦ ὅτι, α) ἡ δυτικὴ ἀκτὴ τῆς Κερκύρας εἶναι ἀλίμενος καὶ ἀπότομος καὶ β) ἡ νῆσος δύναται διὰ τῶν προϊόντων αὐτῆς νὰ διαθρέψῃ τὰ πληρώματα μεγάλων στόλων. Ἐπειδὴ ἡ νῆσος κατέστη οὐδετέρα συνεπείᾳ συνθηκῶν, ἡ δὲ ὁροθετικὴ γραμμὴ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας καταλήγει ἐντὸς τῆς ἄνω κλειστῆς θαλάσσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον Στύλος, ἔναντι τῆς πόλεως Κερκύρας, τὰ στρατηγικὰ ταῦτα πλεονεκτήματα ἀφῃρέθησαν παρὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ χρησιμοποιηθῶσι παρὰ πάσης ναυτικῆς μεγάλης δυνάμεως, μεθ' ἧς ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἀλβανία ἀναγκαστικῶς ἢ οἰκειοθελῶς ἤθελον συμπράξει.

Ν. Ι. Κ.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Βλ. *Κέρκυρα* (πόλις) καὶ *Κερκύρας* νομός.

— [ΑΡΧ.] ***Τὸ ὄνομα.*** Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ὅπερ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν νῆσον ὅλην, ὀφείλεται εἰς τὴν νύμφην Κέρκυραν, θυγατέρα τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, τοῦ Βοιωτικοῦ ἀρχικῶς, τοῦ ἐν Φλιοῦντι δὲ μεταγενεστέρως, ἥτις ἀπαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ἔτεκεν ἐξ αὐτοῦ υἱὸν Φαίακα. Ὡς πρὸς τὸν Φαίακα, ἅπαντες δέχονται σήμερον, ὅτι ἡ παράδοσις εἶναι μυθοπλαστικὴ καὶ νεωτέρα, ἀφοῦ ἤδη οἱ ἀρχαῖοι εἶχον λάβει συνείδησιν τῆς ταυτότητος τῆς Κερκύρας μετὰ τῆς ὁμηρικῆς νήσου τῶν Φαιάκων. Οἱ νεώτεροι ὅμως διαφόρως ἑρμηνεύουν τὸ ὄνομα. Καὶ δὴ νομίζουν, ὅτι τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς κλασσικοῖς ἐξ ἴσου συχνὰ ὑπὸ τὸν τύπον *Κόρκυρα*, δὲν εἶναι ἑλληνικόν, ἀλλ' ὅτι προϋπῆρχε τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ τῆς νήσου, ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν πρώτων κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες κατὰ Στράβωνα (VI 269) ἦσαν Λιβυρνοὶ ἢ Ἰλλυριοί. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄνομα παράγεται ἐκ ρίζης kark= *κυρτότης*. Ὁ Μουστοξύδης ὅμως (Delle cose Corciresi, σ. 7) συνάπτει τὸ σπανιώτατον ἐθνικὸν *Κέρκυρες* πρὸς τὸν *κέρκουρον*, εἶδος ἐλαφροῦ πλοίου καὶ ἰχθύος. Καὶ ἄλλαι ἐτυμολογίαι ἐπροτάθησαν, ἐσχάτως ὅμως ὁ Κ. Ρωμαῖος ἐπρότεινε καὶ σοβαρῶς ὑπεστήριξε νέαν ἑρμηνείαν (ἐν «Πανηγυρικῷ» Χατζιδάκι σ. 184), πλησιάζουσαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν περὶ τῆς νύμφης Κερκύρας καὶ ἑρμηνεύουσαν αὐτὴν ὄχι μόνον γλωσσολογικῶς, ἀλλὰ καὶ μυθολογικῶς. Κατὰ ταῦτα ἡ

Digitized by Google

Digitized by Google

Κόρκυρα ἦτο παλαιοτάτη μεγάλη καὶ σεβασμία χθονία θεότης, τῆς ὁποίας ἡ σημασία ἡ ἀρχικὴ ἐκφράζεται δι' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματός της, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο ἢ αὐτὸ τὸ προσηγορικὸν *γόργυρα* (διὰ κανονικῆς ἐναλλαγῆς τῶν μέσων διὰ τῶν ψιλῶν γραμμάτων), ὅπερ σημαίνει τὸ ὑπογείως ῥέον ὕδωρ καὶ μεταφορικῶς τὴν εἱρκτήν. Ἡ θεότης αὕτη, *Κόρκυρα* ἢ καὶ *Γόργυρα*, τῆς ὁποίας σύντομος τύπος εἶναι τὸ *Γοργώ*, ἐλατρεύθη ἐν τῇ νήσῳ ὡς χθονία θεὰ τῶν ὑπογείων ὑδάτων τῶν συγκοινωνούντων μετὰ τοῦ Ἅδου. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἀρχικῶς ἐθεωρεῖτο θυγάτηρ τοῦ Βοιωτικοῦ Ἀσωποῦ, φερόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ λατρεία της εἰσήχθη εἰς τὴν νῆσον ὑπὸ τῶν πρώτων ἀποίκων Ἐρετριέων, παρέμεινε δὲ καὶ ἐπὶ Κορινθίων, ἂν καὶ τότε ἐθεωρήθη θυγάτηρ τοῦ ἐν Φλιοῦντι Ἀσωποῦ. Ἡ ἐξαίρετος δὲ θέσις, ἣν κατέχει ἡ Γοργὼ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀνευρεθέντος ἀρχαϊκωτάτου ἀετώματος ναοῦ ἐν τῇ πόλει, ὑποστηρίζει ἀκριβῶς τὴν ἐκδοχὴν τῆς παλαιᾶς ἐν τῇ νήσῳ λατρείας τῆς θεότητος ταύτης, ἂν καὶ ὁ Δαϊρπφελδ συσχετίζει αὐτὴν πρὸς τοὺς Φοίνικας, θεωρῶν προσωποποίησιν τῆς θηλυκῆς θεότητος Ἡλίου, ἀναγκαζόμενος οὕτω καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀετώματος ν' ἀναβιβάσῃ ἑκατονταετηρίδας τινάς. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἐγένετο γενικῶς ἀποδεκτόν. Παλαιότερα ὀνόματα τῆς νήσου φέρονται τὰ *Σχερία* καὶ *Δρεπάνη*, τὸ τελευταῖον ἐκ τοῦ σχήματος.

Ἀρχαία τοπογραφία. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἐταύτιζον τὴν Κέρκυραν μὲ τὴν χώραν τῶν ναυτικῶν Φαιάκων καὶ ἡ ἄνευ πηδαλίου ναῦς διὰ μακροὺς χρόνους ἦτο, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἔμβλημα τῆς Κερκύρας, κληρονομηθὲν ἀπὸ τῶν Φαιάκων, καὶ συχνὰ ἐχαράσσετο ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Ἐν τούτοις ὑπῆρξαν οἱ ἀμφισβητήσαντες κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὴν ἱστορικότητα τοῦ λαοῦ τούτου (ἰδίως ὁ Welker), χωρὶς νὰ πείσουν τοὺς πλείστους. Ἐπίσης οὐδεὶς σήμερον δέχεται τὴν παλαιὰν πρόληψιν, ὅτι ἡ πόλις καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀλκινόου κατεῖχον τὴν ὑπὸ τῆς σημερινῆς ἢ τῆς ἱστορικῆς πόλεως κατεχομένην θέσιν. Ὁ Ὅμηρος γνωρίζει τοὺς Φαίακας ὡς τοὺς τελευταίους τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους συναντῶμεν οἰκοῦντας μεταξὺ δύο λιμένων, πρὶν προχωρήσωμεν πρὸς τὴν ἄγνωστον Δύσιν. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐρχόμενος ἐκ δυσμῶν πρὸς τὴν χώραν τῶν Φαιάκων εἶχε πρὸς τ' ἀριστερὰ τὸν πολικὸν ἀστέρα, ἄρα εἶχε κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολάς, ἐκεῖθεν δὲ πλοῦς μιᾶς νυκτὸς ἠδύνατο νὰ τὸν φέρῃ μέχρι τῆς Ἰθάκης. Ταῦτα πείθουν ἀρκούντως ὅτι ἡ πόλις τοῦ Ἀλκινόου πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν ΒΔ ἀκτὴν τῆς νήσου. Καὶ ὁ μὲν Bérard προτείνει τὴν Παλαιοκαστρίτσαν, ὁ δὲ Δαϊρπφελδ τὸ ἀκρωτήριον Κεφάλι, ἔναντι σχεδὸν τοῦ ὁποίου κεῖται καὶ τὸ κατὰ παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἀπολιθωθὲν «Καράβι» κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐξ Ἰθάκης, ὅπου ἐκόμισε τὸν Ὀδυσσέα. Μικρὰ ἀνασκαφὴ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δαϊρπφελδ (Arch. Anzeiger 1914) ἔφερεν εἰς φῶς μόνον προϊστορικὰ καὶ μυκηναϊκὰ θραύσματα ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἀπαντῶνται εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος καὶ δὴ παρὰ τὴν πόλιν τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ὅλως ἐσχάτως ὁ Γερμανὸς Ott ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ πόλις τοῦ Ἀλκινόου δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ὑπὸ τὸ χωρίον Ἀφιῶνας (μεταξὺ Παλαιοκαστρίτσης καὶ ἀκρωτηρίου Κεφάλι καὶ μᾶλλον πρὸς τὸ δεύτερον) γλῶσσαν γῆς, τὴν ἀποχωρίζουσαν τοὺς δύο ὅρμους Ἁγίου Γεωργίου καὶ Τιμόνι. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θεωρίας ταύτης κατὰ Μάϊον τοῦ 1930 ἐγένοντο ἀνασκαφαί, μέλλουσαι νὰ συνεχισθῶσιν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Bulle, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἔφερον εἰς φῶς προϊστορικὰ θραύσματα ἐγχάρακτα καὶ λιθίνους πελέκεις, οὐχὶ ὅμως καὶ οἰκοδομήματα.

Ἡ πόλις τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἡ ἀποικία τῶν Κορινθίων, ἔκειτο ὁμοίως εἰς μικρὰν λοφώδη χερσόνησον μεταξὺ δύο λιμένων καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν μέρει κατέχει τὸ συνεχόμενον μετὰ τῆς σημερινῆς πόλεως προάστειον τῆς Γαρίτσας. Τὸ μέρος, καὶ σήμερον ἀκόμη, ὀνομάζεται *Παλαιόπολις*. Ἡ πόλις περιεβρέχετο ἀπὸ τριῶν πλευρῶν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, πρὸς Β. διὰ στενοῦ λαιμοῦ γῆς συνεδέετο πρὸς τὴν ἄλλην νῆσον, ἐκεῖ δὲ εἶχεν ὑψωθῇ καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως. Ὅτι ἡ ἀρχαία πόλις δὲν ἐξετείνετο πέραν τῆς Γαρίτσας, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς εὑρέσεως τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου, ἀπαρτιζομένου ἐξ ἐπαλλήλων τάφων, τοῦ ὁποίου τὸ κυριώτερον σῆμα, τὸ τοῦ Μενεκράτους, κεῖται κατὰ χώραν εἰς τὸν περίβολον τοῦ σημε-

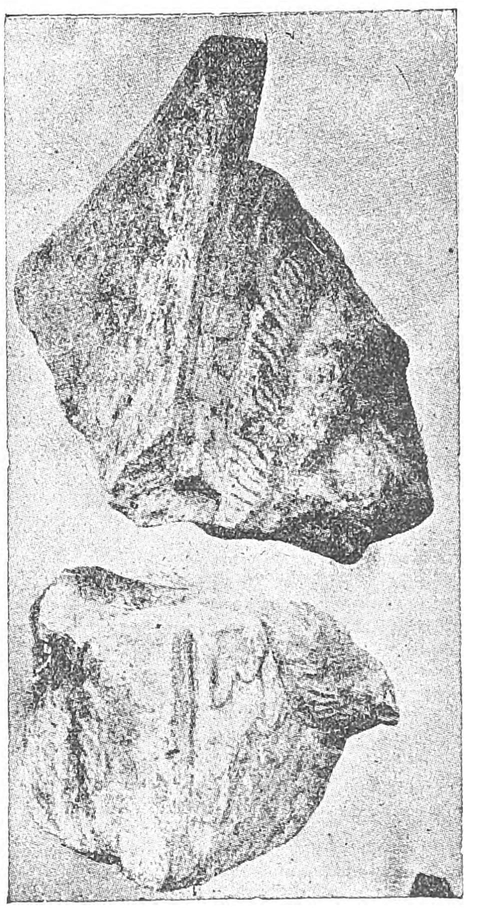

Συντρίμματα ἀκροκεράμων εὑρεθέντα ἐν Κερκύρᾳ.

ρινοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου τῆς πόλεως. Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι κυκλοτερὲς καὶ φέρει ἀρχαιοτάτην ἐπιγραφὴν εἰς τιμὴν τοῦ Μενεκράτους, υἱοῦ τοῦ Τλασίου ἐξ Οἰάνθης, προξένου τῶν Κερκυραίων, εὑρόντος θάνατον ἐν θαλάσσῃ. Πλησίον τοῦ μνημείου τούτου εὑρέθη θαυμασία ἀρχαϊκωτάτη ἐπιτυμβία λέαινα.

Λίαν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ὁμοιότης τοῦ τοπίου τῆς Κερκύρας πρὸς τὸ τῶν Συρακουσῶν, αἵτινες ἦσαν ὁμοίως ἀποικία τῶν Κορινθίων. Οἱ δύο ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερόμενοι λιμένες εἶναι ὁ *Ὑλλαϊκὸς* καὶ ὁ πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὴν Ἤπειρον *λιμὴν τοῦ Ἀλκινόου* ὑπ' ἄλλων λεγόμενος. Οὗτος τὸ ὄνομά του ὀφείλει εἰς τὸν μυθικὸν βασιλέα τῶν Φαιάκων, τὸν ὁποῖον μεταγενεστέρως ἀφηρώϊσαν οἱ Κερκυραῖοι, ἀφιερώσαντες καὶ ἱερὸν ἄλσος, ἦτο δὲ ὁ σημερινὸς θαυμάσιος κόλπος τῆς Γαρίτσας, ἀπὸ τοῦ Παλαιοῦ Φρουρίου μέχρι τοῦ Ἀνεμομύλου, χωριζόμενος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὸν ἐμπορικὸν λιμένα καὶ εἰς τὸν πολεμικὸν ναύσταθμον. Ὁ δὲ Ὑλλαϊκός, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῆς δωρικῆς φυλῆς τῶν Ὑλλέων, εἰς ἣν φαίνεται ὅτι ἀνῆκον οἱ οἰκισταὶ Κορίνθιοι, εἶναι ἡ σήμερον λίμνη τοῦ Χαλκιοπούλου λεγομένη, ἀβαθὴς ἐκ τῶν προσχώσεων λιμνοθάλασσα, ἀσφαλὴς ὅμως ὡς λιμὴν ἕνεκα τοῦ στενοῦ του στομίου καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ νησίδων, τοῦ περιφήμου Ποντικονησίου καὶ τῆς Βλαχέρνας. Οὗτος φαίνεται εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Σκύλακος ἀναφερόμενος *Κλειστὸς λιμήν*. Ὑπό τινων ὅμως ἀναφέρεται καὶ τρίτος ἀνώνυμος *κατὰ τὴν πόλιν* λιμήν, ὅστις δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ ὁ καὶ σήμερον ὡς τοιοῦτος χρησιμοποιούμενος πρὸς Β τῆς νῦν πόλεως, ἔχων ἔναντι τὴν νησῖδα τοῦ Βίδο, τὴν ἀρχαίαν Πτυχίαν, ὅπου κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον συνεκέντρωσαν οἱ Κερκυραῖοι τοὺς ἀριστοκρατικούς. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ λιμὴν οὗτος συνεκοινώνει καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τοῦ τοῦ Ἀλκινόου διὰ διώρυγος, ὅπως καὶ σήμερον. Οὕτως ὁ δικόρυφος ὄγκος τῆς σημερινῆς ἀκροπόλεως, τοῦ Παλαιοῦ, λεγομένου, Φρουρίου, ἦτο ἀνέκαθεν κυριολεκτικῶς νησίς, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερομένη ὡς κειμένη ἔναντι τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἥρας.

Ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ πρὸς Δ ὑψώματος, τοῦ ὑπερκειμένου τοῦ Ὑλλαϊκοῦ, ὅπου σήμερον ὁ ναΐσκος καὶ τὸ προάστειον τῆς Ἀναλήψεως. Ἡ δὲ κυκλοτερὴς ἀγορὰ ἐκ τῶν περιγραφῶν τῶν συγγραφέων φαίνεται ὅτι ἔκειτο πλησίον τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλκινόου, παρὰ τὸν Ἀνεμόμυλον, χωρίζουσα τὴν πόλιν εἰς τὸ ἀριστοκρατικὸν διαμέρισμα, πρὸς ἀνατολάς, καὶ εἰς τὰς παρὰ τὸν Ὑλλαϊκὸν λαϊκὰς συνοικίας.

Κερκυραϊκὰ ἱερὰ ἀναφέρονται τέμενος τοῦ Διός, ἱερὸν τοῦ Ἀλκινόου, τοῦ Διονύσου, τῶν Διοσκούρων, ἀλλὰ τὸ πάντων ἐπιφανέστερον ἦτο τὸ Ἡραῖον. Ἡ Ἥρα, ἄλλωστε, ἐτιμᾶτο τὰ μάλιστα καὶ ἐν τῇ μητροπόλει Κορίνθῳ. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἡ θέσις δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ, τὸ δὲ Ἡραῖον φαίνεται σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἔκειτο εἰς τὸν ὕπερθεν τοῦ Ἀνεμομύλου λόφον τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, ὅπου πλησίον κατὰ τὸ 1845 εὑρέθη καὶ ἐνεπίγραφος ἱερὸς ὅρος τῆς *Ἀκρίας* (ἐπίθετον τῆς Ἥρας). Τὸ ὄρος Ἰστώνη, ὅπου ὀχυρωθέντες οἱ ἐκ τῆς ἔναντι Περαίας εἰς Κέρκυραν λάθρα ἐπιστρέψαντες ἐξόριστοι ἀριστοκρατικοὶ ἐλεηλάτουν τοὺς ἀγρούς, τοποθετεῖται ὑπό τινων εἰς τὸ ὕψωμα τῶν Ἁγίων Δέκα ἢ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς παρὰ τὸ Γαστούρι, νοτίως τῆς πόλεως, πιθανώτερον ὅμως εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄρος τοῦ Παντοκράτορος, πρὸς Β, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὁποίου διετηρήθη ἕως σήμερον τὸ ὄνομα Βίστωνας.

Ἀνασκαφαί. Συστηματικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Κερκύρᾳ ἤρχισαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1914, διακοπεῖσαι ὑπὸ τοῦ πολέμου. Εἰς ταύτας ἀφορμὴν ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τοῦ τότε ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Βερσάκη, κατὰ τὸ 1910, διὰ προχείρου ἀνασκαφῆς ἀνακάλυψις τοῦ πλείστου μέρους τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἀετώματος τῆς Γοργοῦς (Πρακτικὰ Ἀρχ. Ἑτ. 1911 —*Ricard-Avezon* ἐν «Revue Arch.» 1911). Ἀπὸ τοῦ ἑπομένου ἔτους ἐσυνεχίσθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, προσωπικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ τέως κάϊζερ Γουλιέλμου Β' ἀναληφθεῖσαι, ὑπὸ Δαϊρπφελδ ὅμως κυρίως διεξαχθεῖσαι. Ἐν τούτοις ἑκατὸν ἔτη πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι εἶχον ἐνεργήσει ἀνασκαφὰς ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας (Rhomaios ἐν «Bul. de Cor. Hel» 1925, σ. 190—218). Ἐκ τῶν παλαιοτάτων αὐτῶν ἀνασκαφῶν τῶν Ἄγγλων κατὰ τὸ 1822 ἀνεκαλύφθη ὁ ὡραῖος ναὸς τοῦ Καρδακίου εἰς τὸ ΝΑ. ἄκρον τοῦ δάσους τῆς βασιλικῆς ἐπαύλεως Mon Repos, ὕπερθεν τῆς ὁμωνύμου πηγῆς. Ὁ ναὸς οὗτος καλυφθεὶς καὶ πάλιν ἀνεσκάφη ἐκ νέου καὶ ἐμελετήθη ὑπὸ τοῦ Δαϊρπφελδ. Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ δωρικοῦ (μετὰ ἰωνικῶν στοιχείων) ἐξαστύλου τούτου ναοῦ ἐξηφανίσθη κρημνισθὲν εἰς τὴν θάλασσαν, σῴζεται ὅμως τὸ κάτω μέρος τῶν τριῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ, τὸ κρηπίδωμα διὰ τὸ λατρευτικὸν ἄγαλμα, ὁ ἐξωτερικὸς συ-

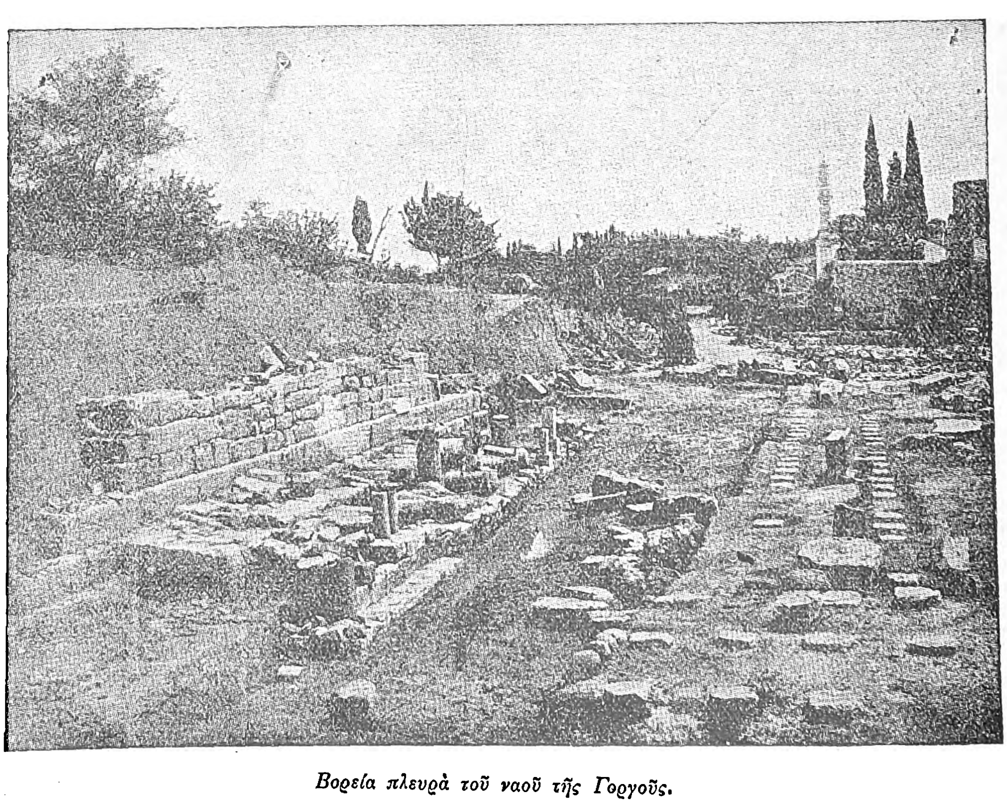

Βορεία πλευρὰ τοῦ ναοῦ τῆς Γοργοῦς.

Digitized by Google

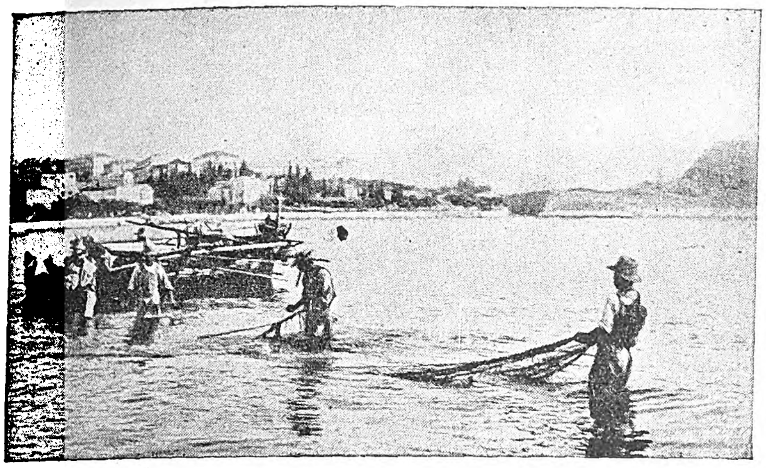

Τὸ ψόρεμα στὴ Κέρκυρα.

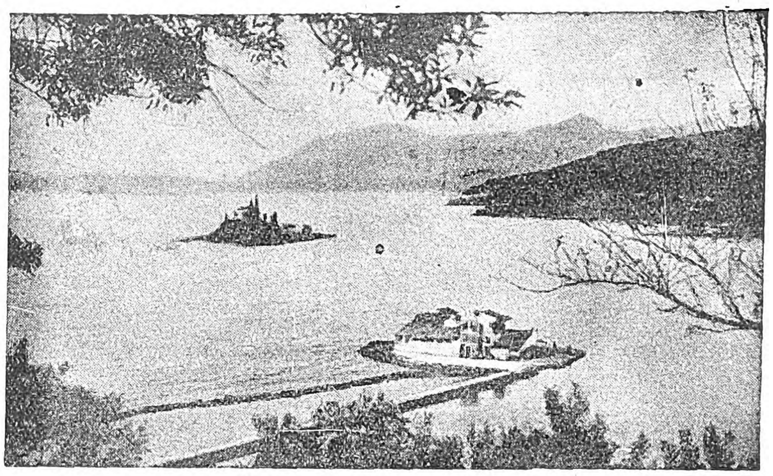

Τὸ Ποντικονήσι.

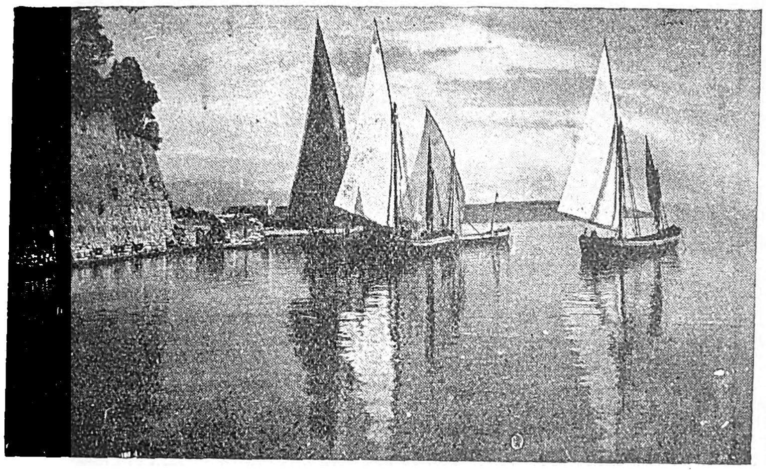

Ὅταν οἱ τράτες φεύγουν.

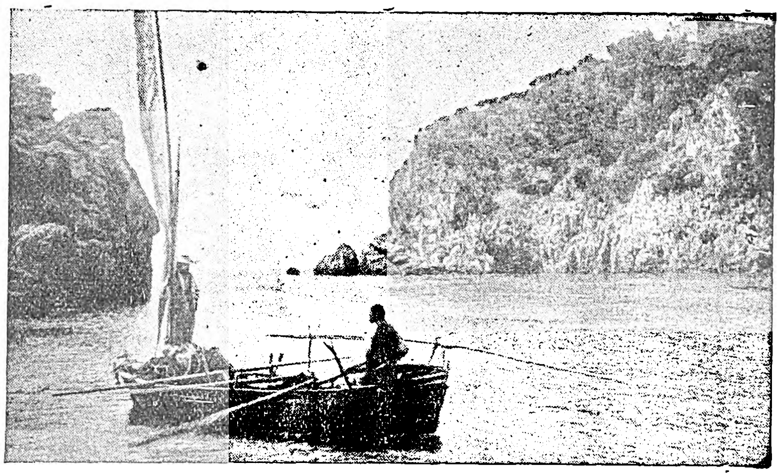

Παλαιοκαστρίτσα.

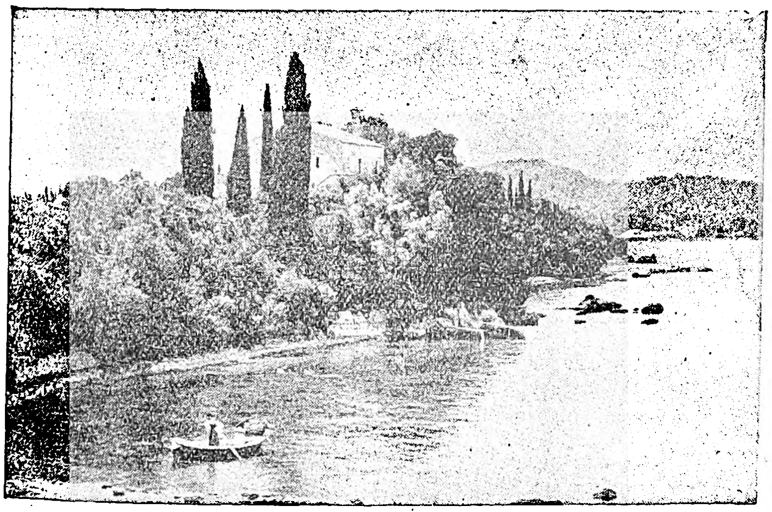

Τὸ χωρίον Ὕψος.

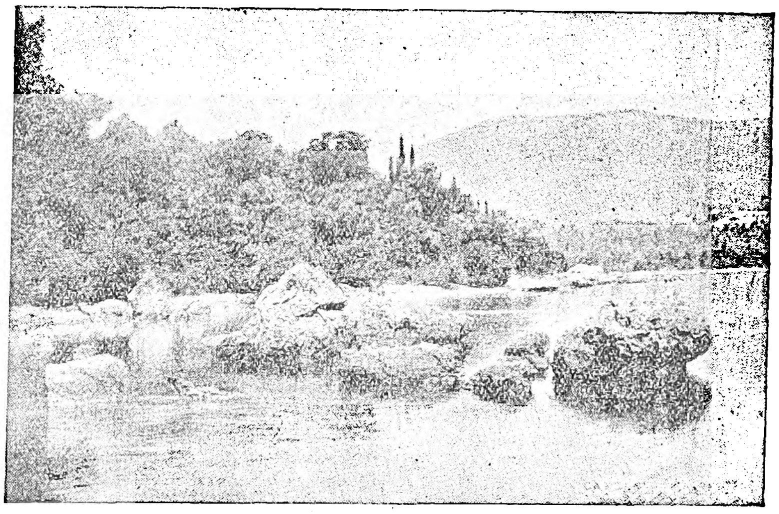

Τὸ Καρδάκι.

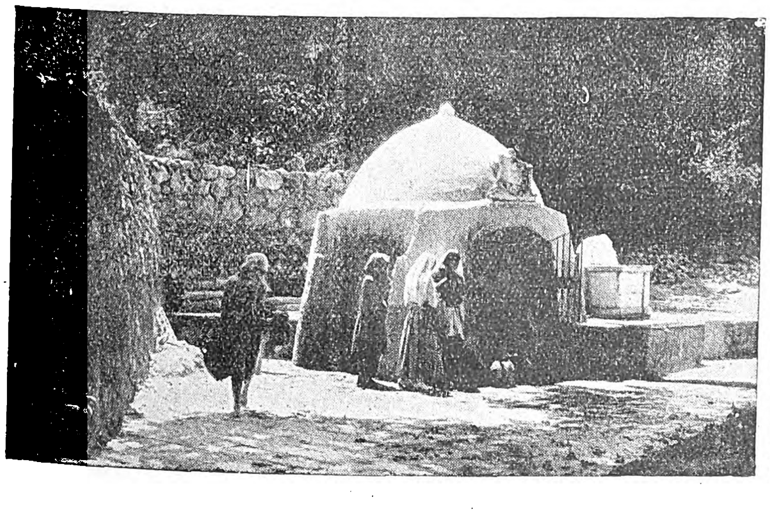

Τὸ πηγάδι τοῦ Γαστουριοῦ.

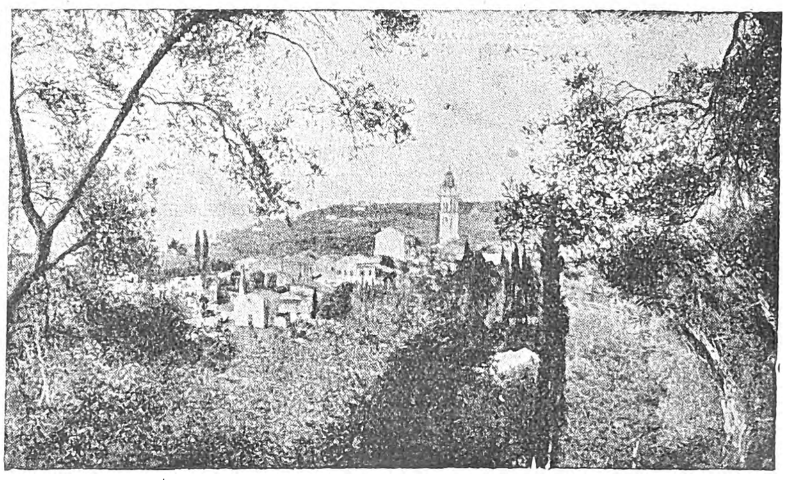

Ὁ Ποταμός.

Digitized by Google

λοβάτης καὶ κίονες τοῦ πτεροῦ ἀνιδρυθέντες. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὸ ὑποκείμενον σπήλαιον τῆς πηγῆς θὰ ἦτο παλαιότερος ναΐσκος τῶν Νυμφῶν, ὁ δὲ ναὸς τοῦ Καρδακίου πιθανὸν ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν ἢ τὸν Ἀπόλλωνα Νόμιον, ὅστις κατὰ τὸν Τίμαιον (ἐν *Ἀπολλ. Ροδ.* Δ. 1217) ἦτο «σύνεγγυς μὲν τῆς θαλάσσης, οὐ μακρὰν δὲ τῆς πόλεως».

Βορειοδυτικῶς τοῦ Καρδακίου, εἰς ἀπόστασιν 800 μ., ἐντὸς τοῦ Mon Repos ἀνεκαλύφθη, δι' ἀνασκαφῆς μὴ περατωθείσης, περίβολος καὶ οἰκοδόμημα κρήνης καὶ ναὸς ἄγνωστος, τοῦ ὁποίου ἐλάχιστον μέρος ἀνεσκάφη. Ἡ περατωθεῖσα ἀνασκαφὴ πλησίον τῆς μονῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἔδειξε τὰ πενιχρὰ ἀπομείναντα λείψανα ἐκ τῆς θεμελιώσεως ἑνὸς μεγάλου ἀρχαϊκοῦ ναοῦ, τῆς Γοργοῦς συνήθως λεγομένου, ἐκ τῆς κεντρικῆς μορφῆς τοῦ ἀετώματος, πιθανῶς ὅμως λατρευομένου ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀρτέμιδος. Ὁ ναὸς ἦτο πώρινος περίστυλος μὲ ὀκτὼ παλαιοδωρικοὺς κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν, ὁμοιάζοντας πρὸς τοὺς τοῦ παλαιοτέρου ναοῦ τοῦ Paestum. Ὁ πρόναος φαίνεται ὅτι ἔφερε καὶ ζῳοφόρον, τῆς ὁποίας μία πλὰξ ἀνευρέθη. Ἐνῷ δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ αὐτοῦ εὑρέθησαν εἰς χειρίστην κατάστασιν, παραδόξως διετηρήθη τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος (ἀποκείμενον σήμερον εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῆς πόλεως), σπουδαίου διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης καὶ δὴ τοῦ δωρικοῦ ἐργαστηρίου, ὅπου ἀνήκει. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ 22.50 μ. ἔχοντος μῆκος ἀετώματος, ἀναγομένου εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ', ἂν ὄχι εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα π. Χ., εἰκονίζεται τρέχουσα ἡ Γοργὼ μετὰ τῶν δύο υἱῶν αὐτῆς Πηγάσου καὶ Χρυσάορος, ἀκολουθουμένη ὑπὸ δύο λεόντων ἢ πανθήρων. Δεξιὰ εἰκονίζεται ὁ Ζεὺς κεραυνοβολῶν γίγαντα καὶ ἀριστερὰ πολεμιστὴς ἀπειλῶν γυναῖκα ἢ γέροντα καθήμενον εἰς βωμὸν (Ἑλένην ἢ Πρίαμον ;). Εἰς τὰ ἄκρα ἦσαν κατακείμενοι νεκροὶ ἢ πληγωμένοι. Τὸ ἀέτωμα εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαϊκωτάτων, εἰς ἃ δὲν ἐπιτυγχάνεται ἑνότης θέματος, ἡ δὲ κεντρικὴ μορφὴ εἶναι ἀποτροπαία. Ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος ἐλάχιστα τμήματα διεσώθησαν, πιθανὸν ὅμως εἶναι ὅτι καὶ εἰς ἐκείνου τὸ κέντρον εἰκονίζετο Γοργώ. Πρὸ τοῦ ναοῦ ἀνεκαλύφθη καλῶς διατηρούμενον τμῆμα τοῦ βωμοῦ, χωριζομένου εἰς τριγλύφους καὶ μετόπας. Ὁ Καραπᾶνος ἀνέσκαψε παρὰ τὸ Κανόνι μικρὸν λαϊκὸν ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ὅπου εὑρέθη πλῆθος πηλίνων κορῶν (*Lechat* ἐν «Bul. de Cor. Hel.» 1891).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.—*Partsch*, Die Insel Korfu (1887).—*A. Mustoxidi*, Delle cose Corciresi (1884).—*Schmidt*, Korkyraïsche Studien (1890).—*Kaiser Wilhelm II.*, Erinnerungen an Korfu (1924).— *E. Fels*, Die Küsten von Korfu (1923).

Γ. Μ. ΗΛΙΑΔΗΣ

— [ΙΣΤΟΡ.] ***Προϊστορικοὶ χρόνοι.*** Ἡ Κέρκυρα ἀναφέρεται ὡς ἡ ὁμηρικὴ νῆσος τῶν Φαιάκων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πολλαὶ ἠγέρθησαν περὶ τούτου ἀμφισβητήσεις, πολλοὶ δὲ ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡ τοπογραγραφία τῆς νήσου τοῦ Ἀλκινόου δὲν πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν Κερκύρᾳ. Ὁ Κάρολος Ζεραρδίνι εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Pereri sul sito dell'antica città di Corfù» ἀντικρούων τὰς τοιαύτας γνώμας, ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ Κέρκυρα δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς ἡ νῆσος τῶν Φαιάκων. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐξέφερε καὶ ὁ Οὐΐλλιαμ Γλάδστων καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἀσχοληθέντες ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἡ νῆσος κατὰ τὸν Ὅμηρον κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν Φαιάκων, ἀνθρώπων φοινικικῆς καταγωγῆς, μεταναστευσάντων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ναυσιθόου ἀπὸ τῆς Ὑπερείας, τῆς νῦν Σικελίας, καὶ ἐγκατασταθέντων ἐν Σχερίᾳ, ἔνθα εὗρεν αὐτοὺς ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπανακάμπτων ἐκ Τροίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ θεοειδὴς Ναυσίθοος ἐνῴκησε τὴν Κέρκυραν, ἐξετέλεσεν ἔργα δεικνύοντα προκεχωρημένον πολιτισμόν. Οἱ νέοι κάτοικοι τῆς Κερκύρας ἦσαν ναυτικοὶ φιλόπονοι, φιλειρηνικοὶ καὶ ἕνεκα τοῦ πλούτου των λίαν ἁβροδίαιτοι. Ἐπεκράτει παρ' αὐτοῖς ἡ μονογαμία, ἡ δὲ γυνὴ διετέλει ἐν ἰσοτιμίᾳ μετὰ τοῦ ἀνδρός. Ὁ ὀργανισμὸς τῆς πολιτείας των φαίνεται ὁμοιάζων πρὸς τὸν τῶν Ἀχαιῶν. Ἡ νομοθετικὴ ἀρχὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν βουλήν, προερχομένην ἐκ τοῦ λαοῦ, τῶν προκρίτων καὶ τοῦ βασιλέως. Δικαίωμα πρὸς σύγκλησιν αὐτῆς εἶχεν, ὄχι μόνον ὁ ἄναξ, ἀλλὰ καὶ οἱοσδήποτε ἄλλος προὔχων. Τοιαύτης πολιτείας ἄναξ ἦτο ὁ Ἀλκίνοος, ὅστις ὑπεδέχθη τὸν Ὀδυσσέα. Ὀλίγον μετὰ τὸν Ὀδυσσέα ἔφθασεν εἰς Κέρκυραν ὁ Ἕλενος, ὅστις πλεύσας εἰς τὴν ἀπέναντι Ἤπειρον ἔκτισε πόλιν, ἣν ἀπεκάλεσε Βουθρωτόν.

Ἱστορικοὶ χρόνοι. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει καὶ ἄλλην δυναστείαν Κερκυραίων, ἕλκουσαν τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τοῦ Βακχιάδου, οἱ ἀπόγονοι τοῦ ὁποίου ἐφόνευσαν τὸν Ἀθέωνα, προὔχοντα τῆς πολιτείας. Τούτου ὁ πατὴρ Μελίνης ἐξήγειρεν εἰς στάσιν τὸν λαόν, ὅστις ἐξεδίωξε τοὺς Βακχιάδας, ἔμεινε δὲ εἰς Κέρκυραν ὁ Χερσοκράτης, ὅστις ἑλκύσας τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ ἀνηγορεύθη βασιλεύς. Οὗτος εἶναι ὁ κτίσας τὴν Χερσόπολιν, καταστᾶσαν μίαν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Φαίακες γενόμενοι ἰσχυροὶ ἐξέτειναν τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου των καὶ ἀπέστειλαν ἀποίκους εἰς Ἐπίδαμνον, ἔκτισαν δὲ καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν. Κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους οἱ Κερκυραῖοι ὥπλισαν μὲν ἑξήκοντα πλοῖα, ἀλλὰ δὲν μετέσχον τοῦ ἀγῶνος. Ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν, ἀπεβλήθη δὲ καὶ ἐξ Ἄργους, ὅπου εἶχε καταφύγει, ἀπῆλθεν εἰς Κέρκυραν, ἔνθα οἱ κάτοικοι ὑπεδέξαντο αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν. Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ δῆμος τῆς Ἐπιδάμνου, πόλεως ἀποικισθείσης ὑπὸ τῶν Κερκυραίων, ἐστασίασε καὶ ἐξεδίωξε τοὺς ὀλιγαρχικούς. Οὗτοι ἑνωθέντες μετὰ τῶν βαρβάρων γειτόνων των προέβαινον εἰς λεηλασίας τῆς πόλεως. Οἱ Ἐπιδάμνιοι, θεωροῦντες ὡς μητρόπολιν αὐτῶν τὴν Κέρκυραν, ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐπέμβασιν αὐτῆς, ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα, ἀλλ' οἱ Κερκυραῖοι ἀπέκρουσαν τὴν ἱκεσίαν των. Οἱ Ἐπιδάμνιοι τότε μεταβάντες εἰς Κόρινθον παρέδωκαν τὴν ἀποικίαν εἰς τοὺς Κορινθίους, οἵτινες ἐδέχθησαν αὐτὴν ἐκ μίσους πρὸς τοὺς Κερκυραίους καὶ ἀπέστειλαν φρουρὰν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον. Οἱ Κερκυραῖοι πληροφορηθέντες ταῦτα ἔπλευσαν κατὰ τῆς Ἐπιδάμνου καὶ διέταξαν τοὺς δημοκρατικοὺς ν' ἀποπέμψωσι τὴν φρουρὰν τῶν Κορινθίων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι δὲν ὑπήκουσαν, οἱ Κερκυραῖοι προέβησαν εἰς πολιορκίαν τῆς πόλεως. Οἱ Κορίνθιοι παρεσκευάζοντο οὕτως εἰς πόλεμον καὶ ἐκάλουν εἰς βοήθειάν των τοὺς συμμάχους των, ἐπηκολούθησε δὲ ἡ παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχία, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι τοὺς Κορινθίους. Κατόπιν οἱ Κερκυραῖοι συνῆψαν ἐπιμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὴν παρὰ τὰ Σύβοτα ναυμαχίαν μεταξὺ τοῦ κορινθιακοῦ καὶ τοῦ κερκυραϊκοῦ στόλου οἱ Κερκυραῖοι βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐνίκησαν τοὺς Κορινθίους. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Θηβαίων εἰς Πλάταιαν, ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Κερκυραίους, οὗτοι δ' ἔσπευσαν νὰ ταχθῶσι μετ' αὐτῶν καὶ ἥνωσαν τὰ πεντήκοντα πλοῖά των μὲ τὰ ἑκατὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐλεηλάτουν τὰ πελοποννησιακὰ παράλια. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως οἱ ὀλιγαρχικοὶ προεκάλουν στάσεις, προσπαθοῦντες ν' ἀποσπάσουν τὴν Κέρκυραν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων καὶ κατηγοροῦντες τὸν πρόξενον Πειθίαν ὡς ζητοῦντα νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν πατρίδα των εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀθωωθεὶς ὁ Πειθίας, ἀντικατηγόρησε πέντε ἐκ τῶν πλουσιωτέρων ὡς κόψαντας πασσάλους ἐκ τοῦ ἱεροῦ δάσους τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀλκινόου, τὸ δὲ δικαστήριον ἐπέβαλεν αὐτοῖς πρόστιμον ἕνα στατῆρα διὰ πάντα κοπέντα πάσσαλον. Μὴ δυνηθέντες οὗτοι ν' ἀποτίσωσι τὸ πρόστιμον καὶ βλέποντες ὅτι ὁ Πειθίας ἐπέμενε νὰ κρατῇ ἐν συνδέσμῳ τὴν Κέρκυραν πρὸς τὰς Ἀθήνας, συνώμοσαν μετὰ τῶν ὁμοφρόνων των, καὶ ἐνῷ συνεδρίαζεν ἡ βουλὴ εἰσορμήσαντες εἰς αὐτὴν ἔνοπλοι ἐφόνευσαν τὸν πρόξενον Πειθίαν καὶ ἄλλους βουλευτάς, συγκαλέσαντες δὲ τὸν δῆμον ἐκήρυξαν ὅτι ἡ πρᾶξίς των αὕτη ἦτο τὸ ἄριστον μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑποδουλώσεώς των εἰς τοὺς Ἀθηναίους, συνεβούλευσαν δὲ ὅπως παραμείνωσιν οὐδέτεροι κατὰ τὸν διεξαγόμενον πόλεμον. Ἔπεμψαν δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις «περί τε τῶν πεπραγμένων διδάξοντας ὡς ξυνέφερε καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας πείσοντας μηδὲν ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μή τις ἐπιστροφὴ γένηται».

Οἱ Ἀθηναῖοι συλλαβόντες τοὺς πρέσβεις ὡς νεωτερίζοντας, καὶ ὅσους οὗτοι ἔπεισαν, τοὺς ἐκράτησαν εἰς Αἴγιναν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ κατέχοντες τὴν ἐξουσίαν, ὡς κατέπλευσε τριήρης κορινθιακὴ καὶ πρέσβεις Λακεδαιμόνιοι, ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ δήμου ἐνίκησαν αὐτόν. Ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ὁ μὲν δῆμος κατέφυγεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ εἰς τὰ ὑψώματα τῆς πόλεως, ἐκεῖ δὲ συγκεντρωθέντες κατέλαβον καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα· οἱ ἀντίθετοι κατέλαβον τὴν ἀγοράν, ὅπου οἱ πλείονες κατῴκουν, ὡς καὶ τὸν πλησίον αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν Ἤπειρον κείμενον λιμένα. Τὴν ἐπομένην ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι πέμψαντες ἀντιπροσώπους των εἰς τὰ χωρία προσεκάλουν εἰς ἐπικουρίαν τοὺς δούλους, ὑποσχόμενοι εἰς αὐτοὺς ἐλευθερίαν. Ἐκ τούτων οἱ πλεῖστοι ἐτάχθησαν πρὸς τὸν δῆμον, πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ προσέδραμον ὀκτακόσιοι ἐπίκουροι ἐξ Ἠπείρου. Τὴν ἐπομένην συγκροτηθείσης μάχης ἐνίκησεν ὁ δῆμος. Οἱ ὀλιγαρχικοὶ φοβηθέντες μὴ ὁ δῆμος καταλάβῃ τὸ νεώριον ἐπυρπόλησαν τὰς πέριξ τῆς ἀγορᾶς συνοικίας, ὅπως ματαιώσωσι τὴν κατὰ τοῦ νεωρίου ἔφοδον. Οὕτω καὶ πολλὰ ἐμπορεύματα κατεκάησαν καὶ ἡ πόλις ὁλόκληρος ἐκινδύνευσε ν' ἀποτεφρωθῇ. Ἡ μάχη κατέπαυσεν ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἡ κορινθία ναῦς, μετὰ τὴν νίκην τοῦ δήμου, ἀπέπλευσε καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξ Ἠπείρου προσελθόντων ἀπέδρασαν. Τὴν ἐπομένην ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Νικόστρατος ἀφίκετο μετὰ δώδεκα πλοίων καὶ πεντακοσίων Μεσσηνίων, ἔπεισε δὲ τοὺς διαμαχομένους, ὅπως καταδικασθῶσιν ἐκ τῶν πρωταιτίων ἑκάστης μερίδος δέκα ἄνδρες, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι μένοντες εἰς Κέρκυραν, ἀφοῦ θὰ ἐποίουν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς Ἀθηναίους.

Ταῦτα πράξας ὁ Νικόστρατος ἔμελλε νὰ ἐκπλεύσῃ, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου ἔπεισαν αὐτὸν νὰ καταλίπῃ ἐν Κερκύρᾳ πέντε ἐκ τῶν πλοίων του, ὅπως ἀναχαιτισθῇ πᾶσα τυχὸν διάθεσις τῶν ὀλιγαρχικῶν πρὸς ἐχθροπραξίας, λάβῃ δὲ οὗτος πέντε κερκυραϊκὰ πρὸς ἀντικατάστασίν των. Ὡς ἐπείσθη ὁ Νικόστρατος, οἱ δημοκρατικοὶ ἤρξαντο στρατολογοῦντες τὰ πληρώματα τῶν σκαφῶν, ἅτινα θὰ ἠκολούθουν τὸν Νικόστρατον, ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Οὗτοι φοβηθέντες ὅτι θ' ἀπήγοντο εἰς Ἀθήνας, κατέφυγον εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Διοσκούρων καὶ παρέμενον ἱκέται. Προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Νικοστράτου νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ἱεροῦ ἠρνήθησαν, ὁ δὲ δῆμος ἁρπάσας τὰ ὅπλα ἐζήτει νὰ φονεύσῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν. Βλέποντες τὰ συμβαίνοντα οἱ ἄλλοι ὀλιγαρχικοί, κατέφυγον ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους ὡς ἱκέται εἰς τὸ Ἡραῖον, ὁ δὲ δῆμος ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ μετακομισθῶσιν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἡραίου, ἔνθα ἀπέστελλεν εἰς αὐτοὺς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰς τὴν νῆσον, ἐνεφανίσθη ὁ στόλος τῶν Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν Ἀλκίδαν καὶ ἐστάθμευσεν ἐν Συβότοις. Τὴν ἐπομένην οἱ Κερκυραῖοι ἐξώπλισαν ἑξήκοντα σκάφη καὶ ἐξέπεμψαν αὐτὰ κατὰ τῶν Πελοποννησίων. Οἱ Ἀθηναῖοι παρεκίνουν αὐτοὺς ὅπως ἀφήσωσι τούτους νὰ ἐκπλεύσωσι πρῶτοι, ν' ἀκολουθήσωσιν δ' ἐκεῖνοι μεθ' ὅλων τῶν νηῶν των. Οὗτοι ἀντεῖπον, καὶ ἐκ μὲν τῶν διεσπαρμένων 6 κερκυραϊκῶν σκαφῶν, ἅτινα μεμονωμένα ἐπλησίαζον τὸν ἐχθρόν, δύο ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτόν, τὰ δὲ ἄλλα ἐμάχοντο πρὸς ἄλληλα, μεγίστη δ' ἐπεκράτει σύγχυσις, καὶ μόλις διεσώθησαν διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης τῶν Ἀθηναίων, ἀπολέσαντες δεκατρία σκάφη. Οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ στραφῶσι κατὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν Λευκίμμην ἐπόρθησαν τοὺς ἀγρούς. Τὴν νύκτα πληροφορηθέντες ὅτι ἑξήκοντα ἀθηναϊκαὶ νῆες ἔπλεον πρὸς Κέρκυραν ἐκ Λευκάδος, ἔχουσαι ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στρατηγὸν Εὐρυμέδοντα, ἔσπευσαν ν' ἀπέλθωσιν, ὅπως μὴ συναντηθῶσι μετ' αὐτοῦ. Ὅταν ἐπληροφορήθη ὁ κερκυραϊκὸς δῆμος τὴν προσέγγισιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν τοὺς ἐκτὸς αὐτῆς μένοντας Μεσσηνίους, περιέπλεον δὲ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα καὶ ἐφόνευον ὅσους συνελάμβανον ἐκ τῶν ἀντιθέτων, ὡς καὶ ὅσους εἶχον πείσει νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Μεταβάντες κατόπιν εἰς τὸ Ἡραῖον ἔπεισαν πεντήκοντα ἐκ τῶν ἱκετῶν νὰ ἐξέλθωσιν, ὑποσχόμενοι ὅτι θὰ ἐδίκαζον αὐτούς, ἀλλὰ παραβάντες τὴν ὑπόσχεσιν τοὺς ἐφόνευσαν. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἱκετῶν, μὴ παραπεισθέντες καὶ ἰδόντες τὰ γινόμενα, προετίμησαν νὰ φονεύσωσιν ἀλλήλους καί, ὡς γράφει ὁ Θουκυδίδης, «καὶ ἐκ τῶν δένδρων τινὲς ἀπήγχοντο, οἱ δ' ὡς ἕκαστος ἠδύναντο ἀνηλοῦντο», οὕτω δὲ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἱκετῶν ἐπέζησε. Κατὰ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, καθ' ἃς παρέμεινεν ἐκεῖ ὁ Εὐρυμέδων, οἱ Κερκυραῖοι ἐφόνευον ὅσους τῶν συμπολιτῶν των ἐνόμιζον ἐχθρούς, κατηγοροῦντες αὐτοὺς ὡς θέλοντας νὰ καταλύσωσι τὸν δῆμον. Πολλοὶ ὅμως τούτων ἐφονεύθησαν ἐκ προσωπικῆς ἀντεκδικήσεως καὶ ἄλλοι ὑπὸ τῶν ὀφειλετῶν, πρὸς οὓς εἶχον δανείσει χρήματα. Ἀπελθόντος τοῦ Εὐρυμέδοντος, οἱ φυγάδες Κερκυραῖοι, καταλαβόντες τὰ ἐν τῇ ἀπέναντι Ἠπείρῳ τείχη, ἐγένοντο κύριοι τῶν μερῶν ἐκείνων, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι ἔβλαπτον τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, τότε δὲ δεινὸς λιμὸς ἐμάστισε τὴν πόλιν. Μὴ λαβόντες οὗτοι τὴν ζητηθεῖσαν συνδρομὴν παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Κορινθίων, διέβησαν εἰς τὴν νῆσον καὶ καύσαντες τὰ πλοῖά των, ὅπως οὐδεμία ἀπομείνῃ ἄλλη ἐλπὶς πλὴν τῆς νίκης, κατέλαβον τὸ ὄρος Ἰστώνην, καὶ οἰκοδομήσαντες τεῖχος ἐγένοντο κύριοι τῶν περιχώρων καὶ ἔβλαπτον τὴν πόλιν. Ὁ κερκυραϊκὸς δῆμος ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, μετὰ τρεῖς δὲ μόλις μῆνας ἀπέστειλαν τὸν Σοφοκλῆν καὶ τὸν Εὐρυμέδοντα, οἵτινες ἐκστρατεύσαντες κατὰ τῶν ὠχυρωμένων εἰς τὸ ὄρος Ἰστώνην ὀλιγαρχικῶν ἐκυρίευσαν τὸ τεῖχος καὶ ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅπως ἀποφασίσῃ περὶ αὐτῶν ὁ δῆμος Ἀθηναίων, ἐὰν τις ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐδραπέτευε θὰ ἐθεωρεῖτο ἡ σύμβασις παραβιασθεῖσα. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου, φοβούμενοι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ κατεδίκαζον αὐτούς, παρέπεισαν τινας ἐκ τούτων νὰ δραπετεύσωσιν. Οὕτως αἱ συνθῆκαι ἐθεωρήθησαν παραβιασθεῖσαι. Παραλαβόντες τούτους οἱ Κερκυραῖοι, τοὺς ἐνέκλεισαν εἰς εὐρὺ οἰκοδόμημα, ἐξάγοντες δὲ αὐτοὺς ἀνὰ εἴκοσι δεσμίους τοὺς ἐφόνευον. Τοὺς ἀπομείναντας ἐν τῇ οἰκοδομῇ περιέκλεισαν. Οἱ ὑπόλοιποι ἐκ τῶν κρατουμένων ἠρνήθησαν νὰ ἐξέλθωσι καὶ ἠπείλουν νὰ φονεύσωσι πάντα προσεγγίζοντα τὴν θύραν. Τότε οἱ Κερκυραῖοι ἀνελθόντες εἰς τὴν στέγην προσέβαλον αὐτοὺς διὰ βελῶν καὶ κεράμων. Ἐκεῖνοι ὅμως ηὐτοκτόνουν διατρυπῶντες μὲ τὰ ῥιπτόμενα βέλη τοὺς λάρυγγας καὶ ἀπηγχονίζοντο διὰ τῶν σχοινίων τῶν κλινῶν. Οὕτω πάντες ἐθανατώθησαν, καὶ περὶ τὴν

Digitized by Google

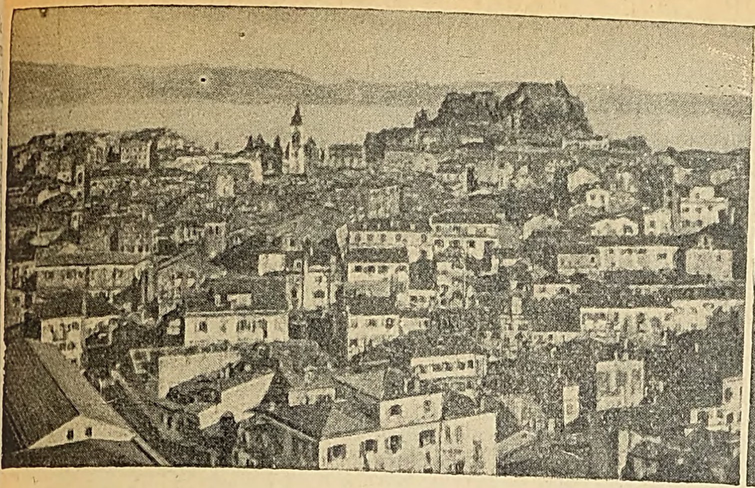

Ἄποψις τῆς πόλεως Κερκύρας καὶ τοῦ Παλαιοῦ Φρουρίου.

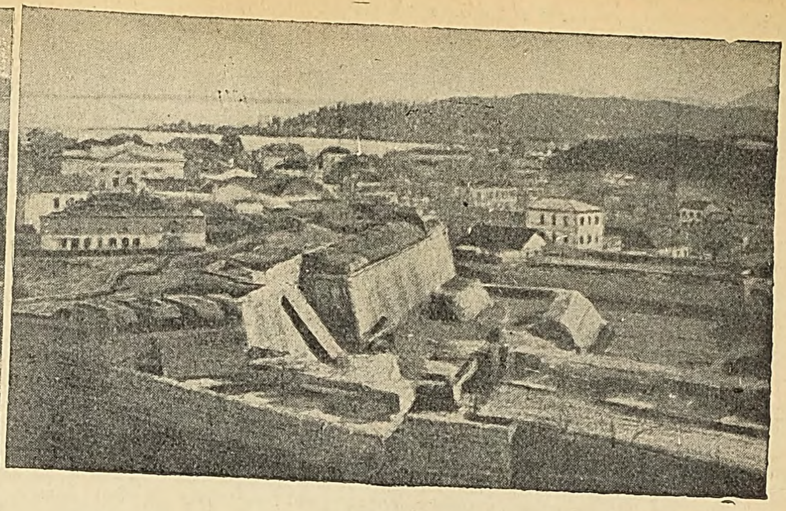

Ἡ Γαρίτσα.

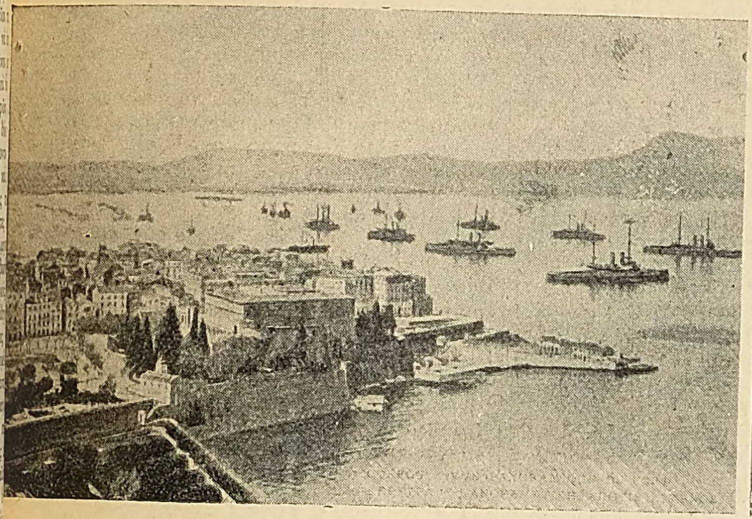

Πανοραμικὴ ἄποψις τοῦ λιμένος.

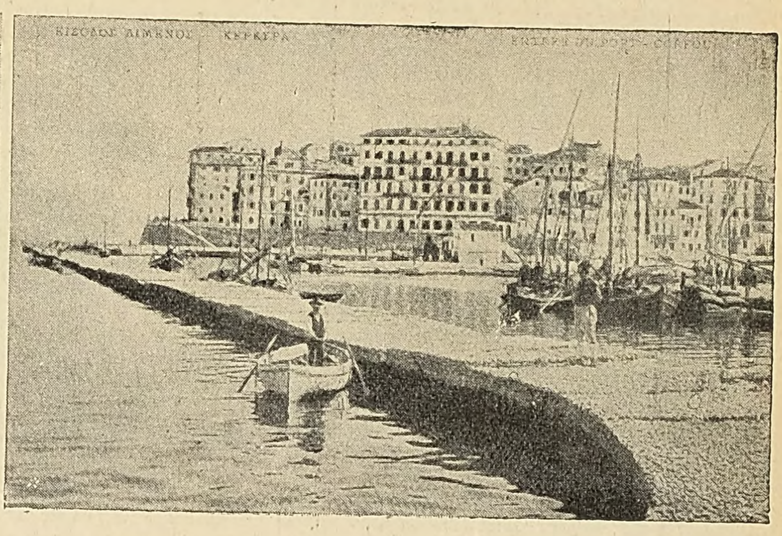

Ἡ εἴσοδος τοῦ λιμένος.

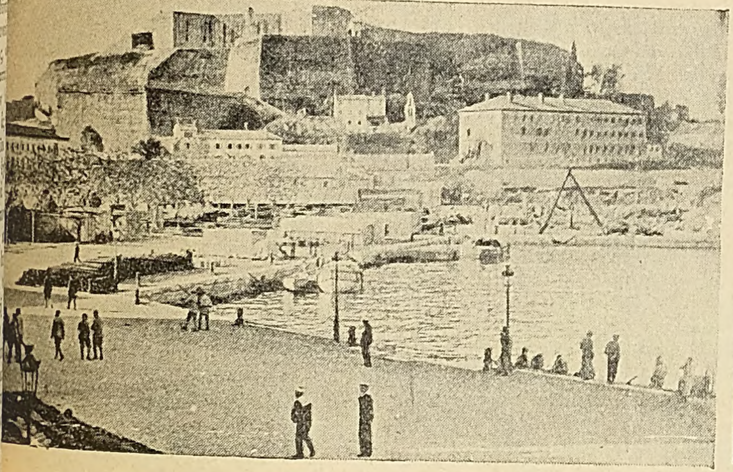

Τὸ Παλαιὸν Φρούριον.

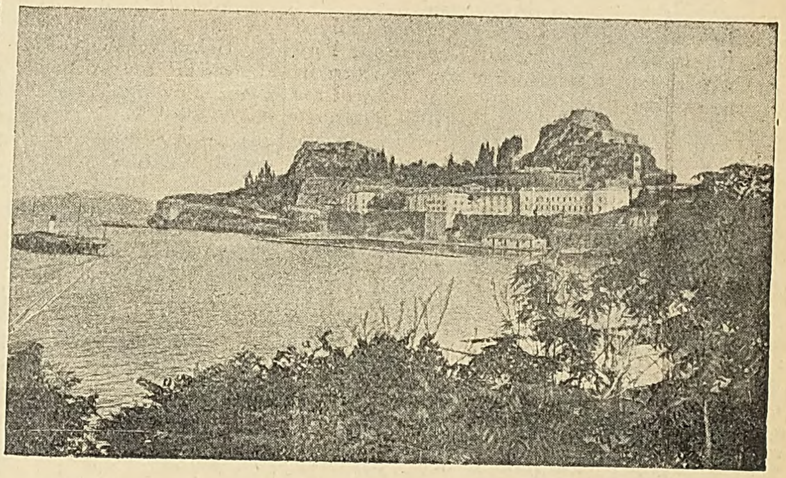

Τὸ Νέον Φρούριον.

Τὰ μουράγια.

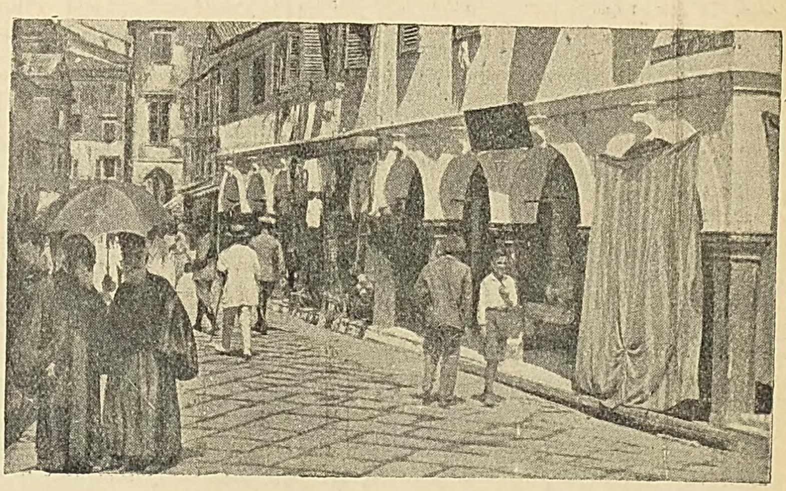

Ἡ ὁδὸς Νικηφόρου Θεοτόκη.

Digitized by Google

αὐγὴν μετεφέρθησαν ἐκτὸς τῆς πόλεως τὰ πτώματά των. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ μακροχρόνιος ἐμφύλιος πόλεμος τῆς Κερκύρας.

Ἀποκατασταθείσης, τῇ μεσολαβήσει τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀρταξέρξου, τῆς εἰρήνης ἐν Ἑλλάδι, ἀπέλαυσε καὶ ἡ Κέρκυρα γαλήνης καὶ ἐγένετο τὸ καταφύγιον πάντων ἐκείνων, οἵτινες διωκόμενοι ἐζήτουν ἀσφαλὲς ἄσυλον. Εἰς Κέρκυραν κατέφυγεν ὁ Ἀριστοτέλης, φεύγων τὴν δυσμένειαν τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ δὲ μετέβη καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, περιελθὼν εἰς διάστασιν μετὰ τοῦ πατρός του, ὅτε οὗτος διεζεύχθη τὴν μητέρα του Ὀλυμπιάδα. Οἱ Κερκυραῖοι ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἀπείρου σεβασμοῦ καὶ τιμῆς, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εὐγνωμονῶν ἐπροστάτευσε βραδύτερον τὴν Κέρκυραν, εἰς οὐδένα ἐπιτρέψας νὰ διαταράξῃ τὴν ἡσυχίαν αὐτῆς.

Τραχὺν πόλεμον ἤγειρε κατὰ τῶν Κερκυραίων ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλῆς, ἐξαπίνης ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν καὶ καταλαβὼν τὴν πόλιν των. Μετὰ μικρὸν ὅμως ἀπετίναξαν οὗτοι τὸν ζυγὸν τοῦ Ἀγαθοκλέους· ἀπέκρουσαν ἐπίσης τοὺς στρατοὺς τοῦ Πύρρου καὶ ἐχαλιναγώγησαν τὰς κατακτητικὰς αὐτοῦ διαθέσεις, συνέπραξαν δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν κατὰ τῆς Σικελίας πόλεμον.

Ρωμαϊκὴ περίοδος. Ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων πολέμων, οὓς διεξῆγεν ἡ Κέρκυρα, δεινότερος ὑπῆρξεν ὁ μετὰ τῆς βασιλίσσης τῶν Ἰλλυριῶν Τεύτης, Σύζυγος αὕτη τοῦ ὠμοτάτου τυράννου Ἄγρωνος, διαδεχθεῖσα αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, ἐμήνιε κατὰ τῶν Κερκυραίων, ὑπολαμβάνουσα αὐτοὺς ὡς τὸ κύριον ἐλατήριον τῆς ἐχθρικῆς ἐναντίον της στάσεως τῶν Ρωμαίων. Ἐστράτευσε μετ' ἰσχυροῦ στόλου κατὰ τῆς νήσου καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν, ἥτις πιεζομένη ὑπὸ τῆς πείνης παρεδόθη εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Κερκύρας ἐξεστράτευσεν ὁ ὕπατος τῆς Ρώμης Φούλβιος, οἱ δὲ Κερκυραῖοι παρεδόθησαν εἰς αὐτόν. Οἱ Ρωμαῖοι, ἀρκούμενοι εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν κατάληψιν ἑλληνικοῦ ἐδάφους, παρεχώρησαν τὰς ἐλευθερίας, ἃς ἐκέκτηντο πρότερον οἱ Κερκυραῖοι, θέσαντες μόνον ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἡγεμόνα, ὅστις κατ' οὐσίαν δὲν ἦτο εἰμὴ δικαστικὸς ἄρχων. Ἀλλ' οἱ βάρβαροι Ἰλλυριοὶ εἶχον διαφθείρει τὰ ἤθη τῶν Κερκυραίων, ἐπηκολούθησε δὲ ὡς ἐκ τούτου πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς μαρασμὸς τῆς ἐνδόξου δημοκρατίας, τῶν πολιτῶν τῆς ὁποίας ἐξύψωσαν τὸ φρόνημα ἐκ νέου οἱ Ρωμαῖοι. Εὐγνωμονοῦσα ἡ νῆσος πρὸς αὐτοὺς διετήρησεν ἀδιάσπαστον τὴν φιλίαν της καὶ ὅτε ἀκόμη ἡ ρωμαϊκὴ δημοκρατία ἐταπεινώθη, νικηθεῖσα ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Οὕτως ἀπέλαυσεν αὕτη ἐπὶ Καλιγούλα ἐξαιρετικῶν προνομίων, διατηρηθέντων μέχρι τοῦ Τίτου, υἱοῦ τοῦ Βεσπασιανοῦ.

Τῷ 40 μ. Χ. ἀφίκοντο εἰς τὴν νῆσον οἱ ἅγιοι Ἰάσων, ἐπίσκοπος Ἰονίου, καὶ Σωσίπατρος Ταρσοῦ, οἵτινες πρῶτοι ἐκήρυξαν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν εἰς αὐτήν. Ὑπῆρξαν οὗτοι μαθηταὶ τοῦ ἁγίου Παύλου, ἔκτισαν δὲ τὴν πρώτην χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν νησῖδα Πυθίαν, ἀφιερώσαντες αὐτὴν εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον.

Βυζαντινὴ περίοδος. Κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἡ Κέρκυρα ἐγένετο βυζαντινή. Τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως τῶν λαῶν ἔφερε μέχρι τῶν κερκυραϊκῶν ἀκτῶν ποικίλα βάρβαρα στίφη, τοὺς Βανδήλους τοῦ Γενσερίχου, οἵτινες προσέβαλον αὐτήν. Καὶ ἡ μὲν πόλις ἠμύνθη, ἀλλ' οὗτοι ἐδῄωσαν τὴν νῆσον, οὕτω δὲ ἐπὶ μακρὰ ἔτη αἱ κακουχίαι κατεμάστισαν αὐτήν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ Βελισσάριος, ἀποσταλεὶς εἰς Ἰταλίαν, κατέπλευσε μετὰ τοῦ στόλου του εἰς Κέρκυραν, ἥτις ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτὸν πλοῖα εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐκστρατείαν του. Μετὰ τὴν μετάκλησιν τούτου, ὅπως στρατεύσῃ κατὰ τῆς Περσίας, ὁ ἥρως τῶν Γότθων Τοτίλας κατέπλευσεν εἰς τὴν Κέρκυραν τῷ 541 μ. Χ. μετὰ 300 πλοίων καὶ ἐλεηλάτησεν ἀπανθρώπως τὴν νῆσον. Ἡ καταστροφὴ ὑπῆρξε σκληρά, ἐλάχιστοι δὲ ἀπέμειναν ὅπως ἐκδικηθῶσι τοὺς Γότθους, ὅτε κατέπλευσεν ὁ στόλος τοῦ Ναρσῆ. Οἱ Κερκυραῖοι συνεπολέμησαν πανταχοῦ μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἐξεγερθέντες κατὰ τοῦ Ἰουστίνου ἀνέκτησαν τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν προνόμια. Συνεπολέμησαν ἐπίσης μετὰ τοῦ Ἡρακλείου εἰς Περσίαν καὶ μετέσχον τῆς ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν ἐκστρατείας ἐπὶ Κωνσταντίνου Δ' καὶ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Τὴν γενναιότητα τῶν Κερκυραίων ἀμείβων ὁ αὐτοκράτωρ Λέων Γ' ἐξεχώρησεν εἰς αὐτοὺς τὰ μεταξὺ Ἄρτης καὶ Δυρραχίου ἐδάφη. Ἐπὶ Νικηφόρου καὶ ἐπὶ Λέοντος Ε' οἱ Κερκυραῖοι μετέσχον εἰς τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον, ἐξαποστείλαντες ὀγδοήκοντα σκάφη καὶ 8.000 ὁπλίτας. Βραδύτερον οἱ Σαρακηνοὶ νικήσαντες τὸν βυζαντινὸν στόλον, συμπράττοντα μετὰ τοῦ ἑνετικοῦ, παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ τὴν Κέρκυραν.

Φραγκοκρατία. Νέαι εἰσβολαὶ ἤρξαντο μετά τινα χρόνον ἐκ τῆς Δύσεως διὰ τοῦ Κερκυραϊκοῦ κόλπου. Νορμανδοί, Φράγκοι, Γενουήνσιοι καὶ Βενετοὶ ἐστράφησαν πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἀνατολῆς. Τὸν μῆνα Μάϊον τοῦ 1081 ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον ὁ στόλος τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου καὶ τοῦ υἱοῦ του Βοημούνδου, οἵτινες πολεμοῦντες τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Σαρακηνούς, τοὺς μὲν πρώτους ἐξέβαλον τῆς Σικελίας, τοὺς δὲ δευτέρους ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Ἐστράφησαν κατόπιν ὁ μὲν Ροβέρτος κατὰ τοῦ Δυρραχίου, ὁ δὲ Βοημοῦνδος περιέζωσε τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας μετὰ ἰσχυροτάτου στρατοῦ. Ἔσπευσε μὲν ἐπίκουρος ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α' μεταβὰς εἰς Βουθρωτὸν καὶ ἐνίσχυσε τὸν στόλον του διὰ κερκυραϊκῶν καὶ βενετικῶν πλοίων, ἡττηθεὶς ὅμως ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ διεχείμασεν εἰς Κέρκυραν. Ὁ Ροβέρτος Γυσκάρδος μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐξοπλίσας τριακοσίας ναῦς, ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐνίκησε δὲ τὸν Ἀλέξιον, τοὺς Βενετοὺς καὶ τοὺς Κερκυραίους. Ὁ υἱός του Βοημοῦνδος εἰσήλασεν εἰς Κασιώπην, προέβαινε δὲ εἰς κατάληψιν τῆς νήσου, ὅτε ὁ πατήρ του, προσβληθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπὸ πυρετοῦ, ἐτελεύτησεν, οὗτος δὲ ἐπανέκαμψεν εἰς Ἰταλίαν.

Ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη οἱ Νορμανδοὶ βασιλεῖς τῆς Σικελίας ἠγωνίζοντο ὑπὲρ κατακτήσεως τῆς Κερκύρας, ἥτις ἐν τέλει ἔμεινε βυζαντινὴ διὰ τῶν νικῶν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ. Ὁ Μανουὴλ ἐξεχώρησε τὴν Κέρκυραν εἰς τὸν νόθον υἱόν του Ἀλέξιον μετὰ τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὸν δοῦκα. Ἐν τῷ μεταξὺ κατηρτίσθη ἡ τετάρτη σταυροφορία καὶ ὁ κερκυραϊκὸς πορθμὸς ἐδέχθη πολυάριθμον στόλον, τοῦ ὁποίου ἡγεῖτο ὁ δόγης τῆς Βενετίας Δάνδολος, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Βαλδουΐνου τῆς Φλάνδρας καὶ τοῦ Βονιφατίου τοῦ Μομφερρατικοῦ. Τὴν 21 Μαΐου 1203 ἐξέπλευσεν ὁ στόλος οὗτος, ἡ δὲ Κέρκυρα κατὰ πρῶτον περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βενετῶν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὴν νῆσον κατέλαβεν ὁ Μιχαὴλ Β', ὁ Ἄγγελος τῆς Ἠπείρου, τῷ δὲ 1267 ὁ Κάρολος τῆς Ἀνδηγαυΐας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ νῆσος παύει πλέον ἀποτελοῦσα τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως Καρόλου, οἱ Κερκυραῖοι προσήρτησαν τὴν νῆσόν των εἰς τὴν ἰσχυρὰν βενετικὴν δημοκρατίαν, τὴν δὲ 28 Μαΐου 1386 ἀνεπετάσθη ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς ἡ σημαία τοῦ Λέοντος, ἥτις ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας.

Βενετοκρατία κλπ. Ἡ ἱστορία τῆς περιόδου ταύτης, ὡς καὶ ἡ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βενετικῆς δημοκρατίας, ἐκτίθενται ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὸ ἄρθρον *Ἰόνιοι νῆσοι* (βλ. λ.), καθόσον ἔκτοτε ἡ ἱστορία τῆς Κερκύρας συγχωνεύεται μετὰ τῆς τῶν λοιπῶν Ἰονίων νήσων. Ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Κέρκυρα ἐγένετο τὸ καταφύγιον τῶν προσφύγων Βυζαντινῶν, δι' αὐτῶν δὲ μετεβλήθη εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κατέφυγε περὶ τὸν μῆνα Ἰούλιον 1461 ὁ τελευταῖος δεσπότης τῆς Πελοποννήσου Θωμᾶς Παλαιολόγος μετὰ τῆς οἰκογενείας του, τεθεὶς εἶτα ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Ἐν Κερκύρᾳ ἀπέθανεν ἡ σύζυγος αὐτοῦ Αἰκατερίνη, εἰς αὐτὴν ἐπίσης προσέφυγον οἱ Λασκάρεις, ὁ Διπλοβατάζης καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων Φραντζῆς, ὅστις περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἔγραψε, τῇ προτροπῇ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου, τὸ γνωστὸν αὐτοῦ χρονικόν, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε. Πολυάριθμοι ἄλλαι βυζαντιναὶ οἰκογένειαι καταφυγοῦσαι εἰς Κέρκυραν ἐπολιτογραφήθησαν καὶ ἐτάχθησαν μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου. Εἰς αὐτὴν εὗρον ἐπίσης ἄσυλον πολυάριθμοι καὶ ἐκ Κρήτης, Ἠπείρου, Σουλίου καὶ Πάργας οἰκογένειαι. Ἡ Κέρκυρα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπέστη δύο πολιορκίας (βλ. λ. *Κέρκυρα,* πόλις) ἐκ τῶν Τούρκων.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Κάτοικοι. Οἱ Κερκυραῖοι διακρίνονται διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν λεπτότητα τῶν τρόπων των, τὴν προσήλωσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν νῆσόν των, τὸ βαθὺ μουσικὸν των αἴσθημα, τὴν ἐν γένει καλλιτεχνικήν των διάθεσιν. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Κερκύρας δεικνύουν ἐκτὸς τῆς μουσικῆς καὶ ἰδίαν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ἐν γένει κλίσιν, ἐνῷ οἱ ἀγρόται εἶναι βαθύτατα προσηλωμένοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, κυρίως δὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Εἰς τὴν ὕπαιθρον τῆς Κερκύρας ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀμιγὴς ἑλληνικός. Οἱ κάτοικοι διακρίνονται ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον διὰ τὴν διαφορὰν τῶν τοπικῶν των ἐνδυμασιῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως εἰς τοὺς ἄνδρας διαρκῶς ἐξαφανίζονται, ἀντικαθιστάμεναι διὰ τοῦ λεγομένου εὐρωπαϊκοῦ ἐνδύματος, ἐνῷ εἰς τὰς γυναῖκας διατηροῦνται ἔτη μετ' ἀρκετοῦ φανατισμοῦ. Βάσις τῆς χωρικῆς κερκυραϊκῆς ἐνδυμασίας εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας εἶναι ἡ κοντὴ βράκα, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας τὰ μακρὰ πολύπτυχα φουστάνια καὶ οἱ ὀγκώδεις καὶ βαρεῖαι κομμώσεις τῆς κεφαλῆς. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας, πλὴν τῶν Ἑλλήνων κατοίκων, ὑπάρχουν καὶ σημαντικαὶ παροικίαι Ἰσραηλιτῶν μὲ ἑλληνικώτατα φρονήματα, Ἰταλῶν καὶ Μαλτέζων γνωριζόντων πλὴν τῆς μητρικῆς των γλώσσης καὶ τὴν ἑλληνικήν. Πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας εἶναι ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς, ἀσχολοῦνται δὲ μὲ διαφόρους τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἐπίσης εἰς τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας εἶναι ἐγκατεστημένοι καὶ πολλοὶ Κεφαλλῆνες.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

— [ΦΙΛΟΤ.] Μετὰ τὴν γενομένην, τὴν 31 Αὐγούστου 1923, κατάληψιν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία τῆς νήσου ἐτέθη καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἰταλικοῦ προσωπικοῦ, καὶ ἀντὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμματοσήμων ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν ἰταλικὰ τοιαῦτα τῶν ἐκδόσεων 1901—1923, φέροντα ἐν ἐπισημάνσει τὴν λέξιν CORFU. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα ἦσαν ἀρχικῶς ὀκτὼ ἀξιῶν, ἀπὸ τῶν 5 τσεντέζιμι μέχρι τῆς 1 λίρας, ἡμέρας τινὰς ὅμως ἀργότερον προσετέθησαν καὶ ἄλλαι τρεῖς κλάσεις φέρουσαι ὡς ἐπισήμασμα, πλὴν τῆς λέξεως CORFU, καὶ τὴν νέαν ἀξίαν των ἐκπεφρασμένην εἰς λεπτὰ ἢ δραχμάς. Αἱ τρεῖς αὗται κλάσεις ἦσαν τῶν 60 καὶ 70 λεπτῶν καὶ 4.75 δραχμῶν. Τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τὰς τρεῖς τελευταίας ταύτας ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλαι τρεῖς ἀξίαι, τῶν 25 λ., 1.20 δρχ. καὶ 2.40 δρχ., ἀλλ' αὗται δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τεθοῦν εἰς κυκλοφορίαν, διότι, ἀποχωρήσαντος τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1923 τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ἀποκατεστάθη πάλιν ἡ ἑλληνικὴ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία. Κατὰ τὸ εἰκοσιεπταήμερον διάστημα, καθ' ὃ διήρκεσεν ἡ κατοχὴ τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, κατηργήθη καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἑλληνικοῦ ταχυδρομικοῦ σημάντρου, ἀντικατασταθέντος καὶ τούτου δι' ἰταλικοῦ, φέροντος ἐντὸς κύκλου περιφερικῶς πρὸς τὰ ἄνω μὲν τὴν λέξιν CORFU, πρὸς τὰ κάτω δὲ τὴν φράσιν POSTE ITALIANE, καὶ εἰς τὸ μέσον ὁριζοντίως τὴν ἡμερομηνίαν. Τὰ γραμματόσημα τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς τῆς Κερκύρας, παρὰ τὴν βραχυτάτην διάρκειαν τῆς κυκλοφορίας των, δὲν ἔχουν μεγάλην ἐμπορικὴν ἀξίαν, τὸ μὲν διότι ἐξεδόθησαν εἰς μεγάλας ποσότητας, τὸ δὲ διότι γενικῶς τὰ γραμματόσημα τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ἰταλικῶν κτήσεων δὲν ζητοῦνται ὑπὸ τῶν συλλεκτῶν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπιστολαὶ ταχυδρομηθεῖσαι μὲ τοιαῦτα γραμματόσημα δὲν ἀπαντῶνται εὐκόλως εἰς συλλογάς, ἐνῷ ἐξ ἄλλου παρουσιάζουν, ἰδίως διὰ τοὺς Ἕλληνας, οὐχὶ μικρὸν ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον.

(Ε. Φ. Ε.)

—Κέρκυρα ***(πόλις)*** */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς νήσου Κερκύρας, ἄλλοτε πρωτεύουσα τῶν Ἰονίων νήσων καὶ νῦν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἐπαρχίας καὶ ἕδρα τοῦ δήμου Κερκυραίων, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάγονται καὶ τὰ περὶ αὐτὴν προάστεια καὶ χωρία. Εἶναι ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἐρχομένη ἐννάτη κατὰ σειράν, ἠρίθμει δὲ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 κατοίκους 32.221. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον περιελήφθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν κάτωθι παρ' αὐτὴν συνοικισμῶν, ἀποτελούντων οἱονεὶ συνέχειαν καὶ ἐξάρτημα τῆς πόλεως: *Ἅγιος Ρόκκος* (κάτ. 3.280), *Ἀνεμόμυλος* (κάτ. 704), *Γαρίτσα* (κάτ. 2.282), *Μαντούκι* (κάτ. 3.744) καὶ *Ποταμὸς* (κάτ. 1968). Ὁ δῆμος Κερκυραίων ἀριθμεῖ 34.193 (1928) κατοίκους.

Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς νήσου καὶ ἀπέναντι τῆς νησῖδος Πτυχίας (τοῦ Βίδο), ἥτις κατὰ τὸν μῦθον ἐγεννήθη δι' ἀπολιθώσεως τοῦ πλοίου τοῦ κομίσαντος τὸν Ὀδυσσέα εἰς Ἰθάκην. Κεῖται ἐπὶ χερσονήσου διαιρουμένης εἰς δύο τμήματα. Τὸ βόρειον τμῆμα αὐτῆς ἔχει μέγιστον πλάτος 1.400 μέτρων καὶ ἄγει εἰς δύο ἀποτόμους βράχους ὕψους 65 καὶ 51 μέτρων. Ἐπὶ τῆς ἄκρας ταύτης ἐγείρεται ἡ Ἀκρόπολις, ἥτις εἶναι τὸ βυζαντινὸν φρούριον, ὅπερ ὑπῆρξε σταθμὸς μεταξὺ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Τὸ μέρος τοῦτο διαχωρισθὲν διὰ τεχνητῆς τάφρου μετεβλήθη εἰς νῆσον συνδεομένην διὰ μαρμαρίνης γεφύρας. Εἰς τὸ ἕτερον μέρος εὑρίσκεται ἡ πόλις ἐπὶ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Βενετοὶ ἤγειραν τὸ νέον φρούριον. Ἡ πόλις περιεκλείετο ὑπὸ τείχους, ὅπερ κατηδάφισαν οἱ Ἄγγλοι, ἀπέμεινε δ' ἐκ τούτου μόνον λείψανον ἡ μαρμαρίνη πύλη, ἡ κοινῶς λεγομένη Porta reale, τῆς ὁποίας τὸ τόξον ἦτο ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῶν γνωστῶν ἐν Εὐρώπῃ πυλῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Porta reale κατηδαφίσθη ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς τῷ 1893, οὕτω δὲ οὐδὲν ἴχνος ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ παλαιοῦ τείχους. Ἐν τούτοις παραμένει ἀκόμη ἐκ τοῦ πολεμικοῦ παρελθόντος της ἡ περίφημος Σπιανάδα, εὐρυτάτη πλατεῖα χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν στρατιωτῶν. Αὕτη, ἑνωθεῖσα μετὰ τῆς λεγομένης Ἐπάνω πλατείας, ἀποτελεῖ ἓν εὐρύτατον σύνολον πλατείας ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τῶν πλατειῶν τούτων ἐγείρονται τὰ μεγαλοπρεπέστερα κτίρια.

Ἡ Κέρκυρα ἔχει καλλιτεχνικὸν σχολεῖον, ἐνεχυροδανειστήριον, θέατρον, μουσικὰς ἑταιρείας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ «Παλαιὰ φιλαρμονική» εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα τῆς Ἀνατολῆς. Τὰ κάλλιστα τῶν κτιρίων αὐτῆς εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, πολιούχου τῆς νήσου, τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον φυλάττεται ἐν τῷ εἰρημένῳ ναῷ. Ἑτέρα ὡραία οἰκοδομὴ εἶναι τὸ ἀνάκτορον, χρησιμεῦσαν ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας ὡς μέγαρον τοῦ ἁρμοστοῦ. Τὸ ἵδρυμα τοῦτο τὸν Αὔγουστον 1924 μετεβλήθη εἰς μουσεῖον διακοσμητικῶν τεχνῶν, εἰς αὐτὸ δ' ἐτοποθετήθη ἡ μεγάλη συλλογὴ

Digitized by Google

Ἡ κεντρικὴ πλατεῖα καὶ τὸ ἐν αὐτῇ μνημεῖον τοῦ Μαίτλαντ.

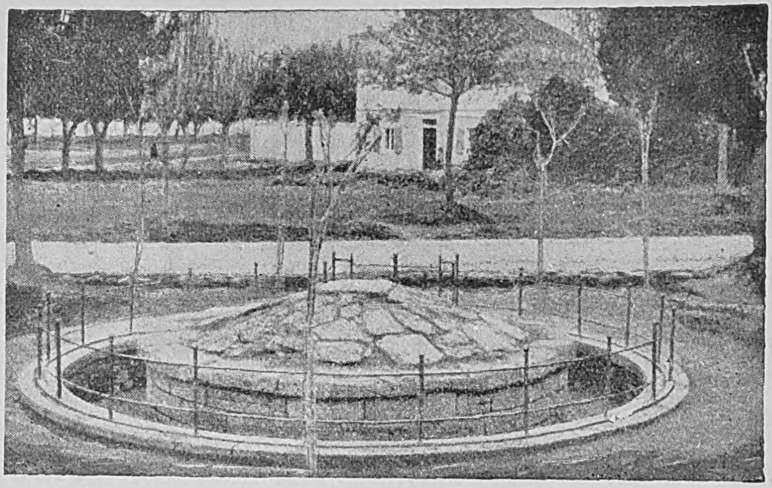

Τὸ μνημεῖον τοῦ Μνησικλέους.

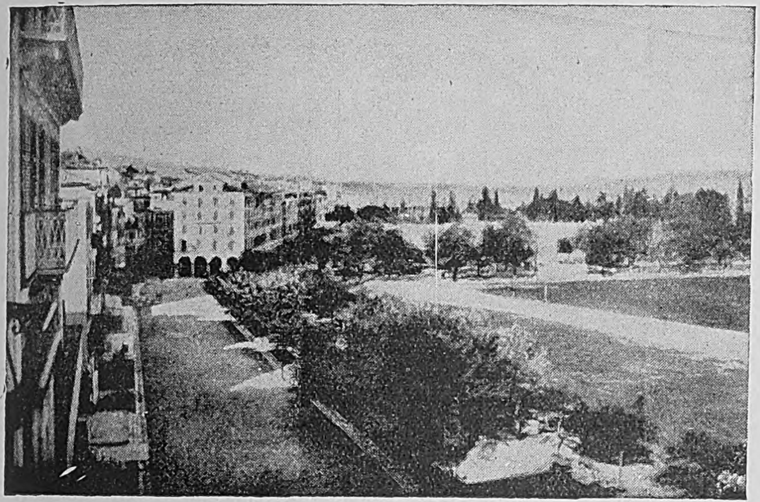

Ἡ Σπιανάδα (γενικὴ ἄποψις).

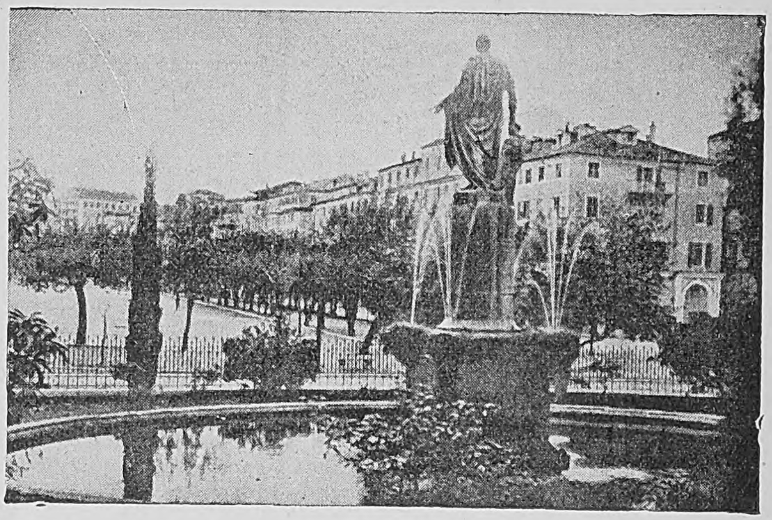

Ἡ Σπιανάδα ὁρωμένη ἀπὸ τῶν Βασιλικῶν ἀνακτόρων καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἄνταμς.

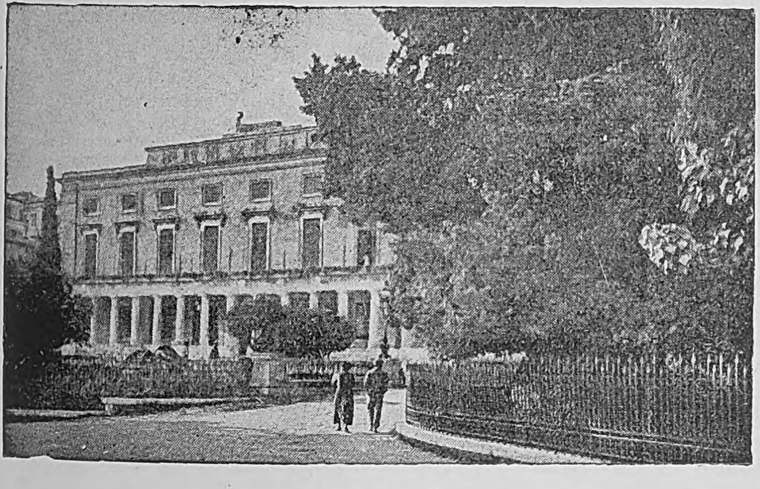

Τὰ Ἀνάκτορα.

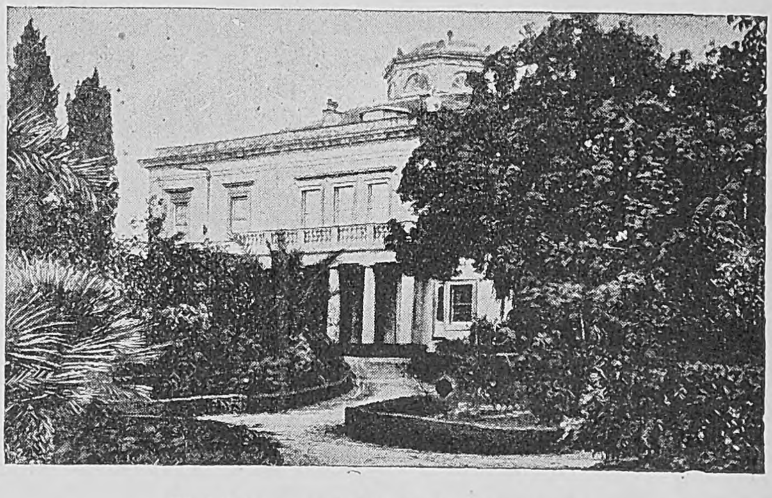

Τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Μὸν-Ρεπὸ (Mon-Repos).

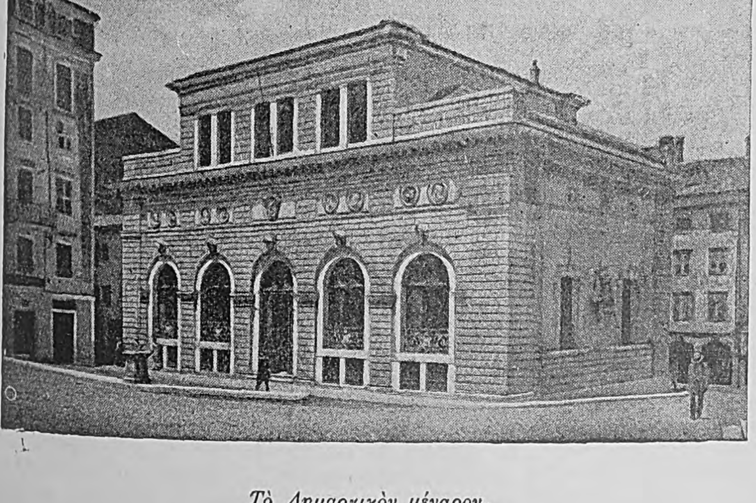

Τὸ Δημαρχικὸν μέγαρον.

Τὸ Δημοτικὸν θέατρον.

Digitized by Google

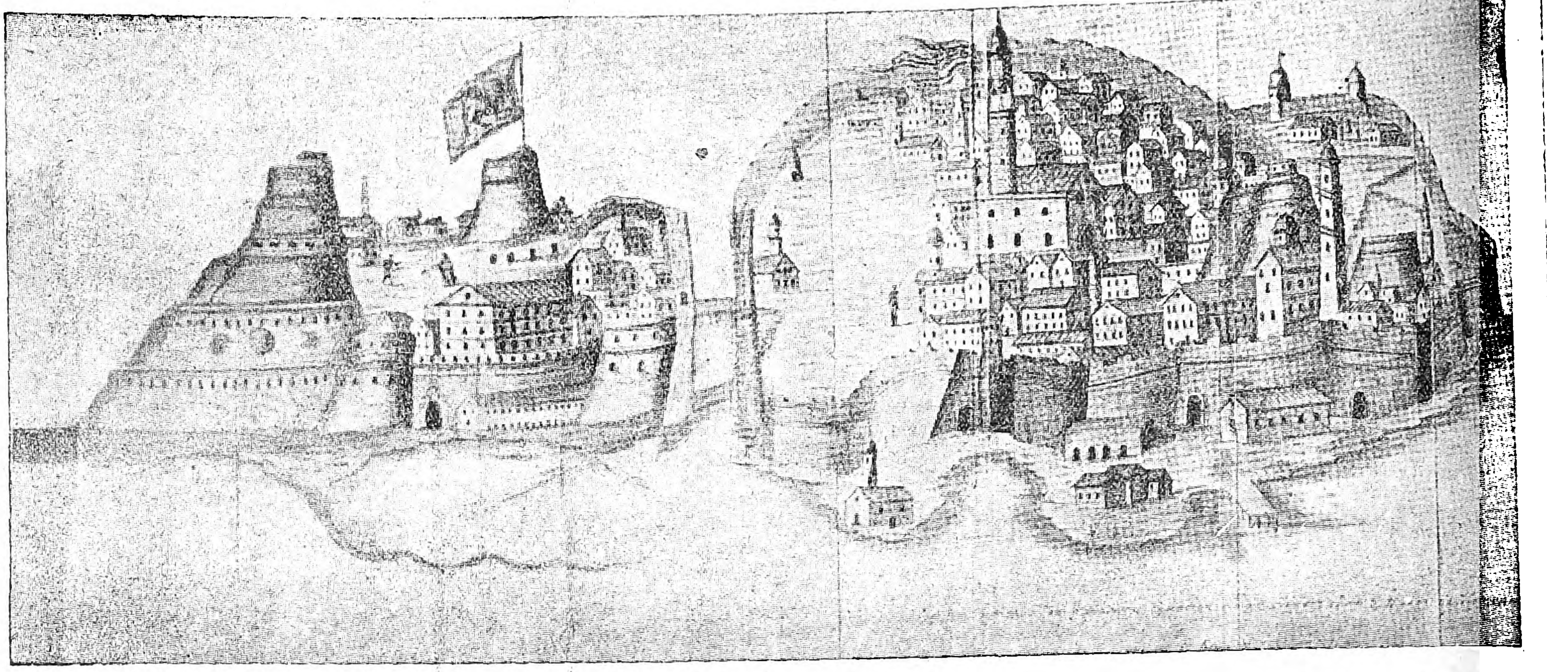

Ἀναπαράστασις τοῦ θαύματος τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, καθ' ἣν στιγμήν, μὲ τὸν ἀναμμένον δαυλὸν εἰς τὴν χεῖρα πλησιάζει τὸν φρουρόν.

σινικῶν καὶ ἰαπωνικῶν ἀγγείων τοῦ Μάνου καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἰονίου γερουσίας. Ἕτερον ἱστορικὸν κτίριον εἶναι τὸ δημαρχεῖον. Ἱδρύθη τοῦτο κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Βενετῶν ὡς στοὰ (loggia), εἶδος ἐμπορικοῦ χρηματιστηρίου, μετεβλήθη δ' εἶτα παρ' αὐτῶν εἰς λυρικὸν θέατρον καλούμενον «San Giacomo», ὅπερ ὑπῆρξεν ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Εὐρώπης, εἰς ἃ ἀνεβιβάσθησαν μελοδράματα. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ σημερινοῦ Δημοτικοῦ θεάτρου, μετεσχηματίσθη τοῦτο εἰς δημαρχεῖον. Ἔξωθεν αὐτοῦ ἔχει στηθῆ ἡ προτομὴ Μοροζίνη τοῦ Πελοποννησιακοῦ. Ἐπὶ τῆς ΝΔ. γωνίας τῆς πλατείας εὑρίσκεται ἡ ὡραία οἰκοδομὴ τοῦ γυμνασίου, χρησιμεύσασα ἐπί τινα χρόνον ὡς ἀκαδημία, σήμερον δὲ περιλαμβάνει τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον καὶ τὴν δημοσίαν βιβλιοθήκην. Παρ' αὐτὸ ἔχει στηθῆ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου. Ἐπὶ τῆς Σπιανάδας ἐγείρεται ἐπίσης τὸ ἄγαλμα τοῦ στρατάρχου Σούλεμβουργ καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ ἁρμοστοῦ Μαίτλανδ, εἰς δὲ τὸν μικρὸν παράδεισον αὐτῆς ἡ προτομὴ τοῦ ποιητοῦ Λ. Μαβίλλη. Πλησίον τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας ὑπάρχει ὁ ναὸς τῆς Πλατυτέρας, ὅπου ἔχουν ἐνταφιασθῆ ὁ κυβερνήτης Ἰωάν. Καποδίστριας καὶ ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης. Εἰς τὸ Πλατὺ Καντοῦνι εὑρίσκεται τὸ ἵδρυμα, εἰς τὸ ὁποῖον συνεδρίαζεν ἡ Ἰόνιος βουλὴ καὶ ὅπου ἐψηφίσθη ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀναμνηστικὴ πλὰξ ὑπενθυμίζει τοὺς γενομένους πολιτικοὺς ἀγῶνας τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑπτανήσου. Τὸ ἵδρυμα τοῦτο μετεβλήθη ἤδη εἰς προτεσταντικὸν ναόν. Εἰς τὰ Μουράγια ὑπάρχει ἡ οἰκία, ὅπου κατῴκησε καὶ ἀπέθανεν ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός.

Ἡ Κέρκυρα διέσωσε τὴν βενετικὴν αὐτῆς ὄψιν. Πέραν τῆς Σπιανάδας καί τινων εὐθειῶν ὁδῶν ὑπάρχουσιν αἱ στεναὶ καὶ καμπυλώδεις ἀγυιαί, ἐφ' ὧν ἐγείρονται πολυόροφοι οἰκοδομαὶ μετὰ στοῶν, καὶ αἵτινες καταλήγουν εἰς τὴν Σπηλιάν, τὴν κυρίαν προκυμαίαν τοῦ εὐρυτάτου λιμένος, ὅστις κατὰ τὸν μακρὸν ἱστορικόν του βίον εἶδε σταθμεύσαντας τοσούτους στόλους. Ἡ κυριωτέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων τῆς πόλεως εἶναι τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ἥτις ἔλαβεν ἱκανὴν ἔκτασιν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

θ. Β.

Δημόσιαι ἀρχαὶ κλπ. Ἡ Κέρκυρα εἶναι ἕδρα νομάρχου, νομομηχανικοῦ, νομοκτηνιάτρου, γομιάτρου, ἔχει ἐφετεῖον, πρωτοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, φυλακὰς ἐγκληματικάς, ἐπανορθωτικὰς καὶ ἀγροτικὰς (αἱ τελευταῖαι αὗται εἶναι ἐπὶ τῆς νησῖδος Βίδο), διεύθυνσιν Τ.Τ.Τ. μετ' ἀνταλλακτηρίου ταχυδρομείου, τηλεγραφεῖον ἑλληνικὸν καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Τηλεγραφικῆς Ἑταιρείας «Eastern», στρατολογικὸν γραφεῖον, προπαρασκευαστικὴν σχολὴν ὑπαξιωματικῶν, εἶναι ἕδρα τοῦ 10ου τάγματος πεζικοῦ Κερκύρας, ἔχει τελωνεῖον (α' τάξεως), οἰκονομικὴν ἐφορείαν (α' τάξεως), ταμεῖον (α' τάξεως), δημόσιον καπνεργοστάσιον, παράρτημα τοῦ γενικοῦ χημείου τοῦ κράτους, λιμεναρχεῖον μετὰ λοιμοκαθαρτηρίου ἐπὶ τῆς νησῖδος Βίδο, ἀγροκήπιον κλπ. Τὴν ἀσφάλειαν ἐντὸς τῆς πόλεως ἔχει ἀναλάβει ἡ ἀστυνομία πόλεων, τοῦ θεσμοῦ ἐφαρμοσθέντος ἐκεῖ διὰ πρώτην φορὰν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἀσφάλεια τῆς ὑπαίθρου εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τὴν χωροφυλακήν, τῆς ὁποίας ἡ διοίκησις ἑδρεύει ἐν Κερκύρᾳ. Δημόσια ἐκπαιδευτήρια ὑπάρχουν ἐν τῇ πόλει 2 γυμνάσια ἑξατάξια, ἀρσάκειον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, δημοσία ἐμπορικὴ σχολή, πρακτικὸν λύκειον, 4 δημοτικὰ ἑξατάξια, ἓν ἰσραηλιτικὸν σχολεῖον καὶ πλεῖστα ἰδιωτικά, ὧν σπουδαιότερα τὸ ἐκπαιδευτήριον ὁ «Καποδίστριας», ἡ «Ἑλληνικὴ Κερκυραϊκὴ σχολὴ» καὶ αἱ ξέναι σχολαί, ἡ γαλλικὴ τῶν καλογραιῶν, ἡ ἰταλικὴ τῶν Μελιταίων καὶ ἡ «Ἰταλικὴ Βασιλικὴ Σχολὴ» μετὰ οἰκοτροφείων. Ἐπίσης ἡ Κέρκυρα εἶναι ἕδρα ἐπιθεωρητοῦ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγονται τὰ 128 δημοτικὰ σχολεῖα τοῦ νομοῦ. Προξενεῖα καὶ προξενικοὶ πράκτορες ὑπάρχουν ὅλων σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν (Ἀλβανίας, Βελγίου, Γαλλίας, Γερμανίας, Ἱσπανίας, Ἰταλίας, Κάτω χωρῶν, Μεγάλης Βρεττανίας, Ρουμανίας, Σουηδίας καὶ Τουρκίας).

Νοσοκομεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα καὶ ὀργανώσεις εἶναι τὸ «Ἀστικὸν Νοσοκομεῖον», τὸ «Ἐθνικὸν Οἰκοτροφεῖον Ἀρρένων», ὁ «Ἐθνικὸς Παιδικὸς Σταθμός», ὀρφανοτροφεῖον, πτωχοκομεῖον, βρεφοκομεῖον, τμῆμα τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ» κλπ.

Μεταξὺ τῶν κοινωνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δράσεως συλλόγων καὶ σωματείων σπουδαιότερα εἶναι: ἡ «Ἀναγνωστικὴ Ἑταιρεία», ἡ «Ἀστρονομικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος», ὁ «Γυμναστικὸς Κερκυραϊκὸς Σύλλογος», ὁ «Σύνδεσμος τῶν Βιομηχάνων», οἱ σύλλογοι «Ἐμπορικός», «Δικηγορικός», «Ἰατρικὸς» καὶ «Δραματικός», αἱ φιλαρμονικαὶ ἑταιρεῖαι «Μάντζαρος» καὶ «Ἅγιος Σπυρίδων» κλπ. Ἐπίσης ἡ Κέρκυρα εἶναι ἕδρα προσκοπικῆς περιφερείας καὶ ἔχει προσκοπικὰς ὁμάδας καὶ ἀρκετὴν ἀθλητικὴν κίνησιν.

Χ. Δ.

Πνευματικὴ ζωή. Ἡ Κέρκυρα κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν δὲν ἀνέδειξεν οὔτε μεγάλους φιλοσόφους, οὔτε ποιητάς, οὔτε ἱστορικούς. Ἀναφέρονται μὲν ὀνόματα Κερκυραίων ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσι τὴν δόξαν τῆς Κερκύρας. Ἐπὶ βενετικῆς κυριαρχίας οὔτε αἱ ἐπιστῆμαι, οὔτε αἱ τέχναι ἤκμασαν, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις ἤρξατο κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὅτε ἀνεφάνησεν περιφανεῖς ἄνδρες, οἷοι οἱ Εὐγένιος Βούλγαρις καὶ Νικηφόρος Θεοτόκης. Ἀπὸ τῆς καταλήψεως δὲ τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀνεδείχθησαν πλεῖστοι Κερκυραῖοι πολιτικοί, ἐπιστήμονες, ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι. Τῷ 1657 συνέστη ἡ πρώτη ἑλληνικὴ ἀκαδημία ἥτις διετηρήθη μέχρι τοῦ 1716, ἀνέζησε δὲ πάλιν τῷ 1732. Τῷ 1808 συνέστη ὑπὸ τοῦ λόρδου Γκύλφορδ ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ 1865, ὑπῆρξε δὲ αὕτη τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθὲν μετὰ αἰῶνας πανεπιστήμιον. Καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Κερκύρας, ἥτις ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὴν καθολικὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἰουστίνης, ἀπὸ τοῦ 1796 μεγάλως πλουτισθεῖσα ἐγένετο δημοσία. Ἡ πρώτη σχολὴ καλῶν τεχνῶν ἱδρύθη ὡσαύτως ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1815 ὑπὸ τοῦ διασήμου μαθητοῦ τοῦ Ἀντωνίου Κανόβα, Παύλου Προσαλέντη (1784—1837), γλύπτου καὶ ζωγράφου μεγάλης φήμης, ἔχοντος βαθὺ τὸ αἴσθημα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Ὁ Προσαλέντης κατήρτισε λαμπρὰν συλλογὴν ἀρχαίων μεταλλίων, ἅτινα εὑρίσκοντο ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, βραδύτερον δὲ μετεφέρθησαν εἰς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ἐπίσης ἀνεπτύχθη μεγάλως τὸ μουσικὸν αἴσθημα, ἐν αὐτῇ δὲ ἱδρύθη ἓν ἐκ τῶν πρώτων λυρικῶν θεάτρων τῆς Εὐρώπης καὶ συνεστήθησαν αἱ πρῶται μουσικαὶ ἑταιρεῖαι τῆς Ἀνατολῆς. Πρώτη ἱδρύθη τῷ 1840 ἡ «Φιλαρμονικὴ ἑταιρεία». Ἀφορμὴ τῆς συστάσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀπαγόρευσις ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς τὰς στρατιωτικὰς μουσικάς, ὅπως συνοδεύωσι τὴν τελουμένην λιτανείαν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ μόνη σχολή, ἐξ ἧς προῆλθον οἱ μουσικοὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἔκτοτε συνεστήθη καὶ ἄλλη τοιαύτη, ἡ τοῦ Μαντζάρου. Ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς, ἐπειδὴ τὸ ὑπάρχον βενετικὸν θέατρον ἐν Κερκύρᾳ δὲν ἦτο πλέον ἐπαρκὲς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων θεατρικῶν ἔργων, μετεβλήθη ἡ περίφημος Loggia εἰς θέατρον, ὅπερ, κατασταθὲν προσιτὸν εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἀπέβη ἡ κυριωτέρα μουσικὴ σχολὴ τῆς πόλεως, ἡ ἀναπτύξασα εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ μουσικὸν αἴσθημα τῶν κατοίκων. Πλεῖστοι ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διαπρεπεῖς συνθέται, ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ ὁ Μάντζαρος ἐμελοποίησε τὸν Ἐθνικὸν ὕμνον. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρξατο καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως δ' ἐν Κερκύρᾳ τοῦ ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, ταῦτα ἔλαβον ἰδιαιτέραν ἀνάπτυξιν. Περὶ αὐτὸν ἐσχηματίσθη κύκλος ποιητῶν καὶ λογογράφων τιμησάντων τὴν νεωτέραν τῆς Ἑλλάδος λογοτεχνίαν. Οὗτοι ἐγκολπωθέντες τὴν ἰδέαν τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἠγωνίσθησαν τὸν ὡραῖον ἀγῶνα καὶ συνέδεσαν τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον των μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ. Τῆς Κερκύρας τέκνον ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ πρῶτος τῆς Ἑλλάδος κυβερνήτης.

θ. Β.

Τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἓν τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων, συνδεόμενον μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν βίον τῆς πόλεως, εἶναι ἡ μεταφορὰ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, γενομένη περὶ τὸ 1456. Ὅτε ἡλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Κωνσταντινούπολις, μεταξὺ τῶν φυγόντων ἐκεῖθεν ἦτο καὶ ὁ Γεώργιος Καλοχαιρέτης, ὅστις κατεῖχε τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τῆς αὐτοκρατείρας ἁγίας Θεοδώρας, φέρων δὲ ταῦτα ἀφίκετο εἰς Παραμυθιὰν τῆς Ἠπείρου καὶ ἐκεῖθεν τὰ μετεκόμισεν εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἐγκατασταθεὶς ἐνυμφεύθη εὐγενῆ Κερκυραίαν. Τούτου θανόντος, οἱ τρεῖς υἱοί του διένειμαν τὰ ἱερὰ λείψανα. Καὶ ὁ μὲν Μᾶρκος Καλοχαιρέτης προσέφερε τὸ τῆς ἁγίας Θεοδώρας εἰς τὴν κοινότητα τῆς πόλεως, ὅπερ μετεφέρθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου καὶ νῦν εὑρίσκεται. Ἀλλ' οἱ Λουκᾶς καὶ Φίλιππος Καλοχαιρέται διετήρησαν εἰς τὴν κυριότητα αὐτῶν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, μεταβιβασθὲν βραδύτερον λόγῳ προικὸς εἰς τὸν Σταματέλον Βούλγαρην, συζευχθέντα τὴν θυγατέρα τοῦ Φιλίππου. Ἔκτοτε τὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου διετηρήθησαν εἰς τὴν οἰκογένειαν Βούλγαρη, ἐπ' ἐσχάτων δὲ περιῆλθον ταῦτα εἰς τὴν κυριότητα τῆς μητροπόλεως Κερκύρας καὶ Παξῶν. Ὁ ἅγιος Σπυρίδων ἐγένετο ὁ προστάτης τῆς νήσου καὶ τὴν λαμπρὰν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν εὑρίσκεται τὸ ἱερὸν λείψανόν του, ἐγερθεῖσαν διὰ δημοσίων ἐράνων, πληροῦσι καθ' ἑκάστην προσκυνηταὶ ἐξ ὅλης τῆς Ἠπείρου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐξισλαμισθέντες Ἀλβανοί.

Ἰσραηλιτικὴ κοινότης. Οἱ Ἰουδαῖοι ἤρξαντο μεταναστεύοντες εἰς Κέρκυραν καθ' ὁμάδας ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυ-

Digitized by Google

Ἕνα καντοῦνι στὰ Ἑβραΐκα.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Ἕτερον τμῆμα τῆς ὁδοῦ Νικηφόρου.

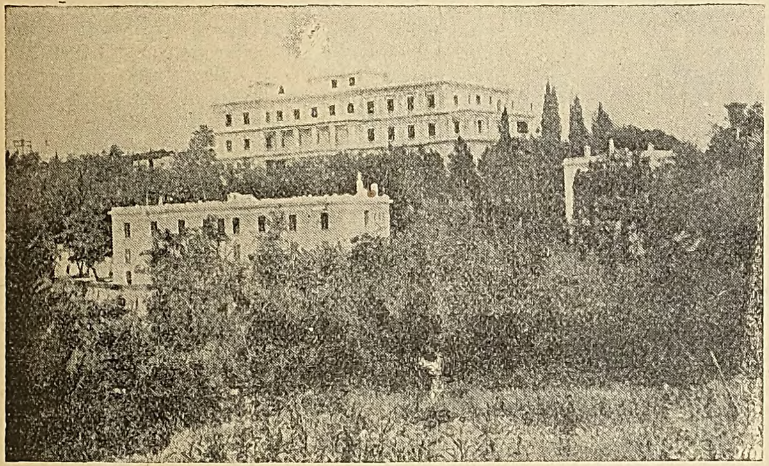

Τὸ Ἀχίλλειον καὶ τὸ Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον.

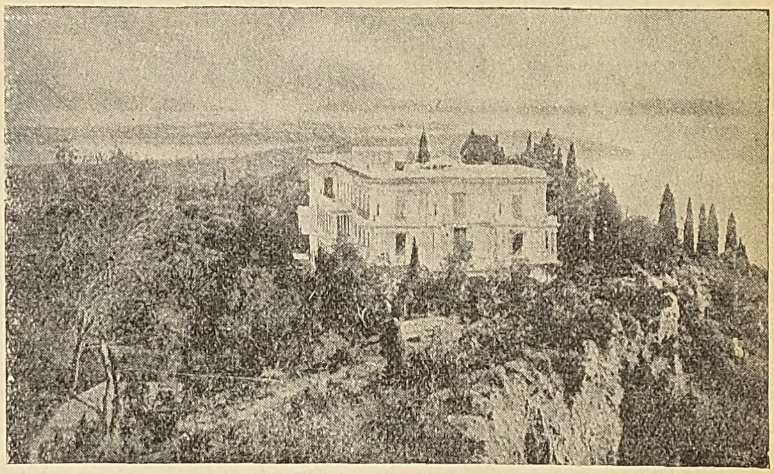

Τὸ Ἀχίλλειον καὶ τὰ πέριξ.

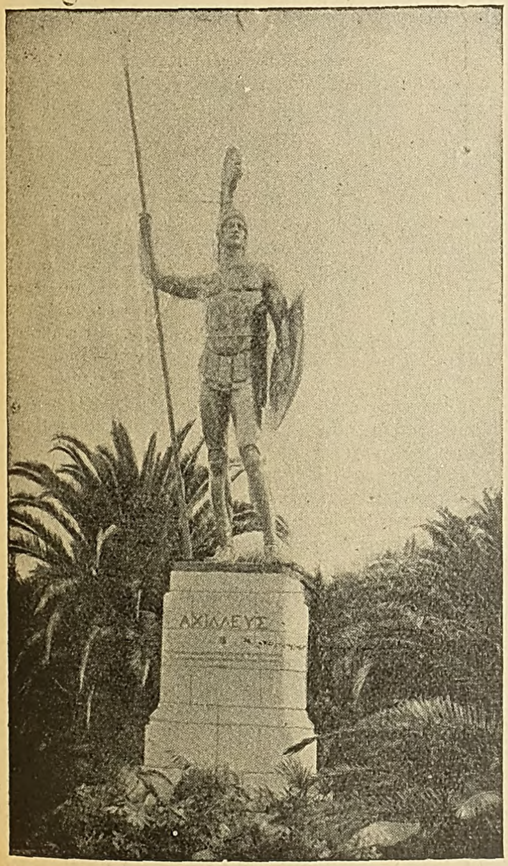

Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀχιλλέως θριαμβεύοντος ἐν Ἀχιλλείῳ.

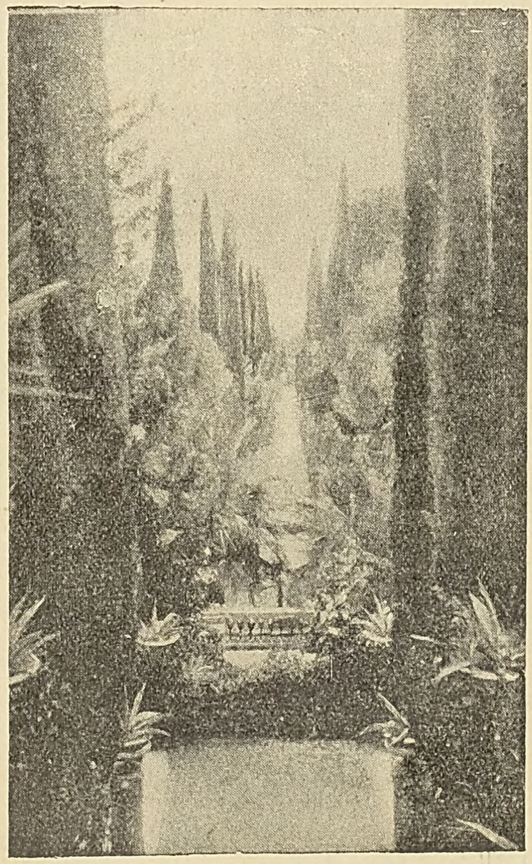

Ὁ πρὸς τὴν θάλασσαν ὁδηγῶν διάδρομος.

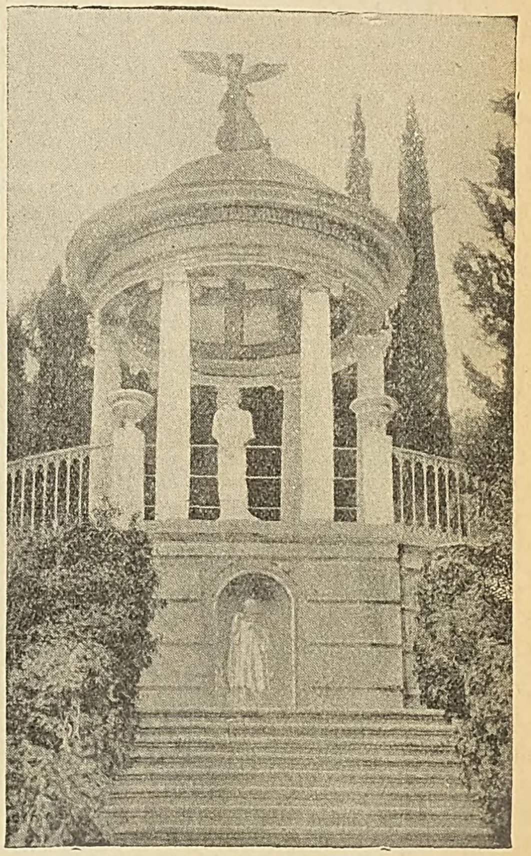

Ὁ τάφος τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ.

Digitized by Google

Βόρειος ἄποψις τοῦ παλαιοῦ φρουρίου τῆς Κερκύρας.
[Ἐκ παλαιᾶς γραβούρας τοῦ περὶ Μορέως βιβλίου τοῦ πατρὸς Κορονέλλι, «κοσμογράφου τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας, ἐκδοθέντος τῷ 1686 ἐν Παρισίοις.]

ζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Φράγκων σταυροφόρων. Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀνδηγαυῶν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶχεν αὐξήσει σημαντικῶς, τῷ δὲ 1323 ἔλαβον τὸ πρῶτον αὐτῶν προνόμιον. Ὅτε τὴν 8 Ἰανουαρίου 1387 οἱ Κερκυραῖοι πρέσβεις παρέδωκαν εἰς τὴν γερουσίαν τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας τὴν νῆσον, μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ἰσραηλίτης Δαβὶδ Σέμος, ἐκ τούτου δὲ φαίνεται ὅτι ἔκτοτε οἱ Ἑβραῖοι ἀπετέλουν ἰσχυρὰν κοινότητα ἐν τῇ πόλει. Κατῴκουν οὗτοι ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς εἰς ἰδιαιτέραν συνοικίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικοῦσι καὶ σήμερον, τὴν κοινῶς ὀνομαζομένην Ἑβραϊκήν. Ὁ ἀριθμός των ἀνήρχετο τότε εἰς δύο χιλιάδας. Οἱ Χριστιανοὶ ἐκακοποίουν καὶ ἐλιθοβόλουν αὐτούς, ἔβλαπτον δὲ καὶ τὰ νεκροταφεῖά των. Τῷ 1406 οἱ Κερκυραῖοι ἀπηύθυνον αἴτησιν πρὸς τὴν γερουσίαν τῆς δημοκρατίας, ζητοῦντες νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτοὺς νὰ λιθοβολῶσιν ἀτιμωρητὶ τοὺς Ἑβραίους. Καὶ ἡ μὲν βενετικὴ κυβέρνησις ἀπέρριψεν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ταύτην, ἀλλ' ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ἑβραίους φόρον διὰ τὴν προστασίαν ταύτην 300 δουκάτων, ὡς ἀναφέρει ὁ Γρηγορόβιος. Ἐν τούτοις καὶ ἡ Βενετικὴ δημοκρατία ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς νὰ φέρωσι πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν κίτρινον σῆμα. Ἄλλοι συγγραφεῖς ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὁ φόρος τῶν 300 δουκάτων ἐπεβλήθη πρὸς ἄρσιν τοῦ κιτρίνου σήματος, ἀλλὰ τὸ σῆμα τοῦτο ἐξηκολούθουν νὰ φέρουν οἱ Ἰουδαῖοι μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες ἀπήλλαξαν αὐτοὺς τούτου καὶ παρέσχον τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, ὁ θρησκευτικὸς δὲ αὐτῶν ἀρχηγὸς ἀντεπροσώπευσε τὴν κοινότητα εἰς τὸ πρῶτον δημοτικὸν συμβούλιον τὸ συσταθὲν ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἡ Βενετία ἐπροστάτευσε πάντοτε τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς Κερκύρας, καὶ ὅτε τῷ 1531 ἐξεδίωκεν ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῆς πάντας, μόνον τοὺς ἐν Κερκύρᾳ ἐξῄρεσεν, ὁ δὲ στρατάρχης Σούλεμβουργ ηὐνόει τούτους διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσέφερον κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ηὔξησεν ἔκτοτε, ἀνελθὼν εἰς 6.000. Ἀπὸ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς διετήρησαν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα αὐτῶν, ἀποτελοῦσι δὲ ἓν τῶν δραστηριωτέρων στοιχείων τῆς πόλεως ὑπὸ τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος. Θ. Β.

Κίνησις τοῦ λιμένος Κερκύρας. Ὁ λιμὴν τῆς Κερκύρας εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς ναυτιλίας, ἐρχόμενος δεύτερος κατὰ σειρὰν μετὰ τὸν Πειραιᾶ καὶ προηγούμενος κατά τι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν Πατρῶν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίκαιρον θέσιν αὐτοῦ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Δύσεως, ἡ ὁποία καθιστᾷ αὐτὸν τὸν σπουδαιότερον ἐνδιάμεσον σταθμὸν τῶν ἐπιβατικῶν κυρίως συγκοινωνιῶν. Λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν διερχομένων καὶ σταθμευόντων ἐν τῇ πόλει ξένων, δημιουργεῖται σοβαρὰ κίνησις, ἡ ὁποία ἔχει καὶ ἀξιόλογον διὰ τὴν Κέρκυραν οἰκονομικὴν σημασίαν, ὁ νεοσύστατος δὲ αὐτόνομος ὀργανισμὸς τουρισμοῦ φροντίζει ὅπως ἐκμεταλλευθῇ τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τῆς νήσου καὶ καταστήσῃ αὐτὴν σπουδαῖον ἑλληνικὸν τουριστικὸν κέντρον, ἐφάμιλλον τῶν εὐρωπαϊκῶν. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς ναυτιλιακῆς κινήσεως τοῦ ἔτους 1928, κατέπλευσαν εἰς Κέρκυραν 1124 ἀτμόπλοια καὶ ἱστιοφόρα, καθαρᾶς χωρητικότητος 757.032 κόρων, μὲ φορτίον ἐμπορευμάτων 46.295 τόννων καὶ 17.828 ἐπιβάτας, ἐξ ὧν 2.844 ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀπέπλευσαν δὲ 1.115, καθαρᾶς χωρητικότητος 770.043 κόρων, μὲ φορτίον ἐμπορευμάτων 17.812 τόννων καὶ 15.529 ἐπιβάτας, ἐξ ὧν 2.790 διὰ τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκ τῶν σημαιῶν τὴν μεγαλυτέραν κίνησιν ἀπὸ ἀπόψεως μὲν ἀριθμοῦ πλοίων ἔχει ἡ ἑλληνική, ἀντιπροσωπεύουσα τὰ $3/4$ σχεδὸν τῆς ὅλης κινήσεως, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ χωρητικότητος ἡ ἰταλική, ἀντιπροσωπεύουσα τὸ ἥμισυ περίπου τῶν κόρων. Μετ' αὐτὰς ἔρχονται κατὰ σειρὰν ἡ νοτιοσλαυϊκή, ἡ ἀγγλική, ἡ γερμανική, ἡ ἀλβανικὴ καὶ ἡ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐκ τῶν ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει τὸ ἔλαιον, τὸ ὁποῖον παράγεται ἐν τῇ νήσῳ εἰς μεγάλην ποσότητα καὶ ἐκλεκτὴν ποιότητα. Ἐπίσης ἐξάγονται ὀπῶραι, οἶνος, βιομηχανικὰ προϊόντα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐργοστασίων κλπ. Τὰ νηολόγια τοῦ λιμένος εἶναι πτωχὰ εἰς ἀριθμὸν ἐγγεγραμμένων πλοίων. Κατὰ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1929 ὑπῆρχον ἓν φορτηγὸν καὶ ἓν ἐπιβατηγὸν ἀτμόπλοιον, χωρητικότητος 1.225 κόρων, 668 ἱστιοφόρα καὶ λέμβοι κάτω τῶν 10 κόρων, μία βενζινάκατος καὶ δύο ρυμουλκά. Ἐν Κερκύρᾳ ὑπάρχουν πρακτορεῖα τῶν ἑλληνικῶν ἀκτοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἀτμόπλοια προσεγγίζουν εἰς τὸν λιμένα, καὶ πολλὰ ξένα, ἰδίως ἰταλικά. Τὰ προσεγγίζοντα ἐκ μὲν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀτμόπλοια προέρχονται κυρίως ἐκ τῶν λιμένων τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης (Βρινδησίου, Μπάρι, Αὐλῶνος, Τεργέστης, Φιοῦμε, Βενετίας κλπ.), τοῦ δὲ ἐσωτερικοῦ ἐκ Πρεβέζης, Ἡγουμενίτσης, Λευκάδος, Ἀργοστολίου, Ζακύνθου, Πατρῶν, Πειραιῶς κλπ.

Βιομηχανία. Ἐν Κερκύρᾳ ὑπάρχουν 2 χαρτοποιεῖα, παράγοντα ἐτησίως 1000 τόννους χάρτου συσκευασίας καὶ χαρτονίου, ἓν ἐργοστάσιον κατεργασίας τῶν ἰνῶν τοῦ κορχόρου (ἰούτας) καὶ τῆς καννάβεως μὲ ἐτησίαν ἀπόδοσιν 800—900 τόννων κατειργασμένων ὑλῶν, ἓν ταπητουργεῖον, ἓν περίφημον λιθογραφεῖον, 5 κυλινδρόμυλοι, 3 μακαρονοποιεῖα, ἓν οἰνοπνευματοποιεῖον, ἓν παγοποιεῖον, ἓν ἐργοστάσιον παραφίνης καὶ στεατοκηρίων, ἓν ἐργοστάσιον χημικῶν προϊόντων καὶ καλλυντικῶν, ἓν βυρσοδεψεῖον, ἓξ καπνοβιομηχανίας καὶ ἓν ἐργοστάσιον ἠλεκτρισμοῦ. Ἐπίσης ἡ βιομηχανία τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν προϊόντων αὐτοῦ εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη. Ὑπάρχουν πλεῖστα ἐλαιοτριβεῖα, ἓν σημαντικὸν ἐργοστάσιον παραγωγῆς κεκαθαρμένου (φιλτραρισμένου) ἐλαίου, δύο πυρηνελαιουργεῖα καὶ πολλὰ σαπωνοποιεῖα. Διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας τῆς Κερκύρας λειτουργοῦν ἐν τῇ πόλει ἐπιμελητήρια (Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικόν, Ἐπαγγελματικὸν καὶ Βιοτεχνικὸν καὶ Γεωργικόν), αὐτόνομος ὀργανισμὸς ἀγροτικῆς πίστεως καὶ ταμεῖα προστασίας τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς. Χ. Δ.

Ἐκκλησία. Ἡ Κέρκυρα εἶναι ἕδρα τῆς μητροπόλεως *Κερκύρας καὶ Παξῶν*, εἰς ἣν ὑπάγονται 100 ἐνοριακοὶ καὶ 180 συναδελφικοὶ ναοί, 19 μοναὶ καὶ μία ἱερατικὴ σχολὴ εὑρισκομένη ἐν τῇ πόλει. Ἐπίσης εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἀρχιεπισκόπου *Κερκύρας-Ζακύνθου-Κεφαλληνίας* καὶ ἔχει ναὸν τῶν διαμαρτυρομένων. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχουν 3 ὀρθόδοξοι μοναί, μία ἀνδρικὴ τῆς Πλατυτέρας, μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ προαστείου Μαντούκι, καὶ 2 γυναικεῖαι, τῆς Ἁγίας Εὐθυμίας παρὰ τὴν θέσιν Ἀνεμόμυλος καὶ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων παρὰ τὴν θέσιν Στρατιά. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ πόλει ναῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ τῶν ἐν τοῖς προαστείοις καὶ τῶν παρεκκλησίων φθάνουσι τοὺς 60 περίπου. Ἐκ τούτων οἱ πέντε εἶναι καθολικοί, πολλοὶ δὲ ἄλλοι εἶναι ἰδιοκτησία παλαιῶν οἰκογενειῶν.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ σημερινὴ πόλις εἶναι κτίσμα τῶν Βενετῶν. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς κυριαρχίας αὐτῶν ὑπέστη πολλάκις ἡ νῆσος τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων, ἀλλ' αἱ δύο πολιορκίαι τῆς πόλεως ὑπ' αὐτῶν ἀποτελοῦσι μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα γενικωτέρας σημασίας. Τῷ 1537 ὁ σουλτᾶνος Σουλεϊμὰν ὁ μεγαλοπρεπὴς ἐκήρυττεν ὅτι εἰσβάλλων εἰς τὴν Ἰταλίαν θὰ ἐπόρθει τὴν Ρώμην καὶ θὰ μετέβαλλε τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς ἱπποστάσιον τῶν σπαχήδων του. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Κερκύρας ἀκτὴν τοῦ Βουθρωτοῦ, ὅπως ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν νῆσον. Τρόμος κατέλαβε τότε τὴν Δύσιν. Διοικητὴς Κερκύρας διετέλει ὁ Πέζαρος, ὅστις εἶχε παρασκευάσει τὴν ἄμυναν. Ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ Βαρβαρόσσας κατέλαβε τὴν νησῖδα Ὀθωνοὺς καὶ ἔπλεε πρὸς τὸν λιμένα τῆς πόλεως, ἀπῆλθεν εἰς Γουμενίτσαν καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλε τὴν ναυαρχίδα «Ἅγιος Μᾶρκος» φέρουσαν ἑκατὸν χάλκινα πυροβόλα καὶ οὖσαν τὸ τελειότερον σκάφος τῆς ἐποχῆς, αὐτὸς δὲ μετέβη εἰς Κεφαλληνίαν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀνδρέα Δόρια. Ὁ Βαρβαρόσσας περιπλεύσας τὴν νῆσον ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς πόλεως Κερκύρας τὴν 25 Αὐγούστου 1537, καὶ μὴ συναντήσας τὸν βενετικὸν στόλον προέβη εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀπόβασιν. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 25.000 ἀνδρῶν. Τὴν μεθεπομένην ἀπεβιβάσθησαν ἄλλαι 25.000 ὁπλιτῶν. Οἱ Κερκυραῖοι ἐν τῷ μεταξὺ κατηδάφισαν τὰς οἰκίας τῶν προαστείων, ἀνερχομένας εἰς τρεῖς χιλιάδας, εἰς τὸ ἔργον δὲ τοῦτο μετέσχον καὶ αἱ γυναῖκες βοηθοῦσαι τοὺς ἄνδρας των. Δισχίλιοι Βενετοὶ φρουροὶ καὶ τρεῖς χιλιάδες Κερκυραῖοι ὁπλῖται ἐτάχθησαν εἰς τὰ φρούρια καὶ τὰς μᾶλλον ἐπικαίρους θέσεις τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἰακώβου Νοβέλλι καὶ τοῦ Λουΐζου Δαρίβα. Ὁ Σίμων Λέων ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν μικρῶν θαλασσίων δυνάμεων, τὴν γενικὴν δὲ διεύθυνσιν εἶχεν ὁ Ἀνδρέας Φαλιέρος. Οἱ Τοῦρκοι ἐθεώρησαν εὔκολον τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως, μόλις δὲ ἀποβάντες ἤρξαντο καταστρέφοντες τὴν ὕπαιθρον χώραν. Ἐπυρπόλησαν πᾶν ὅ,τι ἀπέμεινεν ἐκ τῶν προαστείων καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν κώμην τοῦ Ποταμοῦ, μικρὸν ἀπέχουσαν τῆς πόλεως, καθ' ἧς ἔστρεψαν ἑκατὸν εἴκοσι πυροβόλα· ἀλλ' ἡ χάλαζα τῶν σφαιρῶν δὲν ἐπέφερε σπουδαίας ζημίας. Ὁ Ἀγιᾶ-πασᾶς ἐπεχείρησεν ἐπανειλημμένας ἐφόδους, ἀλλ' ἀπεκρούσθη μετὰ μεγάλων ζημιῶν, οὕτω δὲ μόνη ἡ πόλις καὶ τὸ φρούριον τοῦ Ταξιάρχου ἠμύνοντο κρατερῶς. Οἱ πολιορκούμενοι ἐπεχείρησαν ἐξόδους πρὸς ζημίαν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τὴν πολεμικήν των ὁρμὴν συνεκράτει ἡ φρόνησις τῶν ἀρχηγῶν, φειδομένων τοῦ αἵματος τῆς ὀλιγαρίθμου φρουρᾶς. Τὴν 31 Αὐγούστου οἱ Τοῦρκοι περιέζωσαν στενότερον τὴν πόλιν, στρέψαντες κατ' αὐτῆς τρεῖς τηλεβολοστοιχίας. Ἐκ τούτων ἡ μία ἐξ 100 πυροβόλων ἐτοποθετήθη πλησίον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ταξιαρχῶν, ἡ δευτέρα παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου πρὸς τὴν συνοικίαν τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ ἡ τρίτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῶν Καβασιλέων. Καὶ ἐκ τῶν τριῶν τούτων σημείων ἤρξατο σφοδρὸς κανονιοβολισμὸς κατὰ τῶν τειχῶν. Βλέποντες οἱ Τοῦρκοι ὅτι ἡ προσβολή των δὲν ἐπέφερε μεγάλας καταστροφάς, ἔστησαν ἐπὶ τοῦ νησιδίου Βόδο τηλεβόλον ὁλκῆς 50 λιτρῶν καὶ ἐπὶ τριήμερον ἔβαλλον ἀδιακόπως τὴν πόλιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσβολὴ αὕτη ἀσημάντους ἐπέφερε ζημίας. Μεταβὰς τότε ὁ Ἀγιᾶ-πασᾶς πρὸς τὸν σουλτᾶνον, στρατοπεδεύοντα εἰς τὴν Ἤπειρον, παρέστησεν εἰς αὐτὸν τὴν δυσφορίαν τῶν γενιτσάρων, ἀπειλούντων ν' ἀποσυρθῶσι, καὶ τὸν ἔπεισεν, ὅπως ἄρῃ πολιορκίαν, ἥτις ἀπῄτει μεγάλας καὶ πολυχρονίους θυσίας, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἐπεκρέματο ὁ κίνδυνος τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἑνετικοῦ στόλου, ὅστις ἤθελε συντρίψει τὸν ἐξησθενημένον στρατόν. Ὁ σουλτᾶνος πεισθεὶς ἀπέσυρε τὸν στρατόν του. Καίτοι ἡ πολιορκία τῆς Κερκύρας δὲν παρετάθη πλέον τῶν δεκαπέντε ἡμερῶν, ἐν τούτοις θεωρεῖται αὕτη ὡς ἡ σπουδαιοτέρα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, διότι ἐματαιώθη ἡ εἰσβολὴ τοῦ Σουλεϊμὰν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αἱ καταστροφαὶ τὰς ὁποίας ἐπροξένησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν νῆσον ὑπῆρξαν φρικώδεις. Ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις, καίτοι ἀποφυγοῦσα τὴν ἅλωσιν, δὲν ὑπέστη ὀλιγωτέρας ζημίας. Πλεῖστοι εὐπατρίδαι εὗρον οἰκτρὸν θάνατον, ἐξέλιπον δὲ καὶ τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου, ὥστε ἐδέησε νὰ ἐκλεχθῶσι τοιαῦτα ἐκ τῶν εὐπόρων κατοίκων τῆς πόλεως. Ἀπελθόντες οἱ Τοῦρκοι ἀπεκόμισαν πολλὰς χιλιάδας αἰχμαλώτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Καλὴν Κουαρτάνου, τὴν γενομένην κατόπιν σύζυγον τοῦ σουλτάνου Σελὴμ καὶ μητέρα τοῦ σουλτάνου Ἀμουράτ.

Τῷ 1716 νέον κίνδυνον διέτρεξεν ἡ Κέρκυρα. Ἀρχομένου τοῦ 1715 ὁ σουλτᾶνος Μουσταφᾶς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῶν Βενετῶν, ἤρξαντο δὲ ἀμέσως αἱ ἐχθροπραξίαι εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τουρκικὸς στόλος πλεύσας κατέλαβε τὴν Λευ-

Digitized by Google

κάδα, τὴν ὁποίαν ἐγκατέλιπον οἱ Βενετοί, καθ' ὅσον ἀπέβαινεν ἀδύνατος ἡ ἀντίστασις εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ἄγων ἑξήκοντα πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν, διῆλθε τὴν Ἤπειρον καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ ἀπέναντι τῆς Κερκύρας Βουθρωτόν, ὅπως ἀποβιβαζόμενος ἐκπορθήσῃ τὰ φρούρια τῆς πόλεως. Ἐπαναλαμβάνετο ἡ αὐτὴ ἀπόπειρα τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν. Ἐπρόκειτο διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Κερκύρας νὰ ἐκλείψῃ ἡ περίφημος ἀσπὶς τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ δοθῇ θανατηφόρον τραῦμα εἰς τὴν Βενετικὴν δημοκρατίαν. Οἱ Τοῦρκοι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Κασσιώπην. Μετὰ τὴν ἀποβίβασιν αὐτῶν ἐνεφανίσθη ὁ βενετικὸς στόλος ἀποτελούμενος ἐξ εἴκοσιν ὀκτὼ σκαφῶν, ὅστις διεσκόρπισε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐνελιμενίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας. Προελάσας ὁ Καρᾶ-Μουσταφᾶς ἔστησε τὸ στραταρχεῖόν του εἰς τὴν κώμην Ποταμὸν καὶ προσέβαλε πανταχόθεν τὴν πόλιν. Διοικητὴς Κερκύρας ἦτο ὁ στρατάρχης Ἰωάννης Ματθίας Σούλεμβουργ, ὅστις μετὰ τῆς βενετικῆς φρουρᾶς καὶ τῶν Κερκυραίων εὐπατριδῶν καὶ πολιτῶν ἀνέλαβε ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν τουρκικὸν χείμαρρον. Ἡ πολιορκία ἤρξατο τὴν 1 Ἰανουαρίου 1716 καὶ παρετάθη μέχρι τῆς 27 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Οἱ πολιορκούμενοι ἀπέκρουσαν μετὰ ἡρωϊσμοῦ τὰς λυσσώδεις ἐφόδους τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπενεγκόντες μεγάλας ζημίας καὶ ἐνσπείραντες τὸ δέος εἰς τὴν τουρκικὴν στρατιάν. Ἀπροσδόκητον γεγονὸς ἀπήλλαξε τὴν πόλιν τῆς πολιορκίας. Τὴν νύκτα τῆς 27 Ἰανουαρίου ἐνέσκηψε τρομερὰ θεομηνία, ἥτις κατέστρεψε τὰ πλεῖστα τῶν πολεμεφοδίων τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀφυπνισθέντες οὗτοι ἐκ τῆς θυέλλης καὶ νομίσαντες ὅτι ἐπετέθη κατ' αὐτῶν ἡ κερκυραϊκὴ φρουρά, κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ καὶ ἐσφάζοντο μεταξύ των ἐν τῷ σκότει. Καταλιπόντες εἶτα τὸ στρατόπεδον ἔσπευσαν εἰς τὴν παραλίαν, ἀφήσαντες τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν, ἐπιβιβασθέντες δὲ εἰς τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα πλοῖα ἔφευγον εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ἐτράπησαν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ὁ Σούλεμβουργ, πληροφορηθεὶς τὴν ταραχὴν τῶν Τούρκων, ἐξῆλθε τοῦ φρουρίου ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του καὶ κατέσφαζε τοὺς φεύγοντας. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην διεκρίθησαν οἱ Κερκυραῖοι ἀνδραγαθήσαντες, εἰς τὰς χεῖρας δὲ αὐτῶν περιῆλθον ἑκατὸν τηλεβόλα, 2500 ἵπποι, 80 ζεύγη βουβάλων καὶ ἅπαν τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων ἦτο καὶ ὁ πάππος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Μουχτὰρ-βέης ὅστις μετ' ὀλίγον ἀπηγχονίσθη. Οἱ Κερκυραῖοι ἀποβάντες εἰς Ἤπειρον κατέλαβον τὸ Βουθρωτόν, εἶτα δὲ ἀπεδίωξαν τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐκ Λευκάδος. Ὁ κόμις Σούλεμβουργ κατετάχθη μεταξὺ τῶν ἡρώων τοῦ αἰῶνος, τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος ἔστησεν ἡ Βενετία εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἀνδριάντα μέχρι τοῦ νῦν ἱστάμενον ἐπὶ τῆς Σπιανάδας καὶ πρὸ τῆς εἰς τὸ φρούριον εἰσόδου, ἐνετοίχισε δὲ εἰς τὸν δίαυλον τοῦ φρουρίου λιθίνην πλάκα, ἐπὶ τῆς ὁποίας, ἐντὸς στεφάνου δάφνης, ἀναγράφεται ἡ ἀξιομνημόνευτος αὕτη ἡμέρα.

Ἡ Κέρκυρα ὑπέστη καὶ ἄλλην πολιορκίαν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βοναπάρτου (βλ. λ. *Ἰόνιοι* νῆσοι). Τῷ 1864, καταλιπόντες οἱ Ἄγγλοι τὴν Κέρκυραν, ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα τὰ πλεῖστα τῶν ὀχυρωμάτων τῆς νησῖδος τοῦ Βίδο, μέρος τοῦ νέου φρουρίου καὶ τὸ φρούριον Ἀβραάμ, ἀλλὰ τὸ παλαιὸν βυζαντινὸν φρούριον ἔμεινεν ἀλώβητον. Συναπεκόμισαν οἱ Ἄγγλοι καὶ 350 τηλεβόλα, ἀφήσαντες μόνον ἐλαχίστους ὅλμους, οἵτινες κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἐξεσφενδόνιζον θανατηφόρον πῦρ κατὰ τῶν Τούρκων.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Κερκύρας *δήλωσις*** (Pacte de Corfou). Ὠνομάσθη οὕτως ἡ συμφωνία, ἥτις ὑπεγράφη τὴν 20 Ἰουλίου 1917 ἐν Κερκύρᾳ καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐκηρύσσετο ἡ ἕνωσις τῶν Νοτιοσλαύων. Ἡ συμφωνία αὕτη ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐπίσημον πρᾶξιν τῆς δημιουργίας τοῦ σημερινοῦ κράτους τῆς Νοτιοσλαυΐας. Ὑπέγραψαν αὐτὴν ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Σερβίας Πάσιτς, ὡς ἀντιπρόσωπος πάντων τῶν σερβικῶν κομμάτων, μετὰ προηγηθείσας συνεννοήσεις καὶ ἐξουσιοδότησιν αὐτῶν, καὶ ὁ δόκτωρ Τροῦμπιτς, ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Νοτιοσλαύων. Ἡ συμφωνία αὕτη δὲν καθωρίζετο ὡς ὁριστική, ἀλλ' ἐτίθετο ὑπὸ τὴν κύρωσιν τῶν ἀντιπροσώπων πάντων τῶν λαῶν, οἵτινες ἀπετέλεσαν κατόπιν τὴν Νοτιοσλαυΐαν, ἡ ἐκλογὴ τῶν ὁποίων ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ εὐθὺς ὡς αἱ περιστάσεις θὰ ἐπέτρεπον τοῦτο. Βάσις τῆς συμφωνίας ὑπῆρξε τὸ γνωστὸν πρόγραμμα τοῦ *ἰλλυρισμοῦ*, ὅπερ διετυπώθη ἐν αὐτῇ κατὰ τρόπον μᾶλλον συγκεκριμένον, περιλαβὸν πάντα τὰ ἰδεώδη τῶν Νοτιοσλαύων, συνοψιζόμενα εἰς τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι οἱ Σέρβοι, οἱ Κροάται, οἱ Σλοβένοι, οἱ Δαλματοί, οἱ Μαυροβούνιοι κ.τ.λ. ἀποτελοῦν ἓν καὶ μόνον ἔθνος, εἰς τὴν θέλησιν τῶν λαῶν τούτων ν' ἀποκτήσουν πλήρη ἐθνικὴν ἑνότητα ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς δυναστείας τῶν Καραγεώργεβιτς, συνταγματικήν, δημοκρατικὴν καὶ κοινοβουλευτικὴν μοναρχίαν, ἀπόλυτον ἰσότητα τῶν τριῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, τοῦ κυριλλικοῦ καὶ τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, καὶ τῆς ὀρθοδόξου, καθολικῆς καὶ μουσουλμανικῆς θρησκείας, ἰσότητα δικαιωμάτων ὅλων τῶν πολιτῶν, καθολικὴν ψηφοφορίαν κατὰ τὰς βουλευτικὰς καὶ δημοτικὰς ἐκλογὰς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης δι' ὅλα τὰ ἔθνη. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῆς πράξεως ταύτης ἔδωκεν ἡ συγκέντρωσις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Κερκύρᾳ τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως, τῶν Σέρβων βουλευτῶν καὶ πολιτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Κροατίας καὶ τῆς Σλοβενίας, μετὰ τῶν πληθυσμῶν τῶν χωρῶν, αἵτινες εἶχον ἐκκενωθῆ κατὰ τὴν προέλασιν τῶν αὐστρογερμανικῶν στρατευμάτων τῷ 1915 καὶ 1916 εἰς τὸ βαλκανικὸν μέτωπον (βλ. καὶ λ. *Ἀλβανία*, τ. Γ' σ. 421 γ').

Μ. Δ. Β.

— **Κερκύρας *ἐπαρχία*** [*Γεωγρ.*]. Περιλαμβάνει αὕτη τὴν νῆσον *Κέρκυραν* καὶ τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Διαποντίων νήσων (*Ἐρρίκουσα, Μαθράκι καὶ Ὀθωνοί*), κείμενον βορειοδυτικῶς αὐτῆς. Ἔχει μίαν πόλιν, τὴν Κέρκυραν, πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας, καὶ πλῆθος κωμοπόλεων καὶ μεγάλων χωρίων, κατοικουμένων ὑπὸ ἀγροτικῶν πληθυσμῶν. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν κωμοπόλεων τούτων εἶναι ὁ *Ἅγιος Ματθαῖος*, οἱ *Ἀργυρᾶδες*, οἱ *Αὐλιῶτες*, τὸ *Γαστούρι*, οἱ *Γιαννᾶδες*, οἱ *Καρουσᾶδες*, ἡ *Κορακιάνα* (*Ἄνω καὶ Κάτω*), οἱ *Κυνοπιάστες*, ἡ *Λευκίμμη* (παλαιότερον *Ἅγιος Θεόδωρος*), οἱ *Λιαπᾶδες*, οἱ *Μαγουλᾶδες*, οἱ *Ριγγλᾶδες*, οἱ *Ἀναπλᾶδες*, οἱ *Σινιαὶς* καὶ οἱ *Συναρᾶδες*. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐπαρχίας φθάνει τὰ 593 περίπου τ. χλμ., ὁ δὲ πληθυσμὸς ἀνήρχετο, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928, εἰς 103.214 κατοίκους.

Διοικητικῶς ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει ἕνα δῆμον (*Κερκυραίων*) καὶ 86 κοινότητας, μὲ μίαν πόλιν, τὴν Κέρκυραν, καὶ 209 χωρία καὶ συνοικισμούς. Αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὴν κοινότητες εἶναι κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν: *Ἁγίου Ἀθανασίου*, *Ἁγίου Μάρκου*, *Ἁγίου Ματθαίου*, *Ἁγίου Παντελεήμονος*, *Ἁγίων Δέκα*, *Ἁγίων Δούλων*, *Ἀγραφῶν*, *Ἀγροῦ*, *Ἀλεποῦς*, *Ἄνω Βυροῦ*, *Ἀργυράδων*, *Ἀρκαδάδων*, *Ἀρμενάδων*, *Αὐλιωτῶν*, *Ἄφρας*, *Βαλανείου*, *Βαρυπατάδων*, *Βασιλατίκων*, *Βελονάδων*, *Βουνιατάδων*, *Γαρδελάδων*, *Γαρούνας Ἄνω*, *Γαρούνας Κάτω*, *Γαστουρίου*, *Γιαννάδων*, *Δουκάδων*, *Ἐπισκέψεως*, *Ἐρρικουσῶν* (περιλαμβάνουσα τὴν ὁμώνυμον νησῖδα), *Εὐρωπούλων*, *Ζυγοῦ*, *Καβαδάτων*, *Καβαλουρίου*, *Καλαφατιώνων*, *Καναλίου Λεμεντίων*, *Καρουσάδων*, *Κασσιώπης*, *Καστελλάνων*, *Κληματιᾶς*, *Κοκκίνης*, *Κομπιτσίου*, *Κορακιάνας Ἄνω*, *Κορακιάνας Κάτω*, *Κουραμάδων*, *Κρήνης*, *Κυνοπιαστῶν*, *Λακώνων*, *Λαύκης*, *Λευκίμμης* (*Ἁγίου Θεοδώρου*), *Λιαπάδων*, *Λουτσῶν*, *Μαγουλάδων*, *Μαθρακίου* (ὁμώνυμος νησίς), *Μακράδων*, *Μαλακιῶν*, *Μαρμάρου*, *Μεσαριᾶς*, *Μπενίτσης*, *Μωραϊτίκων*, *Νεοχωρίου*, *Νησακίου* (νεοσύστατος), *Νυμφῶν*, *Ξανθάτων*, *Ὀθωνῶν* (ὁμώνυμος νησίς), *Πάγων*, *Παυλιανῶν*, *Πέλεκα*, *Πεντατίου*, *Περιβολίου*, *Περιθείας*, *Περουλάδων*, *Πεσαλείας* ἢ *Πειαλείας*, *Ραχτάδων*, *Ριγγλάδων*, *Σγουράδων*, *Σιδαρίου*, *Σινιῶν*, *Σκριπεροῦ*, *Σπαρτίλλας*, *Σταυροῦ*, *Στρογγυλῶν*, *Συναράδων*, *Σφακερῶν*, *Σωκρακίου*, *Χλωμοῦ*, *Χλωρεπισκόπων* καὶ *Ψωραρῶν*.

Χ. Δ.

— **Κερκύρας *ζήτημα*** [*Διεθν. Δίκ.*]. Ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον μεταπολεμικὸν γεγονός, ὅπερ ἠπείλησε σοβαρῶς τὴν εἰρήνην, ἀναφυὲν ἐκ τοῦ ἰταλοελληνικοῦ ἐπεισοδίου, τὸ ἱστορικὸν τοῦ ὁποίου ἔχει ὡς ἑξῆς: Τὴν πρωΐαν τῆς 27 Αὐγούστου 1923 παρὰ τὰ ἀλβανικὰ σύνορα, ἀλλ' ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων - Ἀργυροκάστρου καὶ εἰς τὸ 53 περίπου χλμ. ταύτης εἰς θέσιν Ζέπι καὶ πλησίον τῆς Κακαβιᾶς. ἐδολοφονοῦντο ὑπὸ ἀγνώστων ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς Τελλίνι (Tellini), πρόεδρος τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς διαχαράξεως τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἰταλικῆς ἀποστολῆς μέλη: ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ ὑπολοχαγὸς Μάριο Μπονακίνι (Mario Bonaccini), ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου Φαρνέττι καὶ ὁ ἀλβανικῆς καταγωγῆς διερμηνεὺς Ἀθαν. Κράβαρι. Εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη τὸ ἔγκλημα τοῦτο, αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἔλαβον ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ σύλληψιν τῶν δολοφόνων, ἡ δὲ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔσπευσε νὰ ὑποβάλῃ τὴν βαθεῖαν θλῖψίν της εἰς τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησιν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ Ἰταλία, θεωροῦσα τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα ὑπεύθυνον διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ στρατηγοῦ Τελλίνι, ἀπηύθυνε τὴν 29 Αὐγούστου τῇ ἡμετέρᾳ κυβερνήσει δύο διακοινώσεις, δι' ὧν ἐζήτει τὰς ἑξῆς ἱκανοποιήσεις: 1) πανηγυρικὴν καὶ ἐπίσημον ἔκφρασιν συγγνώμης, 2) τέλεσιν ἐπιμνημοσύνου δεήσεως ὑπὲρ τῶν θυμάτων παρουσίᾳ πάντων τῶν μελῶν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, 3) χαιρετισμὸν τῆς ἰταλικῆς σημαίας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἀφικνουμένης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰταλικῆς μοίρας εἰς Φάληρον, 4) τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων τῇ συμμετοχῇ τοῦ Ἰταλοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου καὶ τὴν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν περάτωσιν αὐτῶν, 5) τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν ἐνόχων, 6) τὴν πληρωμὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν λόγῳ ποινῆς 50 ἑκατομμυρίων λιρεττῶν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν καὶ 7) τὴν ἀπονομὴν στρατιωτικῶν τιμῶν εἰς τοὺς νεκροὺς τῶν θυμάτων εἰς Πρέβεζαν κατὰ τὴν διακομιδήν των ἐπὶ ἰταλικοῦ πολεμικοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπαντῶσα εἰς τὸ τελεσίγραφον τοῦτο ἀπέκρουσε τὴν εὐθύνην αὐτῆς διὰ τὸ ἔγκλημ. συγχρόνως δὲ ἀπέκρουσε καὶ τοὺς ὑπ' ἀριθμ. 4, 5 καὶ 6 ἀνωτέρω ὅρους, ὡς προσβλητικοὺς διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τιμὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Λαμβάνουσα ὅμως ὑπ' ὄψιν, ὅτι «τὸ μυσαρὸν ἔγκλημα διεπράχθη ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ ἐναντίον ὑπηκόων μεγάλης καὶ φίλης δυνάμεως, ἐπιφορτισμένων μὲ διεθνῆ ἀποστολήν», ἐδέχθη τὰς ἐλαφροτέρας ἀπαιτήσεις τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως. Ὡσαύτως ἡ Ἑλλὰς ἐδέχθη τὴν καταβολὴν δικαίας ἀποζημιώσεως εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν θυμάτων καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς Ἰταλίας πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνακρίσεως. Ἐν τέλει ἐδηλοῦτο ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀπαντήσει ὅτι, ἐν περιπτώσει μὴ ἀποδοχῆς τῶν ἑλληνικῶν προτάσεων, ἡ Ἑλλὰς θὰ προσέφευγεν εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Ἡ Ἰταλία, μὴ θεωρήσασα ἱκανοποιητικὴν τὴν ἑλληνικὴν ἀπάντησιν, προέβη τὴν 31 Αὐγούστου εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας, χαρακτηρίσασα ταύτην ὡς μέτρον προσωρινόν, ἀποσκοποῦν εἰς τὴν παροχὴν τῆς ζητηθείσης ἱκανοποιήσεως. Ἡ κατάληψις τῆς Κερκύρας, προηγηθέντος βομβαρδισμοῦ τῆς ἀνοχυρώτου ταύτης νήσου ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, καθ' ὃν ἐφονεύθησαν δεκάδες γυναικοπαίδων, ἐπροξένησεν ὀδυνηρὰν κατάπληξιν εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ ἐν Παρισίοις συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν, ἥτις εἶχε διορίσει τὴν διεθνῆ ἐπιτροπὴν διαχαράξεως ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, διεμαρτυρήθη καὶ ἐζήτησε τὴν ἄμεσον ἐνέργειαν ἀνακρίσεων πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων, ἐπιφυλαχθεῖσα διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀναγκαίων ἐπανορθώσεων. Ἡ διεθνὴς δημοσία γνώμη κατόπιν τοῦ βομβαρδισμοῦ καὶ τῆς καταλήψεως τῆς Κερκύρας ἀνέμενε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, εἰς ἣν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπηυθύνθη τὴν 1 Σεπτεμβρίου, ζητοῦσα τὴν ἄμεσον ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς ταύτης συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 12 καὶ 15 τοῦ συμφώνου. Σχεδὸν συγχρόνως, καὶ δὴ τὴν ἑπομένην, τὸ ἡμέτερον ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς ἀπάντησιν τῆς διαμαρτυρίας τῆς πρεσβευτικῆς συνδιασκέψεως, ἐζήτει τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων ἐπὶ τοῦ ἐγκλήματος ὑπὸ τριμελοῦς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξασφαλισθῇ τὸ ἀποτέλεσμα ἀκριβοῦς ἀνακρίσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅπως ἡ ἀνάκρισις καταστῇ δυνατὴ καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ, ὅπου οἱ ἐγκληματίαι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, κατέφυγον. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐν τῇ αὐτῇ ἀνακοινώσει δυστυχῶς τὸ ἡμέτερον ὑπουργεῖον ἐδήλου ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀπεδέχετο ἐκ τῶν προτέρων πάσας τὰς ἐπανορθώσεις, αἵτινες «θὰ ὑπεδεικνύοντο παρὰ τῆς τῶν πρεσβευτῶν συνδιασκέψεως. ἐν ᾗ περιπτώσει ἀπεδεικνύετο ἡ εὐθύνη τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως». Οὕτως ἡ Ἑλλὰς εὑρέθη πρὸ δύο διεθνῶν ἐξουσιῶν, τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ τῆς συνδιασκέψεως τῶν πρεσβευτῶν, αἵτινες συγχρόνως ἐπελήφθησαν τῆς διαφορᾶς.

Ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῆς Κ. Τ. Ε., ὅπερ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας εὑρίσκετο ἐν συνόδῳ, ἡ Ἰταλία διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου της Σαλάνδρα ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ μόνη ἁρμοδία νὰ ἐπιληφθῇ τῆς διαφορᾶς ταύτης ἦτο ἡ συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν. Ἀλλ' ἡ ἔνστασις αὕτη τῆς ἀναρμοδιότητος τοῦ συμβουλίου τῆς Κ. Τ. Ε. ἦτο τελείως ἀβάσιμος. Ἡ Κ. Τ. Ε., συμφώνως μὲ τὰ ἄρθρα 12, 13 καὶ 15 τοῦ συμφώνου, καθ' ἃ πᾶσα διαφορὰ ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ ῥῆξιν, ἂν δὲν λυθῇ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, ὑποβάλλεται ἢ εἰς διαιτησίαν ἢ εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κ. Τ. Ε. ὑποχρεωτικῶς, εἶχεν ἀναμφισβητήτως, ὡς ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων, ὄχι μόνον ἁρμοδιότητα, ἀλλὰ καὶ ὑποχρέωσιν, ὅπως ἐπιληφθῇ τῆς διαφορᾶς ταύτης. Προσεπάθησεν ἐπίσης ἡ Ἰταλία νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν κατάληψιν καὶ τὸν βομβαρδισμὸν τῆς ἀνοχυρώτου Κερκύρας ὡς πρᾶξιν, οὐχὶ πολεμικῆς φύσεως, ἀλλ' ὡς ἁπλοῦν πιεστικὸν μέτρον. Εἰς τὴν ἐπιχειρηματολογίαν ταύτην τοῦ Σαλάνδρα ἐπιγραμματικώτατα ἀπήντησεν ὁ λόρδος Γκρέϋ: «ἐὰν ἡ κατάληψις καὶ ὁ βομβαρδισμὸς τῆς Κερκύρας δὲν ἀποτελοῦν πολεμικὴν πρᾶξιν, τότε αἱ λέξεις ἔχασαν ἀσφαλῶς τὴν σημασίαν των». Οὐχ ἧττον ἡ ἀτυχὴς συναίνεσις τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐπιληφθῇ τῆς διαφορᾶς ἡ πρεσβευτικὴ συνδιάσκεψις, περιώρισε τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ συμβουλίου, ἀρκεσθέντος νὰ διαβιβάσῃ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τὰ πρακτικὰ τῶν συζητήσεών του, καθ' ἃς ἐξεδηλώθη γενικὴ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς ἰταλικῆς βίας καὶ τῶν ἰταλικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συμφώνου. Τελικῶς ἡ συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν τὴν 9 Σεπτεμβρίου, διὰ διακοινώσεώς της πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἐπικαλουμένη τὸν ἀνύπαρκτον διεθνῆ κανόνα, καθ' ὃν δῆθεν τὰ κράτη εἶναι ὑπεύθυνα διὰ τὰ εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῶν τελούμενα ἐγκλήματα, διετύπωνε τὰς ἑξῆς ἀξιώσεις: 1) νὰ αἰτηθῇ ἐπίσημος συγγνώμη, 2) νὰ γίνῃ ἐπιμνημόσυνος δέησις, 3) χαιρετισμὸς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου τῶν πολεμικῶν τῶν τριῶν

Digitized by Google

δυνάμεων 'Αγγλίας, Γαλλίας καὶ 'Ιταλίας, ἅτινα θὰ κατέπλεον πρὸς τοῦτο εἰς Φάληρον, 4) νὰ ἀπονεμηθοῦν στρατιωτικαὶ τιμαὶ εἰς τοὺς νεκροὺς ἐν Πρεβέζῃ, 5) νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ταχεῖα ἀνεύρεσις τῶν ἐνόχων, 6) νὰ ἀποσταλῇ εἰδικὴ διεθνὴς ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς ἐνέργειαν ἀνακρίσεων καὶ 7) νὰ καταθέσῃ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις 50 ἑκατομμύρια λιρεττῶν ὡς ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐνδεχομένως ἐπιδικαζομένην πρὸς τὴν 'Ιταλίαν ἀποζημίωσιν διὰ τὸν φόνον τοῦ στρατηγοῦ Τελλίνι καὶ τῆς ὁποίας ἡ καταβολὴ καὶ τὸ ποσὸν θὰ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς συνδιασκέψεως κατόπιν τῆς ἐκθέσεως τῆς διεθνοῦς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπεδέχθη καὶ προέβη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὡς ἄνω ὅρων. Ἡ πρεσβευτικὴ συνδιάσκεψις τὴν 27 Σεπτεμβρίου, λαβοῦσα ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἔκθεσιν τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, ὑπεχρέωσε τὴν Ἑλλάδα νὰ καταβάλῃ λόγῳ ποινῆς 50 ἑκατομμύρια λιρεττῶν εἰς τὴν 'Ιταλίαν, διότι οἱ ἔνοχοι δὲν ἀνευρέθησαν, καίτοι ἡ ἔκθεσις τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἣν ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ δημοσιεύσῃ, οὐδόλως δυσμενὴς διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐτύγχανε. Παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἄδικον ταύτην ἀπόφασιν, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις κατέβαλε τὸ ποσὸν τοῦτο, καὶ ἡ 'Ιταλία ἐξεκένωσε τὴν Κέρκυραν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, 31 Σεπτεμβρίου, ὁ νομάρχης Κερκύρας Εὐριπαῖος ἀνελάμβανεν ἐκ νέου τὴν διοίκησιν τῆς νήσου ἐν μέσῳ ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ τῶν κατοίκων, καὶ οὕτως ἔληξε τὸ ἐπεισόδιον. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι αἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποφάσεις τῆς συνδιασκέψεως τῶν πρεσβευτῶν οὐχὶ μόνον ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ἀνυπάρκτων διεθνῶν κανόνων, ἀλλὰ προσέτι ἐλήφθησαν καὶ χωρὶς νὰ παρακαθίσῃ παρ' αὐτῇ Ἕλλην ἀντιπρόσωπος, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὰς δικαίας ἄλλωστε ἀπόψεις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. 'Αλλ' ἐὰν ἡ Ἑλλὰς κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς συνδιασκέψεως τῶν πρεσβευτῶν, οὐχ ἧττον ἡ διεθνὴς δημοσία γνώμη κατεδίκασεν ἐν Γενεύῃ τὴν 'Ιταλίαν. Πράγματι ἡ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς 'Ιταλίας ζωηρῶς ἐξεδηλώθη ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῆς Κ. Τ. Ε. ὑπὸ πάντων τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινωνίας. Ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀγανακτήσεως τῶν ἀντιπροσώπων 57 κρατῶν μελῶν τῆς Κ. Τ. Ε. κατὰ τῆς 'Ιταλίας ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως συντελεστικὴ τῆς διευθετήσεως τῆς ἑλληνο-ἰταλικῆς διαφορᾶς καὶ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν. Οὕτω, καίτοι ἡ Κ. Τ. Ε. δὲν ἐπελήφθη ἀποκλειστικῶς τῆς διευθετήσεως τῆς διαφορᾶς, ἐν τούτοις ἡ ὕπαρξίς της καὶ μόνον συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τοῦ ἐπεισοδίου τούτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *St. Ph. Nicoglou,* L' Affaire de Corfou et la Société des Nations (Dijon 1925).— *Rolin,* Le Flambeau, N. 10 σελ. 290.— *N. Politis,* Les représailles. R. D. I. P. (1924).— *'Ι. Λαμπίρη,* 'Η ἑλληνο-ἰταλικὴ διαφορά, ἐν «Δικαιοσύνῃ» (1926).— *Strupp,* L'incident de Janina (Paris 1924).— *Lasturel,* L'affaire greco-italienne (1925).

Σ. Φ. ΝΙΚΟΓΛΟΥ

—**Κερκύρας νομὸς** /*Γεωγρ.*/. Νησιωτικὸς νομὸς τῆς Ἑλλάδος, περιλαμβάνων τὰς μὲ κέντρον τὴν Κέρκυραν βορειοτέρας νήσους τοῦ Ἑπτανησιακοῦ συμπλέγματος τοῦ 'Ιονίου πελάγους. Περιελάμβανεν ἀρχικῶς, ἐκτὸς τῆς Κερκύρας, τὰς νήσους *Λευκάδα, Παξούς, 'Αντιπάξους,* τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Διαποντίων (*'Ερρίκουσα, 'Οθωνοί, Μαθράκι κλπ.*), καὶ πολλὰς ἄλλας μικροτέρας παρ' αὐτὰς νησῖδας. 'Εσχάτως ὅμως ἀπεσπάσθη ἡ Λευκάς, ὑπαχθεῖσα εἰς τὸν νομὸν Πρεβέζης, αἱ δὲ παραμείνασαι νῆσοι ἀπετέλεσαν τὸν σημερινὸν νομόν, διαιρούμενον εἰς δύο ἐπαρχίας: *Κερκύρας,* περιλαμβάνουσαν τὴν ὁμώνυμον νῆσον, τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Διαποντίων καί τινας ἀκατοικήτους νησῖδας, καὶ *Παξῶν,* περιλαμβάνουσαν τοὺς Παξοὺς καὶ τοὺς 'Αντιπάξους. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ πόλις *Κέρκυρα.* Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ ἀνήρχετο κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εἰς 106.251 κατοίκους, ὧν ἄρρενες 51.388 καὶ θήλεις 54.863, ἡ δὲ ἔκτασίς του εἰς 615 περίπου τ. χλμ. Κατὰ ταῦτα ὁ νομὸς Κερκύρας εἶναι ὁ ἀμέσως μετὰ τὴν 'Αττικοβοιωτίαν πυκνότερον κατῳκημένος τόπος ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, μὲ ἀναλογίαν ὑπὲρ τοὺς 150 κατοίκους κατὰ τ. χλμ.

—/*Οἰκον. Γεωγρ.*/ Ὁ νομὸς Κερκύρας εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικός, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτοῦ, ἂν καὶ μικρὸν κατ' ἔκτασιν, κατάλληλον ὅμως διὰ πάσης φύσεως καλλιέργειαν. 'Εκ τῶν 588.000 στρεμμάτων τῆς ἐπιφανείας τῆς κυρίας νήσου, μόνον 60 000 εἶναι ἀκατάλληλα πρὸς καλλιέργειαν (πετρώδη, ἀμμώδη κλπ.), 55.000 καλύπτουσι δάση καὶ λειμῶνες, 130.000, ἂν καὶ γόνιμα, μένουσιν ἀκαλλιέργητα, τὰ δὲ λοιπὰ 339.000 καλλιεργοῦνται τακτικῶς. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν προϊόντων κατέχει τὸ ἔλαιον τῆς ἐλαίας, παραγόμενον εἰς ἐκλεκτὴν ποιότητα καὶ μεγάλην ποσότητα.

Ἡ δημιουργία τῆς κερκυραϊκῆς ἐλαιοκομίας ἀνάγεται εἰς τοὺς Ἐνετούς, οἱ ὁποῖοι περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος προεκήρυξαν χρηματικὴν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς φυτεύοντας ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐλαιοδένδρων. Λόγῳ τῆς ἀθρόας τότε φυτεύσεως τῶν δενδρυλλίων, δὲν ἐτηρήθη οὐδὲν σύστημα εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἀποστάσεις καὶ τοιουτοτρόπως ἡ μεγάλη πυκνότης (40 περίπου ἐλαιόδενδρα κατὰ στρέμμα) ἐπηρεάζει δυσμενῶς τὴν παραγωγήν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἐλαιοδένδρων ὑπολογίζεται εἰς 2.600 000, ἡ δὲ ὑπ' αὐτῶν καταλαμβανομένη ἔκτασις εἰς 162.000 στρέμματα, πλέον δηλαδὴ τοῦ ἑνὸς τετάρτου τῆς νήσου. Ἡ Κέρκυρα εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἐλαιοπαραγωγῶν τόπων τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὰς ἐσοδείας δὲ ὑπερτερεῖ ποσοτικῶς καθ' ἕκαστον πάντας τοὺς ἄλλους νομούς. Κατωτέρω δίδομεν πίνακα τῆς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1921 καὶ 1928 παραχθείσης εἰς ὁλόκληρον τὸν νομὸν ποσότητος ἐλαίου εἰς μετρικοὺς στατῆρας ἐν συγκρίσει μὲ τὴν παραγωγὴν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς κατ' ἔτος ἀξίας αὐτοῦ εἰς δραχμάς.

Ἔτος	'Ελαιοπαραγωγὴ εἰς μετρ. στατῆρας		'Αξία εἰς δραχμὰς	
	Ἑλλάδος	Νομοῦ Κερκύρας	Ἑλλάδος	Νομοῦ Κερκύρας
1921	446.598	216 320	212.054.393	106.470.541
1922	821.760	190.045	533 903.236	89 083 560
1923	532.713	21 242	579.280.677	33.190.000
1924	1.034 814	31 910	1.382.979 337	44.388.406
1925	638 142	35 249	958.093 864	51.2`0.897
1926	614.340	42.363	1.182.284 301	71.182.602
1927	724.026	18.822	1.559 382.261	33.151.925
1928	1.000.711	31.707	1.981.490 703	57.356.500

Ἐκτὸς τοῦ ἐλαίου τὰ ὑπόλοιπα προϊόντα τῆς Κερκύρας εἶναι ὁ οἶνος καὶ αἱ ὀπῶραι τῶν πάσης φύσεως ὀπωροφόρων δένδρων, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν ἔκτασιν 20.000 περίπου στρεμμάτων. 'Επίσης καλλιεργοῦνται τὰ γεώμηλα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ νομὸς ἔρχεται μεταξὺ τῶν πρώτων, καὶ ὁ ἀραβόσιτος. Ὁ καπνὸς καλλιεργεῖται εἰς πολὺ μικρὰν κλίμακα. Κατωτέρω δίδομεν πίνακα τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1928 παραγωγῆς τοῦ νομοῦ εἰς ποσότητα καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῆς εἰς δραχμάς.

Εἴδη καλλιεργείας	Ἔκτασις εἰς στρέμ	Παραγωγὴ εἰς μ. στατ.	'Αξία εἰς δραχμὰς
Σιτηρὰ (ἀραβόσιτος, σῖτος, βρόμη, κριθὴ κλ.)	23.836	7.342	3 548.733
Ὄσπρια (φασίολοι, κύαμοι, ἐρέβινθοι, φακῆ κ.λπ.)...............	1 876	669	557.038
Λαχανικὰ (γεώμηλα κλ)	10.106	19.640	4.760.108
Καπνὸς (εἰς φύλλα)....	445	273	532.715
Ζωοτροφικὰ προϊόντα (σανός, ξηρὰ τριφύλλια κλπ.)	2 888	13.988	1 458.090
Προϊόντα ἀμπέλου (γλεῦκος, σταφυλαὶ νωπαί).	25.137	32.062	12.262.285
Ἔλαιον......	—	31.707	57.356.500
'Ελαῖαι...............	—	243	178.300
Ἑσπεριδοειδεῖς κλ. καρποί.	—	—	3.862.628
	64.288		84.536.397

Ἡ κτηνοτροφία ἐν Κερκύρᾳ δὲν παρουσιάζει ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν λόγῳ τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως τῆς χώρας καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἐδάφους πρὸς καλλιέργειαν. Ὁ μᾶλλον προηγμένος κλάδος της εἶναι ἡ ἀγελαδοκομία, λειτουργεῖ δὲ καὶ ἐν Κερκύρᾳ ἐργοστάσιον τυροκομικὸν μὲ ἱκανοποιητικὴν παραγωγήν. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1928 προέκυψαν οἱ κάτωθι ἀριθμοὶ ζῴων, εὑρεθέντων ἐν τῷ νομῷ Κερκύρας: βόες 1388, ἐξ ὧν ἀροτριῶντες 557, ἀγελάδες 2871, αἱ πλεῖσται χρησιμοποιούμεναι εἰς τὴν γαλακτοκομίαν, ἵπποι 2429, φορβάδες 1033, ἡμίονοι 360, ὄνοι 3230, πρόβατα 52.171, αἶγες 18.088, χοῖροι 2.113, πτηνὰ κατοικίδια 117.104, κόνικλοι 748.

Ἡ μελισσοκομία δίδει ἐτησίως 15.000 ὀκάδας μέλιτος καὶ 2.000 περίπου κηροῦ, ἡ δὲ σηροτροφία εἶναι παρημελημένη. Αἱ νῆσοι Παξοὶ καὶ 'Αντίπαξοι, συνολικῆς ἐκτάσεως 22.000 περίπου στρεμμάτων, παράγουσι τὸ ἐκλεκτότερον ἔλαιον ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, εἶναι δὲ κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν κεκαλυμμέναι ἐξ ἐλαιοδένδρων. Εἰς τὰ λοιπὰ ἐδάφη καλλιεργοῦνται τὰ αὐτὰ περίπου μὲ τὴν Κέρκυραν προϊόντα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλαιοδένδρων φθάνει τὰς 250.000, ἡ κατάστασις δ' αὐτῶν εἶναι καλυτέρα τῶν ἐν Κερκύρᾳ. Ἡ ἀπόδοσις τῶν προϊόντων τῶν νησίδων τούτων περιλαμβάνεται εἰς τὰς ἀνωτέρω στατιστικάς.

Ἡ ἁλιεία εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὑδάτων τοῦ νομοῦ εἶναι ἄφθονος, ἰδίως πρὸς τὰ νότια τῆς Κερκύρας· διεξάγεται ὅμως εἰς μικρὰν σχετικῶς κλίμακα, διότι ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν προϊόντων αὐτῆς πέραν τῆς ἐπιτοπίου καταναλώσεως εἶναι δύσκολος καὶ πολυδάπανος.

Ἡ βιομηχανία τοῦ νομοῦ εἶναι σχετικῶς καλή. Κύριον κέντρον αὐτοῦ εἶναι ἡ πόλις Κέρκυρα, εἰς δὲ τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία μόνον ἐλαιοτριβεῖα καὶ πιεστήρια ὑπάρχουν. Τὰ ἐλαιοτριβεῖα ταῦτα εἶναι πολυπληθέστατα, πέντε, ἓξ καὶ περισσότερα εἰς ἕκαστον χωρίον, ἀλλὰ παλαιοῦ συστήματος. Ἤδη ὅμως ἱδρύονται διαρκῶς νέαι ἐγκαταστάσεις μεγαλυτέρας ἀποδόσεως, τῶν ὁποίων τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀναλαμβάνουν κατὰ περιφερείας ἱδρυόμενοι συνεταιρισμοί.

Συγκοινωνίαι. Αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι τοῦ νομοῦ διεξάγονται κυρίως μέσῳ τοῦ λιμένος Κερκύρας, ἐξυπηρετουμένου τακτικῶς, σχεδὸν καθ' ἑκάστην, ὑπὸ τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἀκτοπλοΐας. 'Επίσης εἰς τοὺς μικροὺς λιμένας *Λιαπάδες* ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας, *Λευκίμμη* πρὸς Ν. καὶ *Γάϊος* τῶν Παξῶν, προσεγγίζουν πλοῖα τῆς ἀγόνου γραμμῆς. Αἱ χερσαῖαι συγκοινωνίαι τῆς Κερκύρας εἶναι λίαν προηγμέναι, ἐξυπηρετούμεναι διὰ πλήρους δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν, ἐκτεινομένου πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ κέντρον τὴν Κέρκυραν. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἀρτηριῶν τούτων εἶναι ἡ πρὸς Λευκίμμην (Ν. τμῆμα τῆς νήσου), πρὸς Ἅγιον Ματθαῖον, Γιαννάδες καὶ Λιαπάδες (Δ παραλία), πρὸς Μαγουλάδες, Αὐλιῶτες, Καρουσάδες κλπ. (Δ. καὶ Β. παραλία) καὶ πρὸς Κασσιώπην (ΒΑ. παραλία). Τακτικὰ ἡμερήσια δρομολόγια δι' αὐτοκινήτων συγκοινωνίας κυρίως ἐξυπηρετοῦσι τὰς περιοχὰς ταύτας. 'Επὶ τῶν Παξῶν καὶ 'Αντιπάξων, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως αὐτῶν, αἱ συγκοινωνίαι εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡμιονικαί, μόνον δὲ μία ἁμαξιτὸς ὁδὸς διασχίζει τοὺς Παξοὺς ἀπὸ Β. πρὸς Ν.

— **Κερκύρας οὐδετερότης** /*Διεθν. Δίκ.*/. Διὰ μὲν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου (1863) πᾶσαι αἱ 'Ιόνιοι νῆσοι παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν ὅρον διαρκοῦς οὐδετερότητός των, διὰ δὲ τῆς συμβάσεως τοῦ 1864 (ἄρθρ. 2), μόνον ἡ Κέρκυρα, οἱ Παξοὶ καὶ τὰ παραρτήματα αὐτῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλὰς πάντοτε ἐσεβάσθη τὴν οὐδετερότητά των, διακηρύξασα, κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἠπειρωτικῶν παραλίων τοῦ 1897, ἐλεύθερα τῆς Κερκύρας τὰ στενὰ εἰς τὰ δι' αὐτῶν διερχόμενα πλοῖα, μόνον εἰς νηοψίαν ὑποκείμενα, αἱ Δυνάμεις ὅμως πλέον ἢ ἅπαξ τὴν παρεβίασαν καὶ δὴ ἐπιτρέψασαι, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1915, τὴν ἐξ 'Αλβανίας εἰς Κέρκυραν διαπεραίωσιν, τὴν ἐν αὐτῇ διαμονὴν καὶ τὴν ἐπὶ τόπου ἀνασυγκρότησιν σερβικῶν στρατευμάτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς περὶ τὰ τέλη 'Ιανουαρίου τοῦ 1916 εἶχεν ὑπερβῇ τὰς 80.000. Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀποβάσεως τῶν σερβικῶν στρατευμάτων ἀφίκετο εἰς Κέρκυραν καὶ ἡ σερβικὴ κυβέρνησις (6 'Ιανουαρίου), μετ' ὀλίγον δέ, διὰ Δυρραχίου, καὶ ὁ τότε διάδοχος τοῦ θρόνου 'Αλέξανδρος (24 'Ιανουαρίου). Σημειωτέον ὅτι μετὰ τῶν ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει Σέρβων ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν νῆσον καὶ πεντακισχίλιοι Γάλλοι, οἵτινες προέβησαν εἰς ὀχύρωσιν ἐπικαίρων σημείων καὶ ἐγκατάστασιν λογοκρισίας, ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς δὲ κυβερνήσεως ἀνεκοινοῦτο εἰς τὴν ἑλληνικήν, ὅτι θὰ ἀπεστέλλετο καὶ μικρὰ δύναμις καραβινιέρων εἰς ἔνδειξιν συμμετοχῆς καὶ τῆς 'Ιταλίας εἰς τὴν συμμαχικὴν ἐνέργειαν. Ἡ δευτέρα παραβίασις τῆς οὐδετερότητος τῆς νήσου ἐγένετο ὑπὸ τῆς 'Ιταλίας τῷ 1923 καὶ ἔμεινε διεθνῶς γνωστὴ ὡς *Κερκύρας ζήτημα,* περὶ οὗ βλ. ἀνωτέρω. —Δ.

— **Κερκύρας πρωτόκολλον 1914** (βλ. λ. *Ἤπειρος,* τ. ΙΒ' σ 342 α', καὶ λ. *'Αλβανία,* τ. Γ' σ 416γ').

«Κέρκυρα». Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τὴν 5 'Ιανουαρίου 1926.

Κερκυρα, *μάρτυς.* Θυγάτηρ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Ρωμαίου διοικητοῦ Κερκιλλίνου, φανατικοῦ εἰδωλολάτρου. Κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν ἁγίων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου (40 μ. Χ.) ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμὸν καὶ κατόπιν πολλῶν βασάνων ἀπέθανε τὴν 5 'Απριλίου τοῦ ἔτους 42. Ἡ χριστιανικὴ 'Εκκλησία ἔταξεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν μαρτύρων της.

Θ. Β.

κερκυραϊκός, —*ή,* —*όν,* κοιν. *κερκυραίικος·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Κέρκυραν, ὁ τῆς Κερκύρας: «κερκυραϊκὰ ζητήματα», «λάδι κερκυραίικο»· || *κερκυραϊκὰ* (τά)· ὡς οὐσ. τὰ κατὰ τὴν ἀρχαίαν Κέρκυραν ὡς ἀφορμὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

— **Κερκυραϊκὴ θάλασσα** /*Γεωγρ.*/. 'Ονομασία τῆς θαλάσσης, ἥτις περικλείεται μεταξὺ τῆς κολπώσεως, ἣν σχηματίζουν αἱ ἀνατολικαὶ τῆς Κερκύρας ἀκταὶ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μπιάγκο ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Στέφανος· μετὰ τῶν ἀντικειμένων ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν, ἀπὸ τοῦ ὅρμου 'Αρίλλα ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Κυρίου. 'Επικοινωνεῖ οὕτω πρὸς τὸ λοιπὸν Ἰόνιον διὰ δύο στομίων της, τοῦ *Νοτίου στομίου* (South channel), διανοιγομένου μεταξὺ τοῦ κερκυραϊκοῦ ἀκρωτηρίου Μπιάγκο καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς νησῖδος Σύβοτα εἰς εὖρος 4½ μιλ., καθὼς καὶ διὰ τοῦ *Βορείου στομίου* (North channel), διανοιγομένου μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Στέφανος καὶ Κυρίου εἰς εὖρος 1½ μιλ.· τὸ δεύτερον τοῦτο στόμιον ὑποδιαιρεῖται διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν νησίδων Καπαρέλλι καὶ Μπαρκέττα εἰς δύο στενά, ὧν τὸ μὲν δεξιὸν (ἀνατολικὸν) ἀκολουθεῖ ἡ πρὸς Ἁγίους Σαράντα ἀκτοπλοΐα, τὸ δὲ ἀριστερὸν (δυτικὸν) αἱ πρὸς Βρεντήσιον, Βενετίαν καὶ Τεργέστην γραμμαὶ πελαγοδρομίας. Τὰ ἐπὶ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς (ὅρμοι καὶ ἀκρωτήρια) ἔχουσιν οὕτω, ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν: *Σύβοτα* καὶ *Ἅγιος Νικόλαος,* δύο νησῖδες σχηματίζουσαι τὸν ὡραῖον τοῦ *Μούρτου* ἢ *Μούρτζου* ὅρμον· ἐπὶ τῆς πρώτης μέγας φάρος ἱδρυθεὶς (1884) ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν τουρκικῶν φάρων (πλάτ. 39°24' Β, μῆκ. 20°14' 'Ανατ.) ἐκπέμπων λευκὰς ἀναλαμπὰς 23 μιλ., *Πλατώρια,* μέγας ὅρμος ἔχων πρὸ τοῦ νοτίου κέρατός του νησῖδα *Ἱερονήσι,* μεθ' ὃν ὁ ὡραῖος τῆς *Ἡγουμενίτσης* λιμὴν καὶ κατόπιν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ *Θυά-*

Digitized by Google

μιος, βορείως τῶν ὁποίων ὁ ὅρμος καὶ λιμὴν τῆς *Σαγιάδας*. Ἐκεῖθεν ἡ ἀκτὴ χωρεῖ εὐθὺ πρὸς ΒΔ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Στύλος* καὶ κατὰ ταύτην οἱ λιμένες *Παναγιὰ* καὶ *Φτελιά*, εἰς οὓς συχνὰ καταπλέουν θαλαμηγοὶ ἀγγλικοὶ κέρκουροι. Βορείως τοῦ Στύλου ὁ λιμὴν τοῦ *Βουθρωτοῦ*, ὁ εἰς αὐτὸν ἐκβάλλων φερώνυμος ποταμὸς καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Σκάλα* (πλάτ. 39°44'50" Β, μῆκ. 10°59'30" Ἀν.). Τέλος, βορείως τῆς Σκάλας, τὸ ἀκρωτήριον *Κηπούρι*, εἰς ὃ κατέληγε τὸ κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐνταθὲν ἀπὸ τῆς Σέρπας ἀνθυποβρυχιακὸν φράγμα, τὰ *Τετράνησα*, τετρὰς νήσων, τὸ ἀκρωτήριον *Κυρίου* καὶ ὁ ὅρμος *Τετρανήσων*, βορείως τοῦ ὁποίου ἁπλοῦται, ἐκτὸς τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ὁ κόλπος τῶν *Ἁγίων Σαράντα* (ἀρχ. *Ὄγχησμος*). Σ. Ε. Λ.

Κερκυραῖος, -α' ὁ κάτοικος τῆς Κερκύρας, ὁ ἐκ τῆς Κερκύρας καταγόμενος.

— **Κερκυραίων δῆμος** [*Γεωγρ.*]. Ὁ μόνος δῆμος τοῦ νομοῦ Κερκύρας, περιλαμβάνων τὴν ὁμώνυμον πόλιν (κάτ. 32.221) μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν χωρίων καὶ συνοικισμῶν: *Ἀνάληψις* (κάτ. 139), *Γουβὶ* ἢ *Γουβιὰ* (κ.308), *Κοντόκαλι* (κ 437), *Κυρὰ Χρυσικοῦ* (κ.94), *Στρατιὰ* (κ. 299), *Τεμπλόνι* (κ. 209) καὶ *Φυγαρέτου* (κ. 360), τῶν γυναικείων μονῶν *Ἁγίας Εὐφημίας* (μον. 9) καὶ *Ἁγίων Θεοδώρων* (μον. 12), τῆς ἀνδρικῆς τῆς *Πλατυτέρας* (μον. 8) καὶ τῆς νησῖδος *Βίδο* κατέναντι τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀγροτικαὶ φυλακαὶ (κάτ. 97). Ὁ δῆμος Κερκυραίων ἔχει ἐν συνόλῳ κατοίκους (1928) 34.193, ἔρχεται δηλαδὴ μεταξὺ τῶν 10 πρώτων τῆς Ἑλλάδος. Χ.Δ.

Κερκύων [*Μυθολ.*]. Μυθολογικὸς λῃστής, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τοῦ Ἡφαίστου, μετοικήσας ἐξ Ἀρκαδίας εἰς Ἐλευσῖνα καὶ καταλαβὼν τὴν χώραν. Εἰς τὸ δρᾶμα «Ἀλόπη» Χοιρίλου τοῦ Ἀθηναίου ἐφέρετο κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου (Ι. 14) ὡς ἀδελφὸς τοῦ Τριπτολέμου, γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀμφικτύονος, ὁ δὲ Τριπτόλεμος ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ τοῦ Ῥάρου. Μυθολογεῖται ὡς τὰ μάλιστα κακὸς πρὸς τοὺς ξένους καὶ τοὺς διαβάτας, τοὺς ὁποίους ἐλῄστευε καὶ ἐφόνευεν, ἐξαναγκάζων τούτους νὰ παλαίσωσι πρὸς αὐτόν. Ἐφόνευσε καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα Ἀλόπην, μητέρα τοῦ Ἀττικοῦ ἥρωος Ἱπποθόωντος, ῥίψας αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸν λῃστὴν τοῦτον, ἐλθὼν ὁ Θησεὺς εἰς Ἐλευσῖνα καὶ παλαίσας πρὸς αὐτόν, ἐφόνευσεν. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει τὸν τόπον ἐν Ἐλευσῖνι, ἔνθα ὁ λῃστὴς ἐπάλαιε πρὸς τοὺς διαβάτας, *παλαίστρα Κερκυόνος* καλούμενον, ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ τάφου τῆς θυγατρός του Ἀλόπης. Π. Α. Ν.

κερκύων (ὁ) (Cercyon) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιριδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους μὲ σῶμα ᾠοειδές, κυρτόν, κεφαλὴν κεκολοβωμένην κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα, κεραίας βραχείας ἐξ ἐννέα ἀρθρώσεων ἀποτελουμένας, ἐξ ὧν αἱ τρεῖς τελευταῖαι σχηματίζουσι κορυνοειδῆ ἀπόφυσιν. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυαριθμότατα εἴδη, ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ ὑγρῶν καὶ ἀνηλίων μερῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κερκύων ὁ αἱμορροΐδιος* (Cercyon hoemorhoidalis), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ, ἔχει μῆκος 2,5—3,5 χιλιοστομέτρων καὶ χρῶμα μελανόν. Δ. Ν. Π.

Κερχχόφεν (Kerckhoven), *Γιὰν - Πολυάντερ βὰν ντὲν* —. Ὀλλανδὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος (1568—1646). Ἐγεννήθη ἐν Μὲτς καὶ ἐγένετο ἱερεὺς εἰς Ντὸρτ τῷ 1591, ἀργότερον δὲ διεδέχθη τὸν Φραγκίσκον Γόμαρον ὡς καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς Λέϊντεν. Ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν γενικῶν συμβουλίων τῆς Ὀλλανδίας ἡ ἀναθεώρησις τῆς ὀλλανδικῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου, αὐτὸς δ' ἐξέδωκε τοὺς κανόνας τῆς συνόδου τοῦ Ντὸρτ (1618—1619). Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων ἔργων του εἶναι: «Responsio ad sophismata A Cocheletii doctoris surbonnistae» (1610), «Dispute contre l' adoration des reliques des Saincts trespassés» (1611), «Explicatio somae prophetae» (1625).

Κέρκωντυ (Kirkcaldy) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Φάϊφ, ἀπέχουσα 42 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἐδιμβούργου, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἔχει ἀρχαιοτάτην γοτθικὴν ἐκκλησίαν, βιβλιοθήκην καὶ σχολεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1582. Εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ Ἀδὰμ Σμίθ. Ἔχει τελειότατον λιμένα, ἐφωδιασμένον διὰ τῶν νεωτάτων συστημάτων, καὶ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν χάρτου, βυρσοδεψίας, ἀλευρομύλους κτλ. Ἀπὸ τοῦ 1450 ἦτο μία τῶν μᾶλλον ἀκμαζουσῶν πόλεων τῆς Σκωτίας. Ἀποστέλλει ἕνα βουλευτὴν εἰς τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων. Κάτ. 45,400. Θ.Ν.Τ.

Κέρκωντυ (Kirkcaldy), σὲρ *Γουλιέλμος*. Σκῶτος πολιτικὸς (1520—1573), νεώτερος υἱὸς τοῦ σὲρ Ἰακώβου Κέρκωντυ, ἀρχηγοῦ μιᾶς τῶν παλαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς κομιτείας Φάϊφ καὶ θησαυροφύλακος τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας. Ἀναμειχθεὶς μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὸν φόνον τοῦ καρδιναλίου Μπῆτον, τῷ 1546, ἤχθη αἰχμάλωτος εἰς Γαλλίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον ὅμως κατέλαβεν ἀνώτερα ἀξιώματα. Ἐπανελθὼν εἰς Σκωτίαν τῷ 1557 ὡς διαμαρτυρόμενος τὸ θρήσκευμα, διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἐκ τῶν κυριωτέρων πολεμίων τῆς βασιλίσσης Μαρίας, ἀντιταχθεὶς εἰς τοὺς δύο γάμους της, μὲ τὸν Ντάρνλεϋ καὶ τὸν Μπόθουελ, καὶ πολεμήσας ἐναντίον της εἰς Λάνγκσάϊντ, ἀπὸ τοῦ 1570 ὅμως ἤλλαξε τακτικήν. Ὑπερήσπισε τὸ Ἐδιμβοῦργον μέχρι τῆς καταλήψεώς του τὸν Ἰούνιον τοῦ 1573, συλληφθεὶς ὅμως τὸν ἑπόμενον μῆνα ἀπηγχονίσθη. Θ. Ν. Τ.

Κέρκωπες [*Μυθολ.*]. Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Θείας ἢ Μεμνόνιδος, οἵτινες κατὰ τὰς διαφόρους παραλλαγὰς τῶν περὶ αὐτῶν μύθων φέρονται μὲ διάφορα ὀνόματα, ὡς *Ὦλος* καὶ *Εὐρύβατος* ἢ *Σίλλος* καὶ *Τριβαλλός*, ἢ *Πάσσαλος* καὶ *Ἄκμων*, ἢ *Ἄνδουλος* καὶ *Ἄτλαντος* κ.ο.κ. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν περὶ αὐτῶν παράδοσιν, οἱ Κέρκωπες κατήγοντο ἐκ τῆς Οἰχαλίας τῆς Οἴτης, εἶχον δὲ ῥοπὴν ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν κλοπὴν καὶ ἠρέσκοντο καθήμενοι ἀργοὶ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως νὰ σκώπτωσι τοὺς διαβάτας. Ἡ μήτηρ των, διὰ ν' ἀποτρέψῃ τούτους ἀπὸ τὸν ἄτακτον αὐτὸν βίον των, ἔλεγεν ὅτι θὰ τοὺς συλλάβῃ καὶ θὰ τοὺς τιμωρήσῃ ὁ Μελάμπυγος. Ὅ,τι προεῖπε πρὸς ἐκφοβισμόν των ἡ μήτηρ των, τοῦτο καὶ συνέβη. Θελήσαντες οἱ Κέρκωπες ἡμέραν τινὰ νὰ κλέψωσι τὰ ὅπλα τοῦ Ἡρακλέους, ἐνῷ ὁ ἥρως ἐκοιμᾶτο ὑπὸ ἓν δένδρον, συνελήφθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ δεθέντες ἐκρεμάσθησαν μὲ τὰς κεφαλὰς πρὸς τὰ κάτω ἔκ τινος ῥάβδου, τὴν ὁποίαν ὁ ἥρως ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων του. Οὕτως φερόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἔβλεπον τοὺς δασύτριχας γλουτούς του καὶ ἐνθυμηθέντες τὸ φόβητρον τῆς μητρός των ἠννόησαν ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἦτο ὁ Μελάμπυγος (ὁ μελαίνας τὰς πυγὰς ἔχων) καὶ ἐγέλασαν.

Ὁ Ἡρακλῆς ἤκουσε τοὺς γέλωτάς των καὶ τοὺς ἠρώτησε διὰ τὴν αἰτίαν αὐτῶν, ὅτε δὲ ἔμαθε ταύτην, γελάσας διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ αὐτὸς ἀφῆκε τοὺς Κέρκωπας ἐλευθέρους. Κατ' ἄλλην ὅμως παράδοσιν ὁ Ἡρακλῆς συνέλαβε τοὺς Κέρκωπας, λῃστὰς ὄντας, παρὰ τὴν Ἔφεσον, ὅτε ἐδούλευε παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ τῆς Λυδίας (*Ἀπολλ.* IV, 3). Προσετίθετο μάλιστα εἰς ταύτην τὴν παράδοσιν ὑπ' ἄλλων μυθογράφων καὶ ὅτι ἐφόνευσε τούτους ὁ ἥρως καὶ ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν των μετεμόρφωσεν αὐτοὺς ὁ Ζεὺς εἰς πιθήκους. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀρχικὸς περὶ Κερκώπων μῦθος ἐπλουτίσθη καὶ ὑπέστη πολλὰς παραλλαγάς, διότι ὑπῆρξε θέμα προσφιλὲς τῆς τε ἀρχαίας λογοτεχνίας καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης. Οὕτως, ἐκτὸς ἐπικοῦ τινος παιγνιώδους ποιήματος, «Κέρκωπες» ἐπιγραφομένου καὶ ἀποδοθέντος εἰς τὸν Ὅμηρον, εἰς τὸ ὁποῖον περιεγράφοντο αἱ πονηρίαι τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους σύλληψις αὐτῶν, ὁ μῦθος τῶν Κερκώπων ἐνέπνευσε καὶ πολλοὺς τῶν ἐν Ἀθήναις κωμικῶν ποιητῶν (Κρατῖνον, Πλάτωνα, Εὔβουλον κλπ.) καὶ καλλιτέχνας, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἔκ τινος ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος μετόπη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζεται ὁ Ἡρακλῆς φέρων τοὺς Κέρκωπας.

—**Κερκώπων ἀγορά**, ἢ *Κέρκωπες*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἀγορά τις ἐν Ἀθήναις, μεταξὺ Ἀκροπόλεως καὶ Ἀρείου Πάγου κειμένη, διότι ἐν ταύτῃ ἐπωλοῦντο κλοπιμαῖα ἀντικείμενα (*Διογ. Λαέρτ.* IX. 114). Ἦτο λαϊκὸν δημοπρατήριον.

—**Κερκώπων ἕδραι**. Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ στενότατον νότιον μέρος τῆς εἰσόδου τῶν στενῶν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ παρὰ τὴν πόλιν Ἀλπηνόν. Παρ' αὐτὰς ἦτο καὶ ὁ Μελαμπύγου λίθος (*Ἡρόδ.* Ζ' 216). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ τοπωνυμίαι αὐται ἐπήγασαν ἡ αἰτία τοῦ ἐντοπισμοῦ τοῦ μύθου τῶν Κερκώπων καὶ τοῦ Μελαμπύγου Ἡρακλέους εἰς τὴν παρὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Οἴτης χώραν. ΚΑΨ

κερκώπη, ἡ *κερκωπίς* (Cercopis) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κερκωπιδῶν*. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *κερκώπη ἡ αἱματόχρους* (Cercopis sanguinea), ἥτις φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα ᾠοειδές, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κεφαλὴν τοξοειδῆ μετὰ βραχειῶν καὶ λεπτῶν κεραιῶν, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, ἡμιδιαφανεῖς καὶ πολυνευρώδεις, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μετρίου μεγέθους καὶ χρῶμα φαιὸν μετὰ μελανῶν κηλίδων ἐπὶ τῶν πτερύγων καὶ ἐρυθρομελάνου μετὰ λευκῶν ἀκτινοειδῶν ῥαβδώσεων ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

Κερκώπη ἡ αἱματόχρους.

κερκωπίδαι (οἱ) (Cercopidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν*. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *ἀφροφόρος, μερκώπη* καὶ *φίλοινος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κέρκωσις, —εως (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Σαρκώδης ἔκφυσις ἀπὸ τοῦ στομίου τῆς μήτρας ἀρχομένη (πολύπους;) καὶ πληροῦσα τὸν κόλπον, περιγραφομένη δ' ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (*Ἀέτιος* XVI ρισ', *Παῦλος Αἰγινήτης* VI ο'). Ἐκλήθη οὕτω, διότι ἐνίοτε προσπίπτουσα εἰς τὰ ἔξω ἐθεωρήθη ὁμοία *κέρκῳ* (οὐρᾷ) ὄνου. Ἡ θεραπεία συνίστατο εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῆς ἐκφύσεως. Τὴν αὐτὴν περιγραφὴν καὶ θεραπείαν ἀναφέρουσι καὶ οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς (*Albucasis*, Chir., 71, Leclerc. σελ. 171). Κοινῶς ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀναγράφεται ὡς σαρκώδης ἔκφυσις ἐπὶ τῆς κλειτορίδος. ΑΡ. Π. Κ.

κέρκωψ, —ωπος (ὁ)' εἶδος πιθήκου μεγάλην ἔχοντος οὐράν, *κερκοπίθηκος*' ‖ πονηρός, δόλιος, πανοῦργος, σκώπτης (βλ. *Κέρκωπες*).

Κέρκωψ. Μιλήσιος ὀρφικὸς ποιητὴς ἀγνώστου ἐποχῆς, ἴσως μυθικῆς ὅλως ὑποστάσεως. Κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα συνέγραψεν: «Ἱερὸν Λόγον» καὶ «Κατάβασιν εἰς Ἅδου». Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, μὴ δεχόμενον τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ὀρφέως, ὁ Κέρκωψ εἶναι συγγραφεὺς πάντων τῶν ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων φιλοσόφων ἀποδιδομένων εἰς τὸν Ὀρφέα ἔργων, κατὰ δὲ τὸν Σουΐδαν ἔγραψεν «Ἱεροὺς λόγους ἐν ῥαψῳδίαις κδ'», αἵτινες ἀπεδίδοντο καὶ εἰς τὸν Ὀρφέα ἢ Θεόγνητον τὸν Θεσσαλόν. —Π.

Κὲρλ (Kerl), *Βροῦνος*. Γερμανὸς μεταλλειολόγος (1824—1905). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ μεταλλειολογικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τοῦ 1897, συνέγραψε δὲ πλεῖστα συγγράμματα, ἐν οἷς: «Hb. der metallurgischen Hüttenkunde» (1855), «Hb. der Tonwarenindustrie» (1871), «Grundriss der allgemeinen Hüttenkunde» (1872), «Grundriss der Eisenhüttenkunde» (1875). Δ. Σ. Δ.

Κέρλε (Kerle), *Ἰακὼβ βὰν*—. Ὀλλανδὸς μουσουργός, γεννηθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1583. Ἐκ τῶν ἔργων του σῴζονται: Sex missae 4 et 5 vocum» (1562), «Quatuor missae» (1583), «Moduli sacri» (1572), «Motetti a 2, 4 e 5 voci et Te Deum laudamus a 6 voci» κ. ἄ. Γ. Σ.

κερλερία (ἡ) (Choerleria) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλωδῶν*, περιλαμβάνην ἓν μόνον γένος, *κερλερίαν τὴν ὀκτανδρον* (Choerleria octandra), ἰθαγενὲς τῶν Ἄλπεων. Κ. ΠΑΠ.

Κὲρλλ (Kerll), *Ἰωάννης - Γάσπαρ φὸν*—. Εἷς τῶν διασημοτέρων ὀργανοκρουστῶν τῆς Γερμανίας (1627—1693), μαθητὴς ἀρχικῶς τοῦ Βαλεντίνι ἐν Βιέννῃ, ἀργότερον δὲ τοῦ Καρίσσιμι ἐν Ῥώμῃ, ἔνθα καὶ ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν. Τῷ 1656 ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Μονάχου, τῷ 1677 ἦτο ὀργανοκρούστης εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον καὶ τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης, τῷ δὲ 1864 ἐκ νέου ἐν Μονάχῳ. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἔργων του δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον εἶναι ὁ τόμος ὑπὸ τὸν τίτλον: «Modulatio organica super Magnificat octo tonis» (1686). Διὰ κλαβεσῖνον ἢ ὄργανον σῴζεται ἡ συλλογὴ «Toccata Canzoni et altre Sonate per sonare sopra il clavicembalo e organo». Ὁ Κὲρλλ ἔγραψε καὶ σειρὰν μελοδραμάτων παρασταθέντων ἐν Μονάχῳ: «Oronte» (1657), «Erinto» (1661), «Le pretensioni del sole» (1667), «I colori geniali» (1668), «Pia et fortis mulier» (1667), «Sacrae cantiones» κ. ἄ. Γ. Σ.

κέρμα, —ατος (τό)' τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κείρειν, μικρὸν τεμάχιον' ‖ *κέρματα* (τά)' τὰ μικρὰ νομίσματα ἐξ ἀργύρου ἢ εὐτελεστέρου μετάλλου' ‖ ἡ σφαιρικὴ βολὶς τῶν ἐπινηίων πυροβόλων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ (βλ. *κερματοδέσμη, κερματοθήκη*).

— [*Ἐγκυκλ.*] Ὅταν ὡς βάσις τῶν νομισματικῶν συστημάτων λαμβάνωνται τὰ εὐγενῆ μέταλλα, γεννᾶται ἡ ἑξῆς πρακτικὴ δυσκολία: Αἱ ὑποδιαιρέσεις τῆς ἀρχικῆς νομισματικῆς μονάδος θὰ εἶναι νομίσματα ἐλάχιστα κατ' ὄγκον καὶ ἑπομένως πρακτικῶς νομίσματα ἀκατάλληλα διὰ τὴν κυκλοφορίαν' π. χ. χρυσοῦν νόμισμα 0,50 φρ. χρυσῶν Λ. Ν. Ε. θὰ ἦτο ἐλάχιστον, ἀφοῦ καὶ τὸ τῶν 5 φρ. χρυσῶν Λ. Ν. Ε. πρακτικῶς δὲν κυκλοφορεῖ ὡς ἐλάχιστον τὸν ὄγκον. Ἵνα ὑπερνικηθῇ ἡ δυσκολία αὕτη κατὰ τὰς συναλλαγὰς μικρᾶς ἀξίας, τὰ ἀντιστοιχοῦντα νομίσματα κατασκευάζονται ἐξ εὐτελεστέρου μετάλλου. Ἐπειδὴ ὅμως, ἐὰν ταῦτα εἶχον τὴν αὐτὴν ἀξίαν ὡς ἐμπόρευμα, ἣν καὶ ὡς νόμισμα, ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἦσαν ὀγκώδη, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὁσάκις ἐκ τῷ ἐμπορίῳ θὰ διεταράσσετο ἡ κατὰ τὴν ἔκδοσιν σχέσις τῆς ἀξίας τοῦ εὐτελοῦς μετάλλου καὶ τοῦ βασικοῦ τοιούτου τοῦ νομισματικοῦ συστήματος, τὸ ἑκάστοτε ἐλαφρότερον θὰ ἐξηφανίζετο τῆς κυκλοφορίας τὸ βαρύτερον, ἤτοι θὰ ἐπήρχετο τὸ ἄτοπον τοῦ *διμεταλλισμοῦ*, διὰ τοῦτο τὰ κέρματα δὲν χαίρουσι τοῦ δικαιώ-

Digitized by Google

ματος τῆς ἐλευθερίας τῆς νομισματοκοπῆς, ἀλλ᾽ ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ κατὰ κανόνα ἔχουσιν ὀνομαστικὴν ἀξίαν, διδομένην αὐτοῖς παρὰ τοῦ νόμου, ἀνωτέραν τῆς πραγματικῆς των ὡς ἐμπορεύματος· λόγῳ δὲ τούτου τὰ κέρματα εἰς μὲν τὰ κρατικὰ ταμεῖα δέον νὰ γίνωνται ἀπεριορίστως δεκτά, εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἰδιωτικῶν ὅμως συναλλαγὰς μέχρις ὡρισμένου ποσοῦ. Τὰ κέρματα συνεπῶς, εἶναι νομίσματα ἐπιβοηθητικὰ τοῦ κυρίου νομίσματος, μὴ χαίροντα τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας τῆς νομισματοκοπῆς καὶ τοῦ τῆς ἀπεριορίστου ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος, ἐκδίδονται παρὰ τοῦ κράτους καὶ ἔχουσι νόμιμον ὀνομαστικὴν ἀξίαν ἀνωτέραν τῆς πραγματικῆς. Ἐκδίδονται τοιαῦτα καὶ χάρτινα. Διὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κέρματα βλ. λ. *Ἑλλὰς (Νομισματ.)*. Τ. Κ.

Κερμὰν *(Γεωγρ.)*. Ἡ ἀρχαία *Καρμανία*, ἐπαρχία τῶν ΝΑ. τῆς Περσίας, ἥτις ἐκτείνεται σήμερον ἀπὸ 25° 40′ μέχρι 32° Β. πλάτους καὶ 51°—61° Α. μήκους, ἔχουσα μέγιστον μῆκος 800 χιλιομέτρων καὶ ἐπιφάνειαν 196.135 τετρ. χλμ., μὲ 700.000 κατοίκους. Τὰ δύο τρίτα τῆς ἐπιφανείας της εἶναι ἀκαλλιέργητοι ἔρημοι, τῶν ὁποίων μεγαλυτέρα εἶναι ἡ εἰς τὰ Β. ἁλμυρὰ *Δέστ-Λούτ*. Ἐκ τῶν ΝΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. ἐκτείνεται σειρὰ ὀρέων, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τά: *Κοὺχ - Πάρς, Δζεμὰλ - Πάρς, Κοὺχ-Χιδίρ, Κοὺχ - Νουσαδοὺρ*, ὧν αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ ἀνέρχονται μέχρι 4500 μ. Ἡ ἐπαρχία ἐξάγει τάπητας, βάμβακα, σιτηρὰ καὶ φοίνικας. Ν. Μ.

— **Κερμὰν** *(Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Περσίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς ὕψος 2.000 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔχει 60 000 κατοίκους, ἐξ ὧν 2.000 εἶναι ὀπαδοὶ τῆς ζωροαστρικῆς θρησκείας. Εἰς τὸ Κερμὰν κατασκευάζονται περσικοὶ τάπητες φέροντες τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Ν. Μ.

Κερμανσὰχ (ἀραβ. *Κερμισὶν*) *(Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Περσίας, ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐν τῷ περσικῷ Κουρδιστάν, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βαγδάτης - Τεχεράνης. Κάτ. 40.000 περίπου. Ἡ πόλις ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν Σασσανιδῶν.

Ἡ ἐπαρχία *Κερμανσὰχ* ἢ *Κερμανσαχὰν* ἐκτείνεται εἰς τὰ Δ. τῆς Περσίας παρὰ τὰ σύνορα τοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ. Ἔχει 400.000 περίπου κατοίκους, ὧν πολλοὶ Κοῦρδοι καὶ Λοῦλοι, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ν. Μ.

Κερμάντεκ (Kermadec) *(Γεωγρ.-Ἡφαιστειολ.)*. Σύστὰς ἐκ πέντε ἡφαιστειογενῶν, σχεδὸν ἀκατοικήτων νήσων, κειμένων ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ ΒΑ. τῆς Νέας Ζηλανδίας. Τὸ ὁλικὸν ἐμβαδὸν των εἶναι 36 τετρ. χλμ. Ἡ κυριωτέρα τῶν νήσων εἶναι ἡ Sunday ἢ Ραούλ, ἔχουσα ὕψος 543 μ. Ἐκρήξεις ἐγένοντο κατὰ τὸ 1814 (γέννησις μιᾶς νησῖδος), τῷ 1870 (ὑποθαλάσσιος ἔκρηξις), τῷ 1872 (γέννησις νέας νήσου), τῷ 1877 καὶ 1886 (ὑποθαλάσσιοι ἐκρήξεις) καὶ τῷ 1902. Γ. Κ. Γ.

Κρεμασλὶ *(Γεωγρ.)*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ *Κρεμαστῆς* (βλ. λ.).

κερματίζω, *ἀόρ. ἐκερμάτισα—ἐκερματίσθην*· κόπτω εἰς κέρματα, εἰς μικρὰ τεμάχια, κομματιάζω, κατακερματίζω.

κερμάτιον (τό)· μικρὸν κέρμα, νόμισμα μικρᾶς ἀξίας.

— *(Πυροβολ.) Κερμάτια* (mitrailles) ἐκαλοῦντο μικρὰ σιδηρᾶ τεμάχια, ἅτινα κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν λείων πυροβόλων ἐτίθεντο ἐντὸς μικρῶν σάκκων εἰσαγομένων ἐντὸς τοῦ σωλῆνος τοῦ πυροβόλου καὶ ἐκσφενδονιζομένων ἀπὸ μικροτάτης ἀποστάσεως, ὁπότε τὰ ἐν λόγῳ κερμάτια διεσκορπίζοντο καὶ ἐπέφερον ἀρκετὰς βλάβας κατὰ τῶν ἐμψύχων στόχων. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν αὐλακωτῶν πυροβόλων (1858), ἡ χρῆσις τῶν κερματίων κατηργήθη, ἅτε καταστρεφόντων τὰς ραβδώσεις τοῦ σωλῆνος, ἀντ᾽ αὐτῶν δ᾽ ἐχρησιμοποιοῦντο κατόπιν αἱ ἐντὸς λευκοσιδηρᾶς θήκης βολίδες. Ν. Θ. Κ.

κερματισμὸς (ὁ)· ἡ εἰς μικρὰ τεμάχια ἢ μέρη ἀποκοπὴ μείζονος ὅλου, τεμαχισμός, κατακερματισμός.

κερματιστὴς (ὁ)· ὁ κερματίζων, ὁ εἰς κέρματα ἀποκόπτων || ὁ ἀνταλλάσσων κέρματα, νομίσματα, κολλυβιστής, ἀργυραμοιβός.

κερματοβολῶ *(Ναυτ.)*. Βάλλω δι᾽ ἐπινηΐου πυροβόλου κερματοδέσμην ἢ κερματοθήκην.

κερματογέμιστον (τό). Πυροβόλον ἐπινήϊον ἔγγομον διὰ κερματοδέσμης ἢ κερματοθήκης. Σ.Ε.Λ.

κερματοδέσμη (ἡ) *(Ναυτ. Πυρ.)* Εἶδος βλήματος τῶν παλαιῶν πυροβόλων. Ἀπετελεῖτο ἐκ ξυλίνης κυκλικῆς ὑποδοχῆς, ἥτις ἐχρησίμευε καὶ ὡς βύσμα, ὠθουμένη διὰ τοῦ ἐμβολέως μέχρι τοῦ σακκιδίου τῆς πυρίτιδος, ἐφ᾽ ἧς ἐτοποθετοῦντο κανονικῶς χυτοσιδηραῖ σφαῖραι μικρᾶς διαμέτρου, συγκρατούμεναι πρὸς τὴν ὑποδοχήν των διὰ συρματίνου δικτυωτοῦ πλέγματος. Τὸ τοιοῦτον βλῆμα, ἐμφανίζον σχῆμα βότρυος σταφυλῆς, διεσπᾶτο ἅμα τῇ ἀπὸ τοῦ πυροβόλου ἐξόδῳ του, ἑκάστης σφαίρας ἀκολουθούσης ἰδίαν τροχιάν. Ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ βραχείας ἀποστάσεως καὶ ἐσάρωνε τὰ πυροβολεῖα τῶν πλοίων τῆς γραμμῆς, ἰδίως πρὸ τῆς ἐμβολῆς. Σ. Ε. Λ

Κάτοψις καὶ πλαγία ὄψις βλήματος κερματοδέσμης τῶν πυροβόλων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ.

κερματοθήκη (ἡ). Βλῆμα τῶν παλαιῶν πυροβόλων τοῦ ναυτικοῦ, ἔχον τὸ πυθμένιον σιδηροῦν, λεπτότατον ἐξ ἐλάσματος τὸ κυλινδρικόν του τοίχωμα, κεκλεισμένον ἀπὸ ἰσοπαχὲς πῶμα, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ πληθὺν βολίδων σφαιρικῶν, συγκρατουμένων ἐν ἀκινησίᾳ διὰ ρητίνης, ἥτις ἐχύθη τετηκυῖα εἰς τὰ μεταξὺ τῶν βολίδων διάκενα. Εἶχε τὴν αὐτὴν χρησιμοποίησιν οἵαν καὶ ἡ κερματοδέσμη, πλὴν ἔβαλλε τὰς βολίδας μακρότερον αὐτῆς. Ἐν τῷ πυροβολικῷ τῆς ξηρᾶς κερματοθήκη ἐκαλεῖτο ὁ σάκκος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτίθεντο τὰ *κερμάτια*. Σ.Ε.Λ.—Ν.Θ.Κ.

κερμεζικὸν ὀξὺ *(Ὀργ. Χημ.)*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{18}H_{12}O_9$, ἀποτελοῦσα τὸ σπουδαιότερον συστατικὸν τοῦ *βαφικοῦ κόκκου* (κοιν. *κρεμέζο*). Σ. Γ.

κερμεζίτης (ὁ), ἢ *πυροστυβίτης* *(Ὀρυκτολ.)*. Ὀρυκτὸν τοῦ ἀντιμονίου, τοῦ χημικοῦ τύπου Rb_2S_2O. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους βελονοειδεῖς, χωρὶς σαφεῖς περατωτικὰς ἕδρας, οἱ ὁποῖοι διατίθενται κατὰ δέσμας ἢ ἀκτινοειδῶς. Παρουσιάζει σκληρότητα 1—1 ½, εἰδικὸν βάρος 4,5—4,6 καὶ χρῶμα κερασέρυθρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς Bräunsdorf παρὰ τὴν Fraberg, εἰς Bösing τῆς Οὐγγαρίας, Pozeta Τοσκάνης κ. ἀ. Γ. Β.

Κερμένη (τό) (ἐκ παραφθορᾶς τοῦ *Κρυμμένη*, τουρκ. *Ντερμέν-κιοΐ*) *(Γεωγρ.)*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἄλλοτε ἑλληνικόν, ἐντὸς βαθείας χαράδρας. Διοικητικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν Τυρολόην, εἶχεν ἐκκλησίαν ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, ἅπαντες Ἕλληνες, ἀνερχόμενοι εἰς 2000, κατεγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Τῷ 1915 ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου διεσπάρησαν εἰς τὴν Ξάνθην, Κομοτινήν, τὰ Καΐλάρια καὶ ἀλλαχοῦ. Ε. Σ. Σ.

Κερμενλὶ *(Γεωγρ.)*. Πρῴην ὀνομασία τοῦ θεσσαλικοῦ χωρίου *Ροινιὰ* (βλ. λ.).

Κερμές, ἡ *Κέρμις*, καὶ *Κίρμες* (Kermesse, Kermis, Kirmes). Λέξις φλαμανδικὴ προερχομένη ἐκ τοῦ Kerk (=ἐκκλησία) καὶ miss (=θρησκευτικὴ λειτουργία) καὶ χρησιμοποιουμένη σήμερον παρὰ τοῖς καθολικοῖς καὶ τοῖς διαμαρτυρομένοις πρὸς ὑποδήλωσιν λαϊκῶν τινῶν ἑορτῶν, ἀναλόγων πρὸς τὰ ἡμέτερα ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τελούμενα «πανηγύρια», ἢ ἑορτῶν διοργανουμένων χάριν φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ. Κατ᾽ ἀρχὰς αἱ ἑορταὶ αὗται εἶχον ἀποκλειστικῶς θρησκευτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἔσχον τὴν ἀρχήν των ἐν ταῖς Κάτω Χώραις, ὅπου ἐτελοῦντο ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῶν ἐγκαινίων ναοῦ τινος ἢ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἐπωνύμου ἁγίου τῆς ἐκκλησίας. Σὺν τῷ χρόνῳ ὑπεισῆλθον εἰς τὰς ἑορτὰς ταύτας καὶ παντὸς εἴδους διασκεδάσεις, κατὰ δὲ τὸν μεσαιῶνα ἐξειλίχθησαν εἰς ὀργιώδεις πανηγύρεις, πλήρεις ἀκολασιῶν καὶ ἀκροτήτων, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων πολλάκις ἀπηγορεύθησαν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα αἱ ἐν αὐτοῖς λαμβάνουσαι χώραν ἀκολασίαι εἶχον φθάσει εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ἠνάγκασαν τὸν Κάρολον τὸν Ε′ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν παράτασιν αὐτῶν πέραν τῆς μιᾶς ἡμέρας, ἐπὶ αὐστηροτάτῃ ποινῇ. Τῷ 1786 ὁ Ἰωσὴφ Β′, λαβὼν ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι τὰ Κερμὲς εἶχον ἀποβῆ διὰ τὰς ἐργατικὰς τάξεις πληγὴ μεγάλων ἐξόδων, καθώρισε τὴν τέλεσιν πασῶν τῶν ἐνοριακῶν ἑορτῶν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Τὸ μέτρον ὅμως τοῦτο προεκάλεσε τὴν λαϊκὴν δυσφορίαν καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ μεταρρυθμιστοῦ αὐτοκράτορος.

Τὰ Κερμὲς διατηροῦνται ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν τῇ Δ. Εὐρώπῃ, εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας λαμβάνουν χώραν κατὰ ὡρισμένην ἡμέραν τοῦ ἔτους, μετὰ τὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ, καθ᾽ ἣν γίνονται μουσικαὶ ἐκτελέσεις καὶ διοργανοῦνται ἀγῶνες, ἀθλητικαὶ παιδιαὶ καὶ χοροί, διαρκοῦντες ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Εἴς τινας πόλεις, ὅπως εἰς τὰς Βρυξέλλας, τὴν Ἀμβέρσαν, τὸ Μόνς, τὸ Τουρναί, τὸ Κερμὲς διατηρεῖ καὶ ἴχνη εἰδωλολατρικῶν ἑορτῶν, λαμβάνουν δὲ χώραν κατ᾽ αὐτὸ καὶ πομπαὶ μετ᾽ ἀλληγορικῶν παραστάσεων, καθ᾽ ἃς περιφέρονται ὁμοιώματα μεσαιωνικῶν ἡρώων, κτλ. Ἡ ὀργάνωσις αὐτῶν, χάριν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν, μετὰ τιμήματος εἰσόδου εἰς τὸ τόπον τῆς ἑορτῆς καὶ τῶν λαμβανουσῶν χώραν κατ᾽ αὐτὴν παραστάσεων, συναυλιῶν κτλ. καὶ πωλήσεως διαφόρων εἰδῶν, ἔχει τὴν ἀρχήν της εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, εἶναι δὲ σήμερον συχνοτάτη καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Αἱ πανηγύρεις αὗται ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πολλοὺς ζωγράφους τῶν Κάτω Χωρῶν νὰ ποιήσουν πολλὰς ἀπεικονίσεις των, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κερμὲς» πίναξ τοῦ Ρούμπενς, εὑρισκόμενος ἐν τῷ Λούβρῳ τῶν Παρισίων καὶ θεωρούμενος ἐκ τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ. Μ. Δ. Β.

κέρμης (ὁ) (Kermes) *(Ζῳολ.)*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδῶν*. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἐθεωροῦντο ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς φυτικοὶ ὀργανισμοί, ἀλλ᾽ ὁ Cestoni ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι πραγματικὰ ἔντομα, ἐνδιάμεσα μεταξὺ *κόκκων* καὶ *ψύλλων*. Ἀπὸ τῶν πρώτων διακρινονται ἐκ τῶν στεατοειδῶν κεραιῶν των καὶ ἐκ τοῦ ὅτι αἱ θήλειαι δὲν παρουσιάζουσιν εὐδιακρίτους τὰς σωματικάς των ἀρθρώσεις. Ἀπὸ τῶν δευτέρων διακρίνονται ἐκ τῶν κεραιῶν των, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ 5 ἀρθρώσεων μόνον, καὶ ἐκ τῆς κοιλίας των, ἥτις δὲν φέρει ἐκκριτικοὺς ἀγωγούς. Αἱ θήλειαι τῶν ἐντόμων τούτων προσκολλῶνται ἐπὶ τῶν φύλλων διαφόρων φυτῶν καὶ προσομοιάζουσι πρὸς τὴν *ψώραν*. Συνήθως διὰ τῶν νύξεών των προξενοῦσι βαθείας πληγὰς ἐπὶ τῶν φύλλων, ὁπότε λόγῳ τῆς ἀφθόνου ἀναπνοῆς προκαλεῖται ἐξασθένησις τοῦ φυτοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κέρμης ὁ βαφικὸς* (Kermes tinctorialis), ὅστις διακρίνεται ἐκ τοῦ πορφυροῦ χρώματός του καὶ παράγει βαφικήν τινα οὐσίαν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *κοχενίλλη* ἢ *κόκκος*. Δ. Ν. Π.

— ***κέρμης ζωϊκὸς*** (Kermes animale) *(Φαρμακογ.)*. Εἶναι ὁ ἄλλως καλούμενος *κέρμης ὁ βαφικὸς* (K. tinctorum) ἢ *κόκκος ὁ βαφικὸς* (Coccus baphicus) ἢ *ἀλκέρμης* (Alkermes), ἢ *κόκκος κέρμητος*, ἢ *καρμινόκοκκος* κλπ. Προέρχεται ἐκ τῶν θηλέων ἐντόμων τοῦ *κέρμητος* (τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδῶν*), ἦτο δὲ γνωστὸς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς ἐρυθρὰν βαφήν. Ἀπαντᾷ εἰς Ν. Εὐρώπην καὶ Ἀνατολὴν εἰς τοὺς κλάδους καὶ σπανιώτερον εἰς τὰ φύλλα δρυὸς τῆς κοκκοφόρου (Quercus coccifera L.), ἔνθα στερεοῦνται τὰ θήλεα τὰ γονιμοποιηθέντα κατὰ τὸν Μάρτιον καὶ εἰς διάστημα τριμήνου προκαλοῦν τὸν σχηματισμὸν ἐξοιδήματος μεγέθους κέγχρου, ὅπερ ἐπικαλύπτεται συγχρόνως ὑπὸ λευκοῦ ἐρίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ᾽ ἣν πληροῦνται ὑπὸ 1800—2000 ᾠῶν καὶ ἐρυθρᾶς χρωστικῆς, συλλέγονται οἱ κόκκοι πρὶν ἢ ἐξέλθουν οἱ πολυάριθμοι νεοσσοί, ὑγραίνονται δι᾽ ὄξους ἢ οἴνου καὶ ξηραίνονται εἰς τὸν ἥλιον, ὅτε χάνουν τὸ ἐπικονίαμα αὐτῶν, τὸ δὲ ἀρχικὸν μελανοϊῶδες χρῶμά των μεταπίπτει εἰς ἐρυθρόφαιον. Ἡ δρόγη ἀποτελεῖ κόκκους μεγέθους πεπέρεως ἕως πίσου, σφαιροειδεῖς, ἐρυθροφαίους, εἴς τινα σημεῖα φέροντας μελανὰς κηλῖδας, στίλβοντας καὶ λείους, ἄλλοτε κοίλους, ἄλλοτε δὲ πεπληρωμένους δι᾽ ἐρυθρᾶς κονιώδους μάζης. Ἓν χιλιόγραμμον τῆς δρόγης περιλαμβάνει 50—60 χιλιάδας ἔντομα. Ἡ κόνις τῆς δρόγης εἶναι καρμινέρυθρος, ἔχει γεῦσιν πικρὰν καὶ χρωματίζει τὸν σίελον ἐρυθροϊώδη. Οἱ κόκκοι εἰς τὸ ὕδωρ ἐξογκοῦνται ὀλίγον, χρωματίζουν δὲ αὐτὸ καρμινέρυθρον. Ἡ χημικὴ σύνθεσις τῆς δρόγης εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τῆς κοκκιονέλης (Coccionella), περιέχει ὅμως ὀλιγωτέραν χρωστικήν. Ἡ χρωστικὴ τῆς δρόγης χρησιμεύει καὶ σήμερον ἐν Ἀνατολῇ πρὸς βαφὴν ἐρίου καὶ μετάξης. Παλαιότερον παρεσκεύαζον ἐκ τῶν προσφάτως συλλεχθέντων ἐντόμων δι᾽ ἐκθλίψεως καὶ προσθήκῃ σακχάρεως τὸν ὀπὸν τοῦ κέρμητος (Succus chermes) καὶ ἐξ αὐτοῦ προσθήκῃ περισσοτέρας σακχάρεως τὸ σιρόπιον (Sirupus granorum Kermes), ἐξ οὗ πάλιν παρεσκευάζοντο ἐκλείγματα. Κ. Γ. Μ.

— ***κέρμης ὀρυκτὸς*** (Kermes minerale) *(Φαρμ. Χημ.)*. Εἶναι τὸ καλούμενον *ἐρυθρὸν θειοῦχον ἀντιμόνιον* (Stibium sulfuratum rubrum). Διακρίνονται δύο εἴδη αὐτοῦ, τὸ ἀπηλλαγμένον ὀξειδίου καὶ τὸ ἐνέχον ὀξείδιον ἀντιμονίου. Ὁ κέρμης ἀποτελεῖ σήμερον ἀπόθετον φάρμακον, παλαιότερον δὲ ἐχρησίμευεν ὡς ἀποχρεμπτικόν. Κ. Γ. Μ.

Κερμιάν. Ἓν τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἱδρύθησαν ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ αἰῶνος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κράτους τῶν Σελτζουκιδῶν. Περιελάμβανε τοὺς σημερινοὺς νομοὺς Κιουταχίας καὶ Ἀφιὸν - Καραχισάρ. Οἱ ἡγεμόνες τοῦ Κερμιὰν δὲν ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων, ὡς τὰ ἄλλα τουρκικὰ κρατίδια τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ διετέλεσαν εἰς φιλικὰς μετ᾽ αὐτῶν σχέσεις. Τῷ 1428 ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν Γιακοὺπ βέης, ἀποθανὼν ἄνευ κληρονόμων, ἐκληροδότησε διὰ διαθήκης ὁλόκληρον τὸ ἔδαφος τοῦ κράτους του εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, βασιλεύοντος τότε Μουρὰτ τοῦ Β′. Πρωτεύουσα τοῦ Κερμιὰν ἦτο τὸ *Κοτύαιον* (Κιουτάχια). Τὸ ὄνομα Κερμιὰν διετηρήθη ἐφ᾽ ἱκανὸν εἰς τὴν ἐκ τῶν ἐδαφῶν τῆς ἡγεμονίας ἀποτελεσθεῖσαν ἐπαρχίαν, ἥτις κατόπιν συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ τέως βιλαετίου Προύσης. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Digitized by Google

Κερμίρα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις κειμένη 5 χλμ. πρὸς Α τῆς Καισαρείας. Κάτοικοι 6.000, ἀποδημοῦντες πρὸς ἐμπορίαν εἰς Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν καὶ Αἴγυπτον. Ἐν Κερμίρᾳ ὑπάρχει μέγας καὶ πλουσιώτατος εἰς ἀναθήματα ναὸς τῆς Θεοτόκου. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς ἡ ἑλληνικὴ κοινότης διετήρει ἐκπαιδευτήρια ἀρρένων καὶ θηλέων ἄριστα λειτουργοῦντα.

Κερμπελᾶ, ἢ *Μεστζὲτ-Χουσεΐν [Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ σημερινοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ, εἰς ἀπόστασιν 90 χλμ. νοτίως τῆς Βαγδάτης, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου. Κάτ. 65.000.

Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Ἀράβων Σουννιτῶν ὁ ὑπὸ τῶν Σιιτῶν ὡς μάρτυς τῆς πίστεως τιμώμενος ἰμάμης *Χουσεΐν*, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθη *Μεστζὲτ-Χουσεΐν* (=τόπος τοῦ μαρτυρίου τοῦ Χουσεΐν) καὶ *Κερμπελᾶ* (κέρμπ-ἐλλᾶ=λύπη καὶ συμφορά). Ἔκτοτε χρονολογεῖται ὁ χωρισμὸς τῶν δύο μεγάλων δογμάτων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, τῶν Σουννιτῶν καὶ τῶν Σιιτῶν. Ὡς ἐκ τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς ἀναμνήσεων, ἡ περιοχὴ ἦτο ἐπὶ αἰῶνας τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Περσίας, ἥτις ἐπεδίωκε πάντοτε τὴν κατοχὴν αὐτῆς.

Ἡ ὅλη χώρα τοῦ Κερμπελᾶ εἶναι τὸ ἱερὸν προσκύνημα τῶν Μουσουλμάνων Σιιτῶν, ὡς ἡ Μέκκα τῶν Σουννιτῶν. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ τακταὶ ἡμέραι, καθ' ἃς δέον νὰ γίνεται τὸ προσκύνημα εἰς τὰς διαφόρους ἱερὰς πόλεις τῆς ὅλης ἐπαρχίας Κερμπελᾶ. Ὁ τάφος τοῦ Χουσεΐν εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει Κερμπελᾶ μέγα τέμενος Χατζὰτ-ἐλ-Κεμπιρέ, ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ πολλὰ ἄλλα ἱερὰ τεμένη, ἅπαντα πλουσιώτατα προσκυνήματα μὲ πολλοὺς ἱερωμένους. Αἱ τελεταὶ τῆς προσκυνήσεως εἶναι πομπωδέσταται, συνδεόμεναι πρὸς θορυβώδεις ἐκδηλώσεις πένθους τὴν 10ην τοῦ μηνὸς Μουχαρρέμ. Εἰς Κερμπελᾶ ἐπιθυμοῦσι νὰ ταφῶσιν ὅλοι οἱ θεοσεβεῖς Σιῖται, διὸ τοῦτο δὲ μέχρι σήμερον τὰ πτώματα τῶν εὐπόρων Περσῶν μεταφέρονται αὐτόθι μὲ μεγάλα ἔξοδα ἐκ Περσίας. Ἡ ὅλη περιοχή, πάμφορος οὖσα, παράγει ἐν ἀφθονίᾳ δημητριακὰ καὶ ὄρυζαν, ἀλλὰ μόλις τὸ ἓν δέκατον τῆς ὅλης ἐκτάσεως αὐτῆς καλλιεργεῖται. Ν. Μ.

Κέρμπυ - ἰν - Ἄσφιλντ (Kirkby - in - Ashfield) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κομιτείας Νόττιγχαμ τῆς Ἀγγλίας. Ἔχει πολλὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Κάτ. 15.400.

—**Κέρμπυ-ἰν-Κένταλ** (Kirby-in-Kintal) *[Γεωγρ.]*. Τὸ πλῆρες ὄνομα τῆς ἀγγλικῆς πόλεως *Κένταλ* (βλ. λ.).

Κὲρν (Kern), *Ἑρμάννος*. Γερμανὸς παιδαγωγὸς (1823 1891). Διετέλεσε καθηγητὴς καὶ κατόπιν διευθυντὴς διαφόρων γυμνασίων καὶ πρακτικῶν σχολῶν ἐν Χάλλῃ, Κοβούργῳ, Μουλχάϊμ καὶ Βερολίνῳ καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἑρβάρτου. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Die Realschule und die Konzentration des Unterrichts» (1863), καὶ «Grundriss der Paedagogik» (1873). Μ. Δ. Β.

Κὲρν (Kern), *Ἰωάννης-Ἑρρῖκος*. Ὁλλανδὸς γλωσσοδίφης καὶ ἰδίως ἰνδολόγος. Ἐγεννήθη τῷ 1833 ἐν Ἰάβᾳ καὶ ἀπέθανεν ἐν Ὁλλανδίᾳ τῷ 1917. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους καὶ ἐπιστημονικὰς σπουδάς του διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἰνδικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Maastricht, τοῦ Benares (τῶν Ἰνδιῶν) καὶ τῆς Οὐτρέχτης, ἐν ᾗ καὶ ἐτελεύτησε. Κυριώτερον ἔργον του εἶναι: «Verspreide Geschriften» (12 τόμ. 1913—1927). Γ. Π. Α.

— **Κὲρν** (Kern), *Ὄθων*. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Χάλλῃ τῆς Γερμανίας τῷ 1863. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, τῷ δὲ 1907 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης. Ἀσχοληθεὶς ἰδίως μὲ τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐδημοσίευσεν ἐν εἰδικοῖς περιοδικοῖς πλείστας ὅσας σχετικὰς μελέτας καὶ πραγματείας, ἐξέδωκε δὲ καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «De Orphei Epimenidis Pherecydis Theogoniis», «Musaei fragmenta» (1898), «Die Inschriften von Magnesia» (1900), «Anfänge der griechischen Religion» (1903), «Inscriptiones Thessalicae» (1908), «Eleusin. Beiträge» (1909), «Nordgriech. Skizzen» (1912), «Tabulae epigraphicae» (1913), «Reformen der griechischen Religion» (1918), «Orpheus» (1920), «Orphicorum fragmenta» (1922). Β. Δ. Θ.

Κερνὲ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων κόλπωσις τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, ἀμφίδυμος πρὸς τὸν ὅρμον Κιρπέ, διὰ τῆς νησῖδος Κεφκέν. Ὡραῖον ἀγκυροβόλιον (πλάτ. 41°13' Β, μηκ. 30°17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara) κατὰ Β. καὶ ΒΔ. ἀνέμων, ἀλλ' ἐκτεθειμένον εἰς τοὺς ἀπὸ Α. Σ. Ε. Λ.

Κέρνερ (Kerner), *Ἀνδρέας-Ἰουστῖνος*. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ ἰατρὸς (1786—1862). Ἀνήκων εἰς τὴν σουαβικὴν λεγομένην σχολήν, ἔγραψεν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δημώδους ποιήσεως, λυρικὰ καὶ πεζὰ ποιήματα, χαρακτηριζόμενα διὰ τὸ ἀπέριττον τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἰσχυρὰν ῥοπὴν πρὸς τὸ φαντασιῶδες καὶ τὸ μυστικοπαθές. Ἐδημοσίευσε: «Ποιήματα» (1825), «Τελευταῖα ἀνθοδέσμη» (1852), «Χειμερινὴ ἄνθησις» (1859), «Εἰκόνες ἐκ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας» (1849), «Ἡ μάντις τοῦ Πρέβορστ» (1829), «Blätter aus Prevorst» (1831—1839) κ. ἄ. Μετὰ θάνατον ἐξεδόθησαν τοῦ ἰδίου: «Kleksographien» (1890) καὶ «Ἀλληλογραφία μετὰ τῶν φίλων» του (1897). Γ. Ε. Κ.

— **Κέρνερ** (Kerner), *Ἀντώνιος - Κάρολος, φὸν Μάριλαουν*. Αὐστριακὸς βοτανολόγος (1831—1898). Ἐσπούδασεν ἰατρικήν, ἀσκήσας τὸ ἐπάγγελμα ἐπί τινα ἔτη ἐν Βιέννῃ, ἔπειτα δὲ ἀφωσιώθη εἰς τὴν βοτανικήν, διορισθεὶς τῷ 1878 καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ γεωπονικῇ σχολῇ τῆς Βιέννης καὶ συγχρόνως διευθυντὴς τοῦ βοτανικοῦ κήπου καὶ μουσείου. Ὁ Κέρνερ ἐξηρεύνησεν ἀπὸ βοτανικῆς ἀπόψεως πάντα τὰ ὄρη τῶν συνόρων τῆς Οὐγγαρίας καὶ Τρανσυλβανίας, συνέστησε γεωπονικοὺς σταθμοὺς εἰς διάφορα μέρη καὶ συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Flora der Bauerngärten in Deutschland» (1858), «Die Kultur der Alpenpflanzen» (1864), «Der Botanische garten in Innsbruck» (1869) κλπ. Δ. Σ. Δ.

— **Κέρνερ, ἔλεγχος κινίνης κατὰ** — βλ. *κινίνη θειική*.

κέρνερα (ἡ) (Kernera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν ὀρέων τῆς μέσης καὶ βορείου Εὐρώπης. Εἶναι πολυετῆ φυτὰ τῶν Ἄλπεων, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν παρὰ τὸν Ὄλυμπον, Αἶνον καὶ ἀλλαχοῦ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κέρνερα ἡ πετραία* (Kernera saxatilis ἢ allyssum alpinum) καὶ *κέρνερα ἡ ἄλπειος* (Kernera alpina). Κ. ΠΑΠ.

Κέρνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἄννωνος, κατὰ τὸν περίπλουν αὐτοῦ, εἰς νησῖδα τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπεῖχεν αὕτη 3 ἡμέρας ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λίξου ποταμοῦ (νῦν Wadi Draa), ἔναντι τοῦ ποταμοῦ Χρέτου ἢ Χρεμέτου (νῦν Sakhiet el Hamra). Κατὰ τὴν νῆσον ταύτην ἐτίθετο ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων τοῦ Ἄννωνος τὸ τέρμα τοῦ κόσμου, ὁ δὲ Στράβων καταλέγει αὐτὴν εἰς τοὺς μυθώδεις τόπους, τοὺς «μηδαμοῦ νυνὶ δεικνυμένους». Ἐν τούτοις τινὲς τῶν νεωτέρων ἀποδεικνύουν, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς σημερινῆς νήσου *Ἕρνε*. —Π.

Κερνίκελο *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀργολίδος πρὸς Α τοῦ Ἀγινορίου, συνέχεια τοῦ ὄρους Τρητοῦ, τὸ ὁποῖον διαχωρίζει τὴν Κορινθίαν ἀπὸ τῆς Ἀργείας. Ἔχει ὕψος 1.048 μ. Ι. Σ. Σ.

Κερνίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Διακοπτοῦ τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Ἀπέχει ἐκ τοῦ Διακοπτοῦ 3½ ὥρας καὶ ἐκ τοῦ Αἰγίου 5. Κάτ. (1928) 111. Ι. Σ. Σ.

Κέρνιχ, ἢ *Κέρνιγκ* (Kernig). *Βολδεμάρ*. Ρῶσος ἰατρὸς γεννηθεὶς τῷ 1840. Οὗτος παρετήρησε καὶ περιέγραψε παθογνωμικὸν σημεῖον τῆς μηνιγγίτιδος, ὅπερ ἔκτοτε (1882) φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ Κέρνιχ διακρίνεται ὡς ἑξῆς: κατὰ τὴν ὑπτίαν κατάκλισιν ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ἐκ μηνιγγίτιδος πάσχοντος τὰ γόνατά του δύνανται τελείως νὰ ἐκταθῶσιν· ἀλλ' εὐθὺς ὡς οὗτος ἐγερθῇ ἐπὶ τῆς κλίνης ἵνα καθήσῃ, παρατηρεῖται ὅτι ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἀνέγερσιν κάμπτονται καὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ, μὴ δυνάμενα, παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας, νὰ ἐκταθῶσι τελείως, ἐκτὸς ἐὰν ἐπαναπέσῃ καὶ αὖθις εἰς τὴν προτέραν ὑπτίαν κατάκλισιν. Ο. Ρ.

κέρνος (ὁ), ἢ *κέρνον* (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος ἀγγείου ἐν χρήσει κατὰ διαφόρους λατρευτικὰς τελετὰς καὶ ἰδίως κατὰ τὰς ἐλευσινιακάς. Τοιαῦτα ἀγγεῖα εὑρέθησαν ἄπειρα, κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἐλευσινίου (πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀκροπόλεως), καὶ μάλιστα ἐν Ἐλευσῖνι. Εἶναι ἀγγεῖον, τοῦ ὁποίου

Κέρνος.

τὸ κάτω μέρος παρουσιάζει τὸ σχῆμα κύλικος μετὰ βάσεως, τὸ δὲ ἄνω τὸ σχῆμα κοτύλου ἀνεστραμμένου ἐπὶ τῆς κύλικος. Ἡ βαθεῖα ἐσοχὴ τῆς βάσεως τοῦ ἀνεστραμμένου κοτύλου σχηματίζει τὸ στόμιον τοῦ διφυοῦς τούτου ἀγγείου, πέριξ τοῦ ὁποίου, μεταξὺ τῶν χειλέων τῆς κύλικος καὶ τῆς ἀνεστραμμένης βάσεως τοῦ κοτύλου, εἶναι κεκολλημένοι εἰς μίαν ἢ δύο σειρὰς μικρὰ ἀγγίδια, οἱ λεγόμενοι *κοτυλίσκοι*. Τὸ δοχεῖον φέρει δύο λαβάς, ἀνὰ μίαν ἑκατέρωθεν, καὶ ἐν κάλυμμα διὰ τὸ στόμιον. Ὅτι τὰ εὑρεθέντα ταῦτα ἀγγεῖα εἶναι οἱ ἀναφερόμενοι παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων κέρνοι τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας, οὐδεμία ὑπάρχει πλέον ἀμφιβολία, πρῶτον διότι ταῦτα εὑρέθησαν πάντοτε καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως πλησίον τόπων, ὅπου ἐλατρεύετο ἡ Δήμητρα, τὸ δεύτερον, διότι τὸ πρᾶγμα ἀνταποκρίνεται πληρέστατα πρὸς τὴν περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Τῷ ὄντι, ὁ Ἀθήναιος, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἀμμωνίου καὶ τοῦ Πολέμωνος, ἀναφέρει ὅτι «ὁ κέρνος ἀγγεῖον κεραμεοῦν (ἐστιν), ἔχον ἐν αὐτῷ πολλοὺς κοτυλίσκους», ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἑρμηνεύων τὴν ὀνομασίαν, λέγει, ὅτι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο μὲ τὰς «τραχείας ἀνωμαλίας» του ὠνομάσθη κέρνος ὡς παρόμοιον πρὸς τὸν κέρνον, ἤτοι τὸν ρικνὸν λάρυγγα. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητον ὄργανον τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας, ἐφέρετο δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς, μὲ τοὺς κοτυλίσκους πλήρεις ἐκ τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς γῆς: μέλιτος, ἐλαίου, οἴνου, γάλακτος, τυροῦ, σίτου, κριθῆς, φακῶν, πίσσων, λαθύρων κτλ, ἅτινα ἀπετέλουν τὴν ἱερὰν προσφορὰν τῶν πιστῶν πρὸς τὴν θεότητα τῆς μητρὸς γῆς. Μεταξὺ τῶν εὑρεθέντων μέχρι τοῦδε κέρνων ὑπάρχουσι καὶ πήλινοι καὶ μαρμάρινοι καὶ χάλκινοι, τῶν ὁποίων οἱ κοτυλίσκοι δὲν

Τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Κιστοφόρου Καρυάτιδος τῶν Μικρῶν Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἐλευσῖνος κάνιστρον μὲ τὴν παράστασιν τοῦ κέρνου.

εἶναι κοῖλοι καὶ συνεπῶς οὐχὶ δεκτικοὶ τῶν εἰδῶν τῆς ἱερᾶς προσφορᾶς. Οἱ κέρνοι οὗτοι εἶναι βεβαίως ἀναθήματα, κατ' ἀπομίμησιν τῶν πραγματικῶν κέρνων τῆς λατρείας, διότι πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν φέρουσιν ἀναθηματικὰς ἐπιγραφάς. Πολλοὶ μάλιστα, ἰδίως οἱ ἐκ μαρμάρου, στεροῦνται καὶ κοτυλίσκων, καίπερ διατηροῦντες τὸ γενικὸν σχῆμα τοῦ κέρνου. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν λεπτομερειακῶν διαφορῶν μεταξὺ κέρνων λατρευτικῆς χρήσεως καὶ κέρνων ἀναθηματικῶν, πηλίνων ἢ μαρμαρίνων, τὰ μέχρι τοῦδε εὑρεθέντα ἀγγεῖα τοῦ γενικοῦ τούτου τύπου εἶναι ἀναμφιβόλως οἱ παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονευόμενοι κέρνοι τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας. Ὁ προορισμὸς τοῦ κέρνου, ὡς εἴδομεν, ἦτο νὰ φέρῃ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν τῆς γῆς, οἱ δὲ κοτυλίσκοι περιεῖχον ἕκαστος ὡρισμένον δεῖγμα ἐκ τῶν προϊόντων τούτων. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι λίαν σαφεῖς. Ἡ ἀνεύρεσις, ἐν τούτοις, καὶ καλυμμάτων τῶν κέρνων, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν εἶναι κωνικά, ἄλλα δὲ κυλινδρικά, ὅλα ὅμως διάτρητα, ἔδωκε λαβὴν εἰς πολλοὺς ἀρχαιολόγους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Puchstein, ὁ von Fritze καὶ ὁ Φίλιος, νὰ ὑποθέσωσιν, ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς θυμιατήρια μὲ τὰ καλύμματα διάτρητα, διὰ νὰ ἐξέρχεται ὁ καπνὸς τοῦ θυμιάματος, τὸ ὁποῖον ἔκαιεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἀγγείου. Εἰς ἀναίρεσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης προβάλλονται ὡς ἐπιχειρήματα οἱ κοτυλίσκοι, οἵτινες, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, οὐδένα θὰ εἶχον σκοπὸν καὶ ἡ ἀναφερομένη παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τελετουργικὴ ἐπὶ τῆς κε-

Νόμισμα Ἀττικῆς μὲ τὸν κέρνον.

φαλῆς κερνοφορία, πρᾶξις, ἥτις δυσκόλως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ μὲ ἀγγεῖον φέρον πυράν. Τὰ ἐλευσινιακὰ λοιπὸν ταῦτα ἀγγεῖα δὲν ἦσαν θυμιατήρια, τὰ δὲ καλύμματα αὐτῶν ἦσαν διάτρητα, διότι ἐν τῷ κέρνῳ ἐτίθετο πρᾶγμά τι, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος. Τὴν ἐξήγησιν ταύτην ἔδωκεν ὁ Rubensohn, στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Νικάνδρου, ὅστις λέγει ὅτι καλεῖται *κερνοφόρος* ἡ ἱέρεια, ἥτις φέρει τοὺς κρατῆρας, «κέρνους δέ φασι τοὺς μυστικοὺς κρατῆρας, ἐφ' ὧν λύχνους τιθέασι». Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης ταύτης συμβάλλουσι καὶ μερικὰ μολύβδινα καὶ χάλκινα μικρὰ σύμβολα, εὑρεθέντα ἐν Ἀττικῇ, ἐπὶ τῶν ὁποίων παρίστανται ἀνερχόμενα ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κέρνου ραβδία τινὰ ὡσεὶ κηρία. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι τὰ εὑρεθέντα περίεργα ἀγγεῖα εἶναι ὁ κέρνος, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευε κατὰ τινας ἐλευσινιακὰς ἑορτὰς διὰ νὰ φέρῃ ἐπισήμως τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ τὸν ὁποῖον ἔφερον οἱ πιστοὶ ἐπὶ τὴν κεφαλήν, ὡς ἔφερον καὶ τὸ *λίκνον*. Περὶ τοῦ τοιούτου προορισμοῦ τοῦ ἀγγείου τούτου καὶ τῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κερνοφορίας ρητῶς ἐκφράζεται ὁ Ἀθήναιος, ἀπόδειξιν δὲ τῆς φιλαλήθειας αὐτοῦ μᾶς παρέχει, κατ' ἀναμφισβήτητον τρόπον, ὁ λεγόμενος *πίναξ τῆς Νιννίου*. Ὁ πίναξ οὗτος, ὁ ὁποῖος εὑρέθη ἐν Ἐλευσῖνι κατὰ τὸ 1895 καὶ ὁ ὁποῖος κοσμεῖ νῦν τὸ Ἐθνικὸν Ἀρ-

Digitized by Google

χαιολογικὸν Μουσεῖον, εἶναι ἀνάθημα, τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσε γυνή τις ὀνόματι Ννιννίον. Ἐπὶ τοῦ πηλίνου τούτου πίνακος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ σχῆμα ναϊδίου μετ' ἀετώματος, παρίσταται δι' ἐρυθρομόρφων ζωγραφιῶν ἱερὰ πομπὴ καὶ ἱεροτελεστία τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας. Ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Περσεφόνη κάθηνται ἐπὶ θρόνων, στηριζόμεναι ἐπὶ σκήπτρου. Κάτωθεν τῶν θεῶν, κίων καὶ ὀμφαλὸς ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ σκηνὴ διεξάγεται ἐν τῷ ἱερῷ περιβόλῳ. Περὶ τὰς θεὰς συρρέουσι τὸ πλῆθος τῶν λατρῶν: νέοι καὶ γέροντες κρατοῦντες κλάδους λευκοὺς καὶ τὴν πλημοχόην τῶν σπονδῶν· νεαραὶ γυναῖκες κρατοῦσαι ἀνημμένας λαμπάδας· παρθένοι κρατοῦσαι κλάδους μετὰ φύλλων καὶ πάντες, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, φέροντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν κέρνον, συγκρατούμενον διὰ λευκῶν ταινιῶν προσδεδεμένων εἰς τὰς λαβὰς καὶ τὰς βάσεις τοῦ ἀγγείου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀπὸ τῆς στεφάνης τῆς κεφαλῆς ἀφ' ἑτέρου.

Ἀλλά, πλὴν τῆς παραστάσεως τῆς κερνοφορίας, ὁ πίναξ οὗτος τῆς Ννιννίου ἔχει ἐπὶ τοῦ ἀετώματος καὶ τὴν παράστασιν τοῦ λεγομένου *κερνοφόρου ὀρχήματος*, ἤτοι χοροῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀθήναιος κατατάσσει μεταξὺ τῶν μανιωδῶν ἢ ὀργιαστικῶν ὀρχήσεων. Ἐν μέσῳ πολλῶν προσώπων εἰκονίζονται δύο γυναῖκες, ἡ μὲν παίζουσα δίαυ-

Ὁ πίναξ τῆς Ννιννίου.

λον, ἡ δὲ χορεύουσα μὲ κέρνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁ Στ. Δραγούμης ὑποθέτει ὅτι πρόκειται περὶ ἱεροτελεστίας τῆς Ἄττεως-Κυβέλης, ἐπειδὴ αἱ μανιώδεις ὀρχήσεις δὲν ἁρμόζουσιν εἰς τὴν ἐλευσινιακὴν ἐν γένει λατρείαν. Ὅ,τι ὅμως καὶ ἂν παριστᾷ ὁ πίναξ οὗτος, εἶναι ἐξηκριβωμένον, τόσον διὰ τῶν εὑρεθέντων πραγματικῶν κέρνων, ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν περιγραφῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅτι οἱ πιστοὶ ἢ μύσται ἔφερον τὸν κέρνον εἰς τὴν κεφαλὴν κατά τινα περιφοράν, καὶ ὅτι μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς ἐγεύοντο μέρος τῶν καρπῶν. τοὺς ὁποίους εἶχον βάλει ἐντὸς τῶν κοτυλίσκων ὡς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν τῆς γῆς. Πλὴν τοῦ πίνακος τῆς Ννιννίου, ἔργου τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, εἰκονίζοντος τὸν κέρνον καὶ ἐξηγοῦντος κάπως τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, καὶ πλὴν τῶν πραγματικῶν κέρνων, οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε ἄνευ ἐξαιρέσεως πλησίον λατρευτικῶν τόπων τῆς Δήμητρος, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα εἰκονίζουσι τὸν κέρνον. Τοίαῦτα εἶναι: τὰ χάλκινα καὶ μολύβδινα σύμβολα τὰ εὑρεθέντα ἐν Ἀττικῇ καὶ ἀνήκοντα εἰς τὸν Γ' π.Χ. αἰῶνα· τὰ νομίσματα τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὸν κέρνον ὡς ἔμβλημα, καὶ τὰ μεγάλα ἀγάλματα τῶν κιστοφόρων Καρυατίδων τοῦ μουσείου τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τοῦ μουσείου τοῦ Λονδίνου. Τὰ δύο ταῦτα γλυπτὰ ἐχρησίμευον ὡς Καρυάτιδες εἰς τὴν νοτίαν πρόσοψιν τῶν μικρῶν προπυλαίων τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευσῖνος, παριστοῦν δὲ κολοσσιαίας γυναικείας προτομάς, προφανῶς ἱερειῶν τῆς Ἐλευσῖνος. Ἑκάστη Καρυᾶτις φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μέγα κάνιστρον, τὴν ἱερὰν λεγομένην *κίστην*, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐφυλάσσοντο τὰ ἱερὰ κειμήλια τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας. Ἡ κίστη κοσμεῖται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἱερῶν συμβόλων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διακρίνεται τὸ ἱερὸν ἀγγεῖον—ὁ *κέρνος*—ἔχων ἑκατέρωθεν τὸν βάκχον, τὴν ἱερὰν δηλαδὴ ῥάβδον τῶν μυστῶν, καὶ τοὺς στάχυς, τὸ σύμβολον τῆς Δήμητρος.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Κέρντασα, ἢ ***Κερτάσσι*** (Kerdassah ἢ Kertassi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου ἐν τῇ μουδιρίᾳ τῆς Γκίζης πρὸς Δ. τοῦ Καΐρου. Κάτ. 10.000. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται ἐρείπια ἀρχαίου μικροῦ καλλιτεχνικωτάτης κατασκευῆς ναοῦ καὶ λατομεῖα γρανίτου μεθ' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ὑπάρχουν ἐπίσης λείψανα ρωμαϊκοῦ στρατοπέδου. Μ. Δ. Β

κερνῶ, καὶ ***κερνάω***, ἀόρ. *ἐκέρασα—ἐ)κεράστηκα*, παθ. μετχ. *κερασμένος*· δημοτ., παρέχω εἴς τινα ποτὸν φιλοφρονήσεως ἕνεκα: «κοπιάστε νὰ σᾶς κεράσωμε», «κέρνα μας πατέρα, κέρνα μας γονιέ»· || προσφέρω φιλοδώρημα εἰς τὴν νύμφην, φιλεύω: «τί θὰ κεράσῃς τὴ νύφη», παροιμ. «'ς τὸ γάμο κερνοῦν τὴ νύφη».

κερο— (cero—). Τὰ ἀπὸ τούτου σύνθετα, ζωολογικὰ καὶ βοτανικὰ κυρίως, ὀνόματα ζητητέα εἰς *κηρο—*. Οὕτω π. χ. διὰ τὰς λέξεις κερόγλωσσος, κερόμυια κερόπλατος βλ. τὰς λ. *κηρόγλωσσος*, *κηρόμυια*, *κηρόπλατος* κ.ο.κ.

κεροβλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πιστακία ἢ τερέβινθος*.

κεροδοσιὰ (ἡ)· δόσις κηρίων, προσφορὰ κηροῦ εἰς ναόν.

κερόεις (ὁ). Ὁ ἔχων κέρατα, ὁ κερασφόρος· || παρ' ἀρχαίοις «κερόεις ὄχος» ὄχημα τῆς Ἀρτέμιδος συρόμενον ὑπὸ κερασφόρων ζῴων· || αὐλὸς κατασκευαζόμενος ἐκ κεράτων.

Κερόεσσα *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τῆς Ἰοῦς καὶ σύζυγος τοῦ Βύζαντος. —Π.

κεροζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐνίοτε τὸ ρωσικὸν φωτιστικὸν πετρέλαιον.

κεροίαξ, *—ακος* (ἡ) (κοιν. *μαντίκι*) *[Ναυτ.]*. Ἕκαστον τῶν σχοινίων, ὧν προορισμός εἶναι ἡ διατήρησις τῆς σταυρωτῆς κεραίας εἰς θέσιν κάθετον εἰς τὸν ἱστόν. Πρὸς τοῦτο τὸ ἓν ἄκρον τοῦ κεροίακος εἶναι προσδεδεμένον εἰς τὸ ἀκροκέραιον, τὸ δὲ ἕτερον, διαβαλλόμενον διὰ τροχίλου τοῦ οἰκείου τραχηλώματος, κατέρχεται εἰς τὸ κατάστρωμα, ὅπου ἕλκεται ὑπὸ τῶν ναυτῶν. Ἐν ὅρμῳ ἢ οὐριοδρομίᾳ διακρίνομεν δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν κεροίακα, ἐν πλαγιοδρομίᾳ δὲ προσήνεμον καὶ ὑπήνεμον. Διὰ τῶν κεροιάκων ὀρθοῦνται αἱ κεραῖαι εἴτε πρὸς καθαίρεσιν αὐτῶν, εἴτε, διὰ νὰ μὴ γίνωνται ἐμπόδιον, ἰδίως δὲ αἱ μεγάλαι, κατὰ τὰς πλευρίσεις αὐτῶν. Ἐπίσης διὰ τῶν κεροιάκων «κλίνονται εἰς πένθος» πρὸς κατάλληλον διασκευὴν τοῦ πλοίου ἐπὶ πένθους λόγῳ θανάτου ἢ θρησκευτικῆς λύπης. Κατὰ τὴν τοιαύτην τῶν κεραιῶν διασκευὴν ἕλκονται οἱ ἀριστεροὶ κεροίακες τῶν κεραιῶν τοῦ ἀκατίου καὶ οἱ δεξιοὶ κεροίακες τῶν κεραιῶν τοῦ μεγάλου ἱστοῦ καὶ τοῦ ἐπιδρόμου (βλ. σχ. εἰς λ. *κεραίας τοπεῖον καὶ ἐξαρτία*). Σ. Ε. Λ.

κερόλιθος (Kerolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον πυριτικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου. περιέχον καὶ τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, χρῶμα πρασινόλευκον ἕως κιτρινόλευκον, ἐπίσης δὲ τεφρὸν ἢ ὑπέρυθρον, προέρχεται δὲ ἐξ ἀποσαθρώσεως σερπεντίνου ἢ ὀλιβινικῶν πετρωμάτων καὶ ἀπαντᾷ ἐν Frankenstein τῆς Σιλεσίας. Γ. Β.

κερολίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Κιτρινοφαία μελιτώδης μᾶζα, λαμβανομένη ἐκ ζύμης δι' ἐκχυλίσεως δι' ἀλκοόλης. Ἔχει ἀσθενῆ ὀσμὴν ζύμης καὶ ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ γλυκεριδίων τῶν λιπαρῶν ὀξέων, λεκιθίνης, χοληστερίνης, βιταμινῶν καὶ αἰθερίων ἐλαίων. Χρησιμοποιεῖται ἐπὶ δερματικῶν νόσων καὶ ὡς ἐλαφρὸν καθαρτικόν. Σ. Γ.

Κερόννη (Céronne), ***ἁγία***. Ἐν Cornillan παρὰ τὸ Béziers τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος γεννηθεῖσα ἐξ ἐθνικῶν γονέων, παρέλαβε τὸν ἀδελφόν της *Σωφρόνιον* καὶ κρύφα τῶν γονέων μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Βορδῶ, ὅπου οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐβαπτίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως ταύτης. Συκοφαντηθέντες ὑπό τινων φαύλων τοῦ Βορδῶ, οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ χωρισθῶσι, καὶ ὁ μὲν Σωφρόνιος μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἡ δὲ Κερόννη μετὰ πολλὰς κινδυνώδεις περιπλανήσεις κατήντησε περὶ τὸ 440 εἰς Séez (Orne) καὶ ἐκεῖ παρὰ τὸ Mortagne ἵδρυσε μονὴν γυναικῶν μεταξὺ τῶν ὀρέων Cacüne καὶ Romigny. Τυφλωθεῖσα ἐξηκολούθει νὰ ἐπιτελῇ τὰ θρησκευτικά της καθήκοντα καθ' ἑκάστην μεταβαίνουσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς μονῆς. Ἀποθανοῦσα δ' ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ τῷ 490 ἑορτάζεται τὴν 16 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

κεροπάννι (τό), καὶ ***κερόπαννο***· δημοτ., παννὶ ἠλειμμένον μὲ κερί, μουσαμᾶς.

Κέρος (καὶ ***Κάρος***) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τῆς Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων πρὸς Α. τῆς Σχινούσης καὶ ΝΑ τῶν Κουφονησίων (πλάτ. 36°23' Β, μῆκ. 25°40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos). Εἶναι νησὶς ὑψηλὴ καὶ τραχεῖα, ῥάχις ὄρους ἐκθρώσκουσα ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Αἱ ἀπορρῶγες πλευραί της εἶναι ἐλάχιστα ἐπιδεκτικαὶ καλλιεργείας. Ἡ ἔκτασις αὐτῆς δὲν ὑπερβαίνει τὰ 15 τ. χλμ., ὑπάγεται δὲ εἰς τὴν κοινότητα Καταπόλων τῆς Ἀμοργοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐλέγετο *Κερία* καὶ *Κέρεια*, οὖσα καὶ τότε κατῳκημένη. Ἀναγράφεται δὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων ὡς καταβαλλούσης φόρον 10 δραχμῶν καὶ 3 ὀβολῶν. Σῴζονται ἐπ' αὐτῆς ἐρείπια μικροῦ μεσαιωνικοῦ κάστρου ἐγειρομένου ἐπὶ βράχου ὀνομαζομένου *Δασκαλιό*, κειμένου δὲ κατὰ τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς νήσου, ἀπέναντι τῆς Σχινούσης. Τὸ κάστρον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς πειρατὰς ἐκ τῶν χρησιμοποιούντων τὴν Κέρον ὡς κρησφύγετον κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς κατόπιν χρόνους. Σήμερον ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἐν Ἀμοργῷ μονὴν τῆς Χοροβιωτίσσης, οἱ δὲ ὀλίγοι αὐτῆς κάτοικοι, 12 ἐν ὅλῳ (1928), δὲν ἔχουσιν οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἰδικήν των, ποιμαίνοντες τὰ ἐν αὐτῇ βόσκοντα αἰγοπρόβατα τῆς μονῆς ταύτης. Τῷ 1822 ὁ Ὑδραῖος Τουρκοδημήτρης μετὰ Κρανιδιωτῶν, Καστριωτῶν καὶΠοριωτῶν ἐλεηλάτησε τὴν Κέρον μετ' ἄλλων παρακειμένων νησίδων. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

κεροστίλβη (Hornblende) (ἡ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τῶν ἀμφιβόλων. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Ca(MgFe)_3Si_4O_{12}$ ἐν ἰσομόρφῳ παραμείξει μετὰ τοῦ μορίου

$$Ca\ Mg_2\ (Al\ Fe)_2\ Si_3\ O_{12}.$$

Ὑπάρχει *κοινὴ* ἢ *μαύρη κεροστίλβη*, πλουσία εἰς ὀξείδιον τοῦ σιδήρου, καὶ *βασαλτική*. ἡ ὁποία καλεῖται καὶ *συνταγματίτης* (Syntagmatit). Ἡ κεροστίλβη κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος εἰς κρυστάλλους πρισματικούς. Παρουσιάζει σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 2,9—3,3, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα καστανόχρουν, πρασινόμαυρον ἢ μαῦρον. Ἀπαντᾷ λίαν διαδεδομένη ὡς οὐσιῶδες ἢ ἐπουσιῶδες ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν πλείστων πυριγενῶν πετρωμάτων, πλουτωνείων ἢ ἡφαιστειογενῶν (συηνίτης, πορφυρίτης, τραχείτης, φωνόλιθος, ἀνδεσίτης, τόφφοι κ. ἄ.), ἐπίσης δὲ ἐντὸς κρυσταλλοσχιστωδῶν τινων πετρωμάτων καὶ ἰδίως τῶν ἀμφιβολιτῶν, καθὼς καὶ ὡς ὀρυκτὸν ἐπαφῆς. Γ. Β.

κεροστιλβικὸς *βογεσίτης [Πετρογρ.]*· βλ. λ. *βογεσίτης*.

Κερεῦλεν (Kerulen) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας ἐν Μογγολίᾳ, ὅστις ἑνούμενος μετὰ τοῦ ποταμοῦ Σίλκα σχηματίζει τὸν Ἀμούρ. Ἀπὸ τῆς λίμνης Κοῦλον, τὴν ὁποίαν διέρχεται, μέχρι τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Σίλκα ὀνομάζεται *Ἀργκόν*. Μ. Ν. Δ.

κερούλκησις, *—εως*· (ἡ) (κοιν. *μπρατσόρισμα*) *[Ναυτ.]*. Χειρισμός, δι' οὗ μεταβάλλεται ἡ κλίσις κεραίας, ἱστίου ἢ πετάσματος ὡς πρὸς τὸ διάμηκες τοῦ πλοίου ἐπίπεδον. Ἐκτελεῖται ἑλκομένων τῶν καταλλήλων ὁλκῶν, διὰ τοῦ κελεύματος «ὁλκαὶ δεξιᾷ» (ἢ ἀριστερᾷ), «ἕλκε» «καλῶς» «δέσον». Σ. Ε. Λ.

κερουλκὸς (ὁ)· ὁ ἄλλως *ὁλκὸς* (βλ. λ.).

— **κερουλκοὶ** *τοῦ* ***λεμβούχου*** (κοιν. *μπουταφόρες*). Τὰ σχοινία, δι' ὧν ἡ κεραία τοῦ λεμβούχου τηρεῖται κάθετος ἐπὶ τῆς νοητῆς διευθύνσεως τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου. Σ. Ε. Λ.

κερουλκῶ (***—έω***) (κοιν. *μπρατσάρω*). Ἕλκω τοὺς ὁλκοὺς καὶ μετακινῶν διὰ τῆς ἕλξεως ταύτης τὴν κεραίαν, εὐθετίζω τὸ ἀπ' αὐτῆς ἀρτώμενον τετράγωνον ἱστίον ἐκ τῆς ἐγκαρσίας ἢ ἄλλης θέσεώς του εἰς τὴν πρέπουσαν διὰ τὴν ἱστιοδρομίαν θέσιν. Κατὰ τὸν χειρισμὸν τοῦτον, ἐκτελούμενον διὰ κελεύματος (βλ *κερούλκησις*), οἱ προσήνεμοι κεροίακες ἐῶνται «πάντη». Σ. Ε. Λ.

Κερουβίνι (Cherubini), ***Μαρία-Λουδοβῖκος-Ζηνόβιος-Κάρολος-Σαλβατώρ***. Διάσημος συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1760 ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1842 Δέκατον τέκνον τῆς οἰκογενείας του, ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἔδωκε δείγματα ἐξαιρετικοῦ ταλάντου. Ἡ καταπληκτικὴ γονιμότης τοῦ νεαροῦ Κερουβίνι, ὅστις δεκαεπταετὴς παρουσίασε μετ' ἐπιτυχίας σειρὰν λειτουργιῶν, μοτέττων, καντατῶν κλπ., ἐπροκάλεσε τὴν προστασίαν τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης Λεοπόλδου Β', ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε τὸν νεαρὸν καλλιτέχνην ὑπότροφον ἐν Βολωνίᾳ, ἵνα συνεχίσῃ τὰς σπουδάς του ὑπὸ τὸν Σάρτι. Γενόμενος τελείως κάτοχος τῆς μουσικῆς τεχνικῆς, προσήγγισε τῷ 1780 τὸ θέατρον διὰ τοῦ μελοδράματος «Il Quinto Fabio», παρασταθέντος μετ' ἐπιτυχίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Ἰταλίας. Ἐπηκολούθησαν τὰ σκηνικὰ ἔργα: «Adriano in Siria» (1782), «Mesenzio», «Lo sposo di tre» (1783), «Idalide», «Alessandro nell Indie» (1784) καὶ «Armida». Τῷ 1785 ἐκλήθη εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἀνεβίβασε τὸ μελόδραμα «La Finta principessa», τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος τὸ «Giulio Sabino». Κληθεὶς ἐκ νέου εἰς

Digitized by Google

Ἰταλίαν παρουσίασε κατὰ τὴν περίοδον 1787—1788 ἐν Τουρίνῳ τὴν «Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι» καὶ ἔτυχε τοῦ τίτλου τοῦ συνθέτου τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου. Τῷ 1788 ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Παρισίοις. Ἀναβιβάσας εἰς τὴν ὄπεραν τὸν «Δημοφῶντα», δὲν κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ γαλλικοῦ κοινοῦ. Ἱδρυθέντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ «Θεάτρου Φεϋδώ», ὁ Κερουβίνι ἀνέλαβε τὴν μουσικὴν αὐτοῦ διεύθυνσιν. Ἀπὸ τῆς σκηνῆς ταύτης ἀνεβίβασε τὰ μελοδράματα: «Λοδοΐσκα» (1791), «Ἐλίζα ἢ τὸ ταξίδιον εἰς Ἅγιον Βερνάρδον» (1795), «Μήδεια» (1797), «Τὸ πορτογαλικὸν πανδοχεῖον» (1798), «Ἡ τιμωρία» (1799), «Αἱ δύο ἡμέραι» (1800). Τὸ ὕφος τῶν σκηνικῶν τούτων ἔργων εἶναι ἐν πολλοῖς ὑψηλὸν καὶ δραματικόν, ἡ ἐπίδρασις τοῦ Γκλοὺκ γίνεται φανερὰ εἰς τὴν μελῳδικὴν γραμμὴν τοῦ Κερουβίνι, ὅστις ἐγκαταλείψας τὴν εὔκολον ἰταλικὴν τέχνην ἀκολουθεῖ τὴν αὐστηρὰν τεχνοτροπίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἔγραψε καὶ σειρὰν πατριωτικῶν ἔργων: τὸν «Ὕμνον τοῦ Πανθέου», τὸν «Ὕμνον εἰς τὴν Ἀδελφοσύνην», τὴν «Ὠδὴν τῆς 18ης Φρουκτιδόρ», τὸ «Τραγούδι τῆς 10 Αὐγούστου» κλπ. Τῷ 1805 ἔλαβεν ἐκ Βιέννης τὴν παραγγελίαν νὰ συνθέσῃ ἓν μελόδραμα διὰ τὸ ἐκεῖ θέατρον· τὸ ἔργον τοῦτο, ὑπὸ τὸν τίτλον «Φανίσκα», παιχθὲν τῷ 1806 εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ προὐκάλεσε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Χάϋδν καὶ τοῦ Μπετόβεν, οἵτινες ἀνεκήρυξαν τὸν μουσουργὸν ὡς τὸν «πρῶτον δραματικὸν συνθέτην τῆς ἐποχῆς του». Τὰ ὑπόλοιπα δραματικὰ ἔργα τοῦ μουσουργοῦ εἶναι: τὸ «Crescendo» (1810), κωμικὸν μελόδραμα, «Οἱ Ἀβενσεράγοι» (1813), «Ὁ Βαγιάρδος εἰς Μεζιέρ» (1814), «Blanche de Provence» (1821), «Ἡ Μαρκησία Μπρενβιλλιέ» (1831) καὶ «Ἀλῆ-Μπαμπᾶς» (1833). Ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης σειρᾶς μελοδραμάτων οὐδὲν σχεδὸν σήμερον ἔχει ἀξίαν. Ἀντιθέτως ὁ Κερουμπίνι ἐδοξάσθη διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς: ἡ περίφημος «τρίφωνος λειτουργία» εἰς φα, ὡς καὶ τὸ «ρέκβιεμ» εἰς ρε, παραμένουσιν ὑποδείγματα ἀντιστικτικῆς δεινότητος, αὐστηρότητος ὕφους καὶ πάθους. Ὁ κατάλογος τῶν θρησκευτικῶν συνθέσεων συμπληροῦται διὰ 10 ἀκόμη λειτουργιῶν, δευτέρου «ρέκβιεμ», ἑνὸς ὀκταφώνου Credo, 1 ὀρατορίου, 38 μοτέττων, ὕμνων, ἀντιφώνων κλπ. Ἡ συμφωνικὴ μουσικὴ τοῦ Κερουβίνι περιλαμβάνει μίαν συμφωνίαν, ἐμβατήρια, χοροὺς κλπ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ὁ Κερουμπίνι ὠνομάσθη καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ Ὠδείῳ καὶ τῷ 1822 διευθυντής. Διὰ τοὺς ἐν τῷ Ὠδείῳ μαθητάς του ἔγραψε, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀλεβί, τὸ περίφημον «Ἐγχειρίδιον ἀντιστίξεως καὶ φυγῆς», ἐν χρήσει μέχρις ἐσχάτων ἐν Γαλλίᾳ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

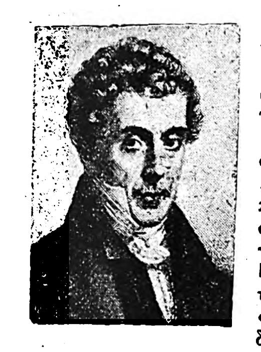
Λουδοβῖκος Κερουβίνι.

Κερούν (Kerun ἢ Keroun) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Μπίρκετ-ἐλ-Κερούν.*

κερουσσίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀνθρακικὸς μόλυβδος τοῦ τύπου $PbCO_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ ρομβικοῦ συστήματος, ὡς ἰσόμορφος πρὸς τὸν ἀραγωνίτην, εἰς κρυστάλλους μορφῆς πυραμιδικῆς ἑξαγωνικῆς, συνεπείᾳ συνδυασμοῦ πυραμιδικῶν ἑδρῶν πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως, καθὼς ἐπίσης καὶ πρισματικῆς καὶ πινακοειδικῆς, ἀπαντᾷ δὲ εἰς συσσωματώματα νεφροειδῆ ἢ στηλοειδῆ, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς ψευδομορφώσεις κατὰ γαληνίτην. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 3—3½, εἰδικὸν βάρος 6,4—6,6 καὶ λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ ἢ στεατώδη, εἶναι δὲ ἄχρους, λευκός, τεφρός, κίτρινος, φαιὸς ἢ καὶ μαῦρος. Ὁ κερουσίτης ἀποτελεῖ σπουδαῖον μετάλλευμα τοῦ μολύβδου Εὑρίσκεται εἰς κοιτάσματα γαληνίτου ἐν Γερμανίᾳ, Βοημίᾳ, Σκωτίᾳ Colorado, Arizona κ. ἄ. Ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς τὸ Λαύρειον, τὴν Σέριφον καὶ τὴν Μύκονον. Γ. Β.

κεροῦχος (ὁ) (κοιν. *σοῦστα* ἢ *ἀπλές*). Δύο ἐπάγοντες μετὰ συσπάστου, ἀνὰ εἷς ἑκατέρωθεν τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ πλοίου, ὧν ἑκάτερος ἀγκυρίζεται εἰς πόρπην στεφάνης περιβαλλούσης τὸ κέρας τοῦ ἐπιδρόμου ἢ τῶν ἡμιολίων, ἐνῷ ὁ κατώτερος τρόχιλος τοῦ συσπάστου του ἀγκυρίζεται εἰς πόρπην παρὰ τὴν πρυμναίαν ὑδρορρόην καὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Χρησιμεύουσι διὰ τὴν κατάλληλον ἐκτροπὴν τοῦ ἐπιδρόμου ἀπὸ τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου, ὅταν τὸ πλοῖον ἱστιοδρομῇ (βλ. σχ. ἐν λ. *κέρκος*). Σ. Ε. Λ.

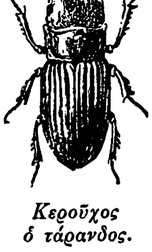
Κεροῦχος ὁ τάρανδος.

κεροῦχος (ὁ) (Ceruchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκανιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις κανθάρους μὲ στιλπνοὺς μελανοὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κεροῦχος ὁ τάρανδος* (Ceruchus tarandus), ὅστις ἔχει μέγα μέγεθος, κεραίας ἰσχυροτάτας, πόδας πολυακανθωτοὺς καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ λευκῶν γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ράχεως. Ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

κεροψάλιδο (τό)· ψαλίδι διὰ τὰ κεριά, διὰ νὰ ἀποκόπτωνται αἱ θρυαλλίδες τῶν λαμπάδων.

Κέρπε *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς νήσου *Καρπάθου.* Ν. Μ.

Κερπινὴ *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, κειμένη εἰς ὕψος 1069 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἀπέχει τῶν Καλαβρύτων δύο ὥρας, ἀπὸ δὲ τοῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Διακοφτοῦ - Καλαβρύτων σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ μίαν ὥραν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ ταχυδρομεῖον. Κάτ. (1928) 601. Τὸ χωρίον εἶχε κτισθῆ τὸ πάλαι εἰς θέσιν *Παλαιοχώρι*, μετῳκίσθη δὲ εἰς τὴν νῦν θέσιν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

— *[Ἱστορ.]* Τὸ ὄνομα τῆς Κερπινῆς προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπὶ φραγκοκρατίας βαρώνου τῆς Βοστίτσης Οὔγωνος de Lille de Charpigny. Ἡ Κερπινὴ ἤκμαζε καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας, συνετήρει δὲ καὶ σχολεῖον. Τῷ 1437 ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ Ἰταλὸς φιλάρχαιος Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος, ὅστις ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς Μέμνονος, ἐξαδέλφου Καρόλου Β' τοῦ Τόκκου, κόμητος τῆς Κεφαλληνίας. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Κερπινὴ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τμήματος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰμβραὴμ, τῷ δὲ 1824 ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ Γκούρα, εἰσβαλόντων εἰς Πελοπόννησον λόγῳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἐκ Κερπινῆς κατάγεται καὶ ἡ οἰκογένεια Ζαΐμη. Α. Ι. Ο.

— **Κερπινὴ** *[Γεωγρ.]*. Πρῴην ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας χωρίου *Μονάστρας* (βλ. λ.).

— **Κερπινῆς, τέως δῆμος** —. Ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος καὶ περιελάμβανε τὰς σημερινὰς κοινότητας *Κερπινῆς, Βάλτας* (πρῴην *Βάλτσας*), *Βιλιβίνας, Δουμενῶν, Κάτω Ζαχλωροῦς, Πλατανιωτίσσης* (πρῴην *Κλαπατσούνας*), *Κορφῶν* (πρῴην *Κυριτσόβης*), *Λαπαναγῶν, Πετσακῶν* καὶ *Ρωγῶν*. Ἐνταῦθα περιελαμβάνετο καὶ ἡ μονὴ τοῦ *Μεγάλου Σπηλαίου*. Ι. Σ. Σ.

Κὲρρ (Kerr)· βλ. *Κέρ.*

Κέρραχ (Curragh) *[Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς Ἰρλανδίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Κίλνταρ. Εὑρίσκεται περὶ τὰ 52 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ Δουβλίνου καὶ ἔχει μῆκος περὶ τὰ 10 χλμ., πλάτος 3 χλμ. καὶ ὁλικὴν ἐπιφάνειαν 35 τ. χλμ περίπου. Εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος καὶ ὀνομαστὴ διὰ τὴν εὐφορίαν της καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν προβάτων, τὰ ὁποῖα ἐνδιαιτῶνται ἐν αὐτῇ. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Δ' παρεχώρησεν αὐτὴν πρὸς ἐγκατάστασιν ἱπποδρομίου. Αἱ ἐν αὐτῇ τελούμεναι τετράκις τοῦ ἔτους ἱπποδρομίαι κατέστησαν περίφημοι, προσελκύουσαι πολλὰς χιλιάδας θεατῶν. Κατόπιν ἐχρησιμοποιήθη διὰ στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις τῶν ἐθελοντῶν, κατὰ δὲ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον διὰ τὴν στρατοπέδευσιν 12.000 ἀνδρῶν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον αἱ στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσεις ηὐξήθησαν καὶ ἐτελειοποιήθησαν διὰ τῆς κατασκευῆς ἀποθηκῶν, μεγάλων στρατώνων, ἀεροδρομίων, πεδίων ἀσκήσεων κτλ. Ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ ἔλαβον χώραν κατὰ καιροὺς διάφοροι μάχαι, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ τοῦ 1234 καὶ 1404. Μ. Δ. Β.

Κέρρερ Μπέλ (Currer Bell). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τῆς Ἀγγλίδος μυθιστοριογράφου Καρλόττας *Μπρόντε* (βλ. λ.).

Κερρήνιοι. Ἀρχαῖον ἔθνος θρᾳκικόν, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πολυαίνου.

Κερρητανοί (Cerretani). Ἰβηρικὸς λαὸς τῆς Ἱσπανίας, κατοικῶν παρὰ τὰ Πυρηναῖα καὶ γειτνιάζων πρὸς τοὺς Αὐσητανούς, Ἰακητανούς, Βάσκους καὶ Ἰλεργάτας. Ἐπὶ Αὐγούστου ἀναφέρονται ὡς Ρωμαῖοι πολῖται (cives latini), φέροντες τὸ ἐπώνυμον *Ἰουλιανοὶ* καὶ *Αὐγουστιανοὶ* (Juliani, Augustani), ἡ δὲ χώρα των μεταγενέστερον ἀπετέλεσεν ἔνθεν μὲν τῶν Πυρηναίων τμῆμα τῆς Ἱσπανίας (Cerdana: Θεοντάνια), ἐκεῖθεν δὲ τμῆμα τῆς Γαλλίας (Cerdagne: Σερντάν). Π. Ν. Π.

κερρία (ἡ) (Kerria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κερρίαν τὴν ἰαπωνικὴν* (Kerria Japonica), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας, ἀπαντῶν δὲ καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικόν. Εἶναι θάμνος πολυετής, ὕψους 1—3 μέτρων, διακλαδούμενος, φέρων φύλλα καρδιόσχημα, λογχοειδῆ, κείμενα κατ' ἐναλλαγήν, ἄνθη ἐπάκρια πενταπέταλα, μὲ ἀπειρίαν στημόνων κλπ., χρώματος λευκοερυθρωποῦ, καρπὸν κάψαν πεπλατυσμένην κλπ. Τὸ ἐμβολιασμένον εἶδος παρέχει ἄνθη ὅμοια τοῦ χρυσανθέμου. Κ. ΠΑΠ.

Κερρία ἡ ἰαπωνική.

Κέρρυ (Kerry) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῷ ΒΔ. τμήματι τῆς χώρας καὶ τῷ διαμερίσματι τοῦ Μῶνστερ. Ἐκτείνεται ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σάννων μέχρι τοῦ Κένμαρ Ρίβερ καὶ εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν κομιτειῶν Κλάρ, Λίμερικ, Κὸρκ καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 4 799 τ. χλμ. καὶ 170.000 κατοίκους. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Τραλή*. Εἶναι χώρα ὀρεινή, πλουσία εἰς φυσικὰς καλλονάς, περικλείουσα τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Ἰρλανδίας Ματζίλικουντυ, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ Καραντοῦιλ ἔχει ὕψος 1041 μ. Κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ Λάν, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἐκ τῶν λιμνῶν τοῦ Κιλλάρνυ χύνεται εἰς τὸν κόλπον Ντίνγκλ. Τὸ ἔδαφος περιέχει χαλκόν, σίδηρον καὶ μόλυβδον. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Μ. Δ. Β.

— **Κέρρυ, τοῦ** — *[Ζῳολ.]*. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἶναι γνωστὴ ποικιλία τις βοῶν καὶ προβάτων, διατρεφομένη ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Ἰρλανδίας Κέρρυ καὶ ἐκτιμωμένη μεγάλως, ἰδίως ἐν τῇ Ἰρλανδίᾳ.

κέρσα (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἀσιατικὸν νόμισμα, περὶ τοῦ ὁποίου ἀγνοοῦνται λεπτομέρειαι, ἴσως ταὐτὸν πρὸς τὸ *κερσαῖον* νόμισμα τῶν Αἰγυπτίων, μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου. —Π.

Κερσαὶν (Kersaint), *Ἀρμάνδος - Γουΐδος - Σίμων ντὲ Καῖτνεμπρεν, κόμης τοῦ*—. Γάλλος ναυτικὸς καὶ πολιτικὸς (1742—1793). Εἰσῆλθε νεαρώτατος εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ διεκρίθη εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν διὰ τὴν γενναιότητά του. Τῷ 1782 ἡγήθη τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Γουϊέννην καὶ κατέλαβε πολλὰς πόλεις. Ἀσπασθεὶς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν νομοσχέδιον περὶ διοργανώσεως τοῦ ναυτικοῦ. Τῷ 1792 ἐξελέγη γραμματεὺς τῆς διπλωματικῆς ἐπιτροπῆς, κατὰ δὲ τὴν δίκην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ καὶ παρητήθη τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας διὰ τὴν καταδίκην. Συλληφθεὶς διὰ τοῦτο ἐκαρατομήθη. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ ναυτικὴ ἀναδιοργάνωσις» (1789), «Ἐπιστολαὶ πρὸς Μιραμπώ» (1791), «Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἀποικιῶν» (1792) κτλ. Μ. Δ. Β.

κερσαῖον (τὸ) *[Ἀρχ.]*· βλ. *κέρσα.*

κερσαντίτης (Kersantit) *[Ὀρυκτολ.]*. Πέτρωμα πυριγενές, ἀνῆκον εἰς τὴν σειρὰν τῶν *μινεττῶν* καὶ *κερσαντιτῶν*. Παρουσιάζει ἱστὸν γρανιτοειδῆ, ἢ πορφυριτικὸν ὁλοκρυσταλλικόν, διακρίνεται δὲ ἀπὸ τὸν μινέττην ἐκ τοῦ μέλους τῆς σειρᾶς τῶν ἀστρίων, τὸ ὁποῖον λαμβάνει μέρος εἰς τὴν σύστασιν τοῦ πετρώματος, καὶ τὸ ὁποῖον εἰς τὸν κερσαντίτην εἶναι πλαγιόκλαστον, ἐνῷ εἰς τὸν μινέττην ὀρθόκλαστον. Ὁ κερσαντίτης ἀποτελεῖ συνδυασμὸν πλαγιοκλάστων καὶ βιοτίτου. Ὁ βιοτίτης συνοδεύεται πολλάκις καὶ μὲ διοψίδιον καὶ σπανίως κεροστίλβην. Ὁ ὀλιβίνης ἀποτελεῖ ἐπουσιῶδες ὀρυκτολογικὸν συστατικόν. Ὁμοίως παρατηροῦνται καὶ σιδηροξείδια, ἀπατίτης καὶ ζιρκόνιον. Ὁ καθαρὸς τύπος τοῦ κερσαντίτου, καθὼς καὶ ὁ κεροστιλβικὸς κερσαντίτης εἶναι σπάνιοι. Ἐπικρατεῖ ὁ αὐγιτικὸς κερσαντίτης καὶ οἱ ἐνδιάμεσοι τύποι. Διὰ τῆς παρουσίας τοῦ ὀλιβίνου χαρακτηρίζεται ὁ ὀλιβινικὸς κερσαντίτης. Οἱ κερσαντῖται ἀπαντοῦν κυρίως εἰς τὸ Brest τῆς Βρεττάνης, ὅπου τὰ πετρώματα καλοῦνται Kersanton. Ἐπίσης παρετηρήθησαν εἰς τὰ Βόσγια, Odenwald, Harz, Riesengebirge κ. ἄ. Γ. Β.

Κερσενστάϊνερ (Kerschensteiner), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1854 ἐν Μονάχῳ. Ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ φυσικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον καὶ κατόπιν παιδαγωγικὰ εἴς τι διδασκαλεῖον. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Αὐστρίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν συνέλεξε πλῆθος μέγα σχολικῶν γνώσεων· ἀπὸ δὲ τοῦ 1889 ὡς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος τῆς πόλεως Μονάχου ὠργάνωσε κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸν τὰ συμπληρωματικὰ σχολεῖα τοῦ Μονάχου, τὰ ὁποῖα ἐμιμήθησαν βραδύτερον πολλαὶ γερμανικαί, ἑλβετικαί, σκωτικαί, καναδικαὶ κλπ. πόλεις.

Εἰς τὸ συμπληρωματικὸν σχολεῖον κατὰ Κερσενστάϊνερ πρέπει νὰ διδάσκωνται οἱ εἰς ἐπάγγελμά τι εἰσελθόντες ἀπόφοιτοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐπὶ 8 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Τὰ δὲ διδασκόμενα μαθήματα εἶναι μητρικὴ γλῶσσα, ἱστορία, ἔκθεσις ἰδεῶν, ἐπαγγελματικὴ ἀριθμητικὴ καὶ τήρησις λογιστικῶν βιβλίων, ἐμπορευματολογία, μηχανολο-

Digitized by Google

για, έργαλειογνωσία, ιχνογραφία, βιογνωσία καὶ πολιτικὴ διδασκαλία. Ἅπαντα τὰ μαθήματα ταῦτα κέντρον ἑαυτῶν πρέπει νὰ ἔχουν τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ἐπάγγελμα. Τὴν ἐπαγγελματικὴν ταύτην διδασκαλίαν διαπνέει ἡ ἀρχὴ τῆς συνεργασίας καὶ αὐτοδιοικήσεως τῶν μαθητῶν.

Ὁ Κερσενστάϊνερ ηὔρυνε τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Λαμπρῶς δὲ ἐπραγματοποίησεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰ συμπληρωματικὰ καὶ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τοῦ Μονάχου τὴν ἀρχὴν τοῦ καλουμένου *σχολείου ἐργασίας*, τῆς ὁποίας εἶναι μετὰ τοῦ Gaudig ἐν Γερμανίᾳ ὁ κυριώτατος ἐκπρόσωπος. Ὁ Κερσενστάϊνερ διακρίνεται ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ὀργανωτικὴν καὶ ἐν γένει πρακτικὴν σχολικὴν ἱκανότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θεωρητικὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποίαν λίαν ἐπιτυχῶς διεσαφήνισε τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολείου ἐργασίας καὶ ἄλλας πολλὰς παιδαγωγικὰς ἐννοίας. Κατ' αὐτὸν σχολεῖον ἐργασίας εἶναι «τὸ σχολεῖον τῆς δι' αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν ἐπεξεργασίας τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ· ἡ δὲ ἐπεξεργασία αὕτη νοητέα ὡς ἐπεξεργασία γινομένη ὑπὸ τοῦ συνόλου ψυχικοῦ βίου». Ἐπειδὴ τὸ σχολεῖον ἐργασίας ἔχει μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἠθικῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως, συνάπτει αὐτὸ στενῶς μετὰ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μόρφωσις τοῦ ἀτόμου εἶναι πάντοτε αὐτομόρφωσις, αὕτη δὲ εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς κατ' αὐτενέργειαν προσλήψεως ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ὁποίων ἡ πνευματικὴ ὑφὴ συμφωνεῖ ἐντελῶς ἢ ἐν μέρει μὲ τὴν ὑφὴν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδευομένου, ἡ μόνη ὀρθῶς παιδαγωγοῦσα ἐκπαίδευσις εἶναι ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ οὐχὶ ἡ κατὰ τὴν συνήθη ἔννοιαν νοουμένη γενική. Ἀλλ' ἡ ἐπαγγελματικὴ αὕτη ἐκπαίδευσις ὀφείλει νὰ περιλαμβάνῃ εἰς τὰ ἐπὶ μέρους αὐτῆς σχολεῖα μόνον τοὺς ψυχικῶς συγγενεῖς πρὸς αὐτὰ μαθητάς, ἐν στενοτάτῃ δὲ συναφείᾳ μὲ τὰ ἐν ἑκάστῳ εἴδει σχολείου διάφορα ἀλλήλων κύρια μαθήματα πρέπει νὰ προστίθενται καὶ ἄλλα, προάγοντα τὰς ἀσθενεστέρας προδιαθέσεις ἁρμονικῶς μετὰ τῶν κυρίων. Ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ὁ Κερσενστάϊνερ σκοπὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔθετε τὴν μόρφωσιν ἀγαθῶν πολιτῶν, βραδύτερον (ἰδίᾳ ἀφότου πρὸ 11 ἐτῶν ἔγινε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου) ἀντ' αὐτοῦ ἀπεδέχθη, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν γένεσιν αὐτονόμου ἠθικῆς προσωπικότητος. Συγγράμματα τοῦ Κερσενστάϊνερ εἶναι: «Theorie der Bildung», «Charakterbegriff und Charaktererziehung», «Die seele des Erziehers und das Problem der Lehrerbildung», «Das einheitliche deutsche Schulsystem», «Grundfragen der Schulorganisation», «Begriff der Arteitsschule» (μετ. ἑλλην. ὑπὸ *Δ. Γεωργακάκι* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἔννοια τοῦ σχολείου ἐργασίας»), «Der Begriff der Staatsbürgerlichen Erziehung» (μετ. ἑλλ. ὑπὸ *Ε. Κακούρου* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Ἡ πολιτικὴ ἀγωγή»), «Wesen und Wert des Naturwissenschaftlichen Unterrichts» (μετ. ἑλλ. ὑπὸ *Ἰ. Χαντέλη* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Οὐσία καὶ ἀξία τῆς φυσιογνωστικῆς διδασκαλίας»), «Autorität und Freiheit in der Erziehung». Σ. Μ. Κ.

Κερσίβαυλος. Βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν ἐν Θρᾴκῃ, ζήσας περὶ τὰ 300 π. Χ., γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν τετραδράχμων αὐτοῦ, φερόντων τύπους τῶν νομισμάτων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μετὰ ἐπιγραφῆς.

[Πρβλ *Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ., τόμ. Α', σελ. 357.] Α. Θ. Σ.

Κέρσο (Cherso) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ Ἀδριατικῇ καὶ τῷ κόλπῳ τοῦ Κουαρνέρο, ὑπαγομένη εἰς τὸν νομὸν τῆς Πόλας, ἀπέχουσα περὶ τὰ 4 χλμ. ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰστρίας. Ἔχει μῆκος 65 χλμ. καὶ πλάτος ἀπὸ 2 ἕως 12 χλμ. καὶ 410 τ. χλμ. ἐμβαδόν. Κάτοικοι 8.618, κατὰ τὰ τρία τέταρτα Σερβοκροάται καὶ κατὰ τὸ ἓν τέταρτον Ἰταλοί. Διασχίζεται ὑπὸ ὀρεινῆς γραμμῆς, ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς ὁποίας εἶναι τὸ Μόντε Σὺς (637 μ.). Εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς εὑρίσκεται ἡ μικρὰ λίμνη *Κράνα*, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 6 τ. χλμ. Τὸ μεσημβρινὸν ἰδίως τμῆμα τῆς νήσου εἶναι εὔφορον, παράγον οἶνον, ἔλαιον, μέταξαν, σιτηρά, ὀπώρας καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἁλιείαν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὠνομάζετο *Ἄψαρος* ἢ *Ἄψυρτος* (λατ. Absarus, Absyrtium, Ausara καὶ ἰταλ. Ossero). Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἀπετέλει τμῆμα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἰλλυρίας καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν Λιβουρνίαν. Κατόπιν περιῆλθεν εἰς τοὺς Γότθους καὶ βραδύτερον εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀπὸ τοῦ 1.000 μέχρι τοῦ 1797 σχεδὸν συνεχῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν Βενετικὴν δημοκρατίαν, ὁπότε περιῆλθεν εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον προσηρτήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν τῷ 1919. Μ. Δ. Β.

Κερσοβλέπτης. Βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν Θρᾳκῶν, σύγχρονος τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Β' καὶ τοῦ ῥήτορος Δημοσθένους. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Κότυος Α', μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου (360—359 π. Χ.) κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ βασιλείου τῶν Ὀδρυσῶν, τὸ ὁποῖον δὲν περιωρίζετο τότε μόνον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕβρου, ἥτις ἦτο καὶ ἡ κυρίως χώρα τῶν Ὀδρυσῶν, ἀλλ' ἐξετείνετο πρὸς Α. μὲν μέχρι τοῦ Εὐξείνου, πρὸς Δ. δὲ μέχρι τοῦ Παγγαίου, τοῦ ὁποίου τὰ πλούσια μεταλλεῖα καὶ κατεῖχε. Νέος ὢν εἶχε συμπολεμήσει ὁ Κερσοβλέπτης μετὰ τοῦ πατρός του ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶχον ἀφαιρέσει τὴν Θρᾳκικὴν χερσόνησον, καταλαβόντες κατὰ τὸ 360 καὶ αὐτὴν τὴν Σηστόν, ἥτις ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ κυριώτατος σταθμὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον. Κατὰ δὲ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του ἠδυνήθη νὰ παγιώσῃ τὴν ἀρχήν του, νικήσας διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ μισθοφορικοῦ του στρατοῦ, Χαριδήμου τοῦ ἐξ Ὠρεοῦ, γαμβροῦ του ἐπ' ἀδελφῇ, τὸν στρατηγὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου Κηφισόδοτον παρὰ τὴν Πέρινθον καὶ ἀναγκάσας τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες εἶχον πανηγυρίσει διὰ τὸν φόνον τοῦ Κότυος, ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀρχήν του διὰ συνθήκης κατὰ τὸ 359 π. Χ. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ὅμως ἔτος οἱ Ἀθηναῖοι, βοηθοῦντες τοὺς ἀδελφούς του Ἀμάδοκον καὶ Βηρισάδην, ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου καὶ νὰ διαμοιράσῃ τὸ βασίλειόν του μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, περιορισθεὶς εἰς τὴν κυριότητα μόνον τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕβρου. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 357 ὁ μὲν Κερσοβλέπτης ἀνακατέλαβε τὴν Θρᾳκικὴν χερσόνησον, ὁ δὲ Φίλιππος τὴν Ἀμφίπολιν. Μετὰ τὴν νέαν ταύτην τροπὴν τῶν ἐν Θρᾴκῃ πραγμάτων, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπειδὴ τὸν Φίλιππον ἐθεώρουν ἐπικινδυνότερον τοῦ Κερσοβλέπτου εἰς τὰ συμφέροντά των καὶ ἐπειδὴ οὗτος (ὁ Φίλιππος) δὲν ἀπέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀποστατήσασαν Ἀμφίπολιν μετὰ τὴν κατάληψίν της, παρὰ τὰς πρὸ τῆς καταλήψεώς της ὑποσχέσεις του, ἦλθον εἰς φιλικὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Κερσοβλέπτην διὰ τοῦ πρότερον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ των διατελέσαντος γαμβροῦ του Χαριδήμου, τὸν ὁποῖον διὰ χρυσῶν στεφάνων καὶ ἄλλων τιμῶν ἐτίμησαν. Αἱ πρὸς τὸν Κερσοβλέπτην ὅμως φιλικαὶ σχέσεις τῶν Ἀθηναίων, ἐνῷ δὲν ἠμπόδισαν αὐτὸν νὰ κατέχῃ τὴν Καρδίαν τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου καὶ ν' ἀπειλῇ οὕτω τὰς ἐν αὐτῇ κτήσεις των, ἀπεξένωσαν αὐτοὺς τῆς πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ἀμάδοκον φιλίας των. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Φίλιππος κατὰ τὸ 353 ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Θρᾴκην, ὁ Ἀμάδοκος ὄχι μόνον δὲν ἀντέστη, ὅπως ἐπεθύμουν οἱ Ἀθηναῖοι, κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ συνεμάχησε πρὸς τὸν Φίλιππον ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Κερσοβλέπτου, ὅστις ἠναγκάσθη μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν νὰ ὑποταγῇ, δώσας ὡς ὅμηρον τῆς πρὸς τὸν Φίλιππον πίστεώς του τὸν υἱόν του. Δὲν ἔπαυσεν ὅμως καὶ μετὰ τὴν ὑποταγήν του νὰ εὑρίσκεται εἰς συνεννόησιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁ Κερσοβλέπτης καὶ κατὰ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον (349—348 π. Χ.) ἐκ τῆς χώρας του ἀνεχώρησεν ὁ γαμβρός του Χαρίδημος μετὰ 4.000 ψιλῶν καὶ 150 ἱππέων μεταβαίνων εἰς Ὄλυνθον ὡς ἀρχηγὸς τῆς δευτέρας σταλείσης ἐπικουρίας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὴν σύμμαχόν των πόλιν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ 347 π. Χ. ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ καὶ πάλιν ὁ Φίλιππος καὶ μετὰ κρατερὸν ἐναντίον του ἀγῶνα τὸν ἠνάγκασε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν του. Τὴν ἐπὶ τοῦ Κερσοβλέπτου ἐπικυριαρχίαν τοῦ Φιλίππου ἠναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην των (346 π. Χ.), μὴ ἐπιτυχόντες, παρὰ τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας των, νὰ γίνῃ μνεία εἰς αὐτὴν τοῦ Κερσοβλέπτου καὶ τῆς πόλεως Καρδίας, ὡς συμμάχων τῶν Ἀθηναίων. Τέλος κατὰ τὸ 342 π. Χ. ἐπῆλθε καὶ πάλιν ὁ Φίλιππος κατὰ τοῦ Κερσοβλέπτου, ὅτε καὶ ἐπέτυχε τὴν ὁλοσχερῆ ὑποταγήν του. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τοῦ Φιλίππου προεκάλεσε τὴν ἐναντίον του ἀποστολὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τοῦ Διοπείθους καὶ τὴν ἐκφώνησιν τῶν φλογερῶν κατ' αὐτοῦ λόγων τοῦ Δημοσθένους: «Περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ» καὶ τοῦ τρίτου «Φιλιππικοῦ». Ὁ Κερσοβλέπτης ἀπέθανε περὶ τὸ 340 π. Χ.

Τὰ νομίσματα τοῦ Κερσοβλέπτου ἐκόπησαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 357—341 π. Χ., ὡς καὶ τὰ τοῦ πατρός του Κότυος Α', ἐν τῇ θρᾳκικῇ πόλει Κύψελα, ἥτις ἦτο ἡ ἕδρα τῶν βασιλέων τῶν Ὀδρυσῶν. Διὰ τοῦτο ταῦτα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως φέρουσι μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως ΚΕΡ(σοβλέπτου) καὶ ἀγγεῖον δίωτον (κυψέλην), ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ κεφαλὴν γυναικείαν, ἔχουσαν τὴν κόμην ἐν σφενδόνῃ. ΚΑΨ.

κερστιγγιέλλη (ἡ) (Kerstingiella) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κερστιγγιέλην τὴν γεώκαρπον* (Kerstingiella geocarpa), ἰθαγενὲς τῆς Σενεγάλης. Εἶναι φυτὸν ποῶδες καὶ ἐτήσιον, παρέχον εὐγευστότατα σπέρματα, ἀναπτυσσόμενα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Τὰ σπέρματα ταῦτα περιέχοντα 50% περίπου ἄμυλον, 21% ἀζωτούχους καὶ περὶ τὰ 2% λιπώδεις οὐσίας, θεωροῦνται ἐν Δαχομέῃ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς κατ' ἐξοχὴν εὐγενὴς τροφή, διὸ καὶ ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ὑπὸ τῶν φυλάρχων ἀνδρῶν ἡ χρῆσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν γυναικῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κερσὺ (Quercy) /*Γεωγρ.*/. Παλαιὰ ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, ἐν Γουϋέννῃ καὶ Γασκωνίᾳ. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ Λιμουζὲν πρὸς Β, τῆς Ἄνω Ὠβερνίας καὶ Ρουὲργκ πρὸς Α, τοῦ Ἀλμπιζουὰ καὶ Τουλουζαὶν καὶ μέρους τοῦ Λαγκντὸκ πρὸς Ν, καὶ τοῦ Ἀζεναὶ καὶ Περιγκὸρ πρὸς Δ καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 6.940 τ. χλμ. Εἶναι χώρα πετρώδης, ξηρὰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄγονος, παράγουσα οἴνους καὶ ἰδίως κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διῃρεῖτο εἰς τὴν Ἄνω Κερσὺ μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν *Καόρκες* καὶ τὴν Κάτω Κερσὺ μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Μοντωμπάν*. Τὸ ὄνομα αὐτῆς θεωρεῖται ὅτι προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ρωμαϊκοῦ Cadurcina civitas καὶ Cadurcinus ager, δηλαδὴ πόλις ἢ χώρα τῶν Καδούρκων. Ἡ χώρα κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος τὸ πρῶτον καὶ ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς Ἀκουϊτανίας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἶχε περιέλθει εἰς τοὺς Βησιγότθους, ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, τῷ δὲ 1451 περιῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπῆρξε τὸ θέατρον αἱματηρῶν μαχῶν τοῦ θρησκευτικοῦ πολέμου. Τῷ 1790 εἶχεν ἀποτελέσει τὸν νομὸν τοῦ Λότ, τῷ 1808 ὅμως, κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν, κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ νομοῦ Τὰρν-ἐ-Γκαρόν, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ τοῦ νομοῦ Μουασσάκ. Μ. Δ. Β

Κερτασσί /*Γεωγρ.*/. Βραχῶδες ὕψωμα ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου, νοτίως τοῦ Ἀσσουὰν καὶ βορείως τοῦ τροπικοῦ τοῦ Καρκίνου. Ἐπ' αὐτοῦ σῴζεται κομψὸν ναΐδιον μόλις 8 τ. μ., ὑπενθυμίζον τὸ ὀνομαστὸν περίπτερον τῆς νησῖδος τῶν Φιλῶν. Μένουν τώρα μόνον δύο κίονες κατὰ τὴν πρὸς Β. εἴσοδον μὲ σεῖστρα εἰς τὰ κιονόκρανα καὶ ἀνὰ δύο εἰς ἑκατέραν τῶν δύο πλευρῶν ἀνθόσχημα κιονόκρανα. Νοτίως τοῦ ναοῦ κλεῖθρον προασπίζον τὴν κοιλάδα ἀπὸ τῆς πλημμύρας καὶ ἀπωτέρω μεγάλα λατομεῖα ἀμμολίθου, ὅθεν ἐξήχθη τὸ ὑλικὸν τῶν ναῶν τῶν Φιλῶν. Πλῆθος ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἀναγινώσκονται τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων, ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Γορδιανοῦ. Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων θεῶν γίνεται εἰς αὐτὰς ἐπίκλησις καὶ πρὸς τοὺς Νουβίους θεοὺς Σρουπτιχῆ καὶ Πουρσερμουνῆ. Γ. Λ. Α.

Κέρτεζα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῶν Καλαβρύτων (βλ. *Κέρτεζη*).

Κερτεζέϊκα ***Κάτω*** (τὰ) /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δουνεΐκων ἢ Μεσολογγακίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἔχων 85 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κέρτεζη /*Γεωγρ.*/. Κοινότης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ δήμου Καλλιφωνίας. Ἀπέχει ΝΔ. τῶν Καλαβρύτων 3 ὥρας καὶ συγκοινωνεῖ μετ' αὐτῶν δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κεῖται εἴς τινα χαράδραν τῶν Καλλιφώνων ὀρέων καὶ εἰς ὕψος 822 μ. Ἔχει 1205 κατοίκους, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Περιβάλλεται ὑπὸ δασῶν, ἔχει ἄφθονα ὕδατα καὶ κατὰ τὸ θέρος συγκεντροῖ παραθεριστάς τινας. Ἐκ Κέρτεζη γίνεται ἐξαγωγὴ γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Εἰς τὸ δάσος τῆς Δουσμένας ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, τοῦ Κάστρου, ἐντὸς δὲ τῆς Κέρτεζης σῴζονται 2 τουρκικοὶ πύργοι. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Κέρτεζη συνετήρει σχολεῖον. Α. Ι. Ο.

Κερτεζίτικο ***βουνὸ*** [*Γεωγρ.*]. Ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ ὄρους *Καλλιφωνίου*, ὑψούμενον ΒΔ καὶ Β τῆς Κερτέζης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων (ὕψ. 1300 μ.). Καλύπτεται ὑπὸ ἐλατῶν. Ι. Σ. Σ.

Κερτίζα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Λαμπείας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 266 κατοίκους (1928) ἀσχολουμένους εἰς τὴν ἀγρονομίαν. Ι. Σ. Σ.

Κέρτισσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Σαύου ποταμοῦ, μεταξὺ τῶν πόλεων Κιβαλίδος (νῦν Vincovcè) καὶ Μαρσονίας (νῦν Brod), εἰς βόρ. πλάτ. 42° 20' καὶ ἀνατ. μῆκ. 45° 20' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 15, 4). Ὑπὸ τῶν Ὁδοιπορικῶν φέρεται ὑπὸ διαφόρους παραλλαγάς: Certis, Certisia, Cirtisia, Cirtisa. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται τὸ σημερινὸν χωρίον Micanovci παρὰ τὴν Diakovar, ἐν Σλοβενίᾳ τῆς Νοτιοσλαυΐας, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Κέρτμε /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, ἔχον 400 κατοίκους.

Κὲρτς (Kertch) /*Γεωγρ.*/. Πόλις παράλιος τῆς Κριμαίας, μὲ λιμένα σπουδαιότατον, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς τὸ βόρειον στόμιον τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κὲρτς. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 23 063 (1923) καὶ εἶναι Ρῶσοι, Ἕλληνες, Ἑβραῖοι, Μωαμεθανοὶ (Τάταροι). Εἶναι ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μιθραδάτου καὶ εἶναι σπουδαῖον βιομηχανικὸν

Digitized by Google

καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Ἔχει ποικίλα ἐργοστάσια (καπνοῦ, δερμάτων, νάφθης, κονσερβῶν, χυτήρια, ἀτμομύλους κ. ἄ.). Πλὴν τῆς ἀτμοπλοϊκῆς συγκοινωνίας ἔχει καὶ σιδηροδρομικὴν μὲ τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Κριμαίας καὶ δι᾽ αὐτῶν μὲ τὴν λοιπὴν Ρωσίαν. Ἔχει γυμνάσια ἀρρένων καὶ θηλέων, ἀκαδημίαν, μουσεῖον μὲ ἀξιόλογον συλλογὴν ἀρχαιοτήτων, βιβλιοθήκην, ἐκκλησίας, συναγωγὴν καὶ τζαμία. Κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου *Παντικαπαίου*, ἀποικίας τῶν Μιλησίων. Τὸ Παντικάπαιον βραδύτερον, γενόμενον πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Βοσπόρου, ὠνομάσθη *Βόσπορος*. Τῷ 1318 ὑπὸ τὸ ὄνομα Cerchio περιῆλθεν εἰς τοὺς Γενουάτας, τῷ 1475 εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἔγινε πολεμικὸς αὐτῶν λιμὴν καὶ τῷ 1771 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες κατέστησαν τὸ Κὲρτς κέντρον στρατιωτικόν. Τῷ 1855 κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον οἱ Ἀγγλογάλλοι κατέλαβον τὴν πόλιν ταύτην, τὴν ἔκαυσαν, τὴν ἐδήωσαν καὶ κατέστρεψαν τὴν μεγάλην συλλογὴν τῶν ἐν τῷ μουσείῳ αὐτῆς ἀρχαιοτήτων. Ν. Ζ.

—*[Στρατ. Γεωγρ.]*. Ἡ πόλις τοῦ Κὲρτς εἶναι ὠχυρωμένη καὶ προστατεύεται παρ᾽ ὀχυρώσεων κειμένων ἀνατολικῶς (φρούρια Γενὶ-Καλὲ καὶ Τοτλέμπεν) καὶ δυναμένων διὰ τῶν πυροβολείων αὐτῶν νὰ φράξωσι τὴν διάβασιν τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ἢ τοῦ *στενοῦ τοῦ Κὲρτς* καλουμένου, τοῦ ἑνοῦντος τὴν Ἀζοφικὴν μετὰ τοῦ Εὐξείνου. Ἐπίσης ὑπάρχουσιν ἀπεσπασμένα ὀχυρά, προστατεύοντα τὴν πόλιν ἐξ ἐπιθέσεων ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χερσονήσου ἀπὸ δυσμῶν καὶ νότου. Κατὰ τὸ 1855 κατεστράφη ἡ πόλις καὶ κατελήφθη παρὰ ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ, ἀνῳκοδομήθη δὲ βραδύτερον. Ν. Ι. Κ.

—**Κὲρτς** (Kertch) ***ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Συμφερουπόλεως, περιλαμβάνουσα πᾶσαν τὴν χερσόνησον Κὲρτς μὲ τὰς πόλεις *Κὲρτς*, *Ἀραβάτ*, *Θεοδοσίαν*, *Γενικαλὲ* κ. ἄ. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπάρχουν πολλὰ μνημεῖα, ἀρχαῖα ἑλληνικά, τῆς ἐποχῆς τοῦ Μιθραδάτου, ρωμαϊκά, γενουατικὰ καὶ ταταρικά. Τὸ Γενικαλέ, εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐκτισμένον, εἶναι θέσις λίαν ὀχυρὰ καὶ οἱ ἑκάστοτε κυρίαρχοι τοῦ μέρους τούτου εἶχον πάντοτε αὐτὸν ὠχυρωμένον.

—**Κὲρτς** (Kertch) ***πορθμὸς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ πορθμὸς ὁ ἑνώνων τὸν *Εὔξεινον* πρὸς τὴν *Ἀζοφικήν*, ἔχων μῆκος 27 μιλλίων καὶ εὖρος μέγιστον μὲν 8 μιλλίων κατ᾽ ἀμφότερα τὰ στόμιά του, ἐλάχιστον δὲ $^{3}/_{4}$ μιλλίων μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Παυλόσκι καὶ τῆς γλώσσης Τοῦζλα, τῶν βαθῶν του ὁλονὲν προσεπιχουμένων, ἀλλὰ διατηρουμένων διὰ διηνεκῶν ἐκσκαφῶν εἰς σταθερὸν βόλισμα 24 ποδῶν, ὅπερ ἐμφανίζεται 27 ποδῶν ὅταν πνέουν σφοδροὶ ἄνεμοι ἀπὸ Μέση, ὁπότε ὅμως καὶ τὸ ρεῦμα, ἔχον συνήθη ροῦν 2 μιλλίων ὡριαίως, σφοδρύνεται μέχρι 5 μιλλίων καθ᾽ ὥραν. Ὁ πορθμὸς τοῦ Κὲρτς εἶναι ὁ *Κιμμέριος Βόσπορος* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

—**Κὲρτς** (Kertch) ***χερσόνησος*** *[Γεωγρ.]*. Γλῶσσα γῆς (χερσόνησος), ἀποτελοῦσα ἐπέκτασιν πρὸς Α τῆς χερσονήσου Κριμαίας. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐχωρίζετο τῆς λοιπῆς Κριμαίας διὰ τοῦ *Βοσπορικοῦ* καλουμένου *τείχους*.

Κερτσεμπὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἑλληνικόν, ἔχον ἄλλοτε 250 κατοίκους.

Κέρυ (Carey), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἱεραπόστολος καὶ ἀνατολιστὴς (βλ. λ. *Καίρυ* Γουλιέλμος).

—**Κέρυ** (Carey), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος ποιητὴς καὶ μουσικὸς (βλ. λ. *Κάρρεϋ* Ἐρρῖκος).

Κερύνεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν 12 ἀρχαίων πόλεων τῆς Ἀχαΐας, ἐκτισμένη ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου (*Στρ.* C. 387) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σελινοῦντος ποταμοῦ καὶ πρὸς Ν τῆς Ἑλίκης. Κατ᾽ ἀρχὰς ἦτο φρούριον τῆς χώρας τῆς Ἑλίκης, μετὰ τὴν εἰς αὐτὴν ὅμως ἐγκατάστασιν τῶν ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐκδιωχθέντων Μυκηναίων ηὐξήθη εἰς πόλιν ἀνεξάρτητον τῆς Ἑλίκης. Ἐκ τῆς πόλεως κατήγετο ὁ Μάργος (Μᾶρκος), ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὁποίου οἱ Βουριεῖς, ἀφοῦ ἐφόνευσαν τὸν τύραννον τῆς πόλεώς των, προσεχώρησαν κατὰ τὸ 276 π. Χ. εἰς τὴν ἐκ πέντε τότε πόλεων (Πατρῶν, Αἰγίου, Δύμης, Τριταίας καὶ Φαρῶν) ἀποτελουμένην Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος προσήγαγε καὶ τὴν Κερύνειαν ὁ τύραννος αὐτῆς Ἰσέας, φοβηθεὶς ἐκ τῶν γινομένων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀποστασιῶν καὶ φόνων τῶν τυράννων, ἀφοῦ ἔλαβε διαβεβαίωσιν περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας. Κατὰ τὸ 256 π. Χ., ὅτε πρὸς ἀπόκτησιν ἑδραιοτέρας κυβερνήσεως ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία μετερρύθμισε τὸ πολίτευμά της καὶ διώριζεν ἕνα ἀντὶ δύο στρατηγῶν, ὁ προρρηθεὶς ἐλευθερωτὴς τῶν Βουρῶν Κερυνεὺς Μάργος ἢ Μᾶρκος (κατά τινα χειρόγραφα) ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος κυβερνήσας μόνος τὰ πράγματα τῆς συμπολιτείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἤσκει οὗτος μεγάλην ἐπιρροὴν μέχρι τοῦ θανάτου του (229 π. Χ.). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος ἡ Κερύνεια ὑπήγετο εἰς τὸ Αἴγιον. Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Κερυνείας, ἄγνωστον πότε καταστραφείσης, ἀνευρέθησαν παρὰ τὸ σημερινὸν ἀπ᾽ αὐτῆς ὀνομασθὲν Κερύνεια χωρίον.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Κερύνειαν, ὀνομασθεῖσαν οὕτως ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Κερυνίτου ἢ ἀρχαίου ὁμωνύμου δυνάστου κατὰ τὸν Παυσανίαν (VII, 25,5), ὑπῆρχεν ἱερὸν τῶν Εὐμενίδων μετὰ ξυλίνων ἀγαλμάτων αὐτῶν καὶ λιθίνων καλῆς τέχνης τῶν ὑπηρετησασῶν ὡς ἱερειῶν αὐτῶν ἐπιχωρίων γυναικῶν. Εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐλέγετο ὅτι κατελαμβάνοντο ὑπὸ μανίας οἱ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτὸ ἀνδροφόνοι καὶ ἀσεβεῖς. Τῆς Κερυνείας διεσώθησαν καὶ νομίσματα συμμαχικά, φέροντα ἐπιγραφὴν ΑΧΑΙΩΝ ΚΥΡΗΝΑΙΩΝ καὶ σύμβολον τρίαιναν. ΚΑΨ.

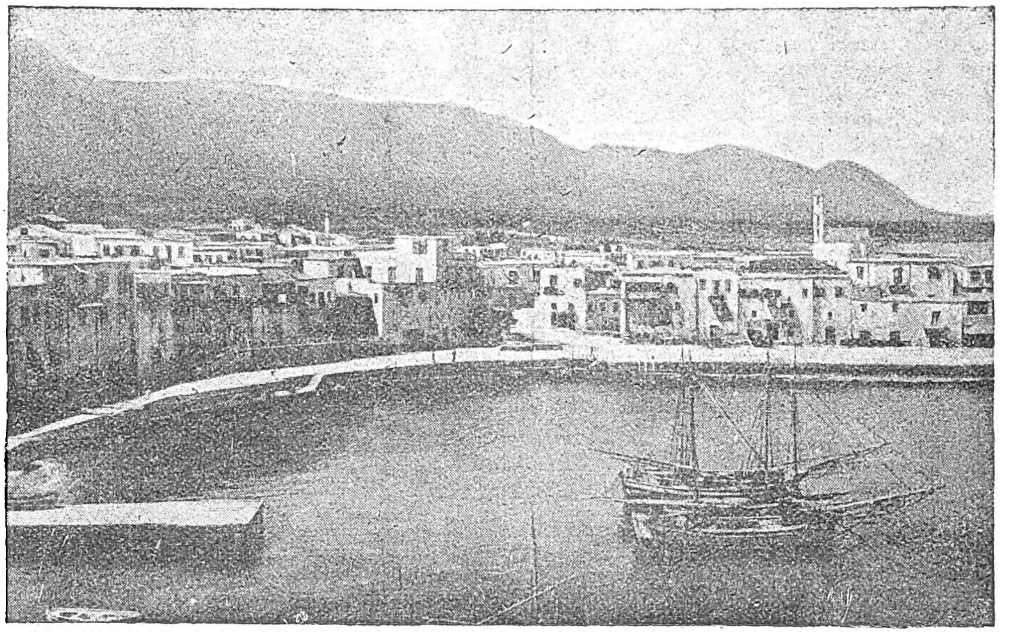

Ἄποψις τῆς Κερυνείας (Κύπρου) μετὰ τοῦ λιμένος καὶ τῆς προκυμαίας.

—**Κερύνεια** ἢ ***Κυρήνεια***, ἢ ***Κερήνεια*** καὶ κατ᾽ ἀρχαίας γραφὰς ***Κερυνία***, ***Κερυννία***, ***Κερωνία*** καὶ ***Κεραννία*** *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς νήσου Κύπρου, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς ἀπόστασιν 16 μιλλίων ἀπὸ τῆς Λευκωσίας. Κατ. 2.200, ἐξ ὧν 660 Ὀθωμανοί. Εἶναι ἕδρα μητροπολίτου καὶ τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ ἔχει δικαστήρια, φυλακάς, νοσοκομεῖον, τελωνεῖον, τηλεγραφεῖον, ταχυδρομεῖον, δημαρχεῖον, ἡμιγυμνάσιον, ἀρρεναγωγεῖον, παρθεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον. Ἔχει τέσσαρας ἐνοριακοὺς ναούς, τῆς Χρυσοπολιτίσσης, τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἐκτισμένον ἐπὶ βραχώδους θέσεως ἀρχαίου πύργου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Παναγίας τῆς Γλυτσιωτίσσης. Διασῴζεται ὡσαύτως μεσαιωνικὸν φρούριον, πολιορκηθὲν πολλάκις ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς τὴν νῆσον κατακτητῶν. Τὸ φρούριον τοῦτο, κτισθὲν κατὰ τὸν Ι′ αἰῶνα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἀνεκαινίσθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν (βλ. λ. *Κύπρος*). Ἡ πόλις εἶναι ἠλεκτροφώτιστος καὶ ἔχει μικρὸν λιμένα, κατασκευασθέντα τῷ 1883. Τὸ κλῖμά της εἶναι λίαν ὑγιεινόν, ἡ δὲ τοποθεσία εἰς ἣν κεῖται ἐξόχως θελκτική. Οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀσχολοῦνται περὶ τὴν γεωργίαν καὶ τὰς τέχνας, τινὲς δὲ τούτων καὶ περὶ τὸ ἐμπόριον τῶν ἑσπεριδοειδῶν, τῆς μετάξης, τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν κερατίων.

— *Ἱστορ.]* Ὡς πρῶτος οἰκιστὴς καὶ βασιλεὺς τῆς ἀρχαίας *Κερυνείας* φέρεται ὁ Κηφεύς, δοὺς αὐτῇ τὸ ὄνομα τῆς ἐν Ἀχαΐᾳ ὁμωνύμου πόλεως

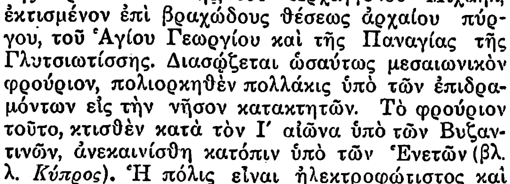

Ἡ μητρόπολις τῆς Κερηνείας.

Ἡ πόλις ὑπῆρξεν ἕδρα ἑνὸς τῶν ἐννέα βασιλείων τῆς Κύπρου. Εἶτα ἀναφέρεται ὡς μία τῶν πόλεων τῆς νήσου, αἵτινες ἐθαλασσοκράτησαν ἐπὶ 33 ἔτη Κατὰ τὸν Ε′ π. Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς αὐτῆς, πιθανῶς ὁ Ἀκεστόθεμις, ἐπολέμησε παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀνδρείου βασιλέως τῆς Σαλαμῖνος Ὀνησίλου ἐναντίον τῶν Περσῶν (498 π. Χ.) κατὰ τὴν περίφημον μάχην τῆς Σαλαμῖνος. Κατὰ τὸν Δ′ π. Χ. αἰῶνα ἡ πόλις ἐξακολουθεῖ βασιλευομένη ὑπὸ τύραννον τὸν Θεμίστωνα, ὃν ὁ στρατηγὸς Μενέλαος, ἀδελφὸς τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμῖνος Νικοκρέοντος, συνέλαβον αἰχμάλωτον, κατὰ τὴν ἐναντίον αὐτοῦ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Λαπήθου Πραξίππου γενομένην ἐκστρατείαν. Ἔκτοτε τὸ βασίλειον τῆς Κερυνείας κατελύθη ὁριστικῶς (310 π. Χ.) μετὰ τῶν ἄλλων βασιλειων τῆς Κύπρου, ἡ δὲ ἱστορία τῆς πόλεως συνδέεται μὲ τὴν τῆς *Κύπρου* (βλ. λ.). Κ. Μ. Κ.

Ἐκ τῶν γενομένων ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς πέριξ αὐτῆς ἀνασκαφῶν ἦλθον εἰς φῶς διάφορα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ἤτοι πήλινα προϊστορικὰ ἀγγεῖα, λίθινα ἐργαλεῖα, λαξευτοὶ τάφοι, ἀγγεῖα τῆς γεωμετρικῆς περιόδου, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ ὀρειχάλκινα κοσμήματα, ἐνεπίγραφοι λίθοι, ἐρείπια μεγάλων κτιρίων τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, νομίσματα τῆς πτολεμαϊκῆς καὶ ρωμαϊκῆς περιόδου, ἀγαλμάτια, οἱ χῶροι ὅπου ἠγείροντο τὰ ἱερὰ τῆς Παφίας Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπιγραφαὶ κτλ., ὡσαύτως δὲ ἐκ τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἐρείπια ναῶν μετὰ χρυσῶν κοσμημάτων καὶ νομισμάτων. κ. ἄ.
Ι. Κ. ΠΕΡΙΣΤΙΑΝΗΣ

Ἡ ***ἐπαρχία Κερυνείας***, κατέχουσα τὸ βορειότατον μέρος τῆς νήσου, εἶναι ἡ μικροτέρα κατά τε τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν λοιπῶν πέντε ἐπαρχιῶν αὐτῆς. Ἡ ἐπαρχία καλύπτεται κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ πυκνῶν δασῶν καὶ διατέμνεται ὑπὸ ἁλύσεως τῆς βορείου ὀροσειρᾶς, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Κορμακίτου. Κυριώτεραι κορυφαὶ τῶν ὀρέων τῆς Κερυνείας εἶναι: τὸ *Σιγὸν Βουνὸν* (1.700 ποδ.), *Παλαιὰ Βρύσις* (2 689 π.), *Γιαϊλᾶς* (3.065 π.), *Καρκότισσα* 3.014 π.), *Βουφαβέντον* (3.135 π.), *Κακοσκάλα* (2.964 π.), *Τρῦπα Βουνοῦ* (3.085 π.), *Ἅγιος Ἱλαρίων* (2.400 π.), *Κόρνος Βουνὸν* (3.106 π.) κ. ἄ. Κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς ἐπαρχίας εἶναι: ὁ τῶν *Πανάγρων*, πηγάζων ἐκ Παλαιομύλου καὶ χυνόμενος εἰς τὸν μικρὸν κόλπον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ *Βαθυρκάκας* (*Βαθὺ Ἀργάκι*), ἐκβάλλων μετὰ τοῦ ποταμοῦ τῆς Λαπήθου εἰς τὸν κόλπον Ἀσπρόβρυσις, *Κήπου*, ἐκβάλλων εἰς τὴν βόρειον ἀκτήν, *Ἀγκούλου*, ἐκβάλλων δυτικῶς τῆς ἐπαρχίας. Τὸ κλῖμα τῆς ἐπαρχίας εἶναι εὔκρατον καὶ ὑγιεινόν. Παράγει κυρίως σιτηρά, ὄσπρια, ἔλαιον, κολοκάσιον, κεράτια, ἑσπεριδοειδῆ, μέταξαν κλ. Ἔχει πληθυσμὸν 22.000 κατοίκων, ἐξ ὧν 3.400 Μωαμεθανοί, 65 κωμοπόλεις καὶ χωρία, 12 μοναστήρια καὶ 29 ἐπαύλεις (τσιφλίκια). Ἡ ἐπαρχία Κερυνείας, τὰ διαμερίσματα Μόρφου, Λεύκας καὶ ἡ Μαραθάσα ἀποτελοῦσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν τοῦ μητροπολίτου Κερυνείας. Ἐκ τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας κυριώτερα εἶναι: τὸ *Καζάφανιν*, τὸ *Πελλαπαΐσιν*, ὁ *Ἅγιος Ἐπίκτητος*, ὁ *Ἅγιος Ἀμβρόσιος*, τὸ *Κάρμιν*, ὁ *Καραβᾶς*, ἡ *Λάπηθος*, ἡ *Βασίλεια*, ὁ *Κορμακίτης*, ἡ *Μύρτου*, ὁ *Κοντεμένος*, τὸ *Δίκωμον*. Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

—**Κερύνεια** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπαρχίαν Αἰγιαλείας, κληθὲν οὕτως ἐκ τῆς ἀρχαίας ὁμωνύμου πολίχνης (νῦν *Φτερέϊκο βουνὸ* ἢ *Κλωκὸς* (βλ. κατωτ.). Κατὰ τὴν μυθολογίαν, εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς συνέλαβε τὴν *Κερυνῖτιν* ἔλαφον (βλ. λ.).

—**Κερύνεια** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας, εἰς τὰ Β. τῆς Πελοποννήσου, μεταξὺ Ἀροανίων, Ἐρυμάνθου καὶ Παναχαϊκοῦ ἢ τοῦ Βουραϊκοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Σελινοῦντος. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως Κερυνείας. Ἐξ

Digitized by Google

αὐτοῦ πηγάζει ὁ *Κερυνίτης* ποταμός. Ἔχει διάφορα ὀνόματα κατὰ διακλαδώσεις, οἷον *Κλωκὸς* ἢ *Φτέρη* (ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ ὄρους 1780 μ.), *Ρούσκιος* (ὕψ. 1448 μ.), *Σκεπαστός*, *Ἅγιος Ἀθανάσιος* (ὕψ. 1587 μ.). Μικρότερα βουνὰ τῆς Κερυνείας εἶναι: *Μαραθιᾶς*, *Μελισσοβούνια*, *Κολοκοτρώνης*, *Γερακοβούνι*, *Ἐλατειά*, *Βιλιβινιώτικο βουνό*, *Τροῦλος*, *Πάρδος*, *Πλάτζι*, *Σταυρὶ* καὶ ἄλλα. Α. Ι. Ο.

—**Κερύνεια** (πρώην ***Γαρδενὰ***) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, κείμενον παρὰ τὴν ὁμώνυμον ἀρχαίαν πολίχνην. Ἀπέχει 2 ὥρας ἐκ τοῦ Αἰγίου καὶ εἶναι ἕδρα κοινότητος μὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 487 κατοίκους. Ἡ κοινότης Κερυνείας περιλαμβάνει καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Ἅγιος Ἰωάννης* καὶ *Βιλιβινιώτικα*, ἔχει δ' ἐν συνόλῳ 593 κατοίκους. Ι.Σ.Σ.

Κερύνης /*Μυθολ.*/. Υἱὸς καὶ εἷς τῶν φονέων τοῦ Ἡρακλείδου Τημενοῦ, βασιλέως τοῦ Ἄργους. Κατά τινα παράδοσιν τῶν Ἐπιδαυρίων, σῳζομένην κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου, ὁ Κερύνης ἐλθὼν μετὰ τοῦ Φάλκου εἰς Ἐπίδαυρον καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ πείσῃ τὴν ἀδελφήν του Ὑρνηθώ, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὸν σύζυγόν της Δηϊφόντην, τύραννον τῆς Ἐπιδαύρου, καὶ νυμφευθῇ ἰσχυρότερον, ἀπήγαγε διὰ τῆς βίας αὐτήν· διωκόμενος ὅμως ὑπὸ τοῦ Δηϊφόντου ἐφονεύθη μεταξὺ τῆς θέσεως Ὑρνήθιον καὶ Ἐπιδαύρου (*Παυσαν.* Β, 28, 3). Π.Ν.Π.

Κερυνίτης /*Γεωγρ.*/. Χείμαρρος τῆς Αἰγιαλείας (κοιν. *Μπουφούσκια*), ῥέων μεταξὺ τῶν ὀρέων Κερυνείας (Κλωκοῦ) καὶ Ρούσκιου. Αἱ κύριαι αὐτοῦ πηγαὶ εἶναι παρὰ τὸ χωρίον Πλατανιώτισσα (πρώην Κλαπατσούνα). Διευθύνεται πρὸς Β. μὲ ὁρμητικώτατον ῥοῦν καὶ διατέμνων τὴν ἀνατολικὴν πεδιάδα τοῦ Αἰγίου ἐκβάλλει εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον πρὸς Δ. τοῦ Διακοπτοῦ καὶ 8 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Αἰγίου. Ι. Σ. Σ.

Κερυνῖτις *ἔλαφος* /*Μυθολ.*/. Μυθικὴ ἔλαφος ζῶσα εἰς τὰ Κερύνεια ὄρη, τῆς ὁποίας ἡ σύλληψις ἀπετέλεσε τὸν τρίτον ἆθλον τοῦ Ἡρακλέους (βλ. λ. *Ἡρακλῆς* τ. ΙΒ' σ. 377 γ').

Κερφέρης. Οὕτως ἀναφέρεται ὑπὸ Μανέθωνος ὁ ἔνατος φαραὼ τῆς Γ' δυναστείας (μεμφιτικῆς) *Σνοφρουΐ* Διεδέχθη τὸν Σέφερην (Οὐνί), ἐπολέμησε τοὺς νομάδας Μονατιοῦ, τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπιτρέχοντας τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Σινᾶ, τῆς ὁποίας ἐξεμεταλλεύθη τὰ χαλκωρυχεῖα καὶ τὰ τοπάζια. Ἤγειρε κατὰ μῆκος τοῦ Ἰσθμοῦ ὀχυρὰ κατὰ τῶν εἰσβολῶν. Ἡ λατρεία του διετηρήθη μέχρι τῶν Πτολεμαίων. Εἰς τὴν κοιλάδα Οὐάδι Μαγκαρὰ σῴζεται ἐπὶ βράχου ἀνάγλυφον αὐτοῦ συντρίβοντος διὰ ῥοπάλου βάρβαρον. Γ. Λ. Α.

κερχανᾶς (ὁ) (τουρκ. *κερχανέ*, ἐκ τοῦ περσικοῦ *κιὰρ*=ἐργασία καὶ *χανὲ*=οἰκία)· οἶκος ἐργασίας, κατάστημα, ἐργοστάσιον· || πορνεῖον, χαμαιτυπεῖον.

κερχνασμὸς (ὁ)· ἡ ξηρότης τοῦ λαιμοῦ, βραχνὴ φωνή, βραχνάδα.

κερχνώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ξηρός, τραχύς, βραχνός: «φωνὴ κερχνώδης».

κέρωμα (τό)· ἡ διὰ κηροῦ ἐπάλειψις· || τὸ νὰ λάβῃ τις χρῶμα κηροῦ, κιτρίνισμα.

Κέρων /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Ἰστιαίας, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν *Κέρβητα*, ἢ κατ' ἄλλους τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἰστιαιώτιδος. —Π.

Κερωνία /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς νήσου Κύπρου (βλ. λ. *Κερύνεια*). Κ. Μ. Κ.

κερωνία (ἡ) (Ceratonia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κερωνίαν τὴν ἔλλοβον* (Ceratonia siliqua), ἰθαγενῆ τῆς Συρίας, ἀπαντῶσαν ὅμως σήμερον πολλαχοῦ τῆς Μεσογείου, εἰς τὰς βορείας χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καθὼς καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας. Εἶναι δένδρον συνήθους ὕψους 4 ἕως 5 μέτρων (ἀνώτατον ὕψος 10 μέτρων), σχηματίζον πλατεῖαν κορώνην καὶ ὁμοιάζον πρὸς τὴν καρύαν, μακρόβιον, πολύγαμον, καρποφόρον, χρήσιμον ποικιλοτρόπως, φέρον φύλλα δερματώδη, ἀειθαλῆ, τεταγμένα κατὰ 2—4 ζεύγη, φυλλίδια ἀντιστρόφως - ᾠοειδῆ, γυμνά, ἄνωθεν μὲν λαμπροῦ βαθέος χρώματος πρασίνου, κάτωθεν δὲ ἐρυθροκαστανοῦ, ταξιανθίας ὀρθίας, ἀναπτυσσομένας πλαγίως ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ξύλου, συχνὰ θαμνώδεις, βοτρυώδεις ἢ σχηματιζούσας ἰούλους, μονογαμικὰς (μολονότι τὸ δένδρον θεωρεῖται δίοικον), ἄνθη στερούμενα στεφάνης, ἀνδρεῖον μὲ πέντε στήμονας καὶ θῆλυ μὲ βραχυπόδιον ᾠοθήκην, ἐγκλείουσαν πολλὰς σπερματικὰς βλάστας, καρπὸν σκληροδερματώδη, ἀδιάρρηκτον, πεπλατυσμένον, παχὺν λοβόν, μεγέθους 0,10—0,20 μ. καὶ πλάτους 0,01—0,02 μετὰ ῥαφῶν ἑκατέρωθεν διωγκωμένων, χρώματος καστανοῦ - βιολεττί, συνήθως κεκαμμένον, ἔχοντα μαλακὸν (σὺν τῷ χρόνῳ ξηραινόμενον) γλυκὺ μεσοκάρπιον καὶ ὡριμάζοντα κατ' Αὔγουστον πρὸς Σεπτέμβριον, 10—18 λάμποντα στρογγύλα - ἐπιμήκη, κεραμόχροα σπέρματα, κείμενα εἰς γυμνὰς ἐκ χιτώνων θήκας. Τὸ δένδρον ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: *ξυλοκερατιά*, *κουντουρουδιά*, *κουτσουπιά*, *χαρουπιά*, *τερατσὰ* κλπ. Ἡ *κερωνία* εὐδοκιμεῖ εἰς παντὸς εἴδους ἐδάφη, πλὴν τῶν πολὺ ὑγρῶν, ἀντέχουσα εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ τὸ ψῦχος καὶ εἴς τινας βαθμοὺς καὶ κάτω τοῦ μηδενός. Εἶναι τὸ πλέον προσοδοφόρον δένδρον τῶν πετρωδῶν καὶ ἀγόνων γαιῶν, πολλαπλασιαζόμενον διὰ σπορᾶς καὶ ἐξευγενιζόμενον δι' ἐμβολιασμοῦ, μὴ ἀπαιτοῦν παρὰ ἐλαχίστας περιποιήσεις (ἐτησίαν κάθαρσιν ἐκ τῶν ξηρῶν καὶ πλεοναζόντων μερῶν τοῦ φυτοῦ καὶ δύο ἀροτριάσεις, μίαν τὸ φθινόπωρον καὶ ἑτέραν τὴν ἄνοιξιν), ἀποδίδον δὲ καρπὸν μέχρι 500 ὀκάδων κατὰ δένδρον. Ἡ καρποφορία τοῦ φυτοῦ ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡ λ ι κ ί α ς του. Οἱ καρποί του, τὰ κοινὰ παρ' ἡμῖν *ξυλοκέρατα*, *χαρούπια*, *τεράτσια* κλπ., συλλεγόμενοι ἄωροι (ὡς τοιοῦτοι δὲ θεωροῦνται δηλητηριώδεις) καὶ ἐκτιθέμενοι εἰς τὸν ἥλιον, ἔ ν θ α ὑφίστανται ζύμωσίν τινα, περιέχουσι τὰ ἑξῆς συστατικά: 14,96 % ὕδωρ, 5,86 % ἀζωτούχους οὐσίας, 1,28 % φυτικὸν λίπος, 68,98 % σάκχαρον κυρίως καὶ πρωτεΐνην, 6,39 % ξυλώδεις οὐσίας καὶ 2,53 % τέφραν. Χρησιμεύουσιν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων εἰσέτι χρόνων ποικιλοτρόπως. Οὕτω π. χ. ἐξ αὐτῶν γίνεται μεγάλη κατανάλωσις πρὸς διατροφὴν κτηνῶν. Ἐν Ρωσίᾳ μάλιστα μεγάλη ποσότης καρπῶν κερωνίας χρησιμοποιεῖται καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὡς κτηνοτροφικὴ οὐσία, ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα εἰσάγεται εὐρέως ὁ ὡς ἄνω καρπός, κατασκευάζεται θρεπτικώτατος πλακοῦς ἐκ μίγματος ἀλεύρων καρπῶν κερωνίας, κυάμων καὶ λεπτοκομμένου χόρτου, χορηγούμενος εἰς τοὺς βοῦς, οἵτινες παχύνονται ἐξαιρετικῶς. Ἐπίσης ἡ φαρμακευτικὴ χρησιμοποιεῖ ποσότητά τινα καλῶν καρπῶν πρὸς παρασκευὴν μαλακτικῶν εἰδῶν ἐναντίον τῶν ὀξέων βρογχικῶν κατάρρων. Ἀποσταζόμενοι οἱ παχεῖς καρποὶ τῆς κερωνίας παρέχουσι καὶ οἰνόπνευμα καλῆς ποιότητος (μέχρι 28 % βαθμῶν). Ἐν Ἀνατολῇ καὶ βορείῳ Ἀφρικῇ οἱ καρποὶ χρησιμοποιοῦνται ὡσαύτως πρὸς παρασκευὴν γλυκισμάτων καὶ δροσιστικῶν ποτῶν (εἶδός τι σερμπετίων). Τέλος τὰ φύλλα καὶ ὁ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ ἐνέχουσι δεψικὰς καὶ βαφικὰς ἰδιότητας καὶ χρησιμοποιοῦνται εὐρέως ἔτι καὶ σήμερον πολλαχοῦ, ἰδίᾳ δὲ οἱ ἄωροι καρποί, πρὸς βαφὴν ὑφασμάτων κλπ. Ἀρκετὴν ἀξίαν ἐνέχει καὶ τὸ ξύλον τοῦ δένδρου, ὅπερ ἐξωτερικῶς εἶναι ἀνοικτόχρουν καὶ μᾶλλον μαλακόν, ἐσωτερικῶς δὲ σκληρὸν καὶ βαρὺ πλὴν εὐέργαστον καὶ δεχόμενον ὡραίαν στίλβωσιν. Τὸ χρῶμά του εἶναι βαθὺ ἐρυθρόν, σχηματίζει δὲ καὶ ὡραίας φλέβας (νερά).

Κλάδος κερωνίας.
[α=ἄνθος ἀνδρεῖον· β=ἄνθος θῆλυ· γ=καρπός.]

Πίναξ ἐμφαίνων τὴν ὁλικὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀξίαν καρπῶν κερωνίας (ξυλοκεράτων) κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Ἑλλάδι:

Ἔτος	*Χιλιόγραμμα*	*Μέση ἀξία δραχ.*	*Ὁλικὴ ἀξία δρ.*
1924	225 501 000	0.74	16.690 601
1925	231.039 000	1.17	27.059 890
1926	262 496.000	0.97	25.571.470
1927	184.374.000	1 10	20.371 365
1928	220 044.000	1.34	29.586.585

Ἡ κερωνία, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ καλλιεργούμενα ὀπωροφόρα, ὑπόκειται εἰς προσβολὰς πλείστων ζωϊκῶν ἐχθρῶν καὶ παρασίτων προκαλούντων παντοίας νόσους. Αἱ κυριώτεραι τούτων θεωροῦνται: *τὸ ᾠΐδιον τῆς κερωνίας* (Oidium Ceratoniae), ὅπερ ἀναπτυσσόμενον εἰς τὰ φύλλα καὶ τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων τῶν φυομένων εἰς ὑγρὰς τοποθεσίας καὶ κακῶς ἀεριζομένων, ἐπιφέρει μεγίστας καταστροφὰς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τε καρπῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ φυτοῦ (ἐὰν εἰσέτι εἶναι νέον)· ἡ *ψωρίασις*, ἥτις προκαλεῖται ὑπὸ τῶν μικροργανισμῶν τῶν *κοκκοειδῶν* ἐντόμων· ἡ *φθειρίασις* ὀφειλομένη εἰς τὸ μικρὸν ἡμίπτερον τῆς οἰκογενείας τῶν τεττιγωδῶν histeropterus grylloides· ὁ *ἴκτερος*, ἡ κοινὴ *ὤχρα* τῶν φύλλων, προκαλοῦσα τὴν πτῶσιν αὐτῶν· ἡ *ἐκσάρκωσις* ἢ *καρκίνωσις ἢ γεννάδειος*, ἥτις προκαλεῖ ἀποτύφλωσιν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς κερωνίας· ὁ *κράδος*, ὁ προκαλούμενος κατὰ τὴν ἀδεξίαν κάθαρσιν τοῦ δένδρου καὶ προσβάλλων βαθμιαίως τὸ ἐγκάρδιον ξύλον τοῦ φυτοῦ· ἡ *βραχυκαρπία*, προσβάλλουσα τοὺς καρποὺς τῆς κερωνίας τῇ προκλήσει μικροτάτου ἐντόμου εἴδους κηκιδομυίας (Schizomyia Gennadii) καὶ ἡ *σκωληκίασις*, προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ μικρολεπιδοπτέρου ἐντόμου (Myelois Ceratoniae). Κ. ΠΑΠ.

κερώνω, ἀόρ. *ἐ)κέρωσα*, παθ. μετχ. *κερωμένος*· ἐπαλείφω, ἐπικαλύπτω διὰ κηροῦ· || λαμβάνω τὸ χρῶμα τοῦ κηροῦ, γίνομαι ὠχρὸς ὡς κηρός: «κέρωσε ἀπὸ τὸ φόβο του,—ἀπὸ τὴ λύπη του».

Κὲς (Kes), ***Γουλιέλμος*** Γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ἐσπούδασε βιολίον ὑπὸ τὸν Δαυΐδ, τὸν Βιενιάφσκι καὶ τὸν Ἰωακείμ. Ἀρχικῶς κορυφαῖος βιολιστὴς τῆς ὀρχήστρας τοῦ Ἀμστελλοδάμου, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ 1896· ἀργότερον διηύθυνε τὴν ὀρχήστραν τῆς Γλασκώβης καὶ τέλος τὴν τῆς Μόσχας. Τῷ 1905 ὠνομάσθη διευθυντὴς τῆς μουσικῆς ἑταιρείας καὶ τοῦ ᾠδείου τοῦ Κόμπλεντς. Ἔγραψε μίαν συμφωνίαν, σονάταν διὰ βιολίον, εἰσαγωγάς, μελῳδίας κλπ. Ἐπεζήτησεν ἐπίσης, πλὴν ἀνεπιτυχῶς, νὰ ἀναθεωρήσῃ τὰ μέρη τοῦ κέρατος καὶ τῆς σάλπιγγος τῶν συμφωνιῶν τοῦ Μπετόβεν, συμφώνως μὲ τὰς τελειοποιήσεις τὰς γενομένας εἰς τὰ ἄνω ὄργανα διὰ τῆς προσθήκης τῶν ἐμβόλων. Γ. Σ.

Κεσὰ-*ντὰγ* /*Γεωγρ.*/. Κορυφὴ τῆς ὀροσειρᾶς Ἀγρὶ-δὰγ μεταξὺ Κὰρς καὶ Ἐρζερούμ. Σ. Κ. Π.

Κεσάβα *Τσάντρα Σενά*· βλ. *Κεσὰμπ* Τσάντερ Σέν.

Κεσαλτενάγκο (Quezaltenango) /*Γεωγρ.*/. —1) Πόλις τῆς Γουατεμάλας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, κειμένη εἰς ὕψος 2.346 μ. εἰς τὸ ὀροπέδιον Ἄλτο Σαμαλά, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Σαμαλὰ καὶ Σαλθαγιά. Κάτ. 25.000. Εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Γουατεμάλας καὶ κέντρον τῆς δυτικῆς περιφερείας. Μεταξὺ τοῦ 1838 καὶ 1840 ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῶν διαμερισμάτων Ἄλτος, Κεσαλτενάγκο, Σολολὰ καὶ Τοτονικάπαμ, συνταχθέντων εἰς αὐτόνομον δημοκρατίαν. Τῷ 1902 κατεστράφη τελείως ὑπὸ σεισμοῦ, μεθ' ὃ ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ συγχρόνου σχεδίου. Διεξάγει ἐμπόριον λίνου, καφέ, σακχάρεως, κακάου κτλ.

— 2) Διαμέρισμα τῆς Γουατεμάλας. Τὸ ἔδαφός του εἶναι ἡφαιστειογενὲς καὶ περιλαμβάνει τὰ ἡφαίστεια *Σάντα Μαρία* (3.500 μ.) καὶ *Κεσαλτενάγκο*. Παράγει καφέν, κακάον, σάκχαριν, δημητριακά, ἔλαιον, ὀπώρας κτλ., ἔχει δὲ καὶ ὀρυχεῖα ὑδραργύρου. Κάτ. 127.000, ὧν ἀρκετοὶ ἰθαγενεῖς ὁμιλοῦντες ἰδιωματικὴν γλῶσσαν.

— **Κελσατενάγκο** (Quezaltenango) /*Γεωγρ.*/. Ἡφαίστειον τῆς Γουατεμάλας εἰς τὸ ὁμώνυμον διαμέρισμα, ἔχον ὕψος 3 197 μ.

Κεσὰμπ *Τσάντερ Σὲν*. Ἰνδὸς θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστής, γεννηθεὶς ἐξ οἰκογενείας τῆς ἀνωτέρας ἀριστοκρατίας τῆς Καλκούττας τῷ 1838. Ἐσπούδασεν εἴς τι τῶν αὐτόθι κολλεγίων, ὅπου διεκρίθη εἰς τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν. Εἰργάσθη ἐπ' ὀλίγον ὡς ὑπάλληλος τῆς τραπέζης τῆς Βεγκάλης, μεθ' ὃ παραιτηθεὶς τῆς θέσεώς του ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Τῷ 1857 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μπράχμα Σαμάϊ, θρησκευτικὴν ἑταιρείαν σκοποῦσαν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ, καὶ τῷ 1862 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς τῶν κλάδων της. Τὸ αὐτὸ ἔτος εἰργάσθη διὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ κολλεγίου Ἄλμπερτ καὶ ἵδρυσε τὴν ἑβδομαδιαίαν ἐφημερίδα «Indian Mirror», εἰς τὴν ὁποίαν ἐξητάζοντο κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ προβλήματα. Τῷ 1863 ἔγραψε τὸν «Ἐκδικούμενον Μπράχμα Σαμάϊ» καὶ εἶτα περιηγήθη ὁλόκληρον τὴν χώραν κηρύσσων. Ὁ μεταρρυθμιστικός του ζῆλος προεκάλεσε τὴν διάσπασιν τῆς ἑταιρείας εἰς δύο τμήματα, ὁ δὲ Κεσὰμπ Τσάντερ Σὲν ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομα «Μπράχμα Σαμάϊ τῆς Ἰνδίας» καὶ ἠγωνίσθη διὰ τὴν διάδοσιν τῶν θεωριῶν του δι' ἱεραποστόλων.

Αἱ ἰδέαι τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ αὐτοῦ κινήματος ἦσαν αἱ ἑξῆς: α') ὁλόκληρον τὸ σύμπαν εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ, β') ἡ Σοφία εἶναι ἡ μόνη χώρα προσκυνήματος, γ') ἡ Ἀλήθεια εἶναι ἡ αἰωνία γραφή, δ') ἡ Πίστις εἶναι ἡ ῥίζα ὅλων τῶν θρησκειῶν, ε') ἡ Ἀγάπη εἶναι ἡ ἀληθὴς πνευματικὴ καλλιέργεια, στ') ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐγωϊσμοῦ εἶναι ὁ ἀληθὴς ἀσκητισμός. Τῷ 1866 ἀπηύθυνεν «Ἔκκλησιν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν», διὰ τῆς ὁποίας εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀφομοιώνει τὸν Χριστιανισμόν. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης εἰς αὐτὸν καὶ τῷ 1870 ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Ἰνδὸς ἱεραπόστολος ἐγένετο θερμῶς δεκτός, ἰδιαιτέρως παρὰ τῶν Οὐνιταριστῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἐπίστευεν ὅτι ἡ νέα Μπράχμα Σαμάϊ εἶχε πολλὰ κοινά. Παρέμεινεν ἓξ μῆνας ἐν Ἀγγλίᾳ, τῆς ὁποίας ἐπεσκέφθη τὰς κυριωτέρας πόλεις, ἡ δ' εὐγλωττία του προεκάλεσε τὸν κοινὸν θαυμασμόν, ἀλλ' αἱ ἐντυπώσεις του ἦσαν ἀπογοητευτικαί. Ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ Χριστιανισμὸς ἐφάνη εἰς αὐτὸν πολὺ αἱρετικὸς καὶ στενός, ἡ δὲ χριστιανικὴ ζωὴ μᾶλλον ὑλιστικὴ καὶ ἐξωτερικὴ παρὰ πνευματικὴ καὶ ἐσωτερική. Ἀνέπτυξε τάσιν πρὸς τὸν μυστικισμὸν καὶ πρὸς τὴν μελέτην τῆς ἰνδικῆς φιλοσοφίας καὶ ἔλαβεν αὐταρχικὴν στά-

Digitized by Google

σιν έναντι τῆς Σαμάϊ. Ἔδωσε τὴν νεαρὰν κόρην του σύζυγον εἰς τὸν ρατζᾶν τοῦ Κούτς Μπεχάρ, ἀνασυνέστησε τὴν διδασκαλίαν τῶν μυστικιστικῶν ἔργων καὶ μετέσχεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἑνός. Ἡ στροφὴ αὕτη δυσηρέστησε πολλοὺς τῶν ὀπαδῶν του, οἵτινες ἀποσχισθέντες ἵδρυσαν τὴν «Σαδαράνα (=γενικὴν) Μπράχμα Σαμάϊ» (1878). Ὁ Τσάντερ Σὲν προσεπάθησε ν' ἀναζωογονήσῃ τὴν αἵρεσίν του διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων χριστιανικῶν ἰδεῶν καὶ φράσεων, ὡς «ἅγιον πνεῦμα», «εὐχαριστία» κτλ. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Τὸ μεγαλειῶδες μυστήριον, ἡ Τριάς» καὶ τὸ «Εὐαγγέλιον τῆς Ἀσίας πρὸς τὴν Εὐρώπην», διὰ τοῦ ὁποίου καταπολέμει τὸν ἐξευρωπαϊσμὸν τῆς Ἀσίας. Ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1884, καταλιπὼν πολλοὺς ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς καὶ πολλοὺς θερμοὺς φίλους. [*P. Mozoomdar*, Life and Teachinngs of Keshub Chunder Sen, 1888.] Θ. Ν. Τ.

Κεσάντα (Quesada), ***Γκονθάλο - Χιμένεθ***. Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς καὶ πολεμιστὴς (1496—1579). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν ὡς δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, ἡ ὁποία, ὑπὸ τὸν Πέτρον-Φερδινάνδον ντὲ Λοῦγκο, ἐπρόκειτο νὰ ἐξερευνήσῃ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ποταμοῦ Μαγκνταλένα ἐν τῇ Νέᾳ Γρενάντᾳ (Κολομβίᾳ). Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς, παραμείνας εἰς τὴν ἐν Σάντα Μάρτα βάσιν του, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Κεσάντα τῷ 1536 νὰ εἰσχωρήσῃ πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ μὲ 600 ἄνδρας καὶ 100 ἵππους. Ὁ Κεσάντα, ἐν μέσῳ μυρίων δυσχερειῶν, κατώρθωσεν, ἄλλοτε πολεμῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ ἄλλοτε ἐμφανιζόμενος ὡς υἱὸς τοῦ Ἡλίου, ὃν οὗτοι ἐλάτρευον καὶ τυγχάνων ἐξαιρετικῶν περιποιήσεων, νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ κέντρου τῆς Κολομβίας καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ ἀγνώστους μέχρι τῆς ἐποχῆς χώρας καὶ πόλεις. Τῷ 1538 ἵδρυσε τὴν πόλιν *Μπογκοτά*, ἡ ὁποία ἀπέβη κατόπιν ἡ πρωτεύουσα τῆς Νέας Γρενάντας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐξερευνήσεών του ὁ Κεσάντα ἀπώλεσε πλείονας τῶν 400 ἀνδρῶν. Τῷ 1539, ἀφήσας τοποτηρητὴν τὸν ἀδελφόν του, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπως ἐνεργήσῃ καὶ διορισθῇ διοικητὴς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθεισῶν χωρῶν. Ἐκεῖ ὅμως συνήντησε μεγάλας ἀντιδράσεις ἐκ μέρους τοῦ ντὲ Λοῦγκο, ὁ ὁποῖος κατηγόρησεν αὐτόν, ὅτι προέβη εἰς ἄδικον θανάτωσιν τοπικῶν ἀρχηγῶν καὶ ἰθαγενῶν βασιλέων. Ἕνεκα τούτου ἡ διοίκησις τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Μαγκνταλένα χωρῶν ἀνετέθη εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ντὲ Λοῦγκο, ὁ δὲ Κεσάντα διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν δυνάμεων τῆς Νέας Γρενάντας, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἱδρύσῃ φρούριον ἐν Μπογκοτά. Κατόπιν ἐπεχείρησε νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω καὶ ἔφθασε τῷ 1569 μέχρι τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Γκεβιάσε καὶ Ὀρινόκο. Ἀπολέσας ὅμως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νέας ταύτης ἐκστρατείας τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν του ἐντὸς τῶν ἀδιαβάτων δασῶν, ἠναγκάσθη, γέρων πλέον καὶ ἐξηντλημένος, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Μπογκοτά, μὲ 25 μόνον συντρόφους. Τῷ 1575 κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ ἐπανάστασιν τῶν ἰθαγενῶν. Ὁ Κεσάντα ἔγραψε καὶ περιγραφὰς τῶν ἐξερευνήσεών του καὶ τῶν ἐκστρατειῶν του, αἵτινες ὅμως ἀπωλέσθησαν. Ἀπέθανεν ἐκ λέπρας ἐν Μαρικίτᾳ. Μ. Δ. Β.

Κεσάπ /*Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κασσιόπη*

— **Κεσάπ ντερὲ** —. /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς διατρέχων τὴν περιφέρειαν Κερασοῦντος καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον πρὸς Α τῆς πόλεως Κεσάπ.

Κεσάπης /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς χερσονήσου τῆς Κνίδου, 1 ½ μίλ. Β τοῦ ἀκρωτηρίου Κριὸς καὶ ἀντικρύζον τὴν Κῶ (πλάτ. 36° 42' ⅙ Β, μηκ. 27° 23' ⅔ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898 Kos, Niseros and Piskopi). Ὑπὸ τῶν Τούρκων λέγεται *Τεκὴρ Μπουρνοῦ* καὶ *Κεσὰπ-μπουρούν*. Σ.Ε.Λ.

κεσάτι (τὸ) (ἴσως ἐκ τοῦ περσ. *κιουσάτ*=ἀνοίγειν) ἀπραξία τῶν ἐμπόρων: «ἔχουμε κεσάτια».

Κεσὲ-Ἀλῆ πασσᾶς, ὁ καὶ **Κιοσσὲ** (*Σπανός*) προσεπικληθείς. Τοῦρκος στρατηγὸς τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Κάστρου τῆς Κρήτης ἐστάλη ὑπὸ τοῦ βεζύρου Ἀχμὲτ Κιοπρουλῆ εἰς Ναύπακτον καὶ ἐπεμελήθη τῆς ὀχυρώσεως της ἐναντίον τῶν Βενετῶν. Κατόπιν ἐστάλη εἰς Πελοπόννησον, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν χώραν ἀπὸ τῆς ἀναμενομένης προσβολῆς τῶν Βενετῶν. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, ἀνήγειρε διάφορα φρούρια ἐν Μάνῃ καὶ ἐχρησιμοποίησε Μανιάτας εἰς τὸ ἔργον, ἀδρῶς πληρώνων τὰ ἡμερομίσθια. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Μάνη, τέως ἐλευθέρα, ὑπετάγη εἰς τὴν Τουρκίαν, μετ' ὀλίγον δὲ ἐδέχετο καὶ τὸν πρῶτον Μανιάτ-μπὰς-μπογοῦ, τὸν περιώνυμον Λιμπεράκην Γεράκην. Ὁ Κεσὲ Ἀλῆ πασᾶς μετὰ ταῦτα ἐπολέμησε κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν φονικωτάτην μάχην τοῦ Χοττίν. Γ. Δ. Κ.

Κέσεγκ (οὑγγρ. Köszeg, γερμ. Güns) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Οὑγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Βάς. Κάτ. 8.500, ἐξ ὧν 60 % Μαγυάροι καὶ 37 % Γερμανοί. Ἔχει ἀρχαῖον πύργον τῶν κομίτων Ἐστερχάζυ καὶ ἐργοστάσια οἰνοποιίας. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἡ πόλις ὑφίστατο ὡς μικρὸν ὀχυρὸν χωρίον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν castellum Guntionis. Ἐκτίσθη δὲ ὡς πόλις κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Τῷ 1532 ἀντέστη ἐπιτυχῶς ἐναντίον τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι εἰκοσάκις σχεδὸν ἐπετέθησαν κατ' αὐτῆς, ὅπως τὴν καταλάβουν. Δ. Σ. Δ.

Κεσὲλ (Kessel) βλ. *Κεσσέλ*.

Κεσερλῖ Μέγα /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Σικούριον* (βλ. λ.).

— **Κεσερλῖ Μικρὸ** /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Ἐλάτεια* (βλ. λ.).

κεσὲς ὁ) (περσ *κιασέ*) δοχεῖον ὑάλινον ἢ πήλινον, χρησιμοποιούμενον ἰδίως πρὸς πῆξιν τῆς γιαούρτης ἢ φύλαξιν γλυκῶν τοῦ κουταλιοῦ.

Κεσιάκωφ. —1) ***Σλάβ***—. Βούλγαρος λογοτέχνης καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἐσπούδασε παιδαγωγικὰ καὶ φιλοσοφίαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ διετέλεσε κατόπιν καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Φιλιππουπόλεως. Ἐξέδωκε συλλογὴν ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Πομπέντα» (=νίκη) ἐμπνευσμένων ἀπὸ τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον. Συνέγραψεν ὡσαύτως καὶ ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῆς Βουλγαρίας. —2) ***Χρῆστος***. Βούλγαρος λογοτέχνης, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1868. Τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον του εἶναι μεταφραστικὸν κυρίως. Ἐγνώρισεν εἰς τὴν χώραν του ὁλόκληρον τὴν λογοτεχνίαν τῆς Πολωνίας διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν ἔργων τοῦ Κρασέβσκη, Σιέγκεβιτς, Μίτσκεβιτς, Σλοβάτσκη κ. ἄ. Τ. Β

Κεσίανα /*Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Κέσιδος (Céside), ***μάρτυς***. Υἱὸς τοῦ ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἁγίου Ρουφίνου, πρεσβύτερος δὲ αὐτὸς ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (286—305), ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν *Μάρσων* τῆς Ἰταλίας, παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Φουσκίνης λίμνης μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 31 Αὐγούστου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον. Ε. Γ. Π.

Κεσιρλῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, ἔχον 380 κατοίκους μεταναστεύσαντας εἰς Ἑλλάδα.

Κεσὶς-γκιὸλ /*Γεωγρ.*/. Λίμνη ἐν τῷ βιλαετίῳ τοῦ Βάν, 30 χλμ. πρὸς Α. τῆς μεγάλης λίμνης τοῦ Βάν, ἔχουσα περιφέρειαν 18 χλμ.

— **Κεσὶς-νταγ** /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ ὄρους Ὀλύμπου (Βιθυνίας). Ἡ λέξις σημαίνει τουρκιστὶ «βουνὸν τῶν καλογήρων», ὡς ἐκαλεῖτο ὁ ἐν Βιθυνίᾳ Ὄλυμπος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπ' αὐτοῦ μονῶν, ὧν σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ τῶν Ἀκοιμήτων, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νικηφόρου. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Προύσης ὑπὸ τῶν Τούρκων (1327), τὸ ὄρος διέσωσεν εἰς τὴν τουρκικήν του μετονομασίαν τὸ ὄνομά του, διότι τοὺς ἐκδιωχθέντας Ἕλληνας μοναχοὺς ἀντικατέστησαν οἱ δερβίσαι μοναχοί. Κατὰ νεωτέρας ὅμως ἐρεύνας οἱ δερβίσαι οὗτοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, φαινομενικῶς μόνον ἐξισλαμισθέντες, διασῴζοντες δὲ τὴν συνείδησιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς καὶ τὸ μῖσος αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐπιδρομεῖς Τούρκους. —Ω.

Κεσιτζῆ-Τσιφλὶκ /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Σιδηροχώριον* (βλ. λ.).

κεσκέσι (τὸ) (τουρκ. *κεσμέκ*=κόπτειν) φαγητὸν ἐκ κοπανιστοῦ σίτου καὶ κρέατος ἐπίσης κοπανισμένου.

Κέσλας (Ceslas) ***ἅγιος***. Ἐν Σιλεσίᾳ γεννηθεὶς τῷ 1187, ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς ἐφημέριος ἐν Κρακοβίᾳ. Εἶτα ἵδρυσεν ἐν Πράγᾳ μοναστήριον τοῦ τάγματός του, ἐκήρυττε καθ' ἅπασαν τὴν Σιλεσίαν καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῆς εἰσβολῆς τῶν Τατάρων εἰς τὸ Βρεσλάου. Ἀποθανὼν τῷ 1242 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΑ' τῷ 1713 ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ καὶ ἑορτάζεται τὴν 16 Ἰουλίου, μάλιστα δὲ ἐν Βρεσλάου, ὅπου ὑπάρχει τὸ λείψανόν του. Ε. Γ. Π.

Κέσμαρκ, ἡ ***Κέσμαρκ*** (σλοβακ. Kezmarok, οὑγγρ. Késmárk, γερμ. Käsmark) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ποπράντ. Κάτ. 6.500. Ἔχει καθολικὸν ναὸν γοτθικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μὲ ὡραίους σκαλιστοὺς βωμοὺς καὶ παλαιὸν δημαρχεῖον. Ἡ Κέσμαρκ εἶναι ὁ ἀρχαιότερος καὶ σπουδαιότερος σαξωνικὸς ἐποικισμὸς εἰς τὰ βόρεια τῆς Οὑγγαρίας, κατέστη δὲ βασιλικὴ ἐλευθέρα πόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Τῷ 1440 ἔγινεν ἡ ἕδρα τῶν κομίτων Ζὲπ (Szepes). Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μετὰ τῶν λοιπῶν 13 πόλεων τῆς κομιτείας τοῦ Ζὲπ ἀπώλεσε τὴν πολιτικὴν καὶ ἐμπορικὴν σπουδαιότητά της. Σήμερον ἡ πόλις ἔχει ἀξιόλογον βιομηχανίαν ὑφασμάτων, τυροκομίας, μεταλλικῶν εἰδῶν κλπ. Πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν κατοίκων εἶναι Γερμανοί. Δ. Σ. Δ.

Κεσναὶ (Quesnay) βλ. λ. *Κεναί*.

Κέσουνα /*Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

κεσπήνι (τό) βλ. λ. *καπήνιον*.

Κέσρ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Μικρασιατικὸς ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Κῶ, κείμενος μεταξὺ τῶν ὅρμων Σεγιοὺτ καὶ Δερεμὲν (πλάτ. 36° 55' Β, μηκ. 28° 12' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi). Σ. Ε. Λ.

Κέσριε /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς Καστορίας.

Κεσσάνη, ἡ ***Κεσσάνι*** /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς Α. Θράκης, ἑλληνικὴ μέχρι τοῦ 1922. Ἀποτελεῖ τὸν κόμβον τῶν συγκοινωνιῶν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως καὶ Μακρᾶς Γεφύρας πρὸς Καλλίπολιν καὶ ἀπὸ Ραιδεστοῦ καὶ Μαλγάρων πρὸς τὴν Δ. Θράκην. Κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας, πιθανῶς τῆς *Κισσήνης* τοῦ Σουΐδα, καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν *Κισσηνὴν* τοῦ Ἡσυχίου Ἀλεξανδρέως. Μέχρις ἐσχάτων εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ τῆς Κεσσάνης ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου ἐσῴζοντο ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου, τοῦ *Παλιόκαστρου* κατὰ τὴν ἐπιτόπιον ὀνομασίαν, τοῦ *Κισσοῦ* δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Ἀκροπολίτης, μνημονεύουσι δὲ ὡς πολίχνιον ὅ τε Στράβων καὶ ὁ Καντακουζηνός. Εἰς Κισσίνην μετωνόμασε τὴν πολίχνην καὶ ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις τῷ 1921. Ἡ Κεσσάνη ἐλέγετο καὶ *Ρούσκιοϊ* καὶ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ σημειοῦται εἰς πολλοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας. Πρὸ τοῦ 1920 ἦτο ἕδρα καϊμακάμη καὶ ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὸν νομὸν τῆς Καλλιπόλεως. Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐγένετο ἕδρα ὑποδιοικήσεως καὶ εἶχε ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της 55 χωρία καὶ συνοικισμούς. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς πρὸ τοῦ 1912 ἀνήρχοντο εἰς δέκα περίπου χιλιάδας καὶ κατεγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Κατὰ τοὺς ἀνθελληνικοὺς διωγμοὺς τῆς Θράκης, οἱ Ἕλληνες ἐξετοπίσθησαν κατὰ μέγα μέρος καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἐμειώθη αἰσθητῶς. Εἰς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 οἱ κάτοικοι μόλις συνεποσοῦντο εἰς 5.300. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Κεσσάνη ὑπήγετο εἰς τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας-Ραιδεστοῦ, καὶ εἶχε δύο ἐκκλησίας, τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ δύο παρεκκλήσια. Οἱ Ἕλληνες διετήρουν δύο ἀρρεναγωγεῖα καὶ δύο παρθεναγωγεῖα. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν οἱ κάτοικοι μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα. Ε. Σ. Σ.

Κέσσελ (Van-Kessel), ***Βὰν*** —. Δύο Φλαμανδοὶ ζωγράφοι, *Ἱερώνυμος* καὶ *Ἰωάννης* (βλ. λ. *Βὰν-Κέσσελ*).

Κεσσὲλ (Kessel), ***Ἰωσήφ***. Σύγχρονος Γάλλος μυθιστοριογράφος, ρωσικῆς καταγωγῆς, ἐγκατασταθεὶς ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὴν κομμουνιστικὴν ἐπανάστασιν. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Ἡ ἐρυθρὰ στέππα» (1922), «Τὸ ἀπόσπασμα» (1924), «Νύκτες πριγκίπων» (1928). Τὸ τελευταῖον μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐκινηματογραφήθη.

Κέσσελκόγκελ (Kesselkogel) /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ Βενετίᾳ Τριδεντίνᾳ (ΝΑ Τυρόλον). Εἶναι ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῆς ὀροσειρᾶς Ρόζενγκάρντεν (ἰταλ. *Κατινάτσιο*), ἥτις ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν Δολομιτικῶν Ἄλπεων. Ἔχει ὕψος 3.002 μ. καὶ κεῖται πρὸς Α τοῦ Μπολτσάνο, μεταξὺ Μπολτσάνο καὶ Κορτίνα ντ' Ἀμπέτσο. Ἔχει ὡραίας ἀναβάσεις μετὰ θαυμασίων πανοραμάτων καὶ συχνάζεται ὑπὸ πολλῶν ἐκδρομέων καὶ περιηγητῶν. Ἰταλιστὶ καλεῖται σήμερον *Κατινάτσιο ντ' Ἀντερμόϊα*. Μ. Δ. Β

Κέσσελς (Kessels), ***Ματθίας***. Φλαμανδὸς γλύπτης (1784—1836). Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Ἀμβοῦργον, εἰς Πετρούπολιν καὶ εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ Μάστριχτ, ὅπου τὰ ἔργα του ἐξετιμήθησαν. Ἐπανελθὼν (1815) εἰς Παρισίους, εἰργάσθη ἐπί τινα χρόνον εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου Ζιροντέ. Τῷ 1817 μετέβη εἰς Ρώμην, ἐκεῖ δὲ ἐξετέλεσε, συμφώνως πρὸς σχέδιον τοῦ Θορβάλντσεν, τὴν «Ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα», ἔργον τοῦ ὁποίου πολυάριθμοι ἀντιγραφαὶ ἐπανειλημμένως ἐκυκλοφόρησαν εἰς τὸ ἐμπόριον. Τῷ 1819 συμμετέσχεν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τὸν προκηρυχθέντα ὑπὸ τοῦ Κανόβα ἐν Ρώμῃ καὶ ἐνίκησε διὰ τοῦ ἀγάλματός του τοῦ παριστῶντος «Τὸν ἅγιον Σεβαστιανὸν διάτρητον ὑπὸ βελῶν». Ἀκολούθως ἐξετέλεσε διὰ τὸν δοῦκα τῆς Ἄλβας τὸν «Κεκλιμένον δισκοβόλον», θεωρούμενον ἓν τῶν ἀριστουργημάτων του. Ὁ «Πάρις», κολοσσιαῖον ἄγαλμα, ὅπερ ἐξέθεσε βρα-

Digitized by Google

δύτερον, θεωρεῖται ἀντιγραφὴ τοῦ «Πάριδος» τοῦ Κανόβα. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι: ὁ «Δισκοβόλος ὄρθιος ρίπτων τὸν δίσκον» (μουσεῖον Λονδίνου), τὸ «Μαυσωλεῖον» (εἰς τὴν Ἁγίαν Ἰουλιανὴν τῆς Ρώμης), ὁ «Χριστὸς καὶ ἡ Παρθένος», προτομαὶ ὑπερφυσικοῦ μεγέθους κ.ἄ. Δ. Σ. Δ.

Κέσσελσντορφ (Kesselsdorf) *[Γεωγρ.]*. Ἱστορικὸν χωρίον τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φράϊταλ - Νόσσεν. Κάτ. 885. Ἐνταῦθα οἱ Πρῶσσοι, τὴν 15 Δεκεμβρίου 1745, ὑπὸ τὸν Λεοπόλδον τοῦ Ντεσσάου, ἐνίκησαν τοὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρουτόβσκι Σάξωνας καὶ Αὐστριακούς. Δ. Σ. Δ.

Κέσσλερ (Kessler), *Ἰωσὴφ - Χριστόφορος*. Διακεκριμένος κλειδοκυμβαλιστὴς τῆς Γερμανίας (1800—1872). Αὐτοδίδακτος σχεδόν, διήνυσε τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του μεταξὺ Λεμβέργης, Βιέννης, Βρεσλαυΐας, Καρλσρούης, διδάσκων ἢ παρουσιαζόμενος ὡς δεξιοτέχνης. Τὸ ὄνομά του παρέμεινεν εἰς τὴν ἱστορίαν χάρις εἰς τὰς «σπουδὰς» διὰ κλειδοκύμβαλον (ἔργα: 20, 51 καὶ 100), αἵτινες καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ἐν χρήσει ἐν τοῖς ᾠδείοις. Γ. Σ.

Κέσσογκ (Kessog ἢ Makkessok), *ἅγιος*. Ἐξ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῆς Ἰρλανδίας καταγόμενος, εἰργάσθη ὡς ἐπίσκοπος ἱεραπόστολος εἰς Σκωτίαν κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα καὶ τῷ 560 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 6 Μαρτίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον. Ε. Γ. Π.

Κεσταμπὲρ (Questembert) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μορμπιὰν παρὰ τὸν ποταμὸν Μουλέν, παραπόταμον τοῦ Ἐτιέ. Κάτ. 1.200. Ἔχει ἐκκλησίαν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, παλαιὰς οἰκίας τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, ἐρείπια τοῦ πύργου Κοετμπιάν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κελτῶν ἦτο περικεχαρακωμένον στρατόπεδον. Κατὰ τὸ 888 ὁ Ἀλανὸς ὁ Μέγας κατήγαγε παρ' αὐτὸ μεγάλην νίκην, κατόπιν τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίσθη δοὺξ τῆς Βρετάνης. Μ. Δ. Β.

Κεστανὲ ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος (ἀρχ. *Μεσωγίς*) τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπὸ τῶν Κελαινῶν (Δινὲρ) τῆς Φρυγίας ἀρχόμενον, ἐκτείνεται πρὸς Δ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μαιάνδρου καὶ χωρίζει τὴν κοιλάδα τούτου ἀπὸ τὴν τοῦ Καΰστρου. Διασχίζει τὰς διοικήσεις Λαοδικείας (Δενιζλῆ), Τράλλεων (Ἀϊδινίου), καὶ Σμύρνης καὶ καταλήγει εἰς τὴν Μεσόγειον διὰ τοῦ ὄρους Μυκάλη (Σάμσοὺν ντάγ). Ὕψος 1.600 μ. Αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ αὐτοῦ εἶναι τὸ Ἀλῆ ντάγ, τὸ Δζεβὶζ ντάγ, καὶ τὸ Δζουμᾶ ντάγ.

—**Κεστανὲ-Σαϊβὰν** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, ἔχον 750 κατοίκους γεωργούς. Α. Α. Π.

Κεστᾶς. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνος (867—886). Ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου ὡς ἀρχιστράτηγος κατὰ τῶν Ἀράβων εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Ἀνδρέου, ὅστις προβαλὼν τὴν Ταρσὸν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκπορθήσῃ αὐτήν. Ὁ Κεστᾶς, πλήρης θάρρους καὶ αἰσιοδοξίας, ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῆς Ταρσοῦ, χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ στράτευμά του διὰ τῶν συνήθων χαρακωμάτων καὶ χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδὲν ἐκ τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων. Οἱ πολιορκούμενοι Ἄραβες ἐπωφελούμενοι τῆς ἀμελείας τοῦ Κεστᾶ κατώρθωσαν νὰ ἐξολοθρεύσωσι διὰ στρατηγήματος τὸν στρατόν του. Δέσαντες νύκτα τινὰ βύρσας ξηρὰς ἀπὸ τῶν οὐρῶν τῶν ἵππων των, ἀφῆκαν αὐτοὺς νὰ τρέξωσι πρὸς τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον, ἐνῷ συγχρόνως ἀπὸ διαφόρων σημείων ἔκρουον δαιμονιωδῶς τὰ τύμπανα. Ὁ ἐκ τούτων θόρυβος ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἐπήνεγκε φοβερὰν σύγχυσιν καὶ ὀλέθριον πανικὸν εἰς τὰς τάξεις τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες ἐν τῇ ταραχῇ των κατεπατοῦντο ὑπὸ τῶν ἀφηνιασάντων ἀραβικῶν ἵππων. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐξορμήσαντες ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως οἱ Ἄραβες ἐπέπεσαν κατὰ τῶν κατεπτοημένων Βυζαντινῶν καὶ κατέσφαξαν ἢ ᾐχμαλώτισαν ἅπαντας, πλὴν ὀλιγίστων κατορθωσάντων νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς. Ν. ΚΛΣ

Κέστεβεν (Kesteven) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Ἀγγλίας, (ἡ κεντρικὴ ἐκ τῶν τριῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς κομιτείας Λίνκολν μέχρι τοῦ 1888, ὁπότε ἐγένετο κομιτεία), καλύπτουσα τὸ ΝΔ. τμῆμα τοῦ Λίνκολν, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σλῆφορδ. Τὸ πλῆρες ὄνομα τῆς κομιτείας εἶναι The Parts of Kesteven. Ἔχει ἐμβαδὸν 1.898 τ. χλμ. καὶ 111.300 κατοίκους, ποτίζεται δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Γουΐθαμ. Δ. Σ. Δ.

Κέστελυ Keszthely) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Τσάλα, εἰς τὴν ΝΔ. ἐσχατιὰν τῆς λίμνης Πλάττεν, σταθμὸς ποταμοπλοίων ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπαλατὸν-Ζέντ—Γκυαίργκυ—Ταπόλτσα. Κάτοικοι 10.219. Ἔχει ἀνωτάτην γεωργικὴν σχολήν, μουσεῖον, ἀρχαῖον φρούριον καὶ ἐργοστάσια οἰνοποιίας καὶ ζυθοποιίας. Πλησίον τῆς πόλεως εὑρίσκονται τὰ λουτρὰ τοῦ Χεβιτσεντάντρας μετὰ πολλῶν θερμῶν πηγῶν καὶ ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ ἐρείπια. Δ. Σ. Δ.

Κέστιος (Kestius), *Γάϊος*. Ρωμαῖος πραίτωρ, δήμαρχος καὶ μέλος τῆς ἑπτανδρίας τῶν (epulones) βοηθῶν τῶν ἱερέων πρὸς παράθεσιν τῶν συμποσίων τοῦ Καπιτωλίου ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κεστίων (Cestia gens). Ὁ Κέστιος εἶναι γνωστὸς ἐκ τοῦ ἐν Ρώμῃ σῳζομένου μνημείου του (πυραμὶς τοῦ Κεστίου), τὸ ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην του ἵδρυσαν οἱ κληρονόμοι του. Κεῖται παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Παύλου (ἀρχ. via Ostiensis) καὶ ἱδρύθη περὶ τὸ 35 π. Χ. Εἶναι τετραγωνικὴ πυραμὶς ἐκ πλίνθων κεκαλυμμένων μὲ πλάκας μαρμαρίνας. Ἔχει ὕψος 37 μ. καὶ πλάτος εἰς τὴν βάσιν 30 μ. Εἰς τὰς δύο πλευράς, ἀνατολικὴν καὶ δυτικήν, ἔχει δύο λατινικὰς ἐπιγραφάς, καὶ εἰς μὲν τὴν μίαν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἱδρύθη τὸ μνημεῖον, εἰς δὲ τὴν ἑτέραν ἀναγράφεται ὅτι ἀνηγέρθη εἰς 330 ἡμέρας. Ἐσωτερικῶς ἔχει θάλαμον εὐρύχωρον μήκους 6 μ., πλ. 4 μ. καὶ ὕψους 5 μέτρων, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι φέρουσι τοιχογραφίας μὲ μορφὰς γυναικείας· νῦν εἶναι ὅλως ἐξηφανισμέναι, ὑπάρχουν ὅμως χαλκογραφίαι, ἀντίγραφα τούτων τοῦ Folconieri (1661).

Εἰς τὴν διαθήκην του ὁ Κέστιος διέτασσε νὰ συνθάψουν καὶ τοὺς μεγίστης ἀξίας τάπητάς του, ἀλλ' ὁ ἀγορανόμος Ἀγρίππας ἀπηγόρευσε τοῦτο καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοὺς ἐπώλησαν καὶ μὲ τὸ ἀντίτιμον ἵδρυσαν ἀνδριάντα πρὸ τοῦ μνημείου του.

Εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν τῶν Κεστίων (Cestia gens) ἀνήκει καὶ ὁ *Γάϊος Κέστιος Γάλλος*, διοικητὴς τῆς Συρίας ἐπὶ Νέρωνος (65 μ. Χ.), ὅστις ἡττηθεὶς ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Βεσπασιανοῦ. Ν. Ζ

κεστοειδὴς (ὁ, ἡ),—ἐς (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κεστόν, πρὸς ζωστῆρα, πρὸς ἱμάντα.

Κεστοράτι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἑλληνόφωνον ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ τῆς Ἀλβανίας, πατρὶς τοῦ εὐεργέτου Χρηστάκη Ζωγράφου. Τῷ 1874 ἵδρυσεν αὐτόθι ὁ Χρ. Ζωγράφος τὸ Ζωγράφειον διδασκαλεῖον πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων διὰ τὰ χωρία τῆς ὑποδούλου τότε Ἠπείρου, καταργηθὲν ἀργότερον. Χ. Ι. Σ.

κεστὸς (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Καλεῖται *κεστὸς* (οὐσιαστ. καὶ ἐπιθετ.) πᾶν εἶδος ζώνης καὶ ἰδίως ἡ πλουσίως διακεκοσμημένη περίφημος ζώνη τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ θεά, κατὰ τὰς παραστάσεις τῶν διασωθέντων μνημείων, φέρει τὴν ζώνην ταύτην ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος, ὅπου ὅμως παρίσταται αὕτη γυμνή, φέρει τὸν κεστὸν περὶ τὴν ὀσφύν. Καθ' Ὅμηρον ὁ κεστὸς ἱμὰς τῆς Ἀφροδίτης ἦτο ζώνη φέρουσα κεντητὰς παραστάσεις τῶν πόθων, τῆς χαρᾶς καὶ τῶν πόνων τοῦ ἔρωτος καὶ ἐγκλείουσα ὅλην τὴν ἐρωτικὴν γοητείαν τῆς θεᾶς. Ἀλλαχοῦ ὅμως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν Müller καὶ Heyne, ὁ κεστὸς δὲν εἶναι ἱμὰς ἢ ταινία, τὴν ὁποίαν φέρουσι τὰ ἀρχαιότερα ἀγάλματα τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλὰ γυναικεῖον κόσμημα, τὸ ὁποῖον φέρει αὕτη ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος. Ὁ Helbig μάλιστα ὑποθέτει ὅτι ὁ κεστὸς δὲν εἶναι ἡ συνήθης ζώνη, τὴν ὁποίαν παραδέχονται πολλοὶ ἑρμηνευταί, ἀλλὰ μέσον τι γοητείας, τὸ ὁποῖον καὶ ἡ Ἥρα δὲν φορεῖ, ἀλλ' ἔχει ἐντὸς τοῦ στήθους. Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης πολὺ συμβάλλει παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τινὸς μικρασιατικῆς προελεύσεως, καθ' ἣν ἡ Ἀφροδίτη κρατεῖ τὸν κεστὸν ἐν τῇ χειρὶ καὶ ἄλλη παράστασις, καθ' ἣν ἡ θεὰ τοποθετεῖ τὸν κεστὸν ἐπὶ μικροῦ χαλκίνου ἀντικειμένου ἐπὶ τοῦ στήθους της. Κατὰ τὴν Ἀνθολογίαν, ὁ κεστὸς εἶναι ὡσεὶ περιδέραιον περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης, καταπῖπτον ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἐπί τινος ἀναγλύφου τοῦ Lancellotti τὸν κεστὸν κρατεῖ ὁ Ἔρως ἱστάμενος πλησίον τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ P. Wolters θεωρεῖ τὸν κεστὸν ὡς ἐπέχοντα τύπον τοῦ σημερινοῦ στηθοδέσμου (corset) καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα μὲ τὸν ὁμηρικὸν κεστόν, ὡς ἀφίνουσι νὰ συμπεράνωμεν τοῦτο πολλαὶ παραστάσεις ἀγαλματίων καὶ εἰδωλίων κεστοφόρων, ὡς π. χ. τὸ χάλκινον ἀγαλμάτιον τῆς Ἀφροδίτης καὶ τὸ πήλινον εἰδώλιον τῆς δυσμόρφου γυναικός, ἥτις προσπαθεῖ νὰ περιβάλῃ τὸν κεστὸν πρὸς συγκράτησιν τῶν μαστῶν της, ἔργα ἀποκείμενα νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ. Εἰς τὸ ἀκαθόριστον τοῦ πραγματικοῦ κεστοῦ καὶ εἰς τήν, συνεπείᾳ τούτου, τριττὴν ὡς ἄνω ἀπεικόνισιν τοῦ κεστοῦ ἐπὶ διαφόρων μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων ἔργων τέχνης, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ μάλα συνέβαλεν ἡ διφορουμένη παρ' Ὁμήρῳ χρῆσις τοῦ κεστοῦ, τὸν ὁποῖον, κατὰ τὸν ποιητήν, ἡ μὲν θεὰ Ἀφροδίτη ἔφερεν ἐπὶ τοῦ στήθους, ὡς κόσμημα τουτέστιν ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, ἡ δὲ Ἥρα ἐντὸς τοῦ στήθους, ἤτοι κατάστηθα, οἱονεὶ ὡς στηθόδεσμον. Β. Δ. Θ.

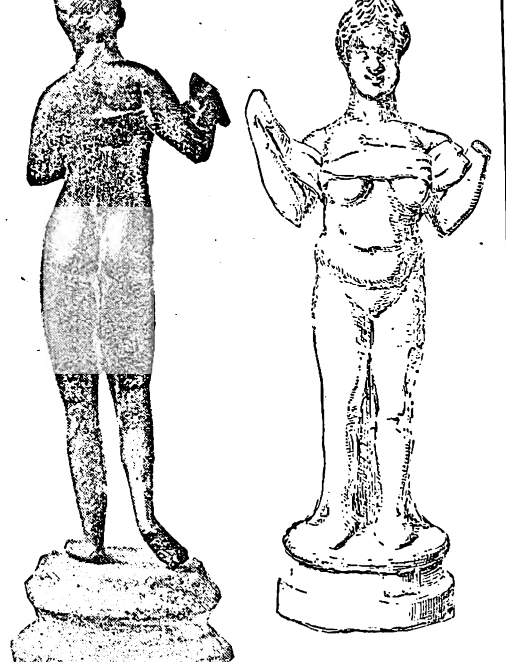

Κεστοφόρος Ἀφροδίτη χαλκῆ. *Εἰδώλιον πήλινον κεστοφόρου γυναικός.*

κέστρα (ἡ)· εἶδος σφύρας τῶν λιθοξόων, τῆς ὁποίας τὸ ἓν ἄκρον ἦτο ὀξύ, τὸ δὲ ἕτερον ὀδοντωτόν, κοιν. *θαραπίνα* ἢ *χτενιά*· || (ναυτ.) ἐργαλεῖον σιδηροῦν ἐπίμηκες (κοιν. *γκαβίλια*), σχήματος κωνικοῦ καὶ κυρτωμένου πρὸς τὸ ἄκρον. Χρησιμεύει διὰ τὴν διάνοιξιν τῶν ἐμβόλων πρὸς κατασκευὴν ἀγκυλῶν καὶ ἁμματίσεων σχοινίων, αἵτινες διὰ τοῦτο καὶ *κεστρωταὶ ἁμματίσεις* ὀνομάζονται.

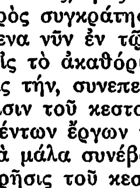

Κέστρα.

κεστράκιον (τὸ) (Cestracium) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων χονδροπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεστρακιονιδῶν*, περιλαμβάνον καρχαρίας ἱκανοῦ μεγέθους. Γνωστὰ δύο εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους καὶ τὰς θαλάσσας τῆς Καλιφορνίας. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζωολ.]* Λείψανα τῶν ζῴων τοῦ γένους τούτου εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Γ. Κ. Γ.

κεστρακιονίδαι (οἱ) (Cestracionidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων χονδροπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων*. Οἱ ἰχθύες τῆς οἰκογενείας ταύτης χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τῶν ραχιαίων πτερυγίων των, ὧν ἕκαστον φέρει ἰσχυρὰν ἄκανθαν, καὶ ἐκ τῆς παρουσίας, κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς, φυσητήρων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κεστράκιον*. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζωολ.* Λείψανα ἀπολιθωμένα ἰχθύων τῆς οἰκογενείας ταύτης εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Γ. Κ. Γ.

Κεστρίνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἠπείρου ἀπολήγουσα εἰς τὴν θάλασσαν, μεταξὺ Ποσειδίου ἄκρας (νῦν *Σκάλας*) καὶ ἐκβολῶν Θυάμιος (νῦν *Καλαμᾶ*), βορείως δὲ τῆς χώρας τῶν Θεσπρωτῶν (*Θουκ.* Α, 36). Βραδύτερον φαίνεται ὑπαχθεῖσα, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, εἰς τὴν Χαονίαν (*Στεφ. Βυζ.* ἐν λ. *Τροία*). Ἦτο ἐξαιρετικῶς βουτρόφος (*Ἀριστοφ.* Elρ. 924). Σ. Ε. Λ.

κεστρῖνος (ὁ)· ὁ ἰχθὺς *σφύραινα*· ἄλλως καλούμενος καὶ *κεστρεὺς* (λατ. mugil) καὶ *κέστρα* (ἀρχ.).

Κεστρῖνος *[Μυθ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἑλένου καὶ τῆς Ἀνδρομάχης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ τὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄνοδον τοῦ Μολοσσοῦ, ὁ Κεστρῖνος μετὰ ἐθελοντῶν διέβη ἐκεῖθεν τοῦ Θυάμιος ποταμοῦ καταλαβὼν νέας χώρας, ἐν ταῖς ὁποίαις ἦρξεν. Ἀναφέρεται κατὰ τὴν παράδοσιν ὡς ἐπώνυμος τῆς χώρας Κεστρίνης (*Παυσαν.* Α. 11, 1. Β 23,6). Π. Ν. Π.

Κεστροὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τραχείας Κιλικίας, ὑπαγομένη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰσαυρίας. Ἐκ νομισμάτων μετ' ἐπιγραφῆς εὑρεθέντων ἐγγὺς τοῦ συγχρόνου *Σελιντί*, εἰκάζεται ὅτι ταῦτα ἐπέχουσι τῶν Κεστρῶν τὴν θέσιν. Σ. Ε. Λ.

κέστρον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Ἐργαλεῖον τῆς ἀρχαίας ζωγραφικῆς καὶ μάλιστα τῆς ἐγκαυστικῆς ζωγραφικῆς, ἤτοι τῆς τέχνης τοῦ κατασκευάζειν ἐγκεκαυμένας ζωγραφίας. Τὸν ὅρον τοῦτον ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, ἐπεξηγῶν συνάμα, ὅτι τοῦτο εἶναι viriculo, δηλαδὴ ραβδίον τῶν ἐγκαυστῶν. Παρὰ τὴν

Digitized by Google

ἐπεξήγησιν ὅμως τοῦ Πλινίου, ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου τούτου παραμένει ἀκαθόριστος, συνεπείᾳ τῶν ἀλληλοαναιρουμένων ἑρμηνειῶν διαφόρων ἑρμηνευτῶν τῆς τεχνικῆς τῶν ἀρχαίων ζωγράφων. Σπουδαίαν, ἐν τοσούτῳ, συμβολὴν εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου παρέχει ὁ Otto Donner, ὅστις φρονεῖ ὅτι τὸ κέστρον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο ῥαβδίον, ὡς ἐπεξηγεῖ ὁ Πλίνιος, διότι τοιοῦτον ἐργαλεῖον δὲν εἶναι κατάλληλον οὔτε διὰ νὰ ἐξαπλώνῃ τὰ χρώματα, οὔτε διὰ νὰ ἀφαιρῇ τὸν ἀφρὸν τοῦ ὀξειδωμένου μολύβδου, ὅστις ἐπιπλέει κατὰ τὴν τῆξιν τοῦ ἀργύρου, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος· ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦτο μᾶλλον ἓν εἶδος ὑπαλειπτρου μὲ μακρὰν λαβήν, ὡς ἁρμόζει εἰς ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον εἰς πυράν. Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης ταύτης τὰ μάλιστα συμβάλλουσι πολλὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν Βανδέᾳ ἐντὸς φρέατος καὶ τῶν ὁποίων τὸ σχῆμα ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ τοῦ *κέστρου*, τοῦ ἀρωματώδου., δηλαδή, φυτοῦ μὲ τὰ λογχοειδῆ καὶ δαντελωτὰ φύλλα, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἔλαβε καὶ τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο τὸ ὄνομα. Κατὰ ταῦτα, τὸ κέστρον ἦτο ἐργαλεῖον μὲ μακρὸν στέλεχος, ἀπολῆγον κατὰ μὲν τὸν ἓν ἄκρον εἰς αἰχμὴν πρὸς χάραξιν τῶν γραμμῶν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον εἰς πλακωτὸν τρίγωνον πρὸς ἐξάπλωσιν τῶν χρωμάτων— ἐργαλεῖον, τουτέστι, τελείως ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Β. Δ. Θ.

Κέστρον τῆς Βανδέας.

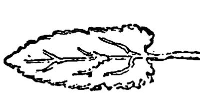
Κέστρον, ἀρωματῶδες φυτόν

— *[Στρατ.]* *Κέστρον* καλεῖται σύνδεσμος μεταξὺ δύο μεταλλικῶν τεμαχίων τῆς σαγῆς, ἐξ ὧν τὸ ἄρρεν δύναται νὰ περιστρέφηται ἐλευθέρως καὶ ἀνέτως ἐντὸς τοῦ θήλεος. Ν. Θ. Κ.

κέστρον (τὸ) (Cestrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στρυχνωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 140 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, πλὴν ἐλαχίστων τῆς μέσης Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη, πολλὰ κοσμητικά, ἅπαντα σχεδὸν δηλητηριώδη καί τινα ἀπόζοντα, δι' ὃ δὲν θίγονται ὑπὸ τῶν κτηνῶν. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *κέστρον τὸ μελανόχρουν* (Cestrum tinctorium), ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ ὁποίου λαμβάνεται σχεδὸν ἀνέξιτηλος μελάνη, *κέστρον τὸ κομψὸν* (Cestrum elegans), *κέστρον τὸ κάκοσμον* (Cestrum fœtidissimum), *κέστρον τὸ κυανοῦν* (Cestrum cyaneum ἢ Iochroma tubulosa), *κέστρον τὸ πάρκειον* (Cestrum Parqui), *κέστρον τὸ ῥοδόχρουν* (Cestrum roseum) καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

Κέστρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Παμφυλίας (*Στράβ.* Teubner IB, κεφ. 571, 7). Ὁ Πτολεμαῖος φέρει τὰς ἐκβολάς του μεταξὺ Μαγύδου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρυμέδοντος (Ε, ε, 2, ἔκδ. *Nobbe*). Ἠτό ποτε πλωτὸς καὶ μέσον ἐπικοινωνίας πρὸς τὴν Πέργην, ὡς προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ Στράβωνος (ΙΔ, 667, 2) καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ ἀπὸ Κύπρου εἰς Πέργην πλοῦ τοῦ ἁγίου Παύλου κατὰ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐκ τοῦ «Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης Θαλάσσης» (§ 219). Εἶναι ὁ σύγχρονος Ἀκ-Σοῦ (πλάτ. 36°51' Β, μήκ. 30°52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnu). Σ. Ε. Λ.

κεστροσφενδόνη (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Πολεμικὸν ὅπλον τῶν ἀρχαίων, συγκείμενον, ὡς καὶ ἡ λέξις δηλοῖ, ἐκ τοῦ κέστρου, ἤτοι ἀκοντίου, καὶ τῆς σφενδόνης. Τὸ ἀκόντιον ἦτο βραχύ, ἀποτελούμενον ἐκ σιδηρᾶς λόγχης μετὰ περιστομίου καὶ ξυλίνης λαβῆς ἢ ξυστοῦ μετὰ τριῶν πτερυγίων, καὶ ἐξεσφενδονᾶτο διὰ σφενδόνης. Λέγεται ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ Περσέως ἐχρησιμοποίησαν πρῶτοι τὸ πολεμικὸν τοῦτο ὅπλον κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς πολέμους. Τοιαῦτα ὅπλα δὲν εὑρέθησαν δυστυχῶς μέχρι σήμερον· τὴν περιγραφὴν ὅμως αὐτῶν γνωρίζομεν διὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Πολυβίου καὶ Τίτου Λιβίου, οἵτινες λίαν διεξοδικῶς ὁμιλοῦσι περὶ αὐτῶν. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους, τὸ σιδηροῦν μέρος τοῦ κέστρου ἦτο δύο πήχεων μήκους (0.15 μ.), τὸ δὲ ξύλινον μήκους μὲν μιᾶς σπιθαμῆς (0.225 μ.), πάχους δὲ ἑνὸς δακτύλου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ξυστοῦ προσηλοῦντο τρία πτερύγια. Τὸ ἀκόντιον τοῦτο ἐξηκοντίζετο διὰ σφενδόνης, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὸ ἐστήριζον διὰ χαλαροῦ κόμβου, οὕτως ὥστε νὰ δύναται τοῦτο νὰ ἐκσφενδονισθῇ εὐχερῶς, κατὰ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν τῆς σφενδόνης. Ὁ Λίβιος μάλιστα, σαφέστερον περιγράφων τὰ τῆς σφενδόνης, λέγει ὅτι τὸ θυλάκιον αὐτῆς ἔφερε δύο μικρὰ σχοινία, μὲ τὰ ὁποῖα ἐδένετο ἐπιπολαίως τὸ ἀκόντιον. Ὁ Alex. Bertrand, βασισθεὶς ἐπὶ τῆς περιγραφῆς τῶν ἀνωτέρω συγγραφέων περὶ τοῦ μήκους τοῦ ἀκοντίου, περὶ τῆς θέσεως τῶν πτερυγίων εἰς τὸ μέσον τοῦ ὅπλου, περὶ τῆς ἀνισότητος τοῦ μήκους τῶν σχοινίων τῆς σφενδόνης καὶ λοιπῶν λεπτομερειακῶν ἀρχαίων περιγραφῶν, κατεσκεύασεν ἀνάλογον κεστροσφενδόνην, καθορίσας οὕτω τὸν τύπον τοῦ ἀρχαίου τούτου πολεμικοῦ ὅπλου. Β. Δ. Θ.

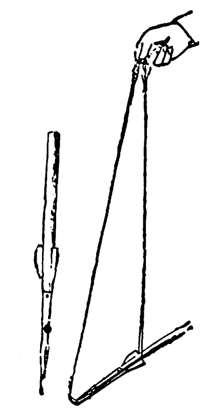
Κεστροσφενδόνη κατὰ τὸν A. Bertrand.

κεστροφύλαξ (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ὁ φύλαξ τῶν κέστρων, ἤτοι τῶν πολεμικῶν ἀκοντίων, τὰ ὁποῖα ἐξηκοντίζοντο διὰ σφενδόνης (βλ. λ. *κεστροσφενδόνη*) καὶ τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἰδίως κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Κατά τινας εὑρεθείσας ἐφηβικὸς ἐπιγραφάς, ἐξ ὧν ἐγνώσθη καὶ ἡ λέξις αὕτη, φαίνεται ὅτι οἱ κεστροφύλακες ἀπετέλουν εἰδικὸν σῶμα, ἐντεταλμένον τὴν φρούρησιν τῶν κεστροσφενδονῶν ὡς ὑλικοῦ πολέμου. Β. Δ. Θ.

Κὲτ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Β. Ρωσίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ὀμπ. Πηγάζει ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῶν ἀποτελούντων προέκτασιν τῆς ὀροσειρᾶς Κρεμτσούχ. Τὸ σχηματιζόμενον ὑπ' αὐτοῦ δέλτα κατὰ τὴν ἐκβολήν του εἰς τὸν Ὀμπ γέμει μικρῶν καταφύτων καὶ ἑλωδῶν νήσων. Ἔχει μῆκος 970 χλμ. περίπου, πλάτος δὲ ἀπὸ 20 μέχρι 2.100 μέτρων. Σ. Κ. Π.

Κέτα (Keta, Ketta, Kitta, Quittah) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας Ἀκτὴ τοῦ Χρυσοῦ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Βόλτα. Κεῖται ἐπὶ στενῆς χερσονήσου μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ τενάγους, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Γόντσχι καὶ Γιοῦ. Κάτοικοι 10.000. Δ. Σ. Δ.

κεταζῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου

$$ \begin{matrix}R\\R'\end{matrix}\Big\rangle C:N.N:C\Big\langle\begin{matrix}R\\R'\end{matrix} $$

λαμβανόμεναι δι' ἐπιδράσεως *ὑδραζίνης* ἐπὶ κετονῶν. Σ. Γ.

κεταλδεϋδοξέα (τὰ) *[Ὀργαν. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως ἓν ἀλδεϋδικὸν καρβονύλιον, ἓν κετονικὸν καρβονύλιον καὶ ἓν καρβοξύλιον. Σ. Γ.

Κέτβιγκ (Kettwig) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ρενανίᾳ, ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ Ρούρ. Κάτοικοι 7.000. Ἀποτελεῖ σιδηροδρομικὸν κόμβον τῆς γραμμῆς Ἔσσεν-Ντύσσελντόρφ. Ἔχει μονὴν καλογραιῶν, ὀρφανοτροφεῖον καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν ὑφασμάτων, μεταλλικῶν εἰδῶν, σιγαρέτων κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κέτε-Κράτσι (Kete-Kratschi) *[Γεωγρ.]*. Διοικητικὸς καὶ ἐμπορικὸς σταθμὸς τῆς πρῴην γερμανικῆς ἀποικίας Τόγκου ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, διατελούσης σήμερον ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολήν. Ἀπέχει 120 χλμ. τοῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ Βόλτα, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης αὐτοῦ, εἶναι δὲ πλησίον τῆς Α. μεθορίου τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας Ἀκτὴ τοῦ Χρυσοῦ. Ὁ σταθμὸς διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· τὴν κώμην *Κράτσι*, ἀριθμοῦσαν περί τοὺ. 800 ἰθαγενεῖς, καὶ τὴν καθ' αὐτὸ ἐμπορικὴν πόλιν *Κέτε*, ἔχουσαν 9.000 περίπου κατοίκους καὶ τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς διπλασιάζεται κατὰ τὴν περίοδον τῶν καραβανίων. Εἶναι κόμβος σπουδαίων ἐμπορικῶν ὁδῶν καὶ ἔχει ἐμπόριον ἅλατος, ἐντοπίων ὑφασμάτων, νημάτων, ἐρίου, μαργαριτῶν, ἐλεφαντόδοντος, κτηνῶν κλπ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῆς Γουϊνέας Σαλάγκας (1894), ἡ Κάτε ἦτο ἐπί τινα χρόνον τὸ σπουδαιότερον ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ ἀνατολικοῦ Τόγκου. Δ. Σ. Δ.

Κέτελ (Ketel), ***Κορνήλιος***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων (1548—1616). Τῷ 1566 εἰργάσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φονταινεμπλώ, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔνθα ἐξετέλεσε τὰς προσωπογραφίας τῶν ἐπισημοτέρων προσώπων τῆς αὐλῆς τῆς Ἐλισάβετ. Ἐπέστρεψε τῷ 1851 εἰς Ἄμστερνταμ, ὅπου ἐγκατεστάθη, ἐκτελέσας πλείστας προσωπογραφίας καὶ ἄλλους πίνακας. Μεταξὺ τούτων τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Συγκέντρωσις τῶν πολιτοφυλάκων», «Λόχος βαλλιστρῶν τοῦ λοχαγοῦ Δ. Ροζενκράντς» (μουσεῖον τοῦ Ἄμστερνταμ) «Τ. Β. Καλάζ, δήμαρχος τοῦ Ἄμστερνταμ». Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ὁ Κέτελ ἐζωγράφιζε συχνάκις ἄνευ χρωστήρων διὰ τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν του, ἔτι δὲ καὶ τῶν ποδῶν του. Δ. Σ. Δ.

Κετελὲ (Lambert Quetelet) ***Λαμβέρτος - Ἀδόλφος - Ἰάκωβος***. Βέλγος ἀστρονόμος, μαθηματικὸς καὶ στατιστικός. Ἐγεννήθη ἐν Γάνδῃ τῷ 1796 καὶ ἀπέθανεν ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1874. Ἐσπούδασεν ἐν Γάνδῃ, εἰς ἡλικίαν δὲ 18 ἐτῶν διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ βασιλικῷ κολλεγίῳ τῆς πατρίδος του καὶ τῷ 1819 εἰς τὸ ἐν Βρυξέλλαις «Ἀθήναιον». Μετὰ διετῆ διαμονὴν ἐν Παρισίοις, ὅπου παρηκολούθησε τὰ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς ἐν γένει ὀργανώσεως τοῦ ἐκεῖ ἀστεροσκοπείου, ἐνετάλη τῷ 1824 ὑπὸ τῆς βελγικῆς κυβερνήσεως νὰ ἱδρύσῃ ἀστεροσκοπεῖον ἐν τῇ βελγικῇ πρωτευούσῃ. Συμφώνως τῇ ἐντολῇ ταύτῃ ἵδρυσε τὸ βασιλικὸν ἀστεροσκοπεῖον ἐν Uccle, οὗτινος ἐχρημάτισεν ὁ πρῶτος διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1828 μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἀπὸ τοῦ 1836 ἦτο καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας καὶ τῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ βασιλικῇ στρατιωτικῇ σχολῇ καὶ ἀπὸ τοῦ 1841 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς κεντρικῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Βελγίου.

Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῶν Βρυξελλῶν τῷ 1820, ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ 1834 ἰσόβιος γραμματεὺς αὐτῆς. Προσέτι ἐχρημάτισε μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων καὶ τακτικὸν ἢ ἀντεπιστέλλον μέλος διαφόρων εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν.

Πλὴν τῆς ἀστρονομίας, μετεωρολογίας, φυσικῆς καὶ τῶν καθαρῶν μαθηματικῶν, ἠσχολήθη προσέτι καὶ εἰς τὴν στατιστικήν, γενόμενος διάσημος ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ διὰ τῶν σπουδαίων στατιστικῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκλεγεὶς κατ' ἐπανάληψιν πρόεδρος τῶν ἀπὸ τοῦ 1825—1872 συνελθόντων ἐν Εὐρώπῃ μεγάλων στατιστικῶν συνεδρίων.

Συνέγραψε πλεῖστα ἄρθρα καὶ ὑπομνήματα, δημοσιευθέντα εἰς διάφορα εἰδικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Μεταξὺ τῶν ἔργων του καταλέγονται: ἡ «Στοιχειώδης ἀστρονομία» του, τὸ «Περὶ τοῦ κλίματος τοῦ Βελγίου», ἡ «Γεωφυσική» του, αἱ στατιστικαί του ἔρευναι ἐπὶ τοῦ βασιλείου τῶν Κάτω Χωρῶν, ἡ «Ἱστορία τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐν Βελγίῳ» κτλ. Πρὸς τούτοις ἐξέδωκε δέκα τόμους τῶν Χρονικῶν τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Βρυξελλῶν (1834—1853) καὶ ἀπὸ τοῦ 1834 καθιέρωσε τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Annuaire de l'Observatoire Royal de Belgique», ὅπερ ἔκτοτε δὲν ἔπαυσε κυκλοφορῶν κατ' ἔτος. Ἀμείβουσα τὰς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρὸς ἡ βασιλικὴ ἀκαδημία τοῦ Βελγίου ἀνήγειρε τῷ 1880 τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐν Βρυξέλλαις, φιλοτεχνηθέντα ὑπὸ τοῦ Fraikin. Σ. Π.

— **Κετελὲ** (Quetelet), ***Ἐρνέστος***. Βέλγος ἀστρονόμος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγεννήθη ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1825 καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει τῷ 1878. Μετὰ τὰς προκαταρκτικὰς σπουδάς του ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ τοῦ διασήμου ἑλληνιστοῦ Gaggia, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικήν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλικὴν στρατιωτικὴν σχολήν. Ἀποφοιτήσας ἐκεῖθεν ὡς ἀνθυπολοχαγός, καὶ κατόπιν γενόμενος λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ἠσχολεῖτο κατὰ τὰς διαθεσίμους ὥρας, εἰς τὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν καὶ εἰς τὴν ἀστρονομίαν. Τῷ 1856 καταλιπὼν τὸ στρατιωτικὸν στάδιον διωρίσθη βοηθὸς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ, ὅπου ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὰ τῆς χρήσεως τῶν διαφόρων ὀργάνων καὶ εἰς τὰς μεθόδους τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων καὶ ὑπολογισμῶν. Ἐκλεγεὶς τῷ 1845 ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου, ἐγένετο τακτικὸν μέλος αὐτῆς ἀπὸ τῆς 15 Δεκεμβρίου 1863. Προσέτι ἐχρημάτισε μέλος καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπιστημονικῶν σωματείων καὶ ἑταιρειῶν.

Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν, πλὴν διαφόρων ἀνακοινώσεων καὶ μελετῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἀστρονομίαν, τὴν μετεωρολογίαν καὶ τὸν μαγνητισμόν, ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὁ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθεὶς κατάλογος τῶν ἐχόντων μεγάλην ἰδίαν κίνησιν ἀμυδρῶν ἀστέρων. Σ. Π.

κετέναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως ὀργανικαὶ ἑνώσεις περιέχουσαι καρβονύλιον διπλῶς ἡνωμένον πρὸς ἄτομον ἄνθρακος εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἁλύσεως, ὡς $H_2C:CO$, $(CH_2)_3C:CO$ κλπ. Διακρίνονται εἰς *ἀλδοκετένας* $H_2C:CO$ καὶ

$$ \begin{matrix}R\\H\end{matrix}\Big\rangle C:CO \quad \text{καὶ } \textit{κετοκετένας} \quad \begin{matrix}R\\R\end{matrix}\Big\rangle C:CO. $$

Ἐκ τῶν ἀλδοκετενῶν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ κοινὴ *κετένη* $CH_2:CO$, δυσαρέστου ὀσμῆς ἀέριον, παραγόμενον κατὰ τὴν ὑπερθέρμανσιν τῶν ἀτμῶν τοῦ ἀνυδρίτου τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος ἢ τῆς ἀκετόνης. Ἐπίσης ἡ *μεθυλοκετένη* $\begin{matrix}CH_3\\H\end{matrix}\Big\rangle C:CO$ ληφθεῖσα μόνον ἐν αἰθερικῷ διαλύματι. Ἐκ τῶν κετοκετενῶν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ *διμεθυλοκετένη* $(CH_3)_2C:CO$, ὑγρὸν βράζον εἰς 34°. Σ. Γ.

κετενίτης (ὁ) (Quetenit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $[SO_4]_3[Fe\,OH]_2 Mg . 12 H_2O$.

Digitized by Google

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς ἢ τρικλινὲς σύστημα. Παρουσιάζει χρῶμα ἐρυθρόφαιον, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς τοῦ χαλκανθίτου, ἤτοι ἐνύδρου θειικοῦ χαλκοῦ, τῆς Quetana ἐν Χιλῇ. Γ. Β.

κέτεραχ, ἢ **κετεράχιον** (τὸ) (Ceterach) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτω γένος πτερίδων ἐκ τῶν *πολυποδωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη 4—5, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ παλαιοῦ ἐν γένει κόσμου. Εἶναι φυτὰ ἀπαντώμενα καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, φυόμενα ἐπὶ βράχων, τοίχων, κορμῶν δένδρων ἐν ὑγραῖς περιφερείαις κλπ. Γνωστότερον εἶδος θεωρεῖται *κέτεραχ* ἢ *κετεράχιον τὸ φαρμακευτικὸν* (Ceterach officinarum), χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Κ. ΠΑΠ.

Κέτετζχάζα (Kétegháza) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Μπέκες. Κάτοικοι 4.681, ἐξ ὧν 3.134 Ρουμᾶνοι. Σιδηροδρομικὸς κόμβος τῆς γραμμῆς Μπέκες - Σάμπα - Ἄραντ, εἶναι πόλις γεωργική, ἔχει δὲ τὸ μεγαλύτερον καὶ περιφημότερον ἱπποτροφεῖον τῆς Οὐγγαρίας. Δ.Σ.Δ.

κετζὰλ /*Νομισμ.*/. Νομισματικὴ μονὰς τῆς Γουατεμάλας, ἰσότιμος τῷ δολλαρίῳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὑποδιαιρουμένη εἰς 100 θεντάβος.

Κετίγνη (Cetinia, Cetinie, Cettigne) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ Μαυροβουνίου. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ ὡραίας κοιλάδος, περιβαλλομένης ὑπὸ ὀρέων, εἰς ὕψος 683 μ., εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. ΝΑ. τοῦ Καττάρου, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται δι' εὐρείας ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κάτοικοι 5.300. Ἐκτίσθη πέριξ τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας, ἱδρυθέντος τῷ 1478 ἐπὶ δεσποζούσης στρατηγικῆς θέσεως, καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ Μαυροβουνίου περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Κατεστράφη τρεῖς φορὰς διὰ πυρὸς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὰς ἐκστρατείας των πρὸς κατάκτησιν τοῦ Μαυροβουνίου, κατὰ τὰ ἔτη 1683, 1714 καὶ 1785, ἀλλ' ἐκτίζετο ἐκ νέου κατόπιν ἑκάστης καταστροφῆς. Ἡ σημερινὴ πόλις ἔχει μικρὰ ἀλλ' ὡραῖα κτίρια μετὰ πολλῶν κήπων καὶ διασχίζεται ὑπὸ δύο μεγάλων ἀρτηριῶν, καθέτων πρὸς ἀλλήλας, εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁποίων ὑπάρχει πλατεῖα, ὅπου ὁ περίφημος γιγαντιαῖος «πλάτανος τῆς Δικαιοσύνης», κάτωθεν τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου Νικόλαος (ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικήτας) ἐδέχετο εἰς ἀκρόασιν τοὺς Μαυροβουνίους καὶ ἀπένεμε πολλάκις τὴν δικαιοσύνην. Ἔχει ἀνάκτορον κτισθὲν τῷ 1863, διδασκαλεῖον, παρθεναγωγεῖον, μουσεῖον, νοσοκομεῖον, θέατρον καὶ ἐργοστάσιον φυσιγγίων. Μία πλευρὰ τοῦ ἀνακτόρου ἐχρησίμευεν ὡς ἕδρα τῶν ὑπουργείων. Μέχρι τοῦ 1863 οἱ ἡγεμόνες κατῴκουν ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ φρούριον τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ὁ πύργος Τάμπια, ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ ὁποίου ἐξετίθεντο αἱ κεφαλαὶ τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, τὴν 13 Ἰανουαρίου τοῦ 1916, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ὀχυρᾶς θέσεως Λόφτσεν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἐπυρπολήθη. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἵδρυσιν τοῦ βασιλείου τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐκλιπόντος τοῦ βασιλείου τοῦ Μαυροβουνίου, ἔπαυσε νὰ εἶναι πρωτεύουσα αὐτοῦ, μεταβληθεῖσα εἰς ἁπλῆν ἕδραν τοῦ διοικητοῦ τῆς νοτιοσλαυϊκῆς διοικητικῆς περιφερείας τοῦ Μαυροβουνίου. —Ο.

Κετικλῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 140 κατοίκους γεωργούς.

Κετίλλιος (Ketille), ***μάρτυς***. Ἐν Δανίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Viborg, ὅστις καὶ προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐπισκοπῆς του. Καθ' ἣν ὥραν δὲ ἀνεγίνωσκε τὸν ἑσπερινὸν ἐν τῷ ναῷ ἐφονεύθη ἐν αὐτῷ ὑπὸ ξένων κακοποιῶν τῷ 1151 καὶ ἐγγραφεὶς ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἑορτάζεται τὴν 11 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π

Κέτιον *ὄρος* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης δεξιὰ τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ, χωρίζον κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 14, 1, 15, 1) τὸ Νωρικὸν ἀπὸ τῆς Ἄνω Παννονίας. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Βινδοβόνα, ἡ νῦν Βιέννη, πρωτεύουσα τῆς Αὐστρίας. Σήμερον καλεῖται Wiener - Wald, καὶ ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν Αὐστριακῶν Ἄλπεων. Τὰ Ὁδοιπορικὰ ἀναφέρουσι καὶ σταθμόν τινα ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Cetis, αἱ δὲ ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ municipium Aelium Cetium. Α. Θ. Σ.

Κέτλερ (Kettler), *βαρῶνος φὸν*—. βλ. λ. *Κέττελερ* (Ketteler).

Κετμεντοὺ (Katmandu) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ἀνεξαρτήτου κράτους τοῦ Νεπὰλ (βλ. λ. *Κατμαντού*).

κετοαλδεῦδαι (αἱ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως ἀλδεϋδικὴν καὶ κετονικὴν ὁμάδα. Σ. Γ.

γ-κετοβαλεριανικὸν ***ὀξὺ*** /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *λαιβουλικὸν ὀξύ*.

β-κετοβουτυλαλκοόλη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *ἀκετονυλοκαρβινόλη*.

κετογλουταρικὰ ***ὀξέα*** /*Ὀργ. Χημ.*/. Εἶναι κετοπαράγωγα τοῦ γλουταρικοῦ ὀξέος, ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεως τῆς κετονικῆς ὁμάδος διακρίνονται εἰς *α-κετογλουταρικὸν ὀξὺ*

$$HOOC.\ CO.\ CH_2.\ CH_2.\ COOH$$

καὶ *β-κετογλουταρικὸν ὀξὺ*

$$HOOC.\ CH_2.\ CO.\ CH_2.\ COOH.$$

Τὸ α τήκεται εἰς 115° καὶ εἶναι εὐδιάλυτον μὲν εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, δυσδιάλυτον δὲ εἰς αἰθέρα. Ἡ ὀξίμη αὐτοῦ (*α-ὀξιμινογλουταρικὸν ὀξὺ* ἢ *α-ἰσονιτρωδογλουταρικὸν ὀξὺ*) εἶναι σῶμα στερεὸν κρυσταλλικόν, τηκόμενον ὑπὸ ἔκλυσιν CO_2 εἰς 152°

Τὸ β, καλούμενον καὶ *ἀκετονοδικαρβονικὸν ὀξύ*, εἶναι ἐπίσης στερεὸν κρυσταλλικόν, τηκόμενον ὑπὸ ἔκλυσιν CO_2 εἰς 135°. Ὁ διαιθυλεστὴρ αὐτοῦ εἶναι ὑγρὸν βράζον ὑπὸ πίεσιν 12 χλστμ. εἰς 135°. Σ. Γ.

κετοδικαρβονικὰ ***ὀξέα*** /*Ὀργ. Χημ.*/. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως μίαν κετονικὴν ὁμάδα καὶ δύο καρβοξύλια, ὡς λ. χ. τὸ *μεσοξαλικὸν ὀξὺ* (βλ. λ.). Σ. Γ.

κετοεξόζαι (αἱ), ἢ ***ἑξανοπεντόλαι-(1, 3, 4, 5, 6)-όναι-(2)*** /*Ὀργ. Χημ.*/. Κετόζαι τοῦ τύπου $CH_2(OH).CH(OH)CH(OH).CH(OH).CO.CH_2(OH)$. Λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τριῶν ἀνομοίως ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος, εἶναι δυναταὶ πλείονες ἰσομερεῖς μορφαί, ἐξ ὧν εἶναι γνωσταὶ πέντε ὀπτικῶς ἐνεργοί, ἤτοι ἡ d-*φρουκτόζη*, ἡ l-*φρουκτόζη*, ἡ d-*ταγατόζη*, ἡ d-*σορβόζη* καὶ ἡ l-*σορβόζη*. Αἱ σπουδαιότεραι δὲ πάλιν ἐξ αὐτῶν εἶναι αἱ *φρουκτόζαι* καὶ δὴ ἡ d-*φρουκτόζη* (ὀπωροσάκχαρον). Σ. Γ.

κετόζαι (αἱ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Καλοῦνται οὕτως ἐκ τῶν *μονοσακχαριτῶν* ἐκεῖνοι, οἵτινες περιέχουσι τὸ καρβονύλιον κετονικῶς ἡνωμένον, ἤτοι οἱ μονοσακχαρῖται κετοναλκοολικῆς συντάξεως. Σπουδαιοτέρα κετόζη εἶναι ἡ κετοεξόζη *φρουκτόζη*. Σ. Γ.

δ-κετοκαπρονικὸν ***ὀξὺ*** /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *γ-ἀκετοβουτυρικὸν ὀξύ*.

κετοκετέναι (αἱ) /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *κετέναι*.

κετόλαι (αἱ) /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *κετοναλκοόλαι*.

κετομηλονικὸν ***ὀξὺ*** /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *μεσοξαλικὸν ὀξύ*.

κετόναι (αἱ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τάξεων ὀργανικῶν ἑνώσεων, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς ὑπάρξεως τῆς ρίζης τοῦ *καρβονυλίου*, >C—O, ἡνωμένης πρὸς δύο ἀνθρακούχους ὁμάδας (ἀλκύλια ἢ ἀρύλια κ.λ.π.). Ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τῆς ρίζης τοῦ λατινικοῦ ὀνόματος τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος δι' ἀποβολῆς τοῦ ἀρχικοῦ a (acet-). Ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν πρὸς τὸ καρβονύλιον ἡνωμένων ἀνθρακούχων ὁμάδων διακρίνομεν διαφόρους τάξεις κετονῶν, ὡς λ. χ. τὰς λιπαρὰς ἢ κυκλικάς, τὰς κεκορεσμένας ἢ ἀκορέστους, τὰς ἁπλᾶς ἢ μικτὰς κλπ. Αἱ κετόναι ὀνομάζονται ἢ δι' ἰδίων ἐμπειρικῶν ὀνομάτων σχετικῶν πρὸς τὴν φύσιν ἢ προέλευσιν αὐτῶν, ἢ διὰ συνθέτου ὀνόματος, συνισταμένου ἐκ τῆς λέξεως κετόνη, προτιθεμένων τῶν ὀνομάτων τῶν πρὸς τὸ καρβονύλιον ἡνωμένων ριζῶν, ὡς λ. χ. μεθυλαιθυλοκετόνη ($CH_3.CO.C_2H_5$), διμεθυλοκετόνη (CH_3 CO. CH_3), αἰθυλοπροπυλοκετόνη (C_2H_5. CO. C_3H_7) κ.λ.π., ἢ καὶ κατὰ διαφόρους ἄλλους ὑποδειχθέντας τρόπους. Αἱ κετόναι εἶναι σώματα λίαν διαδεδομένα ἐν τῇ φύσει, πολλαὶ δὲ ἐξ αὐτῶν παρασκευάζονται καὶ βιομηχανικῶς εἰς μεγάλα ποσὰ διὰ διαφόρους σκοπούς.

Αἱ κετόναι παρουσιάζουσι πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὰς *ἀλδεΰδας*, πρὸς τὰς ὁποίας τὰς συνδέει ὡς κοινὸν συστατικὸν ἡ ὕπαρξις τῆς ρίζης τοῦ καρβονυλίου, δι' ὃ καὶ ἔχουσι πολλὰς μεθόδους παρασκευῆς κοινὰς καὶ πολλὰς ἰδιότητας φυσικὰς καὶ χημικὰς προσομοίας. Οὕτω λ. χ. διὰ τῆς ὀξειδώσεως πρωτοταγῶν μὲν ἀλκοολῶν λαμβάνονται ἀλδεΰδαι, ἐνῷ δι' ὀξειδώσεως δευτεροταγῶν κετόναι. Διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τῶν μετ' ἀσβεστίου ἀλάτων τῶν λιπαρῶν ὀξέων, παρουσίᾳ μὲν μυρμηκικοῦ ἀσβεστίου παράγονται ἀλδεΰδαι, ἐν ἀπουσίᾳ δὲ τούτου κετόναι. Διὰ προσθήκης ὕδατος εἰς τοὺς ἀκορέστους ὑδρογονάνθρακας τῆς σειρᾶς τοῦ ἀκετυλενίου, ἐκ μὲν τοῦ πρώτου μέλους (ἀκετυλενίου) σχηματίζεται ἀλδεΰδη, ἐνῷ ἐκ τῶν λοιπῶν σχηματίζονται κετόναι. Περαιτέρω κετόναι παρουσιάζονται δι' ἐπιδράσεως ψευδαργυραλκυλίων ἐπὶ ἀκυλοχλωριδίων, δι' ἐπιδράσεως νιτριλίων ἐπὶ ἀλάτων τῶν μαγνησιαλκυλίων, διὰ διασπάσεως τῶν β-κετονοξέων καὶ διὰ σειρᾶς ὅλης ἄλλων μεθόδων. Αἱ κετόναι παρέχουσιν ὅλας τὰς ἰδιότητας τῶν ἀλδεϋδῶν, τὰς ὀφειλομένας εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ καρβονυλίου, ὡς λ. χ. τὴν ἰδιότητα νὰ σχηματίζουν παράγωγα διὰ προσθήκης μεθ' ὑδροκυανίου ὀξίνου θειώδους νατρίου κλπ., νὰ σχηματίζουν ὀξίμας, φαινυλυδραζόνας κλπ., νὰ ἀνάγωνται πρὸς ἀλκοόλας (δευτεροταγεῖς). Ἡ διαφορὰ αὐτῶν δὲ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι δὲν πολυμερίζονται εὐκόλως, δὲν ἀνάγουσιν ἀμμωνιακὸν διάλυμα ἀργύρου καὶ δι' ὀξειδώσεως σχηματίζουν ὀξέα μὲ μικρότερον ὅμως ἀριθμὸν ἀτόμων ἄνθρακος τῆς ἀρχικῆς κετόνης. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν κετονῶν εἶναι ἡ *ἀκετόνη*, ἡ *καμφορά*, ἡ *μινθόνη*, ἡ *ἰρόνη*, ἡ *πουλεγόνη* κλπ. Σ. Γ.

— **κετόνη** *τοῦ* ***Μίχλερ*** (Michler) /*Βιομ. Χημ.*/. Εἶναι τετραμεθυλοπαράγωγον τῆς *διαμινοβενζοφαινόνης*. Ἔχει τὸν τύπον:
$(CH_3)_2N.C_6H_4.CO.C_6H_4.N(CH_3)_2$ καὶ παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως φωσγενίου ἐπὶ διμεθυλανιλίνης παρουσίᾳ ἀργιλλοχλωριδίου. Τήκεται εἰς 172°, τὰ δὲ ἅλατα τῶν ἰμινικῶν αὐτῆς παραγώγων ἀποτελοῦν σπουδαῖα χρώματα, ὡς τὰς ἀουραμίνας κλπ. Χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν καὶ ἄλλων χρωμάτων. Σ. Γ.

κετοναλκοόλαι (αἱ), ἢ ***ὀξυκετόναι***, ἢ ***κετόλαι*** /*Ὀργ. Χημ.*/. Καλοῦνται οὕτω, αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν καρβονυλικὴν καὶ ὑδροξυλικὴν συγχρόνως ὁμάδα. Ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιεχομένων καρβονυλικῶν καὶ ὑδροξυλικῶν ὁμάδων, ὡς καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα θέσεως αὐτῶν, διακρίνονται εἰς διαφόρους τάξεις, ὡς λ.χ. εἰς α-*ὀξυκετόνας* ἢ 1,2-*κετόλας*, ὅταν περιέχουσι μίαν κετονικὴν ὁμάδα καὶ ἓν ὑδροξύλιον καὶ δὴ εἰς γειτονικὰ ἄτομα ἄνθρακος, εἰς β-*ὀξυκετόνας* ἢ 1,3-*κετόλας*, ὅταν χωρίζωνται ὑπὸ ἑνὸς ἀκόμη ἀτόμου ἄνθρακος κλπ. Σ. Γ.

κετοναμῖναι (αἱ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως *ἀμινικὴν* καὶ *κετονικὴν* ὁμάδα. Σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος αὐτῶν εἶναι ἡ *ἀμινακετόνη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

κετονικός, —ή, —όν· ὁ ὁπωσδήποτε πρὸς κετόνην σχετιζόμενος, ἤτοι ὁ περιέχων κετόνην ἢ ἀνήκων εἰς κετόνην.

—**κετονικὴ** ***ὁμὰς*** /*Ὀργ. Χημ.*/. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ ἡ ρίζα τοῦ καρβονυλίου, -CO-, ὅταν εἶναι ἑκατέρωθεν ἡνωμένη πρὸς ἀλκύλια ἢ ἀρύλια. Σ. Γ.

κετονοθειοναφθενοδιυδρίδιον (τὸ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Δεσμότροπος μορφὴ τῆς *θειοϊνδοξύλης* (βλ. λ.).

δ-κετονοκαπρονικὸν ***ὀξὺ*** /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *γ-ἀκετοβουτυρικὸν ὀξύ*.

κετονοξέα (τὰ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Οὕτω καλοῦνται αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως *καρβονύλιον* καὶ *καρβοξύλιον*. Ἐν τῇ φύσει ἀπαντοῦν σπανιώτατα, συνθετικῶς ὅμως ἔχει παρασκευασθῆ μέγας ἀριθμὸς τούτων. Παρασκευάζονται γενικῶς δι' ἐπιδράσεως μεταλλικοῦ νατρίου, ἀμιδικοῦ νατρίου, αἰθυλικοῦ νατρίου, ὡς ἀκόμη καὶ αἰθυλικοῦ καλίου ἐπὶ ἐστέρος ἢ μίγματος ἐστέρων. Κατὰ τὴν τοιαύτην ἐπίδρασιν συμπυκνοῦνται δύο μόρια ἐστέρος, ἀποσπωμένου ἑνὸς μορίου ἀλκοόλης κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$CH_3.CO\ OC_2H_5 + CH_3\ CO.OC_2H_5 - C_2H_5OH = \\ = CH_3.CO.CH_2.COOC_2H_5$$

ἢ

$$\begin{matrix} CO.OC_2H_5 \\ | \\ CO.OC_2H_5 \end{matrix} + CH_3.CO\ OC_2H_5 - C_2H_5OH = \begin{matrix} CO.CH_2.CO.OC_2H_5 \\ | \\ CO.OC_2H_5 \end{matrix}$$

Κατὰ τὴν τοιαύτην ἀντίδρασιν σχηματίζονται οἱ ἐστέρες τῶν β-*κετονοξέων*, διότι τὸ μόριον τοῦ ἑνὸς ἐστέρος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ γειτονικοῦ πρὸς τὴν καρβαιθοξυλικὴν ὁμάδα τοῦ ἑτέρου μορίου ἀτόμου ἄνθρακος. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀντίδρασιν δὲν σχηματίζονται ἐξ ἀρχῆς οἱ ἐστέρες, ἀλλ' ἡ μετὰ νατρίου ἕνωσις τῶν ἀντιστοίχων ἐνολικῶν μορφῶν, ἤτοι CH_3 C (ONa): $CH.CO.OC_2H_5$ καὶ

$$C_2H_5.O.CO.C\ (ONa):\ CH.CO.OC_2H_5$$

ἐκ τούτων δὲ τῇ ἐπιδράσει ὀξέων ἀποχωρίζονται οἱ ἐστέρες. Ἀνάλογος εἶναι καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν β-*δικετονῶν* καὶ β-*κεταλδεϋδῶν* διὰ συμπυκνώσεως ἑνὸς μορίου κετόνης μεθ' ἑνὸς μορίου ἐστέρος, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ σχηματισμὸς *ἰσονιτρωδοκετονῶν* ἐκ νιτρώδους ἐστέρος καὶ αἰθυλικοῦ νατρίου. Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς συμπυκνώσεις, αἵτινες καλοῦνται γενικῶς *ἐστερικαὶ συμπυκνώσεις*, πρέπει νὰ περιέχῃ τὸ μετὰ τοῦ ἐστέρος πρὸς συμπύκνωσιν ἀντιδρῶν ἄτομον ἄνθρακος τῆς ἑτέρας συμπυκνουμένης ἑνώσεως τοὐλάχιστον δύο ἄτομα ὑδρογόνου, ἐνεργοποιηθέντα τῇ ἐπιδράσει γειτονικῶν ὁμάδων, ἵνα ᾖ δυνατὸς ὁ σχηματισμὸς ἐνολικῆς μορφῆς τοῦ κετονοξέος.

Τρόποι ὀνομασίας τῶν κετονοξέων ὑπάρχουσι

Digitized by Google

πολλοί· οὕτως, ἢ θεωροῦμεν αὐτὰ ὡς καρβοξυλικὰ παράγωγα τῶν κετονῶν καὶ ὀνοματίζομεν καταλλήλως, ὡς λ. χ. $CO_2H.CH_2.CO.CH_2.CO_2H$ ἀκετονοδικαρβονικὸν ὀξύ, $CH_3.CO.CO.CH_2.CO_2H$ διακετυλοκαρβονικὸν ὀξύ, ἢ θεωροῦμεν αὐτὰ ὡς ἀκυλιωμένα παράγωγα τῶν ὀξέων, π. χ.: $CH_3.CO.CH_2.CO_2H$ ἀκετυλοξικὸν ἢ ἀκετοξικὸν ὀξύ, ἢ ὡς καρβονυλικὰ παράγωγα τῶν ἀντιστοίχων μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων ἄνθρακος ὀξέων, ὡς π. χ. $CH_3.CO\ CO_2H$ α-κετο- ἢ α-ὀξοπροπιονικὸν ὀξύ, $CO_2H.CH_2.CH_2\ CO.CO_2H$ α-κετο- ἢ α-ὀξογλουταρικὸν ὀξύ, $CO_2H.CO.CO.CO_2H$ δικετο-ἢ διοξοηλεκτρικὸν ὀξύ. Κατὰ τὴν ἐν Γενεύῃ προταθεῖσαν διεθνῆ ὀνοματολογίαν, χαρακτηρίζονται ὡς *-ονικὰ ὀξέα* ἢ *-όνη-ὀξύ*, π. χ. $CH_3.CO.CO_2H$ προπανονικὸν ὀξύ, $CH_3.CO.CH_2\ CH_2.CO_2H$ πεντανονο-(4)-ὀξύ-(1). Παράγωγα τῶν κετονοξέων λαμβάνονται εἴτε διὰ μετατροπῆς τοῦ καρβονυλίου, ὡς π. χ. $CH_3.C(:NOH).CO.OH$, εἴτε διὰ μετατροπῆς τοῦ καρβοξυλίου, ὡς π. χ. $CH_3\ CO.CN$, εἴτε τέλος διὰ μετατροπῆς ἀμφοτέρων τούτων τῶν ὁμάδων, ὡς π. χ. $CH_3\ C(:NOH).CO.OC_2H_5$.

Ἀναλόγως τοῦ ἐὰν προέρχωνται ἐκ κεκορεσμένων ἢ ἀκορέστων ὀξέων ἢ ἐκ μονο-, δι-, τρι- ἢ καὶ πολυκαρβονικῶν τοιούτων, ὡς ἐπίσης ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ μορίῳ ὑπαρχόντων καρβονυλίων καὶ τῆς σχετικῆς θέσεως τούτων πρὸς τὴν καρβοξυλικὴν ὁμάδα, διακρίνομεν κεκορεσμένα κετονομονοκαρβονικὰ ὀξέα, κεκορεσμένα πολυκαρβονυλικὰ κετονοξέα ἢ τέλος α-κετονοξέα, β-κετονοξέα, γ-κετονοξέα, δ-κετονοξέα, ε-κετονοξέα κλπ. Εἰς τὰ γ- καὶ δ- κετονοξέα εἶναι δυνατὴ ἐνδομοριακὴ ἀντίδρασις μεταξὺ τοῦ καρβονυλίου καὶ τοῦ καρβοξυλίου, ὁπότε σχηματίζονται *ὀξυλακτόναι*, αἵτινες εἶναι δεσμότροποι μορφαὶ τῶν κετονοξέων ὡς λ. χ.

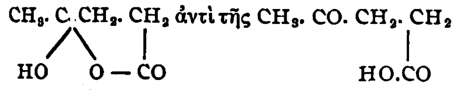

Ἐκ τῶν ἐστέρων δὲ τῶν κετονοξέων δύνανται νὰ σχηματισθῶσιν ἰσοκυκλικαὶ ἑνώσεις τῇ ἐπιδράσει αἰθυλικοῦ νατρίου, ὅταν τὸ καρβονύλιον εὑρίσκεται εἰς τὴν δ-, ε- ἢ ζ- θέσιν ὡς πρὸς τὸ καρβοξύλιον, π. χ.

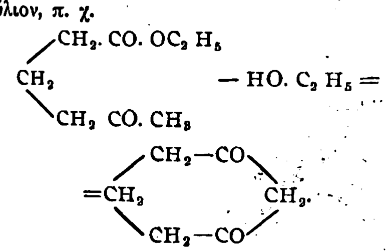

Σ. Γ.

— α-κετονοξέα [*Ὀργ. Χημ.*]. Οὕτω καλοῦνται ἐκεῖνα τὰ *κετονοξέα* (βλ. λ.), εἰς τὰ ὁποῖα τὸ καρβονύλιον εἶναι ἀμέσως πρὸς τὸ καρβοξύλιον ἡνωμένον. Παρασκευάζονται δι' ὀξειδώσεως τῶν *α-ὀξυοξέων* (βλ. λ.) δι' ὀξειδώσεως ἐπίσης τῶν μεθυλοκετονῶν $R.CO.CH_3$, ἐπίσης ἐκ τῶν ἀκυλοχλωριδίων τῇ ἐπιδράσει ἀργυροκυανιδίου καὶ σαπωνοποιήσεως τῶν λαμβανομένων νιτριλίων, ὡ· ἀκόμη παρασκευάζονται δι' ἐπιδράσεως τῶν κρυστάλλων τῶν μολυβδίνων θαλάμων (ὀξίνου θειικοῦ νιτροσυλίου) ἐπὶ τῶν ἐστέρων τῶν *α-ὀξιμινοξέων* ἐν μυρμηκικῷ ὀξεῖ εἰς θερμοκρασίαν 0—30°, ὁπότε λαμβάνονται οἱ ἐστέρες, οἵτινες διὰ θερμάνσεως μεθ' ὕδατος σαπωνοποιοῦνται, ὡς π. χ.:

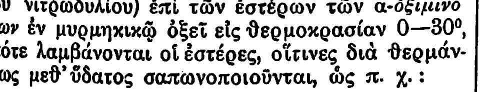

Σ. Γ.

κετονοξίμαι [*Ὀργ. Χημ.*] βλ. λ. *κετοξίμαι*.

κετονυπεροξείδια (τὰ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Προϊόντα ὀξειδώσεως τῶν *κετονῶν* δι' ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου καὶ διὰ μονοϋπερθειικοῦ ὀξέος. Ἔχουν τὸν τύπον

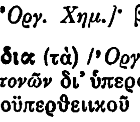

καὶ ἐμφανίζονται ἐπίσης ὑπὸ διμοριακὴν ἢ καὶ τριμοριακὴν μορφήν. Σ. Γ.

κετοξίμαι (αἱ), ἢ *κετονοξίμαι* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἑνώσεις αἱ λαμβανόμεναι δι' ἐπιδράσεως ὑδροξυλαμίνης ἐπὶ κετονῶν.

Ἔχουσι δὲ τὸν γενικὸν τύπον:

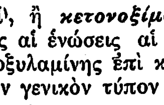

Σ. Γ.

κετοξυοξέα (τὰ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως κετονικὴν ὁμάδα, ἀλκοολικὸν ὑδροξύλιον καὶ καρβοξύλιον. Σ. Γ.

κετοξυστεατικὸν ὀξὺ [*Ὀργ. Χημ.*]. Κετοξυοξὺ τοῦ τύπου:
$CH_3.[CH_2]_5.CH(OH).[CH_2]_2.CO.[CH_2]_7.COOH$
Τήκεται εἰς 84°. Σ. Γ.

ε-κετοοινανθικὸν ὀξὺ [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *δ-ἀκετοβαλεριανικὸν ὀξύ*.

κετοπενταμεθυλένιον (τό), ἢ *κυκλοπεντανόνη* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

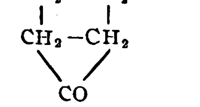

Παρασκευάζεται διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ ἀδιπικοῦ ἀσβεστίου καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῷ ξυλελαίῳ. Ὑγρὸν ὀσμῆς μίνθης, βράζον εἰς 130°. Σ. Γ.

κετοστεατικὰ *ὀξέα* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν κετονοξέων, ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεως τῆς κετονικῆς ὁμάδος διακρίνομεν τὸ ε-, τὸ ζ-, τὸ θ-, τὸ ι- καὶ τὸ κ-κετοστεατικὸν ὀξύ. Σπουδαιότερα εἶναι: τὸ *ε-κετοστεατικὸν ὀξὺ* $CH_3-[CH_2]_{11}.CO.[CH_2]_4.COOH$, σχηματίζον ὀξίμην τηκομένην εἰς 59—61°, καὶ τὸ *ζ-κετοστεατικὸν ὀξὺ* $CH_3\ [CH_2]_{10}.CO.[CH_2]_5\ COOH$, τηκόμενον εἰς 75°. Σ. Γ.

κετοτετρόζαι (αἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὀργανικαὶ ἑνώσεις, περιέχουσαι τρία ἀλκοολικὰ ὑδροξύλια καὶ μίαν κετονικὴν ὁμάδα. Ἡ ἁπλουστέρα καὶ σπουδαιοτέρα κετοτετρόζη εἶναι ἡ *ἐρυθρουλόζη*. Σ. Γ.

κετραρία (ἡ) (Cetraria) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν λειχήνων τῆς οἰκογενείας τῶν *παρμελιαδῶν* (Parmeliaceae), περιλαμβάνον περὶ τὰ πεντήκοντα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς νοτίου καὶ μέσης Εὐρώπης, ὡς καί τινων βορεινῶν περιφερειῶν. Φύονται τόσον ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν ὀρέων καὶ εἶναι χρησιμώταται εἰς τὴν φαρμακευτικήν, κτηνοτροφίαν καὶ οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Κυριώτερον αὐτῶν εἶδος θεωρεῖται *κετραρία ἡ ἰσλανδικὴ* (Cetraria islandica), γνωστὴ εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς *λειχὴν ὁ ἰσλανδικὸς* (Lichen islandicus) ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' ἀκόμη αἰῶνος. Κ. ΠΑΠ.

κετραρικὸν ὀξὺ [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{20}H_{18}O_9$, ἀπαντῶσα εἰς κετραρίαν τὴν ἰσλανδικὴν (ἰσλανδικὸν λειχῆνα). Κρυσταλλική, δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εὐδιάλυτος εἰς τὰ ἀλκάλια πικρὰ ὕλη. Σ. Γ.

Κετρίπορις. Βασιλεὺς τῆς Θράκης, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Βηρισάδου καὶ ἔγγονος Κότυος τοῦ Α', διαδεχθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του τὸν πατέρα του τῷ 357 π. Χ. Τὸ βασίλειον αὐτοῦ ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Μαρωνείας μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν χρυσοφόρων μεταλλείων τοῦ Παγγαίου. Ἐκ τινος ἐπιγραφῆς, ἀνακαλυφθείσης τῷ 1874 ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν, γίνεται γνωστὸν ὅτι συνεμάχησε μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ἐποφθαλμιῶντος τὴν χώραν αὐτοῦ, ἔχων συμμάχους τὸν βασιλέα τῶν Παιόνων Λύππειον ἢ Λύκκειον, καὶ τὸν βασιλέα τῶν Ἰλλυριῶν Γράβον. Ἐπελθὼν ὅμως ὁ Φίλιππος καὶ «ἀσυντάκτοις καταπλήξάμενος» ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν, τῷ 356 π. Χ. (*Διόδ Σικελ.* XVI, 22).

Τοῦ Κετριπόριος σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα, φέροντα ἔμπροσθεν κεφαλὴν Διονύσου πωγωνοφόρου, ὄπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΕΤΡΙΠΟΡΙΟΣ μετὰ κανθάρου. (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ τῶν νομισμ. τ. Α', σελ. 355.) Α. Θ. Σ.

κὲτς (γαλλ. quaiche, ἀγγλ. ketch) [*Ναυτ.*]. Πλοῖον ἱστιοφόρον εὐρωπαϊκόν, τοῦ ἐμπορίου τῆς ἀκτοπλοΐας, δίστηλον καὶ ἔχον σχῆμα σκάφους ὡς τὸ τοῦ *κερκούρου*. Ἀπὸ τοῦ προβόλου του,

Κὲτς ὀλλανδικὸν δίστηλον.

ἐλαφροτάτην παρουσιάζοντος τὴν πρὸς τὸ ὁριζόντιον κλίσιν, προποδοῦνται ἀρτέμων καὶ ἀρτεμόνιον. Ὁ μέγας ἱστὸς καὶ ὕπερθεν αὐτῶν ἀρτεμονίσκος. Ὁ μέγας ἱστός, ἔχει μόνιμον ἐπέχων τὴν θέσιν τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ, ἔχει μόνιμον κεραίαν ἀκατίου, ἀφ' ἧς ἀρτᾶται ἀφαιρετὸν ἀκάτιον (ἐγρεντίδιον τρίγωνον), καθὼς καὶ μέγας ἐπίδρομος, ἀλλὰ καὶ ἐπιστήλιον, ἀφ' οὗ ἀρτᾶται λαῖφος καὶ ἀφαιρετὴ κεραία δολωνίσκου. Ὁ πρυμναῖος του ἱστός, μικρὸς οὗτος, φέρει ἐπιδρομίσκον, λαῖφος καὶ πρῳραθὲν του προτονίδα. Σ. Ε. Λ.

Κετσαλκοάτλ (Quetzal-coatl ἢ Quetzalcohuatl), *Σεκάτλ*. Νομοθέτης τῶν Τολτάκων ἐν Μεξικῷ καὶ τῶν λαῶν τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ θεοποιηθεὶς μετὰ τὸν θάνατόν του. Συμφώνως πρὸς ἀρχαῖα ἔγγραφα εὑρεθέντα εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Μεξικοῦ, ἦτο υἱὸς τοῦ Τοτεπὲνχ-Καμάντι, βασιλέως τῆς Τολλὰν καὶ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῆς ὁμοσπονδίας τῶν Τολτάκων. Δολοφονηθέντος τοῦ πατρός του κατά τινα συνωμοσίαν, ἐξεδικήθη τοὺς φονεῖς, ἔπειτα δὲ ἐξηφανίσθη, δηλώσας εἰς τοὺς φίλους του, ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ἐπανήρχετο. Δέκα πέντε ἔτη βραδύτερον, ἄνθρωπός τις μὲ λευκὸν δέρμα καὶ μακρὰν ξανθὴν κόμην, ὅστις ἔφερε τὸ ὄνομα Σεκάτλ-Κατσαλκοάτλ ἔφθασεν ἐξ Ἀνατολῆς διὰ θαλάσσης καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Πανοῦκο, χωρὶς νὰ μάθῃ κανεὶς πόθεν προήρχετο. Μέγα πλῆθος ἀρχιτεκτόνων, ζωγράφων, χρυσοχόων, γλυπτῶν, μουσικῶν, ἀστρονόμων, μαθηματικῶν, σοφῶν, καλλιτεχνῶν καὶ τεχνιτῶν παντὸς εἴδους τὸν ἠκολούθει. Παρέμεινεν ἐπὶ τριετίαν εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Τολλαντσίνγκο, ἔνθα ἔκτισε ναὸν καὶ ὑπόγειον ἀνάκτορον. Εἰργάσθη μετὰ τῶν συντρόφων του ἐπὶ ἰδικῶν του σχεδίων μεταρρυθμίσεως τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ καθ' ὅλους τοὺς τῶν Τολτάκων. Ἔδωσε νέαν ὤθησιν εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, συνεκέντρωσε δὲ παρ' αὐτῷ τὰ ἀφωσιωμένα μέλη μυστικοῦ συνδέσμου ἀποτελουμένου ἐξ ὀπαδῶν τοῦ πατρός του, τὰ ὁποῖα ἐπεφόρτιζεν ὅπως διδάξουν εἰς τὸν λαὸν τὸν νέον πολιτισμόν. Ἐν τῷ μεταξύ, περιελθόντος εἰς χηρείαν τοῦ θρόνου τῆς Τολλάν, προσεφέρθη εἰς αὐτὸν τὸ στέμμα καὶ ἔγινε δεκτὸς εἰς τὴν νέαν του πρωτεύουσαν καὶ εἰς τὰς πολυαρίθμους πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχον τότε πέριξ τῶν λιμνῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀυαχουάκ, ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, περιεβλήθη δὲ τὸ διπλοῦν ἀξίωμα τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἀνωτάτου ἱεράρχου. Μόλις ὁ Κετσαλκοάτλ ἐγκατεστάθη ἐν τῇ νέᾳ του πρωτευούσῃ, κατήργησε τὰς ἀνθρωποθυσίας, ἵδρυσε μονὰς ἢ οἴκους νηστείας καὶ προσευχῆς δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα καὶ κολλέγια, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ σοφοὶ τῆς ἀκολουθίας του ἐδίδασκον τοὺς νέους. Ἀλλὰ δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἠθικοποίησιν καὶ μόρφωσιν τῶν ὑπηκόων του. Ὁ Κετσαλκοάτλ ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς τὰ μέσα ν' ἀποκτήσουν πλούτη καὶ ἀπολαύουν τῶν ἀγαθῶν προηγμένου πολιτισμοῦ. Διῄρεσε τὰ κράτη του εἰς ἐπαρχίας, κυβερνωμένας ὑπὸ πριγκίπων κληρονομικῶς, καὶ ἐπανέκτισε τὴν Τολλὰν μὲ ἐξαιρετικὴν μεγαλοπρέπειαν. Ἔκτισε πολυάριθμα ἀνάκτορα καὶ γιγαντιαίους ναούς, κεκοσμημένους διὰ πολυτίμων ὑλικῶν. Ἐξωράϊσεν ἐπίσης τὰς λοιπὰς πόλεις, κατεσκεύασεν ὁδούς, γεφύρας, ἑνώσας τὴν Τολλὰν μετὰ τῶν περιφερειῶν τῶν ἐκτεινομένων μέχρι τῶν ἀκτῶν ἀμφοτέρων τῶν ὠκεανῶν. Ἡ ἀγορὰ τῆς πρωτευούσης περιεβάλλετο ὑπὸ εὐρυτάτων περιστυλίων, ἔνθα συνεκεντροῦντο οἱ ἔμποροι τοῦ ἡμίσεος δυτικοῦ ἡμισφαιρίου τῆς γῆς, κατέστη δὲ αὕτη ταχέως τὸ κέντρον τεραστίου ἐμπορίου. Ὅλα τὰ προϊόντα τῆς ἀμερικανικῆς φύσεως καὶ βιομηχανίας εὑρίσκοντο ἐν αὐτῇ. Τὸ κράτος τῶν Τολτάκων προσέλαβε μεγάλην ἔκτασιν, καθόσον μέγας ἀριθμὸς κρατῶν καὶ ἐπαρχιῶν ἡνώθη αὐθορμήτως μετὰ τοῦ εὐτυχοῦντος βασιλείου του. Ὁ Κετσαλκοάτλ ἐβασίλευσεν εἰρηνικῶς ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, ὁπότε ὁ Χουεμάκ, βασιλεὺς τοῦ Κουλουάκαν, μέλος τῆς ὁμοσπονδίας, φιλόδοξος καὶ ζηλότυπος, ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀνατρέψῃ. Κατώρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐξεγερθῇ λόγῳ τῆς καταργήσεως τῶν ἀνθρωποθυσιῶν. Οἱ ἱερεῖς οὗτοι ἐζήτησαν, ὅπως ὁ βασιλεὺς ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ ἐθίμου, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει δὲ τοῦ Κετσαλκοάτλ ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις. Ὁ βασιλεύς, ὅπως προλάβῃ τὴν αἱματοχυσίαν, ἔφυγε, διασχίσας τὰ ὄρη τὰ χωρίζοντα τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀυαχουὰκ ἐκ τῶν παραλιάδων τοῦ Χουϊτζιλαπάν. Οἱ λαοὶ οἱ μὴ παρασυρθέντες ὑπὸ τῶν ἐξωμοτῶν τὸν παρεκάλεσαν ὅπως ἐξακολουθήσῃ νὰ βασιλεύῃ ἐπ' αὐτῶν. Ἐδέχθη, ἵδρυσε τὴν πόλιν Τσολούλα καὶ ἐξεπολίτισε τὴν χώραν. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ Χουεμὰκ ἐκήρυξε

Ὁ Κετσαλκοάτλ.

[Ἀνάγλυφον τοῦ ναοῦ τοῦ Κρουθ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Παλένκας.]

Digitized by Google

πόλεμον κατ' αὐτοῦ, πάλιν δὲ ὁ Κετσαλκοάτλ ἀπεσύρθη καὶ ἐξεπολίτισε τὸ κράτος τῶν Μάγια (τὸ σημερινὸν Γιουκατάν), βασιλεύσας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κουκούλκαν*. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν τὸ κράτος τοῦτο ἔφθασεν εἰς ἐξαιρετικὸν σημεῖον εὐημερίας καὶ πολιτισμοῦ. Ἡ τρίτη βασιλεία του διήρκεσε δέκα ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου του. Δ. Σ. Δ.

Κετσὲλ ***Πεχλιβάν***. Πρωταγωνιστὴς τοῦ περσικοῦ θεάτρου σκιῶν (βλ. *Πεχλιβάν*).

κετσὲς (ἐκ τοῦ τουρκ. *κετσὲ* ἢ *κιτσέ*)· πίλημα, πιλωτόν, εἶδος τάπητος ἐκ πιλήματος (βλ. *πίλημα*)

Κετσὶ-*Μπουρνοῦ* (Αἰγὸς Μύτη) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ἀκρωτήριον τοῦ Πόντου ἀνατολικῶς τῆς Κερασοῦντος, ὅπου καὶ λιμήν.

—**Κετσὶ-*ντὰγ*** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν τῇ διοικήσει Ἀζιζιὲ (Ἀριαραθείας) τοῦ νομοῦ Σεβαστείας Κλάδος τοῦ Ἀντιταύρου, χωρίζει τὴν διοίκησιν Ἀζιζιὲ ἀπὸ τοῦ νομοῦ Ἀδάνων.

Κέτσιλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου, ἄλλοτε ἑλληνικὸν μετὰ 110 κατοίκων.

Κετσιλὶ ***λιμὰν*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ὅρμος σχηματιζόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Φὶλ-μπουρνοῦ καὶ Φοϊρὰς-μπουρνοῦ ἐπὶ τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, κατὰ τὴν ἔξοδον τούτου πρὸς τὸν Εὔξεινον Πόντον. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ὅρμου ὑπάρχει μικρὸν τουρκικὸν χωρίον, μικρὸν δὲ ἐντεῦθεν τοῦ ὅρμου τούτου κεῖται τὸ Ἀνατολοῦ Καβάκ, ἐν ᾧ σταθμεύουσι τὰ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου εἰσπλέοντα πλοῖα, ὅπως λάβωσι τὴν ἄδειαν τοῦ διάπλου τοῦ Βοσπόρου.

Κετσιλὶκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐν τῷ νομῷ Δράμας, μετονομασθὲν *Μεσοκόρυφον* (βλ. λ.). Ι. Σ. Σ.

Κέτσκεμετ (Kecskemét) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Πέστης, ἀπέχουσα 100 περίπου χλμ. ΝΝΑ τῆς Βουδαπέστης σιδηροδρομικῶς. Κάτοικοι 73.109. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκτεταμένης, εὐφορωτάτης ὁμωνύμου πεδιάδος. Περιέχει ἀξιόλογα μοναστήρια, βιβλιοθήκην μὲ 50.000 τόμους, μουσεῖον, νομικὴν σχολήν, καθολικήν, καλβινιστικὴν καὶ λουθηρανικὴν σχολήν. Ἡ βυρσοδεψία καὶ κατασκευὴ σάπωνος ἀποτελοῦν τὰς κυριωτέρας βιομηχανίας τῆς πόλεως, ἐπὶ πλέον δὲ ὑπάρχει ἐκτεταμένη καλλιέργεια σιτηρῶν καὶ ὀπωρῶν. Τὰ μῆλα καὶ βερύκοκκα τῆς πόλεως εἶναι περιώνυμα, γίνεται δὲ ἐξαγωγὴ αὐτῶν εἰς μεγάλας ποσότητας. Ἐπίσης παράγεται σημαντικὴ ποσότης οἴνου καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀποτελεῖ σπουδαίαν πλουτοπαραγωγικὴν πηγήν, γίνεται δὲ ἐν τῇ πόλει μεγάλη ἀγορὰ κτηνῶν. Ἡ Κέτσκεμετ ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς τοῦ διασήμου Οὔγγρου δραματογράφου Ἰωσὴφ Κατόνα. Δ. Σ. Δ.

Κετσούα, ἢ ***Κιτσούα*** (Quetchua, Quichua). Ὄνομα διδόμενον συνήθως εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς τοὺς ὁμιλοῦντας τὴν γλῶσσαν *κετσούα*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀφίξεως τῶν Ἱσπανῶν εἰς Περοῦ, οἱ ἐρυθρόδερμοι οἱ ὁμιλοῦντες τὴν γλῶσσαν κετσούα κατεῖχον οὐ μόνον τὴν κλιτὺν τοῦ Εἰρηνικοῦ τῆς χώρας ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν Ἰσημερινόν. Ἀπετέλουν μέγα κράτος, τὸ ὁποῖον οἱ πρῶτοι κατακτηταὶ ἀπεκάλεσαν βασίλειον τῶν Ἴνκα, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἡ βασιλεύουσα οἰκογένεια. Ἦτο κομμουνιστικὴ μοναρχία μὲ λίαν πρωτότυπον ὀργάνωσιν. Βάσιν εἶχε τὴν πατριὰν (αῦλλα), τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐθεωροῦντο ἔχοντα κοινὸν πρόγονον. Ἑκάστη πατριὰ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἀρχηγοῦ (κουράκα) αἱρετοῦ ἢ κληρονομικοῦ, κατεῖχε δὲ ἀπὸ κοινοῦ ὡρισμένην ἐδαφικὴν ἔκτασιν. Αἱ καλλιεργήσιμοι γαῖαι διῃροῦντο εἰς τρεῖς κατηγορίας: α') τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, β') τὰ τῶν Ἴνκα καὶ γ') τὰ τῆς πατριᾶς. Οἱ κάτοικοι ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰς γαίας, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα παρεχωροῦντο εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἔπειτα εἰς τὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τέλος εἰς τὰ τῆς πατριᾶς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ὤφειλον προηγουμένως νὰ ἐργασθοῦν διὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῆς χώρας καὶ τὰ ὀρφανά. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα ἦσαν ὁ ἀραβόσιτος, τὰ γεώμηλα, ὁ καπνός, αἱ βανάναι, ὁ βάμβαξ, τὸ κακάον κλπ. Τὰ ποίμνια τῶν λαμῶν (τὸ μόνον κατοικίδιον ζῷον ὅπερ ἐγνώριζον), τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποίουν τὸ ἔριον, διενέμοντο ὅπως καὶ οἱ ἀγροί. Ἐκτὸς τῆς ἐργασίας οἱ κάτοικοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ προσφέρουν τοὺς υἱούς των εἰς τὸν στρατὸν ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον καὶ οὐχὶ σπανίως τὰς θυγατέρας των διὰ τὰς μονὰς ἢ ὅπως χρησιμεύσουν ὡς παλλακαὶ τοῦ βασιλέως.

Ἡ καταγωγὴ τῆς γλώσσης κετσούα δὲν εἶναι γνωστή, μερικοὶ δὲ πιστεύουν ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ἰδίωμα τῆς χαλδαϊκῆς· καὶ τοῦτο διότι πλεῖσται λέξεις τῆς κετσούα φαίνονται σημιτικῆς καταγωγῆς. Ὁπωσδήποτε ἡ γλῶσσα εἶναι εὔηχος, εὔκαμπτος, ἀφθονοῦν δὲ εἰς αὐτὴν τὰ φωνήεντα. Εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας εἰσήχθησαν ἀρκεταὶ λέξεις κετσούα, ὡς condor, quinquina, pampa guano καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Ἡ γλῶσσα ὁμιλεῖται ὑπὸ 3.500.000 ἀνθρώπων, ἐξ ὧν 1.500.000 ἐν Περοῦ, οἱ δὲ ὑπόλοιποι κατανέμονται μεταξὺ τῆς Κολομβίας, τοῦ Ἰσημερινοῦ, τῆς Βολιβίας, τοῦ βορείου μέρους τῆς Χιλῆς καὶ τῆς Ἀργεντινῆς. Ἡ διάδοσις τῆς γλώσσης εἰς τόσῳ μεγάλην κλίμακα ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ Ἴνκα κατακτηταὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλλουν τὸν πολιτισμόν των καὶ νὰ ἀφομοιοῦν τοὺς κατοίκους τῶν διαφόρων μερῶν, μέχρις ἀκόμη καὶ τοῦ γλωσσικοῦ αὐτῶν ἰδιώματος. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Λίμα ὑφίστατο ἕδρα τῆς κετσούα, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Φιλίππου Β' τῷ 1570, καταργηθεῖσα δὲ τῷ 1770 ὑπὸ τοῦ Καρόλου Γ'. Σήμερον ἡ κετσούα διδάσκεται εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, εἰσήχθη δὲ ἡ μελέτη αὐτῆς καὶ εἰς ἄλλα πανεπιστημιακὰ κέντρα λόγῳ τοῦ ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος, ὅπερ παρουσιάζει, τῆς ὁμοιότητός της δηλαδὴ πρὸς ἀνατολικὰς γλώσσας. Δ. Σ. Δ.

Κέττα Quetta) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ βρεττανικοῦ Βελουχιστάν, ἐν Ἰνδίαις. Τὸ ὄνομα εἶναι παραλλαγὴ τῆς λέξεως *κουάτ-κότ*, ἡ ὁποία σημαίνει φρούριον, εἶναι δὲ γνωστὴ εἰσέτι ἡ πόλις εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Σὰλ Κότ*. Ἡ Κέττα ἀποτελεῖ κέντρον στρατιωτικὸν μὲ φρουρὰν ἀνερχομένην εἰς 21.781 ἄνδρας. Κάτ. 27.220. Ἡ πόλις ἁπλοῦται ἐπὶ ἀναπεπταμένου ὀροπεδίου ὕψους 1.702 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ὀρέων, ὡς τὸ *Τακατού*, *Μουρντὰρ* καὶ *Σίλταν*, τὰ ὁποῖα δεσπόζουν αὐτῆς ἐξ ὕψους 3.400 μ. Ἡ πόλις ἔχει ὡραίαν ρυμοτομίαν, νεώτερα κτίρια, πολλοὺς κήπους καὶ στρατιωτικὴν σχολήν, εἶναι δὲ τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ δικτύου Ἀφγανιστάν, τῆς ἀνατολικῆς Περσίας καὶ μεγάλου μέρους τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Ὁ ὁμώνυμος νομὸς ἔχει 128.000 κατ., ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι εἶναι Ἀφγανοί. Εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς χώρας ἀφθονοῦν ἄγρια πρόβατα καὶ αἶγες. Ἡ περιφέρεια παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀφγανῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1877. Δ. Σ. Δ.

Κέττελερ (Ketteler), ***Γουλιέλμος - Ἐμμανουήλ***. Γερμανὸς θεολόγος εὐγενοῦς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1811, ἐπίσημον μέλος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν παραρρηνίων καὶ ἐπίσκοπος Μαγεντίας. Ὁ Κέττελερ ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας διὰ συγγράμματός του δημοσιευθέντος τῷ 1863 («Arbeiterfrage und Christentum»), ἐν τῷ ὁποίῳ ὑποστηρίζει τὴν ἀνάγκην μέτρων κοινωνικῆς πολιτικῆς χάριν προστασίας τῶν ἐργατῶν κατὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν βιομηχάνων ἐν τῇ περιόδῳ ἐκείνῃ τῆς πρώτης ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας ἐν Γερμανίᾳ καὶ τῆς ἐλλείψεως συνειδήσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ὑπεβοήθησε συνάμα τὴν συσσωμάτωσιν τῶν ἐργατῶν εἰς συνεταιρισμοὺς μὲ ἀρχὰς ἀντιθέτους πρὸς τὸν ὑλιστικὸν σοσιαλισμὸν (Christliche Gewerkschaften). Ὡς θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ἀπεδέχθη κατόπιν δισταγμῶν τὸ δόγμα περὶ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα καὶ διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὰς διαμάχας μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἠπειλεῖτο ἡ αὐτοτέλεια, καὶ τοῦ πρωσσικοῦ κράτους.

— **Κέττελερ** (Ketteler), ***Κλήμης***, *βαρῶνος φὸν*—. Γερμανὸς διπλωμάτης (1853—1900). Διελθὼν τὰ διάφορα στάδια τῆς ἱεραρχίας, ἐτοποθετήθη τῷ 1893 εἰς Βασιγκτῶνα καὶ κατόπιν διηύθυνε τὴν γερμανικὴν πρεσβείαν ἐν Μεξικῷ. Τῷ 1899 ἐστάλη εἰς Πεκῖνον, τὴν δ' ἐπομένην τῆς ἀφίξεώς του (16 Ἰουλίου) ἐξερράγη ἐν τῇ πόλει ἡ αἱματηροτάτη ἐπανάστασις τῶν Μπόξερ, τῆς ὁποίας ὁ Κέττελερ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον θῦμα, φονευθεὶς ὑπὸ ἐπαναστατῶν. Πρὸς ἐξιλέωσιν ἡ σινικὴ κυβέρνησις ἀνήγειρε μνημεῖον εἰς αὐτὸν ἐν Πεκίνῳ, ἐπίσης δὲ ἀνηγέρθησαν τοιαῦτα ἐν Μύνστερ, ἔνθα ἐτάφη, καὶ ἐν Βερολίνῳ. Δ. Σ. Δ.

Κέττεν (Ketten), ***Ἐρρῖκος***. Οὔγγρος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης (1848—1883), γενόμενος γνωστὸς ἔκ τινων λεπτῶν ἔργων του διὰ κλειδοκύμβαλον. Ὁ ἀδελφός του *Λεοπόλδος*, ἠθοποιὸς τοῦ μουσικοῦ θεάτρου καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος, διεκρίθη ἐπίσης καὶ ὡς συνθέτης ὡραιοτάτων μελῳδιῶν. Γ. Σ.

Κέττερερ (Ketterer), ***Ἀλοΰσιος***. Γάλλος μουσουργὸς (1831—1870), γενόμενος δημοφιλέστατος χάρις εἰς τεμάχιά τινα διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ μελῳδίας αἰσθηματικοῦ περιεχομένου. Γ. Σ.

Κέττερινγκ (Kettering) *[Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Νορθάμπτον, 120 περίπου χλμ. ΒΒΔ. τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 29.750. Ἔχει ἀρχαῖον ναὸν τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου, κατακορύφου ρυθμοῦ, μὲ ὑψηλὸν καὶ καλλιτεχνικῶς διακεκοσμημένον πύργον. Πλησίον τῆς πόλεως ὑπάρχουν σπουδαῖα ἐργοστάσια σιδήρου. Δ. Σ. Δ.

Κεττίγνη *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κετίγνη*.

κετυλορροδανίδιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *θειοκυανικὸν ὀξύ*.

Κέϋ (Key), ***Ἔλλεν***. Σουηδὶς συγγραφεύς, δημοσιογράφος καὶ κοινωνιολόγος (1849—1926), θυγάτηρ τοῦ *Αἰμιλίου Κέϋ*, γνωστοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος, καὶ τῆς κομίσσης Σοφίας Πόσσε. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἀνεστρέφετο τοὺς μορφωμένους καὶ φιλελευθέρους κύκλους τοῦ πατρός της καὶ ἐνδιεφέρετο διὰ γενικὰ ζητήματα θρησκείας, φιλολογίας καὶ πολιτικῆς, δίδουσα διαλέξεις εἰς τὴν μικρὰν ἐπαρχιακὴν πόλιν, τὸ Σούντσχολμ, ὅπου ἐγεννήθη. Ὅταν τῷ 1868 ὁ πατήρ της ἔγινε μέλος τοῦ κοινοβουλίου καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια μετῴκησεν εἰς Στοκχόλμην, ἤρχισε νὰ συνεργάζηται εἰς τὸ φεμινιστικὸν περιοδικὸν «Ἰδούν». Τῷ 1879, ἕνεκα τῆς ἀπωλείας τῆς οἰκογενειακῆς της περιουσίας, ἠναγκάσθη νὰ ἐργασθῇ ὡς καθηγήτρια. Ὠργάνωσε σειρὰν μαθημάτων διὰ νέας καὶ τῷ 1883 ἐκλήθη νὰ διδάξῃ εἰς τὸ ἐργατικὸν ἵδρυμα τῆς Στοκχόλμης. Ἡ ἄμεσος παιδαγωγική της ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν μαθητριῶν της ἦτο ἰσχυροτάτη. Ἡ ἄκρατος ἐλευθερία τῶν ἀρχῶν της, τὰ πολυπληθῆ ἔργα της, τὰ θέματα τῶν μαθημάτων καὶ διατριβῶν της, εἰλημμένα πάντοτε ἐκ ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἐνδιέφερον ὄχι μόνον τοὺς σοφούς, ἀλλ' ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν, κατέστησαν αὐτὴν γνωστήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξέθεσαν εἰς πλείστας ἀδίκους καὶ ταπεινὰς ἠθικολογικὰς ἐπιθέσεις. Ὀπαδὸς τοῦ Ρουσσώ, ὑποστηρίζει ἀκρότατον ἀτομισμόν, τὸ δικαίωμα τοῦ ἀτόμου νὰ διαμορφώνῃ ἐνωρίτατα τὴν ζωήν του ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κλίσεων καὶ προτιμήσεών του, καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Πᾶσα πειθαρχία, ἰδίως δὲ ἡ θρησκευτική, παραμορφώνει τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα, ὁ Χριστιανισμὸς διδάσκων τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν ὑπομονήν, εἶναι ἐμπόδιον διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐτυχίαν, ἥτις εἶναι ἀδύνατον νὰ ἱκανοποιηθῇ ἄνευ τῆς ἀπολύτου αἰσθηματικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς οἰκονομικῆς χειραφετήσεως πασῶν τῶν καταπιεζομένων τάξεων. Μολονότι ἡ Κέϋ ἐξώθει τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῶν φύλων μέχρι τῶν ἀπωτάτων της συνεπειῶν, ἀπέκρουε τὰς ὑπερβολὰς τοῦ φεμινισμοῦ, καθότι ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἐζήτει, προωρίζετο διὰ τὸν καλύτερον ἐφοδιασμὸν τῆς γυναικὸς μὲ τὰ προσόντα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ τὴν καθίστων ἀξιωτέραν καὶ εὐτυχεστέραν οἰκοδέσποιναν καὶ μητέρα. Ἡ Κέϋ ἦτο ἐξαιρετικὸς χαρακτὴρ καὶ γενναιόφρων καρδία.

Ἔλλεν Κέϋ.

Κυριώτερα ἔργα της εἶναι: «Μερικαὶ σκέψεις ἐπὶ τῆς προελεύσεως τῶν ἀντιδράσεων» (1883), «Ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου», «Ἀτομισμὸς καὶ σοσιαλισμός», «Κακὴ χρῆσις τῶν γυναικείων δυνάμεων», «Ἠθικὴ καλλιέργεια», «Ψυχολογία καὶ λογικὴ τῆς γυναικὸς» (1896), «Ἀνθρώπιναι μορφαὶ» (1899), «Εἰς Φινλανδίαν καὶ Ρωσίαν» (1900), «Toukebilder» (Στοχασμοὶ-εἰκόνες), «Ὁ αἰὼν τοῦ παιδιοῦ» (1900, τὸ γνωστότερον καὶ μᾶλλον πολύπλοκον ἔργον της, μεταφρασθὲν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας), «Γραμμαὶ τοῦ βίου» (3 τ. 1903—1906), «Ἡ εἰρηνιστικὴ κίνησις καὶ ὁ πολιτισμὸς» (1908), «Ἡ φεμινιστικὴ κίνησις» (1909) κ. ἄ. Τῷ 1903 ἐξεδόθησαν εἰς 4 τόμους τὰ «Ἄπαντα» μὲ κριτικὴν βιογραφίαν τοῦ G. Brandés. Ε. Λ.

—**Κέϋ** (Key), ***Ἐρνέστος-Ἄξελ-Ἐρρῖκος***. Σουηδὸς ἰατρὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1832. Ἔγινε γνωστὸς ἐν Εὐρώπῃ ἐκ τῶν ἐρευνῶν του ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, αἵτινες τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ καταλάβῃ καθηγητικὴν ἕδραν ἐν Στοκχόλμῃ. Πολιτευθεὶς κατόπιν, διεκρίθη ἐν τῇ βουλῇ διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του καὶ τὸ μέγα ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ο. Ρ.

Κέϋζερ (Keyser), ***Θωμᾶς***. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1596-1667). Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Μάθημα ἀνατομίας» (μουσεῖον Ἄμστερνταμ), ἡ «Συγκέντρωσις τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων τοῦ Ἄμστερνταμ ἐπὶ τῇ ἀφίξει τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων» (μουσεῖον τῆς Χάγης) κ. ἄ. Δ. Σ. Δ.

κευθμὸς (ὁ), καὶ ***κευθμών, —ῶνος*** (ὁ)· κρύφιος τόπος, τόπος ὅπου δυνατόν τις νὰ κρυφθῇ, ἄδυτον, φωλεά, σπήλαιον κ.τ.τ.

—*[Ὀχυρωτ.] Κευθμὸς* καλεῖται ἀμυντικὴ διάταξις, κατασκευαζομένη εἰς τὰς τάφρους τῶν ὀχυρῶν καὶ σκοποῦσα νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἄμυναν ἐντὸς τῶν τάφρων, προφυλάσσουσα συγχρόνως τοὺς ἀμυνομένους ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν. Ὁ κευθμὸς τοποθετεῖται εἴτε εἰς τὸ βάθος τῆς τάφρου, ὁπότε παρέχει πυρὰ θεριστικὰ κατὰ τὸ μῆκος αὐτῆς, εἴτε παραπλεύρως. Ἡ πρώτη διάταξις συναντᾶται συνήθως εἰς τὴν πολυγωνικὴν χάραξιν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις εἶναι ὠργανωμένος ἀμυντικῶς, μετὰ προπετάσματος καὶ βαθμῖδος βολῆς. Εἰς τοὺς κευθμοὺς δίδονται διάφορα σχήματα, ἡ γενικωτέρα ὅμως μορφή των εἶναι δύο πλευραὶ κάθετοι πρὸς τὰς τάφρους, συνδεδεμέναι μετὰ

Digitized by Google

κεφαλῆς. Ὁσάκις ὁ κευθμὸς παρέχει πυρὰ μόνον πρὸς μίαν κατεύθυνσιν τῆς τάφρου, καλεῖται ἁπλοῦς, ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει διπλοῦς. Ἡ χρῆσις τῶν κευθμῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς *πολυγωνικῆς χαράξεως*· ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν σημερινὴν ἰσχὺν τοῦ πυρὸς τοῦ πεζικοῦ, κατάλληλος τοποθέτησις καὶ ὀργάνωσις κευθμῶν δύναται καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κυρίως χαρακώματος νὰ παρατείνῃ ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα τὸν ἀγῶνα ἐντὸς τῶν ὀρυγμάτων συγκοινωνίας (τάφρων). π.γ.

Κευκετζῆ (ἢ ***Κευκεζῆ***) ***κόλπος*** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Κόλπος τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Κεζίλ* καὶ *Γλῶσσα* (πλάτ. 36°44'10'' Β, μῆκ. 28°39'10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Kara Burnu) καὶ δεχόμενος εἰς τὸν ψαμμαθῶνα τοῦ Α.ΒΑ μυχοῦ του τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Κευκεζῆ. Σ. Ε. Λ.

— **Κευκετζῆ-τσάϊ** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Καρίας, ὁ ἀρχαῖος *Κάλβις* (βλ. λ.).

Κεϋλάνη (ἀγγλ. Ceylon, γαλλ. Ceylan) /*Γεωγρ.*/. Ἀγγλικὴ νῆσος ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ, χωριζομένη πρὸς τὰ ΒΔ τῶν Ἰνδιῶν ὑπὸ τοῦ κόλπου Μανάαρ καὶ τοῦ πορθμοῦ Πάλκ. Κεῖται μεταξὺ 5°55' καὶ 9°51' Β. καὶ μεταξὺ 79°41' καὶ 89°54' Α. Τὸ μῆκος τῆς νήσου ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον εἶναι 435 χλμ. καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς 225, καλύπτει δὲ ἐπιφάνειαν 65.990 τετρ. χλμ. Ἡ ἀκτὴ πρὸς τὰς Ἰνδίας ἔχει πλῆθος ἀμμωδῶν ἐκτάσεων, βράχων καὶ ὑφάλων, διὰ τῆς νήσου δὲ Ραμεσβάραμ καὶ τῆς γεφύρας τοῦ Ἀδάμ, ἥτις εἶναι σειρὰ βράχων διήκουσα καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ κόλπου εἰς τὸ στενότερον αὐτοῦ σημεῖον, ἑνοῦται μετὰ τῆς ἀπέναντι ἠπείρου, πρὸς τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ φθάσῃ πεζῇ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀμπώτιδος. Ἡ ἀνατολικὴ ἀκτή, ἀντιθέτως, εἶναι ἀπόκρημνος καὶ βραχώδης. Τὸ ἐσωτερικὸν ἀποτελεῖ ὑψίπεδον ἀπὸ 700 ἕως 2.000 μ. ὕψους, ὅπερ χαμηλοῦται πρὸς Β. Τὰ πρὸς νότον ὄρη ἔχουν μέσον ὕψος 1.700 μ., ἡ δὲ κορυφὴ τοῦ *Ἀδάμ*, ἥτις ἐπὶ πολὺ ἐθεωρεῖτο ἡ ὑψηλοτέρα τῆς νήσου (2.241 μ.), ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸν πυρῆνα, πρὸς τὸν ὁποῖον συνδέονται διάφοροι ὀροσειραί. Τὸ ὄρος τοῦτο εἶναι κυρίως περιώνυμον ὡς κέντρον προσκυνητῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ κοιλότης ἡ στέφουσα τὴν κορυφὴν θεωρεῖται ὡς τὸ μέρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον ἐπάτησε τὸν πόδα ὁ Σίβας (ὑπὸ τῶν Βραχμάνων), ὁ Βούδας (ὑπὸ τῶν Βουδιστῶν), ὁ Ἀδὰμ (ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν), ἐνῷ οἱ Πορτογάλοι Χριστιανοὶ εἶναι διῃρημένοι εἰς δύο γνώμας· ἄλλοι ὑποστηρίζουν, ὅτι ἐπάτησεν ἐκεῖ τὸν πόδα καὶ ὁ Ἅγιος Θωμᾶς, καὶ ἄλλοι ὁ εὐνοῦχος τῆς βασιλίσσης τῆς Αἰθιοπίας Κανδάκης. Τὸ ἴχνος τοῦ ποδὸς προστατεύεται ὑπὸ ὡραίας στέγης, φρουρεῖται δὲ ὑπὸ ἱερέων ἀνηκόντων εἰς μονὴν ὑψουμένην εἰς τὸ μέσον τοῦ ὄρους. Οἱ ἱερεῖς οὗτοι συντηροῦν βωμὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς Κεϋλάνης εἶναι τὸ *Πιντουρουταλαγκάλα* (2.538 μ.), τὸ *Κιριγκαλπότα* (2.420) καὶ τὸ *Τοταπελακάνδα* (2.340 μ.). Τὸ ὑψίπεδον διακόπτεται ὑπὸ κοιλάδων σπανίας γραφικότητος. Τὰ ὄρη ἄλλοτε ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ γιγαντιαίων δασῶν μὲ πολυτιμότατον ξύλον, ἀλλὰ ταῦτα μέχρις ὕψους 1500 μ. κατερρίφθησαν ἢ ἐπυρπολήθησαν ὑπὸ τῶν καλλιεργητῶν, μεταβαλόντων τὰς κλιτῦς εἰς φυτείας. Εἰς τὰ γειτνιάζοντα πρὸς τὰς ἀκτὰς μέρη ἀναφαίνονται βασαλτικοὶ σχηματισμοί. Εἰς τὰ ὀρεινὰ ἐπικρατεῖ ὁ γνεύσιος, ἀποσυντιθέμενος εἰς ἐρυθρὸν χῶμα, ὅπερ καλύπτει τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ἀγροὺς τῆς νήσου. Κάτωθεν φυσικῶν θόλων τῶν βράχων ἔχουν λαξευθῆ παγόδαι. Σπουδαιότεροι ποταμοὶ τῆς νήσου εἶναι ὁ *Μαχαβάλι Γκάνγκα*, ὁ ὁποῖος κατευθυνόμενος πρὸς Α. ποτίζει τὴν ὡραίαν καὶ μεγάλην κοιλάδα τῆς Κοτμάλας, ἔχων μῆκος 330 χλμ., ὁ *Κάλου-Γκάνγκα*, ὁ *Καλάνι-Γκάνγκα* καὶ ὁ *Βαλάβα-Γκάνγκα*. Ἡ μεγαλοπρεπὴς λεκάνη τῆς Τρινκομαλης ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κεϋλάνης, εἰς ἔκτασιν, ἀσφάλειαν καὶ ὡραιότητα θεωρεῖται ἀνυπέρβλητος ἐν συγκρίσει πρὸς οἱονδήποτε ὅρμον ἐν τῷ κόσμῳ, χρησιμεύει δὲ σήμερον ὡς κυρία βάσις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου.

Τὸ κλῖμα τῆς Κεϋλάνης εἶναι θερμόν, ἀλλὰ λίαν ὑγιεινόν. Κατὰ τὰς περιόδους τῆς μεγάλης ξηρασίας ἐν Ἰνδίαις, καταστρεπτικῆς διὰ τὴν βλάστησιν, αἱ βροχαὶ ἐν Κεϋλάνῃ δὲν εἶναι σπάνιαι. Ἡ μέση θερμοκρασία τῶν παραλίων πόλεων εἶναι 17° ἕως 18° τοῦ ἑκατονταβάθμου. Καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἐποχὰς αἱ μεταλλαγαὶ τῆς ἀτμοσφαίρας γίνονται μὲ τόσην κανονικότητα, ὥστε δύναταί τις νὰ τὰς προΐδῃ ἐπακριβῶς. Τὸ ἔαρ εἶναι αἰώνιον, ὅπως εἰς τὰς νήσους τοῦ Μαλαισιακοῦ ἀρχιπελάγους. Ἐν Κεϋλάνῃ εὐδοκιμοῦν φοίνικες διαφόρων εἰδῶν, ἔβενοι, μοσχοκαρυαί, μπαμποὺ κλπ. Τὰ καρποφόρα δένδρα τῆς Εὐρώπης εὐδοκιμοῦν ἅπαντα. Εἰς πανίσκην ἡ νῆσος εἶναι κατωτέρα τῆς ἰνδικῆς ἠπείρου. Οἱ ἐλέφαντες κατέστησαν σπάνιοι εἰς τὰς περιφερείας τῶν πεδιάδων. Τινὰ τῶν μεγάλων θηλαστικῶν τῆς Ἰνδικῆς ἐλλείπουν σήμερον ἐντελῶς, ὡς ἡ τίγρις, ὁ λύκος, ἡ ἀντιλόπη κλπ. Κατέχει ὅμως ἰδιαίτερα εἴδη ζῴων, ἐν οἷς νυκτερὶς μόλις μεγαλυτέρα μελίσσης, μικρὰ βδέλλα, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν φόβον τῶν ταξιδιωτῶν, καθ' ὅσον τὰ δήγματά της εἶναι ἰοβόλα, 30 εἴδη πτηνῶν, 18 εἴδη ἑρπετῶν μὴ ἀπαντῶντα ἀλλαχοῦ καὶ διάφορα εἴδη ἰχθύων διακρινόμενα διὰ τὰς ὅλως ἰδιαζούσας συνηθείας των. Σύρονται εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς χλόης καὶ ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν δένδρων, ἰδίως τῶν φοινίκων, καθήμενοι ἐπὶ τῶν εὐρέων φύλλων των. Ἡ συγκομιδὴ ἐκ τῆς ἁλιείας μαργαριτῶν ἦτο ἄφθονος ἄλλοτε, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1907 τὰ ὄστρεα ἐξηφανίσθησαν.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κεϋλάνης ἀνήρχετο τῷ 1929 εἰς 5 422.000, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν Ἄγγλων στρατιωτῶν, ναυτῶν κλπ., ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ ποικιλίαν ἐθνοτήτων λόγῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων εἰσβολῶν καὶ κατακτήσεων, τὰς ὁποίας ὑπέστη. Κυριαρχοῦσα θρησκεία εἶναι ὁ Βουδισμός, ὑπάρχουν δὲ πλούσιοι βουδικοὶ ναοὶ καὶ μοναί. Τῷ 1929 ὑπῆρχον 3.250.000 Βουδισταί, 1.230.000 Ἰνδοί, 360.000 Μωαμεθανοί, 575.000 Χριστιανοί. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι αἱ ἑξῆς: *Κολόμπο* (248.826 κάτ.), πρωτεύουσα τῆς Κεϋλάνης, *Κάντυ* (32.562 κατ.), *Μορατούβα* (28.608 κατ.), *Νεγκόμπο* (21.349 κ.), *Ζάφνα* (42 511 κ.), *Γκάλλ* (39.157 κ.), *Ματάρα* (16.780 κ.), *Τρινκομάλη* (9.442 κ.), *Ἀνου-*

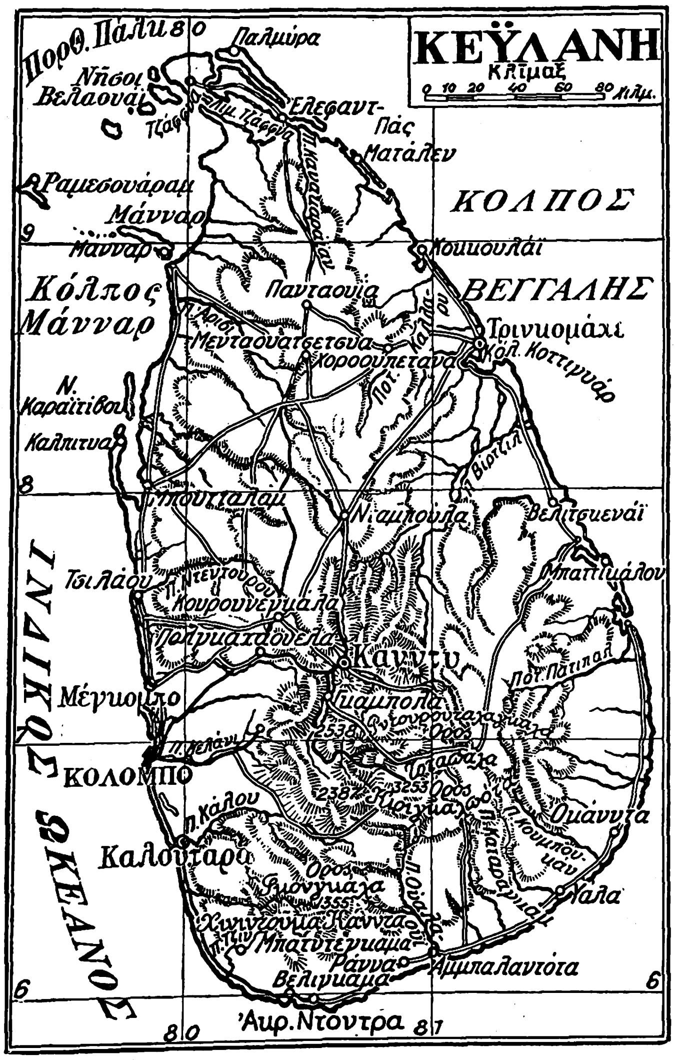

ραντχαπούρα (7.781 κ.). Ἡ κυριωτέρα ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία, καλλιεργοῦνται δὲ σήμερον 13.000 περίπου τ. χλμ., ἐξ ὧν εἰς τὰ 2.950 καλλιεργεῖται ἡ ὄρυζα, ἡ ὁποία μετὰ τῶν ἰχθύων, τῶν ὀπωρῶν καὶ τῶν λαχανικῶν ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν τροφὴν τῶν κατοίκων. Ἡ Κεϋλάνη ἐξάγει τέϊον, καουτσούκ, κοκκοφοινικέλαιον, κανέλλαν, κάρυα τῆς Ἀρέκα, ἶνας κοκκοφοίνικος, εἰσάγει δὲ ὄρυζαν, βαμβακερά, σάκχαριν, λιπάσματα. γαιάνθρακας, οἰνοπνευματώδη. Ἡ ἐξαγωγὴ τῷ 1929 ἀνῆλθεν εἰς 392.570.000 ρουπίας, ἡ δὲ εἰσαγωγὴ εἰς 412.120.000. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς νήσου κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1928—1929 ἦτο: ἔξοδα 152.107.000 ρουπίας, ἔσοδα: 134.135.000 Τὸ δημόσιον χρέος της ἀνήρχετο εἰς 12.650.893 λίρας στερλίνας. Τῷ 1928 ἡ Κεϋλάνη εἶχε 1.530 χλμ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ 17.320 αὐτοκίνητα, εἰσῆλθον δὲ εἰς τοὺς λιμένας της 3.907 πλοῖα, χωρητικότητος 11.448.314 τόννων.

—/*Ἱστορ.*/ Ἡ *Κεϋλάνη* φέρει διάφορα ὀνόματα. Εἰς τὰ μυθολογικὰ ποιήματα τῶν βραχμάνων τῆς βορείου Ἰνδίας ὀνομάζεται *Λανγκκά*, δηλαδὴ μακαρία νῆσος. Ἐπίσης ὀνομάζεται *Τάμρα-πάρμα*, ἤτοι φύλλον χαλκοῦ, ἐκ τοῦ εἴδους ξύλου τινὸς σαντάλ, ἔχοντος χρῶμα βαθὺ ἐρυθρόν. Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ταπροβάνη*. Κατὰ τὸν Σπ. Φίλιππαν ἡ Κεϋλάνη εἶναι ἡ *Παγχαία* τοῦ Εὐημέρου. Τὸ ὄνομα Κεϋλάνη, καθὼς καὶ τὸ ἑλληνικὸν *Σέρινδα*, ἐκ τοῦ *Σερενδίβ*, ὀνόματος δοθέντος ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Περσῶν, ἀποτελοῦν παραφθορὰν τῆς σασκριτικῆς λέξεως *Σίνχαλα*, ἡ ὁποία σημαίνει ἄντρον λεόντων.

Ὁ πολιτισμὸς τῆς Κεϋλάνης ἀνάγεται εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος ἀναφέρει τέσσαρας πρεσβευτὰς τῆς Ταπροβάνης ἀφιχθέντας εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ τοιοῦτον ἠμφεσβητήθη, μέχρις ὅτου ἀρχαῖα μετάλλια εὑρεθέντα ἐν Ρώμῃ ἐβεβαίωσαν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου. Ἡ Κεϋλάνη κατέχει πλῆθος ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, χρονικῶν, μνημείων κλπ., ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν της. Φαίνεται ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῆς νήσου ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Βεδδῶν, φυλῆς πρωτογόνων κυνηγῶν ζώντων εἰς τὰς ἀνατολικὰς ζούγκλας, ἡ δὲ ἀνακάλυψις λιθίνων ἐργαλείων τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη εὑρίσκετο ἐν τῇ νήσῳ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Ὡς πρὸς τὰς μετέπειτα μεταναστεύσεις, τὸ μέγα ἰνδικὸν ἔπος Ραμαγιάνα ἀφηγεῖται τὴν κατάκτησιν μέρους τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ ἥρωος Ράμα καὶ τῶν ὀπαδῶν του. Ἡ αὐθεντικὴ ἐν τούτοις ἱστορία τῆς Κεϋλάνης ἄρχεται διὰ τῆς ἀποβιβάσεως (543 π. Χ.) τοῦ Βιζάβα, ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Σινγκαλαίων, μετὰ μικρᾶς ὁμάδος ἀριοφώνων ὀπαδῶν, ὁρμηθέντων ἐκ τῆς ἰνδικῆς ἠπείρου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος διεδόθη ἐν τῇ νήσῳ ὁ Βουδισμός, τὸν ὁποῖον ἐκήρυξεν ὁ Μαχίνδα. Κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας τακτικαὶ ἐμπορικαὶ σχέσεις συνήφθησαν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Κεϋλάνης. Ἀλλεπάλληλοι κατόπιν εἰσβολαὶ Ἀράβων πειρατῶν κατέστρεψαν ἐν μέρει τὴν Κεϋλάνην, μέχρις ὅτου, τῷ 1505, ἀπεβιβάσθησαν οἱ Πορτογάλοι, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Σινγκαλαίων βασιλέων τῆς Κάντυ. Τῷ 1578 οἱ Πορτογάλοι ὠχυρώθησαν ἐν Κολόμπο καὶ Γκάλλ, ὀλίγον δὲ βραδύτερον ἐξεδίωξαν τοὺς Σινγκαλαίους ἡγεμόνας τῶν ἀκτῶν. Τὸ ὑλικὸν κέρδος τῶν Πορτογάλων ἦτο μικρόν, ἐπέτυχον ὅμως τὴν διάδοσιν τοῦ καθολικισμοῦ. Ἀλλ' ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς καὶ τὰ τυραννικὰ μέτρα κατέστησαν αὐτοὺς ἐπαχθεῖς εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς, ὅτε δὲ (1602) οἱ Ὁλλανδοί, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σπίλμπεργ, ἀπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου, πάντες σχεδὸν οἱ ἡγεμόνες συνησπίσθησαν, ὅπως τοὺς βοηθήσουν καὶ ἐκδιώξουν τοὺς Πορτογάλους. Κατόπιν ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι διήρκεσαν μέχρι τοῦ 1650, οἱ Ὁλλανδοὶ ἔγιναν κύριοι ὅλων τῶν πορτογαλικῶν φρουρίων. Οἱ νέοι κατακτηταὶ ἐπέδειξαν ἀνεκτικότητα πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, ὠργάνωσαν τὸ ἐμπόριον τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐδημιούργησαν νέας βιομηχανίας, ἐξετέλεσαν πλεῖστα δημόσια ἔργα, ἔλαβον σοβαρὰ μέτρα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἰθαγενῶν, ταχέως δὲ ἡ νῆσος ἀπέβη σπουδαία πηγὴ πλούτου διὰ τὴν Ὁλλανδίαν. Παρημέλησαν ἐν τούτοις τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, ὅτε δὲ τῷ 1795, κατὰ τὴν ρῆξιν Ἀγγλίας καὶ Ὁλλανδίας, ἀγγλικὴ δύναμις προσέβαλε τὸς ὀλλανδικὰς κτήσεις ἐν Κεϋλάνῃ, συνήντησεν ἐλαχίστην ἀντίστασιν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὅλα τὰ φρούρια εὑρίσκοντο εἰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων, ἡ δὲ κατάστασις αὕτη ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ἀπὸ διεθνοῦς ἀπόψεως διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀμιένης (1803). Δι' ἑτέρας συνθήκης συναφθείσης μετὰ τῶν φυλάρχων τῷ 1815 ἡ κυριαρχία ὁλοκλήρου τῆς νήσου περιήρχετο εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἥτις ἠγγυᾶτο εἰς τοὺς κατοίκους πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν. Ἠκολούθησαν διάφοροι ἐπαναστάσεις, ἐξ ὧν σπουδαιοτέρα ἡ τοῦ 1817, διαρκέσασα πλέον τοῦ ἔτους, ἀλλ' ἅπασαι κατεστάλησαν. Τῷ 1923 ἡ Ἀγγλία παρεχώρησε καταστατικὸν χάρτην εἰς τὴν νῆσον, ἡ ὁποία σήμερον κυβερνᾶται ὑπὸ Ἄγγλου διοικητοῦ, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Οὗτος ἀποτελῶν τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, διευθύνει τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον ἐξ ἐννέα μελῶν καὶ τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἐκ 49 μελῶν (ἐξ ὧν 34 αἱρετά); ἑδρεύει δὲ ἐν τῇ πρωτευούσῃ Κολόμπο. Ἡ νῆσος διαιρεῖται εἰς 9 νομούς. Ἰατρικῶς ἡ Κεϋλάνη εἶναι ἐξόχως διαφέρουσα. Οἱ Σινγκαλαῖοι ἔχουν μοναδικὴν ἀνοσίαν δι' ὡρισμένας νόσους προσβαλλούσας τοὺς ξένους. Αἱ παθήσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων (βρογχῖτις, διφθερῖτις, πλευρῖτις, πνευμονία) εἶναι ἄγνωστοι σχεδὸν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ σπάνιαι παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, οἱ ὁποῖοι

Digitized by Google

διαμένουν ἐν τῇ νήσῳ. Ἡ δυσεντερία, ἡπατῖτις, ρευματισμοί, νευρικὰ νοσήματα εἶναι σπάνια παρὰ τοῖς Σιγκαλαίοις, ἀλλ᾽ οἱ μιασματικοὶ πυρετοὶ τοὺς προσβάλλουν συχνότατα, ἡ δὲ διόγκωσις τοῦ σπληνὸς εἶναι συχνὴ εἰς τοὺς ἐνήλικας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Müller*, «Ancient inscriptions in Ceylon» (1883—1884).—*Sir Emerson Tennent*, «Ceylon» (2 τόμ. 1860).—*Σ. Ν. Φίλιππα*, Ἡ σημερινὴ Κεϋλάνη εἶναι παλαιὰ ἀποικία τῶν Κρητῶν; (ἐφημ. «Πρωΐα» 8 Δεκεμβρίου 1929). Δ. Σ. Δ.

— /*Φιλοτ.*/ Ἐν *Κεϋλάνῃ* ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον γραμματόσημα κατὰ τὸ 1855. Ἡ πρώτη ἐκδοθεῖσα σειρὰ ἀπηρτίζετο ἐξ 11 ἀξιῶν ἀπὸ 1 πέννας μέχρι 2 σελλινίων, φερουσῶν τὴν προτομὴν τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας μὲ διάφορα πλαίσια δι᾽ ἑκάστην ἀξίαν. Ἐπηκολούθησαν ἔκτοτε ἕτεραι τέσσαρες ἐκδόσεις μέχρι τοῦ 1867, τῶν ἰδίων τύπων, μετὰ ἢ ἄνευ ὑδατοσήμου. Ἅπασαι αἱ ἐκδόσεις αὗται εἶναι σπανιώταται, πλεῖστα δὲ γραμματόσημα ἐκ τῶν σειρῶν τούτων τιμῶνται σήμερον ἀντὶ πολλῶν δεκάδων χιλιάδων φράγκων. Μετὰ τὸ 1867 καὶ μέχρι τοῦ 1902 ἐξεδόθησαν πλεῖσται ὅσαι σειραί, ἐξ ὧν τινες μὲ διαφόρους ἐπισημάνσεις, φέρουσαι πάντοτε τὴν εἰκόνα τῆς βασιλίσσης. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν σειρῶν τούτων εἶναι ὁμοίως ὑψηλή, πάντως κατωτέρα τῶν προηγουμένων. Κατὰ τὸ 1903 ἐξεδόθησαν νέα γραμματόσημα μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Ἐδουάρδου Ζ΄, κατὰ δὲ τὸ 1912 ἑτέρα σειρὰ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ νῦν βασιλέως Γεωργίου Ε΄. Τῆς τελευταίας ταύτης σειρᾶς αἱ μεγάλαι ἀξίαι τῶν 50, 100 καὶ 500 ρουπιῶν εἶναι λίαν σπάνιαι. Ἑτέρα σειρὰ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Γεωργίου Ε΄ ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1927, οὖσα εἰσέτι ἐν χρήσει. Ἐν Κεϋλάνῃ ἐξεδόθησαν καὶ εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν μεταξὺ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καὶ τηλεγραφόσημα. Ἡ πρώτη σειρὰ τῶν τελευταίων, ἐκδοθεῖσα κατὰ τὸ 1881, εἶναι σπανιωτάτη καὶ ἀσφράγιστος. Κατὰ τὸ 1886 κλάσεις τινὲς τῆς ἐν κυκλοφορίᾳ σειρᾶς τηλεγραφοσήμων ἐπεσημάνθησαν μὲ νέας ἀξίας, καὶ οὕτως ἐδημιουργήθη πληθώρα ποικιλιῶν, λόγῳ τῆς χρήσεως διαφόρων τύπων στοιχείων διὰ τὴν ἐπισήμανσιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας. (Ε. Φ Ε.)

κεϋλανίτης (ὁ) (Ceylanit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν τῆς σειρᾶς τῶν σπινελλιδῶν (βλ. *πλεόναστον*). Γ. Β.

Κεΰνη (Keyne), ***ἁγία***. Θυγάτηρ τοῦ Braghan ἡγεμόνος τοῦ Brecknok ἐν Οὐαλλίᾳ κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα. Ἔζησεν ὡς ἐρημῖτις ἐντὸς δάσους τινὸς τῆς ἐπαρχίας Sommerset καὶ περὶ τὸ 400 ἀποθανοῦσα ἑορτάζεται ὡς ἁγία τὴν 8 Ὀκτωβρίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον. Ε. Γ. Π.

Κέϋνς (Keynes), ***Ἰωάννης*** *Maynard*· βλ. *Κήνς*.

κεϋπέριος *ὑποδιάπλασις*, ἢ ***κόϋπερ*** (Keuper) /*Γεωλογ.*/. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν τριῶν ὑποδιαπλάσεων στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἐν Γερμανίᾳ κυρίως παρουσιαζομένη τριάσιος διάπλασις στρωμάτων. Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τῆς τοπικῆς ὀνομασίας Keuper (προφ. *Κόϋπερ*), τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς χώρας τοῦ Κοβούργου μεταχειρίζονται λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν χρωμάτων τῶν πετρωμάτων τῆς περιοχῆς, ὅπου ἀπαντᾷ ἡ ὑποδιάπλασις αὕτη.

Ὁ ὅρος κόϋπερ ἢ κεϋπέριος ὑποδιάπλασις ἐπεξετάθη μετὰ ταῦτα καὶ χαρακτηρίζει γενικῶς τὴν ἀνωτέραν τριάσιον ὑποδιάπλασιν στρωμάτων τῆς χερσαίας λιμνογενοῦς καὶ ἐν μέρει θαλασσίας ὄψεως.

Ἡ κεϋπέριος ὑποδιάπλασις συνίσταται κυρίως ἐκ γυψοφόρων, ποικιλοχρώμων μαργῶν, ψαμμιτῶν καὶ ἐνστρώσεων ἀμμωδῶν καὶ μαργωδῶν ἀσβεστολίθων καὶ δολομιτῶν. Τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι ἐν μέρει λιμνογενῆ, ἐν μέρει χερσαῖα ἀποθέματα καὶ μόνον τὰ ἀνώτατα εἶναι θαλάσσια. Τὸ συνολικὸν πάχος τῶν στρωμάτων τῆς ὑποδιαπλάσεως ταύτης ἀνέρχεται εἰς 250—600 μ. περίπου. Περικλείουν μικρὸν ἀριθμὸν ἀπολιθωμάτων. Ἡ πανὶς εἶναι κυρίως πτωχή, ἀποτελουμένη ἐξ ἐλασματοβραγχίων μαλακίων τῶν γενῶν *μυοφορία, ἐσθερία, ἀνοπλοφόρα*, κ. ἄ. Βραγχιόποδα ἢ κεφαλόποδα ἐλλείπουν. Καταπληκτικὰ ὅμως εἶναι τὰ λείψανα τῶν *στεγοκεφάλων ἀμφιβίων* (*μαστοδοντόσαυρος*, κ. ἄ), τῶν *σαυροειδῶν ἑρπετῶν* (*ἀετόσαυρος, βελόδους, ζαγκλόδους*) καὶ τῶν *χελωνῶν*. Ἐπίσης συναντῶνται καὶ ἄπειρα λείψανα φυτῶν, τὰ ὁποῖα καὶ ἔγιναν ἀφορμὴ σχηματισμοῦ κοιτῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων. Κατὰ τὴν ἀνωτέραν τέλος κεϋπέριον ἐποχὴν ἔζων καὶ οἱ *νωτόσαυροι*, οἱ *ἰχθυόσαυροι* καὶ τὰ πρῶτα θηλαστικὰ (*μικρολῃστής, τρίγλυφος*).

Ἡ κεϋπέριος ὑποδιάπλασις ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς σειράς: 1) τὴν *κατωτέραν* (ἢ *ἀνθρακοφόρον*) *κεϋπέριον*, 2) τὴν *μέσην* (ἢ *κυρίαν* ἢ *γυψοφόρον*) *κεϋπέριον*, καὶ 3) τὴν *ἀνωτέραν κεϋπέριον* ἢ *ραίτιον*. Στρώματα τῆς ὑποδιαπλάσεως ταύτης εὑρίσκονται ἐν Γερμανίᾳ (ἡ κυρία ἐξάπλωσις εἰς τὴν Φραγκωνίαν καὶ Σουαβίαν), ὡσαύτως εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ Γαλλικοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου, εἰς τὴν Τάτραν, Πυρηναῖα, νότιον Ἱσπανίαν καὶ εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν μέχρι τῆς Τύνιδος. Γ. Κ. Γ.

Κεύτρωνες (οἱ) [*Ἀρχ.*]· βλ. λ. *Κέντρωνες*.

Κευτρωνικαὶ *Ἄλπεις* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. *Κεντρωνικαὶ* Ἄλπεις.

Κέφ, *ἐλ*—(El-Kef) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τύνιδος (βλ. λ. *Ἐλ-Κέφ*).

κεφαελίνη, ἢ ***κεφαλοειδίνη*** (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ἀλκαλοειδὲς *κεφαλοειδοῦς τῆς ἰπεκακουάνας*. Ἔχει τὸν τύπον $C_{28} H_{38} N_2 O_4$ καὶ εἶναι σῶμα ἄχρουν κρυσταλλικόν, τηκόμενον εἰς 115°. Εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὰ διάφορα ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρά. Σ. Γ.

Κεφάλα /*Γεωγρ.*/. Τοπωνύμιον συνηθέστατον ἐν Κρήτῃ, δηλοῦν λόφους βραχώδεις ἢ καὶ χωματώδεις, ὑψηλοὺς ἢ χαμηλοτέρους. Ε. Γ.

—**Κεφάλα** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ Μουσουλμάνων καὶ ἤδη ἔρημον. Ε. Γ.

—**Κεφάλα** /*Γεωγρ.*/. Λόφος ἐν Κρήτῃ ἀπέχων 5 χλμ. τοῦ Ἡρακλείου, ἐφ᾽ οὗ κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς Κνωσοῦ. Πληρέστερον καλεῖται τοῦ *Τσελεβῆ ἡ Κεφάλα*, διότι ἀνῆκε εἰς μπέην, οὗ ἡ ἀγροικία ἦτο ἐκεῖ πλησίον. Λόγῳ τῆς μερικῆς ἀπομονώσεώς του καὶ διότι ἐδέσποζε τῆς πλησίον διερχομένης μινωϊκῆς ὁδοῦ, ἐγένοντο ἐνωρὶς ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐγκαταστάσεις ἤδη ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαί. Ν. Ε. Π.

—**Κεφάλα** /*Γεωγρ.*/. Λόφος μεταξὺ Ἀληκάμπου καὶ Μπροσνέρου Ἀποκορώνου Κρήτης, ὅπου ἡ μεταπολιτευτικὴ ἐπιτροπὴ συνεκρότησε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1895 νικηφόρον μάχην πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατόν, τοῦ ὁποίου ἐφονεύθη καὶ ὁ ἀρχηγός. Ε. Γ.

—**Κεφάλα** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. —1) Βραχώδης ἔξαρσις ἀπὸ τῆς χθαμαλῆς παραλίας τοῦ διαύλου τῶν Ὠρεῶν ὀρθουμένη καὶ ἀποτελοῦσα τὴν ΒΒΔ. τῆς Εὐβοίας ἐσχατιὰν (πλάτ. 39°00′ Β., μῆκ. 23°08′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta Channels). Ἀπέχει 15 μιλλ. Α.ΒΑ. τοῦ φάρου Βασελίνας καὶ ἀντικρύζει τὸ στόμιον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου. —2) Κυκλικὴ χερσονησώδης προβολὴ τῆς Καλύμνου, συνεχομένη δι᾽ ἰσθμοῦ πρὸς τὴν χερσόνησον, καθ᾽ ἣν τερματίζεται πρὸς Β. ἡ νῆσος (πλάτ. 37°03′ Β., μῆκ. 26°57′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Leros and Kalymnos) καὶ σχηματίζουσα τὸν λιμενίσκον τοῦ *Ἐμποριοῦ*. —3) Χαρακτηριστικὴ ἀκρωτηριάζουσα ἔξαρσις τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Κρήτης (πλάτ. 34°56′ Β., μῆκ. 24°56′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia Eastern portion), 9¼ μίλλ. ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Λίτινος. Ἡ ἀπὸ ὡρισμένων διευθύνσεων ἐμφάνισις τῆς ὁμοιότητος τοῦ ἀκρωτηρίου πρὸς ὀκλάζοντα λέοντα, δικαιολογεῖ τὴν ἀρχαίαν του ὀνομασίαν *Λέων* καὶ τὴν παρ᾽ ἐνίοις σύγχρονον *Κάβο-Λιόντας*. —4) Ἡ δυτικὴ τῆς νήσου Σύμης ἐσχατιὰ (πλάτ. 36°30′½ Β., μῆκ. 27°48′ ¼ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi). Σ. Ε. Λ.

— **Κεφάλα *Κάτω*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Βουκολιῶν τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 55. Ε. Γ.

Κεφαλᾶ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Κάτ. (1928) 396.

κεφαλάγκαθο (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἐχίνωψ ὁ ἰξώδης, ἐχίνωψ ὁ ἑλληνικός, καρλινία ἡ κορυμβανθὴς* καὶ *στρατούλη*.

κεφαλᾶδες (οἱ) /*Βυζαντ.*/. Ἐλέγοντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ ἀνώτεροι ἐν γένει βαθμοῦχοι, «οἱ τὰς δημοσίας ἀναζωννύμενοι ἀρχάς». Ν. ΚΛΕ

Κεφαλᾶδες /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα ἑπτὰ χωρίων τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων (*Κάτω-Κεφαλᾶς, Ἀπάνω-Κεφαλᾶς, Δράπανος, Παλαιλώνι, Λικοτιναρά, Σελλιά, Σούρη*), συγκροτούντων τὰς κοινότητας *Κεφαλᾶ* καὶ *Σελλιῶν* (βλ. τὰς λ.). Κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν ὁ ἀρχηγὸς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τοῦ Ἀποκορώνου—*Πρωτοκεφαλᾶς* (καπετάνιος) ὀνομαζόμενος— ἵδρυσε τὸν Κάτω Κεφαλᾶν, μέλη δὲ τῆς οἰκογενείας τὰ λοιπὰ χωρία. Οὗτοι κατήγοντο ἐκ τῶν ἀρχοντοπούλων τοῦ Βυζαντίου Γαβαλάδων, τῶν ὁποίων τὰ τιμάρια κατὰ τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἦσαν ἐν Ἀποκορώνῳ. Ἐκ τῶν Κεφαλάδων προῆλθον πλεῖστοι διακεκριμένοι ἀγωνισταί, ἐν οἷς ὁ Βλαχοδημήτρης, σωματοφύλαξ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Ε. Γ.

—**Κεφαλᾶδες** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Πύργου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 71. Ε. Γ.

Κεφαλαὶ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς χώρας τῶν Λιβοφοινίκων, προέχον ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς (*Πτολ.* Δ, γ, 13), δυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου τῆς Σύρτεως καὶ ἀντίστοιχον τοῦ Βορείου ἀκρωτηρίου. Ἐν τῷ Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης (90) φέρεται τὸ ἀκρωτήριον μεταξὺ Ταριχειῶν καὶ Νεαπόλεως. Ἀπὸ πασῶν τῶν εἰδήσεων τούτων ἀποκαθίσταται ἀσφαλὴς ἡ ταυτότης τῶν Κεφαλῶν πρὸς τὸ σύγχρονον *Ρὰς Ζορούγκ* (πλάτ. 32°22′ Β, μῆκ. 15°13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghasi), ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ὁ ὡς ἐπίσημος εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους χαρακτηρισθεὶς λιμὴν Μισράτα. Σ. Ε. Λ.

κεφαλαιμάτωμα (τὸ) /*Παιδιατρ.*/. Ὄγκος ἐκ διαχυθέντος αἵματος μεταξὺ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου καὶ τοῦ καλύπτοντος αὐτὴν περιοστέου, συναντώμενος εἰς τὰ νεογνά. Ὁ ὄγκος οὗτος καταλαμβάνει συνήθως τὴν βρεγματικὴν χώραν, ἰδίᾳ τὴν δεξιάν, καὶ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένος· παρετηρήθησαν ὅμως καὶ περιπτώσεις διπλοῦ κεφαλαιματώματος, ἑδράζοντος ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν βρεγματικῶν ὀστῶν καὶ ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ βρεγματικοῦ καὶ τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ. Ἡ πάθησις αὕτη δὲν εἶναι ἐξαιρετικῶς σπανία, ἡ δὲ αἰτιολογία της δὲν εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένη. Δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις ἀσφαλῶς τίνι τρόπῳ ἐπέρχεται ἡ ἀποκόλλησις τοῦ περιοστέου, ἥτις φέρει τὴν ρῆξιν τῶν ἀγγείων αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν συλλογὴν αἵματος. Εἰς τὰς 88 % τῶν περιπτώσεων (Andérodias) τὸ κεφαλαιμάτωμα συναντᾶται ἐπὶ πρωτοτόκων γυναικῶν. Εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις ἐμφανίζεται κατὰ τὰς 2 ἢ 3 ἡμέρας αἵτινες ἀκολουθοῦν τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου, ἐξακολουθεῖ νὰ αὐξάνῃ ἐπί τινας ἡμέρας καὶ ἔπειτα δὲν αὐξάνει πλέον. Ὁ ὄγκος του ποικίλλει ἀπὸ τὸ μέγεθος ᾠοῦ περιστερᾶς μέχρις ᾠοῦ ὄρνιθος, περιέχων συλλογὴν αἵματος 30—50 κ. ὑφ. καὶ ἐξαιρετικῶς μέχρι 250 κ. ὑφ. Ἡ περιφέρεια τοῦ ὄγκου εἶναι σαφὴς καὶ περιγράφεται διὰ σκληροῦ χείλους. Μετὰ 15 περίπου ἡμέρας τὸ αἷμα ἀρχίζει νὰ ἀπορροφῆται καὶ ὁ ὄγκος ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ὑποχωρεῖ καὶ ἐξαφανίζεται μετὰ 1½ ἢ 2 μῆνας. Ἐν τῇ θεραπείᾳ προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ τις, ἀλλὰ νὰ ἀναμένῃ τὴν ἀπορρόφησιν. Ἐν τῷ μεταξὺ δύναται νὰ προστατεύῃ τὸν ὄγκον δι᾽ ἑνὸς ἁπλοῦ ἐπιδέσμου μετὰ τεμαχίου βάμβακος. Ἡ παρακέντησις ἐπιβάλλεται μόνον ἐν περιπτώσει διαπυήσεως τοῦ ὄγκου, ὅπερ εἶναι σπανιώτατον. Σ. ΒΕΡΑΣ

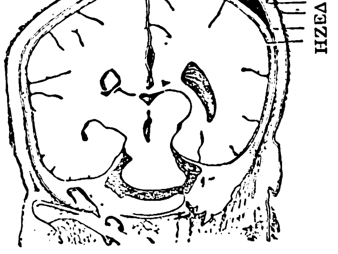

Τομὴ κεφαλαιματώματος κατὰ Bumm.

[Α=συλλογὴ αἵματος, Β=ἐξωτερικὴ ἀγγειακὴ αἱμορραγία, Γ=ἀποκεκολλημένον περιόστεον, Δ—Ε = δέρμα, Ζ=ὀστοῦν, Η=μῆνιγξ, Θ=ὀβελιαία ραφή.]

κεφαλαιοκράτης (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τῆς κεφαλαιοκρατίας, κεφαλαιοκρατικός· ‖ ὁ ἀπὸ τῆς καλλιεργείας τοῦ κεφαλαίου ποριζόμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

κεφαλαιοκρατία (ἡ), καὶ ***κεφαλαιοκρατισμὸς*** (ὁ)· τὸ οἰκονομικὸν δόγμα, καθ᾽ ὃ τὸ κεφάλαιον θεωρεῖται ὁ ἰσχυρότερος παράγων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς· ‖ τὸ σύνολον τῶν κεφαλαιοκρατῶν ὡς τάξις κοινωνική: «μᾶς κυβερνᾷ ἡ κεφαλαιοκρατία».

—[*Κοινωνιολ.*] Ὁ *κεφαλαιοκρατισμός*, τόσον ὡς ἔννοια ὅσον καὶ ὡς φαινόμενον κοινωνικοοικονομικὸν ἀπησχόλησεν οὐ μόνον τοὺς οἰκονομολόγους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνικοὺς φιλοσόφους. Ἐν τούτοις δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν ἔννοια γενικῶς παραδεκτή, διότι οἱ μὲν συνδέουν ταύτην πρὸς τὴν ἱστορικὴν γένεσιν αὐτοῦ, οἱ δὲ λαμβάνουν αὐτὴν ὡς φαινόμενον τῶν δύο τελευταίων ἑκατονταετηρίδων, τὸ ὁποῖον προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν κοινωνιολογικῶς, ἄλλοι δὲ πάλιν θέλοντες ἐπιστημονικῶς νὰ θεμελιώσουν τὴν ἔννοιαν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ παρασύρονται ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τούτου καὶ τὰς φιλοσοφικὰς διδασκαλίας, καὶ οὕτω περιλαμβάνουν εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ ξένα ὅλως στοιχεῖα (Sombart, Pohle, Liefmann, Passow, Oppenheimer κλπ.).

Ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ὡς ἔννοια παριστᾷ φαινόμενον ἢ σύνολον μᾶλλον φαινομένων ἐντὸς τῆς κοινωνίας, ὡς τοιοῦτος δὲ ἀνάγεται εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ θελήσεων καὶ εἰδικώτερον ἐκείνων, αἵτινες ἀφοροῦν εἰς τὴν οἰκονομικὴν δρᾶσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ οἰκονομία ὅμως καὶ ἐν γένει ἡ οἰκονομικὴ δρᾶσις τῶν ἀνθρώπων, ἐξ λόγῳ τῆς σπάνιος τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἐξ ἧς ἄλλως τε καὶ γεννᾶται αὕτη, εἶναι συνδεδεμένη μὲ ἀγῶνας τοῦ ἀτόμου τόσον κατὰ τῆς φύσεως, ὅσον καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀπόκτησις οἰκονομικῶν ἀγαθῶν δημιουργεῖ τὸν περὶ τούτων ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ προσλαμβάνει χαρακτῆρα ἀτομιστικόν,

Digitized by Google

διότι ἕκαστον ἄτομον διὰ τοῦ ἀγῶνος τούτου προσπαθεῖ ν' ἀποκτήσῃ καὶ ἀποταμιεύσῃ ὅσῳ τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἀγαθῶν. Εἰς τὴν τοιαύτην προσπάθειαν τοῦ ἀτόμου κεῖται ἡ οὐσία καὶ ἡ φύσις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Συνεπῶς ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς δὲν εἶναι παρὰ μία συνείδησις ἐξωτερικευομένη εἰς τὴν θέλησιν καὶ πραγματοποίησιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἰδεώδους τοῦ ἀτόμου. Ἡ συνείδησις αὕτη ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας ταυτίζεται πρὸς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ μεγίστου κέρδους. Ἡ σύνθεσις τῶν κατὰ μέρος τούτων συνειδήσεων τῶν κοινωνικῶν ἀτόμων συνιστᾷ τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν ὡς κοινωνικοοικονομικὸν φαινόμενον καὶ τὴν κεφαλαιοκρατικὴν συνείδησιν ὡς ἰδιαιτέραν ἀξίαν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Οὕτως ἡ ἔννοια τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ θεμελιοῦται ἐπὶ ψυχολογικῶν βάσεων, ἤτοι τοῦ ἀτομισμοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους. Ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς εἶναι τόσον παλαιός, ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ οἰκονομικὴ δρᾶσις, διότι καὶ αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σπάνιος τῶν ἀγαθῶν, ἐξ ἧς γεννᾶται ἡ ἀτομιστικὴ κεφαλαιοκρατικὴ συνείδησις, δηλαδὴ ἡ θέλησις τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Ἡ ἱστορικὴ ὅμως ἐμφάνισις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ὡς κοινωνικοοικονομικοῦ φαινομένου, συμπίπτει χρονικῶς μὲ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας καὶ δὴ μὲ τὸ στάδιον τῆς καθιερώσεως ὡς ἀνταλλακτικοῦ μέσου τοῦ χρήματος. Ἄνευ τοῦ χρήματος ὡς μέσου ἀνταλλαγῆς ἀμφίβολον εἶναι ἂν ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς θὰ ἐξειλίσσετο ὡς ἐξειλίχθη. Βεβαίως ἡ κεφαλαιοκρατικὴ συνείδησις θὰ ὑπῆρχεν εἰς πᾶσαν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν καὶ ἄνευ χρήματος, πλὴν ὅμως ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀρχῆς τοῦ μείζονος κέρδους θὰ ἦτο βεβαίως δυσχερής. Κεφαλαιοκρατισμὸς ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἐφ' ὅσον ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς, ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ ἀτομικοῦ κέρδους ἐπεκράτει καὶ τότε ὡς νῦν. Τὴν ὕπαρξιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀποτελεσμάτων πιστοποιοῦν οἱ ἀγῶνες τῶν τάξεων, ἐν Σπάρτῃ, Ἀθήναις, Ρώμῃ, Βυζαντίῳ κ.λ.π.

Ἡ σημερινὴ θέσις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Ὁ σύγχρονος κεφαλαιοκρατισμὸς ἐκδηλοῦται εἰς ἀκατάπαυστον ἀγῶνα, διεξαγόμενον ὑπὸ ὁμάδων πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ μεγίστου κέρδους. Ἡ ὁμαδικότης αὕτη ἀποτελεῖ στοιχεῖον τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ὡς οὗτος ἐκδηλοῦται σήμερον. Αἱ ὁμάδες καὶ αἱ ἑνώσεις ἀντικατέστησαν τὰ ἄτομα καὶ ἐντεῦθεν τὸ πλῆθος τῶν οἰκονομικῶν ὀργανώσεων τόσον τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀσθενῶν (ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι, τράστ, καρτέλ, ἑταιρεῖαι ἐλέγχου, συνεταιρισμοί, ἐργατικὰ σωματεῖα κλπ.). Οἱ οἰκονομικοὶ οὗτοι ὀργανισμοί, ὑπὸ τὸν τύπον τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν ἢ τῶν ἑταιρειῶν μὲ περιωρισμένην εὐθύνην, ἐσημείωσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἰδίαν περίοδον, τὴν περίοδον τοῦ καλουμένου Effektenkapitalismus, διότι διὰ τῶν ἀνωνύμων τίτλων διευκολύνεται ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου εἰς τοὺς ὀλίγους—μολονότι κατὰ φαινόμενον δύναται νὰ συμβαίνῃ τὸ ἀντίθετον—ἰδίᾳ μάλιστα διὰ τῆς ἑταιρείας μὲ περιωρισμένην εὐθύνην, ἥτις ἐπ' ἐσχάτων ὑπερέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν ἀνώνυμον, διότι οἱ κεφαλαιοῦχοι ἔχουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ πλεονέκτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς εὐθύνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀποκλειστικότητα τοῦ κεφαλαίου ἑνιαίου. Τὴν ὑστάτην ὅμως ἐκδήλωσιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἀποτελοῦν τὰ *καρτέλ* καὶ τὰ *τράστ* καὶ αἱ συνυφεῖς πρὸς ταῦτα ἑνώσεις. Ὡς γνωστόν, ἡ ἐπικράτησις τῆς ἔκτοτε παραδεδομένης ἀρχῆς τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα αὐτῆς τὸν συναγωνισμόν, διότι ὁ ἐπιχειρηματίας ἀγόμενος ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγίστου κέρδους καταβιβάζει τὰς τιμάς, ὅπως αὐξήσῃ τὴν κατανάλωσιν. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως τῶν ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ, τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν καὶ τῆς ὑπερπαραγωγῆς κρίσεων συνέστησαν τὰ καρτέλ, τὰ ὁποῖα εἶναι ἑνώσεις πλειόνων ἀνεξαρτήτων παραμενόντων ἐπιχειρηματιῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἐπὶ σκοπῷ μονοπωλιακῆς ἐξουσιάσεως τῆς ἀγορᾶς, καὶ τὰ τράστ, ἤτοι τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἑνώσεις πολλῶν ἐπιχειρήσεων εἰς μίαν ἑνιαίαν, ἄνευ ἀνεξαρτησίας αὐτῶν. Τὸ ἰδιωτικὸν τοῦτο μονοπώλιον παριστᾷ τὴν ὑπερνίκησιν τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας, διότι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ὡς ἐλέχθη, διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ θὰ ὡδήγει εἰς τὴν ἀλληλοκαταστροφὴν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἄρσις δ' αὐτῆς ἐξ ἄλλου δὲν ἦτο δυνατὴ ἐντὸς τῆς σφαίρας τοῦ ἀστικοῦ κράτους, καθόσον ἡ ἄρσις αὐτῆς θὰ ἰσοδυνάμει αὐτόχρημα μὲ ἀντικατάστασιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος. Τὰ καρτὲλ καὶ τὰ τράστ καὶ ἐν γένει οἱ σύγχρονοι κεφαλαιοκρατικοὶ ὀργανισμοὶ ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγίστου κέρδους. Διότι, ἐκτὸς τῶν ὑψηλῶν τιμῶν, ἡ ἐλάττωσις τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν συγχώνευσιν πολλῶν ἐπιχειρήσεων, αὐξάνει τὸ κέρδος, ἐφ' ὅσον τὴν ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαν καρποῦνται οἱ ἐπιχειρηματίαι καὶ οὐχὶ οἱ καταναλωταί. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνικῶν μέσων συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐξοικονομήσεως ἐργατικῶν χειρῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν καταναλισκομένων πρώτων ὑλῶν. Ἡ ἐξέλιξις δὲ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ πιστοποιεῖ ἐν τούτῳ, ὅτι λόγῳ τῆς ἐξοικονομήσεως πρώτων ὑλῶν οἱ ἐγγύτερον πρὸς τοὺς καταναλωτὰς εὑρισκόμενοι παραγωγοὶ ὠφελοῦνται ἐξ αὐτῆς, ἐνῷ ἀντιθέτως βλάπτονται οἱ ἀπὸ ταύτης ἀπομακρυνόμενοι. Λόγῳ ὅμως τῆς συγκεντρωτικῆς ῥοπῆς τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας ἡ προϊοῦσα ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς πρώτων ὑλῶν καὶ ἡ σμίκρυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἔκδηλον πλέον σήμερον τάσιν πρὸς ἑνοποίησιν τῶν ἐπιχειρήσεων παραγωγῆς, ἀνεξαρτήτως πρώτων ἢ ἐπεξειργασμένων ὑλῶν. Ἀντίρροπος ὀργάνωσις τῶν ἀνωτέρω κεφαλαιοκρατικῶν ὀργανώσεων εἶναι ὁ *συνεταιρισμός*. Καὶ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ ἀνάπτυξις ὀφείλεται εἰς τὴν συγκεντρωτικὴν τάσιν τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς οἰκονομίας. Ὁ συνεταιρισμὸς ἀποτελεῖ μέσον ἀμύνης κατὰ τῆς πιέσεως τῶν κεφαλαιοκρατικῶν ὀργανώσεων καὶ δὴ τῶν καρτὲλ καὶ τῶν τράστ, διότι ὑπὸ τὴν σκέπην τούτου προσέρχονται οἱ οἰκονομικῶς ἀσθενεῖς, ὅπως διὰ τῆς συνεργασίας τῆς κοινῆς οἰκονομικῆς δράσεως προαγάγωσι τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν οἰκονομίαν. Εἶναι ὄντως ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ συνεταιρισμός, καὶ μάλιστα ὁ συνεταιρισμὸς καταναλώσεως, παρέχει ἀνακούφισιν σημαντικὴν εἰς τὰ μέλη του. Πάντως ὅμως ἐκ τούτου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συναχθῇ, ὅτι εἶναι δυνατὸν διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ νὰ ὑπερνικηθῇ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, διότι, ὡς ἐλέχθη, αὐτὸ τοῦτο καὶ ἡ συγκεντρωτικὴ ῥοπὴ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ἐγέννησαν τὸν συνεταιρισμόν.

Ἀποτέλεσμα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Μολονότι κατ' ἀρχὴν ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἔχει οἰκονομικὸν χαρακτῆρα, συνεπάγεται ἐν τούτοις ἀποτελέσματα οὐ μόνον οἰκονομικά, ἀλλὰ καὶ κοινωνικά. Κυρίως δύο εἶναι τὰ σπουδαιότερα ἀποτελέσματα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ἡ *συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου* ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, καὶ ἡ *ἐξαθλίωσις* καὶ ἐντεῦθεν ἡ ***πάλη τῶν τάξεων*** ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα εἶναι μοιραία καὶ ἀναπόφευκτος τούτου συνέπεια. Ἐμφανίζεται δὲ οὐ μόνον σήμερον ἐν τῇ ἐμπειρικῇ παρατηρήσει, ἀλλὰ πιστοποιεῖται καὶ ἐπιστημονικῶς καὶ δὴ οὐ μόνον στατικῶς ἀλλὰ καὶ δυναμικῶς, δηλαδὴ ὡς διαρκὴς καὶ προϊοῦσα συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου. Ὡς γνωστὸν ἡ φύσις δὲν παρέχει τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς ἐν ἀφθονίᾳ καὶ ἐντεῦθεν ὁ περὶ τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ ἀγὼν καὶ ἡ συνείδησις τῆς ἀποκτήσεως τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τούτων. Ἀλλ' ἡ στενότης καὶ ἡ σπάνις τῶν ἀγαθῶν δὲν δύνανται νὰ ἱκανοποιήσουν τὸ ἰδεῶδες ὅλων τῶν οἰκονομικῶν ἀνθρώπων. Ἐντεῦθεν γεννᾶται ἡ ἐκμετάλλευσις ὡς ὁ μόνος τρόπος, λόγῳ τῆς σπάνιος τῶν ἀγαθῶν, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς συνειδήσεως. Ἡ κεφαλαιοκρατικὴ συνείδησις, ἡ σπάνις τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων ἀποτελοῦν τοὺς θεωρητικοὺς παράγοντας τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἔννοια τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὡς παράγοντος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου εἶναι εὐρυτάτη. Αὕτη δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς ἐργάτας, ἀλλ' ἐκτείνεται ἐπὶ πάντων ἐν γένει τῶν οἰκονομικῶς δρώντων ἀτόμων, ὅσων εἶναι δυνατὴ ἡ παρὰ τῶν ὀλίγων κεφαλαιούχων ἐκμετάλλευσις. Ἡ ἐκμετάλλευσις, ὡς προσπάθεια πρὸς οἰκονομικὴν ὑποταγὴν τοῦ μεγαλυτέρου δυνατοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκονομικῶς δρώντων ἀτόμων, ἀναλύεται εἰς δύο τάσεις. Ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἔντονον ἐκμετάλλευσιν τῶν προλεταρίων (ἐργατῶν, καταναλωτῶν), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν τούτων τῶν κεφαλαιοκρατῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι εἶναι ἀσθενέστεροι. Ἡ ὁλονὲν προϊοῦσα «ἀπαλλοτρίωσις τῶν ἀπαλλοτριωτῶν» (Die Expropriation der Expropriateure), ὡς τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Marx, πιστοποιουμένη ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ συγχρόνου κεφαλαιοκρατισμοῦ, ἀποτελεῖ τρανὴν ἐμπειρικὴν ἀπόδειξιν τῆς δυναμικῶς βαινούσης συγκεντρώσεως. Ἡ σημερινὴ κοινωνία, ἀποτελουμένη ἀπὸ κεφαλαιοκράτας καὶ προλεταρίους καὶ ἡμικεφαλαιοκράτας καὶ ἡμιπρολεταρίους, ἐξελίσσεται εἰς κοινωνίαν κεφαλαιοκρατῶν καὶ προλεταρίων ἄνευ μέσων ὅρων. Πρὸς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην ὁδηγεῖ μετὰ φορᾶς ἡ οἰκονομικὴ δρᾶσις τῶν μονοπωλιακῶν ὀργανώσεων (καρτέλ, τράστ). Διότι ὁ συναγωνισμὸς ὁ προκαλέσας ταῦτα ὑφίσταται νῦν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἔξω ἐπιχειρήσεων, αἵτινες μοιραίως καταστρέφονται, καθόσον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συναγωνισθοῦν τὰ τράστ, τὰ ὁποῖα καὶ λόγῳ τῆς μειώσεως τῶν παραγωγικῶν αὐτῶν ἐξόδων εἰς τὸ ἐλάχιστον καὶ λόγῳ τῶν ἀποκλειστικῶν καλουμένων συμβάσεων μετὰ τῶν παραγωγῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεων, ἔχουν εὐχερῆ τὰ μέσα τῆς ὁλοσχεροῦς ἐξοντώσεως τῶν ἔξω ἐπιχειρήσεων. Ἀλλὰ ἡ τάσις αὕτη τῆς ἐκτοπίσεως τῶν μικροτέρων ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν παραγωγῶν πρὸς τοὺς καταναλωτὰς ἐκτείνεται καὶ εἰς τὸ μεσολαβοῦν ἐμπόριον. Οἱ ἔμποροι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκτοπίζονται, τὸ κέρδος δὲ τούτων καρποῦνται καὶ πάλιν αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὰς χώρας μάλιστα, ὅπου ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἐξελίσσεται ῥαγδαίως, ἡ δὲ συγκέντρωσις βαίνει ἁλματωδῶς, αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις δὲν εἶναι αὐτοτελεῖς, ἀλλὰ πρατήρια τῶν τράστ καὶ τῶν καρτέλ. Εἰς τὴν ὁλονὲν δὲ παρατηρουμένην ἐξαφάνισιν τῶν ἐμπόρων συντελεῖ καὶ τὸ γνωστὸν ἀποτέλεσμα τῶν μονοπωλιακῶν ὀργανώσεων, τὸ καλούμενον Dumping, τῆς πωλήσεως δηλαδὴ τῶν εἰδῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εἰς τιμὰς κατωτέρας τοῦ ἐσωτερικοῦ, διότι οὕτως ἐκφεύγει τῶν χειρῶν τῶν ἐμπόρων ὁλόκληρον τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Ἀλλὰ καὶ ἕτερος οἰκονομικὸς λόγος συνδεόμενος μετὰ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος προάγει τὴν συγκέντρωσιν τοῦ κεφαλαίου, αἱ κρίσεις. Αὗται, ὡς γνωστόν, προκαλοῦνται ἐκ τῆς ἀνωμαλίας μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, συνδέονται δὲ στενότατα μὲ τὸν κεφαλαιοκρατικὸν χαρακτῆρα τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας. Ἐφ' ὅσον τὸ οἰκονομικὸν σύστημα εἶναι κεφαλαιοκρατικόν, αἱ κρίσεις θὰ ἐπέρχωνται μοιραίως καὶ ἀναποτρέπτως ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ ἰδεώδους τοῦ μεγίστου κέρδους. Διότι ἡ ὀργάνωσις τῆς σημερινῆς οἰκονομίας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ μὲν ὑπερπαραγωγὴ εἶναι δυνατὴ καὶ πέραν τοῦ ὁρίου τῆς καταναλώσεως, ἐνῷ ἡ ὑπερκατανάλωσις εἶναι αὐτόχρημα περιωρισμένη ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων. Ἐκτὸς τῆς γενικῆς ἀρχῆς, ὅτι κατανάλωσις δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πέραν τῶν ἀναγκῶν, εἰδικῶς ἐν τῇ κεφαλαιοκρατικῇ οἰκονομίᾳ ὑπερκατανάλωσις σημαίνει προφανῶς καὶ ἐξάπλωσιν τῆς καταναλώσεως εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς μάζας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς κάτω τάξεις. Τοιαύτη ὅμως ὑπερκατανάλωσις εἶναι δυνατὴ μόνον ἂν αὐξηθῇ ἡ καταναλωτικὴ δύναμις τῶν καταναλωτῶν, αὐξανομένων λ. χ. τῶν μισθῶν, ἡμερομισθίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντίθετον τοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος τοῦ κεφαλαιοκράτου. Ἐφ' ὅσον ἄρα ὑπερκατανάλωσις εἶναι ἀδύνατος ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, ὑπερπαραγωγὴ δὲ οὐ μόνον δυνατή, ἀλλὰ καὶ εὐχερής, αἱ ἐκ τῆς ἀνωμαλίας τῶν σχέσεων τούτων κρίσεις θὰ εἶναι ἀναπόφευκτοι. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τὰ καρτὲλ καὶ τὰ τράστ ἐλαττώνουν τοὺς κινδύνους τῆς ὑπερπαραγωγῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς ὑποκαταναλώσεως, ἐκ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθουν κρίσεις. Αἱ μονοπωλιακαὶ αὗται ὀργανώσεις ῥυθμίζουν μὲν τὴν παραγωγήν, ἀλλὰ συγχρόνως μειώνουν καὶ τὴν κατανάλωσιν, λόγῳ τῆς διατηρήσεως τῶν ὑψηλῶν τιμῶν. Πλὴν τούτου, δεδομένου ὅτι διὰ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου ἐπέρχεται συγχρόνως καὶ ἐξαθλίωσις τῶν κάτω τάξεων, διότι διὰ τῆς ἐκτοπίσεως τῶν μικροτέρων ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ ἐμπορίου τέως κεφαλαιοκράται μεταβάλλονται εἰς προλεταρίους, ἡ κατανάλωσις βαίνει ἔτι μᾶλλον μειουμένη, καὶ δυναμικῶς θὰ βαίνῃ ἐλαττουμένη, διότι καὶ ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ ἐξώθησις τῶν μέσων ἐπιχειρήσεων συντελεῖται δυναμικῶς. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ὑστάτη ἐξέλιξις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ δεικνύει, ὅτι διὰ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου αὐξάνονται αἱ δυνατότητες τῶν διεθνῶν κρίσεων, διότι ἡ πρὸς τὴν συγκέντρωσιν ἐξέλιξις δὲν εἶναι ἐνδοχωρικὸν φαινόμενον, ἀλλ' ἀφορᾷ τὴν διεθνῆ οἰκονομίαν.

Ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ὑπάρχει εἰς πάσας τὰς μορφὰς τοῦ κεφαλαίου, οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τὴν βιομηχανίαν, καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχήν. Συνήθως γίνεται λόγος περὶ συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου ἀφ' ἧς ἤρξατο ἡ ῥαγδαία ἐξέλιξις τῆς βιομηχανίας· ἐν τούτοις ἀφ' ἧς ἡ οἰκονομία εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας, ἥτις παρέσχε τὴν χρονικὴν ἀφετηρίαν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, οἱαδήποτε μορφὴ ταύτης παρουσιάζει συγκέντρωσιν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐξαπλώσεως τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτήν, τὸ κεφάλαιον συνίστατο κυρίως εἰς τὸ ἔδαφος ἐφ' ὅσον ἀλλαχοῦ ἀντικείμενον κέρδους δὲν ἠδύνατο ν' ἀναζητηθῇ. Ὁ ἀγὼν περὶ τὸ ἔδαφος διεξήχθη κατ' ἀρχὰς μὲν παρὰ τῶν ἀτόμων, εἶτα δέ, μετὰ τὴν εἰς κράτος ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας, παρὰ τῶν τάξεων. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐδάφους συνετελέσθη κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τῆς αὐθαιρέτου καταλήψεως, ὕστερον δὲ διὰ τῆς βαθμιαίας καὶ προϊούσης ἐξαγορᾶς, ἣν καθίστα εὐχερῆ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν δούλων καὶ δουλοπαροίκων. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐδάφους, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς συνειδήσεως, τοῦ περιωρισμένου τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀποτελεῖ φαινόμενον παρατηρούμενον καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς. Οἱ ἀγῶνες τῶν τάξεων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ Ρώμῃ ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερβολικῆς συγκεντρώσεως τοῦ ἐδάφους, αἱ δὲ νομοθετικαὶ μέριμναι τοῦ Λυκούργου, Σόλωνος, Σερβίου Τυλλίου σκοπὸν αὐτῶν εἶχον τὴν κατὰ τρόπον ἀντισυγκεντρωτικὸν κατανομὴν τοῦ ἐδάφους. Ἡ αὐτὴ συγκέντρωσις τοῦ ἐδάφους παρατηρουμένη καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον διετηρήθη ἐπὶ χρόνους μακροὺς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φεου-

Digitized by Google

δαρχίας, μέχρις οὗ τὸ ἔδαφος ἔπαυσε νὰ ἔχῃ διὰ τὸν κεφαλαιοκράτην τὴν σημασίαν, ἣν εἶχε πρίν. Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἐμπορίου καὶ μάλιστα τοῦ διεθνοῦς ἐδημιούργησεν ἐκτὸς τῶν κτηματιῶν καὶ νέαν τάξιν κεφαλαιοκρατῶν, τοὺς ἐμπόρους, οἵτινες ἀπετέλεσαν κατὰ τὴν προβιομηχανικὴν περίοδον τοὺς βιομηχάνους τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνικῶν μέσων κυρίως ἤνοιξε διὰ τοὺς κεφαλαιοκράτας νέον πεδίον οἰκονομικῆς δράσεως, τὴν βιομηχανίαν. Ἡ βιομηχανία διεδέχθη χρονικῶς ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ἔδαφος. Ὁ κεφαλαιοκράτης ἤρχισε νὰ περιφρονῇ τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ἔδαφος καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν βιομηχανίαν, ἥτις ὑπέσχετο κέρδος μεγαλύτερον τούτων, διότι ἐν αὐτῇ ἐξασφαλίζεται ἡ ἐκμετάλλευσις μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ ἐργατῶν καὶ καταναλωτῶν. Οὕτω καθίσταται εὐεξήγητον, διατὶ ἡ βιομηχανία ἀπετέλεσε τὸν μεγαλύτερον κλάδον τῶν ἰσχυροτέρων κεφαλαιοκρατῶν. Καὶ τὸ μὲν ἐμπόριον τείνει ἤδη νὰ ἐξαφανισθῇ ὑπὸ τὴν συγκεντρωτικὴν ροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, τὸ δὲ ἔδαφος μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς φεουδαρχίας καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὰς παραδόσεις, μεθ᾽ ὧν αὕτη συνεδέετο, δὲν παρουσιάζει διὰ τὸν σύγχρονον κεφαλαιοκράτην ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐντεῦθεν ἡ συγκέντρωσις εἰς τὸ ἔδαφος ἀρχίζει νὰ ὑποχωρῇ, τρεπομένη μεταφορᾶς πρὸς τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἔδαφος ἐκποιεῖται, διὰ νὰ μεταβληθῇ εἰς κεφάλαιον κατάλληλον πρὸς τοποθέτησιν εἰς τὴν βιομηχανίαν, οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ ἐδάφους πολλαπλασιάζονται διαρκῶς. Ἐκτὸς τούτου ὁ σχηματισμὸς μεγάλων πόλεων διευκολύνει τὴν κατανομὴν τοῦ ἐδάφους, διότι τοῦτο πλέον χρησιμοποιεῖται μᾶλλον ὡς μέσον καταναλώσεως ἢ παραγωγῆς. Τὸ ἕτερον ἀποτέλεσμα τῆς κεφαλαιοκρατίας εἶναι, ὡς ἐλέχθη, ἡ προϊοῦσα ἐξαθλίωσις τῶν κατωτέρων τάξεων. Αὕτη συνδέεται στενότατα πρὸς τὴν συγκέντρωσιν καὶ εἶναι μετ᾽ αὐτῆς ἄμεσον ἐπακολούθημα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Τῆς ἐξαθλιώσεως ἡ ἔννοια ἔχει δύο ὄψεις, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν καθ᾽ αὐτὸ ἐκμεταλλευομένων, δηλαδὴ τὴν χειροτέρευσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τούτων (λ. χ. ἐλάττωσις ἡμερομισθίων, αὔξησις τιμῶν εἰδῶν), ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐξαθλιώσεως ἐπὶ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ ἀτόμων διὰ τῆς ἐπερχομένης διαρκοῦς μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κεφαλαιοκρατῶν. Ἡ μὲν πρώτη ἄποψις τῆς ἐξαθλιώσεως σήμερον βεβαίως, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἡμερομισθίων, δὲν ἐμφανίζει μεγάλην ὀξύτητα, διότι, λόγῳ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐργατῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους, ἡ ἐλάττωσις τῶν ἡμερομισθίων δὲν εἶναι πάντοτε δυνατή. Μείζονα ὅμως σημασίαν, ἀπὸ κοινωνικῆς ἰδίᾳ ἀπόψεως, ἔχει ἡ προαγωγὴ τῆς ἐξαθλιώσεως ὑπὸ τὴν δευτέραν ἔποψιν, δηλαδὴ τῆς διαρκοῦς καὶ προϊούσης αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προλεταρίων. Οἱ λόγοι τῆς δυναμικῆς ταύτης ἐξαθλιώσεως τῶν κατωτέρων τάξεων εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ λόγοι τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἐλάττωσις τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων, ἡ ὀφειλομένη τόσον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τεχνικῶν μέσων, ὅσον καὶ εἰς τὴν παρὰ περισσοτέρων ἐπιχειρήσεων συγκρότησιν ἑνὸς καρτὲλ ἢ τράστ, ὁ διηνεκὴς παρ᾽ αὐτῶν ἐκτοπισμὸς τῶν μέσων ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ ἐμπορίου, αἱ ἐπερχόμεναι περιοδικαὶ κρίσεις καὶ ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω λόγοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐπιφέρουν μεγάλην ἐξαθλίωσιν καὶ πλῆθος κεφαλαιοκρατῶν νὰ μεταβάλουν εἰς προλεταρίους. Τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν κατωτέρων τάξεων ἀκολουθοῦσιν ἕτεραι κοινωνικαὶ συνέπειαι, πρὸ παντὸς δὲ ἡ δημιουργία ταξικῆς συνειδήσεως καὶ ἡ ἐντεῦθεν προκαλουμένη πάλη τῶν τάξεων Διότι διὰ τῆς διαρκοῦς ἐξαθλιώσεως δημιουργεῖται ἡ ψυχολογία τῆς ἀντιθέσεως τῶν συμφερόντων τῶν ἐκμεταλλευομένων πρὸς τοὺς ἐκμεταλλευτάς, καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης ὁ ἀγὼν τῶν τάξεων. Ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει, ὅτι, ἀφ᾽ ἧς ἐποχῆς ἐπεκράτησεν ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς καὶ ἐξειλίσσετο οὗτος πρὸς τὴν συγκέντρωσιν, ὑπῆρχε καὶ πάλη τῶν τάξεων. Τὸ ἀστικὸν κράτος, παρ᾽ ὅλην τὴν κοινωνικὴν πολιτικήν, ἣν μάλιστα σήμερον ἀσκεῖ ἐν εὐρείᾳ κλίμακι, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἄρῃ τὸν ἀγῶνα τῶν τάξεων. Ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμβλυνθοῦν αἱ κοινωνικαὶ ἀντιθέσεις καὶ πρὸ παντὸς ἡ ἀντίθεσις τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων, ἐφ᾽ ὅσον ὡς βάσις τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας παραμένει τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, ἤτοι ἡ ἀρχὴ τοῦ μεγίστου κέρδους, δὲν εἶναι δυνατὸν ν᾽ ἀποφευχθῇ τῶν τάξεων ἡ πάλη. Καὶ τοῦτο θὰ συμβαίνῃ ἐφ᾽ ὅσον ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ ἐξαθλίωσις εἶναι μοιραῖα ἀποτελέσματα τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, καὶ ἀποτελοῦν νόμον τῆς ἐξελίξεως τούτου. Κατὰ τὰ σημεῖα ταῦτα ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια τοῦ μαρξισμοῦ, ἀνεξαρτήτως ὅλως πρὸς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐκ τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς ἐξαθλιώσεως ἀναγκαίως θὰ ἐπέλθῃ ὁ σοσιαλισμός, εἶναι ἀναμφισβήτητος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Herkner-Καλιτσουνάκι*, Ὁ Μαρξισμὸς (1920). —*Ι. Τουρνάκι* Περὶ συγκεντρώσεως τοῦ πλούτου (1921). — *Π. Ζήση*, Αἱ σύγχρονοι οἰκονομικαὶ ὀργανώσεις (1925). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου καὶ ὁ μαρξισμὸς (1927).—*Beer Allgem*, Geschichte d. Sozialismus und der sozialen Kämpfe (1922).—*Jönnies*, Die Enwickelung d. soz. Frage (1919).—*Cunow*, Die Marxsche Geschichts-Gesellschafts-und Staatstheorie (1923).—*Hilferding*, Das Finanz Kapital (1923).—*Pohle*, Kapitalismus ἐν τῷ Handw. d. Staatsw. (4 ἔκδ.).—*Liepmann*, Kartelle und Trasts (1924).—*Rosa Luxemburg*, Die Akkumulation des Kapitals (1925).—*Marx*, Das Kapital.—*Oppenheimer*, Kapitalismus, Kommunismus und. wissensch. Sozialismus (1919).—*Pohle*, Kapitalismus u. Sozialismus.—*Lombart*, Der moderne Kapitalismus (1916).

Π. Γ. ΖΗΣΗΣ

κεφαλαιοκρατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κεφαλαιοκρατίαν : «κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα»· ‖ ὡς οὐσ. ὁ ὀπαδὸς τῆς κεφαλαιοκρατίας, κεφαλαιοκράτης.

κεφάλαιον (τό)· τὸ κυριώτερον, τὸ σπουδαιότερον, τὸ σημαντικώτερον μέρος (ἀρχ.)· «τὸ κεφάλαιον ὧν ζητεῖς»· ‖ τὸ ἐξαγόμενον, περίληψις λόγου περιέχουσα τὰ οὐσιωδέστερα : «κεφάλαιον τῶν εἰρημένων», «διὰ νὰ εἴπω ἐν κεφαλαίῳ» συντόμως, ἐν περιλήψει· ‖ ἡ ἐπιγραφὴ μιᾶς ἑνότητος : «διήγημα ἐκ δέκα κεφαλαίων» ἢ «...διῃρημένον εἰς δέκα κεφάλαια», «τὰ κεφάλαια τῆς κατηγορίας»· ‖ τὸ κατατιθέμενον ποσὸν δι᾽ ἐπιχείρησιν : «κεφάλαια πρὸς ἵδρυσιν ἐργοστασίου, —τραπέζης, —ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως κ.τ.τ.», «ἐξηντλήθησαν τὰ κεφάλαιά μας»· ‖ μεταφ δύναμις, ἰδιότης : «πολιτικὰ—, κοινωνικὰ κεφάλαια» ἄνδρες εὐδοκιμοῦντες εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν κοινωνίαν, «ἠθικὰ κεφάλαια»· ‖ χρηματικὸν ποσὸν παρεχόμενον ὡς δάνειον, κατ᾽ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν τόκον : «ἐχάσαμε κεφάλαια καὶ τόκους».

—[ΠΟΛ. ΟΙΚΟΝ.] *Κεφάλαιον* καλεῖται ἐν τῇ οἰκονομικῇ θεωρίᾳ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς περιουσίας ὅπερ, ὂν τὸ ἴδιον προϊὸν ἀνθρωπίνης ἐργασίας, εἶναι προωρισμένον διὰ παραγωγὴν καὶ οὐχὶ δι᾽ ἱκανοποίησιν ἀμέσων ἀπολαυστικῶν ἀναγκῶν. Τὸ προωρισμένον μέρος πρὸς παραγωγὴν εἶναι τὸ κεφάλαιον τοῦ λαοῦ, τὸ ἐθνικὸν κεφάλαιον, τὸ κεφάλαιον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἐννοίας ταύτης τοῦ κεφαλαίου, τῆς παρ᾽ ὅλων τῶν οἰκονομολόγων ἀποδεκτῆς γενομένης, ἔχει καὶ τὴν ἐν τῇ καθημερινῇ ὁμιλίᾳ ἀπαντῶσαν σημασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν κεφάλαιον ὀνομάζεται συνήθως πᾶν ἀγαθὸν χρησιμεῦον εἰς τὸ νὰ προσπορίζῃ εἰσόδημα εἰς τὸν κάτοχον αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸν Cide ἀνεξαρτήτως τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ κατόχου τούτου. Ἐν τῇ πρώτῃ, τῇ καὶ σπουδαιοτέρᾳ ἐννοίᾳ, ἵνα σαφῶς διακρίνωμεν τὸ κεφάλαιον ἀπὸ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς, δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ᾽ ὄψιν, ὅτι τοῦτο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φύσιν, ἀποτελεῖ ἓν ὡρισμένον τμῆμα τῆς περιουσίας μας, καὶ ὅτι διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ἐκ τοῦ ὅτι θέλει χρησιμοποιηθῆ διὰ τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς νέων ἀγαθῶν, καὶ ὄχι διὰ καταναλωτικὸν τοιοῦτον. Πάντα τὰ ἀγαθὰ διὰ τοῦτο δὲν καταδηλοῦνται ἐκ τῆς μορφῆς αὐτῶν, ἂν εἶναι κεφάλαια, ὡς αἱ μηχαναί, τὰ ἐργαλεῖα, αἱ πρῶται ὗλαι, τὰ ἡμιτεχνουργήματα, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα αὐτῶν φαίνονται ἐκ τοῦ προορισμοῦ των. Διὰ τοῦτο ὅσῳ ἐν ἐθνικῇ τινι οἰκονομίᾳ πλείονα ἀγαθὰ προορίζονται ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν πρὸς παραγωγὴν καὶ πρὸς ἀπόκτησιν πραγματικοῦ κεφαλαίου, τοσούτῳ ἡ ἐθνικὴ πρόσοδος ἀποβαίνει μεγαλυτέρα. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐννοίᾳ ἀνήκει πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ὑποδηλοῦται διὰ τῆς λέξεως «κεφάλαιον», ἡ δὲ εἰς τὴν χρῆσιν ταύτην διδομένη σημασία στηρίζεται ἐπὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Κεφάλαιον π. χ. ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας λέγεται καὶ τὸ δανειζόμενον ποσὸν χρημάτων, ἢ τὸ ἐκμισθούμενον πρᾶγμα, ἀνεξαρτήτως ἂν ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου θὰ χρησιμεύσῃ πρὸς παραγωγὴν ἢ πρὸς κατανάλωσιν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Hermann ὁρίζει ὡς κεφάλαιον πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ κέκτηται ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν. Ὁ Menger ὁρίζει τὸ κεφάλαιον ὡς χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ἔχει τὸν σχηματισμὸν εἰσοδήματος.

Ὁ Oppenheimer, πρωτότυπος οἰκονομολόγος — ὅπως οἱ Liefmann καὶ Spann— μεταχειρίζεται τὴν ἔννοιαν «κεφάλαιον» ὡς ἰδιοκτησίαν ἀποφέρουσαν εἰσόδημα. Ἡ διάκρισις αὕτη εἰς κεφάλαιον ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας αἴρει τὴν σύγχυσιν καὶ τὰς δυσχερείας περὶ τὸν ὁρισμὸν τοῦ κεφαλαίου, καὶ ἐξαίρει συγχρόνως τὴν σπουδαιοτάτην σημασίαν του εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην.

Ὁ τρίτος λοιπὸν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, τὸ κεφάλαιον, ὡς προϊὸν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς φύσεως (Philippovich), ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εἶναι πρωτόγονον, ἀναπτύσσεται δὲ βραδύτερον, κατανοουμένης τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς τεραστίας σημασίας αὐτοῦ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν. Ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἡ παραγωγὴ γίνεται ἰδίᾳ διὰ τῆς γῆς καὶ τῆς ἐργασίας. Τὸ κεφάλαιον ὑφίσταται ἐν ἐλαχίστῃ μοίρᾳ. Ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὰ κατ᾽ ἐξοχὴν στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς, ἡ δὲ ἐργασία αὐτοῦ ἀποσπᾷ μόλις καὶ μετὰ βίας ἀπὸ τῆς γῆς τὰ μέσα τῆς διατροφῆς. Ἀλλὰ διὰ τῆς κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον γινομένης παραγωγῆς ἀτελέστατα ἐπιτυγχάνεται ἡ θεραπεία τῶν κατὰ σταθερὰν ἀναλογίαν αὐξανομένων χρειῶν ὁμοῦ μὲ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐξέλιξιν τὴν κοινωνικήν. Τὰ ἀπὸ τοιαύτης ἐνεργείας προϊόντα διανέμονται καὶ καταναλίσκονται ἀμέσως, χωρὶς ὁ ἄνθρωπος ἀποταμιεύων νὰ δυνηθῇ νὰ μεριμνήσῃ καὶ περὶ τῆς ἐπαύριον, ὁπότε ἕνεκα φυσικῶν αἰτίων δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ παράγῃ Διότι ὁ ἄνθρωπος εἶδεν ἐνωρίτατα ἀναπτυσσομένην ἐν ἑαυτῷ εὐαισθησίαν τινὰ ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ὅσαι ἦσαν ἀπαραίτητοι ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ εἴδους καὶ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀπαιτουμένας διὰ τὴν συντήρησίν του ἀνάγκας. Αὐταὶ αἱ λεγόμεναι αἰσθήσεις διήγειραν ἐν αὐτῷ τὴν παρατηρητικότητα καὶ τὸν λογισμόν, δι᾽ ὧν προσπαθεῖ συνδυάζων τὰς παρατηρήσεις του καὶ ἐκλέγων ὑποθέσεις διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἐπαγωγῆς νὰ εὑρίσκῃ νόμους τῶν φαινομένων πρὸς πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος. Ἐντεῦθεν ἡ πρόνοια ἀποταμιεύσεως, συντηρήσεως ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον πραγμάτων δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς θεραπείαν τῶν χρειῶν, καὶ ἐπὶ πλέον τῆς κατασκευῆς ἐργαλείων, δι᾽ ὧν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εὐχερέστερον ἡ κατάληψις τῶν φυσικῶν προϊόντων.

Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τοῦ κεφαλαίου τυγχάνει μεγάλη. Τὸ κεφάλαιον ἀναμφισβητήτως κατέστη σήμερον ἡ μεγίστη τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, τὸ πρόβλημα ἄρα τῆς κρείττονος αὐτοῦ διαχειρίσεως, διευθύνσεως καὶ ὀργανώσεως κατέστη ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων. Ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν χρησιμεύει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς προόδου τῶν λαῶν. Διὰ τοῦ κεφαλαίου ἡ ἐργασία πολλαπλασιαζομένη κατὰ ποσὸν βελτιοῦται καὶ κατὰ ποιόν. Ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν πλήρης σύμπραξις, διότι τὸ κεφάλαιον εἶναι ἐργασία συγκεντρωμένη πρὸς παραγωγήν. Δύναται δὲ νὰ ὁρισθῇ, ὅτι τὸ σημερινὸν κεφάλαιον ἔθνους τινός, ἢ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καθόλου, δὲν ἀπορρέει μόνον ἀπὸ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας ὀλίγων γενεῶν, ἀλλ᾽ ὅτι εἶναι πλειστάκις μεταμορφωμένη ἐργασία παλαιῶν χρόνων (Beaulieu). Εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς οἰκονομικῆς ἀλληλεγγύης καὶ δυνάμεως τοῦ παρόντος, τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Διὰ τοῦτο αἱ νεώτεραι κοινωνίαι, αἱ ὁποῖαι εὐημεροῦν σήμερον μὲ τὰ συσσωρευμένα ἀγαθὰ τῶν παρῳχημένων γενεῶν καὶ πολλαπλασιάζουν ὅλα τ᾽ ἀγαθὰ μὲ πολλὴν εὐκολίαν λόγῳ τῶν προϋπαρχόντων τοιούτων, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν πόσον ἐπικίνδυνος καὶ βραδεῖα ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ συγκέντρωσις τῶν πρώτων ἀγαθῶν, καὶ πόσους αἰῶνας ἐχρειάσθη νὰ δοκιμασθοῦν αἱ κοινωνίαι τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ φθάσουν ἀπὸ τὴν πελεκητὴν πέτραν τῆς λιθίνης ἐποχῆς ἕως τὴν πλέον περίπλοκον μηχανὴν τῆς σημερινῆς περιόδου, τῆς συγκεντρώσεως τῶν κεφαλαίων καὶ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Πρόδηλοι λοιπὸν τυγχάνουν αἱ τεχνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας τὸ κεφάλαιον προσφέρει. Μόνον διὰ τούτων καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξις τῆς μεγάλης παραγωγῆς, διὰ τῆς αὐξήσεως ἰδίᾳ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων πρῶτος ἀνέπτυξεν (Πολ. Β′ 101), καὶ καθ᾽ ἣν ἕκαστος καταβάλλει ἐκεῖνον τὸν εἰδικὸν κόπον πρὸς ἐπίτευξιν μείζονος ἀπολαύσεως. Ἄνευ πρώτων ὑλῶν, ἐργαλείων, χρημάτων καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν μέσων, ἡ παραγωγὴ ἀγαθῶν θὰ εὑρίσκετο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, μὴ ἱκανοποιουμένων δὲ τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων, ὁ πολιτισμὸς καθυστερῶν καὶ διαρκῶς ὀπισθοδρομῶν θὰ ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν βάρβαρον ἐποχὴν τῆς ἀπ᾽ εὐθείας ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων. Λέγοντες δέ, ὅτι τὸ κεφάλαιον εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀναγκαίους παράγοντας τῆς παραγωγῆς, ὑποδηλοῦμεν συγχρόνως, ὅτι οὐδὲν ἀπολύτως ἀγαθὸν δύναται νὰ παραχθῇ ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἑνὸς ἄλλου προϋπάρχοντος ἀγαθοῦ. Διότι εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον ζῇ καὶ διάγει ὁ ἄνθρωπος, δυσκολώτατον πρόβλημα εἶναι δι᾽ αὐτὸν ν᾽ ἀποκτήσῃ ἀντικείμενόν τι, ἔστω καὶ τῆς πλέον εὐτελοῦς ἀξίας, ὅταν δὲν κατέχῃ ἀπολύτως τίποτε. Μικρὰ δὲ προσπάθεια εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ καταδείξῃ, ὅτι δὲν ὑπάρχει, ἔστω καὶ ἐλάχιστον, εἶδος παραγωγικοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον δύναται ν᾽ ἀρχίσῃ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, διότι «μόνον του δὲν δύναται ν᾽ ἀρχίσῃ οὔτε κἂν τὸ ἐπάγγελμα ἐκείνου, ὅστις ἀγκαλιάζει τὰ κουρέλια, καθότι τοῦ χρειάζεται ἓν ἀγκίστρι καὶ καλάθι» (Gide). Διὰ τῆς ἐξάρσεως τοῦ κεφαλαίου ὡς ἀναγκαιοτάτου στοιχείου τῆς παραγωγῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐργασίας ὡς δρῶντος στοιχείου αὐτῆς, συμφώνως καὶ πρὸς τὸν ὁρισμὸν τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω ἐδώσαμεν, ὅτι τὸ κεφάλαιον αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον δὲν εἶναι παρὰ προϊὸν τῆς ἐργασίας. Στενὴ συνεργασία ὑφίσταται μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, λόγῳ τοῦ ὅτι ὑπὸ τοὺς σημερινοὺς οἰκονομικοὺς ὅρους ἡ ἐργασία θὰ ἦτο στεῖρα ἄνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ κεφαλαίου, δι᾽ οὗ τὰ μέγιστα βοηθεῖται ἡ παραγωγή. Καὶ εἰδικῶς διὰ τὸν ῥόλον, τὸν ὁποῖον παίζουν ἐν τῇ παραγωγῇ ἡ φύσις, ἡ ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον, εἶναι γνωσταὶ ἤδη αἱ τρεῖς θεωρίαι τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας : Ἡ *φυσιοκρατική*, δημιούργημα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος (τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους), τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε μετέπειτα

Digitized by Google

ὁ Centillon, ὁ Zuesnay καὶ ὁ Dupont de Nemours, καθ' ἣν ἡ γῆ εἶναι ἡ μοναδικὴ παραγωγός. Ἡ *ἀνθρωποκρατική*, τῆς ὁποίας αἱ βάσεις εὑρίσκονται παρὰ τῷ Πλάτωνι καὶ ἥτις ἀναπτυχθεῖσα παρὰ τοῦ Smith καὶ Ricordo ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ· κατ' αὐτὴν ἡ ἐργασία εἶναι ἡ μόνη παραγωγικὴ δύναμις. Ἡ *πονοφυσιοκρατική*, ἣν ἐδίδαξε καὶ ἀνέπτυξεν ὁ Effertz, στηριζομένη εἰς τὴν συνεργασίαν κεφαλαίου καὶ ἐργασίας. Ἡ πονο·ρυσιοκρατικὴ θεωρία εἶναι ἡ μόνη ἁρμόζουσα διὰ τὴν σήμερον διαπλασθεῖσαν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν, ὁπότε τὸ κεφάλαιον ὄχι μόνον δὲν παίζει ρόλον καθαρῶς παθητικόν, ὅπως ἄλλοτε, ὅτε ἡ φύσις παρεῖχε τὰ πάντα καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς αὐτὴ καὶ μόνη, ἀλλὰ καὶ κατόρθωσε λόγῳ τῆς δυνάμεώς του νὰ κυριαρχήσῃ καὶ τῶν ἄλλων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε τὸ σύγχρονον κοινωνικὸν καθεστὼς νὰ χαρακτηρίζεται ὡς κεφαλαιοκρατικόν. Ἑπομένως λόγῳ τῆς τεραστίας δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἐσχάτως προσέλαβε τὸ κεφάλαιον, δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται δευτερεύων συντελεστής, τοποθετημένον κατὰ μέρος λόγῳ τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ συμβοηθὸς καὶ συνεργάτης τῆς ἐργασίας, μεθ' ἧς ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος.

Ὅσον μακροτέρα εἶναι ἡ διαδικασία τῆς παραγωγῆς, τόσον ἀναγκαιότερα τὰ κεφάλαια, διότι παντὸς εἴδους παραγωγικὴ ἐργασία χρειάζεται κόπον, μέχρις οὗ ἀναφανῶσι τὰ ἀποτελέσματά της. Ἀκόμη καὶ ὅταν πρόκειται περὶ τῆς φύσεως ἀπαιτεῖται χρόνος διὰ νὰ ὡριμάσουν οἱ καρποί, καὶ διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ ποιότης τοῦ παραγομένου εἴδους. Ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν ἐργασίαν σπουδαιότατος συντελεστὴς παραγωγῆς κατέστη τὸ κεφάλαιον. Τὸ κεφάλαιον διαιρεῖται εἰς *πραγματικὸν* καὶ εἰς *ἀποταμιευτικόν*. Πραγματικὸν κεφάλαιον εἶναι τὸ σύνολον τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παραγωγήν. Ἀποταμιευτικὸν κεφάλαιον εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεως, δηλαδὴ τοῦ περιορισμοῦ τῆς καταναλώσεως, προερχομένη ἱκανότης τῆς διαθέσεως παγίων ἀγαθῶν. Ἡ ἀναγκαιότης τοῦ ἀποταμιευτικοῦ κεφαλαίου προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τόσον ἡ παραγωγή, ὅσον καὶ ἡ κατανάλωσις παγίων ἀγαθῶν ἀπαιτεῖ χρόνον καὶ ἀναμονήν. Ὁ Κάσσελ μάλιστα, ὡς ἱδρυτὴς τῆς περιφήμου θεωρίας περὶ ἰσορροπίας, ὑποστηρίζει ὅτι τὸ κύριον αἴτιον τῶν ἐναλλασσομένων διακυμάνσεων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου εἶναι ἡ δυσαναλογία, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ σχηματισμοῦ ἀποταμιευτικοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς παραγωγῆς παγίων ἀγαθῶν. Ἐὰν ἡ παραγωγὴ παγίων ἀγαθῶν εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὸν σχηματισμὸν ἀποταμιευτικοῦ κεφαλαίου, τὸ τοιοῦτον προκαλεῖ μίαν ὑπερβολικῶς μεγάλην ζήτησιν ἀποταμιευτικοῦ κεφαλαίου. Καὶ ἀντιστρόφως, ἐὰν ἡ δημιουργία ἀποταμιευτικοῦ κεφαλαίου ὑπερακοντίσῃ τὴν παραγωγὴν παγίων ἀγαθῶν, τότε θὰ δημιουργηθῇ χαμηλὸς τόκος, ὅστις ἀναζωπυρῶν τὴν παραγωγὴν θὰ στρέψῃ ὁλόκληρον τὸν οἰκονομικὸν βίον τῆς χώρας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τὴν ἀναδημιουργικήν. Ὡς πρὸς τὴν κυριότητα τοῦ κεφαλαίου, τοῦτο διακρίνεται εἰς ἴδιον καὶ ἀλλότριον, αὐτοχρησιμοποιούμενον καὶ δανειζόμενον. Περαιτέρω τὰ κεφάλαια διακρίνονται εἰς ἀκίνητα καὶ κινητά, παραγωγικὰ καὶ προσοδοφόρα· ἀκίνητα π. χ. ἀγαθὰ εἶναι ἡ γῆ καὶ αἱ οἰκοδομαί· κινητὰ εἶναι ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὴν καθημερινήν μας ζωήν, ὡς π. χ. ἔπιπλα, ρο χα, βιβλία, ἔργα τέχνης, ἀσημικὰ καὶ λοιπὰ ἀμέσου ἀνάγκης εἴδη· παραγωγικὰ εἶναι ὅσα χρησιμεύουν μόνον διὰ τὴν παραγωγὴν νέων ἀγαθῶν· προσοδοφόρα ἢ κερδοφόρα κεφάλαια καλοῦνται τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὴν κατανάλωσιν, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον τὰ προώρισεν ὁ ἰδιοκτήτης τούτων, εἴτε δανείζων, εἴτε ἐνοικιάζων αὐτά, εἶναι δηλαδὴ κεφάλαια τὰ ὁποῖα οὐδὲν προσφέρουν καὶ οὐδὲν παράγουν ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς, ὡς μὴ ἐπαυξάνοντα κατὰ τὸ ἐλάχιστον τὰ προϋπάρχοντα ἀγαθά, ἀλλὰ παράγουν ἀρκετὰ ἀπὸ ἀπόψεως ἀτομικῆς, διότι δίδουν μεγάλα κέρδη. Σοβαρὰ διάκρισις ἐπίσης εἶναι ἡ εἰς πάγια καὶ κυκλοφοροῦντα κεφάλαια. Τὴν τοιαύτην διάκρισιν, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τῶν φυσιοκρατῶν καὶ τοῦ Σμίθ, χρησιμοποιοῦσι πάντες οἱ οἰκονομολόγοι. Καὶ πάγια μὲν καλοῦνται τὰ κεφάλαια, καθ' ὅσον ἀμετάμορφωτα ἐν τῇ παραγωγῇ μόνον διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου καὶ τῆς φθορᾶς ἀναλίσκονται· κυκλοφοροῦντα δ' ἐφ' ὅσον ἐν τῇ παραγωγῇ μεταμορφούμενα ἀναλίσκονται, ὡς χρησιμοποιούμενα μίαν μόνον φοράν, π. χ. ὁ σῖτος τὸν ὁποῖον σπείρομεν, ὁ γαιάνθραξ τὸν ὁποῖον καίομεν, ὁ βάμβαξ τὸν ὁποῖον ὑφαίνομεν. Τῶν κυκλοφορούντων κεφαλαίων ἡ ἀξία εὑρίσκεται ἐν τῇ τοῦ δημιουργηθέντος προϊόντος, τῶν δὲ παγίων, καίτοι συναλλακτικὴν ἐχόντων δύναμιν, δεσπόζει ἡ ἐν χρήσει ἀξία ἢ χρησιμότης. Καὶ πάγια μὲν κεφάλαια, τὰ ὁποῖα συλλήβδην χρησιμοποιοῦνται πρὸς νέαν παραγωγήν, εἶναι: αἱ μηχαναὶ καὶ τὰ ἐργαλεῖα, τὰ οἰκοδομήματα πρὸς παραγωγὴν προωρισμένα, αἱ μετὰ τοῦ ἐδάφους συγχωνευόμεναι βελτιώσεις πρὸς ἀναπαραγωγήν, καὶ αἱ χρήσιμοι δεξιότητες ἢ ἱκανότητες· κυκλοφοροῦντα δὲ κεφάλαια εἶναι: τὸ χρῆμα, καθόσον χρησιμεύει ὡς μέσον, δι' οὗ μεταβιβάζονται καὶ κυκλοφοροῦσι τὰ λοιπὰ κεφάλαια, αἱ πρῶται ὗλαι ἢ προμήθειαι εἰς κατασκευὴν ἢ συντήρησιν, π. χ. ἐνδυμασίαν, τροφὴν καὶ διατροφὴν κατὰ τὴν παραγωγήν, τὰ παρὰ τῶν ἐμπόρων ἢ βιομηχάνων πρὸς πώλησιν προϊόντα, καὶ τὰ ἐμπορικὰ γραμμάτια παριστῶντα τὰ ἐπὶ πιστώσει προϊόντα. Τόσον τὰ πάγια ὅσον καὶ τὰ κυκλοφοροῦντα κεφάλαια εἶναι ἀπαραίτητα εἰς πᾶσαν κοινωνικὴν οἰκονομίαν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Μεταξὺ τούτων πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἀναγκαία ἰσορροπία κατὰ τὸν Κάσσελ—θεωρίαν ὅμως τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξαν προηγουμένως οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς μαθηματικῆς σχολῆς τῆς Λωζάννης Valras καὶ Pareto—, διότι εἶναι καταφανὴς ἡ ζημία μιᾶς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὅταν ὑπάρχωσιν ἐν αὐτῇ ἄφθονοι πρῶται ὗλαι καὶ ἐργατικαὶ χεῖρες, ἄνευ ὅμως ἀναλόγων καὶ ἐπαρκῶν ἐργοστασίων πρὸς χρησιμοποίησίν των. Τὸ αὐτὸ ἐπίσης συμβαίνει, ὅταν, ὑπαρχούσης μονοπλεύρου οἰκονομικῆς εὐδαιμονίας καὶ ἀκμῆς δι' ὑπάρξεως παγίων κεφαλαίων, ἤτοι ἐργοστασίων κ.λ.π., ταῦτα παραμένουσιν ἀργά, διότι ἐλλείπουσιν αἱ πρῶται ὗλαι καὶ ἐργατικαὶ χεῖρες, διὰ νὰ τὰς θέσωσιν εἰς κίνησιν. Ἡ ἰσορροπία ἐνδείκνυται πάντοτε, δι' αὐτὴν ταύτην τὴν οἰκονομικὴν ἁρμονίαν, ἤτοι ὑπαρχόντων παγίων κεφαλαίων δέον τὰ κυκλοφοροῦντα—εἰς τὰ ὁποῖα συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ρευστὸν κεφάλαιον, τὸ χρῆμα, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ὡς καταναλισκόμενον ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κατοχήν του, διὰ τῆς ἐφ' ἅπαξ μεταχειρίσεώς του—νὰ ὦσιν ἀναγκαίως τόσα, ὅσα χρειάζονται πρὸς ἀκατάπαυστον κίνησιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν ὑπαρχόντων παγίων. Μόνον ἐν οἰκονομικαῖς κρίσεσιν ἡ μόνη ἐνδεικνυομένη σωτηρία οἰκονομικὴ πολιτικὴ εἶναι ἡ παρεμπόδισις διὰ παντὸς τρόπου τῆς μετατροπῆς τῶν κυκλοφορούντων κεφαλαίων εἰς πάγια, καθότι ἡ ἄμετρος καὶ αἰφνιδία ἀκινητοποίησις τῶν κυκλοφορούντων κεφαλαίων ἐνέχει πολλοὺς κινδύνους εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων, ἐν οἷς τὰ κυκλοφοροῦντα ἐγένοντο πάγια. Πρὸς ἀποσόβησιν δὲ τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν ἀποτελεσμάτων, ὁ Cide διδάσκει, ὅτι ἡ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν πρέπει νὰ μὴ εἶναι πολὺ μακρά, διότι κινδυνεύουν νὰ γίνουν ἀνωφελεῖς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ χρησιμότης εἶναι ἀσταθὴς καὶ ὅτι εἰς τὸ τέλος ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος, ἡ χρησιμότης, τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς βεβαίαν, δύναται νὰ ἐξαφανισθῇ.

Ὁ σχηματισμὸς τοῦ κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀποταμιευτικοῦ πνεύματος, τῆς ἐπιμελείας καὶ τῶν ἠθικῶν προτερημάτων τοῦ λαοῦ, ἐκ τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ τῆς παραγωγικότητος τῶν ἤδη τοποθετημένων κεφαλαίων. Ὁ ἄνθρωπος διατηρῶν τὰς ἀνάγκας του εἰς κατώτερον μέτρον τοῦ εἰσοδήματός του, καθιστάμενος δὲ κεφαλαιοῦχος δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐγκρατοῦς προβλεπτικῆς τακτικῆς του, γίνεται συγχρόνως καὶ ἐργατικός, φειδωλός, παραγωγικός, νηφάλιος, ἀποφεύγων τὰς ἐπικινδύνους περιπλοκὰς καὶ νυχθημερὸν μεριμνῶν περὶ τῆς ἐπαύριον, βελτιῶν τὰς συνθήκας τοῦ βίου του καὶ καταβάλλων μείζονας πρὸς παραγωγὴν προσπαθείας. Ἡ ἀποταμίευσις παίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν γένεσιν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κεφαλαίου, ὡς δημιουργουμένου τούτου κυριώτατα διὰ τῆς οἰκονομίας, ἥτις καὶ μόνη δὲν στενοχωρεῖ τὸν οἰκονομοῦντα καὶ ἐπὶ πλέον θὰ εἶναι ἀφορμὴ μεγαλυτέρας οἰκονομικῆς μελλοντικῆς ἐπαρκείας δι' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ ἰδιωτικὴ αὕτη οἰκονομικὴ προσπάθεια δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὸ ἑξῆς παράδειγμα: ἐξασκεῖ τις ἐπάγγελμα ἐν οἱῳδήποτε κλάδῳ ἐργασίας ὑλικῆς ἢ πνευματικῆς· τὴν ἐπὶ τούτῳ ἀμοιβὴν ἢ ἀντιμισθίαν δὲν πρέπει νὰ δαπανᾷ ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλὰ μέρος τι ν' ἀποταμιεύῃ· τὸ πλεονάζον δὲ τοῦτο νὰ χρησιμοποιῇ πρὸς παραγωγὴν νέων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἀγοράζων γαίας, ἐργαλεῖα διὰ τὴν χειροτεχνίαν του, μηχανὰς διὰ τὸ ἐργοστάσιόν του καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀντικείμενα χρήσιμα καὶ παραγωγικά. Ἐν συνόλῳ ἡ γέννησις τοῦ κεφαλαίου προϋποθέτει πάντοτε περίσσευμα παραχθέντος ἀγαθοῦ ἐν σχέσει μὲ τὸ ἐξοδευθὲν ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον συνήθως πραγματοποιεῖται κατὰ δύο τρόπους· ἢ κατορθώνομεν ἡ παραγωγὴ νὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μας, ἢ ἡ κατανάλωσις πιεσθεῖσα νὰ καταστῇ μικροτέρα τῶν ἀναγκῶν μας. Λέγοντες δὲ ὅτι τὸ κεφάλαιον εἶναι δημιούργημα τῆς ἀποταμιεύσεως, νοοῦμεν ὅτι, ἂν τὰ ἀγαθὰ ἐδαπανῶντο κατὰ τὸν τρόπον καὶ τὸ μέτρον κατὰ τὸ ὁποῖον παράγονται διὰ τὴν ἱκανοποίησιν ἀμέσων ἀναγκῶν μας, δὲν θὰ ἐσχηματίζετο ποτὲ τὸ κεφάλαιον, καθότι δὲν θὰ παρέμενε πλέον τίποτε τὸ διαθέσιμον διὰ τὸν χρόνον καὶ τὸν κόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ πρώτου π. χ. ἐργαλείου, τὸ ὁποῖον ἐβοήθησε τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον εἰς τὰς ἀνάγκας του. Τὸ κεφάλαιον δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς διπλοῦν σκοπόν, εἴτε ὅπως ἀποκτήσῃ οὗτος πρόχειρα τὰ μέσα χάριν ἀγνώστου μέλλοντος, εἴτε ὅπως ἀποκτήσῃ βάσιν τακτικοῦ εἰσοδήματος. Ὁ ἄνθρωπος, κεκτημένος δύο εἰδῶν ἀνάγκας, ἰδιωτικάς, αἵτινες ἰδίως ἀποβλέπουν εἰς τὴν συντήρησίν του, καὶ κοινωνικάς, αἵτινες γεννῶνται ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμβιώσεώς του, ἱκανοποιεῖ ταύτας διὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ πλούτου, δημιουργουμένου καὶ αὐξανομένου διὰ τῆς αἰωνίας ἀνθρωπίνης προσπαθείας καὶ προβλέψεως δι' ἐπάρκειαν μελλοντικήν. Ἀφοῦ δὲ ὡρισμένον μέρος τοῦ εἰσοδήματός του διαθέσῃ πρὸς θεραπείαν τῶν συνήθων καὶ τακτικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, τὸ περισσεῦον διαθέτει εἰς ἀποταμίευσιν, ὑποβοηθουμένην σφόδρα εἰς τὰς συγχρόνους κοινωνίας ὑπὸ τοῦ πιστωτικοῦ νομίσματος, ὡς τῆς ἀποκλειστικῆς σχεδὸν μορφῆς τοῦ πλούτου. Ἀρχὴ δὲ καὶ βάσις ὑπάρχοντος κεφαλαίου εἶναι, ὅτι ἀριθμὸς ὡρισμένος νομισμάτων ἐτέθη κατὰ μέρος, χωρὶς νὰ χρειάζωνται δι' ἐπειγούσας ἀνάγκας τῆς ζωῆς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὀρθῶς κατὰ τὸν Beaulieu ἡ ἀποταμίευσις, πρὸ παντός, προϋποθέτει περίσσευμα τοῦ εἰσοδήματος ὑπὲρ τὴν δαπάνην. Σχετικῶς μὲ τὴν ἀμοιβὴν τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ τὸ κεφάλαιον, ὡς συντελοῦν εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, ἐδημιουργήθησαν πλεῖσται ὅσαι θεωρίαι, ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ Σμὶθ μέχρι τῶν νεωτέρων οἰκονομολόγων, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν δικαίαν ἢ ὄχι ἀμοιβὴν τοῦ κεφαλαίου. Διὰ μὲν τὸν Ricordo ἡ ἀμοιβὴ ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τοῦ ὅτι τὰ κεφάλαια εἶναι ἔμμεσος καταβολὴ ἐργασίας, διὰ δὲ τὸν Nassau Senior (1790—1864), τοῦ ὁποίου ἡ θεωρία ἐσημείωσε σταθμὸν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ, τὸ ἐκ τοῦ κεφαλαίου εἰσόδημα δικαιολογεῖται διὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ κεφαλαιούχου ἐπὶ τῆς ἀμέσου ἀπολαύσεως τοῦ κεφαλαίου του καὶ τοῦ δανεισμοῦ αὐτοῦ πρὸς χρησιμοποίησίν του ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὸν Senior δικαιολογεῖται ἡ ἀξίωσις τοῦ κεφαλαιούχου περὶ ἀποζημιώσεώς τινος αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ θεωρίαι αὗται κατέπεσαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον σήμερον ἐπικρατεῖ, ὅπως καὶ οἱ νεώτεροι ἐδίδαξαν (Beaulieu, Cassel, Keynes, Cide κ. ἄ.), εἶναι ὅτι ἡ σπάνις τῶν κεφαλαίων δημιουργεῖ τὴν ἀξίαν των καὶ τὴν τιμὴν τῆς χρησιμοποιήσεώς των, ἐμφανιζομένην ὡς κέρδος, τόκον, προμήθειαν καὶ ἐνοίκιον. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἡ ἀποταμίευσις, ἡ διατήρησις καὶ ἡ μὴ ἄσκοπος καὶ ἀνωφελὴς κατασπατάλησις τούτων, εἶναι μεγίστη ὠφέλεια τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ κράτους τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἀντεμετώπισε σφοδρότατον καὶ ἐπιστημονικώτατον ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ κεφαλαίου (Marx), στρεφόμενον κυρίως περὶ τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς κυριότητος αὐτοῦ, ἢ τοὐλάχιστον τὴν κατάργησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐκ πραγματικῶν κεφαλαίων ἀπόνου ἀτομικοῦ εἰσοδήματος, παραμένοντος μόνου τοῦ μετὰ μόχθου παραγομένου εἰσοδήματος ἐξ ὑποθετικῶν κεφαλαίων, κυριαρχούσης τῆς ἐργασίας καὶ μόνον αὐτῆς. Καίτοι εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι τὸ κεφάλαιον καταρτιζόμενον διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως, καθ' ἃ ἀνωτέρω ὑπεστηρίχθη, συγκεντροῦται εἰς ὀλίγας χεῖρας, καθιστάμενον πολλάκις ὄργανον πλημμελοῦς διαχειρίσεως καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου, οὐχ ἧττον ὅμως δὲν δύναται νὰ παραβλέψῃ τις τὰ μεγάλα ἐξ αὐτοῦ ὠφελήματα, ὅτι δηλαδὴ εἶναι τὸ sine qua non τῆς παραγωγῆς καὶ ὅτι ὠθεῖ πρὸς δρᾶσιν τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν, ἥτις ἄλλως θὰ παρέμενεν ἄβουλος καὶ ἀπονεκρωμένη. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πολιτεία ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντελέσῃ μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις, ἵνα τὸ κεφάλαιον καταστῇ προσιτὸν εἰς πάσας τὰς κοινωνικας τάξεις, διὰ τῆς ὑποβοηθήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πίστεως, δι' οὗ προκαλοῦνται ἐξασφαλιζόμεναι καὶ αἱ ἐλάχισται ἀποταμιεύσεις. Διότι πᾶσα ὁπωσδήποτε γινομένη ὑπονόμευσις θὰ ἔχῃ καὶ ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ἀποταμιεύσεως, μὲ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου καὶ ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχέγονον καὶ βάρβαρον οἰκονομικὸν καθεστώς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Carl Marx*, Das Kapital (1867—1895, 4 τόμ.).—*Sombart*, Der Moderne Kapitalismus (1916).—*Pohle*, Kapitalismus und Sozialismus (1923).—*Liefmann*, Kartelle und Trusts (1924). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Die Unternehmungsformen (1923).—*Clark*, Capital and its earnings (1888).—*P. L. Beaulieu*, Traité théorique et pratique d' économie politique (1906).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Essais sur la répartition des richesses (1897).— *Pareto*, Cours d' économie politique (1897).—*Effertz*, Le principe ponophysiocratique (1913).—*Murray*, Leçons d' économie politique (1923).—*Ch. Cide*, Cours d' économie politique.— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀρχαὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἑλλ. μεταφρ. *Σ. Κορώνη* (1923).—*Ἀ. Μιχαλακοπούλου*, Οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα (1916).—*Δ. Καλιτσουνάκι*, Ἱστορία τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας (1929) — *Ν. Γουναράκη*, Στοιχεῖα Πολιτικῆς οἰκονομίας (1923).—*Ξ. Ζολώτα*, Αἱ νεώτεραι τάσεις τῆς θεωρητικῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς.—*Ε. Μπόνου*, Πάγια καὶ κυκλοφοροῦντα κεφάλαια (1916).—*Δ. Θ. Γεωργιάδου*, Ἡ νομισματικὴ ἐξυγίανσις (1928).

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

— [ΕΜΠΟΡ. ΔΙΚ.] Βλ. λ. *ἑταιρεία* (τ. ΙΑ' σ 671 α').

— [ΛΟΓΙΣΤ.] Ἐν τῇ λογιστικῇ γλώσσῃ *κεφάλαιον* λέγεται τὸ σύνολον τῶν μέσων, ἅτινα μία ἐπιχείρησις ἢ ἓν πρόσωπον διαθέτει πρὸς παραγωγὴν χρησιμότητος, ἤτοι τὰ μέσα, δι' ὧν αὕτη ἐνεργεῖ, ἐξ οὗ καὶ *ἐνεργητικὸν* τοῦτο καλεῖται. Ἐνεργητικὸν ὅθεν κεφάλαιον εἶναι ἡ κεκτημένη

Digitized by Google

περιουσία τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὸ ὀφειλόμενον κεφάλαιον καλεῖται *παθητικὸν* (ἢ ὀφειλομένη περιουσία), τὸ δὲ καθαρὸν κεφάλαιον, τὸ ἀπηλλαγμένον χρεῶν καὶ ἀνῆκον εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν, εἶναι τὸ λεγόμενον *λογιστικὸν κεφάλαιον*, ἤτοι τὸ ἐπὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ δικαίωμα τοῦ ἐπιχειρηματίου ἢ τὸ ἀρχικῶς κατατεθὲν καθαρὸν κεφάλαιον (ἢ καθαρὰ περιουσία). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐνεργητικὸν μὲν κεφάλαιον εἶναι τὸ σύνολον τῆς ἀξίας τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ὑλικῶν καὶ ἀΰλων, ἅτινα κέκτηται μία ἐπιχείρησις, παθητικὸν δὲ τὸ ποσόν, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τρίτους ἐκ μέρους τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὸ ἐνεργητικὸν χρησιμεύει ὡς ἐγγύησις διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ξένων χρεῶν ἐν περιπτώσει διεκδικήσεως τῶν ἐπὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ δικαιωμάτων τῶν τρίτων. Ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ διαφορὰ ἀποτελεῖ τὴν καθαρὰν περιουσίαν ἢ τὸ καθαρὸν κεφάλαιον τοῦ ἐπιχειρηματίου. Τὸ παθητικὸν καὶ ἡ καθαρὰ περιουσία εἶναι ἡ πηγὴ τῆς προελεύσεως τοῦ ἐνεργητικοῦ. Ἡ δὲ θεμελιώδης ἰσότης, ἡ δεικνύουσα τὰς μεταξὺ τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας σχέσεις ἔχει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀποστολήν, νὰ φανερώνῃ διαρκῶς τὴν κεκτημένην περιουσίαν καὶ τὴν προέλευσιν αὐτῆς, ἤτοι τὰ ἐπὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ δικαιώματα τῶν τρίτων καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς ἐπιχειρήσεως. Πλὴν ὅμως τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου, ὅπερ κατέθηκεν ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ τῶν πιστωτικῶν, ἅτινα ἐνεπιστεύθησαν οἱ τρίτοι, συσσωρεύονται ἐν τῇ ἐπιχειρήσει καὶ τὰ *ἀποθεματικὰ* κεφάλαια, ἅτινα σχηματίζονται ἐκ τῶν κερδῶν, συναποτελοῦντα μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου τὴν ὅλην καθαρὰν περιουσίαν τοῦ κυρίου τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὴν κατάστασιν τοῦ λογιστικοῦ κεφαλαίου παρακολουθοῦμεν διὰ τοῦ λογαριασμοῦ κεφαλαίου. Εἰς τὰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις ὁ λογαριασμὸς κεφάλαιον λειτουργεῖ ὡς ἑξῆς: Πιστοῦται διὰ τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον καὶ διὰ τὰς τυχὸν νεωτέρας καταθέσεις, ὡς καὶ διὰ τὸ καθαρὸν κέρδος, καὶ χρεοῦται διὰ τὰς ἐλαττώσεις τοῦ κεφαλαίου, εἴτε λόγῳ ἀναλήψεως, εἴτε λόγῳ ζημίας. Παραλλήλως πρὸς τὸν λογαριασμὸν κεφαλαίου λειτουργεῖ καὶ ὁ ἀτομικὸς λογαριασμὸς τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὅστις πιστοῦται διὰ τὰ διάφορα κέρδη καὶ χρεοῦται διὰ τὰς διαφόρους ζημίας καὶ ἀπολήψεις. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λογαριασμοῦ τούτου, εἴτε πιστωτικὸν εἴτε χρεωστικόν, μεταφέρεται κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως εἰς τὸν λογαριασμὸν κεφαλαίου. Εἰς τὰς ὁμορρύθμους καὶ ἑτερορρύθμους ἑταιρείας λειτουργοῦσι καθ' ὅμοιον τρόπον τόσοι λογαριασμοὶ κεφαλαίου καὶ ἀτομικοὶ ὅσοι καὶ οἱ συνέταιροι ὑπὸ τοὺς τίτλους:

Α.	ὁμόρρυθμος	λογαριασμὸς	κεφαλαίου
Α.	»	»	ἀτομικὸς
Β.	ἑτερόρρυθμος	»	κεφαλαίου
Β.	»	»	ἀτομικὸς

Εἰς τὰς ἀνωνύμους ἑταιρείας λειτουργεῖ ὁ λογαριασμὸς *μετοχικὸν* κεφάλαιον, δεικνύων τὸ ὀνομαστικὸν ποσὸν τῶν μετοχῶν. Ἐὰν δὲ ὑπάρχωσι προνομιοῦχοι μέτοχοι καὶ κοινοί, πρέπει εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου νὰ γίνηται ἡ δέουσα διάκρισις. Διὰ τὰ ἀποθεματικὰ κεφάλαια λειτουργοῦσιν οἱ λογαριασμοί: *τακτικὸν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον* καὶ *ἔκτακτον ἀποθεματικόν.* Μετὰ δὲ τὴν σταθεροποίησιν τῆς δραχμῆς λειτουργεῖ καὶ ὁ λογαριασμὸς «ἀποθεματικὸν ἐξ ἀναγωγῆς τῶν ἀξιῶν εἰς σταθεροποιηθείσας δραχμάς». Καὶ οἱ μὲν λογαριασμοὶ ἀποθεματικῶν πιστώνονται διὰ τῆς χρεώσεως τῶν «ἀποτελεσμάτων χρήσεως» καὶ χρεώνονται κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν (ἢ ἐλάττωσιν), εἴτε πρὸς διανομὴν κέρδους, εἴτε δι' ἄλλον τινὰ σκοπόν, ὁ δὲ λογαριασμὸς «ἀποθεματικὸν ἐξ ἀναγωγῆς ἀξιῶν εἰς σταθεροποιηθείσας δραχμάς» πιστοῦται, χρεουμένων τῶν λογαριασμῶν τῶν σχετικῶν ἀξιῶν, καὶ χρεοῦται πρὸς ἐλάττωσιν, πιστουμένων τῶν λογαριασμῶν «ἀποθεματικῶν ἀποσβέσεων» τῶν σχετικῶν ἀξιῶν πρὸς αὔξησιν τῶν ἀποσβέσεων τούτων, ἐν ᾗ περιπτώσει αἱ ἀποσβέσεις κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη δὲν ἐγένοντο κανονικῶς. Ἐὰν λειτουργῇ ἀντίθετος λογαριασμὸς καθαρᾶς περιουσίας, ἐν περιπτώσει ἐπελθούσης ζημίας πρέπει ἐν τῷ ἰσολογισμῷ νὰ ἀφαιρῆται ἐκ τῆς καθαρᾶς περιουσίας τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λογαριασμοῦ τούτου. Ἐὰν ἐχάθη ἐνεργητικὸν ἴσον πρὸς τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον καὶ μέρος τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου, τότε κατ' ἀνάγκην ὁ λογαριασμὸς «ζημίαι» θὰ παρουσιάζῃ χρεωστικὸν ὑπόλοιπον, τὸ ὁποῖον μετὰ τοῦ ὑπολειπομένου ἐνεργητικοῦ θὰ ἰσοδυναμῇ πρὸς τὸ παθητικόν. Δυνατὸν δὲ καὶ νὰ ὑφίσταται μόνον παθητικὸν ἄνευ ἐνεργητικοῦ, ὁπότε ὁ λογαριασμὸς «ἐλλείματος καθαρᾶς περιουσίας» θὰ δεικνύῃ ὑπόλοιπον ἴσον πρὸς τὸ παθητικόν. Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **κεφαλαίων τριῶν ἔρις.** Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ἡ συνταράξασα τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἔρις ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καταδίκης Θεοδώρου ἐπισκόπου Μοψουεστίας καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, βιβλίων τινῶν Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρρου καὶ τῆς ἐπιστολῆς Ἴβα ἐπισκόπου Ἐδέσσης πρὸς Μάριν. Προέβη δὲ εἰς τὴν καταδίκην ταύτην ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας. Ἡ δημιουργηθεῖσα ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει ἔκρυθμος κατάστασις ἐκ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς αἱρέσεως τῶν μονοφυσιτῶν εἵλκυσε ζωηρὰν τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἐπεθύμει μὲν σφοδρῶς ν' ἀρθῇ τὸ μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ μονοφυσιτῶν σχίσμα καὶ ἀποκατασταθῇ οὕτως ἡ εἰρήνη ἐν τῷ κράτει, δὲν ἤθελε δ' ὅμως καὶ νὰ μειωθῇ τὸ κῦρος τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (451), ἥτις εἶχε καταδικάσει τοὺς μονοφυσίτας. Πειθόμενος δὲ εἰς τὰς συστάσεις τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας περὶ παραχωρήσεών τινων εἰς τοὺς μονοφυσίτας, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τὰς παραχωρήσεις ταύτας. Οὕτω δὲ τῷ 544 ἐξέδωκεν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, δι' οὗ πάντες οἱ ἐπίσκοποι τοῦ κράτους ἐκαλοῦντο νὰ ὑπογράψωσι τὴν καταδίκην πρῶτον μὲν Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, θεωρουμένου ὡς διδασκάλου τοῦ Νεστορίου, καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, δεύτερον δὲ Θεοδωρήτου τοῦ Κύρρου, γράψαντος κατὰ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ οὐκ ἀσυμπαθῶς διακειμένου καὶ πρὸς τὸν Νεστόριον, καὶ τρίτον Ἴβα τοῦ Ἐδέσσης, ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὸν Μάριν ἐπιστολῇ του, ἐπαινῶν τὸν Μοψουεστίας καὶ κατηγορῶν τὸν Κύριλλον, συγκατηγόρει καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (431), τὴν καταδικάσασαν τὸν Νεστόριον. Ἐκδίδων δὲ τὸ διάταγμα τοῦτο ὁ Ἰουστινιανός, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς διάταγμα τῆς καταδίκης τῶν τριῶν κεφαλαίων, ἤλπιζεν ὅτι οἱ μὲν ὀρθόδοξοι δὲν ἤθελον δυσαρεστηθῇ ἀποδοκιμαζομένης τῆς ἀνοχῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε δείξει ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος πρὸς τὸν Θεοδώρητον καὶ Ἴβαν θεωρήσασα αὐτοὺς ὀρθοδόξους. οἱ δὲ μονοφυσῖται ἤθελον εὐχαριστηθῇ, ἀποδοκιμαζομένης οὕτως ἐμμέσως τῆς καταδικασάσης αὐτοὺς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Ἀλλ', ὅπως συνήθως συμβαίνει, ἡ ἐπαμφοτερίζουσα αὕτη πολιτικὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὄχι μόνον δὲν ἐπέφερε τὴν ποθουμένην ἕνωσιν τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον τὸ χωρίζον αὐτοὺς σχίσμα. Διότι ὑπέγραψαν μὲν τὴν καταδίκην τῶν τριῶν κεφαλαίων, μετά τινα ἀσθενῆ ἀντίστασιν, οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπισκόπων, οἱ τῆς Δύσεως ὅμως ἠρνοῦντο νὰ ὑπογράψωσι, καίτοι ὁ πάπας Βιγίλιος κληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπέγραψε καὶ οὗτος τὴν καταδίκην. Οὕτω δὲ ἡ ἐξ αὐτῆς προελθοῦσα ἔρις, ἐπὶ πολὺν χρόνον συνταράξασα τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν, οὐδὲ μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθοῦσαν Ε' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (553) ἔληξε, καὶ οἱ μονοφυσῖται ὄχι μόνον δὲν ἡνώθησαν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἤριζον καὶ διεφώνουν ἐν πολλοῖς ζητήμασιν, οὕτως ὥστε ἡ ἀρχικὴ αἵρεσις αὐτῶν ἐγέννησε πολλὰς ἄλλας δευτερευούσας αἱρέσεις. Ε.Γ.Π.

κεφαλαῖον *γράμμα*· βλ. *κεφαλαῖος*.

κεφαλαιοποίησις, —*εως* (ἡ)· ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς γνωστὴν πρόσοδον καθ' ὡρισμένον ἐπιτόκιον: «κεφαλαιοποίησις τῶν προσόδων ὀρυχείου, —ἀστικῶν ἢ ἀγροτικῶν ἀκινήτων κττ.»· ‖ ἀποταμίευσις κεφαλαίου (βλ. κατ.).

—*[Οἰκονομολ.] Κεφαλαιοποιησις* εἶναι ἀποταμίευσις δημιουργουμένη διὰ τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς συγκεντρώσεως διὰ τοῦ χρόνου κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴν περικοπὴν τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τῆς ζωῆς. Διὰ τῆς κεφαλοποιήσεως τὸ ἀποταμίευμα τῆς ἐργασίας κατοχυροῦται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναληφθῇ εἰς τὴν πρώτην τυχοῦσαν περίπτωσιν πραγματικῆς ἀνάγκης ἢ ἀπολαυστικῆς διαθέσεως. Εἶναι ὁ τρόπος, ὁ ὁποῖος ὑπερασπίζει τὰς οἰκονομίας τοῦ λαοῦ, τὰς δημιουργουμένας διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς λιτότητος, ἀπὸ τὴν βουλιμίαν τῶν ἐπιθυμιῶν του. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ἀναμφισβητήτως διὰ τὸν ἐλεύθερον ἐπαγγελματίαν, τὸν ἰδιωτικὸν ὑπάλληλον, τὸν παραγωγόν, τὸν ἐργοδότην καὶ τὸν ἐργάτην ὅ,τι εἶναι ἡ σύνταξις ἡ ἀπονεμομένη κατόπιν μακροετοῦς ὑπηρεσίας εἰς τὸν δημόσιον λειτουργόν. Μία μηνιαία κράτησις ἐκ τοῦ μισθοῦ ἢ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐπαγγέλματός του ἐξυπηρετεῖ τὴν κεφαλαιοποίησιν καὶ ἐπιτρέπει ὥστε νὰ ἀποταμιεύσῃ ἓν ὡρισμένον ποσὸν διὰ τὴν περίοδον τοῦ γήρατος. Μὲ ἓν μικρὸν ποσὸν ἀπὸ τὰς καθημερινὰς δαπάνας του ἐξυπηρετεῖ τις δύο πράγματα: τὸ παρόν, διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομίας εἰς τὸν ἰδιωτικόν του προϋπολογισμόν, καὶ τὸ μέλλον, διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς οἰκονομικῆς του ἀνεξαρτησίας κατὰ τὴν περίοδον, καθ' ἣν δὲν θὰ τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐργάζεται. Τέλος δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ τις, ὅτι ἡ κεφαλαιοποίησις εἶναι τὸ σύστημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσφέρει ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὸ πολίτην. Διότι διὰ μὲν τὸ ἄτομον δημιουργεῖ μικρὰν περιουσίαν ἐκ τοῦ ἐλαχίστου περιορισμοῦ τῶν ἀναγκῶν του, διὰ δὲ τὸν πολίτην δημιουργεῖ ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν πατρίδα του διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως, ἥτις ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τῆς χώρας.

Τὰ τῆς κεφαλοποιήσεως ἐν Ἑλλάδι διέπει τὸ ἀπὸ 19ης Ἰανουαρίου 1926 ἐκτελεστικὸν διάταγμα περὶ ἀσκήσεως τοῦ κλάδου τούτου παρὰ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν. Τὸ ἐξασφαλιζόμενον διὰ τῆς κεφαλαιοποιήσεως κεφάλαιον δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ ποσὸν τῶν 25.000 δραχμῶν κατὰ συμβόλαιον. Ἐν τούτοις ὅμως, ὁ θέλων δύναται νὰ ἐγγραφῇ διὰ μεγαλύτερον κεφάλαιον, καταρτίζων περισσοτέρας τῆς μιᾶς συμβάσεις. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ μάλιστα, αἱ ἀσκοῦσαι τὸν κλάδον τοῦτον ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις ὥρισαν τὸ ἀνώτατον κεφάλαιον εἰς δραχμὰς 20 000 κατὰ συμβόλαιον, λαμβάνουσαι 72 δραχ. κατὰ μῆνα διὰ τὸν τίτλον τοῦτον. Τὸ ἐπιτόκιον ἀνατοκισμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ὑπολογίζονται αἱ καταβολαὶ καὶ τὰ μαθηματικὰ ἀποθέματα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἀνώτερον τοῦ τέσσαρα καὶ εἴκοσι πέντε τοῖς ἑκατὸν (4,25%). Μὲ ἄλλας λέξεις δηλαδὴ ἡ ἀσφαλιστικὴ ἑταιρεία ἀπαγορεύεται νὰ κάμῃ τοὺς ὑπολογισμούς της μὲ ἐπιτόκιον ἀνώτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου καθορισθέντος. Ἡ μηναία δόσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ δύο πράγματα: 1) ἀπὸ τὸ ἐπιτόκιον καὶ 2) ἀπὸ τὸν χρόνον διαρκείας τοῦ συμβολαίου. Ἐὰν ὁ νόμος ἐπέτρεπε νὰ ἐπιβαρύνωνται αἱ ἑταιρεῖαι μὲ ἐπιτόκιον ἀνώτερον τοῦ 4,25% ἡ μηνιαία δόσις θὰ ἦτο μικροτέρα. Ἡ σύμβασις τῆς κεφαλοποιήσεως εἶναι μακροχρόνιος, συνομολογουμένη πάντοτε διὰ διάστημα κατ' ἐλάχιστον ὅριον δέκα ἐτῶν καὶ ἀνώτατον εἴκοσι πέντε. Οἱ ὅροι της ἰσχύουν καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα καὶ πρέπει νὰ κανονίζωνται ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐπιβλαβεῖς κατὰ τὰς μεταβολάς, αἵτινες θὰ γίνουν εἰς μίαν κατὰ μέσον ὅρον εἰκοσαετίαν. Ἡ μικρὰ μηνιαία δόσις ἐπιτυγχάνεται, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτόκιον εἶναι σταθερόν, μόνον διὰ τῆς μεγάλης διαρκείας τῆς συμβάσεως. Ἂν ἐπρόκειτο τὸ συμβόλαιον νὰ λήγῃ μετὰ πέντε ἢ μετὰ δύο ἔτη, ἡ κεφαλαιοποίησις θὰ ἔχανε τὸ σπουδαιότερον χαρακτηριστικόν της, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ διὰ μικρᾶς χρηματικῆς θυσίας ἀπόκτησις τοῦ τίτλου, τὸ σύστημα δὲ τότε θὰ περιέπιπτεν εἰς ἀφάνειαν καὶ μαρασμόν, διότι ἐκεῖνοι δι' οὓς ἐγένετο δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξοικονομοῦν περισσότερον τῶν ἑκατὸν δραχμῶν κατὰ μῆνα. Ἡ κεφαλαιοποίησις δὲν εἶναι ἀσφάλεια. Εἶναι μία ἁπλῆ ἀποταμίευσις, κατάθεσις τραπεζικῆς μορφῆς, τῆς ὁποίας αἱ μηνιαῖαι δόσεις εἶναι αἱ αὐταὶ καθ' ὅλον τὸν χρόνον, καθ' ὃν συνομολογεῖται ἡ σχετικὴ σύμβασις. Ἀπόδειξις πληρεστάτη τούτου εἶναι ἡ διὰ τοῦ αὐτοῦ συμβολαίου ἀπαγόρευσις καταρτίσεως συμβάσεως ἀσφαλείας ζωῆς καὶ κεφαλαιοποιήσεως. Ἐν τῇ πράξει ὅμως εἴθισται νὰ γίνεται συνδυασμὸς κεφαλαιοποιήσεως καὶ ἀσφαλείας ζωῆς διὰ τῆς ἐκδόσεως δύο συμβολαίων, τοῦ ἑνὸς διὰ τὸ πρῶτον καὶ τοῦ ἑτέρου διὰ τὸ δεύτερον. Πρωτεύει ὅμως πάντοτε ἡ ἁπλῆ μορφὴ τῆς κεφαλαιοποιήσεως, δηλαδὴ τῆς περισυλλογῆς χρημάτων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς τοποθετήσεως αὐτῶν. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἐπιτοκίου ἐπιβαρύνσεως 4,25% καὶ τοῦ τόκου τοποθετήσεως εἶναι τὸ ἀκαθάριστον κέρδος τῆς ἑταιρείας. Ἐξ αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ γενικὰ ἔξοδα, διαφήμησις, ἐγκατάστασις, ποσοστὸν ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων κλπ., διὰ νὰ εὕρῃ τις τὸ ὑπόλοιπον καθαρὸν κέρδος τῆς ἑταιρείας. Τὸ ἀνωτέρω διάταγμα καθορίζει καὶ τὰς κατ' ἔτος ἐνεργουμένας κληρώσεις, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἀνώτεραι τῶν τεσσάρων. Τὸ ἐπιτόκιον δὲ τῶν κληρώσεων πρέπει νὰ εἶναι ἓν πρὸς χίλια συμβόλαια κατὰ τριμηνίαν. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αἱ ἀσκοῦσαι τὸν κλάδον τοῦτον ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι εἰς ὅλα τὰ τιμολόγια τῆς κεφαλαιοποιήσεως καθώρισαν τὸν ἀνώτατον ἀριθμὸν τῶν ἐπιτρεπομένων κληρώσεων, ἤτοι τέσσαρας, οἱ δὲ κερδίζοντες εἰς ἑκάστην κλήρωσιν ἀριθμοὶ εἶναι ἴσοι πρὸς τὰς ἐν ἰσχύϊ χιλιάδας τῶν συμβολαίων. Διὰ νὰ συμπεριληφθῇ ἕκαστος τίτλος εἰς τὴν κλήρωσιν, πρέπει νὰ εἶναι καταβεβλημέναι αἱ δόσεις τῆς προηγουμένης τριμηνίας ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐνεργείας τῆς κληρώσεως. Ἐὰν δὲν καταστῇ δυνατὴ ἡ εἴσπραξις μέχρι τῆς ἐνεργείας τῆς κληρώσεως ὡρισμένων ἀποδείξεων, ὁ πράκτωρ πρέπει νὰ στείλῃ ἐμπροθέσμως εἰς τὴν ἑταιρείαν κατάστασιν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐξαιρεθοῦν τῆς κληρώσεως οἱ ἀριθμοὶ τῶν τίτλων αὐτῶν, χωρὶς καὶ νὰ ἀκυρωθοῦν. Διότι ὁποιαδήποτε μικρὰ καθυστέρησις, προσηκόντως δικαιολογουμένη, δὲν συνεπάγεται τὴν ἀκύρωσιν τοῦ τίτλου κεφαλαιοποιήσεως, ἀλλὰ τὴν μὴ συμμετοχὴν εἰς τὴν κλήρωσιν, καὶ συνεπῶς ἐὰν ὁ ἐγγεγραμμένος καταβάλῃ τὰς καθυστερουμένας δόσεις, θὰ διατηρηθῇ ὁ τίτλος του ἰσχυρός. Ὁ μηχανισμὸς τῶν κληρώσεων εἶναι τοιοῦτος, ὥστε νὰ κερδίζῃ ἀνὰ εἷς ἀριθμὸς εἰς ἑκάστην χιλιάδα τακτικῶν εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των κατόχων τῶν τίτλων· συνεπῶς ἕκαστος μεριδιοῦχος ἔχει ἀναλογίαν τύχης 1 πρὸς 1000. Ἐὰν π. χ. οἱ ἐκδεδομένοι τίτλοι εἶναι 7.200, θὰ πρέπῃ νὰ κερδίσουν ἑπτὰ ἀριθμοί. Ἐὰν ἐκ τούτων δὲν εἶναι τακτικοὶ εἰς τὰς πληρωμὰς αὐτῶν 900, ἐναπομένουν 6.300 τίτλοι, ἤτοι κατ' ἀκολουθίαν θὰ

Digitized by Google

κερδίσουν 6 ἀριθμοί. Ὁ ἐγγραφόμενος δύναται, ἀφοῦ συμπληρώση καταβολὰς τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν, νὰ διακόψη τὰς πληρωμάς. Ἡ ἐξόφλησις τοῦ τίτλου γίνεται διττῶς, ἢ ἀμέσως ἅμα τῇ διακοπῇ, ὁπότε ἡ μέθοδος αὕτη λέγεται «ἐξαγορὰ» τοῦ συμβολαίου ὑπὸ τῆς ἑταιρείας, ἢ κατὰ τὴν κεκανονισμένην λῆξιν τῆς συμβάσεως, ὁπότε ἀποκαλεῖται «ἐλεύθερον συμβόλαιον». Πάντως δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ, ὅτι κατὰ τὸν ἰσχύοντα νόμον ἡ διάρκεια τῶν συμβολαίων κεφαλοποιήσεως δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνη τὰ 25 ἔτη, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συμμορφοῦνται αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι. Ὁ ἀποκλειστικὸς συντελεστὴς διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς μηνιαίας δόσεως τῆς κεφαλαιοποιήσεως εἶναι ὁ χρόνος διαρκείας αὐτῆς. Ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ χρονικὸν διάστημα, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ δόσις εἶναι μικροτέρα, καὶ ὅσον βραχύτερον εἶναι τὸ χρονικὸν διάστημα ἐπὶ τοσοῦτον ἡ μηνιαία δόσις εἶναι μεγαλυτέρα. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἐγγραφῇ δύναται ν' ἀκολουθήση τρεῖς μεθόδους: τὴν κανονικήν, τὴν τῆς ἀμέσου ἐξαγορᾶς καὶ τὴν τοῦ ἐλευθέρου συμβολαίου. Δ. Θ. Γ.

—**κεφαλαιοποιήσεως *ἑταιρεῖαι***. Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται παρ' ἡμῖν κατὰ μετάφρασιν κυρίως τοῦ γαλλικοῦ «Sociétés de capitalisation», θεσπισθεὶς ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου νόμου τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1907. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου τούτου θεωροῦνται ἑταιρεῖαι κεφαλαιοποιήσεως ἐκεῖναι, αἵτινες, ὑπὸ ἐπωνυμίαν τοιαύτην ἢ παρεμφερῆ, προσελκύουν τὸ μικρὸν κεφάλαιον (épargne) ἐπὶ σκοπῷ κεφαλαιοποιήσεώς του, ἔναντι καταβολῶν ἀμέσων ἢ ἐμμέσων, περιοδικῶς λαμβανουσῶν χώραν, ἢ ἐφ' ἅπαξ. Ἐνδιαφέρον σημαντικῶς εἶναι τὸ σύστημα ἐπιβλέψεως καὶ παρακολουθήσεως τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἑταιρειῶν, ὡς καθορίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω γαλλικοῦ νόμου. Γίνεται ἐν πρώτοις ἀναγγελία τῆς ἱδρύσεώς των εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐργασίας. Παρέχονται ἐγγυήσεις κατὰ τὴν ἵδρυσιν λίαν πολυπλόκου φύσεως, λεπτομερῶς ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἄρθρα 4—9 τοῦ νόμου. Κατὰ τρίτον λόγον καθορίζεται ὁ τρόπος εἰσπράξεως τῶν ἐφ' ἅπαξ καταβολῶν τῶν μελῶν τῶν ἑταιρειῶν αὐτῶν, τέλος δὲ δι' ὑπολογισμῶν μαθηματικῶν πρωτοτύπου ὅλως φύσεως ρυθμίζεται τὸ ζήτημα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀποθεματικῶν, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν κατορθώση νὰ σχηματίση κεφάλαια ἡ ἑταιρεία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα δυνηθῇ νὰ καταβάλλη τὰς κεφαλαιοποιουμένας δόσεις πρὸς τοὺς δικαιούχους. Τὸ ἀνωτέρω γαλλικὸν σύστημα εἶναι τὸ τελειότερον τῶν ἐν χρήσει συστημάτων σχετικῶς μὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἑταιρειῶν. Ἰδιαιτέρα νομοθετικὴ ρύθμισις δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ, μολονότι φαίνεται πιθανὸν ὅτι τόσον ἐν τῇ γερμανικῇ ὡς καὶ τῇ ἀγγλικῇ πρακτικῇ ὑπάρχουν ἀνάλογοι ἑταιρικαὶ ἐμφανίσεις. Πρόδηλον εἶναι ὅτι μόνον εἰς οἰκονομίαν εὐημεροῦσαν, ὡς ἡ γαλλική, δύνανται ν' ἀναπτυχθοῦν αἱ ἑταιρεῖαι αὗται (βλ. καὶ λ. *ἀσφάλεια* τ. ΣΤ' σ. 27α). Π. Λ. Π.

κεφαλαιοποιῶ (*—έω*)· ὑπολογίζω τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς γνωστὴν πρόσοδον καθ' ὡρισμένον ἐπιτόκιον.

κεφαλαῖος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κεφαλήν, ὁ τῆς κεφαλῆς· ‖ μεταφ. «κεφαλαῖον ρῆμα» μεγάλη λέξις (*Ἀριστοφ.* Βατρ. 854)· ‖ «κεφαλαῖα γράμματα» τὰ γράμματα τοῦ μεγαλογραμμάτου ρυθμοῦ, τὰ τῶν παλαιῶν ἐπιγραφῶν, τὰ σχηματιζόμενα κυρίως διὰ γραμμῶν συναπτομένων πρὸς ἀλλήλας γωνιωδῶς.

κεφαλαιοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων κεφάλαια, ὁ διαθέτων χρηματικὰ κεφάλαια ἐπὶ τόκῳ

κεφαλαιῶ (*—όω*)· συνάγω χρήματα πρὸς ἀποτέλεσιν κεφαλαίου· ‖ καταρτίζω κεφάλαιον, περίληψιν μείζονος ὅλου, συγκεφαλαιῶ.

κεφαλαιώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ περιέχων τὸ κεφάλαιον, τὸ σπουδαιότερον, τὸ οὐσιωδέστερον μέρος: «τὰ κεφαλαιώδη ζητήματα»· ‖ περιληπτικός, σύντομος· ‖ «κεφαλαιώδη γράμματα»· βλ. *κεφαλαῖος*.— Ἐπίρρ. ***κεφαλαιωδῶς***.

κεφαλαίωσις, *—εως* (ἡ)· περίληψις, σύνοψις, συγκεφαλαίωσις.

κεφαλάκανθος (ὁ) (Cephalacanthus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τριγλιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς παραπλησίους πρὸς τὸν *δακτυλόπτερον*, ἀπαντῶντας εἰς τὰς ἀμερικανικὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

κεφαλαλγία (ἡ)· ἄλγος τῆς κεφαλῆς, πονοκέφαλος.

—/*Ἰατρ.*/ Ἡ *κεφαλαλγία* εἶναι φαινόμενον καθαρῶς ὑποκειμενικόν, παρουσιάζον ὅλας τὰς κλίμακας τοῦ ἄλγους. Ἐνίοτε εἶναι μικρᾶς ἐντάσεως: οἱ πάσχοντες παραπονοῦνται αἴσθησιν βάρους, συσφίγξεως κατὰ τὴν κεφαλήν· ἄλλοτε τοὐναντίον τὸ ἄλγος εἶναι σφοδρόν. Ἡ κεφαλαλγία ὁτὲ μὲν εἶναι γενική, διάχυτος, ὁτὲ δὲ ἐντετοπισμένη. Ἐνίοτε συνοδεύεται ὑπὸ ἐρυθρότητος τοῦ προσώπου, βόμβου τῶν ὤτων, φωτοφοβίας, ἐγκεφαλικῆς διεγέρσεως ἢ ὑπὸ ἐγκεφαλικοῦ καμάτου. Ἐπὶ λοιμωδῶν νοσημάτων προκαλοῦσι ταύτην ὁτὲ μὲν διαταραχαὶ τῆς κυκλοφορίας ἐκ τοξινῶν, ὁτὲ δὲ ἀλλοιώσεις κατὰ τὰς μήνιγγας. Ἐπὶ ἀλλοιώσεων ἐνδο-εγκεφαλικῶν ἢ ἐξω-εγκεφαλικῶν προκαλεῖ ταύτην ἐρεθισμὸς ἢ πίεσις τῶν μηνίγγων. Ἐπὶ ἀλλοιώσεων ἀπομεμακρυσμένων ὀργάνων προκαλεῖται ἐξ ἀγγειοκινητικῶν διαταραχῶν ἀντανακλαστικῆς ἀρχῆς. Αἰτιολογικῶς προκαλοῦσι κεφαλαλγίαν: 1) Αἱ λοιμώδεις νόσοι (τυφοειδὴς πυρετός, γρίππη, ἑλονοσία, σύφιλις κτλ.) 2) Αἱ δηλητηριάσεις: α) ἐξωγενεῖς (ὀξείδιον ἄνθρακος, βεβλαμμέναι τροφαί), β') ἐνδογενεῖς (οὐραιμία, διαβήτης, ἀρθριτισμός). 3) Αἱ νευρώσεις (νευρασθένεια, ὑστερία κτλ.). 4) Ἐγκεφαλικαὶ παθήσεις καὶ διαταραχαὶ τῆς κυκλοφορίας ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ (τραυματισμός, συμφόρησις, ἀναιμία, θρόμβωσις, στάσις φλεβική, μηνιγγίτιδες, ἐγκεφαλίτιδες, ἀπόστημα τοῦ ἐγκεφάλου, ὄγκοι τοῦ ἐγκεφάλου, σύφιλις ἐγκεφαλική, αἱμορραγία τῶν μηνίγγων.) 5) Ἐπίσης ἀπαντᾶται ἡ κεφαλαλγία ἐπὶ ὀξείας κορύζης, ἐπὶ παθήσεων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὤτων, ἐπὶ πεπτικῶν διαταραχῶν, ἐπὶ ἐμμήνου περιόδου καὶ μηνοπαύσεως. Ἡ θεραπεία εἶναι αἰτιολογικὴ καὶ συμπτωματική.

1) Ἐπείγουσα θεραπευτικὴ τῆς κεφαλαλγίας: α) ἐφαρμογὴ ἐπὶ τῆς μετωπιαίας χώρας σπληνίου ἐμποτισμένου διὰ ψυχροῦ ὕδατος· β) ποδόλουτρον σιναποῦχον· γ) ἀνάπαυσις ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ· δ) δὶς ἢ τετράκις κατὰ τὸ εἰκοσιτετράωρον μία καλυπτρίς: ἀσπιρίνη 0,50, καφεΐνη 0,05. Ἀντὶ τῆς ἀσπιρίνης χορηγεῖται ἐπίσης ἀντιπυρίνη 0,50—1 γραμμ. (ἀλλ' αὕτη παρά τισιν ἐπιφέρει γαστρικὰς διαταραχάς, ἐξάνθημα, κατάπτωσιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, βλάβην τῶν νεφρῶν). Ἡ πυραμιδόνη 0,25—0,30 ἀντενδείκνυται παρὰ τοῖς διαβητικοῖς καὶ φυματικοῖς. Ἡ φαινασετίνη 0,20—0,40 ἐνίοτε καταβάλλει τὸ νευρικὸν σύστημα.

2) Αἰτιολογικὴ θεραπεία: α) Αἱ λοιμώξεις ἐπιφέρουσιν αὔξησιν τῆς θερμοκρασίας. Κατὰ τὸ θέρος παρατηροῦνται διάρροιαι μετὰ κεφαλαλγίας. Κατὰ τούτων χορηγοῦμεν 30 γραμ. κικίνου ἐλαίου καὶ ὡς ποτὸν τὸ τεῖον. Ἐὰν ὑπάρχη διόγκωσις τοῦ σπληνός, ρινορραγία, ὑποπτευόμεθα τυφοειδῆ πυρετόν. Ἐὰν ὁ πυρετικὸς παροξυσμὸς εἶναι διαλείπων καὶ ἀκολουθῆται ὑπὸ φρικίων, ἡ προσοχὴ κατευθύνεται μᾶλλον πρὸς τὴν ἑλονοσίαν. Ἐπὶ ὀξείας φυματιάσεως οἱ ἀσθενεῖς, εἰ καὶ κατατρυχόμενοι ὑπὸ ὑψηλῆς θερμοκρασίας, δὲν εἶναι τοσοῦτον καταβεβλημένοι ὡς ἐπὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ἡ ὀροδιαγνωστικὴ καὶ λοιπαὶ ἐξετάσεις εἶναι τότε ἀπαραίτητοι. Ἐπὶ ἐλαφρῶν μορφῶν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ κατὰ τὸν αὐχένα ἐκδόριον. Ἐπὶ ἐξανθηματικῶν πυρετῶν παρατηρεῖται κεφαλαλγία, ἐπὶ πνευμονίας, ἐρυσιπέλατος, ἐπὶ ὀξέος ρευματισμοῦ τῶν ἄρθρων. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει χορηγεῖται τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον (6 γραμμ. τὸ εἰκοσιτετράωρον) καὶ συνιστῶνται ψυχρὰ λουτρά, ἐὰν ἐπαπειλῆται ἐγκεφαλικὸς ρευματισμός. Ἡ κεφαλαλγία τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς γρίππης καταπολεμεῖται διὰ τῆς ἀντιπυρίνης, 0,50—μία ἢ δύο καλυπτρίδες. Τὰς ἑπομένας ἡμέρας δίδεται κινίνη (2—3 καλυπτρίδες ἐξ 0,25 ὑδροχλωρικῆς κινίνης), τῆς ἀντιπυρίνης ἐχούσης τὸ ἐλάττωμα νὰ ἐμποδίζη τὴν λειτουργίαν τῶν νεφρῶν. β) Αἱ τοξικαὶ κεφαλαλγίαι ἔχουσιν ἐσωτερικὴν ἢ ἐξωτερικὴν αἰτίαν. Ἐσωτερικῆς αἰτίας εἶναι αἱ ἐξ ἀρθριτισμοῦ, αἱ ἐξ ἀνεπαρκείας τῶν νεφρῶν, αἱ ἐκ πεπτικῶν διαταραχῶν. Ἡ ἀρθριτικὴ κεφαλαλγία παρουσιάζεται συνήθως ὑπὸ τύπον ἡμικρανίας. Ἡ ἑσπερινὴ φυτικὴ δίαιτα, μικτὴ τὴν μεσημβρίαν, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ οἴνου, σακχάρεως, σοκολάτας, καφέ, τεΐου, γλυκισμάτων, ἡ χρῆσις θερμῶν πτισανῶν ὠφελοῦσιν. Ἡ χρῆσις ἐπίσης τοῦ θειικοῦ νατρίου (ἓν κοχλιάριον καφὲ ἐντὸς ἀλκαλικοῦ ὕδατος αὐτοφυοῦς, τὴν πρωΐαν, ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας, τρὶς ἢ τετράκις τοῦ ἔτους) συντελεῖ εἰς τὴν ταχύτητα τῆς βελτιώσεως. Ἡ ἐκ νεφρικῆς αἰτίας κεφαλαλγία παρατηρεῖται ἐπὶ ὀξειῶν καὶ χρονίων νεφριτίδων. Ἐπὶ ὀξείας νεφρίτιδος, τὸ οἴδημα τοῦ προσώπου, ἡ πρόσφατος λευκωματουρία, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνουσιν. Ἀνάπαυσις ἐν τῇ κλίνῃ ζώνη ἐκ φλανέλλας, δίαιτα διὰ γάλακτος καὶ ὕδατος, πόδες θερμοί, αἱματηραὶ σικύαι ἐπὶ τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας (ἐπὶ ἀζωθαιμίας: ἀφαίμαξις 200 γραμ., ἀπολύμανσις φάρυγγος καὶ ρινός).

Ἡ κεφαλαλγία τῶν χρονίων νεφριτίδων καταπολεμεῖται διὰ τῆς γαλακτοφυτικῆς διαίτης, διὰ τῆς θεοβρωμίνης, ὑπάρχοντος καρδιακοῦ ἤχου καλπασμοῦ διὰ τῆς δακτυλιδίνης ($^1/_{10}$ τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ γραμ. ἐπὶ 10 ἡμέρας, διακοπὴ πέντε ἡμερῶν καὶ ἐπανάληψις). Ἡ ἐκ πεπτικῶν διαταραχῶν κεφαλαλγία παρατηρεῖται ἐπὶ δυσκοιλιότητος καὶ ἐπὶ νευρικῆς δυσπεψίας, καθ' ὧν ἀντιτάσσονται τὰ ὑπακτικὰ (ἀλόη κτλ.) καὶ ἡ ἀνάλογος θεραπευτικὴ ἐπέμβασις. Ἐσωτερικῆς τοξικῆς αἰτίας κεφαλαλγία εἶναι ἡ ἐξ ἀλκοολισμοῦ, ἡ ἐξ εἰσπνοῶν αἰθέρος ἢ χλωροφορμίου. Ἡ ἄρσις τῆς αἰτίας ἐπιφέρει τὴν ἐξαφάνισιν τῶν τοιούτων κεφαλαλγιῶν. Ἐξωτερικῆς τοξικῆς αἰτίας εἶναι καὶ αἱ κεφαλαλγίαι ἐξ ἀνεπαρκοῦς ἀερισμοῦ καὶ ἡ ἐκ δηλητηριάσεως δι' ὀξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Ἡ ἐκ δηλητηριάσεως ἐκ μολύβδου κεφαλαλγία καταπολεμεῖται διὰ τῆς καταργήσεως τῆς τοξικῆς ἀπορροφήσεως, ἐπαγγελματικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἰτίας, διὰ τῆς γαλακτικῆς διαίτης, διὰ τῶν καθαρτικῶν, διὰ τοῦ βρωμιούχου καλίου (4 γραμ. ἡμερησίως) καὶ διὰ μικρῶν δόσεων ἰωδιούχου νατρίου. Ἐὰν ὑπάρχῃ αὔξησις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως καὶ καρδιακὸς ἦχος καλπασμοῦ, τότε ἡ ἐκ μολυβδιάσεως κεφαλαλγία ἔχει αἰτίαν νεφρικήν. γ) Αἱ ἐκ πιέσεως κεφαλαλγίαι. Ἐπὶ ἐγκεφαλικῆς συμφορήσεως, ἡ ἀφαίμαξις, τὰ καθαρτικά, ἡ δίαιτα ἀποτελοῦν τὴν κλασσικὴν θεραπευτικὴν ἀγωγήν. Ἐπὶ ὄγκων τοῦ ἐγκεφάλου (πίεσις ἐγκεφαλικὴ βραδεῖα καὶ προϊοῦσα μετὰ συμπτωματολογίας συνισταμένης εἰς ἔντονον κεφαλαλγίαν, ἐμέτους, δυσκοιλιότητα, φαινόμενα τυχὸν ἐντοπίσεως: παρέσεις, παραλύσεις, ἐπιληπτοειδεῖς παροξυσμοί, οἴδημα τῆς θηλῆς τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ὧν ἡ διάγνωσις ἐνίοτε ἐπικυροῦται διὰ τῆς ἀκτινογραφίας καὶ ἐνίοτε τῆς ἀερο-εγκεφαλογραφίας) ἐὰν ὑπάρχωσι λόγοι νὰ ὑποπτευώμεθα συφιλιδικὴν αἰτιολογίαν, προβαίνομεν εἰς ἀνάλογον εἰδικὴν δοκιμαστικὴν θεραπείαν διὰ βισμουθίου καὶ ἰωδιούχων (τῶν ἀρσενικούχων δυναμένων νὰ προκαλέσωσι διαταραχὰς τῆς ὁράσεως, τοῦ ὑδραργύρου ἐπιταχύνοντος τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεοπλασίας). Ἐπὶ ὄγκων φυματιώδους φύσεως, ἐπὶ καρκίνων προκεχωρημένης ἐξελίξεως, ἐφαρμόζεται ἡ οἰκεία παρηγορητικὴ θεραπεία. Αἱ ἐπὶ ἐγκεφαλικῶν νεοπλασιῶν ἐπεμβάσεις συνίστανται: 1) Εἰς ὀσφυϊκὴν παρακέντησιν, δυναμένην νὰ βελτιώση τὰ διάχυτα συμπτώματα· ἀλλὰ δέον νὰ γίνηται μετὰ μεγάλης συνέσεως, ἐν πλαγίᾳ κατακλίσει, πρὸς ἀποφυγὴν ἀποτόμου ἄρσεως τῆς πιέσεως. 2) Εἰς ἀκτινοθεραπείαν. Ὑπαρχούσης αὐξήσεως τῆς ἐνδοκρανιακῆς πιέσεως, ἡ ἀνάτρησις τοῦ κρανίου προηγεῖται τῆς ἀκτινοθεραπείας. Ἐπὶ διηθημένων ὄγκων ἐφαρμόζεται ἡ ἀκτινοθεραπεία ἢ ἡ διὰ ραδίου. Ἰδίως ὑποβάλλονται εἰς ἀκτινοθεραπείαν οἱ ὄγκοι τῆς βάσεως. Τοὐναντίον οἱ ἰδίως ἐγκεφαλικοὶ ὄγκοι (φλοιοῦ, κέντρων, μεσεγκεφάλου) καὶ οἱ τῆς παρεγκεφαλίδος ἀποτελοῦσιν ἔνδειξιν χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, ὡς καὶ τὰ σαρκώματα καὶ ἰνοσαρκώματα, ἅτινα ἀνθίστανται εἰς τὴν ἀκτινοθεραπείαν. Ἐπὶ ὄγκων ἡ ἁπλῆ ἀνάτρησις τοῦ κρανίου βελτιοῖ ταχέως τὴν κεφαλαλγίαν καὶ τὰ λοιπὰ συμπτώματα τῆς ηὐξημένης ἐνδοκρανιακῆς πιέσεως καὶ ἰδίως τὴν στάσιν τῆς θηλῆς τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, προλαμβανομένης οὕτω τῆς ὀπτικῆς νευρίτιδος. Ἡ ἀνάτρησις καὶ εἶτα ἡ ἐκτομή, ὅταν εἶναι δυνατή, πραγματοποιεῖ ἐκφανῶς τὴν ἰδεώδη θεραπείαν τῶν ὄγκων τοῦ ἐγκεφάλου. Ἐπὶ ὀξειῶν μηνιγγιτίδων ἐφαρμόζεται ἀνάλογος αἰτιολογικὴ θεραπεία (ἐξέτασις τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ διὰ πνευμονόκοκκον, διὰ Πφάϊφερ κτλ., ἀναζήτησις πυώδους ὠτίτιδος, μηνιγγῖτις κατόπιν ὀστρακιᾶς, μηνιγγισμὸς ἐξ ἑλονοσίας, ἐξ ἀσκαρίδων κτλ.). Ἐπὶ ἐπιδημικῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος ἐφαρμόζεται, κατόπιν ὀσφυϊκῆς παρακεντήσεως, ἔνεσις 20—45 κυβ. ὑφεκ. πολυδυνάμου ἀντιμηνιγγιτιδοκοκκικοῦ ὀροῦ τοῦ Flexner, μετὰ τῆς λοιπῆς ἐπικουρικῆς θεραπείας (κατάκλισις ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ, πάγος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, θερμὰ λουτρὰ κ.τ.λ.). Ἐπὶ φυματιώδους μηνιγγίτιδος (ὑγρὸν ὀσφυϊκῆς παρακεντήσεως διαυγές, λυμφοκύττωσις, λεύκωμα ὑγροῦ 1/1000) ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ οὐδὲν σχεδὸν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ, τῆς θεραπείας οὔσης συμπτωματικῆς (πάγος, κλύσματα ἐκκενωτικὰ καὶ θρεπτικά, εὐθαλειοῦχος ἀλοιφή, ἐκδόριον, ἐκκενωτικὴ ὀσφυϊκὴ παρακέντησις, ἐπιφέρουσα ἐνίοτε ἀπροσδόκητον ἴασιν ἐπὶ περιγεγραμμένης ἐν εἴδει πλακὸς φυματιώδους μηνιγγίτιδος). Ἐπὶ μηνιγγικῆς αἱμορραγίας, ἔνθα ἡ κεφαλαλγία εἶναι σφοδροτάτη, ἡ ὀσφυϊκὴ παρακέντησις αἴρει τὴν πίεσιν τῶν νευρικῶν κέντρων (ἐξαγωγὴ 3—10 κυβ. ὑφ. ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν). Ἐπικουροῦσιν ἐπίσης ἡ κύστις πάγου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὰ ὑπακτικά, τὰ ἀναλγητικά. δ) Αἱ κεφαλαλγίαι τῶν νευρώσεων. Ἐκ τοῦ πλαισίου τῶν νευρώσεων διευκρινίζονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ τῆς παθογενείας αὐτῶν, τῶν πλείστων ὀφειλομένων εἰς ἀλλοιώσεις ἱστοχημικὰς καὶ διαταραχὰς τῶν ἀδένων ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως. Ἐπὶ βρογχοκήλης: φαραδισμὸς ταύτης, ἀκτινοθεραπεία ὅπου ἐνδείκνυται, ὀποθεραπεία καὶ εἴς τινας περιπτώσεις χειρουργικὴ ἐπέμβασις. Ἐπὶ κεφαλαλγίας παρὰ ἐπιληπτικῷ: βρωμιοῦχα, λουμινάλη καὶ αἰτιολογικὴ θεραπεία (σύφιλις, ἑλονοσία κτλ.). Ἐπὶ οὐραιμικῶν σπασμῶν, ἀφαίμαξις. Ἡ ὑστερικὴ κεφαλαλγία καταπολεμεῖται διὰ τῆς ψυχοθεραπείας, ἀπομονώσεως, ὑπακτικῶν, ἠλεκτροθεραπείας. Ἡ νευρασθενικὴ κεφαλαλγία ὑποχωρεῖ διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῶν πεπτικῶν διαταραχῶν, τῆς δυσκοιλιότητος, διὰ περιπάτων, δι' ἠλεκτροθεραπείας, τονωτικῶν ἐνέσεων, ὀποθεραπείας καὶ χορηγήσεως γαλακτικοῦ ἀσβεστίου (1 γραμμ. τρὶς τῆς ἡμέρας κατὰ τὰ γεύματα). ε') Αἱ ἀντανακλαστικῆς ἀρχῆς κεφαλαλγίαι ἀπαιτοῦσι τὴν ἄρσιν τῆς αἰτίας. Ἐξέτασις τῶν ὀφθαλμῶν (ἰρῖτις κτλ. ἀνωμαλίαι τῆς διαθλάσεως), ἐξέτασις ὤτων, ρινός, ἐπίσης διὰ παθήσεις τῶν γεννητικῶν ὀργά-

Digitized by Google

νων τῆς γυναικός. Πάντως ἡ αἰτιολογικὴ θεραπεία εἶναι ἡ πλέον λογικὴ πρὸς ἀποφυγὴν ἐρεθισμοῦ τοῦ στομάχου καὶ τῶν νεφρῶν ἐκ τῶν ἀναλγητικῶν φαρμάκων. κ. ΜΑΝΘΟΣ

κεφαλαλγικός, *—ή —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κεφαλαλγίαν, ὁ τῆς κεφαλαλγίας· || ὁ συνήθως πάσχων ἐκ κεφαλαλγίας.

κεφαλαλγῶ (*—έω*)· ἔχω κεφαλαλγίαν, ἔχω πονοκέφαλον.

κεφάλανδρος (ἡ) (Cephalandra) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κολοκυνθωδῶν*, περιλαμβάνον ἕνδεκα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *κεφάλανδρος ἡ ἰνδικὴ* (Cephalandra indica), τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς τροφή. κ. ΠΑΠ.

κεφαλανθεΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κεφαλανθίνη*.

κεφαλανθήρα (ἡ) (Cephalanthera) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας, τῆς νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, κοσμητικά, ἀπαντῶντα πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κεφαλανθήρα ἡ ἐρυθρὰ* (Cephalanthera rubra ἢ Epipactis rubra ἢ Serapias rubra), *κεφαλανθήρα ἡ χλωμὴ* (Cephalanthera palleus, ἢ alba ἢ serapias) καὶ *κεφαλανθήρα ἡ ξιφοειδὴς* (Cephalanthera ensifolia ἢ Xiphophyllum ἢ Serapias longifolia ἢ Epipactis grandiflora). κ. ΠΑΠ.

κεφαλανθίνη (ἡ) */Ὀργ. Χημ./*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{22}H_{34}O_{8}$, ἀπαντῶν εἰς τὸν φλοιὸν *κεφαλάνθου τοῦ δυτικοῦ*. Ἄμορφος, ἄοσμος, λευκὴ κόνις πικρᾶς γεύσεως, δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Δι' ὑδρολύσεως διασπᾶται εἰς γλυκόζην καὶ *κεφαλανθεΐνην*. Σ. Γ.

κεφάλανθος (ὁ) (Kephalanthus) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐρυθροδανωδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *κεφάλανθος ὁ δυτικὸς* (Cephalanthus occidentalis), θάμνος ὕψους $1\frac{1}{2}$—2 μέτρ., μὲ λευκοϋποκίτρινα ἄνθη καὶ καρποὺς στρογγύλους, διαρρηγνυμένους εἰς δύο δερματώδη κλειστὰ τεμάχια κάψας. κ. ΠΑΠ.

Κεφάλανθος ὁ δυτικός.

— κεφαλάνθου φλοιὸς (Cortex cephalanthi) */Φαρμακογ./*. Παραγωγὸν φυτὸν τῆς δρόγης εἶναι ὁ *κεφάλανθος ὁ δυτικός*. Κύριον συστατικὸν τοῦ φυτοῦ εἶναι ἡ *κεφαλανθίνη*, ἥτις εἶναι οὐσία πικρᾶς γεύσεως, διαλυτὴ ἐν ὕδατι. Ἡ δρόγη ἀναγράφεται ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ τονωτικὸν τοῦ στομάχου. κ. Γ. Μ.

κεφαλάρι (τό)· τὸ τῆς κεφαλῆς, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν κεφαλήν: «κεφαλάρι τοῦ κρεββατιοῦ, —τῆς κούνιας» τὸ μέρος ὅπου ἀναπαύεται ἡ κεφαλὴ τοῦ κατακλινομένου· || τὸ ὑποπροσκέφαλον, τὸ στενόμακρον προσκέφαλον τῆς κλίνης· || τὸ κιονόκρανον· || τὸ ἐπιστύλιον· || τὸ ἄκρον τῆς ράχεως τοῦ δεδεμένου βιβλίου· || πηγὴ πολλοῦ ὕδατος, μεγάλη βρύση (βλ. κατωτ.).

κεφαλάρι *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη πηγὴ ὕδατος εἴτε ὑπεργείου εἴτε ἀναβλύζοντος ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Τὸ κεφαλάρι σχηματίζεται εἰς τὰ σημεῖα ἐπαφῆς διαπερατῶν στρωμάτων (ἄνωθεν) καὶ ἀδιαπεράτων (κάτωθεν). Τὸ ὕδωρ τῆς ἐπιφανείας διεισδύει βαθμηδὸν εἰς τὸ ἔδαφος, ἕως οὗ συναντήσῃ ἀδιαπέρατον στρῶμα (π. χ. ἄργιλλον), ὁπότε, ἂν τὸ στρῶμα τοῦτο ἔχῃ κλίσιν, τὸ συναθροισθὲν ὕδωρ ρέει βραδέως (1 ἕως 10 μ. ἡμερησίως) πρὸς τὰ κατάντη, τῇ ἐπιδράσει τῆς βαρύτητος. Ὅταν τὸ σημεῖον ἐπαφῆς ἀδιαπεράτου καὶ διαπερατοῦ στρώματος συναντήσῃ τὴν ἐλευθέραν ἐπιφάνειαν, τότε τὸ ρέον ὕδωρ ἐξέρχεται ὑπὸ μορφὴν πηγῆς· ἂν τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ὀλίγον κατωτέρω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, τότε τὸ ὕδωρ, λόγῳ τῆς πιέσεως ὑφ' ἣν εὑρίσκεται, ἀναβλύζει ἐκ τῶν κάτω· ἂν δὲ εἶναι βαθέως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, τότε μόνον διὰ διατρήσεως θὰ τὸ ἀνεύρωμεν (φρέατα κοινά, φρέατα ἀρτεσιανά). Α. Κ.

—Κεφαλάρι */Γεωγρ./*. Τοποθεσία καὶ περιοχὴ τῆς κωμοπόλεως Κηφισιᾶς τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὸ ΒΑ. μέρος αὐτῆς καὶ εἰς ὕψος 300 μ. Ὠνομάσθη οὕτως ἕνεκα τῆς ἐκεῖ ὑπαρχούσης πηγῆς (βλ. λ *Ἀθῆναι*, τ. Β' σ. 235α), ἔνθα ἔχει σχηματισθῆ καὶ μικρὰ δεξαμενή. Παράκειται εἰς τὴν πηγὴν μικρὸς βυζαντινὸς ναὸς τῆς Ἀναλήψεως, σήμερον δὲ ἀνιδρύεται μέγας τοιοῦτος. Πέριξ τῆς πηγῆς καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν ἄλσους εὑρίσκονται πολλὰ ξενοδοχεῖα τῆς Κηφισιᾶς (βλ. λ.). Ι. Σ. Σ.

—Κεφαλάρι *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Καστορίας, κείμενον πρὸς Β. τῆς πόλεως καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Καστορίας τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Εἶναι ἐξοχικὸν κέντρον παραθερισμοῦ μὲ ἄφθονα ὕδατα, ἐξ ὧν ὑδρεύεται ἡ πόλις, καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 371. Πρότερον ὠνομάζετο *Σέτομα* ἢ *Σέτομον*.

—Κεφαλάρι (πρώην *Ζευγολατὴ* καὶ *Δούσια*) */Γεωγρ./*. Μέγα χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, κείμενον εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κυλλήνης (εἰς ὕψ. 330 μ.). Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Στυμφαλίας, ἀποτελεῖ σήμερον ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον. Κάτ. (1928) 1090. Ἔχει προϊόντα σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφικά, τὰ δ' ἄφθονα τῆς κοινότητος ὕδατα ρέουν πρὸς τὴν λίμνην Στυμφαλίαν, ἡ ὁποία ἀπέχει ἐντεῦθεν $2\frac{1}{2}$ ὥρας. Ι. Σ. Σ.

—Κεφαλάρι */Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δοξάτου τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 389.

—Κεφαλάρι */Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Ἀργείων ΝΔ τοῦ Ἄργους καὶ παρὰ τὸν ὁμώνυμον σιδηροδρομικὸν σταθμόν, μεταξὺ τοῦ 58ου καὶ 59ου χλμ. τῆς γραμμῆς Κορίνθου - Καλαμῶν (βλ λ. *Ἄργος*, τ. Ε' 388 β ἑ.). Ι. Σ. Σ.

—Κεφαλάρι */Γεωγρ./*. Ἡ σημερινὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ τῆς Ἀργολίδος *Ἐρασίνου* (βλ. λ.).

κεφαλαρία (ἡ) (Cephalaria) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *διψακανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη, ἰθαγενῆ κυρίως τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κεφαλαρία ἡ λευκανθὴς* (Cephalaria leucantha ἢ Scabiosa leucantha), φυτὸν ἡμιξυλῶδες, ὕψους 0.20—0.80 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, φέρον εὐθυτενῆ κορμόν, διακλαδούμενον πλουσίως παρὰ τὴν βάσιν, μὲ κλάδους ὀλιγοφύλλους· *κεφαλαρία ἡ ἄλπειος* (Cephalaria alpina ἢ Scabiosa alpina), *κεφαλαρία ἡ τρανσυλβανικὴ* (Cephalaria transilvanica ἢ Scabiosa transilvanica), *κεφαλαρία ἡ ἑλληνικὴ* (Cephalaria graeca ἢ Setulifera), *κεφαλαρία ἡ συριακὴ* (Cephalaria syriaca), τὸ γνωστὸν ἐν Κύπρῳ *ἀτίλας*, ἐπιβλαβὲς τῶν σιτηρῶν ζιζάνιον, κ. ἄ. κ. ΠΑΠ.

Κεφαλαρία.

κεφαλαριὰ (ἡ)· τὸ βαστάζον τὴν στομίδα ἀνώτερον ἐκ βυρσίνου λωρίου τμῆμα τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου (βλ. *κορυφαία*).

κεφάλας (ὁ), καὶ **κεφαλᾶς**· ὁ ἔχων μεγάλην κεφαλήν: παροιμ. «εἶπε ὁ γάιδαρος τὸν πετεινὸ κεφάλα» ὁ ἀποδίδων τὰ ἰδικά του ἐλαττώματα εἰς ἄλλον· || ὁ νωθρὸς τὴν διάνοιαν, χοντροκέφαλος.

κεφαλᾶς (ὁ) */Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ἀετομάχος* (βλ.λ.).

Κεφάλας, *Γεώργιος*. Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός. υἱὸς τοῦ Παναγιώτη Κεφάλα. Δεκαπενταετὴς ἀκολουθήσας τὸν πατέρα του, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας, ἐν αἷς καὶ εἰς τὴν τοῦ Μανιακίου. Ἐγένετο συνταγματάρχης τῆς φάλαγγος. Ὑπῆρξε καὶ βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1878, ὁπότε καὶ ἀπέθανεν.

—Κεφάλας, *Παναγιώτης*. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Δυρραχίῳ τῆς Μεγαλοπόλεως τῷ 1790. Ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ Παπαφλέσσα ἐν τῇ μονῇ Ρεκίτσα. Ἤδη ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1820 ἐκήρυξεν ἐπανάστασιν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ πολλῶν συμπατριωτῶν του καὶ τῶν ἀδελφῶν του *Θεοδώρου* καὶ *Δημητρίου*. Μετέσχε τῆς ἐν Λεβιδίῳ μάχης (15 Ἀπριλίου 1821) καὶ κατόπιν τῆς ἐν Βαλτετσίῳ (12 Μαΐου) μετὰ 300 ἀνδρῶν, τῶν Δολιανῶν καὶ Βερβαίνων καὶ τέλος ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Τριπολιτσᾶς μὲ τὸ ἐξ 600 πλέον ἀνδρῶν σῶμά του. Ὁ Κεφάλας, βλέπων ὅτι παρετείνοντο αἱ διαπραγματεύσεις καὶ ἀνεβάλλετο ἡ παράδοσις τῆς πόλεως, ὥρμησε τὴν 23ην Σεπτεμβρίου ἄνευ προηγουμένης συνεννοήσεως μετὰ τῶν συμπολιορκητῶν, παρεβίασε τὴν λεγομένην *πόρταν τοῦ Ναυπλίου* καὶ εἰσελθὼν πρῶτος ὕψωσε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ ἤρχισε πολεμῶν τοὺς πέριξ Τούρκους. Εἶτα ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἄργους τοῦ Ναυπλίου. Εἰς τὰ Δερβενάκια κατεῖχε

Παναγιώτης Κεφάλας.

μετὰ τοῦ Παπαφλέσσα τὸν Ἅγιον Σώστην (22 Ἰουλίου 1822) ὁπόθεν καὶ ἐγένετο ἡ κυρία ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Δράμαλη. Ἐπίσης τὴν παρὰ τὸ Ἁγιονόρι μάχην κατὰ τῶν φευγόντων Τούρκων τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη (28 Ἰουλίου 1822) διεξήγαγεν αὐτὸς μετὰ τοῦ Παπαφλέσσα. Τῷ 1823 δρᾷ εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, τὴν Ἀνδρίτσαιναν, τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν. Ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ Ἰμπραὴμ εἰς τὴν Μεθώνην, ὁ Κεφάλας μὲ τὸν Παπαφλέσσαν ἡγούμενοι σώματος δισχιλίων ἀνδρῶν βαίνουν πρὸς συνάντησίν του καὶ τὴν 19ην Μαΐου 1825 ἐμπλέκονται παρὰ τὴν θέσιν «Μανιάκι» τῆς Μεθώνης εἰς ἄνισον καὶ ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα· πολλοὶ τοὺς ἐγκαταλείπουν, ἐν οἷς καὶ 300 στρατολογηθέντες καὶ μισθοδοτούμενοι ὑπὸ τοῦ Κεφάλα, καὶ ἀπομένουν μόνον περὶ τοὺς 600. Τὴν 20ὴν Μαΐου οἱ δύο στρατηγοὶ μετὰ τῶν ἀνδρῶν των ἐπιτίθενται ξιφήρεις καὶ πίπτουν, προκαλοῦντες τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰμπραήμ, ὅστις ἐζήτησε νὰ τοὺς πλύνουν ἀπὸ τὰ αἵματα, διὰ νὰ θαυμάσῃ τὰ γενναῖα παλληκάρια. Κ.Δ.Κ.

κεφαλᾶς (ὁ) *[Βυζαντ.]*. Ἐπίκλησις ἐπὶ φραγκοκρατίας τῶν τιμαριούχων τῆς Πελοποννήσου (βλ. *κεφαλᾶδες*).

Κεφαλᾶς *[Γεωγρ./*. Κοινότης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων, καλουμένη καὶ *Κάτω Κεφαλᾶς* ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πρωτευούσης της. Ἔχει 1028 κατοίκους, περιλαμβάνει δὲ τὰ χωρία *Κάτω Κεφαλᾶν* (κάτ. 519), πρωτεύουσαν τῆς κοινότητος, *Ἀπάνω Κεφαλᾶν* (κάτ. 288), *Δράπανος* (κάτ. 114), *Παλαιλῶνι* (κάτ. 107). Τὰ τέσσαρα ταῦτα χωρία καλοῦνται καὶ *Κεφαλᾶδες* (βλ. λ.), κεῖνται δὲ πάντα ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Δρεπάνου (Κάβο - Δράπανο), τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ ὀνομάζεται *Δραπανοκεφάλα*, εἰς ὑψηλὸν δὲ μέρος πρὸς τὴν θάλασσαν εἶναι τοποθετημένος κινητὸς φάρος. Εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Δραπανοκεφάλας ἦσαν ἐγκατεστημένοι κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ πρῶτοι τοῦ μέρους τούτου κάτοικοι, ποιμένες, τῶν ὁποίων τὰς γυναῖκας καὶ θυγατέρας ἥρπασαν οἱ κουρσάροι, καὶ διὰ τοῦτο συνῳκίσθησαν κατωτέρω.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κεφαλᾶ κεῖνται δύο ἱστορικὰ σπήλαια, *Κατεβατῆς* καὶ *Ὀρνέρου* ἢ *Ἀνυφαντῆ*. Τὸ μὲν πρῶτον κεῖται 300 περίπου μέτρα μακρὰν τῆς θαλάσσης, εἶναι δυσπρόσιτον καὶ ἔχει διακλαδώσεις εἰς βάθος μέχρις 1800 μ. Τὸ δὲ δεύτερον εἶναι πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει εἴσοδον καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Τὰ σπήλαια ταῦτα ὑπῆρξαν πολλάκις καταφύγια Κρητῶν ἀγωνιστῶν κατὰ τὸ 1821 (βλ. *Κριτοβουλίδου* «Ἀπομνημονεύματα κ.λ.π.» σ. 55). Ε. Γ.

— Κεφαλᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀπότομον ἀκρωτήριον τῆς νήσου Εὐβοίας κατὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ παρὰ τὴν Ὀχθωνιὰν (Καρυστίας). Παρὰ τοῦτο ἰαματικὴ πηγή, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ χρησιμοποιεῖται ὡς ἐξαίρετον καθαρτικόν. Ι. Σ. Σ.

— Κεφαλᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Ρόδου, ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ (πλάτ. 35°54'40'' Β, μῆκ. 27°46'00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island) μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Καράβολος καὶ τοῦ φάρου τῆς χερσονησῖδος Πρασονήσι. Σ. Ε. Λ.

Κεφαλᾶς. Ὄνομα οἰκογενείας τῆς Κεφαλληνίας, καταφυγούσης ἐκεῖ ἐξ Ἠπείρου. Κατὰ τὴν σχετικὴν παράδοσιν ὁ *Χριστόφορος* ἢ *Χριστόδουλος Κακούρης*, ἐπιλεγόμενος *Κεφαλᾶς*, κατέφυγε περὶ τὸ 1500 εἰς Κεφαλληνίαν, ὅπου ὑπηρετήσας τοὺς Ἑνετοὺς ἔλαβε παρ' αὐτῶν μέγα τιμάριον, νοτίως

Digitized by Google

τοῦ Ληξουρίου, τὴν ἐκτεταμένην περιοχὴν τοῦ Λογγοῦ μὲ ἰδιόκτητον ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον οἱ Κεφαλᾶδες ἐνεγράφησαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593—1604, τὸ δὲ οἰκόσημον αὐτῶν, σῳζόμενον καὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παδούης, παριστᾷ κεφαλὴν ἀνδρὸς περιστοιχιζομένην ὑπὸ σημαιῶν μὲ στέμμα εὐγενείας. Κλάδοι αὐτῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ, τινὲς τῶν ὁποίων σώζονται εἰσέτι, ἦσαν οἱ *Παυλᾶτοι*, *Ματιᾶτοι*, *Πατεράκηδες*, *Τσαγκρῆδες*, *Σακᾶδες*, *Θεόφιλοι*. Οἱ Κεφαλᾶδες ἐν Ληξουρίῳ ἦσαν ἐκ τῶν ἐπικληθέντων *Πενταδιτῶν* λόγῳ τοῦ ὅτι μετ' ἄλλων τεσσάρων ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν εἶχον συνασπισθῆ κατὰ τῆς πανισχύρου οἰκογενείας τῶν Τυπάλδων. Ἐκ τῶν Κεφαλλήνων Κεφαλάδων γνωστότεροι εἶναι:—1) **Δαυΐδ**. ἐπίσκοπος Πολυφέγγου ἐν Πελοποννήσῳ. Παραιτηθεὶς τῆς ἐπισκοπῆς ἐγένετο ἡγούμενος ἀπὸ τοῦ 1615—1639 τῆς ἐν Ἀνωγῇ τῆς Πάλης παλαιᾶς γυναικείας μονῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, ὅπου καὶ ἐτάφη.—2) **Δημήτριος**, νομικὸς καὶ πολιτικός, ἐκλεγεὶς γερουσιαστὴς κατὰ τὸ ἔτος 1800.—3) **Παναγῆς**, ποιητὴς διαφόρων σονέττων καὶ ἐλεγείων.—4) **Χρύσανθος**, κληρικὸς καὶ διδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1736. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Δαμωδοῦ καὶ κατόπιν μετῆλθεν ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Κερκύρᾳ τὸν διδάσκαλον. Χειροτονηθεὶς ἱερεὺς διωρίσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας Ἱεροθέου (1813), τοποτηρητὴς τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. Ἀπεβίωσε τῷ 1818. Ἔγραψε διάφορα ἔργα. Γ. Ε. Τ.

—**Κεφαλᾶς, *Ἀθανάσιος Θ.*** Ἕλλην μετεωρολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1899. Ἀποφοιτήσας τῷ 1919 τῆς σχολῆς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ὑπηρετεῖ ἤδη (1930) ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ Ἀθηνῶν ὡς ἔκτακτος μετεωρολόγος (τμηματάρχης), προϊστάμενος τοῦ γραφείου καιροῦ καὶ προγνώσεων. Κυριώτεραι τῶν ἐργασιῶν του εἶναι: Περὶ τῆς διανομῆς τῆς βροχῆς: 1) ἀνὰ τὴν Θεσσαλίαν (Πρ. Ἀκαδ. Ἀθ. 2, 1927, σ. 179), 2) ἀνὰ τὴν βορειοδυτικὴν Ἑλλάδα (αὐτ. 3. 1928, σ. 250), 3) ἀνὰ τὰς δυτικὰς καὶ νοτίους κλιτῦς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τὰς νήσους Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον (αὐτ. 3, 1928, σ. 538), 4) ἀνὰ τὴν νοτιοανατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον (αὐτ. 4, 1929, σ. 10). —Ο.

— **Κεφαλᾶς, *Κωνσταντῖνος***. Λόγιος κληρικὸς τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος. Πρωτοπαπᾶς τοῦ παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὢν καὶ μαθητὴς Γρηγορίου τοῦ μαγίστρου, ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ἑρμηνείαν ἐπιγραμμάτων. Οὗτος δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ὁ καταρτίσας τὴν περίφημον συλλογὴν ἐπιγραμμάτων, ἥτις καλεῖται «Παλατιανὴ Ἀνθολογία», ὡς διασωθεῖσα ἐν χειρογράφῳ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Παλατιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἁϊδελβέργης. Τὴν συλλογὴν δὲ ταύτην κατήρτισεν ὁ Κεφαλᾶς ἔχων ὑπ' ὄψιν παλαιοτέρας ὁμοίας συλλογὰς τοῦ Μελεάγρου, Φιλίππου καὶ Ἀγαθίου καὶ συναγωγὴν ἐπιγραμμάτων ἐπὶ λίθων καὶ ἀγαλμάτων, παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του Γρηγορίου. Εἰς τὰς δύο συλλογὰς προσέθηκεν ὁ Κεφαλᾶς καί τινα ἐπιγράμματα συγχρόνων του, οἷον Ἰγνατίου, Κομητᾶ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ροδίου καὶ οὕτω κατήρτισε τὴν ἀνθολογίαν του, διαιρουμένην εἰς 15 βιβλία. Ἐκ τῶν βιβλίων δὲ τούτων τὸ α' περιέχει τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπιγράμματα, τὸ β' τὴν τοῦ Χριστοδώρου «ἔκφρασιν ἀγαλμάτων τῶν εἰς τὸ δημόσιον γυμνάσιον τοῦ ἐπικαλουμένου Ζευξίππου», τὸ γ' τὰ «ἐν Κυζίκῳ εἰς τὸν ναὸν Ἀπολλωνίδος, τῆς μητρὸς Ἀττάλου καὶ Εὐμένους», τὸ δὲ δ' τὰ προοίμια τῶν ἀνθολογιῶν Μελεάγρου, Φιλίππου καὶ Ἀγαθίου, τὸ ε' ἐρωτικά, τὸ στ' ἀναθηματικά, τὸ ζ' ἐπιτύμβια, τὸ η' τὰ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (ἀρχικῶς συμπλήρωμα τοῦ ζ' βιβλίου), τὸ θ', τὸ καὶ μέγιστον πάντων, τὰ ἐπιδεικτικά, τὸ ι' προτρεπτικά, τὸ ια' συμποσιακὰ καὶ σκωπτικά, τὸ ιβ' Στράτωνος μοῦσαν παιδικήν, τὸ ιγ' ποικίλων μέτρων ἐπιγράμματα, τὸ ιδ' ἀριθμητικά, αἰνίγματα καὶ γρίφους καὶ τὸ ιε' σύμμεικτα. Τὸ χειρόγραφον δέ, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται ἡ ἀνθολογία τοῦ Κεφαλᾶ, ἐγνώρισε τὸ πρῶτον ὁ Salmasius, ὅστις καὶ ἀντέγραψεν αὐτὸ τῷ 1607, ἔπειτα δὲ δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ εἰς τὸν πάπαν τῷ 1623, ἀπεστάλη ἐξ Ἁϊδελβέργης εἰς Ρώμην καὶ κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν τῷ 1797 περιῆλθεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Μετὰ δὲ τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων τῷ 1815, τὸ μὲν πρῶτον μέρος τοῦ χειρογράφου (βιβλία 1—12) ἐπανῆλθεν εἰς Ἁϊδελβέργην, τὸ δὲ δεύτερον ἔμεινεν ἐν Παρισίοις καὶ φωτογραφικὸν πανομοιότυπον αὐτοῦ ἀπεστάλη εἰς Ἁϊδελβέργην.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τελευταία ἔκδοσις τῆς Ἀνθολογίας τοῦ Κεφαλᾶ μετὰ κριτικῶν ὑπομνημάτων εἶναι ἡ τοῦ Stadtmüller ἐν Λειψίᾳ εἰς τρεῖς τόμους (1894—1906). Μεταφράσεις αὐτῆς ὑπάρχουσιν εἰς λατινικήν, γαλλικήν, γερμανικήν, ἀγγλικὴν καὶ τινων ἐπιγραμμάτων αὐτῆς εἰς νέαν ἑλληνικὴν ὑπὸ Δροσίνη καὶ Μενάρδου. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Κεφαλᾶς, *Λέων***. Βυζαντινὸς στρατηγός. Διοικῶν τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ στρατὸν ὑπερήσπισε τὴν Λάρισαν πολιορκηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Νορμανδοῦ Βοημούνδου μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ὑποχώρησιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ τῷ 1081. Μετὰ ἑξάμηνον ἡρωϊκὴν ἄμυναν, ἐπελθὼν ὁ Ἀλέξιος μετὰ νέων δυνάμεων, κατὰ τὸ ἔαρ 1082, ἐνίκησε τὸν Βοημοῦνδον. Ν. ΚΛΣ

— **Κεφαλᾶς, *Νεκτάριος***. Ἕλλην θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1847 ἐν Σηλυβρίᾳ τῆς Θράκης, ἔνθα ἐδιδάχθη καὶ τὰ πρῶτα γράμματα. Πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν του ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔπειτα, τῷ 1866, εἰς Ἀθήνας. Τῷ 1871 μετέβη εἰς Χίον, διορισθεὶς δημοδιδάσκαλος ἐν τῷ χωρίῳ Λιθί. Σχετισθεὶς ἐν Χίῳ μετὰ τοῦ τότε μητροπολίτου Γρηγορίου, ἐκάρη τῇ προτροπῇ καὶ συστάσει αὐτοῦ μοναχός, χειροτονηθεὶς ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ἰδίου διάκονος. Τῷ 1882 ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐνεγράφη εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου, ὁπόθεν ἀποφοιτήσας προσελήφθη εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου, ὅστις τῇ 23 Μαρτίου τοῦ 1886 ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον καὶ τῇ 6 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους προεχείρησεν εἰς μέγαν ἀρχιμανδρίτην τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας καὶ γενικὸν πνευματικὸν πάσης Αἰγύπτου, διορίσας αὐτὸν συγχρόνως πατριαρχικὸν ἐπίτροπον καὶ διευθυντὴν τῶν πατριαρχικῶν γραφείων ἐν Καΐρῳ. Τῇ 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1889 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Πενταπόλεως. Μετ' ὀλίγον ὅμως, τῷ 1890, μετὰ πενταετῆ περίπου διαμονὴν ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου διωρίσθη κατ' ἀρχὰς ἱεροκήρυξ, ἔπειτα δέ, τῇ 7 Μαρτίου τοῦ 1894, διευθυντὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου σχολῆς. Τῇ 30 Μαρτίου τοῦ 1908 παραιτηθεὶς ἦλθεν εἰς Αἴγιναν, ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν πρό τινος ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν γυναικείαν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ διήγαγε τὰς ὑπολοίπους τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἡμέρας, ὑπὸ πάντων τιμώμενος διὰ τὸν ἀσκητικὸν αὐτοῦ βίον, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὰς πολλὰς ἀρετάς, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἦτο κεκοσμημένος. Τῷ 1920 ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας πρὸς θεραπείαν νόσου, ὑφ' ἧς ἀπό τινος κατετρύχετο, ἐτελεύτησε τὸν βίον.

Ὁ Κεφαλᾶς ἔγραψε πλεῖστα ἔργα. πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν διακρίνονται ἐπὶ ἐπιστημονικῇ ἀκριβείᾳ καὶ συστηματικῇ ἐκθέσει τῆς ὕλης. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ἱστορία τοῦ σχίσματος τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας» (εἰς δύο τόμους), «Λόγοι ἐκκλησιαστικοί», «Περὶ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ σπουδαιότητος τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων», «Τὰ παρ' ἡμῖν τελούμενα μνημόσυνα», «Περὶ ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς μορφώσεως», «Χριστιανικὴ ἠθική», «Ποιμαντικὴ» καὶ «Εὐαγγελικὴ ἱστορία». Ἐκτὸς τῶν ἔργων τούτων ἔχει γράψει καὶ πλείστας διατριβὰς καὶ πραγματείας εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Κ. Ι. Δ.

— **Κεφαλᾶς, *Νικόλαος Μιχ.*, ἢ *Καπετὰν Κεφαλᾶς***. Ἕλλην θαλασσοπόρος καὶ τυχοδιώκτης, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1770. Ἐκ τῶν πρώτων κατορθωμάτων του ἦτο ἡ ἐν ἔτει 1809 ἐμφάνισίς του εἰς τὴν νῆσον τῶν Παξῶν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὡς δῆθεν ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Ἄγγλου ἀντιστρατήγου Ὄσβαλδ· συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν προυχόντων τῆς νήσου ἐξεδίωξε τὴν γαλλικὴν φρουρὰν καὶ ὕψωσε τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν, μαθὼν δ' ὅτι ἀπεστάλη ἐκ Κερκύρας γαλλικὸς στρατὸς πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς νήσου, ἔλαβε τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ προφασισθεὶς ὅτι θὰ περιέπλεε τὴν νῆσον πρὸς φρούρησιν, ἀνεχώρησε νύκτωρ εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καλλίπολιν. Ἰδιοκτήτης γενόμενος τῆς τριστίου πολάκας «Ἅγιος Σπυρίδων», ἔπλευσεν εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐξαπατήσας διαφόρους ἐμπόρους ἐφόρτωσε διὰ Κωνσταντινούπολιν διάφορα ἐμπορεύματα αὐτῶν καὶ τὴν νύκτα τῆς 30 Αὐγούστου 1812 ἀνεχώρησε λάθρα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς Ραγοῦσαν, καταδικασθεὶς διὰ τὴν ναυταπάτην ἐκείνην, τῷ 1815, εἰς ἀειφυγίαν ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων, δήμευσιν ὑπὲρ τῶν ἐξαπατηθέντων ἐμπόρων τῆς περιουσίας του καὶ ἐντειχισμὸν ἐν τῷ λιμένι Ζακύνθου ἀτιμωτικῆς πλακός, ἐνδεικνυούσης τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν τιμωρίαν του. Πλεύσας κατόπιν εἰς Κωνσταντιτούπολιν καὶ μαθὼν τὰ τῆς καταδίκης του, ἐδημοσίευσεν ἀπολογίαν, διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν τῆς πράξεώς του. Ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Ρωσίαν κατεσκεύασε κομψὸν βρίκιον, τὸ ὁποῖον ὠνόμασεν «Ὑπομονή», καὶ ἔπλευσεν εἰς Εὔξεινον, Μεσόγειον καὶ τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ, πρῶτος δὲ ἐκ τῶν Ἑλλήνων πλοιάρχων ἐτόλμησε νὰ φθάσῃ εἰς Ἀμερικήν, ὅπου ἐξαπατῶν τοὺς ὁμογενεῖς ἐλάμβανε χρήματα πρὸς δῆθεν ἀνακάλυψιν πλουτοφόρων μεταλλείων. Ἐπανελθὼν εἰς Εὐρώπην μετέβη εἰς Βιέννην, ὅπου (1817) ἐδημοσίευσε τρία ἔργα του: «Θαλάσσιον ὁδηγίαν», «Θαλάσσιον νομοθεσίαν» καὶ «Χάρτας Μαύρης καὶ Μεσογείου θαλάσσης», τὰ ὁποῖα δι' ἀναφορᾶς του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἰόνιον κυβέρνησιν, ἥτις ὅμως ἀπέρριψε τὴν ἀφιέρωσιν καὶ τὰ πεμφθέντα ἀντίτυπα. Πλανώμενος εἰς τὴν Ἀνατολὴν μετέβη πρὸς τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆν Μίρτσαν τῆς Περσίας, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη εἰς Πετρούπολιν, ὅπως ὑποκινήσῃ τοὺς Ρώσους εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας· παρὰ τῷ αὐτῷ Μίρτσα συνεργήσας, ὅπως ἀνοιχθῶσιν οἱ λιμένες καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Περσίας εἰς τοὺς παρεπιδημοῦντας Εὐρωπαίους πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν τεχνῶν καὶ λαβὼν ἄφθονα χρήματα, ἀνεχώρησεν εἰς Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅπου κατασκευάσας στολίσκον καὶ ὑψώσας ἑλληνικὴν σημαίαν, κατεδίωκε τὰ ὀθωμανικὰ πλοῖα. Συλληφθεὶς ὑπὸ ἀγγλικῆς φρεγάδας καὶ δικαιολογηθεὶς ὅτι ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς ἐπαναστατησάσης πατρίδος του, ἀπελύθη καὶ μετέβη εἰς Ἰνδίας συλλέγων χρήματα ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ρώμην (1825), παρέστη δὲ καὶ ἐνώπιον τοῦ πάπα Λέοντος ΙΒ' ὡς δῆθεν ἀπεσταλμένος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐζήτησε δι' ἀναφορᾶς του τὴν βοήθειαν καὶ τὴν μεσιτείαν αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἡγεμόσι τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος καὶ συστάσεως ἑλληνικοῦ βασιλείου ἀνεξαρτήτου καὶ ἰσχυροτέρου τοῦ ὀθωμανικοῦ, ἰθυνομένου ὑπὸ μονάρχου Χριστιανοῦ, ὑπέσχετο δὲ εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἐδημοσίευσαν ἡ ἐν Λουγκάνῳ τῆς Ἑλβετίας «Gazzetta Ficinese» καὶ ἡ τῆς Βενετίας «G. Privilegiata». Μαθοῦσα ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὰς ἐνεργείας ταύτας τοῦ Κεφαλᾶ καὶ ταραχθεῖσα, ἐδημοσίευσεν ὅτι οὐδέποτε ἐδόθη εἰς αὐτὸν τοιαύτη ἐντολή. Ἐν Ρώμῃ ὁ Κεφαλᾶς ἐδημοσίευσε τὸ ταξίδιόν του εἰς Βεναρὲς καὶ ἰταλιστὶ καὶ ἁπλοελληνιστὶ τὴν μετάφρασιν τῆς ὑπὸ Γαλανοῦ μεταγλωττίσεως τῶν «Γνωμικῶν» τοῦ Ἰνδοῦ φιλοσόφου Σανακέα. Ἐξορισθεὶς ἐκ Ρώμης μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐτύπωσε τὸ «Περὶ πατρίδος τοῦ Ὁμήρου» ἔργον, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐβεβαίου, ἀνεκάλυψεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς Βατοπεδίου. Ἀκολούθως μετέβη (1837) εἰς Λονδῖνον, κατὰ τὴν στέψιν τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, καὶ ἔτυχεν ἀκροάσεως παρὰ τῷ πρωθυπουργῷ Πάλμερστον, ἐκφράσας τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ζάκυνθον, ὑπέβαλε δὲ καὶ ὑπόμνημα πρὸς τὴν βασίλισσαν νὰ τῷ ἀποδοθῶσι τὰ πολιτικά του δικαιώματα ἐν Ζακύνθῳ· ἀλλὰ τὸ ὑπόμνημα ἀπερρίφθη, γνωστῆς γενομένης τῆς διαπραχθείσης ὑπ' αὐτοῦ ναυταπάτης. Ἀποτυχὼν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ζάκυνθον, μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐτύπωσε τὸ ὑπόμνημά του ἐκεῖνο, καὶ ἔπειτα ἐξηκολούθησε τὸν πλάνητα βίον του. Παραστὰς ἐνώπιον τοῦ πρίγκιπος τῆς Σερβίας Μιλόσχη, ἐμεσολάβησεν εἰς διχόνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ἀκολούθως μετέβη εἰς Κρήτην, ὁπόθεν ὑπέβαλεν ὑπόμνημα πρὸς τὸν βασιλέα Ὄθωνα, ἐν ᾧ ἀνέπτυσσε διαφόρους σκέψεις του περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἠδύνατο νὰ προοδεύσῃ. Βραδύτερον μετέβη εἰς Παλαιστίνην (1844), ἔνθα ἔτυχε δεξιώσεως παρὰ τοῦ πατριάρχου, ἐκεῖθεν εἰς Δαμασκὸν καὶ κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἤρχισεν ἡ δίκη αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἑβραίου τυπογράφου Δεκάστρου διὰ τὸ ἔργον του: «Τὰ συμβάντα τοῦ καπετὰν Νικολάου Κεφαλᾶ ἐκ Ζακύνθου . . . .», ἐν ᾧ ἐκθέτει τὰς περιπετείας τοῦ πλάνητος βίου του. Καταλήξας τέλος εἰς Θεσσαλονίκην, ἐγένετο φίλος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, εἰς ὃν ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ ἐκληροδότει μετὰ θάνατον τὸ κιβώτιόν του πλῆρες χρημάτων, ἔτυχε πολλῶν περιποιήσεων καὶ μετὰ θάνατον (1850) μεγαλοπρεποῦς κηδείας· ἀνοίξας ὅμως ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ κιβώτιον, εὗρεν αὐτὸ πλῆρες πετρῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Κοκκινάκη*, Ἐπιστολὴ ἐν «Λογίῳ Ἑρμῇ» (Α' σελ. 183 καὶ 280).— *Π. Χιώτου*, Ἱστ. ἀπομνημ. Ἑπτανήσου (τ. ΣΤ' σελ. 43).— *Ν. Κατραμῆ*, Φιλολ. ἀνάλ. Ζακύνθου (σ. 425).— *Κ. Καιραφύλα*, «Τὸ Μυθιστόρημα τοῦ Καπετὰν Κεφαλᾶ («Ν. Ἑστία» τεῦχ. 53—57). Λ. Χ. ΖΩΗΣ

κεφαλασπίδαι (οἱ) (Cephalaspidae Ag.) /*Παλαιοζῳολ.*/. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ὀστεοστράκων πλακοδέρμων* ἰχθύων. Ἔφερον κεφαλικὴν ἀσπίδα ἔμπροσθεν ἀπεστρογγυλωμένην ἢ ἐλαφρῶς στενουμένην, καὶ εἰς τὰ ὀπίσθια ἄκρα προεκτεινομένην εἰς μακρὰς ἀκάνθας. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας της ὑπῆρχον ἀστεροειδῆ ὑβώματα ἢ κοκκία.

Τὰ κυριώτερα γένη τῶν ἰχθύων τούτων ἦσαν ὁ *κεφάλασπις*, ὁ *ἀτελέασπις*, ὁ *θυέστης*, ἡ *διδυμασπίς*, κτλ. Λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου καὶ τῆς δεβονίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

κεφάλασπις (Cephalaspis Ag.) /*Παλαιοζῳολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ἰχθύων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κεφαλασπιδῶν ὀστεοστράκων πλακοδέρμων* ἰχθύων. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς δεβονίου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ τῆς Σκωτίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ Καναδᾶ. Συνώνυμα: *εὐκεφάλασπις*, *ἡμικυκλασπίς*, *ζενασπίς*. Γ. Κ. Γ.

κεφαλὴ (ἡ)· τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐμπρόσθιον ἢ ἄνω ἄκρον τοῦ σώματος τῶν ζῴων ἐκείνων, τῶν ὁποίων αὕτη διακρίνεται τοῦ ὅλου σώματος: «κεφαλὴ ἀνθρώπου, — βοός, — ὄνου», «ἡ ἀποκοπὴ τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου», «κεφαλὴ ἀσώματος», «ὡπλισμένος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν»· || μεταφ. πᾶν τὸ ἐπέχον θέσιν κεφαλῆς, τὸ ἀνώτατον μέρος· || ὁ ἀρχηγός, ὁ προϊστάμενος, ὁ διευθύνων: «ὁ πατὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας», «κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» ὁ Χριστός

Digitized by Google

κατὰ Παῦλον (Ἐφεσ. 1,22)· ‖ φρ. «ἐπὶ κεφαλῆς» εἰς τὴν διεύθυνσιν, εἰς τὴν ἐπιστασίαν· ‖ «κατὰ κεφαλὴν» κατ' ἄτομον.

— [*Ζωολ.-Ἀνατ.*] Ἡ *κεφαλὴ* εἶναι τελείως διακεκριμένη τοῦ σώματος εἰς τὰ ἀνώτερα ζῷα καὶ συγχέεται περισσότερον μετ' αὐτοῦ ἐφ' ὅσον κατερχόμεθα εἰς τὰ ἀτελέστερα ζῷα. Ἐκεῖνο, ὅπερ χαρακτηρίζει τὴν κεφαλήν, δὲν εἶναι ἡ παρουσία τοῦ νευρικοῦ συστήματος, δηλαδὴ ἐγκέφαλος καὶ κεφαλικὰ γάγγλια, ὄργανα ἐλλείποντα ἐκ τῶν ἀτελεστέρων ζῴων, ἀλλὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς πεπτικῆς συσκευῆς, ἥτις φέρει μίαν καὶ μόνην ὀπήν.

Εἰς τὰ *πρωτόζωα* ἡ κεφαλὴ εἶναι λίαν δυσδιάκριτος· περισσότερον εὐδιάκριτος εἶναι εἰς τοὺς πολύποδας, εὑρίσκεται δὲ εἰς τὸ ἄκρον σωματικοῦ τινος φυματίου ἢ πλοκάμου, δι' οὗ τὸ ζῷον προσκολλᾶται ἐπὶ στερεοῦ ὑποθέματος.

Εἰς τὰ *ἐχινόδερμα*, ὧν κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ ἀστερίας, τὸ στόμα εὑρίσκεται εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, ὅπου καὶ παρατηρεῖται ὄργανόν τι δυνάμενον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κεφαλή, ἂν καὶ τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου κατατάσσονται εἰς τὰ ἀκέφαλα.

Τὰ *μαλάκια* ἔχουσι τελείαν πεπτικὴν συσκευὴν (φέρει δηλαδὴ αὕτη κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα δύο ὀπὰς) καὶ σύστημα νευρικῶν γαγγλίων, ἅτινα συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα ἀποτελοῦσιν εἶδος περιδεραίου, περιβάλλοντος τὸν οἰσοφάγον. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔχουσι κεφαλήν, ἥτις ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε διακεκριμένη τοῦ σώματος. Σημειωτέον, ὅτι τὰ κογχοφόρα μαλάκια, ὡς ἡ κτείς, ὁ μύτιλος κτλ., ὑπάγονται εἰς τὰ ἀκέφαλα.

Τὰ *κεφαλόποδα*, ὡς καὶ ἡ ὀνομασία των δεικνύει, φέρουσι τὴν κεφαλήν των εἰς τοὺς πόδας.

Εἰς τὰ *ἔντομα*, ὧν ὁ ὀργανισμὸς εἶναι τελειότερος (φέρουσι δηλαδή, τοὐλάχιστον τὰ πλεῖστα, διακεκριμένην κεφαλήν, θώρακα καὶ κοιλίαν), ἡ κεφαλὴ περιλαμβάνει πάντοτε τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς κεραίας καὶ τὸ στόμα, ὅπερ ἔχει ποικίλον μῆκος καὶ μορφήν.

Τέλος τὰ *σποδυλωτὰ* ἔχουσι κεφαλὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων καὶ δὲν διαφέρει εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις, τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξίν της σχετικῶς πρὸς τὸ σῶμα.

Ἡ κεφαλὴ τῶν *θηλαστικῶν* περιλαμβάνει πάντοτε τὸν ἐγκέφαλον, ὅστις περιβάλλεται καὶ προστατεύεται ὑπὸ ὀστεώδους θήκης, τοῦ κρανίου, τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς πεπτικῆς συσκευῆς, ἤτοι τὸ στόμα, καὶ τέσσαρας ἐκ τῶν αἰσθήσεων, ἤτοι τὴν ὅρασιν, τὴν ἀκοήν, τὴν ὄσφρησιν καὶ τὴν γεῦσιν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ *ἀνθρώπου* κεῖται εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο τελείως διακεκριμένων τμημάτων, τοῦ κρανίου καὶ τοῦ προσώπου. Τὸ κρανίον εἶναι ὀγκωδέστερον τοῦ προσώπου καὶ ἀποτελεῖ τὰ $^2/_8$ τῆς κεφαλῆς. Τὸ σχῆμα καὶ αἱ σχετικαὶ καὶ ἀπόλυτοι διαστάσεις τῆς κεφαλῆς παρουσιάζουσιν ἀξιοσημειώτους διαφορὰς κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ζῴου. Οὕτω κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ἡλικίαν εἶναι περισσότερον στρογγύλη παρ' ὅ,τι εἰς τὴν μετέπειτα ἡλικίαν τοῦ ζῴου. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἐξωμητρίου ζωῆς, τὸ κρανίον εἶναι περισσότερον εὐρὺ καὶ περισσότερον συμπαγὲς παρ' ὅσον εἰς τὸ μέλλον. Γενικῶς ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει μεγίστας διαφορὰς σὺν τῇ παρόδῳ τῆς ἡλικίας. Οὕτω τὰ ὀστᾶ τὰ ἀποτελοῦντα ταύτην μεγεθύνονται διαδοχικῶς κατ' ἔκτασιν, πάχος καὶ βάρος μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς τελείας αὐτῆς ἀναπτύξεως. Τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς δὲν εἶναι ποσοτικῶς ὅμοια κατὰ τὰ διάφορα στάδια τοῦ βίου τῶν ζῴων· οὕτω κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν τὰ ὀστᾶ εἶναι ὀλιγάριθμα, διότι ἡ ὀστέωσις δὲν ἄρχεται συγχρόνως ἐκ τῶν διαφόρων τμημάτων. Εἶτα τὰ ὀστᾶ γίνονται πολυαριθμότερα, καθότι πλεῖστα τούτων σχηματίζονται εἰς τὰ κενὰ πρότερον τμήματα τῆς κεφαλῆς· ἀκολούθως παραμένουσι τελείως διακεκριμένα μετὰ τὴν τελείαν αὐτῶν διαμόρφωσιν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 12ου μέχρι τοῦ 16ου ἢ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας, ὁπότε καὶ διαχωρίζονται ἀλλήλων ὑπὸ τῶν χονδρώδους συστάσεως διαφραγμάτων, ἅτινα συγχρόνως ἐπιτρέπουσι τὴν κατάλληλον διάρθρωσίν των, καὶ τέλος κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν συγκολλῶνται τελείως μετ' ἀλλήλων καὶ ἀποτελοῦσιν ἑνιαίαν, οὕτως εἰπεῖν, μᾶζαν. Παραλλήλως πρὸς τὴν κεφαλὴν βαίνει καὶ ἡ διαφορὰ κρανίου καὶ προσώπου εἰς τὰ διάφορα ἄτομα καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω βασικῶν διαφορῶν, ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει καὶ ἑτέρας δευτερευούσης μὲν σημασίας, ἀλλ' ἀξιοπαρατηρήτους, σχετιζομένας πρὸς τὸ γένος, ἄρρεν ἢ θῆλυ, καὶ τὴν φυλήν. Ἡ κεφαλή, παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, συγκρινομένη πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, παρουσιάζει μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν εἰς τὴν γυναῖκα παρὰ εἰς τὸν ἄνδρα· εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὸ κρανίον ἐπίσης εἶναι μεγαλύτερον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ πλέον περιωρισμένον κατὰ τὸ ὀπίσθιον. Ἡ κεφαλὴ ἐπίσης εἶναι διάφορος κατ' ὄγκον καὶ διαμόρφωσιν καὶ εἰς τοὺς διαφόρους ἀνθρώπους μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς ἢ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ. Εἰς τὴν Καυκασίαν φυλὴν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κρανίου εἶναι τοιαύτη, ὥστε φαίνεται καλύπτουσα σχεδὸν τὸ πρόσωπον, ὅταν παρατηρῇ τις τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς σημεῖον· ἡ ὑπὸ τοῦ προσώπου σχηματιζομένη γωνία πλησιάζει πολὺ πρὸς τὴν εὐθεῖαν, ὁπότε παρατηρεῖται ἀπόλυτος ἁρμονικότης εἰς τὰς γραμμὰς ὁλοκλήρου τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος, τὸ δὲ σύνολον παρουσιάζει εὐάρεστον ὄψιν. Εἰς τὰς ὑπολοίπους τέσσαρας φυλὰς τὸ πρόσθιον καὶ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ κρανίου παρουσιάζει ἐλαττωματικωτέραν ἀνάπτυξιν, καὶ γενικῶς τὸ πρόσωπον εἶναι πλέον προτεταμένον ἢ εἰς τὴν καυκασίαν φυλήν. Εἰς τὴν μογγολικὴν φυλὴν ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀπεστρογγυλωμένη, τὸ πρόσωπον εὐρύ, πεπλατυσμένον καὶ κεκλιμένον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα. Εἰς τὴν αἰθιοπικὴν φυλὴν τὸ μέτωπον εἶναι περιωρισμένον καὶ πεπλατυσμένον καὶ ἡ κρανιακὴ κοιλότης εἶναι στενὴ κατὰ τὴν περιφέρειάν της. Εἰς τὴν ἀμερικανικὴν φυλὴν τὰ μῆλα τῶν παρειῶν εἶναι ἀπομεμακρυσμένα ἀλλήλων, τὰ ὀστᾶ τούτων πλέον ἀπεστρογγυλωμένα, τοξοειδῆ καὶ πλέον περιωρισμένα παρὰ εἰς τὴν προηγουμένην φυλήν. Εἰς τὴν μαλαϊκὴν φυλὴν τὸ κρανίον εἶναι ἐλαφρῶς περιωρισμένον καὶ κεκλιμένον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ τὸ πρόσωπον εὐρὺ καὶ λίαν ἀνεπτυγμένον. Αἱ διαφοραὶ αὗται δὲν παρουσιάζονται μόνον εἰς τὰς διαφόρους φυλάς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀλλὰ καὶ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν λαὸν τῆς αὐτῆς φυλῆς, αἱ διαφοραὶ δὲ αὗται προέρχονται ἐκ τῆς διαφόρου πιέσεως, ἣν ἐξασκοῦσιν οἱ γεννήτορες ἢ αἱ μαῖαι, κατὰ τοὺς διαφόρους λαούς, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν νεογνῶν. Οὕτως ἀμερικανικοί τινες λαοί, ἐκ λόγων καλαισθησίας κινούμενοι, ἅμα τῇ γεννήσει τοῦ παιδίου τοποθετοῦσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου ξύλινον ὄργανον, ἐπενδεδυμένον κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν διὰ βάμβακος, ὥστε νὰ μὴ μωλωπίζῃ, καὶ συγκρατοῦσι τοῦτο διὰ λωρίδων ἐκ τοῦ σώματος, ἐξαναγκάζοντες οὕτω τὴν κεφαλὴν νὰ γίνῃ εὐρεῖα καὶ τὸ μέτωπον σχεδὸν ἐπίπεδον. Εἰς τὰ κατοικίδια ζῷα, καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἵππον, ἡ κεφαλὴ παίζει διπλοῦν ῥόλον σχετικῶς πρὸς τὴν γενικὴν σωματικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν καὶ τὴν ἁρμονικότητα τῶν γραμμῶν του. Αὕτη προσδίδει καλὴν ἢ κακὴν διαμόρφωσιν εἰς τὴν ῥάχιν καὶ καθιστᾷ τὸ ζῷον κατάλληλον διὰ τὰς ποικίλας ἐργασίας, ἱππασίαν, ἱπποδρομίας, ἕλξιν βαρῶν, ζεῦξιν κτλ.

Εἰς τὸν καλῶς διαμορφωμένον ἵππον ἡ κεφαλὴ δέον νὰ σχηματίζῃ τετράπλευρον πρῖσμα, ἰδίως εἰς τὰ ἀνώτερα τμήματά της, ἡ προσθία ὄψις νὰ εἶναι ἐπίπεδος κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα καὶ ἐλαφρῶς ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ ἐπιρρίνιον καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα εὐρυτάτη. Παραλλήλως ἡ ὀπισθία ὄψις δέον νὰ εἶναι κοίλη, τὰ δὲ πλάγια τμήματά της νὰ εἶναι ξηρὰ καὶ νὰ ἐπενδύωνται διὰ λεπτοτάτης μεμβράνης, ἥτις νὰ ἐπιτρέπῃ νὰ διαφαίνωνται τὰ ἀποτυπώματα τῶν ὀστῶν καὶ αἱ διογκώσεις τῶν μυῶν.

Εἰς τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας τῶν βοϊδῶν ἡ κεφαλὴ εἶναι γενικῶς ὀγκώδης καὶ ἰσχυρά, διαφέρουσα εἰς τὰ διάφορα γένη καὶ εἴδη. Ἁρμονικὴ θεωρεῖται ἡ κεφαλὴ ὅταν εἶναι ἰσχυρά, βραχεῖα καὶ εὐρεῖα, ἰδίως κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα, εἰς ὃ ἐκφύονται τὰ κέρατα. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐπιμήκης εἰς τὸν βοῦν, ὅστις ἔχει ὀρχεοτομηθῆ κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν. Εἰς τὴν ἀγελάδα ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει μικροτέρας διαστάσεις. Καταλληλότερος, διὰ τὰς γεωργικὰς γενικῶς ἐργασίας, εἶναι ὁ βοῦς ὁ ἔχων ἰσχυρὰν καὶ εὐρεῖαν κεφαλήν. Ἡ γαλακτοπαραγωγὸς ἀγελὰς δέον νὰ ἔχῃ κεφαλὴν μικράν. Καλύτερα πρόβατα θεωροῦνται τὸ ἔχοντα λεπτὴν κεφαλήν· ταύτης αἱ διαστάσεις ποικίλλουσιν εἰς τὰς διαφόρους παραλλαγάς. Εἰς τὸν χοῖρον ἡ κεφαλὴ δέον νὰ εἶναι εὐθεῖα καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σιμή. Εἰς τὰς πολυπληθεῖς παραλλαγὰς τῶν κυνῶν αἱ διαστάσεις τῆς κεφαλῆς εἶναι διαφορώταται.

Εἰς τὰ κατοικίδια ζῷα ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς, σχετικῶς πρὸς τὸ σῶμα, παίζει σπουδαιότατον ῥόλον εἰς τὴν διάγνωσιν πλείστων ἀσθενειῶν. Οὕτως ἡ κεφαλὴ συγκρατεῖται κεκλιμένη, ἢ ὡσεὶ κρεμαμένη, ὅταν τὸ ζῷον ὑποφέρῃ ἐκ φλογώσεως τῶν ἐντέρων ἢ ἐκ συμπτωματικοῦ ἰλίγγου (σκοτοδίνης). Ἡ κεφαλὴ φέρεται πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἄνω, ὅταν τὸ ζῷον πάσχῃ ἐξ ὀξείας φλεγμονῆς τοῦ λάρυγγος ἢ τετάνου. Ἡ κεφαλὴ φέρεται κεκλιμένη δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ὅταν τὸ ζῷον παρουσιάζῃ ἐγκεφαλικὰς διαταραχάς, κτλ. Γενικῶς εἰς τὸν ἵππον, τὰ κερασφόρα ζῷα καὶ τὰ πρόβατα, ἅτινα ἔχουσι λευκὸν χρῶμα δέρματος ἢ τριχώματος, ἡ λευκότης τοῦ ἄκρου τοῦ ῥύγχους, αἱ κυκλώσεις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ οἱ ὑπέρυθροι ἢ ὠχρέρυθροι δακρυογόνοι ἀδένες εἶναι σημεῖα πείθοντα περὶ τῆς καλῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας των. Ἡ τελεία ὠχρότης δεικνύει ἐπισφαλῆ ὑγείαν καὶ γενικῶς ἀναιμίαν.

Ἡ κεκλιμένη κεφαλή, τὰ πρὸς τὰ κάτω διευθυνόμενα ὦτα καὶ ἡ ἀδιαφορία τοῦ ζῴου πρὸς πότον καὶ τροφὴν προσδίδουσι σπουδαιοτάτην ἐντερικὴν πάθησιν, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ταχεῖα καὶ ῥιζικὴ ἀλλοίωσις τοῦ αἵματος, ἥτις καὶ προκαλεῖ, σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως τὸν θάνατον.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— [*Ἀκτογρ.*] Ὁ ὅρος *κεφαλὴ* χρησιμοποιεῖται πρὸς ὀνομασίαν εἰδικῆς περιπτώσεως ἀκρωτηριαζούσης προβολῆς, ὅταν αὕτη ἀπολήγῃ εἰς ἔξαρσιν, ὑπερέχουσαν εἰς ὕψος τὴν ἣν τερματίζει ἔνδον αὐτῆς ξηράν. Κοινῶς λέγεται *κεφαλὴ* καὶ *κεφάλι*, ἐνίοτε μάλιστα χρησιμεύει καὶ ὡς τοπωνύμιον (ὡς καὶ παρ' ἀρχαίοις) *Κεφαλή*, *Κεφαλαί*, *Κακὴ Κεφαλή*, *Κεφάλι Παναγιᾶς*, *Κεφαλὴ Ἴψου*.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— [*Ὑγιειν.*] Ὑγιεινότερον εἶναι τὸ ἀκάλυπτον τῆς *κεφαλῆς*, πλὴν τῶν ἑξῆς δύο περιπτώσεων: α') Ἐπὶ ἀπ' εὐθείας ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου, πρὸς ἀποφυγὴν ἡλιάσεως, ἀνάγκη ἐπικαλύψεως τῆς κεφαλῆς δι' ἐλαφροῦ πίλου, ἐπιτρέποντος εἰ δυνατὸν τὸν ἀερισμὸν τῆς κεφαλῆς. β') Κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐὰν φυσᾷ ψυχρὸς ἄνεμος, πρὸς ἀποφυγὴν ῥευματικῶν κεφαλαλγιῶν δέον νὰ εἶναι κεκαλυμμένη ἡ κεφαλή. Τηρουμένης τῆς κεφαλῆς ἀκαλύπτου, πρέπει αὕτη νὰ πλύνεται καθ' ἑσπέραν καλῶς πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς σκόνης καὶ τῶν λοιπῶν ἐπικαθημένων ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας.

Κ. Α. Τ.

— [*Τακτ.*] *Κεφαλή*, ἢ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἐν προχωρητικῇ πορείᾳ, ἢ τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐν ὑποχωρητικῇ, καλεῖται τὸ κλιμάκιον τὸ προπορευόμενον ἢ τὸ ἑτόμενον τοῦ κορμοῦ, ὅπερ ἔχει ἀποστολὴν ἐξασφαλιστικήν. Ἡ κεφαλὴ ἀποτελεῖται μόνον ἐκ πεζικοῦ, δυνάμεως περὶ τὸ $^1/_4$ συνήθως τοῦ ὅλου πεζικοῦ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἢ ὀπισθοφυλακῆς. Τὸ ὑπάρχον παρὰ τῇ ἐμπροσθοφυλακῇ ἢ ὀπισθοφυλακῇ μηχανικὸν πορεύεται πάντοτε μετὰ τῆς κεφαλῆς. Ἐν ᾗ περιπτώσει στράτευμά τι πορεύεται ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους καὶ ἀπειλεῖται ἑκάστοτε ὑπὸ προσβολῶν ἐξ ἀτάκτων ἐχθρικῶν τμημάτων, ἀπαραίτητον εἶναι ν' ἀποτελῆται ἡ κεφαλή, εἴτε τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς εἴτε τῆς ὀπισθοφυλακῆς, καὶ ἐκ μικρᾶς τινος μονάδος πυροβολικοῦ (οὐλαμοῦ ἢ τὸ πολὺ πυροβολαρχίας). Μετὰ τῆς κεφαλῆς πορεύεται πάντοτε ὁ διοικητὴς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἢ ὀπισθοφυλακῆς, ὁ δὲ διοικητὴς τῆς κεφαλῆς μετὰ τῆς προπομποῦ ἢ τῆς ἀκρουρᾶς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόστασιν κεφαλῆς ἀπὸ κορμοῦ ἰσχύουσιν αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ περὶ ἀποστάσεως ἐμπροσθοφυλακῆς ἢ ὀπισθοφυλακῆς ἀπὸ τοῦ κυρίου σώματος· συνήθως κυμαίνεται, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει μεταξὺ 400 ἕως 800 τὸ πολὺ μέτρων, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ μεταξὺ 600 ἕως 1000, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἐν γένει ἀποστάσεις κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι κατά τι μείζονες τῶν τῆς προχωρητικῆς πορείας, λόγῳ τῆς ῥιζικῆς διαφορᾶς δράσεως ὀπισθοφυλακῆς ἀπὸ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— [*Ναυτ.*] Ἐν τῇ ναυτικῇ τακτικῇ *κεφαλὴ* καλοῦνται τὰ πρῶτα πλοῖα τῆς γραμμῆς, φάλαγγος ἢ στόλου.

— [*Ναυτ. Φάροι*] *Κεφαλὴ* καλεῖται κατασκεύασμα στερεούμενον εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ φανοφόρου μὲν τρίποδος προκειμένου περὶ φωτοβόλων σημαντήρων, τοῦ ὀβελίσκου δὲ ἢ τοῦ πασσάλου προκειμένου περὶ φωτοβόλων ἀλεωρίων ἐν γένει μὴ πλωτῶν, ἀλλ' ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους—ἐξάλου ἢ βυθοῦ—πακτωμένων. Πρῶτος ὁ Γερμανὸς Τζούλιους Πίντς (Julius Pintch) ἐπενόησε τὸ κατασκεύασμα τοῦτο πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντος ἀερίου διὰ τὸν φωτισμὸν ναυτικῶν ἐπισημάνσεων. Τοῦ Γουσταύου Νταλὲν ἐπιτυχόντος τὴν πρακτικὴν χρησιμοποίησιν τῆς διαλελυμένης ἀσετυλίνης ἐν ἀπορροφήσει ὑπὸ πίεσιν, ἡ κεφαλὴ ὑπέστη οὐσιώδεις βελτιώσεις, παραδοθεῖσα εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν φάρων. Πάντως ἐν ἑκάστῃ κεφαλῇ, ἧς ἡ καλύπτρα, φέρουσα τὸν ἐξαεριστῆρα καὶ τὴν καπνοδόχον, εἶναι κινητή, παρανεύουσα περὶ γιγγλυμὸν καὶ ἀσφαλιζομένη διὰ κλείθρου, περικλείονται ὁ ἐκλαμπτήρ, ὁ μειωτήρ, τὸ ὀπτικόν, ὁ κύλινδρος τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ἐκλάμψεων, ἡ καπνοδόχος καὶ ὁ λαβύρινθος τῆς παροχετεύσεως τῶν θερμῶν ἀερίων τῆς καύσεως μέχρι τοῦ ἐξαεριστῆρος. Τὰ τοιχώματα τῆς κεφαλῆς, ἀποτελούμενα ἐκ κυλινδρικῶν κρυστάλλων, στηρίζονται πλαγίως πρὸς ὀρθοστάτας φέροντας ἐνίοτε ἐσωτερικῶς πρίσματα ὁλικῆς ἀνακλάσεως κατακόρυφα, ἵνα μὴ γεννᾶται σκοτεινὸς τομεὺς ὑπὸ τῶν ὀρθοστατῶν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους ἀλεωρίων φέρουσι καὶ βαλβῖδας ἡλίου.

Σ. Ε. Λ.

— **κεφαλὴ ἀγκύρας** [*Ναυτ.*]· βλ. λ. ἄγκυρα (τ. Α' σ. 407 γ').

— **κεφαλὴ Αἰθίοπος** (tête de Maure) [*Ἐραλδ.*]. Εἰκονίζεται συνήθως ἐν τῷ θυρεῷ ἐστραμμένη πρὸς δεξιὰ καὶ ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς λευκούς· λέγεται *ταινιοφόρος*, ὅταν φέρῃ περὶ τὸ μέτωπον ἀργυρᾶν ταινίαν (tortille). Τὸ ἔμβλημα τοῦτο ἔχει τὴν ἀρχήν του ἀπὸ τὰς σταυροφορίας καὶ ἐσυμβόλιζε, κατά τινας ἐραλδιστάς, τοὺς ἀπίστους τοὺς ὁποίους ὁ ἱππότης εἶχεν αἰχμαλωτίσει.

Γ. Ε. Τ.

Digitized by Google

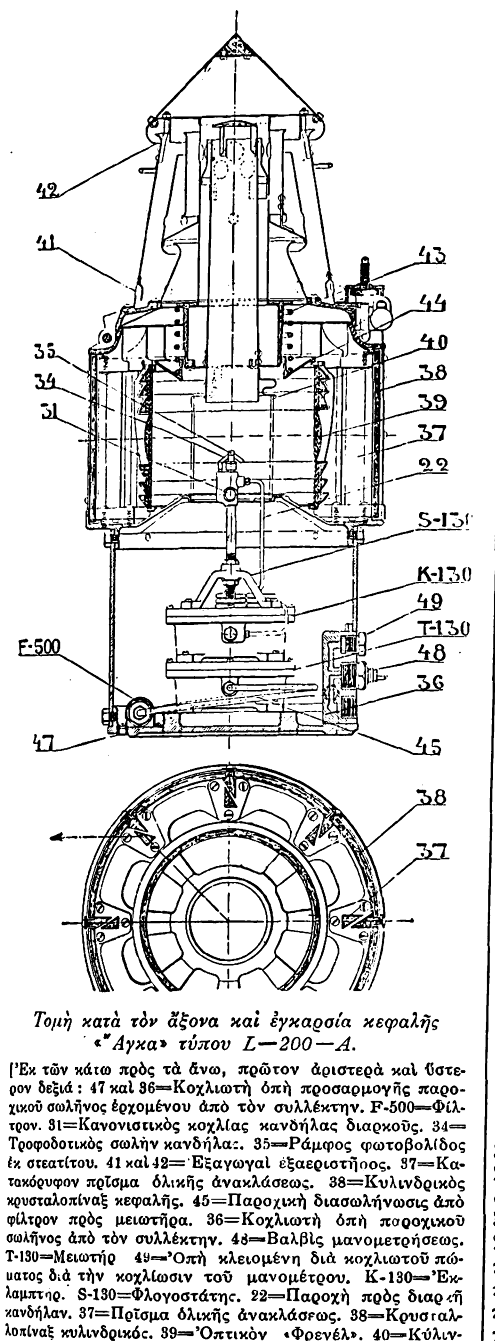

Τομὴ κατὰ τὸν ἄξονα καὶ ἐγκαρσία κεφαλῆς «Ἄγκα» τύπου L—200—A.

[Ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, πρῶτον ἀριστερὰ καὶ ὕστερον δεξιά: 47 καὶ 36=Κοχλιωτὴ ὀπὴ προσαρμογῆς παροχικοῦ σωλῆνος ἐρχομένου ἀπὸ τὸν συλλέκτην. F-500=Φίλτρον. 31=Κανονιστικὸς κοχλίας κανδήλας διαρκοῦς. 34=Τροφοδοτικὸς σωλὴν κανδήλας. 35=Ράμφος φωτοβολίδος ἐκ στεατίτου. 41 καὶ 42=Ἐξαγωγαὶ ἐξαεριστῆρος. 37=Κατακόρυφον πρῖσμα ὁλικῆς ἀνακλάσεως. 38=Κυλινδρικὸς κρυσταλοπίναξ κεφαλῆς. 45=Παροχικὴ διασωλήνωσις ἀπὸ φίλτρον πρὸς μειωτῆρα. 36=Κοχλιωτὴ ὀπὴ παροχικοῦ σωλῆνος ἀπὸ τὸν συλλέκτην. 48=Βαλβὶς μανομετρήσεως. T-130=Μειωτὴρ 49=Ὀπὴ κλειομένη διὰ κοχλιωτοῦ πώματος διὰ τὴν κοχλίωσιν τοῦ μανομέτρου. K-130=Ἐκλαμπτήρ. S-130=Φλογοστάτης. 22=Παροχὴ πρὸς διαρκῆ κανδήλαν. 37=Πρῖσμα ὁλικῆς ἀνακλάσεως. 38=Κρυσταλλοπίναξ κυλινδρικός. 39=Ὀπτικὸν «Φρενέλ». 40=Κύλινδρος χρωματισμοῦ ἐκλάμψεων. 44=Κωνικὴ ἐγκάθισις τῆς καπνοδόχου ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ. 43=Ἐλατήριον πιέζον πρὸς τὰ κάτω διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐγκαθίσεως τῆς καπνοδόχου ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ.]

—κεφαλὴ ***μετροτραπέζης*** *[Τοπογρ.]*. Τὸ μέρος τῆς μετροτραπέζης, ὅπερ συνδέει τὴν πινακίδα ὑποτυπώσεως μετὰ τῆς βάσεως τοῦ τρίποδος ταύτης· ἡ σύνδεσις αὕτη ἐπιτυγχάνεται κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ διὰ καταλλήλων τριῶν ἢ τεσσάρων κοχλιῶν ὁριζοντιώσεως δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἄξονα τῆς κεφαλῆς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἡ ἀνωτέρα ἐπιφάνεια τῆς πινακίδος ὑποτυπώσεως νὰ καταστῇ ὁριζοντία. Συνήθως ἡ κεφαλὴ κατασκευάζεται ἐκ μετάλλου. Ν. Π.

—κεφαλῆς ***δερματοειδεῖς κύστεις*** *[Ἰατρ.]*. Κύστεις αἰτίαν ἔχουσαι διαμαρτίαν τινὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ βλαστικοῦ δέρματος κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ζωήν, ἐντοπιζόμεναι δὲ εἰς τὴν κεφαλήν. Σ. Γ. Σ.

Κεφαλὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀττικὸς δῆμος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, κείμενος παρὰ τὴν Κερατέαν τῆς Λαυρεωτικῆς κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ῥέοντος ποταμοῦ. —Π.

—Κεφαλὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ἀκρωτήριον τῆς Κιλικίας, ἀναφερόμενον (Σταδ. § 166) καὶ ὡς *Κεφαλὴ τοῦ Πυράμου*. Ἡ τοποθεσία ὀνομάζεται τανῦν *Γιαϊχοῦν* (πλάτ. 36°43′ Β, μῆκ. 35°43′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab). Σ. Ε. Λ.

—Κεφαλὴ ***κομμένη*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κερκύρας κατὰ τὸν ΒΑ. μυχὸν τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης (πλάτ. 39°39′35″ Β, μῆκ. 19°52′35″ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu, ἐφ' οὗ μεταφράζεται εἰς Comeni head), σχηματίζον δὲ ἀμφιδύμως τὸν ὅρμον Κρεβατσοῦλα πρὸς Β καὶ τὸν λιμένα Γουβὶ πρὸς Ν (βλ. *Κεφάλι Ἴψου*). Σ. Ε. Λ.

κεφαλήσιος, *—α, —ο·* δημοτ., «κεφαλήσιο τυρὶ» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ «τυρὶ φέτα» (βλ. *κεφαλοτύρι*).

κεφάλι (τό)· δημοτ., ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων: «κεφάλι ἀρνήσιο, — κατσικήσιο, —τραγήσιο», «πιάσ' τον ἀπὸ τὸ κεφάλι»· || ὡς ἕδρα τῆς διανοήσεως: «κόβει —, κατεβάζει τὸ κεφάλι του», «δυνατὸ —, γερὸ κεφάλι», «τὸ κεφάλι του φταίει», «κεφάλι ἀγύριστο» δὲν μεταβάλλει γνώμην· || φρ· «μουλαρήσιο κεφάλι» ἐπὶ ἀνθρώπου ἔχοντος ἰσχυρὸν πεῖσμα· || «κάμνω τοῦ κεφαλιοῦ μου» ὅπως ἐγὼ μόνον νομίζω καλόν· || φρ. «κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ του» κακὸν εἰς τὸν ἑαυτόν του, παροιμ. «λαγὸς τὴ φτέρην ἔτριβε, κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ του» ἐπὶ ἐνεργοῦντος πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ βλάβην· || φρ. «σηκώνει κεφάλι» ἀναλαμβάνει, ὑπερηφανεύεται, παροιμ. «πέφτει τὸ ἕνα κεφάλι καὶ σηκώνεται τὸ ἄλλο» ὅταν κληρονομῇ τις τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος οἰκείου· || φρ. «ἔπεσε μὲ τὸ κεφάλι» ὅταν τις ἀποτόμως ἀσθενήσῃ σοβαρῶς· || ἀντὶ τῆς ζωῆς, τῆς ὑπάρξεως: φρ. «βάνω —, στοιχηματίζω τὸ κεφάλι μου», «ἔβαλε τὸ κεφάλι του 'ς τὸ σακκὶ» διεκινδύνευσε τὴν ζωήν του, ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς λαιμητόμου· || ὑπὸ ἔννοιαν τοῦ ἀτόμου, τῆς μονάδος: «πόσα κεφάλια πρόβατα ἔχεις;»· || «κεφάλι τυρὶ» διὰ τὸ παρεμφερὲς πρὸς κεφαλὴν σχῆμα, «ἕνα κεφάλι σκόρδο»· || ναυτ. 1) τὸ *ἀκρόνηον* (βλ. λ.), 2) τὸ *πηδόκρανον*, 3) τὸ ἀνώτερον μέρος τῶν κιόνων τῆς σκαλμοδόκης, οὗ αἱ κόψεις εἶναι ἐπενδεδυμέναι δι' ὀρειχάλκου.

Κεφάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλάμου τῆς ἐπαρχίας Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 91.

—Κεφάλι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 108. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Σαρακήνας τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 57. —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 50. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀερινός, Θεοδωριανά, Παππαδιανά, Σημαντηριανὰ* καὶ *Σχοινοπλοκιανά*. Ἡ κοινότης ἔχει πολυτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

—Κεφάλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς Ἠπείρου (πλάτ. 39° 54′ 15″ Β., μῆκ. 19° 55′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), ἀποτελοῦν τὸ ΒΔ κέρας τοῦ κόλπου τῶν Ἁγίων Σαράντα. —2) Ἡ Β. τῶν Ἀντικυθήρων ἐσχατιὰ (πλάτ. 35° 54′ 10″ Β, μῆκ. 23° 16′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), 2 μίλλ. ΒΒΔ τοῦ ὅρμου Ποταμός. —3) Ἡ νοτία ἐσχατιὰ τῆς ἐν τῇ Τηλεβοΐδι θαλάσσῃ νήσου Καλάμου (πλάτ. 38° 34′ 30″ Β, μῆκ. 20° 53′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia). —4) Τὸ δυτικώτερον ἄκρον τῆς νήσου Κερκύρας (πλάτ. 39° 44′ 35″ Β, μῆκ. 19° 38′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), ἀντικρύζον τὴν Μαλθάκην (ἢ Σαμοθράκην) τῶν Ὀθωνῶν. —5) Χαρακτηριστικὴ «κεφαλὴ» τῆς Β. ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ (πλάτ. 38° 21′ 30″ Β, μῆκ. 22° 37′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth) ὕψους 1600 ποδῶν, χερσονησώδης καὶ σχηματίζουσα τὴν ΝΔ. ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Ἀντικύρρας. —6) Ἡ νοτία ἐσχατιὰ τῆς ἐν τῇ Τηλεβοΐδι θαλάσσῃ νήσου Μεγανήσι, ἀντικρύζουσα (πλάτ. 38° 35′ 15″ Β, μῆκ. 20° 46′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia) τὸν φάρον Φορμίκουλα. —7) Ἡ νοτία ἄκρα τῆς ἐπὶ τῆς Τηλεβοΐδος θαλάσσης χερσονησώδους προβολῆς τῆς Ἀκαρνανίας, ἥτις συνάπτει πρὸς τὴν Λευκάδα. Ἀποτελεῖ τὸ ΝΑ. κέρας (πλάτ. 38° 34′ 55″ Β, μῆκ. 20° 45′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia) τοῦ κολπίζοντος λιμένος Ἀλεξάνδρου ἢ Δρέπανο. Ἀμέσως ἀνατολικῶς αὐτῆς κλασσικὸς τύπος αὐλῶνος ἡ *Βαθειὰ Βάλη* καὶ πρὸ αὐτῆς ὁ ὕφαλος *Μιαούλη*. Σ. Ε. Λ.

—Κεφάλι ***Ἐπάνω*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Παλαιῶν Ρουμάτων τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 39. Ε. Γ.

—Κεφάλι ***Ἴψου,*** ἢ ***Κεφαλόϊψο*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄκρα τῆς ἐπὶ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης ἀκτῆς τῆς νήσου καὶ κατὰ τὸν ΒΔ. αὐτῆς μυχόν, σχηματίζουσα τοὺς ἀμφιδύμους ὅρμους *Ἴψο* πρὸς Β. καὶ *Κρεβατσοῦλα* πρὸς Ν (πλάτ. 39°41′05″ Β., μῆκ. 19°51′55″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐν ᾗ ἡ ἄκρα κόλπωσις ὑπῆρξεν ὁ μόνος τόπος προσορμίσεως τῶν ἑκάστοτε κατὰ τῆς νήσου ἐπιδραμόντων, καθιστᾷ ἀληθοφανὲς ὅτι τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, ἢ τὸ ἀμέσως νοτιώτερόν του *Κεφαλή*, ταυτίζεται πρὸς τὸ *Κυνὸς Κεφαλή*, ὅπερ ὁ Προκόπιος ἀναφέρει εἰς τὴν περὶ Γοτθικῶν πολέμων (Γ, 27) ἱστορίαν του. Σ. Ε. Λ.

—Κεφάλι ***Μούργη*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. Κερκύρας, ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ (πλάτ. 39°42′35″ Β., μῆκ. 19°40′10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), ἀποφυόμενον ἀπὸ τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς χερσονήσου Ἀφιώνας καὶ σχηματίζον μὲ τὸ ἀκρωτήριον Ἀρίλλα, ἐσχατιὰν τῆς αὐτῆς χερσονήσου, τὸν λιμένα Πόρτο-Τιμόνε. Σ. Ε. Λ.

—Κεφάλι ***Παναγιᾶς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησώδης προβολὴ τῆς Β ἀκτῆς τῆς Ἀκαρνανίας (πλάτ. 38°57′15″ Β, μῆκ. 20°52′35″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), χωρίζουσα τὸν ΝΔ. Ἀμβρακικὸν εἰς δύο ἐλάσσονας κόλπους, τῆς Πρεβέζης πρὸς Δ, καὶ τῆς Βονίτσης πρὸς Ἀ. Πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, τῆς Τουρκίας κατεχούσης τὴν χερσόνησον Νικοπόλεως - Πρεβέζης, τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο ἀπετέλει διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ κόλπου ἓν τῶν στρατηγικωτέρων σημείων μας. Ἀπ' αὐτοῦ δέ, τῷ 1897, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ἄρτης, διοικητὴς τοῦ πυροβολείου του, ὡπλισμένου δι' ἑνὸς τηλεβόλου τῶν 17 ἐκ καὶ ἑνὸς τῶν 12 ἐκ. Κρούπ, κατεσίγησε τὸ κατέναντι τουρκικὸν πυροβολεῖον Σκαφιδάκι. Σ. Ε. Λ.

κεφάλια (τὰ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρλίνα ἡ κομμιοφόρος*.

κεφαλία (ἡ) (Cephalia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκαλυπτεριδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μὲ ὀγκώδη κεφαλήν, ῥύγχος ἰσχυρὸν καὶ ἐπίμηκες καὶ κοιλίαν κυλινδρικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κεφαλία ἡ πυρρόπους* (Cephalia rufipes), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα λεπτόν, ἐπίμηκες, κεφαλὴν διωγκωμένην καὶ τριγωνικήν, κεραίας βραχείας, προθώρακα ἐπιμήκη, κοιλίαν λεπτὴν καὶ ᾠοειδῆ, πόδας ἀρκετὰ μακροὺς καὶ λεπτοὺς καὶ πτέρυγας στενάς, ἐπιμήκεις, ἡμιδιαφανεῖς καὶ πολυνευρωτάς. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι γενικῶς φαιοερυθρὸς μὲ πρασινοκυάνους ἀποχρώσεις καὶ οἱ πόδες πυρροί. Δ. Ν. Π.

κεφαλιάτικος, *—η, —ο·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κατὰ κεφαλήν, εἰς τὸν κατ' ἄτομον ὑπολογισμόν: «πληρώνουμε κεφαλιάτικο τὰ φυλακτικά»· || ***κεφαλιάτικον*** (τό)· ὡς οὐσ. ἡ κατὰ κεφαλὴν φορολογία, κεφαλικὸς φόρος.

κεφαλίδιον (τὸ) (Cephalidium) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαστεροτρίχων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαιτονωτιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς θαλασσίους σκώληκας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, φιαλοειδές, μὲ μακρότατα νηματοειδῆ φυμάτια καὶ φαιὸν χρωματισμὸν συνήθως. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

κεφαλίκιον (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ ἀξίωμα τῶν ἀνωτέρων ἀρχόντων, τῶν *κεφαλάδων* (βλ. λ.). Κεφαλίκιον ἐλέγετο ὡσαύτως καὶ ἡ περιφέρεια, εἰς ἣν ἐξετείνετο ἡ ἀρχὴ τοῦ κεφαλᾶ. Ν. ΚΛΣ

κεφαλικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κεφαλήν, ὁ τῆς κεφαλῆς: «κεφαλικὴ φλέψ»· || «κεφαλικὴ ποινὴ» θανατικὴ ποινή· || «κεφαλικὸς φόρος» ὁ κατὰ κεφαλὴν ἐπὶ τουρκοκρατίας φόρος.

—κεφαλικὴ ***φωνή***· βλ. *φωνή*.

—κεφαλικὴ φλὲψ *['Ανατομ.]*. Φλὲψ ὑποδερμάτιος· ἀθροίζεται ἀπὸ τοῦ κερκιδικοῦ χείλους τῆς ῥάχεως τῆς χειρός, ὡς *κεφαλικὴ τοῦ ἀντίχειρος*, εἶτα δὲ φέρεται ἐπὶ τὰ ἄνω κατὰ μῆκος τοῦ κερκιδικοῦ χείλους τοῦ πήχεως ὡς *κεφαλικὴ τοῦ πήχεως φλέψ*· ἀνέρχεται δ' εἶτα εἰς τὴν κατ' ἀγκῶνα καμπήν, εἰς τὴν ἔξω αὔλακα τοῦ δικεφάλου βραχιονίου μυὸς ὡς *κεφαλικὴ βραχιόνιος*, διήκουσα μέχρι τοῦ ὑποκλειδίου βόθρου, ἔνθα διατιτραίνουσα τὴν περιτονίαν ἐκβάλλει εἰς τὴν μασχαλιαίαν φλέβα. Ἐν τῇ κατ' ἀγκῶνα καμπῇ ἡ κεφαλικὴ φλὲψ συνάπτεται μετὰ τῆς βασιλικῆς φλεβὸς διὰ τῆς *μέσης φλεβὸς* (μέσης βασιλικῆς ἢ λοξῆς φλεβός), ἥτις φέρεται ἐκ τῶν κάτω καὶ ἔξω πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔσω. Ι. Π.

—κεφαλικὸς ***δείκτης***. Καλεῖται οὕτως ὁ ἀριθμός, ὁ ὁποῖος δεικνύει τὴν σχέσιν τοῦ μεγίστου μήκους τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ μέγιστον πλάτος αὐτῆς, καὶ ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἀναγομένου τοῦ πλάτους εἰς ἑκατοστὰ τοῦ μήκους, ἤτοι διὰ τοῦ τύπου

$$\frac{\text{πλάτος} \times 100}{\text{μῆκος}}$$

Ἂν δηλαδή, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ μῆκος τῆς κεφαλῆς (ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ ὀπισθοκρανίου) εἶναι 19 ἑκατοστά, τὸ δὲ πλάτος (μεταξὺ τῶν δύο κροταφικῶν ὀστῶν) 15 ἑκατοστά, ὁ κεφαλικὸς δείκτης θὰ εἶναι $\frac{15 \times 100}{19} = 78{,}9$. Ἀναλόγως τοῦ δείκτου τούτου διακρίνονται αἱ ἑξῆς ὑποδιαιρέσεις:

ὑπερδολιχοκέφαλοι	μὲ	δείκτην	μικρότερον	τοῦ	70
δολιχοκέφαλοι	»	»	»	»	70—74 9
μεσοκέφαλοι	»	»	»	»	75—79.9
βραχυκέφαλοι	»	»	»	»	80—81.5
ὑπερβραχυκέφαλοι	»	»	ἄνω τῶν 84.5.		

Θ. ΒΛ.

—κεφαλικὸς φόρος Ὁ προσωπικὸς φόρος (τὸ ἄλλως λεγόμενον *χαράτζι* καὶ κατὰ νεωτέραν τουρκικὴν νομοθεσίαν *μπεντέλι-ἀσκερί*), εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεβάλλοντο οἱ μὴ μουσουλμανικοὶ πληθυσμοὶ ἐν Τουρκίᾳ ἐν εἴδει ἀντισηκώματος πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἐνόπλου ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας. Φόρον κεφαλικὸν ἐπλήρωνον οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὑπόδουλοι ἑλληνικοὶ καὶ ὀρθόδοξοι ἐν γένει πληθυσμοὶ καὶ ὅταν ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν διὰ τῆς μεθό-

Digitized by Google

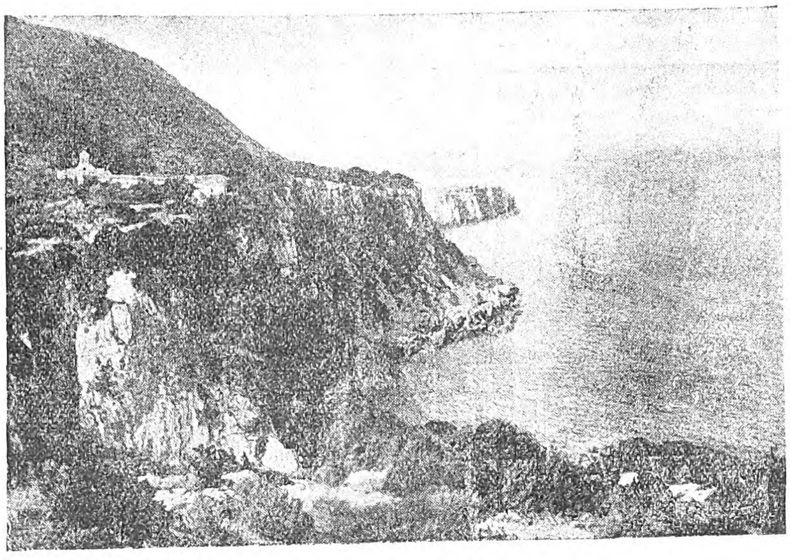

Τὸ ἀκρωτήριον Σχίζα καὶ ἡ μονὴ τῶν Κηπουρίων.

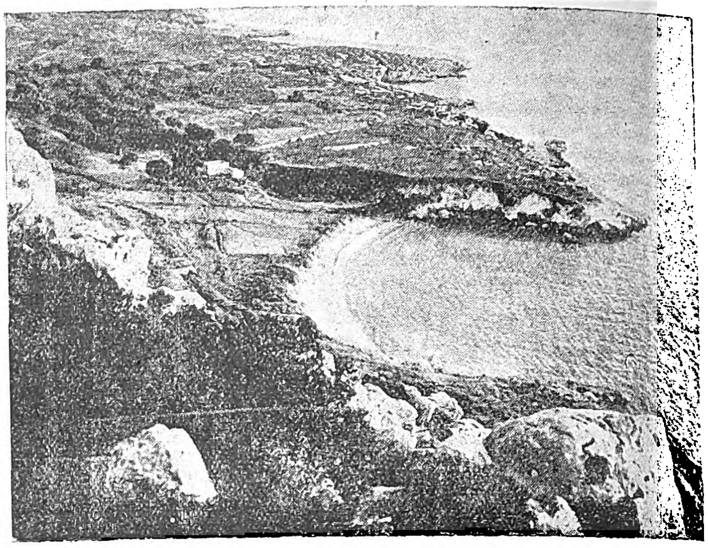

Τὰ Καλαμάκια τοῦ Ἀργοστολίου.

δου τοῦ παιδομαζώματος, τοῦ προοριζομένου πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν τοῦ σώματος τῶν γενιτσάρων. **Εἰς** τὸν κεφαλικὸν φόρον ὑπεβάλλετο πᾶς μὴ Μουσουλμᾶνος ἄρρην κάτοικος τῆς Τουρκίας μέχρις ἡλικίας ἑξήκοντα ἐτῶν, πλὴν τῶν μελῶν τοῦ κλήρου, τῶν τυφλῶν, παραλύτων καὶ ἐν γένει ἀναπήρων, ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διῃρεῖτο ἄλλοτε εἰς τρεῖς κατηγορίας: τὴν πρώτην τάξιν (ἢ ἀνωτέραν, *ἀαλιέ*), τὴν μεσαίαν *(ἐφσάτ)* καὶ τὴν κατωτέραν *(ἐδνά)*, ἤτοι γρόσια 60, 30 καὶ 15 κατ' ἔτος, ἅτινα εἰσεπράττοντο διὰ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν ἑκάστου ἔθνους ὑφ' ἑκάστης κοινότητος, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἦσαν ἀλληλεγγύως καὶ ἀδιαιρέτως ὑπεύθυνα διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ὁ φόρος οὗτος ἀπέφερεν 9.200.000 φράγκων ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ 14 ἑκατομμυρίων μὴ Μουσουλμάνων. Ὁ φόρος δὲν ἦτο αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐπαχθής, ἀλλ' ἦτο ἐξευτελιστικὸς ὁ τρόπος, καθ' ὃν εἰσέπραττον αὐτὸν οἱ πακτωταί, οἱ ἀναλαμβάνοντες τὴν εἴσπραξίν του ἐργολαβικῶς. Ὡς ἐκ τούτου, μετὰ τὴν τότε ἐφαρμοσθεῖσαν στρατιωτικὴν ἀνοργάνωσιν τῆς Τουρκίας, κατηργήθη ὡς χαράτζι ἀπὸ τοῦ 1840, ἐξηκολούθει ὅμως εἰσπραττόμενος ὡς φόρος ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ἀρχίζων ἀπὸ τοῦ 7ου ἔτους τῆς ἡλικίας παντὸς ἄρρενος καὶ διαρκῶν ἰσοβίως. Ἐπειδὴ δὲ δι' ἔλλειψιν ληξιαρχικῶν βιβλίων δὲν ἦτο εὔκολον νὰ καθορισθῇ ἡ ἡλικία, οἱ φορολογικοὶ ὑπάλληλοι μεταχειρίζοντο μέθοδον δουλοπρεπῆ καὶ βασανιστικήν, καθ' ἣν περιεβάλλετο διὰ σχοινίου ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ τράχηλος τῶν παιδίων, μεταφερομένων ὁμαδικῶς ἐκ τῶν χωρίων εἰς τὰς κωμοπόλεις ἐν συνοδείᾳ τῶν γονέων των. Ὁ τοιοῦτος φόρος ὠνομάσθη βραδύτερον *ἰανὲ-ἰ-ἀσκεριὲ* (στρατιωτικὴ συνεισφορά). Ἐπεκταθείσης ἀπὸ τοῦ 1908 τῆς στρατιωτικῆς θητείας καὶ ἐπὶ τῶν μὴ Μουσουλμάνων, παρέμεινεν ὁ φόρος τῆς ἀπαλλαγῆς ὡς ἀντισήκωμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰσεπράχθη δὶς δι' ἕκαστον ἄτομον. Ν. Μ.

κεφαλίνη (ἡ) (Cephalin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὐσία συγγενὴς πρὸς τὴν *λεκιθίνην*, ἀπαντῶσα εἰς τὸν ἐγκέφαλον Ὡς κεφαλίνη χαρακτηρίζεται ἐπίσης μεῖγμα ἀντιπυρίνης, καφεΐνης καὶ σαλικυλικοῦ νατρίου, χορηγούμενον κατὰ τῆς κεφαλαλγίας. Κ. Γ. Μ.

κεφαλιόβοτρυς (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐκ πολλῶν κεφαλίων ἀποτελουμένη σύνθετος βοτρυώδης ταξιανθία, ὅπως π. χ. τοῦ φυτοῦ *πετασίτου*.

κεφαλίς, *—ίδος* (ἡ)· μικρὰ κεφαλή: «κεφαλὶς σκορόδου»· || ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου ἢ τῆς σελίδος, ἐπικεφαλίς· || κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (ἀρχ.).

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *κεφαλὶς* ταξιανθία, ἀποτελουμένη ἀπὸ κωνοειδῆ, δισκοειδῆ ἢ κυαθοειδῆ ἄξονα, ἀφ' οὗ ἐκφύονται πολυάριθμα ἐπιφυῆ ἄνθη. Ἡ κεφαλὴ λέγεται καὶ *κεφάλιον*. Κ. ΠΑΠ.

κεφαλιωμένος, *—η, —ο*· δημοτ., πεισματάρης, ἰσχυρογνώμων, κακοκέφαλος.

Κεφαλίων. Ἱστορικὸς καὶ ῥήτωρ, ἀγνώστου πατρίδος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Μὴ δυνάμενος νὰ ἀνεχθῇ τοὺς δυνάστας τῆς πατρίδος του, ἐγκατέλιπε ταύτην καὶ ἔγραψε τὸ ἱστορικόν του ἔργον ἐν Σικελίᾳ. Τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον ὁ μὲν Σουΐδας χαρακτηρίζει ὡς «Παντοδαπὰς ἱστορίας», ὁ δὲ Φώτιος ὀνομάζει «Σύντομον ἱστορικόν», περιλαμβάνει εἰς ἐννέα βιβλία τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Νίνου καὶ τῆς Σεμιράμιδος μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπραγματεύετο ἐν τῷ τελευταίῳ βιβλίῳ του, ἴσως δὲ καὶ ἐν τῷ προτελευταίῳ. Τὸ ἔργον εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε συνήθειαν, καὶ κατὰ μίμησιν τοῦ Ἡροδότου ἔφερε τὸν τίτλον «Μοῦσαι». Ὁ Φώτιος ψέγει τὸ ὕφος τοῦ ἔργου ὡς ὑπερμέτρως πενιχρὸν καὶ ἐπαινεῖ μόνον τὰς ἱστορικὰς τοῦ συγγραφέως γνώσεις. Ἀποσπάσματα σῴζονται παρὰ Müller (FHG., τ. III, σ. 626—631). Δ. Μ. Μ.

Κεφαλλήν, *—ῆνος* (ὁ, ἡ)· τὸ ἐθνικὸν τῆς Κεφαλληνίας, ὁ κάτοικος ἢ ὁ καταγόμενος ἐκ Κεφαλληνίας· κοιν. *Κεφαλλονίτης*.

Κεφαλληνία. Μεγαλόνησος τοῦ Ἰονίου, ἡ μείζων τῶν Ἑπτανήσων, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 38°27'50' καὶ 38°03'50" Β. πλάτους καὶ τῶν ἀπὸ Γκρήνουϊτς μεσημβρινῶν 20°49'20" καὶ 20°21'35' Ἀν. μήκους. Τὸ ἀνάπτυγμα τῆς ἀκτογραμμῆς της εἶναι 110 ὡς ἔγγιστα μιλλίων, τὸ δὲ ἐμβαδόν της 690 περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων.

— *[Γεωλογ.]* Ἡ νῆσος ἀνήκει εἰς τὴν ἀδριατικοϊόνιον ὀρεινὴν ζώνην τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἀποχωρισθεῖσα ἀπὸ τοῦ κορμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος λόγῳ διαρρήξεων καὶ τεκτονικῶν ἐγκατακρημνίσεων καὶ διαταράξεων. Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς νήσου συμμετέχουν κυρίως πετρώματα τῶν διαπλάσεων τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων. Ἀρχαιότερα πετρώματα δὲν ἀπαντῶσιν. Αἱ συμμετέχουσαι διαπλάσεις εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: 1) Τοῦ *μεσοζωϊκοῦ*. α') Τῆς τριασίου διαπλάσεως. Ἀνώτεροι τριάσιοι *ἀσβεστόλιθοι* (ἀσβεστόλιθοι τοῦ Νταχστάϊν= Dachstein Kalki), φέροντες γυροπορέλλας. Συναντῶνται εἰς τὴν ὀρεινὴν σειρὰν τοῦ Αὔγου καὶ Κόκκινης Ράχης. β') Τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως. Στρώματα τῆς ἀνωτέρας λιασίου καὶ τῆς κατωτέρας δογγερίου σειρᾶς, *ἀμμωνιτοφόροι* δηλαδὴ *κονδυλώδεις ἀσβεστόλιθοι* καὶ *κονδυλώδεις μάργαι*. Εὑρέθησαν παρὰ τὴν Φοῦχταν καὶ εἰς τὰς δυτικὰς κλιτῦς τοῦ Αὔγου. γ') Τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως: *ἀσβεστόλιθοι ρουδιστοφόροι*. 2) Τοῦ *καινοζωϊκοῦ*. Ταῦτα εἶναι κυρίως νεογενῆ στρώματα, ἀπαντῶνται δὲ εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς Παλικῆς, εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀργοστολίου, εἰς τὴν Λιβαθὼ καὶ εἰς τὸν Κατελιώ. Φέρουν πλῆθος ἀπολιθωμένων θαλασσίων ζῴων (*ἐλασματοβραγχίων μαλακίων, ἰχθύων κλπ.*).

Σεισμοί. Λόγῳ τῆς γεωτεκτονικῆς κατασκευῆς τῆς νήσου καὶ κυρίως λόγῳ τῶν τεκτονικῶν διαταράξεων, αἱ ὁποῖαι ἐγέννησαν τὴν νῆσον, συχνὰ προσβάλλεται αὕτη ὑπὸ σεισμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι λίαν καταστρεπτικοί. Εἷς ἐκ τῶν καταστρεπτικωτέρων σεισμῶν ἦτο ὁ τῆς 23ης Ἰανουαρίου 1867, ὅστις ἔβλαψε κυρίως τὸ Ληξούριον, καταρρίψας πολλὰς οἰκίας καὶ γενόμενος πρόξενος θανάτου 200 περίπου ἀνθρώπων.

Κάρστια φαινόμενα. Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ κάρστια φαινόμενα, τὰ παρουσιαζόμενα ἐπὶ τῶν ἀσβεστολιθικῶν ἐπιφανειῶν τῆς νήσου. Περιεργότατον μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ οἱ θαλάσσιοι μύλοι τοῦ Ἀργοστολίου, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς Β. ἄκρας τῆς γλώσσης ξηρᾶς, ἡ ὁποία σχηματίζει τὸν λιμένα τοῦ Ἀργοστολίου. Οἱ μύλοι οὗτοι κινοῦνται διὰ θαλασσίου ὕδατος, τὸ ὁποῖον εἰσέρχεται περὶ τὰ 50 βήματα εἰς τὴν ξηρὰν καὶ κατόπιν καταπίπτει ἀφανιζόμενον ἐντὸς χάσματος τῶν ἀσβεστολίθων. Πολλὰ ἔχουν γραφῆ περὶ τοῦ φαινομένου τούτου, ἀλλ' οὐδεμία ἐκ τῶν δοθεισῶν ἐξηγήσεων ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενον ἱκανοποιητικῶς. Γ. Κ. Γ.

—*[Φυσ. Γεωγρ.]* **Ὀρεογραφία.** Ἡ Κεφαλληνία εἶναι ἡ ὀρεινοτέρα τῶν Ἰονίων νήσων. Τὰ ὄρη της ἀποτελοῦν συνέχειαν τῆς ἁλύσεως τῆς Πίνδου. Τὸν πυρῆνα αὐτῶν ἀποτελεῖ μεγάλη ὀροσειρά, ὁ *Αἶνος* (κοιν. *Μεγάλο Βουνό*), ἔχουσα κατεύθυνσιν πρὸς ΒΑ, μήκους 10 χλμ. περίπου, συνεχομένη ΒΔ μὲ τὸ ὄρος *Ρούδιον*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Αἴνου καλεῖται *Μέγας Σωρός*, ὕψους 1640 μ. Μετὰ τοῦ πυρῆνος τούτου συνάπτονται ΒΔ (*Παλική*), ΝΔ (*Λιβαθώ*), ΒΑ (*Ἔρισσος*) καὶ ΝΑ (συνέχεια τοῦ *Ἄτρου*) αὐτοτελέστεραι προβολαί, αἵτινες ἀποχωρίζονται τοῦ κορμοῦ τῆς νήσου διὰ κοιλάδων καὶ κόλπων. Εἰς τὰ ΝΑ τοῦ κόλπου τῆς Σάμης ὑψοῦται ὀγκώδης κορμὸς ὄρους, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ *Αὔγὸ* ἔχει ὕψος 915 μ. Τὸ ὄρος τοῦτο συνδέεται διὰ στενῆς καὶ ὀδοντωτῆς δειράδος, τῆς *Σέλλας*, ὕψους 620 μ., καὶ ΝΑ μετὰ συστάδος καλουμένης *Κόκκινη Ράχις* ὕψους 1100 μ. Ἡ κατ' εὐθεῖαν συνέχεια αὐτῆς εἶναι ὁ *Ἄτρος*, ὕψους 888 μ., συνδεόμενος πρὸς Δ μὲ τὸν *Τσίτσερα*. Ἀπὸ τοῦ βορειοτάτου σημείου τῆς νήσου ἄρχεται συστὰς ἀπότομος, ἥτις πληροῦσα σχεδὸν ὅλην τὴν Ἔρισσον, καταλήγουσα ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν καὶ συνεχίζουσα πρὸς Ν, διασταυρώνει τὸν κορμὸν τῆς νήσου πρὸς ΝΑ. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος εἰς τὴν Ἔρισσον εἶναι τὸ *Καλὸν ὄρος* (891μ.). Πέραν τούτου τὰ ὕψη ἔχουσιν ἀρχικῶς μὲν διεύθυνσιν ΝΔ. (*Βαζιά*, *Μεροβίγγλι* 988 μ., *Λακούλια* 884 μ.), κατόπιν δὲ αἱ κορυφαὶ βαίνουν ΝΑ (*Δαφνὶ* 921 μ., *Βρόχονα* 933 μ., *Ὀμορφιὰ* 1036 μ.. ΒΑ αὐτῆς ὁ *Ξερακιᾶς* 1060 μ., τοῦ *Ἀρίγου* 914 μ., *Μανολάτι* 996μ., *Στρογγυλὸ Βουνὶ* καὶ *Ρουδὶ* 1143 μ.). Ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Αἴνου. ΒΑ τῆς Ὀμορφιᾶς καὶ τοῦ Ξερακιᾶ ὑψοῦται τὸ ὄρος *Ἁγία Δυνατὴ* (1132 μ.) καὶ ΒΑ τούτου τὸ *Κατωβούνι* 957 μ. Εἰς τὸ Δ. μέρος τοῦ κορμοῦ τῆς νήσου ἐκτείνεται ἡ ῥάχις τοῦ ὄρους *Εὐγηρο* (832 μ.) μετά τινων χαμηλοτέρων πρὸς ΒΑ διευθυνομένων σειρῶν. Ἐν τῇ χερσονήσῳ Παλικῇ, τῷ πεδινωτέρῳ μέρει τῆς Κεφαλληνίας, ὑπάρχουν ὄρη τινά, ὧν τὸ βορειότερον *Ἀθέρας* (515 μ.).

Πεδιάδες, ὕδατα. Πεδιάδες ὑπάρχουν μόνον μικραί, περὶ τὰς ὁποίας κεῖνται χωρία. Σπουδαιότεραι εἶναι τῆς *Κραναίας*, τῶν *Ὁμαλῶν*, *Σάμης*, *Ἀράκλι*, *Πυλάρου*, *Λιβαδίου*, *Ληξουρίου*. Λόγῳ τῆς ὀρεινῆς διαμορφώσεως τῆς Κεφαλληνίας τὰ ὕδατα αὐτῆς ἐκβάλλουν κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὴν Α. καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν Δ. καὶ Ν. θάλασσαν τῆς νήσου. Ἐδαφικῶς διαιρεῖται εἰς 21 ὑδρογραφικὰς λεκάνας, αἵτινες ἀποτελοῦσι καὶ τὴν κατὰ φύσιν γεωγραφικὴν διαίρεσιν τῆς νήσου. Μόνον τὰ ὕδατα τῆς περιοχῆς τῶν Ὁμαλῶν, κειμένης μεταξὺ τῶν ὀρέων Εὐγήρου καὶ Αἴνου, δὲν εὑρίσκουν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ ὕδατα τῆς νήσου εἶναι πενιχρά, ἐνῷ ἄλλοτε, ὅτε ἡ Κεφαλληνία ἦτο κατάφυτος ἐκ δασῶν (καλουμένη διὰ τοῦτο καὶ *Μέλαινα*), ἦσαν ἀφθονώτερα. Μόνον τὸ Α. μέρος καὶ κυρίως τὸ ΝΑ. (*Εἰκοσιμιά*, *Ἐλιός*, κ.τ.λ.) ἀρδεύονται ὑπὸ ἀφθόνων ὑδάτων, ἐνῷ τὰ λοιπὰ μέρη ὑποφέρουν ἀπὸ λειψυδρίαν, ἰδίως ἡ Ἔρισσος καὶ ἡ Πύλαρος, αἵτινες οὐδαμοῦ οὐδεμίαν ἔχουσι πηγήν. Ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ὑδάτων, καὶ ἐκεῖ ἔνθα φρεάτια ὕδατα δὲν ἀνευρίσκονται, κατασκευάζουν δεξαμενὰς (στέρνες), εἰς τὰς ὁποίας συλλέγουν τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς. Ἀσήμαντοι χείμαρροι ὑπάρχουν εἰς τὴν νῆσον, ὡς καὶ τινες πηγαί. Εἰς τὴν Σάμην ὑπάρχουν καὶ δύο μικραὶ λίμναι, ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρὰ *Ἄκωλη* ἢ *Ἀβυθοι*, περὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ὁ θρῦλος, ὅτι δὲν ἔχουν βυθούς.

Digitized by Google

Ἰαματικὰ ὕδατα. Εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου μιλλίων ἀπὸ Ληξουρίου καὶ νοτιοανατολικῶς τοῦ χωρίου Δελαπορτάτων ὑπάρχει κεχωσμένη εἰς τὸ βάθος ρεματιᾶς πηγὴ θειούχων ψυχρῶν ὑδάτων ἀνεκμετάλλευτος καὶ λησμονημένη, ἀφοῦ ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία ἀνάλυσις τοῦ ὕδατος αὐτῆς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ν. Πινιατώρου τῷ 1858, ἡ πηγὴ τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης (κοιν. *Ἁγιὰ Λεγοῦσα*). Περιέχει ὑδρόθειον 13 ‰, ἀσβέστιον, μαγνησίαν, ἀνθρακικὸν νάτριον, θειικὸν καὶ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι θειοκρῆναι εἰς τὴν νῆσον, ὅπως τὸ *Κλούδιο* παρὰ τὰ Χαυδᾶτα, καὶ μία μικρὰ θειοκρήνη εἰς Ὁμαλά.

Χλωρίς. Ἡ χλωρὶς τῆς νήσου, τὴν ὁποίαν περιέγραψεν ὁ Θ. φὸν Χελδράϊχ (La flore de l'île de Céphalonie, Lausanne 1883) καὶ ὁ Δελαπόρτας (Prospetto delle piante che si trovano nell'isola di Cephalonia, Corfu 1821), στενῶς συνδέεται πρὸς τὴν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἡ χαρακτηριστικὴ χλωρίς, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν ἀνερχόμενοι ἀπὸ τῆς ἀκτῆς πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ Αἴνου, ἔχει ὡς ἑξῆς: Εἰς τὴν κατωτέραν ζώνην ἀπαντῶμεν φυτά, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὴν λοιπὴν νῆσον: *θύμος ὁ κεφαλωτὸς* (κοιν. *θουμπρὶ* ἢ *θυμάρι*), *θύμβρα ἡ σφηνόφυλλος* (κοιν. *μοσχοτσουβιά*), *ἐλελίφασκος, φλομὶς ἡ θαμνώδης* (κοιν. *ἀγγάραθος*), *εὐφόρβιον τὸ δενδροειδὲς* (κοιν. *φλόμος*), *εὐφόρβιον τὸ δπταδενῶδες* (κοιν. *ἀγλέουρας*). Εἰς τὴν δευτέραν ζώνην, ἀνωτέρω τῆς προηγουμένης, φύονται θαμνοειδῆ τινα καὶ δένδρα, ὅπως ἡ *δάφνη ἡ εὐγενὴς ἢ ἡ ἀπολλώνειος*, ἡ *μύρτος ἡ κοινὴ* (κοιν. *μυρτιά*), *ἀπιδέα ἡ ἀμυγδαλοειδής, πιστακία ἡ σχῖνος* (κοιν. *σκῖνος*), *δρῦς ἡ πρῖνος, κόμαρος ἡ κοινή, φιλυρέα ἡ μέση*. Εἰς τὴν ἀνωτάτην ζώνην εὑρίσκονται τὰ ὑπολείμματα τοῦ μεγάλου δάσους τοῦ Ρουδίου καὶ Αἴνου ἐξ ἰδιαιτέρου εἴδους *ἐλάτης* ἀποτελουμένου, *ἐλάτης τῆς κεφαλληνιακῆς* (Abies cephalonica), φυομένης μόνον ἐκεῖ καὶ εἰς ὡρισμένον ὕψος.

Κλῖμα. Παρατηρήσεις γενόμεναι ἐν Ἀργοστολίῳ ἔδειξαν μέσην ἐτησίαν θερμοκρασίαν 17°,6, μεγίστην θερμοκρασίαν 36°,4, ἐλαχίστην θερμοκρασίαν 0°,3, ἡμέρας βροχῆς 106 τὸ ἔτος, ὕψος βροχῆς 874 m/m. Ὁ Αἶνος τὸν χειμῶνα καλύπτεται ὑπὸ χιόνος, διατηρουμένης μέχρι τοῦ Ἀπριλίου ἢ τοῦ Μαΐου. Ἄνεμοι πνέουν ΝΑ., ΒΔ. καὶ ἀνατολικοί. Γενικῶς ἡ φύσις τῆς Κεφαλληνίας εἶναι ἀγρία. Ἔχει πλῆθος φυσικῶν καλλονῶν καὶ τοπίων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀξιοσημείωτα διὰ τὰς ἐναλλασσομένας ἀντιθέσεις των, τὴν γραφικότητά των καὶ ἐν πολλοῖς διὰ τὴν ἀγρίαν καλλονήν των. Ἀπότομοι βουνοί, κρεμάμενοι βράχοι συνεχόμενοι μὲ θελκτικὰς ἀμμώδεις παραλίας, χλοεραὶ μικραὶ κοιλάδες, γραφικὰ χωρία εἰς τὰς κλιτῦς βουνῶν, σειρὰ βράχων τεφρῶν καὶ φαλακρῶν, ἐναλλάσσονται διαρκῶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀντων. Μηλιαράκη*, Ἡ γεωγραφία τῆς Κεφαλληνίας (Ἀθῆναι 1890).— *Partsh*, Céphalonie et Ithaque (Ἀθῆναι 1892, (μετάφρασις). — *Κ. Π. Φωκᾶ-Κοσμετάτου*, Τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση τῆς Κεφαλληνίας (Ἀθῆναι 1925). — *P. Sauvanet*, Île de Céphalonie, étude hydrologique avant-projet d'adduction d'eau et de barrage réservoir, (1920).— *Ἠλία Τσιτσέλη*. Συλλογὴ ὀνομάτων φυτῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ (εἰς τὰ «Δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν» τοῦ *Θ. Χελδράϊχ*, Ἀθῆναι 1925). — *Ν. Πινιατώρου*, Ἀναλυτικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ ὕδατος τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης, ἐν «Πανδώρᾳ» Θ' 235, (1858).— *Ἠλία Τσιτσέλη*, Ὀνόματα θέσεων ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐν «Παρνασσῷ» (1877).

Γ. Κ. ΔΕΣΤΟΥΝΗΣ

—[*Ἀκτογρ.*] Κειμένη Β. τῆς Ζακύνθου (ἀκρωτ. *Σκινάρι* τῆς Ζακύνθου—ἄκρα *Κορώνη* τῆς ἀκτῆς Ἐλιὸς τῆς Κεφαλληνίας=$8\frac{1}{2}$ μίλλ.), ΒΔ. τῆς Πελοποννήσου (ἀκρωτ. *Χελωνάτας* Γλαρέντζας—ἀκρωτ. *Μοῦντα* Κεφαλληνίας=17 μίλλ.), ΝΔ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελώου (18 μίλλ. μέχρις ὅρμου *Πρόνων* Τζανάτων) καὶ Ν. τῆς Λευκάδος (φάρος Λευκάτα—ἀκρωτ. *Βλιώτης* Ἐρίσσου=5 μίλλ.), ἐμφανίζει ἡ νῆσος σχῆμα τρισκελίδος, ἀποτελουμένης ἐκ κεντρικοῦ κορμοῦ (περιφέρειαι: Πύλαρος, Σάμη, Ποταμιᾶνα, Ὁμαλά, Κεραμιές, Λιβαθὼ) ἀφ' οὗ τὰ τρία σκέλη, ἡ χερσόνησος *Ἔρισσος* πρὸς Β., ἡ τῆς *Παλικῆς* (περιφέρειαι: Ἀθέρας, Ἀνωή, Μεσοχώρια, Κατωὴ) πρὸς Δ. καὶ ἡ τοῦ *Ἡρακλείου* (περιφέρειαι: Ράκλι, Κορωνοί, Σκάλα, Ἐλιὸς καὶ Εἰκοσιμία) πρὸς ΝΑ. Ἡ παραλιακὴ γεωγραφία τῶν τριῶν τῆς νήσου πλευρῶν ἔχει ὡς ἀκολούθως, ἐν σταδιασμῷ καὶ ἁπλῇ μνείᾳ (χάρτ. τοῦ ἀγγλ. ναυαρχ. 203: Santa Maura, Ithaka, Cephallonia: From Antipaxos to cape Glarenza).

Α.ΒΑ. πλευρά: Ἀκρωτήριον *Βλιώτης* (πλάτ. 38°27'50'' Β., μῆκ. 20°34'10'' Ἀ.). Ὅρμος καὶ ἀκρωτήριον *Φισκάρδο* καὶ φάρος, εἰς 2 μίλλ. Α.ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου, καὶ ἄκρα *Παλιοκάραβο*, 1 μίλλ. Ν. τοῦ Φισκάρδου. Ὅρμος *Δουλίχα*, ἔχων κατέναντί του καὶ πρὸς Α. τὴν ὁμηρικὴν *Ἀστερίδα*. Ὅρμος *Κακόγολος* $3\frac{3}{4}$ μιλλ. Ν. τοῦ Φισκάρδου καὶ νοτίως αὐτοῦ, κατὰ σειράν, ὕφορμος *Συκίδι*, βραχονησὶς *Ξυλοκαράβι* καὶ ὕφορμοι *Ἅγιος Γεράσιμος, Κάτω λιμάνι, Πλατὺ λιμάνι, Ἅγιος Παντελεήμων* καὶ ὁ λιμενίσκος *Σαρακήνικο* εἰς $6\frac{3}{4}$ Ν. τοῦ Φισκάρδου καὶ ἀντικρύζων τὸν φάρον τοῦ *Πίσ' Αϊτοῦ* τῆς Ἰθάκης. Μεθ' οὓς ὁ ὕφορμος *Γιαγάνα* εἰς ἐκβολὴν φερωνύμου ποταμίου καὶ ἀκρωτήριον *Ἀγριοσυκιά*, ΒΑ. κέρας τοῦ κόλπου τῆς Σάμης. Ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ, ἀνοικτῷ πρὸς ΒΑ. καὶ ἀντικρύζοντι τὸν Ν. κορμὸν τῆς Ἰθάκης, ἔχοντι δὲ ἄνοιγμα 3 μιλλ. μεταξὺ τῶν κεράτων του καὶ εἴσδυσιν 2 μιλλίων, σχηματίζονται πρὸς τὸν ΒΔ. μυχόν του ὁ ὅρμος τῆς *Ἁγίας Εὐφημίας* ἢ *Πυλάρου*, πρὸς τὸν Δ. ἡ Σκάλα τῆς μονῆς τῶν *Θεμάτων*, πρὸς τὸν ΝΔ. ὁ καταβαθμὸς τῶν *Πουλάτων* καὶ τῶν *Βραχάτων* καὶ κατὰ τὸν Ν ΝΑ. ὁ ὅρμος *Αἰγιαλὸς* ἢ τῆς *Σάμης*. Μεθ' ὃ τὸ ἀκρωτήριον *Διχάλια* καὶ ὑπ' αὐτὸ ὁ ὅρμος *Ἀντίσαμος*, ἀποτελῶν μὲ τὸν τῆς Σάμης κλασσικὸν τύπον ἀμφιδύμων ὅρμων. Μεθ' ὃν ἀπὸ τοῦ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι αὐτὸν ἀκρωτηρίου *Ἀγριλιὰ* ἡ ἀκτὴ παρατείνεται ἐπὶ 10 μίλλ., εὐθεῖα πρὸς Εὖρον ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου *Κάπρι*, προβαλλουσῶν ἀπ' αὐτῆς τῶν ἄκρων *Συκιά, Σαβέρι, Διγαλέτο, Ἄτρο* καὶ *Πρόνος*· μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων ὁ ὅρμος *Πρόνος*, ἔχων κατὰ τὸν ΝΔ. μυχὸν τὸν ὅρμον *Πόρος (Τζανάτων)*, παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ὁποίου ἀρχαῖα ἐρείπια. Ἐπακολουθοῦν δὲ ὁ ὅρμος *Λιμνιῶνες* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Κάπρι*.

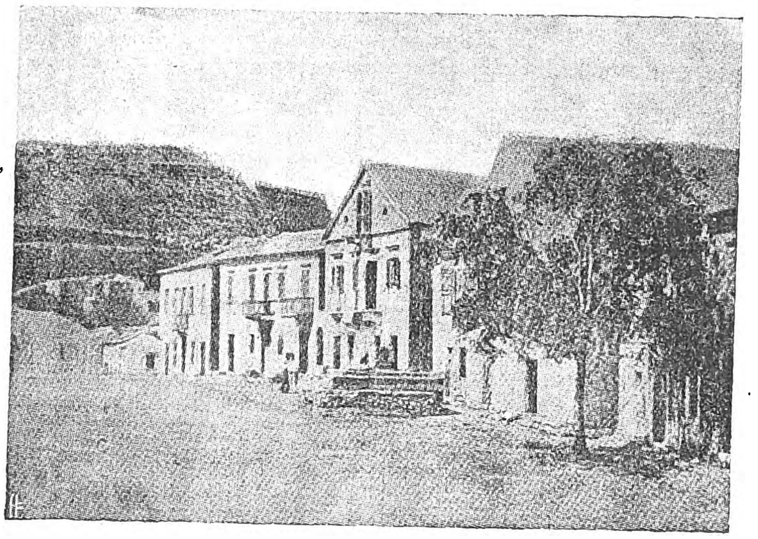

Τὸ κάστρον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ν. ΝΔ. πλευρά: Αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μοῦντα* (πλάτ. 38° 04' 05' Β., μῆκ. 20° 48' 15'' Ἀν.), ὅπερ προεκτείνει ἡ ἐπικινδυνωδεστάτη ὑφαλόγλωσσα *Κάκαβα*, ὡς καὶ τὸ ὑφαλέμβολον τῆς *Ὕδρας*. Μεθ' ὅ, 2 μίλ. πρὸς Ἀ, τὸ ἀκρωτήριον *Κουτελιὸς* καὶ εἰς 4 ἡ ἄκρα *Κορώνη*, ἀνατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου τοῦ *Λουρδᾶ*, οὗ τὸ εὖρος $6\frac{1}{4}$ μιλ. καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ, ἔχοντι Δ.ΒΔ κέρας τὸ ἀκρωτήριον *Λιάκα*, αἱ ἄκραι *Κάτσωνας, Ἀφριτὴς* καὶ *Ἅγιος Σῴζων*. Μετὰ τὸν κόλπον τοῦτον ἡ ΝΔ. τῆς Κεφαλληνιακῆς ἀκτῆς μετόπη, ἔχουσα ἀκρωτήρια *Ἁγία Πελαγία* καὶ *Ἅγιος Νικόλαος* καὶ πρὸ αὐτῶν τὰς νησῖδας *Δανειστὴ* καὶ *Διονήσι*. Μετὰ τὸν κόλπον τοῦ *Ἀργοστολίου* (βλ.λ.) τὸ ἀκρωτήριον *Ἀκρωτήρι*, νοτία τῆς χερσονήσου τῆς Παλικῆς ἐσχατιά, ΒΔ. τοῦ ὁποίου ἡ ἄκρα *Καλαμιά*, ὁ ὅρμος *Ἀβάτζα*, ἡ ἄκρα *Σκίζα* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Γόμπος* ἢ *Γερογόμπος*, ἡ δυτικὴ τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά.

Δ.ΒΔ. πλευρά: Ἀρχομένη αὕτη ἀπὸ τοῦ ἀμέσως προμνησθέντος ἀκρωτηρίου, ἀνατείνεται ἐν ἀρχῇ πρὸς Β ΒΑ. ἐπὶ 11 μίλ., σχηματιζομένης τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Παλικῆς, ἀγρίως διαβεβρωμένης καὶ ἀκροτόμου ὑπὸ τῆς μανίας τῶν ἀπὸ Ζεφύρου ἐπιφορῶν, ἐνιαχοῦ δὲ διακοπτομένης ὑπὸ ὑφόρμων καὶ ἀγκαλῶν. Οὕτως, ἀμέσως μετὰ τὸν Γόμπον οἱ ὕφορμοι *Λαγκάδα, Βαθειὰ* καὶ *Δρακοντοσπηλιὰ* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Σκίζα* (ἄλλο αὐτὸ) ἢ *Κάβος*, παρακειμένων σκοπέλων τινῶν καὶ ἀνωνύμων βραχονησίδων μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Ὀρθολιθιά*, 5 μιλ. Β τοῦ *Κάβο-Γόμπου* προέχοντες. Μεθ' ὃ ὁ ὅρμος *Πεταλοί*, τὸ ἀκρωτήριον *Καλάτα* καὶ ὁ ὅρμος *Γοργιά*, 2 μίλ. ἀπὸ τοῦ Ὀρθολιθιὰ ἀπέχων. Μεθ' ὃ τὸ ἀκρωτήριον *Κουλούκια*, ἐπώνυμον πρὸς τὰς πρὸ αὐτοῦ βραχονησῖδας, καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Ἀθέρας* (πλάτ. 38°21'15'' Β, μῆκ. 20°25'05'' Ἀν., ἢ *Κουκούλα*) ἡ βορεία τῆς Παλικῆς ἄκρα. Ἀκολουθεῖ ἡ ἰσθμώδης *Θηνέα*, συνδέουσα τὴν Παλικὴν πρὸς τὸν κύριον τῆς νήσου κορμὸν καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Κακάτα (Ἀθέρας)*, ἀποτελοῦν προβολὴν τοῦ βουνοῦ *Ἀθέρας* καὶ τερματιζόμενον εἰς τὴν ἄκραν Λιθάρι. Πρὸς Α.ΒΑ δὲ αὐτοῦ ἁπλοῦται ὁ μείζων τοῦ Μύρτου κόλπος, ἔχων εὖρος 8 μιλλίων· ἐν αὐτῷ, ἀκρωτήριον *Ἅγιος Ἰωάννης*, 2 μίλ. Ν.ΝΑ τοῦ Κακάτα, καὶ ὅρμος *Ἁγία Κυριακὴ* κατὰ τὸν Ν. τοῦ κόλπου μυχόν, εἰς $3\frac{1}{2}$ μίλ. ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ ὅρμος *Μύρτο*, ἔχων Β. κέρας τὸ ἀκρωτήριον Ἄσπρο. Μεθ' ὃν ἡ χερσονησὶς τῆς *Ἄσσου* (πλάτ. 38°23' Β, μῆκ. 20°33' Ἀν.) μὲ τὸ φρούριόν της, τὴν κατὰ τὴν Β. μασχάλην τοῦ ἰσθμοῦ, τὴν ἐπὶ τῆς κυρίως νήσου, κωμόπολίν της καὶ τὸν πρὸς Β τοῦ ἰσθμοῦ λιμένα της. Ἐκεῖθεν τῆς Ἄσσου ἀκολουθεῖ, εὐθὺ πρὸς Β ἐπὶ 5 μίλ., ἡ Δ. τῆς χερσονήσου τῆς Ἐρίσσου παραλία, ἔχουσα ὑφόρμους ἀναπεπταμένους πρὸς Ζέφυρον καὶ χρησιμεύοντας ἐν καλοκαιρίᾳ ὡς ἐπίνεια τῶν χωρίων Δραπανήτικα, Βασιλικᾶδες, Ἀγριλιός, Φραπᾶτα, Στελιᾶτα, Σταματελᾶτα. Τερματίζεται δὲ Β.ΒΔ τῆς Ἐρίσσου ἡ χερσόνησος εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Δαφνούδι*, μεθ' ὃ ἀμέσως πρὸς Ἀν. τὸ ἀκρωτήριον *Βλιώτης*.

Φάροι. Ἡ γεωγραφικὴ τῆς Κεφαλληνίας τοποθεσία εἶχε παλαιότατα ἐφελκύσει, ἀπὸ ἀπόψεως ναυτικοῦ φωτισμοῦ, τῶν ἁρμοδίων τὴν μέριμναν. Οὕτως ὁ πρῶτός της φάρος ἀνηγέρθη τῷ 1824 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἐπὶ τῆς νησῖδος *Βαρδιᾶνοι* πρὸ τοῦ στομίου τοῦ κόλπου Ἀργοστολίου· εἶναι ὁ δεύτερος εἰς ὕψος ὑπὲρ τὸ ἔδαφος (25 μ.) τῶν φάρων μας, μεταποιηθεὶς δὲ τῷ 1890 εἰς λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς μετὰ τομέων ἐρυθροῦ ἐπὶ τῶν ὑφάλων Ἀκρωτήρι καὶ Καλαφάτης, ἔχει φωτοβολίαν 10 μιλλίων. Κατόπιν (1828) ἀνηγέρθη ὁ φανὸς *Ἁγίων Θεοδώρων*, λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς (μεταρρύθμισις 1912) 9 μιλ., ἔχων ἰδιορρύθμου ἀρχιτεκτονικῆς κτίριον καὶ ἀποτελοῦν πρόσκοπον τοῦ λιμένος Ἀργοστολίου. Τρίτος, ὁ φανὸς *Ληξουρίου* (1861), ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 4 μιλ. Ἐπηκολούθησεν ὁ φωτισμὸς τοῦ λιμένος *Ἁγίας Εὐφημίας* (1885: λευκὸν σταθερὸν 6 μιλ.), τοῦ τῆς *Σάμης* (1891: πράσινον σταθερὸν 4 μιλ.), ὁ φάρος τοῦ *Φισκάρδου* (1892: λευκὸν σταθερὸν 9 μιλ.). Τῷ 1906 ἐλειτούργησε τὸ πρῶτον ὁ περιστροφικὸς φάρος τοῦ *Γέρο-Γόμπου*, ἔχων τὸ ἀριστοτεχνικώτερον μηχάνημα τοῦ φωτιστικοῦ μας δικτύου καὶ ἐκπέμπων ζεῦγος λευκῶν ἐκλάμψεων, ἐναλλάσσον πρὸς ζεῦγος ἐρυθρῶν τοιούτων, φωτοβολίας 23 μιλ., τῷ δὲ 1907 ὁ φάρος Διχαλίων, ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 7 μιλ. Τέλος τῷ 1922 ἐτοποθετήθη ἐπὶ τῆς ὑφάλου Ἀργοστολίου φαρίσκος αὐτόματος Ἄγκα πρασίνων ἐκλάμψεων 7 μιλ.

Σ. Ε. Λ.

Ὁ κόλπος τοῦ Μύρτου καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ χερσόνησος Ἄσσου.

[Φωτογρ. Σ. Λαμπίρη.]

—[*Οἰκον. Γεωγρ.*] Τῆς Κεφαλληνίας ὁ σημαντικώτερος πλουτοπαραγωγικὸς πόρος ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία μετὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τῶν ἐμβασμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον οἱ λοιποὶ κλάδοι, ἡ ἁλιεία, ἡ χειροτεχνία, ἡ βιοτεχνία, ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ ἀσήμαντος ὀρυκτὸς πλοῦτός της.

Γεωργία. Ἡ Κεφαλληνία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦτο κυρίως γεωργικὴ χώρα, τῆς ναυτιλίας ἀργότερον ἀναπτυχθείσης. Βάσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τότε ἦσαν τὰ δημητριακὰ καὶ τὰ ὄσπρια, τὰ λαχανικά, οἱ καρποί. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' ὅμως αἰῶνος ἤρχισε νὰ καλλιεργῆται εὐδοκίμως ἡ ἄμπελος καὶ ἡ **σταφίς**. **Σήμερον** ἡ ἐπι-

Digitized by Google

φάνεια τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν ἀνέρχεται εἰς 76.059 στρέμματα, ἤτοι τὸ 10% περίπου τῆς ὁλικῆς ἐπιφανείας τῆς νήσου. Ἡ σταφὶς τῆς Κεφαλληνίας εἶναι κορινθιακὴ καὶ ἐξάγεται κυρίως εἰς τὰς Κάτω Χώρας, Γερμανίαν, Μεγάλην Βρεττανίαν, ὅπου τὴν μεταχειρίζονται διὰ τὴν κατασκευὴν σταφιδοψώμου. Ἀποφέρει εἰς τὴν νῆσον ἐτησίως 50 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου γίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οἱ οἶνοι τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἄλλοτε (τὰ περίφημα *ροσόλια* ἐπὶ ἑνετοκρατίας) καὶ σήμερον εἶναι ὀνομαστοὶ διὰ τὴν ὡραίαν γεῦσίν των καὶ τὴν περιεκτικότητά των εἰς οἰνόπνευμα. Ὑπάρχουν πολλαὶ ἐντόπιαι ποικιλίαι, ὅπως ἡ *ρομπόλα*, ἡ *μαυροδάφνη*, *τὸ μοσχᾶτο*. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου φθίνει ἀπὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων καὶ ἐντεῦθεν. Ἡ παραγωγὴ τῷ 1928 ἔφθασε τοὺς 42.409 μετρικοὺς στατῆρας, ἀξίας δραχ. 20.687.475, ἐνῷ τῷ 1912 ἔφθασε τοὺς 54.000 μετρικοὺς στατῆρας. Καὶ τῆς ἐλαίας ἡ καλλιέργεια γίνεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Οἱ Ἑνετοὶ κατέβαλον μεγάλας προσπαθείας διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐλαιοκαλλιεργείας (1754—1760, ἀγροτικὴ ἀκαδημία 1791). Ὑπάρχουν πολλαὶ ἐντόπιαι ποικιλίαι, ὅπως ἡ *χοντρολιά*, ἡ *θιακιά*, *κορωνοί*, *ντόπια*, *κορφολιά*. Ἡ παραγωγὴ ἐλαίου τῷ 1928 ἔφθασε τοὺς 13.380 μ. στατ., ἀξίας δρχ. 26.294.170, τῶν δὲ ἐλαιῶν εἰς 84 μ. στατ., ἀξίας δρχ. 54.350. Τὸ ἔλαιον τῆς Κεφαλληνίας εἶναι μεγάλης ὀξύτητος, μέγα δὲ μέρος αὐτοῦ καταναλίσκεται ἐπιτοπίως. Ἡ ἔκθλιψις τῶν ἐλαιῶν γίνεται κατὰ πρωτόγονον τρόπον. Οἱ ἐλαιοπυρῆνες ἐξάγονται κυρίως εἰς Ζάκυνθον. Πρὸς προστασίαν τῆς ἐλαίας κατὰ τοῦ δάκου καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν ἱδρύθη τῷ 1927 τὸ «Ταμεῖον προνοίας ἐλαιοπαραγωγῆς Κεφαλληνίας», τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 1929—1930 ἐξώδευσε διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ δάκου περὶ τὰς 650.000 δρχ. Ἡ παραγωγὴ τῶν σιτηρῶν τῷ 1928 ἀνῆλθεν εἰς 13.542 μετρ. στατ., ἀξίας δρχ. 5.893.170 ἐπὶ καλλιεργηθείσης ἐκτάσεως 22.618 στρεμ., ἔναντι 31.679 στρεμ. τῷ 1921. Ἡ παραγωγὴ τῶν ὀσπρίων, ἤτοι φασιόλων, κυάμων, ἐρεβίνθων, φακῆς, ἀνῆλθεν εἰς 1543 μ. στατ., ἀξίας δρχ. 1.069.050. Ἡ παραγωγὴ τῶν προϊόντων λαχανοκηπίας καὶ ζῳοτροφίας ηὐξήθη σημαντικῶς τὴν τελευταίαν δεκαετίαν. Τῷ 1928 παρήχθησαν προϊόντα λαχανοκηπίας μετρ. στατ. 7.079, δρχ. 1.631.380, ζῳοτροφίας μ. στατ. 9.250, δρ. 1.125.930. Ὁ σανὸς μόνον ἀπησχόλησεν ἐπιφάνειαν 6.036 στρ. ἔναντι 665 στρεμ. τοῦ 1921. Ἡ γεωργία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁλονὲν παραμελεῖται, συντελούσης τῆς ἀστυφιλίας καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς βιομηχανίας.

Κτηνοτροφία. Κυρίως ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ αἰγοτροφία καὶ ἡ μικρὰ κτηνοτροφία. Τὸ ποσὸν τῶν αἰγοπροβάτων τῷ 1928 ἦτο 93.139 κεφαλαί, πτηνὰ 52.855, κόνικλοι 3.077, χοῖροι 2.997, ὄνοι 3.838, ἵπποι 1.143, ἡμίονοι 770, ἀγελάδες 155, βόες 934, φορβάδες 806.

Δάση. Μόνον τὰ 2% τῆς ἐπιφανείας τῆς Κεφαλληνίας κατέχουν τὰ δάση, δηλαδὴ ποσοστὸν ἐλάχιστον, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα ἔκτασίς της εἶναι φαλακρὰ βουνά, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἀσβεστοῦχα πετρώματα κατάλληλα διὰ τὴν δασοκομίαν. Τὸ μεγαλύτερον δάσος εἶναι τοῦ Αἴνου ἐξ ἐλάτης τῆς κεφαλληνιακῆς ἀποτελούμενον, τὸ ὁποῖον πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1797 ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους. Ἐπίσης ὑπάρχουν μικρὰ δάση ἐκ δρυῶν ἐπὶ τοῦ Ἄτρου καὶ τοῦ Ἀθέρα.

Ἀγροτικὸν καθεστώς. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ἰδίως εἰς τὴν Παλικήν, ἐπικρατεῖ εἶδος κολλεγικοῦ συστήματος, τὸ *σεμπρικὸν* σύστημα, τὸ ὁποῖον ἔχει κατοχυρωθῇ νομοθετικῶς διὰ τοῦ ἰονίου Ἀστικοῦ κώδικος (1841). Κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ ἡ γῆ, κατὰ μέγα μέρος ἀνήκουσα εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν ἄλλοτε ἀριστοκρατῶν (ἀρχόντων) καὶ τὰ μοναστήρια, δίδεται εἰς καλλιέργειαν εἰς ἀκτήμονας ἀγρότας (ἀγρολήπτας) εἴτε δι' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα, εἴτε εἰς τὸ διηνεκές, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, μὲ τὸν ὅρον τῆς διανομῆς ἐξ ἡμισείας τῆς παραγωγῆς (ἀγροληψία). Ἡ ἰδία συμφωνία ἰσχύει καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῆς ἐμφυτεύσεως καὶ τῶν μισθώσεων. Ὁ ἐμφυτευτικὸς νόμος τοῦ 1926 δὲν ἰσχύει εἰς τὴν Ἑπτάνησον. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1800 ὑπάρχουσα ὡς ἄνω σχέσις τῆς ἀγροληψίας καὶ ἐμφυτεύσεως διαιωνίζει μίαν σιωπηρὰν πάλην μεταξὺ τῶν ἀγροδοτῶν καὶ ἀγροληπτῶν.

Συνεταιρισμοί. Ἀπόπειρα συνεταιρικῆς ὀργανώσεως ἔγινεν ἀπὸ τοῦ 1915 μὲ τὸν οἰνοποιητικὸν συνεταιρισμὸν Κεφαλληνίας. Τῷ 1926 ὑπῆρχον ψιλῷ ὀνόματι 18 συνεταιρισμοί. Ἐξ αὐτῶν σχεδὸν κανεὶς δὲν λειτουργεῖ, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ συνεταιριστικὸν πνεῦμα δὲν ἀνεπτύχθη, καὶ ἐπικρατεῖ ἀκόμη ὁ δισταγμὸς καὶ ὁ ἀτομισμός. Τὰ δάνεια, ἡ εἰσαγωγή, ἡ ἐξαγωγὴ καὶ συσκευασία τῶν προϊόντων γίνονται παρὰ τῶν ἐμπόρων, ὅπως καὶ ἐπὶ ἑνετοκρατίας. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1910 νὰ δανείζῃ τοὺς ἀγρότας, διαθέσασα τότε 165.000 δρχ. εἰς δάνεια, τὰ ὁποῖα ἔκτοτε ηὐξήθησαν. Κίνησις συνεταιρικὴ παρατηρεῖται τελευταίως λόγῳ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

Ναυτιλία. Ἡ ναυτιλία ἀποτελεῖ σημαντικὴν πρόσοδον διὰ τὴν νῆσον. Ἡ Κεφαλληνία ἔχει τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν ναυτιλίαν ἀπὸ ὅλας τὰς νήσους τῆς Ἑπτανήσου καὶ ὁ ἐμπορικὸς στόλος της διασχίζει τὰς θαλάσσας καὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων. Τῷ 1823 εἶχεν ἱστιοφόρα μικρὰ καὶ μεγάλα 344, τῷ 1828 300, τῷ 1890 90 πλοῖα χωρητικότητος 18.430 τόννων, τῷ 1912 25 ἀτμόπλοια 41.339 τόννων, τὴν 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1929 ἦσαν μόνον ἐν Ἀργοστολίῳ νηολογημένα 32 ἀτμόπλοια χωρητικότητος 115.631 τόννων.

Ἐμβάσματα. Τὸ ἀπὸ τοῦ 1900 μεταναστευτικὸν κῦμα εἰς Ἀμερικήν, Αἴγυπτον, Ρουμανίαν, Ἀφρικήν, Ἀσίαν καὶ Αὐστραλίαν ἐδημιούργησε σημαντικὴν πρόσοδον διὰ τὴν νῆσον: τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν πρὸς τὰς οἰκογενείας των. Κατὰ μετριωτάτους ὑπολογισμοὺς ταῦτα ἀνέρχονται εἰς 150—200 ἑκατομμύρια ἐτησίως.

Βιοτεχνία κλπ. Ἡ βιοτεχνία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, ἰδίως ἡ βαρελλοποιία, ὑποδηματοποιία, ξυλουργική, ἐπιπλοποιία, ὑφαντουργία ἐγχωρίων ὑφασμάτων (ντόπιο, διπλάρι, προσόψια), ἥτις ἄλλοτε ἤκμαζε γινομένης καὶ ἐξαγωγῆς ὑφασμάτων. Ἡ βιομηχανία, εἰς μικρὰν ἀνάπτυξιν εὑρισκομένη, συνίσταται ἐκ 2 οἴκων οἰνοποιητικῶν, μερικῶν ἀλευρομύλων, μικρῶν σαπωνοποιείων, 2 παγοποιείων, μακαρονοποιείου καὶ ἐργοστασίου κατεργασίας δερμάτων καὶ ἀπασχολεῖ μετὰ τῆς βιοτεχνίας (1928) 2.034 ἄτομα. Ἀντικείμενα τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου κυρίως εἶναι ἡ σταφίς, ὁ οἶνος, ὁ τυρός, ἔλαιον, δαφνόφυλλα, ἐλαιοπυρῆνες, γλυκόρριζα, ἐλελίσφακος. Ἡ σταφὶς ἐξάγεται ἀπ' εὐθείας εἰς Κάτω Χώρας, Μεγάλην Βρεττανίαν καὶ Γερμανίαν. Τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον ἀφορᾷ τὰ σιτηρά, ἄλευρα, ὄσπρια, ἀποικιακά, δέρματα, ὑφάσματα, φάρμακα, ξυλείαν, ἀλίπαστα κτλ. καὶ ἀπασχολεῖ 1502 ἄτομα. Αἱ εἰσπράξεις τῶν τελωνείων ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου μέχρι 31 Ὀκτωβρίου 1929 ἀνῆλθον εἰς δρχ. 5.262.000 ἔναντι 3.823.000 τῶν αὐτῶν μηνῶν τοῦ 1928.

Ἁλιεία. Ὀρυκτά. Ἡ ἁλιεία διενεργεῖται κατὰ τρόπον ἀρχέγονον καὶ δὲν εὑρίσκεται εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν, μὴ ἐπαρκοῦσα οὐδὲ εἰς τὰς ἐγχωρίους ἀνάγκας. Κυρίως ἁλιευτικὰ κέντρα εἶναι τὸ Ληξούριον καὶ τὸ Ἀργοστόλιον. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος εἶναι ἀσήμαντος. Ἄλλοτε ἐξήγετο εἶδος ἀσβεστίτου λίθου ἐκ Λάσης πρὸς κατασκευὴν στόκου. Γίνεται χρῆσις σκυρολίθου πρὸς σκυρόστρωσιν τῶν ὁδῶν τῆς νήσου μὲ ὡραῖα ἀποτελέσματα καὶ κατασκευὴ ἀσβέστου δι' ἀσβεστοκαμίνων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου. Πάντως δὲν ἔχει γίνει συστηματικὴ ὀρυκτολογικὴ μελέτη τῆς νήσου.

Συγκοινωνία. Ἡ μὲν ἐσωτερικὴ τῆς νήσου συγκοινωνία γίνεται διὰ διαφόρων ὀχημάτων, αὐτοκινήτων καὶ βενζινοπλοίων ἢ ἱστιοφόρων. Τὸ μῆκος τῶν ὁδῶν τῆς Κεφαλληνίας ἔχει ὡς ἑξῆς: ἐπαρχιακαὶ ὁδοί: κατεσκευασμέναι 432.700, ἡμιτελεῖς 2.200, ἀκατασκεύαστοι 14.000· ἐθνικαὶ ὁδοί: κατεσκευασμέναι 122.600, ἀκατασκεύαστοι 300 μ., ἤτοι σύνολον κατεσκευασμένων καὶ καλῶς συντηρουμένων ὁδῶν 555.300 μ., μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν κοινοτικῶν ὁδῶν. Ἡ ἐξωτερικὴ συγκοινωνία γίνεται δι' ἀτμοπλοίων τῆς ἀκτοπλοΐας τακτικώτατα. Αἱ ἐμπορικαὶ μεταφοραὶ ἐνεργοῦνται καὶ δι' ἱστιοφόρων. Ἐπίσης προσεγγίζουν καὶ πλοῖα ἐξωτερικῶν γραμμῶν, ἐμπορικά. Ὁ τουρισμὸς εὑρίσκεται εἰς νηπιώδη κατάστασιν, μολονότι ὑπάρχει ἀνεκμετάλλευτον πλῆθος φυσικῶν καλλονῶν ἢ φυσικῶν περιέργων, ὅπως τὸ Μεγάλο Βουνό, ὁ Ἄτρος, τὰ Θέματα, τὰ Κηπούρια, ὁ Ταφιός, ἡ «Πέτρα ποὺ κουνιέται» καὶ θαυμάσιον ὁδικὸν δίκτυον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Ἀνδρεάδη*, Περὶ τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Βενετοκρατίας (Ἀθῆναι 1914). —*C. Phocas-Cosmetatos*, L'Ile de Céphalonie au point de vue agricole (1923). Δελτία Στατιστικῆς ὑπηρεσίας.

Γ. Κ. ΔΕΣΤΟΥΝΗΣ

— *[Πολιτ. Γεωγρ.]* Ἡ Κεφαλληνία διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς 3 ἐπαρχίας, 1 δῆμον (ἄλλοτε διῃρεῖτο εἰς 20 δήμους), καὶ 78 κοινότητας, αἵτινες περιλαμβάνουν 231 πόλεις, χωρία καὶ συνοικισμούς. Ὁ πληθυσμός της (μὴ περιλαμβανομένης τῆς Ἰθάκης) κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἀνῆλθεν εἰς 57.578 κατοίκους, ἤτοι ἄρρενας 27.126 καὶ θήλεις 30.452. *Ἐπαρχία Κραναίας*, δῆμος 1 τοῦ *Ἀργοστολίου*, πληθυσμοῦ 8293 κατ., κοινότητες 30, χωρία καὶ πόλεις 88, συνολικοῦ πληθυσμοῦ 28.645, ἐξ ὧν ἄρρενες 13.408, θήλ. 15.237. *Ἐπαρχία Πάλης*, κοινότητες 21, πόλεις καὶ χωρία 41, κάτ. 15.618, ἄρρενες 7.943, θήλεις 7.675, πρωτεύουσα *Ληξούριον*, πληθ. 4.843. *Ἐπαρχία Σάμης*, κοινότητες 27, πόλεις καὶ χωρία 102, κάτ. 13.315, ἄρρενες 5775, θήλεις 7540, πρωτεύουσα *Αἰγιαλός*, πληθ. 604. Σήμερον εἰς ἕκαστον τ. χλμ. ἀναλογοῦν 96 κάτοικοι.

Μετανάστευσις. Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπὸ τῆς ἑνώσεως μὲ τὴν Ἑλλάδα ἠλαττώθη κατὰ 15.209. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀθρόαν μετανάστευσιν ἀπὸ τοῦ 1900, καὶ ἰδίως τῷ 1907 καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἀμερικήν, Ρουμανίαν, Ρωσίαν, Αἴγυπτον, Ἀφρικήν, Ἀσίαν, Αὐστραλίαν. Ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῶν διαφόρων κεφαλληνιακῶν παροικιῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ κατὰ μετρίους ὑπολογισμοὺς ἀνέρχεται εἰς 40 χιλιάδας, ἐξ ὧν 20 χιλιάδες περίπου εἰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ. Ἡ συγκέντρωσις εἰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς μεταναστεύσεως δι' Ἀμερικήν, τὴν κάθοδον τῶν ἐκ Ρωσίας, Ρουμανίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως Κεφαλλήνων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐσωτερικῆς μεταναστεύσεως, δηλαδὴ τοῦ ρεύματος τῆς ἀστυφιλίας. Τὸ σημερινὸν μικρὸν μεταναστευτικὸν κῦμα πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν στρέφεται εἰς Αἴγυπτον, Ἀβησσυνίαν, Κόγγον, Ἰνδοκίναν, Κίναν, Γαλλίαν. Γενικῶς οἱ Κεφαλλῆνες εἶναι διεσπαρμένοι παντοῦ.

Ἐκπαίδευσις. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 οἱ ἐγγράμματοι ἦσαν 27.379. Ἀφαιρουμένων τῶν κάτω τῶν 8 ἐτῶν, οἵτινες θεωροῦνται ὡς κανονικῶς ἀγράμματοι καὶ οἵτινες ἀνέρχονται εἰς 11.120, ἡ ἀναλογία τῶν ἐγγραμμάτων εἶναι 58,9 %, ἤτοι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1879 οἱ ἐγγράμματοι ἐδιπλασιάσθησαν, ἐν διαστήματι πεντηκονταετίας. Οἱ ἀγράμματοι σήμερον ἀνέρχονται εἰς 18.020, ἐξ ὧν ἄρρενες 5.081, θήλεις 12.939, δηλαδὴ ὁ θῆλυς ἀγράμματος πληθυσμὸς εἶναι πλέον ἢ διπλάσιος τοῦ ἄρρενος. Μὴ δηλώσαντες 1.056. Ἡ σχετικῶς καλὴ αὐτὴ κατάστασις ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ διάταγμα περὶ δημοσίων σχολείων ἐδημοσιεύθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1804 ὑπὸ τῆς Ἰονίου πολιτείας, καταργοῦν τὴν ἀναρχίαν τῆς ἕως τότε ἀνθούσης στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ἡ στοιχειώδης αὐτὴ ἐκπαίδευσις ἦτο ἀπρόσιτος διὰ τὸν λαὸν καὶ ἀπέβαινεν εἰς ἀποκλειστικὴν σχεδὸν ὠφέλειαν τῶν ἀριστοκρατῶν, οἱ ὁποῖοι συνεπλήρωνον τὴν ἀνωτέραν των μόρφωσιν εἰς τὰ ἰταλικὰ πανεπιστήμια τῆς Βενετίας, Πάδοβας, Πίζας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν τῆς Κερκύρας.

Ἀπὸ τοῦ 1804 καὶ ἐπὶ ἀγγλοκρατίας καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα ἡ παιδεία ἐξηπλώθη ταχύτατα, συντελούσης καὶ τῆς ἰδιωτικῆς κοινωφελοῦς μερίμνης. Παράδειγμα ἡ ἄλλοτε Πετρίτσειος σχολὴ (νῦν Πετρίτσειον Γυμνάσιον), ἡ ὁποία ἱδρύθη τῷ 1849 ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἰατροφιλοσόφου Στάμου Πετρίτση, ἡ Βαλιάνειος Σχολὴ Κεραμιῶν, ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ Κεφαλληνίας, ἡ Βαλιάνειος ἐπαγγελματικὴ σχολὴ τοῦ Ληξουρίου, ἡ ἐμποροναυτικὴ σχολή, λειτουργοῦσα ἤδη ἀπὸ καιροῦ, καὶ τὸ ἱδρυόμενον ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον (κληροδοτήματα Μ. Κοργιαλένιου) κλπ. Σήμερον ἡ Κεφαλληνία ἔχει 86 μεικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἡ Ἰθάκη 16, 7 ἡμιγυμνάσια, 3 γυμνάσια, 2 νυκτερινὰς σχολὰς ἀπόρων, 1 σχολὴν τῆς Alliance Française, 3 φιλαρμονικὰς σχολὰς (ἐκμάθησις πνευστῶν ὀργάνων), ὀφειλομένας εἰς κληροδοτήματα Κεφαλλήνων, καὶ τὴν Κοργιαλένειον βιβλιοθήκην. Ἐπίσης ἡ μουσικὴ μόρφωσις εἶναι ἀρκετὰ προωδευμένη καὶ τὸ μουσικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ ζωηρῶς ἀνεπτυγμένον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἐν Κεφαλληνίᾳ (Ἀργοστόλιον) ἐλειτούργησε μελόδραμα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1830—1840 εἰς θέατρον ἰδιαίτερον κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Σολωμοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπαιξαν πλεῖστοι μετακαλούμενοι ἰταλικοὶ θίασοι. Τῷ 1858 ἱδρύθη τὸ καὶ νῦν ὑπάρχον θέατρον ὁ «Κέφαλος». Εἰς τὴν μουσικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ συνετέλεσαν καὶ αἱ φιλαρμονικαὶ τῆς νήσου. Ἡ φιλαρμονικὴ Πάλης ἱδρύθη τῷ 1896 ἐν Ληξουρίῳ.

Ἐφημερίδες - περιοδικά. Ἀφ' ὅτου ἐπετράπη ἡ ἐλευθεροτυπία ὑπὸ τῶν Ἄγγλων πλεῖσται ὅσαι ἐφημερίδες ἐξεδόθησαν ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἰδίως ριζοσπαστικαί, ἤτοι ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως μὲ τὴν Ἑλλάδα τῆς Ἑπτανήσου, δεδομένου ὅτι ἡ Κεφαλληνία ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τοῦ ριζοσπαστισμοῦ. Κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐξεδόθησαν: «Ἀναγέννησις» (1849), «Φιλελεύθερος» (1849—1851), «Πέλεκυς» (1850), «Χωρικὸς» (1850), «Ἀποθήκη» (1860), «Ριζοσπάστης» (1863), «Ριζοσπάστης ὁ ἀληθὴς» (1863), «Ἀναμόρφωσις» (1866—1867), «Τύπος» (1867), «Σφῆκα» (1868), «Κεφαλληνία» (1868), «Δίκαιον» (1870), «Ἐφημερὶς Ἀργοστολίου» (1870), «Ἀσπὶς» (1873), «Φίλος τοῦ Λαοῦ» (1875—1876), «Ἐργάτης» (1875), «Σπινθὴρ» (1876), «Ἔθνος» (1877), «Λαὸς» (1879), «Ἀνεξάρτητος» (1879), «Πέλεκυς» (1881), «Ἥλιος», «Νέα Κεφαλληνία» (1883), «Ἀδελφοποίησις» (1883—1885), «Ἔλεγχος» (1885), «Πατριώτης» (1887), «Ἔγερσις» (1893—1894), «Ζιζάνιον» (1900), «Τελώνιον» (1905—1930), «Κῆρυξ» (1918), «Ἐφημερὶς Ἐπιστράτων» (1916), «Μύδρος», «Αἶνος», «Κεφαλληνιακὴ Ἠχὼ» (1918), «Ἐλπὶς» (1920—1930), «Ἥλιος» (1922), «Κεφαλληνία» (1927), «Παρατηρητὴς» (1929—1930). Ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω ἦσαν ἑβδομαδιαῖαι. Τὰ περιοδικὰ ἦσαν ὀλιγώτερα. Πρῶτον τὸ ἱστορικὸν περιοδικὸν τοῦ Ἀνδρέα Λασκαράτου ὁ «Λύχνος», ὁ ὁποῖος ὅταν ἦτο πολεμικὸς ὠνομάζετο «Λυχνιές», ἐξεδόθη τῷ 1848. Ἄλλα ἐξεδόθησαν: ἡ «Τερψιχόρη» τοῦ Γ. Πεφάνη (1853) καὶ ὁ «Προμηθέας» ἐν Ληξουρίῳ (1922—1923).

Ἐπαγγέλματα. Τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἔχουν ὡς ἑξῆς: γεωργία 9913, κτηνοτροφία 1284, ἁλιεία 110, βιομηχανία 2434, μεταφορὰ-συγκοινωνίαι 937, πίστωσις-ἀνταλλαγὴ-μεσολάβησις 92, ἐμπόριον 1502, προ-

Digitized by Google

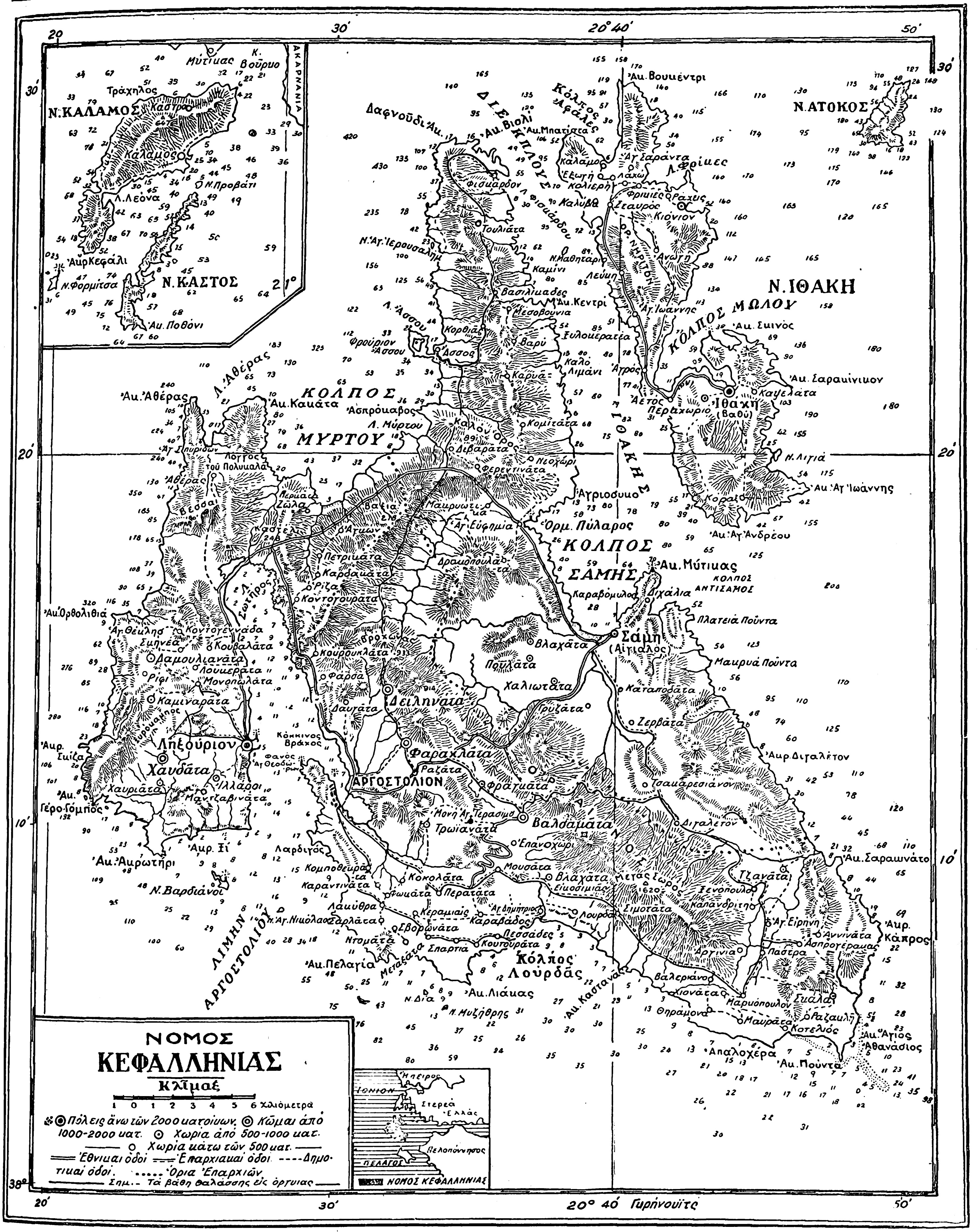

σωπικαὶ ὑπηρεσίαι 428, ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα 813, δημόσιοι ὑπηρεσίαι 337, ἄνευ ἐπαγγέλματος 25090, μὴ δηλώσαντες 1366. Ἐν συγκρίσει μὲ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1920 πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι 987 ἐγκατέλειψαν τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, διὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Ἀρχαὶ κλπ Ἐν Κεφαλληνίᾳ ἑδρεύουσιν αἱ ἑξῆς δημόσιαι ἀρχαί: νομαρχία, μητρόπολις, πρωτοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, δασαρχεῖον, διοίκησις χωροφυλακῆς καὶ ἐπιθεώρησις δημοτικῶν σχολείων ἐν Ἀργοστολίῳ. Τρία εἰρηνοδικεῖα (ἐν Ἀργοστολίῳ, Ληξουρίῳ καὶ Βαλεριάνῳ), τρία γυμνάσια (ἐν Ἀργοστολίῳ, Ληξουρίῳ καὶ Κεραμιές), ἀνωτάτη σχολὴ θηλέων (Ἀργοστόλιον), δύο Βαλλιάνειοι ἐμπορικαὶ σχολαὶ (Ἀργοστόλιον καὶ Ληξούριον), Βαλλιάνειος ἐπαγγελματικὴ σχολὴ (Ληξούριον), 82 δημοτικὰ σχολεῖα, Κοργιαλένειος βιβλιοθήκη κ. ἄ. Ἐπίσης ἐφορεία, ταμεῖον καὶ τελωνεῖον ἐν Ἀργοστολίῳ, ὑποτελωνεῖα (ἐν Ληξουρίῳ καὶ Φισκάρδῳ), ὑποδιοίκησις χωροφυλακῆς ἐν Ληξουρίῳ, ἀστυνομικοὶ σταθμοί, γραφεῖα Τ. Τ. Τ. ἐν Ἀργοστολίῳ, Ληξουρίῳ, Φισκάρδῳ καὶ Κεραμιὲς (46 τηλεφωνικοὶ σταθμοί, 16 ἀγροτικοὶ διανομεῖς κ.λ.π.), φυλακαὶ (Ἀργοστόλιον), ὑγιειονομικὸς σταθμὸς ἐν Φισκάρδῳ κλπ. Ὡσαύτως ὑπάρχουν: Μουσικὸς σύλλογος ἐν Ἀργοστολίῳ, δύο φιλαρμονικαὶ σχολαὶ (Ἀργοστόλιον καὶ Ληξούριον), δύο θέατρα (Ἀργοστόλιον), Παγκεφαλληνιακὸς ἀθλητικὸς σύλλογος (Ἀργοστόλιον) καὶ ἄλλοι γυμναστικοὶ σύλλογοι.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπάρχουν: νοσοκομεῖον, φρενοκομεῖον (Βέγειον) καὶ ἄσυλον φρενοπαθῶν, ὀρφανοτροφεῖον καὶ ἐκθετοτροφεῖον ἐν Ἀργοστολίῳ, γηροκομεῖον ἐν Ληξουρίῳ, πτωχοκομεῖον ἐν Ἀργοστολίῳ, οἰκονομικὰ συσσίτια ἐν Ἀργοστολίῳ καὶ Ληξουρίῳ, ἄσυλον ἀπόρων παίδων καὶ ἄλλα.

Σ. Γ. Κ.

Δικαιοσύνη κλπ. Ἡ Κεφαλληνία ἀποτελεῖ περιφέρειαν πρωτοδικείου μὲ ἕδραν τὸ Ἀργοστόλιον, ὑπαγομένην εἰς τὸ ἐφετεῖον Πατρῶν, καὶ ἔχει 6 εἰρηνοδικεῖα-πταισματοδικεῖα. Ἡ διοίκησις χωροφυλακῆς Κεφαλληνίας ὑπάγεται εἰς τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν Πελοποννήσου, ἐν Πάτραις ἑδρεύουσαν.

Κοινότητες. Αἱ κοινότητες τῆς νήσου κατ' ἐπαρχίας εἶναι αἱ ἑξῆς: *Ἐπαρχίας Κραναίας: Ἁγίας Εἰρήνης, Ἀργινίων, Ἀσπρογέρακα, Βαλσαμάτων, Βλαχάτων, Δαυγάτων, Δειλινάτων, Ἐπανωχωρίου, Κα-*

Digitized by Google

ραβάδου. Κεραμιῶν, Κουρουκλάτων, Λακήθρας, Μαυράτων, Μεταξάτων, Μηνιῶν, Μουσάτων, Ξενοπούλου, Πάστρας, Περατάτων, Πεσσάδων, Ραζάτων, Σαρλάτων, Σβορωνάτων, Σκάλας, Σπαρτιῶν, Τζανάτων, Τρωϊανάτων, Φαρακλάτων, Φαρσῶν, Φραγκάτων, Χιονάτων. Ἐπαρχία Πάλης: Ἁγίας Θέκλης, Ἀγκῶνος, Ἀθέρα, Δαμουλιανάτων, Ζῶλα, Ἰλλάρων. Καμιναράτων, Καρδακάτων, Κοντογεννάδας, Κονιογουράτων, Κουβαλάτων, Ληξουρίου, Λουκεράτων, Ματζαβινάτων, Μονοπωλάτων, Πετρικάτων, Ρίζης, Ρίφι, Σκοινέας, Χαυδάτων, Χαυριάτων. Ἐπαρχία Σάμης: Ἁγίας Εὐφημίας, Ἄσσου, Βασιλικάδων, Βλαχάτων, Γρυζάτων, Διβαράτων, Διγαλέτου, Διχαλίων, Δρακοπουλάτων, Ζερβάτων, Καρυᾶς, Καταποδάτων, Κατάρραχου, Κοθρέας, Κομιτάτων, Μακρυώτικων, Μεσοβουνίων, Νεοχωρίου, Πλαγιᾶς, Πουλάτων, Σάμης, Τουλιάτων, Τσακαρισιάνου, Φερεντινάτων, Φισκάρδου, Χαλιωτάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀντων. Μηλιαράκη*, Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας (Ἀθῆναι 1890).— *Γ. Δεστούνη*, Θέατρο καὶ ἐκπαίδευσις στὸ Ληξοῦρι, «Ἐφημ. Κεφαλλήνων» ἀρ. 13—14, 1928.—*Δ. Λαυράγκα*, Τὸ παληὸ θέατρο «Ἐφημ. Κεφαλλήνων» ἀρ. 16, 1928.

Σ. Γ. Κ.—Γ. Κ. Δ.

Κάτοικοι. Ὁ Κεφαλλὴν εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀποδημητικός, ἡ δὲ τάσις του πρὸς τὸ ταξιδεύειν καὶ πρὸς τὴν περιπέτειαν διὰ τὴν δημιουργίαν καλυτέρας τύχης ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν ἰδιότητα τοῦ χαρακτῆρός των. Παροικίαι Κεφαλλήνων εὑρίσκονται πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς, ἰδίως ὅμως οἱ Κεφαλλῆνες μετανάσται κατώρθωσαν νὰ δράσουν καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν οἰκονομικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὰ παράλια τῆς Ρουμανίας καὶ τὰ ἐμπορικὰ κέντρα τοῦ Δουνάβεως, εἰς τὰ παράλια τοῦ ρωσικοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἰς τὴν Αἴγυπτον, Σουδάν, Λονδῖνον καὶ ἄλλας παραλίους πόλεις τῆς Εὐρώπης, Αὐστραλίαν, Ἰνδίας, Μαδαγασκάρην, νότιον Ἀφρικήν, Ἀβησσυνίαν, Βόρειον Ἀμερικήν, καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπίσης ἐπεβλήθησαν οἰκονομικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς οἱ ἀποδημοῦντες Κεφαλλῆνες εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπάρχουν δὲ πυκναὶ καὶ ἀκμάζουσαι παροικίαι Κεφαλλήνων εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Πάτρας, Αἴγιον, Πύργον, Θεσσαλονίκην, Βόλον, Κέρκυραν καὶ ἀλλοῦ.

Ὁ Κεφαλλὴν εἶναι τολμηρός, ριψοκίνδυνος, φιλότιμος, τοπικιστής, εὐφυέστατος, ἀποφασιστικώτατος καὶ ἐργατικώτατος. Οἱ ἐντὸς τῆς Κεφαλληνίας παραμένοντες κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν, ὄντες κυρίως ἀμπελουργοὶ καὶ ἐλαιοκόμοι, εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ εἰς διαφόρους τέχνας. Μέγα μέρος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου ταξιδεύει κατὰ ἐποχὰς καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον ἔνθα ἀπασχολοῦνται εἰς τὴν σκαφὴν τῶν σταφιδαμπέλων, εἰς τὸν τρυγητόν, εἰς τὸ ἐκκόκκισμα τοῦ ἀραβοσίτου καὶ εἰς ἄλλας ἀγροτικὰς ἐργασίας. Ἐπίσης μέγας ἀριθμὸς Κεφαλλήνων ἀγροτῶν ἀποδημεῖ εἰς Πάτρας, Πειραιᾶ, Ἀθήνας κατὰ τὰς περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν νῆσον ἀγροτικαὶ ἐργασίαι, μετέρχονται δὲ εἰς τὰς πόλεις ταύτας ἰδίως τὸν πλανόδιον λαχανοπώλην.

Οἱ Κεφαλλῆνες εἶναι: ναυτικοί, ἁλιεῖς, ἐφοπλισταί, λεμβοῦχοι, τυρέμποροι καὶ τυροκόμοι, ἐμπορορράπται, οἰκοδόμοι, ἔμποροι, ἑστιάτορες, ἐπιχειρηματίαι θεαμάτων καὶ μουσικῶν κέντρων, τεχνῖται κατασκευῆς ἁλιπάστων κρεάτων, μουσικοί, οἰνέμποροι, ἐργάται λιμένος καὶ τελωνείου, ἐπιχειρηματίαι καὶ ἰδιοκτῆται ἀγροκτημάτων, ἔμποροι ἐλεφαντόδοντος, ζῳέμποροι κλπ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἰατρικὴν ἰδίως καὶ τὴν νομικήν, οἱ Κεφαλλῆνες διεκρίθησαν καὶ διακρίνονται ἰδιαιτέρως καὶ εἰς τὰς καλὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἐκδηλώσεως ζωῆς καὶ ἐργασίας.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

—[*Ἀρχ.*] Κατὰ τὰ πορίσματα τῶν ἀνασκαφῶν, τὰς ὁποίας διενήργησεν ὁ Π. Καββαδίας, δοκιμαστικῶς μὲν τῷ 1899, συστηματικῶς δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908, δαπάναις τοῦ Ὀλλανδοῦ ἀρχαιολόγου A.E.H. Goekoop, ἡ νῆσος Κεφαλληνία ὑπῆρξε κατῳκημένη ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς περιόδου, ἤτοι ἀπὸ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος. Οἱ ἀρχαιότατοι προϊστορικοὶ συνοικισμοὶ ἔκειντο δυσμικῶς τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως *Κράνης*, ἐν θέσει Ἀλαφόνα καὶ εἰδικώτερον Ρίζα. Ὁ προϊστορικὸς οὗτος συνοικισμός, ἀπὸ τῶν νεολιθικῶν χρόνων, ὡς φαίνεται, χρονολογούμενος καὶ ἐξικνούμενος μέχρι τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, συνίσταται ἐκ τειχῶν τινων κατὰ τὸν κυκλώπειον τρόπον δι' ἀκατεργάστων λίθων, ἄνευ πηλοῦ, ἐκτισμένων, καὶ ἐκ τάφων ἀκανονίστου ἐλλειψοειδοῦς ἢ κυκλικοῦ σχήματος. Οἰκήματα δὲν διεσώθησαν, διότι ἦσαν ξύλιναι, ἴσως, καλύβαι· εὑρέθησαν ὅμως τεμάχια ἀγγείων μονοχρώμων, χονδροειδῶν καὶ ἄνευ ἐγχαράκτων κοσμημάτων, ἀποδεικνύοντα ὅτι τὸ προκείμενον παρὰ τὴν Κράνην νεκροταφεῖον ἢ συνοικισμὸς δυνατὸν νὰ χρονολογῆται ἀπὸ τῆς Γ' τοὐλάχιστον χιλιετηρίδος π. Χ. Νεκροταφεῖα ἐπίσης εὑρέθησαν καὶ παρὰ τὰ Κοκκολᾶτα καὶ τὰ Μαζαρακᾶτα, ἀποδεικνύοντα τὴν συνοίκησιν τοῦ μέρους ἀπὸ τῆς προμυκηναϊκῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς μυκηναϊκῆς, **ἤτοι καθ'** ὅλην τὴν Β' π. Χ. χιλιετηρίδα. Τὸ ἐν τῇ θέσει Λιβαθὼ παρὰ τὸ χωρίον Μαζαρακᾶτα μυκηναϊκὸν νεκροτρφεῖον, ἀποτελούμενον ἐκ δεκαὲξ σπηλαιωδῶν ἐντὸς βράχου λελαξευμένων τάφων, διαφέρει τῶν λοιπῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἀνακαλυφθέντων παρομοίων τάφων κατὰ τοῦτο κυρίως, ὅτι οὐδεὶς ἀπολύτως νεκρὸς ἀπετίθετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, ἀλλὰ πάντες ἐθάπτοντο ἐν ἰδίοις τετραγωνικοῖς λάκκοις, οἵτινες ἀνωρύσσοντο ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ σπηλαιώδους ὀρύγματος. Τὰ κτερίσματα ὅμως καὶ πάντα ἐν γένει τὰ εὑρήματα, πήλινα ἀγγεῖα καὶ χρυσᾶ κοσμήματα, δὲν διαφέρουσι τῆς συγχρόνου μυκηναϊκῆς τεχνοτροπίας τῶν Μυκηνῶν. Πλουσιώτερον εἰς κτερίσματα ἦτο τὸ νεκροταφεῖον τῶν προμυκηναϊκῶν καὶ μυκηναϊκῶν χρόνων, τὸ ἀποκαλυφθὲν ἐν τῇ θέσει Καγκέλισες μεταξὺ τοῦ χωρίου Κοκκαλᾶτα καὶ Μενεγᾶτα.

Τὰ ἀποτελέσματα ἄρα τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ βεβαιοῦσιν ἡμᾶς, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη, συνοικισθεῖσα τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος, ἐδέχθη ἀπὸ τοῦ 1500 π. Χ. τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν, ὑπὸ μετοικήσαντος, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν νῆσον ταύτην λαοῦ τινος. Ἐξαίρεσιν παρουσιάζει ἡ περιοχὴ τῆς Σάμης, ἐν ᾗ οὐδὲν μέχρι τοῦδε, εὑρέθη ἴχνος τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ συμπεράσματα ταῦτα ἐπεβεβαίωσαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὑπὸ τοῦ Ν. Κυπαρίσση ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ Ἀλ. Φιλαδελφέως διενεργηθεισῶν τῷ 1912 καὶ 1914 ἀνασκαφῶν ἐν τῇ θέσει Παλαιόκαστρον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κράνης. Ἡ θέσις αὕτη, ἅλυσις ἀποκρήμνων λόφων, εἶναι ὠχυρωμένη διὰ κυκλωπείων τειχῶν, ἐφ' ὧν διακρίνει τις ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐξελίξεως τῆς τειχοδομίας κατὰ διαφόρους θέσεις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἱστορικῶν ἑλληνικῶν χρόνων καὶ τῶν τελευταίων ρωμαϊκῶν, βρίθει δὲ καὶ προμυκηναϊκῶν καὶ μυκηναϊκῶν τάφων μὲ ὅλα τὰ ἐλέγχοντα τὴν ἐπίδρασιν τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης κτερίσματα, πρὸς ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν ὅτι καὶ τὸ μέρος τοῦτο, ἐπὶ τοῦ **ὁποίου ἔμελλε νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ διατηρηθῇ μέχρις** ἐσχάτων ἰσχυροτάτη τῆς Κεφαλληνίας πόλις, οἱ Κράνιοι, ἦτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων συνεχῶς κατῳκημένον, μὲ πολιτισμόν, ὅστις ἔλαβεν μεγάλην ἐπίδοσιν κατὰ τοὺς αἰῶνας τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὴν δὲ μεγίστην αὐτοῦ ἀκμὴν κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα αὐτοῦ, ἤτοι κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, εἰς ὃν ἀνήκουσι τὰ πλουσιώτατα καὶ σπουδαιότατα τῶν εὑρημάτων τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀνασκαφῶν.

Ἐκ τῶν εὑρημάτων τούτων τὰ ἀγγεῖα ἔχουσί πως ἰδίαν τεχνοτροπίαν, δὲν διαφέρουσιν ὅμως τῶν ἐν τάφοις τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ τῆς μεσσηνιακῆς Πύλου εὑρεθέντων ἀγγείων. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, καθ' ὅλην τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον, ἦτο λίαν διαδεδομένος, ἂν μὴ μοναδικός, ὁ τρόπος τῆς ἐν λαξευταῖς κατακόμβαις ταφῆς τῶν νεκρῶν. Ἡ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῶν λαξευτῶν σπηλαίων κατασκευὴ τῶν λαξευτῶν τάφων

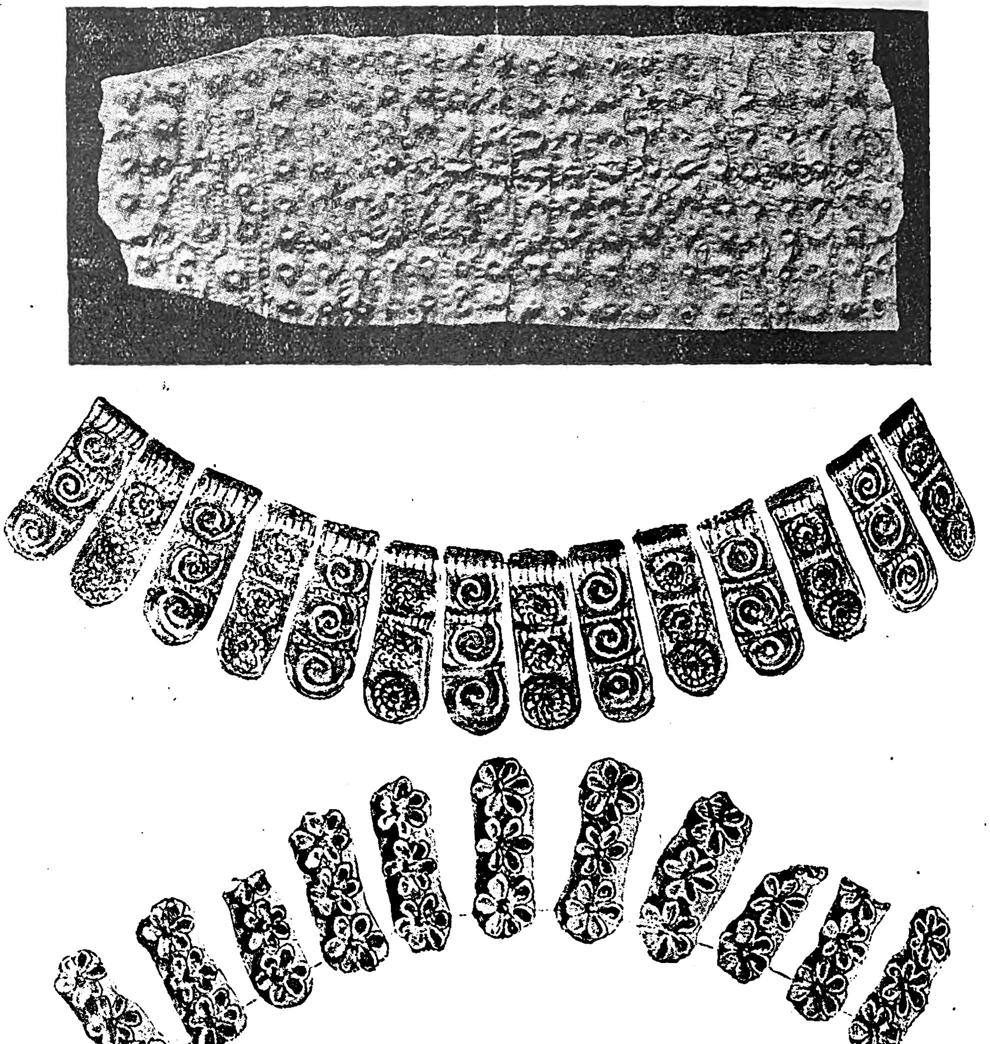

Μυκηναϊκὰ εὑρήματα Κεφαλληνίας.

φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ συνήθης τρόπος τῆς ταφῆς κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ συνήθης θέσις τῶν νεκρῶν ἐν τῷ τάφῳ ἦτο ἡ τῶν ὑπτίως ὀκλαζόντων μὲ ἐλαφρῶς συγκεκλιμένα τὰ σκέλη. Ἐπὶ τῶν τάφων κατὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν ἐτελοῦντο θυσίαι, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λειψάνων τῆς πυρᾶς. Ὁποῖος λαὸς κατῴκει τὴν νῆσον ταύτην μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, τοῦτο δὲν εἶναι ἐξ ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων γνωστόν.

Ἐκ τῶν τεσσάρων πόλεων αὐτῆς, ἡ *Σάμη* ἔκειτο πλησίον τοῦ πορθμοῦ τοῦ χωρίζοντος τὴν Κεφαλληνίαν ἀπὸ τῆς Ἰθάκης καὶ ἐπὶ ἀποκρήμνου ὑψώματος, τὸ ὁποῖον ἐγείρεται ἀπὸ τῆς παραλίας κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς σημερινῆς πόλεως Σάμης ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου. Εἰς τὴν ἐδαφικὴν περιφέρειαν αὐτῆς ἀνῆκε τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τῆς νήσου. Τὰ σύνορα, τὰ χωρίζοντα τὴν περιοχὴν τῆς Σάμης ἀπὸ τῆς τῶν Πρόνων, εἶναι ἴσως παρὰ τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα τοῦ Κάστρου ἐν τῇ σημερινῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πυργί. Κατὰ τοὺς **Riemann, Biedermann καὶ Partsch,** εἰς τὴν περιο-

Digitized by Google

χὴν τῆς Σάμης ἀνῆκε προφανῶς καὶ ἡ χερσόνησος τῆς Ἐρίσσου μετὰ τοῦ λιμένος τῆς Πανόρμου. Ἡ ἀρχαία πόλις μετὰ τῆς ἀκροπόλεως ἐπροστατεύετο ἐκ νότου ὑπὸ τείχους 3.400 μέτρων μήκους καὶ ὑπὸ τῆς ἀκροπόλεως, ἥτις ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ὠχυρωμένων λόφων, εὑρισκομένων κατὰ τὸ νότιον καὶ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τείχους. Ἐκ τῶν λόφων τούτων ὁ μὲν νότιος, ὀνομαζόμενος νῦν Κοντὸς ἢ Ἅγιος Φαρέντες, εἶναι ἀπότομος ἀκρόπολις μὲ ὕψος 226 μέτρων, ὁ δὲ ἀνατολικός, καλούμενος σήμερον Σκαλιά, ἔχει ὕψος μέχρι 275 μέτρων. Τὰ τείχη τῆς πόλεως σῴζονται καλῶς, ἐπὶ δὲ τῆς παραλίας, ἀλλ' ἔξωθι τῶν τειχῶν, διατηροῦνται εἰσέτι λείψανα ρωμαϊκῶν κτισμάτων. Λείψανα ἐπίσης τοῦ μώλου τοῦ ἀρχαίου λιμένος ἀνεφάνησαν βορειοανατολικῶς τοῦ σημερινοῦ μικροῦ μώλου τῆς πόλεως Σάμης. Ἐρείπια ἄλλων κτισμάτων ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ εἶναι τὰ ἐρείπια τοῦ Ἀλποβούνι, ὀρθογώνιον κτίσμα 24×11 μέτρων, τὸ ὁποῖον οἱ σημερινοὶ κάτοικοι ἐκλαμβάνουσιν ὡς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὰ ἐρείπια ρωμαϊκῶν κτισμάτων, ἴσως μικροῦ συνοικισμοῦ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πολιτείας ταύτης καὶ παρὰ τὰς πηγάς, αἵτινες καὶ σήμερον ρέουσι παρὰ τὰ χωρία Τζανετᾶτα, Καταποδᾶτα, Ἀλεβᾶτα, Ζερβᾶτα καὶ Μουσακᾶτα, ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μικρὰ φυλάκια, προμαχῶνες. Ὀχυρὸν φυλάκιον ἐπὶ τοῦ Κάστρου στὴ Ράχη εἰς ὕψος 307 μέτρων εἶναι, κατὰ τὸν Partsch, ὀχυρωματικὸν ἔργον τῶν Σαμαίων ἐπὶ τῶν συνόρων ἀπέναντι τῆς ἀρχαίας πόλεως Πρόνοι, ἕτερον δὲ ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ βουνοῦ, νοτίως τοῦ χωρίου Μουσακᾶτα, ἐχρησίμευεν εἰς τὴν φύλαξιν τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, παρὰ τὸ σημερινὸν Πυργί, ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως Πρόνοι εἰς τὴν σαμαίαν γῆν. Ἡ Σάμη, ὡς ἐλευθέρα πόλις, ἐξέδωκε πολλοὺς τύπους νομισμάτων κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

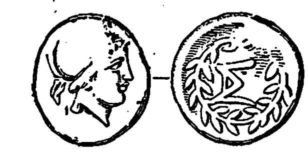

Χάλκινον νόμισμα Σάμης.

Τὰ νομίσματα φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθοτύπου τὸν Κέφαλον, μετὰ βραχείας κόμης ἐστεφανωμένης, τὴν Ἀθηνᾶν, κατὰ μέτωπον τὴν Πρόκριν, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐρεχθέως ὡς πρώτην σύζυγον τοῦ Κεφάλου, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθοτύπου τὸν κύνα Λαίλαπα, προσφερόμενον ὑπὸ τῆς Πρόκριδος εἰς τὸν Κέφαλον, καὶ κριόν. Λατρευόμενοι θεοὶ ἐν Σάμῃ ἦσαν, κατὰ τὰ νομίσματα, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ ἥρως Κέφαλος. Εἰς τὴν Σάμην, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀνῆκε καὶ ὁ ἀρχαῖος λιμὴν τῆς Πανόρμου. Κατὰ τοὺς Leake καὶ Partsch, ἡ ἀρχαία Πάνορμος εἶναι τὸ σημερινὸν Πόρτο Φισκάρδο. Ἡ πόλις *Πρόνοι* ἤ, κατὰ τὰς ἐπιγραφάς, Πρωννοὶ καὶ Πρῶννοι ἢ Πρόννησος, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος, ἔκειτο κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου ἐπὶ ὀχυρᾶς θέσεως, καὶ ἦτο, ὡς ἐκ τούτου, κατὰ Πολύβιον, «πολισμάτιον δυσπολιόρκητον». Τὸ πολισμάτιον ἔστεφον ἀπόκρημνοι βράχοι κατὰ τὴν δεξιὰν ἀκτήν, κυκλικὸν δὲ τεῖχος ½ χλμ. περιέβαλλε τὴν στενὴν κορυφὴν τοῦ ὀδοντωτοῦ λόφου, ὅστις ἐσχημάτιζε πρὸς δυσμὰς μὲν ἀπότομον κρημνόν, πρὸς ἀνατολὰς δὲ καὶ ἀπέναντι τῆς θαλάσσης ἀπόκρημνον κλίσιν. Τὸ πρὸς νότον ἄκρον ἐφύλασσεν ἀκρόπολις, ὕψους 275 μέτρων. Τείχη τῆς ἀκροπόλεως σῴζονται κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς, συνιστάμενα ἐκ πολυγωνικῆς τοιχοδομίας καὶ μιᾶς ὡραίας πύλης κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν.

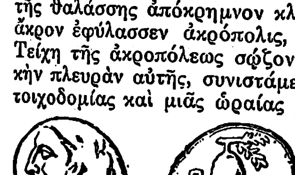

Χάλκινον νόμισμα Πρώννων.

Νομίσματα τῶν Πρόνων, ἐκδοθέντα περὶ τὸ 370 π. Χ., φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθοτύπου μὲν τὸν Κέφαλον, τὴν Πρόκριν, τὸν Δία, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθοτύπου ρόπαλον, στάχυν, ἢ στρόβιλον. Ἐν τῇ Προναίᾳ χώρᾳ ἐλατρεύοντο ὁ Αἴνειος ἢ Αἰνήσιος Ζεὺς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὁ ἥρως Κέφαλος καὶ ἡ Πρόκρις. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Προναίας χώρας σῴζονται τὰ ἐρείπια ἀρχαίου ὀχυροῦ, γνωστοῦ σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Παλαιόκαστρον ἢ τῆς Ὡριᾶς τὸ Κάστρο. Ἦτο κατεσκευασμένον ἐκ πολυγωνικοῦ τοίχου ὕψους 2—3 μέτρων. Ἕτερον ὀχυρὸν φυλάκιον, συνόριον τῆς πόλεως Πρόνοι, ἦτο καὶ τὸ παρὰ τὰ σημερινὰ χωρία Τσακαρεσσιάνου καὶ Νικολαβιανᾶτα εὑρισκόμενον Κάστρο τοῦ Σορδάτου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα φύσει ὀχυρὰ φυλάκια εὑρίσκονται κατὰ τὰ σύνορα μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Σαμαίων καὶ τῆς χώρας τῶν Πρόνων, ἀποδεικνύοντα τὴν ἐχθρότητα καὶ ἀποστροφὴν καὶ δυσπιστίαν τῶν δύο λαῶν πρὸς ἀλλήλους. Ἡ *Πάλη*, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ὠνομάζοντο Παλεῖς, ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, τοῦ ὠχυρωμένου δηλαδὴ παρὰ τὸ σημερινὸν Ληξούρι λόφου, ὅστις ἦτο ὁμαλὸς μὲν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀπόκρημνος δὲ πρὸς τὴν μεσόγειον. Ὁ χῶρος, τὸν ὁποῖον κατελάμβανεν ἡ πολίχνη ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ἦτο 650 μ. μήκους καὶ 350 πλάτους. Ὁ Πολύβιος, πιστῶς περιγράψας τὴν Πάλην, λέγει περὶ αὐτῆς: «τὰ μέρη τῆς πόλεως, τὰ μὲν θαλάττῃ, τὰ δὲ κρημνοῖς περιεχόμενα, βραχὺν δέ τινα τόπον ἐπίπεδον αὐτῆς ὑπάρχοντα». Τὸ ἀρχαῖον τεῖχος, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὴν ἀκρόπολιν τῆς Πάλης, διετηρεῖτο ἀκόμη κατὰ τὸν ΙΖ' μ.Χ. αἰῶνα, ἐξηφανίσθη ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἀργότερον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν κατειργασμένων πετρῶν ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ληξουρίου, τὸ ὁποῖον ἀπέχει μόλις 1 ½ χλμ. νοτίως τῆς ἀρχαίας Πάλης. Ἴχνη τοῦ ἀρχαίου μώλου τοῦ φυσικοῦ λιμένος δὲν εὑρέθησαν, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης προσχώσεως, ἣν ὑπέστη οὗτος ἐκ τῶν χωμάτων τοῦ χαλαροῦ ἐδάφους τῆς ἀκροπόλεως, πλὴν μερικῶν σιδηρῶν κρίκων τῆς προκυμαίας. Πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς Πάλης εὑρέθησαν ἐπίσης ἐρείπια ἀρχαϊκοῦ ναοῦ, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα τὸ μέρος ἔφορον ἀρχαιοτήτων Σ. Μαρινᾶτον. Ἡ χώρα τῆς Πάλης ἢ Παλαία ἦτο ἡ σημερινὴ χερσόνησος τῆς Παλικῆς, ἥτις εἶναι τὸ εὐφορώτατον τμῆμα τῆς νήσου. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ μέρος τοῦτο ἐξελαμβάνετο ὡς τὸ ὁμηρικὸν Δουλίχιον, ὡς λέγει ὁ Παυσανίας καὶ ὁ Φερεκύδης, ἀντικρούει ὅμως τὴν γνώμην ὁ Στράβων. Νομίσματα ἐξέδωκεν ἡ Πάλη περὶ τὸ 480 π. Χ. μὲ παράστασιν κριοῦ καὶ κεφαλὴν κριοῦ, προτομὴν τῆς Πρόκριδος, κεφαλὴν τῆς Γοργοῦς, τὸν ἥρωα Κέφαλον γυμνὸν καὶ καθήμενον ἐπὶ βράχου ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθοτύπου καὶ μὲ τὴν παράστασιν δελφῖνος, στάχυος, Πηγάσου καὶ τοῦ γράμματος Κόππα ἐπὶ τοῦ ὀπισθοτύπου. Τὰ δύο τελευταῖα σήματα, ἀπαντώμενα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, ἐλέγχουσιν ἴσως ἐξάρτησιν τῆς Πάλης ἀπὸ τῆς Κορίνθου. Ἡ Πάλη, κατά τινα ἐπιγραφὴν συμπληρωθεῖσαν καὶ δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ζερβοῦ (Ἰακωβάτου), εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φλαβίου Καίσαρος βουλὴν καὶ δῆμον.

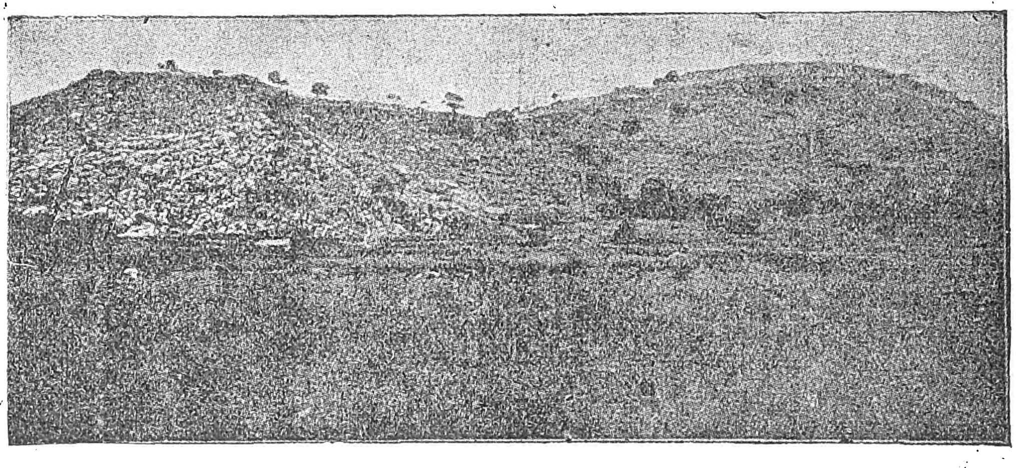

Ὁ μυχὸς τοῦ Κουτάβου καὶ ὁ λόφος Καστέλλι.

Ἡ πόλις *Κράνιοι* ἢ *Κράνη*, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐκαλοῦντο Κράνιοι, ἡ δὲ χώρα Κραναία ἢ Κρανίων γῆ, φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Κρανέωνος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κεφάλου, κατὰ τὰ σχόλια τοῦ Ἐπαφροδίτου εἰς Ὅμηρον, δὲν εἶναι ὅμως παράδοξον τὸ ὄνομα τοῦτο νὰ προέρχεται ἐκ τῆς λέξεως κράνεια, τοῦ γνωστοῦ δένδρου, ἐξ οὗ κατεσκευάζοντο τὰ τόξα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὡς ἀφίνει νὰ ὑποθέσωμεν τοῦτο ἡ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Κράνης παράστασις τόξου. Ἡ τοποθεσία τῆς Κράνης κατῳκεῖτο ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ὡς ἀπέδειξαν τοῦτο οἱ διάφοροι τάφοι μὲ τὰ κτερίσματα αὐτῶν οἱ εὑρεθέντες εἰς τὴν νοτίαν περιφέρειαν τοῦ ὑψώματος, ἐφ' οὗ ἡ πόλις Κράνη, ἐν τῇ θέσει Ἀλαφόνα καὶ Ρίζα. Ἡ πόλις τῆς Κράνης περιεβάλλετο ὑπὸ δύο τειχῶν, τοῦ στενοτέρου, τὸ ὁποῖον περιέκλειε τὴν πόλιν παρὰ τὴν σημερινὴν θέσιν Κούταβος, καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Πεζοῦλες καὶ τοῦ εὐρυτέρου βορειοανατολικῶς. Τὸ στενότερον τεῖχος ἔφθανε μέχρι τοῦ νοτίου ἄκρου τοῦ κόλπου τοῦ Ἀργοστολίου καὶ συνίστατο ἐκ πολυγωνικῶν ὀγκολίθων. Ἡ ἀκρόπολις εἶχε τὸ σχῆμα τριγώνου. Ἡ ἐξωτερικὴ ὀχυρωματικὴ ζώνη, παρὰ τὴν θέσιν Πεζοῦλες, διευθύνεται πρὸς δυσμὰς καὶ καταλήγει εἰς τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ ὑψώματος Λόγκος. Ἡ κυρία πύλη τῆς πόλεως ἦτο εἰς ὕψος 157 μέτρων πρὸς βορρᾶν τοῦ βορειοδυτικοῦ τείχους. Τὸ πάχος τοῦ τείχους εἶναι περίπου 3,5 μέτρα, τὸ δὲ ὕψος, τὴν σήμερον, 3 μέτρα. Φέρει 21 πύργους ὀρθογωνίου σχήματος. Τὸ τεῖχος φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε περατωθῆ. Ὁ Partsch, βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ ἔκδοσις τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς πόλεως διεκόπη ἀποτόμως μετὰ τὸ 370 π. Χ., ὑποθέτει ὅτι οἱ Κραναῖοι παρημποδίσθησαν εἰς τοῦτο παρ' ἄλλου νικητοῦ λαοῦ. Παρὰ τὸ ἀσυμπλήρωτον ὅμως αὐτῶν, τὰ τείχη ταῦτα εἶναι, κατὰ τὸν Leake, τὸ καλύτερον δεῖγμα τῆς ὀχυρωματικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, μεταξὺ τῶν σῳζομένων ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα παρομοίων ἔργων. Ἡ Κράνη εἶχεν ἴσως ἐρημωθῆ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ Κραναία χώρα κατελάμβανε τὴν ἔκτασιν ἀπὸ τὰς δυτικὰς κλιτῦς τῆς μακρᾶς ὀροσειρᾶς, ἥτις τέμνει τὸ κύριον τμῆμα τῆς νήσου ἀπὸ τὰ νοτιονατολικὰ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ (περιοχὴ τῆς Λιβαθῶς) μέχρι τοῦ Καταλέου καὶ τῶν Βαλσαμάτων. Τὰ ἀρχαϊκὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθοτύπου κριὸν ἢ κεφαλὴν κριοῦ καὶ τὴν προτομὴν τῆς Πρόκριδος ἀρχαϊκοῦ ρυθμοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα κεφαλὴν κριοῦ, κεφαλὴν Γοργοῦς καὶ τὸν ἥρωα Κέφαλον γονατιστὸν μὲ τόξον εἰς τὴν χεῖρα, ἢ κεφαλὴν τῆς Παλλάδος ἢ ἁπλῶς καὶ κράνος.

Ἀργυροῦν νόμισμα Κρανίων.

Νομίσματα τῆς Κράνης ἐξεδόθησαν καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐπὶ Δόμνας. Ἐν Κράνῃ ἐλατρεύοντο ἰδιαιτέρως οἱ θεοὶ Ἀπόλλων, Ἀθηνᾶ, Ἄρτεμις καὶ ὁ ἥρως Κέφαλος μετὰ τῆς Πρόκριδος.

Αἱ τέσσαρες αὗται πόλεις ἦσαν ἐλεύθεραι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ὡς δεικνύουσι τοῦτο τὰ νομίσματα ἑκάστης πόλεως, αὐτόνομοι δὲ καὶ κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν τῆς νήσου, ὡς μᾶς πληροφοροῦν αἱ ἐπιγραφαί. Ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη ὠφείλετο εἰς τὸ ὀρεινὸν καὶ ἀπόκρημνον τοῦ ἐδάφους ἑκάστης πολιτείας. Ἀλλά, κατὰ τὸν Partsch, ἡ διὰ τῶν φυσικῶν καὶ ἀπροσίτων συνόρων διατηρηθεῖσα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀνεξαρτησία αὕτη εἶχε τοῦτο τὸ ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα: ὅτι ἔφερε τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν ἐχθρότητα πρὸς ἀλλήλους τῶν εἰς τὴν αὐτὴν φυλήν, ἐν τούτοις, ἀνηκόντων ἐκείνων λαῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀσήμαντον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔπαιξαν αἱ πόλεις αὗται κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τόσον ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, ὅσον καὶ ἐν τῇ τέχνῃ. Τῷ ὄντι ἡ ἱστορία τῆς τέχνης οὐδαμοῦ ἀναφέρει περὶ ἔργων ἐν Κεφαλληνίᾳ, οὐδὲ περὶ καλλιτεχνῶν Κεφαλλήνων. Ἐλάχιστα εἶναι τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι τὸ ἐν Ἀργοστολίῳ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Μεταξὺ τῶν δημοσιευθέντων σημαντικὸν εὕρημα καὶ τεκμήριον τῆς τέχνης κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ εἶναι εἷς μεγαρικὸς σκύφος τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς. Φέρει τὰς παραστάσεις τῶν ὁμηρικῶν σκηνῶν τῆς μονομαχίας τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Πάριδος (Ἀλεξάνδρου), τῆς τοξεύσεως τοῦ Μενελάου ὑπὸ τοῦ Πανδάρου, τῆς ἀριστείας τοῦ Διομήδους καὶ τῆς θυσίας τῆς Πολυξένης. Ἀλλά, πλὴν τῶν τεσσάρων τούτων πόλεων, ἀναφέρονται παρ' ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἄλλαι ὑστερώτεραι πόλεις. Τοιαύτη πόλις τῆς Κεφαλληνίας ἦτο, κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον, ἡ *Τάφος*. Ὁ Bursian νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ συγχύσεως μὲ τὴν νῆσον Τάφον· ἐνδέχεται ὅμως ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου νὰ εἶναι ἀληθής, διότι καὶ σήμερον ἔτι ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Παλικῆς ὑπάρχουσι τοποθεσίαι μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς τὸ Τάφιον ὄρος καὶ ἡ κοιλὰς Ταφιὸς παρὰ τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἔνθα εὑρέθησαν τάφοι καὶ ἀρχαῖα θραύσματα ἀγγείων. Πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς πόλεως Ταφιοῦσα, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Πλίνιος. Ἄλλη τοιαύτη πόλις ἦτο ἡ *Πάνορμος*. Ὁ Ἀρτεμίδωρος ὁ Πορφύριος τοποθετεῖ αὐτὴν ἀπέναντι τῆς νήσου Ἰθάκης, λέγων: «τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ Πανόρμου λιμένος πρὸς ἀνατολὴν ἀπέχουσα δώδεκα στάδια νῆσός ἐστιν Ἰθάκη». Ὁ Leake τοποθετεῖ τὴν πόλιν ταύτην ἐν τῷ σημερινῷ Πόρτο Φισκάρδο, ὁ δὲ Τσιτσέλης ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀντισάμου. Σπουδαιοτέρα τῶν τοιούτων πόλεων εἶναι ἡ παραδιδομένη ὑπὸ τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου Κλαυδίου πόλις *Κεφαλληνία*, ἡ ἐπονομαζομένη ὑπ' αὐτοῦ «ὁμώνυμος πόλις». Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ εὑρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ, ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς. Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῆς νήσου, ἤτοι περὶ τὸ

Digitized by Google

ὄρος Δυνάτι, ἔστω καὶ ἐν τῇ ἀπωτάτῃ περιοχῇ αὐτοῦ, οὐδαμοῦ ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἄλλα πλὴν ἐρειπίων τῆς Σάμης καὶ τῆς Κράνης. Πολλοὶ παραδέχονται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 138 μέχρι τοῦ 161 μ. Χ., ὑπῆρχε πόλις ἐν τῇ μεσογαίᾳ εἰς ἀπόστασιν πέντε χιλιομέτρων νοτίως τῆς Κράνης. Ὁ Bursian φρονεῖ ὅτι ὁ ρωμαϊκὸς συνοικισμός, ὅστις ἐσχηματίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καταστραφείσης πολὺ πρὶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πόλεως Σάμης, ἔφερε τὸν ὄνομα Κεφαλληνία. Ὁ Bürchner ὅμως, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς μὲ τὴν μνείαν τῶν Σαμαίων ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Λ. Σεπτιμίου Σεβήρου, ὅστις ἔζησε μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου, καὶ ἐπὶ τῶν ἰταλικῶν πηγῶν, καθ' ἃς ἡ ἕδρα τῆς διοικήσεως τῆς Κεφαλληνίας κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο τὸ Καστέλλι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Λιβαθῶς, οὐχὶ μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Ἀργοστολίου, τὸ ἐπονομαζόμενον Cefalonia, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν εὑρίσκεται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου, ἀλλ' ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ πλευρᾷ αὐτῆς, συμπεραίνει ὅτι πρόκειται ἁπλῶς περὶ σφάλματος τοῦ συγγραφέως ἐν τῇ μεταφράσει βιβλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ἐπωνομαζόμενος Cefalonia, κακῶς τοποθετεῖται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου. Τέλος, ἄλλοι νομίζουσιν ὅτι ἡ Κεφαλληνία αὕτη πρέπει νὰ ἦτο ἡ πόλις, τὴν ὁποίαν ὁ Κ. Ἀντώνιος, ὁ φίλος τοῦ Κικέρωνος, ἤρχισε νὰ κτίζῃ καθ' ὃν χρόνον διέμεινεν ἐν Κεφαλληνίᾳ ὡς ἐξόριστος ἐξ Ἰταλίας.

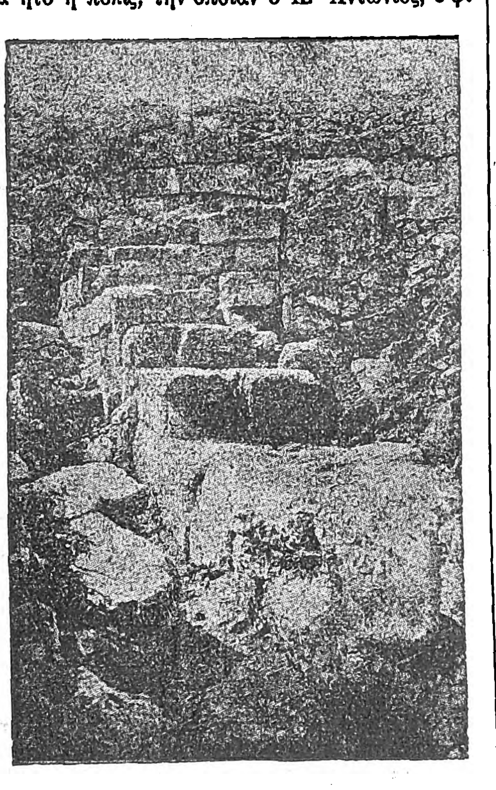

Προμαχὼν ἰσοδομικὸς Καστελλίου.

Ἡ Κεφαλληνία μὲ τὰ πλούσια προϊστορικά της εὑρήματα, καὶ δὴ τὰ μυκηναϊκά, ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Α. Goekoop ὡς ἡ ὁμηρικὴ Ἰθάκη, ἡ πατρὶς τοῦ Ὀδυσσέως. Τὴν γνώμην ταύτην διετύπωσεν ὁ ἀρχαιολόγος οὗτος ἐν βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ «Ithaque la grande», ἐν ᾧ πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ πατρὶς τοῦ Ὀδυσσέως Ἰθάκη δὲν εἶναι ἡ κατὰ παράδοσιν γνωστὴ τοῦ Ἰονίου πελάγους νῆσος, οὐδ' ἡ ὑπὸ τοῦ Dörpfeld οὕτω μεταβαπτισθεῖσα Λευκάς, ἀλλ' ἡ μεγάλη, ἡ καὶ τὸ ὕψιστον τῶν πέριξ νήσων ὄρος ἔχουσα νῆσος Κεφαλληνία. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὁμοιοτήτων, ἃς ἀνευρίσκει ὁ Goekoop, καθορίζει ὡς λιμένα μὲν τοῦ Ὀδυσσέως τὸν σημερινὸν ὁρμίσκον τὸν πλησίον τοῦ χωρίου Μηνιὲς κείμενον, ὡς θέσιν δὲ τοῦ ἀνακτόρου τὸν λόφον, ἐν ᾧ σήμερον ἵδρυται ἡ μικρὰ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πλησίον τῆς μαγευτικῆς θέσεως τῆς Πέτρας τοῦ Βύρωνος, ἢ ἐν γένει τὸ ἐν τοῖς παραπλησίοις λόφοις ἐκτεινόμενον πλούσιον χωρίον τῆς Λακκήθρας. Ὁ Ν. Κυπαρίσσης πιστεύει μὲν ὅτι ἡ σημερινὴ Ἰθάκη εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ὁμηρικήν, βασιζόμενος ὅμως ἐπὶ τοῦ ὅτι δὲν εὑρέθησαν ἐν Ἰθάκῃ σπουδαῖα εὑρήματα τῶν χρόνων τοῦ ὁμηρικοῦ βασιλέως, ἐνῷ εὑρέθησαν πάμπολλα ἐν τῇ νήσῳ Κεφαλληνίᾳ, εἰκάζει ὅτι ὁ Ἰθακήσιος βασιλεὺς ἐξέλεξε τὴν μεγίστην τῶν νήσων τοῦ βασιλείου του καὶ τὴν πλησιεστέραν τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος, ἥτις ἦτο ἡ Κεφαλληνία, ὡς ἕδραν τοῦ βασιλείου του καὶ ὡς κέντρον τῆς δράσεως αὐτοῦ, διότι, καθ' Ὅμηρον, ὁ Ὀδυσσεὺς «ἦρχε μεγαθύμων Κεφαλλήνων», οἵτινες ἀπετέλουν τὸ σπουδαιότερον καὶ ἐπισημότερον μέρος τῶν ὑπηκόων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Holland*, Travels in the Ionian Isles (London 1819).— *Gordisson*, A. historical and topographical Essay upon the islands of Corfu, Leucadia, Cephalonia (London, 1822). —*Leak*, Travels in Northern Greece III (London 1835).— *Ζερβοῦ - Ἰακωβάτου*, Συλλογὴ ἀρχαιολογικῶν λειψάνων τῆς νήσου Κεφαλληνίας (Κεφαλληνία 1861). — *Bursian*, Geographie von Griechenland (Leipzig 1871).— *Π. Καββαδία*, Ἀνασκαφαὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ) (Ἀθῆναι 1910). — *Π. Καββαδία*, Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία (Ἀθῆναι 1914).— *Partsch*, Κεφαλληνία καὶ Ἰθάκη, γεωγραφικὴ μονογραφία, ἑλλ. μετ. *Α. Γ. Παπανδρέου* (Ἀθῆναι 1892). — *Ν. Κυπαρίσση*, Κεφαλληνιακὰ ἐν «Ἀρχ. Δελτίῳ (1919). — *A. Goekoop*, Ithaque la grande (Ἀθῆναι 1908).

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— *[Ἱστορ.]* Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς νήσου μυθολογοῦνται οἱ Τηλεβόαι ἢ Τάφιοι, λαὸς λελεγικῆς καταγωγῆς, ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν νῆσον παρὰ τοῦ Ταφίου υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἱπποθόης θυγατρὸς τοῦ Μήστορος, υἱοῦ τοῦ Περσέως καὶ τῆς Λυσιδίκης, θυγατρὸς τοῦ Πέλοπος. Ὁ Τάφιος ἔκτισε τὴν παναρχαίαν πόλιν Τάφον, ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τοῦ μυθολογικοῦ τούτου γενάρχου τῶν Ταφίων ὁλόκληρος ἡ νῆσος ὠνομάζετο τὸ πάλαι *Ταφία* καὶ *Τάφος*. Ὁ υἱὸς τοῦ Ταφίου Πτερέλαος, εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ὁποίου ὁ πάππος αὐτοῦ Ποσειδῶν ἐνέκρυψε χρυσῆν τρίχα, ἵνα τὸν καταστήσῃ ἀθάνατον, ἐπεξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς πέριξ νήσους. Κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Πτερελάου οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐξεστράτευσαν μετὰ τῶν Τηλεβόων κατὰ τῶν Μυκηνῶν, ἀπαιτοῦντες, ὡς ἔγγονοι ἐκ μητρὸς τοῦ Περσέως, ἀπὸ τὸν υἱὸν τούτου Ἠλεκτρύονα, ὅστις ἐβασίλευε τότε τῶν Μυκηνῶν, τὸ βασίλειον τοῦ πάππου των. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην οἱ παῖδες τοῦ Πτερελάου καὶ Ἠλεκτρύονος ἐξώντωσαν ἀλλήλους, ὁ δὲ Ἠλεκτρύων παρέδωκε τὴν χώραν καὶ τὸ βασίλειον τῶν Μυκηνῶν εἰς τὸν συγγενῆ αὐτοῦ Ἀμφιτρύονα, βασιλέα τῶν Θηβῶν. Ὁ Ἀμφιτρύων πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ φόνου τῶν παίδων τοῦ Ἠλεκτρύονος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Τηλεβοῶν. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην κατὰ τῆς Ταφίας ἔλαβον μέρος καὶ ἕτεροι ἥρωες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἀττικὸς ἥρως Κέφαλος, ὅστις εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν Ἀμφιτρύονα εἰς Θήβας, φεύγων ἐξ Ἀττικῆς διὰ τὸν ἀκούσιον φόνον τῆς συζύγου αὐτοῦ Πρόκριδος, θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως, καὶ ὁ ἥρως Ἔλειος, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἤλιδος. Ἡ ἐκπόρθησις ὅμως τῆς Τάφου ἦτο ἀδύνατος ζῶντος τοῦ ἀθανάτου βασιλέως αὐτῆς Πτερελάου. Τούτου ὅμως ἡ θυγάτηρ Κομαιθώ, ἐρασθεῖσα τοῦ Ἀμφιτρύονος, ἀπέκοψε ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρὸς αὐτῆς τὴν χρυσῆν τρίχα τῆς ἀθανασίας αὐτοῦ καὶ φονευθέντος οὕτω τοῦ Πτερελάου παρεδόθη ἡ χώρα εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Ἀμφιτρύων τότε μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Τηλεβοῶν παρέδωκε τὴν χώραν αὐτῶν εἰς τοὺς δύο συνεκστρατεύσαντας ἥρωας Κέφαλον καὶ Ἔλειον. Ὁ Κέφαλος ἐβασίλευσε τότε εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔκτοτε οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὠνομάσθησαν *Κεφαλλῆνες*. Ἐκ τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Κεφάλου, Πρωνήσου, Σάμου, Πηλέως καὶ Κρανίου ἔλαβον τὰ ὀνόματα, ἅτινα κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἔχουσιν αἱ τέσσαρες ἐπίσημοι πόλεις τῆς Κεφαλληνίας *Σάμη, Πάλη, Κράννιοι, Πρῶννοι*. Ἐκ τῶν ὀνομάτων τῆς τετραπόλεως ταύτης μόνον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Σάμης μνημονεύεται ὡς ὑπαρχούσης κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα. Ὁ Ὅμηρος οὐδαμοῦ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἀναφέρει τὸ ὄνομα Κεφαλληνία ὡς ἴδιον ὄνομα τῆς νήσου, ὁμοίως δὲ οὔτε ὁ Βιργίλιος περιγράφων τὸν πλοῦν τοῦ Αἰνείου πρὸς τὴν Δωδώνην, ἐνῷ μνημονεύει τὰς πέριξ τῆς Κεφαλληνίας ἑτέρας νήσους. Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει «μεγαθύμους Κεφαλλῆνας» οὐχὶ μόνον τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, ἀλλὰ πάντας τοὺς ὑπηκόους τοῦ Ὀδυσσέως, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν ἐπίσης τὴν Ἰθάκην, Νήριτον, Κροκύλειαν, Ζάκυνθον καὶ Σάμην. Ὁ Λαέρτης καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς λέγονται ἀπόγονοι τοῦ γενάρχου τῶν Κεφαλλήνων Κεφάλου, κατὰ δὲ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου φαίνονται ζῶντες εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν κατὰ τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα. Τὸ ὄνομα τῆς ἰσχυρᾶς καὶ πλουσίας ὁμηρικῆς Σάμης ἐκτείνεται ἐπὶ ὅλης τῆς νήσου, τὴν ὁποίαν ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει Σάμην καὶ Σάμον. Ἀπὸ αὐτὴν κατήγοντο 24 ἐκ τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης. Ἡ κτίσις αὐτῆς μυθολογεῖται ὅτι ἐγένετο ἀπὸ τὸν Ἀγκαῖον, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας Λυκούργου τοῦ Ἀλεοῦ, ἐγγόνου τοῦ Πελασγοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ Ἀγκαῖος ὡδήγησεν ἀποικίαν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἀπῴκισε τὴν νῆσον Μελάμφιλον, τὴν σημερινὴν Σάμον, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν οὕτω ἀπὸ τῆς μητροπόλεως. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς τὴν Σάμην κατοικοῦσι Κεφαλλῆνες ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγκαίου Ἀγαπήνορος. Τὸ κράτος τῶν Τηλεβοῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀπογόνων τοῦ βασιλέως Πτερελάου διασῴζεται ἐπίσης εἰς τὴν Ταφίαν, μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου τοῦ Μέντου, ὅστις ἐβασίλευεν ἐπὶ τοὺς Τηλεβόας ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πτερελάου. Φαίνεται ὅτι οἱ παρὰ τοῦ Κεφάλου εἰς προϊστορικοὺς χρόνους ἀποικίσαντες τὴν νῆσον ὑπέταξαν ἐντελῶς καὶ ἐξήλειψαν τοὺς ἀρχαίους κατοίκους Ταφίους, ἐμφανιζομένων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐν τῇ νήσῳ μόνον τῶν Κεφαλλήνων.

Πρῶτος ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζει τὴν νῆσον *Κεφαλληνίαν*· μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἡ νῆσος φέρεται κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους διῃρημένη εἰς τὰς περιοχὰς τῶν τεσσάρων πόλεων Σάμης, Πάλης, Κράνης, Πρόννων, διὸ ὀνομάζεται παρὰ Θουκυδίδει τετράπολις. Αἱ τέσσαρες αὗται πόλεις φαίνεται ὅτι οὐδένα πολιτικὸν δεσμὸν εἶχον ἀναμεταξύ των, ἀπαρτίζουσαι ἑκάστη αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον πολιτείαν. Ἐκ τῶν σῳζομένων ἐρειπίων τῶν τεσσάρων τούτων ἐπισήμων πόλεων μαρτυρεῖται ὅτι αὗται ὑπῆρξαν πλούσιαι καὶ πολυάνθρωποι. Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἐξ ὅλων τῶν Κεφαλλήνων μόνον οἱ Παλεῖς μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὡς συμμετασχόντες εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην τῷ 479 π. Χ. διὰ 200 ὁπλιτῶν μετὰ τῶν Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων. Πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, κατὰ τὸν μεταξὺ Κορινθίων καὶ Κερκυραίων πόλεμον περὶ τῆς Ἐπιδάμνου, τῷ 435 π. Χ, οἱ Παλεῖς ἐβοήθησαν μὲ τέσσαρα πλοῖα τοὺς Κορινθίους ἐναντίον τῶν Κερκυραίων παρὰ τὰ Σύβοτα. Ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου τούτου οἱ Κεφαλλῆνες ἦσαν ἐλεύθεροι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸ β' ἔτος τοῦ πολέμου ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος περιπλεύσας καὶ λεηλατήσας τὴν Πελοπόννησον καὶ Ἀκαρνανίαν, κατέλαβεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν Κεφαλληνίαν, ἡ ὁποία κατέστη ὁρμητήριον τοῦ ἀθηναϊκοῦ καὶ κερκυραϊκοῦ στόλου κατὰ τῶν παραλίων τῆς χερσονήσου. Ἀπόπειρα τῆς Κορίνθου ὅπως καταλάβῃ τὴν πόλιν τῶν Κρανίων ἀπέτυχεν ὁλοσχερῶς. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν ἡ Κεφαλληνία συνεμάχησε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων Μετ' ὀλίγον ὅμως, ὅτε καταλυθείσης τῆς τυραννίας ἐν Ἀθήναις οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν τὸν Ἰφικράτην μετὰ πεντήκοντα πλοίων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Κερκύρας, οὗτος παραπλέων τὴν Κεφαλληνίαν ἀπέβη εἰς τὴν νῆσον καὶ καταλαβὼν ταύτην ἠργυρολόγησεν αὐτὴν ἀναγκαστικῶς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ἐκ Κερκύρας. Περὶ τὸ 374 π. Χ., κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον εἰρήνην Ἀθηνῶν-Σπάρτης ἐναντίον τῆς προαγομένης ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος τὸν στρατηγὸν Τιμόθεον μετὰ ἰσχυροῦ στόλου, ἵνα συλλέξῃ συμμάχους εἰς τὴν νέαν ναυτικὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὴν ὁποίαν κατεπείσθη νὰ λάβῃ μέρος καὶ ἡ Κεφαλληνία. Πλὴν ἀνακληθέντος τοῦ Τιμοθέου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπαναληφθεισῶν τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ Ἀθηνῶν-Σπάρτης, ἡττήθη τῷ 373 π. Χ. ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κρατήσαντες τότε τοῦ Ἰονίου πελάγους ἐξαπέστειλαν ἕτερον ἰσχυρὸν στόλον ὑπὸ τὸν Ἰφικράτη καὶ κατέλαβον τὰς νήσους πάσας καὶ τὴν Κεφαλληνίαν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος αἱ πόλεις τῆς Κεφαλληνίας ἠναγκάσθησαν πᾶσαι νὰ ὑπέλθωσι εἰς τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτείαν, γενναίως ἀγωνιζομένην κατὰ τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας ἐν Ἑλλάδι Οἱ Αἰτωλοὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Κεφαλλήνων, ἐπροξένουν δεινὰς ἁρπαγὰς καὶ λεηλασίας εἰς τὰ παράλια τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, προστατευομένων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Ε' τῆς Μακεδονίας. Ἕνεκεν τούτου ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία προσεκάλεσε τὸν Φίλιππον νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Κεφαλλήνων. Ὁ Φίλιππος συναθροίσας πολυάριθμον στόλον εἰς τὸν λιμένα τῶν Πατρῶν, ἐξέπλευσε τῷ 218 π. Χ. κατὰ τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Πρόννους· θεωρήσας ὅμως τὸ δυσπόρθητον τῆς πόλεως ταύτης ἐξέπλευσε κατὰ τῆς Πάλης, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησε καὶ προσέβαλε δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων. Ἡ ἀντίστασις ὅμως τῶν κατοίκων, πολιορκουμένων κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, ὑπῆρξε κραταιοτάτη. Οἱ Παλεῖς ἀντιτάξαντες γενναίαν ἄμυναν ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Λευκάδα, ἀπορρίψαντες καὶ τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις αὐτοῦ. Διατηρήσασα οὕτω τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς ἡ νῆσος κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους, ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Ρωμαίους τῷ 189 π. Χ., ὅτε ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Μᾶρκον Φούλβιον Νουβιλίωρα, ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τοὺς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Αἰτωλικῆς συμπολιτείας πολέμους. Ὁ Νουβιλίωρ ἐκπορθήσας τὴν Ἀμβρακίαν καὶ ὑποτάξας τοὺς Αἰτωλούς, ἠνάγκασε τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτείαν νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους τὴν Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν. Ἡ νῆσος ὑποταγεῖσα ἔκτοτε εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὑφίστατο ἁρπαγὰς καὶ λεηλασίας ὁτὲ μὲν παρὰ πειρατῶν, ὁτὲ δὲ παρὰ τῶν ἀπλήστων Ρωμαίων ἐπάρχων. Κατὰ τὰ μέσα τῆς τελευταίας π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἡ Κεφαλληνία περιῆλθεν ὡς ἴδιον κτῆμα εἰς τὸν συνύπατον τοῦ Κικέρωνος Γάϊον Ἀντώνιον, θεῖον τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος γενόμενος φυγὰς μετὰ τὴν ὑπατείαν αὐτοῦ διέτριψεν εἰς τὴν νῆσον ἐξόριστος κατὰ τὰ ἔτη 59–53 π. Χ. Οὗτος προσέκτισε κατὰ Στράβωνα καὶ ἑτέραν πόλιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, τῆς ὁποίας, φαίνεται, ἡ ἵδρυσις δὲν ἀπετελειώθη, μὴ εὑρεθέντος οὐδενὸς ἴχνους αὐτῆς. Βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ

Digitized by Google

ἐδώρησε τὴν νῆσον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ νῆσος ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων προῆλθεν εἰς εὐημερίαν τινά, μὴ διαρκέσασαν ὅμως περισσότερον τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε, μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, συμπεριληφθεῖσα εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ἀπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 394 μ. Χ. ἕως τοῦ 1185 τὴν ἕδραν τοῦ θέματος, τοῦ περιλαμβάνοντος τὰς Ἰονίους νήσους. Αἱ κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων φαίνεται ὅτι δὲν ἀφῆκαν ἀπείρακτον τὴν Κεφαλληνίαν. Τῷ 867 ἐγένετο ληστρικὴ ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς νήσου παρὰ τῶν Σαρακηνῶν, διήρκεσαν δὲ αἱ ληστρικαὶ δηώσεις τῆς νήσου μέχρι τῆς ἀποβάσεως τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου τῷ 1085. Οὗτος, μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἐκστρατείαν αὐτοῦ εἰς Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν, ἐσκέφθη νὰ κατακτήσῃ τὰς Ἰονίους νήσους, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰς ὁρμητήριον κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς Κεφαλληνίας, τὸ σημερινὸν Φισκάρδο. Τελευταία, ἀποτυχοῦσα, ληστρικὴ ἐπιδρομὴ ἐνηργήθη παρὰ τῶν Πισατῶν τῷ 1099. Μετὰ ἕνα αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἀποβάσεως τοῦ Γυσκάρδου, τῷ 1185, Γουλιέλμος ὁ Β' ἐξήρτησε τὴν Κεφαλληνίαν διαρκῶς ἀπὸ τοῦ νορμανδικοῦ κράτους τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀναφαίνεται δὲ τότε πρῶτος κόμις τῆς Κεφαλληνίας ὁ Μαργαριτώνης ἐκ Βρινδησίου. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τῷ 1204, ἡ Κεφαλληνία ἐδόθη ὡς τιμάριον εἰς τὸν Ματθαῖον Ὀρσίνην ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑνετίας καὶ συνεμάχει μετὰ τοῦ Φράγκου δεσπότου τῆς Πελοποννήσου Γουλιέλμου Βιλλεαρδουΐνου. Ὁ οἶκος τοῦ Ματθαίου Ὀρσίνη διετήρησε τὰ φεουδαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς νήσου πλέον τῆς μιᾶς καὶ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος, εἰς δὲ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ περιῆλθε καὶ τὸ δεσποτᾶτον τῶν Ἀγγέλων Κομνηνῶν τῆς Ἠπείρου. Ἡ κομιτεία αὕτη τῶν Ὀρσίνην παλατίνων τῆς Ρώμης, διαρκέσασα ἐν Κεφαλληνίᾳ μέχρι τοῦ 1357, περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Τόκκων, τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχηγέτης Γουλιέλμος ὁ Τόκκος ἐκ Βενεβέντου, στρατιωτικὸς ἄρχων καὶ διοικητὴς τῶν νήσων Κερκύρας καὶ Ζακύνθου, ἔλαβε τῷ 1311 σύζυγον τὴν μόνην θυγατέρα τοῦ κόμιτος τῆς Κεφαλληνίας Ἰωάννου Ὀρσίνη Μαργαρίταν. Ἡ αὐλὴ τῆς Νεαπόλεως φοβουμένη ἐπίθεσιν ἐξ Ἠπείρου, ἔνθα ἀδιακόπως ἐπολέμουν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Σέρβων καὶ Ἀλβανῶν, κατέστησε τὸν Γουλιέλμον Τόκκον καὶ τὸν υἱόν του Λεονάρδον, πρωτεξάδελφον τοῦ τελευταίου ἀπογόνου τῶν Ὀρσίνη, στρατιωτικὸν ἄρχοντα καὶ τῆς νήσου Κεφαλληνίας τῷ 1330. Ἀποθανόντος τοῦ Γουλιέλμου τῷ 1335, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λεονάρδος ἐπολέμησε γενναίως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκου, πρίγκιπος τοῦ Τάραντος καὶ ἐπιτίτλου αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως Ροβέρτου. Οὗτος, ἂν καὶ εἶχε πωλήσει εἰς τοὺς Ἑνετοὺς τῷ 1350 τὰς νήσους Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον καὶ Ἰθάκην, ὅμως, ἵνα ἀποδώσῃ τὴν εὐεργεσίαν πρὸς τὸν Λεονάρδον Τόκκον, ἐνήργησεν ὅπως παραχωρηθῶσιν ὡς φέουδον εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ αἱ νῆσοι αὗται. Πράγματι δὲ ἐνετικὴ γερουσία, ἵνα εὐχαριστήσῃ τὸν Ροβέρτον καὶ διότι μόναι των αἱ νῆσοι αὗται δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτάς, οὔτε ἐνετικοὶ βοήθειαι ἔφθανον ταχέως, παρεχώρησε τῷ 1357 εἰς τοὺς Τόκκους τὰς νήσους ταύτας μετὰ τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ ἐπὶ τῆς Κεφαλληνίας κομιτεία τῶν Τόκκων διήρκεσεν, ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη τῶν Ὀρσίνη, πλέον τῆς μιᾶς ἑκατονταετηρίδος, μέχρι τοῦ 1479, ὅτε, καταργηθείσης διὰ τῆς συνθήκης τοῦ ἀπὸ 1463 μέχρι 1479 τουρκοβενετικοῦ πολέμου τῆς κομιτείας τῆς Κεφαλληνίας, οἱ Τοῦρκοι καταλαβόντες τὴν νῆσον ἐξεθρόνισαν τὸν τελευταῖον τῶν Τόκκων Λεονάρδον. Κατὰ τὴν παροδικὴν ταύτην κατοχὴν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, αὕτη ὑπέστη φοβερὰς δηώσεις καὶ καταστροφὰς κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑνετίας πολέμου τῷ 1499, μέχρι τῆς ὁριστικῆς ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τὴν Ἑνετίαν τῷ 1503. Καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἑνετοκρατίας ἐν τῇ νήσῳ καὶ τοὺς πρὸ τοῦ 1503 οἱ Ἑνετοὶ ὑπεστήριξαν τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν τῆς νήσου, θέλοντες δὲ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν διαρκῆ κτῆσιν καὶ ὑπεράσπισιν αὐτῆς κατὰ νέων πολέμων, προέβησαν εἰς τὴν ἵδρυσιν νέων φρουρίων καὶ ἐνίσχυσαν τὰ ὑπάρχοντα ἐν τῇ νήσῳ, ἰδίᾳ τὸ ἐπὶ τοῦ δεσπόζοντος τῆς Λιβαθοῦς ὀρεινοῦ ὑψώματος κάστρον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἕδραν τῶν κομίτων τῆς Κεφαλληνίας. Αἱ πολεμικαὶ ὅμως περιπέτειαι τῆς νήσου ἐξηκολούθησαν διαρκούσης τῆς βενετικῆς κυριαρχίας. Τῳ 1538, διαταγῇ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἐλεηλατήθη ἡ νῆσος καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν πλέον τῶν 13.000 κατοίκων αὐτῆς, ἀπεσοβήθη δὲ ἡ τελεία ἐρήμωσις τῆς Κεφαλληνίας ἐκ τουρκικῶν προσβολῶν, ἀρξαμένων ἐκ νέου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1570, διὰ τῆς παρὰ τὴν Ναύπακτον καταστροφῆς τοῦ τουρκικοῦ στόλου παρὰ τῶν ἡνωμένων χριστιανικῶν στόλων. Ἡ ἐνετικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς νήσου ἐξησφαλίσθη πλήρως διὰ τῆς καταλήψεως τῷ 1685—1687 τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τῆς Πελοποννήσου παρὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἑνετὸν ναύαρχον Φραντζέσκον Μοροζίνην εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, μαχομένων κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἐπακολουθήσαντος δὲ τῷ 1714 τοῦ νέου Τουρκοβενετικοῦ πολέμου, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1718 ἡ Βενετία ἐκράτησε διαρκῶς μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῆς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὰς ἄλλας Ἰονίους νήσους. Ἐπὶ τῆς νέας διαρκοῦς ἐνετικῆς διοικήσεως ἡ Κεφαλληνία, εὑρισκομένη εἰς ἀθλιωτάτην πολιτικὴν κατάστασιν καὶ πενίαν, προήχθη ἱκανῶς εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ εὐημέρησεν οἰκονομικῶς ἐκ τῆς σώφρονος διοικήσεως τῶν Ἑνετῶν προβλεπτῶν. Ἵνα ἐνισχύσῃ τὸν μειωθέντα ἐκ τῶν ἀνδραποδισμῶν καὶ πολέμων πληθυσμὸν τῆς νήσου ἡ Ἑνετία, μετῴκισεν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν πολλοὺς ἐποίκους, ἰδίᾳ πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων τῶν ἑνετικῶν στρατιῶν κατὰ τὸν τελευταῖον Τουρκοβενετικὸν πόλεμον καὶ ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τῶν κατεχομένων πρὶν ὑπὸ τῆς Βενετίας. Ἡ Κεφαλληνία ἦτο διῃρημένη εἰς ὀκτὼ διαμερίσματα καὶ ἴσχυε καθ' ὅλην τὴν νῆσον ἐξαίρετον σύστημα ἀστυνομίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἑνετικῆς διοικήσεως. Ἡ ἑνετικὴ κυριαρχία διήρκεσεν ἐν τῇ νήσῳ μέχρι τοῦ 1797, ὅτε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Καμποφορμίου ἡ Κεφαλληνία μετὰ τῶν λοιπῶν Ἰονίων νήσων παρεχωρήθη εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατὰ τὴν παροδικὴν ταύτην κατοχὴν τῆς νήσου παρὰ τῶν Γάλλων, ἡ Κεφαλληνία ἐδοκίμσσε νέαν περιπέτειαν ἐξ ἐπιδρομῆς ἡνωμένου στρατοῦ Τούρκων καὶ Ρώσων, οἵτινες προσβαλόντες τὴν νῆσον ἐκυρίευσαν αὐτὴν τῷ 1799. Μετὰ ἓν ἔτος, τῷ 1800, ἡ νῆσος συμπεριελήφθη εἰς τὴν ἱδρυθεῖσαν τότε Ἑπτανησιακὴν δημοκρατίαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας. Ἐν ἔτει ὅμως 1807 παρεχωρήθη ἐκ νέου εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ νῆσος, τέλος, τῷ 1809, καταληφθεισῶν τῶν Ἰονίων νήσων ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ὑπετάγη εἰς τοὺς Ἄγγλους μέχρι τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Διαρκοῦντος τοῦ ἀγγλικοῦ προτεκτοράτου ἡ Κεφαλληνία εὐημέρησεν οἰκονομικῶς καὶ προώδευσεν εἰς πολιτισμόν, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καρόλου Νάπιερ τῷ 1822—1830, ἐπὶ πολὺν ὅμως καιρὸν διετέλεσε τὸ θέατρον πολιτικῶν ταραχῶν, διατηρήσασα μακρότερον τῶν λοιπῶν νήσων τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παλαιοῦ φεουδαρχικοῦ πολιτεύματος.

Κατὰ τὸν Ἀγῶνα οἱ Κεφαλλῆνες ἐσχημάτισαν σώματα ἐπαναστατικά, παρὰ τὰς ρητὰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις τοῦ ἁρμοστοῦ Μαίτλανδ. Τὰ σώματα ταῦτα ὑπὸ τοὺς Ἀνδρέαν καὶ Κωνσταντῖνον Μεταξᾶν, ὑπὸ τὸν Φωκᾶν, Πανᾶν καὶ ἄλλους, ἔσπευσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, διὰ νὰ στηρίξουν τὸν Ἀγῶνα. Εἰς Κεφαλλῆνας κυρίως ὀφείλεται ἡ μάχη τοῦ Λάλα, καὶ εἰς Κεφαλλῆνας πάλιν πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ σφαγὴ τῶν Τούρκων τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ τὴν παράδοσίν των, τῷ 1822, εἰς ἀντίποινα τῆς ἀγγελθείσης κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας σφαγῆς τῶν Χίων. Καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα σώματα κεφαλληνιακὰ ἐπολέμησαν εἴτε ὑπὸ τὴν Ἰόνιον φάλαγγα, εἴτε καὶ κεχωρισμένως ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς των, ὧν τινες, ὡς ὁ Διονύσιος Εὐμορφόπουλος, ἠνδραγάθησαν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου ἡ Κεφαλληνία ὄχι μόνον δὲν ἔπαυσε ζητοῦσα τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὸν πολυχρόνιον ἐκεῖνον πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξῆλθε νικήτρια. Ἡ Κεφαλληνία προσηρτήθη τῷ 1863 μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑπτανήσου εἰς τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος, παραχωρηθεῖσα εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Γεωργίου τοῦ Α'.

Π. Α. ΝΕΡΑΝΤΖΟΥΛΗΣ

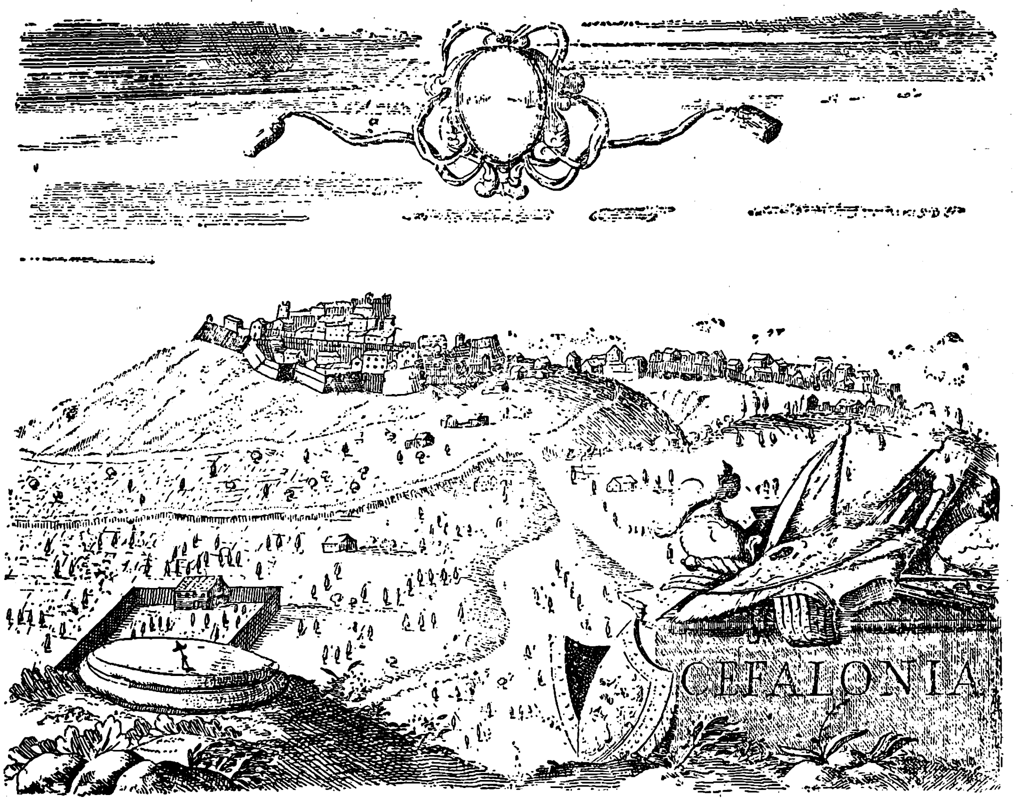

Χαλκογραφία τῆς Κεφαλληνίας (ΙΖ' αἰῶν) ἐκ τῆς «Ἱστορίας τοῦ βασιλείου τοῦ Μορέως» τοῦ Μ. Β. Κορονέλλι.

—*[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήχθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους, πολὺ ἐνωρίς, καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῶν νήσων τούτων, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευον τρόπον τινὰ ὡς σταθμὸς μεταξὺ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου. Ἐλέχθη ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶχεν ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ Α' αἰῶνος διαδοθῆ μεταξὺ τῶν κεφαλληνιακῶν πληθυσμῶν· ἡ πρώτη ὅμως βεβαία τοῦ γεγονότος τούτου μνεία εἶναι μεταγενεστέρα καὶ ὀφείλεται εἰς τὸν Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα (Β'—Γ' αἰών). Κατὰ τοῦτον ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε διαδοθῆ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ γνωστικισμοῦ.

Ἡ Κεφαλληνία ἀπὸ τῶν παλαιοχριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204) ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν, περιλαμβάνουσαν πιθανῶς καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς νήσου Ἰθάκης. Ἐξηρτᾶτο δ' ἡ ἐπισκοπὴ τῆς νήσου, ὡς καὶ ἡ τῆς Ζακύνθου, ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Κορίνθου. Ἐπίσκοπος τῆς Κεφαλληνίας ἀντεπροσωπεύθη διὰ τοποτηρητοῦ κατὰ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (787).

Ἡ τετάρτη σταυροφορία καὶ ἡ ἐγκατάστασις ἐν Ἑλλάδι τοῦ λατινικοῦ κλήρου ἐπέφεραν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Κεφαλληνίας, ὡς ἄλλως τε καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, βαθείας μεταβολάς. Τὸν ὀρθόδοξον ἐπίσκοπον ὑποκατέστησεν εἰς ὅλα του τὰ προνόμια Λατῖνος, ἐξαρτώμενος καὶ οὗτος ἀπὸ τῆς λατινικῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κορίνθου. Τὰ κτήματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπισκοπῆς περιῆλθον εἰς τὴν δυτικὴν διάδοχόν της, ὡς φαίνεται ἐκ πρακτικοῦ συνταχθέντος κατ' Ἰούλιον τοῦ 1264 καὶ διασωθέντος μέχρις ἡμῶν. Πρῶτος Λατῖνος ἐπίσκοπος ἐχρημάτισε Βενέδικτός τις, γνωστὸς ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' (10 Ἀπριλίου 1207) καὶ ἔκ τινος ὁρκωμοσίας τοῦ ἔτους 1228, γενομένης πρὸς τὸν τότε κυρίαρχον Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Μάϊον. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ λατινικὴ ἐπισκοπὴ Κεφαλληνίας ἡνώθη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Ζακύνθου. Ὁ ὀρθόδοξος πληθυσμὸς τῆς νήσου ἔμεινεν ἄνευ πνευματικοῦ ποιμένος μέχρι τῶν μέσων τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ὁπότε ὁ Λεονάρδος Τόκκος ὁ Γ' (1448—1479) ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου Κεφαλληνίας τὸν εὐπατρίδην Γεράσιμον Λοβέρδον, ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγαγε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν παρακειμένων νήσων Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης. Καὶ κατὰ τὴν νέαν ταύτην περίοδον ἡ ἐπισκοπὴ Κεφαλληνίας ἐξηκολούθησεν ἐξαρτωμένη ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Κορίνθου.

Εἰς ἰδιαιτέραν ἀκμὴν ἔφθασεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Κεφαλληνίας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ, ἀνδρὸς δραστηρίου καὶ εὐπαιδεύτου, τοῦ

Digitized by Google

ὁποίου τὸ ὄνομα συνδέεται στενότατα μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας. Κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Μεταξᾶ ὁ πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις διὰ σιγιλλίου τῆς 6 Ἰουλίου 1628 ἀνύψωσε τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κεφαλληνίας εἰς ἀρχιεπισκοπήν. Τὴν 23 Νοεμβρίου ὁ Νικόδημος Μεταξᾶς ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος. Ἡ προαγωγὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κεφαλληνίας ἔγινεν αἰτία πολλῶν καὶ μακρῶν προστριβῶν μεταξὺ τοῦ κεφαλληνιακοῦ καὶ τοῦ ζακυνθιακοῦ κλήρου, κυρίως ἕνεκα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν προνομίων τοῦ διοικοῦντος τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Ζακύνθου Πρωτοπαπᾶ. Εἰς τὰς μακρὰς ταύτας διενέξεις ἐτέθη τέρμα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ προβλεπτοῦ Πιζάνη, ὁ ὁποῖος τῷ 1716 δι' εἰδικῆς νομοθεσίας καθώρισε λεπτομερῶς τὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων. Μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Κεφαλληνία ἀπετέλεσεν ἴδιον ἐπισκοπικὸν θρόνον, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει μέχρι σήμερον καὶ ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ὁλόκληρον τὸν νομὸν Κεφαλληνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Le Quien*, Oriens Christianus τόμ. Β' στ. 231—235 καὶ τόμ. Γ', στ. 890—896.—*Ἑρμ. Λούντζη*, Περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Ἐνετῶν (Ἀθῆναι, 1856) σ. 121—141.—*Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'*, Ἐπιστολαὶ Patr. Latina *Migne* τόμ. 215 στ. 1129.—*Ι. Μεσολωρᾶ*, Περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ἐν τοῖς «Πρακτικοῖς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Α' Πανιονίου Συνεδρίου» (Ἀθῆναι, 1915) σ. 261—267.—*Ἐπ. Μεταξᾶ*, Ἱστορία τῆς οἰκογενείας Μεταξᾶ (ἐν Ἀθήναις 1893) σ. 32—45.—*Miklosich* et *Müller*, Acta et diplomata graeca, τόμ. Ε'. σ. 16 κἑ.—*N. A. Bees*, Ein politisches Treubekenntnis von Benediktos, dem Römisch-Katholischen Bischof von Kephalonia, ἐν «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» τόμ. Γ', σ. 165—176. Δ. Α. Ζ.

— */Λαογρ./* Ἡ Κεφαλληνία εἶναι πολὺ πλουσία εἰς παραδόσεις. Στρίγγλες, βρυκολάκοι, καλλικάντζαροι, φαντάσματα, ἀνεράγδες, στοιχειά, μάγισσες, δράκοντες κλπ. εἶναι οἱ ἥρωες τῶν παραδόσεων τούτων. Πολλαὶ δὲ τῶν σπουδαιοτέρων ἱστορικῶν παραδόσεων ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐνετικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν κατοχήν, εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Μπαρμπαρέζων πειρατῶν, εἰς τὴν ἵδρυσιν καὶ κτίσιν μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν κλπ. καὶ εἶναι πρὸς τοῖς ἄλλοις πολύτιμοι πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου. Καὶ εἰς δημοτικὰ τραγούδια δὲν ὑστερεῖ μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι πολλὰ τούτων εἶναι παρείσακτα. Κλέφτικα καὶ περισσότερον ἀκριτικὰ ὑπάρχουν εἰς τὰ στόματα πολλῶν τῶν παλαιοτέρων. Πολύτιμα εἶναι καὶ τὰ γνήσια κεφαλληνιακὰ καὶ περισσότερον αἱ *ρίμνες* (=ρίμες) μὲ ὑποθέσεις διάφορα ἱστορικὰ γεγονότα, ἐθνικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ τοπικῆς φύσεως. Μερικὰ τούτων ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς τοὺς τόμους τῆς «Λαογραφίας» καὶ εἰς ἄλλα περιοδικά. Ὀλίγαι παροιμίαι ἔχουν συλλεγῆ ἀπὸ τοὺς Σ. Παγώνην, Ἠ. Τσιτσέλην, Π. Βεργωτῆν κ. ἄ., καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ν. Πολίτου εἰς τὸ ἔργον του «Παροιμίαι τοῦ Ἑλλην. λαοῦ».

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς Κεφαλληνίας, πολλὰ τῶν ὁποίων ἔχουν τὴν ἀρχήν των εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα, ἐλάχιστα ἔχουν γραφῆ. Ἔθιμα μαρτυροῦντα τὴν γνησίαν καὶ ἑλληνικὴν παράδοσιν ἀπὸ τῶν παμπαλαίων χρόνων μέχρι σήμερον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ λαοῦ βίῳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα δεικνύοντα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων κατακτητῶν ἐπὶ τῶν κατακτηθέντων καὶ χαρακτηρίζοντα τὸν σημερινὸν ἰδιόρρυθμον ἐν πολλοῖς κοινωνικὸν βίον ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπάρχουν πλεῖστα. Τὰ ἔθιμα π.χ. τὰ ρυθμίζοντα τὰς ἀγροτικὰς σχέσεις μεταξὺ ἀγροδότου καὶ ἀγρολήπτου εἶναι πλείστου λόγου ἄξια καὶ μοναδικοὶ μάρτυρες τοῦ σημερινοῦ ἀγροτικοῦ ἢ μᾶλλον κοινωνικοῦ ζητήματος ἐν Κεφαλληνίᾳ. Διότι τὰ ἔθιμα ἔχουν παραμερίσει παντελῶς τοὺς νόμους καὶ πᾶσα διαφορὰ ἢ διαφωνία λύεται ἐπὶ τῇ βάσει τούτων καὶ ὄχι τῶν κρατούντων νόμων.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπάρχουν διάφορα εἴδη λαϊκῆς χειροτεχνίας καὶ καλλιτεχνίας, ὅπως π.χ. κεντήματα, κοσμήματα γραπτὰ ἢ γλυπτά, ἐπίπλων, ὀργάνων, οἰκοδομῶν κλπ., ὡς ἐπίσης καὶ ἄλλα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, τὴν οἰκοδομὴν οἰκιῶν κλπ. Περίφημος καὶ πασίγνωστος εἶναι ἡ κεφαλονίτικη καντάδα, ἡ ὁποία, παρ' ὅλα της τὰ ξενικὰ —ἰδίᾳ ἐξ Ἰταλίας— στοιχεῖα, ἀπεικονίζει τὸ γνήσιον αἴσθημα καὶ τὴν γνησίαν τῶν Κεφαλλήνων μουσικὴν δημιουργίαν. Ἐκτὸς τῶν καντάδων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα λαϊκὰ μοτίβα ἢ μουσικὰ τεμάχια ἀσήμων Κεφαλλήνων μουσουργῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν καταντήσει δημώδη. Ἐπίσης ἡ μουσικὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ τοῦ χοροῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ εἶναι ἐντελῶς τοπικὴ καὶ ἀξία πολλῆς μελέτης διὰ τὴν καθόλου δημώδη ἑλληνικὴν μουσικήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἠ. Τσιτσέλη*, Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι ἐν Κεφαλληνίᾳ (Παρνασσός, τ. ΙΖ' (1894) σ. 429—443). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ὅρκοι, κατάραι, εὐχαὶ Κεφαλληνίας (Νεοελ. ἀνάλ. Παρνασσοῦ τ. Β' σ. 401—418). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Προλήψεις καὶ ἔθιμα κατὰ τοὺς τοκετοὺς καὶ τὰς βαπτίσεις (Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας, 1901 σ. 117 κ.ἑ.).— *Ε. Γ. Κουρούκλη*, Δοξασίες περὶ ψυχῆς 'ς τὴν Κεφαλονιὰ (Ἰόνιος Ἀνθολογία, ἔτος Γ' (1929) σ. 175 κ. ἑ.). Ε. Γ. Κ.

— **«Κεφαλληνία»**. Ἐφημερὶς ἐν Ἀργοστολίῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1868 καὶ ἐκδοθεῖσα μέχρι τοῦ 1879.

— **Κεφαλληνία *Μικρὰ*** (Cephalonia Picciola) */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἡ κατὰ τὸν Ἑνετὸν κοσμογράφον P. M. Coronelli (Memorie istoriografiche de' regni della Morea, Negreponte e littorali fin' a Salonichi ἔκδ. 1685) ὀνομασία τῆς νήσου *Ἰθάκης*. Σ. Ε. Λ.

— **Κεφαλληνίας *θέμα*** */Βυζαντ./*. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἡ Κεφαλληνία ὑπήγετο εἰς τὴν «ἐπαρχίαν Ἑλλάδος, ἤγουν Ἀχαΐας», ἥτις διῳκεῖτο ὑπὸ ἀνθυπάτου, ἔχοντος τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν Κορίνθῳ, στρατιωτικῶς ὅμως ἀπετέλει *τούρμαν*, ὑπαγομένην εἰς τὴν ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ «στρατηγίδα τῆς Λαγουβαρδίας». Κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἀπετέλεσεν ἴδιον θέμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπήχθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ Ἰόνιοι νῆσοι. Ν. ΚΛΣ

— **Κεφαλληνίας *νομὸς*** */Γεωγρ./*. Ὁ νομὸς Κεφαλληνίας, εἷς τῶν τριῶν νομῶν τῆς Ἑπτανήσου, περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον νῆσον, ἐξ ἧς καὶ ὀνομάζεται, τὴν προσκειμένην εἰς αὐτὴν νῆσον Ἰθάκην καὶ τὰς νησῖδας Κάλαμον καὶ Καστόν, τὰς ἐρημονήσους Ἄτοκον καὶ Ἀρκούδι καὶ πάσας τὰς Ἐχινάδας. Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας: *Κραναίας*. Περιλαμβάνει 1 δῆμον, *Ἀργοστολίου* καὶ 30 κοινότητας, τὰς ἑξῆς: *Ἁγίας Εἰρήνης, Ἀργινίων, Ἀσπρογέρακα, Βαλσαμάτων, Βλαχάτων, Δαυγάτων, Δηλινάτων, Ἐπανοχωρίου, Καραβάδου, Κεραμιῶν, Κουρουκλάτων, Λακήθρας, Μαυράτων, Μεταξάτων, Πεσσάδων, Ραζάτων, Σαρλάτων, Σβορωνάτων, Σκάλας, Σπαρτιῶν, Τζανάτων, Τρωϊανάτων, Φαρακλάτων, Φαρσῶν, Φραγκάτων, Χιονάτων*. Κάτοικοι: 28.645, πρωτεύουσα *Ἀργοστόλιον*.

Πάλης. Περιλαμβάνει 21 κοινότητας, τὰς ἑξῆς: *Ἁγίας Θέκλης, Ἀγκῶνος, Ἀθέρα, Δαμουλιανάτων, Ζώλα, Ἰλλύρων, Καμιναράτων, Καρδακάτων, Κοντογεννάδας, Κοντογουράτων, Κουβαλάτων, Ληξουρίου, Λουκεράτων, Μαντζαβινάτων, Μονοπωλάτων, Πετρικάτων, Ριζης, Ρίφι, Σκοινέας, Χανδάτων, Χαυριάτων*. Κάτοικοι 15.618, πρωτεύουσα *Ληξούριον*.

Σάμης. Περιλαμβάνει κοινότητας 27, τὰς ἑξῆς: *Ἁγίας Εὐφημίας, Ἄσσου, Βασιλικάδων, Βλαχάτων, Γρυζάτων, Διβαράτων, Διγαλέτου, Διχαλίων, Δρακοπουλάτων, Ζερβάτων, Καρυᾶς, Καταποδάτων, Κατάραχου, Κοθρέας, Κομιτάτων, Μακρυώτικων, Μεσοβουνίων, Νεοχωρίου, Πλαγιᾶς, Πουλάτων, Σάμης, Τουλιάτων, Τσακαρισιάνου, Φερεντινάτων, Φισκάρδου, Χαλιωτάτων*. Κάτοικοι 13.315, πρωτεύουσα *Αἰγιαλός*.

Ἰθάκης. Ἄλλοτε διῃρημένη εἰς 4 δήμους, περιλαμβάνει σήμερον 11 κοινότητας, τὰς ἑξῆς: *Ἰθάκης, Περαχωρίου, Σταυροῦ, Ἐξωχῆς, Λεύκης, Πλατρειθριᾶ, Ἀνωγῆς, Κιονίου, Καστοῦ, Καλάμου*. Κάτοικοι 8.836. Πρωτεύουσα *Ἰθάκη*. Εἰς τὴν κοινότητα Ἰθάκης ὑπάγονται καὶ αἱ Ἐχινάδες νῆσοι (κοιν. Κουρτσολάρι). Ἤτοι σύνολον κοινοτήτων τοῦ νομοῦ 89, περιλαμβανουσῶν 252 πόλεις, χωρία καὶ συνοικισμούς. Συνολικὸς πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ 66 414 (1928), ἤτοι ἄρρενες 30.867, θήλεις 35.547. Πόλεις εἰς τὸν νομὸν ὑπάρχουν 3: *Ἀργοστόλιον*, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, κάτ. 8.293, *Ληξούριον* κάτ. 4.843, *Ἰθάκη* κάτ. 3.265. Γ. Κ. Δ.

κεφαλληνιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, δηλ. *κεφαλλονίτικος*.

— **Κεφαλληνιακαὶ *νῆσοι*** */Παραλ. Γεωγρ./*. Αἱ εἰς τὸν νομὸν Κεφαλληνίας διοικητικῶς ὑπαγόμεναι νῆσοι τοῦ Ἰονίου, καὶ δή: *Ἰθάκη* (93 τ. χλμ.), *Κάλαμος* (20,5), *Καστὸς* (8,4), *Πεταλᾶς* (6,6), *Ὀξειὰ* (5,4), *Ἀρκούδι* (4,6), *Ἄτοκο* (3,5), *Μάκοι* (1,4), *Βρωμόνα* (1,1), *Δραγονάρα* καὶ αἱ περὶ αὐτὴν *Ἐχινάδες* (7,1), *Δία* (2,3) καὶ αἱ λοιπαὶ μικραὶ νησῖδες. Τὸ ἐμβαδὸν τῶν νήσων τοῦ νομοῦ ἀνέρχεται ἐν τῷ συνόλῳ εἰς 846 περίπου τ. χλμ. Σ. Ξ. Λ.

— **Κεφαλληνιακὸς *πορθμὸς*** */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἡ κατὰ Μηλιαράκην (Κεφαλληνία σελ. 12 καὶ 127) ὀνομασία τοῦ μεταξὺ Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης διαύλου, βασιζομένη προφανῶς εἰς τὴν ὀνομασίαν τῆς μείζονος τοῦ πορθμοῦ ξηρᾶς. Τῶν ναυτικῶν ὅμως ὀνομαζόντων τὰ ἀμφίγεια οὐχὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ βάσει, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀνατολικῆς τοῦ ἀμφιγείου στερεᾶς, ἡ τούτοις γνωστὴ ὀνομασία εἶναι ἡ Ithaca channel τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν καὶ *στενὸ τοῦ Θιάκι* τῶν ναυτικῶν μας. Σ.Ε.Λ.

Κεφαλληνός, *Ἀνδρέας*. Λόγιος Κερκυραῖος, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1856. Μετὰ τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἐν τῷ γυμνασίῳ Κερκύρας, ἐξηκολούθησε τὰς πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς εἰς Φλωρεντίαν καὶ Μόναχον, διατρίψας ἐπὶ δεκαετίαν εἰς τὰς δύο αὐτὰς πόλεις πρὸς σπουδὴν τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, διωρίσθη καθηγητὴς τῷ 1886 εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Τρικούπη ἱδρυθὲν πρακτικὸν λύκειον, τῷ 1889 εἰς τὸ γυμνάσιον Κερκύρας, τῷ 1898 ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, τῷ 1899 γυμνασιάρχης Κερκύρας καὶ τῷ 1910 γυμνασιάρχης Καλαβρύτων. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἐξελέγη πληρεξούσιος βουλευτὴς Κερκύρας ὡς φιλελεύθερος ὑπὸ Κ. Ζαβιτζιάνον, ἀλλ' ἡ ἐκλογή του ἠκυρώθη, ἐπειδὴ ἦτο δημόσιος ὑπάλληλος. Ἀποχωρήσας ἔκτοτε τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐξελέγη τὸ δεύτερον βουλευτὴς τῷ 1912. Μετέφρασεν εἰς τὴν δημοτικὴν τὰ εἰδύλλια τοῦ Gessler, τὰ ἐπεισόδια Ὀϊναμόρουλ καὶ Ὀϊθόνα ἀπὸ τὸν «Ὀσσιὰν» τοῦ ποιητοῦ Macpherson. Ἐκ τοῦ μεγάλου ποιήματος «Ραμάϊανα» μετέφρασε τὰ κεφάλαια ΞΕ' καὶ ΞΣΤ' ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ θάνατος τοῦ Ιαγναδάττα». Ἐξέδωκεν ἐπίσης διατριβὴν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ Ἑλληνίδες ἑταῖραι ἐν τῷ ἰνδικῷ δράματι», μέρος μελέτης περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἰνδίας καὶ τῆς ἐν γένει ἐπιδράσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τὴν Ἰνδικήν. Ἡ διατριβὴ αὕτη μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν γερμανικήν. Π. Θ. Σ.

—**Κεφαλληνός, *Γιάννης***. Σύγχρονος Ἕλλην ζωγράφος καὶ χαράκτης, γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1893. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ γυμνασίῳ σπουδῶν του μετέβη εἰς Γάνδην, ὅπου ἐπὶ ἓν ἔτος ἠκολούθησε μαθήματα μηχανικῆς. Ἔχων ὅμως ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν ζωγραφικήν, ἐπεδόθη ἐνωρὶς καὶ μετὰ ζήλου εἰς αὐτήν, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀκαδημίαν Ζουλιὲν ἐν Παρισίοις, ὅπου ἐγκατεστάθη τῷ 1919. Δεξιώτατος σχεδιαστὴς καὶ ἐξαιρετικῆς παρατηρητικῆς ἱκανότητος, ἀλλὰ καὶ δημιουργικῆς φαντασίας, διεκρίθη κυρίως ὡς χαράκτης καὶ δὴ ξυλογράφος, φιλοτεχνήσας σειρὰν ὅλην ἀξιολόγων ἔργων, ὡς τά: «Σαὶν-Κλού», «Τὰ τιμόνια», «Τὸ δέντρο», «Ἡ γριά», κτλ. Ἐπίσης διεκόσμησε τὴν «Ὠκεάνεια θάλασσα» τοῦ Ἰωσὴφ Ριβιέρ, τὸ «Πάνου στὴν ἄσπρη πέτρα» τοῦ Ἀνατὸλ Φρὰνς καὶ τὸ «Ἀναμνηστικὰ τοῦ Γκωσουὰ» τοῦ Γεωργίου Ντυαμέλ. Τῶν νεωτέρων ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Πανευρωπαϊκὸς πόλεμος», «Ρωσικὴ ἐπανάστασις», «Ὁ κῆπός μου στὸ Σὰν-Μὰρ» κτλ. Τὴν τέχνην τοῦ Κεφαλληνοῦ χαρακτηρίζει ἁπλότης καὶ χάρις, καθαρότης σχεδίου, δύναμις συνθέσεως, ἰσορροπία συναισθήματος καὶ σκέψεως. Ἐν πολλοῖς τῶν ἔργων του ἐπραγμάτωσε τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη του καὶ ἐσατίρισε τὰς καθεστώσας ἀξίας. Ἐξ ἴσου σημαντικαὶ πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι καὶ αἱ πολλαὶ αὐτοῦ ὑδατογραφίαι, φωτεινὰ τοπία ἐκ Βρετάνης καὶ Τουραίνης. —Β.

Κεφαλληνοῦ */Γεωγρ./*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, εἰς ὕψος 400 μ., ἀπέχον τοῦ Μαυρομματίου 2 ὥρας ΒΔ. Ὑπαγόμενον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Ἰθώμης, ἀποτελεῖ σήμερον ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 480 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κεφαλλονιὰ (ἡ)· τὸ δημοτικὸν ὄνομα τῆς Κεφαλληνίας.

Κεφαλλονίτης (ὁ), θηλ. *—ισσα*· τὸ δημοτικὸν ὄνομα τοῦ *Κεφαλλῆνος*: «Κεφαλλονίτης βλάστημος».

κεφαλο—· ὡς πρῶτον συνθετικὸν σπανίων τινῶν λέξεων: *κεφαλόδεσμος, κεφαλοκλισία* (ἡ κλίσις τῆς κεφαλῆς), *κεφαλόμακτρον* (τὸ μαντήλι τῆς κεφαλῆς), *κεφαλόρριζον* (φυτὸν=τὸ ἔχον κεφαλωτὴν ρίζαν), *κεφαλόστυλο, κεφαλοτόμος, κεφαλοτομῶ, κεφαλοτρύπανον* κ. ἄ.

Κεφαλόβρυσα *Βυτίνης* */Γεωγρ./*. Τρεῖς ἄφθονοι πηγαὶ νοτίως τῆς κώμης Βυτίνης (Ἀρκαδίας) τοῦ ποταμίου Μαλοιτᾶ (νῦν τῆς Νεμνίτσης), ὅστις συμβάλλει μετὰ τοῦ Μυλάοντος, παραποτάμου τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος. Ι. Σ. Σ.

κεφαλόβρυση (ἡ), καὶ *κεφαλόβρυσο* (τό)· βρύση, πηγὴ ἀφθόνου ὕδατος, ἡ μάννα τοῦ νεροῦ, ἄλλως *κεφαλάρι*· || ἡ λέξις πολλαχοῦ ὡς τοπωνυμικόν.

Κεφαλόβρυση (ἡ) (πρώην ***Ρίπεσι***) */Γεωγρ./*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀπέχον $4\frac{1}{2}$ ὥρας ΒΑ τῆς Κυπαρισσίας. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Αὐλῶνος, ἀποτελεῖ σήμερον κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ 588 κατοίκους (1928). Ὁ πλησιέστερος σιδηροδρομικὸς σταθμός, ὁ τοῦ Κοπανακίου (γραμμὴ Κυπαρισσίας—Μελιγαλᾶ), ἀπέχει $1\frac{1}{4}$ ὥραν. Ι. Σ. Σ.

— **Κεφαλόβρυση** */Γεωγρ./*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Βιάννου τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης, μὲ 307 κατοίκους (1928) καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

Κεφαλόβρυσον */Γεωγρ./*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κεῖται 7 ὥρας ΒΔ τῆς πόλεως Ἄργους, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Λυρκείου (ὑψόμ. 350), καὶ εἶναι κατάφυτον ἐκ καρυῶν. Ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *Ἄνω Μπέλεσι* καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον Λυρκείας. Σήμερον ἀποτελεῖ τὴν κοινότητα Κεφαλοβρύσου, ἀριθμοῦσαν 600 κατοίκους. Καὶ ἡ μὲν ἕδρα τῆς κοινότητος ἔχει 489 κατοίκους, οἱ δὲ συνοικισμοὶ ταύτης *Δούκα* καὶ *Δούκα Βρύση* 111 (1928). Ι.Σ.Σ.

— **Κεφαλόβρυσον** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πωγωνίου, *Μετζιτιὲ* πρώην καλούμενον. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 468 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰδικῶς εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Τὸ Κεφαλόβρυσον συνῳκίσθη κατὰ τὸ 1840 ἐπὶ σουλτάνου Μετζήτ, παρ' οὗ καὶ τὸ πρώην ὄνομα εἶχε λάβει, ἐκ τῶν

Digitized by Google

κατοίκων τοῦ διαλυθέντος χωρίου Μπιτσικόπουλον, κειμένου κατὰ τὸν Pouqueville ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Βρόσιανη τῆς Νεμέρτσικας. Οἱ κάτοικοι τοῦ Κεφαλοβρύσου εἶναι Ἀρβανιτόβλαχοι, ὁμιλοῦν δὲ σὺν τῇ ἑλληνικῇ καὶ ἀλβανικῇ καὶ τὰ ἀρβανιτοβλάχικα, τὰ ὁποῖα εἶναι μητρική των γλῶσσα, συγγενεστάτη πρὸς τὴν κουτσοβλαχικήν. Χ. Ι. Σ.

— **Κεφαλόβρυσον** */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Παραμυθιᾶς, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα τῆς Σέλιανης καὶ κατοικούμενος ὑπὸ 89 (1928) κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν.

— **Κεφαλόβρυσον** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Κοκκίνης ἐν τῇ νήσῳ Κερκύρᾳ, ἀπέχον 1 ½ ὥραν ἐκ τῆς πόλεως Κερκύρας καὶ ἔχον 150 κατοίκους. Ι. Σ. Σ.

— **Κεφαλόβρυσον** */Γεωγρ./.* Παλαιὰ ὀνομασία τῆς κωμοπόλεως *Θέρμου* τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτοικοι 2.327. Ἕδρα εἰρηνοδικείου, ὑποθηκοφυλακείου, γυμνασίου, κοινότητος, ταχυδρομικοῦ καὶ τηλεγραφικοῦ γραφείου. Συνδέεται μετὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Ἀγρινίου δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν καθὼς καὶ μετὰ τῆς Ναυπάκτου. Χ. Γ. Ε.

— **Κεφαλόβρυσον** (πρώην ***Μικρὸ Μέρτζι***) */Γεωγρ./*· Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Τρικκάλων, ἀπέχον 45' τῆς πόλεως Τρικκάλων. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Τρικκάλων, ἀποτελεῖ σήμερον κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 796 κατοίκους. Ι. Σ. Σ.

— **Κεφαλόβρυσον** */Γεωγρ./.* —1) Τοπωνυμία ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεσολογγίου εἰς τὰς κλιτῦς τοῦ Ἀρακύνθου, παρὰ τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Αἰτωλικοῦ. Ἐκλήθη οὕτως ἐκ τῆς θαυμασίας πηγῆς, ἐξ ἧς ὑδρεύεται ἡ πόλις τοῦ Αἰτωλικοῦ διὰ κοινοτικοῦ ὑδραγωγείου. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι μεγάλαι ἐγκαταστάσεις στρατιωτικῶν ἀποθηκῶν καὶ μικρὸς συνοικισμός. Χ. Γ. Ε.

—2) Ἄφθονος πηγὴ ἐν περιοχῇ *Μπάλτες* τῆς Κεφαλληνίας, διὰ τῆς ῥοῆς τῆς ὁποίας κινοῦνται ὑδρόμυλοι (*Μηλιαράκη*, Κεφαλληνία σελ. 39). Σ. Ε. Λ.

— **Κεφαλόβρυσον *Μεγάλο*** (πρώην ***Μεγάλο Μέρτζι***) */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν μεταξὺ Τρικκάλων καὶ Καλαμπάκας, 6 χιλιόμ. ΒΔ τῶν Τρικκάλων. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Τρικκάλων τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ νομοῦ, ἀποτελεῖ σήμερον κοινότητα ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 561 κατοίκους (1928). Ι. Σ. Σ.

Κεφαλογιάννης. Ὄνομα παλαιᾶς οἰκογενείας τῶν Ἀνωγείων Μυλοποτάμου Κρήτης, ἡ ὁποία κατά τινα παράδοσιν προέρχεται ἐκ τῶν ἐν Μυλοποτάμῳ Βυζαντινῶν Καλλεργῶν. Εἷς τούτων, *Ἰωάννης*, κατοικῶν ἐν Ἀνωγείοις ἐπὶ τῆς ἐνετοκρατίας καὶ ὢν καπετάνιος (*κεφαλᾶς* ἢ *κεφαλάτορας*, ὡς ἐκαλοῦντο οἱ προύχοντες) ἐνυμφεύθη τὴν κόρην ἄρχοντος Ἐνετοῦ κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Χάνδακος ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἔγινεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου. Τῷ 1821 ὁλόκληρος ὁμὸς Κεφαλογιάννηδων κατεστράφη ἐν Ἀνωγείοις εἰς θέσιν, ἥτις καὶ σήμερον ὀνομάζεται *Ἀποκεφαλισμένοι*. Ὀνομαστὶ τῷ 1821 μνημονεύεται ὁ *Νικόλαος Κεφαλογιάννης*, ἀνδρεῖος πολεμιστὴς καὶ δημοτικὸς ποιητής, καίπερ ἀγράμματος, εἰς ὃν ἀποδίδονται τὰ εἰς τὴν Νίδαν ἐπιχωριάζοντα ᾄσματα τοῦ Λεράτου, Ξεπατέρα, Δακανάλη καὶ ἄλλων. Τῷ 1866 διεκρίθησαν ἐπ' ἀνδρείᾳ τέσσαρες: *Ἰωάννης*, ὁπλαρχηγός, *Γεώργιος*, *Ἀστρινὸς* καὶ *Σέργιος*. Καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους ἐθνικοὺς ἀγῶνας πολλοὶ Κεφαλογιάννηδες διεκρίθησαν ὡς ἀντάρται, ἐθελονταὶ καὶ τακτικοὶ στρατιῶται, ἐφονεύθησαν δὲ ἓξ καὶ ἐτραυματίσθησαν ὀκτώ. *Νικόλαος Δημητρίου Κεφαλογιάννης* γεννηθεὶς τῷ 1867, σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις καὶ πολιτευθεὶς ἀπὸ τοῦ 1892 ἐν Μυλοποτάμῳ. Ἠγωνίσθη καὶ ἐν Ἠπείρῳ ὡς ἐθελοντής, ἰατρὸς καὶ μαχητής. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1929. Ε. Γ.

κεφαλογραφία (ἡ)· ἡ ἐπιστημονικὴ περιγραφὴ τῆς κεφαλῆς.

κεφαλογράφος (ὁ)· ἐργαλεῖον, δι' οὗ μετρεῖται ἡ περίμετρος τῆς κεφαλῆς ὑπὸ τῶν πιλοποιῶν· || κρανιομετρικὸν ἐργαλεῖον, ἄλλως *κεφαλόμετρον* (βλ. λ.).

κεφαλόδεμα (τό), καὶ *κεφαλόδεσμος* (ὁ)· δεσμός, ἐπίδεσμος τῆς κεφαλῆς πρὸς συγκράτησιν τῆς κόμης ἢ πρὸς στολισμόν.

—*[Ὀρθοπεδ.]* *Κεφαλόδεμα* εἶναι εἶδος ἐπιδέσεως τῆς κεφαλῆς, κατασκευαζόμενον εἴτε διὰ ταινίας ἐπιδέσμου, εἴτε διὰ τριγώνου ἢ τετραγώνου ὀθονίου. Χρησιμεύει εἰς τὴν συγκράτησιν ἐπὶ τοῦ κρανίου διαφόρων εἰδῶν ἐπιδέσεως ἢ ἄλλων ἐπιθεμάτων. Α. Κ.

κεφαλόδενδρον (τὸ) (Cephalodendron) */Ζωολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κλαδοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐκνημιδῶν*, πε-

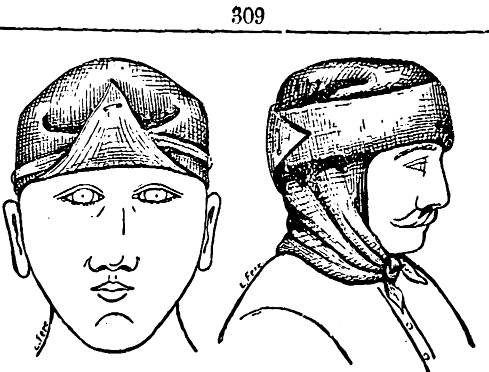

Κεφαλόδεμα τριγώνου καὶ τετραγώνου ὀθονίου.

ριλαμβάνον κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Μαδαγασκάρης, τῆς Μοζαμβίκης καὶ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ διακρινομένους κυρίως ἐκ τῶν κλαδωδῶν κεραιῶν των. Δ. Ν. Π.

κεφαλοδέτης (ὁ) (κοιν. *μπότσος τοῦ καπονιοῦ*) */Ναυτ./.* Ὁ ἕτερος τῶν *ἀγκυροδετῶν*, τὸ σχοινίον τὸ στερεοῦν τὴν κεφαλὴν τῆς ἀγκύρας, μετὰ τὸν ἐπωτισμὸν αὐτῆς, πρὸς τὴν ἐπωτίδα. Μετὰ τὴν ἐπινόησιν τῶν ἀστύπων ὀνυχαρθρώτων ἀγκυρῶν ἡ χρῆσις τοῦ κεφαλοδέτου, καθὼς καὶ τοῦ συζυγοῦς αὐτῷ ὀνυχοδέτου, περιωρίσθη εἰς τὰ ἱστιοφόρα καὶ τὰ παλαιὰ ἀτμόπλοια. Σ. Ε. Λ.

κεφαλοδιχάδιον (τὸ) */Βοτ./.* Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ φυτολογίᾳ σύνθετος ταξιανθία, ἀποτελουμένη ἐκ βοτρύων καὶ κυμάτων, ἔνθα τὰ κύματα φέρουσι πολλοὺς πλαγίους κλάδους βοτρυοειδῶς διατεταγμένους. Κ. ΠΑΠ.

κεφαλόδους (ὁ) (Cephalodontus) */Ζωολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομελιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς μὲ ποικιλωτάτην μορφὴν καὶ χρωματισμούς, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κεφαλόδους ὁ στικτὸς* (Cephalodontus maculatus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἔχει σῶμα μέγα, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην καὶ πεπιεσμένην, κεραίας ἐπιμήκεις, προθώρακα τετραγωνικὸν σχεδόν, κοιλίαν ὀγκώδη, ἀπιοειδῆ καὶ πόδας μετρίου μήκους. Ὁ χρωματιστός του εἶναι κυανόφαιος μὲ λευκοτέφρους κηλῖδας. Δ. Ν. Π.

κεφαλοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κεφαλήν, ὁ ἔχων σχῆμα κεφαλῆς.

κεφαλοειδὴς (ὁ) (Cephaelis) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐρυθροδανωδῶν*, περιλαμβάνον ἑβδομήκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι θάμνοι καὶ ἡμίθαμνοι λίαν διαφόρου ὑποστάσεως, ἄλλα φυτὰ ποώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, μὲ κατ' ἐναλλαγὴν κείμενα φύλλα καὶ συνήθως μικρὰ λευκὰ ἄνθη. Τὸ κατ' ἐξοχὴν γνωστὸν εἶδος τοῦ ὡς ἄνω ἀθροίσματος εἶναι: *κεφαλοειδὴς ἡ ἰπεκακουάνα* (Cephaelis ἢ Uragogae ἢ Callicocca Ipecacuanha), χαμηλὸν φυτὸν μὲ κονδυλῶδες ῥίζωμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἐμετικόν, περιέχον μετὰ τῶν ἄλλων ἰπεκακουανῶν κύριον ἀλκαλοειδὲς δραστικὸν συστατικὸν τὴν *ἐμετίνην*. Κ. ΠΑΠ.

κεφαλοειδικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ φυτὰ *κεφαλοειδῆ*: «κεφαλοειδικὰ φάρμακα» εἶδος ἐμετικῶν φαρμάκων.

κεφαλοειδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κεφαελίνη*

κεφαλοθλασία (ἡ)· βλ. *βασιοτριψία*.

κεφαλοθλάστης (ὁ)· βλ. *βασιοτρίπτης* καὶ *ῥόπαλον*.

κεφαλοθρύπτης (ὁ)· βλ. λ. *βασιοτρίπτης*.

κεφαλοθρυψία (ἡ)· βλ. *βασιοτριψία [Ἰατρ.]*.

κεφαλοθωρακοπαγὴς (ὁ) */Τερατολ./.* Οὕτω καλεῖται σύμπλεγμα δύο τερατωδῶν ὄντων, ὧν αἱ δύο κεφαλαὶ εἶναι συνηνωμέναι εἰς μίαν, οἱ δύο κορμοὶ συγκεκολλημένοι μὲν κατὰ τὸν θώρακα, ἀλλ' ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ κάτω, καὶ ἅτινα ἐμφανίζουσι τέσσαρα ἄνω καὶ τέσσαρα κάτω κῶλα (ἄκρα). Ι. Π.

κεφαλοθώραξ (ὁ) (Cephalothorax) */Ζωολ./.* Καλεῖται οὕτω τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος τῶν *μαλακοστράκων* καὶ τῶν *ἀραχνῶν*, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν μετ' αὐτῆς συνδεόμενον θώρακα. Τὰ δύο ταῦτα σωματικὰ μέλη εἶναι τόσον στενῶς προσκεκολλημένα πρὸς ἄλληλα, ὥστε φαίνονται ὡς ἀποτελοῦντα ἓν καὶ μόνον μέλος ἀδιαίρετον. Εἰς τὰ μαλακόστρακα, καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν δεκαπόδων, ἡ σύνδεσις τῆς κεφαλῆς μετὰ τοῦ θώρακος εἶναι ἀπόλυτος καὶ δὲν φανεροῦται εἰμὴ ὑπό τινων διαυλακώσεων, αἵτινες ἐπιτρέπουσι νὰ διακρίνῃ τις, οὐχὶ ὅμως εὐχερῶς, τὴν τοιαύτην σύνδεσιν, ἥτις καὶ μόνον κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος εἶναι καταφανής, διότι κατὰ τὴν κάτω ἐκφύονται ἐκ τῶν ἀρθρώσεων τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος οἱ πόδες. Εἰς τὰς ἀράχνας ὁ σύνδεσμος τῆς κεφαλῆς μετὰ τοῦ θώρακος εἶναι ὀλιγώτερον καταφανής, καὶ τέλος εἰς τοὺς σκορπίους εἶναι περισσότερον εὐδιάκριτος καὶ τῶν μαλακοστράκων καὶ τῶν ἀραχνῶν. Δ. Ν. Π.

Κεφαλοίδιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Σικελίας μεταξὺ πολιχνίου Ἀλαίσης (νῦν Pettinco) καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἱμέρα (τανῦν Fiume Salso ἢ Petrala, *Στράβ.* ΣΤ, 266, 1, ἔκδ. *Teubner*), ὀχυρωτάτη φυσικῶς, ἀλλὰ καὶ φρούριον ἔχουσα. Ὁ Ἱμίλκων ἐλπίσας νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὰς ἐξ Ἰταλίας πεμπομένας ἐναντίον του ἐνισχύσεις καὶ νὰ κρατήσῃ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου στόλους, «πρὸς Ἱμεραίους καὶ τοὺς τὸ Κεφαλοίδιον φρούριον οἰκοῦντας φιλίαν ἐποιήσατο». Τοῦτο Διονύσιος διὰ προδοσίας κατέλαβε, πολιορκούμενον δὲ ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐξεπολιόρκησεν ὁ Ἀγαθοκλῆς. Ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατελήφθη καθ' ὃν χρόνον Καρθάλων ὁ Καρχηδόνιος ναύαρχος, κυριεύσας τὸν Ἀκράγαντα, τὸν ἐπυρπόλει καὶ κατηδάφιζε τὰ τείχη του. *Κεφαλοιδὶς* παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ, δ, 3 ἔκδ. *Nobbe*), *Cephaledo* ἐπὶ τοῦ Πεουτιγεριανοῦ χάρτου, *Cephalodo* ἐν τῷ «Ὁδοιπορικῷ» τοῦ Ἀντωνίνου (92), Cepaido παρὰ τῷ γεωγράφῳ τῆς Ῥαβέννης (442). Ἐκ τῶν ὡς ἄνω μνησθεισῶν περικοπῶν τοῦ Διοδώρου (ΙΔ, 56,2. ΙΔ, 78,6, Κ, 56, 3. ΚΓ, 18, 1), ἀλλὰ καὶ τῶν Λατίνων (*Cic.* Ver. 2, 52. 3, 43. *Plin.* 3,90. *Sil. Ital.* 14, 52) προκύπτει ὅτι αἱ πρῶται περὶ τοῦ Κεφαλοιδίου εἰδήσεις ὑπῆρξαν μεταγενέστεραι τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐγένετο ἕδρα ἐπισκοπῆς, προαχθεῖσα βαθμηδὸν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν τῶν Συρακουσῶν καὶ δὴ (1141) τετάρτην ἐν σειρᾷ ἱεραρχίας μετὰ τὰς τῆς Κατάνης, τοῦ Ταυρομενίου (Ταορμίνας) καὶ Μεσσήνης. Ὅπως τὸν μεσαίωνα διετήρησε τὸν ἑλληνοβυζαντινὸν χαρακτῆρά της, οὕτω διατηρεῖ καὶ νῦν ἔτι, καίτοι παρεφθαρμένον, τὸ ἑλληνικὸν ὄνομά της, μετατραπὲν εἰς *Τσεφαλοὺ* (Cefalù: πλάτ. 38°02' Β, μῆκ. 14°02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 170: Cefatù to Mazzara), ἀκρωτήριον μὲ ἐρείπια τῆς πολίχνης καὶ λείψανα τοῦ φρουρίου. Εἰς τὴν πόλιν ναὸς βυζαντινός. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

κεφαλοκερεὺς (ὁ) (Cephalocereus) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κηριοειδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κακτωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Βολιβίας κλπ. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, σαρκώδη καὶ ποώδη, ὑψηλά, κάκτοι λίαν κοσμητικοί, φέροντες ἄνθη εὐωδιάζοντα ἰσχυρῶς καὶ ἀνοίγοντα διαρκούσης τῆς νυκτός, ἀπὸ τῆς 9 μέχρι 10ης ἑσπερινῆς, διὰ νὰ ἐπανακλείσωσι πάλιν περὶ τὴν 2αν ἢ 3ην μεταμεσονύκτιον ὥραν. Ἔχουσιν ἐξωτερικῶς μὲν χρῶμα φαιοκόκκινον, ἐσωτερικῶς δὲ χιονῶδες λευκόν. Κυριώτερα καὶ γνωστότερα εἴδη θεωροῦνται: *κεφαλοκερεὺς ὁ γέρων* (Cephalocereus senilis) καὶ *κεφαλοκερεὺς ὁ εὐφορβιανὸς* (Cephalocereus euphorbioides), κάκτος ἐπιμήκης-εὐθυτενής, ἑξαγωνιαῖος, φέρων σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ μακρὰς λεπτὰς ἀκάνθας καὶ ἐλαφρὸν χνοῦν μάλλινον, φαιόχρουν. Κ. ΠΑΠ.

κεφαλόκερως (Cephalocerus) */Ζωολ./.* Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας *μιδασιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας ἀρκετοῦ μεγέθους. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν κυριώτερον *κεφαλόκερως ὁ μακρόρρυγχος* (Cephalocerus longirostris), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἐκτάσεις καὶ ἔχει κεφαλὴν μᾶλλον μακράν, ἀπολήγουσαν εἰς ῥύγχος ἐπίμηκες, κεραίας λεπτὰς εἰς ῥοπαλοειδεῖς ἀποφύσεις τελευτώσας, ὀφθαλμοὺς διωγκωμένους, πόδας ἰσχυρούς, λεπτοὺς καὶ μετρίου μήκους, πτέρυγας μεμβρανώδεις καὶ ἀρκετὰ εὐρείας, προθώρακα εὐτραφῆ καὶ μᾶλλον τετραγωνικόν, κοιλίαν ἐπιμήκη, κυλινδρικήν, εἰς ἀπεστρογγυλωμένον ἄκρον ἀπολήγουσαν, καὶ χρῶμα μελανόφαιον μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις καὶ καθέτους ὑποτεφρώδεις ῥαβδώσεις κατὰ τὴν ῥάχιν. Δ. Ν. Π.

κεφαλοκόλωνο (τό)· δημοτ., ἡ κεφαλὴ τῆς κολώνας, κιονόκρανον.

κεφαλολεπὶς (ἡ) (Cephalolepis) */Ζωολ./.* Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τυφλοπιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ὄφεις μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ κεφαλὴν κυλινδρικὴν καὶ ἀποστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *κεφαλολεπὶς ἡ λευκοκέφαλος* (Cephalolepis leucocephalus), ἥτις ἔχει χρῶμα φαιὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, κίτρινον κατὰ τὰ ὑποκάτω καὶ κεφαλὴν λευκὴν μὲ κιτρίνας ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γουϊάναν. Δ. Ν. Π.

κεφαλολεπτίδαι (οἱ) (Cephaloleptidae) */Ζωολ./.* Οἰκογένεια σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλα-*

Digitized by Google

νήτων, περιλαμβάνουσα σκώληκας μικροῦ μεγέθους, ἐντὸς τῶν ὑφαλμύρων ὑδάτων ζῶντας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κεφαλόλεπτος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κεφαλόλεπτος (ὁ) (Cephaloleptus) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεφαλολεπτιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς σκώληκας μὲ σῶμα εὐρὺ καὶ πεπλατυσμένον καὶ ἐντὸς τῶν ὑφαλμύρων ὑδάτων ἐνδιαιτωμένους. Δ. Ν. Π.

κεφαλολία (ἡ) (Cephalolia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομελιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *κεφαλολία ἡ μελανόκερως* (Cephalolia nigricornis), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

κεφαλόλοφος (ὁ) (Cephalolophus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀντιλοπιδῶν*, περιλαμβάνον ἀντιλόπας μετρίου μεγέθους, μὲ μικρὰ κέρατα πρὸς τὰ ὄπισθεν διευθυνόμενα καὶ θύσανον τριχῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 15 εἴδη, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἰδίως ἐν Γουϊνέᾳ καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς ὑγρῶν καὶ παρθένων δασῶν. Δ. Ν. Π.

Κέφαλο-Μαντούκιο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτηριάζουσα προβολὴ τοῦ προαστείου τῆς Κερκύρας *Μαντούκι* (πλάτ. 39°38′ Β, μῆκ. 19°56′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1450: Corfu road). Ρίζα τοῦ ὑπὸ ἐκτέλεσιν μεγάλου κυματοθραύστου διὰ τὸν τεχνητὸν λιμένα τῆς Κερκύρας. Σ. Ε. Λ.

κεφαλομελὴς (ὁ, ἡ) (Cephalomèle) *[Τερατογ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου καθορίζεται τερατογονικὴ διάπλασις, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς ἐμφύσεως ἑνὸς ἢ δύο παραπληρωματικῶν ἢ προσθέτων μελῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· πολλάκις τὸ μέλος τοῦτο ἐμφύεται ἐπὶ τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ. Μ. Ν. Κ.

κεφαλομετρία (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν μεθόδων, δι' ὧν καταμετροῦνται ἐπὶ ζῶντος πᾶσαι αἱ διαστάσεις τοῦ κρανίου καὶ τοῦ προσώπου καὶ ἐξάγονται ὡρισμένα συμπεράσματα. Μετρήσεις τῆς κεφαλῆς τελοῦνται σήμερον πρὸς ποικίλους σκοπούς, ἰδίᾳ ὅμως ἀνθρωπολογικοὺς καὶ ψυχολογικούς. Κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸ κρανίον, ἐν ᾧ περικλείεται ὁ ἐγκέφαλος, ἔχει καταστῆ ὑποκείμενον ἐνδελεχῶν ἐρευνῶν. Ὁ Godin, ἐπιδιώκων καθαρῶς ἀνθρωπολογικοὺς σκοπούς, ἐνήργει 22 ἐν ὅλῳ μετρήσεις τῆς κεφαλῆς, δι' ὧν παρηκολούθει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τε κρανίου καὶ τοῦ προσώπου, ἔν τε τῷ συνόλῳ αὐτῶν καὶ κατὰ τὰ διάφορα αὐτῶν τμήματα. Ἀλλ' ἐκ τῶν μετρήσεων τῆς κεφαλῆς τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ τῆς περιμέτρου καὶ τῶν τριῶν σπουδαιοτάτων αὐτῆς διαμέτρων, ὀβελιαίας μεγίστης, ἐγκαρσίας μεγίστης καὶ καθέτου μεγίστης. Πολλοὶ ἐρευνηταὶ ἐπίστευσαν, ὅτι εἰς τοὺς δολιχοκεφάλους ἰδιαίτατα ἀπαντῶνται εὐφυΐα, κρίσις κλπ. καὶ κατέγιναν ἐπὶ μακρόν, χωρίζοντες τὰς φυλὰς τῶν ἀνθρώπων ἀναλόγως πρὸς τὸν κεφαλικὸν δείκτην, ἤτοι τὸν λόγον τῆς ὀβελιαίας μεγίστης διαμέτρου τῆς κεφαλῆς αὐτῶν πρὸς τὴν ἐγκαρσίαν μεγίστην. Ἡ κεφαλομετρία, ἐνεργουμένη δι' εἰδικῶν ὀργάνων, τῶν *κεφαλομέτρων* (βλ. λ.), ἀπετέλεσεν ἐν τῇ παιδολογίᾳ σπουδαιότατον μέρος τῆς λεγομένης *παιδομετρικῆς*. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

κεφαλόμετρον (τὸ) *[Ἐγκυκλ.]*. Εἰδικὸν ὄργανον, δι' οὗ καθορίζονται αἱ κεφαλικαὶ διάμετροι καὶ ἐξακριβοῦνται αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ εὕρηνται πολλῶν εἰδῶν κεφαλόμετρα. Τὸ τοῦ Stein

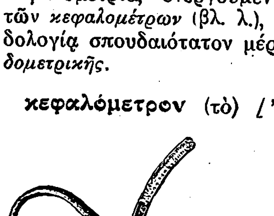

Κεφαλόμετρον Bertillon.

εἶναι εὔχρηστον ἰδίᾳ πρὸς μέτρησιν τῆς κεφαλῆς τῶν νεογνῶν. Τὸ μετρητικὸν ὄργανον τοῦ Bertillon εἶναι εὔχρηστον διὰ τὴν καταμέτρησιν τῆς μεγίστης καθέτου, ἥτις δεικνύει τὸ ὕψος τοῦ κρανίου, ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτοῦ μέχρι κορυφῆς· ἡ καταμέτρησις δ' αὕτη, ἐπὶ ζῶντος, διὰ κοινοῦ διαβήτου εἶναι ἱκανῶς δυσχερής. Τὸ δὲ κεφαλόμετρον τοῦ Krönlein λαμβάνει ἀμέσως τὴν περίμετρον καὶ τὰς λοιπὰς τῆς κεφαλῆς διαστάσεις. Σ. Γ. Σ.

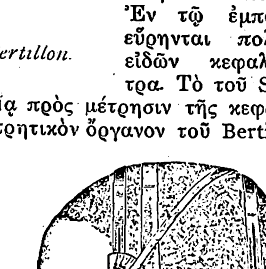

Κεφαλόμετρον Krönlein.

κεφαλόμυια (ἡ) (Cephalomyia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οἰστριδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μετρίου μεγέθους, μὲ σῶμα ἀραιῶς τριχωτόν. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἐκκολάπτονται ἢ καὶ διεισδύουσιν ἐντὸς τῶν ρωθωνικῶν ὀπῶν τῶν μηρυκαστικῶν καὶ τρέφονται ἐκ τῆς μυκώδους οὐσίας, ἥτις ἐκκρίνεται ἐκ τούτων. Ὅταν φθάσῃ ἡ ἐποχὴ τῆς μεταμορφώσεώς των, πίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *κεφαλόμυια ἡ προβάτειος* (Cephalomyia ovis), ἥτις ἐνδιαιτᾶται εἰς τοὺς ρώθωνας τῶν προβάτων καὶ προκαλεῖ ἐνίοτε ἐγκεφαλικὰς διαταραχὰς εἰς τὸ ζῷον. Δ. Ν. Π.

Κεφαλόμυια ἡ προβάτειος.

Κεφαλόνησος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Καρκινίτου κόλπου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γ, ε,′ 8, ἔκδ. *Nobbe*). Ὁ Στράβων (Ζ, δ, 1) ἀναφέρει ἀορίστως: «ὁ κόλπος δὲ ἔχει νησίδια τρία καὶ προσβραχῆ τινα καὶ χοιραδώδη ὀλίγα κατὰ τὸν παράπλουν», ἀλλ' ὁ Πλίνιος τὰ ὀνομάζει Makra Cephalonisos καὶ Spodusa (IV, 93, πρβλ. Ammian 22, 8, 40). Αἱ εἰδήσεις αὗται ἄγουν εἰς ταυτότητα τῆς Κεφαλονήσου πρὸς μίαν τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Περεκὸπ χερσονησίδων, εἰς ἃς μετεμορφώθησαν αἱ νησῖδες ἕνεκα τῶν διαρκῶν προσεπιχώσεων. Ἴσως (C. Müller) τὴν Καραμπάϊ (πλάτ. 46°06′½ Β., μῆκ 33°12′½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2232: Odessa to Sebastopol). Σ. Ε. Λ

κεφαλονιψία (ἡ), ἢ ***κεφαλόνιπτρον***. Μεσαιωνικὴ συνήθεια τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλουον τὴν κεφαλὴν ἢ καὶ ὁλόκληρον τὸ σῶμα κατά τινα ἡμέραν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων (λατ. capitilavium). Εἰς τὴν κεφαλονιψίαν ἀφορμὴν πιθανῶς ἔδωκε τὸ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπικρατοῦν ἐν τῇ Δύσει ἔθος τῆς προπαρασκευῆς τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς διὰ λουτροῦ, ἰδίως κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας καὶ μετανοίας. Ὡσαύτως καὶ οἱ κατηχούμενοι, μεταξὺ τῶν προετοιμασιῶν διὰ τὸ βάπτισμα, συνήθιζον νὰ κάμνωσιν ἓν λουτρόν. Τὸ ἔθος τοῦτο ἀναφέρεται ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλλίας ὑπὸ τοῦ Rhabanus Maurus, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ἐν Ρώμῃ ὑπὸ λειτουργικοῦ τινος βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ὁ Cassander (Opera, Παρίσιοι 1616). Τὸ ἔθιμον δὲν ἤσκησε, φαίνεται, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν εἰς τὸ ἀρχαῖον τελετουργικὸν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως. Κατὰ τὸν Visconti κατηργήθη ἐν ἔτει 813 ὑπὸ τῆς ἐν Μαγεντίᾳ συνόδου. Δ. Ν. Μ.

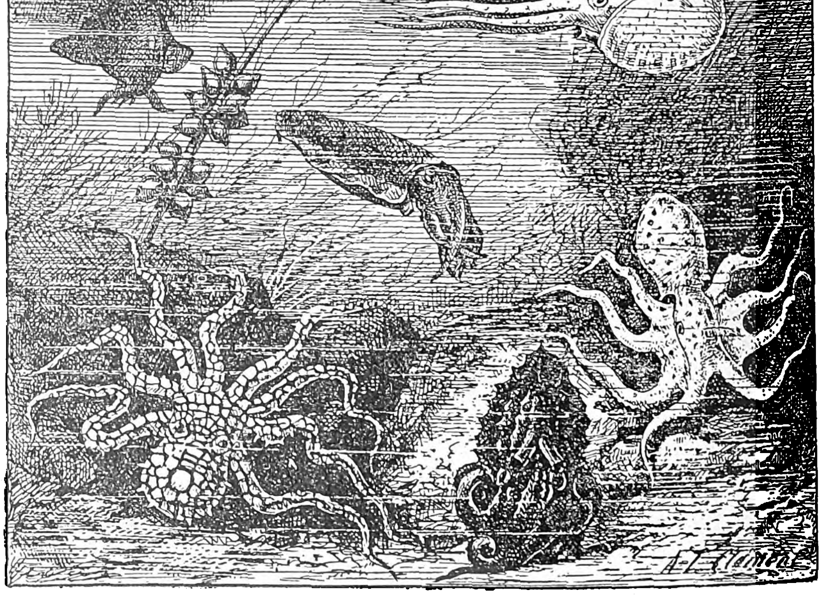

Κεφαλόποδα.

κεφαλανωτιαῖος, ἢ **κεφαλοραχιαῖος** *[Ἀνθρωπολ.]*. Ἡ σχέσις ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος, σημαινομένη διὰ τετραγωνικῶν χιλιοστομέτρων, καὶ τῆς κρανιακῆς χωρητικότητος, δηλουμένης διὰ κυβικῶν ἑκατοστομέτρων. Ι. Π

κεφαλοπελτὶς (ἡ) (Cephalopeltis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεπιδοστερνιδῶν*, περιλαμβάνον ὄφεις μετρίου μεγέθους, διακρινομένους κυρίως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κεφαλικῆς των χώρας. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

κεφαλοπηγὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τὸ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, ἀναγομένη εἰς τὰ διπλᾶ τέρατα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀμφότερα τὰ τέρατα εἶναι συνηνωμένα διὰ τῆς κεφαλῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἀμφότεραι αἱ συγκεκολλημέναι κεφαλαὶ ἔχουσι τὸ μέτωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸ ἰνίον καὶ τὰ πρόσωπα κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ κοιλιακὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἑνὸς τῶν τεράτων τούτων ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας τοῦ ἑτέρου καὶ οὐχὶ τῆς κοιλιακῆς· ὅταν δὲ τοποθετήσωμεν ὁριζοντίως τὸ διπλοῦν τοῦτο τέρας, τὸ μὲν ἓν εὑρίσκεται ἐν ὑπτιασμῷ, τὸ δὲ ἕτερον ἐν πρηνισμῷ. Οὕτως ἡ σύμφυσις τῶν διπλῶν τούτων ἐμβρύων συντελεῖται δι' ἐπιφανείας εὐρείας καὶ στερρᾶς, εἰς τρόπον ὥστε ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἓν μόνον σῶμα. Μ. Ν. Κ.

κεφαλοπίνη (ἡ) (Kephalopin) *[Φαρμ.]*. Καλεῖται οὕτω σκεύασμα λαμβανόμενον ἐκ τῆς προσφάτου οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου δι' ἐκχυλίσεως ἐν ψυχρῷ δι' ἐλαίου ἐλαιῶν. Τὸ σκεύασμα τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη εἰς ἀντικατάστασιν ἄλλων συνήθων ὀργανοσκευασμάτων τοῦ ἐγκεφάλου. Χορηγεῖται εἰς δόσιν 2—5 κ. ἑκ. ἐπὶ νευρασθενείας, ὑστερίας, χορείας, ἐπιληψίας καὶ νευρώσεων. Κ. Γ. Μ.

κεφαλόποδα (τὰ) (Cephalopoda) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ζῴων θαλασσίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακίων*, χαρακτηριζομένη κυρίως ἐκ τῶν ποδῶν, οἵτινες ἐκφύονται περὶ τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν *κεφαλόποδα*. Τὸ σῶμα τῶν κεφαλοπόδων εἶναι, γενικῶς, ἐπίμηκες, ἡ κεφαλὴ ὀγκώδης, φέρουσα μεγάλους ὀφθαλμούς, τὸ στόμα περιβάλλεται ὑπὸ 8 βραχιόνων σχηματιζόντων στέμμα περὶ αὐτὸ καὶ ὧν ἕκαστος κατὰ τὸ ἄκρον του φέρει σικύαν (βεντούζαν). Εἴς τινας ὑποδιαιρέσεις τῶν κεφαλοπόδων, ὡς εἰς τὰ *δεκάποδα* π. χ., ὑπάρχουσι παρὰ τοὺς 8 βραχίονας καὶ ἕτεροι 2 ἐπιμηκέστεροι τῶν λοιπῶν, οἵτινες *συλληπτήριοι βραχίονες* καλοῦνται καὶ εἶναι τοποθετημένοι εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τοῦ στέμματος τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τῶν 8 πρώτων βραχιόνων. Γενικῶς, πάντα ταῦτα τὰ προσαρτηματικὰ ὄργανα χρησιμεύουσι πρὸς σύλληψιν τῆς λείας ἀφ' ἑνὸς καὶ ὅπως ἕρπωσιν ἢ προσκολλῶνται ἐπὶ στερεοῦ ὑποθέματος. Ὁλόκληρον τὸ σῶμα περιβάλλεται ὑπὸ μανδύου ἐν σχήματι ἀσκοῦ, κεκλεισμένου κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ διανοιγομένου μόνον κατὰ τὴν ἐπαφήν του μετὰ τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας τοῦ σώματος. Ἡ κεφαλὴ εἶναι τελείως διακεκριμένη τοῦ σώματος, δὲν καλύπτεται ὑπὸ τοῦ μανδύου, εἶναι στρογγύλη καὶ φέρει μεγάλους ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς βραχίονας. Οἱ βραχίονες ἐνίοτε εἶναι ἐπιμηκέστεροι τοῦ σώματος. Πάντα τὰ κεφαλόποδα ἀναπνέουσι διὰ βραγχίων ἐσωτερικῶν, ἅτινα εἶναι τοποθετημένα ἑκατέρωθεν τοῦ σώματος καὶ προσομοιάζουσι πρὸς πυκνὰς φυλλοειδεῖς ἀποφύσεις. Παρὰ τὴν κοιλιακὴν κοιλότητα εἶναι τοποθετημένα τὰ σπλάγχνα. Τὸ στόμα των ἀπολήγει εἰς σκληρὰν κυρτὴν ἀπόφυσιν, ἥτις προσομοιάζει πρὸς τὸ ράμφος τοῦ ψιττακοῦ. Μετὰ τὸ στόμα ἀκολουθεῖ ὁ οἰσοφάγος, ὅστις διευρύνεται κατωτέρω καὶ σχηματίζει εἶδος προλόβου παρομοίου πρὸς τὸν τῶν πτηνῶν. Συνέχεια τοῦ προλόβου τούτου εἶναι ὁ στόμαχος, ὅστις εἶναι ὀγκώδης ἀσκὸς τοποθετημένος κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σώματος. Τὸ ἔντερον εἶναι βραχὺ καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀπολήγει εἰς ἀπόφυσιν, ἥτις διανοίγεται παρὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐκ τῆς ἀποφύσεως ταύτης ἐκκρίνεται μελανὸν ὑγρόν, ὅπερ ἐξαπολύεται ὑπὸ τοῦ ζῴου, ὅταν τοῦτο εὑρεθῇ

Digitized by Google

πρὸ κινδύνου. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο εἶναι γνωστὸν κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *μελάνι*. Ὁ ἐγκέφαλος τῶν κεφαλοπόδων περιβάλλεται ὑπὸ ὀστεώδους θήκης καὶ ἐξαποστέλλει δύο κεντρικὰ νεῦρα, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ἐξ ὧν ἄρχονται τὰ νεῦρα καὶ αἱ νευρικαὶ ἶνες, αἵτινες διακλαδίζονται πανταχοῦ τοῦ σώματος. Τὸ δέρμα ἀλλάσσει χρωματισμὸν καὶ λαμβάνει τὸν τοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἑκάστοτε διαμένουσιν. Τὰ δύο γένη εἶναι τελείως κεχωρισμένα. Αἱ θήλειαι γεννῶσιν ᾠά, ἅτινα προσομοιάζουσι πρὸς βότρυς καὶ εἶναι γνωστὰ κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σταφύλια τῆς θάλασσας*. Πάντα τὰ κεφαλόποδα εἶναι θαλάσσια, τινὰ ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰς βραχώδεις ἀκτὰς καὶ ἕτερα εἰς μεγάλα βάθη. Εἶναι ἀδηφαγώτατα καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων μαλακοστράκων καὶ ἰχθύων. Ἁλιεύονται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας των. Τὸ μελανὸν ὑγρὸν ὅπερ ἐκκρίνουσι χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ζωγραφικῇ καὶ ταῖς γραφικαῖς γενικῶς τέχναις καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σέπια* (sepia). Μέχρι πρό τινος ἐνομίζετο ὅτι ἐκ τοῦ ἐκκρίματος τούτου οἱ Κινέζοι κατεσκεύαζον τὴν σινικὴν μελάνην, ἀλλὰ τοῦτο ἀπεδείχθη σφαλερόν. Τὰ κεφαλόποδα ἀντεπροσωπεύοντο εἰς πάσας τὰς γεωλογικὰς περιόδους. Ἀπολιθωμένα εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 5.000 γένη, ἐνῷ σήμερον ζῶσι μόνον περὶ τὰ 350 γένη. Γνωστότερα γένη εἶναι ὁ *ὀκτάπους*, ἡ *σηπία*, ἡ *τευθίς*, κ.τ.λ. Δ.Ν.Π.

κεφαλόπονος (ὁ)· δημοτ.; πόνος, ἄλγος τῆς κεφαλῆς, κεφαλαλγία, ἄλλως *πονοκέφαλος*.

κεφαλοπονῶ, καὶ ***κεφαλοπονάω***· ἔχω κεφαλόπονον, ἄλλως *πονοκεφαλῶ*, συνήθ. μεταφ.: «δὲν κεφαλοπονάω γιὰ τέτοια πράγματα».

κεφαλοπτερίδαι (οἱ) (Cephalopteridae) */Ζωολ./*. Οἰκογένεια ἰχθύων χοντροπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σελαχωδῶν*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς πεπλατυσμένους, μεγάλους, μὲ στηθιαῖα πτερύγια προεκτεινόμενα μέχρι τῆς κεφαλῆς καὶ σχηματίζοντα κερατοειδῆ ἀπόφυσιν ἐν εἴδει ὠτὸς ἑκατέρωθεν ταύτης, μὲ ὀφθαλμοὺς πλαγίως τοποθετημένους, σιαγόνας ἐφωδιασμένας διὰ μικρῶν ὀδόντων εἰς πλείστας σειρὰς διατεταγμένων. Δ. Ν. Π.

κεφαλόπτερος (ὁ) (Cephalopterus) */Ζωολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμπελιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀμερικήν, τὴν Βραζιλίαν, Γουϊάναν, δημοκρατίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τὸ Περού. Πάντα τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐνδιαιτῶνται κυρίως ἐπὶ τῶν δένδρων

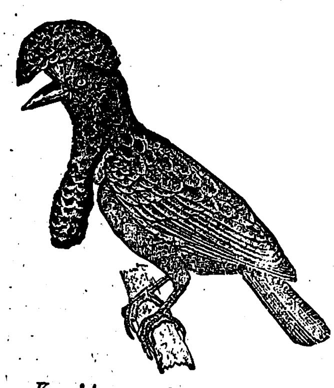

Κεφαλόπτερος ὁ κεκοσμημένος.

καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν ἢ λιμνῶν καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων καρπῶν, ἐντόμων καὶ ἀραχνῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κεφαλόπτερος ὁ κεκοσμημένος* (Cephalopterus ornatus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

— **κεφαλόπτερος** (ὁ) (Cephalopterus) */Ζωολ./*. Γένος ἰχθύων χονδροπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεφαλοπτεριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, δέρμα σχεδὸν λεῖον, οὐρὰν λεπτήν, νηματοειδῆ καὶ ὑπὸ ὀδοντωτῆς ἀκάνθης ἐφωδιασμένην, κεφαλὴν εὐρεῖαν, φέρουσαν κατὰ τὰ πλάγια καὶ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα κερατοειδῆ ἀπόφυσιν ἐν εἴδει ὠτὸς καὶ ραχιαῖον πτερύγιον τοποθετημένον ἀκριβῶς ὄπισθεν τῶν κοιλιακῶν καὶ κατὰ τὴν ἀντίθετον ἐπιφάνειαν. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς θαλάσσας. Ἓν μόνον εἶδος, ὁ *κεφαλόπτερος τοῦ Ζιόρνα* (Cephalopterus Jiornii), ἀπαντᾷ ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἔχον μῆκος 2 περίπου μέτρων καὶ χρῶμα κυανοῦν μετὰ ὑποκυάνων καὶ ἰωδῶν ἀποχρώσεων κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ λευκοτεφρὸν κατὰ τὴν κοιλιακήν. Εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *διάβολος τῆς θάλασσας*. Δ. Ν. Π.

Κεφαλόπτερος ὁ τοῦ Ζιόρνα.

κεφαλορθωτήρ, *—ῆρος* (ὁ) */Ὀρθοπεδ./*. Μηχάνημα ὀρθοπεδικόν, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς προορισμὸν νὰ ἀκινητοποιῇ καὶ συνάμα νὰ ὑποβαστάζῃ τὴν κεφαλήν. Κατασκευάζεται ἢ διὰ γυψίνων ταινιῶν ἢ ἐκ δέρματος. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει τὸ κεφαλικὸν ὑποστήριγμα στηρίζεται πρὸς τὰ κάτω ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων, ὁπότε σχηματίζει εἶδος περιλαιμίου, ἢ ἐπὶ ὀρθοπεδικοῦ στηθοδέσμου, μεθ' οὗ ἀρθροῦται εἰς τρόπον, ὥστε ἡ κεφαλὴ νὰ ἀκινητοποιῆται εἰς οἵαν θέλομεν κατεύθυνσιν. Χρῆσις τοῦ κεφαλορθωτῆρος γίνεται ἐπὶ αὐχενικῆς σπονδυλίτιδος ἢ ἀρθρίτιδος, ὡς καὶ ἐπὶ ραιβοκράνου μετὰ τὴν ἐγχείρησιν κατὰ τὴν ἀποθεραπείαν. Α. Κ.

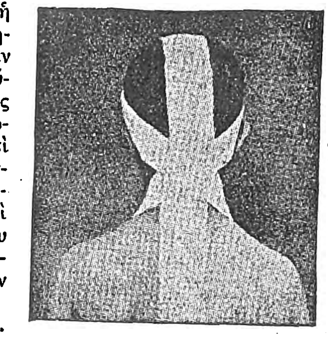

Κεφαλορθωτὴρ δερμάτινος στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ὤμων.

κεφαλόρρυγχος (ὁ) (Cephalorrynchus) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κιχωριωδῶν-συνθέτων*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κεφαλόρρυγχος ὁ ἀδενώδης* (Cephalorrhynchus glandulosus), φυτὸν διετές. Κ. ΠΑΠ.

κέφαλος (ὁ) (Mugil) */Ζωολ./*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μουγιλιδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν τῇ Μεσογείῳ, τῷ Ἀτλαντικῷ καὶ παρ' ἡμῖν ἀφθόνως ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου καὶ γενικῶς εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κέφαλοι*, *κεφαλᾶδες* ἢ *κεφαλόπουλα*, κτλ.

Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἰχθύων τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα διαφόρου μήκους, κατὰ τὰ διάφορα εἴδη, καλυπτόμενον ὑπὸ μεγάλων λεπίων, κεφαλὴ πεπιεσμένη ἐκ τῶν ἄνω μετὰ μικροῦ στόματος, ὅπερ συνήθως παρουσιάζει εὐδιάκριτον ἢ μὴ πλαγίαν σχισμήν. Ρύγχος ἀρκετὰ χονδρὸν καὶ μᾶλλον ἀμβλύ, ἄνω σιαγὼν λεπτή. Βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα λεπιδωτά, ἀκουστικὰ τρήματα εὐρέα. Ἀμοιροῦσι πλευρικῆς γραμμῆς. Τὸ δεύτερον ραχιαῖον πτερύγιον φέρει 1 ἄκανθαν καὶ 7—9 ἀκτῖνας μαλακάς. Τὸ ἑδραῖον πτερύγιον φέρει 3 ἀκάνθας καὶ 7—11 ἀκτῖνας μαλακάς. Τὸ οὐραῖον πτερύγιον εἶναι δισχιδές. Ἡ νηκτικὴ κύστις εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη καὶ τὸ χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ κυανῶν, χρυσῶν, λευκῶν, ἀργυρῶν καὶ κιτρίνων ἀποχρώσεων, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν.

Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 200 εἴδη, ὧν 6 ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἶναι περιζήτητα διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας των, δι' ὃ καὶ ἁλιεύονται ἀπλήστως. Παρ' ἡμῖν διενεργεῖται συστηματικὴ ἡ ἁλιεία τῶν ἰχθύων τούτων, ἰδίως ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου ἐκ τῶν ᾠῶν των παρασκευάζεται τὸ *ᾠοτάραχον* (βλ.λ.), ὅπερ εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν κατανάλωσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ᾠοτάραχον τοῦ Μεσολογγίου*.

Οἱ κέφαλοι εἰσέρχονται κατὰ πυκνὰ σμήνη καὶ κατὰ μῆνα Μάρτιον ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ, τρεφόμενοι ἐκ διαφόρων μαλακοστράκων, μαλακίων καὶ ὑδροβίων φυτῶν, ἅτινα εἰς μεγάλην ἀφθονίαν εὑρίσκονται ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ. Κατὰ τὸν Ἰούλιον οἱ ἰχθύες γίνονται ὥριμοι πρὸς γονιμοποίησιν, ὁπότε καὶ αἱ ᾠοθῆκαι τῶν θηλέων, αἵτινες καλοῦνται μπᾶφαι, διωγκοῦνται καὶ σχηματίζονται τὰ ᾠάρια. Ἡ θήλεια φέρει δύο ᾠοθήκας, αἵτινες εἶναι

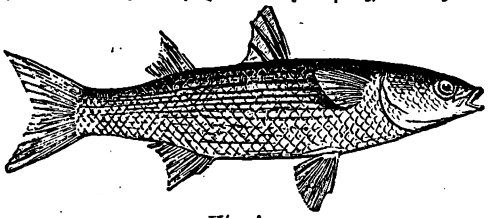

Κέφαλος.

τοποθετημέναι ἐπὶ τοῦ τρήματος τῆς ἕδρας μέχρι τοῦ ὀπισθίου τμήματος τῶν βραγχίων. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῶν ἀρρένων, οἵτινες στεράδια καλοῦνται, ἀναπτύσσονται τελείως μέχρι τοῦ Αὐγούστου καὶ πληροῦνται ὑγροῦ γαλακτώδους, ὅπερ περικλείει ἄφθονα σπερματοζῳΐδια. Περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου καὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου ἄρρενα καὶ θήλεα ἐξέρχονται τῆς λιμνοθαλάσσης, διευθυνόμενα ἀντιθέτως τοῦ ρεύματος, καὶ ἐξέρχονται εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ἐκ διαφόρων παρατηρήσεων, αἵτινες κατὰ καιροὺς ἐγένοντο, ἀπεδείχθη ὅτι τὰ ᾠά, ἅτινα ἐξαπολύονται ἐντὸς τῆς λιμνοθαλάσσης, εἶναι ἄγονα· οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ πληθωρικὴ αὐτῶν ἔξοδος κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ὅπου, φαίνεται, αἱ συνθῆκαι εἶναι ἀλλοῖαι καὶ κατάλλη-

ΠΙΝΑΞ ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ ΑΛΙΕΥΟΜΕΝΟΥΣ ΚΕΦΑΛΟΥΣ

Εἶδος	*Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα*	*Ἐποχὴ ἁλιείας*
Κέφαλος (Mugil cephalus) κοιν. *κούτουλας*, *μισόψαρο*, *κεφάλι*, *μπάφα*, *στεράδι*.	Μῆκος 40—70 ἐκ. τοῦ μέτρου. Βάρος 200 δραμ. μέχρι 2 ὀκάδων. Κεφαλὴ πλατεῖα ἄνωθεν, στόμα κεκαμμένον καὶ πλαγίως ἐσχισμένον, ρύγχος χονδρὸν καὶ ἀμβλύ. Ἄνω χεῖλος χονδρόν. Βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα λεπιδωτά. Ἓξ βραγχιακαὶ ἀκτῖνες. Πλαγία γραμμὴ ἐλλείπει. Τὸ 2ον ραχιαῖον πτερύγιον φέρει 1 ἄκανθαν καὶ 7—9 μαλακὰς ἀκτῖνας. Τὸ οὐραῖον 3 ἀκάνθας καὶ 7—11 μαλακὰς ἀκτῖνας. Νηκτικὴ κύστις μεγάλη. Λέπια πλαγίας γραμμῆς 43—45, λέπια καθέτου γραμμῆς 14—15. Χρῶμα σκοτεινὸν φαιὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰς πλευράς, ὑπόλευκον πρὸς τὸ ἀργυρῶδες κατὰ τὴν κοιλίαν.	Ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Νοεμβρίου.
Μύξινος (Mugil anratus) κοιν. *μυξινάρι*.	Μῆκος 30—45 ἐκ. τοῦ μέτρου. Βάρος μέχρι μιᾶς ὀκᾶς. Κεφαλὴ 5—5 $^{1}/_{2}$ φορὰς μικροτέρα τοῦ σώματος. Ὄπισθεν τοῦ ὀφθαλμοῦ ὑπάρχει χαρακτηριστικὴ κιτρίνη κηλίς. Ἡ ἄνω σιαγὼν φέρει μικροὺς ὀδόντας. Ἡ πλαγία γραμμὴ φέρει 43—45 λέπια. Ἡ κάθετος γραμμὴ 14—15. Τὸ 1ον ραχιαῖον πτερύγιον ἔχει 4 ἀκάνθας. Τὸ 2ον φέρει 1 ἄκανθαν καὶ 8 μαλακὰς ἀκτῖνας. Τὸ οὐραῖον φέρει 14 ἀκτῖνας φαιοῦ χρώματος. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι μεγαλύτερα τῶν κοιλιακῶν καὶ ἔχουσι 17 ἀκτῖνας. Χρῶμα ὑποκάστανον κατὰ τὴν ράχιν, πλευραὶ σκοτεινῶς φαιαὶ καὶ φέρουσαι 6—7 ἐπιμήκεις ραβδώσεις χρώματος καστανοῦ, κοιλία λευκὴ πρὸς τὴν ἀργυρόχρουν.	Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ φθινοπώρου μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου.
Λαυκῖνος (Mugil capito) κ. *μισολαύκινο*, *μαυράκι*,	Μῆκος σώματος 30—50 ἐκ. τοῦ μέτρου. Βάρος μέχρι 2 ὀκάδων. Κεφαλὴ 4 $^{1}/_{2}$—5 φορὰς μικροτέρα τοῦ σώματος. Βλέφαρον κυκλικόν. Ἡ ἄνω σιαγὼν κυρτή, ἡ κάτω σιαγὼν ᾠοειδὴς κατὰ τὸ ἄκρον χεῖλός της. Ἡ πλαγία γραμμὴ φέρει 44—46 λέπια καὶ ἡ κάθετος 14—15. Τὸ 1ον ραχιαῖον πτερύγιον ἔχει 4 ἀκάνθας καὶ τὸ 2ον 1 ἄκανθαν καὶ 7—8 ἀκτῖνας. Τὸ οὐραῖον ἔχει 17 ἀκτῖνας. Τὰ κοιλιακὰ μικρότερα τῶν στηθιαίων. Διακρίνεται τῶν προηγουμένων εἰδῶν ἐκ τοῦ ᾠοειδοῦς διαστήματος, ὅπερ εὑρίσκεται κάτωθεν τῆς κάτω σιαγόνος.	Ἁλιεύεται καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καὶ ἰδίως κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον ὁπότε ἀναπαραγάγει.
Βελάνισσα (Mugil cheli) κοιν. *βελάντσα*.	Μῆκος σώματος 30—50 ἐκ. τοῦ μέτρου. Βάρος μέχρι $1^{1}/_{2}$ ὀκᾶς. Κεφαλὴ 5—5 $^{1}/_{2}$ φορὰς μικροτέρα τοῦ σώματος. Τὸ ἀνώτερον χεῖλος εἶναι χονδρὸν καὶ καλύπτεται ὑπὸ βλεφαρίδων. Ἡ πλαγία γραμμὴ ἔχει 45—46 λέπια καὶ ἡ κάθετος 16. Τὸ 1ον ραχιαῖον πτερύγιον φέρει 4 ἀκάνθας καὶ τὸ 2ον μίαν ἄκανθαν καὶ 8 ἀκτῖνας. Τὸ οὐραῖον ἔχει 16 ἀκτῖνας. Τὰ στηθιαῖα ἔχουσι 17 ἀκτῖνας καὶ τὰ κοιλιακὰ 1 ἄκανθαν καὶ 5 ἀκτῖνας. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν στηθιαίων πτερυγίων ὑπάρχει χαρακτηριστικὴ κηλὶς μελανοῦ χρώματος. Χρῶμα ράχεως φαιὸν πρὸς τὸ ὑποκύανον, πλευραὶ ὑποκίτρινοι, φέρουσαι 6—7 ἐπιμήκεις λωρίδας καστανοῦ χρώματος.	Ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι τῶν μέσων Νοεμβρίου. Ἁλιεύεται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸ ἰχθυοτροφεῖον «Πόρος».
Κέφαλος ὁ λεπτόρρυγχος (Mugil saliens) κ. *γάστρος*.	Μῆκος σώματος 20—30 ἐκ. τοῦ μέτρου. Βάρος 150—200 δράμια. Μῆκος κεφαλῆς $4^{1}/_{1}$—$5^{1}/_{2}$ φορὰς μικροτέρα τοῦ σώματος. Ρύγχος μετρίου μεγέθους καὶ στενόν· χείλη χονδρά. Ἡ πλαγία γραμμὴ ἔχει 44—46 λέπια καὶ ἡ κάθετος 14—15. Τὸ 1ον ραχιαῖον πτερύγιον φέρει 4 ἀκάνθας καὶ τὸ 2ον μίαν ἄκανθαν καὶ 8 ἀκτῖνας. Τὸ οὐραῖον φέρει 14 ἀκτῖνας. Τὰ στηθιαῖα φέρουσι 15—17 ἀκτῖνας καὶ εἶναι βραχέα. Τὰ κοιλιακὰ ἔχουσι 1 ἄκανθαν καὶ 5 ἀκτῖνας. Χρῶμα ράχεως ὑποκάστανον, πλευρῶν ὑπόφαιον μὲ 5—6 ὑποκυάνους λωρίδας.	Κατὰ Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Δεκέμβριον.
Κέφαλος ὁ χείλων (Mugil labeo) κ. *γρέντζος*.	Μῆκος σώματος 15—20 ἐκ. τοῦ μέτρου. Βάρος 75—120 δράμια. Μῆκος κεφαλῆς $5^{3}/_{4}$ μικρότερον τοῦ σώματος. Ρύγχος λίαν χονδρόν. Ἄνω χεῖλος παχύ, παρουσιάζον βαθεῖαν ἐντομὴν κατὰ τὸ μέσον καὶ φέρον βλεφαρίδας. Τὸ 1ον ραχιαῖον πτερύγιον ἔχει 4 ἀκάνθας καὶ τὸ 2ον μιαν ἄκανθαν καὶ 9 ἀκτῖνας. Τὸ οὐραῖον ἔχει 19 ἀκτῖνας. Τὰ στηθιαῖα 16 ἀκτῖνας καὶ τὰ κοιλιακὰ 1 ἄκανθαν καὶ 5 ἀκτῖνας. Χρῶμα ράχεως ὑποκύανον, πλευραὶ ὑποκύανοι μὲ 6 ἐπιμήκεις χρυσιζούσας λωρίδας, κοιλία ὑπόφαιος.	Κατὰ Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον (ἀπαντᾷ σπανιώτερον τῶν ἄλλων ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου.

Digitized by Google

λοι διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἰχθύος τούτου. (Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἁλιείας τῶν κεφάλων ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου βλ. λ. *ἁλιεία* τ. Γ' σ. 794 κ ἑξ.)

Ὁ ἐν τῇ προηγουμένῃ σελίδι παρατιθέμενος πίναξ δεικνύει τὰ εἴδη τῶν ἀπαντώντων καὶ ἁλιευομένων κεφάλων, τόσον ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου, ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ τῶν ἰχθυοτρόφων ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος. Δ. Ν. Π.

Κέφαλος /*Μυθολ.*/. Μυθικὸν πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχικὸς μῦθος ὑπέστη πολλὰς παραλλαγάς, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐπεκράτει ἡ γνώμη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὅτι ὑπῆρχον δύο Κέφαλοι, διακεκριμένοι ἀλλήλων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ ἢ Πανδίονος καὶ τῆς Ἕρσης, θυγατρὸς τοῦ Κέκροπος, ἢ τῆς Κρεούσης, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Δηϊόνος (ἢ Δηϊονέως), υἱοῦ τοῦ Αἰόλου, καὶ τῆς Διομήδης. Ἀμφότεροι ὅμως φέρονται συνδεδεμένοι πρὸς τοὺς μύθους τῆς Πρόκριδος καὶ τῆς Ἠοῦς. Ὁ ὡραῖος Κέφαλος εἶχε συζευχθῆ τὴν ἐπίσης ὡραίαν *Πρόκριν*, μεθ' ἧς διήρχετο βίον εὐτυχῆ. Τὴν εὐτυχίαν των ὅμως ἐτάραξε τὸ ἑξῆς ἐπεισόδιον: Μίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κέφαλος ἐκυνήγει εἰς τὸ ὄρος, τὸν εἶδεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἡ θεὰ Ἠὼς καὶ τόσον ἐθέλχθη ἀπὸ τὸ κάλλος του, ὥστε ἐπήδησεν εἰς τὴν γῆν, τὸν ἀπήγαγε, καὶ προσεπάθησε μὲ τὰ θέλγητρά της νὰ κατακτήσῃ τὸν ἔρωτά του. Ὁ Κέφαλος ὅμως ἀνθίστατο, ἐμμένων ἀφωσιωμένος εἰς τὴν σύζυγόν του. Ἡ Ἠὼς τότε ἔκαμεν ὑπαινιγμούς, ὅτι ἡ Πρόκρις δὲν εἶναι πιστὴ πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἀφῆκεν ἐλεύθερον, ἀφοῦ τὸν διεβεβαίωσεν, ὅτι θὰ τὸν δεχθῇ εὐχαρίστως εἰς τὴν ἀγκάλην της, ὅταν μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀπιστίας τῆς συζύγου του προσφύγῃ πρὸς παρηγορίαν εἰς αὐτήν. Θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν τῆς Πρόκριδος ὁ Κέφαλος, ἀφοῦ μετημφιέσθη οὕτως, ὥστε νὰ καταστῇ ἀγνώριστος ὑπ' αὐτῆς, προσῆλθε μὲ μεγαλοπρεπῆ δῶρα καὶ προσέφερε τὸν ἔρωτά του πρὸς αὐτήν. Ἡ Πρόκρις, δελεασθεῖσα ἀπὸ τὰ δῶρα καὶ τὴν ὡραίαν μορφὴν τοῦ ἀγνώστου, ἀπεδέχθη τὸν ἔρωτά του, λησμονήσασα τὸν Κέφαλον. Ἀλλ' ὅταν ἐπεβεβαιώθη ἡ ἀπιστία τῆς Πρόκριδος, ὁ Κέφαλος ἔκαμε τὴν ἀποκάλυψίν του, καὶ τότε ἡ Πρόκρις κατῃσχυμμένη ἔφυγεν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἐκεῖ, ὀδυρομένη διὰ τὸ πάθημά της νύκτα καὶ ἡμέραν, ἱκέτευσε τὴν συνδρομὴν τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ἔρωτος τοῦ Κεφάλου. Ἡ Ἄρτεμις συνεκινήθη ἀπὸ τὰ δάκρυά της καὶ τὴν ἐβοήθησε. Πρὸς τοῦτο ἔδωκεν εἰς αὐτὴν μορφὴν ἐξωτερικὴν νεανίου, τὴν ὥπλισε μὲ ἰθυβόλον ἀκόντιον, καὶ τὴν ἀπέστειλεν, ἀφοῦ ἐδώρησεν εἰς αὐτὴν θηρευτικὸν κύνα, τὸν ὁποῖον οὐδὲν ἄγριον ζῷον ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ, νὰ προκαλέσῃ τὸν Κέφαλον εἰς ἀγῶνα θήρας. Ὁ Κέφαλος ἡττήθη καὶ ἐζήτησε μετὰ τὴν ἧττάν του ν' ἀγοράσῃ ἀντὶ οἱουδήποτε ἀνταλλάγματος τὸ τόξον καὶ τὸν κύνα τοῦ νικητοῦ του, οὗτος ὅμως ἐδέχθη νὰ προσφέρῃ ταῦτα μόνον ἂν λάβῃ ὡς ἀντάλλαγμα τὸν ἔρωτα τοῦ Κεφάλου. Ἔγινε τότε ἡ ἀναγνώρισις καὶ ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ συμφιλίωσις τῶν συζύγων. Μαθοῦσα τότε ἡ Πρόκρις, ὅτι τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποψίας τοῦ Κεφάλου εἶχε γεννήσει εἰς τὴν ψυχήν του ἡ Ἠώς, ἐξ ἐπιθυμίας ν' ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτῆς τοῦτον, ἔγινε φιλύποπτος καὶ ζηλότυπος· διὰ τοῦτο κατεσκόπευε τὸν Κέφαλον ὁσάκις οὗτος ἐκυνήγει. Ἡ πρᾶξίς της ὅμως αὕτη ἔγινε καὶ αἰτία τοῦ θανάτου της, διότι σείσασα μίαν ἡμέραν τοὺς θάμνους, ὄπισθεν τῶν ὁποίων εἶχε κρυφθῆ, προεκάλεσε τὸν ἀκοντισμὸν τοῦ Κεφάλου, νομίσαντος ὅτι ἄγριόν τι ζῷον εἶχε κινήσει αὐτούς, ὅστις ἐπήνεγκε τὸν θάνατόν της. Πλήρης ἀπελπισίας μετὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο ὁ Κέφαλος ἐρρίφθη ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκάτα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη. Κατ' ἄλλας ὅμως παραλλαγὰς τοῦ τελευταίου ἐπεισοδίου τοῦ μύθου, ὁ Κέφαλος ἐφόνευσε τὴν Πρόκριν ἐξ ἀγανακτήσεως, διότι τὸν κατεσκόπευε, καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ (κατ' ἄλλην παράδοσιν) ἔφυγε μετὰ τὸν φόνον τῆς Πρόκριδος εἰς Θήβας, ἔνθα ἔτυχε πολλῶν περιποιήσεων ὑπὸ τῶν Θηβαίων, διότι ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν των τὸν κύνα του πρὸς καταδίωξιν μιᾶς ἀλώπεκος, ἥτις ἐλυμαίνετο τὴν περὶ τὸ ὄρος Τευμησὸν Θηβαϊκὴν γῆν καὶ τὴν ὁποίαν οὐδεὶς θηρευτικὸς κύων τῆς χώρας ἠδύνατο νὰ καταφθάσῃ τρέχουσαν. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ κύων τοῦ Κεφάλου δὲν κατέφθανε τὴν ἀλώπεκα ἐπὶ πολὺν χρόνον καταδιώκων αὐτήν, ὁ Ζεὺς μετεμόρφωσεν ἀμφότερα τὰ ζῷα εἰς λίθους.

Κέφαλος καὶ Ἠώς.
[Ἐξ ἀγγειογραφίας.]

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων ἐπεισοδίων τῶν μύθων τοῦ Κεφάλου, ἄλλο ἐπεισόδιον αὐτοῦ ἄξιον μνείας (εἰς τὸν Κέφαλον τὸν Δηϊονέως ἀποδιδόμενον) εἶναι ἡ ἐκστρατεία αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Τηλεβόων, ὅτε ἐπολέμει κατ' αὐτῶν ὁ φίλος του Ἀμφιτρύων, ὅστις καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὰς νήσους τῶν Τηλεβόων ἢ Ταφίων μετὰ τὴν ὑπόταξίν των, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάσθησαν Κεφαλλῆνες. Πλὴν τῆς Κεφαλληνίας ἐπιστεύετο ὅτι καὶ ὁ δῆμος τῆς Ἀττικῆς «Κεφαλὴ» καὶ τὸ ἐκ Θορικοῦ εἰς Ἀττικὴν μετοικῆσαν γένος τῶν Κεφαλιδῶν ὤφειλον τὸ ὄνομά των εἰς τὸν Κέφαλον.

Γκουερέν: Ἡ Ἠὼς καὶ ὁ Κέφαλος.

Ὁ μῦθος τοῦ Κεφάλου, καὶ ἰδίως ἡ ὑπὸ τῆς Ἠοῦς καταδίωξις αὐτοῦ, ἀπεικονιζομένου ὡς ὡραίου ἐφήβου φέροντος κυνηγετικὴν στολήν, ἐνέπνευσε καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην, καὶ μάλιστα τὴν ἀγγειογραφίαν, ὡς μαρτυροῦσι πολλαὶ παραστάσεις τοῦ προρρηθέντος ἐπεισοδίου τοῦ μύθου του ἐπὶ ἀττικῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων. Κάλλιστον τῶν διασωθέντων ἀγγείων εἶναι ἡ ἐν Βοστώνῃ κύλιξ τοῦ ἀγγειοπλάστου Ἱέρωνος, ἔνθα παρίσταται ἡ Ἠὼς πτερυγοφόρος, συλλαμβάνουσα τὸν προσπαθοῦντα νὰ διαφύγῃ τὴν δίωξιν αὐτῆς Κέφαλον. ΚΑΨ.

— **Κέφαλος** ὁ ***Κολλυτεύς***. Δημαγωγὸς ἐν Ἀθήναις, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ Κεφάλου εἰς τὸν δημόσιον βίον τῆς πατρίδος του ἐγένετο τῷ 399 π. Χ. ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐναντίον τοῦ Ἀνδοκίδου δίκης. Ἔκτοτε, διαρκῶς ἀναμειγνυόμενος ὁ Κέφαλος εἰς τὰ πολιτικά, ἀναφαίνεται πάλιν τῷ 384/3 π. Χ., ὡς πρεσβευτὴς τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Χίους, πρὸς συνομολόγησιν συμμαχίας, καὶ βραδύτερον ὡς συνηγορήσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ὑπὲρ παροχῆς βοηθείας ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τοὺς Θηβαίους φυγάδας, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν εἶχον καταλάβει τὰς Θήβας. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Κεφάλου ἐνεπνέετο πάντοτε ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τούτου δ' ἕνεκα ἐπαινεῖται οὗτος ὑπὸ τοῦ Δεινάρχου, ὡς ἀνακαινιστὴς τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ καταλέγεται ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους μεταξὺ τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ῥητόρων. Ὁ Κέφαλος ἐνήργει πάντοτε μετὰ τοσαύτης περισκέψεως καὶ ὁμολογουμένης φιλοπατρίας, ὥστε καθ' ὅλον τὸν πολιτικόν του βίον οὐδέποτε, ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ, ἤχθη ὡς κατηγορούμενος πρὸ τοῦ δικαστηρίου, ἀποτελέσας οὕτως ἐξαίρεσιν μοναδικὴν μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων πολιτικῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ «γραφὴ παρανόμων» δὲν ἦτό τι τὸ ἀσύνηθες. Μόνον οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ ἐξετόξευσαν πολλάκις καὶ κατὰ τοῦ Κεφάλου τὰ βέλη των, ὡς λ. χ. ὁ Πλάτων, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς κωμῳδίας του, τῆς ὀνομαζομένης «Πρέσβεις», ἀνεκίνησεν ὁλόκληρον τὸ ζήτημα τῆς δωροδοκίας τῶν Ἑλλήνων πολιτευομένων διὰ τοῦ περσικοῦ χρυσίου, συμπεριλαβὼν μεταξὺ τῶν δωροδοκηθέντων καὶ τὸν Κέφαλον. Ἐκ τῶν ῥητορικῶν ἔργων τοῦ Κεφάλου οὐδὲν σῴζεται· ἀναφέρεται μόνον ὅτι ἔγραψεν οὗτος ἐγκώμια, προοίμια καὶ προσωπογραφίας. Γ. Ι. Κ.

— **Κέφαλος** ὁ ***Λυσανίου***. Συρακόσιος μέτοικος ἐν Ἀθήναις, πατὴρ τοῦ ῥήτορος Λυσίου. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Περικλέους νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Ἀθήνας, ἵδρυσεν αὐτόθι ἐργοστάσιον κατασκευῆς ἀσπίδων, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἀρξαμένου μετ' ὀλίγον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐπορίσθη μεγάλα κέρδη· τὸ ἐργοστάσιον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κεφάλου διετήρησαν οἱ υἱοί του. Γ. Ι. Κ.

Κέφαλος /*Παραλ. Γεωγρ.*/. —1) Νησίον τοῦ Ἀμβρακικοῦ (πλάτ. 38°57'40'' Β., μῆκ. 20°53'05'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia) ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Σκαφιδάκι καὶ βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφάλι Παναγιᾶς. —2) Ἡ ΝΔ τῆς νήσου Θάσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 40°36'40'' Β, μῆκ. 24°31'30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), ἐπιστεφομένη ἀπὸ μακρόθεν εὐαναγνώριστον βραχώδη ἔξαρσιν. —3) Δρεπανοειδὴς ἀπόφυσις χερσονησώδης, πλὴν χθαμαλή, ἀποτελοῦσα τὴν ἀνατολικὴν τῆς Ἴμβρου ἐσχατιάν. Ἔχει ἐπὶ τῆς ἄκρας της φάρον αὐτόματον Ἄγκα τριάδος ἐκλάμψεων ἐρυθρῶν. —4) Ὅρμος πρὸς Β καὶ Δ τοῦ ἀμέσως προμνησθέντος ἀκρωτηρίου (πλάτ. 40°09' Β, μῆκ. 26°01' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles, καὶ 1880: Kephalo bay), ἀποτελέσας τὸ ὁρμητήριον τῶν στόλων κατὰ τῆς ἐναντίον τῶν Δαρδανελλίων ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Τὸ ἔνδον αὐτοῦ ἐκτεταμένον ἁλίπεδον ἐχρησιμοποιήθη ὡς στρατόπεδον τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς αὐτὰς ἐπιχειρήσεις. —5) Ἡ χερσόνησος καθ' ἣν τερματίζεται πρὸς ΝΔ ἡ νῆσος Κῶς καὶ ὁ ἐπ' αὐτῆς ὀρθούμενος βουνός, οὗ ἡ κορυφὴ (πλάτ. 36°44' ½ Β, μῆκ. 26°59' ⅓ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi) ἐπιστέφεται ὑπὸ μεσαιωνικοῦ φρουρίου. —6) Ἡ βορεία τῆς νήσου Κύθνου ἐσχατιὰ (πλάτ. 38°27'⅔ Β, μῆκ. 24°26'¼ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817*: Thermia island). Ὀνομάζεται καὶ *Κατακέφαλον*. —7) Κρημνώδης χερσονησὶς τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς νήσου Σκιάθου (πλάτ. 39°11'20'' Β, μῆκ. 23°31'30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group). —8) Βραχώδης καὶ ἀκρότομος ἔξαρσις χερσονησώδης τῆς ΒΔ ἐσχατιᾶς τῆς δωδεκανησιακῆς Χάλκης (πλάτ. 36°14'00'' Β, μῆκ. 27°33'15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island). Συνδέεται πρὸς τὴν κυρίως νῆσον διὰ χθαμαλωτάτου καὶ στενοῦ ἰσθμοῦ, οὗ ἡ ὁλονὲν ἐπιτελουμένη, ὑπὸ τῶν ἀπὸ Λιβὸς καὶ Μέσῃ τρικυμιῶν, διάβρωσις θὰ μεταβάλῃ ἐν οὐχὶ μεμακρυσμένῳ μέλλοντι τὴν χερσονησῖδα εἰς ἀπόνησον. —9) Ἀκρωτήριον τοῦ μέσου (πλάτ. 38°34'½ Β, μῆκ. 25°37'¾ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1891: Psara island) τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῶν Ψαρῶν. Ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. Σ. Ε. Λ.

—**Κέφαλος** /*Γεωγρ.*/. Ὀχυρὸν κάστρον τῆς νήσου Πάρου, ὅπερ ἀνήγειρεν ὁ δυνάστης τῆς νήσου ταύτης Νικόλαος Σομμαρίπας ὡς καθέδραν αὐτοῦ ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου, δεσπόζοντος τῆς θαλάσσης. Ἐκλιπούσης τῆς δυναστείας τῶν Σομμαρίπα ἐν Πάρῳ, τὸ κάστρον κατέλαβεν αὐθαιρέτως ὁ δοὺξ τῆς Νάξου Ἰωάννης Δ', μετὰ τοῦτον δὲ ἡ δι' ἀποφάσεως τῆς βενετικῆς συγκλήτου ἀναγνωρισθεῖσα ὡς κυρία τῆς Πάρου Φλωρεντία Βενιέρη, καὶ μετὰ ταύτην τῷ 1535 ἡ Καικιλία Σαγρέδου. Εἰς τὸ κάστρον τοῦ Κεφάλου ἐγκλεισθεὶς ὁ τελευταῖος δυνάστης τῆς Πάρου Βερνάρδος Σαγρέδος ἀντέταξεν ἡρωϊκὴν ἄμυναν, ἱστορικὴν ἀπομείνασαν, κατὰ τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα, καὶ ἐπεχείρησεν ἐπανειλημμένας καὶ τελεσφόρους ἐξόδους ἐναντίον τῶν πολιορκούντων αὐτὸν Τούρκων. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις πυρίτιδος ἠνάγκασεν αὐτὸν ἐν τέλει νὰ παραδοθῇ τῷ 1539. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐντὸς τοῦ κάστρου τοῦ Κεφάλου ἀνηγέρθη τὸ μονύδριον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ὅπερ σῴζεται μέχρι σήμερον, παρουσιάζον ὄψιν οἱονεὶ ἀκροπόλεως ἐρειπιώδους, καὶ ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἑλληνικὸν φροντιστήριον, εἰς ὃ ἐδιδάσκοντο τὰ γραμματικὰ μαθήματα καὶ πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν οἱ Ἑλληνόπαιδες. Ὁ ναός του, ἐπιβλητικὸς μετὰ δύο θόλων, εἶναι καλλιτεχνικῶς ἠγιογραφημένος. Ἰδίᾳ εὐτέχνως εἰργασμένον εἶναι τὸ τέμπλον αὐτοῦ, φέρον χρονολογίαν 1693, καὶ τὸ θυσιαστήριον μετὰ χρονολογίας 1733, ἐφ' οὗ μαρμάρινον ἀρτοφόριον τῶν Λατίνων. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

κεφαλόσκαλο (τό)· δημοτ., ἡ κεφαλὴ τῆς σκάλας, τὸ σκαλοπάτι τῆς κορυφῆς, ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς τῆς κλίμακος.

κεφαλοσκοπία (ἡ)· ἡ ἐξέτασις τῆς κεφαλῆς ἀπὸ ἀπόψεως φυσιολογικῆς.

κεφαλοστάχυον (τὸ) (Cephalostachyum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν ἐκ τῶν *βαμβουσωδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη πολυετῆ, καλαμώδη κλπ., χρησιμοποιούμενα ποικιλοτρόπως. Κ. ΠΑΠ.

κεφαλόστενος (ὁ) (Cephalostenus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτερομερῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κομψόν, μετρίου μεγέθους, καὶ μὲ στιλπνοὺς σκοτεινοὺς χρωματισμούς, ποικιλλομένους ὑπὸ ὑποκυανῶν ἀποχρώσεων. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Ἑλλάδι, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κεφαλόστενος ὁ κομψὸς* (Cephalostenus elegans), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἔχει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: μῆκος μέτριον, κεφαλὴν κορυνοειδῆ, εἰς ἀμβλὺ ῥύγχος καταλήγουσαν, κεραίας τοξοειδεῖς, μετρίου μήκους καὶ σφαιροειδεῖς κατὰ τὸ ἄκρον των, προθώρακα ᾠοειδῆ, ἀπεστρογγυλωμένον, κοιλίαν ᾠοειδῆ, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ἀρκετοῦ μήκους καὶ χρῶμα κυανομελανὸν μὲ κιτρινοκυανᾶς ἀποχρώσεις. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

κεφαλόταξος (ὁ) (Cephalotaxus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωνοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταξωδῶν*, περιλαμβάνον 6 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἰαπωνίας καὶ Κίνας. Εἶναι μικρὰ δένδρα, ἀειθαλῆ, καλλιεργούμενα ἐν Εὐρώπῃ ὡς θάμνοι κοσμητικοί. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι : *κεφαλόταξος ὁ φορτούνειος* (Cephalotaxus fortunei) καὶ *κεφαλόταξος ὁ μισχωτὸς* (Cephalotaxus pedunculata). κ. παπ.

Κεφαλόταξος.
[α=ἄνθος.]

κεφαλότοιχον (τό)· ἡ κεφαλὴ τοῦ τοίχου, τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ τοίχου.

κεφαλοτομία (ἡ) [*Ἰατρ.*]· βλ. λ. *κρανιοτομία.*

κεφαλοτύρι (τὸ) [*Χημ. Τροφ.*]. Εἶδος σκληροῦ τυροῦ, παρασκευαζόμενον ἐν Ἑλλάδι κυρίως ἐκ γάλακτος προβάτου τῇ προσθήκῃ καὶ μικρᾶς ποσότητος γάλακτος αἰγός. Ὅταν ἡ ἀναλογία τοῦ γάλακτος τῆς αἰγὸς εἶναι μεγάλη, τότε καθίσταται ὁ τυρὸς οὗτος σκληρότερος καὶ δριμύτερος τὴν γεῦσιν, ἰδίως ὅταν τὸ χρησιμοποιούμενον γάλα ἔχῃ ὑποστῇ μερικὴν ἀποβουτύρωσιν. Ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς παρασκευῆς του, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ τρόπου παρασκευῆς, διακρίνονται διάφοροι τύποι κεφαλοτυρίου, ὡς λ. χ. Θηβῶν, Θεσσαλίας, Πελοποννήσου, Σκύρου, Νάξου, Κρήτης, Παρνασσοῦ, Ἠπείρου κλπ. σ. γ.

Κεφαλούδιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Κεφαλοίδιον.*

κεφαλοφόρα (τὰ) (Cephalophora) /*Ζῳολ.*/. Κατηγορία ζῴων μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσπονδύλων*. Ὁ ὅρος οὗτος ἀντιτίθεται πρὸς ἑτέραν κατηγορίαν μαλακίων, τὰ *ἀκέφαλα* (βλ. λ.). Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται ἀνομοιοτάτης μορφῆς ζῷα, ἅτινα φέρουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: σῶμα περιβαλλόμενον ὑπὸ δέρματος καλυπτομένου ὑπὸ πυκνῶν βλεφαρίδων καὶ τοποθετημένον ἐντὸς κόγχης ἥτις σχηματίζεται ἔκ τινος ὕλης ἐκκρινομένης ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν ἀδένων, οἵτινες εἶναι διεσκορπισμένοι ὑπὸ τὸν χιτῶνα τοῦ ζῴου. Ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως τῶν περιελίξεων τῆς κόγχης, αὕτη διακρίνεται εἰς *δεξιόστροφον* καὶ *ἀριστερόστροφον*. Τὰ περισσότερα κεφαλοφόρα ἔχουσι κόγχην δεξιόστροφον. Τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κόγχης καλεῖται *περιστόμιον* καὶ εἴς τινα εἴδη περιβάλλεται ὑπὸ μεμβράνης, κερατώδους ἢ ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως, ἥτις καλεῖται *ἐπικάλυμμα*. Ἡ κόγχη ἄλλοτε εἶναι γυμνή, ὁπότε καλεῖται *ἐξωτερική*, καὶ ἄλλοτε περιβάλλεται ὑπὸ μεμβρανώδους ἐπικαλύμματος, ὁπότε καλεῖται *ἐσωτερική*. Τὸ πεπτικὸν σύστημα ἀποτελεῖται ἐκ στόματος μὲ μίαν ἢ πλείονας σιαγόνας, περιβαλλομένης ὑπὸ δερματίνης ἀποφύσεως, ἥτις καλεῖται *κνηστήρ*, καὶ οἰσοφάγου ἀπολήγοντος εἰς εὐρὺν ἀσκόν, τὸν στόμαχον, ὅστις καταλήγει εἰς τὸ ἔντερον. Ἡ ἀναπνοὴ τελεῖται διὰ βραγχίων ἢ πνευμόνων καὶ εἴς τινα εἴδη καὶ διὰ βραγχίων καὶ διὰ πνευμόνων. Πολύπλοκον σύστημα οἰσοφαγικῶν γαγγλίων ἀποτελεῖ τὸ νευρικὸν σύστημα. Αἰσθητήρια ὄργανα ἁφῆς εἶναι αἱ κεραῖαι, αἵτινες κατά τινας χρησιμεύουσι καὶ ὡς ὄργανα ὀσφρήσεως. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τὰ *γαστερόποδα*, τὰ *κεφαλόποδα* καὶ τὰ *πτερόποδα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κεφαλοχορδωτὰ (τὰ) /*Ζῳολ.*/. Ὀνομασία διδομένη ὑπό τινων εἰς ἰχθῦς, κατωτάτης βαθμίδος, ἄλλως καλουμένους *ἄκρανα* (βλ. λ.).

κεφαλόχορτο (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *δαῦκος ὁ μεγανθὴς* καὶ *ὀρίγανον τὸ τουρνεφόρτειον.*

κεφαλοχῶρι (τὸ) /*Γεωγρ.*/. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν φέρεται κοινῶς τὸ μεγαλύτερον χωρίον μιᾶς περιφερείας, μὴ ἐξαρτώμενον ἀπὸ ἄλλο, ἀλλὰ τοὐναντίον εὑρισκόμενον ἐπὶ κεφαλῆς μικροτέρων ἀγροτικῶν συνοικισμῶν περιοχῆς τινος. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν ὕπαιθρον οἱ δῆμοι, ὠνομάζοντο κυρίως *κεφαλοχώρια* τὰ χωρία, ἅτινα ἀπετέλουν τὰς πρωτευούσας τῶν δήμων. Εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν ὀνομάζεται κεφαλοχῶρι τὸ χωρίον τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ ἐλευθέρας γεωργικὰς ἰδιοκτησίας, ἀνηκούσας εἰς μικροὺς καὶ μέσους αὐτοκαλλιεργητάς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὅρον *τσιφλίκι*, ἀποτελούμενον ἀπὸ μίαν μεγάλην ἀγροτικὴν ἰδιοκτησίαν, ἀνήκουσαν εἰς κύριον ἐκμεταλλευόμενον τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτὴν διὰ κολλήγων ἢ δι' ἐμφυτευτῶν ἢ διὰ μισθωτῶν ἢ καὶ διὰ γεωργοεργατῶν. Μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν, ἡ μὲν εὔφορος καὶ πεδινὴ γῆ τῆς Ἑλλάδος ἀπετέλεσε τὰ ἰδιόκτητα τσιφλίκια, αἱ δὲ ὀρειναὶ καὶ ἀπρόσιτοι εἰς τοὺς μπέηδες ἰδιοκτησίαι ἔμειναν ἐλεύθεραι, εἰς χεῖρας μικρῶν καὶ μέσων αὐτοκαλλιεργητῶν, ἀποτελέσασαι τὰ κεφαλοχώρια. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἤρχισαν νὰ σχηματίζωνται καὶ πεδινὰ κεφαλοχώρια, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς διανομῆς τῶν τουρκικῶν τσιφλικίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς διαλύσεως ἀρκετῶν μονῶν δυνάμει τοῦ διατάγματος τοῦ 1834. Ἤδη, ἐξαφανισθέντων τῶν τσιφλικίων, ὅλα τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος εἶναι κεφαλοχώρια ἀπὸ ἀπόψεως γεωργικῆς οἰκονομίας. Δ. Χ. ΜΑΡΓΕΤΗΣ

—**Κεφαλοχῶρι** (πρῴην ***Ποζαρῖται***) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ξεχασμένης τῆς ἐπαρχίας Ἠμαθίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 428. Ι. Σ. Σ.

—**Κεφαλοχῶρι** (πρῴην ***Μπὰς-Κιοΐ***) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλοῦ Κάστρου τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 162. Ι. Σ. Σ.

—**Κεφαλοχῶρι** (πρῴην ***Μπὰς-Μαχαλὲ***) /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποντοκερασιᾶς τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 36.

Κεφαλόψαρον /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Νησίον τοῦ Τορωναίου κόλπου (πλάτ. 40° 10′ 10″ Β., μῆκ. 23° 48′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos). Σ. Ε. Λ.

κεφαλόων (ὁ) (Cephaloon) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομελιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κεφαλυδροκήλη (ἡ) (cephalhydrocèle) [*Ἰατρ.*]. Ὄγκος σφαιροειδὴς καὶ κλυδάζων, ἀναπτυσσόμενος καὶ ἐντοπιζόμενος ἐπὶ τὰ πλάγια τοῦ τραχήλου, περιέχων δὲ ἐγκεκυστωμένον ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρόν. Ὁ ὄγκος οὗτος σχηματίζεται κατ' ἀκολουθίαν κατάγματος τοῦ κρανίου, ἐπισυμβάντος εἰς τὴν βρεφικὴν ἢ εἰς τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν. Ὅταν ἡ ἐκ τοῦ κατάγματος τούτου σχηματισθεῖσα ῥωγμὴ εἶναι ἀρκούντως εὐρεῖα, ἡ κεφαλυδροκήλη σχηματίζεται πρωΐμως· ὅταν δ' ἡ ῥωγμὴ αὕτη διευρυνθῇ βραδύτερον διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἡλικίας, ὁ ὄγκος οὗτος σχηματίζεται μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρόνου ἀπὸ τοῦ ἐπισυμβάντος κατάγματος. Εἶναι δὲ ἀνώδυνος καὶ δὲν παρέχει λειτουργικὰς δυσχερείας. Πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ συνιστᾶται ἡ πίεσις καὶ ἡ χρῆσις προστατευτικῶν μηχανημάτων κατὰ τῶν βιαίων συμπιέσεων αὐτοῦ. Μ. Ν. Κ.

Κεφάλων. —1) Ὁ ἀρχηγὸς τῶν 600 Ἀραχωσίων κατὰ τὴν ἐν Παραιτακηνῇ μεταξὺ Εὐμένους καὶ Ἀντιγόνου μάχην (317 π. Χ.). —2) Ὁ γράψας τὰ «Τρωϊκά», ἤτοι περὶ τῶν περιπλανήσεων τοῦ Αἰνείου μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ἅτινα κατὰ τὸν Ἀθήναιον ὅμως ἔγραψεν ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας Ἡγησάνακτος. ΚΑΨ.

κεφάλωσις, —εως (ἡ)· σχηματισμὸς κεφαλῆς: «κεφάλωσις τῶν ἥλων».

κεφαλωτὴ (ἡ) /*Βοτ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κεφαλαρία* (βλ. λ.).

κεφαλωτὶς (ἡ) (Cephalote) /*Ζῳολ.*/. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροπιδῶν*, περιλαμβάνον νυκτερίδας διακρινομένας κυρίως διὰ τὰς προεχούσας ῥωθωνίας ὀπὰς των. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, *ἡ κεφαλωτὶς ἡ περόνειος* (Cephalotis peronii), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Μαλαισίᾳ. Δ. Ν. Π.

κεφαλωτός, —ή, —όν· ὁ ἔχων κεφαλήν, ὁ μετὰ κεφαλῆς: «ἧλοι κεφαλωτοί», «ὀστοῦν κεφαλωτόν».

—*κεφαλωτὸν ὀστοῦν* [*Ἀνατομ.*]. Ὀστοῦν τοῦ δευτέρου στοίχου τοῦ καρποῦ, τὸ ὀγκωδέστερον πάντων τῶν καρπιαίων ὀστῶν. Περατοῦται πρὸς τὰ ἄνω εἰς ὑποστρόγγυλον ἀρθρικὸν ἔπαρμα, τὴν *κεφαλήν*, συντάσσεται δὲ πρὸς 7 ὀστᾶ, ἤτοι πρὸς 4 καρπιαῖα καὶ πρὸς τὸ 2ον, 3ον καὶ 4ον μετακάρπιον. Ι. Π.

κεφαλωτὸς (ὁ) (Cephalotus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥηξιπετρωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κεφαλωτὸν τὸ θυλακωτὸν* (Cephalotus follicularis), ἰθαγενὲς τῶν ἑλωδῶν περιφερειῶν τῆς δυτικῆς Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυετές, κοσμητικὸν καὶ ἐντομοφάγον. Κ. ΠΑΠ.

κεφαλωτώδη (τὰ) (Cephalotaceae) /*Βοτ.*/. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸν *κεφαλωτὸν* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

Κεφὲ /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς ῥωσικῆς πόλεως *Θεοδοσίας* (βλ. λ.).

Κεφὲζ-*μπουρνοῦ* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Γλωσσώδης ἀκρωτηριάζουσα προβολὴ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου, εἰς 9 μίλ. ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Κουμ Καλὲ τοῦ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν Ἑλλήσποντον κέρατος αὐτοῦ, μεθ' οὗ σχηματίζει τὸν κόλπον τῆς Δαρδάνου. Ὀνομαζομένη καὶ *Κεφὴζ* καὶ *Μπερμπὲρ-Μπουρνοῦ* ἔχει φάρον (πλάτ. 45°06′ Β., μῆκ. 26°22′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles) ἱδρυθέντα τῷ 1857 καὶ ἀντικατασταθέντα δι' Ἄγκα τῷ 1926. Εἶναι τὸ *Δάρδανον* ἄκρον (*Πτολεμ.* Ε, β΄, 3) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Κέφελαρ (Kevelaer) /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ νομῷ Ντούσσελντορφ, παρὰ τὰ ὁλλανδικὰ σύνορα. Ἔχει ἀρχαῖον ναὸν ἀνεγερθέντα τῷ 1654 καὶ συμπληρωθέντα διὰ προσθήκης διαμερισμάτων χάριν τῶν προσκυνητῶν. Κάτ. 8.565. Ἀπὸ τοῦ 1642, ὅτε ἀνευρέθη ἐκεῖ εἰκὼν τῆς Παναγίας, θεωρουμένη ὡς θαυματουργός, ἡ πόλις ἐγένετο ὀνομαστὸς τόπος προσκυνήματος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκυνητῶν ὑπολογίζεται εἰς 600.000 κατ' ἔτος. Ἐντεῦθεν ἀνεπτύχθη ἐν Κέφελαρ περίφημος βιομηχανία ἐσταυρωμένων, ὁμοιωμάτων τῆς Παναγίας καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν κομψοτεχνημάτων, χρησιμοποιουμένων καὶ ὡς περιάπτων. Ὁ Χάϊνε ἀφιέρωσεν εἰς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τὴν μπαλλάνταν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ προσκύνημα εἰς τὸ Κέφελαρ». Θ. Κ.

Κεφελί-*κιοΐ* [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῶν περιχώρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Μπουγιοὺκ-δερὲ (Βαθυρρύακος). Εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ χωρίου ἀπόστασιν κεῖται ὁ χιλιετὴς πλάτανος, ὃ ἐφύτευσαν ἢ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου ἐστρατοπέδευσαν, κατά τινα φήμην, οἱ σταυροφόροι τοῦ Γοδεφρείδου Μπουγιὼν τῷ 1096. Ν. Μ.

— **Κεφελί-*τζαμισί.*** Μικρὸν τζαμίον ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Σαλμὰ-Τομρούκ, πλησίον τοῦ Καχριὲ-τζαμισὶ (μονῆς τῆς Χώρας). Ἦτο ἐπὶ Βυζαντινῶν ναὸς τῆς λεγομένης μονῆς τοῦ Μανουήλ, κτίσματος τοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοφίλου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ μαγίστρου Μανουήλ. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην, ἀνακαινισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ἔζησεν ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Δούκας ὁ Παραπινάκης (1071), καρεὶς μοναχὸς καὶ χειροτονηθεὶς μητροπολίτης Ἐφέσου. Ἡ ἐκκλησία αὕτη εἶναι ἡ ἐπιμηκεστέρα τῶν σῳζομένων χριστιανικῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Σήμερον εἶναι ἑτοιμόρροπος. Ν. Μ.

Κεφενχοῦλλερ (Khevenhüller), ***Λουδοβῖκος-Ἀνδρέας,*** *κόμης φὸν* Aschelberg - Flankenburg. Αὐστριακὸς στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης (1683—1744). Κατήγετο ἐξ ἀρχαίας ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τῆς Φραγκωνίας, ἐγκατασταθείσης ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος ἐν Καρινθίᾳ. Διεκρίθη ὑπὸ τὸν διάσημον πρίγκιπα Εὐγένιον τῆς Σαβοΐας εἰς τὰς μάχας τοῦ Πετροβαραδίνου καὶ τοῦ Βελιγραδίου καὶ ἐπροβιβάσθη τῷ 1723 εἰς ὑποστράτηγον τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῷ 1733 εἰς ἀντιστράτηγον. Κατόπιν ὑπηρέτησεν εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ἰταλίας, ὅπου διεκρίθη καὶ εἰς διπλωματικὰς ἀποστολάς. Τῷ 1737 ἐπολέμησε πάλιν κατὰ τῶν Τούρκων. Βραδύτερον διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον τῆς διαδοχῆς τοῦ αὐστριακοῦ θρόνου, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπαρασημοφορήθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας-Θηρεσίας διὰ τοῦ Χρυσοῦ δέρατος. Ἔγραψε γερμανιστὶ πολλὰ στρατιωτικὰ ἔργα, ἐν οἷς περὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης ὑπὸ τὸν τίτλον (Kurzer Begriff aller militärischer Operationen». Ν. Μ.

Κεφὲρ /*Γεωγρ.*/. Λέξις σημαίνουσα εἰς τὰς σημιτικὰς γλώσσας τὸ χωρίον καὶ ἀπαντῶσα ὡς πρῶτον συνθετικὸν τοπωνυμίων ἐν Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ καὶ Μεσοποταμίᾳ, ὡς *Κεφὲρ-σαμπά*, *Κεφὲρ-σούτ*, *Κεφὲρ-Κενά*, *Κεφὲρ-Λάμπ*, *Κεφὲρ-Λαθᾶ*, *Κεφὲρ-Ναούμ* κ. λ. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Κεφὲς *Μπουρνοῦ* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ἀκρωτήριον τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς, τὸ καὶ *Κεφὴζ μπουρνοῦ* (βλ. λ.) ὀνομαζόμενον.

Κεφὴζ-*μπουρνοῦ* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Γλῶσσα χθαμαλή, ἀλλ' εὐδιάκριτος λόγῳ τοῦ σχήματός της, τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου (πλάτ. 40°06′½ Β, μῆκ. 26° 23′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles) ἐγγὺς τῆς Ἀβύδου, ΒΑ. κέρας τῆς κολπώσεως τοῦ Ἀρὲν-κιοΐ. Ἔχει φάρον ἐρυθρῶν ἀναλαμπῶν ἀνεγερθέντα τῷ 1856, ἰσχυρὸν πυροβολεῖον καὶ παλαιὸν φρούριον, ἠρειπωμένον σχεδόν. Ὀνομαζόμενον καὶ *Κεφὲς μπουρνοῦ* καὶ *Μπερμπὲρ-Μπουρνοῦ* ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων pointe de Coiffeurs, εἶναι τὸ *Δαρδάνειον* ἢ *Δαρδανὶς ἄκρα* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

κέφι (τό)· καλὴ διάθεσις, εὐδιαθεσία, εὐθυμία: «δὲν ἔχω κέφι», «σηκώθηκα χωρὶς κέφι, γιατὶ δὲν κοιμήθηκα καλά» ‖ ἡ κατάστασις τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μέθης, εὐθυμία: «εἴμαστε—, ἤρθαμε 'ς τὸ κέφι» ‖ «δουλειὰ μὲ κέφι» ἐπὶ καλῶς τελεσθείσης ἐργασίας (ἢ λ. τουρκοαραβική).

Κεφὶλ /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Χινδιγιὲ τοῦ νομοῦ Βαγδάτης. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς μεγάλης διώρυγος, 125 χλμ. ΝΔ τῆς Βαγδάτης. Τὸ Κεφὶλ κοινῶς καλεῖται

Digitized by Google

Ἐλ-νέβι-Ἐζκιέλ, ἤτοι ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, διότι ἐν **αὐτῷ εὑρίσκεται** ὁ τάφος αὐτοῦ, ὅστις μετὰ τοῦ **βασιλέως Ἰεχωνία** εἶχεν ἐξορισθῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ **Ναβουχοδονόσορος**. Τὸν τάφον τοῦτον κατεῖχον ἐπὶ χρόνους μακροὺς οἱ Ἄραβες, νῦν ὅμως περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἵδρυσαν πέριξ αὐτοῦ σχολεῖον, συναγωγήν, πανδοχεῖα, ἔκτοτε δὲ ἤρξατο ἀκμάζουσα καὶ ἡ κωμόπολις, διότι προσέρχονται κατ' ἔτος πλεῖστοι Ἰουδαῖοι πρὸς προσκύνησιν οὐ μόνον ἀπὸ τὰ πέριξ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μακράν.

κεφὶρ (τὸ) /*Χημ. Τροφ.*/. Ἀλκοολοῦχον ποτόν, παρασκευαζόμενον ἐκ γάλακτος. Εἶναι ἰθαγενὲς ποτὸν τῶν χωρῶν τοῦ Καυκάσου, ὅπου καὶ παρασκευάζουσιν αὐτὸ ἐκ γάλακτος ἀγελάδος, προβάτου, αἰγὸς ἢ φορβάδος, γνωστὸν ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς, θεωρούμενον ὡς δῶρον τοῦ Μωάμεθ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ γαλακτοσάκχαρον ἀποτελεῖ τὴν ὕλην ἐξ ἧς προέρχεται ἡ ἀλκοόλη τοῦ κεφίρ, ἡ δὲ ζύμωσις αὐτοῦ γίνεται διὰ τῶν καλουμένων σπορίων τοῦ κεφίρ, ἢ κέγχρου τοῦ προφήτου, ἅτινα περιέχουσι σειρὰν ὅλην μικροργανισμῶν ἐν συμβιώσει. Ἐκ τοῦ γαλακτοσακχάρου μερὶς μόνον ζυμοῦται πρὸς ἀλκοόλην, τοῦ ἑτέρου μετατρεπομένου εἰς γαλακτοῦχον ὀξύ, δι' οὗ καὶ αἱ λευκωματοειδεῖς ὗλαι τοῦ γάλακτος διασπῶνται εἰς ἁπλουστέρας μορφάς, τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ κεφὶρ ὡς εὐπέπτου τροφίμου. Τὸ κεφὶρ ἔχει εἰσαχθῆ ἐσχάτως ἐν Εὐρώπῃ ὡς θεραπευτικὸν δι' ἀναρρωννύοντας ἢ ἐξηντλημένους ὀργανισμούς, παρασκευάζεται δὲ ἀποκλειστικῶς ἐκ γάλακτος ἀγελάδος. Ἡ εἰς ἀλκοόλην περιεκτικότης αὐτοῦ οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὸ 1 %. Σ. Γ.

Κεφκεζῆ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36°48' Β, μῆκ. 28°37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1886: Karagatch to Makri), 6½ μίλ. Β τοῦ ἀκρωτηρίου *Καπνιὰ* (ἀρχ. Κυμαρία). Γαυτίζεται ἀκριβῶς πρὸς τὴν Πασάδαν τοῦ «Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης» (§ 261). Ἐκεῖ καὶ λίμνη *Κεφκεζῆ*, καὶ ποτάμιον καὶ ἀκρωτήριον (Medit. Pilot V, ἔκδ 1925, σελ. 91). Σ. Ε. Λ

Κεφκένι /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον, νησὶς καὶ ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (πλάτ 41°13' Β, μῆκ. 30°17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2238: Bosporus to Kerempeh). Τουρκιστὶ λέγεται καὶ *Κιρπέν*. Ἡ νησὶς εἶναι ἡ *Δαφνουσία* καὶ *Θυνιὰς* καὶ *Ἀπολλωνιὰς* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομαζομένη.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗ

Κεφρήν. Τέταρτος φαραὼ τῆς Δ' δυναστείας (μεμφιτικῆς) ὁ παρὰ Μανέθωνι *Σοῦφις* καὶ παρ' Ἕλλησι *Χεφρήν*. Τὸ ἱερογλυφικόν του ὄνομα εἶναι *Κχαφρά*. Ἐβασίλευσε τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ 66 ἔτη (4143—4077 π.Χ.). Ὁ Ἡρόδοτος παρέχει πολὺ μελανὴν τὴν εἰκόνα τῆς βασιλείας του, ὅπως καὶ τοῦ Χέοπος, τὸν ὁποῖον νομίζει προκάτοχον καὶ ἀδελφόν του. Ὑπῆρξαν ἀμφότεροι τύραννοι καὶ ἐγωϊσταί, θυσιάζοντες μυριάδας ὑπάρξεων, διὰ νὰ κτισθοῦν αἱ τεράστιαι πυραμίδες των. Σήμερον εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι δὲν ἦσαν ἀδελφοί, διότι οἱ ἐπὶ τῶν μνημείων πίνακες τῶν βασιλέων παρεμβάλλουν μεταξύ των φαραώ τινα ὀνομαζόμενον Διδουφρί, τοῦ ὁποίου τὴν πυραμίδα ἀνεκάλυψεν εἰς τὰ 1901 ὁ Chassinat εἰς τὸ χωρίον Ἀμποῦ Ροάς, ὀλίγον βορειότερον τῶν μεγάλων πυραμίδων.

Ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων πυραμίδων τῆς Γκίζης ἡ μεσαία εἶναι ἡ τοῦ Κεφρῆνος. Ἐπειδὴ εἶναι ἐκτισμένη ὑψηλότερα ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου, φαίνεται μεγαλυτέρα τῆς πρώτης, τῆς τοῦ Χέοπος. Σήμερον ἔχει ὕψος κάθετον ἀπὸ τῆς κορυφῆς 136,40 μ. (ἀρχικῶς εἶχε 143 50 μ.), αἱ πλευραὶ τῆς τετραγωνικῆς βάσεως ἔχουν μῆκος 210,46 μ. (ἀρχικῶς εἶχον 215,25 μ.), αἱ κεκλιμέναι πλευραὶ ἔχουν μῆκος 171,74 μ. (ἀρχικῶς εἶχον 174,50 μ.) καὶ κλίσιν 52°20'. Ἡ σημερινὴ λιθοδομή, ἀφαιρουμένων τῶν κενῶν, ἔχει 1.659.200 κυβ. μ. πέτρας (ἀρχικῶς εἶχεν 1.866.700 κ. μ.). Διὰ νὰ ἐπιπεδωθῇ εἰς τὸν βράχον, ἀφῃρέθη πρὸς Β καὶ Δ σπουδαῖον μέρος τοῦ βράχου, τοὐναντίον δὲ πρὸς Α, ὅπου ὁ βράχος ὑπελείπετο, ἐκτίσθη προέκτασις αὐτοῦ διὰ γιγαντίων ξεστῶν ὀγκολίθων. Πρὸς Α κεῖται ὁ ἐπιτάφιος ναός, τὸν ὁποῖον ἐξέχωσεν ὁ Ernst von Sieglin. Καίτοι πολὺ ἐφθαρμένος, ἐπιδεικνύει ἀκόμη εὐκρινεῖς αἰθούσας τινάς. Ὅπως πάντες οἱ ναοὶ τῶν πυραμίδων, διῃρεῖτο εἰς τὸν δημόσιον καὶ τὸν ἰδιωτικὸν ναόν. Ὁ πρῶτος ἦτο αὐλὴ ὕπαιθρος καὶ μεγάλη, ἔχουσα πέριξ περίστοον μετὰ κολοσσιαίων ἀγαλμάτων τοῦ φαραώ. Εἰς αὐτὴν συνήρχετο ὁ λαὸς κατὰ τὰς ἐπιμνημοσύνους τελετάς. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ κλῖμαξ, διαφαινομένη ἀκόμη, κατήρχετο εἰς τὴν κοιλάδα καὶ ἐπερατοῦτο εἰς προπύλαια. Πρὸς Ν. καὶ ἐντὸς τοῦ τείχους τοῦ περιβόλου τῆς πυραμίδος εὑρίσκετο μικρὰ πυραμίς, ἐξαφανισθεῖσα σχεδόν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο θαμμένη ἡ βασίλισσα. Τὸ ἐπένδυμα τῆς πυριμίδος τοῦ Κεφρῆνος, τοῦ ὁποίου σῴζεται ἀρκετὸν τμῆμα ἀκόμη περὶ τὴν κορυφήν· ἀπετελεῖτο εἰς τὸ ἄνω μέρος ἐκ πλακῶν ἐξ ἀσβεστίτου λίθου εἰς δὲ τὰ δύο κάτω στρώματα τῶν λίθων ἐκ γρανίτου. Σῴζεται τμῆμα ἀκόμη πρὸς Δ. Τὴν πύλην ἀνεκάλυψεν ὁ Belzoni τὴν 2 Μαρτίου.

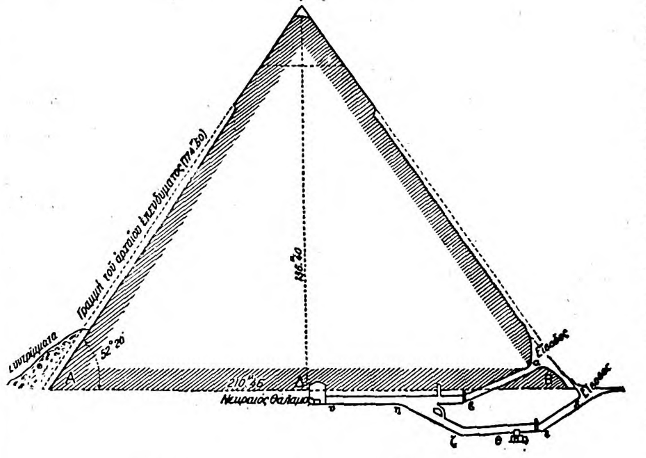

Τομὴ τῆς πυραμίδος τοῦ Κεφρῆνος.

Ἐκ τῶν τεκτονικῶν λεπτομερειῶν συνάγεται, ὅτι ἀρχικῶς ἐκτίσθη μικρὰ πυραμὶς ἐπὶ τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου. Βραδύτερον ἀπεφασίσθη νὰ κτισθῇ μεγάλη καὶ νὰ μεταφερθῇ ἡ σαρκοφάγος εἰς θάλαμον πρὸς Ν, ὅπου εἶναι καὶ σήμερον. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχει δύο εἰσόδους, ἀμφοτέρας πρὸς Β· ἡ ἀρχαιοτέρα δ' ἀνοίγει εἰς τὴν ὁριζοντίαν πλακόστρωσιν εἰς τὴν ῥίζαν τῆς πυραμίδος καὶ ἐγκατελείφθη ὅταν ἤλλαξε τὸ σχέδιον. Ἡ δευτέρα, ἥτις καὶ σήμερον χρησιμοποιεῖται, ἀνοίγει εἰς 11 ½ μ. (ἄλλοτε 15 μ.) ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Ὁ ἀνώτερος διάδρομος αβ, ἐπενδεδυμένος διὰ πλακῶν γρανίτου, κατέρχεται 32 μ. ὑπὸ γωνίαν 25°55' καὶ κατόπιν ὁριζόντιος (βηγ) φέρει εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον (θάλαμος Belzoni). Οὗτος ἔχει μέγιστον ὕψος 6,86 μ., μῆκος ἀπὸ Α πρὸς Δ 14,09 καὶ πλάτος ἀπὸ Β πρὸς Ν 5 μ. Ἐντὸς αὐτοῦ ὁ Belzoni εὗρε σαρκοφάγον ἀνεπίγραφον ἐκ γρανίτου, ἐνέχουσαν θρύμματα νεκροῦ καὶ τὸ κάλυμμα σπασμένον. Γ. Λ. Α

κεφτές, ἢ ***κιοφτὲς*** (ὁ) /*Μαγειρικ.*/. Φαγητὸν κατασκευαζόμενον ἀπὸ κιμᾶν, ἤτοι κρέας λεπτοκοπανισμένον, μὲ διάφορα καρυκεύματα, εἰς σχῆμα μικρᾶς σφαίρας πεπλατυσμένης εἰς τὸ μέσον. Οἱ κεφτέδες τρώγονται ζεστοὶ ὡς ἐπιτραπέζιον φαγητόν. Κρύοι κεφτέδες εἶναι κατάλληλος τροφὴ δι' ἐκδρομὰς ἢ πίκ-νίκ. Διὰ νὰ κατασκευάσωμεν κεφτέδες, θέτομεν ἡμίσειαν ὀκᾶν κιμᾶ ἀπὸ κρέας μόσχου κατὰ προτίμησιν ἐντὸς λεκάνης καὶ ρίπτομεν ἐντὸς αὐτῆς συγχρόνως 2—3 κρεμμύδια πολὺ ψιλὰ κομμένα, 100 δράμια ψίχαν ψωμιοῦ μουσκεμμένην καλὰ εἰς τὸ νερὸ καὶ στιμμένην, ἅλας, πιπέρι, ὀλίγον μαϊντανὸν ψιλοκομμένον, δύο αὐγὰ ὁλόκληρα καὶ ἂν θέλωμεν ὀλίγον ἡδύοσμον. Ζυμώνομεν ὅλα αὐτὰ μαζὶ καλῶς καὶ τὰ ἀφίνομεν 1—2 ὥρας νὰ φουσκώσουν. Κατόπιν ἁπλώνομεν ἄλευρον ἐπὶ φύλλου χάρτου λευκοῦ καὶ δι' ἑνὸς κουταλιοῦ τῆς σούπας κόπτομεν ἕνα μέρος τῆς μάζης αὐτῆς, τὴν θέτομεν εἰς τὸ ἄλευρον καὶ μὲ τὸ χέρι πλάθομεν ἕνα κεφτέν. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνομεν μέχρις ὅτου πλάσωμεν ὅλον τὸν κιμᾶν. Ἐν τῷ μεταξὺ θέτομεν τὸ τηγάνι ἐπὶ μετρίας πυρᾶς καὶ τηγανίζομεν τοὺς κεφτέδες μὲ βούτυρον καὶ ἔλαιον ἀνάμικτα ἢ μὲ πάχος χοιρινόν. Ἂν πρόκειται νὰ φαγωθοῦν κρύοι οἱ κεφτέδες, προτιμότερον νὰ τηγανίζωνται μόνον μὲ ἔλαιον. Α. ΣΤ.

Κεφτιοὺ (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ἀπὸ τοὺς χρονολογικοὺς λεγομένους πίνακας τοῦ Θουθμώσεως Γ' ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τοῦ Ἄμμωνος τοῦ Κάρνακ, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν ὑπὸ τούτου ἡττηθέντων λαῶν, καὶ ἀπὸ τὰς ἐγχρώμους παραστάσεις τούτων τὰς σῳζομένας ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν τάφων τοῦ Ρεχμάρα, πρωθυπουργοῦ τοῦ Θουθμώσεως Γ', καὶ τοῦ Σουνμὲτ ἀρχιτέκτονος τῆς ἀδελφῆς καὶ συζύγου τούτου Χατσεπσετιού, γνωρίζομεν λαὸν μὴ σημιτικόν, τοὺς *Κεφτιού*. Οἱ Αἰγύπτιοι τῆς ΙΗ' δυναστείας, οἱ ὁποῖοι ἐγνώρισαν τούτους διὰ τῶν Φοινίκων, τοὺς συνέχεον πρὸς αὐτοὺς ἐνῷ πραγματικῶς ἦσαν *Ἐτεόκρητες*, δηλαδὴ προελληνικοὶ κάτοικοι τῆς Κρήτης. Πράγματι κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα π. Χ. ἦλθον εἰς Κρήτην ἐκ Μικρασίας πληθυσμοὶ ἀσαφοῦς φυλετικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ προικισμένοι ἤδη μὲ ἀρκετὰ προχωρημένον πολιτισμὸν καὶ ἵδρυσαν εἰς αὐτὴν βασίλειον ἰσχυρόν. Τὰ μνημεῖά των μᾶς τοὺς ἐμφανίζουν κατόχους ἰδιαιτέρας γραφῆς, βιομηχανικῶν ἐργαλείων ἀρκετὰ τελειοποιημένων καὶ καλλιτεχνίας φερούσης ἰσχυρὸν τὸν τύπον χαλδαϊκῶν καὶ αἰγυπτιακῶν ἐπιδράσεων, ἀλλ' εἰς τὰ ἔργα τῆς ὁποίας διαφαίνεται ἤδη αἰσθητῶς ἡ ἐκδήλωσις τῆς μελλούσης νὰ ἐξανθίσῃ ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας. Ταῦτα μᾶς ἔδειξαν αἱ ἀπὸ τοῦ 1899 ἀνασκαφαὶ τοῦ Evans εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Φαιστόν. Οἱ Αἰγύπτιοι ἦλθον εἰς ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτῶν. Τὴν κριτικὴν ἰθαγένειαν τῶν Κεφτιοὺ ἐβεβαίωσαν αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις: 1) ἡ γενικὴ ὁμοιότης τῶν χαρακτηριστικῶν μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῶν εἰρημένων τάφων προσώπων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Μίνωος ἐν Κνωσῷ παρισταμένων, 2) τὰ ὑψηλὰ ὑποδήματα, τὰ ὁποῖα φέρουν τινὲς ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν ὅτι πρόκειται περὶ ὀρεσιβίων, 3) ἡ κόμμωσις, ὁμοία πρὸς τὴν τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

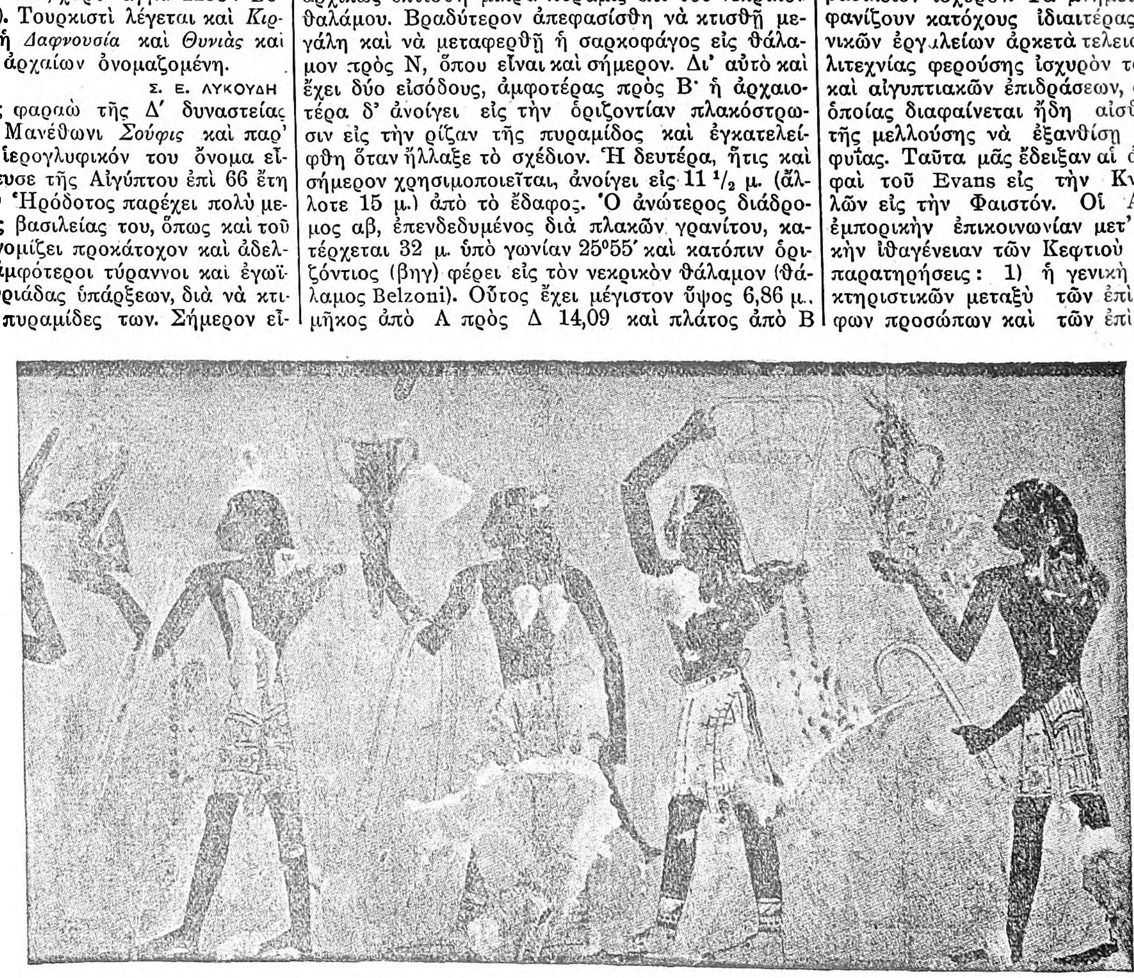

Κεφτιοὺ κομίζοντες δῶρα εἰς τὸν Μίνωα.

[Ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Men-Kheper, Ra, Senb.]

Οἱ κατακτητικοὶ θρίαμβοι τοῦ Θουθμώσεως Γ' ἐν Ἀσίᾳ κατέστησαν αὐτὸν περίφημον. Οἱ Φοίνικες μετέδωκαν τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες τὰ ἀφηγήθησαν εἰς τοὺς ἡγεμόνας των. Οὗτοι ἐπεζήτησαν νὰ γνωρίσουν τὸν ἡμίθεον φαραὼ καὶ ἀπέστειλαν ἄνδρας προσκομίζοντας δῶρα. Κατὰ τὸ πρωτόκολλον τῆς αἰγυπτιακῆς αὐλῆς τὰ συγχαρητήρια ἀνεγράφοντο ὡς ἀναγνώρισις ἐπικυριαρχίας καὶ τὰ δῶρα ὡς φόροι. Μετὰ τὴν βασιλείαν Θουθμώσεως Γ' οὐδὲν τεκμήριον ἔχομεν ἑλληνοαιγυπτιακῶν σχέσεων. Ἄρα ἢ κατέκτησε τὰς νήσους ὁ Θούθμωσις, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Φοινίκων, πρᾶγμα οὐδαμόθεν ἄλλοθεν δικαιολογούμενον, ἢ οἱ Αἰγαιᾶται ἐνόμισαν καλὸν νὰ θεραπεύσουν τὸν μέγαν κατακτητήν.

Ἡ τοιαύτη ἐθνολογικὴ καὶ γεωγραφικὴ τοποθέτησις τῶν Κεφτιοὺ ἡρμήνευσεν ἐπιτυχῶς καὶ τὴν θέσιν τῆς *Καφτὼρ* τῆς Γραφῆς. Κατὰ τὸν

Digitized by Google

Wiedemann ἡ ὀνομασία Καφτὼρ αἰγυπτιαστὶ σημαίνει «ἄνω Κὲφτ» (Κὲφτ-χώρ). Ἐν τῇ Γραφῇ ἡ Καφτὼρ ἢ Καφθὼρ λέγεται πατρὶς τῶν Φιλισταίων, ὁ δὲ Ἱερεμίας θεωρεῖ ταύτην νῆσον. Οἱ Φιλισταῖοι λέγονται ἐκεῖ ἀπόγονοι ἢ ὁμόφυλοι τῶν Χαφθοριείμ. Οἱ Ο΄ μεταφράζουν ἐνιαχοῦ τοὺς Φιλισταίους διὰ τοῦ Ἕλληνες, ἀλλαχοῦ δὲ τοὺς Χερεθὶ διὰ τοῦ Κρῆτες. Ὥστε ἐν τῇ συνειδήσει τῶν μεταφραστῶν ἡ κρητικὴ προέλευσις τῶν Κεφτιοὺ ἢ Φιλισταίων ἦτο γεγονός. Ἀλλὰ τὴν κρητικὴν προέλευσιν τῶν Φιλισταίων μαρτυροῦν καὶ ἄλλαι παρατηρήσεις θετικαί, ὅπως ἡ λατρεία των, ἡ τέχνη των καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐγκατέστησε τούτους εἰς τὴν Παλαιστίνην ὁ Ραμσῆς Β΄, αἰχμαλωτίσας αὐτοὺς εἰσβαλόντας μετ᾽ ἄλλων λαῶν τῶν νήσων τῆς Μεσογείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Maspéro*, «Hist. anc. des peuples de l'Orient», σ. 294.— *L. W. King* καὶ *H. R. Hall*, Egypt and Western Asia in the Light of Recent Discoveries, σ. 128—130.— *G. Véquier*, Histoire de la civilisation égyptienne, σ. 218—219.— *C. Lazaridès*, De l' évolution des relations intern. de l' Égypte pharaonique, σ. 91—94.— *Π. Μπρατσιώτη*, Οἱ Φιλισταῖοι καὶ ὁ αἰγαιοκρητικὸς πολιτισμὸς ἐν Παλαιστίνῃ. Γ. Λ. Α.

κεφύριον (τὸ) *[Χημ. Τροφ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *κεφίρ* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Κέφφι - *ἄμπντ-ἐς-Σένγκα* (Keffi-abd-es-Senga) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς Νειγηρίας ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Νασσαράουα, κειμένη πλησίον τοῦ Κοκόνυ, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Μπενουέ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει περὶ τὰ 100 χλμ. Β. καὶ εἰς ὕψος 260 μ. Κάτοικοι 30.000. Ἡ περιοχή της εἶναι λίαν εὔφορος, ἀποτελεῖ δὲ κέντρον ἐμπορίου ἐλεφαντόδοντος. Δ. Σ. Δ.

κεχαγιᾶ-*βέης*. Ἐπίτροπος τοῦ μεγάλου βεζύρου τῆς Τουρκίας διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις, εἶδος ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὅταν εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ σύστημα τῶν ὑπουργῶν (ναζίρ), ὁ *κεχαγιᾶ-βέης* ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν (*δαχλιὲ ναζιρὶ*) καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ μουστεσάρη (συμβούλου ἢ ὑφυπουργοῦ) τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς μεγάλης βεζυρείας, ὅστις παρεκάθητο καὶ εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἀναγινώσκων καὶ συντάττων τὰ πρακτικὰ αὐτοῦ. Ν. Μ.

Κεχαγιᾶ-*βέης, Μουσταφᾶς*. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀλβανῶν τῶν σταλέντων κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τοῦ Χουρσὴτ πασᾶ εἰς Τρίπολιν, πεσὼν δὲ εἰς τὴν ἐν Πλάκᾳ μάχην τῷ 1822.

—**Κεχαγιᾶ-*βέης, Ὀμέρ***. Ἀναφέρεται ὡς διοικητὴς τῶν Σαλώνων κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ διὰ προδοσίας ἐξόντωσις τῶν κλεφτῶν τῆς Ἠπείρου Ἀλέξη Καλογήρου, Βιδαβιώτη καὶ Βερελῆ, οἵτινες εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὰ ἑπτανησιακὰ τάγματα.

—**Κεχαγιᾶ-*βέης, Τζελαλεντίν***. Ὁ ἀρχηγὸς Ἀλβανῶν ἱππέων τοῦ πασᾶ τῆς Σκόδρας Μουσταῆ, ὅστις ὑπηρετῶν τὸν Κιουταχῆ Μεχμὲτ Ρεσὴτ πασᾶν ἔπεσεν εἰς τὴν ἐν Ἀραχώβῃ μάχην τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

—**Κεχαγιᾶ-*Καδὶν***. Παρωνύμιον δοθὲν εἰς τὴν διάσημον *Δζανφεδᾶ*, ἐπιμελήτριαν (κεχαγιᾶ) τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χαρεμίου τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας Μουρὰτ Γ΄. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς τοῦ σουλτάνου τούτου ἡ Δζανφεδᾶ-Καδὶν ἤσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπ᾽ αὐτοῦ ὡς μία τῶν εὐνοουμένων αὐτοῦ μέχρι τοῦ θανάτου του (1595). Ν. Μ.

κεχαγιαλίκι (τό)· ἡ ἰδιότης τοῦ κεχαγιᾶ· || ἀνάμιξις εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις· «κάμνει κεχαγιαλίκι».

κεχαγιᾶς (ὁ), ἢ ***κεαγιᾶς*** (ἐκ τοῦ τουρκ. *κεχγιᾶ*, ὅπερ ἐκ τοῦ περσικοῦ *κετχουντᾶ*, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἀρχικῶς ἰδιοκτήτης οἰκίας)· οἰκονόμος ἢ φροντιστὴς μιᾶς μεγάλης οἰκογενείας· || ἐπίτροπος, ἄνθρωπος διενεργῶν τὰς ὑποθέσεις τοῦ σουλτάνου ἢ τοῦ βεζύρου ἢ ἄλλων μεγιστάνων ὡς ἐπίτροπος αὐτῶν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *κεχαγιᾶ-βέης* κατὰ τὴν παλαιὰν ὀργάνωσιν τῆς Τουρκίας, πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῶν ὑπουργείων, ἦτο ἐπίτροπος τοῦ μεγάλου βεζύρου διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις, εἶδος ὑπουργοῦ ἢ μᾶλλον ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν. Καταργηθείσης περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος τῆς θέσεως τοῦ κεχαγιᾶ-βέη, τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐξετέλει ὁ *μουστεσάρης* (ὑφυπουργὸς) τῆς μεγάλης βεζυρείας. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ὁ *κεχαγιᾶ-βέης* ἦτο σπουδαῖος παράγων, ῥαδιουργῶν εἰς τὰ παρασκήνια τοῦ διβανίου καὶ τοῦ παλατίου ἢ μᾶλλον τοῦ σουλτανικοῦ χαρεμίου.

Κεχαγιᾶ βέης ἐλέγετο ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ βαλῆ.

Κεχαγιᾶ ἐλέγοντο καὶ αἱ γυναῖκες οἰκονόμοι τοῦ σουλτανικοῦ χαρεμίου καὶ κατ᾽ ἐπέκτασιν τῶν χαρεμίων τῶν μεγιστάνων.

Κεχαγιᾶς ἐλέγετο εἰς τὰς ἑλληνικὰς ὀρθοδόξους καὶ ἐν γένει εἰς τὰς μὴ μουσουλμανικὰς κοινότητας τῆς Τουρκίας εἰδικός, αἱρετὸς ὑπάλληλος, χρησιμεύων ὡς μεσάζων ἢ σύνδεσμος διὰ τὰς μετὰ τῆς ἀστυνομίας καὶ χωροφυλακῆς σχέσεις τῆς κοινότητος. Κατ᾽ οἶκον ἔρευνα δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ εἰς οἰκίας μὴ Μουσουλμάνων ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ κεχαγιᾶ. Οὗτος ἔφερε καὶ ἰδιαιτέραν στολήν, ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν τῶν πατριαρχικῶν κλητήρων. Ἐλάμβανε δὲ μέρος καὶ εἰς δημοσίας τελετὰς (ἑορτάς, πομπάς, μεγάλας κηδείας κ. λ.) φέρων τὴν στολήν του. Ἐπειδὴ ὁ κοινοτικὸς οὗτος κεχαγιᾶς κατήντησε ν᾽ ἀναμειγνύεται εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν, ἡ λέξις μετέπεσε καὶ εἰς τὴν μεταφορικὴν σημασίαν τοῦ εἰς ὅλα ζητοῦντος ν᾽ ἀναμειχθῇ ἀνθρώπου. Ν. Μ.

Κεχαγιᾶς, *Εὐθύμιος*. Ἕλλην οἰκονομολόγος, ὑποδιοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης καὶ πολιτευτὴς (1819—1885). Ἐξεπαιδεύθη ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν Γεννάδιον καὶ κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Τῷ 1842 προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου μεταξὺ τῶν πρώτων πέντε ὑπαλλήλων τῆς τότε ἱδρυθείσης Ἐθνικῆς τραπέζης, τῆς ὁποίας ἐξελέγη ὑποδιοικητὴς τῷ 1861. Τῷ 1853 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς Β΄ Ἐθνοσυνελεύσεως. Τῷ 1863 καὶ ἐκ δευτέρου τῷ 1866 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν.

—**Κεχαγιᾶς, *Εὐστάθιος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀμφίσσης, ὑπηρετῶν ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶν. Αὐτὸς μετὰ τοῦ μικροῦ του υἱοῦ *Ἠλία* ἐβοήθησε τοὺς εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς μαχομένους νὰ παρατείνουν τὴν ἄμυναν, χάρις εἰς τὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα κατώρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐπολιτεύθη, ἐπανειλημμένως ἐκλεγεὶς βουλευτής. Υἱὸς αὐτοῦ ὁ ***Ἠλίας***, ἐγεννήθη τῷ 1810, ἐπολέμησε κατὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τῇ συστάσει τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου ἐστάλη ἀπὸ τὸν γαμβρόν του Τρελλώνην εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἐσπούδασε. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν συνέστησε τὴν πρώτην ἀτμοπλοϊκὴν ἑλληνικὴν ἑταιρείαν, καὶ τῷ 1866 σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν διὰ τῆς παροχῆς τοῦ περιβοήτου «Πανελληνίου». Ἀπέθανε τῷ 1886. Γ. Δ. Κ.

—**Κεχαγιᾶ, *Καλλιόπη***. Ἑλληνὶς διδασκάλισσα καὶ παιδαγωγὸς (1839—1905). Κατήγετο ἐκ Προύσης, τῷ δὲ 1850 μεταβᾶσα εἰς Ἀθήνας ἐμαθήτευσεν ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ Χὶλλ καὶ τῷ Ἀρσακείῳ. Κατόπιν ἐσπούδασεν ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ Οὐῶλτερ τοῦ Λονδίνου, ὁπόθεν ἐπιστρέψασα εἰς Ἀθήνας προσελήφθη διδασκάλισσα ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ Χίλλ, τοῦ ὁποίου ἐχρημάτισε βραδύτερον συνδιευθύντρια. Τῷ 1872 συνέστησε τὸν «Σύλλογον ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδεύσεως» καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν σύστασιν καὶ διοργάνωσιν τοῦ ἐργαστηρίου τῶν ἀπόρων γυναικῶν ἐν Ἀθήναις. Κληθεῖσα μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵδρυσεν ἐκεῖ, διωργάνωσε καὶ διηύθυνε τὸ μέγα ἐθνικὸν Ζάππειον παρθεναγωγεῖον ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1888. Μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησεν εἰς περιοδείαν εἰς τὰ σπουδαιότερα ἐκπαιδευτικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἐπιστρέψασα δὲ εἰς Ἀθήνας ἵδρυσε τῇ συνδρομῇ τοῦ Συλλόγου τῶν Κυριῶν τῷ 1890 τὸ πρότυπον ἑλληνικὸν παρθεναγωγεῖον, ὅπερ διηύθυνε μέχρι τοῦ 1897. Συγχρόνως εἰργάσθη μετὰ τῆς βασιλίσσης Ὄλγας εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ Ἀβερωφείου ἐφηβείου καὶ τῶν γυναικείων φυλακῶν. Τῷ 1898 ἀνετέθη εἰς αὐτὴν ἡ ἀνωτέρα ἐποπτεία τοῦ Ἀρσακείου καὶ κατέγινε μετ᾽ ἄλλων κυριῶν εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἐκθέσεων γυναικείας βιοτεχνίας. Ἐδημοσίευσε τὸ «Παιδαγωγικὸν ἐγκόλπιον» (1879—1880) καὶ φιλολογικὰς διατριβάς, μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια. Μ. Δ. Β.

Κεχάλ. Ἄραψ ἀντιβασιλεὺς τῆς Σικελίας (βλ. λ. *Ἐσὲτ - οὺτ* - Ντοβλέ).

Κεχαλτενάνγκο (Quezaltenango) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Γουατεμάλας πρὸς τὰ Δ. μέρη τῆς χώρας καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Ναράνχος καὶ Ὀκοσίτο, οἱ ἀποτελοῦντες τὰ ΒΔ. καὶ Ν. ὅρια τοῦ νομοῦ. Ἐκτὸς τούτων ὁ νομὸς ποτίζεται καὶ ὑπὸ πολυαρίθμων παραποτάμων τοῦ Ὀκοσίτο. Κάτοικοι 125.000. Τὸ ἔδαφος εἶναι ὀρεινόν, συχνάκις ὑποκείμενον εἰς σεισμικὰς δονήσεις, ἀλλὰ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἁπλοῦνται εὔφοροι κοιλάδες, εἰς ἃς εὐδοκιμοῦν καφές, σάκχαρις, ἐλαστικὸν κόμμι, ἀραβόσιτος, σῖτος κλπ. Ἐπίσης ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία. Ἐν τῷ νομῷ ὑψοῦνται τὰ ἡφαίστεια Σάντα Μαρία (3.500 μ.), Κεχαλτενάνγκο (3.179 μ.) κ.ἄ. Ὑπάρχουν ἁλατωρυχεῖα καὶ ὀρυχεῖα θείου καὶ ὑδραργύρου. —2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀπέχουσα 155 χλμ. ΔΝΔ. τῆς πόλεως Γουατεμάλας καὶ εἰς ὕψος 2.346 μ., ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Σαμαλά. Κάτοικοι 25.000. Εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς δημοκρατίας καὶ τὸ κέντρον τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Γουατεμάλας. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ λιμένος τοῦ Σαμπάρικο, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀπέχουσα τούτου 54 χλμ., δι᾽ ἄλλων δὲ γραμμῶν μετὰ τῆς λοιπῆς χώρας. Ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τοῦ ἐνεργοῦ ἡφαιστείου Σέρρο Κεμάδο, κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν 18 Ἀπριλίου 1902 ὑπὸ σεισμοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἀνοικοδόμησίν της ὑπέστη ἐπανειλημμένας καταστροφὰς ἐκ τῶν ἐκρήξεων τοῦ ἡφαιστείου Σάντα Μαρία. Ἔχει σπουδαῖον ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἐργοστάσια λινῶν, μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων εἶναι Ἰνδοὶ ἢ μιγάδες. Ἡ πόλις ἦτο πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Κισέ, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χελαγοὺ* μέχρι τοῦ 1524, ὁπότε ἐκυριεύθη παρὰ τῶν Ἱσπανῶν ὑπὸ τὸν Πέτρον Ἀλβαράδο. Δ. Σ. Δ.

κεχαριτωμένος, *—η, —ον*· παθ. μετοχ. τοῦ *χαριτῶ (—όω)*, ὁ πλήρης χάριτος· ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης: «Μαρία κεχαριτωμένη».

—*[Ἐκκλ.] Κεχαριτωμένη* ὠνομάσθη ἡ Παρθένος Μαρία ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ (*Λουκ. α΄* 28) κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, διότι αὕτη ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν μεγίστην χάριν νὰ καταξιωθῇ νὰ γίνῃ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. Ὅθεν δηλοῖ τὸ κεχαριτωμένη τὴν λαβοῦσαν καὶ ὄχι τὴν μεταδιδοῦσαν χάριν, ὡς ἐκλαμβάνουσιν οἱ Λατῖνοι (πρβ. καὶ *Λουκ. α΄* 30 «εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ κλπ». Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην τῆς Θεοτόκου ἀπαντῶμεν συχνάκις καὶ εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, τοὺς αἰνοῦντας αὐτήν. Δ. Ν. Μ.

—**Κεχαριτωμένη.** Εἰκὼν θαυματουργὸς τῆς Παναγίας, εὑρισκομένη εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονὴν Βατοπεδίου. Περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης ὑπάρχει ἡ παράδοσις, ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1822 κατάληψιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τῶν Τούρκων, στρατιώτης ἐπυροβόλησε κατὰ τῆς εἰκόνος πληγώσας τὴν Παναγίαν εἰς τὴν δεξιὰν αὐτῆς χεῖρα. Ὁ Τοῦρκος μετὰ τὴν πρᾶξίν του καταδιωκόμενος ὑπὸ τύψεων ηὐτοκτόνησε κρεμασθεὶς ἀπό τινος δένδρου, πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς μονῆς εὑρισκομένου. —Ξ.

κεχηναῖος, *—α, —ον*· πεπαισμένον ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ παρακ. *κέχηνα* πρὸς παρῴδησιν τοῦ *Ἀθηναῖος*, πλασθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους: «ἡ Κεχηναίων πόλις» (Ἱππ. 1260).

Κὲχ-Καϊά, ἢ ***Κιουὲχ-Καϊὰ*** *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τοῦ κυβερνείου Ἀμοὺρ τῆς Ρωσίας. Κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ζέν, ἔχει μῆκος 105 χλμ., κατευθύνεται δὲ ἐκ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Σ. Κ. Π.

κεχλιμπάρι (τό)· βλ. *κεχριμπάρι*.

Κεχρεαί, ἢ ***Κεχριὲς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου ἐν τῷ ἐλάσσονι κόλπῳ τῶν Κεγχρεῶν καὶ κατὰ τὸν Δ. μυχόν του (πλάτ. 37° 52′ Β, μῆκ. 23° 00′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Athens to the Isthmus). Εἶναι ὁ ἀρχαῖος τῶν *Κεγχρεῶν λιμήν*. Σ. Ε. Λ.

Κεχρὲς *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν ὀκτὼ συνοικιῶν, αἱ ὁποῖαι συγκροτοῦν τὴν κοινότητα *Παλαιῶν Ρουμάτων* (916 κάτ., 1928) ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, μὲ 15 κατοίκους.

κεχρὶ (τό)· δημοτ., τὸ φυτὸν *κέγχρος* (βλ. λ.)· ὁ καρπὸς τοῦ κέγχρου· || φρ. «ὁ νοῦς του 'ς τὸ κεχρὶ» ἡ προσοχή του εἶναι ἐστραμμένη πρὸς ὅ,τι διακαῶς ποθεῖ· ἰδίᾳ ἐπὶ πονηρᾶς διαθέσεως.

Κεχριάνικα (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μάνης (Πελοποννήσου), ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Κίττας τοῦ πρώην δήμου Μέσης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας καὶ ἔχον 112 κατοίκους. Ἐκ τῆς Κίττας ἀπέχει 20′, ἐκ δὲ τῆς Ἀρεοπόλεως $5^1/_4$ ὥρας. Ι. Σ. Σ.

Κεχριᾶς, ἢ ***Κεχριὲς*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον κατὰ τὰς ἀρχαίας Κεγχρεὰς τῆς Κορινθίας, τῶν ὁποίων διασῴζει τὸ ὄνομα, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἑξαμιλλίων τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ἀπέχει 2 ὥρας Ν. τῆς Κορίνθου καὶ ἔχει 30 κατοίκους. Τὸ ἄφθονον κατὰ τὸν λιμένα ταύτης ὕδωρ μεταφέρεται δι᾽ ὑδροφόρων πλοίων εἰς Πειραιᾶ. Ι. Σ. Σ.

Κεχριὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τοῦ πρώην δήμου Αἰγαίων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἐν δασώδει περιοχῇ. Συνδέεται δι᾽ ἁμαξιτοῦ μετὰ τῆς κωμοπόλεως Λίμνης, ἀφ᾽ ἧς ἀπέχει 10 χλμ., ὡς καὶ μετὰ τῆς Χαλκίδος, ἀφ᾽ ἧς ἀπέχει 70 χλμ. Ἄλλοτε ἦτο ἰδιόκτητον τοῦ Τομπάζη. Σήμερον ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 231 κατοίκους. Εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκει καὶ τὸ 2 χλμ. ΝΔ. τούτου κείμενον χωρίον *Μανδανικά*. Ι. Σ. Σ.

κεχριμπαρένιος, *—α, —ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ κεχριμπάρι, ἐξ ἠλέκτρου: «κεχριμπαρένια πίπα», «κομπολόγι κεχριμπαρένιο».

κεχριμπάρι (τό)· δημοτ. καὶ ἰδιωματικώτερον *κεχλιμπάρι*· τὸ ἤλεκτρον: «πίπα ἀπὸ κεχριμπάρι»· || «ἔγινε σὰν τὸ κεχριμπάρι» κατακίτρινος (ἐκ τοῦ ἀραβ. *κεχριμπάρ*, ὅπερ σύνθετον ἐκ τοῦ *κὲχρ*=ἀδάμας καὶ *μπαριτὲν*=βρέχειν).

Digitized by Google

Κεχρινιὰ (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀκαρνανίας κείμενον Α. τῆς λίμνης Λιμναίας (Ἀμβρακιᾶς), εἰς ἀπόστασιν 2 ½ ὡρῶν ἀπὸ τῆς Ἀμφιλοχίας. Ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Ἀμβρακίας, εἶναι σήμερον ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ ἡμίωρον ἀπέχον χωρίον *Κομποθέκρα*. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 532 κατοίκους, τῆς ὅλης κοινότητος ἀριθμούσης 727. Παρὰ τὴν Κεχρινιὰν εὑρίσκονται ἀρχαῖα ἐρείπια. Ι. Σ. Σ.

Κεχρόκαμπος (πρώην *Δάροβα*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν καὶ δασονομικὸν σταθμόν, κατοίκους δὲ 1474 (1928), ὧν οἱ πλεῖστοι πρόσφυγες. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Κοσμᾶς* (πρώην *Καραμανλῆ*, 240 κάτ.) καὶ *Σκοπὸς* (πρώην *Μουρατλῆ*, 226 κάτ.). Ι. Σ. Σ.

Κέχρος *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης (πρώην Μεχρικόζ), κειμένη ἐν ὀρεινῇ χώρᾳ εἰς ὕψος 700 μ. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, τηλεγραφεῖον, τηλεφωνεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ 1238 κατοίκους (1928), πάντας σχεδὸν τουρκοφώνους. Ἡ κοινότης ἐξικνεῖται μέχρι τῶν ὁρίων τοῦ κράτους καὶ περιλαμβάνει τὰ χωρία *Ἄνω Καμπὴν* (64 κατ.), *Κάτω Καμπὴν* (49 κατ.) καὶ *Χλόην* (509 κατ.). Ι. Σ. Σ.

—**Κέχρος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Στενῆς ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπαρχίᾳ Γήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων τοῦ πρώην δήμου Σωσθενίου, ἔχον 98 κατοίκους. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὠνομάσθη καὶ τὸ ὑπερκείμενον τῆς νήσου ὄρος *Κεχροβούνι*. Ι. Σ. Σ.

κεχυμέναι *ᾠδαὶ* *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Εἶδος ἀπαγγελίας ὕμνων καὶ ᾀσμάτων μεταξὺ ἀναγνώσεως καὶ ᾠδῆς. «Κεχυμέναι ᾠδαὶ καὶ μέλη τὰ κατὰ χρόνον σύμμετρα καὶ χύδην κατὰ τοῦτον μελῳδούμενα». (*Ἀνωνύμ.* Περὶ μουσικῆς). Διὰ τοῦ εἴδους τούτου τῆς ἀπαγγελίας, ὅπερ παρέλαβον οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων χρόνων ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἀνεγινώσκετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καί μέρη τῆς Καινῆς. Καὶ σήμερον ἔτι σῴζεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀπαγγελίας, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ λεγόμενον *χῦμα*, δι᾽ οὗ ἀναγινώσκονται οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ καὶ διάφοροι περικοπαὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς ἰδίᾳ Διαθήκης. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ

Κέως *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Κυκλάδων (βλ. *Κέα*).

κζάκαν (Czakan). Εἶδος αὐλοῦ ἐκ καλάμου, λίαν διαδεδομένου ἐν Βοημίᾳ. Γ. Σ.

Κζόλμπε (Czolbe). Γερμανὸς φυσιολόγος καὶ φιλόσοφος (1819—1873), διατελέσας ἐπὶ ἔτη πολλὰ στρατιωτικὸς ἰατρός. Ἡ κυρία γραμμὴ τῆς θεωρίας του, ἡ διήκουσα διὰ μέσου ὅλων τῶν φάσεων τῆς πλουσίας πνευματικῆς του ἐξελίξεως, εἶναι αἰσθησιακός τις φυσιοκρατισμός, καθ᾽ ὃν ἀπορρίπτει ρητῶς πᾶσαν προσπάθειαν ἑρμηνείας τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν φαινομένων δι᾽ ἄλλων ἐκτὸς τῶν ἀμέσως ἀντιληπτῶν παραγόντων. Ἡ τοιαύτη στενὴ καὶ μονομερὴς ἀντίληψις τὸν ἄγει εἰς τὸ ν᾽ ἀποκρούῃ καὶ τὴν ἔννοιαν ἀκόμη τῆς δυνάμεως, ὡς ἐντύπωσιν μὴ ὑποπίπτουσαν εἰς τὰς αἰσθήσεις, καὶ εἰς τὴν διαρκῆ ἀναζήτησιν φυσιολογικῆς ἑρμηνείας τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ἥτις καταλήγει συχνάκις εἰς χονδροειδεῖς εἰκόνας· ἡ αὐτοσυνείδησις π. χ. εἶναι κατ᾽ αὐτὸν περιφερικὴ κίνησις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ· αἱ αἰσθηταὶ ποιότητες ἀπορρέουν κυριολεκτικῶς ἐκ τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος φθάνουν μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου. Ἡ θεωρία του δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸν ὑλισμόν, μολονότι συγγενὴς πρὸς αὐτόν, ἀλλ᾽ ἀποκλίνει εἰς δύο θεμελιώδη σημεῖα: ἀποδέχεται ὅτι τὰ οὐράνια σώματα εἶναι αἰώνια, ὡς καὶ οἱ τύποι τῶν ὀργανισμῶν, οἵτινες ἀμετάβλητοι ὄντες δὲν ἐπιδέχονται μηχανικὴν ἑρμηνείαν τῆς παραγωγῆς των. Ἐπίσης εἰσάγει εἰς τὰς μελέτας του τὸν τελολογικὸν παράγοντα: σκοπὸς τῆς δημιουργίας τῶν ὄντων εἶναι ἡ ἁρμονική, πνευματικὴ καὶ αἰσθησιακὴ συγχρόνως εὐδαιμονία πάντων τῶν ὄντων, τῶν ἱκανῶν νὰ αἰσθάνωνται. Ἐν τῇ περαιτέρω ἀναπτύξει τοῦ φυσιοκρατισμοῦ του παραδέχεται καὶ τὴν ὕπαρξιν ψυχῆς τοῦ σύμπαντος. Ἐν τῷ μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκδοθέντι ἔργῳ του, ὡς οὐσίαν τοῦ σύμπαντος θεωρεῖ τὸν κενὸν ὕλης χῶρον, οὗ ὁ χρόνος ἀποτελεῖ τὴν τετάρτην διάστασιν. Ἔγραψε: «Neue Darstellung d Sensualismus» (1856), «Entstehung d. Golbstberuptseins» (1856), «Die Grenzen und d. Ursprung d. menschlichen Erkenntnis» (1865), «Die Mathematik als Ideal für alle anderen Erkentnnisze» (1865), «Grundzüge einer extensionalen Erkentnis theorie» (1875, μετὰ θάνατον ἐκδοθέν).

[*P. Friedmann*, Darstellung u. Kritik der naturalischen weltanschanung H. Czolbes, 1905). Ε. Λ.

Κῆ (Keys) *νῆσοι* *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων ἐν τῷ Μεξικανικῷ κόλπῳ.

—**Κῆ** *Οὐὲστ* (Key West, ἱσπαν. Cayo Huesco, ὕφαλος ἐξ ὀστῶν) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Φλωρίδος, κειμένη ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου μικρᾶς κοραλλιογενοῦς νήσου, ἐχούσης μῆκος 8 χλμ. καὶ πλάτος 1½—3. Κάτ. 22.000. Ἡ νῆσος εἶναι περιώνυμος διὰ τὴν τροπικήν της βλάστησιν, ἔχουσα φυτά, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπαντῶνται εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἀμερικῆς. Λόγῳ τοῦ ὑγιεινοῦ καὶ εὐκραοῦς κλίματός της ἀποτελεῖ χειμερινὸν κέντρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Αἱ συννεφώδεις ἡμέραι εἶναι σπανιώταται, οὐδέποτε δὲ ὑπερβαίνουν τὰς 60 ἐτησίως. Ἡ πόλις ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τῆς νησῖδος, ἔχει ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν λιμένα ἀξιόλογον, προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ φρουρίου Τέϋλορ, κτισθέντος ἐπὶ τῆς νήσου τῷ 1846 καὶ ἀνακαινισθέντος μετὰ τὸν Ἱσπανοαμερικανικὸν πόλεμον τοῦ 1898. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κῆ Οὐὲστ ἦτο ἀσήμαντος κατὰ τὸ 1869, ὁπότε ηὐξήθη σημαντικῶς διὰ τῆς μεταναστεύσεως Κουβαίων, οἵτινες ἔφυγον ἐκ τῆς πατρίδος των κατόπιν ἀποπείρας ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Ἱσπανῶν. Ἡ πόλις ἔχει σπουδαίαν καπνοβιομηχανίαν· σημαντικὴ εἶναι καὶ ἡ σπογγαλιεία, διεξαγομένη ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ μεταναστῶν ἐκ τῶν νήσων Βαχάμα. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1822. Τῷ 1861 τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα ἀπεπειράθησαν νὰ κυριεύσουν τὸ φρούριον Τέϋλορ, ἀποκρουσθέντα ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γουλιέλμου Χ. Φρέντς. Δ. Σ. Δ

κηβίδαι (Cebidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρρίνων*, περιλαμβάνουσα πιθήκους ἐν Ἀμερικῇ ἀπαντῶντας. Κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἁπαλός*, *ἀτελὴς* καὶ *κῆβος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κῆβος (ὁ) (Cebus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πιθήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *κηβιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει πιθήκους μὲ ἀνάστημα μέτριον, σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον, τρίχωμα ἄφθονον καὶ οὐρὰν μακράν, κυλινδρικὴν καὶ τριχωτήν. Γνωστὰ περὶ τὰ 15 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ διαδεδομένα ἀπὸ τὴν Νικαράγουαν μέχρι τῆς Παραγουάης.

Οἱ κῆβοι εἶναι ζῷα βραδυκίνητα καὶ ἐξυπνότατα, ἠπίου χαρακτῆρος καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἐνδιαιτώμενα. Τρέφονται ἐξ ὀπωρῶν, κόκκων, ᾠῶν πτηνῶν καὶ διαφόρων ἐντόμων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κῆβος ὁ τεφρόχρους* (Cebus cinereus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση τῆς Βραζιλίας, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα τεφρὸν σκοτεινότερον κατὰ τὴν ράχιν καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

Κηδαλίων *[Μυθολ.]*. Νάξιος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἥρα παρέδωκε τὸν Ἥφαιστον εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησίν του, διὰ νὰ διδαχθῇ ὑπ᾽ αὐτοῦ τὴν χαλκευτικὴν τέχνην. Ὑπῆρξεν ὁ ἀχώριστος φίλος τοῦ θεοῦ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Κηδαλίων εἶναι προσωποποίησις τοῦ πυριφλεγοῦς δαυλοῦ. Τὸ μυθικὸν τοῦτο πρόσωπον ὁ Σοφοκλῆς κατέστησεν ἥρωα τοῦ ὁμωνύμου σατιρικοῦ δράματός του. Εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Χίου ὁ Κηδαλίων ὑπῆρξεν ὁ φίλος καὶ ὁδηγὸς τοῦ Ὠρίωνος. Ἀμφότεροι οἱ προρρηθέντες περὶ Κηδαλίωνος μῦθοι ἦσαν προσφιλέστατοι καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην, ὡς μαρτυροῦσι καὶ αἱ διασωθεῖσαι παραστάσεις αὐτῶν (ἓν ἀνάγλυφον τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου καὶ μία τοιχογραφία τῆς Πομπηΐας) καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ μνημονευομένη τοιχογραφία, εἰς τὴν ὁποίαν παρίστατο ὁ Κηδαλίων φερόμενος ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ Ὠρίωνος.

κηδεία (ἡ)· ἡ περὶ τὸν νεκρὸν κατ᾽ ἐξοχὴν φροντίς, ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ πρὸς ἐνταφιασμόν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ λέξις *κηδεία* σημαίνει γενικῶς τὴν φροντίδα τῆς ἐκτελέσεως ὡρισμένων ἐθίμων καὶ τελετῶν ὑπὲρ τοῦ ἀποθανόντος. Τοιαῦται τελεταὶ καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἦσαν ἡ *πρόθεσις*, ἡ *ἐκφορὰ* καὶ ἡ *ταφὴ* τοῦ νεκροῦ. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν προϊστορικὴν περίοδον, οὐδὲν εἶναι γνωστὸν μέχρι τοῦδε περὶ τῶν τελετῶν τῆς προθέσεως καὶ τῆς ἐκφορᾶς, διότι οὐδὲν μνημεῖον διεσώθη ἀπεικονίζον ἀνάλογον παράστασιν· περὶ τῶν ἐθίμων ὅμως τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν ἔχομεν πλέον ἀπείρους ἀποδείξεις πραγματικὰς διὰ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθος, τοῦ Ἄργους, τῆς Λακωνίας, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Βοιωτίας, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Κρήτης, τῆς Κύπρου, τῆς Ρόδου καὶ ἄλλων μικροτέρων προϊστορικῶν συνοικισμῶν. Οἱ βασιλικοὶ λεγόμενοι τάφοι, τοὺς ὁποίους ἀνεῦρεν ὁ Schliemann ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, εἶναι ἐξ ὀρθογώνιοι λάκκοι λελαξευμένοι ἐντὸς τοῦ βράχου εἰς βάθος ἀπὸ τριῶν μέχρι πέντε μέτρων καὶ

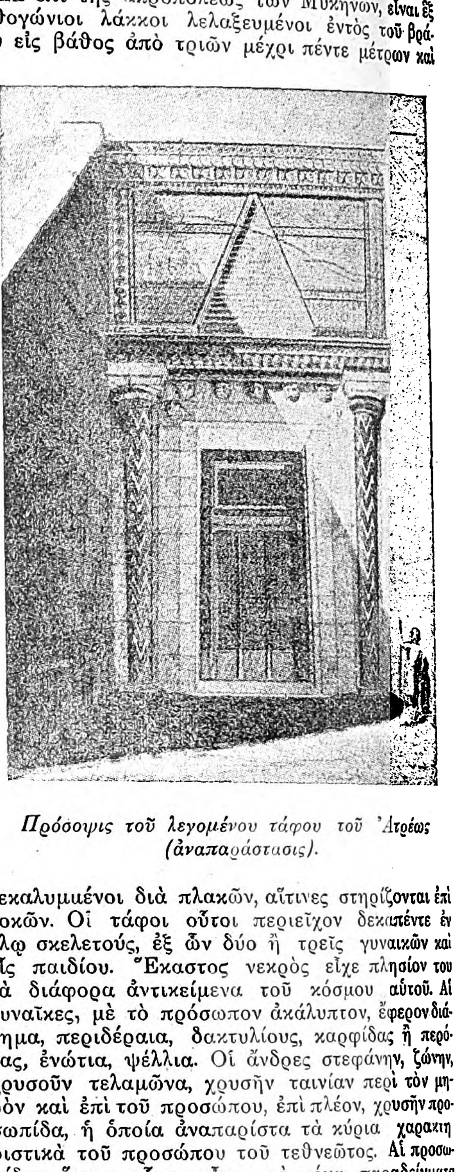

Πρόσοψις τοῦ λεγομένου τάφου τοῦ Ἀτρέως (ἀναπαράστασις).

κεκαλυμμένοι διὰ πλακῶν, αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ δοκῶν. Οἱ τάφοι οὗτοι περιεῖχον δεκαπέντε ἐν ὅλῳ σκελετούς, ἐξ ὧν δύο ἢ τρεῖς γυναικῶν καὶ εἷς παιδίου. Ἕκαστος νεκρὸς εἶχε πλησίον του τὰ διάφορα ἀντικείμενα τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Αἱ γυναῖκες, μὲ τὸ πρόσωπον ἀκάλυπτον, ἔφερον διάδημα, περιδέραια, δακτυλίους, καρφίδας ἢ περόνας, ἐνώτια, ψέλλια. Οἱ ἄνδρες στεφάνην, ζώνην, χρυσοῦν τελαμῶνα, χρυσῆν ταινίαν περὶ τὸν μηρὸν καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου, ἐπὶ πλέον, χρυσῆν προσωπίδα, ἡ ὁποία ἀναπαρίστα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τοῦ τεθνεῶτος. Αἱ προσωπίδες ὅμως αὗται εἶναι τὰ μόνα παραδείγματα τοῦ εἴδους καθ᾽ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἐνδύματα τῶν ἀνδρῶν ἔφερον ἐπ᾽ αὐτῶν ἐρριμμένας χρυσᾶς πλάκας καὶ ρόδακας. Τὰ ὅπλα ἔκειντο πλησίον τῆς χειρὸς καὶ παρὰ τὸ σῶμα ἐτοποθετοῦντο ἀγγεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ ἦσαν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ. Ἐντὸς τοῦ σωροῦ τῶν χωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον τοὺς τάφους, εὑρέθησαν καὶ σκελετοὶ καὶ κρανία ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα πιθανὸν νὰ προέρχωνται εἴτε ἐξ ἐνταφιάσεως ἄλλων προσώπων κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, εἴτε ἐκ θυσίας αἰχμαλώτων πολέμου. Ἕκαστος τάφος εἶχε τὴν στήλην του. Ἐξ αὐτῶν εὑρέθησαν ἐννέα, ἀκέραιαι ἢ ἠκρωτηριασμέναι, ὅλαι βλέπουσαι πρὸς δυσμάς, τρεῖς δ᾽ αὐτῶν φέρουσαι ἐγγλύπτους παραστάσεις κυνηγετικῶν ἢ πολεμικῶν σκηνῶν. Αἱ στῆλαι αὗται ἦσαν ἐστημέναι ἐν τῷ μέσῳ

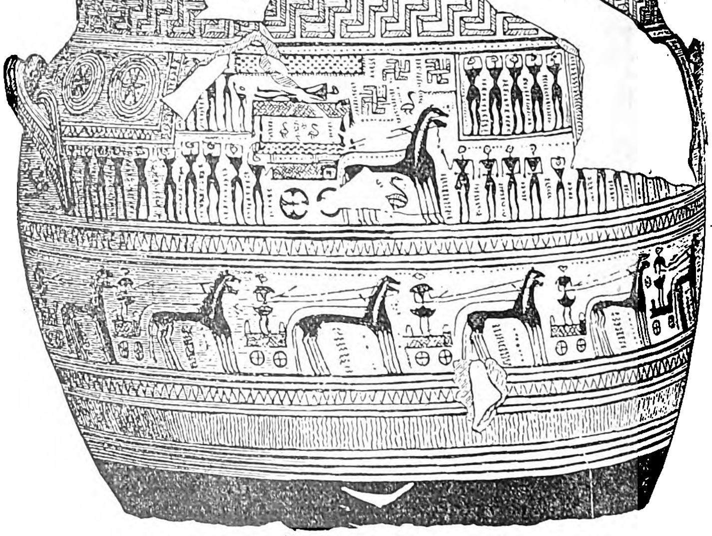

Ἐκφορὰ νεκροῦ κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους.
[Κρατὴρ Διπύλου ἀποκείμενος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ.]

Digitized by Google

κυκλικοῦ περιβόλου. Ἀλλὰ πλὴν τῶν λακκοειδῶν τούτων τάφων εὑρέθησαν εἰς τὰς Μυκήνας, εἰς τὸ Ἡραῖον τοῦ Ἄργους, εἰς τὸ Βαφφειὸ τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὰ Σπάτα, εἰς τὰς Ἀχαρνάς, εἰς τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὸν Θορικὸν τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὸν Ὀρχομενὸν τῆς Βοιωτίας καὶ εἰς τὸ Διμήνιον τῆς Θεσσαλίας, πλησίον τοῦ Βόλου, καὶ σπηλαιοειδεῖς τάφοι, οἱ καλούμενοι θαλαμοειδεῖς καὶ θολωτοί. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι τάφοι ἀποτελοῦνται κυρίως ἐξ ἑνὸς διαδρόμου καὶ ἑνὸς στρογγύλου θαλάμου κωνοειδῶς ἢ κυκλοειδῶς ἀνερχομένου πρὸς τὴν κορυφήν. Εἰς τὸν τάφον τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ εἰς ἕνα τῶν τοιούτων τάφων τῶν Μυκηνῶν, εἰς τὸν λεγόμενον τάφον τοῦ Ἀτρέως, πλὴν τοῦ στρογγύλου θαλάμου, ὑπάρχει καὶ παράπλευρος μικρότερος θάλαμος. Ἡ κορυφὴ τοῦ κώνου φαίνεται ὅτι προεξεῖχε τοῦ γηλόφου καὶ ἔφερε πρὸς διάκρισιν σῆμά τι. Οἱ προϊστορικοὶ οὗτοι τάφοι ἦσαν οἰκογενειακοί. Ὅταν ὁ τάφος ἐπληροῦτο, παρεσκευάζετο θέσις εἴτε δι' ἀνορύξεως κογχῶν εἰς τὰς παρειάς, εἴτε διὰ κατασκευῆς δευτέρου θαλάμου, εἴτε καὶ διὰ συσσωρεύσεως τῶν ὀστῶν εἰς τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου ἢ καὶ καύσεως αὐτῶν. Ὁ ἐνταφιασμὸς λοιπὸν ἦτο κανὼν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐν Ἑλλάδι. Τοιαύτη δὲ ἦτο καὶ ἡ γνώμη τῶν Ἑλλήνων τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς, διότι, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ὅταν αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἤρχισαν κατὰ τὸν ΣΤ' καὶ Ε' αἰῶνα νὰ ἀναζητῶσι, τῇ συμβουλῇ τῶν Δελφῶν, τὰ λείψανα τῶν ἱδρυτῶν αὐτῶν, δὲν μετέφερον σποδόν, ἀλλὰ σκελετούς. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνεύρεσις ἐντὸς τῶν προϊστορικῶν τάφων ὀστῶν καὶ κεράτων ταύρων, προβάτων, αἰγῶν, ἐλάφων ἐν μέσῳ ἀνθράκων καὶ τέφρας, ἐν τοῖς τάφοις τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἢ τοὺς δρόμους τῶν θολωτῶν τάφων, ἀποδεικνύει ὅτι εἴθιστο τότε νὰ προσφέρωνται εἰς τὸν νεκρὸν ὡς θυσία θύματα, ὡς προσεφέροντο κογχύλια, ὄστρεα καὶ ἐλαῖαι ἢ ἐντὸς ἀγγείων, ἢ ἐσκορπισμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ μεγάλη ποσότης τῶν λειψάνων τούτων τῆς θυσίας καὶ ἡ ὕπαρξις ἐντὸς ἑνὸς θολωτοῦ τάφου τῶν Μυκηνῶν καὶ κοίλου βωμοῦ, ἀποδεικνύουσι τὴν μακρὰν συνέχισιν τῆς λατρείας τοῦ τάφου. Τὰ ἀγγεῖα τὰ περιέχοντα τὰ τῆς θυσίας εἴδη ἐθραύοντο καὶ ἐσκορπίζοντο ἐν τῷ τάφῳ. Τὰ ἔθιμα καὶ αἱ ἱεροτελεστίαι αὗται τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ἤδη ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ἀποδεικνύουσι τὴν ἀντίληψιν τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς, ἥτις ἐπιμόνως διατηρεῖται παρὰ τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ λαῷ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Ὁ τεθνεὼς ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ καὶ μετὰ θάνατον καὶ νὰ αἰσθάνεται τοὺς αὐτοὺς πόθους καὶ ὀρέξεις καὶ νὰ ἔχῃ, συνεπῶς, τὰς αὐτὰς ἀνάγκας, ὅπως καὶ κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς πρότερον βίον του. Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης προέρχεται ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ἀνάλογος διευθέτησις καὶ ἐπίπλωσις τοῦ τάφου καὶ πᾶσα φροντὶς πρὸς προστασίαν καὶ διαφύλαξιν αὐτοῦ. Ὁ νεκρὸς ἐνταφιάζεται μὲ τὰ πολυτιμότερα αὐτοῦ ἐνδύματα, μὲ τὰ ἀντικείμενα τῆς προτιμήσεώς του, καὶ μάλιστα μὲ τὰ ὅπλα του καὶ τοὺς θησαυρούς του, ἐὰν εἶναι βασιλεύς. Τὰ ἐντάφια ἔπιπλα ἀπετελοῦντο ἀπὸ ὅ,τι πολύτιμον ὑπῆρχεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀποβιώσαντος. Καὶ πρὸς θείαν προστασίαν τοῦ νεκροῦ ἐναπετίθεντο καὶ τὰ ἐπιτύμβια λεγόμενα εἰδώλια.

Κατὰ τὴν γεωμετρικὴν περίοδον, ἤτοι κατὰ τὸν Ι', Θ' καὶ Η' αἰῶνα, τόσον τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὅσον καὶ πολλαὶ ἀνάλογοι παραστάσεις ἐπὶ πολλῶν εὑρεθέντων ἀγγείων ἐπιχύνουσι πλῆρες φῶς ὡς πρὸς τὰ τῆς κηδείας ἐν γένει. Κατὰ τὰ γραπτὰ καὶ μνημειακὰ ταῦτα μαρτύρια, τὸ σύνολον τῶν νεκρικῶν τιμῶν ὀνομάζεται *κτέρεα*, καὶ οἱ νεκροὶ δικαιοῦνται αὐτῶν, διότι ταῦτα εἶναι ἡ παρηγορία των καὶ διότι ἐκ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ σώματος ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς. Ἡ σκληροτέρα ἐκδίκησις πρὸς ἐχθρὸν εἶναι νὰ μείνῃ οὗτος ἄταφος, διότι αἱ μὴ τιμηθεῖσαι οὕτω ψυχαὶ δὲν δύνανται νὰ διέλθωσι τὸν ποταμὸν τοῦ Ἅδου, οἱ δὲ παραμελήσαντες τὴν φροντίδα τῆς κηδείας τῶν νεκρῶν διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν. Αἱ οὐσιώδεις τελεταὶ τῆς κηδείας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι, μέ τινας παραλλαγάς, αἱ αὐταὶ ὡς καὶ αἱ τῆς ἱστορικῆς περιόδου. Ὁ νεκρός, τοῦ ὁποίου ἐκλείοντο οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ χείλη καὶ ἐπλύνετο τὸ σῶμα δι' ἀρωμάτων ὑπὸ γυναικῶν ἢ φίλων, ἐξετίθετο δημοσίᾳ ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης (τὸ *λέχος*) μὲ τοὺς πόδας ἐστραμμένους πρὸς τὴν θύραν τῆς οἰκίας. Ἡ ἔκθεσις αὕτη ὠνομάζετο *πρόθεσις* καὶ διήρκει ἀναλόγως τῆς ἀξίας τοῦ νεκροῦ. Ὁ νεκρὸς τοῦ Ἕκτορος μένει ἐκτεθειμένος ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας, τοῦ Ἀχιλλέως δέκα ἑπτά. Ἡ μακρὰ αὕτη διάρκεια τῆς προθέσεως προϋποθέτει ἀναμφιβόλως ταρίχευσιν, τοῦτο δὲ σημαίνει καὶ ἡ λέξις «ταρχύειν», τὴν ὁποίαν πλειστάκις ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος. Τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ περιτυλίσσεται ἐντὸς λινοῦ ὑφάσματος, τοῦ λεγομένου *φάρου*, ἄλλα δὲ δύο ὑφάσματα παρόμοια καλύπτουσι τὸ ἓν τὴν νεκρικὴν κλίνην καὶ τὸ ἕτερον τὸ ὅλον τῆς προθέσεως. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς προθέσεως, καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι ἐκδηλοῦσι γενικῶς τὸ πένθος των διὰ βιαίων χειρονομιῶν καὶ κινήσεων, οἱ μὲν ἄνδρες καλύπτοντες τὸ πρόσωπον καὶ τὰ ἐνδύματα διὰ τέφρας, τίλλοντες τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ κυλιόμενοι κατὰ γῆς, αἱ δὲ γυναῖκες ἀμύσσουσαι τὰς παρειάς, κτυποῦσαι τὸ στῆθος καὶ μένουσαι νήστεις, ἐνίοτε δὲ καὶ κόπτουσαι τὸ ὅλον ἢ μέρος τῆς κόμης καὶ καίουσαι αὐτὴν ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἐπὶ πολλῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου, ὑπάρχουσι παραστάσεις τῆς προθέσεως, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ πενθοῦντες ἐκτείνουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ νεκροῦ. Κατὰ τὴν πρόθεσιν ὡσαύτως ἀκούονται καὶ οἱ θρῆνοι, τὰ πένθιμα ᾄσματα, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον οἱ *θρηνῳδοί*. Μετὰ τὴν πρόθεσιν, τὸ σῶμα ἐκαίετο ἐπὶ πυρᾶς μεγέθους ἀναλόγου πρὸς τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ τεθνεῶτος· ἐκαίοντο δὲ ταυτοχρόνως ζῷα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἀρεστὰ εἰς τὸν νεκρόν, τὰ *κέρεα*, κατὰ τὴν ἀρχικὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἡ καῦσις συνωδεύετο μὲ θρήνους, ἐπικλήσεις, σπονδὰς καὶ ὁλοκαυτώματα. Οὕτως ὁ Ἀχιλλεὺς σφάζει πρὸς τιμὴν τοῦ Πατρόκλου δώδεκα Τρῶας, τέσσαρας ἵππους, δύο κύνας, πολλοὺς βοῦς καὶ πρόβατα. Μετὰ τὴν καῦσιν τοῦ νεκροῦ ἡ πυρὰ σβέννυται μὲ οἶνον, ἡ δὲ σποδὸς μετὰ τῶν ὑπολειμμάτων τῶν ὀστῶν ἐξαπλοῦται ἐπὶ διπλοῦ στρώματος λίπους, οὕτω δὲ τυλίσσεται ἐντὸς ὑφάσματος καὶ κατατίθεται ἐντὸς δοχείων διαφόρων σχημάτων καὶ ὕλης, ὡς ὑδριῶν, φιαλῶν, ἀμφορέων, σαρκοφάγων, λαρνάκων κτλ., τὰ ὁποῖα ἐναποτίθενται ἐντὸς τῆς γῆς, ἐγειρομένων ἐπ' αὐτῶν τῶν λεγομένων *τύμβων* ἢ *ἠρίων*, ὑψωμάτων δηλαδὴ γῆς, πλαισιουμένων διὰ πετρῶν ἢ μιᾶς στήλης. Τὸ μνημεῖον τοῦτο καλεῖται *σῆμα*. Ἡ τελετὴ ἐτελείωνε συνήθως μὲ τὰ νεκρόδειπνα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐξετελοῦντο διάφοροι ἀγῶνες, ἰδίως ἀγῶνες ἁρματοδρομίας. Ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν, κατὰ τὴν γεωμετρικὴν περίοδον, ἤτοι κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους, ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς μέσον τῆς μετακομιδῆς εἰς τὰς πατρίδας των τῶν λειψάνων τῶν ἐν πολέμοις πεσόντων. Κατὰ τὸν Erwin Rhode τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι οἱ Τρῶες ἔκαιον ἀνέκαθεν παρομοίως καὶ τοὺς κατ' οἶκον ἀποθνήσκοντας, αἱ δὲ πυραὶ ἐχρησίμευον ἁπλῶς πρὸς ὁριστικὴν ἐκδίωξιν τῶν πνευμάτων τῶν τεθνεώτων εἰς τὸν Ἅδην.

Πρόθεσις κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.
[Παράστασις λευκῆς ληκύθου ἀποκειμένης ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου.]

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅπως καὶ κατὰ τὰς προηγηθείσας μακρὰς περιόδους, αἱ νεκρικαὶ ἱεροτελεστίαι καὶ τὰ ἔθιμα προέρχονται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐκ τῆς αὐτῆς ὑλιστικῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, παρὰ πᾶσαν ἐν τῇ διαρροῇ τοῦ χρόνου πρόοδον τῆς φιλοσοφίας καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν μυστηρίων καὶ τῆς θεωρίας περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἡ ἰδέα τῆς συνεχίσεως τῆς ὑλιστικῆς ζωῆς ἐν τῷ τάφῳ εἶναι, φαίνεται, ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ τὴν παράδοσιν, ὥστε καὶ τώρα, ὅπως καὶ ἄλλοτε, ἡ ἐκτέλεσις τῆς κηδείας νὰ θεωρῆται οὐσιῶδες καθῆκον τῶν ἐπιζώντων. Διὰ τοῦτο τὰ τῆς κηδείας ἐν γένει ὀνομάζονται «τὰ δίκαια», «τὰ νόμιμα», «τὰ νομιζόμενα», «τὰ προσήκοντα». Καὶ ὁ Εὐριπίδης διαβλέπει ἐν τοῖς ἐθίμοις τούτοις γενικὸν νόμον τῶν Ἑλλήνων («νόμος Πανελλήνων»). Μεθ' ἑκάστην μάχην οἱ πολέμιοι συγκατατίθενται εἰς ἀνακωχήν, διὰ νὰ θάψωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. Ἡ καταδίκη, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθησαν οἱ στρατηγοί, μετὰ τὴν παρ' Ἀργινούσαις νίκην, ὡς παραμελήσαντες νὰ περισυλλέξωσι τοὺς νεκρούς, ἀποδεικνύει μετὰ πόσης αὐστηρότητος ἐκήδοντο τὰ τῶν νεκρῶν. Ὁ ὁδοιπόρος, κατὰ τὸν Παυσανίαν, δέον νὰ ρίψῃ ὀλίγον χῶμα, ὅσον χωρεῖ ἡ παλάμη του, ἐπὶ τοῦ ἀγνώστου πτώματος, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ καθ' ὁδόν, κατὰ δὲ τὸν Οὐάρρωνα νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλήν του πρὸ τὴν Δύσιν. Ἐν Ἀττικῇ, ὁ νόμος ὑποχρεοῖ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς, καὶ πρῶτον τοὺς κληρονόμους, νὰ θάψωσι τὸν νεκρὸν καὶ νὰ καθαρίσωσι τὸν δῆμον. Ἐὰν πρόκειται περὶ δούλου, ἡ φροντὶς αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ. Ἐπόπτης τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων τούτων ἐν ἑκάστῳ δήμῳ εἶναι ὁ δήμαρχος, ὅστις, ἐὰν ἀνακαλύψῃ δυστροποῦντας, προβαίνει ὁ ἴδιος εἰς τὰ τῆς κηδείας, ἐπιβάλλων ὡς πρόστιμον εἰς τοὺς παραβάτας τὸ διπλοῦν τῶν γενομένων δαπανῶν. Ὁ υἱός, ὅστις δὲν ἐκόσμησε δεόντως τὸν τάφον τῶν γονέων του, ἀποκλείεται τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας· ἐὰν δὲ δὲν ἐξετέλεσε τὰ τελευταῖα καθήκοντα, ἐκτίθεται εἰς δημοσίαν γραφὴν ἢ μήνυσιν διὰ «κάκωσιν γονέων», οὐδεμία δὲ δικαιολογία χωρεῖ, ἔστω καὶ ἂν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὑπῆρξαν διεφθαρμένοι (παλλακίδες, μοιχαλίδες, μοιχοὶ κτλ.), ἢ δὲν ἐφρόντισαν νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν ἀνάλογον μόρφωσιν πρὸς τὴν κοινωνικήν του θέσιν. Καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, οἱ συγγενεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσι τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ, ὀφείλουσι νὰ ἱδρύωσι κενοτάφιον (κενὸν μνῆμα). Μόνον οἱ κακοῦργοι καὶ μάλιστα οἱ προδόται δὲν δικαιοῦνται κηδείας. Τὰ σώματα τῶν τοιούτων ἐξορίζονται πέραν τῶν συνόρων ἢ ρίπτονται εἰς ὡρισμένους τόπους, ὅπως εἰς τὸν Καιάδαν τῆς Σπάρτης καὶ εἰς τὴν Μελίτην τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς Ἀθήνας κόπτουσι τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ αὐτόχειρος καὶ τὸν θάπτουσιν ἄνευ κηδείας. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον αἱ κηδεῖαι ἐγίνοντο πανταχοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τὰς καλυτέρας πληροφορίας περὶ αὐτῶν ἔχομεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, διὰ τοῦ νόμου τοῦ Σόλωνος, τοῦ ὁποίου ἀποσπάσματα ἀναφέρουσι πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ ἰδίως ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Πλούταρχος, ὡς καὶ οἱ δώδεκα λεγόμενοι «πίνακες». Τὸν σολώνειον τοῦτον νόμον ἠσπάσθησαν καὶ οἱ Βοιωτοί, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τούτου συνετάχθη καὶ ὁ νόμος τῆς Ἰουλίδος, πόλεως τῆς Κέω, ὡς διετήρησε μέρη τινὰ αὐτοῦ ὁ ἱστορικὸς Ἡρακλείδης καὶ ὡς ἀνευρέθη οὗτος σχεδὸν ἀκέραιος ἐν ἐπιγραφῇ. Κατὰ τὸν νόμον ἢ τὴν διάταξιν ταύτην, τὰ τῆς κηδείας περιλαμβάνουσι τέσσαρας κυρίας πράξεις: τὸν νεκρικὸν καλλωπισμόν, τὴν πρόθεσιν, τὴν ἐκφορὰν καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ νεκροῦ.

Ὁ καλλωπισμὸς τοῦ νεκροῦ. Κατὰ πρῶτον κλείεται τὸ στόμα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νεκροῦ, ταινία δέ, ὡς περιγναθίς, περιβάλλει τὴν σιαγόνα διὰ νὰ ἐμποδίζῃ τὸ ἄνοιγμα τοῦ στόματος. Πλεῖστα ἀγγεῖα φέρουσι τὴν παράστασιν ταύτην. Τὸ πρόσωπον δὲν καλύπτεται. Τοῦτο ρητῶς ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς Κέω. Ἡ χρῆσις ὀβολοῦ ἐν τῷ στόματι τοῦ νεκροῦ διὰ τὸν λεμβοῦχον Χάρωνα δὲν εἶναι ἀρχαία, διότι ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος ἀγνοοῦσι τὸ ἔθιμον τοῦτο, καὶ διότι οὔτε εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν νεκρόπολιν τοῦ Διπύλου καὶ τῶν Μεγάρων εὑρέθησαν τοιοῦτοι. Μόνον μία λευκὴ λήκυθος τοῦ Ε' αἰῶνος παριστᾷ ὀβολὸν μεταξὺ τῶν δακτύλων ἐφήβου, καθημένου ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ τάφου του καὶ ἑτοίμου νὰ πηδήσῃ ἐντὸς τῆς λέμβου τοῦ Χάρωνος. Ἀπεναντίας εὑρέθησαν ὀβολοὶ σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς τάφους τῆς νεκροπόλεως τῆς Μυρίνης καὶ τῆς Κεφαλληνίας. Εἰς Τάραντα εὑρέθη ὀβολὸς εἰς τὸ στόμα νεκροῦ. Συνήθως ὁ ὀβολὸς ἐτοποθετεῖτο μεταξὺ τῶν ὀδόντων τοῦ νεκροῦ. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην πρᾶξιν, ὁ νεκρὸς ἐπλύνετο δι' ἀρωμάτων συνήθως

Digitized by Google

ὑπὸ συγγενῶν γυναικῶν. Τὸ σῶμα εἶτα περιεβάλλετο ὑπὸ ταινιῶν καὶ περιετυλίσσετο ἐντὸς σινδόνης, ἡ ὁποία, διὰ τοὺς ἐφήβους, ἀντικαθίσταται ὑπὸ χλαμύδος. Ἡ νεκρικὴ προσωπὶς δὲν συνηθίζεται κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅπως κατὰ τοὺς προϊστορικούς, ἐξακολουθοῦσιν ὅμως καὶ τώρα νὰ κοσμῶσι τοὺς νεκροὺς μὲ περιδέραια, δακτυλίους, πόρπας, περίαπτα, ψέλλια, στλεγγίδας. Τὰ εὑρήματα ἢ κτερίσματα ταῦτα εἶναι ἄπειρα, ἀποδεικνύεται δὲ ἐξ αὐτῶν ὅτι ὁ νεκρικὸς καλλωπισμὸς ἦτο πολυτιμότερος εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μικρασίας ἢ ἐν Ἀττικῇ. Πανταχοῦ, ἐν τούτοις, κοσμοῦσι τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ διὰ στεφάνου εἴτε ἐξ ἀνθέων, εἴτε ἐκ μετάλλου, ἐνίοτε καὶ ἐκ χρυσοῦ, παριστάνοντος φύλλον δάφνης ἢ μυρσίνης. Καὶ ἡ πολιτεία ἀπένειμε χρυσοῦν στέφανον εἰς τὰ ὑπὲρ αὐτῆς θυσιασθέντα τέκνα της. Εἰς Μυρίναν, ὅπως καὶ εἰς τὰ Μέγαρα, εὑρέθησαν χάλκινα πλακίδια, φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ καὶ προσδεδεμένα εἰς τὸ πτῶμα.

Ἡ πρόθεσις. Αὕτη γίνεται τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου, θεωρεῖται δέ, κατὰ τὸν σολώνειον σχετικὸν νόμον, ἀπαραίτητος, ἀφιεμένης ὅμως σχετικῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς λεπτομερείας. Ὁ νεκρὸς ἐκτίθεται ἐξηπλωμένος ἐπὶ κλίνης μὲ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ προσκεφαλαίου καὶ τοὺς πόδας πρὸς τὴν θύραν τοῦ δωματίου ἢ τοῦ ἀτρίου. Ἐπὶ τῶν μνημείων, ἀναγλύφων καὶ γραπτῶν ἀγγείων, ἡ κλίνη παρίσταται ἔχουσα τέσσαρας πόδας, κοσμεῖται δὲ διὰ φύλλων καὶ κλάδων ἐλαίας ἐν Σπάρτῃ, ὀριγάνου καὶ ἀμπέλου ἐν Ἀθήναις. Πέριξ τῆς νεκρικῆς κλίνης τοποθετοῦνται λευκαὶ λήκυθοι μὲ ἐπιτυμβίους παραστάσεις, πλήρεις ἀναμφιβόλως ἀρωμάτων καὶ προωρισμέναι νὰ κατατεθῶσιν ἐντὸς τοῦ τάφου μετὰ τῶν χρυσῶν στεφάνων τῶν διαφόρων συγγενῶν. Κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος τρεῖς εἶναι αἱ σινδόναι αἱ καλύπτουσαι τὸν νεκρόν. Πρὸ τῆς θύρας τοποθετεῖται ἀγγεῖον ὕδατος πηγῆς, τὸ καλούμενον *ἀρδάνιον*, ἵνα οἱ ἐξερχόμενοι τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου καθαρίζωνται. Τὰ γραπτὰ μνημεῖα δεικνύουσι καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἐν τῷ νεκρικῷ θαλάμῳ, ἀλεξήλιον καὶ ῥιπίδιον πρὸς δίωξιν τῶν μυιῶν. Κατὰ τὴν πρόθεσιν πᾶς ἀνὴρ δύναται νὰ παρίσταται, ἀλλὰ διὰ τὰς γυναῖκας ὁ νόμος τοῦ Σόλωνος ἐπιτρέπει τοῦτο μόνον εἰς τὰς ἡλικιωμένας, ἄνω τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν, ἢ καὶ κάτω, ἐὰν εἶναι συγγενεῖς. Οἱ παρευρισκόμενοι φέρουσι πενθίμους στολὰς χρώματος μέλανος ἢ φαιοῦ κατὰ τὰ κείμενα, κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν ληκύθων ὅμως παραστάσεις καὶ πρασίνου. Εἰς τὸ Ἄργος ὁ νόμος ἐπιτρέπει λευκὰ ἐνδύματα. Κατὰ τὴν πρόθεσιν ἐκδηλοῦται καὶ ἐδῶ ἡ θρηνῳδία. Τὰ ἀναπαριστῶντα τὴν πρόθεσιν τῆς ἱστορικῆς περιόδου μνημεῖα εἶναι ἄπειρα, ἐξ αὐτῶν ὅμως τὰ πλεῖστα εἶναι λουτροφόροι καὶ λήκυθοι μελανόμορφοι καὶ ἐρυθρόμορφοι. Κατὰ τὰς παραστάσει. ταύτας, οἱ παρευρισκόμενοι εἰς πρόθεσιν ἵστανται συνήθως ὄρθιοι, ὑψοῦσι τοὺς βραχίονας πρὸς τὸ πτῶμα, πολλοὶ δὲ κρατοῦσι τὰς προωρισμένας διὰ τὸν τάφον προσφορὰς καὶ ἀναθήματα καὶ ἰδίως ταινίας πενθίμους διαφόρων χρωμάτων.

Ἡ ἐκφορά. Κατὰ τὴν ἐκκίνησιν τῆς νεκρικῆς πομπῆς εἰς πολλὰς πόλεις ἐγίνοντο θυσίαι καὶ σπονδαί. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως μόνον σπονδαί. Κατὰ τὸν σολώνειον νόμον, ἡ ἐκφορὰ γίνεται τὴν ἐπαύριον τῆς προθέσεως, πρὸς τὸ τέλος τῆς νυκτὸς καὶ πάντως πρὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας, ἵνα μὴ μιανθῶσιν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου. Ἡ μεταφορὰ τοῦ νεκροῦ γίνεται ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς προθέσεως, φερομένης εἴτε ἐπὶ βραχιόνων, εἴτε ἐφ' ἅρματος. Οἱ βαστάζοντες τὸ φέρετρον κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἢ συγγενεῖς ἢ δοῦλοι τῆς οἰκίας· ἀργότερον ὅμως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ πληρώνωσι τοὺς λεγομένους *νεκροφόρους*, *νεκροθάπτας*, *ταφεῖς*, *κλιμακηφόρους*. Τὸ ἅρμα σύρεται ὑπὸ δύο ἵππων, ἐνίοτε ὅμως καὶ ὑπὸ ἡμιόνων. Ἡ νεκρικὴ συνοδεία προχωρεῖ ὄπισθεν τοῦ πτώματος μὲ τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, οἵαν καὶ κατὰ τὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν. Ἐπὶ κεφαλῆς προπορεύεται ἡ *ἐγχυτρίστρια*, φέρουσα τὴν χυτρίδα διὰ τὰς σπονδάς. Ἕπονται οἱ ἄνδρες οἱ φέροντες πένθιμον στολὴν ἢ τὴν στολὴν τοῦ πολέμου μὲ τὰ ὅπλα των, καὶ οἱ ὁποῖοι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, εἶναι ἔφιπποι. Ἄλλοτε, πρὸ τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος, ἡ νεκρικὴ συνοδεία ἦτο μεγαλοπρεπεστέρα, ὡς δεικνύουσι τὰ ἀγγεῖα τοῦ Διπύλου μὲ τοὺς ἄνδρας ἐφ' ἁρμάτων καὶ μὲ τὴν πελωρίαν νεκρικὴν ἅμαξαν. Ἀλλὰ καὶ τώρα, κατὰ τὴν κηδείαν τῶν πρώτων Ἀθηναίων, οἱ ἔφηβοι προπορεύονται ἐν στρατιωτικῇ στολῇ, ὡπλισμένοι, ἔχοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν πέτασον καὶ φέροντες τὸ ἱμάτιον. Ἕπονται αἱ γυναῖκες αἱ παρευρεθεῖσαι κατὰ τὴν πρόθεσιν. Ἡ συνοδεία κλείεται μὲ τοὺς αὐλητάς, οἵτινες, κατὰ τοὺς Δώδεκα Πίνακας, ἦσαν δέκα. Ἐν Ἀττικῇ, ἐὰν ὁ νεκρὸς ἀπέθανεν ἐκ βιαίου θανάτου, ἔφερον ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνοδείας λόγχην, ὡς σημεῖον ἐκδικήσεως ἐκ μέρους τῶν συγγενῶν, τὴν δὲ λόγχην ταύτην ἐνεφύτευον μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ τάφου, ἠγρύπνουν δὲ περὶ αὐτὴν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ὁ νόμος τῆς Ἰουλίδος συνιστᾷ τὴν σιωπὴν κατὰ τὴν ἐκφοράν. Ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν δημοσίαν ταφὴν τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων στρατιωτῶν περισυλλέγουσι καὶ ἐκθέτουσι τὰ ὀστᾶ ὑπὸ μεγάλην σκηνήν, προσφέρουσι δὲ τότε εἰς αὐτὰ τὰς νενομισμένας τιμὰς καὶ σπονδὰς καὶ ἔπειτα τὰ μεταφέρουσιν ἐντὸς δέκα φερέτρων καὶ ἐπὶ δέκα ἁρμάτων, ἓν δι' ἑκάστην φυλήν, εἰς τὸν Κεραμεικόν. Ἑνδέκατον ἅρμα φέρει κενὴν κλίνην διὰ τοὺς ἐξαφανισθέντας στρατιώτας. Ἡ συνοδεία περιλαμβάνει τοὺς πολίτας καὶ τὰς γυναῖκας. Ἐπὶ πολλῶν μνημείων τῆς περιόδου ταύτης φαίνεται ἀκόμη ἐπικρατοῦσα ἡ χειρονομία τῆς ἐκτάσεως τῆς χειρὸς πρὸς τὸν τεθνεῶτα καὶ τὸ ἀκάλυπτον τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ, ὡς διατάσσει ἄλλως τε καὶ ὁ νόμος τῆς Ἰουλίδος.

Ἡ ταφή. Ἡ τελετὴ αὕτη διαφέρει κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐνταφιασμοῦ. Ἐν τῷ Κεραμεικῷ οἱ λάκκοι πρὸς ἐνταφιασμὸν λαξεύονται ἐντὸς βράχου Εἰς Ἐλευσῖνα περιβάλλονται ὑπὸ πλακῶν ἢ κεράμων. Ἐνίοτε αἱ πλάκες αὗται φέρουσι ζωγραφίας, ὡς αἱ περίφημοι σαρκοφάγοι τῶν Κλαζομενῶν. Ὁ νεκρὸς κατατίθεται ἐξηπλωμένος καὶ ἴσως περιτετυλιγμένος ἐντὸς τῶν νεκρικῶν σινδονῶν τῆς προθέσεως. Κατατίθενται δὲ παρ' αὐτῷ τὰ κτερίσματα. Ἐν τῷ Κεραμεικῷ ταῦτα εἶναι ὅπλα, διαδήματα, χρυσαῖ ταινίαι, ἀγγεῖα. Ἐν Βοιωτίᾳ εὑρίσκονται καὶ πόρπαι καὶ ἄλλα χάλκινα ἀντικείμενα. Παρὰ τοὺς τάφους, ἐν Ἀθήναις, καὶ ἰδίως παρὰ τοὺς τάφους τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἀπαντῶνται ἐπίσης καὶ σωροὶ ὀστῶν τῶν θυμάτων. Εἶναι τὰ λείψανα ἀρχαιοτέρας λατρείας τῶν νεκρῶν, ὡς τὴν περιγράφει καὶ ὁ Πλάτων, λατρεία τὴν ὁποίαν ἀπηγόρευσεν ὁ σολώνειος νόμος, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἐπιτρέπει ὁ νόμος τῆς Ἰουλίδος. Τὰ ἀγγεῖα τώρα δὲν ἐθραύοντο ἀλλὰ κατετίθεντο ἀκέραια, ἄφινον δὲ ἓν ἐπὶ τοῦ τάφου ὡς ἐξωτερικὸν σῆμα. Δὲν ὑπάρχει διάταξις ὡρισμένης τοποθετήσεως τοῦ νεκροῦ ἐν τῷ τάφῳ. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους παρατηρεῖται, ὅτι τὰ τῆς κηδείας ἐν γένει ὑφίστανται οὐσιώδεις τινὰς μεταβολάς, ἐξ αἰτίας ἴσως τῶν πολιτικῶν διαιρέσεων τοῦ συγκεντρωθέντος εἰς τὰς πόλεις πληθυσμοῦ κατὰ δήμους καὶ κώμας, διότι οἱ μέχρι τοῦδε ἀπομεμονωμένοι οἰκογενειακοὶ τάφοι συσσωρεύονται τώρα ἐπὶ τὸ αὐτό, σχηματίζοντες νεκροπόλεις. Αἱ νεκροπόλεις κατὰ κανόνα εὕρηνται ἔξωθεν τῶν πόλεων, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, καὶ ἰδίως κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν. Ἐν Ἀθήναις, ἰδίως, ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἐνταφιασμὸς ἐντὸς τῆς πόλεως. σχηματίζεται δὲ ὁλόκληρος νεκρόπολις ἐν τῷ ἔξω Κεραμεικῷ. Ἐξαίρεσιν κάμνει ἡ Σπάρτη. Ἡ παράδοσις τῶν οἰκογενειακῶν τάφων διατηρεῖται ἐπιμόνως μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς παρακμῆς, διότι εὑρίσκονται συχνάκις πολλοὶ σκελετοὶ διαφόρων ἐποχῶν ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ, ἀπηγορεύετο δὲ ῥητῶς ὁ ἐνταφιασμὸς ξένου ἐν οἰκογενειακῷ τάφῳ, ἐξ οὗ καὶ ἡ συνήθεια τῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἀπαγορεύουσι τὴν παραβίασιν τοῦ τάφου ὑπὸ ξένου ἐπὶ ποινῇ κατάρας ἢ μηνύσεως ἐπὶ τυμβωρυχίᾳ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην βαίνει ἐκ παραλλήλου καὶ ἡ συνήθεια τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, ἰδίως μάλιστα κατὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐπιδημίας. Τὸ σχῆμα τοῦ τάφου ποικίλλει κατὰ τὴν πόλιν καὶ ἰδίως κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ γενικῶς οἱ τάφοι εἶναι εἴτε λάκκοι ἐντὸς τῆς γῆς, εἴτε οἰκοδομήματα ἱδρυμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Οἱ ὑπόγειοι τάφοι εἶναι ἢ ἁπλοῖ λάκκοι λελαξευμένοι ἐντὸς βράχου, ἢ ἐσκαμμένοι ἐντὸς τῆς γῆς, ἢ δοχεῖα κατατεθειμένα ἐντὸς τῆς γῆς, ὡς σαρκοφάγοι, φέρετρα, κάδοι. Ἐπὶ τῶν τάφων ἱδρύοντο μνημεῖα, τύμβοι, στῆλαι, ναΐδια. Ὁ τύμβος, κατὰ τὰς ἀναπαραστάσεις του ἐπὶ ἀγγείων, ἦτο ὕψωμα γῆς, ἐφ' οὗ ἐτίθετο νεκρικὸν ἀγγεῖον, ἐπιτύμβιον, κατ' ἀρχὰς πήλινον, ἀργότερον δέ, κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, καὶ μαρμάρινον. Ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἀνυπάνδρων γυναικῶν ἐτίθετο λουτροφόρος. Οἱ τάφοι καύσεως εἶναι δύο εἰδῶν: τάφοι ὅπου ὁ νεκρὸς ἐκαίετο ἐπὶ τόπου, καὶ τάφοι ὅπου κατετίθετο μόνον τὸ δοχεῖον τὸ φέρον τὴν σποδὸν αὐτοῦ. Οἱ τοῦ πρώτου εἴδους τάφοι εἶναι εὐρεῖς λάκκοι, ἐν τοῖς ὁποίοις διακρίνονται ἀκόμη τὰ ἴχνη τῆς πυρᾶς, λείψανα ξύλων καὶ τέφρα. Κατὰ τὴν καῦσιν ἐγίνοντο σπονδαί, εἶτα δ' ἐρρίπτοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ἄλλα κτερίσματα. Τὰ δοχεῖα τῆς σποδοῦ, αἱ ὀστεοθῆκαι, ἔχουσι διάφορα σχήματα. Εἰς τὸν Κεραμεικὸν εὑρίσκονται μεγάλοι ἀμφορεῖς, ὑδρίαι, κυλινδρικὰ δοχεῖα ἐκ πηλοῦ ἢ μετάλλου. Ἡ σκηνὴ τῆς καταθέσεως τοῦ νεκροῦ ἐν τῷ τάφῳ παρίσταται ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων. Χαρακτηριστικὰ εἶναι εἷς μελανόμορφος ἀμφορεὺς καὶ μία λευκὴ λήκυθος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου. Ἐπὶ τῆς ληκύθου οἱ δύο θεοί, Θάνατος καὶ Ὕπνος, ὑποβαστάζουσι τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος, ἑτοιμαζόμενοι νὰ τὸ καταθέσωσι πρὸ μιᾶς στήλης. Μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν προσφέρονται σπονδαὶ οἴνου καὶ ἐλαίου, θραύονται δὲ συνήθως καὶ τὰ δοχεῖα. Τὰ κτερίσματα, ἰδίως κάτοπτρα καὶ ὅπλα, κατατίθενται πλησίον τῶν χειρῶν, εἶναι δὲ δύο εἰδῶν: κτερίσματα καλλωπισμοῦ καὶ κτερίσματα οἰκιακῆς χρήσεως. Πλὴν τῶν κτερισμάτων, τοποθετοῦνται ἐπίσης ἐντὸς τάφων καὶ ἀγγεῖα φέροντα τὴν τροφὴν καὶ τὸν πότον τοῦ νεκροῦ. Εὑρέθησαν πολλὰ τοιαῦτα δοχεῖα περιέχοντα τὰ λείψανα τῶν προσφερθέντων φαγητῶν, ὡς κελύφη ᾠῶν, ὀστᾶ ζῴων, κόκκοι σίτου, πέπωνος κτλ. Εἰς τὸν νεκρὸν προσεφέροντο ἐπίσης καὶ πλακούντια πρὸς καταπράϋνσιν τοῦ Κερβέρου, τὰ λεγόμενα *μελιτοῦττα*, καὶ νομίσματα διὰ τὸν ὀβολὸν τοῦ Χάρωνος. Ἡ κατάθεσις τοῦ νεκροῦ ἐν τῷ τάφῳ εἶναι ἡ τελευταία πρᾶξις τῆς κηδείας. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους δὲν ὑπάρχουσι πλέον πένθιμοι ἀγῶνες. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δημοσίαν ταφὴν τῶν νεκρῶν ἐξεφωνοῦντο *ἐπικήδειοι* λόγοι (βλ. λ.).

Μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν, αἱ γυναῖκες ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν πρὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ προβαίνουσιν εἰς τὸν καθαρμὸν τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου καὶ τῶν οἰκείων. Ὁ καθαρμὸς οὗτος ἐγίνετο τῶν μὲν οἰκείων δι' ὕδατος, τῆς δὲ οἰκίας διὰ θαλασσίου ὕδατος. Ἐπακολουθεῖ τὸ νεκρόδειπνον, ἢ περίδειπνον, εἰς τὸ ὁποῖον παρακάθηνται οἱ συγγενεῖς τοῦ ἐκλιπόντος, πλέκοντες τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ. Τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ προσφέρονται ἐπὶ τοῦ τάφου γεύματα, τὰ λεγόμενα *τρίτα*, ὡς καὶ τὴν ἐνάτην τὰ *ἔνατα*, καὶ τὴν τριακοστὴν αἱ *τριακάδες*. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι πανελλήνιος. Τὰ γεύματα ἢ δεῖπνα ταῦτα ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀποθανόντος. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ὀνομάζονται τὰ *γενέσια*, τὰ δὲ πρῶτα τὰ *ἐνιαύσια*· τὰ *νεκύσια*, περὶ τῶν ὁποίων κάμνουσι λόγον οἱ γραμματικοί, ἦσαν ἴσως κοινὴ ἑορτὴ τῶν νεκρῶν, ὡς ἡ χριστιανικὴ τῶν ψυχῶν. Ἡ λατρεία αὕτη τοῦ τάφου κατέχει σημαντικὴν θέσιν ἔν τε τῇ ζωῇ καὶ τῇ τέχνῃ τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι ἄπειρα τὰ λεγόμενα νεκρόδειπνα ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐξεικονίζεται ἡ λατρεία αὕτη. Ἡ στερεότυπος παράστασις εἶναι ἐν τῷ ἁπλουστέρῳ τύπῳ αὐτῆς ἡ ἑξῆς: ὁ νεκρὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου, ἔχων παρ' αὐτῷ τὴν γυναῖκά του καὶ δεχόμενος τὴν σπονδήν, ἐνίοτε δὲ καὶ χύνων ὁ ἴδιος τὸν οἶνον· ἢ ὁ νεκρὸς εἶναι ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐνῷ ἡ γυνή του καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του κάθηνται ἢ ἵστανται πέριξ αὐτοῦ, παρατιθέμενοι γεῦμα καὶ πλακούντια πρὸς τιμὴν τῶν δαιμόνων τοῦ θανάτου, εἰκονιζομένων δι' ὄφεως καὶ κεφαλῆς ἵππου. Τὸ τυπικόν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν διαφόρων πράξεων τῆς κηδείας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου διατηρεῖται ἄνευ οὐσιωδῶν μεταβολῶν μέχρι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς· ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ὅμως κατακτήσεως καὶ ἐντεῦθεν, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ῥωμαϊκῶν ἰδεῶν, τὰ τῆς κηδείας τρέπονται ἐπὶ τὸ πολυτελέστερον καὶ ἐπιδεικτικώτερον. Οἱ τάφοι, ὅπως καὶ ἐν Ῥώμῃ, κατασκευάζονται πλέον μεγαλοπρεπέστεροι, τὰ νεκρικὰ ἔθιμα γίνονται πομπωδέστερα, εἰς μάτην δὲ ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύϊ τὰς αὐστηρὰς διατάξεις τοῦ Σόλωνος περὶ σεμνοπρεπείας τῶν κηδειῶν καὶ τῶν τάφων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χ. Τσούντα*, Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμός.—*Schliemann*, Mykena, Orchomenos.—*Girard*, Le sentiments religieux en Grèce.—*Cr. Rhode*, Seelencult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen.—*Reinach*, Recueil des inscriptions juridiques grecques, τόμ. I.—*Stackelberg*, Gräber der Hellenen.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς. Περὶ τῶν ἱεροτελεστιῶν τῆς κηδείας τῶν ἄλλων ἀρχαίων λαῶν (Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων, Περσῶν κ.λ.π.) πληροφορούμεθα ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ καταλειφθέντα μνημεῖα τῆς τέχνης καὶ τοὺς τάφους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ προϊόντα αὐτῶν. Αἱ ἱεροτελεστίαι τῶν σημερινῶν ἀγρίων ὄχι μόνον βοηθοῦσιν ἡμᾶς, ὅπως ἑρμηνεύσωμεν τὰ προϊστορικὰ μνημεῖα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὰς κηδείας, ἀλλὰ ἐξηγοῦν καὶ ὡρισμένα σημεῖα τῶν σχετικῶν τελετουργιῶν τῶν σημερινῶν λαῶν. Γενικῶς αἱ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς κρατοῦσαι ἰδέαι περὶ τῶν νεκρῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ῥυθμίζονται αἱ ἱεροτελεστίαι τῶν κηδειῶν, εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἡ μίανσις ἢ ἀπαγόρευσις προσεγγίσεως τοῦ πτώματος. Τὸ νεκρὸν σῶμα εἶναι ἀκάθαρτον καὶ ἡ ἀκαθαρσία ἐπεκτείνεται ἐπὶ πραγμάτων καὶ προσώπων ἐρχομένων εἰς συνάφειαν μετ' αὐτοῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐθέσπισαν νόμον, δι' οὗ ἐξεδιώκοντο ἀπὸ τὰς κατασκηνώσεις οἱ ἐγγίσαντες τὸν νεκρὸν ὡς μολυνθέντες. Οἱ ὁπωσδήποτε μιανθέντες ἔπρεπε νὰ καθαρισθῶσιν ἐν τῷ ὕδατι. Ὁ μέγας ἱερεὺς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠδύνατο νὰ προσεγγίσῃ νεκρόν. Τὴν ἰδίαν ἀπαγόρευσιν εἶχον καὶ οἱ Πέρσαι. Ὁ ἐγγίζων τὸν νεκρὸν καθίστατο «ἀδύνατος τὸν νοῦν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν χεῖρα» καὶ ἐνίοτε παράλυτος, λόγῳ τῶν ἐν τῷ πτώματι κατοικούντων πνευμάτων. Τοὺς νεκρούς των οὔτε ἔθαπτον ὅπως ἦσαν, οὔτε ἔκαιον οἱ Πέρσαι καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ μολύνωσι τὴν γῆν καὶ τὸ πῦρ, δημιουργήματα τοῦ καλοῦ καὶ ἁγνοῦ θεοῦ. Ἔκτιζον πρὸς τούτοις «πύργους σιωπῆς» ἐπὶ τῶν κορυφῶν βράχων, ὅπου ἐξέθετον τοὺς ἱερεῖς καὶ λοιποὺς ἀξιωματούχους εἰς ἀναπεπταμένον μέρος πρὸς βορὰν τῶν πτηνῶν καὶ ὀρνέων· τὰ ὀστᾶ κατόπιν ἐρρίπτοντο ἐντὸς λάκκου κειμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πύργου. Μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ λάκκου ἐκτίζετο νέος πύργος. Τὰ σώματα τῶν κοινῶν ἀνθρώπων πε-

Digitized by Google

ρiηλείφοντο διὰ στρώματος κηροῦ καὶ ἐθάπτοντο, διότι ἐπιστεύετο ὅτι ὁ κηρὸς προεφύλασσε τὴν μόλυνσιν τῆς γῆς. Πολλαὶ φυλαὶ πρὸς ἀποφυγὴν μολύνσεως κατεστρέφουν τὴν καλύβην, ἐν ᾗ ἀπέθανε τὸ ἄτομον. Οἱ Ἰνδοὶ ξυρίζονται, κόπτουν τοὺς ὄνυχας μετὰ τὸν θάνατον φίλου ἢ συγγενοῦς, πλύνονται καὶ ἀνανεώνουν τὴν πυρὰν τῆς ἑστίας. Εἰς τὴν Οὐγγαρίαν μετὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ νεκροῦ ἐγίνετο τὸ χειροφίλημα τῆς δεξιᾶς χειρός, συνοδευόμενον μετὰ προσευχῆς συγγνώμης. Εἰς διάφορα δὲ μέρη τῆς Ἀγγλίας ἤγγιζον ἐνίοτε τὸν νεκρὸν πρὸς ἀποφυγὴν μελλούσης ἐπισκέψεως.

Τὸ πένθος. Ἀρχῆθεν ἐπεκράτησε τὸ ἔθιμον τῆς ἐνδείξεως πένθους δι' ἀναλόγου ἐνδύματος. Κατὰ πρῶτον, ὁπωσδήποτε, τὸ εἰδικὸν ἔνδυμα φαίνεται ὅτι ἐσκόπει νὰ πληροφορήσῃ τὸ μεγάλον κοινόν, ὅτι τὰ οὕτως ἐνδεδυμένα πρόσωπα ἦσαν ἀκάθαρτα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην οἱ πενθηφοροῦντες παρέμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀποφεύγοντες τὰς τελετὰς καὶ δημοσίας ἑορτάς. Ἐφόρουν μαῦρα ἐνδύματα ὀνομαζόμενα lugubria ἢ ἁπλᾶ δέρματα. Δὲν ἔκοπτουν οὔτε τὸ γένειον, οὔτε τὴν κόμην, οὔτε ἥναπτον τὴν πυράν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων ἤρχισεν ἐν Ρώμῃ τὸ ἔθιμον τοῦ λευχειμονεῖν. Εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς οἱ μαῦροι εἰς ἔνδειξιν πένθους ἐνδύονται διὰ λευκῶν, εἰς δὲ τὸν Χρυσῆν ἀκτὴν δι' ἐρυθρῶν ἐνδυμάτων. Οἱ Κινέζοι ἐνδύονται διὰ κανναβίνου ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον καταστρέφουν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ πένθους.

Ἡ συνέχισις τῆς παρούσης ζωῆς. Οἱ πρωτόγονοι λαοὶ ἀδυνατοῦν νὰ ἀντιληφθῶσι τὴν ψυχὴν ἑνὸς ἀνθρώπου ἐπιζῶσαν ἄνευ τοῦ σώματος, οὔτε ἄλλην ζωὴν διάφορον τῆς παρούσης. Ἑπομένως ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ εἶναι συνέχεια τῆς ἐπιγείου ζωῆς, ὁ δὲ τεθνεὼς ἔχει χρείαν τῶν αὐτῶν αναγκῶν, ἃς εἶχε καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ζωῇ. Οἱ Παταγώνιοι σφάζουν ἵππους, διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν μετάβασιν τοῦ τεθνεῶτος εἰς τὴν χώραν τῶν νεκρῶν (Alhuemapu). Μετὰ ἓν ἔτος συναθροίζουν τὰ ὀστᾶ τοῦ νεκροῦ ἀρχηγοῦ καὶ ἀφοῦ τακτοποιήσουν καὶ προσδέσουν ταῦτα καλῶς, τὰ ἐνδύουν διὰ τῶν λαμπροτέρων ἐνδυμάτων, κοσμημάτων καὶ πτερῶν, θέτουν ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὅπλα του καὶ τὸν καταβιβάζουν ἐντὸς τετραπλεύρου λάκκου, πέριξ τοῦ ὁποίου νεκροὶ ἵπποι ὑποβαστάζονται διὰ πασσάλων. Ἐν Πολωνίᾳ κατὰ τὸ 1781 ὁ ἵππος τοῦ Κασιμὶρ ἐσφάγη καὶ ἐτάφη μετ' αὐτοῦ. Εἰς τὸν Καύκασον τὰ κοσμήματα Χριστιανῆς γυναικὸς θάπτονται μετ' αὐτῆς. Οἱ Ἰνδοὶ ἐσυνήθιζον νὰ καίουν τὴν χήραν ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ συζύγου της, καὶ τοῦτο, διότι ὁ σύζυγός της δὲν ἠδύνατο ν' ἀποχωρισθῇ αὐτῆς. Οἱ Ἐσκιμῶοι ἀφίνουν τὸ πτῶμα ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὴν ὁποίαν κλείουν. Πλησίον τούτου θέτουν τὰ ἐργαλεῖα τῆς ἁλιείας καὶ τὸ καγιάκ. Ἐπίσης κεφαλὴν σκύλου, ὅπως τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὸ τελευταῖον ταξίδιον. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευον, ὅτι ὁ νεκρὸς διέβαινε τὰ ὕδατα καὶ κατεσκεύαζον τὴν νεκροφόρον ἅμαξαν ἐν εἴδει λέμβου. Ἔθετον προσέτι ἐν τοῖς τάφοις βιβλία πρὸς ὁδηγίαν τῶν νεκρῶν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Εἰς τοὺς αἰγυπτιακοὺς ἐνταφιασμοὺς τῶν δυναστειῶν ΙΒ'—ΙΔ' προσετίθεντο ἐπὶ τῶν τάφων καὶ μικρὰ πρότυπα οἰκιῶν, ἵνα χρησιμεύσουν ὡς κατοικίαι τῶν ψυχῶν. Ἐκ τῆς δοξασίας δὲ ὅτι ἀναζῇ ἡ ζωὴ (Κα) προῆλθον αἱ *μουμίαι* (βλ. λ.). Εἰς τὴν παλαιοτάτην προϊστορικὴν ἐποχὴν οἱ νεκροὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Νείλου ἐτίθεντο ἀνὰ δύο εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν. Πολλοὶ σκελετοὶ εὑρεθέντες ἐν Ἰταλίᾳ εἶχον ἐρυθρωπὸν χρῶμα, τὸ ὁποῖον πιθανῶς νὰ προέρχεται ἐκ βαφῆς τῶν ὀστῶν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν σαρκῶν. Ὁ Ambrose διηγεῖται, ὅτι οἱ σκελετοὶ τῶν μαρτύρων Κερβασίου καὶ Προτασίου, τοὺς ὁποίους εὗρε καὶ κατέθεσε τῷ 368 μ. Χ. ὑπὸ τὸν βωμὸν τῆς νέας βασιλικῆς ἐν Μιλάνῳ, ἦσαν ἐρυθρῶς κεχρωματισμένοι. Ἡ ἐρυθρὰ γῆ προετιμᾶτο διὰ τὴν ταφὴν πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν δαιμόνων, φοβουμένων τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα.

Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ νεκροῦ. Ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ πρέπει νὰ τρέφεται ἐν τῷ τάφῳ, διὰ νὰ μὴ ἐξέρχεται πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς. Πολλαὶ φυλαὶ ἀφίνουν πρὸς τοῦτο ὀπὴν ἢ ὀχετὸν συγκοινωνοῦντα μετὰ τοῦ τάφου, ὅπως χύνωσι ποτὰ διὰ τὸν νεκρόν. Ἴχνη τοιούτων ὀχετῶν παρατηροῦνται εἰς προϊστορικοὺς τάφους βρεταννικῶν νήσων. Συχνάκις συνηθίζεται ἡ σφαγὴ ζῴων ἐπὶ τῶν τάφων, ὅπως διευκολυνθῇ ὁ νεκρὸς εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν του, ἢ διὰ νὰ τρέφωνται αἱ σκιαὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ζῴων, ὅπως εἰς τὸ ἐπεισόδιον τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, καθ' ὃ αἱ σκιαὶ τοῦ Ἅδου ἀνῆλθον, διὰ νὰ τραφῶσιν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν σφαγέντων ζῴων. Ὑπὸ τοῦ Robertson Smith (Religion of Semites, 336) ὑπεστηρίχθη, ὅτι τὰ παγκοσμίως ἐξηπλωμένα ἔθιμα τῆς ἀποκοπῆς τῆς κόμης καὶ αἱ διάφοροι κακώσεις, αἱ προξενούμεναι εἰς τὸ σῶμα, ἀποσκοποῦν τὴν ἐγκαθίδρυσιν αἰωνίων δεσμῶν τῶν ζώντων μετὰ τῶν νεκρῶν. Πρὸς βεβαίωσιν τῶν δεσμῶν, οἱ μὲν ζῶντες ρίπτουν ἐντὸς τῶν τάφων τεμάχια τῶν ἐνδυμάτων των, κοσμήματα ἢ μέρη τοῦ σώματός των (δακτύλους), ἢ διαφυλάττουσι μέρος ἐκ τοῦ νεκροῦ ἐν ταῖς οἰκίαις των.

Ἡ μαγεία. Αὕτη ἀκμάζει κυρίως παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς. Τὰ 60 % τῶν θανάτων τῶν γενομένων ἐν Ἀφρικῇ ἀποδίδονται εἰς τὴν μαγείαν. Οἱ μαῦροι θεωροῦν ὡς κυρίαν αἰτίαν τοῦ θανάτου τὸ γῆρας καὶ τὴν ἀναιμίαν. Αἱ συνήθεις ἀσθένειαι ἀποδίδονται εἰς ἰδιαιτέραν μαγείαν ἐκ μέρους τῶν γειτόνων. Τὸ καθῆκον τοῦ θεραπευτοῦ εἶναι ν' ἀνακαλύψῃ τὸν προκαλέσαντα τὴν μαγείαν, μεθ' ὃ ὁ ἐνδιαφερόμενος συγγενὴς ὀφείλει νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ ἀποθανόντος. Ἐὰν δύο γείτονες φιλονικήσωσι καὶ ὁ εἷς ἐκ τούτων, δι' οἱανδήποτε αἰτίαν, ἀποθάνῃ, τότε ὁ δράστης θεωρούμενος ὡς μάγος συλλαμβάνεται καὶ ἀφοῦ ἀνασκολοπισθῇ κρεμᾶται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου.

Προφύλαξις τοῦ νεκροῦ ἀπὸ τοὺς δαίμονας. Παλαιὰ πρόληψις θεωρεῖ τὸ νεκρὸν σῶμα ὡς κατοικητήριον τῶν δαιμόνων. Διὰ νὰ ἀποφευχθῇ τοῦτο τὸ σῶμα καίεται. Οἱ χριστιανικοὶ τάφοι προφυλάσσονται διὰ τοῦ σταυροῦ. Κατὰ τὴν κηδείαν δὲ τῶν Χριστιανῶν πλεῖσται εὐχαὶ ἀφοροῦν ὄχι μόνον τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ταχεῖαν ἀποσύνθεσιν τοῦ σώματος. Ὁ φόβος τῶν δαιμονικῶν προσβολῶν ἐπὶ τῶν νεκρῶν ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ ἔθιμον τῆς ταφῆς ὑπὸ τὸ δάπεδον τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν πλησίον τῆς Ἁγίας Τραπέζης.

Ὁ φόβος τῶν φαντασμάτων. Μερικαὶ τῶν διεξαγομένων τελετῶν ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς ἐπισκέψεως τῶν τεθνεώτων εἰς τοὺς ζῶντας. Ἀλλ' ὁ φόβος οὗτος δὲν ὑφίσταται προκειμένου περὶ τοῦ φαντάσματος καλοῦ ἀνθρώπου. Τοὐναντίον οἱ ἐπιζῶντες προσπαθοῦν διὰ χιλίων τρόπων νὰ τὸ διαβεβαιώσουν περὶ τῆς λύπης καὶ συμπαθείας, ἣν τρέφουν πρὸς αὐτό. Διὰ νὰ διατηρηθῇ δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ καλοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κύκλῳ τῆς φυλῆς, τρώγεται. Ὁ Στάρπο βεβαιοῖ, ὅτι ἐθεωρεῖτο ὑψίστη τιμὴ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἰρλανδῶν νὰ φαγωθῇ τις ὑπὸ τῶν συγγενῶν του. Εἰς τὴν Santa Cruz, ἐν τῇ Μελανησίᾳ, χρησιμοποιοῦν τὰ ὀστᾶ ὡς κεφαλὰς τόξων. Ἀποθέτουν τὸ κρανίον ἐντὸς κιβωτίου καὶ θέτουν παρ' αὐτῷ τροφήν, λέγοντες ὅτι «αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος» (*R. H. Codrington*, «The Melanesians» σελ. 264).

Εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας, ὅπου ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μόνος κοινωνικὸς θεσμός, δὲν ὑπῆρχε φόβος διὰ τὰ φαντάσματα τῶν συγγενῶν, ἀλλὰ μόνον τῶν ξένων, οἱ ὁποῖοι ὡς τοιοῦτοι εἶναι ἐπικίνδυνοι καὶ βλαβεροί. Ἡ διάκρισις ὅμως αὕτη δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς προηγμένας κοινωνίας. Ἐὰν τὸ φάντασμα ἐξέρχηται, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς μὴ ἀποσυνθέσεως τῶν σαρκῶν ἢ τέλος ἀνήκει εἰς κακοῦργον. Διότι τῶν φίλων τὰ φαντάσματα πρέπει νὰ παραμένουν εἰς τοὺς τάφους καὶ ὄχι εἰς τὰς οἰκίας τῶν ζώντων. Οἱ Ἀροῦνται πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν φαντασμάτων ἐνδύονται διὰ μακρῶν χιτώνων, ὁπλίζονται διὰ τῶν ὅπλων των καὶ κτυποῦντες τὸν ἀέρα ἐκβάλλουν ἀγρίας πολεμικὰς κραυγάς, φανταζόμενοι ὅτι οὕτω τρέπουν εἰς φυγὴν τὰ περιπτάμενα φαντάσματα. Οἱ κάτοικοι τοῦ Σιὰμ περιάγουν τὸ φέρετρον εἰς ἑλικοειδεῖς ὁδοὺς πρὸς παραπλάνησιν τοῦ φαντάσματος. Οἱ κάτοικοι τῆς Βόρνεο ἐξαλείφουν τὰ πατήματα τῶν νεκροφορέων. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κόγγου ἁπλοῦνται ἄκανθαι μετὰ τὴν νεκρικὴν πομπήν. Εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας οἱ παρακολουθοῦντες τὸ φέρετρον βηματίζουν τρὶς περὶ τὴν ἐκκλησίαν πρὸς προφύλαξιν τῶν ζώντων ἀπὸ τῶν νεκρῶν. Ὁ φόβος τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ φαντάσματος ὑπαγορεύει εἰς τοὺς Ἐσκιμώους τὴν συνήθειαν νὰ ἐπισείωσι λαμπτῆρας περὶ τὸ φέρετρον. Ὡς προληπτικὸν ἐναντίον τῶν φαντασμάτων χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν Χάρους ἡ ἐκταφὴ ἀνὰ 12 ἔτη μὲ αὐστηρὰς φυλετικὰς ἑορτάς. Εἰς τὴν Μαδαγασκάρην ἡ κηδευτικὴ τελετὴ διαρκεῖ ἐπὶ μῆνας, εἰς δὲ τὴν Παταγωνίαν ἐπὶ ἓν ἔτος. Εἰς τὰ νεκροταφεῖα τῆς Μεσοποταμίας εὑρέθησαν ἀγγεῖα ἀνεστραμμένα, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἄνοδον τῶν φαντασμάτων εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Πιθανῶς διὰ τὸν ἴδιον λόγον τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ δὲν ἀναφέρεται παρὰ τοῖς Ἀροῦνται, οὔτε προσεγγίζεται ὁ τάφος ὑπὸ ὡρισμένων ἀνθρώπων. Τὸ αὐτὸ ἐπικρατεῖ καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, παρ' οἷς πολλοὶ τῶν ζώντων, φέροντες τὸ ἴδιον μετὰ τοῦ νεκροῦ ὄνομα, ἀλλάσσουν αὐτὸ ἐπὶ τι διάστημα. Οἱ ἐπιζῶντες φοβοῦνται μήπως τὰ φαντάσματα ἐπιστρέψωσιν, ὅταν ἀκούσωσιν ἐκφωνούμενον τὸ ὄνομά των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *B. Spencer* καὶ *F. J. Gillen*, «The Native tribes of central Australia» (1899). — *F. B. Yevons*, «Introduction to history of Religion» (1896). — *E. S. Hartland*, «The Legend of Perseus» (τομ. 1—2). — *J. G Fraser*, «The Golden Bough» (1900). — *E. B. Tylor*, «Primitive Culture» (1903). — *E. A. W. Budge*, «The Mummy» (1893). — *Forrer*, «Über die Totenbestattung bei den Phahlbauern (1885). — *J. Lubbock*, «Origin of civilization» (1875). — *L. A. Muratori*, «De antiquis Christianorum sepulchris» (1709). Λ. Α.

—*[Λειτουργ.]* Ἡ *κηδεία* (ἢ νεκρώσιμος ἀκολουθία) εἶναι μία ἐκ τῶν ἱερῶν τελετῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελουμένη ἰδίως ἐξ εὐχῶν καὶ δεήσεων, τὰς ὁποίας αὕτη, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, ἀναπέμπει πρὸς τὸν Κύριον ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων τέκνων αὐτῆς. Ἡ ἀκολουθία αὕτη εἶναι ἓν εἶδος ᾀσματικῆς λειτουργίας, διακρίνεται δέ, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τοῦ μεταστάντος, εἰς κηδείαν: 1) ἐπὶ τῶν λαϊκῶν, 2) ἐπὶ τῶν νηπίων καὶ 3) ἐπὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν. Ἀλλὰ σήμερον τελεῖται συνήθως ἡ αὐτὴ νεκρώσιμος ἀκολουθία (ἡ τῶν λαϊκῶν) διὰ πάντας, καὶ μόνον διὰ τὰ νήπια εἶναί πως συντετμημένη. Ἡ κηδεία διαιρεῖται κυρίως εἰς δύο μέρη ἢ πράξεις: 1) εἰς τὴν σύντομον πένθιμον τελετήν, ἥτις γίνεται ἐν τῷ οἴκῳ καὶ λέγεται τρισάγιον, διότι ἀρχίζει διὰ τοῦ «Ἅγιος ὁ Θεός κτλ.», καὶ 2) εἰς τὴν κυρίως νεκρικὴν ἱεροτελεστίαν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἅμα τῇ ἐκφορᾷ τοῦ νεκροῦ. Καθ' ὁδὸν ψάλλεται πάλιν τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός...» μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ναόν, εἰς ἔνδειξιν ὅτι ὁ ἐν Κυρίῳ κεκοιμημένος εὑρίσκεται ἤδη πλησίον τῶν ἀγγέλων καὶ μετ' αὐτῶν συμψάλλει τὸν τρισάγιον ὕμνον εἰς τὴν ζωοποιὸν Τριάδα. Εἰς τὸν ναὸν κατατίθεται ὁ ἐν τῷ φερέτρῳ νεκρὸς ἔχων τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς ἀνατολάς, διότι ἐκεῖθεν τὸ φῶς, ἡ ἔλευσις τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν κόσμον κλπ. Ὁ διάκονος διὰ τοῦ «Εὐλόγησον Δέσποτα» κάμνει ἔναρξιν τῆς ἐν τῷ ναῷ νεκρωσίμου ἀκολουθίας. Τὴν ἐπικήδειον ὑμνῳδίαν προαναχρούει τὸ «Ψαλτήριον» τοῦ Δαβίδ, ψάλλονται δηλαδὴ στίχοι τινὲς τῶν ψαλμῶν στ' καὶ ἰδίως τοῦ ριη' (118), ὁ ὁποῖος καλεῖται Ἄμωμος («Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ...») καὶ τὰ νεκρώσιμα εὐλογητάρια, δηλαδὴ στίχοι, πρὸ ἑκάστου τῶν ὁποίων ψάλλεται τὸ «Εὐλογητὸς εἶ Κύριε κλπ.». Ἔπειτα ἐψάλλετο ὁ κανών, ὅστις σήμερον παραλείπεται καὶ ψάλλεται μόνον τὸ κοντάκιον: «Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον, Χριστὲ ὁ Θεός, τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος κλπ.». Ἐπειδὴ δὲ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἅπασα εἶναι δέησις ὑπὲρ ἀγαθῆς μνήμης καὶ ἀναπαύσεως τοῦ ἐν Κυρίῳ κοιμηθέντος, διὰ τοῦτο μετὰ ταῦτα ψάλλονται οἱ μακαρισμοὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονόμων τῆς βασιλείας του, καθὼς καί τινα ἰδιόμελα τροπάρια Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, δεικνύοντα τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων. Εὐθὺς μετὰ τοὺς μακαρισμοὺς ἀναγινώσκεται ὁ Ἀπόστολος (α' ἐπιστολὴ πρὸς Θεσσαλονικεῖς, δ' 13—17) καὶ τὸ Εὐαγγέλιον (Ἰωάννου ε' 24—30), ἐν οἷς περιέχονται παρήγοροι λόγοι περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν κεκοιμημένων καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Ἀκολούθως ἀπαγγέλλεται ἡ αἴτησις καὶ ἡ συγχωρητικὴ εὐχὴ καὶ τέλος ψάλλονται οἱ αἶνοι, οὕτως εἰπεῖν, «Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμὸν δῶμεν, ἀδελφοί, τῷ θανόντι..», δι' οὗ προσκαλοῦνται οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ν' ἀσπασθῶσι διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν νεκρόν, πρὶν ἢ μετενεχθῇ οὗτος εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ κατοικίαν. Εἶτα γίνεται ἀπόλυσις καὶ λέγεται (ἢ καὶ ψάλλεται) τὸ «Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀξιομακάριστε καὶ ἀείμνηστε ἀδελφὲ ἡμῶν» τρεῖς φοράς. Ὅταν ὁ νεκρὸς φέρηται εἰς τὸν τάφον, ψάλλεται ἡ μικρὰ νεκρώσιμος ἀκολουθία πάλιν (τὸ συνήθως τρισάγιον καλούμενον). Τέλος ὁ νεκρὸς τίθεται εἰς τὸ μνῆμα, ἔχων τὸ πρόσωπον πρὸς ἀνατολάς, διὰ τὴν προσδοκίαν τῆς ἐξ ὕψους ἀνατολῆς, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἐν σάλπιγγι Θεοῦ θὰ καλέσῃ τοὺς κεκοιμημένους ἐκ τοῦ τάφου εἰς τὸ οὐράνιον αὐτῆς φῶς. Ταυτοχρόνως λαμβάνων ὁ ἱερεὺς διὰ τοῦ πτύου χοῦν, ρίπτει τοῦτον ἐπὶ τοῦ κατατεθέντος ἐν τῷ τάφῳ νεκροῦ, λέγων «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ». Ἐκ τῶν ἄλλων νεκρωσίμων ἀκολουθιῶν μακρὰ ἰδίως καὶ κατανυκτικὴ εἶναι ἡ τῶν ἱερέων· ταύτης χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ἀναγινώσκονται οὐχὶ εἷς Ἀπόστολος καὶ ἓν Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ πέντε. Ἐπὶ δὲ τῶν νεκρῶν μοναχῶν καθιερώθη ἐπὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ν' ἀναγινώσκεται ὅλον τὸ Ψαλτήριον. Αἱ κηδεῖαι ὅμως αὗται μόνον εἰς μονὰς συνήθως σήμερον τελοῦνται. Καὶ μετὰ τὴν ταφὴν μεριμνᾷ ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία περὶ τῶν ἐν Κυρίῳ προαναπαυσαμένων αὐτῆς τέκνων, εὐχομένη ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τοῖς τελουμένοις *μνημοσύνοις* (βλ. λ.). Δ. Ν. Μ.

—*[Λαογρ.]* Τὰ κατὰ τὴν τελετὴν τῆς *κηδείας* ἔθιμα παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν, ποικίλα καὶ περιεργότατα κατὰ τόπους, παρουσιάζουν ἐν τούτοις μεταξύ των μεγάλην συγγένειαν ὡς πρὸς τὴν ἀρχήν, ἣν ταῦτα ἔχουν, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκδηλώσεώς των. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν κοινῶν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐθίμων τοῦ πενθηφορεῖν κατὰ τὴν κηδείαν συγγενοῦς των, τοῦ ἀποκαλύπτεσθαι πρὸ τοῦ νεκροῦ, τοῦ κλείειν τὰς θύρας τῶν καταστημάτων κατὰ τὴν ὥραν τῆς διαβάσεως τοῦ νεκρικοῦ φερέτρου, τῆς παρασκευῆς κολλύβων καὶ τῆς διανομῆς αὐτῶν εἰς τοὺς συνοδεύοντας τὴν κηδείαν, διὰ νὰ «δώσουν συγχώρεσι» εἰς τὸν νεκρόν, ὑπάρχουν κατὰ τόπους ὅλως ἴδια, περίεργα καὶ ἄξια πάσης μελέτης ἔθιμα. Ἐν Αἰτωλίᾳ, εὐθὺς ὡς ὁ ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, τοῦ δένουν τὴν σιαγόνα μὲ ἕνα μανδήλιον διὰ νὰ μὴ ἀνοίγῃ τὸ στόμα του, τοῦ κλείνουν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἀφοῦ τὸν γδύσουν καὶ τὸν πλύνουν μὲ οἶνον, τὸν περιτυλίγουν μὲ λευκὸν παννίον, τὸν «σαβανώνουν» καὶ τὸν ἐν-

Digitized by Google

δύουν μὲ τὰ καλύτερά του φορέματα. Ἀφοῦ τὸν ἐνδύσουν, τοῦ σταυρώνουν τὰς χεῖρας, θέτοντες εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μῆλον «γιὰ νὰ πάῃ χιριτήματα τσ' ἀλλουνοὺς πιθαμένς». Ἐντὸς τοῦ μήλου ἐμπηγνύουν καὶ νομίσματα διὰ νὰ «πληρώσ' τοὺ Χάρου». Ἅμα πλησιάσῃ ἡ ὥρα τῆς ἐκφορᾶς, ἐναποθέτουν τὸν νεκρὸν ἐντὸς τοῦ φερέτρου· κατὰ τὴν ἐκφοράν του δὲ ἐκ τῆς οἰκίας θραύουν ὕαλον, κύαθον ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο ἀντικείμενον. Κατόπιν «γιὰ νὰ βγῇ ὄξου οὑ χάρους κὶ νὰ μὴμ πιθάν' ἄλλους ἀπ' τὸ σπίτι»,ἀνοίγουν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀποφεύγεται τὸ σκούπισμα «γιὰ νὰ μὴ ἔρθ' οὑ χάρους γυρβουλιὰ κὶ σ' μάσ' κι' ἀλλνούς». Κατὰ τὴν ἐκφορὰν γυναῖκες μοιρολογοῦν τὸν νεκρόν. Ἅμα δ' ὡς ὁ νεκρὸς ἐναποτεθῇ ἐντὸς τοῦ τάφου, ὁ ἱερεὺς ῥίπτει ἐπὶ τοῦ προσώπου του οἶνον καὶ τὸ κανδήλιον τῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ δὲ τοῦ στήθους του ἐναποθέτει μικρὰν πλάκα ἔχουσαν ἐπ' αὐτῆς σταυρόν, ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ ὁποίου εἶναι γραμμένα ΙΣ ΧΣ ΝΙ ΚΑ. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἐναπετίθετο ὑπὸ τοῦ ἱερέως κλάδος ἐν σχήματι σταυροῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῶν ποδῶν, τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ ὤμου «γιὰ νὰ μὴ βρουκουλιακἰζ'». Μετὰ τὸ σκέπασμα τοῦ φερέτρου οἱ παρευρισκόμενοι λαμβάνουν ὀλίγον χῶμα καὶ τὸ ῥίπτουν ἐντὸς τοῦ τάφου, λέγοντες «Θιὸς σχουρέσ' τουν», μερικοὶ νίπτονται μὲ οἶνον ἐπάνω ἀπὸ τὸν τάφον, καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν χύνει εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ δοχεῖον ὕδατος καὶ ἕτερον οἴνου καὶ ἀπέρχονται. Ἐὰν ὁ θάνατος συνέβη εἰς οἰκογένειαν, ἥτις ἔχει κοράσια, ταῦτα πρέπει ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νὰ εἶναι λυσίκομα καὶ μὲ τὴν κόμην κρεμασμένην πρὸς τὰ ἐμπρός.

Ἐν Μάνῃ, ἔνθα ὁ θάνατος ὅλως ἰδιαιτέραν αἴσθησιν καὶ ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ, θεωρούμενος ὡς δεινὴ συμφορά, περιεργότατα ἔθιμα κρατοῦν κατὰ τὴν τελετὴν τῆς κηδείας, ἐμποιοῦντα πολλάκις τὸν τρόμον εἰς τὸν ἀπροόπτως καταλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ θεάματος τῆς κηδείας καὶ ἀγνοοῦντα τὰ κατ' αὐτὴν ἔθιμα. Ἅμα τῷ θανάτῳ τινός, οἱ κώδωνες τῆς ἐκκλησίας κρούουσι πενθίμως, ἐξαπολύονται δὲ διαγγελεῖς ἀνὰ τὰ πέριξ χωρία καὶ τοὺς μικροσυνοικισμούς, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα ἀναγγείλωσι πρὸς τοὺς ἐκεῖ συγγενεῖς τὸ θλιβερὸν γεγονός, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἵνα προσκαλέσωσι τοὺς ἱερεῖς, ὅπως παρευρεθῶσι κατὰ τὴν κηδείαν. Οὕτω, γνωσθέντος τοῦ θανάτου, ἅπασαι αἱ γυναῖκες, καὶ δὴ αἱ συγγενεῖς, σπεύδουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νεκροῦ, ἵνα τὸν μυρολογήσωσιν, οἱ δὲ ἄνδρες προσερχόμενοι ἀπὸ τῆς θύρας ἀναφωνοῦσι γοερῶς «Ὦ! τ' ἀδέρφι, ἀδέρφι, ἀδέρφι!». προσθέτοντες ἐνίοτε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ. Ἂν ὁ θάνατος συνέβη ἀφ' ἑσπέρας, τότε μετὰ τὴν ἑτοιμασίαν τοῦ νεκροῦ τοποθετεῖται οὗτος ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκίας, περὶ αὐτὸν δὲ κάθηνται κατηφεῖς καὶ σιωπηλοὶ πάντες, διότι τὸ ἐν καιρῷ νυκτὸς μοιρολογεῖν θεωρεῖται κακόν. Ἅμα τῇ ἡμέρᾳ αἱ γυναῖκες ἀρχίζουσι τὰ μοιρολόγια, τίλλουσαι συγχρόνως τὴν λυτὴν κόμην των καὶ κτυποῦσαι ἀνοικτιρμόνως διὰ τῶν χειρῶν τὸ στῆθος καὶ τὴν κεφαλήν. Πάντες δὲ καὶ πᾶσαι φιλοτιμοῦνται νὰ εἴπωσιν ἀπὸ ἓν μοιρολόγιον, νὰ ἀναμνησθῶσι τῶν ἰδίων τεθνεώτων καὶ νὰ δώσωσιν εἰς τὸν νεκρὸν διαφόρους παραγγελίας διὰ τοὺς «ἐδικούς των». Θεωρεῖται ὄνειδος καὶ ἐντροπὴ ἐν Μάνῃ διὰ τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἥτις δὲν γνωρίζει ὄχι μόνον νὰ μοιρολογῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαντᾷ ἐπικαίρως καὶ εὐστόχως δι' αὐτοσχεδίων ποιημάτων εἰς τὰ μοιρολόγια ἄλλων γυναικῶν. Ἀληθὴς πάλη διεξάγεται μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ποία τούτων θὰ εἴπῃ τὰ περισσότερα καὶ ὡραιότερα μοιρολόγια. Δὲν δύναταί τις δὲ νὰ διακόψῃ τὴν μοιρολογοῦσαν εἰμὴ κατόπιν ἀδείας, ἥτις παρέχεται ὡς ἑξῆς: 1) ἡ προτιθεμένη νὰ μοιρολογήσῃ, ἂν παρακάθηται τῇ μοιρολογούσῃ, φέρει ἠρέμα τὴν κεφαλήν της ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς μοιρολογούσης· 2) ἂν εὑρίσκωνται εἰς ἀπόστασιν, λαμβάνει τὴν χεῖρα αὐτῆς καὶ 3) ζητεῖ δι' αὐτοσχεδίου σχετικοῦ μοιρολογίου τὴν ἄδειαν. Τὴν γυναῖκα, τὴν περισσότερον καὶ καλύτερον ἐξυμνήσασαν τὸν νεκρόν, σπεύδουσιν ἀμέσως οἱ συγγενεῖς νὰ εὐχαριστήσωσι θερμῶς διὰ τῆς εὐχῆς «σὲ χαρὲς νὰ σοῦ τὰ πληρώσουμε». Μετὰ ταῦτα, ἐπακολουθεῖ ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ, ἣν παρακολουθοῦσι, πλὴν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ αἱ γυναῖκες, αἵτινες κραυγάζουσι γοερῶς, θρηνοῦσιν, ὀλολύζουσι, τίλλουσι τὰς τρίχας τῆς κόμης των καὶ παραμένουσιν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ μοιρολογοῦσαι, καθ' ὃν χρόνον ἐντὸς αὐτοῦ ψάλλεται ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀκολουθίας φέρεται ὁ νεκρὸς εἰς τὸν ἀνοιγέντα ἤδη τάφον, ῥίπτεται ἐντὸς αὐτοῦ ἄνευ φερέτρου, προσέρχονται δὲ τότε οἱ συγγενεῖς καὶ ῥίπτουσι τὰς ἀπὸ τῆς κόμης των ἀποσπασθείσας τρίχας, συνηθέστατα ἀφθόνους. Συγχρόνως μὲ τὸν νεκρὸν κομίζονται εἰς τὸ νεκροταφεῖον εἷς ἢ δύο ἄρτοι, δοχεῖον ἐλαίου, *ῥογὶ* ἢ *καραφίνα* καλούμενον, καὶ ἕτερον δοχεῖον, ἡ *πιάτα*, πλήρης φάβας βεβρασμένης. Ἡ παροχὴ πρὸς τὴν συνοδείαν τοῦ νεκροῦ τῆς φάβας εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία ἐν Μάνῃ, δὲν δύναται δὲ νὰ νοηθῇ κηδεία ἄνευ αὐτῆς, ἥτις ἐπέχει τὴν θέσιν τῶν κολλύβων ἄλλων μερῶν. Ἅμα τῷ πέρατι τῆς ταφῆς ῥίπτεται ἔλαιον ἐπὶ τῆς φάβας, ἕκαστος δὲ τῶν συνοδευσάντων τὴν κηδείαν ὀφείλει νὰ ἐμβάψῃ τεμάχιον ἄρτου, οὕτω δὲ «σχωρνᾷ» τὸν νεκρὸν καὶ ἀπέρχεται. Εἰς πλείστας πόλεις τῆς Μακεδονίας (Βέροιαν, Νάουσαν, Ἔδεσαν κ. ἄ.), διατηρεῖται τὸ ἔθιμον νὰ θέτῃ ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀποθανόντος εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ νεκροῦ μικρὸν νόμισμα, ὁ δὲ ἀνάδοχος, ἐφ' ὅσον ὁ ἀποθανὼν εἶναι παῖς, μανδήλιον. Εἴς τινα μάλιστα τμήματα τῆς Μακεδονίας θέτουσι τὸ νόμισμα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν τοῦ νεκροῦ. Ὁ Abbot (Mac. Fofklore σ. 193), ἑρμηνεύων τὸ ἔθιμον, ὑποστηρίζει ὅτι τὸ νόμισμα τὸ προσφερόμενον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν δανάκην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. (Περὶ τοῦ ἐθίμου τούτου καὶ τῆς ἀρχῆς του βλ. *Ν. Γ. Πολίτου* «Νεοελληνικὴ μυθολογία» σελ. 266. κ. ἑξ.). Εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἑλληνικὰς χώρας συνηθίζεται κατὰ τὰς κηδείας νὰ θραύωνται πήλινα ὑδροφόρα ἀγγεῖα πρὸ τῆς οἰκίας κατὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἔξοδον τοῦ νεκροῦ, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἐν τῇ ὁδῷ, ὁπόθεν διέρχεται ἡ ἐπικήδειος πομπή, ῥιπτόμενα ἐκ τῶν παρακειμένων οἰκιῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου, ὅταν καταβιβασθῇ εἰς αὐτὸν ὁ νεκρός. Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ ἱεροτελεστία αὕτη, ἣν οὐδεὶς Ἕλλην ἱερεὺς παραλείπει κατὰ τὸν ἐνταφιασμόν, δὲν ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, διότι οὐδεμία μνεία ταύτης γίνεται ἐν τῇ νεκρωσίμῳ ἀκολουθίᾳ. Ἐν Βουλδοὺρ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Ἰκόνιον) ἔθραυον ἐπὶ τοῦ τάφου ἀγγεῖον πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν, ἂν ἤθελε συμβῇ θάνατος ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὅπου ἐγεννήθη ἄρτι παιδίον, ἢ ἂν ὁ θάνατος συνέβη μὲν ἐν τῇ γειτονικῇ οἰκίᾳ, ἀλλ' ἡ λεχὼ συνέπεσε νὰ ἴδῃ τὸν νεκρόν· ἂν δὲν θραυσθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου στάμνος, πιστεύεται ὅτι ὁ νεκρὸς θὰ βασανίζῃ τὸ παιδίον καὶ δὲν θ' ἀφήνῃ αὐτὸ νὰ αὐξηθῇ ἐλευθέρως. Ἐν Ῥόδῳ, Κύπρῳ, ἐν Λιβισίῳ τῆς Λυκίας, ἐν Κύθνῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τοῦ χώματος, ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ κηδεύοντες ῥίπτουσιν ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ τεμάχια τοῦ θραυσθέντος ἀγγείου. Τὸ ἔθιμον τοῦτο δὲν εἶναι μόνον παρ' Ἕλλησι γνωστόν. Ἐν Γερμανίᾳ, ἐνιαχοῦ τῆς Ῥωσίας, οἱ Ἀρμένιοι οἱ Νταγιὰκ τοῦ Σαραβὰκ τῆς νήσου Βορνέου, ἐνιαχοῦ τῆς Γαλλίας (Auxois), παρ' Ἰουδαίοις καὶ Μαροκκινοῖς ἀκόμη, εἶναι λίαν διαδεδομένον. Σκοπὸν τοῦ ἐθίμου τούτου διαγινώσκουσί τινες τὴν ἀποτροπὴν τῶν δαιμονίων, ὁ δὲ ῥαντισμός, κατά τινας, συμβολίζει τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ πνεύματος τοῦ θανόντος, πρὸς ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τούτου, τὴν αὐτὴν δ' ἔννοιαν ἀποδίδουν καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ τὴν κηδείαν καὶ τὰ πένθη νομίμων. Τὸ ἔθιμον τῆς θραύσεως κατὰ τὴν κηδείαν τῶν περιεχόντων τὸ ὕδωρ ἀγγείων ὁ Ν. Γ. Πολίτης ἐξηγεῖ ὡς σκοποῦν τὴν ἐκφόβησιν καὶ τὴν ἀποτροπὴν τῶν δαιμονίων. Οἱ ἱερεῖς καὶ ἐκ τῶν λαϊκῶν οἱ λογιώτεροι, ἐρωτώμενοι περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐθίμου, ἀποκρίνονται ὅτι εἶναι συμβολικὴ παράστασις τῆς διαλύσεως τοῦ ἀψύχου σώματος εἰς τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν εἶναι συντεθειμένον. Ὁ λαὸς ἐν τούτοις ἄλλην ἐξήγησιν δίδει. Ἐν Τριπόλει καὶ ἐν πολλοῖς χωρίοις τῆς Μαντινείας πιστεύουσιν ὅτι τὰ ἀγγεῖα θραύονται πρὸς ἐκφόβισιν τοῦ Χάρου καὶ ἀποτροπὴν αὐτοῦ. Τοῦτο φαίνεται ἐκ διαφόρων φράσεών των, ἃς ἀναφωνοῦν κατὰ τὴν θραῦσιν τῶν ἀγγείων, ὡς: «Ἔνανε μᾶς ἐπῆρες, μωρὲ Χάρο, νάντοτος» «ὅπως σπάζει τὸ κεραμίδι, ἔτσι, ρὲ Χάρο, νὰ σπάσῃ τὸ κεφάλι σου, ἂν ξανάρθῃς!» «Νᾆναι σιδερένιοι οἱ πισινοί» «γιὰ νὰ μείνουνε οἱ ἀποδέλοιποι» κ. λ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα (τ. Β΄ σ 268—283).—*Δ. Κ. Ζαφειρακοπούλου*, Ἔθιμα τῆς κηδείας ἐν Μάνῃ (Λαογρ. Γ΄ σ. 473 κ ἑξ.).—*Ἰ. Πρωτοδίκου*, Περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ταφῆς (Ἀθῆναι 1860).—*Pouqueville*, Voyage de la Grèce (Paris 1827 τ. VI. σ. 147).—*Wachsmuth*, Das alte Griechenland in neuen.—*Lawson*, Modern Greek Folklore (σ. 520) —*K. Kleinpaul*. Οἱ νεκροὶ τῶν Ἀθηνῶν (μετάφρ. ἐν «Ἑστίᾳ» 1882 τ. ΙΓ΄ σ. 99).

Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

—*[Ἐθιμοτυπ.]* Ὁ ἀνήρ, νεκρός, περιβάλλεται, κατὰ τὸ δυνατόν, τὸ ἐπισημότερον ἔνδυμά του, ἄνευ παρασήμων καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐπιτρέπεται νὰ φέρωνται παράσημα. Τὰ παράσημά των κομίζονται ἐπὶ μαξιλαρίου ὑπὸ ἀξιωματικοῦ. Αἱ γυναῖκες, νεκραί, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των, εἶναι λευχείμονες ἢ μελανειμονοῦσι. Τὸ χρῶμα τῶν παρθένων εἶναι τὸ λευκόν. Οἱ ἄγαμοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων φέρουσι στέφανον ἐξ ἀνθέων πορτοκαλλέας. Ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ νεκροῦ τοποθετεῖται μικρὸν εἰκόνισμα, ὅπερ ὅμως καὶ δὲν συνθάπτεται μετ' αὐτοῦ. Τὰ σεμνοπρεπέστερα φέρετρα εἶναι τὰ δρύϊνα. Οἱ προσφερόμενοι ἐξ ἀνθέων στέφανοι ἢ σταυροί, διὰ νὰ εἶναι ἀπολύτως εὐπρεπεῖς, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑπερβολικοὶ κατὰ τὸ μέγεθος. Οἱ ἄρρενες συγγενεῖς δέχονται τὰ συλλυπητήρια ὄρθιοι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου· ἀντὶ συλλυπητηρίων ἐκφράσεων, ἀρκεῖ καὶ ἁπλῆ ἐγκάρδιος χειραψία· αἱ θήλειαι συγγενεῖς κάθηνται παρὰ τὸ φέρετρον, τοποθετημένον ἐπὶ ἰκρίου ἢ εἰς κάποιαν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Εἴς τινας ἐπαρχίας τὸ φέρετρον τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ ὁ νεκρὸς περιστοιχίζεται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ στενοτέρους φίλους. Δὲν σπανίζουν δ' ἐκεῖ τὰ μοιρολόγια. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπιδιώκεται κατὰ τὸ δυνατὸν ἀπόλυτος σιωπή. Τὰ παραπετάσματα εἶναι κατεβασμένα, τὰ παραθυρόφυλλα μισοκλεισμένα, τὰ κάτοπτρα καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ οἴκου καλύπτονται διὰ πενθίμου ὑφάσματος. Λαμπτῆρες ἐν ὥρᾳ ἡμέρας ἠμποροῦν ν' ἀναφθοῦν, ἀλλ' ὅμως σκεπασμένοι μὲ μαύρην γάζαν. Ἀπαραιτήτως εἶναι ἀνημμέναι δύο νεκρικαὶ λαμπάδες. Ἡ ἐκφορὰ γίνεται ἀπὸ τὴν κατοικίαν τοῦ νεκροῦ ἢ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας του ἢ καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ νεκροταφείου. Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ νεκροῦ ἐκ τοῦ οἴκου του θραύεται κατ' ἔθιμον πήλινον δοχεῖον περιέχον ὕδωρ. Καθ' ὁδὸν οἱ πλησιέστεροι ἄρρενες συγγενεῖς ἀκολουθοῦσιν ἀσκεπεῖς, προηγούμενοι πάντων τῶν κεκλημένων. Οἱ ἐποχούμενοι ἔχουν κλειστὰ ὀχήματα. Οἱ ἀκολουθοῦντες κηδείαν πρέπει ν' ἀποφεύγουν τοὺς χαιρετισμοὺς πρὸς γνωρίμους διαβάτας. Οἱ τελευταῖοι ἵστανται καὶ ἀποκαλύπτονται κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ φερέτρου. Ἐὰν ὑπάρχῃ ὁ ἐκφωνήσων ἐπικήδειον, πρέπει προηγουμένως ν' ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ χοροστατοῦντος ἀρχιεπισκόπου. Καὶ ἡ ἁπλουστέρα πρὸς νεκρὸν ἐκφώνησις δέον νὰ γίνεται ἀπὸ χειρογράφου. Μετὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, οἱ συγγενεῖς παρατασσόμενοι παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας δέχονται τὰ συλλυπητήρια ἐκείνων, οἵτινες δὲν πρόκειται ν' ἀκολουθήσουν μέχρι τοῦ νεκροταφείου. Ὡσαύτως μετὰ τὴν ταφήν, παρατασσόμενοι παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ νεκροταφείου, δέχονται τὰ συλλυπητήρια τῶν λοιπῶν γνωρίμων, ὅταν δὲν πρόκειται νὰ δεχθοῦν τούτους κατ' οἶκον. Τῶν τελευταίων τούτων τὸ ἔνδυμα εἶναι, διὰ τοὺς ἄνδρας, ὅσῳ τὸ δυνατὸν βαθυτέρου χρώματος· διὰ τὰς γυναῖκας σχεδὸν ἀπαραιτήτως μαύρου χρώματος. Διὰ τοὺς συγγενεῖς ἐπιβάλλεται ἡ αὐστηροτέρα πένθιμος περιβολή. Μετὰ τὴν κηδείαν προσφέρεται καφές, παξιμάδια καὶ κονιάκ. Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ θανόντος, ἐντὸς 10—12 ἡμερῶν, εὐχαριστοῦσιν εἴτε δι' ἐπισκεπτηρίων μετὰ μαύρου περιθωρίου, εἴτε δι' εἰδικῶν δελτίων, εἴτε καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς ὁπωσδήποτε συμμερισθέντας τὸ πένθος των. Τὰ ἀγγελτήρια κηδειῶν εἶναι γενικὰ ἢ ἰδιαίτερα. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν σημειοῦται ἐπ' αὐτῶν ὅτι «Ἰδιαίτερα προσκλητήρια δὲν θὰ σταλῶσι». Τινὲς ἀποστέλλουσι καὶ μετὰ τὴν κηδείαν ἢ ἁπλῶς δημοσιεύουσι διὰ τῶν ἐφημερίδων ἀναγγελτήρια θανάτου. Ἐνταφιασμὸς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δὲν ἐπιτρέπεται.

Τ. ΔΑΡΑΛΕΞΗΣ

—*[Νομ.] Κηδεία* δύναται νὰ ἀποκληθῇ ὁ ἐνταφιασμὸς ἀνθρωπίνου πτώματος ἐν τῷ ὑπὸ τῆς δημοσίας ἀρχῆς καθωρισμένῳ τόπῳ. Ὁ τρόπος, ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος, καθ' οὓς ἀπαραιτήτως δέον νὰ λαμβάνῃ χώραν κηδεία, ὡς καὶ πᾶσα πρὸς τοῦτο συναφὴς λεπτομέρεια, προσδιορίζονται ἀρκούντως ἀπὸ τὸ περὶ τῶν νεκροταφείων καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν διάταγμα τῆς 28ης Μαρτίου 1834. Οὕτω, κατὰ τὰς βασικὰς τοῦ νόμου τούτου ἀρχάς, δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν κηδεία, ἐὰν δὲν ἐπιθεωρηθῇ προηγουμένως τὸ πτῶμα ὑπὸ τοῦ παρὰ τῆς ἀστυνομίας διωρισμένου νεκρόπτου, τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν μὴ ἐπιτρεπομένου πρὶν ἢ παρέλθωσι, κατὰ μὲν τοὺς χειμερινοὺς μῆνας 48 ὧραι, κατὰ δὲ τοὺς ἐαρινοὺς 36 τοιαῦται. Τῆς τοιαύτης βεβαίως ἀρχῆς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐξαίρεσις, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν λοιμώδης τις ἀσθένεια ἢ ἀναφαινομένη σῆψις πτώματος ἀπαιτεῖ κατ' ἀνάγκην τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ἐνταφιασμοῦ (διάταγμα τοῦ 1834). Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου καθιερουμένης διαδικασίας, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐν τῷ ζητήματι τῆς κηδείας σπουδαῖον παίζει ῥόλον καὶ ἡ τελευταία τοῦ τεθνεῶτος βούλησις, ἥτις πρέπει νὰ θεωρῆται κατὰ κανόνα σεβαστή, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως τῆς κηδείας, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐντειλάμενον τὴν κηδείαν πρόσωπον. «Τὴν κηδείαν ἐκεῖνος πρέπει νὰ ποιῆται, ὃν ὁ ἀποθανὼν ἐξελέξατο» (Ν. 12 παρ. 4, Π. 11.7). Ἡ τοιαύτη ὅμως τυχὸν τελευταία βούλησις δὲν δύναται νὰ τηρηθῇ, ὅταν προσκρούῃ εἰς τὸν νόμον ἢ εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς ἠθικῆς διαγεγραμμένους κανόνας, ἀφοῦ μάλιστα καὶ κατὰ διάταξιν τοῦ ἄρθρου 573 τοῦ Ποινικοῦ νόμου τιμωρεῖται ποινικῶς πᾶσα ἀνάλογος παράβασις. Ἐν ἐλλείψει τελευταίας βουλήσεως, τὸ δικαίωμα τῆς ταφῆς ἀνήκει εἰς τοὺς κατὰ σειρὰν ἐγγύτητος τοῦ αἵματος συγγενεῖς, οἵτινες δικαίως δύνανται νὰ ῥυθμίσωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄνω ἐκτιθεμένου περιορισμοῦ τὰ κατ' αὐτήν. Ἐὰν δὲ μηδεὶς εἶναι γεγραμμένος εἰς τοὺς νομίμους ἢ τοὺς συγγενεῖς, καθ' ἣν τάξιν διαδέχονται (Ν. 12, Π. 11.7). Δὲν δύνανται νὰ ἀποκλεισθῶσι καὶ διαφωνίαι τινὲς ἀφορῶσαι εἴτε εἰς τὴν ἀληθῆ βούλησιν τοῦ ἀποθανόντος εἴτε εἰς τήν, ἐλλείψει τοιαύτης, διάφορον τῶν συγγενῶν ἀντίληψιν ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐκτελέσεως τῆς κηδείας, καὶ αἵτινες δὲν εἶναι ἄμοιροι νομικῆς σημασίας. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ δέον νὰ ἀκολουθῆται καὶ τὸ ὁποῖον φαίνεται δεχομένη ἡ γαλλικὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ νομολογία, εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἐπικρατῇ εἰς τὰ ζητήματα τῆς κηδείας ἡ γνώμη τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν, πάντοτε δὲ ἡ τοῦ τυχὸν ἐπιζῶντος συζύγου (*Planiol* τόμ. III No 1705 καὶ ἑπόμενα. *Planiol-Ripert*, tom. I No 12,365). Ἀνάλογος τυγχάνει καὶ ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τῶν ζη-

Digitized by Google

τημάτων τούτων τῆς κηδείας (Begräbnis) διαδικασία καὶ ἐφαρμογὴ (*Kipp* § I, II, *Regelsberger* I § 109, 110 *Posener*, Rechtslexikon, *Jagob* Politisches Handwürterbuch).

Τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας ἀποτελοῦν ἀναμφισβητήτως βάρος τῆς κληρονομίας καὶ δύναται πᾶς ὁ καταβαλὼν νὰ ἀξιώσῃ αὐτὰ διὰ τῆς ἐκ τῆς κηδείας ἀγωγῆς. Δαπάνη δὲ ἕνεκα κηδείας δέον νὰ θεωρῆται ἐκείνη μόνη, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἡ κηδεία, ὡς π. χ. ὅ,τι ἐδαπανήθη πρὸς ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ, ἄν τι ἐδαπανήθη διὰ τὸν τόπον, ἐφ' οὗ ὁ νεκρὸς κατατίθεται, τὰ τυχὸν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γενόμενα ἔξοδα, ὅπως μεταφερθῇ τὸ σῶμα τοῦ ἀποθανόντος, ἄν τι πρὸς τήρησιν τοῦ σώματος ἐδαπανήθη ἢ πρὸς προμήθειαν ἐνδυμάτων, καὶ πᾶν ἐν γένει ὅ,τι χάριν τοῦ σώματος ἐδόθη (Ν. 14 παρ. 3, Π. 11.7). Πᾶς ὅθεν, ὅστις ἤθελε δαπανήσει τι διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς κηδείας, δικαιοῦται νὰ τὸ ἀναλάβῃ, θεωρούμενος μάλιστα ὅτι μετὰ τοῦ ἀποθανόντος συνεβλήθη πρὸς τοῦτο, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ κεῖνται σώματα ἄταφα, οὔτε νὰ κηδεύεταί τις δι' ἀλλοτρίας περιουσίας, τῆς τοιαύτης μάλιστα ἀξιώσεως οὔσης προνομιακῆς κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 940 (ἐδάφ. 2) τῆς Πολ. δικονομίας. Τὸ ποσὸν τῆς δαπάνης πρέπει νὰ κρίνεται ἀναλόγως τῆς περιουσίας καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀποθανόντος, διότι πᾶν τὸ ὑπερμέτρως καταβληθὲν δὲν ἀναζητεῖται. Ἐν προκειμένῳ δὲ οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει ἡ θέλησις τοῦ ἀποθανόντος, ἐφ' ὅσον αὕτη ὑπερβαίνει τὸ δίκαιον τῆς δαπάνης μέτρον. Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος περὶ ἀναζητήσεως τῶν γενομένων δαπανῶν ὑφίσταται, ἐὰν τοιαύτη δαπάνη ἐγένετο χάριν στοργῆς. Οὕτως ὁ σύζυγος δὲν δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ παρὰ τῶν κληρονόμων τῆς συζύγου τὰς παρ' αὐτοῦ γενομένας δαπάνας τῆς κηδείας, διότι τὰς δαπάνας ταύτας, λόγῳ τοῦ ἀμοιβαίου μεταξὺ τῶν συζύγων σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ εὐσεβείας ἕνεκα, ὀφείλει ὁ ἐπιζῶν σύζυγος νὰ καταβάλῃ (Ν. 14 παρ. 7, Π. 11.7)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῆς γενικῆς βιβλιογραφίας, *Roux*, «Le droit des matières de Sépulture».—*A.-Tissier*, «La loi du 18 Novembre 1887 sur la liberté de funérailles».

Α. Β., ΠΑΜΠΟΥΚΑΣ

—*[Κανον. Δίκ.]* Οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ τελευτήσαντες ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἵνα τύχωσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, ἂν μὴ διέπραξαν παράπτωμα, καθ' οὗ ἡ Ἐκκλησία ἀπειλεῖ τὴν τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ποινήν, ἥτις οὖσα sententiae latae, οὐχὶ δὲ ferendae, ἐκτελεῖται διὰ τῆς ἀποχῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἄνευ προτέρας εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἀποφάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ἐκκλησιαστικῶς δὲν κηδεύονται: 1) Τὰ ἀβάπτιστα ἀποθανόντα νήπια. Ὁ Αὐγουστῖνος, πρὸς ἐθνικοὺς ἐξομοιῶν τὰ ἀβάπτιστα ἀποθανόντα τέκνα καθολικῶν γονέων, ἀποφαίνεται ὅτι ἀμφότεροι ὑποβάλλονται τῇ αἰωνίᾳ καταδίκῃ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀποφαίνεται, ὅτι ταῦτα οὔτε δοξασθήσονται, οὔτε παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ κολασθήσονται ὡς μᾶλλον παθόντα τὴν ζημίαν ἢ δράσαντα. Τὸ περὶ τῶν ἀβαπτίστων τελευτώντων νηπίων ζήτημα ἐγένετο κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑποκείμενον ἐρίδων καὶ ἀντεγκλήσεων ἐξ ἀφορμῆς τῆς γνώμης τοῦ Οἰκονόμου, δεξαμένου ἐν τῇ ἑαυτοῦ κατηχήσει, ὅτι ταῦτα διὰ τὸ ἀκέραιον τοῦ ἤθους καὶ ἀδιάφθορον καὶ ἀμόλυντον σῴζονται τῆς κολάσεως: «βεβαιοῦται καὶ ἡ μετὰ θάνατον αὐτῶν σωτηρία, ἥν ποτε πρὶν ἢ φωτισθῶσιν ἀπαλλαγῶσι τοῦ βίου». Διὰ τῆς λέξεως «σωτηρία» ὁ Οἰκονόμος, κατὰ τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν, τὴν περιεχομένην ἐν τῇ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1814 ἀπολογίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύνοδον, εἰς ὃν παρεπέμφθη ἡ τοῦ πράγματος ἐξακρίβωσις, ἐνόησε τὴν ἀπὸ τῶν βασάνων καὶ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν μαστίγων παρὰ τῆς θείας εὐσπλαγχνίας ἀπαλλαγήν, οὐχὶ δὲ τὴν αἰωνίαν δόξαν καὶ βασιλείαν καὶ μακαριότητα, προσθέσας ὅτι, προσαγορευομένης γραφικῶς τῆς αἰωνίας κολάσεως ὡς ὀλέθρου καὶ διαφθορᾶς καὶ ἀπωλείας, δικαίως ἠδύνατο ἡ ἀπὸ ταύτης λύσις νὰ κληθῇ σωτηρία. Ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου ἀπεφήνατο, ὅτι τὰ τοιαῦτα νήπια δὲν κολάζονται μέν, καθάπερ ὀρθῶς καὶ κατὰ τὴν τῶν πατέρων διδασκαλίαν ἐδίδαξεν ὁ Οἰκονόμος, ὡς προαιρετικῆς ἁμαρτίας καθαρεύοντα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀξιοῦνται τῆς οὐρανίου βασιλείας, ὡς μὴ καθαρθέντα διὰ τοῦ θείου λουτροῦ ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας καὶ μὴ τυχόντα τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως. 2) Οἱ κατηχούμενοι. Ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τινές, ὡς ὁ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Αὐγουστῖνος, ἐδέξαντο ἐπιτρεπομένην τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδευσιν τῶν κατηχουμένων, ὧν ἡ πρὸς τὸ βάπτισμα δηλωθεῖσα ἐπιθυμία δὲν ἐπραγματώθη ἕνεκα αἰφνιδίου θανάτου, ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τῆς μὴ ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν κατηχουμένων καὶ μὴ τελέσεως εὐχῶν ὑπὲρ αὐτῶν, δεξαμένου μόνον τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἐλεημοσύνας. 3) Οἱ ἀφωρισμένοι Ὅτι οὗτοι ἤδη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχαιότητι δὲν ἐκηδεύοντο ἐκκλησιαστικῶς, μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 409 ὑπὸ τῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς ὁ Πτολεμαΐδος Συνέσιος γνωστὸν ἐποιήσατο τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις τὸν ἀφορισμὸν τοῦ ἐπάρχου Ἀνδρονίκου καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ. 4) Οἱ μὴ Χριστιανοί, ἤτοι οἱ ἐθνικοί, Μωαμεθανοί, Ἰουδαῖοι κλπ., ὡς καὶ οἱ αἱρετικοὶ καὶ σχισματικοί. Ἤδη ὁ Μιλέβης Ὀπτᾶτος ποιεῖται μνείαν ἱερέως κελευσθέντος παρὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, ἵνα ἐκθάψῃ τὰ σώματα τῶν ἐν τοῖς ναοῖς ἐνταφιασθέντων Circumcelliones. Ὡσαύτως εἶχεν ἀπαγορευθῆ καὶ ἡ τῶν ὠριγενιστῶν ἐκκλησιαστικὴ κήδευσις. Ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος Γελάσιος ἐν τῇ ἀπὸ 494 πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Δαρδανίας καὶ Ἰλλυρίας ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀπεφήνατο, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ δὲν κηδεύονται ἐκκλησιαστικῶς. Καὶ βραδύτερον ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος Νικόλαος ὁ Α', ἐν τῇ πη' ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἀπηγόρευσε τῷ 866 τοῖς οἰκείοις τῶν τελευτησάντων ἀπίστων τὰς ὑπὲρ τούτων εὐχάς. Μόνον ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος Οὐϊγίλιος ἐν τῇ περὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων ἔριδι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἐδέξατο τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδευσιν τῶν αἱρετικῶν, παρὰ τὴν τότε κρατοῦσαν ἐκκλησιαστικὴν πρακτικήν. Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Παρθενίου, ἂν ἐπιτρέπηται ἡ παρ' ὀρθοδόξων ἱερέων κήδευσις Λατίνων καὶ διαμαρτυρομένων, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος ὁ Β' ἀπεκρίνατο, διὰ τοῦ ἀπὸ 24 Νοεμβρίου 1701 γράμματος αὐτοῦ, ἀποφατικῶς. Ὡσαύτως εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ μητροπολίτου Ἄρτης, ἂν ἐπιτρέπηται ἡ ὑπ' ὀρθοδόξων ἱερέων κήδευσις τῶν Λατίνων, ἀπεκρίνατο διὰ τῆς ἀπὸ 1724 συνοδικῆς ἐπιστολῆς, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας ὁ Γ' ἀποφατικῶς. Τοὐναντίον δὲ διὰ τῆς ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1869 ἐγκυκλίου αὐτοῦ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ ΣΤ' τὴν αἴτησιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κανταβριγίας καὶ πριμάτου πάσης Ἀγγλίας Ἀρχιβάλδου Καμβέλλου δεξάμενος, ἐπέτρεψεν ἵνα οἱ ἐν τόπῳ, ἔνθα δὲν ὑπάρχει ἴδιον νεκροταφεῖον τῶν διαμαρτυρομένων, τελευτῶντες ἀγγλικανοὶ ἐνταφιάζωνται ἐν τῷ τῶν ὀρθοδόξων. Ὡσαύτως ἐπέτρεψεν, ἵνα τὸν νεκρὸν ἑτεροδόξων Χριστιανῶν, μὴ ὑπαρχόντων ἰδίων ἱερέων, συνοδεύωσι τῇ αἰτήσει τῶν συγγενῶν ὀρθόδοξοι ἱερεῖς, ψάλλοντες τὸν τρισάγιον ὕμνον, τὸν ρικ' ψαλμὸν ἐκ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας μετὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀποστόλου καὶ τοῦ εὐαγγελίου. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' δεξαμένη ἐπανέλαβε καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ἱερὰ σύνοδος· μαθοῦσα δ' αὕτη ὅτι ἐνιαχοῦ τοῦ κράτους ὀρθόδοξοι ἱερεῖς ἠρνοῦντο προσκαλούμενοι νὰ κηδεύωσι τοὺς ἐν τῇ κατασκευῇ δημοσίων ἔργων ἀποθνήσκοντας τεχνίτας καὶ ἐργάτας τοῦ λατινικοῦ δόγματος, διαμαρτυρομένους ἢ καὶ ἄλλους ἑτεροδόξους Χριστιανούς, ἀπεφήνατο ἐπιτρεπομένην τὴν ἐκκλησιαστικὴν τούτων κήδευσιν παρ' ὀρθοδόξων ἱερέων, ὀφειλόντων ὡσαύτως νὰ ψάλλωσι τὸν τρισάγιον ὕμνον, τὸν ρικ' ψαλμὸν ἐκ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας καὶ νὰ ἀναγινώσκωσι τὸν ἀπόστολον καὶ τὸ εὐαγγέλιον. Βραδύτερον δ' ἐρωτήσαντος τοῦ ἀγγλικανοῦ ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων καὶ Γιβραλτάρ, ἂν δύνανται ἀγγλικανοὶ ἱερεῖς νὰ ἐπιδαψιλεύωσι τὰ μέσα τῆς θείας χάριτος ὀρθοδόξοις, ἐν αἷς χώραις δὲν ὑπάρχουσιν ὀρθόδοξοι ἱερεῖς, ἀρνητικῶς ἀπεφήνατο ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία. Ἡ ἀρνητικὴ αὕτη ἀπόκρισις, ἐστάλη καὶ εἰς τοὺς πατριάρχας Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας, ὡς καὶ εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. 5) Οἱ ἐν μονομαχίᾳ ἢ κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἐξ αὐτῆς τραυμάτων ἀποθανόντες. Καὶ ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπηγόρευσε τὴν διὰ τῆς νενομισμένης ἀκολουθίας κήδευσιν τῶν ἐκ μονομαχίας ἀποθνησκόντων, ἅτε μὴ τελευτησάντων ἐν μετανοίᾳ καὶ πίστει, ὡς καὶ τὴν ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν προσφορὰν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας. 6) Οἱ αὐτόχειρες (βλ. λ. *αὐτοκτονία [Κανον. Δίκ.]*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Μ. Ῥάλλη*, Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (1907 σ. 185—209). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου (τεῦχ. Α' 1927, σελ. 122—124).

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Κηδείδης. Ποιητὴς διθυράμβων, πιθανῶς ἐξ Ἑρμιόνης καταγόμενος. Τὸν πραγματικὸν τύπον τοῦ ὀνόματός του βεβαιοῖ ὁ Φώτιος, ὡς καὶ ἐπιγραφή τις χορηγικὴ τῶν χρόνων τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων. Ὡσαύτως ὁ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ ἀναφερόμενος *Κηθείδης*, διθυράμβων ποιητής, εἶναι ὁ μνημονευθεὶς *Κηδείδης* (ἐκ τοῦ *κῆδος*). Ὁ Κηδείδης οὗτος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶναι πατὴρ ἢ πάππος τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ, τοῦ μνημονευομένου ἐν τῇ ὡς ἄνω ἐπιγραφῇ.

Δ. Μ. Μ.

κηδεμονεύω· εἶμαι κηδεμών τινος, ἔχω τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα ἀνηλίκου τινὸς ἢ ὑπεξουσίου, ἀσκῶ δικαιώματα πατρὸς ἀπουσιάζοντος ἢ ὁπωσδήποτε ἐλλείποντος: «κηδεμονεύω τὰ ὀρφανὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου».

κηδεμονία (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ κηδεμόνος, ἄσκησις δικαιώματος ἐπιτηρήσεως, ἐπιμελείας ἀνηλίκου ἢ ὑπεξουσίου: «κηδεμονία ὀρφανοῦ, — μαθητοῦ κττ.» (ἀπὸ τοῦ *κηδεμών*).

—*[Νομ.]* *Κηδεμονία* καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ δικαίου διαρρυθμιζομένη σύμπραξις εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας ὡρισμένου προσώπου, ἀνατεθειμένη εἰς ἕτερα πρόσωπα. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὅμως ὅρου νοεῖται εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ διοίκησις τῆς περιουσίας ὡρισμένου προσώπου.

Α') ***Ῥωμαϊκὸν δίκαιον***. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπιτροπείαν ἡ κηδεμονία ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ (cura) κατ' ἀρχὴν παρεῖχεν εἰς τὸν κηδεμόνα curator) τὴν ἐξουσίαν τῆς διοικήσεως (gestio) τῆς περιουσίας τοῦ ὑπὸ κηδεμονίαν διατελοῦντος, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κηδεμόνος παρεχομένην ἄδειαν ἢ συναίνεσιν (consensus), ὅπως ὁ κηδεμονευόμενος ἐπιχειρήσῃ πρᾶξιν ἀναγομένην εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του. Ἡ ἄδεια αὕτη ἦτο ἄτυπος, ἠδύνατο δὲ νὰ δοθῇ πρὸ ἢ μετὰ τὴν πρᾶξιν. Τὰ καθ' ἕκαστον οὐχ ἧττον εἴδη τῆς κηδεμονίας παρήλλασσον μεταξύ των. Ὑπὸ κηδεμονίαν, ἐφ' ὅσον αὕτη κυρίως περιελάμβανε τὴν φροντίδα περὶ τῆς περιουσίας ὡρισμένων *προσώπων* (cura personae), διετέλουν ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ οἱ ἔφηβοι, οἱ παράφρονες καὶ οἱ ἄσωτοι. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ὅμως ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἐδημιουργήθησαν κατ' ἀναλογίαν καὶ ἕτεροι λόγοι κηδεμονίας, ἥτις ὅμως κυρίως παρείχετο δι' ὡρισμένας περιουσιακὰς ὑποθέσεις ὡρισμένων προσώπων (cura bonorum).

Κηδεμονία ἐφήβων (cura minorum). Κατὰ τὸν πλαιτώρειον νόμον (lex Plaetoria περὶ τὸ 190 π. Χ.) ἡ δολία ἐν ταῖς συναλλαγαῖς βλάβη τῶν συμφερόντων τοῦ ἀνηλίκου ἐφήβου συνεπήγετο ἀτιμίαν καὶ ἐτιμωρεῖτο διὰ προστίμου. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ὅπως ἐκ τῶν προτέρων ἀποσοβηθῇ ἡ ἐπιβολὴ τῶν ποινῶν τούτων, ἐζητεῖτο συνήθως πρὸ τῆς συναλλαγῆς παρὰ τοῦ πραίτωρος ὁ διορισμὸς κηδεμόνος τοῦ ἐφήβου, ἵνα οὗτος συναινέσῃ εἰς τὴν πρᾶξιν. Οὕτω κατ' ἀρχὰς ἐνεφανίσθη ἡ κηδεμονία τῶν ἐφήβων, ἥτις μετὰ τῆς ἐπιτροπείας τῶν ἀνήβων συνεπλήρου ἐν Ῥώμῃ τὸ ὅλον σύστημα τῆς προστασίας τῶν συμφερόντων τῶν αὐτεξουσίων ἀνηλίκων. Ὁ θεσμὸς τῆς κηδεμονίας ὑπέστη ἐξέλιξιν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου, θεσπίσαντος ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ ἔφηβος ἔχει ἀνάγκην κηδεμόνος, συνεπληρώθη δ' ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, ὁρίσαντος ὅτι πᾶσα πρᾶξις τοῦ ἐφήβου, δι' ἧς οὗτος ἀπαλλοτριοῖ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἢ ἀναλαμβάνει ὑποχρεώσεις, εἶναι ἄκυρος, γιγνομένη ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ κηδεμόνος, δυναμένης νὰ δοθῇ πρὸ ἢ μετὰ τὴν πρᾶξιν (πρβλ. Εἰσ. I, 23, πρ. καὶ §§ 1—2).

Κηδεμονία παραφρόνων (cura furiosi). Ἀπὸ τοῦ Δωδεκαδέλτου οἱ παράφρονες, οἱ μὴ διατελοῦντες λόγῳ τῆς ἡλικίας των ὑπὸ ἑτέραν ἐπιμέλειαν, διετέλουν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν πλησιεστέρων αὐτῶν συγγενῶν, οἵτινες, ἐπὶ σκοπῷ κυρίως διατηρήσεως τοῦ κληρονομικοῦ αὐτῶν μεριδίου, εἶχον ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως τῶν pecunia, ἤτοι τῶν res nec mancipi (βλ. λ. *πρᾶγμα*) τῶν παραφρόνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς διατροφῆς καὶ ἐν γένει ἐπιμελείας καὶ συντηρήσεως αὐτῶν. Μεταγενεστέρως ὅμως ἡ κηδεμονία αὕτη ἔλαβε τὴν μορφὴν διαχειρίσεως ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας τοῦ παράφρονος, ἤτοι οὐ μόνον τῶν pecunia, ἀλλὰ καὶ τῶν res mancipi καὶ δὴ ἐπὶ σκοπῷ προστασίας μᾶλλον τῶν συμφερόντων τοῦ παράφρονος ἢ τῶν τοῦ κηδεμόνος (πρβλ. Δωδ. Ν, 7 καὶ Εἰσ. I, 23,3, βλ. καὶ λ. *ἀπαγόρευσις, ἐπιτροπεία*).

Κηδεμονία ἀσώτων (cura prodigi). Κατὰ τὸν Δωδεκάδελτον ὁ πραίτωρ εἶχε τὴν ἐξουσίαν νὰ στερήσῃ τὸν μὴ διατελοῦντα ὑπὸ ἑτέραν ἐπιμέλειαν λόγῳ τῆς ἡλικίας του ἄσωτον, ἤτοι τὸν διασπαθίζοντα τὴν παρὰ τῶν προγόνων του κληρονομηθεῖσαν περιουσίαν, τοῦ jus commercium, ἤτοι τῆς ἱκανότητος τοῦ νὰ δικαιοπρακτῇ ἐν ζωῇ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον τῶν Ῥωμαίων (jus civile). Ὁ τοιοῦτος ἄσωτος ὑπεβάλλετο ὑπὸ τὴν νόμιμον κηδεμονίαν (cura legitima) τῶν πλησιεστέρων αὐτοῦ ἐξ ἀρρενογονίας ἤ, τοιούτων ἐλλειπόντων, τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν. Ἡ τοιαύτη ἐξουσία τοῦ πραίτωρος ἐξησκεῖτο πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προασπίσεως τῶν συμφερόντων τοῦ ἀσώτου, ἡ δ' ἐνέργεια τοῦ κηδεμόνος περιωρίζετο μεταγενεστέρως μόνον ἐπὶ τῶν δικαιοπραξιῶν, δι' ὧν ὁ ἄσωτος ἀπηλλοτρίου τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἢ ὑπεβάλλετο εἰς ὑποχρεώσεις. Ἐξελισσομένου τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ηὔξανεν ἡ σημασία τοῦ ἐλευθερωτέρου jus gentium, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὁσημέραι φθίνουσαν σημασίαν τοῦ αὐστηροῦ jus civile, οὕτω δὲ ἀναλόγως ἐμειοῦτο ἡ ἐξουσία τοῦ κηδεμόνος τοῦ ἀσώτου. Διότι ἡ στέρησις τοῦ jus commercium, καὶ ἑπομένως ἡ διὰ ταύτης ἀνάλογος μείωσις τῆς ἱκανότητος τοῦ δικαιοπρακτεῖν τοῦ ἀσώτου, ἔπαυε νὰ ἔχῃ ἰδιαιτέραν ἀξίαν (πρβλ. Εἰσ. I, 23, 3).

Κηδεμονία περιουσίας (cura bonorum). Οὕτω καλεῖται ἡ διὰ κρατικῆς ἐπεμβάσεως παρεχομένη φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια δι' ὡρισμένας περιουσιακὰς ὑποθέσεις ὡρισμένων προσώπων, λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης καταστάσεως αὐτῶν. Τοιούτους κηδεμόνας ἀναφέρουσι διαφόρους αἱ πηγαί, ὡς π. χ. τὸν κηδεμόνα σχολαζούσης κληρονομίας (curator hereditatis jacentis), τὸν κηδεμόνα ἐμβρύου (cura-

Digitized by Google

tor ventris), ἀνάλογον πρὸς τὸν *ἐμβρυωρὸν* τοῦ συγχρόνου δικαίου, τὸν κηδεμόνα τοῦ ὀφειλέτου, ἀναλογοῦντα πρὸς τὸν *σύνδικον* τῆς πτωχεύσεως, τὸν κηδεμόνα τοῦ ἀπόντος (curator absentis), τὸν κηδεμόνα τῶν λόγῳ γήρατος ἢ ἄλλης αἰτίας ἐξηντλημένων σωματικῶς προσώπων (cura debilium personarum) κλπ. Πρὸς δικαστικὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπιδίωξιν τῶν ἐκ τῆς κηδεμονίας ἀπαιτήσεων ἐχρησίμευεν ἡ actio negotiorum gestorum (directa καὶ contraria), δυναμένη νὰ ἐγερθῇ καὶ διαρκούσης ἔτι τῆς κηδεμονίας (πρβλ. II, 3, 5, 3, 5). Ἡ κηδεμονία ἔπαυε διὰ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἐφήβου ἢ τῆς ὑπ᾿ αὐτοῦ ἀποκτήσεως τῆς συγγνώμης ἡλικίας (venia aetatis), διὰ τῆς ἰάσεως τοῦ παράφρονος, διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀσώτου καὶ διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ ἐπὶ τῆς cura bonorum.

Β´) ***Ἰσχῦον δίκαιον***. Παρ᾿ ἡμῖν σήμερον ὑπὸ κηδεμονίαν διατελοῦσιν οἱ χειράφετοι ἀνήλικοι, δύναται δὲ νὰ διορισθῇ κηδεμὼν πρὸς διαχείρισιν σχολαζούσης κληρονομίας.

Κηδεμονία χειραφέτων ἀνηλίκων. Ὁ χειράφετος ἀνήλικος ἀπαλλάσσεται μὲν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, ἤ, ταύτης ἐλλειπούσης, τῆς ἐπιτροπείας, πλὴν δὲν ἀποκτᾷ πλήρη ἱκανότητα πρὸς τὸ δικαιοπρακτεῖν, διότι δι᾿ ὡρισμένας πράξεις διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτοῦ δεῖται τῆς συμπράξεως τοῦ κηδεμόνος, συνισταμένης εἰς τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ πρὸς ἐπιχείρησιν τῆς πράξεως, ταύτης ἐνεργουμένης ὑπὸ μόνου τοῦ χειραφέτου ἀνηλίκου.

Τὰ τῆς κηδεμονίας ρυθμίζει βασικῶς ὁ νόμος ΧΠΘ´ τῆς 17ης Αὐγούστου 1861 «περὶ ἀνηλίκων, ἐπιτροπείας, χειραφεσίας καὶ κηδεμονίας αὐτῶν», καταργήσας διὰ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ ἄρθρου 137 πάντας τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντινοῦ δικαίου, ὡς καὶ τῶν ἐθίμων καὶ δὴ οὐ μόνον τοὺς ἀντικειμένους εἰς τὸν νόμον τοῦτον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁπλῶς ἀφορῶντας τὰ ὑπ᾿ αὐτοῦ ρυθμιζόμενα θέματα.

Ἐπαγωγὴ τῆς κηδεμονίας. Εἰς τὴν κηδεμονίαν τοῦ χειραφέτου ἀνηλίκου καλεῖται ἐκ τοῦ νόμου κατὰ πρῶτον λόγον ὁ πατήρ, ἐπὶ δὲ ὀρφανῆς πατρὸς ἀνηλίκου γυναικὸς ὁ σύζυγος αὐτῆς ἤ, τούτου ὄντος ἀνηλίκου καὶ ἑπομένως ἀνικάνου, διορίζεται προσωρινὸς κηδεμὼν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ συζύγου. Εἰς τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ὁ κηδεμὼν διορίζεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ὅπερ πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ προκειμένου περὶ συγκρούσεως συμφερόντων τοῦ χειραφέτου καὶ κηδεμόνος, ὅτε τὸ δικαστήριον διορίζει εἰδικὸν κηδεμόνα. Ἡ κηδεμονία χειραφέτου ἀνηλίκου οὐδέποτε ἐπάγεται ἐκ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως (βλ. ἄρθρ. 102 ν. ΧΠΘ´).

Ἀνικανότης, παῦσις, ἀπαλλαγή, παραίτησις ἀπὸ τῆς κηδεμονίας χειραφέτου ἀνηλίκου. Περὶ τούτων πάντων ἐφαρμόζονται αἱ περὶ ἐπιτροπείας διατάξεις (βλ. ἄρθρ. 102 ν. ΧΠΘ´ καὶ λ. *ἐπιτροπεία*).

Τὸ ἔργον καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ κηδεμόνος χειραφέτου ἀνηλίκου. Ἐνταῦθα δέον νὰ διακρίνωμεν τὰς πράξεις, ἃς δύναται μόνος νὰ ἐνεργῇ ὁ χειράφετος ἀνήλικος, ἀπὸ τῶν πράξεων, δι᾿ ἃς ἀπαιτεῖται συναίνεσις τοῦ κηδεμόνος ἢ πρὸς ταύτῃ καὶ ἕτεραι διατυπώσεις.

α´) Μόνος ὁ χειράφετος δύναται νὰ ἐκμισθοῖ τὰ μὲν ἀστικὰ ἀκίνητα αὐτοῦ ἐπὶ μίαν τὸ πολὺ τριετίαν, τὰ δ᾿ ἀγροτικὰ ἐπὶ μίαν ἑξαετίαν, ἢ νὰ παρέχῃ ταῦτα εἰς ἐπίμορτον καλλιέργειαν πάλιν τὸ πολὺ ἐπὶ μίαν ἑξαετίαν, νὰ εἰσπράττῃ δὲ τὰς προσόδους τῆς τε κινητῆς καὶ τῆς ἀκινήτου αὐτοῦ περιουσίας, παρέχων τὰς δεούσας ἐξοφλητικὰς ἀποδείξεις. Τοῦ νόμου οὐδὲν ὁρίζοντος, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ὡσαύτως μόνος ὁ ὑπὸ κηδεμονίαν ἐκποιεῖ τὰ ἐνσώματα κινητὰ αὐτοῦ πράγματα, ἐκτὸς προκειμένου περὶ μετοχῶν ἑταιρειῶν, δημοσίων χρεογράφων καὶ ἄλλων ὁμολόγων. Τέλος μόνος ὁ χειράφετος ἐνεργεῖ τὰς πράξεις τὰς σκοπούσας τὴν βελτίωσιν ἢ συντήρησιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ὡς π. χ. σύνταξις διαμαρτυρικοῦ, ἐγγραφὴ προσημειώσεως ἢ ὑποθήκης, κατάσχεσις, διακοπὴ παραγραφῆς κλπ., ἔτι δέ, ἐὰν ἐμπορεύεται, τὰς πράξεις, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ (ἄρθρ. 109 ν. ΧΠΘ´). Διὰ πάσας δὲ τὰς πράξεις, ἃς μόνος ἐνεργεῖ, δύναται ὡσαύτως μόνος νὰ παρίσταται ἐνώπιον δικαστηρίου, νὰ συμβιβάζηται ἢ νὰ συντάσσῃ συνυποσχετικόν. Ἐὰν διὰ τῶν πράξεων, ἃς μόνος ἐνήργησεν ὁ ὑπὸ κηδεμονίαν διατελῶν, ὑπεβλήθη εἰς ὑποχρεώσεις ὑπερμέτρους, δύναται τὸ δικαστήριον, τῇ αἰτήσει αὐτοῦ ἢ τῶν ἀνιόντων του ἢ ἐν ἐλλείψει τῶν τελευταίων τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, νὰ περιστείλῃ ταύτας. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει ὁ μετὰ τοῦ χειραφέτου συναλλαγεὶς δύναται, ἂν προτιμᾷ, νὰ ζητήσῃ τὴν διάλυσιν τῆς συμβάσεως καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν πρὸ ταύτης κατάστασιν, ἐφ᾿ ὅσον βεβαίως τοῦτο εἶναι δυνατὸν (ἄρθρ. 104 ν. ΧΠΘ´).

β´) Πρὸς τὸν χειράφετον ἀπαλλασσόμενον τῆς ἐπιτροπείας παρέχεται ἡ λογοδοσία τοῦ ἐπιτρόπου, ἣν δὲν δύναται ὁ χειράφετος νὰ ἐγκρίνῃ ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ κηδεμόνος, ἐὰν δὲ κηδεμὼν ὡρίσθῃ αὐτὸς οὗτος ὁ λογοδοτῶν ἐπίτροπος, διορίζεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, εἰδικὸς κηδεμών, ἵνα ἐφορεύσῃ κατὰ τὴν λογοδοσίαν καὶ συναινέσῃ εἰς τὴν ἔγκρισιν αὐτῆς (ἄρθρ. 103). Ἐπίσης συναίνεσις τοῦ κηδεμόνος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐνώπιον δικαστηρίου παράστασιν τοῦ χειραφέτου ἐπὶ δίκης ἀφορώσης τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, ὡς π. χ. προκειμένου περὶ διαζυγίου, ἀκυρότητος γάμου κλπ., ἔτι δὲ διὰ τὴν ἀποδοχὴν κεφαλαίων, διάθεσιν αὐτῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν διάθεσιν τῶν χρημάτων, ἅπερ ἀπέμειναν ἐκ τῶν εἰσοδημάτων μετὰ τὰς δαπάνας πρὸς βελτίωσιν ἢ συντήρησιν τῆς περιουσίας τοῦ χειραφέτου (ἄρθρ. 105). Τέλος δέον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁμοία συναίνεσις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀποδοχὴν ἢ ἀποποίησιν κληρονομίας, κληροδοσίας ἢ δωρεᾶς. Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τοῦ κηδεμόνος, ὅπως συναινέσῃ εἰς πρᾶξιν ὑπὸ τοῦ χειραφέτου ἐνεργουμένην, δύναται ὁ χειράφετος ν᾿ ἀποταθῇ εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπερ ἀποφαίνεται σχετικῶς, δυνάμενον νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου. Ἀντιθέτως οὐδεμία πρᾶξις δύναται νὰ ἐπιχειρηθῇ ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ χειραφέτου, καίτοι τυχὸν τοῦ κηδεμόνος θέλοντος ταύτην. γ´) Ὁ χειράφετος δὲν δύναται νὰ δανεισθῇ, νὰ ἐγγυηθῇ, νὰ ἐκποιήσῃ μετοχὰς ἑταιρειῶν, δημόσια χρεόγραφα ἢ ἄλλα ὁμόλογα ἢ τέλος ἀκίνητα, ἢ νὰ παραχωρήσῃ ἐμπράγματα δικαιώματα ἐπὶ τούτων, ἢ νὰ μεταβιβάσῃ τοιαῦτα δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ ἑτέρων ἀκινήτων, ἢ νὰ ἐκμισθώσῃ ἀστικὰ ἐπὶ διάστημα μακρότερον τῆς τριετίας, ἢ νὰ ἐκμισθώσῃ ἢ νὰ παραδώσῃ εἰς ἐπίμορτον καλλιέργειαν ἀγροτικὰ ἐπὶ διάστημα μακρότερον τῆς ἑξαετίας, ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ κηδεμόνος μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου καὶ ἄδειαν τοῦ δικαστηρίου (ἄρθρ. 106). Πᾶσα πρᾶξις τοῦ χειραφέτου, διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ὁποίας ἐτηρήθησαν αἱ νόμιμοι διατυπώσεις, θεωρεῖται ὡς γενομένη παρ᾿ ἐνηλίκου. Ὁ κηδεμὼν εὐθύνεται διὰ δόλον καὶ βαρεῖαν ἀμέλειαν, κατ᾿ ἐξαίρεσιν δὲ καὶ δι᾿ ἐλαφράν, ἔνθα ὁ νόμος ἀπαιτεῖ εἰδικὴν μέριμναν, ὡς π. χ. ἐπὶ τῆς διαθέσεως τῶν κεφαλαίων τοῦ χειραφέτου (ἄρθρ. 105). Τῆς εὐθύνης του ὅμως δι᾿ ἐλαφρὰν ἀμέλειαν ἀπαλλάσσεται, ὡς καὶ ὁ ἐπίτροπος, ἐὰν ἀποδείξῃ ὅτι κατέβαλε διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ χειραφέτου τὴν ἐπιμέλειαν, ἣν ἐν τοῖς ἰδίοις καταβάλλει.

Τέλος τῆς κηδεμονίας χειραφέτου ἀνηλίκου. Ἡ κηδεμονία παύει αὐτοδικαίως διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῆς χειραφεσίας, ἔτι δὲ ἅμα τῇ ἐνηλικιώσει τοῦ ὑπὸ κηδεμονίαν, σχολάζει δ᾿ ἁπλῶς διὰ τοῦ θανάτου, ἀπαλλαγῆς, παύσεως καὶ παραιτήσεως τοῦ κηδεμόνος.

Κηδεμονία σχολαζουσῶν κληρονομιῶν· βλ. λ. *σχολάζουσα κληρονομία*. Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

κηδεμονικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κηδεμόνα ἢ τὴν κηδεμονίαν: «κηδεμονικὰ καθήκοντα».—Ἐπίρρ. ***κηδεμονικῶς***.

κηδεμών, *—όνος* (ὁ, ἡ)· ὁ κηδόμενός τινος, ὁ φροντίζων περί τινος, ὁ ἐπιμελητὴς ἀνηλίκου ἢ ὑπεξουσίου, ὁ ἀσκῶν τὴν κηδεμονίαν ἐπί τινος: «κηδεμὼν ὀρφανοῦ,—ἀνηλίκου,—μαθητοῦ».

—*[Νομ.]* Βλ. *κηδεμονία*.

κηδεστὴς (ὁ)· ὁ ἐκ γάμου συγγενής, συγγενὴς ἀπὸ συμπεθεριὸ (ἀρχ.).

κήδευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κηδεύειν, κηδεία, ταφή.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *κηδεία*.

— **κηδεύσεως *ἐκκλησιαστικῆς στέρησις*** *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. λ. *κηδεία* [Κανον. Δίκ.].

κηδεύω· φροντίζω περὶ τοῦ νεκροῦ, κάμνω τὴν ἐκφοράν, τὴν κηδείαν: «ἐκηδεύθη καὶ ἐτάφη».

Κηδόκτου *πεδία* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς ἀνατολικῆς Θρᾴκης πρὸς δυσμὰς τοῦ ποταμοῦ Ἁλμυροῦ (νῦν Καληβρή), ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ παραφθορᾶς ἀπὸ τῶν λειψάνων ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ ὑδραγωγείου (Aqaeductus). Ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ ἐστρατοπέδευσεν ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος, ὅτε ἐπαναστατήσας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Γ´ τοῦ Βοτανειάτου καὶ ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ ἐν Δυρραχίῳ τῷ 1078, ἐβάδιζε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Α. Θ. Σ.

Κηδὼρ *Λαχομέρ*. Βασιλεὺς τῆς Ἐλὰμ (Γεν. ΙΔ´ 1), ὁ *Χοδολλογομὸρ* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἰσχυρότερος τῶν μικρῶν ἡγεμόνων τῶν πέριξ χωρῶν, κατέστησε μεταξὺ τῶν ἄλλων φόρου ὑποτελεῖς τοὺς βασιλεῖς τῶν πέντε πόλεων τῆς πεδιάδος, τῆς ὁποίας τὴν θέσιν κατέχει ἔκτοτε ἡ Νεκρὰ θάλασσα. Ἐπὶ δωδεκαετίαν συνεκράτησεν αὐτοὺς εἰς ὑποταγήν, ἀλλὰ τὸ 13ον ἔτος ἐπανεστάτησαν. Ὁ Κηδὼρ ἐπῆλθε μετὰ συμμάχων. Οἱ ἐπαναστάται βασιλεῖς τῆς Πενταπόλεως ἐξῆλθον κατ᾿ αὐτοῦ. Ὁ Κηδὼρ εἶχεν ἤδη ὑποτάξει πᾶσαν τὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου πεδιάδα καὶ εἰσδύσει μέχρις Ἰδουμαίας. Τοὺς Πενταπολίτας συνήντησεν εἰς τὴν πεδιάδα Σιδδίμ, πλήρη φρεάτων ἀσφάλτου. Αἱ ρωγμαὶ τοῦ ἐδάφους καὶ αἱ πολτώδεις ἐκτάσεις τῆς ἀσφάλτου ἐδυσχέραινον τὰς κινήσεις των καὶ ἡττήθησαν· οἱ βασιλεῖς Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐφονεύθησαν, ὅσοι δὲν ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς ᾐχμαλωτίσθησαν, τὰ δὲ πολεμεφόδια καὶ αἱ ζωοτροφίαι κατεσχέθησαν. Μεταξὺ ὅμως τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ὁ Λώτ, οὗτινος ὁ θεῖος Ἀβραάμ, κατασκηνῶν παρὰ τὴν Χεβρῶνα, εἰδοποιήθη καὶ ἀφοῦ παρέλαβε 318 ἐκλεκτοὺς ἐπετέθη παρὰ τὴν Δαμασκὸν κατὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Κηδώρ, νικᾷ τούτους καὶ ἀπελευθερώνει πάντας τοὺς αἰχμαλώτους μετὰ τῶν λαφύρων. Γ. Λ. Λ.

Κὴζ (Keyes), *σὲρ* ***Ρογῆρος Ἰωάννης*** Brownlow. Ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς (1890) καὶ Κίνας (1900). Διετέλεσε κατὰ τὰ ἔτη 1905—1907 ναυτικὸς ἀκόλουθος τῶν ἐν Ρώμῃ, Βιέννῃ, Ἀθήναις καὶ Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῶν πρεσβειῶν. Τῷ 1912 προήχθη εἰς πλοίαρχον. Κατὰ τὴν κατὰ τῆς Ἑλγολάνδης ἐπιδρομὴν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἦτο ἀνώτερος διοικητὴς τῶν ὑποβρυχίων. Μετὰ ταῦτα προαχθεὶς εἰς κομμοδόρον, ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχιεπιστολεὺς τῶν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων ὑπὸ τὸν ἀρχιναύαρχον de Robeck δρωσῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων. Ὑπέρμαχος τοῦ διὰ τῆς βίας διάπλου τῶν στενῶν, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου του (ἀντιτιθεμένου εἰς τὴν γνώμην ταύτην) νὰ ἐκθέσῃ λεπτομερῶς τὴν περὶ βιαίας διαβάσεως γνώμην του ἐνώπιον τῆς βρεττανικῆς κυβερνήσεως, γνώμην ἣν ὑπεστήριξε καὶ ὁ ναύαρχος Wemys. Ἕνεκεν ἀντιθέτου ἀναφορᾶς τοῦ στρατηγοῦ Munro καὶ τῆς κατόπιν ἐπιθεωρήσεως ἐκθέσεως τοῦ στρατάρχου Kitchener, ἡ γνώμη τοῦ Κὴζ δὲν ἐγένετο ἀποδεκτή, ἐγκαταλειφθείσης τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Δαρδανελλίων. Τῷ 1917 προαχθεὶς εἰς ὑποναύαρχον ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν ἐλαφρῶν στολίσκων τῆς Δούβρης, προητοίμασε δὲ καὶ ἡγήθη τῶν κατὰ Ζεεμπροῦγκε καὶ Ὀστάνδης ἐπιχειρήσεων ἀποφράξεως, αἵτινες κατέστησαν τοῦτον διάσημον. Τῷ 1919 ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ τίτλος τοῦ βαρωνέτου. Τῷ 1921 προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον καὶ τῷ 1925 εἰς ναύαρχον καὶ ἀρχηγὸν τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου. Τῷ 1929 ἐτοποθετήθη ἀρχηγὸς τοῦ Home Fleet. Γ. Ν. Ν.

Κηζηλμπάσηδες (οἱ)· βλ. λ. *Κιζιλμπάσηδες* καὶ λ. *Ἀθίγγανοι* (τ. Β´ σ. 302 γ´).

Κὴθ (Keith), *σὲρ* ***Ἀρθοῦρος***. Ἄγγλος ἀνθρωπολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Ἀμπερντήν, τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Λειψίας. Κατέστη αὐθεντία ἐπὶ τῶν ἀνθρωπολογικῶν θεμάτων καὶ εἰδικὸς εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου ἐξ ἀποσπασμάτων ἢ ὀρυκτῶν λειψάνων. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας εἰς τὸ Βασιλικὸν ἰνστιτοῦτον ἀπὸ τοῦ 1917—1923, καθηγητὴς τοῦ Βασιλικοῦ κολλεγίου τῶν χειρουργῶν τῷ 1908, πρόεδρος τῆς Ἀνατομικῆς ἑταιρείας τῆς Ἀγγλίας, πρόεδρος τοῦ Βασιλικοῦ ἀνθρωπολογικοῦ ἰνστιτούτου (1913—1917), μέλος τῆς Ἀνθρωπολογικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων. Μεταξὺ τῶν ἔργων του περιλαμβάνονται: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων» (1897), «Ἀνθρωπίνη ἐμβρυολογία καὶ μορφολογία» (1921), «Παλαιοὶ τύποι ἀνθρώπου» (1911), «Ἡ ἀρχαιότης τοῦ ἀνθρώπου» (1915), «Μηχαναὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος» (1919), «Ἐθνικότης καὶ φυλή» (1919), «Ἡ θρησκεία ἑνὸς δαρβινιστοῦ» (1925) κλπ. Δ. Σ. Δ.

— **Κὴθ** (Keith), ***Γεώργιος Ἔλφιστον***, *λόρδος*—. Ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1746 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1823. Εἰσελθὼν νεώτατος εἰς τὸ ναυτικόν, διεκρίθη τῷ 1776 ἐν τῷ κατὰ τῆς πειρατείας πολέμῳ. Τῷ 1781 ᾐχμαλώτισε τὸ ὀλλανδικὸν πλοῖον «Ρόττερδαμ». Διεκρίθη ἐν τοῖς κατὰ τῆς Γαλλίας πολέμοις. Τῷ 1794 προήχθη εἰς ὑποναύαρχον, τὸ δ᾿ ἑπόμενον ἔτος εἰς ἀντιναύαρχον καὶ ἀπεστάλη ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἰνδίαις ἀγγλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων. Πλέων πρὸς τὰς Ἰνδίας κατέλαβε τὴν ἄκραν τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τὴν Κεϋλάνην. Ἐπανελθὼν βραδύτερον εἰς τὴν Εὐρώπην, κατέλαβε τὴν Μινόρκαν καὶ ἐβομβάρδισε τὴν Γένουαν (1800), ἀναγκάσας τὸν Μασσένα εἰς συνθηκολόγησιν. Ἀπελάμβανε μεγάλης δημοτικότητος ἐν Ἀγγλίᾳ. Τῷ 1812 προχθεὶς εἰς ναύαρχον ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν στόλων τῆς Μάγχης. Γ. Ν. Ν.

— **Κὴθ** (Keith), ***Φραγκῖσκος-Ἐδουάρδος-Ἰάκωβος***. Σκῶτος στρατιωτικὸς (1696—1758). Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου, ἀλλὰ ταχέως ἤλλαξεν ἐπάγγελμα, καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατόν. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1715 ἐν Σκωτίᾳ, καθ᾿ ἣν ἐξεδήλωσε σπανίας στρατιωτικὰς ἱκανότητας, τὸν ἠνάγκασε διὰ λόγους προσωπικῆς ἀσφαλείας νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην. Διέμεινεν ἐπὶ διετίαν ἐν Παρισίοις, παρακολουθῶν μαθήματα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, τῷ δὲ 1719 συμμετέσχεν εἰς τὴν ἀτυχήσασαν ἐκστρατείαν τῶν Ἱσπανῶν ἐν Σκωτίᾳ. Ἀκολούθως διῆλθεν ἔτη τινὰ ἐν Παρισίοις καὶ Μαδρίτῃ ἐν πενίᾳ καὶ ἀφανείᾳ, κατορθώσας τέλος νὰ ἐπιτύχῃ βαθμὸν συνταγματάρχου εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν καὶ συμμετασχὼν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Γιβραλτὰρ (1726—1727). Ἐπιτυχὼν σχετικὴν σύστα-

Digitized by Google

σιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας Πέτρον Β', εἰσῆλθεν εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν ὡς συνταγματάρχης (1728). Συμμετέσχεν εἰς πλείστας ἐκστρατείας, διακριθεὶς ἐπὶ ἀνδραγαθίᾳ, προήχθη δὲ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, θεωρούμενος ὡς ὁ ἱκανώτερος στρατιωτικὸς τῆς Ρωσίας. Εὑρίσκων τὰς ἀμοιβὰς ἐκείνας κατωτέρας τῆς ἀξίας του, προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν Φρειδερῖκον Β' τῆς Πρωσσίας, ὅστις ἀμέσως τῷ ἔδωκε τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου, διωρίσας αὐτὸν τῷ 1749 στρατιωτικὸν διοικητὴν τοῦ Βερολίνου. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου (1756) ὁ Κὴθ ἐχειροτονήθη ὡς ἀρχιστράτηγος, ἐπιδείξας ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν καὶ ἱκανότητα. Τῷ 1757 ἦτο ἀρχιστράτηγος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Πράγας, βραδύτερον διηύθυνε τὴν ἄμυναν τῆς Λειψίας ἐναντίον πολὺ ὑπερτέρων δυνάμεων. Ἀφοῦ ἔπαιξε πρωταγωνιστοῦντα ρόλον εἰς διαφόρους ἄλλας ἐκστρατείας, ἐφονεύθη τὸν Ὀκτώβριον 1758 εἰς τὴν μάχην τοῦ Χοχκίρχ. Ἀπέθανεν ἄγαμος, ἀλλὰ κατέλιπε πλεῖστα τέκνα ἐκ τῆς ἐρωμένης του Εὔας Μάρτενς, Σουηδῆς αἰχμαλώτου, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος συνέλαβε κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1741—1743. Δ. Σ. Δ.

κηθάριον (τό), ἄλλως *κήθιον, κηθίδιον, κηθὶς* [*Ἀρχ.*]. Πλεκτόν τι ἀγγεῖον ποικίλου σχήματος, χρησιμοποιούμενον κατὰ τὰς ψηφοφορίας ἢ ἐν τῷ παιγνίῳ τῶν κύβων πρὸς ἀποφυγὴν νοθειῶν ἢ δόλου. Ἐν αὐτῷ οἱ ψηφοφόροι ἔθετον προηγουμένως τὴν ψῆφον καὶ δι' αὐτοῦ ἔρριπτον ταύτην εἰς τὴν κάλπην, ἐπίσης δὲ οἱ παῖκται τῶν κύβων ἐντὸς τῶν κηθαρίων τούτων ἐτάραττον τοὺς κύβους καὶ δι' αὐτοῦ ἔρριπτον τούτους. —Π.

Κήθλυ (Keighley ἢ Keithley) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ὑόρκης, ἀπέχουσα 28 χλμ. τῆς πόλεως Λήντς, μὲ δύο σιδηροδρομικοὺς σταθμούς, ἐξυπηρετουμένη ἐπίσης ὑπὸ τῆς διώρυγος μεταξὺ Λίβερπουλ καὶ Χὼλλ. Κάτοικοι 42.000. Τὰ κυριώτερα κτίρια εἶναι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, χρονολογούμενος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἑρρίκου Α', τὸ ὡραῖον γοτθικὸν ἰνστιτοῦτον τῶν μηχανικῶν, ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ μουσεῖον. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι συνίστανται εἰς τὴν ἐριουργίαν, βαμβακουργίαν, τὴν κατασκευὴν μηχανημάτων, ἐργαλείων κλπ. Δ. Σ. Δ.

κηθωσία (ἡ) (Cethosia) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυμφαλιδῶν*. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κηθωσία ἡ μελανότεφρος* (Cethosia nigrocinerea), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν μικροτάτην, κεραίας λεπτὰς καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας μετὰ λαμπρῶν ποικίλων ἀποχρώσεων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὰς Ἰνδίας. Δ. Ν. Π.

κηκῖδες (αἱ) βλ. *κηκίς*.

κηκιδιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δρῦς ἡ σμῖλαξ*.

Κηκίδιον (πρώην *Τσουτσοῦ - Κιοΐ*) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἀποτελοῦν μετ' ἄλλων τεσσάρων χωρίων τὴν κοινότητα Κοσμίου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου. Ἀπέχει ἡμίσειαν περίπου ὥραν ΝΑ τῆς Κομοτινῆς, καὶ ἀριθμεῖ 250 κατοίκους (1928). Α. Θ. Σ.

κηκιδογόνος (ὁ, ἡ)· ὁ προκαλῶν τὴν γένεσιν κηκίδων: «κηκιδογόνα ἔντομα».

Κηκιδόμυια ἡ καταστρεπτική.

κηκιδόμυια (ἡ) (Cecidomyia) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόδων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κηκιδομυιιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μικροῦ μεγέθους, ὧν τὰ περισσότερα καταστρέφουσιν ἢ ἐπιφέρουσι μεγάλας βλάβας εἰς τὴν γεωργίαν. Γνωστότερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι ἡ *κηκιδόμυια ἡ καταστρεπτικὴ* (Cecidomyia destructor), ἥτις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἔχει μῆκος 3 περίπου χιλιοστομέτρων, σῶμα λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες, κεραίας χονδρὰς καὶ βραχείας, πόδας λεπτοτάτους καὶ ἐπιμήκεις καὶ πτέρυγας στενάς, ἐπιμήκεις καὶ ἡμιδιαφανεῖς. Ὁ ἐπικρατῶν χρωματισμὸς εἶναι μελανὸς κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος καὶ αἱματέρυθρος κατὰ τὴν κοιλίαν. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν μασχαλῶν τῶν φύλλων τοῦ σίτου, ὡς καὶ διαφόρων δένδρων, τῆς ἐλαίας κτλ. Δ. Ν. Π.

κηκιδομυιίδαι (οἱ) (Cecidomyidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια διπτέρων ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νημοκεριδῶν*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μικρότατα, μὲ σῶμα κομψὸν καὶ λεπτόν, πτέρυγας ἱκανῶς ἀνεπτυγμένας, ἀπεστρογγυλωμένας κατὰ τὸ ἄκρον των, κεκαλυμμένας ὑπὸ τριχῶν καὶ ὑπὸ τριῶν ἐπιμήκων νευρώσεων. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μικροτάτη, ἡμισφαιρική, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμικυκλικοί. Αἱ κεραῖαι τῶν θηλέων εἶναι ἐπιμηκέστεραι τῶν τῶν ἀρρένων καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ διαφόρου ἀριθμοῦ ἀρθρώσεις. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι πολυαριθμότατοι καὶ γνωστότατοι, διότι προξενοῦσι καταστροφὰς εἰς τὴν γεωργίαν, δι' ὃ καὶ ἠσχολήθησαν πλεῖστοι φυσιοδῖφαι περὶ τούτων, ὡς οἱ Rondani, Bremi, Loew, Winnert, Dufour, κ.τ.λ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *κηκιδόμυια* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κηκὶς (ἡ) (Galla) [*Ἐγκυκλ.*]. Καλοῦνται *κηκῖδες* παθολογικὰ ἐξοιδήματα, σχηματιζόμενα κατόπιν κεντήματος τῆς ψηνὸς (Cynips Gallae tinctoria), ἐπὶ τῶν νεαρῶν βλαστῶν τοῦ φυτοῦ Quercus infectoria. Τὸ κέντημα τοῦτο γίνεται κατὰ τὴν ἄνοιξιν ὑπὸ τοῦ θήλεος πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ᾠῶν αὐτοῦ. Οἱ κεντηθέντες βλαστοὶ αὐξάνονται κανονικῶς καθὼς καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν ἐναποτεθέντα ᾠά, μετά τινας δὲ ἡμέρας ἀναφαίνεται τὸ ἐξοίδημα, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν πρὸς τὰ ἔξω ἀπώθησιν τοῦ φυλλώδους ἱστοῦ. Ἐντὸς τοῦ ἐξοιδήματος σχηματίζονται μετὰ 5—6 μῆνας αἱ νύμφαι, αἵτινες ἀφοῦ ἀναπτυχθῶσι διανοίγουν ὀπὴν καὶ ἐξέρχονται. Ἐὰν αἱ νύμφαι ἀποθάνουν, καταπαύει ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ ἐξοιδήματος. Οἱ ὄγκοι αὐτοὶ τῶν ἐξοιδημάτων συλλέγονται πρὶν ἀναπτυχθοῦν τελείως αἱ ἐντὸς αὐτῶν ἐγκεκλεισμέναι νύμφαι, τουτέστι κατὰ τοὺς μῆνας Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον. Αἱ μὴ τρυπηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐντόμου κηκῖδες, ριπτόμεναι ἐντὸς τοῦ ὕδατος βυθίζονται. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον διακρίνει πλείστας ποικιλίας κηκίδων, ὧν αἱ κράτισται εἶναι αἱ τῆς Ἀσίας. Αἱ κηκῖδες ἀποτελοῦν μικρὰ σφαιρικὰ σώματα κιτρινοφαίου χρώματος, ἄοσμα καὶ γεύσεως στυπτικῆς καὶ πικρᾶς. Ἡ κόνις τῶν κηκίδων εἶναι κιτρινόφαιος. Χημικῶς ἐξεταζόμεναι αἱ κηκῖδες περιέχουν 70 % ταννίνην, γλυκογαλλικὸν ὀξύ, ἐλλαγικὸν ὀξύ, γλυκογαλλιφαρικὸν ὀξύ, περαιτέρω δὲ γλυκόζην, ἄμυλον καὶ ἴχνη ὀξαλικοῦ ἀσβεστίου. Αἱ κηκῖδες ἀναγράφονται εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἰς δόσιν 0.5—1.0 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας ὡς κόνις, καταπότια καὶ ὡς ἀφέψημα, ὡς στυπτικὸν τοῦ ἐντέρου καὶ ὡς αἱμοστατικόν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει ἡ δρόγη πρὸς παρασκευὴν τοῦ βάμματος κηκίδων (Tinctura Gallarum). Αἱ κηκῖδες ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Τραλλιανὸς ἀναφέρει, ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν παρασκευὴν χρισμάτων τῆς κεφαλῆς. Κ. Γ. Μ.

— [*Ἐμπορευμ.*] Αἱ σπουδαιότεραι ποικιλίαι κηκίδων εἶναι: α') αἱ τοῦ Χαλεπίου (μαῦραι, πράσιναι, λευκαί), β') αἱ τῆς Πελοποννήσου, γ') αἱ τῆς Σμύρνης, δ') αἱ Μαρμαρῖναι, ε') αἱ τῆς Ἰστρίας, στ') αἱ τῆς Γαλλίας, καὶ ζ') αἱ Σινικαὶ ἢ Ἰαπωνικαί. Λόγῳ τοῦ ὅτι περιέχουσιν 60—70 % ταννίνην (δεψικὸν ὀξύ), χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, τὴν ἰατρικήν, τὴν βαφικὴν καὶ τὴν κατασκευὴν μελάνης. Αἱ σπουδαιότεραι παραγωγικαὶ χῶραι εἶναι ἡ Ἱσπανία, Ἰταλία, Γαλλία, Μ. Ἀσία καὶ Συρία. Ἡ ἑλληνικὴ παραγωγὴ ὑπερβαίνει τὰς 15.000 ὀκάδας ἐτησίως. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

κὴλ (keel)· μέτρον βάρους χρησιμοποιούμενον ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις τῆς Ἀγγλίας καὶ ἰσοδυναμοῦν περίπου πρὸς 21 μετρικοὺς τόννους.

κηλάστρα (ἡ) (Celastrus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν (βλ. *κήλαστρος*).

κηλαστρίνεια (ἡ) (Celastrinae) [*Βοτ.*]. Ὑποδιαίρεσις τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαπινδωδῶν*, περιλαμβάνουσα τὰ φυτὰ τῶν ἑξῆς οἰκογενειῶν: *ἱπποκρατωδῶν, κηλαστρωδῶν, κορυλωδῶν, κορυνοκαρπωδῶν, ὀξυφυλλωδῶν, πενταφυλλακωδῶν, σαλβαδορωδῶν, σταχχουσιωδῶν* καὶ *σταφυλωδῶν*. Οἱ θάμνοι καὶ τὰ δένδρα τῆς ὡς ἄνω ὑποδιαιρέσεως φέρουσιν ἄνθη κανονικά, ἑτεροχλαμύδεια, μὲ ἓν ἢ δύο σπονδυλώδεις ἀποφύσεις στημόνων καὶ ὀλιγομερῆ φοθήκην. Κ. ΠΑΠ.

κήλαστρος (ἡ) (Celastrus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κηλαστρωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 35 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν. Εἶναι θάμνοι ἢ μικρὰ δένδρα ἀναρριχώμενα, φυλλοβόλα, κοσμητικά, πολλαπλασιάζομενα εὐχερῶς διὰ μοσχευμάτων καὶ ἀπαντῶντα ἀραιῶς καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερον τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν θεωρεῖται *κήλαστρος ἡ ἀναρριχωμένη* (Celastrus scandens), ἰθαγενὴς τῆς βορείου Ἀμερικῆς, φέρον ὡραῖα μεγάλα ἔμμισχα φύλλα, κείμενα κατ' ἐναλλαγήν, λευκόφαια ἄνθη καὶ καρπὸν κάψαν στρογγύλην. Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἀναφερομένη κήλαστρος (ἢ τὸ *κήλαστρον*), ταυτιζομένη ὑπό τινων πρὸς τὴν πρῖνον ἐφύετο ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ἰδίως, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν πεδινοῖς ἢ ὀρεινοῖς τόποις, τὸ δὲ ξύλον της εὐκατέργαστον ἐν τῷ τόρνῳ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν κατασκευὴν ράβδων, λεπτῶν πλακῶν ποικίλης χρήσεως, δοκῶν κ. ἄ. Καλλιεργουμένη ἐν ταῖς οἰκίαις ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπομακρύνουσα τὰς κατὰ τῶν προσώπων τοῦ οἴκου τεκταινομένας μαγείας. Κ. ΠΑΠ.—Π. Ν. Π.

Κήλαστρος.
[α=ἄνθος· 2=καρπός.]

κηλαστρώδη (τά) (Celastraceae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαπινδωδῶν*, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 40 γένη μετὰ πεντακοσίων περίπου εἰδῶν, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὰ δενδρώδη ἢ θαμνώδη, τινὰ ἀναρριχώμενα, πολλὰ κοσμητικὰ ἢ ἄλλως χρήσιμα, φέροντα ἐνίοτε δερματώδη μικρὰ φύλλα καὶ ἄνθη κανονικά, ἑρμαφρόδιτα, διατεταγμένα κυματοειδῶς κατὰ βοτρυώδεις ταξιανθίας, κάλυκα τετρασέπαλον ἢ πεντασέπαλον, στεφάνην τετραπέταλον ἢ πενταπέταλον, 4—5 στήμονας, ἐπιφυῆ ᾠοθήκην, ἀποτελουμένην ἐκ δύο μέχρι πέντε συμφυῶν πολυχώρων καρποφύλλων, δύο σπερματικὰς συνήθως βλάστας, ὀρθίας, ἀνατρόπους ἢ ὑποτρόπους εἰς ἕκαστον χῶρον, καρπὸν δρύπην, ἢ κυρίως κάψαν, καὶ σπέρμα πολλάκις περιβαλλόμενον ὑπὸ ἐγχρώμου χιτῶνος. Κυριώτερα γένη θεωροῦνται: *ἐλαιόδενδρον, εὐώνυμον, κάθα, κήλαστρος* κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κήλεος (ἡ) (Celosia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαραντωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (5—6), ἰθαγενῆ κυρίως τῆς Ἀφρικῆς καί τινων ἄλλων τροπικῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, κοσμητικά, φέροντα μεγάλα σταυρωτὰ φύλλα, καυλὸν ἄλλοτε ἁπλοῦν καὶ ἄλλοτε περὶ τὴν κορυφὴν διακλαδούμενον, ἄνθη μικρὰ χρώματος συνήθως κυανοῦ, τεταγμένα πότε κατὰ καλάθια καὶ πότε πάλιν κατ' ἀντιθέτους βότρυς, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *βελοῦδο* κλπ. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν θεωροῦνται: *κήλεος ἡ λοφοφόρος* (Celosia cristata), *κήλεος ἡ ἀργυρᾶ* (Celosia argentea), *κήλεος ἡ πυραμοειδὴς* (Celosia pyramidalis) κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κηλεπίδεσμος (ὁ). Καλεῖται οὕτως εἰδικὸς ἐπίδεσμος, χρησιμεύων πρὸς διαρκῆ συγκράτησιν κήλης ἐν ἀνατάξει. Οἱ κηλεπίδεσμοι ἦσαν γνωστοὶ καὶ παρ' ἀρχαίοις, ἀναφέρονται δὲ ὡς *ζωστῆρες, τελαμῶνες, βουβωνοφύλακες* καὶ *βουβωνίσκοι*. Σήμερον διακρίνουσι δύο εἴδη κηλεπιδέσμων, τοὺς *σκληροὺς* καὶ τοὺς *μαλακούς*. Τῶν σκληρῶν διακρίνουσι δύο εἴδη τοῦ αὐτοῦ περίπου συστήματος. Τούτων ὁ πρῶτος, ἐφευρεθεὶς ἐν ἔτει 1655 ὑπὸ τοῦ Nicolas Lequin, ἀποτελεῖται ἐξ ἐλατηρίου χαλυβδίνου, πεπλατυσμένου, σχήματος ἐλλειψοειδοῦς, περιβαλλομένου καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ ὑπὸ δέρματος. Καὶ κατὰ μὲν τὸ ἓν ἄκρον αὐτοῦ ἐφαρμόζεται πιλωτὸν καταλλήλως, σχήματος διαφόρου, ἀναλόγως τῆς χρήσεως, τὸ δ' ἕτερον ἄκρον καταλήγει εἰς ἱμάντα δερμάτινον, φέροντα σειρὰς ὀπῶν, ἵνα πορποῦται ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ πιλωτοῦ. Ὁ ἕτερος κηλεπίδεσμος, τοῦ Salman, ἀποτελεῖται ἐπίσης ἐξ ἐλατηρίου χαλυβδίνου, σχήματος ἡμιελλείψεως, περιβαλλομένου ἐπίσης ὑπὸ δέρματος, ὡς καὶ ὁ προηγούμενος, εἰς ἑκάτερον δὲ ἄκρον φέρει πιλωτὸν μαλακόν, καλῶς προσηρμοσμένον. Ἐκ τούτων τὸ μὲν ἓν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ἐπὶ τοῦ στομίου τῆς ἐν ἀνατάξει εὑρισκομένης κήλης.

Κηλεπίδεσμος ἐκ καουτσοὺκ διὰ πολὺ μικρὰ παιδία.

Οἱ μαλακοὶ κηλεπίδεσμοι, ἀντὶ τοῦ ἐκ χάλυβος ἐλατηρίου, σύγκεινται ἐκ ζώνης ἐλαστικῆς, πλάτους διαφόρου, εἰς ἣν καταλλήλως πορπουμένην καὶ συγκρατουμένην προσαρμόζονται πιλωτά, ἓν ἢ δύο, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης. Ἐπὶ ὀμφαλοκήλης ἡ ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως ζώνη ἔχει πλάτος τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιλάβῃ τὸ μεσογάστριον καὶ ὑπογάστριον, φέρει δὲ τὸ πίεστρον εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὀμφαλοῦ.

Κηλεπιπιδεσμος διὰ σιδηροῦ ἐλάσματος.

Διὰ τὰ βρέφη τὰ φέροντα κήλην συγγενῆ, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ κηλεπίδεσμοι ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως, ὧν τὰ πίεστρα κατασκευάζονται ἐπίσης ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Ταῦτα, κενὰ ὄντα, πληροῦνται εὐκόλως δι' ἀέρος. Ἡ ἐφαρμογὴ τούτων δέον νὰ γίνηται μετὰ προσοχῆς. Πρὸ ἑκάστης ἐφαρμογῆς τῶν κηλεπιδέσμων δέον νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης ἀνάταξις τῆς κήλης. Ἐφαρμόζε-

Digitized by Google

ται πρῶτον τὸ πίεστρον ἐπὶ τοῦ στομίου τῆς κήλης, τοῦ ἀρρώστου εὑρισκομένου ἐν κατακλίσει, καὶ ἀκολούθως τὸ λοιπὸν τμῆμα τοῦ κηλεπιδέσμου ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἡ διὰ τοῦ πιλωτοῦ ἐπιφερομένη πίεσις δέον νὰ εἶναι ἠπία καὶ ἀνεκτή. Ἡ δὲ ἐπιτυχὴς ἐφαρμογὴ τοῦ κηλεπιδέσμου ἐλέγχεται διὰ βηχὸς ἐν ὀρθίᾳ στάσει, καὶ ἐν γένει διὰ ζωηρῶν κινήσεων.

Συχνὴ φροντὶς δέον νὰ καταβάλληται πρὸς διατήρησιν τοῦ δέρματος, ἐφ' οὗ προσαρμόζεται τὸ πιλωτόν, ἐν καλῇ καταστάσει. Τὸ δέρμα συνήθως καθαρίζεται ἐπιμελῶς διὰ χλιαροῦ σαπωνούχου ὕδατος καὶ κατόπιν ἐπιπάσσεται διὰ κόνεως τάλκου. Τὴν νύκτα ὁ κηλεπίδεσμος δύναται νὰ ἀφαι-

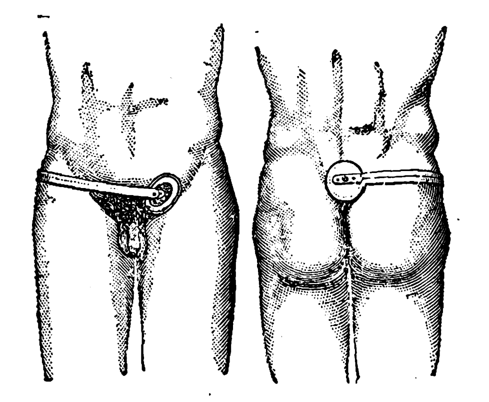

Ἐφαρμογὴ κηλεπιδέσμου.

ρῆται, πλὴν ἂν βὴξ παροξυστικὸς δὲν ἐπιτρέπῃ τὸ τοιοῦτον. Ἡ διὰ κηλεπιδέσμων θεραπεία εἶναι παρηγορητική. Σήμερον πᾶσα κήλη κατὰ κανόνα δέον νὰ χειρουργῆται πρὸς ῥιζικὴν ἴασιν. Ἡ χρῆσις τῶν κηλεπιδέσμων δύναται νὰ ἐπιτραπῇ εἰς πολὺ μικρὰ παιδιά, ἔνθα διὰ τῆς ἐφαρμοζομένης πιέσεως δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἴασις διὰ τῆς συρρικνώσεως καὶ συμπτώσεως τῶν τοιχωμάτων τοῦ αὐχένος τοῦ κηλικοῦ σάκκου ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ σάκκου. Ἔνδειξιν χρήσεως κηλεπιδέσμων ἀποτελοῦσιν ἐπίσης οἱ γέροντες, παρ' οἷς λόγῳ παθήσεως τῶν πνευμόνων ἢ τῆς καρδίας ἀντενδείκνυται ἡ ῥιζικὴ ἐγχείρησις. Διὰ τὰς κήλας τὰς μὴ ἀναταξίμους τὸ πιλωτὸν κατασκευάζεται κοῖλον. Τῶν ὑπερμεγέθων κηλῶν (ὀσχεοκηλῶν) ἡ συγκράτησις ἐπιτυγχάνεται διὰ χρήσεως κηλεπιδέσμων ἐν εἴδει σάκκου, μετὰ ἢ ἄνευ πιλωτοῦ. Ι. Κ. Κ.

κήλη (ἡ)· ἡ μερικὴ ἢ ὁλικὴ πρόπτωσις σπλάγχνων ἀπὸ οἱασδήποτε κεκλεισμένης κοιλότητος τοῦ σώματος, ἐκτὸς ταύτης, διά τινος τρήματος, καλυπτομένου ὑπὸ τοῦ γενικοῦ καλυπτηρίου συστήματος.

—*['Ιατρ.]* Ἡ πρόπτωσις αὕτη τῶν σπλάγχνων, οὖσα καταφανής, ἀποτελεῖ ὄγκον μαλακόν, ἐλαστικόν, συνήθως ἀνώδυνον τῇ πιέσει, ἐλαφρῶς κινητὸν καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ δέρματος. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω ὑπὸ τοῦ δέρματος, ὑπὸ τῶν ὑποκειμένων μυϊκῶν ἰνῶν ἀπωθημένων, ὑπὸ περιτονιῶν, ὑπό τινος μεμβράνης σακκοειδοῦς, ἀποτελούσης τὴν προώθησιν τοῦ περιτοναίου καὶ τέλος ἐκ τῶν προπεσόντων σπλάγχνων, τὰ ὁποῖα διά τινος ἀνοίγματος τοῦ τοιχώματος (κηλικὸς δακτύλιος) εἰσεχώρησαν ἐν αὐτῷ.

Ἡ κήλη γενικῶς εἶναι συχνοτέρα εἰς τοὺς ἄνδρας ἢ εἰς τὰς γυναῖκας, μὲ ἀναλογίαν 1 : 4 κατὰ Malgaigne, 1 : 3 κατὰ Wernher (Λονδῖνον) καὶ 1 : 5 κατὰ Maereday. Ἐν σχέσει μὲ τὴν ἡλικίαν, ἀπαντᾷ ἡ κήλη πολὺ συχνὰ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς, ἐλαττοῦται ἀκολούθως μέχρι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, αὐξάνει σταθερῶς κατὰ τὴν μέσην ἡλικίαν, διὰ νὰ φθάσῃ τὸ μέγιστον κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ἐλαττωθῇ ἀκολούθως κατὰ τὸ ἔσχατον γῆρας.

Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς συχνότητος προέρχεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀναπτύξεως τοῦ βουβωνικοῦ πόρου παρὰ τοῖς ἀνδράσι καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ κῆλαι εἶναι συχνότεραι δεξιὰ ἢ ἀριστερά, συχνάκις δὲ διπλαῖ, ἀναφαινομένης τῆς μιᾶς μετὰ τὴν ἄλλην. Αἱ κῆλαι διαιροῦνται γενικῶς εἰς συγγενεῖς καὶ εἰς ἐπικτήτους. Αἱ συγγενεῖς κῆλαι ὑφίστανται ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἢ ἀναπτύσσονται ἀργότερον ἕνεκεν εὐνοϊκῆς ἀνατομικῆς προδιαθέσεως τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. Αἱ ἐπίκτητοι κῆλαι ἀναπτύσσονται κατόπιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφόρων αἰτίων. Αἱ κῆλαι κοινὸν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἔχουν, ὅτι ἀναπτύσσονται εἰς χώρας τοῦ σώματος, ἔνθα ὑπάρχει ἐλάττωσις τῆς ἀντιστάσεως ἢ διάστασις τῶν τοιχωμάτων, ὀφειλομένη εἰς οὐλὴν τραυματικὴν ἢ μετεγχειρητικήν. Χῶραι ἔνθα ὑπάρχει ἐλάττωσις τῆς ἀντιστάσεως εἶναι τὰ στόμια, δι' ὧν διέρχονται ἀγγεῖα ἢ νεῦρα, ἀναλόγως δὲ λαμβάνουσιν αἱ κῆλαι τὰ ὀνόματα· π. χ. ἐκ τοῦ βουβωνικοῦ πόρου, *βουβωνοκήλη*, ἐκ τοῦ μηριαίου δακτυλίου *μηροκήλη*, ἐκ τοῦ ὀμφαλικοῦ δακτυλίου *ὀμφαλοκήλη*. Κατὰ τὸ σημεῖον, καθ' ὃ προσφύονται τὰ ὀμφαλικὰ ἀγγεῖα, δὲν ἀποφράσσουσι τελείως τὸν ὀμφαλικὸν δακτύλιον, ἀλλ' ἐγκαταλείπουσιν ἄνωθεν τῆς προσφύσεως αὐτῶν μικρὰν ὀπήν, ἀποφρασσομένην ὑπὸ λιπώδους ἱστοῦ, εὐενδότου. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπὶ ηὐξημένης ἐνδοκοιλιακῆς πιέσεως παρέχει ἀφορμὴν πρὸς γένεσιν τῆς ὀμφαλοκήλης. Ἐπὶ τῆς λευκῆς γραμμῆς παράγονται αἱ *κῆλαι τῆς λευκῆς γραμμῆς* καὶ αἱ *ἐπιγαστρικαὶ κῆλαι*· κατὰ τὸ περίνεον αἱ *κῆλαι τοῦ περινέου*· κατὰ τὸ ᾠοειδὲς τρῆμα ἡ *ἐπιπωματικὴ κήλη*· ἐκ τοῦ κόλπου αἱ *κολποκῆλαι (ἐλυτροκῆλαι)*· κατὰ τὴν χώραν τοῦ ὀσφυϊκοῦ τριγώνου (petit) αἱ *ὀσφυοκῆλαι*· ἐκ σχισμῆς τοῦ διαφράγματος, συγγενοῦς ἢ μετεγχειρητικῆς, αἱ *διαφραγματοκῆλαι*, ἐκ δὲ τῆς προπτώσεως τοῦ ἐγκεφάλου ἕνεκεν συγγενοῦς ἢ μετατραυματικῆς βλάβης τοῦ κρανίου αἱ *ἐγκεφαλοκῆλαι*, καὶ αἱ πνευμονοκῆλαι ἐπὶ προπτώσεως τοῦ πνεύμονος ἐκτὸς τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γένεσιν τῆς κήλης, ἀπαιτεῖται τὸ μὲν ἐξασθένησις τῆς ἀντιστάσεως τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων, τὸ δὲ αὔξησις τῆς ἐνδοκοιλιακῆς πιέσεως. Ἐκτὸς ὅμως τῆς κληρονομικότητος, τὴν γένεσιν τῆς κήλης εὐνοεῖ πᾶσα κατάστασις, ὑποβοηθοῦσα τὴν πρόπτωσιν τῶν σπλάγχνων πρὸς τὰ στόμια τῶν κηλῶν καὶ ἐλαττώνουσα τὴν ἀντίστασιν τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. Ἑπομένως αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι τῆς διαβιώσεως, τὰ ἐπίπονα ἐπαγγέλματα, τὰ ἀπαιτοῦντα παρατεταμένην ὀρθοστασίαν καὶ καταβολὴν σωματικῶν δυνάμεων, δίδουσιν ἀφορμὴν πρὸς γένεσιν τῶν κηλῶν. Ἐπίσης ἰδιαίτεραι χαλαρώσεις τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων, τραύματα τούτων ἰαθέντα κακῶς, συχναὶ κυήσεις, ὕδρωπες, συχναὶ τάσεις τοῦ διαφράγματος ἕνεκεν ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος, δυσουρίας, ἀνύψωσις βαρῶν, πηδήματα, βήξ, κραυγαί, φυσήματα κτλ. εὐνοοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν κηλῶν.

Ἐπὶ ἑκάστης κήλης διακρίνομεν στόμιον ἐσωτερικὸν ἢ περιτοναϊκὸν καὶ στόμιον ἐξωτερικὸν ἢ ὑποδερμάτιον· τὰ στόμια ταῦτα καλοῦνται δακτύλιοι, τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο δακτυλίων διάστημα εἶναι ἄλλοτε ἄλλο, ἀναλόγως τῆς κήλης. Οὕτω π. χ. ἐπὶ κήλης τῆς λευκῆς γραμμῆς δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον ἓν στόμιον. Ἀναλόγως δὲ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς κήλης διαιροῦσι ταύτας, εἰς *ἀρχομένας*, *διαμέσους* καὶ *λοξάς*, ὅταν δηλονότι καταλαμβάνεται ὑπὸ ταύτης κατὰ σειρὰν ὁ ἔσω δακτύλιος, ὁ διάμεσος χῶρος καὶ ὁ ἔξω δακτύλιος.

Τὰ περιβλήματα ἑκάστης κήλης, ἀρχῆς γενομένης ἐκ τῶν ἔσω, ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ κηλικοῦ σάκκου, ἐκ τῶν ἄνωθεν τούτου μυϊκῶν στιβάδων καὶ περιτονιῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἠλλοιωμένων, ἐκ τοῦ λίπους καὶ τοῦ δέρματος. Ὁ κηλικὸς σάκκος ἀποτελῶν προώθησιν τοῦ περιτοναίου τῆς κοιλίας· χάρις εἰς τὴν χαλαρὰν τούτου πρόσφυσιν πρὸς τὰ κοιλιακὰ τοιχώματα, ἐξακολουθεῖ ἐπεκτεινόμενος, διακρίνουσι δὲ τούτου τὸν *τράχηλον*, τὸ *σῶμα* καὶ τὸν *πυθμένα*. Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα ὁ σάκκος εἶναι κυλινδρικός, κωνικός, σφαιρικὸς καὶ ἀπιοειδής. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ σάκκου συνήθως εἶναι ἐλευθέρα, ἐνίοτε ὅμως παρουσιάζει συμφύσεις πρὸς τὸ ἐπίπλουν (ἐπιπλοκήλη), δυσάρεστον ἐπιπλοκήν, ὡς παρέχουσαν δυσχερείαν κατὰ τὴν ἀνάταξιν, καὶ κατὰ τὴν ἐγχείρησιν. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ σάκκου ἐπὶ χρήσεως κηλεπιδέσμου, ὡς ἐκ τῆς ἐξασκουμένης πιέσεως παρουσιάζουσα συμφύσεις στερεὰς πρὸς τὰ πέριξ, δυσχεραίνει τὴν ἀποκόλλησιν τούτου κατὰ τὴν ῥιζικὴν ἐγχείρησιν. Ὁ σάκκος συνήθως εἶναι ἁπλοῦς, ἐνίοτε ὅμως διαιρεῖται εἰς πλείονας λοβούς. Ἔλλειψις τοῦ σάκκου παρατηρεῖται εἰς σπανιωτάτας περιστώσεις· αἱ τοιαῦται κῆλαι χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐμβρυϊκῆς ἡλικίας, ὅτε δὲν ἔχει εἰσέτι σχηματισθῆ τὸ περιτόναιον. Τοιαῦται εἶναι αἱ καλούμεναι *ἐξομφάλιοι ὀμφαλοκῆλαι*, ἐπίσης καὶ αἱ κῆλαι τῆς οὐροδόχου κύστεως, ὅταν αὗται προβάλλουσι διά τινος τμήματος τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν μὴ καλυπτομένου ὑπὸ περιτοναίου. Ἐν τῷ κηλικῷ σάκκῳ δυνατὸν νὰ περιέχωνται σχεδὸν ἅπαντα τὰ σπλάγχνα τῆς κοιλίας, τὰ μᾶλλον εὐκίνητα, πλὴν τοῦ δωδεκαδακτύλου, παγκρέατος, νεφρῶν. Συνήθως προπίπτουσι τὸ λεπτὸν ἔντερον μετὰ ἢ ἄνευ τοῦ ἐπιπλόου, τὸ παχὺ ἔντερον, ἡ δὲ εὕρεσις ἐν τῷ κηλικῷ θυλάκῳ στομάχου, οὐροδόχου κύστεως, ᾠοθηκῶν, σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, μήτρας εἶναι πολὺ σπανιωτέρα. Ἡ πρόπτωσις τοῦ ἐντέρου ἄλλοτε μὲν εἶναι μερικὴ (μοῖρα μόνον τῆς περιφερείας τούτου προπίπτει), ἄλλοτε δὲ ὁλική, ἐξ οὗ καὶ τὸ μέγεθος τῆς κήλης ποικίλλει μεγάλως. Ἐπὶ συνυπάρξεως ἐντέρου μετὰ ἐπιπλόου, ἀμφότερα τὰ σπάγχνα διατηροῦσι τὴν συνήθη αὐτῶν θέσιν, τουτέστι τὸ ἐπίπλουν κεῖται ἔμπροσθεν τοῦ ἐντέρου. Ἐφ' ὅσον ἡ ἐπάνοδος ἐν τῇ κανονικῇ κοιλότητι τῶν ἐν τῇ κοιλότητι τῆς κήλης προπεσόντων σπλάγχνων εἶναι δυνατή, ἡ κήλη καλεῖται *ἀνατάξιμος*, ἐὰν ὅμως, εἴτε ἕνεκεν συμφύσεων τοῦ περιεχομένου πρὸς τὸ τοίχωμα τοῦ σάκκου, εἴτε ἕνεκεν ἄλλων αἰτίων, ἡ ἐπάνοδος εἶναι ἀδύνατος, ἡ κήλη καλεῖται *μὴ ἀνατάξιμος*· τοιαῦται εἶναι συνήθως αἱ κῆλαι τοῦ ἐπιπλόου (ἐπιπλοκῆλαι).

Ἡ κήλη καλεῖται *περιεσφιγμένη*, ὅταν τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ σάκκῳ περισφίγγεται κατὰ τὸν δακτύλιον τοσοῦτον, ὥστε τὸ μὲν νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἀνάταξις τούτου, τὸ δὲ νὰ καταπαύῃ ἡ ἐν αὐτῷ κυκλοφορία τοῦ αἵματος. Τὸ περιεχόμενον τῆς περιεσφιγμένης κήλης δυνατὸν νὰ εἶναι ἐπίπλουν, ἔντερον, ἢ ἀμφότερα, ἢ καὶ ἕτερον σπλάγχνον. Ὡς αἴτια τῆς περισφίγξεως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἡ ταχεῖα αὔξησις τοῦ περιεχομένου τοῦ κηλικοῦ θυλάκου, ἡ αἰφνιδία διάτασις τοῦ ἐν τῷ σάκκῳ ἐντέρου ἐπὶ παθήσεων τοῦ ἐντέρου, καὶ ἐν γένει πᾶσα ἔντονος καὶ ὑπέρμετρος προσπάθεια πρὸς ἄρσιν βάρους κττ.

Πολὺ σπανιώτεραι τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν κηλῶν εἶναι αἱ *ἐσωτερικαὶ κῆλαι*, αἵτινες δὲν ἐκπίπτουσι πρὸς τὰ ἐκτός, δι' ὃ καὶ δυσκόλως διαγιγνώσκονται, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔσω, καὶ τοιαῦται εἶναι αἱ *διαφραγματοκῆλαι*, καθ' ἃς σπλάγχνον τι ἐκπίπτει ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ θώρακος διά τινος σχισμῆς τοῦ διαφράγματος, καθὼς καὶ αἱ ἐνδοκοιλιακαὶ ἢ ὀπισθοπεριτοναϊκαὶ κῆλαι, αἱ σχηματιζόμεναι εἰς τὰ κολπώματα τοῦ μεσεντερίου· καὶ τοιαῦτα κολπώματα εἶναι τὸ ἄνω δωδεκαδακτυλικόν, τὸ κάτω δωδεκαδακτυλικὸν καὶ τὸ μεσοκολικὸν κόλπωμα, καθὼς καὶ τὸ παρανηστιδικόν, τὸ ἁπαντῶν δεξιὰ καὶ ὄπισθεν τῆς ἀρχῆς τῆς νήστιδος, μεταξὺ μεσεντερίου καὶ περιτοναίου τοῦ ὀπισθίου κοιλιακοῦ τοιχώματος.

Συμπτώματα. Ἐκτὸς τῶν κηλῶν, αἵτινες δὲν ἐκπίπτουσι πρὸς τὰ ἐκτὸς (ἐσωτερικαὶ κῆλαι) καὶ αἵτινες ἐκδηλοῦνται διὰ λειτουργικῶν διαταραχῶν, αἱ λοιπαὶ κῆλαι παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν διογκώσεως μᾶλλον κανονικῆς, ὁμαλῆς, ποικίλου μεγέθους, μαλακῆς καὶ ὑποχωρούσης συνήθως τῇ πιέσει, ἵνα σχηματισθῇ πάλιν μετὰ βῆχα. Ἐπίκρουσις ταύτης δίδει ἦχον ἀμβλὺν (ἐπιπλοκήλη) ἢ τυμπανικὸν (ἐντεροκήλη)· δι' ἐλαφρᾶς πιέσεως ἐπιτυγχάνεται συνήθως εὐκόλως ἡ ἀνάταξις ταύτης μετὰ γλουγλουκισμοῦ (παθογνωμονικὸν σημεῖον ἐντεροκήλης), ὁ δὲ παρακολουθῶν τὴν ὑποχωροῦσαν διόγκωσιν δάκτυλος φθάνει μέχρι τοῦ κυκλικοῦ δακτυλίου. Τὸ δέρμα συνήθως οὐδεμίαν φέρει ἀλλοίωσιν. Εἰς τὰ ἀνωτέρω τοπικὰ συμπτώματα προστίθενται ἐνίοτε καὶ γενικαὶ διαταραχαί, ἤτοι πόνοι ἀμβλεῖς περὶ τὴν κήλην ἢ ἐπεκτεινόμενοι περὶ ταύτην, ἰδίως προκειμένου περὶ κηλῶν ἐπιγαστρικῶν, αἵτινες ἐνίοτε παρέχουσαι σοβαρὰ ἐνοχλήματα, προδιαθέτουσιν εἰς νευρασθένειαν καὶ ὑποχονδρίαν. Αἱ περιεσφιγμέναι κῆλαι, ἐκτὸς τῶν τοπικῶν φαινομένων, χαρακτηρίζονται ἰδίως διὰ γενικῶν τοιούτων, ἤτοι ἀλλοιώσεως τῆς χροιᾶς τοῦ δέρματος, πόνων ἐντόνων τοπικῶν, τυμπανισμοῦ τῆς κοιλίας αὐξανομένου, ἐμέτων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἁπλῶν, κατόπιν κοπρανωδῶν, ταχυσφυγμίας καὶ καταπτώσεως τῆς γενικῆς καταστάσεως. Αἱ κῆλαι, ἐὰν δὲν ὑποβληθῶσιν εἰς θεραπευτικὴν ἀγωγήν, τείνουσι νὰ αὐξάνωνται τὸν ὄγκον, σπανίως μένουσι στάσιμοι, λίαν δὲ σπανίως ἐπέρχεται αὐτόματος ἴασις (ἐπὶ κυήσεως ἢ ὄγκου τῆς κοιλίας).

Θεραπεία. Ἡ θεραπεία πάσης κήλης δέον νὰ εἶναι ῥιζική, ἤτοι ἐγχειρητική, αἱ δὲ κῆλαι, αἵτινες δὲν πρόκειται νὰ θεραπευθῶσι ῥιζικῶς, συγκρατοῦνται διὰ κηλεπιδέσμου. Ἡ διὰ κηλεπιδέσμου παρηγορητικὴ θεραπεία ἀπαιτεῖ τὴν συνεχῆ καὶ μόνιμον ἐφαρμογὴν τοῦ κηλεπιδέσμου ἐπὶ τοῦ στομίου, οὕτως ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ πρόπτωσις τῶν ἤδη ἀναταχθέντων σπλάγχνων καὶ ἡ παρένθεσις τούτων μεταξὺ τοιχωμάτων καὶ κηλεπιδέσμου· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐν ἀναπαύσει θέσει τὰ σπλάγχνα δὲν προπίπτουσιν, ὁ κηλεπίδεσμος δύναται νὰ ἀφαιρῆται κατὰ τὴν νύκτα. Προκειμένου περὶ κήλης περιεσφιγμένης, καὶ μὴ χρονολογουμένης ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, δύναται νὰ γίνῃ ἀπόπειρα πρὸς ἀνάταξιν ταύτης· πρὸς τοῦτο ὁ ἀσθενὴς κατακλίνεται, ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ στηρίζεται ἐπὶ προσκεφαλαίου, αἱ δὲ κνῆμαι κάμπτονται ἐπὶ τῶν μηρῶν, ἐν ἀπαγωγῇ. Ὁ ἰατρὸς τασσόμενος δεξιὰ τοῦ ἀρρώστου, διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς στηρίζει τὴν βάσιν τῆς κήλης, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ἐπιφέρει ἐλαφρὰν πίεσιν ἐπὶ τῆς κήλης καὶ ζητεῖ νὰ ἀπωθήσῃ τὸ περιεχόμενον τοῦ σάκκου εἰς τὴν κοιλίαν, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πόρου, τοῦ ἀρρώστου προτρεπομένου ὅπως χαλαρώσῃ τὰ κοιλιακὰ αὐτοῦ τοιχώματα. Ἡ χαλάρωσις αὕτη ἐπιτυγχάνεται καλύτερον δι' ἐλαφρᾶς ναρκώσεως, διὰ λουτροῦ ἢ καὶ ἐπιθέσεως ἐν τέλει ὑγρῶν θερμῶν ἐπιθεμάτων. Δυνατὸν ὅμως ἐνίοτε, καὶ μετὰ

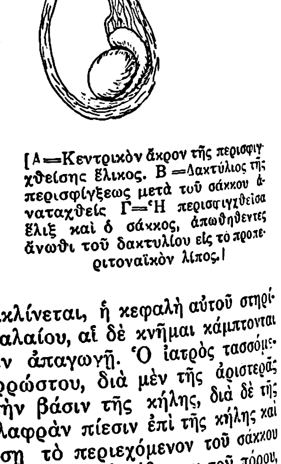

[Α=Κεντρικὸν ἄκρον τῆς περισφιγχθείσης ἕλικος. Β=Δακτύλιος τῆς περισφίγξεως μετὰ τοῦ σάκκου ἀναταχθείς. Γ=Ἡ περισφιγχθεῖσα ἕλιξ καὶ ὁ σάκκος, ἀπωθηθέντες ἄνωθι τοῦ δακτυλίου εἰς τὸ προπεριτοναϊκὸν λίπος.]

Digitized by Google

τὴν ἀνάταξιν καὶ ἐξάλειψιν τῆς διογκώσεως, τὰ φαινόμενα τῆς περισφίγξεως νὰ ἐξακολουθῶσι, καὶ μάλιστα ἐντονώτερα (ἔμετοι, μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας καὶ ἐν γένει φαινόμενα γενικῆς τοξικότητος)· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόκειται περὶ πλημμελοῦς ἀνατάξεως τῆς κήλης, καθ' ἣν ὁ σάκκος, ὁμοῦ μὲ τὸ περιεχόμενον, διατηρουμένου τοῦ δακτυλίου τῆς περισφίγξεως, ἀπωθήθη εἰς τὸ προπεριτοναϊκὸν λίπος. Ἐπίσης εἶναι δυνατὸν κατὰ τὴν πίεσιν πρὸς ἀνάταξιν τῆς κήλης νὰ ἐπέλθῃ ρωγμὴ τοῦ σάκκου καὶ διὰ ταύτης ἀπώθησις τῆς περισφιγχθείσης ἐντερικῆς ἕλικος ἐν τῷ πρὸ τοῦ περιτοναίου λιπώδει ἱστῷ, ἢ καὶ κυκλικὴ ἀπόσπασις τοῦ δακτυλίου τῆς περισφίγξεως ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σάκκου καὶ ἀπώθησις τῶν σπλάγχνων ὡς καὶ ἀνωτέρω. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις φανερὸν ὅτι ἡ περίσφιγξις ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη. Τῆς ἀνατάξεως ὅμως οὔσης ἀδυνάτου, ἢ πλημμελῶς ἐπιτευχθείσης, πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἐπικινδύνου ταύτης καταστάσεως, ὁ ἰατρὸς δέον νὰ προβῇ εἰς τὴν ριζικὴν ἐγχείρησιν, ἤτοι τὴν κηλοτομίαν. Κατὰ ταύτην μετὰ τὴν τομὴν τῶν καλυμμάτων καὶ διάνοιξιν τοῦ σάκκου λύεται ἡ περίσφιγξις, μεθ' ἣν εὐκόλως ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνάταξις τῶν σπλάγχνων. Ἡ ἀνάταξις τῶν τοιούτων σπλάγχνων γίνεται ἐφ' ὅσον ὁ ἰατρὸς εἶναι πεπεισμένος περὶ τῆς καλῆς τούτων καταστάσεως, ἥτις ἐκδηλοῦται δι' ἀλλαγῆς τῆς κυανωτικῆς χροιᾶς ἐπὶ τὸ ἐρυθρότερον καὶ τῆς ἐμφανίσεως περισταλτικῶν κινήσεων ἐπὶ τῆς περὶ ἧς πρόκειται περιεσφιγμένης μοίρας τοῦ ἐντέρου· ἄλλως ἀκολουθεῖ ἐκτομὴ τούτων καὶ ἀνάλογος πλαστικὴ τῶν τοιχωμάτων. Ἐπὶ λίαν βαρειῶν περιπτώσεων, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουσι παρατεταμένην ἐγχείρησιν, ἀρκεῖται ὁ ἰατρὸς εἰς τὸν σχηματισμὸν παρὰ φύσιν ἕδρας. Προκειμένου περὶ κηλῶν εὐμεγέθων καὶ μὴ κινητῶν (ὀσχεοκήλη, βουβωνοκήλη), ὧν ἡ ἀνάταξις ὡς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ στερεῶν συμφύσεων εἶναι ἀδύνατος, συνιστᾶται πρὸς ἀνακούφισιν χρῆσις καταλλήλου σάκκου ἀναρτῆρος.

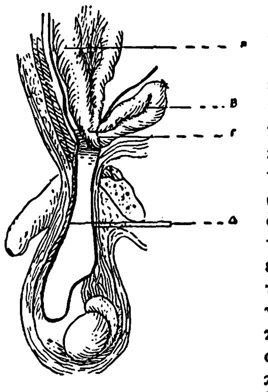

[Α=Ἀνώτερον ἄκρον τῆς περισφιγχθείσης ἕλικος. Β=Ἡ ἀπωθημένη ἕλιξ διὰ τοῦ ρήγματος τοῦ σάκκου. Γ=Ρῆγμα τοῦ σάκκου. Δ=Ὁ σάκκος κενός.]

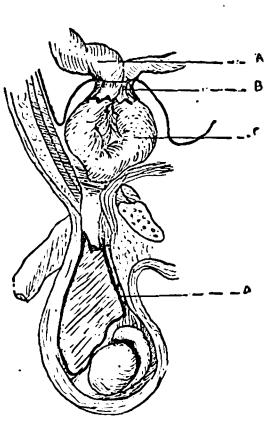

[Α=Κεντρικὸν ἄκρον τῆς περισφιγχθείσης ἕλικος. Β=Ὁ ἀποσπασθεὶς κηλικὸς δακτύλιος μετὰ τῆς περιεσφιγμένης ἕλικος. Γ=Περιεσφιγμένη ἕλιξ. Δ=Ὁ κενὸς σάκκος.]

Ἐπιγαστρικαὶ κῆλαι ἢ *κῆλαι τῆς λευκῆς γραμμῆς* καλοῦνται αἱ κῆλαι αἱ σχηματιζόμεναι κατὰ τὴν μέσην γραμμὴν ἀπὸ τῆς ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ. Ὡς στόμιον ἐξόδου χρησιμεύει συνήθως μεσοδιάστημά τι τῆς ἀπονευρώσεως, χρησιμεῦον πρὸς δίοδον ἀγγείου ἢ νεύρου. Πλὴν δ' ὅμως τούτων ὑπάρχουσι καὶ αἱ μετεγχειρητικαὶ κῆλαι, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς πλημμελῆ ἐπούλωσιν τοῦ τραύματος. Καὶ ἐνίοτε μὲν πρόκειται περὶ ἁπλοῦ μικροῦ λιπώματος, τούτου μόνον ἀποτελοῦντος τὴν κήλην, ὁτὲ δὲ ἐν τῷ λιπώματι τούτῳ ἀπαντᾷ σάκκος, ὅστις δυνατὸν νὰ περιέχῃ ἔντερον, ἢ ἐπίπλουν· στόμαχος δὲν ἀνευρέθη ἐν τῷ σάκκῳ τῆς ἐπιγαστρικῆς κήλης. Γενικῶς αἱ ἐπιγαστρικαὶ κῆλαι εὑρίσκονται εἰς τὸ πλάγιον τῆς μέσης γραμμῆς καὶ παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν μικροῦ ὀγκιδίου, συνήθως ὁμαλοῦ, ἢ λοβωτοῦ, ὑποχωροῦντος τῇ πιέσει καὶ ἐπιτρέποντος τὴν διὰ τοῦ δακτύλου ἐξακρίβωσιν τοῦ στομίου· ἐνῷ δὲ εἰς τὰς κοινὰς κήλας οἱ πόνοι ἔχουσι δευτερεύουσαν σημασίαν (πλὴν τῶν περιεσφιγμένων), εἰς τὰς ἐπιγαστρικὰς κήλας οἱ πόνοι εἶναι λίαν ἔντονοι (πόνοι νύσσοντες ὑπὸ τύπον γαστραλγιῶν), συνοδεύονται δὲ ὑπὸ ἐμέτων. Ἡ θεραπεία τούτων δέον νὰ εἶναι χειρουργική.

Ἐπιπωματικὴ κήλη. Ἡ διὰ τοῦ ᾠοειδοῦς τρήματος πρόπτωσις τῶν σπλάγχνων καλεῖται ἐπιπωματικὴ κήλη. Αἱ ἐπιπωματικαὶ κῆλαι, οὖσαι σπανιώταται, ἀναφαίνονται συνήθως κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, ὁπότε ἕνεκεν ἐξαφανίσεως τοῦ περιβάλλοντος τὰ ἐπιπωματικὰ ἀγγεῖα λίπους σχηματίζεται κενόν, ἐν ᾧ ὠθεῖται τὸ περιτόναιον ἐν εἴδει δακτύλου χειροκτίου ἢ χοάνης. Ὅταν ἡ ἐπιπωματικὴ κήλη εἶναι μικρά, δύναται νὰ παραμείνῃ ἀπαρατήρητος, αὐξανομένη ὅμως καὶ προωθοῦσα τοὺς προσαγωγοὺς μῦς καὶ τὸν κτενίτην, δυνατὸν νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ μηροῦ ὑπὸ μορφὴν ὄγκου, ὀλίγον κάτω τῆς συνήθους θέσεως τῆς μηροκήλης. Μετὰ τὴν διάγνωσιν ἐπιβάλλεται ἡ ριζικὴ ἐγχείρησις.

Ἡ *ἰσχιοκήλη* εἶναι σπανιωτάτη. Ἡ πρόπτωσις τῶν σπλάγχνων λαμβάνει χώραν ἐν τῇ ἰσχιακῇ ἐντομῇ κατὰ τὴν πορείαν τῶν ἰσχιακῶν ἀγγείων καὶ νεύρων. Ὡς εἶναι εὐνόητον, ἡ διάγνωσις τῆς ἰσχιοκήλης εἶναι λίαν δυσχερής, ἐπὶ δὲ τῶν περιεσφιγμένων ἰσχιοκηλῶν ἡ πλάνη εἶναι συχνοτάτη, συγχεομένων τούτων πρὸς λιπώματα, μυξώματα καὶ ψυχρὰ ἀποστήματα τῆς χώρας ταύτης. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ριζικὴν ἐγχείρησιν.

Ι. Κ. Κ.

— /*Κτηνιατρ.*/ Ἡ *κήλη* παρατηρεῖται εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῶν ζῴων, συνηθέστερον ὅμως εἰς τοὺς κύνας καὶ τοὺς ἵππους, καὶ προκαλεῖται ὑπὸ διαφόρων αἰτιῶν, ὀφειλομένων εἰς κακὴν καὶ ἐλαττωματικὴν διάπλασιν τῶν τοιχωμάτων ἢ τῶν φυσικῶν ὀπῶν τῶν διαφόρων κοιλοτήτων, αἵτινες περιέχουσι τὰ σπλάγχνα, ἢ εἰς διαφόρους τραυματισμοὺς αὐτῶν. Οὕτως οἱ ἐπιβήτορες ἵπποι ἔχουσι προδιάθεσιν εἰς τὴν βουβωνοκήλην λόγῳ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τοῦ ἐλυτροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὄρχεως ἢ τοῦ ὑπερβολικοῦ βάρους τοῦ ὄρχεως. Ἡ κληρονομικότης μερικῶν μορφῶν κήλης θεωρεῖται ὡς πιθανὴ ὑπό τινων. Πλὴν τῶν φυσικῶς ἀσθενῶν σημείων τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος, ἅτινα προδιαθέτουσιν εἰς τὴν κήλην, αἱ παθήσεις τῶν ἐντέρων, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦσι διαφόρους συσπάσεις τῶν τοιχωμάτων τῆς κοιλίας, αἱ πληγαὶ καὶ τὰ ἀποστήματα αὐτῶν, αἱ βίαιαι προσπάθειαι καὶ ἐν γένει οἱ τραυματισμοὶ τῆς κοιλίας, καὶ δὴ κατὰ τὴν κατάρριψιν τῶν ζῴων, ἀποτελοῦσι τὰς κυρίας αἰτίας, αἵτινες προξενοῦσι συνήθως ταύτην.

Τὰ συμπτώματα ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς κήλης, ἥτις πάντοτε, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ σάκκου, ἐκ τῶν περιβλημάτων αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Αἱ κυριώτεραι μορφαὶ κηλῶν ἐν τῇ κτηνιατρικῇ εἶναι: ἡ *βουβωνοκήλη*, ἡ *μηροκήλη*, ἡ *περινεοκήλη*, ἡ *ὀμφαλοκήλη*, ἡ *κοιλιοκήλη* καὶ ἡ *διαφραγματοκήλη*. Ἐκ τούτων ἡ βουβωνοκήλη εἶναι ἡ πλέον συνήθης εἰς τὸν ἵππον καὶ ἡ ὀμφαλοκήλη εἰς τοὺς νεαροὺς κύνας.

Ἡ βουβωνοκήλη χαρακτηρίζεται διὰ τῆς διόδου διὰ μέσου τοῦ βουβωνικοῦ πόρου καὶ τῆς καθόδου ἐντὸς τοῦ ἐλυτροειδοῦς χιτῶνος ἑνὸς τῶν ἐντὸς τῆς κοιλίας περιεχομένων ὀργάνων, συνήθως τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου ἢ τοῦ ἐπιπλόου. Διακρίνεται αὕτη εἰς ὀξεῖαν βουβωνοκήλην, ἥτις ἀναποφεύκτως καθίσταται περιεσφιγμένη, καὶ εἰς χρονίαν τοιαύτην. Ἡ πρώτη παρατηρεῖται ἐν γένει εἰς τὰ ἄρρενα ζῷα καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἵππους, προκαλουμένη κατόπιν ἰσχυρῶν μυϊκῶν συσπάσεων, ἕλξεως βαρέων βαρῶν, λακτισμάτων, ἀνωμαλίας τοῦ ἄνω στομίου τοῦ βουβωνικοῦ πόρου, τοῦ ὑπερβολικοῦ βάρους τῶν ὄρχεων, τῆς ὑψηλῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας κτλ. Τὰ γενικὰ συμπτώματα ἐκδηλοῦνται δι' ἀνησυχίας καὶ ἐλαφρῶν κολικῶν, ὧν ἡ ἔντασις ταχέως αὐξάνει. Εἰς περίπτωσιν περιεσφιγμένης κήλης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν παρατηρουμένων κολικῶν τὸ ζῷον λαμβάνει ἀσυνήθεις στάσεις, ὁμοίας πρὸς ἐκείνας, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς περίπτωσιν κολικῶν ἐντερικῆς ἀποφράξεως, ἐγκολεασμοῦ κλπ. Ἡ ἔντασις τῶν κολικῶν, ὅταν ἐπισυμβῇ νέκρωσις τοῦ περιεχομένου τῆς κήλης συνεπείᾳ τῆς περισφίγξεως αὐτοῦ, εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὰ ζῷα ἀφίνονται νὰ πέσωσι κατὰ γῆς διὰ νὰ κυλισθῶσι μετὰ μανίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, δίδοντα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἔχουσιν ἀπολέσει τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Βραδύτερον οἱ πόνοι ἐξαφανίζονται, ἀλλ' ἡ ἥσυχος αὕτη κατάστασις δηλοῖ τὸν προσεχῆ θάνατον. Ἡ γάγγραινα ἐκδηλοῦται ἤδη καὶ μετ' αὐτῆς ἐξαφανίζεται καὶ ἡ εὐαισθησία τοῦ ἐντέρου· τὸ ζῷον περιπίπτει εἰς βαθεῖαν κατάπτωσιν, ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος πίπτει καὶ ἄφθονος κρύος ἱδρὼς περιλούει τὸ σῶμα· ὁ σφυγμὸς σβέννυται βαθμιαίως, αἱ δυνάμεις ἐγκαταλείπουσι τὸ ζῷον, ὅπερ θνήσκει ἄνευ οὐδεμιᾶς πάλης. Τὰ τοπικὰ συμπτώματα παρατηροῦνται διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς βουβωνικῆς χώρας. Κατ' ἀρχὰς ὁ βουβωνικὸς πόρος αὐξάνει ὡς πρὸς τὸν ὄγκον αὐτοῦ καὶ ἐλαττοῦται ἡ εὐκινησία τοῦ ὄρχεως· βραδύτερον ἡ διόγκωσις αὕτη εἶναι λίαν καταφανὴς καὶ ἡ πέριξ χώρα καθίσταται οἰδηματικὴ καὶ ἐπώδυνος. Ἡ θεραπεία σπανίως ἐπιτυγχάνεται δι' ἀνατάξεως· συνήθως ἀπαιτεῖ ταχεῖαν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν πρὸς ἀνάταξιν τῶν ἐξελθόντων ὀργάνων διὰ διανοίξεως τοῦ ἄνω στομίου τοῦ βουβωνικοῦ πόρου καὶ τὴν δι' ὀρχεοτομήσεως τελείαν ἀπόφραξιν αὐτοῦ. Ἡ χρονία βουβωνοκήλη ἐκδηλοῦται μὲ τὰ αὐτὰ σχεδὸν συμπτώματα, ἀλλὰ μὲ λίαν βραδεῖαν ἐξέλιξιν καὶ ἄνευ φαινομένων περισφίγξεως. Ἡ θεραπεία ἐπιτυγχάνεται ὁμοίως δι' ὀρχεοτομήσεως.

Ἡ ὀμφαλοκήλη ὀφείλεται συνήθως εἰς ἐξασθένησιν τῆς οὐλῆς τοῦ ὀμφαλοῦ. Παρατηρεῖται συνήθως εἰς τὰ νεαρὰ ζῷα, πώλους καὶ κύνας, καὶ σπανιώτερον εἰς τὰ μηρυκαστικὰ καὶ τοὺς χοίρους. Ἐκδηλοῦται διὰ μαλακοῦ ὄγκου μεγέθους καὶ σχήματος διαφόρου κατὰ τὴν λευκὴν γραμμὴν καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὀμφαλικοῦ δακτυλίου. Θεραπεύεται διὰ κηλεπιδέσμων ἢ ἐξαλείψεως ἐξωτερικῶς τοῦ σάκκου δι' ἐρεθιστικῶν καὶ καυστικῶν οὐσιῶν ἢ συνήθως δι' ἐγχειρήσεως ἀποσκοπούσης τὴν διάνοιξιν τῆς κοιλίας, ἀνάταξιν τοῦ ἐντέρου καὶ συρραφὴν τοῦ ὀμφαλοῦ.

Β. Χ.

κηλησωμία (ἡ) (célosomie) /*Τερατογ.*/. Οὕτω καθορίζεται τερατογονικὴ διάπλασις, ἀναγομένη εἰς τὰ μονὰ αὐτόσιτα τέρατα καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ κοιλιοπτωσίας ἐκτεταμένης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πάντοτε δὲ ἐπιπλεκομένης ὑπὸ διαφόρων ἀνωμαλιῶν τῶν ἄκρων, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ κορμοῦ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ. Εἰς τὴν τερατομορφίαν ταύτην ἡ κοιλιοπτωσία εἶναι πάντοτε μεγίστη· πάντα τὰ κοιλιακὰ σπλάγχνα, παρασύροντα ἐνίοτε μεθ' ἑαυτῶν τὴν καρδίαν, εἶναι δυνατὸν νὰ συναντηθῶσιν ἐντὸς ἑνὸς θυλάκου, οὗτινος τὰ τοιχώματα ἀποτελοῦνται ὑπὸ τῆς ὀμφαλίδος. Ὁ θύλακος οὗτος εἶναι ἐνίοτε τοσοῦτον εὐρύς, ὥστε τὰ σπλάγχνα συγχέονται πρὸς τὸν πλακοῦντα, ὅστις φαίνεται ἀποτελῶν ἓν σῶμα μετ' αὐτῶν. Εἰς παρομοίας φύσεως περίπτωσίν τινα ὁ Geoffroy Saint-Hilaire παρετήρησεν, ὅτι εἰς οὐδεμίαν στιγμὴν τῆς κυήσεως ἡ μήτηρ ᾐσθάνθη κινούμενον τὸ ἐν αὐτῇ ἔμβρυον, τοῦτο δὲ κατ' αὐτὸν δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν καθήλωσιν τοῦ ἐμβρύου, ὅπερ φαίνεται συγκεκολλημένον πρὸς τὸν πλακοῦντα. Εἰς τὴν κηλησωμίαν, ἡ κοιλιοπτωσία παρακολουθεῖται ὑπὸ ἀνωμαλιῶν τῶν ἄκρων, ἅτινα εἶναι συνεστραμμένα καὶ ἀτροφικὰ ἐνίοτε· συχνότατα δὲ παρατηρεῖται ἡ συνύπαρξις ραιβόποδος. Αἱ ἀνωμαλίαι αὗται ὀφείλονται, κατὰ τὸν ἄνω συγγραφέα, εἰς τὴν ἔλλειψιν κινήσεων τοῦ ἐμβρύου καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀμνίου ἀσκουμένην πίεσιν. Ἡ κηλησωμία εἶναι συχνοτέρα εἰς τὰ παιδία τοῦ θήλεος φύλου· ἀπαντᾷ δὲ πολλάκις καὶ εἰς ἀμφότερα τὰ ἔμβρυα διδύμου κυήσεως. Ἡ τερατομορφία αὕτη εἶναι σπανία εἰς τὰ ζῷα· ἐν τούτοις ὁ Dareste κατώρθωσε νὰ παραγάγῃ ταύτην εὐχερέστατα εἰς τὰ ἐπὶ ζῴων πειράματα αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Geoffroy Saint-Hilaire διακρίνομεν: α) τὰς περιπτώσεις ἐν αἷς ἡ τερατομορφία ἐκτείνεται μέχρι τῆς θωρακικῆς χώρας· καὶ β) τὰς περιπτώσεις ἐν αἷς αὕτη προσβάλλει καὶ τὴν θωρακικὴν χώραν. Εἰς τὴν πρώτην ποικιλίαν περιλαμβάνονται τέσσαρα ἤδη, ἤτοι: οἱ *ἀσπαλακοσώμιοι*, οἱ *ἀγενοσώμιοι*, οἱ *κυλλοσώμιοι* καὶ οἱ *σχιστοσώμιοι*· εἰς δὲ τὴν δευτέραν ποικιλίαν περιλαμβάνονται οἱ *πλευροσώμιοι* καὶ οἱ *κηλησώμιοι*.

Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

κηλησώμιος (ὁ, ἡ) (célosome) /*Τερατογον.*/. Εἰς τὴν τερατογονίαν ταύτην τῶν κηλησωμίων εὑρίσκονται αἱ ἀκόλουθοι παραμορφώσεις, ἤτοι κοιλιοπτωσία πλαγία ἢ μέση μετὰ ρήγματος, ἀτροφία ἢ ἔλλειψις ὁλοσχερὴς τοῦ στέρνου καὶ μετατόπισις κηλικὴ τῆς καρδίας. Ἐν ταύτῃ τὰ οὐρογεννητικὰ ὄργανα εἶναι φυσιολογικά, ἡ ἐν ἐκτοπίσει εὑρισκομένη καρδία ὑφίσταται ποικίλας περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπισχέσεις ἢ περικαλύπτεται ὑπὸ ἀτελοῦς περικαρδίου.

Μ. Ν. Κ.

κηλήτης (ὁ)· ὁ πάσχων κήλην, κοιν. *σπασμένος*.

Κήλητρον, ἢ ***Κέλετρον***, ἢ ***Κήληθρον*** (Celetrum) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Μακεδονίας κειμένη ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς χερσονήσου, ἡ ὁποία εἰσχωρεῖ ἐντὸς τῆς λίμνης τῆς Καστορίας, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς θέσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται νῦν ἡ *Καστορία* (βλ. λ.). Κτισθέν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ Αἰολέων ἀποίκων τὸν Ε' π. Χ. πιθανῶς αἰῶνα, ἦτο πρωτεύουσα τῶν Ὀρεστῶν βασιλέων καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν φυσικήν του ὀχυρότητα. Κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ρωμαίων πρὸς τὸν Φίλιππον τὸν Ε' (200 π. Χ.), ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Σουλπικίου Γάλβα. Οἱ κάτοικοι, πεποιθότες εἰς τὴν ὀχυρότητα τῆς πόλεώς των, ἠθέλησαν νὰ προτάξουν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ πολιορκητοῦ. Ὅταν ὅμως ἀντελήφθησαν τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐφορμήσεων, ἐφοβήθησαν καὶ ἔσπευσαν νὰ παραδοθοῦν ἀμαχητὶ (*Liv.* 31, 40). Μετὰ τὴν ἅλωσίν του τὸ Κήλητρον φαίνεται ὅτι κατεστράφη, διότι οὐδέποτε πλέον ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ἐκτίσθη ἡ *Διοκλητιανούπολις* καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ ταύτης, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἡ μέχρι σήμερον ἀκμάζουσα *Καστορία*. Τὸ ὄνομα *Κήλητρον* ἢ *Κήληθρον* προέρχεται πιθανῶς ἀπὸ τοῦ ρήματος κηλῶ (=θέλγω) καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν πράγματι θελκτικὴν τοποθεσίαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἡ πόλις.

Θ. Π.

κηλιδοκαθαρτήριον (τό)· τὸ ἐργαστήριον ὅπου καθαρίζονται ἐνδύματα ἢ ὑφάσματα ἀπὸ κηλίδων.

κηλιδοκαθαριστὴς (ὁ), θηλ. — *ίστρια*· ὁ καθαριστὴς τῶν κηλίδων, ὁ καθαρίζων ὑφάσματα ἢ ἐνδύματα ἀπὸ κηλίδων.

Digitized by Google

κηλιδῶ (— *όω*), *ἀόρ.* *ἐκηλίδωσα—ἐκηλιδώθην*, *παθ.* μετχ. *κηλιδωμένος*· βάλλω κηλῖδα, ρυπαίνω, λερώνω, κοιν. *λεκιάζω*: «ἐκηλίδωσα τὸ ἔνδυμα,— τὸ ὕφασμα»· || μεταφ. καταισχύνω, διαβάλλω: «ἐκηλίδωσε τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του».

κηλίδωμα (τὸ) καὶ *κηλίδωσις*, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κηλιδοῦν, ρύπανσις, κοιν. *λέκιασμα*· || μεταφ «ἡ κηλίδωσις τοῦ ὀνόματός του,— τῆς ὑπολήψεώς του».

κηλιδωτός, *—ή*, *—όν*· κηλιδωμένος, λερωμένος, κοιν. *λεκιασμένος*.

κηλικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κήλην· || ὁ πάσχων κήλην, ἄλλως *κηλήτης*.

Κῆλινγκ ***νῆσοι*** (Keeling islands) */Γεωγρ./.* Ὁμὰς νήσων ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ (βλ. λ. *Κόκος* νῆσοι).

κηλίς, *—ῖδος* (ἡ)· στίγμα ρύπου, σπίλος, λέρα, κοιν. *λεκές*· || φυσικὸν στίγμα ἐπί τινος ἐπιφανείας: «κηλὶς τοῦ δέρματος»· || μεταφ. ἠθικὸς ρύπος, ὄνειδος, ἀτιμία.

—*/ Ἀνατομ. /* 1) *Κηλὶς ἀκουστική*· ὑπάρχουσι δύο κηλῖδες ἀκουστικαί, ἡ τοῦ *σφαιρικοῦ* καὶ ἡ τοῦ *ἐλλειπτικοῦ κυστιδίου*, αἵτινες προέχουσιν ἔνδοθεν τοῦ ἔσω τοιχώματος αὐτῶν καὶ εἰς ἃς ἀπολήγει δεσμὶς τοῦ αἰθουσαίου νεύρου. 2) *Κηλὶς βλαστικὴ* ἢ *πυρήτιον*· εὐμέγεθες σκοτεινὸν σημεῖον, διαφαινόμενον ἐντὸς τοῦ βλαστικοῦ κυστιδίου, ἤτοι τοῦ πυρῆνος τοῦ γυναικείου ᾠαρίου. 3) *Κηλῖδες γαλακτοειδεῖς*· μικραὶ περιοχαὶ τοῦ μείζονος ἐπίπλου, διακρινόμεναι ἀπὸ τοῦ λοιποῦ διαφανοῦς ἐπίπλου διὰ τὴν σκοτεινὴν αὐτῶν ὄψιν. 4) *Κηλὶς λάρυγγος ὠχρά*· ὁ ἐν τῷ φωνητικῷ συνδέσμῳ τοῦ λάρυγγος περιεχόμενος πρόσθιος σησαμοειδὴς χόνδρος, ὅστις διὰ μέσου τοῦ βλεννογόνου διαφαίνεται ὡς *ὠχρὰ κηλίς*· ὁμοία δ' *ὠχρὰ κηλὶς* φαίνεται καὶ κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τοῦ φωνητικοῦ χείλους, παραγομένη ἐκ τῆς φωνητικῆς ἀποφύσεως τοῦ ἀρυταινοειδοῦς χόνδρου. 5) *Κηλὶς ὠχρὰ ἀμφιβληστροειδοῦς*· ἐγκάρσιον ᾠοειδὲς κοῖλον χωρίον, ἰσομέγεθες τῇ ὀπτικῇ θηλῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ, κείμενον 4 χλμ. κροταφικῶς τῇ θηλῇ καὶ μικρὸν κατωτέρω τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου ταύτης. 6) *Κηλὶς τυφλή*· ἡ ἀναισθησία τῆς θηλῆς τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου εἰς φωτεινὰ ἐρεθίσματα, ὀφειλομένη εἰς ἔκλειψιν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, παριστᾷ τὴν τυφλὴν κηλῖδα. 7) *Κηλῖδες ἠθμοειδεῖς*· ὁμάδες τρημάτων ἐπὶ τοῦ ἔξω τοιχώματος τῆς αἰθούσης (τοῦ ὀστεΐνου λαβυρίνθου), ἡ ἄνω, ἡ μέση καὶ ἡ κάτω, δι' ὧν φέρονται δεσμίδες τοῦ αἰθουσαίου νεύρου ἀπὸ τοῦ *πυθμένος* τοῦ ἔσω ἀκουστικοῦ πόρου εἰς τὴν αἰθουσαίαν μοῖραν τοῦ ὑμενώδους λαβυρίνθου. ι. π.

—*/Δερματολ./* *Κηλὶς* εἶναι πᾶσα ἀλλοίωσις τῆς χροιᾶς τοῦ δέρματος. Διακρίνομεν τὰ ἑξῆς εἴδη κηλίδων: 1) *Ὑπεραιμικαὶ* ἢ *φλεγμονώδεις* κηλῖδες, αἵτινες, ὀφειλόμεναι εἰς προσωρινὴν διαστολὴν τῶν ἀγγείων, ἔχουσι χροιὰν ποικίλλουσαν ἀπὸ ἐλαφρῶς ροδίνης μέχρι βαθέως ἐρυθρᾶς, συνοδεύονται ὑπὸ ἐλαφροῦ κνησμοῦ ἢ καύσου, ἀπολήγουσιν εἰς ἴασιν δι' ἀπολεπίσεως, ἐξαφανίζονται δὲ στιγμιαίως τῇ διὰ τοῦ δακτύλου πιέσει· π. χ. ὅλα τὰ ἐρυθήματα, ἡ συφιλιδικὴ ροδάνθη κτλ. 2) *Ἀγγειακαὶ* κηλῖδες, αἵτινες, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἔμμεσον διαστολὴν τῶν ἀγγείων, ἔχουσι τὴν αὐτὴν χροιὰν οἵαν καὶ αἱ ἀνωτέρω, ἀλλὰ δὲν ἐμφανίζουσι κνησμὸν καὶ ἀπολέπισιν. Διὰ τῆς πιέσεως διὰ τοῦ δακτύλου ἐξαφανίζονται στιγμιαίως. Παράδειγμα τοιούτων κηλίδων οἱ ἀγγειωματώδεις σπίλοι. 3) *Αἱματικαὶ* κηλῖδες, αἵτινες ὀφειλόμεναι εἰς ἔκχυσιν αἵματος ἐν τῷ ὑποδορίῳ συνεκτικῷ ἱστῷ ἐκ τῶν ἀγγείων, ἔχουσι χροιὰν κατ' ἀρχὰς κυανέρυθρον, μεταβαλλομένην εἰς πρασίνην κιτρίνην καὶ ἐξαφανιζομένην τελικῶς. Αἱ κηλῖδες αὐταὶ δὲν ἐξαφανίζονται τῇ πιέσει (αἱ ἐκχυμώσεις, ἡ πορφύρα). 4) *Ὑπέρχροοι* κηλῖδες. Αὗται ὀφείλονται ἢ εἰς αὔξησιν τοῦ φυσιολογικοῦ μελαγχρώματος τῆς βασικῆς στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος ἢ εἰς ἐναπόθεσιν κατὰ τὰς θηλὰς τοῦ δέρματος χρωστικῆς ξένων οὐσιῶν, ὡς ἐπὶ τῶν κυανῶν κηλίδων τῆς φθειριάσεως τοῦ ἐφηβαίου ἢ τῶν κηλίδων τῆς ἀργυριάσεως. Αὗται δὲν συνοδεύονται ὑπὸ πόνων ἢ κνησμῶν καὶ δὲν ἐξαφανίζονται τῇ πιέσει. 5) *Ἄχροοι* κηλῖδες. Εἶναι λευκαὶ κηλῖδες ὀφειλόμεναι εἰς ἐλάττωσιν ἢ εἰς τελείαν ἔλλειψιν τοῦ φυσιολογικοῦ μελαγχρώματος τοῦ εὑρισκομένου κατὰ τὴν βασικὴν στιβάδα τῆς ἐπιδερμίδος.

—*/ Ἰατροδ./*· βλ. *αἵματος* κηλῖδες.

—*/Μεταλλοτ./* Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν σιδηρουργικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται εἰς ἐνανθράκωσιν, παρουσιάζονται ἐνίοτε ἐν περιπτώσει ἀτελοῦς ἐκτελέσεως αὐτῆς κηλῖδες, προερχόμεναι ἐκ προσβολῆς τῆς ἐπιφανείας ὑπὸ ξένων οὐσιῶν, εὑρεθεισῶν ἐν τῇ ἐνανθρακωτικῇ οὐσίᾳ. θ. χ

— **κηλῖδες** ***Ἡλίου*** */ Ἀστρον./*· βλ. λ. *Ἥλιος*.

— **κηλῖδες** ***λεπρώδεις*** */ Ἱππολ./.* Ἀλλοιώσεις τοῦ χρώματος τοῦ δέρματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον περιγεγραμμέναι, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνωμαλίας αὐτοῦ, ὀφειλόμεναι εἰς ἔλλειψιν χρωστικῆς οὐσίας τοῦ δέρματος, ὅπερ τούτου ἕνεκεν καθίσταται ροδόχρουν. Αἱ κηλῖδες αὗται εἰς τοὺς ἵππους, οἵτινες ὀνομάζονται κοινῶς *ἀμπράζικοι*, παρατηροῦνται κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ μέρη, ἔνθα τὸ δέρμα εἶναι λεπτὸν καὶ καλύπτεται ὑπὸ ἁπλοῦ χνοώδους τριχώματος, ὅπως εἰς τὰ χείλη, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ρινός, εἰς τὰς πτέρυγας τῶν ρωθώνων, εἰς τὰ βλέφαρα, εἰς τὸν πρωκτόν, τὸ ὄσχεον καὶ εἰς τὰς πέριξ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων χώρας καὶ τὸ αἰδοῖον, τοὺς μαστοὺς κ.τ.λ. Β. Χ.

— **κηλῖδες** ***πλανητῶν*** */ Ἀστρον./.* Σκιεραὶ ἢ ἔγχρωμοι περιοχαί, παρατηρούμεναι διὰ τηλεσκοπίου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν μεγάλων πλανητῶν καὶ τῶν μεγαλυτέρων ἐκ τῶν δορυφόρων τινῶν ἐξ αὐτῶν. Ἡ συστηματικὴ παρατήρησις τῶν τοιούτων κηλίδων ἐνέχει μεγίστην σπουδαιότητα, τόσον διὰ τὴν μελέτην τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως τῶν οὐρανίων τούτων σωμάτων, ὅσον καὶ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς περὶ ἄξονα περιστροφῆς αὐτῶν (βλ. *πλανῆται*). Σ. Π.

—**κηλίδων** ***καθαρισμὸς*** */ Ἐγκυκλ./.* Τὸ ζήτημα τοῦ καθαρισμοῦ τῶν διαφόρων κηλίδων ἐξαρτᾶται ἀπὸ δύο κυρίως παράγοντας: α) ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ σώματος τοῦ προκαλέσαντος τὴν κηλῖδα, καὶ β) ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ κηλίς. Ὅταν εἶναι γνωστὸν τὸ σῶμα τὸ προκαλέσαν τὴν κηλῖδα, τότε ὁ καθαρισμὸς ἀποβαίνει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκοπώτερος. Συνήθως αἱ πρὸς καθαρισμὸν παρουσιαζόμεναι κηλῖδες εἶναι αἱ ἐπὶ ὑφασμάτων. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ὑφάσματος, ἐφαρμόζονται διάφορα μέσα καθάρσεως. Ἐπίσης τὸ ἔγχρουν ἢ τὸ ἄχρουν ὑφάσματός τινος προκειμένου περὶ καθαρισμοῦ κηλίδων τινῶν παρουσιάζει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Γενικῶς εἰπεῖν τὰ ἀσπρόρρουχα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καθαρίζονται εὐκολώτερον ἀπὸ τὰς διαφόρους κηλῖδας. Μεγάλην προσοχὴν καὶ λεπτότητα ἀπαιτεῖ ὁ καθαρισμὸς τῶν ἐκ μετάξης ὑφασμάτων. Κατωτέρω ἀναγράφονται ἀλφαβητικῶς διάφορα εἴδη κηλίδων καὶ ὁ ἐνδεικνυόμενος δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν τρόπος καθαρισμοῦ.

Αἵματος. Ἐκπλύνεται τὸ ὕφασμα διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ σάπωνος καὶ ἀκολούθως πλύνεται διὰ μίγματος οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος ἢ διὰ μίγματος οἰνοπνεύματος, αἰθέρος καὶ ἀμμωνίας. Ἐπίσης δυνατὸν νὰ δοκιμασθῇ καὶ τὸ χλωροφόρμιον, ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ καὶ τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ ὑδρογόνου.

Ἀνιλίνης χρωμάτων καὶ μελάνης. Καθαίρονται διὰ διαλύματος σάπωνος εἰς οἰνόπνευμα ἢ διὰ διαλύματος ὀξικοῦ ὀξέος εἰς οἰνόπνευμα. Ἐπὶ λευκῶν ὑφασμάτων δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ τὸ διάλυμα ὑποχλωριώδους καλίου (Eau de javelle), ὡς καὶ τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ ὑδρογόνου (Eau oxygénée). Ἐνίοτε καὶ ἁπλῆ δι' οἰνοπνεύματος ἔκπλυσις εἶναι ἐπαρκής.

Ἀλιζαρίνης. Ἐπὶ λευκοῦ ὑφάσματος χρησιμοποιεῖται τὸ ὑποχλωριῶδες κάλιον (Eau de javelle), ἀφοῦ ὅμως προηγουμένως πλύνομεν τὸ ὕφασμα διὰ σαπωνοδιαλύματος καὶ τὸ διαβρέξωμεν εἶτα δι' ὄξους. Ἐπὶ βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων δύναται ὁμοίως νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀνωτέρω μέθοδος· μόνον θὰ ληφθῇ φροντὶς νὰ μὴ χρησιμοποιηθοῦν ἀποχρωστικὰ μέσα, ὡς τὸ Eau de javelle, ὅταν τὸ ὕφασμα εἶναι ἔγχρουν. Προκειμένου περὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων διυγραίνεται ἡ κηλὶς δι' ὄξους καὶ καλύπτεται διὰ τέφρας ἐκ ξύλων καὶ ἀκολούθως ἐκπλύνεται διὰ σάπωνος ἢ καὶ ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου.

Ἀσβέστου. Ἀπαιτοῦν ἄμεσον ἐπίχυσιν ὕδατος ἐνέχοντος σταγόνας ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος.

Βερνικίου. Αἱ κηλῖδες αὗται ἀπομακρύνονται δυσκόλως ἀπὸ τῶν ὑφασμάτων δι' ἐκπλύσεως ἀρχικῶς διὰ τερεβινθελαίου καὶ ἀκολούθως διὰ βενζίνης. Ἐπίσης καλύπτονται πρῶτον διὰ βουτύρου καὶ εἶτα ἐξεργάζονται διὰ τερεβινθελαίου. Καλὸν διαλυτικὸν μέσον τοῦ βερνικίου εἶναι ἡ διχλωρυδρίνη, ἀπαιτεῖται ὅμως κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς νὰ λαμβάνηται φροντίς, ὅπως τὸ καθαριζόμενον ὕφασμα εἶναι ἀπολύτως στεγνόν, διότι ἄλλως θὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ὅταν ἔρχηται εἰς ἐπαφὴν ὕδωρ πρὸς διχλωρυδρίνην. Τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα ἀπαλλάσσονται τῶν κηλίδων βερνικίου ἐξεργαζόμενα δι' αἰθέρος ἢ χλωροφορμίου, ἀφοῦ προηγουμένως πλυθοῦν διὰ σαπωνοδιαλύματος.

Βουτύρου. Ἀπομακρύνονται διὰ πλύσεως πρῶτον τοῦ ὑφάσματος διὰ σαπωνοδιαλύματος καὶ ἀκολούθως ἐξεργασίας αὐτοῦ διὰ βενζίνης καὶ τετραχλωριούχου ἄνθρακος. Μετὰ τὸν καθαρισμόν, τὸ μέρος ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ κηλὶς τίθεται κάτωθεν διηθητικοῦ χάρτου καὶ σιδερώνεται.

Γάλακτος. Αἱ κηλῖδες τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἀφαιροῦνται ὡς καὶ αἱ τοῦ βουτύρου

Γλεύκους. Ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὰ ἀσπρόρρουχα διὰ πλύσεως ἀρχικῶς δι' ὕδατος καὶ ἀκολούθως διὰ μίγματος οἰνοπνεύματος καὶ ἀμμωνίας, τελικῶς δὲ γίνεται ἔκπλυσις δι' ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου (Eau oxygénée) καὶ ἐκτίθενται εἰς τὸν ἥλιον. Κηλῖδες γλεύκους ἀφαιροῦνται ἐπίσης διὰ διαλύματος ὀξαλικοῦ καλίου καὶ ὑποχλωριώδους ἀσβεστίου, πλυνομένου τοῦ ὑφάσματος κεχωρισμένως δι' ἑκάστου τῶν διαλυμάτων. Τὸ ὕφασμα τέλος πλύνεται δι' ὑποθειώδους νατρίου. Τὰ μέσα ταῦτα δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν μόνον ἐπὶ ἀσπρορρούχων. Μάλλινα καὶ βαμβακερὰ ὑφάσματα ἀπαλλάσσονται τῶν ἐκ γλεύκους κηλίδων δι' ἐκπλύσεως δι' οἰνοπνεύματος καὶ ἀμμωνίας. Ὅταν τὸ ὕφασμα εἶναι μεταξωτόν, πλύνεται δι' ἀραιοῦ διαλύματος σάπωνος καὶ ἀκολούθως δι' αἰθέρος καὶ ἀμμωνίας.

Ἐλαίων. Αὗται ἀπομακρύνονται δι' ἐκπλύσεως τοῦ ὑφάσματος δι' ἑνὸς διαλυτικοῦ ὑγροῦ, ὡς π. χ. βενζίνης ἢ πετρελαϊκοῦ αἰθέρος. Εὐνόητον εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἔκπλυσιν πρέπει νὰ ἐμβαπτισθῇ ἐντὸς τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ ἡ φέρουσα τὴν κηλῖδα, διότι ἂν γίνῃ προσπάθεια νὰ καθαρισθῇ τὸ ὕφασμα δι' ἁπλῆς προστριβῆς διὰ τεμαχίου ὑφάσματος, ἐμβαπτισθέντος ἐντὸς τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ, τότε θὰ ἐξαπλωθῇ ἡ κηλὶς τοῦ ἐλαίου εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν.

Ἐλαιοχρωμάτων. Καθαίρονται ὡς καὶ αἱ ἐκ βερνικίων κηλῖδες, διὰ κατεργασίας ἀρχικῶς διὰ τερεβινθελαίου καὶ εἶτα δι' ἐκπλύσεως διὰ βενζίνης.

Ζελατίνης. Ἀπομακρύνονται δι' ἐκπλύσεων διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ σάπωνος, ἀκολούθως δὲ πλύνονται διὰ μείγματος οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος ἢ ἀμμωνίας, αἰθέρος καὶ οἰνοπνεύματος.

Ζύθου. Ἀπομακρύνονται ὡς αἱ προηγούμεναι.

Ἱδρῶτος. Ἀποκαθαίρονται δι' ἐκπλύσεως δι' ἀραιοῦ διαλύματος χλωριούχου κασσιτέρου καὶ ἀκολούθως διὰ πολλοῦ ὕδατος. Ἐπίσης δύνανται νὰ καθαρισθῶσι διὰ μίγματος ἴσων ὄγκων αἰθέρος καὶ βενζίνης. Προκειμένου περὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων χρησιμοποιεῖται μόνον αἰθήρ.

Κονιορτοῦ. Ξεσκονίζεται καὶ βουρτσίζεται καλῶς τὸ ὕφασμα καὶ ἀκολούθως ἐξεργάζεται δι' αἰθέρος, οἰνοπνεύματος καὶ ἀμμωνίας. Τὰ μεταξωτὰ ἐξεργάζονται μόνον δι' αἰθέρος.

Λίπους. Καθαίρονται διὰ διαλύματος σάπωνος εἰς οἰνόπνευμα, περιέχοντος καὶ ἀμμωνίαν. Αἱ κηλῖδες τοῦ λίπους δύνανται νὰ καθαρισθῶσιν ὡς καὶ αἱ κηλῖδες τοῦ βουτύρου.

Καρπῶν. Ἀποκαθαίρονται ὡς καὶ αἱ κηλῖδες τοῦ γλεύκους.

Κηροῦ. Ἀπομακρύνεται τῶν ὑφασμάτων ὁ κηρὸς πρῶτον δι' ἀποξέσεως διὰ μαχαιριδίου καὶ ἀκολούθως δι' ἐπιθέσεως δύο ἢ τριῶν φύλλων διηθητικοῦ χάρτου καὶ σιδηρώματος. Ἐὰν παραμείνῃ ὑπόλειμμα τῆς κηλῖδος, ἀπομακρύνεται ἐξεργαζόμενον διὰ χλωροφορμίου.

Καυστικῶν ἀλκαλίων. Δέον ἀμέσως νὰ πλύνωνται διὰ ἀραιοῦ διαλύματος ὀξέος τινὸς (ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος π. χ.).

Καφέ. Ἐκπλύνεται τὸ ὕφασμα διὰ κρόκου ᾠοῦ, ἀμμωνίας, οἰνοπνεύματος καὶ ὕδατος, σιδερώνεται δὲ ὅσον εἶναι ἀκόμη ὑγρόν.

Μελάνης. Ὅταν εἶναι ἐπὶ ἀσπρορρούχων, ἀφαιροῦνται εὐκόλως, ἐκπλυνόμεναι διὰ διαλύματος ὑποχλωριώδους ἀσβεστίου ἢ ὑποχλωριώδους καλίου (Eau de javelle) καὶ ὀξαλικοῦ ὀξέος, κατόπιν δὲ διὰ διαλύματος ὑποθειώδους νατρίου καὶ τέλος δι' ὕδατος.

Μελανῶν λιπαρῶν. Ἀποκαθαίρονται ὡς καὶ αἱ ἐκ βερνικίων κηλῖδες.

Οἴνου. Ὅταν εἶναι ἐρυθρὸς οἶνος, ἀπομακρύνονται κατ' ἀρχὰς δι' ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου 3% εἶτα δι' ἀμμωνίας καὶ τέλος δι' ὕδατος. Ἐπίσης δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διάλυμα θειώδους ὀξέος, ὡς καὶ ἄλλο ἀποχρωστικὸν μέσον, ὅταν πρόκειται περὶ λευκοῦ ὑφάσματος. Αἱ κηλῖδες τοῦ οἴνου γενικῶς δύνανται νὰ καθαρισθῶσιν ὡς καὶ αἱ τοῦ γλεύκους.

Οὔρων. Ἐκπλύνονται ἀρχικῶς δι' οἰνοπνεύματος καὶ εἶτα δι' ἀραιοῦ διαλύματος κιτρικοῦ ὀξέος. Ἐπίσης μετὰ τὴν δι' οἰνοπνεύματος ἔκπλυσιν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ ἢ τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ ὑδρογόνου.

Ὄξους. Ἀποκαθαίρονται ὡς καὶ αἱ κηλῖδες τοῦ γλεύκους.

Πίσσης. Ἀπομακρύνονται διὰ τερεβινθελαίου, βενζολίου καὶ εἶτα διὰ πλύσεως διὰ σάπωνος. Εἰδικώτερον ἀπομακρύνονται αἱ κηλῖδες τῆς πίσσης διὰ τερεβινθελαίου, ἀκολούθως διὰ σιδερώματος, τιθεμένου ἐπὶ τῆς κηλῖδος φύλλου ποτιστικοῦ χάρτου, καὶ τέλος δι' ἐκπλύσεως δι' ὑδατικοῦ σαπωνοδιαλύματος καὶ οἰνοπνευματικοῦ σαπωνοδιαλύματος. Ἐκ τῶν βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἀφαιροῦνται αἱ κηλῖδες τῆς πίσσης δι' ἐπαλείψεως διὰ βουτύρου, ἀκολούθως σαπωνίζονται δι' οἰνοπνευματικοῦ διαλύματος σάπωνος καὶ πλύνονται διὰ τερεβινθελαίου καὶ θερμοῦ ὕδατος, μέχρις οὗ ἐξαφανισθῇ ἡ κηλίς. Προκειμένου περὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων ἐπιχρίεται ἡ κηλὶς διὰ χλωροφορμίου ἢ τερεβινθελαίου, ἐκπλύνεται δι' οἰνοπνευματικοῦ διαλύματος σάπωνος καὶ πλύνεται εἶτα δι' οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος. Ἄλλως χρίεται διὰ κρόκου ᾠοῦ καὶ εἶτα ἐξεργάζεται διὰ τεβινθελαίου, θερμοσιδερώνεται καὶ ἐκπλύνεται διὰ σάπωνος. Τὰ μεταξωτὰ κατεργάζονται διὰ χλωροφορμίου καὶ τερεβινθελαίου καὶ κατόπιν δι' αἰθέρος καὶ τετραχλωριούχου ἄνθρακος.

Digitized by Google

Σοκολάτας. Ἐμποτίζονται αἱ κηλῖδες δι' ὑγροῦ, ἀποτελουμένου ἐκ σαπωνοδιαλύματος οἰνοπνευματικοῦ, ἀμμωνίας καὶ ὀξικοῦ αἰθέρος, κατόπιν τρίβονται διὰ κρόκου ᾠοῦ καὶ τέλος διὰ διαλύματος σόδας.

Τεΐου. Ἐκπλύνονται διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ εἶτα διὰ σάπωνος, ἀκολούθως χρησιμοποιεῖται μῖγμα οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος ἁπλοῦν ἢ καὶ μετ' ἀμμωνίας. Ἐπίσης δοκιμάζεται τὸ ὑπεροξείδιον ὑδρογόνου, ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ καὶ τὸ χλωροφόρμιον.

Χρωστικῶν. Πλύσις διὰ σαπωνοδιαλύματος καὶ εἶτα δι' ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου ἢ eau de javelle, εἶτα δι' ὑποθειώδους νατρίου καὶ ἔκθεσις εἰς τὸν ἀέρα. Ἡ ἀνωτέρω μέθοδος ἐφαρμόζεται διὰ τὰ ἀσπρόρρουχα.

Ἀφαίρεσις κηλίδων ἐξ ἄλλων μερῶν. Κηλῖδες *πυρογαλλόλης* ἀφαιροῦνται ἀπὸ τῶν χειρῶν διὰ πλύσεως διὰ σάπωνος καὶ κιτρικοῦ ἢ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἢ καὶ δι' ὀξαλικοῦ ὀξέος. Κηλῖδες *νιτρικοῦ ἀργύρου* ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὰ φωτογραφικὰ δοκίμια δι' ἀραιοῦ διαλύματος κυανιούχου καλίου. Ἀπὸ τοῦ δέρματος ἀφαιροῦνται διὰ πλύσεως διὰ διαλύματος χλωριούχου νατρίου καὶ εἶτα ὑποθειώδους νατρίου. Ὁμοίως δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ἠραιωμένον νιτρικὸν ὀξύ. Ἀπὸ ὑφασμάτων ἀφαιροῦνται αἱ ἀνωτέρω κηλῖδες δι' ἐπιθέσεως ἐπὶ τῶν κηλίδων ὀλίγου διαλύματος ἰωδιούχου καλίου (20 %), περιέχοντος καὶ ὀλίγον ἰώδιον, καὶ ἀκολούθως διὰ πλύσεως δι' ὑποθειώδους νατρίου. Κηλῖδες *πικρικοῦ ὀξέος* ἀπομακρύνονται τῶν χειρῶν διὰ πλύσεως δι' ἀνθρακικοῦ λιθίου, ἢ δι' ἐμβαπτίσεως τῶν χειρῶν εἰς ἀμμωνίαν καὶ πλύσεως εἶτα διὰ σάπωνος. Κηλῖδες *σκωρίας* ἐπὶ νικελωμένων ἀντικειμένων ἀφαιροῦνται δι' ἐπιχρίσεως διὰ λίπους, ἀφέσεως ἐπὶ τινας ἡμέρας καὶ απομάξεως εἶτα διὰ μάκτρου πεποτισμένου δι' ἀμμωνίας. Σκωρία ἐπὶ τοῦ μαρμάρου ἀφαιρεῖται δι' ὀξαλικοῦ ὀξέος ἢ δι' ὀποῦ λεμονίου ἢ δι' ἄλλου ἠραιωμένου ὀξέος. Κοινῆς *μελάνης* κηλῖδες ἀφαιροῦνται διὰ διαλύματος ὑπερμαγγανικοῦ καλίου 50 % καὶ ἀκολούθως διὰ πλύσεως διὰ θειώδους νατρίου προσθήκῃ καὶ ὀξαλικοῦ ὀξέος. Κηλῖδες *λιπαρᾶς μελάνης* ἀφαιροῦνται δι' ἐλαίου ἐλαιῶν καὶ ποτάσσης. Κηλῖδες *ἐλαίου* ἐπὶ ταπήτων ἀφαιροῦνται διὰ πολτοῦ ἐκ πηλοῦ, ὅστις ἀφίεται καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἀφαιρεῖται τὴν πρωΐαν. Κηλῖδες *νιτρικοῦ ὀξέος* ἐπὶ δέρματος ἀφαιροῦνται πλυνόμεναι διὰ θειούχου ἀμμωνίου. Πρὸς ἀφαίρεσιν διαφόρων ἀγνώστων κηλίδων ἐξ ἐνδυμάτων πλύνομεν ταύτας δι' ἀφεψήματος στρουθίου (τζουένι). Οἱ φερόμενοι ἐν τῷ ἐμπορίῳ σάπωνες καθαρισμοῦ κηλίδων ἀποτελοῦνται ἐξ ἐκχυλίσματος ῥίζης στρουθίου, χολῆς ταύρου καὶ λευκοῦ σάπωνος. Κ. Γ. Μ.

—**κηλὶς ἐρυθρὰ** *[Ἀστρον.]*. Ἐλλειψοειδὴς περιοχὴ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Διός, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ χρώματος αὐτῆς. Ἡ φύσις τῆς κηλῖδος ταύτης, ὡς καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὴν φαινόμενα ἰδίας κινήσεως, περιοδικῶν μεταβολῶν χρώματος, διαστάσεων κτλ., δὲν ἔχουσι μέχρι τοῦδε ἐπαρκῶς ἐξηγηθῆ (βλ. λ. *Ζεύς*). Σ. Π.

— **κηλὶς ὠχρὰ** (tache jaune, fovea macula) *[Ὀφθαλμ.]*. Ἡ ὠχρὰ κηλὶς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι βοθρίον εὑρισκόμενον εἰς τὸν ὀπίσθιον πόλον τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἀκριβῶς εἰς τὸ ὀπίσθιον πέρας τοῦ ὀπτικοῦ ἄξονος. Αἱ διαστάσεις τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος κατὰ μὲν τὸν ὁριζόντιον ἄξονα εἶναι 2 χιλιοστόμετρα, κατὰ δὲ τὸν κάθετον 1,5. Ἡ κηλὶς αὕτη ὠνομάσθη ὠχρά, διότι ἐξεταζομένη ὀλίγας ὥρας μετὰ θάνατον ἢ ἐξόρυξιν τοῦ βολβοῦ παρουσιάζει χρῶμα ὠχρὸν ἀνοικτόν. Ἐὰν ὅμως ἡ ἐξέτασις γίνῃ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξόρυξιν, τὸ χρῶμα τοῦ βοθρίου εἶναι καστανέρυθρον (brun rougeâtre). Ἐὰν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξόρυξιν ἀποχωρίσωμεν τὸν ἀμφιβληστροειδῆ τῶν ἄλλων ὀφθαλμικῶν χιτώνων καὶ ἐξετάσωμεν τὴν χώραν τοῦ βοθρίου, βλέπομεν ὅτι πράγματι τὸ χρῶμα τῆς κηλῖδος εἶναι ὠχρόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεταξὺ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος καὶ τῆς θηλῆς τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου τοπογραφικὴν σχέσιν, ἡ θηλὴ κεῖται ὀλίγον πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἄνω (πρὸς τὸ ῥινικὸν τμῆμα τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς) τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος.

Ἡ χώρα τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος εἶναι κοίλη καὶ σχηματίζει βοθρίον, οὗτινος ὁ βυθὸς φέρει βοθρίδιον (fovéol, fovea centralis). Ἡ κοίλανσις αὕτη τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος προκύπτει ἐκ λεπτύνσεως τοῦ πάχους τῶν στιβάδων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Ἐκ τῶν 10 στιβάδων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ἄλλαι μὲν ἐκλείπουσιν, ἄλλων δὲ τὰ κύτταρα ἀραιοῦνται καὶ ἐλαττοῦνται κατ' ἀριθμόν. Εἰς τὸ σημεῖον τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος ἐλαττοῦνται τὰ ῥαβδία καὶ ἐλλείπουν τελείως κατὰ τὸ βοθρίδιον, ἔνθα ὑπάρχουσι μόνον κωνία λεπτότερα τῶν λοιπῶν κωνίων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, στενῶς ἀλλήλοις προσκείμενα καὶ ἔχοντα μέγεθος ἐπιφανείας κατὰ τὸ ἔμπροσθεν αὐτῶν πέρας 2μ., 2. Τὸ βοθρίον καὶ κυρίως τὸ βοθρίδιον νωτίζεται ἐπὶ τῶν μελαγχρόων κυττάρων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς.

Ἡ ὠχρὰ κηλὶς συνδέεται μὲ τὸ ὀπτικὸν κέντρον τοῦ ἰνιακοῦ λοβοῦ διὰ δεσμίδος ἰνῶν. Αἱ ἶνες αὗται, λ. χ. αἱ ἐκ τῆς δεξιᾶς ὠχρᾶς κηλῖδος ἐκπορευόμεναι, ὁδεύουσι διὰ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ὅταν δὲ φθάσουν εἰς τὸ χίασμα, χωρίζονται εἰς 2 δεσμίδας, ὧν ἡ μὲν μία βαίνει πρὸς τὴν δεξιὰν ὀπτικὴν ταινίαν καὶ φθάνει εἰς τὸ δεξιὸν ἰνιακὸν κέντρον, ἡ δὲ ἄλλη διασταυρουμένη κατὰ τὸ χίασμα εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὀπτικὴν ταινίαν καὶ φθάνει εἰς τὸ ἀριστερὸν ἰνιακὸν κέντρον, οὕτως ὥστε ἑκατέρα ὠχρὰ κηλὶς ἔχει σχέσιν καὶ συνάφειαν μὲ τοὺς δύο ἰνιακοὺς λοβοὺς καὶ μὲ τὰ δύο ἐγκεφαλικὰ ἡμισφαίρια. Ἡ ὠχρὰ κηλὶς ἐξεταζομένη διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου παρουσιάζεται ὡς μικρὰ ἐγκαρσία ᾠοειδὴς ἔκτασις, σκιερὰ καὶ ἐρυθρωπή, περιβαλλομένη ὑπὸ λευκῆς ἅλω παρὰ παιδίοις. Ἀγγεῖα ἡ ὠχρὰ κηλὶς δὲν ἔχει. Τὸ βοθρίδιον παρουσιάζεται ὡς μικρὸν λαμπρὸν σημεῖον.

Ἡ ὠχρὰ κηλὶς χρησιμεύει πρὸς σαφῆ διάκρισιν τῶν ὁρωμένων ἀντικειμένων (ὀξυδέρκεια). Ὅταν τὸ εἴδωλον οἱουδήποτε ἀντικειμένου σχηματισθῇ ἐπὶ τοῦ βοθριδίου, τότε καὶ μόνον ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐναργεστέρα ὀξυωπία καὶ διακρίνομεν τὸ ἀντικείμενον μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ. Ὅσον τὸ εἴδωλον ἀπομακρύνεται τοῦ βοθριδίου, τόσον καὶ ἡ σαφήνεια αὐτοῦ ἐλαττοῦται, ὅταν δὲ τὸ εἴδωλον σχηματισθῇ ἔξω τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, ἡ σαφήνεια αὐτοῦ ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς βλέπει μόνον χωρὶς νὰ διακρίνῃ λεπτομερείας. Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Κηλίτς-κιοΐ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. (βλ. λ. *Κλήτς-κιοΐ*).

κηλόστιγμα (τό) (Celostigma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρικινωδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους καὶ δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης, μὲ ἀντίθετα ἢ ἐναλλασσόμενα φύλλα καὶ κανονικὰ πεντασέπαλα καὶ πενταπέταλα ἄνθη. Κ. ΠΑΠ.

κηλοτομία (ἡ) *[Χειρουργ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐγχείρησις τῆς περιεσφιγμένης κήλης, καθ' ἣν διευρύνεται διὰ τομῆς ἡ περίσφιγξις τοῦ κηλικοῦ δακτυλίου καὶ κατορθοῦται οὕτως ἡ ἀνάταξις τῶν σπλάγχνων. Ἐπὶ πάσης περιεσφιγμένης κήλης, μετὰ τοὺς διαφόρους χειρισμοὺς πρὸς ἀνάταξιν, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν κατορθοῦται, ἐπιβάλλεται ἡ ὅσον ἔνεστι ταχυτέρα κηλοτομία, ἐκ ταύτης δὲ ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἔκβασις τῆς ἐπεμβάσεως. Ι. Κ. Κ.

Κηλοῦσα *[Γεωγρ.]* βλ. *Κήλωσσα*.

κηλόχορτον (τό) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *ἐρνιαρία*).

Κηλτζανίδης, *Χατζῆ-Παναγιώτης*. Ἕλλην μουσικοδιδάσκαλος. Γεννηθεὶς ἐν Προύσῃ κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐξήσκησε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱεροψάλτου, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1848 μέχρι τοῦ 1882 εἰς διαφόρους ναοὺς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τῷ 1896. Ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς βιβλία: «Καλλίφωνον Σειρῆνα» (δίς), περιέχουσαν ἀραβοπερσικὰ καὶ ἑλληνικὰ ᾄσματα (Κωνσταντινούπολις 1862 καὶ 1888), «Ἐκκλησιαστικὸν μουσικὸν ἀπάνθισμα», περιέχον ἴδια αὐτοῦ μαθήματα (1861), «Τὸ σύντομον Δοξαστάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου» (τόμ. Ι. 1882 καὶ ΙΙ. 1886), «Ἀναστασιματάριον Ἀντωνίου Λαμπαδαρίου» (1866), «Ἱερατικὸν μουσικὸν ἐγκόλπιον» (1875), «Ἀναστασιματάριον Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου» (1863), «Μεθοδικὴν διδασκαλίαν πρὸς ἐκμάθησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ μέλους τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς, κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν ἀραβοπερσικήν» (1881) κ. ἄ. Ἐκτὸς τούτων ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν μουσικῶν βιβλίων Στεφάνου Λαμπαδαρίου καὶ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου, συμμετέσχε τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκδωσάσης τὴν «Μουσικὴν Βιβλιοθήκην» (1868), καὶ τῆς πατριαρχικῆς μουσικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ 1881, ἡ ὁποία κατεσκεύασε τὸ Ἰωακείμειον ψαλτήριον καὶ ἐξεπόνησε «Στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς» (1888). Συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου» (1863), τοῦ «Ἑλληνικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου» (1880) καὶ τοῦ μουσικοῦ συλλόγου «Ὀρφεὺς» (1889). Ἐδίδαξε τὴν μουσικὴν εἰς τὴν πατριαρχικὴν μουσικὴν σχολὴν καὶ τὴν μουσικὴν σχολὴν τοῦ συλλόγου «Ὀρφεύς». Ἡ σπουδαιοτάτη ὅμως τῶν ἐργασιῶν του εἶναι ἡ περὶ τῶν ἀρχαίων στενογραφικῶν μουσικῶν συστημάτων τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Κλεὶς τῆς ἀρχαίας μεθόδου», ἥτις ἐβραβεύθη διὰ χρυσοῦ βραβείου ὑπὸ τῆς μουσικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐν Ἀθήναις Δ' Ὀλυμπιακῆς ἐκθέσεως (1890). Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

κήλων (ὁ) *[Ἐγκυκλ.]*. Ὁ ἐπιβήτωρ, ὀχευτὴς ἵππος ἢ ὄνος, χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν ἀναπαραγωγήν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *ἐκτομίαν*. Κήλωνες ἵπποι δὲν χρησιμοποιοῦνται ἐν τῷ στρατῷ (βλ. *ἐπιβήτωρ*).

κηλώνειον (τό)· μηχάνημα, δι' οὗ ἀντλεῖται ὕδωρ ἐκ τῶν φρεάτων (βλ. λ. *γεράνιον*).

κηλωσία (ἡ) (Celosia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. λ. *κήλεος*).

Κήλωσσα, ἡ ***Κοίλωσσα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Πελοποννήσου ἐν Σικυωνίᾳ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ πόλις Φλιοῦς, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος. Ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἀναφέρεται ὡς *Κηλοῦσα*. Διῃρεῖτο εἰς δύο τμήματα, τὸν *Καρνεάτην* καὶ τὸν *Ἀραντῖνον*. Εἶναι τὸ σημερινὸν *Μεγαλοβούνι* (ὕψ. 1270 μ.).

κημὸς (ὁ) (ἐκ τοῦ *κάμπτω*) *[Ἀρχ.]*. 1) Εἶδος ἐλαφροῦ χαλινοῦ (τὸ καπίστριον ἢ ἡ χαβιὰ καὶ φορβειὰ τῶν ζῴων). Ὁ κημὸς οὗτος ἦτο εἶδος κωνοειδοῦς ἢ μᾶλλον σακκοειδοῦς περιστομίου, πεπλεγμένου ἐκ σχοίνου ἢ λυγαριᾶς ἢ σχοινίου καὶ τιθεμένου περὶ τὸ στόμα τοῦ ζῴου καὶ ἰδίως τοῦ ἵππου, ἵνα μὴ οὗτος δάκνῃ, ὅταν ἦτο ἀχαλίνωτος. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον, οἱ κημοὶ οὗτοι κατεσκευάζοντο καὶ ἐκ μετάλλου, σιδήρου ἢ χαλκοῦ, καὶ ἦσαν δικτυωτοὶ ἐν σχήματι ἠθμοῦ. Κατά τινα ἐπιγραφήν, ἐν τῷ Θησαυρῷ τῆς Ἀθηνᾶς ὑπῆρχε καὶ χρυσοῦς κημός. Παραστάσεις κημοῦ παρέχουσι τὸ ἀνάγλυφον τοῦ πρὸς θυσίαν ὁδηγουμένου ταύρου ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Τραϊανοῦ καὶ τὸ ἀνάγλυφον τῶν δύο ἵππων ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Θεοδοσίου. Κατὰ τὰς εἰκόνας ταύτας, ὁ κημὸς ἦτο εἶδος δικτυωτοῦ θύλακος, ὁ ὁποῖος, περιβάλλων τὸ ῥύγχος τοῦ ζῴου, προσεδένετο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τῆς διασταυρώσεως τῶν σχοινίων καὶ τῶν ἱμάντων, τοὺς ὁποίους ἐκράτει ὁ ὁδηγὸς εἰς χεῖρας. Πραγματικοὶ μετάλλινοι κημοὶ εὑρέθησαν εἰς τὸ Ruvo τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν ὁ εἷς εὑρίσκεται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου, οἱ δὲ δύο ἕτεροι ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λονδίνου. Ὑπῆρχον μεταλλικοὶ κημοί, οἵτινες ἦσαν οὕτω κατεσκευασμένοι, ὥστε νὰ ἐκπέμπουν ἤχους διὰ τῆς ἀναπνοῆς τοῦ ζῴου. Ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ κεντρωτοὶ κημοί, τοὺς ὁποίους ἔθετον εἰς τὸ ῥύγχος τῶν νεογνῶν, διὰ νὰ μὴ δύνανται ταῦτα νὰ πλησιάζωσι τοὺς μαστοὺς τῶν μητέρων των. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῶν κημῶν ὠνομάζετο, ἴσως, *φιμός*, ἐξ οὗ καὶ ἡ σύγχυσις τῆς σημασίας τῶν λέξεων φιμοῦ καὶ κημοῦ, διότι κατ' Αἰλιανὸν «φιμοῖς κημῶν μικρὸν διαφέρουσιν».

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ὁμοιότητα καὶ σκοπιμότητα τοῦ τοιούτου κημοῦ ὠνομάσθησαν μὲ τὴν λέξιν ταύτην καὶ τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα: 2) Ἡ στομὶς τοῦ αὐλητοῦ, ἤτοι τὸ δερμάτινον θυλάκιον, τὸ ὁποῖον ἔθετον οἱ αὐληταὶ παρὰ τὸ στόμα εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, διὰ τὸν ἀπαιτούμενον καλὸν χειρισμὸν τοῦ διαύλου. 3) Γυναικεῖον προκόσμημα, ὕφασμα, τὸ ὁποῖον αἱ γυναῖκες μετεχειρίζοντο κατὰ τὰς παρουσιάσεις πρὸς συγκάλυψιν τοῦ κάτω ἡμίσεος τοῦ προσώπου. Τὸν κημὸν τοῦτον παριστῶσι πολλὰ διασωθέντα πήλινα εἰδώλια. 4) Ἐπίθεμα τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ ὁποῖον συνίστων οἱ ἰατροὶ πρὸς κάλυψιν τῶν πασχόντων ὀφθαλμῶν καὶ προφύλαξιν αὐτῶν ἐκ τοῦ φωτός. 5) Ὁ κύρτος πρὸς ἄγραν ἰχθύων. Παρόμοιος πρὸς τὸν σήμερον ἐν χρήσει. Κατεσκευάζετο ἐξ εὐλυγίστων κλάδων, σχοίνου ἢ λυγαριᾶς, καὶ εἶχε τὸ σχῆμα χωνίου. 6) Εἶδος ἠθμοῦ ἢ διυλιστῆρος. Ὁ κημὸς οὗτος κατεσκευάζετο ἐπίσης ἐκ τῶν εὐλυγίστων κλάδων σπάρτου ἢ βούρλου, περιπεπλεγμένων λίαν πυκνῶς, ἐχρησίμευε δὲ διὰ νὰ στραγγίζῃ τὸν οἶνον, τὸ ἔλαιον ἢ τὸν χυμὸν παντὸς καρποῦ ἐξερχόμενον τοῦ πιεστηρίου. Ὁ κημὸς οὗτος εἶχε τὸ σχῆμα δοχείου ἐν σχήματι κώδωνος ἢ κρατῆρος. 7) Τὸ φορητὸν πύραυνον. Ὁ κημὸς οὗτος, τὸν ὁποῖον ὁ Σουΐδας ὁρίζει «μηχανικόν τι πυρφόρον μηχάνημα», εἶχε τὸ σχῆμα ὀρθίως ἱσταμένου κυλίνδρου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ μὲν ἐσχάρα τῶν ἀνθράκων ἦτο ἐντετειχισμένη, ἡ δὲ κάτωθεν εὑρισκομένη ὀπὴ τῆς τέφρας εἶχε τὸ σχῆμα κύβου. 8) Τὸ κάλυμμα ἢ ἐπίθεμα τῶν κάδων, ἤτοι τῶν ψηφοφόρων δοχείων. Ὁ κημὸς οὗτος ἔφερεν ἐν τῷ μέσῳ στενὸν ἄνοιγμα, διὰ νὰ εἰσέρχεται μόνον μία ψῆφος δι' ἑκάστην φοράν, καὶ τοῦτο «ἵνα μὴ δύο ὁ αὐτὸς ἐμβάλλῃ ψήφους» καὶ «ἵνα μὴ ὀλισθάνωσιν αἱ ψῆφοι», ὅπως ἐξηγοῦσι τὸν σκοπὸν τοῦ κημοῦ τούτου πολλοὶ σχολιασταί. Β. Δ. Θ.

—*[Ἱππολ.]* Καλεῖται *κημὸς* εἶδος φορβείας, χρησιμεῦον πρὸς καθοδήγησιν τῶν ἐπιβατόρων ἵππων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιβάσεων καὶ ἰδίως πρὸς δάμασιν καὶ προπόνησιν τῶν ἀτιθάσων καὶ δυστρόπων ἵππων κατὰ τὰς ἀσκήσεις αὐτῶν ἐν τῷ κυκλικῷ ἱπποδρομίῳ. Τὸ ἐπὶ τῆς ῥινὸς τοῦ ἵππου ἐφαρμόζον μέρος, κινητὸν ἐπὶ τῶν πλαγίων, ἀποτελεῖται ἐκ μεταλλίνου ἐλάσματος, ὑπενδεδυμένου ἐπὶ δέρματος ἐκ χονδροῦ μαλλίνου ὑφάσματος, ἀποσκοποῦντος εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν ἐπὶ τῆς ῥινὸς τοῦ ἵππου πιέσεων ἢ ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοιούτων κρούσεων προερχομένων τραυμάτων. Ἕκαστος κημὸς φέρει ἕνα ἢ τρεῖς δακτυλίους. Διὰ τοῦ μεσαίου δακτυλίου προσδένεται σχοινίον ἀνάλογου μήκους, δι' οὗ ὁδηγεῖται ὁ ἵππος· οἱ λοιποὶ δύο πλάγιοι δακτύλιοι, ὅταν οὗτοι ὑπάρχουσι, δύνανται συνδεδεμένοι καταλλήλως μετὰ τῆς σέλας νὰ ἐξαναγκάσωσι τὸν ἵππον νὰ τηρῇ τὸν αὐχένα ἢ τὸν τράχηλον κεκαμμένον ὡς τοῦ κύκνου. Β. Χ.

Digitized by Google

κημωνὸς (ὁ) (Cemonus) */Ζωολ./*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καβρονιδῶν*, περιλαμβάνον σφῆκας ἱκανοῦ μεγέθους ἐπὶ διαφόρων δένδρων ἐνδιαιτωμένας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κημωνὸς ὁ πένθιμος* (Cemonus lugubris), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Κὴν (Keane), ***Αὔγουστος-Ἐρρῖκος***. Ἰρλανδὸς ἀνθρωπολόγος (1833—1912). Ἐξεπαιδεύθη ἐν Δουβλίνῳ καὶ ἐν Ρώμῃ, προοριζόμενος διὰ τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα, ἀλλ' ἠρνήθη ν' ἀσπασθῇ τοῦτο, ἀφοσιωθεὶς εἰς γεωγραφικὰς καὶ ἐθνολογικὰς ἐρεύνας. Ἐταξινόμησεν ὅλας τὰς γνωστὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, ἐκ τῶν δεδομένων δ' ἐκείνων ἐπεξειργάσθη σύστημα ἐθνολογίας. Ἐξέδωκε τὸ «Compendium of Geography» τοῦ Στάνφορντ καί, παραλλήλως πρὸς πλεῖστα ἄρθρα καὶ ἀνακοινώσεις εἰς περιοδικά, ἐγκυκλοπαιδείας καὶ ἐπιστημονικὰς ἑταιρείας, ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ὁ ἄνθρωπος, τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος» (1899), «Ἐθνολογία» (1896), ὁ «Χρυσὸς τοῦ Ὀφεὶρ» (1901) κλπ. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰνδικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου μέχρι τοῦ 1885. Δ. Σ. Δ.

Κὴν (Kean), ***Ἐδμόνδος***. Περίφημος Ἄγγλος τραγικὸς ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ ἀγγλικῇ πόλει Richmond τῷ 1833. Δεκατριετὴς τὴν ἡλικίαν καὶ ἐντελῶς ἀπαίδευτος, ἐγκαταλείψας τὴν πατρικὴν οἰκίαν, προσελήφθη κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς μῖμος εἰς πλανόδιον θίασον σαλτιμπάγκων, κατόπιν δὲ ὡς ἀκροβάτης ἔν τινι ἱπποδρομίῳ, ὅπου, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν γυμνάσματός τινος, καταπεσών, ἔθραυσε τὸν ἕνα τῶν ποδῶν του, μετὰ τὴν ἴασιν τοῦ ὁποίου ἐχώλαινεν ἐλαφρῶς καθ' ὅλον του τὸν βίον. Εἰσαχθείς, μετὰ τὴν ἀποθεραπείαν του, τῇ φροντίδι τοῦ δόκτορος Drury, ἐν τῷ περιφήμῳ βασιλικῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἤτον, παρέμεινεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ τριετίαν, μεθ' ὃ ἐπανέλαβε τὴν ζωὴν τοῦ πλάνητος ἠθοποιοῦ καὶ τέλος ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ λονδινείου θεάτρου Drury-Lane τῷ 1814 εἰς τὸν ρόλον τοῦ Σαϋλώκ, καταπλήξας κυριολεκτικῶς τὸ ἀκροατήριόν του. Μετὰ τὸν Σαϋλώκ, εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν σύγχρονόν του κριτικὸν Hazlitt, ὑπερέβη πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἠθοποιούς, ἀλλὰ καὶ τὸν σύγχρονον καὶ ἰσάξιον αὐτοῦ Macready, ὑπεδύθη ἀλληλοδιαδόχως, μετ' αὐξούσης πάντοτε ἐπιτυχίας, τὸν Ριχάρδον Γ', τὸν Ἰάγον ἐν τῷ «Ὀθέλλῳ», αὐτὸν τὸν Ὀθέλλον, ἡ ὑπόδυσις τοῦ ὁποίου ἐθεωρήθη ὡς «ἡ μεγαλυτέρα προσπάθεια τῆς ἐπὶ σκηνῆς μεγαλοφυΐας», τὸν βασιλέα Λήρ, τὸν Κοριολανὸν καὶ τέλος τὸν Μάκβεθ, κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ὁποίου καὶ ἰδίως κατὰ τὰς τραγικωτέρας στιγμὰς αὐτοῦ κατεπτόησεν ὄχι μόνον τοὺς ἀκροατάς του, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς συναδέλφους του, οἵτινες, κατὰ τὰς διηγήσεις τοῦ συμπαριστάνοντος μὲ τὸν Κὴν ἠθοποιον Wilton, «ὀλίγου δεῖν ἐξήρχοντο τῆς σκηνῆς ἔμφοβοι, ὅπως ἐξέρχεταί τις ἀπὸ τὸν κλωβὸν θηρίου». Συνελόντι εἰπεῖν «βλέπων τις, κατὰ τὸν Coleridge, τὸν Κὴν παίζοντα τὰ ἔργα τοῦ Σαίκσπηρ, ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἔβλεπεν αὐτὸν τὸν Σαίκσπηρ ἐν τῇ λάμψει τῶν ἀστραπῶν».

Ἐδμόνδος Κήν.

Ὁ Κήν, ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας, ἐθαυμάσθη καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου δὶς μετέβη, καὶ ἐν Παρισίοις. ὅπου ἔπαιξε κατὰ τὸ 1828 ἐν τῷ ἐκεῖ θεάτρῳ Φαβὰρ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν «Ριχάρδον Γ'» ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις. Ἔκδοτος ὡς ἦτο εἰς τὴν οἰνοποσίαν, εἶχε μεταβῆ ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς παραστάσεως εἰς τὸ Ἀγγλικὸν καφενεῖον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκκένωσιν ἀρκετῶν φιαλῶν καμπανίτου, εἰς τοὺς ἀφροὺς τοῦ ὁποίου ἐλησμόνησε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν παράστασιν τοῦ Ριχάρδου. Μεταφερθείς, κατόπιν πολλῶν ἀναζητήσεων, ἐν τῷ θεάτρῳ ἐντελῶς μεθυσμένος, ἐνεφανίσθη ἐπὶ σκηνῆς παραπαίων πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τοῦ κοινοῦ· ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον συνελθὼν ἔπαιξε μετὰ τοσαύτης δυνάμεως τὸν ρόλον του, ὥστε σύσσωμον τὸ ἀκροατήριον καὶ ὄρθιον δεκάκις τὸν ἀνεκάλεσεν ἀπὸ σκηνῆς. Πέντε ἔτη ὕστερον, ἀναγκασθεὶς λόγῳ τῆς κακῆς ζωῆς ἣν διῆγε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ θέατρον, παρουσίασεν εἰς τὸ κοινὸν ὡς διάδοχόν του τὸν υἱόν του *Κάρολον* κατὰ τὴν ἀποχαιρετιστήριον παράστασίν του, καθ' ἣν αὐτὸς μὲν ἔπαιξε τὸν Ὀθέλλον, ὁ δὲ υἱός του τὸν Ἰάγον. Μετά τινας μῆνας, σχεδὸν παράφρων, ἀπεβίωσε. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— **Κὴν** (Kean), ***Κάρολος***. Υἱὸς τοῦ μεγάλου ἠθοποιοῦ *Ἐδμόνδου Κήν*, ἠθοποιὸς καὶ αὐτός, γεννηθεὶς τῷ 1811 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1868. Χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ τάλαντον τοῦ διασήμου πατρός του, κατώρθωσεν οὐχ ἧττον διὰ τῆς πολλῆς καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ καὶ ν' ἀποκτήσῃ ὀλιγωτέραν μὲν τοῦ πατρός του δόξαν, περισσότερον ὅμως ἐκείνου πλοῦτον, ἰδίως κατὰ τὰς συχνὰς εἰς Αὐστραλίαν καὶ Ἀμερικὴν περιοδείας του, καθ' ἃς τοὺς πρωτεύοντας γυναικείους ρόλους εἰς τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἔπαιζεν, ὑπεδύετο ἡ σύζυγος αὐτοῦ *Ἔλλεν*, τὸ γένος Tree, ἥτις, καίτοι ἦτο μεγαλυτέρα του κατὰ ὀκτὼ ἔτη, ἐπέζησεν αὐτοῦ ἐπὶ μακρόν, ἀποθανοῦσα τῷ 1880 εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν. Ἡ Ἔλλεν διεκρίνετο κυρίως ὡς λαίδυ Μάκβεθ, Ἰουλιέττα, Δυσδαιμόνα καὶ Ὀφηλία. Ν. Ι. Λ.

Κὴν (Keene) */Γεωγρ./*. Πόλις καὶ ἕδρα τῆς κομιτείας Τσεσάϊαρ, τῆς πολιτείας Νιοῦ Χάμψιρ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀσουελοτ. Κάτοικοι 12.000. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ διαφόρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἔχει δημοσίαν βιβλιοθήκην μὲ 17.000 περίπου τόμους καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν ὑποδημάτων, ἐπίπλων κλπ. Ἐπῳκίσθη τῷ 1734, κατέστη δὲ ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ τὸ σημερινόν της ὄνομα τῷ 1874. Δ. Σ. Δ.

Κὴν (Keene), ***Κάρολος-Σαμουήλ***. Ἄγγλος σκιτσογράφος (1823—1891). Κατ' ἀρχὰς εἰσῆλθεν ὡς μαθητευόμενος εἰς γραφεῖον ἀρχιτέκτονος, κατὰ τὰς ὥρας δὲ τῆς σχολῆς του ἐπεδίδετο εἰς σύνθεσιν ὑδατογραφιῶν μὲ θέματα ἱστορικὰ καὶ ναυτικά. Προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν διασήμων ξυλογράφων ἀδελφῶν Χοὺϋμπερς, οἱ ὁποῖοι τὸν προσέλαβον ὡς μαθητευόμενον ἐπὶ πενταετίαν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς μαθητείας του ἐνοικίασεν ἐργαστήριον καὶ εἰργάζετο διὰ τὸ περιοδικὸν «Εἰκονογραφημένα νέα τοῦ Λονδίνου». Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1851 ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ «Πόντς», τῷ δὲ 1864, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰωάννου Λήτς, διεδέχθη τοῦτον ὡς σατιρικὸς εἰκονογράφος τῶν γεγονότων τῆς ἑβδομάδος. Τῷ 1872 ὁ Κὴν ἐγνώρισε τὸν Ἰωσὴφ Κρώχωλλ, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνήθιζε νὰ γράφῃ καὶ εἰκονογραφῇ πᾶν κωμικὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἀντελαμβάνετο ἢ ἤκουε. Τὰ φύλλα ταῦτα ἔθεσεν ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ καλλιτέχνου, ἐξ αὐτῶν δὲ ἐνεπνεύσθη τοὐλάχιστον 250 ἐκ τῶν ἐπιτυχεστέρων σκίτσων, τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσε κατὰ τὰ εἴκοσιν ἔτη τῆς συνεργασίας του εἰς τὸ «Πόντς». Ἐκ τούτων ἄνω τῶν 200 περιέχονται εἰς τὸ ἔργον τοῦ G. S. Layard: «The Life and Letters of Charles Keene of Punch». Ὁ Κὴν θεωρεῖται σήμερον μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων σκιτσογράφων τῆς Ἀγγλίας, καίτοι τὸ ἔργον του οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ κοινοῦ κατὰ τὴν ἀξίαν του. Τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἀποκρούων πᾶσαν συμβατικότητα ἐσχεδίαζε τὰ πρότυπα ὡς τὰ ἔβλεπεν αὐτὸς καὶ οὐχὶ ὅπως ἐγνώριζεν ὅτι τὰ ἤθελε τὸ κοινόν. Ἐκτὸς τοῦ ταλάντου του ὡς σκιτσογράφου, ἦτο ἐξαιρετικῆς ἱκανότητος χαράκτης, ἐπίσης δὲ ἀοιδός, συμμετέχων εἰς διαφόρους χορῳδίας, καὶ ἐπιδεξιώτατος παίκτης ἀσκαύλου. Δ. Σ. Δ.

Κήναβον / *Ἀρχ. Γεωγρ./*. Μεταγενεστέρα ὀνομασία τῆς *Αὐρηλιανῆς* πόλεως (βλ. λ.), τῆς σημερινῆς *Ὀρλεάνης*.

Κήναιον, καὶ ***Κηναῖον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ./*. Τὸ δυτικώτερον τῆς Εὐβοίας καὶ ἐπισημότατον ἀκρωτήριον (*Πτολεμ.* Γ, ιε', 23, ἔκδ. *Nobbe*), ἀτενίζον, ὡς πρὸς ἐνσφήνωσίν του εἰς αὐτόν, τὸν Μαλιακὸν κόλπον (*Στράβ.* Θ, 426, *Teubner*), σημεῖον ἀφορισμοῦ τῶν συγχρόνων διέκπλων τῆς Ἀταλάντης καὶ τῶν Ὠρεῶν. Ἡ ὀνομασία του προκύπτει ἀρχαιοτάτη, ἀναφερομένη παρ' Ὁμήρῳ (Ὕμν. Ἀπόλ. 219) καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ (Τραχιν. 238, 753). Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς (Περίπλ. 58) τὸ ὀνομάζει «Κηναίου Διὸς ἱερόν», θεωρῶν αὐτὸ ἀφετηρίαν τῆς μέχρι Γεραιστοῦ ἐκ 1350 σταδίων μεγίστης τῆς Εὐβοίας διαστάσεως, τοῦ Στράβωνος (κ. 444) ὑποβιβάζοντος ταύτην εἰς 1200 σταδίους, ὑπερβάλλων ἐν τούτοις καὶ οὗτος κατὰ τὸ πεμπτημόριον περίπου τῆς πραγματικῆς. Ὁ Αἰσχύλος (ἀπόσπ. 24) συσχετίζει αὐτὸ πρὸς τὸν ἀνάδοχον τῶν πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου ἀναδυομένων Λιχάδων νήσων λῃστήν: «Εὐβοΐδα καμπήν, ἀμφὶ Κηναίου Διὸς ἀκτήν, κατ' αὐτὸ τύμβον ἀθλίου Λίχα». Ἡ ὕπαρξις ἐν τούτοις καὶ ἄλλου ἀκρωτηρίου ἐκεῖ, τοῦ *Δίου*, κειμένου κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν παραλλήλου, ἀλλ' ἀνατολικώτερον τοῦ Κηναίου, φέρει τοὺς μελετητὰς εἰς στενοχωρίαν, ἀδικαιολόγητον ὅμως, διότι ἀμφοτέρων ὄντων ἀκρωτηρίων τῆς Ἱστιαιώτιδος χερσονήσου τῶν συγχρόνων *Γιάλτρων*, τὸ μὲν *Δῖον* ταυτίζεται πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Γιάλτρα*, ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον τῆς Αἰδηψοῦ, τὸ δὲ *Κηναῖον* πρὸς τὸ σύγχρονον *Λιθάδα* (πλάτ. 38° 49' 45'' Β, μῆκ. 22° 50' 55'' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channel—*Ἑλλ. Ὑδρ. Ὑπηρ.* 21: «Δίαυλοι Ἀταλάντης - Ὠρεῶν»). Ἐξ ἄλλης πάλιν εἰδήσεως τοῦ Στράβωνος (446) προκύπτει, ὅτι *Κήναιον* ὠνομάζετο καὶ ὅλη ἡ σύγχρονος τῶν Γιάλτρων χερσόνησος τῆς Ἱστιαίας: «ἔστι δὲ ἐν τῷ Ὠρεῷ τούτῳ τό τε Κήναιον πλησίον καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ Δῖον καὶ πλησίον Ἀθῆναι αἱ Διάδες, Ἀθηναίων κτίσμα» ὅπερ κτίσμα ἐγένετο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἕκτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, φοβηθέντες τὸν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τειχισμὸν τῆς ἐν Λοκρίδι Ἡρακλείας, ἔκριναν σκόπιμον «ἐπὶ τῇ Εὐβοίᾳ μάλιστα καθίστασθαι, ὅτι βραχύς ἐστιν ὁ διάπλους πρὸς τὸ Κήναιον τῆς Εὐβοίας» (*Θουκυδ.* Γ, 22). Κατὰ τὴν μυθολογίαν εἰς Κήναιον μετέφερεν ὁ Ἡρακλῆς τὴν ὑπ' αὐτοῦ αἰχμαλωτισθεῖσαν Ἰόλην. Σ. Ε. Λ.

Κηνόρα (Kenora) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καναδᾶ, τῆς ἐπαρχίας Ὀντάριο, κειμένη εἰς ὕψος 360 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κάτοικοι 7.500. Ἀπέχει 220 χλμ. Α. τῆς Οὐΐννιπεγκ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κανάντιαν Πασίφικ καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Οὐΐννιπεγκ ἐκ τῆς λίμνης Γούντς. Ὁ ποταμὸς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔχει πτῶσιν ἄνω τῶν 5 μ., ἥτις παρέχει ἄφθονον κινητήριον δύναμιν. Ἡ πόλις ἔχει σπουδαῖα πριονιστήρια καὶ ἀλευρομύλους, εἷς τῶν ὁποίων εἶναι ὁ μεγαλύτερος τοῦ Καναδᾶ, ἀποτελεῖ δὲ τὸ κέντρον διανομῆς τῶν χρυσωρυχείων τῆς περιφερείας. Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ὑπάρχει τακτικὴ συγκοινωνία δι' ἀτμοπλοίων ἐν τῇ λίμνῃ, ἔνθα γίνεται σημαντικὴ ἁλιεία. Ἡ Κηνόρα ἦτο προηγουμένως γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Portage du-Rat ἢ Rat Portage. Δ. Σ. Δ.

Κηνόσα (Kenosha) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἕδρα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας τῆς πολιτείας Οὐϊσκόνσιν, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς λίμνης Μίσιγκαν, ἀπέχουσα 54 χλμ. Ν. τῆς Μιλγουώκη καὶ 75 χλμ. Β. τοῦ Σικάγου. Κάτοικοι 42.000. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ διαφόρων σιδηροδρομικῶν καὶ ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν ἐπὶ τῆς λίμνης Μίσιγκαν. Ἔχει καλὸν λιμένα καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον, εἶναι δὲ ἐκτισμένη ἐπὶ ὑψηλῶν λόφων ὑπὲρ τὴν λίμνην, γνωστοτάτη διὰ τὸ ἐξαιρετικῶς ὑγιεινὸν κλῖμά της. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχει ἡ βιβλιοθήκη Τζίλμπερτ Σίμμονς μὲ 20.000 περίπου τόμους, καὶ θρησκευτικὴ σχολὴ θηλέων. Μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν της περιλαμβάνονται: ἡ κατασκευὴ σιδηρῶν καὶ ὀρειχαλκίνων κλινῶν, γραφομηχανῶν, βαγονίων, αὐτοκινήτων, δερματίνων καὶ ὀρειχαλκίνων ἀντικειμένων κλπ. Ἔχει ἐκτεταμένα βυρσοδεψεῖα, εἶναι δὲ ἡ τρίτη πόλις τῆς πολιτείας εἰς βιομηχανικὴν παραγωγήν. Ἐπῳκίσθη τῷ 1832 ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σάουθπορτ* καὶ κατέστη ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ τὸ σημερινόν της ὄνομα τῷ 1850. Ἡ ὁμώνυμος κομιτεία ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς λίμνης Μίσιγκαν καὶ πρὸς τὰ Α. σύνορα τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς. Κάτοικοι 53.000. Δ. Σ. Δ.

Κῆνς (Keynes), ***Ἰωάννης-Μαϋνάρδος***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος ἐκ τῶν διασημοτέρων μαθητῶν τοῦ Ἀλφρέδου Marshall, γεννηθεὶς τῷ 1883 ἐν Cambridge. Μετὰ τὸ πέρας τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν του διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἰνδιῶν (1906—1908) καὶ μετὰ ταῦτα μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην τοῦ ἰνδικοῦ νομισματικοῦ προβλήματος. Ἐκ τῆς συνεργασίας παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ προῆλθεν ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Indian Currency and Finance» (1913) μελέτη του, ἡ ὁποία τῷ ἐξησφάλισεν εὐρεῖαν φήμην. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὑπηρέτησεν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀγγλίας, ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ ὁποίου ἔλαβε μέρος εἰς τὸ ἀνώτατον οἰκονομικὸν συμβούλιον τῶν συμμάχων ἐπὶ βραχὺ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν (Ἰανουάριος—Ἰούνιος 1919). Ἐκ τῆς διασκέψεως ἀπεχώρησε, διότι δὲν ἔγιναν δεκταὶ τροπολογίαι του εἰς τοὺς ἐπαχθεῖς ὅρους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τοὺς ὁποίους ἐθεώρει καταστρεπτικοὺς δι' ὁλόκληρον τὴν εὐρωπαϊκὴν οἰκονομίαν. Τὰς ἀντιρρήσεις του κατὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἐξέθεσεν ὀλίγον μετὰ ταῦτα διὰ τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «The economic Consequences of Peace» (1919) περιφήμου πραγματείας του. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως συνειργάσθη μετὰ τοῦ Cassel ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῆς διεθνοῦς νομισματικῆς καταστάσεως, ἰδίως ἐν τῇ ἐπιτροπῇ, ἡ ὁποία συνεστήθη τῷ 1922 πρὸς ἀνασυγκρότησιν τοῦ γερμανικοῦ νομισματικοῦ συστήματος. Ὁ Keynes δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τῆς εἰρηνεύσεως καὶ ἐντεῦθεν νὰ θεωρῇ τοὺς ἐπιβληθέντας εἰς τὴν Γερμανίαν ὅρους ὡς ἀντικειμένους εἰς τὸ συμφέρον τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας. Τελευταίως ἐπέκρινε καὶ τὸ σχέδιον Young τῶν ἐπανορθώσεων, διότι δὲν ἐγγυᾶται διὰ τὴν εἰς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα μεταβίβασιν (transfer) τοῦ ποσοῦ τῶν γερμανικῶν πληρωμῶν. Ὁ Keynes διατελεῖ ἀπὸ τοῦ 1920 καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Cambridge (King's College).

Σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς καθόλου οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἀποτελεῖ ἡ μελέτη τοῦ Keynes περὶ τοῦ συστήματος τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς («The End of laissez-faire», 1926), ἡ ὁποία ἐπισφραγίζει ἀλλαγὴν τοῦ οἰκονομικοῦ πνεύματος, ἐκδηλωθεῖσαν ἰδίως μετὰ τὸν πόλεμον. Δύο δεδομένα εἶναι πρὸ παντὸς ἄξια μελέτης: α) ὁ συνεχῶς αὐξάνων πλοῦτος, καὶ β) ἡ ἀπόδοσις διαρκῶς μικροτέρας σημασίας εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ κέρδους ὡς κινήτρου τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας τῶν ἀτόμων, ἀμφότερα φαινόμενα παρατηρούμενα εἰς ἄλλην ἕκαστον περιοχήν, τὸ μὲν κυρίως ἐν Ἀμερικῇ, τὸ δὲ ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλ' ἀποτελοῦντα ἑνιαῖον

Digitized by Google

ρεῦμα ἐξελίξεως, τὸ ὁποῖον ἐμβάλλει εἰς σκέψεις περὶ γενικωτέρας μεταβολῆς τῶν σκοπῶν τῆς οἰκονομικῆς δράσεως, μεταβολῆς, ἡ ὁποία ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἐγγυτέρου παρελθόντος καὶ εἶναι προωρισμένη νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐλάττωσιν τῆς χρηματομανίας καὶ τὴν εἰλικρινεστέραν ἐπιδίωξιν τῶν ἀνωτέρων τάσεων τῆς οἰκονομικῆς προσπαθείας. Τὸ κατάλληλον πλαίσιον τῆς ἐξελίξεως ταύτης διαβλέπει ὁ Keynes εἰς τὸ ἰσχῦον κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἤδη ὑποστῇ σπουδαίας μεταβολὰς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας, τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τοῦ κράτους ρυθμιζομένων ὀργάνων, τοῦ περιορισμοῦ δηλαδὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, ὁ ὁποῖος παρὰ πολλῶν θεωρεῖται ὡς κατώτερος τῶν ἀπαιτήσεων, ἃς ἡ κοινωνία θέτει εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν.

Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

κῆνσος (ὁ)· ἡ περιοδικῶς νέα τῶν Ρωμαίων πολιτῶν κατάταξις εἰς τὰς προσηκούσας συμμορίας (classes), ἑλληνιστὶ *τίμησις* (κατὰ μεταγραφὴν τῆς λατ. λέξεως census).

κήνσωρ, —*ωρος* (ὁ), πληθ. *κήνσωρες*· δύο ἄρχοντες τῆς Ρωμαίων πολιτείας, ἔργον ἔχοντες τὴν τίμησιν τῶν πολιτῶν, τουτέστι τὴν κατάταξιν αὐτῶν εἰς τὰς προσηκούσας συμμοσίας (classes), ἑλληνιστὶ *τιμητὴς* (μεταγραφὴ τῆς λατ. λ. censor).

—*[Ἀρχ.]* Βλ. *τιμητής*.

—*[Ἱστορ.]* Ἀρχὴ *κηνσώρων* (censori) ἱδρύθη ἐπὶ βενετοκρατίας καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ κατὰ τὸ 1575 καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων ἀνθρώπων, καθῆκον ἐχόντων νὰ κηρύττωσι τὴν ἔναρξιν καὶ λῆξιν τῶν συνεδριάσεων τοῦ εὐγενοῦς συμβουλίου, νὰ ὁρκίζωσι τοὺς εὐγενεῖς καὶ νὰ ἐπιβλέπωσιν ἐν γένει τὴν τάξιν κατὰ τὰς ψηφοφορίας. Διὰ διαφόρων πράξεων τοῦ συμβουλίου τούτου ἡ ἐκλογὴ τῶν κηνσώρων ὑπέστη πολλὰς τροποποιήσεις.

Κηνσωρῖνος (Censorinus). Ρωμαῖος γραμματικός, ἀκμάσας τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα. Εὐφήμως περὶ αὐτοῦ ὁμιλοῦν οἱ γραμματικοὶ Priscianus καὶ Cassiodorus, ἡμεῖς δὲ γνωρίζομεν αὐτὸν ἐκ τοῦ μοναδικοῦ μέχρις ἡμῶν εἰς τὸν codex Coloniensis τοῦ Ζ' αἰῶνος διασωθέντος ἔργου του «De die natali» (Περὶ τῆς γενεθλίου ἡμέρας), τὸ ὁποῖον ἀφιεροῦται ὡς δῶρον εἰς τὸν πλούσιον προστάτην αὐτοῦ Q. Caerellius κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν γενεθλίων του. Τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον συνέγραψεν ὁ Κηνσωρῖνος τῷ 238 μ. Χ., εἶναι ὑψίστης σπουδαιότητος διὰ τὰς πολυτίμους πληροφορίας, ἃς παρέχει εἰς ἡμᾶς, καὶ δι' ἄλλα ζητήματα, ἀλλ' ἰδίως διὰ τὴν χρονολογίαν καὶ τὸ ἡμερολόγιον τῶν ἀρχαίων. Εἶναι δὲ λίαν ἀξιόπιστον, διότι ἔσχεν ὡς πρότυπα ἔργα ἀναμφισβητήτου ἀξίας, ὡς τὸ τοῦ Varro «Antiquitates rerum humanarum» καὶ τοῦ Suetonius Tranquillus «De anno Romanorum». Ἐν τέλει τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ εἰς τὰς διαφόρους ἐκδόσεις ἀκολουθεῖ καὶ τὸ λεγόμενον Fragmentum Censorini, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν σειρὰν συντόμων πραγματειῶν περὶ κοσμολογίας, γεωμετρίας, μουσικῆς καὶ μετρικῆς· ἡ τελευταία αὕτη πραγματεία μάλιστα ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην πηγὴν περὶ τῆς λατινικῆς μετρικῆς. Τὸ ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο δὲν εἶναι τοῦ Κηνσωρίνου παρετήρησεν ἤδη ὁ Ludwig Carrion (Paris 1589). Νεωτέρων ἐκδόσεων τοῦ βιβλιαρίου τούτου στερούμεθα. Αἱ μόναι εἶναι τοῦ O. Jahn (Berlin 1845), τοῦ T. Hultsch (Lips. 1867), ἡ καὶ εὐχρηστοτέρα, καὶ ἡ τοῦ J. Cholodniak (St. Petersburg 1889). Διὰ τὴν πραγματικὴν ἑρμηνείαν κατάλληλος εἶναι ἀκόμη ἡ παλαιὰ ἔκδοσις τοῦ Lindenbrog (Hamburg 1614).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. E. Pauly-Wissowa* III, 2 σελ. 1908 κ. ἑ. *(Wissowa)*.— *W. S. Teuffel*, Geschichte der röm. Literatur *Wilh. Kroll* und *Skutsch* III⁶, σελ. 148, § 379, 4 καὶ 6.

Χ. Κ. ΚΑΠΝΟΥΚΑΓΙΑΣ

κηντινάρι (τό)· πλοκαμὶς ἐκ σκορόδων περιλαμβάνουσα ἑκατὸν τοιαῦτα (ἐκ τοῦ λατιν. centinarium=ἑκατοστύς).

Κηουάνη (Kewanee) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς, πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς πολιτείας, ἀπέχουσα περίπου 90 χλμ. τῆς Πεόρια. Κάτοικοι 17.000. Ἀποτελεῖ τὸ γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν κέντρον τῆς περιοχῆς, αἱ δὲ βιομηχανίαι της περιλαμβάνουν χυτήρια, ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανημάτων, ἁμαξῶν, βαγονίων, γεωργικῶν προϊόντων κλπ. Ἡ πόλις ἐποικίσθη τῷ 1836, ἐγένετο δὲ ἐλευθέρα πόλις τῷ 1897.

Δ. Σ. Δ

Κηουήνω (Keweenaw) *[Γεωγρ.]*. —1) Χερσόνησος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίσιγκαν καὶ πρὸς Β τῆς πολιτείας Οὐϊσκόνσιν, ἐκτεινομένη ἀπὸ ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ. ἐντὸς τῆς Ἄνω Λίμνης καὶ ἔχουσα μῆκος 150 χλμ. —2) Κόλπος ἐν τῇ Ἄνω Λίμνῃ, σχηματιζόμενος μεταξὺ τῆς χερσονήσου Κηουήνω πρὸς Δ. καὶ τῆς χερσονήσου Πουὺτ Ἀμπεϋ πρὸς Α.

Δ. Σ. Δ.

κηπαία (ἡ) *[Βοτ.]*. Ὀνομασία τῆς ποικιλίας τοῦ φυτοῦ *ἀείζωον τὸ κρομμυοφόρον*, ἀπαντῶσα συχνότατα παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ.

Κ. Π. Π.

κηπαῖος, —*α,* —*ον*· ὁ τοῦ κήπου, ὁ καλλιεργούμενος ἐν τῷ κήπῳ, περιβολήσιος, ἄλλως *κηπευτός*: «λάχανα κηπαῖα».

Κηπάκι *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς Θεσσαλίας ἐγγὺς τῶν Τρικκάλων. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Τρικκαίων τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 71. Παλαιότερον ὠνομάζετο *Βράνοι*.

Κηπάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Δ. Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Σκήτης (Ντενιελὲρ) τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Κοζάνης καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 106. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπακτσὲ-Λόβασι*.

κηπάριον (τό)· μικρὸς κῆπος, κοιν. *κηπαράκι*.

κηπεία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κηπεύειν, τὸ νὰ καλλιεργῇ τις κῆπον.

κήπευσις (ἡ)· τὸ κηπεύειν, κηπεία· ‖ ὑλοτομία εἰς κηπευτὰ δάση, καθ' ἣν ἀφαιροῦνται, τῇ προηγουμένῃ προσημάνσει, κατ' ἐπιλογὴν τὰ ὡριμώτερα δένδρα τῆς συστάδος, ἐφ' ὅσον δὲν χρειάζονται πρὸς προστασίαν νεαρᾶς βλαστήσεως ἢ τοῦ ἐδάφους. Κατὰ ταύτην συναφαιροῦνται καὶ ἄλλα δένδρα καχεκτικά, πιέζοντα κλπ. Κριτήριον τῆς ὡριμότητος ἀποτελεῖ τὸ πάχος τῶν δένδρων (στηθιαία διάμετρος) ἐκ τῶν προτέρων βάσει ἐρευνῶν καθοριζόμενον. Ἄλλως *ἐπιλογικὴ ὑλοτομία*.

Α. Ε. Κ

κηπευτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κηπεύειν ἢ εἰς τὸν κηπευτήν, ὁ ἁρμόδιος, ὁ δεξιὸς εἰς τὸ κηπεύειν· ‖ *κηπευτικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη, ἡ ἐμπειρία τοῦ κηπευτοῦ.

κηπευτός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἐν τῷ κήπῳ καλλιεργούμενος, ἄλλως *κηπευόμενος*, ἀντίθ. *ἄγριος*: «κηπευτὰ λάχανα».

— **κηπευτὸν** *δάσος*. Διαχειριστικὴ μορφὴ τοῦ σπερμοφυοῦς δάσους, καθ' ἣν ἡ ἀνανέωσις γίνεται δι' ὑλοτομίας τῶν ἑκάστοτε ὡρίμων δένδρων ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως τοῦ δάσους· τοιουτοτρόπως εἰς τὴν μορφὴν αὐτὴν ὑπάρχουν ἀναμίξ, κατ' ἄτομα ἢ καθ' ὁμάδας, δένδρα ὅλων τῶν ἡλικιῶν, ἀπὸ τῆς νεαρωτέρας μέχρι τῆς γηραιοτέρας. Εἶναι ἡ μορφὴ ἡ μᾶλλον πλησιάζουσα πρὸς τὴν τοῦ φυσικοῦ ἢ παρθένου δάσους, καὶ ἐφαρμόζεται ἰδίᾳ ἐπὶ δένδρων σκιοφύλλων, ἅτινα οὕτως εὑρίσκονται κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν προφυλαγμένα ἀπὸ τῆς ἀμέσου ἡλιάσεως (π. χ. ἐλάτη).

Α. Ε. Κ.

κηπεύω· καλλιεργῶ ἐν τῷ κήπῳ, καταγίνομαι εἰς τὴν κηπουρικήν· ‖ «κηπευόμενα λάχανα» τὰ ἐν τῷ κήπῳ καλλιεργούμενα, ἄλλως *κηπευτά*.

Κηπιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου (Πραβίου) τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 541. Πρότερον ὠνομάζετο *Μποσταντζαλῆ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀκροβοῦνι (Κότσανη)*, *Ἐξοχὴ Τόβλιανη* καὶ *Χορτοκόπι (Δράνοβα)* καὶ ἔχει ἐν ὅλῳ 1.355 κατοίκους.

Χ. Δ

Κῆποι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἔνθα καὶ ὁ ναὸς τῆς ἐν Κήποις λεγομένης Ἀφροδίτης. Κατὰ τοὺς συγγράψαντας τοπογραφίαν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν Leake, Milchoffer καὶ Wachsmuth, ἡ συνοικία αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τοῦ χθαμαλοῦ ἐδάφους τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰλισοῦ, ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ἦτο τερπνὸν καὶ δροσερὸν τοπίον. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ἐν τούτοις, ἡ τοποθεσία αὕτη εὑρίσκετο ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀποτελοῦσα προάστειον. Κατὰ τὸν Λουκιανόν, οἱ προσερχόμενοι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης λάτρεις προσέφερον εἰς θυσίαν δάμαλιν, κατὰ δὲ τὸν Παυσανίαν, αἱ *Ἀρρηφόροι* καλούμεναι παρθένοι κατέθετον εἴς τινα περίβολον πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς ταύτης μυστικά τινα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἔφερον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως. Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, τὸ ἄγαλμα τῆς ἐν Κήποις Ἀφροδίτης ἦτο ἔργον τοῦ γλύπτου Ἀλκαμένους. Παρὰ πολλῶν ἀρχαιολόγων ὑποστηρίζεται, ὅτι τὸ περίφημον ἐκεῖνο ἄγαλμα πρέπει νὰ εἶχε τὸν τύπον τῆς λεγομένης Γενετείρας Ἀφροδίτης (Venus Genetrix), τοῦ ὁποίου πολλὰ ἀντίγραφα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ θεὰ παρίσταται ἐλαφρῶς ἐνδεδυμένη, κρατοῦσα μῆλον ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ καὶ ὑψοῦσα διὰ τῆς δεξιᾶς ἐπιχαρίτως τὸ ἱμάτιον ὑπὲρ τὸν δεξιὸν ὦμον.

Β. Δ. Θ.

—**Κῆποι,** καὶ ***Κῆπος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἑλληνὶς τῆς ἐν Εὐρώπῃ Σαρματίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, κειμένη μεταξὺ Φαναγόρου πόλεως (τανῦν Ταμὰν) καὶ Σινδικοῦ λιμένος (Ἀνάπα), κτίσμα Μιλησίων (*Σκύμν.* Περιήγ. 896). Ὁ Στράβων τονίζει ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὴν λίμνην Κοροκουδαμίτην (Ταμὰν) ἀκτῆς. Οἱ Λατῖνοι τὴν ἀναφέρουν ὡς Cepi (*Πλίν.* 6,19. *Πομπ. Μέλα* 1,192), προσθέτοντες ὅτι ἔκειτο παρὰ τὴν Ἑρμόνασσαν καὶ τὴν Στρατόκλειαν. Καίτοι δὲ ἡ ὀνομασία διετηρήθη, ἀφοῦ ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὡς ἀρχὴ τοῦ ἔθνους τῶν Ψησσῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου καὶ ὑπὸ τοῦ γεωγράφου τῆς Ραβέννης (§ 368), ἐν τούτοις ἡ τοποθεσία της παραμένει ἄγνωστος, τοῦ μὲν d' Anville (Carte d' Asie ἐκδ. 1751 μέρος I) τοποθετοῦντος αὐτὴν εἰς τὴν κατὰ τὴν διακλάδωσιν Ἀντικίτου-Ὑπάνιος (Κουμπὰν) σχηματιζομένην νῆσον, τοῦ δὲ Dubois (Voy. autour de Caucase v.64) ταυτίζοντος αὐτὴν πρὸς τὴν θέσιν *Ἀκδεμφιζόοκα* καὶ τοῦ Clarke (Travel II, 277) φρονοῦντος ὅτι τὴν θέσιν της ἐπέχει ἡ σύγχρονος *Σιέννα*. Πάντες δὲ οὗτοι βασίζονται ἐπὶ ἐρειπίων εὑρεθέντων καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας θέσεις.

Σ. Ε. Λ.

—**Κῆποι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Δ. Θρᾴκης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Πέπλου τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 284.

—**Κῆποι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ζαγορίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 227. Ἔχει ἡμιγυμνάσιον, εἰρηνοδικεῖον, δασονομεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ ἀστυνομικὴν ὑποδιοίκησιν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπάγια*.

Χ. Ι. Σ.

—**Κῆποι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 446. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Σπηλιές*.

Χ. Δ.

— **Κῆποι** *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς πόλεως Ζακύνθου. Κάτ. (1928) 431. Ἐν αὐτῷ λειτουργεῖ ἐργοστάσιον κεραμοποιίας.

Λ. Χ. Ζ.

— **Κῆποι** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστανιᾶς τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 34.

κηποκομία (ἡ)· ἡ τέχνη, ἡ ἐμπειρία περὶ τὴν συστηματικὴν καλλιέργειαν τῶν κήπων, κηπουρική.

κηποκόμος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔμπειρος περὶ τὴν συστηματικὴν καλλιέργειαν τῶν κήπων, κηπουρός.

Κηπολόγος. Ἐπίθετον τοῦ φιλοσόφου Ἐπικούρου, ὡς διδάσκοντος ἐν κήποις, ἐξ οὗ καὶ οἱ μαθηταί του «οἱ ἀπὸ τοῦ κήπου» ἐκαλοῦντο.

κηπομανής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἐμμανῶς ἀγαπῶν τὸν κῆπον ἢ τὴν κηπείαν.

κηπομανία (ἡ)· ἡ ἐμμανὴς ἀγάπη πρὸς τὸν κῆπον ἢ τὴν κηπείαν.

κηπόπολις, —*εως* (ἡ)· πόλις κήπων, τουτέστιν ὅπου εἰς ἑκάστην οἰκίαν ὑπάρχει καὶ κῆπος (ἀπόδοσις τοῦ γαλλ. cité jardin, ἀγγλ. garden-city, γερμ. Garten-stadt).

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ ἵδρυσις *κηποπόλεων* ἀπετέλεσε τὴν πρώτην σοβαρὰν προσπάθειαν χορηγήσεως καταλλήλου στέγης εἰς πληθυσμοὺς τῶν πυκνοκατῳκημένων βιομηχανικῶν πόλεων, εἴτε στερουμένους τοιαύτης εἴτε διάγοντας ὑπὸ συνθήκας ἀνθυγιεινάς. Ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τῆς ἰδέας ταύτης ἐγένετο ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1904 μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς κηποπόλεως *Λέτσγουωρθ* (Letchworth Garden City). Ἓξ τετραγωνικὰ μίλλια γῆς ἐπὶ καθαρῶς γεωργικῆς περιφερείας ἐν Χέρτφορντ, 56 χλμ. μακρὰν τοῦ Λονδίνου, ἠγοράσθησαν ὑπὸ τῆς πρώτης ἑταιρείας κηποπόλεων, ἐσχεδιάσθη δὲ πόλις 35.000 κατοίκων, μὲ βιομηχανίας, μονοκατοικίας, καταστήματα, δημόσια κτίρια, καταλαμβάνουσα δύο τετραγωνικὰ μίλλια μὲ μόνιμον γεωργικὴν ζώνην πέριξ αὐτῆς. Ἡ κηπόπολις αὕτη ἔχει πληθυσμὸν σήμερον 12.000 κατ. καὶ 40 ἐργοστάσια. Ὅλοι οἱ κατοικοῦντες ἐργάται ἔχουν ἀνέτους, καλῶς φωτιζομένας καὶ ἀεριζομένας μονοκατοικίας μὲ εὐρεῖς σχετικῶς κήπους. Εἰς τὰ ἐργοστάσια οἱ ἐργάται μεταβαίνουν πεζῇ, δέκα δὲ λεπτῶν πεζοπορία ἐκ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἐξοχήν. Τὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ ὑγιεινῆς ἀπόψεως ὑπῆρξαν τόσῳ ἱκανοποιητικά, ὥστε πολυάριθμα σχέδια συνοικισμῶν ἐβασίσθησαν εἰς τὸν ἀνωτέρω τύπον, ἀλλὰ τὰ περισσότερα τούτων, ἀπομακρυνθέντα τῆς κηποπόλεως, μόνον κατ' ὄνομα ὁμοιάζουν πρὸς αὐτήν. Ἡ ἰδέα κηποπόλεως ταχέως ἐξειλίχθη εἰς τὸ σύστημα τῶν δορυφόρων πόλεων, πέριξ τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν πόλεων. Ἡ πίεσις τῶν πληθυσμῶν ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀστικῶν περιφερειῶν καὶ ἡ ὕπαρξις συνοικιῶν, εἰς τὰς ὁποίας πτωχοὶ διαιτῶνται ὑπὸ συνθήκας τελείως ἀνθυγιεινάς, ἐδημιούργησαν τὴν ἀνάγκην ἱδρύσεως νέων πόλεων εἰς ἀποστάσεις μεταξὺ δέκα ἕως τριάκοντα μιλλίων ἀπὸ τῶν βιομηχανικῶν κέντρων. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας θὰ ἠδύναντο νὰ μεταφερθῶσιν ὑφιστάμενα ἐργοστάσια ἢ νὰ δημιουργηθῶσι νέαι βιομηχανίαι.

Αἱ νέαι αὗται πόλεις, αἱ σχεδιαζόμεναι ὡς κηποπόλεις, μὲ εὐρείας ζώνας γεωργικῆς περιφερείας πέριξ αὐτῶν, θὰ ἀπετέλουν τὰ διαμονητήρια με-

Digitized by Google

γάλων ἀστικῶν πληθυσμῶν, δεχόμενα τοὺς πλεονάζοντας κατοίκους τῶν ὑπερκατῳκημένων πόλεων, θὰ ἔλυον δὲ τὸ πρόβλημα τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἐργάτου ἐκ τῆς κατοικίας του εἰς τὸ ἐργοστάσιον, καθ' ὅσον οἱ κάτοικοι τῆς δορυφόρου πόλεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, θὰ ἠδύναντο νὰ μεταβαίνωσι πεζῇ εἰς τὰς ἐργασίας των, ἐξοικονομοῦντες οὕτω καὶ χρόνον καὶ χρῆμα. Ἡ κηπόπολις Οὐέλγουϋν, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ πρώτη δορυφόρος πόλις, ἀπέχουσα 35 περίπου χλμ. ἀπὸ τοῦ Λονδίνου, ἤρξατο ἱδρυομένη τὸν Μάϊον τοῦ 1920, σκοπὸς δ' αὐτῆς ἦτο ν' ἀνακουφίσῃ τὸ Λονδῖνον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν βιομηχανιῶν καὶ τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ δορυφόρος αὕτη πόλις ἐσχεδιάσθη διὰ 50.000 κατ., ἔχει δὲ τελείαν συγκοινωνίαν, ρυμοτομίαν κλπ. Ἑταιρεῖαι ἱδρύσεως κηποπόλεων ὑπάρχουν ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Πολωνίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ Χελλεράου, παρὰ τὴν Δρέσδην, ἤρξατο κτιζομένη τῷ 1908, εἶναι δὲ ἡ περισσότερον πλησιάζουσα πρὸς τὴν κηπόπολιν. Ὁ «Διεθνὴς σύνδεσμος κηποπόλεων καὶ σχεδίου πόλεων», ὁ ἱδρυθεὶς τῷ 1914, ἔχει μέλη καὶ ὀπαδοὺς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου. Πρότυπον κηποπόλεως, πληρούσης τοὺς ὅρους τῆς

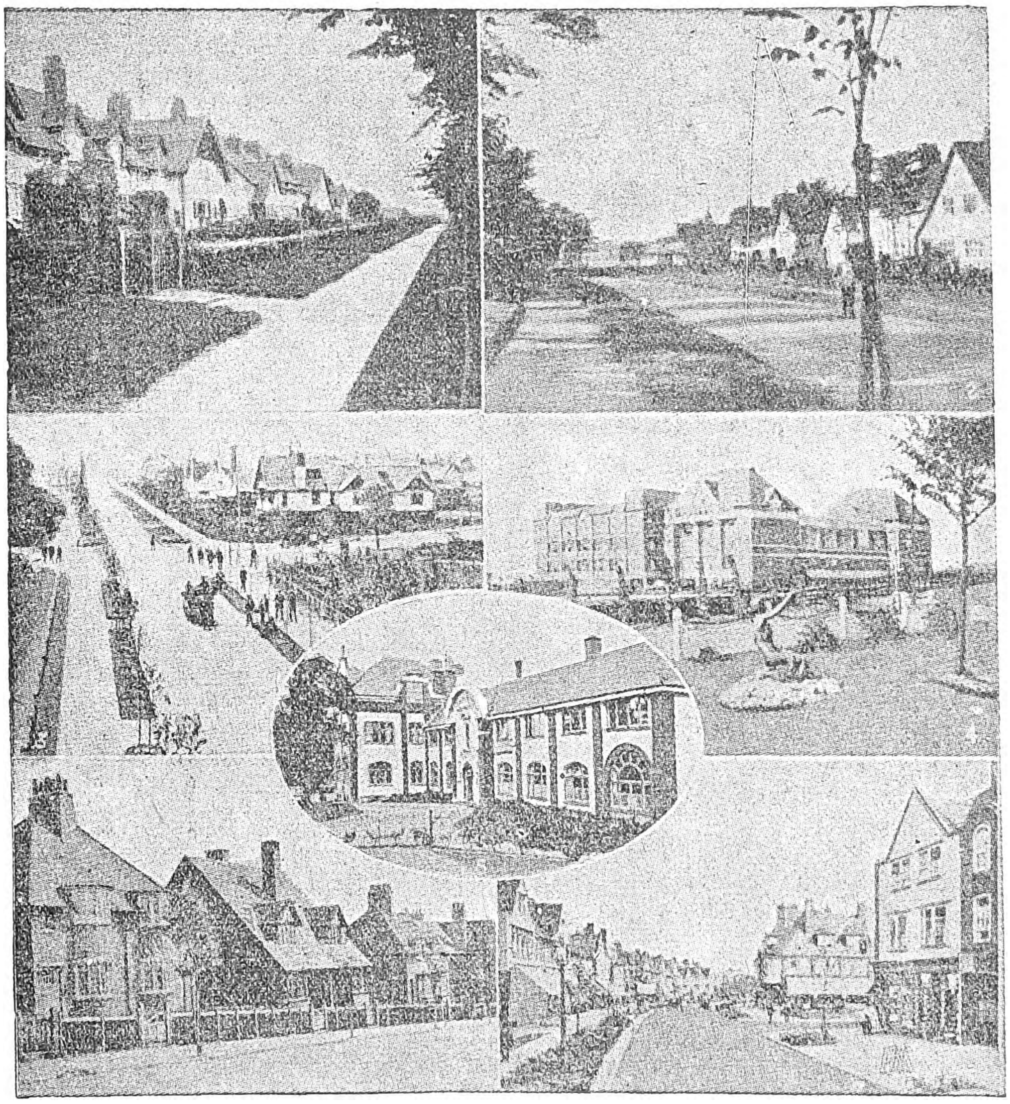

Διάφοροι τύποι κηποπόλεων.

[1 καὶ 2) Δύο ἀπόψεις τῆς κηποπόλεως Νιοὺ-Ἤρσγουϊκ παρὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην. 3) Ἡ κηπόπολις Λέτσγουορθ. 4 καὶ 5) Ἐργοστάσια ἐν Λέτσγουορθ. 6) Μία ὁδὸς ἐν τῇ κηποπόλει τοῦ Μπουρνβιλ. 7) Ἡ κεντρικὴ ἀγορὰ τοῦ Λέτσγουορθ.]

ὑγιεινῆς, ἀνέσεως καὶ οἰκονομίας, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ προσφυγικὸς συνοικισμὸς τῶν Ἑβραίων Τελαμπὶμπ ἐν Ἱερουσαλήμ. Δ. Σ. Δ.

— [*Ὑγιειν.*] Αἱ *κηποπόλεις* εἶναι ὁ ἰδανικὸς τόπος ἐφαρμογῆς παντὸς ὑγιεινοῦ κανόνος διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ εὐρὺς χῶρος ἐπιτρέπει τὴν ἀνέγερσιν κατοικιῶν ὑγιεινῶν ἐν μέσῳ κήπων μεγάλων, μὲ ἀερισμὸν καὶ φωτισμὸν ἄριστον. Κατόπιν, ὡς αὐτόνομος κοινωνικὸς ὀργανισμὸς δημιουργῶν νέαν πόλιν, ἔχει τὴν ἐλευθερίαν καὶ εὐκολίαν τῆς ἐφαρμογῆς παντὸς ὑγειονομικοῦ μέτρου. Οὕτω λαμβάνεται φροντὶς διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς πόλεως, τὴν ρυμοτομίαν ἐν σχέσει καὶ πρὸς τοὺς τοπικοὺς ἀνέμους, τὸν καλὸν φωτισμόν, τὸ ἀποχετευτικὸν σύστημα, τὴν δημιουργίαν ὑγιεινῶν σχολείων ἐν μέσῳ κήπων μετὰ γυμναστηρίων, πάρκων μὲ ἄφθονον τὸ πράσινον, νοσοκομείων, ἰατρείων, βρεφοκομικῶν σταθμῶν καὶ ἄλλων ἱδρυμάτων. Τὰ πρατήρια τροφίμων, τὰ παντοπωλεῖα ἀρτοποιεῖα κτλ. ἀποτελοῦν οἰκονομικὸν ὀργανισμὸν καταναλώσεως, συνιστάμενον ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς κατοίκους, οὕτως ὥστε ἡ τάξις καὶ ἡ ὑγιεινολογικὴ ἐπίβλεψις τῶν καταστημάτων τούτων καθιστῶσιν αὐτὰ πρότυπα. Ἡ εἰς τὰς κηποπόλεις ζωή, συνδυάζουσα πολλὰ πλεονεκτήματα τῆς ζωῆς τῶν πόλεων μετὰ τῆς ὑγιεινῆς ζωῆς τῆς ἐξοχῆς, δημιουργεῖ μίαν νέαν γενεὰν ἀνθρώπων. Ἡ ἀρίστη αὕτη ἐπίδρασις τῆς ζωῆς τῶν κηποπόλεων ἐπὶ τὴν ὑγείαν καταφαίνεται ἐκ τῶν στατιστικῶν τῆς νοσηρότητος καὶ θνησιμότητος αὐτῶν. Οὕτως εἰς δημοσιευθεῖσαν στατιστικὴν τῆς ἀγγλικῆς κηποπόλεως Letchworth ἡ θνησιμότης εἶναι μόνον 7,7 ‰, ἀριθμὸς χαρακτηριστικὸς διὰ τὴν ἀρίστην ὑγιεινὴν κατάστασιν αὐτῆς.

Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κῆπος (ὁ)· τόπος περικεκλεισμένος, ἀρδευόμενος, ὅπου καλλιεργοῦνται ἐπιμελῶς εὐγενῆ ἢ ἁπλῶς ἥμερα δένδρα καὶ φυτά, ἄλλως *περιβόλι, μπαξές*.

— [*Ἐγκυκλ.*] Καλεῖται *κῆπος* περίφρακτος ἔκτασις γῆς, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν καλλιέργειαν φυτῶν, ἀνθέων, θάμνων, δένδρων, λαχανικῶν κτλ. Ἀναλόγως τῶν ἐν αὐτῷ καλλιεργουμένων φυτῶν, ὁ κῆπος διακρίνεται εἰς *ἀνθόκηπον* ἢ *ἀνθῶνα*, ἐφ' ὅσον καλλιεργοῦνται ἄνθη, *δενδρόκηπον*, ἐφ' ὅσον καλλιεργοῦνται δένδρα, *λαχανόκηπον*, ἐφ' ὅσον καλλιεργοῦνται λαχανικά, κτλ. Ὁ κῆπος εἶναι γνωστὸς παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *περιβόλι* καὶ *μπαξές*. Ἀπὸ ἀπόψεως ὠφελιμότητος οἱ κῆποι διακρίνονται εἰς κήπους *προσοδοφόρους*, κήπους *καλλωπιστικοὺς* ἢ *κοσμητικοὺς* ἢ *τέρψεως*, καὶ κήπους *ἐπιστημονικούς*.

Κῆποι προσοδοφόροι. Οὗτοι καλλιεργοῦνται πάντοτε ἐντατικῶς καὶ διακρίνονται εἰς κήπους *λαχανικῶν*, κήπους *ὀπωροφόρων δένδρων*, κήπους *λαχανοπωροφόρους*, κήπους *μικτοὺς* καὶ κήπους *ἐμπορικούς*.

Κῆποι λαχανικῶν. Εἰς αὐτοὺς καλλιεργοῦνται ἀποκλειστικῶς λαχανικά.

Κῆποι ὀπωροφόρων. Εἰς τούτους καλλιεργοῦνται ἀποκλειστικῶς ὀπωροφόρα δένδρα πρὸς παραγωγὴν καὶ ἐμπορίαν ὀπωρῶν. Εἰς τὰ εἰς τούτους καλλιεργούμενα δένδρα οἱ δενδροκόμοι προσπαθοῦσι νὰ δίδωσιν ἀνάστημα θάμνου ἢ ἡμιθάμνου, ὡρισμένον σχῆμα, συμμετρίαν ἀποστάσεως καὶ γενικῶς φροντίζουσι καθ' ὅλους τοὺς ἐπιστημονικοὺς κανόνας νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὴν μικροτέραν δυνατὴν ἔκτασιν τὸ ἀνώτατον ὅριον τῶν δυνατῶν ὠφελημάτων.

Κῆποι λαχανοπωροφόροι. Εἰς αὐτοὺς καλλιεργοῦνται ἀναμὶξ λαχανικὰ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα. Τοιούτους κήπους διατηροῦσι κυρίως πλεῖστα δημόσια καὶ κοινωφελῆ καταστήματα, ὡς σχολεῖα, ἄσυλα, νοσοκομεῖα κτλ.

Κῆποι μικτοί. Εἰς τούτους καλλιεργοῦνται συγχρόνως λαχανικά, ὀπωροφόρα δένδρα καὶ κοσμητικὰ φυτά. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ κῆποι πλείστων χωρικῶν ἢ ἀστῶν, καὶ προορίζονται συνήθως διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν αὐτῶν χρῆσιν.

Κῆποι ἐμπορικοί. Εἰς τούτους καλλιεργοῦνται δένδρα καὶ φυτὰ χρήσιμα ἢ κοσμητικὰ καὶ ἡ ἔντασις ἢ μὴ τῆς καλλιεργείας των ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ζητήσεως τῶν προϊόντων των.

Κῆποι κοσμητικοὶ ἢ τέρψεως. Οὗτοι διακρίνονται εἰς κήπους *κυρίως κοσμητικούς, πάρκα, σκουέρ, ἀγγλικοὺς* καὶ *γαλλικούς*.

Κῆποι κυρίως κοσμητικοί. Εἰς τούτους καλλιεργοῦνται καλλωπιστικὰ δένδρα καὶ φυτὰ διαφόρων εἰδῶν καὶ προελεύσεων, ἀειθαλῆ ἢ μή, ποικίλως, ἀτάκτως ἢ συμμετρικῶς διατεταγμένα.

Πάρκα. Ταῦτα εἶναι κῆποι μεγάλης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκτάσεως, περιλαμβάνοντες ποικιλωτάτην βλάστησιν, ἀναμὶξ δένδρα κοσμητικὰ ἢ μή, ἄνθη, φυτὰ καλλωπιστικά, δένδρα δασικά, χλόην κλπ., κοσμούμενοι διὰ τεχνητῶν βράχων, σπηλαίων, λιμνῶν, πιδάκων, περιπτέρων, ἐπαύλεων, κοσμητικῶν κέντρων κτλ. Ἄφθονα πάρκα ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ.

Σκουέρ. Ταῦτα εἶναι μικροὶ δημόσιοι κῆποι, συνήθως τετράγωνοι, ἢ τριγωνικοί, ἢ ὀρθογώνιοι, εἰς οὓς καλλιεργοῦνται διάφορα δένδρα καὶ ἄνθη, ἐστρωμένοι διὰ χλόης καὶ ἔχοντες λάκκους καθαρᾶς ἄμμου διὰ τὰς παιδιὰς τῶν παίδων.

Κῆποι ἀγγλικοί. Οὗτοι διαρρυθμίζονται τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ παρουσιάζωσι συγχρόνως ἀγρίαν βλάστησιν καὶ καλλιεργημένα τμήματα. Παρὰ τὴν ποικιλίαν τῶν δένδρων καὶ ἑτέρων φυτῶν τὸ ὄμμα τοῦ ἐπισκέπτου διασκεδάζεται μὲ τὴν παρουσίαν ἔργων τέχνης, ἐκεῖ ὅπου ἡ φύσις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσφέρῃ ποικιλίαν ἐδάφους καὶ ἐντυπώσεων· λεωφόροι, δενδροστοιχίαι, ἀτραποί, λίμναι καὶ διάφοροι ροαὶ ὑδάτων, σκιάδες, τεχνητοὶ βράχοι, ἀνωμαλίαι ἐδάφους, γέφυραι κλπ. κατασκευάζονται, ὅπως εἰς περιωρισμένον ὁπωσδήποτε χῶρον κατορθωθῇ νὰ παρουσιάζηται ποικιλία φύσεως.

Κῆποι γαλλικοί. Εἰς τούτους γίνεται προσπάθεια ὅπως χαράσσωνται ὅσον τὸ δυνατὸν συμμετρικὰ τμήματα καὶ αἱ ἀναγκαῖαι εὐθεῖαι ἢ καμπύλαι δίοδοι. Τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει σχεδιάγραμμα γαλλικοῦ κήπου, ὅπερ διατηρεῖται ἐν πολλοῖς καὶ σήμερον, εἶναι τὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'.

Κῆποι ἐπιστημονικοί. Οὗτοι διακρίνονται εἰς κήπους *βοτανικούς, παρατηρήσεων, ζῳολογικοὺς* ἢ *ἐγκλιματισμοῦ, ἀποικιῶν, ἐργατικούς, σχολικούς, παιδικοὺς* καὶ *χειμερινούς*.

Κῆποι βοτανικοί. Οὗτοι ἀποκλειστικῶς χρησιμεύουσι διὰ τὴν μελέτην ὅσῳ τὸ δυνατὸν περισσοτέρων φυτῶν, ἅτινα εἶναι διατεταγμένα εἰς οἰκογενείας, γένη, εἴδη καὶ παραλλαγάς. Ἕκαστον φυτὸν φέρει μικρὰν μεταλλίνην ἢ μαρμαρίνην πλάκα ἀνηρτημένην ἐφ' ἑκάστου εἴδους, ὅπου ἀναγράφεται ἡ ἐπιστημονικὴ τοῦ φυτοῦ ὀνομασία, ἡ κοινὴ τοιαύτη, ὁ τόπος τῆς προελεύσεως, τὸ ἔτος τῆς φυτεύσεως ἢ μεταφορᾶς του ἐξ ἑτέρου μέρους, τὸ ὄνομα τοῦ τυχὸν δωρητοῦ κτλ. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ μεγάλαι πόλεις διατηροῦσι βοτανικοὺς κήπους. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ὁ βοτανικὸς κῆπος τοῦ Kew ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ Jardin des Plantes τῶν Παρισίων, ὁ βοτανικὸς κῆπος τῆς Λυῶνος, Μασσαλίας, Γρενόβλης κτλ.

Κῆποι παρατηρήσεων. Οὗτοι θεωροῦνται ὡς παραρτήματα τῶν βοτανικῶν ἢ τῶν γεωργικῶν σχολῶν καὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς πρακτικὴν μόρφωσιν καὶ πειραματισμὸν τῶν περὶ τὴν βοτανικὴν ἀσχολουμένων ἐπιστημόνων ἢ ἐρασιτεχνῶν.

Κῆποι ζῳολογικοὶ ἢ ἐγκλιματισμοῦ. Οὗτοι εἶναι εἰδικώτεροι τῶν βοτανικῶν κήπων καὶ χρησιμεύουσι πρὸς μεταφοράν, ἐγκατάστασιν καὶ ἐγκλιματισμὸν διαφόρων ἰθαγενῶν καὶ ἐξωτικῶν ζῴων. Οἱ ζῳολογικοὶ κῆποι, οἵτινες πάντοτε κοσμοῦνται καὶ ὑπὸ διαφόρων φυτῶν, ἔχουσι διττὸν σκοπόν, τὴν τέρψιν τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν παρατήρησιν τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν διαφόρων ζῴων. Κυριώτεροι ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ὁ τοῦ Λονδίνου, τῶν Παρισίων, τοῦ Βερολίνου, τοῦ Ἀννοβέρου κτλ.

Κῆποι ἀποικιῶν. Οὗτοι εὑρίσκονται εἰς τὰ κράτη τὰ διατηροῦντα ἀποικίας καὶ χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἐπίδειξιν τῶν φυτῶν τῶν ἀποικιῶν εἰς τὰ κράτη ταῦτα ἢ καὶ τἀνάπαλιν, ὡς καὶ διὰ τὴν μελέτην καὶ καλλιέργειαν διαφόρων ἐξωτικῶν εἰδῶν.

Κῆποι ἐργατικοί. Πολλαχοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐδοκιμάσθη μετ' ἐπιτυχίας ἀπὸ ὑγιεινῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἡ ἐγκατάστασις κέντρων ἐργασίας ἐν μέσῳ παραστείων κήπων. Οὕτω τῷ 1925 τριάκοντα ἑπτὰ σουηδικαὶ κοινότητες διετήρουν ὑπὲρ τοὺς 31.400 ἐργατικοὺς κήπους, ὧν ἡ διαχείρισις ἀπέδιδε δύο περίπου ἑκατομμύρια κορωνῶν, ποσὸν εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπελογίζετο τὸ ἐκ τῆς ἀφθονίας ἐφθηνῶν καρπῶν καὶ χορταρικῶν κέρδος ἐκ τοῦ κόστους τῆς διατροφῆς καὶ τῆς ψυχικῆς εὐεξίας τῶν ἐργατῶν.

Κῆποι σχολικοί. Εἶναι κῆποι μικρᾶς ἐκτάσεως πρὸς πρακτικὴν μόρφωσιν τῆς μαθητικῆς νεολαίας καὶ ὑπάγονται εἰς τὰ οἰκεῖα σχολεῖα, θεωρούμενοι

Digitized by Google

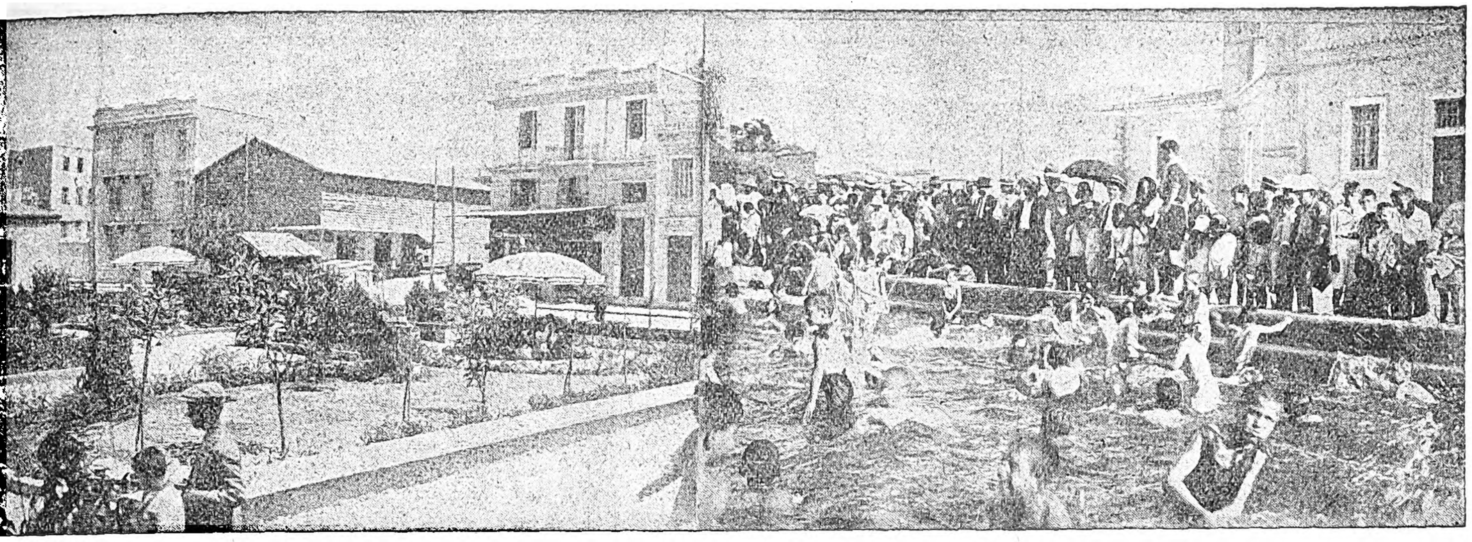

Ὁ ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος παιδικὸς κῆπος καὶ ἡ ἐν αὐτῷ δεξαμενὴ διὰ τὰ λουτρὰ τῶν παίδων.

ὡς παραρτήματα τούτων. Εἰς τούτους οἱ μαθηταὶ ἀσχολοῦνται, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ εἰδικοῦ καθηγητοῦ, εἰς τὴν φύτευσιν, κλάδευσιν, ἐμβολιασμόν, ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν τῶν διαφόρων φυτῶν.

Κῆποι χειμερινοί. Οὗτοι εἶναι μεγάλαι ἢ μικραὶ ἐκτάσεις, ἐντὸς μεγάλου κήπου συνήθως, κεκαλυμμέναι ἐκ τῶν πλευρῶν καὶ τῶν ἄνω ὑπὸ ὑάλων, ὅπου καλλιεργοῦνται διάφορα ἐξωτικὰ δένδρα καὶ φυτά, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ διατηρηθῶσιν εἰς ἀσκεπῆ χῶρον. Οἱ χειμερινοὶ κῆποι εἶναι γνωστότεροι ὑπὸ τὸ ὄνομα *θερμοκήπια* ἢ *σέρραι.*

Κῆποι παιδικοί. Οἱ κῆποι οὗτοι ἱδρύονται εἰς διαφόρους συνοικίας τῆς πόλεως διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν μικρῶν παιδίων, ἅτινα μεταβαίνουσιν ἐκεῖ συνοδευόμενα ὑπὸ τῶν γονέων των ἢ διδασκάλων των. Εἰς τοὺς παιδικοὺς κήπους τὰ παιδία ἐπιδίδονται εἰς διαφόρους σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ παιδιάς. Πανταχοῦ τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι παιδικοὶ κῆποι. Παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος παιδικὸς κῆπος ἱδρύθη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1930 ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς παρὰ τὴν ὁδὸν Ἀχαρνῶν καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ὅμοιος παιδικος κῆπος ἑτοιμάζεται ἐν τῇ πλατείᾳ Κολωνακίου μὲ σκοπὸν ἐπεκτάσεως τούτων εἰς πάσας τὰς συνοικίας τῶν Ἀθηνῶν.

Διευθέτησις τῶν κήπων. Δι' ἑκάστην κατηγορίαν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων κήπων ἀπαιτεῖται ἰδία ὅλως διευθέτησις.

Κῆπος λαχανικῶν. Τὸ πρὸς ἵδρυσιν κήπου λαχανικῶν τμῆμα γῆς δέον νὰ προφυλάσσηται ἀπὸ τοῦ βορρᾶ, νὰ εἶναι εὔκολος ἡ καλλιέργειά του καὶ ἡ σύστασις τοῦ ἐδάφους πορώδης. Ἐὰν ὑπάρχουν που ἐδαφικαὶ ἀνωμαλίαι, δέον καταλλήλως νὰ ἰσοπεδωθῶσι, νὰ ἐκσκαφῇ ὁλόκληρος ὁ χῶρος εἰς βάθος 0,35 μ. περίπου καὶ νὰ λιπανθῇ ἀφθόνως. Εἶτα ὁ διὰ τὸν λαχανόκηπον προοριζόμενος χῶρος χωρίζεται εἰς εὐμεγέθη τετράγωνα ἀπομονούμενα μεταξύ των ὑπὸ στενῶν ἰσοπεδωμένων διόδων, καὶ εἰς κυρίας ὁδοὺς ἀρκετοῦ πλάτους. Εἰς ἕκαστον τετράγωνον ἢ εἰς περισσότερα τούτων, κατὰ μῆκος ἢ πλάτος τοῦ χώρου, φυτεύονται καὶ καλλιεργοῦνται ὡρισμένα εἴδη λαχανικῶν. Καταλληλότερον χῶμα πρὸς καλλιέργειαν τῶν λαχανικῶν εἶναι τὸ ἐρυθρότεφρον (κοκκινόχωμα). Τὰ μέρη ὅπου πρότερον ὑπῆρχον τέλματα καὶ ἀπεξηράνθησαν θεωροῦνται καταλληλότατα πρὸς λαχανόκηπον. Ἡ ἄρδευσις κατορθοῦται δι' ὑπογείων σωλήνων διακλαδιζομένων πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις ἢ δι' ἁπλῶν αὐλάκων ἐπιγείων. Οἱ νεώτεροι λαχανόκηποι ἀρδεύονται δι' ὑπογείων σωλήνων, οἵτινες διανοίγονται εἰς ἕκαστον τετράγωνον. Ἡ ὑδροληψία διενεργεῖται ἐκ τῶν φρεάτων ἢ διὰ ζωϊκῆς δυνάμεως (μαγγάνι), ἢ δι' ἀνεμοκινήτων, βενζινοκινήτων ἢ ἠλεκτροκινήτων ἀντλιῶν.

Κῆπος ὀπωροφόρων. Πρὸς ἐγκαθίδρυσιν κήπου ὀπωροφόρου δέον τὸ ἔδαφος νὰ εἶναι εἰς μέγα βάθος ὁμαλὸν καὶ πυριτοαργιλλῶδους συστάσεως, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀπυρήνων καρπῶν, καὶ ἀσβεστῶδες, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ καρπῶν μετὰ πυρῆνος. Ἀπαραιτήτως αἱ δενδροφυτεῖαι δέον νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν σφοδρῶν ἀνέμων καὶ ἰδίως τῶν βορείων καὶ δυτικῶν. Πρὸς φύτευσιν τῶν δένδρων, δέον τὸ ἔδαφος νὰ ἐκσκαφῇ τοὐλάχιστον εἰς βάθος 0,75—1 μ. καὶ νὰ λιπανθῇ ἀφθόνως. Τὰ δένδρα φυτεύονται εἰς ὁριζοντίαν γραμμὴν ἱκανῶς ἀπέχοντα ἀλλήλων, κατ' ἴσα διαστήματα καὶ ἕκαστον εἶδος εἰς ἴδιον τετράγωνον. Τὰ δενδρύλλια φυτεύονται εἰς τὰ ὑψηλότερα τμήματα τοῦ κήπου ἢ εἰς τὰ ἄκρα, περὶ τὸν περίβολον, ὅπως μὴ ἀποκρύπτωνται ὑπὸ τοῦ φυλλώματος τῶν ὑψηλῶν δένδρων καὶ ἀτονοῦσι λόγῳ τῆς πλημμελοῦς ἡλιάσεώς των. Πάντα τὰ δένδρα ὑποστηρίζονται κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν ὑπὸ δοκῶν ξυλίνων ἢ σιδηρῶν, ὅπως προφυλάσσωνται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ εὐθυτενῶσι. Τὰ ὑποστηρίγματα ταῦτα διατηροῦνται καὶ εἶτα εἰς τὰ δενδρύλλια, ὧν ὁ κορμὸς εἶναι εὐλύγιστος ἢ εὔθραυστος. Ὁ κῆπος τῶν ὀπωροφόρων δέον νὰ περιβάλληται ὑπὸ τοίχου ἢ τοὐλάχιστον μόνον κατὰ τὸ πρὸς βορρᾶν τμῆμά του. Ὁ καθαρισμός, ἡ κλάδευσις, ἡ λίπανσις καὶ ἡ ἄρδευσις τῶν δένδρων δέον νὰ διενεργοῦνται τακτικῶς καθ' ὅλους τοὺς ἐπιστημονικοὺς κανόνας. Λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῶν βιωτικῶν συνθηκῶν τῶν διαφόρων δένδρων, δέον ἕκαστον εἶδος νὰ φυτεύηται καὶ καλλιεργῆται εἰς ἴδια τετράγωνα, πρὸς εὐκολίαν καὶ τοῦ καλλιεργητοῦ, διότι πολλῶν εἰδῶν ὁ τρόπος τῆς καλλιεργείας, ὁ τρόπος τοῦ κλαδεύματος, ἡ δόσις τοῦ λιπάσματος καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἀπαιτεῖ, εἶναι διάφορα. Ἐντὸς τοῦ κήπου τῶν ὀπωροφόρων καὶ εἰς τὰς πλευρὰς τῶν τετραγώνων δύνανται νὰ καλλιεργοῦνται, ἰδίως μετὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ καρποῦ, καὶ ἕτερα εἴδη.

Κῆπος λαχανοπωροφόρος. Ὁ πρὸς τοῦτον χρησιμοποιούμενος χῶρος δέον νὰ ἐκσκάπτηται εἰς βάθος 0,35 μ. περίπου καὶ μέχρις 0,60 εἰς τμήματα ὅπου πρόκειται νὰ φυτευθῶσι δένδρα, νὰ καθαρίζηται καταλλήλως καὶ εἶτα νὰ λιπαίνηται. Καὶ οὗτος δέον νὰ διαιρῆται εἰς τετράγωνα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων νὰ καλλιεργῆται ὡρισμένον εἶδος λαχανικῶν. Τὰ ὀπωροφόρα δένδρα δέον νὰ φυτεύωνται παρὰ τὸν περίβολον καὶ τοῦτο μήπως ἡ σκιὰ τοῦ φυλλώματός των παραβλάπτῃ τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαχάνων.

Κῆπος μικτός. Εἰς τὸν κῆπον τοῦτον καλλιεργοῦνται συγχρόνως ὀπωροφόρα δένδρα, λαχανικὰ καὶ καλλωπιστικὰ φυτά. Τὰ ἐν αὐτῷ καλλιεργούμενα φυτὰ διευθετοῦνται ὡς ἑξῆς: Κατὰ τὴν εἴσοδον καὶ κατὰ μῆκος ταύτης φυτεύονται τὰ καλλωπιστικὰ φυτά, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἀφοῦ δὲ ἀφεθῇ ἐπαρκὴς διάδρομος πρὸς κυκλοφορίαν τῶν καλλιεργητῶν τὰ λαχανικά, καὶ παρὰ τὸ περιτοίχισμα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Τοιούτους κήπους διατηροῦσι συνήθως οἱ χωρικοί, οἱ διαθέτοντες περιωρισμένην ὁπωσδήποτε ἔκτασιν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ καλλιεργῶσι πάντα τὰ εἴδη τῶν φυτῶν, καὶ αἱ ἐργατικαὶ συνοικίαι μεγαλοπόλεών τινων.

Κῆπος σχολικός. Οὗτος εἶναι σχεδὸν καθ' ὅλα ὅμοιος πρὸς τὸν μικτὸν κῆπον καὶ τῇ ὑποδείξει τοῦ εἰδικοῦ καλλιεργεῖται ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρὸς μόρφωσιν καὶ ψυχαγωγίαν συγχρόνως. Οἱ σχολικοὶ κῆποι ἱδρύθησαν πρὸ ἐτῶν εἰς πάντα τὰ πεπολιτισμένα κράτη τῆς γῆς καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ἀναγκαιότατον προσάρτημα παντὸς εὐμεθόδως λειτουργοῦντος σχολείου. Ὁ κῆπος οὗτος δέον νὰ εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν σχολείων ἢ ἐν ἀνάγκῃ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν. Ἡ ἔκτασις αὐτοῦ δέον νὰ εἶναι ἀρκετή, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσχολῶνται ἐν αὐτῷ πάντες οἱ μαθηταί. Ἕκαστος μαθητὴς καλλιεργεῖ, εἰ δυνατόν, ἴδιον τμῆμα, οὕτω δὲ παρατηρεῖται εὐγενής τις ἅμιλλα μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἱδρύθησαν, τῇ πρωτοβουλίᾳ διδασκαλικῶν τινων συλλόγων, μαθητικοί τινες κῆποι καὶ εἶτα ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ κράτους νόμος κατὰ τὸ 1929, ὅπως ἱδρυθῇ εἰς ἕκαστον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ σχολικὸς κῆπος, διὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὁποίου προσφέρει ἐφ' ἅπαξ τὸ κράτος χρηματικόν τι ποσόν. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι σήμερον περὶ τοὺς 100 σχολικοὶ κῆποι.

Δ. Ν. Π.

— *[Ἱστορ.]* ***Ἕλληνες.*** Εἰς πάσας τὰς περὶ κηπουρικῆς ἀρχαίας πραγματείας παρατηρεῖται ὅτι ἡ κηπουρικὴ πάντοτε σχεδὸν περιελαμβάνετο εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ἦτο ἄγνωστος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς κήπων καλλωπιστικῶν. Καὶ αὐτοὶ οἱ πλούσιοι εἰς τὸν περίβολον τῶν ἐπαύλεών των δὲν ἐκαλλιέργουν εἰμὴ εἴδη τινὰ λαχανικῶν. Ὁ Ὅμηρος περιγράφει μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τὸν κῆπον τοῦ Ἀλκινόου, ἐκ δὲ τῆς θαυμασίας ταύτης περιγραφῆς ἀντιλαμβάνεταί τις, ὅτι οὗτος ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ τελειότερος τύπος τοῦ κήπου, ὅστις ἤρεσεν ὑπερβολικὰ εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους Ἕλληνας. Οὕτω μανθάνομεν ὅτι ἐντὸς τοῦ κήπου τούτου, ὅστις κατελάμβανε μεγάλην ἔκτασιν, ὑπῆρχον πολυπληθῆ εἴδη φυτῶν κατὰ συμμετρικὰς γραμμὰς τοποθετημένα. Ὁ κῆπος διηρεῖτο εἰς τρία τμήματα: α') τὸν ὀπωρόκηπον, ὅπου ἐκαλλιεργοῦντο διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα καὶ συνελέγοντο ἄπια, μῆλα, σῦκα καὶ ἐλαῖαι· β') τὴν *ἀλκήν*, ἔνθα ἐκαλλιεργοῦντο αἱ σταφυλαί· καὶ γ') τὰς *πρασιάς*, ὅπου ἐκαλλιεργοῦντο παντοειδῆ λαχανικά. Ἐντὸς ὑπῆρχον δύο μεγάλαι κρῆναι, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἄρδευσιν τοῦ κήπου καὶ ἡ δευτέρα διὰ τὰς διαφόρους οἰκιακὰς ἐργασίας. Ὁ κῆπος τοῦ Λαέρτου ἦτο ὀλιγώτερον μεγάλος καὶ ὀλιγώτερον πλούσιος, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ ἀπαντᾷ ἡ ἰδία διαρρύθμισις. Οὗτος ἔκειτο ἐν τῇ πεδιάδι καὶ ὀλίγον μακρότερον τῆς πόλεως Ἰθάκης. Ὁλόκληρος ὁ κῆπος περιεβάλλετο ὑπὸ περιφράγματος ἐκ κλάδων ἀκανθωδῶν δενδρυλλίων καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου, βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τῶν δούλων του. Περίφημος κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο καὶ ὁ ***κῆπος τῶν Ἑσπερίδων***, ὃν οἱ ἀρχαῖοι ἀναπαρίστων ὡς εἶδος παραδείσου, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς Δύσεως. Ἐν αὐτῷ τὰ δένδρα ἔφερον κεχρυσωμένα μῆλα, ἅτινα ἐφύλασσον αἱ Ἑσπερίδες, αἱ θυγατέρες τῆς Νυκτός.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἰδέα τοῦ πολιτισμοῦ ἀνεπτύχθη εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπεζήτουν ἤδη τὴν τέρψιν εἰς μέρη μακρὰν τῶν πόλεων, ὀλιγώτερον πολυσύχναστα καὶ καταλλήλως διακεκοσμημένα διὰ παντοίων φυτειῶν. Τοῦτο ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς ἀλλοίας διευθετήσεως τῶν κήπων των. Διὰ τὴν νέαν ταύτην διαρρύθμισιν εἶναι προφανὲς ὅτι ἔλαβον ὡς ὑπόδειγμα τοὺς κήπους τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ κρεμαστοὶ κῆποι τῆς Βαβυλῶνος, ὧν ἡ ἵδρυσις ὀφείλεται εἰς τὴν Σεμίραμιν ἢ τὸν Κῦρον, παρέμενον καὶ παραμένουσιν ἔτι διάσημοι. Οὗτοι εἶχον τοποθετηθῆ εἰς κλιμακωτοὺς ἐξώστας (ταράτσες), οἵτινες ὑπεβαστάζοντο ὑπὸ θόλων καὶ περιστηλίων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς ἐπίσης πλεῖστα ἐγκώμια ἔπλεκον διὰ τοὺς κήπους (παραδείσους) τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγιστάνων τῆς Περσίας. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἄρχεται καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ καλλιέργεια τῶν ἀνθέων παραλλήλως πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ τῶν λαχανικῶν. Κατὰ τὸ 479 π. Χ. ἤδη ὑπῆρχον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ παρὰ τὸ ὄρος Βέρμιον κῆποι, ὅπου ἐκαλλιεργοῦντο ῥόδα ἑξηκονταπέταλα, ὧν ἡ εὐωδία ὑπερεῖχε πάντων τῶν λοιπῶν παραλλαγῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ οἱ κῆποι τῶν καλλωπιστικῶν φυτῶν καὶ πάντες σχεδὸν οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι μετέβαλον τοὺς κήπους τῶν ὀπωροφόρων καὶ λαχανικῶν εἰς ἀνθοκήπους ἢ καλλωπιστικούς. Ὁ Κίμων μετέβαλε τὴν Ἀκαδημίαν, ξηρὰν καὶ ἄγονον ἔκτασιν, εἰς θαυμάσιον δάσος, ἀρδευόμενον ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν κρηνῶν, μὲ εὐρείας δενδροστοιχίας ἐκ παντοίων δασικῶν δένδρων, ἅτινα μετὰ ἔτη ἐγένοντο πελωρίων διαστάσεων. Αὕτη ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος δημόσιος κῆπος τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Πλάτων, παρὰ τὴν κατοικίαν του, ἐφύτευσε κῆπον, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐγένετο ἡ ἕδρα τῆς σχολῆς του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ Θεόφραστος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἠγόρασε παρὰ τὸ Φάληρον κῆπον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ ἔκτισε μουσεῖον καὶ διάφορα ἕτερα οἰκοδομήματα, ἅτινα καὶ ἐκόσμησε δι' ἔργων τέχνης. Κατὰ πλείστας μαρτυρίας συγγραφέων, ὁ πρῶτος ἰδιωτικὸς κῆπος, ὅστις ἐγένετο ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἦτο ὁ τοῦ Ἐπικούρου, ὅστις εὑρίσκετο παρὰ τὸ Δίπυλον. Μετὰ τὸν κῆπον τοῦ Ἐπικούρου, ὅστις κατέστη περιώνυμος, πλεῖστοι ἕτεροι κῆποι ἱδρύθησαν ἐντὸς καὶ εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ πάντων ὅμως οἱ κῆποι τῶν φιλοσόφων παρέμειναν ὀνομαστοί.

Digitized by Google

Digitized by Google

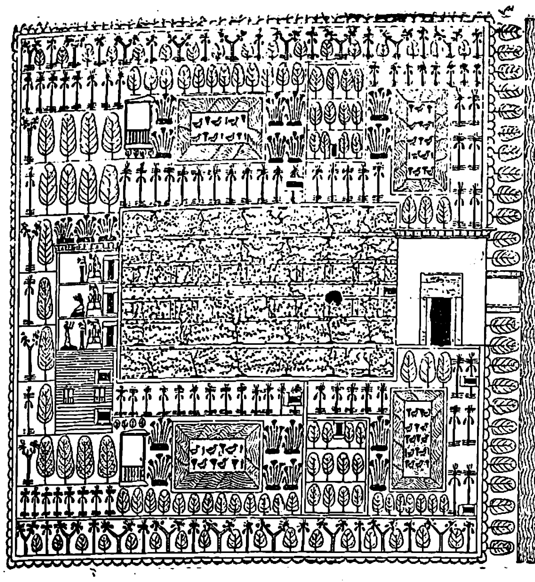

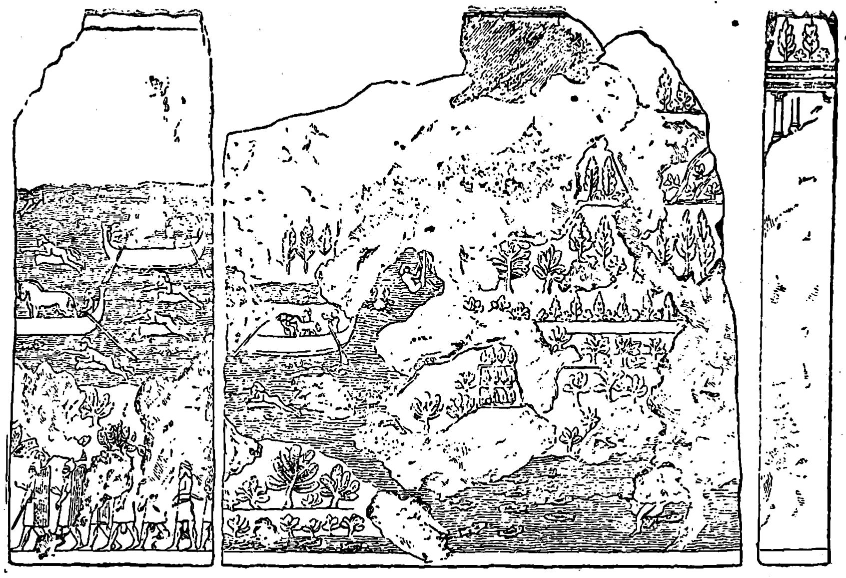

1) Κῆπος περιστοιχίζων Αἰγυπτιακὴν ἔπαυλιν. 2) Ἀσσυριακὸς κῆπος ἀνευρεθεὶς κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Νινευί.

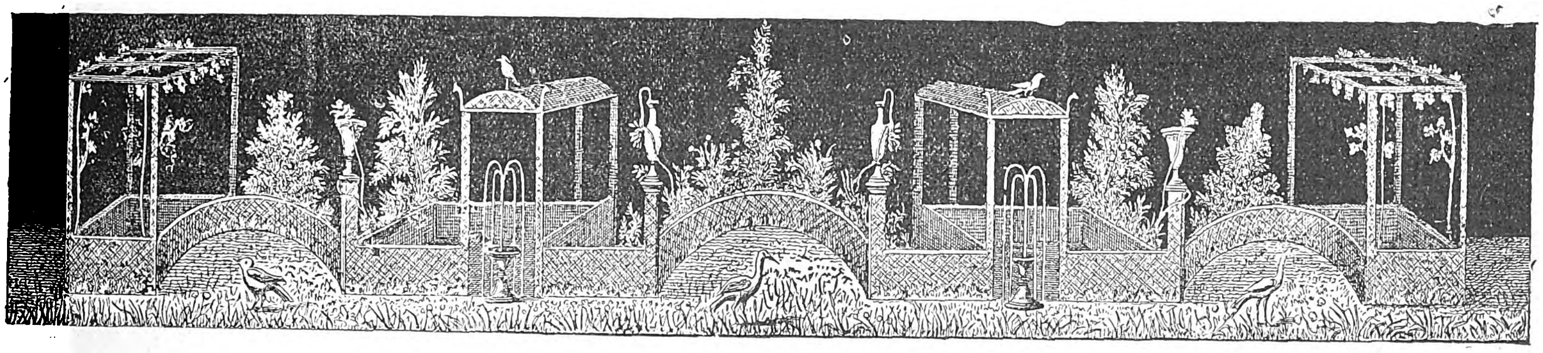

Παράστασις κήπου ἑλληνορρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

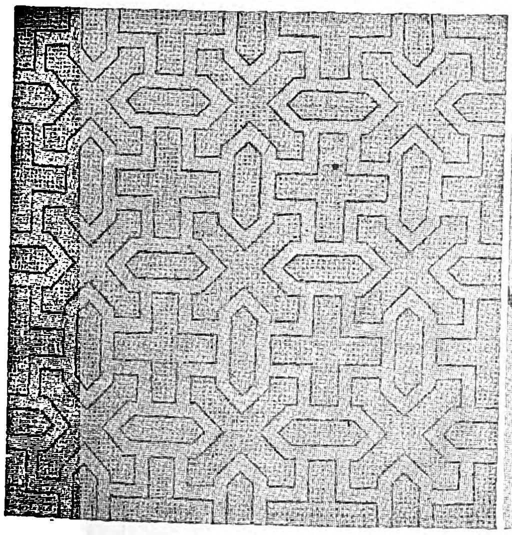

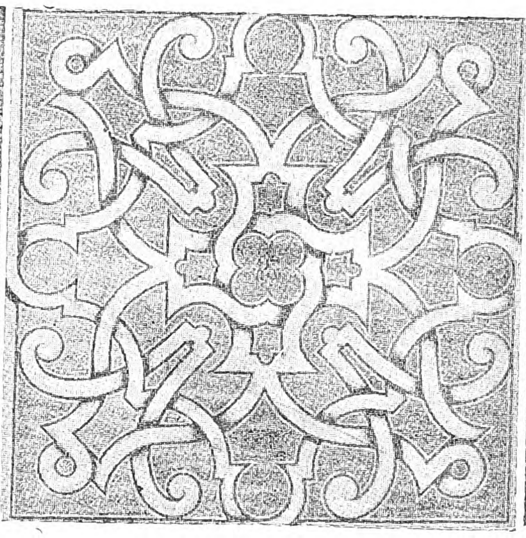

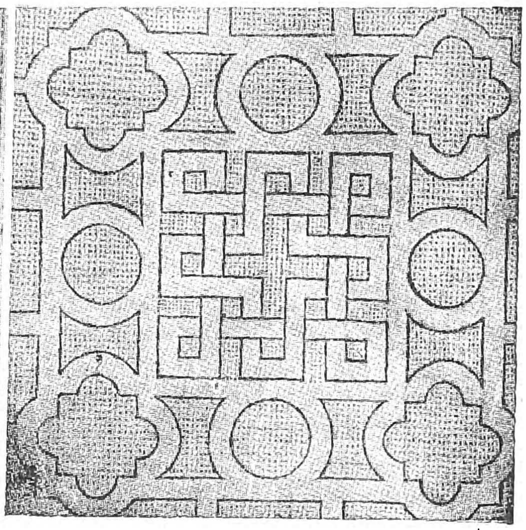

1) Διάγραμμα κήπου ἐποχῆς Ἀναγεννήσεως. 2) Διάγραμμα κήπου ΙΣΤ' αἰῶνος (κατὰ σχέδιον τοῦ Mollet). 3) Διάγραμμα κήπου ΙΒ' αἰῶνος.

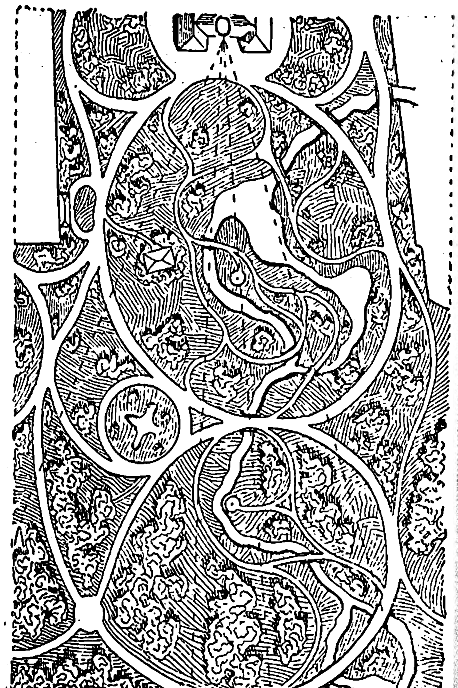

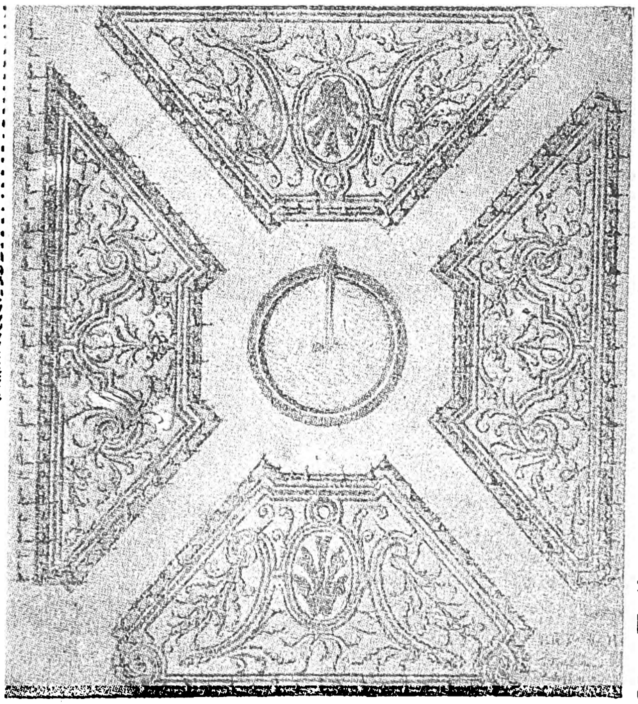

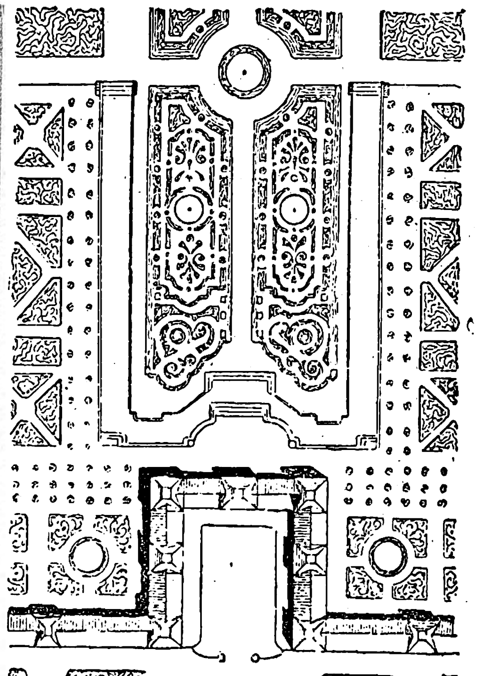

1) Ἀγγλικὸς κῆπος (ΟΔ=ὀπτικαὶ δίοδοι). 2) Διάγραμμα τοῦ κήπου τοῦ Κεραμεικοῦ. 3) Γαλλικὸς κῆπος.

Digitized by Google

Πλὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἕτεραι πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ὀνομασταὶ διὰ τοὺς κήπους των, ὡς αἱ Θῆβαι ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, αἱ Φεραὶ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, ἡ Σικυὼν ἐν τῇ Ἀργολίδι, κλπ.

Ρωμαῖοι. Ἡ κηπουρικὴ παρὰ Ρωμαίοις διῆλθεν ἀπαραλλάκτως, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, διὰ τῶν αὐτῶν φάσεων. Ὁ συρμὸς πρὸς δημιουργίαν κήπων ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τῇ ἐποχῆς τοῦ Σύλλα καὶ μετὰ τοὺς μιθριδατικοὺς πολέμους, ὁπότε οἱ πλούσιοι, οἱ ἐπιστρέφοντες ἐξ Ἀσίας, προσεπάθησαν νὰ προσοικειωθῶσι πρὸς τὴν χλιδὴν τῶν Ἀσιατῶν μεγιστάνων. Ἐκ τούτου οἱ κῆποι ἤρχισαν νὰ παίζωσι καὶ ῥόλον οἰκονομικοῦ παράγοντος, λόγῳ τῆς μεγάλης αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως. Ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχον ἐν Ρώμῃ καὶ ἰδιωτικοὶ κῆποι. Ἐπίσης δημόσιοι κῆποι εἶχον ἱδρυθῆ εἰς τὰ ἄκρα ἢ ἔξωθεν τῆς πόλεως, ἅτινα πολὺ ταχέως, λόγῳ τῆς καταπληκτικῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ρώμης, περιελήφθησαν ἐν αὐτῇ. Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Ἕλληνες ἐστεμμένοι, διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὕτω καὶ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες διετήρουν πέριξ τῆς πόλεως, εἰς ἣν κατῴκουν, μεγαλοπρεπεῖς κήπους, ἀφιερωμένους εἰς διάφορα ἐπιφανῆ πρόσωπα, εἰς ἃ καὶ ἀνῆκον πρὶν περιέλθωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Γνωστότεροι ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν κήπων ἦσαν οἱ ἑξῆς: Οἱ κῆποι τοῦ *Λουκούλλου* (Horti luculliani. Οὗτοι ἐφυτεύθησαν ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου τῷ 66 π. Χ. καὶ ἐξετείνοντο ἐπὶ τοῦ Λόφου τῶν κήπων (Collis hortum). Ὁ Λούκουλλος ἐν αὐτοῖς μετέφερε πλεῖστα δένδρα καὶ καλλωπιστικὰ φυτὰ καὶ ἐκόσμησε τούτους διὰ διαφόρων ἔργων γλυπτικῆς. Τῷ 47 μ. Χ. ὁ κῆπος τοῦ Λουκούλλου περιῆλθεν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ Βαλερίου καὶ εἶτα εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Μεσσαλίνας, ἥτις διεσκέδαζεν ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἐραστοῦ της Συλίου, ὃν κατόπιν ἐνυμφεύθη. Εἰς τὸν κῆπον τοῦτον ἐθανατώθη αὕτη κατὰ διαταγὴν τοῦ Κλαυδίου. Εἶτα οὗτος περιῆλθεν εἰς τὰ τέκνα της καὶ τέλος εἰς τὸν Νέρωνα. Οἱ κῆποι τοῦ *Σαλλουστίου* (Horti Sallustiani). Οὗτοι εὑρίσκοντο ἀνατολικῶς τοῦ Πίντσιο (Villa Ludovisi) καὶ τῆς πεδιάδος, ἥτις ἐχώριζε τὸν λόφον τοῦτον τοῦ Κυρηναλίου λόφου (ὅπου σήμερον τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα). Οἱ κῆποι οὗτοι ἐπὶ Τιβερίου ὑπήχθησαν εἰς τὸ κρατικὸν θησαυροφυλάκιον. Ἡ τεραστία ἔκτασις, ἣν κατεῖχον, ἐκοσμήθη ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα ὑπὸ νέων φυτειῶν καὶ νέων μνημείων τέχνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα ἦσαν αἱ θέρμαι, ἡ ἀγορά, ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης κτλ. Ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς θερινὴ διαμονὴ τῶν αὐτοκρατόρων. Κῆποι τῆς *Ἀγριππίνης*. Οὗτοι εὑρίσκοντο ἐκεῖ, ὅπου εἶναι σήμερον τὸ Βατικανόν, καὶ ἀνῆκον πρότερον εἰς τὴν μητέρα τοῦ Καλιγούλα, Ἀγριππίναν. Εἶτα περιῆλθον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Καλιγούλαν, ὅστις κατεσκεύασεν ἐκεῖ ἱπποδρόμιον. Εἰς ἕκαστον ἀνακτορικὸν κῆπον ὑπῆρχεν ἐπιστάτης, ὅστις ἐκαλεῖτο *ἐπίτροπος* κήπων, καὶ ὅστις ἀπαραιτήτως ἔπρεπε νὰ ἀπολαύῃ τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐπιτρόπου τῶν κήπων διετέλουν οἱ *οἰκονόμοι* τοῦ κήπου καὶ πλῆθος *κηπουρῶν* καὶ διαφόρων ἐργατῶν. Ἐπίσης ὑπῆρχον καὶ φύλακες διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐκρίνετο ἀναγκαῖον.

Κῆποι δημόσιοι. Τὸ παράδειγμα τῶν Ἀθηνῶν, σχετικῶς μὲ τὴν ἵδρυσιν δημοσίων κήπων, ἐμιμήθησαν καί τινες μεγάλαι πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ἀλεξάνδρεια κτλ. Ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν ὑπῆρχον παρὰ τὰς πύλας τῆς Ρώμης πολυάριθμα δάση καὶ ἀγροί, οἵτινες ἐχρησίμευον πρὸς περίπατον τῶν ἀστῶν. Οὗτοι κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐγένοντο ἰδιοκτησία τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τέλος μετεβλήθησαν εἰς δημοσίους κήπους.

Κῆποι ἰδιωτικοί. Ἐν Ρώμῃ ἐπίσης ὑπῆρχον καὶ πλεῖστοι ἰδιωτικοὶ κῆποι. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἰδιωτικῶν κήπων ἦσαν οἱ ἑξῆς: τοῦ *Σκιπίωνος*, εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, τοῦ *Κρασσίππου* ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, τοῦ *Ἀκιολίου*, παρὰ τὴν τοποθεσίαν ὅπου σήμερον εὑρίσκεται ἡ ἔπαυλις τῶν Μεδίκων (Villa Medicis) κτλ.

Κῆποι τῶν νεκρῶν. Εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ πάντες οἱ λαοὶ εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ κοσμῶσι τὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν διὰ φυτειῶν. Κῆποι τῶν νεκρῶν ὑπῆρχον πλὴν τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικοὶ ἢ οἰκογενειακοί. Οὗτοι κυρίως ὠνομάζοντο *κηποτάφια*. Ταῦτα ἐκοσμοῦντο ὑπὸ παντοειδῶν δένδρων καὶ καλλωπιστικῶν φυτῶν, ἀνδριάντων καὶ ἑτέρων καλλιτεχνικῶν καὶ γλυπτικῶν ἔργων.

Ἄλλοι λαοί. Κῆποι τῆς Αἰγύπτου. Αἱ μεγάλαι οἰκίαι τῶν Αἰγυπτίων περιελάμβανον κήπους ἢ πάρκα ἀρκετῆς ἐκτάσεως, συνδεομένους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τοῦ Νείλου διὰ διωρύγων ὑπογείων ἢ αὐλάκων. Ἐν τῷ μέσῳ, ποικίλως διατεταγμέναι ἄμπελοι ἐσχημάτιζον εὐθείαν σκιάδα καὶ πέριξ κομψαὶ τεχνηταὶ λίμναι ἐσυχνάζοντο ὑπὸ διαφόρων ὑδροβίων πτηνῶν. Παραλλήλως πρὸς τοὺς πολυτελεῖς διακοσμητικοὺς τούτους κήπους ὑπῆρχον ἐν Αἰγύπτῳ καὶ πλεῖστοι κῆποι λαχανικῶν, οὓς κυρίως ἐκαλλιέργουν οἱ πτωχοί, ἀποζῶντες ἐκ τῶν παντοειδῶν προϊόντων των. Οἱ κῆποι οὗτοι ἱδρύοντο παρὰ τὸν Νεῖλον καὶ προσέδιδον εἰς αὐτὸν γραφικωτάτην ὄψιν. *Κῆποι τῆς Παλαιστίνης.* Ὁ βασιλεὺς Σολομὼν κατεσκεύασε μέγαν κῆπον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχον παντοειδῆ δασικὰ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, ὡς καὶ μεγάλαι δεξαμεναὶ ὑδάτων διὰ τὴν ἄρδευσίν των (*Ἐκκλ.* II, 5, 6). Πλὴν τούτου ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἀνακτόρων του εἶχε κῆπον. Ἐπίσης μεγάλους κήπους διετήρει καὶ παρὰ τὴν πεδιάδα τῆς Χεβρὼν καὶ παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ Σιλωὰμ (Δ' Βασιλ. XXV, 4). *Κῆποι τῆς Βαβυλῶνος.* Ἐκ τῶν πλέον ἀξιοθεάτων τῆς Βαβυλῶνος ἦσαν οἱ κῆποι της καὶ ἰδίως οἱ περίφημοι *κρεμαστοὶ* κῆποι, οἱ ὁποῖοι κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Πλὴν τῶν κρεμαστῶν κήπων, εἶχον τοιούτους καὶ πλεῖστοι πλούσιοι καὶ μεγιστᾶνες τῆς πολυανθρωποτάτης ταύτης πόλεως. *Κῆποι τῶν Σούσων.* Πλεῖσται σκηναὶ ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς Ἐσθὴρ λαμβάνουν χώραν ἔν τινι βασιλικῷ κήπῳ παρὰ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σούσων, ὅστις περιελάμβανε πλεῖστα δένδρα καὶ οἰκοδόμημα μεταξὺ αὐτῶν, ὑποβασταζόμενον ὑπὸ κιόνων. Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ ὁ Ξέρξης ὁ Α' ἔδιδε πλουσιώτατα γεύματα εἰς τοὺς μεγιστᾶνάς του καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του περιεφέρετο μετὰ τῆς βασιλίσσης εἰς τὰς πυκνὰς σκιάδας τοῦ κήπου. *Κῆπος τῆς Γεθσημανῆ ἢ τῶν Ἐλαιῶν.* Εἶναι γνωστότατος, διότι ἐν αὐτῷ προσηυχήθη καὶ ἐδοκίμασεν ὑψίστην ἀγωνίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὀλίγον πρὸ τῆς σταυρώσεώς του. *Κῆπος τοῦ Γολγοθᾶ.* Παρὰ τὸν Γολγοθᾶν, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, εὑρίσκετο κῆπος καὶ ἐντὸς τούτου μνῆμα, λελαξευμένον ἐντὸς βράχου, ὅπερ ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἐξ Ἀριμαθείας.

Καλλιέργεια τῶν κήπων. Ἡ ἁγία Γραφὴ διακρίνει δύο κατηγοριῶν κήπους: τὸν *λαχανόκηπον* (Δευτ. XI, 10: Γ' Βασιλ. XXI, 2) καὶ τὸν *ἀνθόκηπον*. Ἐν τῷ πρώτῳ ἐκαλλιεργοῦντο διάφορα λαχανικὰ καὶ ὄσπρια, ὡς φακή, κύαμοι, θρίδακες, κρόμμυα, πέπονες, ὑδροπέπονες, κλπ. Οἱ ἀνθόκηποι ἢ καλλωπιστικοὶ κῆποι περιελάμβανον διάφορα δασικὰ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, ὡς καὶ διάφορα φυτὰ κοσμητικά. Ὁ ἰουδαϊκὸς νόμος ἀπηγόρευε ν' ἀναμιγνύωσι διαφόρους σπόρους εἰς τοὺς κήπους. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἐγίνετο, διὰ νὰ ὑπενθυμίζῃ εἰς τοὺς Ἑβραίους ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμιγνύωνται μετὰ ἀλλοεθνῶν. Ἕκαστος ἐκαλλιέργει μόνος τὸν κῆπόν του, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ εἰδικοὶ ἐργάται, κηπουροί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Oppert*, Expedition en Mésopotamie (Paris 1895). — *M. Dieulafoy*, L'acropole de Suse (Paris 1891). — *F. Vigouroux*, La Bible et les découvertes modernes (Paris 1896). — *A. Legendre*, Le Saint-Sepulcre depuis l'origine jusqu' à nos jours (Le Mans, 1895). — *Saulcy*, Les derniers jours de Jérusalem (Paris 1866). — *F. Munck*, Palestine (Paris 1881). — *Ch. Jaret*, Les jardins de l'ancienne Égypte (Paris 1894).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ὑγιειν.]* Τὴν ὑγιεινὴν κυρίως ἐνδιαφέρουν ἐκ τῶν *κήπων* ὁ λαχανόκηπος καὶ ὁ κῆπος ἀναψυχῆς. Ὁ λαχανόκηπος δέον νὰ τηρῇ ὡρισμένους κανόνας, ἵνα μὴ τὰ προϊόντα του ἀποβαίνουν ἐπικίνδυνα εἰς τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς δημιουργίας διαφόρων λοιμωδῶν νόσων. Πρὸς τοῦτο τὸ ἀρδεῦον αὐτὸν ὕδωρ πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸν καὶ νὰ μὴ ἔχῃ τὴν προέλευσιν αὐτοῦ ἐκ βόθρων. Ἐπίσης ἐντὸς τῶν κήπων νὰ μὴ διαιτῶνται διάφορα ζῷα, καὶ πρὸ παντὸς κύνες, ἐπικίνδυνα, ὡς συντελοῦντα εἰς τὴν γένεσιν πολλῶν νόσων. Τοὺς κήπους ἀναψυχῆς διακρίνομεν εἰς τοὺς ἰδιωτικούς, εἰς τοὺς δημοσίους καὶ εἰς τοὺς σχολικοὺς παιδικούς. Εἰς πάντας τούτους ἐν γενικαῖς γραμμαῖς δέον νὰ ἀποφεύγωνται: 1) Τὰ στάσιμα ὕδατα πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κωνώπων, προξενούντων ὡς γνωστὸν τὴν ἑλονοσίαν. 2) Τὴν πολλὴν ὑγρασίαν, ὑποβοηθοῦσαν τὴν γένεσιν τῶν ὀξέων ρευματισμῶν. 3) Τὰς συσσωρεύσεις ἀκαθαρσιῶν καὶ ὀργανικῶν οὐσιῶν, ἐκ τῆς σήψεως τῶν ὁποίων ἀναδίδονται δηλητηριώδη καὶ κάκοσμα ἀέρια. Οἱ νηπιακοὶ κῆποι εἶναι εἶδος νηπιαγωγείων, ἔνθα ὁδηγοῦνται τὰ παιδία τὰ ἔχοντα ἡλικίαν 2—6 ἐτῶν καὶ φυλάσσονται ἐκεῖ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἰς τὸν καθαρὸν ἀναπεπταμένον ἀέρα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πρασίνου τοῦ κήπου. Ἡ διατήρησις αὕτη τῶν παιδίων δίδει ἄριστα ἀποτελέσματα διὰ τὴν ὑγείαν, κυρίως δὲ προκειμένου περὶ καχεκτικῶν παιδίων. Οἱ σχολικοὶ παιδικοὶ κῆποι ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς προηγουμένους. Εἰς τούτους γίνονται δεκτὰ τὰ παιδία τὰ ἄγοντα ἡλικίαν μεγαλυτέραν τῶν 6 ἐτῶν καὶ ὄντα ἀδύνατα σωματικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀδυνατοῦντα νὰ παρακολουθήσουν τὰ μαθήματα τῶν τακτικῶν σχολείων. Ἐν τοῖς κήποις τούτοις γίνεται ἐλαφρὰ διδασκαλία καὶ κατάλληλος διατροφὴ τῶν παιδίων, εἰς τρόπον ὥστε ἐπιτυγχάνομεν τὴν βελτίωσιν τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως, καθιστῶντες ταῦτα κατάλληλα διὰ τὴν φοίτησιν ἐν τοῖς τακτικοῖς σχολείοις.

Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

— **κῆπος** *Ἀφροδίτης [Βοτ.].* Ὀνομασία φυτοῦ ἀπαντῶσα παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ καὶ ἀποδιδομένη εἰς τὴν *κοτυληδόνα τὴν κονδυλόρριζον*.

— **κῆπος** *βασιλικός* (βλ. λ. *κῆπος ἐθνικὸς* κ. λ. *Ἀθῆναι* τ. Β' σ. 241 καὶ ἑξ.).

— **κῆπος** *ἐθνικός.* Οὗτος εὑρίσκεται ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον, καὶ κατέχει τὸν μεταξὺ τῶν ὁδῶν Κηφισιᾶς, Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, λεωφόρου Ἀμαλίας καὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Ζαππείου χῶρον. Ἔχει ἔκτασιν περίπου 120 στρεμμάτων καὶ ἀνῆκε πρότερον εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐξ οὗ καὶ *ἀνακτορικὸς* ἢ *βασιλικὸς* ἐκαλεῖτο. Διὰ τὴν δημιουργίαν του κατέβαλε πάντα τὰ ἔξοδα ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου του ταμείου ὁ βασιλεὺς Ὄθων. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὄθωνος, τόσον ὁ κῆπος ὅσον καὶ τὰ ἀνάκτορα περιῆλθον εἰς τὸ κράτος. Νῦν ὁ κῆπος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας. Ὁ Ἐθνικὸς κῆπος εἶναι ἐλεύθερος διὰ τὸ κοινὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

— **κῆπος** *ζῳολογικὸς [Ἐγκυκλ.]* βλ. λ. *ζῳολογικὸς κῆπος*.

— **«Κῆπος** *τῶν ῥόδων»* ἢ *«Ροδόκηπος» (Γκιουλιστάν).* Τίτλος περιφήμου ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ Πέρσου ποιητοῦ *Σααδῆ* (βλ. λ.).

— **«Κῆπος** *χαριτων».* Οὕτως ὠνόμασεν ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης ὁ Καλλιβούρσης μέγα βιβλίον, ἐκδοθὲν εἰς σχῆμα δ' ἐν Βενετίᾳ τῷ 1819, ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Περιέχει ἑρμηνείαν εἰς τὰς ἐννέα ᾠδὰς τῆς Στιχολογίας, ἀποσπάσματα ἐκ συγγραφέων Βυζαντινῶν καὶ τύπους ἐπιστολῶν, γραφέντας πρὸ τῆς ἁλώσεως. Τὸ βιβλίον ἦτο προσφιλὲς ἀνάγνωσμα τῶν παλαιοτέρων γενεῶν, ἕνεκα τοῦ τύπου μεγάλης χειρός, ὁδηγούσης πρὸς εὕρεσιν ἐπακτῶν καὶ κύκλων καὶ θεμελίων ἡλίου καὶ σελήνης.

«*Κῆπος χαρίτων*» ἐπιγράφεται ἐπίσης βιβλίον ἕτερον, γεγραμμένον εἰς στίχους πολιτικοὺς ὁμοιοκαταλήκτους, ἔργον τοῦ πολυγραφωτάτου στιχουργοῦ Καισαρίου *Δαπόντε* (βλ. λ.), Ξηροποταμηνοῦ μοναχοῦ. Περιέχει διήγησιν περιοδείας ἐπιχειρηθείσης ὑπὸ τοῦ Δαπόντε, πρὸς ἄθροισιν ἐράνων ὑπὲρ οἰκοδομῆς τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, σημειοῖ δὲ ὅ,τι εἶδεν ἢ ἤκουσεν ἀφορῶν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν. Τὸ βιβλίον ἐξεδόθη συγχρόνως σχεδὸν ὑπὸ Λεγρὰνδ ἐν Παρισίοις καὶ Γαβριὴλ Σοφοκλέους ἐν Ἀθήναις (1880). Μ. Ι. Γ.

Κῆπος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Κῆποι*.

— **Κῆπος** *[Γεωγρ.].* 1) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καισαρειᾶς τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 94. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπαξί*.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Μάννα (Ροζιᾶς) τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 171.

— **Κῆπος** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Τὸ νοτιανατολικὸν ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σαμοθράκης.

κηποτάφια (τά), ἢ *κηπόταφοι* (οἱ) *[Ἀρχ.].* Ἰδιωτικοὶ τάφοι οἰκογενειῶν, συνήθεις ἰδίως κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, περιβαλλόμενοι ὑπὸ κήπου. Τὰ κηποτάφια ταῦτα ἐνίοτε κατεσκευάζοντο μετὰ μεγίστης πολυτελείας· ἀναφέρονται τοιαῦτα μετὰ ἀλσυλλίων, ἐν οἷς ὑπῆρχον κυπάρισσοι, πτελέαι, ἰτέαι, λεῦκαι καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀνθῶνες, ἀμπελῶνες, χλόη κλπ. Εἰς μερικὰ ὑπῆρχε καὶ εἰδικὴ ὠργανωμένη ὑπηρεσία μετὰ ἰδίου ἐνδιαιτήματος, αἴθουσαι συμπόσιων (?) — μάτων, περίπτερα, ἀτραποὶ κεκοσμημέναι δι' ἀγαλμάτων, δεξαμεναὶ κλπ. Π. Ν. Π.

Κηποτύραννος. Ἐπίθετον τοῦ Ἐπικουρείου *Ἀπολλοδώρου* (βλ. λ.) ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς κήποις φιλοσοφικῆς διδασκαλίας του (βλ. *Κηπολόγος*).

Κηποῦλα *[Γεωγρ.].* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς Πελοποννήσου, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Κούνου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 99.

κηπούπολις, *-εως* (ἡ) βλ. λ. *κηπόπολις*.

Κηπουραίων *(Μονή) [Γεωγρ.].* Μονὴ τῆς νήσου Κεφαλληνίας, κειμένη πρὸς Δ τοῦ Ληξουρίου. Ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Καμιναράτων τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 16. Ἡ μονὴ αὕτη ἐκτίσθη τῷ 1752 ὑπὸ τοῦ ἐκ Παξῶν ἀρχιμανδρίτου Χρυσάνθου Πετροπούλου. Τῷ 1756 ἐγένετο σταυροπηγιακὴ καὶ τῷ 1767 κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ, ἀνακαινισθεῖσα βραδύτερον. ΒΑ αὐτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν τετάρτου ὥρας κεῖται ἑτέρα μονὴ διαλελυμένη, ἡ τοῦ *Ταφιοῦ*, ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶναι τεθαμμένος ὁ Τιμόθεος Τυπάλδος, ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Γ. Ε. Τ.

Κηπουργιὸ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ΝΝΔ τῶν Γρεβενῶν, μεθ' ὧν συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν τμῆμα, δασοφυλακεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι

Digitized by Google

(1928) 723. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Λαγκαδιὰ (Ζαπανταῖοι)*. Χ. Δ.

Κηπούρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ (πλάτ. 39°45΄50΄΄ Β., μήκ. 20°00΄10΄΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels ol Corfu) ἀπέναντι τοῦ φωτοβόλου σημαντῆρος τῆς ἀποχῆς τοῦ ὑφαλεμβόλου τῆς Σέρπας. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων ἐξετείνετο τὸ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐνταθὲν, ἀπὸ τῆς κερκυραϊκῆς πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτὴν, ἀνθυποβρυχιακὸν φράγμα. Σ. Ε. Λ.

κηπουρική (ἡ), ἡ *κηποκομία [Γεωπ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀσχολουμένη μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ κήπου. Ἡ κηπουρικὴ εἶναι νέα σχετικῶς ἐπιστήμη, ἂν καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν κήπων ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Μεγάλη διαφορὰ ὅμως ὑπάρχει μεταξὺ καλλιεργείας τῶν κήπων καὶ κηπουρικῆς. Ἁπλῆ καλλιέργεια κήπων ἦτο εὐκολοτέρα, διότι ἠδύνατό τις καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰδικῆς μορφώσεως, πλὴν ἐλαχίστων γεωπονικῶν γνώσεων, νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ συντηρῇ τὸν κῆπόν του, ἐνῷ εἰς τὴν κηπουρικὴν ἡ ἐργασία ἦτο δυσκολωτάτη καὶ ἀπῄτει εἰδικὰς γνώσεις, ἐφ᾽ ὅσον οἱ κῆποι ἐλάμβανον περισσότερον μορφὴν τέρψεως παρὰ ὠφελείας ἢ καὶ ἐσκόπουν ἀμφότερα, διότι ἡ διάκρισις τῶν καλλωπιστικῶν φυτῶν ἦτο δυσχερεστέρα, ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰδῶν διαρκῶς ηὔξανε ἐκ τῆς μεταφορᾶς τούτων ἐκ διαφόρων ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν καὶ ἡ διατήρησις καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τούτων ἦτο δυσκολώτερος παρ᾽ ὅ,τι τῶν λαχανικῶν. Περισσότερον δυσχερὴς εἶναι ὁ κλάδος τῆς κηπουρικῆς ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἀνθοκομίαν λόγῳ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν, αἵτινες ὑπάρχουσι, καὶ τῆς μεγάλης προσπαθείας ἥτις καταβάλλεται, ὅπως διατηρηθῶσι περισσότερον χρόνον ἐν τῇ ζωῇ. Σήμερον ἡ κηπουρικὴ τέχνη ἔχει φθάσει εἰς καταπληκτικὸν σημεῖον, διότι διὰ ταύτης δύνανται νὰ μεταβάλλωσι τοὺς χαρακτῆρας εἴδους τινὸς καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ παραγάγωσι πλείστας ὅσας ποικιλίας διαφερούσας τοῦ πρώτου κατὰ μέγεθος, σχῆμα, χρῶμα, ἀποχρώσεις, εὐωδίαν καὶ χρησιμοποίησιν.

Κυριώτεροι κλάδοι τῆς κηπουρικῆς εἶναι ἡ *λαχανοκομία*, ἤτοι ἡ ἀσχολία τῆς καλλιεργείας τῶν λαχανικῶν, ἡ *ἀνθοκομία* ἢ *ἀνθοκομική*, ἥτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθέων, ἡ *δενδροκομία*, ἥτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ὀπωροφόρων καὶ κοσμητικῶν θάμνων καὶ δένδρων, καὶ ἡ *ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ κήπου*, ἥτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν δημιουργίαν κήπων καὶ πάρκων συμφώνως μὲ τὰς νεωτέρας ἀπαιτήσεις τῆς αἰσθητικῆς. Δ. Ν. Π.

κηπουρικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κῆπον ἢ τὸν κηπουρόν, κηπευτικός: «κηπουρικὰ προϊόντα» ‖ **κηπουρική** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ κηπουροῦ, ἄλλως *κηπευτικὴ* ἢ *κηποκομία*.

—**κηπουρικὰ ἐργαλεῖα** (τά). Τὰ ἐργαλεῖα τὰ χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν κηπουρικὴν (βλ. λ. *γεωργικὰ ἐργαλεῖα*).

κηπουρός (ὁ, ἡ)· ὁ καλλιεργητὴς κήπου, κηπεύς, κοιν. *περιβολάρης*.

Κηπρόβοτρος. Βασιλεὺς τῆς Λιμυρικῆς χώρας Τύνδιος κατὰ τὸν πρὸς Ἰνδίας πλοῦν τοῦ Νεάρχου. Σ. Ε. Λ.

κήρ, —ός (ἡ)· νόσος, ἐλάττωμα, σφάλμα σπουδαῖον κ.τ.τ.: «ἀπηλλάγη τὸ βιβλίον παντοδαπῶν κηρῶν» ‖ ἀρχ. κύριον ὄνομα, ἡ θεὰ τοῦ θανάτου, συμφορά, κακὴ μοῖρα.

κηράνθεμον (τὸ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *κήρινθος*).

Κηρανλῆ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Μικρολίβαδον* (βλ. λ.).

κηράφρων (ὁ) (Ceraphron) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πρωκτοτρυπιδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει μικρὰ ἔντομα ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ ἑτέρων μεγαλυτέρων ἐντόμων. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *κηράφρων ὁ μονάκανθος* (Ceraphron unispinosus), ὅστις ἐνδιαιτᾶται παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων εἰδῶν κανθάρων καὶ εἶναι κοινότατος ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π

κηρβήσια (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ὀνομασία ποτοῦ τινος παρὰ Κέλταις, ἀνάλογου πρὸς τὸν ζῦθον, ἀναφερομένη παρ᾽ Ἰουλίῳ Ἀφρικανῷ. —Π.

κηρεζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *κερεζίνη*.

κηρεὸς (ὁ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *κήρινος*).

κηρεόφυλλον (τὸ) (Cerefolium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Μικρᾶς Ἀσίας, Ἀφρικῆς, Βορείου Ἀμερικῆς κλπ. Εἶναι φυτὰ ἐτήσια, ποώδη, ἔχοντα γλυκεῖαν ἀρωματώδη ὀσμήν, μικρὸν ὕψος, λεπτὸν γυμνὸν καυλόν, φύλλα τετμημένα μεγάλα, λίαν νευρώδη, ἄνθη μικρά, λευκά, πενταπέταλα, μὲ 5 ἀνθῆρας κ. λ. π., καρπὸν δὲ φραγμορραγῆ κάψαν ἐπιμήκη. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *κηρεόφυλλον τὸ ἥμερον* ἢ *κοινόν* (Cerefolium sativum). Κ. ΠΑΠ.

Κῆρες *[Μυθολ.]*. Οἱ δαίμονες τοῦ βιαίου θανάτου. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον (Θεογ. 211) αἱ Κῆρες ἦσαν θυγατέρες τῆς Νυκτός, αἵτινες ἔφερον πτέρυγας μελαίνας καὶ ἐνδύματα ἐρυθρά, καὶ εἶχον ὀδόντας λευκούς, βλέμμα βλοσυρόν, καὶ ὄνυχας μεγάλους, ἐπικαμπεῖς. Ἔχουσαι αὗται ἀκόρεστον ἐπιθυμίαν νὰ πίνωσι μαῦρον αἷμα, ἔσπευδον εἰς τὰς μάχας, ἐνεπήγνυον τοὺς ὄνυχάς των εἰς τοὺς φονευομένους, ἐφορτώνοντο αὐτοὺς εἰς τοὺς ὤμους των, τοὺς μετέφερον εἰς τὸν «χρυσέντα Τάρταρον», καὶ ἐπανήρχοντο τρέχουσαι καὶ πάλιν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὡς περιγράφει ὁ Ἡσίοδος εἰς τὸ ποίημά του «Ἀσπὶς τοῦ Ἡρακλέους», διὰ νὰ συνεχίσωσι τὸ ἔργον των. Πλὴν τοῦ σμήνους ὅμως τῶν Κηρῶν τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὑπῆρχον, κατὰ τοὺς ἀρχαίους μύθους, καὶ πολλαὶ ἄλλαι Κῆρες, αἱ ὁποῖαι ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἔστηνον ἀδιακόπως παγίδας εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

Ψυχοστασία τῶν Κηρῶν.
[Παράστασις τῆς ληκύθου τῆς Καπύης.]

Ἕνεκα τῶν εἰρημένων ἔργων των ἐνεφανίζοντο πολλάκις αἱ Κῆρες συγχρόνως μὲ τὰς *Ἐρινῦς* καὶ τὰς *Ἁρπυίας*, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον ἦτο ἀνάλογον μὲ τὸ ἰδικόν των, καὶ συνώδευον τοὺς πιστοὺς ὑπηρέτας τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἄρεως, τὴν Ἐνυώ, τὴν Ἔριν καὶ τὸν Δεῖμον καὶ Φόβον, ὡς συνεργάτιδες αὐτῶν εἰς τὸ ὀλέθριον ἔργον των. Συχνότατα ἡ Κήρ, ἡ δίδουσα τὸ καίριον πλῆγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἦτο ἄλλο τι ἢ ἡ Μοῖρα ἐν τῇ φονικῇ δράσει της, καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐμφανίζονται πολλάκις αἱ Κῆρες παρ᾽ Ὁμήρῳ (Ἰλ. Μ. 113 καὶ ἀλλαχοῦ). Οἱ μῦθοι τῶν Κηρῶν ἦσαν προσφιλέστατον θέμα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἀπ᾽ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς μαρτυρεῖ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφὴ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζετο, κατὰ τὸν ποιητήν, ἡ «Ὀλοὴ Κήρ», κρατοῦσα ἕνα νέον πληγωμένον καὶ ἄλλον ἀπλήγωτον (μέλλοντα ὅμως νὰ φονευθῇ) καὶ σύρουσα ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕνα φονευθέντα (Ἰλ. Σ, 535 κ.ἑξ.) καὶ ἡ λάρναξ τοῦ Κυψέλου (*Παυσ.* V, 19,6), εἰς τὴν ὁποίαν ἐν τῇ ἀσπίδι τοῦ Ἀγαμέμνονος, παρὰ τὸν φέροντα κεφαλὴν λέοντος Φόβον, ἵστατο ἡ Κήρ, ἔχουσα ὀδόντας καὶ ὄνυχας ἀγρίου θηρίου, ὄπισθεν τοῦ Πολυνείκους, μονομαχοῦντος μετὰ τοῦ Ἐτεοκλέους, διότι ἕκαστος ἄνθρωπος μέλλων ν᾽ ἀποθάνῃ βίαιον θάνατον εἶχεν ἀπὸ γενετῆς τὴν Κῆρά του (τὴν κακήν του μοῖραν). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὡς μαρτυροῦσιν ὅμοιαι φύσεως παραστάσεις, δὲν ἔπαυσαν οἱ μῦθοι τῶν Κηρῶν νὰ εἶναι θέματα τῆς τέχνης. Καὶ ἡ ἀρχαία λογοτεχνία ἀκόμη, ὡς ἐμαρτύρει ἡ ἀπολεσθεῖσα τραγῳδία τοῦ Αἰσχύλου «Ψυχοστασία», φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐμπνευσθῆ ἐκ τοῦ μύθου τῶν Κηρῶν. ΚΑΨ.

κηρεὺς (ὁ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *κήρινος*).

κηρεώδη (τὰ) (Cereoideae) *[Βοτ.]*. Ὑποοικογένεια φυτῶν ἐκ τῶν *ὀπουντιωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κακτωδῶν*, περιλαμβάνουσα 8 ἑτέρας διαιρέσεις μὲ ἄνω τῶν 900 εἰδῶν. Εἶναι κάκτοι σαρκώδεις, ἄνευ φύλλων καὶ παραφύλλων, διαφόρων χρωμάτων, γωνιώδεις, ἀκανθώδεις, φέροντες μοναδικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνθη κτλ., ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς, τῶν Ἰνδιῶν κτλ. Αἱ ὑποδιαιρέσεις τῶν κηρεωδῶν εἶναι: *κηρῖναι, ὑλοκηρῖναι, ἐχινοκηρῖναι, ἐχινοκακτάναι, κακτάναι, κορυφανθάναι, ἐπιφυλλῖναι, ῥιψαλίδαι*. Κυριώτερον γένος αὐτῶν θεωρεῖται ὁ *κήρινος*. Κ. ΠΑΠ.

Κηρέως, *τέως δῆμος — [Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος τῆς νήσου Εὐβοίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλκίδος, περιλαμβάνων 13 χωρία κείμενα μεταξὺ τῶν ὀρέων Ξεροβουνὶ καὶ Πυξαριά. Σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ *Μαντούδι* (πρωτεύουσα), τὸ *Ἀχμέταγα*, (νῦν *Προκόπιον*), τὸ *Βλαχιά*, τὸ *Δράζι*, τὸ *Πήλι* κλπ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ δήμου ἀνήρχετο εἰς 2.950 περίπου κατοίκους. Χ. Δ.

κηρήθρα (ἡ)· ἡ κηρίνη πλὰξ τῶν μελισσῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὰ κύτταρα, κοιν. *κερήθρα*, ἄλλως *μελόπιτα*, ἀρχ. *κηρίον*.

— *[Μελισσ.]* Ἡ φυσικὴ *κηρήθρα* εἶναι κηρίνη πλὰξ 24 περίπου χλστ., διῃρημένη κατὰ τὰς δύο ἐπιφανείας εἰς ἑξάγωνα κελλία, ἀπολήγοντα εἰς τριγωνικὸν πυθμένα, χρήσιμος πρὸς ἐναποθήκευσιν μέλιτος, γύρεως καὶ ἐκτροφὴν τῆς μελίσσης (μελόπιτα, μελίκηρον). Αἱ φυσικαὶ κηρῆθραι κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν ἐργατίδων μελισσῶν δι᾽ ἐπεξεργασίας μέλιτος ἐν τῷ στομάχῳ των, τὸ ὁποῖον ἐξιδροῦται εἰς λεπτὰ πενταγωνικὰ λέπια κηροῦ, ἐκ τοῦ ζεύγους τῶν τεσσάρων τελευταίων δακτυλίων τῆς κοιλίας των. Ἡ κατασκευὴ αὐτῶν γίνεται διὰ συνηνωμένης ἐργασίας πολλῶν μελισσῶν, αἱ ὁποῖαι κρέμανται διὰ τῶν ποδῶν ἡ μία κάτωθεν τῆς ἄλλης, ἐν εἴδει ἁλύσεως, ἐκ τοῦ ἄνω μέρους τῶν πλαισίων ἢ τῆς ὀροφῆς τῶν κυψελῶν. Τὰ οὕτως ἐξερχόμενα λέπια κηροῦ μαλάσσουν αἱ μέλισσαι διὰ τοῦ στόματος καὶ σχηματίζουν τὴν κηρήθραν, ἡ συμμετρία τῶν κελλίων τῆς ὁποίας εἶναι ἀξιοθαύμαστος. Κατὰ τὴν οἰκοδομὴν αἱ μέλισσαι τηροῦσι τὴν ἀπόλυτον κάθετον, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἡ ἐλαχίστη μετακίνησις τῆς κυψέλης, ἥτις θὰ μετέβαλλε τὴν γραμμὴν τῶν κηρηθρῶν, τὰς ὑποχρεοῖ νὰ μεταρρυθμίσουν αὐτὰς καὶ πάλιν, ἀκολουθοῦσαι τὴν κάθετον. Εὐθὺς ὡς ἑτοιμασθῶσιν αἱ κηρῆθραι, ἄρχεται ἡ ὠοτοκία τῆς βασιλίσσης, καὶ αἱ ἐργάτιδες ἐπιδίδονται εἰς τὴν συλλογὴν καὶ ἐναποθήκευσιν τοῦ νέκταρος. Τὸ χρῶμα τῶν κηρηθρῶν ἀρχικῶς εἶναι λευκόν, διὰ τῆς παρόδου δὲ τοῦ χρόνου μεταβάλλεται εἰς ὠχρὸν καὶ κατόπιν εἰς μέλαν.

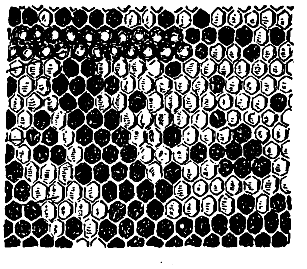

Τμῆμα κηρήθρας.
[Τὰ λευκὰ κελλία εἶναι πλήρη μέλιτος, τὰ δὲ μέλανα κενά.]

Αἱ τεχνηταὶ κηρῆθραι ἐφευρέθησαν τὸ πρῶτον τῷ 1857 ὑπὸ τοῦ Βαυαροῦ Ἰ. Μέρινγ. Αὗται εἶναι λεπτὰ φύλλα κηροῦ, ἅτινα φέρουσι τὰς βάσεις κελλίων κατὰ τὰς διαστάσεις κελλίων τῆς φυσικῆς κηρήθρας. Ἡ κατασκευὴ των ἐπιτυγχάνεται δι᾽ εἰδικῶν ὀργάνων· καὶ διὰ μὲν τὴν μικρὰν μελισσοκομίαν γίνεται χρῆσις τῆς πρέσσας ἢ κηρηθροπιεστηρίου, ἥτις συνίσταται ἐκ δύο μολυβδίνων φύλλων, ἐφ᾽ ὧν ἔχουν ἐγχαραχθῆ αἱ βάσεις τῶν κελλίων, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς συμπιέσεως ἐκτυποῦνται ἐπὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν τιθεμένου φύλλου κηροῦ. Ὁμοίως ἐπὶ τοῦ κυλινδρικοῦ πιεστηρίου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κυλίνδρους μὲ ἐγχαραγμένας ἐπ᾽ αὐτῶν τὰς βάσεις τῶν κελλίων, περιστρεφομένους κατ᾽ ἀντίθετον φοράν, τίθεται ἀναμέσον αὐτῶν τὸ πρὸς ἐκτύπωσιν λεπτὸν φύλλον κηροῦ.

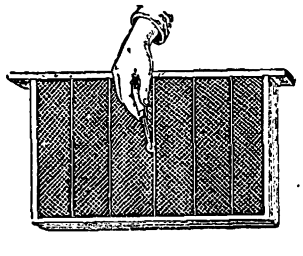

Φύλλον τεχνητῆς κηρήθρας, προσαρμοσθὲν διὰ τοῦ ἁρμοστῆρος εἰς τὸ πλαίσιον.

Διὰ τὴν μεγάλην μελισσοκομίαν καὶ διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν τεχνητῶν κηρηθρῶν χρησιμοποιοῦνται ἔτι τεχνικώτερα μέσα, λειτουργοῦντα διὰ μηχανικῆς δυνάμεως. Πάντως εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ χρησιμοποίησιν αὐτῶν ἀπαιτεῖται προσοχή, διότι πολλάκις κατασκευάζονται ἐκ κακῆς ποιότητος κηροῦ ἢ ἐκ κηροῦ προερχομένου ἐκ κηρηθρῶν προσβληθεισῶν ὑπὸ ἀσθενειῶν. Αἱ οὕτω κατασκευαζόμεναι κηρῆθραι προσαρμόζονται δι᾽ εἰδικοῦ ἐργαλείου (ἁρμοστῆρος) ἐπὶ τῶν πλαισίων καὶ τίθενται ἐπὶ τῆς κυψέλης, αἱ δὲ μέλισσαι φροντίζουσι διὰ τὴν συμπλήρωσιν. Α. Ι. Μ.

κηρηθροστάτης (ὁ) *[Μελισσ.]*. Εἰδικὸς ἄβαξ χρήσιμος εἰς τὴν μελισσοκομίαν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται αἱ κηρῆθραι πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ λεπτοτάτου κηρίνου στρώματος τοῦ περιβάλλοντος αὐτὰς κατὰ τὰς δύο ἐπιφανείας. Τὸ κήρινον τοῦτο ἐπικάλυμμα περιβάλλει μόνον τὰς πλήρεις μελοκηρήθρας, ἢ τὰ πεπληρωμένα μέλιτος κελλία. Ἡ ἀφαίρεσις αὐτοῦ γίνεται διὰ μεγάλης μαχαίρας, ἥτις σύρεται ἐπὶ τῆς κηρήθρας ἐκ τῶν ἄνω. Κάτωθεν τοῦ ἄβακος τοποθετεῖται δοχεῖον, διὰ νὰ δέχεται τὰ τρίμματα τοῦ ἀφαιρουμένου κηροῦ καὶ τὸ ῥέον μέλι. Α. Ι. Μ.

Κηρηθροστάτης.

κηρηθροφορεῖον (τὸ) *[Μελισσ.]*. Εἰδικὸν κιβώτιον, ἐν τῷ ὁποίῳ τοποθετοῦνται πρὸς μεταφορὰν αἱ κηρῆθραι τῆς κυψέλης. Τούτων ὑπάρχουν διάφορα εἴδη· συνήθως εἶναι χειραμάξιον, φέρον κι-

Digitized by Google

βώτιον κατεσκευασμένον κατὰ τὰς διαστάσεις τῶν πλαισίων τῆς κυψέλης, διὰ νὰ δέχηται ταύτας, ἢ ἁπλοῦν ξύλινον ἢ λευκοσιδηροῦν κιβώτιον, τὸ ὁποῖον μεταφέρεται διὰ τῶν χειρῶν. Ἡ χρῆσις αὐτῶν τυγχάνει ἀπαραίτητος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τρυγητοῦ, διότι δι' αὐτῶν μεταφέρονται αἱ μελοκηρῆθραι εἰς τὸ ἐργαστήριον πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ μέλιτος. Ἀπαραιτήτως τὰ κιβώτια ταῦτα πρέπει νὰ κλείωνται ἑρμητικῶς, ἵνα ἀποφεύγηται ἡ λεηλασία τοῦ μέλιτος ὑπὸ τῶν μελισσῶν. Α. Ι. Μ.

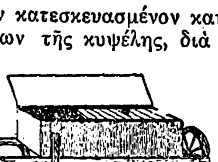

Κηρηθροφορεῖον.

κηρία (ἡ) (Kerria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *κερρία*). Κ. Π.

κηριανθίδαι (οἱ) (Cerianthidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἀνθοζώων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκτινίων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη κατ' ἀποικίας ζῶντα καὶ ὧν κυριώτερον εἶναι ὁ *κηρίανθος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κηρίανθος (ὁ) (Cerianthus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀνθοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κηριανθιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολύποδας σαρκώδους συστάσεως, προσκολλωμένους διὰ τοῦ λελεπτυσμένου αὐτῶν ἄκρου ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ ἀποτελοῦντας πυκνὰς ἀποικίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι *κηρίανθος ὁ μεμβρανώδης* (Cerianthus membranaceus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *λουλοῦδι τῆς θαλάσσης*. Δ. Ν. Π.

κηρικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κηρόν, ὁ περιέχων κηρόν: «κηρικὸν φάρμακον».

Κήριλλοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βρεττίων μεταξὺ *Θουρίων* καὶ *Λάου* καὶ ἐγγύτατα τῆς δευτέρας (*Στράβ.* ΣΤ, 255 *Teubner*). Ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν Λατίνων Cerilli (*Sil.* 850, Tab. Peuting., *Geogr.* Raven.) ὀνομάζεται τανῦν, ὡς καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς νησίς, *Τσιρέλλα* (Cirella: πλάτ. 39°41'45" Β, μῆκ. 15°48'15", χάρτ. ἀγγλ. 1842: Naples to cape Bonifati). Σ. Ε. Λ.

κηρῖναι (αἱ) (Cereanae) *[Βοτ.]*. Ὑποδιαίρεσις φυτῶν τῆς ὑποοικογενείας τῶν *κηρεωδῶν*, ἐκ τῶν *κακτωδῶν*, περιλαμβάνουσα εἴδη πολυετῆ, σαρκώδη καὶ κοσμητικά, ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ἄλλων χωρῶν.

κηρίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κηρός*.

κήρινθος (ἡ) (Cerinthe) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τραχυφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (πιθανῶς ἕξ), ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς μέσης Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, διετῆ ἢ πολυετῆ, λίαν μελιγόνα, κοσμητικά, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὰς λαϊκὰς ὀνομασίας: *σκαλιζονάκι, πολυδρακούλι* κλπ. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *Κήρινθος ἡ μείζων* (Cerinthe major), φυτὸν ἐτήσιον, ἑρμαφρόδιτον, ὕψους 0,20—0,50 μ., φέρον φύλλα (τὰ πρὸς τὴν βάσιν κείμενα) ἀντιστρόφως φοειδῆ (τὰ πρὸς τὴν κορυφὴν) φοειδῆ, ἀμβλέα, καρδιόσχημα, ἄνθη ποικίλου χρώματος, ἀπὸ κιτρίνου βιολεττὶ μέχρις ἐρυθροῦ κλπ., ἀνθῆρας ἰσοϋψεῖς πρὸς τὰς στήμονας κλπ. Παρετηρήθη τὸ πρῶτον ἐν μέσῃ Εὐρώπῃ, κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. *Κήρινθος ἡ φαιὰ* (Cerinthe glabra ἢ alpina ἢ quinquemaculata) φυτὸν πολυετές, ἕρπον, φέρον μέγιστα φύλλα ἐπὶ γυμνοῦ καυλοῦ, μέχρι 0,30 μήκους, περὶ τὴν κορυφὴν στρογγύλα, ἄνθη μικρὰ μὲ πέντε χρυσοκίτρινα πέταλα, καρπὸν φοειδῆ, ὀξύν, 3 ὑφεκατοστομέτρων μήκους καὶ χρώματος βαθέως καστανοῦ. Ἀναπτύσσεται τόσον εἰς ὑγρὰς περιφερείας ὅσον καὶ εἰς ὀρεινάς, φθάνον τὸ ὑψόμετρον τῶν 2.000 μέτρων. Τὰ φύλλα του χρησιμεύουσι πολλαχοῦ ὡς φάρμακον ἐναντίον τῶν πληγῶν, τραυμάτων κλπ. *Κήρινθος ἡ ἐλάσσων* (Cerinthe minor ἢ acuta), φυτὸν διετές, σπανιώτερον ἐτήσιον ἢ πολυετές, ἑρμαφρόδιτον, ὕψους 0,15—0,60 μ. μὲ ὀζώδη ῥίζαν, ἁπλοῦν ἢ κατὰ τὸ διακλαδούμενον, φέρον μακρὰς ἐπισκλήρους ἴνας χρώματος βαθέως καστανοῦ, κορμὸν εὐθυτενῆ χρώματος ἐρυθρωποῦ, φύλλα ἐπιμήκη, ἀντιστρόφως φοειδῆ, ἄνθη πυκνά, κιτρινωπὰ καὶ καρπὸν φοειδῆ, φαιοῦ ἢ καστανοῦ χρώματος. Ἀπαντᾷ ἀραιῶς ἐπὶ ξηρῶν ἐδαφῶν, εἰς ἀμπελῶνας λειμῶνας, μνημεῖα κλπ. Κ. ΠΑΠ.

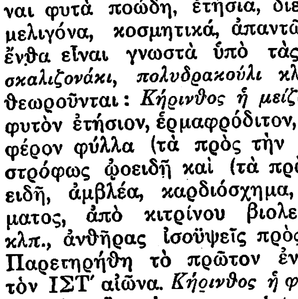

Κήρινθος.

Κήρινθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΒΑ. Εὐβοίας καὶ πόλισμα, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Βουδώρου* καὶ τοῦ ἄκρου *Ἀρτέμιδος ἱερὸν* (*Πτολεμ.* Γ, ιε, 25, ἔκδ. *Nobbe*), ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Ι, 445 καὶ 446, ἔκδ. *Teubner*) ὡς «πολείδιον ἐπὶ τῇ θαλάττῃ». Ἡ ὀνομασία της εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναφερομένου τοῦ πολειδίου ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β. 538). Οἱ ἀγγλικοὶ χάρται, συμφώνως ταῖς δόξαις τοῦ Bursian καὶ τοῦ Kiepert, σημειοῦσι τὴν Κήρινθον ἐπὶ τῆς ἄκρας, ἥτις προέχει ἀπὸ τῆς νοτίας ὄχθης τῆς ἐκβολῆς τοῦ διαρρέοντος τὴν πεδιάδα τοῦ Μαντουδίου Στριγγόλακα, καὶ ἥτις ἄκρα ἀποτελεῖ τὸ Α. κέρας (πλάτ. 38°50'10" Β, μῆκ. 23°30'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556 Oreos and Talanta Channels), τοῦ ὅρμου καὶ ἀρίστου ὑδρείου *Πελέκι* ταυτιζομένου πρὸς τὸν ὅρμον τῆς Κηρίνθου. Σ. Ε. Λ.

— Κήρινθος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Εὐβοίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλκίδος τοῦ ὁμωνύμου τῇ νήσῳ νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τέως δήμου Νηλέων καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 228. Παλαιότερον ὠνομάζετο *Σκυλόγιαννη*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Κρυόβρυση* καὶ *Τσοῦκα* καὶ ἔχει κατ. (1928) 565. Χ. Δ.

Κήρινθος, Αἱρετικὸς τοῦ Α' αἰῶνος. Ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα γεννηθεὶς ἐξ Ἰουδαίων, μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀποστόλων καὶ ἐγένετο Χριστιανός. Διατρίψας ἐπὶ μακρὸν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἀντιοχείᾳ καὶ γνωρίσας ἐκεῖ πολλοὺς τῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν, κατέλιπε τὴν Συρίαν καὶ διὰ τῆς Γαλατίας διελθὼν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἔφεσον (68). Ἀλλὰ καὶ Χριστιανὸς γενόμενος ὁ Κήρινθος, ὄχι μόνον ἐξηκολούθει τηρῶν καὶ συνιστῶν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καί τινας τῶν διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, τὰς ὁποίας οἱ ἀπόστολοι εἶχον καταργήσει, ὡς λ. χ. τὴν περὶ τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς περιτομῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκήρυττε διδάγματα ὅλως ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Οὕτω λ. χ. ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Θεός, ὑπέρτατον πάντων τῶν ὄντων ὄν («ἡ ὑπὲρ τὰ ὅλα αὐθεντία»), εἶναι καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἀγγέλους ἄγνωστος καὶ ἀπρόσπελαστος, οὐδὲν δὲ αὐτὸς ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ τὸν μὲν κόσμον ἐποίησεν ἄγγελός τις, ἕτερος δὲ ἄγγελος ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὸν νόμον καὶ ἐνέπνεε τοὺς προφήτας. Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Κήρινθον δὲν εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Μαρίας, γεννηθεὶς ὅπως γεννῶνται πάντες οἱ ἄνθρωποι. Ἐνῷ δὲ ἦτο ἄγνωστος κατ' ἀρχὰς τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ ἔδειξεν ὑπερβάλλουσαν εὐσέβειαν, ὅτε ἐβαπτίζετο ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, θεία τις δύναμις κατῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ἐν εἴδει περιστερᾶς καὶ διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης ὁ Ἰησοῦς ἐγνώρισε τὸν Θεόν, ἐκήρυξεν αὐτὸν καὶ ἐποίησεν ὅσα θαύματα ἐποίησεν. Ἡ θεία αὕτη δύναμις, ἥτις διέμεινεν ἐν τῷ Ἰησοῦ μέχρι τοῦ πάθους αὐτοῦ, εἶναι ὁ ἄνω ἢ ἐπουράνιος Χριστός, ὅστις ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ μὴ ὑποκείμενος εἰς πάθος ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτε οὗτος ἔμελλε νὰ σταυρωθῇ. Ὁ χωρισμὸς οὗτος τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ θὰ διαρκῇ μέχρι τῆς γενικῆς πάντων τῶν ἀνθρώπων ἀναστάσεως, ὅτε θὰ ἐπέλθῃ πάλιν ἡ ἕνωσις αὐτῶν, τότε δ' ὁ Ἰησοῦς θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γῆν ὡς ἐπίγειος βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ θὰ παραταθῇ ἐπὶ χίλια ἔτη «ἐν ἑορταῖς καὶ θυσίαις καὶ ἱερείων σφαγαῖς». Τοιαῦτα διδάσκων ὁ Κήρινθος ἐγένετο μὲν ὁ ἀρχηγὸς τῶν καλουμένων *χιλιαστῶν*, ἔσχε δὲ πολλοὺς ὀπαδοὺς καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῶν ὀπαδῶν σφόδρα ἐτάραττε τὰς νεοπαγεῖς τῆς Μ. Ἀσίας ἐκκλησίας. Ἐν ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου, τῇ Ἀποκαλύψει καὶ τῇ Α' ἐπιστολῇ τοῦ Ἰωάννου συχνοὶ ὑπαινιγμοὶ γίνονται κατὰ τῶν διδασκαλιῶν τούτων τοῦ Κηρίνθου. Ἂν ὁ Κήρινθος ἔγραψε καὶ ἐν βιβλίῳ τὸ δογματικὸν αὐτοῦ σύστημα, δὲν εἶναι γνωστόν, γνωστὸν δὲ μόνον εἶναι ὅτι ὁ τῆς Ρώμης πρεσβύτερος Γάϊος εἰς τοῦτον καὶ ὄχι εἰς τὸν Ἰωάννην ἀπέδιδε τὴν συγγραφὴν τῆς Ἀποκαλύψεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Εἰρηναῖος*, Κατὰ αἱρέσεων Α' 26 καὶ Γ' 3.—*Εὐσέβιος*, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Γ' κη' καὶ Ζ' κδ'.—*Ἐπιφάνιος*, Κατὰ αἱρέσεων 26.—*Φ. Βαφείδου*, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (Κωνσταντινούπολις 1884), Α' 85.—*Ε. Ζολώτα*, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον (Ἀθῆναι 1906) 319.—*Duchesne*, Histoire ancienne de l' Église (Paris 1923) Α' 77.—*Mourret*, Histoire générale de l'Église (Paris 1928) Α' 155 κ.ἑξ.—*Κ. Λογοθέτου*, Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος (Ἀθῆναι 1930) Α' 36.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

κήρινος, —η, —ον· ὁ κατεσκευασμένος ἐκ κηροῦ, κοιν. *κερένιος*: «κηρίνη πλαγγών».

κήρινος (ὁ) (Cereus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κηρεωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κακτωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 150 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, σαρκώδη, ἄφυλλα, φέροντα ἐσωτερικῶς ἄξονα ξυλώδη καὶ κατὰ δέσμας αἰχμηρὰς ἀκίδας, ἄνθη μεγάλα πολυπέταλα, ἐφήμερα, τινὰ ἔχοντα καρποὺς βρωσίμους, ἄλλα φέροντα πλαγίους βλαστοὺς κλπ., πολλαπλασιαζόμενα εὐκόλως διὰ μοσχευμάτων, πολλάκις δὲ καὶ διὰ σπορᾶς. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται *Κήρινος ὁ γιγάντειος* (Cereus giganteus), φυτὸν ὕψους 20 μέτρων, ἀντέχον εἰς τὴν ξηρασίαν· ἔχει βρώσιμον καρπόν, ὅστις ἐκθλιβόμενος παρέχει εὔγευστον δροσιστικὸν ποτὸν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ τόπου. *Κήρινος ὁ ἐγγελμάννειος* (Cereus Engelmanni), χαμηλὸν φυτόν, παρέχον ὡς καὶ τὸ ἄνω, καρποὺς ἐδωδίμους, γλυκεῖς, ἀρωματικοὺς κλπ. *Κήρινος ὁ θουρβέρειος* (Cereus Thurberi), φυτὸν μετρίου ὕψους, φέρον καρποὺς εὐμεγέθεις, γεύσεως εὐαρέστου· οὗτοι ἐκθλιβόμενοι παρέχουσι μελιτώδη ὀπόν, χρήσιμον εἰς τὴν ζαχαροπλαστικὴν τοῦ τόπου. *Κήρινος ὁ μεγανθὴς ἢ πριγκιπικὸς* (Cereus grandiflorus ἢ princeus), φυτὸν ἀρκετοῦ μεγέθους· φέρει ἄνθη μεγάλα, κίτρινα, εὔοσμα, ἀνοίγοντα τὴν νύκτα καὶ κλείοντα τὴν τὴν αὐγὴν κ.ἄ. Κ. ΠΑΠ.

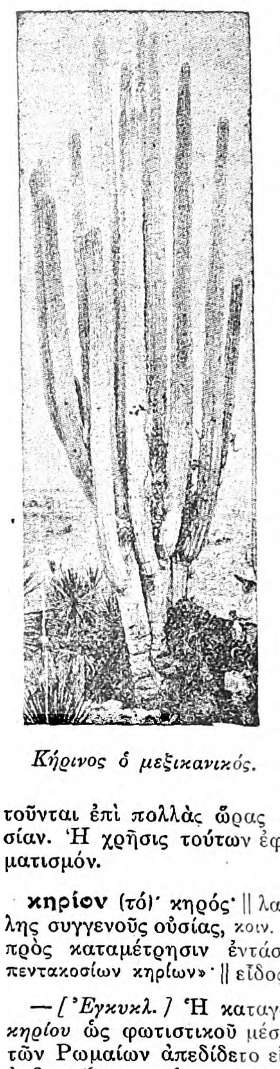

Κήρινος ὁ μεξικανικός.

κηριοθεραπεία (ἡ) (Kerithérapie) *[Ἰατρ.]*. Οὕτω καθορίζεται ἡ θεραπευτικὴ χρησιμοποίησις τῶν παραφφινῶν πρὸς παρασκευὴν περιβλημάτων ἢ περιτυλιγμάτων κηρωδῶν, ἅτινα συγκρατοῦνται ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Ἡ χρῆσις τούτων ἐφαρμόζεται εἰς τὸν ρευματισμόν. Μ. Ν. Κ.

κηρίον (τό)· κηρός· || λαμπὰς ἐκ κηροῦ ἢ ἄλλης συγγενοῦς οὐσίας, κοιν. *κερί*· || φωτιστικὴ μονὰς πρὸς καταμέτρησιν ἐντάσεως φωτός: «λαμπτὴρ πεντακοσίων κηρίων»· || εἶδος δερματικῆς νόσου.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ καταγωγὴ τῆς χρήσεως τοῦ *κηρίου* ὡς φωτιστικοῦ μέσου εἶναι ἀβεβαία. Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀπεδίδετο εἰς τοὺς Γαλάτας, οἵτινες ἐμβαπτίζοντες ἐπανειλημμένως νήματα λίνου ἢ καννάβεως ἐντὸς τετηκότος κηροῦ, στέατος ἢ λίπους, κατεσκεύαζον κηρία καθ' ὃν τρόπον κατασκευάζονται ταῦτα σήμερον. Ἀπὸ τῶν Γαλατῶν ἡ χρῆσίς των διεδόθη εἰς τοὺς Ἐτρούσκους καὶ Ρωμαίους, οἵτινες ἐκάλουν αὐτὰ cereus, cereus funalis, candela κ. ἄ., καὶ ἐπ' αὐτῶν, κατά τινας ἀρχαιολόγους, εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὀνομάσαντας αὐτὰ κηρία, κηριόλους, κηρίνας, κηρίωνας, κάνδηλα, κ. ἄ. Ἐξ ἄλλου, ἐπίσης παλαιότατα, ἡ χρῆσις τοῦ κηρίου ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας, Ἰάπωνας καὶ ἄλλους ἀνατολικοὺς λαούς, οἵτινες ἀντὶ νημάτων ἐνεβάπτιζον ἐντὸς τοῦ κηροῦ ἐντεριώνας κουφοξυλιᾶς καὶ ἄλλων παρομοίων φυτῶν. Παραλλήλως πρὸς τὴν καθημερινήν των χρῆσιν ἐχρησιμοποιοῦντο τὰ κηρία καὶ εἰς θρησκευτικὰς τελετάς, ὅπως ἐν Ρώμῃ κατὰ τὰ Κρόνια ἢ κατὰ τοὺς γάμους, ὁπότε, κατὰ πληροφορίαν τοῦ Πλουτάρχου, ἀνήπτοντο πέντε κηρίωνες, ἐκ τῆς ἐθνικῆς δὲ λατρείας παρελήφθη ἡ χρῆσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Κατὰ τοὺς ὑστάτους χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἡ χρησιμοποίησις τῶν κηρίων πρὸς φωτισμὸν ἐξέλιπεν ἐξ Εὐρώπης, εἰσήχθη δὲ περὶ τὸν Η' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, διδαχθέντων αὐτὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ διαδωσάντων ταύτην εἰς Γαλλίαν πολὺ ἀργότερον, ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Α'. Ἔκτοτε ἡ χρῆσις τοῦ κηρίου διεδόθη ἁπανταχοῦ καὶ παρέμεινε μέχρι σήμερον, ἐλαττουμένη ὁσημέραι ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ πετρελαίου, τοῦ φωταερίου καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Π. Ν. Π.

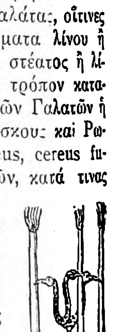

Ἐτρουσκικὰ κηρία εὑρεθέντα εἰς τὸν τάφον τοῦ Ὀρβιέτο.

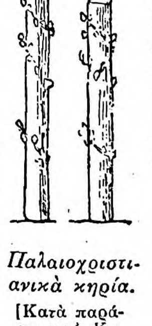

Παλαιοχριστιανικὰ κηρία.

[Κατὰ παράστασιν ἐν Κατακόμβῃ.]

— *[Ἐμπορ. Τεχν.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κηρία* περιλαμβάνονται τὰ ἀλειμματοκήρια, αἱ λαμπάδες καὶ τὰ ἰδίως κηρία. 1) Τὰ *ἀλειμματοκήρια* εἶναι ράβδοι ἐκ λίπους βοείου κατὰ τὸ πλεῖστον), διασχιζόμεναι ὑπὸ θρυαλλίδος ἐκ βάμβακος. Ἐφ' ὅσον εἶναι ἐσχάτως παρεσκευασμένα, ἔχουσι χρῶμα λευκόν, σὺν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου κιτρινίζουσι λόγῳ ταγγισμοῦ τοῦ λίπους. Εἶναι λιπαρὰ τὴν ἀφήν, κηλιδοῦσι τὸν χάρτην, δὲν καίονται τελείως, παράγουσι φλόγα αἰθαλίζουσαν καὶ ὀλίγον φωτιστικήν, ἀναδίδουσι λόγῳ ἀποσυνθέσεως τῆς

Digitized by Google

ἐν τῷ λίπει γλυκερίνης δυσάρεστον ὀσμὴν (ἀκρολεΐνης), ἡ δὲ θρυαλλίς των δέον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ καθαίρεται. Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἰδίως κηρίων εἰς τὰς ἀγορὰς ἀπέκλεισε τὰ ἀλειμματοκήρια ἀπὸ τὸν φωτισμόν· σήμερον χρησιμοποιοῦνται μόνον διὰ νὰ καθιστῶσι τὰ βαρέλλια ἀδιαπέραστα. 2) Αἱ *λαμπάδες* ἢ *ἁγιοκήρια*. Τὰ κηρία τῶν ἐκκλησιῶν. Ἄλλοτε κατεσκευάζοντο ἀπὸ κηρὸν μελίσσης λευκανθέντα, σήμερον ὅμως κατασκευάζονται ἀπὸ μῖγμα κηροῦ μελίσσης, στεαρίνης καὶ παραφφίνης. 3) Τὰ *ἰδίως κηρία*. Κατεσκευάζοντο ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπὸ κηρόν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀποχῆς τοῦ Παστὲρ κατασκευάζονται εἰς μεγάλα ποσὰ διὰ στεατικοῦ ὀξέος. Εἶναι κύλινδροι ἀποτελούμενοι ἀπὸ εἰδικὴν ἐκ βάμβακος θρυαλλίδα, ἥτις περιβάλλεται ὑπὸ στερεᾶς λιπαρᾶς οὐσίας δυστηκτοτέρας τοῦ λίπους τῶν ἀλειμματοκηρίων. Τὰ κηρία ταῦτα διακρίνονται εἰς στεατοκήρια, εἰς γνήσια κηρία, εἰς σπερματσέτα, παραφφινοκήρια καὶ ἔγχρωμα κηρία. α') Τὰ *στεατοκήρια* ἀποτελοῦνται ἀπὸ μῖγμα πολλοῦ στεατικοῦ ὀξέος καὶ ὀλίγου παλμιτικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὡς πρῶται ὗλαι τῶν κηρίων τούτων χρησιμοποιοῦνται τὰ διάφορα λίπη καὶ τὸ παλμέλαιον, τὰ ὁποῖα συνίστανται ἐκ στεατικοῦ, παλμιτικοῦ καὶ ἐλαϊκοῦ ὀξέος, ἡνωμένων μετὰ γλυκερίνης, διὰ τοῦτο ἡ βιομηχανία τῶν στεατοκηρίων συνίσταται εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ στεατικοῦ καὶ παλμιτικοῦ ὀξέος ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τοῦ ἐλαϊκοῦ τοιούτου καὶ τῆς γλυκερίνης ἀφ' ἑτέρου. Ἡ ἀπομόνωσις τῆς μὲν γλυκερίνης γίνεται διὰ σαπωνοποιήσεως δι' ἀσβέστου ἢ διὰ θειικοῦ ὀξέος ἢ δι' ὑπερθέρμων ὑδρατμῶν, τοῦ δὲ ἐλαϊκοῦ ὀξέος διὰ συμπιέσεως ἐν ἰσχυρῷ ὑδραυλικῷ πιεστηρίῳ (ὑπὸ θερμοκρασίαν 40°) τοῦ ἐκ τῆς σαπωνοποιήσεως ταύτης λαμβανομένου μίγματος αὐτοῦ μετὰ τοῦ στεατικοῦ καὶ παλμιτικοῦ ὀξέος. Ἡ θρυαλλὶς τῶν στεατοκηρίων εἶναι πλόκαμος ἀπὸ βαμβακεροὺς σπάγγους, ἐμβεβαπτισμένους ἐντὸς διαλύματος βορικοῦ ὀξέος, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ δυνατὴν τὴν τελείαν καῦσιν ταύτης. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κρυσταλλώσεως τοῦ στεατικοῦ καὶ παλμιτικοῦ ὀξέος προστίθεται εἰς τὸ μῖγμα τούτων καὶ κηρὸς μελίσσης κατ' ἀναλογίαν 2—3 %. Ἡ χύσις τοῦ μίγματος ἐν τοῖς τύποις γίνεται δι' εἰδικῶν μηχανῶν. β') Τὰ *γνήσια κηρία* κατασκευάζονται ἀπὸ παντὸς εἴδους κηρούς. γ') Τὰ *σπερματσέτα* κατασκευάζονται ἐκ σπέρματος κήτους καὶ θεωροῦνται ὡς κηρία πολυτελείας. Εἶναι διαδεδομένα κυρίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κρυσταλλώσεως προστίθεται εἰς αὐτὰ ὀλίγη παραφφίνη ἢ λευκὸς κηρὸς μελίσσης. Εἶναι ἡμιδιαφανῆ, προσομοιάζοντα πρὸς ἀλάβαστρον, ἔχουσιν ὅμως τὸ ἐλάττωμα τοῦ σχετικῶς εὐτήκτου καὶ κυρτοῦνται εἰς τὰ θερμὰ σημεῖά των. Τὰ ἐν Ἑλλάδι ὡς σπερματσέτα φερόμενα οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰ γνήσια τοιαῦτα, διότι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἶναι παραφφινοκήρια. δ') Τὰ *παραφφινοκήρια* κατασκευάζονται ἐκ παραφφίνης, μὲ τὴν ὁποίαν ἀναμιγνύουσι καὶ δυστηκτότερα ταύτης σώματα, ὡς στεατικὸν ὀξύ. Τὰ παραφφινοκήρια ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ σπερματσέτα καὶ ἔχουσι τὰ ἴδια μὲ αὐτὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα. ε') Τὰ *ἔγχρωμα κηρία* κατασκευάζονται ἀναλόγως πρὸς τὰ προηγούμενα, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι εἰς τὰς πρώτας ὕλας προσθέτουσι διαφόρους οὐσίας πρὸς χρῶσιν αὐτῶν. Συνήθως εἶναι καὶ πεποικιλμένα ἐπιφανειακῶς, εἶναι ὅμως ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ὑγείαν, διότι ἀναδίδουσι κατὰ τὴν καῦσίν των δηλητηριώδη ἀέρια.

Συχνότατα ἀντικαθίσταται τὸ στεατικὸν καὶ τὸ παλμιτικὸν ὀξὺ διὰ παραφφίνης, λίπους καὶ ἀρσενικώδους ὀξέος (ὅπερ ἀποκλείει τὴν κρυστάλλωσιν). Τὸ καλὸν κηρίον πρέπει νὰ εἶναι λευκόν, σκληρόν, ἠχηρόν, ἄοσμον, νὰ μὴ εἶναι λιπαρὸν εἰς τὴν ἁφὴν καὶ νὰ τήκηται ἄνω τῶν 51°. Μεγάλαι παραγωγικαὶ χῶραι κηρίων εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία. Ὅλαι ὅμως αἱ χῶραι παράγουσι καὶ καταναλίσκουσι τοιαῦτα.

Ὁ κηρὸς ὅστις πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν κηρίων τίθεται ἐντὸς μεγάλου λέβητος, ὁ ὁποῖος τοποθετεῖται ἐντὸς πυραύνου διὰ νὰ ἀναλυθῇ. Ἄνωθεν τοῦ λέβητος ὑπάρχει στεφάνη, πέριξ τῆς ὁποίας κρέμανται αἱ θρυαλλίδες ἐκ βαμβακεροῦ νήματος. Εὐθὺς ὡς ρευστοποιηθῇ καλῶς ὁ κηρός, ἐμβαπτίζεται ἐντὸς αὐτοῦ ὁλόκληρος ἡ στεφάνη, ἢ δι' εὐρυχώρου κοχλιαρίου λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ ὁ κηροποιὸς καὶ περιχύνει ἐπὶ τῶν κρεμαμένων νημάτων. Ὡς οὗτος πηχθῇ καὶ σχηματίσῃ λεπτὸν στρῶμα ἐπὶ τῶν θρυαλλίδων, περιχύνεται νέος καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἕως ὅτου τὰ διαδεχόμενα λεπτὰ στρώματα κηροῦ, ἀποκτήσουν τὸ ἐπιθυμητὸν πάχος. Τοιαῦτα κηρία κατασκευάζονται εἰς διάφορα μεγέθη, ἀπὸ 0,20 μ. ἕως καὶ 2 μέτρων καὶ χρησιμοποιοῦνται κατὰ λόγον τῆς εὐλαβείας τῶν πιστῶν.

Τὰ φωτιστικὰ κηρία (σπερματσέτα, ἀλειμματοκήρια) κατασκευάζονται κατὰ διάφορον τρόπον. Ἐπὶ εἰδικῶν τύπων προσαρμόζονται αἱ θρυαλλίδες ἐκ βαμβακεροῦ νήματος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐμβαπτισθῶσιν εἰς διάλυμα φωσφορικοῦ ἀμμωνίου, ἢ βορικοῦ ὀξέος, διὰ νὰ μὴ σχηματίζεται κατὰ τὴν καῦσιν τέφρα, ἥτις ἐλαττοῖ τὴν φωτιστικότητα τῆς φλογός. Οἱ τύποι οὗτοι πληροῦνται διὰ τοῦ προηγουμένως τηχθέντος ὑλικοῦ, ἀποτελουμένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ διαφόρων λιπωδῶν οὐσιῶν. Κυρίως εἶναι μείγματα στεατικοῦ ὀξέος καὶ παραφφίνης, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὁποίων καὶ χρησιμοποίησις εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν κηρίων ἐσυστηματοποιήθη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Μετὰ ταῦτα τὰ κηρία, ἀφοῦ ψυχθοῦν, ἐξάγονται τῶν τύπων καὶ ἐπεξεργάζονται κατόπιν δι' εἰδικῶν μηχανημάτων, διὰ νὰ καταστῶσι λεῖα καὶ ἀποκτήσουν σχετικὴν στιλπνότητα. Α. Μ. Σ.—Α. Ι. Μ.

—*[Λειτουργ.]* Βλ. λ. *λαμπάς*.

—*[Φυσ.]* Καλεῖται *κηρίον* μονὰς φωτεινῆς ἐντάσεως, χρησιμεύουσα πρὸς σύγκρισιν τῶν φωτεινῶν πηγῶν. Διακρίνομεν: 1) τὸ *δεκαδικὸν κηρίον*, ὅπερ εἶναι τὸ $^1/_{20}$ τῆς θεωρητικῆς μονάδος ἐντάσεως Violle, ἰσουμένης πρὸς τὸ φῶς, ὅπερ ἐκπέμπει κάθετος ἐπιφάνεια λευκοχρύσου 1 cm^2 εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῆς στερεοποιήσεώς του. 2) Τὸ *ἀγγλικὸν κηρίον* (Candle, πραγματοποιούμενον ἐκ κηρίου κατασκευαζομένου ἐκ σπέρματος κήτους). 3) Τὸ *γερμανικὸν κηρίον* (πραγματοποιούμενον ἐκ κηρίου παραφφίνης). 4) Τὸ *κηρίον Hefner*, πραγματοποιούμενον διὰ λύχνου ὀξεικοῦ ἀμυλίου φέροντος θρυαλλίδα κυλινδρικὴν 8 mm. καὶ ἧς ἡ φλὸξ ἔχει ὕψος 40 mm. Εἶναι δὲ 10,9 Hefner ἴσον πρὸς 0,481 Violle. Κ. Π.

—*[Παθολ.]* Ὑπὸ τὸν γενικὸν ὅρον *κηρίον* περιλαμβάνονται αἱ κάτωθι δερματοπάθειαι, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν στρεπτόκοκκον ἢ τὸν σταφυλόκοκκον ἢ εἰς συνδυασμὸν τούτων, καὶ χαρακτηριζόμεναι ὑπὸ φλυκταινῶν πυώδους περιεχομένου, ἐνοφθαλμησίμων καὶ αὐτενοφθαλμησίμων, ἀναπτυσσομένων ταχέως ἐπὶ ὑγιοῦς δέρματος καὶ ἐξελισσομένων δι' ἀποξηράνσεως εἰς ἐφελκίδας μελιτοχρόους, ἢ κιτρίνας, ὑφ' ἃς ὑπάρχουσιν ἐπιπόλαιαι διαβρώσεις, αἵτινες ἰώμεναι δὲν καταλίπουσιν οὐλάς. Διακρίνομεν τὰς ἑξῆς μορφάς:

1) *Κηρίον σταφυλοκοκκικὸν* ἢ *κηρίον τοῦ Bockardt.* Ὀφειλόμενον εἰς τὸν σταφυλόκοκκον, χαρακτηρίζεται ὑπὸ φλυκταινῶν τεταμένων, περιεχουσῶν παχύρρευστον κίτρινον πύον, περιγυρουμένων ὑπὸ ἐρυθηματώδους ἅλω καὶ διὰ μέσου τῶν ὁποίων πλειστάκις διέρχεται θρίξ. Τὸ μέγεθος αὐτῆς ποικίλλει ἀπὸ κεφαλῆς καρφίδος μέχρι φακῆς. Συνήθως ἀναπτύσσονται πολλαὶ φλύκταιναι ἀδιαφόρως τοποθεσίας. Αἱ φλύκταιναι δὲν ῥήγνυνται εὐκόλως καὶ ἐξ ἀρχῆς ὡς ἐπὶ τῶν στρεπτοκοκκικῶν, ἀλλὰ βραδύτερον καὶ τυχαίως συνεπείᾳ κακώσεως, ὁπότε τὸ πύον πηγνύμενον σχηματίζει κιτρίνας ἐφελκίδας. Αἴτια προκαλοῦντα τὴν νόσον εἶναι αἱ παθήσεις αἱ προκαλοῦσαι λύσεις τῆς συνεχείας τοῦ δέρματος, ὡς ἡ ψώρα, ἡ κνήφη κτλ.

2) *Κηρίον στρεπτοκοκκικόν.* Ὀφειλόμενον εἰς τὸν στρεπτόκοκκον, χαρακτηρίζεται ὑπὸ φλυκταινῶν πλαδαρῶν, μὴ τεταμένων, περιεχουσῶν ὀροπυῶδες ὑγρὸν καὶ αὐξανομένων ἐκκεντρικῶς δι' ἀποκολλήσεως τῆς ἐπιδερμίδος κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτῆς, περιγυρουμένων δὲ ὑπὸ ἐρυθηματώδους ἅλω. Αἱ φλύκταιναι ῥήγνυνται ταχέως, συνήθως κατὰ τὸ κέντρον, τὸ δὲ ἐξερχόμενον πύον σχηματίζει κιτρίνας ἢ φαιοκιτρίνας ἐφελκίδας, κάτωθεν τῶν ὁποίων καὶ τὸ δέρμα εἶναι διαβεβρωμένον. Μετὰ τὴν ἴασιν παραμένει κηλὶς ὑπέρυθρος, διαρκοῦσα ἐπὶ ἀρκετόν. Τὰ σύστοιχα λεμφικὰ γάγγλια ἐπὶ τῆς μορφῆς ταύτης εἶναι διωγκωμένα καὶ ἰδίᾳ ὅταν συνυπάρχῃ λεμφαγγειΐτις. Ἐνίοτε συνυπάρχουσι καὶ γενικὰ φαινόμενα, ῥίγη, πυρετός, κακουχία καὶ πεπτικαὶ διαταραχαί. Συνήθως ἑδράζεται κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ ἰδίᾳ περὶ τὸ στόμα, τὰ ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα. Σπανιώτερον δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων μοιρῶν τοῦ σώματος.

3) *Κηρίον κοινὸν* ἢ *μολυσματικόν.* Εἶναι ἡ συνηθέστερον ἀπαντῶσα μορφὴ κηρίου, ἐπονομαζομένη κοινῶς *πυοφύτης*. Ἀναπτύσσεται ἰδίᾳ ἐπὶ παίδων ἡλικίας 2—7 ἐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς οἱανδήποτε ἡλικίαν, ὀφειλόμενον εἰς συνδυασμὸν τοῦ στρεπτοκόκκου μετὰ σταφυλοκόκκου καὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν μολυσματικόν. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ ἐπιπολαίων διαβρώσεων καλυπτομένων ὑπὸ μελιτοχρόων ἐφελκίδων. Συνήθως αἱ διαβρώσεις προέρχονται ἐκ φλυκταινῶν τύπου στρεπτοκοκκικοῦ κηρίου, αἵτινες ῥηγνύμεναι καταλείπουσι διαβρώσεις ἐπιμολυνομένας διὰ σταφυλοκόκκου. Ἐκ τῆς ἐπιμολύνσεως ταύτης ἔχομεν τὸν τύπον τοῦ κοινοῦ κηρίου μετὰ μελιτοχρόων ἐφελκίδων. Τὰ σύστοιχα λεμφικὰ γάγγλια εἶναι διωγκωμένα. Ἐνίοτε δὲ παρατηροῦνται γενικὰ φαινόμενα, ὡς ἐπὶ τοῦ στρεπτοκοκκικοῦ κηρίου. Ἤτοι τὸ κοινὸν κηρίον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς στρεπτοκοκκικὸν κηρίον ἐπιμολυνθὲν διὰ σταφυλοκόκκου. Τὸ κοινὸν κηρίον ἄρχεται συνήθως πλησίον τῶν ῥωθώνων μετὰ κόρυζαν, πλησίον τοῦ στόματος ἐπὶ συνυπαρχούσης συγχειλίτιδος, πλησίον τῶν βλεφάρων ἐπὶ βλεφαρίτιδος καὶ ἐπιπεφυκίτιδος, πλησίον τῶν ὤτων ἐπὶ πυώδους ὠτίτιδος καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς συνεπείᾳ φθειριάσεως τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς. Ἤτοι συνηθέστατα τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κηρίου προηγοῦνται αἱ ἄνωθι ἀναφερόμεναι νόσοι, ὀφειλόμεναι εἰς πυογόνους κόκκους. Τοῦ κοινοῦ κηρίου διακρίνομεν τὰς ἑξῆς μορφάς: τὸ *προσωπιδοειδές*, ὅτε τὸ ἐξάνθημα καταλαμβάνει ἅπαν τὸ πρόσωπον δίκην προσωπίδος, τὸ *κοκκῶδες*, παρατηρούμενον ἐπὶ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς καὶ ὀφεῖλον τὴν ὀνομασίαν εἰς μικρὰς κοκκώδεις ἐφελκίδας, ἃς παράγει τὸ πύον τῶν ῥηγνυμένων φλυκταινῶν πηγνύμενον ἐπὶ τῶν τριχῶν. Τὸ *ἔμμορφον*, ὅταν τὰ στοιχεῖα τοῦ κηρίου ἔχουσι διάταξιν διαφόρων σχημάτων κ.ο.κ. Τὸ κοινὸν κηρίον ἔχει μεγίστην τάσιν πρὸς ὑποτροπὴν ἐὰν δὲν ληφθῇ πρόνοια νὰ θεραπευθῶσιν αἱ παραμένουσαι μετὰ τὴν ἴασιν τῆς νόσου στρεπτοκοκκικαὶ καὶ σταφυλοκοκκικαὶ ἐπιδερμιτίτιδες, ἤτοι ἐρυθρότης μετ' ἀπολεπίσεως ἢ ἡ προκαλέσασα τὴν ἐμφάνισιν τούτου πάθησις, ὡς συγχειλῖτις, ὠτῖτις, ῥινῖτις κτλ.

4) *Κηρίον πομφολυγῶδες* ἢ *ἐπιδημικὴ πέμφιξ τῶν νεογνῶν.* Εἶναι εἰδικὸς τύπος κηρίου, ἀναπτυσσόμενος ἰδίᾳ ἐπὶ βρεφῶν ὑπὸ μορφὴν ὀξείας ἐξανθήσεως, χαρακτηριζομένης ἐκ διαδοχικῶν ἐκθύσεων πομφολύγων τεταμένων, ἡμισφαιρικῶν, μεγέθους ἀπὸ φακῆς μέχρι καρύου, μετὰ διαυγοῦς περιεχομένου, περιγυρουμένων ὑπὸ ἐρυθηματώδους ἅλω, 1—30 τὸν ἀριθμόν. Ἐντοπίζεται συνήθως κατὰ τὰς πτυχὰς τοῦ κορμοῦ, τῶν ἄκρων καὶ τοῦ αὐχένος, σπανιώτατα ἐπὶ τοῦ προσώπου. Αἱ πομφόλυγες ῥήγνυνται, τὸ δὲ περιεχόμενον αὐτῶν σχηματίζει λεπτὰς ἐφελκίδας, αἵτινες ἀποπίπτουσιν ἐντὸς ἡμερῶν τινων, συμπληρωθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐπουλώσεως τῆς διαβρώσεως. Ἡ ἴασις εἶναι ἡ συνηθεστάτη ἔκβασις, πλὴν σπανιωτάτων περιπτώσεων ἐπὶ καχεκτικῶν παιδίων, ὅτε ἐπέρχεται ὁ θάνατος ἐν μέσῳ φαινομένων γενικῆς λοιμώξεως. Ἡ πάθησις αὕτη εἶναι κατ' ἐξοχὴν μολυσματική. Ὁ Vidal ἀπέδειξε τὸ ἐνοφθαλμήσιμον καὶ αὐτενοφθαλμήσιμον τῆς νόσου. Ὁ Peter ἀνεῦρεν ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ τὸν χρυσίζοντα σταφυλόκοκκον, ἄλλους σταφυλοκόκκους καὶ εἰδικόν τινα κόκκον, ὅστις κατὰ τὸν Sabouraud εἶναι στρεπτόκοκκος ὑπὸ μορφὴν κόκκων. Δέον ν' ἀποφευχθῇ ἡ σύγχυσις μεταξὺ ἰδίᾳ συφιλιδικῆς πέμφιγος τῶν νεογνῶν.

Ἐφ' ὅλων τῶν περιγραφεισῶν μορφῶν ἡ θεραπεία εἶναι ἡ αὐτή. Κατ' ἀρχὰς κάμνομεν νὰ πέσωσιν αἱ ἐφελκίδες, δι' ὑγρῶν ἐπιθεμάτων βορικούχων ἢ διὰ vaseline boriquée, εἶτα ἐπιθίγομεν τὰς καταλειπομένας μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν ἐφελκίδων διαβρώσεις διὰ διαλύματος nitrate d'argent εἰς 4 % καὶ κατόπιν ἐπιθέτομεν κατάλληλον ἀλοιφὴν ἐκ σαλικυλικοῦ ὀξέος, ῥεσορκίνης, θειικοῦ χαλκοῦ κλπ.

5) *Κηρίον τῶν βλεννογόνων.* Οἱ Levestre καὶ Gaston περιέγραψαν πρῶτοι τὴν μορφὴν ταύτην, ἥτις χαρακτηρίζεται ὑπὸ διαβρώσεων καλυπτομένων ὑπὸ διφθεροειδοῦς κιτρίνου ἐπιχρίσματος καὶ διεσπαρμένων ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου τῶν χειλέων, τῶν παρειῶν, σπανιώτερον τῆς γλώσσης καὶ τῆς ὑπερῴας, οὐδέποτε δὲ ἐπὶ τῶν παρισθμίων καὶ τοῦ φάρυγγος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διφθερίτιδα. Ἡ μολυσματικότης εἶναι πολὺ μικρά. Συνήθως συνυπάρχει καὶ κοινὸν μολυσματικὸν κηρίον. Θεραπεία: πλύσεις τοῦ στόματος δι' eau oxygénée εἰς 12^{vol}, ἠραιωμένου διὰ 3 μερῶν ὕδατος, καὶ ἐπίθιξις τῶν διαβρώσεων ἡμέραν παρ' ἡμέραν διὰ Solution de nitrate d' argent à 4%.

6) *Κηρίον ἑρπητοειδὲς τοῦ Hebra-Caposi.* Εἶναι σπανιωτάτη δερματοπάθεια, εἰδικῶς παρατηρουμένη ἐπὶ τῶν ἐγκύων, καίτοι παρετηρήθησαν σπανιώταται περιπτώσεις ἐπὶ ἀνδρῶν, οὐδεμίαν δὲ σχέσιν ἔχουσα μὲ τὰς ἄνωθι περιγραφείσας ποικιλίας τῶν κηρίων, ἀλλ' ἀποτελοῦσα ἰδίαν νοσολογικὴν ὀντότητα. Τὸ ἐξάνθημα ἀναπτυσσόμενον ὀξέως χαρακτηρίζεται ἐκ κηλίδων νομισματοειδῶν ἐρυθρῶν ἐπηρμένων, καλυπτομένων ὑπὸ μικρῶν φλυκταινιδίων. Αἱ κηλῖδες αὗται συνενούμεναι σχηματίζουν μεγάλας ἐξανθηματικὰς πλάκας ἐφελκιδώδεις κατὰ τὸ κέντρον καὶ φλυκταινώδεις κατὰ τὴν περιφέρειαν. Τὸ ἐξάνθημα καταλαμβάνει κυρίως τὰς μηρογεννητικὰς πτυχάς, γλουτούς, ὀμφαλόν, μασχάλας, ἐνίοτε καὶ τοὺς βλεννογόνους, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ γενικῶν φαινομένων ῥίγους, πυρετοῦ ὑψηλοῦ, τυφώδους καταστάσεως, τετανίας, ἐκλαμψίας, καὶ ἐν μέσῳ τῶν φαινομένων τούτων ὁ θάνατος ἐπέρχεται εἰς τὰς 15—20% τῶν περιπτώσεων. Ἡ παθογένεια εἶναι ἄγνωστος. Ὡς πιθανὰ αἴτια θεωροῦνται ἢ γενικὴ λοίμωξις ἀγνώστου φύσεως, ἢ αὐτοδηλητηρίασις, ἢ βλάβη τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως. Θεραπευτικῶς ἐκτὸς τῆς συμπτωματικῆς θεραπείας λουτρὰ χλιαρά, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων διαλύομεν 10gr. Permanganate de Potasse.

7) *Κηρίον τοῦ Κέλσου* ἢ *τριχοφυτικόν*· βλ. λ. *τριχοφυτία*. Ν. Θ. ΟΛΥΜΠΙΤΗΣ

—*[Χειρουργ.]* *Κηρία* καλοῦνται ὑπόσκληροι καθετῆρες πλήρεις, ἄνευ τρημάτων κατὰ τὸ ῥάμφος αὐτῶν, πάχους ποικίλου. Τὰ κηρία χρησιμεύουσιν εἴτε πρὸς ἐξέτασιν διαφόρων πόρων, οἰσοφάγου, οὐρήθρας (*κηρία ἐξεταστικά*), εἴτε πρὸς διαστολὴν στενωμάτων, οὐρήθρας, οἰσοφάγου, ἀκουστικοῦ πόρου (*κηρία διαστολῆς*), εἴτε τέλος πρὸς εἰσαγωγὴν διαφόρων φαρμάκων ἐντὸς τῶν συριγγωδῶν πόρων (*κηρία φαρμακευτικά*). Τὰ πρὸς ἐξέτασιν

Digitized by Google

τῆς οὐρήθρας χρησιμοποιούμενα ὑπόσκληρα κηρία καταλήγουσιν εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον αὐτῶν εἰς κωνοειδὲς ἐπαρμάτιον, οἷος εἶναι ὁ ἐξεταστικὸς καθετὴρ τοῦ Guyon. Ἐπὶ στενωμάτων τῆς οὐρήθρας γίνεται χρῆσις κηρίων λίαν λελεπτυσμένων, νηματοειδῶν, ὧν τὸ ἕτερον ἄκρον καταλήγει εἰς σχῆμα ἐλαίας. Τὰ κηρία ταῦτα εἶναι εὐθέα, σπειροειδῆ, ἢ γωνιατοειδῆ.

Κηρία τινὰ νηματοειδῆ διὰ τοῦ ἑτέρου ἄκρου αὐτῶν δύνανται νὰ κοχλιωθῶσιν εἰς μετάλλινον καθετῆρα. Τὰ τοιαῦτα κηρία καλοῦνται ὁδηγοί, καθόσον μετὰ τὴν διάβασίν των διὰ τοῦ ἐστενωμένου τμήματος τῆς οὐρήθρας ἀκολουθεῖ καὶ ἡ διάβασις τοῦ μεταλλικοῦ καθετῆρος. Τὰ πρὸς διαστολὴν τῆς οὐρήθρας χρησιμοποιούμενα κηρία καταλήγουσιν εἰς ἄκρον κωνικὸν ἢ δίκην ἐλαίας. Τὰ κηρία τοῦ Hegar, χρησιμεύοντα πρὸς προϊοῦσαν διαστολὴν τοῦ στομίου τῆς μήτρας, ἀντικατεστάθησαν ἤδη διὰ μεταλλίνων τοιούτων. Πρὸς ἐξέτασιν στενωμάτων τοῦ οἰσοφάγου, πλὴν τῆς ἀκτινοσκοπήσεως, ὑπάρχουσι καὶ εἰδικὰ κηρία, ἀποτελούμενα συνήθως ἐκ στελέχους ὀστοῦ μαλακοῦ, ἀναλόγου μήκους, εἰς τὸ ἓν ἄκρον τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ κοχλιωθῶσιν ἐλαῖαι διαφόρου πάχους. Τοιαῦτα κηρία εἶναι τῶν Bouchard, Richet καὶ Verneuil. Ἐπὶ στενωμάτων τοῦ οἰσοφάγου γίνεται χρῆσις κηρίων διαφόρου πάχους.

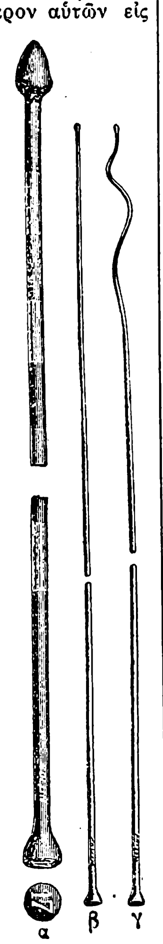

Κηρία.
[α = καθετὴρ τοῦ Gugon· β=εὐθὺ νηματοειδὲς κηρίον· γ= νηματοειδὲς κηρίον σπειροειδές.]

Τὰ φαρμακευτικὰ κηρία ἀποτελοῦνται κυρίως ἐκ τῆς φαρμακευτικῆς οὐσίας, ἧς πρόκειται νὰ γίνῃ χρῆσις (ἰωδοφόρμιον, ἀριστόλη, νιτρικὸς ἄργυρος, εὐθαλίας, κοκαΐνης, θειικοῦ ψευδαργύρου κ.τ.λ.) καὶ ἐκ στερεοποιηθείσης γλυκερίνης. Τὰ κηρία ταῦτα ἔχουσι συνήθως σχῆμα ξύλου πυρείου, εἰσάγονται δὲ μετὰ προσοχῆς ἐντὸς τοῦ συριγγώδους πόρου ἢ τῆς οὐρήθρας, ἀφοῦ προηγουμένως ἐμβραχῶσι διά τινος λιπαρᾶς οὐσίας. Ἐνταῦθα διὰ τῆς θερμότητος τοῦ σώματος διαλύονται καὶ οὕτως ἐπενεργοῦσιν. Ἡ χρῆσις τῶν κηρίων ἀπαιτεῖ τὴν τήρησιν τῶν κανόνων τῆς ἀσηψίας. Ι. Κ. Κ.

— **κηρία** ***ἀπολυμαντικά.*** Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐκ θείου κατασκευαζόμενα κηρία, ἅτινα κατὰ τὴν καῦσιν αὐτῶν δίδουσι διοξείδιον τοῦ θείου καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὴν οἰνοποιίαν πρὸς ἀπολύμανσιν τῶν οἰνοβυτίων. Τὰ ἀπολυμαντικὰ κηρία τοῦ Scott σύγκεινται ἐξ 20 % θείου, 10 % νίτρου, γύψου, ἄνθρακος καὶ ἀμυλαλεύρου. Κ. Γ. Μ.

— **κηρία** ***διηθητικά*** *['Εγκυκλ.]*· βλ. λ. *διυλιστήρ.*

Κηρίον *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, 3 μίλ. Α.ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Σκάλα. Ἀποτελεῖ τὸ ΒΑ. κέρας τοῦ βορείου στομίου (καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτοῦ στενοῦ) τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης (πλάτ. 39°47'15" Β., μῆκ. 20°00'45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206 : Channels of Corfu). Ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλ. χάρτῃ, ἀποτελεῖ καὶ τὸ ΝΔ. κέρας τοῦ κόλπου τῶν Ἁγίων Σαράντα. Σ. Ε. Λ.

Κηριπάρων *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Αἱμιμόντου, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ.

κηρίτης (ὁ) *['Ορυκτολ.]*· βλ. *κερίτης.*

κηριφόρον (τὸ) (Cerifera) */Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ψευδομυρικωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς βορείου καὶ ἀνατολικῆς Ἀμερικῆς. Τὸ κηριφόρον εἶναι δένδρον ἔχον ἀρωματικὰ φύλλα καὶ καρπούς, ἐκ τῶν ὁποίων κατόπιν ζέσεως λαμβάνεται φυτικὸς ἀρωματικὸς κηρός, γνωστὸς ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ὀνομασίαν bayberry tallow. Κ. ΠΑΠ.

κηριώδης ***στοματῖτις*** (ἡ). Χρονία φλεγμονὴ τοῦ στόματος χοιραδικῶν ἰδίως παιδίων (βλ. λ. *στοματῖτις*).

κηρίων (ὁ) */Βοτ.].* Ἑτέρα ὀνομασία γένους φυτῶν (βλ. λ. *κήρινος*).

Κὴρκ - ντζεσὶντ - τσάϊ */Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Παφλαγονίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὁ ἀρχαῖος *Εὔηχο.* (βλ. λ.).

κηροβάτης (ὁ) (Cerobates) */Ζωολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βρενθιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Δ. Ν. Π.

κηρόγλωσσος (ὁ) (Ceroglossus) */Ζωολ.].* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Ἀμερικῇ, Χιλῇ καὶ τῷ Μαγγελανίῳ πορθμῷ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κηρόγλωσσος ὁ δαρβίνειος* (Ceroglossus Darwinii), ἰθαγενὴς τῆς Χιλῆς, ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν τριγωνικὴν κατὰ τὸ πρόσθιον, κεραίας μακρὰς καὶ λεπτάς, θώρακα τετραγωνικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὰς πλευράς, κοιλίαν ᾠοειδῆ καὶ ἐπιμήκη, πόδας λεπτούς, ἰσχυροὺς καὶ μακροὺς καὶ χρῶμα κυανοπράσινον μετὰ λευκῶν κηλίδων ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

κηρογραφία (ἡ) *[Καλλιτ.].* Τρόπος ζωγραφικῆς εἰς χρῆσιν ἰδίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἄλλως *ἐγκαυστικὴ* ἢ *ἔγκαυστος ζωγραφική*. Ὁ ὅρος οὗτος πολλάκις ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀλλ' ὀλίγαι ἀκριβεῖς πληροφορίαι ὑπάρχουν περὶ τῆς τεχνικῆς αὐτῆς. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει αὐτὴν καὶ δίδει τινὰς νύξεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς τῶν χρωμάτων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Ὁ ἀκριβέστερος τρόπος φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἐπάλειψις τῆς δι' ὑδατοχρωμάτων ζωγραφημένης ἐπιφανείας τοῦ πίνακος (μαρμάρου ἢ ξύλου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα) διὰ μίγματος κηροῦ καὶ λίπους ἢ ἄλλων οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι ηὐκόλυνον τὴν ρευστότητα τοῦ κηροῦ. Κατόπιν δι' ἐργαλείων σιδηρῶν ἀρκετὰ θερμασμένων ἐπροκάλουν τὴν τῆξιν κατ' ἀρχὰς τοῦ κηροῦ ἐπὶ τῶν χρωμάτων καὶ ἑπομένως τὴν ἕνωσιν μετ' αὐτῶν καὶ τὴν ἀπορρόφησιν ὑπὸ τῆς πορώδους ἐπιφανείας τοῦ μαρμαρίνου ἢ ξυλίνου πίνακος, καὶ κατόπιν τὴν ἀποξήρανσιν καὶ λείανσιν τοῦ κηροῦ. Ἕτερος τρόπος κηρογραφίας ἢ ἐγκαυστικῆς ἦτο ἡ ἐπὶ τῶν πινάκων ζωγραφικὴ διὰ χρωμάτων ἀναμίκτων μετὰ κηροῦ ρευστοποιηθέντος διὰ λιπάνσεως καὶ διὰ τῆς χρήσεως ἀντὶ χρωστήρων μαχαιριδίων πεπλατυσμένων θερμῶν καὶ κατόπιν ἡ ἀποξήρανσις καὶ στερέωσις τῶν χρωμάτων τούτων διὰ τοῦ σιδηρώματος, ἤτοι τῆς προστριβῆς διὰ θερμοῦ σιδηροῦ ἐργαλείου.

Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἐγκαύστους εἰκόνας ἐκληρονομήσαμεν ὀλιγίστας, ὧν ἡ ἀρχαιολογικὴ διάγνωσις εἶναι ἀκριβής. Ὁ χρόνος ὅμως ἔφερε τόσας ἀλλοιώσεις εἰς αὐτάς, ὥστε εἶναι δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν αἱ ἐν λόγῳ ζωγραφίαι εἶναι ἔγκαυστοι ἢ ἁπλῶς ὑδρογραφίαι διὰ κολλητικῶν. Τὰ μᾶλλον πιθανὰ μνημεῖα τῆς κηρογραφίας ἢ ἐγκαυστικῆς εἶναι αἱ ἐπιτύμβιοι πλάκες τῶν Παγασῶν, αἱ ἀποκείμεναι εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βόλου καὶ ἀνευρεθεῖσαι ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς ὑποτιθεμένης πόλεως τῶν Παγασῶν, ἀναμεὶξ μετὰ τοῦ λοιποῦ οἰκοδομικοῦ ὑλικοῦ. Αἱ ἐν λόγῳ πλάκες, παρὰ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἀλλοίωσιν, εἰς πολλὰ μέρη παρουσιάζουν λιπαρὰν καὶ παχεῖαν σύστασιν καὶ ἰδίως λείανσιν τῆς ἐπιφανείας τῶν πινάκων χαρακτηριστικὴν τῆς ἐγκαυστικῆς τέχνης, ἀνθισταμένην εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑγρασίας.

Ἡ κηρογραφία ἐχρησίμευε καὶ διὰ τὸν χρωματισμὸν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τῶν οἰκοδομῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀνθίστατο εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑγρασίας τοῦ ὑπαίθρου. Μετὰ τὴν χρῶσιν τῶν διὰ πτητικῶν ἐλαίων χρωμάτων ζωγραφικῆς, ἡ κηρογραφία ἔπεσεν εἰς ἀχρηστίαν καὶ ἐχάθη ἡ τεχνικὴ αὐτῆς. Πολλοὶ προσεπάθησαν νὰ ἐπανεύρουν τὴν τεχνικὴν τῆς κηρογραφίας. Σχετικαὶ ἀναζητήσεις ἔγιναν ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Καιλύς, ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τοῦ Πακέρι καὶ ἄλλων, ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ Βέρνερ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ ὑπὸ τοῦ Μπαῖκλιν, ὁ ὁποῖος ἐζωγράφησε καὶ τὸν πίνακα αὐτοῦ, τὴν Σαπφώ, διὰ κηρογραφίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Paul. Girard,* La peinture antique. — *Gros et Henzy,* L'encaustique et les autres procédés de la peinture chez les anciens (Paris 1884). ΣΤ. Ξ.

κηρόδετος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ διὰ κηροῦ δεδεμένος, συγκεκολλημένος.

κηροειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κηρὸν τὴν σύστασιν ἢ τὸ χρῶμα.

κηροζίνη (ἡ) */'Οργ. Χημ.]*· βλ. *κερεζίνη*. Περαιτέρω καλεῖται οὕτως ἐν Ἀμερικῇ τὸ φωτιστικὸν πετρέλαιον.

κηροκάλη (ἡ) (Cerocala) */Ζωολ.].* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀφιουσιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν γνωστότερον εἶναι *κηροκάλη ἡ ἱσπανική* (Cerocala hispanica), ἥτις ἔχει σῶμα κυλινδρικόν, κωνικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κεφαλὴν μικροτάτην, κεραίας φυλλοειδεῖς καὶ πτέρυγας εὐρείας καὶ λαμπρῶς διακεκοσμημένας. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ κυρίως ἐν Ἰσπανίᾳ. Δ. Ν. Π.

κηροκόμης (ὁ) Cerocomes) */Ζωολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτερομερῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μηλοϊδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἔντομα, διακρινόμενα ἐκ τοῦ κομψοῦ, ὑπὸ μεταξοειδῶν τριχῶν κεκαλυμμένου καὶ πρασινοκυάνου μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων σώματός των. Ἀξιολογώτερον τῶν ἐν Εὐρώπῃ εἰδῶν εἶναι ὁ *κηροκόμος ὁ σχαιφφέρειος* (Cerocomes Schaefferii). Δ. Ν. Π.

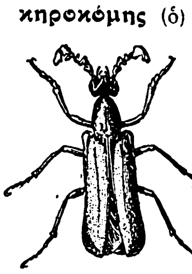
Κηροκόμης.

κηροκοπὶς (ἡ). Χαλύβδινος περιστρεφόμενος τροχίσκος, δι' οὗ κόπτονται αἱ τεχνηταὶ κηρῆθραι. Κατὰ τὴν προσαρμογὴν τῶν τεχνητῶν κηρηθρῶν ἐπὶ τῶν πλαισίων, ἀπαιτεῖται πολλάκις νὰ κόπτωμεν ταύτας, ὅταν προεξέχουν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο γίνεται χρῆσις τοῦ τροχίσκου αὐτοῦ ἀντὶ τῆς κοινῆς μαχαίρας, ἥτις κατὰ τὴν κοπὴν παραμορφώνει τὰς τεχνητὰς κηρήθρας. Α. Ι. Μ.

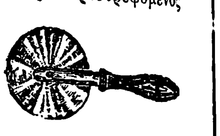
Κηροκοπίς.

κηρόκτενος (ὁ) (Ceroctenus) */Ζωολ.].* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πριονιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἔντομα μετρίου μεγέθους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κηρόκτενος ὁ γαγάτειος* (Ceroctenus gagatinus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανὸν μετὰ ἐρυθρῶν κηλίδων. Δ. Ν. Π.

κηρόλιθος (ὁ) (Kerolith) *['Ορυκτολ.]*· βλ. *κερόλιθος.*

κηρολιπωσία (ἡ) *['Ιατρ.].* Ἡ κατὰ τὴν σῆψιν μετατροπὴ τοῦ ταφέντος πτώματος εἰς μᾶζαν κηροειδῆ. Πρὸς σῆψιν τῶν πτωμάτων κατὰ τὴν ταφήν, ἀναγκαῖοι ὅροι εἶναι : σχετικὴ ὑγρασία, θερμοκρασία ὄχι ταπεινὴ καὶ μέγα ποσὸν ἀέρος. Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουσιν οἱ ὅροι οὗτοι, τὸ πτῶμα δὲν σήπεται κανονικῶς, ὁπότε δυνατὸν νὰ συμβῶσι δύο τινά· εἰς περίπτωσιν μὲν ἐλλείψεως ὑγρασίας τὸ πτῶμα μουμιοποιεῖται· εἰς περίπτωσιν δὲ ἐλλείψεως ἀέρος καὶ ὑπάρξεως ἀφθόνου ὑγρασίας ὑφίσταται κηρολιπωσίαν· ὡς π. χ. ἐπὶ πτωμάτων ἑρμητικῶς κεκλεισμένων ἐντὸς φερέτρων ἢ βεβυθισμένων ἐντὸς ὕδατος ἢ ἐνταφιασθέντων εἰς ἔδαφος λιποβριθές, ἔνθα ἐμποδίζεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ πτώματος, ὡς εἶναι τὰ παλαιὰ νεκροταφεῖα, τὰ ἐπὶ πολὺ χρησιμοποιηθέντα καὶ τὰ κορέσαντα ὡς ἐκ τούτου τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ λίπους τῶν πτωμάτων ἢ τὰ ἀργιλλώδη ἐδάφη, ὅπου ὑγρασία ἄφθονος ὑπάρχει, ἀλλ' ἐλάχιστος ἀερισμός. Ἡ κηροειδὴς μᾶζα τοῦ σώματος κατὰ τὴν κηρολιπωσίαν ἔχει χροιὰν φαιόλευκον καὶ ὁμογενῆ, εἶναι δὲ εὔθρυπτος καὶ εἰς τὴν παραμικρὰν μετακίνησιν, κατὰ τὴν διατομὴν στίλβει ὡς τὸ λίπος· εἶναι ἄνευ ὀσμῆς καὶ τήκεται εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 48°. Ἡ κηροειδὴς αὕτη μᾶζα χημικῶς ἐξεταζομένη εὑρίσκεται ἔχουσα χολοστεατίνην, λιπαρὰ ὀξέα, ὡς παλμιτικόν, στεατικὸν κτλ. Παρασκευαζομένη εἰς μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα μᾶς ἀφίνει πολλάκις νὰ διακρίνωμεν καὶ τὴν ἱστολογικὴν αὐτῆς σύστασιν—κυρίως εὐδιάκριτα εἶναι ὁ μυϊκὸς ἱστὸς (τῶν γραμμωτῶν μυῶν) τὸ δέρμα καὶ ὁ ἐριστικὸς ἱστὸς (ὀστᾶ). Κ. Α. ΤΖΩΝΗ·

κηρομαντεία (ἡ) *['Αρχ.].* Ἡ διὰ τοῦ κηροῦ μαντεία ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ παλαιοτάτων ἐποχῶν. Συνήθως ἐγένετο διὰ τήξεως τοῦ κηροῦ, ἐπιστάξεως αὐτοῦ ἐντὸς ὕδατος καὶ παρατηρήσεως τῶν σχηματιζομένων μορφῶν. Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη, ἰδίως κατὰ τὸν μεσαίωνα, καὶ παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς ἀκόμη λαοῖς. Οἱ Τοῦρκοι διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀνεκάλυπτον τὸ ὄνομα καὶ τὸ κρησφύγετον τῶν ἐγκληματιῶν. Παρ' Ἀλσατοῖς, κατὰ τὴν ἀσθένειαν προσώπου τινός, οἱ οἰκεῖοι ἥναπτον κηρία εἰς ὅλους τοὺς ἁγίους, τοὺς ὁποίους ὑπέθετον δυσηρεστημένους καὶ αἰτίους τῆς ἀσθενείας, ἐθεώρουν δὲ τελικῶς αἴτιον, ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου τὸ κηρίον ἐκαίετο πρῶτον, ὁπότε δι' ἱκεσιῶν καὶ προσφορῶν προσεπάθουν νὰ ἐπισύρουν τὴν εὔνοιάν του. Π. Ν. Π.

κηρομαστίχη (ἡ). Μεῖγμα κηροῦ καὶ μαστίχης. — */Λειτουργ.]* Βλ. *ἐγκαίνια.*

κηρόμυια (ἡ) (Ceromya) */Παλαιοζ./.* Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πλευρομυϊδῶν δεσμοδόντων ὁμοιμυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος καρδιοειδές, ἐξωγκωμένον, τοῦ ὁποίου ἡ δεξιὰ θύρα ἦτο παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ κλείθρου κατά τι ὑψηλοτέρα τῆς ἀριστερᾶς. Ὁ σπόνδυλος ἦτο κεκαμμένος πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐξωγκω-

Digitized by Google

μένος εὐρέως ἔμπροσθεν. Τὸ χεῖλος τοῦ κλεῖθρου ἐστερεῖτο ὀδόντων καὶ μόνον δεξιὰ ὑπὸ τὸν σπόνδυλον ἔφερεν ἀμβλεῖαν ἐπιμήκη προεξοχήν. Λείψανα τῶν ζώων τούτων (κυρίως λιθοπυρῆνες) εὑρέθησαν πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῆς Ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

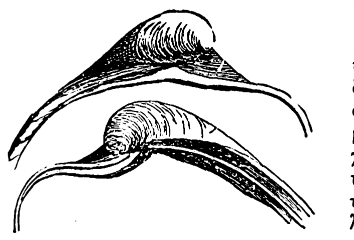
Κηρόμυιαι.

κηροξίδη (ἡ) (Cerocsida) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκαλυπτεριδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς μυίας μὲ σῶμα κομψόν, φαιοῦ χρώματος συνήθως, καὶ κεραίας αἰχμηράς. Γνωστὰ περὶ τὰ 12 εἴδη, ἅπαντα ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

κηροξυλόμορφα (τὰ) (Ceroxylomorphaceae *[Βοτ.]*. Ὑποδιαίρεσις φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικωδῶν*.

κηρόξυλον (τὸ) (Ceroxylon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ὀκτὼ εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φοίνικες ὑψηλοί, φέροντες λεπτὸν γυμνὸν κορμόν, φύλλα σχηματίζοντα περὶ τὴν κορυφὴν θύσανον, λίαν κοσμητικοί, ἀντέχοντες εἰς τὸ ψῦχος κλπ. Ὁ κορμὸς των ἐκκρίνει ἐν ἀφθονίᾳ κηρώδη ρητίνην, ἥτις ἀναμιγνυομένη μετὰ στέατος καὶ κηροῦ ἀποτελεῖ στερεὰν οὐσίαν χρησιμωτάτην εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν σπερματοκηρίων. Ἡ κηρώδης αὕτη ρητίνη, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρναούβα*, παρέχεται καὶ ὑπὸ ἄλλων φοινικωδῶν τῆς Ἀμερικῆς. Κυριώτερον εἶδος τοῦ ὡς ἄνω γένους θεωρεῖται *κηρόξυλον τὸ ἄνδειον* (Ceroxylon andicola), ἰθαγενὲς τῶν Ἄνδεων κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κηρόξυλον.

κηροπάλη (ἡ) (Ceropale) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηκιδῶν*, περιλαμβάνον σφῆκας ἐπιμήκεις, μὲ ποικίλους χρωματισμοὺς καὶ παρασιτικῶς ζώσας ἐπὶ ἑτέρων ὑμενοπτέρων ἐντόμων. Γνωστὰ 5 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Δ. Ν. Π.

κηροπηγία (ἡ) (Ceropegia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς ὑποδιαιρέσεως τῶν *τυλοφόρων* ἐκ τῶν *ἀσκληπιαδωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (6—7), ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, τινὰ ἀναρριχώμενα, ἄλλα κονδυλόρριζα, κοσμητικὰ κλπ., ἀπαντῶντα πολλαχοῦ καὶ ἐντὸς θερμοκηπίων. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *κηροπηγία ἡ κουμιγγιάνειος* (Ceropegia Cumingiana) μὲ φοειδῆ, ἀκιδωτὰ φύλλα καὶ κυανέρυθρα ἄνθη· *κηροπηγία ἡ κανδηλόμορφος* (Ceropegia candelabrum), πλουσιώτερα τῆς ὡς ἄνω εἰς ἄνθη λευκά, πεποικιλμένα δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν· *κηροπηγία ἡ κομψὴ* (Ceropegia elegans), φέρουσα ταξιανθίας ἐξ 1 ἕως 4 ἀνθέων καὶ λεπτὸν χνοῦν ἐπὶ τῶν ἐπιμήκων καὶ χρώματος βαθέως καστανοῦ φύλλων της. Κ. ΠΑΠ.

κηροπήγιον (τό)· σκεῦος ὅπου πήγνυται, προσκολλᾶται τὸ κηρίον, ἰδιωματικώτερον *σαμτάνι*: «κηροπήγιον ἀργυροῦν, — χρυσοῦν, — πήλινον κττ.» || «κηροπήγια τῆς ἐκκλησίας» κοιν. *μανουάλια*.

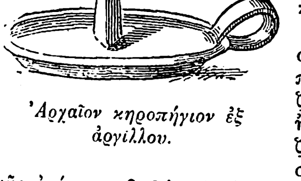
Ἀρχαῖον κηροπήγιον ἐξ ἀργίλλου.

—*[Ἐγκυκλ.]* Παρ' ἀρχαίοις τὰ κηροπήγια κατεσκευάζοντο ἐξ ὀπτῆς γῆς ἢ μετάλλου, βρόνζου κατὰ προτίμησιν, ἦσαν δὲ ἀρχικῶς ἀπέριττα βαθέα ἢ ἀβαθῆ πινάκια μετὰ λαβῆς, φέροντα κατὰ τὸ μέσον αὐτῶν ἐξοχὴν πρὸς ἔμπηξιν τοῦ κηρίου, ἢ κοιλότητα ἐν ᾗ τοῦτο ἐτοποθετεῖτο· ἐκαλοῦντο παρὰ Ρωμαίοις *κηριολάρια* ἢ *κηρουλάρια* (ceriolaria, cerularia), παρ' Ἕλλησι δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἴδιος ὅρος πρὸς ὀνομασίαν αὐτῶν. Ἀργότερον ἐπεκράτησε πολυτελέστερος τύπος, ἐν ᾧ ἐκτὸς τοῦ πινακίου τούτου, τὸ ὁποῖον ἀντικατέστη ἐνίοτε βαθύτερον δοχεῖον, ὑπῆρχε καὶ ἐπιμήκης κατὰ μᾶλλον ἢ ἧττον κορμός, λεπτὸς κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ βάσις τρίποδος· περὶ τὸν διάκοσμον τῆς βάσεως καὶ τοῦ τρίποδος μεγάλως ἐνέκυψαν οἱ καλλιτέχναι, σῴζονται δὲ εὑρήματα πλεῖστα ὅσα, ἔχοντα ἀντὶ τρίποδος πέλματα λεόντων, ἀκάνθας, κ.ἄ. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ φαντασία τῶν ἀρχαίων παρήγαγεν ἀριστουργήματα, Βάκχους κρατοῦντας τὰ κηρία, νεάνιδας κλ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ κηροπήγια ἐγένοντο ἐκ νέου ἀπέριττα, χάλκινα ἢ πήλινα, μόλις δὲ ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ καλλιτεχνικῶν κηροπηγίων. Ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος διέπρεψαν τὰ ἐργαστήρια τῆς Λιμόζ, εἰσαγαγόντα τὴν ἐγκαυστικὴν καὶ διακοσμοῦντα τὰ κηροπήγια διὰ πολυτίμων καὶ πολυχρώμων λίθων. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἤρχισεν ἐπικρατῶν ὁ πλοῦτος περὶ τὴν σύνθεσιν καὶ κατεσκευάσθησαν κηροπήγια ἔχοντα ἀντὶ βάσεως μορμολύκεια, φανταστικὰ ζῷα κ. ἄ.· ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἰσήχθη ὁ ἔβενος καὶ ἡ ἀραβουργία, κατὰ δὲ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον ἡ κατασκευὴ πολυτρόπων καὶ ἐξεζητημένων κηροπηγίων. Π. Ν. Π.

Πολυτελὲς βρόνζινον κηροπήγιον ἐκ Πομπηΐας.

—*[Λειτουργ.]* Κηροπήγια ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρήσει εἰσήχθησαν διαφόρων σχημάτων καὶ μεγέθους. Ἄλλα μὲν δι' ἓν καὶ μόνον κηρίον ἢ λαμπάδα κατεσκευασμένα, ἄλλα δὲ διὰ δύο ἢ τρία ἢ ἑπτὰ ἢ δώδεκα, ἄλλα ἕνα ἢ τρεῖς κηροστάτας κεντρικοὺς περιλαμβάνοντα, φέρουσι συγχρόνως καὶ κυκλοτερεῖς τόξον, ἐφ' οὗ πληθὺς ἄλλων κηροστατῶν διὰ μικρὰ κηρία ὑπάρχει· ἄλλα κρεμάμενα ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ ναοῦ καὶ ἐκ κυκλοτερῶν τροχῶν ἐν εἴδει παμφώτου στέμματος συγκείμενα, παρουσιάζουσι πλῆθος φώτων, ἐν ἐπισήμοις φωταγωγίαις ἀναπτομένων. Οὕτω προῆλθον τὰ ὀρειχάλκινα *μανουάλια*, τὰ ἁπλᾶ καὶ συνήθη *κηροπήγια*, τὰ *δικηροτρίκηρα*, τὰ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης *ἑπτάφωτα*, τὰ κατὰ μίμησιν τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων ἑπταφώτου λυχνίας, καὶ τέλος οἱ *πολυέλεοι*, οἱ ἐκ τῶν ἀφιερουμένων καὶ ἀναρτωμένων ὑπὸ τῶν βασιλέων στεμμάτων προελθόντες.

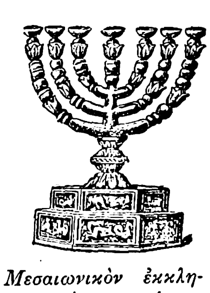
Μεσαιωνικὸν ἐκκλησιαστικὸν κηροπήγιον.

Κατὰ τὸν Συμεὼν τὸν Θεσσαλονίκης (Περὶ ἁγ. ναοῦ, ρμ', *Migne* 155, 349) τὰ ἐκ τῶν φωτοδόχων σκευῶν στυλώδη καὶ ὄρθια ὑποτυποῦσι τὸν παλαιὸν πύρινον στῦλον, ἄλλα δὲ πλῆθος φώτων ὑποβαστάζοντα ὑπάρχουσιν εἰς τύπον τῆς βάτου, τὴν ὁποίαν εἶδεν ὁ Μωϋσῆς καιομένην καὶ μὴ φλεγομένην, ἄλλα δὲ λόγῳ τοῦ σχήματος αὐτῶν εἰκονίζουσι τὸ ἅρμα, ὅπερ ἥρπασε τὸν Ἠλίαν, καὶ καλοῦνται *τροχοί*. Τὰ τριλαμπῆ δὲ καὶ τὰ τρικήρια ἐξεικονίζουσι τὴν Τριάδα, ὅπως καὶ τὰ δίκηρα τὴν διπλῆν φύσιν τοῦ Κυρίου καὶ τὰ μοναδικὰ φῶτα τὸ ἑνιαῖον τῆς Τριάδος ἢ ἕνα τινὰ ἐκ τῶν ἁγίων, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἀνάπτονται. Τέλος τὰ ἑπτάλυχνα κατασκευάζονται διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὰ δωδεκάφωτα διὰ τὴν χορείαν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Τὰ δίκηρα ἐν τούτοις καὶ τρίκηρα, ὡς ἀρχιερατικὴν χρῆσιν ἤδη τεταγμένα καὶ ἐξ ἀργύρου συνήθως κατασκευαζόμενα, προῆλθον ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβαμβουλίου.

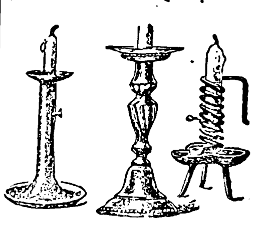
Σύγχρονα κηροπήγια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Καλλινίκου*, Χριστιανικὸς ναὸς σελ. 184 καὶ ἑξῆς.—*Π. Ρομπότου*, Λειτουργικὴ 195 καὶ ἑξῆς.—*Συμεὼν Θεσσαλονίκης*, Περὶ ναοῦ, κεφ. ρμ.—*Βαλσαμῶνος*, Περὶ πατριαρχικῶν προνομίων, παρὰ Migne 138, 1016—1020.

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

κηρόπιττα (ἡ)· κηρὸς ἔχων τὸ σχῆμα τοῦ δοχείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐχύθη, καὶ οὕτω προσφερόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον, ἰδιωματικώτερον *τυπάρι* || κηρήθρα, μελόπιττα.

κηροπλαστεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον ὅπου πλάσσεται ὁ κηρός, ὅπου κατασκευάζονται λαμπάδες.

κηροπλάστης (ὁ)· ὁ πλάσσων τὸν κηρόν, κατασκευαστὴς λαμπάδων || κατασκευαστὴς κηρίνων ἀγαλματίων (ἀρχ.).

κηροπλάστης τῆς συκῆς (Ceroplastes rusci) *[Ζωολ.]*. Ἔντομον τῆς τάξεως τῶν *ἡμιπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκοειδῶν*. Ἡ θήλεια εἶναι σχεδὸν ἡμισφαιρική, μήκους 5 χιλιοστῶν, καὶ καλύπτεται ἀπὸ μίαν κεντρικὴν πλάκα κηρώδη, λευκήν, περιβαλλομένην ἀπὸ 8 ὁμοίας περιφερειακάς. Ὅταν πρόκειται νὰ ᾠοτοκήσῃ, αἱ πλάκες ἑνοῦνται καὶ τὸ ἔντομον γίνεται κυρτότερον. Αἱ προνύμφαι εἶναι καστανέρυθροι καὶ κοσμοῦνται ἀπὸ ἀκτινοτὰς δέσμας κηρωδῶν νημάτων. Ὁ κηροπλάστης προσβάλλει ἰδίως τὴν συκῆν, ἐνίοτε ὅμως καὶ τὰ ἑσπεριδοειδῆ κ.λ.π., ὅταν δὲ ἡ προσβολὴ εἶναι ἔντονος, ὅλοι οἱ τρυφεροὶ βλαστοὶ της καλύπτονται τελείως ὑπὸ τῶν ἐντόμων, ὁπότε πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ ἐντομοκτόνα διὰ τὴν καταπολέμησίν του. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρῶμεν τὰ δένδρα κατὰ Μάϊον—Ἰούνιον καὶ ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν προνυμφῶν νὰ ψεκάσωμεν διὰ τῆς διαλύσεως θειασβεστίου ἐν ὕδατι 5—6 %. Ὁ κηροπλάστης καταπολεμεῖται ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ του ἐχθροῦ μικροϋμενοπτέρου Scutellista cyanea καὶ ἀπὸ τὰς παρανύμφας τοῦ μικρολεπιδοπτέρου Thalpochares scitula. Ἕτερον εἶδος τοῦ αὐτοῦ γένους, ὁ *κηροπλάστης ὁ σινικὸς* (Ciroplastes sinensis), προσβάλλει τὰ ἑσπεριδοειδῆ καὶ καταπολεμεῖται ὁμοίως. Ε. Τ. Ε.

κηροπλαστική (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κηροπλάστου, τῆς κατασκευῆς λαμπάδων.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *κηροπλαστικὴ* ἀπὸ παλαιᾶς ἐποχῆς ἦτο ἤδη γνωστὴ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, Πέρσας καὶ ἄλλους ἀνατολικοὺς λαούς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, ὧν πλεῖστα ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσήχθη τοὐλάχιστον πρὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, διότι ἤδη ὁ Ἀνακρέων ἀπευθύνει ᾠδὴν εἰς κήρινον Ἔρωτα. Κατεσκευάζοντο ἰδίως πλαγγόνες, ὁμοιώματα τῶν οἰκείων τοποθετούμενα εἰς τοὺς κοιτῶνας, στέφανοι, ἄνθη κ. ἄ., χρησιμοποιούμενα κατὰ τὰς ἐαρινὰς ἑορτὰς τοῦ Ἀδώνιδος κλπ., ἀπὸ δὲ τοῦ Δ' αἰῶνος ὑπάρχει αὐθεντικὴ μαρτυρία, καθ' ἣν Λυσίστρατος ὁ Σικυώνιος ἀγαλματοποιὸς ἐχρησιμοποίει κήρινα προπλάσματα. Ἔκτοτε ἡ κηροπλαστικὴ ἀνῆλθεν εἰς περιωπήν· λέγεται δὲ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ εἶχε προσφέρει εἰς φιλόσοφον, δεχόμενον τὸ ἀληθὲς τῆς κατ' αἴσθησιν γνώσεως, ρόδια κήρινα τόσον ὅμοια πρὸς τὰ πραγματικά, ὥστε οὗτος ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς αὐτά, ἀποδεικνύων οὕτω τὸ ἐσφαλμένον τῆς θεωρίας του. Παρὰ Ρωμαίοις ἐκ κηροῦ κατεσκευάζοντο, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Βίνκελμανν, οἱ λάρητες οἱ περὶ τὸ ἄτριον τῶν οἰκιῶν τοποθετούμενοι, ἀγαλμάτια ἀφιερωτικά, κτερίσματα τάφων, πλαγγόνες, ὁμοιώματα προσώπων καὶ τὰ νεκρικὰ προσωπεῖα. Ἐκ τῶν τελευταίων μοναδικὸν εὕρημα εἶναι τὸ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως ἀποκείμενον, εὑρεθὲν ἐπὶ σκελετοῦ καὶ φέρον ὑαλίνους ὀφθαλμούς. Λέγεται ἐπίσης ὅτι ὁ Ἡλιογάβαλος συνήθιζε νὰ κατασκευάζῃ κήρινα φαγητὰ ὅμοια πρὸς τὰ πραγματικά, τὰ ὁποῖα ἠνάγκαζε τοὺς προσκεκλημένους νὰ τρώγουν. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἐκ κηροῦ κατεσκευάζοντο τὰ πρόσωπα τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἐκκλησιῶν, ἀγαλμάτια χρησιμοποιούμενα διὰ μαγγανείας, προπλάσματα χρυσοχόων, χαρακτῶν, σφραγιδοποιῶν, γλυπτῶν κ. ἄ., σῴζονται δὲ πλεῖστα τοιαῦτα εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἤκμασεν ὁ κηροπλάστης Ἀνδρέας ντὲλ Βερρόκιο ἐν Ἰταλίᾳ (ΙΕ' αἰὼν) καὶ ὁ Γερμανὸς Κούρτιος (1770), ἱδρύσας ἐργαστήριον εἰς Παρισίους. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ χρῆσις τοῦ κηροῦ περιωρίσθη εἰς προπλάσματα ἰατρικῆς καὶ φυσικῆς καὶ εἰς τὰ ὁμοιώματα τῶν καταστημάτων εἰδῶν νεωτερισμοῦ καὶ κουρείων. Τὴν κατασκευὴν ἀνατομικῶν προπλασμάτων ἐκ κηροῦ, σπουδαιοτάτην διὰ τὴν ἐποχήν της ἐφεύρεσιν, φέρονται ἐπινοήσαντες πολλοί, ἐν οἷς ὁ Γαετάνος-Ἰούλιος Τσοῦμπο (Zumbo), Συρακόσιος, εἰσηγηθεὶς ταύτην τῷ 1701 εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Παρισίοις, ὁ καθηγητής του Νόνος, ὁ Λουδοβῖκος Τσιβόλι ἢ Τσιγκόλι, Φλωρεντινὸς τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, κ. ἄ., διέπρεψαν δὲ ὁ Ἡρακλῆς Λίλλι κατασκευάζων προπλάσματα διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς ἰατρικῆς καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ἡ Ἄννα Μαντσολλίνι, ἧς τὰ ἔργα ἀπόκεινται εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς Βολωνίας, καὶ ὁ Ἀντώνιος Γκάλλι. Ἐπίσης κατεσκευάσθησαν προπλάσματα φυσικῆς ἱστορίας ἐν οἷς διέπρεψεν ὁ Πινσόν, Λωμονιέ, κ. ἄ., προπλάσματα βοτανικῆς, ἐν οἷς διεκρίθη ὁ Πισακοῦλλι κ. ἄ., ἀνθοκομίας, ἐν οἷς διεκρίθη ἡ Ντιντό, κλπ. Ἀλλὰ καὶ τὰ κήρινα ταῦτα προπλάσματα ἀφ' ἧς εἰσήχθη ὁ πεπιεσμένος χάρτης, τὸ δέρμα καὶ ἄλλα περιωρίσθησαν.

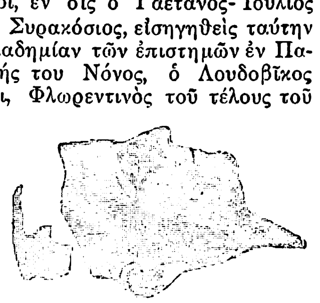
Κηρίνη προσωπὶς νεκροῦ ἐκ Κύμης τῆς Καμπανίας.
(Μουσεῖον Νεαπόλεως.)

Ἐν Ἑλλάδι ὁ καθηγητὴς Γ. Φωτεινός, διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου Συγγροῦ δερματικῶν καὶ ἀφροδισίων νόσων, εἶναι ὁ πρῶτος φιλοτεχνήσας ἀνατομικὰ παρασκευάσματα διὰ κηροπλαστικῆς.

Digitized by Google

διδαχθεὶς τὴν τέχνην ταύτην εἰς Παρισίους καὶ καταρτίσας μουσεῖον κηροπλαστικῶν παρασκευασμάτων, τοῦ ὁποίου ὁ πλουτισμὸς ἐξακολουθεῖ ὑπὸ ἐπιστήμονος, διδαχθέντος ἐνταῦθα καὶ τελειοποιηθέντος εἰς Παρισίους.

Διὰ τὴν κατασκευὴν κηροπλαστικῶν προπλασμάτων ἑτοιμάζεται μήτρα ἐκ γύψου, ὁμοία μὲ τὴν χρησιμοποιουμένην διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν ἀγαλμάτων, καὶ ἐντὸς αὐτῆς χύνεται μεῖγμα, συνιστάμενον ἐκ κηροῦ μελίσσης 250 γραμμ., στεαρίνης 225, κόμμεως δαμμὰρ 25. Τήκεται πρῶτον τὸ κόμμι δαμμὰρ ἐπὶ ἐλαφρᾶς πυρᾶς καὶ χύνεται κατόπιν ἐντὸς τοῦ μείγματος τοῦ κηροῦ καὶ στεαρίνης ἀναλελυμένων ἐπὶ πυρᾶς. Τὸ κόμμι δίδει εἰς τὸ μεῖγμα τὴν ἀπαιτουμένην σκληρότητα διὰ νὰ ἀνθίσταται εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐν γένει μεταβολάς. Διὰ τὰ μεγάλα κηρόπλαστα τεμάχια γίνεται χρῆσις μείγματος κηροῦ ὡς ἑξῆς: κηρὸς μελίσσης 3.500 γραμμ., στεαρίνη 2.000, παραφφίνη 500, κόμμι λεπτὸν δαμμὰρ 200. Τὸ μεῖγμα τοῦτο δύναται νὰ σκληρυνθῇ ἔτι δι' ἀντικαταστάσεως τῆς στεαρίνης καὶ παραφφίνης διὰ ῥητίνης καθαρᾶς εἰς ἀναλογίαν 2.500 γραμμαρίων. Τὸ κηρόπλαστον πρόπλασμα συμπληροῦται διὰ προσθήκης φυσικῶν τριχῶν διὰ τὰ τριχωτὰ μέρη, τιθεμένων ἐντὸς σχισμῶν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις καὶ κατόπιν στερεουμένων διὰ θερμῶν μαχαιριδίων. Ἡ τελειοποίησις τοῦ προπλάσματος γίνεται διὰ διαλελυμένων ἐλαιοχρωμάτων εἰς τερεβινθίνην (νέφτι). Πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀποξηράνσεως τὰ χρώματα συνενοῦνται καὶ ἐξισώνονται διὰ χρωστῆρος τριχῶν ἰκτίδος. ΣΤ. Ξ.—Π. Ν. Π.

κηρόπλαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ κηροῦ πεπλασμένος, κατεσκευασμένος, κερένιος: «κηρόπλαστος εἰκών».

κηρόπλατος (ὁ) (Ceroplatus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*. Οἱ κηρόπλατοι εἶναι μικραὶ μυῖαι, ὧν αἱ κάμπαι ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων μυκήτων. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κηρόπλατος ὁ μελανὸς* (Ceroplatus niger), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ βορείῳ καὶ κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

κηρόπλησις (ἡ) (Ceroplesis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ διακρίνονται ἐκ τῶν μεταλλικῶν χρωματισμῶν των. Ἀξιολογώτερον ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι *κηρόπλησις ἡ τοῦ Ἀκρωτηρίου* (Ceroplesis capensis), ἥτις ἔχει χρῶμα κυανοῦν μετὰ ποικίλων κηλίδων λευκῶν ἐπὶ τῆς ῥάχεως, καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας. Δ. Ν. Π.

κηροποιεῖον (τό)· ἀντὶ *κηριοποιεῖον*, ἐργαστήριον κατασκευῆς κηρίων.

κηροποιία (ἡ)· ἀντὶ *κηριοποιία*, ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς κηρίων.

— *['Εγκυκλ.]* Παρ' ἡμῖν ἡ κατασκευὴ τῶν κηρίων γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸν τύπον τῆς μικρᾶς βιοτεχνίας. Οἱ πωληταὶ κηρίων εἶναι συνήθως καὶ κατασκευασταὶ αὐτῶν, διότι διὰ τὴν κατασκευήν των δὲν ἀπαιτοῦνται μεγάλα τεχνικὰ μέσα. Τεχνικαὶ ἐγκαταστάσεις ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ὑλῶν, κηροζίνης, παραφφίνης, στεαρίνης, αἵτινες χρησιμεύουν πρὸς κατασκευὴν τῶν κηρίων. Τοιαῦτα εἰδικὰ ἐργοστάσια ὑπάρχουν ἐνταῦθα ἀρκετά, πλὴν τῆς στεαρίνης, ἥτις παράγεται μόνον ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ ἐκεῖ καλῶς λειτουργούσης βιομηχανίας. Αἱ βιομηχανίαι αὗται, ἐκτὸς τοῦ ὅτι προμηθεύουν τὰς ἀναγκαιούσας ὕλας εἰς τοὺς κηροποιούς, ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν κηρίων. Α. Ι. Μ.

κηροποιὸς (ὁ, ἡ)· ἀντὶ *κηριοποιός*, ὁ κατασκευαστὴς κηρίων.

κηροπρίων (ὁ) (Ceroprion) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οὐλμιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, μῆκος μέτριον καὶ λαμπροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν 20 γνωστῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι *κηροπρίων ὁ ἰώδης* (Ceroprion violaceus), ὅστις ἔχει χρῶμα ἰῶδες καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν νῆσον Βόρνεον. Δ. Ν. Π.

κηροπωλεῖον (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου πωλεῖται κηρὸς ἢ κηρία.

κηροπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς κηροῦ ἢ κηρίων.

κηρόρρυγχος (ὁ) (Cerorhynchus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλκυονιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κηρόρρυγχος ὁ μονόκερως* (Cerorhynchus monocerus), ὅστις ἔχει σῶμα εὔρωστον, ἀτρακτοειδές, κεφαλὴν μεγάλην καὶ ἐπιμήκη, ῥάμφος ἰσχυρόν, εὐρύ, κωνικόν, φέρον κατὰ τὴν βάσιν του ἰσχυρὰν κερατοειδῆ ἀπόφυσιν, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ οὐρὰν βραχυτάτην. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανοκυανοῦς κατὰ τὴν ῥάχιν, λευκὸς κατὰ τὸ στῆθος καὶ τεφρόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

κηρὸς (ὁ)· ὑποκιτρίνη οὐσία ἐκκρινομένη ὑπὸ τῶν μελισσῶν, δι' ἧς κατασκευάζουσιν αὗται τὴν κηρήθραν· ‖ τὸ κοινῶς *κερὶ* (βλ. λ.)· ‖ *ἱσπανικὸς* (ἢ *σφραγιστικὸς*) *κηρός*· οὐσία χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν σφράγισιν τῶν ἐπιστολῶν (βλ. κατ.).

— *['Αρχ.]* Ἡ χρῆσις τοῦ *κηροῦ* ἦτο διαδεδομένη εὐρέως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Σπουδαῖα κέντρα ἐξαγωγῆς αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ ἦσαν ἡ Ἀττική, ἡ Κρήτη, ἡ Κύπρος καὶ ὁ Πόντος, ἐν τῇ Δύσει δὲ ἡ Κορσική, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι τῷ 181 π.Χ. ἀντὶ προστίμου ὑπεχρεώθησαν νὰ καταβάλλουν εἰς τὴν Ῥώμην 100 καὶ ἔπειτα 200 χιλιάδας λίρας κηροῦ ἐτησίως, ἡ Ἐτρουρία καὶ ἡ Ἱσπανία, ἐκ τῆς ὁποίας ἴσως προήρχετο ὁ περίφημος *φοινικικὸς κηρὸς* (cera punica). Ὁ κηρὸς ἐχρησιμοποιεῖτο ποικιλοτρόπως· δι' αὐτοῦ ἐγίνετο τὸ κήρωμα (ceroma) τῶν ἀθλητῶν, τὰ ἐγκηρεύματα (inceramenta) τῶν σανίδων τῶν πλοίων, ἡ ἐπάλειψις διαφόρων ἐπίπλων καὶ σιδηρῶν ἐργαλείων (ὅπλων κλπ.) πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν καιρικῶν ἐπιδράσεων, τὸ βερνίκωμα τῶν τοίχων πρὸς διακόσμησιν ἢ διὰ τοιχογραφικὰς ἀνάγκας, ἡ ἐπάλειψις μαρμαρίνων ἀγαλμάτων, ἔτι δὲ κατεσκευάζοντο διάφοροι ἀλοιφαί, πομάδαι κλπ. Σπουδαιοτέρα ὅμως ἦτο ἡ χρῆσις τοῦ κηροῦ πρὸς φωτισμὸν (βλ. λ. *κηρίον*), ἐπικήρωσιν ζωγραφικῶν πινάκων καὶ κατασκευὴν διαφόρων ἀντικειμένων. Διὰ τοῦ κηροῦ ἐπίσης ἐγίνοντο καὶ μαντεῖαι (βλ. λ. *κηρομαντεία*). Π. Ν. Π.

— *[Χημ.]* *Κηρὸς* καλεῖται κυρίως ἡ ὕλη, τὴν ὁποίαν ἐκκρίνουν αἱ μέλισσαι πρὸς παρασκευὴν τῶν κηρηθρῶν, ἐν αἷς ἀποθέτουσι τὸ μέλι αὐτῶν. Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως τὰ διάφορα εἴδη κηροῦ εἶναι συγγενεῖς πρὸς τὰ λίπη καὶ ἔλαια ἑνώσεις, ἤτοι εἶναι ἐστέρες, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ μὲν κηροὶ εἶναι ἐστέρες ἀνωτέρων κυρίως μονοσθενῶν ἀλκοολῶν μετ' ἀνωτέρων λιπαρῶν ὀξέων, ἐνῷ τὰ λίπη καὶ τὰ ἔλαια εἶναι ἐστέρες τῆς γλυκερίνης (τρισθενοῦς ἀλκοόλης) μετ' ἀνωτέρων μονοσθενῶν ὀξέων καὶ κυρίως τοῦ στεατικοῦ, παλμιτικοῦ καὶ ἐλαϊκοῦ ὀξέος. Κηρῶν ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα εἴδη, σπανίως ὅμως ὑπὸ τὸ ἁπλοῦν ὄνομα κηρὸς ἐννοοῦμεν τὸν κηρὸν τῶν μελισσῶν. Ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς των οἱ κηροὶ διακρίνονται εἰς *ζωικούς, φυτικοὺς καὶ ὀρυκτούς*.

Κηρὸς τῶν μελισσῶν. Ὁ κηρὸς οὗτος, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ μέλισσαι (Apis mellifica) κατασκευάζουσι τὰς πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ μέλιτος κηρήθρας αὐτῶν, δὲν παρασκευάζεται ὑπὸ τῶν μελισσῶν, ἀλλὰ συλλέγεται μόνον ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐν τῷ σώματι αὐτῶν παρασκευάζεται εἰς σταγονίδια, δι' ὧν ἐκκρινομένων οἰκοδομεῖται ὁλόκληρος ἡ κηρήθρα. Πρὸς παραλαβὴν τοῦ κηροῦ αἱ κηρῆθραι μετὰ τὴν ἀποστράγγισιν τοῦ μέλιτος, ἢ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ διὰ φυγοκεντρήσεως, τήκονται ἐντὸς βράζοντος ὕδατος καὶ οὕτως ἀπαλλάσσονται ἐπίσης τῶν διαφόρων ἀκαθαρσιῶν, αἵτινες καθιζάνουσιν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου. Ἀκολούθως ἡ μᾶζα τοῦ κηροῦ ἀνατήκεται καὶ χύνεται εἰς τύπους. Πρὸς τῆξιν τοῦ κηροῦ διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ καθαρισμὸν αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται διαφόρων τύπων δοχεῖα καὶ ὄργανα. Ὁ ὡς ἀνωτέρω λαμβανόμενος κηρὸς καλεῖται *ἀκατέργαστος* ἢ *κίτρινος* καὶ ἔχει χρῶμα κυμαινόμενον ἀπὸ τοῦ κιτρίνου μέχρι τοῦ σκοτεινοφαίου, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του, κέκτηται θραῦσιν κοκκώδη καὶ ὀσμὴν εὐχάριστον μέλιτος. Δι' ἐκθέσεως τοῦ τοιούτου κηροῦ ἐν λεπτοτάτῃ καταστάσει εἰς τὸ ἡλιακὸν φῶς, ἢ διὰ κατεργασίας διὰ χημικῶν ὀξειδωτικῶν μέσων (ὡς χλωριασβέστου, ὑπερμαγγανικοῦ καλίου, διχρωμικοῦ καλίου, ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου κ.λ.π.) λαμβάνεται ὁ λευκὸς κηρός. Διὰ τῶν χημικῶν τούτων μέσων ὁ κηρὸς ὑφίσταται χημικὴν ἀλλοίωσιν καὶ καθίσταται διά τινας εἰδικὰς χρήσεις ἀκατάλληλος. Ὁ κηρὸς εἶναι ἐλαφρότερος τοῦ ὕδατος, ἔχων εἰδικὸν βάρος περίπου 0,965 καὶ τήκεται εἰς 62°—64°. Εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ λίαν δυσδιάλυτος εἰς τὴν ψυχρὰν ἀλκοόλην. Τὸ ψυχρὸν χλωροφόρμιον διαλύει τὰ 25% περίπου αὐτοῦ, ἐνῷ ὁ ψυχρὸς αἰθὴρ διαλύει τὰ 50%. Ὁ κηρὸς διαλύεται εὐκολώτατα ἐν θερμῷ εἰς τὰ διάφορα ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρά, ὡς τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον, τὸ βενζόλιον, τὴν βενζίνην, τὸν διθειάνθρακα, τὸν τετραχλωριάνθρακα κλπ. Ἡ βράζουσα ἀλκοόλη παραλαμβάνει διαλύουσα τὸ εἰς τὸν κηρὸν περιεχόμενον *κηροτικὸν ὀξύ*. Διὰ λευκάνσεως ὁ κηρὸς καθίσταται σκληρότερος, μᾶλλον εὔθραυστος καὶ βαρύτερος τοῦ κιτρίνου. Χημικῶς ὁ κηρὸς συνίσταται κυρίως ἐκ *κηρίνης* (μεῖγμα *κηροτικοῦ* καὶ *μελισσικοῦ* ὀξέος), *μυρικίνης* (παλμιτικοῦ μελισσυλεστέρος) καὶ ἐκ μικροτέρων ποσοτήτων *κηρυλικῆς ἀλκοόλης* καὶ διαφόρων ὑδρογονανθράκων. Ὁ κηρὸς λόγῳ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ τιμῆς νοθεύεται συνηθέστατα διὰ προσθήκης διαφόρων λιπῶν, στεατίνης, παραφφίνης κ. λ. π., ὡς καὶ διαφόρων ἀνοργάνων ὀρυκτῶν ὑλῶν. Ὁ κηρὸς χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν καλῶν κηρίων, ἀλοιφῶν, ἐμπλάστρων, διαφόρων ἀντικειμένων τῆς πλαστικῆς, οἷον πλαγγόνων, τεχνητῶν ἀνθέων κ.λ.π. Ἕτερον εἶδος ζωϊκοῦ κηροῦ παράγεται ἐν Κίνᾳ ὑπὸ ὡρισμένων ἐντόμων, ἅτινα περιβάλλουσι δι' αὐτοῦ τὰ ᾠάριά των πρὸς προφύλαξιν. Ὁ κηρὸς οὗτος χρησιμοποιεῖται ἐν Κίνᾳ ἀντὶ τοῦ κηροῦ τῶν μελισσῶν. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,970 καὶ τήκεται εἰς 85° περίπου.

Κηρὸς καρναουβικός. Εἶναι προϊὸν ἀνάλογον πρὸς τὸν κηρὸν τῶν μελισσῶν, ἀποβαλλόμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν φύλλων τοῦ φυτοῦ *κοπερνικία ἡ κηροφόρος*, ὅπερ φύεται εἰς τὴν Β. Βραζιλίαν, καλούμενον ἐκεῖ *κηροφοίνιξ*. Χημικῶς εἶναι προσόμοιος πρὸς τὸν τῶν μελισσῶν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι σκληρότερος (σ.τ. 83°—91°) καὶ βαρύτερος αὐτοῦ (εἰδ. βάρος 0,990—1.000). Χρῶμα κέκτηται σκοτεινὸν καὶ λόγῳ τοῦ δυστήκτου αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀνάμειξιν μετὰ λίαν εὐτήκτων ὑλικῶν.

Κηρὸς ἰαπωνικός. Οὗτος ἀποβάλλεται ἐπὶ τῶν καρπῶν τοῦ φυτοῦ *ῥοῦ τοῦ κηροφόρου* (Rhus succedanea), δένδρου ἰθαγενοῦς τῆς Ἰαπωνίας καὶ Καλιφορνίας. Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως ἀνήκει οὐχὶ εἰς τοὺς κηρούς, ὡς ὡρίσθησαν οὗτοι, ἀλλ' εἰς τὰ λίπη, διότι ἀποτελεῖται ἐξ ἐστέρων τῆς γλυκερίνης μετὰ διαφόρων λιπαρῶν ὀξέων. Εἶναι σκληρὸς καὶ εὔπλαστος καὶ κέκτηται χρῶμα ἀνοικτοκίτρινον ἕως ὑποπράσινον. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ κηροῦ τῶν μελισσῶν διὰ τὴν παρασκευὴν κηρίων καὶ ἄλλων εἰδῶν, καὶ γενικώτερον πρὸς νοθείαν τοῦ κηροῦ τῶν μελισσῶν.

Κηρὸς σινικός. Ἕτερον εἶδος φυτικοῦ κηροῦ, ἐκκρινόμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν σπερμάτων τοῦ φυτοῦ *στυλιγγείας τῆς σμηγματοφόρου*, ἰθαγενοῦς ἐν Κίνᾳ. Χημικῶς εἶναι λίαν προσόμοιος πρὸς τὸν κηρὸν τῶν μελισσῶν, τήκεται εἰς 40°, εἶναι ἄγευστος καὶ ἄοσμος καὶ χρῶμα ἔχει λευκὸν ἕως ὑπέρυθρον. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν κηροῦ, ὑπάρχει καὶ σειρὰ ὅλη ἄλλων κηρῶν ζωϊκῆς καὶ φυτικῆς προελεύσεως, μικροτέρας ὅμως διὰ τὴν πρᾶξιν σημασίας, ὡς λ. χ. ὁ *κηρὸς τῶν μύρτων*, τῆς *μπανάνας*, ὁ *κηρὸς Condang*, ὁ *κηρὸς τῶν ἐρίων* κλπ. Ἐπίσης εἰς τὴν τάξιν τῶν κηρῶν κατατάσσεται καὶ τὸ *κήτειον σπέρμα* ἢ *σπερματσέτο* (βλ. *ἀδιπόκηρος*).

Εἰς τοὺς ὀρυκτοὺς κηροὺς ἀνήκουσιν ἡ *κηροζίνη*, ἡ *παραφφίνη* καὶ κυρίως ὁ *ὀζοκηρίτης* (βλ. τὰς λ.). Ἴδια τέλος χαρακτηριστικὰ εἴδη κηροῦ εἶναι ὁ καλούμενος *στιλβωτικὸς κηρός*, ἀποτελούμενος κυρίως ἐκ κηροῦ καὶ τερεβινθελαίου καὶ χρησιμοποιούμενος πρὸς στίλβωσιν δαπέδων (παρκέ), καὶ ὁ *ἱσπανικὸς* ἢ *σφραγιστικὸς κηρὸς* (κοιν. *βουλοκέρι*). Οὗτος ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ μειγμάτων ῥητινωδῶν ὑλῶν, τετηγμένων ἐν θερμῷ μετὰ χρωμάτων. Βάσιν καλοῦ ἱσπανικοῦ κηροῦ ἀποτελεῖ ἡ σελλάκη, εἰς ἣν προστίθεται πρὸς αὔξησιν τοῦ εὐτήκτου αὐτῆς τὸ ¼ ἢ καὶ πλέον ἑνετικὴ τερεβινθίνη. Πρὸς χρῶσιν τοῦ καλοῦ ἐρυθροῦ ἱσπανικοῦ κηροῦ χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς καλὸν λεπτὸν κιννάβαρι. Ἐπὶ κατωτέρων εἰδῶν χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς σελλάκης τὸ κολοφώνιον ἢ ἄλλαι ῥητῖναι καὶ ἀντὶ τοῦ κινναβάρεως τὸ μίνιον, τὸ ἐρυθρὸν τοῦ χρωμίου ἢ ἀγγλικὸν ἐρυθρόν. Πρὸς αὔξησιν τοῦ βάρους, ἐξοικονόμησιν χρώματος καὶ πρὸς ἐξασθένησιν τῆς χροιᾶς προστίθενται συχνάκις γαιώδεις ὗλαι, ὡς τάλκης, λευκὸν τοῦ βαρύου ἢ κιμωλία. Αἱ γαιώδεις ὗλαι, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν μέρει τὰ χρώματα, ἀναμειγνύονται πρῶτον καλῶς μετὰ τερεβινθίνης ἢ τερεβινθελαίου καὶ εἶτα προστίθενται εἰς τὴν τετηκυῖαν μᾶζαν τῆς σελλάκης.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω κυρίως ἱσπανικοῦ κηροῦ κατασκευάζονται καὶ ἀναπληρώματα κατωτέρας ἀξίας, συνιστάμενα κυρίως ἐκ κολοφωνίου καὶ χρωματιζόμενα διὰ διαφόρων χρωμάτων μελανῶν, πρασίνων κλπ. Ἡ πρώτη χρῆσις τοῦ ἱσπανικοῦ κηροῦ ἐγένετο εἰς τὰς Ἀ. Ἰνδίας καὶ ἐκεῖθεν μετηνέχθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ Πορτογάλων εἰς Εὐρώπην, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Σ. Γ.

— *['Εγκυκλ.]* Ὁ *κηρὸς τῆς μελίσσης* νοθεύεται δι' ἀνοργάνων οὐσιῶν, δι' ἀλεύρου, δι' ἀμύλου, διὰ λίπους, διὰ κηροῦ Ἰαπωνίας, διὰ στεατικοῦ ὀξέος, διὰ παραφφίνης, διὰ κηροῦ Καρναούβας, κλπ. Αἱ κυριώτεραι εἰς τὸ ἐμπόριον ποικιλίαι κιτρίνου κηροῦ μελίσσης προέρχονται ἐκ Γαλλίας, Βελγίου, Ἰταλίας, Οὐγγαρίας, Ἀλγερίου, Ἑλλάδος, Τύνιδος, Μαρόκκου, Ἀβησσυνίας, Μαδαγασκάρης, Μοζαμβίκης, Αὐστραλίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ Μεξικοῦ. Χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὴν κηροπλαστικήν, τὴν λαμπαδοποιίαν, τὴν γαλβανοπλαστικὴν καὶ εἰς τὴν παρασκευὴν μουσαμάδων, τεχνητῶν ἀνθέων καὶ ὀπωρῶν, ἐμπλάστρων, στιλβωτικῶν μειγμάτων, καλλυντικῶν κλπ. Ὁ *σινικὸς κηρὸς* εἶναι χρώματος λευκοῦ ἢ ὑπολεύκου καὶ ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ λευκὸν τῆς φαλαίνης (σπέρμα κήτους). Χρησιμεύει ἐν Κίνᾳ πρὸς κατασκευὴν κηρίων, κήρωσιν ἐπίπλων καὶ δερμάτων, κολλάρισμα τοῦ χάρτου καὶ βαμβακερῶν καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων. Τὸ πλεῖστον τῆς παραγωγῆς

Digitized by Google

του καταναλίσκεται ἐπιτοπίως, ὀλίγος δὲ ἐξάγεται εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ *κηρὸς τῆς Ἰαπωνίας* σαπωνοποιεῖται εὐκόλως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἄλλους κηρούς. Ἡ καλλιέργεια καὶ κατεργασία τοῦ δένδρου, ἐξ οὗ προέρχεται ὁ κηρὸς οὗτος, εἶναι λίαν ἐντατικὴ εἰς τὴν νῆσον Κίου-Σίου τῆς Ἰαπωνίας. Ἐξάγεται δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Ὀσάκας εἰς δίσκους στρογγύλους καὶ κοίλους, κεκαλυμμένους διὰ λευκῶν ἐπανθισμάτων. Ἔχει ἀναλόγους χρησιμότητας πρὸς τὸν σινικὸν κηρόν, κυρίως ὅμως χρησιμεύει πρὸς νοθείαν τοῦ κηροῦ τῆς μελίσσης. Ὁ *κηρὸς τῆς Καρναούβας* εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῶν φυτικῶν κηρῶν. Αἱ σπουδαιότεραι ποικιλίαι αὐτοῦ εἶναι ὁ κιμωλιώδης καὶ ὁ λιπαρὸς τοιοῦτος. Χρησιμεύει εἰς τὴν παρασκευὴν κηρίων, στιλβωτικῶν μέσων, βερνικίων, δίσκων γραμμοφώνων, τῆς σαπωνοειδοῦς κιμωλίας τῶν ραπτῶν, ἀδιαβρόχων καὶ πρὸς ἐπικάλυψιν καλωδίων. Ἐξάγεται ἐκ τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου εἰς ποσότητας ὑπερβαινούσας τὰς 3000 τόννων ἐτησίως. Ὁ *κηρὸς τῆς μυρίκης* εἶναι χρώματος φαιοκιτρίνου μέχρι φαιοπρασίνου καὶ χρησιμεύει εἰς τὴν κατασκευὴν κηρίων. Ὁ *κηρὸς τοῦ κηροξύλου ἢ φοινικόκηρος* εἶναι σκληρός, λευκοκίτρινος, καὶ χρησιμεύει εἰς τὴν κηροπλαστικὴν καὶ τὴν λαμπαδοποιίαν. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

— *[Λειτουργ.]* Βλ. λ. *κηρίον*.

— **κηρὸς *ἱσπανικὸς*** ἢ ***σφραγιστικὸς*** (κοιν. *βουλοκέρι*)· βλ. *κηρός*.

— **κηρὸς *ὀρυκτός*** · βλ. *ὀζοκηρίτης*.

κηροσβέστης (ὁ). Σκεῦος ἐκκλησιαστικόν, ἀποτελούμενον ἐκ μακροῦ τινος ξυλίνου κοντοῦ, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου προσδένεται μικρὸς μετάλλινος κολεός, χρησιμεύων εἰς τὸ νὰ περικαλύπτῃ τὰ ἀνημμένα κηρία τῶν πολυελέων κλπ. καὶ σβένῃ ταῦτα διὰ τῆς μὴ ἀνανεώσεως τοῦ ἀέρος. Εἴς τινα μέρη μεταχειρίζονται ἀντὶ τοῦ κολεοῦ μεγάλην βεντάγιαν, προσδεδεμένην ἐπίσης ἐπὶ μακροῦ κοντοῦ. Τῶν κηροσβεστῶν ἡ χρῆσις, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς εἰς τὰς ἐκκλησίας, τείνει νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς πόλεις. Δ. Ν. Μ.

κηροστάτης (ὁ)· τὸ σκεῦος ὅπου πήγνυται τὸ κηρίον, *κηροπήγιον* (βλ. λ.).

κηρόστενος (ὁ) (Cerostenus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσιδινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κηρόστερνον (τὸ) (Cerosternum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Τὸ γένος περιλαβάνει 5 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μαλαισίαν καὶ τὴν Κίναν. Δ. Ν. Π.

κηροστίλβη (Hornblende) *[Ὀρυκτ.]*· βλ. *κεροστίλβη*.

κηρόστομον (τὸ) (Cerostomum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικρολεπιδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τινεϊδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς ψυχὰς ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Κηρόστομον.

κηροτακίς, *—ίδος* (ἡ). Συσκευὴ χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀλχημιστῶν φιλοσόφων τῆς Ἀλεξανδρείας. Αὕτη ἦτο ἀρχικῶς σιδηροῦν ἔλασμα μετὰ λαβῆς. Βραδύτερον ἀπετέλεσε μέρος πολυπλοκωτέρων συσκευῶν. Ἦσαν δὲ αὗται δοχεῖα κλειστά, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ μέταλλα ἐξετίθεντο εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἀτμῶν θείου, ὑδραργύρου καὶ ἀρσενικοῦ. Ἡ κηροτακὶς ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰς συσκευὰς ταύτας πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐν αὐταῖς κρατούσης θερμοκρασίας (βλ. ἀνακοίνωσιν καθηγητοῦ *Κ. Ζέγγελη*: «Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», Μάρτιος 1930). Δ. Μ. Τ.

κηροτένιον (τό), ἢ *κηρωτένιον* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστος ὑδρογονάνθραξ τῆς σειρᾶς τοῦ αἰθυλενίου. Ἔχει τὸν τύπον $C_{26}H_{52}$ καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὴν παραφφίνην. Σχηματίζεται κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τοῦ σινικοῦ κηροῦ ὁμοῦ μετὰ τοῦ *κηρωτικοῦ ὀξέος*. Τήκεται εἰς 57—58°. Σ. Γ.

κηροτέχνης, *—ου* (ὁ)· ὁ τεχνίτης τοῦ κηροῦ, κηροπλάστης.

κηροτήκτης (ὁ). Εἰδικὸν κιβώτιον μετ' ὑαλίνου καλύμματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται αἱ κηρῆθραι πρὸς τῆξιν διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀναπτυσσομένης θερμότητος. Τοῦ κιβωτίου τούτου γίνεται χρῆσις διὰ τὴν ἐξαγωγὴν καθαροῦ κηροῦ, ὅστις νὰ διατηρῇ τὸ ἄρωμα καὶ τὸ φυσικὸν αὐτοῦ χρῶμα, καὶ προκειμένου νὰ ἀναλύσωμεν μικρὰν ποσότητα κηρηθρῶν. Ἐσωτερικῶς εἶναι ἐπενδεδυμένον ἐκ λευκοσιδήρου καὶ φέρει συρματόπλεκτον ἐσχάραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας τοποθετοῦνται αἱ πρὸς τῆξιν τεμαχισμέναι κηρῆθραι. Τὸ κιβώτιον τοποθετεῖται εἰς τρόπον, ὥστε αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες πίπτουσαι ἐπὶ τοῦ ὑαλοπίνακος νὰ σχηματίζουν ὀρθὴν γωνίαν. Ὁ πυθμὴν αὐτοῦ εἶναι ὀλίγον κεκλιμένος διὰ νὰ ρέῃ ὁ τηκόμενος κηρός, ὅστις πίπτει ἐπὶ δοχείου περιέχοντος ψυχρὸν ὕδωρ. Α. Ι. Μ.

Κηροτήκτης.

κηροτικὸν (ἢ ***κηρωτικὸν***) ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένον λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{26}H_{52}O_2$. Ἀποτελεῖ ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει κύριον συστατικὸν τοῦ κηροῦ τῶν μελισσῶν, ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρος μετὰ τῆς κηρυλικῆς ἀλκοόλης ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ σινικοῦ κηροῦ, ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρος μετὰ τῆς γλυκερίνης ἀνευρίσκεται εἰς τὸν ἱδρῶτα τῶν προβάτων κλπ. Ὁμοίως σχηματίζεται κατὰ τὴν ὀξείδωσιν τῆς κηρυλικῆς ἀλκοόλης. Σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 78°5. Σ. Γ.

κηροτόμος (ὁ) (Cerotomus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομελιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κηροτόμος ὁ ξανθόπους* (Cerotomus xanthopus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: σῶμα βραχύ, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, πεπλατυσμένην καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας λίαν ἐπιμήκεις καὶ λεπτάς, προθώρακα ἀπεστρογγυλωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη, ᾠοειδῆ, πόδας μετρίου μήκους καὶ μᾶλλον λεπτούς, καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν προθώρακα, τεφρόφαιον κατὰ τὴν ράχιν καὶ ἐπίξανθον κατὰ τοὺς πόδας. Δ. Ν. Π.

κηροτυπία (ἡ)· ἡ διὰ κηροῦ ὡς μέσου τύπωσις, μέθοδος τῆς χαρακτικῆς ἐπὶ πλακὸς κεχρισμένης διὰ κηροῦ.

Κηρουλάριος, ***Μιχαήλ***. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. *Μιχαὴλ* ὁ Κηρουλάριος).

κηροφόρον (τὸ) (Cerifera) *[Βοτ.]*· βλ. *κηριφόρον*.

κηροφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων ὁ παράγων κηρόν: «κηροφόρον φυτόν».

—*[Ἐκκλ. Δίκ.]* Βλ. *λαμπαδάριος*.

κηρόφυτον (τὸ) (Cerophytum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κλαδοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐκνημιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη, ὧν τὸ ἓν ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὸ ἕτερον ἐν Ἀμερικῇ. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου γενικῶς εἶναι μικροῦ μεγέθους, ἔχουσι χρῶμα μελανόν, κεραίας κλαδώδεις, καὶ ζῶσιν ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν γηραιῶν δένδρων ἢ ἐπὶ διαφόρων μυκήτων. Δ. Ν. Π.

κηροχάραξις, *—εως* (ἡ). Τρόπος κατασκευῆς τσιγκογραφικῶν πλακῶν πρὸς ἀναπαραγωγὴν μουσικῆς, ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων κ. ἄ. Ἐπὶ λείας ἐπιφανείας πλακὸς ψευδαργύρου, ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν τσιγκογραφίαν, χύνεται λεπτὸν στρῶμα κηροῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ χαράσσονται διὰ μεταλλικῆς ἀκίδος τὰ σχέδια, τὰ γράμματα κλπ. καὶ κατόπιν διὰ γαλβανοπλαστικῆς λαμβάνεται ἀρνητικὸν ἔκτυπον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει διὰ τὴν ἐκτύπωσιν. ΣΤ. Ξ.

κηρόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ κηροῦ, κίτρινος σὰν τὸ κερί.

κηροχυσία (ἡ)· ἡ χύσις, τῆξις κηροῦ.

κηρόχυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐκ χυτοῦ κηροῦ κατεσκευασμένος.

— **κηρόχυτοι** *γραμμαί*. Οὕτω καλοῦνται αἱ γραμμαὶ τῆς κηροχαραχθείσης πλακὸς (βλ. λ. *κηροχάραξις*). Κηρόχυτοι γραμμαὶ εἶναι ἐπίσης αἱ γραμμαὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ σχέδιον τοῦ μέλλοντος νὰ βαφῇ διὰ τῆς χαβαϊανῆς μεθόδου τοῦ ὑφάσματος μπατίκ. Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὴν προφύλαξιν διὰ κηροῦ ὡρισμένων μερῶν τοῦ ὑφάσματος, τὴν βαφὴν τούτου διὰ τοῦ ἐπιδιωκομένου χρώματος καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ κηροῦ διὰ θερμοῦ σιδήρου μέσῳ ἀπορροφητικοῦ χάρτου. Αἱ κηρόχυτοι γραμμαὶ καὶ ἡ βαφὴ τοῦ ὑφάσματος, ὡς καὶ ἡ ἐξάλειψις τοῦ κηροῦ, ἐπαναλαμβάνεται τοσάκις ὅσον ἀπαιτεῖ τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ ἀποτυπώσωμεν ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος. Αἱ κηρόχυτοι γραμμαὶ γίνονται διὰ κοχλιαρίου φέροντος εἰς τὸ ἄκρον τοῦ στομίου μικρὸν σωληνίσκον μετάλλινον, διαμέτρου ἑνὸς χιλιοστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου χύνεται ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ ὑφάσματος ὁ τετηγμένος κηρός, διὰ νὰ ἐκρέῃ οὕτως ἐλευθέρως. ΣΤ. Ξ.

Κήρσλυ (Kearsley) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Λανκάστερ, ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ Ἔργουελ. Κάτ. 10 000. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, σιδηρουργεῖα καὶ χαρτοποιεῖα. Δ.Σ.Δ.

Κῆρυ (Keary), ***Κάρολος-Φραγκῖσκος***. Ἄγγλος συγγραφεὺς (1843—1917). Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Τριάδος τῆς Κανταβριγίας, διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη διευθυντὴς τοῦ νομισματολογικοῦ τμήματος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου. Ἔγραψε: «Σκιαγραφίαι τῆς πρωτογόνου θρησκείας μεταξὺ τῶν Ἰνδοευρωπαικῶν φυλῶν» (1882), «Ἡ μυθολογία τῶν Εδδῶν (1882), «Οἱ Βίκιγγες ἐν τῇ χριστιανικῇ Δύσει» (1890), «Νορβηγία καὶ Νορβηγοί» (1892). Τῷ 1910 ἐδημοσίευσε τὸ φιλοσοφικὸν ἔργον «Ἡ ἀναζήτησις τῆς λογικῆς». Ἐπίσης ἔγραψε καὶ μυθιστορήματα καὶ ποιητικὰ ἔργα: «A marriage de convenance» (1889), «Ἐρβέρτος Βωλεννέρ» (1895), «Ρίγκελ, μυστήριον» (1903) καὶ «Θρησκευτικαὶ ὧραι» (1916). Δ. Σ. Δ.

κήρυγμα (τό)· τὸ ὑπὸ τοῦ κήρυκος κηρυσσόμενον, ἐξαγγελλόμενον· || καθόλου, τὸ ἐξαγγελλόμενον, τὸ δημοσίᾳ γνωστοποιούμενον: «κήρυγμα Θησέως, δεῦρ' ἴτε πάντε λεῴ»· || πᾶν ὅ,τι λέγει τις ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸ κοινόν: «κήρυγμα ὁμονοίας, —ἀγάπης, —λήθης τοῦ παρελθόντος κττ.»· || θρησκευτικὸς λόγος, συνήθως ἐν τοῖς ναοῖς ὑπὸ τοῦ ἱεροκήρυκος: «σήμερα εἴχαμε κήρυγμα», «ἐπῆγα 'ς τὸ κήρυγμα», «θεῖον κήρυγμα».

— *[Ἐκκλ.]* *Κήρυγμα* εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἐξήγησις τῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, γινομένη εἴτε ὑπὸ κληρικοῦ, εἴτε ὑπὸ λαϊκοῦ, ἔχοντος ὅμως τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Τὸ κήρυγμα εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἀπετέλει ἀναπόσπαστον μέρος τῆς λειτουργίας, σήμερον ὅμως σπανίως γίνεται παρ' ἡμῖν. Τὸ κήρυγμα γίνεται συνήθως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου, ὑπάρχουν δὲ δύο εἰδῶν κηρύγματα: αἱ ὁμιλίαι, αἱ ὁποῖαι ἀναπτύσσουν τὰς ἐννοίας μιᾶς περικοπῆς ἢ καὶ ὁλοκλήρων βιβλίων τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ οἱ λόγοι, εἰς τοὺς ὁποίους λαμβάνεται ὡς ἀφετηρία καὶ βάσις ἓν ρητὸν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατασκευάζεται εἰδικὸν κήρυγμα μὲ ὡρισμένον θέμα. Δ. Ν. Μ.

— *[Κανον. Δίκ.]* Τὸ *κήρυγμα* τοῦ θείου λόγου προσήκει: 1) Τοῖς ἐπισκόποις. Ἤδη κατὰ τὸν νη' ἀποστολικὸν κανόνα ὁ ὀλιγωρῶν τῆς διδασκαλίας ἐπίσκοπος ἀφορίζεται, ἐμμένων δὲ τῇ ραθυμίᾳ καθαιρεῖται. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ια' κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου καταδηλοῦται ἡ εἰς τὸ κήρυγμα τῶν ἐπισκόπων ἀποδιδομένη σπουδαιότης. Καὶ κατὰ τὸν κανόνα ιθ' τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, οἱ ἐπίσκοποι ὀφείλουσι νὰ διδάσκωσι τὴν εὐσέβειαν ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ, μάλιστα δὲ τῇ Κυριακῇ. 2) Τοῖς πρεσβυτέροις. Ἤδη κατὰ τὸν μνημονευθέντα νη' ἀποστολικὸν κανόνα, ὁ ὀλιγωρῶν τῆς διδασκαλίας πρεσβύτερος, καθάπερ καὶ ὁ ἐπίσκοπος, ἀφορίζεται, ἐμμένων δὲ τῇ ραθυμίᾳ καθαιρεῖται. Καὶ ἐν εὐχῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως λεγομένη κατὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβυτέρου δηλοῦται ἡ πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου ὑποχρέωσις αὐτοῦ, διὰ τῶν λέξεων: «ἵνα γίνηται ἄξιος παριστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς βασιλείας σου». 3) Δύναται νὰ ἀνατεθῇ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῖς διακόνοις. Πρὸς τὸ κήρυγμα καθίστατο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἴδιος ὀφφικιάλιος καὶ δή, ὁ τῆς *ἐκκλησίας διδάσκαλος*, ἢ *θεολόγος*, ἢ *διερμηνευτής*, ἑρμηνεύων προτροπῇ τοῦ ἐπισκόπου τὸ εὐαγγέλιον, τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὸ ψαλτήριον, ἢ πλείονες τοιοῦτοι διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε προσῆκεν ἡ ἑρμηνεία τοῦ μὲν εὐαγγελίου τῷ τοῦ εὐαγγελίου διδασκάλῳ ἢ κήρυκι, τῶν δ' ἐπιστολῶν τῷ διδασκάλῳ τοῦ ἀποστόλου, ἢ *πρωτοαποστολαρίῳ*, ἡ δὲ τοῦ ψαλτηρίου τῷ διδασκάλῳ τοῦ ψαλτηρίου ἢ τοῦ *ψαλτῆρος*. Ἡ τῆς διδασκαλίας διακονία προσῆκε καὶ τῷ ρήτορι. Παρ' ἡμῖν κατεστάθησαν ἴδιοι πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου κήρυκες ἤδη κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα καὶ ἔτη τινὰ μετὰ τὴν λῆξιν αὐτοῦ. Βραδύτερον δέ, διὰ τοῦ ἀπὸ 13 Δεκεμβρίου 1878 ΥΜΖ' νόμου, ὡρίσθη, ὅτι ἐν ἑκάστῳ τῶν τοῦ κράτους νομῶν καθίσταται ἱεροκήρυξ διὰ Β Δ. κατὰ πρότασιν τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ ὅτι ὡσαύτως διὰ Β.Δ. δύναται νὰ κατασταθῇ καὶ ἔκτακτος ἱεροκήρυξ. Ἡ ἱερὰ σύνοδος διὰ τοῦ ἀπὸ 1907 ἐγγράφου αὐτῆς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ᾐτήσατο τὸν ἐν πᾶσι τοῖς νομοῖς διορισμὸν ἱεροκηρύκων, ἀνεπαρκῆ κρίνασα τὸν ἐν τῷ κράτει ἀριθμὸν τῶν εἴκοσι καὶ δύο ἱεροκηρύκων. Τανῦν, κατὰ τὸ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1923 καταστατικὸν τῆς ἱερᾶς συνόδου (ἄρθρ. 81) οἱ μητροπολῖται προτείνουσι τὸν διορισμὸν καὶ τὴν μετάθεσιν τῶν ἱεροκηρύκων τῇ ἱερᾷ συνόδῳ διὰ τὴν περαιτέρω παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Θρησκευμάτων ἐνέργειαν. Ἱεροκήρυκες καθίστανται καὶ ἐν τοῖς ναοῖς, οἵτινες θὰ ᾐτοῦντο τοῦτο· οἱ τοιοῦτοι ἱεροκήρυκες, διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, μισθοδοτοῦνται παρὰ τοῦ ταμείου τοῦ ναοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 90 τοῦ ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1923 νόμου περὶ ἐνοριακῶν ναῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον η' τοῦ ἀπὸ 26 Ἰουνίου 1858 Β. Δ. περὶ χρεῶν τῶν ἱεροκηρύκων, ὁσάκις ὁ ἱεροκήρυξ δὲν εἶναι παρὼν ἐν πόλει, κωμοπόλει ἢ χωρίῳ, δύναται ὁ ἁρμόδιος ἐπίσκοπος νὰ ἐντέλληται τινι τῶν πρὸς τὸ

Digitized by Google

κήρυγμα ἱκανῶν κληρικῶν νὰ κηρύξῃ ἐκεῖ ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ. Τοῖς τῶν ἐνοριακῶν ναῶν ἐφημερίοις ἐνετείλατο ἡ ἱερὰ σύνοδος, διὰ τῆς ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1866 ἐγκυκλίου, τὴν κατὰ Κυριακὴν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν τῆς ἑρμηνείας Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη καὶ τῆς ἑπομένης ταύτῃ ἠθικῆς ὁμιλίας, ἢ τοὐλάχιστον αὐτῆς, ἐλλείποντος δ' ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Κυριακοδρομίου τοῦ Θεοτόκη τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὁμιλίας τοῦ κατὰ Κυριακὴν εὐαγγελίου ἐκ τοῦ Κυριακοδρομίου 'Αγαπίου τοῦ Κρητός. Εἰς λαϊκούς, ἀλλ' οὐδέποτε γυναιξίν, ἠδύνατο ἤδη κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους νὰ ἐπιτραπῇ τὸ θεῖον κήρυγμα τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ κανὼν 98 τῆς δ' συνόδου Καρχηδόνος (398) ἀπηγόρευσεν ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ τῆς βορείου 'Αφρικῆς εἰς τοὺς λαϊκοὺς νὰ κηρύττωσι παρόντων κληρικῶν, ἂν μὴ εἶχον τύχει παρ' ἐκείνων τῆς πρὸς τὸ κήρυγμα ἀδείας. Βραδύτερον ὁ κανὼν ξδ' τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου ἀπηγόρευσεν ἀπολύτως τοῖς λαϊκοῖς, ἵνα περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαλέγωνται δημοσίᾳ, ἐπισείσας τοῖς παραβάταις τεσσαρακονθήμερον ἀφορισμόν. Ἡ ἱερὰ σύνοδος, κατὰ συγκατάβασιν, ἐπέτρεψεν εἰς λαϊκοὺς ἄνδρας, δεδοκιμασμένους ἐπὶ ἱκανότητι, εὐσεβείᾳ καὶ συνέσει, τὸ ἐν τῷ ναῷ, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, κηρύττειν καὶ μόνον μετὰ τὴν πρὸ τῆς ἱεροτελεστίας διδομένην ἔγκρισιν τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου, ἧς ἄνευ ὀφείλει οὗτος ἢ ὁ ἐκπροσωπῶν αὐτὸν ἐπισκοπικὸς ἐπίτροπος ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τούτων ὁ προϊστάμενος τῆς ἱεροτελεστίας ἱερεὺς νὰ ἀφαιρῶσιν ἀπ' αὐτοῦ τὸν λόγον, συνεχίζοντες αὐθωρεὶ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν.

Τὸ κήρυγμα δύναται νὰ γίνηται: 1) Κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτάς. Παρ' ἡμῖν ὀφείλουσιν οἱ μὲν ἱεροκήρυκες περιοδεύοντες ἀνὰ τὰς πόλεις, τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία τῆς περιφερείας, ἐν ᾗ εἰσι καθεσταμένοι, νὰ κηρύττωσι κατὰ πάσας τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτάς, ὡς καὶ κατ' αὐτὰς ἔτι τὰς ἐργασίμους ἡμέρας, ἂν κατ' αὐτὰς ᾖ δυνατὴ ἡ τοῦ λαοῦ σύναξις. 2) Κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας. Ὅθεν οὐ μόνον κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, καὶ συνήθως μετὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς μετὰ μεσημβρίαν καὶ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας. 'Εκεῖνος ᾧ προσήκει τὸ κήρυγμα δύναται νὰ ποιῆται ἓν κήρυγμα κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἕτερον δὲ μετὰ μεσημβρίαν. 3) 'Εν τοῖς ναοῖς, ἐνοριακοῖς τε καὶ μή, ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἰδιωτικοῖς ναοῖς. Ὅτι δ' οἱ κάτοχοι τούτων, καθάπερ δύνανται νὰ προσκαλῶσιν ἱερέα πρὸς τὴν τῆς θείας λειτουργίας τέλεσιν, οὕτω δύνανται νὰ προσκαλῶσι καὶ κήρυκα τοῦ θείου λόγου, εἶναι ἀναμφίβολον· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ναοῖς οἱ τοῦ θείου λόγου κήρυκες ὀφείλουσι νὰ κηρύττωσιν, ἐν δὲ τοῖς ἰδιωτικοῖς οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς τοῦτο ὑποχρέωσιν. 4) Καὶ κατὰ τὰς ἐκτὸς τῶν ναῶν ἱεροτελεστίας καὶ συνάξεις.

Τὸ κήρυγμα ὑποκείμενον ἔχει, κατὰ τὸ ἄρθρον β' τῶν ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1838 πρὸς τοὺς ἱεροκήρυκας ὁδηγιῶν τῆς ἡμετέρας ἱερᾶς συνόδου, τὴν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀληθειῶν καθόλου διδασκαλίαν, ἰδίᾳ δὲ τὴν διδασκαλίαν τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν πίστιν, τὰ δόγματα, τὰ μυστήρια, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἔθιμα τῆς 'Εκκλησίας, τὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανοῦ πρός τε τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον καὶ τὴν ὀφειλομένην εὐπείθειαν καὶ ὑπακοὴν πρὸς τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Τὸ κήρυγμα πρέπει νὰ γίγνηται: 1) Εὐπρεπῶς καὶ κοσμίως, οὐδὲ τοῦ πολεμικοῦ τοιούτου ἐξαιρουμένου. Διὸ εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ θείου λόγου ἀπαγορεύεται νὰ ἐκφράζωνται ἀκόσμως περὶ τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν. Οὕτω παρ' ἡμῖν τὸ ἄρθρον 17 τοῦ ἀπὸ 23 Νοεμβρίου 1837 νόμου περὶ ἐξυβρίσεως, τὸ ἀντικαταστῆσαν τὸ ἄρθον 196 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἀπειλεῖ ποινὴν φυλακίσεως μηνῶν τὸ πολὺ τριῶν, ἐν ὑποτροπῇ δὲ τὸ πολὺ ἕξ, κατ' ἐκείνου, ὅστις καὶ διὰ δημοσίας ὁμιλίας ἤθελε προσβάλει οὐ μόνον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς 'Εκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης θρησκείας, ὑφισταμένης τῇ συγκαταθέσει τῆς κυβερνήσεως, τὰ δόγματα, τὰς διατάξεις καὶ τὰ ἔθιμα διὰ περιφρονητικῶν χλευασμῶν ἢ δυσμενῶν ἐκφράσεων. 2) Νὰ μὴ διεγείρῃ ἢ ὑποθάλπῃ θρησκευτικὸν μῖσος κατὰ τῶν ἑτεροδόξων. Οὕτω τὸ ἄρθρον 197 τοῦ ποινικοῦ νόμου, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐν ἁρμονίᾳ συνυπάρξεως τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ἀπειλεῖ ποινὴν φυλακίσεως τοὐλάχιστον τριῶν μηνῶν καὶ ἀποβολὴν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας κατὰ τῶν ἱεροκηρύκων, οἵτινες ἤθελον διεγείρει ἢ ὑποθάλψει θρησκευτικὸν μῖσος μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ὑφισταμένων θρησκευτικῶν κοινοτήτων ἐν δημοσίαις ὁμιλίαις διὰ λοιδοριῶν ἢ δυσμενῶν ἐκφράσεων. 3) Νὰ μὴ θίγῃ ζητήματα πολιτικὰ καὶ κομματικά, πολλῷ δὲ μᾶλλον νὰ μέμφηται νόμους, κυβερνητικὰς πράξεις, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 496 τοῦ ποινικοῦ νόμου οἱ κληρικοὶ οἱ ἐν δημοσίᾳ συνελεύσει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν διὰ λόγων μεμφόμενοι καθ' οἱονδήποτε τρόπον νόμους, κυβερνητικὰς πράξεις, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν κυβέρνησιν, τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως μέχρι δύο ἐτῶν. Ὅταν δὲ σὺν τῇ μομφῇ γίνηται ὑπ' αὐτῶν ἅμα καὶ πρόκλησις εἰς ἀπείθειαν κατὰ τῶν νόμων καὶ τῆς κυβερνήσεως, ὑπάρχει συρροὴ ἀδικημάτων. 4) Νὰ μὴ ἐλέγχῃ τινὰ μήτε διὰ ῥητῆς μνείας αὐτοῦ, μήτε δι' ἐκφράσεων, ἐξ ὧν εὐχερῶς οὗτος θὰ ἐγιγνώσκετο. 'Εξικνουμένου δὲ μέχρις ἐξυβρίσεως τοῦ ἐλέγχου, τιμωρεῖται ὁ ἱεροκῆρυξ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ 23 Νοεμβρίου 1837 νόμου περὶ ἐξυβρίσεως. Ὁ πνευματικὸς πατὴρ δὲν παραβιάζει τὸ τῆς ἐξομολογήσεως ἀπόρρητον κατὰ τὸ θεῖον κήρυγμα· ποιεῖται μὲν γενικὸν λόγον περὶ τῶν συνηθέστερον διαπραττομένων ὑπὸ τοῦ ποιμνίου ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ὀφείλει κατ' αὐτὸ ν' ἀποφεύγῃ πᾶν τὸ μαρτυροῦν ὅτι ἐκ τῆς ἐξομολογήσεως ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἁμαρτημάτων. 5) Νὰ ἀποφεύγῃ καθόλου πᾶν τὸ τῇ φύσει καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ κηρύγματος ἀπᾶδον. 6) Νὰ γίνηται χρῆσις γλώσσης εὐλήπτου καὶ σαφοῦς, νὰ ἀποφεύγωνται δὲ οἱ ἀσύμμετροι τόνοι καὶ αἱ φωναί, αἱ ἐπὶ τὸ θεατρικώτερον ὑπερβολαί, πᾶσα ἐπίδειξις καὶ ὑπεροψία, ὡς καὶ πρόκλησις ἐπιδοκιμασιῶν ἢ γελώτων.

Εἰδικώτερον δὲ παρ' ἡμῖν οἱ ἱεροκήρυκες ὀφείλουσι: 1) Νὰ περιοδεύωσιν ἀνὰ τὴν περιφέρειαν, ἐν ᾗ εἰσι καθεσταμένοι, τέσσαρας τοὐλάχιστον μῆνας τοῦ ἔτους, τοὺς δ' ὑπολειπομένους νὰ διαμένωσιν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ νομοῦ, ἀπερχόμενοι πρὸς διδασκαλίαν ὅπου ἂν παραστῇ ἀνάγκη. Τὴν πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ ἱεροκήρυκος πορείαν αὐτοῦ καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐν ἑκάστῳ τόπῳ διατριβῆς ὁρίζει ὁ ἁρμόδιος ἀρχιερεύς. 2) Νὰ κηρύττωσι καὶ ἐν ταῖς τῆς περιφερείας φυλακαῖς, γνωρίζοντες τοῦτο πρότερον ταῖς ἁρμοδίαις τοῦ τόπου ἀρχαῖς. 3) Νὰ πέμπωσι διὰ τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου ἢ τοῦ τοποτηρητοῦ πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐτησίως ἔκθεσιν, περιέχουσαν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων τῶν τόπων, ἐν οἷς περιοδεύσαντες ἐκήρυξαν, καὶ ἐν ἀντιγράφῳ δύο τῶν ἐκφωνηθέντων λόγων. 4) Οὐδέποτε νὰ ἀναλαμβάνωσιν ἔργα ἐφημεριακά, οὐδὲ νὰ ἱερουργῶσιν ἄνευ ἀδείας τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου. 5) Εἰς τὸν πρωτοσύγκελλον ἢ τὸν ἱεροκήρυκα τῆς ἐπισκοπῆς ὡς τοποτηρητὴν ἀνατίθεται ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἡ διοίκησις χηρευούσης ἐπισκοπῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 26 τοῦ τανῦν ἰσχύοντος καταστατικοῦ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1923.

Κατὰ τὸ ἐν τῷ ναῷ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου δύνανται νὰ παρευρίσκωνται οὐ μόνον ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, καὶ ὑπὸ ἀφορισμὸν ἔτι τελοῦντες, ἀλλὰ καὶ αἱρετικοί, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι, ἵνα κατορθωθῇ οὕτω καὶ ἡ διὰ τοῦ κηρύγματος ὑπ' αὐτῶν ἐκμάθησις τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ παρασκευὴ αὐτῶν διὰ τὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσέλευσιν. Καὶ οἱ μὲν αἱρετικοὶ καὶ οἱ ἄπιστοι ἔχουσι μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ παρευρίσκωνται κατὰ τὸ κήρυγμα, οἱ δ' ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, οἱ μὴ ὑπὸ ἀφορισμὸν τελοῦντες, ἔχουσι καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ὑποχρέωσιν, ἥτις ὅμως, θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ οὖσα, οὐχὶ δὲ νομική, δὲν ἐπάγεται ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια κατὰ τῶν παραβατῶν αὐτῆς. Ἡ ποινὴ τοῦ ἀφορισμοῦ ἠπειλήθη ὑπὸ τοῦ θ' ἀποστολικοῦ κανόνος κατὰ τῶν πρὸ τοῦ πέρατος τῆς θείας λατρείας ἀπερχομένων πιστῶν, οὐχὶ δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν προξενομένην ἐν τῷ ναῷ ἀταξίαν. Οἱ κατὰ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου παρόντες ὀφείλουσι νὰ ἀκροῶνται αὐτοῦ μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ. 'Εξυβρίζοντες δὲ διὰ περιφρονητικῶν λέξεων ἢ κινήσεων ἢ ἀπειλῶν ἢ βλασφημοῦντες, χλευάζοντες ἢ λοιδοροῦντες ἐκκλησιαστικὸν λειτουργὸν κατὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ ἢ ἄλλῃ δημοσίᾳ συνελεύσει ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ κήρυγμα ἄρα, τιμωροῦνται κατὰ τὸ ἄρθρον 199 τοῦ ποινικοῦ νόμου διὰ φυλακίσεως τοὐλάχιστον δύο ἐτῶν, ἔργῳ δὲ γιγνομένης τῆς ἐξυβρίσεως (δι' αἰκίας) δι' εἱρκτῆς, κατὰ τὸ ἄρθρ. 200 τοῦ αὐτοῦ νόμου.

[*Κ. Μ. Ράλλη.* Περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς 'Εκκλησίας, 1914.]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—«Κήρυγμα» (τό). Χριστιανικὸν περιοδικὸν δημοσίευμα, ἱδρυθὲν ἐν 'Αθήναις τῷ 1889 καὶ διακόψαν τὴν ἔκδοσίν του κατὰ τὸ 1884.

κήρυκας (ὁ)· δημοτ. τύπος τοῦ *κῆρυξ* (βλ. λ.).

κήρυκας (ὁ) /*Ζῳολ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ μαλακίου *κῆρυξ* (βλ. λ.).

κηρύκειον (τό)· βλ. *κηρύκιον*.

Κήρυκες (οἱ) /*'Αρχ.*/. Ἡ δευτέρα ἱερατικὴ οἰκογένεια τῆς 'Ελευσῖνος, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸν ἐξ 'Ελευσῖνος ἥρωα *Κήρυκα*, καὶ ἥτις ἀπετέλει μετὰ τῆς τῶν Εὐμολπιδῶν τὴν εὐγενῆ μερίδα τῶν ἀρχαίων 'Αθηνῶν, διότι ἐκ τῶν δύο τούτων γενῶν προήρχετο ἑκάστοτε τὸ ἱερατεῖον τῆς θεᾶς Δήμητρος τῆς 'Ελευσῖνος, ἐξ οὗ καὶ ἡ προσωνυμία αὐτῶν, κατά τινα ἐπιγραφήν, «τὰ γένη τὰ περὶ τὼ θεώ». Κατά τινα σχολιαστὴν ὁ ἱεροφάντης καὶ ὁ δᾳδοῦχος τῶν 'Ελευσινίων μυστηρίων ἐξελέγοντο ἐκ τοῦ γένους τῶν Κηρύκων, ἐνῷ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Αἰσχίνου λέγει ὅτι ἐξελέγοντο οὗτοι ἐκ τοῦ γένους τῶν Εὐμολπιδῶν. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι τὸ γένος τῶν Κηρύκων παρεῖχε τοὺς σημαντικωτέρους ἱερεῖς τῶν 'Ελευσινίων μετὰ τὸν ἱεραφάντην, ἤτοι τὸν δᾳδοῦχον, τὸν ἱεροκήρυκα, τὸν ἐπὶ βωμῷ ἱερέα, ὡς καί τινας δευτερεύοντας ὑπηρέτας τῶν μυστηρίων. 'Αμφότερα ὅμως τὰ γένη προήδρευον κατὰ τὰς μυήσεις καὶ ἦσαν οἱ ἐξηγηταὶ αὐτῶν. Κατὰ τὸν Πολυδεύκη, τὰ ἱερατικὰ ταῦτα γένη ἔχαιρον εἰδικῆς διαδικασίας, ἐλάμβανον δὲ μέρος ὡς σῶμα δικαστικὸν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἄρχοντος-βασιλέως εἰς τὴν ἐκδίκασιν ὡρισμένων δικῶν, σχετικῶν ἀναμφιβόλως πρὸς τὰ διαπραττόμενα κατὰ τὰ 'Ελευσίνια μυστήρια ἀδικήματα πάσης φύσεως. Ὡς σῶμα ἐξηγητῶν, τὸ γένος τοῦτο τῶν Κηρύκων μετὰ τοῦ τῶν Εὐμολπιδῶν ἐξελέγοντο ἰσοβίως παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀμφότερα δὲ τὰ γένη διώριζον μεταξύ των τοὺς σπονδοφόρους, οἵτινες, περιτρέχοντες τὴν χώραν, ἐξήγγελλον τὴν ἔναρξιν τῶν ἐλευσινίων ἑορτῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς οἰκογενείας τῶν Κηρύκων ἦτο εἷς ἄρχων διοριζόμενος κατ' ἔτος. Τὸ γένος τοῦτο ἐλάτρευεν ἰδιαιτέρως τὸν Ἑρμῆν, οἰκογενειακαὶ δὲ συνελεύσεις ἐγίνοντο ἐν 'Ελευσῖνι ἐν τῷ «οἴκῳ τῶν Κηρύκων» πρὸς συζήτησιν τῶν ἀφορώντων τὸ σωματεῖον ζητημάτων. Εἷς ταμίας διηύθυνε τὸ κοινὸν ταμεῖον. Ἡ δύναμις τοῦ σωματείου τούτου ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε οὐχὶ μόνον ἐν 'Αθήναις καὶ 'Ελευσῖνι ἐκέκτητο μεγίστην σπουδαιότητα, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτῶν. Κατά τινα νόμον τοῦ Δράκοντος, δύο μέλη τῶν Κηρύκων ἐξετέλουν καθήκοντα ἐν Δήλῳ καὶ ἐν Δελφοῖς.

Β. Δ. Θ.

κηρυκευτικὸν (τὸ) /*Ναυτ.*/. Σῆμα, καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸ πλοῖον τὸ φέρον τοιοῦτο, δηλοῦν τὴν προσέλευσιν πρὸς τὸν ἀνώτερον ἀξιωματικὸν τῆς ἐν ὄψει πολεμίας ναυτικῆς δυνάμεως, προσώπου ἐντεταλμένου ἔναρξιν διαπραγματεύσεων. Τανῦν τὸ κηρυκευτικὸν σῆμα εἶναι λευκὸν μέγα τετράγωνον ἐπαιρόμενον μέχρις ἐπιμήλου τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ τοῦ κηρυκευτικοῦ πλοίου. Παλαιότερον, τὸ κηρυκευτικὸν πλοῖον, ὅπερ ἔδει νὰ μὴ ἔχῃ πλείονα τῶν 4 πυροβόλων, ἔφερεν ὡς κηρυκευτικὸν σημεῖον τὴν σημαίαν τοῦ πρὸς ὃν κατηυθύνετο ἐχθροῦ του, ἐπηρμένην μέχρις ἐπιμήλου τοῦ ἀκατίου. Περιώνυμον ἐν τῇ ἱστορίᾳ κηρυκευτικὸν πλοῖον ὑπῆρξε τὸ γαλλικὸν βρίκιον «L'Épervier», δι' οὗ τὴν 14 'Ιουλίου 1815 Ναπολέων ὁ Μέγας διεπεραιώθη ἀπὸ τοῦ Ροσφὼρ εἰς τὸ ἀγγλικὸν δίκροτον «Βελλεροφών».

Σ. Ε. Λ

κηρυκεύω· εἶμαι κῆρυξ, ἀσκῶ τὸ ἔργον τοῦ κήρυκος.

κηρύκιον (τό), καὶ ***κηρύκειον***. Ἡ λέξις αὕτη, κατὰ τὸ Μέγα 'Ετυμολογικόν, εἶναι ὄνομα προσηγορικὸν καὶ σημαίνει πᾶσαν ῥάβδον κήρυκος, ἰδίως ὅμως τὴν ῥάβδον τοῦ ἀγγελιαφόρου τῶν θεῶν Ἑρμοῦ, ἥτις, ὡς λέγει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Θουκυδίδου, «ξύλον ἐστὶν ὀρθόν, ἔχον ἑκατέρωθεν δύο ὄφεις περιπεπλεγμένους καὶ ἀντιπροσώπους πρὸς ἀλλήλους κειμένους» ἤ, ὅπως περιγράφει τὸ Μέγα 'Ετυμολογικόν, «ῥάβδος ἦν μετρίου μήκους, ἄνω πρός τῇ ἀρχῇ ὄφεις ἐσχηματισμένους, ἀντεμβαλλομένους ἀλλήλους εἰς τύπον τοῦ φ στοιχείου». Τὸ κηρύκιον ἦτο ἀχώριστον σύμβολον τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὸ σῆμα τῶν κηρύκων. Τὴν λέξιν ἀναφέρουσι πρῶτοι ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις λέγει ὅτι οἱ ἐν Μυκάλῃ πολεμοῦντες Ἕλληνες ἔμαθον τὴν νίκην τῶν Πλαταιῶν διά τινος κηρυκίου ἐπιπλέοντος ἐπὶ τῶν κυμάτων. 'Αλλὰ περὶ τοῦ πράγματος πολλὰς πληροφορίας μᾶς δίδουσι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ αἱ ἀπειράριθμοι παραστάσεις αὐτοῦ ἐπὶ μνημείων τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης καὶ μάλιστα αἱ ἀγγειογραφίαι. Κατὰ τὰς πηγὰς ταύτας, τὸ κηρύκιον εἶχεν ἀρχικῶς τὸ σχῆμα σκήπτρου ἢ ποιμενικῆς ῥάβδου, ἦτο τουτέστι ῥοπαλοειδὴς ῥάβδος λήγουσα ἄνω εἰς κεκυρτωμένον ἄκρον, ἢ ἁπλῆ ῥάβδος ἔχουσα ὡς ἐπίστεψιν κράνος, πτηνὸν ἢ ἄνθος. Οὕτω παρουσιάζουν αὐτὸ διάφορα ἀρχαϊκὰ μνημεῖα μὲ παραστάσεις ποιμένων, ἀρχόντων, ἱερέων. 'Αλλὰ καὶ κατὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη τοιαύτην ῥάβδον κρατεῖ καὶ ὁ Ἑρμῆς, ὅταν ἀποστέλληται νὰ ὁδηγήσῃ τὸν Πρίαμον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν 'Αχαιῶν ἢ ὅταν, ὡς ἀγγελιαφόρος, σπεύδῃ εἰς τὴν νύμφην Καλυψώ, ἢ ὅταν, ὡς ψυχοπομπός, ὁδηγῇ τὰς ψυχὰς τῶν δολοφονηθέντων μνηστήρων εἰς τὸν κάτω κόσμον. Ἡ ῥάβδος ὅμως αὕτη τοῦ Ἑρμοῦ δὲν εἶναι, ὡς τὸ σκῆπτρον τῶν βασιλέων ἢ ὡς ἡ ποιμαντορικὴ ῥάβδος τῶν ποιμένων, ἁπλοῦν στήριγμα, ἀλλ' εἶναι ἡ μαγικὴ ῥάβδος, ὅπως ἡ τῆς Κίρκης, διὰ τῆς ὁποίας ὁ θεὸς οὗτος «θέλγει τὰ ὄμματα τῶν ἀνδρῶν, ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώττοντας ἐγείρει» κατὰ τὴν 'Ιλιάδα, καὶ εἶναι, κατὰ τὸν ὁμηρικὸν ὕμνον πρὸς τὸν Ἑρμῆν, «χρυσῆ, τριπέτηλος, περικαλλής, δίδουσα ὄλβον καὶ πλοῦτον». Τὰς ὁμηρικὰς ταύτας περὶ τῆς μαγικῆς ῥάβδου τοῦ Ἑρμοῦ ἀντιλήψεις ἔχοντες ἴσως ὑπ' ὄψιν οἱ πρῶτοι ζωγράφοι παρέστησαν τὸ πατριαρχικὸν κηρύκιον οὐχὶ ὡς ῥάβδον ἁπλῆν καὶ λείαν, ἂν καὶ ἡ τοιαύτη παράστασις ἐπίσης ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ψυχοπομποῦ, ἀλλὰ μὲ κυρτὰς

Digitized by Google

διακλαδώσεις διαφόρων σχημάτων ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου, πρὸς ἐκδήλωσιν ἀκριβῶς τῶν ἀνωτέρω ὁμηρικῶν ἰδιοτήτων τῆς μαγικῆς ῥάβδου τοῦ θεοῦ. Τὸ σχῆμα, εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ πολλὰς ἀμφιταλαντεύσεις κατέληξεν ἡ μαγικὴ αὕτη ῥάβδος, ἦτο τὸ σχῆμα στελέχους ἐπιστεφομένου δι' ἑνὸς 8 ἀνοικτοῦ ἄνωθεν ἢ δύο κύκλων, τοῦ πρώτου κλειστοῦ καὶ τοῦ δευτέρου ἄνω ἀνοικτοῦ. Πολλοὶ ἑρμηνευταὶ παραδέχονται ὅτι ὁ πρῶτος οὗτος τύπος τοῦ κηρυκίου ὑπενθυμίζει τὴν παναρχαίαν παράδοσιν τοῦ Ἑρμοῦ ὡς ποιμένος, ἂν καὶ οὐδὲν γνωστὸν μνημεῖον τὸν παριστᾷ μὲ τὸ λαγωβόλον, διότι οὕτω κατασκευάζουσιν ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες ποιμένες τὴν ποιμενικὴν ῥάβδον, κυρτοῦντες καὶ διαστρεβλοῦντες εἰς διάφορα σχήματα τοὺς κλώνους, τοὺς ὁποίους ἐπίτηδες ἀφίνουσιν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ῥάβδου. Ἴσως ἡ ἐξήγησις αὕτη νὰ εἶναι ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τοῦ κηρυκίου, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον μεταξὺ τῶν κοσμημάτων τοῦ πρωταρχικοῦ τύπου τοῦ κηρυκίου, ἤτοι τῆς ῥάβδου, συγκαταλέγεται καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ κριοῦ, τοῦ ἱεροῦ τούτου ζῴου τοῦ Ἑρμοῦ. Οἱαδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως τοῦ κηρυκίου ὡς συμβόλου τοῦ Ἑρμοῦ, εἶναι πλέον ἐξηκριβωμένον ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ ποίησις τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου ἀνεκήρυξε τὸν Ἑρμῆν κήρυκα καὶ ἀγγελιοφόρον τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἡ ῥάβδος εἰς χεῖρας τοῦ κρατοῦντος δὲν εἶναι μόνον τὸ σῆμα τοῦ βασιλέως ἢ ἄρχοντος ὡς ποιμενάρχου τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ βέβαιον καὶ σαφὲς ἔμβλημα τῶν κηρύκων καὶ τῶν ἀγγελιαφόρων. Τοιαύτην, ἄλλως τε, ῥάβδον φέρεται κρατοῦσα πλέον καὶ ἡ Ἶρις, ὡς ἀγγελιαφόρος καὶ αὐτὴ τῶν θεῶν, ἂν καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξε ποιμενίς. Εἰς τὴν διαμόρφωσιν ὅμως τοῦ κηρυκίου εἰς τοιοῦτον τύπον δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὡς φρονεῖ ὁ Pottier, νὰ συνέβαλον πολὺ καὶ ἀνατολικὰ ἀντικείμενα τέχνης, τὰ ὁποῖα ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν κατὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι περιηγήσεις των διάφοροι ξένοι καὶ ἰδίως οἱ Φοίνικες, οἵτινες εὑρίσκοντο εἰς στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας. Εἶναι ἀξιοσημείωτον, τῷ ὄντι, ὅτι πολλὰ μνημεῖα ἀνατολικῆς τέχνης φέρουσι τὸ σχῆμα τοῦ κηρυκίου. Τοιαῦτα μνημεῖα εἶναι τὰ φοινικικά, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ ἱερὸν δένδρον τῆς Φοινίκης ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ κηρυκίου. Τοιούτου σχήματος ἐπίσης εἶναι καὶ πολλὰ συμβατικὰ ὅπλα ἐπὶ κυλίνδρων τῆς Μεσοποταμίας. Ἀνάλογα σχήματα φέρουσι καὶ πολλὰ ἀνάγλυφα Χετταίων. Ἐπὶ δὲ τῆς καρχηδονιακῆς στήλης τῆς λεγομένης τοῦ Ἀδρουμήτου καθαρώτατα παρίσταται τὸ πραγματικὸν καὶ τέλειον σχῆμα τοῦ κηρυκίου. Τὴν εὐλογοφανῆ ἐν τούτοις γνώμην ταύτην ἀναιρεῖ ὁ Boetzkes, διατεινόμενος ὅτι τὸ κηρύκιον ἐπενοήθη ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν Ἰώνων τῆς Μικρασίας, διότι ἐν ταῖς γραφαῖς αὐτῶν ἀπαντᾷ κατ' ἀρχὰς τὸ κηρύκιον καὶ διότι ἅπαντα τ' ἀνωτέρω ἀνατολικὰ μνημεῖα, ὡς ἔργα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, εἶναι ἔργα λαῶν, οἵτινες, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν Ἰώνων τῆς Μικρασίας. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι προσεπάθησαν νὰ διασαφηνίσωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρυκίου καὶ ἐπενόησαν διαφόρους μύθους καὶ μυθεύματα, ὅπως οἱ ἀστρομυθολόγοι, οἵτινες ἐν τῷ κηρυκίῳ διέβλεπον τὴν τροχιὰν τῆς γῆς, τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, ἐξηγοῦντες οὕτως, ἐν τῇ ἀχαλινώτῳ αὐτῶν φαντασίᾳ, τὴν κυρίαν ἔννοιαν τοῦ Ἑρμοῦ ὡς ἀγγελιαφόρου. Τὸ κηρύκιον ὅμως δὲν φέρει ἐν ἑαυτῷ εἰδικήν τινα σημασίαν, ἀλλὰ λαμβάνει πάσας ἐκείνας τὰς ἰδιότητας, τὰς ὁποίας συμβολίζει ἡ προσωπικότης τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀφ' ἧς δ' ἡμέρας ὁ θεὸς οὗτος ἀπέβη διὰ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου ὁ κῆρυξ καὶ ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν, τὸ σύμβολον τοῦτο ἀπέβη τὸ σῆμα τῶν ἀθανάτων ἢ θνητῶν, οἵτινες ἐκτελοῦσι τὰ καθήκοντα τοῦ κήρυκος. Ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης μᾶς πληροφοροῦσιν ὅτι οἱ βουλευταὶ ἐφωδιάζοντο μὲ κηρύκια κατὰ τὰς ἀποστολάς των. Κατά τινα ἐπιγραφὴν ἐκ Δήλου κηρύκιον ἔφερον ἐπίσης καὶ οἱ ἀγγελιαφόροι ἱερῶν συνδέσμων, τουλάχιστον ὅταν οὗτοι ἐκέκτηντο, ὡς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, μεγάλην σπουδαιότητα. Κηρύκιον ἴσως ἔφερον καὶ οἱ κήρυκες τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ὁ Ταλθύβιος ἄγει τὴν Βρισηΐδα, κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα κηρύκιον σχήματος πλέον τελείου καὶ κανονικοῦ. Καὶ διότι οἱ ποιηταὶ ἠρέσκοντο πρὸ παντὸς νὰ παριστῶσι τὸν Ἑρμῆν ὡς κήρυκα καὶ τελετάρχην τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὁ Ἑρμῆς ἀπέβη ὁ πάτρων καὶ ὁ προστάτης τῶν κηρύκων, σῆμα δ' αὐτοῦ καὶ σύμβολον τὸ πραγματικὸν κηρύκιον τῶν κηρύκων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ κηρύκιον ἦτο, ὡς εἴπομεν, ἁπλῆ ῥάβδος, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου καὶ διὰ τῆς ἐξαπλώσεως καὶ τῆς αὐξανούσης λαϊκότητος τῆς λατρείας τοῦ Ἑρμοῦ ὡς ἀγγελιαφόρου τῶν θεῶν καὶ ψυχοπομποῦ, τὸ κηρύκιον κοσμεῖται καὶ ἐξελίσσεται ἀναλόγως. Καὶ ἄλλοτε μὲν κοσμεῖται μὲ κεφαλὴν κριοῦ, διότι ὁ κριὸς ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ ἱερὸν ζῷον τοῦ θεοῦ τούτου, ὅπως τὸ σκῆπτρον τῆς Ἥρας ἐκοσμεῖτο μὲ κόκκυγα· ἄλλοτε δὲ μὲ δύο ὄφεις, διότι ὁ ὄφις ἦτο τὸ ἀγαπητὸν ζῷον ὅλων τῶν χθονίων θεῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπήγετο καὶ ὁ Ἑρμῆς. Ἀλλ' ὁ ὄφις, ἐπιπροσθέτως, ἐσήμαινον ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ κηρυκίου τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ θεοῦ τούτου ὡς ψυχοπομποῦ, διότι οἱ Ἕλληνες ἐφαντάζοντο καὶ ἐθεώρουν τὴν ψυχὴν ὡς ὄφιν. Τοῦτο γίνεται φανερώτερον καὶ διὰ τῶν πτερυγίων, τὰ ὁποῖα προσετέθησαν εἰς τὸ κηρύκιον τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμοῦ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, καὶ τοῦτο, διότι ἡ ψυχὴ ἐθεωρεῖτο πλέον ὡς πτηνὸν ἢ πτερωτὸν ὄν. Ὁ τύπος, ἄλλως τε, τοῦ ὀφιοειδοῦς κηρυκίου κατέστη ὁ συνήθης καὶ διαρκὴς πλέον τύπος τοῦ κηρυκίου. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὁ *δράκων*, ὅπως ἐκαλεῖτο τὸ τοιοῦτο κηρύκιον, ἦτο ἤδη γνωστὸς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σοφοκλέους. Τὸ ἀρχαιότερον δὲ μνημεῖον, ἐφ' οὗ παρίσταται ὁ τύπος οὗτος, εἶναι τεμάχιον ἀγγείου προερχομένου ἐκ τῶν περσικῶν ἐρειπίων τῆς Ἀκροπόλεως, τουτέστι τοῦ τέλους τοῦ ΣΤ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἐν τούτοις, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ δηλωθῇ ἡ ἰδιότης τοῦ Ἑρμοῦ ὡς μάγου τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ θανάτου, ἐκτὸς τοῦ συνήθους κηρυκίου ἐτίθετο εἰς τὴν ἄλλην χεῖρα αὐτοῦ ἡ ἁπλῆ, πρωταρχικὴ μαγικὴ ῥάβδος. Ἄλλοτε πάλιν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, κρατεῖ ὁ Ἑρμῆς ἄνθη λωτοῦ, ταινίαι δὲ κρέμανται ἐκ τοῦ κηρυκίου ὡς σημεῖον ἱκεσίας. Ἄλλοτε πάλιν τὸ σείει ὡς ὅπλον, τὸ φέρει ἐπὶ τοῦ ὤμου, τὸ κρατεῖ ἀπὸ τοῦ μέσου, τὸ ὑψώνει ὁριζοντίως ὕπερθεν τῆς κεφαλῆς του ἢ τὸ στηρίζει ἐπὶ τῆς γῆς πρὸ αὐτοῦ. Ἐνίοτε τὸ κηρύκιον εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πλησίον τοῦ Ἑρμοῦ, ὡς σημεῖον ταυτότητος. Ἐν τέλει τὸ κηρύκιον ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς σύμβολον τῆς εἰρήνης, ὅπως τὸ δόρυ ἦτο σύμβολον τοῦ πολέμου, ἐπειδὴ ἐξαγγέλλεται αὕτη καὶ διαδίδεται διὰ τῶν κηρύκων καὶ τῶν ἀγγελιαφόρων. Ἴσως ἐκ τοῦ συμβολισμοῦ τούτου νὰ προῆλθε καὶ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ κηρυκίου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ὡς συμβόλου τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς εὐτυχίας, ἂν καὶ κατ' ἄλλην γνώμην προῆλθεν ἐκ τῆς παναρχαίας ἰδιότητος τῆς μαγικῆς ῥάβδου, ἥτις φέρει τὸν «πλοῦτον καὶ τὸν ὄλβον» Διότι καὶ παρὰ Ρωμαίοις ἡ παράστασις καὶ ἡ χρῆσις τοῦ κηρυκίου, συνεπείᾳ τῆς διαρκοῦς ἐπικοινωνίας αὐτῶν μὲ τοὺς Ἕλληνας, ὑπῆρξε σχεδὸν ἡ αὐτή. Τοῦτο δηλοῖ, ἄλλως τε, καὶ ἡ λέξις caduceum, ἥτις εἶναι ἁπλούστατα ἡ ἑλληνικὴ λέξις κηρύκιον, μετατραπέντος τοῦ ἑλληνικοῦ ρ εἰς τὸ λατινικὸν d καὶ τοῦ η εἰς a καθ' ὡρισμένους φθογγολογικοὺς κανόνας, ὡς ἄριστα ἀπέδειξε τοῦτο ὁ Kretschmer. Οὕτω, λοιπόν, καὶ παρὰ Ρωμαίοις ἡ Pax καὶ ἡ Concordia καὶ ἄλλαι παρόμοιαι παραστάσεις φέρουσι τὸ caduceum. Τὸ σῆμα τοῦτο ἐφέρετο καὶ ὡς περίαπτον καὶ ἀποτρόπαιον καὶ ὡς προφυλακτικὸν μέσον ἐπὶ θυρῶν καὶ κλειδῶν. Πότε ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ κηρυκίου μετεδόθη εἰς τοὺς Ρωμαίους, τοῦτο παραμένει ἀκαθόριστον. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει μόνον ὅτι ἡ ὀφιοειδὴς ῥάβδος προῆλθεν ἔξωθεν· ὁ δὲ Πολύβιος ὀνομάζει τὸ κηρύκιον «σύνθημα τῆς φιλίας τοῖς Ἕλλησι», ὑπονοῶν ἴσως ὅτι τοῦτο ὑπῆρξε διὰ τοὺς δύο λαοὺς ἡ ἀφορμὴ τῆς μεταξὺ αὐτῶν πνευματικῆς ἐπικοινωνίας.

Ἑρμῆς κριοφόρος μὲ τὸ πρωταρχικὸν κηρύκιον.

Ἑρμῆς ὡς κῆρυξ. Κηρύκιον μὲ ταινίας.

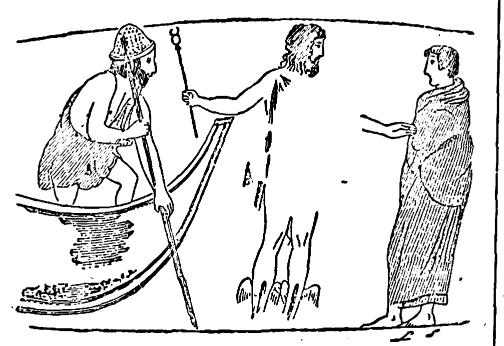

Ἑρμῆς ὡς ψυχοπομπός, ὁδηγῶν τὴν ψυχὴν εἰς τὸν Χάρωνα.

[Λευκὴ λήκυθος ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ.]

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

—[*Ἀποκρυφ.*] Τὸ *κηρύκιον*, κατ' ἐξοχὴν σύμβολον τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ, ὅστις ὁδηγεῖ τοὺς μύστας εἰς τὸν κόσμον τῶν μυστηρίων πρὸς κατανόησιν τῶν μυστικῶν τῆς φύσεως καὶ ἀπόκτησιν τῆς ἀνωτέρας γνώσεως, ἐκπροσωπεῖ, ὡς καὶ ὁ θύρσος εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Διονύσου, τὴν μαγικὴν ῥάβδον ἢ τὸ «δένδρον τῆς ζωῆς», ἤτοι τὴν μυστηριακὴν ὁδόν, ἥτις ἄγει πρὸς τὴν κατανόησιν τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἑρμητικῆς φιλοσοφίας. Τὴν μυστικὴν ταύτην σημασίαν τοῦ κηρυκίου ἰδιαιτέρως ὑποδηλοῦν οἱ δύο συμπλεκόμενοι καὶ ἀλλήλους προσβλέποντες ὄφεις, οἵτινες εἰς τὴν ἀπόκρυφον ἐπιστήμην συμβολίζουν τὴν γνῶσιν καὶ τὴν μυσταγωγικὴν ἀλήθειαν.

Η. Π. Γ.

—[*Ἑραλδ.*] Τὸ *κηρύκιον* (Caducé) εἰκονίζεται ἐν τῷ θυρεῷ κατὰ πάλον (en pal) εἰς σχῆμα ῥάβδου ἐχούσης ἑκατέρωθεν δύο ἀντιμετώπους ὄφεις περιελισσομένους ἐπ' αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἄνω ἄκραν τῆς ῥάβδου τίθενται δύο πτέρυγες. Εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῶν κηρύκων, συμβολίζει δέ, κατά τινας ἑραλδιστάς, εἰς τὴν οἰκοσημολογίαν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν. Γ. Ε. Τ.

Κήρυκος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο τρεῖς, ἤτοι: —1) Ὁ ἐν Ἄπρῳ τῆς νοτίου Θρᾴκης (τῇ κατόπιν Θεοδοσιουπόλει) ὅσιος, ἄγνωστον πότε ἀκμάσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 27 Μαρτίου. —2) Ὁ ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ «ξίφει τελειωθεὶς» μάρτυς, ἑορταζόμενος τὴν 1 Αὐγούστου. —3) Ὁ υἱὸς τῆς *Ἰουλίττης* ἐν Ταρσῷ μαρτυρήσας. Ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν ζῶσα ἡ ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου καταγομένη Ἰουλίττα, παραλαβοῦσα τὸν τριετῆ αὐτῆς υἱὸν Κήρυκον, κατέφυγεν εἰς Σελεύκειαν τῆς Παμφυλίας, νομίζουσα ὅτι θὰ ἠδύνατο ἐκεῖ νὰ σωθῇ ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ. Ἀλλὰ εὑροῦσα καὶ ἐκεῖ τὴν αὐτὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν κίνησιν, κατέφυγεν εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας, ὅπου συλληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου ἐκλήθη εἰς ἀνάκρισιν, κρατοῦσα ἐν ταῖς ἀγκάλαις τὸ τέκνον της. Ὅτε δὲ ἀνακρίνων τὴν μητέρα ὁ ἡγεμὼν ἀπέσπασε βίᾳ ἀπὸ τῶν ἀγκαλῶν αὐτῆς τὸν Κήρυκον καὶ προσεπάθει «κολακείαις αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκύσαι» καὶ οὐδὲν διὰ τούτων κατώρθωνε, «τοῦ παιδὸς τῇ μητρὶ μόνον αὐτοῦ ἀτενὲς ἐνορῶντος καὶ τελευταῖον λὰξ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος ἐντείναντος», ὀργισθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τῶν βαθμίδων τοῦ βήματος ἔρριψεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ πολλὰς βασάνους, μὴ πεισθεῖσα νὰ ἀρνηθῇ τὸν Χριστόν, ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 15 Ἰουλίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας. Ε. Γ. Π.

Κηρύκου, ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην μουσικοδιδάσκαλος τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐδίδαξε τὴν μουσικὴν ἐν Ναυπλίῳ ἐπὶ Καποδιστρίου, εἶτα ἐν Σύρῳ καὶ ἀκολούθως ἐν Ἀθήναις. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἔν τε τῷ διδασκαλείῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ.

Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

κηρυλικὴ ***ἀλκοόλη***, ἢ ***κηροτίνη*** (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀνωτέρα κεκορεσμένη μονοσθενὴς ἀλκοόλη τοῦ τύπου $C_{26}H_{54}O$, ἀπαντῶσα ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρων εἰς τὸν σινικὸν κηρόν, τὸν καρναουβικὸν κηρόν, τὸν κηρὸν τῶν μελισσῶν, εἰς τὸ λίπος τῶν ἐρίων κλπ. Τήκεται εἰς 76—79°. Σ. Γ.

κηρύλος (ὁ) (Cerylus) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλκυονιδῶν*. Οἱ κηρύλοι εἶναι μετρίου ἢ ἄνω τοῦ μετρίου μεγέθους πτηνά, μὲ χρωματισμὸν ποικίλον, λευκὸν ἢ φαιόν, καὶ μελανὰς ἀποχρώσεις, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Γνωστὰ περὶ τὰ 15 εἴδη, ὧν ἓν μόνον εὐρωπαϊκόν, ὁ *κηρύλος ὁ λευκογάστηρ* (Cerylus leucogaster), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν ὀγκώδη, ἐπιμήκη, ῥάμφος χονδρόν, κωνικὸν καὶ μακρόν, κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς φέρει βραχὺ λοφίον ἐκ πτερῶν, σῶμα βραχύ, πτέρυγας μετρίου μεγέθους καὶ ὀξυλήκτους, οὐρὰν ἀρκετὰ μακράν, πόδας μᾶλλον βραχεῖς καὶ χρῶμα μελανὸν κατὰ τὴν κεφαλήν, τὴν ῥάχιν καὶ τὴν οὐρὰν καὶ λευκὸν μετὰ μελανῶν κηλίδων κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐν Ἀφρικῇ ἀπαντᾷ ὁ *κηρύλος ὁ μέγας* (Cerylus maximus), ὅστις εἶναι τὸ μεγαλύτερον εἶδος τοῦ γένους. Δ. Ν. Π.

Κηρύνεια [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἑτέρα γραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως *Κερυνείας* (βλ. λ.).

Κήρυνθος· βλ. λ. *Κήρινθος*.

Κῆρυξ. Ὄνομα τοῦ γενάρχου τοῦ ἱερατικοῦ γένους τῶν *Κηρύκων*, ἥρωος τῆς Ἐλευσῖνος. Κατὰ τὸν Παυσανίαν καὶ τὸν Ἁλικαρνασσέα ἱστοριογράφον Ἄνδρωνα, ὁ ἥρως οὗτος εἶχε πατέρα τὸν Εὔμολπον καὶ υἱὸν τὸν δεύτερον Εὔμολπον. Τὴν γενεαλογίαν ὅμως ταύτην δὲν παρεδέχοντο οἱ Κή-

Digitized by Google

ρυκες, διατεινόμενοι ὅτι ὁ γενάρχης αὐτῶν Κῆρυξ εἶχε πατέρα τὸν Ἑρμῆν καὶ μητέρα μίαν θυγατέρα τοῦ παναρχαίου θεοῦ τῆς Ἀττικῆς γῆς Κέκροπος. Ἡ ἀναγωγὴ αὕτη τῆς γενεαλογίας τοῦ ἥρωος Κήρυκος εἰς τὸν Ἑρμῆν δικαιολογεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἑρμῆς μὲ τὸ κηρύκιον εἶναι ὁ ἀρχηγέτης τοῦ γένους τῶν Κηρύκων. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τῆς μητρός, αἱ παραδόσεις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ποικίλλουσι, διότι κατὰ μὲν τὸν Παυσανίαν μήτηρ τοῦ Κήρυκος ἦτο ἡ κόρη τοῦ Κέκροπος Ἄγλαυρος, κατὰ τὸν Πολυδεύκη καὶ διαφόρους σχολιαστὰς ἡ Πάνδροσος, κατά τινα δ' ἐπιγραφὴν ἐπὶ μνημείου, τὸ ὁποῖον ἤγειρεν ὑπὲρ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ρηγίλλης Ἡρώδης ὁ Ἀττικός, ἐξέχον καὶ οὗτος μέλος τοῦ ἱερατικοῦ γένους τῶν Κηρύκων, οἱ γονεῖς τοῦ γενάρχου ἦσαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ κόρη τοῦ Κέκροπος Ἕρση, ἡ ἐρωμένη τοῦ Ἑρμοῦ. Β. Δ. Θ.

κήρυξ,—*υκος* (ὁ, ἡ), καὶ ***κῆρυξ***, κοιν. *κήρυκας*· ὁ κηρύσσων, ὁ γνωστοποιῶν τι μεγαλοφώνως: «ὁ κήρυξ τοῦ πλειστηριασμοῦ», «δημόσιος κήρυξ»· ‖ ὁ ἐξαγγέλλων τι μεγαλοφώνως εἰς τὰς ὁδούς, διαλαλητής, κοιν. *ντελάλης*: «θὰ βάλω κήρυκα νὰ τὸ φωνάξῃ»· ‖ ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν γραφῶν, τοῦ θείου λόγου, ὁ δι' ἐκφωνουμένου λόγου διδάσκων τὰς θείας ἀληθείας, ἱεροκήρυξ· εἰς τὴν σημασίαν ταύτην ὑπὸ τὸν τύπον *κήρυκας*: «θὰ μιλήσῃ ὁ κήρυκας» ‖ ὁ οἱονεὶ διὰ κηρύγματος ἐξαγγέλλων καὶ διαδίδων κοινωνικήν τινα ἀρχὴν ἢ δόγμα, ἀπόστολος: «κήρυξ τῆς ἀληθείας, — τῆς ἠθικῆς, — τοῦ κομμουνισμοῦ κττ.»· ‖ ὁ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων ἀποστελλόμενος κομιστὴς εἰρήνης, συνθήκης, συμφωνίας κττ.

— *[Ἀρχ.] Κῆρυξ* ἐκαλεῖτο ὁ διαλαλητής, ὁ ἀγγελιαφόρος, ὁ ἄγγελος, ὁ διάκονος, ὁ πρεσβευτής, ὁ σπονδοφόρος. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐπιθετικὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι τὸν κήρυκα διάφοροι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ σχολιασταί, ὡς ὁ Ξενοφῶν, ὁ Ἡσύχιος, ὁ Πολυδεύκης, ὁ Σουΐδας καὶ ἄλλοι, προσδιορίζοντες οὕτω τὰς ὑπηρετικὰς πράξεις τῶν κηρύκων. Καὶ τῷ ὄντι, πολλὰ καὶ ποικίλα εἶναι τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἐξετέλουν οἱ ἀρχαῖοι κήρυκες. Κατὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, οἱ κήρυκες διαδραματίζουσι μέγα πρόσωπον ἐν τῇ ὁμηρικῇ κοινωνίᾳ, διότι δὲν εἶναι ἁπλοῖ θεράποντες τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, ἀλλὰ βοηθοί, συμπαραστάται καὶ ἔμπιστοι αὐτῶν, καλούμενοι «θεῖοι» καὶ «διίφηλοι». Κατὰ τὸν Ὅμηρον, οἱ κήρυκες εἶναι ἀπόγονοι τοῦ *Κήρυκος*, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Πανδρόσου καί, συνεπῶς, κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν ἢ θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων εἶναι οἱ μεσάζοντες μεταξὺ τῆς ὑπάτης ἀρχῆς καὶ τοῦ πλήθους. Εἶναι ἄπειροι αἱ περικοπαὶ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῶν καθηκόντων τῶν κηρύκων. Οὗτοι συγκαλοῦσι τοὺς Ἕλληνας εἰς συνέλευσιν, ἐπιβάλλουσι σιωπήν, θέτουσι τὸ σκῆπτρον εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥητόρων, παρασκευάζουσι τὰς θυσίας καὶ τὰς σπονδάς, ἐκτελοῦσι τὰς κληρώσεις, δίδουσι τὸ σύνθημα τῆς μάχης, διατάσσουσι τὴν μονομαχίαν μεταξὺ δύο ἡρώων, ἀποστέλλονται ὡς πρέσβεις, συνομιλοῦσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ κτλ., ἀλλ' ὑπεράνω ὅλων εἶναι οἱ ἄγγελοι τοῦ Διὸς καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ συνεπῶς ἱερὰ πρόσωπα καὶ ἀπαραβίαστα. Αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀχιλλεύς, ὅταν ἔρχωνται οἱ κήρυκες νὰ τοῦ ἀπαγάγωσι τὴν Βρισηΐδα, δὲν σκέπτεται νὰ τοῖς ἀντισταθῇ. Ἐν γένει, τόση εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἱερότης τῶν κηρύκων, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὥστε ὁ Ταλθύβιος, ὁ κήρυξ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐλατρεύετο ὡς ἥρως ἐν Σπάρτῃ μετὰ τὸν θάνατόν του, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, οἱ δ' ἀπόγονοι αὐτοῦ ἔχαιρον ἰδιαιτέρων προνομίων. Οἱ κήρυκες ἔπρεπε νὰ εἶχον, ὡς διαλαληταί, δυνατὴν καὶ γλυκεῖαν φωνήν, χαρακτηριζόμενοι ἐξ αὐτοῦ «λιγύφθογγοι καὶ ἠερόφωνοι». Κήρυκες τοῦ Ἀγαμέμνονος ἦσαν ὁ Ταλθύβιος καὶ ὁ Εὐρυβάτης, τοῦ Νέστορος ὁ Στέντωρ, τοῦ Πριάμου ὁ Ἰδαῖος, τοῦ Αἴαντος ὁ Ὀδίος, τοῦ Ὀδυσσέως ὁ Ἰθακήσιος Εὐρυβάτης. Πολλὰς σχετικὰς σκηνὰς τῆς Ὀδυσσείας μὲ τοὺς κήρυκας ὡς κύρια πρόσωπα φέρουσι πλεῖστα πανάρχαια ἀνάγλυφα καὶ ἀγγεῖα, ἐξ ὧν λίαν χαρακτηριστικὸν εἶναι εἷς ὡραῖος κρατὴρ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, προερχόμενος ἐκ τοῦ κεραμεικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ἱέρωνος καὶ παριστῶν τὸν Ταλθύβιον ἀπάγοντα τὴν Βρισηΐδα. Καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον, οἱ κήρυκες διεφύλαξαν τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐκείνην θέσιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχήν, ὄντες καὶ νῦν οἱ διερμηνευταὶ τῆς ἐξουσίας ἐν τῷ θρησκευτικῷ, πολιτικῷ, στρατιωτικῷ, δικαστικῷ καὶ ἐμπορικῷ πεδίῳ. Ἀλλὰ νῦν, καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὰ κρατοῦντα κατὰ τὴν ὁμηρικὴν περίοδον, οἱ κήρυκες δὲν εἶναι πλέον ὑπηρέται καὶ θεράποντες τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἴδιον καὶ ἀνεξάρτητον, οὕτως εἰπεῖν, σῶμα, ὠργανωμένον καὶ πειθαρχημένον. Ἐν Σπάρτῃ οἱ κήρυκες ἀπετέλουν τὸ γένος τῶν Ταλθυβιαδῶν, ἔχοντες ὡς γενάρχην αὐτῶν τὸν ὁμηρικὸν κήρυκα Ταλθύβιον. Ἐν Ἀθήναις τὸ σωματεῖον τοῦτο ἀπετέλει τὸ γένος τῶν Κηρύκων, οἵτινες εἶχον ὡς γενάρχην των τὸν ἐξ Ἐλευσῖνος ἥρωα Κήρυκα. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἱεραρχίας τῶν κηρύκων εἶναι ὁ *ἱεροκήρυξ*, ὁ ὁποῖος, πλὴν τῶν καθαρῶς θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, βοηθεῖ τοὺς δικαστὰς καὶ ἄλλους ὑπαλλήλους τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας ὅταν ὁρκίζωνται· ἀπαγγέλλει τὰς δημοσίας προσευχὰς κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν στρατευμάτων, ἐξετάζει τὰ σφάγια καὶ ἐκτελεῖ τὰς θυσίας. Ὁ ἱεροκήρυξ τῆς Ἐφέσου ἐπικαλεῖται κατὰ τὰς συνελεύσεις τὴν βοήθειαν τοῦ προστάτου θεοῦ τῆς πόλεως. Ὁ ἱεροκήρυξ τῶν Συρακουσῶν εὔχεται εἰς τοὺς θεοὺς ὑπὲρ διαφυλάξεως τῆς τυραννίας, ὁ δὲ ἱεροκήρυξ τῶν Ἀμφικτιόνων εἶναι πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἀπολαύει σπουδαίων ἀτελειῶν. Οἱ κήρυκες ἐκφωνοῦσιν ἐν τῷ θεάτρῳ τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν καὶ ἀπαριθμοῦσι τὰ βραβεῖα καὶ τὰς ἀμοιβάς, τὰς ὁποίας ἡ πολιτεία ἀπένειμεν εἰς αὐτοὺς διὰ τὰς πολυτίμους ὑπὲρ αὐτῆς ὑπηρεσίας των. Τὰς ἐκφωνήσεις ταύτας ἐκάλουν κήρυγμα. Κατά τινα ἐπιγραφήν, ὁ κήρυξ, καθ' ὡρισμένην περίπτωσιν, ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐξαγγείλῃ τὸ χαρμόσυνον τοῦτο κήρυγμα δι' ἐσφραγισμένης ἐπιστολῆς. Κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν ἐξηγγέλλοντο εἰς τὸ τέλος ἑκάστης δοκιμασίας ὑπὸ τοῦ κήρυκος. Κατὰ τοὺς τοιούτους μάλιστα ἀγῶνας ἐγίνοντο προκαταβολικῶς καὶ ἀγῶνες σαλπιγκτῶν καὶ κηρύκων, εἰς τὸν νικητὴν δ' αὐτῶν ἀνετίθετο ἡ τιμητικὴ ἐντολὴ νὰ ἐκφωνῇ τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν ἑορτῶν.

Κήρυκας ἐπίσης εἶχον καὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ διοικητικαὶ συνελεύσεις. Ὁ σπουδαιότερος κῆρυξ ἐν Ἀθήναις εἶναι ὁ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, διότι δι' αὐτοῦ συγκαλοῦνται τὰ σώματα ταῦτα εἰς συνεδρίασιν. Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς συνεδριάσεως, ὁ πρόεδρος διατάσσει τὸν μὲν γραμματέα νὰ ἀναγνώσῃ, τὸν δὲ κήρυκα νὰ ἐπαναλάβῃ μεγαλοφώνως ἐπίκλησιν ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἠπάτων τὸν λαόν. Τούτου γενομένου, ὁ κῆρυξ προσκαλεῖ τὸν βουλόμενον νὰ ὁμιλήσῃ, ἀναγινώσκει τὸν κανονισμόν, ἐξαγγέλλει καὶ ἐπιβλέπει τὴν ψηφοφορίαν καὶ ἀναγγέλλει τὸ ἀποτέλεσμα. Κατὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον ὁ κῆρυξ δὲν εἶναι εἰμὴ ἁπλοῦς ὑπάλληλος· κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ὅμως περίοδον τὸ πρόσωπον τοῦτο γίνεται τοσούτῳ σπουδαῖον, ὥστε ἔρχεται μετὰ τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα καὶ τὸν στρατηγὸν τῶν ὁπλιτῶν. Ὁ κῆρυξ ἐπίσης ἀπεστέλλετο εἰς πόλεις, ὅταν ἡ ὑπόθεσις δὲν ἀπῄτει εἰδικὴν πρεσβείαν. Αἱ Ἀθῆναι π. χ. στέλλουσι κήρυκας πρὸς τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ὅπως γνωστοποιήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις τοῦ λαοῦ. Αἱ πόλεις δέχονται τοὺς ξένους πρέσβεις ἢ τοὺς κήρυκας, οὗτοι δέ, πρὶν ἐμφανισθῶσι πρὸ τῆς βουλῆς, παρουσιάζονται ἐνώπιον τῶν πρυτάνεων. Οἱ κήρυκες ἐπίσης κηρύσσουσι τὸν πόλεμον, ἐξαγγέλλουσιν ἀνακωχήν, ἐποπτεύουσιν εἰς τὴν ἀνάληψιν τῶν νεκρῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Καὶ αἱ ἀποικίαι ἔχουσι τοὺς κήρυκάς των. Ὅταν ὁ ἄποικος θέλῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μητέρα πατρίδα, ὀφείλει νὰ γνωστοποιήσῃ τοῦτο διὰ τοῦ κήρυκος καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐξεπλήρωσε τὴν τοιαύτην του ὑποχρέωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ διοικήσει, αἱ κατακυρώσεις τῶν ἐπὶ πλειστηριασμῷ πωλουμένων πραγμάτων, αἱ ἀντικαταστάσεις τῆς περιουσίας, ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν δούλων, ἡ ἀποκήρυξις ἐκ τῆς κληρονομίας, αἱ ἀποφάσεις περὶ τοῦ ἐμπορίου ὡρισμένων ὀψωνίων γίνονται πάντοτε διὰ τῶν κηρύκων. Ἐν τῇ δικαστικῇ ἐξουσίᾳ «ὁ κῆρυξ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς», καίπερ κατέχων μικρὰν θέσιν κατὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον, ἀποβαίνει κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἷς τῶν πρώτων λειτουργῶν τῆς πολιτείας. Ὁ κῆρυξ οὗτος ἦτο ὁ ἐκτελεστὴς τῶν ἀποφάσεων τῆς βουλῆς. Ὁ κῆρυξ τῶν δικαστηρίων, καὶ μάλιστα ὁ κῆρυξ τῶν ἡλιαστῶν, ἐκάλει διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν τοὺς κληρωθέντας ἐνόρκους, ἀνήγγελλε τὸν διορισμὸν τοῦ προέδρου, ἀπήγγελλε τοὺς ἐξορκισμούς, προσεκάλει τοὺς δικαστὰς νὰ ψηφίσωσι καὶ ἐξήγγελλε τὴν ἀπόφασιν. Κατὰ τὴν κατάθεσιν τῶν λογαριασμῶν ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπαλλήλων, ὁ κῆρυξ παρευρίσκεται εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν λογιστῶν. Οἱ ἀρχιστράτηγοι ἔχουσιν ἐπίσης εἰς τὰς διαταγάς των κήρυκας, διὰ νὰ ἐξαγγέλλωσιν οὗτοι μεγαλοφώνως τὰς διαταγὰς ἐκείνων, διὰ νὰ ἔρχωνται εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ ἀπαγγέλλωσι τὰς δημοσίας προσευχὰς καὶ διὰ νὰ διαπραγματεύωνται τὴν ἀνάληψιν τῶν νεκρῶν. Τὸ κύριον προνόμιον τοῦ κήρυκος ἦτο τὸ ἀπαραβίαστον, ἱεροσυλία δὲ ἐθεωρεῖτο νὰ κακομεταχειρισθῇ τις αὐτὸν ἢ νὰ τὸν φονεύσῃ. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ πρυτανείου τῶν Ἀθηνῶν δωρεὰν σιτιζομένων ὑψηλῶν προσώπων τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας, οἵτινες, ὡς ἐκ τούτου, ἐκαλοῦντο *ἀείσιτοι*, ὑπῆρχε καὶ εἷς *ἀντικήρυξ*, ἀντικαταστάτης τουτέστι τοῦ κήρυκος. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον ὁ ἱεροκήρυξ ἔχει τὸν θρόνον του ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Βάκχου-Διονύσου, πλησίον τῆς ἕδρας τοῦ στρατηγοῦ. Ἐν γένει, τὸ ὑπούργημα τοῦτο ἦτο κληρονομικὸν καὶ ἰσόβιον. Τὰ κύρια προσόντα τοῦ ἐπαγγέλματος ἦσαν ὡραία φωνὴ καὶ δύναμις τῶν πνευμόνων. Ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων των οἱ κήρυκες ὡρκίζοντο μεταξὺ τῶν χειρῶν τῶν ἀρχόντων, ἐξέπιπτον ὅμως καὶ τῶν καθηκόντων των ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ὑποψίᾳ ἀτιμίας. Οἱ κήρυκες ἐμισθοδοτοῦντο. Κατά τινας ἐπιγραφάς, ὁ ἱεροκήρυξ τῆς Ἐλευσῖνος ἐλάμβανε, κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, ἥμισυν ὀβολὸν καθ' ἡμέραν ἐξ ἑκάστου μύστου. Ἐν Περαίᾳ, πόλει τῆς Αἰτωλίας, ὁ μισθὸς τοῦ κήρυκος ἦτο κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα δέκα στατῆρες. Ὁ ἱεροκήρυξ τῆς Δήλου, τὴν αὐτὴν ἐποχήν, εἶχε κατὰ μέσον ὅρον ἑξήκοντα δραχμὰς ἐτησίως. Διὰ τὰ ὁδοιπορικά των εἰς ξένας πόλεις ἐλάμβανον ἀναλόγους ἀποζημιώσεις. Ὁ μισθὸς τῶν κηρύκων ὠνομάζετο *κηρυκεία* ἢ *κηρύκευσις*. Εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν των ἐλάμβανον διὰ ψηφίσματος τὸν δημόσιον ἔπαινον ἢ τὸν στέφανον, μὲ τὰ συνήθη προνόμια τῆς προξενίας, τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἡσυχίας, τῆς ἀτελείας, τῆς προεδρίας. Τὸ σύνηθες ἔμβλημα αὐτῶν ἦτο τὸ *κηρύκιον* (βλ. λ.), πραγματικὸν σκῆπτρον, τὸ ὁποῖον φανερώνει τὴν ἐξουσίαν των. Ἐν Ἀθήναις, εἰς ὡρισμένα δημόσια μέρη, ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρα θέσις διὰ τὸν κήρυκα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἠγείρετο ὁ λεγόμενος «κήρυκος λίθος», ἐφ' οὗ προφανῶς ἵστατο οὗτος, ἵνα κηρύσσῃ τὰ κηρύγματα αὐτοῦ. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— *[Πολ. Δικον.]* Ὁ *κῆρυξ* εἶναι τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς δημοπρασίας (πλειστηριασμούς, μισθώσεις κλπ.) γνωστοποιεῖ μεγαλοφώνως πρὸς τὸ κοινὸν τοὺς ὅρους τῆς δημοπρασίας, τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς κλπ., καθὼς καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον καὶ τὴν ἀρχήν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας θὰ ἐνεργηθῇ, ἂν πρόκειται περὶ μελλούσης τοιαύτης. Τὴν διὰ κήρυκος γνωστοποίησιν ἐπιβάλλουν ὑποχρεωτικῶς, ὡς ἓν ἐκ τῶν μέσων τῆς δημοσιότητος, τὰ ἄρθρα 894, 895, 968, 973 καὶ 974 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, καθὼς καὶ ἄλλοι νόμοι ἀφορῶντες ἐκποίησιν ἐθνικῶν κτημάτων, ἐνοικιάσεις δημοσίων φόρων, προσόδων κλπ. Τὰ τῆς ἀμοιβῆς τῶν κηρύκων (κηρύκεια) ἐρρύθμισε τὸ πρῶτον ὁ νόμος ΑΥΚΕ' τοῦ 1887, ἤδη δὲ ὁ νόμος 4109 τοῦ 1929, κατὰ τὸν ὁποῖον ταῦτα βαρύνουσι τὸν τελευταῖον πλειοδότην ἢ μειοδότην. Τὰ κηρύκεια ποικίλλουσιν ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐκπλειστηριάσματος, ἀπὸ 1% μέχρις ἑνὸς ἐπὶ τοῖς χιλίοις, οὐδέποτε δὲ δύνανται νὰ ὑπερβοῦν ἐφ' ἑκάστου πλειστηριασμοῦ ἢ δημοπρασίας τὰς δραχμὰς δύο χιλιάδας. Ε. Ι. Μ.

— *[Διεθν. Δίκ.] Κῆρυξ* καλεῖται πᾶν πρόσωπον, στρατιωτικὸν ἢ μή, ὅπερ ἀποστέλλεται παρά τινος τῶν ἀντιμαχομένων πρὸς τὴν ἐχθρικὴν στρατιὰν πρὸς διαπραγμάτευσιν. Συνήθως τὴν ἀποστολὴν ταύτην οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατῶν ἀναθέτουν εἰς τοὺς μᾶλλον ἱκανοὺς καὶ ἐνδεδειγμένους ἀξιωματικούς. Ὁ κῆρυξ προχωρῶν πρὸς τὰς ἐχθρικὰς γραμμάς, προηγουμένης πάντοτε λευκῆς σημαίας, συνοδεύεται ὑπὸ σαλπιγκτοῦ ἢ τυμπανιστοῦ, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ὑπὸ διερμηνέως. Ὁ κῆρυξ, ὡς καὶ πάντες οἱ συνοδεύοντες αὐτόν, εἶναι ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι καὶ κατ' οὐδένα τρόπον δύνανται νὰ προσβληθῶσιν ἢ αἰχμαλωτισθῶσιν. Ἐὰν συμβῇ κῆρυξ τις νὰ πληγωθῇ ἢ νὰ φονευθῇ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἀποστολῆς του, τοῦτο ἤθελε θεωρηθῇ ὡς σοβαρὰ παράβασις τῶν περὶ πολέμου διεθνῶν διατάξεων μόνον ἐφ' ὅσον ἤθελε γίνει ἐπὶ σκοπῷ, καθόσον οὐδόλως ἀπίθανον νὰ κτυπηθῇ ὑπὸ περιπλανωμένης σφαίρας, ὁπότε δὲν ὑφίσταται διεθνὲς ἀδίκημα. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ κήρυκος τυγχάνει λίαν ἐπικίνδυνος ἀφ' ἑτέρου, καθότι τὰ σύγχρονα ὅπλα, βάλλοντα ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως, δύνανται νὰ κτυπήσουν αὐτὸν πρὶν ἢ διακριθῇ ἡ λευκὴ σημαία καὶ ἡ ἰδιότης αὐτοῦ. Ὁ κῆρυξ δέον, ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἀποστολῆς του, νὰ μὴ καταχρᾶται τῆς θέσεώς του, ἤτοι νὰ ἐπιδίδεται εἰς κατασκοπείαν ἢ οἱανδήποτε δολίαν πρᾶξιν, καθότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ διεθνὲς δίκαιον οὐδεμίαν ἀναγνωρίζει δι' αὐτὸν ἀσφάλειαν, ἀλλ' ἀντιθέτως, συντρεχούσης τῆς περιπτώσεως ταύτης, ἤθελε θεωρηθῇ ὡς κατάσκοπος. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἕπεται, ὅτι ὁ κῆρυξ ὑποχρεοῦται κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐντολῆς του νὰ κλείῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα, ὅπως μηδὲν ἐκ τῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου ἀντιληφθῇ· τοὐναντίον δύναται νὰ παρατηρήσῃ ὅ,τι εἰς αὐτὸν εἶναι δυνατὸν καὶ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἰδίου στρατοῦ του, ἄνευ ὅμως οὐδεμιᾶς καταχρήσεως τοῦ χαρακτῆρός του. Πρὸς ἀποφυγὴν ἄλλως τε τούτου, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων δύναται καὶ δικαιοῦται νὰ λάβῃ πᾶν προφυλακτικὸν μέτρον, ὡς λ. χ. νὰ διατάξῃ ὅπως καλυφθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κήρυκος, ἐφ' ὅσον οὗτος εὑρίσκεται εἰς τὰς ἐχθρικὰς γραμμάς, ἢ νὰ διατάξῃ τὴν προσωρινὴν αὐτοῦ κράτησιν, ἐὰν ὅλως αἰφνιδίως ἀντελήφθη καὶ παρευρέθη εἰς κίνησίν τινα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατεύματος. Ὁ καθορισμὸς τῶν προφυλακτικῶν τούτων μέτρων ἀνάγεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἁρμοδιότητα τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Ὅτε τὴν 7 Νοεμβρίου 1918 δύο Γερμανοὶ κήρυκες ἐπεδίωξαν τὴν συνάντησιν τοῦ στρατάρχου Φός, ἀρχιστρατήγου τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, διὰ νὰ ζητήσουν τὴν ἀνακωχήν, ὁ Φὸς ὥρισεν εἰς αὐτοὺς τὸν τόπον τῆς συναντήσεως καὶ τὸν δρόμον ὃν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσουν· οὗτοι ἔδει νὰ παρουσιασθοῦν μεταξὺ τῆς 8 καὶ 10 ἑσπερινῆς εἰς τὰς γαλλικὰς

Digitized by Google

προφυλακὰς καὶ ἐπὶ ὡρισμένου σημείου τῆς ὁδοῦ τῆς Λὰ Σαπέλ. Ὡσαύτως δέ, διετάχθη ὅπως παύσῃ τὸ πῦρ ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀπὸ τῆς 3 μ. μ. μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, καὶ τοῦτο πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τῶν δύο κηρύκων.

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων οὐδόλως ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ τὸν κήρυκα τὸν ζητοῦντα τὴν συνάντησίν του, ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ δίδει τὰς σχετικὰς εἰς τὰς προφυλακὰς διαταγάς, ἵνα ὁ κῆρυξ ἀποσυρθῇ ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ. Πολλάκις πράγματι εἶναι δυνατὸν ἡ ἀποστολὴ κήρυκος νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ μόνον νὰ βραδύνῃ κίνησίν τινα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, δι' ὃ καὶ τὸ διεθνὲς τοῦ πολέμου δίκαιον ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα τῆς ἀποπομπῆς τοῦ κήρυκος. Ἐπίσης δύναται ὁ ἀρχηγὸς ἐχθρικοῦ στρατοῦ νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἐφ' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα δὲν θέλει γίνει δεκτὸς οὐδεὶς κῆρυξ. Ὅθεν πᾶς τοιοῦτος, ὅστις ἤθελε παρουσιασθῇ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, κινδυνεύει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπόλεμος ἐχθρός. Πάντως μία τοιαύτη ἀπαγόρευσις δέον νὰ μὴ διαρκῇ ἐπ' ἀόριστον, ἀλλ' ἀντιθέτως δι' ὡρισμένον χρόνον βραχυτάτης διαρκείας, καὶ μόνον ἐφ' ὅσον ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἐπιβάλλεται λόγῳ τοῦ ὅτι ἄκρα μυστικότης δέον νὰ καλύψῃ σοβαράν τινα ἐπιχείρησιν, ὡς λ. χ. μίαν ἀλλαγὴν μετώπου, ἑλιγμόν τινα, ἢ μίαν συγκέντρωσιν στρατευμάτων. Ληξάσης ὅμως τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἡ ἀπαγόρευσις δέον ἀμέσως νὰ αἴρεται. Ἐὰν κῆρυξ τις μετὰ τῆς λευκῆς σημαίας παρουσιασθῇ διαρκούσης τῆς μάχης, οὐδόλως εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διαταχθῇ ὅπως παύσῃ τὸ πῦρ, καὶ τοῦτο λίαν ὀρθῶς, καθότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐρριψοκινδύνευεν ἡ νίκη κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμήν, ἢ θὰ παρέλυεν ἡ καταδίωξις. Τὰς περὶ κήρυκος διεθνεῖς διατάξεις τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου τὸ διεθνὲς ἰνστιτοῦτον παρεδέχθη καὶ ἐφήρμοσε κατ' ἀναλογίαν καὶ διὰ τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον. Τὸ πλοῖον τὸ φέρον τὸν κήρυκα καὶ τὴν λευκὴν σημαίαν (navire de cartel) εἶναι ὡσαύτως ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον, κατ' οὐδένα τρόπον δυνάμενον νὰ προσβληθῇ, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἀποδειχθῇ, κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, ὅτι ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ, ἐπωφελούμενος τῆς προνομιούχου θέσεως τοῦ πλοίου του, ἠθέλησε νὰ προκαλέσῃ ἢ διαπράξῃ προδοτικήν τινα πρᾶξιν. Οἱ αὐτοὶ κανόνες ἰσχύουν καὶ διὰ τὸν ἐναέριον πόλεμον, ἤτοι διὰ τὰ ἀεροπλάνα καὶ ἀερόπλοια τὰ φέροντα κήρυκας καὶ λευκὴν σημαίαν. Τὴν 9 Νοεμβρίου 1918, ὅτε Γερμανὸς ταχυδρόμος καὶ κῆρυξ ὤφειλε νὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ γενικὸν γερμανικὸν ἐπιτελεῖον τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς τοῦ στρατάρχου Φός, ἐγένετο πρότασις καὶ ἀπεφασίσθη, πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τοῦ κήρυκος τούτου, ὅπως διασχίσῃ οὗτος τὸ μέτωπον ἐπιβιβαζόμενος ἐπὶ γαλλικοῦ ἀεροπλάνου φέροντος μεγάλην λευκὴν σημαίαν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐγένετο, κατόπιν τῆς παύσεως τοῦ πυρός, καὶ ὁ κῆρυξ λοχαγὸς Ἐλντὸρφ ἀνεχώρησε δι' αὐτοκινήτου διὰ τὸ Σπᾶ.

Σ. Φ. ΝΙΚΟΓΛΟΥ

—*[Θεατρ.]* Ὁ *κῆρυξ* ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μέσον τῆς ἀναγγελίας τῶν θεατρικῶν παραστάσεων καὶ ἄλλων ἀγώνων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι μετέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Βάκχου, διὰ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τοὺς τραγικοὺς καὶ κωμικοὺς ἀγῶνας, εἰδοποιούμενοι ὑπὸ κήρυκος. Ἕτερος κῆρυξ ἐν τῷ θεάτρῳ προσεκάλει ἕνα ἕκαστον τῶν διαγωνιζομένων ποιητῶν, κατὰ τὴν σειρὰν τῆς κληρώσεώς του, νὰ προσαγάγῃ τὸν χορόν του. Μεταγενεστέρως (*Πολυδεύκ.* Δ', 88) οἱ διαγωνιζόμενοι δὲν προσεκαλοῦντο διὰ κήρυκος, ἀλλὰ διὰ σαλπίσματος. Ἐν Ῥώμῃ οἱ ἀγῶνες τοῦ κίρκου καὶ τοῦ ἀμφιθεάτρου, καὶ μεταγενεστέρως οἱ σκηνικοὶ τοιοῦτοι, ἀνηγγέλλοντο κατ' ἀρχὰς διὰ κήρυκος, ὅστις περιερχόμενος τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἐκραύγαζε: «Τρέξατε νὰ ἰδῆτε τοὺς ἀγῶνας· τρέξατε νὰ ἰδῆτε τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους οὔτε εἶδε, οὔτε θὰ ἰδῇ εἰς τὸ μέλλον κανείς». Ἐξ ἄλλου οἱ κήρυκες (Praecones ἢ Curiones) ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀρχόντων ἐν τοῖς θεάτροις, διὰ νὰ μεταβιβάζωσι τὰς διαταγάς των ἢ ἄλλας ἀνακοινώσεις πρὸς τὸ κοινόν, πρὸς δὲ νὰ ἐπιβάλλωσι σιγὴν εἰς τοὺς φωνασκοῦντας· λ. χ. ὁσάκις ὁ ἐπιφορτισμένος ν' ἀπαγγείλῃ τὸν πρόλογον ἠθοποιὸς δὲν κατώρθωνε νὰ ἐπιβάλῃ σιωπὴν εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κήρυκος διὰ τῆς ἑξῆς συνήθως ἐπικλήσεως: «Face jam nunc, tu, praeco, omnem auritum poplum». Ἐν τῷ νεωτέρῳ θεάτρῳ ὁ κῆρυξ (ντελάλης) ἐπίσης ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μέσον τῆς ἀναγγελίας τῶν θεατρικῶν παραστάσεων. Καὶ ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ τὸν ῥόλον αὐτὸν ἀνελάμβανεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἀρλεκῖνος, ὅστις περιερχόμενος τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔπαιζεν ὁ θίασος εἰς ὃν ἀνῆκε, προσεκάλει τοὺς κατοίκους διὰ τυμπανοκρουσίας καὶ τοὺς ἀνήγγελλε τὴν παράστασιν τῆς ἑσπέρας. Ἐν Γερμανίᾳ τὴν φροντίδα αὐτὴν εἶχεν ἐπίσης ὁ ὑποδυόμενος τοὺς κωμικοὺς ῥόλους ἠθοποιός, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι αὐτὸς περιήρχετο τὴν πόλιν ἔφιππος καὶ πολλάκις, διὰ τὸ κωμικώτερον τοῦ πράγματος, ἀνάποδα καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἵππου, τοῦ ὁποίου τὴν οὐρὰν ἐκράτει δίκην χαλινοῦ. Τὰ αὐτὰ περίπου συνέβαινον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Ἐν τῷ νεοελληνικῷ θεάτρῳ ἐπίσης αἱ παραστάσεις ἀνηγγέλλοντο κατ' ἀρχὰς μόνον διὰ τοῦ κήρυκος. Ὅταν, κατὰ τὸ 1840, ἀπετόλμησε νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ σκηνῆς διὰ πρώτην φορὰν καὶ θῆλυς ἠθοποιός, τὸ ἀξιοπερίεργον αὐτὸ γεγονὸς ἀνηγγέλθη εἰς τοὺς φιλοθεάμονας Ἀθηναίους διὰ τοῦ κήρυκος ὡς ἑξῆς: «Τὴν γυναῖκα ἀπόψε εἰς τὸ θέατρον θὰ τὴν παίξῃ ἀληθινὴ γυναῖκα».

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— **«Κῆρυξ»**. Τίτλος διαφόρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. —1) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1878. —2) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Μάϊον τοῦ 1885. —3) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 6ην Μαρτίου 1916 ὡς ὄργανον τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων καὶ ἐκδοθεῖσα μέχρις 11ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους. Συνετάσσετο ὑπὸ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, τοῦ Ἐμμ Ῥέπουλη καὶ τῶν ἐπιτελῶν τοῦ κόμματος, ἔσχε τεραστίαν διὰ τὴν ἐποχὴν κυκλοφορίαν καὶ ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν. —4) Ἐφημερὶς ἐν Βόλῳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 13ην Αὐγούστου 1907 καὶ διακόψασα τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς τὴν 31ην Μαΐου 1917. —5) Ἐφημερὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱδρυθεῖσα τῷ 1885. —6 Ἐφημερὶς ἐν Λεβαδείᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1877. —7) Ἐφημερὶς ἐν Πάτραις, ἱδρυθεῖσα τὴν 3ην Ἰουνίου 1880. —8) Ἐφημερὶς ἐν Χανίοις, ἱδρυθεῖσα τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1901, ἐκδιδομένη μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1912 ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος καὶ ἔκτοτε, μέχρι σήμερον, ὡς ἡμερησία, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κυριάκου Μητσοτάκη. Κατέστη γνωστὴ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἀρθρογραφίας τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ σταδίου.

— **«Κῆρυξ *τῆς Ἑλλάδος*»**. Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 1ην Νοεμβρίου 1893. Π. Ν. Π.

— **«Κῆρυξ *τῆς Νέας Ὑόρκης*»** (The New York Herald). Ἡμερησία καὶ ἑβδομαδιαία ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τὴν 5 Μαΐου 1835 ὑπὸ τοῦ Σκώτου μετανάστου Ἰακώβου Γόρδωνος Μπέννετ. Ἡ ἐφημερὶς κατ' ἀρχὰς ἐξεδίδετο ἐντὸς μικροῦ ὑπογείου, ὅπου ὁ Μπέννετ ἐξετέλει χρέη ἰδιοκτήτου, ἀρχισυντάκτου καὶ πωλητοῦ. Ἦτο ἡ πρώτη ἐφημερὶς ἐκ τῶν συγχρόνων της, ἡ ὁποία ἐδημοσίευσεν οἰκονομικάς, θρησκευτικὰς καὶ ἐμπορικὰς εἰδήσεις. Ἐν αὐτῇ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον οἰκονομικὸν ἄρθρον τὴν 13 Ἰουνίου 1835. Κατὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν τὸ αὐτὸ ἔτος μεγάλην πυρκαϊὰν τῆς Νέας Ὑόρκης, ὁ «Κῆρυξ» ἐδημοσίευσε μακροτάτην περιγραφήν, ὑπῆρξε δὲ ἡ πρώτη ἐφημερὶς ἡ δημοσιεύσασα τῷ 1846 ὁλόκληρον πολιτικὸν λόγον σταλέντα τηλεγραφικῶς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου εἶχε καταρτίσει ἐπιτελεῖον ἐξ 63 πολεμικῶν ἀνταποκριτῶν. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεώς του ὁ «Κῆρυξ» ὑπῆρξε πολιτικῶς ἀχρωμάτιστος, διὰ τῶν μακρῶν δὲ καὶ ἐντυπωτικῶν περιγραφῶν, τῆς ἐνημερότητος, τῆς δημοσιεύσεως σκανδάλων καὶ τῆς περιφήμου στήλης τῶν «προσωπικῶν ἀγγελιῶν», διὰ τῶν ὁποίων πολλάκις ἐνήχθη καὶ κατεδικάσθη, ταχέως κατέστη ἐπιτυχὴς ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις. Τῷ 1869, ὁ «Κῆρυξ», διευθυνόμενος ὑπὸ τοῦ Μπέννετ υἱοῦ, ἀπέστειλε τὸν Στάνλεϋ πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Λίβινγκστον, ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ «Ἡμερησίου Τηλεγράφου» τοῦ Λονδίνου ἀνέλαβε τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδίου τοῦ Στάνλεϋ εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀφρικήν. Ἐπίσης ὠργάνωσε τὴν ἐκστρατείαν τῆς «Jeannette» εἰς τὸν Β. Πόλον τῷ 1879. Ἡ ἑβδομαδιαία ἔκδοσις τοῦ «Κήρυκος» ἤρχισε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1836, ἡ δὲ εὐρωπαϊκὴ (παρισινὴ) τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1887. Λονδίνειος ἔκδοσις ἤρξατο τῷ 1889, διαρκέσασα 18 μῆνας. Ὁ «Κῆρυξ» ἠγοράσθη τὸν Ἰανουάριον 1920 ὑπὸ τοῦ Φρὰνκ Α. Μόνσυ, ἐκδιδόμενος τὴν πρωΐαν ὑπὸ τὸν ἀρχικὸν τίτλον, τὴν δ' ἑσπέραν ὡς «Ἑσπερινὸς Ἥλιος». Δ. Σ. Δ.

—**«Κῆρυξ *τῶν Παρισίων*»**. Ἑλληνικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἀτάκτως ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1923. Γράφεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ διευθύνεται ὑπὸ Ε. Κομνηνοῦ. Π. Ν. Π.

κῆρυξ (ὁ) (Murex) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρικιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει θαλάσσια ζῷα διακρινόμενα ἐκ τῆς κωνικῆς μετὰ πολλῶν περιελίξεων κόγχης των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κῆρυξ ὁ φλογόκερως* (Murex brandaris), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὰ ὀνόματα *κήρυκας* καὶ *πορφύρα*. Δ. Ν. Π.

κήρυξις, *—εως* (ἡ)· ἐνέργεια τοῦ κηρύσσειν, ἡ διὰ κηρύγματος γνωστοποίησις, δημοσίευσις· || «κήρυξις πολέμου» ἡ ἐπίσημος γνωστοποίησις περὶ ἐνάρξεως πολέμου.

—*[Πολ. Δικον.] Κήρυξις* εἶναι ἡ διὰ τοῦ κήρυκος διαλάλησις τῶν ὅρων τῆς γενησομένης ἢ ἐνεργουμένης δημοπρασίας. Ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν μέσων τῆς δημοσιότητος, τοῦ ὁποίου τὴν χρησιμοποίησιν ὑποχρεωτικῶς ἐπιβάλλει ἡ πολιτικὴ δικονομία προκειμένου περὶ πλειστηριασμῶν. Ε. Ι. Μ.

κηρύσσω, ἢ ***κηρύττω***, *ἀόρ. ἐκήρυξα—ἐκηρύχθην, παρακ. παθ. μετχ. κεκηρυγμένος*· κάμνω τι γνωστὸν διὰ κήρυκος, δημοσιεύω, ἀναγγέλλω μεγαλοφώνως, διαλαλῶ: «θὰ τὸ κηρύξω νὰ τὸ μάθῃ ὅλος ὁ κόσμος», «κηρύττει τὰ κατορθώματά του» || διὰ κηρύγματος διδάσκω: «κηρύττει τὴν ἀλήθειαν, — τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»· || καθόλου, φροντίζω νὰ διαδώσω, διδάσκω: «κηρύττει τὸν κομμουνισμόν, — τὴν διχόνοιαν»· || ἐπὶ ἱεροκηρύκων, ἑρμηνεύω τὰς γραφάς, τὸν θεῖον λόγον, ἐκφωνῶ λόγον θρησκευτικόν: «κηρύττει κάθε Κυριακήν»· || «κηρύσσω πόλεμον» γνωστοποιῶ ἐπισήμως ἔναρξιν πολέμου· || «κεκηρυγμένος ἐχθρός,—ἀντίπαλος» φανερός, ἀναμφισβήτητος.

κήρωμα (τό)· τὸ ἠλειμμένον, κεκαλυμμένον διὰ λεπτοῦ στρώματος κηροῦ || πίναξ ἐπικεκηρωμένος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραφον δι' ὀξέος ὀργάνου οἱ παλαιοί· || ἔμπλαστρον κηρωτόν· || εἶδος ἀλοιφῆς τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο οἱ παλαισταὶ (ἀρχ.).

— *[Ἀρχ.]* Τὸ *κήρωμα*, δι' οὗ ἠλείφοντο οἱ παλαισταί, ἦτο εἶδος πομμάδος ἐκ κηροῦ καὶ ἐλαίου, ἡ διὰ ταύτης δὲ ἐπάλειψις τοῦ σώματος τῶν παλαιστῶν διεδόθη εὐρύτατα, ἰδίως κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τότε ὑπῆρχεν ἴδιον μέρος ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς καὶ δημοσίαις παλαίστραις πρὸς ἐπάλειψιν τοῦ κηρώματος, *κήρωμα* καὶ τοῦτο καλούμενον· οἱ ἀλειπταὶ ἐκαλοῦντο *κηρωματῖται* (ceromatites) ἢ *κηρωματισταί*, ἀπ' αὐτῶν δὲ μεταγενεστέρως κηρωματῖται ἀπεκλήθησαν καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν παλαιστρῶν. —Ω.

κηρωματίτης (ὁ), ἢ ***κηρωματιστὴς*** *[Ἀρχ.]*. Οἱ ἐν ταῖς παλαίστραις ἀλειπταὶ (βλ. λ. *κήρωμα*). —Π.

κηρώνω, ἀρχ. *κηρῶ* (*—όω*)· ἐπικαλύπτω μὲ κηρόν: «πίναξ κεκηρωμένος».

κηρωτένιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κηροτένιον*.

κηρωτικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κηροτικὸν ὀξύ*.

κηρωτίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *κηρυλικῆς* ἀλκοόλης (βλ. λ.).

κηρωτός, *—ή, —όν*· ὁ διὰ κηροῦ κεκαλυμμένος, κεκηρωμένος: «κηρωτὸν ὕφασμα» ὕφασμα ἀδιάβροχον, «κηρωτὸς χάρτης»· || «κηρωτὴ ἀλοιφὴ» ἀλοιφὴ βάσιν ἔχουσα τὸν κηρόν.

— **κηρωταὶ *ἀλοιφαὶ*** (cerata) *[Φαρμακ.]*. Καλοῦνται οὕτω φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα, ἔχοντα μαλακὴν σύστασιν καὶ ἀποτελούμενα ἀπὸ ἔλαιον καὶ κηρὸν ἢ κήτειον στέαρ, ἐγκλείοντα δὲ ἢ μὴ φαρμακευτικὰς οὐσίας. Τὰ εἰς τὰς κηρωτὰς εἰσερχόμενα φάρμακα εἶναι διάφοροι κόνεις, ἅλατα, ἀρωματικὰ ὕδατα, ἐκχυλίσματα καὶ βάμματα. Ἡ παρασκευὴ τῶν κηρωτῶν εἶναι ἁπλῆ: τήκεται ὁ κηρὸς ἐν τῷ ἐλαίῳ καὶ εἶτα ταράσσεται τὸ μεῖγμα ἕως ὅτου ψυχθῇ. Ὡς ἔλαιον χρησιμεύει τὸ τῶν ἀμυγδάλων, κηρὸς δὲ ὁ κίτρινος. Δυσκολωτέρα εἶναι ἡ παρασκευὴ τῆς κηρωτῆς, ὅταν λαμβάνῃ μέρος καὶ ὕδωρ. Αἱ κηρωταὶ ἀποτελοῦσι φάρμακα ἐξωτερικῆς χρήσεως, δέον ὅμως νὰ παρασκευάζωνται προσφάτως, διότι ταγγίζουν εὐκόλως. Κ. Γ. Μ.

—**κηρωτὸν *ὕφασμα***· βλ. *μουσαμᾶς*.

κησιρλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *βερυκοκκέας τῆς κοινῆς*.

Κηστῖνος. Ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ. *Καστῖνος*).

Κηταῖον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ταπροβάνης καὶ δή, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τοῦ Πτολεμαίου (Ζ', δ, 5), ἡ νοτία τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά. Ὡς τοιαύτη δὲ ταυτίζεται πρὸς τὸ προτενὲς τῆς Κεϋλάνης νοτιώτατον ἀκρωτήριον Dondra head (πλάτ. $5^{\circ}55'$Β, μῆκ. $80^{\circ}36'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3265: Galle to Littre Bases). Σ. Ε. Λ.

Κήτειοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαιότατος λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας κατοικῶν ἐν Τευθρανίᾳ, κατὰ τὰ ΝΔ. τῆς Μυσίας, περὶ τὸν Κήτειον ποταμόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα. Ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ὀδυσσ. λ. 521) ὡς σύμμαχοι τῶν Τρώων, ὑπὸ τὸν Εὐρύπυλον, ἀνεψιὸν τοῦ Πριάμου καὶ βασιλέα τῆς Μυσίας. Ἀλλ' ὁ Στράβων (ΙΓ', 616) ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ λαοῦ τούτου, ὁ δὲ γραμματικὸς Ἀρίσταρχος ἐκλαμβάνει ἐπιθετικῶς τὴν λέξιν Κήτειοι (=μεγάλοι). Ἄλλοι πάλιν διορθοῦσιν αὐτὴν εἰς *κήδειοι* (=ἀγαπητοί, περισπούδαστοι). Α. Θ. Σ.

κήτειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ κήτη.

— **κήτειον *λίπος***· βλ. *ἀδιπόκηρος*.

— **κήτειον *σπέρμα*** *[Χημ.]*· βλ. *ἀδιπόκηρος*.

Κήτειος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Τευθρανίᾳ, ὅστις διερχόμενος πρὸς Α. τῆς ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου, εἰς τὰ νομίσματα τῆς ὁποίας ἀπεικονίζεται, χύνεται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Καΐκου ποταμοῦ (Μπακὴρ-τσάϊ). —2) Ποταμὸς ἐν τῇ Ἐλαΐτιδι χώρᾳ εἰς Μυσίας, ἐκβάλλων ἐπίσης εἰς τὸν Κάϊκον. Ἀναφέρεται ὑπὸ

Digitized by Google

τοῦ Στράβωνος (ΙΓ' 616), καλοῦντος αὐτὸν «χειμαρρῶδες ποτάμιον». Α. Θ. Σ.

κητέλαιον (τό). Γενικὴ ὀνομασία διὰ τὰ ἐκ τῶν θαλασσίων θηλαστικῶν προερχόμενα ρευστὰ ἔλαια. Ἀποτελοῦνται χημικῶς κυρίως ἐκ γλυκεριδίων καὶ δὴ τοῦ ἐλαϊκοῦ ὀξέος. Τὰ διαφόρου προελεύσεως κητέλαια ἐν προσφάτῳ καταστάσει εἶναι χρώματος ἀνοικτοκιτρίνου, ἐλαφρᾶς ἰδιαζούσης ὀσμῆς καὶ σχεδὸν οὐδετέρας ἀντιδράσεως· μετὰ τὴν παραμονήν των ὅμως καθίστανται σκοτεινόχροα καὶ ἀποκτῶσιν ἀποκρουστικὴν δυσοσμίαν. Χρησιμοποιοῦνται ὡς καύσιμα ἔλαια, εἰς τὴν σαπωνοποιίαν, ὡς λιπαντικὰ καὶ ἐσχάτως ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἐσκληρυμμένων ἢ ὑδρογονωμένων ἐλαίων. Σπουδαιοτέρα πηγὴ αὐτῶν εἶναι αἱ φάλαιναι τῆς Γροιλανδίας. Σ. Γ.

κητένιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀκόρεστος ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου:

$$CH_2 : CH \cdot [CH_2]_{13} \cdot CH_2 \quad C_{16} \cdot H_{32}$$

λαμβανόμενος δι' ἀφυδατώσεως τῆς κητυλικῆς ἀλκοόλης. Τήκεται εἰς 4°. Σ. Γ.

κητεράχιον (τὸ) (Ceterah) [*Βοτ.*]· βλ. *κέτεραχ.*

Κητεὺς [*Μυθ.*]. Βασιλεὺς τῶν Ἀρκάδων κατὰ τοὺς ἀρκαδικοὺς μύθους. Ἦτο υἱὸς τοῦ Παρθίονος καὶ τῆς Ἀρχιλόχης, ἢ εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Λυκάονος κατ' ἄλλον μῦθον, καὶ πατὴρ τοῦ Καλλιστοῦς ἐκ τῆς Στίλβης κατὰ τὸν Φερεκύδην.

— **Κητεύς.** Ἀρχηγὸς τῶν Ἰνδῶν ὑπὸ τὸν Εὐμένη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων.

κήτημα (τὸ) [*Ἀρχ.*]. Τάριχος θύννου ἐκ τοῦ παρὰ τὴν οὐρὰν κρέατος, ἄλλως *ὠμοτάριχος* καλούμενον. —Π.

κητίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Τὸ σπουδαιότερον συστατικὸν τοῦ κητείου σπέρματος. Λευκὸν κρυσταλλικὸν σῶμα. Σ. Γ.

κητιόσαυρος (ὁ), ἢ *κητόσαυρος* (Cetiosaurus Owen) [*Παλαιοζωολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κητιοσαυριδῶν* ἢ *κητοσαυριδῶν σαυροπόδων σαυρισχίων δεινοσαύρων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν γιγάντεια κατὰ τὰς διαστάσεις. Ὁ σκελετός των εἶχε μῆκος 12 περίπου μέτρων καὶ ὕψος 3. Τὸ βραχιονικὸν ὀστοῦν τῶν ἐμπροσθίων καὶ τὸ μηρικὸν ὀστοῦν τῶν ὀπισθίων ἄκρων ἦσαν ἰσομεγέθη, μήκους ὑπὲρ τὸ 1,70 μ. Ἡ ὠμοπλάτη των εἶχε μῆκος 1,85. Ἐκ τῆς κεφαλῆς των ἔχει ἀνευρεθῆ εἷς μόνον ὀδούς, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη *καρδιόδους*. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δογγερίου καὶ τῆς κατωτέρας μαλμίου ὑποδιαπλάσεως τῆς ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

κητοειδῆ (τά), ἢ *κητώδη* (Cetacea) [*Παλαιοζωολ.*]. Ἀπολιθωμένα κητώδη συναντῶνται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Κατὰ πρῶτον ἐμφανίζονται οἱ *ζευγλοδοντίδαι* (*ἀρχαιοκήτη*). Κατόπιν, κατὰ τὴν μειόκαινον καὶ τὴν πλειόκαινον ὑποπερίοδον τῆς τριτογενοῦς περιόδου, τὰ κητώδη λαμβάνουν μεγαλυτέραν ἐξάπλωσιν καὶ παρουσιάζονται εἰς μεγαλύτερον πλοῦτον μορφῶν. Ὁ Ἄμπελ φρονεῖ, ὅτι τὰ νεώτερα κητώδη προῆλθον ἐκ τῶν ἀρχαιοκητῶν καὶ δὴ τὰ *ὀδοντοκήτη* ἐκ τοῦ γένους *ἀγορόφιος* καὶ τὰ *μυστακοκήτη* ἐκ τοῦ γένους *πατριοκῆτος*. Διὰ τὰ *δελφινοκήτη*, οὐδὲν ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε γνωστῶν γενῶν τῶν ἀρχαιοκητῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόγονός των. Γ. Κ. Γ.

κητοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κῆτος, ἄλλως *κητώδης*.

κητονία (ἡ) (Cetonia) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κητονιδῶν*. Αἱ κητονίαι εἶναι ἔντομα ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων ἀνθέων ἢ ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων, οὓς νύσσουσι καὶ προξενοῦσιν ἐντομὰς ἀπομυζῶσαι τὸν χυμόν των. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἀναπτύσσονται ἐπὶ διαφόρων ἀποσυντεθειμένων φυτῶν. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη διαδεδομένα πανταχοῦ τῆς γῆς.

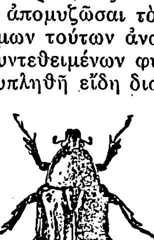

Κητονία.

Ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουσι περὶ τὰ 40 εἴδη καὶ περὶ τὰς 100 παραλλαγάς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κητονία ἡ χρυσόχρους* (Cetonia aurata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ, ἔχει μέτριον μῆκος, κεφαλὴν σχεδὸν τετραγωνικήν, κεραίας βραχείας καμπτομένας κατὰ τὸ ἄκρον των καὶ ἀπολήγουσας εἰς ροπαλοειδῆ ἀπόφυσιν, πόδας μετρίου μήκους καὶ ἰσχυρούς, θώρακα τριγωνικὸν καὶ κοιλίαν τετραγωνικὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της. Ὁ χρωματισμός της εἶναι πρασινόχρυσος μετὰ ὑπολεύκων στιγμάτων. Ἐνδιαιτᾶται κυρίως ἐπὶ τῶν ρόδων. Δ. Ν. Π.

κητονίδαι (οἱ) (Cetonidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων*. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει κανθάρους ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένους, μὲ σῶμα τετραγωνοφοειδὲς καὶ μεταλλικοὺς συνήθως χρωματισμούς. Τὰ γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης, πολυπληθέστατα, ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: ὁ *γολιάθ*, ὁ *γνώριμος*, ἡ *κητονία* καὶ ὁ *ὀσμόδερμος*. Δ. Ν. Π.

Κῆτος [*Ἀστρον.*]. Ἀστερισμὸς ἐκτεινόμενος κατὰ μέγα μέρος πρὸς νότον τοῦ Ἰσημερινοῦ. Κεῖται νοτίως τοῦ Ταύρου, τοῦ Κριοῦ καὶ τῶν Ἰχθύων, καὶ βορείως τοῦ Γλύπτου καὶ τοῦ Πυραύνου, ἔχει δὲ πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸν Ἠριδανόν, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν Ὑδροχόον. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁ ἀστερισμὸς οὗτος φέρεται ὑπὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ὑπομιμνήσκει φανταστικὸν ζῷον ἢ μυθολογικὸν τέρας. Ὁ Εὔδοξος, ὁ Ἄρατος, ὁ Ἵππαρχος καὶ ὁ Πτολεμαῖος καλοῦσι τὸν ἀστερισμὸν Κῆτος, συμφώνως πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, καθ' ἣν τὸ θαλάσσιον τέρας, τὸ ὁποῖον ἔστειλεν ὁ Ποσειδῶν, ἵνα καταφάγῃ τὴν Ἀνδρομέδαν, κατηστερίσθη μετ' αὐτῆς, τῶν γονέων της καὶ τοῦ φονεύσαντος αὐτὸ ἥρωος Περσέως. Οἱ Ἄραβες ὠνόμαζον τοὺς ἀστέρας τῆς κεφαλῆς τοῦ Κήτους *Ἀλ-Κὰφφ-ἀλ-Τζαδζμᾶ*, ἤτοι κεκομμένην χεῖρα. Παρὰ τοῖς ἀστρολόγοις τοῦ μεσαίωνος ὁ ἀστερισμὸς φέρεται ὡς *Θαλάσσιον τέρας* (Monstrum marinum), ὡς τοιοῦτο δὲ εἰκονίζεται εἰς τὸν οὐράνιον ἄτλαντα τοῦ Hevelius. Ὑπὸ τοῦ Hyginus καλεῖται Orphus, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου θαλασσίου ἰχθύος, ὅστις ζῇ ἐν μέσῳ τῶν βράχων.

Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν μεταβλητῶν ἀστέρων μακρᾶς περιόδου, ὁ καλούμενος *Θαυμάσιος* ἢ *ο Κήτους* (Mira ἢ Mirabilis ἢ o Ceti). Ὁ ἀστὴρ οὗτος, κείμενος κάτωθεν τοῦ α Ἰχθύων, ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ Κήτους, παρετηρήθη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Dav. Fabricius τὴν 13ην Αὐγούστου 1596 ὡς ἀστὴρ τρίτου μεγέθους περίπου. Ἐπειδὴ εἰς οὐδένα τῶν παλαιοτέρων καταλόγων ἢ χαρτῶν τοῦ οὐρανοῦ ἀνεφέρετο τοιοῦτος ἀστήρ, ὁ Fabricius παρηκολούθησεν αὐτὸν μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁπότε πλέον ἔπαυ-

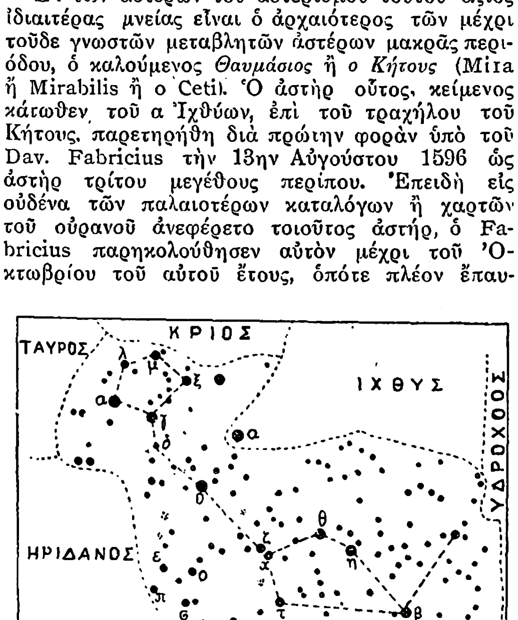

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ κήτους

σεν ὢν ὁρατός. Κατὰ τὸ 1638 ὁ ἀστὴρ ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ Holwarda, κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἐκλείψεως τῆς Σελήνης. Εἰς τὸν ἀστρονόμον τοῦτον ὀφείλεται ἡ διαπίστωσις τοῦ μεταβλητοῦ τῆς λάμψεως τοῦ ἀστέρος. Μεταγενέστεροι παρατηρήσεις ἐγένοντο ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Fullenius (1641—1644), τοῦ Hevelius (1648—1682), ὅστις διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦ φαινομένου ἀπεκάλεσε τὸν ἀστέρα *Θαυμάσιον*, ὑπὸ τοῦ Herschel, τοῦ Argelander καὶ ἄλλων. Πρῶτος ὁ Bouillaud τῷ 1667, ἐκ παρατηρήσεων γενομένων ἀπὸ τοῦ 1638 μέχρι τοῦ 1660, προσδιώρισε τὴν περίοδον τῆς μεταβολῆς τῆς λάμψεως τοῦ ἀστέρος εἰς 333 ἡμέρας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τοῦδε παρατηρήσεων ἐβεβαιώθη, ὅτι ἡ περίοδος αὐτοῦ, ἀνερχομένη εἰς 331,4 ἡμέρας, δὲν εἶναι σταθερά, ἀλλ' ὑπόκειται εἰς ἀνωμάλους διακυμάνσεις, ὅπως καὶ τὸ μέγιστον μέγεθος ἢ τὸ ἐλάχιστον τῆς λάμψεως αὐτοῦ. Ὁ Θαυμάσιος κατεχωρίσθη ὑπὸ τοῦ Beayer εἰς τὸν ἄτλαντα αὐτοῦ τῷ 1603 ὡς ἀστὴρ 4ου μεγέθους ὑπὸ τὸ σύμβολον *ο Κήτους*, εἶναι δὲ ἐν γένει ἀόρατος διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. κατὰ διαστήματα ὅμως ὀλίγον βραχύτερα τοῦ ἔτους ἄρχεται βαθμιαίως ἀναλάμπων, μέχρις οὗ φθάσῃ τὸ πρῶτον, συνηθέστερον ὅμως τὸ δεύτερον καὶ ἐνίοτε τὸ τρίτον μέγεθος. Ἔκτοτε ἐξακολουθεῖ φθίνων ἐπὶ τρίμηνον, ἕως οὗ καταντήσῃ ἀόρατος διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἡ περαιτέρω ἐλάττωσις, παρακολουθουμένη διὰ τηλεσκοπίου, φθάνει μέχρις 9ου ἢ 10ου μεγέθους, μεθ' ὃ ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἀνάλαμψις ὅπως καὶ προηγουμένως. Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Κήτους δὲν εἶναι πλούσιος εἰς νεφελοειδεῖς, ἐξαιρέσει δὲ ἀρκετῶν ἐνδιαφερόντων διπλῶν ἀστέρων, δὲν παρουσιάζει ἄλλο τι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας. Σ. Π.

κῆτος (τὸ) [*Ζωολ.*]. Οὕτω καλοῦνται παμμέγιστα θαλάσσια ζῷα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θηλαστικῶν* (βλ. λ. *κητώδη*).

κητόσπερμα (τὸ) [*Χημ.*]· βλ. *ἀδιπόκηρος*.

Κῆτς (Keats), **Τζών**. Ἄγγλος ποιητὴς (1795—1821). Ἦτο πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Θωμᾶ Κῆτς, ἰδιοκτήτου ἁμαξοστασίου. Τῷ 1804, ἀπολέσας τὸν πατέρα του, ἐστάλη ἐσωτερικὸς εἴς τινα σχολήν, ἔνθα ἐνωρὶς ἐξεδήλωσε κλίσιν πρὸς τὸν ἀθλητισμόν, συχνάκις δὲ ἐφιλονίκει καὶ ἤρχετο εἰς χεῖρας μετὰ τῶν συμμαθητῶν του. Τῷ 1810 ἀπεφοίτησε τῆς σχολῆς, εἰσελθὼν ὡς μαθητευόμενος παρά τινι χειρουργῷ ἐν Ἔντμοντον. Ἐρίσας μετ' αὐτοῦ μετέβη ὅπως συμπληρώσῃ τὰς ἰατρικάς του σπουδὰς εἰς τὰ νοσοκομεῖα Γκάϋ καὶ Ἁγίου Θωμᾶ ἐν Λονδίνῳ. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1816 ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Λέϊ Χόντ, ὁ ὁποῖος τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸν Σέλλεϋ, ἐπιδείξαντα ἐνδιαφέρον διὰ τὸν νεαρὸν ποιητήν. Τὸν χειμῶνα τοῦ 1816—1817 ἐγκατέλειψεν ὁριστικῶς τὴν ἰατρικήν, τὸ δὲ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξέδωκε τὸν τόμον «Ποιήματα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κήτς», ἀφιερωμένον εἰς τὸν Λέϊ Χόντ.

Τζὼν Κῆτς.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1817 συνεπλήρωσε τὸν «Ἐνδυμίωνα», τὸν ὁποῖον ἐδημοσίευσε τὸν Μάϊον τοῦ 1818 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐνδυμίων—ποιητικὴ ρομάντσα». Τὸ ἔργον τοῦτο τὸν ἐτοποθέτησεν ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν Ἄγγλων ποιητῶν. Ἐν τούτοις, τὸ ἔργον τοῦτο ἔγινεν ἀντικείμενον χυδαίας καὶ ὅλως προσωπικῆς ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τοῦ κριτικοῦ Γ. Κρόκερ εἰς τὴν «Τριμηνιαίαν Ἐπιθεώρησιν», ἔτι δὲ βιαιότερον ἄρθρον, θίγον καὶ αὐτὸν τὸν ἀνδρισμὸν τοῦ ποιητοῦ, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ «Περιοδικὸν τοῦ Μπλάκγουντ». Τὰ τέλη Ἰουνίου 1818 μετά τινος φίλου του ἐξεκίνησαν διὰ τὸν γῦρον τῆς Σκωτίας πεζῇ, ἀλλὰ ταχέως ὁ ποιητὴς ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν ἐκδρομὴν τῇ συμβουλῇ ἰατροῦ, ὁ ὁποῖος τὸν εὗρεν ἐξαιρετικῶς καταπονηθέντα. Τὸ φθινόπωρον διῆλθε περιποιούμενος τὸν ἀδελφόν του Τόμ, πρό τινων μηνῶν ἐκδηλώσαντα συμπτώματα φυματιάσεως καὶ ἀποθανόντα ἐκ τῆς νόσου τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε γνωρισθῇ μετὰ τῆς Φανῆς Μπράουν, κόρης δεκαεπταέτιδος, κατοικούσης μετὰ τῆς μητρός της πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Κῆτς ἠράσθη τῆς Φανῆς μὲ πάθος παραμεῖναν ἀδιάπτωτον μέχρι τέλους τοῦ βίου του, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὴν κόρην, πλείστων ποιημάτων του καὶ τοῦ ὑπερόχου σονέττου του, ἂν καὶ ἡ διαγωγὴ τῆς κόρης δὲν ἀπεῖχε πολὺ τῆς ἀδιαφορίας. Τὸν Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1819 διῆλθεν εἰς Οὐΐντσέστερ, ἀπολαύσας μερικῶν μηνῶν γαλήνης καὶ ἡσυχίας, λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἐκ τῆς Φανῆς. Ἐκεῖ συνεπλήρωσε τὴν «Λάμιαν» καὶ τὸν «Ὄθωνα τὸν Μέγαν», ἐπεξεργαζόμενος ἐπίσης τὴν τραγῳδίαν του «Ὁ βασιλεὺς Στέφανος». Πρὸ τῶν Χριστουγέννων ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Λονδῖνον. Ἡ μοιραία κληρονομικὴ νόσος ἐξεδηλώθη τὴν 3 Φεβρουαρίου 1820, ἀλλὰ τὸν Μάρτιον εἶχεν ἀναλάβει. Τὸν Μάϊον μετέβη καὶ κατῴκησεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου του Λέϊ Χόντ, τὸν δὲ Ἰούλιον τοῦ 1820 ἐδημοσίευσε τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον τόμον ποιημάτων του «Λάμια, Ἰσαβέλλα, ἡ παραμονὴ τῆς ἁγίας Ἀγνῆς καὶ ἄλλα ποιήματα». Εἰς τὸν τόμον περιλαμβάνεται καὶ τὸ ἡμιτελὲς ἔργον «Ὑπερίων», ἔνθα περιγράφεται ἡ πάλη τῶν Τιτάνων καὶ διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Βύρων, ὁ ὁποῖος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξεφράζετο περιφρονητικῶς διὰ τὴν τέχνην τοῦ ποιητοῦ, ἔγραψεν, ὅτι φαίνεται ἐμπνευσθὲν ὑπὸ Τιτάνων, ἐξικνούμενον εἰς αἰσχύλεια ὕψη. Τὸν Αὔγουστον ἐγκατέλειψεν ἀποτόμως τὴν οἰκογένειαν Χόντ, συνεπείᾳ ἐπιστολῆς τῆς Φανῆς, μετέβη δὲ καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν της. Οἱ ἰατροὶ τῷ συνέστησαν νὰ ταξιδεύσῃ εἰς Ἰταλίαν, ἠκολούθησε δὲ καὶ πρόσκλησις τοῦ Σέλλεϋ ἐκ Πίζης. Ὁ Κῆτς ἠρνήθη, ἀλλὰ τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1820 ἐπεβιβάσθη πλοίου διὰ τὴν Νεάπολιν μετὰ τοῦ καλλιτέχνου φίλου του Ἰωσὴφ Σέβερν. Οἱ δύο φίλοι κατῴκησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἱσπανίας ἐν Ρώμῃ. Ἡ φυματίασις εὑρίσκετο εἰς προκεχωρημένον στάδιον, τὴν δὲ 23 Φεβρουαρίου 1821 ὁ ποιητὴς ἀπέθανεν. Ἐτάφη τὴν 27ην ἐν τῷ παλαιῷ προτεσταντικῷ νεκροταφείῳ παρὰ τὴν πυραμίδα τοῦ Καστίου. Ὁ Σέλλεϋ ἐποίησεν ἐλεγεῖον εἰς τὸν Κῆτς, τὴν «Ἀδωναΐδα» (1821). Τῷ 1920 ἡ οἰκία

Digitized by Google

ἐν Χάμστεντ, ἔνθα ἔζησε καὶ ὅπου λέγεται ὅτι ἤκουσε τὸ ᾆσμα τῆς ἀηδόνος, ὅπερ τῷ ἐνέπνευσε τὴν ἀθάνατον ᾠδήν, ἐκηρύχθη ἀγγλικὸν ἐθνικὸν μνημεῖον. Ἡ ἑκατονταετηρὶς τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ ἑωρτάσθη τῷ 1921 ταυτοχρόνως ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Λονδίνῳ.

Ἡ θέσις τοῦ Κῆτς ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει τῆς Ἀγγλίας εἶναι οἵα ἡ τοῦ Σαίξπηρ εἰς τὸ ἀγγλικὸν δρᾶμα. Ἡ ποίησις, κατ' αὐτόν, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὁ φορεὺς φιλοσοφικῶν ἢ κοινωνικῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἁπλῶς ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ κάλλους, διότι εἰς τὸν μέγαν ποιητὴν τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ ἐπικρατεῖ ἢ μᾶλλον ἐξαλείφει πᾶσαν ἄλλην ἐπιδίωξιν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς τὴν ποίησίν του οὐδὲν ἴχνος συναντᾷ τις τῆς διδακτικότητος τοῦ Οὐώρντσουωρθ, τῆς εἰκονοκλασίας τοῦ Βύρωνος ἢ τῶν οὐτοπιστικῶν θεωριῶν τοῦ Σέλλεϋ. Οἱ δύο στίχοι, εἰς τοὺς ὁποίους καταλήγει ἡ «Ὠδὴ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ὑδρίαν»: «Ἡ ὡραιότης εἶναι ἀλήθεια, ἡ ἀλήθεια ὡραιότης, ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι γνωρίζετε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχετε ἀνάγκην νὰ γνωρίζετε» χαρακτηρίζουν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν ἀντίληψίν του περὶ τέχνης. Ἡ δημιουργία τοῦ ὡραίου ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης του, ἀπορροφῶν πάντα ἄλλον. Ἐν τούτῳ θ' ἀνεύρῃ τις τὴν κλεῖδα τῆς ἑρμηνείας τῆς φύσεως. Οὐδὲν αἴσθημα μυστικοπαθείας ἢ θρησκευτικότητος ὑποβάλλει αὕτη, ἀλλ' ἐμπνέει ἔρωτα πρὸς τὸ αἰσθησιακὸν κάλλος, χάριν αὐτοῦ τοῦ κάλλους καὶ οὐχὶ ὡς σύμβολον πνευματικῶν μορφῶν. Ὑπὸ τὴν ἀντικειμενικότητα ταύτην ἐκδηλοῦται ἡ φυσική του συγγένεια πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, συγγένεια ἐντελῶς ἐνστικτώδης, μὴ τροφοδοτηθεῖσα ἢ ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ τῆς παιδείας, ὡς συνέβη εἰς τὸν μέγαν διδάσκαλόν του Μίλτωνα. Ἐν τούτοις ἐπέτυχε, κατὰ τρόπον ἀπαράμιλλον, νὰ συνδυάσῃ τὸ κλασσικὸν μετὰ τοῦ νεωτέρου πνεύματος, τὸ ἑλληνικὸν μετὰ τοῦ ρωμαντικοῦ στοιχείου, ὡς μαρτυρεῖ κυρίως τὸ ποίημά του «Ἡ παραμονὴ τῆς ἁγίας Ἀγνῆς». Εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ ὕφους του, τὴν κλίσιν του πρὸς τὰς πλουσίως διακεκοσμημένας λεπτομερείας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λιτότητα τῶν ἀρχαίων, φαίνεται ρωμαντικὸς ἀκόμη καὶ ὅταν πραγματεύεται ἑλληνικὰ θέματα. Ἐπεμελεῖτο μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας τὴν μορφήν, ὡς τὸ μεγαλοπρεπέστερον δημιούργημα τῆς ἀγγλικῆς ποιήσεως. Αἱ ᾠδαὶ πρὸς τὴν «Μελαγχολίαν», «Εἰς ἀηδόνα», «Εἰς ἑλληνικὴν ὑδρίαν», ἀποτελοῦν ἴσως τὰ τελειότερα ποιήματα, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἐξ ὅσων ἐγράφησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Τὸ δραματικὸν ἀπόσπασμα «Ὁ βασιλεὺς Στέφανος» ἀποκαλύπτει δύναμιν, τὴν ὁποίαν εἰς οὐδὲν σημεῖον ἔφθασεν ὁ Σέλλεϋ μὲ τὸν «Κάρολον τὸν Α'». Οὔτε εἶναι εὔκολον νὰ εὕρῃ τις ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἢ καὶ τῇ ξένῃ ποιήσει μπαλλάνταν φθάνουσαν τὴν μελῳδικότητα, τὴν περιγραφικότητα, τὴν τελειότητα τῆς «La belle dame sans merci». Ποιήματα τοῦ Κῆτς μετεφράσθησαν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὑπὸ τοῦ Σπ. Θεοδωροπούλου, τοῦ Ν. Καρβούνη καὶ ἄλλων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Richard Monckton Milnes*, «Life Letters and Literary Remains of John Keats» (1848).— *Τοῦ αὐτοῦ*, «The Poetikal works of John Keats».— *H. Buxton Forman*, «The Letter of John Keats to Fanny Brawne» (1889).—*Sidney Colvin*, «Letters of John Keats to his Family ands Friends» (1891).— *J. G. Williamson*, «The John Keats Memorial volume» (1921). Δ. Σ. Δ.

κητυλικὴ ἀλκοόλη, ἡ *δεκαεξανόλη -1*, ἢ *δεκαεξυλικὴ ἀλκοόλη καν. πρωτ.* [*Ὀργ. Χημ.*]. Κεκορεσμένη μονοσθενὴς ἀλκοόλη τοῦ τύπου $C_{16}H_{34}O$, ἀποτελοῦσα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ παλμιτικοῦ αὐτῆς ἐστέρος τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ κητείου σπέρματος, λαμβάνεται δ' ἐκ τούτου διὰ σαπωνοποιήσεως δι' ἀλκοολικοῦ κάλεος. Παραφφινώδης μᾶζα τηκομένη εἰς 49.5°. Σ. Γ.

Κητὼ [*Μυθολ.*]. —1) Θυγάτηρ τοῦ Πόντου τῆς Γαίας καὶ ἀδελφὴ καὶ σύζυγος τοῦ Φόρκου ἢ Φόρκυος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔγινε μήτηρ διαφόρων θαλασσίων τεράτων, ἰδίως τῶν Γοργόνων, αἵτινες καὶ Φορκίδες ἐκαλοῦντο. —2) Θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος, μιὰ δηλαδὴ τῶν 50 Νηρηίδων. ΚΑΨ.

κητώδη, τὰ, *κήτη* (τὰ) (Cetaceae) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία θαλασσίων ζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θηλαστικῶν*. Πάντα τὰ ζῷα ταῦτα ἔχουσι σῶμα ἰχθυοειδές, ἄνευ ὀπισθίων ἄκρων. Τὸ σῶμα τῶν κητῶν εἶναι ὀγκῶδες, δὲν φέρει λαιμὸν καὶ τελευτᾷ εἰς οὐραῖον εὐρεῖαν, πεπλατυσμένην, σχηματίζουσαν εἶδος πλαγίου πτερυγίου, ἥτις καὶ φαίνεται ἀναπληροῦσα τὸ ὀπίσθιον ζεῦγος τῶν μελῶν. Τὸ πρόσθιον ζεῦγος τῶν ποδῶν εἶναι μεταβεβλημένον εἰς στηθιαῖα πτερύγια· ἐνίοτε δὲ περὶ τὸ μέσον τῆς ράχεως ὑπάρχει δερματώδους ἢ κερατώδους συστάσεως πτερύγιον. Ἡ κεφαλὴ εἶναι πάντοτε ὀγκώδης καὶ ἐνίοτε τεραστίων διαστάσεων καὶ εἰς τὴν φάλαιναν ἀποτελεῖ τὸ 1/8 τοῦ μήκους τοῦ σώματος. Αἱ σιαγόνες εἶναι ἐφωδιασμέναι ὑπὸ πολυπληθῶν, συνήθως, ὀδόντων καὶ πάντες οἱ ὀδόντες, ἤτοι κοπτῆρες, κυνόδοντες καὶ γομφίοι, ἔχουσι τὴν αὐτὴν μορφήν, μὴ διακρινόμενοι ποσῶς ἀλλήλων. Εἰς τὴν φάλαιναν πάντες οἱ ὀδόντες εἶναι ἡνωμένοι καὶ ἀποτελοῦσι συνεχῆ σειρὰν ἐν εἴδει ἐπιμήκους ὀστοῦ. Οἱ ρώθωνες παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν ἁπλοῦ ἢ διπλοῦ φυσητῆρος, διανοίγονται, κατὰ κανόνα, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ρύγχους καὶ κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς. Ἐξωτερικὸν οὖς ἐλλείπει. Τὸ δέρμα εἶναι τελείως γυμνὸν καὶ σπανίως ἀναφαίνονται ἐπὶ τῶν χειλέων σκληραί τινες τρίχες. Ὁλόκληρον τὸ δέρμα καλύπτεται ὑπὸ παχέος στρώματος ἀποτελουμένου ἐσωτερικῶς ὑπὸ κυτταρικῶν, ὑποδορίων ἱστῶν, οἵτινες καλύπτονται ὑπὸ μεγάλης ποσότητος λίπους σχεδὸν ρευστοποιημένου. Πάντα σχεδὸν τὰ ὀστᾶ εἶναι σπογγώδους συστάσεως. Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος. Οἱ μαστοὶ εἶναι τοποθετημένοι παρὰ τὴν ἕδραν. Τὰ θηλαστικὰ ταῦτα οὐδέποτε ἐξέρχονται ἑκουσίως τοῦ θαλασσίου ὕδατος, πλὴν ἐλαχίστων εἰδῶν, ἅτινα ἐνδιαιτῶνται εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῶν θερμῶν χωρῶν. Ἄλλως τε καὶ τὰ πρόσθια αὐτῶν μέλη εἶναι βραχύτατα καὶ ὡς ἐκ τούτου δυσκόλως δύνανται νὰ κινῶνται ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐὰν τυχὸν εὑρεθῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν ἀποθνήσκουσιν ἐξ ἀσφυξίας (διότι δύνανται νὰ ἀναπνέωσι καὶ τὸν ἐλεύθερον ἀέρα διὰ τῶν πνευμόνων των), ἀλλ' ἐκ πείνης. Ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἐλευθέρου ἀέρος γίνεται οὐχὶ διὰ τῶν ρωθώνων των, οἵτινες εὑρίσκονται παρὰ τὸ ρύγχος, ἀλλὰ δι' εἰδικῆς συσκευῆς, *φυσητῆρος* καλουμένης, ἥτις διανοίγεται κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ κρανίου δι' ἁπλῆς ἢ διπλῆς ὀπῆς. Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ φυσητῆρος ἐπιτρέπει εἰς τὸ ζῷον νὰ ἀναπνέῃ ἐλεύθερον ἀέρα, χωρὶς νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ὕδατος καὶ χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὴν φυσικὴν στάσιν τοῦ σώματός του. Ὁ λάρυγξ ἀνέρχεται μέχρι σχεδὸν τῶν ρωθώνων καὶ ὁ μῦς τοῦ φάρυγγος σχηματίζει συσφιγκτῆρα, ὅστις διακόπτει πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ στόματος καὶ ρωθωνικῶν βοτρύων κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἀναπνοῆς. Ἀκριβῶς λόγῳ τῆς τοιαύτης διατάξεως δὲν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ φυσητῆρος στήλη ὕδατος, ὡς πολλοὶ πιστεύουσι, ἀλλὰ στήλη ὑγροῦ καὶ θερμοῦ ἀτμοῦ, ὅστις προέρχεται ἐκ τοῦ πνεύμονος. Ἡ καρδία εἶναι πεπλατυσμένη κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ περικαρδίου, ὅπερ ἑνοῦται μετὰ τοῦ διαφράγματος. Ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἡ ἀκοὴ φαίνεται πλέον ἀνεπτυγμένη τῆς ὁράσεως. Ἡ γεῦσις ὡς καὶ ἡ ὄσφρησις εἶναι μᾶλλον ἀμβλεῖαι, ὅπως πάντων τῶν ὑδροβίων ζῴων. Ὁ στόμαχος εἶναι λίαν περίπλοκος καὶ σχηματίζεται ὑπὸ τριῶν μεγάλων κοιλοτήτων διαχωριζομένων μεταξύ των ὑπὸ συστήματος μεμβρανῶν. Τὸ ἔντερον εἶναι βραχύ. Τὸ ἄρρεν γεννητικὸν ὄργανον ἐξέρχεται εἰς τὰς φαλαίνας, ἀλλ' οἱ ὄρχεις εἶναι κεκρυμμένοι εἰς ἐσωτερικὴν θήκην παρὰ τὴν κοιλίαν. Οἱ μαστοὶ εἶναι ἐπιμήκεις.

Τὰ κητώδη ζῶσι κατὰ μικρὰς ὁμάδας, ἀποτελουμένας ἐκ θηλέων, νεογνῶν καὶ ἑνὸς ἄρρενος, ὅστις χρησιμεύει καὶ ὡς ὁδηγός. Νήχονται ταχύτατα, παρὰ τὸ ὀγκῶδες σῶμά των, καὶ ἔχουσι καταπληκτικὴν δύναμιν. Δὲν διακρίνονται ἐπὶ εὐφυΐᾳ, ἀλλ' ἔχουσιν εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένην τὴν μητρικὴν ἀγάπην. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ γεωγραφικὴ αὐτῶν διασπορὰ ἀνὰ τὰς θαλάσσας. Οἱ *δελφῖνες* ἀπαντῶσιν εἰς πάσας τὰς θαλάσσας, ἀλλ' ἑκάστη θάλασσα διατρέφει ὡρισμένα εἴδη, αἱ *φάλαιναι* ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας. Ἕτερα εἴδη, ὡς ἡ *βελοῦγα* καὶ τὰ *μονόδοντα*, ἀπαντῶσιν εἰς τὸν Ἀρκτικὸν Παγωμένον ὠκεανόν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι *δελφινίδαι*, *φυσητερίδαι*, *πλατανιστίδαι* καὶ *φαλαινίδαι*. Δ. Ν. Π.

κητώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κῆτος, ἄλλως *κητοειδής*.

Κῆυξ [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ἑωσφόρου καὶ τῆς Νύμφης Φιλωνίδος, καὶ βασιλεὺς τῆς Τραχῖνος. Ἦτο φίλος τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις καὶ ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Δρύοπας. Πρὸς τοῦτον κατέφυγον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των, διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθένους, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡρακλέους, ἐπειδὴ δὲ ὁ Κῆυξ, ἀπειλούμενος ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως διὰ πολέμου, ἐφοβήθη, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ καταφύγωσι πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀττικῆς Θησέα. Σύζυγος τοῦ Κήυκος ἦτο ἡ Ἀλκυόνη, ἡ θυγάτηρ τοῦ Αἰόλου, τῆς ὁποίας ἡ μετὰ τοῦ Κήυκος ἕνωσις ὑμνήθη εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπικὸν ποίημα «Κήυκος γάμος», τὸ ὁποῖον ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ἡσίοδον. Τῶν εὐτυχῶν ὅμως τούτων συζύγων δὲν ὑπῆρξε καλὸν τὸ τέλος, διότι ὁ Ζεὺς μετεμόρφωσεν αὐτοὺς εἰς τὰ ὁμώνυμα πτηνά, κήυκα (λάρον) καὶ ἀλκυόνην, τιμωρήσας τὴν ἀλαζονείαν των, ὑπὸ τῆς ὁποίας ὠθούμενοι ἐκεῖνος μὲν ἐκάλει τὴν σύζυγόν του Ἥραν, αὕτη δὲ τὸν Κήυκα Δία. Κατ' ἄλλον μῦθον ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κήυκος καὶ τῆς Ἀλκυόνης ἔγινεν ἐξ εὐσπλαγχνίας τῶν θεῶν πρὸς αὐτούς, ὅτε ἡ Ἀλκυόνη, μαθοῦσα τὸν πνιγμὸν τοῦ συζύγου της καὶ ἀνευροῦσα τὸ πτῶμά του εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἐνηγκαλίσθη τοῦτο καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ. Θυγάτηρ τοῦ Κήυκος ἐλέγετο ἡ Θεμιστονόη καὶ υἱός του ὁ Ἵππασος, ὅστις ἐφονεύθη βοηθῶν τὸν Ἡρακλέα κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Οἰχαλίας τῆς Εὐβοίας. Οἱ ἀρχαῖοι μυθογράφοι, ἕνεκα τῶν διαφόρων παραλλαγῶν τοῦ μύθου, διέκρινον τὸν Κήυκα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἑωσφόρου καὶ σύζυγον τῆς Ἀλκυόνης, τοῦ βασιλέως τῆς Τραχῖνος Κήυκος. ΚΑΨ.

Κηφᾶς [*Καιν. Διαθ.*]. Οὕτω μεταγράφεται ἑλληνιστὶ τὸ ἀραμαϊκὸν *Κεφά* (=βράχος, πέτρος), παρωνύμιον δοθὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν ἀπόστολον Σίμωνα *Πέτρον*, ὅπερ εἶναι μετάφρασις τοῦ ἀραμαϊκοῦ ἐκείνου ὀνόματος (*Ἰωάνν. α'* 42). Ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως καὶ τοῦ λεγομένου Ψευδοδωροθέου ὑπεστηρίχθη ἡ γνώμη, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ ἀπόστολος Πέτρος καὶ ἄλλος ὁ Κηφᾶς τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου καὶ τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς, (β' 11—14) ὁ καὶ ἐλεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη, ἥτις ὑπεστηρίχθη καὶ ὑπὸ νεωτέρων παπικῶν θεολόγων ὡς διασῴζουσα τὸ γόητρον τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου Πέτρου, εἶναι ἀσύστατος, οὐδὲ γίνεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς μεγίστης πλειονότητος τῶν νεωτέρων θεολόγων. Π. Ι. Μ.

Κηφεῖδαι (οἱ) [*Ἀστρον.*]. Ἰδία κατηγορία μεταβλητῶν ἀστέρων, ὧν ἡ περίοδος εἶναι μιᾶς περίπου ἑβδομάδος. Τύπος τοιούτων μεταβλητῶν εἶναι ὁ δ *Κηφέως*, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ὠνομάσθησαν οὕτω. Κηφεῖδαι ἐν τούτοις καλοῦνται καὶ οἱ λοιποὶ βραχείας περιόδου μεταβλητοὶ ἀστέρες, ὧν αἱ περίοδοι εἶναι βραχύτεραι τῆς μιᾶς ἡμέρας καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπαντῶσιν ἐντὸς τῶν ἀστρικῶν σμηνῶν (βλ. λ. *ἀστέρες* τ. Ε', σ. 896 α').

— **Κηφεῖδαι** (οἱ) [*Ἀστρον.*]. Διάττοντες ἀστέρες ἔχοντες τὸ ἀκτινοβόλον αὐτῶν ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Κηφέως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐκλήθησαν οὕτω. Σ. Π.

Κηφεὺς [*Μυθολ.*]. —1) Μυθικὸς ἥρως τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τεγέας Ἀλεοῦ καὶ τῆς Νεαίρας ἢ Κλεοβούλης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λυκούργου, τοῦ Ἀμφιδάμαντος καὶ τῆς Αὔγης. Μετέσχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀμφιδάμαντος καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀγκαίου τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, καὶ μετὰ τῶν εἴκοσι υἱῶν του τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τῶν Ἱπποκοωντιδῶν τῆς Λακεδαίμονος, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ συναπωλέσθη μετὰ τῶν 20 υἱῶν του. Τῆς τελευταίας ἐκστρατείας λέγεται ὅτι ὁ Κηφεὺς δὲν ἤθελε νὰ μετάσχῃ, φοβούμενος μήπως κατὰ τὴν ἐκ Τεγέας ἀπουσίαν του ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῆς οἱ Ἀργεῖοι, ἐπείσθη ὅμως νὰ μετάσχῃ αὐτῆς, ὅτε ὁ Ἡρακλῆς, δώσας εἰς τὴν θυγατέρα του Στερόπην χαλκοῦν βόστρυχον τῆς Γοργόνος (ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς δοθέντα εἰς αὐτόν) ἐντὸς ὑδρίας μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ὑψώσῃ αὐτόν, χωρὶς νὰ τὸν ἴδῃ, τρὶς ὑπεράνω τῶν τειχῶν, ἐὰν ἐπέλθῃ στρατὸς ἐναντίον τῆς Τεγέας, διεβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι διὰ τῆς ἐπιδείξεως τοῦ ἀποτροπαίου ἐκείνου ἀντικειμένου καὶ μόνου θ' ἀποκρουσθῇ ὁ ἐχθρὸς (*Ἀπολλ.* Β, 7.3). Κατ' ἄλλην παράδοσιν (*Παυσ.* Η' 48.5) ἡ Ἀθηνᾶ εἶχε δώσει εἰς τὸν Κηφέα τρίχας τῆς Μεδούσης, αἵτινες, φυλασσόμεναι εἰς τὸ ἱερὸν της (Ἀθηνᾶς Πολιάτιδος), καθίστων τὴν πόλιν ἀνάλωτον· διὰ τοῦτο τὸ ἱερὸν της ὠνομάζετο καὶ Ἔρυμα. Τοῦ Κηφέως θυγατέρες ἦσαν ἡ προρρηθεῖσα Στερόπη, ἡ Ἀερόπη, ἥτις ἐκ τοῦ Ἄρεως ἐγέννησε τὸν Ἀέροπον, καὶ ἡ Ἀντινόη, εἰς τὴν ὁποίαν, κατὰ τοὺς ἀρκαδικοὺς μύθους, ἀπεδίδετο ἡ κτίσις τῆς Μαντινείας. Ἐλέγετο ἀκόμη ὑπό τινων μυθογράφων ὁ Κηφεὺς καὶ πατὴρ τοῦ Θεσπίου, τοῦ κτίστου τῶν Θεσπιῶν τῆς Βοιωτίας. Ἀπὸ τοῦ Κηφέως τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομά της καὶ ἡ ἀρκαδικὴ πόλις *Καφυαί*, κατὰ τοὺς ἐπιχωριάζοντας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μύθους, διότι οὗτος ἔκτισε ταύτην ὅτε οἱ πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς, ἐκδιωχθέντες ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Αἰγέως, κατέφυγον πρὸς αὐτὸν ὡς ἱκέται. Ἀπὸ τούτου ὡσαύτως ἐκαλεῖτο καὶ ἡ Τεγέα *Καφέως ἄστυ* καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς *Καφεῖδαι*.

—2) Υἱὸς τοῦ Λυκούργου, ἀδελφοῦ τοῦ προηγουμένου, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγκαίου, μετὰ τοῦ ὁποίου μετέσχε τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Κατά τινα μῦθον ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἀπηξίουν νὰ μετάσχωσι τῆς θήρας, ὅτε, φιλοξενούμενοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως τῆς Καλυδῶνος Οἰνέως, εἶδον νὰ καταφθάσῃ εἰς Καλυδῶνα διὰ νὰ μετάσχῃ τῆς θήρας καὶ γυνή, ἡ Ἀταλάντη· ἐξηναγκάσθησαν ὅμως εἰς συμμετοχὴν ταύτης ὑπὸ τοῦ ἥρωος Μελεάγρου. Πιθανώτατα ἀμφότεροι οἱ προρρηθέντες Κηφεῖς εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, διακριθέντες εἰς δύο ἕνεκα τῶν πολλῶν παραλλαγῶν τοῦ ἀρχικοῦ μύθου.

—3) Υἱὸς τοῦ Βήλου, σύζυγος τῆς Κασσιόπης καὶ πατὴρ τῆς Ἀνδρομέδας. Ἦτο βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας (κατ' ἄλλους μύθους, τῆς Περσίας ἢ Βαβυλωνίας) καὶ ἔζη ἐν πλήρει εὐδαιμονίᾳ μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν ὑπηκόων του, ἀλλὰ τὴν εὐτυχίαν του ἐτάραξεν ἡ ἐναντίον του ὀργὴ τοῦ Ποσειδῶνος, ἐκδικουμένου διὰ τὴν καυχησιολογίαν τῆς συζύγου του, ἥτις ἔλεγεν ὅτι ἦτο ὡραιοτέρα τῶν Νηρηίδων. Εὐτυχῶς δι' αὐτὸν τὴν δεθεῖσαν ἐπὶ θαλασσίου βράχου διὰ νὰ γίνῃ βορὰ τοῦ κήτους θυγατέρα του Ἀνδρομέδαν, ἐξιλαστήριον θῦμα πρὸς κατάπαυσιν τῆς ὀργῆς τοῦ Ποσειδῶ-

Digitized by Google

νος, ἔσωσεν ἐκ τοῦ βεβαίου θανάτου ὁ κατὰ τύχην διερχόμενος ἐκεῖθεν ἥρως Περσεύς, ὅστις ἔγινε καὶ σύζυγος αὐτῆς (βλ. λ. *Ἀνδρομέδα*). Ἀπὸ τοῦ Κηφέως, ὅστις κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἦτο ὁ πάππος τοῦ Πέρσου (υἱοῦ τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδας), τοῦ μυθικοῦ γενάρχου τῶν Περσῶν, ἐκαλοῦντο οἱ Πέρσαι καὶ *Κηφῆνες*. Ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ Κηφέως πρὸς τὸν Ἀργεῖον ἥρωα Περσέα δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Κηφεὺς τῆς Αἰθιοπίας εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ὁμώνυμον Ἀρκαδικὸν ἥρωα, οὗτινος ὁ μῦθος μεταφυτευθεὶς εἰς τὴν Ἀνατολὴν διεπλάσθη κατὰ τοὺς ἀνατολικοὺς μύθους. ΚΑΨ.

Κηφεὺς *[Ἀστρον.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἐγγὺς τοῦ βορείου πόλου. Ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Δράκοντος καὶ τῆς Κασσιόπης ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Κύκνου καὶ τῆς Καμηλοπαρδάλεως ἀφ' ἑτέρου. Συνίσταται ἐξ ἀμυδρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀστέρων, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: *Ὁ δ Κηφέως*, ὅστις εἶναι μεταβλητὸς ἀστήρ, τῆς λάμψεως αὐτοῦ κυμαινομένης ἐντὸς περιόδου 5 ἡμ. 8 ὥρ. 47 λ. καὶ 39 δ., μεταξὺ μεγίστου μεγέθους 3,7 καὶ ἐλαχίστου 4,6. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι ὁ τύπος ἰδίας κατηγορίας μεταβλητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπ' αὐτοῦ ἐκλήθησαν *Κηφεῖδαι* (βλ. λ.), ἀποτελεῖ δὲ λίαν ἐνδιαφέροντα διπλοῦν, προσιτὸν καὶ εἰς τὰ μικρὰς ἐντάσεως τηλεσκόπια. Τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶναι βαθὺ κίτρινον, τὸ δὲ τοῦ συνοδοῦ του, ὅστις ἔχει μέγεθος 7,5 περίπου, κυανοῦν. *Ὁ β Κηφέως*, ὅστις ἀραβιστὶ καλεῖται *Ἀλφίρκ*, εἶναι ἐπίσης διπλοῦς, ἀποτελούμενος ἐξ ἑνὸς λευκοῦ, μεγέθους 3,3, καὶ ἑνὸς κυανοῦ, μεγέθους περίπου 8ου. Ἀξιοσημείωτος τέλος εἶναι ὁ *μ Κηφέως* διὰ τὸ βαθέως ἐρυθρὸν χρῶμά του. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ Κηφέως, βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας, συζύγου τῆς Κασσιόπης καὶ πατρὸς τῆς Ἀνδρομέδας, ἡ ὁποία μετὰ τῶν γονέων της, τοῦ Περσέως καὶ τοῦ Κήτους κατηστερίσθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας αὐτῆς ἀπὸ τὸ θαλάσσιον τέρας. Σ. Π.

κηφηΐα (ἡ) (Cephea) *[Ζῳολ.]*. Γένος μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δισκοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥιζοστομιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει θαλάσσια ζῷα ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ δισκοειδοῦς, κυματώδους κατὰ τὴν περιφέρειαν σώματός των καὶ τῶν στοματικῶν πλοκάμων, οἵτινες ποικίλως εἶναι διατεταγμένοι καὶ φαίνονται ὡς ῥίζωμα δένδρου Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κηφηΐα ἡ ὀκτάστυλος* (Cephea octostyla), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

Κηφηῒς *[Ἀστρον.]*. Ἡ παρὰ Μανιλίῳ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ *Ἀνδρομέδα* (βλ. λ.).

κηφήν,—*ῆνος* (ὁ)· ἡ ἄρρην μέλισσα· || μεταφ. ὁ μὴ ἐργαζόμενος, ὁ τρεφόμενος διὰ τοῦ κόπου ἄλλων, παράσιτος, ὀκνηρός, ἀκαμάτης.

—*[Ζωολ.]* Οἱ *κηφῆνες* ἀναγνωρίζονται εὐκόλως ἀπὸ τῶν θηλειῶν μελισσῶν, καθ' ὅτι εἶναι χονδρότεροι, στιλπνοί, καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἔξω. Ἔχουν περισσότερον τῶν ἐργατίδων ἀνεπτυγμένην τὴν ὅρασιν καὶ ὄσφρησιν, καὶ λέγεται ὅτι πρῶτοι αὐτοὶ ἀνακαλύπτουν τὴν τροφήν, ὁδηγοῦντες τὰς ἐργάτιδας πρὸς συλλογὴν αὐτῆς. Στεροῦνται προβοσκίδος, κοχλιωτῶν ποδῶν καὶ κηροποιῶν ἀδένων, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀνίκανοι διὰ πᾶσαν ὑπηρεσίαν. Ζῶσιν εἰς βάρος τῶν ἐργατίδων, βόσκοντες ἀπλήστως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς τῆς κυψέλης, σπανίως ἐξερχόμενοι αὐτῆς, καὶ δὴ μόνον κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ εἰς αἰθρίας ἡμέρας, ἐπιστρέφοντες μετὰ θορύβου. Εἶναι ἀπολύτως ἀκίνδυνοι, ὡς μὴ φέροντες κεντρίον. Ἡ κυρία των ἀποστολὴ συνίσταται εἰς τὴν γονιμοποίησιν τῆς βασιλίσσης, διὰ τὴν ὁποίαν ἀρκεῖ εἷς, προσφέρων πρὸς τοῦτο τὴν ζωήν του, διότι μετὰ τὴν συνεύρεσιν, ἥτις γίνεται ἅπαξ καὶ εἰς μεγάλα ὕψη, ἡ βασίλισσα ἐπιστρέφει φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὰ γεννητικὰ αὐτοῦ ὄργανα, τὰ ὁποῖα διατηροῦνται ἐπ' ἀρκετὰς ἡμέρας προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ σώματός της (βλ. καὶ λ. *μέλισσα*). Οἱ κηφῆνες ἐμφανίζονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ἀνθοφορίας, περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου, καὶ ἐκλείπουν μέχρι πέρατος τῆς τελευταίας ἀνθοφορίας, κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου. Ἡ κατὰ τὸν χειμῶνα παρουσία των δηλοῖ ὀρφανὸν μελίσσιον. Α. Ι. Μ.

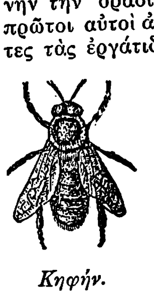

Κηφήν.

κηφηναρειὸ (τό)· δημοτ., ὁ τόπος ὅπου διάγουσιν οἱ κηφῆνες, οἱ ὀκνηροί, οἱ ἀργοί· || πολλοὶ ὁμοῦ ἀργοὶ ἄνθρωποι· || χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου ἀργοῦ, ὀκνηροῦ.

κηφηνεῖον (τό)· λέξις πεπαισμένη ἀντὶ *καφενεῖον*, ὁ τόπος ὅπου διάγουσι κηφῆνες.

Κηφῆνες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Ζ' 61), Ἀρριανὸν καὶ ἄλλους ἱστορικούς, Κηφῆνες ἐκαλοῦντο παλαιότερον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οἱ Πέρσαι, ἀπὸ τοῦ μυθικοῦ *Κηφέως*, πάππου τοῦ μυθικοῦ γενάρχου των Πέρσου. Κατ' ἄλλους δὲ οἱ Αἰθίοπες, τῶν ὁποίων ἡ χώρα καὶ Κηφηνία ἐκαλεῖτο, ἢ οἱ Χαλδαῖοι, ἢ μυθικός τις λαὸς κατοικήσας ἐν Φοινίκῃ ἢ Παλαιστίνῃ, ἔνθα (ἐν Ἰόππῃ) ἐνετοπίζετο καὶ ὁ μῦθος τοῦ Κηφέως καὶ Ἀνδρομέδας ἢ ἐν Λιβύῃ. ΚΑΨ.

κηφήνιον (τὸ) (Cephinium) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκυδμηνιδῶν*. Τὰ κηφήνια εἶναι μικρότατοι κάνθαροι, φαιοῦ ἢ πυρροῦ χρώματος, ἐνδιαιτώμενοι ἐπὶ διαφόρων δένδρων, κυρίως δασικῶν. Ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως εἰς τὰς παραμεσογειακὰς χώρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κηφήνιον τὸ μελανὸν* (Cephenium niger). Δ. Ν. Π.

κηφηνόμυια (ἡ) (Cephenomyia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οἰστριδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει μυίας ἱκανοῦ μεγέθους, μὲ σῶμα ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν καλυπτόμενον. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν κροταφικῶν κοιλοτήτων διαφόρων θηλαστικῶν καὶ ἰδίως τῶν μυρηκαστικῶν. Δ. Ν. Π.

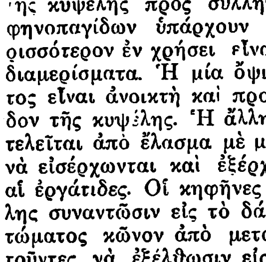

Κηφηνόμυια.
(Τέλειον ἔντομον καὶ κάμπη.)

κηφηνοπαγίς, —*ίδος* (ἡ). Ὄργανον μετάλλινον τοποθετούμενον εἰς τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον τῆς κυψέλης πρὸς σύλληψιν τῶν κηφήνων. Κηφηνοπαγίδων ὑπάρχουν πολλοὶ τύποι. Ὁ περισσότερον ἐν χρήσει εἶναι εἶδος κυτίου μὲ δύο διαμερίσματα. Ἡ μία ὄψις τοῦ κάτω διαμερίσματος εἶναι ἀνοικτὴ καὶ προσκολλᾶται εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κυψέλης. Ἡ ἄλλη πρὸς τὰ ἔξω ὄψις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔλασμα μὲ μικρὰς ὀπάς, οὕτως ὥστε νὰ εἰσέρχωνται καὶ ἐξέρχωνται ἐλευθέρως μόνον αἱ ἐργάτιδες. Οἱ κηφῆνες ἐξερχόμενοι τῆς κυψέλης συναντῶσιν εἰς τὸ δάπεδον τοῦ δευτέρου πατώματος κῶνον ἀπὸ μετάλλινον ὕφασμα καὶ ζητοῦντες νὰ ἐξέλθωσιν εἰσέρχονται δι' αὐτοῦ καὶ ἐγκλείονται ἐντὸς τοῦ δευτέρου διαμερίσματος. Α. Ι. Μ.

Κηφισιὰ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἀττικῆς, εὔυδρον καὶ δροσερὸν προάστειον τῶν Ἀθηνῶν, ἀπέχον αὐτῶν ΒΑ 13.200 μέτρα διὰ τῆς ὁμωνύμου ἀσφαλτοστρώτου ὁδοῦ, καὶ 15 χλμ. διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἔνθα καὶ τέρμα τῆς γραμμῆς. Κεῖται ἐπὶ εὐρείας βαθμῖδος, ἁπλουμένης κατὰ τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Πεντελικοῦ καὶ ἀποκλινούσης πρὸς τὸ ἀθηναϊκὸν πεδίον (εἰς μέσον ὕψος 280 μ.) ὑπὸ σκιὰς ὑψηλῶν δένδρων καὶ ἐν μέσῳ ἐλαιώνων καὶ ἀμπέλων. Τὸ ὄνομα *Κηφισιὰ* εἶναι ὄνομα μιᾶς τῶν ἀρχαιοτάτων δώδεκα πόλεων τῆς Ἀττικῆς, ἥτις ἀπὸ Κλεισθένους καὶ ἑξῆς ἀπετέλει δῆμον τῆς Ἐρεχθηΐδος φυλῆς.

Τοπογραφία. Ἡ Κηφισιὰ παρουσιάζει ὄψιν νέας κηπουπόλεως μὲ κανονικὴν ῥυμοτομίαν καὶ μὲ δενδροστοιχίας τὸ πλεῖστον ἐκ πλατάνων. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς ταύτην διὰ τῆς λεωφόρου ἐξ Ἀθηνῶν, 2 χιλμ. βορείως τοῦ Ἀμαρουσίου, βλέπει πρὸς Α ἐπὶ λόφου τὴν παλαιὰν Κηφισιάν, ἐκτεινομένην περὶ τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς πόλεως, ὅπου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ εὑρεθεισῶν ἐνεπιγράφων στηλῶν, ὑπῆρχεν ἡ ἔπαυλις τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Δυτικῶς καὶ νοτίως τοῦ ἄλσους, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς πλατείας καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, ὑπάρχει ἡ συνοικία τοῦ Προφήτου Ἠλία, ἔνθα φερώνυμος ναὸς ἐπὶ λόφου. Ἐκ τῆς πλατείας ὁδὸς πρὸς Α καὶ ΒΑ φέρει εἰς τὰς συνοικίας Ἁλωνίων καὶ Κεφαλαρίου, πρὸς Β δέ, εἰς ἀπόστασιν 600 μ., φέρει εἰς τὴν συνοικίαν Πύρναν, ἔνθα ἡ ὁδὸς Ἐ. Μπενάκη, ἥτις, διερχομένη τὸ ῥεῦμα τῆς Πύρνας (ἢ Γκόλθη) διευθύνεται ΒΔ πρὸς ἑτέραν συνοικίαν, τοῦ Στροφυλίου, κατέχουσαν τὸ ΒΔ μέρος τῆς Κηφισιᾶς καὶ ὅπου ἄλλοτε ἐτερματίζετο ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή. Παρὰ τὴν ὁδὸν ταύτην καὶ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ῥεύματος τῆς Πύρνας ὑπῆρχεν, ἐν μέσῳ πλατάνων, τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ περιηγητῶν δροσερὸν Σπήλαιον τῶν Νυμφῶν, τὸ ὁποῖον ὅμως κατεχώσθη πρό τινων ἐτῶν.

Ὑδρογραφία. Ἡ εὐδοκίμησις τῆς πολίχνης ὀφείλεται οὐ μόνον εἰς τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος, εἰς τοὺς δροσεροὺς ἀνέμους καὶ τὴν πυκνὴν βλάστησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πολλὰ αὐτῆς ὕδατα. Αἱ πηγαὶ τῆς Κηφισιᾶς εὐνοοῦνται ἐκ τοῦ ἐδαφικοῦ περιβάλλοντος. Ὁ παχὺς ἐρυθρὸς πηλὸς τῆς νεωτέρας τριτογενοῦς περιόδου, λόγῳ τῆς ὁριζοντιότητος αὐτοῦ, δέχεται σταθερὰν βροχήν, τὸ δ' ὑπέδαφος τούτου, ὁ μαρμαρυγιακὸς σχιστόλιθος, συγκρατεῖ τὸ ὕδωρ, οὕτως ὥστε ἡ περιοχὴ κατέχει πολλὰς καὶ διαρκεῖς πηγάς. Φαίνεται ὅμως ὅτι παλαιότερον, καὶ δὴ ἐπὶ τουρκοκρατίας, εἶχε περισσότερα ὕδατα. Μία πηγὴ μετὰ κρήνης ἦτο παρὰ τὸν πλάτανον ἐν τῇ πλατείᾳ, ἄλλη κατὰ τὴν ἄλλοτε οἰκίαν Οἰκονομίδου, τρίτη παρὰ τὸν ἤδη σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἄλλη ἐκεῖ ὅπου ἡ ἔπαυλις Ρωμανοῦ καὶ Βαλλιάνου, ἄλλη εἰς τὸ καταχωσθὲν ἄντρον τῶν Νυμφῶν καὶ ἄλλη εἰς τὴν θέσιν Κόλυμπος, ὅπου ἡ ἔπαυλις Δραγούμη. Πάντα τὰ ὕδατα ταῦτα ἐξ ὑπεδαφικῶν μεταβολῶν ῥέουν ἤδη ὑπογείως, ἐθεωροῦντο δ' αἱ πηγαὶ αὗται ὡς ἔχουσαι «ἐλαφρὸ νερό», κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν καὶ νῦν διατηρουμένην πηγὴν Κεφαλάρι, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἔχει ἄφθονον ἀσβέστιον, τοῦτο δ' οἱ παλαιότεροι ἔδιδον εἰς ἀσθενεῖς καὶ παιδία πρὸς τόνωσιν. Τὸ Κεφαλάρι ἦτο πηγὴ ἀφθόνου καὶ ὁρμητικοῦ ὕδατος, ὅπερ ἀνέβλυζε καὶ ἐξεχύνετο εἰς ἀείρρουν ποτάμιον, ἐχρησιμοποιεῖτο δ' ἀνέκαθεν διὰ ὑδραγωγείων (ἀμπολῶν) πρὸς ἄρδευσιν τῶν κήπων μέχρι Πατησίων καὶ Σεπολίων. Ἑτέρα πηγὴ ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὴν θέσιν Καστρί, διὰ τῆς ὁποίας κατηρδεύοντο τὰ ΒΔ τῆς Κηφισιᾶς κτήματα μέχρι τῆς Χελιδονοῦς. Τῷ 1854, γενομένου σεισμοῦ, ἐπῆλθεν ἐγκατακρήμνισις καὶ ἡ πηγὴ αὕτη ἐστείρευσε βαθμηδόν. Μικρὰ ἔτι διηνεκὴς πηγὴ εἶναι καὶ ἡ 1600 μ. ΒΑ τοῦ Κεφαλαρίου τῆς Κηφισιᾶς κειμένη πηγὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος τοῦ Κοκκιναρᾶ, καὶ εἰς τὸ ποτάμι τῆς Πύρνας. Κατὰ τὴν πρὸ δεκαετίας λειψυδρίαν τῶν Ἀθηνῶν, εἶχε σωθῆ ἡ πρωτεύουσα διὰ τῶν ἐν Κηφισιᾷ ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων παρὰ τὸ Κεφαλάρι, δι' ὧν ἐκ βάθους 140 μέτρων ἀντλεῖται ὕδωρ καὶ διοχετεύεται εἰς τὸ ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον· ἀλλ' ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἡ Κηφισιὰ ἐστερήθη τῶν ὑδάτων της (ἐπὶ χρονικὸν διάστημα εἶχε ξηρανθῆ καὶ αὐτὸ τὸ Κεφαλάρι), 4—5 ἀρτεσιανὰ φρέατα ἐστείρευσαν, οὕτω δ' ἡ κωμόπολις ἐζημιώθη ὑπὲρ τὰ 20 ἑκατομ. δραχμῶν διὰ καταστροφῆς κήπων καὶ φυτειῶν.

Διοίκησις. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων, οἱ ἀγοράσαντες ἢ καταλαβόντες δυνάμει παραχωρητηρίων καὶ ἐγκατασταθέντες Ἕλληνες ἐκ πλείστων μερῶν τῆς Ἑλλάδος συνέπηξαν κοινότητα περιουσιακήν, τοῦ χωρίου διοικητικῶς ὑπαγομένου εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων μέχρι τοῦ 1925, ὅτε ἡ κοινότης ἀπεσπάσθη τούτου. Ὁ τῷ 1882 πρόεδρος τῆς κοινότητος, ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος, Γ. Κυριαζῆς εἶχεν ἱδρύσει πρὸ τοῦ παλαιοῦ ναΐσκου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου διὰ πλείστων δωρεῶν τὸν ἤδη κεντρικὸν ναόν. Ἡ Κηφισιὰ τῷ 1897 εἶχε 1.597 κατοίκους, ἐνῷ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν ἔχει 7.183 (1928). Ἡ κοινότης μετὰ τῶν πέριξ συνοικισμῶν περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰς 10.000 κατοίκων. Καὶ ἡ μὲν Κηφισιὰ ἔχει τρεῖς ἐνορίας μὲ τέσσαρας ναούς, τετάρτην δ' ἀποτελεῖ ἡ παρακειμένη (ΒΑ) *Νέα Ἐρυθραία*, συνοικισθεῖσα ὑπὸ προσφύγων. Εἰς τὴν κοινότητα Κηφισιᾶς ἀνήκουν οἱ συνοικισμοὶ *Καστρὶ καὶ Ἑκάλη*, ὡς καὶ ἡ ἀνεγειρομένη *Νέα Κηφισιά*. Ἔχει δύο δημοτικὰ σχολεῖα, τηλεγραφεῖον, τηλεφωνεῖον καὶ ταχυδρομεῖον, ἀστυνομικὸν τμῆμα καὶ πταισματοδικεῖον.

Σωματεῖα καὶ ἱδρύματα. Ἐν Κηφισιᾷ ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς σωματεῖα: ἐργατικόν, ἐπαγγελματικόν, τῶν ἐφέδρων πολεμιστῶν, τὸ παιδικὸν ἄσυλον, τὸ δαπάνῃ οἰκογενείας Ἐμ. Μπενάκη φυτοπαθολογικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ τὸ ἐκ δωρεᾶς Ἰωαν. Ζαρίνη γυμναστήριον. Πλὴν τῶν ἐπαύλεων ὑπάρχουν ἐν Κηφισιᾷ μεγάλα καὶ πολυτελῆ ξενοδοχεῖα χάριν τῶν παραθεριζόντων πλουσίων ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ κέντρα διασκεδάσεων, ἰδίᾳ τὸ θέρος.

Προϊόντα καὶ βιομηχανία. Ἡ σημερινὴ Κηφισιὰ κατέχει διὰ τῶν ἐπαύλεων τοὺς ἄλλοτε ἀμπελῶνας καὶ τὰ περιβόλια αὐτῆς, τὰ ὁποῖα παρῆγον πεπόνια καὶ καρπούζια μέχρις ὀκτὼ ὀκάδων. Σήμερον ἡ περιφέρεια παράγει θαυμασίαν φράουλαν, κεράσια, ὑπέροχον μενεξὲν καὶ διάφορα ἄλλα ἄνθη, ἐξαιρετικῆς δὲ ποιότητος πατάταν καὶ ἔλαιον. Τὰ ὀλίγα σχετικῶς προϊόντα τῆς κηπουπόλεως δὲν εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν αὐτῇ βιομηχανίας, ἀξιοσημείωτον ὅμως εἶναι τὸ ἐν Στροφυλίῳ ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἀεριούχων λεμονάδων.

Ἡ πρόοδος τῆς Κηφισιᾶς. Ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι σήμερον ἡ Κηφισιὰ ἔλαβεν ὄψιν ἔτι ὡραιοτέραν. Ἅπαντες σχεδὸν οἱ δρόμοι αὐτῆς ἐστρώθησαν, ὑπηρεσία καθαριότητος καὶ καταβρεγματος ὠργανώθη δι' αὐτοκινήτων, τὸ ἄλσος ἐκαλλωπίσθη καὶ ἐκοσμήθη διὰ θαυμασίου φωτεινοῦ πίδακος, ὑπεστηρίχθη ἡ προστασία τῶν πέριξ δασῶν καὶ ἡ ἀναδάσωσις, ἱδρύθη λαϊκὴ ἀγορὰ καὶ δύο νέα σχολικὰ κτίρια καὶ εὐρεῖς χάνδακες ἀνασχετικοὶ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἠνοίχθησαν διὰ δαπάνης 1 ἑκατομμυρίου.

—*[Ἀρχ.]* Ὄχι μόνον τὸ διασωθὲν ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τὰ πολυάριθμα ἀρχαῖα λείψανα καὶ ἐπιγραφαὶ βεβαιοῦσι τὴν ταυτότητα τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως πρὸς τὸν ἀρχαῖον δῆμον Κηφισιά. Κατὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως ὑπάρχει μικρὸν μουσεῖον ἀνῆκον εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἑταιρείαν, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ἐπιγραφάς, ἄγαλμα καὶ τέσσαρας σαρκοφάγους ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τρεῖς τούτων κοσμοῦνται ὑπ' ἀναγλύφων· εἰς τὴν μίαν, ἐπὶ μὲν τῶν μικρῶν

Digitized by Google

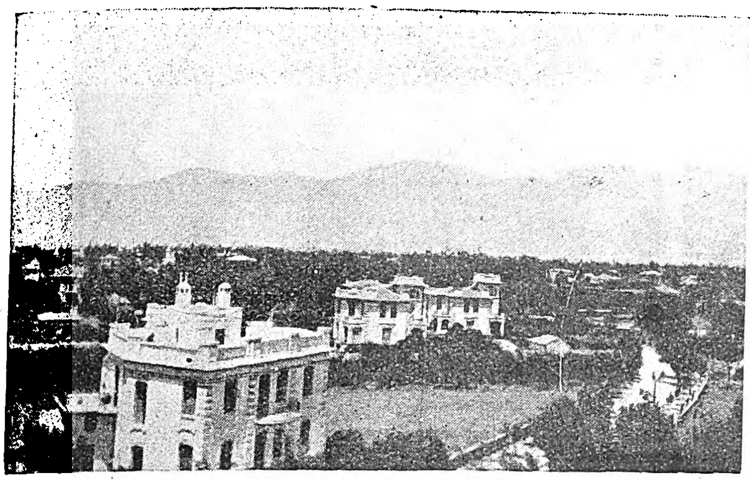

Ἄποψις τῆς Κηφισιᾶς.

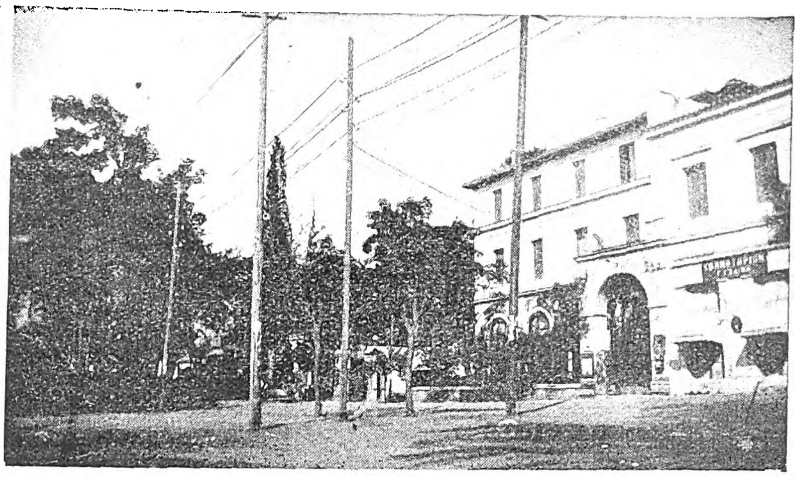

Ἡ κεντρικὴ πλατεῖα.

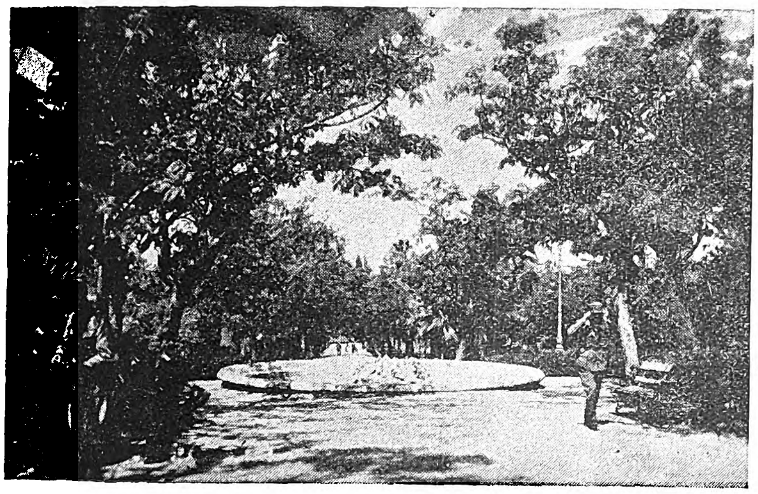

Τὸ ἄλσος τοῦ προαστείου.

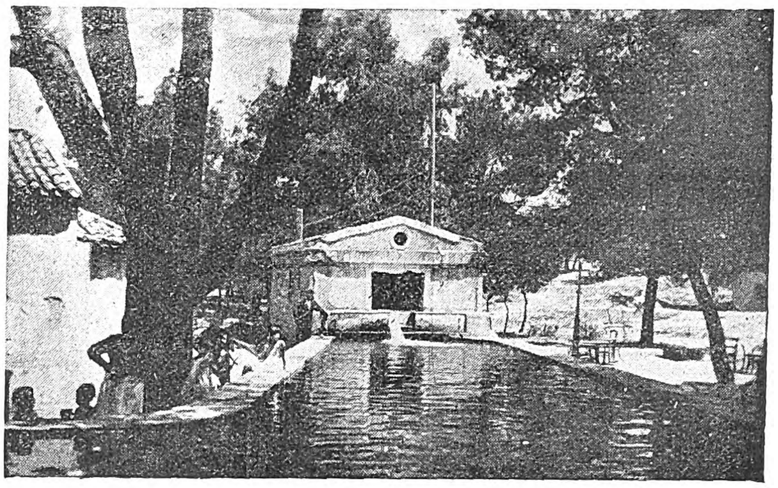

Τὸ Κεφαλάρι.

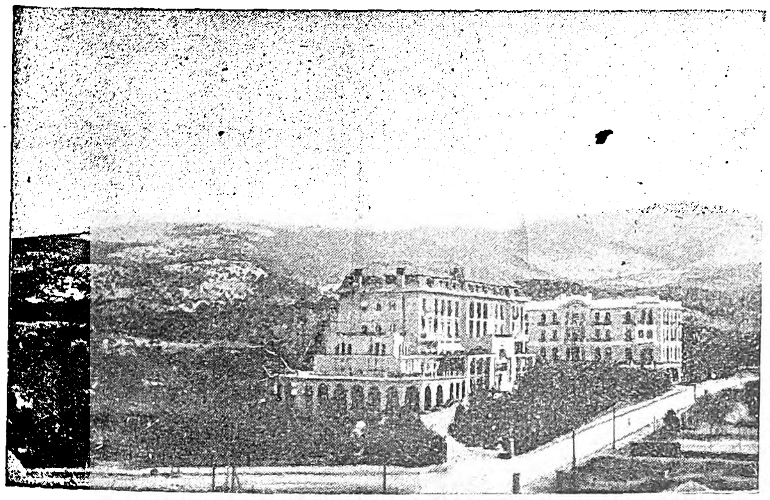

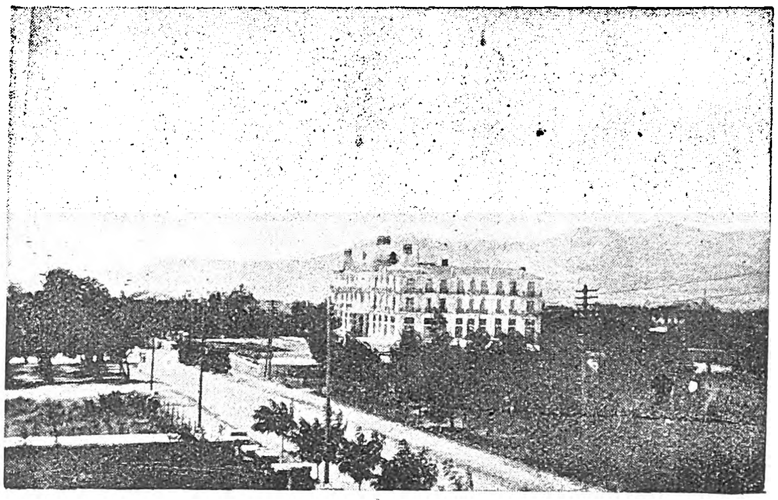

Δύο ἀπόψεις τοῦ περὶ τὸ Κεφαλάρι χώρου, ὅπου τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα.

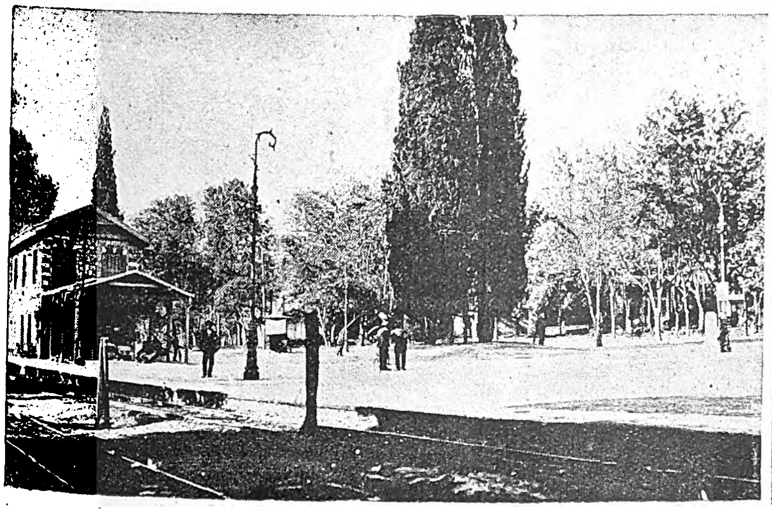

Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμός.

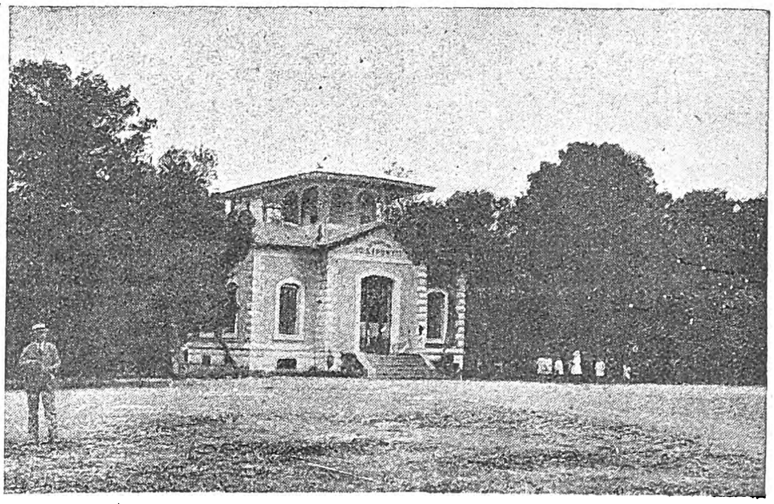

Τὸ Στροφύλι.

Digitized by Google

πλευρῶν παρίσταται ἡ Ἑλένη μεταξὺ τῶν Διοσκούρων, ἡ Λήδα καὶ ὁ Κύκνος, ἐπὶ δὲ τῶν μακρῶν πλευρῶν ὁ Ποσειδῶν, ἡ Ἀμφιτρίτη καὶ ἄλλη τις μορφὴ ἐντείνουσα τόξον. Ἐπί τινος ἄλλης παρίσταται ὁ Ἔρως καὶ ἡ Ψυχὴ θυσιάζοντες ἐπὶ τετραγώνου βωμοῦ. Ἡ Κηφισιὰ ἦτο πατρὶς τοῦ δραματικοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου, δεικνύεται δ' ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς παρὰ τὸν σημερινὸν Κοκκιναρᾶν.

—[Ἱστορ.] Ἡ Κηφισιά, λόγῳ τοῦ ὑγιεινοῦ κλίματος καὶ τῶν δροσερῶν ἀνέμων, ἔκπαλαι ὑπῆρξε θερινὸν ἐνδιαίτημα εὐπόρων Ἀθηναίων ἢ ξένων. Ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς (101—177 μ. Χ.), ὁ τὰς Ἀθήνας καλλωπίσας, εἶχεν ἐνταῦθα ἔξοχον ἔπαυλιν μετὰ θαυμασίων στοῶν, λουτρῶν καὶ κήπων κοσμουμένων ὑπὸ ἀγαλμάτων ἡρώων. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐνετοκρατίας παρεθέριζον ἐνταῦθα οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν Ἑνετῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγείρει ἐπαύλεις ὀχυράς, ἐν εἴδει πύργων, διατηρηθείσας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας, εἰς τὰς ὁποίας διέμενον Τοῦρκοι μεγιστᾶνες καὶ ὁ πασᾶς τῶν Ἀθηνῶν· οὗτος διέμενεν ἐν πύργῳ ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅπου ἤδη ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἡ Κηφισιὰ κατῳκεῖτο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Τούρκων πλουσίων, οἵτινες εἶχον ἐκτοπίσει τοὺς Ἕλληνας καὶ εἶχον ἁρπάσει τὰ κτήματά των, ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα οἱ Κηφισιῶται εἶχον δωρήσει εἰς τὰς μονάς. Τὸν ἀρχαιότατον ναΐσκον ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας, σῳζόμενον ἔτι παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, εἶχον μεταβάλει οἱ Τοῦρκοι εἰς οἰνοπωλεῖον, τοῦ ὁποίου κατὰ θρῦλον ὁ οἶνος ἔγινεν ὄξος, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ ναΐσκου, Παναγία «Ξυδοῦ». Αἱ ἐπαύλεις τῶν Τούρκων, ὅπως καὶ τῶν προκατόχων Ἑνετῶν, ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἠλία μέχρι τῶν Ἁλωνίων. Αἱ λοιπαὶ ἐκτάσεις ἀπὸ Κεφαλαρίου, Πλατάνου, Πύρνας καὶ Στροφυλίου ἦσαν περιβόλια, ἄμπελοι καὶ σταφιδάμπελοι, μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1882 γενομένης σιδηροδρομικῆς ἐγκαταστάσεως. Τὰ κτήματα ταῦτα, μετὰ τὴν δίωξιν τῶν Τούρκων, κατέλαβον ἢ ἠγόρασαν Ἕλληνες ἐκ Πελοποννήσου, ἰδίᾳ ἐκ τῶν πολιορκητῶν τῆς Ἀκροπόλεως, ἀντὶ ἐλαχίστου τιμήματος ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν καταφυγόντων εἰς Λάρισαν Τούρκων. Ἡ Κηφισιὰ εἶχε δρομίσκους ἀγροτικοὺς μέχρι τοῦ 1882, ὅτε ἔγινεν ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐξ Ἡρακλείου εἰς Λαύρειον κατευθυνομένης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ διὰ διατάγματος κατηρτίσθη σχέδιον μὲ ρυμοτομίαν διὰ μέσου τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα οἱ Κηφισιῶται ἔσπευσαν νὰ πωλήσουν ὡς οἰκόπεδα. Τότε ἦλθον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀνθοκόμοι καὶ κηπουροί, εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ ὀργάνωσις τῶν κήπων καὶ τοῦ ἄλσους· οἱ διανοιγέντες δρόμοι ἐδενδροφυτεύθησαν καὶ ἀπηρτίσθησαν θαυμάσιαι δενδροστοιχίαι δαπάνῃ τοῦ κράτους. Τὸ ἄλσος μόνον μεταξὺ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ τῆς πλατείας Πλατάνου διὰ χῶρον καὶ διαμόρφωσιν ἐστοίχισεν εἰς τὸ δημόσιον, εἰς ὃ ἀνήκει κατὰ κυριότητα, 600.000 φράγκα χρυσᾶ. Ἔκτοτε ἡ σιδηροδρομικὴ ἑταιρεία εἰς ἣν παρεχωρήθη ἡ ἐκμετάλλευσις τούτου, συνετήρει τὸ ἄλσος ἰδίᾳ δαπάνῃ, ἀπὸ διετίας δ' ἤδη τὸ συντηρεῖ καὶ τὸ καλλωπίζει ἡ κοινότης, δαπανῶσα 250.000 δρχ. ἐτησίως. Δ. ΑΧ. ΚΑΡΩΝΗΣ—Ι. Σ. ΣΑΡΡΗΣ

—**«Κηφισιά»** (ἡ). Ἐφημερὶς τῶν κοινοτικῶν συμφερόντων τῆς Κηφισιᾶς, ἐκδιδομένη αὐτόθι εἰς σχῆμα 2ον μικρὸν ἀπὸ τοῦ 1925.

Κηφισιὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη λιμνοθάλασσα εἰς τὴν ἐνδοχώραν τοῦ κόλπου Κώτου τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀκτῆς τοῦ Μαρόκκου· «ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ κεῖνται νῆσοι πολλαί. Περὶ δὲ τὴν λίμνην πέφυκε κάλαμος καὶ κύπειρος καὶ φλέως καὶ θρύον. Αἱ δὲ ὄρνιθες αἱ Μελεαγρίδες ἐνταῦθά εἰσιν, ἀλλοῦ δὲ οὐδαμοῦ ἂν μὴ ἐντεῦθεν ἐξαχθῶσι· τῇ δὲ λίμνῃ ταύτῃ ὄνομα Κηφισιάς» *(Σκύλ.* Περίπλ. § 112). Κατὰ τὸν Jackson (An account of Marocco, σελ. 35) δέον νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν Merdja ἢ Murjah. Σ. Ε. Λ

Κηφίσιος. Δημαγωγὸς Ἀθηναῖος, ζήσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Οὗτος κατὰ τὸ 399 π. Χ., δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Καλλίου διὰ χιλίων δραχμῶν, ἐμήνυσε τὸν εὐπατρίδην ρήτορα καὶ πολιτικὸν *Ἀνδοκίδην*, ὅτι, ἐνῷ διετέλει ἔτι ὑπὸ τὴν ἀρὰν τῶν ἱερέων ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς δίκης τῶν Ἑρμοκοπιδῶν (415 π. Χ.), μετέσχεν ἀνοσίως τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁ Κηφίσιος, ἂν καὶ ὑπεστηρίχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Μελήτου, τοῦ κυριωτέρου τῶν κατηγόρων τοῦ Σωκράτους, δὲν ἔλαβε τὸ $^1/_5$ τῶν ψήφων τῶν δικαστῶν καὶ κατεδικάσθη, κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἰσχύουσαν τότε νομοθεσίαν, εἰς ἀτιμίαν. ΚΑΨ

Κηφισὶς *[Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὸν Πίνδαρον ὀνομασία τῆς λίμνης *Κωπαΐδος* (βλ. λ.).

Κηφισόδοτος.—1) Ἀθηναῖος στρατηγός, ἐκλεγεὶς ὡς τοιοῦτος κατὰ τὸ θέρος τοῦ 405 π. Χ. καὶ μετασχὼν τῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ναυμαχίας (*Ξενοφ.* Ἑλλ. Β' 1,16). —2) Ἀθηναῖος ἐπώνυμος ἄρχων κατὰ τὸ 358/7 π. Χ., συγχεόμενος ὑπό τινων πρὸς τὸν Κηφισόδωρον, ἄρξαντα τῷ 366/5 π. Χ. —3) Ἀθηναῖος πολιτικὸς καὶ ρήτωρ, ἐκ τοῦ δήμου τῶν Κεραμέων. Τῷ 371 π. Χ. ἐξελέγη μεταξὺ τῶν ἑπτὰ εἰς Λακεδαίμονα ἀποσταλέντων πρέβεων πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Τῷ 369 π. Χ., ὅτε κατέφθασαν εἰς Ἀθήνας πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τελειωτικὴν ὑπογραφὴν ταύτης, ἠγόρευσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου κατὰ τοῦ ἑτεροβαροῦς τῶν προτεινομένων ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐπ' ἴσοις σύναψιν συνθήκης, καθ' ἣν ἐξησφαλίζετο εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους ἡγεμονία καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· τοῦ λόγου του περίληψιν διέσωσεν ὁ Ξενοφῶν (Ἑλλ. ΣΤ' 3,2. Ζ' 1,12-14). Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπίσης προέτεινε ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σιδῶνος Στράτωνος. Τῷ 357 π. Χ. ὡμίλησεν ὑπὲρ τῆς εἰς Εὔβοιαν ἐκστρατείας, σῴζεται δὲ τῆς ἀγορεύσεώς του ἀπόσπασμα παρ' Ἀριστοτέλει (Ρητορ Γ. 10). Τῷ 355/4 π. Χ. ἐξελέγη «σύνδικος» διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Λεπτίνου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ρητορική του δεινότης ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. —4) Ἀθηναῖος πολιτικός, Ἀχαρνεὺς τὸν δῆμον, υἱὸς τοῦ Εὐγερίδου. Τῷ 329/8 π. Χ. προέτεινε ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ ἐκ Σαλαμῖνος τῆς Κύπρου Ἡρακλείδου, προμηθευτοῦ σίτου, τῷ δὲ 298/7 π. Χ. ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ἐν Σουνίῳ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἀναφέρεται ὡς «ἐξεταστὴς τῶν στρατευομένων ἐπὶ Σουνίου». —Π.

— **Κηφισόδοτος** *ὁ πρεσβύτερος*. Γλύπτης τῶν ἀρχῶν τῆς Δ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τὸν Παυσανίαν ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἦτο Ἀθηναῖος, ἀλλὰ τὸ πατρωνυμικὸν ὄνομα αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐκ παραδόσεως γνωστόν. Αἱ μόναι σχετικαί, ἀλλ' ἔμμεσοι πληροφορίαι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι ἡ τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις λέγει ὅτι ὁ Κηφισόδοτος ἦτο ἀδελφὸς τῆς πρώτης συζύγου τοῦ πολιτευτοῦ Φωκίωνος, θυγατρὸς δὲ τοῦ Πραξιτέλους, καὶ ἡ τοῦ Πλινίου, ὅστις διακρίνει καὶ κατατάσσει χρονολογικῶς δύο γλύπτας φέροντας τὸ αὐτὸ ὄνομα, τὸν πρεσβύτερον, ἀκμάσαντα κατὰ τὴν 102αν ὀλυμπιάδα, καὶ τὸν νεώτερον, κατὰ τὴν 121ην τοιαύτην. Ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν τούτων πληροφοριῶν στηριζόμενος ὁ Brunn, φρονεῖ ὅτι ὁ ἡμέτερος καλλιτέχνης εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου γλύπτου Πραξιτέλους, καὶ ὅτι ὁ νεώτερος Κηφισόδοτος ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Πραξιτέλους, καθότι, κατὰ παλαιὸν ἔθος, ὁ ἔγγονος ἐλάμβανε τὸ ὄνομα τοῦ πάππου. Κατὰ ταῦτα ὁ γλύπτης οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ ὑποθετικοῦ πρεσβυτέρου Πραξιτέλους, πατὴρ δὲ πιθανώτατα τοῦ νεωτέρου, ὁμωνύμου μὲ ἐκεῖνον ἐνδόξου καλλιτέχνου. Ὡς χρόνος τῆς γεννήσεως τοῦ Κηφισοδότου τούτου ὁρίζεται τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, διότι εἶναι ἄλλοθεν γνωστόν, ὅτι ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς αὐτοῦ καί, ὡς τοιοῦτος, συνομήλικος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, πρὸς αὐτὸν Φωκίων, ὁ Ἀθηναῖος πολιτευτής, ἐγεννήθη τῷ 400/1 π. Χ. Εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς χρονολογίας ταύτης συμβάλλουσιν ἐξ ἄλλου καὶ πᾶσαι αἱ πληροφορίαι, ἱστορικαὶ καὶ κριτικαί, περὶ τῶν ἔργων τοῦ Κηφισοδότου, ὅσας μετέδωκαν ἡμῖν ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ νεώτεροι τεχνοκρίται καὶ ἀρχαιολόγοι. Καὶ πρῶτον, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὁ Κηφισόδοτος οὗτος ἦτο γνωστὸς ἀποκλειστικῶς ὡς γλύπτης θεῶν, ποιήσας, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀθηναίου ἐπίσης γλύπτου Ξενοφῶντος, τὰ ἐκ πεντελησίου μαρμάρου ἀγάλματα τῆς προσωποποιούσης τὴν Μεγάλην Πόλιν θεᾶς καὶ τῆς Σωτείρας Ἀρτέμιδος, ἱσταμένων δεξιᾷ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς ἐν τῷ ἐν Μεγάλῃ Πόλει ἱερῷ τοῦ Σωτῆρος Διός. Ὡς εἶναι, ἐν τούτοις, γνωστὸν ἡ Μεγάλη Πόλις ἱδρύθη κατὰ τὴν 102αν ὀλυμπιάδα, ταυτοχρόνως δὲ καὶ ὁ ναὸς μὲ τὰ ἀγάλματα, ἡ δὲ χρονολογία αὕτη τῆς δράσεως τοῦ Κηφισοδότου ἄριστα ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ, ὡς ἀναφέρει ταύτην ὁ Πλίνιος.

Ἡ Εἰρήνη μετὰ τοῦ παιδὸς πλούτου.

[Ἄγαλμα συμπεπληρωμένον ἐν τῇ γλυπτοθήκῃ Μονάχου.]

Κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω χρόνον, ἤτοι κατὰ τὸ 375—371 π. Χ., συμπίπτει προφανῶς καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ σπουδαιοτέρου τῶν ἔργων τοῦ Κηφισοδότου τούτου: τοῦ λίαν γνωστοῦ ἡμῖν ἀγάλματος τῆς Εἰρήνης μὲ τὸν παῖδα Πλοῦτον. Τὸ ἔργον τοῦτο ἵστατο, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀμφιάρεω, πλησίον τῶν ἀγαλμάτων τῶν Ἐπωνύμων, παρίστα δὲ τὴν θεὰν Εἰρήνην κρατοῦσαν τὸν ὡς παῖδα εἰκονιζόμενον Πλοῦτον. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο κατέπεσεν ἀπὸ τῆς θέσεώς του ἴσως κατὰ τὸ 1672 μ. Χ., διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἰησουΐτης Babin ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἕλλην ἀρχιεπίσκοπος εἶχεν εὕρει ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς ἐκκλησίας Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἄγαλμα τῆς Παναγίας, τὸ ὁποῖον διέταξεν οὗτος νὰ καταστρέψωσι, δὲν εἶναι δ' ἀπίθανον νὰ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἀγάλματος τούτου, διότι καὶ ἡ ἐκκλησία ἐκείνη ἔκειτο κάτωθεν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἤτοι ἐν τῇ θέσει τῆς ἑλληνικῆς Ἀγορᾶς, καὶ τὸ ἄγαλμα ὑπενθυμίζει, τῷ ὄντι, τὴν Παναγίαν κρατοῦσαν τὸν Χριστὸν βρέφος. Κατὰ τὰς παραστάσεις τοῦ ἀγάλματος τούτου ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κυζίκου καὶ τῆς Ἀμάστριδος, ὡς ἐδημοσίευσαν ταῦτα ὁ Imhoof-Blumer καὶ ὁ Gardner, ἡ Εἰρήνη ἵσταται μὲ μέγαν πέπλον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἱμάτιον, στρέφουσα τὴν κεφαλήν της πρὸς τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς ἀγκάλῃ, ἐνῷ τὴν δεξιάν της στηρίζει ἐπὶ ὑψηλοῦ σκήπτρου. Τῇ βοηθείᾳ τῶν νομισμάτων τούτων καὶ τῆς περιγραφῆς τοῦ Παυσανίου κατώρθωσεν ὁ Brunn νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀντίγραφον τῆς Εἰρήνης τοῦ Κηφισιδότου τὸ ἄλλοτε ἐν τῇ villa Albani εὑρισκόμενον καὶ νῦν ἐν τῇ γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου ἀποκείμενον ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ὁ Winckelmann ἐξέλαβεν ὡς Ἰὼ-Λευκοθέαν μὲ τὸν Διόνυσον παῖδα. Κατὰ τὴν παρατιθεμένην φωτογραφίαν τοῦ ὀρθῶς ἀναπαριστάνοντος τὸ ἄγαλμα γυψίνου ἐκμαγείου τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἡ μὲν Εἰρήνη κρατεῖ ἐν τῇ ὑψουμένῃ δεξιᾷ χειρὶ αὐτῆς μακρὸν σκῆπτρον, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῆς βραχίονος εὑρισκόμενος παῖς Πλοῦτος κρατεῖ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, τὸ σύμβολον τοῦτο τοῦ πλούτου, καὶ μετὰ νηπιακῆς ὅλως ἀφελείας τείνει τὴν δεξιάν του πρὸς τὴν θεάν, ἐνῷ ἐκείνη μετὰ μητρικῆς στοργῆς στρέφει πρὸς αὐτὸν τὸ πρόσωπόν της. Ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδὸς ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ Μονάχου εἶναι ἀρχαία, ἀλλὰ δὲν συνανήκει τῷ ἀγάλματι. Εὐτυχῶς εὑρέθη πρό τινων ἐτῶν ἐν Πειραιεῖ ἀντίτυπον τοῦ παιδός, ὁμοίως ἐκ μαρμάρου, τελείως ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ὡς ἄνω παράστασιν. Τὸ ἀγαλμάτιον εὑρίσκεται νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ. Ἡ ἔννοια τῆς συνθέσεως, ὅτι ἡ εἰρήνη τρέφει καὶ αὐξάνει τὴν εὐημερίαν τῶν πόλεων, ἤ, ἁπλούστερον, ὅτι μήτηρ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀφθονίας εἶναι ἡ εἰρήνη, ὑποδεικνύει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιέρωσαν τὸ ἄγαλμα τοῦτο μετὰ τὸ ποθητὸν τέρμα πολέμου τινός, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ποῖος ἦτο ὁ πόλεμος ἐκεῖνος. Κατὰ τὸν Furtwängler, Lippold καὶ τὴν Bieber τὸ ἄγαλμα τῆς Εἰρήνης καὶ τοῦ Πλούτου ἐνεπνεύσθη ὁ Κηφισόδοτος μετὰ τὴν παρὰ τῇ Λευκάδι ναυμαχίαν (τῷ 374 π. Χ.) καὶ τὴν σύναψιν τῆς μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν εἰρήνης, εἰς ἀνάμνησιν τῶν διεξαχθεισῶν τότε ἐν Ἀθήναις θυσιῶν καὶ ἑορτῶν πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Εἰρήνης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι καθιέρωσαν ἰδίαν λατρείαν. Καὶ εἶναι μὲν δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἀλληγορικαὶ παραστάσεις, ὡς αὐτή, προὐκάλεσαν τὴν λατρείαν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπέδρασαν εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις, καθ' ὃν τρόπον τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου, δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἀπίθανον νὰ παραδεχθῇ τις, ὅτι ἡ ἐμπνευσμένη αὕτη σύνθεσις, ἐστημένη ἴσως πρὸ ὑπάρχοντος, κατά τινας παραδόσεις, ἐν Ἀθήναις βωμοῦ τῆς Εἰρήνης, ἐγένετο ἀντικείμενον λατρείας, ὡς ἀφίνει νὰ ὑποθέσωμεν καὶ τὸ θεατρικὸν ἔργον τοῦ Ἀριστοφάνους «Εἰρήνη». Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἴτε ὡς λατρευτικόν, εἴτε ὡς ἐξωραϊστικόν, τὸ περίφημον τοῦτο ἄγαλμα τοῦ Κηφισοδότου ἦτο ὑπερμέγεθες καὶ χάλκινον, τοῦτο δὲ προσεπάθησε νὰ ὑπενθυμίσῃ καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ συμπλέγματος τῆς γλυπτοθήκης τοῦ Μονάχου, ποιήσας ὡρισμένα μέρη καὶ μάλιστα τὴν κόμην

Digitized by Google

καὶ μέρος τῆς ἐσθῆτος κατὰ τὴν χαλκοπλαστικὴν τέχνην, ἐνῷ ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ πειραϊκοῦ ἀγαλματίου τοῦ Πλούτου τελείως παρέβλεψε τοῦτο. Εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν ὅμως τῆς ἀνωτέρω χρονολογίας δὲν συμβάλλουσι μόνον αἱ ἱστορικαὶ ὡς ἄνω ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἀντιγράφου τῆς Εἰρήνης. Πράγματι ἡ ἐν γένει παράστασις, καὶ ἰδίως ἡ ἔκφρασις τῆς μορφῆς τῆς Εἰρήνης καὶ ἡ πτύχωσις τῶν ἐνδυμάτων της, φέρουσι τὸν γλύπτην τοῦτον ὡς δράσαντα κατὰ τὴν μεταβατικὴν ἐκείνην περίοδον μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἀττικῆς τέχνης, κατὰ τὴν περίοδον δηλαδὴ τῆς ἀττικῆς πλαστικῆς τοῦ Ε΄ αἰῶνος, μεταβαινούσης εἰς τὴν τέχνην τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Σκόπα τοῦ Δ΄ αἰῶνος, διότι στάσις μὲν καὶ πτύχωσις ὑπενθυμίζουσι τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἀναπολοῦσι τὴν φειδιακὴν τέχνην τοῦ Ε΄ αἰῶνος μᾶλλον παρὰ τοῦ Δ΄, ἡ βαθεῖα ὅμως καὶ ἐντελῶς ἀνθρωπίνη ἔκφρασις τοῦ συναισθήματος τῆς μητρικῆς στοργῆς εἰς τὸ ὡραῖον πρόσωπον τῆς θεᾶς συμφωνεῖ καλύτερον μὲ τὴν τέχνην τοῦ Δ΄ αἰῶνος. Παρόμοιον πρὸς τὸ περίφημον τοῦτο ἄγαλμα ἦτο, κατὰ τὸν Πλίνιον, καὶ ἄλλο σύμπλεγμα τοῦ Κηφισοδότου—ὁ Ἑρμῆς φέρων εἰς τὰς χεῖρας τὸν ὡς παῖδα εἰκονιζόμενον Διόνυσον—σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ αὐτὸ θέμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ υἱός του Πραξιτέλης παρέστησεν εἰς τὸν σῳζόμενον Ἑρμῆν τῆς Ὀλυμπίας, καὶ θέμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Κηφισόδοτος προέλαβε τὸν μεγαλύτερόν του διάδοχον καὶ συνεχιστὴν τῆς τέχνης του. Πλὴν τῶν ὀνομαστῶν τούτων ἀγαλμάτων, ὁ Κηφισόδοτος κατεσκεύασε, κατὰ τὸν Πλίνιον καὶ τὸν Παυσανίαν, θαυμασίαν Ἀθηνᾶν ἐν τῷ λιμένι τῶν Ἀθηνῶν καὶ βωμὸν παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος Διὸς τοῦ αὐτοῦ λιμένος· κατὰ τὸν Παυσανίαν δέ, τὰς τρεῖς Μούσας ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τὰς ἐννέα Μούσας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς Τύχης καὶ τοῦ Πλούτου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ συνεργάτου αὐτοῦ Ξενοφῶντος. Κατὰ ταῦτα, Κηφισόδοτος ὁ πρεσβύτερος ἐγεννήθη κατὰ τὸ τέλος τῆς Ε΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 420—400, καὶ ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ 375—370 τοὐλάχιστον. Ὑπῆρξε πιθανώτατα πατὴρ τοῦ ἐνδόξου γλύπτου Πραξιτέλους καί, ἀπομακρυνθεὶς ὁπωσδήποτε τῆς φειδιακῆς τέχνης, παρεσκεύασε καὶ διηυκόλυνε τὴν μετάβασιν τῆς πλαστικῆς εἰς τὰ ἐρατεινὰ καὶ ἐρωτικὰ δημιουργήματα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πραξιτέλους. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

—**Κηφισόδοτος ὁ νεώτερος.** Ἀθηναῖος γλύπτης, υἱὸς τοῦ περιφήμου γλύπτου Πραξιτέλους καὶ ἔγγονος τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ Κηφισοδότου τοῦ πρεσβυτέρου. Τὸ ὅτι ὁ Κηφισόδοτος οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Πραξιτέλους, γνωρίζομεν ἔκ τε τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Ἡρώνδα, οἵτινες λέγουσιν ὅτι ὁ Κηφισόδοτος καὶ ὁ Τίμαρχος ἦσαν υἱοὶ τοῦ Πραξιτέλους, καὶ ἐκ τοῦ Πλινίου, ὅστις, ὁρίζων τὴν ἀκμὴν τοῦ Κηφισοδότου τούτου κατὰ τὴν 121ην ὀλυμπιάδα (296—293 π. Χ.), ὀνομάζει καὶ χαρακτηρίζει συνάμα αὐτὸν ὡς «υἱὸν καὶ κληρονόμον τῆς τέχνης τοῦ Πραξιτέλους». Εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον προβαίνει ὁ Πλίνιος, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ὀνομαστοῦ ἔργου τοῦ καλλιτέχνου τούτου, τοῦ συμπλέγματος τῆς Περγάμου. Τὸ ἐν λόγῳ μνημεῖον ἦτο σύμπλεγμα ἐρωτικῆς ὑποθέσεως, ἱδρυμένον ἐν Περγάμῳ, τόση δὲ ἦτο, κατὰ Πλίνιον, ἡ ἐντέλεια αὐτοῦ, ὥστε τὰ δάκτυλα τῶν παριστανομένων ἐν διαπάλῃ μορφῶν ἐφαίνοντο ἐντετυπωμένα μᾶλλον εἰς πραγματικὰς σάρκας ἢ εἰς μάρμαρον. Κατὰ πόσον ὅμως οὗτος ὑπῆρξε πράγματι κληρονόμος τῆς τέχνης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦτο μόνον νὰ ὑποθέσωμεν δυνάμεθα, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ἀποδείξωμεν, διότι οὐδὲν σχεδὸν τῶν ἔργων αὐτοῦ διεσώθη. Τὸ θεωρηθὲν ὡς ἀντίγραφον τοῦ συμπλέγματος τούτου περίφημον σύμπλεγμα τῶν παλαιόντων τοῦ μουσείου τῆς Φλωρεντίας, τὸ ὁποῖον παριστᾷ Σάτυρον παλαίοντα πρὸς Ἑρμαφρόδιτον, πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ δικαιολογῇ τὴν κριτικὴν τοῦ Πλινίου περὶ τοῦ ἀνταξίου κληρονόμου τῆς πραξιτελείου τέχνης, διότι οὐδὲν τὸ αἰσθητικὸν ἢ τὸ ἡδονιστικὸν ἐκδηλοῖ τὸ ἔργον τοῦτο. Πλὴν τοῦ ἐξυμνουμένου ὡς ἄνω ἔργου, ὁ Κηφισόδοτος οὗτος ἔκαμε, κατὰ τὸν Πλίνιον, τὰ ἀγάλματα τῆς Λητοῦς, τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, τὰ ὁποῖα ἐκομίσθησαν ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις εἰς Ῥώμην, τὰς προτομὰς τῆς ποιητρίας Μυροῦς ἐκ Βυζαντίου καὶ τῆς ἱερείας Φιλλύλας ἐξ Ἀθηνῶν, ὡς καὶ ἀναθήματα ἐν Ἐλευσῖνι, Τροιζῆνι καὶ Δελφοῖς. Πολλὰ ὅμως τῶν ἔργων αὐτοῦ ὁ Κηφισόδοτος κατεσκεύασεν ἐν συνεργασίᾳ, ἄλλα μὲν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Τιμάρχου, ἄλλα δὲ μετὰ τοῦ Εὐθυκράτους, τοῦ υἱοῦ καὶ μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου. Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τιμάρχου, μετὰ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι διετήρει συνεταιρικὸν ἐργαστήριον ἐν Ἀθήναις, ἐξετέλεσε διάφορα γλυπτὰ βωμῶν ἐν Θήβαις καὶ Κῷ, ὡς ἀναφέρουσιν ὁ Ἡρώνδας καὶ ὁ Παυσανίας, τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐνυοῦς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἄρεως ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ τὰ ξύλινα εἰκονιστικὰ ἀγάλματα τοῦ πολιτευτοῦ Λυκούργου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἱερείας τινὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Δίωνος καὶ τῆς Διοκλείας, τῶν τέκνων τοῦ Ἀριστογείτονος, ἐν Μεγάροις, καὶ τέλος μετὰ τοῦ Εὐθυκράτους τὸ εἰκονιστικὸν ἄγαλμα τῆς ποιητρίας Ἀνύτης, ἐν Τεγέᾳ. Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης συνεργασίας μετὰ τοῦ Εὐθυκράτους, συμπεραίνεται ὅτι ὁ Κηφισόδοτος ἐγνώρισε καὶ ἐφήρμοσε τὸν νέον ὑπὸ τοῦ Λυσσίππου δημιουργηθέντα ρεαλιστικὸν ρυθμὸν τῶν εἰκονιστικῶν λεγομένων προτομῶν, ἀκριβὴς δ' ὡς ἐκ τούτου δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὁρισθεῖσα 121η ὀλυμπιὰς ὡς χρονολογία τῆς ἀκμῆς τοῦ καλλιτέχνου τούτου. Ἄλλως τε, εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς χρονολογίας ταύτης πολὺ συμβάλλουσι καὶ πολλαὶ ἱστορικαὶ ἐνδείξεις, σχετικαὶ πρὸς διάφορα αὐτοῦ ἔργα. Παράδειγμα ὁ βωμὸς ἐν Θήβαις, ὅστις πρέπει νὰ εἶχεν ἱδρυθῇ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς πόλεως ταύτης, τῷ 316/5 π. Χ. Παράδειγμα ἀκόμη τὸ ἀνάθημα ἐν Ἐλευσῖνι, τὸ ἱδρυμένον ἐν τῇ Στοᾷ τοῦ Φίλωνος, ἥτις ἐκτίσθη κατὰ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Δημητρίου, μετὰ τὸ 317, ἢ ἴσως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχοντίας αὐτοῦ, ἐν ἔτει 309 π. Χ. Βασιμώτερα ὅμως ἐπιχειρήματα εἶναι τὸ ἀνάθημα ἐν Δελφοῖς καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς ἱερείας τῆς Πολιάδος, μνημεῖα, τῶν ὁποίων εὑρέθησαν αἱ ἐνεπίγραφοι βάσεις μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ γράμματα τοῦ τέλους τοῦ Δ΄ αἰῶνος καὶ ἀρχῶν τοῦ Γ΄, ὡς ἡ ἀκριβολόγος μνεία τοῦ Ἡρώνδα, ἀναφέροντος ὅτι ὁ ἐν Κῷ βωμὸς κατεσκευάσθη κατὰ τὸ 280/275 π. Χ., καθ' οὓς χρόνους οἱ συνεργάται ἀδελφοὶ Κηφισόδοτος καὶ Τίμαρχος ἦσαν ἐν ζωῇ.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων τοῦ Κηφισοδότου, τὰ ὁποῖα ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὡς ποιηθέντα ἢ ὑπὸ μόνου τοῦ καλλιτέχνου τούτου, ἢ ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων τεχνιτῶν, τὰ μόνα διασωθέντα πρωτότυπα ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Τιμάρχου εἶναι τεμάχιά τινα ἐκ τῶν γλυπτῶν τοῦ ἐν Κῷ βωμοῦ, τὰ ὁποῖα ὁ Herzog ἀνεῦρεν ἐν τῷ ἐκεῖ Ἀσκληπιείῳ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1903. Τὰ τεμάχια ταῦτα εἶναι ἡ κεφαλὴ κόρης, ἴσως τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ· τὸ κάτω ἥμισυ γυναικείου κορμοῦ, ἴσως τῆς Ἀφροδίτης· χεὶρ παιδὸς καὶ ποὺς μετὰ μέρους ἀνεμιζομένου ἐνδύματος. Ὁ Ἡρώνδας ἀναφέρει ὅτι ἐκτὸς τῶν παριστανομένων ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐκείνου μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὁ Κηφισόδοτος καὶ Τίμαρχος εἶχον παραστήσει καὶ ἄλλους θεοὺς καὶ θεὰς ὡς συγκατοίκους τοῦ βωμοῦ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ σαφὴς ἐξήγησις τῶν τεμαχίων τούτων· πάντως ταῦτα εἶναι ἐπαρκῆ τεκμήρια ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Πραξιτέλους διετήρησαν πράγματι τὴν παράδοσιν τοῦ πατρός, δημιουργήσαντες θελκτικὰ ἔργα, ὑστέρησαν ὅμως ἐκείνου, ὡς μὴ διατηρήσαντες τὴν λεπτότητα τῆς ἐκτελέσεως καὶ γενόμενοι οὕτως ἔμμεσοι πρόδρομοι τῶν κάπως ἐκτεθηλυμμένων ἀποδόσεων τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Ἡ καλλιτεχνικὴ δηλαδὴ θέσις τοῦ Κηφισοδότου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης εἶναι μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Πραξιτέλους καὶ τῶν πρωΐμων ἑλληνιστικῶν χρόνων· τὴν δρᾶσίν του συνεπῶς πρέπει νὰ θέσωμεν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 323 καὶ 284 π. Χ. Β. Δ. Θ.

Κηφισόδωρος. Γλύπτης, ἴσως τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἦτο χαλκοπλάστης, δύο δ' ἔργα αὐτοῦ εὑρίσκοντο ἐν Πειραιεῖ: τὸ ἓν «θαυμασία Ἀθηνᾶ» καὶ τὸ ἕτερον ἀνάγλυπτος βωμὸς πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος Διός. Ἡ σύμπτωσις τῆς ὁμοιότητος τῶν ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερομένων μνημείων ὡς ἔργων τοῦ Κηφισοδώρου τούτου, ὡς καὶ τοῦ τόπου τῆς ἱδρύσεως αὐτῶν, πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερόμενα παρόμοια ἔργα τοῦ *Κηφισοδότου τοῦ πρεσβυτέρου* ἐν Πειραιεῖ, ἔδωκε λαβὴν εἴς τινας ἀρχαιολόγους νὰ ὑποθέσωσιν ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερόμενος Κηφισόδωρος εἶναι ὁ Κηφισόδοτος. Ὁ βωμὸς ἢ τοὐλάχιστον τὰ γλυπτὰ αὐτοῦ ἦσαν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου, χάλκινα, ἀλλ' ὁ χρόνος τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ δὲν εἶναι γνωστός, διότι τὸ ἱερὸν τοῦ Σωτῆρος Διὸς δὲν ἀνευρέθη. Κατὰ τὴν Bieber, ὡς χρόνος τῆς ἱδρύσεως δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ περίοδος μετὰ τὴν ἀναθεμελίωσιν τοῦ Πειραιῶς ἐπὶ Περικλέους διὰ τοῦ Ἱπποδάμου τοῦ ἐκ Μιλήτου ἢ μετὰ τὴν τοιαύτην διὰ τοῦ Κόνωνος, ἤτοι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε΄ ἢ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος· ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης πρέπει νὰ ἔδρασε καὶ ὁ Κηφισόδωρος. Β. Δ. Θ.

— **Κηφισόδωρος.** Κωμικὸς ποιητής, ἀνήκων εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς μέσης κωμῳδίας. Ὁ Σουΐδας καλεῖ τοῦτον ἁπλῶς «τραγικὸν τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας» καὶ μνημονεύει τοὺς τίτλους τῶν ἔργων του: «Ἀντιλαΐς», «Ἀμαζόνες», «Τροφώνιος», «Ὗς», οἱ ὁποῖοι, ἐξαιρουμένου μόνον τοῦ πρώτου, μνημονεύονται ὡσαύτως καὶ παρὰ τοῦ Ἀθηναίου, τοῦ Πολυδεύκους καὶ ἄλλων γραμματικῶν.

— **Κηφισόδωρος.** Ἀθηναῖος διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς, ἀφωσιωμένος μαθητὴς τοῦ Ἰσοκράτους. Τὸ κύριόν του ἔργον ὑπῆρξεν ἡ συγγραφή, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπερασπίζει τὸν διδάσκαλόν του κατὰ τῶν μομφῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ὀπαδῶν του, καὶ ἡ ὁποία, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔφερε τὸν τίτλον «ἀντιγραφαὶ πρὸς Ἀριστοτέλη» ἢ «κατὰ Ἀριστοτέλους». Ὁ Κηφισόδωρος ἀποκρούει κατὰ πρῶτον τὴν μομφὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, βεβαιοῦντος ὅτι εἶχεν ἴδει πληθὺν δικανικῶν λόγων τοῦ Ἰσοκράτους παρὰ τοῖς βιβλιοπώλαις, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Ἰσοκράτης ὀλίγους μόνον δικανικοὺς λόγους εἶχε γράψει. Ὁ Διονύσιος τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον τοῦ Κηφισοδώρου θεωρεῖ ὡς ἀμερόληπτον καὶ ἀσφαλῆ, παρὰ τὰς ὁμολογίας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ θετοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Ἀφαρέως, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος βεβαιοῖ πληθὺν δικανικῶν λόγων, ὁ δὲ δεύτερος ἰσχυρίζεται ὅτι οὐδένα δικανικὸν λόγον ὁ Ἰσοκράτης ἔγραψεν. Ἀμφοτέρων τούτων τὰς γνώμας ὁ Διονύσιος χαρακτηρίζει ὡς μεροληπτικάς. Ὁ Κηφισόδωρος ἐπεχείρησε νὰ ψέξῃ καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀρχίζων ἀπὸ τῆς περὶ ἰδεῶν διδασκαλίας, ἐνῷ οὐδεμίαν γνῶσιν εἶχε ταύτης, ὡρμᾶτο δὲ ἀπὸ τῆς πεπλανημένης γνώμης, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος ἦτο ὡσαύτως καὶ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπέβαλεν ὑπὸ τὴν ἐπιπολαίαν κριτικήν του. Ὁ Κηφισόδωρος ἔγραψε καὶ βιβλίον περὶ ρητορικῆς καὶ πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἐνεφανίσθη, οὐδὲν ὅμως ἐκ τῶν ἔργων του διεσώθη.

—**Κηφισόδωρος.** Θηβαῖος ἱστορικός, συγγραφεὺς ἔργου τινός, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὁ τίτλος ἔχει μείνει ἄγνωστος, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Καρύστιος ὁ ἐκ Περγάμου ἐν τοῖς «Ἱστορικοῖς ὑπομνήμασιν» αὐτοῦ ἤντλησε τὰς πληροφορίας του περὶ τῆς ἐγκρατείας καὶ λιτότητος τοῦ Μακεδόνος στρατηγοῦ Ἀντιπάτρου. Τὰς πληροφορίας ταύτας ὁ Κηφισόδωρος εἶχε λάβει παρὰ τοῦ ἰατροῦ Πολυδώρου, ὁ ὁποῖος συνέτρωγε μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἂν ὁ Κηφισόδωρος οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν συγγράψαντα τὴν ἱστορίαν «Περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου», ἢ ἂν οὗτος εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν Ἀθηναῖον Κηφισόδωρον, τὸν μαθητὴν τοῦ Ἰσοκράτους, δὲν εἶναι βέβαιον.

—**Κηφισόδωρος.** Ἀθηναῖος πολιτικὸς τοῦ Β΄ αἰῶνος π. Χ. Τῷ 198 ἐστάλη εἰς Ῥώμην πρέσβυς, ὅτε ἡ σύγκλητος συνεζήτει τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τοῦ βασιλέως Φιλίππου τῆς Μακεδονίας. Ὁ Παυσανίας (Α΄, 36, 5) ἀναφέρει τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα ὁδοῦ. Αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας ὁ Παυσανίας ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ παρέχει περὶ τῆς δράσεως τοῦ Κηφισοδώρου, χρονολογικῶς δὲν εἶναι ἀκριβεῖς. Κατὰ ταύτας ὁ Κηφισόδωρος, ὡς φορεὺς τῆς ἀντιμακεδονικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν, ἐπέτυχε τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων μετὰ τοῦ Ἀττάλου, τοῦ Πτολεμαίου, τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ροδίων. Ὅτε δὲ μόνον οἱ Ρόδιοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, πιεζομένων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁ Κηφισόδωρος ἐστάλη μετὰ πρεσβείας εἰς Ῥώμην καὶ οὕτω προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ρωμαίων. Πράγματι οἱ Ἀθηναῖοι, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συγκρούσεώς των πρὸς τὸν Φίλιππον, εἶχον πέμψει πλείστας πρεσβείας πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Δ. Μ. Μ.

— **Κηφισόδωρος.** Γλύπτης τῆς πρώτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος εἶναι γνωστὸς ἔκ τινος ἐνεπιγράφου βάσεως εὑρεθείσης ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἀνηκούσης εἰς ἀπολεσθὲν ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἤγειραν, τιμῆς ἕνεκεν, εἰς τὸν P. Cornelius Scipio, ὅστις, κατὰ τὸν Böckh, ἦτο περὶ τὸ 25 π. Χ. προπραίτωρ Ἀχαΐας, κατὰ δὲ τὸ 16 π. Χ. ὕπατος αὐτῆς. Β Δ Θ.

Κηφισὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα διαφόρων ρυάκων ἢ πηγῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Οὕτως ἀναφέρεται Κηφισὸς ἐν Σαλαμῖνι, ἐν Σκύρῳ, ἐν Σικυωνίᾳ, παρὰ τὴν Ἐπίδαυρον καὶ ἐν Ἀργολίδι κατὰ τὸ ὄρος Λύρκειον.

—**Κηφισὸς** (***Ἀθηναϊκὸς***) *[Γεωγρ.]*. Ὁ κύριος ποταμὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ πεδίου τῆς Ἀττικῆς, πρὸς ὃν συναθροίζονται τὰ ὕδατα ἐκ τοῦ Αἰγάλεω, τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Πεντελικοῦ. Ἡ κυρία καὶ βαθεῖα αὐτοῦ κοίτη ἄρχεται βορείως τοῦ χωρίου Μπογιάτι κατὰ ΝΔ διεύθυνσιν, ἔχουσα ἀποτόμους ὄχθας 30 μ. ὕψους, αἱ ὁποῖαι καθίστανται χαμηλότεραι ἐφ' ὅσον βαίνει εἰς τὴν χαμηλὴν περιοχὴν τοῦ ἐλαιῶνος τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ κατὰ τὸν βραχίονα τοῦτον ἀπώτεραι καὶ κατὰ τὸ θέρος ρύακα σχηματίζουσαι πηγαὶ εἶναι αἱ τοῦ Φασίδερη (ΒΔ. τῆς σημερινῆς Ἑκάλης), οἱ Τρινεμεῖς τοῦ Στράβωνος, ἀφ' ὧν οὗτος λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς ἔχει τὰς ἀρχάς. Τὸ διαρκὲς ρεῦμα τοῦτο διέρχεται τὰς θέσεις Χελιδονοῦ, Κτυπητό, Μονομμάτι, Σκουντούπι, ξηραινόμενον πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν θέσιν Τρεῖς γέφυραι παρὰ τὰ Σεπόλια. Τὰς λοιπὰς ἐποχὰς τὸ ὕδωρ ἐξακολουθεῖ διὰ μέσου τῆς Κολοκυνθοῦς καὶ τοῦ ἐλαιῶνος, ἔνθα, τῆς κοίτης ἀβαθοῦς γινομένης, διασχίζεται ὁ ποταμὸς εἰς βραχίονας, οἱ ὁποῖοι ἀρδεύουν τὸν ἐκτεταμένον ἀττικὸν ἐλαιῶνα καὶ τοὺς πέριξ αὐτοῦ ἀγρούς. Τρεῖς βραχίονας αὐτοῦ διέρχεται ἡ Ἱερὰ ὁδός· ὁ πρῶτος εἶναι δυτικῶς τοῦ Βοτανικοῦ κήπου, ὁ δεύτερος 300 μ. πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ ὁ τρίτος 150 μ.

Digitized by Google

πέραν (δυτικῶς). Εἴς τινα τῶν δύο τελευταίων γεφυρῶν ἐτελοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οἱ *γεφυρισμοί*. Περαιτέρω, παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ρέντην, ἐδέχετο, πρὸ τῶν ἐσχάτως συντελεσθέντων ἀποχετευτικῶν ἔργων, τὰ ὕδατα τοῦ Ἰλισοῦ ποταμοῦ, ἐκβάλλει δὲ τέλος εἰς τὸν Φαληρικὸν ὅρμον, πλησιέστατα τοῦ Νέου Φαλήρου. Ἡ κοίτη αὐτοῦ κατὰ τὸν κατώτατον ροῦν ἔχει κανονισθῆ τεχνητῶς. Ὑπάρχουν οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ κύριος βραχίων τοῦ Κηφισοῦ εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Πεντελικοῦ (Κοκκιναρᾶ) καὶ τοῦ Κεφαλαρίου τῆς Κηφισιᾶς κατερχόμενος *Γκόλθης* (ἐν τοῖς χάρταις *Ἀγκόλφι*), ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς Κηφισιᾶς, ἐνταῦθα δὲ ζητοῦν τὴν θέσιν τῶν Τρινεμέων τοῦ Στράβωνος. Ὁ βραχίων οὗτος, ὅστις ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἑτέρου παρὰ τὴν θέσιν Κτυπητό, σήμερον τοὐλάχιστον διατελεῖ ξηρὸς χείμαρρος, ἔχων ὕδωρ μόνον κατὰ τὰς βροχερὰς ἡμέρας. Ἀξιόλογος παραπόταμος εἶναι καὶ ὁ παρὰ τὴν μονὴν Πεντέλης ἔχων τὴν ἀρχὴν *Ποδονίφτης* (ὁ ἄλλοτε *Περσός*), ὅστις, ἔχων ἀποτόμους ὄχθας, ρέει διὰ τοῦ Χαλανδρίου, Νέας Ἰωνίας, μεταξὺ τῶν Ἄνω Πατησίων καὶ τῆς Νέας Φιλαδελφείας καὶ συμβάλλει μετὰ τοῦ Κηφισοῦ ὀλίγον πρὸ τῶν Τριῶν γεφυρῶν. Ὁ Ποδονίφτης ἔχει διαρκὲς ὕδωρ μόνον κατὰ τὸν παρὰ τὴν Νέαν Ἰωνίαν ροῦν.

Ὁ Κηφισὸς ἐν γένει φαίνεται ὅτι ἦτο ἄλλοτε πλουσιώτερος εἰς ὕδωρ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν. Ὡς κυριώτερος δὲ ποταμὸς τῆς χώρας εἶχεν ὄχι μικρὰν σημασίαν. Ὡς θεὸς ἐθεωρεῖτο πατὴρ τῆς Διογενείας, τῆς ὁποίας ἡ θυγάτηρ Πραξιθέα ἔγινε σύζυγος τοῦ Ἐρεχθέως. Παράστασις τούτου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ ἐν τῷ δυτικῷ ἀετώματι τοῦ Παρθενῶνος, ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. Ἑτέραν παράστασιν τούτου ἀνεῦρεν ὁ Σβορῶνος ἐπὶ τοῦ διπλοῦ ἀναγλύφου ὑπ' ἀριθ. 1783 ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ, ὅπερ κατὰ τοῦτον ἐσφαλμένως ἀναφέρεται ὡς ἀνάθημα εἰς τὸν Ἑρμῆν καὶ τὰς Νύμφας· ἐπ' αὐτοῦ ἵσταται ὁ Κηφισὸς φιλικῶς περιβάλλων διὰ τοῦ βραχίονος τὸν παρ' αὐτῷ ἱστάμενον Ἰλισόν. Ι. Σ. Σ.

— **Κηφισὸς (*Βοιωτικὸς* ἢ καὶ *Φωκικός*)** /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καλούμενος, ὡς ἐκ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας διαρρέει, *Φωκικὸς* καὶ *Βοιωτικός*, κοινῶς δὲ σήμερον *Μαυρονέρι*. Αἱ κύριαι αὐτοῦ πηγαὶ (Κεφαλάρια) εἶναι κατὰ τὰς βορείας ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ, δύο παρὰ τὴν σημερινὴν Λίλαιαν (Κάτω Ἀγόριανην) καὶ μία ἀνατολικῶς τῆς ἀρχαίας (ἡ Ἁγία Ἐλεοῦσα). Ὀλίγον περαιτέρω δέχεται δύο μακροὺς χειμάρρους, πηγάζοντας ἐκ τῶν συνδεόντων τὴν Γκιώναν καὶ Οἴτην ὀρέων, τὸν *Χάραδρον* (κοιν. *Κακόρρεμα*) καὶ τὸν βορειότερον *Πίνδον*, ὅστις ρέει παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Μπράλλου. Μετὰ τὴν Ἀμφίκλειαν ὁ Κηφισὸς τέμνει ἐγκαρσίως τὸν συνδέοντα τὸν Παρνασσὸν μετὰ τοῦ Καλλιδρόμου χαμηλὸν ὀρεινὸν κορμόν, σχηματίζων ἄβατον φάραγγα εἰς μῆκος 5 χλμ. Ἐκεῖθεν, διαρρέων τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλατείας, εἰσέρχεται διὰ τῆς πύλης τῶν Παραποταμίων (Στενὰ τοῦ Μπελέτσι) εἰς τὴν Βοιωτίαν, διατρέχων τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ. Τὰ ὕδατα αὐτοῦ μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μέλανος καὶ ἄλλων μικροτέρων ἐσχημάτιζον ἄλλοτε τὴν λίμνην Κωπαΐδα, νῦν δὲ δι' αὐλακίων ἀρδεύει τὴν ΒΔ. βοιωτικὴν πεδιάδα, τοῦ πλεονάζοντος ὕδατος ἀποχετευομένου εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (Ι'. 33,7) «γῆ διακεκριμένη ἀρίστη τῆς Φωκίδος ἐστὶν ἡ παρὰ τὸν Κηφισόν».

Ἡ παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχη. Παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον συνεκροτήθη τὴν 15 Μαρτίου 1311 ἡ καταστρεπτικὴ διὰ τοὺς Φράγκους μάχη μεταξὺ τούτων καὶ τῶν Καταλανῶν, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν Βάλθερος Γ' Βρυέννιος. Κατά τινας ὅμως ὁ τόπος τῆς μάχης ταύτης δὲν εἶναι ὁ Κηφισὸς τῆς Βοιωτίας, ἀλλ' ὁ Ἁλμυρὸς τῆς Θεσσαλίας καὶ δὴ ὁ ποταμὸς Κουάριος (Χολόρρευμα), διότι τὸ ἑλληνικὸν χρονικὸν τοῦ Μορέως (στίχ. 5934), ὡς καὶ τὰ ἄλλα, ἀναφέρουσιν ὅτι ἡ μάχη ἔγινε «εἰς τὴν Ἁλμηρόν». Ὁπωσδήποτε οἱ δοκιμώτεροι τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν ἀκολουθοῦσι τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ (τόμ. Α' σ 252), ὅστις λέγει: «διαβάντες οἱ Κατελάνοι τὸν Κηφισὸν κατεστρατοπέδευσαν περὶ τὴν Βοιωτίαν οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ». Τὰ κατὰ τὴν μάχην ἔχουσιν ὡς ἑξῆς. Ὁ δοὺξ Βάλθερος, ἀφοῦ μετεχειρίσθη τοὺς Καταλανοὺς ὡς μισθοφόρους κατὰ τῶν τριῶν ἐπιφόβων ἀντιπάλων του (τῶν ἡγεμόνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Νέων Πατρῶν καὶ τῆς Ἄρτης) ἐζήτησε νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτῶν, μὴ πληρώνων ὅμως τοὺς ὀφειλομένους τέσσαρας μηνιαίους μισθούς. Ἀρνουμένων τῶν Καταλανῶν νὰ ἀπέλθωσιν, ὁ δοὺξ ἀπεφάσισε νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς διὰ τῆς βίας. Παρὰ τὴν στρατιὰν τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν ἐκλήθησαν ἵνα μετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος πάντες οἱ ἱππόται τῆς Ἑλλάδος, ἀνῆλθε δ' ὁ πρὸς τοῦτο στρατὸς κατὰ μὲν τὸν Γρηγορᾶν εἰς 6.400 ἱππεῖς καὶ ὑπὲρ τοὺς 8.000 πεζούς, κατὰ δὲ τὸν Καταλανὸν ἱστορικὸν Μουντάνερ εἰς ἑπτακοσίους εὐγενεῖς ἱππότας καὶ 24 χιλ. πεζούς. Οἱ Καταλανοί, πεπειραμένοι ὄντες μαχηταί, ἐξέλεξαν ὡς πεδίον μάχης πρὸς ἄμυναν ἐναντίον ἐπελάσεως τοῦ πεφημισμένου ἱππικοῦ τῶν Φράγκων τὸ ἑλῶδες ἔδαφος τῆς Κωπαΐδος. Διαβάντες τὸν Κηφισὸν ποταμὸν ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην αὐτοῦ, ἔπειτα ἀρδεύσαντες τὴν πρὸ αὐτῶν ἔκτασιν καὶ διαυλακώσαντες αὐτὴν καταλλήλως μετέβαλον τὴν ἐπιφάνειαν ταύτην εἰς μέγα τέλμα. Οὕτως, ὅταν οἱ Φράγκοι ἀντεμετώπισαν τοὺς Καταλανούς, κατὰ τὸν Μάρτιον, τὸ τέλμα τοῦτο ἀπεκρύπτετο ὑπὸ χλόης, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε βλαστήσει. Οἱ συμπράττοντες μετὰ τῶν Καταλανῶν Τοῦρκοι, ὑπὸ τὸν Χαλήλ, διστάζοντες εἶχον ὀχυρωθῆ ἐκεῖ που πλησίον καὶ περιέμενον νὰ ἴδωσι τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος, ὥστε λαμβάνοντες μέρος ὑπὲρ τῶν νικώντων κατὰ τῶν ἡττωμένων νὰ ἐπιπέσωσι σφάζοντες καὶ σκυλεύοντες. Ἡ μάχη ἤρχισε δι' ἐξορμήσεως τοῦ Βερθέρου ἐπὶ κεφαλῆς διακοσίων ἱπποτῶν κατὰ τῶν Καταλανῶν. Ἀλλ' οὗτοι ἐν πυκνῇ παρατάξει ἐδέχθησαν τὴν προσβολὴν μετ' ἀγρίων φωνῶν. Ἤδη ὁ δοὺξ διαπερασθεὶς ὑπὸ βέλους εἶχε πέσει νεκρός, ὅτε οἱ ἵπποι τῶν ἀκολούθων ἀφηνιάσαντες ἀπὸ τῶν κραυγῶν καὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῶν Καταλανῶν καὶ ὀλισθαίνοντες ἐπὶ τοῦ τέλματος ἐρρίπτοντο κατὰ γῆς καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἀναβάται, οἵτινες ἐν βαρεῖ ὁπλισμῷ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνεγερθῶσιν, ἐκυλίοντο ἐπὶ τοῦ γλοιώδους πηλοῦ, κατασφαττόμενοι ὑπὸ τῶν Καταλανῶν ἢ διαπερώμενοι ὑπὸ τῶν λογχῶν. Οἱ ἐν ἀπραξίᾳ ἕως τότε περιμένοντες Τοῦρκοι καὶ Τουρκόπουλοι (ἤτοι Τοῦρκοι ἐκχριστιανισθέντες) ἐπέπιπτον καὶ αὐτοί. Ἡ μάχη τότε ἐγενικεύθη καὶ ἡ πάλη τῶν ἀντιπάλων ὑπῆρξε κρατερά. Οἱ Φράγκοι τέλος ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐν ἀταξίᾳ καὶ ἡ σφαγὴ ἐγένετο μεγάλη καὶ φοβερά. Τὴν κεφαλὴν τοῦ δουκὸς ἀποκόψαντες οἱ Καταλανοὶ καὶ διαπεράσαντες περὶ λόγχην ἐκόμιζον ἀναπάλλοντες ἐν θριάμβῳ. Πάντες σχεδὸν οἱ μεγιστᾶνες καὶ ἱππόται Φράγκοι ἐφονεύθησαν, ἐκ δὲ τῶν πεζῶν ὑπὲρ τοὺς εἰκοσακισχιλίους. Ἡ φοβερὰ αὕτη ἐξολόθρευσις τῶν Φράγκων ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς ἐκπεπληγμένους Ἕλληνας· ὁ Θεόδουλος ὁ Μάγιστρος ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐφονεύθησαν ἅπαντες, ὥστε οὐδεὶς πυρφόρος ὑπελείφθη Οὕτω διὰ τῆς αἱματηρᾶς ταύτης παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχης κατελύθη ἡ βουργουνδικὴ δυναστεία καὶ τὸ ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη (1205—1311) κυριαρχῆσαν τῶν Ἀθηνῶν γένος τῶν Δελαρός. Ι. Σ. Σ.

—**Κηφισὸς (*Ἐλευσίνιος*)** /*Γεωγρ.*/. Χείμαρρος σχηματιζόμενος ἐκ δύο κυρίων βραχιόνων καὶ πολυαρίθμων μικρῶν παραχειμάρρων, ἐξ οὗ καὶ τὸ κοινὸν ὄνομα *Σαραντοπόταμος*. Ὁ βορειοδυτικώτερος κατέρχεται ἐκ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος καὶ φέρει τὸ ὄνομα *Κοκκινιώτικος*, ἐκ τῆς παρὰ τὸ ρεῦμα αὐτοῦ ἀγροικίας Κοκκίνι. Διέρχεται κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Οἰνόης (παρὰ τὴν Κάζαν), ὁπόθεν κατωτέρω διασχίζει τοὺς προβούνους Κιθαιρῶνος-Πάρνηθος διὰ βαθειῶν χαραδρῶν. Ἔχων διεύθυνσιν Α—ΝΑ, στρέφεται μετὰ τὸ χωρίον Κοκκίνι πρὸς Ν., δεχόμενος καὶ τὸν ἐκ τῆς κοιλάδος τῆς Ἐρενείας (Β. τοῦ ὄρους Πατέρα) καὶ τῶν Παλαιοκουντούρων δεύτερον βραχίονα, καὶ τοῦτον πρὸς Α. διευθυνόμενον. Ἀπὸ τῆς συμβολῆς τούτων (παρὰ τὸ χάνι Καμπόλη), ὁ χείμαρρος πρὸς Ν. διευθυνόμενος διὰ βαθείας τομῆς διέρχεται τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Θριασίου πεδίου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσῖνος, παρὰ τὴν πολίχνην, πρὸ τῆς ὁποίας ἡ κοίτη καθίσταται ἀσταθής. Ὀλίγον βορειότερον τῆς Ἐλευσῖνος διακρίνεται διοχετευτικὸν πρόχωμα, πιθανῶς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, ὅπως ἐμποδίζῃ τὴν εἰς τοῦτον ροὴν καὶ ἄλλων ἐκ δυσμῶν κατερχομένων ὑδάτων καὶ προφυλάσσῃ τὴν πόλιν ἐκ μεγάλων πλημμυρῶν. Ι. Σ. Σ.

Κηφισοφῶν. Υἱὸς τοῦ Κεφαλίωνος, ἐξ Ἀφιδνῶν. Τῷ 340 εἶχε σταλῆ ὡς στρατηγὸς εἰς Σκίαθον, τῷ δὲ 339 εἰς Βυζάντιον. Ἐν τῇ «Περὶ στεφάνου» δίκῃ ἀναφέρεται ὡς μάρτυς.

— **Κηφισοφῶν.** Ἀθηναῖος πολιτικός, Παιανιεὺς τὸν δῆμον, υἱὸς τοῦ Καλλιβίου. Κατὰ τὸ ἔτος 353 μνημονεύεται ὡς ὑποβαλὼν πολιτικήν τινα πρότασιν (*Αἰσχίν.* 2,73), κατὰ δὲ τὸ ἔτος 346 ὑπερασπίζων τὴν εἰρήνην (*Δημοσθ.* 18,21). Πιθανῶς εἶναι ὁ αὐτός, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Δημάδου κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐν τῇ δίκῃ περὶ τῶν ἁρπαλείων χρημάτων.

— **Κηφισοφῶν.** Βοηθὸς τοῦ Εὐριπίδου εἰς τὸ ποιητικὸν ἔργον του, μνημονευόμενος παρὰ τοῦ Ἀριστοφάνους. Λέγεται ὅτι ὑπῆρξε δοῦλος οἰκέτης τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τοῦτον δὲ ὁ Εὐριπίδης ἐν τέλει ἐγκατέλειψε τὴν σύζυγόν του, ὅτε συνέλαβεν αὐτὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἔχουσαν ἀθεμίτους σχέσεις μετ' αὐτοῦ. Δ. Μ. Μ.

Κηφισοχώρι(ον) /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1298) 1274. Κεῖται ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ βοιωτικοῦ Κηφισοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ. Συνῳκίσθη πρὸ ἑκατονταετίας περίπου ὑπὸ κατοίκων τῆς Βελίτσης, παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ Τουρκοχωρίου. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν δημητριακῶν, βάμβακος καὶ καπνοῦ. Ἡ κωμόπολις διασχίζεται ὑπὸ τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν—Λαρίσης. Ἔχει καλὴν ρυμοτομίαν, δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δύο ἐργοστάσια ἐκκοκκίσεως βάμβακος καὶ ὑπὸ κατασκευὴν (1930) ἐργοστάσιον πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας, Ἀταλάντην, συγκοινωνεῖ καθημερινῶς δι' αὐτοκινήτων, ἀπέχει δὲ ἀπ' αὐτῆς 6 ὥρας πεζῇ. Μετὰ τῶν ραδιούχων πηγῶν Καμμένων Βούρλων συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, μέσῳ Ἀταλάντης, συγκοινωνεῖ δὲ καθημερινῶς δι' αὐτοκινήτων (2 ὧραι) τὸ θέρος, ὅτε λειτουργοῦν τὰ λουτρά. Κ. Γ. ΦΙΝΟΣ

κῆφος (ὁ) (Cephus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οὐροκεριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἐπιμήκη, μὲ σῶμα λεπτόν, τέρετρον προέχον καὶ χρώματα σκοτεινά. Αἱ θήλειαι ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των παρὰ τὰς ρίζας τῶν δημητριακῶν καρπῶν, καὶ ἰδίως τοῦ σίτου, καὶ κατατρώγουσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καυλοῦ. Ἐκ τῶν κοινοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κῆφος ὁ πυγμαῖος* (Cephus pygmaeus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: κεφαλὴν πεπλατυσμένην, αἰσθητῶς κυρτουμένην κατὰ τὰ ἄκρα, θώρακα λεπτὸν καὶ διωγκωμένον περὶ τὸ μέσον του, κοιλίαν ἐπιμήκη, τέρετρον μόλις ὁρατόν, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ πολυνευρώδεις πόδας ἐπιμήκεις καὶ λεπτοὺς καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ λευκῶν ἢ λευκοκιτρίνων ραβδώσεων. Δ. Ν. Π.

Κία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον (Γ', ιε, 26, ἔκδ. *Nobbe*) ὀνομασία τῆς *Κέω*.

Κία /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τοῦ κυβερνείου Τόμσκ τῆς Ρωσίας, ἀριστερὸς καὶ κυριώτερος παραπόταμος τοῦ Τσουλίμα. Πηγάζων ἐκ τῶν ΒΑ. κλιτύων τῆς ὀροσειρᾶς Κουζνέτσης-Ἀλατάου, ἔχει μῆκος 426 χλμ. Σ. Κ. Π.

— **Κία** (κινεζ. *Τσινγιανχέ*) /*Γεωγρ*/. Ποταμὸς ἐν τῇ περιφερείᾳ Πριμὸρσκ τῆς Ρωσίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Οὐσουρί, πηγάζων παρὰ τὴν ὀροσειρὰν Σιχοτὰν-Ἀλίν. Ρέων ἐξ Α πρὸς Δ ἔχει μῆκος 159 χλμ. καὶ πλάτος κυμαινόμενον ἀπὸ 30 μέχρι 50 μ. Ἡ ταχύτης τοῦ ροῦ του εἶναι 1—2 πόδες τὸ δευτερόλεπτον. Σ. Κ. Π.

Κιαατχανές, ἢ ***Κεατχανές***, καὶ ***Κεατχανᾶς*** (=χαρτοποιεῖον) /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς ποταμὸς τῶν περιχώρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ὁ *Βορβύσης* ἢ *Βαρυβύσης* κατὰ Σουΐδαν), ὅστις ἑνούμενος μετὰ τοῦ *Κυδάρεως* (*Ἀλῆ-μπέη-σοῦ*) καὶ σχηματίζων τὸν κυρίως Κεατχανέ, ἐκβάλλει εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου. Τὸ τουρκικὸν ὄνομα ἐδόθη εἰς τὸν ποταμὸν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ χαρτοποιείου, τὸ ὁποῖον ἱδρύθη εἰς τὸ οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν χωρίον Πετεινοχώριον ἐπὶ σουλτάνου Μαχμοὺτ Α' (1696—1754), ὅπως προμηθεύῃ χάρτην διὰ τὰ κυβερνητικὰ γραφεῖα. Ὁ ποταμὸς ἔχει ροῦν σκολιὸν μήκους 28 περίπου χλμ. Ἡ τοποθεσία αὕτη, ἥτις ἀποτελεῖ ἀξιόλογον θέρετρον, καλεῖται Γλυκὰ νερὰ τῆς Εὐρώπης (βλ. λ. *Γλυκὰ* νερά). Ν. Μ.

Κιάβαρι (Chiavari) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Λιγουρίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Γενούης, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐπὶ τοῦ Α. ἄκρου τοῦ κόλπου τοῦ Ραπάλλο, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἐντέλλα καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Γενούης - Πίζης - Ρώμης. Κάτοικοι 12.700. Παράγει οἴνους, ἔλαια, τυρόν, ἔχει ἐργοστάσια λινῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ἐπιπλοποιεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα κτλ. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἐπίσης εἰς τὴν ἁλιείαν σαρδελλῶν καὶ κοραλλίων. Ἔχει λιμένα μετὰ ζωηρᾶς ἀκτοπλοϊκῆς κινήσεως. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου, ἔχει θέατρον, βιβλιοθήκην, φιλανθρωπικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ πολλὰ ἀξιόλογα παλαιὰ μέγαρα, ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος κτισθεῖσαν τῷ 1244, μητρόπολιν τῆς Παναγίας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐρείπια φρουρίου τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἀγάλματα τοῦ Ματσίνι καὶ τοῦ Γαριβάλδη, ἔργα τοῦ Ριβάλτα. Ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως ἠκολούθησε πάντοτε τὰς τύχας τῆς Γενούης. Ἀπὸ τοῦ 1805 μέχρι τοῦ 1814 ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ τῶν Ἀπεννίνων. Μ. Δ. Β.

Κιαβάτσι (Chiavacci), ***Βικέντιος.*** Αὐστριακὸς συγγραφεὺς (1847—1916). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ κοινὸν ὡς λογοτέχνης τῷ 1883, γράφων εἰς περιοδικὸν τῆς Βιέννης ἐπιθεώρησιν τῶν γεγονότων τῆς ἑβδομάδος, εἰς βιενναίαν διάλεκτον. Τῷ 1890 ἐνεφανίσθη ὡς θεατρικὸς συγγραφεύς, τὰ δὲ ἔργα του ἐσημείωσαν ἐπιτυχίαν. Μεταξὺ τούτων περιλαμβάνονται ἡ λαϊκὴ κωμῳδία «Einer vom alten Schlag», συγγραφεῖσα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Καρλβάϊς (1886), τὸ ἔργον «Die von der Burgmusik» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Λ Κραυν (1892) κ. ἄ. Ὑπῆρξε πιστὸς ζωγράφος τῆς λαϊκῆς ζωῆς

Digitized by Google

τῆς Βιέννης, συνεκέντρωσε δὲ τὰ ἔργα του εἰς διαφόρους τόμους, ὑπὸ τοὺς ἑξῆς τίτλους: «Aus dem Kleinleben der Grosstadt» (1886), «Wiener vom Grund» (1889), «Bei uns Z'Hans» (1889), «Wo die alten Häuser stehen» (1889), «Klein bürger ans Grossi-Wien» (1893). Δ. Σ. Δ.

κιαβέττε (ἰταλ. chiavette ἢ chiavi transportate) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος σημαίνων τοὺς ἐκ μεταφορᾶς γνώμονας, ὧν ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠγνόουν ἀκόμη τὸ σύστημα τοῦ ὁπλισμοῦ, ἡ μεταφορὰ ἐγίνετο κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: Ἀντὶ τοῦ συ-

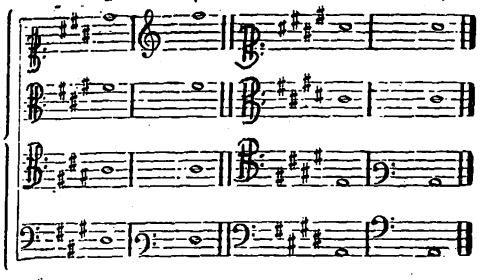

νήθους γνώμονος (α), μετεχειρίζοντο ἢ τὸν ὀξύνοντα τὸν τόνον κατὰ τρίτην (β), ἢ τὸν βαρύνοντα αὐτὸν κατὰ τρίτην (γ). Γ. Σ.

Κιάγγιρι, ἢ ***Κάγγαρι*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν Παφλαγονίᾳ, ἡ ἀρχαία *Γάγγρα* (βλ. λ.).

Κιαζὴμ-*πασᾶς*-*Καραμπεκήρ*. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Διοικητὴς ὢν τῆς 14ης μεραρχίας τῆς στρατιᾶς τοῦ Βεχὴπ-πασᾶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐν Καυκάσῳ, προήχθη διὰ τὰς πράξεις του συντόμως εἰς ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ 6ου σώματος στρατοῦ Βαγδάτης ὑπὸ τὸν Φὸν-ντὲρ-Γκόλτς. Κατὰ τὰς ἐν Καυκάσῳ ἐπιχειρήσεις τοῦ 1918 διώκει τὸ 10ον σῶμα στρατοῦ, δι' οὗ κατόπιν δραστηρίας ἐπιθέσεως κατέλαβε τὸ Κάρς, καταδιώξας τοὺς Ρώσους πέραν τῶν συνόρων. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου, διοικῶν τὸ 3ον σῶμα στρατοῦ, διετάχθη παρὰ τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ Βαχεδεδδὶν νὰ συλλάβῃ τὸν ἐν Ἐρζερούμ εὑρισκόμενον τότε ὡς ἐπαναστάτην Κεμὰλ-Μουσταφᾶν. Οὗτος ὅμως, ἀντὶ νὰ τὸν συλλάβῃ, προσχωρήσας μεθ' ὅλου τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγάς του σώματος στρατοῦ πρὸς τὸν Κεμάλ, συνετέλεσεν εἰς τὴν πρώτην διὰ τακτικοῦ στρατοῦ ἐνίσχυσίν του. Στερουμένου τοῦ Κεμὰλ πολεμικοῦ ὑλικοῦ, εἰσήλασεν ὁ Κιαζὴμ-Καραμπεκὴρ εἰς Ἀρμενίαν καὶ ἀφοῦ τὴν κατέλαβε, προέβη εἰς γενικὸν ἀφοπλισμὸν τῶν Ἀρμενίων. Μετασχὼν τῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐκστρατείας διέπρεψε. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἐγένετο βουλευτὴς εἰς τὴν τουρκικὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Θεωρηθεὶς ὡς ἔνοχος συνωμοσίας κατὰ τοῦ Κεμάλ, παρεπέμφθη εἰς δίκην ἐν Σμύρνῃ εἰς τὰ ἐκεῖ συγκροτηθέντα δικαστήρια ἀνεξαρτησίας καὶ ἠθωώθη μέν, ἀλλὰ δὲν ἀνέκτησεν ἔκτοτε τὴν ἐν τῷ στρατῷ θέσιν του, ζῶν ὡς ἰδιώτης ἐν Κωνσταντινουπόλει. Γ. ΚΟΡΤΖΑΣ

Κιαζροὺν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φάρι, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Τενκεσίρ, εἰς ὕψος 800 μ. Κάτ. 8.000 περίπου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Νισαπούρ*. Ν. Μ.

κιακαναλάλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κουβαλλαρία* ἢ *πολυγόνατον τὸ τοῦ Μαΐου*.

Κιάλα (Chiala), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς δημοσιογράφος, πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς συγγραφεὺς (1834—1904). Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου καὶ ἀπὸ ἡλικίας 18 ἐτῶν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἱδρύσας τὴν «Σύγχρονον Ἐπιθεώρησιν», ἥτις ἐξεδόθη μέχρι τοῦ 1857. Καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰταλίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκστρατείας τοῦ 1860—1861 καὶ 1886 ὡς ἀξιωματικός, ἀποσυρθεὶς κατόπιν τῆς ἐνεργοῦ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, διὰ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας. Διηύθυνε τὰ περιοδικὰ «Στρατιωτικὴ Ἰταλία» καὶ «Ἰταλικὴ Στρατιωτικὴ Ἐπιθεώρησις», ἐξελέγη τρὶς βουλευτὴς καὶ ἀπὸ τοῦ 1892 γερουσιαστής. Εἶχε κηρυχθῇ κατὰ τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας καὶ κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων του ἔργων εἶναι ἡ ἔκδοσις τῶν «Ἐπιστολῶν τοῦ Καμίλου Καβούρ» εἰς 6 τόμους (1883—1887), ἡ τρίτομος «Ἱστορία τῆς συγχρόνου πολιτικῆς τῆς Ἰταλίας» (1859—1889), «Ὁ στρατηγὸς Λαμάρμορα καὶ ἡ Πρωσσικὴ συμμαχία» (1868), «Ἀκόμη ὀλίγον περισσότερον φῶς» (1902), «Ἱστορικὰ σημειώματα ἐπὶ τῶν προκαταρκτικῶν τοῦ πολέμου τοῦ 1866 καὶ ἐπὶ τῆς μάχης τῆς Κουστότσας» (1870—1872), «Ἡ Τριπλῆ καὶ ἡ Διπλῆ συμμαχία» (1897), «Σελίδες συγχρόνου ἱστορίας» (1897), «Ἀναμνήσεις τῆς νεότητος τοῦ Ἀλφόνσου Λαμάρμορα» (1879), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

κιαλάρω, ἀόρ. *ἐ)κιάλαρα* καὶ *ἐ)κιαλάρισα*· βλέπω οἱονεὶ μὲ τὸ κιάλι, παρατηρῶ μετ' ἐνδιαφέροντος: «τὴν ἐκιαλάριϲε καὶ τοῦ καλάρεσε».

κιάλι (τό)· τηλεσκόπιον, ἰδίᾳ τὸ χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ναυτικῶν· || αἱ διόπτραι τοῦ θεάτρου (ἰταλ. occhiale).

Κία-Λίνγκ-Κιάνγκ (Kia-Ling-Kiang) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Κίνας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Στσὲ-Τσουάν. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Τσὶ-Λίνγκ-Σὰν καὶ ῥέων πρὸς Ν χύνεται εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ Γιάνγκ-Τσὲ-Κιάνγκ, παρὰ τὴν πόλιν Τσοὺνγκ-Σκίνγκ. Μ. Δ. Β.

Κίαμβρος, ἢ ***Κίμβρος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς χωρίζων τὴν ἄνω ἀπὸ τῆς κάτω Μοισίας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ὀνομάζεται παρ' ἄλλων *Κίμβρος* ἢ *Κέβρος*. Ἡ δὲ παρ' αὐτὸν ὁμώνυμος πόλις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. Δ', 6) ὡς *Κεβρόν*, τῆς ὁποίας τὸ φρούριον, ἀπὸ πολλοῦ κατεστραμμένον, ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Σήμερον καλεῖται *Ζιβρίτσα* ἢ *Κίβρα*. Α. Θ. Σ

κιαμέτι (ἐκ τοῦ τουρκ. καὶ ἀραβ. *κιγιαμέτ*, ὅπερ ἐκ τοῦ *κιγιὰμ*=ἐγείρεσθαι, ὀρθοῦσθαι)· ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν κατὰ τοὺς Μωαμεθανούς, καθ' ἣν θέλει σαλπίσει ἠχηρῶς ὁ ἀρχάγγελος Ἰσραφὶλ καὶ θέλει προκληθῇ δαιμονιώδης θόρυβος. Ἐκ τούτου καὶ ἡ εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἑλληνικὴν εἰσχωρήσασα λέξις *κιαμέτι*, σημαίνουσα πολὺς θόρυβος: «ἔγινε κιαμέτι». Ν. Μ.

Κιαμὶλ *πασᾶς, Γιουσούφ*. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ-Ἀζίζ. Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τὸν χεδίβην Μωχάμμετ Ἀλῆ πασᾶν, κατόπιν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη τῷ 1863 μέγας βεζύρης, παραμείνας τοιοῦτος ἐπὶ πεντάμηνον. Ἀπέθανε τῷ 1876. Μεταξὺ ἄλλων μετέφρασεν εἰς τὴν τουρκικὴν τὸν «Τηλέμαχον» τοῦ Φενελῶνος, βιβλίον τὸ ὁποῖον ἀνεγινώσκετο τότε πολὺ παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ν. Μ.

—**Κιαμὶλ *πασᾶς***. Τοῦρκος πολιτικός, πρωθυπουργεύσας ἐπανειλημμένως, ἐπιλεγόμενος δὲ *Ἴγγλιζ* (ὁ Ἄγγλος), διὰ τὰ ἀγγλόφιλα φρονήματά του. Ἦτο υἱὸς Ἑβραίου ἐξωμότου ἐκ Κύπρου, τοῦ Σαλὶχ ἀγᾶ, ἀλλαξοπιστήσαντος ὅτε ὁ Κιαμὶλ ἦτο ἀκόμη παῖς. Ἐσπούδασεν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῷ 1861 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Διετέλεσε δὶς διοικητὴς Ἱεροσολύμων καὶ τρὶς Βηρυττοῦ, κατόπιν δὲ γενικὸς διοικητὴς Κοσσυφοπεδίου (1878) καὶ Χαλεπίου. Παραιτηθεὶς συνεπείᾳ ἀγγλικῶν παραπόνων ἐναντίον τῆς διαγωγῆς του, κατὰ τὴν ἀρμενικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ζεϊτούν, διωρίσθη ὑφυπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Τῷ 1881 διωρίσθη ὑφυπουργὸς τοῦ Ἐβκαφίου, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος μέγας βεζύρης μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Κιουτσὺκ Σαῒτ πασᾶ, πολιτικοῦ ἔκτοτε ἀνταγωνιστοῦ του. Ὡς τοιοῦτος ἠκολούθησε καθαρῶς ἀγγλόφιλον πολιτικήν. Τῷ 1887 παρῃτήθη ἕνεκα ρωσικῶν παραπόνων, ἀλλ' ἐκλήθη πάλιν εἰς τὸ πρωθυπουργικὸν ἀξίωμα τῷ 1896. Ἐπαύθη ὅμως μετά τινα χρόνον, ὡς ζητήσας παρὰ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ νὰ ἔχῃ κυβέρνησιν μὲ ὑπουργοὺς ὑπευθύνους. Ἐξωρίσθη τότε ὑπὸ τύπον διορισμοῦ εἰς τὴν θέσιν γενικοῦ διοικητοῦ Σμύρνης ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ 12 ἔτη. Τῷ 1907, ὑποπτευθεὶς ὅτι ἐπέκειτο ἡ σύλληψίς του, ὡς διατελοῦντος εἰς σχέσεις μὲ τὸ τουρκικὸν κόμμα τῶν φιλελευθέρων, κατέφυγεν εἰς τὸ ἐν Σμύρνῃ ἀγγλικὸν προξενεῖον, ὁπόθεν ἐξῆλθε μόνον κατόπιν ἐγγυήσεως τοῦ σουλτάνου, ὅτι δὲν θὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν ζωήν του καὶ ὅτι μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν θὰ ἀφίνετο ἐλεύθερος εἰς τὰς κινήσεις του καὶ δὲν θὰ παρηκολουθεῖτο ὑπὸ μυστικῶν ὀργάνων τῆς ἀστυνομίας. Μετὰ τὴν νεοτουρκικὴν ἐπανάστασιν διωρίσθη ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τοῦ Κιουτσοὺκ Σαῒτ πασᾶ, ἀνατραπέντος δὲ τούτου μετ' ὀλίγον τὸ ὑπουργεῖον μετεσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Κιαμὶλ πασᾶν. Μὴ δεχθεὶς ὅμως νὰ ὑποκύψῃ εἰς πάσας τὰς νεοτουρκικὰς ἀξιώσεις καὶ διαφωνήσας εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπεζήτησε συνεννόησιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀνετράπη ἐν τῇ βουλῇ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1908. Ἔκτοτε συνέπραττε μετὰ τοῦ κόμματος τῆς φιλελευθέρας συνεννοήσεως, τὸ ὁποῖον ἀντεπολιτεύετο τοὺς Νεοτούρκους καὶ ἐπηγγέλλετο συνεργασίαν μετὰ τῶν ἑλληνικῶν, τῶν ἀραβικῶν καὶ τῶν ἄλλων μὴ τουρκικῶν πληθυσμῶν τῆς Τουρκίας. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ νεοτουρκικοῦ ὑπουργείου, κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912, ὁ Κιαμὶλ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ στρατάρχου Γαζῆ Ἀχμὲτ Μουχτὰρ πασᾶ, μετὰ τὰς πρώτας δὲ ἀποτυχίας τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ διωρίσθη μέγας βεζύρης (1912) διὰ τετάρτην φοράν. Ἐνῷ δὲ διεπραγματεύετο τὴν εἰρήνην μὲ τοὺς βαλκανικοὺς συμμάχους, ὅμιλος ἐνόπλων Νεοτούρκων ὑπὸ τοὺς Ἐμβὲρ καὶ Ταλαάτ, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῆς Ὑψηλῆς πύλης, καθ' ἣν ὥραν τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συνεσκέπτετο, ἐφόνευσε τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Ναζὶμ πασᾶν καὶ ἠνάγκασε τὸν Κιαμὶλ νὰ ὑπογράψῃ τὴν παραίτησίν του. Ἀπεσύρθη τότε εἰς Αἴγυπτον καὶ κατόπιν εἰς Κύπρον, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1915.

Κιαμὶλ πασᾶς.

Ὁ Κιαμὶλ πασᾶς ὡμίλει εὐχερῶς τὴν ἑλληνικήν, ἐγνώριζε δὲ καλῶς τὴν ἀραβικὴν καὶ ἀγγλικήν. Ἔγραψε τουρκιστὶ τρίτομον ἱστορίαν τῆς Τουρκίας καὶ ἕνα τόμον ἀπομνημονευμάτων του, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρει τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀραβῆ ἐν Αἰγύπτῳ (1882), τὰ ἑλληνοτουρκικὰ μεθοριακὰ ἐπεισόδια τοῦ 1886 καὶ κυρίως τοὺς μετὰ τοῦ Κιουτσοὺκ Σαῒτ πασᾶ διαπληκτισμούς του. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

κιαμίλης (ὁ) (ἀραβ. *κιαμὶλ*=ὁλόκληρος, τέλειος)· ἄνθρωπος καλὸς καθ' ὅλα, εὐγενής.

Κιαμπέ. Τουρκικὸν καὶ ἀραβικὸν ὄνομα τῆς *Καάβας* (βλ. λ.).

Κιαμπρέρα (Chiabrera), ***Γαβριήλ***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1552—1638). Ἔτυχεν ἐπιμεμελημένης μορφώσεως καὶ εἰσῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καρδιναλίου Κορνάρο ἐν Ρώμῃ, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ζωηροῦ χαρακτῆρός του καὶ τοῦ φόνου ἀριστοκράτου ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν πατρίδα του Σαβόνα, ὅπου ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν φιλολογίαν ἀπέκτησε ταχέως φήμην δοκίμου ποιητοῦ καὶ ἔτυχε μεγάλων τιμῶν ἐκ μέρους τῶν μεγάλων δουκῶν τῆς Τοσκάνης, Φερδινάνδου τοῦ Α' καὶ Κοσμᾶ τοῦ Β'. τοῦ Καρόλου Ἐμμανουὴλ τῆς Σαβοΐας καὶ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Η'. Δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ προσκολληθῇ εἰς οὐδεμίαν αὐλήν, διατηρήσας τὴν ἀνεξαρτησίαν του μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἠσχολήθη εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς ποιήσεως, διέπρεψεν ὅμως ὡς λυρικὸς ποιητής, τῶν ἐπικῶν του ποιημάτων καὶ τῶν δραμάτων του λησμονηθέντων ταχέως. Ἐμιμήθη τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Ἀνακρέοντα καὶ ἐγένετο ὁ εἰσηγητὴς τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἀναγεννήσεως τῆς ἰταλικῆς μετρικῆς, ἥτις ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς τελειότητα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ὑπὸ τῶν συγχρόνων του πολλάκις ἀπεκλήθη νέος Πίνδαρος καὶ νέος Ἀνακρέων. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἡ Γοτθιὰς ἢ πόλεμοι τῶν Γότθων» (1582), «Λυρικὰ ποιήματα» (1586, 1587, 1588), «Ἄλκιππος» εἰδύλλιον (1604), «Ἡ Φλωρεντία» (1615), «Ἑρμινία» τραγῳδία (1622) κτλ. Τὰ λυρικά του ἐξεδόθησαν εἰς πλήρη συλλογὴν τῷ 1873 ἐν Τουρίνῳ. Μ. Δ. Β

Κιαμπρές, *Δημήτριος*. Ἀθηναῖος ἀγωνιστής. Ἔπεσεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ (1826—1827). Ὁ ἀδελφός του *Ἀντώνιος* ἐφονεύθη τῷ 1821. Γ. Δ. Κ.

Κιάνα (Chiana) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ἀποτελῶν σήμερον διώρυγα 96 χλμ., ἑνοῦσαν τὸν ποταμὸν Τίβεριν μετὰ τοῦ Ἄρνου. Σχηματίζεται ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν κατερχομένων ἐκ τοῦ ὄρους Ἀμιάτα. Κατ' ἀρχὰς ἔρρεε μόνον πρὸς Β, χυνόμενος εἰς τὸν Ἄρνον παρὰ τὸ Ἀρέτσο καὶ σχηματίζων ὁμώνυμον εὐφορωτάτην κοιλάδα. Ἕνεκα ὅμως τῆς μικρᾶς κλίσεως τῆς κοίτης του καὶ τῶν προσχώσεων, μετέβαλλε, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως τῶν βροχῶν, ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, τὴν μεταξὺ τοῦ Ἀρέτσο καὶ Κιοῦζι χώραν εἰς ἀπέραντον ἕλος. Ἀπὸ τοῦ 1789 μέχρι τοῦ 1816 ἐξετελέσθησαν ἐν αὐτῷ μεγάλα ὑδραυλικὰ ἔργα καὶ ἐκβάθυνσις τῆς κοίτης του, μεταβληθείσης εἰς διώρυγα, πλωτὴν κατὰ μέγα μέρος. Τῷ 1823 ἐπετεύχθη ἡ ἕνωσις τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου βραχίονος μετὰ τοῦ Ἄρνου καὶ μετὰ τοῦ Τιβέρεως. Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς διώρυγος, ἀπὸ τοῦ Κιοῦζι μέχρι τοῦ Ἄρνου, ὀνομάζεται σήμερον *Κιάνα Τοσκάνα* ἢ *Κανάλε Μαέστρο* καὶ εὑρίσκεται πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ Ἀρέτσο, τὸ δὲ νότιον ὀνομάζεται *Κιάνα Ρωμάνα* καὶ ἑνοῦται μὲ τὸν Τίβεριν πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Ὀρβιέτο. Διὰ τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων καὶ τῆς διώρυγος ἡ κοιλὰς τοῦ Κιάνα, ἐκτάσεως 130.000 τ. χλμ., ἀπέβη μία τῶν εὐφορωτέρων καὶ λίαν πυκνοκατῳκημένων περιφερειῶν τῆς Ἰταλίας. Μ. Δ. Β.

κιάνγκ. Μέτρον χωρητικότητος ἐν Σιὰμ διὰ τὰ δημητριακὰ καὶ τὸ ἅλας, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 1.000 λίτρας. Δ. Σ. Δ.

Κιάνγκ-Σὶ (Kiang-Si) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Κίνας, πρὸς τὸ ΝΑ. τμῆμα αὐτῆς. Ἔχει ἐμβαδὸν

Digitized by Google

173.300 τ. χλμ. καὶ 24.406.800 κατ. Εἶναι εὐφορωτάτη, παράγουσα σιτηρά, ὄρυζαν, μέταξαν, βάμβακα, σάκχαριν καὶ ἰδίως ἀρίστης ποιότητος τέϊον. Ἔχει ἐπίσης μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ χαλκοῦ. Ἡ κυριωτέρα βιομηχανία αὐτῆς εἶναι ἡ τῆς πορσελλάνης, ἧς ἡ ποιότης καὶ τὰ προϊόντα θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς Κίνας. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Νὰν-Τσὰνγκ* ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κὰν-Κιάνγκ, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γιὰνγκ-Τσὲ-Κιὰνγκ ἐλευθέρου λιμένος Κιοὺ-Κιὰνγκ, δι' οὗ ἐνεργεῖται ὁλόκληρον τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τῆς ἐπαρχίας. Μ. Δ. Β.

Κιὰνγκ-Σοῦ (Kiang-Su ἢ Kiang-Sou) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Κίνας, κειμένη εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀνατολικῆς παραλίας αὐτῆς, παρὰ τὴν Κιτρίνην θάλασσαν. Ἡ νεωτέρα διῶρυξ, ἡ ὁποία διασχίζει αὐτήν, εἶναι ἡ *Αὐτοκρατορική*, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ σπουδαιότερον μέσον συγκοινωνίας πρὸς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βορρᾶ. Διασχίζεται ἐπίσης ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἕνεκα τῆς χθαμαλότητος τοῦ ἐδάφους παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, κατακλύζεται συχνότατα ὑπὸ πλημμυρῶν, αἵτινες ἐπιφέρουν μεγάλας καταστροφάς. Παράγει σιτηρά, βάμβακα, τέϊον, ὄρυζαν καὶ ἀρίστην μέταξαν. Ἔχει ἐπίσης πολλὰς ἁλυκάς. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἔχει κοιτάσματα γαιανθράκων, μολύβδου καὶ σιδήρου. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Νανκίνγκ*, κυριώτεραι δὲ πόλεις ἡ *Τσὶνγκ-Κιάνγκ*, ἡ *Σοὺ-Τσόου*, ἡ *Σαγκάϊ*, ἡ *Γιὰνγκ-Τσόου* κτλ. Μ. Δ. Β

Κιανὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ἐπὶ Προποντίδι Μυσίας, ἀριστερᾷ τῷ ἐκπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας, ὀφείλων τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὴν πόλιν τῆς *Κίου*. Golfe de Polimeur κατὰ τὸν μεσαίωνα καλούμενος, *'Ιντζὶρ λιμὰν* ἢ *Γκεμλὶκκιορφουτζοὺ* ὑπὸ τῶν Τούρκων, εἶναι ὁ κόλπος τῶν *Μουδανιῶν* τῶν ναυτικῶν μας. Σ. Ε. Λ.

Κιανὸς *['Αρχ.]*. Ὁ κάτοικος τῆς Κίου, πόλεως τῆς Βιθυνίας («Κιανῶν πόλις» παρὰ Διοδ. Σικελ.

Κιάντι (Chianti) *[Γεωγρ.]*. Βουνώδης περιοχὴ τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Σιένης. Εἶναι εὐφορωτάτη καὶ κατάφυτος ἀπὸ ἐλαιῶνας, συκομορέας καὶ ἀμπελῶνας καὶ παράγει γνωστὸν εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εὔγευστον ἐρυθρὸν οἶνον. Μ. Δ. Β.

Κιάο-Τσέου, ἢ ***Κιάο-Τσόου*** (Ciao-Tcheou ἢ Kiao-Chou, ἢ Kiao-Chow) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος, περιοχὴ καὶ πόλις τῆς Κίνας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῇ χερσονήσῳ Σὰν-Τούνγκ, πρὸς τὸ ΝΑ. τμῆμα ταύτης. Ὁ κόλπος ἔχει στόμιον, τοῦ ὁποίου τὸ ἄνοιγμα εἶναι 3,4 χλμ., μῆκος 40, πλάτος 24 καὶ βάθος ὑδάτων 12—20 μ. Ἡ περιοχὴ εὑρίσκεται πέριξ τοῦ κόλπου τοῦ Κιάο-Τσέου, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ἔχει συνολικὴν ἐπιφάνειαν 550 τ. χλμ. καὶ 195 000 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Κιάο-Τσέου*, κυριώτερος δὲ λιμὴν ἡ *Τσὶνγκ-Τάου*. Ἡ πόλις κεῖται παρὰ τὸν ὁμώνυμον κόλπον εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἄλλοτε ἦτο παραθαλασσία, ἕνεκα ὅμως τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ Κιάου-Χὸ ἀπεμακρύνθη τῆς παραλίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει σήμερον ὁ συνοικισμὸς *Ταπατοῦ*, χρησιμεύων ὡς ἐπίνειον αὐτῆς. Εἶναι σπουδαῖος εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς σταθμὸς τῆς ἐπαρχίας Σὰν-Τούνγκ καὶ συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1897, συνεπείᾳ τῆς δολοφονίας δύο Γερμανῶν ἱεραποστόλων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ στόλου καὶ παρεχωρήθη, μετὰ τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς, ὑπὸ τῆς Κίνας ὡς ἀποζημίωσις εἰς τὴν Γερμανίαν δι' 99 ἔτη. Οἱ Γερμανοὶ κατέστησαν τὸν κόλπον τοῦ Κιάο-Τσέου καὶ τὸν λιμένα τοῦ Τσὶνγκ-Τάου βάσιν τῶν ἐν ταῖς θαλάσσαις τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ναυτικῶν δυνάμεών των. Τῷ 1914, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, οἱ Ἰάπωνες κατέλαβον τὸ Τσὶνγκ-Τάου καὶ τὸ Κιάου-Τσέου, μεθ' ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς, ἣν ἐκήρυξαν ἰαπωνικὸν προτεκτοράτον. Τῷ 1919, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ περιοχὴ περιῆλθεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως αὕτη παραχωρήσῃ ταύτην βραδύτερον εἰς τὴν Κίναν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐγένετο διὰ τῆς συμφωνίας τῆς Βασιγκτῶνος τὸν Νοέμβριον τοῦ 1922. Μ. Δ. Β.

— *[Φιλοτ.]* Ἡ *Κιάο-Τσέου* ἀπέκτησεν ἴδια γραμματόσημα κατὰ τὸ 1900, τοῦ κοινοῦ διὰ τὰς γερμανικὰς ἀποικίας τύπου (πλοίου) μὲ τὴν ἐπιγραφὴν KIAUTSCHOU. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα, ὧν αἱ μεγάλαι ἀξίαι εἶναι σπανιώταται, παρέμειναν ἐν κυκλοφορίᾳ μέχρι τοῦ 1914. (Ε. Φ. Ε.)

Κιαπάτης, ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν. Ἐπολέμησε γενναιότατα καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, ἔπεσε δὲ μαχόμενος ἐναντίον τοῦ Κιουταχῆ τῷ 1827. Γ. Δ. Κ.

Κιὰ-Πὶ-Σὰν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα, παρὰ Σίναις, ὀνομασία τῆς πόλεως *Κάπισα*.

Κιάππα (Chiappa) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. Κορσικῆς, ΝΑ. κέρας τοῦ κόλπου Πόρτο Βέκκιο. Ἔχει μέγαν φάρον καὶ σημαφόρον (πλάτ. 41°36' Β, μῆκ. 9°22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1131 : Corsica καὶ 1126 : Porto Vecchio). Ταυτίζεται πρὸς τὸ *Γρανιανὸν ἄκρον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Κιάρα. Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν, σύζυγος τοῦ δουκὸς Νερίου Β' Ἀτζαγιώλη καὶ θυγάτηρ τοῦ Νικολάου Β' Τζώρτζη, κυρίου τῆς Καρύστου (1406—1436) καὶ ἐπὶ τίτλῳ μαρκησίου Βοδονίτσης (1410), καὶ τῆς Ἑλληνίδος Benvenuta Προθυμοῦ, θετῆς κόρης τοῦ Ἀντωνίου Ἀτζαγιώλη, δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν. Γεννηθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐνυμφεύθη τῷ 1434, τὸν Νέριον Β', ἀποβιώσαντα τῷ 1451.

Ἐπὶ δύο ἔτη ἔμεινε χήρα, ἡγεμονεύσασα τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐπίτροπος τοῦ μικροῦ τέκνου της Φραγκίσκου Α'. Ἀκολούθως ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τοῦ Βαρθολομαίου Κονταρίνη (υἱοῦ τοῦ Πριάμου Κονταρίνη, διοικητοῦ Ναυπλίου), ὅστις διὰ νὰ γίνῃ σύζυγος τῆς Κιάρας ἐδηλητηρίασε τὴν ἐν Βενετίᾳ σύζυγόν του.

Ὁ Κονταρίνης, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου τέκνου τῆς συζύγου του, ἐγένετο κατ' οὐσίαν κύριος τῶν Ἀθηνῶν, λόγῳ ὅμως τῆς θρασείας συμπεριφορᾶς του ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς παρεπονέθη πρὸς τὸν σουλτᾶνον, ὅστις καὶ τὸν ἀντικατέστησε διὰ τοῦ Φραγκίσκου Β' Ἀτζαγιώλη, ὅστις ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Πρώτη πρᾶξίς του ἦτο ἡ σύλληψις τῆς Κιάρας καὶ ἡ ἐγκάθειρξίς της εἰς τὸ φρούριον τῶν Μεγάρων, ὅπου βραδύτερον ἐστραγγαλίσθη. Γ. Ε. Τ.

Κιαραβάλλε, ἢ ***Κιαραβάλλε-Μιλανέζε*** (Chiaravalle, ἢ Chiaravalle-Milanese) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Ἰταλίας, πρὸς Ν τοῦ Μιλάνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει περὶ τὰ 8 χλμ., παρὰ τὸν ποταμὸν Βεττάμπια. Κάτ. 2.900. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ μονὴν τῶν *Καρθουσίων*, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1135 ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου καὶ ἀνακαινισθεῖσαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Εἶναι ἐπιβλητικὸν κτίριον γοτθικοῦ ρυθμοῦ μετ' ἀγαλμάτων τοῦ Γκαραβάλια, ἀξιολόγων τοιχογραφιῶν καὶ ναοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ κεντρικὸς θόλος ἀπολήγει εἰς ὀκταγωνικὸν πύργον ἐπιστεφόμενον ὑπὸ κωνικῆς πυραμίδος. Οἱ Καρθούσιοι μοναχοὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1797. Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ ἡγούμενοι τῆς μονῆς ταύτης κατεῖχον τὸ δῶρον τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κιαραβάλλε* ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι μοναί, κτισθεῖσαι ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, παρὰ τὴν Πάρμαν καὶ παρὰ τὴν Ἀγκῶνα. Μ. Δ. Β.

Κιαραμόντε ***Γκούλφι*** (Chiaramonte Gulfi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Συρακουσῶν. Κάτ. 10.560. Παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους. Πιθανῶς ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ἄκρας*. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐκαλεῖτο Clarus Mons, ἐξ οὗ τὸ σημερινόν της ὄνομα. Μ. Δ. Β

Κιαραμόντε (Chiaramonte), ***Σαλβατόρε Γκρέκο ντεΐ πρίντσιπι*** —. Ἰταλὸς πατριώτης καὶ γαριβαλδινὸς (1835—1910). Ἀνεμείχθη ἐνθουσιωδῶς ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς καὶ προπαγανδιστικὰς κινήσεις πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ ἕνωσιν τῆς Ἰταλίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κατάνης τῷ 1860 ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς, ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῶν γαριβαλδινῶν καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Ἰωσὴφ Γαριβάλδι, ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας ἐν Ἰταλίᾳ, τῷ δὲ 1871 ἐπολέμησε μὲ τοὺς γαριβαλδινοὺς ἐν Ντιζὸν τῆς Γαλλίας κατὰ τῶν Πρώσσων. Τῷ 1876 μετέβη εἰς τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἐπολέμησε μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τῶν Τούρκων. Τῷ 1880, ὁπότε ἐν Ἑλλάδι ἐγένοντο προπαρασκευαὶ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας, εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν καὶ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς «Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀθηνῶν», πρὸς σύμπηξιν σώματος γαριβαλδινῶν, ὅπερ θὰ κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς βοήθειαν αὐτῆς κατὰ τῆς Τουρκίας. Τῷ 1926 ἐστήθη ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Πίντσιο ἐν Ρώμῃ ἡ προτομὴ αὐτοῦ. Μ. Δ. Β.

— **Κιαραμόντε** (Chiaramonte), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς ἀοιδὸς καὶ συνθέτης (1809—1896), μαθητὴς τοῦ Ντονιζέττι ἐν Νεαπόλει, ἔνθα καὶ ἀνεβίβασε τὸ μελόδραμα «Caterina di Cleves». Τὸ ἔργον τοῦτο ἐστέφθη ὑπὸ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας, ἣν ὅμως ὁ μουσουργὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἀναμειχθεὶς εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας τοῦ 1848 ἐφυλακίσθη ἐπὶ διετίαν. Ὀλίγον κατόπιν ἀνεχώρησε διὰ Γένουαν, Λονδῖνον καὶ Παρισίους καὶ τέλος τῷ 1862 ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Βρυξέλλαις, ἔνθα καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ᾄσματος. Ἐν τῇ βελγικῇ πρωτευούσῃ ὁ Κιαραμόντε ἐξετέλεσε πλεῖστα θρησκευτικὰ ἔργα, ὡς καὶ τὸ βιβλικὸν μελόδραμα «Ἰὼβ» (1884). Γ. Σ.

Κιαραμόντι (Chiaramonti), ***Βαρνάβας-Λουδοβῖκος-Γεώργιος*** —. Οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ Πάπα Πίου τοῦ Ζ' (1742—1823).

— **Κιαραμόντι** ***μουσεῖον*** (Museo Chiaramonti). Μουσεῖον γλυπτικῆς ἐν τῷ Βατικανῷ τῆς Ρώμης, ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τοῦ ἱδρύσαντος αὐτὸ πάπα Πίου Ζ' Κιαραμόντι (βλ. λ. *Βατικανόν*, τ. ΣΤ', σ. 826 γ'). Μ. Δ. Β.

Κιάραν (Queranus), ***ἅγιος***. Ἐθνικὸς ὢν ἐν Ἰρλανδίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ γενόμενος Χριστιανός, ἠκολούθησε τὸν ἅγιον Finnian, ἵδρυσε μοναστήριά τινα καὶ ἐγκατεστάθη ἐν τῷ τοῦ Clonmaknois, τοῦ ὁποίου τὸ αὐστηρὸν τυπικὸν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐφήρμοζον καὶ τὰ ἄλλα μοναστήρια τῆς Ἰρλανδίας. Τῷ 549 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 9 Σεπτεμβρίου. Β. Γ. Π.

Κιαρέλλι (Chiarelli), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1878. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ δραματικὰ ἔργα: «Maschera», «Ninon», «Un uomo da rifare», «I due fantasmi», «Jolly Joker» κτλ. Ἐχρημάτισε πρόεδρος τῆς ἑταιρείας τῶν θεατρικῶν συγγραφέων τῆς Ἰταλίας. Μ. Δ. Β.

Κιαρέντσα (Chiarenza) *[Γεωγρ.]*. Ἰταλικὴ γραφὴ τῆς ἀχαϊκῆς πόλεως *Γλαρέντζα*, εὑρισκομένη εἰς διάφορα ἰταλικὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς (βλ. *Γλαρέντζα*).

Κιάρι (Chiari) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῇ Λομβαρδίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Βρεσκίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μιλάνου-Βρεσκίας. Κάτοικοι 10.800. Ἔχει βιομηχανίαν μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, νημάτων καὶ χημικῶν προϊόντων. Παράγει σιτηρὰ καὶ οἴνους. Εἶναι πόλις παλαιά, διατηροῦσα ἴχνη τινὰ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἰδίως ἀγγεῖα καὶ νομίσματα, εὑρεθέντα εἰς ἀνασκαφὰς ἐνεργηθείσας ἐν αὐτῇ. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Βενετῶν μετεβλήθη εἰς κομιτείαν καὶ ἐδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Καρμανιόλα. Παρ' αὐτὴν τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1701 ἔλαβε χώραν μάχη μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Βιλλερουὰ καὶ τοῦ Ἱσπανοῦ Κατινὰ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου τῆς Σαβοΐας ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ γαλλοϊσπανικὰ στρατεύματα, ἀνερχόμενα εἰς 50.000, κατετροπώθησαν ὑπὸ τῶν κατὰ πολὺ μικροτέρων δυνάμεων τῶν ἀντιπάλων. Μ. Δ. Β.

Κιαρίνι (Chiarini), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ κριτικὸς (1833—1908). Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῆς Παιδείας, ἐπιθεωρητὴς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν Λιβόρνῳ, διευθυντὴς τοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Λιβόρνου καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης διευθυντὴς τῆς «Ἰταλικῆς Ἐπιθεωρήσεως» καὶ τοῦ «Ἰταλικοῦ Ἀθηναίου». Ἦτο συνδεδεμένος δι' ἀχωρίστου φιλίας μετὰ τοῦ Καρντούτσι, τὸν ὁποῖον κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ γνωστὸν εἰς τὸ πολὺ κοινὸν διὰ τῶν κριτικῶν του. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ποιήματα» (1874), «Δάκρυα», ὅπερ θεωρεῖται τὸ καλύτερον ἔργον του (1879). Πλήρης ἔκδοσις τῶν ποιητικῶν του ἔργων ἐγένετο τῷ 1902 ἐν Βολωνίᾳ. Μεταξὺ τῶν κριτικῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Διάλογος περὶ τῆς λεοπαρδικῆς φιλοσοφίας» (1864), «Οἱ Ἰταλοὶ κριτικοὶ καὶ ἡ μετρικὴ τῶν βαρβάρων Ὠδῶν» (1878), «Μετρικὰ πειράματα» (1880), «Σκιαὶ καὶ πρόσωπα» (1883), «Οἱ ἔρωτες τοῦ Οὔγου Φωσκόλου» (1891), «Ἰωσὴφ Καρντούτσι» (1901). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἔργα τινὰ τοῦ Χάϊνε. Μ. Δ. Β.

κιάρος, —α, —ο· δημοτ., καθαρός, διαυγής: «τὸ λάδι —, τὸ κρασὶ εἶναι κιάρο» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. chiaro).

κιάρο-σκοῦρο, τὸ καὶ *ἄσπρο-μαῦρο [Τέχν.]* βλ. λ. *φωτοσκίασις*.

Κιασὰν (Kiachan), ἢ ***Κασὰν*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἰρὰκ-Ἀτζεμῆ, εἰς ἀπόστασιν 190 χλμ. Ν τῆς Τεχεράνης καὶ 150 χλμ. Α τῆς Ἰσπαχάνης, ἐπὶ τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων ὁδοῦ, εἰς ὕψος 1.090 μέτρων. Ἔχει 35.000 κατοίκους περίπου. Ἔχει βιομηχανίαν χαλκίνων ἀντικειμένων καὶ μεταξωτῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, ὑπόλοιπον παλαιᾶς τέχνης, διασήμου καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία ἔχει 80.000 κατοίκους, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο τμήματα, τὸ ὀρεινὸν ἢ ψυχρὸν (σαρδσίρ) καὶ τὸ πεδινὸν ἢ θερμὸν (τζερμσίρ). Ν. Μ.

Κιάσγκαρ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κάσγκαρ*.

Κιάσκα (Ciaska), ***Αὐγουστῖνος***. Καρδινάλιος καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς ἔν τινι χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Bari τῆς Ἰταλίας τῷ 1835. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ ἀνατολικὰς γλώσσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης. Τῷ 1856 κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου καὶ τῷ 1866 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς ρωμαϊκῆς προπαγάνδας. Τῷ 1872, γενόμενος σύμβουλος αὐτοῦ, ἐξηκολούθησε τὴν καταγραφὴν τῶν ἀνατολικῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, τὴν ἀρξαμένην ὑπὸ τοῦ Assemani καὶ συνεχισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Mai. Τῷ 1878, ἐπιχειρήσας ταξίδιον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην κομίζων πλεῖστα χερόγραφα ἐξ Αἰγύπτου, Παλαιστίνης καὶ Συρίας. Τῷ 1891 ὁ πάπας Λέων ὁ ΙΓ' ὠνόμασεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκο-

Digitized by Google

πον Λαρίσης καὶ προϊστάμενον τῶν μυστικῶν ἀρχείων τοῦ Βατικανοῦ. Προεδρεύσας συνόδου Ρουθήνων ἐν Λεοπόλει, διωρίσθη γραμματεὺς τῆς προπαγάνδας τῷ 1892, ὅτε καὶ ὠργάνωσεν ἱεραποστολὰς εἰς Κόγγον καὶ τῷ 1899 προήχθη εἰς καρδινάλιον, ἀπέθανε δὲ τῷ 1902 ἐν Ρώμῃ ἐξ ὑπερκοπώσεως. Ὁ Κιάσκα ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Examen critico-apologeticum super constitutionem dogmaticam de fide catholica, editam in sessione tertia SS oecumenici concilii Vaticani» (Ρώμη 1872), «I Papiri copti del museo Borgiano» (Ρώμη 1881), «Sacrorum Bibliorum fragmenta coptosahidica musei Borgiani» (Ρώμη 1885), «Tatiani Evangeliorum harmoniae arabicae» (Ρώμη 1888). Ε. Γ. Π.

Κιάσσο (Chiasso) *[Γεωγ.]*. Πόλις τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Τεσσίνου, ἐπὶ τῶν ἑλβετοϊταλικῶν συνόρων. Κάτοικοι 5.513. Κεῖται πρὸς Δ τῆς λίμνης Κόμο, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 5 χλμ., καὶ πρὸς τὰ ΒΔ τῆς πόλεως τοῦ Κόμο, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μιλάνου - Ἁγίου Γοτθάρδου, τῆς ὁποίας εἶναι συνοριακὸς σταθμός, μετὰ ἑλβετικοῦ καὶ ἰταλικοῦ τελωνείου. Ἔχει μεταξουργεῖα καὶ παράγει ὀνομαστὸν καπνὸν καὶ οἴνους. Μ. Δ. Β.

Κία-Τίνγκ, ἢ ***Κία-Τὶνγκ-Φοῦ*** (Kia-Ting-Fu) *[Γεωγρ.]*. Πολις τῆς Κίνας, ἐν τῇ κεντρικῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Στσὲ-Τσουάν, πρωτεύουσα ὁμωνύμου περιφερείας. Κάτοικοι 30.000. Κεῖται πρὸς Ν. τῆς πόλεως Τσαϊνγκ-Τού, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Τούνγκ-Χὸ ἢ Τὰ-Κιάνγκ-Τσουάνγκ πρὸς τὸν Μὶν-Χό, παραπόταμον τοῦ Γιάγκ-Τσὲ-Κιάνγκ. Ἔχει ἱδρύματα Χριστιανῶν ἱεραποστόλων καὶ εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν παραγωγὴν λευκοῦ φυσικοῦ κηροῦ. Ἡ περισυλλογὴ τοῦ κηροῦ τούτου γίνεται διὰ πτερωτῶν ἐντόμων, τὰ ὁποῖα ζοῦν ἐπὶ τῶν κηροφόρων δένδρων καὶ ὧν αἱ πτύρυγες λευκαίνονται ἐκ τῆς ἐκκρίσεως τοῦ φυτοῦ. Μετὰ τὴν τελείαν λεύκανσιν τῶν πτερύγων των τὰ ἔντομα συλλαμβάνονται, αἱ δὲ πτέρυγες ἀποκόπτονται καὶ βραζόμεναι ἀποδίδουν τὸν κηρόν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἀπεξηραμένη κοίτη, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς ροῦς τοῦ ποταμοῦ Γιάνγκ-Τσὲ-Κιάνγκ πρὸ τοῦ 1852. Μ. Δ. Β.

Κιατὶπ-*Τσελεμπῆ* *('Ελ-Χὰζ Μουσταφᾶ ἴμπν-'Αμπνταλλάχ)*. Τοῦρκος γεωγράφος καὶ ἱστορικός, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, γνωστὸς δὲ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χατζῆ Χαλίφα*, ἤ, ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι ὀνομάζουσιν αὐτόν, *Χατζῆ-Κάλφα*. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1605, ἐσπούδασε δὲ κατ' ἀρχὰς τὰ θεολογικά, συνάμα δὲ γεωγραφίαν καὶ μαθηματικὰ παρά τινος Ὀλλανδοῦ ἐξωμότου. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς γραμματείας τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἠκολούθησε τὸν σουλτᾶνον Μουρὰτ Δ' κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Περσῶν πόλεμον ὡς γραμματεύς του καὶ εἰς ἄλλας ἐκστρατείας. Μὴ προβιβασθεὶς ἐν τῇ κρατικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἠσχολήθη μὲ τὴν συγγραφὴν ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν ἔργων, τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: τὸ «Ταχβὶμ-οὺλ-τεβαρὶχ» (ἱστορικὸν ἡμερολόγιον), γνωστὸν παρ' Εὐρωπαίοις ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρονολογικοὶ πίνακες» καὶ μεταφρασθὲν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἰταλικήν, κατόπιν δὲ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας, ἐκτυπωθὲν τουρκιστὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1733, καὶ τὸ «Κέσφ-οὺλ-δζουνούκ», τὸ ὁποῖον, γραφὲν ἀραβιστί, εἶναι εἶδος βιβλιογραφικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῆς ἀραβικῆς, περσικῆς καὶ τουρκικῆς φιλολογίας, παραθέτον τοὺς τίτλους 18.000 βιβλίων καὶ βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τῶν συγγραφέων αὐτῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτου καὶ κυρίως τῆς εἰσαγωγῆς του ἔγραψεν ὁ Χάμμερ τὴν «Ἐγκυκλοπαιδικὴν περίληψιν τῶν ἐπιστημῶν τῆς Ἀνατολῆς» (Encyclopädische Übersicht der Wissenschaften des Orients) (Λειψία 1804). Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὡσαύτως τὸ «Δζιχαννουμᾶ» (κάτοπτρον τοῦ κόσμου), ἐκτυπωθὲν τῷ 1732 τουρκιστὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκδοθὲν δὲ λατινιστὶ τῷ 1818, πρὸς δὲ καὶ τὸ «Τοχφὲτ-οὺλ-κιμπὰρ φὶ ἀσφὰρ-οὺλ-ἐμπχὰρ» (τὰ περίεργα τῶν ναυτικῶν πολέμων), εἶδος ναυτικῆς ἱστορίας τῶν Τούρκων, μεταφρασθὲν καὶ ἀγγλιστὶ τῷ 1830 ὑπὸ τοῦ Mitchel. Τὸ χρησιμώτερον δι' ἱστορικὰς μελέτας ἔργον τοῦ Κιατὶπ-Τσελεμπῆ εἶναι οἱ «Χρονολογικοὶ πίνακες», ἀρχόμενοι ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ φθάνοντες μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ συγγραφέως.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

κιατίπης (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κιατίπ*)· γραμματεύς.

Κιατίπης, *Νικόλαος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, προσφυγὼν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐπολέμησεν ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1824, ὁπότε ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Μαραθῶνα. Γ. Δ. Κ.

Κιάτον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τῆς ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας κωμοπόλεως *Σικυωνία* (βλ. λ.).

Κιάτς (Kiac) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀδριατικὸς λιμὴν ἐπὶ τῆς νήσου Βέλια (πλάτ. 45° 10' Β., μῆκ. 14° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero). Ἔχει ἀμφίδυμον μέγαν ἀνοικτὸν ὅρμον, τὸν *Σάσσο-Μπιάνκο*, ὃν ἐχρησιμοποίει ὡς ὁρμητήριον ὁ ποτὲ αὐστριακὸς στόλος κατὰ τὰ γυμνάσιά του. Σ. Ε. Λ.

Κιάφα *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν τεσσάρων χωρίων τοῦ Σουλίου, κείμενον ἐπὶ αὐχένος μεταξὺ τοῦ Ἀβαρίκου καὶ τῆς Σαμωνίβας. Ἡ λέξις εἶναι ἀλβανική, σημαίνουσα λαιμόν, αὐχένα. Ἡ *Κιάφα* μετὰ τοῦ *Σουλίου*, τοῦ *Ἀβαρίκου* καὶ τῆς *Σαμωνίβας* ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς αὐτονόμου ὁμοσπονδίας τῶν Σουλιωτοχωρίων καὶ τῶν Σουλιωτῶν. Ἐπὶ τῆς Κιάφας, κειμένης ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Κουγγίου, οἱ Σουλιῶται εἶχον κτίσει φρούριον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Σουλίου τῷ 1803 ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐπεσκεύασε τὸ φρούριον τοῦτο καὶ τὸ ὠχύρωσε καλύτερον, φοβούμενος ἐπάνοδον τῶν Σουλιωτῶν, ἐγκατέστησε δὲ καὶ μόνιμον φρουράν. Καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀλῆ οἱ Τοῦρκοι διετήρησαν τὸ φρούριον τῆς Κιάφας μὲ μόνιμον φρουρὰν ἐξ ἑνὸς λόχου μέχρι τοῦ 1909. Τὸ φρούριον τοῦτο, δεσπόζον ὁλοκλήρου τῆς κλεισωρείας τοῦ Σουλίου, σῴζεται σχεδὸν ὁλόκληρον. Βορειοδυτικῶς αὐτοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κεῖται κωνικὸς ἀπότομος λόφος, ἡ λεγομένη *Ντάπια τοῦ Νότη Μπότσαρη*, μὲ πολλὰ ἐρείπια. Ἐκ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου τῆς Κιάφας σῴζονται ἀρκετὰ λείψανα. Ἡ κυριαρχοῦσα ἐν αὐτῇ φάρα ἦτο ἡ τῶν Ζερβαίων. Ἡ ὕδρευσις αὐτῆς ἐγίνετο διὰ φρεάτων, τινὰ τῶν ὁποίων σῴζονται καὶ εὑρίσκονται ἐν χρήσει καὶ σήμερον. Χ. Ι. Σ.

Κιαφαζέζης. Ἐπίθετον μεγάλης ἀλβανικῆς οἰκογενείας, ἐξ ἧς κατήγοντο οἱ κατὰ τὸν Ἀγῶνα δράσαντες ὡς στρατηγοὶ *Μουχτὰρ βέης* καὶ *Μουστάφας*, ὁ κοινῶς *Μουστάμπεης*. Γ. Δ. Κ.

κιαφίρης (ὁ) (λέξις τουρκ. ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *κιαφὶρ*=ὁ ἀγνοῶν τὸ καλόν, ἄπιστος)· ἄπιστος, μὴ Μουσουλμᾶνος καὶ συνάμα μὴ πιστεύων εἰς τὸν Θεόν. Οὕτως ἀπεκάλεσαν οἱ Ἄραβες τοὺς Κάφρους καὶ ἄλλους εἰδωλολάτρας. Ν. Μ.

Κιαφιριστὰν *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δαρδιστάν*.

Κιάχτα (ἀγγλ. Kiahhta, γερμ. Kjachta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν τῇ ὁμοσπόνδῳ σοβιετικῇ δημοκρατίᾳ τῶν Βουριατῶν καὶ Μογγόλων, πλησίον τῆς πόλεως Τροϊτσκοσάβσκ. Κάτοικοι 8.474. Ἡ πόλις, ἀποτελοῦσα ἓν τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν κέντρων μεταξὺ Ρωσίας καὶ Κίνας, κεῖται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, παραποτάμου τοῦ Σελένγκα, καὶ ἐπὶ ὑψιπέδου περιβαλλομένου ὑπὸ ὀρέων. Ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς εὐρυτάτης ὁδοῦ καὶ πλατείας, ἔνθα ἄλλοτε ἐγίνοντο μεγάλαι ἐτήσιαι ἐμποροπανηγύρεις, καταστᾶσαι περιώνυμοι. Ἀπὸ τοῦ 1689 μέχρι τοῦ 1727 τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως ἦτο μονοπώλιον τοῦ κράτους, ἀλλὰ τῷ 1728 ἐκηρύχθη ἐλεύθερον. Συνίσταται κυρίως εἰς δέρματα, γουναρικά, κέρατα, μάλλινα ὑφάσματα, ζῷα, τέϊον κλπ. Ἡ Κιάχτα εὑρίσκεται σήμερον ἐν παρακμῇ. Δ. Σ. Δ.

Κιβαλὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, κειμένη ἐπὶ λόφου, δεξιὰ τοῦ Δουνάβεως, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σιρμίου (Μητροβίτσας) εἰς Aquincum (Βουδαπέστην), ἀγούσης ρωμαϊκῆς λεωφόρου. Ἐνταῦθα ἐνίκησεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τῷ 314 μ. Χ. τὸν Λικίνιον. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται ἡ Βίνκοφτσε (Vinkovcè), πόλις τῆς Γιουγκοσλαυΐας, ἔνθα σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως. Α. Θ. Σ.

κιβάντα (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἰαπωνιστὶ τὸ φυτὸν *εὐωδία*.

Κιβάσσο (Chivasso) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου, παρὰ τὴν συμβολὴν τῆς διώρυγος τοῦ Καβοὺρ πρὸς τὸν ποταμὸν Πάδον. Κάτ. 4500. Ἔχει γοτθικὴν μητρόπολιν μετὰ τετραγώνου πύργου, κτισθεῖσαν τῷ 1425, μεγάλην γέφυραν ἐπὶ τοῦ Πάδου, τεχνικὴν σχολήν, βυρσοδεψεῖα, καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Πρὸς νότον αὐτῆς ὑπάρχουν τὰ θειοῦχα λουτρὰ Σὰν-Τζενέζιο. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἦτο στρατιωτικὴ ἀποικία, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὑπὸ τὸ ὄνομα Clavasium. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἀνῆκεν εἰς τοὺς μαρκησίους τοῦ Μονφερράτου καὶ περιεβάλλετο ὑπὸ τειχῶν, τὰ ὁποῖα κατηδάφισαν οἱ Γάλλοι τῷ 1804. Μ. Δ. Β.

Κιβὰτς *[Γεωγρ.]*. Μεγαλοπρεπὴς καταρράκτης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σοῦνα ἐν τῷ κυβερνείῳ Ὀλενέτσκ τῆς Ρωσίας.

κιβδηλεία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κιβδηλεύειν· || παραχάραξις νομισμάτων· || μεταφ. ἀπάτη, ψεῦδος.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἐφ' ὅσον ἴσχυε τὸ σύστημα τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος διὰ τῆς σταθμίσεως, *κιβδηλεία* σχεδὸν δὲν ὑφίστατο. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ὁ Γύγης, βασιλεὺς τῆς Λυδίας, εἰσήγαγε τὴν κοπὴν τῶν νομισμάτων, ἡ κιβδηλεία ἤρξατο διαδιδομένη. Αὕτη καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς, θεωρουμένη βαρύτατον κατὰ τῆς κοινωνίας ἔγκλημα, ἐτιμωρεῖτο αὐστηρότατα. Ἐν Ἀθήναις, νόμος τοῦ Σόλωνος, ὁ ὁποῖος ἴσχυε καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δημοσθένους, ἐπέβαλλε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς τοὺς κιβδηλοποιούς, παρόμοιοι δὲ νόμοι ἴσχυον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ρώμῃ ὁ κιβδηλοποιὸς ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου καὶ δημεύσεως τῆς περιουσίας του, ἄλλοτε δὲ παρεδίδετο ὡς βορὰ εἰς τὰ ἄγρια θηρία ἢ κατεδικάζετο εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα ἐντὸς μεταλλείων ἢ ἀπέλασιν. Τὰ μέτρα ταῦτα, ἐν τούτοις, δὲν ἠμπόδισαν, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος, τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἐργαστηρίων τῶν κιβδηλοποιῶν εἰς ὅλας τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, μὲ καταστρεπτικὰς οἰκονομικὰς συνεπείας. Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ὁμιλεῖ περὶ τῶν κιβδηλοποιῶν τῶν κρυπτομένων ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Θηβαΐδος. Εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Γαλλίας ἰδίᾳ ὑπάρχουν πλεῖστοι τύποι κιβδήλων νομισμάτων, εὑρεθέντων εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Γαλατίας καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου αἱ κατασταλτικαὶ τοῦ ἀδικήματος κυρώσεις κατέστησαν ἔτι αὐστηρότεραι. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὡρίζοντο ἀμοιβαὶ εἰς τοὺς ἀνακαλύπτοντας κιβδηλοποιοὺς καὶ εἰς τοὺς συνενόχους τοὺς προδίδοντας τοὺς συντρόφους των, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ κιβδηλεία εὑρίσκετο εἰς ἐξαιρετικὴν ἔντασιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ Θεοδοσιανὸς κῶδιξ ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ἐνόχους κιβδηλείας τὴν ποινὴν νὰ καῶσι ζῶντες, ὅμοιαι δὲ ποιναὶ ὡρίζοντο καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαίωνος εἰς τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐφηρμόζετο τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον. Ἡ ἀρχαία γερμανικὴ νομοθεσία ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς κιβδηλοποιοὺς τὴν ποινὴν τῆς ἀποκόψεως τῆς δεξιᾶς χειρός. Τὸ διάταγμα τοῦ Πίτρ, τὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ ἐν Γαλλίᾳ (864), ὁμιλεῖ εἰς τρία σημεῖα περὶ τῆς ἀποκόψεως τῆς χειρός. Ὁ αὐτὸς νόμος ἴσχυε παρὰ τοῖς Λομβαρδοῖς καὶ τοῖς Βησιγότθοις, ὁ δὲ ἀγγλοσαξωνικὸς νόμος τοῦ Αἴθελσταν ὥριζεν, ὅτι ἡ ἀποκοπεῖσα δεξιὰ χεὶρ ἔπρεπε νὰ καθηλοῦται ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ νομισματοκοπείου. Κατὰ τοὺς φεουδαρχικοὺς χρόνους ἡ κατανομὴ τοῦ προνομίου τῆς ἐκδόσεως νομισμάτων εἰς πλείονας ηὐνόησε τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἐργαστηρίων κιβδήλων νομισμάτων, ἀλλὰ καὶ ηὔξησε τὴν αὐστηρότητα τῶν ποινῶν. Κατεδικάζοντο εἰς ἀποκοπὴν τῶν ὤτων, ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν, εἰς θάνατον δι' ἀπαγχονισμοῦ ἢ διὰ ζέοντος ὕδατος. Αἱ ποιναὶ αὗται ἐπεβάλλοντο οὐ μόνον εἰς τοὺς ρινίζοντας γνήσια καὶ ἐν κυκλοφορίᾳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς παραχαράσσοντας καὶ κυκλοφοροῦντας νομίσματα, εἰς τοὺς εἰσάγοντας ἀπηγορευμένα εἴδη καὶ εἰς τοὺς τήκοντας ἢ ἐξάγοντας εἰς τὸ ἐξωτερικὸν νόμιμα κέρματα. Πολυάριθμα βασιλικὰ διατάγματα εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἀποφάσεις συνόδων ἢ βοῦλλαι παπῶν παραγγέλλουν εἰς τοὺς δικαστὰς νὰ ἐπιβάλλουν τὰς αὐστηροτέρας τῶν ποινῶν κατὰ τῆς κιβδηλείας. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων δικῶν ἐπὶ κιβδηλείᾳ, τὰ πρακτικὰ τῶν ὁποίων διατηροῦνται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν διαφόρων κρατῶν, ἡ δραματικωτέρα εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ τοῦ χρυσοχόου Λουδοβίκου Σεκρεταίν, καταδικασθέντος ἐν Τοὺρ τῆς Γαλλίας τῷ 1486 εἰς θάνατον ἐντὸς ζέοντος ὕδατος. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκτελέσεως, ὁ Σεκρεταὶν ὡδηγήθη ἐκ τῶν φυλακῶν εἰς τὴν πλατεῖαν Φουὰρ-λὲ-Ρουᾶ, ἔνθα εἶχεν ἐγκατασταθῆ μεγάλη πυρά, ἐπὶ τῆς ὁποίας πελώριος λέβης πλήρης ὕδατος. Ὁ κατάδικος ἐδέθη καὶ ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ δημίου ἐντὸς τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ὅμως μόλις εἶχε θερμανθῆ. Ὁ χρυσοχόος παλαίων κατώρθωσε νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά του, ἠνωρθώθη καὶ μὲ τεταμένους τοὺς βραχίονας πρὸς τὸ ἄφωνον ἐκ φρίκης μέγα πλῆθος τῶν θεατῶν ἐκραύγαζεν: «ἔλεος! ἔλεος!». Ὁ δήμιος ὡπλισμένος μὲ μέγα σιδηροῦν δίκρανον ἔπληττε τὸν κατάδικον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁσάκις ἠνωρθοῦτο, ὅπως τὸν ἀναγκάσῃ νὰ βυθισθῇ ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Τὸ θέαμα ἦτο τόσῳ σπαρακτικόν, ὥστε ὁ λαὸς καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ δικασταὶ ἐξεγερθέντες ἐκραύγαζον: «Εἰς θάνατον ὁ δήμιος!». Ἠκολούθησε συμπλοκὴ μεταξὺ στρατιωτῶν καὶ πλήθους, καθ' ἣν τοῦτο κατώρθωσε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Σεκρεταὶν καὶ νὰ φονεύσῃ τὸν δήμιον. Ὁ κατάδικος ἡμιθανὴς μετεφέρθη εἰς γειτονικὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα παρέμεινε μέχρις ὅτου ὁ βασιλεὺς ὑπείκων εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ πλήθους ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν χάριν. Ἐν Ἀγγλίᾳ μέχρι τοῦ 1832, ὁπότε ἐτροποποιήθη ἐπὶ τὸ ἠπιώτερον ὁ νόμος, ἡ κιβδηλεία ἐθεωρεῖτο ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, τιμωρούμενον αὐστηρότατα. Τῷ 1562 ἡ ποινὴ ἦτο ἀποκοπὴ τῶν ὤτων, ἀποχωρισμὸς καὶ ἀπόσπασις τῶν ρωθώνων, δήμευσις τῆς περιουσίας καὶ ἰσόβια δεσμά. Τῷ 1634 ὁ κιβδηλοποιὸς ἐτιμωρεῖτο δι' ἀπαγχονισμοῦ, μὴ ἐξαιρουμένων τῆς ποινῆς οὔτε τῶν κληρικῶν, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὰ σχετικὰ χρονικὰ ὀνόματα ἱερέων οὕτω θανατωθέντων. Παρὰ τὰ αὐστηρότατα προληπτικὰ μέτρα, τὰ λαμβανόμενα σήμερον, ἡ κιβδηλεία δὲν ἐξέλιπε. Σχετικὰ μὲ τὴν κίνησιν τῶν κιβδηλοποιῶν, τὰ μέσα ἅτινα χρησιμοποιοῦν οὗτοι σήμερον, τὴν σύλληψιν αὐτῶν, καθὼς καὶ ὁδηγίας διακρίσεως γνησίων ὑπὸ κιβδήλων νομισμάτων παρέχει τὸ ἐν Βρυξέλλαις ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Con-

Digitized by Google

trefaçons et Falsifications», ὅπερ εἶναι ἐπίσημον ὄργανον τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τῆς ἐγκληματολογικῆς ἀστυνομίας πρὸς κατάργησιν τῆς κιβδηλείας. Δ. Σ. Δ.

—*[Ποιν. Δίκ.]* Τὸ ἔγκλημα τῆς *κιβδηλείας* ρυθμίζεται ἐν ἄρθρῳ 235 τοῦ ποινικοῦ νόμου καὶ ἐν κεφαλαίῳ ΙΑ΄ ὑπὸ τὸν τίτλον «περὶ παραχαράξεως, κιβδηλείας καὶ ἄλλων ἀξιοποίνων πράξεων ὡς πρὸς τὸ νόμισμα». Πάντα τὰ ἐγκλήματα ταῦτα προσβάλλουν τὴν δημοσίαν πίστιν, στρεφόμενα κατ᾽ αὐτῆς ταύτης τῆς πολιτείας. Ἡ κιβδηλεία διαφέρει τῆς παραχαράξεως κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς παραχαράξεως πρόκειται περὶ χαράξεως νομισμάτων ὑπὸ προσώπων μὴ ἁρμοδίων, ἅτινα ἐχρησιμοποίησαν τὸν τύπον τοῦ νομίσματος πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ κοινοῦ, συνεπῶς περὶ κατασκευῆς μὴ γνησίων νομισμάτων, ἐνῷ ἐπὶ τῆς κιβδηλείας πρόκειται περὶ ἀλλοιώσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας γνησίων νομισμάτων. Ἐπίσης ἡ παραχάραξις διαφέρει τῆς κιβδηλείας καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι διὰ μὲν τὴν συντέλεσιν τῆς παραχαράξεως ἀρκεῖ ἡ παραποίησις τοῦ νομίσματος, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τεθοῦν καὶ εἰς κυκλοφορίαν τὰ παραποιηθέντα νομίσματα. Ἡ κυκλοφορία τῶν παραποιηθέντων θεωρεῖται μόνον ὡς ἐπιβαρυντικὴ αἰτία. Ἐνῷ διὰ τὴν συντέλεσιν τῆς κιβδηλείας ἀπαιτεῖται νὰ τεθοῦν καὶ εἰς κυκλοφορίαν τὰ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἀξίαν ἀλλοιωθέντα γνήσια νομίσματα. Συνεπῶς ἡ κιβδηλεία εἶναι ἓν ἐκ τῶν λεγομένων «διπράκτων» ἐγκλημάτων. Καὶ ἡ κιβδηλεία, ὡς καὶ ἡ παραχάραξις, ἀφορᾷ τὸ νόμισμα, καὶ δὴ ἡ κιβδηλεία ἀφορᾷ γνήσιον νόμισμα κοπὲν ἐν νομισματοποιείῳ ἡμεδαπῷ ἢ ἀλλοδαπῷ καὶ οὗτινος ἡ κυκλοφορία δὲν ἀπηγορεύθη ἐντὸς τοῦ κράτους. Συνεπῶς εἶναι ἀδιάφορον ἂν τὸ νόμισμα εἶναι ἡμεδαπὸν ἢ ἀλλοδαπόν, ἀρκεῖ ἡ κυκλοφορία αὐτοῦ νὰ μὴ ἔχῃ ἀπαγορευθῆ ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Κατὰ δὲ τὴν διάταξιν τοῦ ἀριθμοῦ 2 τοῦ ἄρθρου 2 τῆς ποινικῆς δικονομίας τιμωρεῖται ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ κατὰ τοὺς ἐγχωρίους νόμους καὶ ὁ ἀλλοδαπός, ὅστις ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐνόθευσεν (ἐκιβδήλευσεν) ἐθνικὰ νομίσματα κυκλοφοροῦντα ἐντὸς τοῦ κράτους. Ἡ κιβδήλευσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς περικοπῆς τῶν γνησίων νομισμάτων ἢ διὰ τῆς διατρυπήσεως αὐτῶν, ἀφαιρουμένου οὕτω μέρους ἐκ τοῦ νομίμου βάρους, ἢ δι᾽ ἄλλων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τεινουσῶν πράξεων. Τὸ νόμισμα, ὡς ἐν γένει πᾶν ἀντικείμενον, «τίθεται εἰς κυκλοφορίαν» ὅταν ὁ κάτοχος αὐτοῦ καταλίπῃ τὴν παραφυλακήν του κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἕτερος ἀποκτᾷ τὴν ἐλευθέραν διάθεσίν του. Ποινὴ τῆς κιβδηλείας τετελεσμένης εἶναι ἡ εἱρκτή, ἐκτὸς ἂν ἡ ἀλλοίωσις ἔγινε κατὰ τρόπον ἀπατηλότερον καὶ δυσκολώτερον νὰ γνωρισθῇ, ὁπότε καταγιγνώσκονται πρόσκαιρα δεσμά. Τὸ ἄρθρον 236 τοῦ ποινικοῦ νόμου προβλέπει τὴν δι᾽ ἠπιωτέρας ποινῆς τιμώρησιν τῆς παραχαράξεως καὶ κιβδηλείας νομισμάτων, ὧν ἡ κυκλοφορία ἀπαγορεύεται ἐντὸς τοῦ κράτους. Κατὰ τὸ ἄρθρον 240, ἐπίσης μὲ τὸν παραχαράκτην ἢ κιβδηλοποιὸν τιμωρεῖται ὅστις δίδει ὁδηγίαν ἢ διδασκαλίαν περὶ τοῦ παραχαράττειν ἢ κιβδηλεύειν, ἐπίσης καὶ ὅστις συνεννοημένος μὲ παραχαράκτας ἢ κιβδηλοποιοὺς κατασκευάζει δι᾽ αὐτοὺς ἢ τοῖς προμηθεύει νομισματοσήμαντρα, τύπους ἢ ἄλλα εἰς τοῦτο πρόσφορα ἐργαλεῖα ἢ ὑλικά, καὶ ὅστις κατὰ παρομοίαν συνεννόησιν βάλλει εἰς κυκλοφορίαν τὰ παρακεχαραγμένα ἢ κίβδηλα νομίσματα. Κατὰ τὸ ἄρθρον 243, τὰ εἰς παραχάραξιν ἢ κιβδηλείαν συντείνοντα, οἷον νομισματοσήμαντρα, τύποι, σκεύη, ἢ ὕλη, καθὼς καὶ αὐτὰ τὰ παρακεχαραγμένα ἢ κίβδηλα νομίσματα δημεύονται. Τὸ «Σχέδιον ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος» ρυθμίζει τὰ τῆς κιβδηλείας ἐν κεφαλαίῳ ΙΔ΄. Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

κιβδηλεύω· καθιστῶ τι κίβδηλον, νόθον, νοθεύω, ἰδίᾳ ἐπὶ νομισμάτων, ἀναμιγνύω εὐτελὲς μέταλλον μετὰ πολυτίμου.

κιβδηλία (ἡ)· ἀντὶ τοῦ *κιβδηλεία* (βλ. λ.).

κιβδηλοποιεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς κιβδήλων νομισμάτων.

κιβδηλοποιία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κιβδηλοποιοῦ, ἡ κατασκευὴ κιβδήλων νομισμάτων.

κιβδηλοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ ποιῶν, ὁ κατασκευάζων κίβδηλα νομίσματα.

κίβδηλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ νοθευμένος, ὁ μὴ γνήσιος, ἰδίᾳ ἐπὶ μεταλλικῶν νομισμάτων: «κίβδηλον καὶ ὑπόχαλκον νόμισμα» || καθόλου τὸ παραποιηθέν: «κίβδηλον χαρτονόμισμα» || μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου, ἀνειλικρινής, ὕπουλος, δόλιος || «κίβδηλος χαρακτήρ» ψεύτικος, ἀπατηλός.

κιβδηλοφανὴς (ὁ) (Kibdelophan) *['Ορυκτολ.]*. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου χαρακτηρίζεται ὁ *ἰλμενίτης*, ὁ ὁποῖος ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν ταλκικῶν σχιστολίθων τοῦ Gastein. Γ. Β.

κίβδωνες (οἱ) *['Αρχ.]*. Οἱ χύται τῶν μετάλλων παρ᾽ ἀρχαίοις, ἄλλως καλούμενοι καὶ *κιβδωλοί*.

Κιβέρι, ἡ ***Τζιβέρι*** (ὑπὸ τῶν Φράγκων *Chamires*) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φραγκικὸν κάστρον τοῦ μεσαίωνος, κείμενον ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, ἔναντι τοῦ Ναυπλίου. Ἦτο ἐξάρτημα τοῦ Ἄργους καὶ ἀνῆκε μετὰ τούτου εἰς τὸ φραγκικὸν δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν. Τῷ 1394 περιῆλθε μετὰ τοῦ Ἄργους εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐνετίας. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος ὑπῆρχον μόνον τὰ ἐρείπια αὐτοῦ, ὧν τινα καὶ μέχρι σήμερον σῴζονται. Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρονται εἰμὴ οἱ «μύλοι τοῦ Κιβερίου», οἵτινες ἐλέγοντο καὶ «ἀφεντικοὶ μύλοι» ἔνθα σήμερον ἡ κώμη *Μύλοι*. Ν. ΚΛΣ

—Κιβέρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον κείμενον πρὸς νότον τῆς θέσεως τοῦ ὁμωνύμου κάστρου. Κάτ. (1928) 506 Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καλαμάκι* (κάτ. 117), *Μῦλοι* (κάτ. 284) καὶ *Ποταμιὰ* (κάτ. 140). Ν. ΚΛΣ

Κίβι (Kivi). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Φινλανδοῦ συγγραφέως Ἀλεξίου *Στένβαλλ* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ

Κιβίδες, *Πάνω* —, καὶ ***Κάτω* —** (κοιν. ***Τζιβίες***) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Αὐδήμου τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ. Κάτ. 600, ἐξ ὧν 110 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ

Κίβικ. Προϊστορικὸν μνημεῖον σῳζόμενον ἐν Kivik τῆς Σουηδίας, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι ἐκ τοῦ εἴδους τῶν λεγομένων μεγαλιθικῶν τάφων, ὧν μέγα πλῆθος σῴζεται ἐν τῇ δυτικῇ καὶ τῇ βορείᾳ Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίως ἐν τῇ Δανίᾳ καὶ τῇ νοτίῳ Σουηδίᾳ. Οἱ τάφοι οὗτοι ἔχουσι σχῆμα ἀκανόνιστον καὶ σύγκεινται ἐκ δύο, τριῶν ἢ καὶ πλειοτέρων ἐπιμήκων λίθων, ἱδρυμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καθέτως καὶ ἑτέρου λίθου πλακωτοῦ καὶ ἀκατεργάστου, ἀποτελοῦντος τὴν ὁριζοντίαν στέγην τοῦ μνημείου. Ἀνήκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν καὶ ἔχουσι τοὺς λίθους ὅλως ἀκατεργάστους ἢ ἐλάχιστα ἐξειργασμένους· ὁ μεγαλιθικὸς ὅμως τάφος τοῦ Kivik ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τῆς ὀρειχαλκίνης ἐποχῆς, εἶναι δὲ κατὰ τοῦτο ἰδιαιτέρως περίφημος, διότι ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτοῦ εἰκονίζονται δυσνόητοι παραστάσεις—ἀνθρώπιναι καὶ ὁμοιόμορφοι μορφαὶ καὶ κύκλοι καὶ ἀλλόκοτα ἄλλα σχήματα — αἱ ὁποῖαι, κατά τινας ἑρμηνευτάς, εἶναι εἶδός τι εἰκονιστικῆς γραφῆς· κατ᾽ ἄλλους δὲ ἀπεικόνισις πράξεων ἐκ τοῦ βίου τοῦ θανόντος. Β. Δ. Θ.

Κιβίλις (Civilis). —1) ***Κλαύδιος*** Ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὰ ἔτη 69—70 μ. Χ. ἐκραγείσης στάσεως τῶν Βαταυῶν ἐναντίον τῆς Ρώμης. Πρὸ τῆς στάσεως ταύτης εἶχε συλληφθῆ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰουλίου ὑπὸ τοῦ λεγάτου τῆς Γερμανίας καὶ ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ἀργότερον ὅμως ἀπελύθη ὑπὸ τοῦ Γάλβα. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐπωφεληθεὶς τῶν μεταξὺ Οὐϊτελλίου καὶ Οὐεσπασιανοῦ ἀγώνων, ἐξήγειρε, δῆθεν ὑπὲρ τοῦ τελευταίου, πράγματι ὅμως πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ, τοὺς Βαταυούς, συμπαρασύρας τοὺς Φρίσονας, Κανινεφάτους καὶ μέρος τῶν Γερμανῶν. Ἐκπορθήσας τὰ περίφημα Castra vetera, ἐγένετο κύριος τοῦ στολίσκου τοῦ Ρήνου, καταλαβὼν πάσας τὰς ἐπικαίρους πόλεις καὶ φρούρια τοῦ ποταμοῦ, πλὴν τῆς Μαγεντίας καὶ Κολωνίας. Τάχιστα ἐξυψώθη εἰς ἐθνικὸν ἥρωα μεταξὺ τῶν Γαλατῶν καὶ Γερμανῶν, οἵτινες ἐθεώρουν πλέον αὐτὸν ὡς ἐκτελεστὴν τῶν πατροπαραδότων προφητειῶν τῆς προφήτιδος Βελλέδας περὶ καταπτώσεως τῆς Ρώμης. Νικᾷ τὰς δύο λεγεῶνας τοῦ Μουμμίου Λουπέρκου, προσεταιρίζεται 8 κοόρτεις Βαταυῶν στρατιωτῶν, νικᾷ τὸν λεγᾶτον Ἐρέννιον Γάλλον παρὰ τὴν Βόννην καὶ ἐξεγείρει τοὺς Γαλάτας. Τάχιστα ὅμως ἤρχισεν ἡ διάστασις μεταξὺ τῶν στασιαστῶν, ἡγουμένου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ρωμαϊζούσης μερίδος, τοῦ Βαταυοῦ Κλαυδίου Λαβέωνος. Ὁ Βεσπασιανὸς ἀπέστειλε δυνάμεις ὑπὸ τὸν Κερεάλις, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἡττήθη ὁ Κιβίλις, ἀναγκασθεὶς ἐν τέλει νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκεῖθεν τοῦ Ρήνου ἐπὶ τῆς νήσου τῶν Βαταυῶν, ὅπου παρ᾽ ὀλίγον νὰ καταστρέψῃ τὰς ρωμαϊκὰς δυνάμεις διὰ τῆς καταστροφῆς ἑνὸς ὑδατοφράκτου. Ἐν τούτοις εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν σύναψιν ἀναγκαστικῆς συμμαχίας τῶν Βαταυῶν πρὸς τοὺς Ρωμαίους. —2) Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, συμμέτοχος τῶν πολιτικῶν σχεδίων αὐτοῦ, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Φοντηίου Καπίτωνος κατὰ τὴν σύλληψιν τῶν δύο ἀδελφῶν. Π. Ν. Π.

κιβιρτζίκι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κιβιρτζίκ*=σγουρός)· εἶδος προβάτου τῆς Θρᾴκης καὶ Βουλγαρίας, τοῦ ὁποίου τὸ τρίχωμα εἶναι σγουρόν, τὸ δὲ κρέας μαλακὸν καὶ εὔγευστον.

Κίβις (Kiwisch), ***Φραγκῖσκος***. Διάσημος Γερμανὸς ἰατρὸς (1814—1852), ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας γερμανικῆς γυναικολογίας. Τῷ 1842 ἐγκατέστη εἰς Πράγαν ὡς διευθυντὴς τῆς γυναικολογικῆς κλινικῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ d'Outrepont προσελήφθη τῷ 1845 ἐν Βυρτσβούργῃ ὡς καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας, ἐξόχως διακριθεὶς εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐξάσκησιν τῶν φοιτητῶν. Τῷ 1850 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας, ὅπου ἐδίδαξεν ἐπ᾽ ὀλίγον λόγῳ τοῦ ἐπισυμβάντος θανάτου του. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐπρόφθασε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν μαιευτικὴν αὐτοῦ, ἧς ἐξεδόθη μόνον τὸ α΄ τεῦχος (1851), ἐν ᾧ ἐξέθετε πρωτοτύπους ἐπιστημονικὰς θεωρίας. Ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς τριτόμου αὐτοῦ γυναικολογίας («Vorträge über specielle Pathologie und Therapie der Krankheiten des weiblichen Geschlechtes» 1851—1853), ἥτις ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον εἰδικὸν γερμανικὸν σύγγραμμα τοῦ κλάδου τούτου, παρέμεινεν ἀτελὴς ὁ γ΄ τόμος, συμπληρωθεὶς ὑπὸ τοῦ Scanzoni (1855). Τοῦ αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἕτερα δύο τεύχη ἐκ τοῦ μαιευτικοῦ ἔργου «Beiträge zur Geburtskunde (1846 - 1848). Ο. Ρ.

Κιβισίλιν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λάρνακος μὲ 130 κατοίκους Μωαμεθανούς. Κ. Μ. Κ.

κιβιτᾶνος (ὁ) (*Βυζαντ.*). Λέξις ἀπαντῶσα ἐν τῷ «Χρονικῷ τοῦ Μορέως» καὶ σημαίνουσα φρούραρχον ἢ στρατιωτικὸν διοικητήν. Ν. ΚΛΣ

κίβιτκα (ἡ) (kivitka). Εἶδος ἁμάξης, τῆς ὁποίας χρῆσις γίνεται κυρίως ἐν Ρωσίᾳ καὶ Σιβηρίᾳ, παρεμφεροῦς πρὸς τὴν φορτηγὸν (ταλίγκαν), ἀπὸ τῆς ὁποίας διακρίνεται ἐκ τοῦ ὅτι καλύπτεται πάντοτε κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος. Συνήθως σύρεται ὑπὸ τριῶν ἵππων, ζευγνυομένων τοῦ ἑνὸς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, ὁ τρόπος δ᾽ οὗτος τῆς ζεύξεως καλεῖται ρωσιστὶ *τρόϊκα*. Μ. Ν. Δ.

Κίβου (Kivu) ***λίμνη*** *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς, ἐν τῷ Βελγικῷ Κόγγῳ, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1894 ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κόμητος φὸν Γκαῖτσεν (Götsen). Κεῖται περὶ τὰ 96 χιλμ. Β. τῆς λίμνης Ταγγανίκας, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ διοχετεύονται τὰ ὕδατά της διὰ τοῦ ποταμοῦ Ρουσίσι. Ἀπὸ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Νείλου χωρίζεται ὑπὸ τῆς ἡφαιστειώδους ὀροσειρᾶς Βιρούν. Ἡ ὁλικὴ αὐτῆς ἔκτασις ὑπερβαίνει τὰ 2.500 τ. χλμ. καὶ κεῖται εἰς ὕψος 1.455 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐντὸς τῆς λίμνης ὑπάρχουσι καί τινες νῆσοι, ὧν ἡ μεγαλειτέρα καλεῖται *Κβίζβι*. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914) συνήφθη ἐπὶ τῶν βορείων ὀχθῶν τῆς λίμνης μάχη μεταξὺ τῶν ἀποικιακῶν βελγικῶν καὶ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, καθ᾽ ἣν ἐνικήθησαν οἱ Βέλγοι. Μ. Ν. Δ.

κιβούρι (τό)· δημοτ., τὸ φέρετρον τοῦ νεκροῦ || τάφος, μνῆμα.

Κιβυαρβὶ *[Γεωγρ.]*. Λίμνη κειμένη ἐν τῇ ΒΑ. περιοχῇ τοῦ κυβερνείου Βαζὰσκ τῆς Ρωσίας. Ἔχει μῆκος 53 χλμ. καὶ πλάτος 10. Σ. Κ. Π.

Κιβύρα ἡ ***Μεγάλη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις σημαντικὴ καὶ πλουσία εἰς τὴν Καβαλίδα τῆς Καρίας, παρὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν καὶ πλησίον τῶν ὀρέων τῆς Λυκίας. Εἶχε κτισθῆ εἰς τὸ μέσον χώρας εὐφορωτάτης εἰς σῖτον καὶ ἤκμαζεν ἐν αὐτῇ ἡ βιομηχανία τοῦ σιδήρου, ἐξαγομένου ἐκ τῶν ἐγγὺς αὐτῇ μεταλλείων τῆς χώρας. Οἱ κάτοικοι τῆς Κιβύρας ἐλέγοντο ἀπόγονοι τῶν Σολύμων καὶ τῶν Λυδῶν, οἵτινες εἶχον καταλάβει καὶ τὴν Καβαλίδα. Μετ᾽ αὐτῶν ὅμως εἶχον συναναμιγῆ καὶ Πισίδαι, μετοικήσαντες ἐκ τῆς πλησίον τῆς Κιβύρας χώρας των, καὶ Ἕλληνες. Κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν οὗτοι ἦσαν ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων, μεταβάντων εἰς τὴν χώραν ἐκείνην ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀμύκλα καὶ Κλεάνδρου. Διὰ τοῦτο καὶ ὡμιλοῦντο εἰς αὐτὴν τέσσαρες, κατὰ τὸν Στράβωνα, γλῶσσαι, ἡ πισιδική, ἡ σολυμική, ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ λυδική. Ἡ Κιβύρα, πολυάνθρωπος πόλις ἕνεκα τοῦ πλούτου της καὶ τῆς εὐνομίας της γενομένη, κατέστη κυρία μεγάλης περὶ αὐτὴν ἐκτάσεως τῆς χώρας καὶ συναπετέλεσε μετὰ τῶν ὁμόρων πόλεων, *Βουβῶνος*, *Βαβούρων* καὶ *Οἰνοάνδων* τετράπολιν, ἐν τῇ διοικήσει τῆς ὁποίας ἡ Κιβύρα μὲν εἶχε δύο ψήφους, ἑκάστη δὲ τῶν ἄλλων ἀνὰ μίαν, διότι ἡ μὲν Κιβύρα ἐν πολέμῳ παρέτασσε 30 χιλ. πεζῶν καὶ 2 χιλ. ἱππέων, ἑκάστη δὲ τῶν ἄλλων πολὺ μικροτέραν πολεμικὴν δύναμιν. Ἡ πόλις διῳκεῖτο ὑπὸ τυράννων μέχρι τοῦ 84 π. Χ., ὅτε ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Μουρήνας κατέλυσε τὴν ἐν αὐτῇ τυραννίαν (τελευταῖος τύραννος ὑπῆρξεν ὁ Μοάγετος) καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν Φρυγίαν. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ ἡ Κιβύρα ὑπήγετο εἰς τὴν Καρίαν. Ἡ πόλις ὑπέστη δύο μεγάλας καταστροφὰς ὑπὸ σεισμοῦ, ἐπὶ Τιβερίου τὸ πρῶτον (23 μ. Χ.), μετὰ τὸν ὁποῖον ἀνῳκοδομήθη καὶ ὠνομάσθη καὶ *Καισάρεια*, καὶ τῷ 417 μ. Χ. τὸ δεύτερον. Ἐρείπια τῆς Κιβύρας σῴζονται παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Χορσούμ*, πλησίον τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν τὰ ἐρείπια ναῶν, θεάτρων, ἀγορᾶς, τάφοι καὶ πλεῖσται ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί. Τῆς Κιβύρας διεσώθησαν ἀκόμη καὶ νομίσματα (ἀργυρᾶ τετράδραχμα καὶ δραχμαί, κοπέντα πρὸ τοῦ 84 π. Χ. καὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων). Τὰ πρῶτα φέρουσι τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν τυράννων αὐτῆς (ΜΟΑΓΕ, ΙΑ-

Digitized by Google

ΓΟΑϹ, ΟΓΩΛΛΙΣ, ΟϹΙΡ. κλπ.) καὶ κεφαλὴν ἀνδρικὴν κρανοφόρον ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως, τὴν ἐπιγραφὴν δὲ ΚΙΒΥΡΑΤΩΝ ἢ Κ—Ι ἐπὶ τῆς ἄλλης καὶ ἕνα τῶν ἑξῆς τύπων: ἱππέα καλπάζοντα μετὰ προτεταμένου δόρατος ἢ ταῦρον ἰνδικὸν ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ ἢ ἀετὸν μετὰ κλειστῶν πτερύγων μετὰ συμβόλων διαφόρων καὶ τῶν ὀνομάτων ἀρχόντων. Τὰ δεύτερα κεφαλὴν αὐτοκράτορος μὲ τὰς λέξεις ΙΕΡΑ СΥΝΚΛΗΤΟϹ ἢ ΒΟΥΛΗ ἢ ΔΗΜΟϹ ἢ ΚΙΒΥΡΑ ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ΚΙΒΥΡΑΤΩΝ ἢ ΚΑΙϹΑΡΕΩΝ ΚΙΒΥΡΑΤΩΝ καὶ τὴν λέξιν ΠΥΘΙΑ, τὰ ὀνόματα ἀρχόντων καὶ ἕνα τῶν ἑξῆς τύπων: ἢ κάλαθον μέγαν πλεκτόν, ἢ Ἀμαζόνα σπεύδουσαν, ἢ ποτάμιόν τινα θεόν, ἢ Δήμητρα ἐπὶ ἅρματος λεόντων ἢ κεφαλὴν Ἡλίου. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων νομισμάτων ἐκόπησαν ἐν Κιβύρᾳ καὶ νομίσματα συμμαχικὰ μετὰ τῆς Ἐφέσου καὶ Ἱεραπόλεως. ΚΑΨ.

—**Κίβυρα** *ἡ μικρὰ [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς Τραχείας Κιλικίας, κείμενος κατὰ τὸν Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης Θαλάσσης (211—213) μεταξὺ Λευκοθείου (Καρᾶ Μπουρνοῦ) καὶ Μέλανος Ποταμοῦ (Μαναβγκάτ). Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σκύλακος (101), ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Ε', ε', 9), ὅστις ὅμως τὴν φέρει μεσόγειον, καὶ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὡς Cibyra (V, 92). Χαρακτηρίζεται δὲ ὡς *μικρὰ* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *μεγάλην*. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (Περὶ θεμάτων Ι, 14, σελ. 38) τονίζει «ἡ Κιβύρρα, εὐτελὲς καὶ ἀκατονόμαστον πόλισμα». Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων ὀνομάζει τὴν μεταξὺ Σίδης καὶ Μέλανος ποταμοῦ παραλίαν «Κιβυρατῶν παραλίαν τῶν μικρῶν». Ὁ Leake (Travel 196) ἀνεγνώρισε τὰ ἐρείπια αὐτῆς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμίου Καργὰ Σοῦ (πλάτ. 36° 38' Β., μῆκ. 31° 44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236 : Rhodos to Karaburnu). Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο πρωτεύουσα τοῦ θέματος τῶν *Κιβυραιωτῶν* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Κιβυραιωτῶν *θέμα [Βυζαντ.]*. Ἐπαρχία τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἔκειτο εἰς τὴν ΝΔ γωνίαν τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς ἀρχαίας Καρίας, Πισιδίας, Λυκίας καὶ Παμφυλίας, ἐξετείνετο δὲ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀνεμούριον (ἔναντι τῆς Κύπρου), τουτέστι κατεῖχε τὸ νότιον τμῆμα τοῦ νῦν βιλαετίου Ἀϊδινίου, τὸ ΝΔ τμῆμα τοῦ Ἰκονίου καὶ τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ νομοῦ Ἀδάνων· περιελάμβανε συνάμα καὶ τὰς νήσους Σύμην, Ρόδον καὶ Μεγίστην.

Πρὸς Β. τοῦ θέματος τούτου ἐξετείνοντο τὰ θέματα Θρακησίων καὶ Ἀνατολικόν, ἀπὸ τῶν ὁποίων διεχωρίζετο διὰ τῆς γραμμῆς τῶν ὁρίων Λάτμου (Μπὲς-Παρμάκ), Μπὸζ-ντάγ, Κεστὲλ-ντάγ, Καρλὶ-ντάγ, Ἀναμᾶ-ντάγ, Γκιὸκ-ντάγ, Γεξὶκ-ντάγ, ἥτις ἀπέληγεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀνεμούριον.

Κυριώτεραι πόλεις τοῦ θέματος ἦσαν, ἐπὶ μὲν τῆς παραλίας ἡ Μίλητος ἡ Ἁλικαρνασσός, ἡ Μάκρη, τὰ Πάταρα, τὰ Μῦρα, ἡ Φασηλίς, ἡ Ἀττάλεια, ἡ Σίδη (νῦν Ἐσκὶ-Ἀττάλεια), τὸ Καρακήσιον (νῦν Ἀλάϊα), ἡ Σελινοῦς (νῦν Σελιντὶ) κτλ. Μεσόγειαι δὲ τὰ Μύλασσα (νῦν Μυλάς), ἡ Στρατονίκεια (νῦν Ἐσκὶ-χισάρ), ἡ Κίβυρα (ἐξ ἧς ἐκλήθη τὸ θέμα), ἡ Πέργη, ἡ Μόγωλα (νῦν Μουγκλοῦ), ἡ Σέλγη (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Σεροὺκ) κλ. Τὸ θέμα τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ τοῦ Αἰγαίου, ἦσαν τὰ κατ' ἐξοχὴν ναυτικὰ θέματα τοῦ Βυζαντίου, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐστρατολογοῦντο οἱ ἐκλεκτότεροι ναῦται τοῦ στόλου τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν Ἡμέριον ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν ἐν Κρήτῃ Ἀράβων (912), τὸ θέμα τῶν Κιβυραιωτῶν ἔδωσεν ἑπτακισχιλίους ναύτας καὶ ἰσαρίθμους ἄνδρας τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

κιβώριον (τό), δημοτ., *κιβούρι*· τὸ καταπέτασμα τῆς Ἁγίας τραπέζης καὶ ὁ ὑπερκείμενος αὐτῆς κωνοειδὴς ὄροφος μετὰ τῶν ὑπερειδόντων στυλίσκων, λατ. ciborium: «ἀργυροῦν κιβώριον»· || τάφος, μνῆμα· || τὸ ἠρίον, τὸ φέρετρον τοῦ νεκροῦ· || ἀρχ. τὸ περικάρπιον τοῦ αἰγυπτιακοῦ κυάμου.

—*[Ἀρχ.] Κιβώριον* καλεῖται ἐν τῇ χριστιανικῇ καὶ τῇ βυζαντινῇ ἀρχαιολογίᾳ ὄροφος στηριζόμενος ἐπὶ κιόνων καὶ στεγάζων τὴν Ἁγίαν τράπεζαν τῶν ἐκκλησιῶν. Τὰ κιβώρια, μαρμάρινα συνήθως, εἶναι τετράγωνα καὶ φέρουσιν ἐπὶ ἑκάστης τῶν τεσσάρων πλευρῶν τόξα στηριζόμενα ἐπὶ τεσσάρων κιόνων καὶ ὑποβαστάζοντα ὀροφὴν εἴτε ἡμισφαιρικὴν εἴτε καὶ πυραμιδοειδῆ. Περίφημον κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἦτο τὸ κιβώριον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὗ περιγραφὴν παρέχει ὁ Παῦλος Σιλεντιάριος. Τὰ κιβώρια κατὰ τὰς τέσσαρας αὐτῶν πλευρὰς ἔφερον παραπετάσματα (βῆλα) ἀνασυρόμενα κατὰ τὴν λειτουργίαν. Παραστάσεις τοιούτων κιβωρίων μετὰ παραπετασμάτων διεσώθησαν ἐπὶ παλαιοχριστιανικῶν καὶ βυζαντινῶν ψηφιδωτῶν, τοιχογραφιῶν καὶ μικρογραφιῶν χειρογράφων. Ἐν Ἑλλάδι νῦν ἐλάχιστα κιβώρια διεσώθησαν ἀκέραια καὶ κατὰ χώραν, ὅπως εἰς τὴν Ἑκατονταπυλιανὴν τῆς Πάρου, εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Καλαμπάκας καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους ἐπεκράτησεν ἡ χρῆσις ξυλογλύπτων κιβωρίων, ὧν πολλὰ διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ εἶναι ἀξιόλογα ἔργα ξυλογλυπτικῆς καὶ διακοσμήσεως. Περίφημον ἐπίσης κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἦτο τὸ ἀργυροῦν κιβώριον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν Θεσσαλονίκῃ, εὑρισκόμενον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ναοῦ καὶ θεωρούμενον ὡς ἡ κατοικία τοῦ ἁγίου. Τοῦ κιβωρίου τούτου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἑξαγωνικὸν σχῆμα καὶ ἦτο πανταχόθεν κεκλεισμένον, περι-

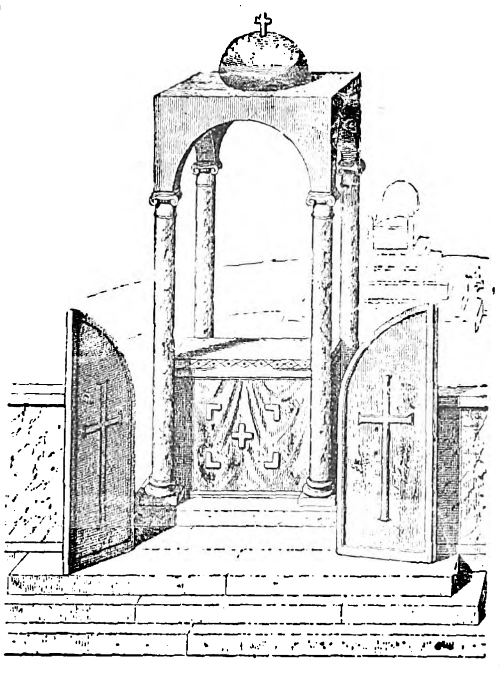

Βυζαντινὸν κιβώριον.

γραφὴ λεπτομερὴς διεσώθη εἰς τὸ βιβλίον τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Α. Ξ.

κιβωτάμαξα (ἡ) *[Στρατ.]*. Τετράτροχον ὄχημα, οὗτινος τὸ πῆγμα ἔχει σχῆμα κιβωτίου, δηλοδὴ εἶναι περίκλειστον καὶ κατὰ τὰ τέσσαρας κατακορύφους πλευράς του. Ν. Θ. Κ.

κιβωτίδιον (τό)· μικρὸν κιβώτιον: «κιβωτίδιον ξύλινον, — χαλκοῦν, — ἀργυροῦν, — χάρτινον».

—*[Στρατ.] Κιβωτίδια* ὑπάρχουσιν ἐν τῷ στρατῷ διαφόρων εἰδῶν, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ δι' ὃν προορίζονται, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι τὰ τοῦ πυροβολικοῦ, ὡς π. χ. *κιβωτίδια ἐκκαυμάτων* (ἐν χρήσει εἰς τὰς ἐποχὰς τοῦ βραδυβόλου πυροβόλου), *κιβωτίδια πυροσωλήνων*, κτλ. Ν. Θ. Κ.

κιβώτιον (τό)· πᾶσα θήκη σχήματος παραλληλεπιπέδου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποτίθενται οἱαδήποτε πράγματα πρὸς φύλαξιν ἢ μεταφοράν. κοιν. *κάσσα, κασσόνι, κουτί, κασσέλα* καὶ ἰδιωματικώτερον *σεντούκι, μπαοῦλο*: «κιβώτιον ξύλινον, — χάρτινον, — μετάλλινον κττ.», «κιβώτιον ἀποσκευῶν, — ἐμπορευμάτων, — ὅπλων» (ὑποκοριστικὸν τῆς λ. *κιβωτὸς* ἄνευ ὑποκοριστικῆς σημασίας).

— *[Ἀρχ.]* Ἡ λέξις *κιβώτιον*, ὡς καὶ ἡ συνώνυμος αὐτῷ *κίστη*, σημαίνει πᾶν ἔπιπλον χρήσιμον πρὸς ἐναπόθεσιν καὶ φύλαξιν οἰκιακῶν ἀντικειμένων, καὶ ἰδίως τιμαλφῶν κοσμημάτων. Κατὰ τὸν Πλίνιον, τὸ κιβώτιον εἶχε συνήθως σχῆμα κυλινδρικόν, κατεσκευάζετο δὲ ἰδίως ἐκ ξύλου φηγοῦ. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ κιβώτια πρὸς ἐναπόθεσιν βιβλίων καὶ χάρτου, καί, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἦσαν φορητὰ καὶ ὑπεῖχον θέσιν χαρτοφυλακίου. Οἱ νεαροὶ Ρωμαῖοι ἐφοίτων εἰς τὸ σχολεῖον φέροντες ὑπὸ μάλης τοιαῦτα κιβώτια. Κατὰ πολλὰς παραστάσεις ἐπὶ ἀγγείων καὶ τοιχογραφιῶν, τοιαῦτα κιβώτια παρίστανται ἔχοντες παρ' αὐτοῖς καὶ οἱ παιδαγωγοί, οἱ ῥήτορες, οἱ συγγραφεῖς. Κατά τινα τοιχογραφίαν τῆς Πομπηΐας, ταῦτα ἐφέροντο δι' ἱμάντων. Τὰ κιβώτια ἐν γένει δὲν κατεσκευάζοντο μόνον ἐκ ξύλου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐλεφαντοστοῦ καὶ ἐκ μετάλλων. Τὸ ἐν Ρώμῃ εὑρεθὲν καὶ νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ ἀποκείμενον ἀργυροῦν κιβώτιον ἔχει πολυγωνικὸν σχῆμα μετὰ θολωτοῦ καλύμματος, φέρει κλεῖθρον καὶ κοσμεῖται ἐξωτερικῶς διὰ τῶν μορφῶν ὀκτὼ Μουσῶν, ἐνῷ ἡ ἐνάτη, ἡ Ἐρατώ, εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ καλύμματος, ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι τὸ κιβώτιον τοῦτο ἐχρησίμευε πρὸς ἐναπόθεσιν φιλολογικῶν βιβλίων. Ἔσωθεν πλὰξ χαλκῆ, ὁριζοντίως τοποθετημένη καὶ φέρουσα πέντε ὀπάς, ἐχρησίμευεν ἀναμφιβόλως πρὸς τοποθέτησιν τῶν χειρογράφων. Ἄλλο κιβώτιον, ἀσφαλῶς ἑλληνικῆς τέχνης τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, εὑρεθὲν ἐν τῷ Κιμμερίῳ Βοσπόρῳ, εἶναι ἀργυροῦν δοχεῖον θαυμασίως κεκοσμημένον πρὸς ἐναπόθεσιν ἀρωμάτων. Κιβώτια ἐπίσης ἐκαλοῦντο καὶ εἰδικά τινα τετράγωνα, ἴσως, δοχεῖα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐρρίπτετο τὸ πρόστιμον, τὸ ὁποῖον ἐπεβάλλετο ἐκ μέρους τῶν ἀμφικτιόνων ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες κατηγγέλλοντο ὡς γενόμενοι αἴτιοι ζημίας εἰς τὰ συμφέροντα ναοῦ ἢ ἱεροῦ. Φυσικῷ τῷ λόγῳ, τὰ κιβώτια λόγῳ τῆς πολυειδοῦς χρήσεως αὐτῶν, ἐλάμβανον διάφορα σχήματα. Β. Δ. Θ.

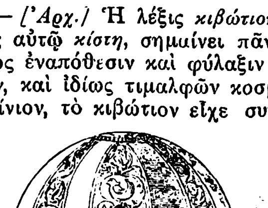

Ἀργυροῦν κιβώτιον.
[Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

—*[Χριστ. Ἀρχ.]* Ἐκ τῆς παλαιοχριστιανικῆς περιόδου, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνων, διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πολυάριθμα μικρὰ *κιβώτια*, εἴτε ἐκ μετάλλου, εἴτε καὶ ἐξ ἐλεφαντόδοντος. Ταῦτα εἶναι εἴτε ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως, εἴτε καὶ κοσμικῆς. Τὰ ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως εἶναι κυρίως λειψανοθῆκαι προοριζόμεναι διὰ τὴν διαφύλαξιν ἁγίων λειψάνων. Αἱ λειψανοθῆκαι αὗται, ὧν γνωστοτέρα ἐκ τῆς παλαιοχριστιανικῆς περιόδου εἶναι ἡ φυλασσομένη ἐν Brescia τῆς Ἰταλίας, κοσμοῦνται ἐξωτερικῶς ὑπὸ ἀναγλύφων παραστάσεων ἁγίων καὶ σκηνῶν ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ἐκ τῶν βυζαντινῶν ὅμως χρόνων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πολλὰ κιβωτίδια ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, κοσμούμενα ὑπὸ παραστάσεων ὧν τὰ θέματα ἔχουσι ληφθῆ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ταῦτα ἐθεωροῦντο ἄλλοτε ὡς προερχόμενα ἐκ τῶν χρόνων τῶν εἰκονομάχων, οἵτινες ἠθέλησαν ν' ἀντικαταστήσουν τὰς θρησκευτικὰς παραστάσεις διὰ τοιούτων κοσμικῶν καὶ μυθολογικῶν θεμάτων. Τοῦτο ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶναι ὀρθόν. Τὰ κιβωτίδια μὲ τὰς μυθολογικὰς παραστάσεις ἀνάγονται εἰς τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα καὶ σχετίζονται μὲ τὴν ἀναβίωσιν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, εἰς ἣν κυρίως ἔδωκαν ὤθησιν οἱ βασιλεῖς τῆς μακεδονικῆς δυναστείας καὶ οἱ Κομνηνοί. Τὰ κιβωτίδια ταῦτα μὲ τὰς μυθολογικὰς καὶ κοσμικὰς παραστάσεις ἦσαν ἰδιωτικῆς χρήσεως, προωρισμένα διὰ κοσμηματοθήκας κλπ. Ἐκ τῆς ἰδίας περιόδου διεσώθησαν ὅμοια ἐλεφάντινα κιβωτίδια ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως πρὸς ἔνθεσιν ἁγίων λειψάνων, διατηροῦντα τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ τὴν αὐτὴν τέχνην, ἀλλὰ μὲ παραστάσεις θρησκευτικάς. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἐπίσης κατεσκευάζοντο τοιαῦτα κιβωτίδια μετάλλινα, ἔχοντα πολλάκις τὸ σχῆμα ἐκκλησίας καὶ χρησιμοποιούμενα εἴτε πρὸς ἔνθεσιν ἁγίων λειψάνων, εἴτε καὶ διὰ τὸ θυμίαμα, φερόμενα ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὑπὸ τῶν διακόνων ἐπὶ τοῦ ὤμου κατὰ τὴν λειτουργίαν. Α. Ξ.

—*[Τεχν.]* Τὰ *κιβώτια* χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν μὲν πρὸς ἐναπόθεσιν κυρίως φορεμάτων καὶ ἄλλων εἰδῶν οἰκιακῆς χρήσεως, ὑπὸ τῶν ἐμπόρων δὲ διὰ τὴν στερεωτέραν καὶ πολυτελεστέραν συσκευασίαν τῶν ἐμπορευμάτων. Τὰ πρῶτα, κατασκευαζόμενα ὑπὸ εἰδικῶν ἐπαγγελματιῶν, τῶν κιβωτιοποιῶν, ἔχουσι σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου μὲ ἐλαφρῶς κυρτὸν κάλυμμα, ἢ κύβου. Αἱ διαστάσεις των ποικίλλουσιν, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης δι' ἣν προορίζονται, ἀπὸ 0,60 μ. μήκους, 0,33 μ. πλάτους καὶ 0,39 μ. ὕψους, μέχρις 1 μ. μήκους, 0,52 πλάτους καὶ 0,59 ὕψους, κατασκευάζονται δὲ ἐκ λεπτῶν σανίδων, αἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν προηγουμένως εἰς κατασκευὴν ἐμπορικῶν κιβωτίων, ὡς τελείως ξηρῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνθεκτικῶν· κατόπιν ἐπενδύονται (ντύνονται) ἐξωτερικῶς μὲν μὲ λαμαρίνας διαφόρων χρωμάτων, λινὸν ὕφασμα, ἀδιάβροχον ἢ δέρμα, ἐσωτερικῶς δὲ ἐπιστρώννυνται (ταπετσάρονται) μὲ χάρτην ἢ ὕφασμα, ἡ δὲ ἐπιφάνεια τοῦ καλύμματος διακοσμεῖται μὲ πλατυκεφάλους ἥλους, διατεταγμένους εἰς διάφορα σχέδια. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κατεσκευάζοντο πρότερον κιβώτια καὶ ἐκ ξύλου καλῆς ποιότητος, διακεκοσμημένα μὲ διάφορα σχέδια ξυλογλυπτικῆς, σήμερον ὅμως δὲν χρησιμοποιοῦνται. Ἐπίσης κατασκευάζονται εἰδικὰ μικρὰ κιβωτίδια ἐκ πολυτίμων ξύλων, κεκοσμημένα μὲ ἐλεφαντόδοντα ἢ πυρογραφίας, πρὸς διαφύλαξιν τιμαλφῶν, ἐναπόθεσιν σιγάρων κτλ. ἢ καὶ πρὸς ἁπλῆν διακόσμησιν. Τὰ κιβώτια συσκευασίας εἰδῶν ἐμπορίου εἶναι ἐντελῶς ἁπλᾶ, διαφόρων μεγεθῶν, ἀναλόγως τοῦ πρὸς συσκευασίαν ἀντικειμένου, φέροντα συνήθως ὡς μόνην διακόσμησιν καλλιτεχνικὸν σῆμα τῆς παραγούσης τὸ ἐμπόρευμα ἐπιχειρήσεως, τὸ ὄνομα καὶ τὴν πόλιν ἐν ᾗ ἑδρεύει. —Ω

— *[Στρατ.] Κιβώτια* ὑπάρχουσιν ἐν τῷ στρατῷ διαφόρων εἰδῶν, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ δι' ὃν προορίζονται, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι: *Κιβώτια τυφεκίων*, ἅτινα εἶναι ξύλινα καὶ φέρουσιν ἐσωτερικῶς καταλλήλους ἐγκαθίσεις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξησφαλίζηται ἡ πλήρης ἀκινησία τῶν τυφεκίων κατὰ τὰς μεταφοράς. *Κιβώτια φυσιγγίων*, ἅτινα εἶναι ξύλινα μετ' ἐσωτερικῆς ἐπενδύσεως ἐκ φύλλου ψευδαργύρου, πρὸς προφύλαξιν τῶν φυσιγγίων ἐκ τῆς ὑγρασίας. *Κιβώτια πυρομαχικῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ*, ἅτινα κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς (πυροβόλα Κρούπ) ἦσαν ξύλινα, σήμερον (πυροβόλα Σνάϊδερ) εἶναι ἐκ μεταλλικοῦ ἐλάσματος, πάντοτε δὲ μὲ καταλλήλους ἐγκαθι-

Digitized by Google

σεις ἐσωτερικῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πλήρης ἡ ἀσφάλεια τῶν πυρομαχικῶν κατὰ τὰς πορείας, τὰς φορτώσεις καὶ ἐκφορτώσεις ἐπὶ τῶν ἡμιόνων· τὰ κιβώτια ταῦτα ἀποτελοῦσι μέρος τῆς σκευῆς τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, φερόμενα ἀνὰ δύο ὑφ' ἑκάστου ἡμιόνου. *Κιβώτια πυρομαχικῶν πολυβόλου*, ἅτινα εἶναι ἐκ μεταλλικοῦ ἐλάσματος καὶ διεσκευασμένα ἐσωτερικῶς κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ περιλαμβάνωσιν ἀριθμόν τινα ταινιῶν (ἐξ ὑφάσματος ἢ μεταλλικῶν) μετὰ φυσιγγίων· τὰ κιβώτια ταῦτα ἀποτελοῦσι μέρος τῆς σκευῆς τῶν πολυβόλων, φορτούμενα ἀνὰ ἄρτιον πάντοτε ἀριθμόν, ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ εἴδους τῶν πολυβόλων, ὑφ' ἑκάστου ἡμιόνου. Ν. Θ. Κ.

Κιβώτια ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας στρατοῦ. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι τά: 1) κιβώτια φαρμάκων καὶ εἰδῶν ἐπιδέσεως· 2) κιβώτια χειρουργικῶν ἐργαλείων· 3) κιβώτια χειρουργικῶν ἐργαλείων συμπληρωματικά· 4) κιβώτια ἀπολυμαντικῶν οὐσιῶν· 5) κιβώτια περιέχοντα ἀποστειρωτῆρας· 6) κιβώτια φορητοῦ μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου, περιέχοντα τὰ ἀπαιτούμενα ὄργανα καὶ ὑλικὰ πρὸς μικροβιολογικὴν διάγνωσιν· 7) κιβώτια γραφικῶν εἰδῶν· 8) κιβώτια μαγειρικῶν σκευῶν· 9) κιβώτια διαφόρων τροφίμων. Ι. Π.

—*[Ναυτ.] Κιβώτια* (κοιν. *κασσόνια*) ἐκαλοῦντο ξύλινα κατασκευάσματα, ἐν οἷς εἰς τὰ πλοῖα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ ἐνετίθεντο ὀρθοὶ οἱ σάκκοι ἱματισμοῦ τῶν ναυτῶν, καὶ σιδηρᾶ τοιαῦτα πρὸς ὁριζόντιον ἔνθεσιν τῶν σάκκων εἰς τὰ σύγχρονα πολεμικά. Σ. Ε. Λ.

—*[Κανον. Δίκ.] **Κιβώτιον*** καλεῖται τὸ κυτίον, ἐν ᾧ διαφυλάσσονται: α') Ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλακος τὰ μὴ χρησιμοποιούμενα πλέον ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα, ἔχοντα ὅμως ἱστορικὴν καὶ ἄλλην ἀξίαν. Οὕτως ὁ Βαλσαμὼν («Σύνταγμα κτλ.» *Ράλλη* καὶ *Ποτλῆ* Δ', σελ 540) λέγει ὅτι, ὡς ἐπληροφορήθη ἀπόκειται εἰς τὸ τοῦ χαρτοφύκακος κιβώτιον χρυσόπαστον ἐπίβλημα, ἤτοι τιάρα χρυσῆ, ἧς ἄλλοτε ἐγίνετο χρῆσις κατά τινας πανδήμους πανηγύρεις, οὐ μόνον ἐπ' ἐκκλησίας γινομένας, ἀλλὰ καὶ ἐν προόδοις καὶ ἀγοραῖς. β') Ὑπὸ τοῦ κανστρισίου τὰ πρὸς λειτουργικὰς χρήσεις ἀρώματα. γ') Χρήματα καὶ ἄλλα πράγματα. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— ***κιβώτια ἀντιστάσεων.*** Συσκευαὶ λίαν διαδεδομέναι εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς μετρήσεις, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὅπως εἰσάγωμεν ἐν ἠλεκτρικῷ κυκλώματι ἀντιστάσεις μεταβλητάς, ἀλλ' ἀκριβῶς ὡρισμένου μεγέθους. Τὸ παρατιθέμενον σχ. 1 δεικνύει ἐν τομῇ λίαν συνήθη τύπον κιβωτίου ἀντιστάσεως. Ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς πηνίων ἐκ μεμονωμένου σύρματος ἐξ εἰδικῆς οὐσίας, παρουσιαζούσης μεγάλην εἰδικὴν ἀντίστασιν καὶ μηδαμινὸν συντελεστὴν θερμοκρασίας. Ἕκαστον τῶν πηνίων παρουσιάζει ἀκριβῶς ὡρισμένην ἀντίστασιν εἰς τὴν δίοδον τοῦ ρεύματος. Τὰ πηνία διατίθενται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ κιβωτίου, τὰ δ' ἄκρα αὐτῶν συνδέονται πρὸς μεταλλικὰ τεμάχια κλπ., ἅτινα δύνανται νὰ βραχυκυκλῶνται τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν μεταλλικῶν γόμφων τῆς μορφῆς γ. Ἡ ἑκάστοτε εἰς τὸ κύκλωμα εἰσαγομένη ἀντίστασις ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν ἀντιστάσεων τῶν πηνίων, ἅτινα δὲν ἔχουσι βραχυκυκλωθῆ διὰ γόμφων. Τὸ σχ. 2 δεικνύει τὴν γενικὴν ὄψιν κιβωτίου ἀντιστάσεων διὰ γόμφων. Κ. Π.

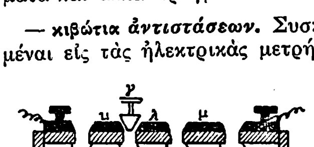

Σχ. 1. *Τομὴ κιβωτίου ἀντιστάσεων διὰ γόμφων.*

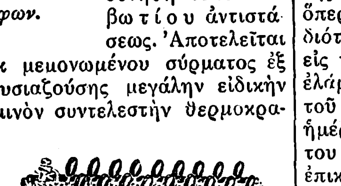
Σχ. 2. *Κιβώτιον ἀντιστάσεων διὰ γόμφων.*

—***κιβώτια φωτογραφικά.*** Οὕτω καλοῦνται ἁπλοῖ καὶ εὐθηνοὶ φωτογραφικοὶ θάλαμοι τῆς χειρός, ἀποτελούμενοι ἐκ ξυλίνου κιβωτίου ἐπενδεδυμένου διὰ δέρματος ἢ κολλαρισμένου πανίου, φέροντος δὲ εἰς τὴν ἐμπροσθίαν πλευρὰν τὸν φωτογραφικὸν φακόν, ὅστις συνήθως εἶναι ἁπλοῦς. Εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος δὲν φέρουν θαμβὴν πλάκα, ἀλλὰ διάταξιν ἐπιτρέπουσαν ὅπως περιλαμβάνωσι ταῦτα 6—12 φωτογραφικὰς πλάκας συγχρόνως ἢ κυλίνδρους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἑλίσσεται ἡ φωτοπαθὴς ταινία τοῦ κελλουλοΐτου. Τὰ φωτογραφικὰ κιβώτια εἶναι συσκευαὶ μονίμου ἑστίας, δίδουν δὲ σαφῆ εἴδωλα ἀπὸ ἀποστάσεως ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς ἑστιακῆς ἀποστάσεως τοῦ φωτογραφικοῦ αὐτῶν φακοῦ. Κ. Γ. Μ.

— **Κιβώτιον *ἐλέους.*** Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος τὸ συσταθὲν ὑπὸ τῶν πατριαρχείων ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰδικὸν ταμεῖον πανελληνίων εἰσφορῶν διὰ καθαρῶς φιλανθρωπικοὺς λόγους. Ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη μετὰ ἓν ἔτος, ἤτοι τῷ 1820 εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» τῆς Βιέννης, ἐθεωρήθη δὲ ὑπὸ τῶν Φιλικῶν ὡς ἐξυπηρετικὸν τοῦ ὑπὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐπιδιωκομένου ἐπαναστατικοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἵδρυσε τὴν «Ἐθνικὴν Κάσσαν». Ἐντεῦθεν ἐγεννήθησαν πολλαὶ παρεξηγήσεις καὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν του ὁ ζῆλος ἐμετριάσθη. Διότι συνεστήθη διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων, τὰ δὲ χρήματα ἐφαίνοντο διατιθέμενα διὰ τὴν ἀνέγερσιν σχολῶν καὶ τὴν πολεμικὴν παρασκευήν. Πρῶτοι ἔφοροι τοῦ «Κιβωτίου» ὑπῆρξαν ὁ Κυζίκου Κωνστάντιος, ὁ Γρηγόριος Μᾶνος, ὁ τραπεζίτης Δανέζης καὶ ὁ Χατζῆ-Ἀνέστης. Τὸ «Κιβώτιον τοῦ ἐλέους» ἔπαυσε νὰ λειτουργῇ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1820. Γ. Δ. Κ.

— ***κιβώτιον ταχυτήτων***· βλ. *ταχύτητες.*

κιβωτιοποιία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν *κιβώτια* (βλ. λ.)· τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κιβωτιοποιοῦ.

κιβωτιοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς κιβωτίων, κοιν. *μπαουλᾶς.*

κιβωτὸς (ἡ)· θήκη ξυλίνη, κιβώτιον (ἀρχ.)· || τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἐσώθη ὁ Νῶε διὰ τὴν ἁπλῆν καὶ ἄτεχνον κατασκευήν του· || «κιβωτὸς τῆς Διαθήκης» τὸ ἱερώτατον σκεῦος τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ὅπερ ἀπόκειται εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· || μεταφ. «ἐσώθη ὡς ἐν κιβωτῷ» δηλαδὴ πάντων τῶν ἄλλων καταστραφέντων· || «ἡ θρησκεία εἶναι ἡ κιβωτὸς τοῦ ἐθνισμοῦ μας».

—*[Ἀρχ.]* Βλ. λ. *ἔπιπλον* (τ. ΙΑ', σ. 406 β').

—*[Ἀποκρυφ.]* Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μυστήρια ἡ *κιβωτὸς* εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, μὴ ἀπολλυμένης διὰ τοῦ θανάτου, τὸ ἔμβλημα τῆς μυστικῆς ἀναστάσεως τοῦ μύστου, ὅστις δέον προηγουμένως νὰ διέλθῃ διὰ τῆς «θύρας τοῦ θανάτου». Ἀναφέρεται εἰς τὴν κιβωτὸν τοῦ Νῶε, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐσώθη ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ, ἀλλ' ἰδιαιτέρως συμβολίζει τὸ φέρετρον ἢ τὸν παστὸν τῶν ἀρχαίων μυστηρίων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐναπετίθετο ὁ μυούμενος, διὰ νὰ ἀποθάνῃ συμβολικῶς ὡς βέβηλος καὶ ἀναστῇ ὡς μύστης πλέον εἰς τὴν νέαν ζωήν. Η. Π. Γ.

— **Κιβωτὸς *τῆς διαθήκης*** *[Παλ. Διαθ.].* Οὕτω, καὶ *Κιβωτὸς τοῦ μαρτυρίου* (τ. ἔ. τοῦ νόμου) καὶ *κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ* καὶ *Κιβωτὸς τοῦ Κυρίου Σαβαὼθ κλπ.*, λέγεται τὸ ἐκ ξύλων ἀκακίας ἱερώτατον σκεῦος τῆς λατρείας τῆς Π. Διαθήκης, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τὸ πρῶτον καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἔπειτα. Ἦτο δὲ αὕτη $2^1/_2$ πήχεων (1,25 μ.) μήκους καὶ $1^1/_2$ (0.75 μ.) πλάτους καὶ ὕψους καὶ ἦτο ἐπενδεδυμένη διὰ καθαροῦ χρυσοῦ. Ἐπ' αὐτῆς ὑπῆρχε χρυσοῦν ἐπίθημα, *καππῶρεθ* ὀνόματι, ὅπερ οἱ Ἑβδομήκοντα μεταφράζουσιν *ἱλαστήριον*, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἀπεκαλύπτετο ἔνθρονος ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ μάλιστα διότι ἐπ' αὐτοῦ ἐλάμβανε χώραν ἡ κυρία πρᾶξις τοῦ ἐξαγνισμοῦ τοῦ ἱερατείου καὶ τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τοῦ ἐξιλασμοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἐπιθήματος τούτου εὑρίσκοντο γονυπετῆ δύο Χερουβεὶμ χρυσᾶ, ἐπικαλύπτοντα διὰ τῶν ἀναπεπταμένων πτερύγων των τὸ ἐπίθημα καὶ ἔχοντα τὰ πρόσωπα πρὸς ἄλληλα ἐστραμμένα. Μεταξὺ τῶν πτερύγων τῶν Χερουβεὶμ τούτων ἐπιστεύετο, ὅτι ἦτο ἐντεθρονισμένη ἡ δόξα τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἐν νεφέλῃ φωτεινῇ, ἥτις παραμένει ἀνεξακρίβωτον ἂν ἠωρεῖτο πάντοτε ὕπερθεν τῆς κιβωτοῦ, ἢ ἂν ἐνεφανίζετο κατὰ καιρούς. Ἐντὸς τῆς κιβωτοῦ ἐφυλάσσοντο αἱ πλάκες τοῦ νόμου (Ἐξόδ. κε' 16), ἡ στάμνος τοῦ μάννα (Ἐξόδ. ιστ' 33) καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα (Ἀριθμ. ιζ' 10, 11). Κατὰ δὲ τὰς πλευρὰς αὐτῆς ὑπῆρχον τέσσαρες χρυσοῖ δακτύλιοι, δι' ὧν διήρχοντο δύο ἀναφορεῖς, μηδέποτε ἐκεῖθεν ἀπομακρυνόμενοι. Ὡς περιέχουσα τὰς πλάκας τοῦ νόμου λέγεται συνήθως *Κιβωτὸς τῆς διαθήκης* (πρβ. *Ἱερεμ.* γ' 16 *καὶ* Γ' Βασ. η' 9 *καὶ* 21) καὶ *Κιβωτὸς τοῦ μαρτυρίου* (δηλαδὴ τοῦ νόμου).

Ἐνῷ ἡ Π. Διαθήκη θέλει καὶ ἀναγνωρίζει τὴν κιβωτὸν ταύτην μόνον ὡς θρόνον τοῦ ἀοράτου Θεοῦ (πρβ. Α' Βασ. δ' 4, Β' Βασ. στ' 2 κλπ.), τινὲς τῶν νεωτέρων κριτικῶν, παρασυρόμενοι ὑπὸ ἐσφαλμένων συγκρίσεων πρὸς ἀνάλογα φαινόμενα ἄλλων παλαιῶν ἐξωβιβλικῶν θρησκειῶν, ἐκλαμβάνουσιν αὐτὴν εἴτε ὡς σύμβολον τῆς θεότητος, εἴτε ὡς ἐνσάρκωσιν τοῦ Ἰαβέ, εἴτε ὡς θήκην ὁμοιώματός τινος αὐτοῦ ἢ ἱερῶν δῆθεν λίθων (φετίχ), οἱ πλεῖστοι δὲ τούτων θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς πολεμικὸν ἱερόν. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται ἐκδοχαί, προδίδουσαι παραγνώρισιν τῆς μορφῆς, τοῦ σκοποῦ, τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς σημασίας τῆς Κιβωτοῦ τῆς Π. Διαθήκης, παραμένουσιν ἁπλαῖ θεωρίαι, στερούμεναι ἐρεισμάτων βασίμων.

Ἡ κιβωτός, ἐφ' ὅσον παρέμενεν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου (καὶ τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον), παρηκολούθει συνήθως τὰς τύχας αὐτῆς, μέχρις οὗ, ἀπαχθεῖσα ὑπὸ τῶν Φιλισταίων ὡς τρόπαιον εἰς τὸν ἐν Ἀζώτῳ ναὸν τοῦ Δαγὼν καὶ ἀποδοθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἐτοποθετήθη ἐν τῷ Καριαθιαρείμ, ὁπόθεν ἐν πομπῇ πανηγυρικῇ μετηνέχθη ὑπὸ τοῦ Δαυῒδ ἐπὶ τῆς Σιὼν (Β' Βασ. στ' 11 ἑξ.). Μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἡ κιβωτὸς ἐτοποθετήθη μονίμως ἐν τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καταστροφῆς τοῦ ναοῦ, μικρὸν πρὸ τῆς ὁποίας ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου μετὰ τῆς σκηνῆς καὶ ἐκρύβη ἐντὸς σπηλαίου τινὸς τοῦ ὄρους Ναβαῦ (Β' Μακκαβ. β' 4), μὴ ἀνευρεθεῖσα πλέον. Περιγραφὴν τῆς Κιβωτοῦ τῆς διαθήκης βλέπε ἐν «Ἐξόδῳ» (κε' 10—22).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Κοντογόνη*, Ἑβρ. Αρχαιολογία.—*Ν. Παπαγιαννοπούλου*, Περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου κλπ. (1900.—*Lotz*, Die Bundeslade (1901).—*Dibelius*, Die Lade Jahves (1906).—*Gressmann*, Die Lade Jahves (1920).—*Torczyner*, Die Bundeslade κλπ. (1922) κ. ἄ. Π. Ι. Μ.

— ***κιβωτὸς τοῦ Νῶε*** *[Π. Διαθ.].* Ἡ ὑπὸ τοῦ Νῶε τῇ παραγγελίᾳ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν βίβλον τῆς «Γενέσεως» (στ' 14 ἑξ.), κατασκευασθεῖσα κιβωτὸς ἦτο 300 πήχεων (περίπου 156 μ.) μήκους, 50 (26 μ.) πλάτους καὶ 30 (16 μ.) ὕψους, δηλαδὴ ἦτο χωρητικότητος 64.896 περίπου κυβικῶν μέτρων. Τὸ ξύλον, ἐξ οὗ εἶχε κατασκευασθῇ, ἦτο πιθανῶς ἐκ κέδρου ἢ ἐκ κυπαρίσσου. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κιβωτοῦ εἶχε τρεῖς ὀρόφους, ἀποτελουμένους ἐκ διαμερισμάτων ὁμοίων πρὸς φωλεάς, πρὸς τοποθέτησιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ζῴων. Πῶς ἀκριβῶς ἐφωτίζετο ἡ κιβωτός, δὲν διασαφεῖται ἐν τῷ ἱερῷ κειμένῳ. Ἐπίσης δὲν καθορίζεται ἐν αὐτῷ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν κιβωτὸν περιληφθέντων εἰδῶν ζῴων, ὃν ἐν τῇ πολυπραγμοσύνῃ των προσεπάθησαν παλαιότεροι λόγιοι, θεολόγοι καὶ μή, νὰ καθορίσωσι. Πολλοὶ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς Α' Πέτρου (γ' 20), διαβλέπουσι συνήθως ἐν τῇ κιβωτῷ τὸν τύπον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Π. Ι. Μ.

— *[Λαογρ.]* Καλεῖται *Κιβωτὸς τοῦ Νῶε* παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ὁ ἀστερισμὸς τῆς Μεγάλης Ἄρκτου, ἐκ τῆς χριστιανικῆς τάσεως πρὸς μετονομασίαν τῶν ἀστερισμῶν δι' ὀνομάτων σχετιζομένων πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Τὸ αὐτὸ ὄνομα (Arch Noah) εὑρίσκομεν καὶ ἐν Οὐαλλίᾳ. Ὁ Ἰ. Σίλλερ ἐν τῷ συγγράμματί του «Coelum stellarum christianum», ἐκδοθέντι τῷ 1627, ὀνομάζει Κιβωτὸν τοῦ Νῶε ἄλλον ἀστερισμόν, τὸν τῆς Ἀργοῦς, ἐνῷ τὴν Μεγάλην Ἄρκτον ὠνόμαζε *Πλοιάριον τοῦ Πέτρου.* [Πρβλ *Ν. Γ. Πολίτου.* Οἱ περὶ ἀστέρων καὶ ἀστερισμῶν μῦθοι, ἐν «Λαογρ. Συμμ.» τ. Β' σ. 193.

—«**Κιβωτὸς *τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*».** Ὠνομάσθη οὕτω τὸ μέγα λεξικόν, ὅπερ, ἐποπτείᾳ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως συνταχθέν, καὶ ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ ἀρξάμενον νὰ ἐκδίδηται, συνεπλήρωσε τῷ 1819 τὸν Α' τόμον in folio καὶ ἐξηκολούθησε μετὰ ἔτος ἓν τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Β' τόμου, περιέχοντος τὰς τοῦ Ε λέξεις, μέχρι τῆς «ἐκφροντίζω», ὅτε, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821, στίφη σύρφακος ὄχλου ἐπιδραμόντα τὸ τυπογραφεῖον, κατέστρεψαν πιεστήριον καὶ στοιχεῖα, διασωθέντων ἀρκετῶν ἀντιτύπων. Βάσις εἰς τὴν τῆς «Κιβωτοῦ» σύνταξιν ἐτέθη ἡ μετ' ἐπιμελείας μετάφρασις τοῦ «Θησαυροῦ» τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου, γενομένη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἰωάννου Δημητριάδου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, ὅστις ἐγινώσκετο συντάκτης καὶ ἑτέρου λεξικοῦ. Τῷ 1804, ἐκ Μόσχας ἔγραψαν οἱ Ζωσιμάδαι πρὸς τὴν πατριαρχικὴν ἀκαδημίαν, ὅτι ἀναλαμβάνουσιν αὐτοὶ πάντα τ' ἀναλώματα τῆς συντάξεως καὶ τῆς ἐκτυπώσεως, ὡρίσθησαν δὲ πρὸς διασκευὴν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ὕλης τρεῖς κληρικοί, Νεόφυτος ὁ Βάμβας ὁ ἐκ Χίου, Παΐσιος Καραπατᾶς ὁ ἐκ τῆς Πάτμου, καὶ Ἱλαρίων ὁ Σιναΐτης ὁ ἐκ Κρήτης, ὁ καὶ διορθωτὴς τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, καὶ κατόπιν μητροπολίτης Τορνόβου (1821—31), καὶ λαϊκοὶ τρεῖς, Ἰωάννης Λεοντόπουλος ὁ ἐκ Μυριοφύτου, Κωνσταντῖνος Ψωμάκης ὁ ἐκ Χίου, καὶ κυριώτερος ὁ Λογάδης ὁ Νικόλαος ὁ ἐκ τῆς (ἐν Βιθυνίᾳ) Σωτηρουπόλεως. Τῆς συντάξεως ἰδιαζόντως ἐπεμελήθη, παραιτησάμενος ἑκουσίως τὴν ἐνεργὸν ἀρχιερατείαν, Ἰωακεὶμ ὁ ἐκ Πάρου, μητροπολίτης Κυζίκου, πρὸ ἐτῶν δὲ διδάσκαλος τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας. Τοῦ Ἰωακεὶμ ἀποθανόντος, ἀνέλαβεν ὁ Λογάδης τὴν ἐπιστασίαν ἐπί τε τῆς διασκευῆς καὶ συμπληρώσεως τῆς ὕλης. Ἡ «Κιβωτὸς» ἔμελλε ν' ἀποτελέσῃ τρεῖς τόμους, ἐκδοθησομένους εἰς ἀντίτυπα δισχίλια, τὸ δὲ ἀντίτιμον τῶν τριῶν τόμων ὡρίσθη εἰς ἑκατὸν γρόσια. Τὰ χειρόγραφα τῆς «Κιβωτοῦ» ἐσῴζοντο εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἀρχειοφυλακεῖον, τὰ χειρόγραφα δὲ τοῦ ἐξ Ἀγράφων Ἰωάννου Δημητριάδου εὑρίσκονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. Μ. Ι. Γ.

Κιβωτὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* —1) Ὁ ὀρυκτὸς λιμὴν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐνδότερον τοῦ Εὐνόστου λιμένος ὠρυγμένος, ἔχων δὲ καὶ αὐτὸς νεώρια· «ἐνδοτέρω δὲ τούτου διῶρυξ πλωτὴ μέχρι τῆς λίμνης τεταμένη τῆς Μαρεώτιδος» (*Στράβ. Teubner* 792 καὶ 795). Μετὰ τὰς παραλλαγὰς τοῦ λιμένος, ἰδίᾳ δὲ τὰς ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῶν κεδιβῶν καὶ δὴ τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ γενομένων λιμενικῶν ἔργων, ἡ ἀναγνώρισις τῆς θέσεως τοῦ λιμένος τούτου εἶναι ἀδύνατος. —2) Λιμὴν τῆς Προποντίδος (Βιθυνίας) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ἡραίου καὶ Χαλ-*

Digitized by Google

κηδονίου. Ἡ ὀνομασία αὐτὴ ἐδόθη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, διότι τὰ λιμενικὰ ἔργα κατεσκευάσθησαν διὰ κιβωτῶν, ἐν αἷς ἐτυπάζετο σκυροκονίαμα ὑδατοπαγές· καὶ πρότερον μὲν ὠνομάζετο *Καλοῦ Ἀγροῦ* καὶ κατόπιν *Εὐτροπίου λιμήν*, βραδύτερον δὲ *Καλαμωτὸς* ἢ *Καλαμώδης* ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸν φυομένων καλάμων, τανῦν δὲ *Καλαμὶς Δερέ*. Σ. Ε. Λ.

— **Κιβωτὸς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς δυτικῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται κατὰ τὸ βορειότερον ἄκρον τῆς ἐπαρχίας πρὸς Β. τῆς Κοζάνης, ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Κοζάνης-Καστορίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 885. Πρότερον ὠνομάζετο *Κρίφτσι*. Χ. Δ.

— **Κιβωτὸς** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον τῇ Β. ἀκτῇ τῆς Ὕδρας (πλάτ. $37^{\circ}\,19'\,{}^{3}/_{8}$ Β, μήκ. $23^{\circ}\,24'\,{}^{1}/_{2}$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos), ἧς ἀπέχει $^{1}/_{8}$ μιλ. μεσολαβοῦντος βαθέο. πόρου, καὶ ἀντικρύζον τὸν λιμένα τοῦ Μώλου. Σ. Ε. Λ.

Κιβωτός, Γεώργιος. Ὑδραῖος πλοιοκτήτης κατὰ τὸν Ἀγῶνα, προσενεγκὼν τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ αὐτοῦ. Διετέλεσε δημόσιος ὑπάλληλος μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ἐτάχθη δὲ εἰς τοὺς πολιτικοὺς β' τάξεως. Γ. Δ. Κ.

Κιγγ— (King—). Τὰ ἀπὸ King— ξενόγλωσσα βλ. ἐν *Κινγκ—*.

Κιγιάρ (Quillard), ***Πέτρος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1864 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1912. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ ἀρμενικοῦ λυκείου Ἅγιος Γρηγόριος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῷ 1897 παρηκολούθησε τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς «Illustration». Ἠγωνίσθη διὰ τῆς γραφίδος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Φινλανδίας, τῷ δὲ 1911 ἐγένετο γενικὸς γραμματεὺς τῆς «Ἑνώσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου». Συνέγραψε τὸ ἔργον «Φωνητικὴ καὶ μορφολογικὴ μελέτη τῆς γλώσσης τοῦ Θεοκρίτου» καὶ μετέφρασε τὸ «Ἄντρον τῶν Νυμφῶν» τοῦ Πορφυρίου, τὸν «Φιλοκτήτην» τοῦ Σοφοκλέους, τὰς «Ἀγροικικὰς ἐπιστολὰς» τοῦ Κλαυδίου Αἰλιανοῦ, τοὺς «Μίμους» τοῦ Ἡρώνδα κλπ. Τῷ 1898 ἐξέδωκεν εἰς ἑνιαῖον τόμον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡρωϊκὴ καὶ μελαγχολικὴ λύρα», τὰ κατὰ καιροὺς δημοσιευθέντα ποιήματά του καὶ ἔγραψε τὰ πολιτικὰ ἔργα: «Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα» (1897) καὶ «Ὑπὲρ τῆς Ἀρμενίας» (1902).

κιγιὰς (=ἀναλογία). Ἡ τετάρτη βάσις τῆς ἰσλαμικῆς ἱερονομολογίας. Κατὰ ταύτην, ὁσάκις αἱ κύριαι πηγαὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ δικαίου, ἤτοι τὸ Κοράνιον, ἡ ἱερὰ παράδοσις καὶ ἡ γενικὴ συγκατάθεσις (ἰτζμᾶ), δὲν παρέχουσι διδόμενα πρὸς δικαιολογίαν πράξεως ἢ δοξασίας τινός, ἐπιτρέπεται ἡ κατ' ἀναλογίαν ἐφαρμογὴ περιπτώσεων καὶ παραδειγμάτων ἐκ τῶν τριῶν ἄλλων πηγῶν. Ἡ ἔκτασις ὅμως τῆς κατ' ἀναλογίαν νομολογίας ἀμφισβητεῖται πολὺ ὑπὸ τῶν ἱερονομολόγων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ν. Μ.

Κιγιομάσσου, Τόρι. Ἰάπων ζωγράφος καὶ ξυλογράφος (1679—1763), ἀδελφὸς καὶ μαθητὴς τοῦ *Κιγιονόμπου*, διδάσκαλος δὲ τοῦ *Κιγιομίτσου* (βλ. λ.). Ἐξετέλεσε πολλὰς καὶ ὡραίας εἰκονογραφήσεις βιβλίων.

Κιγιομίνε Ἰάπων ζωγράφος καὶ χαράκτης, μαθητὴς τοῦ *Κιγιονάγκα* (βλ. λ.), διευθύνας μετ' αὐτὸν τὴν σχολὴν τῶν Τόρι καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1840.

Κιγιομίτσου, Τόρι. Ἰάπων ζωγράφος καὶ ξυλογράφος (1735—1785). Υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ *Κιγιομάσσου* (βλ. λ.), ἐσυνέχισε τὴν παράδοσιν τῆς σχολῆς τῶν Τόρι, εἰσαγαγὼν ὅμως νεωτερισμούς, οἵτινες προπαρεσκεύασαν οὕτως εἰπεῖν τὸν τύπον ἐκεῖνον τῆς ἰαπωνικῆς στάμπας, τὸν ὁποῖον ἐδόξασεν ὁ μαθητής του *Κιγιονάγκα* (βλ. λ.).

Κιγιονάγκα, Τόρι Διάσημος Ἰάπων ζωγράφος καὶ ξυλογράφος. Γεννηθεὶς τῷ 1742 ὑπῆρξεν ἐν ἀρχῇ βιβλιοπώλης, μέχρις ὅτου, ἐγκατασταθεὶς εἰς Γιέντο, ἐγένετο μαθητὴς τοῦ *Τόρι Κιγιομίτσου* (βλ. ἀνωτ.). Ὁ Κιγιονάγκα διῆλθεν, ὡς πάντες σχεδὸν οἱ καλλιτέχναι, μίαν ἐποχὴν ψηλαφισμοῦ ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ τελειωτικοῦ του δρόμου καὶ ἤντλησεν ἀλληλοδιαδόχως ἐμπνεύσεις ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους του, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἀποδεικνύεται γνωρίσας κατὰ βάθος. Ὑπάρχουν συνθέσεις αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ ἐκληφθοῦν ὡς ἔργα τοῦ *Μορονομποῦ* καὶ στάμπαι ἐμπνευσμέναι ἀπὸ τὸν *Χαρουνουποῦ*, ἰδιαίτατα ὅμως ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *Μασσανομποῦ* (βλ. τὰς λ.). Περὶ τὰ 1780—1785 τὸ τάλαντον τοῦ Κιγιονάγκα φθάνει εἰς τὴν πλήρη του ἄνθησιν. Αἱ συνθέσεις του παρουσιάζουν ἄκραν ἁπλότητα μέσων, μίαν βαθυτέραν παρατήρησιν ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀνατομικὰς ἀναλογίας τῶν προσώπων, ἐκφράσεις καὶ κινήσεις σπανίας, ἀλλ' ἀκριβεῖς, στάσεις φυσικάς, ἀλλὰ πλήρεις χάριτος. Ἀπαράμιλλος εἶναι ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον φέρει εἰς ἁρμονίαν ἢ εἰς ἀντίθεσιν τὰς καμπύλας γραμμὰς μιᾶς κυπτούσης ἢ καθημένης γυναικὸς πρὸς τὴν εὐθύγραμμον, πρὸς τὴν ἄνθινον σχεδὸν στάσιν μιᾶς γυναικὸς ὀρθίας μέσα εἰς τὰς πιπτούσας πτυχὰς τῆς ἐσθῆτός της. Τὴν παρατήρησιν αὐτὴν ἐπαληθεύουν πλῆθος ὡραίων ἔργων του· ὡς τά: «Ἑορτὴ εἰς τὸν ναόν», «Μητέρα θηλάζουσα τὸ τέκνον της», «Σκηνὴ τοῦ δρόμου», «Ἀποχαιρετισμός», «Νυκτερινὸς περίπατος» καὶ «Γυναῖκες εἰς τὸ λουτρόν». Θαυμάσιος κολορίστας, γνωρίζει νὰ ἀντιθέτῃ μὲ δεξιοτεχνίαν καὶ παιγνιώδη χάριν τοὺς λευκοὺς ἢ φαιοπρασίνους χρωματισμοὺς πρὸς τοὺς βαθεῖς τόνους, τὸ ῥόδινον πρὸς τὸ ἄλικον ἐρυθρόν. Εἰς τὰ τελευταῖα ἔργα του, ὑπείκων εἰς τὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς, ἐπιμηκύνει καὶ αὐτὸς τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκαλαίσθητον ὑπερβολὴν τῶν ἄλλων· αἱ γυναῖκές του ἔχουν πρόσωπον μετρίως ᾠοειδές, κορμὸν μὴ ὑπερβαίνοντα τὰς φυσικὰς ἀναλογίας καὶ σῶμα εἰς τὸ ὁποῖον, διὰ μέσου τῶν πτυχῶν τοῦ στενοῦ φορέματος, μαντεύει κανεὶς τὸ στῆθος καὶ τοὺς μηρούς.

Κιγιονάγκα: Σκηνὴ τοῦ δρόμου.
[Στάμπα πολύχρωμος. Μουσεῖον Λούβρου.]

Κιγιονάγκα: Νυκτερινὸς περίπατος.

Ὅταν ὁ Κιγιονάγκα μεταχειρίζεται τὸ τοπίον ὡς φόντο, τὸ ἀποδίδει κατὰ νέον ἐντελῶς τρόπον, τὸν ὁποῖον μόνον ὁ Μασσανομποῦ ἠδυνήθη νὰ προαισθανθῇ. Ὄχι πλέον οἱ χωρὶς ἔκφρασιν βράχοι καὶ τὰ κινεζικῆς ἐμπνεύσεως ἄκομψα δενδρύλλια, σκορπισμένα εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε· μία παραλία τῆς ὁποίας ἡ σύνδενδρος ἀκτὴ χάνεται εἰς τὸν ὁρίζοντα, δίδει, μὲ πραγματικὴν δεξιοτεχνίαν, τὴν ἐντύπωσιν τοῦ βάθους καὶ τῆς ἀποστάσεως.

Εἶναι ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν ὁ Κιγιονάγκα. Ἀναλαβὼν τῷ 1785 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του *Κιγιομίτσου*, τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς τῶν Τόρι, ἐγκατέλιπε τὴν ξυλογραφίαν διὰ ν' ἀπασχοληθῇ ἐξ ὁλοκλήρου μὲ τὰ καθήκοντα ποὺ τοῦ ἀνετέθησαν. Εὑρέθη ἐν τούτοις μία στάμπα του, τὰ «Παιδικὰ παιγνίδια», φέρουσα χρονολογίαν 1801. Πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι ἔζη μέχρι τοῦ 1812, πιθανῶς δὲ καὶ μέχρι τοῦ 1815.

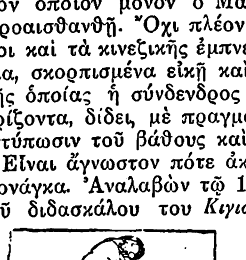

Κιγιονομποῦ: Νεάνις.
[Ἐσθὴς διακόσμητος διὰ γραμμάτων καὶ ἀνθέων.]

Κιγιονομποῦ, Τόρι. Ἰάπων ζωγράφος καὶ ξυλογράφος (1664—1729), σύγχρονος καὶ ἀντίπαλος τοῦ *Μονορομποῦ* (βλ. λ.). Ἠσχολήθη ἰδίως εἰς ἀπεικονίσεις ἠθοποιῶν καὶ θεατρικῶν ἔργων, τὸ δὲ σχέδιόν του, μολονότι κάπως ἀσταθὲς καὶ φεῦγον ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, εἶναι ἐν τούτοις πλῆρες ζωῆς καὶ ἐκφράσεως. Αἱ στάμπαι του ἐξετυποῦντο ἐν ἀρχῇ εἰς μέλαν μόνον χρῶμα, ἀπὸ τοῦ 1715 ὅμως καὶ ἐφεξῆς ἐχρωματίζοντο συχνὰ διὰ τῆς χειρός. Μαθηταί του ὑπῆρξαν πολλοί, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ὁ υἱός του, ὁ γνωστὸς ὡς *Κογιονομποῦ ὁ Β'*, ὅστις ἠκολούθησε πιστῶς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ πατρός του καὶ διεκρίθη ἐπίσης ὡς εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων καλλιτεχνῶν τῆς Ἰαπωνίας.

Κιγιοτσούγκου. Ἰάπων δραματικὸς συγγραφεύς, ἠθοποιὸς καὶ διευθυντὴς θεάτρου, ἀκμάσας τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1406. Διὰ τῆς τέχνης του ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν ἑνὸς ἐκ τῶν σιογκούν, ὅστις καὶ τὸν προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Ὁ Κιγιοτσούγκου συνέθεσεν ὑπὲρ τὰ 15 λυρικὰ δράματα. Μ. Ν. Α.

Κιγιοχίντε. Ἰάπων ζωγράφος καὶ ξυλογράφος, μαθητὴς τοῦ *Κιγιονάγκα* (βλ. λ.), ἀξιόλογος καὶ οὗτος καλλιτέχνης τῆς σχολῆς τῶν Τόρι.

Κιγιοχίρο, *Τόρι*. Ἰάπων ζωγράφος καὶ ξυλογράφος, ἀποθανὼν τῷ 1776. Ἦτο μαθητὴς τοῦ *Κιγιομάσσου* καὶ ἀδελφὸς τοῦ *Κιγιομίτσου* (βλ. τὰς λ.).

κὶγκ *[Μουσικ.]*. Πανάρχαιον κρουστὸν ὄργανον τῆς Κίνας, ὑποδιαιρούμενον εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας: *Γε-κίγκ*, σύστημα λιθοφώνου, δηλαδὴ σειρὰς ἐκ δώδεκα λιθίνων πλακῶν χορδισμένων συμφώνως μὲ τοὺς κανόνας τῶν δώδεκα λυού. Ἡ ἐκ νεφρίτου λίθου πλὰξ εἶναι ἀνηρτημένη ἀπὸ εἰδικὸν πλαίσιον καὶ κρούεται διὰ σφυρίου. *Πιὲν-κίγκ*, συστοιχία λιθοφώνων, ἀποτελουμένη ἐκ 16 πλακῶν ἀνηρτημένων εἰς πλαίσιον, ὥσπερ οἱ κώδωνες, καὶ παραγόντων μίαν χρωματικὴν κλίμακα ἀπὸ τοῦ ντο δίεσις[3] μέχρι τοῦ ρε[4]. Τὰ λιθόφωνα ταῦτα εἶναι γνωστὰ εἰς τὰ ἀρχαιότερα κείμενα καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα: *σὶ-κίγκ, σὰγκ-σόγκ, σοὺ-κίγκ, γὶ-τσί, γιοὺ-κόγκ*. Γ. Σ.

κιγκαλερία (ἡ)· εἰς τὴν φρ. «εἴδη κιγκαλερίας», «ἔμπορος κιγκαλερίας» διάφορα μικρὰ ἐκ μετάλλου πράγματα, ἰδίᾳ προχείρου χρήσεως, οἷοι προκάκια, βιδοῦλες, λουκέτα κττ.(μεταγραφὴ ἐκ τοῦ γαλλ. quincaillerie).

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ λέξις *κιγκαλερία* δηλοῖ τὸ ἐμπόριον τῆς quincaille, ἤτοι τῶν διαφόρων μεταλλικῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργάνων καὶ ἐργαλείων. Τὰ εἴδη ταῦτα εἶναι ἀναρίθμητα εἰς ποσότητα καὶ λίαν διάφορα, χωρίζονται δὲ συνήθως εἰς τρεῖς γενικὰς κατηγορίας: τὴν μεγάλην κιγκαλερίαν, τὴν κιγκαλερίαν τῶν εἰδῶν οἰκοδομικῆς καὶ τὴν μικράν. Εἰς τὴν πρώτην ὑπάγονται τὰ ἐργαλεῖα ὅλων τῶν ἐπαγγελμάτων, τὰ χρησιμοποιούμενα ἀμέσως ὑπὸ τῆς χειρός, ἀπὸ τῆς βελόνης τοῦ ῥάπτου μέχρι τοῦ χονδροτέρου ἐργαλείου τοῦ σιδηρουργοῦ ἢ τοῦ μεταλλωρύχου. Ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὰ εἴδη ἐκεῖνα τῆς οἰκοδομικῆς, τὰ ὁποῖα δὲν παραγγέλλονται εἰς τὰ ἐργοστάσια, ἀλλ' εὑρίσκονται ἕτοιμα εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἡ δὲ τρίτη περιλαμβάνει ὅλα τὰ σκεύη οἰκιακῆς χρήσεως, διαιρούμενα κατὰ τὸ εἶδος τοῦ μετάλλου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται, εἶναι δὲ ταῦτα διάφορα δοχεῖα, φουρνέλλα, μύλοι καφέ, κατσαρόλαι κτλ. Ἐν Ἑλλάδι ἡ κιγκαλερία περιλαμβάνει ἐπὶ πλέον καὶ διάφορα ψιλικὰ (κλωστὰς κτλ.), σχοινία, εἴδη μπαχαρικῶν, θεῖον, θειικὸν χαλκόν, ζεμπίλια, ψιάθους κτλ. Εἰς τοὺς ἐπισήμους καταλόγους τῶν οἰκονομικῶν ἐφορειῶν, τὰ καταστήματα εἰδῶν κιγκαλερίας ἐφέροντο εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν καταστημάτων ψιλικῶν, ἐπειδὴ ὅμως τὰ ψιλικὰ γενικῶς εἶναι εἴδη πολυτελείας, ἐνῷ τὰ εἴδη τῶν καταστημάτων τούτων εἶναι κατὰ κανόνα εἴδη ἀνάγκης, κατατάσσονται ἤδη εἰς τὰ σιδηροπωλεῖα. Συνήθως τὰ καταστήματα κιγκαλερία. λέγονται *γυαλάδικα*, μολονότι συνήθως δὲν πωλοῦν ὑαλικά. —Ω.

κιγκελία (ἡ) (Kigelia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κιγκελίαν τὴν ἀφρικανικὴν* (Kigelia africana), ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι θάμνος πολυετής, φέρων μακροὺς κρεμαμένους καρποὺς ἐν εἴδει κοινῶν ἀγγουρίων. Κ. ΠΑΠ.

Κιγκιννάτη (Cincinnati) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ὀχάϊο. Προφέρεται *Σινσινάτη* (βλ. λ.).

Κιγκιννᾶτος (Cincinnatus), ***Λεύκιος Κοΐντος***. Ρωμαῖος πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς ἐκ τοῦ πατρι-

Digitized by Google

κίου οἴκου τῶν Κοϊντίων, παροιμιωδῶς γνωστὸς διὰ τὴν ἀρετήν του. Ἔζη εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ὀξέων ἀγώνων μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων, οὐδέποτε ὅμως ἠθέλησε νὰ παρανομήσῃ πρὸς ὄφελος τῆς τάξεώς του. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἐξορίστου υἱοῦ του Καίσωνος, εἰς ὃν ἐπεβλήθη μέγα πρόσ-τιμον, ἔμεινε πένης καθ' ὅλον τὸν βίον του. Τῷ 460 π. Χ., ὕπατος ὢν καὶ μέγα δυνάμενος, δὲν ἐπεδοκίμασε τὰ παραπτώματα τοῦ υἱοῦ του. Ὅτε δὲ ἡ σύγκλητος ἠθέλησε νὰ τὸν ἐκλέξῃ καὶ πάλιν ὕπατον, ἵνα συνεχίσῃ τὸν κατὰ τῆς πληθύος ἀγῶνα, ἀντέταξεν ἐπίμονον ἄρνησιν, ἐπιπλήξας αὐτὴν ὡς παρανομοῦσαν. Ἀπεσύρθη λοιπὸν εἰς τὸ πέραν τοῦ Τιβέρεως μικρὸν ἐναπομεῖναν κτῆμά του καὶ ἐκαλλιέργει αὐτὸ μόνος του. Τῷ 458 π. Χ., πολιορκούντων τῶν Αἰκούων τὸ στρατόπεδον τοῦ ὑπάτου Μινουκίου εἰς τὸ ὄρος τοῦ Λατίου Ἄλγιδον (νῦν Castello dell'Aglio), ἡ σύγκλητος ἐψήφισε νὰ διορισθῇ δικτάτωρ, τοιοῦτος δ' ἐξελέγη ὁ Κιγκιννᾶτος. Οἱ ἄγγελοι, οἱ σταλέντες ἵνα φέρωσιν εἰς τοῦτον τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐκλογῆς του, εὗρον αὐτὸν ν' ἀροτριᾷ τὸν ἀγρόν του. Μόλις εἶδε τούτους, ἐσπόγγισε τὸν κονιορτὸν καὶ τὸν ἱδρῶτα, ἐνεδύθη τὴν ὑπὸ τῆς συζύγου του κομισθεῖσαν τήβεννον καὶ οὕτως ὑπεδέχθη αὐτοὺς ἐπισήμως. Χάριν τῆς πατρίδος του ἀπεδέχθη τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἐπομένην ἔσπευσε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ἐνίκησε καὶ ἀπηλευθέρωσε τὸν Μινούκιον. Μετὰ τοῦτο ἐπέστρεψεν εἰς Ρώμην, ἐτέλεσε θρίαμβον καὶ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν κατέθεσε τὴν δικτατορίαν τὴν 16ην ἡμέραν, ἀφ' ἧς ἐξελέγη, διότι οὐδεὶς κίνδυνος πλέον ὑπῆρχε, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἀγρόν του.

Ἡ κατὰ τὸ 439 π. Χ. δικτατορία αὐτοῦ εἶναι μυθοπλαστία τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων, σκοπούντων νὰ καλύψωσι διὰ τῆς μορφῆς τοῦ γηραιοῦ Κιγκιννάτου τὸν ἄδικον φόνον τοῦ Σπουρίου Μαιλίου, καταστάντος ὑπόπτου διὰ τὴν κατά τινα σιτοδείαν ὑπέρμετρον ἐλευθεριότητα αὐτοῦ πρὸς τὸ πλῆθος. Παρέστησαν λοιπὸν τὸν Μαίλιον ὡς στασιαστὴν καὶ τὸν Κιγκιννᾶτον δικτάτορα, καταβάλλοντα τὴν στάσιν καὶ ἐπιβάλλοντα τὸν νόμον. Ν. Ζ.

— **Κιγκιννάτων τάγμα** (Order of the Cincinnati). Ἑταιρεία ἱδρυθεῖσα ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τὴν 13 Μαΐου 1783, μετὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς στρατιᾶς τοῦ Βασιγκτῶνος. Ὁ στρατηγὸς Νὸξ ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἑταιρείας, συντάξας καὶ τὸ καταστατικὸν αὐτῆς, ὁ δὲ Βασιγκτὼν ἀπεδέχθη τὴν προεδρίαν της. Ταυτοχρόνως ἱδρύθη καὶ τὸ παράσημον τῶν Κιγκιννάτων, ἀποτελούμενον ἐξ ἀετοῦ ἐπὶ κυανῆς ταινίας. Τὰ μέλη τῆς ἑταιρείας ὑπισχνοῦντο ὅτι θὰ συνεχίσωσι καὶ ἐν εἰρήνῃ τοὺς δεσμοὺς φιλίας τοὺς συνδέσαντας αὐτοὺς κατὰ τὰ ὀκτὼ ἔτη τοῦ πολέμου. Εἰς τὸ καταστατικὸν ὡρίζετο, ὅτι ὁ τίτλος τοῦ μέλους τῆς ἑταιρείας μετεβιβάζετο κληρονομικῶς ἀπὸ ἄρρενος εἰς ἄρρενα. Καίτοι ἡ διάταξις αὕτη κατηργήθη τὸ ἑπόμενον ἔτος (1784), ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος λόγος τῆς ἀντιδημοτικότητος τῆς ἑταιρείας, καθ' ὅσον ὁ ἀμερικανικὸς λαὸς διέβλεπεν εἰς τὴν ἑταιρείαν ἀπόπειραν δημιουργίας τάξεως ἀριστοκρατῶν καὶ ὑποκαταστάσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὑπὸ μιλιταριστῶν. Ἡ κοινὴ γνώμη ἐξηγέρθη ζωηρότατα κατὰ τῆς ἑταιρείας καὶ τῶν ἱδρυτῶν της, μόλις φεισθεῖσα τοῦ Βασιγκτῶνος. Ἐκυκλοφόρησαν φυλλάδια καταγγέλλοντα τὴν ἑταιρείαν ὡς κίνδυνον διὰ τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν δημοκρατικὴν ἰσότητα. Εἰς πλείστας πολιτείας διὰ νόμου οἱ ἀποτελοῦντες μέλη τῆς ἑταιρείας ἐκηρύσσοντο ἔκπτωτοι τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων. Οὕτως ἡ ἑταιρεία περιωρίσθη, ἐπιζήσασα εἰς τινας πολιτείας ὡς μία τῶν πολυαρίθμων μυστικῶν ἑταιρειῶν, αἵτινες ἀποτελοῦν δικαιολογίαν διὰ συγκεντρώσεις, δεῖπνα καὶ ἐκφωνήσεις λόγων. Δ. Σ. Δ.

Κίγκιος (Cincius). Ὄνομα ρωμαϊκῆς οἰκογενείας (gens Cincia), τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη ἀνεδείχθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐλευθέρας πολιτείας. Σπουδαιότεροι τῶν Κιγκίων εἶναι:

Λεύκιος Κίγκιος Alimentus. Ἱστορικὸς τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. Ἔγραψεν ἑλληνιστὶ χρονογραφίαν, τῆς ὁποίας σῴζονται ὀλίγα ἀποσπάσματα. Μετὰ τοῦ Φαβίου εἶναι ἐκ τῶν παλαιοτέρων Λατίνων ἱστοριογράφων. Ὡς πραίτωρ καὶ προπραίτωρ διῴκησε τὴν Σικελίαν καὶ Κάτω Ἰταλίαν (210—208) καὶ ἐπί τινα χρόνον ἔμεινεν ὡς αἰχμάλωτος τοῦ Ἀννίβα. Ὡς δήμαρχος δὲ (205) προέτεινε τὸν *Κίγκιον νόμον*, ἀφορῶντα εἰς τὰς δωρεάς.

Λεύκιος Κίγκιος. Νομοδιδάσκαλος καὶ γραμματικός, ἀκμάσας ἐπὶ Αὐγούστου. Ἔγραψε πολλὰ γραμματικὰ καὶ νομικά, ἐξ ὧν σημειώσεως ἄξια εἶναι: «De verbis priscis», «De fastis», «De comitiis», «De consulum potestate».

Λεύκιος Κίγκιος. Ἐδημοσίευσε τὴν χρονογραφίαν τοῦ πρώτου ἐπεξειργασμένην. Εἶναι σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος καὶ πολλάκις ἀναφέρεται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπιστολάς. Τινὲς συγχέουσι τοῦτον πρὸς τὸν προηγούμενον, εἰς ὃν ἀποδίδουσι καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς χρονογραφίας τοῦ πρώτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hertz.* De Luciis Cinciis (Berlin 1842).— *Plüss,* De Cinciis rerum Romanorum scriptoribus (Bonn 1865). Ν. Ζ.

— **Κίγκιος νόμος** (Lex Cincia). Ρωμαϊκὸς νόμος, οὗ τὸ κείμενον δὲν περιεσώθη. Περιεῖχε διάταξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δωρητὴς πέραν ὡρισμένου ποσοῦ ἠδύνατο ν' ἀνακαλέσῃ τὴν δωρεάν του, ἐκτὸς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς μεταξὺ συγγενῶν ἢ δὲν ἔλαβε χώραν ἡ διετὴς παραγραφή. Περιεῖχεν ἐπίσης καὶ ἑτέραν διάταξιν, δι' ἧς ἀπηγορεύετο ἡ παροχὴ ἀμοιβῆς εἰς συνηγόρους. Ὁ Κίγκιος νόμος περιέπεσεν μετὰ βραχεῖαν ἐφαρμογὴν εἰς ἀχρηστίαν. Ε. Ι. Μ.

Κιγκὶρ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, παραπόταμος τοῦ Σαρὶ-σού, εἰς ὃν συμβάλλει παρὰ τὴν θέσιν Ντουβὰν-Ἀνά. Ἀπὸ τῶν πηγῶν του ἐκ τῶν ὀρέων Ἀργκάνιτς λαμβάνει τὸ ὄνομα *Καρὰ-Κιγκίρ.* Ἀπὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Μζίζντι ρέει ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κιζὶρ* ἐπὶ 233,5 χλμ., χρησιμεύων ὡς σύνορον τῶν ἐπαρχιῶν Ἀτμπασσάρσκ καὶ Ἀκμόλινσκ. Πλησίον τῶν ἐκβολῶν του διασῴζονται ἐρείπια λιθίνων οἰκοδομημάτων, ἅτινα ἐχρησίμευον, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὡς κατοικίαι τοῦ Ζίγκις-Χὰν καὶ τῶν ἀπογόνων του. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν εὑρηνται πλεῖστα μεταλλεῖα χρυσοῦ. Σ. Κ. Π

κιγκλιδοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς κιγκλίδων.

κιγκλιδῶ (*—όω*)· περιβάλλω, φράσσω διὰ κιγκλίδων.

κιγκλίδωμα (τό)· φράγμα διὰ κιγκλίδων, ἀρχ. *δρύφακτον:* «κιγκλίδωμα σιδηροῦν, —ξύλινον».

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. *κιγκλίς.*

κιγκλιδωτός, *—ή, —όν·* ὁ μετὰ κιγκλίδων, ὁ διὰ κιγκλιδώματος περιφραγμένος.

κιγκλίς, *—ίδος* (ἡ)· δικτυωτὴ θύρα, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχεταί τις εἰς τὴν αὐλὴν (ἀρχ.)· πληθ. *κιγκλίδες·* φράγμα δικτυωτόν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ θέα, κοιν. *κάγκελλα:* «χωρίζεται διὰ κιγκλίδων».

—*[Ἀρχ.]* *Κιγκλὶς* (Cancelli καὶ ἀρχαιότερον Cancri) ἐκαλεῖτο ἡ κιγκλιδωτὴ πύλη τοῦ ἀττικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ δικαστηρίου, δι' ἧς ἐχωρίζετο ὁ διὰ τοὺς δικαστὰς καὶ ρήτορας χῶρος (δρύφακτα) ἀπὸ τῆς λοιπῆς αἰθούσης. Ἐντεῦθεν ἡ διάκρισις εἰς δικαστὰς καὶ «τοὺς ἔξω», «τοὺς ἔξωθεν περιεστηκότας», δηλαδὴ τὸν λαόν, καὶ αἱ παροιμιώδεις φράσεις «ρητορεία κιγκλίδων ἐπιδέουσα», δηλαδὴ ρητορικὴ ἱκανότης ἔχουσα ἀνάγκην ἐξασκήσεως καὶ τριβῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις, «ἐντὸς τῶν κιγκλίδων διατρίβειν» ἐπὶ ρητόρων διημερευόντων ἐν τοῖς δικαστηρίοις κτλ. Παρόμοιαι κιγκλίδες εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν βουλευτήριον ἐχώριζον τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς ἄρχοντας ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἀκροατηρίου. Εἰς τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς ναοὺς καλοῦνται *κιγκλίδες* τὰ μαρμάρινα θωράκια τὰ χωρίζοντα τὸ ἱερὸν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ. —Π.

— *['Εγκυκλ.]* *Κιγκλὶς* καλεῖται σύμπλεγμα σιδηρῶν ράβδων ἢ ξυλίνων πήχεων, πρὸς σχηματισμὸν φράγματος. Τὸ σύμπλεγμα προστατεύει ἰδιοκτησίαν τινὰ ἀπὸ τὴν εἰσπήδησιν ξένων ἀνθρώπων, ἀνεπιθυμήτων εἰς τὸν ἰδιοκτήτην. Ἀντικαθιστᾷ τὸν μανδρότοιχον εἴτε λόγῳ οἰκονομίας, εἴτε λόγῳ ἐξωραϊσμοῦ τῶν πρὸς τὴν ὁδὸν πλευρῶν αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ ὡραιοτέρων κιγκλίδων ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουν τοιαῦται Βυζαντινῶν καλλιτεχνῶν, ὅπως αἱ ὀρειχάλκιναι τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας εἰς τὸ Αἲξ-λὰ-Σαπὲλλ τῆς Γαλλίας (Θ' αἰών). Αἱ κιγκλίδες αὗται ὑπερβαίνουν τὰ 3 $1/2$ μ. μήκους, εἶναι μονοκόμματοι, μαρτυροῦν δὲ τόσον εἰς τὴν σύνθεσιν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν ἐξαιρετικὴν τέχνην,

Κιγκλὶς ἐξωθύρας.

καθὼς καὶ τὴν προσήλωσιν τῶν καλλιτεχνῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παράδοσιν. Τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν οἱ Ἄραβες κατεσκεύαζον ξύλινα κιγκλιδώματα, ἅτινα ἐπέτρεπον νὰ βλέπῃ τις ἔσωθεν χωρὶς νὰ φαίνεται ἔξωθεν. Τὰ κιγκλιδώματα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ἔτι καὶ σήμερον ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει αἱ κιγκλίδες τῶν κρηνῶν παρὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν πύλην τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ εἶναι ὡραιόταται, ἀποτελοῦν δὲ ἐπιτυχεστάτην ἀπομίμησιν τῆς ἀραβικῆς τέχνης. Πρὸς τὰ κάτω ὑπάρχουν ἀνοίγματα, δι' ὧν μέχρις ἐσχάτως ἐδίδετο ὕδωρ εἰς πάντα διαβάτην. Τὰ ἄνω μέρη ἀποτελοῦν δικτυωτὸν ἐκ σιδήρου ἐπιχρύσου. Ἡ ἐντύπωσις ἀπὸ ἀπόψεως διακοσμητικῆς εἶναι ἐξαιρετική. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ ὑπάρχουν πλήθη σιδηρῶν κιγκλίδων, ἰδίως ἐν Νυρεμβέργῃ, ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ τῆς Βιέννης κλπ. Ἐν Λυββέκῃ αἱ κιγκλίδες τοῦ δημαρχείου ἔχουν ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτῆρα. Πέριξ τῶν καθέτων ράβδων ἀνελίσσονται σιδηροῖ μίσχοι καταλήγοντες εἰς φύλλα καὶ ἀποτελοῦντες σύνολον ἐξόχως διακοσμητικόν. Ἐν Ἰταλίᾳ ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία κιγκλίδων. Οἱ τάφοι τῶν Σκαλιγκάρι ἐν Βερώνᾳ (ΙΔ' αἰὼν) φέρουν κιγκλίδας συντεθειμένας ἐκ σιδηρῶν ράβδων. Ἡ μητρόπολις τῆς Βολωνίας, Ἅγιος Πετρόνιος, ἔχει κιγκλίδας ποικίλων τύπων, ἐξαιρετικῶς σημαντικὰς διὰ τὴν πρωτότυπον σύνθεσίν των. Ἐν Ἱσπανίᾳ ἡ τέχνη προσέλαβε μεγάλην σπουδαιότητα. Ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος αἱ κιγκλίδες, αἱ περιφράσσουσαι τοὺς χοροὺς ἐν τοῖς ναοῖς, παρουσιάζουν ἐξαιρετικὸν πλοῦτον. Αἱ μητροπόλεις τοῦ Μπούργκος, τοῦ Τολέδου, τῆς Σεβίλλης, τῆς Βαλενθίας, τῆς Γρενάδας παρέχουν ὡραῖα πρότυπα. Ἀφ' ἧς ἡ βιομηχανία τοῦ σιδήρου παρήγαγε ράβδους μεγάλου μήκους εἰς μεγάλας ποσότητας, αἱ κιγκλίδες ἐγενικεύθησαν. Ἡ κιγκλίς, ἢ τὸ κιγκλίδωμα, δὲν προήχθη παρ' ἡμῖν ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως εἰς τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασεν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ· ὡς ἐκ τούτου δὲν ὑπάρχουσι πρότυπα ἑλληνικῆς τέχνης ἄξια λόγου. Ἡ σιδηρὰ κιγκλὶς τοῦ περιβολοτοίχου τοῦ κυβερνείου τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ κατεσκευάσθη ἐν Ἀγγλίᾳ, αἱ δὲ σιδηραῖ θύραι ἰδιωτικῶν τινων οἰκιῶν μετεφέρθησαν ἐπίσης ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κιγκλιδώματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν ὀχυρωτικήν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τὸν τύπον τῶν συρματοπλεγμάτων, ὅταν εἶναι ἀπὸ σύρματα, ἢ ἐκ ξυλίνων πήχεων ἢ ὡς δρύφακτα, ὡς μέσα βοηθητικὰ ἀμύνης. Δ. Σ. Δ.—Ρ.

κιγκλόδους (ὁ) (Cinglodus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀναβατιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μετρίου μεγέθους, ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 30 γνωστῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *κιγκλόδους ὁ παταγωνικὸς* (Cinglodus patagonicus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς Κορδιλλιέρας καὶ τὰς Ἄνδεις, ἐνδιαιτᾶται κατὰ μεμονωμένα ζεύγη καὶ τρέφεται ἐκ σκωλήκων καὶ ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

Κιγκόμα (Kigoma) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἀκραῖος σταθμὸς τῆς κεντρικῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς παρὰ τὴν λίμνην Ταγκανίκαν, ἐν τῇ πρώην Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ (Βρεττανικῇ ἀπὸ τοῦ 1920). Κάτοικοι 14.000. Ἀπὸ τοῦ 1919 ἔχει βελγικὴν ἐλευθέραν ζώνην λιμένος, χρησιμεύει δὲ ὡς κέντρον διαμετακομίσεως πρὸς τὸ Κόγγον. Δ. Σ. Δ.

κίγκλος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος ὀρχήσεως, καθ' ἣν οἱ ὀρχούμενοι ἐξετέλουν κωμικὰς κινήσεις, κινοῦντες τὴν ὀσφὺν καὶ τὴν πυγήν, καθὼς τὸ πτηνὸν *κίγκλος* (εἶδος σεισοπυγίδος). Ἐκ τοῦ γνωρίσματος δὲ τούτου ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὸ ρῆμα *κιγκλίζειν*, ὅπερ ἐδήλου ἐπὶ ἀνθρώπων τὸ κινεῖν τὴν ὀσφὺν κατὰ τὸ βάδισμα, καὶ τὰ παράγωγα *κιγκλισμὸς* καὶ *κίγκλισις.* Ν. Α.

κίγκλος (ὁ) (Cinglus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροβατιδῶν.* Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι: Ράμφος μετρίου μήκους, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἐλαφρῶς ὀδοντωτὸν κατὰ τὰ ἄκρα τῶν σιαγόνων. Σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον καὶ ἀτρακτοειδές, οὐρὰ βραχυτάτη, πτέρυγες βραχεῖαι καὶ κεκαλυμμέναι ὑπὸ λιπαρᾶς οὐσίας. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐνδιαιτῶνται εἰς ὀρεινὰ μέρη καὶ παρὰ τὰς πτώσεις τῶν ὑδάτων ἢ τοὺς ποταμοὺς καὶ ρύακας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐμβυθίζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ὅπως συλλάβωσι διάφορα ὑδρόβια ἔντομα, μαλακόστρακα καὶ μαλάκια, ἐξ ὧν τρέφονται. Ἡ φωλεά των εἶναι μεγάλη, ἔχει σχῆμα ἀπεστρογγυλωμένον, φέρει ὀπὴν ἐκ τῶν πλαγίων διὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἔξοδον τῶν πτηνῶν καὶ εἶναι τοποθετημένη ἢ ἐντὸς ὑδροβίων φυτῶν ἢ ἐπὶ βράχων. Τὸ ᾆσμά των εἶναι μελῳδικὸν καὶ παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν κοττύφων. Γνωστὸν περὶ τὰ 12 εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *κίγκλος ὁ ὑδρόβιος* (Cinglus aquaticus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἔχει μῆκος 20 περίπου ἑκατοστομέτρων, ράχιν, πτέρυγας καὶ οὐρὰν χρώματος σκοτεινῶς φαιοῦ, κοιλίαν πυρρὰν καὶ λαιμὸν λευκόν. Κυρίως ἀπαντᾷ εἰς τὰ Βόσγια. Δ. Ν. Π.

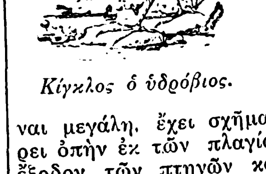

Κίγκλος ὁ ὑδρόβιος.

κιγνολίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Παράγωγον τοῦ *ἀνθρακενίου* καὶ δὴ 1,8-*διοξυανθρανόλη*. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Σ. Γ.

Κιγοχίριο. Ἰάπων ζωγράφος (1738—1776). Μεταχειρίζεται δύο τόνους ἐν τῷ χρώματι, μετὰ τοσαύτης δεξιότητος, ὥστε τὰ ἔργα του εἶναι ἐκτάκτως γοητευτικά. Καίτοι δὲ ἐξετυπώθησαν πολυάριθμα ἀντίτυπα, ἐν τούτοις ἐγένοντο σπανιώτατα καὶ περιζήτητα. Τινὰ τούτων εὑρίσκονται ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Πετρουπόλει. Θ. Β.

κιγχολοιπόν, ἢ **β-αἰθυλο-γ-πιπεριδυλοξικὸν ὀξὺ** (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καρβονικὸν ὀξὺ τῆς πυρι-

Digitized by Google

δινικῆς σειρᾶς, τοῦ τύπου $C_9H_{17}O_2N$. Λαμβάνεται κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας. Σ. Γ.

κιγχολοιπονικὸν ὀξύ, ἢ *β-καρβοξυ-γ-πιπεριδυλοξικὸν ὀξὺ* /*Ὀργ. Χημ.*/. Δικαρβονικὸν ὀξὺ παράγωγον τῆς πυριδίνης. Ἔχει τὸν τύπον $C_8H_{13}O_4N$ καὶ λαμβάνεται κατὰ τὴν ὀξείδωσιν τῶν ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας. Σῶμα κρυσταλλικὸν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, τηκόμενον εἰς 226°. Σ. Γ.

κιγχομερονικὸν ὀξύ, ἢ *πυριδινο-β, γ-δικαρβονικὸν ὀξὺ* /*Ὀργ. Χημ.*/. Καρβονικὸν ὀξὺ τῆς πυριδίνης, τοῦ τύπου:

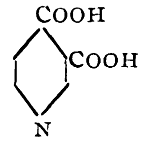

Λαμβάνεται ἐκ τῆς κινίνης διὰ πολυημέρου βρασμοῦ μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Τήκεται εἰς 266°. Σ. Γ.

κιγχόνη (ἡ) (Cinchona) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριάκοντα πέντε εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἄνδεων. Εἶναι φυτὰ δενδρώδη, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων παρέχουσι διὰ τοῦ φλοιοῦ των τὴν γνωστὴν φαρμακευτικὴν *κίναν*, ἐξ ἧς λαμβάνεται ἡ *κινίνη*. Φέρουσι μεγάλα καὶ πλατέα ἔμμισχα φύλλα, κείμενα κατ' ἐναλλαγήν, καὶ ἄνθη μασχαλιαῖα, ἐπάκρια, φαιόχροα πρὸς λευκά, διατεταγμένα εἰς ταξιανθίας κεφαλίων, καλαθίων κλπ. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κιγχόνη ἡ φαρμακευτικὴ* (Cinchona officinalis), *κιγχόνη ἡ βοθριοειδὴς* (Cinchona scrobiculata), *κιγχόνη ἡ ἐρυθρόχυμος* (Cinchona succirubra), *κιγχόνη ἡ καλισαῦα* ἢ ἡ *λογχόφυλλος* (Cinchona Calissaya ἢ lancifolia), *κιγχόνη ἡ μικρανθὴς* (Cinchona micrantha ἢ Condaminea) καὶ ἄλλα. Ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς κιγχόνης λαμβάνεται ἡ κίνα τοῦ ἐμπορίου, ἥτις ἐμφανίζεται ὑπὸ πλείστας ὀνομασίας καὶ διαφορὰς (βλ. κατωτ. /*Ἐμπορ.*/). Κ. ΠΑΠ.

Κιγχόνη ἡ καλισαῦα.

— /*Ἐγκυκλ.*/ Ὁ φλοιὸς τῆς *κιγχόνης*, ἐπεξεργαζόμενος ὡς κατωτέρω, ἀποτελεῖ τὴν *κίναν* τοῦ ἐμπορίου. Αἱ θεραπευτικαὶ ἰδιότητες τῶν φλοιῶν τῆς κίνας ἔγιναν γνωσταὶ ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ 1638, ὅτε ἡ κόμισσα τῆς Κιγχόνης, σύζυγος τοῦ ἀντιβασιλέως τοῦ Περοῦ, ἐθεραπεύθη ἀπὸ πυρετούς, χρησιμοποιήσασα ἐκχύλισμα τῶν φλοιῶν τούτων. Κατ' ἀρχὰς ὠνομάζοντο φλοιοὶ τοῦ Περοῦ ἢ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐλάχιστα δὲ ἦσαν γνωστὰ περὶ τῆς προελεύσεως τούτων μέχρι τῆς ἐπισκέψεως εἰς Περοῦ τοῦ Γάλλου Λὰ Κονταμὶν ἐν ἔτει 1738. Ἀρχικῶς ἐπιστεύετο ὅτι τὸ φάρμακον τοῦτο ἐλαμβάνετο μόνον ἀπὸ μίαν ποικιλίαν κιγχονῶν, τὴν τῆς Condaminea, νῦν ὅμως εἶναι γνωστόν, ὅτι μέγας ἀριθμὸς ποικιλιῶν τοῦ εἴδους τούτου ἔχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμοίας ἰδιότητας. Οὕτω τὰ εἴδη Succiruba, Officinalis καὶ ἄλλα καλλιεργοῦνται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἐν Ἰνδίαις (ἀπὸ τοῦ 1846), Κεϋλάνῃ (ἀπὸ τοῦ 1852), Ἰάβᾳ (ἀπὸ τοῦ 1852), Ζαμάϊκᾳ καὶ Αὐστραλίᾳ καὶ ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν πρώτην ὕλην παρασκευῆς τῆς κινίνης. Εἰς τὰς βορειοδυτικὰς καὶ νοτίους Ἰνδίας ὑπάρχουσι σήμερον κρατικαὶ φυτεῖαι κιγχονῶν τοῦ εἴδους Succiruba καὶ Officinalis καὶ μιγάδων τῶν εἰδῶν τούτων. Τὰ πλούσια ὅμως καὶ ἡφαιστειογενῆ ἐδάφη τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῆς νήσου Ἰάβας, καταλληλότατα διὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν κιγχονῶν, παρέχουσι σήμερον τὰ 90 % τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τῶν φλοιῶν τῆς κίνας. Αἱ ἐν Ἰάβᾳ εὐδοκιμοῦσαι ποικιλίαι κιγχόνης εἶναι ἡ τῆς Calisaya τῆς λεγεριανῆς κατὰ κύριον λόγον καὶ ἡ τῆς Succiruba κατὰ δεύτερον. Ἐν Ἰάβᾳ καλλιεργοῦνται σήμερον μὲ κιγχόνας 40 000 στρέμματα καὶ ἐν Σουμάτρᾳ 4 000, βιομηχανοποιοῦνται δὲ ἐν τῇ δυτικῇ Ἰάβᾳ, ὁπόθεν τῷ 1926 ἀπεστάλησαν εἰς Ἀμστερδὰμ καὶ Ἀμβοῦργον 6000 τόννοι φλοιῶν κίνας.

Ποικιλίαι. Αἱ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμεναι σπουδαιότεραι ποικιλίαι φλοιῶν κίνας εἶναι: α') οἱ βασιλικοὶ φλοιοί, ἐκ τῶν ποικιλιῶν Condaminea Bonplandiana καὶ Officinalis, β') οἱ ἐρυθροὶ φλοιοί, ἐκ τῆς ποικιλίας Succiruba, γ') οἱ ξανθοὶ φλοιοί, ἐκ τῆς ποικιλίας τῆς Calissaya, δ') οἱ κολομβιανοὶ φλοιοί, ἐκ τῶν ποικιλιῶν Lancifolia καὶ Cordifloria καὶ ε') οἱ πιταϊανοὶ φλοιοί, ἐκ τῆς ποικιλίας Pitayensis.

Κατεργασία. Ἡ κατεργασία τῶν φλοιῶν τῆς κίνας γίνεται διὰ τριῶν διαφόρων μεθόδων. Διὰ τῆς παλαιοτέρας, ἐφαρμοζομένης ἐν Ν. Ἀμερικῇ, κόπτονται τὰ δένδρα καὶ ἀφοῦ ἀφαιρεθῇ ὁ φλοιὸς των ἐκ τοῦ βλαστοῦ καὶ τῆς ῥίζης ξηραίνεται οὗτος ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἢ διὰ πυρᾶς. Ὁ ἐκ τῆς ῥίζης λαμβανόμενος φλοιὸς εἶναι πλουσιώτερος εἰς ἀλκαλοειδῆ. Ἐν Ἀσίᾳ δὲν κόπτονται τὰ δένδρα, ἀλλ' ἀφαιροῦνται ἐκ τοῦ βλαστοῦ ἐπιμήκεις καὶ ἐναλλασσόμεναι λωρίδες. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐκτιθεμένων τοιουτοτρόπως μερῶν τοῦ δένδρου ἐπιτίθενται ὑγρὰ βρύα, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουσι τὴν βαθμιαίαν γένεσιν νέου φλοιοῦ, ὅστις, ἂν καὶ τεχνητός, τρόπον τινά, εἶναι πλουσιώτερος τοῦ πρώτου εἰς κινίνην. Διὰ τῆς τρίτης μεθόδου ἀφαιρεῖται μὲ εἰδικὸν ἐργαλεῖον ἡ ἐξωτερικὴ μόνον στοιβὰς τοῦ φλοιοῦ, ἀποφευγομένης τοιουτοτρόπως τῆς χρήσεως τῶν ὑγρῶν βρύων.

Μορφαὶ καὶ συσκευασίαι. Οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ εἰς ἐπίπεδα τεμάχια ἢ ἐστριμμένοι. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι σχηματίζονται διὰ περιτυλίξεως τῶν ἐκ τῶν κλάδων λαμβανομένων λεπτῶν φλοιῶν. Καὶ οἱ ἐπίπεδοι καὶ οἱ ἐστριμμένοι φλοιοὶ συσκευάζονται ἐντὸς κιβωτίων ἢ δερματίνων σάκκων τῶν 50—75 χλγρ.

Ἐκτίμησις ἀξίας. Οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰ ἀλκαλοειδῆ κινίνην, κινιδίνην, κιγχονίνην καὶ κιγχονιδίνην, κατὰ διαφόρους ἀναλογίας, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ φλοιοῦ. Οὕτως οἱ φλοιοὶ τῆς ποικιλίας Calissaya περιέχουσι 3—4 % κινίνης, τὰ πλούσια εἴδη τῆς λεγεριανῆς 3—5 %, οἱ ἄριστοι ἐρυθροὶ φλοιοὶ τῆς Succiruba 2,5 % κ.ο.κ. Ἐκ τῆς περιεκτικότητος δὲ ταύτης τῶν συστατικῶν ἐξαρτᾶται ἡ ἀξία τῶν φλοιῶν.

Προϊόντα τῶν φλοιῶν. Ἐκ τῶν φλοιῶν τῆς κίνας λαμβάνονται τὰ κάτωθι ἀλκολοειδῆ καὶ φάρμακα: α') Κινίνη· λευκὴ πικρὰ κόνις, τῆς ὁποίας τὸ θειικὸν ἅλας, ἡ θειικὴ κινίνη ἢ ἁπλῶς κινίνη καλουμένη, εἶναι πολύτιμον ἀντιπυρετικὸν καὶ τονωτικὸν φάρμακον. β') Κινιδίνη, ἥτις λαμβανομένη κυρίως ἐκ τῶν πιταϊανῶν φλοιῶν εἶναι ἀνάλογον καὶ ἰσάξιον πρὸς τὴν κινίνην φάρμακον. γ') Κιγχονιδίνη. Ἐμφανιζομένη αὕτη ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ θειικοῦ της ἅλατος, εἶναι μεταξοειδεῖς λευκοὶ καὶ βελονόμορφοι κρύσταλλοι, χρησιμοποιούμενοι εἰδικῶς κατὰ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν καὶ τῆς μαλαρίας. δ') *Κιγχονίνη*. Λευκὴ καὶ ἄμορφος κόνις, ἀδιάλυτος ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ ὀλίγον διαλυτὴ ἐν ζέοντι, παρέχει διάλυμα σχεδὸν ἄγευστον. Τὰ ἅλατά της ὅμως ἔχουσι γεῦσιν ἀηδῆ καὶ πικράν. ε') Πλεῖστα φαρμακευτικὰ παρασκευάσματα κατασκευάζονται ἐπίσης μὲ βάσιν τοὺς ἐρυθροὺς φλοιοὺς τῆς κίνας. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

κιγχονιδίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{19}H_{22}N_2O$, στερεομερὲς πρὸς τὴν *κιγχονίνην*, ἀπαντῶν εἴς τινας φλοιοὺς κίνας καὶ δὴ *κιγχόνης τῆς ἐρυθροχύμου*. Διακρίνεται τῆς *κινιδίνης* ὡς δυσδιαλυτώτερον ἐν ὕδατι, ἀλκοόλῃ καὶ αἰθέρι. Κρυσταλλοῦται εἰς μεγάλα πρίσματα, εἶναι ἀριστεροστρόφος, ὀλιγώτερον δηλητηριώδης τῆς κιγχονίνης, ὁμοιάζουσα ὡς πρὸς τὴν φυσιολογικὴν ἐνέργειαν μᾶλλον πρὸς τὴν κινίνην. Τήκεται εἰς 203°. Ἡ ἐνίοτε ἐν τῇ ἰατρικῇ χρησιμοποιουμένη *θειικὴ κιγχονιδίνη* ἀποτελεῖ ἀχρόους ἀστεροειδῶς συνηνωμένας κρυσταλλικὰς βελόνας πικρᾶς γεύσεως. Ἡ *πικρικὴ κιγχονιδίνη* εἶναι δηλητηριωδεστέρα τῆς κινίνης ἀλλ' ὀλιγώτερον σπαστικὴ τῆς κιγχονίνης, τήκεται δὲ εἰς 109°. Σ. Γ.

κιγχονικός, *— ή, — όν* λέγεται γενικῶς ἐπὶ δρογῶν, φαρμάκων κλπ., περιεχόντων ἀντιπυρετικὰ ἀλκαλοειδῆ, ὡς λ. χ. αἱ διάφοροι *κίναι* κλπ.

— **κιγχονικὸς αἰθυλεστὴρ** /*Ὀργ. Χημ.*/ βλ. *ἀκιτρίνη*.

κιγχονίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{19}H_{22}N_2O$, ἀπαντῶν παρὰ τὴν κινίνην εἰς τοὺς φλοιοὺς τῆς κιγχόνης. Παραλαμβάνεται ἐκ τῶν ἁλμολοίπων τῆς κρυσταλλώσεως τῆς θειικῆς κινίνης. Κρυσταλλοῦται εἰς διαφανῆ ἄχροα πρίσματα ἢ βελόνας, ἐξαχνοῦται εἰς 220° καὶ τήκεται ὡς 255°. Λόγῳ τῆς δυσδιαλυτότητός της εἶναι ἀσθενῶς μόνον πικρὰ ἐνῷ τὰ ἅλατα αὐτῆς εἶναι ἐντόνως πικρά. Τὰ ἅλατα αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται πολὺ σπανιώτερον τῶν τῆς κινίνης λόγῳ τῆς μικροτέρας αὐτῶν δραστικότητος. Ὀπτικῶς εἶναι δεξιοστρόφος καὶ δὲν παρέχει τὴν χαρακτηριστικὴν πρασίνην ἀντίδρασιν τῆς κινίνης. Σ. Γ.

κιγχονινικὸν ὀξὺ /*Ὀργ. Χημ.*/. Παράγωγον τῆς *κινολίνης* (κινολινο-γ-καρβονικὸν ὀξύ). Λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως τῆς κιγχονίνης διὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Κρυσταλλοῦται μεθ' ἑνὸς ἢ δύο μορίων ὕδατος καὶ τήκεται εἰς 253—254°. Σ. Γ.

Κιδαινὶς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς μικρασιατικῆς πόλεως *Ἐλαία* (βλ. λ.).

Κιδαρία (ἡ) /*Ἀρχ.*/. Ἐπίκλησις τῆς ἐν Φενεῷ τῆς Ἀρκαδίας λατρευομένης Δήμητρος. Ἡ θεὰ αὕτη ἐλατρεύετο ἐνταῦθα καὶ ὡς *Ἐλευσινία*. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἡ ἑορτὴ τῆς Κιδαρίας Δήμητρος ἐτελεῖτο κατ' ἔτος, ὀνομάζετο δὲ «ἡ μείζων τελετή». Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην, ὁ ἱερεύς, προσερχόμενος εἰς τὸ ἱερὸν τὸ καλούμενον Πέτρωμα, ἐξῆγεν ἔκ τινος ἐπ' αὐτοῦ ἐπιθήματος τὴν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένην προσωπίδα τῆς Κιδαρίας Δήμητρος, καὶ θέτων αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπόν του ἔκτυπα διὰ ῥάβδου τὴν γῆν. Κατὰ τὸν Frazer, ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ ἱερέως, προσωποποιοῦντος τὴν Δήμητρα, δηλοῖ ὅτι οὗτος ἐνήργει ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς θεᾶς, τοιαῦται δὲ προσωποποιήσεις θεοτήτων ἦσαν συνήθεις θρησκευτικαὶ τελεταὶ διαφόρων λαῶν καὶ τόπων. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸν Nilsson, τὸ κτύπημα τῆς γῆς εἶναι θρησκευτικὸν ἔθος διαφόρων λαῶν, ὅπως ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν τῶν ὑποχθονίων θεῶν· οὕτω, κατὰ τὸν ἴδιον, ἡ τελετὴ αὕτη τῆς Κιδαρίας Δήμητρος ἐγίνετο ὑπὲρ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς. Ἡ λέξις ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ *κίδαρις* (βλ. λ.). Β. Δ. Θ.

κιδαρία (ἡ) (Cidaria) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γεωμετριδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιοτάτας ψυχὰς μὲ χρῶμα στιλπνὸν καὶ θαυμασίας μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι γυμναὶ τριχῶν ἢ φυματίων καὶ ὑφίστανται πάσας αὐτῶν τὰς μεταμορφώσεις ἐντὸς τῆς γῆς. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερον ἡ *κιδαρία ἡ χηνοπόδιος* (Cidaria chenopodiata). Αὕτη ἔχει σῶμα μικρόν, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, ὧν αἱ ἀνώτεραι ἔχουσι χρῶμα κυανοῦν μὲ κυματοειδεῖς λευκὰς ταινίας καὶ στίγματα, καὶ αἱ κατώτεραι χρῶμα λευκὸν μὲ κυανομελανὰς γραμμώσεις καὶ στίγματα. Ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὰς περὶ τὸ βόρειον ἡμισφαίριον χώρας. Δ. Ν. Π.

Κιδαρία ἡ χηνοπόδιος.

κίδαρις, *—εως* (ἡ) /*Ἀρχ.*/. Εἶδος καλύμματος κεφαλῆς, ἐν χρήσει ἰδίως παρὰ τοῖς ἀσιατικοῖς λαοῖς τῆς βορειοδυτικῆς Ἀσίας, καλούμενον ἄλλως, *τιάρα, κυρβασία*, ἢ, ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, καὶ *πῖλος*. Κατά τινα ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου, ὁ ἀσιατικὸς οὗτος πῖλος ἦτο ἡμισφαιρικός, τιθέμενος δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς ἄφινεν ἀκάλυπτον τὸ κατώτερον μέρος τῆς κόμης καὶ προσεδένετο πέριξ τοῦ ἰνίου διὰ ταινίας. Τοιοῦτος ἦτο ὁ γενικὸς τύπος τῆς κιδάρεως, τῆς ὁποίας ὅμως ὑπῆρχεν ἀπειρία παραλλαγῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἀνατολικὰς χώρας. Κατά τινα ἀσσυριακὰ καὶ χαλδαϊκὰ ἀρχαιότατα ἀνάγλυφα, ὁ βασιλεὺς παρίσταται φέρων κωνοειδῆ τιάραν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος φέρει ὑψηλὴν κυλινδρικὴν τιάραν. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐφόρουν ὑψηλὴν ἡμισφαιρικὴν κίδαριν, ἀπολήγουσαν κατὰ τὴν κορυφὴν εἰς ἀνθέμιον, οἱ δὲ Ἀσσύριοι στρατιῶται ἐφόρουν κιδαροειδές τι πηλήκιον, ἀπολῆγον ἄνω εἰς ὑψηλὴν αἰχμήν. Ἐν Χαλδαίᾳ ὑπῆρχον τιάραι σχηματιζόμεναι διὰ δύο ἢ τριῶν κεράτων ἐπιτιθεμένων ἐπ' ἀλλήλων καὶ χρησιμοποιούμεναι μόνον διὰ τοὺς θεούς, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τοὺς βασιλεῖς ἢ τοὺς ἄλλους θνητούς. Ἐν τούτοις ἐν Φοινίκῃ καὶ ταῖς φοινικικαῖς ἀποικίαις ἦσαν ἐν χρήσει καὶ διὰ τοὺς θνητοὺς τοιούτου εἴδους κερατοειδεῖς τιάραι, ὡς δεικνύουσι τοῦτο ἀνάγλυφα κυνηγῶν ἐπὶ χαλκίνων ἐλασμάτων. Τὰ κυπριακά, ἐξ ἄλλου, ἀγάλματα φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κωνικὸν πῖλον ἐξ ὑφάσματος, ἀπολήγοντα κατὰ τὴν κορυφὴν εἰς αἰχμὴν ἀναδιπλουμένην πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ὑπενθυμίζοντα τὴν ἀσσυριακὴν κίδαριν.

Κίδαρις βασιλέως τῶν Ἀρμενίων.

Ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τῆς Σιδῶνος, τῆς καλουμένης «σαρκοφάγου τοῦ σατράπου», ὁ κύριος ἥρως, πέριξ τοῦ ὁποίου συνωθοῦνται οἱ ὑπήκοοί του, φορεῖ κωνικήν, ὑψηλὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ τιάραν μὲ θυσανωτὴν αἰχμὴν κλίνουσαν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐνῷ οἱ ὑπήκοοι του φοροῦσιν ἁπλῆν κίδαριν. Κίδαριν ἐπίσης μετεχειρίζοντο καὶ οἱ Χετταῖοι, ὡς φανερώνει τοῦτο ἀνάγλυπτος στήλη ἐκ βασάλτου λίθου, ἐφ' ἧς βασιλεύς τις φορεῖ κυλινδρικὴν κίδαριν, ἔχουσαν ὑψωμένον τὸν γῦρον, ὡς οἱ σημερινοὶ πῖλοι. Ἀλλὰ τὴν κίδαριν, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν πῖλον, μετεχειρίζοντο κυρίως οἱ Πέρσαι. Κατὰ τοὺς Ἡρόδοτον, Ἀριστοφάνη καὶ Ἡσύχιον, ὁ περσικὸς οὗτος πῖλος ὠνομάζετο κυρβασία μὲν διὰ τοὺς κοινούς, κίδαρις δὲ διὰ τὸν βασιλέα. Ἡ βασιλικὴ κίδαρις διεκρίνετο ἐκ τῆς λάμψεως τῶν χρωμάτων, τῶν κεντημάτων καὶ τῶν πολυτίμων λίθων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκοσμεῖτο, εἶχε δὲ ὀρθὸν καὶ ἄκαμπτον σχῆμα καὶ ἔφερε λοφίον ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ἀριστοφάνους, μόνος ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ φορῇ τοιουτοτρόπως τὴν κίδαριν, ἐνῷ οἱ ὑπήκοοί του ἐφόρουν τὴν κυρβασίαν ἀναδιπλωμένην καὶ πίπτουσαν πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλικῆς περσικῆς κιδάρεως ὑπάρχουσι, κατὰ πολλὰ εὑρεθέντα ἀνάγλυπτα μνημεῖα, πολλαὶ παραλλαγαί. Ἐπὶ τῶν λεγομένων δαρεικῶν νομι-

Digitized by Google

σμάτων, ὁ βασιλεὺς φορεῖ κυλινδρικὴν μὲν καὶ θυσανωτήν, ἀλλὰ χαμηλὴν κίδαριν, ἐνῷ ἐπὶ ἄλλων μνημείων παρίσταται αὕτη ὑψηλή. Σπουδαιότερα ὅμως μνημεῖα, διὰ τὴν παράστασιν τῆς κιδάρεως, εἶναι ἀσσυριακά τινα νομίσματα, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων Τιγράνου, τοῦ ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 97—56 π. Χ. Ἡ κίδαρις, τὴν ὁποίαν φορεῖ ὁ βασιλεὺς οὗτος, ἐπτυχοῦτο κατὰ τὸ ἄνω μέρος, σχηματίζουσα πέντε ἀκμάς, ἐκάλυπτε δὲ τὸν αὐχένα καὶ τὰ ὦτα. Ἐπὶ τῆς προσόψεως ἡ βασιλικὴ αὕτη κίδαρις ἐκοσμεῖτο δι' ἀναγλύπτου παραστάσεως ἄστρου μὲ ὀκτὼ ἀκτῖνας ἐν μέσῳ δύο ἀετῶν. Ἐπὶ τῆς καλουμένης σαρκοφάγου τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Σιδῶνος, τῆς ἀποκειμένης νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Πέρσης σατράπης, ὅπως καὶ ὁ Δαρεῖος ὁ ἐπὶ τοῦ πομπηϊανοῦ μωσαϊκοῦ τοῦ παριστάνοντος τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ, φέρουσι κίδαριν, τῆς ὁποίας τὰ πλάγια μέρη, τὰ πρὸς προφύλαξιν τῶν παρειῶν, προσδεδεμένα ὑπὸ τὴν σιαγόνα, καλύπτουσι τὸ κάτω μέρος τῆς γενειάδος, συχνάκις δὲ καὶ τὸ κάτω χεῖλος.

Ἡ Κίδαρις αὕτη ἦτο ἀναμφιβόλως τιάρα τῆς ἐκστρατείας, διότι τοιαύτην φοροῦσι καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ βασιλέως. Διάφορος ὅμως ἦτο ἡ κίδαρις ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ. Ἐπὶ μνημείων, ὅπου ὁ βασιλεὺς παρίσταται περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν αὐλικῶν του, οὗτοι φέρουσιν ἢ μεγάλην κυλινδρικὴν τιάραν μετρίου ὕψους, ἢ χαμηλὴν κίδαριν, σχηματίζουσαν ἄνωθεν τοῦ μετώπου ἐλαφρὰν ἐξόγκωσιν ὑπενθυμίζουσαν τὸν φρύγιον σκοῦφον. Ἴσως ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν τιαρῶν τῶν αὐλικῶν δηλοῖ δύο κατηγορίας ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς περσικῆς αὐλῆς. Τὴν κίδαριν μετεχειρίζοντο ἐπίσης καὶ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοί, ὡς οἱ Λύκιοι, οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Πάρθοι, καὶ ἦτο τὸ ἔμβλημα τῶν ἱερέων τῆς Φρυγίας καὶ τῶν μάγων τῆς Καππαδοκίας, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων, ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου ἱερέως τῶν Ἰουδαίων, ὡς μνημονεύει ὁ Φίλων.

Ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ, κίδαριν συνήθως φοροῦσι θεοὶ καὶ ἥρωες ἀνατολικῆς προελεύσεως καὶ καταγωγῆς, ὡς εἶναι ἡ Ἄρτεμις, ὁ Μήδας, ἡ Μήδεια, ὁ Φινεύς, ὁ Θάμυρις, οὐχὶ ὅμως ἄλλαι καθαρῶς ἑλληνικαὶ θεότητες, διότι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες διεβίουν ἀσκεπεῖς, ἐθεώρουν τὸ κάλυμμα τοῦτο τῆς κεφαλῆς διακριτικὸν στοιχεῖον τῶν βαρβάρων, ἐν δὲ τῇ τέχνῃ σύμβολον τῆς ἀσιατικῆς νωθρότητος, ὡς τονίζει ὁ Ὀβίδιος. Τοιοῦτόν τι κάλυμμα ἔφερεν ὁ ἐκ Μυσίας Τήλεφος ἐν τῇ ὁμωνύμῳ τραγῳδίᾳ τοῦ Εὐριπίδου, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀριστοφάνης καλεῖ αὐτὸ φρύγιον σκοῦφον. Τοιοῦτο κάλυμμα ἔφερε, φαίνεται, τὸ ἐν Φενεῷ τῆς Ἀρκαδίας ἄγαλμα τῆς λεγομένης *Κιδαρίας Δήμητρος*. Ἐπὶ τῶν εἰκονιστικῶν παραστάσεων ὁ φρύγιος σκοῦφος χαρακτηρίζει οὐχὶ μόνον τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας (τοὺς Πέρσας, τοὺς Τρῶας, τοὺς Φρύγας), ἀλλὰ καὶ τὰς Ἀμαζόνας, ἔτι δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς Θρᾷκας, μὲ τὸν Ὀρφέα καὶ τὸν Ρῆσον. Χαρακτηριστικὸν μάλιστα τῆς βαρβαρικῆς χρήσεως τῆς κιδάρεως εἶναι τοῦτο: ὅτι τὰ νομίσματα τῆς καρχηδονιακῆς πλευρᾶς τῆς Σικελίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς νήσου ἐκείνης, φέρουσιν ὡς ἔμβλημα τὴν κίδαριν. Κατὰ τὸν Wünscher-Becchi, ἡ τιάρα τοῦ πάπα καὶ ἡ μίτρα τῶν ἐπισκόπων προῆλθον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ τῆς κιδάρεως.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Κίδαρις *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ ὀνομασία τοῦ ἑτέρου τῶν ποταμίων τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου. Σ. Ε. Λ.

—**Κίδαρις** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Δ. Θρᾴκης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Θερμῶν τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 150.

Κιδαρλῆ *(Καρᾶ—)[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας χωρίου *Λιθοχώρι* (βλ.λ.).

Κιδήνας. Χαλδαῖος μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος, ἀκμάσας περὶ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ διαφόρων Λατίνων συγγραφέων. Ἐκ τῶν ἔργων του, τὰ ὁποῖα φέρεται ἀναγνώσας καὶ ὁ Ἵππαρχος, σῴζεται μέγας πίναξ ὑπολογισμοῦ τῶν θέσεων τῆς Σελήνης. Ὁ πίναξ οὗτος, γεγραμμένος διὰ τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς, φυλάσσεται ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. Σ. Π.

Κιδικᾶτα (Chidicata) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα χωρίου τῆς Κεφαλληνίας, ἀναφερόμενον εἰς τὴν παρὰ τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ χειρόγραφον στατιστικὴν τοῦ Πέτρου Καστροφύλακα (1583) ὡς καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα (1766—1770). Τοῦ χωρίου τούτου, μὴ ὑπάρχοντος σήμερον, ἀγνοεῖται ἡ θέσις (*Μηλιαράκη* Κεφαλληνία σελ. 96). Σ. Ε. Λ.

κιδριὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία, ἰδίᾳ εἰς τὰς νήσους Νάξον καὶ Τῆνον, τῆς ποικιλίας τοῦ φυτοῦ *κίτρος* (βλ. λ.).

κιδρόλη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *κεδρόλη*.

Κίδρος *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον, 8 χλμ. πρὸς Δ. τῶν εἰς τὸν Εὔξεινον ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Δεβρικιὰν Ἰρμάκ. Τὸ Κίδρος κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου *Κυτώρου*. Πλησίον τοῦ Κίδρος ὑπάρχει πλούσιον ἀνθρακωρυχεῖον, οὗτινος ὁ ἄνθραξ εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων.

Κιδυησσός, ἢ ***Κιδυσσὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Φρυγίας, γνωστὴ κυρίως ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων κοπέντων νομισμάτων της, ἅτινα ἔφερον ἑλληνικοὺς τύπους καὶ ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς καὶ Δία καθήμενον καὶ κρατοῦντα φιάλην καὶ σκῆπτρον ἢ Κυβέλην, Ἀσκληπιόν, Ὑγιείαν, Τελεσφόρον μετὰ τῶν ὀνομάτων ἀρχόντων. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ Κιδυσσὸς ἦτο μία τῶν πόλεων τῆς Καπατιανῆς Φρυγίας. ΚΑΨ

Κίεβον (ρωσσ. *Κίεβ*, οὐκραν. *Κίφ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, ἄλλοτε πρωτεύουσα ὁμωνύμου κυβερνείου, ἀποτελοῦντος νῦν μέρος τῆς ὁμοσπόνδου δημοκρατίας τῶν σοβιέτ. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δνειπέρου (Βορυσθένους) ὑπὸ 50°26'53" βορείου πλάτους καὶ 28°10' ἀνατολικοῦ μήκους. Κάτ. 616.000. Εἶναι κατὰ πληθυσμὸν ἡ τρίτη πόλις τῆς Ρωσίας, ἡ ἀρχαιοτέρα δὲ πασῶν αὐτῆς. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1917, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων, τὸν Μάϊον 1920 ὑπὸ τοῦ Πετλιούρα, βραδύτερον ὑπὸ τῶν Πολωνῶν καὶ ἐν τέλει ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων.

Τὸ Κίεβον, ἐγειρόμενον ἐπὶ τριῶν λόφων, χωρίζεται ὑπὸ βαθυτάτων χαραδρῶν εἰς τέσσαρας χωριστὰς οὕτως εἰπεῖν πόλεις, αἵτινες ἔχουν ἰδίαν ἑκάστη ἱστορίαν καὶ ἰδιαιτέραν φυσιογνωμίαν: Τὸ *Ποντὸλ* (ἡ κάτω πόλις) ἐπὶ τῆς πεδιάδος, καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δνειπέρου, ἀποτελεῖ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν πόλιν, εἰς ἣν κατοικοῦσι πολυάριθμοι Ἰουδαῖοι. Τὴν *Παλαιὰν πόλιν*, ἄλλοτε ἕδραν τῶν ἡγεμόνων καὶ εἰς ἣν ἑδρεύουσι σήμερον αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ καὶ τὰ δικαστήρια. Τὸ *Πετσὲρσκ* (πόλις τῶν κρυπτῶν), ἐγειρόμενον ἐπὶ τοῦ δεσπόζοντος τῶν λοιπῶν λόφου, καὶ κυκλούμενον ὑπὸ τείχους, περιλαμβάνοντος τὴν περίφημον μονὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας ἀποτελεῖ τὴν ἱερὰν καὶ στρατιωτικὴν πόλιν καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς πόλεως διὰ τῆς εὐρείας ὁδοῦ *Κρεστσάτικ*. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἐκτισμένη ἐντὸς ἀπεράντων κήπων, ὠνομάσθη καὶ *Λίπκι*, ἤτοι πόλις τῶν φιλυρῶν. Ἡ *Νέα πόλις* εἶνε κτίσμα τῶν νεωτέρων χρόνων, ἔχει ὅλως νέαν ὄψιν, διασχίζεται ὑπὸ εὐρυτάτων ὁδῶν καὶ κοσμεῖται ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων, τῶν ὁποίων προεξάρχει, ὑψούμενον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, τὸ πανεπιστήμιον, περὶ τὸ ὁποῖον εἶναι συγκεντρωμέναι πᾶσαι αἱ σχολαὶ καὶ τὰ πνευματικὰ ἱδρύματα τῆς πόλεως.

Τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Κιέβου ἱδρύθη τῷ 1834 πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἀκαδημίας τῆς Βίλνας καὶ τοῦ λυκείου Κρεμένετζ, περιλαμβάνει δέ, ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων, τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, τὸ νομισματικόν, τὸ τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην. Ἡ θεολογικὴ ἀκαδημία, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, διατηρεῖ ἐπίσης μέγα μουσεῖον χριστιανικῶν καὶ εἰδωλολατρικῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐν τῇ Νέᾳ πόλει εὑρίσκονται ἐπίσης τὸ ἀστεροσκοπεῖον, τὰ ἑπτὰ λύκεια τῶν ἀρρένων, τὰ τέσσαρα τῶν θηλέων, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ σχολαί, ἡ σχολὴ τῶν καλῶν τεχνῶν, τὸ ᾠδεῖον, ἡ στρατιωτικὴ σχολὴ καὶ πολυάριθμοι ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἡ θέα τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τῶν ὀχθῶν τοῦ Βορυσθένους. Ἐκεῖθεν διακρίνονται τὰ πολυάριθμα ἐπίχρυσα κωδωνοστάσια καὶ οἱ ἐπίσης ἐπίχρυσοι θόλοι τῆς μονῆς τῆς Λαύρας, κυκλουμένης ὑπὸ λευκοῦ τείχους καὶ γραφικωτάτων ἐπάλξεων. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν διαφαίνονται αἱ οἰκίαι τῆς ἐμπορικῆς πόλεως Ποντόλ, ὕπερθεν τῆς ὁποίας ὑψοῦται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ὁμοιάζουσα πρὸς ἀκρόπολιν, ὁλόκληρος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἐπίχρυσος. Ἐπὶ τοῦ θόλου τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ναοῦ στηρίζεται παμμέγιστος σταυρός, δίδων τὴν ἐντύπωσιν συμβόλου τῆς θρησκευτικῆς νίκης, τῆς τελεσθείσης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἁγίου Βλαδιμίρου. Εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τοῦ ναοῦ τούτου ἐμφανίζεται δάσος ὁλόκληρον χρυσῶν θόλων καὶ κωδωνοστασίων μὲ τὰς τριχαπτοειδεῖς κεράμους των, αἵτινες προσθέτουσι νέα θέλγητρα εἰς τὸ ἐκτάκτως γραφικὸν θέαμα τῆς πόλεως. «Τὸ Κίεβον, λέγει ὁ Βικτὼρ Τισσό, εἶναι φαντασμαγορικὴ πόλις, μὲ ὑπερύθρους οἰκοδομάς, ναοὺς ἐκ χρυσοῦ, κωδωνοστάσια ἐπίχρυσα καὶ ἐπάργυρα, ἐρυθρὰ ἀνάκτορα, γοητευτικὰ ἄνδηρα, κήπους καὶ παραδείσους ἀσιατικῆς πολυτελείας καὶ ἀπεριγράπτου καὶ μεθυστικῆς χάριτος».

—*[Ἱστορ.]* Τὸ Κίεβον, ἡ *Κιοάμπα* τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ *Μὰν-Κερμὰν* τῶν Ἀράβων, εἶναι ἡ πρώτη ἀναφερομένη ἐν τῇ ἱστορίᾳ πόλις τῆς Ρωσίας. Τὰ λείψανα τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ τὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης μαρτυροῦσι περὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τῆς πόλεως. Αἱ ἀρχαιότεραι πληροφορίαι περὶ αὐτῆς εὑρίσκονται εἰς τὸν ἱστορικὸν Νέστορα, τὸν Ἡρόδοτον τῶν Ρώσων. Κατ' αὐτὸν οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Κιϊ, Στσκὲκ καὶ Χόριβ ἀφίκοντο αὐτόθι μετὰ τῆς ἀδελφῆς των Ἀγάπης καὶ ἐσχημάτισαν τὴν πρώτην κοινότητα, εἰς ἣν ὁ πρεσβύτερος ἔδωκε τὸ ὄνομά του. Ὁ Ἀσκὸλδ καὶ ὁ Ντύρ, συστρατιῶται τοῦ Ρούρικ, κατελθόντες διὰ τοῦ Βορυσθένους ἐπὶ τῶν πλοίων των, τῷ 864, δὲν εὗρον εἰς τὸ Κίεβον εἰμὴ οἰκίας διεσπαρμένας εἰς τὰς πλευρὰς τῶν λόφων, κατοικουμένας ὑπὸ λαοῦ εἰρηνικοῦ, ὑποτελοῦς τῶν Χατζάρων. Ὁ Ἀσκὸλδ καὶ ὁ Ντύρ, ἢ Δίρας, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὸν οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, ἑνώσαντες πολλοὺς τῶν Βαράγγων καὶ αὐτοκαλούμενοι Ρῶσοι, ἦρχον ὡς ἡγεμόνες τοῦ Κιέβου, ὁπόθεν ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Τότε δὲ ἡ πόλις αὕτη εἶδε τοὺς φοβεροὺς τούτους πολεμίους, τῶν ὁποίων τὰ σκάφη κατέστρεψεν αἰφνιδία τρικυμία, ἣν οἱ Βυζαντινοὶ ἀπέδιδουν εἰς θαῦμα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τόσον δ' ἐξέπληξε τοὺς Ρώσους, ὥστε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐδέχθησαν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος τῷ 867 ἔπεμψεν εἰς Κίεβον ἐπίσκοπον, χειροτονηθέντα παρ' αὐτοῦ, ὅστις διέδωκε τὸ πρῶτον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸν Χριστιανισμόν. Ὅτε, μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Ἰγόρ, ἀνέλαβε τὰ ἡνία τοῦ κράτους ἡ ἁγία Ὄλγα, αὕτη ἐβαπτίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 945, εἶναι δὲ ἡ πρώτη ἡγεμονὶς τῆς Ρωσίας ἡ δεχθεῖσα τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ ἀνελθὼν κατόπιν εἰς

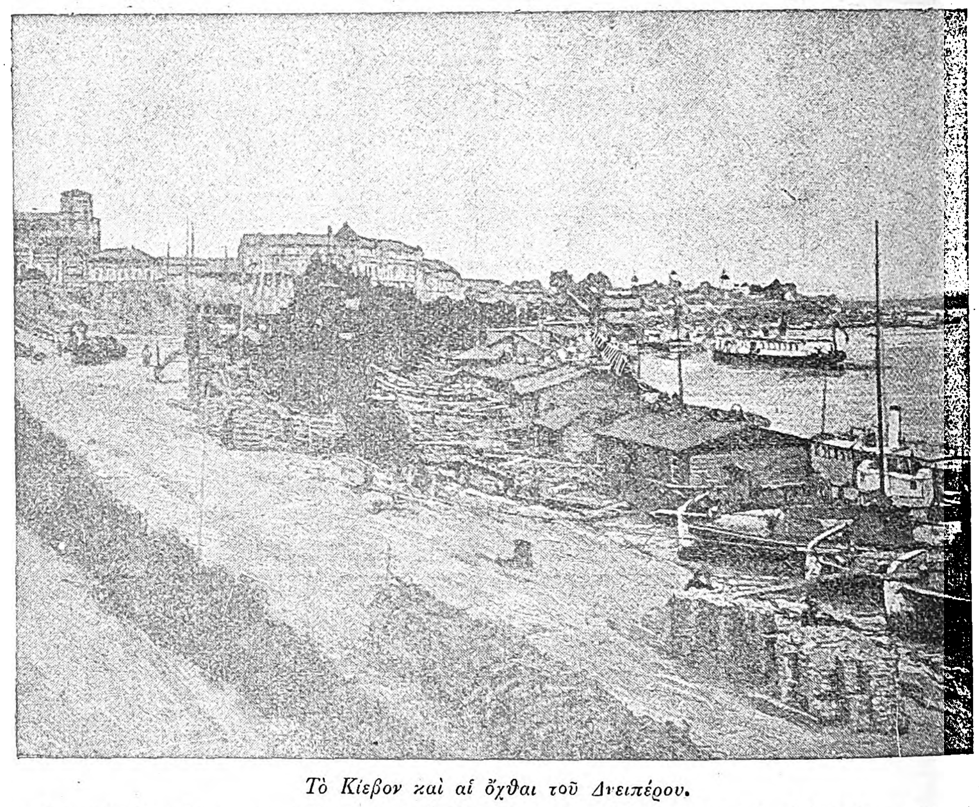

Τὸ Κίεβον καὶ αἱ ὄχθαι τοῦ Δνειπέρου.

Digitized by Google

τὸν θρόνον τῆς Ρωσίας, τῷ 972, Μέγας Βλαδίμιρος, ὃν ἡ ἐκκλησία ἔταξε μεταξὺ τῶν ἁγίων, ἔρριψε τὰ εἴδωλα εἰς τὸν Βορυσθένην καὶ ἐφώτισε τὸν λαὸν αὐτοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος, τῷ δὲ 984 προεκήρυξεν ὅτι πάντες οἱ Ρῶσοι, κύριοι καὶ δοῦλοι, ὤφειλον νὰ βαπτισθῶσιν. Ὀλίγον ὕστερον ἐνεφανίσθη ὁ ἡγεμὼν εἰς τὰς παρὰ τὴν πόλιν ὄχθας τοῦ Βορυσθένους μετὰ πολλῶν Ἑλλήνων ἱερέων, δοθέντος δὲ τοῦ σημείου πλῆθος ἀναρίθμητον ἀνθρώπων κατέβη εἰς τὸν ποταμόν. Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἐβυθίζοντο εἰς τὸ ὕδωρ μέχρι τραχήλου, οἱ δὲ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ἐκράτουν εἰς τοὺς βραχίονας τὰ τέκνα των, τῶν ἱερέων ἀναγινωσκόντων τὰς εὐχὰς τοῦ βαπτίσματος καὶ ὑμνούντων τὴν δόξαν τοῦ ὑψίστου. Μετὰ τὴν τελετὴν οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς ἐκάλεσαν πάντας τοὺς κατοίκους τοῦ Κιέβου Χριστιανούς. Οὕτως εἰς τὸ Κίεβον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἡ Ρωσία ἐστράφη πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ἄνευ βίας καὶ θυμάτων. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου τὸ Κίεβον ἀπεκλήθη ἱερὰ πόλις καὶ μήτηρ τῶν ρωσικῶν πόλεων.

Τὸ Κίεβον ἀπέβη ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας, ἕδρα τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν μητροπολιτῶν, ἀναπτύξασα μέγα ἐμπόριον μετὰ τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ κατέστη διάσημον εἰς τὸν γνωστὸν τότε κόσμον. Νυμφευθεὶς ὁ Βλαδίμιρος τὴν βασιλόπαιδα Ἄνναν, ἀδελφὴν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, ἐγκατεστάθη μετ᾽ αὐτῆς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, τὴν ὁποίαν διεκόσμησαν διὰ τοῦ ναοῦ τῆς Δεκάτης, καλλωπισθέντος ὑπὸ Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν καὶ ὀνομασθέντος οὕτω, διότι ὁ Βλαδίμιρος ἀφιέρου αὐτῇ τὸ δέκατον τῶν εἰσοδημάτων του. Ὁ μέγας

Κίεβον : Ὁ ναὸς τῆς Λαύρας.

ἡγεμὼν Ἰαροσλάβος ἔδωκε νέαν ζωὴν καὶ ὤθησιν εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ Κιέβου, ἵδρυσε πολυάριθμα σχολεῖα, βιβλιοθήκην καὶ συνέστησε τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ γυναικεῖον ἐκπαιδευτήριον (1086), ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον κώδικα, ἰσχύσαντα ἐπὶ μακροὺς αἰῶνα. ἐν Ρωσίᾳ. Βραδύτερον, ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ρωσικῶν ἡγεμονιῶν. Τὴν ἐκπολιτιστικὴν ὅμως πρόοδον, ὑπὸ τὴν βυζαντινὴν καθαρῶς ἐπίδρασιν, ἀνέκοψεν ἡ εἰσβολὴ τῶν Ταττάρων. Ὁ Μπαντοῦ χάν, ἐποφθαλμιῶν τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κιέβου, ἀπέστειλε κατ᾽ αὐτοῦ στρατηγόν του, συνοδευόμενον παρ᾽ ἑνὸς τῶν ἐγγόνων τοῦ Δζιγκὶς-χάν. Οἱ ἐπιδρομεῖς οὗτοι ἔκαιον τὰς πόλεις, ἔσφαζον καθ᾽ ὁμάδας τοὺς κατοίκους των καὶ διέπραττον φρικώδεις ὠμότητας. Ἥρπαζον τὰς μοναχάς, τὰς συζύγους καὶ τὰς θυγατέρας τῶν πριγκίπων. Πᾶσα ἀντίστασις πρὸς τὴν φοβερὰν δύναμιν τῶν Ταττάρων ἐφαίνετο ματαία· ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι τοῦ Κιέβου δὲν ἐδέχθησαν νὰ κλίνωσι τὸν αὐχένα καὶ ἔσφαξαν τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ χάνου. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ λαοῦ ἐνέκρινεν ὁ ἡγεμὼν Μιχαήλ, ἀλλὰ βραδύτερον, προεικάζων τὸ φιλέκδικον τῶν Ταττάρων, ἔφυγεν εἰς Οὐγγαρίαν, ἀφήσας διοικητὴν τῆς πόλεως τὸν εὐπατρίδην Δημήτριον. Μετ᾽ οὐ πολὺ ὁ φοβερὸς στρατὸς τοῦ χάνου περιεκύκλωσε τὸ Κίεβον, ἐκ δὲ τοῦ κρότου τῶν ἀναριθμήτων φορτηγῶν ἁμαξῶν, τῶν μυκηθμῶν τῶν καμήλων, τοῦ χρεμετισμοῦ τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀγρίων κραυγῶν τῶν πολεμίων, μόλις, κατὰ τὸν χρονογράφον, οἱ κάτοικοι λαλοῦντες ἤκουον ἀλλήλους. Ἡ πολιορκία ἤρξατο δι᾽ ἐφόδου κατὰ τῆς πύλης τῆς καλουμένης *Λιάτσκι*, ὅπου ἔληγον τὰ πυκνὰ δάση. Οἱ πολιορκούμενοι εὑρέθησαν κατὰ μέτωπον τοῦ ἐχθροῦ, ἐπολέμησαν γενναίως, ἀλλὰ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου οἱ Τάταροι ἐγένοντο κύριοι τῶν τειχῶν, οἱ δὲ Ρῶσοι ὑποχωρήσαντες εἰς τὸν ναὸν τῆς Δεκάτης ἀνέμενον ἐκεῖ τὸν ἐχθρόν. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης οἱ Τάταροι ἐπανέλαβον τὴν προσβολήν, διέρρηξαν τὸν ἀσθενῆ προμαχῶνα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, ὅπου εὑρίσκετο ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Βλαδιμίρου. Οἱ νικηταὶ ἐπανηγύρισαν τὴν ἅλωσιν τῆς ρωσικῆς πρωτευούσης φονεύοντες τοὺς ἀνθρώπους καὶ καταστρέφοντες τὰ μνημεῖα πολυχρονίου πολιτισμοῦ. Τὸ ἀρχαῖον Κίεβον ἐξέλιπεν ἐσαεὶ τῷ 1240, κατὰ δὲ τὸν ΙΔ′ καὶ ΙΕ′ ἀκόμη αἰῶνα ἦτο σωρὸς ἐρειπίων. Οὔτε τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς ἁγίας Ὄλγας καὶ τοῦ ἁγίου Βλαδιμίρου ἐφείσθησαν οἱ βάρβαροι. Ὁ ναὸς τῆς Δεκάτης, τὸ πρῶτον μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τῆς ρωσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, κατηδαφίσθη, ἐκ δὲ τῶν ἐρειπίων του ἀνήγειραν βραδύτερον οἱ Ρῶσοι τὸν σήμερον περίλαμπρον ναόν. Τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ἔσχε καὶ ἡ μονὴ τῆς Λαύρας, τῆς ὁποίας ἡ οἰκοδομὴ λέγεται ὅτι ὑπερεῖχε τῆς σημερινῆς κατά τε τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ κάλλος. «Τὸ Κίεβον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεώς του, λέγει Ρῶσος ἱστορικός, ἦτο μᾶλλον εὐρωπαϊκὴ πόλις παρὰ οἱαδήποτε ἄλλη τῆς Ρωσίας τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι ἐκόσμουν τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μνημεῖά της, οἱ δὲ ἔμποροί της ἐπλούτιζον αὐτήν. Ἑπτακόσιοι ναοὶ ὕψωνον τοὺς χρυσοῦς θόλους των μεταξὺ τῶν πύργων τῶν τειχῶν της». Ἐννέα ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἓν μέρος τῶν κατοίκων ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν πόλιν, ἀλλ᾽ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη λεηλατουμένη ὑπὸ τῶν Λιθουανῶν καὶ τῶν Πολωνῶν, ἕως ὅτου ἐγένετο κτῆμα τῶν τελευταίων, οἵτινες διὰ τῆς παραχωρήσεως πλείστων προνομίων ἐπεδίωξαν νὰ ἀναζωογονήσωσι τὴν παλαιάν της ἐμπορικὴν ἀκμήν. Ἐν τέλει, ὅτε ὑπετάγη ἡ Μικρὰ Ρωσία εἰς τοὺς τσάρους τῆς Μόσχας (1668), ἤρξατο ἀναλαμβάνουσα ἡ πόλις αὕτη, τῷ δὲ 1811 μεγάλη πυρκαϊὰ ἐξηφάνισε τὰς στενὰς ὁδούς της καὶ οὕτως ᾠκοδομήθη ἡ σημερινὴ ὡραία πόλις.

Ἀρχαῖα μνημεῖα. Παρ᾽ ὅλας τὰς καταστροφάς, τὰς ὁποίας ὑπέστη τὸ Κίεβον, διασῴζει ἀκόμη πλεῖστα ἐρείπια τῶν μνημείων τῶν πρώτων χριστιανικῶν του χρόνων. Διατηροῦνται λείψανα τῆς Χρυσῆς Πύλης, περὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ρωσικὴ παράδοσις, ὅτι ταύτην διέσωσεν ὁ ἥρως Μοκαΐλο, ὅστις μετέφερεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων του μέχρι τῆς κορυφῆς ἀπροσίτου ὄρους. Διασῴζεται ἐπίσης ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀντίζηλος τοῦ ὁμωνύμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγερθεὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου καὶ περίπου τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ὀρόφων καὶ 16 μεγάλων καὶ μικρῶν θόλων. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον διασῴζεται ὑπὸ τὴν ἁψῖδά του κολοσσιαῖον μωσαϊκόν, ἔργον Βυζαντινῶν καλλιτεχνῶν μετακληθέντων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἰαροσλάβου. Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου μετὰ τῶν ἀποστόλων εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων βυζαντινῶν μωσαϊκῶν, ὅπως καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, ἔχουσα ἐπίχρυσον βάθος. Ἡ Ἁγία Σοφία περιλαμβάνει πλείστους τάφους καὶ παρεκκλήσια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν σαρκοφάγον τοῦ ἡγεμόνος Ἰαροσλάβου. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον εὑρίσκονται καὶ τοιχογραφίαι, μοναδικαὶ εἰς τὸ εἶδός των, ἀποκαλυφθεῖσαι τῷ 1834 καὶ εἰς οὐδεμίαν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ὑπάρχουσαι. Ἀποτελοῦνται ἐκ ζῴων καὶ πτηνῶν χιμαιρικῶν ἱπταμένων, ἐκ χορευτριῶν, ἐξ ἱπποδρομικῶν ἁρμάτων ὁδηγουμένων ὑπὸ ἡνιόχων περιβεβλημένων ἀρχαίας ἀμφιέσεις, ἐξ ἀκροβατῶν παριστανόντων ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ, ἐκ μουσικῶν, ἐξ ἱππέων καλπαζόντων καὶ ἐκ κυνηγῶν φονευόντων ἄρκτους καὶ δράκοντας. Πάντα τὰ πρόσωπα ταῦτα φέρουσι βυζαντινὰς ἀμφιέσεις. Εἰκάζεται ὅτι αὗται δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ παρακείμενον ἀνάκτορον τοῦ Ἰαροσλάβου, ἑνωθὲν μετ᾽ αὐτῆς εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Ὁ ναὸς τῆς Δεκάτης ἐγείρεται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Βλαδιμίρου, ὁ δὲ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ὑψούμενος ὕπερθεν τῆς ἐμπορικῆς πόλεως, εἶναι ἔργον τοῦ Ραστρέλλι καὶ ὡραίου ρυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων μοναστηρίων τοῦ Κιέβου εἶναι τὸ τῆς Λαύρας, τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν Ρωσίᾳ, διάσημον διὰ τὰς κατακόμβας του. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκεται τὸ ἀρχαῖον ρωσικὸν τυπογραφεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου προήρχοντο ὅλα τὰ λειτουργικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο οἱ ὀρθόδοξοι κληρικοὶ ἐν Ρωσίᾳ. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐμόνασεν ὁ διάσημος Ἕλλην Μάξιμος ὁ Ἁγιορείτης, ἐκεῖ δ᾽ εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Ρώσου ἱστορικοῦ Νέστορος. Ἕτερον μοναστήριον διάσημον εἶναι τὸ τοῦ Συνδέσμου τοῦ Ποντόλ, μετὰ τῆς ἐκκλησίας ἣν ἵδρυσεν ὁ ἀταμὰν Μαζέπας, τὸ τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ μετὰ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς ἁγίας Βαρβάρας, καὶ τὸ τοῦ Βυντουμέτσκι, ἱδρυθὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, ἐφ᾽ ἧς ἠγείρετο τὸ εἴδωλον τοῦ ἀρχαίου τῶν Σλάβων θεοῦ Περούνου. Ἐν Κιέβῳ ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου ἔχει ἐνταφιασθῆ ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης, πατὴρ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ἐπί τινος τῶν λόφων τοῦ Κιέβου ἐστήθη κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς χιλιετηρίδος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ ὁ ἀνδριὰς τοῦ ἁγίου Βλαδιμίρου.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Κιεβραὶν (Quiévrain) */Γεωγρ./.* Πόλις τοῦ Βελγίου, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Αἰνώ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀνέλλ. Κάτ. 5.300. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ καὶ ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ζαχάρεως.

Μ. Δ. Β.

Κιέζε (Chiese) */Γεωγρ./.* Ποταμὸς τῆς Β. Ἰταλίας, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Ἀνταμέλλο, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τρέντο καὶ τοῦ Ν. Τυρόλου. Κατ᾽ ἀρχὰς ἔχει κατεύθυνσιν ΝΔ καὶ κατόπιν ΝΑ, διέρχεται διὰ τοῦ νομοῦ τῆς Βρεσκίας, τῆς λίμνης Ἴντρο, τοῦ νομοῦ τῆς Μαντούης καὶ διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Λομβαρδίας καὶ χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Ὄλιο, παραποτάμου τοῦ Πάδου, μετὰ ροῦν 160 χλμ. Παρ᾽ αὐτὸν κεῖται τὸ Σολφερῖνο, ὅπου ἡττήθησαν οἱ Αὐστριακοὶ τῷ 1859, προσπαθοῦντες ν᾽ ἀπωθήσουν τοὺς Γάλλους πέραν τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Μ. Δ. Β.

Κίελλαντ (Kielland ἢ Kjelland), ***Ἀλέξανδρος.*** Νορβηγὸς συγγραφεὺς (1849—1906). Νεώτατος διεκρίθη ὡς συγγραφεὺς γοητευτικῶν διηγημάτων, τὰ ὁποῖα ἀμέσως προσείλκυσαν τὸ κοινόν. Εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα φαίνεται ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας· βραδύτερον ἐνήσκησαν ἐπ᾽ αὐτοῦ μεγάλην ἐπιρροὴν οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Δανοὶ ρεαλισταί, τέλος δὲ καταληφθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν Ἴψεν ἠκολούθησε τὴν σχολὴν αὐτοῦ καὶ ἐγένετο εἰσηγητὴς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ρεαλισμοῦ ἐν Νορβηγίᾳ. Ὁ Κίελλαντ εἰς τὰ ἔργα του ἔστρεψε τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ πολεμικὴν κατὰ τῆς ἀποκλειστικότητος τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς περιωρισμένης ἀντιλήψεως τῶν λουθηρανῶν. Ὁλόκληρον τὸ φιλολογικόν του ἔργον ἀποτελεῖ διαρκῆ ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐγκαθιδρύσεως νέου κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἐπὶ φιλελευθέρων βάσεων. Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον τῶν ἔργων του εἶναι τὰ «Διηγήματα» (1880), τὰ ὁποῖα ἠκολούθησε μακρὰ σειρὰ μυθιστορημάτων. Αἱ νέαι θεωρίαι τοῦ συγγραφέως προσείλκυσαν ἀπειραρίθμους θιασώτας, τὰ δ᾽ ἔργα του ἐγένοντο τὸ κοινὸν ἀνάγνωσμα ἐν Νορβηγίᾳ καὶ ταχέως μετεφράσθησαν εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, προκαλέσαντα μακρὰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς καθαρᾶς τέχνης καὶ τῶν ρεαλιστῶν.

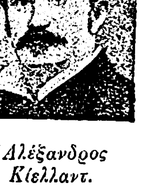

Ἀλέξανδρος Κίελλαντ.

Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του τὰ προξενήσαντα μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν εἶναι: «Ὁ Γκάρμανν», «Ὁ λοχαγὸς Βόρς», «Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐργασίας», «Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῷα», «Ἡ συνηγορία» κτλ. Ἐπίσης ἔγραψε θεατρικά τινα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κάλλιστα εἶναι: «Ὁ καθηγητής» καὶ «Ὁ κηδεμὼν τοῦ Μπέττυ». Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Κίελλαντ ἐξακολουθεῖ ἐν Νορβηγίᾳ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν

Digitized by Google

του, τὰ δ' ἔργα του ἀναγινώσκονται ὑπὸ τῆς νέας γενεᾶς, ὅπως καὶ ὑπὸ τῆς συγχρόνου του. Θ. Β.

Κίελμαν - *Γκέρανσον* (Kiellman - Göranson), ***Ἰούλιος - Ἀλέξανδρος***. Σουηδὸς μυθιστοριογράφος (1811 –1869). Πάστωρ κατ' ἀρχὰς ἐν Στοκχόλμῃ καὶ εἶτα εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν φιλολογίαν νεώτατος, δημοσιεύσας ποιήματά τινα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Norna Gäst

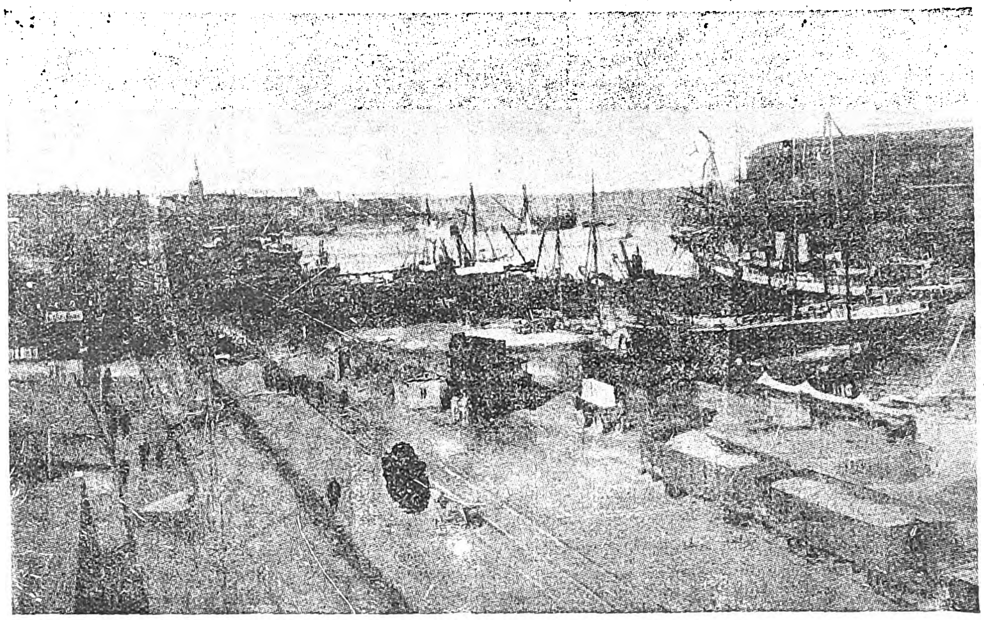

Ὁ λιμὴν τοῦ Κιέλου.

εἰς διάφορα περιοδικά. Βραδύτερον ἐδημοσίευσε πλήρη συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Smärre Dikter», τὰ ὁποῖα ἐκρίθησαν εὐμενέστατα, ὅπως καὶ τὰ μετά τινα χρόνον δημοσιευθέντα «Ἄσματα τῆς Γεθσημανῆς», ἔχοντα θρησκευτικὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χαρακτῆρα. Βραδύτερον ἐγένετο γνωστότερος εἰς τὴν χώραν του ἐκ τῶν μυθιστορημάτων καὶ τῶν διηγημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Nepomuk. Τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἀπεκαλύφθη ὑπό τινος κριτικοῦ, τοῦτο δὲ συνετέλεσεν, ὅπως γίνωσι ταῦτα δημοτικώτατα. Τὰ ἄριστα τῶν μυθιστορημάτων εἶναι αἱ «Μικραὶ σουηδικαὶ περιπέτειαι» καὶ «Τὸ μαῦρον ἐπὶ τοῦ λευκοῦ». Θ. Β.

Κίελον (Kiel) */Γεωγρ./*. Πόλις καὶ πολεμικὸς λιμὴν τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Σλέσβιχ - Ὁλστάϊν ἐν Πρωσσίᾳ. Κεῖται εἰς τὰ ΝΔ. παράλια τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Κιέλου, εἰς 54°20′ Β πλ. καὶ 10°7′ Α. μῆκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς, παρὰ τὸ πρὸς τὴν Βαλτικὴν στόμιον τῆς διώρυγος τοῦ Κιέλου, εἰς ἀπόστασιν 112 χλμ. πρὸς Β τοῦ Ἀμβούργου. Κάτοικοι 213.947. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο τμημάτων: ἐκ τῆς παλαιᾶς πόλεως (Altstadt) καὶ τῶν νέων συνοικιῶν, εἰς τὰς ὁποίας προσηρτήθησαν καὶ τὰ ἄλλοτε προάστεια τοῦ *Μπρούνσβικ* καὶ τοῦ *Ντύστερνμπρουκ*. Ἡ παλαιὰ πόλις ἔχει πολλὰ ἐνδιαφέροντα ἀρχαῖα κτίρια, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ἀνάκτορον τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, εὐρυνθὲν κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα καὶ ἐπανοικοδομηθὲν μετὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1838. Ἐν αὐτῷ κατ' ἀρχὰς ἥδρευον οἱ δοῦκες τοῦ Ὁλστάϊν-Γκόττορπ, κατόπιν δὲ ἐγκατεστάθη ὁ πρίγκιψ Ἐρρῖκος τῆς Πρωσσίας. Ἄλλα κτίρια εἶναι τὸ παλαιὸν δημαρχεῖον, κτισθὲν τῷ 1596 καὶ τὸ παλαιὸν πανεπιστήμιον, κτισθὲν τῷ 1665 ὑπὸ τοῦ δουκὸς Χριστιανοῦ Ἀλβέρτου καὶ ὀνομασθὲν ἐξ αὐτοῦ «Cristian Albertina». Ἐκ τῶν νεωτέρων κτιρίων τὰ κυριώτερα εἶναι: τὸ νέον πανεπιστήμιον, κτισθὲν τῷ 1864 καὶ συμπληρωθὲν τῷ 1876, μετὰ βιβλιοθήκης ἀριθμούσης 240.000 τόμους, ζῳολογικοῦ μουσείου, βοτανικοῦ κήπου καὶ δασικῆς σχολῆς. Τοῦ πανεπιστημίου τούτου ὀνομαστὴ εἶναι ἡ ἰατρικὴ σχολή, προικισμένη μετὰ θαυμασίων ἐργαστηρίων· τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Σλέσβιχ - Ὁλστάϊν, ἐν τῷ παλαιῷ πανεπιστημίῳ, τὸ μουσεῖον Τάουλω, περιέχον ἔργα ξυλογλυπτικῆς τῆς ΙΣΤ′ καὶ ΙΖ′ ἑκατονταετηρίδος, ἡ ναυτικὴ ἀκαδημία, ἡ ναυτικὴ σχολή, ἡ σχολὴ τῶν μηχανικῶν, ἡ πινακοθήκη, τὰ θέατρα, ἡ γεωγραφικὴ ἑταιρεία, τὸ ἀστεροσκοπεῖον, κ. τ. λ. Ἔχει ἐπίσης μέγαν ἀριθμὸν παλαιῶν ἰδιωτικῶν μεγάρων, πλουσίας ἐπαύλεις, ὡραίους κήπους καὶ πολλὰ μνημεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἀγάλματα τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Α′, τοῦ Βίσμαρκ, τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου, τῶν βιομηχάνων Σβέφφελ καὶ Κρούπ κτλ. Μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν της ἀξιολογώτεραι εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κτισθεῖσα τῷ 1240, ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, καθὼς καὶ νεώτεραι τῶν διαμαρτυρομένων καὶ ἡ συναγωγὴ τῶν Ἑβραίων.

Τὸ Κίελον εἶναι ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων καὶ ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Γερμανίας, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ναυπηγικὴν καὶ τὴν κατασκευὴν μηχανημάτων. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ναυπηγείων της τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ κρατικά, μετὰ πέντε μεγάλων δεξαμενῶν, τὸ ναυπηγεῖον «Γερμανία» τῆς ἑταιρείας Κρούπ, τὸ ναυπηγεῖον Χόβαλντς κτλ. Ἔχει πλεῖστα ἐργοστάσια ναυτιλιακῶν εἰδῶν, καθὼς καὶ χυτήρια σιδήρου, ἀτμομύλους, ἐργοστάσια ἁλιπάστων ἰχθύων, ζυθοποιεῖα, σαπωνοποιεῖα, ἐργοστάσια κονσερβῶν, ξυλουργεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, ἐλαιουργεῖα, κεραμοποιεῖα, τυπογραφεῖα κτλ. Τὸ κυριώτερον ἐμπόριον συνίσταται εἰς γαιάνθρακας, ξυλείαν, σιτηρά, ἰχθῦς, βούτυρον καὶ τυρόν. Εἶναι κέντρον σημαντικῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, μετὰ τοῦ Ἀμβούργου, τῆς Λυβέκκης καὶ ὅλων τῶν πρὸς Ν καὶ Α γραμμῶν, καθὼς καὶ μετὰ τῶν πρὸς τὴν Δανίαν τοιούτων.

Κυρίως ὅμως τὸ Κίελον εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τὸν θαυμάσιον αὐτοῦ λιμένα, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος γερμανικὸς λιμὴν ἐν τῇ Βαλτικῇ, ἔχων τακτικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Λυβέκκης, τοῦ Στεττίνου, τοῦ Ντάντσιγκ, τῆς Καινιξβέργης, τοῦ Ἀμβούργου, τῆς Βρέμης καὶ μετὰ τῶν λιμένων τῆς Δανίας καὶ τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου. Ἔχει μέγαν ναύσταθμον καί, πλὴν τοῦ ἐμπορικοῦ, πολεμικὸν λιμένα, λιμένα τορπιλλοβόλων, ἐλεύθερον λιμένα, βάσιν ὑδροπλάνων, στρατιωτικὸν ἀεροδρόμιον καὶ ἐμπορικὴν ἀεροπλοϊκὴν συγκοινωνίαν. Ὁ λιμὴν αὐτοῦ ἐπροστατεύετο ἄλλοτε ὑπὸ πολλῶν φρουρίων καὶ ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἀσφαλεστέρων καὶ στρατηγικωτέρων τῆς Εὐρώπης. Δυνάμει ὅμως τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, τῷ 1919, πάντα τὰ φρούρια καὶ τὰ προστατευτικὰ αὐτοῦ μέσα κατεστράφησαν.

Τὸ Κίελον εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν μᾶλλον πολυσυχνάστων λουτροπόλεων τῆς Γερμανίας, συγκεντρῶνον κατ' ἔτος πλῆθος παραθεριστῶν εἰς τὰ πέριξ τοῦ μεγάλου λιμένος καὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου ὡραῖα προάστεια. Ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν Ἰούνιον λαμβάνουν χώραν μεγάλαι λεμβοδρομίαι, αἵτινες θεωροῦνται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων κοσμικῶν καὶ ἀθλητικῶν γεγονότων τῆς Γερμανίας. Κατ' ἀρχὰς τὸ Κίελον ἦτο μικρὸς λιμήν, ἀναφερόμενος ἀπὸ τοῦ Ι′ αἰῶνος, πέριξ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΑ′ αἰῶνα μικρὸς συνοικισμός, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐγένετο μικρὰ πόλις, περιελθοῦσα ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς Λυβέκκης τῷ 1242. Τῷ 1284 ἀπετέλεσε μέλος τῆς Ἀνσεατικῆς ἑνώσεως. Κατόπιν ἀπετέλεσε μέρος τοῦ δουκάτου τοῦ Ὁλστάϊν καὶ τῷ 1773 ἀνῆκεν εἰς τὴν Δανίαν. Τῷ 1848—1850 ἐγένετο ἡ ἕδρα τῆς κυβερνήσεως τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν, τῷ 1864—1866 ἕδρα τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου φὸν Ἀουγκούστενμπουργ, τῷ δὲ 1866 περιῆλθε, μετὰ τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν εἰς τὴν Πρωσσίαν. Ἡ μεγάλη αὐτοῦ σημασία ὡς πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ λιμένος καὶ ἡ τεραστία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ του, ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων, χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν διάνοιξιν τῆς διώρυγος τοῦ Κιέλου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον καὶ ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος γερμανικὸς ναυτικὸς λιμήν. Τὴν 4 Νοεμβρίου τοῦ 1918 ἐξερράγη ἐν αὐτῷ τὸ πρῶτον ἡ γερμανικὴ ἐπανάστασις, διὰ τῆς ἀρνήσεως τῶν πληρωμάτων τῆς τρίτης μοίρας τοῦ γερμανικοῦ στόλου μάχης, ὅπως ἐκτελέσουν τὴν διαταγὴν τοῦ μεγάλου γερμανικοῦ ναυτικοῦ ἐπιτελείου περὶ ἐξόδου εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Μ. Δ. Β.

— **Κιέλου *διῶρυξ***. Διῶρυξ τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σλέσβιχ - Ὁλστάϊν, ἑνοῦσα τὴν Βαλτικὴν μετὰ τῆς Βορείου θαλάσσης. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐκαλεῖτο ἐπισήμως *Κάϊζερ Γουλιέλμου διῶρυξ*. Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Χολτενάου, πρὸς Β. τοῦ Κιέλου, ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς καὶ διασχίζουσα τὸ Ὁλστάϊν, ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ, καταλήγει εἰς τὸ Μπρουνσμπύττελκωγκ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα, ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης. Ἔχει μῆκος 53,3 ναυτικῶν ἀγγλικῶν μιλλίων (98,66 χλμ.) καὶ βάθος 37.07 ἀγγλικῶν ποδῶν (11,30 μ.). Τὸ πλάτος αὐτῆς εἶναι 103 μ. ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ 44 ἐπὶ τοῦ βυθοῦ. Δύνανται νὰ διαπλεύσουν αὐτὴν δύο συγχρόνως σειραὶ πλοίων, μία ἀνερχομένων καὶ μία κατερχομένων. Τὰ διερχόμενα πλοῖα πρέπει νὰ ἔχουν μῆκος μέχρι 315 μ., πλάτος 40, ὕψος ἱστῶν 40 μ. καὶ βάθος 9,30 μ. Ἡ μεγαλυτέρα ἐπιτρεπομένη ταχύτης εἶναι 8,1 κόμβων, ἡ δὲ μικροτέρα 5,4 κόμβων. Ἡ διέλευσις συνήθως γίνεται ἐντὸς 8.30′—9 ὡρῶν. Ἡ διῶρυξ φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός, ἐπιτρέποντος τὴν διέλευσιν καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Λόγῳ τοῦ ὕψους τῶν ὀχθῶν της, μὴ ἐπιτρέποντος εὐρεῖαν θέαν, ἡ διέλευσις αὐτῆς δὲν παρέχει περιηγητικὸν ἐνδιαφέρον. Τὰ ἀτμόπλοια προσλαμβάνουν ὑποχρεωτικῶς πλοηγόν, τὰ δὲ ἱστιοφόρα ρυμουλκοῦνται. Πάντα τὰ διερχόμενα πλοῖα πληρώνουν διόδια, ἅτινα ἐκανονίσθησαν ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀποσβέσεως τῶν κεφαλαίων τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν ἐξόδων τῆς συντηρήσεως τῆς διώρυγος. Τὰ ἔξοδα τῆς κατασκευῆς ὑπελογίσθησαν εἰς 379.000.000 μάρκα, ἤτοι περὶ τὰ 20.000.000 λίρας Ἀγγλίας. Ἡ ἔναρξις τῆς κατασκευῆς αὐτῆς ἤρχισε τῷ 1887 καὶ ἐτελείωσε τῷ 1895. Τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς ἐγένοντο τὴν 19 Ἰουνίου τοῦ 1895 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου τοῦ Β′, διὰ διεθνοῦς τελετῆς καὶ ναυτικῆς ἐπιδείξεως, τῇ συμμετοχῇ πολλῶν πολεμικῶν σκαφῶν διαφόρων κρατῶν, ἅτινα διῆλθον πρῶτα τὴν διώρυγα. Λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς χωρητικότητος τῶν πλοίων, παρέστη κατόπιν ἀνάγκη διευρύνσεως αὐτῆς, ἥτις ἐπετεύχθη ἀπὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1914. Οἱ ὑδραφράκται τῶν στομίων αὐτῆς εἶναι οἱ μεγαλύτεροι τοῦ κόσμου. Δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ διέλευσις διὰ τῆς διώρυγος εἶναι ἐλευθέρα εἰς πάντα τὰ ἐμπορικὰ καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὅλων τῶν κρατῶν, ὅσα εὑρίσκονται ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῆς Γερμανίας, ἐπὶ ἴσοις πρὸς τὰ γερμανικὰ ὅροις. Ἡ διῶρυξ αὕτη εἶχε πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ καὶ σήμερον μεγίστην πολεμικὴν σημασίαν. Ἐπίσης προσέφερεν εἰς τὴν διεθνῆ ναυτιλίαν μεγίστας ὑπηρεσίας, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐσυντόμευσε τὸν ἀπὸ Βαλτικῆς εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν πλοῦν κατὰ 240 ναυτικὰ μίλλια, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε τὸν πλοῦν τοῦτον εὐθηνότερον καὶ ἀσφαλέστερον, διὰ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ περίπλου τῶν δανικῶν νήσων, τῶν ἐπικινδύνων πορθμῶν τοῦ Καττεγάτη καὶ τοῦ Σκαγεράκη καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Ἰουτλάνδης. Ἡ ἀνάγκη τῆς διανοίξεως τῆς διώρυγος ταύτης εἶχεν ἐμφανισθῆ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, τὰ δὲ πρῶτα σχέδια χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ΙΔ′ ἑκατονταετηρίδος. Ἔκτοτε ἐγένοντο πολλαὶ μάταιαι ἀπόπειραι, μέχρις ὅτου αἱ ναυτικαὶ ἀνάγκαι τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐπέβαλον τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς, περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος. Μ. Δ. Β.

Ἡ διῶρυξ τοῦ Κιέλου.

— **Κιέλου *κόλπος*** */Παραλ. Γεωγρ./*. Κόλπος τῆς ΝΔ. Βαλτικῆς, ἢ μᾶλλον ἐλάσσων αὐτῆς περίκλειστος θάλασσα, σχηματιζόμενος κατὰ τὴν ΝΑ. μασχάλην τῆς χερσονήσου τοῦ Σλέσβιχ - Ὁλστάϊν. Ἔχων ὡς στόμια τὸν μικρὸν Βέλτην (Little Belt) πρὸς Β ΒΔ, τὸν Λάγκελανδς Βέλτην

Digitized by Google

(Langelands Belt), δι' οὗ ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸν μέγαν Βέλτην πρὸς 'Αν., καὶ τὸν Φέλμαχν Βέλτην (Fehmahn Belt), δι' οὗ ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸν κόλπον τῆς Λυβέκκης, ὁρίζεται ὑπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Φιονίας (Fyen) πρὸς Β, τοῦ Σλέσβιχ ΒΔ, τῆς νήσου Ἄλς (Als) ἀνατολικῶς, τοῦ Ὁλστάϊν ΝΔ καὶ Ν, τῆς χερσονησιζούσης νήσου Φέρχμαν (Ferhman), τῆς διαχωριζούσης τοὺς κόλπους τοῦ Κιέλου καὶ τῆς Λυβέκκης πρὸς ΝΑ καὶ τῆς νήσου Λάαλανδ (Laaland) ΒΑ (ἀγγλ. χάρτ. 33: Eckenförder bucht and Kiel fiord, 2717: Kiel bay, 2842 a: Baltic Sea, eastern sheet). Ἔχει ἄνοιγμα 60 χλμ., μὲ πλῆθος ὅρμων καὶ λιμένων, ἐκ δὲ τῶν ἐλασσόνων κόλπων ἐπισημότατον εἶναι τὸ φιὸρδ τοῦ Κίελ μὲ τὰς βαθυπρασίνους ἐκ τῶν δασῶν των κλιτῦς του, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ ὁποίου ἡ ἀφετηρία τῆς μνημειώδους διώρυγος τοῦ Κιέλου καὶ ὁ ἀχανὴς ὁμώνυμος πολεμικὸς ναύσταθμος (λιμὴν του Laböhafen: πλάτ. 54°24' Β, μῆκ. 10°33' 'Αν.). Τὸ μέγιστον τοῦ κόλπου βάθος, μὴ ὑπερβαῖνον τὰς $11\frac{1}{2}$ ὀργυιὰς (20 περίπου μέτρα), εὕρηται πρὸς τὰς δυτικάς του ἀκτάς. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, στενούμενον ὁλονέν, εὑρίσκεται ὁ λιμὴν τοῦ Κιέλου, μήκους 9 χλμ. καὶ πλάτους 3. Ἡ ἐπισήμανσις τοῦ κόλπου καὶ ὁ ναυτικὸς αὐτοῦ φωτισμὸς εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀπαράμιλλα.
Σ. Ε. Λ.

— **Κιέλου *συνθήκη***. Καλεῖται οὕτως ἡ συνθήκη ἡ ὑπογραφεῖσα ἐν Κιέλῳ τὴν 14 Ἰανουαρίου 1814, μεταξὺ Δανίας καὶ Σουηδίας ἀφ' ἑνὸς καὶ Δανίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας ἀφ' ἑτέρου, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Δανία παρεχώρησεν εἰς τὴν Σουηδίαν τὴν Νορβηγίαν, εἰς ἀντάλλαγμα δὲ ἡ Σουηδία παρῃτήθη τῆς Πομερανίας ὑπὲρ τῆς Δανίας. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἐτίθετο τέρμα εἰς τὸν μεταξὺ Δανίας καὶ Σουηδίας πόλεμον.
Μ. Δ. Β.

Κιέλτσε (Kielce) /*Γεωγρ.*/. —1) Βοϊβοδᾶτον τῆς Πολωνίας, παρὰ τὰ σύνορα τῆς ἄλλοτε αὐστριακῆς Γαλικίας. Ἔχει ἔκτασιν 25.736 τ. χλμ. καὶ 2.534.214 κατ., ἐξ ὧν 300.000 Ἑβραῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ καθολικοί. Διασχίζεται ἀπὸ Α πρὸς Δ ὑπὸ τῶν τελευταίων παραφυάδων τῶν Καρπαθίων καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων, ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῶν καλλονῶν, διαμερισμάτων τῆς Πολωνίας. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν παραποτάμων τοῦ Βιστούλα, ἔχει κλῖμα εὐκραὲς καὶ ἀκμάζουσαν γεωργίαν. —2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου βοϊβοδάτου, κειμένη παρὰ τὸ ὄρος Λύσα-Γκούρα. Κατ. 41.359. Εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἔχει μονὴν μὲ ἀρχαιοτάτην εἰκόνα τῆς ἁγίας Βαρβάρας. Ἱδρύθη τῷ 1173 ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κρακοβίας Γεδεών. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, τῷ 1914—1918, κατελήφθη δὶς ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἀνακατελήφθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ἔχει ἐργοστάσια ζαχάρεως καὶ μεταλλεῖα ἀφθόνου χαλκοῦ, ἐκμεταλλευόμενα ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς, μολύβδου καὶ σιδήρου.
Μ. Δ. Β.

Κίενταλ (Kiental) /*Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κίνταλ*.

Κιὲν-Τσάνγκ (Kien-Chang) /*Γεωγρ.*/. Περιφέρεια τῆς Κίνας εἰς τὸ ΝΔ. τμῆμα τοῦ νομοῦ Στσὲ-Τσουέν, ἀποτελοῦσα μεγάλην κοιλάδα μήκους 200 χλμ. καὶ πλάτους 150. Κατοικεῖται ὑπὸ Κινέζων καὶ Λολότων, ἐξάγει δὲ σίδηρον, χαλκόν, εἴδη τυροκομίας κλπ. Πρωτεύουσα ἡ *Λίνγκ-Γιουάν*.
Δ.Σ.Δ.

Κιέραν (Kiéran, Kyran, Ciaran), *ἅγιος*. Τῷ 352 γεννηθεὶς ἐν Ossory τῆς Ἰρλανδίας ἐκ γονέων ἐθνικῶν, μετέβη τῷ 382 εἰς Ρώμην καὶ ἐπὶ 20 ἔτη διαμείνας ἐν αὐτῇ κατηρτίσθη ἄριστα εἰς τὴν θεολογίαν. Τῷ 402 ἐπανελθὼν εἰς Ἰρλανδίαν ὡς ἐπίσκοπος ἱεραπόστολος, ἵδρυσε τὸ μοναστήριον τοῦ Fuaran καὶ βαπτίσας τὴν μητέρα του Liadan καὶ χειροτονήσας αὐτὴν μοναχὴν ἔκτισε χάριν αὐτῆς μονὴν Ceall Lidain. Ἀπελθὼν εἶτα εἰς Κορνουαλλίαν, ἔζη ἐκεῖ ὡς ἐρημίτης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του καὶ ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 5 Μαρτίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.
Ε. Γ. Π.

Κιέρι (Chieri) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου. Κάτ. 11.485. Εἶναι γραφικῶς ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου καὶ ἔχει τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων, βυρσοδεψίας καὶ βερμούτ. Ἔχει παλαιὰν μητρόπολιν γοτθικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἐρείπια ἀρχαίων φρουρίων. Θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ Carrea Potentia, ἣν ἀναφέρει ὁ Πλίνιος.
Μ. Δ. Β.

Κιεριεύς,—*έως* (ὁ, ἡ)· τὸ ἐθνικὸν τῆς πόλεως *Κιερίου* ἢ *Κιέρου* (βλ. λ.).

Κιέριον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις τῆς Θεσσαλίας (βλ. λ. *Ἄρνη*).

— **Κιερίου, *τέως δῆμος*** — /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸς δῆμος τῆς Θεσσαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, περιλαμβάνων 14 γεωργικὰ χωρία, κείμενα μεταξὺ Καρδίτσης καὶ Φαρσάλων καὶ ἔχοντα πληθυσμὸν 4.660 περίπου κατοίκων. Τὰ χωρία ταῦτα εἶναι: *Σοφᾶδες* (πρωτεύουσα), *Ἀνώγι*, *Κουμπλέσι*, *Μαυραχᾶδες*, *Μπαλταλάρ*, *Μασχουλούρι*, *Ὀθωμὰν Καραλάρ*, *Οὐζοὺν Καραλάρ*, *Πύργος Ματαράγκας*, *Παζαράκι Μέγα* καὶ *Μικρὸν* καὶ *Σούπη* (νῦν *Πασχαλίτσα*).
Χ. Δ.

Κιέριτσι (Chierici), ***Ἄλντο***. Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1869. Συνειργάσθη εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἰταλικὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικά, διετέλεσε πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς ἐν Τριπολίτιδι κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον, περιῆλθε τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ διετέλεσεν ἀνταποκριτὴς νοτιοαμερικανικῶν ἐφημερίδων. Εἶναι διευθυντὴς ἐν Ἰταλίᾳ τοῦ «Εὐρωπαϊκο-ἀμερικανικοῦ δημοσιογραφικοῦ πρακτορείου». Ἔγραψε καὶ διάφορα θεατρικὰ ἔργα. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ξανθὰ μουστάκια», «Εἰς τὴν χώραν τῆς ἡμισελήνου», «Πρὸς κατάκτησιν τοῦ παπικοῦ κράτους», «Εὔθυμοι ἀποφάσεις», «Ἡ τελευταία καταστροφή», «Ὁ κινηματογράφος ἐν Ἰταλίᾳ», «Ἡ τετάρτη δύναμις ἐν Ρώμῃ» κτλ.
Μ. Δ. Β.

Κίερος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. 1) Ποταμὸς ἐν Βιθυνίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας· βλ. λ. *Ὕπιος*. 2) Πόλις τῆς Βιθυνίας· βλ. λ. *Προυσιὰς* πρὸς Ὑπίῳ.

Κιέρουλφ (Kjerulf), ***Χάλδαν***. Νορβηγὸς συνθέτης (1815—1868), ἐκ τῶν πρώτων ἀσχοληθέντων μὲ τὴν δημοτικὴν μουσικὴν τῆς πατρίδος του, προηγηθεὶς εἰς τοῦτο τοῦ Γκρήγκ. Αἱ μελῳδίαι καὶ αἱ χορῳδίαι του, πάντοτε καλῶς ἐνηρμονισμέναι καὶ ἐνδιαφέρουσαι, ἐγένοντο ἰδιαιτέρως δημοφιλεῖς εἰς τὴν πατρίδα του, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὰ τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, ὄχι ὀλιγώτερον ἐθνικιστικά, ἡδραίωσαν τὴν διεθνῆ φήμην τοῦ συνθέτου. Μνημεῖον τοῦ Κιέρουλφ εὑρίσκεται ἐν Ὄσλο.
Γ. Σ.

Κιέτι (Chieti) /*Γεωγρ.*/. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν τοῖς Ἀβρουζίοις, ἔχων ἔκτασιν 2.594 τ. χλμ. καὶ 333.644 κατ. Ἔχει ἔδαφος ὀρεινόν, διασχιζόμενον ὑπὸ τῶν ΝΑ. διακλαδώσεων τῶν Ἀπεννίνων, τὰ ὁποῖα ἐνταῦθα λαμβάνουν τὸ ὄνομα *ὄρη Μορρόνε*, μέσου ὕψους 2.000 μ. Πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπάρχει τὸ ὄρος *Μαγιέλλα* μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος *Ἀμάτσο* (2.795 μ.). Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Πεσκάρα*, ὁ *Ἀρίγκλο* καὶ ὁ *Σάνγκρο*. Ἔχει μεταλλεῖα ἀσφάλτου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου. Παράγει ἔλαιον, οἴνους, σιτηρὰ καὶ ὀπώρας. —2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, παρὰ τὸν Πεσκάρα, ἐπὶ λόφου ὕψους 330 μ., δεσπόζοντος τοῦ ποταμοῦ. Κάτ. 26.800. Εἶναι πόλις παλαιά, ἔχουσα ἀξιόλογον μητρόπολιν κτισθεῖσαν τῷ 1070, ἐρείπια φρουρίου τῆς ἐποχῆς τῶν Νορμανδῶν, ἐρείπια ρωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου καὶ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἔχει τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον, ἱερατικὴν σχολήν, θέατρον κτλ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς καταγίνονται εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ ἐρίου, τῶν πίλων, τοῦ φωσφόρου κτλ. καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν οἴνων, τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν σιτηρῶν. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Theate Marrucinorum. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Σαβελλικὴν φυλὴν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν δεύτερον σαμνιτικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες καθυπέταξαν αὐτὴν τῷ 305 π. Χ. Βραδύτερον ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Γότθων, τῶν Λογκοβάρδων καὶ τῶν Νορμανδῶν, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμήν. Κάρολος ὁ Η' τῆς Γαλλίας παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὸ προνόμιον τῆς κοπῆς νομισμάτων, ὁ δὲ Ἀλφόνσος Α' κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἀβρουζίων. Τῷ 1702 ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἐκ σεισμοῦ, τῷ δὲ 1802 περιῆλθεν εἰς τοὺς Γάλλους. Εἶναι κοιτὶς πολλῶν διασήμων ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας, τοῦ ζωγράφου Ἀντωνίου Σολάριο τοῦ Τσίνγκαρο, τοῦ φιλοσόφου Μούτσι, τοῦ οἰκονομολόγου Γαλλιάνι, τοῦ νομομαθοῦς Λοῦπο κτλ. Τῷ 1926 ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῇ ἡ πολύκροτος δίκη διὰ τὴν ἁρπαγὴν καὶ δολοφονίαν ἐν Ρώμῃ τοῦ σοσιαλιστοῦ Ἰταλοῦ βουλευτοῦ Ματτεόττι ὑπὸ ἐντεταλμένων φασιστῶν.
Μ. Δ. Β.

κιετισμὸς (ὁ) (Quiétisme). Ἡ ἐν τῇ Δύσει ὀνομασία τῆς αἱρέσεως τῶν *ἡσυχαστῶν* (βλ. λ.).

κιζάκι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κιζάκ*)· ἕλκυθρον (ὀλισθαῖνον ἢ συρόμενον ἐπὶ τῶν πάγων).

Κίζαρα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου.

Κὶζ-Ἀοὺλ (Kiz-Aul) /*Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀζοφικῆς, ἀριστερὰ τῷ προσπλέοντι τὸ στόμιον αὐτῆς.

Κίζεβέττερ (Kiesewetter), ***Ραφαὴλ - Γεώργιος***. Αὐστριακὸς μουσικολόγος (1773—1850), ἐκ τῶν πρώτων ἀσχοληθέντων μὲ τὴν μουσικὴν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἣν συγκρίνει μὲ τὴν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων. Ἔγραψε: «Ueber di Musik der neuern Griechen, nebs freien Gedanken über altaegyptische und altgriechische Musik» (1838), «Die Verdienste der Niederlaender um di Tonkunst», βραβευθὲν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῶν Κάτω Χωρῶν, «Guido von Arezzo, sein Leben und Wirken» (1840), «Die Musik der Araber» (1842), «Der neuer Aristoxener zerstreute Aufsätze» (1846), «Ueber di Oktave Pythagoras» (1848) κτλ. Ὁ Κίζεβέττερ ἦτο ἐπίτιμον μέλος τῶν ἀκαδημιῶν Βιέννης, Βερολίνου κ. ἄ.
Γ. Σ.

Κιζέκι. Ἰάπων λόγιος (βλ. λ. *Ζίσο* καὶ Κιζέκι).

κίζελγκουρ (Kieselguhr) /*Πετρογρ.*/. Βλ. *πυριτικὸν ἄλευρον* καὶ *διατομώδη*.

Κιζελῆ, καὶ ***Κισελῆ*** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Β. ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ (πλάτ. 38°21'40'' Β, μῆκ. 22°14'15'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), ἀμφίδυμος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς τὸν τῆς Ἐρατεινῆς. Ἀπέχει τοῦ φάρου Ψαρομύτης 4 μίλ. ΒΑ.
Σ. Ε. Λ.

Κίζερ, ἢ ***Κίσσερ*** (Kiser ἢ Kisser) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ Μπάντα, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁλλανδικὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀμβοΐνας. Ἐμβ. 130 τ. χλμ. Κάτ. 9.000. Ἡ νῆσος καλύπτεται ὑπὸ χαμηλῶν ὀρέων ὕψους 245 μ., κατοικεῖται δὲ ὑπὸ Μαλαισίων καὶ μιγάδων ἀπογόνων τῶν Ὁλλανδῶν, Γάλλων καὶ Γερμανῶν στρατιωτῶν τῆς ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, πάντων ὁμιλούντων τὴν μαλαϊκήν. Πρωτεύουσα τῆς νήσου ἡ κωμόπολις *Βουράλι*.
Δ. Σ. Δ.

Κίζερι. Μικρὸν τουρκικὸν χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Κομοτινῆς Θρᾴκης, μὲ 150 κατοίκους.
Ε. Σ. Σ.

κιζερίτης (ὁ) (Kieserit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον θειικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου, τοῦ τύπου $MgSO_4 \cdot H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος, συνήθως μὲν εἰς συσσωματώματα κοκκώδη ἕως στιφρά, ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς κρυστάλλους μορφῆς πυραμιδικῆς. Παρουσιάζει σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 2,569 καὶ χρῶμα ὑπόλευκον, ὑποκίτρινον ἢ τεφρόν. Ὁ κιζερίτης ἐκτιθέμενος εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα μεταπίπτει βαθμηδὸν εἰς ἐψωμίτην ($MgSO_4 \cdot 7H_2O$) διὰ προσλήψεως μορίων ὕδατος, εἰς δὲ τὴν θερμοκρασίαν 200° ἀποβάλλει τὸ ὕδωρ αὐτοῦ. Ἀπαντᾷ ἐντὸς κοιτασμάτων μαγειρικοῦ ἅλατος κατὰ στρώματα, τὰ ὁποῖα ἐπαλλάσσονται μὲ στρώματα μαγειρικοῦ ἅλατος, εἰς μεγάλα δὲ ποσὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ κοιτάσματα τῶν ἁλάτων τοῦ καλίου τῆς βορείου Γερμανίας.
Γ. Β.

Κιζί, ἢ ***Κιντζί*** /*Γεωγρ.*/. Λίμνη εὑρισκομένη πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀμοὺρ τῆς Σιβηρίας. Ἔχει μῆκος 42 χλμ. καὶ πλάτος 4,5. Παρὰ τὰς Ν. καὶ ΝΔ. ὄχθας της ὑψοῦται ἡ ὀροσειρὰ Ντζάϊσκ. Σ.Κ.Π.

Κιζὶλ /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τοῦ κυβερνείου Ὀρεμπουργκ τῆς Σιβηρίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Οὐράλη, πηγάζων ἐκ τῶν διακλαδώσεων τῶν Οὐραλίων ὀρέων. Ἔχει μῆκος 191 χλμ.
Σ. Κ. Π.

Κιζὶλ *Ρομπὰτ* (Kizil Robat) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Μεσοποταμίας, ἐπὶ τῶν ΝΔ ὁρίων τῶν λόφων Χάμριν, 120 χλμ. ΒΑ τῆς Βαγδάτης. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνήφθη (2 Ἀπριλίου 1917) παρ' αὐτὸ μάχη μεταξὺ ρωσικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, βραδύτερον δὲ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν των πρὸς τὴν Κασπίαν θάλασσαν.
Δ. Σ. Δ.

—**Κιζὶλ - *Ἀγκὶν*** /*Γεωγρ.*/. Κορυφὴ τῆς ὀροσειρᾶς Ζααλάϊσκ ὕψους 21.700 ποδῶν.
Σ. Κ. Π.

—**Κιζὶλ - *Ἄρτ*** /*Γεωγρ.*/. Ὀρεινὴ δίοδος τῆς ὀροσειρᾶς Ζααλάϊσκ, ὕψους 14.560 ποδῶν, δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Τουρκεστὰν (Φεργὰν) εἰς Παμάραν.
Σ. Κ. Π.

—**Κιζὶλ - *Γκιὸλ*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἄλλοτε ἑλληνικόν, μετὰ 550 κατοίκων, οἵτινες μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

—**Κιζὶλ - *Ἰρμὰκ*** /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Ἅλυος* (βλ. λ.).

—**Κιζὶλ - *Καγιὰ*** /*Γεωγρ.*/. —1) Ἑλληνικὴ ἄλλοτε κοινότης ἐν τῇ περιφερείᾳ Κιουπλίων τοῦ νομοῦ Σμύρνης. —2) Μεταλλεῖον χαλκοῦ ἐν τῷ νομῷ Τραπεζοῦντος, 5 χλμ. μακρὰν τῆς ἀρχαίας Θεσπιάδος (νῦν Ἐσπιέ).

—**Κιζὶλ - *Καγιὰ*** /*Γεωγρ.*/. Κορυφὴ τοῦ κεντρικοῦ Καυκάσου, ὕψους 12.247 ποδῶν, ἐν τῷ κυβερνείῳ Βακοῦ τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν.
Σ. Κ. Π.

—**Κιζὶλ-*Κοὺμ*** /*Γεωγρ.*/. Ἔρημος τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν Τουρκεστάν, ἐκτεινομένη ΝΑ τῆς λίμνης Ἀράλης, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Σὺρ-νταριὰ πρὸς τὰ ΒΑ καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀμοῦ-νταριὰ πρὸς τὰ ΝΔ. Ἔχει μῆκος 600 χλμ. καὶ πλάτος 350 χλμ., καλύπτεται δ' ἐν μέρει ὑπὸ ἀμμολόφων ἢ θινῶν.
Δ. Σ. Δ.

—**Κιζὶλ-*Μπογὰς*** /*Γεωγρ.*/. Κορυφὴ ὕψους 11.794 ποδῶν, εὑρισκομένη ἐν τῷ κυβερνείῳ Ἐλισαβετουπόλεως τῆς Ἀρμενίας.
Σ. Κ. Π.

—**Κιζὶλ - *Μπουροὺν*** /*Γεωγρ.*/. Κορυφὴ ὕψους 10.853 ποδῶν ἐν τῷ κυβερνείῳ Ἐριβὰν τῆς Ἀρμενίας.
Σ. Κ. Π.

Digitized by Google

—Κιζίλ-ντὰγ *[Γεωγρ.]*. —1) Ὄρος τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῷ νομῷ Σμύρνης. Ἐκτεινόμενον πρὸς Δ ἀποτελεῖ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου, ἐν ᾗ σχηματίζει δύο κωνοειδεῖς κορυφὰς ἰσοϋψεῖς σχεδὸν (877μ. καὶ 891), καλουμένας *Τὰ δύο Ἀδέρφια (Ἰκὶ Καρντὰς)* ἢ *Μαστουσία*, ἐπεκτεινόμενον δὲ περαιτέρω σχηματίζει τὴν χερσόνησον *Μέλαιναν Ἄκραν* (*Καρᾶ-Μπουρνοῦ*). —2) Ὄρος ἐν τῷ νομῷ Σεβαστείας μεταξὺ τῶν διοικήσεων Ἀνδείρων (Ἔνδερες) καὶ Μεγαλασσοῦ (Κὸτσ-κιρί).

— Κιζὴλ-Νταλῆ-δερέ. Παραπόταμος τοῦ Ἕβρου ἐν τῇ Δ. Θράκῃ. Σχηματίζεται ἐκ διαφόρων ρυακίων, ἐξ ὧν κυριώτερα τὸ Κιζὴλ-Ντελῆ-σουγιοῦ καὶ Ἀκτσὲ-Χισὰρ-σουγιοῦ, καὶ συμβάλλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τὸ Διδυμότειχον. Ε. Σ. Σ.

—Κιζὶλ-Ὀβλὰκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, ἄλλοτε ἑλληνικὸν μὲ 330 κατοίκους, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

—Κιζὶλ Οὐζὲν *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΒΔ. Περσίας. Ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ἀρντιγκὰν ρέει πρὸς τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, εἶτα στρέφει πρὸς ΝΑ, δεχόμενος δὲ παρὰ τὴν Μαντζιλὰ τὸν Σαχρούδ, διασχίζει ἐκ Β πρὸς Α τὸ συγκρότημα τῶν ὀρέων τοῦ Ἐλμπρούς καὶ ἐκβάλλει ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σεφὶντ-ρούντ* εἰς τὸ Ρέστ τῆς Κασπίας. Καίτοι ἔχει μῆκος 533 χλμ., δὲν εἶναι πλωτός. Σ. Κ. Π.

Κιζιλῆ *[Γεωγρ.]*. —1) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Παρθένιον* (βλ.λ.)
—2) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας χωρίου *Κρανοχώρι* (βλ. λ.).
—3) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Ὀρεσκία* (βλ. λ.).

Κιζιλμπάση-ες (οἱ), ἢ ***Κυζυλμπάσηδες*** (τουρκ. *κιζίλ*=ἐρυθρός, *μπάς*=κεφαλή). Ἔθνος μουσουλμανοφανὲς ἐκ τῶν κατοικούντων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κυρίως δὲ εἰς τὰ τέως βιλαέτια Ἀγκύρας καὶ Σιβάζ. Οἱ Κιζιλμπάσηδες διατηροῦν ἤθη παράδοξα καὶ κυρίως ἀποφεύγουν πᾶσαν ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν κυρίως Μουσουλμάνων, ἂν καὶ ἐπισήμως φέρονται ἐγγεγραμμένοι εἰς τὰ ληξιαρχικὰ μητρῷα ὡς Μωαμεθανοὶ καὶ εἰδικῶς ἐν τῷ νομῷ Σιβὰζ ὡς Σιῖται, πρεσβεύοντες δηλαδὴ τὸ αὐτὸ δόγμα μὲ τοὺς Πέρσας. Οἱ Τοῦρκοι πιστεύουσιν ὅτι οἱ Κιζιλμπάσηδες εἶναι Κοῦρδοι ἢ ὅτι ἦλθον ἐκ Περσίας, θεωροῦν δὲ αὐτοὺς ὡς φυλὴν κατωτέραν, ὡς μὴ ἁγνοὺς Μουσουλμάνους καὶ ὡς ἔχοντας οἰκογενειακὰ ἔθιμα μὴ συμβιβαζόμενα πρὸς τὴν καθαυτὸ οἰκογενειακὴν τιμὴν καὶ τάξιν. Ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὰ κυρίως ὑπ' αὐτῶν κατοικούμενα μέρη, ἔχουσι θρησκευτικὰ ἔθιμα μηδὲν τὸ κοινὸν ἔχοντα πρὸς τὰ τῶν Μουσουλμάνων. Ἔχουσιν ἱερεῖς, τοὺς λεγομένους *δεδέδες* ἢ *ντεντέδες* (*ντεντὲ*=πάππος, γέρων), οἵτινες ἀπαγγέλλουσι τὰς προσευχὰς ἐπὶ ἄρτου καὶ οἴνου (*V. Cuinet*, Géographie de la Turquie d'Asie, τ. I, σελ. 254), τοῦ ὁποίου μεταλαμβάνουσι κατόπιν ὅλοι οἱ παριστάμενοι μὲ μέγαν σεβασμὸν καὶ μὲ πολλὴν προσοχὴν μήπως πέσῃ κατὰ γῆς ψυχίον τι ἢ σταγών· λέγεται συνάμα ὅτι ἔχουσι μυστικὴν ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν, τῆς ὁποίας προΐστανται ἐπίσκοποι· ἀφ' ἑτέρου δεικνύουσι συμπάθειαν πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν δὲν ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον, οὔτε ὅταν ἡ καλύπτρα ἐπεβάλλετο θρησκευτικῶς. Ἀπέφευγον τοὺς Μουσουλμάνους καὶ ἐκαλύπτοντο ἐνώπιον αὐτῶν, ἀλλ' ἐνεφανίζοντο ἀκάλυπτοι πρὸ τῶν Χριστιανῶν. Πίνουσιν οἶνον, οἱ δὲ Μουσουλμᾶνοι ἰσχυρίζονται ὅτι μεθύουσιν, ὅταν ἐπιδίδωνται εἰς τὰς μυστηριώδεις αὐτῶν θρησκευτικὰς τελετάς, τὰς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι χαρακτηρίζουσιν ὡς ἀνηθίκους καὶ ἐπαισχύντους. Ἐξ ὅλων τούτων δύναται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι οἱ Κιζιλμπάσηδες εἶναι Κρυπτοχριστιανοί, διατηρήσαντες ἴσως καὶ παλαιὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθιμα, ἴσως ὅμοια πρὸς τὰ τῆς λατρείας τῆς Ἀστάρτης. Οὐδεὶς ὅμως ξένος ἐθνολόγος δύναται νὰ βεβαιώσῃ θετικῶς, ὅτι ἦσαν ἢ εἶναι Χριστιανοί. Τοῦτο ὑπεστήριξάν τινες ἐκ τῶν ἡμετέρων, βεβαιοῦντες ὅτι πρόκειται περὶ γηγενῶν Ἑλλήνων, τῶν λεγομένων *Ἐρυθίνων*, οἵτινες ἠκολούθησαν κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον τὰς δοξασίας τῶν εἰκονοκλαστῶν καὶ τῶν παυλικιανῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατέφυγον εἰς τὰ ἀραβικὰ ἐδάφη τῆς Μελιτηνῆς, ὁπόθεν ἐπανῆλθον βραδύτερον. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἴσως νὰ ἀνέρχεται εἰς 500 000. Ν. Μ

Κιζιλτὰς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Κριμαίας, βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀγυιοὺ-Ντὰγ (ἀρχ. Κριοῦ Μέτωπον, πλάτ. 44°33′ Β, μῆκ. 34°21′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Black Sea). Σ. Ε. Λ.

Κιζιλτζὶκ-σοῦ *[Γεωγρ.]*. Ὁ ἀρχαῖος ποταμὸς *Λύκος*, πηγάζων ἀπὸ τοῦ Καραμπουνάρ, 30 χλμ. πρὸς Α. τῆς Ἡρακλείας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον, 2 χλμ. πρὸς Δ. τῆς πόλεως ταύτης.

Κιζὶμ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ νῆσος τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, ἔχοντα ἀμφότερα φάρους, ὧν ἡ εὐθυγράμμισις ὁδηγεῖ πρὸς εἴσπλουν, διὰ τῆς αὔλακος τῆς Χερσῶνος, τῶν πλοίων, ἅτινα προσεγειώθησαν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον διὰ τῆς πυρσωρίδος (καραβοφανάρου) Στανίσλαβ (πλάτ. 46°32′ Β, μῆκ. 32°08′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2380. Odessa to Sebastopol). Σ. Ε. Λ.

Κιζίρ, ἢ ***Οὐντέϊ*** *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ κυβερνείου Ἐνισέϊσκ τῆς Σιβηρίας, παραπόταμος τοῦ Τούμπα. Εἰς τὰς ὄχθας του ἀνεκαλύφθησαν κοιτάσματα χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ. Μῆκος 213 χλμ. Σ. Κ. Π.

Κιζίτζης ***μονή***. Διαλελυμένη μονὴ ἐν Δωρίδι, ἀκμάσασα καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Λιδωρικίου καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Λαρίσης. Τῷ 1749 ἐτάχθη εἰς τὰς σταυροπηγιακὰς μονάς, τὰς ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀπ' εὐθείας ἐξαρτωμένας, ὑπῆρξε δὲ τὸ καταφύγιον τῶν κλεφτῶν τῆς Ρούμελης μέχρι τοῦ Ἀγῶνος, ὁπότε ἐγκατελείφθη. Ἡ διάλυσίς της ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας. Γ. Δ. Κ.

Κὶζ-Καλεσῆ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Εὐξείνου πόντου, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς Μικρασιατικῆς ἀκτῆς του (πλάτ. 41°12′ Β, μῆκ. 40°52′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2236: Cape Yasun to Fort Anakria), δυτικὸν κέρας τοῦ ὅρμου *Ἀθήνα* (ἀρχ. *Ἀθῆναι*), ἐπιστεφόμενον ὑπὸ φρουρίου (Black Sea Pilot, ἔκδοσις 1908 σελ. 297). Ἡ ὀνομασία του αὕτη, σημαίνουσα «Φρούριον τῆς Παρθένου», αἰτίαν ἔχει τὴν Ἀθηνᾶν (*Ἀρριανοῦ*, Εὐξείνου περίπλους 5 καὶ 6), ἧς ὑπῆρχεν «ἱερὸν Ἑλληνικὸν» ἐν τῷ ὁμωνύμῳ χωρίῳ «καὶ φρούριόν τι ἔστι τῷ χωρίῳ». Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται τὸ *Κὶζ-Καλεσσῆ* τοῦ Εὐξείνου πρὸς τὸ *Κὶζ-Κουλεσὴ* τοῦ Βοσπόρου. Σ. Ε. Λ.

Κὶζ-Κουλεσὴ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία, σημαίνουσα «πύργον τῆς κόρης», νησῖδος ἐν δεξιᾷ τῷ ἀπὸ Προποντίδος ἀναπλέοντι τὸν Βόσπορον, κατέναντι δὲ καὶ ἐγγύτατα τῆς Χρυσοπόλεως (πλάτ. 41°01′ Β, μῆκ. 29°01′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1198: Eastern shores of Sea of Marmara and Princes islands). *Δάμαλις* κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὀνομαζομένη, εἶχε διὰ τῆς ὀνομασίας της διατηρήσει τὴν ἀνάμνησιν τῆς φίλης τοῦ Χάρητος *Βοΐδιον*, ταφείσης εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς νησῖδος ἀκτὴν τῆς Χρυσοπόλεως. Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς εἶχεν ἀναγείρει πύργον, συνδεόμενον δι' ἁλύσεως πρὸς τὴν κατέναντι εὐρωπαϊκὴν ἀκτὴν τοῦ Βοσπορίου (παρὰ τὸ σύγχρονον Ἐσκῆ Σεραΐ Μπουρνοῦ), ἀνατεινομένης κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐποχάς· τὸν πύργον δὲ τοῦτον ἀνεκαίνισε Μωάμεθ ὁ Β′. Ἡ προέλευσις τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη, ἡ δὲ ἄγνωστον πῶς ἐπικρατήσασα παρ' Εὐρωπαίοις ὀνομασία «Πύργος τοῦ Λεάνδρου», οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὸν γνωστὸν μῦθον τῆς Ἡροῦς καὶ τοῦ Λεάνδρου. Ἐπὶ τῆς νήσου λειτουργεῖ φάρος Ἄγκα, ἀντικαταστήσας τῷ 1923 τὸν κατὰ τὸ 1856 τὸ πρῶτον ἀνεγερθέντα. Σ. Ε. Λ.

κιζλὰρ-*ἀγᾶς* (=ἀγᾶς τῶν κοριτσιῶν). Ὁ ἀρχιευνοῦχος τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, ἤτοι ὁ ἀρχηγὸς τῶν μαύρων εὐνούχων, τῶν τεταγμένων εἰς τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν ἀστυνομίαν ἐν γένει τοῦ γυναικωνίτου τῶν σουλτάνων τῆς Τουρκίας. Ἦτο ὁ ἀνώτατος τῶν αὐλικῶν τοῦ σουλτανικοῦ ἀνακτόρου, ἰσότιμος πρὸς στρατάρχην, ἐρχόμενος εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν πολιτικῶν βαθμούχων ἀμέσως μετὰ τὸν μέγαν βεζύρην καὶ φέρων τὸν τίτλον ἡ «Αὐτοῦ Ὑψηλότης», ὀλίγον διαφέροντα ἀπὸ τὸν τοῦ πρωθυπουργοῦ. *Κιζλὰρ-ἀγᾶς* (κιζλὰρ-ἀγασί) ἦτο ἡ ἐν τῇ κοινῇ τουρκικῇ γλώσσῃ ὀνομασία. Ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ ἐγράφετο: «δὰρ-οὺσ-σααδὲτ-ἐσ-σεριφὲ-ἀγασὶ» (ὁ ἀγᾶς τῆς πύλης τῆς ἱερᾶς εὐδαιμονίας), θεωρούμενος οὕτως ὡς ὁ φρουρὸς τῆς οἰκιακῆς εὐδαιμονίας τοῦ σουλτάνου. Ἡ ἐπιρροή του ἦτο μεγίστη, καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ σουλτᾶναι καὶ καδῖναι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χαρεμίου διεδραμάτιζον σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὰς πολιτικὰς μηχανορραφίας. Εἶχε καὶ τὴν διαχείρισιν διαφόρων βακουφίων καὶ κυρίας τῶν τῆς Μέκκας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς σουλτανικῆς Τουρκίας ἡ δύναμίς του ἦτο πλέον σκιώδης. Ν. Μ.

Κὶζ-λιμὰν-Μπουρνοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας (πλάτ. 3 °05′ Β., μῆκ. 30°48′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 237: Karaburnu to Karadas Burnu) εἰς 15 μίλλ. παράπλου ἀνατολικῶς τοῦ *Ἀναμοὺρ-μπουρνοῦ*. Σχηματίζει δὲ τὸν λιμένα *Κὶζ-λιμάν*. Τὸ μὲν ἀκρωτήριον εἶναι τὸ *Ποσείδιον*, ὁ δὲ λιμὴν ἡ *Σητός*, παρὰ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (Περίπλους Κιλικίας § 102) ἀναφερόμενα. Σ. Ε. Λ.

Κὶζ-Μουκιοῦ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας χωρίου *Δρυμιὰ* (βλ.λ.).

Κὶζ-Ντερβὲν-ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ὕψους 800 μ., χωρίζον τὸν νομὸν Προύσης ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτήτου διοικήσεως Νικομηδείας. Ἐκτείνεται πρὸς Α πρὸς τὴν Νίκαιαν καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν ΝΔ. ὄχθην τῆς λίμνης Ἀσκανίας (Ἰσνὶκ-γκιόλ).

Κιζούκι (Kizuki) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐπὶ τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς νήσου Χόντο. Κάτοικοι 8.400. Εἶναι ὁ ἱερὸς τόπος τῶν συντοϊστῶν, ἐν αὐτῇ δὲ εὑρίσκεται ὁ περιώνυμος ναὸς Ὀγιασχῖρο. Δ. Σ. Δ.

Κιζὺ (Cizy de Besançon) ***ἅγιος***. Ἐκ παλαιᾶς οἰκογενείας δουκῶν τῆς Βουργουνδίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τὸν Θ′ αἰῶνα ἐκδίωξιν ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῶν Σαρακηνῶν ἐκ Γασκώνης. Συλληφθεὶς κατὰ τὴν μάχην αἰχμάλωτος καὶ ἀρνηθεὶς νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ γίνῃ Μωαμεθανός, ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Ἡ μνήμη του ὡς μάρτυρος τῆς πίστεως ἑορτάζεται τὴν 16 Αὐγούστου καὶ ἡ μετακομιδὴ τῶν λειψάνων του τὴν 19 Ἰουνίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον. Ε. Γ. Π.

Κιθαιρὼν *[Μυθολ.]*. Ὁ ἕτερος τῶν μυθικῶν βασιλέων τῶν Πλαταιῶν (ὁ ἄλλος ἦτο ὁ Ἀσωπός), ὅστις ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του ὠνόμασε Κιθαιρῶνα καὶ τὸ ὄρος τῆς χώρας του (κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Κιθαιρὼν ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἑλικῶνος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεφώνησε νὰ δώσωσι τὰ ὀνόματά των εἰς τὰ δύο ὄρη τῆς χώρας των, ἢ νεανίας τις ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ὁμωνύμως καὶ τὸ ὄρος).
Ὁ Κιθαιρὼν κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἦτο σοφώτατος, ἀλλὰ καὶ ὠμότατος βασιλεύς. Καὶ τῆς μὲν σοφίας του ἀπόδειξιν ἔδωκεν, ὅτε ὑπέδειξεν εἰς τὸν Δία ὅτι διὰ τῆς διαδόσεως ὅτι θὰ νυμφευθῇ τὴν Πλάταιαν τοῦ Ἀσωποῦ θὰ προκαλέσῃ τὴν ζηλοτυπίαν τῆς Ἥρας, ἥτις ἐξωργισμένη κατὰ τοῦ Διὸς εἶχε φύγει εἰς Εὔβοιαν, καὶ θὰ ἐπιτύχῃ τὴν πρὸς αὐτὴν διαλλαγήν του (βλ. λ. *Δαίδαλα*). Τῆς δὲ ὠμότητός του διὰ τοῦ φόνου τοῦ πατρός του καὶ τῆς ἀποπείρας του νὰ κρημνίσῃ τὸν ἀδελφόν του Ἑλικῶνα. Διὰ τὰς πράξεις του ταύτας μάλιστα ἐλέγετο (κατ' ἄλλον μῦθον), ὅτι ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν θεῶν διὰ τῆς μεταμορφώσεώς του εἰς τὸ ὁμώνυμον ὄρος, τὸ ὁποῖον διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἦτο καὶ ἡ κατοικία τῶν Ἐρινύων. ΚΑΨ.

Κιθαιρὼν *[Γεωγρ.]*. Ὄρος μετρίου ὕψους τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὰ ὅρια μεταξὺ τῆς Βοιωτίας, Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος. Ἀσβεστολιθικὸν ὄν, ἀνήκει εἰς τὸ βοιωτικο-αττικὸν ὀρεινὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς ἀττικῆς Πάρνηθος διήκει πρὸς Δ, πρὸς τὸν Παρνασσόν, καὶ διακρίνεται διὰ τὰς ὀροσειρὰς καὶ τὰς πτυχώσεις του ὡς καὶ τὰς νεωτέρας τεκτονικὰς μετακινήσεις. Οὕτως ὁ Κιθαιρὼν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ δυτικῶς τῆς Πάρνηθος κλειστοῦ ὀροπεδίου, τῆς *Σκούρτας* καλουμένου (ὑψ. 530), καθ' ὃ τὰ καλούμενα Δερβενοχώρια, καὶ ὑψούμενον ἀμέσως πρὸς Ν τῆς Θηβαϊκῆς πεδιάδος ὁρίζεται δυτικῶς ὑπὸ τοῦ ποταμίου Ὠερόης (τῆς Λιβαδόστρας) εἰς τὸν Κορινθιακὸν ἐκβάλλοντος. Νοτίως τῆς κυρίας αὐτοῦ ὀροσειρᾶς τραπεζοειδὲς ρῆγμα σχηματίζει τὴν κοιλάδα τῆς Οἰνόης (κοιν. Μάζι) καὶ τὴν πρὸς τὰ Αἰγόσθενα (Γερμανὸν) τοῦ Κορινθιακοῦ κοιλάδα, μορφώνων οὕτω τὰ πρὸς τὴν Μεγαρικὴν πεδιάδα ὄρη *Καρύδι* καὶ *Πατέραν*.
Ὁ κυρίως Κιθαιρών, μήκους 32 χιλιομέτρων, διὰ διπλοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐχένος διακρίνεται εἰς δύο τμήματα· εἰς τὸ ἀνατολικὸν καὶ χαμηλότερον, *Πάστρα* καλούμενον (μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν *Μπουζούριζαν*, 1015 μ.), καὶ εἰς τὸ δυτικόν, τὸ καὶ ὑψηλότερον, τὸ ὁποῖον καλεῖται σήμερον *Ἐλατιᾶς* καὶ τοῦ ὁποίου ἐξέχουν αἱ ἐλατόβριθοι αὐτοῦ κορυφαὶ ὕψους 1357 καὶ 1409 μ. μετὰ ἐκκλησιδίου τοῦ προφήτου Ἠλία. Δυτικῶς τῆς ὑψίστης κορυφῆς τὸ ὄρος διασχίζεται εἰς δύο κλάδους, καταπίπτοντας ἀποτόμως εἰς τὸν κόλπον τῶν Αἰγοσθένων καὶ τὸν ὅρμον τῆς Λιβαδόστρας (Κορινθιακόν). Ἡ κυριωτέρα τῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν τμημάτων τούτων διόδων εἶναι ἡ διὰ τῶν Ἐλευθερῶν (κοιν. Κάζης), ἥτις ἀνέρχεται εἰς τὸν αὐχένα «Δρυὸς Κεφαλὰς» τῶν ἀρχαίων (σήμερον Κιάφα Σοῦρι, ὑψόμ. 649)· διὰ ταύτης διέρχεται, ὡς καὶ πάλαι, ἡ ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν Βοιωτίαν ὁδός, ἐνῷ διὰ τῆς δυτικωτέρας (κοιν. Κιάφα Μούζα) διέρχεται ἡ ἐκ Μεγάρων εἰς τὴν Βοιωτίαν, νοτίως τῆς ὁποίας εὑρίσκεται σήμερον τὸ χωρίον Βίλλια.
Ὕδατα ὁ Κιθαιρὼν ἔχει εἰς ἐλάχιστα μέρη. Οὗτος εἶναι ὁ κύριος λόγος τῆς ἐλλείψεως χωρίων κατὰ τὰς μεγάλας ἐκτάσεις τοῦ ὄρους. Οὐχ ἧττον ἔχει πολλὰ δάση πευκῶν, τῶν ὁποίων οἱ πέριξ κατοικοῦντες ἐκμεταλλεύονται τὴν ρητίνην, εἰς δὲ τὰ ὑψηλὰ μέρη ἐλάτας. Τὰ ἄλλοτε ἀναφερόμενα ἐνταῦθα ἄγρια ζῷα, ἔλαφοι, δορκάδες καὶ ἀγριόχοιροι, δὲν ὑπάρχουν σήμερον, εἰμὴ μόνον ὀλίγαι ἀλώπεκες καὶ λύκοι.
Ὁ ἐν ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο χωρῶν, Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, κυρίως Κιθαιρὼν προσείλκυσε πάλαι ἑκατέρωθεν κατοίκους περὶ τὰ κράσπεδα αὐτοῦ· εἰς τὰς βορείας ὑπωρείας ἔκειντο αἱ Πλαταιαί, πρὸς Ν. αἱ Ἐλευθεραὶ καὶ ἡ Οἰνόη. Αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις ἀναφέρουν, ὅτι πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀστέριος*, μετωνομάσθη δὲ *Κιθαιρὼν* ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἥρωος (βλ. λ. *Κιθαιρὼν [Μυθολ.]*). Καὶ ἀρχαιότατα μὲν ἀνῆκεν εἰς τοὺς Βοιωτούς, οἵτινες

Digitized by Google

συνέδεσαν τὸ ὄρος τοῦτο μὲ πολλὰς μυθικὰς παραδόσεις καὶ τοπικὰς ἱεροτελεστίας, προσεπεκαλεῖτο δὲ «*Ἱερὸν ὄρος*» καὶ *Ζάθεος Κιθαιρών*. Πρὸ πάντων ἦτο κέντρον λατρείας τοῦ Διονύσου, αἱ δ' Ἐλευθεραὶ ἐδεικνύοντο ὡς τόπος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τούτου ἤχησεν εἰς τὰ δάση τοῦ Κιθαιρῶνος ἡ λύρα τοῦ Ὀρφέως, εἰς δὲ τὰ δάση αὐτοῦ περιεπλανῶντο ἐν ἐκστάσει αἱ γυναῖκες τῶν Θηβῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ ἀνὰ τριετίαν (τριετηρικὰ ὄργια). Ἐν αὐτῷ ὡσαύτως ἐλατρεύετο ὁ (Κιθαιρώνιος) Ζεὺς καὶ ἡ (Κιθαιρωνία) Ἥρα καὶ ἑωρτάζοντο τὰ *Δαίδαλα* (βλ. λ.) πρὸς τιμὴν τοῦ ἱεροῦ γάμου. Πρὸς τὸ μέρος τῶν Πλαταιῶν εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ ὄρους τὸ σπήλαιον Σφραγίδιον, ἱερὸν τῶν Κιθαιρωνίδων νυμφῶν ἢ Σφραγιτίδων καὶ τοῦ Πανός. Ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ἐλειτούργει καὶ μαντεῖον, πολλοὶ δὲ τῶν περιοίκων ἦσαν νυμφόληπτοι. Ἐκ τῶν μετὰ τοῦ ὄρους συνδεομένων μύθων γνωστὸς εἶναι ὁ τοῦ Πενθέως, ὅστις κατεσπαράχθη ὑπὸ τῶν Μαινάδων ἐντὸς τῶν δασῶν αὐτοῦ, ὡσαύτως δὲ ὁ τοῦ Ἀκταίωνος παρόμοιος μῦθος καὶ ὁ τῆς Ἀντιόπης. Ὁ Οἰδίπους εἰς τὸν Κιθαιρῶνα ἐξετέθη ὡς βρέφος καὶ τυφλωθεὶς ἐπλανᾶτο ἐν αὐτῷ, ὁ τάφος δ' ἔτι αὐτοῦ ἐδεικνύετο εἰς τὰς Β. ὑπωρείας τοῦ ὄρους. Ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος ἔπεσαν ὑπὸ τὰ βέλη τοῦ Ἀπόλλωνος οἱ υἱοὶ τῆς Νιόβης, τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κιθαιρὼν προσωποποιεῖται ὡς θεὸς μετὰ τοῦ Ἑλικῶνος.

Οἱ δίοδοι τοῦ Κιθαιρῶνος ἀνέκαθεν εἶχον στρατιωτικὴν σημασίαν. Πρὸ τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν ὁ Μαρδόνιος καταλαβὼν τὰς διόδους ταύτας ἠπείλησε σοβαρῶς τὰ νῶτα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ παρὰ τὰ σημερινὰ Βίλλια διερχομένη δίοδος ὑπῆρξε σπουδαία διὰ τοὺς ἀπὸ Μεγαρίδος κατὰ τῆς Βοιωτίας δρῶντας· οὕτως ὁ Ἀγησίλαος κατὰ τὸ 378 καὶ 377 π. Χ., ἐνεργῶν κατὰ τῶν Θηβῶν, κατεῖχε τὴν δίοδον ταύτην ὡς γραμμὴν ὑποχωρήσεως· τοὐναντίον τὸ ἑπόμενον ἔτος οἱ Θηβαῖοι καὶ Ἀθηναῖοι καταλαβόντες τὴν δίοδον ἀπέκρουσαν τὸν Κλεόμβροτον. Διὰ τὴν κατοχὴν τῆς διόδου τῶν Ἐλευθερῶν ἀντηγωνίζοντο οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Θηβαίους· οἱ Βοιωτοὶ ἐπεδίωκον νὰ κατέχωσι τὰς Ἐλευθερὰς καὶ τὴν Οἰνόην, οἱ δ' Ἀθηναῖοι διὰ τούτων ἤθελον νὰ συγκοινωνῶσι μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν, τῶν Πλαταιέων. Ι. Σ. Σ.

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγὼν τοῦ Κιθαιρῶνος* φέρεται ὁ ἐμφύλιος ὀλιγόωρος ἀγών, ὁ διεξαχθεὶς ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου τὴν 23ην Ὀκτωβρίου 1923 μεταξὺ τῶν ἐκ Κορίνθου προχωρούντων πρὸς Ἀθήνας στρατευμάτων τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεοναρδόπουλον ἀντεπαναστατικοῦ κινήματος, καὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν σταλέντων κρατικῶν στρατευμάτων πρὸς ἀνακοπὴν τῆς ἐν λόγῳ προχωρήσεως, καθ' ὃν ἀγῶνα ἐπεκράτησαν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ κρατικὰ στρατεύματα. Ν. Θ. Κ.

Κιθαιρώνιος (ὁ), ***Κιθαιρωνία*** (ἡ), ***Κιθαιρωνίδες*** (αἱ) [*Ἀρχ.*]. *Κιθαιρώνιος* (ἀπὸ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος) φαίνεται, ἐπεκαλεῖτο ὁ Ζεὺς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Δαιδάλων* (βλ. λ.), τελουμένων ἐν Πλαταιαῖς. *Κιθαιρώνιος* ἐκαλεῖτο καὶ ὁ λέων, ὅστις ὁρμώμενος ἀπὸ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος ἔβλαπτε τὰ ποίμνια τοῦ Ἀμφιτρύωνος, βασιλέως τῶν Θηβῶν καὶ πατρὸς τοῦ Ἡρακλέους, καὶ τοῦ Θεσπίου, βασιλέως τῶν Θεσπιῶν, καὶ ὅστις ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, φυλάττοντος τὴν ἀγέλην τῶν βοῶν τοῦ πατρός του καὶ ἄγοντος τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του (βλ. καὶ λ. *Ἡρακλῆς*).

Κιθαιρωνία ἐπεκαλεῖτο ἡ Ἥρα κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν ἑορτὴν τῶν Δαιδάλων, ὅτε καὶ *Νυμφευομένη* (*Παυσ.* IX. 2.7) ἐπεκαλεῖτο, καὶ ἰδίως τὸ ξόανον αὐτῆς. *Κιθαιρωνίδες* δὲ (καὶ *Κιθαιριάδες* καὶ *Κιθαιρίδες*) αἱ εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Κιθαιρῶνος Σφραγίδιον (διὰ τοῦτο καὶ Σφραγιτίδες ἐκαλοῦντο αὗται) λατρευόμεναι Νύμφαι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι εἰς παναρχαίους χρόνους ὑπῆρχε καὶ μαντεῖον αὐτῶν (*Παυσ.* IX. 3 9). ΚΑΨ.

κιθάρα (ἡ). Μουσικὸν ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν *λαούτων* μετὰ ἓξ χορδῶν, κρουομένων διὰ τῶν δακτύλων.

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἡ *κιθάρα* ἢ *κίθαρις* ἦτο ὄργανον καθαρῶς ἀνατολικῆς προελεύσεως. Πρότυπα αὐτῆς, μετὰ μακρᾶς λαβῆς καὶ δύο ἢ τριῶν χορδῶν, εὑρίσκομεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ. Ἡ ἑλληνικὴ κιθάρα συγχέεται πολλάκις μετὰ τῆς λύρας, ἧς διαφέρει κυρίως ὡς πρὸς τὸ ἠχεῖον, κατασκευαζόμενον ἐκ ξύλου πεπλατυσμένου, ἐνῷ τὸ τῆς λύρας ἦτο συνήθως ἐξ ὀστράκου χελώνης. Αἱ χορδαὶ τῆς κιθάρας, εἴτε ἐκ λινῆς κλωστῆς, εἴτε ἐξ ἐντέρου αἰγὸς ἢ ἀντιλόπης, ἐστηρίζοντο διὰ μικρᾶς πλακὸς ἐπὶ τοῦ ἠχείου. Διὰ τὰς μετὰ πλήκτρου παιζομένας κιθάρας μετεχειρίζοντο τὴν (μαγάδα) (καβαλλάρην), ἵνα ἀνυψῶνται ὀλίγον αἱ χορδαί. Οἱ ἀγκῶνες τοῦ ὀργάνου, εὐθεῖς καὶ οὐχὶ καμπύλοι ὡς οἱ τῆς λύρας, συνεδέοντο πρὸς τὸ ἄνω μέρος διὰ τοῦ ζυγοῦ ἢ ἄντυγος. Λόγῳ τοῦ μεγέθους της ἡ κιθάρα ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου δι' εἰδικοῦ λωρίου, τοῦ τελαμῶνος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν χορδῶν, ἂν καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ὁ Τέρπανδρος καὶ ἄλλοι μουσικοὶ ἔπαιζον ἐπὶ τριχόρδου κιθάρας, ἔφθανε τὰς ἑπτά, ἐνίοτε δὲ καὶ ἕνδεκα. Αἱ χορδαὶ αὗται φαίνεται ὅτι εἶχον βάσιν ὀλίγον τι βαρυτέραν τῶν τῆς λύρας, ἐπλήττοντο εἰς τὸ κενὸν καὶ ἀπέδιδον ἕνα μόνον φθόγγον, ὡς αἱ τῆς ἅρπας.

Ἡ κιθάρα ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ δὲ σημασία της ἦτο ἐξαιρετικὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, οἵτινες διέκρινον τὴν κιθάρισιν ἢ τὴν κιθαριστικὴν τέχνην διὰ τὰς ἐκτελέσεις ἐπὶ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων, καὶ τὴν αὔλησιν ἢ αὐλητικὴν διὰ τὰς ἐπὶ τῶν πνευστῶν. Ἐκτενεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ἀρχαίας κιθάρας μᾶς παρέχουν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ «*Περὶ μουσικῆς*» διαλόγῳ του καὶ ὁ Ἀθήναιος εἰς τοὺς «*Δειπνοσοφιστάς*».

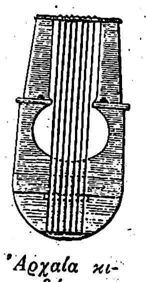
Ἀρχαία κιθάρα.

Οἱ Ἐτροῦσκοι μετεχειρίσθησαν ἐπίσης κιθάραν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων, ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι εἶχον πάντοτε παρ' αὐτοῖς περιφήμους κιθαρῳδούς, ἵνα τοὺς εὐφραίνωσι κατὰ τὰ συμπόσια. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ ἀρχαία κιθάρα ἐκλείπει, διὰ νὰ δώσῃ θέσιν εἰς ἄλλα *λαουτοειδῆ* ὄργανα.

Ἡ σύγχρονος κιθάρα εἰσήχθη εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν Μαύρων κατακτητῶν τῆς Ἱσπανίας. Ὑπῆρξε τὸ ἀγαπητὸν ὄργανον τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, κυρίως ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ, τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ, τῇ Γαλλίᾳ καὶ ὀλιγώτερον ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ κιθάρα διετήρησεν ἐπὶ πολὺ τὴν θέσιν της ὡς ὄργανον συνοδείας, μέχρις οὗ ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου. Πλεῖστοι δεξιοτέχναι κιθαρισταί, ὡς ὁ Φερδινάνδος Σὸρ ἐν Ἱσπανίᾳ, ὁ Μάουρο Τζιουλιάνι ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Λεονάρδος Κάλλ ἐν Βιέννῃ, ἀπέκτησαν διεθνῆ φήμην διὰ πρωτοτύπων καὶ γοητευτικῶν μεταγραφῶν, εἰς ἃς ὑπῆρξαν ἀπαράμιλλοι. Τὸ ἠχεῖον τῆς κιθάρας ἔχει ἐπιπέδους παραλλήλους τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν. Ἡ λαβὴ τοῦ ὀργάνου, ἀρκετὰ μακρά, φέρει χωρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων ὑποδεικνύεται ἀκριβῶς ἡ θέσις τῶν δακτύλων τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Αἱ χορδαί, ἄλλοτε μὲν 4 ἕως 5, νῦν δὲ 6, χορδίζονται κατὰ τὸ σύστημα τῶν λαούτων, δηλαδὴ κατὰ τετάρτας, μετὰ παρεμβολῆς μιᾶς μόνον τρίτης:

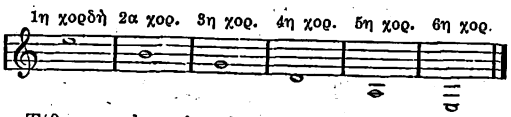

Τίθενται εἰς παλμικὴν κίνησιν διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρός. Οἱ φθόγγοι γράφονται εἰς τὸν γνώμονα τοῦ *sol*, ἀκουόμενοι μίαν ὀγδόην βαρυτέραν τῶν σημειουμένων. Ἡ κιθάρα προσαρμόζεται κυρίως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν συγχορδιῶν τεθλασμένων ἢ μὴ ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν προξενοῦν οἱ ἁρμονικοὶ ἦχοι τοῦ ὀργάνου, εὐκολώτατοι εἰς τὴν παραγωγήν.

Λόγῳ τῆς μικρᾶς της ἠχητικότητος, ἡ κιθάρα δυσκόλως δύναται νὰ συνδυασθῇ μετ' ἄλλων ὀργάνων. Ἐπιτυχὴς χρῆσις αὐτῆς ἐγένετο ἐν τούτοις εἰς τὸ θέατρον εἰς τὰ μελοδράματα: «Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης», τοῦ Ροσσίνι, «Ντὸν Πασκουάλε» τοῦ Ντονιζέττι, «Ὀμπερὸν» τοῦ Βέμπερ κτλ. Ἔργα μουσικῆς δωματίου μετὰ κιθάρας ἔγραψαν οἱ Ἀγκουάντο, Κάλλ, Γκατέ (Gatayes), Γκαϊπφερτ, Λάϊτε, Καρούλλι κλπ. Μέθοδοι κιθάρας: τῶν *Carulli*, *Gatayes*, *Cottin* κλπ.

Εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τὴν κιθάραν οἰκογένειαν ἀνήκουσι τὰ ἑξῆς ὄργανα: *Κιθάρα ἀγγλικὴ* ἢ *κίστρον μετὰ πληκτροφόρου*· *κιθάρα γερμανικὴ* ἢ *κίστρον*, ὄργανα τῆς οἰκογενείας τῶν λαούτων, μετὰ τεσσάρων ἕως δώδεκα διπλῶν χορδῶν, κρουομένων διὰ πλήκτρου· *κιθάρα ἐν σχήματι πλοίου* (guitare en bateau), κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μισελό· *κιθάρα-βαρεῖα* (guitare-basson)· *κιθάρα-λαοῦτο*, *κιθάρα-λύρα*, μιμούμεναι τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ πρότυπα· *κιθάρα σεληνοειδής*, μιμουμένη τὸ κυκλοτερὲς σχῆμα τῆς ἅρπας γιοῦ-κίν, τῶν Κινέζων· *κιθάρα πολύχορδος*· *ἁρπο-κιθάρα*, σχήματος ἅρπας, μετὰ 7 χορδῶν κτλ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— [*Ναυτ.*] Καλεῖται *κιθάρα* τρόχιλος εἰς σχῆμα «ὀκτὼ» (8), ἔχων δύο καρύλια τεθειμένα τὸ μὲν ὑπὸ τὸ δὲ καὶ ἀπὸ χωριστοῦ πείρου ἕκαστον· δύνανται δὲ ταῦτα νὰ εἶναι εἴτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου (εἰκ. 1), εἴτε καθέτως πρὸς ἄλληλα (εἰκ. 2), πάντως ὅμως ἡ διάμετρος τῆς ἄνω εἶναι μικροτέρα τῆς τοῦ κάτω.

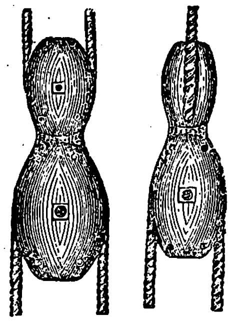
Εἰκ. 1. Εἰκ. 2.

Κιθάρα [*Γεωγρ.*]. Ὡραία τοποθεσία τῆς Πάρνηθος εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Δεκελείας (Τατοΐου) εἰς ὕψος 520 μ., εἰς ἣν ἄγει διακλάδωσις τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, 3 ½ χιλιόμ. δυτικῶς τοῦ ξενοδοχείου τῆς Δεκελείας. Πηγὴ ἐνταῦθα ἀφθόνου ὕδατος συνάγεται εἰς εὐρεῖαν ἀνοικτὴν δεξαμενήν, ἔχουσαν σχῆμα κιθάρας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πηγῆς καὶ ἐν γένει τῆς καταφύτου τοποθεσίας ταύτης. Τὸ ὕδωρ διοχετεύεται εἰς τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον. Ι. Σ. Σ.

Κιθάραινα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος. Οἱ κάτοικοι, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν ἀσχολούμενοι, ἦσαν μέχρι τοῦ 1923 Ἕλληνες μὲν 500, Μουσουλμᾶνοι δὲ 600. Οἱ Ἕλληνες μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα (1923). Εἰς Κιθάραιναν ὑπάρχει πηγὴ μεταλλικοῦ ὕδατος, γνωστοῦ ὡς «Κιθάραινας νερόν». Α. Α. Π.

κιθαρηφόρος (ὁ) [*Ἀρχ. Νομισμ.*]. Ἐκαλοῦντο οὕτω, κατά τινα ἐπιγραφὴν τῆς Μύρας, τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Λυκιακῆς συμπολιτείας (168 π. Χ.—43 μ. Χ.). Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως ἔφερον ταῦτα κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ Καίσαρος καὶ κιθάραν, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΛΥ ἢ τὸ ὄνομα τῆς ἐκδιδούσης πόλεως. —Π.

Κιθαρίδα, ἢ ***Κυθαρίδα*** [*Γεωγρ.*]. Παραποτάμιοχωρίον τῆς κοινότητος Κρουσώνα τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, μὲ 136 κατοίκους καὶ ἀρχαιότατον δημοτικὸν σχολεῖον. Τῷ 1856 κατεστράφη ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ. Ε. Γ.

κιθαρίζω· παίζω τὴν κιθάραν.

Κιθαρίζων, ἢ ***Κιθαριζῶν*** (ἀρμεν. *Τζιταρὶς* ἢ

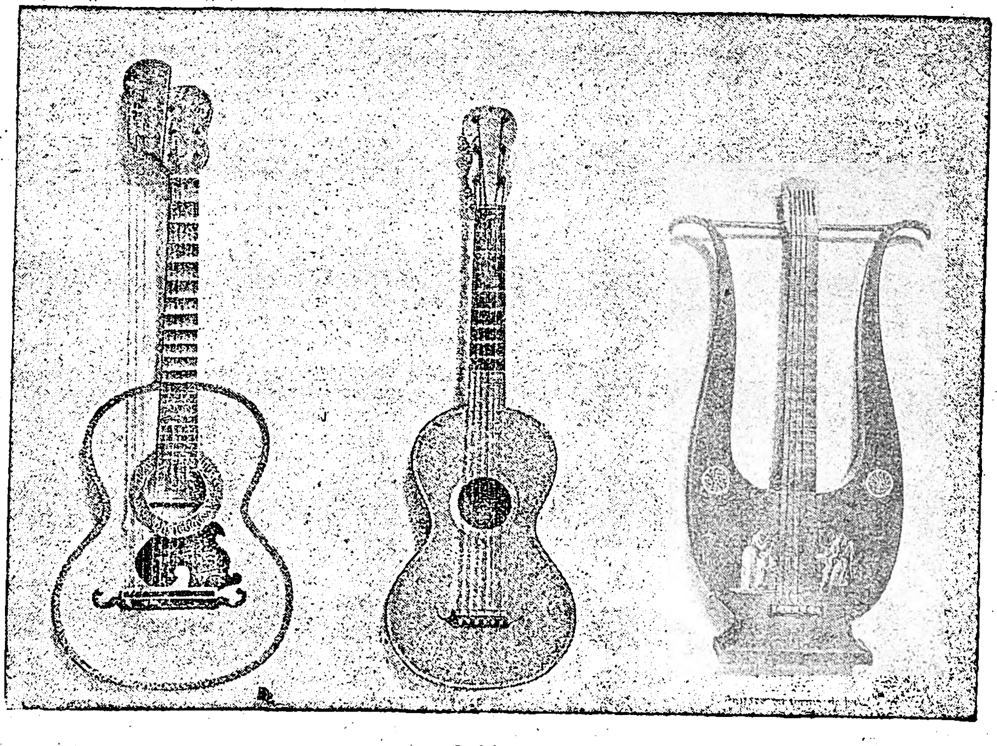
Κιθάρα.
[1=Κιθάρα μετὰ χορδῶν συμπληρωματικῶν. 2=Κιθάρα συνήθης. 3=Κιθάρα εἰς σχῆμα λύρας.]

Digitized by Google

Κιθρὶτς καὶ συρ. *Κιτρὶζ*) */Βυζαντ./*. Ἓν τῶν μεγάλων κάστρων, ἅτινα ὁ Ἰουστινιανὸς Α' (527—565) ἀνήγειρεν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν συνόρων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας πρὸς προστασίαν αὐτῆς κατὰ τῶν περσικῶν ἐπιδρομῶν. Ἦτο μέγα καὶ ἰσχυρόν, ἕδρα στρατηγοῦ καὶ μονίμου ἰσχυρᾶς φρουρᾶς καὶ ἔκειτο ἐν τῇ Ἀσθιανήνῃ ἢ Ἀστιανικῇ περιφερείᾳ τῆς ἐπαρχίας «Τετάρτης Ἀρμενίας». Τοποθετεῖται 80 περίπου χιλιόμετρα πρὸς Ν. τῆς Ἐρζερούμ καὶ πρὸς Δ. τοῦ ποταμοῦ Γκιουνοὺκσοῦ, παραποτάμου τοῦ Εὐφράτου, ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους, τοῦ καλουμένου νῦν Τσιβρὶς-ντάγ. Ν. ΚΛΣ

κίθαρις, —*ιος* (ἡ)· *ἀρχ.*, ἡ κιθάρα.

κιθάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κιθαρίζειν, τὸ παίξιμον τῆς κιθάρας· || τὸ παιζόμενον ἰδίᾳ μὲ τὴν κιθάραν (ἀρχ.).

κιθαριστὴς (ὁ)· ὁ κιθαρίζων, ὁ παίζων τὴν κιθάραν, ὁ τέχνην ἀσκῶν τὸ κιθαρίζειν, διάφορον τοῦ *κιθαρῳδός*.

Κιθαριστὴς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς μετὰ τὸν Ροδανὸν ἀκτῆς τῶν Κομμονῶν (*Πτολεμ.* Κελτογαλατία Ναρβωνησία Β, ι, 8, ἔκδ Nobbe) μεταξὺ *Ταυροεντίου* (τὰ νῦν Tarente) καὶ *Ὀλβίας* (τὰ νῦν Loube). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ θαλασσίῳ Ἀντωνινιανῷ ὁδοιπορικῷ ἀναφέρεται Porto Citarista, πλὴν ὁ λιμὴν οὗτος ταυτιζόμενος πρὸς τὸν ἐγγὺς τοῦ Ciotat ὅρμον Ceyrest οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον, ὡς παλαιότερον ἐνομίζετο, δι' ὃ καὶ ἐταύτιζον τὸ ἀκρωτήριον πρὸς τὸ σύγχρονον cap Bec de l' Aigle. Ὡς ὅμως ὁ Girard ἀπέδειξε (Mémoire sur l' ancien Tauroentum, Toulon 1853, σελ. 93) ὁ *Κιθαριστὴς* τὸ ἀκρωτήριον εἶναι τὸ σύγχρονον Cap Sicié (πλάτ 43° 08' Β, μῆκ. 5° 57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 2608: Approaches to Toulon) τῶν προσγείων τῆς Τουλῶνος. Σ. Ε. Λ.

κιθαρόξυλον (τὸ) (Citharoxylum) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βερβενωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βερβενίων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα πολυετῆ, δασικά, ἀρκετοῦ ὕψους, παρέχοντα διὰ τοῦ λευκοῦ, σκληροῦ, πλὴν ἐλαφροῦ ξύλου των χρησιμωτάτην ὕλην ἐν τῇ ξυλουργικῇ. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κιθαρόξυλον τὸ εὔοσμον* (Citharoxylum fragrans) καὶ *κιθαρόξυλον τὸ γενειόνευρον* (Citharoxylum barbinerve). Κ. ΠΑΠ.

κίθαρος (ὁ)· ἀρχ., ὁ θώραξ, τὸ στῆθος (*Ἱπποκράτης*). Ἐπίσης ἰχθύς τις ἐκ τοῦ γένους τῶν ρομβοειδῶν, ἱερὸς τῷ Ἀπόλλωνι, σχετιζόμενος πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ἀπαντῶντα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα «κιθαρῳδὸν» ἰχθύν.

Κίθαρος. Ἀδελφός τις τοῦ ποιητοῦ Ἀλκαίου, ἀναφερόμενος ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ. —Π.

κιθαρῳδία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Κροῦσις κιθάρας καὶ ᾠδὴ πρὸς αὐτήν, ὡς προσδιορίζει ὁ Δίων Κάσιος, ἤ, ὅπως λέγομεν σήμερον, ᾆσμα τῇ συνοδείᾳ κιθάρας. Ἡ κιθαρῳδία εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὸν μουσικὸν εἶδος καὶ ὁ ἀρχαιότερος κλάδος τῆς μουσικῆς τέχνης τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὅμηρος, ἂν καὶ δὲν μεταχειρίζεται τὴν λέξιν, περιγράφει ὅμως ἐπαρκῶς τὸ μουσικὸν τοῦτο εἶδος, ἀναφέρων ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι τοὺς ἥρωας Ἀλέξανδρον καὶ Ἀχιλλέα ᾄδοντας τῇ συνοδείᾳ φόρμιγγος, ἐν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ τοὺς ᾀοιδοὺς Δημόδοκον καὶ Φήμιον πρὸ τῶν μνηστήρων καὶ τῶν Φαιάκων τῇ συνοδείᾳ λύρας. Ἀλλ' ἡ κυρίως κιθαρῳδία εἶναι τὸ ᾄδειν τῇ συνοδείᾳ κιθάρας, τῇ συνοδείᾳ, δηλαδή, τοῦ ὀργάνου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐπενοήθη ἐν Ἀσίᾳ καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο, ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, καὶ «ἀσιᾶτις».

Ἡ κιθαρῳδία ἐκαλλιεργήθη μεθοδικῶς κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ λεσβιακῇ σχολῇ, σπουδαιότερος δὲ κιθαρῳδὸς αὐτῆς παραδίδεται ὁ ἐξ Ἀντίσσης τῆς Λέσβου Τέρπανδρος, ὅστις θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ὡς ὁ δημιουργὸς τοῦ κιθαρῳδικοῦ νόμου (ἐθριάμβευσεν ἐν τῇ κιθαρῳδίᾳ κατὰ τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας τῶν Καρνείων, τοὺς ἱδρυθέντας ἐν Λακεδαίμονι τῷ 676 π. Χ., ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος). Ὁ Πόντιος Ἡρακλῆς παρὰ Πλουτάρχῳ ἀπαριθμεῖ αὐτοῦ ἐννέα τοιούτους νόμους. Κατὰ τὸν Willamowitz, οἱ κιθαρῳδικοὶ οὗτοι νόμοι ἦσαν ἁπλαῖ μελῳδίαι, μὴ διῃρημέναι, ὡς ἀργότερον, εἰς πολλὰ μέρη, ἐκτελούμεναι δὲ μὲ ἀμετάβλητον τὴν ἔντασιν τῆς χορδῆς τοῦ ὀργάνου, τουτέστιν αἱ μελῳδίαι αὗται ἦσαν μονότονοι, τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ρυθμοῦ ἀποκλειομένης.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ Τέρπανδρος εἰσήγαγεν εἰς τὴν κιθαρῳδίαν καὶ τὴν μιξολυδικὴν κλίμακα, ἥτις ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου εἰς τὴν Σαπφὼ καὶ τὸν αὐλητὴν Πυθοκλείδην. Ἡ λεσβιακὴ σχολὴ κατεῖχε τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ κιθαρῳδίᾳ μέχρι τοῦ Περικλείτου (ΣΤ' αἰῶνος), τὰ δ' ἔργα αὐτῆς ἦσαν προοίμια καὶ ἰδίως κιθαρῳδικοὶ νόμοι, τῶν ὁποίων τὸ μέλος προσηρμόζετο εἰς μεταβλητέα κείμενα. Ὁ ὑπὸ μεταγενεστέρων ἀρχαίων συγγραφέων ἀποδιδόμενος εἰς τὸν Τέρπανδρον ἑπταπλοῦς τὴν διαίρεσιν κιθαρῳδικὸς νόμος ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς ὑστερωτέρους χρόνους, τοιοῦτος δὲ θεωρεῖται καὶ ὁ κιθαρῳδικὸς νόμος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις εἶχεν ὑποχρεωτικὰς διαιρέσεις καὶ ἦτο συντεθειμένος εἰς ὕφος σοβαρὸν θρησκευτικὸν μὲ μέλος αἰολικὸν καὶ ρυθμὸν ἑξαμέτρου. Κιθαρῳδικὰ ἐπίσης ἦσαν καὶ τὰ αἰολικὰ ποιήματα τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς, ὡς καὶ τὰ ἰωνικὰ τοῦ Ἀνακρέοντος, καθ' ὅσον τὸ συνοδεῦον τὰ ποιήματα ταῦτα μουσικὸν ὄργανον τῶν χρόνων ἐκείνων εἶχε κατὰ τὴν κατασκευήν του μᾶλλον ἢ ἧττον τὸ σχῆμα τῆς κιθάρας. Μετὰ τὸν Τέρπανδρον καὶ τὸν Περίκλειτον οἱ κιθαρῳδικοὶ νόμοι ἐξαφανίζονται ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας, ἀφοῦ ἐπὶ μέγα χρονικὸν διάστημα κατεῖχον κατὰ τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας τῶν Καρνείων τὴν πρωτεύουσαν θέσιν, ὡς μᾶς γνωρίζει τοῦτο ὁ Κεπίων, ὁ ἐπικαλούμενος μαθητὴς τοῦ Τερπάνδρου. Ἄλλον περιώνυμον κιθαρῳδὸν ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τὸν Ἀρχίλοχον, ὡς δημιουργήσαντα νέον εἶδος κιθαρῳδίας, τὴν «κροῦσιν ὑπὸ τὴν ᾠδήν». Κατὰ τὸν Rieman, ὁ νέος οὗτος τρόπος τῆς κιθαρῳδίας ἦσαν αἱ ἄλλως καλούμεναι «κρουματικαὶ διάλεκτοι», ἴσως ἀπαγγελία ποιημάτων μὲ ὑπόκρουσιν κιθάρας. Ἀπὸ τὰ μέσα ὅμως τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, ὁ χαρακτὴρ τοῦ κιθαρῳδικοῦ νόμου, ἀπομακρυνθεὶς ὁπωσδήποτε τῆς θρησκευτικῆς αὐτοῦ σημασίας διὰ τοῦ ἐξ Ἑρμιόνης Λασίου, μετεβλήθη ἐπαισθητῶς, μεταρρυθμισθεὶς διὰ τοῦ Φρύνιδος ἐκ Μυτιλήνης (νικητοῦ τῶν Παναθηναίων κατὰ τὸ 446 π. Χ.) καὶ τοῦ Τιμοθέου ἐκ Μιλήτου (ἀποθανόντος τῷ 357 π. Χ.). Ὁ νεωτερισμὸς οὗτος ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἀνάμιξιν τοῦ ἑξαμέτρου μετὰ τῶν ἐλευθέρων ρυθμῶν καὶ εἰς τὴν ἐντατικωτέραν χρῆσιν τοῦ μελισμοῦ. Ὁ Τιμόθεος μάλιστα θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἐπαναστάτης ἐν τῇ μουσικῇ τέχνῃ καὶ ἰδίως ἐν τῷ νεωτερισμῷ τούτῳ τῆς κιθαρῳδίας, διότι ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν χορδῶν τῆς κιθάρας εἰς ἕνδεκα, ὑπερτερήσας καὶ αὐτὸν τὸν διδάσκαλόν του Φρύνιδα. Ὁ κιθαρῳδικὸς νόμος ἀπέβη τώρα μεγάλη σύνθεσις καὶ διῃρεῖτο εἰς ἑπτὰ μέρη. Ἡ κιθαρῳδικὴ σύνθεσις τοῦ Τιμοθέου ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὡς τὸ ὕψιστον μουσικὸν ἔργον, ἀλλ' ὁ Τιμόθεος δὲν ἦτο μόνον ποιητὴς καὶ συνθέτης, ἀλλὰ καὶ κιθαριστὴς καὶ ἰδίως κιθαρῳδός. Μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Τιμοθέου ἐν τῇ κιθαρῳδικῇ τέχνῃ ὑπῆρξεν ὁ Πολύϊδος. Οὗτος ἀνήγαγε τὴν κιθαρῳδίαν εἰς εὐρύτερον ὁρίζοντα, ᾄδων θέματα μυθολογικὰ καὶ ἱστορικά. Μετεχειρίζετο ἐλευθέρους ρυθμούς, οἱονεὶ διθυράμβους, καὶ ἐτροποποίει εὐρέως τὰς ἀρχαίας συνθέσεις ἐπὶ τὸ νεωτεριστικώτερον. Τὴν κιθαρῳδίαν παρέλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Ρωμαῖοι καὶ εὐρέως διεδόθη αὕτη καὶ ἐν Ρώμῃ, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν αὐτῆς κατὰ τὸ 115 π. Χ.

Κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα ἄπειροι ἦσαν πλέον οἱ κιθαρῳδοὶ ἐν Ρώμῃ. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἀκτίου ἐπὶ Αὐγούστου, ἡ κιθαρῳδία κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν, γνωστὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ μανία τοῦ Νέρωνος εἰς τὴν ἀνάδειξίν του ὡς νικητοῦ εἰς τὴν κιθαρῳδίαν. Κατὰ τὸν Σουετώνιον, ὁ Νέρων ἀνήρχετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς κιθαρῳδὸς καὶ ἔψαλλε μυθικὰ θέματα, ὡς π. χ. τὴν Ἰλίου πέρσιν. Μεγάλης σημασίας ἐπίσης ἦσαν καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ ἱδρυθέντες ἀγῶνες τοῦ Καπιτωλίου, ἐν οἷς σημαντικὴν θέσιν κατεῖχεν ἡ λεγομένη «ψιλὴ κιθάρισις». Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους διεκρίθησαν ὡς ἐξέχοντες κιθαρῳδοὶ ὁ Τέρπνος καὶ ὁ Διόδωρος. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ ὁ κιθαρῳδὸς Μεσομήδης συνέθεσεν ὕμνους, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται ὡς ἡ τελευταία μεταρρύθμισις κιθαρῳδικῶν προοιμίων. Κατὰ ταῦτα, ὁ κιθαρῳδικὸς νόμος παρέμεινεν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν μουσικὸν εἶδος καθ' ὅλους τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας μέχρι τέλους σχεδὸν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ κιθαρῳδία δὲ ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ σπουδαιότερον τῶν ἀγωνισμάτων. Οἱ κιθαρῳδοὶ ἠμείβοντο γενναιότατα. Τὴν παρακμὴν τῆς κιθαρῳδίας δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν διὰ μέσου τῶν δελφικῶν ὕμνων τοῦ Β' π. Χ. μέχρι τῶν πεζῶν καὶ ξηρῶν ὕμνων τοῦ Μεσομήδους τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος.

Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ὁ θεῖος πρόγονος τῆς κιθαρῳδίας εἶναι ὁ Ἀπόλλων, ἐξ οὗ ἐκληροδότησε τὴν τέχνην ὁ Ὀρφεύς, ὁ ἀρχηγέτης τῆς κιθαρῳδίας. Κιθαρῳδοὶ ἐπίσης ἦσαν ὁ Μουσαῖος, ὁ Λίνος, ὁ Θάμυρις καὶ ὁ Ἀμφίων, ὅστις θεωρεῖται καὶ ὁ εὑρετὴς τῆς κιθαρῳδικῆς ποιήσεως. Ὁ Ὀρφεὺς συνδέεται μετὰ τῆς Λέσβου, ἴσως πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ Τερπάνδρου, ὁ δὲ Κρὴς Χρυσόθεμις μετὰ τῆς ἐν Δελφοῖς κιθαρῳδίας.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

κιθαρῳδὸς (ὁ, ἡ)· ὁ πρὸς κιθάραν ᾄδων, ὁ ᾄδων ἐν συνοδείᾳ κιθάρας· || ὁ τέχνην ἀσκῶν τὸ κιθαρῳδεῖν: «Ἀρίων ὁ κιθαρῳδός».

— *[Ἀρχ.] Κιθαρῳδὸς* ἐκαλεῖτο ὁ κιθαριστής, ὁ ὁποῖος ἔπαιζε τὴν κιθάραν διὰ νὰ συνοδεύῃ τὸ ᾆσμα, τὸ ὁποῖον ἔψαλλεν. Ἡ τέχνη αὕτη ὠνομάζετο *κιθαρῳδία* (βλ. λ.), ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς ἓν τῶν στοιχείων τῆς καλῆς μορφώσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐδιδάσκετο εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας ταὐτοχρόνως μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφήν.

Κιθαρῳδοί.
[Ἐτρουσκικὴ ἀγγειογραφία.]

Ἐν τῇ γενικωτέρᾳ λοιπὸν σημασίᾳ τῆς λέξεως, κιθαρῳδὸς ἦτο πᾶς Ἕλλην· ἀλλ' ἐν τῇ εἰδικῇ σημασίᾳ, κιθαρῳδοὶ ἦσαν οἱ ἔχοντες τὴν κιθαρῳδίαν ὡς ἐπάγγελμα, τοιοῦτοι δὲ κιθαρῳδοὶ ἦσαν οἱ μουσικοδιδάσκαλοι, οἱ πλανόδιοι μουσικοὶ καὶ οἱ κατ' ἐξοχὴν κιθαρῳδοί, οἵτινες ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας καὶ εἰς τὰς λατρευτικὰς τελετάς, ὡς ἐν Δήλῳ, Δελφοῖς, Ὀλυμπίᾳ, Σπάρτῃ, Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ διδάσκαλοι κιθαρῳδοὶ ἦσαν περιζήτητοι, πολλοὶ δ' αὐτῶν ἐπλούτιζον εἴτε ἐκ τῆς διδασκαλίας, εἴτε ἐκ τῶν γενναίων ἀμοιβῶν, τὰς ὁποίας ἐλάμβανον ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἡγεμόνων. Οἱ πλανόδιοι κιθαρῳδοί, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἀοιδοί, ἐκέρδιζον τὰ πρὸς τὸ ζῆν κιθαρῳδοῦντες εἰς τὰς ὁδούς, εἰς τὰς συνοικίας καὶ εἰς τὰ συμπόσια, διὰ νὰ φαιδρύνωσι τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς συνδαιτημόνας. Κατὰ τοὺς χρόνους μάλιστα τῆς ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν, οἱ κιθαρῳδοὶ οὗτοι συνωδεύοντο καὶ ὑπὸ γυναικῶν, αἵτινες ὠνομάζοντο αὐλήτριαι καὶ χορεύτριαι. Οἱ Ρωμαῖοι, κατ' ἀπομίμησιν τῶν Ἑλλήνων, εἰσήγαγον τὴν κιθαρῳδίαν εἰς τὰς ἑορτάς των καὶ τὰ συμπόσια, καθιέρωσαν δὲ καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας. Εἰς τοὺς τοιούτους ἀγῶνας ἐλάμβανον μέρος μουσικοὶ ἐκ πάσης γῆς. Οἱ κιθαρῳδοὶ ἐξετιμῶντο μεγάλως. Κατὰ τὸν Στράβωνα, ὁ ἐκ Μαγνησίας Ἀναξήνωρ, ἀφοῦ διέπρεψεν εἰς τὰ θέατρα τῆς Μαγνησίας, ὠνομάσθη παρὰ τοῦ Ἀντωνίου τῆς Τριανδρίας φορολόγος, ἤτοι εἰσπράκτωρ τῶν φόρων τεσσάρων πόλεων, ἐξετέλει δὲ τὰ καθήκοντά του ταῦτα συνοδευόμενος ὑπὸ ὁλοκλήρου συνοδείας στρατιωτῶν. Ἡ γενέθλιος πόλις του τὸν ἐνέδυσε μὲ τὴν πορφύραν τοῦ μεγάλου ἱερέως τοῦ Διός, οὕτω δὲ παρίστατο οὗτος καὶ ἐν τῇ προτομῇ, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔστησαν οἱ συμπολῖταί του ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως. Ὑπῆρχε προσέτι καὶ χάλκινον ἄγαλμά του ἐν τῷ θεάτρῳ, τιμή, ἥτις ἀπενέμετο εἰς ἐξόχους κιθαρῳδούς, ὅπως λέγει ὁ Δίων Κάσιος. Οἱ κιθαρῳδοί, οἵτινες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, ἐνεδύοντο πλουσίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ στολήν, περὶ τῆς ὁποίας κάμνουσι λόγον πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἀλλὰ περὶ τῆς ὁποίας λαμβάνομεν πλήρη ἰδέαν ἐκ παραστάσεων ἐπὶ ἀρχαίων μνημείων. Κατὰ Κικέρωνα, Λουκιανὸν καὶ Ἀπούλιον, οἱ κιθαρῳδοὶ ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χρυσοῦν στέφανον διάστικτον ἐκ πολυτίμων λίθων, ἐνεδύοντο δὲ μακρὰν ἐσθῆτα μὲ χρυσᾶ κεντήματα καὶ πολυχρώμους διακοσμητικὰς παραστάσεις. Ἐκ τῶν ἀπείρων παραστάσεων κιθαρῳδῶν, ἰδίως ἐπὶ ἀγγείων πάσης ἐποχῆς, δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς στολῆς τῶν κιθαρῳδῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Κατὰ τὰ μνημεῖα ταῦτα οἱ κιθαρῳδοὶ δὲν ἔφερον κατ' ἀρχὰς εἰδικὴν στολήν. Αὕτη ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν συνίσταται ἐκ μιᾶς χλαμύδος ἄνευ ζώνης, κατερχομένης ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, τὸν ὁποῖον περισφίγγει, μέχρι τῶν ποδῶν, φερούσης ἐνίοτε ὡς κόσμημα καὶ καθέτους ταινίας. Ἐνίοτε ἐπὶ τῆς χλαμύδος ἐπιτίθεται καὶ ἱμάτιον μὲ κεντητὰ κοσμήματα, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὸ σῶμα καὶ ἀφίνει γυμνὸν μόνον τὸν δεξιὸν βραχίονα. Κατὰ τὸν Δ' ὅμως π. Χ. αἰῶνα ἡ χλαμὺς προσηλοῦται διὰ πόρπης κατ' ἐμπρὸς τοῦ λαιμοῦ ἢ διὰ δύο πορπῶν ἑκατέρωθεν τῶν ὤμων, πίπτουσα εἰς μακρὰς πτυχὰς ὄπισθεν καὶ ἀφίνουσα τὸ στῆθος ἀκάλυπτον. Τὴν στολὴν ταύτην ἐμιμήθη καὶ ὁ Σκόπας εἰς τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ κιθαρῳδοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ὁποῖον ὁ Αὔγουστος μετέφερεν ἀργότερον εἰς Ρώμην καὶ ἔστησεν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Τὸν τύπον τοῦτον ἀπεμιμήθησαν καὶ ἄλλοι γλύπται εἰς τὰ λεγόμενα χορηγικὰ ἀνάγλυφα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀναθήματα νικητῶν κιθαρῳδῶν. Ὁ Ἀπόλλων παρίσταται ἐπ' αὐτῶν δεχόμενος τὴν σπονδήν, τὴν ὁποίαν τοῦ χύνει ἡ Νίκη. Ἡ αὐτὴ παράστασις κιθαρῳδικῆς στολῆς ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ διαφόρων ἄλλων μνημείων, ὡς ἐπὶ δακτυλιολίθων, ἀγγειογραφιῶν καὶ νομισμάτων. Β. Δ. Θ.

κιθαρωδῶ (—*έω*)· ᾄδω πρὸς κιθάραν, τραγουδῶ ἐν συνοδείᾳ κιθάρας.

Κίθος */Ἀρχ. Γεωγρ.—Ἱστορ./*. Πιθανὴ ὀνομασία ἀρχαίας πόλεως τῆς νήσου Λέσβου, γνωστῆς μόνον ἐκ νομισμάτων, φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΚΙΘ ἢ ΚΙΘΙ. Εἶναι ταῦτα ἀργυρᾶ τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἀττικοῦ σταθμικοῦ κανόνος, ἐκόπησαν κατὰ τὸ πρῶ-

Digitized by Google

τον ἥμισυ τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ φέρουν ἐπὶ μὲν τῆς προσθίας ὄψεως κεφαλὴν νεανίου ἢ δύο κεφαλὰς κάπρου ἀντιμετώπους, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ἀνθρώπινον ὀφθαλμὸν ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ ἢ τετράγωνον ἔγκοιλον διῃρημένον εἰς τέσσαρα μέρη. π. ν. π.

Κίθρο /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Μικρὰ νῆσος τῆς *Τηλεβοΐδος θαλάσσης* τοῦ Ἰονίου πελάγους (πλάτ. 38° 35' 0'' Β, μῆκ. 20° 49' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaka, Cephallonia), ἐγγύτατα τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφάλι τῆς Ν. ἐσχατιᾶς τοῦ *Μεγανησίου*, ἀφ' ἧς νήσου χωρίζεται διὰ στενοτάτου ἀλλὰ πλοΐμου πόρου. σ. ε. λ.

Κιικομπάτ, *Ἀλαδδὶν Α'* καὶ ***Β'***. Δύο σουλτᾶνοι τοῦ Ἰκονίου (βλ. λ. *Ἀλαδδὶν* Κιικομπάτ).

κικενδία (ἡ) (Cicendia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεντιανωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κικενδίαν τὴν μικρὰν* (Cicendia pusilla), ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ ἄλλων χωρῶν. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, ἐτήσιον καὶ χαμηλόν, φυόμενον κατὰ προτίμησιν εἰς ὑγρὰς τοποθεσίας καὶ ἀνθοῦν κατὰ Μάϊον μέχρις Ἰουλίου. Ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἤλιδος, Κερκύρας καὶ ἀλλαχοῦ. κ. παπ.

κίκερος (ὁ) (Cicer) /*Βοτ.*/ βλ. λ. *ἐρέβινθος*.

Κικέρων (λατ. Cicero). Ὄνομα ρωμαϊκῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας μέλη τινὰ διεκρίθησαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ ὡς πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ ὡς ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ *Μᾶρκος Τύλλιος Κικέρων* ὑπῆρξεν ἐπιφανὴς πολιτικὸς καὶ ὁ διαπρεπέστερος τῶν ρητόρων καὶ πεζογράφων τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας.

Ὁ πρῶτος λαβὼν τὸ ὄνομα *Κικέρων* ἐκ τῆς Κορνηλίας φυλῆς ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς λατινικῆς λέξεως cicer (=ἐρέβινθος) κατὰ μὲν τὸν Πλούταρχον, διότι εἰς τὸ ἄκρον τῆς ρινὸς εἶχε «διαστολὴν ἀμβλεῖαν, ὥσπερ ἐρεβίνθου διαφυήν», κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον (Hist. Nat. 3,3.) ἐκ τῆς σπορᾶς καὶ ἀρίστης συγκομιδῆς ἐρεβίνθων, τὴν ὁποίαν θὰ εἶχεν ἐκ τῶν κτημάτων του. Τῶν ἀπογόνων τοῦ πρώτου τούτου Κικέρωνος ὀνομαστοὶ ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Μᾶρκος Τύλλιος Κικέρων***, πάππος τοῦ μεγάλου ρήτορος, γνωστὸς διὰ τὴν σεμνότητα τοῦ ἤθους του καὶ τὴν μετὰ σταθερότητος ἐμμονήν του εἰς τὰ ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ ἤθη. Ἔζησε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, ἀποθανὼν κατὰ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου ἐγγόνου του (106 π. Χ.).

—2) ***Μᾶρκος Τύλλιος Κικέρων***, υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ πατὴρ τοῦ μεγάλου ρήτορος. Οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν εὐγενῆ τάξιν τῶν ἱππέων καὶ ἔζησε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του εἰς τὴν γενέτειράν του, τὸ Ἀρπῖνον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν εὐφόρους ἀγροὺς εἰς τὴν διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ Λείριος ποταμοῦ κοιλάδα καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου μετῴκησε μετὰ τῆς συζύγου του Ἑλβίας καὶ τῶν δύο μικρῶν υἱῶν του, *Μάρκου* καὶ *Κοΐντου*, εἰς Ρώμην, χάριν τῆς ἐκπαιδεύσεώς των.

—3) ***Λεύκιος Τύλλιος Κικέρων***, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου καὶ θεῖος τοῦ ρήτορος. Εἶναι τὸ πρῶτον μέλος τῆς οἰκογενείας, ὅπερ ἔτυχεν εὐρυτέρων σπουδῶν ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐδιδάχθη τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Κατὰ τὸ 102 π. Χ εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν ρήτορα Ἀντώνιον, ἀναλαβόντα τὴν διοίκησιν τῆς Κιλικίας.

—4) ***Λεύκιος Τύλλιος Κικέρων***, υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ ρήτορος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεσπούδασεν οὗτος εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 79 π. Χ. Ἦτο φίλος τῶν Συρακοσίων καὶ ἐχθρός, ὡς καὶ ὁ ἐξάδελφός του, τοῦ ἀπλήστου εἰς ἀργυρολογίαν Οὐέρρου. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 67 π. Χ.

—5) ***Μᾶρκος Τύλλιος Κικέρων***, ὁ ἐπιφανέστερος τῶν Κικερώνων καὶ ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ἐγεννήθη τῇ 3 Ἰανουαρίου 106 π. Χ. ἐν τῇ πατρικῇ ἐπαύλει τῆς μικρᾶς ἰσοτελοῦς πόλεως Ἀρπίνου καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ρώμῃ, ὅπου εἶχε μετοικήσει πρὸς μόρφωσιν τῶν τέκνων του ὁ πατήρ του. Διδασκάλους δὲ εἶχε, διακριθεὶς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας διὰ τὴν πρὸς τὸ εἰδέναι ὁρμήν, τοὺς ὀνομαστοτέρους ἐκ τῶν ζώντων ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὸν γραμματικὸν Λεύκιον Αἴλιον (Πραικονῖνον Στίλωνα), τὸν Ἀπολλώνιον Μόλωνα, ἐκ τῶν κορυφαίων ρητόρων τῆς Ροδίας σχολῆς, τὸν ἀρχηγὸν τῆς τετάρτης λεγομένης ἀκαδημείας Λαρισαῖον Φίλωνα, τὸν ἐπικούρειον Φαῖδρον καὶ τὸν στωϊκὸν Διόδοτον. Ἐκπαιδευόμενος ὁ Κικέρων ἠκροᾶτο συγχρόνως τῶν ἐν Ρώμῃ ἐπιφανῶν ρητόρων ἀγορευόντων, καὶ ἰδίως τοῦ Λευκίου Λικινίου Κράσσου καὶ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, καθωδηγεῖτο εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ δικαίου καὶ τῶν νόμων ὑπὸ τοῦ Κοΐντου Μουκίου Σκαιόλα, τοῦ οἰωνοσκόπου, καὶ Κοΐντου Μουκίου Σκαιόλα, τοῦ μεγίστου ποντίφικος, καὶ συνανεστρέφετο μετὰ τῶν ποιητῶν Μάρκου Ἀκίου καὶ Ἀντιοχέως Ἀρχίου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 102 π. Χ. διέτριβεν ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Λουκούλλου. Κατὰ τὸν συμμαχικὸν λεγόμενον πόλεμον (90—88 π. Χ.), ἄγων ἡλικίαν 18 περίπου ἐτῶν, ἐπολέμησε τὸ πρῶτον ὑπὲρ τῆς πατρίδος του ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γναῖον Πομπήϊον Στράβωνα, μετὰ τὴν λῆξιν δὲ τούτου ἐπεδόθη καὶ πάλιν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν νόμων. Ἐπὶ τῆς δικτατορίας τοῦ Σύλλα (81 π. Χ.) ἐξεφώνησε τὸν πρῶτον λόγον του ὑπὲρ τοῦ Κοϊντίου (Pro Quintio), λόγον δικανικὸν τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, καὶ κατὰ τὸ ἀκόλουθον τὸν δεύτερον (Pro Roscio Amerino) κατὰ τοῦ Χρυσογόνου, πανισχύρου ἀπελευθέρου τοῦ Σύλλα, ὅστις κατηγόρει τὸν Ρώσκιον, ἀφοῦ εἶχεν ἀπογυμνώσει αὐτὸν διὰ τῶν προγραφῶν τῆς περιουσίας του, ἐπὶ πατροκτονίᾳ. Κατὰ τὴν δίκην ταύτην ἐνίκησεν ὁ νεαρὸς ρήτωρ καὶ διὰ τὴν νίκην του ταύτην ἀπέκτησε πολλὴν φήμην, θαυμασθεὶς διὰ τὴν τόλμην του, τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν δεξιότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐχειρίσθη τὴν ὑπόθεσιν. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος (79 π. Χ.), εἴτε ἕνεκα λόγων ὑγείας, εἴτε πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, εἴτε καὶ διὰ νὰ λησμονηθῇ ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ἀπῆλθεν ἐκ Ρώμης ὁ Κικέρων καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔνθα καὶ διέτριψε περὶ τὰ δύο ἔτη, ἐν Ἀθήναις, Μ. Ἀσίᾳ καὶ Ρόδῳ. Ἐν Ἀθήναις μεταξὺ ἄλλων ἐγνώρισε τὸν Ἀσκαλωνίτην Ἀντίοχον, μαθητὴν τοῦ προρρηθέντος Φίλωνος, διδάσκοντα εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦ Πτολεμαίου, ἐν Ρόδῳ δὲ ἠκροάσθη τὸ δεύτερον τοῦ Ἀπολλωνίου Μόλωνος, ὅστις, ἀκούσας τὸν Κικέρωνα ἀπαγγέλλοντα ρητορικὸν γύμνασμα, λέγεται ὅτι εἶπε τὰ ἑξῆς: «Σὲ μέν, ὦ Κικέρων, ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῆς δ' Ἑλλάδος οἰκτίρω τὴν τύχην, ὁρῶν ἃ μόνα τῶν καλῶν ἡμῖν ὑπελείπετο, καὶ ταῦτα Ρωμαίοις διὰ σοῦ προσγινόμενα, παιδείαν καὶ λόγον».

Μᾶρκος Τύλλιος Κικερων.
[Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

Ὁ Κικέρων ὡς πολιτικός. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα, πλήρης ὑγείας καὶ τελείως κατηρτισμένος ὁ Κικέρων, ἐπεδόθη εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον. Κατὰ τὸ 75 π. Χ., γενόμενος ταμίας, ἐστάλη εἰς Σικελίαν, ἔνθα ἔγινε τόσον ἀγαπητὸς διὰ τὴν πρᾳότητά του καὶ ἀκεραιότητά του, ὥστε εἰς αὐτὸν ἀνέθεσαν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων των κατὰ τοῦ Οὐέρρου, ὅστις ἐπὶ μίαν τριετίαν κατὰ διαφόρους τρόπους εἶχεν ἀργυρολογήσει αὐτούς. Ἡ νίκη του κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἶναι ἐκ τῶν καλλίστων στεφάνων τοῦ Κικέρωνος. Κατὰ τὸ 69 π. Χ. ἔγινεν ἀγορανόμος καὶ κατὰ τὸ 66 πραίτωρ, ὅτε ἐξεφώνησε καὶ τὸν πρῶτον πολιτικὸν λόγον του «De imperio Cn. Pompei» (ἢ «Pro lege Manilia») πρὸς ὑποστήριξιν τῆς προτάσεως τοῦ δημάρχου Μανιλίου, ὅπως ἀνατεθῇ εἰς τὸν Πομπήϊον, πλὴν τῆς ἀρχηγίας τοῦ πειρατικοῦ πολέμου, καὶ ἡ τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Μιθριδάτου μετ' ἐκτάκτου πληρεξουσιότητος. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς πραιτωρείας του δὲν ἀνέλαβεν, ὡς ὤφειλε, τὴν διοίκησιν ἐπαρχίας, ἀλλὰ διέμεινεν ἐν Ρώμῃ, παρασκευαζόμενος (διὰ τῶν ὑπὲρ τῶν πελατῶν του δημηγοριῶν) διὰ τὴν εἰς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα ἄνοδόν του, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἀνῆλθε κατὰ τὸ 63 π. Χ. Τὸ ἔτος τῆς ὑπατείας του ὑπῆρξε τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης του, διότι ἀνακαλύψας κατ' αὐτὸ τὴν συνωμοσίαν τοῦ *Κατιλίνα* (ὅτε ἐξεφώνησε καὶ τοὺς τέσσαρας Κατιλινιακούς του, ἐκ τῶν ἀρίστων λόγων του, δύο εἰς τὴν σύγκλητον καὶ δύο ἐνώπιον τοῦ δήμου) καὶ διασώσας τὴν Ρώμην ἐκ τῶν κινδύνων, οἵτινες ἠπείλησαν αὐτήν, ἐπωνομάσθη «pater patriae», ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν συμφορῶν του ἕνεκα τῶν ἀντιπαθειῶν τὰς ὁποίας προεκάλεσεν ἡ κατ' αὐτὸ τολμηρὰ καὶ ἀποφασιστικὴ ἐνέργειά του (ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τῶν μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Κατιλίνα συλληφθέντων ἐν Ρώμῃ πέντε συνενόχων του, παρὰ τὴν ἔντεχνον ὑπὲρ αὐτῶν συνηγορίαν τοῦ Καίσαρος). Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ κατὰ τοῦ Κικέρωνος μίσους τῶν ἐχθρῶν του ἔδωκεν ἡ πρότασις νόμου τοῦ δημάρχου Ποπλίου Κλωδίου, ἐχθροῦ προσωπικοῦ τοῦ Κικέρωνος, περὶ τῶν καταδικαζόντων εἰς θάνατον Ρωμαίους πολίτας ἀκρίτους. Ἡ ψήφισις τοῦ νόμου τούτου θὰ ἔθετεν εἰς κίνδυνον τὸν ρήτορα—διατελοῦντα μάλιστα καὶ εἰς ἐχθρικὰς τότε (58 π. Χ.) σχέσεις πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς πολιτικοὺς ἄνδρας Καίσαρα, Πομπήϊον καὶ Κράσσον—ὡς προτείναντα καὶ ἐπιτυχόντα τὴν εἰς θάνατον καταδίκην ἀκρίτων τῶν 5 προρρηθέντων συνενόχων τοῦ Κατιλίνα. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη οὗτος, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπειλούσης αὐτὸν καταιγίδος, νὰ φύγῃ ἐκ Ρώμης πρὸ τῆς ψηφίσεως τῆς προτάσεως τοῦ Κλωδίου καὶ νὰ μείνῃ 17 ὅλους μῆνας μακρὰν αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἐκ Ρώμης φυγήν του αὐτὸς μὲν ἐκηρύχθη ἐξόριστος, ἡ ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου οἰκία του ἐνεπρήσθη ὑπὸ τοῦ Κλωδίου, ὅστις ἀνήγειρε ναὸν τῆς Ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ χώρου αὐτῆς, καὶ ἡ περιουσία του ἐπλειστηριάσθη (οὐδεὶς ὅμως κατὰ τὸν Πλούταρχον προσήρχετο ν' ἀγοράσῃ αὐτήν). Εἰς Ρώμην ἐπανῆλθεν ἐκ Θεσσαλονίκης, ἔνθα ἀπέτινε τὴν ποινήν του, κατόπιν προτάσεως νόμου περὶ ἀνακλήσεώς του τοῦ δημάρχου Λευκίου Νικίου, ὑποστηριχθείσης ὑπὸ τοῦ φίλου του ὑπάτου Λευκίου καὶ τοῦ Πομπηΐου. Ὑπῆρξε δὲ θριαμβευτικὴ ἡ ἐπάνοδός του, διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ ἴδιος (Oratio Post red. in sen. 39) «ἡ Ἰταλία τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ρώμην, φέρουσα αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων της». Τὴν πρὸς τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐξέφρασεν ὁ Κικέρων διὰ τεσσάρων λόγων του, ἐκφωνηθέντων μετὰ τὴν κάθοδόν του, τὴν δὲ πρὸς τὸν Πομπήϊον, ἐπιτυχὼν ν' ἀνατεθῇ εἰς αὐτὸν ἡ μέριμνα τοῦ ἐπισιτισμοῦ τῆς Ρώμης. Οἱ πρὸς τὸν Πομπήϊον ὅμως φιλικοὶ δεσμοί του ἐχαλαρώθησαν ἕνεκα τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων τῆς τριαρχίας (Καίσαρος, Πομπηΐου, Κράσσου) πρὸς τὰ τῆς φατρίας τῶν ὀλιγαρχικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον οἱ ἐπίλεκτοι Ρωμαῖοι πολῖται Κάτων καὶ Κικέρων. Ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου ταύτης πολιτικῆς καταστάσεως ἀπεῖχε τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, γενόμενος μόνον οἰωνοσκόπος (augur) κατὰ τὸ 53 π. Χ. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπερήσπισε τὸν Μίλωνα, ὅστις, συγκρουσθεὶς μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στίφους δούλων καὶ μονομάχων πρὸς τὸ στῖφος τοῦ Κλωδίου ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ, εἶχε φονεύσει τὸν ἄσπονδον ἐχθρὸν τοῦ ρήτορος. Ὁ ἄριστος ὅμως λόγος του (Pro Milone) κακῶς ἀπαγγελθείς, ἐκ φόβου τοῦ ρήτορος πρὸς τὸν δῆμον, ὅστις εἶχε διατεθῇ ἐχθρικώτατα κατὰ τοῦ Μίλωνος, δὲν ἔσωσεν αὐτόν, καταδικασθέντα εἰς ἐξορίαν. Κατὰ τὸ ἔτος 51—50 π. Χ. διῴκησεν ὡς ἀνθύπατος τὴν Κιλικίαν, ὅτε ἐπανήγαγεν εἰς τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ θρόνον του τὸν Ἀριοβαρζάνην καὶ ἐξώντωσε τὰς ληστρικὰς συμμορίας τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ, ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του imperator διὰ τὰς ἐπιτυχίας του ταύτας. Ὅτε ἐπανῆλθεν ἐκ Κιλικίας ὁ Κικέρων, εἶχεν ἀρχίσει ὁ μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου ἐμφύλιος πόλεμος, καὶ ὁ ρήτωρ, ἂν καὶ ἀπέκλινεν ὑπὲρ τοῦ δευτέρου, ἐδίστασεν ἐπί τινα χρόνον ἂν ἔπρεπε νὰ ταχθῇ ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος ἢ τοῦ Πομπηΐου. Τέλος κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 49 ἐπορεύθη εἰς τὸ Δυρράχιον, ἀποφασίσας νὰ ταχθῇ μετὰ τοῦ Πομπηΐου. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Φαρσάλου (Αὔγουστος τοῦ 48) ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βρινδήσιον, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ ἓν ἔτος, ἕως ὅτου ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν ὁ Καῖσαρ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ρώμην. Κατὰ τὰ ἑπόμενα δύο ἔτη (46 καὶ 45) ἀπέσχε τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφήν. Εἰς τὸν πολιτικὸν βίον ἐπανῆλθε μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καίσαρος, τὸν ὁποῖον ἐπεδοκίμασεν, ἐλπίσας ὅτι θ' ἀνεγεννᾶτο ἡ ἐλευθέρα πολιτεία· ἀντελήφθη ὅμως ταχέως ὅτι μόνον ὁ τύραννος ἀπέθανεν, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ τυραννία. Τότε ὑπῆρξεν ὁ ἡγέτης τῆς ἐναντίον τοῦ Ἀντωνίου ἀντιπολιτεύσεως, τὸν ὁποῖον κατεκεραύνωσε διὰ τῶν 14 ἐναντίον του λόγων, οἵτινες ὠνομάσθησαν φιλιππικοί, ἀπὸ τῶν περιφήμων κατὰ τοῦ Φιλίππου λόγων τοῦ Δημοσθένους, διότι καὶ οὗτοι ἐκοσμοῦντο μὲ τὰς αὐτὰς ὡς ἐκεῖνοι ρητορικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν αὐτὴν σφοδρότητα τοῦ ὕφους. Εἰς μάτην ὅμως εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς συνενώσεως συγκλήτου καὶ Ὀκταβίου κατὰ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅτε ὁ Ὀκτάβιος ἔγινεν ὕπατος, ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ Λεπίδου, μετὰ τῶν ὁποίων ἀπετέλεσε τὴν δευτέραν τριαρχίαν, ἥτις προέβη εἰς τὴν προγραφὴν ὑπερδιακοσίων πολιτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιελήφθη καὶ ὁ ρήτωρ καὶ ὁ ἀδελφός του Κόϊντος τῇ ἐπιμονῇ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Λεπίδου μετ' ἄκαρπον ἀντίστασιν τοῦ Ὀκταβίου. Ὁ Κικέρων ἦτο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐν Τούσκλῳ, ὅτε ἔμαθον τὰ περὶ προγραφῶν καὶ ἔσπευσαν νὰ φύγουν ἐκεῖθεν εἰς Ἄστυρα μὲ τὴν ἀπόφασιν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης νὰ καταφύγουν εἰς Μακεδονίαν πρὸς τὸν φονέα τοῦ Καίσαρος Βροῦτον. Καθ' ὁδὸν ὅμως ἐχωρίσθησαν οἱ δύο ἀδελφοί, τοῦ Κοΐντου ἀναλαβόντος τὴν μέριμναν ἐξευρέσεως τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὴν φυγὴν χρημάτων. Περιπλανηθεὶς ἕνεκα τῆς ἑκάστοτε ἀλλαγῆς τῶν περὶ διασώσεως σχεδίων του ὁ ρήτωρ εἰς Κίρκαιον καὶ Γαέταν, κατελήφθη τέλος, φερόμενος ἐπὶ φορείου, ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Ἀντωνίου, Ἑρεννίου τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ τοῦ χιλιάρχου Ποπιλίου (ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὁ Κικέρων εἶχε συνηγορήσει, ὅτε εἶχε κατηγορηθῇ οὗτος ἐπὶ πατροκτονίᾳ), ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ ἐφονεύθη. Τὴν κεφαλὴν τοῦ Κικέρωνος ἀπέκοψεν ὁ Ἑρέννιος, ὅτε ὁ ρήτωρ, ἀκούσας τὸν γινόμενον ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῶν διωκτῶν του θόρυβον, προέβαλε ταύτην ἐκ τοῦ φορείου. Ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ κατόπιν ἀποκοπεῖσαι χεῖρες τοῦ ρήτορος, κομισθεῖσαι πρὸς τὸν Ἀντώνιον,

Digitized by Google

καθ' ὃν χρόνον προήδρευεν ἀρχαιρεσιῶν, ἐτέθησαν ὑπὸ τούτου ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ παρέσχον οὕτω τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀντωνίου, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος (Κικ., 48). Λέγεται ἀκόμη ὅτι ὁ μὲν Ἀντώνιος, ὅτε εἶδε τὴν κεφαλὴν τοῦ Κικέρωνος, εἶπεν, ὅτι ἐτελείωσαν πλέον αἱ προγραφαὶ καὶ διέταξε τὴν λῆξιν αὐτῶν, ἡ δὲ σύζυγός του Φουλβία ὅτι ἀνασύρασα τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἐκέντησε ταύτην πολλάκις διὰ βελόνης, ἐκδικουμένη δι' ὅσα κατ' αὐτῆς καὶ τοῦ συζύγου της εἶχεν εἴπει ὁ ῥήτωρ. Οὕτως ἐτελεύτησε κατὰ τὴν 7ην Δεκεμβρίου τοῦ 43 π. Χ. ὁ ἐπιφανὴς τῆς ἀρχαίας Ῥώμης πολίτης καὶ μέγιστος τῶν ῥητόρων αὐτῆς ἐν ἡλικίᾳ 64 ἐτῶν.

Ὁ Κικέρων ὡς ῥήτωρ καὶ συγγραφεύς. Ὡς πολιτικὸς μὲν ἀνὴρ ὁ Κικέρων, ἂν καὶ ὑπῆρξεν ὁ σωτὴρ τῆς πατρίδος του διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα, ἐχειρίσθη δὲ μετὰ πρᾳότητος καὶ ἀκεραιότητος τὰς διαφόρους ἀνατεθείσας εἰς αὐτὸν δημοσίας λειτουργίας καὶ συνηγόρησε πάντοτε ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως μεγάλου σθένους καὶ τῆς ἀσταθείας καὶ τῆς διστακτικότητος τοῦ χαρακτῆρός του, τῆς φιλαυτίας του καὶ εὐπαθείας πρὸς τὰς κολακείας δὲν δύναται νὰ ταχθῇ μεταξὺ τῶν κορυφαίων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ῥώμης· ὡς ῥήτωρ ὅμως καὶ συγγραφεὺς ὑπερέβαλε πάντας τοὺς ὁμοτέχνους του, διότι ὑπῆρξεν ὁ πολυμαθέστερος, πολυγραφώτερος καὶ ἱκανώτερος αὐτῶν καὶ ἀληθινὸς ἀριστοτέχνης τοῦ ὕφους. Τὰ πολυάριθμα συγγράμματά του κατανέμονται εἰς τὰ ἑξῆς εἴδη: α') Εἰς ῥητορικοὺς λόγους. Οὗτοι, ἀνερχόμενοι εἰς 107—τινὲς ἐγράφησαν μόνον, ἀλλὰ δὲν ἀπηγγέλθησαν— εἶναι πολιτικοὶ καὶ δικανικοί. Ἐξ αὐτῶν ὅμως διεσώθησαν 57 μόνον, τῶν δὲ ἄλλων ἢ ἔχομεν λείψανά τινα (20), ἢ γινώσκομεν μόνον τὰς ἐπιγραφὰς (30). Ἐκ τῶν ῥητορικῶν λόγων τοῦ Κικέρωνος οἱ ἄριστοι εἶναι ὁ «De imperio Cn Pompei», οἱ κατὰ Οὐέρρου, οἱ κατὰ Κατιλίνα, ὁ «Pro Murena», ὁ «Pro Milone», καὶ οἱ κυριώτατοι τῶν 14 φιλιππικῶν (τῶν κατὰ τοῦ Ἀντωνίου), ἐκ τῶν ὁποίων τὸν β' ἀπεκάλεσε «divinam Philippicam» ὁ Juvenalis. β') Εἰς τεχνολογικὰ συγγράμματα. Ταῦτα, ἑπτὰ ἐν συνόλῳ, εἶναι θεωρητικὰ βιβλία περὶ τῆς ῥητορικῆς τέχνης καὶ ὠνομάζοντο ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος «Oratorii libri» («de inventione rhetorica», «de orarore», «Brutus» κ.λ.π.). γ') Εἰς φιλοσοφικὰ συγγράμματα. Ταῦτα προέρχονται ἐξ ἑλληνικῶν πηγῶν καὶ ἀνέρχονται εἰς 13 («de republica», «de legibus», «Tusculanarum disputationum libli V», «de natura deorum», «de officiis» κ.λ.π.). Ἐν αὐτοῖς γίνεται μνεία καὶ πέντε ἐκ τῶν ἀπολεσθέντων, ὡς τῶν κυριωτάτων. Ὁ Κικέρων, μόνος μετὰ τοῦ Σενέκα Ῥωμαῖος φιλόσοφος, εἶναι εἰς τὸν κλάδον τοῦτον ἐκλεκτικός, διότι εἶναι μὲν θαυμαστὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀκολουθεῖ εἰς πολλὰ τοὺς στωϊκοὺς (ἰδίως εἰς τὴν ἠθικήν) καὶ τοὺς ἐπικουρείους, ἀλλὰ περισσότερον ἐμμένει εἰς τὴν νεωτέραν ἀκαδημίαν, τῆς ὁποίας ἡ πιθανολογία προσήρμοζε πρὸς τὴν ῥητορικήν. δ') Εἰς ἐπιστολάς. Εἰς τὸ γραμματειακὸν τοῦτο εἶδος, πολὺ καλλιεργηθὲν ἐν Ῥώμῃ, ὁ Κικέρων εἶναι ἀσυγκρίτως ὑπέρτερος πάντων. Αἱ ἐπιστολαί του εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν θαυμασία ζωντανὴ εἰκὼν τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους κατὰ τὴν ἐποχήν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀκένωτος πηγὴ πάσης περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ, οἰκογενειακοῦ, συγγραφικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τοῦ μεγάλου ῥήτορος πληροφορίας. Κατανέμονται δὲ αὗται εἰς 4 συναγωγὰς (πρὸς τοὺς οἰκείους—ad familiares—πρὸς τὸν Ἀττικόν, τὸν ἀδελφόν του Κόϊντον καὶ τὸν Μ. Βροῦτον). Ἀλλὰ καὶ ὡς ποιητὴς καὶ ἱστορικὸς διεκρίθη ὁ Κικέρων. Καὶ παῖς μὲν ἔτι ὢν ἐποίησε τὸ ποιημάτιον «Πόντιος Γλαῦκος», βραδύτερον δὲ τὰ «Ἀράτεια» (μετάφρασιν τῶν «Φαινομένων» τοῦ Ἀράτου) καὶ τὰ «Προγνωστικά». Τὰ ἱστορικὰ ἔργα του ἔχουσι θέμα κυρίως τὴν ὑπατείαν του, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλῆς ὑπερβολῆς ὕμνησεν ὁ ῥήτωρ. Ἀλλὰ καὶ γεωγραφικὸν σύγγραμμα (χωρογραφίαν) ἔγραψεν ἀκόμη ὁ Κικέρων, καὶ ἀνέκδοτα. Καὶ δὲν ὑπῆρξε μόνον πολυμαθέστατος συγγραφεύς, ἀλλὰ καὶ τοῦ πεζοῦ λατινικοῦ λόγου δημιουργός, γενόμενος μετὰ τοῦ Καίσαρος ὁ τύπος καὶ ὁ ὑπογραμμὸς τοῦ ἀκραιφνοῦς λατινισμοῦ. Ὁ λεκτικὸς τοῦ Κικέρωνος χαρακτήρ, περὶ τοῦ ὁποίου πολλὰ ὑπὸ πολλῶν ἐγράφησαν, δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς πάντα τὰ συγγράμματά του. Εἰς τὰ ἀρχαιότερα («De inventione rhetorica», «Pro Quincio», «Pro R. Amerino») εἶχεν ἐπιδράσει εἰς αὐτόν, ῥέποντα καὶ ἀπὸ φύσεως εἰς τὸν πλεονασμὸν καὶ τὴν περισσολογίαν, ἡ ἀσιανὴ ῥητορική, ἥτις ἐθήρευε τὸν ῥυθμὸν καὶ τῆς ὁποίας αὐτὸς ὁ Κικέρων διέστελλε δύο εἴδη, τὸ θηρεῦον τὸ κομψὸν (διὰ τῶν βραχέων, συμμέτρων καὶ ῥυθμικῶς τελευτώντων κώλων), καὶ τὸ θηρεῦον τὸ πάθος (διὰ τῶν εἰκόνων καὶ ἐντέχνως πεποιημένων ὀνομάτων), διότι ἦτο θαυμαστὴς τοῦ πρεσβυτέρου του ῥήτορος Ὁρτησίου, ὅστις κατώρθωνε νὰ συνάπτῃ εἰς τοὺς λόγους του τὸ πάθος μετὰ τῆς κομψότητος. Εἰς τὰ συγγράμματα ὅμως τῶν χρόνων τῆς συγγραφικῆς του ἀκμῆς καὶ τὰ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, ἅτινα, πάντα, διακρίνει ἡ καλὴ μορφή, ὁ Κικέρων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν διδαγμάτων τοῦ Μόλωνος καὶ τῆς Ῥοδίας σχολῆς, κατεχούσης τὸ μέσον μεταξὺ ἀσιανοῦ καὶ ἀττικοῦ ἤθους, καὶ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, τῶν ὁποίων πολλὰ συγγράμματα μετέφρασε καὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν («Οἰκονομικὸν» Ξενοφῶντος, «Περὶ τοῦ στεφάνου» τοῦ Δημοσθένους, «Κατὰ Κτησιφῶντος» τοῦ Αἰσχίνου, «Πρωταγόραν» καὶ «Τίμαιον» Πλάτωνος κ.λ.π.), μετερρύθμισε τὸν λεκτικὸν χαρακτῆρά του, πολέμιος κηρυχθεὶς τοῦ τε ἀσιανοῦ καὶ τοῦ ἀττικοῦ ἤθους, ἀλλὰ καὶ εἰς ταῦτα ὅμως δὲν κατώρθωσε τελείως ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀσιανῆς σχολῆς. Τὸν νεώτερον τοῦτον λεκτικὸν χαρακτῆρα τοῦ Κικέρωνος διακρίνει ἡ ἐπιμελὴς τῶν ὀνομάτων ἐκλογή, ἡ ἀποφυγὴ ξενικῶν λέξεων καὶ καταλήξεων (ἑλληνικῶν), ἡ ἀποφυγὴ κατασκευῆς νέων λέξεων καὶ ἡ χρῆσις ὀνομάτων ἐν νέᾳ καὶ μεταφορικῇ σημασίᾳ, τὸ δὲ ὕφος αὐτοῦ, αἱ συχναὶ ῥητορικαὶ ἐρωτήσεις, αἱ ἐπιφωνήσεις, αἱ ἐπαναλήψεις λέξεών τινων καὶ φράσεων, ἡ ταχεῖα διαδοχὴ ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων, ἡ προσωποποιία, διότι ὁ Κικέρων, ὡς καὶ πᾶς Ῥωμαῖος συγγραφεύς, γράφει ὡς ἐὰν εἶχεν ἐνώπιόν του τὸν ἀντίπαλόν του, μὲ τὸν ὁποῖον συζητεῖ καὶ ἀνασκευάζει τὰ ἐπιχειρήματά του, ἢ πρὸς τὸν ὁποῖον κάμνει τὰς ἐνστάσεις του καὶ τὸν εἰρωνεύεται.

Διὰ τῶν πολυαρίθμων συγγραμμάτων του ὁ Κικέρων ὄχι μόνον εἰς τὰ μετ' αὐτὸν λατινικὰ γράμματα ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παιδείαν τῶν νεωτέρων ἐθνῶν καθόλου. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ὁ Κικέρων καὶ ὁ Βιργίλιος ἦσαν οἱ προμαχῶνες τῶν Λατίνων εἰς τὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας (Ἀργυρόπουλον, Θ. Γαζῆν, Τραπεζούντιον) ἔριδάς των.

Οἰκογενειακὸς καὶ ἰδιωτικὸς βίος του. Ὁ Κικέρων εἶνε νυμφευθῆ δίς, πρῶτον τὴν πολύφερνον Τερεντίαν, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποκτήσει δύο τέκνα, τὸν Μᾶρκον καὶ τὴν Τυλλίαν, καὶ τὴν ὁποίαν διεζεύχθη ἕνεκα τοῦ ἀσώτου βίου της, καὶ τὴν ἐπίσης πολύφερνον Πουβλιλίαν, τὴν ὁποίαν συνεζεύχθη, κατὰ τὸν ἀπελεύθερόν του Τύρωνα, διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς μεγάλης περιουσίας του. Ὅτι εἶχε μεγάλην ἐν ἀρχῇ περιουσίαν ὁ Κικέρων, ἐκ τῶν προσόδων τῆς ὁποίας συνέζη ἐλευθερίως καὶ σωφρόνως μετ' ἀμφοτέρων διανοουμένων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων φίλων του, μαρτυροῦσιν, ἐκτὸς τῆς ἐν Ῥώμῃ οἰκίας του, αἱ ἐν Τούσκλῳ, Ποτιόλοις, Φορμίᾳ, Πομπηΐᾳ καὶ Κύμῃ ἐπαύλεις του.

Τὸν βίον τοῦ Κικέρωνος ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος, ὅστις παραβάλλει τοῦτον πρὸς τὸν Δημοσθένη, οὗτινος ὅμως ὑπολείπεται εἰς σταθερότητα, ἀποφασιστικότητα καὶ ἑδραιότητα πεποιθήσεων καὶ ἀρχῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος δικανικὸς ῥήτωρ τῆς ἀρχαιότητος, γονιμώτατος εἰς ἐξεύρεσιν ἐπιχειρημάτων καὶ δεξιώτατος εἰς διέγερσιν τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν παθῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Πολυάριθμα εἶναι τὰ χειρόγραφα (μόνον εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων ὑπάρχουν 230 κικερώνειοι κώδικες, καὶ εἰς τὴν τῆς Φλωρεντίας 200) τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κικέρωνος, ἀναρίθμητοι αἱ ἐκδόσεις αὐτῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ Μιλάνου πρώτης κατὰ τὸ 1498 μέχρι σήμερον, καθολικαὶ (ὅλων τῶν συγγραμμάτων) καὶ ὁμάδων (φιλιππικῶν, κατιλιναϊκῶν κτλ.) ἢ τινων ἐξ αὐτῶν στερεότυποι καὶ ἐσχολιασμέναι, πάμπολλα δὲ τὰ βοηθητικὰ βιβλία, εἰδικὰ λεξικά, περὶ τοὺς ὕφους κλπ. καὶ σχόλια πρὸς μελέτην τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κικέρωνος καὶ ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν αἱ εἰς ἄλλας γλώσσας μεταφράσεις αὐτῶν. Ἐκ τῶν ἐκδόσεων τῶν μὲν ἁπάντων τῶν ἔργων τοῦ Κικέρωνος ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ τοῦ Ὀρέλλι, ἡ τῶν Βάϊτερ καὶ Κούζερ, ἡ τοῦ Μύλλερ καὶ ἡ τῆς Association Bude, τῶν δὲ εἰδικῶν ἡ τῶν 14 φιλιππικῶν τοῦ Βερνστορφ καὶ αἱ τοῦ Κίγκ τῶν αὐτῶν λόγων, αἱ τοῦ Χάλμ καὶ τοῦ Ρίχτερ, ἐκδόσαντος ἑκατέρου πολλοὺς τῶν λόγων τοῦ Κικέρωνος χωριστὰ ἕκαστον, καὶ αἱ ἑλληνικαὶ Τσακαλώτου, Μ. Βιαγκίνη, Θ. Κακριδῆ, Γ. Γρατσιάτου κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fersyth A,* Cicero, Sein Leben und S. Schriften. — *Boissier,* Cic. et ses amis. — *Zielinski,* C. im Wandel der Jahrhunderte.—*M. Schanz,* Geschichte der röm. Literatur.—*L. Laurand,* Études sur le style des disc. de Cic.—*O. Weise - Γ. Γρατσιάτου,* Χαρακτ. τῆς λατινικῆς γλώσσης.—*Γ. Γρατσιάτου,* Ὁ παρὰ Κικέρωνι ἀρχαιότερος 'λεκτικὸς χαρακτήρ.—*Σ. Σακελλαροπούλου,* Συνοπτικὴ ἱστορία τῶν λατινικῶν γραμμάτων.

— 6) ***Κόϊντος Τύλλιος Κικέρων.*** Ἦτο νεώτερος κατὰ τέσσαρα ἔτη ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου ῥήτορος καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐγίνεν ἀγορανόμος κατὰ τὸ 66 π. Χ., πραίτωρ κατὰ τὸ 62 καὶ διῴκησεν ὡς ἀντιπραίτωρ τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίας ἐπὶ τρία ἔτη. Εἰργάσθη μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου τοῦ ἀδελφοῦ του ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ὑπῆρξεν ὕπαρχος τοῦ Πομπηΐου ἐν Σαρδηνίᾳ ἀπὸ τοῦ 61—58 π. Χ. Κατὰ τὸ 54 ἠκολούθησε τὸν Καίσαρα εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ συνεξεστράτευσε μετ' αὐτοῦ εἰς Βρεττανίαν. Ὑπῆρξεν ὕπαρχος τοῦ ἀδελφοῦ του ἐν Κιλικίᾳ (51—50 π. Χ.) καὶ ἐπέστρεψε συγχρόνως μετ' αὐτοῦ εἰς Ῥώμην. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἐτάχθη μετὰ τοῦ Πομπηΐου. Μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μάχην ἦλθεν εἰς διαφωνίαν πρὸς τὸν ἀδελφόν του, διηλλάγη ὅμως πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ 45 π. Χ., ὅτε ἀμφότεροι ἔτυχον συγγνώμης ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Προγραφεὶς καὶ οὗτος μετὰ τοῦ ὁμωνύμου υἱοῦ του ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, ἐθανατώθη κατὰ τὸ 43 π. Χ. Ὑπῆρξεν οὐχὶ λόγου ἄξιος δραματικὸς ποιητὴς καὶ ἔγραψε τὰς σῳζομένας πρὸς τὸν ἀδελφόν του Μᾶρκον ἐπιστολὰς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς εἰς Βρεττανίαν ἐκστρατείας τοῦ Καίσαρος, ἀπολεσθεῖσαν.

— 7) ***Μᾶρκος Τύλλιος Κικέρων.*** Υἱὸς τοῦ μεγάλου ῥήτορος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 65 π. Χ. Κατὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μάχην ἦτο διοικητὴς σώματος ἱππικοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐν Φιλίπποις ὕπαρχος τοῦ Βρούτου. Προγραφεὶς μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην, ἐσώθη καταφυγὼν πρὸς τὸν Σέξτον Πομπήϊον εἰς Σικελίαν. Βραδύτερον ἔτυχε συγγνώμης ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου καὶ κατὰ τὸ 30 π. Χ. ἔγινεν ἀναπληρωτικὸς ὕπατος καὶ μετὰ ταῦτα ἀνθύπατος ἐν Ἀσίᾳ. Ἐπεκαλεῖτο σκωπτικῶς bicongus, ὡς πίνων δύο χόας οἴνου.

— 8) ***Κόϊντος Τύλλιος Κικέρων.*** Υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ῥήτορος καὶ πρωτεξάδελφος τοῦ προηγουμένου, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ συνεξεπαιδεύθη. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἦτο ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος, ἐλθὼν εἰς διαφωνίαν πρός τε τὸν πατέρα καὶ θεῖόν του, καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Ἀντωνίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὅμως βραδύτερον περιῆλθεν εἰς ἐχθρότητα καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐθανατώθη ὑπ' αὐτοῦ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

κίκι, —εως (τό)· τὸ φυτὸν *ῥίκινος ὁ κοινὸς* (ricinus communis), ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ ὁποίου λαμβάνεται δι' ἐκθλίψεως τὸ *κικινέλαιον* (βλ. λ.), τὸ κοιν. *ῥετσινόλαδο* καλούμενον || καταχρηστικῶς καὶ τὸ φυτὸν *κρότων* (βλ. λ.).

— ***κίκεως ἔλαιον***· βλ. *κικινέλαιον.*

— ***κίκεως σπέρματα*** (Semen Ricini) /*Φαρμ.*/. Εἶναι τὰ σπέρματα τοῦ κίκεως, τοῦ καὶ *ῥίκινος ὁ κοινὸς* καλουμένου (Ricinus communis). Τὸ φυτὸν τοῦτο 10—15 μ. ὕψους, μὲ φλοιὸν ἐρυθρόν, εἶναι ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, θεωρεῖται δὲ ἐκεῖ ὡς σύμβολον τῆς γονιμότητος. Ἀπαντᾶται ἐπίσης καλλιεργούμενον καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει εἰς ὅλην τὴν μεσόγειον περιοχήν, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς μεσημβρινὴν Γαλλίαν, Ἱσπανίαν, Πορτογαλίαν καὶ παρ' ἡμῖν. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον διαστέλλει τὰ σπέρματα τοῦ κίκεως καὶ συνεπῶς καὶ τὸ ἔλαιον αὐτῶν ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως. Οὕτω π. χ. φέρονται τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Κίνας, τοῦ Κόγγου, τῆς Σενεγαμβίας, τῆς Σιέρρας Λεόνης, τοῦ Ζανζιβάρ, τοῦ Καμερούν, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν Πολιτειῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, εἶτα δὲ τῆς Β. Ἀμερικῆς, εἰδικῶς τοῦ Κανσάς, τῆς Καλιφορνίας, τοῦ Μεξικοῦ. Τέλος ἔρχονται τῆς Ἱσπανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἰταλίας, τοῦ Μαρόκκου, τοῦ Ἀλγερίου κτλ. Οἱ καρποὶ τοῦ φυτοῦ συλλέγονται μετὰ τὴν πλήρη ὡρίμανσίν των καὶ ἀνοίγονται πρὸς ἐξαγωγὴν τῶν σπερμάτων, μέρος δὲ αὐτῶν κατεργάζεται ἐπιτοπίως, ὑποβαλλόμενον εἰς ἔκθλιψιν πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ποσὸν ἀποστέλλεται εἰς Εὐρώπην. Οἱ ἐκ τῆς ἐκθλίψεως ἐναπομένοντες πλακοῦντες χρησιμοποιοῦνται ὡς χημικὸν λίπασμα. Τὰ σπέρματα τοῦ κίκεως εἶναι μικρὰ ᾠοειδῆ σώματα, μήκους 0,5 ἕως 1 ἑκατοστόμ. καὶ διαμέτρου 5—9 χλστμ. Εἶναι στιλπνότατα καὶ ἐστιγμένα διὰ κηλίδων μελανωπῶν μαρμαροειδῶς. Εἶναι ἄοσμα, γεύσεως ἐλαιώδους καὶ ἐλαφρῶς δριμείας. Περιέχουν 5—7 % ὕδατος, πρωτεϊνικὰς οὐσίας, 50—55 % ἐλαίου, 18 % ἀνοργάνους οὐσίας, γλοβουλίνην, φύραμά τι, τὴν ῥικινάσην, γλυκοπρωτεΐνην, ῥικίνην ἢ κικίνην, ῥικινολεΐνην, ῥικινικὸν ὀξύ. Τὰ σπέρματα τοῦ κίκεως ἦσαν γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους, εὑρέθησαν δὲ καὶ ἐντὸς σαρκοφάγων.

Κ. Γ. Μ.

Κικίδιον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοσμίου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ῥοδόπης. Κάτ. (1928) 250.

κικινδέλη (ἡ) (Cicindela) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κικινδελιδῶν.* Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 400 εἴδη, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τὰ 40 ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Τὰ θαυμασιώτερα εἰς χρωματισμοὺς ἀπαντῶσιν ἐν Ἀσίᾳ. Αἱ κάμπαι αὐτῶν ἐνδιαιτῶνται εἰς βαθείας ὑπογείους στοὰς κατασκευαζομένας ἐπὶ ἀργιλλώδους ἐδάφους. Ἀπαντῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας καὶ εἶναι ταχύτατα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *κικινδέλη ἡ ἀγρο-*

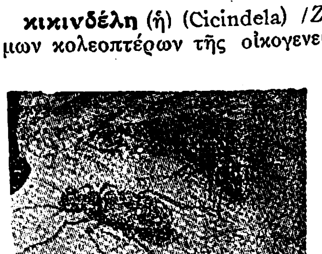

Κικινδέλη ἡ ἀγροδίαιτος.

Digitized by Google

δίαιτος (Cicindela campestris), ἥτις ἔχει πράσινον χρῶμα μετὰ κιτρίνων κηλίδων ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ κιτρινόφαιον ἐπὶ τῆς κοιλίας. Δ. Ν. Π.

κικινδελίδαι (οἱ) (Cicindelidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων*, διακρινομένη κυρίως ἐκ τῆς διατάξεως τῶν κεραιῶν των, αἵτινες ἐκφύονται ἔσωθε τῶν σιαγόνων καὶ κατὰ τὴν βάσιν αὐτῶν. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *κικινδέλη, μυομηκόπτερος, ὀξυγωνία, ὀφρυόδερος, περιδεξια, τιψίδερος* καὶ *χειλονυχος* Δ. Ν. Π

κικινελαϊκὸν (ἢ *ρικινολικὸν*) *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκορεστον ὀξυοξὺ τοῦ τύπου:

$$CH_3.[CH_2]_5 CH (OH). CH_2. CH:$$
$$:CH\ CH_2\ [CH_2]_6 COOH$$

ἀποτελοῦν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μετὰ γλυκερίνης ἐστέρος αὐτοῦ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ κικινελαίου. Λαμβάνεται διὰ σαπωνοποιήσεως τοῦ κικινελαιου Τήκεται εἰς 4° ἕως 5° καὶ εἶναι δεξιοστρόφον. Δι ἐπιδράσεως νιτρώδους ὀξέος, ἀναλόγως πρὸς τὸ ἐλαϊκὸν ὀξύ, μεταπίπτει εἰς τὸ διαστερεομερὲς αὐτοῦ *κικινελαϊδινικὸν ὀξύ*, ὅπερ εἶναι μὲν ἐπίσης δεξιοστρόφον, ἀλλὰ τήκεται εἰς 52—53°. Σ. Γ.

κικινέλαιον (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ *κίκινον ἔλαιον* ἢ *ἔλαιον τοῦ κίκεως*, τὸ κοινῶς *ρετσινόλαδο*, ἢ ἀκόμη, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ Castor oil, *καστορέλαιον* κακῶς κληθέν, τὸ ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ *ρικινου τοῦ κοινοῦ* (Ricinus communis) λαμβανόμενον λιπαρὸν ἔλαιον. Ὁ ρίκινος ὁ κοινὸς εἶναι φυτὸν ἀνατολικοϊνδικῆς καταγωγῆς, καλλιεργούμενον σήμερον εἰς πλείστας χώρας. Τὸ κικινέλαιον ἐξήγετο ἄλλοτε διὰ βρασμοῦ τῶν συνθλιβέντων σπερμάτων μεθ' ὕδατος, ἐνῷ σήμερον τὰ σπέρματα ἀποφλοιοῦνται πρῶτον, εἶτα δὲ διὰ πιέσεως ἐν ψυχρῷ λαμβάνονται 40—50% ἐλαίου καὶ τέλος διὰ πιέσεως ἐν θερμῷ λαμβάνονται ἀκόμη 7% ἔλαιον, ὅπερ ὅμως ὡς καὶ τὸ τυχὸν δι' ἐκχυλίσεως διὰ διθειάνθρακος παραλαμβανόμενον δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἰατρικῇ, ἀλλὰ μόνον διὰ βιομηχανικοὺς σκοπούς. Τὸ κικινέλαιον ἐν καθαρᾷ καταστάσει εἶναι ἄχρουν ἕως μόλις ἀσθενῶς ὑποκίτρινον, ἄοσμον καὶ ἄγευστον ἔλαιον. Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα λιπαρὰ ἔλαια εἶναι μᾶλλον πυκνόρρευστον καὶ κέκτηται εἰδικὸν βάρος 0,960 Διὰ ψύξεως ἀποχωρίζεται στερεὸν λίπος *(ρικινοστεατικὸν ὀξὺ)* καὶ τὸ ὅλον στερεοποιεῖται πλήρως εἰς —17°. Τὸ κικινέλαιον ἀποτελεῖται χημικῶς κυρίως ἐκ *γλυκεριδίων* τοῦ *κικινελαϊκοῦ ὀξέος*. Πλὴν τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ ὡς καθαρτικοῦ, χρησιμεύει ἐπίσης καὶ διὰ τεχνικοὺς σκοπούς, ὡς λ.χ διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἐλαίου τοῦ τουρκικοῦ ἐρυθροῦ, λιπαντικῶν μέσων, σαπώνων, ἐλαίων τῶν δερμάτων κλπ. Σ. Γ.

— *[Φαρμ.]* Τὸ *κικινέλαιον* ἢ *κικέλαιον* (Oleum Ricini) ἀναγράφεται εἰς δόσεις 5-15 γραμμ. τὴν πρωΐαν νήστεως τοῦ στομάχου, ὡς εἶναι ἢ ὑπὸ τὴν μορφὴν γαλακτωμάτων, εἰς καψάκια ἢ ἑτέραν φαρμακευτικὴν μορφήν, ὅπως καταστῇ εὔληπτον ὡς καθαρτικὸν ἐκκοπρωτικόν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τῶν ἐπιμόνων δυσκοιλιοτήτων καὶ κατὰ τῶν κωλικῶν τῶν ὀφειλομένων εἰς δηλητηριάσεις διὰ μολύβδου. Ἡ ἀπορρόφησις τοῦ κικελαίου διευκολύνεται, ὅταν παραγγελθῇ τοῦτο μετὰ καφὲ καὶ ἀρωματισθῇ δι' αἰθερίου ἐλαίου μίνθης. Εἰς μεγάλας δόσεις τὸ κικέλαιον προκαλεῖ γαστρεντερικὰς διαταράξεις δυσαρέστους, κολικοὺς λίαν ἐπωδύνους, ἐμέτους, ἰδίᾳ μάλιστα ὅταν τὸ ἔλαιον ἔχῃ παρασκευασθῇ δι' ἐκθλίψεως ἐν ψυχρῷ ἢ δι' ὀργανικῶν διαλυτικῶν μέσων καὶ διὰ θερμάνσεως κατόπιν μετὰ ζέοντος ὕδατος. Τὸ ἔλαιον τὸ μὴ κατεργασθὲν κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐγκλείει ρικίνην καὶ ρικινίνην, αἱ ὁποῖαι εἰς μεγάλας δόσεις προκαλοῦν δηλητηριάσεις, ἐνίοτε θανατηφόρους, ὧν προηγοῦνται ἰσχυροὶ ἐπιγάστριοι πόνοι, ἔμετοι, διάρροιαι ἐπώδυνοι καὶ αἱματηραὶ καὶ ὑποθερμία.

Εἰς τὴν φαρμακοτεχνικὴν τὸ κικέλαιον χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τῶν καταποτίων τοῦ ὑδραργύρου, τοῦ συνθέτου χρίσματος τοῦ σινάπεως (Linimentum Sinapis compositum), τοῦ γαλακτώματος τοῦ κίκεως (Emulsio Ricini) καὶ τοῦ τουρκικοῦ ἐλαίου. Τὸ κικέλαιον χρησιμεύει ἐπίσης εἰς τὴν παρασκευὴν μαργαριτῶν καὶ καψακίων κικελαίου καὶ τοῦ ξηροῦ καλουμένου κικελαίου, ὅπερ ἔχει τὰς αὐτὰς φυσιολογικὰς ἰδιότητας, ἃς καὶ ἡ φαρμακευτικὴ δρόγη. Τὸ κικέλαιον ἐτύγχανε γνωστὸν ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν δ' ἐξετιμᾶτο λίαν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκαλεῖτο *ἔλαιον τοῦ Χριστοῦ* (Oleum Christi), διότι ἡ παράδοσις ἀνέφερεν, ὅτι τὸ δένδρον τὸ παράγον τὰ σπέρματα τοῦ κίκεως ἀνεφάνη αὐτομάτως ἐκεῖ, ὅπου ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἀπεκοιμήθη, τουτέστι πλησίον τῆς Νινευΐ. Κ. Γ. Μ.

κίκιννος (ὁ) *['Αρχ.]*· βλ. *βόστρυχος*.

κικινοθειικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ ὄξινος θειικὸς ἐστὴρ τοῦ *κικινελαϊκοῦ ὀξέος*. Ἔχει τὸν τύπον $C_{17}H_{32}(O\ SO_3H).COOH$ καὶ σχηματίζεται κατὰ τὴν ἐπίδρασιν πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ κικινελαϊκοῦ ὀξέος. Παχύρρυτον ἀσθενῶς φθορίζον ὑγρόν, διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρά. Κατὰ τὴν θέρμανσιν ἀποσπωμένου θειικοῦ ὀξέος μεταβάλλεται εἰς κικινελαϊκὸν κικινυλεστέρα, ἤτοι ἀνυδριτικὸν παράγωγον τοῦ κικινελαϊκοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

κίκινος, *—η, —ον*· ὁ παραγόμενος ἐκ τοῦ *κίκεως*: «κίκινον ἔλαιον» (βλ. *κικινέλαιον*).

κικίνουρος (ὁ) (Cicinurus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *παραδεισιωδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Σῶμα μετρίου μεγέθους, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ἧς τὰ πτερὰ τοῦ μετωπικοῦ τμήματος εἶναι σκληρὰ καὶ διευθύνονται πρὸς τὰ πρόσω, δίδοντα τὴν ἐντύπωσιν ψήκτρας. Τὰ πτερὰ τῶν πλευρῶν ἀναπτύσσονται καὶ σχηματίζουσιν εἶδος ριπιδιου τετραγωνικοῦ, ἐνῷ τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς εἶναι βραχέα καὶ τὰ δύο ἀκρότατα ἐπιμηκύνονται εἰς τριχοειδεῖς ἀποφύσεις. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ὁ *κικίνουρος ὁ βασιλικὸς* (Cicinurus regius), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Νέᾳ Γουϊνέᾳ καὶ εἰς τὰς παρὰ ταύτην νήσους, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα ὁ ἄρρην ζωηρῶς ἐρυθρὸν κατὰ τὴν ράχιν, κοιλίαν λευκὴν καὶ τὰ πτερὰ τῶν πλευρῶν πράσινα μετὰ χρυσοπρασίνων ἀποχρώσεων. Ἡ θήλεια ἔχει χρῶμα φαιοϋπέρυθρον. Δ. Ν. Π.

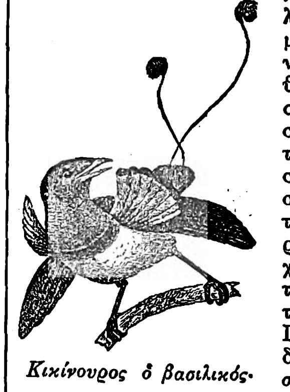

Κικίνουρος ὁ βασιλικός.

Κίκιντα *Μεγάλη* (Nagy Kikinda) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας (σερβ. *Μπελίκα Κίκιντα*, γερμ. Gross Kikinda), κειμένη εἰς τὸ Βανᾶτον καὶ παρὰ τὰ πρὸς τὴν Ρουμανίαν σύνορα. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνερχόμενος εἰς 26 000 κατοίκους ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ Οὔγγρους, Γερμανοὺς καὶ Σέρβους. Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν, ξυλείας καὶ κτηνῶν. Μ. Ν. Δ.

κίκκα (ἡ) (Cicca) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κίκκαν τὴν δισκοειδῆ* (Cicca discoidea), ἰθαγενῆ τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι δένδρον μικρόβιον καὶ δασικόν, φθάνον εἰς ὕψος δέκα μέτρων καὶ παρέχον χρήσιμον ξυλείαν εἰς τὴν οἰκοδομικήν. Κ. ΠΑΠ.

κίκκι, *—εως* (τό)· βλ. *κίκι*.

Κίκονες (οἱ) *['Αρχ.]*. Ἀρχαῖον ἔθνος τῆς Θράκης, κατοικῆσαν τὰς μεταξὺ τῆς Βιστονίδος λίμνης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου ἀκτὰς αὐτῆς. Τοῦ ἔθνους τούτου γίνεται μνεία τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου· ἐν Ἰλιάδι μὲν (Β, 846) ὡς ἐκστρατεύσαντος ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν του Εὔφημον πρὸς βοήθειαν τῶν Τρώων, ἐν Ὀδυσσείᾳ δὲ (ι, 39), ὡς ἔθνους, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν χώραν ὤθησαν κατὰ πρῶτον οἱ ἄνεμοι τὸν Ὀδυσσέα. Κατὰ τὸν ποιητὴν οἱ Κίκονες καὶ πολυάριθμον ἔθνος ἦσαν καὶ δεινοὶ πολεμισταί, καὶ ὡς πεζομάχοι καὶ ὡς ἱππομάχοι· διὰ τοῦτο καὶ ἐξεδικήθησαν τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς συντρόφους του (καταστρέψαντας τὴν πόλιν των *Ἴσμαρον* καὶ ἀπαγαγόντας ἐξ αὐτῆς γυναῖκας καὶ ποίμνια πολλά), πολλοὺς ἐξ αὐτῶν φονεύσαντες καὶ τοὺς λοιποὺς διὰ νυκτὸς ἐξαναγκάσαντες νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς χώρας των. Παρ' Ἡροδότῳ γίνεται μνεία τῶν Κικόνων ὡς ἔθνους, εἰς τὸ ὁποῖον εἰς παλαιοτέρους τῆς ἐποχῆς του (Ε π. Χ. αἰῶνος) χρόνους ἀνῆκεν ὁ πρὸς δυσμὰς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου αἰγιαλός, εἰς τὸν ὁποῖον ἔκειντο αἱ πόλεις *Σούλη* καὶ *Ζώνη* καὶ προσωρμίσθη ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου, ὅτε οὗτος ἀπηρίθμει τὸν πεζὸν στρατόν του ἐν Δορίσκῳ. Οἱ Κίκονες ἠκολούθησαν τότε, κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν (Ζ' 110), τὸν Ξέρξην εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ τοῦ Στράβωνος μνημονεύονται ὡς πόλεις τῶν Κικόνων ἡ *Ξάνθεια*, ἡ *Μαρώνεια* καὶ ἡ *Ἴσμαρος*, *Ἰσμάρα* τότε καλουμένη, παρὰ τὴν Ἰσμαρίδα λίμνην. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀνῆκε, φαίνεται, καὶ ἡ θρακικὴ πόλις *Κύζικος*. Κατὰ τὴν ἐπιχώριον μυθικὴν παράδοσιν, οἱ Κίκονες ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ *Κίκονος*, υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ροδόπης καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Βίστονος, ἢ τοῦ Κίκονος (κατ' ἄλλον μῦθον), τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀμυθάονος. ΚΑΨ.

κικόνης (ὁ) (Cicones) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κωλυδιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ ἔντομα μὲ σῶμα ἀρκετὰ κυρτὸν καὶ ἐπὶ τῶν κορμῶν διαφόρων δένδρων ζῶντα, ὧν κατατρώγουσι τὸν φλοιόν. Ἐκ τῶν πέντε γνωστῶν εἰδῶν, τρία ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ, ἓν ἐν Κεϋλάνῃ καὶ ἓν ἐν Ταϊτῇ. Δ. Ν. Π.

Κικονιάρα (Cicognara), *Λεοπόλδος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ τεχνοκριτικὸς (βλ. λ. *Τσικονιόρα*).

Κικούγιου (Kikuyu) *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας Κένυα τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, κατοικούμενον ὑπὸ τῆς αἰθιοπικῆς φυλῆς Μπαντοῦ.

— **Κικούγιου** *σύνοδος*. Συνέλευσις ἱεραποστόλων διαφόρων ταγμάτων, γενομένη εἰς Κικούγιου τὸν Ἰούνιον τοῦ 1913 καὶ σκοποῦσα τὸν σχηματισμὸν ὁμοσπονδίας τῶν ἱεραποστολῶν. Συγχρόνως οἱ δύο ἐπίσκοποι τῆς Μομπάζα καὶ τῆς Οὐγκάντα ἱερούργησαν ἀπὸ κοινοῦ, οἱ δὲ παρόντες ἱεραπόστολοι μετέλαβον ἕκαστος κατὰ τὸ τυπικόν του. Ὁ ἐπίσκοπος Ζανζιβάρης διεμαρτυρήθη καὶ ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας, ὅστις ἐξέδωκε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1915 ἀπόφασιν κηρύσσουσαν ἀντικανονικὴν τὴν ἐνέργειαν τῶν δύο ἐπισκόπων. Θ. Ν. Τ.

Κικουμάρο. Διακεκριμένος Ἰάπων χαράκτης, μαθητὴς τοῦ Οὐταμάρο.

κικοῦτα (ἡ) (Cicuta) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κικοῦταν τὴν δηλητηριώδη* (Cicuta virosa), ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυετές, φίλυδρον καὶ λίαν δηλητηριῶδες, ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν (βλ. καὶ λ. *ψευδοκώνειον*). Κ. ΠΑΠ.

Κικύνηθος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Σκύλακος (Περίπλ. 64) ὡς κειμένη ἐν τῷ Παγασιτικῷ κόλπῳ. Ἡ ταυτότης της εἶναι ἀβεβαία, τοῦ μὲν Σοφιανοῦ ταυτίζοντος αὐτὴν πρὸς τὸ *Ποντικόνησον*, τοῦ δὲ Dapper (Descript de l'Archipel, 341) πρὸς τὴν ἐξ ἴσου ἀκατάληπτον Estrillon ἢ Stritzer *(Τρίκκερι)*, ὁπότε πρέπει νὰ ᾖ αὕτη τὸ *Παλαιὸν Τρίκκερι* (πλάτ. 39°09' Β μῆκ. 23°05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels) ἡ δεξιᾷ τῷ διαπλεύσαντι τὸ στόμιον νῆσος. Σ. Ε. Λ.

Κίκυννα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀνήκων παλαιότατα εἰς τὴν Ἀκαμαντίδα φυλήν, κατὰ δὲ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. εἰς τὴν Κεκροπίδα Φαίνεται ὅτι ἔκειτο κατὰ τὰ μεθόρια τῶν δύο φυλῶν καὶ τοποθετεῖται ὑπό τινων μὲν παρὰ τὸν δῆμον Αἰξωνέων, δυτικῶς τοῦ δήμου Σφηττοῦ, ὑπ' ἄλλων δὲ μεταξὺ Ὑμηττοῦ καὶ Τουρκοβουνίων. Ἐν αὐτῷ ἐλατρεύετο ἰδιαζόντως ὁ Ἀπόλλων καὶ ἐτελοῦντο ἑορταί, τὰ «Ἀπολλώνια», ὅθεν τὸ ὄνομα τοῦ δήμου ὑπό τινων σχετίζεται πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος *Κύννητα* ἢ πρὸς τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος *Κύννειος*· κατ' ἄλλους ὅμως τὸ ὄνομα παράγεται ἀπὸ τῆς λέξεως *κικύννη* (=συκάμινος). Π. Ν. Π.

Κὶλ (Kiel), *Φρειδερῖκος*. Γερμανὸς μουσουργὸς (1821—1885), ὅστις, αὐτοδίδακτος σχεδόν, εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν εἶχεν ἤδη συνθέσει πλῆθος τεμαχίων, χορῶν κλπ. Τεθεὶς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πρίγκιπος Καρόλου τοῦ Βίττγκενστάϊν, ὅστις τῷ ἔδωκε καὶ τὰ πρῶτα μαθήματα βιολίου, ὁ Κὶλ μετὰ ἓν ἔτος ἦτο εἰς θέσιν νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῦ προστάτου του. Ἀπὸ τοῦ 1842—1844, τυχὼν ὑποτροφίας τοῦ Φρειδερίκου-Γουλιέλμου Δ', ἐμελέτησε σοβαρῶς τὴν ἀντίστιξιν ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τὸν Ντὲν (Dehn). Ἐγκατασταθεὶς ὁριστικῶς αὐτόθι, ταχέως ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕπατα μουσικὰ ἀξιώματα, ὀνομασθεὶς τῷ 1865 μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν, τῷ 1866 καθηγητὴ τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ Στέρν, τῷ δὲ 1870 καθηγητὴς τῆς συνθέσεως τοῦ βασιλικοῦ πρωσσικοῦ ᾠδείου. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κὶλ ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς: «Requiem», «Missa solemnis», «Christus» (ὀρατόριον), τρεῖς συνθέσεις μεγάλης ἐκτάσεως, διακρινόμεναι διὰ τὴν τελειότητα τῆς μουσικῆς των ἀρχιτεκτονικῆς, «Stabat Mater», «Τὸ ἄστρον τῆς Βηθλεὲμ» (ὀρατόριον) κ. ἄ. Γ. Σ.

Κιλαούεα (Kilauea) *[Γεωλ.—Ἡφαιστειολ.]*. Ἡφαίστειον ὄρος, κείμενον ἐπὶ τῆς νήσου Χαβάϊ τῆς Πολυνησίας. Ἀσπιδῶδες ἡφαίστειον, προσαρθρούμενον ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ μεγάλου ἡφαιστείου Μάουνα-Λόα καὶ ἐμφανιζόμενον ὡς ἐκ τούτου ἐξωτερικῶς ὡς παράσιτον τούτου. Ἐνεργεῖ ὅμως ὡς αὐτοτελὲς ἡφαίστειον. Ἔχει ὕψος 1.231 μ. Ὁ κρατήρ του ἔχει μῆκος 13 χμ. καὶ πλάτος 10 χμ., περικλείεται δ' ὑπὸ βράχων λάβας ὕψους 100—230 μ. Εἰς τὴν ΝΔ. ἄκραν του περικλείει τὴν λίμνην λάβας *Χαλεμάουμάου* (=οἰκία τοῦ πυρός), ἡ ὁποία ἐπίσης περιβάλλεται ὑφ' ὑψηλῶν βράχων ἐκ λάβας (ὕψους 80 μ.) καὶ ἔχει μῆκος 925 μ. καὶ πλάτος 615 μ. Ἡ λίμνη αὕτη πληροῦται καὶ κενοῦται διαδοχικῶς ὑπὸ λεπτορρεύστου λάβας. Ἀνατολικῶς τοῦ καθ' αὐτὸ ὄρους Κιλαούεα εὑρίσκεται ὁ μικρὸς ἐσβεσμένος κρατὴρ *Κιλαούεα-Ἴκι*, φέρων εἰς τὰ ὑψηλὰ χείλη του (ὕψ. 230 μ.) πλουσίαν βλάστησιν.

Κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν ἰθαγενῶν τὸ ἡφαίστειον εἶχεν ἀναπτύξει παλαιότερον ἐνέργειαν ἐντονωτέραν τῆς συγχρόνου, ἀφοῦ ἐπεκλύζετο ὑπὸ ἀνεκχυνομένης λάβας ὅλη ἡ περίχωρος. Γ. Κ. Γ.

Digitized by Google

Κιλβιανοὶ (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ὄνομα τῶν ἀρχαίων κατοίκων τοῦ Κιλβιανοῦ πεδίου ἐν Μαιονίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶναι γνωστοὶ μόνον ἐκ νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ ἑξῆς, διῃροῦντο δὲ εἰς *Κιλβιανοὺς τοὺς ἄνω* (Cilbiani Superiores) καὶ *Κιλβιανοὺς τοὺς κάτω* (Cilbiani inferiores). Τῶν πρώτων τὰ νομίσματα ἀνάγονται εἰς τοὺς ἀπὸ Νέρωνος μέχρι Γέτα χρόνους, φέρουν δὲ παραστάσεις τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, Τύχης, Διονύσου, Κίλβου ποταμοῦ κ. ἄ. καὶ τὰ ὀνόματα τῶν «ἀρχόντων στρατηγῶν». Οἱ δεύτεροι, καλούμενοι καὶ *Κιλβιανοὶ Νεικαίας, Νεικαιεῖς, οἱ περὶ τὴν Νείκαιαν*, ἀπέλαυον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου μικρᾶς τινος αὐτονομίας καὶ κατῴκουν εἰς πόλιν, τὴν Νείκαιαν ἢ Νεικαειηνήν. Ἀναφέρονται ἐν μνημείοις στρατηγοὶ αὐτῶν, ἄρχοντες, γραμματεῖς κλπ., τὰ δὲ νομίσματά των ἀνάγονται εἰς τοὺς ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Δομητιανοῦ χρόνους. Π. Ν. Π.

Κιλβιανὸν *πεδίον* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ ἀπὸ τοῦ Κίλβου ποταμοῦ διαρρεομένη ἔκτασις, ἐν Μαιονίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Καΰστρου κειμένη. Ἀπὸ ταύτης ὠνομάζοντο *Κιλβιανὸς ζυγὸς* (Cilbiana juga) αἱ πηγαὶ τοῦ Καΰστρου, καὶ *Κιλβιανοὶ* οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν. Π. Ν. Π.

Κιλβιανὸς *ζυγὸς* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ βλ. *Κιλβιανὸν πεδίον*.

Κίλβιον *ὄρος*, ἢ *Κίλβις* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Μαιονίᾳ, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου ἔκειτο τὸ Κιλβιανὸν πεδίον. Ἀπ' αὐτοῦ ἐπήγαζεν ὁ *Κίλβος* ποταμός. —Π.

Κίλβος (ὁ) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παραπόταμος τοῦ Καΰστρου ἐν Μαιονίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πηγάζων ἀπὸ τοῦ Κιλβίου ὄρους καὶ διατρέχων τὸ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενον Κιλβιανὸν πεδίον. —Π.

κιλβρικκενίτης (ὁ) (Kilbrickenit) /*Ορυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι Pb_6 Sb_2 S_9, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸν *γεωκρονίτην*. Ἀπαντᾷ εἰς κοκκώδεις, φυλλώδεις ἢ καὶ στιφρὰς μάζας παρὰ τὸ Kilbricken ἐν Ἰρλανδίᾳ. Γ. Β.

Κιλὲ (Quillet), **Κλαύδιος**. Γάλλος ἰατρὸς (1602—1661). Καταστὰς ὕποπτος εἰς τὸν Laubardemont καὶ ἀπειλούμενος νὰ καταδικασθῇ εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, κατέφυγεν εἰς Ρώμην, ἔνθα προσελήφθη γραμματεὺς παρὰ τῷ στρατάρχῃ d' Estrég. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Richelieu, ἠμείφθη ὑπὸ τοῦ Μοζαρίνου διὰ τοῦ ἀββαείου τοῦ Dondeauville. Ὑπῆρξε συγγραφεὺς ποιήματος λατινικοῦ λίαν παραδόξου, δημοσιευθέντος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Calvidius Letus* καὶ φέροντος τίτλον «Callipaedia sive de pulchrae prolis habendae ratione» (1655). Ο. Ρ.

Κιλεζόττι (Chilesotti), **Ὄσκαρ**. Διακεκριμένος Ἰταλὸς μουσικολόγος (1848—1916), ὅστις,προοριζόμενος ἀρχικῶς διὰ τὸ νομικὸν στάδιον, ἀφωσιώθη τελικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κριτικὴν τῆς μουσικῆς, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῆς τεχνικῆς τοῦ λαούτου. Αἱ μελέται του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μετὰ σειρᾶς διαλέξεων ἐξεδόθησαν γαλλιστὶ μὲν εἰς τὴν «Μουσικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν Λαβινιάκ», ἰταλιστὶ δὲ εἰς σειρὰν τόμων περιεχόντων, ἐκτὸς τῶν ἀναλυτικῶν προλόγων, μεταγραφὴν εἰς σύγχρονον σημειογραφίαν τῆς μουσικῆς διὰ λαοῦτο τῶν παρελθόντων αἰώνων. Οἱ σπουδαιότεροι τόμοι τῆς σειρᾶς εἶναι οἱ ἑξῆς: «Capricci armonici sopra la Chitarra spagnuola κτλ.» (1881), «Biblioteca di rarità musi cale». Ἔργα καθαρῶς κριτικά: «I nostri maestri del paisato» (1882), «Sulla Lettera-critica di Benedetto Marcello contro Antonio Lotti» (1885), «Sulla melodia popolare de Cinquecento» (1889) κτλ. Γ. Σ.

Κιλελὲρ /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Κυψέλη* (βλ. λ.).

Κιλένδερις /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ βλ. *Κελένδερις*.

Κιλὶ /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας (πλάτ. 34° 38' 10''Β, μῆκ. 24° 08' 15'' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 426: Doro channel to the gulf of Saloniki), 1 3/4 μιλ. Δ.ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου οὖσα καὶ ἔχουσα κατέναντί της πρὸς Α ἀκριβῶς τὸν φάρον τῆς Πρασούδας. Σ. Ε. Λ.

Κίλια (Kilia ἢ Chilia) /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία δύο ρουμανικῶν πόλεων ἐν Βεσσαραβίᾳ καὶ Δοβρουτσᾷ: —1) ***Νέα Κίλια*** (Chilia nova), κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ὁμωνύμου βραχίονος τοῦ Δουνάβεως, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Ἰσμαηλίου, μὲ πληθυσμὸν 13.000, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρκετοὶ Ρῶσοι. Ἔχει ζωηρὸν ἐμπόριον καὶ ἰχθυοτροφεῖα.—2) ***Παλαιὰ Κίλια*** (Chilia vecchia) κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ἰδίου βραχίονος ἐν Δοβρουτσᾷ (κάτ. 4.000) καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ ἑλῶν. Ἡ Κίλια θεωρεῖται ἀποικία ἑλληνική, καλουμένη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Ἀχίλλεια καὶ κατ' ἄλλους Λυκοστόμιον*. Κατὰ τὸν ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνα ἦτο τόπος ἐξορίας τῶν Βυζαντινῶν. Κατὰ τὸ 1381—1403 ἀνῆκεν εἰς τοὺς Γενουησίους, ἀκολούθως περιῆλθεν εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, κατὰ τὸ 1465—1484 εἰς τὴν Μολδαυΐαν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Τουρκίαν μέχρι τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1878, ὁπότε δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου περιῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1919 ἀνήκει εἰς τὴν Ρουμανίαν. Μ. Ν. Δ.

— **Κίλια** (Kilia ἢ Chilia) /*Γεωγρ.*/. Ὁ βορειότερος ἐκ τῶν τριῶν βραχιόνων τοῦ Δουνάβεως, ἔχων μῆκος 111 χλμ. καὶ βάθος περὶ τὸ στόμιόν του ποικίλλον ἀπὸ 1—1/2 μ. μ. Ἐξ αὐτοῦ χύνονται εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον τὰ 60% περίπου τῶν ὑδάτων τοῦ Δουνάβεως. Μ. Ν. Δ.

— **Κίλια** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. —1) Πυρσωρὶς τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἠγκυροβολημένη (πλάτ. 41°27' 30'' Β, μῆκ. 29°16'00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to Cape Caliakra) εἰς 55 ὀργυιὰς βάθους καὶ εἰς 15 ΒΒΑ τοῦ στομίου τοῦ Βοσπόρου, ἐκπέμπουσα δὲ φῶς λευκὸν σταθερὸν καὶ ἐν ὁμίχλῃ ζεῦγος ἤχων ἀπὸ σειρῆνος διαρκείας ἡμίσεος λεπτοῦ ἕκαστον ἀνὰ πέντε λεπτά. —2) Μέγας ὅρμος τῆς Ἀνατολίας (πλάτ. 41°10' Β, μῆκ. 29°37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara). —3) Σκόπελοι τῶν ΒΔ. προσγείων τοῦ Β. στομίου τοῦ Βοσπόρου (πλάτ. 41°15' Β, μῆκ. 29°02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to Kaliakra). Κατόπιν ὠνομάσθησαν *Καλαφωτιά*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ πλοιοκτήτου ἑλληνικοῦ πλοίου ναυαγήσαντος ἐπ' αὐτῶν (Black Sea Pilot, ἔκδ. 1913 σελ. 129). Σ. Ε. Λ.

Κιλιαμπάμπα (Quillabamba) /*Γεωγρ.*/. Παραπόταμος τοῦ Ἀμαζονίου ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Περουβιανῶν Ἄνδεων. Πηγάζει πολὺ νοτιώτερον τοῦ Ἀμαζονίου ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χουϊλκαμάγιο* καὶ *Κομποπάτα*, διασχίζει ὑπὸ τὸ ὄνομα *Οὐρουμπάμπα* τὴν Ἀνατολικὴν Κορδιλιέραν, ἑνοῦται μετὰ τοῦ Παουκορτάμπο, λαμβάνει κατόπιν τὴν ὀνομασίαν *Κιλιαμπάμπα*, συναντᾷ τὸν Τάμπο-Ἐνὲ κατερχόμενον ἐκ τῆς Δυτικῆς Κορδιλιέρας καὶ τέλος ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμαζόνιον παρὰ τὴν Νάουταν. Τὸ μῆκος τοῦ ροῦ αὐτοῦ ὑπερβαίνει τὰ 1235 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος. Μ. Ν. Δ.

Κίλιαν (Kilian). Γερμανικὴ οἰκογένεια, ἐξ ἧς προῆλθον διακεκριμένοι χαράκται καὶ ζωγράφοι τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐκ τούτων ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως οἱ:

Λουκᾶς (1579—1637), ὁ ὁποῖος ἐχαλκογράφησε πλεῖστα ἔργα τῶν διασημοτέρων Ἰταλῶν διδασκάλων.

Βόλφραμ (1581—1662), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Εἰργάσθη καὶ οὗτος ἐν Ἰταλίᾳ ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν χάραξιν ἔργων τῶν Βενετῶν ζωγράφων, καθὼς καὶ προσωπογραφιῶν.

Φίλιππος (1628—1693), υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Βόλφραμ, χαράκτης προσωπογραφιῶν ἰδίως.

Βαρθολομαῖος (1630—1696), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Διδαχθεὶς τὴν χαρακτικὴν ὑπὸ τοῦ πατρός του καὶ τελειοποιηθεὶς βραδύτερον εἰς Φραγκφούρτην καὶ Παρισίους, ὑπῆρξεν ὁ ἄριστος ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης. Εἰς αὐτὸν ὀφείλονται πλεῖσται ὅσαι χαλκογραφίαι πορτραίτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ Α', ἐφίππου, εἰς μέγεθος ἑνὸς περίπου τετρ. μέτρου.

Γεώργιος (1683—1755), ἔγγονος τοῦ Φιλίππου, κάλλιστος προσωπογράφος καὶ χαράκτης.

Γεώργιος-Χριστόφορος (1709—1781). Ἐχαλκογράφησε πορτραῖτα καὶ ἱστορικὰ θέματα, ἀφῆκε δὲ εἰς χειρόγραφα τὰς βιογραφίας πολλῶν διασήμων καλλιτεχνῶν.

Φίλιππος-Ἀνδρέας (1714—1759), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Εἰργάσθη ἰδίως εἰς τὰς Κάτω Χώρας καὶ ἐγένετο χαράκτης τῆς αὐλῆς τῆς Σαξωνίας. Μεταξὺ τῶν χαλκογραφιῶν του ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων καὶ προσωπογραφιῶν ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως μία συλλογὴ 130 φύλλων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Εἰκόνες τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης», κατὰ τοὺς πίνακας διαφόρων μεγάλων ζωγράφων, καθὼς καὶ ἡ «Ἱστορία τῶν Μεδίκων», εἰς 10 φύλλα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Φραντσεσκίνι.

Κιλιανὸς (Chilianus), **ἅγιος**. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου δύο Ἰρλανδοί, ἤτοι: —1) Ὁ ἐπίσκοπος, ὅστις ἐκ πλουσίας οἰκογενείας καταγόμενος μετέβη τῷ 686 εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ ἱερέως *Κολομάνου* καὶ τοῦ διακόνου *Τοτμάνου*. Χειροτονηθεὶς δ' ἐπίσκοπος τοῦ Wurtzburg ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Ε' (685—686), ἀπεστάλη ὡς ἱεραπόστολος εἰς Βαυαρίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν εἰρημένων συντρόφων του. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἑλκύσας εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐν οἷς καὶ τὸν δοῦκα Γοσβέρτον, ἐδολοφονήθη τῷ 688 ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ μετὰ τῶν συντρόφων του. Ἡ μνήμη αὐτῶν ὡς μαρτύρων τῆς πίστεως ἑορτάζεται τὴν 8 Ἰουλίου.—2) Ὁ ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Ἰρλανδίας καταγόμενος ἱερεύς, ὅστις κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα καὶ οὗτος μετέβη εἰς Ρώμην. Ἐπανερχόμενος δ' εἰς Ἰρλανδίαν διῆλθε διὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἔχων συγγενῆ ἀσκητὴν ἐν τῇ χώρᾳ Brie πρὸς ἀνατολὰς τῶν Παρισίων, τὸν ἅγιον Φιάκρον, μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ. Τῇ συστάσει τοῦ ἁγίου τούτου ὁ Κιλιανὸς ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς χώρας ταύτης Maux καὶ εἰς τὰ πέριξ καὶ κατόπιν καὶ ἐν Artois (Pas-de-Calais), ὅπου ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 13 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

κιλικάρχης (ὁ) /*Ἀρχ.*/. Τίτλος γνωστὸς ἐξ ἐπιγραφῶν, τὸν ὁποῖον ἐλάμβανον πιθανὸν οἱ πρόεδροι τῆς συνόδου τῶν πόλεων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸ «Κοινὸν Κιλικίας» —Π.

Κίλικες (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Οἱ κάτοικοι τῆς *Κιλικίας* (βλ. λ.).

κιλίκια (τὰ) /*Βυζ.*/. Ἐκαλοῦντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χονδρά τινα τρίχινα ὑφάσματα, κατασκευαζόμενα κυρίως ἐν Κιλικίᾳ ἐκ τριχῶν τῶν ἐκεῖ διατρεφομένων αἰγῶν. Τὰ ὑφάσματα ἐκεῖνα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς τάπητες, κλινοσκεπάσματα, σκηναὶ καὶ ὑποσάγματα, κατεσκευάζοντο ὅμως ἐξ αὐτῶν καὶ σάκκοι καὶ πῆραι καὶ ἐνδύματα τῶν ἐργατικῶν, κυρίως δὲ τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν ἁλιέων. Χρῆσις αὐτῶν εὐρυτάτη ἐγίνετο καὶ ἐν τῷ στρατῷ. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ μὲν ἐχρησίμευον ὡς σκηναί, κατὰ δὲ τὴν μάχην ὡς προκαλύμματα. Οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ μεταγωγικὰ ἄνδρες ἀνήρτων αὐτὰ ἐπὶ κοντῶν εἰς τὰς ἁμάξας των «πρὸς τὸ δέχεσθαι τὰ πεμπόμενα βέλη», ὁμοίως οἱ πολιορκούμενοι ἀνήρτων αὐτὰ εἴτε ἐπὶ τῶν προμαχώνων, ἵνα προστατεύωνται κατὰ τῶν βελῶν, εἴτε ἐπὶ τῶν τειχῶν, ἵνα ἐξουδετερῶσι τὰς ἐπ' αὐτῶν κρούσεις τῶν κριῶν καὶ τῶν πετρῶν τῶν πετροβόλων. Οἱ πολιορκηταὶ ἐκάλυπτον διὰ κιλικίων τὰς παντοίας πολιορκητικὰς μηχανάς, ἵνα προστατεύωσι καὶ αὐτὰς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτὰς ἄνδρας. Εἰς τὰ περικεχαρακωμένα στρατόπεδα, ὁσάκις ταῦτα προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀνηρτῶντο ὡσαύτως ἐπὶ κοντῶν, ἵνα προστατεύωσι τοὺς ἀμυνομένους κατὰ τῶν βελῶν τῶν ἐπιτιθεμένων. Ν. ΚΛΣ

Κιλικία /*Γεωγρ.*/. Χώρα παράλιος τῆς ΝΑ Μ. Ἀσίας, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Κορακησίου μέχρι τῶν Κιλικίων πυλῶν, ἀπέναντι τῆς Κύπρου. Φυσικὰ ὅρια ἔχει τὸ ὄρος Ἀμανὸν πρὸς Α, τὸν Ταῦρον πρὸς Β καὶ πρὸς Δ, καὶ τὸ Κιλίκιον πέλαγος πρὸς Ν. Ἀρχαῖαι δὲ χῶραι γειτονεύουσαι πρὸς αὐτὴν εἶναι, πρὸς Δ ἡ Παμφυλία, ἡ Πισιδία καὶ ἡ Ἰσαυρία, πρὸς Β ἡ Λυκαονία καὶ ἡ Καππαδοκία καὶ πρὸς Α ἡ Συρία καὶ ἡ Κομμαγηνή. Ἀρχαιότατα ἐθεωρεῖτο τμῆμα τῆς μεγάλης χώρας Καππαδοκίας. Ἔχει ἔκτασιν 35 000 τ. χλμ., διαιρεῖται δὲ χωρογραφικῶς εἰς δύο τμήματα, τὸ δυτικόν, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο *Τραχεῖα Κιλικία*, καὶ τὸ ἀνατολικόν, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο *πεδιάς*. Τὴν τραχεῖαν ἀποτελοῦν οἱ πρόποδες καὶ τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ταύρου, χωρίζει δὲ αὐτὴν ἀπὸ τῆς πεδιάδος ὁ Καλύκανδος. Ἦτο ξηρά, ἄδενδρος καὶ ἄγονος καὶ μόνον εἰς τὰ βορειότερα μέρη εἶχε δάση μεγάλα δένδρων ποικίλων, παρέχοντα πρὸ παντὸς ξυλείαν ναυπηγήσιμον· καὶ σήμερον ἔτι μεγάλοι δρυμοὶ εὑρίσκονται εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Στερεῖται δρόμων καὶ μόνον ἀτραποὶ αὐλακώνουσιν αὐτήν, δι' ὧν ἐκτελεῖται ἡ συγκοινωνία. Εἰς τὴν Τραχεῖαν ἡ ζωὴ καὶ εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ἦτο δύσκολος, δυσκολωτέρα ὅμως εἶναι σήμερον, δι' ἔλλειψιν ὕδατος κατόπιν τῆς καταστροφῆς τῶν ὑδραγωγείων, τὰ ὁποῖα μακρόθεν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ διωχέτευον εἰς αὐτὴν ὕδωρ. Μόνον δὲ ὁ *Καλύκανδος* συντελεῖ κατά τι εἰς τὴν προσέλκυσιν τῶν ὀλίγων σχετικῶς κατοίκων τῆς χώρας ταύτης.

Ἡ πεδινὴ Κιλικία (πεδιάς), ἡ ὁποία ποικίλλεται ἀπὸ πολλοὺς μικροὺς λόφους, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης κυμαίνεται μεταξὺ 25—80 μέτρων, εἶναι εὐφορωτάτη. Εἰς αὐτὴν ὑπῆρχον πλεῖσται πόλεις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀβελτηρία τῶν κατοίκων κατέστησε δυσχερεῖς τοὺς ὅρους τοῦ βίου. Ἡ πεδινὴ Κιλικία διαρρέεται ὑπὸ τοῦ *Κύδνου*, τοῦ *Σάρου* καὶ τοῦ *Πυράμου*. Ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς Κιλικίας οὐδεὶς εἶναι πλωτός, τοὐναντίον μάλιστα τὰ στόμια αὐτῶν ἕνεκα τῶν προσχώσεων εἶναι λίαν ἀβαθῆ. Τὸ κλῖμα τῆς μὲν Τραχείας εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου τῆς Μ. Ἀσίας (χειμὼν ψυχρὸς μετὰ χιόνων, ἄνοιξις βροχερὰ καὶ θέρος θερμόν), τῆς δὲ πεδινῆς μεσογειακὸν καὶ εὔκρατον, μὲ μεγίστην θερμοκρασίαν 28,8° τὸν Ἰούλιον, καὶ ἐλαχίστην 10° τὸν Ἰανουάριον, καὶ μὲ ἀνέμους βορειοανατολικοὺς τὸν χειμῶνα καὶ νοτιοδυτικοὺς καὶ νοτιοανατολικοὺς τὸ θέρος. Ἡ πεδινὴ καὶ σήμερον, ἂν καὶ εἶναι σχεδὸν ἄδενδρος, εἶναι εὐφορωτάτη, παράγουσα δημητριακά, οἶνον, ἔλαιον, ὄρυζαν, σήσαμον κτλ. Βιοτεχνικὸν προϊὸν ἄξιον μνείας εἶναι εἶδος χονδροῦ ὑφάσματος ἀπὸ ἔριον αἰγὸς κατασκευαζομένου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ***κιλίκιον***.

Πόλεις ἀξίας λόγου παλαιὰς εἶχε τὴν *Ταρσὸν*

Digitized by Google

ἐπὶ τοῦ Κύδνου, πρωτεύουσαν, τὰ *Ἄδανα*, τὴν *Μόψου ἑστίαν*, τὴν *Μόψου κρήνην*, *Ἀνάβαρζαν* καὶ *Κλαυδιούπολιν*, παραλίους δὲ τὸ *Κορακήσιον*, δυτικώτατον συνοικισμὸν τῆς Κιλικίας τὴν *Σελινοῦντα* (*Τραϊανούπολιν*), *Ἀντιόχειαν μικράν*, *Ἀφροδισιάδα Σελεύκειαν*, *Σόλους* (*Γερμανικούπολιν*), *Πομπηϊούπολιν*, *Ἀρσινόην*, *Μάλλος* καὶ *Ἰσσόν*.

Ἡ Κιλικία ἀποτελεῖ σήμερον τμῆμα τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἀνήκουσα εἰς τὸ βιλαέτιον τῶν Ἀδάνων, μὲ πρωτεύουσαν τὰ Ἄδανα, τῶν ὁποίων λιμὴν εἶναι ἡ *Μερσίνα*. Πρὸ τοῦ 1922 εἶχε 422 χιλ. κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων 128 χιλ. Ἕλληνες. Ἄλλαι πόλεις αὐτῆς σημεριναὶ εἶναι ἡ *Ταρσός*, *Μισὶς* (*Μόψου ἑστία*), *Καρὰ ἰσαλοῦ* (*Μόψου κρήνη*), *Ὀσμανιέ*. Διὰ τῆς Κιλικίας διέρχεται ἡ μεγάλη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Βαγδάτης, διασχίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τῶν Κιλικίων πυλῶν πρὸς τὰς Ἀμανικάς, μὲ διακλάδωσιν ἀπὸ Ἀδάνων εἰς Μερσίναν.

Ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγετο εἰς τὸ πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, ἡ χώρα κατέστη καθαρῶς μουσουλμανική, κατοικουμένη κυρίως ἀπὸ Τούρκους, Κούρδους, Κιρκασίους, οἵτινες ὅμως στεροῦνται πάσης ἱκανότητος πρὸς οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου.

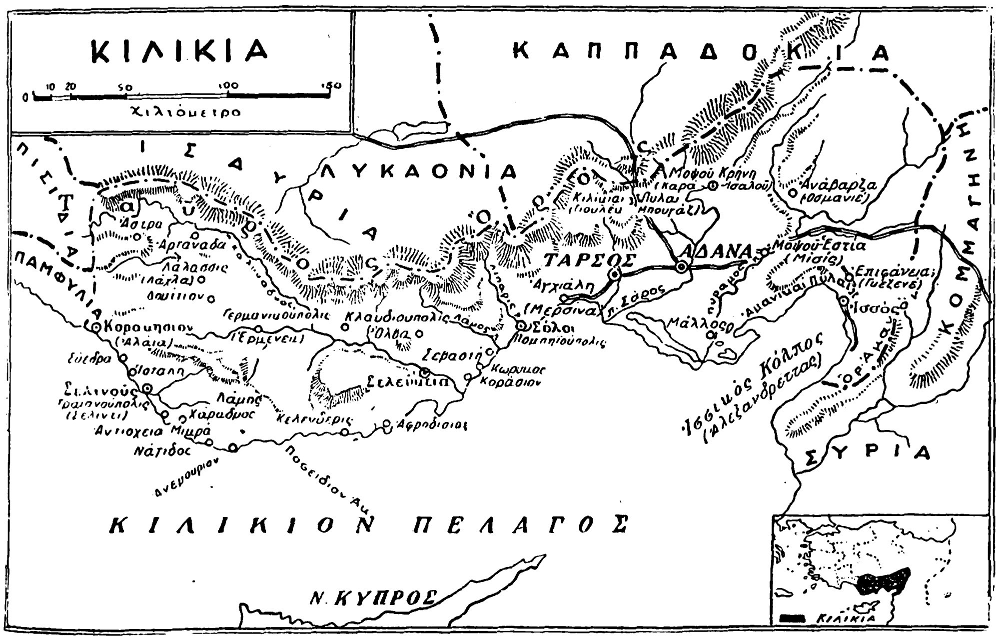

— [*Ἱστορ.*] *Κίλικας* ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος εἰς τὸ Ζ τῆς Ἰλιάδος (397—415), τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Ἠετίων ἦτο πατὴρ τῆς Ἀνδρομάχης, συζύγου τοῦ Ἕκτορος· κατὰ πόσον ἔχουν οὗτοι σχέσιν πρὸς τοὺς Κίλικας τῆς Κιλικίας δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον. Οἱ Κίλικες ἦσαν κρᾶμα μικρασιατικῶν καὶ σημιτικῶν φύλων. Ἀρχαιότατα ὑπετάγησαν εἰς τὴν Νινευΐ, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους τῶν Ἀσσυρίων (607 π. Χ.) ἔμειναν ἀνεξάρτητοι. Ἦσαν λαὸς πολεμικὸς καὶ διὰ τοῦτο κατώρθωσαν καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν των εἰς τοὺς Πέρσας νὰ ἔχουν πολλὰς ἐλευθερίας καὶ νὰ διοικῶνται ὑπὸ ἰδίου ἡγεμόνος. Τῷ 400 π. Χ. προσεχώρησαν εἰς τὸν Κῦρον τὸν νεώτερον, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδέχθησαν Πέρσην σατράπην. Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπαρχίαν, ἐπὶ δὲ τῶν διαδόχων ἡ Κιλικία ἐγένετο θέατρον ἀγώνων δεινῶν μεταξὺ τῶν Σελευκιδῶν καὶ τῶν Πτολεμαίων, ἕως ὅτου ὁ Ἀντίοχος ἐκυρίευσεν αὐτήν. Τῷ 103 ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Μ. Ἀντώνιος· ἔπειτα ὑπήχθη εἰς τὸ κράτος τοῦ Μιθραδάτου, τὸν ὁποῖον ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν ὁ Σύλλας (92 π. Χ.). Τῷ 78 π. Χ. ὁ ἀνθύπατος Σερβίλιος ἡττήθη ὑπὸ τῶν πειρατῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατέστησαν τὴν Κιλικίαν κέντρον καὶ ὁρμητήριον, μὲ τοὺς μεγάλους δὲ στόλους, τοὺς ὁποίους ἐξώπλισαν, ἐκυριάρχησαν τῆς Μεσογείου καὶ ἔφθανον μέχρις αὐτοῦ τοῦ Τιβέρεως. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀναλάβουν τὸν πειρατικὸν κληθέντα πόλεμον, τοῦ ὁποίου τὴν διεξαγωγὴν ἀνέθηκαν εἰς τὸν Πομπήϊον. Πράγματι οὗτος (67—63 π. Χ.) ἐξεκαθάρισε τὴν θάλασσαν καὶ κατέλαβε καὶ αὐτὸ τὸ ὁρμητήριόν των, τὴν Κιλικίαν. Ἔκτοτε ἔγινε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, τὴν ὁποίαν διῴκησε καὶ ὁ Κικέρων. Κατὰ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς χρόνους διῃρέθη εἰς *πρώτην* καὶ *δευτέραν* Κιλικίαν καὶ παρεῖχεν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ναυτικὸν ναύτας ἐπιδεξίους.

Ἡ Κιλικία, ἀποτελοῦσα τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν, δι' ἧς κατὰ καιροὺς ἐγίνοντο αἱ εἰσβολαὶ ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ τἀνάπαλιν, ἀπετέλεσε τὸ θέατρον πολλῶν μαχῶν. Εἰς Ἰσσὸν ἐνίκησεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Δαρεῖον. Ὁ Χοσρόης, βασιλεὺς τῶν Περσῶν, κατέλαβεν αὐτὴν καὶ εἰς ταύτην ἀπεβιβάσθη ὁ Ἡράκλειος, ἵνα βαδίσῃ ἐναντίον του. Οἱ Ἄραβες πολλάκις κατέλαβον καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτήν. Δι' αὐτῆς διῆλθον οἱ σταυροφόροι καὶ εἰς τὸν Κύδνον ἐπνίγη ὁ ἀρχηγὸς τῆς Γ' σταυροφορίας Φρειδερῖκος Βαρβαρόσσας. Μετὰ δὲ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν δι' αὐτῆς διῆλθεν ὁ Ταμερλᾶνος μὲ τοὺς Μογγόλους. Ὡσαύτως ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς τῆς Αἰγύπτου κατέλαβεν αὐτὴν (1832), πρὶν νικήσῃ τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Ἰκόνιον. Τέλος, κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, κατέλαβον αὐτὴν οἱ Γάλλοι (1919) καὶ ἔμειναν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1921, ὁπότε ἀπεχώρησαν, παραδώσαντες αὐτὴν πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Neumann*, Zur Laudeskunde u. Geschichte Kilikiens (Jahrbüch. f. Philol. t 127).—*Heberdey* u. *Wilhelm*, Reisen in Kilikien (Wien, 1896). — *Schaffer* (Erg-Heft zu Petermanns Mitt. 141 f. Kilikia (1913)) — *Herzfeld*, Peterm. mitt. 25 f. (1909).

Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΥ

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ἡ τύχη τῆς Κιλικίας καὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Τουρκίας ἐξηρτήθη ἐκ διαδοχικῶν συμφωνιῶν, ἃς συνῆπτον αἱ μεγάλαι δυνάμεις πρὸς ἀλλήλας, ὡς ἑξῆς: Οὕτω τῷ 1916 ἀνεγνωρίσθη ὡς ζώνη ἰταλική, βραδύτερον ὡς γαλλικὴ καὶ τῷ 1919, διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀποσπασθεῖσα τῆς ἐπιρροῆς τῆς Γαλλίας, παρέμεινεν εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἀλλ' ἡ Γαλλία εἶχεν ἤδη προέλθει διὰ τοῦ ἐν Σεβαστείᾳ πληρεξουσίου αὐτῆς Πικὸ καὶ εἰς ἰδιαιτέραν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ὁποίας ἡ μὲν Γαλλία παρῃτεῖτο τῆς Κιλικίας ὑπὲρ τῆς Τουρκίας, ὁ δὲ Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἀνεγνώριζε τῇ Γαλλίᾳ οἰκονομικὴν ἐντολὴν ἐν τῇ Ἀνατολίᾳ καὶ δικαίωμα εὐρέος ἐλέγχου εἰς τοὺς Γάλλους προξένους ἐν Κιλικίᾳ. Ἡ Γαλλία ἠναγκάσθη εἰς τοῦτο, διότι ἤδη ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1919 ἡ Ἀγγλία ἤρξατο ἀποσύρουσα τὰ κατέχοντα τὴν Κιλικίαν 24 τάγματα αὐτῆς, ὅπως τὰ μεταφέρῃ εἰς Μοσούλην, καὶ ἔδει ν' ἀντικατασταθῶσι ταῦτα διὰ Γάλλων πρὸς προστασίαν τῶν ἐν Κιλικίᾳ Χριστιανῶν, καὶ διότι ὁ Κεμάλ, ὁλονὲν ἤδη ἐνισχυόμενος ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ αὐτοῦ προσπαθείᾳ καὶ ἐνθαρρυνόμενος ἐκ τῆς βαθείας διενέξεως, ἥτις ὑπολανθανόντως τότε ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας διὰ τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀκολουθητέαν πολιτικήν, εἶχε στραφῆ κατὰ τῶν Γάλλων ἐν Κιλικίᾳ καὶ Συρίᾳ. Ὁ Γάλλος στρατηγὸς Γκουρώ, διοικητὴς τῶν ἐν Ἀνατολῇ γαλλικῶν δυνάμεων, ὑπέδειξε τότε εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ τὸ δυσχερὲς τῆς εἰρημένης ἀντικαταστάσεως, ἀλλ' ὁ Κλεμανσὼ διέταξεν «ἡ ἀντικατάστασις νὰ γίνῃ ἀμέσως, τιθεμένου ἑνὸς Γάλλου πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχει εἷς Ἄγγλος, ὅπως γίνεται κατὰ τὴν ἀντικατάστασιν ἑνὸς σκοποῦ». Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας τὸ φθινόπωρον τοῦ 1919 ἐλάχισται γαλλικαὶ δυνάμεις διεσπάρησαν ἐπὶ λίαν ἐκτεταμένης περιοχῆς. Αἱ συγκοινωνίαι ἐν τῇ χώρᾳ ἦσαν σπάνιαι. Ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν μικρῶν γαλλικῶν τμημάτων ἐγίνετο δυσκολώτατα. Ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ σκληρὸς χειμὼν ἐπέδρα ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς ὑγείας καὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀποικιακῶν στρατευμάτων, ἀσυνήθων εἰς τοιαῦτα κλίματα, ἐξ ὧν σχεδὸν κατὰ μέγιστον μέρος ἀπετελοῦντο αἱ γαλλικαὶ δυνάμεις. Ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὴν κατάστασιν ὁ Γκουρώ, διέταξε τὴν συγκρότησιν ἀρμενικῶν ἐθελοντικῶν ἐκ τῆς Κιλικίας σωμάτων, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀποικιακῶν στρατευμάτων αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο παρέσχε τῷ Μουσταφᾶ Κεμὰλ ἓν ἔτι μέσον ἐξάψεως τοῦ φανατισμοῦ τῶν Τούρκων «κατὰ τῶν μισητῶν ἀπίστων» (τῶν Ἀρμενίων). Ἀφ' ἑτέρου οἱ Γάλλοι εἶχον καὶ ἐν Συρίᾳ ν' ἀντιμετωπίσωσι τότε ἐμφανιζομένην δυσάρεστον κατάστασιν, ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ἐμίρου Φεϋζούλ. Οὕτως, οἱ Γάλλοι οὐδαμῶς ἔστεργον ν' ἀποδυθῶσιν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Κεμὰλ διὰ τὴν Κιλικίαν, ἣν ἐθεώρουν ὁριστικῶς ἀπολεσθεῖσαν διὰ τὴν Γαλλίαν. Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῆς καταστάσεως ταύτης ἡ Γαλλία ἀφῆκεν ἐν Κιλικίᾳ ἀντιπάλους του ὁσημέραι ἐνισχυομένου κεμαλικοῦ στρατοῦ μικρὰς δυνάμεις, ἔτι μᾶλλον ἐλαττωθείσας ἐκ τῆς ἀπολύσεως τῶν κληρωτῶν τοῦ 1918. Ἐπὶ μετώπου 400 χλμ., ἀπὸ Μερσίνης μέχρις Οὔρφας (Ἐδέσσης), ἐγκατασπαρέντα τὰ ὀλίγα γαλλικὰ τάγματα ὑπέστησαν αἱματηρὰς ἥττας παρὰ τῶν Τούρκων, ὑποστηριζομένων καὶ ὑπὸ συμμοριῶν ἀτάκτων ἐξ ἐγχωρίων. Ἐγκλεισθέντα εἰς τὸ Μαρὰς καὶ πολιορκηθέντα ἀπὸ 21 Ἰανουαρίου ἕως 9 Φεβρουαρίου 1921, παρεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους τινὰ τῶν γαλλικῶν ἐκείνων τμημάτων. Βραδύτερον πάλιν, κατ' Ἀπρίλιον 1921, δύο γαλλικὰ τάγματα συνετρίβησαν εἰς Ἀϊντάμπ. Οἱ Γάλλοι ἔσπευσαν νὰ ὑπογράψωσιν ἐν Λονδίνῳ συμφωνίαν μετὰ τοῦ Μπεκὶρ Σαμῆ, ἀντιπροσώπου τοῦ Κεμάλ, περὶ ἀναστολῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν, δόντες οἱονεὶ εἰς τοὺς Τούρκους ν' ἀντιληφθῶσιν ὅτι δὲν εἶχον ἢ νὰ ἐπιμείνωσιν, ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν πλήρη ἐκκένωσιν τῆς Κιλικίας. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1921 ἐπανειλημμένως ὁ Γκουρὼ ὑπέδειξεν εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς πρὸς Σαγγάριον-Ἄγκυραν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἑλληνικῆς ἐκστρατείας. Ἀλλ' αὕτη ἠρνήθη τότε πᾶσαν παρέμβασιν καὶ προὐτίμησε νὰ συνάψῃ, τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1921, ἐν Ἀγκύρᾳ τὴν καλουμένην συνθήκην τοῦ Φραγκλὲν Μπουγιόν, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου. Ὁ ἐκ Κιλικίας ἀποχωρήσας τότε γαλλικὸς στρατὸς ἐπώλησεν εἰς τοὺς Τούρκους ἀεροπορικὸν ὑλικόν, ὅπλα, πυροβόλα, πυρομαχικὰ κ. λ. π., δι' ὧν σπουδαιότατα ἐνισχύθη ὁ ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ συγκεντρωθεὶς ἤδη κεμαλικὸς στρατός. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης, κατ' Ὀκτώβριον 1922, διεκανονίσθησαν ὁριστικῶς καὶ τὰ πρὸς τὴν Συρίαν ὅρια τῆς Τουρκίας, ὡς καὶ ἡ ἀκώλυτος χρησιμοποίησις καὶ ὑπὸ τῆς Τουρκίας τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς: Ὀσμανιὲ-Μουσλὶμ-Χαρὰν (Κάρραι) - Νισεμπὶν-Μοσούλης.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

—[*Φιλοτ.*] Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1919 κατάληψιν τῆς *Κιλικίας* ὑπὸ μεικτῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων, ἐξηκολούθησαν κυκλοφοροῦντα ἐν αὐτῇ τὰ τουρκικὰ γραμματόσημα, μέχρις ὅτου, ἀποχωρησάντων τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ἐτέθη ἡ χώρα ὑπὸ τὴν γαλλικὴν διοίκησιν. Τότε, κατ' ἐντολὴν τοῦ Γάλλου γενικοῦ διοικητοῦ, συνεκεντρώθησαν εἰς Ἄδανα ἅπαντα τὰ εἰς τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα τῆς Κιλικίας εὑρισκόμενα τουρκικὰ γραμματόσημα, ἐφ' ὧν ἐπετέθησαν τρεῖς διαδοχικῶς ἐπισημάνσεις μὲ τὴν λέξιν CILICIE. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπαρτίζεται ἐκ 52 ἐπισήμως ἐκδοθεισῶν ἀξιῶν, εἶναι δὲ γνωσταὶ καί τινες ἕτεραι ἀξίαι, μὴ ἔχουσαι ὅμως ἐπίσημον χαρακτῆρα. Μετὰ πάροδον τετραμήνου καὶ λόγῳ αὐξούσης ζητήσεως γραμματοσήμων εἰς τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα τῆς Κιλικίας, αἱ γαλλικαὶ ἀρχαὶ ἐπρομηθεύθησαν μεγάλας ποσότητας τουρκικῶν γραμματοσήμων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα ἐπεσημάνθησαν ἐπὶ τόπου μὲ τὰς λέξεις T. E. O. (Territoires Ennemis Occupés = κατεχόμενα ἐχθρικὰ ἐδάφη) καὶ Cilicie. Ἡ νέα αὕτη σειρὰ ἀπαρτίζεται ἐξ 20 ἀξιῶν, φέρει δὲ δύο τύπων ἐπισημάνσεις. Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν καὶ τῶν νέων τούτων ἐπισημανθέντων γραμματοσήμων, αἱ γαλλικαὶ ἀρχαί, μὴ δυνάμεναι νὰ προμηθευθῶσι πλέον τουρκικὰ γραμματόσημα πρὸς ἐπισήμανσιν, συνεκέντρωσαν τὰ ὑπάρχοντα τότε εἰς τὴν περιοχὴν τουρκικὰ χαρτόσημα διὰ τὴν φορολογίαν τῶν πυρείων καὶ τὰ μετέβαλον εἰς γραμματόσημα, ἐπισημάνασαι ταῦτα μὲ τὰς λέξεις OCCUPATION MILITAIRE FRANÇAISE -CILICIE (Γαλλικὴ στρατιωτικὴ κατοχὴ-Κιλικία) καὶ νέας ἀξίας εἰς παρᾶδες καὶ γρόσια μὲ γαλλικοὺς χαρακτῆρας. Βραδύτερον (1920) ἀπεσύρθησαν τῆς κυκλοφορίας ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω προσωριναὶ ἐκδόσεις καὶ ἀντικατεστάθησαν διὰ νέας σειρᾶς ἐκ γαλλικῶν γραμματοσήμων, ἐφ' ὧν ἐπετέθη τὸ ἐπισήμασμα O. M. F. (=Occupation militaire française) Cilicie καὶ νέα ἀξία εἰς παρᾶδες καὶ γρόσια. Ἡ νέα αὕτη σειρὰ ἐξετυπώθη ἐν Βηρυττῷ, ἀπαρτίζεται δὲ ἐξ 9 ἀξιῶν εἰς δύο τύπους. Τέλος, κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος, ἐκυκλοφόρησε μία ἰδιαιτέρα σειρὰ πρὸς χρῆσιν τῆς ἀνατολικῆς ἐπαρχίας (σαντζακίου) ἐξ 7 ἀξιῶν. Ἡ σειρὰ αὕτη ἐλάχιστα κυκλοφορήσασα φέρει, πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἐπισημάνσεως, καὶ τὰς λέξεις SAND. EST (δηλαδὴ Sandjak Est=ἀνατολικὸν σαντζάκιον). Ἐκ τῶν γραματοσήμων τῆς Κιλικίας ὑπάρχουν ἀρκετὰ σπάνια καὶ δυσεύρετα. Γενικῶς ὅμως αἱ τιμαὶ αὐτῶν εἶναι μέτριαι.

(Ε. Φ. Ε.)

Κιλικία ***θάλασσα*** [*Γεωγρ.*] βλ. *Κιλίκιον πέλαγος*.

Κιλίκιαι ***πύλαι*** [*Γεωγρ.*]. Αἱ πρὸς τὴν Κιλικίαν διὰ τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν ἀποκρήμνων ὀρέων δίοδοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκοινώνουν οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαίας Κιλικίας πρὸς τοὺς τῶν ὁμόρων ἀρχαίων χωρῶν Λυκαονίας, Καππαδοκίας καὶ Συρίας. Τῶν διόδων ἢ πυλῶν τούτων κυριω-

Digitized by Google

τερτι ἦσαν τρεῖς μὲν ἐπὶ τῆς χωριζούσης τὴν Κιλικίαν ἀπὸ τῶν πρὸς Β αὐτῆς προρρηθεισῶν χωρῶν Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας ὀροσειρᾶς τοῦ Ταύρου, δύο δὲ ἐπὶ τῆς χωριζούσης ταύτην τῆς Συρίας ὀροσειρᾶς τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους, αἵτινες ἐπεκαλοῦντο κυρίως *Ἀμανίδες πύλαι*. Τῶν ἐπὶ τοῦ Ταύρου διόδων κυριωτέρα ἦτο ἡ ἀνατολικωτέρα ἡ μεταξὺ τῶν Τυάνων (ἀρχαίας πόλεως τῆς Καππαδοκίας) καὶ Ταρσοῦ (πόλεως τῆς Κιλικίας) κειμένη εἰς ὕψος 1.100 περίπου μέτρων καὶ ἐπικαλουμένη νῦν *Γιουλὲκ Βογάζ*, ἥτις καὶ ἐκαλεῖτο κυρίως *Κιλίκιαι πύλαι*. Τὴν δίοδον ταύτην, ἀδιάβατον χαρακτηριζομένην διὰ στρατὸν «εἴ τις ἐκώλυε» ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Κύρου ἀνάβ. Α, 2, 21), διέβη ἡ στρατιὰ Κύρου τοῦ νεωτέρου, κατὰ τὸ 401 π. Χ. ἀφοῦ ἐγκατέλιπεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Κιλικίας Συέννεσις μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κιλικίας ὑπὸ τοῦ Μένωνος, εἰσβαλόντος εἰς αὐτὴν δι' ἄλλης ὁδοῦ, καὶ ἡ στρατιὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τὸ 333 π. Χ., μετὰ τὴν κατάληψίν της ἐξ ἐφόδου ἐν καιρῷ νυκτὸς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐπιτεθέντος κατὰ τῶν φρουρούντων αὐτὴν μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν του, τῶν τ ξοτῶν καὶ τῶν Ἀγριάνων Αἱ δύο δὲ αὗται διαβάσεις στρατιῶν διὰ τῶν Κιλικίων πυλῶν εἶναι καὶ αἱ ὀνομαστότεραι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ. Ἐκ δὲ τῶν διὰ τῶν Ἀμανίδων πυλῶν στρατιωτικῶν διαβάσεων ὀνομαστότεραι εἶναι αἱ κατ' ἐπανάληψιν δι' αὐτῶν γενόμεναι διὰ στρατηγικοὺς λόγους ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ κατὰ τὸ 314 π. Χ. δι' αὐτῶν γενομένη ὑποχώρησις τοῦ Ἀντιγόνου ἐκ τῆς Συρίας μετὰ τὴν εἰς αὐτήν, κατεχομένην τότε ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἀποτυχοῦσαν εἰσβολήν του. ΚΑΨ

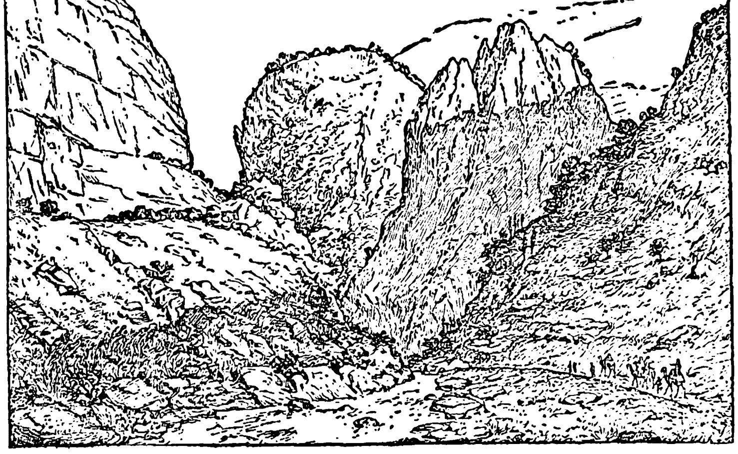

Αἱ Κιλίκιαι πύλαι.

Κιλίκιον πέλαγος /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ μεταξὺ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Κιλικίας θάλασσα, ἡ ἐκτογραφοῦσα τὸ Ἀλήϊον πεδίον καὶ σχηματίζουσα τὸν Ἰσσικὸν κόλπον. Λέγεται καὶ *Κιλικία θάλασσα* Σ. Ε. Λ

Κιλίκιος αὐλὼν /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον (Ε, ιδ. 4) ὀνομασία τῆς θαλάσσης τῆς ἀπλουμένης ἀπὸ Κιλικίας μέχρι τῶν βορείων τῆς Κύπρου ἀκτῶν. Σ. Ε. Λ

κιλικισμὸς (ὁ). Τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι ἑλληνιστί, ἰδιάζων εἰς τοὺς Κίλικας τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων.

Κιλίκων νῆσος, ἡ Κιλικόνησος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ Νῆσος τοῦ Εὐξείνου, τῆς ἀκτῆς τοῦ Πολεμωνίου, ἀπέχουσα τοῦ Ἰασωνίου ἄκρου 15 σταδίους (*Ἀρριαν.* Περ. Εὐξ. 23). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Χανὲτ Καλεσσὶ* ἐγγὺς τοῦ ἀκρωτηρίου Γιασσοῦν ἀπὸ τῆς ἄκρας Βόνα (πλάτ. 41°07' Β, μῆκ. 37°48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2236: Kerêmpeh to Yasun). Σ. Ε. Λ

Κιλιμάνη (Quilimane) /*Γεωγρ.*/ βλ. *Κελιμάνη*.

Κιλιμαντζάρο (Kilimanjaro ἢ Kilima-Ndjaro) /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Ἀφρικῆς παρὰ τὰς Α. αὐτῆς ἀκτάς, πρὸς Ν. τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ παρὰ τὰ σύνορα τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν τῆς Ταγκανίκα καὶ τῆς Κένυα, εἰς 3°6' Ν πλάτ. καὶ 37°23' Α. μήκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς, ΝΑ τῆς λίμνης Βικτωρίας. Ἀποτελεῖ ἀπομεμονωμένον ἡφαιστειώδη ὄγκον, ἀπολήγοντα εἰς δύο κρατηροειδεῖς κορυφάς, ὧν ἡ μία καλεῖται *Κίμπο* καὶ ἔχει ὕψος 6 010 μ., ἡ δὲ ἑτέρα *Μαβένσι*, ὕψους 5 355 μ. Αἱ δύο αὗται κορυφαὶ ἑνοῦνται δι' αὐχένος ὕψους 4.650 μ. καὶ μήκους 10 χλμ. Ὁ κρατὴρ τοῦ Κίμπο ἔχει 2 χλμ διάμετρον καὶ 200 μ. βάθος καὶ ἀποτελεῖ τεράστιον παγῶνα, ὁ ὁποῖος κατέρχεται διὰ τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους μέχρις ὕψους 4.900 μ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου μέχρι τῶν 4 000 μ. αἱ πλευραὶ τοῦ ὄρους ἀποτελοῦνται ἀπὸ γρανίτην, λάβαν καὶ ἄμμον, φυομένης ἐλαχίστης πόας καὶ ἐρείκης. Αἱ κατώτεραι πλευραί, ἀπὸ ὕψους 3.000 μ. μέχρι 2.000 μ., εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ πυκνὰ παρθένα δάση. Ἔτι κατωτέρω ὑπάρχουν ἐπίσης πυκνὰ δάση θαμνωδῶν φυτῶν. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἀπὸ 1500 μ. μέχρι 600 μ. τὸ ἔδαφος εἶναι εὔφορον, παράγον ἀραβόσιτον, ὄσπρια, γεώμηλα, βανανέας, ὀπώρας καὶ ἄφθονα λαχανικά. Τὸ ὄρος τοῦτο ἀνεκάλυψαν πρῶτον οἱ ἱεραπόστολοι Ρέμπμαν καὶ Κράπφ τῷ 1848 Κατὰ τὸ 1861 καὶ 1862 ἐξηρεύνησεν αὐτὸ ὁ Ντέκεν, ὁ πρῶτος δὲ ὁ ὁποῖος ἀνῆλθε μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Κίμπο ὑπῆρξεν ὁ Χὰνς Μάγερ τῷ 1889, ὁ ὁποῖος τῷ 1898 ἀνῆλθε καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Μαβένσι. Τῷ 1912 ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ καὶ οἱ Ἄϊλερ καὶ Κλοῦτε, τῷ δὲ 1925 οἱ Ἄγγλοι Τζίλλμαν καὶ Νάσον ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ κρατῆρος τοῦ Κίμπο καὶ προέβησαν εἰς ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις, διαπιστώσαντες, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ὁ παγὼν τοῦ Κίμπο ὑπέστη μεγάλην μείωσιν ἐκτάσεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐξερευνήσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Μάγερ. Μ. Δ. Β.

κιλίμι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *kilim*, λέξεως περσικῆς) κατωτέρας ποιότητος τάπης, ὑφαινόμενος κατ' οἶκον διὰ τῶν χειροκινήτων ἱστῶν (ἀργαλειῶν) ἐκ χονδροῦ μαλλίου· εἶναι πεποικιλμένος διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων, ὁμοίων συνήθως καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς. Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐπίστρωσιν καὶ διακόσμησιν τῶν διαφόρων μερῶν τῆς οἰκίας ἢ καὶ ὡς κάλυμμα τῆς κλίνης. Ἡ χειροτεχνία τῶν κιλιμιῶν, ἥτις εἶναι λίαν διαδεδομένη ἐν Περσίᾳ. Τουρκίᾳ καὶ εἰς τὰς Βαλκανικὰς χώρας, ἀνταγωνίζεται ἐσχάτως τοὺς αὐτῆς περίπου ποιότητος μηχανοποιήτους τάπητας.

Κιλίνδρια /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Κιλικίας ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Ἰτς-Ἐλ (βλ. *Κιουλνάρ*). Ν. Μ

Κιλιντὶρ /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Καλίνδρια* (βλ. λ.).

Κιλὶντ-Μπαχρ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Τουρκικὴ ὀνομασία, σημαίνουσα «Κλεὶς τῆς θαλάσσης», τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου. ἀπέχοντος τοῦ στομίου 11 ½ μίλλια. Εἶναι τὸ *Κυνὸς Σῆμα* ἢ *Ἑκάβης τύμβος* τῶν ἀρχαίων. Ἐπιστέφεται ὑπὸ παλαιοῦ φρουρίου ἀνεγερθέντος ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β', τινὰ δὲ τῶν ὀρειχαλκίνων λιθοβόλων αὐτοῦ, διαμέτρου 29 δακτύλων, κατάκεινται εἰσέτι. Ὑπάρχει καὶ πόλισμα ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου (πλάτ. 40°09' Β μῆκ. 26°23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429 The Dardanelles) ἐν μέσῳ κυπαρισσώνων, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ παραπήγματα τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν πυροβολητῶν τῶν συγχρόνων πυροβολείων. Σ. Ε. Λ

Κίλιξ /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κάδμου, τοῦ Φοίνικος καὶ τῆς Εὐρώπης κατ' ἄλλον μῦθον ἦτο καὶ ἀδελφὸς τοῦ Θάσου καὶ τῆς Θήβης. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς Εὐρώπης εἰς τοὺς ἀποσταλέντας πρὸς ἀναζήτησιν τῆς υἱοὺς του ὁ Ἀγήνωρ εἶχεν εἴπει νὰ μὴ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον ἄνευ αὐτῆς, ὁ Κίλιξ, ἀφοῦ κατέστη ἀδύνατος ἡ ἀνεύρεσίς της ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν Κιλικίαν, χώραν τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ ἔγινε γενάρχης τῶν Κιλίκων. Περιελθὼν δὲ εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Λυκίους βραδύτερον, ἔτυχε τῆς συνδρομῆς τοῦ ἀνεψιοῦ του Σαρπηδόνος (υἱοῦ τῆς Εὐρώπης ἐκ τοῦ Διός), μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐμοίρασε, μετὰ τὴν νίκην των, τὴν χώραν τῶν Λυκίων. Κατ' ἄλλους μύθους ὁ Κίλιξ ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος ἐκ τῆς Τυρροῦς ἢ Ἀργιόπης, ἢ καὶ υἱὸς τοῦ Φοίνικος καὶ τῆς Κασσιόπης. ΚΑΨ

κίλιξ (ἡ) (Cilix) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *δρεπανοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὴν *κίλικα τὴν πεπιεσμένην* (Cilix compressa), ἥτις εἶναι μικρὰ ψυχὴ μὲ σῶμα λεπτὸν καὶ πτέρυγας ἀρκετὰ εὐρείας, μὲ χρῶμα αιοεπίξανθον καὶ κηλῖδας καὶ στίγματα διαφόρων ἀποχρώσεων. Εἶναι κοινότατον ἔντομον ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἀναφαίνεται κατὰ Μάϊον εἰς τοὺς ἀγρούς. Δ. Ν. Π.

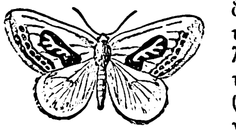

Κίλιξ ἡ πεπιεσμένη.

Κιλιότα (Quillota) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Χιλῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαντιάγο καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀκονκάγκουα, πηγάζοντος ἐκ τῶν Ἄνδεων. Κάτ. 15 χιλ. Ἄλλοτε ἦτο πλουσιωτάτη ἐκ παντὸς εἴδους μεταλλεῖα, ἀλλ' ἤδη ἔχει μόνον χαλκωρυχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγονται μεγάλαι ποσότητες χαλκοῦ. Τὸ ἔδαφος τῆς Κιλιότας καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς εἶναι ἐκ τῶν εὐφορωτέρων. Τὸ παρ' αὐτὴν ὄρος Καμπάνα (1842 μ.) χρησιμεύει διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν ναυτιλλομένων. Μ. Ν. Δ.

Κιλί; /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ σημερινοῦ κράτους τῆς Συρίας, εἰς ἀπόστασιν 50 χλμ. βορείως τοῦ Χαλεπίου. Κάτ. 20.000. Ν. Μ.

Κιλισὰ-τζαμί βλ. λ. *Ζεϊρὲκ-τζαμί*.

Κιλισὲ τζαμί. Οὕτω μετωνομάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινὸς ναὸς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων· βλ. *Κωνσταντινούπολις* (Ναοί).

—**Κιλισὲ-Χισὰρ** /*Γεωγρ.*/. Μικρὸν τουρκικὸν χωρίον πρὸς νότον τῆς Βορησσοῦ (Βόρ), ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου. Κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων Τυάνων, ἐν αὐτῇ δὲ καὶ τοῖς πέριξ σῴζονται πλεῖστα ἀρχαῖα λείψανα.

Κιλισσὶ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Κριμαίας (πλάτ. 44°29' ½ Β, μῆκ. 34°11' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Sebastopol to Kertch), νότιον πέρας τοῦ ὅρμου τῆς Γιάλτας. Σ. Ε. Λ

Κιλὶτ-Δερβὲν /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς διόδου τοῦ *Σαρανταπόρου* (βλ. λ. καὶ λ. *Βολουστάνα*).

Κιλὶτζ-Ἀλῆ πασᾶς. Ἀρχιναύαρχος τῆς Τουρκίας (βλ. λ. *Ἀλῆ πασᾶς*, τ. Γ, σ. 736 ἑπ.).

— **Κιλὶτζ-Ἀρσλάν**. Ὄνομα τριῶν Τούρκων Σελτσουκιδῶν σουλτάνων τοῦ Ἰκονίου.

—1) *Κιλὶτζ-Ἀρσλὰν ὁ Α'.* Τρίτος Σελτσουκίδης, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Σουλεϊμὰν Κουτλουμούς. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1097, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του Δαβούτ καὶ ἐβασίλευσε περὶ τὰ 39 ἔτη Πρῶτος ἐγκατέστησε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὸ Ἰκόνιον, τὸ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ Περσῶν ὀνομαζόμενον τότε *Ρούμ*, ἐξ οὗ καὶ ὁλόκληρος ὁ κλάδος οὗτος τῶν Σελτσουκιδῶν ὀνομάζεται *Ρούμ* (=Ρωμιοί). Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ὁρμώμενος ὁ Κιλὶτζ Ἀρσλὰν ἐπεξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς βάρος τῶν βυζαντινῶν ἐπαρχιῶν καὶ πρὸς Α μέχρι Μοσούλης. Ἐνῷ δὲ προητοιμάζετο κατόπιν νὰ συμπολεμήσῃ μετὰ τοῦ χαλίφου τῆς Βαγδάτης Μοχτεζὶ-ἰ-Μπιλλὰχ ἐναντίον τοῦ Σελτσουκίδου σουλτάνου τῆς Περσίας Μεσούτ, ἐπνίγη εἰς τὸν ἐν Περσίᾳ ποταμὸν Χαμπούρ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐκστρατείας (1135)

—2) *Κιλὶτζ-Ἀρσλὰν Β' (Ἰζεντίν)*. Πέμπτος Σελτσουκίδης σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, διαδεχθεὶς τῷ 1163 τὸν πατέρα αὐτοῦ Μεσούτ. Κατέκτησε τὴν Καισάρειαν καὶ τὴν Σεβάστειαν, διατελούσας ἕως τότε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς δυναστείας τῶν Δακσμενδιδῶν. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερίκον τὸν Βαρβαρόσσαν σταυροφόρων Ἀπέθανε τῷ 1183

—3 *Κιλὶτζ-Ἀρσλὰν Γ'*. Ὄγδοος Σελτσουκίδης σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, διαδεχθεὶς τῷ 1206 ἀνήλικος ἀκόμη τὸν πατέρα του Ρουκνεδδίν. Ἐξεθρονίσθη ὅμως, μετὰ τέντε μῆνας, ὅπως ἀνέλθῃ τὸν θρόνον ὁ ἐξάδελφός του Κεϊκαούς. Ν. Μ.

Κιλκέννυ (Kilkenny) /*Γεωγρ.*/. —1) Κομητεία τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάϊνστερ. Ἐμβ. 2.062 τ. χλμ. Κάτ. 71 000, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Εἰς τὴν περιοχὴν ὑπάρχουν ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ὀρυχεῖα μέλανος μαρμάρου. —2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομητείας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νώρ, ἀπέχουσα 136 χλμ. τοῦ Δουβλίνου σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 10 500. Ἔχει ὡραῖα κτίρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Κανικίου, ὁ μετὰ τὸν τοῦ Ἁγίου Πατρικίου μεγαλύτερος ἐν Ἰρλανδίᾳ, κατασκευασθεὶς ἐκ μέλανος μαρμάρου καὶ ἀναγόμενος εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὁ πύργος ἐξῆς ἔτη ὁ μαρκήσιος τοῦ Ὄρμοντ, ἡ σχολὴ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξεπαιδεύθησαν ὁ Σουίφτ καὶ ὁ Μπέρκλεϋ καὶ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν μέγαρον. Πλησίον τῆς πόλεως ὑπάρχει κολλέγιον καθολικῶν. Κυριώτεραι βιομηχανίαι εἶναι ἡ τοῦ μαρμάρου, τῶν ἀλεύρων καὶ ἡ βυρσοδεψία Ἡ πόλις εἶναι ἕδρα καθολικοῦ καὶ ἀγγλικανικοῦ ἐπισκόπου. Δ. Σ. Δ.

Κιλκὶς /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς Μακεδονίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης καὶ ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 6 844. Κεῖται εἰς τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπὶ πτυχώσεως τοῦ ἐδάφους, εἰς ὕψος 280 περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ εἶναι κέντρον ἀκμαζούσης γεωργικῆς περιφερείας. Εἶναι σταθμὸς τοῦ πρὸς Ἀλεξανδρούπολιν σιδηροδρόμου καὶ κέντρον τῶν δι' αμαξιτῶν ὁδῶν συγκοινωνιῶν τῆς ἐπαρχίας. Ἐντὸς τοῦ ἐμπορίου γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, τὸ ὁποῖον διεξάγεται ἐν αὐτῇ, εἶναι ἐπίσης ἀξιόλογον βιομηχανικὸν κέντρον. Ἔχει 8 ἀλευρο-

Digitized by Google

μύλους ἀτμοκινήτους συνολικῆς δυνάμεως 168 ἵππων, ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἰδιωτικὸν καπνοκοπτήριον, μηχανοκίνητον πριονιστήριον, ἐργοστάσιον κατεργασίας τοῦ ἐρίου, τρία ἐργοστάσια ἀεριούχων ποτῶν, παγοποιεῖον, βυρσοδεψεῖον, τέσσαρα ποτοποιεῖα καὶ 11 καπνεργοστάσια. Δημόσιαι ἀρχαὶ ἑδρεύουσαι ἐν τῇ κωμοπόλει εἶναι εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴ ἐφορεία (β′ τάξεως), ταμεῖον (γ′ τάξεως) καὶ ὑποδιοίκησις χωροφυλακῆς. Ἐπίσης ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, νοσοκομεῖον, ἑξατάξιον γυμνάσιον καὶ δημοτικὰ σχολεῖα μετὰ ἐπιθεωρητοῦ τῆς κατωτάτης ἐκπαιδεύσεως. Τὸ Κιλκὶς εἶναι ἕδρα τῆς μητροπόλεως Πολυανῆς. Εἶναι ὡσαύτως ἕδρα τῆς διὰ τοῦ νεαροῦ νόμου 4142 ἱδρυθείσης 13ης γεωργικῆς περιφερείας, ἔχει δὲ συνεταιρισμοὺς καπνοπαραγωγικόν, ἀμπελουργικὸν καὶ ἕνωσιν γεωργικῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν τῆς περιφερείας. Ἡ κοινωνικὴ κίνησις τῆς κωμοπόλεως εἶναι ἀρκετὰ ζωηρά· ὑπάρχει δὲ μουσικογυμναστικὸς σύλλογος καὶ πολλὰ ἀθλητικὰ σωματεῖα.

Τὸ Κιλκὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας ἦτο ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων βουλγαροφρόνων κέντρων τῆς Μακεδονίας, ὠνομάζετο δὲ συνάμα *Καλκὶς* καὶ *Κουκοῦσι*, καὶ κατῳκεῖτο ὑπὸ 380 περίπου οἰκογενειῶν Χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν. Κατὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον ἐγένετο γνωστὸν διὰ τῆς παρ' αὐτὸ ἡρωϊκῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Βουλγάρων (βλ. κατ.). Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὸ πολλοὶ Ἕλληνες πρόσφυγες ἐκ Στρωμνίτσης καὶ Στενημάχου καὶ βραδύτερον ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀργυρούπολις (Στρέζοβον)*, *Ζαχαρᾶτον (Σεκερλῆ)*, *Ξερόβρυση (Σερσεμλῆ)* καὶ *Σεβαστὸν (Σέσλοβον)* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 7957. Χ. Δ.

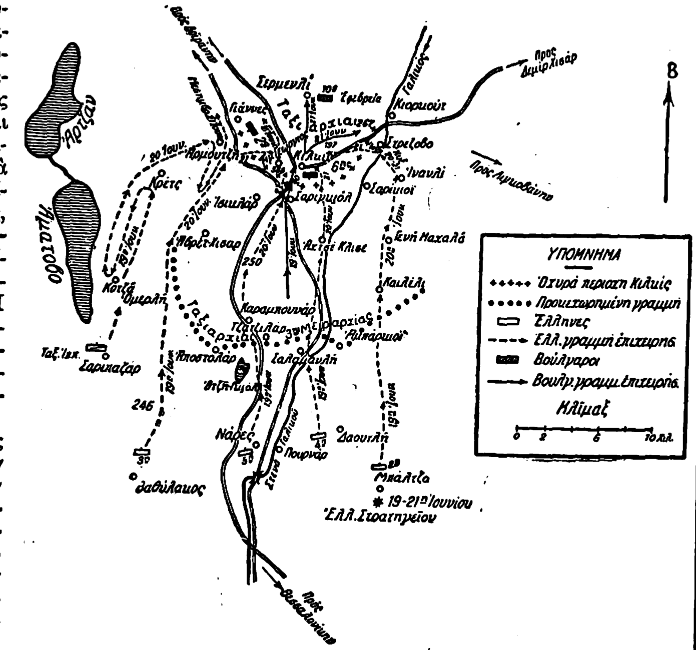

Ἡ μάχη τοῦ Κιλκὶς 19—21 Ἰουνίου 1913.

—/*Στρατ. Ἱστορ.*/ Τὸ πεδίον τοῦ *Κιλκὶς* εἶναι λοφώδης καὶ ἄδενδρος ἔκτασις, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῶν λόφων 355 (Ἅγιος Γεώργιος)—197—267, ἐπεκτεινομένη ἐπικλινῶς πρὸς νότον καὶ διασχιζομένη ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον διὰ τοῦ Γαλλικοῦ (Ἐχεδώρου) ποταμοῦ, μὴ ἀποτελοῦντος στρατηγικὸν κώλυμα, ἀλλ' ἁπλῶς μικρόν τι τακτικὸν τοιοῦτον. Ἡ τοποθεσία αὕτη ἀποτελεῖ λαμπρὸν στρατηγικὸν χῶρον, εἴτε δι' ἐξόρμησιν στρατοῦ πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἅτε ἐπικρατοῦσα τῆς πεδιάδος τοῦ Σαριγκιὸλ καὶ τῶν δυτικῶς αὐτῆς ὑψωμάτων, ὁπόθεν διέρχονται αἱ πρὸς Θεσσαλονίκην κύριαι ὁδεύσεις, εἴτε δι' ἄμυναν ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως ὁρμωμένης ἐκ Θεσσαλονίκης, διότι προκαλύπτει καὶ ἁπάσας τὰς ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν συγκοινωνίας, σιδηροδρομικὴν (γραμμὴν Κωνσταντινουπόλεως), ἁμαξιτὸν Θεσσαλονίκης - Δοϊράνης καὶ στρατιωτικὴν ἁμαξιτὸν Κιλκὶς - Δεμὶρ Χισάρ, κατασκευασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ μηχανικοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1912—1913.

Ὀχύρωσις. Εὐθὺς ἅμα τῇ κατ' Ὀκτώβριον 1912 καταλήψει τοῦ Κιλκὶ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ (τμημάτων τῆς 7ης μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Θεοδωρώφ) ἤρξατο ἡ ὀχύρωσις τοῦ ἐν λόγῳ πεδίου, καταλήξασα ν' ἀποτελῇ τὸ θέρος τοῦ 1913 σοβαρωτάτην ὀχυρὰν περιοχήν, ἅτε περιβάλλουσαν ἐξ ὁλοκλήρου τὸ πεδίον τοῦ Κιλκὶς ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου, μὲ σημεῖα στηρίγματος δεξιὰ (δυτικῶς) εἰς Γιάννες καὶ ἀριστερὰ (ἀνατολικῶς) εἰς τὸ ὕψωμα 267, πρὸς προάσπισιν τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν, διήκουσαν δ' ἐπὶ βάθους 5 ἕως 6 χιλιομέτρων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ βορρᾶ· πρὸς τοῦτο εἶχε πολλὰς σειρὰς διαδοχικῶν γραμμῶν μετὰ συρματοπλεγμάτων, τόσον καλῶς προσηρμοσμένων πρὸς τὸ ἔδαφος, ὥστε ν' ἀποτελῶσι στόχον δυσδιάκριτον, καθ' ὃ συγχεόμεναι μετὰ τοῦ ὁρίζοντος, ἡ ὅλη δὲ ὀχυρὰ περιοχὴ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ πολυαρίθμου πυροβολικοῦ καὶ δὴ βαρέος, καὶ εἶχε τέλειον τηλεφωνικὸν δίκτυον. Πρὸ τῆς ὀχυρᾶς ταύτης περιοχῆς εὑρίσκετο ἡ προκεχωρημένη γραμμὴ ἀμύνης (ἢ τοποθεσία ἀσφαλείας), διήκουσα κατὰ μῆκος τοῦ Ἀβρὲτ Χισὰρ - Ἀποστολὰρ - Σαλαμανλὶ - Ἀμπάρκιοϊ. Κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐπισήμου ἐκθέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου «οἱ Βούλγαροι εἶχον μεταβάλει τὴν τοποθεσίαν τοῦ Κιλκὶς εἰς ἄλλην Πλεύναν».

Ἀντίπαλα στρατεύματα. Ἀπὸ τῆς νυκτὸς 16—17 Ἰουνίου 1913, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων (βλ. λ. *Βαλκανικοὶ* πόλεμοι, τ. ΣΤ', σελ. 565), τὰ περὶ τὸ Κιλκὶς βουλγαρικὰ στρατεύματα (μία ταξιαρχία τῆς 3ης μεραρχίας μετὰ πεδινοῦ πυροβολικοῦ), ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων διατεθεῖσαν 2αν στρατιὰν τοῦ στρατηγοῦ Ἰβάνωφ, εὑρίσκοντο τεταγμένα ἐπὶ τῆς προκεχωρημένης γραμμῆς, ἵνα τοιουτοτρόπως προκαλύπτωσι τὴν ἐντὸς τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς μέλλουσαν νὰ συγκεντρωθῇ ἐντὸς τῆς ἑπομένης δύναμιν ἐκ ταξιαρχιῶν τῶν μεραρχιῶν 2ας, 6ης, 10ης καὶ ἐκ βαρέος πυροβολικοῦ. Μετὰ τὴν συγκέντρωσιν ταύτην, θ' ἀνελαμβάνετο ἀμέσως ἡ πρὸς Θεσσαλονίκην ἐπίθεσις, ὡς τοῦτο ἐπεβεβαιώθη ἐξ εὑρεθείσης διαταγῆς ἐπὶ Βουλγάρου αἰχμαλώτου (βλ. *Β. Δούσμανη*, Ὁ συμμαχ. πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων, σελ. 61 καὶ 63), μέλλουσα, κατὰ τὴν βουλγαρικὴν νοοτροπίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἐντὸς 9 ὡρῶν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ εἰς Κιλκὶς συγκέντρωσις σύμπαντος τοῦ προοριζομένου διὰ τὴν ἐπίθεσιν βουλγαρικοῦ στρατεύματος δὲν ἐγένετο ἐγκαίρως, δηλαδὴ πρὸ τῆς 17ης Ἰουνίου, διότι, ὡς γνωστόν, ἡ προκαταρκτικὴ βουλγαρικὴ συγκέντρωσις δὲν συνετελέσθη ἐπὶ τῇ βάσει μελλοντικῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, καθόσον οἱ Βούλγαροι ἐνόμισαν ὅτι, διὰ τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως τῆς νυκτὸς 16—17 Ἰουνίου ὑπὸ μικρῶν ἀποσπασμάτων, θὰ ἐτρομοκράτουν τοὺς Ἕλληνας μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου θὰ ἐπήρχετο πλήρης ἐπικράτησις αὐτῶν καὶ συνεπῶς, ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη μικροῦ τινος ἀγῶνος πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ πρωτοβουλία τοῦ χρόνου τῆς ἐκτελέσεως θ' ἀνῆκε πάντοτε εἰς αὐτούς· ἅμα ὅμως τὰ ἐντὸς τῆς *Θεσσαλονίκης* (βλ. λ.) γεγονότα ἐξειλίχθησαν παρὰ τὰς βουλγαρικὰς προσδοκίας, οἱ Βούλγαροι ἔσπευσαν νὰ συγκεντρώσωσιν εἰς Κιλκὶς ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας δυνάμεις, ἵνα δι' αὐτῶν ἀναλάβωσιν, ὄχι πλέον τὴν ἐπίθεσιν ἢ τὴν προέλασιν πρὸς Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Κιλκίς, νομίζοντες ὅτι θὰ ἠδύναντο ν' ἀνακόψωσι τὴν πρὸς βορρᾶν ἑλληνικὴν προέλασιν, λόγῳ τοῦ ἀπορθήτου τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς τοῦ Κιλκίς. Ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιστρατήγου προωρίσθησαν ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Κιλκὶς αἱ εἰς τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως: 2α, 4η, 5η, 3η μεραρχίαι καὶ ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον τρεῖς ἕτεραι μεραρχίαι θὰ ἐπετίθεντο ἀνατολικώτερον κατὰ τοῦ μετώπου Λαχανᾶ - Νιγρίτα, μία δ' ἄλλη θὰ ἐπετίθετο δυτικώτερον κατὰ τοῦ Καρασούλι - Καλίνοβο. Τὴν ἑσπέραν τῆς 18ης Ἰουνίου αἱ περὶ τὸ Κιλκὶς ἀντίπαλοι δυνάμεις εὑρίσκοντο ὡς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ἐμφαίνεται, τὸ δ' ἑλληνικὸν στρατηγεῖον ἐξέδωκε κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην τὴν διαταγήν, ὅπως ἀπὸ τῆς 19ης Ἰουνίου ἄρξηται ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς τοῦ Κιλκὶς πρὸς τὰς ἑξῆς κατευθύνσεις: 2α μεραρχία διὰ Δαουτλῆ - Γενὴ Μαχαλᾶ πρὸς ὑψώματα ἀνατολικῶς Σαρίκιοϊ, 4η διὰ Σαλαμανλῆ - Ἀχτσὲ Κλισὲ πρὸς τὰ μεταξὺ Σαριγκιὸλ - Σαρίκιοϊ ὑψώματα, 5η διὰ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Ἀτζῆ Γκιὸλ καὶ τοῦ ὑψομέτρου 250 πρὸς τὸ δεξιὸν (ἀνατολικὸν) τῆς πόλεως Κιλκίς, 3η διὰ τοῦ ὑψώματος 246 καὶ Ἀβρὲτ Χισὰρ πρὸς τὸ ἀριστερὸν (δυτικὸν) τῆς πόλεως Κιλκίς· ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ νὰ πορευθῇ μὲ κατεύθυνσιν Κοτζᾶ Ὀμερλῆ - Κρέτς, χρησιμεύουσα ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς 3ης μεραρχίας καὶ τῆς πρὸς Καρασούλι - Καλίνοβο προχωρούσης 10ης. Ἡ διαταγὴ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιστρατήγου κατέληγεν, ὁρίζουσα ὅπως «ἑκάστη μεραρχία καὶ ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, μετὰ τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν θέσεών του, καταδιώξωσιν αὐτὸν συντόνως».

19 Ἰουνίου. Ἀφοῦ ἀπώθησαν οἱ Ἕλληνες τοὺς Βουλγάρους (19 Ἰουνίου) ἐξ ἁπασῶν τῶν θέσεων τῆς προκεχωρημένης γραμμῆς, προὐχώρησαν κατόπιν ἐσπευσμένως. Ἡ 2α μεραρχία, μετὰ ἀγῶνα ἰσχυρὸν πρὸς τὸ Ἀμπάρκιοϊ, μέχρι τοῦ Καϊλέλι· ἡ 4η μεραρχία, μετ' ἀγῶνας παρὰ τὸν Γαλλικὸν καὶ τὰ ὑψώματα Σαλαμανλῆ, προὐχώρησε μέχρι τῶν νοτίως τοῦ Ἀχτσὲ Κλισὲ ὑψωμάτων· ἡ 5η, μετ' ἀγῶνας παρὰ τὴν λίμνην Ἀτζῆ Γκιόλ, καθ' οὓς ὑπέστη μεγάλας βλάβας ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ, προὐχώρησε μέχρι τοῦ ὑψώματος 250· ἡ 3η μεραρχία, ἅτε διεξαγαγοῦσα σφοδρότατον ἀγῶνα παρὰ τὸ Ἀβρὲτ Χισάρ, δὲν προὐχώρησε βορειότερον αὐτοῦ· ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ ἔφθασε μέχρι τοῦ Κρέτς, ἔνθα, προσβληθεῖσα ὑπὸ βουλγαρικοῦ πεζικοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας πρὸς Κοτζᾶ Ὀμερλῆ. Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ γενικοῦ στρατηγείου, «ἡ ἐκ τεσσάρων μεραρχιῶν ὁμὰς τοῦ κέντρου, ἀγωνισθεῖσα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 19ης Ἰουνίου, ἐκέρδισε βῆμα πρὸς βῆμα ἅπαν τὸ πρὸς νότον τοῦ Κιλκὶς ἔδαφος ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Γαλλικοῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἔφθασε δὲ μετὰ πολλῶν μὲν ἀπωλειῶν ἀλλὰ μετ' ἀνδρείας ἀπαραμίλλου εἰς 5 ἕως 6 χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας τοῦ Κιλκίς. Κατὰ τὴν θριαμβευτικὴν ταύτην προέλασιν, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔκαμε χρῆσιν τῆς λόγχης, δι' ἧς ἐξετόπισε τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν χαρακωμάτων αὐτοῦ, ὧν αἱ τάφροι εὑρέθησαν πλήρεις βουλγαρικῶν πτωμάτων». Τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 19ης Ἰουνίου οἱ μὲν Ἕλληνες εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὕψος Καϊλέλι - Ἀχτσὲ Κλισὲ - 250 - Ἀβρὲτ Χισὰρ - Κοτζᾶ Ὀμερλῆ, οἱ δὲ Βούλγαροι εἶχον ὑποχωρήσει ἐντὸς τῆς ὀχυρᾶς τοποθεσίας τοῦ Κιλκίς. Ταυτοχρόνως τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον διέταξεν ἐκ Μπάλτσας τὰς μεραρχίας, ὅπως ἀπὸ τῆς 5ης πρωϊνῆς τῆς ἑπομένης (20ῆς) ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπίθεσις πρὸς τὰς ὁρισθείσας ἤδη κατευθύνσεις, ἵνα τοιουτοτρόπως καταληφθῇ ἡ ὀχυρὰ τοποθεσία, ὁπότε αἱ μὲν μεραρχίαι 2α καὶ 4η νὰ ταχθῶσι μὲ μέτωπον πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἰνανλῆ - Κιορκούτ, πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης τυχὸν βουλγαρικῆς ἀντεπιθέσεως, αἱ δὲ 5η καὶ 3η καὶ ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ νὰ καταδιώξωσι τοὺς Βουλγάρους πρὸς βορρᾶν.

20 Ἰουνίου. Ἡ 2α μεραρχία, ἐλαχίστην εὑροῦσα ἀντίστασιν, προὐχώρησε μέχρι τοῦ ὕψους Σαρίκιοϊ-Ἰνανλί· ἡ 4η μεραρχία προὐχώρησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ἅτε βαλλομένη δραστικώτατα ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ δ' ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας ἡ προχώρησις κατέστη τόσον δύσκολος, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἐπῆλθε καθήλωσις εἰς ὀλιγίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Κιλκίς, καθ' ὅσον ἡ μεραρχία αὕτη ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ συγκεντρωμένου πυρὸς τοῦ βουλγαρικοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ· ἡ 5η μεραρχία προὐχώρησεν εὐκόλως ἐν ἀρχῇ, ἀλλὰ κατόπιν ἠναγκάσθη ν' ἀνακόψῃ τὴν προχώρησίν της, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀρξαμένης δραστικῆς βολῆς ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ προχώρησις ἐκ νέου, ἂν δὲν ἐξετελεῖτο προηγουμένως ἀγὼν πυροβολικοῦ μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ· τέλος ὅμως κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς Σαριγκιόλ, ὅπερ καὶ κατέλαβεν· ἡ 3η μεραρχία, καίτοι βαλλομένη ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ, κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ, ἅτε ὑποβοηθουμένη ὑπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ὕψους Ἰσικλὰρ - Ἀρμουτζῆ. Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ προὐχώρησε διὰ Κρέτς πρὸς Ἀρμουτζῆ, ἅμα ὅμως ἔφθασεν ἕως ἐκεῖ, ἀντελήφθη βουλγαρικὸν ἱππικόν, δυνάμεως ὡσεὶ συντάγματος, προχωροῦν πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς 3ης μεραρχίας, ὁπότε διέταξε μίαν τῶν ἐπιλαρχιῶν της ν' ἀπωθήσῃ τὸ βουλγαρικὸν τοῦτο ἱππικόν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπετεύχθη ἀμέσως· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ταξιαρχία ἠπειλήθη ὑπὸ πυρὸς βουλγαρικοῦ πεζικοῦ, ἐθεώρησε καλὸν νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς 3ης μεραρχίας, μολονότι ἦτο ἀκόμη πολὺ ἐνωρὶς καὶ συνεπῶς ἠδύναντο νὰ παρουσιασθῶσιν εὐκαιρίαι πρὸς δρᾶσιν, ὡς καὶ πράγματι παρουσιάσθησαν, ἀλλ' ἀπωλέσθησαν ἕνεκα τῆς λίαν ἐπιφυλακτικῆς στάσεως τῆς ταξιαρχίας ταύτης τοῦ ἱππικοῦ, ἀποδοτέας εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπεκράτει ἀκόμη παρ' ἡμῖν ἡ πεπλανημένη ἀντίληψις, ὅτι ὁ κυριώτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἱππικοῦ τινος εἶναι τὸ ἀντίπαλον ἱππικόν, τοιούτου δὲ μὴ ὑπάρχοντος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸ ἱππικὸν ὀφείλει νὰ παραμένῃ ἐν ἐπιφυλακτικῇ στάσει. Τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον ἀνέμενεν ὅτι τὸ Κιλκὶς θὰ κατελαμβάνετο ἀφεύκτως ἐντὸς τῆς 20ῆς Ἰουνίου, ἐπειδὴ δὲ τὸ τοιοῦτον δὲν εἶχεν ἐπιτευχθῆ μέχρι τοῦ ἀπογεύματος, ἔστειλε περὶ τὴν 17ην ὥραν διαταγὴν πρὸς τὰς μεραρχίας, ὅπως καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα ἁλωθῇ τὸ Κιλκὶς ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης, τὸ δὲ πυροβολικὸν νὰ προσπελάσῃ ὅσον δύναται πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ πεζικοῦ. Λόγῳ ὅμως τῆς ἰσχυρᾶς βουλγαρικῆς ἀντιστάσεως ἡ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης κατάληψις κατέστη ἀδύνατος. «Τὴν δευτέραν ἡμέραν, 20ὴν Ἰουνίου, ἡ ἐπίθεσις ἐπανελήφθη καθ' ὅλον τὸ μέτωπον μετὰ τῆς αὐτῆς σφοδρότητος. Ἡ ὁμὰς τοῦ κέντρου ἐξηκολούθησε

Digitized by Google

τὸν ἀγῶνα, ἀγῶνα προσπελάσεως πρὸς τὴν ἰδίαν τοποθεσίαν τοῦ Κιλκίς. Αἱ δυσχέρειαι ἦσαν μέγισται. Ἡ προσπέλασις τοῦ πυροβολικοῦ προσέκρουσεν εἰς μεγίστας ἐδαφικὰς δυσχερείας, μόνον δὲ τῇ βοηθείᾳ τοῦ μηχανικοῦ, κατασκευάσαντος ὁδεύσεις, κατωρθώθη τοῦτο. Ἡ προσπέλασις τοῦ πεζικοῦ ἐπὶ τῶν ἀκαλύπτων πρανῶν ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον δυσχερῶν. Ἐν τούτοις ὅλαι αἱ δυσχέρειαι αὗται ὑπερενικήθησαν. Αἱ ἡμέτεραι μεραρχίαι ἐκέρδισαν βῆμα πρὸς βῆμα τὸ πρὸ τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας ἔδαφος, ὁ δ᾽ ἐχθρὸς περιωρίσθη ἐντὸς τοῦ παρὰ τὸ Κιλκὶς κεχαρακωμένου μετώπου». (*Δούσμανης* ἔ. ἀ. σ. 64. Τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 20ῆς Ἰουνίου οἱ μὲν Ἕλληνες εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὕψος Ἰνανλὶ - 2 χιλιόμετρα νοτίως Κιλκὶς - Σαριγκιὸλ - Ἀρμουτζῆ, οἱ δὲ Βούλγαροι εἶχον συμπτυχθῆ περὶ τὸ Κιλκίς. Κατόπιν τῆς ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐκδοθείσης διαταγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου περὶ τῆς αὐθημερὸν καταλήψεως τοῦ Κιλκίς, ἅπασαι αἱ μεραρχίαι ἐξήτασαν τὸ δυνατὸν τῆς καταλήψεως διὰ νυκτερινῆς ἐπιθέσεως· μολονότι δ᾽ ἔλαβον τὰς προκαταρκτικὰς σχετικὰς διατάξεις, ἐν τούτοις μόνον ἡ 2α μεραρχία ἀνέλαβε τοιαύτην δρᾶσιν, ἥτις κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ἐντὸς τῆς νυκτὸς 20—21 μέχρι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ (χαράδρας μᾶλλον, λόγῳ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους), χωρὶς ὅμως νὰ προσπεράσῃ τοῦτον. Τὴν ἑσπέραν τῆς 20ῆς Ἰουνίου τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον διέταξεν, ὅπως ἡ ἐπίθεσις ἐξακολουθήσῃ ἅμα τῇ ἕῳ τῆς ἑπομένης, διαρκούσης δὲ τῆς νυκτὸς 20—21 νὰ λάβωσιν αἱ μεραρχίαι ἁπάσας τὰς προπαρασκευαστικὰς διατάξεις διὰ τὴν ἔφοδον. Συγχρόνως διέταξεν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὴν ἐντὸς τῆς νυκτὸς συγκρότησιν ἀποσπάσματος ἐκ τμημάτων τῶν μεραρχιῶν 1ης καὶ 6ης μετ᾽ ἀναλόγου ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ὅπερ ἐκ Λιγκοβάνης νὰ σπεύσῃ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κιλκίς, καὶ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Στρέζοβο ν᾽ ἀπειλήσῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν καὶ τὰ νῶτα τῶν Βουλγάρων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης ἐσπευσμένην ἀποστολὴν βαρέων πυροβόλων· ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἐπετεύχθη ἡ ἅλωσις τοῦ Κιλκίς, διέταξε τὴν ἀναστολὴν τῆς εἰς Κιλκὶς προσελεύσεως τῶν τμημάτων τούτων.

21 Ἰουνίου. Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς 21ης Ἰουνίου, ἀντιληφθέντες οἱ Βούλγαροι τὴν ἐγγύτατα αὐτῶν προσπέλασιν τῆς 2ας μεραρχίας, ἤρξαντο σφοδροτάτου πυρὸς πυροβολικοῦ κατ᾽ αὐτῆς, εἰς ὃ ἀνταπήντησεν ἀμέσως τὸ πυροβολικὸν τῆς μεραρχίας ταύτης, καὶ τοιουτοτρόπως διεξήχθη ὀλιγοχρόνιος νυκτερινὸς ἀγὼν πυροβολικοῦ. Ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ἤρχισε τότε ἡ προχώρησις τῶν τμημάτων τῆς 2ας μεραρχίας, εἰς τρόπον ὥστε, ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 21ης Ἰουνίου, ἡ μεραρχία αὕτη ἤρχισε καταλαμβάνουσα ἀλληλοδιαδόχως μίαν πρὸς μίαν τὰς διαφόρους ἀμυντικὰς γραμμὰς τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἤρξαντο τότε νὰ ὑποχωρῶσι καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πυρῆνος τῆς ὀχυρᾶς τοποθεσίας τοῦ Κιλκίς. Παρομοίαν προχώρησιν ἐξετέλεσε καὶ ἡ 4η μεραρχία, ἀπωθήσασα τοὺς Βουλγάρους ἐκ τῶν πρὸ αὐτῆς θέσεων, ἀλλ᾽ ὑπὸ περιστάσεις πολὺ δυσκολωτέρας, καθ᾽ ὅσον ἅπαν τὸ πρὸ αὐτῆς ἔδαφος ἐθερίζετο ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ βουλγαρικοῦ πεζικοῦ. Αἱ μεραρχίαι 5η καὶ 3η, ἀρξάμεναι τῆς ἐπιθέσεώς των ὀλίγον τι βραδύτερον, κατώρθωσαν ταχέως ν᾽ ἀπωθήσωσι τοὺς πρὸ αὐτῶν Βουλγάρους, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης νὰ φθάσωσι πρὸ τῆς παρυφῆς τῆς πόλεως Κιλκίς, ἡ μὲν 5η πρὸ τῆς νοτίας, ἡ δὲ 3η πρὸ τῆς νοτιοδυτικῆς. Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ ἠδράνησε πλήρως κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 21ης Ἰουνίου, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ ἀρχιστράτηγος ἠναγκάσθη ν᾽ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὴν τὴν 11ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης τὴν ἑξῆς διαταγήν: «Κιλκὶς καταλαμβάνεται. Ἐχθρὸς καταδιώκεται. Ἐξακριβώσατε διεύθυνσιν ὑποχωρήσεως. Καταδιώξατε ἀπηνῶς καὶ ἀγρίως». Ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου σημειοῖ τὰ ἑξῆς: «Κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, 21ην Ἰουνίου, ἐξηκολούθησεν ἡ ἐπίθεσις μετὰ μείζονος ἔτι ὁρμῆς, παρ᾽ ὅλας τὰς σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ τὴν καταπόνησιν τῶν στρατευμάτων, ὧν ὁ ἡρωϊσμὸς εἶναι ἄξιος παντὸς θαυμασμοῦ. Αἱ θυσίαι ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μέγισται, ἠμείφθησαν ὅμως διὰ τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ ἀποσυνθέσεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ διὰ νίκης περιφανοῦς. Περὶ τὴν 8ην ὥραν ἡλίσκετο ἅπασα ἡ πρὸ τοῦ Κιλκὶς σειρὰ τῶν χαρακωμάτων καὶ πυροβόλων, τοῦ ἐχθροῦ τραπέντος πρὸς ὑποχώρησιν καὶ καταδιωκομένου κατὰ πόδας. Καὶ ἐνταῦθα ἡ λόγχη τῶν ἀνδρείων Ἑλλήνων στρατιωτῶν διεδραμάτισε τὸ σπουδαιότερον μέρος» (*Δούσμανη* ἔ. ἀ., σ. 67). Τοιουτοτρόπως, ἀπὸ τῆς 13ης ὥρας τῆς 21ης Ἰουνίου, οἱ μὲν Ἕλληνες ἦσαν ἐξ ὁλοκλήρου κύριοι τῆς ὀχυρᾶς τοποθεσίας καὶ τῆς καιομένης πόλεως τοῦ Κιλκίς, οἱ δὲ Βούλγαροι εἶχον ὑποχωρήσει πρὸς Κιορκοὺτ καὶ Σερμενλί. Ὁ Ἕλλην ἀρχιστράτηγος ἐξέδωκεν εὐθὺς ἀμέσως τὴν κάτωθι χαρακτηριστικὴν διαταγὴν πρὸς τὰς μεραρχίας καὶ τὴν ταξιαρχίαν ἱππικοῦ: «Καταδιώξατε κατὰ πόδας τὸν ἐχθρὸν παντὶ σθένει μέχρι τελείας ἐξαντλήσεώς σας». Ἡ τακτικὴ καταδίωξις ἐπεξετάθη τότε μέχρι τῆς γραμμῆς Γιάννες - Σερμενλὶ - Κιορκούτ.

Παρατηρήσεις. Αἱ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἑκατέρωθεν ἀπώλειαι ἦσαν μέγισται. Οἱ Ἕλληνες συνέλαβον αἰχμαλώτους περὶ τὰς 2.000 Βουλγάρων, καὶ κατέλαβον περὶ τὰ 40 πυροβόλα. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς μάχης τοῦ Κιλκὶς εἶναι ὅτι ὁ Ἕλλην στρατιώτης ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν κατέδειξεν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὸ ἐπιθετικὸν καὶ ὁρμητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ἀφ᾽ ἑτέρου δ᾽ ἐχρησιμοποίησεν ἀφειδῶς τὴν λόγχην, ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἔχουν τόσον μείζονα ἀξίαν, καθ᾽ ὅσον ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν εὑρέθη ἀπέναντι ἐχθροῦ ἐγκαταλείποντος προώρως τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ τοὐναντίον πρὸ ἐχθροῦ ἡρωϊκῶς πολεμήσαντος καὶ σθεναρῶς διεκδικήσαντος τὸ ἔδαφος βῆμα πρὸς βῆμα μέχρι ἐσχάτων. Ἡ μάχη τοῦ Κιλκίς, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς τοῦ *Λαχανᾶ* (βλ. λ.), ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἥττης τῶν Βουλγάρων τῷ 1913, ἅτε ἐπενεγκοῦσα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν κατάρριψιν τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Κιλκὶς *ἐπαρχία*** *(Γεωγρ.)*. Ἐπαρχία τῆς Μακεδονίας, καταλαμβάνουσα τὸ ΒΑ. τμῆμα τοῦ νομοῦ καὶ τῆς πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἠρίθμει 47.698 κατοίκους, πρωτεύουσαν δὲ ἔχει τὴν ὁμώνυμον κωμόπολιν. Τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν πεδινόν, καλυπτόμενον ὑπὸ γηλόφων καὶ μικρῶν πτυχώσεων, μόνον δὲ κατὰ τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικὰ αὐτῆς σχηματίζονται τὸ ὄρος *Τσοῦκα*, κορυφὴ τῆς ἐπὶ τῶν ἑλληνοσερβικῶν συνόρων *Κερκίνης*, καὶ ἡ βορειοδυτικῶς τοῦ Βερτίσκου βουνοσειρά. Κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ *Ἀξιός*, καθορίζων τὰ δυτικὰ ὅρια τῆς ἐπαρχίας, καὶ ὁ *Γαλλικὸς* (*Ἐχέδωρος*) πηγάζων μετὰ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ ἐκ τῶν ὀρέων τῆς ἐπαρχίας καὶ συμβάλλων παρὰ τὴν ἐκβολὴν μετὰ τοῦ Ἀξιοῦ. Καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ πρώτου εὑρίσκονται τελματώδεις ἐκτάσεις καὶ σχηματίζονται αἱ δύο συνδεόμεναι εὐρεῖαι λίμναι τῆς *Ἀρτζανης* καὶ τοῦ *Ἀματόβου*, τὰς ὁποίας τροφοδοτεῖ ὁ μικρὸς ποταμὸς *Ἀγιάκ*, ἐρχόμενος ἐκ τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης. Ἔχουσι συνολικὴν ἔκτασιν 35 περίπου τετρ. χλμ. καὶ ἐκρέουσι πρὸς τὸν Ἀξιὸν διὰ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ *Ἀσμάκ*. Ἤδη ἀποξηραίνονται, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ κοίτη αὐτῶν πρὸς καλλιέργειαν. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιλκὶς καλλιεργοῦνται ἅπαντα τὰ εἴδη τῶν σιτηρῶν εἰς μεγάλας ποσότητας, ὁ καπνός, ὁ βάμβαξ, τὰ ὄσπρια, καὶ ὀλιγώτερον ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία κλπ. Ἐπίσης ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Αἱ συγκοινωνίαι εἶναι ἄρισται, ἐξυπηρετούμεναι ὑπὸ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Θεσσαλονίκης - Γευγελῆς καὶ Θεσσαλονίκης - Ἀλεξανδρουπόλεως, αἱ ὁποῖαι συνδέονται πρὸς Β τοῦ Κιλκὶς διὰ τῆς διακλαδώσεως Σαρακλῆ - Σταυροῦ. Ἐπίσης ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ μὲ κέντρον τὸ Κιλκὶς ἄγουσι πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τῆς ἐπαρχίας. Ὁ πληθυσμός, ἐξ ὁλοκλήρου ἑλληνικός, ἀποτελεῖται, κατὰ μέγα ποσοστόν, ἐκ προσφύγων τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει 42 κοινότητας μὲ 109 κώμας, χωρία καὶ συνοικισμούς: *Ἁγίου Ἀντωνίου (Δελόβου)*, *Ἀκρίτας (Κορώνας ἢ Κράσταλης)*, *Ἀμαράντων (Σουρλόβου)*, *Ἀμυγδαλιῶν (Γιαρδεμλῆ)*, *Αναβρυτοῦ (Βυρλάν)*, *Ἀντιγονείας (Μοράστσης)*, *Ἀξιοχωρίου (Βαρδαρόφτσης)*, *Βάθης (Ραγιὰν)*, *Βάλτων (Καρατζᾶ - Καδῆ)*, *Βαφειοχωρίου (Δραγομίρ)*, *Γαλλικοῦ* (*Σαλλαμαντῆ*, νεοσύστατος), *Γερακαρειοῦ* (*Δογάντζης*), *Διασέλου* (*Μπασανλῆ*), *Δροσάτου*, *Ἑλληνικοῦ* (*Μυρόβου*), *Ἑπταλόφου* (*Τσερναλάκ*), *Εὐζώνων* (*Ματσικόβου*) *Εὐκαρπίας*, *Καστανιῶν* (*Γκερμπασέλ*), *Κάτω Θεοδωράκη*, *Κιλκίς*, *Κλειστοῦ* (*Μουσγαλῆ*), *Κοκκινιᾶς* (*Κουσόβου*), *Κορωνούδας* (*Ἄρμπουρ*), *Κρηστῶνος*, *Λειψυδρίου* (*Γενῆ Μαχαλέ*), *Μανδρῶν* (*Ἀμπὰρ-Κιοΐ*). *Μαυρονερίου* (*Καρὰ-Μπουνάρ*), *Μαυροπλαγιᾶς* (*Καρὰ-Μαμουτλῆ*), *Μεγάλης Βρύσεως* (*Ἀρμουτσῆ*), *Μεσιανοῦ* (*Δουρασανλῆ*), *Μουριῶν* (*Ἀκίντζαλι*), *Πεδινοῦ* (*Χασὰν Ὄμπαση*), *Πικρολίμνης* (*Γκιὸλ Ὄμπαση*), *Πλαγιῶν* (*Οὐσουσλοῦ*), *Πολυκάστρου* (*Μαυροσουλίου ἢ Καρασουλίου*), *Ποντοκερασιᾶς* (*Παπράτ*), *Σουρμένων* (*Γκιρμπᾶς*), *Τερπύλλου* (*Κιουρκιούτ*), *Τριποτάμου* (*Φαναρλῆ*), *Φύσκας* (*Πλάνιτσας*) καὶ *Χέρσου* (*Καλίνδριας ἢ Κιλιντίρ*).

Χ. Δ.

«Κιλκίς». Ὄνομα ἑλληνικοῦ θωρηκτοῦ. Τοῦτο καθὼς καὶ τὸ ἀκριβῶς ὁμοίου τύπου «Λῆμνος» ἠγοράσθησαν τῇ 30 Ἰουνίου 1914 ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἀνήκοντα εἰς τὸν στόλον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τὰ ὀνόματα «Mississipi» καὶ «Idaho». Χαρακτηριστικὰ ἀμφοτέρων τῶν θωρηκτῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ἔτος ναπηγήσεως 1905, μῆκος μέγιστον 116 μ. 60, πλάτος μέγιστον 23 μ. 50, βύθισμα μέγιστον μὲ πλήρη φόρτον 8 μ. 50, ἐκτόπισμα μὲ πλήρη φόρτον 16.000 τόννων, λέβητες 8 συστήματος Babcock & Wilkox, μέγιστος φόρτος γαιανθράκων 1741 τόννοι, καπνοδόχοι 2, μηχαναὶ 2, τρικύλινδροι-τριπλῆς ἐκτονώσεως, ὁλικῆς δυνάμεως 13.765 ἵππων, μεγίστη ταχύτης (κατὰ τὰς δοκιμὰς) 17 κόμβοι, ἀκτὶς ἐνεργείας ὑπὸ 9.5 κόμβους 4.352 μίλλια. Ὁ ὁπλισμός των ἀποτελεῖται ἐκ 4 πυροβόλων τῶν 0,305 καὶ 45 διαμετρημάτων ἐντὸς δύο διδύμων πύργων κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ πλοίου, τοῦ ἑνὸς πρῷραθεν καὶ τοῦ ἑτέρου πρύμνηθεν· ἐξ 8 τῶν 0.203 καὶ 45 διαμ. ἐντὸς 4 διδύμων πύργων, ἀνὰ δύο τοιούτων ἐξ ἑκατέρας πλευρᾶς· ἐξ 8 τῶν 0,178 καὶ 45 διαμ. ἀνὰ 4 ἐξ ἑκατέρας πλευρᾶς ἐντὸς πυροβολείου· ἐξ 11 ταχυβόλων τῶν 0,076, 4 τῶν 0,057 καὶ 2 ἀντιαεροπλοϊκῶν τῶν 0,076. Οἱ ἀπὸ κατασκευῆς 2 τορπιλλοβλητικοὶ σωλῆνες τῶν 0,53 ἐξήχθησαν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ θωράκισις συνίσταται εἰς θωρηκτὴν ζώνην πάχους 0,229 εἰς τὸ μέσον τοῦ σκάφους, ἐλαττουμένου πρὸς πρῷραν καὶ πρύμναν μέχρι πάχους 0,092 καὶ πρὸς τὰ ἄνω μέχρι 0,178. Ὁ θώραξ τῶν πύργων τῶν 0,305 εἶναι πάχους 0,305 πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, ἐλαττούμενος πρὸς τὰς πλευρὰς καὶ φθάνων μέχρι 0,203 εἰς τὰ ὄπισθεν.

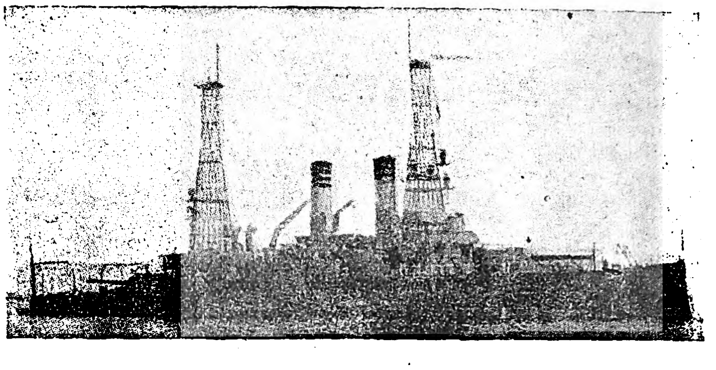

Τὸ θωρηκτὸν «Κιλκίς».

Τῶν πύργων τῶν 0,203 εἶναι πάχους 0,165, ἐλαττούμενος μέχρι 0,152 καὶ ὁ τοῦ πυροβολείου τῶν 0,178 εἶναι πάχους 0.178. Ὁ θώραξ τοῦ ἐχυροῦ εἶναι πάχους 0,229. Τῶν δύο θωρηκτῶν ἐγένετο ἐπισκευὴ καὶ ἀλλαγὴ τῶν ἁπλῶν λεβήτων τῷ 1926—1928.

Γ. Ν. Ν.

Κιλκὶτ ***Ἰρμὰκ*** *(Γεωγρ.)*. —1) Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας παρὰ τὴν Ἀργυρόπολιν τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, ὁ Λύκος τῶν ἀρχαίων. —2) Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας πηγάζων ἀπὸ τὸ Μουρὰτ ντάγ· διατρέχει τὰς ἐπαρχίας Καρὰ Χισὰρ (Κολωνίας), Ἀλουτζερὰ καὶ Τοκὰτ (Εὐδοξιάδος), ἑνούμενος δὲ μετὰ τῶν ὑδάτων τοῦ Τοζανλῆ σοῦ, ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἶριν. Καὶ ὁ ποταμὸς οὗτος ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Λύκος.

Κίλλα *(Μυθ.)*. Θυγάτηρ τοῦ Λαομέδοντος καὶ τῆς Στρυμοῦς ἢ Πλακίας ἢ Λευκίππης καὶ ἀδελφὴ τῆς Ἑκάβης. Ἐγένετο σύζυγος τοῦ Θυμοίτου καὶ μήτηρ τοῦ Μουνίππου, ὃν ἔτεκε τὴν ἰδίαν ἡμέραν καθ᾽ ἣν ἐγεννήθη ὁ Πάρις. Ἔν τινι μύθῳ ἀναφέρεται ὡς παρανόμως συγκοιμωμένη («λαθρόνυμφος») μετὰ τοῦ Πριάμου, ἐξ οὗ ἔτεκε τὸν Μούνιππον.

—Π

Κίλλα *(Ἀρχ. Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Ἀδραμυττηνῆς, ἐν Μυσίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, νοτίως τῆς Τρῳάδος, παρὰ τὰς Θήβας καὶ τὴν παλαιοτάτην Χρύσαν, τοποθετουμένη σήμερον νοτίως τοῦ σημερινοῦ Ζεϊτουνλί. Παρ᾽ Ὁμήρῳ ἀναφέρεται ὡς μία τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος εὐνοουμένων πόλεων (Ἰλ. Α 38,452), ὁ δὲ Ἡρόδοτος λογίζει αὐτὴν ὡς μίαν τῶν ἕνδεκα αἰολικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Α´ 149)· ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλινίου εἶχε καταστραφῆ. Τὸ ὄνομά της θεωρεῖται παραγόμενον ἀπὸ τῆς λέξεως *κίλλος* (=ὄνος). Ἐν αὐτῇ ἐλατρεύετο ὁ *Κιλλαῖος Ἀπόλλων* καὶ ἀπὸ ταύτης διεδόθη πολλαχοῦ ἡ λατρεία του.

Π. Ν. Π.

Κίλλαι *(Ἀρχ. Γεωγρ.)*. Μεσόγειος πόλις τῆς Θρᾴκης, ἀριστερὰ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν ὁδοῦ, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τῶν «Ὁδοιπορικῶν» ὑπὸ τὸ ὄνομα Cillae ἢ Cillio. Ἀπεῖχε 30 περίπου μίλλια πρὸς Α. τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπὶ δὲ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται σήμερον τὸ βουλγαρικὸν χωρίον *Τσιρμπάν*.

Α. Θ. Σ.

Κίλλαιον *ὄρος* *(Ἀρχ. Γεωγρ.)*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Κίλλαν, μεταξὺ τῶν πόλεων Ἀρτάνδρου καὶ Γαργάρων. Ταυτίζεται πρὸς τὸ σημερινὸν *Κὰς-ντάγ*. Ἐπὶ τοῦ Κιλλίου ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Κιλλαίου Ἀπόλλωνος, *Κίλλαιον* ἢ *Κιλλαῖον* καλούμενον, ὀνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἢ κατ᾽ ἄλλους προσδῶσαν τὸ ὄνομά του εἰς τὸ ὄρος.

Π. Ν. Π.

Κίλλαιος *(Ἀρχ. Γεωγρ.)*. Ποταμὸς τῆς Μυσίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου

Digitized by Google

ὄρους καὶ ῥέων παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κίλλαν. Ταυτίζεται πρὸς τὸν σημερινὸν *Ζεϊτουνλὶ-Τσάϊ*, πηγάζοντα ἐκ τῶν ὑψωμάτων Σιβρὶ-Τεπὲ ἢ κατ' ἄλλους πρὸς τὸν *Ἐντρεμὶτ-Τσάϊ* (ποταμὸν τοῦ Ἀδραμυτίου). Π. Ν. Π.

Κιλλαῖος /*Ἀρχ.*/ Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος, ἰδίως ἐν Αἰολίδι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀρχικῶς ὁ Κιλλαῖος Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ἐπὶ τοῦ Κιλλαίου ὄρους καὶ ἐν τῇ πόλει Κίλλᾳ, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τύμβος τοῦ ἥρωος Κίλλου. Ἐκ ταύτης ἡ λατρεία του διεδόθη εἰς Κολωνὰς τῆς Τρωάδος, ἔνθα ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Δ' αἰῶνος εἰκονίζεται μετ' ἀστέρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Χρύσαν καὶ εἰς τὴν νῆσον Λέσβον. Π. Ν. Π.

Κιλλάρνυ (Killarney) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Κέρρυ, ἀπέχουσα 297 χλμ. ΝΔ. τοῦ Δουβλίνου σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 8.200. Ἔχει παλαιὰς ἐκκλησίας καὶ πύργους, ἐπισκοπικὸν μέγαρον, καθολικὴν ἱερατικὴν σχολήν, σχολὴν καλογραιῶν, βιομηχανικὴν σχολὴν κλπ. Δ.Σ.Δ.

—**Κιλλάρνυ λίμναι** (Lakes of Killarney) /*Γεωγρ.*/. Σύμπλεγμα τριῶν λιμνῶν ἐν τῇ ἰρλανδικῇ κομιτείᾳ Κέρρυ, εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Κιλλάρνυ. Ἡ μεγαλυτέρα *Κάτω Λίμνη* ἢ *Λὼ Λήν*, ἔχει μῆκος 10 περίπου χιλιομέτρων, καλύπτει δὲ ἐπιφάνειαν 5.000 ἀκρ. Αἱ λίμναι ἁπλοῦνται ἐπὶ λεκάνης περιβαλλομένης πρὸς τὰ Δ, τὰ Ν καὶ τὰ ΝΑ ὑπὸ ὑψηλῶν δασοφύτων ὀρέων μὲ γραφικωτάτας κοιλάδας. Ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχουν πλεῖσται νησῖδες, ἐν αἷς ἡ *Ἰννισφῶλλεν*, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἦτο σπουδαῖον κέντρον μαθήσεως. Δ. Σ. Δ.

Κίλλας, ἢ **Κίλλος** /*Μυθολ.*/. Βασιλεὺς τῆς Κίλλας καὶ ἡνίοχος τοῦ Πέλοπος. Τοῦ Κίλλου τούτου ὑπῆρχε καὶ τύμβος (χῶμα μέγα) κατὰ τὸν Στράβωνα παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Κιλλαίου Ἀπόλλωνος, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Πέλοπος πλησίον τοῦ τάφου τοῦ Κίλλα, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει ὡσαύτως ὁ Πέλοψ. Ὁ Κίλλας οὗτος ἀπεικονίζετο ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός, διότι ὁ θάνατος τούτου προεκάλεσε τὴν ἵδρυσιν τοῦ προρρηθέντος ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν τιμὴν ἐβοήθησε τὸν Πέλοπα νὰ νικήσῃ τὸν βασιλέα τῆς Πίσης Οἰνόμαον. ΚΑΨ.

Κίλλη, ἢ *Κίλλεια* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ Θέσις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀττικῇ (καλουμένη καὶ *Κύλια, Κύλλη, Καλλία, Κυλλοῦ* ἢ *Κύλλου πήρα, Καλύπερα, Καλλόπηρα*), κατὰ μὲν τὸν Φώτιον, «χωρίον πρὸς τῷ Ὑμηττῷ, ἐν ᾧ ἱερὸν Ἀφροδίτης καὶ Κρήνη» κατὰ δὲ τὸν Ἡσύχιον «χωρίον Ἀθήνησι ἐπηρεφὲς καὶ κρήνη», ἢ «πηγὴ ἡ κρήνη ἢ ὄρος τῆς Ἀττικῆς. χωρίον δασύ». Κατὰ τὰς περιγραφὰς ταύτας πρόκειται περὶ τοποθεσίας δενδροφύτου καὶ θαμνώδους παρὰ τὸν Ὑμηττὸν μετὰ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης καὶ κρήνης. Ἡ τοποθεσία αὕτη, κατὰ τοὺς Dodwell, Leake καὶ Rob, εἶναι ἡ μονὴ τῆς *Καισαριανῆς* (βλ. λ.), ἥτις μὲ τὴν πλουσίαν τῆς βλάστησιν καὶ τὴν περίφημον πηγήν της ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ μάλιστα τοῦ Ὀβιδίου, ὅστις ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τόπου τοῦ θανάτου τῆς Πρόκριδος ἐκθειάζει τὴν πλουσίαν χλόην τοῦ μέρους τούτου, τὴν τόσον σπανίαν ἐν Ἑλλάδι καὶ δὴ ἐν Ἀττικῇ. Ὁ Dodwell μάλιστα, ἐπισκεφθεὶς τὸ μέρος, εὗρεν ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀνθέων καὶ τῶν θάμνων, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὀνομαστὶ ὁ Ὀβίδιος. Ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ τοῦ Ὀβιδίου, εἴτε ἐξ αὐτοψίας, εἴτε ἐξ ἀντιγραφῆς ἐκ ποιήματος ἑλληνιστικῶν χρόνων, φανερώνει ὅτι ἡ τοποθεσία τῆς Κιλλείας ἦτο πεφημισμένη καὶ πολυσύχναστος. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν, ἀναμφιβόλως, τότε, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ κρήνη *(Κύλλου πήρα)*, τὸ ἐξαίρετον ὕδωρ τῆς ὁποίας ῥέει καὶ σήμερον ἀφθόνως καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ ἄριστον τῆς Ἀττικῆς. Λείψανα τῆς τοιχοδομίας τῆς κρήνης ταύτης καὶ μία κεφαλὴ κριοῦ, ἐντετοιχισμένη ἐν τῇ σημερινῇ κρήνῃ, ἀνήκουσι, κατὰ τὸν Wiegand, εἰς τοὺς πεισιστρατείους χρόνους.

Εἰς τὴν κρήνην ἀπεδίδοντο αἱ ἰδιότητες τῆς πραΰνσεως τῶν σωματικῶν πόνων καὶ τῆς θεραπείας τῆς δυσγονησίας. Διάφοροι περιηγηταὶ πρὸ 200—100 ἐτῶν, ἐπισκεφθέντες τὴν θέσιν, ἐξυμνοῦσιν αὐτὴν ὡς δασώδη καὶ ὡραιοτάτην, ἀναφέρουσι δὲ ὅτι μετέβαινον ἐκεῖ αἱ γυναῖκες τῶν περιχώρων δι' εὐγόνησιν καὶ εὐτοκίαν. Τινὲς τῶν νεωτέρων παραδέχονται ὅτι τὸ ὄνομα *Κυλλοῦ* ἢ *Κύλλου πήρα* διεσώθη παρηλλαγμένον εἰς τὴν ἓν χιλιόμετρον μακρὰν μικρὰν πηγήν, φέρουσαν τὸ ὄνομα *Καλλοπούλα* ἢ *Γαλλοπούλα*. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀριστοφάνης εἴς τινα κωμῳδίαν, ὀνομάζων οὕτω τὰ χαμαιτυπεῖα, πιθανῶς ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἐκεῖ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἡ πρὸς εὐγόνησιν τῶν γυναικῶν ἐκεῖ μετάβασις παρεῖχον ἀφορμὴν εἰς παρεξηγήσεις. Β. Δ. Θ.—Ι. Σ. Σ.

κιλληνὸς (ὁ) (Cillenus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ὁ *κιλληνὸς ὁ πλευρικὸς* (Cillenus lateralis), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις παρὰ τὴν θάλασσαν, ἀπὸ τῆς βορείου Εὐρώπης μέχρι τοῦ Μαρόκκου, καὶ ἔχει χρῶμα μελανόφαιον πρὸς τὸ μελανοπράσινον. Δ. Ν. Π.

Κιλληνὸς ὁ πλευρικός.

Κίλλης. Στρατηγὸς Πτολεμαίου τοῦ Α'. Τοῦτον νικήσας καὶ αἰχμαλωτίσας Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, κατὰ τὴν περὶ τὸν Μυοῦντα μάχην (312 π. Χ.), ἀπέστειλε μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλωτισθέντων ἀξιωματικῶν καὶ πλουσίων δώρων πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἀνταποδίδων τὸ φιλοφρόνημα αὐτοῦ μετὰ τὴν περὶ τὴν Γάζαν μάχην, ὅτε εἶχεν ἀποστείλει πρὸς τὸν Δημήτριον τὸν αἰχμαλωτισθέντα στρατηγόν του Πύθωνα, εἰπών: «περὶ δόξης καὶ ἀρχῆς πολεμητέον ἐστὶν αὐτοῖς». ΚΑΨ.

Κίλλιαν (Killian), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1860. Τῷ 1888 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ῥινο-λαρυγγολογίας ἐν Φρεϊβούργῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1899 διετέλεσε διευθυντὴς μιᾶς τῶν πρώτων πολυκλινικῶν τῆς Γερμανίας. Ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς νέων χειρουργικῶν μεθόδων εἰς τὸν κλάδον του καὶ ἐδημοσίευσε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων πραγματειῶν: «Zur vergl. Anatomie und vergl. Enwicklungsgesch der Ohrmuskeln» (1889), «Die Untersuchung der hinteren Larynxwand» (1890) κ. ἄ. Ο. Ρ.

κιλλίβας. Καλεῖται τὸ κατασκεύασμα, ὅπερ ὑποβαστάζει τὸ πυροβόλον πάντοτε μὲν κατὰ τὴν βολήν, εἰς πλείστους δὲ τύπους πυροβόλων καὶ κατὰ τὰς μεταφοράς. Φέρει ἐπ' αὐτοῦ τ' ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ὑπηρέτησιν τοῦ πυροβόλου καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν σκόπευσιν ὄργανα, ὡς ἐπίσης διατάξεις καὶ τὰ κατάλληλα μηχανικὰ στοιχεῖα πρὸς περιστολὴν τῆς ὀπισθοδρομήσεως. Τὸ ὅπλον τοῦ πυροβολικοῦ εἶναι ἡ ὀβίς· πρέπει αὕτη νὰ προσβάλῃ τὸν στόχον· πρέπει ἑπομένως τὸ μέσον τῆς ἐκσφενδονήσεως τῆς ὀβίδος (ὁ σωλὴν τοῦ πυροβόλου) καὶ τῆς κατευθύνσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ στόχου (σκοπευτικὰ καὶ λοιπὰ ὄργανα) νὰ παραστῶσιν ἐν καιρῷ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆ μάχης ἕτοιμα πρὸς εὐχερῆ καὶ ἐπιτυχῆ ἐνέργειαν· ἰδοὺ ὁ προορισμὸς τοῦ κιλλίβαντος. Ἐπιβάλλεται ὅθεν, ὅπως ἀναλόγως τοῦ εἴδους παρουσιάζῃ οὗτος: 1ον) εὐκινησίαν, 2ον) ἀντοχὴν καὶ εὐστάθειαν κατὰ τὰς μεταφορὰς καὶ τὴν βολήν, καὶ 3ον) παρέχῃ εὐχέρειαν εἰς ἐκτέλεσιν βολῆς εἰς εὐρέα ὅρια ἀπό τε βεληνεκοῦς καὶ διευθύνσεως.

Εἰς τὰ πρῶτα πυροβόλα καὶ μέχρις ἔτι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος οἱ κιλλίβαντες κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου, τοῦ σιδήρου χρησιμοποιουμένου μόνον πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ συνένωσιν ξυλίνων μερῶν καὶ πρὸς κατασκευὴν εἰδικῶν τινων τεμαχίων ἢ παρελκομένων. Κιλλίβαντες ὅλμων ἢ ἐπακτίων πυροβόλων κατεσκευάζοντο καὶ ἐκ χυτοσιδήρου. Ἡ αὔξησις τῆς βλητικῆς δυνάμεως καὶ τῆς μεταλλουργίας αἱ πρόοδοι συνέβαλον, ὅπως οἱ νεώτεροι κιλλίβαντες κατασκευάζωνται ἐξ ὁλοκλήρου μεταλλικοὶ καὶ δὴ χαλυβικοί· διὰ κιλλίβαντας μὴ μετακινουμένους δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ὁ χυτοσίδηρος. Ὁ σίδηρος καὶ ὁ χάλυψ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς ἐλάσματα διὰ τὴν κατασκευὴν κινουμένων κιλλιβάντων, καθισταμένων οὕτως εὐκινήτων καὶ στερεῶν καὶ παρουσιαζόντων τὸ πλεονέκτημα ὅτι προσβαλλόμενοι ὑπὸ βλημάτων διαπερῶνται χωρὶς νὰ θραύωνται.

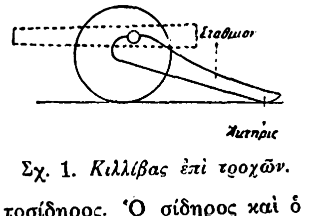

Σχ. 1. *Κιλλίβας ἐπὶ τροχῶν.*

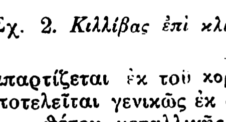

Σχ. 2. *Κιλλίβας ἐπὶ κλίνης*

Ὁ κιλλίβας κυρίως ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ κιλλίβαντος. Οὗτος ἀποτελεῖται γενικῶς ἐκ συνθέτου μεταλλικῆς δοκοῦ, ἐχούσης ὡς κύρια μέρη τὰ δύο κατακόρυφα *πλευρὰ* ἢ *τοιχία* παράλληλα ἢ συγκλίνοντα πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐφωδιασμένα δι' *ὑποδεσμίδων* κατὰ τὰς ἐγκαθίσεις τῶν στροφαλίγγων. Τὰ δύο πλευρὰ συνδέονται μεταξύ των διὰ πλακῶν καὶ διατηρῶν· καὶ τὸ μὲν ἄνω μέρος τοῦ συνόλου καλεῖται κεφαλὴ τοῦ κιλλίβαντος, τὸ μέσον σταθμὸν καὶ τὸ πρὸς τὴν γῆν ἄκρον ἀκτηρίς. Εἰς τοὺς νεωτέρους κιλλίβαντας ἡ ἀκτηρὶς καταλήγει εἰς γιγγλυμωτὸν πτύον, ὅπερ καταβιβαζόμενον ἐν καιρῷ ἐμπήγνυται εἰς τὸ ἔδαφος κατὰ τὴν πρώτην βολήν, παρεμποδίζον τὴν περαιτέρω μετακίνησιν τῆς ἀκτηρίδος. Ὁ κορμὸς οὗτος ἐπερείδεται εἴτε ἐπὶ τροχῶν τῇ μεσολαβήσει ἄξονος (σχ. 1), εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐπὶ κλίνης (σχ. 2), εἴτε ἐπὶ ἐσχάρας (σχ. 3), εἴτε ἐπὶ περιστρεφομένων ὑποθημάτων φορτηγῶν σιδηροδρομικῶν πλατυπέδων (σχ. 4).

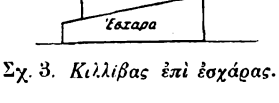

Σχ. 3. *Κιλλίβας ἐπὶ ἐσχάρας.*

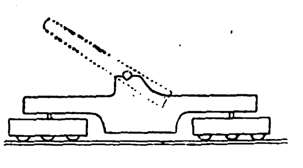

Σχ. 4. *Κιλλίβας ἐπὶ σιδηροδρομικῶν πλατυπέδων.*

Κατηγορίαι. Οἱ κιλλίβαντες διαιροῦνται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ εἴδους τῶν πυροβόλων, ἅτινα πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσωσιν, εἰς *ὀρειβατικούς, πεδινούς, πολιορκητικούς, φρουριακούς, ἐπακτίους* καὶ τοῦ *ναυτικοῦ*, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως, λειτουργίας καὶ τεχνικῶν αὐτῶν διασκευῶν, εἰς *κυλινδουμένους, ὀλισθαίνοντας, μετ' ἐσχάρας* καὶ *ἐκλειπτικούς*. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀνωτέρω κατατάξεως διακρίνομεν τοὺς *ἀκάμπτους* καὶ τοὺς *παραλλάσσοντας* ἀναλόγως τοῦ μετὰ τοῦ πυροβόλου συνδέσμου τούτων.

Κιλλίβαντες κυλινδούμενοι. Καλοῦνται οὕτως οἱ ἐπὶ ἄξονος καὶ τροχῶν ἐρειδόμενοι. Φανερὸν ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ἀποβλέπει εἰς εὐχερῆ καὶ ταχεῖαν κίνησιν, ἥτις ἀποβαίνει ἀπαραίτητος διὰ τὸ ἑλισσόμενον πυροβολικόν, ἀποτελούμενον κυρίως μὲν ἐκ πεδινῶν, ὀρειβατικῶν καὶ ἀποβατικῶν πυροβόλων, πλειστάκις δ' ἐκ πολιορκητικῶν καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἐκ φρουριακῶν. Καὶ τὸ τελειότερον πυροβόλον δὲν ἔχει ἀξίαν, ἐὰν δὲν δύναται νὰ ἀχθῇ ἐν καιρῷ ἐκεῖ, ὅπου κέκληται νὰ ἐνεργήσῃ. Ἀπαραίτητον ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα πυρομαχικὰ δύνανται νὰ παρακολουθήσωσι. Πρωτεύουσα ὅθεν ἀνάγκη εὐκινησίας. Σημαίνει δ' αὕτη εὐχέρειαν μετασταθμεύσεων στρατηγικῶν καὶ τακτικῶν. Αἱ πρῶται δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ ὁδοιπορικῶς, ἀλλὰ καὶ σιδηροδρομικῶς καὶ διὰ θαλάσσης. Αἱ δεύτεραι ὅμως, ἀναφερόμεναι εἰς κατάληψιν θέσεως πρὸς πυροβόλησιν, εἰς ἀλλαγὰς θέσεως διαρκούσης τῆς μάχης, εἰς ἐκτέλεσιν αἰφνιδιαστικοῦ πυρὸς καὶ ἄμεσον μεταστάθμευσιν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐχθρικῆς ἀντεπιθέσεως, διενεργοῦνται ἐπὶ ἐδάφους ποικίλου καὶ πολλάκις ἀνατετραμμένου. Προκύπτει ἐκ τούτου ἡ ἀνάγκη τῆς ἐλαφρότητος, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ μὴ ὑπερβληθῶσιν ἐν τούτῳ τὰ δι' ἑκάστην κατηγορίαν ὅρια εἰς βλάβην τῆς δραστικότητος τοῦ πυρός. Ἡ εὐκινησία ἀντιτίθεται πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην, ἀπαιτοῦσαν ὑλικὸν ἰσχυρότερον καὶ συνεπῶς βαρύτερον. Ὁ κορμὸς τοῦ τοιούτου κιλλίβαντος, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἄξονος καὶ τῶν δύο τροχῶν, σχηματίζει δίτροχον ὄχημα. Οἱ τροχοὶ φέρονται κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ ἄξονος. Κατασκευάζεται οὗτος ἐκ νικελιοχρωμιούχου χάλυβος καὶ τὰ ἄκρα αὐτοῦ ἀποτελοῦσι τὰς *χνόας*, ὅπου τοποθετοῦνται οἱ τροχοί. Τὸ σχῆμα τῶν χνοῶν εἶναι κολουροκωνικὸν διὰ τὴν εὔκολον τοποθέτησιν καὶ ἀφαίρεσιν τῶν τροχῶν· ἐπειδὴ ὡς ἐκ τοῦ τοιούτου σχήματος ὁ τροχὸς κατὰ τὴν κυλίνδησιν θὰ ἐφέρετο πρὸς τὸ ἄκρον, δίδεται εἰς τὴν χνόην κλίσις τις πρὸς τὸ ἔδαφος, ἀναγκαζομένου οὕτω τοῦ τροχοῦ νὰ φέρηται πρὸς τὸν κρόταφον τοῦ ἄξονος (σχ. 5). Τρεῖς τύποι ἀξόνων χρησιμοποιοῦνται:

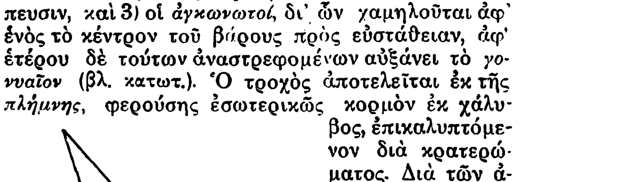

Σχ. 5 *Εὐθύγραμμος ἄξων τροχῶν κιλλίβαντος.*

1) οἱ *εὐθύγραμμοι*, οἱ καὶ συνηθέστεροι· 2) οἱ *καμπυλωτοὶ* ἢ *ἀψιδωτοί*, δι' ὧν ἀποφεύγεται ἡ μετακίνησις τῶν τροχῶν κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἄξονος ὀλίσθησιν τοῦ κιλλίβαντος εἰς τὴν κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσιν, καὶ 3) οἱ *ἀγκωνωτοί*, δι' ὧν χαμηλοῦται ἀφ' ἑνὸς τὸ κέντρον τοῦ βάρους πρὸς εὐστάθειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τούτων ἀναστρεφομένων αὐξάνει τὸ *γονάτιον* (βλ. κατωτ.). Ὁ τροχὸς ἀποτελεῖται ἐκ τῆς *πλήμνης*, φερούσης ἐσωτερικῶς κορμὸν ἐκ χάλυβος, ἐπικαλυπτόμενον διὰ κρατερώματος. Διὰ τῶν ἀκτίνων συνδέεται ἡ πλήμνη μετὰ τοῦ σώτρου, ὅπερ ἐπιστέφεται διὰ τοῦ χαλυβικοῦ ἐπισώτρου. Αἱ *ἀκτῖνες* διατίθενται κωνοειδῶς, ὅπως τὸ ὑπὸ τῶν τροχῶν φερόμενον βάρος μεταβιβάζεται εἰς τὸ ἔδαφος διὰ καθέτου πρὸς αὐτὸ ἀκτῖνος. Τὸ (σχ. 6) παριστᾷ τὴν διάταξιν ταύτην ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον πρὸς ἔνδειξιν. Ἡ κωνικότης τροχοῦ τινος δίδεται ὑπὸ τῆς γωνίας τῆς σχηματιζομένης ἐκ τινος ἀκτῖνος καὶ τοῦ ἄξονος τῆς πλήμνης. Τὸ

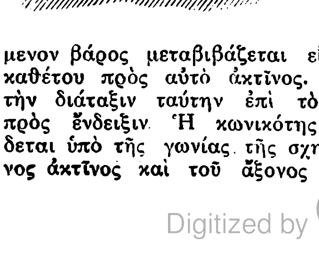

Digitized by Google

ἐπίσωτρον δέον νὰ ἔχῃ πλάτος ἀνάλογον τοῦ βάρους τοῦ ὀχήματος, ὅπως παρεμποδίζηται ἡ ἐν τῷ ἐδάφει εἴσδυσις· ἐπίσωτρα μικρῶν διαμετρημάτων πυροβόλων ἔχουσι πλάτος 7—10 ἑκατοστομέτρων, ἐνῷ εἰς μεγάλα διαμετρήματα ἀνέρχεται τοῦτο εἰς 16—25 ἑκατ. Ἡ *διάμετρος* τῶν τροχῶν, εἴτε μικρὰ εἴτε μεγάλη, παρουσιάζει καὶ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα· ἐκ πείρας ἐκρίθη ὡς πρακτικωτέρα ἡ διάμετρος 1,40 μ. Οἱ τροχοί, κατασκευαζόμενοι συνήθως ἐκ ξύλου μετὰ μεταλλικοῦ ἐπισώτρου, ἔχουσιν ἀρκοῦσαν ἐλαστικότητα, δὲν ἀντέχουσιν ὅμως εἰς παρατεταμένην ἢ καὶ ταχεῖαν δι' αὐτοκινήτου κυλίνδησιν. Ἐχρησιμοποιήθησαν τροχοὶ ἐλαστικοί, ἐγκαταλειφθέντες λόγῳ βάρους· χρησιμοποιοῦνται ἐπίσωτρα ἐκ συμπαγοῦς ἐλαστικοῦ κόμμεως, οὗτινος ὅμως ἡ συντήρησις εἶναι δυσχερής· ἕνεκα τούτων κατεσκευάσθησαν τροχοὶ μετ' ἐλαστικῆς *πλήμνης* (βλ. λ.) καὶ χρησιμοποιοῦνται καὶ διάφορα συστήματα ἐλατηριωτῆς ἀναρτήσεως. Τὰ ἑλληνικὰ πεδινὰ πυροβόλα συστήματος Schneider 1908 ἔχουσι τροχοὺς φέροντας κατὰ τὴν πλήμνην ἐκτατῆρα Delhomme, χρησιμεύοντα διὰ τὴν σύσφιγξιν τῶν ἀκτίνων ἐπὶ τοῦ σώτρου καὶ τούτων ἐπὶ τῶν ἐπισώτρων. Τὰ ἐλαφρὰ καὶ τὰ μέσου βάρους πυροβόλα (3—4 τόννοι) εἰσὶν ἐφωδιασμένα γενικῶς διὰ ξυλίνων τροχῶν, εἰς δὲ τὰ μεγάλου βάρους ἔχουσι γίνει παραδεκτοὶ τροχοὶ ἐκ χυτοχάλυβος. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν ἀπόστασις, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἥ τε κατὰ τὴν βολὴν καὶ κατὰ τὰς πορείας κατὰ τὴν ἐγκάρσιον ἔννοιαν εὐστάθεια τοῦ ὀχήματος, καλεῖται *μετατρόχιον*. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψος τοῦ ἄξονος τοῦ πυροβόλου ὁριζοντιωμένου καλεῖται *γονυαῖον*, κανονιζόμενον ἀναλόγως τοῦ εἴδους καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ πυροβόλου. Κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ἀκτηρίδος ὑπάρχει *κύκλιον*, δι' οὗ ὁ κιλλίβας συνδέεται μεθ' ἑτέρου διτρόχου ὀχήματος, *προολκαίου* (βλ. λ.) καλουμένου, φέροντος ὄπισθεν μὲν συνδετικὸν ἄγκιστρον διὰ τὴν σύνδεσιν μετὰ τοῦ κιλλίβαντος, καλουμένου οὕτως *ἐφολκαίου*, ἔμπροσθεν δὲ ρυμὸν πρὸς ζεῦξιν ἵππων, ἐφ' ὅσον πρόκειται διὰ τοιούτου μέσου νὰ διενεργῆται ἡ κίνησις. Ἀποτελεῖται οὕτω τετράτροχον ὄχημα. Ἡ κίνησις τοῦ ὅλου ὀχήματος διενεργεῖται εἴτε διὰ ζευγνυμένων εἰς τὸ προολκαῖον ζῴων (κυρίως μὲν ἵππων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἡμιόνων καὶ βουβάλων), εἴτε διὰ μηχανικοῦ μέσου, ἤτοι δι' ἑλκυστήρων αὐτοκινήτων (tracteurs), ἢ καὶ διὰ φορτηγῶν αὐτοκινήτων, ἐφ' ὧν φορτοῦνται καὶ μεταφέρονται τὰ πυροβόλα. Δυνατὸν καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ κιλλίβας νὰ ἦ αὐτοκίνητος. Οἱ μεθ' ἑρπηστρίας (à chenille) αὐτοκίνητοι ἑλκυστῆρες ἢ κιλλίβαντες πορεύονται μὲν βραδύτερον, πλεονεκτοῦσιν ὅμως διὰ τὰς ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους κινήσεις. Ὁ πόλεμος τοῦ 1914—1918, παρασχὼν τὴν εὐκαιρίαν μακρῶν παρατηρήσεων καὶ κτήσεως πείρας, δὲν καθώρισεν ὁριστικὴν καὶ μοναδικὴν λύσιν ἐπὶ τοῦ ἑλκτηρίου μέσου διὰ τὴν κίνησιν. Ἕκαστον σύστημα ἔχει πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα, ἐπικρατούντων τῶν μὲν ἢ τῶν δὲ ἀναλόγως τοῦ πρὸς κίνησιν ὑλικοῦ. Ἐν συμπεράσματι ὁ ἵππος, τό γε νῦν ἔχον, δὲν δύναται νὰ ἐκτοπισθῇ ἐκ τῆς συνθέσεως τοῦ κυλινδουμένου πυροβολικοῦ καὶ δὴ τοῦ τοῦ μετριωτέρου διαμετρήματος. Οἱ ὀρειβατικοὶ κιλλίβαντες εἰσὶ μὲν μετὰ τροχῶν κατὰ τὴν βολὴν καὶ ἐνίοτε κατὰ τὰς πορείας, ζευγνυμένου ἑνὸς ἢ καὶ δύο, τοῦ ἑνὸς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, ἡμιόνων μέσῳ ἀμφιζυγίδος, κατὰ γενικὸν ὅμως κανόνα λύονται, τὰ δὲ διάφορα τμήματα αὐτοῦ καὶ τοῦ πυροβόλου μεταφέρονται ἐπὶ τῆς ράχεως ζῴων, πλεονεκτούντων πρὸς τοῦτο ἐκφανῶς τῶν ἡμιόνων, ἅτε τοῦ τοιούτου πυροβολικοῦ προοριζομένου νὰ ἐνεργήσῃ εἰς ὀρεινὰ ἐδάφη, ἔνθα ἡ κυλίνδησις δυσχερὴς καὶ ἀκατόρθωτος πολλάκις. Τὸ βάρος τῶν μερικῶν φόρτων δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 100 χιλιόγραμμα. Οἱ κυλινδούμενοι κιλλίβαντες δέον νὰ ἔχωσι κατάλληλον διανομὴν τῆς μάζης αὐτῶν, ἵνα τὸ κέντρον βάρους τοῦ ὅλου συστήματος εὑρίσκεται μεταξὺ ἄξονος τροχῶν καὶ ἀκτηρίδος καὶ εἰς θέσιν, ὥστε ἡ ἐπὶ τοῦ δαπέδου πίεσις νὰ ᾖ ἱκανῶς μικρά, οὕτως ὥστε δύο ἄνδρες νὰ δύνανται νὰ ἀνυψῶσι ταύτην οὐχὶ δυσχερῶς (90 χιλιόγραμμα περίπου), ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἱκανῶς ἰσχυρὰ ἐπὶ τοῦ συνδετικοῦ ἀγκίστρου τοῦ προολκαίου, ὅπως μή, κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἀκτηρίδος πρὸς σύνδεσιν μετὰ τοῦ προολκαίου, παράγηται τάσις πρὸς ἀναστροφήν. Δέον νὰ ὦσιν οὕτω διατεταγμένοι, ὥστε νὰ παρέχωσιν εἰς τὸ πυροβόλον μεγάλην ἔκτασιν βολῆς καθ' ὕψος, ὅπως χρησιμοποιῆται ἡ ὁλονὲν αὔξουσα μακροβολία τῶν πυροβόλων. Τέλος οὗτοι δέον νὰ φέρωσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὰ ἀναγκαιοῦντα ὁπλίσματα καὶ παρελκόμενα, τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὴν ὑπηρέτησιν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν κάθαρσιν τοῦ πυροβόλου. Ἐπὶ τοιούτων κιλλιβάντων ὑπάρχουσι διατάξεις τροχοπεδωτικαὶ διὰ τὰς πορείας, εἴς τινας δὲ τούτων καὶ καθίσματα διὰ δύο πυροβολητάς. Πάντως ὑπάρχουσι διατάξεις καθιστῶσαι δυνατὴν τὴν χρῆσιν τῶν σκοπευτικῶν ὀργάνων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σκοπεύσεως. Τὸ σχ. 7 παριστᾷ ἐν προόψει καὶ κατόψει τὸν ἄκαμπτον κιλλίβαντα τοῦ ἑλληνικοῦ βραδυβόλου πυροβόλου Krupp τῶν 8,7 μετὰ τοῦ σωλῆνος. Εἰς τοὺς νεωτέρους κιλλίβαντας ὑπάρχουσι καὶ ἀσπίδια ἐκ πεταλείου χαλυβικοῦ πρὸς προάσπισιν τῶν πυροβολητῶν κατὰ τὴν ὥραν τῶν χειρισμῶν.

Μέχρι τοῦ 1897 ἅπαντες οἱ κυλινδούμενοι κιλλίβαντες ἦσαν ἄκαμπτοι. Εἰς τούτους ἡ ὀπισθοδρομικὴ ρύμη τοῦ πυροβόλου μεταδίδεται ἀμέσως καὶ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν κιλλίβαντα, ὅστις, ὅπως μὴ θραυσθῇ, δέον νὰ δύναται νὰ ὀπισθοδρομῇ ἐλευθέρως· ἡ ὀπισθοδρόμησις αὕτη, ἀναγκάζουσα εἰς ἐπαναφορὰν τοῦ πυροβόλου, ἐπενεργεῖ μειονεκτικώτατα ἐπὶ τῆς ταχυβολίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν φρουριακῶν πυροβόλων, τῶν ἀπὸ κλίνης βαλλόντων, δυναμένων οὕτω νὰ ἐξέρχωνται καὶ ἐκτὸς ταύτης, δυσχεραινομένων ἔτι μᾶλλον τῶν πρὸς ἐπαναφορὰν χειρισμῶν. Ἀνάγκη ὅθεν περιστολῆς τῆς ὀπισθοδρομήσεως διὰ δημιουργίας παθητικῆς ἀντιστάσεως. Διὰ τὰ πολιορκητικὰ πυροβόλα ἀπὸ κλίνης βάλλοντα ἐχρησιμοποιήθησαν: 1ον) Οἱ *ἀνασταλτικοὶ σφῆνες*, δι' ὧν ἀναγκάζονται οἱ τροχοὶ νὰ ἀνέλθωσι κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τὰ κεκλιμένα αὐτῶν ἐπίπεδα, ἅτινα κατόπιν ἐνήργουν αὐτομάτως τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ πυροβόλου, ἀνακοπτομένης τῆς κινήσεως ταύτης διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης προσηρμοσμένου ἀλεξιτροχίου καθέτως πρὸς τὸν κιλλίβαντα. 2ον) Σύνδεσμος τοῦ κιλλίβαντος μετά τινος ἐξωτερικοῦ σημείου κειμένου συνήθως ἐπὶ τῆς κλίνης. Ἐφ' ὅσον ὁ δεσμὸς οὗτος δὲν κατεῖχεν ἐλαστικότητα, ἅπασα ἡ ὀπισθοδρομικὴ ρύμη θ' ἀπερροφεῖτο ὑπὸ τῆς ἐλαστικότητος τοῦ μετάλλου, θέτουσα οὕτως αὐτὸ ἐν κινδύνῳ. Ἐγεννήθη ἐκ τούτου ἡ σκέψις νὰ γίνῃ ἐλαστικὸς ὁ σύνδεσμος οὗτος καὶ τὸ παραλλάσσον τοῦτο σύστημα ἀπετέλεσε τὸ ὑδραυλικὸν *χαλινωτήριον* (βλ. λ.). Τὰ μέσα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ἐπὶ τῶν πεδινῶν ἀκάμπτων κιλλιβάντων, ὡς ἐκ τῆς ἀπαραιτήτου εὐκινησίας των. Τοιουτοτρόπως οὗτοι παρέμειναν ἐν ἐλευθέρᾳ ὀπισθοδρομήσει μέχρι τῆς τελευταίας δεκαετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁπότε ἡ διηνεκῶς ἐκζητουμένη αὔξησις τῆς ταχυβολίας ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν μέσα τινὰ πρὸς περιορισμὸν τῆς ὀπισθοδρομήσεως, δι' ὧν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν χρῆσιν ὁλομεροῦς φυσίγγης διὰ μεταλλικοῦ κάλυκος, ηὐξήθη ἡ ταχυβολία ἔν τινι μέτρῳ καὶ ἐδημιουργήθησαν πυροβόλα ἐπιταχυνθείσης βολῆς (à tir accéléré). Τὰ μέσα ταῦτα ἦσαν: 1ον) Ἡ *τροχοπέδωσις* εἴτε διὰ *τροχοδέτου* (σχοινίου ἢ ἁλύσεως) τῶν τροχῶν, προσδενομένων πρός τι σημεῖον τῆς ἀκτηρίδος, ἐπιφέρουσα σχετικὸν ἀποτέλεσμα δι' ἐλαφρὰ πυροβόλα μόνον, εἴτε διὰ *πεδίλου* σιδηροῦ, ἐξαρτωμένου ἀπὸ τῆς ἀκτηρίδος καὶ τιθεμένου ὑφ' ἑκάτερον τῶν τροχῶν, φέροντος δ' ἑκατέρωθεν ὠτία, δι' ὧν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν· οὐδεὶς τῶν δύο τούτων τρόπων ἐγενικεύθη. 2ον) Προσθήκη εἰς τὴν ἀκτηρίδα πτύου ἀκάμπτου. Πτύον προστιθέμενον ὑπὸ τὴν ἀκτηρίδα, ὀρύσσον τὸ ἔδαφος καὶ εἰσδῦον ἐν αὐτῷ, θὰ παρεῖχεν ἀντέρεισμα περιορίζον τὴν ὀπισθοδρόμησιν σημαντικῶς· ὅπως μὴ ὁλόκληρος ἡ κροῦσις μεταφέρηται εἰς τὸ πτύον τοῦτο, προσετέθη διάταξις αὐτομάτου τροχοπεδώσεως· τοῦ πτύου γίνεται χρῆσις κατὰ βούλησιν. Τοιαῦται διατάξεις ἐφηρμόσθησαν εἰς τὸν κιλλίβαντα τοῦ γερμανικοῦ πεδινοῦ πυροβόλου τῶν 77 χ. μ. προτύπου 1896 (σχ. 8) καὶ τῇ βοηθείᾳ ὁλομεροῦς φυσίγγης ηὐξήθη ἡ ταχυβολία τοῦ πυροβόλου τούτου εἰς 5—6 βολὰς κατὰ λεπτόν. Τοῦτο διετέλει ἔτι ἐν ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος (Κ') αἰῶνος. 3ον) Προσθήκη εἰς τὴν ἀκτηρίδα πτύου ἐλαστικοῦ. Πτύον μετ' ἐλατηρίου δὲν θὰ παρακωλύσῃ ὁλοσχερῶς τὴν ὀπισθοδρόμησιν τῆς ἀκτηρίδος κατὰ τὴν πυροβόλησιν, καθ' ἣν τὸ μὲν πτύον θέλει εἰσδύσει ὁλοσχερῶς εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ δὲ ἐλατήριον θέλει συμπιεσθῆ· οὕτω κατὰ μέγα μέρος θέλει ἀπορροφηθῆ ἡ ὀπισθοδρομικὴ ρύμη, τὸ δὲ ἐλατήριον ἐντεινόμενον ἐκ νέου δύναται νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν κιλλίβαντα εἰς τὴν προτέραν θέσιν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη εἰς Αὐστρίαν καὶ Ἰταλίαν καὶ τὸ σχ. 9 δείκνυσι τοιοῦτον πτύον, πρὸ καὶ μετὰ τὴν πυροβόλησιν, ἐφαρμοσθὲν εἰς τὸ αὐστριακὸν πεδινὸν πυροβόλον τῶν 87 χιλιοστ. καὶ φέρον μεταλλικὸν ἐπαναγωγόν. Καὶ ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὸ 1895 κατεσκεύασαν νέον πεδινὸν κιλλίβαντα, εἰς ὃν ἐφηρμόσθησαν ἀνάλογοι διατάξεις καὶ συνδυασμοὶ πρὸς περιστολὴν τῆς ὀπισθοδρομήσεως (σύστημα Engelhardt).

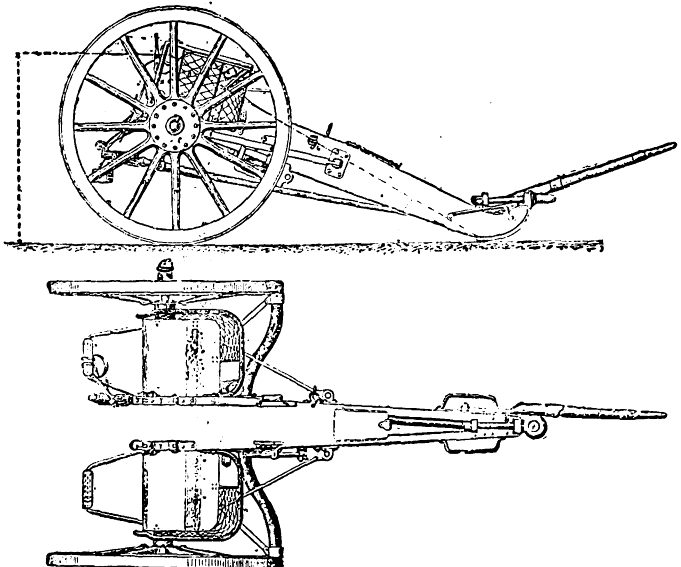

Σχ. 7. *Κιλλίβας τοῦ πεδινοῦ βραδυβόλου πυροβόλου Krupp τῶν 8 ἑκ., 7.*

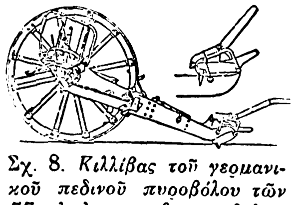

Σχ. 8. *Κιλλίβας τοῦ γερμανικοῦ πεδινοῦ πυροβόλου τῶν 77 χιλ. ἐπιταχυνθείσης βολῆς.*

Πᾶσαι αἱ διατάξεις αὗται, καίτοι παρακολουθούμεναι ὑπὸ σοβαρῶν μειονεκτημάτων, συνδυαζόμεναι ἐν τούτοις πρὸς κλεῖστρον ταχύχρηστον καὶ μεταλλικὴν ὁλομερῆ φυσίγγην, ηὔξησαν τὴν ταχυβολίαν εἰς 6—7 περίπου βολὰς κατὰ πρῶτον λεπτὸν ὑπὸ τὰς συνήθεις συνθήκας. Ἡ περίοδος αὕτη δὲν ἔλυσε βεβαίως κατὰ βαθμὸν ἐπαρκῆ τὸ ζήτημα τῆς ταχυβολίας τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου· ἂν δὲν ἀνταπεκρίθη πρὸς τὰς ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον ἀναπτυχθείσας (*Langlois*, «L'artillerie de campagne avec les autres armes») καὶ ἐπικρατησάσας γενικῶς τακτικὰς ἀρχὰς περὶ τῆς χρήσεως τοῦ νεωτέρου πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ἀπετέλεσεν ὅμως πρόδρομον καὶ μεταβατικὴν προσπάθειαν πρὸς δημιουργίαν τοῦ μετὰ ἐλαστικοῦ δεσμοῦ παραλλάσσοντος κιλλίβαντος τῶν ταχυβόλων πυροβόλων. Εἰς

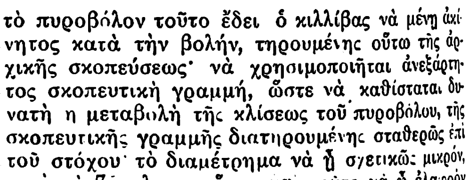

Σχ. 9. *Ἐλαστικὸν πτύον μετὰ μεταλλικοῦ ἐπαναγωγοῦ αὐστριακοῦ πεδινοῦ πυροβόλου τῶν 87.*

τὸ πυροβόλον τοῦτο ἔδει ὁ κιλλίβας νὰ μένῃ ἀκίνητος κατὰ τὴν βολήν, τηρουμένης οὕτω τῆς ἀρχικῆς σκοπεύσεως· νὰ χρησιμοποιῆται ἀνεξάρτητος σκοπευτικὴ γραμμή, ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ η μεταβολὴ τῆς κλίσεως τοῦ πυροβόλου, τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς διατηρουμένης σταθερῶς ἐπὶ τοῦ στόχου· τὸ διαμέτρημα νὰ ᾖ σχετικῶς μικρόν, περὶ τὰ 75 χλστμ., ὥστε καὶ τοῦτο νὰ ᾖ ἐλαφρὸν καὶ ἡ μεταφορὰ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ πυρομαχικῶν νὰ ᾖ εὐχερεστέρα· νὰ ὑπάρχῃ προκάλυμμα διὰ τοὺς ὑπηρέτας, προφυλάσσον ἀπὸ βολίδας ὅπλων καὶ βολιδοφόρων ὀβίδων, ὅπως καθίσταται δυνατὴ ἄμεσος ἔναρξις τοῦ πυρὸς ἄνευ μερίμνης πρὸς κατασκευὴν προκαλυμμάτων. Ἐπὶ τοιούτων βάσεων ἐπέτυχον ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1897 τὴν δημιουργίαν καθ' αὐτὸ ταχυβόλου πεδινοῦ πυροβόλου τῶν 75 χλστμ. διὰ κιλλίβαντος παραλλάσσοντος μετὰ δεσμοῦ ἐλαστικοῦ. Ὁ ἐλαστικὸς οὗτος δεσμὸς ἀπερρόφει τὸ ὅλον σχεδὸν τῆς ὀπισθοδρομικῆς ρύμης καὶ τῇ συμπληρωματικῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀκάμπτου πτύου τῆς ἀκτηρίδος ὁ κιλλίβας, μετὰ τὴν πρώτην βολήν, καθ' ἣν τὸ πτύον ἐνεπήγνυτο εἰς τὸ ἔδαφος, παρέμενεν ἀκίνητος. Ἡ ὑπεροχὴ τοιούτου πυροβόλου ἀπέναντι καὶ αὐτῶν τῆς ἐπιταχυνθείσης βολῆς (ταχυβολία 20 καὶ πλέον βολαὶ κατὰ λεπτὸν) ἠνάγκασε καὶ τὰ ἄλλα ὠργανωμένα κράτη νὰ σπεύσωσιν εἰς ἀπόκτησιν τοιούτων μηχανημάτων καὶ οἱ οἰκεῖοι βιομηχανικοὶ οἶκοι συνηγωνίζοντο τίς θὰ ἐπιτύχῃ κάλλιον τοῦ σκοποῦ. Τὸ σχ. 10 δίδει προοπτικῶς τὸ πρῶτον γαλλικὸν ταχυβόλον τῶν 75 χιλ. ὑποδ. 1897.

Αἱ προσπάθειαι περιεστρέφοντο περὶ τὴν καλυτέραν συγκρότησιν τοῦ ἐλαστικοῦ δεσμοῦ· μέταλλα, ὑγρά, ἀέρια, ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἐλαστικὰ μέσα πρὸς ἀπορρόφησιν ἀφ' ἑνὸς τῆς ἀναδρομικῆς ρύμης διὰ χαλινωτηρίου καὶ πρὸς ἐπανάταξιν ἀφ' ἑτέρου τοῦ σωλῆνος τοῦ πυροβόλου εἰς τὴν προτέραν του θέσιν. Τὰ δύο ταῦτα συνηνοῦντο εἰς, τρόπον τινά, δεύτερον κιλλίβαντα ὑπερκείμενον τοῦ πρώτου. Ἀφ' ἑτέρου, λόγῳ μὲν τοῦ πτύου τῆς ἀκτηρίδος καὶ τῆς ἀκινησίας αὐτῆς, ἐπήρχετο περιορισμὸς τῆς κατὰ διεύθυνσιν σκοπεύσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ ὡς ἀνωτέρω δεύτερος κιλλίβας ἐπέ-

Digitized by Google

δρα περιοριστικῶς ἐπὶ τῆς καθ' ὕψος τοιαύτης. Ἐπηκολούθουν διατάξεις πρὸς θεραπείαν· ὁ κιλλίβας ὠλίσθαινεν ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν διὰ τὴν κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσιν καὶ ἡ χρῆσις ἀψιδωτοῦ ἄξονος ηὐκόλυνε τοῦτο, ἢ ἐστρέφετο περὶ πόλον ἐπὶ τοῦ ἄξονος. Τὸ σταθμίον τοῦ κιλλίβαντος ἐπεμηκύνθη πρὸς αὔξησιν τῆς διαμήκους εὐσταθείας καὶ εἴς τινα συστήματα πυροβόλων κατεσκευάζετο πτυκτόν, πρὸς ἀποφυγὴν λίαν μακροῦ καὶ δυσκινήτου ὀχήματος. Τὰ τοιχία αὐτοῦ ἐκαμπυλοῦντο πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὑπὸ μεγάλας γωνίας βολῆς καὶ χαρακτηριστικὴν διάταξιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρουσιάζει ὁ δισκελὴς κιλλίβας (σχ. 11).

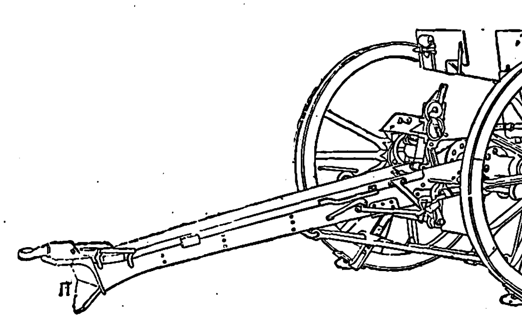

Σχ. 10. *Προοπτικὴ εἰκὼν τοῦ γαλλικοῦ ταχυβόλου τῶν 75 χιλ. ὑποδ. 1897.*
(Α=Ἀσπίδιον. Π=Πτύον.)

Ὁ ἐλαστικὸς οὗτος δεσμὸς (βλ. λ. *χαληνωτήριον*) ἐγενικεύθη ἐπὶ πάντων τῶν κυλινδουμένων κιλλιβάντων, μεταβληθέντων οὕτω εἰς παραλλάσσοντας, καὶ τὸ σχ. 12 δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ ἑλληνικοῦ βραχέος ταχυβόλου πυροβόλου τῶν 155 χμ. Σναϊδερ, ὑποδ. 1917.

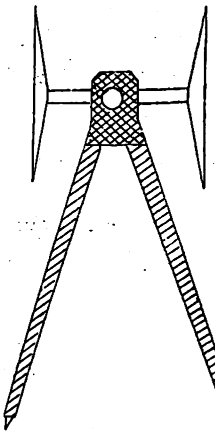
Σχ. 11. *Δισκελὴς κιλλίβας διὰ πόλον.*

Ἡ Ἑλλὰς προκαλέσασα κατὰ τὸ 1907 διεθνεῖς δοκιμὰς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς πρὸς ἐκλογὴν πεδινοῦ καὶ ὀρειβατικοῦ ταχυβόλου, ἐξέλεξε τὸ παρὰ τοῦ γαλλικοῦ οἴκου Σναϊδερ παρουσιασθὲν πεδινὸν ταχυβόλον τῶν 75 χιλ. καὶ τὸ λυόμενον ὀρειβατικὸν Σναϊδερ-Δαγκλῆ. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 εὑρέθη ὡπλισμένη διὰ τοιούτου πυροβολικοῦ· ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ Τουρκία καὶ τὰ λοιπὰ Βαλκανικὰ κράτη ἦσαν ὡπλισμένα δι' ἀναλόγου ταχυβόλου πυροβολικοῦ. Ἔκτοτε συνεχίζει προοδευτικῶς τὴν ἀνανέωσιν καὶ τοῦ ὑπολοίπου πυροβολικοῦ αὐτῆς διὰ ταχυβόλων πυροβόλων ἀντιστοίχων διαμετρημάτων καὶ τύπων.

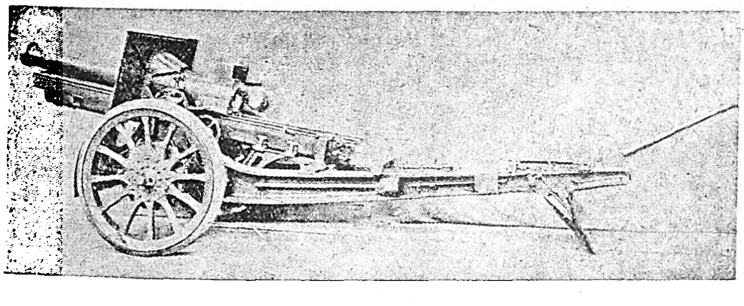
Σχ. 12. *Ἑλληνικὸν βραχὺ ταχυβόλον πυροβόλον τῶν 155 χιλ. συστήματος Schneider.*

Κιλλίβαντες ὀλισθαίνοντες. Οἱ τοῖχοι τῶν κιλλιβάντων τούτων ἑδράζονται καθ' ἅπαν αὐτῶν τὸ μῆκος διὰ τοῦ πάχους αὐτῶν ἢ διὰ πτέρνης ἐπὶ τῆς κλίνης· ἡ τοιαύτη διάταξις προσφέρεται ἀπὸ ἀπόψεως ἀντιστάσεως διὰ βολὴν ὑπὸ μεγάλας γωνίας. Καθίστανται οὕτω καταλληλότατοι δι' ὄλμους, χρησιμοποιούμενοι ὡσαύτως καὶ διὰ βραχέα πυροβόλα. Ὁ κορμὸς τούτων, βραχὺς καὶ ἀνθεκτικός, ἄνευ τροχῶν πολλάκις κατὰ τὴν βολήν, δέον ν' ἀντέχῃ εἰς τὸ μέγιστον ἔργον τῆς ἀνακρούσεως, δοθέντος ὅτι εἰς ὑπὸ μεγάλας γωνίας βολὴν καὶ τὰ γεμίσματα εἰσὶν ἠλαττωμένα. Ἡ προσθήκη ἐν τούτοις μεταξὺ κλίνης καὶ κιλλίβαντος ὑποβάθρου, μὲ τὴν ἀνωτέραν ἐπιφάνειαν κλίνουσαν πρὸς τὰ ἔμπρός, ἐπιτρέπει τὴν ἐπ' αὐτῆς ὀλίσθησιν τοῦ κιλλίβαντος κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν, τὴν ὕπαρξιν χαλινωτηρίου μεταξὺ κιλλίβαντος καὶ ὑποβάθρου διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῆς ρύμης ὀπισθοδρομήσεως καὶ τὴν αὐτόματον ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν διὰ τοῦ ἰδίου βάρους ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου. Διὰ τοιούτου συνδυασμοῦ βελτιοῦνται σημαντικῶς αἱ συνθῆκαι σκοπεύσεως καὶ βολῆς.

Εἰς κιλλίβαντας φέροντας ὄλμους ἢ βραχέα πυροβόλα μεγαλυτέρου διαμετρήματος, αἱ ἀναπτυσσόμεναι κατὰ τοὺς χειρισμοὺς καὶ τὰς μετακινήσεις τοῦ κιλλίβαντος ἐπὶ τῆς κλίνης διὰ μοχλῶν τριβαὶ ηὐξάνοντο μειονεκτικῶς καὶ εἰσήχθησαν διατάξεις, καθ' ἃς ὁ κιλλίβας ἠδύνατο κατὰ θέλησιν νὰ ἐπερείδηται ἐπὶ τροχῶν ἢ τροχαλείων καὶ νὰ ἀντικαθίσταται ἡ τριβὴ ὀλισθήσεως διὰ τριβῆς κυλινδήσεως οὐσιωδῶς μικροτέρας ἀντιστάσεως. Εἰς τοὺς τοιούτους κιλλίβαντας ὁ παράγων τῆς εὐκινησίας τίθεται ἐν ὑστέρᾳ θέσει, ὡς ἐκ τῶν πιθανῶν συνθηκῶν ἐνεργείας τῶν ἐπ' αὐτῶν πυροβόλων, μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ ἑλισσόμενον πυροβολικόν. Ἡ μεταφορὰ τούτων ἐκτελεῖται εἴτε διὰ προσθήκης ἐπὶ τῆς κλίνης ἄξονος μετὰ τροχῶν καὶ συνενώσεως πρὸς προόλκαιόν τι, ἀποτελουμένου οὕτω τετρατρόχου ὀχήματος, εἴτε διὰ φορτώσεως ἐπὶ φορτηγῶν ἁμαξῶν, εἴτε προκειμένου περὶ μεγάλου διαμετρήματος καὶ ἡ προσαρμογὴ αὐτῶν ἐπὶ εἰδικῶν φορτηγῶν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων μετὰ ὑποθήματος περιστρεφομένου (affûts truck). Τὸ σχ. 13 παριστᾷ τὸν κιλλίβαντα τοῦ ἑλληνικοῦ ὄλμου τῶν 15 ἑκατοστῶν ἐπὶ εἰδικῆς κλίνης διά τε τὴν βολὴν καὶ τὰς μεταφοράς. Τὸ βάρος τοῦ ὅλου ὀχήματος μετὰ τοῦ προολκαίου συνεσκευασμένου καὶ φέροντος πυρομαχικὰ ἀνέρχεται εἰς 2 800 χιλιόγρ. καὶ ἕλκεται ὑπὸ 6 ἵππων, ἑκάστου ἕλκοντος 467 χιλιόγραμμα. Εὐνόητον ὅτι τοιαύτη μεταφορὰ δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἢ μόνον ἐπὶ καλῶν ὁδῶν καὶ διὰ μικρᾶς ταχύτητος.

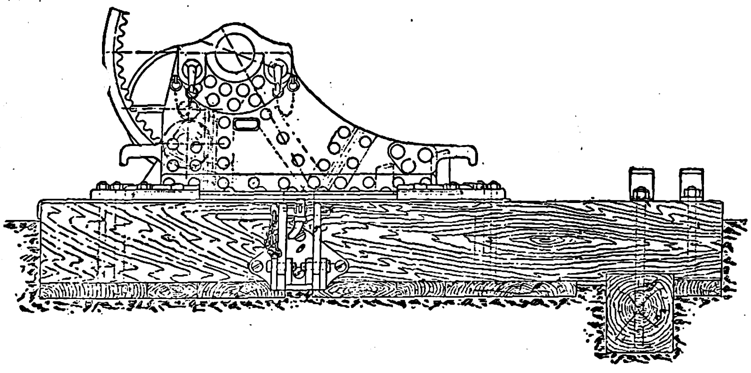
Σχ. 13. *Κιλλίβας τοῦ ἑλληνικοῦ ὄλμου τῶν 15 ἑκ. ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ.*

Κιλλίβαντες μετ' ἐσχάρας. Οἱ τοιοῦτοι κιλλίβαντες ἐπερείδονται ἐπὶ *ἐσχάρας* (βλ. λ.) μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλῆς, ἐφ' ἧ δύνανται νὰ μετακινῶνται κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ὀπισθοδρομήσεως, ἐνῷ ἡ ἐσχάρα δύναται νὰ περιστρέφηται ὁριζοντίως περί σταθερόν τι σημεῖον καλούμενον *πόλον* Οἱ κιλλίβαντες οὗτοι εἰσὶ κατάλληλοι διὰ τὰ φρουριακά, τὰ ἐπάκτια καὶ τὰ τοῦ ναυτικοῦ πυροβόλα ὡς ἐκ τῶν εἰδικῶν ὑφ' ἃς βάλλουσι ταῦτα συνθηκῶν. Τὸ ἀμετάθετον τῶν κιλλιβάντων τούτων παρέχει τὴν εὐχέρειαν τῆς χρησιμοποιήσεως βαρέων πυροβόλων μεγάλης βλητικῆς ἰσχύος, ἡ δὲ ἐσχάρα, δυναμένη νὰ περιλάβῃ πᾶσαν διάταξιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιβοηθητικῶς πρὸς ἀπορρόφησιν τῆς ρύμης ὀπισθοδρομήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς εὐχερῆ μετακίνησιν τοῦ κιλλίβαντος διὰ τὴν κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσιν, καθιστᾷ τὴν χρῆσιν τῶν πυροβόλων τούτων ἄκοπον μετὰ ταχυβολίας ἐξικνουμένης εἰς τὰ ἐπιθυμητὰ ὅρια. Οἱ φρουριακοὶ κιλλίβαντες, κατασκευαζόμενοι ἀρχικῶς ἐκ ξύλου καὶ ἐπὶ τροχῶν ἐρειδόμενοι, δὲν παρεῖχον οὐδὲν μέσον πρὸς ἀπορρόφησιν τῆς ὀπισθοδρομήσεως καὶ πρὸς ἐπανάταξιν. Ἐξελιχθέντες ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν γενικὴν πρόοδον, κατασκευάζονται ὁλοκληρωτικῶς μεταλλικοί, ἐνισχυόμενοι διὰ μηχανικῶν μέσων καὶ διατάξεων πρὸς ὅσον ἔνεστιν ἐπωφελεστέραν χρῆσιν τοῦ ὑπερκειμένου πυροβόλου Οἱ ἐπάκτιοι καὶ οἱ τοῦ ναυτικοῦ ἀφ' ἑτέρου, φέροντες πυροβόλα βαρύτερα ὡς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων στόχων οὓς κέκληνται νὰ καταπολεμήσωσι, κατεσκευάσθησαν καὶ οὗτοι ἐν ἀρχῇ ἐκ ξύλου, ἀλλὰ ταχύτερον περιῆλθον εἰς μεταλλικὰς κατασκευάς. Ἐκεῖ, ὅπου ἑδράζονται τοιαύτης ὡς ἀνωτέρω ἰσχύος πυροβόλα, ἀναπτύσσεται μηχανοστάσιον, δύναταί τις εἰπεῖν, ὁλόκληρον, ὅπου ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ἐφήρμοσε καὶ ἐφαρμόζει πᾶσαν πρόοδον, μὴ παραλείπουσα τὴν χρῆσιν οὐδεμιᾶς δυνάμεως· ὗλαι μεγαλυτέρας ἀντοχῆς, φύσει ἢ τέχνῃ αὐξανομένης, μοχλοὶ παντὸς εἴδους, ἐλαστικότης, πιέσεις ὑδραυλικαί, ἠλεκτρισμός, τὰ πάντα χρησιμοποιοῦνται πρὸς ὑλικὴν ἀντίστασιν, πρὸς εὐχερῆ κίνησιν μεγάλων μαζῶν, πρὸς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν τῶν διαφόρων θέσεων. Ἐκ παραλλήλου ὄργανα ἐκτιμήσεως ἀποστάσεων καὶ σκοπεύσεως, χαρακτηριζόμενα ὑπὸ ἀπολύτου ἀκριβείας, συμπληροῦσι τὸ σύνολον. Περιγραφὴ τοιούτων διατάξεων ἀποτελεῖ εἰδικὴν ἐργασίαν. Οἱ κιλλίβαντες τοῦ ναυτικοῦ, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐφ' οὗ κεῖνται ἐδάφους καὶ τῶν κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην λαμβανομένων ἀμυντηρίων διαθέσεων τοῦ ὅλου πυροβόλου, παρουσιάζουσι καὶ ἰδιαιτέρας διατάξεις, ἐξαρτωμένας ἑκάστοτε ἐκ τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ πυροβολικοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πλοίῳ ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ θέσεως τοῦ πυροβόλου. Τὸ σχ. 14 παριστᾷ τὸν κιλλίβαντα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιορκητικοῦ καὶ φρουριακοῦ πυροβόλου Κρούπ τῶν 17 ἑκ. Τὸ πυροβόλον τοῦτο δύναται νὰ μετατίθηται. Ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ κιλλίβαντος συγκροτοῦσι διὰ τὰς μεταφορὰς τρία τετράτροχα ὀχήματα, ἤτοι, τὸ τοῦ κυρίως κιλλίβαντος, ὅστις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προσλαμβάνει ἄξονά τινα μετὰ δύο τροχῶν κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος καὶ πρόσθετόν τι σταθμίον κατὰ τὸ ὀπίσθιον, δι' οὗ συνδέεται μετά τινος προολκαίου, ἀποτελοῦν τετράτροχον ὄχημα ἔχον ὁλικὸν βάρος 9 περίπου τόννων· τὸ τῆς ἐσχάρας, ἥτις, προσλαμβάνουσα ἐπίσης ἄξονα καὶ δύο τροχοὺς κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος καὶ συνδεομένη μετά τινος προολκαίου, ἀποτελεῖ ἕτερον ὄχημα ἔχον βάρος περὶ τοὺς $4^1/_2$ τόννους· καὶ τὸ τῆς κλίνης, ἥτις, ἀποσυντιθεμένη ἐν ἀνάγκῃ, φορτοῦται ἐπὶ εἰδικοῦ ὀχήματος, ἔχουσα ὁλικὸν βάρος ὑπὲρ τοὺς $3^1/_2$ τόννους. Τὸ ὅλον σύστημα μετὰ τῶν παρελκομένων ἀνέρχεται κατὰ βάρος εἰς 16.650 χλγρμ. Διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοιούτου πυροβόλου ἔν τινι πυροβολείῳ, ἢ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀπομάκρυνσιν τούτου, ἀπαιτεῖται χρῆσις πολλῶν ἐπιβοηθητικῶν ὀργάνων, ἐξησκημένον προσωπικὸν καὶ ἐργασία $2^1/_2$ ἕως 3 ὡρῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου διὰ τὴν τοποθέτησιν ἢ ἀφαίρεσιν τῆς κλίνης.

Κιλλίβαντες ἐκλειπτικοί. Καλοῦνται οὕτω κιλλίβαντες, οἵτινες ἔχουσιν εἰδικὰς διατάξεις, δι' ὧν, μεθ' ἑκάστην πυροβόλησιν καταβιβάζουσι τὸ πυροβόλον, ἀποκρύπτοντες τοῦτο πρὸς ἀσφάλειαν ὄπισω τοῦ προπετάσματος, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου βάλλει πρὸς ἐκτέλεσιν πάσης προετοιμασίας διὰ νέαν βολὴν (γέμισις, σκόπευσις) καὶ ἐπαναφέρουσι τοῦτο ἐν καιρῷ εἰς τὴν πρὸς πυροβόλησιν θέσιν. Τοιοῦτοι κιλλίβαντες, τιθέμενοι πολλάκις ἐντὸς πυργίου, λαμβάνουσι τὰς κινήσεις ταύτας μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ πυργίου διὰ συστήματος ὑδραυλικῶν πιεστηρίων. Οἱ τοιοῦτοι κιλλίβαντες γενικῶς ἀνήκουσιν εἰς τὸ πυροβολικὸν θέσεως καὶ τοῦ ναυτικοῦ.

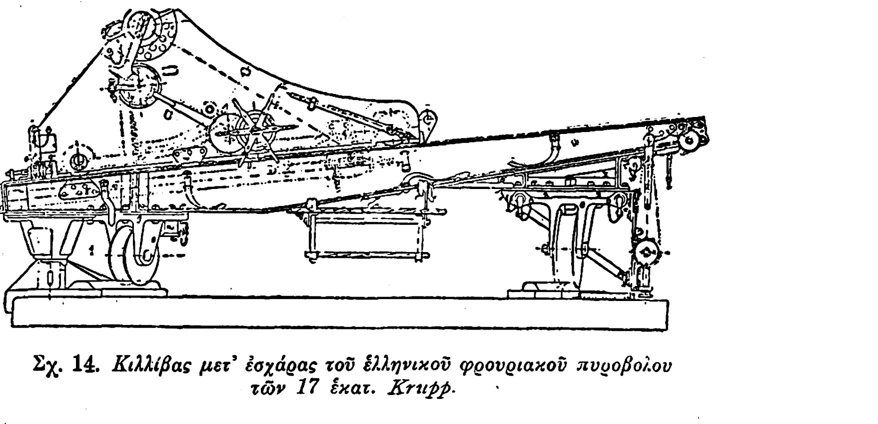
Σχ. 14. *Κιλλίβας μετ' ἐσχάρας τοῦ ἑλληνικοῦ φρουριακοῦ πυροβόλου τῶν 17 ἑκατ. Krupp.*

Προκειμένου περὶ ἀντιαεροπορικοῦ πυροβόλου

Digitized by Google

(βολὴ κατὰ ἀεροπλοίων ἐν γένει), ὁ κιλλίβας δέον νὰ παρουσιάζῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν εὐχέρειαν πρὸς ἐκτέλεσιν βολῆς ὑπὸ μεγάλας γωνίας, μέχρι 80°, ἀφ' ἑτέρου δὲ διατάξεις ἐπιτρεπούσας τὴν σκοπευτικὴν παρακολούθησιν τοῦ ταχυκινήτου τούτου στόχου πρὸς αὔξησιν τῆς πιθανότητος ἐπιτυχίας τούτου.

Εἰς τὰ βαρέα πολυβόλα χρησιμοποιεῖται κιλλίβας φορτούμενος, ὅστις γενικῶς ἔχει τὸ σχῆμα τρίποδος στερεουμένου ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ καθίσματος διὰ τὸν πολυβολητήν. Οἱ τοιούτου εἴδους κιλλίβαντες ἔχουσι τοὺς πόδας μεταβλητοῦ μήκους, διὰ τὴν εὐκολωτέραν μεταφοράν.

Κατασκευὴ κιλλιβάντων. Καθαρῶς μεταλλουργικὰ συγκροτήματα, κατασκευάζονται ἐν τοῖς πυροβολουργείοις. Προωρισμένα νὰ ἐξυπηρετήσωσι πυροβόλα, παρ' ὧν ἐκζητεῖται ὡρισμένη βλητικὴ ἀπόδοσις, σπουδάζονται καὶ σχεδιάζονται ὅπως ἀνταποκριθῶσι κατὰ τρόπον καὶ βαθμὸν ὅσον οἷόν τε πληρέστερον πρὸς τὸν σκοπόν, λαμβανομένων ἐκ παραλλήλου ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν συνθηκῶν ὑπηρεσίας, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν πυροβόλου. Ἐκλογὴ ὕλης καὶ ἰδιοτήτων αὐτῆς, σχῆμα, διαστάσεις, βάρη, τρόπος συνδέσεως τῶν διαφόρων τμημάτων. καθορίζονται λεπτομερέστατα ἐν σχεδίοις κατασκευῆς καὶ πίναξιν ἀριθμητικῶν δεδομένων καὶ ἀνοχῶν' ἀναλόγως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἕκαστον τμῆμα κέκληται νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν τῇ λειτοτργίᾳ τοῦ συνόλου, καθορίζεται τὸ εἶδος τοῦ μετάλλου καὶ οἱ συντελεσταὶ ἀντιστάσεως (R), ἐλαστικότητος (E), ἐπιμηκύνσεως (A). Ἡ ἐπιτυχὴς κατασκευὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τεχνικῆς ἐπαρκείας τοῦ ἐργοστασίου καὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν σχεδίων καὶ λοιπῶν καθοριστικῶν στοιχείων. Ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως δέον νὰ μὴ χωρίζηται ἡ κατασκευὴ τῶν κιλλιβάντων ἀπὸ τῆς τῶν πυροβόλων.

Ἔλεγχος καὶ δοκιμαὶ παραλαβῆς τῶν κιλλιβάντων. Διαρκούσης τῆς κατασκευῆς ἐνεργεῖται ἔλεγχος ὕλης καὶ ἰδιοτήτων αὐτῆς διὰ τὰ διάφορα τεμάχια, συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς οἰκείας συγγραφῆς ὑποχρεώσεων. Τοῦ συνόλου ἑτοιμασθέντος, ἐπακολουθεῖ ὁ ἔλεγχος ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς συνθέσεως καὶ τῶν διαστάσεων συμφώνως τοῖς οἰκείοις σχεδίοις. Τούτων πάντων καλῶς ἐχόντων ἐπέρχονται αἱ δοκιμαὶ ἐπιτυχοῦς λειτουργίας καὶ ἀντοχῆς, διαιρούμεναι εἰς δοκιμὰς διὰ βολῆς καὶ δοκιμὰς διὰ πορειῶν, προκειμένου περὶ κυλινδουμένων κιλλιβάντων, καθοριζομένας ἐν τῇ συγγραφῇ ὑποχρεώσεων.

Κυλινδούμενος κιλλίβας πυροβόλου, καταλλήλως διασκευαζόμενος, ἐπεκράτησε νὰ χρησιμοποιῆται τιμητικῶς διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς σοροῦ ἐξαιρετικῶς ἐπισήμων προσώπων κατὰ τὴν ἐκφοράν.

Κ. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

Κιλλικράνκι (Killiecrankie) /*Γεωγρ.*/. Δίοδος ἐν τῇ κομιτείᾳ Πὲρθ τῆς Σκωτίας, σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν ΝΑ. διακλαδώσεων τῶν ὀρέων Γκραμπιάν, μήκους 2,5 χλμ. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ ποταμὸς Γκάρρι, ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πὲρθ - Ινβερνὲς καὶ ἁμαξιτὸς ὁδός. Αἱ πλευραὶ αὐτῆς εἶναι κατάφυτοι ὑπὸ ὡραίων δασῶν. Πρὸς Β ἐκτείνεται μικρὰ ὁμώνυμος πεδιάς, ἐν τῇ ὁποίᾳ τῷ 1689 συνήφθη αἱματηρὰ μάχη μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Σκώτων, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πρῶτοι ἡττήθησαν.

Μ. Δ. Β.

κιλλινίτης (ὁ) (Killinit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας. Ἀποτελεῖ ψευδομόρφωσιν τοῦ μοσχοβίτου κατὰ τριφανῆ, μέλος τῆς σειρᾶς τῶν μονοκλινῶν πυροξένων, ἔχει δὲ ὡς ἐκ τούτου τὴν χημικὴν σύστασιν τοῦ μοσχοβίτου. Τοιαῦται ψευδομορφώσεις τοῦ μοσχοβίτου κατὰ διάφορα ἄλλα ὀρυκτὰ παρατηρηθεῖσαι ἐν τῇ φύσει ἐθεωροῦντο ἄλλοτε ὡς αὐτοτελῆ ὀρυκτὰ ἢ ἐλάμβανον, ὅπως καὶ ὁ κιλλινίτης, ἴδια ὀνόματα. Γ. Β.

Κίλλυμπεγς (Killybegs) /*Γεωγρ.*/. Λιμὴν καὶ ἐμπορικὴ πολίχνη τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντόνιγκωλ. Ὁ λιμὴν εἶναι ἀσφαλέστατος καὶ κατάλληλος διὰ πλοῖα μεγάλης χωρητικότητος. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐχρησίμευσεν ὡς ναυτικὸς σταθμὸς Ἀγγλίας. Ἡ πολίχνη ἔχει βιομηχανίαν ταπήτων καὶ ἀκμάζουσαν ἁλιείαν σολωμῶν καὶ ρεγγῶν. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἐρείπια παλαιοῦ πύργου καὶ ἀρχαίας ἐκκλησίας. Κάτ. 1200. Μ. Ν. Δ.

κιλλυκύριοι (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Τάξις δούλων ἐν Σικελίᾳ (βλ. λ. *καλλικύριοι*).

Κιλμαὶν (Kilmaine), ***Κάρολος-Ἐδουάρδος.*** Γάλλος στρατηγός, ἰρλανδικῆς καταγωγῆς (1751—1799). Ἦτο ἀξιωματικὸς τῶν δραγόνων εἰς τὸ σῶμα τῶν ξένων ἐθελοντῶν καὶ ἐπολέμησε κατ' ἀρχὰς ἐν Σενεγάλῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐπολέμησεν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Βορρᾶ καὶ τῶν Ἀρδεννῶν, προαχθεὶς εἰς στρατηγὸν καὶ ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν αὐτῆς. Τῷ 1795 ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς ἀρχηγὸς τῆς αὐτόθι γαλλικῆς στρατιᾶς, διακριθεὶς τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Βοναπάρτου, εἰς τὰς μάχας τῆς Πεσκιέρας, τῆς Καστιλιόνε καὶ τῆς Μαντούης. Διωρίσθη κατόπιν διοικητὴς τῆς Λομβαρδίας καὶ τῷ 1797 ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τῆς ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας δρώσης γαλλικῆς στρατιᾶς. Θεωρεῖται ἐκ τῶν διασημοτέρων στρατηγῶν τοῦ ἱππικοῦ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Μ. Δ. Β.

Κιλμάρνοκ (Kilmarnock) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ σκωτικῇ κομιτείᾳ Αΐυρ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κιλμάρνοκ, παραποτάμου τοῦ Ἔρβιν, 36 χλμ. ΝΔ τῆς Γλασκώβης σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 37.000. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων της κτιρίων καταλέγονται: τὸ δημαρχεῖον, τὸ χρηματιστήριον σιτηρῶν, τὸ ἀστεροσκοπεῖον, ἡ ἀκαδημία, ἡ πινακοθήκη, τὸ πολυτεχνεῖον, θέατρον, νοσοκομεῖον, ἐπιστημονικὸν ἰνστιτοῦτον μὲ βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον κλπ. Εἰς τὸ πάρκον Κέϋ ὑψοῦται μνημεῖον τοῦ μεγάλου Σκώτου ποιητοῦ Ροβέρτου Μπέρνς, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκεν αὐτόθι τὸν πρῶτον τόμον ποιημάτων του (1786). Τὸ μνημεῖον εἶναι διώροφον κτίριον μετὰ πύργου, περιλαμβάνει δὲ μουσεῖον, ἔνθα διατηροῦνται τὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ βιβλιοθήκη του. Ἐπὶ τῆς ταράτσας τοῦ μνημείου ἔχει στηθῆ ὁ ἀνδριὰς τοῦ *Μπέρνς*. Ἡ πόλις ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν μαλλίνων εἰδῶν καὶ μεγάλα χαλυβουργεῖα, εἶναι δὲ περιώνυμος διὰ τὰ τυροκομικά της προϊόντα. Ἡ καθ' ἕκαστον Ὀκτώβριον γινομένη ἔκθεσις τυροκομίας εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐν Σκωτίᾳ. Πέριξ τῆς πόλεως ὑπάρχουν πλούσια μεταλλεῖα σιδήρου. Δ. Σ. Δ.

Κιλμὶς /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Βιάτκα, πηγάζων ἐκ τῆς περιφερείας Γλαζόβσκ. Ἔχει μῆκος 181 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Οὒτ εἰς μῆκος 127 χλμ. Σ. Κ. Π.

Κιλμπέρνι (Kilbirnie) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἐν Σκωτίᾳ καὶ τῇ κομιτείᾳ τοῦ Αΐυρ, παρὰ τὸν ποταμὸν Γκάρνοκ, εἰς ἀπόστασιν 32 χλμ. ἀπὸ τῆς Γλασκώβης. Κάτ. 8.032. Ἔχει ἀξιομνημόνευτον μητρόπολιν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐρείπια πύργου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, καταστραφέντος ἐκ πυρκαϊᾶς τῷ 1757. Ἔχει ἐργοστάσια μηχανημάτων καὶ λίνου καὶ πλησίον αὐτῆς μεταλλεῖα σιδήρου. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκεται ἡ ὁμώνυμος λίμνη μήκους 3.5 χλμ. καὶ πλάτους 1. Μ. Δ. Β.

Κιλνιανὴ (Cilniana) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ρωμαϊκὸς σταθμὸς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς Ἱσπανίας, μεταξὺ Καρτηΐας καὶ Σουὲλ (νῦν Fuengivola). Τοποθετεῖται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαρμπέλλια, ἐπὶ τοῦ Γκουανταΐζα παρὰ τὸν Torre de las Bovedas (Πύργον τῶν Τόξων), ἔνθα σῴζονται ἀρχαῖα ἐρείπια. —Π.

Κίλνιοι (Cilnii). Ἀρχαιοτάτη ρωμαϊκὴ γενεὰ ἐξ Ἀρρητίου (νῦν Ἀρρέτζο), ἧς γνωστότερα μέλη εἶναι ὁ *Γ. Κίλνιος*, στρατιωτικὸς ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ Τραϊανοῦ, *Γ. Κίλνιος Παιτῖνος* (Paetinus), ἐπὶ Τιβερίου ἀκμάσας καὶ γενόμενος κατὰ σειρὰν χιλίαρχος (tribunus militium), ταμίας (quaestor), δήμαρχος, πραίτωρ, λεγᾶτος καὶ ἀνθύπατος, ὁ *Γ. Κίλνιος Πρόκουλος* (Proculus) ὕπατος κ.ἄ. —Π.

Κιλνταὶρ (Kildare) /*Γεωγρ.*/. —1) Κομιτεία τῆς Ἰρλανδίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Λῶνστερ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1693 τ. χλμ. καὶ 70.000 κατ. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἡ πεδιὰς τοῦ *Κέρραχ* (βλ. λ.). —2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας ἐν Ἰρλανδίᾳ. Κάτ. 3.600. Ἄλλοτε ἦτο πόλις σπουδαιοτάτη. Ἔχει μητρόπολιν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, καταστραφεῖσαν ἐν μέρει τῷ 1641 και ἀνοικοδομηθεῖσαν, ἐρείπια μοναστηρίου καὶ πύργον ὕψους 40 μ. Μ. Δ. Β.

κίλντερκιν (Kilderkin). Ἀρχαῖον ἀγγλικὸν μέτρον ὑγρῶν, ἴσον πρὸς 18 γαλόνια. Χρησιμοποιεῖται ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς χωρητικότητος τῶν βυτίων.

Κίλντιγκ /*Γεωγρ.*/. Νῆσος ἐν τῷ Βορείῳ Παγωμένῳ ὠκεανῷ ὑπὸ 69° 20' Β. πλ. καὶ 52° Α. μηκ. Ἔχει ἐμβαδὸν 84 τετρ. χλμ., μῆκος 17 καὶ πλάτος ἀπὸ 2 ½ μέχρις 6 ½ χιλμ. Ἀποτελεῖται ἐκ κρυσταλλικῶν σχιστολίθων καὶ εἶναι κατάφυτος. Σ. Κ. Π.

κιλὸ (τό)· μετρικὴ μονὰς ἰσοδυναμοῦσα πρὸς βάρος χιλίων γραμμαρίων, *χιλιόγραμμον* (διεθνὴς λέξις κατὰ συγκοπὴν τοῦ γαλλ. kilogramme) || (ναυτ.) μετρικὴ μονάς, διατηρουμένη εἰσέτι ἐν χρήσει εἴς τινας ναυτικοὺς λιμένας ὡς μονὰς χωρητικότητος ἱστιοφόρων. Ἡ χωρητικότης ἑνὸς κιλοῦ εἶναι 20 περίπου ὀκάδων σίτου. Σ. Ε. Λ.

—κιλο— πρῶτον συνθετικὸν ξένων ὀνομάτων μεταγραφέντων ἑλληνιστὶ καὶ δηλούντων μετρικὰς μονάδας: *κιλοβάττ, κιλοβόλτ, κιλοτζάουλ* (ἀπὸ τοῦ ἑλλ. *χιλιο—*).

Κίλοα (Kilua ἢ Kilwa) /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τζόνσον εἰς τὴν λίμνην *Σίρβα* (Shirwa), ἀνακαλυφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λίβινγκστον ΝΑ. τῆς λίμνης Νυάσσης. Μ. Ν. Δ.

— Κίλοα *Κιβίντσε* (Kilwa Kivindsche ἢ Kilwa Kilinje) /*Γεωγρ.*/. Παράλιος πόλις τῆς Ἀφρικῆς, κειμένη εἰς τὴν βρεττανικὴν ἀποικίαν τῆς Ταγγανίκας. Κάτ. 8.000, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἰθαγενεῖς Σουαχέλι. Μ. Ν. Δ.

— Κίλοα *Κισιβάνι* (Kilwa - Kisiwani) /*Γεωγρ.*/. Παράλιος πόλις τῆς Ἀφρικῆς, παλαιοτέρα τῆς Κίλοα - Κιβίντσε, κειμένη 25 χλ. ΝΔ. αὐτῆς, ἐπὶ τῆς μικρᾶς ὁμωνύμου νήσου. Ἄλλοτε ὑπῆρξε σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, λόγῳ τοῦ καλοῦ αὐτῆς φυσικοῦ λιμένος. Ἔχει ἐνδιαφέροντα ἐρείπια τῶν χρόνων τῆς ἀραβικῆς καὶ περσικῆς κυριαρχίας (978—1498 μ. Χ.), τῆς πορτογαλικῆς (1498—1698) καὶ τῆς νεωτέρας ἀραβικῆς (1698—1826). Μ. Ν. Δ.

Κιλοάρδα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Προβολὴ χερσονησίζουσα τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας, ἀποτελοῦσα κεφαλὴν ὕψους 237 μέτρων μετ' ἀκτῶν ἀπορρώγων (πλάτ. 36°31'30" Β, μηκ 32°02'05" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236 : Rhodos to Karaburnu). Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος της ἡ πόλις Ἀλάϊα. Εἶναι τὸ *Κορακήσιον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

κιλοβάττ (τὸ) (Kilowatt) /*Φυσ.*/. Μονὰς πρὸς μέτρησιν τοῦ ἔργου, ἴση πρὸς χίλια *βάττ* (βλ. λ.). Λέγεται καὶ *χιλιοβάττ* ἢ *χιλιόβαττον* (διεθνὲς σύμβολον Kw). Α. Π. Μ.

— κιλοβάττ *ὡριαῖον* (Kilowatt-heure) /*Φυσ.*/. Μονὰς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἴση πρὸς χίλια *βάττ* (βλ. λ.) ὡριαῖα. Α. Π. Μ.

κιλοβόλτ (τὸ) (Kilovolt) /*Φυσ.*/. Μονὰς πρὸς μέτρησιν ὑψηλῶν τάσεων, ἴση πρὸς χίλια *βόλτ* (βλ. λ.).

κιλοβολταμπὲρ (Kilovoltampère) /*Φυσ.*/. Μονὰς μετρήσεως τοῦ φαινομένου ἔργου τῶν ἐναλλασσομένων ρευμάτων. Ἰσοῦται πρὸς χίλια *βόλτ-ἀμπὲρ* καὶ παρίσταται ὑπὸ τοῦ συμβόλου K.V.A. Λέγεται καὶ *χιλιοβολταμπέρ*. Α. Π. Μ.

κιλοτζάουλ (Kilojoule) /*Φυσ.*/. Μονὰς ἐνεργείας ἴση πρὸς χίλια *τζάουλ*.

Κιλουΐνινγκ (Kilwinning) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ σκωτικῇ κομιτείᾳ Αΐυρ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Γκάρνοκ, 40 χλμ. ΝΔ τῆς Γλασκώβης σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 8.400. Τὸ κυριώτερον μνημεῖον αὐτῆς εἶναι τὸ ἠρειπωμένον ἀββαεῖον, ὅπερ ἦτο ἄλλοτε τὸ πλουσιώτερον ἐν Σκωτίᾳ. Ἐκτίσθη τῷ 1140 ὑπὸ βενεδικτίνων, ἀφιερώθη δὲ εἰς τὸν ἅγιον Οὐΐνινγκ ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη ἡ πόλις. Ἡ Κιλουΐνινγκ εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ σκωτικοῦ τεκτονισμοῦ, τῆς στοᾶς ἱδρυθείσης ὑπὸ τῶν ξένων ἀρχιτεκτόνων καὶ τεκτόνων, οἵτινες μετέβησαν ὅπως κατεσκευάσουν τὸ ἀββαεῖον. Τοῦτο θεωρεῖται ἡ μητρικὴ στοὰ ἐν Σκωτίᾳ. Δ. Σ. Δ.

Κιλσαλῆ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Νῆσος τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης ἐν τῇ συστάδι τῶν *Ἐγγλεζονησίων* (πλάτ. 38° 26' Β, μηκ. 26° 47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645 : Khios island aud gulf of Smyrna), 1 μίλ. ΝΑ τῆς νήσου Κιουστὰν - Ἀντασσί. Περιβάλλεται ὑπὸ ἀβαθῶν καὶ χοιράδων, εἰς ὀλίγα μέρη τῆς ἐπιτρεπόντων προσέγγισιν. Σ. Ε. Λ.

Κιλσάϋθ (Kilsyth) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ σκωτικῇ κομιτείᾳ Στέρλινγκ, ἀπέχουσα 21 χλμ ΒΒΑ. τῆς Γλασκώβης σιδηροδρομικῶς καὶ κειμένη πλησίον τῆς διώρυγος Φὸρθ καὶ Κλάϋντ. Κάτ. 8.100. Ἔχει βιομηχανίαν σιδηρῶν εἰδῶν, χαρτοποιίαν, βαμβακουργίαν κλπ. Σῴζονται πλεῖστα ἐρείπια τῶν τειχῶν τοῦ Ἀντωνίνου νοτίως τῆς πόλεως. Δ. Σ. Δ.

Κιλσδὰρ /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Δ. Θρᾴκης ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Μουκατὲ - ντὰγ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Θρᾳκικὸν πέλαγος, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Αἴνου, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου πρὸς Α καὶ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως πρὸς Δ. Χ. Δ.

Κιλσιτζίκ(ι) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, ἄλλοτε ἑλληνικόν, μὲ 245 κατοίκους μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

κίλτ (kilt) Βραχεῖα πτυχωτὴ πολύχρωμος φοῦστα, ἐξικνουμένη μέχρι τῶν γονάτων καὶ ἀποτελοῦσα ἄλλοτε τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ἰρλανδῶν. Τὸ κίλτ φέρεται κυρίως σήμερον ὑπὸ τῶν συνταγμάτων τῶν ὀρεινῶν Σκώτων, διαφέρει δὲ ὁ χρωματισμὸς τοῦ ὑφάσματος κατὰ σύνταγμα. Ἐπίσης φέρουν τοῦτο οἱ φίλαθλοι Σκῶτοι. Παρὰ τὴν γενικῶς κρατοῦσαν γνώμην, τὸ κίλτ δὲν ἀποτελεῖ τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα τῶν ὀρεινῶν ἢ τῶν πεδινῶν Σκώτων. Ἡ λέξις σημαίνει ἐζωσμένος ἢ κεκαλυμμένος, εἶναι δὲ σκανδιναυικῆς καταγωγῆς, ὡς δεικνύει τὸ δανικὸν ρῆμα kilte (=καλύπτω). Εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους τὸ κίλτ δὲν ἦτο ἰδιαίτερον ἔνδυμα, ἀλλὰ τὸ κάτω μέρος

Κίλτ (Α).

Digitized by Google

τοῦ χιτῶνος, τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ χωρικοὶ καὶ ὅπερ ἐπιχυοῦτο κάτωθεν τῆς ζώνης. Δ. Σ. Δ.

Κὶμ (Kim), *Μάκ.* Διακεκριμένος σύγχρονος Ἀμερικανὸς ἀρχιτέκτων. Ἡ τεχνοτροπία του, μολονότι ὁ Κὶμ ἐσπούδασεν εἰς Παρισίους, δεικνύει πολλὴν προτίμησιν πρὸς τὰ ἰταλικὰ πρότυπα, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἄλλους μεγάλους Ἀμερικανοὺς ἀρχιτέκτονας Καρρὲρ καὶ Χάστιγκ, οἵτινες ἐκπροσωποῦν τὰς γαλλικὰς τάσεις. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐλὴ τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομηθείσης βιβλιοθήκης τῆς Βοστώνης δίδει τὴν ἐντύπωσιν στοᾶς ἰταλικοῦ μοναστηρίου.

«Κὶμ» (Kim). Τίτλος μυθιστορήματος τοῦ *Κίπλινγκ*, ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφεται ἡ ἱστορία ἑνὸς ὀρφανοῦ τέκνου «πτωχοῦ λευκοῦ» εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁ Κὶμ διέρχεται τὴν παιδικήν του ἡλικίαν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Λαχώρης, ὅπου συναντᾷ ἕνα λάμα ἐκ Θιβὲτ καὶ γίνεται ὁ σύντροφός του κατὰ τὸ ταξίδιόν του εἰς Μπενάρες. Εἶναι τὸ παθητικώτερον, τρυφερώτερον καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὡραιότερον μυθιστόρημα τοῦ Κίπλινγκ, ἀποκαλύπτον βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἰνδικῆς ζωῆς πληρέστερον ἢ οἱονδήποτε ἄλλο ἔργον του. Δ. Σ. Δ.

κιμαδιάζω· δημοτ., μεταβάλλω εἰς κιμᾶν, ψιλοκόβω τὸ κρέας.

Κιμὰν-ἐλ-Φαρὶς (=λόφοι τῶν ἱππέων) /*Γεωγρ.*/. Πρὸς βορρᾶν τῆς πρωτευούσης τῆς ὀάσεως Φαγιοὺμ ὑψοῦνται οἱ λόφοι τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας *Κροκοδειλοπόλεως-Ἀρσινόης*, οἱ ὁποῖοι φέρουν ἀραβιστὶ τὸ ὄνομα τοῦτο. Οἱ Φαραωνῖται τὴν ὠνόμαζον *Σετέτ*, ἐπιτόπιος δὲ θεὸς ἐλατρεύετο ὁ κροκοδειλόμορφος καὶ ὑδροχαρὴς *Σοβέκ*, ὁ *Σοῦχος* τοῦ Στράβωνος. Πτολεμαῖος Β' ὁ Φιλάδελφος μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἑλληνικήν, κτίσας νέας συνοικίας, ναοὺς ἑλληνικοὺς καὶ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἀποθεώσας δὲ τὴν ἀδελφὴν καὶ δευτέραν του σύζυγον Ἀρσινόην, ὥρισεν αὐτὴν προστάτιδα τῆς ἐπαρχίας, ἐξ οὗ ὁ νομὸς ἐκλήθη *Ἀρσινοΐτης* καὶ ἡ πόλις *Ἀρσινόη*, φθάσασα νὰ ἔχῃ 100 χιλ. κατ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρειπίων ὑψοῦται ὁ λόφος εἰς 20 μ. ὕψος, ὅθεν ἡ θέα εἶναι ἀξιόλογος. Μέγα μέρος τῶν ἐρειπίων ἐξηφανίσθη, διότι τὰ ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ χωρικοί, χρησιμοποιοῦντες τὰ κεράμια καὶ τὸ χῶμα *σαμπάχ* ἐκ συντριμμάτων ὠμῶν πλίνθων καὶ ἀπορριμμάτων χιλιάδων ἐτῶν ὡς λίπασμα. Ἐνταῦθα, καὶ ἰδίως εἰς τὸν λόφον *Κὼμ ἐλ Καρυάνα*, ἀνεσύρθησαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πλεῖστοι πάπυροι, οἱ ὁποῖοι ἀπόκεινται νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου καὶ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ἀρχιδουκὸς Rainer. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἑλληνικοί, κυρίως μὲν ἔγγραφα ὑπηρεσιακά, διαθῆκαι, ἐξοφλητικοί, συμβόλαια, ἐπιστολαί, ἀλλὰ καὶ ἀποσπάσματα τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Εὐριπίδου κλπ. Εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν ἐρειπίων κεῖνται τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Σοβέκ. Γ. Λ. Α.

Κίμαρον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον, εἰς ὃ καταλήγει ἡ Κρητικὴ χερσόνησος τοῦ Κωρύκου, ΒΔ. τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά (*Στράβ.* Teubner 474, 475). Ὁ Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης θαλάσσης (338) τὸ ὀνομάζει *Τρητόν*, Στέφανος ὁ Βυζάντιος (εἰς λ. *Κώρυκος*) *Κωρυκίαν ἄκραν*, ὁ Πτολεμαῖος *Κώρυκος* καὶ ὁ Πλίνιος Corycum Monte, τοῦ Ζωναρᾶ (σελ. 1211) ἀναφερόντος τοποθεσίαν ἐκεῖ *Κίμαρα*. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Μπούζα* Σ. Ε. Λ.

κιμᾶς (ὁ), ἢ *κιγιμᾶς* (ἐκ τοῦ τουρκ. *κιγιμὰκ* = κόπτειν εἰς λεπτὰ τεμάχια)· κρέας λεπτοκομμένον μὲ τὸν μπαλτᾶν ἢ μὲ εἰδικὸν μηχάνημα.

—/*Μαγειρ.*/ Τοῦ *κιμᾶ* γίνεται χρῆσις διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων φαγητῶν. Ἄλλοτε τὸ κρέας ἐκόπτετο εἰς κιμᾶν τῇ βοηθείᾳ μαχαιρῶν, σήμερον ὅμως ὑπάρχουν μηχαναὶ εἰδικαὶ χειροκίνητοι καὶ ἠλεκτροκίνητοι, αἱ ὁποῖαι ἑτοιμάζουν τὸν κιμᾶν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν. Τὰ κυριώτερα φαγητά, ἅτινα παρασκευάζονται μὲ κιμᾶν, εἶναι: κεφτέδες, ντολμᾶδες, γιουβαρελάκια, κολοκύθια γεμιστά, ντομάτες γεμιστές, μακαρόνια παστίτσιο, μακαρόνια ἢ πιλάφι μὲ κιμᾶ καὶ πλεῖστα ἄλλα. Οἱονδήποτε κρέας δύναται νὰ γίνῃ κιμᾶς. Α. ΣΤ.

Κιμὰχ *Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κάμαχον*.

Κίμβα-λόγγου /*Γεωγρ.*/. Ὀρεινὴ στενωπός, ἥτις, σχηματιζομένη εἰς τὰς ΒΑ. ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κερκίνης (ἢ Βέλεσι) καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος, ἀποτελεῖ, μετὰ τῆς παρακειμένης τοῦ Κλειδίου, τὴν ἀνατολικὴν εἴσοδον τοῦ μακροῦ λεκανοπεδίου Πετριτσίου - Στρουμνίτζης. Διὰ τῶν στενωπῶν τούτων εἰσέβαλλε κατ' ἔτος εἰς Βουλγαρίαν ὁ Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος διαρκοῦντος τοῦ μακροῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Σαμουήλ, μὴ τολμῶν ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Βυζαντινοὺς ἐκ τοῦ συστάδην, ἠρκεῖτο παρενοχλῶν αὐτοὺς δι' αἰφνιδιαστικῶν ἐπιδρομῶν, ἐν τέλει δ' ἀπεφάσισε νὰ περιφράξῃ τὰς ἀνωτέρω στενωποὺς δι' ὀχυροῦ τείχους καὶ τάφρου καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐν αὐτοῖς ἰσχυρὰν φρουράν, ἵνα καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τοῦ Βασιλείου. Ἀρχομένου τοῦ θέρους 1014, ὁ Βασίλειος ἐπιχειρήσας καὶ πάλιν νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν, εὗρεν ἐν τοῖς στενωποῖς ἰσχυρῶς ἐγκατεστημένον τὸν Σαμουήλ, ὅν, παρ' ὅλας τὰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτοπίσῃ. Ἀπογνοὺς νὰ βιάσῃ τὴν διάβασιν, ἀπεφάσισε νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ αὐτήν. Τὸν ἐλιγμὸν ἀνέθεσεν εἰς τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον Ξιφίαν, ὅστις, εὑρεθεὶς οὕτως εἰς τὰ νῶτα τῶν Βουλγάρων, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείψουν ἐν σπουδῇ τὰς θέσεις των. Ὁ Βασίλειος διῆλθε τότε ἁμαχητὶ τὰς στενωπούς. Ν. ΚΛΣ

κίμβηξ (ὁ) (Cimbex) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τενθρεδιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα εὔρωστον, κεραίας βραχείας καὶ διωγκωμένας κατὰ τὸ ἄκρον των. Γνωστὰ περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη, διαδεδομένα ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κίμβηξ ὁ γραμμωτὸς* (Cimbex lineatus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην ἐντὸς τῶν δασῶν. Αἱ κάμπαι του ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων δένδρων, ὧν κατατρώγουσι τὰ φύλλα. Δ. Ν. Π.

Κιμβρικὴ *χερσόνησος* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς χερσονήσου τῆς *Ἰουτλάνδης* (βλ. λ.), ὀνομασθείσης οὕτως ὡς κατοικουμένης ὑπὸ τῶν *Κίμβρων*.

Κίμβροι (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ἀρχαῖος λαός, γνωστὸς ἀπὸ τὰς μετὰ τῶν Τευτόνων ἐπιδρομὰς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἀσφαλῶς δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν εἰς ποίαν φυλὴν ἀνήκουν. Ἴσως φυλετικῶς προσεγγίζουν τοὺς Κιμμερίους. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον αὐτοὺς *Κέλτας*, βραδύτερον δὲ ὁ Πλούταρχος εἰς τὸν βίον τοῦ Μαρίου χαρακτηρίζει ὡς *Γερμανούς*. Κατῴκουν, κατά τινας μὲν εἰς Βαλτικήν, κατὰ Πλίνιον δὲ καὶ Πτολεμαῖον εἰς Κιμβρικὴν χερσόνησον (νῦν Ἰουτλάνδην). Ὠθούμενοι πιθανῶς ὑπὸ τῶν Δανῶν ἢ τῶν Ἄγγλων, περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ., κατῆλθον πρὸς τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην, πρὸς ἀναζήτησιν νέας πατρίδος. Οὕτως ἤρχισεν ἡ περιπλάνησις αὐτῶν μετὰ τῶν Τευτόνων, ἥτις περιήγαγε τοὺς Ρωμαίους εἰς λίαν ἐπικινδύνους θέσεις. Τῷ 113 π. Χ., ἐπὶ τῶν ὑπάτων Καικιλίου Μετέλλου καὶ Παπιρίου Κάρβωνος, ἤκουσαν ἐν Ρώμῃ τὸ πρῶτον τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἦλθον ΝΑ, πρὸς τὴν Βοημίαν, ἔνθα εὗρον μεγάλην ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Βοΐων, καὶ διὰ τοῦτο ἐτράπησαν πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν. Ἐκεῖθεν ἐστράφησαν πρὸς δυσμάς, καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ νότια μέρη τοῦ Νωρικοῦ (νῦν Καρινθίαν), ζητοῦντες ἀπὸ τὸν ἀνθύπατον Γν. Παπίριον Κάρβωνα γῆν πρὸς ἐγκατάστασιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κάρβων ἠρνήθη, συνεκρούσθη μάχη παρὰ τὴν σημερινὴν πόλιν Νόϋμαρκτ τῆς Καρινθίας, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Ρωμαῖοι. Μετὰ τὴν νίκην των ἐστράφησαν βορείως πρὸς τὴν Ἑλβετίαν, παρακάμψαντες τὰς Ἄλπεις, καὶ ἀφοῦ παρέσυραν τὰς ἑλβετικὰς φυλὰς Τιγουρίνους, Τουγήνους καὶ Ἄμβρωνας εἰσήλασαν εἰς τὴν Γαλατίαν μὲ 300 χιλ. μαχητάς, λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες. Τὸν πρῶτον δὲ ρωμαϊκὸν στρατόν, τὸ ὁποῖον συνήντησαν ὑπὸ τὸν ὕπατον Μ. Ἰούνιον Σιλανόν, κατασυνέτριψαν (110 π. Χ.).

Οἱ περὶ τῶν Κίμβρων γράψαντες ἀναφέρουν ὅτι ἦσαν μεγαλόσωμοι, φοβεροὶ τὴν ὄψιν, τολμηρότατοι, πολεμικοὶ καὶ σκληραγωγημένοι. Ἔφερον ἐπὶ ἁμαξῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία καὶ ἔτρωγον ὠμὰ κρέατα. Ὅπλα εἶχον θώρακας, ἀσπίδας καὶ κράνη, ὅμοια πρὸς ῥύγχη ἀγρίων θηρίων, μὲ ὑψηλὰ λοφία, ἐπιθετικὰ δὲ ἀκόντια καὶ σπάθας μακράς. Ἡ πρὸς μάχην παράταξις ἦτο τετραγωνική, ἄνευ ἱππικοῦ, ἡ δὲ ἐπίθεσις των ὁρμητικὴ καὶ ἀσυγκράτητος. Ἡ ἀνδρεία ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἦτο ἀξιοθαύμαστος. Ἡ ἔφοδος ἐγίνετο μετὰ βοῆς μεγάλης, τὴν ὁποίαν ἐπηύξανον τὰ παιδία βοῶντα καὶ κρούοντα τὰ δερμάτινα καλύμματα τῶν ἁμαξῶν ὡς τύμπανα. Ὁ ἐν τῇ μάχῃ θάνατος ἐθεωρεῖτο ἔντιμος καὶ ἰδιάζων εἰς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, ὁ δὲ ἐξ ἀσθενείας ἐθεωρεῖτο θάνατος ἄθλιος. Παρ' αὐτοῖς δὲν ὑπῆρχον ἱερεῖς, ἀλλ' ἱέρειαι, πολιαὶ γυναῖκες, γυμνόποδες, ἐνδεδυμέναι λευκοὺς λινοῦς χιτῶνας καὶ φέρουσαι χαλκῆν ζώνην. Καθῆκον δὲ εἶχον νὰ σφάζουν τοὺς διὰ τὰς θυσίας ὡρισμένους αἰχμαλώτους καὶ νὰ μαντεύουν ἐκ τοῦ ῥέοντος αἵματος καὶ τῶν σπλάγχνων αὐτῶν. Τοιοῦτοι λοιπὸν ὄντες, δικαίως μέγαν τρόμον πανταχοῦ ἐνέβαλλον.

Ἐν Γαλατίᾳ ἐνίκησαν τῷ 109 π. Χ. τὸν ὕπατον Λ. Κάσσιον Λογγῖνον, τῷ 108 τὸν Γν. Μ. Μάξιμον, τῷ 107 τὸν ἀνθύπατον Κ. Σερβίλιον Καιπίωνα, τῷ 106 τὸν ὑπατικὸν Μ. Αὐρήλιον Σκαῦρον μὲ 120 χιλ., καὶ τῷ 105 νέον στρατὸν ἐξ 80 χιλ. ὑπὸ δύο ὑπάτους παρὰ τὴν Ἀραυσίωνα (νῦν Ὀράγγην) ἐξωλόθρευσαν. Ἕνεκα τῶν ἐπανειλημμένων τούτων ἀτυχιῶν καὶ καταστροφῶν, κατέλαβε τοὺς Ρωμαίους ὁ κληθεὶς κιμβρικὸς ἢ τευτονικὸς τρόμος. Τότε ἡ σύγκλητος ἀπεφάσισε νὰ καλέσῃ τὸν νικητὴν τῆς Ἀφρικῆς Μάριον καὶ ν' ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς κινδυνευούσης Ἰταλίας. Ἐπὶ πενταετίαν λοιπὸν ἐξέλεγεν αὐτὸν ὕπατον καὶ παρεῖχεν εἰς αὐτὸν πάντα τὰ μέσα πρὸς ἀποτροπὴν τῶν φοβερῶν ἐπιδρομέων. Οὗτοι ὅμως, ἄγνωστον διατί, ἐστράφησαν πρὸς τὰ Πυρηναῖα καὶ ὑπερβάντες ταῦτα εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἀλλ' ἡ γενναία ἀντίστασις τῶν Κελτιβήρων ἐπανέφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν Γαλατίαν (103).

Ἡ εἰς τὴν Ἱσπανίαν αὕτη εἰσβολὴ ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν Μάριον νὰ ὀχυρώσῃ ἀπόρθητον στρατόπεδον παρὰ τὸν Ροδανόν. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ματαίως προσεπάθησαν νὰ κυριεύσουν αὐτό· ὅθεν ἐστράφησαν πρὸς Β., ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐστράφησαν πρὸς Ν., ἕνεκα τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Βέλγων. Τότε παρακάμψαντες τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον τοῦ Μαρίου ἐχωρίσθησαν εἰς δύο καὶ ἀπεφάσισαν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἰταλίαν, οἱ μὲν Κίμβροι ἀνατολικῶς διὰ τοῦ Νωρικοῦ, οἱ δὲ Τεύτονες ὑπὸ τὸν βασιλέα των Τευτόβοδον δυτικῶς διὰ τῆς ρωμαϊκῆς Γαλατίας. Τότε ὁ Μάριος, ὅστις πάντοτε παρηκολούθει αὐτούς, παρὰ τὴν θέσιν Aquæ Sextiæ εἰς διπλῆν μάχην (102) καταστρέφει τοὺς Τεύτονας καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν βασιλέα των. Οἱ Κίμβροι ἐν τῷ μεταξὺ διέβησαν διὰ τοῦ Τυρόλου τὰς Ἄλπεις καὶ εἰσελάσαντες εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠνάγκασαν τὸν ὕπατον Κ. Λ. Κάτουλλον νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν διάθεσίν των τὴν μέχρι Πάδου Ἰταλίαν. Ὁ Μάριος, μαθὼν τὴν καταστροφὴν τῶν Τευτόνων, σπεύδει πρὸς συνάντησιν τοῦ Κατούλλου καὶ εἰς τὰς Οὐερκέλλας, μεταξὺ Τουρίνου καὶ Μιλάνου, οἱ ἡνωμένοι στρατοὶ τοῦ Μαρίου καὶ Κατούλλου συγκρούονται πρὸς τοὺς Κίμβρους τῇ 30 Ἰουλίου τοῦ 101 π. Χ. Ἡ καταστροφὴ παρ' ὅλην τὴν ὁρμὴν τῶν Κίμβρων ἦτο πλήρης· 140 χιλ. ἐφονεύθησαν καὶ 60 χιλ. συνελήφθησαν. Ὅσοι ἐσώθησαν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων, λυσσωδῶς ὑπερήσπισαν τὸ ἐξ ἁμαξῶν στρατόπεδόν των. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς αἰχμαλωσίας πλεῖστοι, ἰδίως γυναῖκες, ηὐτοκτόνησαν. Ἐκ τῶν Κίμβρων ἐλάχιστα μόνον λείψανα ἔμειναν εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ εἰς τὴν πρώτην κατοικίαν αὐτῶν, τὴν Κιμβρικὴν χερσόνησον. Ν. Ζ.

Κίμζε (Chiemsee) /*Γεωγρ.*/. Λίμνη τῆς Γερμανίας, ἡ μεγαλυτέρα τῆς Βαυαρίας (πρῴην *Βαυαρικὴ θάλασσα*, Bayrisches Meer). Κεῖται ἐπὶ τῶν παγετωδῶν ὑψιπέδων τῆς Βαυαρίας, εἰς ὕψος 518 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἄλπεων, 70 χλμ. ΝΑ. τοῦ Μονάχου. Ἔχει πλάτος ἀπὸ Β πρὸς Ν 11 χλμ. καὶ μῆκος ἀπὸ Δ πρὸς Α 11 χλμ., καλύπτει ἐπιφάνειαν 80 τ. χλμ., τὸ δὲ βάθος της εἶναι 80 μέτρων. Δέχεται διαφόρους ποταμοὺς καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Ἴνν, διὰ τοῦ Ἄλτς. Εἶναι πλουσιωτάτη εἰς ἰχθῦς (πέστροφες, σολωμούς, κάρπας κλπ.). Ἐντὸς τῆς λίμνης εὑρίσκονται τρεῖς νησῖδες, ἐξ ὧν ἡ μεγαλυτέρα, *Χερρενβαϊρθ*, ἐπιφανείας 11 τ. χλμ., περιέχει μονήν, κτισθεῖσαν τῷ 764, καὶ ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ἀπὸ τοῦ 1215 μέχρι τοῦ 1805, καὶ φρούριον κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Β'. Δ. Σ. Δ.

Κιμιάτα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαῖον φρούριον τῆς Παφλαγονίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλγάσσυος (νῦν Οὐλγοὺζ ἢ Ἀλκάς). Ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάζετο ἡ πέριξ χώρα *Κιμιατηνή*, ἐκ τούτου δὲ ὁρμώμενος Μιθριδάτης ὁ Κτίστης ἐγένετο ἱδρυτὴς τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου. Ὑπὸ τῶν σημερινῶν ἀρχαιολόγων τὰ Κιμίατα τοποθετοῦνται εἰς τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν Ντιὲν-Ντερὲ ἀρχαῖα ἐρείπια, Δ. τοῦ Κότ-Χισὰρ κείμενα. —Π.

Κιμιατηνὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Χώρα τῆς Παφλαγονίας (βλ. λ. *Κιμίατα*).

κιμικίφυγον (τὸ) (Cimicifuga) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχοειδῶν* (βλ. *φυγόκορις*).

Κίμινα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Βραχονησὶς περιβαλλομένη ὑπὸ μυρμήκων καὶ προεκτείνουσα τὴν ΝΔ. τῆς Θηρασίας ἐσχατιάν, ἧς ἀποτελεῖ ἀπόθραυσμα (πλάτ. 36°25'00" Β, μηκ. 25°20'12' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2043: Santorin island). Σ. Ε. Λ.

Κιμινία *λίμνη* (Ciminius lacus) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λίμνη ἐπὶ κρατῆρος τῶν Ν. κλιτύων τοῦ ἡφαιστειώδους *Κιμινίου ὄρους* (βλ. λ.) τῆς Ἰταλίας, εἰς ὕψος 579 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, κατέχουσα ἐπιφάνειαν 12 τετρ. χλμ., νῦν καλουμένη *Λάκο ντὶ Ροντσιλιόνε* (Ronciglione) ἢ *Λάκο ντὶ Βίκο*. Κατὰ τὴν παρὰ Ἀμμιανῷ Μαρκελλίνῳ παράδοσιν, ἐσχηματίσθη ἐξ ἡφαιστειώδους ἐκρήξεως καὶ κατεῖχε τὴν θέσιν, ἣν πρότερον εἶχεν ἡ ἔκτοτε καταποντισθεῖσα ἐτρουσκικὴ πόλις *Σάκκουνον* ἢ *Σουκκίνιον* κατά τινα μῦθον ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν ὑδάτων πηγῆς, ἥτις ἀνέβλυσεν ἐξ ὀπῆς γενομένης ὑπὸ τῆς σιδηρᾶς ῥάβδου τοῦ Ἡρακλέους, ἣν οὗτος ἐνέπηξε βαθέως εἰς τὸ ὄρος, ἵνα δείξῃ εἰς τοὺς κατοίκους τὴν ἰσχύν του. Π. Ν. Π.

—Κιμινία *ὁδὸς* (Ciminia via) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ρωμαϊκὴ ὁδὸς ἐν Ἐτρουρίᾳ, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ *Κιμινίου ὄρους* (βλ. λ.), δι' οὗ κυρίως διήρχετο, ἀναφερομένη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς κατακτήσεως τούτου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἤρχετο παρὰ τὸ Σούτριον ἀπὸ τῆς Κασσίας ὁδοῦ, ἐξέτει

Digitized by Google

νετο ἐκ τῆς Α. πλευρᾶς τῆς Κιμινίας λίμνης πρὸς τὸ πρόσθιον αὐτῆς μέρος, καὶ ἀνήρχετο τὴν κλειτύρειαν τὴν μεταξὺ Κιμινίου ὄρους καὶ τῶν «Ὑδάτων τοῦ Στρουθίου» (Aquae Passeris), Β. τοῦ νῦν Βιτέρμπο. Ἡ ἐπιστασία τῆς συνεδέετο μετὰ τῆς ἐπιστασίας τῆς Κλωδίας Ἀννίας Κασσίας ὁδοῦ καὶ τινων ἄλλων, πλεῖστοι δὲ ἐπιμεληταὶ αὐτῆς (curatores) ἀναφέρονται ἐν ἐπιγραφαῖς. Π. Ν. Π.

Κιμίνιον *ὄρος* (Ciminius καὶ Ciminus Mons) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Περίφημον διὰ τὴν ἱστορίαν του ἡφαιστειογενὲς ὄρος τῆς Ἰταλίας (ὕψομ. 1056) διαχωρίζον τὴν ρωμαϊκὴν περιοχὴν ἀπὸ τῆς ἐτρουσκικῆς πεδιάδος, ἣ ἀπετέλει φυσικὸν προτείχισμα· νῦν καλεῖται *Μόντε Τσίμινο* (Cimino) καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ὑπάρχει ἡ *Κιμινία* λίμνη (βλ. λ.). Μέχρι τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος ἀπετέλει τὸ φόβητρον τῶν ρωμαϊκῶν στρατιῶν, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε διενοήθησαν τὴν διάβασιν αὐτοῦ, καλυπτομένου ὑπὸ πυκνοτάτου δάσους τοῦ καλουμένου «Κιμινίου δρυμοῦ». Μόλις τῷ 310 π. Χ. ὁ ὕπατος Φάβιος Μάξιμος Ρουλλιανὸς κατώρθωσε τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ διώκων τοὺς εἰς τὸ ὄρος καταφυγόντας Ἐτρούσκους πολιορκητὰς τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας Σούτριον, νὰ διέλθῃ τὸ Κιμίνιον ὄρος, ἡ διάβασις δὲ αὕτη ἀπετέλεσε τὸ τελικὸν κτύπημα τῆς ἐτρουσκικῆς συμπολιτείας, δι' ὃ ἔκτοτε καθιερώθη ἡ *Κιμινία* ὁδὸς (βλ. λ.). Τὸ ὄρος καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἦτο περίφημον διὰ τοὺς λῃστὰς αὐτοῦ, οὓς ἠδυνάτει νὰ ὑποτάξῃ τὸ παπικὸν κράτος. Π. Ν. Π.

Κιμίνιον *ὕδωρ* (Ciminia aqua) /*Ἀρχ.*/. Εἷς τῶν βραχιόνων τοῦ ρωμαϊκοῦ ὑδραγωγείου, τοῦ καλουμένου *Σαβατῖνον* ὕδωρ (βλ. λ.).

Κιμίνιος *δρυμὸς* (Cimina silva) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ βλ. *Κιμίνιον* ὄρος.

κιμινίτης (ὁ) (Ciminit) /*Ὀρυκτολ.*/. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τῆς οἰκογενείας τῶν τραχειτοδολεριτῶν. Ἔχει χρῶμα τεφρόν, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ φαινοκρυστάλλους ἐκ λαβραδορίτου, πρασίνου διοψιδίου ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ καὶ ἐν μέρει φαιᾶς ἀμφιβόλου καὶ ὀλιβίνου, καὶ ἀπὸ θεμελιώδη μᾶζαν, ἡ ὁποία εἶναι πλουσία εἰς σανίδινον, περιέχει δὲ διοψίδιον εἰς σημαντικὴν ποσότητα, βιοτίτην οὐχὶ σπανίως, ἐνίοτε δὲ καὶ λευκίτην. Ἡ χημικὴ σύστασις αὐτοῦ, συνέπεια τῆς ἀνωτέρω ὀρυκτολογικῆς συστάσεως, χαρακτηρίζεται διὰ τὴν ἀσυνήθως μεγάλην περιεκτικότητα εἰς ὀξείδιον τοῦ μαγνησίου (MgO) καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ὑποξειδίου τοῦ καλίου (K_2O) ἀπέναντι τοῦ ὑποξειδίου τοῦ νατρίου (Na_2O). Ὁ κιμινίτης ἀναπτύσσεται εἰς τὰ Κιμίνια ὄρη παρὰ τὸ Viterbo. Γ. Β.

Κίμινο /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ ΝΔ. τῆς Θηρασίας ἐσχατιά (πλάτ. 36°25'00" Β, μῆκ. 25°20'12" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2043: Santorin island). Ἐν μιλ. Ν. αὐτοῦ κεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Μάνσελλ ἀνακαλυφθεῖσα κινδυνωδεστάτη ὕφαλος, μόλις 1 ½ ὀργ. βόλισμα ἔχουσα. Σ. Ε. Λ.

κιμμερίδιος *βαθμὶς* (Kimmeridge, Kimméridgien) /*Γεωλογ.*/. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν πέντε βαθμίδων στρωμάτων (ἡλικιῶν), εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἀνωτέρα (ἢ λευκὴ) ἰουράσιος ἢ μάλμιος ὑποδιάπλασις (ὑποπερίοδος) τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων (αἰῶνος). Ἡ ὀνομασία ἐδόθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου Kimmeridge τῆς κομιτείας Ντόρσετ, νοτίου ἀκτῆς τῆς Ἀγγλίας. Τὰ στρώματα τῆς βαθμίδος ταύτης εἶναι κυρίως ἀπολιθωματοβριθεῖς ἀσβεστόλιθοι, συναντῶνται δὲ πολὺ ἐξηπλωμένα ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ, βορείῳ Ἰταλίᾳ, Ἀγγλίᾳ κ.τ.λ.

Ἐν Ἑλλάδι στρώματα κιμμερίδια εὑρέθησαν ἐν Εὐβοίᾳ (ἀσβεστόλιθοι μὲ *νηρινέας* καὶ τὸ *ἑτερόδικερας Luci*), εἰς τὰ ὄρη τῆς Λοκρίδος καὶ Βοιωτίας (ἀσβεστόλιθοι μὲ τὸ ἀπολίθωμα *κλαδοκορόψις ἡ θαυμαστή*), εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ναυπλίου (κροκαλοπαγὴ μὲ *νηρινέας* καὶ τὸ *δίκερας*), εἰς τὸν Καρακαλᾶν, Ἅγ. Βασίλειον καὶ Ἀκροκόρινθον (κροκαλοπαγή). Γ. Κ. Γ.

Κιμμερικὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς ἀσιατικῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ Σκύμνον τὸν Χῖον (Περιήγ 896) ἀριστερὰ τῷ ἐκπλέοντι τὴν Μαιώτιδα λίμνην ἢ ἀκριβέστερον, κατὰ τὸν Στράβωνα (IV 494), ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, εἰς ἀπόστασιν 120 σταδίων (16 μιλλίων) ἀπὸ τοῦ Ἀνακείτου ποταμοῦ ἢ ἄλλως Ὑπάνεως καλουμένου. Ἄλλως *Κιμμερὶς* (βλ. λ. *Κιμμέριον*). Α. Θ. Σ.

Κιμμέριοι (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ὠνομάζοντο οὕτως οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς σημερινῆς Κριμαίας καὶ τῶν παραλίων τῆς Μαιώτιδος λίμνης. Καὶ αἱ μὲν χῶραι αὗται ὠνομάσθησαν ἐξ αὐτῶν *Κιμμερία* (ἡ), ὁ δὲ πορθμὸς ὁ ἑνώνων τὴν Μαιώτιδα μὲ τὸν Εὔξεινον ὠνομάσθη *Κιμμέριος Βόσπορος* (νῦν πορθμὸς τοῦ *Κέρτς*).

Οἱ Κιμμέριοι ἦσαν γνωστοὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ὡς μυθικὸς λαός. Ὁ Ὅμηρος (Ὀδ. κ, λ, ξ) περιγράφει αὐτοὺς ὡς ἔθνος μέγα, τὸ ὁποῖον κατῴκει τὰ παράλια τοῦ ὠκεανοῦ πλησίον τῆς εἰς Ἅδην εἰσόδου, ἔνθα ἐπεκράτει παντοτεινὸν σκότος καὶ ὁ ἥλιος δὲν ἔλαμπε. Παρῆγον δὲ οἱ μετέπειτα Ἕλληνες τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ Κερβέρου, τοῦ πυλωροῦ τοῦ Ἅδου (Κερβέριοι—Κιμμέριοι). Εἰς τὴν Ὀδύσσειαν ὡσαύτως ἀναφέρονται αἱ μεγάλαι νύκτες καὶ ἡμέραι τῶν βορείων τούτων λαῶν. Ὁ δὲ Κράτης, ἑρμηνεύων τὰς πληροφορίας τοῦ Ὁμήρου περὶ τοῦ μυθικοῦ τούτου λαοῦ τῶν Κιμμερίων, λέγει: «τοῦ γὰρ ἡλίου ὄντος ἐν θερινῷ τροπικῷ τοὺς ἀρκτῴους ἀνθρώπους μεγίστην τὴν ἡμέραν ἔχειν καὶ μὴ ἔχειν νύκτα· τὴν γὰρ νύκτα μόνον μιᾶς ὥρας διάστημα εἶναι».

Ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγράφων καὶ περιηγητῶν ὁ μὲν Ποσειδώνιος σχετίζει αὐτοὺς πρὸς τοὺς Κιμβρους, οἵτινες ἐπεξέτειναν τὰς ἐπιδρομάς των μέχρι τῆς Μαιώτιδος, ὁ Προκόπιος πρὸς τοὺς Βρεττανοὺς καὶ Ἰρλανδοὺς καὶ ἄλλοι πρὸς ἄλλους. Οἱ Κιμμέριοι διακρίνονται ὑπό τινων εἰς δύο, εἰς τὸν μυθικὸν λαὸν τοῦ Ὁμήρου καὶ εἰς τὸν θρακικὸν λαόν, ὃν ἐγνώρισεν ἡ Μ. Ἀσία. Ἕτεροι ἀναγνωρίζουν εἰς αὐτοὺς δύο κλάδους κελτικοῦ λαοῦ, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἰς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Δύσιν, ὁ δὲ ἕτερος εἰς τὴν ἐξ αὐτῶν κληθεῖσαν Κιμμερίαν. Οἱ τελευταῖοι λοιπὸν οὗτοι ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Σκυθῶν, περὶ τὸ 900 π. Χ., κατέλιπον τὴν χώραν των καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λυγδάμιος ἐξώρμησαν ΝΑ πρὸς τὴν Ἀσσυρίαν, πολεμήσαντες πρὸς πολλούς, ἰδίως ὅμως πρὸς τὸ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Ἀσσυρίων (900—700). Περὶ τῶν ἀγώνων αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους πλεῖστα περιέχουν αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ τῶν βασιλέων τῆς Ἀσσυρίας Μενουά καὶ Σάργωνος. Θέατρον δὲ τῶν πολέμων τούτων ἐγένοντο αἱ νότιαι καὶ νοτιοανατολικαὶ ἀκταὶ τῆς λίμνης Οὐρμίας τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, αἱ ὁποῖαι κατείχοντο τότε ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Μανναίων. Πλὴν τῶν Ἀσσυρίων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὀνομάζονται *Γιμαρράϊα*, ἐγνώρισαν αὐτοὺς καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὀνομάζονται *Γαμέρ*, καὶ οἱ Ἀρμένιοι, ὀνομάζοντες αὐτοὺς *Καμέρκ*. Τὴν κάθοδον τῶν Κιμμερίων περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος ἐκτενῶς, τοῦ ὁποίου τὰς πληροφορίας ἐπιβεβαιώνουν αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ καὶ τὸ ἀρχεῖον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σάργωνος (722—705), ὅστις ἰσχυρότατα ἐπολέμησε τὰς βαρβαρικὰς ταύτας ὀρδὰς (719—713). Ἐπίσης εἰς τὸ σπουδαιότατον ἀρχεῖον τῆς Νινευΐ (νῦν Κουγιουντζούκ), τὸ ὁποῖον ἐσώζετο μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῆς 607), καὶ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἐγνώριζον οἱ Ἕλληνες περιηγηταί, ἀναφέρονται καὶ μάχαι κατὰ τῶν Κιμμερίων τοῦ Ἀσσαρχάδωνος, ἐγγόνου τοῦ Σάργωνος (681—668), ὅστις ὡσαύτως ἐπολέμησε καὶ πρὸς τὸν Β ρ-τὰ-τοῦ-ά, βασιλέα τοῦ Ἰσκούζα, λαοῦ Σκυθικοῦ, ἐπιχειρήσαντος ν' ἀπαλλαγῇ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀσσυρίων. Εἰς τὸν Βάρ-τὰ-τοῦ-ά ὁ Η. Winckler ἀναγνωρίζει τὸν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενον βασιλέα τῶν Σκυθῶν Πρωτοθύην, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Μαδίης, ἐπίσης βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν, ἐπῆλθε μετὰ μεγάλου στρατοῦ πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀσσυρίων, τοὺς ὁποίους εἶχε νικήσει ὁ βασιλεὺς Κυαξάρης καὶ ἐπολιόρκει τὴν Νινευΐ. Πότε οἱ Κιμμέριοι ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Ἀσσυρίας ἐτράπησαν πρὸς δυσμάς, ἐκ τίνων βάσεων καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν, εἶναι προβλήματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ὁπωσδήποτε ἔχουν λυθῆ. Ὁ Η. Winckler δέχεται, ὅτι ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν συμμαχησάντων Ἰσκούζα (Σκυθῶν) καὶ Ἀσσυρίων, καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης των ταύτης ἦτο ἡ πρὸς δυσμὰς ἐξόρμησις αὐτῶν. Δύο δρόμοι δὲ ὑπῆρχον δι' αὐτούς· νοτίως διὰ τοῦ Διαρβεκίρ, Μαλατίας, καὶ βορείως δι' Ἐρζερούμ καὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου. Νοτίως οὐδὲν ἴχνος φαίνεται καὶ συνεπῶς ὑπολείπεται μόνον ὁ βόρειος δρόμος. Τὰ κατορθώματα τῶν Κιμμερίων κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτῶν ἀπὸ Ἀσσυρίας εἰς Λυδίαν σχετίζονται πρὸς τὰ τῶν Ἀμαζόνων, ἴσως διότι αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἐλάμβανον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς μάχας. Πρώτη ἐγνώρισεν αὐτοὺς ἡ Σινώπη καὶ μετὰ ταύτην ἡ Βιθυνία καὶ Φρυγία. Τὰ κατὰ τὴν Βιθυνίαν περιέγραψεν ὁ Ἀρριανὸς εἰς τὰ Βιθυνιακὰ αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἀπωλέσθησαν. Εἰς ταῦτα ὁ Ἀρριανὸς ἀναφέρει, ὅτι εἰς Ἡράκλειαν τὴν Ποντικὴν ἔφαγον πόαν ἀκονίτου, φυτοῦ δηλητηριώδους, καὶ ἀπέθανον πολλοί. Ἐκ πληροφοριῶν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἐκ σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν, ὅτι ἡ εἰς Φρυγίαν εἰσβολὴ αὐτῶν ἐγένετο κατὰ τὸ 675 π. Χ. Ἀφοῦ δὲ ἐλεηλάτησαν καὶ τὴν χώραν ταύτην ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Λυδῶν Γύγην, πάντως πρὸ τοῦ 600 π. Χ. Οὗτος τότε ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Ἀσσυρίων, οἱ ὁποῖοι ὑπεσχέθησαν ταύτην, ἀφοῦ ὑπεχρέωσαν αὐτὸν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν των. Ἡ βοήθεια ὅμως φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο σπουδαία καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησαν οἱ Λυδοὶ τὴν βοήθειαν τῶν Αἰγυπτίων. Πράγματι οὗτοι ἔσπευσαν καὶ ἀπήλλαξαν μὲν αὐτοὺς τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀσσυρίων, τὰς Σάρδεις ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σώσουν καὶ τῷ 652 ἔπεσεν ἡ πλουσιωτάτη αὕτη πρωτεύουσα τῆς Λυδίας εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὀρδῶν τῶν Κιμμερίων, ὁπότε, ἴσως ἐκ λύπης, ἀπέθανεν ὁ Γύγης. Τῷ 646 βασιλεύοντος τοῦ Ἄρδυος, υἱοῦ τοῦ Γύγου, τὸ δεύτερον αἱ Σάρδεις ἐκυριεύθησαν καὶ ἐλεηλατήθησαν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Τρήρων, οἵτινες διαπεραιωθέντες ἐκ τῆς Θρᾴκης ἐλεηλάτουν καὶ αὐτοὶ τότε τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἀφοῦ οὕτω δεινῶς ἐλεηλάτησαν καὶ τὴν Λυδίαν, ἑνωθέντες οἱ Κιμμέριοι μετὰ τῶν Τρήρων, ὡς συμβαίνει τοῦτο πολλάκις μὲ τοὺς ἐπιδρομεῖς λαούς, ἐπῆλθον κατὰ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου. Τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας ἀναφέρει ὁ ἐλεγειακὸς ποιητὴς Καλλῖνος, λέγων «ἐπέρχεται νῦν ὁ στρατὸς τῶν ὀβριμοεργῶν Κιμμερίων». Ἔπαθον δὲ ἰδίως αἱ ἑξῆς πόλεις ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον· Ἄντανδρος, εἰς τὸν Ἀδραμυττηνὸν κόλπον, Μαγνησία, Σμύρνη, Κολοφών, Ἔφεσος, τῆς ὁποίας τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἔκαυσεν ὁ βασιλεὺς τῶν ἐπιδρομέων Λύγδαμις, καὶ ἄλλαι. Ἐπὶ 75 ἔτη (650—575) ὑπέστησαν αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τὰ πάνδεινα, μέχρις ὅτου ὁ Ἀλυάττης (616—560 π. Χ.) κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τελείως τοὺς Κιμμερίους. Οὗτοι ὁριστικῶς ἐτράπησαν πρὸς Α, εἰς Καππαδοκίαν καὶ Ἀρμενίαν, ὅπου πιθανῶς καὶ ἔμειναν, ἀφοῦ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἀιεστάτωσαν τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τῆς Ἀσσυρίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἀρχαῖοι συγγραφεῖς· *Ὅμηρος, Ἡρόδοτος, Καλλῖνος* καὶ ἄλλοι.—*Lehmann-Haupt*, Zt-ctr. f. Assyr. XV, 123 (1900), Klio, XVI, 340 (1919—1920). — *H. Winckler*, Altor. Forschungen (I, Heft 5, 414 καὶ 6, 484—496, 1897). Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Κιμμέριον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον (*Πτολεμ.* Ε, θ, 5 Nobbe) τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρματίας, καὶ πόλις τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (*Πτολ.* Γ, στ, 5). Καὶ τὸ μὲν ἀκρωτήριον «τὸ ἀφετήριον τοῖς τὴν λίμνην Κοροκονδαμῖτιν] πλέουσιν» (*Στράβ.* ΙΑ, β, 10 Didot) εἶναι τὸ σύγχρονον *Καμμενοῖ* (πλάτ. 45° 27' Β, μῆκ. 36° 52½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Sevastopol to Kertch)· ἡ δὲ πόλις, ἣν ὁ Σκύμνος Περιήγησις 895) ὀνομάζει *Κιμμερίδα*, ὁ δὲ Πλίνιος VI, 17) Cimmerium, ἀναφέρων ὅτι πρότερον ἐλέγετο Cerberium καὶ ἥτις ὠνομάσθη κατόπιν *Κιμμερικόν*, εἶναι ἀγνώστου ταυτότητος. Σ. Ε. Λ.

Κιμμέριος *Βόσπορος* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομασία τοῦ συνάπτοντος τὸν Πόντον πρὸς τὴν Μαιώτιδα λίμνην πορθμοῦ, λεγομένου δὲ καὶ *Βόσπορος Κιμμερικός*. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ἡ οἰκοῦσα ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας του φυλὴ ὠνομάζετο Βοσπορανή, ἔχουσα ἐπισημοτέρας πόλεις τὴν Φαναγορίαν, τὴν Κοροκονδάμην, τὴν Τυρικτάκην καὶ τὴν Παντικαπαῖον (*Πτολεμ.* Γ, στ, Ε, θ, 1. 6. 24), εἰς ἃς πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τοὺς *Κήπους* (βλ. λ.). Εἶναι ὁ σύγχρονος πορθμὸς τοῦ *Κέρτς* (βλ. καὶ λ. *Ἀζοφική*). Σ. Ε. Λ.

Κιμμέριος *ὑποβαθμὶς* /*Γεωλογ.*/ βλ. λ. δάκιος ὑποβαθμίς.

Κίμπερλυ (Kimberley) /*Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κίμπερλυ*.

κίμο (ki-mo) /*Ἰατρ.*/. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης καθορίζεται νόσος τις μεταδοτική, ἐνδημικὴ εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τῶν Λάος τῆς περιφερείας τῆς Ἰνδοκίνας. Ἡ νόσος αὕτη παρομοιάζει τῇ συφιλίδι καὶ πρὸς τὴν νόσον pian (=τροπικὸν θήλωμα), βαίνει δ' ἐκτεινομένη ἐν τῷ ὀργανισμῷ διὰ διαδοχικῶν ἀναχρησιεύσεων μετὰ πυρετοῦ. Αἱ κυριώτεραι ἐκδηλώσεις τῆς παθήσεως ταύτης εἶναι: δερματικαὶ ἑλκώσεις, ἐπικαλυπτόμεναι ὑπὸ ἐκβλαστήσεων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων διηθοῦται ἰχωρῶδες ὑγρόν. Οἱ ἅπαξ προσβληθέντες ἐκ τῆς νόσου ταύτης ἀποκτῶσι τὴν ἀνοσίαν ἐν τῷ μέλλοντι. Μ. Ν. Κ.

κιμολόμυς (ὁ) (Cimolomys Marsh) /*Παλαιοζ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πλαγίων λακιδῶν ἀλλοθηρίων μαρσυποφόρων* θηλαστικῶν. Λείψανά των εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα εἰς στρώματα τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, ἰδίως εἰς τὰ στρώματα τοῦ Laramie τοῦ Wyoming καὶ τῆς Μοντάνας καὶ τῆς μέσης κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ ΒΔ. Καναδᾶ. Συνώνυμα: *κιμολόδους, νανόμυς, πτιλόδους, ἀλόδους*. Γ. Κ. Γ.

Ἰαπωνικὸν καὶ εὐρωπαϊκὸν κιμονό.

κιμονὸ (τὸ) (Kimono). Ἐθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ἰαπωνίδων, τὸ ὁποῖον παραλαβοῦσαι αἱ Εὐρωπαῖαι φοροῦν ὡς πρωϊνὸν ἔνδυμα κοιτῶνος (robe de chambre). Τὸ κιμονὸ κατασκευάζεται συνήθως ἀπὸ ὑφάσματα ζωηρῶν χρωμάτων μὲ σχέδια διάφορα. Εἶναι χιτὼν ποδήρης, μὲ μακρὰς καὶ λίαν πλατείας χειρίδας, τῶν ὁποίων τὸ ἄνω μέρος,

Digitized by Google

μέχρι σχεδὸν τῶν ἀγκώνων, ἀποτελεῖ ἓν (ἄνευ ραφῆς) μὲ τὸ κυρίως ἔνδυμα. Α. ΣΤ.

κιμπερλίτης (ὁ) (Kimberlit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενές, ἀνῆκον μᾶλλον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν περιδοτιτῶν καὶ πυροξενιτῶν. Συνίσταται ἀπὸ ὀλιβίνην καὶ βρονζίτην, καθὼς καὶ ἀπὸ χρωμιοῦχον διοψιδικὸν πυρόξενον καὶ φλογοπιτικὸν μαρμαρυγίαν. Ὁ ἰλμενίτης, χρωμίτης, περοβσκίτης καὶ γρανάτης ὑπάρχουν ὡς ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικά. Διακρίνονται παραλλαγαὶ τοῦ κιμπερλίτου, πτωχαὶ ἢ πλούσιαι εἰς μαρμαρυγίαν. Αἱ πρῶται μεταπίπτουν πρὸς τὸν βερλίταν καὶ τὸν χαρτζβουργίτην, ἐνῷ αἱ δεύτεραι παρουσιάζουν μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἀλνοΐτας.

Ὁ κιμπερλίτης εἶναι πέτρωμα ἀδαμαντοφόρον καὶ κέκτηται ὡ. ἐκ τούτου μεγάλην οἰκονομικὴν σημασίαν. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ἡ προέλευσις τῶν ἀδαμάντων ἐντὸς τοῦ κιμπερλίτου ὀφείλεται εἰς τὴν δι·σπασιν τοῦ μάγματος πρὸ τῆς στερεοποιήσεως αὐτοῦ, εἶναι δὲ ὡς ἐκ τούτου ἄσχετο πρὸς τὴν παρουσίαν ξένων ἀνθρακούχων ἐγκλεισμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ περιέχῃ τὸ πέτρωμα. Ὁ κιμπερλίτης ἀπαντᾷ ἐντὸς τῆς διαπλάσεως τοῦ Karoo, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Oranje, εἰς τὸ Τράνσβααλ, τὴν νοτιοδυτικὴν Ἀφρικήν, τὴν Ροδεσίαν καὶ παρὰ τὴν Katanga τοῦ βελγικοῦ Κόγγου. Γ. Β.

Κίμπερλυ (Kimberley) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Νόττινγκαμ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νόττινγκαμ - Λήντς. Κάτοικοι 5.200. Ἔχει πλούσια ἀνθρακωρυχεῖα καὶ βιομηχανίαν ζύθου. Μ. Δ. Β.

— **Κίμπερλυ** (Kimberley) *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῆς Αὐστραλίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Φίτσροϋ καὶ Ὄρντ, εἰς ἀπόστασιν 466 χλμ ἀπὸ τῆς Ντέρμπυ, ἥτις εἶναι ὁ λιμὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κόλπου Κίνγκ-Σάουντ. Τῷ 1884 ἀνεκαλύφθησαν παρὰ τὴν πόλιν Χὼλλς-Κρὴκ χρυσωρυχεῖα, οὐχὶ μεγάλης ἀποδόσεως. Ἡ χώρα περιέχει ἀφθόνους λειμῶνας καὶ βοσκὰς καὶ εἶναι πλουσιωτάτη εἰς κτηνοτροφίαν. Μ. Δ. Β.

— **Κίμπερλυ** (Kimberley) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἀκρωτηρίου, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος τῆς δυτικῆς Γκρικαλάνδης. Κάτοικοι 50.000, ἐξ ὧν 18.288 λευκοί. Κεῖται ἐπὶ ὀροπεδίου 1235 μ., παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ὀράγγης, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μόντερ καὶ Βάαλ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 30 χλμ. Εἶναι σιδηροδρομικὸν κέντρον τῶν γραμμῶν πρὸς Καίπταουν, Πὸρτ - Ἐλισάβετ, Πραιτωρία καὶ Ἂστ - Λόντον. Ἱδρύθη τῷ 1870, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν παρ' αὐτὴν ἀδαμαντωρυχείων. Πρότερον ἦτο ἁπλῆ ἀγροικία, ἀνήκουσα εἰς τὸν Μπόερ Ντὲ Μπήρ, μετὰ δὲ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ κυριωτέρου ἀδαμαντωρυχείου ὑπὸ τοῦ Ράουστορν ἐκ Κόλεσμπεργκ, ὠνομάσθη ἡ παρ' αὐτὸ σχηματιζομένη πόλις Κόλεσμπεργκοπ. Τῷ 1871 ἐδόθη εἰς αὐτὴν τὸ σημερινὸν ὄνομα, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τότε Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Ἀποικιῶν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν. Κτισθεῖσα εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν, ἔλαβε ταχέως μεγίστην ἀνάπτυξιν καὶ ἀπέβη ἐκ τῶν σημαντικωτάτων πόλεων τῆς Ν. Ἀφρικῆς. Ἔχει ὡραῖα κτίρια, βιβλιοθήκην, νοσοκομεῖα, θέατρα, ἀγγλικανικὴν καὶ καθολικὴν μητρόπολιν, ὡραῖα πάρκα, ὑδραγωγεῖον μήκους 30 χλμ., καὶ προάστεια μετὰ ἐργατικῶν συνοικιῶν τῶν ἐργατῶν τῶν ἀδαμαντωρυχείων καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἐπαύλεις. Ὀφείλει τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀνάπτυξιν εἰς τὰ ἀδαμαντωρυχεῖα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τέσσαρα, παρέχοντα τὸ ἥμισυ τῶν ἐξαγομένων ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ ἀδαμάντων. Οἱ ἀδάμαντες τῆς Κίμπερλυ εἶναι μεγάλοι καὶ καλῶς κρυσταλλωμένοι, σπανίως ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἄχροοι. Ἀπὸ τοῦ 1887 πάντα τὰ περὶ αὐτὴν ἀδαμαντωρυχεῖα περιῆλθον εἰς τὴν ἑταιρείαν Ντὲ Μπήρζ (De Beers Consolidated Mines). Κατὰ τὸν Ἀγγλοβοερικὸν πόλεμον ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν τῶν Μπόερς ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου 1899 μέχρι 15 Φεβρουαρίου 1900, ἀπελευθερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Φρέντς. Μ. Δ. Β.

Κιμπερὸν (Quiberon) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος κωμόπολις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα καντονίου ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μορμπιὰν (Morbihan), εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς ὁμωνύμου χερσονήσου, μὲ πληθυσμὸν 4.000 περίπου. Σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Ὀρλεάν, θεωρεῖται μία ἐκ τῶν ὀχυρῶν θέσεων τῆς Γαλλίας. Ἡ Κιμπερὸν ἔχει δύο λιμένας. Ἐξάγει σημαντικὰς ποσότητας σαρδελλῶν καὶ ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων. Μ. Ν. Δ.

κιμπλέ, ἢ ***κυμπλᾶ***. Τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖον στρέφονται οἱ Μουσουλμᾶνοι, ὅταν κάμνουσι τὸ ναμάζι (τὴν προσευχήν) των. Τοιοῦτο δὲ εἶναι ἡ Καάβα τῆς Μέκκας. Ν. Μ.

Κίμπο (Kibo) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ ὄρους Κιλιμαντζάρο ἐν τῇ Δ. Ἀφρικῇ, ἔχουσα ὕψος 6.010 μ. (βλ. λ. *Κιλιμαντζάρο*). Δ. Σ. Δ.

Κίμπουλουνγκ (Kimpulung) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας (βλ. *Κέμπολουνγκ*).

Κίμρυ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Τβέρ, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Βόλγα καὶ Κιμέρκα. Ἔχει βυρσοδεψεῖα καὶ ἐργοστάσια ὑποδημάτων. Κάτ. 12.000 (1923). Μ.Ν.Δ.

Κιμχί, ἢ ***Καμχί***. Ὄνομα πολλῶν διασήμων ραββίνων καὶ λογίων τοῦ μεσαίωνος, ἐξ ὧν τρεῖς τυγχάνουν ἐπιφανέστατοι, οἱ: Ἰωσὴφ *Κιμχὶ* καὶ οἱ δύο υἱοί του Δαυὶδ καὶ Μωϋσῆς (βλ. κατ.).

— **Κιμχὶ** ***Δαυῒδ μπὲν Ἰωσήφ***. Ἑβραῖος γραμματικὸς καὶ ἐξηγητὴς τῆς Βίβλου, γνωστὸς ὡσαύτως ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Ραδάκ*, ὡς ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματός του (Ραββῆ Δαυὶδ Κιμχί). Ἐγεννήθη τῷ 1160 ἐν Ναρβόννῃ τῆς Προβηγκίας, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1235. Καρπὸς τῆς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς συστηματοποιήσεως τῶν ἐρευνῶν ὡ. πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ κειμένου τῶν ἱερῶν γραφῶν εἶναι ἡ μεγάλη δίτομος γραμματική του «Μιχλολ» (=τελειοποίησις), ἥτις ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1522 καὶ τῷ 1532, ἀκολούθως ἐν Βενετίᾳ μεθ' ὑπομνημάτων τοῦ Λιβιτᾶ τῷ 1545, 1546 κλ. Σύγχρονος ἔκδοσις εἶναι ἡ τῆς Ριττεμβέργης 1862. Ὁ δεύτερος τόμος, ὅστις περιλαμβάνει πλῆρες λεξιλόγιον τῆς βιβλικῆς ἑβραϊκῆς (γνωστὸν ὡς «Βίβλος τῶν ριζῶν»), ἐξεδόθη τῷ 1490 ἐν Νεαπόλει καὶ τῷ 1491, ἐν Βενετίᾳ δὲ μεθ' ὑπομνημάτων τοῦ Λεβιτᾶ τῷ 1546 κλ., ὡς καὶ ἐν Βερολίνῳ τῷ 1838 καὶ 1847. Τὸ ἔργον τοῦτο ἔσχε μεγάλην ἐκλαΐκευσιν μεταξὺ τῶν τε Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν ἑβραϊστῶν τῶν τελευταίων αἰώνων, τὰ δὲ σχετικὰ συγγράμματα, τὰ ἐμπνευσθέντα ἐξ αὐτοῦ, ἀποτελοῦν ὁλόκληρον βιβλιοθήκην (βλ. *Fürst*, Bibliotheca Judaica, Leipz. 1863). Ἡ φήμη κυρίως τοῦ ἔργου τούτου ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν συστηματικότητα ἢ εἰς τὴν πρωτοτυπίαν αὐτοῦ.

Τὸ ἐξηγητικὸν ἔργον τοῦ Κιμχὶ περιλαμβάνει ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Βίβλον. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Πεντατεύχου ὑπομνημάτων του μόνον τὰ ἐπὶ τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως διεσώθησαν, ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Γκίνσμπουργ (Presburg 1842). Τὰ ὑπομνήματα ἐπὶ τῶν πρώτων καλουμένων προφητῶν καὶ ἐπὶ τῶν τελευταίων τοιούτων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Ψαλμῶν καὶ τῶν χρονικῶν Α' καὶ Β' ἐξεδόθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ ραββινικῇ βίβλῳ τοῦ Bomberg (ἔκδ. Βενετίας 1518, 1540). Τὸ ἐπὶ τῆς Ροὺθ ὑπόμνημα ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Mercier (Paris 1563). Ἀποδίδεται αὐτῷ πλήρης ἱσπανικὴ μετάφρασις τῆς Βίβλου. Ἀξιομνημόνευτος ὡσαύτως τυγχάνει μία πραγματεία περὶ τῆς στίξεως καὶ τοῦ φωνηεντισμοῦ τῶν Μασωριτῶν, τιτλοφορουμένη «Ἐτ-σοφὲρ» («Κάλαμος γραμματέως»), ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῆς ἑταιρείας Mekize nirdamim (Lik 1864). Ἡ ὀρθολογιστικὴ καὶ σώφρων ἑρμηνευτικὴ τοῦ Κιμχί, ἡ προσπάθειά του ὅπως σταθῇ μακρὰν τῶν φιλοσοφικῶν προκαταλήψεων καὶ τῶν ἀγαδικῶν αὐθαιρεσιῶν ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, προσέδωκαν μεγάλην λαϊκότητα εἰς τὰ ὑπομνήματά του, καταστάντα ἀπαραίτητα βοηθήματα εἰς πάντα μελετητὴν τῶν γραφῶν. Ἐν τούτοις ὁ Κιμχὶ ὑπῆρξεν ἔνθερμος προστάτης τῶν φιλοσοφικῶν σπουδῶν παρ' Ἰουδαίοις, ὑποστηρίξας σθεναρῶς καὶ ἐπιτυχῶς τὰ ἔργα τοῦ *Μαϊμωνίδου* (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Teuber*, Standfunkt und Leistung des Radak (David Kimchi) als Grammatiker (Breslau 1867).

Γ. ΕΛΙΓΙΑ

— **Κιμχὶ** ***Ἰωσὴφ μπὲν Ἰσαάκ***. Πατὴρ τοῦ Δαυῒδ Κιμχί, διακριθεὶς ὡς ἑβραϊστὴς καὶ ἐξηγητής, χωρὶς νὰ φθάσῃ ἐν τούτοις τὴν φήμην τοῦ υἱοῦ του. Ἐγεννήθη ἐν τῇ νοτίῳ Ἱσπανίᾳ περὶ τὸ 1105, θανὼν περὶ τὸ 1170 ἐν Ναρβόννῃ, ὅπου κατέφυγε λόγῳ τῶν ἀντιουδαϊκῶν καταδιώξεων τῶν Ἀλμοχαδιτῶν. Ἐν Ναρβόννῃ διεκρίθη ὡς διδάσκαλος πολλῶν ἀναδειχθέντων κατόπιν Ἑβραίων, ἐν οἷς καὶ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του Μωϋσέως. Συνέθεσε, πρῶτος, πλήρη γραμματικὴν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναμνηστικὴ βίβλος», ἐν ᾗ ἐχρησιμοποίησε πάσας τὰς σχετικὰς ἐργασίας τῶν προκατόχων του γραμματικῶν καὶ δὴ τοῦ Χιγιοὺτζ καὶ τοῦ Ἴμπν Τζανάχ. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Bacher (Berlin 1888). Ἡ διαίρεσις τῶν φωνηέντων τῆς ἑβραϊκῆς εἰς δέκα μακρὰ καὶ εἰς δέκα βραχέα ὀφείλεται εἰς αὐτόν. Ἐπίσης ἐμελέτησε τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς Μισνᾶς διὰ τῆς συγκρίσεως καὶ ἀντιβολῆς πρὸς τὰς ἄλλας σημιτικὰς διαλέκτους. Συνέθεσεν ὑπομνήσεις ἐξ ὅλης σχεδὸν τῆς Βίβλου, ἀποσπασματικῶς διασωθείσας. Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ ὑπόμνημα ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Beer Dubnowa (Breslau 1868). Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἄσματος Ἀσμάτων παραμένει εἰσέτι ἐν χειρογράφοις (Βατικανοῦ). Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ὑπομνημάτων του ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Schwartz (Berlin 1868). Πρὸς τούτοις μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ ἑβραϊκὸν τὸ φιλοσοφικὸν ἔργον τοῦ Ἴμπν Πακουντὰ «Καθήκοντα τῆς Καρδίας». Τῆς διαλογικῆς πραγματείας του «Βίβλος τῆς Διαθήκης» ἀποσπάσματά τινα ἐξεδόθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1710. Πολλοὶ ἐκ τῶν λειτουργικῶν του ὕμνων ᾄδονται ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Προβηγκίας καὶ τοῦ Ἀλγερίου. Γ. ΕΛ.

— **Κιμχὶ** ***Μωϋσῆς***. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Δαυῒδ Κιμχί, διακριθεὶς ἐπίσης ὡς γραμματικὸς καὶ σχολιαστής. Συνέγραψεν ἑβραϊκὴν γραμματικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱερὰν γλῶσσαν» (Πεζάρο 1508) καὶ μεταφρασθεῖσαν λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Σεβαστιανοῦ Μοῦνστερ (1531). Συνέθεσεν ὑπόμνημα ἐπὶ τῶν Παροιμιῶν τοῦ Σολομῶντος καὶ ἕτερον ἐπὶ τοῦ Ἔσδρα, περιληφθέντα ἐν ταῖς ραββινικαῖς βίβλοις, ἐσφαλμένως δὲ ἀποδοθέντα εἰς τὸν Ἀβενέσδρα. Γ. ΕΛ.

κιμωλία (ἡ)· ἀντὶ «κιμωλία γῆ», ἡ λεπτὴ γῆ ἡ χρησιμοποιουμένη πρὸς γραφὴν ἐπὶ μέλανος πίνακος, ἄλλως *κρητὶς* (βλ. λ.), ἰδιωματικώτερον *τιμπεσίρι* (ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ *Κιμώλιος* ἐπὶ χρήσεως ἐπιθετικῆς).

Κιμωλὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παφλαγονίας (Γαλατίας) παράλιος, ἀνατολικῶς τοῦ *Ἀβώνου τείχους* (ταν. *Ἰνέμπολι*) καὶ δυτικῶς τῆς πόλεως *Στέφανος* (ταν. *Ἰστιφάν*), ὡς ἀναφέρεται παρὰ Πτολεμαίῳ (Ε, δ, 2, Nobbe) διατηρήσαντι, καθὼς καὶ ὁ Πλίνιος (6, 5: Cimolis), τὴν ἀρχαιοτάτην τῆς πόλεως ὀνομασίαν. Διότι ἐνῷ ὁ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων γεωγράφων Σκύλαξ τὴν ὀνομάζει (90) «Κίνωλιν, πόλιν ἑλληνίδα», ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Περίπλου τοῦ Εὐξείνου (20) τονίζει «Κίμωλιν κώμην, νῦν Κίνωλιν λεγομένην». Ὁ Στράβων, ὀνομάζων αὐτὴν Κίνωλιν, ἀναφέρει καὶ τὴν καταντικρύ της Ἀντικίνωλιν, κειμένας μεταξὺ ἀκρωτηρίου *Καράμβεως* καὶ *Ἀβώνου τείχους* (ΙΒ'. 545, ἔκδ. Teubner), τῆς Ἀντικινωλίδος οὔσης τοῦ ἐπινείου, ἢ μᾶλλον δευτέρου ὅρμου, ἐκείνης (*Μαρκιαν*. Ἐπιτομὴ περίπλου Μενίππου: Παμφλαγονία § 9). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Κὶ-Νωλοῦ* (πλάτ. 41° 57' Β, μῆκ. 34° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Cape Kerempeh to cape Yasun) ἀκρωτήριον, ὅρμος καὶ χωρίδιον. Σ. Ε. Λ.

κιμωλίτης (ὁ) (Cimolit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἀργίλλιον ἔνυδρον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $(Al_2)_2 Si_9 O_{24} + 6 H_2O$. Παρουσιάζει χρῶμα τεφρὸν ἕως τεφρόλευκον, ἀπαντᾷ εἰς γεηρὰς μάζας, προσκολλᾶται δὲ ἰσχυρῶς ἐπὶ ὑγρῶν χειλέων. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς νήσου Κιμώλου, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς Bilin εἰς ψευδομορφώσεις κατὰ αὐγίτην. Γ. Β.

Κίμωλος *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ ΝΑ. Αἰγαίου, ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν ξένων *Ἀρτζεντιέρα*, μία τῶν Κυκλάδων, ἀποτελοῦσα ὁμώνυμον κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον κωμόπολιν, ἔχουσαν εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1959. Ἡ νῆσος Κίμωλος κεῖται ἐγγύτατα τῆς μὲν Μήλου ΒΑ., διαχωριζομένη διὰ τοῦ πορθμοῦ *Πολώνι* εὔρους ἡμίσεος καί τι μιλλίου, τῆς δὲ Πολυαίγου ΒΔ, διαχωριζομένη διὰ τοῦ στενοῦ *Πυργί*, εὔρους ἔλαττόν τι μιλλίου. Αἱ διαστάσεις της εἶναι 5 μιλ. ἀπὸ Β πρὸς Ν, $3^1/_2$ μιλ. ἀπὸ Ἀν. πρὸς Δ, 15 μίλ. τὸ ἀνάπτυγμα τῆς ἀκτογραμμῆς της καὶ 33 τετρ. χιλ. τὸ ἐμβαδὸν τῆς ἐπιφανείας της ἐν προβολῇ. Τὸ σχῆμά της εἶναι περίπου κανονικοῦ πενταγώνου, ἔχοντος τὴν μὲν νοτίαν πλευράν του διευθυνομένην ἀπὸ Δ. ΝΔ πρὸς Β. ΑΒ, τὴν δὲ ΒΑ. γωνίαν τερματιζομένην κατὰ ταυοειδῆ δικέφαλον χερσονησῖδα· μᾶλλον δὲ λοφώδης, παρουσιάζει παρὰ τὸ μέσον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς της τὸ μεγαλύτερον ὑψόμετρόν της κατὰ τὴν κορυφὴν *Παλιόκαστρο* (ὑψόμ. 1305 ποδ.=397 μετρ. περίπου), ἐπιστεφομένην ὑπὸ μεσαιωνικοῦ φρουρίου, ἰσχνὸν μέτρον προνοίας τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς νήσου πρὸς προφύλαξίν των ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Βαρβαρόσσα καὶ τῶν ἀπὸ πάσης γῆς πειρατῶν. Ἡ παραλιακή της γεωγραφία, ἀπὸ τοῦ νοτίου τῆς νήσου ἄκρου καὶ κατὰ τὴν ἀντίστροφον τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου χωροῦσα, ἔχει ὡς ἀκολούθως (τοῦ πρώτου ἀκριβοῦς τῆς νήσου χάρτου ὑποτυπωθέντος τῷ 1849, καὶ μὴ κριθέντος διορθωτέου ἔκτοτε, ὑπὸ τοῦ Thomas Traves, Βρεττανοῦ ὑδρογράφου καὶ κυβερνήτου τοῦ HMS «Volage»: *Πολώνι*· ἡ Ν. τῆς νήσου ἐσχατιὰ καὶ πρὸ αὐτῆς χοιράδες καὶ μύρμηκες φερώνυμοι· *Κάτεργο*, ἡ ΝΑ. της ἄκρα, ᾗς πρόσκεινται φερώνυμοι σκόπελοι, παράκεινται δὲ τὰ νησία *Ἅγιος Γεώργιος* εἰς 1 μίλ. Ν. τοῦ Κάτεργο, καὶ *Ἅγιος Εὐστάθιος* ἢ *Πυργὶ* εἰς $^1/_8$ μιλ. Ἀν. τοῦ αὐτοῦ ἀκρωτηρίου, ἔχον δὲ φάρον διὰ τὸν διάπλουν τοῦ φερωνύμου πορθμοῦ, ἀνεγερθέντα τῷ 1893 καὶ ἐκπέμποντα φῶς ἐρυθρὸν σταθερὸν 5 μιλ. Εἶτα, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ΝΑ. ἀκτῆς καὶ πρὸς Β, ὅρμος *Ψάθη*, ὅρμος *Κιμώλου* (τῆς κώμης: πλάτ. 36° 47' 20" Β, μῆκ. 24° 35' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1205: Milo, Antimilo, Kimolo and Polino), οὗ μελετᾶται ἤδη ναυτικὸς φωτισμός, ἀκρωτήριον *Ἅγιος Νικόλαος*, βραχονησὶς *Κλῆμα*, ἀγκάλη *Σημίνα*, νησὶς *Πράσο* καὶ ἀκρωτήριον *Ἀνατολή*, ἀνατολικὴ δὲ τῆς νήσου καὶ ΝΑ. τῆς προμνησθείσης ταυοειδεῖς χερσονησῖδες ἐσχατιά. Ἐπὶ δὲ τῆς ΒΒΑ. ἀκτῆς *Κέντρος*, ἡ ΒΔ τῆς χερσονησῖδος ἄκρα, μεθ' ὃ ἡ μείζων τῆς νήσου κόλπωσις, ὁ *Βρῶμος*, ἀναπεπταμένη πρὸς Β καὶ ἔχουσα Δ. κέρας τὸ ἀκρωτήριον *Μοναστήρι* (πλάτ. 36° 50' 40" Β., μῆκ. 24° 34'

Digitized by Google

05″ ʼΑν.), Β τῆς νήσου ἐσχατιά. Ἐκεῖθεν χωρεῖ πρὸς ΝΔ. ἡ ΒΔ. τῆς νήσου ἀκτὴ ἐπὶ 2 1/2 μίλ. ἔχουσα πρὸ αὐτῆς ὑφαλονησῖδα, ἀφʼ ἧς ἀναδύουν μύρμηκες *Θερμοβράχια*, καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Πεταλίδα*, δυτικὴν τῆς νήσου ἐσχατιάν. Τέλος ἡ δυτικὴ τῆς νήσου ἀκτή, εἰς τὸ νότιον ἥμισυ τῆς ὁποίας ἡ νησὶς *Ἅγιος Ἀνδρέας*, ἀπόθραυσμα ποτὲ ἀκρωτηρίου, ἀφίνουσα ἑκατέρωθέν της δύο ἀμφιδύμους ὅρμους, τὸν *Συκιὰ* πρὸς Β. καὶ τὸν *Ἑλληνικὸ* πρὸς Ν., εἰς 1 δὲ μίλ. ΝΝΑ. τοῦ δευτέρου, τὸ ἀκρωτήριον *Πολώνι*, ἀφʼ οὗ ἠρξάμεθα τῆς περιγραφῆς. Σ. Ε. Λ

— *[Γεωλογ.]* Ἡ νῆσος Κίμωλος ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ τόφφων ἡφαιστειογενῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπροβάλλουν ὑψώματά τινα, συνιστάμενα ἐξ *ἀνδεσιτῶν* καὶ *πλαγιολιπαριτῶν*. Κατὰ τὴν ΒΑ ἄκραν τῆς νήσου παρουσιάζονται καλύμματα ἐξ *ἡφαιστειογενῶν λατυποπαγῶν*, κατὰ δὲ τὸ νότιον τμῆμα προσχωσιγενεῖς ἐκτάσεις ὁλοκαίνου γεωλογικῆς ἡλικίας. Ἐμφανίσεις ἀργυρούχου μεταλλεύματος βαρυτίνης παρουσιάζονται, τὰς ὁποίας ἐπεχείρησαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν οἱ Ρῶσοι κατὰ τὴν ὑπʼ αὐτῶν κατοχὴν τῆς νήσου, ἀλλʼ ἀπέτυχον. Γνωστοὶ ἐπίσης εἶναι οἱ πωρόλιθοί της, τῶν ὁποίων γίνεται σημαντικὴ ἐξαγωγὴ διʼ ἱστιοφόρων, καὶ ἡ «κιμωλία γῆ». Γ. Κ. Γ.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Κίμωλος ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τοῦ *Κιμώλου*, ὅστις εἶχε γυναῖκα τὴν Σίδην, θυγατέρα τοῦ Ταύρου, ἐξ ἧς ὠνομάσθη καὶ ἡ πόλις τῆς Παμφυλίας Σίδη. Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ πάλαι καὶ *Ἐχινοῦσα*, ἀπὸ τῶν πολυαρίθμων ἐχίνων τῶν εἰς τὰ παράλια αὐτῆς εὑρισκομένων, διὸ καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῆς, πάντων χαλκῶν, ἐξεικονίζεται ἐχῖνος θαλάσσιος. Ἐπίσης ἐξεικονίζονται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κιμώλου μέλισσα, ἀετός, καρκίνος, σταφυλή, δελφίν, τρίαινα καὶ κεφαλαὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ἑρμοῦ. Ἡ Κίμωλος εἶχε τὸ πάλαι μίαν πόλιν καὶ δύο λιμένας· ἔκειτο δʼ ἡ ἀρχαία πόλις εἰς τὴν ΝΑ. ἀκτήν, ἀντικρὺ τῆς νησῖδος *Δασκαλειό*, ἥτις ἡνοῦτο ἄλλοτε μετὰ τῆς ἀκτῆς καὶ ἐσχημάτιζε λιμένα. Ἡ θέσις λέγεται σήμερον ὑπὸ τῶν κατοίκων Ἑλληνικά, εὑρέθησαν δʼ ἐν αὐτῇ ἱκανὰ ἀρχαῖα λείψανα καὶ τάφοι προμυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τοῦ Παλιόκαστρου, σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου. Πολλαχοῦ τῆς νήσου ἀπαντῶνται λαξευμένοι ἐν τῷ βράχῳ τάφοι παναρχαίων χρόνων, κατὰ δὲ τὸν ὅρμον Ἑλληνικὸ ἢ τῆς Λίμνης εὕρηνται τὰ λείψανα τῆς παλαιᾶς νεκροπόλεως τῆς νήσου. Ὑπῆρχον δʼ ἐν Κιμώλῳ τὸ πάλαι ὀρυκτὰ ψυγεῖα, διʼ ὧν ἐν θέρει ἔψυγον τὸ ὕδωρ, θέτοντες ἐν αὐτοῖς κεράμια ἀγγεῖα πλήρη ὕδατος χλιαροῦ, ἀποκομίζοντες δὲ ταῦτα κατάψυχρα. Κατὰ τὸν ὅρμον τῆς Ψάθης σῴζονται ἀρχαῖοι νεώσοικοι, λελαξευμένοι ἐπὶ τῶν παραλίων βράχων, τοὺς ὁποίους οἱ ἐγχώριοι ὀνομάζουσι «σύρματα». Ἐφημίζοντο δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ σῦκα τῆς Κιμώλου, αἱ κιμώλιαι ἰσχάδες, ἡ δὲ κιμωλία γῆ ἐχρησιμοποιεῖτο παρὰ τῶν ἀρχαίων καὶ εἰς τὴν ἰατρικήν.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ σπανιώτατα γίνεται μνεία τοῦ ὀνόματος τῆς Κιμώλου, ἥτις συνήθως ἠκολούθει τὰς τύχας τῆς γείτονος αὐτῆς Μήλου. Ἐξ ἐπιγραφῶν ἐν τούτοις μανθάνομεν, ὅτι κατέβαλλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους 1000 δρ. Κατὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἀρχομένου τοῦ ΙΓʹ αἰῶνος, ὁ Μᾶρκος Σανοῦδος ἥνωσε τῷ 1207 τὴν Κίμωλον μὲ τὸ δουκᾶτον τῆς Νάξου. Καὶ κατέλαβε μὲν τὴν νῆσον τῷ 1537 ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν εὑρίσκομεν δυναστεύοντα τὸν Ἀγγελέτον Γοζαδῖνον, μέχρις ἀρχομένου τοῦ ΙΖʹ αἰῶνος, φόρου ὄντα ὑποτελῆ εἰς τὸν σουλτᾶνον. Σημειωτέον ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐτόλμων νὰ διαμείνωσιν εἰς τὴν Κίμωλον, διὰ τὸν φόβον τῶν αἰφνιδιαστικῶν ἐπιδρομῶν τῶν πειρατῶν, οἵτινες οὐχὶ ἅπαξ, καὶ δὴ τῷ 1638, ἐπυρπόλησαν καὶ κατέστρεψαν τὴν νῆσον, διὸ καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι τῷ 1655 μόλις ἀνήρχοντο εἰς 200. Κατʼ ἐγχώριον μάλιστα παράδοσιν, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγκατεστάθησαν ἐν Κιμώλῳ καὶ ἔκτισαν τὴν σημερινὴν πόλιν αὐτῆς δώδεκα οἰκογένειαι Σιφνίων. Τὸ δʼ ὕπερθεν τῆς πόλεως βουνὸν ἐκλήθη ἔκτοτε *Κλαψοβούνι*, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐποικισθέντες Σίφνιοι ἐπὶ τούτου ἀνερχόμενοι ἔκλαιον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς μακρινῆς πατρίδος των. Ἐν πάσῃ περιπτώσει μετὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐποίκησιν Σιφνίων, ὁ πληθυσμὸς τῆς Κιμώλου τονωθεὶς ἀνήρχετο ἐν ἔτει 1673 εἰς 1500 κατοίκους. Μετὰ ἕνα δὲ περίπου αἰῶνα (1770), εἶχεν ἡ Κίμωλος κατὰ τὸν Pash van Krienen 700 κατοίκους καὶ 200 περίπου οἰκίας μικράς.

Κατὰ τὸν εἰκοσιπενταετῆ (1644—1669) μεταξὺ Τούρκων καὶ Βενετῶν Κρητικὸν λεγόμενον πόλεμον, οἱ Βενετοὶ κατέστρεψαν τὰς ἐν Κιμώλῳ ἐλαίας, οἱ δὲ Κιμώλιοι δὲν ἀνενέωσαν τὰς φυτείας, ἐκ τοῦ φόβου μὴ οἱ Τοῦρκοι διπλασιάσωσι τοὺς φόρους των. Ἦτο δʼ ἡ Κίμωλος μετὰ τῶν ἀσφαλῶν λιμένων της τὸ διαρκὲς τῶν πειρατῶν κρησφύγετον κατὰ τὸν χειμῶνα (ἰδίως ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι Μαρτίου), οἵτινες ἦσαν καὶ οἱ πραγματικοὶ τῆς νήσου κύριοι. Μὴ δυνάμενοι δʼ οἱ Κιμώλιοι οὐδεμίαν νὰ προβάλωσιν εἰς αὐτοὺς ἀντίστασιν, μετεῖχον κατʼ ἀνάγκην τῶν πειρατικῶν αὐτῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες παρεῖχον εἰς αὐτοὺς πλειότερα κέρδη ἢ ἡ καλλιέργεια τῆς ἀνύδρου νήσου των. Οὕτως ἀπέκτησαν οἱ Κιμώλιοι καὶ μεγάλην τῆς θαλάσσης ἐμπειρίαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ αὐτοὶ ὡς πλοηγοί, ὅπως καὶ οἱ γείτονές των Μήλιοι. Ἕνεκα τῆς καταστάσεως ταύτης ἡ ἐπὶ τῆς Κιμώλου τουρκικὴ κυριαρχία ἦτο μόνον εἰκονική· οὐδεὶς Τοῦρκος ἐτόλμα νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν νῆσον μονίμως, οὐδʼ αὐτὸς ὁ καδῆς. διῳκεῖτο δὲ ἡ νῆσος ὑπὸ βοεβόδα Χριστιανοῦ, Κιμωλίου, ὅστις κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὰς πιέσεις δὲν διέφερε πραγματικοῦ Τούρκου. Ἀπέτινον δʼ οἱ Κιμώλιοι πρὸς τὸν καπουδᾶν πασᾶν ἐτησίως 1.000 γρόσια, περιπλέον δὲ 300—400 γρόσια ὡς δῶρα εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Τῷ 1678 ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ πρόξενος τῆς Ὀλλανδίας, ὅστις ἦτο Ἕλλην ἐκ τῶν ἐντοπίων, τοιοῦτος δʼ ἦτο καὶ ὁ ἐν ἔτει 1727 πρόξενος τῆς Γαλλίας.

Κατὰ τὸν ἐπὶ Αἰκατερίνης Βʹ πρῶτον Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, ἡ Κίμωλος ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρώσους (1770—1774), ἔχουσα δὲ 700 κατοίκους διῳκεῖτο ὑπὸ δύο συνδίκων. Οἱ Ρῶσοι ἐπεχείρησαν τότε νὰ ἐκμεταλλευθῶσι καὶ τὰ μεταλλεῖα ἀργύρου τῆς νήσου, ἀλλʼ αἱ προσπάθειαί των ἀπέβησαν ἄκαρποι. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1778 κατέπλευσαν εἰς τὴν Κίμωλον δύο τουρκικὰ κάτεργα, ὅπως ἀνεύρωσι τὰς ἀπολεσθείσας ἀποσκευὰς τοῦ Ἰσμαὴλ μπέη τῆς Αἰγύπτου, τὰς ὁποίας ἀπέστελλεν οὗτος εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ γαλλικοῦ πλοίου, ὅπερ ἐναυάγησεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου. Τότε δʼ οἱ κάτοικοι ὑπέστησαν φοβερὰς καταπιέσεις καὶ ἄλλας βιαιοπραγίας ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὴν 17 Φεβρουαρίου 1794 πειραταὶ ἐπελθόντες ἀπεγύμνωσαν ἐντελῶς τοὺς κατοίκους.

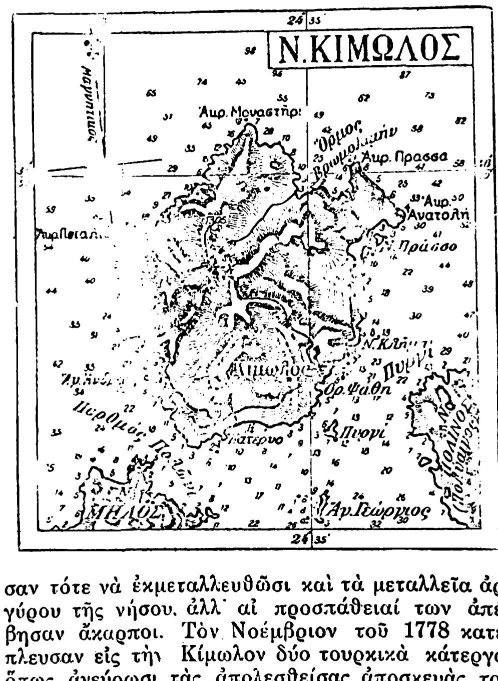

Τὰ τείχη τοῦ κάστρου τῆς Κιμώλου εἶναι ὑψηλὰ περὶ τὰ 20 μέτρα· εἶχον δὲ κτισθῆ ἀρχικῶς εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας του πύργοι ἀμυντικοί, βελούαρδοι κοινῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων καλούμενοι, ὧν σῴζεται σήμερον εἷς κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν. Εἶχε δὲ τὸ κάστρον δύο πύλας, ὧν ἡ μὲν πρὸς Α, ἡ Ἐπάνω Πόρτα, φέρει ἔτος 1646, ἡ δὲ πρὸς Ν, ἡ Κάτω Πόρτα, τὸ ἔτος 1650. Πολλαὶ δὲ σῴζονται ἐν τῷ κάστρῳ τούτῳ παλαιαὶ ἐκκλησίαι, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουσιν εἰκόνες, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχαιότης δύναται νὰ ἀναχθῇ μέχρι τῆς ΙΕʹ ἑκατονταετηρίδος. Ἐκτὸς δὲ τοῦ κάστρου σῴζεται ἀκόμη ἄνευ εἰκόνων καὶ ἀλταρίου ἡ ἐκκλησία τῶν δυτικῶν. Τὴν ἐκκλησίαν ταύτην εὗρεν, ὡς ἔχει σήμερον, χωρὶς ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν διάκοσμον, ὁ ἐν ἔτει 1778 ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον περιηγητὴς Σονίνη, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ὁποίου εἶχον ἐκλίπει οἱ καθολικοὶ τῆς νήσου, πλὴν τῆς οἰκογενείας Βρέστ. Εἰς τὸν ναὸν δὲ τοῦτον ἀκόμη καὶ σήμερον ἀποδίδουσιν οἱ Κιμώλιοι τὸ ὄνομα ροζάριο rosario).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Thomaso Porcacchi*, L'isole più famose del mondo (σ. 33).— *.ανιὴλ καὶ Γρηγορίου τῶν Δημητριέων*, Γεωγραφία Νεωτερικὴ (σ 30).— *Lenormant*, ἐν Revue Archéol. (τ. XIV, σ. 56), ἔνθα παρατίθενται καὶ σχέδιά τινα ἀρχαίων τάφων τῆς Κιμώλου.— *Ἀ. Μηλιαράκη*, Κίμωλος (Ἀθήνησι 1901).—*Β. Α. Μυστακίδου*, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμέ, ἔνθα μνεία ἐκλογῆς ἀρχιεπισκόπου Μήλου καὶ Κιμώλου (ἐν «Παρνασσῷ», τ. ΙΑʹ, σ. 51).—*Ἰ. Βογιατζίδου*, Κίμωλος (ἐν ΛΕʹ τόμῳ τοῦ περιοδ. «Ἀθηνᾶ», ἔτ 1923).—*Ἰω. Σ. Ράμφου*, Λείψανα ἀρχαιοτήτων ἐν Κιμώλῳ (ἐφημ. «Κυκλαδικὸν Βῆμα» τῆς 26 Μαρτίου 1925).—Κιμώλου συμφωνητικὰ ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1640—1648 εὕρηνται ἐν τῷ ὑπʼ ἀριθ. 211 κώδικι τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Κίμων ὁ *Κοάλεμος*. Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Στησαγόρου, ὁμομήτριος ἀδελφὸς τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κυψέλου, πρώτου Ἀθηναίου τυράννου τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου, καὶ πατὴρ τοῦ Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου. Ὁ Κίμων οὗτος ἀνῆκεν εἰς εὐγενῆ ἱπποτρόφον οἶκον τοῦ δήμου Φιλαϊδῶν, ὡς μαρτυροῦσι καὶ αἱ τρεῖς (532, 528 καὶ 524 π. Χ.) **διὰ τεθρίππου νῖκαί του** εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ἡ δευτέρα μάλιστα τῶν νικῶν του συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησίν του, διότι ἐπέτρεψε νʼ ἀνακηρυχθῇ κατʼ αὐτὴν νικητὴς ὁ τύραννος Πεισίστρατος, ὅστις εἶχεν αὐτὸν ἐξορίσει, φοβούμενος τὴν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιρροήν του. Μετὰ τὴν τρίτην νίκην του, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, προεκάλεσεν, ἕνεκα τῆς δόξης του, τὸ μῖσος τῶν υἱῶν τοῦ Πεισιστράτου, οἵτινες καὶ ἐδολοφόνησαν τοῦτον διʼ ἀνθρώπων των παρὰ τὸ πρυτανεῖον τῆς πόλεως. Ἐτάφη δέ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (ΣΤʹ 103), πρὸ τοῦ ἄστεως ἐπὶ τῆς «διὰ Κοίλης» καλουμένης ὁδοῦ καὶ ἀπέναντι τοῦ τάφου του ἐτάφησαν οἱ κατὰ τὰς τρεῖς προρρηθείσας ὀλυμπιάδας νικήσαντες ἵπποι του. *Κοάλεμος* (=ἀνόητος) εἶχεν ἐπικληθῆ ἕνεκα τοῦ ἀτάκτου βίου, τὸν ὁποῖον διῆγε.

— **Κίμων ὁ *Μιλτιάδου*** Ἦτο υἱὸς τοῦ Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου καὶ τῆς Ἡγησιπύλης, θυγατρὸς βασιλέως τῆς Θρᾴκης, καὶ ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 510 π. Χ. Τὴν νεανικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν του διῆλθεν ὁ Κίμων, ὢν υἱὸς πλουσίου ἡγεμόνος (τυράννου τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου), ἐν ἀμεριμνησίᾳ καὶ τρυφῇ, διατρίβων εἰς ἱππευτικὰς ἀσκήσεις καὶ ζῶν βίον ἄτακτον καὶ φιλήδονον. Μετὰ τὴν εἰς πρόστιμον 50 ταλάντων καταδίκην τοῦ πατρός του (διὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν του κατὰ τῆς Πάρου), ὁ Κίμων, ἀναγκασθεὶς αὐτὸς εἰς τὴν πληρωμήν του (κατὰ τὸν Ἡρόδοτον), διὰ νὰ μὴ μειωθῇ τὸ οἰκογενειακόν του γόητρον, εὑρέθη εἰς μεγάλας οἰκονομικὰς δυσχερείας καὶ συνέζη μετὰ τῆς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ πατρός του ἀδελφῆς του Ἐλπινίκης, ὡς συζύγου (ὅπερ δὲν ἀπηγορεύετο ὑπὸ τῶν ἀττικῶν νόμων) ἐν πολλῇ λιτότητι (ἐπειδὴ οὐδεὶς ὅμοιος γάμος μνημονεύεται εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας, ὁ μετὰ τῆς Ἐλπινίκης γάμος τοῦ Κίμωνος θεωρεῖται σήμερον ὑπὸ πολλῶν ὡς συκοφαντικὴ πληροφορία). Ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ταύτης δυσπραγίας ἐξῆλθεν ὁ Κίμων διὰ τοῦ γάμου τῆς Ἐλπινίκης μετὰ τοῦ πλουσιωτάτου Ἀθηναίου Καλλίου, ὅστις, καταληφθεὶς ἐκ σφοδροῦ ἔρωτος πρὸς αὐτήν, ἐλέγετο καὶ ὅτι ἐπλήρωσε (*Κορνήλιος Νέπως*) τὸ προρρηθὲν πρόστιμον τῶν 50 ταλάντων. Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη δοκιμασία ἀπήλλαξε τὸν Κίμωνα τῆς διὰ τὸ γένος του οἰήσεως καὶ κατέστησεν αὐτὸν εὐπροσήγορον καὶ προσηνῆ πρὸς πάντας. Εἰς τὴν ἀνύψωσίν του ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν συνετέλεσε καὶ ὁ μετὰ τῆς Ἰσονίκης, ἀνηκούσης εἰς τὸν περιφανῆ οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, γάμος του. Πρώτη εὐκαιρία ἐδόθη εἰς τὸν Κίμωνα διὰ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκτίμησιν τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τὰς πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας κρισίμους ἐν Ἀθήναις ἡμέρας. Ἐνῷ ἄκαμπτοι ἀντετάσσοντο εἰς τὸ ναυτικὸν πρόγραμμα τοῦ Θεμιστοκλέους οἱ εὐπατρίδαι τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Κίμων, ἀνελθὼν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀναθέσας εἰς τὴν πολιοῦχον θεὰν (τὴν Ἀθηνᾶν) χαλινὸν ἵππου, κατέβη ἔπειτα εἰς τὴν θάλασσαν φέρων ἀσπίδα, δείξας οὕτως ὅτι ἡ δύναμις καὶ τὸ μέλλον τῶν Ἀθηνῶν ἔμελλε νὰ στηριχθῇ εἰς τὸν στόλον των καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἱππικόν των καὶ τὰς στρατιωτικὰς τῆς ξηρᾶς ἐν γένει πολεμικὰς δυνάμεις των. Ἡ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὀρθοφροσύνη τοῦ Κίμωνος, ἡ κατὰ τὴν ναυμαχίαν γενναιότης του, ἡ εὐθυκρισία του, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ἐκφέρῃ γνώμην περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ ἡ δημοτικότης του παρὰ τῷ λαῷ, ἐφείλκυσαν καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀριστείδου ἐπʼ αὐτόν, διότι διεῖδεν ὅτι διὰ τῆς συνεργασίας του μετὰ τοῦ Κίμωνος θὰ κατισχύσῃ τοῦ μεγάλου ἀντιπάλου του, τοῦ Θεμιστοκλέους. Κυρίως ὅμως κατεδείχθησαν αἱ μεγάλαι ἀρεταὶ τοῦ Κίμωνος, ὅτε εἰς τοῦτον καὶ τὸν Ἀριστείδην, μετὰ τὴν κατὰ τὸ 470 π. Χ. ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἥτις ἦτο ἔργον τοῦ Κίμωνος, ἐνεπιστεύθησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας. Διὰ τῆς δεξιότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεεν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ἡ τιμιότης τοῦ Ἀριστείδου, ἐπετεύχθη ἡ μετάστασις τῆς ἡγεμονίας τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Σπάρτης εἰς τὰς Ἀθήνας.

Αἱ μεγάλαι νῖκαι τοῦ Κίμωνος. Ὡς ἀρχιστράτηγος τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, ἐξεπολιόρκησεν ὁ Κίμων τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγκατασταθῆ ὁ διὰ τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ βιαιότητά του καθαιρεθεὶς ἐκ τῆς ἀρχιστρατηγίας βασιλεὺς Παυσανίας, ἀπηλευθέρωσε διὰ δεξιᾶς καὶ δραστηρίας ἐνεργείας τὸν Ἑλλήσποντον, τοῦ ὁποίου μετʼ ἐπιμονῆς διετήρουν τὴν κυριότητα οἱ Πέρσαι διὰ νὰ ἔχωσιν ἐλευθέραν τὴν πρὸς Εὐρώπην διάβασιν, καὶ ἔγινε κύριος τῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν κατεχομένης Ἠόνος διὰ τῆς κατακρημνίσεως τῶν ἐξ ὠμῶν πλίνθων τειχῶν αὐτῆς, μετὰ τὴν διαβροχήν των ὑπὸ τῶν ἀνυψωθέντων διὰ τεχνικῶν μέσων ὑδάτων τοῦ Στρυμόνος (τότε ἀπενεμήθη εἰς τὸν Κίμωνα ἡ ἐξαιρετικὴ τιμὴ νʼ ἀνεγείρῃ τρεῖς Ἑρμᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐχαράχθησαν ἐπιγράμματα ὑπαινισσόμενα τὰς νίκας του). Μετὰ τὴν ἐν Χίῳ διανομὴν τῶν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐκστρατειῶν πλου-

Digitized by Google

σιωτάτων λαφύρων, ὁ Κίμων κατέλαβε τὴν Σκῦρον, ἐκδιώξας τοὺς λῃστρικὸν βίον διάγοντας κατοίκους αὐτῆς Δόλοπας καὶ ἐγκαταστήσας εἰς τὴν νῆσον Ἀθηναίους πολίτας. Τότε μετεκομίσθησαν εἰς Ἀθήνας καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ ἥρωος Θησέως, οὗτινος ἀνευρέθη ὁ ὑπὸ τῶν κατοίκων ἀποκρυπτόμενος τάφος. Διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Σκύρου ἀπηλλάγη ἡ Θεσσαλία τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Δολόπων, κατέστη ἀσφαλὴς ἡ διὰ θαλάσσης πρὸς τοὺς Δελφοὺς ὁδὸς τῶν πέραν τοῦ Αἰγαίου Ἑλλήνων καὶ ἀνυψώθη τὸ γόητρον τῆς ἐν Δήλῳ συμμαχίας. Οὕτω, διὰ τῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν του κατέδειξεν ὁ Κίμων ὅτι δὲν ἦτο μόνον γενναῖος καὶ δραστήριος στρατηγός, ἀλλὰ καὶ συνετὸς καὶ προορατικὸς πολιτικός, ἐπιτυχὼν τὴν ἀνύψωσιν τοῦ γοήτρου τῶν Ἀθηνῶν, ὡς πόλεως εὐσεβοῦς καὶ προμάχου τῶν πανελληνίων συμφερόντων καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Κίμωνος ηὐξήθη μέν, ὡς προελέχθη, τὸ γόητρον τῶν Ἀθηνῶν, συνηυξήθη ὅμως καὶ ὁ κατ' αὐτῶν φθόνος τῶν συμμάχων, οἵτινες ἔβλεπον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι ἀπεκόμιζον πάσας τὰς ἐκ τῆς συμμαχίας ὠφελείας. Πρώτη τῶν συμμαχίδων πόλεων, ἥτις ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας ἔχθραν της, ἦτο ἡ Κάρυστος· αὕτη ὅμως, μετὰ σθεναρὰν ἀντίστασιν, ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ σύμμαχος. Μετ' αὐτὴν ἀπεστάτησεν ἡ Νάξος (467 π. Χ.), τῆς ὁποίας ἡ ἀντίστασις κατεβλήθη μετὰ μακρὰν πολιορκίαν. Μετὰ τὴν ταπείνωσιν τῆς Νάξου ὁ Κίμων ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἔπρεπε νὰ τερματισθῇ ἡ ἐν Ἰωνίᾳ (ἔνθα ὑπῆρχον ἱκανοὶ οἱ μηδίζοντες) ἀνώμαλος κατάστασις καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ κυριαρχία τοῦ Αἰγαίου διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Καρίας. Πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του διέπλευσεν ὁ Κίμων, ἡγούμενος στόλου ἐκ 200 πλοίων, τὸ Αἰγαῖον καὶ κατεδίωξε τὸν περσικὸν στόλον μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ, ἔνθα καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ναυμαχήσῃ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ναυμαχίας ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Κίμωνος, ὅστις ὄχι μόνον ἐνίκησε περίδοξον κατὰ θάλασσαν νίκην (ἔγινε κύριος 200 πλοίων), ἀλλ' ἀποβιβάσας τὰ πληρώματα τοῦ στόλου του πρὸς καταδίωξιν τῶν πληρωμάτων τοῦ περσικοῦ στόλου, ἅτινα διαφυγόντα μετὰ τὴν ἧττάν των πρὸς ξηρὰν εἶχον ἑνωθῆ μετὰ τῆς ἐν Παμφυλίᾳ ἠπειρωτικῆς περσικῆς στρατιᾶς, ἐκέρδισε καὶ λαμπρὰν κατὰ ξηρὰν νίκην καὶ ἔγινε κύριος τοῦ πλουσιωτάτου ἐχθρικοῦ στρατοπέδου (*Θουκ.* Α' 100). Μετὰ τὴν διπλῆν ταύτην ἔνδοξον νίκην, ἔσπευσεν ὁ Κίμων πρὸς συνάντησιν τοῦ φοινικικοῦ στόλου, ὅστις ἔπλεεν ἐκ Φοινίκης πρὸς βοήθειαν τοῦ περσικοῦ στόλου. Τοῦτον, ἀγνοοῦντα τὴν ἧτταν τοῦ περσικοῦ στόλου, συνήντησεν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ τὸν διεσκόρπισεν. Ἀποτέλεσμα τῶν εἰρημένων νικῶν ὑπῆρξεν ἡ προσχώρησις εἰς τὴν συμμαχίαν (μᾶλλον τὴν ναυτικὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν) τῆς Δήλου καὶ πασῶν τῶν ἑλληνίδων πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας (κατὰ τὸν Ἔφορον ὅμως ἡ προσχώρησις, ὅλως ἀπιθάνως, ἔγινεν εὐθὺς μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Μυκάλης). Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ἐπανέπλευσε μετὰ μικροῦ στόλου ὁ Κίμων εἰς τὰ παράλια τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, τὴν ὁποίαν, κτῆσιν οὖσαν, ὡς προελέχθη, τῶν προγόνων του, καὶ καθυπέταξεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, μετὰ τὴν συντριβὴν τῶν ἐν αὐτῇ ἐχθρικῶν ἐκ Περσῶν καὶ θρακικῶν φύλων δυνάμεων. Κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως ὅμως ταύτης τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, ἀντετάχθη ἡ συμμαχὶς νῆσος Θάσος, τῆς ὁποίας καὶ ἡ θαλασσοκρατορία ἐν τῷ Θρακικῷ πελάγει ἠπειλεῖτο, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς νήσου χρυσοφόρῳ παραλίᾳ πλούσια μεταλλεῖά της. Διὰ τοῦτο ἀπεστάτησεν αὕτη τῆς συμμαχίας, ἐπωφεληθεῖσα τῆς ἥττης τῶν Ἀθηναίων παρὰ τὴν πόλιν Δραβῆσκον, ὅτε οὗτοι, καταλαβόντες τὸ φύσει ὀχυρὸν χωρίον «Ἐννέα ὁδοί», ἐπεδίωξαν καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς πέραν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος χώρας. Κατὰ τὴν ἀποστασίαν των ταύτην, ἐκραγεῖσαν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν διπλῆν νίκην τοῦ Κίμωνος (465 π. Χ.), εἶχον οἱ Θάσιοι τὴν κρυφίαν ὑποστήριξιν τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ὁμοίως δὲν ἠνείχοντο τοὺς Ἀθηναίους ὡς γείτονάς των, καὶ ἐζήτησαν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Σπάρτης, ἥτις, ἐκ φθόνου πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὑπεσχέθη μὲν ταύτην, δὲν ἠδυνήθη ὅμως καὶ νὰ τὴν παράσχῃ, ἕνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος τότε ἐν Σπάρτῃ μεγάλου σεισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποστασία τῶν Μεσσηνίων καὶ Εἱλώτων. Ἀναγκασθέντες οὕτως οἱ Θάσιοι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων πόλεμον μὲ μόνον τὰς ἰδικάς των δυνάμεις, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατείνωσι τοῦτον πέραν τῶν τριῶν ἐτῶν καὶ ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τὰς Ἀθήνας, ἀποδεχθέντες νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη των, νὰ καταβάλωσι τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ἐπὶ τῆς ἠπείρου πλούσια μεταλλεῖά των καὶ ν' ἀναλάβωσι τὴν πληρωμὴν τακτικοῦ φόρου (*Θουκ.* Α' 100—101. *Πλουτ.* Κίμων 14). Οὕτω, διὰ τῆς αἰσίας ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἐκβάσεως τοῦ Θασίου πολέμου, εἰς τὰς προγενεστέρας δάφνας τοῦ Κίμωνος προσετέθησαν καὶ νέαι. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος, παρὰ τὴν δοθεῖσαν πρὸς αὐτὸν διαταγὴν τοῦ δήμου, δὲν ἐπῆλθε μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ προρρηθέντος πολέμου καὶ κατὰ τῆς Μακεδονίας, κατηγορήθη ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του (τοῦ Περικλέους διορισθέντος δημοσίου κατηγόρου) ἐπὶ δωροδοκίᾳ πρὸ τῆς Ἡλιαίας, ἀλλ' ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας ἀποδείξας τὴν ἀθῳότητά του. Ἡ δίκη αὕτη ἐμαρτύρησεν ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ δὲν ἦτο ἀκλόνητος ἐν Ἀθήναις.

Τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἀθηνῶν κῦρος τοῦ Κίμωνος. Ὁ Κίμων ἦτο ἀπὸ τοῦ 470 π. Χ., σχεδὸν ἀδιακόπως, ὁ δαφνηφόρος στρατηγὸς τοῦ νικηφόρου στόλου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀριστείδου (467 π. Χ.) ὁ πανίσχυρος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πολιτικὸς ἀνήρ· εἶχεν ἀνεγείρει τρόπαια κατὰ τῶν Περσῶν, ἅτινα κατά τινας (τὸν Πλούταρχον) εἶχον ἐπισκιάσει καὶ τὴν δόξαν τῶν ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι νικῶν (ἐλέγετο μάλιστα ὅτι καὶ εἰρήνη, ἡ ἐπιλεγομένη κιμώνειος,—ἀπίθανος ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἱστορικῶν θεωρουμένη — εἶχε συναφθῆ πρὸς τοὺς Πέρσας, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ὑπεχρεοῦντο νὰ μὴ πλέωσιν ἐντεῦθεν τῶν Κυανέων παρὰ τὸν εἴσπλουν τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν Χελιδονίων νήσων κατὰ τὰ ὅρια Λυκίας καὶ Παμφυλίας, καὶ νὰ μὴ προσεγγίζωσι τὰς μικρασιατικὰς ἀκτὰς ὀλιγώτερον ἱππασίμου πορείας μιᾶς ἡμέρας, ἤ, κατ' ἄλλους, νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὴν γραμμὴν τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ)· εἶχε καταστῆ τὸ εἴδωλον τοῦ δήμου διὰ τῆς εὐθύτητος τοῦ χαρακτῆρός του, τῆς εὐπροσηγορίας του, καὶ τῆς ἐλευθεριότητος καὶ φιλοξενίας του (ἀπὸ τῶν ἀγρῶν καὶ κήπων του εἶχον ἀφαιρεθῆ οἱ φραγμοί, διὰ νὰ λαμβάνωσιν εὐχερῶς οἱ πολῖται τοὺς καρπούς, καὶ ἡ οἰκία του καὶ ἡ τράπεζά του ἦσαν προσιταὶ εἰς τοὺς ὁδοιπόρους)· εἶχεν ἀνεγείρει τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἶχεν οὕτω καταστήσει μεγαλοπρεπῆ τὴν ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὴν θάλασσαν ὄψιν· εἶχε κοσμήσει τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ προάστεια αὐτῶν ἰδίᾳ δαπάνῃ (εἶχε καταστῆ πλουσιώτατος ἐκ τοῦ νομίμου μεριδίου τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων) μὲ κοινωφελῆ οἰκοδομήματα (στοάς, ὑδραγωγεῖα) καὶ ἄλλα μνημεῖα τέχνης, ὡς τὸν ναὸν τοῦ Θησέως· εἶχεν ἀνεγείρει εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικὸν τάφους τῶν εἰς διαφόρους μάχας πεσόντων πολιτῶν, καταστήσας τούτους μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν, καὶ εἶχε φυτεύσει τὸν χῶρον τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἄλλους δημοσίους περιπάτους, ἅτινα πάντα μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ Κίμων δὲν ἦτο μόνον ὁ εὐκλεὴς τῶν Ἀθηνῶν στρατηγός, ἀλλὰ καὶ ὁ προνοητικὸς καὶ φιλοπρόοδος αὐτῶν πολιτικός. Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ὅμως πολιτικῇ, ἐνῷ ὑπῆρξεν ὁ συνεχιστὴς τῆς πολιτικῆς τοῦ Θεμιστοκλέους, δὲν συνεφώνει καὶ πρὸς πάσας τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνου: δὲν ἐφρόνει, ὡς ἐκεῖνος, ὅτι αἱ μετὰ τῶν ἄλλων πόλεων συνθῆκαι γίνονται μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ διαρρηχθῶσιν, ὡς δεσμοὶ ἐπαχθεῖς, εὐθὺς ὡς θὰ παύσωσι νὰ εἶναι ἐπωφελεῖς εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀπέκρουε πᾶν πολιτικὸν πρόγραμμα τεῖνον εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ βλάβῃ τῶν συμμάχων των καὶ ταπεινώσει τῆς Σπάρτης, ἐπόθει δὲ ὁ οἶκός του νὰ ἔχῃ σχέσεις φιλίας καὶ ξενίας μὲ τὰς ἀξιολογωτάτας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ὡς μαρτυροῦσι καὶ τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν του, Θεσσαλοῦ, Λακεδαιμονίου καὶ Ἠλείου, καὶ ἡ ἀποδιδομένη εἰς αὐτὸν μεγαλορρήμων φράσις: «μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλήν, μήτε τὴν πόλιν ἑτερόζυγα περιιδεῖν γεγενημένην», ὅτε παρεκάλεσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπιδείξωσιν εὐμένειαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας εἰς κίνδυνον περιπεσόντας κατὰ τὸν γ' Μεσσηνιακὸν πόλεμον. Ἂν εἶχεν ἐκλίπει ὅμως ὁ μεγαλοφυὴς Θεμιστοκλῆς, δὲν εἶχον ἐκλίπει ἀπὸ τῆς φατρίας τῶν ὀπαδῶν του καὶ αἱ ἀντιλήψεις του· διὰ τοῦτο αὕτη, ὅτε ηὐτύχησε νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους της τὸν Ἐφιάλτην καὶ τὸν Περικλέα, ἀντετάχθη πάσῃ δυνάμει κατὰ τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος τοῦ Κίμωνος. Ἡ ὀξύτης τοῦ μεταξὺ τῶν δύο φατριῶν ἀγῶνος ἐπετάθη κατὰ τὰ ἔτη 461 καὶ 460 π. Χ. καὶ ἀπέβη κατὰ τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ὁ Κίμων, διότι ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς εἶχεν ἀπολέσει τὴν δημοτικότητά του. Αἴτια τῆς μονώσεως τοῦ κύρους τοῦ Κίμωνος παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὑπῆρξαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ δυσφορία αὐτῶν διὰ τὴν εὔσχημον ἐκ τῆς Ἰθώμης ἀποπομπήν των ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ὅτε τῇ προτάσει του καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν του εἶχεν ἀποσταλῆ δύναμις τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν πρὸς βοήθειάν των, πολιορκούντων τὴν εἰρημένην μεσσηνιακὴν πόλιν (βλ. λ. *Ἀθῆναι* σ. 52 γ'), καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ δυσαρέσκειά των διὰ τὴν ἀντίδρασίν του κατὰ τῶν προτεινομένων ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου καὶ Περικλέους φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων εἰς τὸ πολίτευμα καὶ τοὺς ἄλλους θεσμοὺς τῶν Ἀθηναίων, διὰ τῶν ὁποίων ἐμειοῦτο, ἰδίως, τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἀθηνῶν κῦρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὁ κύριος προμαχὼν τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας. Ἀποτέλεσμα τῶν εἰρημένων δυσαρεσκειῶν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Κίμωνος ὑπῆρξεν ὁ ἐξοστρακισμὸς τούτου. Συμβολικὴ δὲ ἔκφρασις τῆς διαμάχης τῶν φατριῶν εἶναι ἡ κατὰ τὸ 458 π. Χ. διδαχθεῖσα «Ὀρέστεια» τοῦ Αἰσχύλου, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀριστοκράτης ποιητὴς παριστᾷ τὸν Ἄρειον Πάγον ὡς θεσμὸν θεόθεν καθιδρυθέντα καὶ ἱερὸν τῆς πόλεως ἀπαραβίαστον.

Ὁ Κίμων ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Φυγὼν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Κίμων διέμενεν ἐν Βοιωτίᾳ, ἔνθα ἐπῆλθεν ἡ πρώτη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν σύγκρουσις κατὰ τὴν μάχην τῆς Τανάγρας (456 π. Χ.), ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Κίμωνος ἐκ τῆς ἐξορίας του. Οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον μεταβῆ εἰς Βοιωτίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Θηβῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπεδίωκον τὴν ἕνωσιν συμπάσης τῆς Βοιωτίας, διὰ νὰ εἶναι αὗται ἰσχυρὸς προμαχὼν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν· ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων εἶχον ἔλθει εἰς συνεννόησιν καὶ οἱ ἀδιαλλακτότεροι τῶν ἐν Ἀθήναις ἀριστοκρατικῶν, ἀναμένοντες τὴν διὰ τῆς ὑποστηρίξεώς των ἐξόντωσιν τῆς δημοκρατικῆς φατρίας, ὁ Κίμων, ὅστις ἀπεδοκίμαζε τὴν τοιαύτην συνεννόησιν, καὶ ἐκ φιλοπατρίας καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ψυχικῶν του διαθέσεων, προσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ παρεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς αὐτόν, ἂν καὶ ἦτο ἐξόριστος, νὰ μετάσχῃ τῆς μάχης. Ἡ προσφορὰ αὕτη τοῦ Κίμωνος καὶ ἡ κατὰ τὴν μάχην γενναιότης τῶν ἀφωσιωμένων εἰς αὐτὸν φίλων, μολονότι δὲν ἐπετράπη ἡ συμμετοχὴ εἰς ταύτην τοῦ ἀρχηγοῦ των, συνεκίνησε βαθύτατα τὸν μεγαλόφρονα Περικλέα καὶ προέτεινεν οὗτος τὴν κάθοδον τοῦ Κίμωνος. Ἀποτέλεσμα τῆς διαλλαγῆς τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἦτο τὸ ξίφος (ὁ Κίμων) καὶ ὁ ἄλλος ἡ ἀσπὶς τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, ἦτο τότε ἡ μετὰ 62 ἡμέρας νίκη τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Μυρωνίδην ἐν Οἰνοφύτοις καὶ ἡ διάλυσις τῆς ὑπὸ τὰς Θήβας συνενώσεως τῶν πόλεων τῆς Βοιωτίας.

Κίμων καὶ Περικλῆς. Ἡ διαλλαγὴ τῶν δύο μεγάλων Ἀθηναίων πολιτικῶν, ἥτις ἐπήνεγκε καὶ τὴν προσωρινὴν διαλλαγὴν Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ γενόμεναι τότε πενταετεῖς σπονδαί, φαίνεται ὅτι εἶχε στηριχθῆ εἰς ἀμοιβαίας αὐτῶν ὑποχωρήσεις, διότι μετ' αὐτὴν συνεχίζεται ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Περικλέους ἄνευ διαμαρτυριῶν τοῦ Κίμωνος διὰ τὰς εἰσαγομένας ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Κίμωνος, πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ὁποίας ὁ μὲν Περικλῆς ἔπλευσε μετὰ στόλου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ συνεχίσας ἐν αὐτῷ, ἐκ φιλοφροσύνης πρὸς τὸν Κίμωνα, τὸ ὑπὸ τῶν προγόνων του θεμελιωθὲν ἔργον, ἀνέκτισε τὸ ἀμυντικὸν τεῖχος τοῦ Μιλτιάδου καὶ μετέβαλε τὴν χερσόνησον, δι' ἐποικίσεως χιλίων πολιτῶν, εἰς κτῆσιν ἀττικήν, ὁ δὲ Κίμων, ἡγούμενος κραταιοῦ ἐκ 200 τριήρων στόλου, ἔπλευσε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 449 π. Χ. εἰς Κύπρον κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ ἐχθροῦ, τῶν Περσῶν. Ἐκεῖ, ἀφοῦ κατετρόπωσε τὸν πρὸ τοῦ κατάπλου του ἀποσταλέντα ἐναντίον του ἐχθρικὸν στόλον, ἤρχισε τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως Κιτίου, τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ ἔχῃ ὡς ὀχυρὸν ὁρμητήριον τῶν κατὰ τῆς Φοινίκης καὶ Αἰγύπτου πολεμικῶν ἐπιχειρήσεών του. Ἀτυχῶς, νοσήσας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τοῦ Κιτίου ἐτελεύτησε (449 π. Χ.), ἐν ἡλικίᾳ 61 ἔτους. Προαισθανθεὶς τὸν θάνατόν του, συνεβούλευσε τοὺς μέλλοντας νὰ διαδεχθῶσιν αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ στόλου νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀποκρύψωσιν ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τὸν θάνατόν του. Διὰ τῆς φιλοπάτριδος ταύτης μερίμνης του κατήγαγε καὶ νεκρὸς ὁ δαφνοστεφὴς στρατηγὸς δύο νίκας διὰ τοῦ ἀποπλεύσαντος ἐκ Κιτίου στόλου, ὅστις κατετρόπωσε καὶ τὸν στόλον τῶν Φοινίκων καὶ Κιλίκων παρὰ τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου, καταληφθέντα ὑπὸ πανικοῦ, διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἡγεῖτο τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ὁ Κίμων, καὶ τὴν ἐχθρικὴν ἠπειρωτικὴν στρατιὰν διὰ τῶν πληρωμάτων τοῦ αὐτοῦ στόλου (*Πλουτ.* Κίμ. 19, *Θουκ.* Α. 112). Κατὰ τὸν Διόδωρον (XII. 3.) καὶ τὰς νίκας ταύτας κατήγαγε ζῶν ὁ Κίμων. Τὸν νικηφόρον στρατηγὸν ἔθαψαν οἱ συμπολῖταί του μετὰ μεγάλων τιμῶν πρὸ τῶν Μελιτίδων πυλῶν, παρὰ τοὺς τάφους τῶν προγόνων του.

Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ δαφνηφόρου στρατηγοῦ καὶ διαπρεποῦς πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀμέριμνος πλουσιόπαις, καὶ φιλήδονος καὶ ἄσωτος μεῖραξ (ὁ σύγχρονος τοῦ Κίμωνος ποιητὴν Μελάνθιος διέσωσε τὰ ὀνόματα δύο ἐκ τῶν πολλῶν ἐρωμένων του, τῆς Ἀστερίας καὶ τῆς Μνήστρας), ὁ θαυμάσιος μὲν ἱππεὺς καὶ ἄριστος ἀθλητής, ἐστερημένος ὅμως ἀνωτέρας μουσικῆς καὶ διανοητικῆς μορφώσεως, ὁ πεπροικισμένος μὲ ὑπέροχα φυσικὰ δῶρα (ὑψηλὸν ἀνάστημα, γλυκεῖαν φυσιογνωμίαν, εὐειδὲς πρόσωπον, πυκνὴν οὔλην κόμην), ἐξειλίχθη, διὰ τοῦ ἐνυπάρχοντος εἰς αὐτὸν δεξιοῦ νοῦ, τῆς μεγάλης τόλμης του καὶ πρὸ πάντων τῆς φιλοτιμίας του, εἰς τὸν δαφνηφόρον στρατηγόν, ὅστις τοὺς ἀμυντικοὺς κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐχθροῦ ἀγῶνας μετέβαλεν εἰς ἐνδόξους ἐπιθετικοὺς καὶ κατέστη τὸ εἴδωλον τῆς λατρείας τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν (Ἀθηναῖοι γεννηθέντες κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐνδόξων νικῶν του ἐλάμβανον ἀναμνηστικὰ τούτων ὀνόματα, ὡς Κα-

Digitized by Google

ρυστόνικος, Ναξιάδη, κ ἄ.), καὶ εἰς τὸν ὑπέροχον μὲ τὰ πανελλήνια φρονήματα πολιτικόν, ὅστις ἐφρόνει ὅτι τὰ συμφέροντα καὶ ἡ δόξα τῶν Ἀθηνῶν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξυπηρετηθῶσι καὶ ἄνευ βλάβης τῶν συμμάχων πόλεων καὶ ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης, πρώτης συνεργάτιδος τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοὺς κατὰ τῶν βαρβάρων πανελληνίους θριάμβους. Ἂν καὶ δὲν εἶχε τύχει ἐπιμεμελημένης ἀνωτέρας μορφώσεως ὁ Κίμων, ἐν τούτοις ἐμερίμνησε πολὺ περὶ τῆς προαγωγῆς τῶν γραμμάτων καί, ἰδίως, τῶν τεχνῶν ἐν Ἀθήναις, ὡς μαρτυροῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ περὶ διακοσμήσεως τοῦ ἄστεως καὶ τῶν προαστείων του μέριμνά του καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ σχέσεις του πρὸς τοὺς συγχρόνους του ἀνωτέρους διαπρεπομένους τῶν Ἀθηνῶν (ὁ Αἰσχύλος, συναγωνιστής του—διὰ τῶν ἔργων του—εἰς τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα, αὐτὸν ἐτίμα, μετὰ τὸν Ἀριστείδην, περισσότερον τῶν ἄλλων συγχρόνων του πολιτικῶν ἀνδρῶν, ὁ ἀφοσιωμένος εἰς αὐτὸν ποιητὴς Ἴων καὶ ἐλεγείας ἀκόμη ἔγραψε διὰ νὰ παραμυθήσῃ τὸν Κίμωνα, ὅτε ἐστερήθη οὗτος τῆς συζύγου του Ἰσοδίκης) καὶ τοὺς δοκιμωτέρους τῶν καλλιτεχνῶν (ὁ φίλος του Θάσιος ζωγράφος Πολύγνωτος τῇ ὑποκινήσει του μετῴκησεν εἰς Ἀθήνας). Συγκρινόμενος πρὸς τοὺς ἄλλους μεγάλους ἄνδρας τῶν Ἀθηνῶν, τοὺς ἀκμάσαντας μεταξὺ τῶν Μηδικῶν καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, εὑρίσκεται ὁ Κίμων κοσμούμενος μὲ τὴν τόλμην τοῦ μεγάλου πατρός του, τὴν σύνεσιν τοῦ δαιμονίου Θεμιστοκλέους, τὴν εὐθύτητα τοῦ Ἀριστείδου καὶ τὸ φιλοπρόοδον πνεῦμα τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀντιπάλου του, τοῦ Περικλέους. Τὸν βίον τοῦ Κίμωνος ἔγραψαν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Κορνήλιος Νέπως, στηριχθέντες ἀμφότεροι εἰς πληροφορίας οὐχὶ ἀναμφιβόλου κύρους διότι ὁ Κίμων, ζήσας καὶ ἀκμάσας εἰς τοὺς μετὰ τὰ μηδικὰ καὶ πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου χρόνους, δὲν ηὐτύχησε νὰ βιογραφηθῇ καὶ χαρακτηρισθῇ οὔτε ὑπὸ τοῦ πατρός τῆς ἱστορίας, ὅστις εἶχε θέμα τῆς ἱστορίας του τοὺς Μηδικοὺς πολέμους (μνημονεύει μόνον τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐπιβληθέντος εἰς τὸν Μιλτιάδην προστίμου καὶ τὴν νίκην του εἰς Ἠόνα), οὔτε ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ καὶ συγγενοῦς του Θουκυδίδους, ὅστις μνημονεύει μόνον τὰς παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα νίκας του. Πηγαὶ τοῦ Πλουτάρχου ἦσαν τὰ περίεργα καὶ εὐφυᾶ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἴωνος τοῦ Χίου, τὰ σκανδαλώδη ἀνέκδοτα τοῦ Θασίου ποιητοῦ Στησιμβρότου καὶ σποραδικαὶ πληροφορίαι τῶν ποιητῶν Ἀριστοφάνους, Εὐπόλιδος, Κρατίνου, Μελανθίου καὶ ἄλλων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν Θεοπόμπου καὶ Ἐφόρου. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Κίμων.** Τορευτὴς ἀκμάσας κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Ὁ τεχνίτης οὗτος, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος ὡς συνεργαζόμενον μετὰ τοῦ Ἀθηνοκλέους, ἦτο λίαν ὀνομαστός, ὡς κατασκευαστὴς μεταλλίνων ποτηρίων μετ' εἰκονιστικῶν παραστάσεων. Τὰς ἐγκαράκτους ταύτας παραστάσεις ἐστερέωνεν ἐπὶ τῶν δοχείων κατὰ τὸν λεγόμενον ἐγκόλαπτον τρόπον τῆς τεχνικῆς, καθ' ὃν τρόπον δηλαδὴ εἶναι προσηλωμέναι καὶ αἱ παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἐν Boscoreale καὶ παρὰ τὸ Hildesheim εὑρεθέντων ἀργυρῶν δοχείων. Β. Δ. Θ.

— **Κίμων.** Περίφημος χαράκτης τύπων νομισμάτων ἐκ Συρακουσῶν. Ἤκμασε περὶ τὸ 413 π. Χ. καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἀρίστων τεχνιτῶν τοῦ εἴδους τούτου. Τὰ νομίσματα τοῦ Κίμωνος, ὡς καὶ τὰ τοῦ Εὐαινέτου, ἀνήκουσιν εἰς τὴν τεχνικῶς ἀνωτάτην ἑλληνικὴν νομισματοκοπίαν. Ὁ Κίμων ὑπέγραφε τὰ προϊόντα τῆς ἐξαιρέτου τέχνης του ἢ ὁλογράφως (ΚΙΜΩΝ), ἢ συντετμημένως (ΚΙΜ καὶ ΚΙ). Πολλὰ εἶναι τὰ μέχρι τοῦδε εὑρεθέντα νομίσματα (καὶ τύποι αὐτῶν), τὰ φέροντα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ τεχνίτου τούτου, ἀλλὰ τὰ σημαντικώτερα τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: Χρυσοῦν εἰκοσόδραχμον (ἑκατόλιτρον) φέρον ὡς παράστασιν κεφαλὴν Νύμφης καὶ τὸν Ἡρακλέα μὲ τὴν δορὰν τοῦ λέοντος. Σειρὰ ἀργυρῶν δεκαδράχμων (πεντηκολίτρων) καὶ μία μίτρα αὐτῶν μὲ τὸ τέθριππον ἅρμα. Δύο μίτραι τετραδράχμου μὲ τὴν κεφαλὴν τῆς θεᾶς Ἀρεθούσης. Δύο διάφορα ἡμίδραχμα μὲ τὴν παράστασιν τῆς κεφαλῆς τῆς Νύμφης τῶν Συρακουσῶν Ἀρεθούσης καὶ τοῦ ἐλαύνοντος τεθρίππου ἅρματος. Ἀλλὰ τὰ ὡραιότερα ὅλων, διὰ τὴν ἄφθαστον ἐντέλειαν τῆς ἐκτελέσεως καὶ τὴν σύλληψιν τῆς παραστάσεως, εἶναι τὰ περίφημα μεγάλα μετάλλια τῶν Συρακουσῶν, τὰ ὁποῖα παριστῶσιν ἐπὶ τῆς προσόψεως θαυμασίαν κεφαλὴν γυναικός, στρεφομένης πρὸς ἀριστερὰ καὶ περικυκλουμένης ὑπὸ τεσσάρων δελφίνων μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ἐξαιρέτως καλλιτεχνικὰ εἶναι ἕνια τῶν τεμαχίων τούτων, ἐφ' ὧν ἡ κόμη τῆς κεφαλῆς πίπτει ἐπὶ τοῦ τραχήλου περιωρισμένη ἐντὸς δικτύου. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως παρίσταται τὸ σύνηθες ἀγωνιστικὸν ἅρμα ἐλαῦνον πρὸς ἀριστερά, μὲ τὴν ἱπταμένην ὑπεράνω αὐτοῦ Νίκην, κομίζουσαν εἰς τὸν ἡνίοχον τὸν στέφανον τῆς δόξης. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν, τῷ 413, ἀπενέμοντο δὲ ἀναμφιβόλως ὡς μετάλλια εἰς νικητὰς ἀγώνων, διότι ἐν τῷ περιθωρίῳ (τῷ ἐξέργῳ) παρίσταται πανοπλία ὁπλίτου μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΘΛΑ. Β. Δ. Θ.

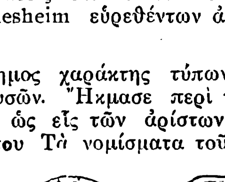

Νόμισμα τῶν Συρακουσῶν χαραχθὲν ὑπὸ τοῦ Κίμωνος.

— **Κίμων ὁ *Κλεωναῖος*.** Περίφημος ζωγράφος, ἀκμάσας περὶ τὰ 500 π. Χ. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ ζωγράφος οὗτος, τελειοποιήσας τὰς «ἀνακαλύψεις» τοῦ Εὐμάρους, ἐδήλωσεν ἀκριβέστερον τὰς πτυχὰς καὶ τοὺς κόλπους τῶν ἐνδυμάτων καὶ τὰς ἀρθρώσεις καὶ τὰς φλέβας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἐπενόησε δὲ καὶ τὰ *κατάγραφα* (βλ. λ.). Ὁ Κλεωναῖος οὗτος Κίμων ὑπῆρξε μέγας ζωγράφος καὶ μέγας διδάσκαλος τῆς μεγάλης ζωγραφικῆς, κατὰ τὸν Αἰλιανὸν δὲ τὴν «ἐν σπαργάνοις τρόπον τινὰ» εὑρισκομένην ζωγραφικὴν ἀνύψωσεν εἰς τέχνην. Περὶ τοῦ Κίμωνος ὡς ζωγράφου μανθάνομεν ἐπίσης καὶ ἐξ ἐπιγραμμάτων, ἑνὸς κάτωθεν καταστραφέντος ἔργου καὶ ἑτέρου συντεταγμένου εἰς ἰαμβικὸν τρίμετρον, λέγοντος ὅτι ὁ Κίμων ἐζωγράφησε τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ τοίχου εἰσόδου οἰκοδομῆς τινος, τὴν δ' ἑτέραν ὁ Διονύσιος. Παρὰ τὰς πολλὰς ὅμως πληροφορίας, τὰς ὁποίας μετέδωκαν ἡμῖν αἱ ἀρχαῖαι πηγαί, περί τε τῆς ζωῆς καὶ ἰδίως περὶ τῆς μεγάλης τέχνης τοῦ ὀνομαστοῦ τούτου ζωγράφου, οὐδεμίαν ἔχομεν περιγραφὴν ἢ ὁπωσδήποτε μνείαν καὶ περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ χωριστά. Β. Δ. Θ.

— **«Κίμων»** Ὄνομα διαφόρων πλοίων μετασχόντων τοῦ Ἀγῶνος, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη, τοῦ Ἰακώβου Τομπάζη, τοῦ Ἀναργύρου Λεμπέση, τοῦ Ἀναστ. Θεοδώρου καὶ τοῦ Ἀναγνώστη Κριεμάδη. Σ. Ε. Λ.

κίν. Πανάρχαιον ἔγχορδον ὄργανον τῆς Κίνας, ἀποτελούμενον ἐξ ἠχείου, οὗτινος ἡ μὲν ἐξωτερικὴ πλευρά, ἐλαφρῶς κυρτή, εἶναι ἐξ ἀλευρίτου ξύλου, ἡ δὲ τοῦ βάθυνς, εὐθεῖα, ἐκ κατάλπης. Τὸ ὄργανον τοποθετεῖται ἐπὶ εἰδικῆς ὀρθογωνίου τραπέζης, φερούσης, ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν παίζοντα πλευρᾶς, δεκατρεῖς δακτυλίους ἐξ ἐλεφαντόδοντος, οἵτινες χρησιμεύουν ὡς τόνοι. Αἱ ἑπτὰ χορδαὶ τοῦ ὀργάνου, τεταμέναι, χορδίζονται δι' ἀντιστοίχων ἑπτὰ κλειδῶν ἐκ ξύλου ἢ λίθου. Αἱ χορδαὶ εἶναι ἐκ μετάξης, ὁ δὲ ἀριθμὸς των ἐποίκιλλεν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Τὸ πρῶτον κὶν τοῦ Φοῦ-Χὶ ἔφερεν 27· ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ὑποβιβάζεται ἀργότερον εἰς 13, εἰς 12, καὶ τέλος εὑρίσκομεν ὄργανα μὲ 1, μὲ 3, 5, 7, 9 ἢ καὶ 20 χορδάς. Τὸ κὶν χορδίζεται κατ' ἴδιον, καθαρῶς ἀκουστικόν, τρόπον, μὴ ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα τῶν πέμπτων. Τὸ χόρδισμα γίνεται κατὰ ποικίλους τρόπους, ὧν ὁ συνηθέστερος εἶναι ὁ ἑξῆς:

1η χορδὴ 2α χ. 3η χ. 4η χ. 5η χ. 6η χ. 7η χ.

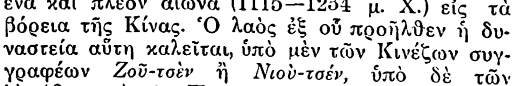

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ κὶν ἀποδίδεται εἰς τὸν Φοῦ-Χί, δι' ὃ καὶ θεωρεῖται τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ὄργανον, περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀπειρίας θρύλων καὶ μύθων, καὶ παιζόμενον ἀκόμη ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ Κομφούκιος οὐδέποτε ἀπεχωρίζετο αὐτοῦ καὶ τὸ ἐχρησιμοποίει πολλάκις κατὰ τὰς μετὰ τῶν ὀπαδῶν του συναναστροφάς. Ἡ ἀρχαιοτέρα σῳζομένη μουσικὴ διὰ κίν, ὀφειλομένη εἰς τὸν Γσαϊ-Γιόγκ, εἶναι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Γ. Σ.

κὶν *[Νομισμ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ κινεζιστὶ σημαίνει χρυσός, εἶναι γνωστὸν ἀρχαῖον κινεζικὸν νόμισμα, κυβικοῦ σχήματος, ἐκ χρυσοῦ, κοπὲν καὶ κυκλοφορήσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τοῦ Χὰν (206 π. Χ.—173 μ. Χ.). Ἐν τῇ νομισματικῇ συλλογῇ τῶν Παρισίων ὑπάρχει τοιοῦτο νόμισμα. Μ. Δ. Β.

Κὶν (Kin). Ὀνομασία κινεζικῆς δυναστείας, καταγωγῆς τογκουζικῆς, ἡ ὁποία ἐβασίλευσεν ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα (1115—1234 μ. Χ.) εἰς τὰ βόρεια τῆς Κίνας. Ὁ λαὸς ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ δυναστεία αὕτη καλεῖται, ὑπὸ μὲν τῶν Κινέζων συγγραφέων *Ζοῦ-τσὲν* ἢ *Νιοῦ-τσέν*, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Περσῶν *Τσουρτσέ*. Κοιτὶς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ Μαντζουρία, εἰς τὰ βόρεια τοῦ Ἐπιμήκους Λευκοῦ ὄρους, ὁπόθεν πηγάζουσιν οἱ ποταμοὶ Γιαλοῦ, Τιούμεν καὶ Σουνγκάρι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δυναστείας Λεάο οἱ Ζοῦ-τσὲν διεκρίνοντο εἰς δύο κατηγορίας, τοὺς ἀγρίους καὶ τοὺς ὑποτελεῖς· καὶ οἱ μὲν ὑποτελεῖς κατεῖχον τὸ βασίλειον Πὸ-Χάϊ, οἱ δὲ ἄγριοι περιεπλανῶντο ἐν τῇ ἀνατολικῇ Μαντζουρίᾳ, ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς Κορέας μέχρι τοῦ Ἀμούρ. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν *Ἀγκούτα*, ὥρμησαν κατὰ τοῦ κράτους τῶν Λεάο. Ὁ Ἀγκούτα ἐγεννήθη τῷ 1068, ὅταν δ' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, τῷ 1113, ἠρνήθη νὰ ὁμόσῃ πίστιν εἰς τοὺς Λεάο, μετὰ διετίαν δὲ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα καὶ ἀπεκάλεσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν δυναστείαν *Κὶν* (=χρυσός)· ἐδικαιολόγει δὲ τὴν ὀνομασίαν ταύτην λέγων: «Οἱ Κιτὰν ὠνόμασαν τὴν δυναστείαν των Λεάο, ὅπερ σημαίνει χάλυψ, θέλοντες νὰ παραστήσουν ὅτι αὕτη θὰ διαρκέσῃ ὅσον καὶ τὸ μέταλλον τοῦτο· ἀλλ' ὁσονδήποτε καὶ ἂν διατηρηθῇ ὁ χάλυψ, μίαν ἡμέραν θὰ φθαρῇ. ἐνῷ ὁ χρυσὸς εἶναι ἄφθιτος». Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη πόλεμος πρὸς τοὺς Λεάο, οὓς ὁ νέος αὐτοκράτωρ Κὶν ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὴν πλήρη κατατρόπωσιν αὐτῶν. Ὁ διάδοχός του *Οὐκιμάϊ* ὑπέταξε τὸ κράτος Ταγκοὺτ καὶ ἐπέτυχε τὴν πλήρη ἐξολόθρευσιν τῆς δυναστείας Λεάο, αἰχμαλωτίσας τῷ 1124 τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα *Ὑελοὺ-Ὑὲν-Χί*. Μετὰ ταῦτα ἐστράφη κατὰ τῆς κυρίως Κινεζικῆς αὐτοκρατορίας τῶν Σούγκ, ᾐχμαλώτισε τὸν αὐτοκράτορα *Κὶν-Τσόνγκ* καὶ ἀπώθησεν αὐτοὺς πρὸς νότον.

Οἱ Κὶν εἶχον ὡς πρωτεύουσαν τὸ Πεκῖνον, τὸ δὲ κράτος των ἐπεξετείνετο καὶ πέραν τῆς Κίνας, εἰς τὴν Λεάο-Τοὺγκ καὶ τὴν Μαντζουρίαν. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Μογγόλων (ΙΓ' αἰὼν) οἱ Κὶν ἀντέστησαν εἰς τὰς ἐπιδρομάς των μέχρι τοῦ 1234, ὅτε κατασυνετρίβησαν ὑπὸ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τοῦ αὐτοκράτορος Σούγκ καὶ τοῦ Μογγόλου χὰν Ὀγκοτάϊ. Ἡ δυναστεία τῶν Κὶν περιλαμβάνει τοὺς ἑξῆς αὐτοκράτορας: *Ἀγκούτα* ἢ *Τάϊ-τσοὺ* (1115—1122), *Τάϊ-Τὸνγκ* (1123—1134), *Χὶ-Τσόνγκ* (1135—1148), *Χάϊ-Λίνγκ-Βὰνγκ* (1149—1160), *Σιὲ-Τσὸνγκ* (1161—1189), *Τσὰνγκ-Τσόνγκ* (1190—1208), *Βάϊ-σιάο-Βὰνγκ* (1209—1212), *Σίνεν-Τσὸνγκ* (1213—1223), *Νγκὰν-Τσὸνγκ* (1224—1233), *Ντὸ-τὶ* (1234). Μ. Ν. Δ.

Κίνα. Μέγα κράτος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας, ἀποτελοῦν μέχρι τοῦ 1912 αὐτοκρατορίαν, ἔκτοτε δὲ δημοκρατίαν, τῆς ὁποίας ὁ πλήρης τίτλος εἶναι «Τὰ Τσοὺγγ-χοὺα Μὶν-κοὺο» σημαίνων «Ἡ Μεγάλη Κινεζικὴ (Σινικὴ) Δημοκρατία».

Τὸ Σινικὸν κράτος ἀποτελεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς κυρίως *Κίνας* μετὰ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς *Μογγολίας*, διῃρημένης εἰς 18 ἐπαρχίας, καὶ ἐκ τῆς *Μαντζουρίας*, διῃρημένης εἰς 3 ἐπαρχίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν ἐξηρτημένων χωρῶν *Θιβὲτ* καὶ *Σινκιὰγγ* (Ἀνατολικοῦ Τουρκεστὰν) αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσιν ἀνεξάρτητα κράτη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Κίνας. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐξηρτημένων χωρῶν ὑπήγετο μέχρι τοῦ 1911 καὶ ἡ *Ἐξωτερικὴ Μογγολία*, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σήμερον σοσιαλιστικὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ρωσικῶν σοβιὲτ (βλ. *Θιβέτ*, *Σινκιὰγγ* καὶ *Μογγολία*). Τὸ κυρίως κράτος περιβάλλεται ὑπὸ τῶν χωρῶν: Μογγολικῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας πρὸς Β., Σιβηρίας πρὸς ΒΑ, Σινκιὰγγ καὶ Θιβὲτ πρὸς Δ, Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν πρὸς ΝΔ, Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας πρὸς Ν καὶ Κορέας πρὸς Α, βρέχεται δὲ εἰς μῆκος 3 500 χλμ. ὑπὸ τῶν θαλασσῶν Κιτρίνης καὶ Ἀνατολικῆς Σινικῆς πρὸς Α καὶ Νοτίου Σινικῆς πρὸς ΝΑ.

Αἱ γεωγραφικαὶ αὐτοῦ συντεταγμέναι καθορίζονται ὑπὸ τῶν παραλλήλων 53°35' (ἐπαρχία Χολουνκιὰγγ τῆς Μαντζουρίας) καὶ 18°10' (νῆσος Χάϊ-Νὰν τῆς Νοτίου Σινικῆς) Β. πλάτους καὶ 92° 30' (ἐπαρχία Κανσοὺ τῆς ἐσωτερικῆς Μογγολίας) καὶ 134°50' (ἐπαρχία Κιρὶν τῆς Μαντζουρίας) Α. μήκους Γρήνουιτς. Ἡ ἔκτασις τῆς κυρίως χώρας φθάνει τὰ 4.993 900 τετρ. χλμ., μετὰ τῶν ἐξηρτημένων δὲ χωρῶν τὰ 7.568.900 τετρ. χλμ., εἶναι δηλαδὴ μετὰ τὴν Βρεττανικὴν αὐτοκρατορίαν ἡ δευτέρα κατ' ἔκτασιν χώρα τοῦ κόσμου. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ κυρίως κράτους ὑπελογίσθη κατὰ μὲν τὴν ἀπογραφὴν τῶν κινεζικῶν ταχυδρομείων (1923) εἰς 433 439.800, κατὰ δὲ τὸν δόκτορα O. Israel εἰς 395.000.000 κατοίκων (βλ. καὶ κατωτ. *[Πολιτ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο τὸ *Πεκῖνον*, σημερινὴ δὲ ἕδρα τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως εἶναι τὸ *Νανκίν*, τὸ διπλωματικὸν ὅμως σῶμα παραμένει εἰς τὸ Πεκῖνον. Οἱ κάτοικοι ἀνήκοντες εἰς τὴν Κιτρίνην φυλὴν πρεσβεύουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν βουδδικὴν θρησκείαν καὶ ὁμιλοῦσι τὴν σινικὴν γλῶσσαν, ἀνέπτυξαν δὲ ἰδίαν παλαιοτάτην τέχνην καὶ πολιτισμόν. Οἱ παραμένοντες ἐν τῇ χώρᾳ ξένοι ἀνέρχονται εἰς 302.133 ἐξ ὧν τὰ 2/3 Ἰάπωνες. Χ. Δ.

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῶν ὀροσειρῶν τῆς βορείου καὶ βορειοδυτικῆς Κίνας λαμβάνουν μέρος πετρώματα ἀρχαϊκά, προκάμβρια, παλαιοζωϊκὰ καὶ μεσοζωϊκά. Τὰ στρώματα ταῦτα εἶναι ἰσχυρῶς ἐπτυχωμένα καὶ πολλαχοῦ διαρρηγνύονται ὑπὸ ἀναρρήξεων γρανίτου. Αἱ ὀροσειραὶ αὗται εἶναι κυρίως *τεμαχωταὶ κορμο-ὀροσειραί*, αἱ ὁποῖαι διὰ νεομεσοζωϊκῶν διαρρήξεων καὶ μεταπτώσεων ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ κρασπέδου τοῦ Σιβηρικοῦ παναρχαίου τεμάχους καὶ τῆς παλαιοζωϊκῆς πτυχώδους χώρας.

Πρὸς νότον τῶν ὀροσειρῶν τῆς βορείου Κίνας ἐκτείνεται τὸ *μέγα Κινεζικὸν πεδίον*, τὸ ὁποῖον εἶναι πιθανῶς καταβύθισμα τοῦ ἐδάφους, πληρωθὲν ὑπὸ ποταμίων ἀποθεμάτων. Ὁλόκληρον τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Κίνας παριστᾷ τεκτονικῶς ἓν ἐκ τῶν παναρχαίων τεμάχων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται

Digitized by Google

ΚΙΝΑ

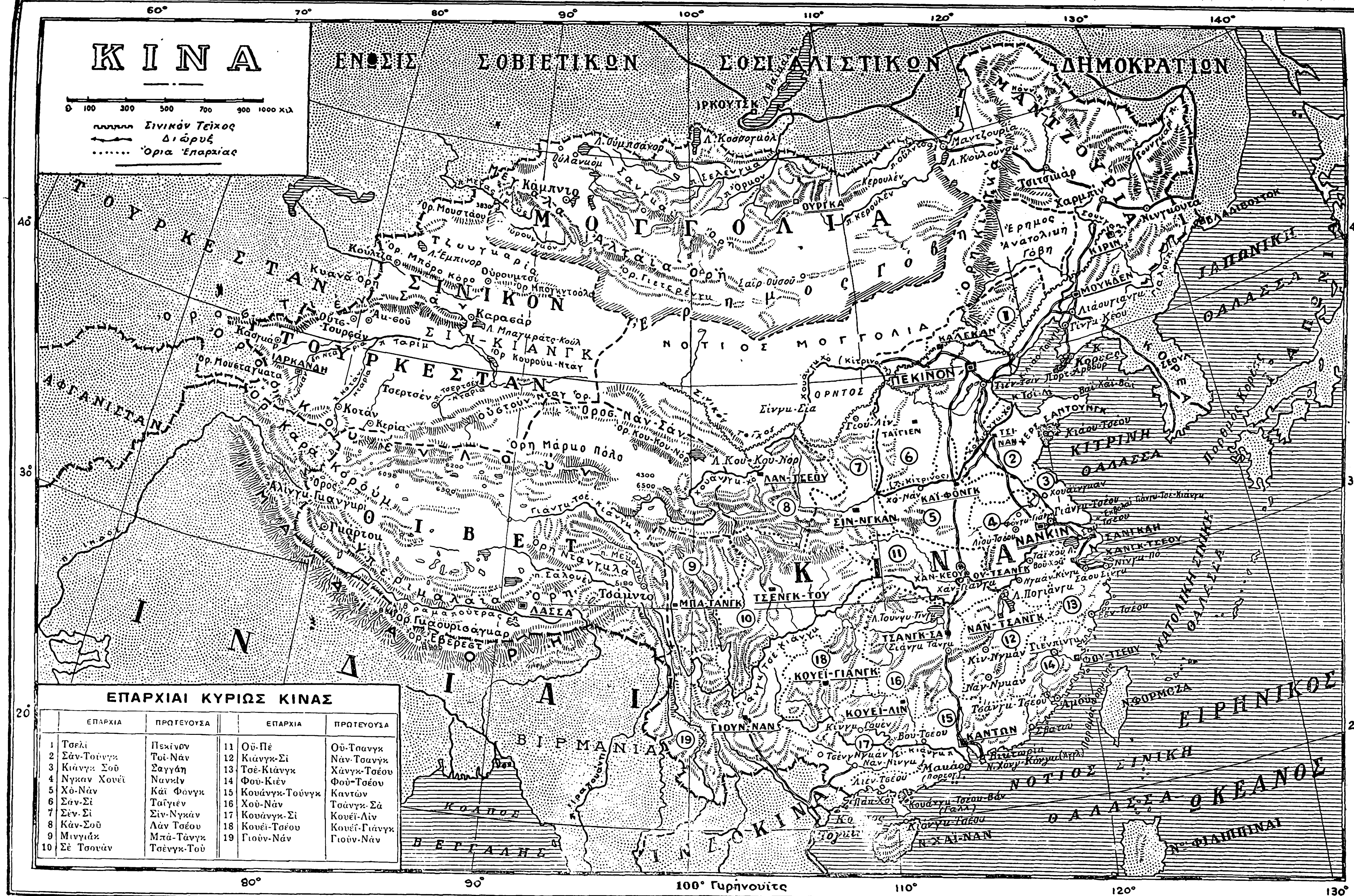

ΕΠΑΡΧΙΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΚΙΝΑΣ

	ΕΠΑΡΧΙΑ	ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ		ΕΠΑΡΧΙΑ	ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ
1	Τσελὶ	Πεκῖνον	11	Οὒ-Πὲ	Οὒ-Τσανγκ
2	Σὰν-Τούνγκ	Τοὶ-Νὰν	12	Κιὰνγκ-Σὶ	Νὰν-Τσανγκ
3	Κιὰνγκ Σοῦ	Σαγγάη	13	Τσὲ-Κιὰνγκ	Χὰνγκ-Τσέου
4	Νγκαν Χουεῒ	Νανκὶν	14	Φοὺ-Κιὲν	Φοὺ-Τσέου
5	Χὸ-Νὰν	Κάϊ Φόνγκ	15	Κουάνγκ-Τούνγκ	Καντὼν
6	Σὰν-Σὶ	Ταΐγιὲν	16	Χοὺ-Νὰν	Τσὰνγκ-Σὰ
7	Σὲν-Σὶ	Σὶν-Νγκὰν	17	Κουὰνγκ-Σὶ	Κουεῒ-Λὶν
8	Κὰν-Σοῦ	Λὰν Τσέου	18	Κουεῒ-Τσέου	Κουεῒ-Γιὰνγκ
9	Μινγιὰκ	Μπὰ-Τὰνγκ	19	Γιοὺν-Νάν	Γιοὺν-Νὰν
10	Σὲ Τσουὰν	Τσὲνγκ-Τοὺ			

καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀσίας, ὡς καὶ ἐν τῇ Σιβηρίᾳ, τῇ Ἀραβίᾳ καὶ ταῖς Ἰνδίαις. Ἡ κυρία πτύχωσις τοῦ κινεζικοῦ αὐτοῦ τεμάχους ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν προκάμβριον ἐποχήν. Κατόπιν τὸ τέμαχος ἐκαλύφθη ὑπὸ παλαιοζωϊκῶν ἀποθεμάτων θαλάσσης καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ παλαιοζωϊκοῦ δὲν ἐκαλύφθη πλέον ὑπὸ θαλάσσης, οὕτως ὥστε ἔκτοτε ἐπ' αὐτοῦ ἀπετέθησαν χερσαῖα μόνον ἀποθέματα. Διὰ τεκτονικῶν κινήσεων κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον κατετεμαχίσθη πάλιν τὸ τέμαχος εἰς μικρότερα τεμάχη, τὰ ὁποῖα διαφοροτρόπως μετακινηθέντα ἐδημιούργησαν ρηξιγενεῖς προεξοχὰς καὶ βυθίσματα.

Χαρακτηριστικὸν πέτρωμα τῆς βορείου Κίνας εἶναι ὁ *λαὶς* (Löss), ὁ ὁποῖος εἶναι αἰολικὸν ἢ ἀνεμογενὲς ἀπόθεμα. Προϊὸν τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, μεταφερθεὶς διὰ τῶν ἀνέμων ὁ λαὶς καλύπτει ὡς κάλυμμα πρὸ παντὸς τὴν τραπεζοειδῆ τεμαχωτὴν χώραν τῶν παραμεθορίων ὀρέων, καὶ πληροῖ τὰς κοιλάδας τοῦ Τσὶ-Λί, τοῦ δυτικοῦ Σὰν-Τοὺγκ καὶ τοῦ ὄρους Χουάϊ (Hwai). Παρασυρθεὶς ἐπιγενῶς ὑπὸ τῶν ὑδάτων σχηματίζει ὡς προσχωθεὶς λαὶς σημαντικὸν τμῆμα τῆς προσχωσιγενοῦς χώρας τοῦ μεγάλου πεδίου. Τὰ πρὸς νότον τοῦ Κουὲν-Λοὺν καὶ τοῦ Τσὶν-Λὶγκ-Σὰν ἐκτεινόμενα μεγάλα συστήματα ὀροσειρῶν, συνίστανται κυρίως ἐκ προκαμβρίων καὶ παλαιοζωϊκῶν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων καὶ ἔκ τινων τριασίων (μεσοζωϊκῶν) θαλασσογενῶν ἰζημάτων. Εἴς τινας ζώνας παρουσιάζονται καὶ ὄγκοι γρανιτῶν εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα. Ἀργότερον, μετὰ τὴν πτύχωσιν τῶν ὀρέων τούτων, ἀπετέθησαν ἐπ' αὐτῶν χερσαῖα καλύμματα ἐξ ἐρυθρῶν ψαμμιτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐρυθρὰ λεκάνη τοῦ Στζὲ-Τσβάν. Πρὸς τὰ ΝΔ τὸ ὑψίπεδον τοῦ Κβέϊ-Τσοὺ καὶ τοῦ Γιοὺν-νὰν συνίσταται ἐκ παλαιοζωϊκῶν μεσοζωϊκῶν ἀσβεστολίθων, ἰσχυρῶς ἀπεκαρστωμένων. Πρὸς τὰς ἀκτὰς τέλος τῆς νοτίου Κίνας αἱ σειραὶ τῶν βουνῶν συνίστανται κυρίως ἐκ γρανίτου.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Ἡ Κίνα εἶναι πλουσία εἰς ὀρυκτοὺς θησαυρούς παντὸς εἴδους, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς μικρὰν κλίμακα ἀπ' ἀρχαίων χρόνων. Λιθάνθρακες, σίδηρος, χαλκὸς καὶ ἄλλα μέταλλα συνιστῶσι τὸν πλοῦτον τοῦτον. Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι αἱ ἐμφανίσεις τῶν λιθανθράκων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας. Τὰ κύρια ὅμως κοιτάσματα εὑρίσκονται εἰς τὴν βόρειον Κίναν καὶ μάλιστα ἀσυνήθως ἐκτεταμέναι κοῖται ἀνθρακίτου εἰς τὸ Σὰν-Σὶ καὶ τὸ Χουάν, πισσάνθρακες εἰς τὸ Τσὶ-Λὶ καὶ εἰς τὸ Σὰν-Τούγκ. Ἡ παραγωγὴ ἐδιπλασιάσθη κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν (21 ἑκατομ. τόννων). Σιδηρομεταλλεύματα εὑρίσκονται ἐπίσης εἰς μεγάλην σειρὰν ἐπαρχιῶν. Ἐξόρυξίς των γίνεται εἰς τὸ Σὰν-Σί, Χουνάν, Στζὲ-Τσβὰν καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα εἰς τὸ Χοὺ-Πέ, ἐγγὺς τοῦ Χὰν-Κοὺ καὶ εἰς τὸ Σὰν-Τούγκ (ἐξαγωγὴ τοῦ 1922 1 $^1/_2$ ἑκατομ. τόννων). Τῶν λοιπῶν μεταλλευμάτων γίνεται ἐξόρυξις πρὸ παντὸς εἰς τὴν νότιον Κίναν. Οὕτως ἐξορύσσεται ἀντιμόνιον εἰς τὸ Χοὺ-Νάν, Χοὺ-Πέ, Κβάγκ-Τούγκ, Κβάγκ-Σὶ καὶ Γιουνάν. Τῷ 1916 ἡ Κίνα παρῆγεν ὑπὲρ τὰ 50% τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς ἀντιμονίου. Βολφράμιον ἐξορύσσεται ἐπίσης εἰς τὸ Κιάγκ-Σί, Χουνάν, Κβάγκ-Τοὺγκ καὶ Κβάγκ-Σί. Σπουδαῖα ἐπίσης εἶναι τὰ κοιτάσματα κασσιτέρου τοῦ Γιουνάν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπίσης γίνεται καὶ ἐξόρυξις χαλκοῦ, ἐνῷ τὸ Κβέϊ-Τσοὺ εἶναι τὸ κέντρον ἐξαγωγῆς ὑδραργύρου. Μικρᾶς σημασίας εἶναι αἱ ἐμφανίσεις μολύβδου, ψευδαργύρου καὶ ἰδιαιτέρως ἀργύρου. Πετρέλαιον παρουσιάζεται εἰς μίαν ζώνην, η ὁποία ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τοῦ βορείου κρασπέδου τοῦ Νὰν-Σὰν ἀπὸ τοῦ Σὲν-Σι διὰ τοῦ Κὰν-Σού. Ὀρυκτὸν ἅλας ἐξάγεται εἰς τὸ Γιουνὰν καὶ Στζεσβάν. Πολὺ ἐπίσης ἐξηπλωμένος, ἰδιαιτέρως εἰς τὸ Τσιλί, εἶναι ὁ καολίνης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ παναρχαία καὶ τεχνικῶς πολὺ προωδευμένη κατεργασία πορσελλάνης, ἰδιαιτέρως εἰς τὸ Κὶγκ-Ταὶ-Σέν, ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Πογιάγκ. Γ. Κ. Γ.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] ***Ὀρεογραφία.*** Τὸ ἀπέραντον ἔδαφος τῆς Κίνας εἶναι ἐκτάκτως ποικίλον. Μεγαλυτέραν ἀντίθεσιν παρουσιάζει μεταξὺ τῶν κοιλάδων τῆς κυρίως Κίνας καὶ τῶν ὑψηλῶν ὀροσειρῶν καὶ ὀροπεδίων, τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Κίνας χωρῶν. Τὸ ἔδαφος τῆς κυρίως Κίνας ἀνήκει ὀρεογραφικῶς εἰς τὴν μεγάλην ὀροσειρὰν τῶν Ἱμαλαΐων, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Θιβὲτ καὶ τῆς σειρᾶς τοῦ *Κουὲν-Λούν*, ἐξαπλοῦται πρὸς ΝΑ καὶ Α διὰ μεγάλων ἀλλὰ σχετικῶς χαμηλῶν ὀροσειρῶν, αἵτινες καλύπτουν μέγα μέρος τῆς χώρας. Σπουδαιοτάτη πασῶν εἶναι ἡ ἐν συνεχείᾳ τοῦ Κουὲν-Λοὺν ὀροσειρὰ τοῦ *Τσὶν-Λίγγ*, ἡ ὁποία βαίνουσα μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Δ πρὸς Α χωρίζει τὰς δύο μεγάλας κοιλάδας τοῦ Κυανοῦ καὶ τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ καὶ σχηματίζει τὰ δύο δευτερεύοντα ὄρη τοῦ *Τὰ-Πὰ-Χὰν* καὶ τοῦ *Μοὺ-Λίγγ* πρὸς Ν. Συνέχεια τοῦ ὄρους τούτου δύναται νὰ νοηθῇ τὸ σχηματίζον τὴν ὁμώνυμον χερσόνησον ὄρος *Τσὰν-Τούγγ*, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὰς ἐκβολὰς τῶν δύο ἀναφερθέντων ποταμῶν. Τὸ μέσον ὕψος τοῦ Τσὶν-Λίγγ φθάνει τὰς 2000 περίπου μέτρων, πολλαὶ δὲ κορυφαί του φθάνουν μέχρι 4000. Ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Θιβὲτ ἐκτείνεται εὐρεῖα ὀροσειρά, ὀνομαζομένη *Νὰν-Χὰν* (*Μεσημβρινὰ ὄρη*), ἡ ὁποία καλύπτει τὰς ἐπαρχίας Γιοὺ-Νάν, Κουάγγ-Σί, Κουάγγ-Τούγγ, Φοὺ-Κιὲν καὶ Τσὲ-Κιάγγ καὶ φθάνει μέχρι τῆς παραλίας τῆς Ἀνατολικῆς Σινικῆς θαλάσσης, χωρίζει δὲ τὰς κοιλάδας τοῦ Γιάγγ-Τσὲ-Κιάγγ ἀπὸ τοῦ Σὶ-Κιάγγ. Γενικῶς παρουσιάζει μικρὰς κορυφὰς καὶ τὸ μέσον ὕψος αὐτῆς κυμαίνεται περὶ τὰ 1500 μέτρα. Εἰς τὸ πρὸς Ν. τοῦ Σὶ-Κιάγγ τμῆμα τῆς Κίνας σχηματίζονται ἐπίσης ὅμοιαι πρὸς τὸ Νὰν-Χὰν ὀροσειραί. Τὸ Β.Α τμῆμα τῆς Κίνας περὶ τὰς ἐκβολὰς τῶν δύο μεγάλων αὐτῆς ποταμῶν ἀποτελεῖ ἡ πλουσιωτάτη σινικὴ πεδιὰς μήκους 1000 περίπου χλμ. καὶ πλάτους 500, ἡ ὁποία διαιρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας *Τσὲ-Κιάγγ*, *Κιάγγ-Σού*, *Νγκὰν-Χουέϊ*, *Χὸ-Νάν*, *Τσὲ Λὶ* καὶ *Τσὰν-Τοὺγγ* καὶ εἶναι πυκνότατα κατῳκημένη, περιλαμβάνουσα τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Τὴν πεδιάδα ταύτην διασχίζει ἡ *Αὐτοκρατορικὴ διῶρυξ* καὶ προστατεύει ἀπὸ Β. τὸ μέγα Σινικὸν τεῖχος.

Ὑδρογραφία. Ἡ Κίνα εἶναι μία ἀπὸ τὰς καλύτερον ἀρδευομένας χώρας. Ἡ μέση καὶ νοτιοανατολικὴ Κίνα διαβρέχεται κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα σχεδὸν ἀπὸ ποταμούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ *Γιάγκ-Τσὲ-Κιάγκ (Κυανοῦς ποταμός)*, ὁ *Σὶ-Κιάγκ* καὶ ὁ *Χουάγκ-Χὸ* (*Κίτρινος ποταμός*). Ὁ ποταμὸς οὗτος κατὰ τὸν κάτω ροῦν του διέρχεται διὰ σήραγγος μήκους ἑκατοντάδων μιλλίων καὶ εἶναι πλωτὸς ἐπὶ διάστημα πλέον τῶν 300 μιλλίων.

Ὁ Γιάγκ Τσὲ-Κιάγκ, μήκους 3158 μιλλίων κατὰ τὸν μέσον ροῦν του, διέρχεται διὰ τῶν ὑψηλῶν ὀροπεδίων τοῦ Θιβέτ, εἰς ὕψος 16.000 ποδῶν. Παρὰ τὸ Πιγκσιὲν γίνεται πλωτὸς ἐν μέρει, ὡς ἐπίσης ἀπὸ τὸ Ἰσάγκ μέχρι τοῦ *Χάνκοβ*, διὰ μικρὰ πλοῖα, καὶ ἀπὸ τὸ Χάνκοβ μέχρι 595 μιλ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἔνθα ἐκβάλλει. Παραπόταμος τοῦ Χάνκοβ εἶναι ὁ *Χάνκο*, πλωτὸς καὶ οὗτος ἐν μέρει. Ὁ Κίτρινος ποταμός, μήκους 2700 μιλ., διέρχεται ὑπὲρ τὸ Θιβὲτ καὶ εἶναι ἐν μέρει πλωτός. Ὀνομάζεται «κατάρα τῆς Κίνας», διότι πλημμυρίζων καὶ κατακλύζων τοὺς ἀγροὺς προξενεῖ μεγάλας καταστροφάς. Τῷ 1898, ὁπότε ἔγινε καταστρεπτικὴ πλήμμυρα, ὅταν ἀπεσύρθησαν τὰ ὕδατα, κατεκάθησεν ἅλας καὶ ἄμμος εἰς περιφέρειαν 200 τετ. μιλ., κάτω τοῦ Λόκοβ, εἰς βάθος ἀπὸ 2 μέχρι 10 ποδῶν. Τὸ καταλειφθὲν ὑλικὸν συνεποσοῦτο εἰς 16 δισεκατομ. κυβικοὺς πόδας περίπου. Ὁ *Σικιάγκ*, μήκους πλέον τῶν 1250 μιλλίων, ἀρδεύει τὴν νότιον Κίναν καὶ αἱ διακλαδώσεις του κατέρχονται μέχρι τοῦ δέλτα τῆς Καντῶνος, ἀπὸ τὸ Χόλυγουντ, εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Μακάο. Εἶναι πλωτὸς διὰ πλοῖα ἐπὶ διάστημα 200 μιλ. καὶ διὰ μικρότερα πλοῖα μέχρι 300 μιλ. Ὁ *Πάϊχο* διαβρέχει τὴν πεδιάδα τῆς βορείου Κίνας καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον Σιχλὶ εἰς Τακού. Ὁ *Ἄμερ*, ἐκτάσεως 2920 μιλ., εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 1500 μίλ., καὶ σχηματίζει τὰ σύνορα μεταξὺ Μαντζουρίας καὶ Σιβηρίας. Ὁ *Γιάλου*, πλωτὸς ἐπὶ 600 μίλ., εἶναι τὸ σύνορον μεταξὺ Κορέας καὶ Μαντζουρίας καὶ ὁ *Λιάο* εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ποταμῶν τῆς Μαντζουρίας.

Ἀκτογραφία. Ἡ Κίνα βρεχομένη πρὸς Α καὶ ΝΑ ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, σχηματίζει μεγάλην ἡμικυκλικὴν παραλίαν μήκους 3.500 χλμ. περίπου. Τὸ παρὰ τὴν παραλίαν τμῆμα τοῦ Εἰρηνικοῦ διακρίνεται εἰς τρεῖς διακεκριμένας περιοχὰς (θαλάσσας), αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπὸ Β πρὸς Ν αἱ ἑξῆς: *Κιτρίνη θάλασσα* (*Χοάγκ-Χάϊ*) μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Κορέας καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κυανοῦ ποταμοῦ (Γιάγκ-Τσὲ-Κιάγκ), *Ἀνατολικὴ Σινικὴ θάλασσα* (*Τοὺγκ-Χάϊ*) ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κυανοῦ μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Φορμόζας, σχηματιζομένου μεταξὺ τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ τῆς σινικῆς παραλίας, καὶ *Νότιος Σινικὴ θάλασσα* (*Νὰν-Χάϊ*), ἡ ὁποία βρέχει τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς Κίνας καὶ ἐπεκτείνεται μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Ἀννάμ. Ἡ Κιτρίνη θάλασσα, χωροῦσα πρὸς Β καὶ ΒΔ μεταξὺ Κορέας καὶ τῶν σινικῶν χωρῶν Τσὲ-Λὶ καὶ Χὰν-Τούγκ, σχηματίζει δύο μεγάλους κόλπους, τῆς *Κορέας* πρὸς Α καὶ τοῦ *Τσὲ-Λὶ* ἢ *Πετσχιλὶ* πρὸς Δ, οἱ ὁποῖοι χωρίζονται ὑπὸ τῆς χερσονήσου Λιάου-Κοὺγκ τῆς Μαντζουρίας, ἐφ' ἧς ὁ λιμὴν τοῦ Πὸρτ-Ἀρθούρ. Ἡ χερσόνησος αὐτη, προσεγγίζουσα τὴν ἀπέναντι σινικὴν παραλίαν, παρὰ τὸ Βάϊ-Χάϊ-Βάϊ, σχηματίζει μετ' αὐτῆς τὸ στενὸν τοῦ *Πετσχιλί*, ὅπερ κλείει τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Τὸ στενὸν τοῦτο, ἐπειδὴ ἄγει εἰς τὰς περὶ τὸν κόλπον εὐφόρους ἐπαρχίας τῆς Κίνας, εἶναι σπουδαιότατον ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως, κατέχεται δὲ ἑκατέρωθεν ὑπὸ τῆς Ἰαπωνίας (Πὸρτ-Ἀρθοὺρ) καὶ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας (Βάϊ-Χάϊ-Βάϊ). Ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Πετσχιλὶ σχηματίζονται δύο ἄλλοι μικρότεροι, ὁ τοῦ *Λιάου-Τοὺγκ* πρὸς Β., ὅπου ἐκβάλλει ὁ ὁμώνυμος ποταμός, καὶ ὁ τοῦ *Λάϊ-Τσίου* πρὸς Ν, παρὰ τὴν κυρίαν ἐκβολὴν τοῦ μεγάλου Κιτρίνου ποταμοῦ. Γενικῶς τὰ παράλια τοῦ τμήματος τούτου τῆς Κιτρίνης θαλάσσης εἶναι χθαμαλώτατα καὶ ὁ βυθὸς ἀβαθής, διακοπτόμενος κατὰ διαστήματα, πρὸς τὰς ἐκβολὰς ἰδίως τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ, ὑπὸ ἀμμωδῶν ὑφάλων, σχηματισθεισῶν ἐκ τῶν προσχώσεων αὐτοῦ. Μετὰ τὸ στενὸν τοῦ Πετσχιλὶ ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Χὰν-Τούγκ, χωροῦσα πρὸς Α., σχηματίζει ὁμώνυμον χερσόνησον, ἡ ὁποία κατέρχεται πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ πολλῶν βραχωδῶν ἀκρωτηρίων. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς παραλίας τῆς Κιτρίνης θαλάσσης, μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κυανοῦ ποταμοῦ, εἶναι ἐπίσης χθαμαλόν, διακόπτεται δὲ κατὰ διαστήματα ὑπὸ κολπίσκων καὶ τεχνητῶν διωρύγων. Ὁ σπουδαιότερος τῶν ἐν αὐτῇ λιμένων εἶναι τὸ *Κιάο-Τσέου*. Ἡ ἐκβολὴ τοῦ Κυανοῦ (Γιάγκ-Τσὲ-Κιάγκ) ποταμοῦ σχηματίζει βαθὺν κόλπον φρασσόμενον ὑπὸ τῆς νησῖδος *Τσοὺγκ-Μίγκ*. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ παραλία τῆς *Ἀνατολικῆς Σινικῆς θαλάσσης*, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι χθαμαλὴ μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ *Χάγκ-Τσέου*, ὅπου φθάνουν αἱ ΒΑ, προεκτάσεις τῶν ὀρέων *Νὰν-Χὰν* τῆς νοτίου Κίνας. Τὸ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν καὶ τοῦ κόλπου τμῆμα τῆς θαλάσσης φέρεται συχνὰ εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς ἄτλαντας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κυανῆ θάλασσα*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄγνωστον εἰς τοὺς Κινέζους, δημιουργηθὲν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων γεωγράφων. Μεγάλους λιμένας ἔχει τὸν τῆς *Σαγγάης* πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Γιάγκ-Τσέ, καὶ τὸν τοῦ *Χάγκ-Τσέου*, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς Σινικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς *Φορμόζας (Φοὺ-Κιὲν)* σχηματίζει βραχώδη καὶ πολυσχιδῆ παραλίαν, ἐγκατεσπαρμένην ὑπὸ πλήθους νησίδων, ἀρχιπελάγων καὶ ὑφάλων. Δεξιὰ τῷ ἐξέρχομένῳ τὸν κόλπον Χάγκ-Τσέου συναντῶμεν τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ *Τσέου-Σάν*, τὸ μεγαλύτερον πάντων, πέριξ τοῦ ὁποίου σχηματίζονται ἄλλα μικρότερα, τὰ τοῦ *Πάρκερ*, τοῦ *Μπάρρεν*, τοῦ *Κουὲ-Σὰν* κλπ. Πλέοντες πρὸς Ν. ἀπαντῶμεν κατὰ σειρὰν τὸν κόλπον τοῦ *Νέμροντ*, τὴν νῆσον *Νιοὺ-Τεού*, τὸν κόλπον *Σὰν Μούν*, τὸν κόλπον *Τάϊ-Τσέου*, φρασσόμενον ὑπὸ ὁμωνύμου ἀρχιπελάγους, τὰς νήσους *Σὲ-Τυγκ-Σὰν* καὶ *Γιοὺ-Οὐὰν* μὲ πλῆθος ἄλλων μικροτέρων περὶ αὐτήν, τὸν κόλπον *Οὐὲν Τσέου*, ὅπου ἡ ὁμώνυμος πόλις, κλειόμενον ὑπὸ πλήθους μικρῶν νησίδων καὶ ὑφάλων, τὴν νῆσον *Τσὲ-Γιάγκ*, τὸν λιμένα *Φοὺ-Τσέου* καὶ τὴν νῆσον *Χάϊ-Τάν*, ἀφ' ἧς ἄρχεται τὸ στενὸν τῆς Φορμόζας. Ἡ σχηματίζουσα αὐτὸ μεγάλη ὁμώνυμος νῆσος ἀνήκει εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὡς καὶ τὸ παρ' αὐτὴν ἀρχιπέλαγος *Πεσκαντόρες*. Κατὰ μῆκος τοῦ πορθμοῦ ἡ σινικὴ παραλία ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζῃ τὴν αὐτὴν μορφολογίαν, ἀπαντῶμεν δὲ κατὰ σειρὰν τὸν λιμένα *Χίγκ-Χούα*, τὴν νῆσον *Λὰν-Γί*, τοὺς κόλπους *Μάϊ-Σέν*, *Χούϊ-Τάου*, ὅπου αἱ νῆσοι *Κουέϊ-Μόϊ* καὶ *Χοὺ-Τάο*, μετὰ τὸν ὁποῖον συναντῶμεν εἰς τὴν νότιον Σινικὴν θάλασσαν τὰς νήσους *Τὸγκ-Σὸγκ* καὶ *Ναμόα (Νὰν-Νγκάο)*, τὸν κόλπον *Σβάτοβ (Σούα-Τέου)*, τὸ ἀκρωτήριον *Μπρῆκερ*, τὸν κόλπον *Χιὲ-Τσὲ-Τσιέ*, τὸ ἀκρωτήριον *Φὸ-Κάϊ* καὶ τὴν χερσονησίζουσαν χώραν τοῦ *Χόγκ-Κὸγκ (Βικτωρίας)*, ἡ ὁποία μετὰ τῆς παρ' αὐτὴν νήσου *Λὰν-Τάο* καὶ ἄλλων μικροτέρων ἀνήκει εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Ἀπὸ τὸ Χόγκ-Κὸγκ ἡ παραλία λαμβάνει τὴν μορφὴν δανικοῦ φιόρδ, διακοπτομένη ὑπὸ τῶν βαθυτάτων κολπώσεων τοῦ πολυσχιδοῦς καὶ μεγάλου δέλτα τοῦ ποταμοῦ Σὶ-Κιάγκ. Παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ δέλτα τούτου εὑρίσκεται ὁ μέγας διεθνὴς λιμὴν τῆς *Καντῶνος* καὶ παρὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ ὁ πορτογαλικὸς λιμὴν τοῦ *Μακάο*. Μετὰ τὸ δέλτα ἡ παραλία μὲ κατεύθυνσιν δυτικὴν σχηματίζει τὰς νήσους *Σάγκ-Χία*, *Χία-Τσουέν*, *Χάϊ-Λίγκ*, *Τάγκ-Χάϊ*, ἡ ὁποία μετὰ μικροῦ τμήματος τῆς παραλίας ἀποτελοῦν τὴν γαλλικὴν ἀποικίαν τοῦ *Κουάγκ-Τσέου*, καὶ τέλος τὴν *Χάϊ-Νάν*, τὴν μεγαλυτέραν ἐκ τῶν κινεζικῶν νήσων, ἡ ὁποία μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς χερσονήσου *Λάϊ-Τσέου* σχηματίζει ὁμώνυμον στενὸν καὶ κλείει πρὸς Α. τὸν κόλπον τοῦ Τογκίνου. Μ. Ι. Θ.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Κίνας παρουσιάζει διαφόρους ποικιλίας, εἰς ἃς μεγάλως συμβάλλει καὶ ἡ πολυποίκιλος διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους αὐτῆς καὶ τοῦ ὕψους αὐτοῦ ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ταῦτα τροποποιοῦσι τὰς κλιματικὰς συνθήκας τῆς χώρας, αἵτινες ἐλλείψει ἐπαρκῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων δὲν ἔχουσι μελετηθῇ ἐπακριβῶς ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῶν. Τὸ νότιον τμῆμα τῆς Κίνας ἀνήκει εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, δι' αὐτῶν δὲ διέρχεται ἡ ἐτησία ἰσόθερμος τῶν 22° (Ἰανουάριος 16—18°, Ἰούλιος 27 μέχρι 28°). Τὸ βόρειον τμῆμα (εἰς ὃ περιλαμβάνεται τὸ Πεκῖνον) παρουσιάζει πολικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐν γένει κλῖμα προσομοιάζον πρὸς τὸ τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ μὲ χειμῶνας ἀρκτικῆς δριμύτητος· ἐνταῦθα εὑρίσκει τις τὴν ἐτησίαν ἰσόθερμον τῶν 2° (εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, Ἰανουάριος —20 μέχρι —24°, Ἰούλιος 22—24°). Οὕτω πρὸς βορρᾶν μὲν παρατηρεῖται ἐξαιρετικῶς ἄκρον κλῖμα, καὶ πρὸς νότον, κυρίως δὲ ἐπὶ τῶν νήσων, συγκεκερασμένον. Ἡ κεντρικὴ ζώνη (ἐντὸς τῆς ὁποίας περιλαμβάνεται ἡ Σαγγάη) ἔχει γενικῶς εὔκρατον κλῖμα. Ἀλλ' ἄνωθεν ἀμφοτέρων, τῆς τε βορείου καὶ κεντρικῆς Κίνας, ἡ ἐπίδρασις τῶν μεγάλων ὀροπεδίων τῆς Μογγολίας τείνει νὰ ἀποκαταστήσῃ ὁμοιομόρφους συνθήκας, ἀσυνήθεις διὰ τόσον μεγάλην ἔκτασιν.

Digitized by Google

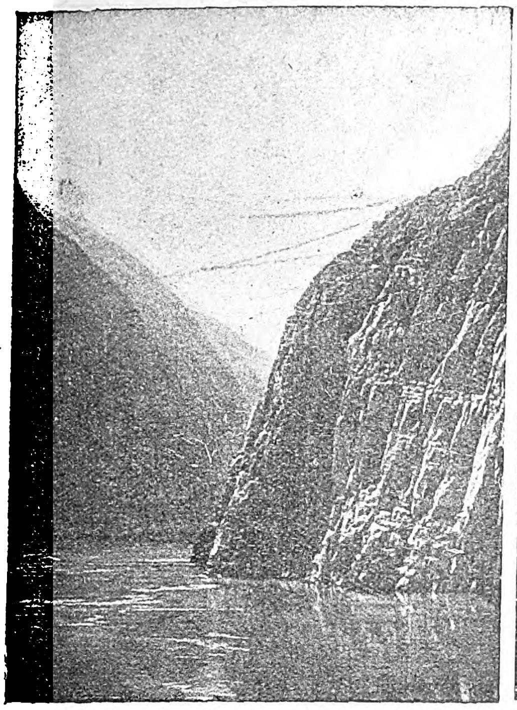
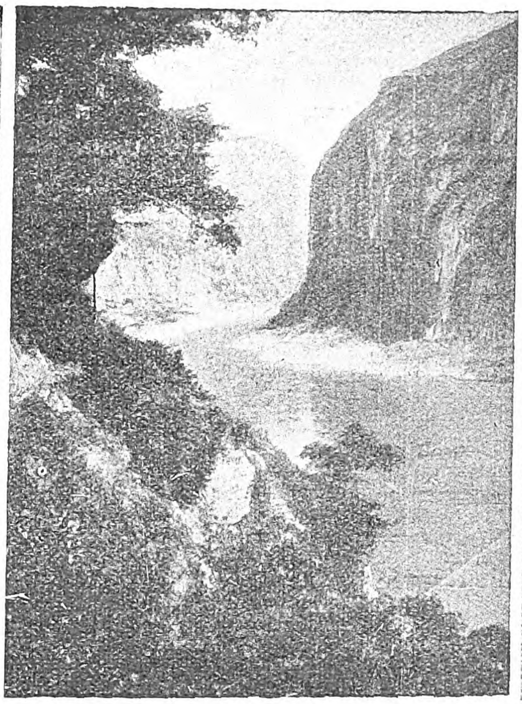
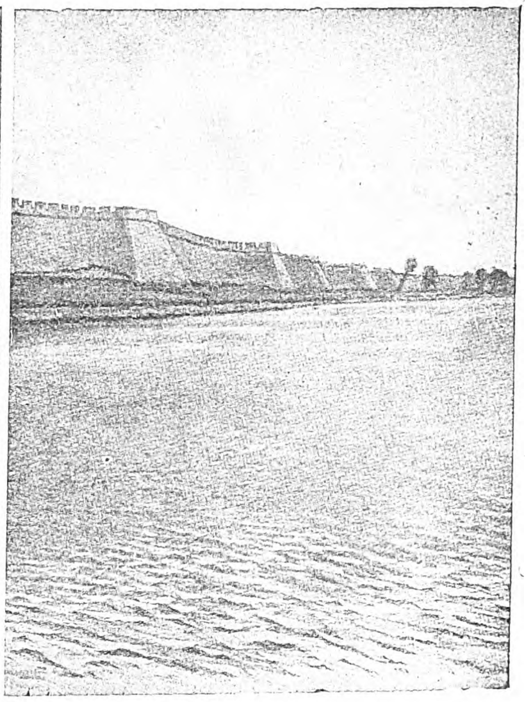

1) Εἷς τῶν αὐχένων τοῦ Γιάνγκ-Τσέου παρὰ τὸ Γιοῦ-Τσάνγκ. 2) Αὐχένες τοῦ Γιάνγκ-Τσέου παρὰ τὸ Κονέϊ-Τσέου. 3) Ὁ Κίτρινος ποταμός.

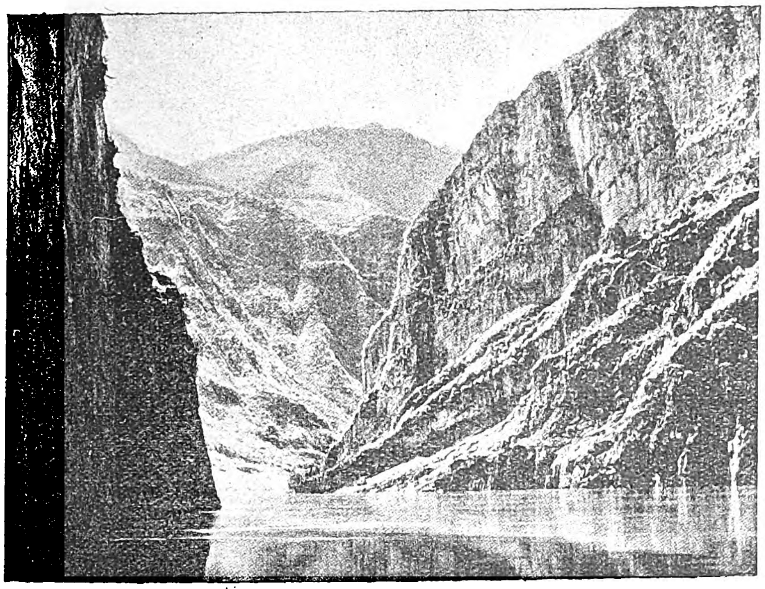
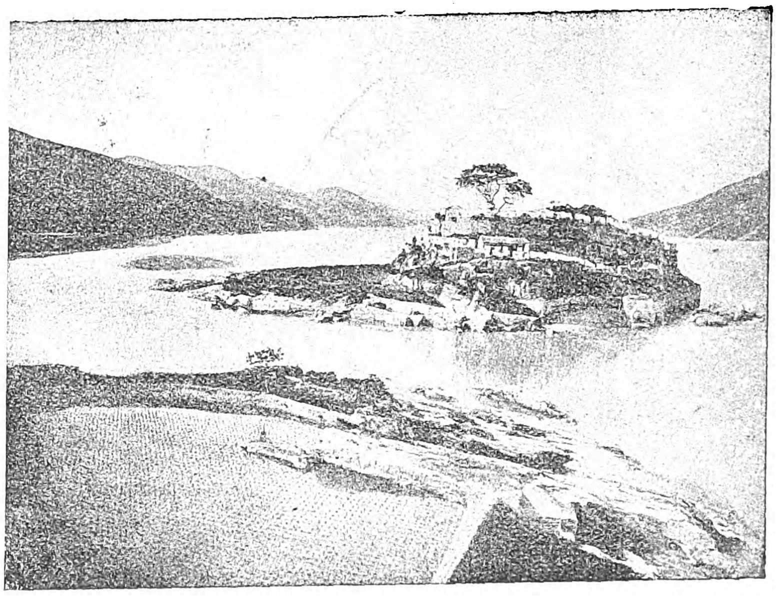

1) Εἷς τῶν μεγαλοπρεπεστέρων αὐχένων τοῦ Τὰ-Νίνγκ-Χό, παραποτάμου τοῦ Γιάνγκ-Τσέου. 2) Ὁ ποταμὸς Μίν.

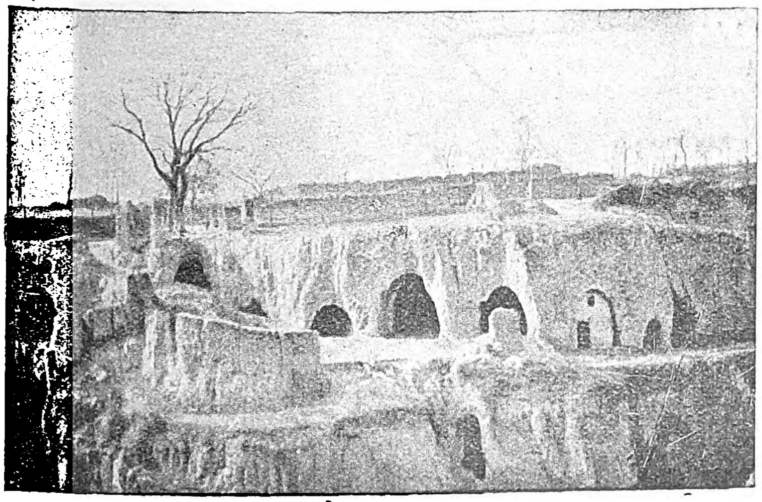
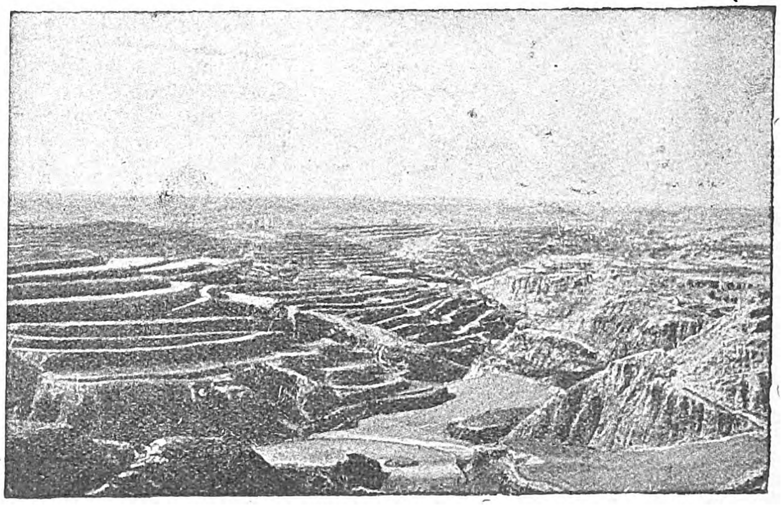

1) Ὑπόγειος κατοικία ἐντὸς τῶν λαίς. 2) Τὰ ἐκ λαὶς ὀροπέδια τῆς Βορείου Κίνας (Τσὰν-Σί).

Digitized by Google

Οἱ χειμερινοὶ μουσσῶνες προκαλοῦντες τὴν πῆξιν τῶν ποταμῶν (Πέϊ-Χό), οὓς οἱ Κινέζοι δύνανται νὰ διέλθωσι πεζῇ.

Αἱ βροχαί, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐτησίαν περίοδον αὐτῶν, εἶναι μέτριαι καὶ κανονικαί. Εἰς τὴν βόρειον Κίναν αἱ ἀνισότητες ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων τῆς θερμοκρασίας καὶ βροχῆς εἶναι μεγαλύτεραι παρὰ εἰς τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας. Κατὰ τὸ θέρος αἱ βροχαὶ συχνάκις καθιστῶσι τὰς πεδιάδας ἑλώδεις, ἐνῷ οἱ ξηροὶ ἐπικρατοῦντες δυτικοὶ ἄνεμοι τῆς ἀνοίξεως προκαλοῦσι κονιορτοθυέλλας (παρατηρουμένας ἐν Πεκίνῳ ἀπὸ Μαρτίου μέχρις Ἰουνίου)· αἱ βροχοπτώσεις εἶναι ἐν τούτοις ἀραιαὶ καὶ αἱ συγκομιδαὶ ἀκροσφαλεῖς. Αἱ ἐπαρχίαι Shantuing καὶ Shan-si ὑπόκεινται ἰδιαιτέρως εἰς παρατεταμένας περιόδους ἀνομβρίας μετὰ φοβερῶν συνεπειῶν λιμοῦ, ὡς παρετηρήθη κατὰ τὸ 1877—1878, ὅτε πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀπέθανον. Εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας ὁ ἀὴρ εἶναι γενικῶς ἐξαιρετικῶς ξηρὸς καὶ αἱ ἡμερήσιαι μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας συνεπείᾳ ἰσχυρᾶς ἀκτινοβολίας εἶναι πολὺ μεγαλύτεραι ἢ εἰς τὰ νότια μέρη. Εἰς τὴν κεντρικὴν Κίναν τὸ θερμὸν μέγιστον δὲν παρατηρεῖται τόσον ἰσχυρὸν ὅσον εἰς τὴν βόρειον Κίναν, ἔνθα κατὰ τὸ θέρος πίπτουσι τὰ 71% τῆς ἐτησίας βροχῆς, ἐνῷ ἐν τῇ κεντρικῇ Κίνᾳ μόνον περίπου τὰ 40%.

Κατὰ τὸν Σουπὰν (Supan) ἐν τῇ βορείῳ Κίνᾳ τὸ μέσον ἐτήσιον ὕψος κατακρημνίσεων εἶναι γενικῶς κατώτερον τῶν 100 ἑκ., ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ νοτίῳ Κίνᾳ ἀνέρχεται γενικῶς ἄνωθεν τοῦ ὁρίου τούτου, μερικαὶ ὅμως μικραὶ νῆσοι ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου εἰς τρόπον, ὥστε ἐπὶ τῆς θαλάσσης βρέχει μετὰ μικροτέρας ἐντάσεως παρὰ εἰς τὰς ἠπειρωτικὰς ἀκτάς. Ἐν τῇ βορείῳ Κίνᾳ ἡ βροχὴ εἶναι τόσον ἰσχυρὰ περιοδικῶς ὅσον καὶ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας καὶ ὁ χαρακτὴρ οὗτος ἐπικρατεῖ μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ χειμερινοῦ ἀντικυκλῶνος τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας. Ὑψηλαὶ βαρομετρικαὶ πιέσεις καὶ διαρκεῖς ψυχροὶ ἄνεμοι ἀπὸ τῆς ξηρᾶς προκαλοῦσι κατὰ τὸν χειμῶνα ἐξαιρετικὴν ξηρασίαν, ἀλλὰ εἰς τὸ Γιὰγκ-Τσὲ-Κιὰγκ καὶ ὁ χειμὼν εἶναι ὑγρότερος καὶ ἡ θερινὴ βροχερὰ ἐποχὴ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου. Εἰς τὸ Πεκῖνον τὸ ἐτήσιον ὕψος βροχῆς ἀνέρχεται εἰς 600 χμ. περίπου.

Αἱ συνθῆκαι τοῦ ἀνέμου ἐν Κίνᾳ εἶναι ὁμοιόμορφοι καὶ συμφωνοῦσι πρὸς τὰς περιόδους τῆς βροχῆς, αἵτινες εἶναι καὶ ἡ αἰτία αὐτῶν. Κατὰ τὸ χειμερινὸν ἑξάμηνον ἐπικρατοῦσι σταθεροὶ ἰσχυροὶ ξηροὶ ἄνεμοι μεσογειακοὶ ἐκ ΒΔ, κατὰ τὸ θέρος ὅμως ὁ θαλάσσιος μουσσὼν ἐκ ΝΑ καὶ Ν. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι Μαΐου τὸ κλῖμα τῆς κεντρικῆς Κίνας εἶναι λίαν εὐάρεστον. Αἱ μέσαι ἐτήσιαι ἄκραι θερμοκρασίας εἶναι διὰ τὸ Κιουκιὰγκ —6°.1 καὶ 38°8 (Zikawei —9.2 καὶ 38.7), εἰς τὸ Ἰχὰνγκ —5.6 καὶ 41.8 Κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1893 ἡ θερμοκρασία ἔπεσεν ἐν Zikawei μέχρι —12°.1, καὶ ἐν Κιουκιὰγκ μέχρι —8°.9. Ἐν τῷ Πεκίνῳ (39° 57′ Β καὶ 116° 28′ Α) ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι περίπου 12°, ἡ μέση τοῦ Ἰανουαρίου —5° καὶ τοῦ Ἰουλίου 26°· ἐν Σαγγάῃ (Zikawei 31° 12′ Β) ἡ μέση ἐτησία 15°, τοῦ Ἰανουαρίου 2°.3 καὶ τοῦ Ἰουλίου 27°. Ἐν Καντῶνι (23° 15′ Β) ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 21, ἡ τοῦ Ἰανουαρίου 12—22 καὶ ἡ τοῦ Ἰουλίου 28°, ἡ κύμανσις τῆς θερμοκρασίας ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῶν τροπικῶν εἶναι σημαντική· εἰς τὸ Πεκῖνον καὶ Tientsin τὸ θερμόμετρον πίπτει κατὰ τὸν χειμῶνα μέχρι 15° κάτωθεν τοῦ μηδενὸς καὶ κατὰ τὸ θέρος φθάνει μέχρι 40° (εἰς τὸ Τακοὺ ἔχει παρατηρηθῆ 42°). Εἰς Καντῶνα ἔχουσι σημειωθῆ καὶ παγετοί, ἀλλὰ λόγῳ τῆς θαλάσσης ἡ ἄκρα κύμανσις περιλαμβάνεται μεταξὺ 3° καὶ 38°. Τὸ κλῖμα τῆς Σαγγάης, ὅπερ ὁμοιάζει ὀλίγον τὸ τῆς πεδιάδος Γιὰγκ-Τσὲ-Κιάγκ, εἶναι γενικῶς ὑγιεινόν, οἱ θερινοὶ μῆνες ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι Σεπτεμβρίου εἶναι λίαν θερμοί, ἐνῷ ἡ χιὼν δὲν εἶναι ἀσυνήθης κατὰ τὸν Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον. Εἰς Καντῶνα καὶ κατὰ μῆκος τῆς νοτίου ἀκτῆς ἡ θερμὴ ἐποχὴ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ νοτιοδυτικοῦ μουσσῶνος, ἡ δὲ ψυχρὰ (ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τέλη Ἀπριλίου) εἰς τὸν βορειοανατολικὸν μουσσῶνα. [*Julius Hann*, Handbuch der Klimatologie.] Θ. Θ. Φ

Χλωρὶς καὶ πανίς. Ἡ ἀγρία φυτικὴ βλάστησις διὰ μακροχρονίου ἐπιμόνου καλλιεργείας μετεβλήθη ἐξ ὁλοκλήρου· ἐκεῖ ὅπου πρότερον ἐξετείνοντο ἀπέραντα δάση ἤδη προβάλλουσιν εὔφοροι γαῖαι. Ἡ χώρα παράγει ξυλείαν μεγάλης ποικιλίας καὶ ἀφθονίας. Ἔχει δὲ 9.000 σταθμοὺς καλλιεργείας ἀνθέων, πυκνοτέρους εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος. Τὰ σπέρματα τῶν φυτῶν μετεφέρθησαν ἀπὸ τὰ Ἰνδομαλάϊα, τὴν Βόρειον Εὐρώπην, τὴν Σιβηρίαν καὶ τὰ Ἱμαλάϊα. Ἐν Κίνᾳ φύονται φυτά, τὰ ὁποῖα ἐξέλιπον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην (ὡς εἶναι π. χ. ἡ μαγνόλια, τὸ λειριόδενδρον, τὸ μεσίσπερμα καὶ ἡ νύσσα). Ἀφθονωτέραν βλάστησιν παρουσιάζουν αἱ χῶραι τοῦ νότου, ἔνθα ἀπαντῶσι τὰ δένδρα παυλόβνια, ξατάλμπα καὶ χαρτόδενδρον (μπρουσσονετία). Εἰς τὰς ὑψηλοτέρας ὀροσειρὰς ὑπάρχουν καμφορόδενδρα, τεϊόδενδρα καὶ βαμβού, χρησιμοποιούμενον διὰ πλείστας χρήσεις καὶ φυόμενον ἰδίως πρὸς νότον τοῦ Τσινλίγκ Ποικιλία φυτῶν ὑπάρχει κυρίως εἰς τὰ νότια καὶ ἰδίως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Γιάγτσε. Μερικὰ εἴδη τροπικῶν, π. χ. ἡ μπανάνα καὶ τὸ δαφνόδενδρον, ἀφθονοῦν εἰς τὸ Κουάγκτονγκ καὶ τὸ Χανάν, ἐνῷ ἄλλα, ἐν οἷς καὶ τὸ μπανιάν, δὲν εὕρηνται πέραν τῆς βορείου πεδιάδος τοῦ Σὶ-κιάγκ. Ροδόδενδρα καὶ βότανα παράγονται ἰδίᾳ εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν περιοχήν. Καὶ εἰς τὴν νότιον Κίναν κατεστράφησαν πολλὰ δάση, περιωρίσθησαν δὲ αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις εἰς τὰς προσιτωτέρας ὀρεινὰς κλιτῦς, ὅπου ἐπὶ μακρὰ ἔτη κατέφευγον νομαδικαὶ φυλαί. Αἱ μᾶλλον ἐκτεταμέναι δασικαὶ περιοχαὶ εὑρίσκονται κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν ἄκρων τοῦ ὀροπεδίου Κουεϊτσόου καὶ τὰς κλιτῦς τοῦ Φουκιὰν-Κιαγκσί, περιλαμβάνουν δὲ δρῦς, καστανέας καὶ κωνοφόρα δένδρα Ἡ ποικιλία τῆς βλαστήσεως ἐπέτρεψε τὴν διατήρησιν ζῴων ποικίλων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα ἀλλοῦ ἔχουν ἐκλείψει. Εἰς τὴν δυτικὴν Κίναν ἰδίᾳ εὕρηται ἡ μεγαλυτέρα ποικιλία τῶν ἰθαγενῶν τοιούτων: ἡ πάντα τῶν συνόρων τοῦ Θιβέτ, ἡ ἀντιλόπη τῆς Τσὶ-Λίγκ, πολλὰ ἐπιχωριάζοντα εἴδη φασιανῶν, ὁ μικρὸς κροκόδειλος τοῦ Γιὰν-Τσέ, ἡ γιγάντειος σαλαμάνδρα τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Κίνας, πολλὰ εἴδη κυπρίνων καὶ ζῷα τῶν στεππῶν. Μ. Ι. Θ.

—[ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.]. Ἡ ἀπὸ γεωγραφικοστρατηγικῆς ἀπόψεως ἐξέτασις τῆς παμμεγίστου ταύτης περιοχῆς, δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ᾖ περιωρισμένη, ἕνεκα ἐλλείψεως ἐπαρκῶν γεωγραφικῶν στοιχείων. Γενικῶς ἡ χώρα τῆς Κίνας ἀποτελεῖ τὴν πρὸς ἀνατολὰς πλευρὰν τῆς Ἀσίας καὶ ἧς τὰ ὕδατα χύνονται εἰς τὴν Κιτρίνην θάλασσαν. Μετὰ τῆς κυρίως Κίνας θέλομεν ἐξετάσει τὰς μετὰ ταύτης διοικητικῶς συνδεομένας, τὴν Μαντζουρίαν, τὸ Κινεζικὸν Τουρκεστάν, τὸ Θιβὲτ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν Μογγολίαν, καθότι ἡ ἐξωτερικὴ ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Σοβιετικῆς Ρωσικῆς δημοκρατίας.

Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὸν πληθυσμὸν τῆς Κίνας, ἄγεται εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιχειρήσῃ τις στρατιωτικῶς κατὰ τῆς παμμεγίστης ταύτης χώρας, τῆς δυναμένης νὰ παρατάξῃ 110 μεραρχίας δυνάμεως 15 ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν μετὰ 103 χιλ. ἀξιωματικῶν. Ἡ τόσον εὐρέως δοθεῖσα αὐτονομία εἰς τὰς κατὰ τόπους ἀρχὰς ἀφῆκε νὰ ὑφίστανται διαφοραὶ τοπικαὶ κατ' ἐπαρχίας, προερχόμεναι ἐκ τῆς ἀρχικῆς διαφόρου προελεύσεως τῶν ἐκεῖ κατοίκων ἀπὸ ἀπόψεως γένους καὶ ἐθνότητος. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐσωτερικὴν πολεμικὴν περίοδον, μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1928, ἣν διέτρεξεν ἡ Κίνα, οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ αὐτῆς ἐγκαταστήσαντες φεουδαρχικὰ ἀξιώματα εἰς τὰς ἐπαρχίας ἃς διῴκουν, ἠπείλησαν διὰ τῆς αὐξανούσης αὐτονομίας τῶν ἐπαρχιῶν τὴν ἀπόσπασιν χωρῶν ὁλοκλήρων ἐκ τῆς ὅλης Κίνας. Τὸ ἀπὸ Καντῶνος καὶ Νανκὶν ἀρξάμενον κίνημα τοῦ Κουομιντάγκ, τοῦ σκοποῦντος τὴν ἀναγέννησιν τῆς Κίνας καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ πάσης ξενικῆς ἐπιδράσεως, ἐπεβλήθη ἐπὶ τῆς βορείου Κίνας τῷ 1928. Ἡ νῦν ἐθνικὴ κυβέρνησις διακηρύσσει ὅτι ἡ ἑνότης τῆς Κίνας ἔχει ἐξασφαλισθῆ ὡς καὶ ἡ εἰρήνη ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, πᾶσα ἐπιχείρησις κατὰ τῆς Κίνας θέλει ἀποτύχει, ἐφόσον αὕτη ἔχει τὴν γενικὴν στρατολογίαν ἢ τὴν νῦν εὐρεῖαν ἐθελουσίαν ὑπηρεσίαν Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡ Κίνα δὲν ἀπειλῆται παρὰ ἐσωτερικοῦ πολιτικοῦ χωρισμοῦ, ἡ ἀναγέννησις τῆς Κίνας, λόγῳ τῆς ἐκτάσεως ἐφ' ἣν ἐκτείνεται καὶ λόγῳ τοῦ ποικίλου ἀνθρωπίνου ὑλικοῦ ἐξ οὗ ἀποτελεῖται, θὰ ἀπαιτήσῃ πλείονα χρόνον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀπαιτηθέντα πρὸς μετασχηματισμὸν τῆς Ἰαπωνικῆς αὐτοκρατορίας. Ὡς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, ὁ μὲν χωρισμὸς εἰς αὐτόνομα κρατίδια ἀπεσοβήθη, ἡ δὲ ἀνεξαρτησία τῆς χώρας ἐξησφαλίσθη χάρις εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν μεγάλων δυνάμεων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Κίναν καὶ τῶν ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου 1914—1918 προκυψασῶν συνθηκῶν. Πάντως ἐπιβάλλεται ἡ στρατηγικογεωγραφικὴ ἐξέτασις τῆς Κίνας λόγῳ τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου, ὃν περικλείει καὶ οὗτινος ἡ ἐκμετάλλευσις ἐν τῷ μέλλοντι παρὰ τοῦ παμμεγίστου ἀνθρωπίνου ὑλικοῦ αὐτῆς δύναται νὰ παράσχῃ ἐπακόλουθα σοβαρώτατα διὰ τὴν ὅλην ἀνθρωπότητα.

Γενικῶς τὸ ἔδαφος τῆς Κίνας εἰς τὸ Θιβὲτ καὶ τὴν Μογγολίαν παρουσιάζει ὀροπέδια μεγάλου ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὕψους, κεκλεισμένα παρὰ ὀρέων ὑψηλῶν, μὴ ἐπιτρεπόντων τὴν ἔξοδον τῶν ὑδάτων πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ ὀροπέδια ταῦτα ἔχουσι τὴν πτωχὴν φυτείαν τῶν στεππῶν. Τοὐναντίον ἐν τῇ κυρίως Κίνᾳ εὑρίσκομεν μεγάλους ποταμούς, ὁδηγοῦντας τὰ ὕδατα πρὸς τὴν Κιτρίνην θάλασσαν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν θιβετικῶν ὀροπεδίων, τῶν εὑρισκομένων εἰς ἀπόστασιν 5.000 χιλ. ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κίνας. Ἐν τῇ κυρίως Κίνᾳ πρὸς βορρᾶν ὑπάρχει εὐρεῖα πεδιάς, διασχιζομένη παρὰ ποταμῶν ἐναποθετόντων καθ' ἕκαστον ἔτος νέαν στρῶσιν ἰλύος, ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη παμμέγιστον δέλτα. Ἡ ἄρδευσις καὶ αἱ συγκοινωνίαι εἰσὶν ἐν τῇ ἄνω πεδιάδι εὔκολοι, ὁ δὲ πληθυσμὸς γενικῶς πυκνὸς ἀσχολεῖται ἐπὶ ἐδάφους παραγωγικοῦ, ἐφ' οὗ αἱ ὑπάρχουσαι ὁδοὶ καὶ διώρυγες διευκολύνουσι τὴν ἐντατικὴν ἐπικοινωνίαν. Ἐν τῇ νοτίῳ Κίνᾳ δὲν ὑπάρχουσι πεδιάδες, ἀλλὰ κοιλάδες τινὲς καὶ λιμναῖαι κοιλότητες. Τὰ ἐν αὐτῇ ὄρη δὲν φθάνουσι τὸ ὕψος τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, τὰ δὲ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα ταύτης κείμενα δὲν ὑπερβαίνουσι τὰ 1500 μ., ἀλλὰ καλύπτουσι τὸ ὅλον ἔδαφος διὰ τῶν ἀποτόμων κορυφογραμμῶν αὐτῶν. Ἐν τῇ νοτίῳ Κίνᾳ δὲν ὑπάρχουσιν ὁδοί, ἀλλ' ἀτραποὶ ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους, τὰ δὲ ἐμπορεύματα μεταφέρονται διὰ ζῴων ἢ παρ' αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἔδαφος ἐνταῦθα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν βόρειον Κίναν, δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλων πληθυσμῶν. Τοὐναντίον χάρις εἰς τὰς παρακειμένας ἀκτὰς ἡ ναυτιλία ἔχει αὐξηθῆ. Ἀκτὴ ἀπότομος καλύπτει τὸ τμῆμα τὸ μεταξὺ τοῦ δέλτα τοῦ Ἐρυθροῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ δέλτα τοῦ Κυανοῦ ποταμοῦ, διακοπτομένη παρὰ κολπίσκων, ἔνθα προσορμίζονται τὰ ἐπιχώρια πλοιάρια (jonques). Ἐν τῇ βορείῳ Κίνᾳ ἔχομεν δύο μεγάλους ποταμοὺς τὸν Χουὰγγ-Χὸ (Κίτρινον ποταμὸν) πρὸς βορρᾶν καὶ τὸν Γιὰγκ-Τσὲ-Κιὰγκ (Κυανοῦν ποταμόν). Καὶ ὁ μὲν Κίτρινος ποταμὸς δὲν εἶναι πλωτὸς εἰμὴ ἀπὸ τῆς πόλεως Λὰν-τσέου. Μεγάλα πλοιάρια (jonques) κυκλοφοροῦσι τακτικῶς μέχρι Χὸ-Κέου, ὅπου ὁ ποταμὸς στρέφεται πρὸς νότον. Ἐν τῇ κοίτῃ αὐτοῦ ὑπάρχουσι καταρράκται, ὅπως εἰς τὴν περιοχὴν Χὸ-νάν. Εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα, ἣν διατρέχει εἰς τὸ κάτω ρεῦμα αὐτοῦ, ἡ ἰλὺς καὶ ἡ ἄμμος τῆς κοίτης διαρκῶς μεταθέτει ταύτην, τὸ δὲ μικρὸν βάθος τοῦ ποταμοῦ δὲν ἐπιτρέπει τὴν διέλευσιν ἢ εἰς μικρὰς λέμβους. Τὸ ὅλον μῆκος τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ εἶναι 5170 χιλ., ἄρχεται δὲ ἀπὸ τὸ ὑψίπεδον τοῦ Θιβέτ. Ἐκ τῶν ἄνω προκύπτει ὅτι ὁ Κίτρινος ποταμὸς εἶναι πλωτὸς εἰς τὸ μέσον ρεῦμα αὐτοῦ καὶ ἐπιτρέπει τὴν ποταμοπλοΐαν μόνον εἰς μικρὰ ἀκάτια εἰς τὸ κάτω ρεῦμα αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κυανοῦς ποταμός, νοτίως τοῦ προηγουμένου, ἐν τῇ πεδιάδι εὑρισκόμενος, εἶναι πλωτὸς εἰς μέγιστον μῆκος (2850 χιλ.) ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ, παρέχει δὲ διὰ τοῦτο εὔκολον συγκοινωνίαν, διευκολύνων τὴν ἵδρυσιν παροχθίων πόλεων πλουσίων καὶ πολυαρίθμων. Ἀπὸ τῆς πόλεως Σανκάϊ καθίσταται ἡ κυριωτέρα ἀρτηρία τοῦ ἀσιατικοῦ ἐμπορίου ἐπὶ μήκους πρὸς τὸν ἀνάρρουν 1800 χιλ. μετὰ μεγίστης κανονικῆς ποταμοπλοΐας. Ἀπὸ τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Κυανοῦ ποταμοῦ ἐκτείνεται μεγάλη πεδιὰς μετὰ ἑλωδῶν ἐκτάσεων. Οὐδεμία πτύχωσις διαχωρίζει τὸ κάτω ρεῦμα τῶν δύο ποταμῶν. Ἡ Αὐτοκρατορικὴ διῶρυξ ἑνοῖ τοὺς δύο ποταμοὺς εἰς τὸ κάτω ρεῦμα αὐτῶν.

Ἐκ τῆς ἄνω συντόμου περιγραφῆς τῆς Κίνας αἱ μᾶλλον εὐπρόσβλητοι περιοχαὶ ταύτης εἶναι ἡ Μαντζουρία, ἐφ' ἧς ἡ κυριαρχία τῆς Κίνας, καίτοι ἀμβλυνθεῖσα μετὰ τὰς ἐν αὐτῇ ρωσοϊαπωνικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀποτελεῖ πάντοτε ἐπαρχίαν ἀναποσπάστως ἡνωμένην μετὰ τῆς κυρίως Κίνας. Ἡ ἐποίκισις, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ταύτης παρὰ ἀποίκων Κινέζων ἐπιταθεῖσα ἀπέτρεψε τὸν κίνδυνον εἰσβολῆς ἀπὸ Μαντζουρίας πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ Πεκίνου καὶ εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κιτρίνου καὶ Κυανοῦ ἔκτασιν. Τοὐναντίον διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ κινεζικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Μαντσουρίᾳ, ὑπερβάντος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ 12 ἑκατομμύρια, ἐὰν ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Κίνας ἐξασφαλίσῃ ἡσυχίαν, ἡ τελευταία θὰ ἀποβῇ ἐπικίνδυνος, καθότι ἡ ἐπαρχία τῆς Μαντζουρίας δύναται νὰ καταστῇ ἀφετηρία ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν ἐν τῇ Ἄνω Ἀνατολῇ γειτόνων αὐτῆς Ρώσων καὶ Ἰαπώνων, διότι τὰ ἐκ 10 ἑκατομμυρίων καλλιεργησίμων γαιῶν ἐκτάρια τῆς ἐπαρχίας ταύτης δύνανται νὰ διαθρέψωσι πολλὰ ἀκόμη ἑκατομμύρια ἀποίκων Κινέζων.

Ἐπιχειρήσεις ὡς αἱ τοῦ 1894—1895, κατὰ τὸν Κινεζοϊαπωνικὸν πόλεμον, ἢ ὡς αἱ τοῦ 1900 κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Μπόξερ, δὲν δύνανται νὰ ἐπαναληφθῶσιν, ἐφ' ὅσον ἡ Κίνα δύναται νὰ διαθέσῃ πρὸς ἄμυναν τὴν δύναμιν, ἣν προηγουμένως ἀνεφέραμεν, τῶν 110 μεραρχιῶν. Σημειωτέον ὅτι ἥ τε Κίνα καὶ ἡ Ἰαπωνία ἀποτελοῦσι μέλη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἡ δὲ ἀντιζηλία τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐξασφαλίζει τὴν Κίναν ἀπὸ πάσης μονομεροῦς ἐπιχειρήσεως, τεινούσης εἰς τὴν διάλυσιν τῆς παμμεγίστης ταύτης δημοκρατίας.

Βεβαίως ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ προτεκτοράτου Βάϊ-Χάϊ-Βάϊ ἢ Χὸνγκ-Κόνγκ, τῆς ἀποικίας τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος, ἀπὸ τοῦ Τονκίν, γαλλικοῦ προτεκτοράτου, ἢ ἀπὸ τοῦ Κουὰνγκ-Τσέου-Βὰν ἐπίσης ὑπὸ γαλλικὴν ἐπὶ μισθώσει κατοχὴν ἐν Κίνᾳ, ἀπὸ τῆς Ἰνδοβρεττανικῆς Βιρμανία, ἀπὸ τοῦ πορτογαλικοῦ Μακάο ἢ τέλος ἀπὸ Κορέας ἢ Νταίρεν τῶν ἰαπωνικῶν κτήσεων δύνανται νὰ λάβωσι χώραν ἐπιχειρήσεις μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἡ Κίνα εἶναι ἀπησχολημένη ἐξ ἐσωτερικῶν ταραχῶν· ἄλλως πᾶσα ἐπιχείρησις θὰ ἀποτύχῃ πρὸ μιᾶς Κίνας ἡνωμένης καὶ πειθαρχούσης.

Ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁρίων τῆς Κίνας ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ λάβωσι χώραν, λόγῳ τῶν κολοσσιαίων ἀποστάσεων τῶν χωριζουσῶν ταῦτα ἀπὸ τῶν μεγάλων κέντρων πληθυσμοῦ καὶ διοικήσεως, ἐφ' ὧν δέον ὁ ἐπιδρομεὺς νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοιαύτη ἐπιχείρησις θὰ ἀπαι-

Digitized by Google

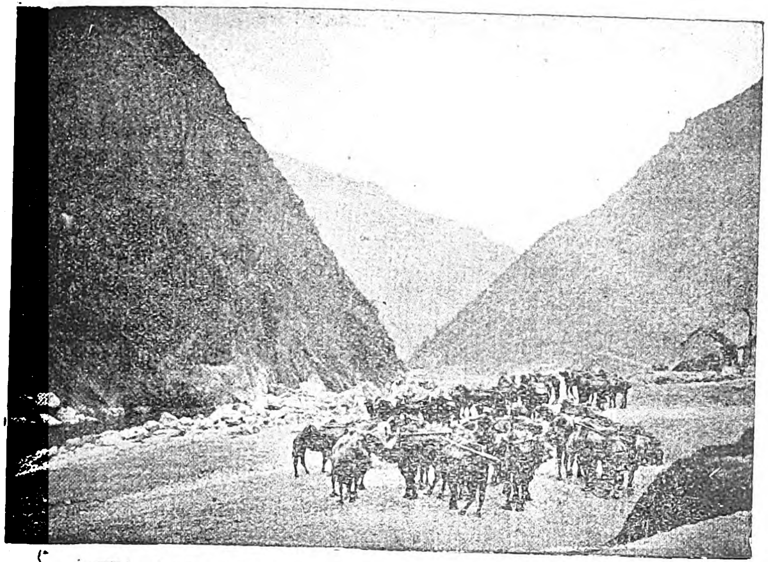

1) Μία τῶν διόδων τοῦ Τσὶν-Λίνγκ. 2) Ἡ πεδιὰς τοῦ Πέϊ-Κιὰνγκ καὶ αἱ παράλληλοι ὀρειναὶ σειραὶ τοῦ πτυχωσιγενοῦς ὄγκου τῆς Νοτίου Κίνας.

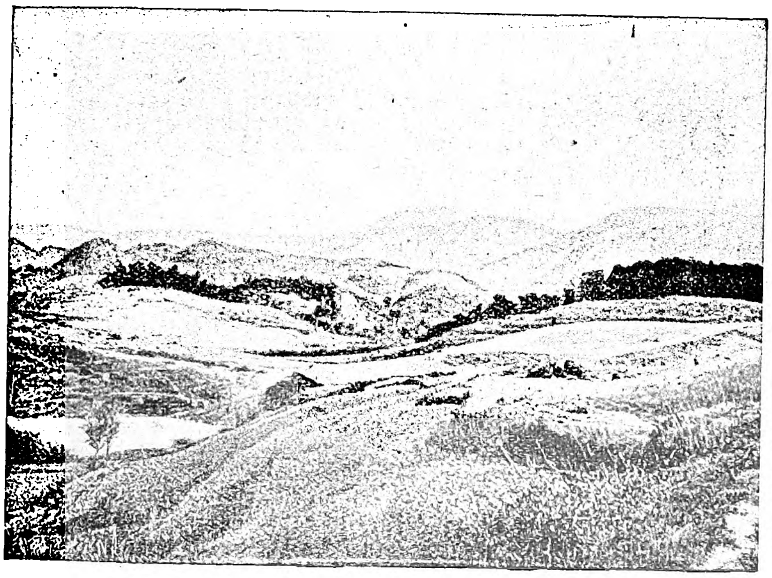
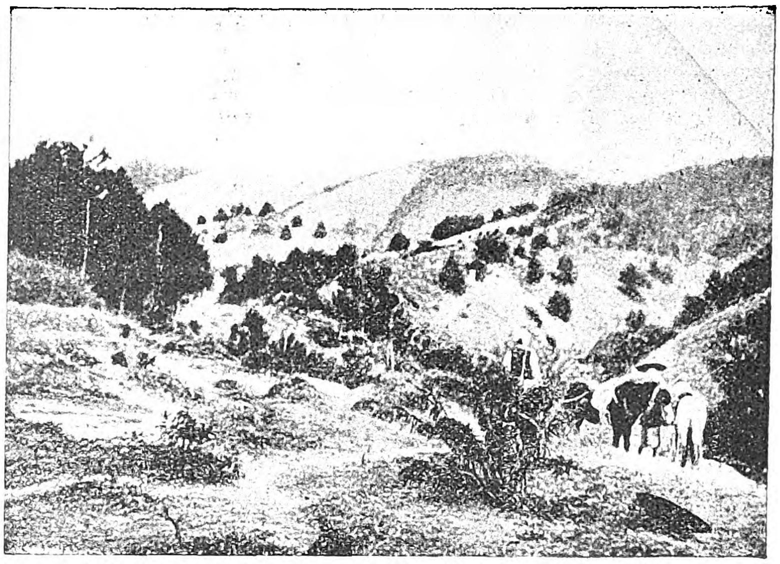

1) Τυπικὸν τοπίον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Γιοὺν-Νάν. 2) Αἱ ἀργιλλώδεις περιοχαὶ τοῦ Γιοὺν-Νάν.

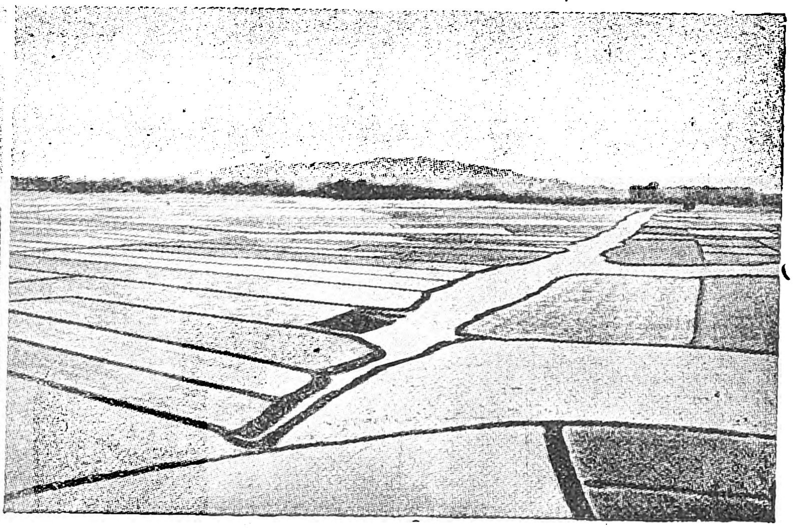

1) Κινέζος καλλιεργῶν δι' ἀρότρου. 2) Αἱ ἐκτεταμέναι ῥιζοφυτεῖαι παρὰ τὸ Δέλτα τῆς Καντῶνος

Ἡ δυτικῶς τοῦ Τσὰν-Τὸνγκ μεγάλη πεδιὰς καὶ ἓν ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ τυπικῶν χωρίων.

Digitized by Google

τήση δυνάμεις μεγάλας, ἃς αἱ ἄγονοι περιοχαί, δι' ὧν ὁ στρατὸς θὰ διέλθῃ, δὲν δύναται νὰ διαθρέψῃ.

Ν. Ι. ΚΟΚΙΔΗΣ

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] *Γεωργία.* Ἡ γεωργία ἐν Κίνᾳ, καταλαμβάνουσα μεγίστην ἔκτασιν, συντηρεῖ σχετικῶς τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἀτόμων ἢ οἱαδήποτε ἄλλη χώρα. Οὕτως ἡ ἀναλογία τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι πέντε ἄτομα κατ' ἔκτασιν δύο ἄκρ, ἐνῷ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ἡ ἀναλογία ἐλαττοῦται εἰς ἓν ἄτομον κατὰ τὴν ἰδίαν ἔκτασιν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐντατικὴν ἐργασίαν τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ, πιεζομένου ὑπὸ τῆς σκληρᾶς περὶ ὑπάρξεως ἀνάγκης. Κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἀγροκτήματα εἶναι μικρά. Εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τοιαύτην ἐντατικὴν καὶ συνεχῆ καλλιέργειαν συντελεῖ ἐν μέρει ἡ δι' ἰλύος ἀναχωμάτωσις τῶν διωρύγων, τὰ κατάλοιπα, τὰ ὁποῖα ἀφίνουν οἱ ποταμοὶ κατὰ τὰς πλημύρας, ἀλλὰ κυρίως ἡ χρῆσις λιπασμάτων. Ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν συνετελέσθη καὶ διὰ νὰ ἐκχερσωθῇ καὶ χρησιμοποιηθῇ γῆ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην πρασίνου λιπάσματος. Εἰς ὡρισμένα διαμερίσματα, ὡς εἰς τὴν «Ἐρυθρὰν κοιλάδα» οἱ κάτοικοι ἔχουν κατασκευάσει προχώματα πρὸς συγκράτησιν τῆς ἐκ τῶν λόφων κατακρημνιζομένης ἰλύος. Εἰς τὰς λιπαινομένας γαίας καλλιεργοῦνται δὶς καὶ τρὶς τοῦ ἔτους διάφορα προϊόντα, ἰδίως ὄσπρια. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν αὐτὴν γῆν φύονται τρεῖς φυτεῖαι, τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἑκάστη, διαφόρου χρόνου ὡριμάνσεως· τὸ σύστημα τοῦτο τῆς πολλαπλῆς καλλιεργείας εἰς ὀλίγας χώρας ἐτελειοποιήθη τόσον. Ἡ ἔκπαλαι διακρίνουσα τοὺς Κινέζους ἱκανότης περὶ τὴν γεωργίαν ἀνύψωσε ταύτην εἰς τέχνην. Τὰ ἐργαλεῖά των, ἂν καὶ πρωτογενῆ, εἶναι λίαν ἐπιτήδεια, μαρτυροῦντα πολλὴν πρωτοτυπίαν καὶ ἐφευρετικότητα. Οἱ Κινέζοι κατέγιναν εἰς τὴν καλλιέργειαν ἰδίως τοῦ βαμβοῦ καὶ τοῦ κέγχρου. Ὑστέρησαν ὅμως εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς καλυτέρευσιν καὶ ἐξευγενισμὸν τῶν προϊόντων καὶ τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν σπόρων. Αἱ μέθοδοί των εἶναι ἀρχέγονοι. Ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν Μαντζουρίαν, ὀλίγαι περιφέρειαι μεταχειρίζονται χημικὰ λιπάσματα. Ἂν καὶ κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς γεωργικῆς ἐργασίας παρατηρεῖται μεγάλη φιλεργία μεταξὺ τοῦ λαοῦ, κατὰ τὰς χειμερινὰς περιόδους πολὺς χρόνος καταναλίσκεται ἐν ἀδρανείᾳ καὶ ἀνεργίᾳ, ἰδίως εἰς τὰ βόρεια διαμερίσματα. Ἐπίσης λείπει τὸ πνεῦμα τοῦ συνεργατισμοῦ εἰς τὰς γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις. Προσπάθεια παρατηρεῖται, καταβαλλομένη ἰδίως εἰς Σάνσι καὶ Κιαγκσού, ἐκ μέρους τῶν ἐπάρχων ἢ ἀγροτικῶν κολλεγίων, τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Νὰνκὶν (Κολλεγίου τῶν Ἀμερικανῶν Ἱεραποστόλων), διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστημονικῆς καλλιεργείας γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἰδίᾳ τοῦ βάμβακος. Εἴς τινα μέρη τῆς βορείου Κίνας ἔχουν ἱδρυθῆ συνεργατικαὶ τράπεζαι καὶ καταβάλλονται προσπάθειαι, ὅπως ἀντιληφθῇ ὁ λαὸς τὰ ἀγαθὰ τοῦ συνεργατισμοῦ. Ἐπίσης γίνεται συστηματικὴ ἐργασία πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ σχολείου ἐργασίας, ἐν συνδυασμῷ μὲ συνεργατικὰς ἑνώσεις. Αἱ καλλιεργούμεναι ἐν Κίνᾳ γαῖαι ὑπολογίζονται εἰς 341,163,500 ἄκρ.

Εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν ὀρέων τῆς Τσὶν-λίγκ, ὅπερ ὁρίζει τὸ βόρειον ἀγροτικὸν τμῆμα τῆς χώρας, καλλιεργεῖται σῖτος καὶ κέγχρος. Εἰς τὴν βόρειον Κίναν γενικῶς ἡ ὄρυζα (μικροῦ μεγέθους) καλλιεργεῖται ὡς δευτερεῦον εἶδος. Τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Ταὶ-χὰν-σὰν ἐδάφη παράγουν σῖτον, κριθήν, ἀραβόσιτον καὶ ἄλλα δημητριακά, ὡς καὶ λαχανικὰ καὶ ὄσπρια. Ὄρυζα παράγεται εἰς τὸ νότιον Σάντογκ καὶ τὸ βόρειον Κιαγκσοὺ (δηλαδὴ εἰς τὰ σύνορα τῆς περιφερείας Γιὰγκ-τσέ), καὶ βάμβαξ εἰς τὸ Σάντογκ καὶ Σιχλί, ἀλλ' ἡ παραγωγὴ εἶναι περιωρισμένη, ὅση ἀρκεῖ εἰς τὴν διατροφὴν τῶν κατοίκων. Εἰς τὸ Σάντογκ γίνεται παραγωγὴ τρὶς ἐντὸς δύο ἐτῶν, συνήθως σίτου τὴν ἄνοιξιν, ὀσπρίων τὸ φθινόπωρον καὶ κέγχρου τὸν Σεπτέμβριον, ἢ κατ' ἐναλλαγήν, σίτου ἢ κριθῆς τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἄνοιξιν, κέγχρου, γλυκοπατατῶν καὶ φιστικίων τὸ θέρος. Ζῷα δὲν ἐκτρέφονται τόσα ὅσα εἰς τὸ βορειοδυτικόν, ἀλλὰ εἰς τὰ μέρη τῆς Σιχλί, τὰ ὁποῖα γειτονεύουν μὲ τὴν Μογγολίαν, ὑπάρχει μεγάλη πληθὺς ἵππων, ἡμιόνων καὶ ἄλλων ζῴων.

Ἡ βορειοανατολικὴ περιφέρεια ἔχει ἀσυνήθη εὐφορίαν, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν μεταλλικῶν ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν θρέψιν τῶν φυτῶν. Ἡ καλλιέργεια ὅμως λόγῳ τοῦ ξηροῦ τοῦ ἐδάφους εἶναι προβληματική, δι' ὃ καὶ οἱ τόποι οἱ μακρὰν τῶν λεκανῶν εἶναι κατάλληλοι μόνον διὰ κτηνοτροφίαν προβάτων καὶ βοῶν. Εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα παράγεται στέαρ ἀπὸ ζωικὴν ὕλην, καὶ μάλλινα χονδρὰ ὑφάσματα καὶ ἐνδύματα. Τοῦτο εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερον κέντρον προβάτων, ἀνατρεφομένων εἰδικῶς χάριν τοῦ μαλλίου των. Ἐπίσης διατρέφονται κτήνη χάριν γαλακτοκομίας. Εἰς τὸ Ταιγιουὰν-φοὺ καὶ Τατοὺγκφού, τὰ ξηρότερα δημητριακὰ συνοδεύονται συνήθως μὲ παραγωγὴν ὀπωρικῶν καὶ βάμβακος. Τὰ τελευταῖα ἔτη μέγα μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς Σενσὶ καὶ τῆς Κανσοὺ χρησιμοποιεῖται πρὸς καλλιέργειαν ὀπίου.

Ἡ περιφέρεια Γιὰγκ-τσὲ ἀποτελεῖ θαυμασίαν ἔκτασιν παραγωγῆς τῶν περισσοτέρων καὶ κυριωτέρων προϊόντων τῆς Κίνας, ἔρχεται δὲ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ὀρύζης, τῆς κυρίας τροφῆς τῶν κατοίκων ὅλης τῆς Κίνας. Ἡ σειρὰ τῶν ἐπαρχιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν μεγαλυτέραν παραγωγήν, εἶναι: τὸ Κιὰγκ-σού, Χιουνάν, Χιουμέχ, Ἀνγουαίι, Κιὰγκ-σί, Σέχγουάν, Τσὲ-Κιὰγκ καὶ Κουαγκτώγκ. Εἴς τινα διαμερίσματα, καθὼς εἰς τμήματα τοῦ δέλτα, τὸ Γιὰγκ-τσὲ καὶ τὴν κεντρικὴν κοιλάδα, ἡ πολλαπλῆ παραγωγὴ κανονίζεται ἀπὸ τὰς ἀνάγκας. Κατὰ τὰ κανονικὰ ἀγροτικὰ ἔτη, κριθή, σῖτος καὶ ὄσπρια σπείρονται τὸν χειμῶνα καὶ θερίζονται τὸν Μάϊον (ὁ σῖτος τὸν Ἰούνιον), ἀκολουθούμενα ἀπὸ σήσαμον, ὁ ὁποῖος σπείρεται μετὰ τὸν θερισμὸν τοῦ σίτου καὶ ὡριμάζει τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου· ἡ ὄρυζα δύναται νὰ καλλιεργηθῇ εἴτε ἐνωρίς, διὰ νὰ θερισθῇ μετὰ 90 ἡμέρας, ἢ ἀργά, φυτευομένη τὸν Ἰούνιον, ὁπότε θερίζεται μετὰ 110 ἡμέρας. Ὅταν ἡ ὄρυζα καλλιεργῆται χάριν ἐμπορίας, τότε ἀποδίδουν ἰδιαιτέραν προσοχήν, καὶ οἱ ἀγροὶ ὀργώνονται καὶ ἑτοιμάζονται κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ χειμῶνος. Αἱ βαμβακοφυτεῖαι ἀπαιτοῦν ἰδιαιτέραν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους. Οἱ μεταξὺ τῶν λιμνῶν Τὼγκ-τὶγκ καὶ Πὸ-Γιὰγκ ἀγροὶ τῆς κεντρικῆς Κίνας χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν καλλιέργειαν τεΐου καὶ στεατοδένδρων.

Οἱ ἀγροὶ τῆς νοτιοανατολικῆς Κίνας ὁμοιάζουν μὲ τοὺς τῆς Κεντρικῆς, καὶ αἱ κλιτύες τῆς Φουκιὲν σχηματίζουν τὸ δεύτερον μέγα πεδίον τεϊοπαραγωγῆς· ἀλλ' αἱ κοιλάδες καὶ τὰ ὀροπέδια δύνανται νὰ παραγάγουν ὑποτροπικὰ προϊόντα καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Εἰς τὰς μᾶλλον εὐφόρους περιφερείας, ὅπως π. χ. εἰς τὸ Δέλτα τῆς Καντῶνος, γίνεται τριπλῆ παραγωγὴ ὀρύζης κατ' ἔτος καὶ τὸ σακχαροκάλαμον παράγεται ὄψιμον. Εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτὴν παράγονται ἀποκλειστικῶς πευκόμηλα, φυτὰ παράγοντα μυρωδικά, καθὼς κινάμωμον, κασσίαν, ἄνισον καὶ ζιγγίβεριν. Ἡ νότιος παραλία τοῦ Κουάγκτογκ καὶ ἡ νῆσος Χαϊνάν, περιέχουν στοιχεῖα παραγωγῆς τοιούτων τροπικῶν φυτῶν. Ἀφ' ἑτέρου τὸ κλῖμα τῆς νοτιοανατολικῆς Κίνας εἶναι πολὺ ὑγρὸν διὰ βάμβακα καὶ διὰ ξηρὰ δημητριακά, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὰ χειμερινὰ προϊόντα τῆς κοιλάδος Γιὰγκ-τσέ. Ἡ νοτιοδυτικὴ περιφέρεια εἶναι ἡ ὀλιγώτερον παραγωγική. Τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια εἶναι τόποι κτηνοτροφίας καὶ σποραδικῶς καλλιεργοῦνται εἰς αὐτὰ δημητριακὰ καὶ μήκωνες, ἀλλ' αἱ βαθεῖς καὶ στεναὶ κατὰ κανόνα κοιλάδες, μὲ τὴν πυκνὴν δασοφυτείαν, δὲν ἔχουν ἐντατικῶς καλλιεργηθῆ, ὅσον αἱ μᾶλλον ἀνοικταὶ καὶ προσιταὶ κοιλάδες τῆς νοτιοανατολικῆς περιφερείας.

Εἰδικὰ προϊόντα καὶ βιομηχανία αὐτῶν. Ἡ καλλιέργεια τῶν τριῶν σπουδαιοτέρων γεωργικῶν προϊόντων τῆς Κίνας καταλαμβάνει τὰ 69 % τῆς καλλιεργουμένης γῆς. Ἡ ὄρυζα καταλαμβάνει τὰ 28 % καὶ κατέχει τοὺς καλυτέρους ἀγρούς. Εἰς τὸ Κιὰγκ-σού, τὴν πλουσιωτέραν ἐπαρχίαν, πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς καλλιεργημένης γῆς χρησιμοποιεῖται πρὸς παραγωγὴν ὀρύζης. Καὶ ὅμως μόνον τέσσαρες ἐπαρχίαι, ἡ Χιουνάν, Ἀνγουαίι, Κουάγκσι καὶ Κιαγκσί, ἔχουν πλεόνασμα ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, καὶ ἂν καὶ κατὰ μέσον ὅρον ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἐν Κίνᾳ φθάνει τὸ μέγιστον ποσὸν τῶν 400.000.000 πικούλων (ἕκαστον ἰσοδυναμεῖ μὲ 133 $^1/_2$ λίτρας), μεγάλη εἰσαγωγὴ γίνεται κατ' ἔτος ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἰνδοκίναν, τὸ Σιὰμ καὶ τὴν Κορέαν. Ὁ σῖτος εἶναι τὸ δεύτερον προϊόν, κατὰ ποσότητα, καὶ ἀντικαθιστᾷ τὴν ὄρυζαν, ὡς τροφή, εἰς τὴν βόρειον χώραν, ἕνεκα κλιματολογικῶν λόγων. Εἴς τινα ἀπὸ τὰ βόρεια διαμερίσματα καταλαμβάνει τὰ 40 % τῆς καλλιεργημένης γῆς. Ἡ συνήθης ἐτησία παραγωγὴ ὑπολογίζεται εἰς 600.000.000 μποῦσελς (60 λίτρας ἕκαστον), ἀλλὰ γίνεται μεγίστη εἰσαγωγὴ σίτου καὶ ἀλεύρου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν καταναλωτῶν σίτου αὐξάνεται σταθερῶς εἰς τὴν βόρειον χώραν, καὶ ἰδίως εἰς τὰς πόλεις. Κατὰ τὸ 1925 ἐλειτούργουν περίπου 160 μύλοι ἀλέσεως σίτου. Ἡ καλλιέργεια κέγχρου καὶ σακχαροκαλάμου, τοῦ ὁποίου ἡ διανομὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν τοῦ σίτου, καταλαμβάνει τὰ 20 % τῆς καλλιεργημένης γῆς τῆς Κίνας. Ἡ μεγαλυτέρα παραγωγὴ γίνεται εἰς Σιχλί, Σάντογκ καὶ Χονάν, ὅπου κατέχουν τὸ $^1/_3$ τῆς γεωργικῆς ἐπιφανείας. Ἡ καλλιέργεια βαμβοῦ φθάνει μέχρι τῶν ὁρίων τῆς κοιλάδος Γουεΐ-χό.

Τὸ τέϊον ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ ἀγαπητὸν ποτὸν τῶν Κινέζων καὶ ἀπὸ τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος καλλιεργεῖται ἐντατικῶς, ἰδίως εἰς τὰς ἄνω περιφερείας τῆς κεντρικῆς Κίνας, καὶ δὴ ἐν Τσέσγουάν. Τὰ τέϊα λαμβάνουν μαῦρον, πράσινον καὶ καστανὸν χρωματισμόν, ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἐπεξεργασίας των. Τὸ τεϊόφυτον ἐν Κίνᾳ φύεται πυκνὸν καὶ αἱ μέθοδοι τῆς καλλιεργείας καὶ συλλογῆς τῶν φύλλων καὶ προκαταρκτικῆς παρασκευῆς των (συνήθως Ἀπρίλιον, Μάϊον καὶ Αὔγουστον) γίνονται κατὰ πατροπαράδοτον τρόπον. Δι' αὐτὸ ἡ κατανάλωσις μαύρου τεΐου εἰς τὰς κυρίας εὐρωπαϊκὰς ἀγορὰς ἠλαττώθη μεγάλως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ὁπότε τὸ σύστημα τῆς φυτεύσεως καὶ καλλιεργείας, συντρεχούσης καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς παρασκευῆς ἐξειλίχθη ἐν Ἰνδίαις καὶ Κεϋλάνῃ. Ἐκ τῶν 400,000 πικούλων μαύρου τεΐου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 1924 ἐξήχθη, ἡ Ἀγγλία εἰσήγαγε τὰς 64,000. Καστανὸν τέϊον ἐξήγετο κυρίως εἰς Θιβὲτ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας. Οἱ κύριοι λιμένες ἐξαγωγῆς τεΐου εἶναι τὸ Χάνκοβ (μαῦρον καὶ ξανθὸν τέϊον), Κιουκιὰγκ καὶ Φουτσόου (μαῦρον), Χάντσοβ, Νίγκπο καὶ Κιουκιὰγκ (πράσινον). Σταθμοὶ πειραματισμοῦ καὶ γραφεῖα ἐρεύνης διὰ τὴν καλυτέραν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν καὶ παρασκευὴν τεΐου ἠνοίχθησαν εἰς τὴν κοιλάδα Γιὰγκ-τσέ, καὶ Φουτσόου.

Μεταξουργία. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεταξουργίας, τῆς παγκοσμίου φήμης ἀρχαίας ταύτης βιομηχανίας τῆς Κίνας, συντρέχουσι πολλὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα τῆς χώρας, εἰς ἃ προσθετέον καὶ τὰς ἀφθόνους ἐργατικὰς χεῖρας μὲ μικρὰν ἀμοιβὴν διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ κουκουλίου καὶ τὴν ὑφαντουργίαν. Διὰ τὴν παραγωγὴν ἀκατεργάστου μετάξης ὑπάρχουν πολλαὶ εἰδικότητες κατὰ περιφερείας, ἀναλόγως τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ μέταξα τοῦ βορείου τμήματος (Σάντογκ καὶ Μαντζουρίας) εἶναι κυρίως «ἀγρία», διότι οἱ μεταξωσκώληκες τρέφονται μὲ φύλλα βελανιδιᾶς. Διὰ τῆς μετάξης ταύτης ὑφαίνονται χονδρὰ ὑφάσματα καὶ «πονζέ». Ἡ Καντὼν παράγει μαλακὴν μέταξαν καὶ εἰδικὴν κιτρίνην μέταξαν τὸ Τσέσχουαν. Ἀλλ' ἡ μᾶλλον φημισμένη περιφέρεια μετάξης εἶναι ἡ κοιλὰς τοῦ νοτίου Γιὰγκ-τσέ, ἔνθα εὕρηται ἡ λεπτοτέρα εἰς τὸν κόσμον λευκὴ μέταξα (τσατλί), ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὴν λίμνην Τάϊ-χού. Κατὰ μέσον ὅρον ἡ παραγωγὴ ἀκατεργάστου μετάξης εἰς Κίναν ὑπολογίζεται εἰς τὰ 25 % τῆς παραγωγῆς ὅλου τοῦ κόσμου· ἀλλ' ἡ ἐξαγωγὴ εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν, ἂν καὶ εἶναι σημαντική, κατερρίφθη ὑπὸ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς Ἰαπωνίας, ἡ ὁποία προσέθεσεν ἐπιστημονικὴν τεχνικότητα εἰς τὰ φυσικὰ μέσα τῆς παραγωγῆς τῆς μετάξης ἐν Κίνᾳ. Σοβαραὶ προσπάθειαι ἔγιναν ὑπὸ εἰδικῶν τμημάτων διαφόρων κολλεγίων καὶ ὑπὸ τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς καλυτέρευσιν τῆς μεταξοσκωληκοτροφίας ἐν Κίνᾳ, διὰ νὰ καλυτερεύσουν τὴν μορέαν.

Ἐπίσης ἱδρύθησαν μεγάλα μεταξουργεῖα ἀτμοκίνητα καὶ ὑφαντουργεῖα εἰς Καντῶνα, Σαγκάην, Σουτσόου, Χαγκτσόου, Κάγκοβ, Τσεφού, Σιγκιάγκ καὶ ἄλλας πόλεις. Ὑπάρχουν ἐνδείξεις, ὅτι μὲ τελειοποιημένας μεθόδους, ἡ Κίνα θὰ δυνηθῇ νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν πρώτην θέσιν ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἀγορὰν τῆς μετάξης. Ἤδη, μὲ τὰς παρούσας συνθήκας, ἡ ἀκατέργαστος μέταξα καὶ τὰ κουκούλια ἀποτελοῦν πλέον τῶν 18 % τῆς ὁλικῆς ἀξίας τῶν ἐξαγομένων ἐκ Κίνας καὶ ἔρχεται δευτέρα μετὰ τὰ ὄσπρια, ὡς πρὸς τὴν ἐξαγωγήν. Ἀντιθέτως, ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ τεΐου, ἡ ὁποία τῷ 1920 ἀνήρχετο τὰ 75 % καὶ τῷ 1867 τὰ 60 % τῆς ὅλης ἐκ Κίνας ἐξαγωγῆς, ἠλαττώθη εἰς ὀλίγον περισσότερον τῶν 3 % κατὰ τὸ 1926.

Ἐσχάτως τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον γεωργικὸν γεγονὸς εἶναι ἡ μεγάλη αὔξησις τῆς βιομηχανίας τῶν ὀσπρίων. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ ὄσπρια ἐκαλλιεργοῦντο ὡς τροφή, ἀλλ' ἡ ἐξέλιξις τῆς παραγωγῆς των ἐπὶ ἐμπορικῆς βάσεως εἶναι συνέπεια τῆς ἀντιλήψεως ὅτι τὰ ὄσπρια, καὶ ἐξ αὐτῶν μάλιστα ἡ ποιότης «σόγια», ἰδιάζουσα εἰς τὴν βόρειον Κίναν καὶ ἰδίως τὴν Μαντζουρίαν, ἔχουν ποικίλας ἰδιότητας. Ἡ ποιότης αὕτη ἔχει ἀνωτέραν ἀξίαν, ὡς τροφή, παντὸς ἄλλου σπόρου, καὶ ἕνεκα τοῦ εὐθηνοῦ τῆς παραγωγῆς της ὑποκαθιστᾷ τὸ γάλα, τὸ κρέας ἢ τὰς ἀμυλώδεις τροφάς, ἐν χρήσει εἰς τὴν βόρειον Κίναν. Ἐπίσης τὰ ἐξ ὀσπρίων προϊόντα (ὡς ἔλαιον ἐκ φασολίων) χρησιμοποιοῦνται ὡς καρύκευμα τροφῶν, διὰ παρασκευὴν σάπωνος καὶ διὰ διαφόρους χρήσεις (ὡς λίπος) καὶ ὡς λίπασμα καὶ τροφὴ διὰ κτήνη. Ἡ ἐξαγωγὴ φασολίων καὶ προϊόντων τούτων σήμερον ἀνέρχεται εἰς τὸ πέμπτον τῆς ὅλης ἐξαγωγῆς τῆς Κίνας. καὶ εἰς αὐτὰ ὀφείλεται κυρίως ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις τῆς Μαντζουρίας.

Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία. Ὁ βάμβαξ εἶναι τὸ μεγαλύτερον βιομηχανικὸν προϊὸν τῆς χώρας. Ἡ Κίνα ἔρχεται τρίτη εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ βάμβακος, ἥτις εἰς τὰς περιφερείας τῆς κοιλάδος Γιὰγκ-τσὲ καὶ τῶν πέριξ ἰσοφαρίζει τὴν παραγωγὴν τῶν βαμβακοφόρων ζωνῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀλλ' ἡ βιομηχανία αὕτη πάσχει σήμερον ἕνεκα διαφόρων ἀντιξόων περιστάσεων, αἵτινες καὶ γίνονται αἰτία μεγάλης αὐξήσεως τῶν τιμῶν. Ἤδη γίνεται ἐργασία ἀπὸ κολλέγια καὶ ἐπαρχιακὰ σωματεῖα, διὰ νὰ καλυτερεύσῃ ἡ παραγωγή, νὰ διορθωθοῦν αἱ ἐλλείψεις καὶ νὰ ἐγκλιματισθῇ ἀμερικανικὸς σπόρος, ὅστις εὑρέθη ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐγκλιματισθῇ παρὰ μόνον εἰς τὴν κεντρικὴν λεκάνην καὶ μέρη τῆς βορείου Κίνας.

Ἡ μεγάλη ἐξέλιξις τῶν βαμβακομύλων ἐν Κίνᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, εἶναι τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τῆς νέας βιομηχανικῆς κινήσεως. Ἐκ τῶν 118 μύλων ἐν Κίνᾳ κατὰ τὸ 1927, οἱ 58 ἦσαν εἰς Σαγκάην, τὸ μεγαλύτερον κέντρον

Digitized by Google

ὑφαντουργίας, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὑπολοίπου εἰς τὸ δέλτα τοῦ Γιάγκ-τσὲ καὶ τὴν κεντρικὴν κοιλάδα. Ἐκ τοῦ συνόλου, 72 ἀνῆκον εἰς Κινέζους, μὲ 2218.588 ἀτράκτους καὶ 12 409 ἀργαλειούς, 42 ἀνῆκον εἰς Ἰάπωνας μὲ 1.302.678 ἀτράκτους καὶ 9.625 ἀργαλειούς, 4 δὲ ἀνῆκον εἰς Ἄγγλους ἰδιοκτήτας μὲ 205.320 ἀτράκτους καὶ ἀργαλειοὺς 2.348. Πλέον τῶν τριῶν τετάρτων τοῦ ὅλου βάμβακος, τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑπὸ τῶν βαμβακομύλων, προέρχεται ἀπὸ τὴν Κίναν, καὶ σχεδὸν ὅλον τὸ ὑπόλοιπον ἀπὸ τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Τὰ παραγόμενα ὑφάσματα συναγωνίζονται τὰ ἀγγλικά, τὰ τῆς Ἰαπωνίας καὶ Ἰνδιῶν εἰς τὴν μεγάλην κινεζικὴν ἀγοράν. Μέχρι τοῦδε ἡ ἐργασία εἰς τοὺς μύλους εἶναι πολὺ ἐφθηνή, περιορισμὸς δὲ τῶν ὡρῶν, κανονισμὸς ἐργασίας γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ ἐν γένει ἐργατικοὶ προστατευτικοὶ θεσμοὶ εἶναι ἄγνωστα ἐν Κίνᾳ. Ἀρχίζουν ὅμως οἱ ἐργάται, οἵτινες ἀνέρχονται εἰς τέσσαρα περίπου ἑκατομμύρια, νὰ διοργανώνωνται καὶ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν καλυτέρευσιν τῶν ὅρων τῆς ἐργασίας.

Τὸ φυτὸν τοῦ ὀπίου ἦτο κατὰ τὸ 1928 ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα καὶ τὰ μᾶλλον εὐρέως διαδεδομένα, καὶ ἡ καλλιέργειά του, ἡ ὁποία εἶχε κατέλθει εἰς τὸ ἐλάχιστον ἕνεκα τῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων τοῦ 1906 καὶ τῶν μετέπειτα ἐτῶν, ηὔξησε μεγάλως διαρκούσης τῆς περιόδου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Ἄλλα σπουδαῖα προϊόντα εἶναι: ψαθωτά, εἰς τὴν κοιλάδα Γιάγκ-τσέ, καπνός, καρύδια, πολλὰ εἴδη φυτικῶν ἐλαίων, σακχαροκάλαμον καὶ ποικιλία φαρμακευτικῶν καὶ μυροδικῶν φυτῶν. Ἡ κτηνοτροφία περιορίζεται εἰς τὸ ξηρὸν βορειοδυτικὸν τμῆμα καὶ εἰς τὰ ὄρη. Ἀφ' ἑτέρου χοῖροι, αἶγες καὶ πουλερικὰ διατηροῦνται εἰς μεγάλας ποσότητας. Διατρέφονται 350.000.000 ὄρνιθες καὶ παράγονται 25.250.000.000 ᾠῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγονται 1.182 000 000. Ἐπιστημονικὴ ἀνατροφὴ κτηνῶν σχεδὸν δὲν ὑπάρχει. Μετρία εἶναι ἐπίσης ἡ παραγωγὴ ξυλείας. Ἐργασία πρὸς ἀναδάσωσιν γίνεται ἤδη ἐν Σιανσὶ καὶ Κιαγκσί. Ἡ Κίνα ἔχει καλὴν πηγὴν πλούτου ἀπὸ τὴν ἁλιείαν ἀφθόνων καὶ ποικίλων ἰχθύων. Αὐτὴ ἐνεργεῖται εἴτε ἐν τοῖς ποταμοῖς καὶ θαλάσσαις, εἴτε εἰς μεγάλας δεξαμενάς, ἔνθα ἀνατρέφονται ἰχθύες. Τὰ ἰχθυοτροφεῖα τῶν παραλιῶν Τσεκιάγκ, Σάντογκ καὶ Κουάγκτογκ εἶναι πολύτιμα καὶ τὸ Ντίγκπο εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κέντρα ἰχθύων τοῦ κόσμου. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῶν κινεζικῶν ἰχθυοτροφείων εἶναι περίπου ἀξίας 200.000.000 δολλαρίων.

Ἐμπόριον. Οἱ κάτωθι πίνακες δίδουν σαφῆ ἰδέαν τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Κίνας, τὸ ὁποῖον ὠργανώθη συστηματικῶς ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος.

Κύρια εἴδη εἰσαχθέντα, καθαρά, ἀπὸ ξένας χώρας, τῷ 1926.

Εἴδη εἰσαχθέντα	*Εἰς χιλ. τάελς*
Βαμβακερὰ εἴδη (ἐκτὸς κλωστῶν ἐκ βάμβακος καὶ βάμβακος ἀκατεργάστου)	177.217 (15.76 %)
Ἀκατέργαστος βάμβαξ	93.751 (8.34 %
Ὄρυζα	89.844 (7.99 %)
Σάκχαρις	82.753
Πετρέλαιον	56.595 (5.03 %)
Μέταλλα καὶ μεταλλικὰ ὕδατα	52.347 (4.66 %)
Καπνὰ καὶ σιγαρέττα	46.578 (4.15 %
Μάλλινα εἴδη	29.653 (2.64 %)
Νήματα βαμβακερὰ	28.250 (2.51 %)
Ἰχθύες καὶ θαλασσινὰ εἴδη	27.824 (2.47 %)
Χάρτης	27.669 (2.46 %)
Ἄνθραξ	26.933 (2.40 %)
Μαστίχαι, ἔλαια, σάπων, κηρία κτλ.	25.854 (2.30 %)
Ἄλευρον	24.840 (2.21 %)
Δημητριακά, σπόροι κτλ.	23.623 (2.10 %)
Χημικὰ	21.039 (1.87 %)
Σχοινία, λινάριον, ἰνδικὴ κάνναβις κλπ.	19.936 (1.77 %)
Σῖτος	17.965 (1.60 %
Μηχανήματα	16.738 (1.49 %)
Ξυλεία	16.144 (1.44 %)
Ἄλλα ἐμπορεύματα	218.688
Σύνολον	1.124.221.253 τάελς

Κύρια εἴδη ἐξαχθέντα εἰς ξένας χώρας.

Εἴδη ἐξαχθέντα	*Εἰς χιλ. τάελς*
Ὄσπρια καὶ προϊόντα των	175.778 (20.34 %)
Ἀκατέργαστος μέταξα, κουκούλια κλπ.	159.025 (20.34 %)
Αὐγὰ καὶ προϊόντα αὐγῶν	38.174 (18.40 %
Μεταξωτὰ εἴδη εἰς τεμάχια	30.858 (3.57 %
Κάρυα καὶ προϊόντα	29.821 (3.45 %)
Ἀκατέργαστος βάμβαξ	29.399 (3.40 %)
Δέρματα	28.848 (3.34 %)
Σιτηρὰ	28.722 (3.32 %)
Σπόροι καὶ κέϊκς σπόρων	26.583 (3.08 %)
Ἄνθραξ	26.189 (3.03 %)
Τέϊον	29.165 (3.04 %
Σιγαρέττα	15.416 (1.78 %
Ἔλαιον ἐκ ξύλου	14.962 (1.73 %)
Μαλλίον, πτερὰ καὶ μαλλιὰ κόμης	14.895
Τρίχες χοίρου	10.812
Ξυλεία	10.314
Λευκοσίδηρος εἰς πλάκας	8.738
Ἄλλα ἐμπορεύματα	165.829
Σύνολον ἐξαγωγῆς	864.294.771 τάελς

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ τὸ 1926 συνέπεσεν ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν προϊόντων τοῦ Χὸγκ-κὸγκ ὑπὸ τῆς Καντῶνος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ εἰσαγωγὴ εἰς Κίναν ηὔξησεν ὑπερβαλόντως. Ὡς πρὸς τὴν Σιγκαπούρην, Γαλλίαν, Ρωσίαν, Κορέαν, Περσίαν, Τουρκίαν καὶ Αἴγυπτον, τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Κίνας ὑπερτερεῖ τοῦ εἰσαγωγικοῦ.

Τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Κίνας μὲ τὰ κυριώτερα κράτη (1926).

Κράτη	Κατευθεῖαν ἐξαγωγαὶ (ἀκαθάριστοι, εἰς χιλ. τάελς)	Ἑκατοστὸν ἐπὶ τῆς ὅλης παραγωγῆς	Ἀπευθείας εἰσαγωγὴ (εἰς χιλ. τάελς)	Ἑκατοστὸν ἐπὶ τῆς ὅλης παραγωγῆς	Πλεόνασμα: Ἐξαγωγὴ	Πλεόνασμα: Εἰσαγωγὴ
Ἰαπωνία	336.909	29.43	211.741	24.50	125.168	
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς	187.647	16.39	150.113	17 37	37.534	
Χὸγκ-κὸγκ	124.473	10.88	93.802	10.85	30.671	
Μεγάλη Βρεττανία	116.269	10.16	55.836	6 46	60.433	
Ρωσία καὶ Σιβηρία	22.712	1.98	64.120	7.42	—	41.408
Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα	51.796	4.53	18.434	2.13	33 362	
Γερμανία	45.678	3.99	17.760	2 05	27.918	
Ἄλλαι χῶραι	259.163	22.64	252.489	29.22	6.738	
	1.144.647		864.295		280.352	

Χωρητικότης πλοίων ἀσχολουμένων εἰς τὸ ἐμπόριον μεταξὺ Κίνας καὶ ξένων χωρῶν, καὶ μεταξὺ ἐλευθέρων λιμένων τῆς Κίνας κατὰ τὸ 1926.

Ἀγγλικὰ	Τόννοι	47.645.090	35.38 %
Ἰαπωνικὰ	»	38.948.844	28.92 »
Κινεζικὰ	»	28.393.631	21.09 »
Ἀμερικανικὰ	»	6.496.351	4.83 »
Ἄλλαι σημαῖαι	»	13.175.690	9.78 »

Ἐκ τῶν πλοίων 117,319 (χωρητ. 132.249 000 τόν.) ἦσαν ἀτμόπλοια καὶ 41.677 (τόν. περίπου 2.410.000) ἦσαν ἱστιοφόρα (σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου κινεζικά). Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς ἄνω πίνακας, ἡ ἐξαγωγὴ ἐκ Κίνας εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγήν, καὶ τοῦτο συνέβαινε πάντοτε σχεδὸν ἀπὸ τοῦ 1869.

Ἡ Κίνα ἔχει καὶ ἄλλους πόρους, ὡς τὴν εἰσαγωγὴν χρημάτων ἀπὸ ἀποστολὰς μεταναστῶν ἀπὸ τὴν Μαλάγαν, Φιλιππίνας, Ὁλλανδικὰς Δυτικὰς Ἰνδίας, Ἰνδοκίναν, Ἀμερικὴν καὶ Εὐρώπην. Καθ' ὑπολογισμοὺς γενομένους ἐσχάτως, κατὰ μέσον ὅρον ἡ Κίνα εἰσάγει ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν περίπου δολ. 160.000.000. Τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπερκαλύπτει τὰ χρηματικὰ ποσὰ τὰ ἐξαγόμενα ἐκ τῆς χώρας ὑπὸ ξένων ἐγκατεστημένων ἐν Κίνᾳ καὶ ὑπὸ τῶν ἀτμοπλοϊκῶν καὶ ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν.

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Κίνας διέρχεται σήμερον νέαν φάσιν. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἡ Γερμανία παρεχώρησεν εἰς τοὺς Συμμάχους τὰ δικαιώματά της ἐπὶ τοῦ Χάνκοβ καὶ Τιεντσίν. Κατὰ τὴν ἐν Οὐάσιγκτων σύσκεψιν τοῦ 1921—1922, ἡ συνθήκη τῶν ἐννέα Δυνάμεων, ὡς πρὸς τὸ δασμολόγιον τῆς Κίνας ἐθέσπισε, μεταξὺ ἄλλων, γενικὴν ἀναθεώρησιν τοῦ δασμολογίου, διὰ νὰ καταστῇ τοῦτο ἀποτελεσματικώτερον ὡς πρὸς τὰ ἔσοδα, μὲ ἐξουσίαν νὰ αὐξήσῃ τοῦτο εἰς ἀντάλλαγμα τῆς καταργήσεως τοῦ «λίκιν». Δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. 5 διακηρύξεως τῆς Οὐάσιγκτων, συνῆλθον ἐν Πεκίνῳ τὸν Ἰανουάριον 1926 καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἀντιπρόσωποι 13 δυνάμεων καὶ ὑπέγραψαν τὴν ἔκθεσιν, διὰ τῆς ὁποίας αἱ ἐνδιαφερόμεναι δυνάμεις θὰ παρητοῦντο τὸν δασμολογήσεων, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι οἱ πολῖται των θὰ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ κατοικοῦν, νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ ἔχουν ἀστικὰ δικαιώματα πανταχοῦ τῆς Κίνας. Ἡ Κίνα διαπραγματεύεται ἤδη χωριστὰ ἐμπορικὰς συνθήκας μὲ τὰς διαφόρους δυνάμεις, ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν νέου δασμολογίου, ἀπηλλαγμένου ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς περιορισμούς.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Ἡ πλέον ἐκτεταμένη περιφέρεια παραγωγῆς ἄνθρακος εὑρίσκεται εἰς τὸ ὀροπέδιον τοῦ νοτιοανατολικοῦ Σανσὶ καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταϊ-νιαγκτσάγκ. Τὰ μικρὰ ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Φουσοὺν εἰς τὴν νότιον Μαντζουρίαν ἔχουν μεγάλην ἀξίαν, διότι εὑρίσκονται παρὰ τὴν παραλίαν, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸ Καϊπιγκ τῆς Σιχλὴ καὶ εἰς τὸ Πόσαν καὶ Ἰσιὲν εἰς Σάντογκ. Εἰς τὴν νότιον Κίναν τὰ μᾶλλον εὐπρόσιτα καὶ πολύτιμα ὀρυχεῖα εἶναι τῆς κοιλάδος Σιάγκ, εἰς τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῆς κεντρικῆς κοιλάδος πρὸς τὸ δέλτα τῆς Καντῶνος. Εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τὰ ἀνθρακωρυχεῖα ἐκτείνονται εἰς ἐκτεταμένας γαίας εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κουεϊτσόου καὶ τοῦ δυτικοῦ Κουαγκσὶ καὶ κεῖνται ὑπὸ τὴν Ἐρυθρὰν λεκάνην τοῦ Σετς-γουάν.

Εἰς τὴν βόρειον χώραν καὶ εἰς τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Γιάγκ-Τσέ, ὁ σίδηρος εἶναι σχεδὸν τὸ μόνον ἄξιον λόγου μέταλλον, ἀλλὰ εἰς τὴν νότιον Κίναν ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία μεταλλευμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται ψευδάργυρος, λευκοσίδηρος, ὀρείχαλκος, μόλυβδος, ἀντιμόνιον, μαγνήσιον, ὑδράργυρος καὶ τόγκστεν, καθὼς καὶ σίδηρος τεσσάρων εἰδῶν. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ μεταλλεύματα ἀνθρακοφόρα εἰς μεγίστας ποσότητας, ἀλλ' ἀκατάλληλα δι' ἐκμετάλλευσιν.

Ὁ ἄνθραξ εἶναι τὸ σπουδαιότερον εἶδος, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει βεβαιότης ἀκόμη περὶ τῆς μονιμότητος τῶν ἀνθρακοφόρων στρωμάτων τῆς Κίνας. Καθ' ὑπολογισμοὺς τοῦ 1926, ἡ παραγωγὴ ἄνθρακος ἀνεβιβάζετο εἰς 217,058 ἑκατομ. τόν. Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν διὰ ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς καυσίμου ὕλης, ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι εὐρεῖα ἡ βιομηχανικὴ ἐξέλιξις τῆς χώρας. Τὸ ὅλον τῆς ὑπολογιζομένης ποσότητος εὑρίσκεται εἰς τὴν περιφέρειαν Σανσί. Τὰ 75% τοῦ προϊόντος ἐξάγονται ὑπὸ μεγάλων ἑταιρειῶν, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται εἰς σύνδεσμον μὲ τὰς σιδηροδρομικὰς ἑταιρείας τῆς βορείου χώρας, δρῶσι δὲ εἰς μικρὰ πεδία διεσκορπισμένα εἰς τὰς κλιτῦς τῆς βορείου Κίνας καὶ Μαντζουρίας. Τὸ μόνον ἀξιοσημείωτον ἀνθρακωρυχεῖον ἐν Νοτίῳ Κίνᾳ εἶναι τὸ ἐν Πιγκσιάγκ, κατὰ μῆκος τῶν λόφων τῶν συνόρων τῆς Χιουνὰν-Κιαγκσί, ὅπερ συνδέεται μὲ τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον. Αἱ μεγαλύτεραι ἑταιρεῖαι εἶναι ἡ ἰαπωνικὴ «Φόσουμ» καὶ ἡ σινοβρεττανικὴ «Κεϊλάν». Ἡ παραγωγὴ τῆς «Φόσουμ», ὑπερβαίνουσα ἤδη τὰ 5 ἑκατομ. τόννων, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα ἀνθρακωρυχεῖα ἐν Σάντογκ καὶ κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν ἀνθρακούχων στρωμάτων τοῦ Σανσί, ἐξάγεται ἄνθραξ εἰς τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα, τῶν ὁποίων τὸ δέλτα Γιάγκ-τσὲ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον. Τὸ Τσιγκουαγκτάο, ἰδιοκτησία τῆς ἑταιρείας «Κεϊλάν», εἶναι τὸ κυριώτερον καὶ ἔχει τὴν μεγαλυτέραν ἀποβάθραν καὶ τὸ μεγαλύτερον ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Διεξάγεται ἐπίσης μεγάλον ἐμπόριον μὲ τὴν Ἰαπωνίαν, μὲ πλεόνασμα ἐξαγωγῆς. Αἱ πηγαὶ σιδήρου τῆς Κίνας εἶναι πτωχότεραι ἀπὸ τὰς τοῦ ἄνθρακος. Ἡ παρακαταθήκη μετάλλου ὑπολογίζεται εἰς μόνον 952 ἑκατ. τόννων. Ἡ ἀνθρακωρυχία εἶναι μᾶλλον ζωηρὰ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κάτω Γιάγκ-τσέ, ἔνθα τὰ ὀρυχεῖα ἀποδίδουν τὰ δύο τρίτα τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς (1—5 ἑκατ. τόν.)· κατόπιν ἔρχονται τὰ μεταλλεῖα σιδήρου εἰς τὴν Μαντζουρίαν.

Ἄλλα μεταλλεύματα ὑπάρχουσιν εἰς τὸ Λιάοτογκ τῆς νοτίου Μαντζουρίας ὅμοια μὲ τὰ τῶν περιφερειῶν τῆς Ἀνωτέρας λίμνης, ἀλλὰ κατωτέρας ποιότητος. Ἐπίσης ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου ἐν ἀφθονίᾳ διεσκορπισμένα εἰς τὴν βόρειον Κίναν καὶ ἰδίως πρὸς τὸν κάτω Γιάγκ-τσέ, ἔξω τοῦ κυματοθραύστου τοῦ Σίνιαν, ὡς καὶ ἀσβεστόλιθος. Τὸ Νὰν-Λιγκ παράγει λευκοσίδηρον, βορειότερον, εἰς τὸ Σουϊ-κοὺ-σὰν εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Σιάγκ, παράγεται μολυβδόσιγκος καὶ εἰς τὸ κεντρικὸν Χιουνὰν ἀντιμόνιον. Ἐπίσης λευκοσίδηρος παράγεται εἰς τὸ νότιον Γιουνὰν πλησίον τοῦ Μεγκτζέ, καὶ ἀκόμη βορειότερον εἰς τὸ βορειοανατολικὸν Γιουνάν, μὲ τὸ Τογκχσουὰν ὡς κέντρον, ὁ μόλυβδος. Ἔτι μᾶλλον σπουδαία εἶναι ἡ παραγωγὴ ὀρειχάλκου. Ἡ παραγωγὴ τοῦ πετρελαίου εἶναι ἄφθονος, ἀλλ' ἡ βιομηχανία του δὲν ἐξειλίχθη. Μεταλλεύματος τόγκσεν ἐξήχθησαν τῷ 1925 τόννοι 5872, ἀντιμονίου δὲ (1927) ποσὸν ἀξίας 17.238 τάελς. Ἡ Κίνα εἶναι ἡ κυριωτέρα ὅλου τοῦ κόσμου παραγωγὸς ἀντιμονίου καὶ τόγκσεν (μετάλλου χρησιμοποιουμένου εἰς ἠλεκτρικοὺς λαμπτῆρας).

Μεταφοραὶ καὶ συγκοινωνίαι. Κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἐμπορεύματα μετακομίζονται ἐν Κίνᾳ δι' ἀνθρωπίνης ἐργασίας καὶ συμπληρωματικῶς διὰ ζῴων. Τὸ χειραμάξιον καὶ τὸ μεταφορικὸν κοντάρι εἶναι τὸ σύνηθες μέσον μεταφορᾶς μικρῶν ἐμπορευμάτων. Εἰς τὴν βόρειον Κίναν εἶναι ἐν χρήσει τὰ ἁμάξια, ἰδίως τὰ ἰαπωνικά, χωρὶς σιδηρᾶ ἐλάσματα, ἐνῷ εἰς τὴν μέσην καὶ νότιον χώραν ἡ καρέκλα-σεντὰν εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ τὰ περίχωρα. Ἡ Κίνα χρησιμοποιεῖ κυρίως τὰς ἐντὸς τῆς χώρας ποταμίους συγκοινωνίας. Ὁ Γιάγκ-τσέ, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὁ Σὶ-κιάγκ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ τῆς νοτιοανατολικῆς Κίνας, χρησιμοποιοῦνται πρὸς μεταφορὰν μεγάλων φορτίων. Ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἡ διὰ τῶν ποταμῶν συγκοινωνία ὑπεβοηθεῖτο διὰ τῆς κατασκευῆς διωρύγων, αἵτινες κατεσκευάσθησαν κατὰ διαφόρους περιόδους τῆς κινεζικῆς ἱστορίας (ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν δυναστείαν τοῦ ΜογγόλουΓυάν) ἀλλ' εἶναι ἤδη κατεστραμμένα.

Ὑπηρεσία δι' αὐτοκινήτων διωργανώθη ἐπὶ δικτύου ὁδῶν, ἡ μεγαλυτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἀπὸ Καλγὰν εἰς τὴν Οὔργκα, μήκους 700 μιλλίων. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος τῆς κατασκευῆς σιδηροδρόμων διεκόπη διαρκοῦντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Οἱ ἐν χρήσει σιδηρόδρομοι σήμερον εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἡ γραμμὴ Πεκίνου-Καλγὰν-Σουιγιὰν-Παοτουτσὲν (597 μίλλια), ἡ ὁποία πρόκειται νὰ ἐπεκταθῇ διὰ τῶν βοσκῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν τῆς ἐσωτερικῆς Μογγολίας καὶ βορειοδυτικῆς Κίνας. Ἡ γραμμὴ αὕτη κατεσκευάσθη καὶ διετηρήθη ὑπὸ τῶν Κινέζων ἄνευ ἐξωτερικῆς βοηθείας. 2) Αἱ δύο μεγάλαι φορτηγαὶ γραμμαὶ σιδηροδρόμου, αἱ διασχίζουσαι τὰ πεδία τῆς βορείου Κίνας ἀπὸ βορρᾶ μέχρι νότου: α) Ὁ σιδηρό-

Digitized by Google

δρομος Πεκίνου-Κάνκοβ, διήκων κατὰ μῆκος τῶν ορίων τοῦ πεδίου. β) Ὁ σιδηρόδρομος Τιεντσὶν-Ποῦκοβ, διήκων διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ πεδίου. Οὗτος συνδέει τὸ Πεκῖνον μὲ τὴν γραμμὴν Σαγκάϊ-Νάνκιγκ καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ κάτω Γιὰγκ-τσέ. 3) Ὁ σιδηρόδρομος Πεκίνου-Τιεντσὶν-Κοῦκντεν, διασχίζων τὴν παραλιακὴν γραμμὴν μεταξὺ τοῦ ἄκρου τοῦ Μογγολικοῦ ὀροπεδίου καὶ τῆς θαλάσσης. Συνδέει τὰ δύο μεγάλα βόρεια κέντρα μὲ τὴν μητρόπολιν τῆς νοτίου Μαντζουρίας καὶ συνδέεται μὲ τὸ πολύπλοκον καὶ ταχέως ἐπεκτεινόμενον δίκτυον τῶν σιδηροδρόμων Μαντζουρίας. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ ὑπάρχῃ κατ' εὐθεῖαν σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία μεταξὺ Καντῶνος καὶ Χάρμπιν καὶ κατόπιν μέσῳ τοῦ ὑπερσιβηριακοῦ μὲ τὴν Εὐρώπην. Ὑπάρχει ἐπίσης γραμμὴ διασταυρώσεως εἰς τὸ ἀνατολικοδυτικὸν Λὸγκ-χαί, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸν νέον λιμένα Χαϊτσόου, εἰς τὸ βόρειον Κιαγκσοὺ καὶ διασχίζουσα καὶ τὰς δύο βορειονοτίους γραμμὰς διατρέχει τὸ Τσουτσόου καὶ τὸ Καὶ-φέγκ μέχρι Χονὰν-φοὺ καὶ Λὶγκ-πάο, εἰς τὸ δυτικὸν Χόναν, τὸ παρὸν τέρμα του. Ἐκτὸς μικρῶν γραμμῶν διακλαδώσεως, αι ὁποῖαι συγκοινωνοῦν μὲ ἀνθρακωρυχεῖα, ὑπάρχουν δύο ἀξιόλογοι γραμμαὶ σιδηροδρόμου, συνδεόμεναι μὲ τὰς κυρίας γραμμάς. Ὁ σιδηρόδρομος Σάντογκ, ὁ ὁποῖος συνδέει τοὺς σιδηροδρόμους Τσινὰν-φοὺ μὲ τὸ Τσὶγκ-τάο (Κιάο-Τσὸ) καὶ Σανσί, συνδέοντας τὴν γραμμὴν Πεκίνου-Χάνκοβ, μὲ τὸ Τάϊ-γιούαν-φού.

Ἡ Σαγκάη εἶναι τὸ κέντρον τῶν ἑξῆς ἰδιαιτέρων κλάδων: 1) Σαγκάης - Μάνκιγκ, 2) Σαγκάης-Χαγκτσόου-Νίγκπο, 3) Σαγκάης-Γοῦσογκ. Ἡ Καντὼν ἐπίσης εἶναι τὸ κέντρον ὁμοίων γραμμῶν τοῦ νότου. Ἐκτὸς τῆς γραμμῆς Καντῶνος—Σιοὺ-τσόου, περὶ τῆς ὁποίας ἀνεφέραμεν, μικροὶ σιδηρόδρομοι συνδέουν τὴν νότιον μητρόπολιν μὲ τὸ Κόουλούν, ἀπέναντι τοῦ Χογκκὸγκ καὶ μὲ τὸ Σαμσούι. Ἄλλος ἀξιόλογος σιδηρόδρομος ἐν Κίνᾳ εἶναι ἡ φορτηγὸς γραμμή, ἡ ὁποία κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1909 καὶ ἡ ὁποία διήκει ἀπὸ Χαὶπ-χόγκ, ἐν Τὸγκ-κίγκ, εἰς Γιουννὰ-φού, εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Κίναν· τῆς γραμμῆς ταύτης 200 μίλλια εἶναι ἐντὸς κινεζικοῦ ἐδάφους. Ὑπάρχουν μικραὶ τοπικαὶ γραμμαὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, ἀπὸ τὸ Ἀμόϋ, Σουάτοβ καὶ Μακάο, καὶ μία συνδέει τὸ Κιουκιάγκ μὲ τὸ Ναντσάγκ.

Πέντε ἐπαρχίαι, αἱ Κάνσου, Σενσί, Σεχγουάν, Κουεϊτσὸβ καὶ Κουάγκσι, στεροῦνται σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, πολλαὶ δὲ ἄλλαι ἔχουν πολὺ μικρὰς γραμμάς. Εἰς ὅλην τὴν Κίναν (ἐκτὸς τῆς Μαντζουρίας) ὑπάρχουν περίπου 7,500 μίλλια σιδηροδρόμων. Τὰ 73 % τῶν γραμμῶν ὑπάγονται εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας καὶ τὰ 27 % παρεχωρήθησαν εἰς ἑταιρείας. Μεταξὺ τῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι πρόκειται νὰ κατασκευασθοῦν, αἱ σπουδαιότεραι εἶναι: 1) Ἡ συμπλήρωσις τοῦ μεταγωγικοῦ σιδηροδρόμου μέχρι Καντῶνος. 2) Ἡ προέκτασις τῆς γραμμῆς Λόγκ-χαί, πρὸς τὰ δυτικά, πρὸς τὸ Σιὰν-φοὺ καὶ Λαντσόου, καὶ ἴσως τελικῶς εἰς Σιγκκιάγκ. 3) Ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδηροδρόμου Σεχγουάν, ἡ ὁποία θὰ συνδέσῃ τὴν μεγάλην καὶ ἀπομονωμένην δυτικὴν ἐπαρχίαν μὲ τὸ Χανκόβ.

Τὰ ἐκ τῶν σιδηροδρόμων ἔσοδα τῷ 1927 ἦσαν περίπου δολλάρια 29,897,898, τὰ ἔξοδα διοικήσεως δολλάρια 89,250, κινήσεως 20,054,233 καὶ ἄλλα ἔξοδα δολ. 1,931,368. Ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐν Κίνᾳ ἐβελτιώθη μεγάλως ἐσχάτως καὶ ὑπάρχουν ἤδη 12,000 ταχυδρομικὰ καὶ περὶ τὰ 1000 τηλεγραφικὰ γραφεῖα. Ἀποτέλεσμα τῆς διασκέψεως τοῦ Οὐάσιγκτων ἦτο ὅτι ὅλαι αἱ ἐνδιαφερόμεναι δυνάμεις συνεφώνησαν ν' ἀποσύρουν τὰ ταχυδρομικά των πρακτορεῖα ἀπὸ τὴν Κίναν τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1923. Ὁ ἀσύρματος ἤδη διεδόθη ἀρκετὰ μέχρι τῆς Οὔργαα, τῆς ἐσωτερικῆς Μογγολίας καὶ τοῦ Κασγκὰρ (Σιγκιάγκ).

— [ΠΟΛ. ΓΕΩΓΡ.] ***Πληθυσμός.*** Κατὰ τὴν ταχυδρομικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920, ὁ πληθυσμὸς ἦτο 427 ἑκατομμύρια εἰς τὴν κυρίως Κίναν (περιλαμβανομένης τῆς Μαντζουρίας). Ἐὰν ὑπολογισθῇ ὁ πληθυσμὸς τῆς Μογγολίας, τοῦ Θιβὲτ καὶ τῆς Σιαγκιὰγκ εἰς 11 ἑκατομμύρια, ἔχομεν σύνολον πληθυσμοῦ 438 ἑκατομμυρίων. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1910 ὁ πληθυσμὸς ὑπελογίσθη εἰς 331 ἑκατομμύρια. Οὕτως ὁ πληθυσμὸς τῆς Κίνας ἀναλογεῖ πρὸς τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς γῆς. Ξένοι κάτοικοι κατὰ τὴν τελωνειακὴν στατιστικὴν τοῦ 1926 ἦσαν 346 683, ἐξ ὧν 235.339 Ἰάπωνες, 14 600 Ἄγγλοι, 3 400 Ἀμερικανοὶ καὶ 74.089 Ρῶσοι. Τὰ 80 % περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, 6 % ζοῦν εἰς πόλεις πληθυσμοῦ 50.000 κατοίκων καὶ ἄνω, 6 % εἰς πόλεις μὲ πληθυσμοὺς ἀπὸ 10.000 μέχρι 50.000 κατοίκων καὶ 8 % εἰς πόλεις κάτω τῶν 10.000 κατοίκων.

Οἱ Κινέζοι ὑπῆρξαν ἐποικισταί, ἀλλ' ἡ κίνησις ἀπὸ πυκνοκατῳκημένων μερῶν εἰς ἀραιῶς κατῳκημένα ἠμποδίζετο πάντοτε ἀπὸ κοινωνικὰς προλήψεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὸν λαὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πατρικὴν ἑστίαν. Μόνον εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χώρας ὑπῆρξε συνεχὲς ρεῦμα ἀπὸ τὸ Φουκιὲν εἰς τὸ Γουάγκτογκ, ὅπου ὁ πυκνὸς πληθυσμὸς τῶν παραλίων μετεκινεῖτο εἰς τὰς εὐφόρους χερσονήσους καὶ νήσους. Εἰς τὴν ἰαπωνικὴν Φορμόζαν, οἱ Κινέζοι, ἀποτελοῦν τὰ τρία τέταρτα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν Μαλάγια, σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Εἰς Φιλιππίνας, Ἰάβαν καὶ Σιὰμ καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἰνδοκίνας, ἐπέδειξαν δραστηριότητα καὶ προοδευτικότητα, ἥτις ἔφερεν αὐτοὺς εἰς θέσιν νὰ ὑπερέχωσι τῶν ἐγχωρίων πληθυσμῶν. Οἱ Κινέζοι οὗτοι διατηροῦν στενὸν δεσμὸν μὲ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των καὶ ἀποστέλλουν σεβαστὰ ποσὰ χρημάτων. Οἱ πληθυσμοὶ τῶν πυκνοκατῳκημένων περιφερειῶν τοῦ βορείου Γάντογκ, Σιχλὶ καὶ Χονὰν δὲν ἔχουν τὸ ἀποδημητικὸν πνεῦμα τῶν νοτίων. Ἡ βόρειος χώρα κατεστράφη ἀπὸ λιμοὺς καὶ ἀπὸ ἐμφύλιον πόλεμον, αἱ δὲ ἀνυπόφοροι συνθῆκαι τοῦ βίου εἰς πολλὰ διαμερίσματα ἠνάγκασαν τὸν λαὸν νὰ παραβλέψῃ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις καὶ προλήψεις, ὥστε ἤδη νὰ ὑπάρχῃ μέγιστον ρεῦμα μεταναστεύσεως, μέχρις ἀθρόας τοιαύτης ὁλοκλήρων οἰκογενειῶν. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Μαντζουρίαν, ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν (1923—1927), ἦτο δύο ἑκατομμύρια ἀτόμων καὶ ἡ ἀπὸ τὴν βόρειον Κίναν ἔξοδος, κατὰ τὸ 1928, ἀνῆλθεν εἰς 40 000 ἄτομα καθ' ἑβδομάδα. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἰς Μαντζουρίαν, κατὰ τὸ 1924, ἦτο μόνον 61 κατὰ τετραγωνικὸν μίλλιον. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν ἀκόμη διαθέσιμοι μεγάλαι εὔφοροι ἐκτάσεις, ἰδίως πρὸς βορρᾶν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Μαντζουρίας κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν, ἀποτελεῖται ἀπὸ Κινέζους, ἀπὸ τὸ ἐκλεκτώτερον στοιχεῖον. Ἡ βόρειος Κίνα εἶναι ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν βορείων συνόρων της. Ἡ τάσις ὅμως πρὸς πυπνὴν συνοίκισιν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ αἰτία τῆς πενίας τῶν κατοίκων εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ὀφείλεται εἰς κοινωνικὰ αἴτια.

Πολίτευμα καὶ διοίκησις. Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1911, ἡ ὁποία κατήργησε τὸ αὐτοκρατορικὸν πολίτευμα καὶ τὸ μακροχρονίως λειτουργοῦν διοικητικὸν σύστημα, ἡ Κίνα διῆλθεν ἀπὸ διάφορα στάδια πολιτικῶν μεταβολῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων καὶ σήμερον ἀπέκτησε πολιτικὴν σταθερότητα ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐπηρεαζόμενον ὅμως ἀπὸ τὴν στρατοκρατικὴν τάσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀπότοκος τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1928 προεκηρύχθη Σύνταγμα, περιλαμβάνον ἀρχὰς καὶ συστήματα διοικήσεως ἀρεστὰ εἰς ὅλους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ διοικητικὸν σύστημα εἶναι ἔργον τοῦ λαϊκοῦ κόμματος (Κουγιομιγκτάγκ), τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ μόνον ἀνεγνωρισμένον κόμμα. Ὁ ἐκλιπὼν ἱδρυτὴς τοῦ κόμματος Σοὺν-Γιὰντ-Σὼν εἶναι ἕνα εἶδος προστάτου ἁγίου τοῦ κόμματος καὶ ἡ πολιτική του διαθήκη θεωρεῖται ὡς ἐπίσημον ἔγγραφον τῆς κυβερνήσεως. Αἱ τρεῖς μεγάλαι «Ἀρχαὶ τοῦ Λαοῦ» εἶναι: 1) Ἐθνισμὸς (ἐθνικὴ χειραφεσία καὶ ἰσότης μεταξὺ τῶν φυλῶν). 2) Δημοκρατία (πολιτικὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ). 3) Σοσιαλισμὸς (οἰκονομικὰ δικαιώματα τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ἐργατῶν). Ὁ δόκτωρ Σὼν «ἐθνισμὸν» ἐννοεῖ τὴν ἀνάγκην νὰ δημιουργηθῇ ἰσχυρὰ ἐθνικὴ συνείδησις μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ὥστε νὰ δυνηθῇ ἡ Κίνα νὰ παύσῃ νὰ εἶναι «ἀποικία κάθε μεγάλης δυνάμεως», ὑποστηρίζει δὲ ὅτι πρέπει ὁ κινεζικὸς λαὸς νὰ ὀργανωθῇ εἰς μίαν καὶ ἰσχυρὰν ὀργανικὴν μονάδα (σωματεῖα καὶ τοπικὰς ὀργανώσεις), ὅτι πολλὰ ἀρχαῖα χαρακτηριστικὰ πρέπει νὰ ἀναζωογονηθοῦν, συμπεριλαμβανομένων τῶν κινεζικῶν γνώσεων, οἷαι περιλαμβάνονται εἰς τὴν «Μεγάλην Μάθησιν» καὶ ὅτι πρέπει ν' ἀναζωογονηθῇ ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Κινέζοι νὰ ἐφευρίσκουν νέα πράγματα. Προτρέπει ἐπὶ πλέον, ὅπως ἡ Κίνα ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Δύσιν καὶ προσλάβῃ ἐκεῖθεν ὅ,τι καλόν. Περαιτέρω, ἀναπτύσσων τὸ περιεχόμενον τῆς «Δημοκρατίας», ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ Κίνα ὡς πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην, ἔχει ὀλίγα νὰ μάθῃ ἀπὸ τὴν Δύσιν. Σημειώνει ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως εἶχον κατὰ τὸ παρελθὸν πολὺ μικρὰν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπησχολοῦντο μὲ τὸν ἀγῶνα πρὸς ἀπόκτησιν τοιαύτης, ἐνῷ ἐν Κίνᾳ ὑπῆρξε πάντοτε τοιαύτη ὑπερβολικὴ ἐλευθερία, ὥστε «κατήντησεν ὁ λαὸς ὡς πινάκιον ἄμμου καὶ ἦτο ἀνίκανος ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν ξένον ἰμπεριαλισμὸν καὶ τὴν οἰκονομικὴν κατάκτησιν». Ἐπάγεται ὅτι ἡ Κίνα ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ δύο σοβαρὰ προβλήματα, εἰς τὴν λύσιν τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ εὕρῃ βοήθειαν οὔτε ἀπὸ τὴν ἰδικήν της πεῖραν οὔτε ἀπὸ τὴν πεῖραν τῆς Δύσεως. Τὰ προβλήματα ταῦτα εἶνε τὸ πῶς θ' ἀποκτήσῃ ἡ Κίνα ἰσχυρὰν κεντρικὴν κυβέρνησιν καὶ συγχρόνως τὸ πῶς θὰ ἀποδιωχθῇ ἀπὸ τὸν λαὸν ὁ φόβος τοιαύτης κυβερνήσεως. Πραγματευόμενος τὴν τρίτην ἀρχὴν τοῦ «Σοσιαλισμοῦ» ὁ Σών, ἐπιμένει ὅτι δέον ἡ προσοχὴ νὰ περιστραφῇ περὶ τὸ κέντρον τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, ν' ἀποφευχθῇ δὲ τὸ λάθος τῶν λαῶν τῆς δύσεως, θεωρούντων τὰ ὑλικὰ προβλήματα ὡς τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ μέγα πρόβλημα, λέγει, δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἀνισότης, ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ πενία, ὄχι πόλεμος κατὰ τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ πρόληψις τῆς ἀναπτύξεως καπιταλιστῶν εἰς τὸ μέλλον. Ἡ μέθοδος πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς κρατικῆς βιομηχανίας. Ἀπαριθμεῖ σειρὰν μέσων πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ καταλήγει, ὅτι ὑπάρχει ἄμεσος ἀνάγκη, ὅπως καλυτερεύσωσιν αἱ παλαιαὶ μέθοδοι παραγωγῆς πρώτων ὑλῶν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων περιφερειῶν τοῦ κόμματος Κουγιομιγκτὰγκ συνῆλθον εἰς συνέδριον ἐν Καντῶνι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1926 καὶ ἐψήφισαν τὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματος, στηριχθὲν εἰς τὴν πολιτικὴν διαθήκην τοῦ Σών. Ἡ σύνταξις τοῦ Συντάγματος ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ κόμματος, τροποποιημένων κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν στρατιωτικῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι συνέτειναν εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ ἐθνικιστικοῦ κόμματος. Οὕτως ἡ Κίνα πρὸς ἱκανοποίησιν ὅλων διῃρέθη εἰς τέσσαρας ζώνας, ἤτοι: 1) Τὴν βορείαν ζώνην, συγκειμένην ἀπὸ τὴν Σιχλί, Σανσὶ καὶ τὰς ἐπαρχίας τῆς ἐσωτερικῆς Μογγολίας, ὑπὸ τὸν Γιὲν Χσὶ Σιάν, τὸν κυβερνήτην τῆς Σανσί. 2) Τὴν Βορειοκεντρικὴν ζώνην, ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸ Σάντογκ, Χονάν, Σενσὶ καὶ Κανσού, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φὲγκ-Γιοὺ-Χσιάγκ. 3) Τὴν λεκάνην τοῦ κάτω Γιὰγκ-Τσὲ (Ἀγχγουέϋ, Κιαγκσού, Κιαγκσί, καὶ Τσεκιάγκ), ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γκιὰγκ-Καὶ-Σέκ, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου. 4) Τὴν Νότιον Κίναν καὶ τὸ Χιουμέχ, ὑπὸ τὸ κόμμα «Κουανσί». Τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὀργανικοῦ νόμου εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Ἓν κυβερνητικὸν συμβούλιον συγκείμενον ἐκ 15 τὸ πολὺ μελῶν, ἔχον τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν. Ἔχει δικαιοδοσίαν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, ναυτικοῦ καὶ ἀεροπορικοῦ σώματος καὶ εἶναι τὸ μόνον ἁρμόδιον νὰ κηρύττῃ πόλεμον, νὰ συνάπτῃ εἰρήνην καὶ συνθήκας μὲ ξένας δυνάμεις. Ὁ πρόεδρός του εἶναι ὁ ἐπίσημος ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ἀντιπροσωπεύων αὐτὸ εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις του, καὶ εἶναι συγχρόνως ὁ ὕπατος ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων.

β) Πέντε συμβούλια διὰ τὰς κάτωθι ὑπηρεσίας: ἐκτελεστικήν, νομοθετικήν, δικαστικήν, ἐξετάσεως καὶ ἐλέγχου (δηλαδὴ λογοκρισίας καὶ ἐπιθεωρήσεως). Ἐκ τούτων τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον εἶναι τὸ ὑπέρτατον ὄργανον τῆς ἐθνικῆς διοικήσεως, ἱδρύον τὰ ὑπουργεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναθέτει διάφορα ἐκτελεστικὰ καθήκοντα. Οἱ πρόεδροι καὶ ἀντιπρόεδροι τῶν πέντε συμβουλίων ἐκλέγονται ἀπὸ τὸ κυβερνητικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον διευθετεῖ τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων συμβουλίων διαφωνίας. Ἐπίσης ἀνασυνεστήθη τὸ μέτρον τῆς διὰ διαγωνισμοῦ καταλήψεως θέσεων, καὶ ὑπάρχει εἰδικὸν συμβούλιον διὰ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν διαγωνιζομένων, ἀλλὰ μὲ εὐρυτέραν, ἢ ὅσην παρεῖχε τὸ ἀρχαῖον σύστημα, ἐξουσίαν, διότι διαρρυθμίζει καὶ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα. Τὸ τμῆμα τοῦτο, παρὰ τὰς ἀνωμαλίας τῶν ἐμφυλίων πολέμων, συνετέλεσε μεγάλος εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς παιδείας.

Ἐν τούτοις τὸ πρόγραμμα τοῦ Σὼν περὶ ἐκλογῶν καὶ δικαιώματος προτάσεως νόμων ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀνακλήσεως αὐτῶν δὲν ἐφηρμόσθη ἀκόμη, διεξάγεται δὲ ἀγὼν ἐπ' αὐτοῦ μεταξὺ συντηρητικῶν καὶ ριζοσπαστικῶν στοιχείων. Τὸ σύστημα τῶν δημογεροντιῶν τῶν διαφόρων χωρίων ὑπάρχει ἀκόμη καὶ εἶναι τὸ μόνον ἐπιζῆσαν ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα συστήματα. Κατὰ τὸν Σὼν ἡ νέα ὀργάνωσις πρέπει νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῶν παλαιῶν παραδόσεων.

Σημαία. Ἡ σημαία τῆς Κίνας, καὶ ἡ ἐθνικὴ καὶ ἡ ἐμπορική, ἀποτελεῖται ἐκ 5 ὁριζοντίων ζωνῶν (ἐρυθρᾶς, κιτρίνης, κυανῆς, λευκῆς καὶ μελαίνης), ἡ δὲ πολεμικὴ εἶναι ἐρυθρά, φέρουσα εἰς τὴν ἄνω ἀριστερὰν γωνίαν κυανοῦν τρίγωνον, φέρον εἰς τὸ μέσον λευκὸν ἥλιον μετὰ 12 ἀκτίνων. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ σημαία καὶ τὸ ἐθνόσημον παρίστων δράκοντα κίτρινον καὶ φλογώδη σφαῖραν ἐπὶ ἐρυθροῦ βάθους.

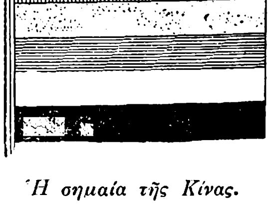

Ἡ σημαία τῆς Κίνας.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Τὸ κράτος τῆς Κίνας εἶναι διῃρημένον εἰς 21 μεγάλας ἐπαρχίας, ἑκάστης τῶν ὁποίων ἡ ἔκτασις ἀντιστοιχεῖ πρὸς ὁλόκληρον εὐρωπαϊκὸν κράτος. Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων 17 ἀνήκουσιν εἰς τὴν κυρίως Κίναν, μία, τὸ Κανσού, περιλαμβάνει τὸ εἰς τὴν χώραν ἀνῆκον τμῆμα τῆς Μογγολίας καὶ 3 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μαντζουρίαν. Αἱ ἐπαρχίαι (σὲ-πὰ-σέγγ) διοικοῦνται ὡς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ ἀντιβασιλέων ἢ διοικητῶν (τσὸγγ-τοὺ ἢ φοὺτάϊ), μὲ εὐρεῖαν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, τῆς ἀμύνης τῆς χώρας, τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων κτλ., ἑκάστη δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι ὑποδιῃρημένη εἰς ἄλλα μικρότερα διαμερίσματα (φού, τίγγ, τσέου καὶ χιέν), διοικούμενα ἐπίσης ὑπὸ δευτερευόντων διοικητικῶν ἀρχόντων (τάο-τάϊ,

Digitized by Google

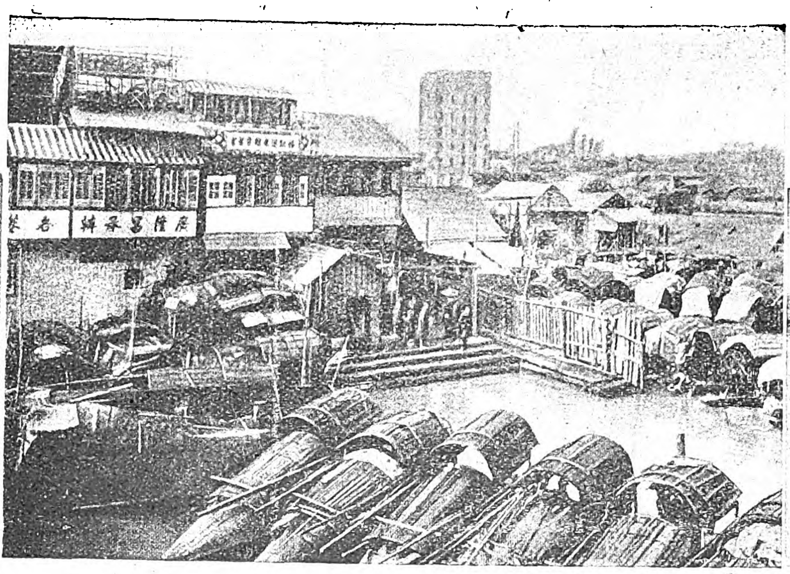

1) Κινεζικὴ ἅμαξα. 2) Κινεζικαὶ λέμβοι ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ διώρυγι (Καντών). 3) Χειράμαξα κινεζική.

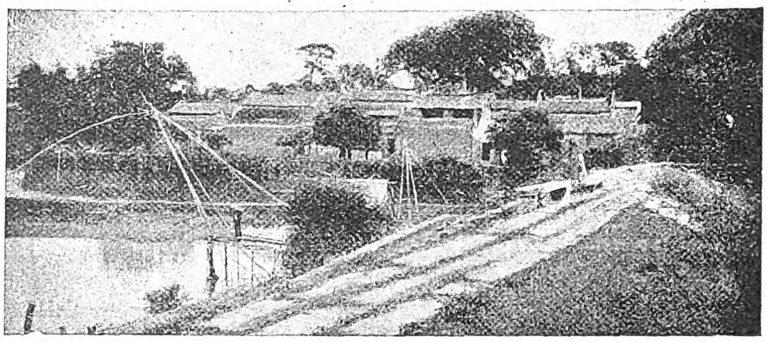

1) Ὁδὸς διὰ μέσου τῶν λαὶς τῆς Βορείου Κίνας. 2) Ὁδὸς πλησίον τῆς Καντῶνος.

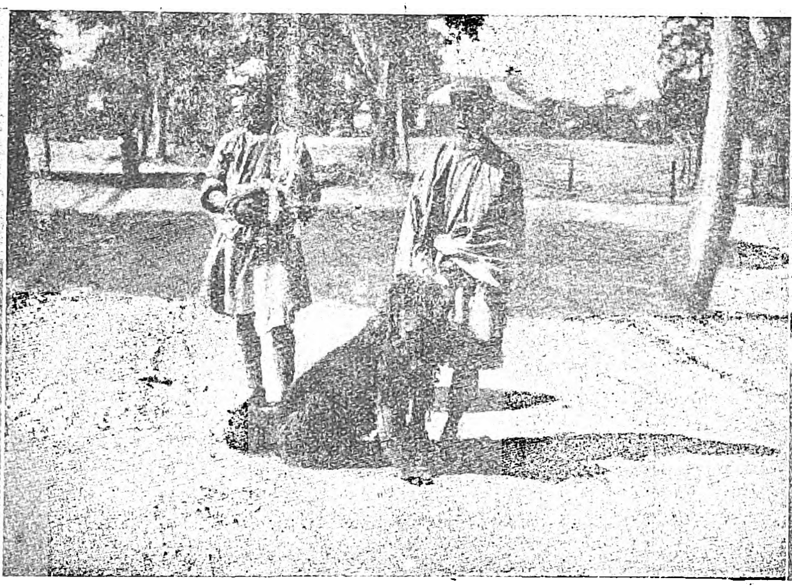

1) Χωρικὸς τοῦ Γιάνγκ-Σοῦ (χειμερινὴ περιβολή). 2) Τύποι Μόσσων. 3) Χωρικὸς τοῦ Τσὲ-Λὶ (θερινὴ περιβολή).

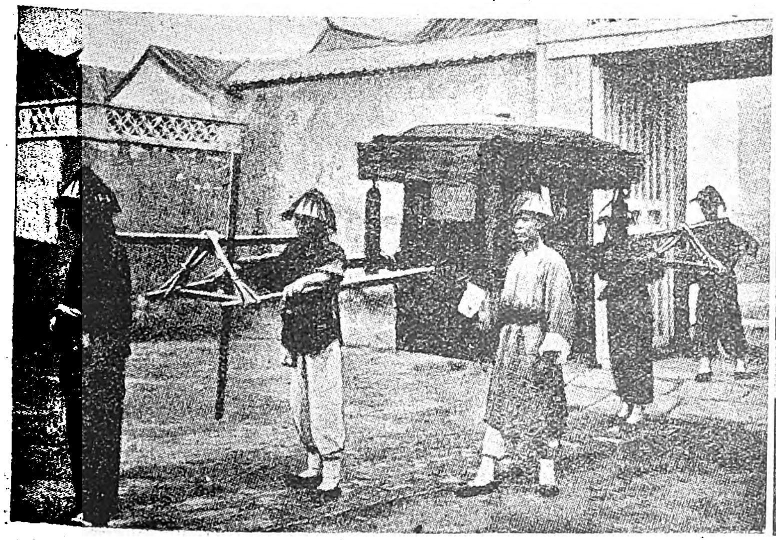

1) Μανδαρῖνος ταξιδεύων. 2) Μία χαρακτηριστικὴ εἰκὼν τῆς κινήσεως ἔν τινι τῶν προαστείων τοῦ Γιοὺν-Νάν.

Digitized by Google

τσὲ-φού τοὺγκ-τσέ, τσὲ-τσέου, τσὲ-χιὲν κλπ.). Κατωτέρω δίδομεν κατάλογον τῶν σινικῶν ἐπαρχιῶν μετὰ τῶν ἐκτάσεων, τῶν πρωτευουσῶν καὶ τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπογραφῆς τῶν σινικῶν ταχυδρομείων (1923).

1) *Γιουνάν*. Μεσόγειος ἐπαρχία καταλαμβάνουσα τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς κυρίως Κίνας. Ἔχει ἔκτασιν 371 500 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 9.839.200 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Γιουνανφοὺ* (150.000 κάτ.).

2) *Κανσού*. Περιλαμβάνει τὴν ἐσωτερικὴν Μογγολίαν (Β.Δ. τμῆμα τοῦ κράτους), ἔχει ἔκτασιν 428.400 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 5 928.000 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Λαντσέου* (500 000 κάτ.).

3) *Κιαγκσί*. Μεσόγειος ἐν τῇ νοτίῳ Κίνᾳ, ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σὶ-Κιάγγ. Ἔχει ἔκτασιν 173.300 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 24.466.800 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Ναγχάν*.

4) *Κιαγκσού*. Παραθαλασσία, πεδινή, εὔφορος ἐπαρχία τῆς κυρίως Κίνας, διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Γιὰγκ-Τσὲ-Κιάγκ. Ἔχει ἔκτασιν 105.200 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 33.786.100 κατ. καὶ πρωτ. τὸ *Νανκὶν* (360.500 κ.).

5) *Κουαγκσί*. Μεσόγειος, ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τῆς χώρας, ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ Σὶ-Κιάγγ καὶ πολλῶν παραποτάμων του. Ἔχει ἔκτασιν 222.500 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 12.258.300 κατ. καὶ πρωτ. τὸ *Κουεϊλίν*.

6) *Κουαγκτούγκ*. Παραθαλασσία ἐπαρχία τῆς ΝΑ. Κίνας, περιλαμβάνουσα καὶ τὴν νῆσον Χάϊ-Νάν, ἐκτάσεως 228.800 τετρ. χλμ., μὲ πληθυσμὸν 37.167.700 κατ. καὶ πρωτ. τὴν *Καντῶνα* (900 000 κ.).

7) *Κουεϊτσέου*. Μεσόγειος ἐν τῷ κέντρῳ τῆς χώρας, ἐκτάσεως 184.200 τετρ. χλμ., πληθυσμοῦ 11.115.000 κατ., μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Κουεϊγιάγγ*.

8) *Νγκανχουΐ* ἢ *Ἀνκουέϊ*. Ἐπαρχία μεσόγειος ἐν τῇ ἀνατολικῇ κυρίως Κίνᾳ μεταξὺ τοῦ κάτω ροῦ τῶν ποταμῶν Γιάγγ-Τσὲ καὶ Χοάγγ-Χό, ἐκτάσεως 144.900 τετρ. χλμ., πληθυσμοῦ 19 832.700 κατ., μὲ πρωτεύουσαν *Νυανκὶν* (40 000 κ.).

9) *Σανσί*. Ἐν τῇ βορείῳ Κίνᾳ, μεσόγειος ἐπαρχία συνορεύουσα μὲ τὴν χώραν τῶν Ὄρντος. Ἔχει ἔκτασιν 198 600 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 11.080.000 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Τάϊ-Γιουὲν* (50.000 κ.).

10) *Σαντούγγ*. Περιλαμβάνει τὴν ὀρεινὴν χερσόνησον Σαντοὺγγ ἐν τῇ Κιτρίνῃ θαλάσσῃ, ἔχει ἔκτασιν 147.800 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 30.803.200 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Τσινὰν* (250.000 κ.).

11) *Σενσί*. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς κυρίως Κίνας μεταξὺ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Τσίγγ-Λίγγ καὶ τῆς χώρας τῶν Ὄρντος πρὸς Δ. τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ καὶ ἔχει ἔκτασιν 203.700 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 9 465 600 κατ. καὶ πρωτ. τὸ *Σιγγὰν* (500 000 κ.).

12) *Σετσουάν*. Ἡ μεγίστη πασῶν τῶν σινικῶν ἐπαρχιῶν ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι τῆς χώρας, συνορεύουσα πρὸς Δ. πρὸς τὸ Θιβέτ. Ἔχει ἔκτασιν 546.800 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 49.782 800 κατ. καὶ πρωτ. τὸ *Σεγγτοὺ* (800 000 κ.).

13) *Τσεκιάγγ*. Παραθαλασσία ἐν τῇ ἀνατολικῇ Σινικῇ θαλάσσῃ, ἔχει ἔκτασιν 100.400 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 22 043.300 κατ. καὶ πρωτ. τὸν λιμένα τοῦ *Χαγγτσέου* (892 100 κ.).

14) *Φοκιέν*. Παραθαλασσία ἔναντι τῆς νήσου Φορμόζης, ἔχουσα ἔκτασιν 120.300 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 13.157.800 κατ. καὶ πρωτ. τὸν λιμένα τοῦ *Φοὺ-Τσέου* (350.000 κ.).

15) *Λονάν*. Καλύπτεται ὑπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Τσίγγ-Λίγγ καὶ κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς χώρας, ἔχει ἔκτασιν 172 300 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 30.831.900 κατ. καὶ πρωτ. τὸ *Κουΐ-Σὲγγ* (100 000 κ.).

16) *Χοπέϊ* ἢ *Πετχιλί*. Κεῖται περὶ τὸν ὁμώνυμον κόλπον ἐν τῷ ΒΑ. τμήματι τῆς χώρας καὶ περιλαμβάνει τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν τῆς χώρας Πεκῖνον (805.000 κ.) καὶ τὸν λιμένα τοῦ Τιὲν-Τσὶν (800.000 κ.). Ἔχει ἔκτασιν 321.200 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 34.186.700 κατ, καὶ πρωτεύουσαν τὸ Παοτιγγφοὺ 80.000 κ.).

17) *Χουνάν*. Εἶναι μεσόγειος, κεῖται εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς κυρίως Κίνας, διασχίζεται ὑπὸ πλήθους παραποτάμων τοῦ Γιάγγ-Τσὲ καὶ ἔχει ἔκτασιν 205.400 τετρ χλμ., πληθυσμὸν 28 443 300 κατ. καὶ πρωτ. τὸ Τσανσὰ (300 000 κ.).

18) *Χουπέϊ*. Καταλαμβάνει τὸ κέντρον τῆς χώρας, διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Γιάγγ-Τσὲ καὶ ἔχει ἔκτασιν 179 000 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 27.167.200 κατ καὶ πρωτ. τὸ Χάγγ-Κέου, δευτέραν μετὰ τὴν Σαγκάην πολυάνθρωπον πόλιν τῆς Κίνας (1.474.800 κ.).

19—21) *Κιρίν*, *Μοῦκντεν* ἢ *Φεγγτιὲγγ* καὶ *Χολουνκιάγγ*. Αἱ τρεῖς ἐπαρχίαι, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι διῃρημένη ἡ Μαντζουρία, ἔχουσαι ἔκτασιν 272.000, 142.000 καὶ 526.000 τετρ. χλμ., πρωτευούσας τὸ Κιρὶν (800.000 κ.), τὸ Μοῦκντεν (160.000 κ.) καὶ τὸ Τσιτσικὰρ (25 000 κ.), συνολικὸν δὲ πληθυσμὸν 22.083.400 κατοίκων.

Ἡ Κίνα ἔχει πολλὰς καὶ πολυανθρώπους πόλεις, ὧν δύο μάλιστα ὑπερβαίνουσι τὸ ἑκατομμύριον, τὸ Χαγγκέου (1 474 000 κ.) καὶ ὁ λιμὴν τῆς Σαγγάης (1.500.000 κ.), πολλαὶ δὲ ἄλλαι πλησιάζουσιν αὐτό. Σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ Πεκῖνον (805.000), ἡ Καντὼν (900.000), τὸ Χαγγτσέου (892 100), τὸ Σουτσέου (500.000), τὸ Τσανσὰ (535.800), τὸ Τσουγγκίγκ (623.300), τὸ Τιεντσὶν (800 000) κλπ.

Θρησκεία. Οἱ Κινέζοι δὲν ἔχουν ἑνιαίαν θρησκείαν, πάντα ὅμως τὰ θρησκευτικὰ συστήματα αὐτῶν διακρίνονται διὰ τὴν συντηρητικότητά των. Τὸν Κινέζον δὲν διακρίνει φανατισμός, δι' ὃ καὶ ἡ Κίνα οὐδέποτε ἔγινε θέατρον θρησκευτικῶν πολέμων καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων της καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἐπικρατούντων θρησκευτικῶν συστημάτων. Ὁ ταοϊσμὸς εἶναι θρησκεία πλήρης προλήψεων, αἱ ὁποῖαι ὅμως ὁσημέραι ἐκλείπουν καὶ χάνουν τὴν ἀξίαν των. Ὁ λαϊκὸς βουδισμὸς ὑπέστη τὴν ἰδίαν ἐξέλιξιν καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸν βορρᾶν (λαμαϊσμός), ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς φιλοσοφικωτέρας του ἀπόψεις ὁ βουδισμὸς ἔσχεν ὡρισμένην ἐπίδρασιν καὶ προσαρμογὴν καὶ δὲν ἀπώλεσε τὴν ἐπιβολήν του. Ὁ κομφουκισμός, ἂν καὶ ἔχῃ θρησκευτικὴν ἄποψιν, μᾶλλον κοινωνικὴν τάξιν καὶ τρόπον βίου καθορίζει παρὰ ἀποτελεῖ θρησκείαν, καὶ ἄν, προφανῶς, δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν νέαν διαμόρφωσιν τῆς κοινωνίας, ἐν τούτοις διατηρεῖ μεγάλην ζωτικότητα. Διατηρεῖ τὸ προνόμιον ν' ἀποτελῇ ἀκόμη τὸ πνευματικὸν ἔρεισμα τῶν διανοουμένων, ἔστω καὶ ἂν οὗτοι δὲν πρεσβεύουν καμμίαν θρησκείαν. Ὁ κομφουκισμὸς δὲν περιέχει τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ προσαρμόζεται εἰς τὸν βουδισμὸν ἢ τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν της. Ἤδη ἡ χριστιανικὴ κοινότης ἐπέδρασε πολὺ εὐρύτερα ἀπὸ τὴν ἀριθμητικήν της δύναμιν εἰς τὴν νέαν κοινωνικὴν ζωὴν τῶν Κινέζων, μέσῳ τῶν σχολείων καὶ κολλεγίων τῶν ἱεραποστόλων.

Οὕτως εἰς τὴν σύγχρονον Κίναν ἡ ἀρχαία τάξις, ἡ ὁποία ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τέσσαρας χιλιετηρίδας, ὑποχωρεῖ εἰς τὰς νέας ἰδέας καὶ αἱ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τάξεις τῶν ἐπιλέκτων διανοουμένων, γεωργῶν, τεχνητῶν καὶ ἐμπόρων ὑποχωροῦν εἰς τὴν νέαν κοινωνίαν. Ἐν τούτοις ἐπέζησαν τῶν ταραχῶν, ἐπαναστάσεων καὶ ἀνωμαλιῶν πολύτιμα στοιχεῖα ζωτικά, ὀφειλόμενα εἰς κληρονομικὴν παράδοσιν καὶ χρήσιμα διὰ τὴν νέαν ἐξέλιξιν καὶ τὴν νέαν κοινωνικὴν ζωήν.

Ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἡ τήρησις παρὰ τοῖς Κινέζοις τῶν οἰκογενειακῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ὁμοιομορφίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐθίμων, ἥτις παρατηρεῖται καθ' ὅλην τὴν χώραν. Πάντως οἱ συγγραφεῖς ἀποδέχονται, ὅτι ἡ οἰκογένεια ἐρρύθμισε τὸ κοινωνικὸν καὶ τὸ πολιτικὸν σύστημα τῆς Κίνας καὶ ἐκυριάρχησεν αὐτῶν. Οἱ οἰκογενειακοὶ δὲ θεσμοὶ ἦσαν ἀνέκαθεν συνδεδεμένοι μὲ τὰς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κομφουκίου περιέχει μεταξὺ τῶν θεμελιωδῶν κανόνων της καὶ τὴν τήρησιν τοῦ δεσμοῦ τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς. Πρὸς τήρησιν τῶν οἰκογενειακῶν ἐθίμων ὑπῆρχεν εἰδικὸν κυβερνητικὸν τμῆμα, ὀνομαζόμενον «Συμβούλιον τῶν τελετουργιῶν», καθόσον ὑπῆρχε καὶ τελετουργικὸν μέρος, ἐμπνέον τὴν υἱικὴν στοργήν. Ἄλλο μέσον τῆς τηρήσεως τῶν οἰκογενειακῶν ἐθίμων εἶναι αἱ πομπώδεις καὶ πολυέξοδοι τελεταὶ τῶν γάμων καὶ κηδειῶν, ἡ διατήρησις οἰκογενειακῶν τάφων, αἱ συναντήσεις τῶν οἰκογενειῶν κατὰ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα, ἡ ἵδρυσις ἀναμνηστικῶν πυλῶν πρὸς τιμὴν γυναικῶν, αἵτινες ἐχήρευσαν καὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑπανδρευθοῦν ἐκ νέου καὶ ἄλλαι συμβολικαὶ πράξεις. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν οἰκογένειαν τὸ ἄτομον ἐλάχιστα ὑπολογίζεται, ὀφείλει δὲ ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν οἰκογένειαν· π. χ. ὁ γάμος εἶναι ζήτημα ἐνδιαφέρον δύο οἰκογενείας καὶ οὐχὶ δύο ἄτομα, τὰ ὁποῖα, συνήθως παιδία ἀνήλικα, οὐδόλως γνωρίζονται. Ἡ οἰκογένεια, ὡς φυλετικὴ ὁμάς, διατηρεῖ εἶδος ἀλληλασφαλιστικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ ἱδρύματος, καὶ ἔχει ἰδιαίτερον ταμεῖον διὰ τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῶν μελῶν της, καὶ μέσῳ αὐτοῦ κατώρθωσαν ἐπιμελῆ παιδία νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ καταλάβουν δημοσίας θέσεις. Αἱ οἰκογένειαι πολλάκις ἀπετέλεσαν συνδέσμους οἰκογενειῶν μεταξύ των, οἱ ὁποῖοι εἰς ὡρισμένα χωρία ἐξειλίχθησαν εἰς πολιτικοὺς ὀργανισμούς, ἀσκοῦντας τὴν διοίκησιν κατὰ τὰς περιόδους ἀναρχίας. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι διῳκοῦντο ἀπὸ δημογέροντας, ἐκλεγομένους ἀπὸ τοὺς μᾶλλον πεπειραμένους καὶ ἐχέφρονας ἀρχηγοὺς οἰκογενειῶν. Οὗτοι ἐξετέλουν καθήκοντα δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ εἰρηνοδικῶν, καὶ ἐπεκοινώνουν μὲ τὰς ἀνωτέρας ἀρχάς, ὁ δὲ ναὸς τοῦ χωρίου ἦτο ὁ τόπος τῶν συνεδριάσεων καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα διετήρουν κληρονομικῶς οἱ κυρίως ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν, οὕτω δὲ τὸ σύστημα διοικήσεως ἦτο πατριαρχικόν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀρχαία Κίνα ἦτο κοινωνικὴ δημοκρατία μυριάδων οἰκογενειακῶν ὀργανώσεων, αἱ σχέσεις δὲ τούτων ἐρρυθμίζοντο ἀπὸ κοινωνικὸν κώδικα, ἀπαιτοῦντα ὑποταγὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ὕπατος πατριάρχης καὶ ὁ «Υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ», μὲ ἐξουσίαν ρυθμιζομένην μόνον ἀπὸ τὴν ἰδίαν του ἀντίληψιν περὶ εὐθύνης. Ἐὰν διὰ τῶν πράξεών του ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τοῦ «Πνευματικοῦ Πατρός», τῆς μεγίστης δηλαδὴ οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν, ἁπλῶς «ἐξήντλησε τὴν ἐντολὴν τοῦ Οὐρανοῦ», καὶ ἡ ἐναντίον του ἐπανάστασις ἐθεωρεῖτο ἐπιβεβλημένη. Ἡ γραφειοκρατία, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ διῴκει, ἦτο μεγίστη καὶ ποικιλωτάτη καὶ σκοπὸν εἶχε νὰ ἰσορροπῇ τὴν τοπικὴν διοίκησιν· παραλλήλως ὅμως ἡ ἰδία ἀντίληψις τῆς πατριαρχικῆς διοικήσεως παρετηρεῖτο καὶ ὡς πρὸς τοὺς διοικητὰς τοπικῶν διαμερισμάτων, τοὺς τοποτηρητάς, οἱ ὁποῖοι ἀντεπροσώπευον τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, ὅστις μέσῳ τούτων ἤρχετο εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν λαόν. Τοποτηρηταὶ ὑπάρχουν καὶ σήμερον μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος καὶ ἐκτελοῦν ποικίλας ὑπηρεσίας.

Ὁ σύνδεσμος μεταξὺ οἰκογενείας καὶ πολιτειακῆς ὀργανώσεως ἦτο τόσον στενός, ὥστε πρὸς προπαρασκευὴν δημοσίων ὑπαλλήλων ἐφηρμόζετο τὸ σύστημα τῶν ὑποτροφιῶν. Οἱ ὑπότροφοι, πλὴν ἄλκων ἐδιδάσκοντο τὰ ἤθη τῶν κοινωνικῶν ὑποχρεώσεων, τὰ ὁποῖα συνωψίζοντο εἰς πέντε εἴδη σχέσεων (κυβερνῶντες καὶ ὑπήκοοι, πατὴρ καὶ τέκνον, ἀνὴρ καὶ γυνή, πρεσβύτερος καὶ νεώτερος, φίλος καὶ φίλος), τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἀνάγεται εἰς ἀρχαίαν παράδοσιν ἀπὸ τοῦ Κομφουκίου.

Ἡ πρώτη διδασκαλία γίνεται εἰς σχολεῖα συντηρούμενα ἀπὸ τοὺς συνδέσμους οἰκογενειῶν. Διὰ συστήματος ἐξετάσεων κατὰ βαθμοὺς καὶ διὰ διαγωνισμῶν ἀναδεικνύονται οἱ ἱκανώτεροι μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦν ἀνωτέρας σπουδὰς καὶ τελικῶς παρασκευάζονται διὰ δημοσίας θέσεις. Οὕτως οἱ μορφωμένοι ἦσαν ἡ κυβερνῶσα τάξις καὶ ἀπετέλουν τὴν ἀνεγνωρισμένην ἀριστοκρατίαν κατὰ τὴν Γ' ἑκατονταετηρίδα π. Χ. Εἶχον μεγίστην ὑπόληψιν καὶ κατεῖχον τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν τεσσάρων τάξεων, ἃς ἀπετέλουν οἱ μορφωμένοι, οἱ γεωργοί, οἱ χειρώνακτες καὶ οἱ ἔμποροι. Οἱ τῆς πρώτης τάξεως δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ μεταβιβάσουν τὰ ἀξιώματά των εἰς τὰ τέκνα των, ἀλλὰ συνήθως οἱ ἀποχωροῦντες ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν ὑπάλληλοι εἶχον ὅλα τὰ μέσα νὰ ἐκπαιδεύσουν ταῦτα, ἐπειδὴ δὲ εἶχον καὶ ἀγροτικὰ κτήματα, τὰ τέκνα των καθίσταντο οἱ ἀριστοκράται τοῦ πνεύματος καὶ συγχρόνως πλούσιοι. Καὶ ὅμως δὲν ἀπεκλείοντο τὰ τέκνα τῶν χωρικῶν ἀπὸ τοῦ νὰ σπουδάσουν καὶ καταλάβουν θέσεις, ἤρκει μόνον νὰ ἦσαν ἱκανοί. Τὰ τρία ταῦτα, ἡ ἀναγνώρισις δηλαδὴ τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος, ἡ κατάταξις εἰς τὰς φάλαγγας τῶν ὑπαλλήλων κατόπιν συναγωνισμοῦ καὶ ἡ ἰσότης εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, εἶναι αἱ τρεῖς βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ὁ ἐξειλιγμένος ὀργανισμὸς τοῦ κράτους τῆς συγχρόνου Κίνας.

Εἰς τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν στηρίζεται ἡ ἀξιοσημείωτος κοινωνικὴ σταθερότης, ἡ ὁποία ἔδωκεν εἰς τὴν Κίναν τὴν δύναμιν ν' ἀντιστῇ, ἐπικρατήσῃ καὶ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τόσων φοβερῶν κλονισμῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέστη, καὶ νὰ ἐπιζήσῃ ἄλλων σταθερωτέρων καὶ καλύτερον ὠργανωμένων κοινωνιῶν. Μὲ τὸν οἰκογενειακὸν θεσμὸν εἶναι συνυφασμέναι πολλαὶ προσωπικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀρεταί, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὸν Κινέζον, καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα σταδιοδρομίαν τῆς φυλῆς του, καὶ ἡ οἰκογένεια ἐπίσης εἶναι ἡ αἰτία τῆς προσηλώσεως τοῦ Κινέζου εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν καλλιέργειάν της. Ἐπὶ παραδείγματι: ἡ ἀνάγκη πολλῶν χειρῶν, ὅπως αἱ μεγάλαι τελματώδεις ἢ δασώδεις ἐκτάσεις μεταβληθοῦν εἰς καλλιεργησίμους, ἐπέβαλλε τὴν αὔξησιν τῶν οἰκογενειῶν καὶ τὴν συνεργασίαν πολλῶν τοιούτων ὁμοῦ, ἐξ οὗ καὶ ἡ τάσις πρὸς ἀπόκτησιν πολυμελῶν οἰκογενειῶν, τὰς ὁποίας ηὐνόει καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα λατρεία καὶ ἡ θρησκεία τοῦ Κομφουκίου καὶ συνέδεε μὲ τὸ σύστημα τῆς λατρείας, ἡ ὁποία ἠδιαφόρει διὰ τὴν ἔλλειψιν μέσων συντηρήσεως καὶ τὴν γένεσιν ἐπιδημιῶν καὶ πείνας. Διὰ τῆς πολυγαμίας, τοῦ γάμου ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν φυλῶν, οἱ Κινέζοι ἐπάλαισαν νὰ ἐκπληρώσουν μὲ πᾶσαν θυσίαν τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος. Ἡ τάσις αὕτη ἐδημιούργησε τὸν ὑπερπληθυσμὸν καὶ τὴν εἰς μικρὰς μερίδας κατανομὴν τῶν γαιῶν. Κατὰ στατιστικὴν τῆς ἐπιτροπείας τῆς πείνης, εἴς τινα διαμερίσματα τῆς βορείου Κίνας καὶ τὸ δέλτα τοῦ Γιάγκ-Τσέ, 33 % ἀπὸ τὰς γαίας, ἃς κατεῖχον οἰκογένειαι, ἦσαν ὀλιγώτεραι τοῦ ἑνὸς ἄκρ, καὶ 55 % ὄχι πλέον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος. Ἡ κακὴ δίαιτα καὶ ἡ ἔλλειψις ἀποταμιεύματος ἐξηγεῖ τὴν τροπὴν εἰς τὸν ληστρικὸν βίον τοῦ δεκάτου περίπου τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ φιλησύχου τύπου τοῦ χωρικοῦ πρὸς τὰς συνήθεις ταραχώδεις καὶ τρομοκρατικὰς ἐκδηλώσεις εἰς διαμερίσματα, ὅπου ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀσθενὴς νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν. Ἐξηγεῖται οὕτως ἐπίσης πῶς ὀργανώνονται τόσον εὐκόλως ἔνοπλα σώματα εἰς τόσον φιλειρηνικὴν χώραν καὶ πῶς δυσχερῶς ἀφοπλίζονται. Ἐπίσης, ἐκ τοῦ ὅτι συχνὰ τὰ συμφέροντα τῶν οἰκογενειῶν τίθενται ὑπεράνω τῶν συμφερόντων τοῦ κράτους, προέρχεται ἡ πολιτικὴ ἀδυναμία τοῦ τελευταίου. Συνήθως μεγάλη ἀντίθεσις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἐκ παραδόσεως ἐντιμότητος τοῦ ἀστοῦ καὶ τοῦ ἐμπόρου Κινέζου καὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ πολιτικοῦ βίου ἔξω τῶν ὁμαδικῶν οἰκογενειακῶν ὀργανώσεων. Τὰ πάντα ἦσαν ἐναντία τῆς ἀναπτύξεως

Digitized by Google

ἐθνικοῦ αἰσθήματος· ἡ εὐρύτης τῆς χώρας, ἡ ὁμοιομορφία τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ ἔλλειψις ὠργανωμένων κομμάτων. Ἡ Κίνα ὑπῆρξε μᾶλλον πολιτισμὸς παρὰ ἐθνικὸν σύνολον. Ἡ ἄνευ ὡρισμένου συστήματος ἁπλῆ σύνδεσις τῶν οἰκογενειακῶν καὶ ἄλλων ὁμάδων μεταξύ των ἠμπόδισαν ἐπίσης τὴν ἀνάπτυξιν ἑνιαίου ἐθνικοῦ μετώπου καὶ μόλις ἐσχάτως οἱ Κινέζοι ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην ἐθνικῆς ἑνότητος. Παραλλήλως παρατηρεῖται καὶ προσπάθεια, ὅπως χαλαρωθοῦν οἱ δεσμοὶ τῶν οἰκογενειακῶν ὁμάδων καὶ ἐκφυλισθοῦν αἱ παραδόσεις τῆς κινεζικῆς κοινωνικῆς τάξεως. Ἡ βιομηχανία ἤδη συγκεντροῦται εἰς τὰς πόλεις Γιάγκ-Τσὲ καὶ τὸ δέλτα τῆς Καντῶνος, τὴν κεντρικὴν λεκάνην κατὰ μῆκος τῶν γραμμῶν τῶν σιδηροδρόμων, καὶ εἰς πολλοὺς λιμένας, ἀλλ' ἡ ἔμμεσος ἐπιρροή των ἐπεκτείνεται πολὺ μακρότερον. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας ὑπάρχει σήμερον αὐξάνουσα τάξις βιομηχανικῶν ἐργατῶν τύπου ὅλως νέου. Οἱ ἐργάται οὗτοι, μέγα μέρος τῶν ὁποίων εἶναι γυναῖκες, ἔχουν χάσει τὸν δεσμὸν μὲ τὴν συνολικὴν ζωὴν τοῦ χωρίου καὶ τὰς αὐστηρὰς κοινωνικὰς παραδόσεις τοῦ παρελθόντος. Εἰς τὸ παρελθὸν ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον διῳκοῦντο ὑπὸ τῶν ὁμαδικῶν ὀργανώσεων διαφόρων τύπων, αἱ ὁποῖαι λειτουργοῦσαι κατὰ τὸ σύστημα τῆς οἰκογενείας, μὲ πειθαρχίαν καὶ ἐπιβολὴν τοῦ συνόλου εἰς τὸ ἄτομον, ἐθυσίαζον τὰ συμφέροντα τοῦ ἀτόμου πρὸ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τῆς ὠργανωμένης ὁμάδος. Σήμερον πολλοὶ βιομηχανικοὶ οἶκοι δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὰς παλαιὰς ὁμαδικὰς ὀργανώσεις, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς ἐργαζόμενοι ἐργάται ζοῦν συνήθως ὑφ' οὓς ὅρους καὶ οἱ ἐν Εὐρώπῃ συνάδελφοί των καὶ δὴ οἱ Ἄγγλοι καὶ ἐπηρεάζονται ὑπὸ ἰδεῶν, ὑφ' ὧν ἐμφοροῦνται τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα τῆς Εὐρώπης, ἐξ οὗ καὶ τὰ κρούσματα ἀπεργιῶν καὶ μποϋκοτάζ, τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν ἐσχάτως. Αἱ παλαιαὶ ὅμως ὀργανώσεις δὲν ἔχασαν ἀκόμη τὴν ζωτικότητά των, ἀλλ' ἤρχισαν νὰ προσανατολίζωνται πρὸς τὴν νέαν τάξιν πραγμάτων, διοργανούμεναι εἰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις· τινὲς ἔρχονται καὶ εἰς σχέσεις μὲ τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια, τὰ ὁποῖα φροντίζουν διὰ τὴν καλλιέργειαν ἀγαθῶν σχέσεων μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις ὑπέστη καὶ αὐτὴ τὴν ἐπίδρασιν τῶν νέων ἰδεῶν, ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, Ἀμερικὴν καὶ Ἰαπωνίαν, παρὰ τὰς ἀνωμάλους δὲ καταστάσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐσυγχρονίσθη δι' εἰδικῆς ἐθνικῆς νομοθεσίας. Οὕτω, πλὴν ἄλλων καινοτομιῶν, ἐχορηγήθησαν εὐκολίαι εἰς τὴν γυναῖκα, ὅπως ἐκπαιδεύεται καὶ εἰσήχθη ἡ συνεκπαίδευσις ἀρρένων καὶ θηλέων εἰς τὰ στοιχειώδη σχολεῖα. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν κίνημα ἔχει εἰσδύσει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ ὅλοι σπεύδουν νὰ μάθουν, χρησιμοποιοῦνται δὲ καὶ αἱ ἑσπέραι καὶ αἱ περίοδοι τῶν διακοπῶν πρὸς διδασκαλίαν δωρεὰν εἰς τὸν λαόν, ἀδιακρίτως ἡλικίας. Ἡ λαϊκὴ γλῶσσα τῶν Μανδαρίνων χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν νέαν φιλολογίαν, ἀντὶ τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς γλώσσης, ἐκ δὲ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν χαρακτήρων αὐτῆς ἐξελέγησαν 600—1000, ὧν γίνεται χρῆσις εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν. Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ νέα ἐθνικὴ γλῶσσα, καλουμένη «Παὶ-χούα», ἢ «Σινικὴ ἀναγέννησις». Τὸ κίνημα τοῦτο ὀφείλεται εἰς σπουδαστάς, οἱ ὁποῖοι ἐπέστρεψαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Πεκίνου. Ὁ ἀρχηγός του εἶναι ὁ δόκτωρ Χιοὺν-Σίχ. Οὕτως ἡ κινεζικὴ πνευματικὴ κίνησις, ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν Δύσιν, χωρεῖ πρὸς τὴν πρόοδον.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα λειτουργοῦν, ὡς ἐρρέθη, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν εἰδικοῦ συμβουλίου, περιλαμβάνει ἑξατάξια σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, διὰ παιδία ἡλικίας 6 ἕως 12 ἐτῶν. Τὰ σχολεῖα ταῦτα διαιροῦνται εἰς δύο τμήματα, κατώτερον καὶ ἀνώτερον, ἕκαστον διαρκείας τριῶν ἐτῶν. Ἡ φοίτησις θεωρητικῶς εἶναι ὑποχρεωτική, ἀλλὰ πράγματι μόνον εἰς δύο ἐπαρχίας κατωρθώθη τοῦτο.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐκπαιδεύσεως. Πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου ὑπέστη μεταβολὴν καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ ὀργάνωσις τῆς χώρας. Αἱ γυναῖκες ἐζήτησαν προνόμια, νέαι θρησκεῖαι καὶ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι ἀνεφάνησαν, βιομηχανικὰ ἱδρύματα ὠργανώθησαν καὶ ἐργατικαὶ ἑνώσεις συνεστήθησαν, ἐξ οὗ καὶ ἡ πρόοδος καὶ μόρφωσις τοῦ ἐργάτου. Αἱ μεταβολαὶ αὗται φυσικὰ ἐπετεύχθησαν κατὰ μεῖζον μέρος εἰς τὰ πόλεις, ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες συνέτειναν πολὺ εἰς τὰς νεωτεριστικὰς τάσεις ἦσαν οἱ σπουδασταί. Οὗτοι, ἐθνικισταί, κηρύξαντες πολλάκις τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ξένων, ἀπήρτισαν φοιτητικὰς ἑνώσεις, αἵτινες ἀνεμίχθησαν καὶ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, ὅπου ἐπέβαλον τὰς ἀντιλήψεις των, καὶ εἰς κάθε ἐθνικὴν κίνησιν. Οἱ φοιτηταὶ ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις καὶ μεθόδους περισσότερον παντὸς ἄλλου στοιχείου τῆς παλαιᾶς Κίνας.

Ἐν Κίνᾳ λειτουργοῦσι καὶ σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως (μὲ ἑξαετῆ φοίτησιν διὰ παιδία ἡλικίας 12 ἕως 18 ἐτῶν, ὁμοίως διῃρημένα εἰς δύο τμήματα, κατωτέρου καὶ ἀνωτέρου βαθμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀνώτερος βαθμὸς ἀποβλέπει εἰς ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν) καὶ πανεπιστήμια, ἐν οἷς ἡ φοίτησις εἶναι τετραετής. Παραλλήλως ὑπάρχουν καὶ μερικὰ βιομηχανικὰ σχολεῖα ἀνώτερα καὶ μέσα. Ἐπίσης διδασκαλεῖα, δύο βαθμῶν, διὰ διδασκάλους κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀνώτερα κολλέγια καὶ τεχνικαὶ σχολαὶ διαφόρων εἰδῶν.

Στρατός. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, οὐδεμία ἀξία λόγου στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ὑφίστατο ἐν Κίνᾳ. Ὁ καλούμενος «παλαιὸς στρατός», οὗτινος ἡ ὕπαρξις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς κυριαρχίας τῶν Μαντσοῦ, τῷ 1644, ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μεγάλων στρατιωτικῶν ὀργανώσεων, ἐκ παραλλήλου ὑφισταμένων, τῶν Λουγὶγκ ἢ τῶν «στρατευμάτων τῆς πρασίνης σημαίας», συγκροτηθέντων ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῶν 18 παλαιῶν ἐπαρχιῶν, ἐξ ἐντελῶς ἰθαγενῶν στοιχείων, καὶ τῶν Τσίγκτσι ἢ τῶν «στρατευμάτων τῶν Μαντσοῦ», ἐπικαλουμένων «στρατευμάτων τῶν ὀκτὼ λαβάρων», ἀποτελούντων κυρίως ἀποκλειστικὸν στρατὸν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου. Τὰ τελευταῖα ταῦτα προῆλθον ἐκ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν στρατευμάτων τοῦ κατακτητοῦ εἰς τὰς μὴ ἐμπνεούσας πεποίθησιν ἐπαρχίας, οὐδὲν κοινὸν ἐχόντων μετὰ τῆς ἐν Κίνᾳ ὑφισταμένης στρατιωτικῆς τάξεως. Κατὰ τὰς πλέον ἀξιοπίστους πληροφορίας ἡ δύναμις τῶν στρατευμάτων τούτων ἀνῆλθε, διὰ μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν, εἰς 135.000 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν περὶ τὰς 100.000 μόνον εἶχον χονδροειδῆ στρατιωτικήν τινα ἐκπαίδευσιν, διὰ δὲ τὴν δευτέραν κατηγορίαν εἰς 50.000 ἀνδρῶν, σχετικῶς καλύτερον ἐξησκημένων· εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ ἡ ἐκ 50.000 ἀνδρῶν καλουμένη «μογγολικὴ πολιτοφυλακή».

Πρώτη τις προσπάθεια πρὸς συστηματικὴν ὀργάνωσιν διεφάνη, μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς πλήρους στρατιωτικῆς ἀδυναμίας τῆς χώρας, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ξένων, ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος (ἀγγλικὴ ἐκστρατεία ἢ «πόλεμος τοῦ ὀπίου» 1840—1842, ἀγγλο-γαλλικὴ ἐκστρατεία 1856—1860), ὡς καὶ κατὰ τὰς περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν περίπου ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ταϊπιγκ (ἢ «μεγάλης εἰρήνης» 1850—1864). Ἡ ἔλλειψις ὅμως ἀποφασιστικότητος καὶ σθένους παρημπόδισαν τὴν λῆψιν καὶ ἐφαρμογὴν ριζικῶν μέτρων πρὸς πραγματικὴν ἀναδιοργάνωσιν. Οὕτω, τὰ στρατεύματα τῶν Μαντσοῦ ἀφέθησαν εἰς τὴν πρωτόγονον αὐτῶν κατάστασιν καὶ ἐδόθη μόνον εὐρυτέρα τις δικαιοδοσία εἰς τοὺς κατὰ περιφερείας κυβερνήτας, διὰ τὴν φροντίδα τῆς πολεμικῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς ἀμύνης ἐναντίον ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς.

Τὰ συνεπείᾳ τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων ὀργανωθέντα κατ' ἐπαρχίας στρατεύματα ἦσαν τὰ κλειθέντα Λιντσὺν ἢ «ἐκπαιδευτικὰ στρατεύματα», προερχόμενα ἐκ τῶν καλυτέρων στοιχείων τῶν Λουγὶγκ, καὶ ἅτινα μετὰ τῶν Φχνγκυΐγκ ἢ «στρατευμάτων εἰρήνης», σχηματισθέντων ἐκ τῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων, τῶν χρησιμοποιηθέντων ἐναντίον τῆς Ταϊπιγκ, ἀπετέλεσαν τὰ «στρατεύματα ἐκστρατείας». Ταῦτα εἰς τὴν πραγματικότητα διέφερον τοῦ παλαιοῦ στρατοῦ μόνον κατὰ τὸν καλύτερον ὁπλισμόν· ἡ ἐξάσκησις καὶ ἡ ἐκπαίδευσις πολὺ ὀλίγον προήχθησαν, καίτοι εἰς πλείστας τῶν ἐπαρχιῶν μετεκλήθησαν πρὸς τοῦτο, ἔκ τε τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀλλοδαποὶ ἐκπαιδευταί. Οἱ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πόλεμοι (Γαλλοσινικὸς 1884—1885 καὶ Ἰαπωνισινικὸς 1894—1895), κατέδειξαν τὴν ἀνεπάρκειαν αὐτῶν ἐναντίον συστηματικῶς ὠργανωμένων στρατῶν.

Ἡ οὕτως ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων ἐπιβληθεῖσα, καὶ κυρίως ὑπὸ τὴν ἰαπωνικὴν ἐπίδρασιν ἀποφασισθεῖσα, ριζικὴ ἀναδιοργάνωσις, διὰ τὴν συγκρότησιν ἑνιαίου ἐθνικοῦ στρατοῦ, ἤρξατο ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος. Τῷ 1903 ἱδρύθη ἐν Πεκίνῳ ἡ «ὑπηρεσία τῆς στρατιωτικῆς μεταρρυθμίσεως» ἢ Λινπιγκτσοῦ, ἥτις βραδύτερον, τῷ 1906, συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ παλαιοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, τοῦ Πὶγκ-ποῦ, καὶ οὕτως ἀπετελέσθη τὸ νέον ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ Λουτσὺν-ποῦ· εἰς τὰς ἐπαρχίας ἱδρύθησαν τὰ ἐπαρχιακὰ ὑπουργεῖα, τὰ Τουλίντσους, ἀποτελοῦντα τὴν ἀνωτέραν τοπικὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν, ὡς ὄργανον τοῦ σχετικοῦ κυβερνήτου, διὰ τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ του καὶ ὑπὸ τὰς διαταγάς του διατελοῦντα στρατεύματα· κατ' ἐξαίρεσιν, εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας ὁ στρατὸς τοῦ βορρᾶ ἀπετέλεσεν ἴδιον συγκρότημα, ὑπὸ ἰδίαν ἑνιαίαν στρατιωτικὴν διοίκησιν. Ἀνώτερος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καθωρίσθη ὁ αὐτοκράτωρ, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, παρ' ᾧ ἱδρύθη τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον. Μέγας ἀριθμὸς Ἰαπώνων ἀξιωματικῶν διετέθη, ὡς συμβούλων διὰ τὰ ἐπιτελεῖα καὶ ὡς ἐκπαιδευτῶν εἰς τὰς διαφόρους μονάδας καὶ εἰς τὰ σχολεῖα· οἱ ἀλλοδαποὶ ἐκπαιδευταὶ κατὰ μέγα μέρος ἀπεμακρύνθησαν. Τὰ ἐπαρχιακὰ στρατεύματα ὀλίγον κατ' ὀλίγον διελύθησαν, ἐκτὸς μέρους τινός, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθη εἶδός τι χωροφυλακῆς, χρησιμοποιουμένης ἐν καιρῷ πολέμου εἰς δευτέραν γραμμήν. Τὰ Μαντσοὺ στρατεύματα, ἀποτελοῦντα πάντως καλὸν στρατιωτικὸν ὑλικόν, μετερρυθμίσθησαν, ἀργότερον δὲ κατὰ μέγα μέρος συνεχωνεύθησαν μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ· ἐξ αὐτῶν ἀπετελέσθη ἡ αὐτοκρατορικὴ σωματοφυλακή, ἐν Πεκίνῳ, δυνάμεως 3.000 ἀνδρῶν.

Ὁ νέος οὗτος στρατός, ὁ ἀποκληθεὶς τὰ ἐγχώρια στρατεύματα, τὰ Λουτσύν, συνετίθετο ἐκ τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ στρατοῦ, τοῦ Τσαγκπαϊτσύν, ἐκ τῆς ἐφεδρείας αὐτοῦ, τῆς Σουπαϊτσὺν καὶ τῆς ἐθνοφρουρᾶς, τῆς Χοπαϊτσύν. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία καθωρίσθη μὲν κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωτική, παρέμεινεν ὅμως ἐν τῇ πραγματικότητι ἐθελοντική, συμπληρουμένου τοῦ κατ' ἐπαρχίας προβλεπομένου ἀριθμοῦ νεοσυλλέκτων διὰ κατατάξεως ἐξ ἀπογραφῆς· ἡ ἀναλαμβανομένη ὑπηρεσία περιελάμβανε τρία ἔτη ὑπὸ τὰς σημαίας, τρία ἔτη εἰς τὴν ἐφεδρείαν, καθ' ἣν ἐκαλοῦντο ἐτησίως δι' ἐκπαίδευσιν ἑνὸς μηνός, καὶ τέσσαρα ἔτη εἰς τὴν ἐθνοφρουρὰν ἢ τὴν ἐφεδρείαν 2ας γραμμῆς, καθ' ἣν ἐκαλοῦντο, ἀνὰ διετίαν, ἐπὶ ἕνα μῆνα· ἡ ἡλικία κατατάξεως: μεταξὺ 20 καὶ 25 ἐτῶν· ἀπαιτούμενα προσόντα: ἀνάστημα: μ. 1,676, καλὴ σωματικὴ διάπλασις καὶ ἱκανότης πρὸς ἄρσιν βάρους 60 χιλιογράμμων.

Ἡ νέα αὕτη ὀργάνωσις ἔδει νὰ συντελεσθῇ μέχρι τοῦ 1922· κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ νέος στρατὸς θὰ περιελάμβανε: *πεζικόν*, 144 συντάγματα τῶν 3 ταγμάτων, ἕκαστον ἐκ 4 λόχων, *ἱππικόν*, 36 συντάγματα, ἕκαστον ἐκ 3 ἰλῶν, *πυροβολικόν*, 36 συντάγματα, ἕκαστον ἐκ τριῶν μοιρῶν, ὧν μία ὀρειβατικὴ καὶ δύο πεδιναί, τῶν τριῶν πυρβολαρχιῶν μετὰ 6 πυροβόλων, *μηχανικόν*, 36 τάγματα, ἕκαστον ἐκ 4 λόχων, ὧν εἷς γεφυροποιῶν, εἷς ὑπονομοποιῶν, εἷς ὁδοποιῶν καὶ εἷς τηλεγραφητῶν, καὶ *μεταγωγικόν*, 36 τάγματα. Αἱ μονάδες αὗται ἔδει ν' ἀποτελῶσι 36 μεικτὰς μεραρχίας, ἑκάστης ἐκ δύο ταξιαρχιῶν, δυνάμεως ἐν μὲν εἰρήνῃ 10.000 μαχητῶν, μετὰ 1.500 κουλίς, ἐν ἐπιστρατεύσει δὲ 16.000 μαχητῶν, μετὰ 54 πυβόλων καὶ 2.000 κουλίς· ἐν πολέμῳ προεβλέπετο πρὸς τούτοις ἡ συγκρότησις μεραρχιῶν καὶ ταξιαρχιῶν τῆς ἐφεδρείας, ὡς καὶ ὁ σχηματισμὸς σωμάτων στρατοῦ.

Περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου προγράμματος γνωστὸν εἶναι ὅτι τῷ 1909 εἶχον συγκροτηθῆ 8 πλήρεις μεραρχίαι καὶ ὡς πυρῆνες νέων μεραρχιῶν 11 ἐνισχυμέναι ταξιαρχίαι καὶ 9 μεικταὶ ταξιαρχίαι. Ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ νέου στρατοῦ ἦτο περίπου 140 000 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 40 000 ἐν Τσιλί, 30.000 ἐν Γιαγκτσεκιάγκ, 30.000 ἐν νοτίᾳ Μαντζουρίᾳ, 10.000 ἐν Σαντοὺγκ καὶ τὸ ὑπόλοιπον διανεμημένον εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς αὐτοκρατορίας. Πρὸς τούτοις, ἡ νέα ἀστυνομία τῶν πόλεων, ὡπλισμένη καὶ ἐξησκημένη ὡς ὁ λοιπὸς στρατός, προωρισμένη δὲ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν καὶ τὴν ἀπόκρουσιν ἐνδεχομένης ξενικῆς εἰσβολῆς, ἦτο δυνάμεως, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1911, ἐξ 160.000 ἀνδρῶν, ὧν 90 000 ἐν Μαντζουρίᾳ. Ἡ πειθαρχία ἐν τῷ νέῳ στρατῷ ἦτο ἱκανοποιητικῶς προηγμένη, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκλείωνται συχναὶ λιποταξίαι· γενικῶς δὲ ἡ στρατιωτικὴ ἀξία τοῦ Λουτσὺν ἦτο διάφορος, κατωτέρα ὅμως πάντοτε τῶν συγχρόνων εὐρωπαϊκῶν στρατῶν.

Πληροφορίαι σαφεῖς περὶ τῆς μετέπειτα προόδου ἐλλείπουσι. Ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἐπετηρίδι 1929—1930 τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀναφέρεται, ὅλως ἀορίστως ὅμως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης λεπτομερείας ὀργανικῆς συνθέσεως, ὅτι κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1923 ἡ συνολικὴ δύναμις τοῦ στρατοῦ ἀνήρχετο εἰς 110 μεραρχίας, μετὰ συνολικῆς δυνάμεως 1.607.400 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 100 000 ἀξιωματικοί, 1.500.000 ὁπλῖται, 3.000 ἀξιωματικοὶ παρὰ ταῖς ἐπαρχιακαῖς διοικήσεσι, 400 ἀξιωματικοὶ χωροφυλακῆς καὶ 4.000 χωροφύλακες.

Τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν, εἰς τὸν νεώτερον στρατόν, ἀπετελέσθη ἐν μέρει ἐκ τῶν εἰς τὸν παλαιὸν ἀνηκόντων, ἐν μέρει δέ, καὶ κυρίως διὰ τὰ ἐπιτελεῖα, ἐκ προσώπων ἐχόντων ἀνωτέραν τινὰ μόρφωσιν. Διὰ τὴν κατόπιν συμπλήρωσιν καὶ ἀνανέωσιν τῶν στελεχῶν, συνεστήθησαν εἰς μὲν τὰς ἐπαρχίας τὰ στρατιωτικὰ σχολεῖα τῶν εὐελπίδων, τριετοῦς φοιτήσεως· οἱ ἀπόφοιτοι ἐξ αὐτῶν ὤφειλον νὰ ἐκπαιδευθῶσι συμπληρωματικῶς ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὰ ἀνώτερα στρατιωτικὰ σχολεῖα τῶν εὐελπίδων, ὧν ἱδρύθησαν τέσσαρα ἐν συνόλῳ. Ἡ περαιτέρω μόρφωσις μέχρι τῆς ἀποκτήσεως τοῦ τίτλου τοῦ ἀξιωματικοῦ περιελάμβανε τεσσάρων μηνῶν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στρατεύματι, εἶτα φοίτησιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους εἰς τὸ ἐν Πεκίνῳ ἱδρυθὲν σχολεῖον πολέμου καὶ τέλος ἐκ νέου ἑξάμηνον ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στρατεύματι. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Ξένα στρατεύματα. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐστάθμευον ξένα στρατεύματα ἐν Κίνᾳ. Πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα, εἰς Πεκῖνον καὶ Τιεντσίν, αἱ δυνάμεις ἔχουν τὸ δικαίωμα διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ 1901 νὰ ὀργανώσουν ὑπηρεσίαν ἀμύνης εἰς τὰς πρεσβείας των καὶ νὰ κατέχουν ἐπίκαιρα σημεῖα μεταξὺ Πεκίνου καὶ θαλάσσης. Ἡ Ἰαπωνία διατηρεῖ στρατεύματα εἰς τὴν ζώνην τοῦ σιδηροδρό-

Digitized by Google

μου τῆς νοτίου Μαντζουρίας, συμφώνως πρὸς συνθήκην μὲ τὴν κινεζικὴν κυβέρνησιν τοῦ Δεκεμβρίου 1905. Αἱ ξέναι φρουραί, εἰς τὸ βόρειον τμῆμα διεσκορπισμέναι, μεταξὺ Πεκίνου καὶ Τιεντσίν, Τανκού, Τόγκσαν, Τσιγκουαντάο καὶ Σαγκάϊ κγουάν, ἐνισχύθησαν μεγάλως τῷ 1927· οὕτως ἡ δύναμις τοῦ διεθνοῦς στρατοῦ ἀπὸ 4.740 κατὰ τὸ 1926 ἀνῆλθεν εἰς 11.880 τῷ 1927, περιελάμβανε δέ, κατ' ἀριθμητικὴν σειράν, Ἀμερικανούς, Γάλλους, Ἄγγλους, Ἰάπωνας καὶ Ἰταλούς. Ἡ δύναμις τῆς ἀμύνης τῆς Σαγκάης, ἀνερχομένη εἰς μίαν μεραρχίαν μεικτήν, ἠλαττώθη κατ' ἀριθμὸν εἰς ταξιαρχίαν. Ἐπίσης ἐν Σαγκάῃ ἑδρεύει ἰσχυρὸν ἐθελοντικὸν σῶμα, ἱδρυθὲν τῷ 1854. Σύγκειται ἀπὸ πεζικόν, πεδινὸν καὶ ὀρεινὸν πυροβολικόν. Ἡ ὅλη δύναμις αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἐφέδρων, κυμαίνεται μεταξὺ 1.400 καὶ 1.600 ἀνδρῶν, Ἄγγλων, Ἀμερικανῶν, Ἰταλῶν, Ἰαπώνων, Πορτογάλων καὶ Κινέζων.

Ναυτικόν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ναυτικοῦ τῆς Κίνας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1881, ὁπότε εἰσήχθη καὶ ὁ τηλέγραφος. Εἰς τὸ Φουτσόου, ὅπου ἔχει ἱδρυθῆ ναυπηγεῖον, ἐναυπηγήθησαν μικραὶ κανονιοφόροι, ἠγοράσθη δὲ καὶ ἐκπαιδευτικὸν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐτέθη ὑπὸ τὴν διοίκησιν Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ. Πολλὰ θωρακισμένα καταδρομικὰ παρηγγέλθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ναυτικαὶ βάσεις ὠχυρώθησαν ἐν Πὸρτ-Ἀρθοὺρ καὶ Γουεϊ Χάϊ Γουεΐ. Ἐπίσης κατεσκευάσθησαν φρούρια καὶ ἀνεβιβάσθησαν πυροβόλα εἰς τὸ Φουτσόου, τὴν Σαγκάην, καὶ Καντῶνα. Χρήματα διὰ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις ἐχορήγουν τὰ τελωνεῖα, ἐν τούτοις τὸ ναυτικὸν τῆς Κίνας δὲν προήχθη εἰς ἀξιόλογον δύναμιν, οὕτως ὥστε, ὅταν τῷ 1884 ἡ Γαλλία ἐζήτησεν ἀντίποινα κατὰ τῆς Κίνας, διότι ἄτακτα στρατεύματα ἐνήργησαν ἐπίθεσιν κατὰ Γάλλων εἰς τὸ Τονκίν, τὸ ναυτικὸν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιτάξῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἄμυναν. Τῷ 1898, ὁπότε ἡ Κίνα περιεπλάκη εἰς πόλεμον μὲ τὴν Ἰαπωνίαν, ἡ Κίνα εἶχεν ἀξιόλογον στόλον, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἀνοργανώτου τῆς διοικήσεως, μόνον μία ἀπὸ τὰς τέσσαρας μοίρας τοῦ στόλου ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐχθροπραξίας, συγκειμένη ἀπὸ δύο μικρὰ πολεμικά, τὸ «Τσὲν Γιουὲν» καὶ τὸ «Τὶγκ Γιουέν», ναυπηγηθὲν ἐν Γερμανίᾳ, ἀπὸ πέντε ἄλλα θωρακισμένα καταδρομικὰ καὶ ἓξ ἀκάτια. Εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Γιαλοῦ, ὁ κινεζικὸς στόλος ἡττήθη ὑπὸ τοῦ ἰαπωνικοῦ. Τῷ 1909 ἔγινε προσπάθεια ἀναδιοργανώσεως τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἀνετέθη τὸ ἔργον εἰς ἐπιτροπήν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Τσάϊ-Κσούν, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Κουάγκ-Σού. Διάφορα τότε σωματεῖα ἤρχισαν νὰ συλλέγουν ἐράνους εἰς τὰς ἐπαρχίας πρὸς ναυπήγησιν πλοίων, ἀλλ' ὅλαι αἱ προσπάθειαι, ἰδιωτικαὶ καὶ κρατικαί, ὅπως ἱδρυθῇ στόλος ἄξιος λόγου, οὐδέποτε ἐστέφθησαν ὑπὸ μεγάλης ἐπιτυχίας. Τῷ 1928, τὸ ναυτικὸν τῆς Κίνας συνίστατο ἀπὸ δύο θωρακισμένα καταδρομικά, τὸ «Γὶγκ Τζούι» καὶ τὸ «Τσάο-χό», τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν τῷ 1911, τέσσαρα παλαιὰ θωρακισμένα καταδρομικά, τὰ ὁποῖα ἐναυπηγήθησαν τῷ 1897—1898, τρία παλαιὰ ἀντιτορπιλλικά, ὀλίγα τορπιλλικά, ὀλίγα ποταμόπλοια καὶ ὀλίγα βοηθητικὰ πλοῖα.

— **[ΙΣΤΟΡ.]** Ἡ κυρίως Κίνα κατῳκεῖτο ἀνέκαθεν ἀπὸ πολυαρίθμων πολιτισμένον λαόν, τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὁποίου ηὐνόουν αἱ εὔφοροι ἐκτάσεις, τὰ πλούσια μεταλλεῖα καὶ τὸ εὐνοϊκὸν κλῖμα τῆς χώρας. Ἀφ' ἑτέρου ἡ πληθὺς τῶν ποταμῶν καὶ βουνῶν ὑπῆρξε πάντοτε φυσικὸν ἐμπόδιον διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ λαοῦ εἰς μίαν ἐκτεταμένην κρατικὴν ὀργάνωσιν, ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν. Ἰδίως ἡ φυσικὴ αὐτὴ δυσχέρεια συναντᾶται εἰς τὸ τμῆμα τῆς Κίνας, τὸ περιλαμβάνον ἐντὸς αὐτοῦ τὴν κοιλάδα Γιαντσέ, ἀνατολικῶς τοῦ Γκόργκη, τὰς κοιλάδας Γιέλλο, τὸ Χουὰν καὶ τοὺς βορείους ποταμούς. Τὰ ἐσωτερικὰ δὲ ταῦτα ἐμπόδια, ἰδίως τὰ πρὸς τὴν δύσιν καὶ πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, εὐνοοῦν ἰσχυρὸν ἐπαρχιακὸν αἴσθημα καὶ διαφορὰς διαλέκτων. Πολιτικαὶ διαιρέσεις συχνότατα ἐπισυνέβησαν, τὰ δὲ μεγάλα ὀροπέδια, ἔρημοι καὶ βουνά, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ κυρίως Κίνα περιβάλλεται, ὑπῆρξαν ἀφορμαὶ περιοδικῶν εἰσβολῶν ξένων λαῶν. Οἱ πρωτόγονοι κάτοικοι τῶν σχετικῶς ἀνεπαρκῶν τούτων περιφερειῶν ἦτο φυσικὸν ν' ἀποβλέπουν μὲ βουλιμίαν τὰς εὐφόρους πεδιάδας τοῦ νότου καὶ τῆς ἀνατολῆς. Ἡ ἀνάγκη, ὡς ἐκ τούτου, τῆς ὑπερασπίσεως αὐτῶν ἦτο ἀναπόφευκτος διὰ κάθε κινεζικὴν κυβέρνησιν. Ἕνεκα τούτου κατεσκευάσθη τὸ μέγα τεῖχος καὶ κατεβλήθησαν προσπάθειαι πρὸς κατάκτησιν τῶν χωρῶν Θιβέτ, Σινκιάγκ, Μογγολίας καὶ Μαντζουρίας. Συνέπεια τούτου ἐπίσης ἡ ἐπιμιξία τῶν Κινέζων μὲ ἄλλας φυλὰς καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς σημερινῆς μιγάδος κινεζικῆς φυλῆς. Αὐτὰ ὅμως τὰ ἐδαφικὰ ἐμπόδια ἠμπόδισαν μέχρι τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων τὴν Κίναν, ὅπως ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ ἄλλα κέντρα πολιτισμοῦ, τὴν Ἰαπωνίαν, Περσίαν, Μεσοποταμίαν, Μεσόγειον καὶ Εὐρώπην. Μερικαὶ συμβολαὶ πολιτισμοῦ ἦλθον εἰς Κίναν ἔξωθεν, καθὼς ὁ βουδισμός, ἀλλ' ὁ ὅλος κινεζικὸς πολιτισμὸς εἶναι αὐτόχθων καὶ μέχρι προσφάτων χρόνων ἦτο ἡ πηγὴ τοῦ πολιτισμοῦ ὅλων τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν κινεζικόν. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ μεγάλη ὑπερηφάνεια καὶ ἡ συντηρητικότης τῶν Κινέζων. Ἡ κατάρριψις δὲ τῶν φραγμῶν τούτων ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως εἶναι καὶ ἡ αἰτία τῶν μεγάλων ἐπαναστάσεων τῶν τελευταίων ἐτῶν. Οἱ Κινέζοι ὑπῆρξαν πάντοτε λαὸς ἀποδημητικός· ἡ ἔλλειψις καταλλήλων λιμένων εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χώρας, ἡ μὴ ὕπαρξις ἄλλων μεγάλων κρατῶν πλησίον, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο ἡ Κίνα νὰ διεξαγάγῃ κερδοφόρον ἐμπόριον, καὶ ἰδίως ἡ μεγάλη ἔκτασις καλῶν γαιῶν ἐν Κίνᾳ, ἀρκετῶν ν' ἀπασχολήσουν τὴν δραστηριότητα τῶν Κινέζων, δὲν ἦσαν εὐνοϊκὰ διὰ ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις. Μέχρι σήμερον οἱ Κινέζοι δὲν ἔχουν καταλάβει ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας των, καὶ μόνον κατὰ τοὺς τελευταίους δύο αἰῶνας ἤρχισαν νὰ μεταναστεύουν ὁμαδικῶς εἰς τὰς ἀπέναντι θαλάσσας.

Ἡ προέλευσις τοῦ κινεζικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἀκόμη ἀκαθόριστος. Πολλαὶ εἰκασίαι ἐξηνέχθησαν, μερικαὶ ἐκ τῶν ὁποίων πιθαναί. Ἡ ἰδέα ὅτι οἱ Κινέζοι καὶ ὁ πολιτισμός των ἔχουν τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ἐξ Αἰγύπτου δὲν ὑποστηρίζεται πλέον σήμερον. Ἀντιθέτως πολλοὶ ἱστορικοὶ καὶ ἐρευνηταὶ παραδέχονται, ὅτι οἱ πρῶτοι Κινέζοι προελθόντες ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου ἔφερον μαζί των συμμεριανὸν πολιτισμόν. Ἄλλοι, στηριζόμενοι εἰς τὰς πρωτογόνους κινεζικὰς γραφάς, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ πρῶτος πολιτισμὸς τῶν Κινέζων προῆλθεν ἀπὸ τὸν νότον καὶ τὰ νοτιοανατολικά. Ἄλλα πιστεύουν ὅτι ὁ πρωτόγονος πολιτισμὸς ἦτο αὐτοδημιούργητος.

Αἱ πηγαὶ τῶν πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν σήμερον, δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ κρίνωμεν μετὰ θετικότητος ποία ἐκ τῶν ἄνω δοξασιῶν θὰ κατισχύσῃ. Ἡ ἀρχαιοτέρα κινεζικὴ ἱστορικὴ φιλολογία (τοῦ «Κανόνος τῆς Ἱστορίας» «Σοὺ Τσίγκ») καὶ τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀρχαῖα ποιήματα καὶ ᾄσματα («Κανὼν τῶν Ὠδῶν» «Σὶχ Τσίγκ») δὲν περιλαμβάνουν πληροφορίας ἀρχαιοτέρας ἀπὸ τὴν Β' χιλιετηρίδα π. Χ., καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀμφισβητησίμου γνησιότητος. Τὰ παλαιότερα ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῶν παρουσιάζουν πολιτισμὸν πολὺ προωδευμένον ἀπὸ τὴν πρωτόγονον κατάστασιν καὶ περιέχουν ἀπόδειξιν αὐτόχθονος μᾶλλον ἢ ξένης καταγωγῆς κινεζικοῦ πληθυσμοῦ. Ἔρευναι ὅμως εἰς Κεντρικὴν Ἀσίαν γενόμεναι ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ἀπεκάλυψαν πολὺ ἀρχαῖα κέντρα πολιτισμοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας καὶ μαρτυροῦν πιθανὰς μεταναστεύσεις: α) ἀπὸ τὰς περιφερείας τοῦ σημερινοῦ Σιγκιάγκ καὶ Μογγολίας, β) ἀπὸ τὴν ἀπομεμακρυσμένην Δύσιν, καὶ γ) πιθανὴν ἐπίσης μεταφορὰν εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς μερικῶν τύπων τέχνης ἀπὸ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν νοτιοδυτικὴν Εὐρώπην. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ εὑρεθέντα ἐσχάτως εἰς Χόναν καὶ ἀλλαχοῦ λείψανα νεολιθικοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι ἀκόμη ἀκαθόριστον ἂν ταῦτα ἀνήκουν εἰς προγόνους τῶν σημερινῶν Κινέζων ἢ εἰς ἄλλους ἐκλείψαντας ἐκ τῆς χώρας ἀρχαίους λαούς. Ἡ ἀνάλυσις τῶν ἀρχαίων γραφικῶν χαρακτήρων τῶν Κινέζων καὶ τῶν «μαντικῶν ὀστῶν» τοῦ Χόναν, φερόντων ἀρχαίους γραφικοὺς χαρακτῆρας, εἶναι γεωγραφικαὶ πηγαὶ μὴ βάσιμοι ἀκόμη. Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον σήμερον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσωμεν, εἶναι ὅτι ὁ κινεζικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ παιδεία του, ὅταν διὰ πρώτην φορὰν τὴν ἐγνωρίσαμεν, εἶχε τὰ κέντρα εἰς τὸ σημερινὸν Χόναν καὶ Σένσι, ὅτι ἦτο ἀρκετὰ παλαιά, καὶ ὅτι ὁ λαός, ὁ φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, φαίνεται ὅτι ἦτο προϊὸν πολλῶν μεταναστεύσεων ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἀσίας.

Μυθικὴ περίοδος. Οἱ κινεζικοὶ μῦθοι ἀναφέρουν θεοὺς καὶ ἡμιθέους, μεταξὺ δὲ ἄλλων ὁμιλοῦν καὶ περὶ *Κανσοὺ* καὶ *Σενσί*, περὶ ἑνὸς πρώτου ἀνθρώπου, *Πὰν Κού*, ὅστις εἶχεν ὑπερφυσικὰς δυνάμεις καὶ ἦτο ὁ πρῶτος κυβερνήτης τοῦ κόσμου, καὶ περὶ σειρᾶς αὐτοκρατόρων, τῶν ὁποίων εἷς ἦτο ἄλλος Προμηθεύς, ὁ δοτὴρ τοῦ πυρός, ὀνομαζόμενος *Σουὶ Τζὲν* (ἤτοι παραγωγὸς πυρός), ὁ ὁποῖος ἔμαθε τὴν παρασκευὴν τοῦ πυρὸς παρατηρῶν τὰ πτηνά, τὰ ὁποῖα παρῆγον σπινθῆρας διὰ προστριβῆς τοῦ ῥάμφους των εἰς τὰ δένδρα. Ἐπίσης ἀναφέρουν τὸν *Φοῦ Χσί*, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου καὶ ἀντικατέστησε τοὺς πατριάρχας μὲ τὰς μητριάρχας, ἐφεῦρε τὰ τρίγραμμα (πὰ κούα), τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν μαντικήν, ἐδίδαξε τὸν λαὸν τὸ κυνήγιον, τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἐφεῦρε τὰ μουσικὰ ὄργανα, σύστημα ἱερογλυφικῶν, ἀντὶ τῶν χρησιμοποιουμένων τότε γραμμάτων μὲ κόμβους, καὶ κατήρτισεν ἡμερολόγιον. Τὸν Φοῦ Χσὶ διεδέχθη ὁ *Σὲν Νόγκ*, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ ἀνακάλυψις τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων, ἡ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἰαματικῶν ἰδιοτήτων τῶν βοτανῶν. Τοῦτον διεδέχθη ὁ *Χουὰγκ Τί*, ἢ ὁ «κίτρινος αὐτοκράτωρ», ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὅτι ἐπεξέτεινε τὰ σύνορα τῆς αὐτοκρατορίας, ἐρρύθμισε τὸ ἡμερολόγιον, ἔκτισε πρῶτος οἰκίας καὶ πόλεις, συνέστησε συμβούλιον ἱστοριογράφων καὶ ἐκαλλιέργησε τὸ ἐμπόριον. Ἡ σύζυγός του λέγεται ὅτι πρώτη ἐκαλλιέργησε τὴν μέταξαν. Ἡ περίοδος τῆς ἀρχῆς τῶν τριῶν τούτων μοναρχῶν καθορίζεται διαφόρως ὑπὸ διαφόρων· οἱ περισσότεροι χρονολόγοι τοὺς κατατάσσουν εἰς τὴν Γ' χιλιετηρίδα π. Χ., εἶναι ὅμως ἀβέβαιον ἂν ποτε ὑπῆρξαν οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι. Θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι ἦσαν μυθολογικὰ πρόσωπα. Τὸν Χουὰγκ Τὶ διεδέχθησαν οἱ μονάρχαι *Γιάο*, *Σὰν* καὶ *Γιού*. Οὗτοι εἶναι οἱ πρῶτοι μονάρχαι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ Σοὺ Τσίγκ, καὶ ἐθεωροῦντο ὑπὸ τοῦ Κομφουκίου ὡς πρότυπα. Αἱ χρονολογίαι εἶναι ἀκόμη μέχρι σήμερον ἀβέβαιοι, διότι αἱ πλεῖσται ἐδόθησαν μεταγενεστέρως. Εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τῶν τριῶν τούτων πρέπει ν' ἀποβλέπῃ τις μετὰ δυσπιστίας· πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ τελευταῖον τμῆμα τῆς Γ' χιλιετηρίδος π. Χ. Ὁ Γιοὺ λέγεται ὅτι ἔλυσεν ἐπιτυχῶς τὸ πρόβλημα τῆς ἀποξηράνσεως τῶν ὑδάτων μεγάλης πλημμύρας καὶ ὅτι ἵδρυσε τὴν πρώτην δυναστείαν τῆς Χσία.

Χσία καὶ Σχάγκ. Ἡ δυναστεία Χσία (χρονολογία θεωρουμένη ὡς αὐθεντική, 2205—1766 π. Χ.), λέγεται ὅτι ἔληξε μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ τυράννου Τσιὲχ Κουέϊ, ὅστις ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Σχάγκ, ἢ Σχίν. Ἡ δυναστεία Σχάγκ λέγεται ὅτι διήρκεσεν ἀπὸ τὸ 1766 ἕως τὸ 1122 π. Χ., ἀλλ' αἱ χρονολογίαι εἶναι ἀμφίβολοι. Οἱ μονάρχαι τῆς δυναστείας ταύτης λέγεται ὅτι ἐπολέμησαν, ὅπως οἱ μονάρχαι τῶν μεταγενεστέρων δυναστειῶν, κατὰ τῶν ἀπολιτίστων λαῶν τοῦ βορρᾶ καὶ τῆς δύσεως. Ἡ δυναστεία τοῦ Σχάγκ, ὅπως καὶ ἡ προκάτοχός της, κατελύθησαν ἕνεκα τῶν κακοπραγιῶν τοῦ τελευταίου μονάρχου της Τσοὺ Χσίν, ὁ ὁποῖος διηυθύνετο ἀπὸ ἀπαισίαν παλλακῆν, τὴν Τὰ Σί.

Δυναστεία Τσού. Οἱ διοικηταὶ τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Τσού, ἐτιμώρησαν τὸν Τσοὺ Χσίν, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον, διαρκὲς ἐμπόδιον κατὰ τῶν εἰσβολέων, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ καταλάβουν εὐφόρους γαίας. Εἷς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῶν Τσού, ὀνόματι Γουὲν Γουάγκ, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ὅτι ἐκυβέρνα καλῶς τὸ μικρόν του κράτος, διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν ἀπανθρωπιῶν τοῦ Τσοὺ Χσίν, ὁ ὁποῖος ἕνεκα τούτου ἐφυλακίσθη. Ἐγκαθειργμένος εἰς τὴν φυλακὴν συνέταξε τὸν «Κανόνα τῶν μεταβολῶν» («Ἄϊ Τσίγκ»), βιβλίον στηριζόμενον εἰς τὰ τριγράμματα καὶ τὸ ὁποῖον κατόπιν ἐξετιμήθη μεγάλως καὶ συμπεριελήφθη εἰς τὸν «Κανόνα» τοῦ Κομφουκίου. Τὸ βιβλίον ὅμως θεωρεῖται ὅτι συνετάχθη πολὺ ἀργότερον. Ὁ Γιοὺ Γουάγκ, ὁ υἱὸς τοῦ Γουὲν Γουάγκ, ἐν τέλει κατώρθωσε ν' ἀποφυλακισθῇ ὁ Τσοὺ Χσίν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, μὲ τὴν βοήθειαν πριγκίπων, ἐγκατεστάθη ὁ ἴδιος εἰς τὸν θρόνον ὡς ὁ πρῶτος μονάρχης τῆς δυναστείας Τσού. Ὁ Γιοὺ Γουὰγκ ἔτυχε τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἀδελφοῦ του Τσοὺ Κόγκ, ἢ δουκὸς Τσού, ὅστις διετέλεσεν ἀντιβασιλεὺς διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ δευτέρου αὐτοκράτορος τῆς δυναστείας, μέχρι τοῦ 249 π. Χ. Κατὰ τὴν διοίκησιν τῆς δυναστείας Τσού, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ ἐννέα περίπου ἑκατονταετηρίδας, ἔγιναν πολλὰ ἀξιοσημείωτα γεγονότα. Ἐν πρώτοις ἡ ἔκτασις τῆς αὐτοκρατορίας ἐμεγάλωσε πολὺ καὶ ὁ κινεζικὸς πολιτισμὸς ἔφθασε μέχρι τῆς θαλάσσης πρὸς ἀνατολάς, τοῦ ποταμοῦ Γιαντσέ, πρὸς νότον, καὶ πρὸς τὰ δυτικὰ σύνορα τοῦ Τσεχγουάν. Οἱ ἀπολίτιστοι λαοὶ εἰς τὰς περιφερείας ταύτας ἀπεδέχθησαν τὸν κινεζικὸν πολιτισμὸν καὶ ἀφωμοιώθησαν μὲ τοὺς κατακτητάς. Ἡ ἐπέκτασις αὐτὴ ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν διοικητικὴν ἱκανότητα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἱδρυτῶν της, ἡ δυναστεία ἐπρομήθευσεν ὀλίγους μόνον ἱκανοὺς ἡγεμόνας. Εἷς ἐξ αὐτῶν ὁ Μοὺ Γουάγκ, ἔκαμεν ἐκτεταμένα ταξίδια φθάσας μέχρι τῆς μυστηριώδους «Βασιλικῆς κυρίας τῆς δύσεως» («Χσὶ Γουάγκ Μού»). Οἱ περισσότεροι ὅμως αὐτοκράτορες ὑπῆρξαν μετριότητες. Αἱ ἐπεκτάσεις τῆς αὐτοκρατορίας ὠφείλοντο εἰς αὐτοκράτορας τυχοδιώκτας ἢ σατράπας τῶν ἐπαρχιῶν φιλοδόξους, ἐφ' ὅσον δὲ τὸ κράτος ἐπεξετείνετο καὶ ἡ δυναστεία κατέρρεεν, ἐγεννᾶτο τάσις πρὸς διαμελισμὸν καὶ ἵδρυσιν πολλῶν ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἐπολέμουν μεταξύ των, συνῆπτον συνθήκας εἰρήνης (δημιουργουμένου οὕτως ἑνὸς εἴδους διεθνοῦς δικαίου), χωρὶς νὰ δίδεται ἡ ἐλαχίστη προσοχὴ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν. Οὕτως, ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία σὺν τῷ χρόνῳ ἐξεφυλίζετο, ἐγεννᾶτο δὲ αὐτομάτως σύστημα συμπολιτειακόν, διέπον τὰς σχέσεις μεταξὺ αὐτοκρατορίας καὶ ἀνεξαρτήτων πριγκιπάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων ἀφ' ἑτέρου, ὅμοιον σχεδὸν μὲ τὸ εὐρωπαϊκὸν ὁμοσπονδιακὸν σύστημα.

Ἡ δυναστεία τῶν Τσοὺ φημίζεται καὶ διότι κατὰ τὴν ἐποχήν της ἐξειλίχθη ἡ παιδεία καὶ ἀνεπτύχθη ἡ ἐλευθέρα σκέψις. Τὰ πνευματικὰ προϊόντα, ἅτινα παρήχθησαν κατὰ τὰς δυναστείας Χσία καὶ Σχάγκ δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν, διότι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκδόσεως ἑκάστου δὲν εἶναι ὡρισμένη. Εἰς τὴν δυναστείαν Σχάγκ ἀποδίδεται ἡ πρώτη κατασκευὴ ὀρειχαλκίνων πλοίων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχαϊκὰς ἐπιγραφάς· ποιήματα τοῦ Σοὺ Σίγκ ἀποδίδονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Σχάγκ, καὶ σελί-

Digitized by Google

δες τοῦ Σοὺ Σὶγκ περιέχουν παραγράφους, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Χσία. Πρὸ τοῦ μέσου τῆς δυναστείας Τσού, ἀρχίζομεν νὰ εὕμεθα βέβ ιοι περὶ τῶν χρονολο ιῶν. Ἡ γεωργία προώδευσε μεγάλως, ἡ χρῆσις διαφόρων μετάλλων ἐγενικεύθη, γράμματα ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὸ σημερινὸν σύστημα τῶν Κινέζων, φιλολογία καὶ ποίησις ἀνεφάνησαν, ἐπίσης ἱστοριογραφία καὶ ἐμπόριον. Ἡ θρησκεία εἶχε καλλιεργηθῆ μεγάλως, μὲ μαγείας, λατρείαν τῶν προγόνων καὶ τῶν πνευμάτων τῶν λόφων, ποταμῶν, ἀστέρων καὶ ἄλλων φυσικῶν ἀντικειμένων, καὶ λατρεία ἀνωτάτου ὄντος, ἀποκαλουμένου «Σὰγκ Τὶ» ἢ «Τιέν». Πολλὴ σημασία ἀπεδίδετο εἰς τὰς ἱεροτελεστίας καὶ τελετουργικὸς χαρακτὴρ ἐπεκράτει οὐ μόνον εἰς τὴν θρησκείαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας, ἡ δὲ οἰκογένεια ἦτο, ὅπως καὶ νῦν, ἡ βασικὴ ὁμὰς τῆς κοινωνίας. Αἱ περισωθεῖσαι γνώσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶναι ἀρκεταὶ διὰ νὰ παρακολουθήσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἀνάπτυξίν της, οὔτε γνωρίζομεν κατὰ πόσον ἡ πρόοδος αὕτη επηρεάσθη ἀπὸ ἐπικοινωνίαν μὲ λαοὺς ἔξω τῶν συνόρων τῆς χώρας. Γνωρίζομεν ὅμως μετὰ θετικότητος περὶ τινων ἐπιτευχθεισῶν προόδων, καθὼς περὶ τῆς ἀναπτύξεως φιλοσοφικῶν σχολῶν. Ἡ κοσμογονία δὲν ἐνδιέφερε μεγάλως τοὺς πνευματικοὺς ἐργάτας. Εἰς τὴν ἀντίληψίν των, ἡ κατάπτωσις τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ διαίρεσίς τη; εἰς μικρὰ ἀλληλοπολεμούμενα κράτη, ἡγεμονευόμενα ἀπὸ διαφόρους ἄρχοντας, δὲν ἦτο ἐπιζήμιος, ἀλλὰ προσεπάθουν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπαρχούσης τότε καταστάσεως νὰ εὕρουν μέσα ἐξασφαλίσεως τῆς εὐτυχίας εἰς ὅλους. Ὁ Κομφούκιος ἤθελε νὰ σώσῃ τὴν κοινωνίαν μὲ τὴν ἐπιστροφήν της εἰς τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων. Τοῦτο ἔδωκεν ἔμφασιν εἰς τὰ ἔθιμα καὶ ἰδίως τὴν ἠθικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὰς ἱεροτελεστίας, αἱ ὁποῖαι παρεδόθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Μὲ τὰ μέσα ταῦτα ἐκήρυττεν ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ χρυσῆ ἐποχή. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κύκλου σκέψεων, μὲ εὐρυτέρας κατευθύνσεις, ἦλθον ἄλλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Μέντσιος (372—319 π. Χ.), ὁ ὁποῖος ἐκήρυξε τὸ δικαίωμα τῶν ὑπηκόων νὰ ἐπαναστατήσουν ἐναντίον ἀδίκου ἡγεμόνος. Ἄλλη σχολή, ὁ Ταοϊσμός, εἶχεν ὡς κλασσικόν του θεμέλιον τὸ «Τάο τὲ Τσίν», τὸ ὁποῖον ἀπεδίδετο εἰς ἕνα Λάο Τζού, ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι ἦτο γηραιὸς σύγχρονος τοῦ Κομφουκίου. Οὗτος ἐκήρυττεν ὅτι ἡ λύσις τῶν δεινῶν τοῦ ἀνθρώπου ἔγκειται εἰς τὴν συμμόρφωσίν του μὲ τὰς μεθόδους τοῦ σύμπαντος, εἰς τὸ νὰ καταριφθῶσιν οἱ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισθέντες περιορισμοὶ καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ οὗτος ἀπὸ τοὺς κανονισμοὺς καὶ ἀπὸ ὅ,τι θεωρεῖται πολιτισμός. Ἡ λύσις αὕτη ἦτο φυσικὰ πολὺ διάφορος ἀπὸ τὴν μέθοδον, ἣν ἐπρέσβευεν ὁ Κομφούκιος, καὶ τὰ μέλη τῶν δύο σχολῶν διετέλουν εἰς διαρκεῖ διχονοίας. Πολλοὶ ἄλλοι σκεπτικισταὶ ἀνῆκον εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ταοϊσμοῦ, ἰδίως ὁ Λιὲ Τζού, πιθανῶς ἀκμάσας τὴν Ε΄ ἢ Δ΄ ἑκατονταετηρίδα π. Χ. καὶ ὁ Τσουάγκ Τζού, σύγχρονος τοῦ Μέντσιου. Εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Λιὲ Τζοὺ ἀρχίζει ν' ἀναφαίνεται ἡ μελέτη τῆς κοσμογονίας καὶ εἰς ἔργα τοῦ Τσουάγκ Τζοὺ ἀναφέρονται ἄνθρωποι μὲ ὑπερφυσικὰς δυνάμεις. Ταῦτα ἤνοιξαν τὸν δρόμον εἰς τὰς μελλούσας προλήψεις τῶν μεταγενεστέρων Ταοϊστῶν, νὰ μεταχειρίζωνται μαγικὰ μέσα καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀθανασίαν μὲ ἐλεξίρια τῆς ζωῆς καὶ ἄλλας ψευδεπιστημονικὰς μεθόδους. Ὁ Μὸ Τί, μεταγενέστερος τοῦ Κομφουκίου, ἐδίδαξεν, ὅτι οἱ θεσμοὶ πρέπει νὰ ὑποβληθοῦν εἰς πραγματικὴν δοκιμασίαν. Τὸ δόγμα του περὶ ἀγάπης τῶν πάντων κατέστη ἡ βάσις τῶν ἐθίμων καὶ τοῦτο ἐπέσυρε τὴν καταφορὰν κατ' αὐτοῦ τοῦ Μανσίου, μεταγενεστέρου τοῦ Μὸ Τί. Ὁ Γιάγκ Τσού, σύγχρονος τοῦ Μανσίου, ἠρνήθη νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τῆς κοινωνίας, ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἡ κατάληξις τῶν πάντων καὶ ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῇ διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τὴν ἀπόλαυσίν του. Ὁ Χσοὺν Τζού, γεννηθεὶς τῷ 340, δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ὕπαρξιν πνευμάτων καὶ ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἂν καὶ φύσει κακός, ἠδύνατο νὰ καλυτερεύσῃ διὰ κανονισμῶν καὶ ἱεροτελεστιῶν. Ταῦτα δεικνύουν πόσον ἀντίθετοι καὶ πεισματώδεις ἦσαν αἱ ἰδέαι τῆς ἐποχῆς. Ἔκτοτε, οὐδέποτε ἡ κινεζικὴ φιλοσοφία ἦτο τόσον πρωτότυπος καὶ τόσον ὀλίγον ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸ παρελθόν, συστήματα δὲ τότε ἤρχισαν νὰ γεννῶνται, κυριαρχοῦντα ἐπιμόνως μέχρι τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Δυναστεία Τσίν. Κατὰ τὴν Ζ΄ ἑκατονταετηρίδα ἡ πραγματικὴ ἀρχηγία μετεβιβάσθη εἰς πέντε κράτη, καὶ ἡ περίοδος αὕτη ἐπωνομάσθη «Τῶν πέντε ἀρχηγῶν». Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων τῆς δυναστείας Τσού, ηὔξησεν ἡ ἐσωτερικὴ διαμάχη, ἡ δὲ γενικὴ ἀναρχία καὶ ὁ ἀτομικισμὸς ἐπέφερον τὴν πτῶσιν τῆς δυναστείας Τσού, ἥτις καὶ ἐγέννησε τὸ πνεῦμα τῆς συγκεντρώσεως καὶ ἐκ νέου συνενώσεως ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν ὅλης τῆς ἐκτάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε διασπαρῆ ὁ κινεζικὸς πολιτισμός. Ἡ ἕνωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κράτους τοῦ Τσίν. Τὸ Τσίν, κείμενον εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς χώρας, εἶχε τηρηθῆ μακρὰν πάσης ξενικῆς φυλετικῆς ἀναμίξεως καί, ὅπως τὸ κράτος Τσού, πρὸ τοῦ Γιοὺ Γιάγκ, ὑπῆρξε προπύργιον κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν ἀπολιτίστων λαῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ἰσχυροποιήθη περισσότερον καὶ οἱ πρίγκιπές του ἐκυριάρχησαν τέλος τῶν ἀντιπάλων των καὶ ἀνέλαβον τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοὺς Τσού, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος Τσοὺ ἐξεθρονίσθη τῷ 249 π. Χ. Ἡ ἀφομοίωσις τῶν ἐκτεταμένων νέων ἐδαφῶν τῶν Τσὶν εἰς ἡνωμένον κράτος ἦτο ἔργος τῆς μεγαλοφυΐας ἑνὸς ἀρχηγοῦ τῶν Τσίν, ὁ ὁποῖος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῷ 246 π. Χ. καὶ ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη «πρῶτος αὐτοκράτωρ» (Σὶχ Χουάγκ Τί). Οὗτος κατήργησε τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν Τσού, μὲ τὰ πολλὰ μικρὰ κράτη καὶ τοὺς κληρονομικοὺς πρίγκιπας, διῄρεσε τὴν χώραν εἰς 36 ἐπαρχίας, ἐπὶ ἑκάστης τῶν ὁποίων ἐγκατέστησεν ὑπαλλήλους διοριζομένους ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ ὑπευθύνους ἀπέναντί του. Ἔκτισε πρωτεύουσαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπου σήμερον τὸ Χσιάνφού· εἰσήγαγεν ὁμοιόμορφον σύστημα νόμων, βαρῶν καὶ μέτρων· ἐπεξέτεινεν εὐρέως τὰ ὅρια τῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ σημερινοῦ Φουκιέν, Κουάγκτογκ καὶ Κουαγκσί, καὶ κατὰ τῶν ἀπολιτίστων λαῶν, τῶν Χσιοὺγκ Νού, εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ σύνορα. Διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ σύνορά του ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, ὁπόθεν συχνότερον προσεβάλλοντο, ἔκτισε τὸ *Μέγα τεῖχος*, τὸ ὁποῖον, πιθανῶς ὑφιστάμενον προηγουμένως ἐν μέρει, συνεπλήρωσε καὶ τὸ ἐνίσχυσεν. Οὗτος ἔκαυσε πάντα τὰ βιβλία, ἄγνωστον διατί, ἴσως διότι εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι τὰ βιβλία ἐκράτουν τὸν λαὸν εἰς τὸ παρελθόν, διδασκόμενον ἀπὸ τούτων νὰ θεωρῇ ὡς ἱεροὺς τοὺς ἀρχαίους θεσμοὺς καὶ συνεπῶς νὰ τηρῇ ἐχθρικὴν στάσιν πρὸς τὸ νεωτεριστικὸν παρὸν καὶ τὴν νέαν τάξιν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν προσεπάθει νὰ ἐγκαταστήσῃ. Συνέλεξε τὴν ὑπάρχουσαν φιλολογίαν καὶ ἐξαιρέσας ὀλίγα βιβλία μαντικῆς, φαρμακευτικά, ἰατρικὰ καὶ γεωπονικά, τὰ λοιπὰ διέταξε καὶ ἐκάησαν· διέταξεν ἐπίσης τοὺς λογίους καὶ διδασκάλους νὰ ἀπέχουν ἀναφέροντες τὸ παρελθόν. Ἀλλ' ἡ παλαιὰ τάξις πραγμάτων δὲν ἐξέλιπεν ἄνευ ἀγῶνος· μόλις ὁ Τσὶν Σὶχ Χουάγκ Τὶ ἀπεβίωσε (210 π. Χ.), καὶ ὅλον τὸ ἔργον του κατέρρευσεν ἐκ θεμελίων. Στάσις ἐξερράγη, ὁ ἀσθενὴς «δεύτερος αὐτοκράτωρ» ἐδολοφονήθη τῷ 207 π. Χ., καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ ἤρχισαν νὰ ἀλληλομάχωνται πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου.

Τὸ μέγα τεῖχος. Τὸ μέγα τεῖχος τῆς Κίνας, διῆκον ἀπὸ τῶν Β. μέχρι τῶν ΒΔ συνόρων, ἐκτίσθη τὸ ἔτος 214 π. Χ. κατὰ μῆκος τῆς κυρίως Κίνας, καταλαμβάνον ἔκτασιν 1500 μιλλίων, ἐπὶ ποικίλου ἐδάφους, ὑπεράνω ὀρέων, κοιλάδων καὶ ποταμῶν. Τὸ τεῖχος τοῦτο ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος Τσὶν-Σὶχ-Χουάγκ-Τὶ μετὰ τὸ κατόρθωμα νὰ ἑνώσῃ τὰ διάφορα τμήματα τῆς χώρας εἰς ἑνιαίαν αὐτοκρατορίαν. Ἀναμφιβόλως μικρότερα μέρη τοῦ τείχους ὑπῆρχον πρὸ τοῦ χρόνου τούτου, ἀλλ' ὁ Τὶ ἐσκέφθη νὰ καταστήσῃ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας κατὰ τῶν νομαδικῶν φυλῶν ἀσφαλεστέραν. Λέγεται ὅτι περὶ τὰ 750 χιλιόμετρα τοῦ τείχους κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας του. Τὸ τεῖχος, ἀνοικοδομηθὲν μετέπειτα εἰς τινα σημεῖα καὶ ἐπαυξηθέν, εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον ἓν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἔργα τοῦ κόσμου. Ἡ κατασκευή του εἶναι λίαν ἁπλῆ. Εἶναι κατεσκευασμένον ἀπὸ χῶμα καὶ πέτρας, τὸ δὲ ὕψος αὐτοῦ ποικίλλει μεταξὺ 6 καὶ 10 μέτρων καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κεκαλυμμένον ἀπὸ ἐπίστρωμα τούβλων. Ἀπολήγει εἰς δίοδον τριῶν ἢ τεσσάρων μέτρων πλάτους, μὲ προμαχῶνας, κατὰ κανονικὰ δὲ διαστήματα μὲ σκοπιάς, εἰς σχῆμα πύργου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων ἤναπτον πυρὰς ἐν περιπτώσει κινδύνου.

Ἡ δυναστεία Χάν. Ἐκ τῆς ἀναρχίας καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἀνεδείχθη νικητὴς ὁ Λιοὺ Πάγκ, ὅστις ἵδρυσε τὴν δυναστείαν Χὰν (202 π. Χ.). Ἡ προσπάθεια τοῦ Τσὶν Σὶχ Χουάγκ Τὶ δὲν ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος· ὁ «φεουδαλισμὸς» τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ Τσοὺ κατέρρευσε καὶ ὁ Λιοὺ Πάγκ κατώρθωσε ταχέως νὰ ἑνώσῃ τὴν χώραν. Κατ' ἀρχὰς ὁ Χὰν προσεπάθησε νὰ διοικήσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν μὲ σύστημα ἀποτελοῦν συνδυασμὸν τοῦ εἰσαχθέντος ὑπὸ τοῦ Τσὶν καὶ τοῦ φεουδαλισμοῦ. μέλη δὲ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κυρίων ὑποδιαιρέσεων τῆς χώρας. Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς ἔφερεν ἐντὸς του τὰ σπέρματα ὀλεθρίων ἀτομικισμῶν, δι' ὃ καὶ μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα κατηργήθη τὸ σύστημα τῆς κληρονομικῆς τοπικῆς διοικήσεως, καὶ εἰσήχθη τὸ σύστημα διοικήσεως ἀπὸ δημοσίους ὑπαλλήλους, προσλαμβανομένους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν λόγῳ ἀξίας, κατόπιν ἐξετάσεων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κλασσικῶν μαθημάτων τῆς σχολῆς τοῦ Κομφουκίου, ἐπὶ τῇ βάσει προφανῶς τῆς ὑπὸ τῆς δυναστείας Τσοὺ ἐφαρμοσθείσης ἐπιλογῆς· ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη ἤδη ἐτελειοποιήθη καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἐχρησιμοποιήθη πρὸς πρόσληψιν ὑπαλλήλων τῆς διοικήσεως ὁλοκλήρου τῆς αὐτοκρατορίας. Ἦτο μέσον ἑνοποιήσεως τῆς χώρας, ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως ἓν ἀπὸ τὰ καλύτερα πολιτικὰ συστήματα τὰ ποτὲ ἐφαρμοσθέντα ἐν Κίνᾳ.

Ἅμα τῇ ἑνοποιήσει της, ἡ Κίνα ἐτράπη εἰς κατακτήσεις ξένων χωρῶν. Αἱ σπουδαιότεραι συνέβησαν ἐπὶ τῆς ἐνδόξου ἡγεμονίας τοῦ Γιοὺ Τὶ (140—86 π. Χ.). Οἱ Χὰν ἐπολέμησαν ἰδίως ἐναντίον τῶν βαρβάρων τῶν βορειοδυτικῶν μερῶν τῆς Κίνας, ἰδίᾳ τοῦ Χσιοὺγκ Νού. Κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ ἔγιναν συμμαχίαι μὲ ἄλλας κεντρικὰς ἀσιατικὰς δυνάμεις, στρατηγοὶ δὲ καὶ πρέσβεις ἐστάλησαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος, ἰδίᾳ ὁ Τσάγκ Τσιέν, ὅστις μετέβη μέχρι Μπάτρια. Ἡ δύναμις τοῦ Χσιοὺγκ Νοὺ κατέπεσε καὶ ἡ κυριαρχία τῶν Χὰν ἐπεξετάθη μέχρι τοῦ σημερινοῦ Σινκιάγκ. Τὰ φρούρια, τὰ ἱδρυθέντα εἰς τὸ μεμακρυσμένον βορειοανατολικὸν μέρος καὶ τὰ τείχη τὰ ἱδρυθέντα ὑπὸ τῶν Χάν, διὰ προφύλαξιν τῶν συνόρων, ὑπάρχουν μέχρι σήμερον. Οἱ Χὰν ἐπίσης κατῆλθον πρὸς νότον τοῦ Γιαντσὲ μέχρι τοῦ Τογκκίγκ, καὶ πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ μέχρι Κορέας. Μαζὶ μὲ τὴν ἕνωσιν ἦλθε καὶ ἡ εὐημερία μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Αἱ ὁδοὶ τῶν καραβάνιων πρὸς τὴν Δύσιν ἔγιναν ἀσφαλεῖς διὰ τῆς ἥττης τοῦ Χσιοὺγκ Νού, προϊόντα δὲ ἀπὸ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν καὶ ἀπὸ τὰ ἄκρα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἔφθασαν εἰς Κίναν καὶ κινεζικὰ τοιαῦτα ἐστέλλοντο εἰς ἀντάλλαγμα. Ἡ φιλολογία καὶ ἡ τέχνη ἀνεγεννήθησαν. Ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ τοῦ Χὰν ἠρνήθη νὰ ἄρῃ τὴν ἀπαγόρευσιν ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων βιβλίων, τὴν ἐπιβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Τσὶν Σὶχ Χουάγκ, ὁ διάδοχός του ὅμως ἦρε ταύτην. Ἔγγραφα κεκρυμμένα, τὰ ὁποῖα εἶχον διασωθῆ ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν, ἐξήγοντο ἀπὸ τὰς κρύπτας των καὶ λόγιοι ἤρχισαν νὰ ἀναθεωροῦν τὰ παλαιὰ κείμενα καὶ νὰ ἐκδίδουν σχόλια ἐπ' αὐτῶν. Ἐν τούτοις πρωτότυποι φιλοσοφικαὶ θεωρίαι δὲν ἀνεφάνησαν. Τὸ κράτος εἶχε δώσει ἐπίσημον θέσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν κομφουκιανῶν κλασσικῶν συγγραμμάτων καὶ συνεπῶς δὲν ἔμενε θέσις δι' ἑτεροδόξους θεωρίας. Ὁ ταοϊσμὸς ἐπρεσβεύετο ὑπὸ τινων κατεχόντων ἀνωτάτας θέσεις, ἀλλ' ἐξεφυλίσθη εἰς μαγείαν καὶ ἔρευναν διὰ τὸ ἐλιξίριον τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν μεταλλευμάτων εἰς χρυσόν. Ἡ ἱστοριογραφία ἔλαβε μεγάλην πρόοδον, καὶ τὸ μᾶλλον ἀνεγνωρισμένον βιβλίον ἦσαν τὰ «Ἱστορικὰ χρονικὰ» («Σὶχ Τσὶ») τοῦ Σοὺ Μὰ Τσιέν. Ἡ ποίησις ἐπίσης ἀνεγεννήθη. Εἰς τὴν τέχνην ἡ περίοδος τῶν Χὰν ἐπαρουσίασε νέας μορφάς, μερικὰς πολὺ ἐπηρεασμένας ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Δύσεως.

Ἡ δυναστεία Χὰν ὑπέστη προσωρινὴν διακοπήν, ὅταν, κατὰ τὸν Α΄ αἰῶνα τῆς χριστιανικῆς περιόδου, σφετεριστὴς τις τοῦ θρόνου, ὁ Γουάγκ Μάγκ, ἐδηλητηρίασε τὸν αὐτοκράτορα, ἀπεδίωξε τὸν ἀνήλικον διάδοχόν του (9 μ. Χ.) καὶ διῴκησεν ἐπί τινα ἔτη ὡς «νέος αὐτοκράτωρ». Οἱ πρίγκιπες ὅμως τῆς δυναστείας Χὰν τὸν ἐνίκησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν, οὕτω δὲ τῷ 25 μ. Χ. ἀνασυνεστήθη ἡ δυναστεία. Ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη ἀπὸ τὸ Τάσγκαν, τὸ σημερινὸν Σενσί, εἰς τὸ Λὸ-γιάγκ, τὸ σημερινὸν Χόναν. Ἡ δυναστεία μετὰ τὴν διακοπὴν ταύτην εἶναι γνωστὴ ὡς Λάτερ ἢ (ἕνεκα τῆς ἀλλαγῆς τῆς πρωτευούσης) τῶν Ἀνατολικῶν Χάν, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν προηγουμένων Δυτικῶν Χάν. Οἱ Λάτερ Χὰν ἀνενέωσαν τὰς κατακτήσεις εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πὰν Τσάο οἱ Κινέζοι ἀπέβησαν κύριοι μερῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, κινεζικὴ δὲ πρεσβεία ἔφθασεν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ἕνεκα τῆς κυριαρχίας ὑπὸ τῶν Χὰν τῶν ὁδῶν τῶν καραβανίων πρὸς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν, καὶ ἐν μέρει ἕνεκα τῆς κατοχῆς τοῦ Τονκὶν καὶ τοῦ νοτίου μέρους, διετηρεῖτο ἐμπόριον μὲ τὴν ρωμαϊκὴν ἀνατολήν, γνωστὴν εἰς τοὺς Κινέζους ὡς Τὰ Τσίν, διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης. Κινεζικὰ μεταξωτὰ καὶ σίδηρος μετεφέροντο εἰς τὰ κράτη τῆς Μεσογείου καὶ προϊόντα ἀπὸ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον μετεφέροντο εἰς Κίναν. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπικοινωνίας ταύτης μὲ τὴν Δύσιν ἦτο ἡ εἰς Κίναν διάδοσις τοῦ βουδισμοῦ. Ἡ ἱστορία ἀποδίδει τὴν διάδοσιν του εἰς ὄνειρον τοῦ αὐτοκράτορος Μὶγκ Τί, ἀλλὰ τοῦτο θεωρεῖται ὡς μεταγενέστερος μῦθος· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ θρησκεία αὕτη εἰσήχθη εἰς Κίναν ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Χάν. Ὁ Λάτερ Χὰν ἐξηκολούθησεν, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι Χάν, νὰ προστατεύῃ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, καὶ ἰδίᾳ τὰ τῆς κομφουκιανῆς σχολῆς. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χάρτου εἰς Κίναν, καὶ ἡ φιλολογία ἔκαμε μεγάλας προόδους. Τὰ χρονικὰ τῆς δυναστείας τῶν Χάν, καθὼς καὶ τὰ τῶν προκατόχων καὶ διαδόχων, σημειοῦνται μὲ στάσεις καὶ συρράξεις, εὐθὺς δὲ ὡς ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία ἐξησθένησε, κατέρρευσε, καὶ ἠκολούθησε περίοδος διαμελισμοῦ, διαρκέσασα ἐπὶ τέσσαρας περίπου ἑκατονταετηρίδας. Τόσον ὅμως τελείως ὕφαναν τὸν συνεκτικὸν δεσμὸν τῆς Κίνας οἱ Χάν, ὥστε ἡ μορφωτικὴ ἑνότης καὶ ὁ ὁραματισμὸς μιᾶς ἡνωμένης αὐτοκρατορίας οὐδέποτε ἀπωλέσθη ἀπὸ τὰ πνεύματα τῶν Κινέζων, οἱ ὁποῖοι ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς «υἱοὺ

τοῦ Χάν». Ὑπὸ τοὺς Τσὶν καὶ τοὺς Χὰν ἡ Κίνα διὰ πρώτην φορὰν ἔγινε μέγα κραταιὸν κράτος.

Τὰ «Τρία βασίλεια». Ἡ δυναστεία Χὰν κατελύθη τῷ 220 μ. Χ. Διάδοχοί της ὑπῆρξαν τὰ «Τρία βασίλεια»: Τὸ Γουεΐ πρὸς βορρᾶν, διοικούμενον ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ ὑπουργοῦ Τσάο-Τσάο καὶ προδότου τοῦ τελευταίου Χάν· τὸ Γιού, εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ κάτω τμῆμα τῆς κοιλάδος Γιαντσέ, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Νάνκιν, καὶ τὸ Σού, ἐν Τσεσγουάν, τοῦ ὁποίου οἱ μονάρχαι, ἐκ τοῦ οἴκου Χάν, ἐλέγοντο Μάϊνορ Σοὺ Χάν. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ὁ πόλεμος διήρκει συνεχῶς, καὶ ἔμεινεν ἔκτοτε ἡ ἐντύπωσις τῆς περιόδου ταύτης ὡς ἐποχῆς δηώσεων ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν· ἡ παράδοσις αὕτη ἐξελαϊκεύθη κατόπιν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τὸ μέγα ἱστορικὸν διήγημα «Σὰν Κοῦο». Ὁ Λιοὺ Πέϊ, ὁ πρῶτος πρίγκιψ Μάϊνορ Χάν, ἐβοηθεῖτο ἀπὸ τοὺς Τσάγκ Φέϊ, καὶ Κουὰν Γιού, ὁ τελευταῖος τῶν ὁποίων ἐθεοποιήθη κατόπιν καὶ ὠνομάσθη «θεὸς τοῦ πολέμου» («Κουὰν Τί»). Ἐπίσης ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τὸν Τσοὺ-Κὸ Λιάγκ, διάσημον στρατηγὸν καὶ ἐφευρέτην πολεμικῶν μηχανῶν. Τὰ τρία βασίλεια ἦσαν ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, ἀλλὰ κανὲν ἐξ αὐτῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερισχύσῃ ἐν τέλει. Ἐπὶ μικρὸν διάστημα χρόνου οἱ Μάϊνορ Χὰν ἦσαν νικηταί, ἀλλ' ἡ πτῶσις τοῦ δευτέρου βασιλέως παρέσυρε καὶ τὴν χώραν του, ἥτις προσηρτήθη εἰς τὸ Γουεΐ. Τὸ Γουεΐ ἔπεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς οἰκογενείας Σοὺ-μά, καί, τῷ 265, ὁ Σοὺ-μὰ Γιὲν προεκήρυξε νέαν δυναστείαν τοῦ Δυτικοῦ Τσὶν (265—317). Αὕτη ἐπ' ὀλίγον μόνον ἐκυριάρχησεν ὁλοκλήρου τῆς Κίνας. Εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διαμάχας προσετέθη καὶ ἡ εἰσβολὴ ξένων· λαοὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ δύσεως (Τάταροι, Χσιούγκ, Νοὺ καὶ Θιβετανοί) ἐπωφελήθησαν τῆς εὐκαιρίας τῶν ἐσωτερικῶν διαμαχῶν καὶ κατέλαβον εὐφόρους ἐδαφικὰς ἐκτάσεις βορείως τοῦ Γιαντσέ. Μετὰ ταῦτα ἱδρύθησαν πολλὰ κράτη καὶ δυναστεῖαι, εἰς τὰ βόρεια μέρη καὶ τὴν νότιον Κίναν, μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀποδιώξουν τοὺς εἰσβολεῖς, ἡ ἐποχὴ δὲ αὕτη εἶναι γνωστὴ ὡς ἐποχὴ τῶν βορείων καὶ νοτίων δυναστειῶν. Αἱ διασημότεραι τῶν δυναστειῶν τούτων ἦσαν ἡ τοῦ ἀνατολικοῦ Τσὶν (317—420), μὲ πρωτεύουσαν τὸ Νανκίν, τῶν Σόγκ (420—479), ὀνομασθεῖσα Λιοὺ Σόγκ, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς νεωτέρας δυναστείας Σόγκ, μὲ πρωτεύουσαν ἐπίσης τὸ Νανκίν, τὸ βόρειον ἡ Γιουὰν Γουεΐ (386—636), τῶν Τόμα Τατάρων, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Τατοὺγκ (ἐν Σανσί), τῶν Τσί (479—502), τῶν Λιάγκ (502—507) καὶ τῶν Τσὲν (557—589). Οἱ εἰσβολεῖς ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸ περιβάλλον καὶ υἱοθέτησαν τὴν κινεζικὴν παιδείαν, μὲ τροποποιήσεις, συμφώνως μὲ τὰς παραδόσεις καὶ τὰς συνηθείας ἑκάστου εἰσβολέως λαοῦ. Ὁ βουδισμὸς κατέκτησεν ἔδαφος, ἴσως διότι μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δυναστείας τῶν Χὰν ὁ κομφουκισμὸς καὶ τὰ σχολεῖά του δὲν εἶχον τὴν ὑποστήριξιν, τῆς ὁποίας πρότερον ἀπελάμβανον. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μονάρχας ηὐνόουν τὸν πολιτισμὸν τῶν δυτικῶν λαῶν· ἱεραπόστολοι ἀφικνοῦντο εἰς μέγαν ἀριθμὸν καὶ ὁ Φὰ Χσίεν, θεωρούμενος ὡς ὁ καλύτερος τῶν Κινέζων, ἀνεχώρησεν ὡς προσκυνητὴς εἰς τὰ ἐδάφη τῶν Ἰνδιῶν, ὁπόθεν ἐπανῆλθε μὲ τὰς βουδικὰς ἱερὰς γραφάς. Ὅτε ἡ αὐτοκρατορία ἡνώθη ἐκ νέου, ὁ βουδισμὸς κατέστη ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ζωῆς τῶν Κινέζων καὶ ἐπέδρασε σοβαρῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων θρησκειῶν, τῆς λαϊκῆς σκέψεως, φιλολογίας καὶ τέχνης. Αἱ βουδικαὶ γραφαὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν ἀξιοσημείωτοι. Κατὰ τὴν περίοδον διασπάσεως τοῦ κράτους, καὶ διαρκουσῶν τῶν δύο ἑκατονταετηρίδων τῆς ἑνώσεώς του, ὁ βουδισμὸς ἦτο εἰς ἀκμήν, εἰς οἵαν οὐδέποτε ἔκτοτε ἔφθασεν. Αἱ αἱρέσεις, αἵτινες ἀνεφάνησαν μέσῳ αὐτοῦ, πιστοποιοῦσι τὴν μεγάλην ἐπίδρασίν του.

Αἱ δυναστεῖαι Σουΐ καὶ Τάγκ. Μετὰ μακρὰν περίοδον διαιρέσεως ἐπετεύχθη ἡ ἕνωσις τοῦ κράτους ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν Σουΐ (589—618) καὶ κατόπιν τῶν Τάγκ (618—907). Ἐπὶ αὐτοκρατορίας τοῦ δευτέρου μονάρχου τῶν Τάγκ, ὀνόματι Ταὶ Τσόγκ (627—650), ἡ Κίνα ἐγένετο ἰσχυροτέρα παρὰ ποτε καὶ ἐπί τινα χρόνον ἦτο τὸ ἰσχυρότερον καὶ μεγαλύτερον κράτος τῆς γῆς. Ἐπὶ Τάγκ οἱ Κινέζοι εἰσήλασαν πάλιν εἰς Κορέαν, Τουρκεστάν, βορειοδυτικὰς Ἰνδίας καὶ Θιβέτ. Μετὰ τῆς Κίνας, καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῆς Τσάγκ (ὅπου σήμερον τὸ Σιανφού), πρωτευούσης τῶν Τάγκ, ἐπεκοινώνουν πολλοὶ λαοί. Οἱ νεστοριανοὶ εἶχον πολλὰς ἱεραποστολάς, οἱ δὲ Ἰάπωνες μετέφερον εἰς τὴν πατρίδα των ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ὑπεβοήθουν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν ἀνακαινιστικὸν πνεῦμα. Κινέζοι βουδισταὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξηκολούθουν νὰ ἐπισκέπτωνται ὡς προσκυνηταὶ τὰς Ἰνδίας. Ἐπὶ Τάγκ, ἡ γραφειοκρατία καὶ οἱ διαγωνισμοὶ διὰ τὴν κατάληψιν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἐξειλίχθησαν τελειότερον· ἐπίσης ἱδρύθη ἡ ἀκαδημία Χὰν Λίν, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὴν συναρμολόγησιν τῶν ἱστοριῶν, τὴν σύνταξιν διαταγμάτων κλπ. Ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Τάγκ ἀπέλαυσεν ἡ χώρα εὐημερίας, ἀφιερωθεῖσα εἰς εἰρηνικὰ ἔργα. Ἡ ζωγραφικὴ ἔφθασεν εἰς νέα ὕψη καὶ ἀνεφάνησαν τότε οἱ περίφημοι ποιηταὶ τῆς Κίνας, τῶν ὁποίων ὁ μᾶλλον διακριθεὶς ἦτο ὁ ἑλκυστικὸς Λὶ-ταϊ-Πό. Ἐπὶ τῆς δυναστείας Τάγκ ἔγινεν ἡ ἔκδοσις τοῦ πρώτου ἐντύπου βιβλίου καὶ ἐνεφανίσθησαν διὰ πρώτην φορὰν χαρτονομίσματα. Ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς δυναστείας Τάγκ ἀνεδείχθη μόνον ὁ Ταὶ Τσούμ, ὡς ὁ μᾶλλον ἱκανὸς καὶ φιλοδίκαιος, καὶ ἡ αὐτοκράτειρα Γιοὺ Χού, ἡ ὁποία τὴν Ζ' ἑκατονταετηρίδα κατέλαβε τὸν θρόνον ὑπὸ νέον δυναστικὸν ὄνομα. Τὴν Θ' ἑκατονταετηρίδα οἱ αὐτοκράτορες ἐξέπεσαν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ, ὡς ἀνίκανοι, περιστοιχισμένοι ἀπὸ εὐνούχους παντοδυνάμους, αἱ εἰσβολαὶ καὶ αἱ στάσεις κατέστησαν συχνότεραι, ὁ λαὸς ἐξεφυλίσθη, καὶ τῷ 907 ἡ δυναστεία αὕτη ἔπεσε.

Πέντε δυναστεῖαι (907—960). Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δυναστείας Τάγκ, πολλοὶ ἐπωφθαλμίων τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ παρήλασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν ταχείᾳ διαδοχῇ πέντε δυναστεῖαι, ἐφήμεροι, τῶν Λάτερ Λιάγκ, Τάτερ Τάγκ, Λάτερ Τσίν, Λάτερ Χὰν καὶ Λάτερ Τσού. Τῷ 960 ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῶν δυναστειῶν αὐτῶν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῆς δυναστείας Σόγκ.

Ἡ δυναστεία Σόγκ (960—1280). Ἡ δυναστεία Σόγκ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τσάο Κουάγκ-γίν, ἤρχισεν αἰσίως. Τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ, ὡς πρωτεύουσα ὡρίσθη ἡ Καϊφέγκ, πλησίον τῆς πρωτευούσης τῶν ἀρχαίων ἐνδόξων δυναστειῶν καὶ ἐλήφθησαν ἐπὶ πλέον μέτρα, ὅπως συγκεντρωθῇ ἡ ἐξουσία εἰς χεῖρας τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τῆς ἱδρύσεως ἐθνικοῦ συμβουλίου ποινῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ τελικῶς ἐπὶ ἐγκλημάτων ἐπισυρόντων θανατικὴν ποινήν, ἀντὶ τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον προηγουμένως τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἀπόπειρα ὅμως καταχτήσεως τῶν Κιτάν, λαοῦ τουγκουζικοῦ, ὅστις διῴκει τὴν χερσόνησον Λιαοτόγκ, ἀπέτυχε καὶ οἱ Κιτὰν κατέλαβον τμήματα τῆς αὐτοκρατορίας γειτνιάζοντα μὲ τὰς κτήσεις των, καὶ μόνον διὰ πληρωμῆς ἀποζημιώσεως ἐδέχθησαν νὰ σταματήσουν τὴν προέλασίν των. Πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ ἄλλο βασίλειον, τοῦ Χσία, ἠπείλησε τὰ σύνορα καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Σόγκ καὶ τῶν Κιτάν. Οἱ Σόγκ ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τοὺς Τσὶν Ταtάρους, ἀλλ' οὗτοι, ἀφοῦ ἀπεδίωξαν τοὺς Κιτάν, ἔγιναν κύριοι τῶν ἐδαφῶν βορείως τοῦ Γιαντσέ, καὶ οἱ Σόγκ ἠναγκάσθησαν νὰ μεταφέρουν τὴν πρωτεύουσάν των εἰς τὸ Νανκὶν καὶ κατόπιν εἰς Χαγκτσόου. Ἦλθον κατόπιν οἱ Μογγόλοι. Ὁ μέγας Μογγόλος στρατηγὸς Τεμουτσὶν ἢ Ζίγκις Χάν, εἰσήλασεν εἰς τὴν Κίναν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ τῷ 1214 κατεῖχε τὸ πλεῖστον τῆς χώρας, βορείως τοῦ ποταμοῦ Γέλλο, νικήσας τοὺς Τσίν. Πρὸ τοῦ θανάτου του (1227) ἦρε μεγαλυτέρους θριάμβους κατὰ τῶν Τσὶν καὶ ἐνίκησε τοὺς Χσία. Ὁ Ὀγκαντέ, διάδοχος τοῦ Ζίγκις Χάν, ἔκαμε συμμαχίαν μὲ τοὺς Σόγκ καὶ ἀμφότεροι ἐξωλόθρευσαν τοὺς Τσίν. Κατόπιν οἱ Μογγόλοι ὑπὸ τοὺς Ὀγκοντέ, Μακκοὺ καὶ Κουμπλαί, ἐπροχώρησαν πρὸς νότον, καὶ τῷ 1280 ὁ Κουμπλαὶ ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας, ἐνῷ ὁ τελευταῖος μονάρχης τῶν Σόγκ, ἐν ἀπογνώσει εὑρισκόμενος, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀποτυχίαι τῶν Σόγκ δὲν ἠμπόδισαν τὴν δυναστείαν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν παιδείαν, καὶ ὑπ' αὐτοὺς ἡ Κίνα ἐσημείωσε μεγάλας προόδους εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν φιλολογίαν. Ἡ ζωγραφική, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ βουδισμοῦ καὶ ταοϊσμοῦ, ἔφθασε τὸ ὕπατον σημεῖον. Αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ προώδευον, μία δὲ τούτων (1130—1220) ἔδωκεν εἰς τὸν κομφουκισμὸν τὴν ὀρθόδοξον ὀνομασθεῖσαν μορφὴν αὐτοῦ. Ἀξιοσημείωτοι ἱστορίαι ἐγράφησαν μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ Σοὺ-μὰ-κουάγκ. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γουάγκ-ἂν-Σὶς ἔγινεν ἀναδιοργάνωσις οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ (1021—1086). Ὁ Γιάγκ-ἀν-σὶς ἐπέφερε ριζικὰς μεταρρυθμίσεις. Διώρθωσε τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, καταστήσας αὐτὸ μᾶλλον εὔχρηστον πρακτικῶς, ἐξέδωκε σημειώσεις εἰς κλασσικοὺς συγγραφεῖς καὶ ἐξήγησε τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Ἐπὶ 18 ἔτη ὡς πρωθυπουργὸς ἐγκαθίδρυσε σοσιαλιστικὸν σύστημα διοικήσεως. Σκοπός του ἦτο νὰ καταστήσῃ τὸ κράτος ὑπεύθυνον, ὅπως ἐξασφαλίζῃ εἰς τοὺς πολίτας τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Πρὸς τοῦτο ἐπεδίωκεν, ὅπως τὸ κράτος ἀναλάβῃ διὰ λογαριασμόν του ὁλόκληρον τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν γεωργίαν, νὰ κανονίζῃ μισθοὺς καὶ τιμάς, νὰ διανέμῃ σπόρους, νὰ κάμνῃ δάνεια εἰς τοὺς γεωργούς, μὲ μικρὸν τόκον, καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ βάρος τῶν φόρων εἰς τοὺς πλουσίους. Τὸ Γουάγκ ἦτο φυσικὸν νὰ ἀποκτήσῃ πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐπικριτάς, ἐξ ὧν κυριώτερος ἦτο ὁ Σοὺ-μὰ-Κουάγκ. Συνέπεια τῆς ἐχθρότητος ταύτης ἦτο νὰ ἐκβιασθῇ εἰς παραίτησιν καὶ οὕτως ἐπανῆλθε τὸ πρώην καθεστώς.

Ἡ δυναστεία τῶν Μογγόλων (1280—1368). Ἡ δυναστεία τῶν Μογγόλων ἢ Γιουὰν δὲν διετήρησε τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἡ βασιλεία τοῦ Κουμπλαὶ ὑπῆρξεν ἔνδοξος. Ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του Κανμπαλίκ, ἡ Καμπαλοὺκ (περίπου τὸ ἔδαφος τοῦ σημερινοῦ Πεκίνου), διῴκησε τὴν Κίναν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐκτεταμένης Μογγολικῆς αὐτοκρατορίας, μὲ τὰ δυτικά της σύνορα ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ Εὐρώπῃ. Ἐστάλησαν σώματα ἐκστρατείας εἰς τὴν Καμπόδζην, Βιρμανίαν καὶ Ἰάβαν, καὶ ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας. Ὑπὸ τὴν κυβέρνησίν του δὲ ἡ δυναστεία τῶν Μογγόλων ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον τῆς δυνάμεώς της. Ἡ εἰς Καμπόδζην ἐκστρατεία κατέληξεν εἰς ἄδοξον ὑποχώρησιν, ἡ ἀπόπειρα κατὰ τῆς Ἰάβας συνήντησεν ἀποτυχίαν καὶ ὁ στόλος ναυμαχήσας κατὰ τοῦ ἰαπωνικοῦ ἔπαθε τρομερὰν καταστροφήν. Οἱ Μογγόλοι διῴκησαν τὴν Κίναν ὡς κατακτηταὶ καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν χώραν πολλὰ ξένα στρατεύματα καὶ ὀρδὰς ὑπὸ ξένους ἀξιωματικούς. Μετὰ τὸν Κουμπλαί, ἡ ἱκανότης τῶν μοναρχῶν κατέρρευσε, στάσεις ἀνεφάνησαν, οἱ Μογγόλοι ἐξεδιώχθησαν καὶ ὁ μᾶλλον ἐπιτυχὴς ἀντίπαλός των, εἷς πρῴην μοναχὸς βουδιστής, Τσοῦ Γιουὰν-τσάγκ, ἀνηγορεύθη πρῶτος αὐτοκράτωρ τῆς δυναστείας Μίγκ.

Ἡ δυναστεία Γιουάν, ἂν καὶ σύντομος, ἐπέδειξεν ἀξιοσημειώτους ἐπιτυχίας. Ἡ κατασκευὴ τῆς μεγάλης διώρυγος ἐτελείωσε, καὶ τὸ δρᾶμα καὶ τὸ διήγημα διὰ πρώτην φορὰν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν. Ἡ ἀσφάλεια τῶν ὑπερασιατικῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Μογγόλων, καὶ αἱ μέθοδοι διοικήσεώς των ἔφεραν πολλοὺς ξένους εἰς τὴν Κίναν. Ὁ νεστοριανὸς χριστιανισμός, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ προηγουμένως ἀναφανῆ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ τοῦ Τάγκ, ἀνεφάνη καὶ πάλιν ἐν Κίνᾳ, καὶ διὰ πρώτην φορὰν εἰσῆλθον ἔμποροι ἐκ δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς κίνησις τῆς Εὐρώπης ἐσημειώθη διὰ τῶν σταυροφοριῶν καὶ τῶν ἱεραποστόλων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ τάγματα τῶν δομινικανῶν καὶ φραγκισκανῶν ἔφεραν τοὺς Εὐρωπαίους εἰς τὰ δυτικὰ ἄκρα τῆς Μογγολικῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ διασημότεροι ἔμποροι, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς Κίναν, ἦσαν οἱ Βενετοὶ Νικόλαος Πόλο, Ματθαῖος Πόλο καὶ Μᾶρκος Πόλο. Ὁ Μᾶρκος Πόλο ἦτο ἐπὶ ἔτη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κουμπλαὶ καὶ ἐπιστρέψας εἰς Βενετίαν ἔγραψε τὰς ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ ταξιδίου του, ἔργον τὸ ὁποῖον τὸν ἔκαμε διάσημον. Καλόγηροι ἐστάλησαν ὡς ἀπεσταλμένοι εἰς τοὺς Μογγόλους ἀρχηγοὺς εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν, ὁ πρῶτος δὲ γνωστός, ὅστις ἔφθασεν εἰς Κίναν, ἦτο ὁ φραγκισκανὸς μοναχὸς Ἰωάννης Μοντεκορβίνο, ὅστις ἀφίχθη εἰς Καμπαλὶκ τῷ 1294 καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ζήσας ἐκεῖ ἵδρυσε χριστιανικὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν πολλὰς χιλιάδας μέλη. Ὅταν ἔφθασαν αἱ εἰδήσεις τῆς ἐπιτυχίας του εἰς Εὐρώπην, προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον Καμπαλίκ, καὶ τοῦ ἐστάλησαν ἐνισχύσεις. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἄλλοι ἱεραπόστολοι ἔφθασαν καὶ εἷς ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα, ὁ Ἰωάννης Μαρινιόλλι. Μὲ τὴν πτῶσιν τῶν Μογγόλων ὅμως, αἱ ἐμπορικαὶ ὁδοὶ κατέστησαν ἐπικίνδυνοι, ἀνεπτύχθη τὸ ἀντιξενικὸν αἴσθημα καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἔμποροι καὶ ἱεραπόστολοι ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὴν Κίναν, ἡ δὲ καθολικὴ νεστοριανὴ κοινότης ἐξέλιπε τελείως.

Δυναστεία Μὶγκ (1369—1644). Ἡ νέα καθαρῶς κινεζικὴ δυναστεία, τῶν Μὶγκ δὲν ἐφημίζετο ἐπὶ δόξῃ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, ἐν τούτοις, διαρκούσης τῆς ἀρχῆς της, ἡ Κίνα ἐτέλει ὑπὸ ἀρκετὴν εὐημερίαν. Ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ Τσοὺ Γιουὰν-τσάγκ, γνωστὸς μὲ τὸ αὐτοκρατορικόν του ὄνομα Χὸγκ Γιού, συνήνωσε τὴν χώραν καὶ ἵδρυσε τὰς πρωτευούσας Νανκὶν καὶ Κάϊφεγκ. Ὁ τέταρτος υἱός του, τρίτος αὐτοκράτωρ, γνωστὸς ὑπὸ τὸ αὐτοκρατορικόν του ὄνομα Γιὰγκ Λό, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἐν μέσῳ ποταμῶν αἱμάτων, ἀλλ' ἀνεδείχθη ἱκανὸς ἀρχηγός. Μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν εἰς Πεκῖνον καὶ ἔκτισε τὰ θαυμάσια ἀνάκτορα, ναοὺς καὶ κτίρια, ἵδρυσεν ἀρχιτεκτονικὴν ἐγχώριον καὶ ἀνύψωσε τὸ Πεκῖνον εἰς μίαν ἀπὸ τὰς καλυτέρας πρωτευούσας τοῦ κόσμου. Ἐπίσης ὑπῆρξε προστάτης τῆς φιλολογίας. Ἔστειλεν ἀποστολὰς πρὸς νότον καὶ νοτιοανατολικὰ μέχρις Ἰάβας καὶ Κεϋλάνης, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔστελλε φόρον ὑποτελείας εἰς τὴν Κίναν. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου του ἔγινεν ἐκστρατεία διὰ θαλάσσης μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἐπίσης, διαρκούσης τῆς δυναστείας τῶν Μίγκ, οἱ Κινέζοι εἰσήλασαν εἰς Κορέαν καὶ τὸ Ἀννάμ, τὰ ὁποῖα ἐπί τινα χρόνον κατέστησαν ὑποτελῆ εἰς τὴν Κίναν καὶ συχνοὶ πόλεμοι μὲ τοὺς Μογγόλους ἐκράτουν αὐτοὺς εἰς τοὺς λιμένας των. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐπῆλθεν ἡ παρακμὴ καὶ ἡ ἐξασθένησις τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ Ἰάπωνες εἰσήλασαν εἰς τὴν Κορέαν, ὅπου ἔσχον ἐπιτυχίας, καὶ ἐπὶ δεκαετηρίδας Ἰάπωνες πειραταὶ ἐλυμαίνοντο τὰς παραλίας της. Διαρκούσης τῆς δυναστείας τῶν Μίγκ, ἀνεφάνησαν οἱ φιλόσοφοι Τσοὺ Χσὶ καὶ Γουὰγκ Γιάγκμὶγκ (1472—1528), οἱ ὁποῖοι ἔφερον ἀντιδράσεις εἰς τὴν ὀρθόδοξον σχολὴν μὲ ἀρκετὴν πρωτοτυπίαν καὶ ἐπιτυχίαν, ὥστε ν' ἀναγνωρισθοῦν καὶ νὰ τιμῶνται μέχρι σήμερον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν φιλολογίαν, ἡ μεγαλυτέρα δραστηριότης τῶν λογίων ἐστρέφετο εἰς τὸ νὰ συντάσσουν ἐγκυκλοπαιδείας

Digitized by Google

καὶ εἰς τὸ νὰ συλλέγουν καὶ ἐκδίδουν τὰ ἀρχαῖα ἔργα. Ἐν Κίνᾳ ἀνεδείχθη τότε ἀξιοσημείωτος ἀρχιτεκτονικὴ τέχνη καὶ ἀγγειοπλαστική, ἀλλ' ἡ ζωγραφικὴ ὑπελείφθη ἐκείνης, οἵα ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόγκ. Ἡ Κίνα ἦτο πολὺ πυκνὰ κατῳκημένη καὶ πλουσία, ἀλλὰ δὲν ἔδειξε τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ὅσον εἰς τὰς προηγουμένας δυναστείας.

Ἡ περίοδος τῶν Μὶγκ διακρίνεται ἐπίσης διὰ τὴν ἐκ νέου εἴσοδον τῶν ξένων εἰς τὴν χώραν. Τὰ ταξίδια καὶ αἱ κατακτήσεις τῶν Εὐρωπαίων κατὰ τὴν ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδα ἔφεραν τοὺς Πορτογάλους εἰς Ἰνδίας, Μαλάγαν, Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν, καὶ τοὺς Ἱσπανοὺς εἰς τὰς Φιλιππίνας. Ὁ πρῶτος Πορτογάλος ἔφθασεν εἰς Κίναν περίπου τῷ 1514, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη πολλοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς ἀρκετοὺς λιμένας. Οἱ πρῶτοι ἐλθόντες ἦσαν ἄγριοι τόσον, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἀπεδιώχθησαν ἢ ἐδολοφονήθησαν. Ἐπί τινα χρόνον οἱ Πορτογάλοι ἐμπορεύοντο ἀπὸ τὴν νῆσον Σαγκσουάν, νοτίως τῆς Καντῶνος, ἀλλὰ ταχέως τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ Μακάο, πιθανῶς μεταξὺ 1552 καὶ 1560, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκράτησαν ὡς βάσιν των. Κατόπιν ἀφίχθησαν ἱεραπόστολοι. Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος Ξαβιὲ ἀπέθανεν εἰς τὸ Σαγκτσουάν, τῷ 1552, ἐνῷ προσεπάθει ματαίως νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν. Οἱ σύντροφοί του ἰησουῖται ἀνενέωσαν τὰς προσπαθείας καὶ μετ' ὀλίγον, πρὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ἐγκαθιδρύθησαν εἰς διαφόρους πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ὁ ἀξιώτερος ἦτο ὁ Ματθαῖος Ρίτσι (1552—1610), Ἰταλός, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς Κίναν τῷ 1582, καὶ τῷ 1601 κατώρθωσε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Πεκῖνον. Ὁ Ρίτσι καὶ οἱ σύντροφοί του, ἕνεκα τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεών των, μαθηματικῶν καὶ ἀστρονομίας ἰδίως, ἀνεγνωρίσθησαν, εἰς αὐτοὺς δὲ ἀνετέθη τὸ κυβερνητικὸν γραφεῖον ἀστρονομίας ἐν Πεκίνῳ.

Οἱ Μαντζοῦ. Οἱ Μαντζοῦ, κατελθόντες ἐκ βορρᾶ, ἀνέτρεψαν τὴν ἐξασθενήσασαν δυναστείαν τῶν Μὶγκ. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μαντσοῦ Νουρχατσοῦ, ἀκμάσας ἀπὸ τοῦ 1559 μέχρι τοῦ 1627, διωργάνωσε τὴν φυλὴν εἰς ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ πρὶν ἀποθάνῃ ἐπωφθαλμίασε τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον. Ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη τῷ 1644, ὁπότε εἷς στασιαστής, ὁ Λὶ Τσοὺ-τσέγκ, αὐτοδιωρίσθη κυρίαρχος τοῦ Πεκίνου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Μὶγκ ηὐτοκτόνησε. Εἷς ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Μὶγκ, ὁ Γιοὺ Σὰν-κουεΐ, συνήνωσε τὸν στρατόν του μὲ τοὺς Μαντσοὺ διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Λὶ καὶ εἷς πρίγκιψ Μαντσοὺ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου. Οἱ Μὶγκ δὲν ὑπετάγησαν καὶ ἐξηκολούθησαν τὴν ἀντίστασιν, ἕως ὅτου, τῷ 1692, ὁ τελευταῖος αὐτῶν, μετὰ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, κατεδιώχθη εἰς τὰ σύνορα Μπουρμὲζ καὶ Γιουνάν, καὶ ηὐτοκτόνησε. Μετ' ὀλίγον χρόνον κατεβλήθησαν καὶ οἱ κρατοῦντες τὴν νότιον χώραν καὶ διοικοῦντες τὴν Φορμόζα, διάδοχοι τοῦ Κοξίγκα. Οἱ Μαντσοὺ ἐπὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη διετήρησαν τὸν θρόνον καὶ ἔδειξαν διοικητικὴν ἱκανότητα. Οἱ αὐτοκράτορες ἦσαν ὁ Κὰγκ Χσὶ (1662—1723), Γιὸγκ (1723—1736) καὶ Τσιὲν Λὸγκ (1736—1796), ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν ὁποίων ἡ αὐτοκρατορία καὶ ἐξωτερικῶς εἶχε κατακτήσεις καὶ ἐσωτερικῶς εὐημερίαν. Οἱ Μαντσοὺ διῴκησαν ὡς κατακτηταὶ καὶ εἶχον μονίμους φρουρὰς εἰς στρατηγικὰ σημεῖα καθ' ὅλην τὴν χώραν, ἀπεδέχθησαν τὸν κινεζικὸν πολιτισμόν, ἐνίσχυσαν τὴν ἐκ πολυχρονίου παραδόσεως διατηρηθεῖσαν κυβερνητικὴν μηχανὴν καὶ τοὺς νόμους, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Κινέζους τὴν κατάληψιν θέσεων ἐν τῇ κεντρικῇ διοικήσει καὶ εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς ἐπίσης, ἀλλ' ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐξ ἧς κατήγετο ἕκαστος, συχνὰ δὲ μετετόπιζον τοὺς ὑπαλλήλους, ὅπως ἀποτρέπωσι πᾶσαν ἀνάπτυξιν ἐπιρροῆς, καὶ τὴν κυβερνητικὴν εὐθύνην ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνέθετον εἰς ὁμάδα ὑπαλλήλων ἀλληλεγγύως ὑπευθύνων, διὰ νὰ παρακολουθοῦνται μεταξύ των καὶ ἀλληλοελέγχωνται. Κατέστειλαν διὰ βίας πολλὰς στάσεις, καὶ ἰδίως τὴν τοῦ Γιοὺ Σὰν-κουεΐ, εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ ὁποίου ὤφειλον τὸν θρόνον. Διῴκησαν τὴν Μαντζουρίαν, κατέλαβον τὴν Μογγολίαν, καὶ ἐπὶ Κὰγκ Σὶ προσέθεσαν τὸ Θιβὲτ εἰς τὰς κτήσεις των, καὶ ἐπὶ Τσιὲν Λὸγκ τὸ Ἰλὶ καὶ τὸ Τουρκεστάν. Οἱ στρατοὶ τοῦ Τσιὲν Λὸγκ κατέλαβον τὴν Βιρμανίαν καὶ τὴν Κοχιγκίναν καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Κορέαν νὰ πληρώνῃ φόρον ὑποτελείας. Οὐδέποτε ἡ αὐτοκρατορία κατέλαβε τόσην ἐδαφικὴν ἔκτασιν, ποτὲ δὲν ἦτο τόσον εὐδαίμων καὶ οὐδέποτε εἶχε τόσον πολυάριθμον πληθυσμόν. Μετὰ τὴν βασιλείαν ὅμως τοῦ Τσιὲν Λὸγκ ἡ δυναστεία κατέρρευσε. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Τσιὲν Λόγκ, καὶ ὑπὸ τὸν Τσιατσίγκ (1796—1821), ὑπὸ τὸν Τάο Κουάγκ (1821—1851), Χσὲν Φὲγκ (1851—1862) καὶ Τσὸγκ Τσὶχ (1862—1875), πολλαὶ στάσεις ἐκράτουν τὴν χώραν εἰς ὀχλοκρατίαν. Εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς αἴγλης καὶ τῆς ἰσχύος τῆς δυναστείας Μαντσοῦ συνέβαλε καὶ ἡ διαρκῶς αὐξάνουσα πίεσις τῶν δυτικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς Κίνας. Αἱ καθολικαὶ ἱεραποστολαὶ ηὔξανον συνεχῶς, οἱ ἰησουῖται εἶχον ἀποκλειστικῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστρονομικοῦ γραφείου, καὶ ὑπὸ τὸν Κὰγκ Χσὶ καὶ τὸν Τσιὲν Λὸγκ ἀνέλαβον τὴν ἐκπόνησιν χάρτου τῆς Κίνας καὶ ἄλλας ἐπιστημονικὰς ἐργασίας. Οἱ μᾶλλον διακριθέντες ἱεραπόστολοι ἦσαν ὁ Σχὼλλ καὶ ὁ Βερμπίστ. Τῷ 1692 ὁ Κὰγκ Χσὶ ἐξέδωκε διάταγμα ἀνοχῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ Ἐκκλησία εὐημέρει μεγάλως. Ἱεραπόστολοι καὶ χριστιανικαὶ κοινότητες ὑπῆρχον εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, καὶ τῷ 1700 οἱ καθολικοὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἠριθμοῦντο εἰς 300.000. Μετὰ ταῦτα ἤρχισαν αἱ ἀντιδράσεις. Διχογνωμία ἀνεφάνη μεταξὺ τῶν ξένων περὶ τοῦ ποῖον ὄνομα εἰς τὴν κινεζικὴν ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν Θεόν, καὶ ποία ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ στάσις τῶν Χριστιανῶν ὡς πρὸς τελετάς τινας τῶν Κινέζων. Ἡ ἀπόφασις τοῦ πάπα, ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, ἣν ἔδει νὰ λάβωσι τὰ ζητήματα ταῦτα, ἦτο ἀντίθετος μὲ τὰς ἰδέας τοῦ Κὰν Χσὶ καὶ τῆς τάξεως τῶν πεπαιδευμένων. Συνέπεια τούτου ἦσαν ἐπανειλημμέναι καταδιώξεις. Τῷ 1773 διὰ παπικῆς διαταγῆς διελύθη ὁ σύλλογος τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ λαζαρισταί, παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας των, δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑποκαταστήσουν τὸν σύλλογον

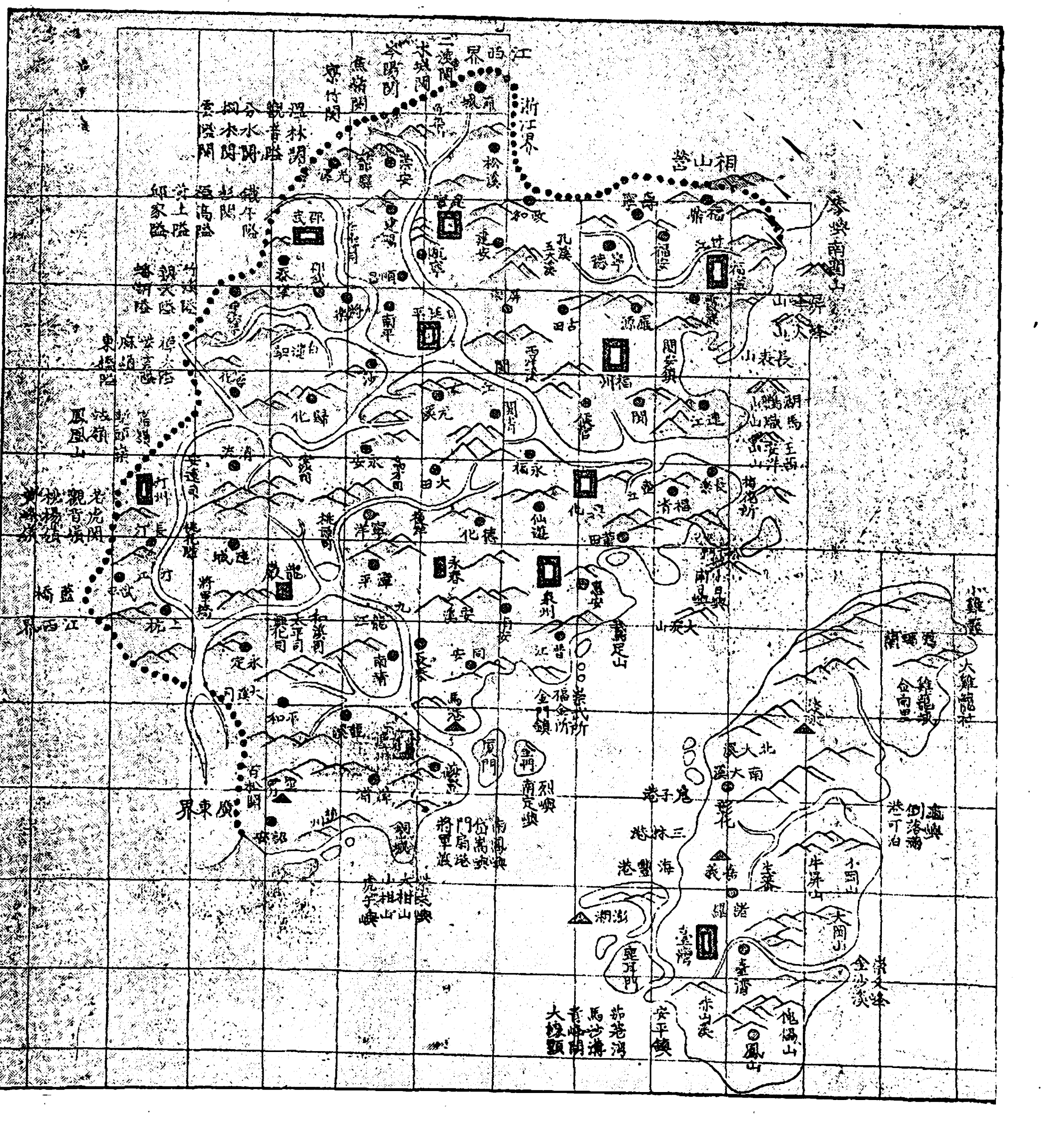

Κινεζικὸς χάρτης τοῦ Φουκιέν.

ἐκεῖνον. Δὲν ἠδύναντο δὲ νὰ ἔχουν ἀπὸ τὰς πατρίδας των ὑποστήριξιν, διότι ἡ Εὐρώπη ἠδιαφόρει διὰ τὰ θρησκευτικά, τὴν Γαλλίαν δὲ ἐπιπροσθέτως ἐτάρασσεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἀπησχόλουν οἱ πόλεμοι τοῦ Ναπολέοντος. Τῷ 1800 οἱ καθολικοὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἠριθμοῦντο εἰς 200.000 περίπου. Μεταξὺ τοῦ 1600 καὶ 1800 οἱ καθολικοὶ ἱεραπόστολοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐβοήθησαν τὴν Κίναν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπιστήμην καὶ θρησκείαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῶν γραφομένων των ἔδωκαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἰδέαν περὶ Κίνας καὶ Κινέζων. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἔμποροι ἐξηκολούθουν νὰ ἔρχωνται, δὲν διέσχισαν ὅμως ὅλην τὴν χώραν, ὅπως οἱ ἱεραπόστολοι. Οἱ Πορτογάλοι διετήρησαν τὸ Μακάο, ἂν καὶ τὸ ἐμπόριόν των κατέπεσεν. Οἱ Γάλλοι, Ἄγγλοι καὶ Ὁλλανδοὶ ἤνοιξαν ἐμπόριον μὲ τὴν Κίναν, καὶ τῷ 1784 κατέπλευσε τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον ἐξ Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρόδρομος πολλῶν ἄλλων. Κατὰ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον ἦτο τὸ μεγαλύτερον ὅλων τῶν κρατῶν τῆς Δύσεως, καὶ ἡ ἑταιρεία τῶν Ἀγγλικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν διεξῆγε μονοπώλιον. Τὸ κινεζικὸν τέϊον, ἡ μέταξα καὶ ὁ βάμβαξ ἦσαν περιζήτητα ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐπί τινα καιρὸν ἐπληρώνοντο ἁδρά. Μοιραίως ὅμως ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ὀπίου, ἰδίως ἐξ Ἰνδιῶν μὲ ἀγγλικὰ ἀτμόπλοια, ἔφερεν ἀνατροπὴν τῆς ἰσορροπίας τοῦ ἐμπορίου, ὅπερ διεξήγετο μὲ πολλοὺς περιορισμούς. Κατὰ τὸ τέλος τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος μόνον ὁ λιμὴν τῆς Καντῶνος ἦτο ἀνοικτὸς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Ἐκεῖ οἱ Εὐρωπαῖοι ἦσαν περιωρισμένοι εἰς συνοικίαν καλουμένην «Τὰ ἐργοστάσια», διετάσσοντο δὲ κατὰ τοὺς μῆνας, καθ' οὓς ἔπαυε πᾶσα κίνησις, νὰ διαμένουν εἰς Μακάο. Τὸ ἐμπόριον διεξήγετο μόνον μέσῳ ὁμάδος Κινέζων, οἵτινες εἶχον εἰδικὴν ἐπίσημον ἰδιότητα. Ἡ ὁμὰς ἐκαλεῖτο «Κὸ-χὸγκ». Μὴ ὑπάρχοντος ὡρισμένου δασμολογίου, ὁ Εὐρωπαῖος εὕρισκε κάθε ἐμπόδιον εἰς τὸ ἔργον του, ἐξ ἄλλου ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Κινέζους νὰ διδάξουν τὴν γλῶσσάν των εἰς τοὺς ξένους. Ἡ Ρωσία κατεῖχε καλυτέραν πως θέσιν. Ὁ Κὰγκ Σὶ πρὸς στιγμὴν ἐσταμάτησε τὴν πρόοδον τῶν Ρώσων διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἀλμπαζὶν (1685) καὶ τότε ἔγινεν ἡ πρώτη συνθήκη μὲ εὐρωπαϊκὴν δύναμιν, ἐν Νερτσίνακ (1669), ἡ ὁποία, καθὼς καὶ ἡ κατόπιν ὑπογραφεῖσα ἐν Κιάκτα (1727), καθώριζε τὰ τοῦ ἐμπορίου, τῶν διπλωματικῶν σχέσεων ἐν περιωρισμένῳ μέτρῳ, μέσῳ ρωσικῆς ἀποστολῆς ἐν Πεκίνῳ, καθὼς καὶ περὶ ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν. Ἐξ ἄλλου, πρεσβεῖαι ἀγγλικαὶ καὶ ουγγρικαὶ μετέβησαν εἰς Πεκῖνον, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Οἱ Κινέζοι δὲν εἶχον συνηθίσει νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ ξένας κυβερνήσεις ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους, καὶ ἐθεώρουν τὰς ξένας ἀποστολὰς ὅτι προήρχοντο ἀπὸ ὑποτελεῖς χώρας καὶ ὅπως κομίσωσι φόρον ὑποτελείας.

Πόλεμος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. *Πρῶται συνθῆκαι* (1839—1844). Οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως ἐπεθύμουν τὴν ἐμπορικὴν διείσδυσίν των εἰς Κίναν, διὰ νὰ προμηθεύθουν ἀκατεργάστους ὕλας καὶ ἀναλάβουν τὴν διάδοσιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς χώρας. Πρώτη ἐπίεσε τὴν Κίναν ἡ Ἀγγλία. Κατ' ἀπαίτησιν τῶν Ἄγγλων ἐμπόρων τὸ μονοπωλιακὸν ἐμπόριον ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν κατηργήθη τῷ 1834 καὶ ἐπηκολούθησε διαφωνία μεταξὺ Κίνας καὶ Ἀγγλίας. Ὁ λόρδος Νάπιε διωρίσθη πρῶτος διευθυντὴς τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου ἐν Καντῶνι τῷ 1834, ἀλλ' οἱ Κινέζοι ἠρνοῦντο νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἁπλοῦν ἔμπορον. Ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ λόρδου Νάπιε οὐδὲν κατώρθωσαν, δι' ὃ καὶ προεκλήθη στρατιωτικὴ σύρραξις. Ἀφορμὴν εἰς ταύτην ἔδωκεν

Digitized by Google

ἀξίωσις τῆς κινεζικῆς κυβερνήσεως, ὅπως οἱ ἐν Κίνᾳ παραμένοντες ξένοι παραδώσουν ὅλην των τὴν παρακαταθήκην ὀπίου καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς αὐτῶν ὅπως δώσουν ἐγγύησιν ὅτι δὲν θὰ εἰσῆγον πλέον τοιοῦτον. Ἡ Ἀγγλία εὗρε τὰ μέτρα ταῦτα πολὺ αὐστηρὰ καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν ἤρχισαν τὸν Νοέμβριον 1839, τερματισθεῖσαι τῷ 1842. Οἱ Ἄγγλοι περιωρίσθησαν εἰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν κέντρων πρὸς νότον τοῦ Γιαντσέ, μεθ' ἑκάστην δὲ ἐπιχείρησιν διεπραγματεύοντο τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης πρὸς τοὺς Κινέζους, οἱ ὁποῖοι πάντοτε ἀπερρίπτοντο ἀπὸ τοὺς τελευταίους, καίτοι ἡττημένους. Ὅταν ὅμως οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὸ Τσιγκιάγκ καὶ ἠπείλησαν τὴν διακοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Πεκίνου μὲ τὸν νότον, αἱ αὐτοκρατορικαὶ ἀρχαὶ κατελήφθησαν ἀπὸ φόβον καὶ ἔκαμον παραχωρήσεις, οὕτω δὲ ὑπεγράφη, τὴν 29 Αὐγούστου 1842, ἡ συνθήκη τοῦ Νανκίν. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης παρεχωρήθη ἡ νῆσος Χογκὸγκ εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἠνοίχθησαν πέντε λιμένες χάριν τοῦ ἐμπορίου της, οἱ τῆς Καντῶνος, Ἀμόϋ, Φουτσόου, Νίγκπο καὶ Σαγκάης, ἐδόθη δικαίωμα διορισμοῦ προξένων εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἄνω λιμένων, ἐκανονίσθη καταβολὴ ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ συνεφωνήθη ἡ δικαία δασμολόγησις τῶν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων.

Τῷ 1843 ἔγινεν ἐμπορικὴ συνθήκη, ἐν ᾗ περιελήφθησαν καὶ κανονισμοὶ τῶν διομολογήσεων καὶ συμπληρωτικὴ συμφωνία περὶ τῶν δασμῶν, καὶ ἐδόθησαν βεβαιώσεις ὅτι θὰ θεωρῆται ἡ Ἀγγλία ὡς τὸ μᾶλλον εὐνοούμενον κράτος. Τῆς ἥττης τῆς Κίνας ἐπωφελήθησαν καὶ ἄλλα δυτικὰ κράτη· ἡ Ἀμερικὴ διὰ τοῦ Κάλεμπ Κούσιγκ ὑπέγραψε συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἐχορηγήθησαν εἰς τοὺς Ἀμερικανοὺς τὰ ἴδια ἐμπορικὰ προνόμια καὶ ἐκανονίσθησαν διομολογήσεις· οἱ Ἀμερικανοὶ ὅμως, οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὸ ἐμπόριον ὀπίου, ἐστεροῦντο τῆς προστασίας τῆς κυβερνήσεώς των. Ἐπίσης ἐτέθη ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἐκανόνιζε τὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης μετὰ τὴν λῆξίν της, ἤτοι μετὰ δωδεκαετίαν. Τῷ 1844 οἱ Γάλλοι ἐπέτυχον συνθήκην, περιλαμβάνουσαν σχεδὸν τὰ ἴδια δικαιώματα. Τῇ προτάσει τῆς Γαλλίας ἐξεδόθησαν αὐτοκρατορικὰ διατάγματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκηρύσσετο ἀνεκτὴ ἡ καθολικὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία καὶ διετάσσετο ἡ ἀπόδοσις τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν Χριστιανῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον κατασχεθῆ κατὰ τὰς διώξεις τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Μετά τινα ἔτη ἐδόθησαν ἐπίσης προνόμια εἰς τοὺς Βέλγους καὶ τοὺς Σουηδούς.

Νέος ἐξωτερικὸς πόλεμος. Συνθῆκαι (1856—1860). Αἱ συνθῆκαι τοῦ 1842 καὶ 1844 δὲν ἱκανοποίησαν οὔτε τοὺς Κινέζους, οὔτε τοὺς ξένους, οὕτω δέ, ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1856, ἐπήρχοντο διαρκεῖς παρεξηγήσεις καὶ συγκρούσεις συμφερόντων. Οἱ Ἀμερικανοί, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι ματαίως ἀπῄτουν ἀναθεώρησιν τῶν συνθηκῶν, συμφώνως μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν περιληφθεῖσαν εἰς τὰς συμφωνίας τοῦ 1844, καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Κίνας, εἰς ὃν ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ ἐξύβρισις τῆς ἀγγλικῆς σημαίας, ὑφ' ἣν ἔπλεε πλοῖόν τι, ὑπὸ τοῦ πληρώματός του, ἀποτελουμένου ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ Κινέζους, καὶ ἡ σύλληψις τοῦ πληρώματος (8 Ὀκτωβρίου 1856). Οἱ Γάλλοι, ἔχοντες στενὴν συνεργασίαν μὲ τοὺς Ἄγγλους, συμμετέσχον εἰς τὴν σύρραξιν μὲ τὴν πρόφασιν τοῦ φόνου ἑνὸς καθολικοῦ ἱεραποστόλου εἰς τὸ Κουαγκαὶ (29 Φεβρουαρίου 1856). Αἱ δύο δυνάμεις δὲν προέβησαν κατ' ἀρχὰς εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, διότι δὲν εἶχον συνέλθει ἀκόμη ἀπὸ τὰς συνεπείας τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου καὶ τῶν δυσχερειῶν μὲ τὴν Περσίαν καὶ τὴν ἀνταρσίαν τοῦ Σεπόϋ. Ἀργότερον ὅμως, τῷ 1857, οἱ Ἀγγλογάλλοι κατέλαβον τὴν Καντῶνα, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ στόλοι των ἔπλευσαν πρὸς βορρᾶν τοῦ Τιεντσὶν καὶ ἠπείλησαν τὸ Πεκῖνον. Κατέλαβον τὰ φρούρια Τακοῦ, τὰ ὁποῖα ἐδέσποζον τῆς εἰσόδου τοῦ Τιεντσίν, καὶ οἱ Κινέζοι διὰ νὰ σώσουν τὴν πρωτεύουσαν ὑπέκυψαν εἰς τὰς ἀξιώσεις των. Οἱ ἀντιπρόσωποι ἐξ ἄλλου τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ρωσίας, ἂν καὶ αἱ δύο αὗται δυνάμεις δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐπέτυχον καὶ οὗτοι διὰ τὰς χώρας των τὴν συνομολόγησιν συνθηκῶν.

Κατὰ τὰς συνθήκας τοῦ Τσιεντσὶν (1858) 1) τὸ τελωνειακὸν δασμολόγιον ἐτροποποιήθη καὶ ὡρίσθη εἰσαγωγικὸς δασμὸς διὰ τὸ ὄπιον, ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ὁποίου καθίσταται οὕτω νόμιμος· 2) ἐπετράπη ἡ ἐν Πεκίνῳ διαμονὴ διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων· 3) ἐπετράπη εἰς τοὺς ξένους νὰ ταξιδεύουν εἰς τὸ ἐσωτερικόν· 4 ἀνεγνωρίσθη ἡ ἐλευθέρα δρᾶσις τῶν ἱεροποστόλων, καὶ οἱ Χριστιανοί, ξένοι καὶ Κινέζοι, ἐπετράπη νὰ ἐνασκοῦν ἐλευθέρως τὴν θρησκείαν των· 5) ἐπετράπη ἡ εἴσοδος ξένων ἐμπορικῶν πλοίων εἰς τὸν Γιαντσὲ καὶ ἡ χρησιμοποίησις πολλῶν ἄλλων λιμένων δι' ἐμπόριον τῶν ξένων καὶ διαμονὴν αὐτῶν, περιλαμβανομένου τοῦ Τσεφοὺ καὶ Νιουτσουάγκ, Χαϊνάν, δύο εἰς Φορμόζαν καὶ τεσσάρων εἰς Γιαντσέ· 6) αἱ διομολογήσεις ἐκανονίσθησαν λεπτομερέστερον, ὡς καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ εἰσπράξεις τῶν τελωνείων· καὶ 7) ὡρίσθησαν ἀποζημιώσεις.

Ὅταν οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι μετέβησαν εἰς Κίναν διὰ ν' ἀνταλλάξουν τὰς ἐπικυρώσεις τῶν συνθηκῶν καὶ νὰ διαμείνουν ἐν Πεκίνῳ, εὗρον τὴν μέσῳ τοῦ Τιεντσὶν ὁδὸν ἀποκλεισμένην καὶ τοὺς Κινέζους ἑτοίμους νὰ τοὺς ὁδηγήσουν εἰς τὴν πρωτεύουσαν διὰ τοῦ λιμένος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδέχοντο τοὺς κομίζοντας φόρους ὑποτελείας ἀπὸ τὰς ὑποτελεῖς χώρας. Ἐπὶ πλέον οἱ Κινέζοι προητοίμαζον τὴν ἀναθεώρησιν τῶν συνθηκῶν. Ὁ Ἀμερικανὸς πρέσβυς ἐδέχθη καὶ μετέβη διὰ τοῦ ὁρισθέντος λιμένος, ἀλλὰ μετὰ τὴν τελετὴν ἐπέστρεψεν. Οἱ Ρῶσοι ἐπίσης ἔγιναν δεκτοὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι προσεπάθησαν νὰ ἐκβιάσουν τὴν δίοδον πέραν τῶν φρουρίων Τακοὺ διὰ τῆς βίας, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Συνεπῶς αἱ δύο τελευταῖαι δυνάμεις ἐπανέλαβον τὸν πόλεμον, καὶ τῷ 1860, κατόπιν μαχῶν, εἰσῆλθον μέσῳ τοῦ Τιεντσὶν εἰς τὸ Πεκῖνον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδραπέτευσεν εἰς Ζεχὸλ καὶ οἱ Ἄγγλοι ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰ θερινὰ ἀνάκτορα. Οἱ Κινέζοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑπογράψουν συνθήκας, διὰ τῶν ὁποίων συνεφώνησαν νὰ τηρήσουν τὰς συνθήκας τοῦ 1858, νὰ πληρώσουν πρόσθετον ἀποζημίωσιν, ν' ἀνοίξουν τὸ Τιεντσὶν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ ἐπιτρέψουν ὑπὸ πλέον συγκεκριμένην μορφὴν ἢ ὅπως εἶχε διατυπωθῆ εἰς τὴν συνθήκην τοῦ 1858 τὴν μόνιμον διαμονὴν τῶν ξένων διπλωματῶν ἐν Πεκίνῳ. Εἰς τοὺς Ἄγγλους παρεχωρήθη τὸ ἀκρωτήριον Κοουλούν, ἀπέναντι τοῦ Χογκκὸγκ καὶ οἱ Γάλλοι ἐπέτυχον τὴν ἐπικύρωσιν τῆς προηγουμένης συνθήκης, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεστράφη ἡ κατασχεθεῖσα περιουσία τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης ἐπετράπη εἰς τοὺς Γάλλους ἱεραποστόλους νὰ κατέχουν ἢ νὰ ἐνοικιάζουν γαίας καὶ νὰ κτίζουν οἰκίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ Ρῶσοι ἐπίσης ἐπέτυχον τροποποίησιν τῶν συνόρων των, διὰ τῆς ὁποίας τοῖς παρεχωρήθη τὸ ἔδαφος κάτω τοῦ Ἀμοὺρ καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Οὐσσοῦρι καὶ μία μικρὰ λωρὶς παραλίας περιλαμβάνουσα καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ Βλαδιβοστόκ. Αἱ συνθῆκαι τοῦ 1842—1844 καὶ 1858—1860 καθώρισαν τὰς νομικὰς βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐγίνετο ἡ μεταξὺ Κίνας καὶ Δύσεως ἐπίσημος ἐπικοινωνία. Ἔκτοτε μετερρυθμίσθησαν εἰς τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' αἱ κύριαι βάσεις των εἶναι πάντοτε αἱ ρυθμίζουσαι τὴν νομικὴν κατάστασιν τῶν ἐν Κίνᾳ ξένων. Αἱ διὰ τῶν συνθηκῶν ὅμως τούτων παραχωρήσεις εἰς τοὺς ξένους, καίτοι ἐτακτοποίουν ζητήματα, ἅτινα ἐπροκάλουν διαρκεῖς προστριβὰς καὶ ἀνωμαλίας, ἐν τούτοις ἐξησθένησαν τὴν κινεζικὴν κυριαρχίαν καὶ ἠπείλησαν αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ κράτους.

Στάσεις καὶ ἐπαναφορὰ τῆς δυνάμεως Μαντζοῦ. Ἐνῷ αἱ δυνάμεις ἐταπείνωνον τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν Μαντζοὺ καὶ ἠρείπωνον τὸν αὐτοκρατορικὸν θεσμόν, ἐπανάστασις ἐσωτερικὴ ἠπείλει τὴν διοίκησιν τῶν Μαντζού. Ἡ ἱστορία τῆς στάσεως ταύτης εἶναι ἡ ἑξῆς: Εἷς διδάσκαλος ὀνόματι Χὼγκ κατὰ τὴν νεότητά του κατείχετο ὑπὸ ἀλλοκότων ὁραμάτων. Τὰ ὁράματα ταῦτα ἐξηγήθησαν ἀργότερα ὡς ἀποτελέσματα ἀναγνώσεως βιβλίων, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχαν δώσει πρὸ ἐτῶν διαμαρτυρόμενοί τινες, ὅταν ἦτο εἰς Καντῶνα. Ἐπίστευεν οὗτος ὅτι ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς Κινέζους ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἐδίδασκε τὰς ἰδέας του ταύτας ἐν Κουαγκτὸγκ καὶ Κουαγκσί. Οἱ ὀπαδοί του ἐσχημάτισαν σωματεῖα τῇ προτάσει ἑνὸς συντρόφου των, Φὲγκ Γιοὺν-σάν, καὶ τῷ 1848 ἠξίωσαν νὰ καταλάβουν τὸν θρόνον, ἐγκαθιστῶντες εἰς αὐτὸν τυχοδιώκτην τινὰ ὀνόματι Τσοὺ-Τσοὺ-τάο. Τῷ 1851 κατέλαβον εἰς τὸ Κουαγκσὶ μίαν πόλιν σημαίνουσαν, ἀλλ' ὁ Τσοὺ συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Μαντζού. Οἱ ἐπαναστάται ἐπροχώρησαν πρὸς βορρᾶν, καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Γιαντσέ, καὶ τῷ 1853 κατέλαβον τὸ Νανκίν, ὅπερ κατεῖχον ἐπὶ δεκαετίαν. Πρὸς βορρᾶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπεκταθοῦν. Δὲν ἐφάνησαν ὅμως ἱκανοὶ νὰ διοικήσουν τὰ ἐδάφη ἅτινα κατέλαβον, καὶ αἱ προσωριναὶ ἐπιτυχίαι των ὠφείλοντο μᾶλλον εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς αὐτοκρατορίας παρὰ εἰς τὴν ἱκανότητά των. Οὗτοι κατεβλήθησαν τῷ 1864, κυρίως ἀπὸ τὸν Τσὲγκ Κουυφάν, μὲ τὴν βοήθειαν σώματος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ξένου ἀξιωματικοῦ, τοῦ Ἀμερικανοῦ Γουώρντ, καὶ κατόπιν τοῦ Ἄγγλου συνταγματάρχου Γκόρντον. Ἡ στάσις αὕτη ἐστοίχισεν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ κατέστρεψε μερικὰς ἀπὸ τὰς καλυτέρας ἐπαρχίας τῆς Κίνας. Διαρκούσης τῆς στάσεως Ταϊ-Πίγκ, ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις, ἔχουσα ἀπόλυτον ἀνάγκην χρημάτων, κατέφυγεν εἰς τὸ λίκιν (ἐσωτερικὸν φόρον διαμετακομίσεως ἐμπορευμάτων), καὶ ἡ κρίσις οὕτως ἐξηκολούθησεν. Ἐπίσης διαρκούσης τῆς στάσεως, χάριν εὐκολίας τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀρχῶν, ἡ εἴσπραξις τῶν ναυτικῶν δασμῶν ἀνελήφθη ὑπὸ τῶν ξένων, ὁ τρόπος δ' οὗτος, γενόμενος ἀποδεκτὸς καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ἀπὸ τοὺς Κινέζους, ἐπεξετάθη ταχέως εἰς ἄλλους λιμένας. Ἡ διεύθυνσις τῆς ὑπηρεσίας ταύτης τῶν τελωνείων ἀνετέθη τῷ 1863 εἰς τὸν Ἄγγλον Ρόμπερτ Χάρτ, βοηθούμενον ἀπὸ ἱκανοὺς ξένους ὑπαλλήλους, οἱ ὁποῖοι πλὴν τῆς ὑπηρεσίας τῶν τελωνείων, ἀνέλαβον καὶ τὰ λιμενικὰ καὶ φαρικὰ καθήκοντα τῶν παραλίων καὶ κατήρτισαν καὶ ταχυδρομικὸν δίκτυον. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπῆλθεν ἡ συγκέντρωσις εἰς τὰς χεῖρας τῆς κυβερνήσεως τοῦ Πεκίνου ὅλων τῶν ἀνωτέρω ὑπηρεσιῶν.

Ἄλλαι στάσεις ἠπείλησαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Μαντζού, ἰδίως εἰς Σενσί, Κανσοὺ καὶ Σινκιάγκ, ἀλλ' ὅλαι κατεστάλησαν. Ἡ δυναστεία τῶν Μαντζοὺ ἔλαβεν οὕτω νέαν παράτασιν τῆς ἀρχῆς της. Ἡ ἱκανὴ χήρα αὐτοκράτειρα, Τζοὺ Χσί, ἐβασίλευεν ὡς συναντιβασιλεύς, διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ υἱοῦ της, τοῦ αὐτοκράτορος Τοὺγκ-Στίχ, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του (1875) ἐπέτυχε τὴν ἀρχὴν δι' ἄλλον ἀνήλικον, τὸν Κουάγκ Χσού· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν της ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὰ ἴδια δικαιώματα (1889).

Ξενικαὶ ἐπὶ τῆς Κίνας πιέσεις (1860—1894). Ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1894 δὲν ἐσημειώθησαν μεταβολαὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς Κίνας. Ἡ χώρα διῆγε τὸν εἰρηνικόν της βίον καὶ ἐξηκολούθει νὰ τηρῇ τὰς παραδόσεις της καὶ τὸν ἀρχαῖον τρόπον βίου καὶ πολιτισμοῦ, ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐντὸς τῶν συνόρων της τῶν ξένων μὲ τὸν δυτικὸν πολιτισμόν των. Ἐν τούτοις πιέσεις ἐγίνοντο κατὰ καιροὺς καὶ ἐνίοτε συρράξεις, καὶ τὸ ἔδαφος παρεσκευάζετο πρόσφορον δι' ἀνατρεπτικὰς μεταβολάς. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἠνοίγοντο νέοι λιμένες καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, ἰδίως τὸ ἀγγλικόν, προώδευεν. Εἰς τοὺς λιμένας τούτους συνεκεντρώθη ξένος πληθυσμὸς καὶ ὠργανώθησαν παροικίαι, χωρισταὶ εἴς τινας τῶν λιμένων τούτων, ἄλλαι ὑπὸ τύπον συνοικισμῶν καὶ ἄλλαι ὑπὸ τύπον παραχωρήσεως, αἱ ὁποῖαι, μὲ τὸ προνόμιον τῶν διομολογήσεων, διῳκοῦντο ὑπὸ τῶν προξένων καὶ συνήθως συμβουλίου ἐκλεγομένου ὑπὸ τῶν φορολογουμένων.

Αἱ χριστιανικαὶ ἱεραποστολαί, καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων, διαρκῶς ηὔξανον. Πρῶτος διαμαρτυρόμενος ἱεραπόστολος, ὁ Ρόμπερτ Μόρρισον τοῦ Συλλόγου τῶν ἱεραποστόλων Λονδίνου), ἀφίχθη τῷ 1807, τοῦτον δὲ ἠκολούθησαν ἀντιπρόσωποι πολλῶν σωματείων ἀγγλικῶν, ἀμερικανικῶν κλπ. Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἱεραπόστολοι διένειμαν κατὰ μεγάλας ποσότητας μεταφράσεις τῶν γραφῶν καὶ θρησκευτικῶν βιβλιαρίων, ἔκαμαν ὁμιλίας, ἵδρυσαν σχολεῖα, κλινικὰς καὶ ἐκκλησίας. Μέσῳ αὐτῶν ἡ Κίνα ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴν καὶ ἰατρικὴν ἐπιστήμην τῆς Δύσεως. Οἱ δυτικοὶ ἵδρυσαν καὶ ὀρφανοτροφεῖα. Τῷ 1890 οἱ Κινέζοι διαμαρτυρόμενοι ἠριθμοῦντο εἰς 50.000 καὶ οἱ καθολικοὶ εἰς 500.000 περίπου.

Κατὰ καιροὺς ἠγείροντο ζητήματα μεταξὺ Κίνας καὶ τῶν δυτικῶν κρατῶν, τερματιζόμενα διὰ παραχωρήσεως εἰς τοὺς ξένους εἴτε προνομίων εἴτε ἐδαφῶν. Ἡ δολοφονία ξένων, καὶ ἰδίᾳ Γάλλων, εἰς τὸ Τιεντσὶν τῷ 1870, ἕνεκα κινήματος ἀντικαθολικοῦ, καὶ αἱ ἀντιχριστιανικαὶ ταραχαὶ εἰς τὴν κοιλάδα Γιαντσὲ τῷ 1891 ἦσαν τὰ μόνα ἐπεισόδια τὰ ὁποῖα ἐσημειώθησαν. Τὰ μόνα αἴτια δυσχερείας μεταξὺ ξένων καὶ ἐγχωρίων ἦσαν αἱ ἐπεμβάσεις τῶν ἱεραποστόλων χάριν Κινέζων ἀλλαξοπιστησάντων καὶ ἀσπασθέντων τὸν Χριστιανισμόν. Τῷ 1875 μία ἀγγλικὴ ἐξερευνητικὴ ἀποστολὴ ὑπέστη ἐπίθεσιν καὶ ὁ διερμηνεύς της ἐφονεύθη. Ἡ Ἀγγλία εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν καὶ ἱκανοποίησιν, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν διευθέτησιν ἄλλων ἐκκρεμῶν ζητημάτων. Συνεπείᾳ τούτου ἔγινε συνέδριον ἐν Τσεφοὺ (1876), ὅπου καθωρίσθησαν νέοι κανονισμοὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐπισήμων σχέσεων καὶ τέσσαρες ἀκόμη πόλεις ἠνοίχθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ξένων. Τῷ 1870 ἡ Κίνα καὶ ἡ Ρωσία ὀλίγου δεῖν ἔφθανον εἰς σύρραξιν, διότι ἡ Ρωσία, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς καταστολῆς στάσεως ἐν τῷ κινεζικῷ Τουρκεστὰν τοῦ Ἰλί, κατέλαβε τοῦτο. Διὰ τελικῆς συμφωνίας τῷ 1881 ἡ Ρωσία ἐπέστρεψε τὸ ἔδαφος, κρατήσασα μικρὸν μέρος αὐτοῦ. Τῷ 1881, μετὰ μακρὰν διαμάχην, ἡ Κίνα ἀνεγνώρισε τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἰαπωνίας ἐπὶ τῶν νήσων Λιουτσιοῦ. Τὸ 1880, ἕνεκα ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας τῶν Γάλλων ἐπὶ τοῦ Ἀννάμ, ἐξερράγη Γαλλοκινεζικὸς πόλεμος, ὅστις ἐπερατώθη μὲ συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κίνα παρέδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀννάμ. Ἡ Κίνα τελικῶς ἀνεγνώρισε τὴν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας προσάρτησιν τῆς Ἄνω Βιρμανίας, μὲ τὴν συμφωνίαν ὅτι ἡ κατὰ δεκαετίαν ἀποστολὴ ὑποταγῆς θὰ ἐξηκολούθει νὰ μεταβαίνῃ εἰς Πεκῖνον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατηργήθη ἀπὸ τοῦ 1900.

Παρὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀπαγόρευσιν, οἱ Κινέζοι συνεχῶς μετηνάστευον καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐγκαθίσταντο εἰς χώρας κειμένας πλησίον τῆς νοτίου Κίνας, εἰς τὰς Φιλιππίνας, Βόρνεον, Ἰάβαν, Μαλαϊκὴν χερσόνησον, Σιὰμ καὶ Βιρμανίαν. Τὴν ΙΘ' ἑκατονταετηρίδα ἡ μεταναστευτικὴ κίνησις ἔλαβε διαστάσεις καὶ μεγάλαι παροικίαι Κινέζων συνεκεντρώθησαν ἰδίως εἰς τὰς ἄνω χώρας. Πολλοὶ μετανάσται μετέβησαν μακρότερον, εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, τὰς νήσους τῆς Νοτίου θαλάσσης, Αὐστραλίαν, Περού,

Digitized by Google

Δυτικὰς Ἰνδίας, Γουϊνέαν, καὶ Κεντρικὴν Ἀμερικήν. Πολλοὶ ἔφευγον, δυνάμει ἐπαχθῶν δι' αὐτοὺς συμβάσεων ἐργασίας, δι' ὧν ἐρρίπτοντο εἰς τὴν τάξιν τῶν δουλοπαροίκων, ἄλλοι δὲ ἀπήγοντο. Μετὰ ἐντόνους ἐπανειλημμένας διαμαρτυρίας καὶ ἐνεργείας τὸ κακὸν ἐσταμάτησε κατὰ τὸ 1875. Ἡ μετανάστευσις εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἐγέννησε μεγάλην ἀντίδρασιν καὶ ἀγανάκτησιν παρὰ τῷ λαῷ τῆς χώρας ταύτης, ἕνεκα τῆς ἀπεχθείας πρὸς τὴν κιτρίνην φυλήν, ἰδίως ὅμως ἕνεκα τῆς γλίσχρου ἀμοιβῆς τῶν Κινέζων, οἱ ὁποῖοι συνηγωνίζοντο τοὺς ἐγχωρίους ἐργάτας. Οὕτως ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ τὴν μετανάστευσιν, ν' ἀπαγορεύσῃ εἶτα αὐτὴν ὑπὸ τύπον προσωρινότητος, τῇ συγκαταθέσει καὶ τῆς Κίνας, καὶ τέλος αὐθαιρέτως ἐνεργοῦσα (1900) ν' ἀπαγορεύσῃ αὐτὴν τελείως.

Ἡ αὐξάνουσα διαρκῶς πίεσις τῶν ξένων τῆς Δύσεως ἤρχισε νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα. Ἤδη πρὸ τοῦ 1895 ἤρχισαν νὰ ἐπέρχωνται σπουδαῖαι μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐπίσημον ζωὴν τῆς Κίνας, ἥτις ἤρχισε νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν διεθνῆ διπλωματικὴν κίνησιν. Τῷ 1866 ἐστάλη εἰς Μαντζοὺ εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ τὸν Ρόμπερτ Χάρτ, τῷ δὲ 1867 ὁ Ἄνσον Μπούρλιγκαμ παρεκλήθη νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρώτης ταύτης ἀποστολῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐξέθετε τὴν ὑπόθεσιν τῆς Κίνας εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Δύσεως. Ὁ Μπούρλιγκαμ μετέβη ἐν πρώτοις εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ ἐκεῖ διεπραγματεύθη συνθήκην τῷ 1868, ἡ ὁποία μεταξὺ ἄλλων διελάμβανε καὶ ὑπόσχεσιν σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Κίνας, ἠσφάλιζε τὴν ἐλευθερίαν τῆς μεταναστεύσεως τῶν Κινέζων ἐργατῶν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ ἀνεγνώριζεν ἀμοιβαῖα δικαιώματα διαμονῆς καὶ ταξιδίων. Ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν ἡ ἀποστολὴ ἐπέτυχεν ἐξασφαλίσεις, ὅτι δὲν θὰ μετεχειρίζοντο αὗται πίεσιν μὴ ἁρμόζουσαν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Κίνας. Τῷ 1870, ὅτε ἡ ἀποστολὴ εὑρίσκετο εἰς Πετρούπολιν, ἀπέθανεν ὁ Μπούρλιγκαμ καὶ οἱ συνάδελφοί του ἐπέστρεψαν εἰς Κίναν. Πρὸ τοῦ 1880 ἐστέλλοντο εἰς τὰς περισσοτέρας πρωτευούσας τοῦ κόσμου μόνιμοι ἀπεσταλμένοι. Τῷ 1873 καὶ τῷ 1890 οἱ ξένοι ἀντιπρόσωποι ἐν Πεκίνῳ ἐγίνοντο μὲν δεκτοὶ εἰς ἀκρόασιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἐθεωροῦντο ὑπ' αὐτοῦ πάντοτε ὡς ἀντιπρόσωποι ὑποτελῶν χωρῶν. Μόνον ἀπὸ τοῦ 1894 ἐγίνοντο δεκτοὶ ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους. Τῷ 1870, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Γιοὺγκ Γουίγκ, ἡ κινεζικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλεν ἀρκετὸν ἀριθμὸν νέων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας διὰ νὰ σπουδάσουν, ἀλλὰ τῷ 1881 ἡ συντηρητικὴ κυβέρνησις τοὺς ἀνεκάλεσε. Δύο σχολεῖα κυβερνητικὰ ἱδρύθησαν διὰ νὰ παρασκευάσουν διπλωμάτας. Τῷ 1894 κατεσκευάσθησαν τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ καὶ σιδηρόδρομοι. Ἐπίσης ἔγιναν ἀπόπειραι ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, καὶ ὀργανώσεως ἀμύνης τῶν παραλίων κατὰ τὰς μεθόδους τῆς Δύσεως. Ἀλλὰ πᾶσαι προσέκρουον εἰς τὴν ἐναντιότητα τῆς κινεζικῆς γραφειοκρατείας, βασιζομένην ἐπὶ τοῦ φόβου ἐπεμβάσεως ξένων, καθ' ἣν περίπτωσιν προέβαινεν ἡ Κίνα εἰς τὴν σύναψιν ἐξωτερικῶν δανείων.

Κινεζο-ιαπωνικὸς πόλεμος. Ἡ Ἰαπωνία, ἀνέκαθεν ἐποφθαλμιῶσα τὴν Κορέαν, δὶς εἰσέβαλεν εἰς τὴν χερσόνησον αὐτῆς (τὴν τελευταίαν φορὰν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος), μετὰ τὰς μεταρρυθμίσεις δὲ τοῦ 1860 καὶ 1870 καὶ διὰ τρίτην φορὰν ἔδειξε διαθέσεις κατακτητικάς, αἵτινες ὡδήγησαν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν Κίναν, ἀποφασίσασαν τέλος νὰ λάβῃ δραστήρια καὶ ἐνεργητικὰ μέτρα, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κυριαρχίαν της ἐν Κορέᾳ. Τὴν τοιαύτην κυριαρχίαν δὲν ἀνεγνώριζεν ἡ Ἰαπωνία καὶ τὰ δύο ἔθνη ἔστειλαν στρατεύματα εἰς Κορέαν, διὰ νὰ καταστείλουν τὴν ἐκεῖ ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν. Τὴν 1ην Αὐγούστου 1894 ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος καὶ ἡ Κίνα ταχέως ἡττήθη κατὰ κράτος. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1895 οἱ Ἰάπωνες κατέλαβον τὸ Σάντογκ καὶ τὴν Μαντζουρίαν, ἐξεπόρθησαν τὸ Γουεχέγουεϊ καὶ τὸ Πὸρτ Ἀρθοὺρ καὶ ὠχύρωσαν τοὺς λιμένας, οἵτινες ἐκυριάρχουν τῶν πρὸς τὸ Πεκῖνον ὁδῶν. Οἱ Κινέζοι ἐζήτησαν εἰρήνην. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Σιμονοσέκι ἡ Κίνα ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Κορέας, παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὴν Φορμόζαν, τὰς συνεχομένας νήσους Πεσκατόρες καὶ τὴν χερσόνησον Λιάοτογκ, ἐν Μαντζουρίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν 200.000.000 τάελς, ἤνοιξε τέσσαρας ἐπὶ πλέον λιμένας εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπεσχέθη τὴν σύναψιν ἱκανοποιητικῆς διὰ τὴν Ἰαπωνίαν ἐμπορικῆς συνθήκης. Ἡ Ρωσία ἐθεώρησεν ἐπιζημίαν δι' αὐτὴν τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἰαπωνίας, διότι οὕτως ἀφίπταντο αἱ ἴδιαι αὐτῆς φιλοδοξίαι διὰ τὴν ἄπω Ἀνατολήν, ὑποστηριζομένη δὲ καὶ ὑπὸ τῶν συμμάχων της, Γαλλίας καὶ Γερμανίας, διεμαρτυρήθη διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς χερσονήσου Λιάοτογκ. Ἡ Ἰαπωνία ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ καὶ ἐπανεδόθη ἡ χερσόνησος εἰς τὴν Κίναν, ἡ ὁποία εἰς ἀντάλλαγμα ηὔξησε τὴν πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν ἀποζημίωσιν. Ἡ νίκη τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀδυναμίας τῆς Κίνας ἐγέννησαν τὴν βουλιμίαν τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν διάφορα προνόμια καὶ παραχωρήσεις, οὕτω δὲ ἐπί τινα χρόνον ἐφαίνετο πιθανὸς ὁ διαμελισμὸς τῆς Κίνας καὶ ἡ διανομή της μεταξὺ τῶν δυνάμεων. Ρῶσοι, Γάλλοι, Ἄγγλοι καὶ Γερμανοὶ τραπεζῖται ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν ἀπλήστως ν' ἀναλάβουν μέρος εἰς τὸ δάνειον τῆς Κίνας διὰ τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Τῷ 1895 ἡ Ρωσία ἐπέτυχε τὸ προνόμιον τῆς κατασκευῆς τῆς ὑπερσιβηριακῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία θὰ διέσχιζε τὴν Μαντζουρίαν ἀντὶ τῆς μακροτέρας γραμμῆς, ἡ ὁποία διήρχετο ἀποκλειστικῶς διὰ ρωσικοῦ ἐδάφους, μέσῳ Ἀμοὺρ καὶ Οὐσσούρι. Ἡ Γαλλία ἐπέτυχεν ἔγκρισιν τῶν συνόρων τῆς κοιλάδος Μεκὸγγ καὶ προνόμια ἐκμεταλλεύσεως μεταλλείων καὶ σιδηροδρόμων ἐν Κίνᾳ. Ἡ Ἀγγλία ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παραχωρήσεις εἰς τὰ σύνορα Μπουρμέζ. Ἡ Ρωσία ἐπίσης ἐπεξέτεινε τὴν ἐπιρροήν της εἰς τὴν Κορέαν. Τὸν Νοέμβριον 1897 γερμανικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὸ Τσιγκτό, μὲ τὴς πρόφασιν τῆς δολοφονίας ἱεραποστόλων Γερμανῶν ἐν Σάντογκ, καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ ἐπομένου ἔτους ὁ λιμὴν οὗτος καὶ ἡ ἐδαφικὴ ἔκτασις ἡ κυριαρχοῦσα τοῦ Λιάοτσόου ἐνοικιάσθησαν εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ 99 ἔτη, ἐπὶ πλέον δ' ἐξησφαλίσθησαν εἰς τὴν Γερμανίαν παραχωρήσεις μεταλλείων καὶ σιδηροδρόμων εἰς τὸ Σάντογκ.

Ἡ Ρωσία εὗρεν ὡς πρόφασιν τὴν ὑπὸ τῆς Γερμανίας κατάληψιν τοῦ Τσιγκτὸ καὶ κατέλαβε καὶ αὐτὴ τὸ Πὸρτ Ἀρθοὺρ καὶ Ταλιενγουὰν καὶ τὸν Μάρτιον 1898 μέρος τῆς χερσονήσου Λιαοτὸγκ (Ντάλνυ), ἐπέτυχε δὲ καὶ τὴν ἐνοικίασιν δι' 25 ἔτη τῆς χερσονήσου Λιάοτογκ. Μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας καὶ ἡ Γαλλία ἐπετύγχανε τὴν ἀντὶ ἐνοικίου παραχώρησιν δι' 99 ἔτη τοῦ Κουαγκτσόουγουὰν εἰς τὸ Γουάγκτογκ καὶ ἡ Ἀγγλία τὸ Γουέϊχεγουέϊ, ἐφόσον χρόνον θὰ κατεῖχεν ἡ Ρωσία τὸ Πὸρτ Ἀρθούρ, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κοουλούν, ἀπέναντι τοῦ Χάγκογκ, δι' 99 ἔτη Μαζὶ μὲ τὴν κατάληψιν τῶν ἄνω ἐδαφῶν αἱ δυνάμεις καθώρισαν «σφαίρας ἐπιρροῆς», διὰ τῶν ὁποίων ἠννόουν ἀφ' ἑνὸς μὲν δικαιώματα προτεραιότητος εἰς τὴν χορήγησιν χρημάτων πρὸς ἐκμετάλλευσιν σιδηροδρομων καὶ μεταλλείων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπόσχεσιν μὴ ἀπαλλοτριώσεως ἐδαφῶν εἰς ἄλλην χώραν· ἐξυπακούετο δὲ συγχρόνως ὅτι, ἐν περιπτώσει διανομῆς τῆς Κίνας, ἑκάστη δύναμις θὰ προσήρτα τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τῇ εἶχεν ἤδη ἀναγνωρισθῇ «σφαῖρα ἐπιρροῆς». Τῷ 1897 ἡ Γαλλία ἐξησφάλισεν ἀπὸ τὴν Κίναν ὑπόσχεσιν μὴ ἀπαλλοτριώσεως εἰς τρίτην δύναμιν τοῦ Χαϊνάν. Τῷ 1898 ἡ Ἀγγλία ἐπέτυχεν ὁμοίαν δήλωσιν διὰ τὰς ἐπαρχίας τὰς γειτνιαζούσας μὲ τὸν Γιαντσὲ καὶ ἡ Γαλλία διὰ τὰς ἐπαρχίας τὰς γειτνιαζούσας μὲ τὸ Τογκκίγκ, ἡ Ἰαπωνία δὲ ὑπόσχεσιν ὅτι κανὲν τμῆμα τοῦ Φουκιὲν δὲν θ' ἀπηλλοτριοῦτο εἰς ἄλλην οἱανδήποτε δύναμιν. Ἡ Γερμανία ἠξίωσε τὸ Σάντογκ ὡς σφαῖραν ἐπιρροῆς της καὶ ἡ Ρωσία τὸ ἔδαφος βορείως τοῦ Μεγάλου Τείχους. Τῷ 1899 ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀγγλία συνεφώνησαν νὰ μὴ ἐπέμβουν ἑκατέρα εἰς τὰς σφαίρας ἐπιρροῆς ἢ κτήσεις τῆς ἄλλης. Ἡ Ἀγγλία ἐπέτυχεν, ὅπως ἡ Κίνα τῆς ὑποσχεθῇ ὅτι ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ναυτικῶν τελωνείων θὰ ἦτο Ἄγγλος τὴν ἐθνικότητα, ἐφόσον τοὐλάχιστον ἡ Ἀγγλία θὰ ἐνήργει τὸ μεγαλύτερον ἐμπόριον πάσης ἄλλης χώρας μετὰ τῆς Κίνας. Πολλαὶ ἄλλαι δυνάμεις ἐπωφελήθησαν ἐπίσης τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ζητήσωσι καὶ αὗται παραχωρήσεις.

Ὡς πρὸς τοὺς σιδηροδρόμους παρετηρήθη συναγωνισμὸς μεταξὺ τῶν δυνάμεων ποία νὰ χορηγήσῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὴν κατασκευήν των. Οὕτως ἡ Ρωσία ἔλαβε τὸ μονοπώλιον τῆς κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου Μαντζουρίας· Βέλγοι οἰκονομολόγοι ἐχορήγησαν χρήματα διὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Πεκίνου-Χάνκοβ, οἱ Γερμανοὶ ἐχορήγησαν κεφάλαια διὰ τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς Σάντογκ, καὶ διὰ τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ τὸ Τιεντσὶν εἰς τὸ Ποῦκοβ (ἐπὶ τοῦ Γιάντσε, ἀπέναντι τοῦ Νανκίν)· οἱ Ἄγγλοι ἀνέλαβον τὸ νότιον ἥμισυ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τὴν γραμμὴν ἀπὸ Σαγκάης εἰς Νανκὶν καὶ ἡ Γαλλία ἔλαβε παραχωρήσεις διὰ σιδηροδρόμους ἐντὸς τῆς «σφαίρας ἐπιρροῆς» της, Κουάγκτογκ, Κουαγκσὶ καὶ Γιουνάν. Εἰς ἀμερικανικὸν συνδικᾶτον παρεχωρήθη τὸ προνόμιον σιδηροδρόμου ἀπὸ Χάγκοβ εἰς Καντῶνα, ἀλλ' ἀργότερον οἱ Βέλγοι ἠγόρασαν τὰς πλείστας τῶν μετοχῶν τῆς ἑταιρείας ταύτης καὶ οἱ Κινέζοι ἐρεθισθέντες ἐξηγόρασαν τὴν παραχώρησιν. Οἱ Γάλλοι ἀνέλαβον ἀπὸ τὴν Ρωσο-κινεζικὴν τράπεζαν τὴν ἐργολαβίαν κατασκευῆς σιδηροδρόμου ἑνώνοντος τὸ Ταϊγιουανφοὺ μὲ τὴν γραμμὴν Πεκίνου-Χάνκοβ, γαλλο-βελγικὸν δὲ συνδικᾶτον τὴν ἐργολαβίαν διὰ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Καϊφεγκφοὺ εἰς Χονανφοῦ. Ἐκμεταλλεύσεις μεταλλείων παρεχωρήθησαν ἐπίσης εἰς διαφόρους ὁμάδας ξένων. Πρὸς πρόληψιν τῆς διαλύσεως τῆς Κίνας ἐγένοντο τρία διαβήματα· ἓν ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1899, ὁπότε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀμερικῆς Τζὼν Χέϋ ἐζήτησεν ἐγγυήσεις ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ρωσίαν, Γερμανίαν, Ἰαπωνίαν καὶ Ἰταλίαν, ὅτι θὰ περιωρίζοντο ἐντὸς τῶν «σφαιρῶν ἐπιρροῆς» των, καὶ δὲν θὰ ἐπενέβαινον εἰς οἱονδήποτε ἄλλον λιμένα, ὅτι δὲν θὰ ἐδίδοντο εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς των προτιμήσεις ὅσον ἀφορᾷ τοὺς τελωνειακοὺς δασμοὺς καὶ ὅτι μόνον ἡ κινεζικὴ κυβέρνησις θὰ εἰσέπραττε τὰ τελωνειακὰ τέλη καὶ συμφώνως μὲ τὸ κινεζικὸν δασμολόγιον. Οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν τῶν παραχωρήσεων, διότι ἦσαν ἀπησχολημένοι εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἰδικῶν των παρθένων ἐδαφῶν· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως καθ' ἣν κατέλαβον τὰς νήσους Χαϊγουαίι καὶ τὰς Φιλιππίνας, ἔλαβον ζωηρότερον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἀνατολικὰ πράγματα, ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς τραπεζίτας των. Ὅλαι αἱ δυνάμεις ἀπεδέχθησαν τὰς προτάσεις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐκτὸς τῆς Ρωσίας, ἥτις τὰς ἐδέχθη μὲ δισταγμοὺς καὶ ἐλαφρὰς τροποποιήσεις.

Μετὰ τὸν πόλεμον μὲ τὴν Ἰαπωνίαν, ἱδρύθησαν ἐν Κίνᾳ πολλαὶ κινεζικαὶ λέσχαι, ἔχουσαι σκοπὸν μεταρρυθμίσεις συμφώνως μὲ τὰ συστήματα τῆς Δύσεως. Οἱ νεωτερισταὶ ἔφερον ὡς ἐπιχείρημα τὰς προόδους τῆς Ἰαπωνίας, ὀφειλομένας κατ' αὐτοὺς εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις καὶ τὸν προσανατολισμόν της εἰς τὰς μεθόδους τῆς Δύσεως. Ὁ μέγας ἀντιβασιλεὺς Τσὰγκ Τσὶθ-τὸγκ ἐξέδωκε φυλλάδιον, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη παντοῦ μετ' ἐνδιαφέροντος, φέρον τὸν τίτλον «Διδάξου», διὰ τοῦ ὁποίου προέτρεπεν εἰς μεταρρυθμίσεις. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἄκρως μεταρρυθμιστάς, καθὼς ὁ Κὰγκ Γιοὺ-γουέϊ, καὶ ὁ μαθητής του Λιὰγκ Τσὶ-τσάο, κατώρθωσαν ν' ἀκουσθοῦν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις τῷ 1898 ἐξέδωκε διάφορα ἔδικτα, διὰ τῶν ὁποίων διέτασσε τὴν ἐφαρμογὴν μερικῶν ἀπὸ τὰς μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας οἱ ὑπερμεταρρυθμισταὶ ἐζήτουν. Οὕτω μετερρυθμίσθη τὸ σύστημα τῶν διαγωνισμῶν πρὸς κατάληψιν δημοσίων θέσεων, νέα σχολεῖα ἱδρύθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῇ Δύσει λειτουργούντων, ὅπου ἐδιδάσκοντο καὶ κινεζικὰ μαθήματα, στρατιωτικαὶ μέθοδοι ἐφηρμόσθησαν, προμήθεια ἐφοδίων διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ στρατοῦ ἐγένετο, καὶ ἐλήφθησαν μέτρα ὀργανώσεως συγχρονισμένου στρατοῦ διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας· ἐπίσης μεταρρυθμίσεις δικαστικαὶ ἔγιναν, ἱδρύθη κυβερνητικὸν γραφεῖον διὰ νὰ μεταφράζῃ ξένα ἔργα εἰς τὴν κινεζικήν, ὡς καὶ ὑπουργεῖον Τεχνῶν, Ἐμπορίου καὶ Γεωργίας, νόμοι περὶ εὑρεσιτεχνίας καὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας εἰσήχθησαν, καὶ ἐχορηγήθησαν βραβεῖα εἰς συγγραφεῖς καὶ ἐφευρέτας, εἰσήχθησαν ἐτήσιοι προϋπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ πολλαὶ θέσεις ἄχρηστοι κατηργήθησαν. Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται, ἐφαρμοσθεῖσαι ὑπὸ οὐχὶ πεπειραμένων συμβούλων, ἐπροκάλεσαν τὴν ἔκρηξιν πολιτικῆς καταιγίδος. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1898 ἡ χήρα αὐτοκράτειρα ἐπενέβη αἰφνιδίως καὶ ἔκαμε τρίτην ἀπόπειραν νὰ σώσῃ τὴν Κίναν δι' ἐπιστροφῆς εἰς τὸ συντηρητικὸν πρώην καθεστώς. Ἡ ἐπέμβασίς της συνέπεσε μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τοῦ αὐτοκράτορος, τείνοντος νὰ ματαιώσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀντιδραστικῶν διὰ τῆς ἐπιβολῆς περιορισμῶν ἐπὶ τῆς χήρας αὐτοκρατείρας καὶ δι' ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ μᾶλλον πιστοῦ της ὀπαδοῦ Τζὸγκ Λού. Τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1898 ἡ αὐτοκράτειρα ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν εἰς χεῖράς της καὶ θὰ ἐφόνευε τὸν αὐτοκράτορα, ὃν ἐκράτει αἰχμάλωτον, ἐὰν δὲν ἐπενέβαινον αἱ δυνάμεις. Ὅσοι μεταρρυθμισταὶ ἀνεκαλύπτοντο ἀπεκεφαλίζοντο καὶ τὰ περισσότερα μεταρρυθμιστικὰ μέτρα ἀνεκλήθησαν.

Ἡ στάσις τῶν Μπόξερς. Ἐν μέσῳ τῆς τάσεως διὰ μεταρρυθμίσεις, καὶ ὡς ἐπακόλουθον αὐτῆς, ἐξεδηλώθη αὐθόρμητος ἐξέγερσις τῶν λαϊκῶν στοιχείων, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ριζοσπαστῶν, πρὸς ἔξωσιν ὅλων τῶν ξένων ἐκ τῆς χώρας. Τῷ 1898 καὶ 1899 ἡ κατάστασις ἐπετάθη ἐπικινδύνως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸ πνεῦμα ὑπὲρ μεταρρυθμίσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιτεινομένη λόγῳ τῆς προκλητικῆς στάσεως τῶν ξένων. Ἡ κυβέρνησις, ἐπιθυμοῦσα νὰ διοργανώσῃ ἐθνικὴν ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπιθετικῶν τάσεων τῶν ξένων, διέταξε τὴν ἀνασύστασιν τῶν ἐθνοφρουρῶν τῶν χωρίων. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἐν πρώτοις εἰς τὰς βορειοανατολικὰς ἐπαρχίας. Τινὰ ἐκ τῶν σωμάτων τούτων, εἰς ἃ ἔλαβον μέρος ταραχοποιὰ στοιχεῖα, περιῆλθον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν μυστικῶν σωματείων, τὰ δὲ μέλη αὐτῶν ἔκαμνον τελετάς, αἱ ὁποῖαι ἐπίστευον ὅτι τοὺς διετήρουν ἀτρώτους ἀπὸ τὰς βολάς. Οἱ «Μπόξερς» οὗτοι, ὡς ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν ξένων, τὸ φθινόπωρον 1899 ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν τοὺς Χριστιανούς, ὡς ἐκ τούτου δὲ αἱ δυνάμεις ἀνησυχήσασαι προέβησαν εἰς παραστάσεις καὶ ἤσκησαν πίεσιν ἐπὶ τῆς κινεζικῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1899 ἐφονεύθη εἷς Ἄγγλος ἱεραπόστολος, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος αἱ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Χριστιανῶν Κινέζων ἐπετάθησαν καὶ οἱ ξένοι διέτρεχον μέγαν κίνδυνον. Τὸν Ἰούνιον 1900 μία ἀνεπιτυχὴς ἀπόπειρα τῶν δυνάμεων, νὰ εἰσαγάγουν περισσότερα στρατεύματα εἰς Πεκῖνον, ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν, ὅτε τὴν 17 Ἰουνίου οἱ ξένοι κατέλαβον τὰ φρούρια Τακού,

Digitized by Google

διὰ ν' ἀνοίξουν δίοδον πρὸς τὸ Πεκῖνον καὶ τὸ Τιεντσίν· ἡ καταιγὶς οὕτως ἐξέσπασεν. Ἡ αὐτοκράτειρα, παρὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν σωφρονεστέρων, διέταξε τὸν φόνον ὅλων τῶν ξένων. Ὁ Γερμανὸς πρέσβυς ἐδολοφονήθη, καὶ οἱ Χριστιανοὶ Κινέζοι ἐπολιορκήθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρεσβείας καὶ εἰς τὸν καθεδρικὸν ναόν, ἐν Πεκίνῳ. Εἰκοσάδες καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων ἱεραποστόλων καὶ χιλιάδες Κινέζων Χριστιανῶν ἐφονεύθησαν, κυρίως ἐν Τσιλί, Σανσὶ καὶ Μαντζουρίᾳ. Αἱ δυνάμεις ἐπενέβησαν στρατιωτικῶς, ἀφοῦ διεκήρυξαν ὅτι δὲν ἐπολέμουν κατὰ τῶν Κινέζων, ἀλλ' ἁπλῶς προσεπάθουν νὰ σώσουν τοὺς ὁμοεθνεῖς των ἀπὸ τοὺς «Μπόξερς» καὶ τοὺς ἀντιβασιλεῖς τῆς κοιλάδος Γιαντσέ. Οἱ Κινέζοι τῆς νοτίου Κίνας παρέμειναν οὐδέτεροι καὶ προσεπάθουν νὰ καταστείλουν τὰ κατὰ τῶν ξένων κινήματα ἐντὸς τῆς περιφερείας των· τὸ ἴδιον δὲ συνέβη καὶ εἰς τὰ δυτικὰ καὶ βόρεια τμήματα, συνεπῶς αἱ ταραχαὶ περιωρίσθησαν εἰς τὰ βορειοανατολικά. Τὴν 14 Αὐγούστου κατελήφθη τὸ Πεκῖνον ἀπὸ διεθνῆ στρατεύματα, ἡ αὐλὴ κατέφυγεν εἰς τὸ Σιανφού, τὰ ξένα στρατεύματα ἐδῄωσαν τὴν πρωτεύουσαν καὶ κατόπιν ἀπηλευθέρωσαν τοὺς πολιορκουμένους ἱεραποστόλους καὶ Χριστιανοὺς καὶ διεσκόρπισαν τὰ λείψανα τῶν Μπόξερς. Αἱ δυνάμεις ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ συνάψουν ἐπίσημον συμφωνίαν μὲ τὴν Κίναν, ἂν καὶ δὲν διετέλουν εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μετ' αὐτῆς, διὰ νὰ λάβουν ἀποζημίωσιν καὶ ἐξασφαλισθοῦν κατὰ πάσης εἰς τὸ μέλλον ὁμοίας ἐπιθέσεως. Μετὰ διαπραγματεύσεις ὑπεγράφη τὸν Σεπτέμβριον 1901 συμφωνητικόν, διὰ τοῦ ὁποίου συνεφωνοῦντο: ἡ τιμωρία ὑπὸ τῆς Κίνας τῶν ἀξιωματούχων, τῶν ὑπευθύνων διὰ τὴν ἐξέγερσιν, ἡ ἀνέγερσις μνημείων εἴς τινας τῶν παθόντων ξένων, ἡ ἀποστολὴ ἀντιπροσωπείας εἰς Βερολῖνον διὰ νὰ ζητήσῃ συγγνώμην διὰ τὸν φόνον τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ, ἡ ἀναστολὴ ἐπὶ διετίαν τῆς εἰσαγωγῆς ὅπλων καὶ πολεμοφοδίων, ἡ πληρωμὴ 450.000 000 τάελς, ἐντὸς 39 ἐτῶν, μὲ ἐγγύησιν τὰ εἰσοδήματα τῶν αὐτοκρατορικῶν ναυτικῶν τελωνείων, ὅπως οἱ ξένοι ὀχυρώσουν τὴν περὶ τὰς πρεσβείας ἐδαφικὴν περιφέρειαν καὶ ἀσκοῦν τὴν ἀστυνομίαν αὐτῆς· ἐπίσης ἡ κρήμνισις τῶν φρουρίων Τακοῦ καὶ ἡ διατήρησις ξένων στρατευμάτων διὰ τὴν ἀσφαλῆ συγκοινωνίαν μεταξὺ τοῦ Πεκίνου καὶ τῶν παραλίων, ἡ μεταρρύθμισις τῶν ὑφισταμένων ἐμπορικῶν συνθηκῶν καὶ ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἡ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1900—1911. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς δράσεως τῶν «Μπόξερς», ἡ αὐτοκρατορία ἦτο ὑποχείριος τῶν δυνάμεων καὶ οἱ ξένοι ἐφέροντο πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ὡς πρὸς κατακτηθέντας. Ἡ Ρωσία, ἐκμεταλλευομένη τὴν ἀνώμαλον ἐν Ματζουρίᾳ κατάστασιν, ἀντίκτυπον τῶν ἐν Κίνᾳ ταραχῶν τοῦ 1900, ἀπέστειλεν ἐσπευσμένως μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα, ὑπὸ τὴν πρόφασιν προστασίας τῶν ὑπηκόων της καὶ τῶν οἰκονομικῶν της συμφερόντων, ἅτινα κατέλαβον τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν. Ἐπηκολούθησε συμφωνία μεταξὺ Κίνας καὶ Ρωσίας, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κίνα ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Ρωσίαν τὴν ἄσκησιν εὐρείας ἐπιρροῆς εἰς τὴν νότιον Ματζουρίαν, ἀλλ' οἱ ὅροι τῆς συμφωνίας ταύτης ἐμετριάσθησαν κατόπιν διαμαρτυριῶν τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἰδίως δὲ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, αἵτινες ἀνησύχησαν, ἡ μὲν πρώτη διότι διέβλεπε κίνδυνον ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἡ δὲ Ἰαπωνία ἕνεκα τῆς ἀπειλῆς κατὰ τῆς Κορέας, ὅπου αἱ ρωσικαὶ μηχανορραφίαι ηὔξανον. Πρὸς ἄμυναν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ συνεπήχθη, τὴν 30 Ἰανουαρίου 1902, ἡ ἀγγλοϊαπωνικὴ συμμαχία. Ἡ Ρωσία, κατόπιν πιέσεως ἐκ μέρους τῶν δύο τούτων δυνάμεων καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὑπεσχέθη νὰ σεβασθῇ τὰ ἐμπορικὰ δικαιώματα ὅλων τῶν ἐθνῶν, καὶ συνεφώνησε μὲ τὴν Κίναν, τὴν 8 Ἀπριλίου 1902, ν' ἀποσύρῃ βαθμιαίως τὰ στρατεύματά της ἐκ Μαντζουρίας. Ἐν τούτοις εὗρε προφάσεις ἀναβολῆς καὶ ἐζήτησεν ἀποζημιώσεις ἀπὸ τὴν Κίναν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐκκενώσεως. Ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἰαπωνία καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐπεζήτουν τότε νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν Ρωσίαν, ἡ δὲ Ἰαπωνία ἰδιαιτέρως προσεπάθει δι' ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεων ἐν Πετρουπόλει νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν συμφερόντων της ἐν Κορέᾳ καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων ἐκ Μαντζουρίας, ἀλλὰ συναντήσασα ἀδιαφορίαν ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας κατέφυγεν εἰς τὰ ὅπλα τὸν Φεβρουάριον 1904. Οἱ Ἰάπωνες κατέλαβον κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ, ἐξέβαλον τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὴν νότιον Μαντζουρίαν καὶ κατέστρεψαν τοὺς ρωσικοὺς στόλους. Τῷ 1905 ὁ πρόεδρος Ρούσβελτ προσέφερε τὴν μεσολάβησίν του, αἱ ἐχθροπραξίαι ἐσταμάτησαν καὶ διὰ τῆς ἐπακολουθησάσης συνθήκης τοῦ Πόρτσμουθ (5 Σεπτεμβρίου 1905) ἡ Ρωσία ἀνεγνώρισε τὰ ἰαπωνικὰ συμφέροντα ἐν Κορέᾳ, μετεβίβασεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὰ δικαιώματά της ἐπὶ τῆς χερσονήσου Λιάοτογκ, παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὸ νότιον τμῆμα τοῦ σιδηροδρόμου Μαντζουρίας καὶ τὸ νότιον ἥμισυ τῆς Σαχαλίνης, ἀμφότεραι δὲ αἱ δυνάμεις ὑπεσχέθησαν ν' ἀποσύρουν τὰ στρατεύματα των ἀπὸ τὴν Μαντζουρίαν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς σιδηροδρόμους τῆς Μανζουρίας μόνον χάριν οἰκονομικῶν καὶ βιομηχανικῶν σκοπῶν, οὐχὶ δὲ καὶ στρατηγικῶν. Ἐνῷ δὲ οἱ ξένοι διεπληκτίζοντο περὶ τῆς Κίνας, αὕτη, ἀνίσχυρος νὰ ἐπιδιώξῃ τὰ συμφέροντά της, παρέμενεν ἄπρακτος. Εἰς τὴν συνθήκην μὲ τὴν Ἰαπωνίαν (22 Δεκεμβρίου 1905), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κίνα ἐπεβεβαίωσε τὴν συνθήκην τοῦ Πόρτσμουθ, ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα αὐτὴν σημεῖα, παρενεβλήθησαν καὶ μυστικὰ ἄρθρα, τὰ ὁποῖα ἀργότερον ἡ Ἰαπωνία μετεχειρίσθη διὰ νὰ κλείσῃ τὴν θύραν τῆς Μαντζουρίας εἰς τοὺς ἄλλους ξένους, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐν αὐτῇ τῶν σιδηροδρόμων. Μετὰ τὸν πόλεμον, τὴν θέσιν τῆς Ρωσίας ἔλαβεν ἡ Ἰαπωνία εἰς τὴν νότιον Μαντζουρίαν, ἥτις ἐξηκολούθησε τὴν ἰδίαν τακτικὴν τῆς Ρωσίας, προβάλλουσα ὡς δικαιολογίαν διὰ τὴν στάσιν της τὰ ὑπέρογκα ἔξοδα, ἅτινα ἐδαπάνησε διὰ τὴν Μαντζουρίαν, καὶ τὰς θυσίας εἰς αἷμα. Ἡ Ἰαπωνία προσήρτησεν ἐπίσης, τῷ 1910, τὴν Κορέαν καὶ οὕτω τὰ σύνορά της ἐπεκτάθησαν εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς Μαντζουρίας, ἐνίσχυσε δὲ καὶ τὰς κτήσεις της ἐν Κιρὶν καὶ Φεγκτιέν. Σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον ἤρχισαν νὰ ἀκούωνται παράπονα, ὅτι αἱ ἰαπωνικαὶ ἀρχαὶ ἐν Μαντζουρίᾳ ἔκαμνον διακρίσεις εἰς βάρος τῶν ὑπηκόων τῶν ξένων δυνάμεων. Ἡ Ἀγγλία εἶχε συνάψει συμμαχίαν μὲ τὴν Ἰαπωνίαν, ἡ ὁποία ἀνενεώθη τῷ 1905, ἀλλ' αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἔσπευσαν νὰ ἐπιζητήσουν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου εἰς τὰς νέας χώρας τῆς Ἰαπωνίας, καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ προσεφέρθησαν ν' ἀγοράσουν μερίδια ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν σιδηροδρόμων. Τὸ ἀμερικανικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπεστήριξεν Ἀμερικανοὺς κεφαλαιούχους, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν παραχωρήσεις ἐν Μαντζουρίᾳ διὰ κατασκευὴν σιδηροδρόμων καὶ τῷ 1909 ὁ ὑπουργὸς Νὸξ ἐπρότεινε νὰ κηρυχθοῦν οὐδέτεροι οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Μαντζουρίας, διὰ τὴν ἐξαγορὰν δὲ τῶν ὑπαρχόντων σιδηροδρόμων καὶ τὴν κατασκευὴν νέων νὰ συναφθῇ κοινὸν δάνειον ἐκ μέρους τῶν δυνάμεων. Ἐν τῷ συγκληθέντι συνεδρίῳ (1910) ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἰαπωνία εὗρον ὅτι εἶχον κοινὰ συμφέροντα νὰ ὑποστηρίξουν, διὸ καὶ παρετηρήθη προσέγγισις τῶν δύο τούτων δυνάμεων.

Ἡ καταστολὴ τῆς στάσεως τῶν «Μπόξερς» ὑπὸ τῶν δυνάμεων καὶ ὁ ἐπακολουθήσας πόλεμος μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Ρωσίας ἀφύπνισαν τὴν Κίναν. Ἡ κυβερνητικὴ μηχανή, ἡ ὁποία ἐλειτούργει μετρίως ἐφόσον ἡ Κίνα δὲν ἦτο εἰς ἐπαφὴν μὲ ἄλλα ἰσχυρὰ ἔθνη, δὲν ἦτο πλέον ἱκανὴ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν ξένων δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν. Μετὰ τὸ 1900, καὶ ἰδίως μετὰ τὸ 1905, οἱ Κινέζοι καὶ ἡ δυναστεία τῶν Μαντζοὺ ἐκινήθησαν διὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν νέαν κατάστασιν καὶ νὰ ἀναδιοργανώσουν τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας· ἡ ἰδία δὲ χήρα αὐτοκράτειρα, καίτοι ἀκουσίως, διηύθυνε τὴν κίνησιν πρὸς τὰς ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις. Τῷ 1902 ἡ αὐλὴ ἐπανῆλθεν εἰς Πεκῖνον καὶ ἡ αὐτοκράτειρα ἀπηυθύνθη προσωπικῶς εἰς τὰς πρεσβείας, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν εὔνοιαν τῶν ξένων, ὑπέγραψε δὲ διατάγματα, διὰ τῶν ὁποίων εἰσήγετο ὁ δυτικὸς πολιτισμός· τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐκδοθέντα τῷ 1902, διὰ τῶν ὁποίων εἰσήγοντο μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν διὰ τῆς ἱδρύσεως νέων σχολείων καὶ εἰσαγωγῆς τοῦ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατοῦντος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1905 ἐξεδόθη διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου κατηργήθη τὸ ἀρχαῖον σύστημα τῆς διὰ διαγωνισμῶν προσλήψεως δημοσίων ὑπαλλήλων. Οὕτω κατὰ τὸ 1910 ἡ Κίνα ἠρίθμει 35,198 κυβερνητικὰ σχολεῖα μὲ 875,760 μαθητάς. Ἱδρύματα τῶν διαμαρτυρομένων ἱεραποστόλων (οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε ἦσαν μισητοί) ἐπληρώθησαν ἤδη μαθητῶν καὶ νέα ἱδρύθησαν. Σπουδασταὶ κατὰ χιλιάδας μετέβησαν εἰς Ἰαπωνίαν καὶ κατὰ ἑκατοντάδας εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν, ὅπως σπουδάσουν. Ὅταν, τῷ 1908, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσίν των νὰ ἐπιστρέψουν μέρος τοῦ μεριδίου των ἀπὸ τὰς ἀποζημιώσεις διὰ τὸ κίνημα τῶν Μπόξερς, τὰ χρήματα τὰ ληφθέντα ἐτέθησαν κατὰ μέρος, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς σύστασιν ὑποτροφιῶν διὰ νέους Κινέζους ἀποστελλομένους ὅπως σπουδάσουν εἰς Ἀμερικήν. Παραλλήλως καὶ ἡ φιλολογία τῆς Δύσεως εὗρε φιλοξενίαν ἐν Κίνᾳ καὶ ἐκδοτικοὶ οἶκοι ἱδρύθησαν, ἰδίως ὁ «Ἐμπορικὸς οἶκος». Ἐλήφθησαν ἐπίσης μέτρα καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀμύνης τῆς χώρας· ὁ στρατὸς τοῦ βορρᾶ ἐξηκολούθησε νὰ γυμνάζεται συμφώνως μὲ τὸ σύστημα τῆς Δύσεως, οἱ ἀξιωματικοὶ ἤρχισαν νὰ χαίρουν ὑπολήψεως· τῷ 1906 ὠργανώθη ἐθνοφρουρά, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἐπαρχιακὰς τοιαύτας, ναυτικαὶ παρασκευαὶ ἐγένοντο, χρήματα συνελέγησαν δι' ἐράνων πρὸς ναυπήγησιν πλοίων, τῷ δὲ 1909 ἐστάλη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μεγάλη ναυτικὴ ἀποστολή, διὰ νὰ σπουδάσῃ μεθόδους ἀναδιοργανώσεως τοῦ ναυτικοῦ. Τῷ 1910 κατηργήθη καὶ ἡ δουλεία. Μεγάλαι προσπάθειαι ἔγιναν διὰ νὰ περιορισθῇ ἡ χρῆσις τοῦ ὀπίου καὶ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ἐκήρυξε σταυροφορίαν πρὸς περιορισμὸν τῆς χρήσεώς του. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας διεξήγετο μέγα ἐμπόριον ὀπίου, συνεφώνησε τῷ 1907 νὰ ἐλαττώσῃ προοδευτικῶς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ εἴδους τούτου, μέχρι τελείας ἐντὸς δεκαετίας καταργήσεώς της· ὁ περιορισμὸς ὅμως τῆς καλλιεργείας τοῦ ὀπίου ἐπέφερε ταχύτερον τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε τῷ 1911 ἡ Ἀγγλία συνεφώνησε νὰ ἀποκλείσῃ τελείως τὴν εἰσαγωγὴν ὀπίου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας, εἰς ἃς δὲν ὑφίστατο πλέον καλλιέργεια τούτου. Ἐπίσης ἔγινεν ἀναδιοργάνωσις τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Τῷ 1902 συνεστήθη ἐπιτροπὴ δικαστικῶν μεταρρυθμίσεων, ἥτις τῷ 1905 ὑπέβαλεν ἔκθεσιν περὶ τροποποιήσεως τῶν νόμων. Κατ' ἀρχὴν κατηργήθησαν αἱ βάσανοι, ἐκτὸς τῶν ἐν χρήσει εἰς ποινικὰς ὑποθέσεις, ὡς καὶ εἴδη τινὰ σκληρῶν ποινῶν. Ἀλλ' αἱ μεταρρυθμίσεις καὶ ἡ ἀναδιοργάνωσις δὲν ἦσαν τόσον εὐρεῖαι, ὥστε νὰ δεχθοῦν αἱ δυνάμεις τὴν κατάργησιν τῶν διομολογήσεων. Συνεζητήθη καὶ ἡ μεταρρύθμισις τοῦ νομίσματος, ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη· τοὐναντίον ἡ ἐμφάνισις νέων νομισμάτων ἐπέτεινε τὴν προηγουμένην σύγχυσιν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως μεταρρυθμιστικὸν μέτρον ἦτο ἡ εἰσαγωγὴ Συντάγματος καὶ ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων. Τῷ 1905 ἐστάλη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπιτροπὴ διὰ νὰ σπουδάσῃ συνταγματικὰς μεθόδους, καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν της, τῷ 1906, ἐδόθη ὑπόσχεσις ὅτι θὰ εἰσήγετο τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα, ὡς προκαταρκτικὸν δὲ μέτρον ἐθεωρήθη ἡ ὀργάνωσις κεντρικῶν διοικητικῶν συμβουλίων ἐν Πεκίνῳ.

Μεταξὺ ἄλλων ἔγινεν ἀπόπειρα ἀπ' εὐθείας διοικήσεως τῆς τελωνειακῆς ὑπηρεσίας, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ παραίτησις τοῦ Σὲρ Ρόμπερτ Χὰρτ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ταχυδρομείων, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπηρετήσει μὲ ἀποτελέσματα λαμπρά. Τὸν Αὔγουστον 1908 ἐξεδόθη διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδόθη ὑπόσχεσις συγκλήσεως βουλῆς ἐντὸς ἐννέα ἐτῶν, ἀνασταλεῖσα ὅμως ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς χήρας αὐτοκρατείρας. Ἐπειδὴ ὁ νέος αὐτοκράτωρ (ἀνεψιὸς τοῦ ἀτέκνου Κουὰγκ Σοὺ) ἦτο ἀνήλικος, ἤσκει τὴν ἀντιβασιλείαν ὁ πατήρ του πρίγκιψ Τσόν, ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Σουὰν Τόγκ. Ἡ συνέχισις οὕτω τῶν μεταρρυθμίσεων ἐπεβραδύνθη ἕνεκα τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἀρχόντων. Τῷ 1909 ἔγινε συνεδρίασις τῶν ἐπαρχιακῶν νομοθετικῶν σωμάτων, τὰ μέλη τῶν ὁποίων ἐξελέγησαν ὑπὸ περιωρισμένου ἀριθμοῦ ἐκλεκτόρων, καὶ τὸν Ὀκτώβριον 1910 συνῆλθε τὸ ἐθνοσυνέδριον, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξελέγησαν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ θρόνου. Τὸ ἐθνοσυνέδριον ἀπῄτησε τὸ δικαίωμα νὰ νομοθετῇ, ἀλλ' ἔλαβε μόνον τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ συγκληθῇ τῷ 1913 βουλὴ μὲ νομοθετικὰ δικαιώματα. Μεταρρυθμίσεις ἐπίσης ἐσημειώθησαν καὶ εἰς ἄλλας κρατικὰς λειτουργίας· Οὕτω, πολλαὶ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ κατεσκευάσθησαν, ἐξ ἐκείνων ἃς προέβλεπε τὸ ἀποφασισθὲν τῷ 1900 πρόγραμμα, ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Γιαντσὲ ηὔξησε καὶ αἱ τηλεγραφικαὶ συγκοινωνίαι ἐπεξετάθησαν. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἐδιπλασιάσθη καὶ μετὰ τὸ 1901 τὰ ἐμπορεύματα ἔφθανον μέχρι τοῦ τελευταίου χωρίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱεραποστόλων ηὐξήθη μεγάλως καὶ αἱ καθολικαὶ καὶ διαμαρτυρόμεναι κοινότητες ηὐξήθησαν εἰς ἀριθμὸν ὀπαδῶν ὑπερβαλλόντως.

Πτῶσις τῶν Μαντζού. Παρ' ὅλας τὰς μεταρρυθμίσεις ἡ κατάστασις ἐξειλίσσετο ραγδαία εἰς βάρος τῆς ἀρχούσης δυναστείας. Μυστικὰ σωματεῖα ἱδρύθησαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας, καὶ ὁ λαὸς ἐπεζήτει πλέον ἐνεργὸν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν μόνον ἱκανοὶ καὶ μὲ νέας ἰδέας ἄρχοντες ἠδύναντο νὰ ἀναλάβουν. Ἡ ἀντίδρασις δὲν ἦτο ἄσχετος καὶ πρὸς τὴν δρᾶσιν ξένων τραπεζικῶν ὁμίλων, οἱ ὁποῖοι συνησπίσθησαν διὰ τὸ δάνειον διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου Χογκγουὰγκ καὶ ὁδῶν εἰς τὴν κεντρικὴν Κίναν. Ὅτε δὲ ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεκίνου ἀπεφάσισε νὰ κατάσχῃ ἀπὸ ἰδιωτικὴν ἑταιρείαν μίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἐν Σεχγουὰν καὶ νὰ μεταχειρισθῇ μέρος τοῦ δανείου τοῦ προοριζομένου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, οἱ μέτοχοι δυσηρεστήθησαν καὶ τὸ γεγονὸς ὑπῆρξεν αἰτία νὰ ἐκσπάσῃ ἡ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἐπὶ πλέον τὴν 10 Ὀκτωβρίου ἐξερράγη στάσις τῶν Γιουτσὰγκ (ἀνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος τοῦ σιδηροδρόμου) καὶ ἡ στάσις αὕτη ἔγινεν ἡ ἀρχὴ γενικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον τὸ ὁπλοστάσιον Γιουτσὰγκ καὶ τὸ νομισματοκοπεῖον καὶ ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην πόλις ἐξηγείροντο κατὰ τῶν Μαντζού. Ὁ ἀντιβασιλεὺς κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ, ἀπεδέχθη ἀμέσως τὰ αἰτήματα περὶ ἀμέσου χορηγήσεως Συντάγματος καὶ παρώτρυνε τὸν Γιουὰν-Σὶ-Κάι (ἰσχυρὸν Κινέζον δυσηρεστημένον κατ' αὐτοῦ) νὰ σώσῃ τὴν δυναστείαν. Ὁ Γιουὰν μετὰ πολλοὺς δισταγμοὺς καὶ ὑπὸ ὅρους, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἐπέβαλεν,

Digitized by Google

ἐδέχθη καὶ κατὰ τὸ τέλος Ὀκτωβρίου κατῆλθεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν τοῦ βορρᾶ. Τὸν Νοέμβριον ἔγινε πρωθυπουργός. Ὁ Γιουὰν ὅμως δὲν ἔδρασε δραστηρίως καὶ ἡ ἐπανάστασις ἀντὶ νὰ κατασταλῇ ἐνισχύετο ἐπικινδύνως. Μέχρι τέλους τοῦ ἔτους εἶχον ἐπαναστατήσει κατὰ τῶν Μαντζοῦ 14 ἐπαρχίαι, εἰς πολλὰς δὲ πόλεις αἱ φρουραὶ ἐσφάγησαν. Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ἱδρύθη προσωρινὴ δημοκρατικὴ κυβέρνησις εἰς τὸ Νανκὶν καὶ ὁ ἀρχιεπαναστάτης Σὰν Γυὰν-σὲν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Γιουὰν ἀπεφάσισε νὰ συνάψῃ ἀνακωχὴν καὶ ἤρχισε διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς δημοκρατικούς. Τὴν 12 Φεβρουαρίου 1912 ὁ παῖς αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, ἐξέδωκε δὲ προκήρυξιν, διὰ τῆς ὁποίας μετεβίβασε τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, διεκήρυξεν ὅτι τὸ πολίτευμα θὰ ἦτο ἐφεξῆς δημοκρατικὸν καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Γιουὰν-Σὶ-Κὰϊ πλήρη ἐξουσίαν νὰ ὀργανώσῃ προσωρινὴν κυβέρνησιν. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Νανκὶν συνεφώνησαν νὰ διατηρήσῃ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν τίτλον του ἐφ' ὅρου ζωῆς καὶ νὰ λαμβάνῃ ἀνάλογον σύνταξιν. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἑνότης εἰς ὅλην τὴν χώραν, ὁ Σὰν Γυὰν-σὲν παρῃτήθη ἀπὸ τὴν προεδρίαν καὶ ὁ Γιουὰν ἐξελέγη ἀντ' αὐτοῦ πρόεδρος. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1912 προεκηρύχθη Σύνταγμα προσωρινὸν ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου Νανκίν, καὶ τὸν Ἀπρίλιον ἡ κυβέρνησις μετετέθη εἰς Πεκῖνον.

Ἡ εἰρηνικὴ μεταβίβασις τῆς ἐξουσίας εἰς τοὺς δημοκρατικούς, κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο ὅτι θ' ἀπεσόβει κάθε τάσιν διαταράξεως τῆς εἰρήνης τῆς χώρας καὶ κάθε κίνδυνον τοῦ νέου καθεστῶτος. Ὁ Γιουὰν ὅμως δὲν ἀπεδείχθη τόσον ἰσχυρός, ὥστε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἕνωσιν τοῦ λαοῦ. Ἡ παλαιὰ κυβερνητικὴ μηχανὴ ἐγκατελείφθη τελείως καὶ νέαι βάσεις συγχρονισμέναι ἐτέθησαν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ νέου πολιτεύματος. Τὸ ὅλον μεταρρυθμιστικὸν σύστημα ἐπηρεάσθη ἀπὸ τοὺς θεωρητικοὺς ῥιζοσπάστας (συνυφασμένους μὲ τὰς ἀνατολικὰς συνηθείας), ὑφίστατο ὅμως διαφόρους μεταβολὰς ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων, δρώντων κατὰ βούλησιν· ὁ τοιοῦτος πολιτικὸς πειραματισμὸς εἰς βάρος καταπεπονημένου λαοῦ μετέβαλε τὴν κυβερνητικὴν μηχανὴν εἰς χάος, αἱ δὲ νέαι ἀρχαὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκλιματισθοῦν εὐκόλως εἰς τόσον ἐκτεταμένην χώραν. Εἰς ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεως συνέτειναν καὶ αἱ ἐπεμβάσεις τῶν ξένων, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ὑπῆρξαν ἐνδημικαὶ εἰς τὴν χώραν. Ἡ Ἰαπωνία ἰδίως, ἔχουσα ἰδιαίτερα συμφέροντα καὶ ἀπειλουμένη ἀπὸ τὴν ἀστάθειαν τῆς καταστάσεως τῆς μεγάλης γείτονός της, ἦτο φυσικὸν νὰ παρακολουθῇ τὰ γεγονότα καὶ νὰ μεταχειρίζεται κάθε μέσον διὰ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἐξέλιξιν τούτων πρὸς θεραπείαν ἰδίων συμφερόντων. Ἐκτὸς τῆς Ἰαπωνίας ἡ Ρωσία ἰδίως, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι δυτικαὶ δυνάμεις προσετέθησαν εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ ἀναμειγνυομένους εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Κίνας, ἡ δὲ κομμουνιστικὴ Ρωσία προσεπάθει νὰ εἰσαγάγῃ τὸ ἴδιον κομμουνιστικὸν πνεῦμα καὶ ἐν Κίνᾳ. Τὸ περίεργον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἀνάμειξις τῶν ξένων, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς ἐπροκάλεσεν ἐπίτασιν τῆς διαιρέσεως, ἐν τέλει ἔγινεν αἰτία τῆς ἑνότητος τῆς χώρας. Σιδηρόδρομοι καὶ τηλέγραφοι κατασκευασθέντες ὑπὸ τῶν ξένων ἔγιναν αἰτία ἐπικοινωνίας μεταξὺ ἀπομακρυσμένων μερῶν τῆς Κίνας καὶ κατ' ἀνάγκην συνεργασίας καὶ ἑνότητος. Ἐπίσης ἡ τελωνειακὴ καὶ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία, ὀργανωθεῖσαι ἀμφότεραι ὑπὸ ξένων, ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν κινεζικῶν ἀρχῶν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ λειτουργοῦν ὑπὸ ἐγχωρίαν διοίκησιν καθ' ὅλην τὴν χώραν.

Ἡ δημοκρατία ὑπὸ τὸν Γιουὰν-Σὶ-Κάϊ. Ὁ νέος πρόεδρος ἀντεμετώπισε μέγα πρόβλημα, νὰ ἐξεύρῃ τὰ μέσα πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῆς χώρας, ἠγωνίσθη δὲ πρὸς τοῦτο ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Οἱ ῥιζοσπάσται, οἱ ὁποῖοι τὸν Αὔγουστον 1912 ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦ κόμματος «Κουομιγκτάγκ», τὸν ἔβλεπον ὑπόπτως καὶ σχηματίσαντες πλειοψηφίαν εἰς τὸ κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον συνῆλθε τῷ 1913, σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1912, ἀπῄτησαν νὰ ψηφισθῇ πολίτευμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ βουλὴ νὰ ἔχῃ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν. Ἀντίζηλοι ἐξ ἄλλου στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται καὶ σοβαρὸν οἰκονομικὸν πρόβλημα νὰ δημιουργῆται, καθ' ὃν χρόνον τὸ νέον καθεστὼς δὲν εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ξένων δυνάμεων. Παρ' ὅλας τὰς δυσχερείας ταύτας ὁ Γιουὰν κατώρθωσε κατ' ἀρχὰς νὰ ἄρῃ ἐπιτυχίας τινὰς καὶ ἀποκατέστησε τὸ κῦρος τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ἐπαρχίας. Τὸν Ἀπρίλιον 1913, μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις, συνῆψε μέγα δάνειον «ἀναδιοργανώσεως», μὲ χρηματιστικὴν ὁμάδα ἐξ Ἄγγλων, Γάλλων, Ρώσων, Γερμανῶν καὶ Ἰαπώνων. Τὸ δάνειον ἐκρίθη μὲ ἐγγύησιν ἐπὶ δημοσίων προσόδων, κυρίως τοῦ μονοπωλίου τοῦ ἅλατος, τὸ ὁποῖον ὑπήχθη ὑπὸ ἐξωτερικὸν ἔλεγχον. Ἐξασφαλίσας οὕτως ὁ νέος πρόεδρος τὰ οἰκονομικὰ καὶ ἀναγνώρισιν τῶν δυνάμεων, ἐστράφη ἐναντίον τοῦ κόμματος «Κουομιγκτάγκ», τὸ ὁποῖον προσεπάθησε νὰ ματαιώσῃ τὴν σύναψιν τοῦ δανείου. Τὸ θέρος τοῦ 1913 μερικοὶ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κόμματος τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐκήρυξαν «ἐκστρατείαν τιμωρίας» κατὰ τοῦ προέδρου καὶ κατέλαβον τὸ Νανκίν, τὸ ὁποῖον κατεῖχον ἐπί τινα χρόνον. Ὁ Γιουὰν κατέστειλε τὴν στάσιν ἀμέσως, ἀφοῦ δὲ ἐπέτυχε τὴν ἔγκρισιν τοῦ μονίμου Συντάγματος καὶ συμφώνως πρὸς αὐτὸ ἐξελέγη ὁ ἴδιος μόνιμος πρόεδρος (Ὀκτώβριος 1913), ἐκήρυξε παράνομον τὴν ὀργάνωσιν «Κουομιγκτάγκ» (Νοέμβριος 1913) καὶ ἔκπτωτα τὰ μέλη του ἀπὸ τῆς βουλευτικῆς ἰδιότητος· μετ' ὀλίγας δὲ ἑβδομάδας διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐγκατέστησε διοικητικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον διώρισεν ὁ ἴδιος. Τὸν Μάρτιον 1914 τὰ ἐπαρχιακὰ συνέδρια διελύθησαν, καὶ τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους νέον Σύνταγμα προεκηρύχθη, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ συμβουλίου του. Σύμφωνα μὲ τὸ νέον Σύνταγμα, τὰ δικαιώματα τοῦ προέδρου ηὐξήθησαν μεγάλως, ἡ ὑπηρεσία του ὡρίσθη δεκαετής, μὲ τὸ δικαίωμα ὅπως τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ἐκλέγῃ αὐτόν, ἐὰν ἐπιθυμῇ, ἐκ νέου. Ὁ Γιουὰν ἐπεβλήθη ταχέως εἰς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ τῷ 1915 ἡτοιμάζετο νὰ προκηρυχθῇ αὐτοκράτωρ, ἐνῷ οἱ ὀπαδοί του ἐνήργουν δραστηρίαν προπαγάνδαν πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις δὲ τοῦ ἀντιπροέδρου Λιάγκ Τσὶ Τσάο καί τινων τῶν ἰδίων ὀπαδῶν του, ἐνήργησεν ἓν δῆθεν δημοψήφισμα καὶ ἐπανεκήρυξε τὴν μοναρχίαν, ἀλλὰ λόγῳ ἀντιδράσεως ἐναντίον του, ἰδίως ἐκ μέρους τῶν ῥιζοσπαστῶν καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ Ἰαπωνία, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, ἐπέστησε τὴν προσοχήν του εἰς τὰς συνεπείας καὶ συνέστησεν ἀναβολὴν τῆς ἐγκαθιδρύσεως μοναρχίας, ὁ Γιουὰν ἀνέβαλε τὴν στέψιν του. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1915 ἐξερράγη ἐπανάστασις, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τσάϊ Ἄο, εἰς τὸ Γιουνάν, καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1916 πολλαὶ ἐπαρχίαι ἐκήρυξαν ἀνεξαρτησίαν. Οἱ ἀπομένοντες φίλοι τοῦ Γιουὰν τὸν συνεβούλευσαν τότε νὰ παραιτηθῇ τῆς προεδρίας, ἀλλ' οὗτος ἀπέρριψε τὴν πρότασιν, ἀπεδέχθη ὅμως τὴν ἐπαναφορὰν τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν. Αἱ ὑποχωρήσεις τοῦ προέδρου ἐνίσχυσαν τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ «Κουομιγκτάγκ» ἵδρυσαν προσωρινὴν κυβέρνησιν εἰς Καντῶνα καὶ ἐξέλεξαν πρόεδρον τὸν Λὶ Γουὰν-Χόγκ. Τὴν 6 Ἰουνίου 1916 ὁ Γιουὰν ἀπέθανεν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γιουὰν ἡ χώρα ἐφάνη ἑνωθεῖσα· ὁ Λὶ Γιουὰν-Χόγκ τὸν διεδέχθη εἰς τὴν προεδρίαν ἄνευ ἀντιδράσεως· ὁ Τουὰν Σὶ-Τζούι παρέμεινεν ὡς πρωθυπουργὸς καὶ κατώρθωσεν ὅπως τινὲς τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν τοῦ βορρᾶ ὑποστηρίξουν τὸν νέον πρόεδρον, καὶ ἡ βουλὴ τοῦ 1913 συνελθοῦσα ἐπανέφερεν εἰς Πεκῖνον πολλοὺς ἀπὸ τοὺς βουλευτὰς τῆς «Κουομιγκτάγκ». Ἐπίσης ἐνισχύθη ἡ κυβέρνησις μὲ τὴν ἐκλογὴν ὡς ἀντιπροέδρου τοῦ Φὲγκ Κουὸ-Τσάγκ, κυριαρχοῦντος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κάτω Γιάγκ-τσέ, ἀλλ' ἡ ἀνομοιότης τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀπετέλουν τὴν κυβέρνησιν, ἤγαγεν εἰς ἀσυμφωνίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν λίαν πολυπλόκων ἐξωτερικῶν σχέσεων.

Ἐξωτερικαὶ σχέσεις (1911—1917). Ἡ ἐπανάστασις δὲν ἔφερεν ἀξιοσημείωτον καὶ ἄμεσον μεταβολὴν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς Κίνας. Τὸ Θιβὲτ καὶ ἡ ἄπω Μογγολία, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε ἦσαν στερρῶς προσηρτημέναι εἰς τὴν Κίναν, ἔλαβον εὐκαιρίαν μὲ τὰς ἀλλαγὰς τῶν κυβερνήσεων νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσία ἐφρόντισαν νὰ ἐπεκτείνουν τὰς ἐπιρροάς των ἐπὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἡ μὲν ἐπὶ τοῦ Θιβέτ, ἡ δὲ ἐπὶ τῆς Μογγολίας. Ἡ Κίνα ἀναδιωργάνωσε τὴν αὐτονομίαν τῆς ἄπω Μογγολίας, εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ψιλῆς ἐπικυριαρχίας της ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπροθυμοποιήθη νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν Ἀγγλίαν ὡς πρὸς τὸ Θιβέτ. Ἐν συνόλῳ αἱ δυνάμεις δὲν ἔφερον ἀντίστασιν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἔκρηξις ὅμως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔφερε φοβερὰς δυσκολίας. Ἡ Ἰαπωνία, διαρκοῦντος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, εὗρε καιρὸν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιρροήν της εἰς τὴν Κίναν, μετὰ δὲ τὴν ἀγγλοϊαπωνικὴν συμμαχίαν ἐνισχύθη εἰς τὸ νὰ ἐκτοπίσῃ τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὴν Ἄπω Ἀνατολήν. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 ἔκαμεν ἐκστρατείαν εἰς τὸ Σάντογκ, καὶ μὲ τὴν συνεργασίαν μικροῦ ἀγγλικοῦ ἀποσπάσματος κατέλαβε τὸ Τσιγκτάο καὶ τὰς ἄλλας γερμανικὰς κτήσεις. Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἰαπωνίας διεκήρυξεν, ὅτι ἡ Ἰαπωνία δὲν εἶχε βλέψεις, οὔτε προυτίθετο νὰ στερήσῃ τὴν Κίναν ἢ ἄλλα κράτη ἀπὸ τὰ ἤδη κατεχόμενα, ἀλλ' ἠγνόησε τὴν οὐδετερότητα τῆς Κίνας καὶ τὰς διαμαρτυρίας της καὶ προυχώρησε πέραν τῶν ὁρίων ἐκείνων, ἅτινα καθώριζον τὰ προνόμια τῆς Γερμανίας. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 ἡ Ἰαπωνία ἐπέδωκεν εἰς Πεκῖνον διακοίνωσιν περιέχουσαν 21 αἰτήματα, εἰς πέντε ὁμάδας: 1) Εἰς τὸ Σάντογκ ἡ Κίνα ἔπρεπε νὰ συναινέσῃ εἰς πᾶσαν μεταβίβασιν πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν οἱωνδήποτε γερμανικῶν κτήσεων, τὰς ὁποίας ἡ Ἰαπωνία ἤθελε καταλάβει. Ἡ Κίνα δὲν ἔπρεπε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τρίτην δύναμιν οἱονδήποτε τῆς ἐπαρχίας ταύτης τμῆμα· ὤφειλε νὰ κηρύξῃ καὶ ἄλλας πόλεις ἐλευθέρους λιμένας καὶ νὰ χορηγήσῃ προνόμια εἰς τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων. 2) Εἰς τὴν νότιον Μαντζουρίαν καὶ ἀνατολικὴν ἔσω Μογγολίαν, ἡ ἐνοικίασις τοῦ Πὸρτ Ἀρθούρ, Νταίρεν καὶ τῶν σιδηροδρόμων ἔπρεπε νὰ παραταθῇ ἐπὶ 99 ἔτη, ὁπουδήποτε δὲ ἤθελον οἱ Ἰάπωνες εἰς τὰς περιφερείας ταύτας, νὰ δύνανται νὰ ἐνοικιάσουν ἀκίνητα καὶ νὰ ταξιδεύσουν ἢ κατοικήσουν. Ἐπίσης ἐζήτουν προνόμια ἐκμεταλλεύσεως μεταλλείων καὶ σιδηροδρόμων, ἐπίβλεψιν τῶν δανείων καὶ πρόσληψιν ὑπαλλήλων Ἰαπώνων ὡς οἰκονομικῶν συμβούλων. 3) Ἡ ἑταιρεία «Χὰν-γιὲ-Πίγκ», ἡ μεγαλυτέρα ἑταιρεία σιδηρουχείων καὶ σιδηροχυτηρίων, ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἰαπωνοκινεζικὴ ἐπιχείρησις καὶ ἡ Κίνα δὲν θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τὸ μεριδιόν της ἄνευ συναινέσεως τῆς Ἰαπωνίας. 4) Ἡ Κίνα ὤφειλε νὰ ὑποσχεθῇ νὰ μὴ ἀπαλλοτριώσῃ ἢ ἐνοικιάσῃ εἰς τρίτην δύναμιν οἱονδήποτε λιμένα ἢ νῆσον εἰς τὰ παράλια της. 5) Ἡ Κίνα ὤφειλε νὰ προσλάβῃ Ἰάπωνας ὡς συμβούλους τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, τὰ δὲ ἀστυνομικὰ τμήματα εἴς τινα διαμερίσματα ὤφειλον νὰ διοικῶνται ἀπὸ κοινοῦ ἀπὸ Ἰάπωνας καὶ Κινέζους. Ἡ Κίνα ὤφειλε ν' ἀγοράζῃ τὰ πολεμεφόδιά της κατὰ 50% ἢ περισσότερον ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν, ἢ νὰ ἱδρύσῃ ὁπλοστάσιον ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν Ἰαπωνίαν, τὸ ὁποῖον νὰ χρησιμοποιῇ ἰαπωνικὰ ὑλικὰ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας Ἰαπώνων. Οἱ Ἰάπωνες νὰ λάβουν προνόμια ἀγορᾶς οἰκοπέδων δι' οἰκοδόμησιν σχολείων, νοσοκομείων καὶ ἐκκλησιῶν. Ὑπεχρεοῦτο νὰ προβῇ εἰς σιδηροδρομικὰς παραχωρήσεις εἰς τὴν κοιλάδα Γιαγκτσέ, καὶ ἡ Ἰαπωνία θὰ ἐλάμβανε τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγχῃ τὰ δάνεια ξένων κεφαλαίων δι' ὀρυχεῖα καὶ δι' ἔργα ἐν Φουκιέν.

Ἡ Ἰαπωνία προσεπάθησε νὰ κρατήσῃ τὰ αἰτήματα ταῦτα μυστικά, ἀλλ' ἔγιναν γνωστὰ καὶ μεγάλη ἀγανάκτησις ἐξεδηλώθη καθ' ὅλην τὴν Κίναν καὶ ἐπικρίσεις ἠκούσθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Ὁ Γιουὰν-Σὶ-Κουάϊ, βασισθεὶς εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, ἀντέταξεν ἐπίμονον ἄρνησιν, οἱ δὲ Ἰάπωνες ἠναγκάσθησαν νὰ μειώσουν τὰς ἀπαιτήσεις των, ἀλλὰ γνωρίζοντες ὅτι ἦσαν κύριοι τῆς καταστάσεως ἐπέδωκαν, μετὰ διαπραγματεύσεις ἐπὶ ἑβδομάδας, τελεσίγραφον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Κίνα ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ. Διὰ σειρᾶς συνθηκῶν καὶ ἀνταλλαγῆς διακοινώσεων, ἡ Κίνα συνεφώνησεν εἰς τὰς πρώτας τρεῖς ὁμάδας αἰτήσεων, μὲ σπουδαίας τροποποιήσεις ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ τετάρτη ὁμὰς δὲν ἀνεφέρθη καὶ ἡ πέμπτη παρέμεινε διὰ μελλούσας διαπραγματεύσεις, ὑπεσχέθη ὅμως ἡ Κίνα ὅτι κανὲν ἔθνος δὲν θὰ ἵδρυεν ἀποβάθρας, σταθμοὺς ἀνθρακεύσεως ἢ ναυτικὴν βάσιν ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Φουκιέν. Τὸν Αὔγουστον 1916 ἐπῆλθε σύρραξις μεταξὺ κινεζικῶν καὶ ἰαπωνικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ σύνορα τῆς Μαντζουρίας-Μογγολίας, κατόπιν τῆς ὁποίας ἡ Ἰαπωνία προέβαλε νέα αἰτήματα πρὸς τὴν Κίναν, μετριασθέντα ὅμως ὕστερον κατὰ μέγα μέρος. Τὸν Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον 1917 ἡ Ἰαπωνία ἔκαμε μυστικὰς συμφωνίας μὲ τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, διὰ τῶν ὁποίων αἱ δυνάμεις αὗται παρέσχον εἰς αὐτὴν τὴν βεβαίωσιν περὶ τῆς ὑποστηρίξεώς των εἰς τὰ αἰτήματά της ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου τῆς εἰρήνης διὰ τὰς πρῴην κτήσεις τῆς Γερμανίας.

Εἴσοδος τῆς Κίνας εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἐσωτερικαὶ ἀνωμαλίαι. Ἐπειδὴ ὁ Παγκόσμιος πόλεμος παρετείνετο, αἱ δυνάμεις ἐπίεσαν τὴν Κίναν νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων. Τὸν Φεβρουάριον 1917 αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐκάλεσαν τὴν κινεζικὴν κυβέρνησιν ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμά των καί, διαμαρτυρομένη κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου, νὰ διακόψῃ τὰς διπλωματικὰς σχέσεις· συγχρόνως μυστικαὶ γαλλοϊαπωνικαὶ διακοινώσεις (1 Μαρτίου 1917) ὑπεσχέθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Ἰαπωνίας. Κατόπιν τῶν πιέσεων τούτων τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κίνας ἔστειλε τὴν 9 Φεβρουαρίου προειδοποίησιν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν 14 Μαρτίου διέρρηξε τὰς διπλωματικὰς σχέσεις.

Τὸ ζήτημα, ἐὰν θὰ ἔπρεπεν ἡ Κίνα νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας, ἤγειρε συζήτησιν καὶ ἔφερεν ἐσωτερικὴν διχόνοιαν. Ἡ χώρα ἐνεπλάκη συνεπῶς εἰς ἐμφύλιον σπαραγμόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μόνον τῷ 1928 ἤρχισε ν' ἀνακύπτῃ. Τὴν 26ην Ἀπριλίου 1917 τὸ συμβούλιον τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, προτάσει τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐψήφισεν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, τὸ δὲ ὑπουργικὸν συμβούλιον μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐνέκρινε τὴν ἀπόφασιν. Τὴν 19 Μαΐου ἡ βουλὴ ἠρνήθη καὶ συσκεφθῇ περὶ τοῦ ζητήματος πρὶν ἢ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἀναδιοργανωθῇ, καὶ ὁ Τουὰν εἰς ἀντίδρασιν προέτεινεν εἰς τὸν πρόεδρον νὰ διαλύσῃ τὴν βουλήν. Τὴν 23 Μαΐου ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ἀπέλυσε τὸν πρωθυπουργόν, καὶ ὁ τελευταῖος κατέφυγεν εἰς τὸ Τιεντσὶν μὲ στρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ βορρᾶ, καὶ ἐκεῖ προέβαλεν ἀντί-

Digitized by Google

στασιν, ἔχων δὲ καὶ τὴν ὑποστήριξιν πολλῶν ἐπαρχιῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Γιαντσέ, προέβη εἰς τὴν ἵδρυσιν προσωρινῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Γιοὺ-Σὶγκ-Τσάγκ, γηραιὸν πρῴην ἀντιβασιλέα. Ὁ Λι-Γιουὰν-Χὸγκ εὑρέθη εἰς δυσχερῆ θέσιν καὶ ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τὸν Τσὰγκ-Σούν, καί, κατόπιν ἐπιμονῆς αὐτοῦ, διέλυσε τὴν βουλὴν τὴν 12 Ἰουνίου. Ἐν τούτοις ὁ Τσὰγκ-Σοὺν ἀνεβίβασε τὴν 1 Ἰουλίου εἰς τὸν θρόνον τὸν παῖδα αὐτοκράτορα, ἐνῷ ὁ Λί, ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ του, κατέφυγεν εἰς τὴν ἰαπωνικὴν πρεσβείαν. Τὸ πραξικόπημα ὅμως τοῦτο δὲν εὗρε συμφώνους καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ βορρᾶ· ὁ Τουὰν ὡδήγησε στρατὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν δημοκρατίαν, καὶ ὁ Τσὰγκ-Σοὺν παρεδόθη εἰς αὐτοὺς τὴν 12 Ἰουλίου. Ὁ Τουὰν Σὶ-Τζούι ἔγινε πρωθυπουργὸς καὶ ὁ νεαρὸς αὐτοκράτωρ ἐγκατεστάθη μὲν εἰς τὴν αὐλήν του, ἀλλὰ χωρὶς βασίλειον. Ὡς πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ἀνέλαβεν ὁ ἀντιπρόεδρος Φὲγκ-Κουὸ-Τσάγκ. Οὕτως ὁ Τουὰν καὶ οἱ ἀκόλουθοί του, κύριοι τοῦ βορρᾶ, ἀκολουθοῦντες τὸ πρόγραμμά των, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας.

Τὰ μέλη τῆς «Κουομιγκτὰγκ» τοῦ διαλυθέντος βουλευτηρίου ἀπεκήρυξαν τὴν κυβέρνησιν τοῦ Πεκίνου ὡς παράνομον καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σοὺ Γιὰτ-Σέν, τὸν Σεπτέμβριον 1917, διωργάνωσαν προσωρινὴν κυβέρνησιν, τὴν ὁποίαν ἐκήρυξαν ὡς μόνιμον συνταγματικὴν ἐν Κίνᾳ. Αἱ μεγάλαι δυνάμεις ὅμως δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν κυβέρνησιν ταύτην, ἥτις καὶ παρέμενεν ἀδρανὴς εἰς Καντῶνα. Πρὸς βορρᾶν, ὁ Τουὰν Σὶ-Τζούι καὶ οἱ ὑποστηρικταί του (ἡ ὁμὰς Ἀνφοῦ) συνεκάλεσαν κοινοβούλιον καὶ ἐξέλεξαν πρόεδρον τὸν Χσοὺ-Σὶχ-Τσάγκ (4 Σεπτεμβρίου 1918).

Τὸ μέρος τῆς Κίνας εἰς τὸν πόλεμον. Διαρκουσῶν τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, ἡ χώρα ἠδυνάτει νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὅστις ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέλος του. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἔπραξε, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀγῶνα τῶν συμμάχων, ἦτο ὅτι ἐπέτρεψε τὴν στρατολογίαν 175.000 πολιτῶν της δι' ὑπηρεσίαν τῶν μετόπισθεν ἐν Γαλλίᾳ, Μεσοποταμίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, ἀλλ' οἱ σύμμαχοι ἀνέλαβον τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, τὴν ἐκγύμνασίν του καὶ τὴν μεταφοράν του εἰς τὰ πολεμικὰ μέτωπα. Κατέσχεν ἐπίσης τὰ εἰς τοὺς λιμένας της ἀποκεκλεισμένα πλοῖα, ἀνήκοντα εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν, τὰ ὁποῖα διέθεσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν συμμάχων.

Τὰ ὠφελήματα τῆς Κίνας ἐκ τῆς εἰσόδου της εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἦσαν μικρά. Καίτοι δὲ αὕτη ἔλαβε θέσιν εἰς τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης, ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ διατελῇ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς Ἰαπωνίας. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1917 ἐγένετο προσπάθεια, ὅπως διευθετηθοῦν αἱ διαφοραὶ Κίνας καὶ Ἰαπωνίας, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ σύναψις τοῦ συμφώνου Λάνσιγκ-Ἴσχι, τὸ ὁποῖον ἔληξε τὴν 30 Μαρτίου 1923. Διὰ τοῦ συμφώνου τούτου ἀνεγνωρίσθη, ὅτι ἡ Ἰαπωνία εἶχεν εἰδικὰ συμφέροντα ἐν Κίνᾳ ἕνεκα τῆς ἐδαφικῆς της πρὸς τὴν Κίναν γειτνιάσεως. Τὸν Ἰανουάριον 1918 συνεκροτήθη «Συμβούλιον συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον» μὲ Ἰάπωνα σύμβουλον, καὶ τὸν Μάϊον 1918 ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Κίνα συνῆψαν ἐπιμαχίαν κατὰ πάσης ἐπιδρομῆς ἐκ Βορρᾶ. Οἱ τῆς κλίκας Ἀνφοῦ, περὶ τὸν Τουὰν Σὶ-Τζούι, συνῆψαν τὸν Σεπτέμβριον 1918 σύμφωνα μὲ τὴν Ἰαπωνίαν διὰ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων ἐν Σάντογκ, Μαντζουρίᾳ καὶ Μογγολίᾳ καὶ ἐδανείσθησαν μεγάλα ποσὰ ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν μὲ ἐγγυήσεις τὰ εἰσοδήματα ἐκ τῶν σιδηροδρόμων, μεταλλωρυγείων, δασῶν, τηλεγράφων, φόρων καὶ χρεωγράφων.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης. Ἡ Κίνα ἔστειλεν ἱκανὴν ἀντιπροσωπείαν εἰς τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης, παρὰ τὴν ἀνώμαλον σύνθεσίν της, ὡς ἀντιπροσωπεύουσα συγχρόνως τὰς κυβερνήσεις Πεκίνου καὶ Καντῶνος. Ἡ ἀντιπροσωπεία ἐζήτησεν ὄχι μόνον τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὴν Κίναν ὅλων τῶν πρῴην γερμανικῶν κτήσεων ἐν Σάντογκ, ἀλλὰ καὶ τὴν κατάργησιν τῶν σφαιρῶν ἐπιρροῆς, τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ξένων στρατῶν, τῶν σταθμῶν ἀσυρμάτου καὶ τηλεγράφων, τὴν κατάργησιν τῶν δικαιοδοσιῶν τῶν προξένων καὶ τῶν ἐκμισθωθεισῶν κτήσεων, τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν ξένων κατεχομένων μερῶν, ὡς καὶ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῶν εἰς αὐτοὺς χορηγηθέντων προνομίων. Ἡ Κίνα ὅμως ἦτο καταδικασμένη νὰ δοκιμάσῃ ἀπογοήτευσιν. Ἡ ἀμερικανικὴ ἀντιπροσωπεία εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως τῶν κτήσεων Σάντογκ, ἀλλὰ τὰ σύμφωνα μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ τῶν συμμάχων ἦσαν ἐμπόδιον εἰς πᾶσαν ὑποχώρησιν τῶν τελευταίων. Ὡς ἐκ τούτου διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἀνεγνωρίσθησαν αἱ κατοχαὶ τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὸ Σάντογκ· τὰ λοιπὰ ζητήματα δὲν εἰσήχθησαν εἰς τὸ συνέδριον πρὸς συζήτησιν. Ἡ τάξις τῶν διανοουμένων τῆς Κίνας ἐξανέστη καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεκίνου ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ ὁδηγίας εἰς τὴν ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀντιπροσωπείαν της, ὅπως μὴ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην εἰρήνης μὲ τὴν Γερμανίαν. Τῷ 1919 ἐκηρύχθη ἐκ μέρους τῆς Κίνας ἐντατικὸς ἀποκλεισμὸς τῶν ἰαπωνικῶν ἐμπορευμάτων. Ὁπωσδήποτε ἡ Κίνα ὠφελήθη ἐκ τοῦ πολέμου, διότι ἔγινε μέλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Μετὰ τῆς Γερμανίας συνῆψεν ἰδιαιτέραν συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας κατηργήθησαν αἱ καταβαλλόμεναι εἰς αὐτὴν ἀποζημιώσεις διὰ τὰς ζημίας ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν «Μπόξερς» ὡς καὶ αἱ γερμανικαὶ διομολογήσεις.

Τὸ συνέδριον τοῦ Οὐάσιγκτων. Μετὰ τὸν πόλεμον ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀμερικὴ νὰ λαμβάνῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Κίνας. Τῷ 1920 ἵδρυσε κονσόρτσιουμ, τοῦ ὁποίου ἔργον ἦτο ὁ διεθνὴς ἔλεγχος ἐπὶ τῶν ξένων δανείων τῆς Κίνας καὶ ἡ παρακώλυσις χορηγήσεως προνομίων εἰς ὡρισμένα ἔθνη· τῷ δὲ 1921 καὶ 1922 συνεκάλεσεν ἐν Οὐάσιγκτων συνέδριον, εἰς ὃ ἡ Κίνα ὑπέβαλεν ἐκ νέου τὴν ὑπόθεσίν της, ζητήσασα ἅμα τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα ἀπελάμβανον οἱ ξένοι ἐντὸς τοῦ ἐδάφους της. Αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις διὰ τὰ ἀφορῶντα τὴν Κίναν ζητήματα, ἅτινα καὶ ἀπετέλεσαν τὸ σπουδαιότερον μέρος τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου μετὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ, ἦσαν αἱ ἑξῆς: 1) Ἡ συνθήκη ἡ περιορίζουσα τοὺς ἐξοπλισμοὺς καὶ τὰ ὀχυρώματα· ἀποτέλεσμα ταύτης ἦτο νὰ σταθεροποιηθῇ ἡ παραμονὴ τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὴν βορειοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀσίας. 2) Ἐννέα δυνάμεις συνεφώνησαν νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν κυριαρχίαν, ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐδαφικὴν καὶ διοικητικὴν ἀκεραιότητα τῆς Κίνας, νὰ δώσουν εὐκαιρίαν εἰς τὴν Κίναν νὰ σχηματίσῃ σταθερὰν κυβέρνησιν καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν ἀρχὴν τῶν «ἴσων εὐκαιριῶν», δηλαδὴ τὴν ἀρχήν, καθ' ἣν ἔδει τὰ ξένα ἔθνη νὰ μὴ ἐπωφελῶνται τῆς ἐντὸς τῆς χώρας καταστάσεως διὰ νὰ ζητοῦν εἰδικὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα θὰ παρέβλαπτον τὰ δικαιώματα πολιτῶν ἄλλων φιλικῶν ἐθνῶν. 3) Οἱ τελωνειακοὶ δασμοὶ θὰ ηὔξανον ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν μέχρι 5%. Προεβλέπετο καὶ σύγκλησις εἰδικοῦ συνεδρίου διὰ τὸ δασμολόγιον καὶ τὰς ἐπενεκτέας ἐπ' αὐτοῦ διορθώσεις κατὰ περιόδους. 4) Θὰ ἱδρύετο ἐν Κίνᾳ συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ παρεπέμποντο τὰ ζητήματα τὰ ἑκάστοτε ἀνακύπτοντα ἐκ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ὅρου τοῦ «ἐλευθέρου ἐμπορίου» καὶ τῶν «ἴσων δικαιωμάτων» ὡς πρὸς τοὺς σιδηροδρόμους. Ἐψηφίσθη ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ δυνάμεις ἐξέφραζον τὴν συμπαθῆ στάσιν των ἔναντι τῆς ἐπιθυμίας τῆς Κίνας νὰ ἴδῃ καταργούμενους ἀμέσως, ἢ τὸ ταχύτερον, ἐφόσον αἱ περιστάσεις θὰ ἐπέτρεπον, τοὺς περιορισμοὺς τῆς πολιτικῆς, δικαιοδοσιακῆς καὶ κυβερνητικῆς ἐλευθερίας της, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ὡρίζετο ἡ σύστασις ἐπιτροπῆς πρὸς ἔρευναν τοῦ ζητήματος τῶν διομολογήσεων ἐν Κίνᾳ καὶ τῆς προόδου τῶν δικαστικῶν μεταρρυθμίσεων. 6) Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1923 τὰ ξένα ταχυδρομικὰ γραφεῖα ἐν Κίνᾳ θὰ κατηργοῦντο. 7) Αἱ δυνάμεις διεκήρυξαν τὸν σκοπόν των νὰ ἀποσύρουν τὰς στρατιωτικάς των δυνάμεις ἀπὸ τὴν Κίναν, μόλις ἡ Κίνα ἤθελεν ἐξασφαλίσει τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τῶν ξένων, καὶ ἐδήλωσαν ὅτι μόλις ζητήσῃ τοῦτο ἡ Κίνα θὰ ὥριζον ἀντιπροσώπους των νὰ ἐξετάσουν, ἐὰν ἐπληρώθησαν οἱ ὅροι οὗτοι. 8) Ἔγιναν ψηφίσματα ἀφορῶντα τὴν ὑπηρεσίαν ραδιοφώνων ἐν Κίνᾳ. 9) Ἔγιναν δηλώσεις ἀφορῶσαι τὴν ἑνοποίησιν τῶν σιδηροδρόμων ἐν Κίνᾳ, ὡς καὶ τὴν πρόσληψιν ξένων τεχνικῶν συμβούλων διὰ τοὺς σιδηροδρόμους τούτους καὶ τὸν Ἀνατολικὸν Κινεζικὸν σιδηρόδρομον. 10) Τὸ συνέδριον ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ Κίνα θὰ ἐλαττώσῃ τὰς στρατιωτικάς της δυνάμεις καὶ τὰ δι' αὐτὰς ἔξοδα. 11) Ἐλήφθη πρόνοια συμπήξεως ὀργανισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ δυνάμεις θὰ εἰδοποιοῦντο περὶ ὅλων τῶν συναπτομένων συνθηκῶν, συμφώνων καὶ συμβάσεων μετὰ τῆς Κίνας ἢ ἀφορωσῶν αὐτήν. Τὸ συνέδριον τῆς Οὐάσιγκτων ἐπίσης ἔδωκεν εὐκαιρίαν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Κίναν νὰ ἔλθουν εἰς συνεννόησιν ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν Σάντογκ. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ Ἰαπωνία προσεπάθησε νὰ τακτοποιήσῃ τὴν διαφορὰν ὑπὸ ὅρους τοὺς ὁποίους ἀπέρριψεν ἡ Κίνα, ἀλλ' ἤδη ἡ Ἰαπωνία ἐτήρησε μᾶλλον συμβιβαστικὴν στάσιν καὶ συνήφθη σύμφωνον, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ πρῴην κτήσεις τῆς Γερμανίας θὰ ἐπεστρέφοντο εἰς τὴν Κίναν. Ἐν τούτοις οἱ Ἰάπωνες διετήρησαν μερίδιον εἴς τινα ὀρυχεῖα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ μεγάλα ἐμπορικὰ συμφέροντα καὶ ἀκίνητα εἰς τὸ Τσιγκτάο. Ἡ Κίνα ἐδανείσθη ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν, θέσασα ὑπὸ ἐγγύησιν τοὺς σιδηροδρόμους, τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ τὴν ἐξαγορὰν τούτων· μέχρι δὲ τῆς ἀποπληρωμῆς τοῦ δανείου ἡ ὑπηρεσία τῶν σιδηροδρόμων θὰ εἶχεν Ἰάπωνα διευθυντήν. Πολλαὶ ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς τὴν Κίναν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, ἐξεπληρώθησαν. Τὰ ξένα ταχυδρομεῖα κατηργήθησαν τὸν ὁρισθέντα χρόνον· εἰδικὸν συνέδριον διὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ δασμολογίου συνεκροτήθη ἐν Πεκίνῳ τὸν Ὀκτώβριον 1926, ὅπερ, ὑπερβὰν τὴν εἰς αὐτὸ δοθεῖσαν δικαιοδοσίαν, ἐπεξετάθη εἰς συζήτησιν πλήρους τελωνειακῆς αὐτονομίας· ἕνεκα ὅμως ἀδυναμίας τῆς κινεζικῆς κυβερνήσεως τὸ συνέδριον διελύθη πρὶν καταρτίσῃ συνθήκην. Ἐν τούτοις οἱ ξένοι ἀπεσταλμένοι συνεφώνησαν νὰ καταργηθοῦν οἱ τελωνειακοὶ περιορισμοὶ καὶ νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1929 ὁ κινεζικὸς νόμος περὶ δασμολογίου, οἱ δὲ Κινέζοι ὑπεσχέθησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὸν νόμον καὶ νὰ καταργήσουν τὸ «Λίκιν». Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν διομολογήσεων συνῆλθε τῷ 1926 καὶ ὑπέβαλεν ἔκθεσιν, διὰ τῆς ὁποίας περιέγραφε τὰ τῆς προξενικῆς δικαιοδοσίας καὶ περὶ τῶν κινεζικῶν νόμων καὶ ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, διετύπωσε δὲ τὰς μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι ἔδει νὰ ἐπενεχθοῦν πρὶν ἀρθοῦν αἱ διομολογήσεις, ὧν ἐν τῷ παρόντι συνέστησε τὴν ἄμεσον τροποποίησιν. Ἡ Ἰαπωνία ἐπὶ πλέον ἐξηκολούθησε νὰ δεικνύῃ συμβιβαστικὰς διαθέσεις καὶ ἀντέτεινε μὲν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Κίνας τοῦ 1923 πρὸς κατάργησιν τῶν συμβάσεων τοῦ 1915, ἀλλὰ δὲν ἐπενέβη πέραν τούτου. Τῷ 1927 καὶ 1928, ὅτε ἐξεδηλοῦτο ἐρεθισμὸς κατὰ τῶν ξένων καὶ ὁ ἐμφύλιος ἐν Κίνᾳ πόλεμος ἔθετεν εἰς κίνδυνον τοὺς Ἰάπωνας ὑπηκόους, ἐνήργει τότε ἐνίοτε ἡ Ἰαπωνία μετὰ δραστηριότητος καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔκαμνε νέας προωθήσεις ἐν Μαντζουρίᾳ, ἀλλὰ πάντοτε προσέχουσα ὅπως αἱ ἐνέργειαί της μὴ θίξουν τὴν κινεζικὴν εὐαισθησίαν. Αἱ δυνάμεις ἐπίσης ἐφάνησαν ὅτι ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ ἐπιστρέψουν τὰς δόσεις διὰ τὰς ζημίας τῶν «Μπόξερς»· οὕτω τὸν Μάϊον 1924, κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἡ Ἀγγλία, Γαλλία, Ἰαπωνία καὶ Ρωσία προῆλθον εἰς τὴν λῆψιν προκαταρκτικῶν πρὸς τοῦτο μέτρων, ἀλλ' ὅλα τὰ σχέδια περὶ τακτοποιήσεως τῶν σχετικῶν λογαριασμῶν ἔθετον τὸν ὅρον τὰ ἐπιστραφησόμενα χρήματα νὰ διατεθοῦν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ οὐχὶ διὰ τὴν δημιουργίαν ἐκπαιδευτικῶν «σφαιρῶν ἐπιρροῆς».

Ἡ μεταπολεμικὴ ἐσωτερικὴ πολιτική. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Κίνα ἐσημείωνε προόδους εἰς τὴν διευθέτησιν τῶν μετὰ τῶν δυνάμεων διαφορῶν της, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τελωνειακῆς ἀνεξαρτησίας της καὶ τὴν ἀπαλλαγήν της ἀπὸ τὰς διομολογήσεις, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κυβερνητικὴ μηχανὴ παρέλυε. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου πρόεδρος ἦτο ὁ Χσοὺ-Σὶχ-Τσάγκ, τὴν δ' ἐξουσίαν εἶχεν ὁ Τουὰν Σὶ-Γζοὺϊ. Χωριστὴ ὅμως κυβέρνησις ἐλειτούργει εἰς Καντῶνα, ἀποτελουμένη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ μέλη τοῦ κόμματος «Κουομιγκτὰγκ» ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σὰν Γιάτσεν. Ἐπί τινα χρόνον ὁ Σὰν εἶχεν ἐξωσθῆ ἀπὸ τὴν Καντῶνα ὑπὸ τοῦ κόμματος «Κουαγκσί», ἀλλ' ἐπανεγκατεστάθη εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Τσὲν Τσιοὺν-Μὶγκ καὶ τὸν Ἀπρίλιον 1921 ἐξελέγη «πρόεδρος τῆς Κινεζικῆς δημοκρατίας». Οὗτος ἰσχυρίζετο ὅτι ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μόνης νομίμου κυβερνήσεως ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ βορρᾶ, τῷ 1922 ὅμως διεφώνησε μὲ τὸν Τσὲν-Τσιοὺν-Μὶγκ καὶ ἐξωρίσθη. Μετὰ ἐπελθόντα συμβιβασμὸν ἐπέστρεψε καὶ ἀνέλαβε μὲν τὸ ἀξίωμά του, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ καταλάβῃ εἰμὴ μέρος τῆς Καντῶνος καὶ τοῦ Κουαγκτόγκ· τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νοτίου Κίνας ἦτο κατειλημμένον ἀπὸ μικρὰς ὁμάδας καὶ διαμαχομένους στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς. Ἡ κατάστασις εἰς τὸ βόρειον τμῆμα ἦτο ὀλίγον καλυτέρα. Τῷ 1920 οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ ἦσαν ὁ Γιοὺ-Πεῒ-Φού, ὁ ψιλῷ τίτλῳ ἀνώτερός του Τσάο-Κοὺν καὶ ὁ Τσὰγκ-Τσὸ-Λίν, ὁ κύριος τῆς πλουσίας Μαντζουρίας. Τὸ θέρος τοῦ 1920 οἱ τρεῖς οὗτοι ἡνώθησαν νὰ ἀποδιώξουν τὸν Τουὰν καὶ τὸν Ἀνφοῦ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' οἱ Γιοὺ-Πεῒ-Φοὺ καὶ Τσὰγκ-Τσὸ-Λὶν μὴ δυνάμενοι νὰ συνεργασθοῦν, ἦλθον εἰς σύγκρουσιν καὶ τῷ 1922 ὁ Γιοὺ-Πεῒ-Φοὺ ἐνίκησε τὸν δεύτερον ἀναγκασθέντα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Μαντζουρίαν, μεθ' ὃ ὁ Φοὺ ἔκαμε διαβήματα πρὸς ἕνωσιν τῆς χώρας. Ὁ Χσοὺ-Σὶχ-Τσάγκ παρῃτήθη τῆς προεδρίας, ὁ Λὶ-Γιουὰν-Χογκ ἐπανεγκατεστάθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου καὶ ἡ βουλὴ τοῦ 1923 συνεκλήθη ἐκ νέου εἰς Πεκῖνον. Οὕτως οἱ ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ χώρα ἐφαίνετο ὅτι εἶχεν ἐμπιστοσύνην καὶ ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ ἑνωθῇ, ἀνέλαβον πάλιν τὴν ἐξουσίαν, ἐν τούτοις αἱ ἐλπίδες ἡνωμένης χώρας ἀπεδείχθησαν φροῦδαι· τὰ χρήματα ἦσαν ἀνεπαρκῆ, τὰ ὑπουργεῖα ἀσταθῆ, ἡ βουλὴ ἀνίσχυρος. Τὸν Ἰούνιον 1923 ὁ Λὶ-Γιουὰγκ-Χὸγκ ἔφυγεν ἐκ νέου ἀπὸ τὴν χώραν. Τὸν Ὀκτώβριον 1923 ἡ βουλὴ ἐξέλεξε πρόεδρον τὸν Τσάο-Κούν, προεκηρύχθη δὲ μόνιμον Σύνταγμα. Τῷ 1924 ὁ Τσάο-Κοὺν ἐξωρίσθη. Ὁ Χριστιανὸς στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς Φὲγκ-Γιοὺ Σιάγκ, τοῦ ὁποίου ὁ στρατὸς ἐφημίζετο διὰ τὴν πειθαρχίαν, συνεννοήθη μὲ τὸν Τσὰγκ καὶ τὸν Τουαὶν-Σὶ-Γζούι, καὶ τὸν Νοέμβριον 1924 ὁ Τουαὶν ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ «ἀρχηγοῦ τοῦ ἐκτελεστικοῦ» καὶ ἐγκατέστησε προσωρινὴν κυβέρνησιν. Οἱ Φὲγκ καὶ Τσὰγκ ὅμως δὲν ἠδύναντο νὰ συνεργασθοῦν πλέον ἐπιτυχῶς, καὶ ὁ Φέγκ, ὅστις ἀπὸ τὸ 1923 ἦτο κύριος τοῦ Πεκίνου, μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς στρατηγοῦ τοῦ Τσὰγκ τῷ 1925 ἠνάγκασε τὸν τελευταῖον νὰ ἀποσυρθῇ πάλιν εἰς Μαντζουρίαν. Ὁ Τσὰγκ-Τσὸ-Λὶν ἀπηλλάγη τοῦ προδότου στρατηγοῦ του καὶ τῷ 1926 αὐτὸς καὶ ὁ πρῴην ἐχθρός του Γιοὺ-Πεῒ-

Digitized by Google

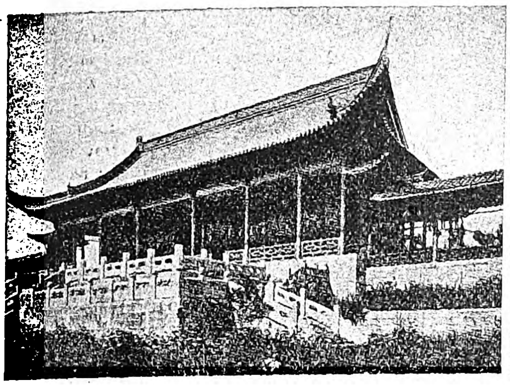

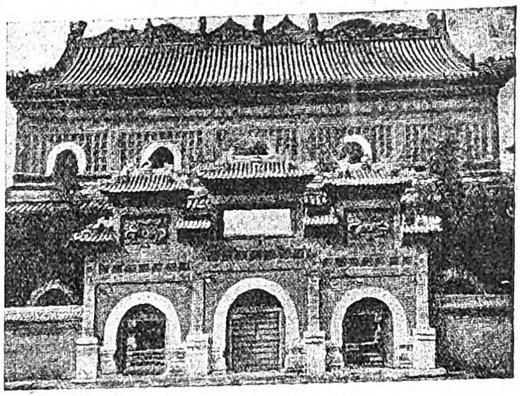

1) Ναὸς τοῦ Κομφουκίου ἐν Νὰν-Κίνγκ. 2) Ὁ ἐκ πορσελλάνης πύργος τοῦ Πεκίνου. 3) Περίπτερον τῶν ἐν Πεκίνῳ θερινῶν ἀνακτόρων.

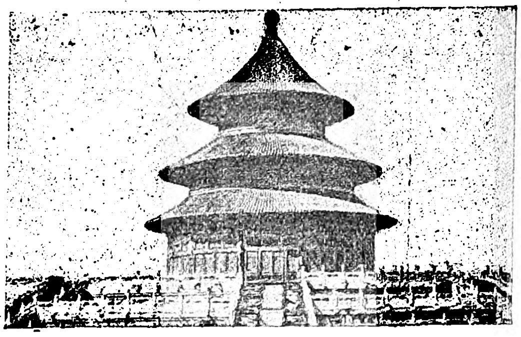
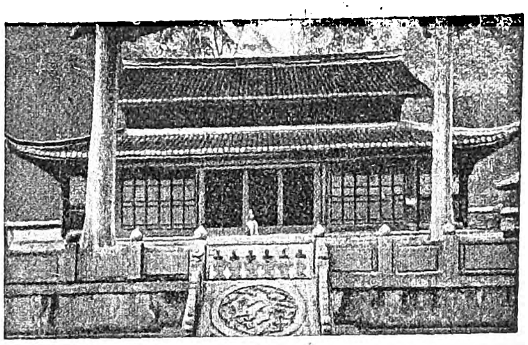

1) Ἕτερον περίπτερον τῶν θερινῶν ἀνακτόρων τοῦ Πεκίνου. 2) Ὁ ναὸς τοῦ Οὐρανοῦ ἐν Πεκίνῳ. 3) Τὰ ὄπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Κριοῦ κτίρια ἐν Τσένγκ-Τού.

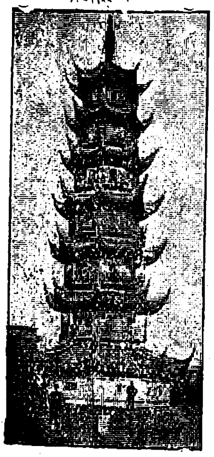
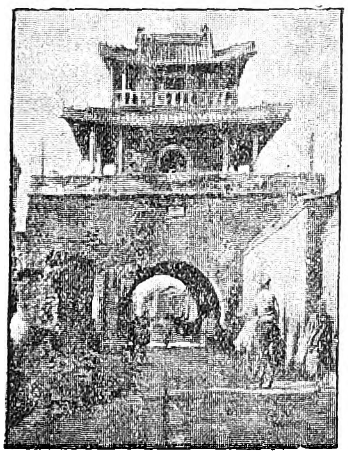
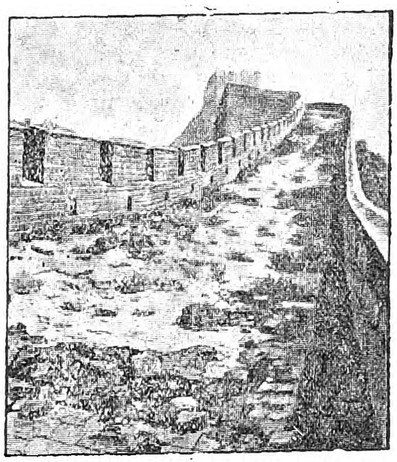

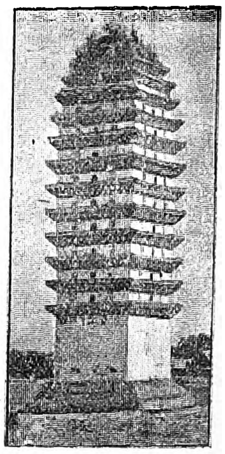

1) Πυργίσκος τῆς ἐν Λόνγκ-Χόα παγόδας. 2) Ἡ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Γιοὺν-Νὰν-Σὲν εἰς Τσάο-Τοὺνγκ Ἀσπὶς τοῦ Θριάμβου. 3) Τμῆμα τοῦ Μεγάλου Σινικοῦ τείχους. 4) Πύλη ἐν Σὰν-Χό. 5) Πύργος ἐν Γιοὺν-Νὰν-Σέν.

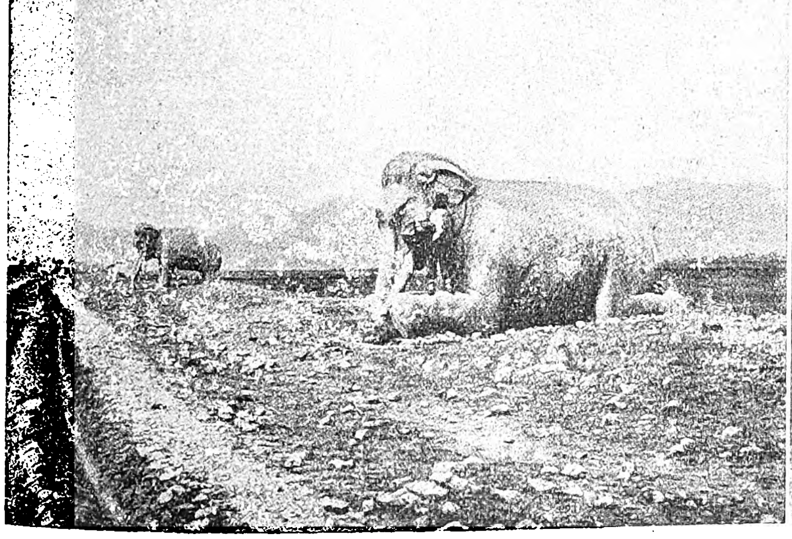
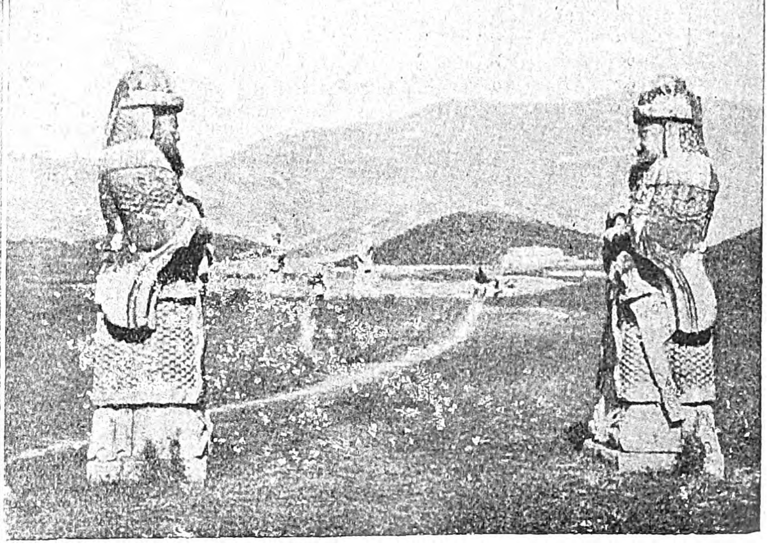

Δύο ὁδοὶ φέρουσαι πρὸς τοὺς τάφους τῶν αὐτοκρατόρων τῆς δυναστείας τῶν Μίνγκ. 1) Ἡ βορείως τοῦ Πεκίνου καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Νὰν-Κέου ὁδός. 2) Ἡ ἐν τῇ Νοτίᾳ Κίνᾳ ὁδός, ἡ φέρουσα πρὸς τοὺς τάφους τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων.

Digitized by Google

φοῦ, οὓς ἥνωσε τὸ κοινὸν μῖσος κατὰ τοῦ Φέγκ, ἐξεδίωξαν τὸν τελευταῖον ἀπὸ τὸ Πεκῖνον καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς Μογγολίαν.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1926, τὸ ἀναζῆσαν κόμμα «Κουομιγκτάγκ» ἀνεφάνη ἐκ νέου, ἔχον τό, ὑπὸ τύπον πολιτικῆς διαθήκης, πρόγραμμα τοῦ ἀποβιώσαντος ἀρχηγοῦ του Σὰν-Γιὰτ-Σέν. Τὸ δημοκρατικὸν τοῦτο πρόγραμμα ἐκτὸς τῶν ἄλλων περιεῖχε καὶ ἀκύρωσιν τῶν δικαιωμάτων τῶν χορηγηθέντων εἰς τοὺς ξένους, περαιτέρω δὲ ὅτι ἐφόσον θὰ ἐξηκολούθει ἡ ἐργασία πρὸς ἕνωσιν τοῦ λαοῦ, ἡ πλήρης δημοκρατικὴ διοίκησις θὰ ἀνεβάλλετο καὶ ἡ ἐξουσία θὰ περιήρχετο δικτατορικῶς εἰς τὸ κόμμα τῶν «Κουομιγκτάγκ»· ἡ καλυτέρευσις ἐξ ἄλλου τοῦ βίου τοῦ λαοῦ θὰ ἐπεδιώκετο διὰ τῆς συμπήξεως ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν ἑνώσεων.

Τὸ κίνημα κατὰ τῶν «ἀνίσων συνθηκῶν», τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς εἰρήνης, ἔλαβε νέαν τροπὴν μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1925. Τὴν 30 Μαΐου 1925 ἡ διεθνὴς ἀστυνομία τῆς Σαγκάης, διοικουμένη ὑπὸ Ἄγγλου, ἐπυροβόλησε κατὰ ὁμάδος σπουδαστῶν, οἱ ὁποῖοι συνηχθησαν ἔξωθεν τοῦ ἀστυνομικοῦ καταστήματος, ἀπαιτοῦντες τὴν ἀπόλυσιν φοιτητῶν συλληφθέντων κατά τινα ἀπεργιακὴν συγκέντρωσιν, οὕτω δὲ τὸ ἀντιξενικὸν καὶ ἰδίως τὸ ἀντιαγγλικὸν πνεῦμα ἐπετάθη εἰς ὅλην τὴν Κίναν. Ἡ ἀντίδρασις αὐτὴ κατὰ τῶν ξένων ἐνισχύθη ἐξ ἀφορμῆς συρράξεως μεταξὺ Κινέζων καὶ κατοίκων τοῦ διαμερίσματος τῶν ξένων ἐν Σαμήν, ἔλαβε συγκεκριμένην μορφὴν εἰς τὴν κήρυξιν μποϋκοτάζ κατὰ τῶν Ἄγγλων, τὸ ὁποῖον ἐπέτυχε σχεδὸν εἰς τὰ νότια τῆς χώρας. Τὸ πρόγραμμα τῶν «Κουομιγκτάγκ» τὸ ἐσχεδίασαν οἱ ὑπὸ τὸ Μποροντὶν Ρῶσοι κομμουνισταί, οἵτινες κληθέντες ὑπὸ τοῦ Σὰν Γιὰτ Σὲν ὡς σύμβουλοι συνεχωνεύθησαν ἐν τέλει μὲ τοὺς «Κουομιγκτάγκ». Οἱ Ρῶσοι ἐγύμνασαν τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν Κουομιγκτάγκ καὶ τὸν ἐθνικιστικὸν στρατόν, οἱ ἀρχηγοὶ ὅμως τῶν Κουομιγκτάγκ δὲν συνεπάθουν τοὺς κομμουνιστάς, ἀλλ' ἤλπιζον νὰ τοὺς μεταχειρισθοῦν χάριν τῶν πατριωτικῶν των σκοπῶν. Τὸ θέρος τοῦ 1926 ὁ ἐθνικιστικὸς στρατός, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τσιάγκ-Καὶ-Σέκ, ἤρχισε θριαμβευτικὴν ἐκστρατείαν πρὸς τὰ βόρεια καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα καταδιώξας τὸν Γιοὺ-Πεΐ-Φοῦ κατέλαβε τὰς πόλεις τοῦ Γιοὺ-Χὰν (Χάγκοβ, Γιουτσάγκ καὶ Χανυάγκ), ὅπου οἱ «Κουομιγκτάγκ» μετέφερον τὴν πρωτεύουσαν. Αἱ νῖκαι αὗται ὠφείλοντο μὲν καὶ εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ἐθνικιστῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀσκουμένην προπαγάνδαν ὑπ' αὐτοῦ, μεταδιδόντος, ὅθεν διήρχετο, τὸ αἴσθημα κατὰ τῶν συνθηκῶν, τῶν ξένων ἐμπόρων καὶ κατὰ τῶν χριστιανικῶν σχολείων, ἐκκλησιῶν καὶ νοσοκομείων, ὡς «αὐτοκρατορικῶν». Τὴν ἔχθραν ἔστρεφεν ἰδίως κατὰ τῶν Ἄγγλων καὶ κατὰ δεύτερον λόγον κατὰ τῶν Ἀμερικανῶν, οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι κατεδιώκοντο περισσότερον παρὰ οἱ καθολικοί. Προπαγανδισταὶ τῆς Κουομιγκτάγκ ὠργάνωσαν ἐπίσης τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς ἀγρότας διὰ νὰ ἀπαιτοῦν μεγάλους μισθοὺς ἀπὸ τοὺς ἐργοδότας καὶ ἰδιοκτήτας, καὶ ἔσπειραν τὴν τρομοκρατίαν εἴς τινα μέρη (ἰδία εἰς Χιουνὰν καὶ Χιουπέκ), ὅπου πολλοὶ ἰδιοκτῆται ἐξώσθησαν ἀπὸ τὰς περιουσίας των ἢ καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν. Οἱ μορφωμένοι Κινέζοι, ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὸν μακρὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν καὶ ἀνησυχοῦντες διὰ τὴν ἀδυναμίαν, εἰς ἣν περιέπεσεν ἡ Κίνα, ὑπεδέχθησαν τὴν Κουομιγκτάγκ ὡς πρόδρομον καλυτέρων ἡμερῶν. Ἡ πρόοδος ἐξηκολούθει μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα καὶ τὸν Μάρτιον 1927 οἱ Κινέζοι κατέλαβον τὰ εἰς τοὺς Ἄγγλους παραχωρημένα ἐδάφη ἐν Χάγκοβ καὶ Κιουκιάγκ. Οἱ Ἄγγλοι καὶ Ἀμερικανοὶ ἱεραπόστολοι καὶ ἔμποροι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσουν πολλὴν ἔκτασιν τῆς χώρας. Ὁ Σὰν Τσουὰν-Φὰγκ ἠναγκάσθη νὰ τραπῇ εἰς φυγήν, τὰ στρατεύματά του ἀποσυνετέθησαν καὶ μόνον ἰσχυρὰ ἀγήματα ξένων πεζοναυτῶν ἐκράτουν τοὺς ἐθνικιστὰς μακρὰν τῶν συνοικιῶν τῶν ξένων ἐν Σαγκάῃ. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Βορρᾶ, ἀνήσυχοι, ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τσὰγκ-Τσὸ-Λίν, ὅπως σταματήσῃ, ἂν ἦτο δυνατόν, τὴν ἐπερχομένην καταιγίδα. Τὴν 24 Μαρτίου 1927 ἐθνικιστικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὸ Ναγκὶν κατὰ πόδας τῶν ὑποχωρούντων λειψάνων τῶν βορείων δυνάμεων, λῃστεύοντα καὶ σφάζοντα τοὺς ξένους καὶ λεηλατοῦντα τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν. Τὴν ἐπίτασιν τῆς καταστροφῆς μόλις ἐπρόλαβαν τὰ πολεμικὰ τῶν δυνάμεων τὰ σταθμεύοντα εἰς τὸν Γιαντσέ, τὰ ὁποῖα ἐπροστάτευον τοὺς ξένους μὲ τὰ πυροβόλα των. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπέφερε χάσμα μεταξὺ τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν συντηρητικῶν στοιχείων τοῦ Κουομιγκτάγκ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς, καθ' ἣν τὸ κόμμα τοῦτο ἔβαινε πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν. Ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων ὁ Τσιάγκ-Καΐ-Σὲκ συνέστησε κυβέρνησιν ἐν Ναγκίν, ἡ ὁποία ἀπεκήρυξε τοὺς ῥιζοσπαστικοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Γιοὺ-Χάν.

Ἡ πρόοδος αὐτὴ τῶν ἐθνικιστῶν ἀνεκόπη ὡς ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων τοῦ κόμματος. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1927 ἡ ἀντικομμουνιστικὴ κίνησις ἐπετάθη καὶ ὁ Μποροντὶν καὶ οἱ ἄλλοι Ρῶσοι σύμβουλοι ἐξώσθησαν ἀπὸ τὸ Γιοὺ-Χὰν καὶ πολλοὶ κομμουνισταὶ Κινέζοι κατεδιώχθησαν καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν. Τὸν Δεκέμβριον 1927 συνεκροτήθη εἰς τὴν Σαγκάην συμβούλιον τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Κουομιγκτάγκ καὶ ἔγινε προσπάθεια νὰ γεφυρωθῇ τὸ μεταξύ των χάσμα, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ ἐξεδηλώθη μεγάλη ἀντίδρασις κατὰ τῶν κομμουνιστῶν, ὡς τέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο νὰ κλεισθοῦν τὰ ρωσικὰ προξενεῖα εἰς τὰ ἐδάφη τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν ἐθνικιστῶν. Ἀπόπειρα ἐξεγέρσεως τῶν κομμουνιστῶν εἰς Καντῶνα κατεστάλη μὲ βίαια μέτρα καὶ ἐφονεύθησαν Ρῶσοι καὶ Κινέζοι ὑπήκοοι. Πρὸς νότον τοῦ Γιαντσὲ ἡ χώρα ἦτο εἰς μεγαλυτέραν ἀνωμαλίαν· κεντρικὴ κυβέρνησις δὲν ὑπῆρχε, λῃσταὶ καὶ λιποτάκται ἐτρομοκράτουν τὸν πληθυσμὸν καὶ ὁ βίος κατέστη δύσκολος· οἱ φιλελεύθεροι ἦσαν ἀπογοητευμένοι. Εἰς τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα ὁ Τσὰγκ-Τσὸ-Λὶν ἐξηκολούθει νὰ κυριαρχῇ, ἀλλ' ἤδη ἐστράφησαν ἐναντίον του ἀπὸ κοινοῦ οἱ Φέγκ-Γιοὺ-Σιάγκ (ὁ ὁποῖος προσεποιεῖτο ὅτι ἦτο ἐθνικιστής, ἂν καὶ ἀνεξάρτητος τοῦ Κουομιγκτάγκ) καὶ ὁ Γιὲν-Χὶ-Σιάγκ, κυβερνήτης τοῦ Σανσί. Οἱ βόρειοι προσεπάθησαν νὰ ἀνακαλάβουν τὸ Ναγκίν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1928 ἡ Κίνα ἦτο εἰς μεγαλυτέραν ἀνωμαλίαν ἐκείνης, εἰς ἣν εὑρίσκετο κατὰ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα, ἀλλ' ἤδη ἤρχισαν νὰ ἀνατέλλουν καλύτεραι ἡμέραι. Οἱ ἐθνικισταὶ ἀναδιωργανώθησαν ὑπὸ μετριοπαθῶν καὶ συντηρητικῶν ἀρχηγῶν, ἐχόντων τὸ ἀρχηγεῖον εἰς Ναγκὶν καὶ ἤρχισαν προέλασιν πρὸς βορρᾶν. Γενικὸς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Σιὰγκ-Καΐ-Σέκ, καὶ συναρχηγοί του οἱ Φέγκ-Γιοὺ-Σιάγκ καὶ Γιὲν-Χὶ-Σάν. Εἰς τὸ Τσιναφοῦ ἦλθον εἰς σοβαρὰν σύρραξιν μὲ τὰ ἰαπωνικὰ στρατεύματα, ἧς ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ μερικὴ κατάληψις τοῦ Σάντογκ ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων· ἐν τούτοις οἱ ἐθνικισταὶ ἐπροχώρησαν καὶ τὸν Ἰούνιον εἰσῆλθον εἰς Πεκῖνον. Ὁ Τσὰγκ-Τσὸ-Λὶν ἐφονεύθη ἀπὸ βόμβαν, ἐνῷ ὑπεχώρει εἰς Μαντζουρίαν, καὶ ὁ υἱός του Τσὰγκ-Σουὲ-Λιὰγκ τὸν διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχηγίαν. Ἡ Μαντζουρία ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ἰαπωνίας δὲν ἡνώθη μὲ τοὺς ἐθνικιστάς ἐπισήμως, ἀλλ' ὁ Τσὰγκ-Σουὲ-Λιὰγκ ἔλαβε θέσιν εἰς τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ναγκίν. Ἐξουδετερωθείσης οὕτω τῆς μεγαλυτέρας ἀπειλῆς, οἱ ἐθνικισταὶ προσεπάθησαν νὰ φέρουν τὴν ἑνότητα εἰς τὰς κατακτήσεις των, σημειώσαντες κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1928 πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐνθαρρυντικὰς προόδους. Μετέφεραν τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τὸ Πεκῖνον εἰς Ναγκὶν καὶ τὸν Ὀκτώβριον συνέστησαν διοίκησιν μετερρυθμισμένην σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ Σὰν-Γιὰτ-Σέν, μὲ γενικὸν ἀρχηγὸν τὸν Σιὰγκ-Καΐ-Σέκ. Ἂν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔθνους δὲν ἔδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ Ναγκίν, αἱ κομματικαὶ δὲ καὶ αἱ προσωπικαὶ ἀντιζηλίαι δὲν κατεστάλησαν, τὰ οἰκονομικὰ ἐκαλυτέρευον. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1930 ἀναρχικὰ στοιχεῖα τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν καὶ ἰδίως τῆς Κουὰν-Σί, ὑπείκοντα εἰς κομμουνιστικὰς παρακινήσεις, ἐξηγέρθησαν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐθνικιστικῶν ἀρχῶν, καταλαβόντα πόλεις τινάς, τοῦθ' ὅπερ προεκάλεσε τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Μ. Ι. Θ.

— (ΕΘΝΟΛΟΓ.) Αἱ ἐθνογραφικαὶ περὶ τῶν κατοίκων τῆς Κίνας πληροφορίαι εἶναι ἀκόμη τόσον ἀτελεῖς, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ τούτων σοβαρὰ συμπεράσματα. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐν πρώτοις τοῦ ἂν ἔζων ἄνθρωποι ἐν τῇ χώρᾳ κατὰ τὴν παλαιολιθικὴν περίοδον, οὐδὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῇ. Τὰ μόνα ὑπάρχοντα συναφῆ στοιχεῖα περιορίζονται εἰς δομικὸν τι ἔργον εὑρεθὲν ἐν Χονάν, τὸ ὁποῖον, ὡς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ματσουμότο, φαίνεται παλαιολιθικόν, καὶ εἰς δύο ἀφ' ἑτέρου ἀνθρωπίνους ὀδόντας εὑρεθέντας ἐν Τσοὺ-Κοὺ-Τιὲν ὑπὸ τοῦ δόκτορος Ἄντερσον ἐντὸς στρωμάτων παλαιολιθικῆς διαπλάσεως. Ἀντιθέτως, οὐδεμία ἀμφιβολία γεννᾶται ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ χώρα κατῳκεῖτο κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν καὶ δὴ ὑπὸ ἀνθρώπων προηγμένων εἰς πολιτισμόν. Αἱ ἔρευναι αἱ ἐνεργούμεναι ὑπὸ τῆς Βρεττανικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας ἔφεραν ἐσχάτως εἰς φῶς ἀξιόλογα νεολιθικὰ λείψανα—πλοῖα καὶ ἐργαλεῖα ὅμοια περίπου πρὸς τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν Κινέζων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Πάντως, γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ Κίνα εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κατῳκημένων χωρῶν τῆς γῆς, χωρὶς βεβαίως νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ συμπεράσματος τούτου οὔτε οἱ ἐγχώριοι μῦθοι, οἱ ἀνάγοντες τὴν ἡλικίαν τοῦ κινεζικοῦ πολιτισμοῦ εἰς μυριάδας αἰώνων, οὔτε αἱ παραδόσεις, αἱ ὁμιλοῦσαι περὶ συμβάντων, χρονολογουμένων πρὸ 100 καὶ πλέον χιλιάδων ἐτῶν.

Ἐκ παραδόσεως λέγεται ἐν Κίνᾳ, ὅτι οἱ κάτοικοί της προῆλθον ἀπὸ τὴν κοιλάδα Ταρίμ, καὶ διεσπάρησαν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τουεΐ-Χὸ εἰς τὴν μεγάλην πεδινὴν περιοχὴν (ἡ πρὸς τὴν νότιον Κίναν ἐπέκτασίς των εἶναι γεγονὸς τῶν νεωτέρων χρόνων). Πιθανώτερον ἐν τούτοις εἶναι ὅτι οἱ Κινέζοι ἦλθον ἔξωθεν, ἐκδιώξαντες ἄλλους ἀπολιτίστους λαούς, κατοικοῦντας πρὸ αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ. Κυρία κοιτὶς τῶν ἐπιδρομέων φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ κοιλὰς τοῦ κάτω Χουάγκ-Κό, βαθμηδὸν ὅμως οὗτοι διὰ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των κατώρθωσαν νὰ κυριαρχήσουν ἐπὶ τῆς Κίνας ὅλης, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς Μαντζουρίας καὶ τῆς Κορέας, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Ἰαπωνίας. Εἰς τοὺς Κινέζους δὲν παρατηρεῖται ἑνότης φυλετική, ὅπως δὲν ὑπάρχει οὔτε ἑνότης γλώσσης. Αἱ μεταξύ των ἐν τούτοις ἀνθρωπολογικαὶ διαφοραὶ δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς δύο βασικοὺς τύπους, τὸν *βόρειον* καὶ τὸν *νότιον*. Οἱ νότιοι Κινέζοι εἶναι μικρόσωμοι καὶ βραχυκέφαλοι. Οἱ βόρειοι εἶναι ὑψηλότεροι, φαίνεται δὲ ὅτι προῆλθον ἐκ μείξεως ἑνὸς τύπου ὁμοίου πρὸς τοὺς Κὰμς τοῦ Θιβὲτ μετὰ τοῦ τύπου τῶν νοτίων. Γενικῶς οἱ Κινέζοι εἶναι μέσου ἀναστήματος, συνηθέστατα δὲ καὶ κάτω τοῦ μετρίου, μὲ ἰσχνὰ μέλη καὶ ἄκρα λεπτοφυῆ. Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός των ποικίλλει ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ κιτρίνου, πλησιάζοντος ἐνίοτε τὸ λευκόν, μέχρι τοῦ ἐρυθροκιτρίνου ἢ καὶ τοῦ βαθέος καστανοῦ· τὴν ῥῖνα ἔχουσιν οἱ πλεῖστοι σιμήν, τινὲς ὅμως καὶ γαμψήν, ἰδίως μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ πλειότερον μεταξὺ τῶν Ἑβραίων Κινέζων· αἱ τρίχες των εἶναι μαῦραι, σκληραὶ καὶ φύονται ἀργά· τὸ γένειον εἶναι σπάνιον, οἱ δὲ μακροὶ μύστακες ἀπαντῶνται μόνον εἰς πρόσωπα ὡρίμου ἡλικίας. Οἱ ἄνδρες ἐντοπίζουν τὴν τριχοφυΐαν τῆς κεφαλῆς των ἐπὶ ἑνὸς σχεδὸν σημείου, διὰ ν' ἀποκτήσουν τὴν χαρακτηριστικὴν μακρὰν κοτσίδαν· τὴν ὑπόλοιπον κόμην των δὲν ἀφίνουν νὰ μεγαλώσῃ παρὰ μόνον ἐν καιρῷ πένθους. Ὅταν ἡ κοτσίδα εἶναι λεπτή, συμπληροῦται διὰ θυσάνων μετάξης μαύρης ἢ λευκῆς διὰ τοὺς πενθοῦντας. Αἱ γυναῖκες, ἀντιθέτως, ἀφίνουν ἄθικτον τὴν κόμην των καὶ τὴν κτενίζουν ἐπιμελῶς. Ἡ φαλάκρα ὅμως εἶναι πολὺ συχνή, τόσον εἰς αὐτὰς ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας, προερχομένη ἀπὸ τὴν χρῆσιν βλαβερῶν κοσμητικῶν παρασκευασμάτων. Ἡ σιμὴ ῥίς, ἡ πρὸς τὰ ἄνω φερομένη γνάθος καὶ τὰ προεξέχοντα μῆλα τῶν παρειῶν, κάμνουν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Κινέζων νὰ φαίνωνται λοξοί, χωρὶς πάντοτε καὶ νὰ εἶναι. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἡ κλασσικὴ ἀπεικόνισις τοῦ Κινέζου ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἕνα ὀκλάζοντα ἀσχημάνθρωπον, μὲ τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ἄνω καὶ τοὺς δείκτας ἀνατεταμένους, μὲ ὀφθαλμοὺς κλίνοντας πρὸς τὰ πλάγια, μὲ μακρὰν κοτσίδαν καὶ αἰχμηρὸν πῖλον, στολισμένον συνήθως διὰ κωδωνίσκων. Ἡ συνήθεια ἐν τούτοις τῆς κοτσίδας εἶναι σχετικῶς νέα, ἐπιβληθεῖσα εἰς τοὺς Κινέζους ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς Ταταρους Μαντσοὺ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἐπιδρομήν, ἀναγομένην εἰς τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Πολλοὶ Κινέζοι μετηνάστευσαν τότε εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ ξυρίσουν τὴν κεφαλήν των, ὅταν δὲ οἱ ἄτακτοι Τάϊ-Πίνγκ ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν κατακτητῶν, ἄφησαν εἰς ἔνδειξιν ἀνυποταξίας ὅλην τὴν κόμην. Οἱ μακροὶ ὄνυχες εἶναι προνόμιον τῶν πλουσίων καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, δεῖγμα τοῦ ὅτι δὲν ἀπασχολοῦνται εἰς ἔργα χειρωνακτικά. Ἐνίοτε τοὺς ἀφίνουν νὰ φθάσουν εἰς τόσον μῆκος, ὥστε διὰ νὰ τοὺς προστατεύσουν τοὺς περιβάλλουν μὲ λεπτὰς μεταλλίνας θήκας. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ εἶναι παλαιότατον, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ συνήθεια τῶν γυναικῶν νὰ παραμορφώνουν τοὺς πόδας των. Πρὸς τοῦτο, ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν κάμπτονται καὶ συγκρατοῦνται δι' ἐπιδέσμων ὑπὸ τὸ πέλμα, προέρχεται δ' ἐντεῦθεν ὑπερτροφία τοῦ ὀστοῦ τῆς πτέρνης, τὸ ὁποῖον βαστάζει ὅλον τὸ βάρος τῆς κνήμης, καὶ παραμόρφωσις τῶν ὀστῶν τοῦ ταρσοῦ καὶ τοῦ μεταταρσίου. Τὸ ἔθιμον τοῦτο, κοινὸν εἰς τὰς πλουσίας καὶ τὰς πτωχὰς τάξεις, ἔχει ἐν τούτοις τὰς ἐξαιρέσεις του. Ἐκτὸς τῶν Μαντσού, οἵτινες δὲν τὸ ἀπεδέχθησαν (αἱ γυναῖκες τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας εἶχον πάντοτε κανονικοὺς πόδας), ἀποκρούεται καὶ ἀπὸ τὰς ἐντοπίους γυναῖκας πολλῶν περιοχῶν, ἰδίως ἐν τῇ νοτίῳ Κίνᾳ. Ὡς προελέχθη, ὁ κινεζικὸς πληθυσμὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἑτερογενής, εὐδιάκριτα δὲ ἰδίως εἶναι τὰ παλαιὰ φῦλα, τὰ ἀπομείνατα ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Κινέζων. Ἐκ τούτων οἱ Μὰν-Τσέου κατοικοῦν τὴν περιοχὴν τοῦ Σὲ-Τσουάν, οἱ Μιάο-Τσέο, οἱ Γιάο-γιὲν καὶ οἱ Χὰν-Γιὲν τὰς περιοχὰς τοῦ Κουὰγκ-Σὶ καὶ τοῦ Κουεΐ-Τσέου, οἱ Χάν, ἢ ἄλλως λεγόμενοι Πὰν-ἰ, οἵτινες φαίνονται ἐλθόντες ἐξ Ἰνδίων, κατέχουν τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τὴν διαχωρίζουσαν τὴν χώραν ταύτην ἀπὸ τὸ Γιοὺν-νάν, ὅπου ἐπίσης συναντῶνται ἐγκατεσπαρμένοι. Τὸ Γιοὺν-νὰν εἶναι ἰδιαιτέρως ἡ γενέτειρα τῶν φύλων Λόλος, ἅτινα μετὰ τῶν Σι-φὰν ἐκτείνονται μέχρι τοῦ Σὲν-Τσουάν. Οἱ Λόλος χρησιμοποιοῦν καὶ σήμερον ἔτι ἀρχαιοτάτην ἱερογλυφικὴν γραφήν, τῆς ὁποίας ἡ κλεὶς ἀνεζητήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων ἱεραποστόλων Couperie καὶ Baber καὶ καθωρίσθη πλήρως ὑπὸ τοῦ Paul Vial (τῷ 1890). Ἄλλο τέλος ἄξιον λόγου κινεζικὸν φῦλον εἶναι οἱ Χὰκ-Κάς, διεσπαρμένοι εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καντῶνος, οἵτινες ἔχουν ἰδικήν των διάλεκτον καὶ θρησκείαν.

Ἐν συνόψει οἱ ἐθνογραφικοὶ χαρακτῆρες τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ δὲν ἔχουν εἰσέτι μελετηθῆ ἐπαρκῶς, ὑπολείπεται δὲ μακρὸν ἀκόμη τὸ στάδιον τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐρεύνης. — Ω.

Digitized by Google

— **[ΤΕΧΝΗ]** Ὁ ἐξωτισμὸς εἶναι ἡ πρώτη ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἀποκομίζει ὁ Εὐρωπαῖος ἀπὸ τὴν θεώρησιν τῆς σινικῆς τέχνης. Ἀλλ' ὅταν παρέλθῃ ἡ πρώτη αὕτη ἐντύπωσις καὶ ἀφοῦ ἐπισκοπήσῃ οὗτος πληρέστερον καὶ βαθύτερον τὰ σινικὰ καλλιτεχνήματα, θὰ δυνηθῇ νὰ διακρίνῃ μερικὰ ἄλλα οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ μεγάλης σημασίας: τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως, τὴν γνῶσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τὴν λεπτότητα εἰς τὴν ἐξεργασίαν, τὴν δεξιοτεχνίαν εἰς τὸν χρωματισμόν, τὴν διαύγειαν εἰς τὸ σχέδιον. Ὑπεράνω δὲ πάντων τούτων ὑφίσταται ἡ μεγίστη ἐπιτυχία εἰς τὴν ἐπιδίωξιν διακοσμητικῶν ἀποτελεσμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἡ σινικὴ τέχνη, παραλλήλως πρὸς τὴν πολὺ περισσότερον ἀπὸ αὐτὴν προαχθεῖσαν συγγενῆ της ἰαπωνικήν, κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις μεταξὺ τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

Εὑρήματα, καθιστῶντα προσιτὴν τὴν ἐξέτασιν τῶν παναρχαίων ἐκδηλώσεων τῆς σινικῆς τέχνης, δὲν διασῴζονται ἀρκετά. Μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βουδισμοῦ εἰς τὴν Κίναν, ἡ τέχνη τῆς χώρας (ἡ *προβουδική*) περιλαμβάνει πλαστικὰς ἐκδηλώσεις χονδροειδεῖς κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ βαναύσους, ἀναφερομένας εἰς τὸ εἰδωλολατρικὸν πάνθεον τῶν παλαιῶν Σινῶν καὶ χρησιμοποιουμένας εἰς λατρευτικοὺς σκοπούς. Διὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ εἰδικῶς διὰ τὴν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐποχὴν μέχρι σήμερον παρίσταται ἀνάγκη συχνάκις ν' ἀπευθυνώμεθα εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ἔνθα εὑρήματα πολυπληθέστερα δύνανται νὰ μᾶς παράσχουν ἐκτενεῖς πληροφορίας περὶ τῶν σινικῶν ἐπιδράσεων, αἵτινες ἠσκήθησαν κατὰ καιροὺς εἰς τὴν ἰαπωνικὴν τέχνην καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ μᾶς διαφωτίσουν περισσότερον περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς σινικῆς τέχνης καθ' ὡρισμένας ἐποχάς.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Λάο-Τσέ, τοῦ μυστικοπαθοῦς μετὰ τὸν Κομφούκιον ἀναμορφωτοῦ τῆς σινικῆς θρησκείας, ἔδωσε νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν τέχνην, τὰ δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν δημιουργηθέντα ὀρειχάλκινα πλαστικὰ ἔργα εἶχον τόσον ἰσχυρὰν πρωτοτυπίαν, ὥστε «ὅλα τὰ ἔργα τῶν προγενεστέρων ἐποχῶν νὰ φαίνωνται πλέον ὡς μικροτεχνήματα», καθὼς παρατηρεῖ ὁ O. Kummel. Ἀλλ' ὅ,τι ὑπεβοήθησε πολὺ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καλῶν τεχνῶν εἰς τὴν Κίναν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ἦτο ἡ μεγάλη ἐκτίμησις, μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλλον ὅλοι, καὶ μάλιστα οἱ αὐτοκράτορες καὶ αἱ ἰθύνουσαι τάξεις, τοὺς καλλιτέχνας καὶ κατ' ἐξοχὴν τοὺς ζωγράφους, διότι ἡ ζωγραφικὴ ἐθεωρεῖτο ἐπὶ μακρὸν ὡς ἡ κυρίως καλὴ τέχνη. Κατὰ δεκάδας χιλιάδων διεσώθησαν τὰ ὀνόματα τῶν Σινῶν ζωγράφων τῶν μετὰ Χριστὸν αἰώνων, ἡ δὲ περὶ τῆς τέχνης αὐτῆς καὶ κατὰ μικρότερον λόγον καὶ περὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν φιλολογία τῆς Κίνας εἶναι πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Τάγκ, ὅτε ἡ Κίνα ἐγνώρισε λαμπρὰν εὐημερίαν, συναντῶμεν καὶ σπουδαιοτάτην καλλιτεχνικὴν ἀκμήν, ἐκδηλουμένην ἰδιαιτέρως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ζωγραφικῆς. Ἡ ἐπακολουθήσασα ὅμως μετὰ τοὺς Τάγκ ἀναρχία καὶ αἱ ἔριδες μεταξὺ τῶν δοξομανῶν στρατοθηρῶν ἐδημιούργησαν δυσχερῆ κατάστασιν καὶ διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι αὗται ἤρθησαν ἐπὶ τῶν Σούγκ, ἡ ἐποχὴ τῶν ὁποίων θεωρεῖται ὡς ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς σινικῆς τέχνης. Οἱ πλεῖστοι τῶν Σούγκ ὑπῆρξαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀξιοσημείωτοι ζωγράφοι, ἡ δὲ ζωγραφικὴ κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τέλεια ἔργα. Ἐνῷ ἐπὶ τῶν Τάγκ δημιουργοῦνται ἰδίᾳ εὐρεῖαι ἱστορικαὶ συνθέσεις, ἐπὶ τῶν Σούγκ ἡ μελέτη τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου φθάνει εἰς ἐντέλειαν ἀνυπέρβλητον, τὰ διακοσμητικὰ θέματα ἀποκτοῦν ἰδεώδη λεπτότητα, τὸ δὲ ἀνθρώπινον σῶμα ἀναπαρίσταται κατὰ τρόπον πλήρη λεπτῆς καὶ ἐπιχαρίτος εὐγενείας. Αἱ παραδόσεις αἱ δημιουργηθεῖσαι ἐπὶ τῶν Σούγκ ἴσχυσαν ἐπὶ μακρόν, ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐπῆλθε, κατὰ φυσικὸν λόγον, ὁ ἐκφυλισμός των. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Μιγκ καὶ τῶν Μαντζοῦ ἀνευρίσκομεν ἀξιόλογα ἔργα, ἐνίοτε ἀριστουργηματικά, ἀλλὰ δὲν βλέπομεν τὴν τέχνην ν' ἀνθῇ μὲ τὴν πληρότητα καὶ τὴν ἐντέλειαν τῶν προγενεστέρων αἰώνων. Συχνὴ εἶναι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἡ μίμησις καὶ ἡ ἀντιγραφὴ τῶν προτύπων, τὰ ὁποῖα ἐκληροδότησαν οἱ Σούγκ. Ἡ ἐπιστροφὴ ὅμως αὕτη δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐπιτύχῃ πλήρη ἀνανέωσιν ἢ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν δημιουργίαν κλασσικῶν ἔργων.

Ἡ ἀρχιτεκτονική. Ἡ ἀφθονία ἐκλεκτῆς ποιότητος ξυλείας, τόσον εἰς τὴν Κίναν ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, καθιστᾷ αὐτὴν μᾶλλον χρησιμοποιουμένην οἰκοδομικὴν ὕλην. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς χώρας ταύτας δὲν θὰ συναντήσωμεν κατὰ τὸ πλεῖστον τεράστια μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς. Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα, εἴτε εἰς τὴν ἰδιωτικὴν εἴτε εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν ἀναφέρονται, εἶναι ἐλαφρὰ καὶ λιτά· καὶ ὑπάρχουν μὲν μεταξὺ τούτων μερικαὶ δημιουργίαι διαπνεόμεναι ἀπὸ πνεῦμα καλαισθησίας καὶ κουφότητος, ἡ πλειονότης ὅμως ἀποτελεῖται ἀπὸ οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουν σπουδαῖον καλλιτεχνικὸν ἐνδιαφέρον. Πλὴν τοῦ ξύλου, χρησιμοποιοῦνται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἐν Κίνᾳ καὶ οἱ πλίνθοι καὶ οἱ λίθοι, ἰδίως εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν θεμελίων τῶν οἰκιῶν καὶ εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τῶν τειχῶν. Σπουδαῖον χαρακτηριστικὸν τῆς σινικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, συναντώμενον καθ' ὅλην τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, εἶναι ἡ κατασκευὴ ἐπαλλήλων στεγῶν· αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται στέγαι, αἱ στενούμεναι καθ' ὅσον ὑψώνονται, ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς μερικοὺς ἐπιστήμονας νὰ ὑποστηρίξουν, ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς εὑρίσκεται εἰς στενὰς σχέσεις πρὸς τὴν ἀσκηθεῖσαν τοιαύτην εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. Ὅ,τι παρέχει κολοσσικὴν ἐνίοτε θέαν ἐκ τῶν ἐν Κίνᾳ ἀνακτόρων δὲν εἶναι τὸ ὕψος των, ἀλλ' ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ταῦτα ἱδρύθησαν, ἐπάνω εἰς ἀποκρήμνους λόφους, οἱ ἀλλεπάλληλοι περίβολοι καὶ τὰ πυκνὰ τείχη, τὰ ὁποῖα τὰ περιβάλλουν, ἡ καταθλιπτικὴ ἀτμοσφαῖρα, ἡ ὁποία βαρύνει τοὺς ἀπείρους διαδρόμους, τοὺς ἀνοιγομένους ἀνάμεσα εἰς τὰ ποικίλα καὶ σύνθετα ἐπὶ ἑνὸς ἐπιπέδου ἢ κλιμακηδὸν ἐπὶ ἀλληλοδιαδόχων ἐπιπέδων ἐγειρόμενα κτίσματα. Τὴν ἰδίαν ὄψιν παρουσιάζουν καὶ αἱ σινικαὶ πολυκατοικίαι· καταλαμβάνουν ἔκτασιν πολλήν, ἀλλὰ δὲν ἐγείρονται εἰς ὕψος. Ὅ,τι δὲ προσπίπτει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν ὀφθαλμὸν εἶναι ἡ μονότονος ὁμοιομορφία των. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ A.-F. Legendre, πρώην διευθυντὴς τῆς αὐτοκρατορικῆς σχολῆς τοῦ Τσεντοῦ, ἐπὶ μακρὸν διαμείνας ἐν Κίνᾳ: «περιγράφων κανεὶς τὴν σύγχρονον σινικὴν κατοικίαν, περιγράφει τὸν ἴδιον τύπον, ὁ ὁποῖος κατεσκευάζετο καὶ πρὸ χιλιάδων ἐτῶν· τὸ πᾶν μένει ἀμετάβλητον εἰς τὴν Κίναν, ἡ κατοικία, ὅπως καὶ ὁ,τιδήποτε ἄλλο. Δὲν ὑπάρχουν ποικίλοι τύποι οἰκιῶν, ρυθμοὶ διάφοροι, ἀντιστοιχοῦντες εἰς διαφόρους ἐποχάς· ὁ ἅπαξ δημιουργηθεὶς τύπος δὲν παρουσιάζει καμμίαν ποικιλίαν εἰς τὰς μεγάλας του γραμμὰς καὶ ὅταν ὁ πλούσιος Κινέζος οἰκοδομῇ τὸ κόγκ κουάν του (τὴν κατοικίαν του) ἢ τὸ ἀγροτικόν του οἴκημα, δὲν δύναται ν' ἀξιώσῃ ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονά του διάφορον τῆς οἰκίας τοῦ γείτονός του κατασκευήν». Καὶ περαιτέρω: «Ὅλοι οἱ πλούσιοι κατοικοῦν εἰς ὅμοια οἰκοδομήματα, ἡ δὲ οἰκία τοῦ πτωχοῦ ἀποτελεῖ ἀντιγραφὴν τῆς οἰκίας τοῦ πλουσίου μὲ μικροτέρας ἁπλῶς τὰς ἀναλογίας» (La civilisation chinoise moderne, σελ. 41). Ἀναλόγως τῶν μέσων του οἰκοδομεῖ ἕκαστος διάφορα διαμερίσματα· ταῦτα δὲν προστίθενται ἐπαλλήλως, ἀλλὰ παραλλήλως, χωρίζονται δ' ἀναμεταξύ των δι' εὐρειῶν ἐσωτερικῶν αὐλῶν. Τὸ πολὺ πλῆθος, ἕνεκα τῆς κρατούσης οἰκονομικῆς δυσπραγίας, ἔπαυσε πλέον καθ' ὁλοκληρίαν νὰ χρησιμοποιῇ τοὺς ὀπτοπλίνθους εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκημάτων του, ἔστω καὶ εἰς τὸν περιωρισμένον ἐκεῖνον βαθμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίει τούτους προγενεστέρως· ἀντιθέτως ἡ χρῆσις τῆς ξυλείας ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καθίσταται μᾶλλον ἀποκλειστική. Προχωρῶν εἰς τὴν ἔρευνάν του ὁ Legendre (σ. 43—44) παρατηρεῖ νὰ ἑξῆς: «Διὰ νὰ δώσωμεν, κατὰ τὸ δυνατόν, πλήρη περιγραφὴν τῆς σινικῆς οἰκίας, δέον νὰ λάβωμεν ὡς ὑπόδειγμα τὸ κόγκ κουάν, τὴν ἰδιωτικὴν πολυκατοικίαν, συνενοῦσαν ἐν ἑαυτῇ ὅλας τὰς τελειοποιήσεις τῆς ἀστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Περιλαμβάνει δ' ἡ πολυκατοικία αὕτη τρία ἀρχιτεκτονικὰ συγκροτήματα ἰσόγεια καὶ τοποθετημένα τὸ ἓν ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, χωριζόμενα δ' ἀναμεταξύ των δι ἐσωτερικῶν λιθοστρώτων αὐλῶν. Πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῶν αὐλῶν αὐτῶν ἐγείρονται οἰκοδομήματα συνάπτοντα πρὸς ἄλληλα τὰ προμνημονευθέντα συγκροτήματα καὶ ἀποτελοῦντα τὰς καλουμένας πτέρυγας (ἔουλ φόγκ), τὰ ὦτα τῆς οἰκίας, ἐφ' ὅσον ἔουλ σημαίνει οὖς. Εὐρύταται θύραι ἀπομονώνουν τὰ σπουδαιότερα διαμερίσματα καὶ χωρίζουν τὴν μίαν αὐλὴν ἀπὸ τῆς ἄλλης. Αἱ θύραι αὗται ἔχουν πλάγια ἀνοίγματα διὰ τὴν καθημερινὴν κυκλοφορίαν· τὰ μεγάλα θυρόφυλλα ἀνοίγονται μόνον κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐπισκέψεις ἢ πρὸς χάριν τῶν διακεκριμένων ξένων, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἐπεθύμει ὁ ἰδιοκτήτης ν' ἀπονείμῃ ἰδιαζούσας τιμάς. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ βάθους εἶναι τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον· περιλαμβάνει κατὰ κανόνα ἓν μέγα κεντρικὸν διαμέρισμα, αἴθουσαν τιμῆς (τὰ-τάγκ), καὶ εἰς ἑκάστην πλευρὰν ἕτερα δύο διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς κατοικία τῆς οἰκογενείας, τῶν γυναικῶν κατ' ἐξοχήν, αἱ ὁποῖαι ἀποσύρονται πάντοτε εἰς τὸ ἐνδότερον καὶ μᾶλλον ἀθέατον μέρος τῆς οἰκίας. Ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν μεγάλην αἴθουσαν (τὰ-τάγκ), ὑπάρχουν καὶ μικραὶ αἴθουσαι ὑποδοχῆς εἰς τὰς πτέρυγας (σιάο-τάγκ), ὄχι περισσότεραι τῶν δύο, κατὰ κανόνα. Αἱ διαστάσεις τῶν διαμερισμάτων αὐτῶν εἶναι ἀρκετὰ περιωρισμέναι: 4—5 μέτρα μήκους ἐπὶ 3—4 πλάτους καὶ 3 ὕψους. Τὰ ἄλλα δωμάτια, τὰ προοριζόμενα διὰ τὰς ποικίλας ἀσχολίας τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ, ἔχουν ὁμοίας διαστάσεις ἢ καὶ κατωτέρας. Ὑπάρχουν μερικὰ πολὺ μικρά, πάντοτε ὅμως ἀρκετὰ δι' ἕνα Κινέζον, ὅστις λέγει συνήθως: «Ὅσον πολλὰ καὶ ἂν εἶναι τὰ πλούτη ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅσον πολυτελὲς καὶ ἂν εἶναι τὸ μέγαρόν του, ἓν δωμάτιον ὀκτὼ τετραγωνικῶν ποδῶν θ' ἀρκέσῃ πάντοτε διὰ τὴν νυκτερινήν του ἀνάπαυσιν». Ὑπάρχει συνήθως πάτωμα ἢ λιθόστρωτον εἰς τὰ σπουδαιότερα διαμερίσματα, ἀλλ' ἡ ὀροφὴ εἶναι σπανιωτέρα. Ὅταν ὑπάρχῃ, ἔχει συχνὰ ἀνοίγματα εἰς τὸ μέσον καὶ κατὰ τὰ ἄκρα, πρᾶγμα ὅπερ παρέχει πλεονεκτήματα κατὰ τὸ θέρος, ἀλλ' εἶναι ἀποψυκτικὸν κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὰς κεντρικὰς καὶ βορείους ἐπαρχίας τοῦ κράτους». Παρὰ τὴν γενικὴν ὅμως ἔλλειψιν ὑπερκειμένων ὀρόφων, ἀνευρίσκεται εἰς μερικὰς σινικὰς οἰκίας πρόχειρον ὑπερῷον, εἰς τὸ ὁποῖον καταφεύγει ἡ οἰκογένεια διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν καταποντισμὸν κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν χειμαρρωδῶν βροχῶν· τὸ πάτωμα εὑρίσκεται συνήθως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, διότι ἡ κατασκευὴ ὑπογείων διαμερισμάτων δὲν εἶναι ἐν χρήσει· ἡ ἑστία εἶναι ἄγνωστος, ἀντ' αὐτῆς δὲ χρησιμοποιεῖ ἡ οἰκογένεια κατὰ τὰς παγετώδεις ἡμέρας τοῦ χειμῶνος εἶδος μικροῦ πυραύνου τοποθετουμένου εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου, εἰς τὸ ὁποῖον συναθροίζεται· καὶ τέλος, ἀντὶ ὑελοπινάκων, τὸ σινικὸν πλῆθος χρησιμοποιεῖ εἰς τὰς κατοικίας του φύλλα στερεοῦ χάρτου ἡμιδιαφανοῦς· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ εἶναι πολλάκις ἄχρηστα διὰ τὴν ἔλλειψιν παραθύρων εἰς τὰ οἰκήματα, φωτιζόμενα ἐπαρκῶς ἀπὸ τοὺς μεγάλους πρὸς τὸ ὕπαιθρον ἀνοιγομένους φεγγίτας τῆς ὀροφῆς, ὅπου αὕτη ὑπάρχει. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν γενικὴν ταύτην ταπεινότητα καὶ μονοτονίαν τῆς σινικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀπαντῶσιν ἐνιαχοῦ ἐν Κίνᾳ, καὶ δὴ ἐν Πεκίνῳ, μεγαλοπρεπῆ τινα οἰκοδομήματα. Τοιαῦτα εἶναι: ὁ ναὸς τοῦ Οὐρανοῦ, ὁ ναὸς τῆς Γεωργίας, ὁ ναὸς τοῦ Θερισμοῦ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Κομφουκίου (ἐν Πεκίνῳ).

Ἡ γλυπτική. Ἀπὸ τῶν γιγαντιαίων καὶ παλαιοτάτων εἰς βράχους ἐσκαμμένων ναῶν τοῦ Γιοὺν-Κάγκ καὶ τοῦ Λοὺγκ-Μέν, ἔνθα ἀνευρέθησαν παμπληθεῖς πλαστικαὶ καὶ ἀνάγλυφοι βουδικαὶ ἀπεικονίσεις, μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων ἡ ἐξέλιξις τῆς σινικῆς γλυπτικῆς δὲν ὑπῆρξεν εἰς ἄκρον ἱκανοποιητική. Δὲν κατώρθωσεν εἰμὴ εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις ν' ἀποδώσῃ αὕτη τὴν κίνησιν, τὸν παλμὸν τῆς ζωῆς, τὴν ἐσωτερικὴν ἔκφρασιν. Τὰ δημιουργήματά της εἶναι ψυχρά, συμβατικά, ἀκίνητα, ἀνίκανα νὰ προκαλέσουν εἰς τὸν θεατὴν ὑψηλὰς ἐξάρσεις ἢ νὰ παραγάγουν βαθείας συγκινήσεις· τὸν ἐνδιαφέρουν μόνον, καθόσον αἰσθάνεται τὸν ἑαυτόν του συνδεόμενον πρὸς τὰ εἰκονιζόμενα ὄντα, ἐφ' ὅσον αἱ θεότητες, αἱ ἀναπαριστώμεναι εἰς τὸν χαλκὸν ἢ εἰς τὸν λίθον, ὁμιλοῦν εἰς τὴν ψυχήν του. Ἠσκήθη δ' ἡ σινικὴ γλυπτικὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς διακοσμητικὴ ἀναγλυφοποιία, ἀφ' ἑτέρου δ' ὡς πλαστική· εἰργάσθη ἐπὶ μετάλλου, λίθου καὶ ξύλου. Καὶ κατέλιπεν ἔργα τινὰ ἱκανῶς ἐνδιαφέροντα, ὡς ἡ ὀροφὴ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου ἐν Πεκίνῳ, αἱ θύραι τοῦ αὐτοῦ ἱδρύματος, αἱ διακοσμήσεις τοῦ ναοῦ τοῦ Πὶ - Γιουὰν - Τσοῦ ἐν Πεκίνῳ καὶ ἀπεικονίσεις τῆς Κουανὸν ἢ τοῦ λέοντος Φό, αἱ κατεσπαρμέναι εἰς λατρευτικὰ ἱδρύματα, συλλογὰς καὶ μουσεῖα.

Ἡ ζωγραφική. Ἡ σινικὴ ζωγραφικὴ ἐργάζεται ἰδίως ἐπὶ μεταξίνων ὑφασμάτων καὶ τεμαχίων χάρτου ἀπὸ «μπαμπού», διὰ χρώματος λαμβανομένου ἀπὸ φυτικὰς καὶ ὀρυκτὰς οὐσίας καὶ μελάνης. Τὸ σχέδιόν της εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, σαφὲς καὶ καθαρόν· δὲν ἀποτελεῖ, ὡς συχνάκις εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδιαιτέραν τεχνοτροπίαν ἢ ἰδιαίτερον τρόπον ἐργασίας· συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν ὅλην παράστασιν, εἶναι δ' αὐτονόητον διὰ τὸν καλλιτέχνην, ὅστις παρὰ τὴν μέριμναν τοῦ ἱκανοποιητικοῦ χρωματισμοῦ αἰσθάνεται ὑποχρεωτικὴν καὶ τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπιτεύξεως διαυγοῦς καὶ ἀκριβοῦς σχεδίου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προοπτικήν, ὁ εἰδικώτατος ἐν τούτῳ R. Petrucci παρατηρεῖ: «Ἡ σινικὴ προοπτικὴ ἐδημιουργήθη πολὺ πρὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς τοιαύτης. Ἐγεννήθη εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν μετεχειρίζοντο ἀκόμη εἰς τὰ ἀνάγλυφα τὴν μέθοδον τῆς ὑπερθέσεως διαφόρων διαζωμάτων πρὸς ἔκφρασιν τῶν διαφορετικῶν ἐπιπέδων. Ἡ συσσώρευσις ἐπιπέδων καθ' ὕψος ὁδηγεῖ, ὅταν κωδικοποιῆται, εἰς σύστημα πολὺ διάφορον τῆς μονοφθάλμου προοπτικῆς: εἶναι ἡ ἱππεύουσα προοπτική. Δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ σύνηθες ὕψος τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν πίνακα. Ἡ ὁριζοντία γραμμὴ τοποθετεῖται πολὺ ὑψηλά· αἱ παράλληλοι γραμμαί, ἀντὶ νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὴν ὁριζοντίαν, μένουν παράλληλοι, τὰ διάφορα ἐπίπεδα ἐκτείνονται τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ βλέμμα περιλαμβάνει ἓν ἄπειρον διάστημα, οὕτως εἰπεῖν πανοραματικόν. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ὁ πίναξ καθίσταται ὑψηλὸς καὶ στενός, διὰ νὰ δείξῃ τὴν συσσώρευσιν τῶν ἐπιπέδων, ἢ πολὺ πλατὺς προκειμένου νὰ μεταβληθῇ εἰς κυλινδρικῶς ἐκτυλισσομένην ταινίαν, παρουσιάζουσαν ἓν ἀτελεύτητον πανόραμα» (Les peintres chinois, σελ. 12—15). Ὅταν ὁ Κινέζος ζωγράφος ὁμιλῇ περὶ τοπίου, ἔχει πάντοτε ὑπ' ὄψιν του τὰ ὕδατα καὶ τὰ ὄρη. Δὲν περιορίζει ὅμως τὴν δρᾶσίν του μόνον εἰς αὐτά. Ἐκπονεῖ πίνακας καὶ ἐπὶ ἄλλων θεμάτων, ἅτινα δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας· εἶναι δὲ αὗται: α') οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἀντικείμενα, β') τὰ ἄνθη καὶ τὰ πτηνά, γ') τὰ ἔντομα καὶ τὰ φυτά. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ εἷς ἄλλος, ἄκρως ἐκτιμώμενος, κλάδος τῆς ζωγραφικῆς, ἡ θρησκευτικὴ ζωγραφική, νοουμένη ἐν Κίνᾳ οὐχὶ ὡς διερμηνεύτρια τοῦ δόγματος, ἀλλ' ὡς πρόσφορον μέσον αἰσθητοποιήσεως τῶν κυριάρχων πνευ-

Digitized by Google

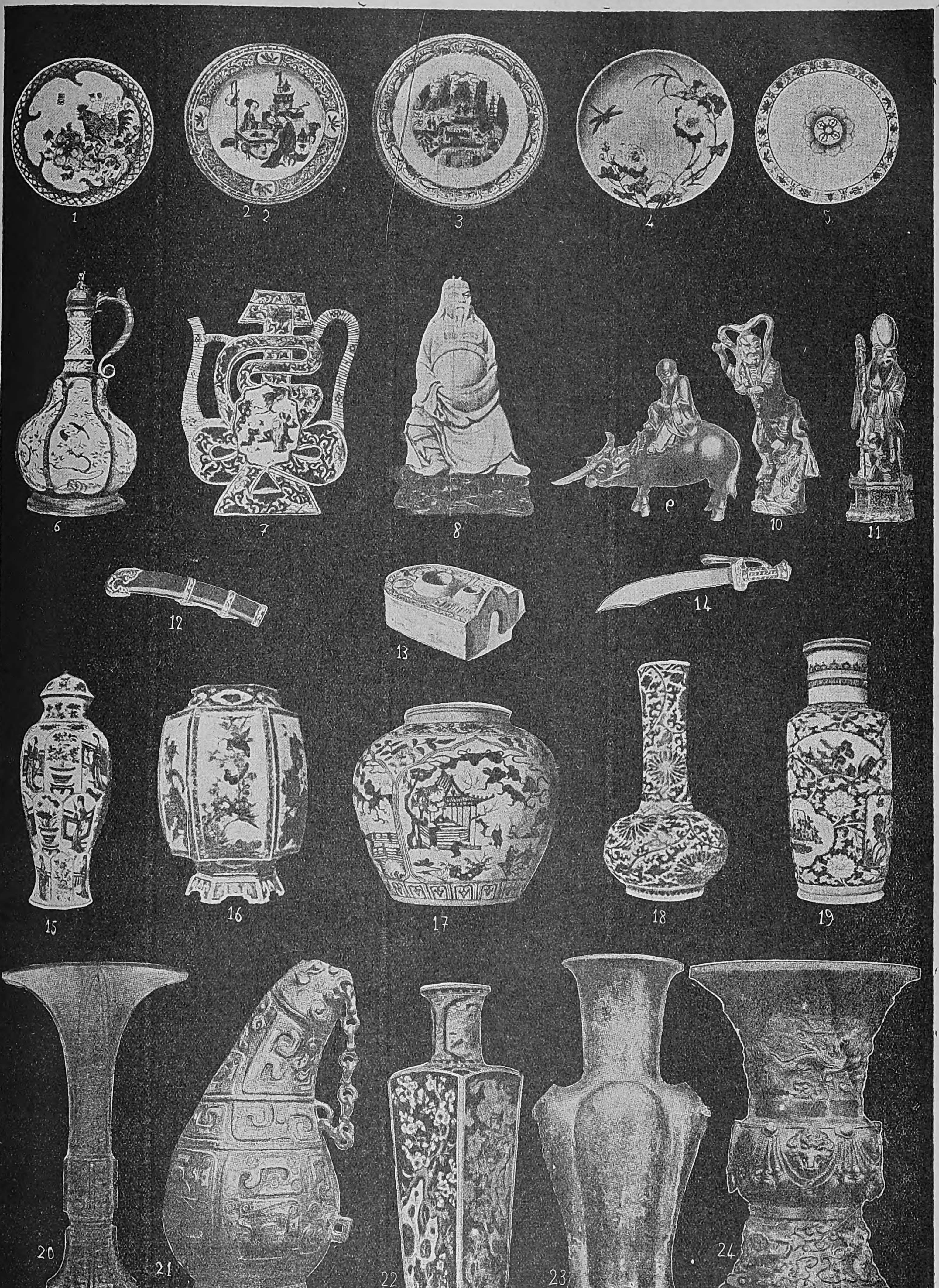

Κινεζική Τέχνη — *1—5) Κινέζικα πιάτα Τύποι διάφοροι μὲ ποικίλας ἀπεικονίσεις. 6) Δοχεῖον ἐκ πορσελλάνης. 7) Δοχεῖον οἴνου. 8—11) Κινεζικὰ μικροτεχνήματα. 12) Θήκη σπάθης. 13) Κουζίνα ἐκ κεράμου ἐπιχρίστου (ἐποχὴ τῶν Χάν). 14) Σπάθη διὰ τὰς θανατικὰς ἐκτελέσεις. 15—24) Ἰδιόρρυθμα πήλινα μὲ ἐγγλύφους καὶ γραπτὰς παραστάσεις.*

Digitized by Google

μάτων καὶ τῶν κατωτέρων θεοτήτων τοῦ πανθέου τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τὴν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βουδισμοῦ εἰς τὴν Κίναν ἐποχὴν ἐλάχισται ζωγραφικαὶ ἐκδηλώσεις ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν καὶ ἀπὸ αὐτὰς μερικαὶ διὰ μέσου μεταγενεστέρων ἀντιγράφων. Πάντως, γνωρίζομεν ἤδη μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἡ σινικὴ ζωγραφικὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐστρέφετο περὶ θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν μυθολογίαν, εἰς τὰς ἡρωικὰς παραδόσεις τῶν Σινῶν, εἰς ἀναπαραστάσεις φανταστικῶν θηρίων, πολεμικὰς σκηνὰς καὶ κυνηγετικὰ ἐπεισόδια. Ἀναφέρεται καὶ εἷς μέγας καλλιτέχνης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ *Κοῦ-Καὶ-Τσέ*, τοῦ ὁποίου ἓν ἔργον κατέχει τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον τοῦ Λονδίνου. Ὁ Κοῦ-Καὶ-Τσὲ ἐγεννήθη εἰς τὸ Βοὺ-Σὶ καὶ ἔζησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ., ἡ δεξιοτεχνία του δ' ἐνισχύει τὴν πεποίθησιν, ὅτι προηγήθη αὐτοῦ μακρὰ περίοδος καλλιτεχνικῆς ἀναπτύξεως. Εἰς τὸν Ε' αἰῶνα ἀνήκει καὶ ὁ Σὶ-Χὸ (479—502), προσωπογράφος καὶ συγγραφεὺς μικροῦ βιβλίου περὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς ζωγραφικῆς, ὅπερ μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῆς αἰσθητικῆς φιλοσοφίας τῆς Κίνας κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βουδισμοῦ εἰσήχθη εἰς τὴν Κίναν μετὰ τῆς θρησκείας καὶ ἡ τέχνη τῶν Ἰνδῶν, ἰδιαιτέρως δ' ἡ ἰνδοελληνικὴ τέχνη τῆς Γκαντάρας, ἀφοῦ ὑπέστη μεταβολάς τινας κατὰ τὴν διέλευσίν της διὰ μέσου τοῦ Τουρκεστάν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κίναν δὲν διέφυγε τὰς μεταβολάς. Εὗρεν ἐκεῖ μόνιμον καὶ παγίαν καλλιτεχνικὴν παράδοσιν, τὴν ὁποίαν κατ' ἀνάγκην ἐσεβάσθη· τοιουτοτρόπως ἡ σινικὴ ζωγραφική, ὅπως εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῆ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Κοῦ-Καὶ-Τσέ, διωχετεύθη ἐντὸς τοῦ ῥεύματος τῆς ἰνδοελληνικῆς τέχνης, τῆς ὁποίας σπουδαῖα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα εἶναι ἡ τάσις πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἡ ἀγάπη τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς, ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸ φῶς. Τὰς παλαιὰς στυγνὰς μορφὰς τοῦ σινικοῦ πολυθεϊσμοῦ, τὰ φρικώδη τέρατα καὶ τοὺς ῥικνοὺς γέροντας διεδέχθησαν αἱ γαλήνιαι μορφαὶ τῆς Νιρβάνας, ἀφυπνισθεῖσαι ἐκ τῆς συμβατικότητος καὶ τῆς ἀκινησίας των διὰ τῆς γονίμου ἐπιδράσεως τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Τὰγκ ἡ διὰ τῆς βουδικῆς ἐπιδράσεως μετασχηματισθεῖσα σινικὴ ζωγραφικὴ φθάνει εἰς ἔξοχον ἐντέλειαν καὶ δημιουργεῖ ἔργα ἰσχυρᾶς πρωτοτυπίας, λαμπροῦ χρωματισμοῦ, ἀκριβεστάτου σχεδίου, ἐπιβλητικῆς μεγαλοπρεπείας. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς δυναστείας τῶν Τὰγκ ἴσχυον δύο τρόποι ἀπεικονίσεως τῶν ἀντικειμένων· ὁ εἷς συνίστατο εἰς τὴν διὰ μελάνης χάραξιν διπλοῦ περιγράμματος· τὸ μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν τοῦ περιγράμματος αὐτοῦ κενὸν ἐπληροῦτο διὰ λαμπροῦ χρώματος, οὕτως ὥστε τὸ ἀντικείμενον παρουσιάζετο σαφῶς καὶ ἀκριβῶς διαγεγραμμένον· ὁ ἄλλος συνίστατο εἰς τὴν χάραξιν ἁπλοῦ περιγράμματος· τοῦτο καθίστα τὴν ἀπεικόνισιν ῥευστὴν καὶ κατέλειπε περισσότερον ἔδαφος δράσεως εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ θεατοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Τὰγκ συνηνώθησαν αἱ δύο αὐταὶ μέθοδοι καὶ παρήχθη σύνολον θαυμαστῆς ὡραιότητος. Ἡ καινοτομία ὀφείλεται εἰς τὸν *Βοὺ-Τάο-Τσέ*, τὸν ἐπιφανέστερον, τολμηρότερον καὶ μᾶλλον γνωστὸν ζωγράφον τῆς ἐποχῆς τῶν Τάγκ· ἐζωγράφησε τοπία, πρόσωπα καὶ βουδικὰς παραδόσεις, ἡ δ' ἐπίδρασις τῆς τέχνης του ἐγένετο εὐρέως καὶ βαθέως αἰσθητὴ τόσον εἰς τὴν Κίναν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Ἄλλοι διάσημοι ζωγράφοι τῆς ἰδίας ἐποχῆς ὑπῆρξαν: ὁ *Λὶ-Σέου-Λιοὺν* (651—715 ἢ 720), ὁ *Λὶ-Τσάο-Τάο*, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὁ *Βὰγκ-Βέϊ* (699—759), διάσημος καὶ ὡς ποιητὴς καὶ ὡς κριτικός, θεωρούμενος δ' ὡς εἰσηγητὴς τῆς διὰ μελάνης μονοχρώμου ζωγραφικῆς εἰς τὴν Κίναν, καὶ ὁ *Χὰν-Κάν*, μαθητὴς τοῦ προηγουμένου, ἀρχηγὸς σχολῆς, ἡ ὁποία ἐθαυμάζετο διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, μεθ' ἧς ἀπεικόνιζε τὸν ἵππον.

Ἡ ἐποχὴ τῶν Τὰγκ εἶναι ἡ περίοδος τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς σινικῆς ζωγραφικῆς ἀπὸ τῶν παλαιῶν παραδόσεων. Ἡ ἐποχὴ τῶν Σοὺγκ εἶναι ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς τέχνης ταύτης. Μέγιστοι καλλιτέχναι ἀνοίγουν νέους δρόμους: ἐρευνᾶται τὸ σκιόφως, ἀπακριβώνεται ὅσον εἶναι δυνατὸν περισσότερον τὸ σχέδιον, καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λαμπρότερος καὶ συνειδητότερος ὁ χρωματισμός, μελετᾶται μετ' ἐνδελεχοῦς σπουδῆς ἡ φύσις, ἐξυψώνεται ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὅπερ προσβλέπεται μετ' ἐμβριθοῦς προσοχῆς. Μεγάλοι ζωγράφοι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, τῶν ὁποίων εὐτυχῶς διεσώθησαν πλεῖστα ἔργα, εἶναι: ὁ *Τὸγκ-Γιουάν*, μεγάλης ἀξίας τοπιογράφος, ὁ *Κιοὺ-Γιάν*, βουδιστὴς μοναχὸς καὶ ἐξόχου προσωπικοῦ ὕφους καλλιτέχνης, ὁ *Μὰ-Γιουάν*, ὁρμητικὸς καὶ πλήρης ἀπὸ τὴν δίψαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐκφράσεως δημιουργός, ὁ *Χιὰ-Κουέϊ*, διδάσκαλος τοῦ σκιόφωτος καὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς προοπτικῆς, ὁ *Λὶ-Λὸγκ-Μέν*, μυστικοπαθὴς καὶ ἀσκητικοῦ χαρακτῆρος τεχνίτης, ἐργασθεὶς εἰς ἄφθονον ποικιλίαν βουδικῶν μορφῶν, ὁ *Μὶ-Φέϊ* ἢ *Μὶ-Γιουὰν-Τσὰγκ* ἢ *Νὰν-Κόγκ*, ὁ ἀναγαγὼν εἰς ἀνυπέρβλητον ἐντέλειαν τὴν μονοχρωμίαν, καὶ ὁ *Χουέϊ-Τσόγκ*, ποιητής, ζωγράφος καὶ καλλιγράφος, κάτοχος μεγάλης συλλογῆς πινάκων, ἡ ὁποία διεσκορπίσθη καὶ κατεστράφη κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κίνας ὑπὸ τῶν Τατάρων (1125 μ. Χ.). Κατὰ τὴν δυναστείαν τῶν Μογγόλων Γιουὰν ἀνευρίσκομεν δύο τάσεις κυριαρχούσας εἰς τὴν σινικὴν ζωγραφικήν: ἡ μία ἐκ αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὸν βουδισμόν, τοῦ ὁποίου προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ ἁπτὰς καὶ τὰς μᾶλλον ἀφῃρημένας διδασκαλίας καὶ τὰς μᾶλλον ἀσαφεῖς παραδόσεις· ἡ ἄλλη, περισσότερον προσιτὴ εἰς τὴν αἰσθητικὴν κατάρτισιν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν νέων ἡγεμόνων τῆς χώρας, οἵτινες εὑρίσκοντο ἔξω ἀπὸ τὴν ἔμφυτον ἐκείνην εὐγένειαν καὶ τὴν ὡραιοπάθειαν τῶν Σούγκ, θορυβεῖ εἰς βροντώδεις συναυλίας χρωμάτων καὶ παράγει ἔργα ὑπερβαλλούσης ζωηρότητος, χωρίς, ἐν τούτοις, νὰ λησμονῇ τελείως τὴν παλαιὰν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου καὶ τὴν παραδεδομένην ἐπιμέλειαν εἰς τὴν προοπτικὴν καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ σκιόφωτος. Μεγάλοι καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὑπῆρξαν ὁ *Τσάο-Μόγκ-Φοῦ*, μέγας τοπιογράφος καὶ ζωγράφος ζῴων, ὁ *Τσιὲν-Σιουάν*, γνωστὸς διὰ τὴν θρησκευτικήν του προσήλωσιν εἰς τὰς καλλιτεχνικὰς παραδόσεις τῆς προηγηθείσης λαμπρᾶς ἐποχῆς, καὶ ὁ *Χουὰγκ-Κὸγκ-Βάγκ*, ὁ ἐπίσημος ἀρχηγὸς τῆς ζωγραφικῆς σχολῆς τῶν Γιουάν. Μετὰ τοὺς Γιουὰν ἀρχίζει γοργὴ ἡ κατάπτωσις τῆς σινικῆς ζωγραφικῆς. Ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τῆς δυναστείας τῶν Μίγκ ἐσήμανε τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Μογγόλους καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Σινῶν εἰς τὰς παλαιὰς παραδόσεις. Ἀλλ' ἡ φορὰ πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν ἔφερε τούτους πολὺ μακράν. Συνέπεια τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ κρίσις, ἣν ὑπέστη ὁ βουδισμός, ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν Κομφούκιον, ἡ ἀγάπη τοῦ ἀκαδημαϊσμοῦ, τῶν νεκρῶν τύπων, τοῦ γράμματος καὶ ὄχι τοῦ πνεύματος. Παρασυρθεῖσα ἀπὸ τὰς γενικὰς αὐτὰς τάσεις καὶ ἡ ζωγραφικὴ κατέστη συμβατικὴ καὶ κατέληξεν εἰς ἕνα συμβολισμὸν τόσον ἀβαθῆ, ὥστε νὰ μεταβάλλωνται οἱ ζωγραφικοὶ πίνακες εἰς γρίφους. Μεγάλοι καλλιτέχναι ἀνεφάνησαν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἑπομένην καὶ τελευταίαν δυναστείαν τῶν Μαντζοῦ· παρετηρήθη μάλιστα καὶ μία παροδική, ἀλλ' ἀρκούντως λαμπρά, ἄνθησις τῆς τοπιογραφίας. Ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν τούτων κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: *Τέου-Σὲ-Μίεν*, *Σὲν-Κί*, *Λοῦ-Φοῦ*, *Βὰγκ-Γιουὰν-Τσάγκ*, *Βὲν-Σὲν-Μίγκ* (1480—1559), *Γιοῦ-Σουέ*, *Γιοὺν-Σέου-Πὶγκ* (1633—1690), *Τσὲν-Νὰν-Πίγκ*, *Χουὰγκ-Γὶν-Πιάο*.

Τὰ κομψοτεχνήματα. Τὰ θαυμάσια κομψοτεχνήματα τῆς Κίνας εἶναι γνωστὰ ἀπὸ μακρῶν αἰώνων εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Ἡ δεξιότης τῶν Σινῶν εἰς τὴν κατεργασίαν ποικίλων ὑλῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν κομψοτεχνημάτων αὐτῶν, ἀποδεικνύουσα σπουδαίας τεχνικὰς γνώσεις, μεγίστην ὡραιοπάθειαν, θαυμάσιον ἔνστικτον καλαισθησίας, ἔχει παραμείνει παροιμιώδης. Τὸ ἐλεφαντοστοῦν, οἱ πολύτιμοι λίθοι, ὁ δυσεξέργαστος νεφρίτης, ὁ ἔβενος, ἡ «λάκκα», ἡ πορσελλάνη ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τοιοῦτον ἔξοχον τρόπον ἀπ' αὐτούς, ὥστε νὰ θεωρῆται, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπερβληθῇ ἡ ἐντέλεια τῶν λεπτῶν ἀντικειμένων, τῶν ὡραιοτάτων ἀγγείων, τῶν ποικίλων σκευῶν καὶ εἰδωλίων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν μὲ ἱκανότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐθνικὴν ἀρετὴν καὶ ἐθνικὴν τιμήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. F. Legendre*, La civilisation Chinoise moderne (Paris 1926).—*R. Petrucci*, Les peintres Chinois.—*O Kummel* (μετάφρ. *Charlotte Marchand*), L'art de l'Extrême-Orient.—*Chavannes*, La Sculpture sur pierre en Chine au temps des deux dynasties Han (Paris 1893).—*Paléologue*, L'art Chinois (Paris 1887).—*A. Conrady*, China (ἐν *J. von Pflugk-Harttung*, Welt Geschichte. — *J. Thomson*, Illustrations of China and its people (London 1874).—*Henry Martin*, L'art Indien, l'art Chinois, l'art Indo-chinois (Paris 1928).

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **[ΓΛΩΣΣΑ]** Ἡ Σινικὴ ἢ—ὡς κοινότερον λέγεται—ἡ Κινεζικὴ εἶναι μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων γλωσσῶν τῆς γῆς, οὐχὶ μόνον διότι ὁμιλεῖται ὑπὸ τοῦ πολυπληθεστέρου τῶν λαῶν τοῦ κόσμου καὶ ἐν χώρᾳ μεγαλυτέρᾳ τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου, ἀλλὰ καὶ διότι ἐχρησίμευσε καὶ χρησιμεύει ὡς ὄργανον ἑνὸς τῶν παλαιοτάτων καὶ σπουδαιοτάτων πολιτισμῶν τῆς Παγκομίου ἱστορίας, προσέτι δέ, διότι ἀποτελεῖ ἀρχεῖον πλουσιώτατον ὑπερτετρακισχιλιετοῦς γραπτῆς παραδόσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδρασις καὶ ἡ ἀκτινοβολία ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Κίνας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Ἰνδοκίναν, τὴν Κορέαν καὶ Ἰαπωνίαν. Τῆς τελευταίας οὐχὶ μόνον ἡ γλῶσσα εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον πλήρης σινικῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ ἡ λογοτεχνία ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῆς Σινικῆς καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐχειραγωγήθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξίν της. Τοσαύτη δ' ἦτο ἡ ἐπίδρασις αὕτη, ὥστε ἔγκριτοι Ἰάπωνες συγγραφεῖς εἰς τὴν Κινεζικὴν ἔγραψαν τὰ ἔργα των.

Ἡ γλῶσσα τῶν Κινέζων ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν *μονοσυλλαβικῶν* λεγομένων γλωσσῶν καὶ μάλιστα ἀποτελεῖ τὸν τελειότερον τύπον αὐτῶν. Αἱ σινικαὶ λέξεις, γυμναὶ καταλήξεων καὶ ἐπιθημάτων, δὲν εἶναι, κυρίως εἰπεῖν, λέξεις, ἀλλὰ γίνονται τοιαῦται, ὅταν συναφθοῦν εἰς προτάσεις, ὁπότε διὰ τῆς ὡρισμένης ἐν αὐταῖς θέσεώς των, διὰ τῆς βοηθείας τῶν συμφραζομένων, διὰ τῆς χρήσεως ποικίλων μορίων ἐπεχόντων θέσιν μορφολογικῶν στοιχείων κλπ. δηλοῦται καὶ ἡ σημασία των καὶ ἡ ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ λόγου λειτουργία καὶ χρῆσίς των. Αἱ κινεζικαὶ λέξεις κατὰ ταῦτα εἶναι ἄκλιτοι, μονοσύλλαβοι καὶ ἀμετάβλητοι καὶ χρησιμεύουν ὁτὲ μὲν ὡς οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα, ὁτὲ δὲ ὡς ῥήματα ἢ ἐπιρρήματα κτλ., ἀναλόγως τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης θέσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν ἐν τῇ προτάσει. Τὴν ἔλλειψιν ἰδίων τύπων πρὸς δήλωσιν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἀναπληροῦν οἱ Σῖναι διὰ τῆς παραθέσεως λέξεων δηλουσῶν πλῆθος, σωρὸν ἢ ἀριθμόν, ἢ διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ὀνόματος· λ. χ. zen=ἄνθρωπος, ἀλλὰ zen-zen=οἱ ἄνθρωποι, ἡ ἀνθρωπότης. Οὔτε γένη ὀνομάτων, οὔτε χρόνοι ῥημάτων, οὔτε παθητικὴ φωνὴ δηλοῦται δι' ἰδίων τύπων. Ἓν ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων τῆς γλώσσης τῶν Σινῶν εἶναι καὶ ὁ ἐν αὐτῇ ἀναπτυχθεὶς ᾠδικὸς τονισμός, ὅστις χρησιμεύει πρὸς δήλωσιν ποικίλων σημασιολογικῶν διαφορῶν. Οὕτω τὸ αὐτὸ σύμπλεγμα φθόγγων διὰ διαφόρου τονισμοῦ δηλοῖ διάφορον ἔννοιαν. Τῆς δὲ σινικῆς φθογγολογίας τὰ κύρια γνωρίσματα εἶναι ἡ πλήρης σχεδὸν ἀποφυγὴ τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἁπλουστέρων καὶ εὐπροφερωτέρων, ἔτι δὲ ἡ ἀποβολὴ πάντων σχεδὸν τῶν τελικῶν συμφώνων (ἐκτὸς τῶν ἐνρίνων) καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς χρήσεως τῶν ἠχηρῶν συμφώνων (b, d, g) ἐν ἀρχῇ λέξεως. Ἀλλ' ἡ παλαιοτέρα Σινική, λ. χ. ἡ τοῦ Ζ' καὶ ΣΤ' αἰῶνος μ. Χ., εἶχε καὶ ἄλλα ληκτικὰ ἢ ἀρκτικὰ σύμφωνα, ἔτι δὲ πλουσιώτερον φωνηεντικὸν σύστημα καὶ πλῆθος διφθόγγων καὶ δὴ καὶ τριφθόγγων. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι καὶ ἡ μονοσυλλαβία τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ὅτι κατ' ἀρχὰς καὶ αἱ κινεζικαὶ λέξεις εἶχον προθήματα καὶ ἐπιθήματα, ἤτοι ἦσαν ὑπερμονοσύλλαβοι, ὅτι δ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀποτριβομένων τῶν φθογγικῶν στοιχείων των, κατήντησαν αὗται εἰς λεξίδια μονοσύλλαβα. Εἰς τοῦτο δ' ὀφείλονται κυρίως καὶ αἱ μικραὶ σχετικῶς μεταβολαί, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Σινικὴ κατὰ τὴν μακραίωνα ἐξέλιξίν της, τόσον μικραί, ὥστε ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γλῶσσα εἰς διάστημα τεσσάρων χιλιετηρίδων ἠλλοιώθη ὀλιγώτερον ἢ ὅσον διάφοροι ἰαπετικαὶ γλῶσσαι εἰς διάστημα τεσσάρων μόλις ἑκατονταετηρίδων. Καὶ ἄλλο ἀποτέλεσμα προέκυψεν ἐκ τῆς μονοσυλλαβίας τῆς σινικῆς γλώσσης: ἡ ἀνάγκη παραθέσεως καὶ χρησιμοποιήσεως δύο καὶ περισσοτέρων λέξεων πρὸς δήλωσιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, λέξεων ἀποτελουσῶν τοιουτοτρόπως μίαν καὶ μόνην σημασιολογικὴν ἑνότητα, μίαν τρόπον τινὰ σύνθετον λέξιν. Οὕτω λ.χ. οἱ Κινέζοι πρὸς δήλωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς χρησιμοποιοῦν—τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης—τέσσαρας ὅλας λέξεις: πίστις-εὐσέβεια-μετριότης-δικαιοσύνη. Ἄλλοτε μεταχειρίζονται ἀντὶ μιᾶς δύο συνωνύμους λέξεις. Τὰ αὐτὰ φαινόμενα παρατηροῦνται καὶ εἰς ἄλλας μονοσυλλαβικὰς ἢ πρὸς τὸν μονοσυλλαβισμὸν τεινούσας γλώσσας τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς: τὴν Βιρμανικήν, Ἀνναμιτικὴν καὶ ἄλλας. Ἡ Κινεζικὴ παρουσιάζει σήμερον πλείστας κατὰ τόπους διαλεκτικὰς ποικιλίας. Ὑπεράνω ὅμως τῆς διαλεκτικῆς ταύτης πολυμορφίας διακρίνονται δύο μεγάλαι διάλεκτοι: ἡ βορειοκινεζικὴ καὶ ἡ νοτιοκινεζική, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθη μεγάλη καὶ εὐρεῖα διαφορά. Μεταξὺ πάλιν τῶν βορειοκινεζικῶν ἰδιωμάτων σπουδαιότατον εἶναι τὸ τοῦ Πεκίνου, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς ἀναπτύξεως τῆς Kouan-houa, ἤτοι τῆς γλώσσης τῶν Μανδαρίνων, τῆς γλώσσης τῆς διοικήσεως καὶ τῆς μορφωμένης κοινωνικῆς τάξεως, μεταξὺ δὲ τῶν νοτιοκινεζικῶν ἰδιωμάτων διακεκριμένην θέσιν κατέχει τὸ τῆς Καντῶνος.

Φαίνεται ἀληθῶς περίεργον, πῶς γλῶσσα τοσοῦτον πτωχὴ φωνητικῶς, ἰδίως δὲ μορφολογικῶς, ὅσον ἡ γλῶσσα τῶν Κινέζων, γλῶσσα στερουμένη οὐχὶ μόνον τοῦ πολυπλόκου γραμματικοῦ διακόσμου τῶν *κλιτικῶν* λεγομένων γλωσσῶν, ἀλλὰ καὶ στοιχειώδους ἔτι μορφολογικοῦ συστήματος, ἐχρησίμευσεν ἐπὶ τέσσαρας περίπου χιλιετηρίδας εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς φιλολογικάς, ἐπιστημονικὰς καὶ πνευματικὸς ἐν γένει ἀνάγκας λαοῦ μεγάλου καὶ πολιτισμένου, καλλιεργήσαντος ἐν πολλοῖς εὐδοκιμώτατα καὶ τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν γραμματικὴν καὶ λεξικογραφίαν, τὴν νομικήν, τὴν λυρικὴν καὶ δραματικὴν ποίησιν, τὸ μυθιστόρημα κτλ., καὶ ἐπήρκεσεν εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις πολιτισμοῦ ἰδιοφυοῦς καὶ ἀξιολόγου, ἑνὸς ἐκ τῶν ὀλίγων ἀληθῶς πρωτοτύπων πολιτισμῶν, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ἡ καθολικὴ ἱστορία. Ἡ σινικὴ γλῶσσα μᾶς παρέχει κατὰ ταῦτα ἐξαίρετον παράδειγμα χρησιμοποιήσεως ἀτελοῦς γλωσσικοῦ ὀργάνου διὰ τὰ ὑψηλότερα καὶ ποικιλώτερα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ παραγωγῆς μεγάλων καὶ θαυμαστῶν λογοτεχνικῶν ἔργων δι' ἀτελῶν καὶ πενιχρῶν γλωσσικῶν μέσων, μᾶς πιστοποιεῖ δὲ συγχρόνως ὅτι διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐγκρίτου καὶ δοκίμου παρ' οἱῳδήποτε λαῷ λογοτεχνίας ἥκιστα πάντων πταίει ἡ γλῶσσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἀξιοσύστατοι γραμματικαὶ τῆς κινεζικῆς γλώσσης εἶναι ἡ τοῦ *von der Gabelenz* (1881) καὶ ἡ τῶν *Lessing-Othmer* (περὶ τῆς βορειοκινεζικῆς κοινῆς ὁμιλουμένης) ἐκδοθεῖσα ἐν Tsinstau τῷ 1912.—*C. Arendt*, Handbuch der nordchines. Umgangssprache. I. Allgemeine Einleitung in

Digitized by Google

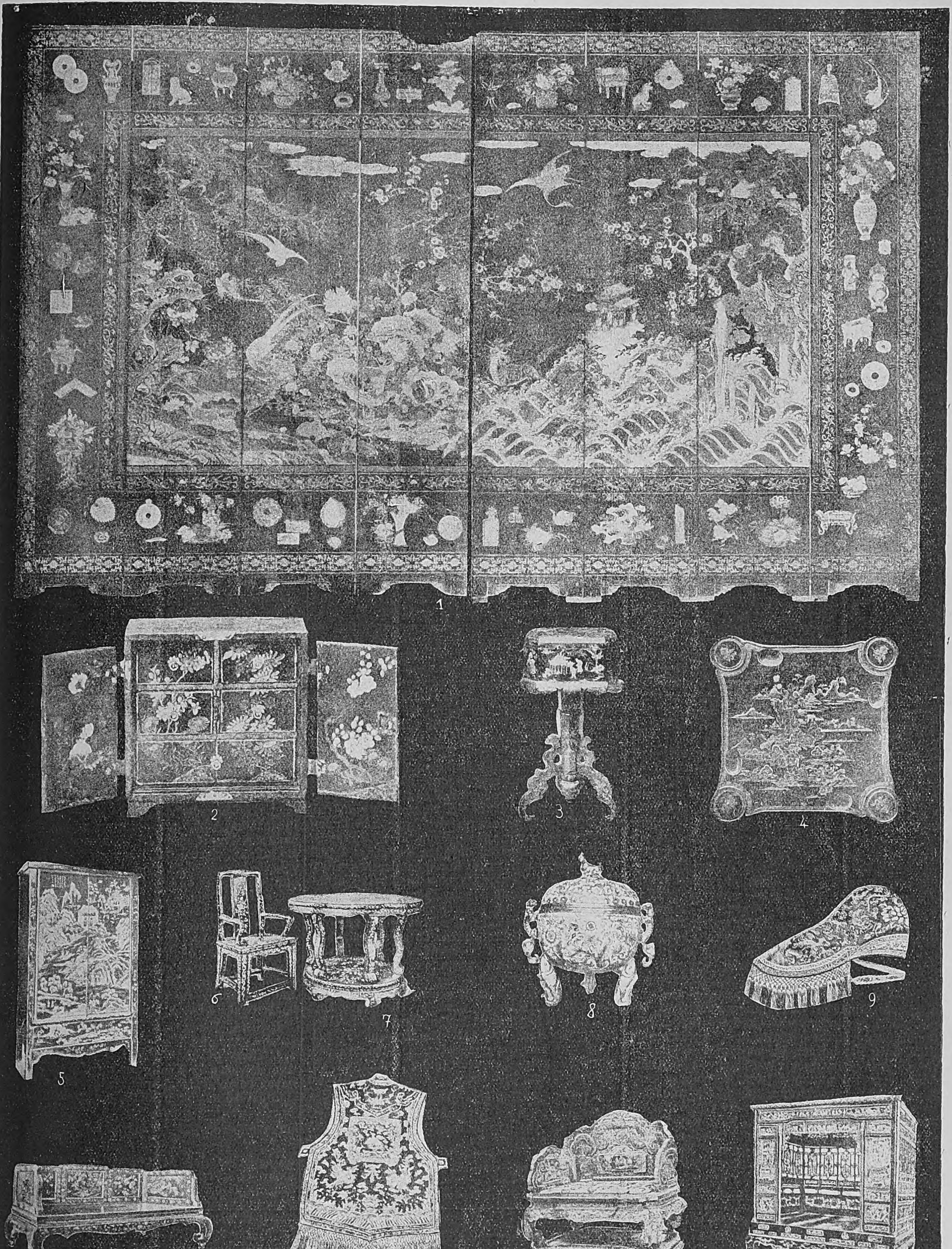

Κινεζική τέχνη : 1) Κινεζικὸν παραβὰν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. 2—4) Διάφορα ἔπιπλα μὲ γραπτὰς ἐπεικονίσεις. 5, 6, 7, 10, 12) Ἔπιπλα μὲ ἐγγλύφους ἢ προσηρμοσμένας παραστάσεις. 8) Ἀρωματοδόχη ἐκ σμάλτου. 9) Κεντητὸς μετάξινος σκοῦφος. 11) Κεντητὸν ἔνδυμα ἐκ μετάξης.

Digitized by Google

chines. Sprachstudium (Berlin 1891). — *J. Hesser*, Chinesische Grammatik mit Anhang der gebräuchlichen Redensarten und Vokabeln[2] (Jentschoufou 1909). — *H. Shen - A. Kammerisch*, Einführung in die neuchines. Schriftsprache. (I-II. Berlin 1912).—*B. Kalgren* Études sur la phonologie chinoise (=Archives d'études orientales. Stockholm 1915—1919). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Le proto-chinois, langue flexionelle (=Journal Asiatique τοῦ 1920) καὶ Sound and Symbol in Chinese (London 1923).— *H. Maspéro*, Le dialecte de Tsch'ang - ngan sous les T'ang =Bulletin de l'École Française d'Extrême Orient τοῦ 1920)). Λεξικὸν ἄξιον λόγου εἶναι τὸ τοῦ *F. Couvreur*, Dictionnaire classique de la langue chinoise suivant l'ordre alphabétique de la prononciation[8] (Ho-Kien-Fou 1911).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΘΡΗΣΚ.] Ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως ἡ Κίνα ἐμφανίζει μεγάλην σύγχυσιν, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὄχι μόνον ὑπάρχουσι πλείονες τῆς μιᾶς θρησκεῖαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν εἶναι ρευστὰ καὶ ἡ ἐπ' ἀλλήλας ἐπίδρασις ἰσχυρὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἀνήκουσι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς περισσοτέρας τῆς μιᾶς θρησκείας συγχρόνως. Τὰς θρησκείας ταύτας διακρίνουσιν οἱ Σῖναι εἰς μεγάλην θρησκείαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν νοοῦσι τὴν ὡς μίαν ἑνότητα θεωρουμένην ὁμάδα, τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ *Κομφουκισμοῦ*, τοῦ *Ταοϊσμοῦ* καὶ τοῦ *Βουδισμοῦ*, καὶ ὡς μικρὰν θρησκείαν, ὡς καλοῦσι τὸν *Ἰσλαμισμόν*, ὅστις καὶ διαδεδομένος εἶναι ἐκεῖ καὶ στερρῶς ἔχεται τῶν κεκτημένων. Πλὴν ὅμως τοῦ Βουδισμοῦ καὶ τοῦ Μωμεθανισμοῦ καὶ ἄλλαι ξέναι θρησκεῖαι εὗρον διάδοσίν τινα ἐν Κίνᾳ· εἶναι δὲ αὗται τὸ μὲν ὁ *Μανιχαϊσμός*, εἰσβαλὼν ἐκ Περσίας διὰ τοῦ Τουρκεστάν, τὸ δὲ ὁ *Χριστιανισμός*, γενόμενος ἤδη ἐνωρὶς γνωστὸς ἐν τῷ οὐρανίῳ κράτει. Τὰ ἐρείπια τοῦ Σὶν-γκὰν-φοὺ οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν ὅτι ἐν ἀρχαιοτάτοις ἤδη χρόνοις ὑφίστατο ἐν Κίνᾳ Χριστιανισμός, ἀσκήσας σημαντικὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐπίδρασιν· ὁ Χριστιανισμὸς δὲ οὗτος ἔφερε χαρακτῆρα αἱρετικόν, ἐπειδὴ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἦσαν νεστοριανοί. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπαναλαμβάνεται τὸ πρῶτον ἡ ἀπόπειρα πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς τὴν χώραν ταύτην διὰ μαθητῶν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου καὶ τοῦ ἁγίου Δομινίκου, Ἰησουΐτης δέ τις ἱεραπόστολος ἐπέτυχε τὴν ἔκδοσιν διατάγματος ἀνεξιθρησκείας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, οὗ ἡ ἰσχὺς δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ.

Ἐν τοῖς ἑξῆς θὰ γίνῃ λόγος περὶ τῶν κυρίων γνωρισμάτων τῆς γνησίως σινικῆς καὶ ξένων ἢ φιλοσοφικῶν ἐπιδράσεων ἀπηλλαγμένης θρησκείας τῆς Κίνας, ἐφ' ἧς ἐπῳκοδόμησαν ἢ τὴν ὁποίαν ἠθέλησαν νὰ μεταρρυθμίσωσιν οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ τούτου, *Κομφούκιος* καὶ *Λαοτσὲ* πρὸ πάντων, καὶ τῆς ὁποίας ὁ χαρακτὴρ διασῴζεται καθαρώτερον ἐν τῷ Ταοϊσμῷ. Ἡ θρησκεία αὕτη φέρει ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικά, ἅπερ ἀπαντῶμεν εἰς ὅλας τὰς θρησκείας τῆς φύσεως, ἐπικρατεῖ δηλαδὴ ἐν αὐτῇ ἡ λατρεία τῆς φύσεως, ἰδίᾳ τοῦ οὐρανοῦ, λατρεία τῶν ψυχῶν τῶν προγόνων, ὁ φόβος πρὸ τῶν δαιμονικῶν δυνάμεων. Πάντα ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ πρωτογενοῦς *ἀνιμισμοῦ* (βλ. λ.), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηγεῖται καὶ ἡ διὰ πνευμάτων ἐμψύχωσις οὐ μόνον τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἀλλὰ παντὸς καθόλου ἀντικειμένου, καὶ δὴ τὸ μὲν εὐμενῶν *(σέν)*, τὸ δὲ δυσμενῶν *(κβάϊ)* πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς δύο κυρίας δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τὸ *γιάγκ* καὶ τὸ *γίν*. Πρὸς ἀποτροπὴν τῶν πονηρῶν τούτων δυνάμεων ἀνεπτύχθη πλουσία μαγικὴ πρᾶξις, ἥτις εἶναι ἐν χρήσει μέχρι σήμερον καὶ εἰς τὴν ὁποίαν προστρέχουσιν οἱ ὀπαδοὶ ὅλων τῶν ἐν Κίνᾳ θρησκειῶν. Μεγάλως διαδεδομένη εἶναι ἡ λατρεία τῶν ψυχῶν τῶν προγόνων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου διὰ τῶν αἰσθημάτων τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς ὑπακοῆς, τὰ ὁποῖα ἐγέννησε καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθη ὁλόκληρον τὸ πλῆθος τῶν σχετικῶν κανόνων, οἵτινες ἰσχύουσιν ὡς ἀπαραβίαστος καὶ ἅγιος νόμος. Μετὰ τῶν γνωρισμάτων τούτων τῆς σινικῆς θρησκείας συνδέεται ἡ πίστις πρὸς ὕψιστόν τινα θεόν, ὅστις δὲν πρέπει νὰ συγχέεται οὔτε πρὸς τὸν οὐρανόν, οὔτε πρὸς τὴν φυσικὴν τάξιν, οὔτε πρὸς αὐτὴν τὴν ἠθικὴν τάξιν ἐν τῷ κόσμῳ (*Ταό*) Εἶναι ἀγαθή, παντοδύναμος καὶ ἠθικὴ προσωπικότης, ἥτις ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τάξεως, ἀμείβῃ καὶ τιμωρεῖ. Εἶνα τρόπον τινὰ ὁ νομοθέτης τοῦ παντός. Συγχρόνως ὅμως εἶναι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος, ὡς ὁ Ρίτα τῶν Βεδῶν καὶ ὁ Ζεὺς τῶν στωϊκῶν. Τοῦτο ἐκφράζει ἡ λέξις *Ταὸ* (=ὁδός), δι' ἧς σημαίνεται ὁ κόσμος, δηλαδὴ ἡ σοφὴ καὶ ἀπαραβίαστος τάξις, ἡ διέπουσα καὶ ἑνοῦσα φύσιν τε καὶ ἀνθρώπους, ἡ ψυχὴ τοῦ οὐρανοῦ, ἡ βούλησις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ ἀπολύτου, τὴν ὁποίαν ἀνάγκη νὰ ἐννοῇ ὁ ἄνθρωπος, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ εἶναι εὐτυχής. Μόνον ἡ ὑπὸ τὸ ὅλον ὑποταγή, ἡ νέκρωσις παντὸς πόθου ἐναντίου πρὸς τὴν ἁρμονίαν τοῦ παντός, ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν, εἰς τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ἄλλαις λέξεσιν εἰς τὴν εὐτυχίαν. Τὸ Ταὸ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ πλουσία μυθολογία καὶ μαγικὴ πρᾶξις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐταυτίσθη πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ πρὸς τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συνετέλεσεν ὁ Κομφούκιος, ἐνῷ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀπαλλάξας τὴν ἔννοιαν ταύτην παντὸς ἐξωτερικοῦ, ὁ Λαοτσὲ ἀνύψωσε τὸ καθαρῶς ἐπέκεινα καὶ τὸ ἀσύλληπτον, ἐμβαλὼν εἰς αὐτὴν ὅλην αὐτοῦ τὴν μυστικοπάθειαν καὶ τὴν πανθεΐαν αὐτοῦ Οὕτως ἀμφότεροι ἐγένοντο μεταρρυθμισταί, ἀλλ' ἡ μὲν μεταρρύθμισις τοῦ πρώτου ἀναφέρεται εἰς τοὺ Σίνας ὡς Σίνας, ἡ δὲ τοῦ Λαοτσὲ εἰς τοὺς Σίνας ὡς ἀνθρώπους. Ὁ πρὸς τὴν παράδοσιν σεβασμὸς τοῦ Κομφουκίου ἐκίνησεν αὐτὸν εἰς συλλογὴν ὅλων ἐκείνων, ὅσα εἶχον μέχρις αὐτοῦ παραδοθῇ γραπτῶς ἢ διὰ στόματος. Τὰ λείψανα ὅμως ταῦτα ἐξέλεξε καὶ διώρθωσε κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὴν περὶ χρυσοῦ αἰῶνος τοῦ παρελθόντος διδασκαλίαν αὐτοῦ. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα παρέμειναν ἴχνη ἐμφαίνοντα τὰ ἀληθῆ θρησκευτικὰ συναισθήματα καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τοῦ σινικοῦ λαοῦ. Ἡ συλλογὴ τοῦ Κομφουκίου διαιρεῖται τὸ μὲν εἰς κανονικὰ ἢ βιβλία πρώτης τάξεως, τὸ δὲ εἰς κλασσικὰ ἢ δευτέρας τάξεως βιβλία. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα, πέντε τὸν ἀριθμόν, εἶναι τὰ ἑξῆς: «Σοὺ-κίγκ», «Σὶ-κίγκ», «Γὶ-κίγκ», «Λὶ-κὶ» καὶ «Τσοὺντ-τσίου», τὰ δὲ δεύτερα, τέσσαρα τὸν ἀριθμόν, τὰ «Λοὺν-γύ», «Τάχιο», «Τσοὺγκ-γιοὺγκ» καὶ «Μεντσέ». Κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐγένετο ἀπόπειρα, ὅπως ἑνωθῶσιν αἱ τρεῖς κύριαι θρησκεῖαι τῆς Κίνας εἰς τριαδικήν τινα ἑνότητα, διὰ νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν διάσπασιν καὶ τὴν σύγχυσιν. Τινὲς δέ, εὐρωπαϊκῆς τυχόντες παιδείας, ἐφαντάσθησαν θρησκείαν τοῦ κράτους, καὶ δὴ τὸν Κομφουκισμόν, μεταρρυθμιζόμενον πρότερον διὰ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, καὶ δὴ ἐν τῇ προτεσταντικῇ αὐτοῦ μορφῇ. Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεδίωκεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1910. Κατιδόντες ὅμως ταχέως τὸ ἀπραγματοποίητον τοῦ ἐγχειρήματος, ἐστράφησαν πρὸς τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας τοῦ Κομφουκίου. ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐν τῇ ἀθρήσκῳ ἠθικῇ αὐτοῦ εὗρον τὸ μέσον τῆς πνευματικῆς ἑνώσεως τοῦ θρησκευτικῶς διεσπαρμένου λαοῦ τῆς Κίνας.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— [ΝΟΜΙΣΜΑΤ.] Ἀπὸ τοῦ 1910 δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ὡρίσθη ἐν *Κίνᾳ* ὡς νομισματικὴ μονὰς τὸ ἀργυροῦν yuan βάρους 26.86 γραμμαρίων καὶ τίτλου 0,900. Ἀργυρᾶ νομίσματα ὑπάρχουσι τοῦ 1 yuan, τίτλου 0,900, τῶν $^1/_2$ καὶ $^1/_4$ yuan, τίτλου 0,800 καὶ τοῦ $^1/_{10}$ yuan, τίτλου 0,650. Ἀρχαιοτέρα μονὰς ἦτο τὸ sapèque χρησιμοποιούμενον καὶ ἤδη πολλάκις εἰς τοὺς λιμένας δι' ἀγορὰν ἀντικειμένων μικρᾶς ἀξίας, ὡς καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν ἡμερομισθίων. Μετὰ τὸ sapêque καὶ πρὸ τοῦ 1910 νομισματικὴ μονὰς ἦτο τὸ ἀργυροῦν taël, οὗτινος ὑπῆρχον διάφορα εἴδη (ὑπὲρ τὰ 170), ποικίλλοντα κατὰ περιοχάς. Ἐκ τούτων τὰ κυριώτερα ἦσαν: 1) Τὸ τῶν συναλλαγματικῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου, τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ὁρισθὲν εἰς yuan. 2) Τὸ Canton-taël βάρους 37,58 γρ. 3) Τὸ Hai-Kowan taël διὰ τὴν πληρωμὴν τελωνειακῶν φόρων. βάρους 37,72 γρ. καθαροῦ ἀργύρου. 4 Τὸ Sanghai-taël, βάρους 36,66 γρ., τίτλου 0,9354. 5) Τὸ διὰ τοὺς φόρους πλὴν τῶν τελωνειακῶν χρησιμοποιούμενον Tien tsiz taël, βάρους 35,925 γρ., τίτλου 0,977. Ἡ εἰς χρυσὸν τιμὴ τῶν διαφόρων taël κυμαίνεται ἀναλόγως τῶν διακυμάνσεων τῆς τιμῆς τοῦ ἀργύρου ἐν τῷ ἐμπορίῳ Τὸ taël ὑποδιαιρεῖται συνήθως ὡς ἑξῆς: 1 taël =10 mace ἢ tsien=100 fun ἢ candareens=1000 sapèques ἢ li. Ἐνίοτε λέγουσιν 1 taël=100 cents. Πλίνθοι ἐξ ἀργύρου ἐσφραγισμένοι διὰ τὴν ἔνδειξιν τοῦ βάρους καὶ τοῦ τίτλου των, καλούμενοι sycée, βάρους 10—50 taël κυκλοφοροῦσι καὶ χρησιμοποιοῦνται δι' ἀποθέματα Τὸ μεξικανικὸν δολλάριον εἶναι νόμισμα ἐν συνήθει χρήσει εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὸ μόνον χρησιμοποιούμενον ἐν Σαγκάῃ. Ἡ θεωρητικὴ σχέσις εἶναι 72,60 taël Sanghai=100 $ μεξ. Ἐπίσης κυκλοφοροῦσι τὰ $ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἢ τὰ ἐν Βομβάῃ ἄλλοτε κοπέντα. Ἡ θεωρητικὴ σχέσις εἶναι 1,50 $ Ἡνωμένων Πολιτειῶν=1 taël Hai-Kowan. Ἡ ἑκάστοτε τιμὴ τῶν $ εἰς taël εἶναι ἡ ὁριζομένη ἑκάστοτε ἐν τοῖς χρηματιστηρίοις ἀναλόγως τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

— [ΜΟΥΣ.] Ἡ ἀρχαιοτάτη μουσικὴ θεωρία τῶν Σινῶν βασιζεται ἐπὶ πεντατόνου κλίμακος, προελθούσης ἐκ τῆς μαθηματικῆς σχέσεως τεσσάρων ἐπιτεθειμένων πεμπτῶν:

φα—ντο—σολ—ρε—λα

Εἶναι ἀκριβῶς ἡ πεντάτονος ἀνημιτόνιος κλῖμαξ τοῦ Πυθαγόρα, τοὺς φθόγγους τῆς ὁποίας ἐὰν θέσωμεν κατὰ σειρὰν ἐντὸς περιοχῆς μιᾶς ὀγδόης, θὰ ἔχωμεν τὴν διαδοχήν:

φα—σολ—λα—ντο—ρε—φα

Ἡ πεντάτονος κλῖμαξ δὲν ἤργησε νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῶν ἡμιτονίων καὶ νὰ γίνῃ ἑπτάτονος, κατ' ἄλλους μὲν μεταξὺ τοῦ ΙΗ' ἢ ΚΑ' π. Χ. αἰῶνος, κατ' ἄλλους δὲ μεταξὺ τοῦ Δ' ἢ Ε'. Ἡ οὕτω συμπληρωθεῖσα βασικὴ κλῖμαξ, ἔχουσα ὡς ἀφετηρίαν τὸν φθόγγον μι, εἶναι ἡ ἑξῆς:

κόγκ-μι, τσάγκ-φα δίεσις, κυό-σολ δίεσις, πγιὲν τσι-λα δίεσις, τσί-σι, γιοὺ-ντο δίεσις, πγιὲν κόγκ-ρε δίεσις.

Ἡ βάσις τῆς κλίμακος δὲν εἶναι ἐκ τούτου αὐστηρῶς καθωρισμένη ὡς πρὸς τὴν ὀξύτητα· δηλαδὴ ὁ φθόγγος κόγκ δύναται ν' ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸν μι τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἐπιτρέπεται ὅμως ν' ἀνταποκρίνεται καὶ πρὸς οἱονδήποτε ἄλλον, ὀξύτερον ἢ βαρύτερον, φθόγγον· ὁλόκληρος δηλαδὴ ἡ κλῖμαξ μετατοπίζεται ἀναλόγως, διατηροῦσα ἐν τούτοις τὰς μεταξὺ τῶν φθόγγων σχέσεις, ὡς καὶ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν. Συνεπῶς ἡ ὀξύτης τῆς κλίμακος εἶναι καθαρῶς συμβατική, ὑπαρχουσῶν μόνον ἑπτὰ βαθμίδων, χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ μαθηματικῶς καθωρισμένων διαστημάτων καὶ ἐχουσῶν ὡρισμένην πρὸς τὴν βάσιν σχέσιν:

κόγκ=θεμέλιος, *τσάγκ*=δευτέρα μεγάλη, *κυό*=τρίτη μεγάλη, *πγιὲν τσι*=πέμπτη ἠλαττωμένη, *τσί*=πέμπτη, *γιοὺ*=ἕκτη μεγάλη, *πγιὲν κόγκ*=ὀγδόη ἠλαττωμένη. Ὀλίγον μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἑπτατόνου κλίμακος ἐδημιουργήθη καὶ ἡ χρωματικὴ κλῖμαξ ἐκ δώδεκα ἡμιτονίων, βασιζομένη ἐπὶ ἰσαρίθμων *λιού*, ἢ ἠχητικῶν σωλήνων ἐχόντων ὡρισμένην μεταξύ των σχέσιν. Ἐκ τῶν σωλήνων τούτων οἱ περιττοὶ κατ' ἀριθμὸν θεωροῦνται ὡς *ἄρρενες*, οἱ δὲ ἄρτιοι ὡς *θήλεις*, ἐξ οὗ καὶ οἱ πρὸς τὸ λιοὺ ἀντιστοιχοῦντες φθόγγοι πρέπει νὰ κατανεμηθῶσι κατὰ τὴν ἑπομένην τάξιν:

ἄρρενες: ντο ρε μι φα♯ σολ♯ σι♭ ντο

θήλεις: ντο♯ ρε♯ φα σολ λα σι

Οἱ σωλῆνες, ὧν ὁ βασικὸς ὀνομάζεται *χβάγκ-τσόγκ* (=κίτρινος κώδων), κατεσκευάζοντο ἐκ βαμβοῦ, μετάλλου ἢ λίθου, καὶ εἶχον σχῆμα ἐντελῶς κυλινδρικόν. Κλειστοὶ ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον, ἔφερον μικρὰν τομήν, δι' ἧς διηυκολύνετο ἡ εἰσπνοή. Ὁ χβάγκ-τσόγκ, ἀφετηρία τῆς σινικῆς μουσικῆς κλίμακος, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν μὶ τῶν Εὐρωπαίων, εἶχε σταθερὸν ὕψος, καθορισθὲν κατόπιν ἀκριβεστάτων ὑπολογισμῶν, οἵτινες διήρκεσαν ἐπὶ δέκα περίπου αἰῶνας. Ἡ βάσις τόσον τοῦ σωλῆνος τούτου ὅσον καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ πηγασάντων ὑπολοίπων ἕνδεκα λιοὺ ἐφυλάσσετο μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας, δεδομένου ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν σινικὴν παράδοσιν ἕκαστος ἐκ τῶν σωλήνων, ἀντιστοιχῶν πρὸς μίαν σελήνην, ἀνταπεκρίνετο καὶ πρὸς ὡρισμένην φιλοσοφικὴν ἔννοιαν ἢ περίοδον τοῦ ἔτους. Ἕκαστον λιοὺ εἶναι ἡ ἀφετηρία μιᾶς νέας κλίμακος *(γιοὺν)* ἐκ πέντε τόνων καὶ δύο ἡμιτόνων, ὧν ἡ θέσις κανονίζει καὶ τὸν τρόπον.

Οἱ Κινέζοι μεταχειρίζονται τὴν ἁρμονίαν κατὰ τρόπον ἐντελῶς στοιχειώδη καὶ πρωτόγονον Ἀγνοοῦν τὴν συγχορδίαν ὑπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἔννοιαν, περιοριζόμενοι εἰς τὴν συνήχησιν τῆς ὀγδόης καὶ τῆς πέμπτης, ἔστιν ὅτε δὲ τῆς τετάρτης. Τὰ συνοδεύοντα ὄργανα ἢ ἀκολουθοῦν πιστῶς τὸν ρυθμὸν τῆς μελῳδίας, ἢ ἐκτελοῦσι διάφορα ρυθμικὰ σχήματα, ἢ τεθλασμένας συγχορδίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μετρικῆς τοῦ ποιήματος.

Μεγάλη εἶναι ἡ ποικιλία τῶν μουσικῶν ὀργάνων παρὰ τοῖς Κινέζοις, ὧν ἡ προτίμησις διὰ τὰ κρουστὰ κυρίως εἶναι καταφανής. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τοὺς *κώδωνας*, εἴτε μεμονωμένους, εἴτε ἀποτελοῦντας ὁλόκληρον συστοιχίαν ἐκ 16 πολλάκις κωδώνων, διδόντων χρωματικὴν κλίμακα καὶ ἀνηρτημένων εἰς εἰδικὰ πλαίσια. Ἡ κροῦσις αὐτῶν γίνεται δι' ἐξωτερικοῦ πλήκτρου. Μεγάλης χρήσεως εἶναι ἐπίσης αἱ διάφοροι κατηγορίαι τῶν ἑξῆς ὀργάνων: *Λιθοφώνων* ἢ *κὶγκ* καὶ *γκόγκ* ἢ *τὰμ-τάμ*. Τὰ τελευταῖα ἀποτελοῦνται ἐξ ὀρειχαλκίνου δίσκου, κρατουμένου διὰ μεταξίνου λωρίου καὶ κρουομένου διὰ πλήκτρου ἐπενδεδυμένου διὰ δέρματος. Εἶναι ὄργανον εἰσαχθὲν καὶ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ὀρχήστρᾳ. *Κυμβάλων*, εἴτε ὁμοιαζόντων πρὸς τὰ εὐρωπαϊκά, εἴτε διαφόρου κατασκευῆς. *Φο-πάν*, εἴδους κροτάλων ἐκ σκληροῦ ξύλου. *Βασκικῶν τυμπάνων, τυμπάνων* κ.λ.π., μουσουλμανικῆς μᾶλλον προελεύσεως.

Πνευστά. Εἰς ταῦτα ἀνήκει ἡ σειρὰ τῶν *λιού*, ἐφ' ὧν ἐβασίσθη ἡ μουσικὴ θεωρία τῶν Κινέζων. *Ἰιό*, εἶδος αὐλοῦ. *Φάϊ-σιάο*, ἡ σῦριγξ τοῦ Πανός, ἀποτελουμένη ἐκ δέκα συνηνωμένων αὐλῶν· τὸ ὄργανον τοῦτο τελειοποιηθὲν παρὰ τοῖς συγχρόνοις ἀριθμεῖ 16 αὐλοὺς δίδοντας μίαν χρωματικὴν κλίμακα ἀπὸ τοῦ 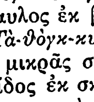 μέχρι τοῦ 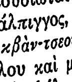. *Σιάο*, αὐλὸς ἐκ βαμβοῦ, ἄνευ γλωττίδος καὶ μετὰ πέντε ὀπῶν. *Τί*, πλαγίαυλος ἐκ βαμβοῦ πλουσιώτατα διακεκοσμημένος. *Τὰ-θόγκ-κυό*, εἶδος σάλπιγγος, *συάο-θόγκ-κυό*, εἶδος μικρᾶς σάλπιγγος, *κβὰν-τσεού*, αὐλὸς μετὰ γλωττίδος ἐκ σκληροῦ ξύλου καὶ μετὰ 8 ὀπῶν, *χοὺ-κυά*, ταταρικὸν κεράτιον ἐκ ξύλου, *κὶν-κεοὺ-κυό*, εἶδος ὀξυαύλου, *χυουέν*, εἶδος ὀκαρίνας ἐξ ὀπτοῦ χώματος καὶ μετὰ ἓξ ὀπῶν, ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων δευτερευόντων ὀργάνων. *Σέγκ*, ἤτοι σύνολον ἐκ 13, 19, 23 ἢ 36 σωλήνων διαφόρου μήκους, ἐχόντων κοινὸν ἀεροθάλαμον, ἀρχικῶς ἐκ μεγάλης κολοκύνθης καὶ νῦν ἐκ σκληροῦ ξύλου. Τὸ ὄργανον παίζεται διὰ κυρτοῦ ἐπιστομίου προσηρμοσμένου εἰς τὸν ἀεροθάλαμον.

Ἔγχορδα. Τὸ βασικὸν ὄργανον τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι τὸ *κὶν* (βλ. λ.), *σέ*, ἀρχαιότατον καὶ σημαντικώτατον ὄργανον, ἀρχικῶς μὲ 50 χορδὰς

Digitized by Google

καὶ ἀργότερον μὲ 25. *τσέγκ*, εἶδος μικροῦ σέ, *τσόγκ-κάο-κί*, εἶδος βιρμανικῆς ἅρπας μετὰ 13 χορδῶν, *φὶ-φά*, εἶδος κιθάρας; ἐξ ἀλευρίτου ξύλου, *χοὺ-κίν*, εἶδος λαούτου μετὰ τεσσάρων χορδῶν, παιζόμενον διὰ τόξου κλπ. Πλεῖστα τῶν ὀργάνων τούτων συνενούμενα ἀποτελοῦν τὴν κινεζικὴν ὀρχήστραν. Διὰ τὴν παρασημαντικήν των οἱ Κινέζοι μεταχειρίζονται τὰ ψηφία τῆς ὀνομασίας τῶν φθόγγων, ἅτινα γράφουσιν εἰς καθέτους στήλας ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά. Εἰς τὴν μουσικὴν τῶν Σινῶν ὑπάγεται καὶ ἡ τῶν Ἰαπώνων καὶ Κορεατῶν, ὧν ἡ θεωρία εἶναι καταφανῶς ἡ αὐτή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Amiot*, «Mémoires sur la musique des chinois» (1779).— *Maurice Courant*, «La Cour de Peking» (1891).— *P. T. Piggot*, «The music and musical instruments of Japan» (1893).— *H. Riemann*, «Ueber japanische Musik» (1902), κ.τ.λ.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

—[ΦΙΛΟΛΟΓ.] Ἡ *σινικὴ* φιλολογία εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ πρωτοτυπωτέρων τοῦ κόσμου, ἀναγομένη κατά τινας μέχρι τοῦ ΙΗ΄ π. Χ. αἰῶνος. Τὸ διήγημα, τὸ μυθιστόρημα, καὶ πάντα σχεδὸν τὰ εἴδη τῆς ποιήσεως ἐκαλλιεργήθησαν σημαντικῶς. Τὰ ἀρχαιότερα λογοτεχνικὰ προϊόντα εἶναι κυρίως ποιητικά, συνιστάμενα εἰς ᾠδάς, ὑμνούσας τὸν πόλεμον, τὸν ἔρωτα, τὸν χορόν, τὰ θέλγητρα τῆς φύσεως, τὰ ἄνθη, τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ, καθὼς καὶ τὰς ἀρετὰς μὲ τὰ ἐλαττώματα τῆς κυβερνώσης τάξεως. Οἱ στίχοι ἀποτελοῦνται συνήθως ἐκ τεσσάρων λέξεων, σπανιώτερον δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μειοῦται εἰς μίαν ἢ ἀνέρχεται μέχρις ἑπτά. Οἱ στίχοι συναρμολογοῦνται εἰς τετράστιχα, ἡ δὲ ὁμοιοκαταληξία ὑπάρχει ἄλλοτε μὲν εἰς τὸν πρῶτον, δεύτερον καὶ τέταρτον στίχον, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸν δεύτερον καὶ τέταρτον. Ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς σινικῆς φιλολογίας συμπίπτει μὲ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Τάνγκ (618—905 μ. Χ.). Οἱ διασημότεροι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ *Μὲνγκ-Χάο-Τζὰν* (689—740), ὅστις, ὡς ἐκ τοῦ δειλοῦ χαρακτῆρός του, ἀπέφευγε τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπικοινωνίαν καὶ ἔζη βίον μονήρη, διατρέχων τὰ ὄρη τῆς πατρίδος του. Τὸν ἀνεκάλυψεν ἕτερος ποιητής, ἐπίσης μεγάλης ἀξίας, ὁ *Βὰνγκ-Βεΐ* (699—759). Σύγχρονος περίπου αὐτῶν εἶναι ὁ *Λὶ-Τσάϊ-Πὸ* (705—762), ἐπονομασθεὶς ὁ θεῖος ἄγγελος, λόγῳ τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς χάριτος τῶν ποιημάτων του, τὰ ὁποῖα συνέθετεν εὑρισκόμενος εἰς κατάστασιν μέθης. Μετ' αὐτοὺς ἀνεφάνη ὁ *Τοὺ-Φού*, ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων ποιητῶν τῶν χρόνων του. Ἡ ἄνθησις τῆς σινικῆς ποιήσεως ἐξηκολούθησε κατὰ τὴν περίοδον τῆς δυναστείας τῶν Σοὺνγκ 960—1260). Οἱ ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης θεωροῦνται ἀνώτεροι τῶν προκατόχων των κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν, ὑστεροῦν ὅμως αὐτῶν κατὰ τὴν πρωτοτυπίαν. Διασημότεροι ὑπῆρξαν ὁ *Σὺ-Μὰ-Κουάνγκ*, ὁ *Ὂν-Γιὰγκ-Χοΐν* καὶ ὁ *Βὰνγκ-Ἂν-Σὺ* καὶ ὁ δημοφιλέστατος *Σοὺ-Τοὺνγκ-Πὸ* (1031—1101). Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐκαλλιεργήθη τὸ ἐπίγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ Σῖναι ποιηταὶ ἐπιτυγχάνουν πολλάκις νὰ περικλείσουν ἐντὸς τῶν τεσσάρων αὐτοῦ στίχων βαθυτάτους στοχασμούς. Γενικῶς, οἱ ποιηταὶ τῆς Κίνας εἶναι κατ' ἐξοχὴν φυσιολάτραι, ἀναδειχθέντες ἀπαράμιλλοι διὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἀναπαράστασιν τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως. Μετὰ τὴν λυρικὴν ποίησιν, τὴν σπουδαιοτέραν θέσιν κατέχει τὸ μυθιστόρημα, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ συγγραφεῖς ἀπεικονίζουσιν ἀκριβῶς καὶ πιστῶς τὰς σκέψεις, τὰ αἰσθήματα, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ. Ὑπάρχουν δὲ τριῶν εἰδῶν μυθιστορήματα: τὰ ἱστορικά, τὰ φανταστικὰ καὶ τὰ ἠθογραφικά. Μεταξὺ τῶν πρώτων ὑπερέχει τὸ ἐπιγραφόμενον «Τρία βασίλεια», ρωμαντικὴ ἱστορία τῆς Κίνας, ὅταν αὕτη, κατὰ τὸν Β΄ μ. Χ. αἰῶνα, διῃρέθη εἰς τρεῖς μοναρχίας, καὶ τὸ «Σιοὺ-Χοὺ-Τσουάν», ἤτοι «Ἱστορία τῶν διασήμων πειρατῶν», οἵτινες ἐπὶ τῆς περιόδου τῆς δυναστείας Σοὺνγκ ἠρήμωσαν τὰ παράλια τῆς ἐπαρχίας Κιὰνκ-Νάν. Τὰ δύο ταῦτα ἔργα ἀνήκουν εἰς τὴν περίοδον τῆς μογγολικῆς δυναστείας (1260—1368). Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκει τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Πὲ-τσὲ-τσὶνγκ-Κί», μεταφρασθὲν τὸ πρῶτον εἰς τὴν γαλλικὴν τῷ 1834 ὑπὸ τὸν τίτλον «Λευκὴ καὶ κυανῆ». Τέλος, ἐκ τῶν ἠθογραφικῶν μυθιστορημάτων ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ «Χάο-Κιέου-τσουάν» (= ἀφήγησις τῆς ὡρίμου γυναικός), τὸ «Γιοὺ-Κιάου-Λί» (= αἱ δύο ἐξαδέλφαι) καὶ τὸ «Πὲνγκ-σάνγκ-λὶνγκ-γιὲν» (= τὰ δύο ἐγγράμματα κορίτσια). Ἀντιθέτως πρὸς τὸ μυθιστόρημα, ὅπερ στερεῖται δημιουργικῆς ἐμπνεύσεως, τὸ σινικὸν διήγημα παρουσιάζει ἀξιοσημείωτον ἔκτοτε πρωτοτυπίαν. Ὑπάρχουν πλεῖσται συλλογαὶ διηγημάτων, ὧν τινες μετεφράσθησαν καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Κυριώτεραι θεωροῦνται ἡ «Κὶν-Κοὺ-Κὶ-Κουὲν» (=θέατρον ἀξιοσημειώτων γεγονότων τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων χρόνων») καὶ ἡ «Λὸνγκ-τοὺ Κὸνγκ-Γκὰν» (=συλλογὴ τῶν περιφήμων ὑποθέσεων). Τὸ λογοτεχνικὸν τοῦτο εἶδος εἰσήχθη πιθανῶς εἰς τὴν Κίναν ἐξ Ἰνδιῶν· τὸ ἴδιον πιστεύεται καὶ διὰ τὴν δραματικὴν ποίησιν, τὴν ὁποίαν οἱ Κινέζοι θεωροῦν ὡς «τὴν χαρὰν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς προόδου». Ἡ δραματικὴ τέχνη ἤρχισεν ἀκμάζουσα ἐν Κίνᾳ ἀπὸ τοῦ Η΄ αἰῶνος μ. Χ. Τὰ θεάματα ἀπετέλουν μέρος τῶν διασκεδάσεων καὶ τῶν ἑορτῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ οὐρανίου κράτους. Οἱ πλούσιοι εἰς τὰ μέγαρά των διέθετον πάντοτε μίαν ἀπὸ τὰς αἰθούσας διὰ θεατρικὰς παραστάσεις. Ἡ πληθώρα τῶν θεατρικῶν ἔργων ἐν Κίνᾳ εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε μόνον τὸ δραματολόγιον τῆς δυναστείας τῶν Γιουὲν (1279—1378) συγκροτεῖ 500 καὶ πλέον τόμους. Ἐκ τοῦ δράματος κατόπιν προῆλθε τὸ μελόδραμα, τοῦ ὁποίου εἰσηγητὴς φέρεται ὁ αὐτοκράτωρ Χιουὲν-Τσὸνγκ τῆς δυναστείας τῶν Τάνγκ. Αὐτὸς συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ συνδυασμοῦ δράματος καὶ μουσικῆς. Μουσικὸς ὁ ἴδιος, διότι ἔπαιζε πλαγίαυλον, συνήθιζε νὰ κηρύττῃ ὅτι μόνον ὁ γνωρίζων μουσικὴν εἶναι ἱκανὸς καὶ νὰ κυβερνήσῃ. Οἱ παρ' Εὐρωπαίοις δραματικοὶ κανόνες εἶναι σχεδὸν ἄγνωστοι εἰς τοὺς Κινέζους. Ἡ ἑνότης τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου οὐδόλως τηρεῖται, ὁ τόπος δὲ τῆς σκηνῆς μεταβάλλεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Ἕκαστον δρᾶμα ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων πράξεων (*τσέ*), τῶν ὁποίων συχνάκις προηγεῖται εἰσαγωγὴ ἢ πρόλογος, καθ' ὃν οἱ ἠθοποιοὶ ἐκθέτουν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου. Τὰ πρόσωπα αὐτοῦ λαμβάνονται ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, πάντοτε δὲ οἱ Σῖναι δραματικοὶ ποιηταὶ ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἠθικοποίησιν τῶν ἀκροατῶν καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν ἀμαθῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ μπαλλέτο καὶ ἡ παντομίμα, καθὼς καὶ τὰ προσωπεῖα, δὲν εἶναι ἄγνωστα παρὰ τοῖς Κινέζοις. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἄγνωστον καὶ τὸ κωμειδύλλιον. Γονιμώτερος ἐκ τῶν δραματικῶν συγγραφέων τῆς Κίνας θεωρεῖται ὁ *Κουὰν-Χὰν-Κίνγκ*, τοῦ ὁποίου διεσώθησαν ἀρκετὰ δράματα καὶ κωμῳδίαι. Ἄλλοι διάσημοι δραματικοὶ ποιηταὶ εἶναι ὁ *Κάο-Τὸνγκ-Κία*, ἡ ἠθοποιὸς *Τσὰνγκ-Κουὲ-Πίν*, ὁ *Λὶ-Τσέου Κίγκ*. Ἀνεπτύχθη συνάμα μεγάλως καὶ ἓν εἶδος δράματος καλούμενον *Τάο-τσέ*, δι' οὗ ἀνεβιβάζοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς αἱ προλήψεις τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ. Τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι: «Ἡ μετανάστευσις τοῦ Γιὸ-Τσέου» σάτιρα τῆς μετεμψυχώσεως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ *Γιὸ-Πὲ-Τσουέν*, «Ὁ ὕπνος τοῦ Τσὶν-Πὸ» καὶ «Τὸ ὄνειρον τοῦ Λίου-Τὸνγκ-Πὶν» ὑπὸ τοῦ *Μὰ-Τσὶ-Γιουέν*, «Ὁ φιλάργυρος», «Ὁ διὰ τῆς βίας γάμος», «Οἱ ἔρωτες τοῦ Λὸ-Λὶ-Λάγκ» καὶ ἀπειρία ἄλλων. Δραμάτων τινῶν ἡ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ σπουδαίων δικῶν τῆς ἱστορίας· ἐξ αὐτῶν ἀξιολογώτερα θεωροῦνται: «Τὸ ὄνειρον τοῦ Πάο-κόνγκ», «Ἡ ἱστορία τοῦ κύκλου μὲ τὴν κιμωλίαν», ἔργον παιχθὲν καὶ ἐν Ἀθήναις τῷ 1929 ὑπὸ τοῦ θιάσου Κοτοπούλη, «Ὁ σκοῦφος τοῦ Λιέου-πὶνγκ-Γιουέν», «Τὸ μικρὸν χρυσοῦν περίπτερον» κ. ἄ.

Οἱ Κινέζοι, ἐκτὸς τῆς κολοσσιαίας αὐτῶν ἠθικῆς, φιλοσοφικῆς, ἱστορικῆς, καὶ ποιητικῆς λογοτεχνίας, ἔχουν καὶ μέγαν ἀριθμὸν ἔργων σχετικῶν μὲ τὴν ἰατρικήν, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν γεωργίαν, τὴν στρατιωτικὴν τέχνην, τὴν ζωγραφικὴν καὶ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς μηχανικῆς. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα εἶναι καὶ τὰ ἔργα τὰ πραγματευόμενα περὶ τῆς καλλιεργείας τῆς μορέας καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν μεταξοσκωλήκων, περὶ τῆς κατασκευῆς τῆς πορσελλάνης, κ.λ.π. Πλεῖστα ἀποσπάσματα ἐξ αὐτῶν ἔχουν μεταφρασθῆ καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἐκ τῶν εἰδικῶν ἐγκυκλοπαιδειῶν κυριωτέρα εἶναι ἡ τῆς βοτανικῆς καὶ τῆς ἰατρικῆς, ἐπιγραφομένη «Πέου-τσάο-Κὰνγκ-μοὺ» ἐκ 40 τόμων μετὰ πινάκων, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Λὶ τσὶ-τσὶν* καὶ πλειστάκις ἐπανεκδοθεῖσα δαπάναις τοῦ κράτους. Μέγας εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γενικῶν ἐγκυκλοπαιδειῶν. Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τοῦ *Μὰ-τουὰ-λὶν* (1300 μ. Χ.) ὑπὸ τὸν τίτλον «Βὲν-γιὲν-Τὸνγκ-κάο» (=ἀκριβὴς ἔρευνα τῶν παλαιῶν μνημείων), ἀνεξάντλητος πηγὴ ὑλικοῦ διὰ τὴν μελέτην τοῦ οὐρανίου κράτους καὶ τῶν γειτνιαζόντων πρὸς αὐτὸ χωρῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

Μ. Ν. Δ.

—[ΦΙΛΟΤ.] Μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1878 ἡ *Κίνα* ἐξέδωκε τὰ πρῶτά της γραμματόσημα. Ἐξεδόθη τότε μικρὰ σειρὰ ἀπὸ τρεῖς ἀξίας τῶν 1, 3 καὶ 5 candarins, παριστῶσα τὸν γνωστὸν τύπον τοῦ κινεζικοῦ δράκοντος ἐντὸς ὀρθογωνίου πλαισίου μὲ κινεζικὰς ἐπιγραφὰς καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν CHINA ἄνωθεν, καὶ κάτωθεν τὴν ἀξίαν εἰς candarins. Ἡ σειρὰ αὕτη ἦτο ὀδοντωτὴ καὶ ἐκυκλοφόρησε μέχρι τοῦ 1885. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξεδόθη νέα σειρά, ὁμοία πρὸς τὴν πρώτην εἰς ἀριθμὸν ἀξιῶν, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ἀπεικόνισιν τοῦ δράκοντος μὲ μικράν τινα μόνον παραλλαγὴν αὐτοῦ. Τῷ 1895 ἐξεδόθη μεγαλυτέρα σειρὰ ἀπὸ 9 ἀξίας (1—24 καντ.), ἥτις κατόπιν ἐπεσημάνθη μὲ ἀξίας εἰς σέντς καὶ δολλάρια, καὶ ἐκυκλοφόρησε μέχρι τοῦ 1897, ὁπότε ἐξεδόθη νέα σειρὰ λιθογραφημένη ἀπὸ 12 γραμματόσημα, παριστῶσα τὸν δράκοντα διὰ τὰς μικρὰς ἀξίας καὶ πτηνὸν ἱπτάμενον διὰ τὰς μεγάλας. Ἡ νέα σειρὰ ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν IMPERIAL CHINESE POST. Τῷ 1909 ἐξεδόθη ἡ τελευταία σειρὰ τῆς Κινεζικῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τρεῖς ἀξίας γραμματοσήμων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπεικονίζετο παγόδα. Κατὰ τὸ 1912 ὅλα τὰ γραμματόσημα τῶν δύο τελευταίων ἐκδόσεων ἔλαβον τὸ ἐπισήμασμα «Κινεζικὴ δημοκρατία» μὲ κινεζικοὺς χαρακτῆρας, κατόπιν δ' ἕτερον ἐπισήμασμα ὁριζόντιον μὲ τὴν λέξιν «Οὐδετερότης» κινεζιστί. Ταυτοχρόνως ἐξεδόθησαν δύο ἀναμνηστικαὶ σειραὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐκ 12 ἀξιῶν (1 σέντς —5 δολλάρια). Ἐπὶ τῆς μιᾶς ἀπεικονίζετο ἡ εἰκὼν τοῦ Σοῦν-Γιὰτ-Σὲν καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης τοῦ Γιοὺγκ-Τσὶχ-Κάϊ, τῶν δύο πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1913 ἐξεδόθη μακρὰ σειρὰ ἀπὸ 22 ἀξίας, (½ σέντς—20 δολλάρια), παριστῶσα παγόδαν εἴς τινα γραμματόσημα καὶ καλλιεργητὴν ὀρύζης εἰς τὰ λοιπά, ἡ ὁποία ἐξετυπώθη εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ τὸ Πεκῖνον, ἐξ οὗ ὑπάρχει μικρὰ διαφορὰ τῶν δύο τύπων. Ἐκτὸς τῶν κινεζικῶν ἐπιγραφῶν, ὑπάρχει καὶ ἀγγλικὴ τοιαύτη REPUBLIC OF CHINA POSTAGE. Ἡ αὐτὴ σειρὰ μὲ μικρὰν παραλλαγὴν τῶν πλαισίων ἐκυκλοφόρησε τῷ 1923. Τῷ 1920 ἐξεδόθη μικρὰ σειρὰ ἀπὸ 3 ἀξίας ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ λιμοῦ καὶ τῷ 1921 ἡ πρώτη σειρὰ τῶν ἀεροπορικῶν γραμματοσήμων ἐκ πέντε ἀξιῶν μὲ κινεζικὴν μόνον ἐπιγραφήν, παριστῶσα ἓν ἀεροπλάνον ἱπτάμενον ὑπεράνω τμήματος τοῦ Σινικοῦ τείχους. Λόγῳ τῶν κατόπιν συνεχῶν ἐπαναστάσεων, ἐξεδόθησαν ἔκτοτε κατὰ καιροὺς διάφοροι μικραὶ σειραί, παριστῶσαι τοὺς ἑκάστοτε νικητὰς στρατηγοὺς καί τινες ἀναμνηστικαὶ (1923, 1929) παριστῶσαι παγόδας. Ἡ Κίνα ἐξέδωκε καὶ εἰσπρακτέα γραμματόσημα κατὰ τὸ 1904, τὰ ὁποῖα ἐπεσημάνθησαν βραδύτερον (1912) μὲ τὸ ἐπισήμασμα τῆς Κινεζικῆς δημοκρατίας καὶ τῆς οὐδετερότητος, εἰδικὰ τοιαῦτα, διὰ την κατεπείγουσαν ἀλληλογραφίαν καὶ γραμματόσημα ἐπιστροφῆς διὰ τὰς ἐπιστολάς, ὧν οἱ παραλῆπται δὲν ἀνευρίσκοντο. Κατὰ τὸ 1927 ἐξεδόθησαν εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὰς ἐπαρχίας Χελουγκτσιὰν καὶ Κιρὶν τῆς Μαντζουρίας, ὡς καὶ τὴν ἐπαρχίαν Γιουνάν. Διὰ τὰς ἐπαρχίας ταύτας ἐπεσημάνθησαν εἰδικῶς μὲ ἓν ὁριζόντιον ἐπισήμασμα μὲ κινεζικοὺς χαρακτῆρας τὰ γραμματόσημα τῆς ἐκδόσεως 1923 καί τινα ἀναμνηστικά. Εἰδικῶς διὰ τὸ Ἀνατολικὸν Τουρκεστὰν εἶχον ἐπισημανθῆ ἀπὸ τοῦ 1915 τὰ γραμματόσημα τῆς ἐκδόσεως 1913 μὲ ἓν κάθετον ἐπισήμασμα μὲ κινεζικοὺς χαρακτῆρας, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐπεσημάνθησαν καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ ἐκδόσεις τῆς Κίνας.

Ξένα ταχυδρομικὰ γραφεῖα ἐν Κίνᾳ. Ἡ Γαλλία πρώτη κατὰ τὸ 1894 ἐξέδωκεν εἰδικὰ γραμματόσημα ἐν Σαγκάῃ, δι' ἐπισημάνσεως τῶν γαλλικῶν γραμματοσήμων τοῦ 1876—1898 διὰ τῆς λέξεως Chine. Ἡ πρώτη σειρὰ ἀπὸ 16 κλάσεις εἶναι σπανία, ὡς καὶ τὰ ἐπισημανθέντα κατόπιν γραμματόσημα (1900—1901) τῆς αὐτῆς σειρᾶς. Τῷ 1902 ἐξέδωκεν ἴδια γραμματόσημα τοῦ γαλλικοῦ κοινοῦ τύπου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ τὴν ἐπιγραφὴν Chine καὶ ἐξ 11 ἀξιῶν εἰς σαντὶμ καὶ φράγκα. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐπεσήμανε καὶ τὰ γραμματόσημα τῆς γειτονικῆς ἀποικίας τῆς Ἰνδοκίνας μὲ τὸ ἐπισήμασμα Chine καὶ τὸ ἴδιον εἰς κινεζικοὺς χαρακτῆρας. Τὸ ἐπισήμασμα τοῦτο ὑπέστη μικρὰν μεταλλαγὴν μετὰ δύο ἔτη (1904), ὁπότε ἐξεδόθη νέα σειρὰ τῆς Ἰνδοκίνας. Τότε μὲ τὸ αὐτὸ ἐπισήμασμα ἐπεσήμαναν καὶ τὴν σειρὰν ταύτην, ἐνῷ κατόπιν (1907) ἐπεσήμαναν τὴν σειρὰν 1902 μὲ νέαν ἀξίαν εἰς σέντς καὶ πιάστρ διὰ κινεζικῶν καὶ λατινικῶν χαρακτήρων. Τῷ 1911 τὰ ἴδια γραμματόσημα ἐπεσημάνθησαν εἰς σέντς καὶ δολλάρια. Τὸ γαλλικὸν ταχυδρομεῖον ἐξέδωκε καὶ εἰσπρακτέα γραμματόσημα, ὡς ἐπίσης καὶ δι' ὡρισμένας πόλεις, ἤτοι τὴν Καντῶνα, Χόϊ-Χάο, Μογκτζέ, Τσὸγκ-Κὶγκ καὶ Πακόϊ, ἰδίας σειράς. Ἡ Γερμανία ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1897 ἴδια γραμματόσημα εἰς Κιάου-Τσοῦ, Τιὲν-Τσὶν καὶ Φοῦ-Τσέου. Πρὸς τοῦτο ἐπεσημάνθησαν διὰ τῆς λέξεως Chine τὰ γερμανικὰ γραμματόσημα τοῦ 1899, ὡς καὶ κατὰ τὸ 1900 ἡ τότε ἐν χρήσει γερμανικὴ σειρά. Τὸ ἐπισήμασμα τοῦτο ἐπιτεθειμένον διαγωνίως καὶ μὲ μεγάλους εὐκρινεῖς χαρακτῆρας, κατά τι παχυτέρους τῆς κατὰ τὸ 1897 ἐκδοθείσης σειρᾶς, μὲ ὅμοιον διαγώνιον ἐπισήμασμα, κατέστησε τὰ φέροντα τοῦτο γραμματόσημα σπανιώτατα, λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν κυκλοφορησάντων, τιμᾶται δ' ἡ σειρὰ ἐξ 7 ἀξιῶν ἀπὸ 3—80 πφένιχ περὶ τὰς 90.000 δραχμῶν. Κατὰ τὸ 1905 ἐπεσημάνθησαν τὰ γερμανικὰ γραμματόσημα μὲ τὸ ἴδιον ἐπισήμασμα, ἀλλὰ εἰς μικροὺς γοτθικοὺς χαρακτῆρας καὶ νέαν ἀξίαν εἰς σέντς καὶ δολλάρια. Ἡ Ἀγγλία ἐξέδωκε γραμματόσημα κατὰ τὸ 1900, ὅταν εἶχεν ἀποστείλει ἀγγλικὰ στρατεύματα εἰς Κίναν λόγῳ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Μπόξερς. Ἐπεσημάνθησαν πρὸς τοῦτο τὰ γραμματόσημα τῶν Ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν μὲ τὸ ἐπισήμασμα C. E F., ἀρχικὰ τῶν λέξεων Chinese Expeditionary Force (=Κινεζικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα). Τῷ 1917 ἐπεσημάνθησαν τὰ γραμματόσημα τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας Χὸγκ-Κὸγκ μὲ τὸ ἐπισήμασμα CHINA. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν (1900) ἐξέδωκεν ἴδια γραμματόσημα διὰ τὰ ἐν Κίνᾳ γραφεῖα τῆς ζώνης ἐπιρροῆς της καὶ ἡ Ἰαπωνία, ἐπισημάνασα δι' ἰαπωνικῆς ἐπιγραφῆς τὰ γραμματόσημα τῆς Ἰαπωνίας τῶν ἐτῶν 1899, 1900, 1906, 1913 καὶ 1914. Ἡ Ρωσία ἵδρυσε καὶ αὕτη ἴδια ταχυδρομικὰ γραφεῖα ἐν Κίνᾳ· καὶ εἰς μὲν τὸ Χαρμπὶν ἐξέδωκεν εἰδικὴν σειρὰν κατὰ τὸ 1920 δι' ἐπισημάνσεως τῶν ἐν χρήσει τότε ρωσικῶν γραμματοσήμων μὲ νέαν ἀξίαν εἰς σέντς, διὰ

Digitized by Google

δὲ τὰ λοιπὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα τῆς διεκδικουμένης παρ' αὐτῆς ζώνης ἐπιρροῆς εἶχεν ἤδη ἐκδώσει ἀπὸ τοῦ 1899 γενικὴν σειρὰν σχηματισθεῖσαν δι' ἐπισημάνσεως τῶν ρωσικῶν γραμματοσήμων τῆς ἐποχῆς μὲ τὴν λέξιν ΚΙΝΑ ρωσιστί. Τῷ 1910 ἐξέδωκε νέαν σειρὰν μὲ τὸ αὐτὸ ἐπισήμασμα καὶ τέλος ἀπὸ τοῦ 1917 ἐτέθησαν ἐν χρήσει κοινὰ ρωσικὰ γραμματόσημα, φέροντα μόνον ὡς ἐπισήμασμα νέαν ἀξίαν εἰς σέντς καὶ δολλάρια μὲ λατινικοὺς χαρακτῆρας. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἐξέδωσαν κατὰ τὸ 1919 εἰδικὴν σειρὰν γραμματοσήμων διὰ τὴν Σαγκάην, πρὸς τοῦτο δ' ἐπεσημάνθησαν μὲ τὰς λέξεις SHANGHAI CHINA καὶ νέαν ἀξίαν εἰς σέντς καὶ δολλάρια 16 ἀξίαι τῆς σειρᾶς τοῦ 1916—1917 τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τέλος ἡ Ἰταλία ἐξέδωκεν ἐν Πεκίνῳ κατὰ τὸ 1918 ἴδια γραμματόσημα δι' ἐπισημάνσεως μὲ τὴν λέξιν PECHINO τῶν ἰταλικῶν γραμματοσήμων τῆς ἐκδόσεως 1901—1916 καὶ μὲ νέαν ἀξίαν εἰς σέντς. Ἡ πρώτη αὔτη σειρὰ ἐξ 8 ἀξιῶν ἀπὸ 2—40 σέντς, εἶναι λίαν δυσεύρετος, τιμᾶται δὲ σήμερον εἰς τοὺς καταλόγους περὶ τὰς 200.000 δραχμῶν. Κατόπιν ἐκυκλοφόρησαν δύο νέαι σειραὶ εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ τὸ Τιὲν-Τσὶν μὲ τὸ ἐπισήμασμα Pechino καὶ Tientsin ἐπὶ ἰταλικῶν γραμματοσήμων, κατὰ τὰ τέλη δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὰ ἐν χρήσει τότε ἰταλικὰ γραμματόσημα ἐπεσημάνθησαν μὲ τὰς ἰδίας λέξεις καὶ νέαν ἀξίαν εἰς σέντς καὶ δολλάρια. Τὰ ἰταλικὰ ταχυδρομεῖα τῆς Κίνας ἔκλεισαν τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1923, ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐκυκλοφόρησαν καὶ εἰδικὰ εἰσπρακτέα γραμματόσημα, ὡς καὶ τοιαῦτα διὰ τὴν ἐπείγουσαν ἀλληλογραφίαν. Τὰ γραμματόσημα τῆς Κίνας δὲν εἶναι δυσεύρετα αἱ προσωριναὶ ὅμως ἐκδόσεις, τόσον τῶν ξένων ὅσον καὶ τῶν τοπικῶν ταχυδρομικῶν γραφείων, εἶναι σπάνιαι καὶ ἔχουσι μεγάλην ἐμπορικὴν ἀξίαν. (Ε.Φ Ε.)

κίνα γλῶσσα. Λαϊκὸν ἑβραϊκὸν ᾆσμα ἀγνώστου ἐποχῆς εἰς ἑλληνικὴν διάλεκτον γεγραμμένον, ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τῶν δύο ἀρχικῶν λέξεων τοῦ πρώτου στίχου. Τὸ ᾆσμα τοῦτο, εἰς ὀκτασυλλάβους στίχους καὶ ἀφηγηματικοῦ χαρακτῆρος, ἀναφέρεται εἰς τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν τοῦ βιβλίου τῆς Ἐσθὴρ καὶ ᾄδεται ὑπὸ τῶν Ἑλληνοεβραίων κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ *Πουρείμ*. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ «κίνα γλῶσσα» ᾔδετο ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Ἠπείρου καὶ δὴ τῆς Ἄρτης καὶ τῶν Ἰωαννίνων, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα τὸ ᾆσμα τοῦτο ἐποιήθη ἐν Ἠπείρῳ. Γ. Ε.

κίνα (ἡ) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτως ὁ πικρὸς φλοιὸς τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ φυτοῦ *κιγχόνη* (βλ. λ.), γνωστὸς εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἀντιπυρετικός.

— **κίνας ἀλκαλοειδῆ** /*Ὀργ. Χημ.*/. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν τῇ κίνᾳ ἢ κιγχόνῃ ἀπαντώντων ἀλκαλοειδῶν εἶναι: ἡ *κιγχονίνη*, ἡ *κιγχονιδίνη*, ἡ *δικιγχονίνη*, ἡ *ὑδροκιγχονίνη*, ἡ *ὑδροκιγχονιδίνη*, ἡ *κιναμίνη*, ἡ *κινίνη*, ἡ *κινιδίνη*, ἡ *ὑδροκινίνη* κλπ., ἐξ ὧν πάλιν τὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ κινίνη, ἡ κινιδίνη, ἡ κιγχονίνη καὶ ἡ κιγχονιδίνη. Σ. Γ.

— **κίνας φλοιοί** (Cortex Chinchonae) /*Φαρμ. Χημ.*/. Προέρχονται ἐκ διαφόρων εἰδῶν τοῦ φυτοῦ τοῦ γένους τῶν *κιγχονῶν*, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῶν φυτῶν Chinchona, succirubra, C. calisaya, C. officinalis. Οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας συλλέγονται ὑπὸ εἰδικῶν ἀτόμων ἐκ τῶν Ἰνδῶν τοῦ Περοῦ, τῆς Βολιβίας καὶ τῆς Νέας Γρενάδης, ὀνομαζομένων Cascarilleros praeticos, οἵτινες κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν βροχῶν διατρέχουν τὰ παρθένα δάση, ὅπου ἀπαντῶσι τὰ φυτά, ἀπαλλάσσουσι ταῦτα ἀπὸ τῶν παρασίτων φυτῶν καὶ εἶτα ἀφαιροῦν τὸν φλοιὸν αὐτῶν. Αἱ λαμβανόμεναι ταινίαι τῶν φλοιῶν ξηραίνονται ὑπὸ τὸν ἥλιον ἢ εἰς τὸν ἀέρα καὶ τοποθετοῦνται εἰς σωρούς, ὅθεν εἶτα μεταφέρονται περαιτέρω. Ἡ ἐφαρμοζομένη ἀνωτέρω μέθοδος συντελεῖ μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν φυτῶν τῆς κιγχόνης, ὡς ἐκ τούτου ἤδη τείνουν νὰ ἐφαρμόσουν ἄλλας μεθόδους συλλογῆς τῶν φλοιῶν, ὀλιγώτερον βλαπτικὰς τῶν φυτῶν. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον διακρίνει τοὺς φλοιοὺς τῆς κίνας ἀναλόγως τοῦ φυτικοῦ μέρους, ἐξ οὗ ἐλήφθησαν, εἶτα ἀναλόγως τοῦ χρώματος καὶ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως.

Κυριώτεροι λιμένες ἐξαγωγῆς εἶναι διὰ τὴν Χιλὴν ἡ Iquique καὶ Arica, διὰ τὸ Περοῦ ἡ Lima Callao, διὰ τὴν Κολομβίαν ἡ Buonaventura κλπ. Ἐπίσης ἐξάγονται ἐκ τῶν Ἰνδιῶν, Κεϋλάνης, Ἰάβας εἰς Λονδῖνον, Ἀμστελλόδαμον, Χάβρην, Μασσαλίαν, Ἁμβοῦργον, ὅπου διαλέγονται καὶ πωλοῦνται ἀναλόγως τοῦ χρώματός των καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς % περιεκτικότητός των εἰς κινίνην. Ἡ δρόγη δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τοὺς φλοιοὺς τῆς Chinchona cupraea, οἵτινες ἔρχονται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν μορφὴν κιτρίνων πεπλατυσμένων τεμαχίων, περιέχουν δὲ κουπρεΐνην. Τοὺς φλοιοὺς τῆς κίνας ἀναμειγνύουν ἐπίσης μὲ τοὺς προερχομένους ἐκ τοῦ φυτοῦ Remijia pedunculata, οἵτινες περιέχουν μόνον 1—2 % κινίνης, 0,3 κινιδίνης, 0,45 % κιγχονίνης, ἐκτὸς δὲ τούτων χαιραμίνην καὶ κιγχαιραμίνην. Οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας περιέχουν 5,5 κινίνην, κινιδίνην, κιγχονίνην, κιγχονιδίνην, ὁμοκιγχονιδίνην, κιγχοτίνην, κιγχοναμίνην, κιναμίνην κλπ. ἡνωμένα μετὰ τοῦ κινικοῦ, κινοδεψικοῦ, ὑδροχλωρικοῦ, θειικοῦ ὀξέος, ἐκτὸς δὲ τούτων περιέχουν κινοβίνην, ἐρυθρὸν τῆς κίνας, κιγχόλην, ἥτις εἶναι χοληστερίνη, ρητινειώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας. Τὰ κύρια ἀλκαλοειδῆ τῶν φλοιῶν τῆς κίνας εἶναι ἡ κινίνη, ἡ κινιδίνη, ἡ κιγχονίνη καὶ ἡ κιγχονιδίνη. Ὡς τόπος σχηματισμοῦ αὐτῶν θεωρεῖται τὸ παρέγχυμα τῶν φύλλων τοῦ φυτοῦ τῆς κιγχόνης. Τὰ εἰς τὸν φλοιὸν τοῦ παρεγχύματος τῶν φυτῶν τῆς κιγχόνης διεσπαρμένα κρυσταλλώσιμα ἀλκαλοειδῆ εἶναι προϊὸν μετατροπῆς τῶν εἰς τὰ φύλλα σχηματιζομένων μὴ κρυσταλλωσίμων ἀλκαλοειδῶν. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ὁ φλοιὸς τῆς κίνας εἰς δόσεις πλειστάκις τῆς ἡμέρας εἰς κόνεις ἢ καταπότια, ὡς καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψημάτων, ὡς τονωτικὸν καὶ διεγερτικὸν τοῦ στομάχου καὶ ὡς ἀντιπυρετικόν. Εἰς κανονικὰς δόσεις χορηγούμενοι ἐλαττοῦσι τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα τῶν ἀποβαλλομένων οὔρων, αὐξάνουν ὅμως τὴν ἀποβολήν. Δρῶσιν ὡς στυπτικὸν τοῦ ἐντέρου, λόγῳ τῆς περιεκτικότητός των εἰς κινοταννικὸν ὀξύ, ὡς ἀντιπυρετικόν, λόγῳ τῆς περιεκτικότητός των εἰς κινίνην, καὶ ὡς εὐστόμαχον, λόγῳ τῆς πικρότητός των, ὀφειλομένης ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν παρουσίαν τῆς κινίνης καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ κινικὸν ὀξύ. Εἰς μεγάλας δόσεις οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας προκαλοῦν ναυτίας, ἐμέτους, ξηρότητα τοῦ στόματος καὶ τοῦ λάρυγγος καὶ δυσκοιλιότητα συνοδευομένην ὑπὸ ἐντερίτιδος. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν τοῦ βάμματος τῆς κιγχόνης, τοῦ συνθέτου βάμματος τῆς κιγχόνης, τοῦ οἴνου τῆς κιγχόνης, τοῦ ξηροῦ ἐκχυλίσματος τῆς κιγχόνης, τοῦ σιροπίου τῆς κιγχόνης κλπ., χρησιμοποιοῦνται ὅμως ἀκόμη πρὸς παρασκευὴν διαφόρων χρισμάτων πρὸς πλύσιν τῆς κεφαλῆς, ὀδοντοκόνεων κλπ. Τὸ ὄνομα *κιγχόνη*, τὸ ὁποῖον φέρουν τὰ παραγωγὰ τῆς δρόγης φυτά, ἐδόθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς πριγκιπίσσης Chinchone, συζύγου τοῦ ἀντιβασιλέως τοῦ Περοῦ, ἥτις ἐθεραπεύθη τῷ 1638 ἐκ διαλείποντος πυρετοῦ, χρησιμοποιήσασα ἀφέψημα φλοιῶν κίνας. Ἡ ὀνομασία κίνα ἰνδιστὶ σημαίνει φλοιός. Οἱ Ἴνκας ἐχρησιμοποίουν πολὺ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς τοὺς φλοιοὺς τῆς κίνας ὡς ἀντιπυρετικόν, δὲν ἐμαρτύρουν ὅμως εἰς τοὺς Εὐρωπαίους τὸ φυτόν, ἐξ οὗ προήρχοντο οὗτοι. Αἱ πρῶται θεραπευτικαὶ μνεῖαι ἀνάγονται εἰς τὸν ἰησουΐτην Juan Lopez, ὅστις, θεραπεύσας διαλείποντας πυρετοὺς διὰ τῆς δρόγης ταύτης, ἀπέστειλε κόνιν φλοιοῦ τῆς κίνας εἰς Εὐρώπην, ὅπου ὁ λαὸς τὴν ὠνόμασε *κόνιν τῶν ἰησουϊτῶν*. Ὁ δόκτων Juan de Vega εἰσήγαγεν εἰς τὴν θεραπευτικὴν τὴν δρόγην ὑπὸ τὸ ὄνομα polva della Condessa (=κόνις τῆς κομίσσης). Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Michel Bolaz τὴν εἰσήγαγεν εἰς Ἀμβέρσαν. Ἡ δρόγη ἐχρησιμοποιήθη καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν χάρις εἰς τὸν Robert Talbot, φαρμακοποιὸν-ἐδωδιμοπώλην τοῦ βασιλέως, ὅστις τὴν παρήγγειλεν εἰς τὸν Κάρολον τὸν Β'. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ', ἀγοράσας ἀντὶ 20.000 λουδοβικίων τὸ μυστικὸν τῆς κατασκευῆς τῆς κόνεως παρήγγειλε διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ὅπως ἡ θαυμασία αὕτη κόνις πωλῆται εἰς ὅλα τὰ φαρμακεῖα. Ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὸ παραγωγὸν τῆς κόνεως φυτόν, καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ τοὺς ἰθαγενεῖς, οἵτινες ἐπώλουν ἄλλα προϊόντα ἀντὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς κίνας, ἀνέθεσεν εἰς τοὺς Charles de Condamine καὶ Jussien νὰ ταξιδεύσωσιν εἰς Ἀμερικὴν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Αὐξανομένου ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τοῦ ἐμπορίου τῆς δρόγης ταύτης, ὁ διοικητὴς τοῦ Payta, ὅθεν ἐξήγετο ἡ κόνις, ἐξέδωκεν αὐστηροὺς νόμους, πρὸς περιορισμὸν τῆς νοθείας καὶ πρὸς ἀπαγόρευσιν ἀποστολῆς εἰς Εὐρώπην τῆς δρόγης ἢ σπερμάτων τοῦ φυτοῦ. Ὁ Ὁλλανδὸς Hasker μετέφερεν ἐξ Ἀμερικῆς σπέρματα τοῦ φυτοῦ, ἅτινα ηὐδοκίμησαν εἰς Βαταβίαν. Ὁ Marckam μετεφύτευσε τοιαῦτα εἰς Neilgharries καὶ εἰς Ἰνδίας, αἱ ἀπόπειραι ὅμως αὗται τῆς καλλιεργείας δὲν ἔδωκαν ταχέως τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον. Κ. Γ. Μ.

κινὰ (πληθ. *κινὼθ* καὶ *κινείμ*). Ποιητικὸν εἶδος ἀκμάσαν ἰδίᾳ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑβραίοις καὶ συγγενεῦον πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἐλεγεῖον ἢ τὸν θρῆνον. Συνήθως ἐκαλεῖτο καὶ *ἐχὰ* (=πῶς) ἐκ τῆς ἀρχικῆς λέξεως, δι' ἧς ἤρχιζεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ πρώτη φράσις τοῦ θρήνου: «Πῶς ἔπεσαν δυνατοὶ ἐν μέσῳ τοῦ πολέμου» (Β' Βασιλειῶν α' 25), «Πῶς ἐγένετο πόρνη πόλις πιστή» (*Ἠσαΐα* α' 21). Οἱ ἐπὶ τῇ ἁλώσει καὶ τῇ καταστροφῇ τῆς Ἱερουσαλὴμ συντεθέντες θρῆνοι ἀποτελοῦν τὸ τελειότερον δημιούργημα τοῦ λογοτεχνικοῦ αὐτοῦ εἴδους τῶν κινώθ. Ἡ κινὰ δὲν ἐνεπνέετο μόνον ἐκ δημοσίων συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀτομικῶν δυστυχημάτων. Ἡ θρηνῳδὸς κινὰ ὑπὸ τύπον μοιρολογίου ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἀρχέγονον ἑβραϊκὴν κοινωνίαν. Ὁ Δαυῒδ παρέχει πολύτιμα στοιχεῖα πρὸς κατάληψιν τοῦ θρηνικοῦ τούτου εἴδους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑβραϊκῇ ποιήσει, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Ἱερεμίας, ἐκφραζόμενος εἰς ὕφος μεστὸν πάθους καὶ συγκινήσεως, ἀποβαίνει ὁ κατ' ἐξοχὴν θρηνοποιὸς τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς κινά, ὡς λογοτεχνικοῦ εἴδους, δὲν ἀνεκόπη καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ βιβλικοῦ κανόνος. Ἐν τῇ ἀπεράντῳ ταλμουδικῇ γραμματείᾳ εὑρίσκονται κατεσπαρμένα θρηνητικὰ κινώθ, ἅτινα ἀπηγγέλθησαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου μεγάλων νομοδιδασκάλων. Ταυτοχρόνως συνετελεῖτο καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐθνικῆς κινά, ἥτις στρέφεται πάντοτε περὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ. Εἰς μέγαν ὅμως βαθμὸν ἀναπτύξεως ἔφθασεν ἡ ἱσπανοεβραϊκὴ τοῦ μεσαίωνος διὰ τοῦ Ἀλεβῆ, τοῦ Ἴμπν Γκεμπιρὸλ καὶ τοῦ Ἴμπν Ἐζρά. Μοναδικὸν πρότυπον ἐθνικῆς κινᾶ παρέχει ἡ θρηνῳδία τοῦ Ἀλεβῆ: «Σιών, δὲν θὰ μὲ ἐρωτήσῃς πῶς περνοῦν οἱ αἰχμάλωτοί σου»; τῆς ὁποίας ἑλληνικὰς μεταφράσεις ἐδημοσίευσαν οἱ Ν. Καρβούνης καὶ Γ. Ἐλιγιά. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ κινὰ ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Ἡ πρακτικὴ ὄψις τῆς σιωνιστικῆς ἰδέας, ἀποκλείουσα τὴν μοιρολατρικὴν θρηνῳδίαν, καλεῖ τὴν ἑβραϊκὴν νεολαίαν εἰς τὸ ἔργον τῆς θετικῆς ἀνοικοδομήσεως. Γ. ΕΛΙΓΙΑ

κινάβρα (ἡ)· ἡ ἀπὸ τῶν ἐπιβητόρων τράγων δυσωδία ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀργασμοῦ, κοιν. *τραγίλα*· || ἡ ἀπὸ τῶν μασχαλῶν ἕνεκα τοῦ ἱδρῶτος, ἀρχ. *γράσος*.

Κίναδος /*Μυθολ.*/ Εἷς τῶν φερομένων ὡς πηδαλιούχων τοῦ πλοίου τοῦ Μενελάου κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐκ Τροίας (*Παυσ.* Γ' 22, 10). Κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ἐδεικνύετο «μνῆμα» αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ὄνου Γνάθος ἐν τῇ Λακωνικῇ παρὰ τὸν Βοιατικὸν κόλπον. Π. Ν. Π.

Κινάδων. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν Σπάρτῃ ἐξυφανθείσης ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος συνωμοσίας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀγησιλάου (399 π. Χ.). Ἀνῆκεν εἰς τοὺς πτωχεύσαντας ἕνεκα τῶν συνεχῶν στρατειῶν Σπαρτιάτας καὶ κατ' ἀκολουθίαν στερηθέντας τῶν τελείων πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὡς μὴ δυναμένους νὰ πληρώνωσι τὸ νενομισμένον τέλος, καλουμένους δὲ *ὑπομείονας*. Ὁ Κινάδων, ἐπειδὴ ἐκοσμεῖτο μὲ μεγάλα φυσικὰ χαρίσματα, δεξιότητα καὶ δραστηριότητα κυρίως, εἶχε χρησιμοποιηθῆ πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων (τελῶν) εἰς διαφόρους δημοσίας ὑπηρεσίας, ἀλλ' εἶχε μείνει πάντοτε ἀμέτοχος πάσης τιμῆς καὶ παντὸς προνομίου. Τὴν ἀτιμίαν ὅμως ταύτην, φιλοτιμότατος ὤν, βαρέως ἔφερε καὶ διὰ τοῦτο ἐμελέτησε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Τοὺς συνωμότας ἐστρατολόγει κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: ὡδήγει ἕκαστον εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐκεῖ, ἀφοῦ τὸν προεκάλει νὰ ἀριθμήσῃ τοὺς ἔχοντας, πλὴν τῶν βασιλέων, γερόντων καὶ ἐφόρων, πλήρη τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, οἵτινες δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 40 ἐκ τῶν τετρακισχιλίων Σπαρτιατῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν: «Τοὺς μὲν τετρακισχιλίους νόμιζε συμμάχους, τοὺς δὲ ὀλίγους πολεμίους». Μετὰ ταῦτα τὸν ὡδήγει εἰς τὴν ἀγοράν, ἔνθα ἐπωλοῦντο ξίφη, ἐγχειρίδια, πελέκεις, ἀξῖναι, δρέπανα καὶ ἄλλα σιδηρικὰ καὶ ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ὅτι πάντα ταῦτα θὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ὅπλα κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς στάσεως, τὴν ὁποίαν προθύμως θὰ συνδράμωσιν ὑπομείονες, νεοδαμώδεις, περίοικοι καὶ εἵλωτες. Εἷς τῶν κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον μυουμένων κατέδωκε τὰ τῆς συνωμοσίας εἰς τοὺς ἐφόρους, οἵτινες, καταπλαγέντες, συνεννοήθησαν μετὰ τῶν γερόντων περὶ ἐξοντώσεως τοῦ Κινάδωνος. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοβοῦντο μήπως ἡ σύλληψις αὐτοῦ ἐν Σπάρτῃ προκαλέσῃ τὴν ἐξέγερσιν τῶν συνωμοτῶν, τῶν ὁποίων τὸν ἀριθμὸν ἠγνόουν, ἀπέστειλαν αὐτὸν δι' ἐμπιστευτικὴν δῆθεν ὑπόθεσιν εἰς Αὐλῶνα, κατὰ τὰ ὅρια Μεσσηνίας καὶ Ἠλείας. Ὁ Κινάδων ἀνέλαβε τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἄνευ ὑποψίας τινός, διότι πολλάκις εἶχον ἀνατεθῆ εἰς αὐτὸν ἐμπιστευτικαὶ ἀποστολαί. Πρὶν ἢ ὅμως φθάσῃ εἰς Αὐλῶνα, οὗτος συνελήφθη, κατόπιν προσυνεννοήσεως τῶν ἀρχόντων, καὶ βασανισθεὶς ὠνόμασε τοὺς συνωμότας του, οἵτινες καὶ συνελήφθησαν. Μετὰ ταῦτα μετεκομίσθη καὶ ὁ Κινάδων εἰς Σπάρτην καὶ περιήχθη διὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως, ἔχων δεδεμένας τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον εἰς σιδηροῦν κλοιόν, ἀφοῦ δὲ ἐμαστιγώθη πολλάκις καὶ ὑπέστη καὶ ἄλλας πολλὰς βασάνους ἐφονεύθη μετὰ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν. Οὕτως ἐσώθη ἡ ἐν Σπάρτῃ ὀλιγαρχία. Κ.Α.Ψ.

κιναζολίνη (ἡ) /*Ὀργαν. Χημ.*/. Συμπεπυκνωμένον πυριμιδινικὸν παράγωγον τοῦ τύπου

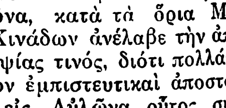

Τήκεται εἰς 48° καὶ βράζει εἰς 243°. Ἀποτελεῖ τὴν βάσιν σειρᾶς ὅλης ὀργανικῶν ἑνώσεων, αἵτινες εἶναι βασικῶν ἰδιοτήτων καὶ ἀρκούντως σταθεραί. Σ. Γ.

κιναίδεια (ἡ) /*Ἰατρ.*/ βλ. *παιδεραστία*.

Κιναιδοκολπῖται (οἱ) /*Ἀρχ.*/. Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Ἀραβίας, ἀναφερόμενος ἐν τῇ ἐν Ἀδούλιδι τῆς Ἀβησσυνίας ὑπὸ Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου ἀνακαλυφθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναφέρεται ἡ κατὰ τῆς Ἀραβίας ἐκστρατεία τοῦ βασιλέως τῶν Ἀξουμιτῶν, ὅστις καὶ τοὺς ὑπέταξε. Ν. Μ.

Digitized by Google

κίναιδος (ὁ)· ὁ ἐρχόμενος εἰς παρὰ φύσιν συνουσίαν, ἰδίᾳ ὁ πάσχων, ἄλλως *καταπύγων*, ἀντίθ. *ἀρσενοκοίτης*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *παιδεραστία*.

κιναιδώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὁμοιάζων πρὸς κίναιδον, ὁ ἰδιάζων εἰς κίναιδον: «συμπεριφορὰ—, φωνὴ κιναιδώδης».

Κιναίθιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Λακωνίας ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Η. 360). Ἡ ταυτότης τοῦ ἀκρωτηρίου δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη· πάντως πρόκειται περὶ ἄκρας τῆς ΝΔ. τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου ἀκτῆς τῆς μεταξὺ Κάβο - Γκρόσσο (Θυρίδες) καὶ Ματαπᾶ (Ταινάρου) παρὰ τὸν λιμένα Μαρμάρι (πλάτ. 36° 25′ Β., μῆκ. 22° 29′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) προεχούσης. Σ. Ε. Λ.

Κιναίθων. Ἐπικὸς ποιητὴς ἐκ Λακεδαίμονος, ζήσας κατὰ τὸν Ζ′ ἢ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνα. Οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν: α′) Τὴν «Οἰδιπόδειαν», ἐπικὸν ποίημα ἐξ ἑξακισχιλίων στίχων, τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς παραδόσεως, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ ποιητὴς τῆς «*Νεκυίας*» ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ. Τὸ ποίημα τοῦτο εἶχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μεγίστην διάδοσιν καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ διὰ τὴν δραματικὴν ποίησιν τοῦ Ε′ αἰῶνος. β′) Τὴν «*Μικρὰν Ἰλιάδα*» καὶ γ′) τὴν «Ἡράκλειαν», ἐπικὸν ποίημα, τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο τὴν μυθικὴν παράδοσιν τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων. Ἐκ πάντων τούτων δὲν ἐσώθησαν εἰμὴ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα. Ν. Α.

κιναισθησία (ἡ). Καλεῖται οὕτως (ἢ *κιναισθητικὴ αἴσθησις*) ἡ αἴσθησις τῶν παθητικῶν κινήσεων. Ἂν κλείσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτόμου τινὸς καὶ εἶτα κινήσωμεν τὴν χεῖρα, φέρ' εἰπεῖν, αὐτοῦ, παρατηροῦμεν, ἐρωτῶντες, ὅτι ἔχει γνῶσιν τοῦ γεγονότος, χωρὶς νὰ βλέπῃ τοῦτο. Ἡ τοιαύτη αἴσθησις δὲν εἶναι εἰδική, ἀλλ' εἰς γένεσιν αὐτῆς συμβάλλονται ἡ ἀρθρικὴ αἴσθησις, ἡ αἴσθησις τῶν νευρικῶν κορμῶν, ἡ αἴσθησις τῶν ὀστῶν καὶ συνδέσμων, ἡ αἴσθησις τῆς πιέσεως καὶ ἡ στερεογνωστική. Αὕτη ἀποτελεῖ μετὰ τῆς αἰσθήσεως τῶν ἐνεργητικῶν κινήσεων καὶ τῶν τμηματικῶν αἰσθήσεων τῶν ἄκρων τὴν μυϊκὴν αἴσθησιν, πᾶσαι δ' ὁμοῦ τὴν ἐν τῷ βάθει αἰσθητικότητα. Ἡ κιναισθησία ἐλλείπει ἐπὶ παθήσεων τῶν ὀπισθίων ριζῶν ἢ ἐπὶ παθήσεων τῶν δεματίων Goll καὶ Burdach, δι' ὧν μεταβιβάζεται εἰς τὸν θάλαμον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν φλοιόν. Π. Ζ.

κιναισθητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κιναισθησίαν, ὁ ταύτην προκαλῶν.

— **κιναισθητικὰ** ***αἰσθήματα***. Καλοῦνται οὕτως (ἢ καὶ *μυϊκὰ* καὶ *κινητικὰ*) τὰ αἰσθήματα ἐκεῖνα, ἅτινα προκαλοῦνται ἐν ἡμῖν ἐξ ἐρεθίσεως τῶν εἰς τοὺς τένοντας, τοὺς μῦς καὶ τὰς ἀρθρώσεις ἀποληγόντων αἰσθητηρίων νεύρων καὶ παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς πληροφορίας περὶ τῶν θέσεων καὶ τῶν κινήσεων τῶν κινητῶν μελῶν τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ περὶ τῆς ἐντάσεως ἢ χαλαρώσεως τῶν μυῶν ἡμῶν. Ὄργανα τῶν αἰσθημάτων τούτων εἶναι οἱ μύες, οἱ τένοντες καὶ αἱ ἀρθρώσεις, δι' ὧν ἐκτελοῦνται αἱ κινήσεις αὗται καὶ ἐξ ὧν διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ νεύρων μεταβιβάζονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον οἱ ἐκ τῶν κινήσεων τούτων ἐρεθισμοί. Τοιαῦτα λ. χ. ὄργανα εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἄνω καὶ κάτω ἄκρων, τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ κορμοῦ, καὶ τὰ φωνητικὰ ὄργανα κατὰ τὴν ἄρθρωσιν τῶν λέξεων καὶ κατὰ τὸ ᾆσμα, ὡς καὶ οἱ κινητήριοι μύες τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ προσώπου. Χαρακτηριστικὸν τῶν αἰσθημάτων τούτων εἶναι ὅτι ἀφίνουν βαθύτερα ἴχνη εἰς τὴν συνείδησιν ἢ τὰ ἐκ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων αἰσθήματα καὶ ἐπομένως αἱ ἐξ αὐτῶν παραστάσεις παραμένουν διαρκέστερον ἐν τῇ συνειδήσει. Σταθερὰ καὶ σχεδὸν ἀνεξίτηλα παραμένουν ἐν τῇ συνειδήσει τὰ πολύπλοκα συμπλέγματα κινήσεων τῶν φωνητικῶν ὀργάνων κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον, τῆς χειρὸς κατὰ τὴν γραφὴν καὶ τὰς ἄλλας ἐργασίας καὶ ἀσκήσεις, τῶν ποδῶν κατὰ τὴν ἐκμάθησιν χορῶν κτλ. Εἰς τὴν ἀνωτέρω παρατήρησιν στηριζομένη ἡ σύγχρονος διδακτικὴ συνιστᾷ, ὅπως ἀπομνημονεύωσιν οἱ μαθηταὶ οὐ μόνον ἀκούοντες καὶ ἀναγινώσκοντες, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων ἀπαγγέλλοντες, γράφοντες ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως μιμούμενοι διὰ κινήσεων τὸ πρὸς ἀπομνημόνευσιν ἀντικείμενον τῆς διδασκαλίας. Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

— **κιναισθητικὸς** ***τύπος***. Εἷς ἐκ τῶν τριῶν παραστατικῶν τύπων, παρὰ τὸν ἀκουστικὸν καὶ ὀπτικόν, εἰς οὓς διακρίνονται οἱ ἄνθρωποι. Ὁ κιναισθητικὸς τύπος ἀπομνημονεύει εὐκόλως καὶ ταχέως κινήσεις, ἐνῷ ὁ ὀπτικὸς ἀπομνημονεύει εὐκόλως εἰκόνας καὶ ὁ ἀκουστικὸς ἤχους. Ἵνα π. χ. ἀπομνημονεύσῃ τι ὁ κιναισθητικὸς τύπος, ἀρκεῖ νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ διὰ ζώσης ὀλίγας σχετικῶς φοράς· ὕστερον δέ, ἀφοῦ τὸ ἀπομνημονεύσῃ οὕτω, τὸ ἀποδίδει ἀνακαλῶν τὰς μυϊκὰς παραστάσεις τῶν ἰδίων αὐτοῦ φωνητικῶν ὀργάνων, αἵτινες ἐνεχαράχθησαν εἰς τὴν συνείδησίν του κατὰ τὰς πρὸς ἀπομνημόνευσιν ἐπαναλήψεις. Ἡ ἀνάκλησις τότε τῶν μυϊκῶν παραστάσεων γίνεται οἱονεὶ αὐτομάτως, διότι διὰ τῶν πρὸς ἀπομνημόνευσιν ἐπαναλήψεων ἐσχηματίσθη σειρὰ παραστάσεων κατὰ τὸν νόμον τοῦ συγχρονισμοῦ συνδεθεισῶν πρὸς ἀλλήλας καθ' ὡρισμένην τάξιν, οὕτως ὥστε, δοθείσης διὰ βουλητικῆς ἐνεργείας τῆς πρώτης ἐκ τῆς σειρᾶς, αἱ ἄλλαι ἐπακολουθοῦν ἀναγκαίως κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, συμφώνως πρὸς τοὺς περὶ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων νόμους· τοιοῦτό τι συμβαίνει μὲ τὴν αὐτόματον ἐκ μέρους μας ἀπαγγελίαν τῆς Κυριακῆς προσευχῆς εὐθὺς ἅμα ἀκούσωμεν τὴν φράσιν «Πάτερ ἡμῶν», ὡς καὶ παντὸς ἐκ στήθους ὑφ' ἡμῶν ἀπομνημονευθέντος. Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

κιναλδικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις λαμβανομένη δι' ὀξειδώσεως τῆς *κιναλδίνης*. Ἔχει τὸν τύπον

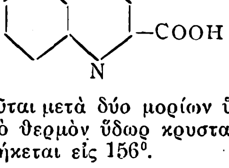

καὶ κρυσταλλοῦται μετὰ δύο μορίων ὕδατος εἰς εὐδιάλυτον εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ κρυσταλλικὸν σῶμα. Ὡς ἄνυδρον τήκεται εἰς 156°. Σ. Γ.

κιναλδίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *κινολινικῶν σωμάτων*. Χημικῶς εἶναι α-μεθυλοκινολίνη καὶ ἔχει τὸν τύπον

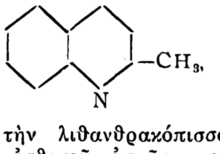

Ἀπαντᾷ εἰς τὴν λιθανθρακόπισσαν καὶ εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, ἀσθενοῦς ὀσμῆς κινολίνης, βράζον εἰς 247°. Παρασκευάζεται διὰ συμπυκνώσεως ἀνιλίνης μετὰ ἀκεταλδεΰδης καὶ χρησιμεύει ὡς πρώτη ὕλη παρασκευῆς συνθετικῶν χρωμάτων, ὡς τὸ *κίτρινον τῆς κιναλδίνης*. Σ. Γ.

— ***κιναλδίνης κίτρινον*** *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα παράγωγον τῆς κιναλδίνης. Σ. Γ.

κιναλδινικὴ ***σύνθεσις*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ διὰ συμπυκνώσεως ἀρωματικῶν ἀμινῶν μετὰ δύο μορίων ἀλδεΰδης τοῦ τύπου $R.CH_2.CHO$ παρουσίᾳ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος παρασκευὴ κινολινικῶν σωμάτων. Σ. Γ.

Κίναλη *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας χωρίου *Κοκκινόχωμα* (βλ. λ.).

Κιναλῆ-*ἀδᾶ* *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς νήσου *Πρώτης*, μιᾶς τῶν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν Πριγκιποννήσων. Ν. Μ.

κιναλιζαρίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *ἀλιζαρίνης* μπορντὼ (βλ. λ.).

κινάμωμον (τὸ) (Cinnamomum) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *κιννάμωμον*.

Κιναμπάρδι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας χωρίου *Ροϊνὸν* Νέον (βλ. λ.).

κίναν *[Μουσ.]*. Ἔγχορδον ὄργανον τῆς Κίνας, οὗτινος τὸ ἠχεῖον ἔχει σχῆμα πλοίου. Ἐκ τῆς ἄνω πλευρᾶς τοῦ ἠχείου ἀναχωρεῖ ἱστίον στρογγυλούμενον πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν καὶ σχηματίζον τόξον. Ἐπὶ τοῦ τόξου τούτου ἐκτείνονται χορδαὶ ἐξ ἐντέρου, συνδεόμεναι πρὸς τὸ ἠχεῖον δι' εἰδικῶν ἁρμῶν. Γ. Σ.

κινάρα (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *κυνάρα*.

Κίναρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐλάσσων τοῦ Αἰγαίου (πλάτ. 36° 58′ ½ Β., μῆκ. 26° 18′ ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalimno to Rhodos), 10 μίλλια Α.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κρίκελος, ἀνατολικῆς τῆς Ἀμοργοῦ ἐσχατιᾶς, καὶ 28½ μίλλια Δ. τῆς ΒΔ. ἐσχατιᾶς τῆς Καλύμνου. Τραχεῖα καὶ βουνώδης (1050 πόδ.), ἀποτελεῖ μετὰ τῶν νησίων *Γλάρος* καὶ *Μαῦρο* καὶ τῆς νήσου *Λέβιθα* τὴν δωδεκανησιακὴν συστάδα τῶν *Λεβίθων*, οὖσα δυτικωτάτη ἐν αὐτῇ καὶ ἀντικρύζουσα τὴν ἑλληνικὴν νησῖδα Λιαντή, ἧς ἀπέχει 6 μιλ. Ἐπ' αὐτῆς παραμένουσιν ὀλίγοι ποιμένες, τὴν ἐπισκέπτονται δὲ περιστατικῶς ἁλιεῖς, προσεγγίζοντες τὸν ἐν τῇ νοτίᾳ ἀκτῇ της ὕφορμον *Πνιγός*. Ἡ ὀνομασία της εἶναι ἡ αὐτὴ ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· ὁ Πλούταρχος τὴν ὀνομάζει «σκληράν, ἄκαρπον καὶ φυτεύεσθαι κακήν». Σ. Ε. Λ.

Κίνας ***θάλασσα***· *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Σινικὴ θάλασσα*.

κινᾶς (ὁ), ἢ ἁπλῶς ***κνᾶ*** (ἀραβ. χεννά)· ξανθὴ ὑπέρυθρος βαφὴ διὰ τὴν κόμην ὡς καὶ διὰ τοὺς ὄνυχας καὶ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων (ἀρχικῶς τῶν Τουρκισσῶν), *κάνθη*, *κύπρος*, *ξάνθιον* παρὰ Διοσκορίδῃ.

Κινᾶς, ***Δημήτριος***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Δρέδων τῆς Τριφυλίας. Ἦτο Κλέφτης περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, καὶ καταδιωκόμενος τῷ 1804 κατέφυγεν εἰς Ἑπτάνησον. Ἐκεῖ κατετάχθη εἰς τὰ ρωσικὰ τάγματα τῆς Ἑπτανήσου, ὑπηρέτησε κατόπιν εἰς τὰ γαλλικὰ τοιαῦτα καὶ κατὰ τὸν Ἀγῶνα σχηματίσας σῶμα Πελοποννησίων καὶ Κεφαλλήνων ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἠλείαν, ἐπολέμησε γενναίως καὶ ἔπεσεν εἰς τὸ Λαντζόϊ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως. Γ. Δ. Κ.

κινασεπτόλη (ἡ) (Chinaseptol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ κινολινομετασουλφονικὸν ὀξύ:

$C_9H_5 \Big\langle {SO_3H. \atop OH}$ Κρύσταλλοι κιτρινόλευκοι, δυσδιάλυτοι εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, διαλυτοὶ εἰς ζέον ὕδωρ, τηκόμενοι εἰς 295°. Ἀνεγράφη ἐσωτερικῶς ἡ κινασεπτόλη ὡς ἀντισηπτικὸν τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων. Κ. Γ. Μ.

κινάση *[Χημ.]*· βλ. λ. *ἔνζυμος*.

κιναφαινίνη (ἡ). Σκεύασμα ἐκ κινίνης καὶ φαινετιδίνης. Ἄγευστος λευκὴ κόνις, δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον ἀντιπυρετικὸν καὶ ἀντινευραλγικόν, ὡς καὶ κατὰ τοῦ κοκκύτου. Σ. Γ.

κιναφθόλη (ἡ) (Chinaphtol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ β-ναφθολοσουλφονικὴ κινίνη: $C_{20}H_{24}N_2O_2\,(C_{10}H_6\,OH\,SO_3H)_2$. Κιτρίνη κόνις κρυσταλλική, πικρᾶς γεύσεως, ἀναλύεται εἰς τὸ ὕδωρ, εἶναι ἐλάχιστα διαλυτὴ εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, τηκομένη εἰς 185°—186°, περιέχουσα δὲ 42 % κινίνης. Ἀνεγράφη ἐπὶ κοιλιακοῦ τύφου, δυσεντερίας, ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων καὶ φυματιάσεως τῶν ἐντέρων. Κ. Γ. Μ.

Κίνγκ (King), ***Ἰωνᾶς***. Ἀμερικανὸς ἱεραπόστολος. Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὰς ἐξ Ἀμερικῆς βοηθείας πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν Ἕλληνας, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1828 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετ' ἄλλων δύο Ἀμερικανῶν, κομιστὴς ἐνδυμάτων καὶ ζωοτροφιῶν, καὶ ἵδρυσε καὶ σχολὴν ἐν Ἀθήναις. Τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1832, γράφων πρὸς αὐτὸν ἐξ Αἰγίνης ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, θερμῶς ηὐχαρίστει διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐνεργείας του. Ὁμοίως συνεδέετο διὰ φιλίας πρὸς τὸν Κίνγκ καὶ ὁ Νεόφυτος Βάμβας, ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ὁποίου πρὸς τὸν Κίνγκ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1 Φεβρουαρίου 1832) μανθάνομεν, ὅτι οὗτος ἐσκόπει νὰ ἱδρύσῃ ἀκαδημίαν (ἀνωτάτην σχολὴν) ἐν Ἀθήναις. Ὁ σύνδεσμος τοῦ Κίνγκ πρὸς τὸν Νεόφυτον Βάμβαν ὠφείλετο καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ πρώτου πρὸς διάδοσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐν ἁπλῇ γλώσσῃ διὰ προσηλυτευτικοὺς σκοπούς. Ὁ Ἰωνᾶς Κίνγκ εἰργάσθη πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν προτεσταντισμόν. Τούτου ἕνεκα μεγάλως συνετάραξε τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Ἐκτὸς ἄλλων συγγραμμάτων κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῷ 1845 ἐδημοσίευσεν «Ἀπολογίαν», ἣν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατεδίκασε δι' ἐγκυκλίου πρὸς τὸν λαὸν ἀπὸ 7 Αὐγούστου 1845. Τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1851 κατεδίκασε καὶ ἕτερα βλάσφημα συγγράμματα αὐτοῦ. Ὁ Κίνγκ κατηγγέλθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια, ἅτινα, μετὰ πολύκροτον δίκην, κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Κίνγκ ἐξηκολούθησε τὴν προσπάθειαν τῆς διαδόσεως τοῦ προτεσταντισμοῦ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀπέθανε τῷ 1869. † Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

—**Κίνγκ** (King), ***Κάρολος***. Ἄγγλος συνθέτης καὶ διδάκτωρ τῆς μουσικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης (1687—1748). Συνέθεσε κυρίως ἔργα θρησκευτικὰ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Παύλου καὶ τοῦ Ἁγίου Μπέννετς-Φίνκ, ἔνθα ἐχρημάτισεν ὀργανοκρούστης. Γ. Σ.

— **Κίνγκ** (King), ***Κάρολος-Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς εἰς τὸ Νιοῦπορτ τῷ 1818 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1888 ἐν Λονδίνῳ. Μανιώδης συλλέκτης ἀρχαίων πολυτίμων λίθων καὶ κοσμημάτων ἐν γένει, ἀναγνωριζόμενος διεθνῶς ὡς αὐθεντία εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῆς ἀρχαιολογίας, ἐσχημάτισε πλουσίαν συλλογήν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται σήμερον ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ μουσείῳ τῆς Νέας Ὑόρκης. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Antique gems, their origin, uses and values» (1860), «The gnostics and their remains» (1887). «The natural history of precious stones and gems and of the precious metals» (1865), «The Handbook of engraved gems» (1885), «Early Christian Numismatics (1873). Ὁ Κίνγκ, κάτοχος ἐπίσης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς λογοτεχνίας, ἐξέδωκε τὸν Ὁράτιον (1869), εἰκονογραφήσας τὴν ἔκδοσιν δι' εἰκόνων ἐξ ἀρχαίων κοσμημάτων, καὶ μετέφρασε τὰ «Ἠθικὰ» τοῦ Πλουτάρχου (1882) καὶ τὰ ἔργα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ (1888). Β. Δ. Θ.

— **Κίνγκ** (King), ***Κλάρενς***. Ἀμερικανὸς γεωλόγος (1842—1901). Ἡ ἀξιολογωτέρα ἐργασία του

Digitized by Google

εἶναι ἡ γεωλογικὴ ἐξερεύνησις τοῦ τεσσαρακοστοῦ παραλλήλου τῆς γῆς, ἐπὶ τῶν πορισμάτων δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐστηρίχθη ὁ τοπογραφικὸς καὶ γεωλογικὸς ἄτλας τῶν Βραχωδῶν 'Ορέων, τῶν λεκανοπεδίων τοῦ Πρασίνου ποταμοῦ καὶ Οὔτα καὶ τοῦ ὀροπεδίου καὶ λεκανοπεδίου τῆς Νεβάδας. 'Εξελέγη διευθυντὴς (1879) τῆς «Γεωλογικῆς 'Επιθεωρήσεως τῶν 'Ην. Πολιτειῶν» καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος διηύθυνε τὰς ἐξερευνήσεις ἐν Κολοράδῳ, ἐν τῷ διαμερίσματι «Εὕρηκα» καὶ ἀλλαχοῦ. 'Αξιοσημείωτος συμβολὴ εἰς τὴν γεωλογίαν εἶναι μία μελέτη του ἐπὶ τῆς ἡλικίας τῆς Γῆς, δημοσιευθεῖσα τῷ 1893. Λ. Α.

— **Κίνγκ** (King), ***Ματθαῖος-Πέτρος.*** Ἄγγλος συνθέτης (1773—1823), γενόμενος γνωστὸς διὰ τοῦ ὀρατορίου: «The intercession», πλείστων ἀγγλικῶν μελοδραμάτων, τεμαχίων κλειδοκυμβάλου, σονατῶν, κ.λ.π., τῶν θεωρητικῶν ἔργων: «General treatise of music» (1800), «Thorough-bass made easy to every capacity» κ.τ.λ. Γ. Σ.

— **Κίνγκ** (King), ***Ὀλιβερ.*** Ἄγγλος συνθέτης (1855), μαθητὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Λειψίας. Συνέθεσε τὸν «Ψαλμὸν 137» (1888), «The Romance of the Rose» διὰ χορὸν καὶ ὀρχήστραν, «Proserpina», διὰ γυναικεῖον χορόν, τὰς «Ναϊάδας», διὰ γυναικεῖον χορόν, εἰσαγωγάς, μίαν συμφωνίαν, ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, ἓν διὰ βιολίον κλπ.

— **Κίνγκ** (King), ***Ροβέρτος.*** Ἄγγλος συνθέτης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, χρηματίσας μουσικὸς ἐν τῇ αὐλῇ Γουλιέλμου Γ' τῆς 'Αγγλίας. Ἔγραψε: «Songs for 1, 2 and 3 voices composed to a trohoug-bass for the organ or harpsichord», «Comes amoris», (1687—1693), «The banquet of music», (1688—1692), κλπ. Γ. Σ.

Κίνγκ (King), ***Οὐίλλιαμ Ἄϊλαντ*** /*Γεωγρ.*/ βλ. *Γουλιέλμου* νῆσος τοῦ βασιλέως.

— **Κίνγκ** (King) ***Οὐίλλιαμ Λάντ*** [*Γεωγρ.*] βλ. *Γουλιέλμου* γῆ τοῦ βασιλέως.

— **Κίνγκ** (King), ***Οὐίλλιαμ Τάουν*** [*Γεωγρ.*] βλ. *Γουλιέλμου* πόλις τοῦ βασιλέως.

Κίνγκαν (Chingan) /*Γεωγρ.—Γεωλογ.*/. 'Οροσειρὰ τῆς 'Ασίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν πρὸς Α ἀποκρήμνισιν τῆς μογγολικῆς ὑψηλῆς χώρας. 'Υποδιαιρεῖται εἰς τὸ *μέγα Κίνγκαν* καὶ εἰς τὸ *μικρὸν Κίνγκαν*.

Τὸ *μέγα Κίνγκαν* εἶναι μονόπλευρος ὀροσειρὰ συνισταμένη ἐκ παλαιῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων μὲ νέα καλύμματα βασαλτικῆς λάβας 'Ανυψοῦται βραδέως ἐκ δυσμῶν μέχρι περίπου 2.000 μ. ὕψους καὶ κατόπιν ἀποκρημνίζεται εἰς βαθμιδωτὴν χώραν πρὸς τὴν βαθύτερον κειμένην Μαντζουρίαν, πρὸς νότον δὲ μεταπίπτει εἰς τὴν βορειοκινεζικὴν ὀρεινὴν χώραν. Αἱ ἀνατολικαὶ του κλιτύες προσβάλλονται ὑπὸ τῶν Μουσσώνων καὶ εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ δάση, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκπηγάζουν αἱ πηγαὶ τῶν ποταμῶν Νόνι καὶ Λιάου-Χό.

Τὸ *μικρὸν Κίνγκαν* κεῖται νοτίως τοῦ ποταμοῦ 'Αμούρ καὶ ἐκτείνεται μὲ διεύθυνσιν ἐκ Δ. πρὸς Α. Γ. Κ. Γ.

Κίνγκλαικ (Kinglake), ***'Αλέξανδρος-Γουλιέλμος.*** Ἄγγλος ἱστορικὸς καὶ ἐξερευνητὴς (1809—1891). 'Εσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Ἥτον καὶ τοῦ Καίμπριτζ. Φοιτητὴς δ' ἀκόμη, τῷ 1835 ἐταξίδευσε πρὸς τὴν 'Ανατολήν, τὰς ἐκεῖθεν δ' ἐντυπώσεις του ἐδημοσίευσε τῷ 1844 εἰς ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐώθεν», ὅπερ παρέμεινε κλασσικόν. Τῷ 1854 μετέβη εἰς Κριμαίαν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἄλμας. 'Ο λόρδος Ράγκλαν ὑπέβαλεν εἰς τὸν Κίνγκλαικ τὴν ἰδέαν τῆς συγγραφῆς «Ἱστορίας τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου», θέσας εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ ἰδιαίτερά του ἔγγραφα. Εἰς τὸ μνημειῶδες τοῦτο ἔργον, τοῦ ὁποίου οἱ δεκαοκτὼ τόμοι ἐξεδόθησαν κατὰ διαστήματα ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τοῦ 1863, ἀφιέρωσεν ὁ Κίνγκλαικ τὴν ὑπόλοιπον ζωήν του. Θ. Ν. Τ.

Κινγκοῦ /*Μυθολ.*/. Θεὸς τῶν Βαβυλωνίων, ὅστις ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἄλλων θεῶν μετὰ τὴν νίκην τοῦ Μαρδοὺκ κατὰ τῆς Τιαμάτ, ὡς παροτρύνας ταύτην εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν θεῶν. 'Εκ τοῦ ἐκχυθέντος αἵματός του ὁ Ἔα ἔπλασε τοὺς ἀνθρώπους.

Κίνγκς-*Ἄϊλανδ* (Kings-Island) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος δασώδης τῆς Αὐστραλίας, ὑπαγομένη διοικητικῶς εἰς τὴν Τασμανίαν, ἔχουσα ἐμβαδὸν 1123 τ. χλμ. Οἱ μόνοι κάτοικοι τῆς νήσου εἶναι τὸ προσωπικὸν τῶν δύο φάρων της καὶ οἱ ἁλιεῖς οἱ μεταβαίνοντες ἐκεῖ ἐκ τῆς Τασμανίας καὶ τῆς Βικτωρίας. Μ. Ν. Δ.

— **Κίνγκς *Κάουντυ*** (King's County, δηλ. κομιτεία τοῦ βασιλέως) /*Γεωγρ.*/. Κομιτεία τοῦ ἐλευθέρου 'Ιρλανδικοῦ κράτους, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαΐνστερ. 'Εμβ. 1996 τ. χλμ. Κάτοικοι 56.800, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Ταλλαμόρ, ἄλλαι δὲ κυριώτεραι πόλεις ἡ Παρσονστάουν, ἡ Φιλιπστάουν (παλαιὰ πρωτεύουσα), ἡ Κλάρα κ. ἄ. 'Εν τῇ κομιτείᾳ ὑπάρχουν πλεῖστοι ἀρχαῖοι πύργοι, ἀββαεῖα καὶ ναοί. Δ. Σ. Δ.

— **Κίνγκς *Λὺν*** (King's Lynn) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς 'Αγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Νόρφολκ. Κάτ. 20.200. Ἔχει πλείστας παλαιὰς ἐκκλησίας, μονὰς καὶ ἄλλα κτίρια. Ἡ πόλις, σπουδαία ἐπὶ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ, ἐγένετο ἐλευθέρα τῷ 1205, ὑπῆρξε δὲ κέντρον κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τῆς 'Ανσεατικῆς ἑνώσεως. 'Επὶ 'Ερρίκου Η' ἐκλήθη Lynn Regis, συχνάκις δὲ ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ καὶ ἁπλῶς Lynn. Ἔχει πολὺ καλὸν λιμένα, σπουδαίαν ἁλιείαν, αἱ δὲ βιομηχανίαι της περιλαμβάνουν ναυπηγήσεις, σχοινοπλεκτικήν, κατασκευὴν σιδηρῶν καὶ ὀρειχαλκίνων εἰδῶν, ἱστιοποιίαν, ζυθοποιίαν κ.λ.π. Δ. Σ. Δ.

Κίνγκσλεϋ (Kingsley), ***'Ερρῖκος.*** Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος (1830—1876). Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ *Καρόλου Κίνγκσλεϋ*, ἀφοῦ ἐξεπαιδεύθη ἐν 'Οξφόρδῃ, ἀνεχώρησε διὰ τὰς χρυσοφόρους περιφερείας τῆς Αὐστραλίας, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ πενταετίαν. 'Επανελθὼν εἰς τὴν 'Αγγλίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, χρηματίσας πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον. Τὰ σπουδαιότερα τῶν μυθιστορημάτων του εἶναι τὰ «Τζόφρυ Χάμλυν» καὶ τὸ «Ρεϊβενσοῦ». Δ. Σ. Δ.

— **Κίνγκσλεϋ** (Kingsley), ***Κάρολος.*** Ἄγγλος μυθιστοριογράφος, ποιητὴς καὶ κοινωνικὸς μεταρρυθμιστὴς (1819—1875). 'Αφοῦ ἀπεπεράτωσε τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδάς του ἐν τῷ Βασιλικῷ Κολλεγίῳ τοῦ Λονδίνου καὶ ἐν τῷ Κολλεγίῳ Μαγδαληνῆς τοῦ Καίμπριτζ, ἠσπάσθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ Ἔβερσλυ, ἐν Χάμψιρ (1842). Τῷ 1844 ἐνυμφεύθη τὴν μὶς Γκρένφελλ, τὴν ὁποίαν ἠγάπα ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας καὶ ἥτις πλειστάκις ἤσκησεν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἀνησύχου πνεύματός του. 'Εμψυχούμενος ὑπὸ βαθυτάτης συμπαθείας καὶ στοργῆς διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς πάσχοντας, ἵδρυσε διάφορα ἐργατικὰ σωματεῖα, νυκτερινὰς σχολάς, φιλανθρωπικοὺς συλλόγους κλπ. Τῷ 1849 ἐδημοσίευσε δύο μυθιστορήματα: «Ἄλτον Λόκη, ποιητὴς καὶ ράπτης», καὶ «Γήστ». Τῷ 1853 ἐδημοσίευσε τὴν «Ὑπατίαν», μυθιστόρημα μεταφρασθὲν εἰς πλείστας γλώσσας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἑλληνικὴ (1880), καὶ τὸν «Φαέθωνα». Οὐσιαστικῶς ἀμφότερα τὰ ἔργα ἀποτελοῦν δραματοποιημένην κριτικὴν τῆς νεωτέρας κοινωνίας. Ἰδιαιτέρως ἐμελέτησε τὰς συνθήκας τοῦ βίου τῶν γεωργῶν, ἔγραψε δὲ μελέτην περὶ αὐτῶν, ἀποτελοῦσαν τὴν θερμοτέραν καὶ εὐγλωττοτέραν συνηγορίαν, βραδύτερον δὲ ἀνέπτυξε λεπτομερέστερον τὰς ἀπόψεις του εἰς τὴν διάλεξίν του «Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς τὴν γεωργίαν» (1851). Τῷ 1855 ἐδημοσίευσε τὸ «Πρὸς δυσμάς, ἐμπρός», περιπετειῶδες μυθιστόρημα τῆς ἐποχῆς τῆς 'Ελισάβετ, ὑπὸ πολλῶν θεωρούμενον τὸ καλύτερον ἔργον του, τῷ δὲ 1866 ἐδημοσιεύθη τὸ «Hereward the Wake», πραγματευόμενον τοὺς ἡρωϊκοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῶν Ἄγγλων κατὰ τῶν Νορμανδῶν. Τὰ ἔργα του «Water Babies» (1863) καὶ «Οἱ ἥρωες» (1856) θεωροῦνται κλασσικὰ βιβλία διὰ παιδία. 'Επίσης συνέγραψεν: «Ἡ 'Αλεξάνδρεια καὶ αἱ σχολαί της» (1854), «Γλαῦκος» (1855), «'Ανδρομέδα» (ποίημα, 1858). 'Εκ τῶν ποιητικῶν ἔργων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν αἱ «Μπαλλάνται». 'Επὶ ἓν ἔτος ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Βασιλίσσης, τῷ δὲ 1860 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς νεωτέρας ἱστορίας εἰς τὸ Καίμπριτζ, ἐξέδωκε δὲ τὰς παραδόσεις του εἰς τὸν τόμον «Οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Τεύτονες» (1864). Συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Φρειδερίκου Ντένισον Μώρις, πρωταγωνιστοῦ τοῦ κινήματος τῶν Χριστιανῶν σοσιαλιστῶν, τῶν Λόντλω, Θωμᾶ Χιοὺζ καὶ ἄλλων διανοουμένων. Κατέστη ὁ ἴδιος διάπυρος ὀπαδὸς τοῦ κινήματος, κηρύσσων τοῦτο εἰς τὰς διαλέξεις του ἐνώπιον ποικιλωτάτου ἀκροατηρίου. Κατὰ τὰς διαλέξεις ταύτας ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, περιεχόμεναι εἰς τὸ ρητόν: «Ἕνωσις τοῦ κεφαλαίου, τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἰδιοφυΐας». Περιηγήθη τὰς Δ. Ἰνδίας καὶ τὰς 'Ηνωμένας Πολιτείας, ὅπου ἔκαμε πλείστας διαλέξεις. Λόγῳ τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν του πολλάκις ἐκινήθη πολεμικὴ ἐναντίον του, ἀλλ' αἱ ἀπόπειραι αὗται κατεπνίγοντο ὑπὸ τῆς ἀγάπης καὶ βαθείας ἐκτιμήσεως, ὧν ἀπέλαυεν ἰδίᾳ παρὰ ταῖς λαϊκαῖς τάξεσι. Δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του (1873) διωρίσθη ἀρχιερεὺς τοῦ Ουεστμίνστερ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ χήρα Κίνγκσλεϋ ἐδημοσίευσε τὴν ἀνέκδοτον αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν καὶ ἡμερολόγιον του: «Ch. Kingsley, his letters and memoirs of life» (1872, 2 τόμ.), τῷ δὲ 1916 ἐδημοσιεύθη διὰ πρώτην φορὰν τὸ μυθιστόρημά του, «Ἡ ἱστορία τοῦ κηδεμόνος», ἀναθεωρηθὲν καὶ συμπληρωθὲν ὑπὸ τῆς θυγατρός του, Lucas Malet. Δ. Σ. Δ.

Κάρολος Κίνγκσλεϋ.

— **Κίνγκσλεϋ** (Kingsley), ***Μαρία-'Εριέττα.*** 'Αγγλὶς περιηγήτρια καὶ συγγραφεὺς (1862—1900), μόνη κόρη τοῦ *'Ερρίκου* καὶ ἀνεψιὰ τοῦ *Καρόλου Κίνγκσλεϋ.* 'Εκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐξεδήλωσε κλίσιν πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, τῷ δὲ 1892 ἤρχισε τὰς περιηγήσεις της, ἐκτελέσασα διάφορα ἐπικίνδυνα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ταξίδια ἐν τῇ Δ. 'Αφρικῇ, ἔνθα συνεκέντρωσε πολυτίμους πληροφορίας, ὡς πρὸς τὴν χλωρίδα, τὴν πανίδα, τὸν βίον, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τὸ ἐμπόριον κλπ. τῶν κατοίκων, τὰς ὁποίας περιέλαβεν εἰς τὸ ἔργον της «Ταξίδια εἰς τὴν Δ. 'Αφρικὴν» (1897). 'Απέθανεν ἐν τῇ Ν. 'Αφρικῇ, ἔνθα μετέβη, ὡς νοσοκόμος, ὅπως περιθάλψῃ τραυματίας αἰχμαλώτους. Δ. Σ. Δ.

Κίνγκσμπαιϋ (Kingsbay) /*Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς νήσου Σπιτσβέργης, ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς αὐτῆς ἀκτῆς, κείμενος Ν. τοῦ κόλπου Μαγδαληνῆς, εἰς 79° Β. πλάτ. καὶ 12 Α. μήκ. 'Ο ὅρμος οὗτος ἐχρησιμοποιήθη πλειστάκις ὡς βάσις τῶν ἐξερευνήσεων τοῦ Β. Πόλου. 'Εντεῦθεν ὡρμήθησαν διὰ τὰς ἐξερευνήσεις των ὁ 'Ιταλὸς Νόμπιλε καὶ ὁ Νορβηγὸς 'Αμοῦνδσεν. Μ. Ν. Δ.

Κινγκστάουν (Kingstown, πρφ. ἐπίσης *Κίνγκστ'ν*) /*Γεωγρ.*/. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς 'Ιρλανδίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Δουβλίνου. Κεῖται ἐπὶ τῆς Ν. πλευρᾶς τοῦ κόλπου τοῦ Δουβλίνου, ἀπέχει δὲ τοῦ Δουβλίνου 10 περίπου χλμ. σιδηροδρομικῶς. 'Επίσης συνδέεται μετὰ τῆς πρωτευούσης δι' ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου. Κάτ. 19.000. Τὸ Κινγκστάουν, τὸ πρῴην Dunleary, σήμερον ἰρλανδιστὶ Dun Laoghaire (ἀμφότερα προφέρονται *Νταν λῆρυ*), ἔλαβε τοῦτο τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ 1821, ὅτε ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Δ' ἀπεβιβάσθη ἐνταῦθα. Δ. Σ. Δ.

Κίνγκστον (Kingston), ***Γουλιέλμος-'Ερρῖκος.*** Ἄγγλος μυθιστοριογράφος (1814—1880). Κατ' ἀρχὰς ἀνεμείχθη εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατρός του, ἐν Λονδίνῳ. 'Η καταπληκτικὴ ἐπιτυχία, ἣν ἔσχε τὸ περιπετειῶδες μυθιστόρημά του «Πέτρος ὁ φαλαινοθήρας» (1851), τὸν ἔπεισε νὰ συνεχίσῃ τὴν συγγραφικήν του παραγωγήν. 'Εδημοσίευσεν 150 μυθιστορήματα περιπετειώδη διὰ παιδία, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται: «Οἱ τρεῖς ὑπολοχαγοί», «Οἱ τρεῖς πλοίαρχοι», «Οἱ τρεῖς ναύαρχοι» κλπ. Δ. Σ. Δ.

— **Κίνγκστον** (Kingston), ***'Ελισάβετ-Τσάντλεϋ,*** *δούκισσα του—*. Διάσημος 'Αγγλὶς τυχοδιῶκτις (1720—1788). 'Εξήσκει ἀκατανίκητον θέλγητρον παρὰ τῇ ἀγγλικῇ ἀριστοκρατίᾳ διὰ τῆς σπανίας καλλονῆς της, τῆς ζωηρότητος τοῦ πνεύματός της καὶ τῆς χάριτος τῶν τρόπων της. Κατ' ἀρχὰς δεσποινὶς ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς πριγκιπίσσης τῆς Οὐαλλίας, ἠρίθμει πολυαρίθμους θαυμαστάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ δοὺξ τοῦ Χάμιλτων. 'Ενυμφεύθη τὸν λοχαγὸν Χάρβεϋ, μετέπειτα Γ' λόρδον τοῦ Μπρίστολ, ὃν ἐγκατέλειψε τὴν ἐπομένην τῶν γάμων των καὶ ἀνεχώρησε διὰ Γερμανίαν μετά τινος ταγματάρχου. Τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ταξιδίου ἦλθεν εἰς ρῆξιν μετ' αὐτοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ ἐνυμφεύθη τὸν δοῦκα τοῦ Κίνγκστον, ὅστις μετ' ὀλίγον ἀπέθανε, καταλιπὼν εἰς αὐτὴν μεγίστην περιουσίαν. 'Η οἰκογένεια τοῦ δουκὸς ἐνήγαγε τὴν δούκισσαν ἐπὶ διγαμίᾳ, τὸ δικαστήριον δὲ παρεδέχθη τὴν ἐνοχήν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη εἰμὴ μόνον νὰ τῆς ἀφαιρέσῃ τὸν τίτλον. 'Η τέως δούκισσα ἔφυγεν ἐξ 'Αγγλίας, μετέβη εἰς Παρισίους, παρ' ὀλίγον δὲ συνῆπτε νέον γάμον μετά τινος δῆθεν πρίγκιπος τῆς 'Αλβανίας, ἐγκαίρως ἀποκαλυφθέντος ὡς ἀπατεῶνος. Παρ' ὅλον τὸν σκανδαλώδη βίον της, ὁ Μέγας Φρειδερῖκος καὶ ἡ Αἰκατερίνη Β' τὴν ἐδέχοντο εἰς τὰς πρωτευούσας των μὲ μεγάλας τιμάς. Εἰς ἡλικίαν ἄνω τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν ἐνέπνευσε παράφορον ἔρωτα εἰς τὸν πρίγκιπα Ραντζιβίλ. Λέγεται ὅτι ὁ Θάκεραι ταύτην εἶχεν ὡς πρότυπον διὰ τὴν ἡρωΐδα του ἐν τῷ μυθιστορήματι «Βεατρίκη ἐν Ἔσμοντ». Δ. Σ. Δ.

Κίνγκστον (Kingston) /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα ἀπὸ τοῦ 1872 καὶ κύριος λιμὴν τῆς 'Ιαμαϊκῆς τῶν Δυτικῶν 'Ινδιῶν. Κεῖται εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου καὶ εἶναι ἕνεκα τοῦ μεγέθους του εἷς τῶν καλυτέρων τοῦ κόσμου, καταλαμβάνων μετὰ τῶν περιχώρων ἔκτασιν 1080 ἀκρ. 'Η πόλις ἔχει ἰνστιτοῦτον τῆς 'Ιαμαϊκῆς, περιλαμβάνον βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον τεχνῶν. Μ. Ι. Θ.

— **Κίνγκστον** (Kingston) /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Οὐλστερ τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν, κειμένη εἰς τὸ στόμιον τῆς λίμνης Ροντάουτ, περίπου 90 μίλλια μακρὰν τῆς Νέας Ὑόρκης. Κάτοικοι (1910) 25.908. 'Η συγκοινωνία της ἐξυπηρετεῖται μὲ διακλαδώσεις διαφόρων σιδηροδρόμων, καὶ μὲ τὴν Νέαν Ὑόρκην καὶ τὴν Ὄλμπανυ ἀτμοπλοϊκῶς. Ἔχει Καρνέγκειον βιβλιοθήκην, ἀκαδημίαν καὶ μουσεῖον. 'Εκ τῶν προϊόντων της κυριώτερα εἶναι καπνός, σιγαρέττα καὶ πούρα, ἐκ δὲ τῶν βιομηχανιῶν ἡ κατασκευὴ βαγονίων τρ...

Digitized by Google

καὶ πλοίων. Ἐν αὐτῇ κατασκευάζονται ἐπίσης κουρτῖναι κεντηταί, ὑποκάμισα, βοῦρτσαι, τοῦβλα, οἰκοδομήσιμοι λίθοι καὶ ἄσφαλτοι. Τὸν τόπον τοῦ σημερινοῦ Κίνγκστον κατεῖχε μικρὸν φρούριον, ἱδρυθὲν τῷ 1614 ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν. Τῷ 1652 ἔγινε πλησίον συνοικισμὸς ὀνομασθεὶς *Αἴσωπος* (χάριν τῶν Αἰσώπων Ἰνδῶν), τῷ δὲ 1661 *Γουΐτγουϊκ*. Οἱ Ἄγγλοι τὸ κατέλαβον τῷ 1664 καὶ τὸ μετωνόμασαν τῷ 1669 εἰς Κίνγκστον. Τῷ 1673 τὸ κατέλαβον ἐκ νέου οἱ Ὀλλανδοὶ καὶ τὸ ὠνόμασαν *Σουάνευμπουργ*. Τῷ 1777 συνῆλθεν εἰς τὸ Κίνγκστον συνέδριον, ὅπερ συνέταξε τὸ Σύνταγμα τῆς Πολιτείας καὶ ὥρισε τὸ Κίνγκστον ὡς πρωτεύουσαν. Τὴν 16 Ὀκτωβρίου 1787 οἱ Ἄγγλοι τὸ κατέλαβον ἐκ νέου καὶ ἔκαυσαν ὅλα τὰ κτίρια. Τῷ 1805 ἀνεγνωρίσθη ὡς κωμόπολις καὶ τῷ 1872 συνηνώθη μὲ τὰς πλησίον πόλεις Ροντάουτ καὶ Γουίλμπορ. Μ. Ι. Θ.

— **Κίνγκστον** (Kingston) [*Γεωγρ.*]. Παρεδρία τῆς κομιτείας Λουκέρνης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κάτοικοι (1910) 6.449. Ἐν τῇ πόλει λειτουργεῖ τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον Γουαϊόμιγκ. Ἐνταῦθα ἐξάγεται ἀνθρακίτης, ὑπάρχουν δὲ μηχανουργεῖα διορθώσεως μηχανῶν καὶ ἰδίᾳ σιδηροδρομικῶν. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν βιομηχανίαν καλτσῶν, μεταξωτῶν, ἐσωρρούχων καὶ ἀριθμητικῶν μηχανῶν. Ἡ πόλις κατ' ἀρχὰς συνῳκίσθη ὑπὸ τεσσαράκοντα προσκυνητῶν καὶ ὠνομάσθη «Κωμόπολις τῶν Σαράντα». Τῷ 1772 ᾠκοδομήθη τὸ περίφημον φρούριον «Σαράντα» («Φόρτυ Φόρτ»). Τὴν 3 Ἰουλίου 1778 συνῆλθον ἐνταῦθα περὶ τοὺς 400 νέους, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Ζεμπουλὸν Μπῶτλερ ἐξεστράτευσαν κατὰ δυνάμεως 11.000 Ἄγγλων καὶ Ἰνδῶν, ἀλλ' ἡττήθησαν, πολλοὶ δὲ τούτων συλληφθέντες ἐκρεουργήθησαν. Πρὸς τιμήν των ἱδρύθη μνημεῖον πλησίον τοῦ φρουρίου. Μ. Ι. Θ.

— **Κίνγκστον** (Kingston) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς κομιτείας Φρόντενακ τοῦ Καναδᾶ, κειμένη εἰς τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τῆς λίμνης Ὀντάριο, καὶ εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Καταράκι. Πληθ. 17.961. Εἶναι σιδηροδρομικὸς σταθμὸς καὶ συνδέεται ἀτμοπλοϊκῶς μετὰ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ Ὀντάριο. Ἄλλοτε εἶχεν ὀχυρὰ φρούρια. Εἶναι καλὴ ἐξοχικὴ διαμονὴ καὶ ἕδρα ἀγγλικανοῦ καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπων, ἔχει βασιλικὸν στρατιωτικὸν κολλέγιον, σχολὴν πυροβολικοῦ, πανεπιστήμιον καὶ φρενοκομεῖον. Ἱδρύθη ὑπὸ Γάλλων τῷ 1673, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κατεραρουΐ*. Καταληφθεῖσα καὶ καταστραφεῖσα τῷ 1782 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἀνῳκοδομήθη κατόπιν καὶ ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ Καναδᾶ ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1844. Μ. Ι. Θ.

— **Κίνγκστον ἐπὶ Ταμέσεως** (Kingston-upon-Thames) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Σώρρεϋ, εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ. ΝΔ. τοῦ Λονδίνου, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ προάστειον. Κάτοικοι 39.479. Ἔχει ὡραίαν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως, ἀνωτέραν σχολάς, ζυθοποιεῖα, ἀλευρομύλους καὶ ἐλαιουργεῖα. Ἐν αὐτῇ ἀνευρέθησαν ἐρείπια ρωμαϊκῶν κτιρίων. Μ. Δ. Β.

— **Κίνγκστον ἐπὶ Χὼλ** (Kingston-upon-Hull) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας (βλ. *Χώλ*).

Κίνγκ-Τὲ-Τσὲν (King-Té-Tcen) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κίνας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιάνγκ-Σί, ἀριθμοῦσα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἓν ἑκατομμύριον κατοίκων. Ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *Νὰν-Τσάνγκ*. Ἐπὶ δυναστείας Σόνγκ (1004—1007) ἱδρύθη ἐν αὐτῇ ἐργοστάσιον πρὸς κατασκευὴν εἰδῶν ἐκ πορσελλάνης, ἐκ τούτου δὲ προῆλθε καὶ ἡ σημερινὴ ὀνομασία τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπῆρχον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Κίνγκ-Τὲ-Τσὲν ὑπὲρ τὰ 500 ἐργοστάσια. Ἡ πόλις ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ θεωρῆται σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον εἰδῶν πορσελλάνης. Μ. Ν. Δ.

κίνγκ-τσάρλς [*Ζωολ.*]. Ποικιλία κυνῶν (βλ. λ. *κύων*).

Κίνδα [*Γεωγρ.*]. Κράτος ἀνεξάρτητον, ἐμφανισθὲν ἐν Ἀραβίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, προελθὸν ἐκ τῆς φυλῆς τῶν *Κίνδα* καὶ κυριαρχῆσαν τῶν περὶ τὸν Περσικὸν κόλπον τμημάτων τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου (βλ. *Ἀραβία*, τ. Ε' σ. 300). Ν. Μ.

Κινδέος, ἅγιος. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται δύο φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) Ὁ ἐν Σίδῃ τῆς Παμφυλίας πρεσβύτερος, μαρτυρήσας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ περὶ τὸ 300. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 11 Ἰουλίου καὶ κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον. —2) Ὁ ἐκ τῶν ἐννέα μαρτύρων τῶν ἐν Πέργῃ τῆς Παμφυλίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μαρτυρησάντων καὶ ἑορταζομένων τὴν 1 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Κινδυὰς [*Μυθολ.*]. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος (βλ. λ. *Κινδύη*).

Κινδύη (ἡ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πολίχνη τῆς Καρίας πλησίον τῆς Βαργυλίας, παρὰ τὸ νῦν Κιουβερτζὲν (ἢ μεταξὺ Ἀσσὰρ Μπουρνοῦ καὶ Μάραθα Μπουρνοῦ). Ἀναφέρεται ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος, μετεῖχε δὲ τῆς Ἀττικοδηλιακῆς συμμαχίας, καταβάλλουσα 100 ἀργυρᾶς δραχμάς. Ἐν αὐτῇ ἐτιμᾶτο ἡ Ἄρτεμις Κινδυάς, ἧς ἡ λατρεία ἀπέμεινεν ἐν Καρίᾳ (ἰδίως εἰς Βαργυλίαν) καὶ μετὰ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς πόλεως. Σῴζονται νομίσματα τῆς Κινδύης, φέροντα παράστασιν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ λουτροφόρου. Π. Ν. Π.

κινδυνεύω· διατρέχω κίνδυνον, περιέρχομαι εἰς κίνδυνον: «κινδυνεύει νὰ χρεοκοπήσῃ, — νὰ ἀποθάνῃ»· || εὑρίσκομαι ἐγγύτατα, κοντεύω: «ἐκινδυνεύσαμε νὰ μείνωμε χωρ̀ς δεκάρα»· || ἄνευ προσδιορισμοῦ, κινδυνεύω νὰ ἀποθάνω: «τί κάμνει ὁ δεῖνα; — κινδυνεύει».

—**κινδυνεῦον πλοῖον** [*Ναυτ.*]. Ὡς τοιοῦτον λογίζεται πᾶν πλοῖον ἐν ἀμηχανίᾳ, εἰς οἱονδήποτε λόγον ὀφειλομένῃ καὶ ἐπαγομένῃ κίνδυνον, εὑρισκόμενον καὶ αἰτοῦν βοήθειαν. «Τὰ τοιαῦτα πλοῖα δέον καλῶς νὰ διακρίνωνται τῶν ἀκυβερνήτων (ἄρθρ. 4 Διεθν. κανον. ἀποφ. συγκρούσεων, § δ)· διότι ἐνῷ ἀπὸ τῶν ἀκυβερνήτων δέον νὰ ἀπομακρύνωνται τὰ λοιπὰ πλοῖα, ἅτε τῆς προσεγγίσεως εἰς αὐτὰ οὔσης ἐπισφαλοῦς, τῆς δὲ εὐθύνης βαρυνούσης τὸν προσεγγίζοντα εἰς αὐτά, τοὐναντίον τὰ ἐν κινδύνῳ τὴν προσέγγισιν ταύτην αἰτοῦνται πρὸς βοήθειαν αὐτῶν. Τὰ ἐν κινδύνῳ δὲ εὑρισκόμενα πλοῖα πιθανὸν νὰ δύνανται ταυτοχρόνως νὰ χειρίσωσι συμφώνως τῷ διεθνεῖ κανονισμῷ, δυνατὸν ὅμως νὰ ὦσι καὶ ἀκυβέρνητα, ὁπότε ὁ χαρακτηρισμὸς των ὡς κινδυνευόντων ὑπερισχύει, ἐπιβάλλων τὴν μετὰ πάσης προσοχῆς κατὰ τὴν προσέγγισιν παροχὴν βοηθείας».

Ἡ διάκρισις τῶν ἐν κινδύνῳ πλοίων ἀπὸ τῶν ἀκυβερνήτων παρέχει κατὰ τὴν ἀγγλικὴν νομολογίαν δυσχέρειάν τινα. Οὕτω τὸ πλοῖον, ὅπερ ὂν ἀκυβέρνητον ἔχει καὶ ἀνάγκην παροχῆς βοηθείας, θεωρεῖται ταυτοχρόνως καὶ ὡς ἀκυβέρνητον καὶ ὡς ἐν κινδύνῳ. Τὸ ἐν κινδύνῳ ὅμως πλοῖον, τὸ δυνάμενον νὰ χειρίσῃ, θεωρεῖται ὡς ἐλεύθερον πρὸς χειρισμόν. Πάντως ἡ παρὰ πλοίου ἐν κινδύνῳ ἐπίκλησις βοηθείας γίνεται δι' εἰδικῶν σημάνσεων (βλ. *κινδύνου σήματα*), καθοριζομένων ὑπὸ τοῦ διεθνοῦ κανονισμοῦ (*Π. Ρεδιάδου*, Ἑρμην. Διεθν. Καν. Ἀποφ. Συγκρ., ἔκδ. 1909: 53, 61, 68, 70, 83, 91, 101, 172). Σ. Ε. Λ.

κίνδυνος (ὁ)· φόβος ἢ προσδοκία κακοῦ τινος: «ὁ πλησιασμὸς φοβεροῦ τινος πράγματος» (*Ἀριστοτ.*), «εἶναι κίνδυνος νὰ κολυμβήσωμεν ἐδῶ», «πηγαίνετε ἀφόβως, δὲν ὑπάρχει κίνδυνος», «διέτρεξε τὸν κίνδυνον νὰ ἀποθάνῃ ἐκ πείνης»· || φρ. «ὁ κώδων τοῦ κινδύνου» ἡ κροῦσις τοῦ κώδωνος ἡ δηλοῦσα κίνδυνον, οἷον κατὰ τὰς πυρκαϊάς· || μεταφ. προαγγελία κινδύνου: «ἔκρουσεν ὁ κώδων τοῦ κινδύνου»· || «ἔσχατος κίνδυνος», ἢ «κίνδυνος θανάτου»: «διέτρεξε τὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ ἐσώθη»· || «κίνδυνος-θάνατος» ἐπιγραφὴ πρὸς ἀπαγόρευσιν ἐπαφῆς ἢ πλησιασμοῦ.

— [*Ἰδιωτ. Δίκ.*] Κίνδυνον λέγοντες, ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ, ἐννοοῦμεν τὴν εὐθύνην, ἣν φέρει τις ἔκ τινος ζημιογόνου γεγονότος, ἀνεξαρτήτως ἂν τοῦτο προέρχεται ἐκ πταίσματος ἢ οὔ. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν εἰς τὴν παλαιοτέραν νομικὴν θεωρίαν ὁ κίνδυνος, ἡ εὐθύνη δηλαδὴ προσώπου τινὸς διά τινος ζημίας, βάσιν εἶχε τὸ πταῖσμα αὐτοῦ. Ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἀφ' ἑνὸς ζημιογόνον γεγονός, ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ προήρχετο ἡ ζημία, καὶ ἀφ' ἑτέρου αἰτιώδης σύνδεσμος ζημιογόνου γεγονότος καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ εἰς βάρος οὗ καταλογίζεται ἡ ζημία· ταύτης δὲ τὸ βάρος τῆς ἀποδείξεως ἔφερεν ὁ παθών. Ἡ θεωρία αὐτή, βασιζομένη εἰς τὴν περὶ πταίσματος γενικὴν θεωρίαν, βεβαίως ἦτο ἀνεπαρκής, ἰδίᾳ διὰ τὰς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀναπτυχθείσας ἐπαγγελματικὰς ἰδίᾳ σχέσεις ἐργάτου-ἐργοδότου. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων ἡ κλασσικὴ αὐτὴ θεωρία ὑπέστη τροποποιήσεις. Ἡ γαλλικὴ ἰδίᾳ νομολογία, καὶ δὴ ἀρχικῶς ἡ διοικητικὴ (Συμβούλιον Ἐπικρατείας τῷ 1895) ἐνεργήσασα ἐν προκειμένῳ πραιτωριακῶς, ἐδέχθη εὐθύνην καὶ ὅταν δὲν ὑπῆρχε πταῖσμα. Ταύτην ἠκολούθησεν ἡ νομολογία τῶν ἀστικῶν δικαστηρίων, καὶ ἡ γαλλικὴ θεωρία, ἐξ ὧν ἐδημιουργήθη ὁλόκληρος κίνησις ἐρεύνης τοῦ κληθέντος *ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου* (βλ. λ.).

Ζήτημα τοῦ κινδύνου εἰδικῶς ἐν τῷ Ἐνοχικῷ δικαίῳ ἀποτελεῖ τὸ ζήτημα τίνα βαρύνει ἡ μετὰ μὲν τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως, ἀλλὰ πρὸ τῆς καταβολῆς τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς ἐπελθοῦσα τυχαία καταστροφὴ αὐτοῦ. Ὅπως τεθῇ τὸ ζήτημα τοῦ κινδύνου, προϋποτίθεται ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς ὑποσχεθείσης παροχῆς ἦτο ὡρισμένον κατ' εἶδος (διότι ἂν τοῦτο ἦτο κατὰ γένος, πάντως ὀφείλεται ἡ καταβολή του: genus perire non censetur), καὶ ὅτι ἡ καταστροφή του ἐπῆλθε μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως καὶ πρὸ τῆς καταβολῆς του εἰς τὸν πιστωτὴν ἐκ τύχης.

Διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ κινδύνου διακρίνονται αἱ ἑτεροβαρεῖς τῶν ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων. Ἐπὶ τῶν ἑτεροβαρῶν, ἐὰν δὲν συνεφωνήθη ρητῶς τίς θὰ φέρῃ τὸν κίνδυνον, ἢ ἐὰν δὲν κατέστη ὁ ὀφειλέτης ὑπερήμερος, ὥστε τὸ βάρος τῆς τυχαίας καταστροφῆς νὰ μεταφερθῇ εἰς αὐτόν, κατὰ κανόνα τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς φέρει ὁ δανειστὴς (periculum est creditoris). Ἐξαιρετικῶς ἐκ τῶν ἑτεροβαρῶν συμβάσεων μόνον ἐπὶ δανείου ὁ ὀφειλέτης, καθιστάμενος κύριος τῶν δανειζομένων αὐτῷ, βαρύνεται καὶ μὲ τὸν ἐπ' αὐτῶν κίνδυνον. Προκειμένου περὶ τῶν ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων, ὑπὸ τὸ ἰσχῦον παρ' ἡμῖν Ρωμαϊκὸν δίκαιον μεγάλως ἀμφισβητεῖται τίς φέρει τὸν κίνδυνον. Κατὰ τὴν κρατήσασαν ἐν τοσούτῳ γνώμην, κανὼν εἶναι ὅτι τὸν κίνδυνον φέρει ὁ ὀφειλέτης (periculum est debitoris. Ὁ κανὼν ὅμως πάσχει μεγάλας ἐξαιρέσεις, τοῦ ἀντιθέτου ἀκριβῶς ἰσχύοντος ἐπὶ τῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων, ἰδίᾳ τῆς ἀγοραπωλησίας, ὅπου τὸν κίνδυνον φέρει ὁ πιστωτὴς (ἀγοραστὴς) καὶ ὄχι ὁ ὀφειλέτης (πωλητής). Τὸ περίπλοκον καὶ πλῆρες ἀμφιβολιῶν τοῦτο σύστημα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου διαφέρει ἀπὸ τὰς λύσεις, τὰς ὁποίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος δίδουν ὅλαι αἱ ἀλλοδαπαὶ νομοθεσίαι. Κατὰ τοὺς αὐστριακὸν οὕτω καὶ γερμανικὸν κώδικας ἰσχύει ἐν γένει ἐπὶ τῶν ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων ἀνεξαίρετος ὁ κανὼν ὅτι τὸν κίνδυνον φέρει ὁ ὀφειλέτης. Ὅλως ἀντιθέτως, κατὰ τὸ σύστημα τῶν λατινικῶν κωδίκων (γαλλικοῦ, ἰταλικοῦ, ἰονίου, ρουμανικοῦ κλπ.), τὸν κίνδυνον φέρει ὁ πιστωτής, καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόρροια τῆς κατὰ τὰ δίκαια ταῦτα ἀρχῆς, ὅτι ἅμα τῇ καταρτίσει τῆς ἐνοχῆς μεταβιβάζεται ἀμέσως καὶ ἡ κυριότης, χωρὶς νὰ προσαπαιτῆται καὶ παράδοσις, ὅταν ἀντικείμενον παροχῆς εἶναι πρᾶγμα κατ' εἶδος ὡρισμένον.

Κίνδυνος ἐπὶ ἀγοραπωλησίας. Ἡ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ γενικοῦ ἐπὶ ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων κανόνος τῆς εὐθύνης τοῦ ὀφειλέτου, ἰσχύουσα ἀρχὴ ἐπὶ ἀγοραπωλησίας, καθ' ἣν ὁ κίνδυνος βαρύνει τὸν ἀγοραστὴν (πιστωτήν), σφοδρῶς ἀμφισβητεῖται ὡς πρὸς τὴν δικαιολογίαν αὐτῆς. Κατά τινας (Dernburg) ἡ ἐπὶ τῶν ἀνταλλακτικῶν συμβάσεων ἐξαίρεσις ὀφείλεται εἰς τὸν ἱστορικὸν λόγον, ὅτι διὰ τῆς τυπικῆς ἀγοραπωλησίας (mancipatio), διὰ τῆς ὁποίας εἰς τὸ ἀρχαῖον Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐτελοῦντο αὐταί, τό τε τίμημα καὶ τὸ πρᾶγμα παρεδίδοντο ἅμα τῇ καταρτίσει τῆς συμφωνίας καὶ τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν τυπικῶν λέξεων, ἑπομένως ὁ ἀγοραστὴς καθίστατο ἀμέσως κύριος τοῦ πράγματος, ὥστε ἔφερε καὶ τὸν κίνδυνον τῆς τυχαίας του καταστροφῆς. Κατ' ἄλλους (Bechmann, Hartmann), ὁ πωλητὴς μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ φυλάσσει χάριν τοῦ ἀγοραστοῦ, τὸν ὁποῖον οὕτω βαρύνει ὁ κίνδυνος, ἀφοῦ αὐτὸς ὠφελεῖται ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν. Κατ' ἄλλους (Jhering), ὁ ἀγοραστὴς μὴ παραλαβὼν τὸ πρᾶγμα ἅμα κατηρτίσθη ἡ σύμβασις, εὑρίσκεται ἐν πταίσματι καὶ ὡς ἐκ τοῦ πταίσματός του εὐθύνεται αὐτὸς διὰ τὴν καταστροφήν. Διὰ τὸν Windscheid μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς ἀγοραπωλησίας τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς ἀπεχωρίσθη τῆς περιουσίας τοῦ πωλητοῦ καὶ μετεβιβάσθη εἰς τὸν ἀγοραστήν, εἰς τὸν ὁποῖον οὕτω (*Τριανταφυλλόπουλος*) ἀνήκει τὸ πρᾶγμα οἰκονομικῶς ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς συμβάσεως. Ὁ Καλλιγᾶς τέλος δικαιολογεῖ τὸν κανόνα ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πωλητὴς εὐθύνεται μόνον διὰ δόλον καὶ ἀμέλειαν, ἑπομένως διὰ τὰ τυχηρὰ θὰ εὐθύνεται ὁ ἀγοραστής.

Ὅσον καὶ ἂν ἀμφισβητῆται ὁ λόγος τῆς ἐξαιρετικῆς διατάξεως διὰ τὴν ἀγοραπωλησίαν, βέβαιον εἶναι πάντως ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ κινδύνου γεννᾶται, καὶ τοῦτον φέρει ὁ ἀγοραστής, ἐὰν ἡ καταστροφὴ ἢ χειροτέρευσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς παροχῆς ἐπῆλθε μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς ἀγοραπωλησίας τυχαίως καὶ ἡ ἀγοραπωλησία ἦτο τελεία (perfecta), κατηρτισμένη καὶ μὴ τελοῦσα ὑπὸ αἵρεσιν, τὸ δὲ πρᾶγμα κατ' εἶδος ὡρισμένον καὶ ὄχι διαζευκτικῶς ὀφειλόμενον. Προκειμένου περὶ τῶν ὑπὸ αἵρεσιν ἀγοραπωλησιῶν συναφῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ κινδύνου τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον περιέχει διατάξεις χωρὶς ἐσωτερικήν τινα συχνὰ ἐξήγησιν (λ. χ. ὅταν ὁρίζῃ ὅτι πληρωθείσης τῆς ἀναβλητικῆς αἱρέσεως ἡ ὁλικὴ καταστροφὴ βαρύνει τὸν πωλητήν, ἐνῷ ἡ μερικὴ ἢ ἁπλῆ χειροτέρευσις ὁρᾷ τὸν ὀφειλέτην).

Ὁ κανὼν ὅτι τὸν κίνδυνον φέρει ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ὁ ἀγοραστής, συγκρινόμενος πρὸς τὸ σύγχρονον πνεῦμα τῆς ἐπιεικείας ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν, ἰδίᾳ εἰς ἣν περίπτωσιν ὁ πωλητὴς πωλήσῃ ἀλλότριον πρᾶγμα, ὅπερ μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως καταστρέφεται ἐκ τύχης, ὡς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ πωλητὴς πωλήσῃ διαδοχικῶς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἰς πλείονας, πρὶν δὲ τὸ παραδώσῃ εἴς τινα ἐξ αὐτῶν καταστραφῇ τοῦτο ἐκ τύχης, ὁπότε ὁ πωλητὴς ὅλως ἀδίκως θὰ εἰσπράξῃ, συμφώνως πρὸς τὸν τεθέντα κανόνα, πάντως τὸ τίμημα, ὁ κανὼν αὐτός, ἂν καὶ κολαζόμενος ἐκ τοῦ ὅτι ἀποτελῶν προαιρετικὸν δίκαιον δύναται νὰ τροποποιηθῇ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἀγοραστής, καθ' ὃ φέρων τὸν κίνδυνον, ἀπολαύει τῶν ἐκ τοῦ πράγματος ὠφελειῶν (cujus periculum ejus et commodum), πάντως εἶναι ἐντελῶς ἀντι-

Digitized by Google

κοινωνικὸς ἢ ἄδικος, ὀρθότερον δὲ ἐν προκειμένῳ τὸ σύστημα τῶν γερμανικῶν καὶ αὐστριακῶν κωδίκων, καθ' ὃ ἀνεξαιρέτως ἐπὶ ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων ἰσχύει ἡ ἀρχὴ νὰ φέρῃ τὸν κίνδυνον ὁ ὀφειλέτης.

Κίνδυνος καὶ ἀσφάλεια κατὰ γειτόνων. Τὰς μεταξὺ τῶν γειτονικῶν ἀκινήτων σχέσεις ρυθμίζουν εἰδικαὶ διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, φέρουσαι τὸν χαρακτῆρα νομίμων περιορισμῶν τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας. Τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ρυθμίσεως τῶν ἐκ τῶν γειτονικῶν κτημάτων σχέσεων, παρέσχεν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἀσφάλειαν περὶ τῆς μελλούσης βλάβης (cautio de damno infecto) ἀφ' ἑνὸς ἕνεκα κατασκευασμάτων ἤδη ὑφισταμένων ἐν τῷ γειτονικῷ κτήματι καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι πρόκειται νὰ γίνουν ἐν αὐτῷ. Τὸ Πραιτωρικὸν δίκαιον τὴν ἀσφάλειαν αὐτήν, εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις ἀρχικῶς παρεχομένην, ἐπεξέτεινεν εὐρέως διὰ πᾶσαν ἐπικειμένην βλάβην ἕνεκεν ἐλαττώματος οἰκοδομήματος (λ. χ. ἑτοιμορρόπου) ἢ τοποθεσίας (λ.χ. ἑλώδους), ἔργου ἢ δένδρου (λ. χ. ἀπειλουμένης πτώσεώς του). Ἡ ἀσφάλεια αὐτή, παρεχομένη «οὐ μόνον τῷ δεσπότῃ, ἀλλὰ καὶ ᾧ ταῦτα κινδυνεύεται», δηλαδὴ πλὴν τοῦ κυρίου καὶ εἰς τὸν ἐπιφανειοῦχον, ἐπικαρπωτὴν κλπ., ἐδίδετο εἴτε ἁπλῇ ὑποσχέσει, εἴτε διὰ πραγματικῆς ἐγγυοδοσίας. Ὁσάκις ὁ εἰς ἀσφάλειαν ὑποχρεούμενος ἠρνεῖτο τὴν παροχὴν αὐτῆς, τὸ Πραιτωρικὸν δίκαιον παρέσχεν εἰς τὸν αἰτοῦντα αὐτήν, κατ' ἀρχάς, δικαίωμα παραπομπῆς εἰς τὴν νομὴν ἁπλῶς τοῦ γειτονικοῦ ἀκινήτου (missio in possessionem ex primo decreto) πρὸς ἐκβίασιν τῆς παροχῆς ἀσφαλείας, εἶτα δέ, συνεχίζοντος τοῦ γειτονικοῦ ἰδιοκτήτου ν' ἀρνῆται νὰ παράσχῃ αὐτήν, παραπομπὴν εἰς τὴν νομὴν τοῦ πράγματος, δι' ἧς ὁ εἰσπεμφθεὶς καθίστατο κύριος αὐτοῦ (missio ex secundo decreto). Μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου παρεσχέθη καὶ δικαίωμα ἀποζημιώσεως, ἀλλ' ἐφ' ὅσον προηγουμένως ἐξεβιάσθη αἴτησις ἀσφαλείας.

Παρ' ἡμῖν σήμερον κατὰ τὴν Πολ. δικονομίαν (ἄρθρ. 490 § 12), εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ εἰρηνοδίκου ὑπάγονται ὅλαι αἱ ἀγωγαὶ ἕνεκα ζημίας δυναμένης νὰ προέλθῃ ἐξ οἰκοδομημάτων ἀπειλούντων πτῶσιν, καὶ ἀργοῦν ἑπομένως αἱ διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου περὶ ἀσφαλείας, τῆς πρώτης ἢ δευτέρας παραπομπῆς εἰς τὴν νομήν. Ὁ εἰρηνοδίκης θὰ δικάσῃ καὶ κατὰ τοὺς κοινοὺς περὶ ἀποδείξεως κανόνας θὰ ἐξετάσῃ ἂν ἀπειλῆται ἢ ὄχι κίνδυνος καὶ θὰ διατάξῃ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀποφυγὴν αὐτοῦ μέτρα. Προκειμένου περὶ ἐπισκευῆς ἢ κατεδαφίσεως ἑτοιμορρόπων οἰκοδομῶν παρέχει ἔδαφος ἐνεργείας καὶ εἰς τὴν διοικητικὴν ἀρχὴν πλὴν τῶν παλαιῶν διαταγμάτων (τῆς 31 Δεκεμβρ. 1836 ἄρθρ. 58 καὶ τῆς 20 Σεπτεμβ. 1852) καὶ τὸ διάταγμα τῆς 13/22 Ἀπριλίου 1929 «Περὶ ἐπικινδύνων οἰκοδομῶν».

Κίνδυνος μισθωτικός. Ἐπὶ τῆς συμβάσεως τῆς μισθώσεως τὸν κίνδυνον τῆς ἐκ τύχης καταστροφῆς τοῦ μισθίου φέρει ὁ ἐκμισθωτής: periculum est locatoris. Ἐπὶ μισθώσεως δηλαδὴ ἰσχύει ὁ ἐπὶ τῶν ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων κανών, ὅτι τὸν κίνδυνον φέρει ὁ ὀφειλέτης (πρβλ: ἀνωτέρω γενικὰ περὶ κινδύνου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὅλα τὰ γνωστὰ συστήματα Ἀστικοῦ δικαίου. Διὰ τὴν γαλλικὴν θεωρίαν τοῦ κινδύνου πρβλ.: *Geny*, Risques et responsabilité ἐν Rewue de droit civil (1902) καὶ *J. Charmont*, Les Transformations du droit civil (1912, σελ. 233 ἑπ.).

Π. Ι. ΖΕΠΟΣ

— ***κίνδυνος ἐπαγγελματικός***· βλ. λ. *ἐπαγγελματικὸς* κίνδυνος.

— ***κινδύνου σήματα*** *[Ναυτ.]*. Τὰ ὑπὸ πλοίου ἐν ἀμηχανίᾳ (βλ. λ. *κινδυνεῦον* πλοῖον) σημαινόμενα σήματα ἐσχάτης ἐπικλήσεως βοηθείας. Τὸ σχετικὸν ἄρθρον 31 τοῦ Διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων, συνταχθὲν πρὸ τῆς ἐπινοήσεως τῆς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας, ἔχει ὡς ἀκολούθως: «Ὅταν πλοῖον εὑρίσκεται εἰς κίνδυνον καὶ ἔχῃ ἀνάγκην βοηθείας ἀπὸ ἄλλα πλοῖα ἢ ἀπὸ τὴν ἀκτήν, ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ εἴτε ὁμοῦ εἴτε χωριστὰ τὰ ἑξῆς σήματα, δηλαδή: τὴν ἡμέραν: 1) Βολὰς πυροβόλου ἢ ἄλλα ἐκρηκτικὰ σήματα κατὰ διαστήματα ἑνὸς περίπου πρώτου λεπτοῦ. 2) Τὸ σῆμα τοῦ κινδύνου «N. C.» τοῦ διεθνοῦς κώδικος σημάτων. 3) Τὸ σῆμα μεγάλης ἀποστάσεως, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ σημαίαν τετράγωνον, συνοδευομένην ὑπεράνω ἢ ὑποκάτω ἀπὸ μίαν σφαῖραν ἢ ἀπὸ ἄλλο οἱονδήποτε ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ σφαῖραν. 4) Ἓν διαρκὲς σύριγμα μὲ οἱονδήποτε μηχάνημα, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει διὰ τὰ σήματα ὁμίχλης. Τὴν νύκτα: 1) Βολὰς τηλεβόλου ἢ ἄλλα ἐκρηκτικὰ σήματα κατὰ διαστήματα ἑνὸς περίπου πρώτου λεπτοῦ. 2) Φλόγας ἀπὸ τοῦ πλοίου, ὡς νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ βυτίου μὲ κεδρίαν, μὲ ἔλαιον, κτλ. 3) Σκυταλίδας (ροκέτας) ἢ ρῆκτας (βόμβας) σκορπίζοντας ἀστέρας οἱουδήποτε χρώματος ἢ εἴδους καὶ ριπτομένους ἀνὰ ἕνα ἢ ἀνὰ μίαν ἑκάστην φορὰν κατὰ διαλείμματα βραχέα. 4) Ἓν διαρκὲς σύριγμα μὲ οἱονδήποτε μηχάνημα, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει διὰ τὰ σήματα ὁμίχλης».

Ἀπὸ τῆς ἐπινοήσεως τῆς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας, τὸ πλοῖον, παρ' οὗ τὸ κινδυνεῦον ζητεῖ βοήθειαν, ἢ ἡ ἀκτή, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὦσιν ἐν ὄψει ἀλλὰ μόνον ἐν ἐπαφῇ. Ὁ ΡΔΤ (ραδιοτηλεγραφικὸς) σταθμὸς πλοίου ἐν κινδύνῳ καὶ καλοῦντος εἰς βοήθειαν ἐκπέμπει κατ' ἐπανάληψιν, διαθέτων τὸ μέγιστον τῆς ἰσχύος του, τὸ μορσικὸν σῆμα ... — — — ... (*S O S.* ἀποτελοῦν, κατὰ σύμπτωσιν ὅμως, ἀκροστιχίδα τῶν λέξεων save our souls=«σώσατε τὰς ψυχάς μας»), ὅπερ ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς μὲ διακοπὴν ὀλίγων δευτερολέπτων. Ἐὰν εἰς τὴν ἐπίκλησιν ταύτην λάβῃ ἀπάντησιν ἀπό τινα ΡΔΤ σταθμόν, ἐπαναλαμβάνει τὸ S.O.S., εἶτα ἐκπέμπει τὸ ὄνομα τοῦ ἀπαντήσαντος σταθμοῦ καὶ μετὰ τοῦτο τὸ ἰδικόν του, μεθ' ὃ ἀνακοινοῖ τὸ στίγμα του, τὰς ναυφθορίας του, τὸ εἶδος τοῦ κινδύνου ὃν διατρέχει καὶ τὸ εἶδος τῆς βοηθείας, ἣν ἐπικαλεῖται, μὴ λαβὸν ὅμως ἀπάντησιν συντόμως, συνεχίζει τὰς ἐκπομπὰς τοῦ S.O S. μετὰ μείζονος ἐπιμονῆς.

Πᾶς τις ΡΔΤ σταθμός, παράκτιος ἢ ἐπὶ πλοίου, λαβὼν τὸ S.O.S. ὀφείλει νὰ ἀπαντήσῃ ἀμέσως, δίδων τὸ ὄνομά του καὶ ἀμέσως τὸ σῆμα *ORK* (= «πῶς λαμβάνετε;»), εὐθὺς δὲ ὡς ὁ ΡΔΤ σταθμὸς ἀπαντήσῃ, πάντες οἱ ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τοῦ σταθμοῦ τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, οἵτινες ἔλαβον ἐξ ἴσου τὴν ἐπίκλησίν του, σιωποῦν, παρακολουθοῦντες προσεκτικῶς τὴν συνεννόησιν τοῦ ΡΔΤ σταθμοῦ τοῦ πλοίου καὶ τοῦ ἀπαντήσαντος εἰς αὐτόν. Ἐὰν ὅμως τρίτος τις ΡΔΤ σταθμός, δεχόμενος εὐκρινῶς, ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ συνεννόησις προβαίνει μετὰ δυσχερείας, ἐπωφελεῖται τῆς πρώτης εὐνοϊκῆς στιγμῆς, ὅπως καλέσῃ τὸν τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου καὶ τὸν ἐρωτήσῃ διὰ τοῦ ORK. Ἅπαντες οἱ ΡΔΤ σταθμοί, οἵτινες λαμβάνουν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἡ μεθ' οὗ συνεννόησις διεκόπη διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ ἐν λόγῳ τρίτου σταθμοῦ, σιωποῦν προσέχοντες. Ἡ ἐξακολούθησις δὲ τῆς συνεννοήσεως καθίσταται ἀπολύτως ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν παρεμβάλλοντα σταθμόν, ἐὰν οὗτος κατόπιν τῆς λήψεως τοῦ στίγματος τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, ἀποδειχθῇ ὅτι οὗτος εἶναι ὁ ἐγγύτερον ἐκείνου κείμενος. Ἅμα δὲ ὡς ἐξακριβωθῇ τὸ στίγμα τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, οἱ ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος ΡΔΤ σταθμοὶ εἰδοποιοῦσιν ἐπειγόντως τὰς ἀρχὰς τὰς δυναμένας νὰ παράσχωσιν ἀμέσους βοηθείας. Ἡ πρώτη τοιαύτη εἰδοποίησις εἶναι τοῦ ἑξῆς περίπου τύπου: Πλοῖον (ἐθνικότης - ὄνομα) - Κίνδυνος - Μίλλια (ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἀνακοινοῦντος ΡΔΤ σταθμοῦ), Πρὸς (ἀληθὴς ἀντιστοιχία ἀπὸ τοῦ ΡΔΤ τούτου σταθμοῦ).

Ὡς ἤδη εἴπομεν, τὸ κινδυνεῦον πλοῖον πρέπει νὰ διακρίνεται οὐσιωδῶς ἀπὸ τοῦ ἀκυβερνήτου. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ Διεθνὴς κανονισμὸς (ἄρθρ. 4 §α) ὥρισε, διὰ τὰ δεύτερα ταῦτα, ἀναγνωριστικὰ σήματα, συνιστάμενα εἰς δύο κατακορύφους φανοὺς ἀρτωμένους ἀπὸ τοῦ προτόνου τοῦ πλοίου καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀρτᾶται εἰς τὰ ἀτμόπλοια ὁ πρωραῖος ἐφίστιος φανός, ἐκπέμπονται οὕτω δύο κατακόρυφα σταθερὰ ἐρυθρὰ φῶτα, ὁρατὰ ἀπὸ 2 τοὐλάχιστον μίλλια· ἐν ἡμέρᾳ δὲ δύο μελανὸς σφαίρας ἢ ὅ,τι ἄλλα προσομοιάζοντα δύο σφαίρας, ἀρτωμένας κατακορύφως καὶ ἀπὸ τοῦ καταφανεστέρου μέρους. Δυνατὸν ὅμως, ὡς εἴπομεν, τὸ κινδυνεῦον πλοῖον νὰ ᾖ καὶ ἀκυβέρνητον, ὁπότε δύναται νὰ σημάνῃ ἀμφοτέρας τὰς δυσχερεῖς θέσεις του ταύτας· παλαιότερον μάλιστα τὰ τοιαῦτα πλοῖα ἀνεδείκνυον καὶ τρεῖς ἄλλους κατακορύφους φανοὺς ὑπὸ τοὺς δύο, διὰ νὰ καταδηλοῦν τὸν κίνδυνόν των καὶ εἰς τὰ μεταξὺ τῆς ἐκτοξεύσεως τῶν πυραύλων διαστήματα.

Σ. Ε. Λ.

Κίνδυνος, ἢ ***Κινδύνη***, ἢ ***Κίνδουνο*** *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ὑφάλων, ἀποτελουσῶν κίνδυνον εἰς τὴν ναυτιλίαν ἢ καὶ ἀκρωτηρίων ἐχόντων πρὸ αὐτῶν τοιαύτας: —1) Ὕφαλος τῆς νήσου *Ἀστυπαλαίας*, νοτίως τοῦ λιμένος τῆς Μαλτεζάνας (βόλισμα 3 ὀργ., πλάτ. 36°31'55'' Β, μῆκ. 26°25'00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island). Λέγεται καὶ *Ξέρα τοῦ Μπουγαζιοῦ*. —2) Ἡ νοτία ἄκρα τῆς Δωδεκανησιακῆς νήσου *Τήλου* ἢ *Πισκοπῆς* (πλάτ. 36°23' 1/4 Β, μῆκ. 25°27' 3/8 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piscopi), ἔχουσα πρὸ αὐτῆς φερώνυμον ὕφαλον· λέγεται καὶ *Ἅγιος Σέργιος*. —3) Ὑφαλοβελὸς ὑψούμενος εἰς τὸ μέσον τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ὑφαλοπλαισίου *Χάρος*, ὅπερ ἁπλοῦται ἐπὶ τοῦ βορείου τμήματος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς *Λήμνου* (πλάτ. 39°54 1/4 Β, μῆκ. 25°29' 1/8 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island). —4) Στιχὰς μυρμήκων χωροῦσα ἐπὶ 1 μιλ. ΝΔ. ἀπὸ τῆς Δ. ἀκτῆς (τῆς παρὰ τὴν Ἀστυπάλαιαν) τοῦ *Σαρωνικοῦ* (πλάτ. 37°43' 1/8 Β, μῆκ. 23°53' 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1657: Gulf of Athens), Β. τῆς νησῖδος Ἀρσίδα ἢ Ἀρτζιντᾶ (ἀρχ. Ἐλαιούσης).

Σ. Ε. Λ.

κινδυνώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ πλήρης κινδύνων, ἐπικίνδυνος: «ὁ διάπλους τοῦ ὠκεανοῦ δὲν εἶναι κινδυνώδης».

Κινὲ (Quinet), ***Ἐδγάρ***. Γάλλος συγγραφεὺς (1803—1875). Ἠκολούθησε πανεπιστημιακὰς σπουδὰς ἐν Στρασβούργῳ καὶ Γενεύῃ, περατώσας ταύτας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἁϊδελβέργης, ὅπου καὶ ἀπέσπασε τὸν θαυμασμὸν τῶν καθηγητῶν. Τὸ πρῶτον δημοσιευθὲν ἔργον του ἦτο «Les tablettes du Juif errant», εἶτα δὲ μετέφρασε τὸ σύγγραμμα τοῦ Herder «Συμβολὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους», εἰς ὃ προέταξε μακρὰν εἰσαγωγήν. Τῷ 1828 μετέσχε τῆς ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς, ἥτις ἠκολούθησεν εἰς Πελοπόννησον τὸν στρατὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μαιζὼν πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Αἰγυπτίων καὶ περιελθὼν τὴν Ἑλλάδα συνέλεξε διαφόρους πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσε τῷ 1830 ὑπὸ τὸν τίτλον «De la Grèce moderne et de ses rapports avec l'antiquité». Ἀμέσως δ' ἤρξατο συνεργαζόμενος εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο κόσμων», δημοσιεύσας πολυαρίθμους πραγματείας, αἱ ὁποῖαι ἐξετιμήθησαν μεγάλως διά τε τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ὕφος αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν πραγματειῶν τούτων καταλέγονται αἱ περὶ τῶν γαλλικῶν ἐπῶν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, περὶ τῶν ἐπικῶν παραδόσεων τῆς Γερμανίας, περὶ τῆς τέχνης ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τῷ δὲ 1833 ἐδημοσίευσε τὸν «Ahasverus», ἓν παράδοξον ἔργον, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει ὁ ἴδιος συγγραφεύς, ὅτι εἶναι «Ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου, τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τέλος τῆς ἀμφιβολίας ἐν τῷ κόσμῳ». Τὸ βιβλίον τοῦτο, προκαλέσαν μέγαν πάταγον, ἐξήγειρε κατὰ τοῦ συγγραφέως τὴν ἀγανάκτησιν τῆς παπικῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἀπηγόρευσε τὴν κυκλοφορίαν αὐτοῦ εἰς τὸ κράτος της. Λάτρης τοῦ δημοτικοῦ ἔπους, ἐξηκολούθησε τὰς περὶ αὐτοῦ μελέτας, ἐδημοσίευσε δὲ τὴν «Ἐπικὴν ποίησιν τοῦ Ὁμήρου», τὴν «Λατινικὴν ἐποποιίαν» καὶ βραδύτερον, θελήσας νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς περὶ δημοτικῆς ἐποποιίας θεωρίας του, συνέθεσε δύο ποιήματα, τὸν «Ναπολέοντα» καὶ τὸν «Προμηθέα», ἐδημοσίευσε δὲ ταυτοχρόνως τὸ «Βατερλὼ» καὶ τὸ μικρὸν περὶ ἑνότητος τῶν φιλολογιῶν ἔργον του, πρὸς δὲ τὰ περὶ γερμανικῆς καὶ ἰταλικῆς ποιήσεως καὶ φιλοσοφίας συγγράμματά του. Τὰ σπουδαιότερα ὅμως τῶν ἔργων του τῆς περιόδου ταύτης εἶναι τὰ περὶ ἰνδικῆς ἐποποιίας τοιαῦτα, ὑπὸ τὸν τίτλον «De Indiae poesis origine».

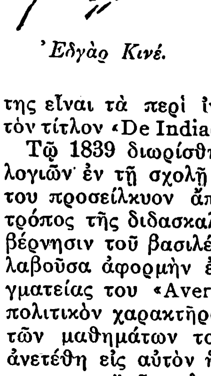

Ἐδγὰρ Κινέ.

Τῷ 1839 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ξένων φιλολογιῶν ἐν τῇ σχολῇ τῆς Λυών, αἱ δὲ παραδόσεις του προσείλκυον ἄπειρον πλῆθος ἀκροατῶν. Ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας του ἀπήρεσκεν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου-Φιλίππου, ἥτις λαβοῦσα ἀφορμὴν ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῆς πραγματείας του «Avertissement au pays», ἥτις εἶχε πολιτικὸν χαρακτῆρα, ἀπηγόρευσε τὴν συνέχισιν τῶν μαθημάτων του. Οὐχ ἧττον ὅμως τῷ 1842 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀρτισύστατος ἕδρα τῶν νοτιοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ φιλολογιῶν εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, ἀλλ' οὗτος ἀπὸ τῆς καθηγητικῆς ἕδρας, ὡς ἀπὸ πολιτικοῦ βήματος, ἐδίδασκεν εἰς τὴν νεολαίαν τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας, τὰς ὁποίας εἶχε διατυπώσει ἤδη εἰς προγενεστέρας πραγματείας του εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο κόσμων» («De l'Avenir des religions», «De la Révolution et de Philosophie» κτλ.). Ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης προέκυψαν διάφορα συγγράμματα, οἷα: «Le genie des religions», «L'Ultramontanisme» καὶ «Les Jésuites», τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μισελέ. Ἦτο τοῦτο σύνοψις τῶν λαμπρῶν μαθημάτων τῶν περιφανῶν καθηγητῶν. Τὰ μαθήματα ταῦτα τοῦ Κινὲ ἔλαβον χαρακτῆρα καθαρῶς πολιτικὸν καὶ συνετέλουν εἰς τὴν ἐναντίον τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου ἐξέγερσιν τῆς νεολαίας. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν παραδόσεων τοῦ Κινέ. Αἱ ἀντιπολιτευόμεναι ἐφημερίδες καὶ ἡ πανεπιστημιακὴ νεολαία διεμαρτυρήθησαν, ἡ δὲ πλειονοψηφία τῶν καθηγητῶν τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας ἀπεδοκίμασε τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς κυβερνήσεως. Ὁ Κινὲ ἀπῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν, ἐπιστρέψας δ' ἐκεῖθεν ἐδημοσίευσε δύο νέα ἔργα του: «Mes vacances en Espagne» καὶ «Le Christianisme et la Révolution française», ἤρξατο δὲ καταπολεμῶν διὰ τοῦ τύπου τὸ πολιτικὸν σύστημα τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου. Ἡ ἐπανάστασις εὑρίσκετο ἤδη ἐπὶ θύραις, ἀνεμείχθη δὲ εἰς ταύτην μετ' ἐνθουσιασμοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἔνοπλον ἐξέγερσιν ἐζώσθη καὶ τὸ ξίφος μέχρι τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ βασιλέως (1848). Διορισθεὶς συνταγματάρχης τῆς ἑνδεκάτης λεγεῶνος, ἐξελέγη ἀμέσως καὶ πληρεξούσιος ἐν τῇ συνταγματικῇ συνελεύσει, ταχθεὶς μεταξὺ τῶν ἄκρων δημοκρατικῶν. Μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ναπολέοντος Γ' εἰς αὐτοκράτορα, ὁ Κινὲ ἐξωσθεὶς ἐκ Γαλλίας τὴν 9 Ἰανουαρίου 1852 κατέφυγεν εἰς Βρυξέλλας, κατόπιν δὲ εἰς Βετὼ τῆς Ἑλβετίας, ἔνθα παρέμεινε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐξορίας του, μὴ θελήσας νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Γαλλίαν, καίτοι δὶς τῷ ἐχορηγήθη ἀμνηστεία. Ἐκεῖ ἐδημοσίευσε διάφορα πο-

Digitized by Google

νήματα, ἐν οἷς, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του, θυγατρὸς τοῦ Μολδαυοῦ ποιητοῦ Ἀσσάκη, τὰ «Mémoires d'exil», «Les esclaves», «Merlin l'enchanteur», «La création». Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, τῷ 1871, ἑδρεύων ἐν τῇ ἄκρᾳ ἀριστερᾷ μέχρι τοῦ θανάτου του. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐδημοσίευσε τὰ συγγράμματά του: «La république», «Histoire de mes idées» καὶ τὸ τελευταῖόν του «L'esprit nouveau» (1874). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν δύο ἐκδόσεις τῶν ἁπάντων του. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Κινέας. Πολλοὶ μνημονεύονται κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο, ἰδίως Θεσσαλοὶ καὶ Ἀθηναῖοι. Τούτων ὀνομαστότεροι ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς: —1) *Κινέας ὁ Γόννιος* (*ἢ Κονναῖος* καθ' Ἡρόδοτον), ὅστις ἡγούμενος χιλίων ἱππέων Θεσσαλῶν ἦλθε πρὸς βοήθειαν τῶν Πεισιστρατιδῶν, ὅτε πρὸς ἔξωσιν τούτων οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς ἱερέων, εὐνοούντων τοὺς Ἀλκμεωνίδας, ἀπέστειλαν διὰ θαλάσσης τὸν Ἀγχιμόλιον τὸν Ἀστέρος μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως. Οἱ Σπαρτιᾶται ἡττήθησαν τότε διὰ τῆς ἡνωμένης ἐπίσης δυνάμεως Θεσσαλῶν καὶ Ἀθηναίων καὶ ἐν τῇ μάχῃ ἔπεσε καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγχιμόλιος (Ἡροδ. Ε' 63). —2) *Κινέας ὁ Θεσσαλός*, ῥήτωρ καὶ φίλος τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου καὶ συνήθως διέτριβεν. Ἀφοῦ εἰς μάτην προσεπάθησεν οὗτος, κατὰ τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν βίῳ Πύρρου διήγησιν, ν' ἀποτρέψῃ τὸν μέγαν ἐκεῖνον βασιλέα τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας, ἠκολούθησεν αὐτόν. ὢν ὁ πολιτικὸς σύμβουλός του καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν του. Μετὰ τὴν πρώτην ἐν Ἰταλίᾳ νίκην τοῦ Πύρρου, ἔπεισε τοῦτον ὁ Κινέας νὰ προτείνῃ εἰρήνην εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ ταύτην δὲν ἐπέτυχεν ὁ Κινέας ὡς πρέσβυς τοῦ Πύρρου, παρ' ὅλην την εὐγλωττίαν του, μὴ ἀποδεχθέντων τῶν Ρωμαίων τοὺς προταθέντας ὅρους. Ὁμοίως ἀπέτυχε καὶ ἡ δευτέρα ἀποστολή του εἰς Ρώμην. Ὁ Κινέας φαίνεται ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ἰταλίᾳ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πύρρος εἶχεν ἐκστρατεύσει εἰς Σικελίαν. Ὡς ῥήτωρ ὁ Κινέας ἐθεωρεῖτο ὁ δοκιμώτερος τῶν συγχρόνων του, θαυμαζόμενος ἰδίως διὰ τὴν δεινότητα τοῦ λόγου του (ὁ Πύρρος ἔλεγεν ὅτι περισσοτέρας πόλεις εἶχε κατακτήσει διὰ τοῦ λόγου του ὁ Κινέας ἢ αὐτὸς διὰ τῶν ὅπλων του). Ὁ Κινέας εἶχε γράψει «Θεσσαλικὰ» καὶ ἐπιτομὴν «Τῶν τακτικῶν» τοῦ Αἰνείου. —3) Θεσσαλός τις, ἀνήκων εἰς τὸ μακεδονικὸν ἢ φιλιππίζον κόμμα καὶ διὰ τοῦτο ψεγόμενος ὑπὸ τοῦ ῥήτορος Δημοσθένους. —4) Πολιτικός τις ἀνὴρ τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος (186—146 π. Χ.), εἰς τὸν ὁποῖον μετ' ἄλλων τινῶν ἀνετέθη ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων ἡ διοίκησις τοῦ βασιλείου, ὅτε ὁ προρρηθεὶς Πτολεμαῖος ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου. ΚΑΨ.

Κινέδης (Kinède) *ἅγιος*. Υἱὸς τοῦ Δινὸ καὶ ἔγγονος τοῦ Budic, ἡγεμόνος τῆς γαλλικῆς Βρετάνης κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Εἰς Ἀγγλίαν μετέβη ὅτε ἡ πατρὶς αὐτοῦ κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Κλόβιος. Ἐκεῖ φαίνεται ὅτι εἰργάσθη λίαν καρποφόρως πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀφοῦ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐν Λαντάφ ὑπῆρχε ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματί του καὶ ἐν Γκλόβερ τῆς Οὐαλλίας ἐτιμᾶτο ὡς ἅγιος. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 1 Αὐγούστου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

Κινὲζ */Γεωγρ./.* Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας χωρίου *Προάστειον* (βλ. λ.).

κινεζικός, *—ή, —όν*, καὶ *κινέζικος*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Κινέζους ἢ τὴν Κίναν, ὁ τῶν Κινέζων, σινικός: «*κινέζικα μεταξωτά*».

— **κινεζικὴ** *γραφή*· βλ. λ. *γραφὴ* (τ. Η', σ. 705 γ').

Κινέζος, *—α*· τὸ ἐθνικὸν τῆς Κίνας, ὁ κατοικος ἢ ὁ καταγόμενος ἐκ τῆς Κίνας, ἄλλως *Σίνης*.

«Κινεῖν» *(μασέχεθ)*. Πραγματεία τῆς Μισνᾶς, ἀναφερομένη εἰς ὡρισμένην κατηγορίαν θυσιῶν ἐκ πτηνῶν. Γ. ΕΛ.

Κίνελ */Γεωγρ./.* Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ Σαμάρα τῆς Ρωσίας, μήκους 426 χλμ. Σ.Κ.Π.

α-κινενικὸν *ὀξὺ* / *Ὀργ. Χημ./.* Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

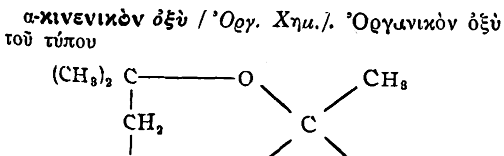

Σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 83—84° καὶ βράζον εἰς 245—247°. Θεωρεῖται ὡς ἀνυδριτικὸν παράγωγον τοῦ *κινογενικοῦ ὀξέος*. Ζ. Γ.

—**β-κινενικὸν** *ὀξὺ* / *Ὀργ. Χημ./.* Ὀργανικὸν ὀξύ, λαμβανόμενον διὰ θερμάνσεως τοῦ κινεολικοῦ ὀξέος μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τοῦ *κινογενικοῦ ὀξέος*. Σῶμα ὑγρόν. Ζ. Γ.

κινεόλη (ἡ), ἡ *εὐκαλυπτόλη* /*Ὀργ. Χημ./.* Ὁ ἐσωτερικὸς αἰθὴρ τῆς *τερπίνης*, ἔχων τὸν τύπον $C_{10}H_{18}O$. Ἀφθονώτατα διαδεδομένη ἐν τῇ φύσει ὡς συστατικὸν διαφόρων αἰθερίων ἐλαίων, ὡς εἰς τὸ ἔλαιον εὐκαλύπτου τῆς σφαιροκάρπου, μελαλεύκης τῆς λευκοδένδρου, ἀβροτόνου τοῦ ἄρρενος, ἀρτεμισίας τῆς κίνας κλπ. Ὑγρὸν ὀσμῆς καμφορᾶς, βράζει εἰς 177° καὶ ἔχει εἰδ. βάρος 0,930 (εἰς 15°). Ζ. Γ.

κινεολικὸν *ὀξὺ* /*Ὀργ. Χημ./.* Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{10}H_{16}O_5$, λαμβανόμενον δι' ὀξειδώσεως δι' ὑπερμαγγανικοῦ καλίου τῆς *κινεόλης*. Τήκεται εἰς 204° καὶ δι' ἐπιδράσεως ὀξικοῦ ἀνυδρίτου παρέχει τὸν *κινεολικὸν ἀνυδρίτην*, ὅστις τήκεται εἰς 77°. Ζ. Γ.

κινεραρία (ἡ) (Cineraria) /*Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον ἑλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἄλπεων, τῶν Καρπαθίων ὀρέων, τῶν Βαλκανίων κτλ. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ καὶ κοσμητικά, φθάνοντα πολλάκις τὸ ὕψος ἑνὸς μέτρου. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κινεραρία ἡ ἄλπειος* (Cineraria alpina ἢ cordifolia), *κινεραρία ἡ ὑποάλπειος* (Cineraria subalpina). Κ. ΠΑΠ.

Κινεραρία.

Κίνεσμα (Kineschma) /*Γεωγρ./.* Πόλις τῆς κεντρικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Ἰβάνοβο-Μπόσνιεσενσκ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βόλγα καὶ ἀνατολικῶς τῆς Ἱεροσλαυΐας (Γιεροσλάβας). Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς ΝΔ. κειμένης Μόσχας καὶ εἶναι σπουδαῖος ποτάμιος λιμήν. Κάτ. (1923) 16.454. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων καὶ χημικῶν προϊόντων, μηχανουργεῖα καὶ ξυλουργεῖα καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, ἅλατος καὶ βάμβακος. Χ. Δ.

Κινέτα /*Γεωγρ./.* Μικρὸς συνοικισμὸς ὑπαγόμενος εἰς τὸν δῆμον Μεγαρέων τῆς ἐπαρχίας Μεγαρίδος τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 60. Κεῖται ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου δάσους καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Μεγάρων εἰς Κόρινθον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μετὰ τὰς Σκιρωνίδας Πέτρας (Κακὴ Σκάλα) καὶ πρὸ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Κινὲττ-ντὲ-Ροσσεμὸν (Quinette), *Νικόλαος-Μαρία, βαρῶνος*—. Γάλλος πολιτικὸς (1762—1821). Μετέσχεν ἐνεργῶς τοῦ κινήματος τῆς 20 Ἰουνίου τοῦ 1792 καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 10 Αὐγούστου. Ἐκλεγεὶς πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Αἶν (Aisne) ἐν τῇ συμβατικῇ συνελεύσει, ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', εἶτα ἐγένετο μέλος τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας καὶ ἐπεφορτίσθη να συλλάβῃ τὸν στρατηγὸν Ντυμουριέ, ἀποπειραθέντα νὰ προδώσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Συλληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ παρεδόθη εἰς τὸν πρίγκιπα τοῦ Κοβούργου καὶ παρέμεινεν αἰχμάλωτος ἐπὶ τριετίαν, ἀνταλλαγεὶς τέλος μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Γαλλίαν ἐξελέγη μέλος τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων καὶ τῷ ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 18 Μπρυμαίρ, συμφιλιωθεὶς μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, διωρίσθη νομάρχης, σύμβουλος τοῦ κράτους καὶ ἀκολούθως γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, ἀπειληθεὶς νὰ συλληφθῇ, κατέφυγεν εἰς Νέαν Ὑόρκην καὶ τῷ 1818 ἐγκατεστάθη ἐν Βρυξέλλαις, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Ν. Δ.

κινζιγίτης (ὁ) /*Πετρογρ./.* Πέτρωμα κρυσταλλοσχιστῶδες τῆς οἰκογενείας τῶν γνευσίων. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν παραγνευσίου πλουσίαν εἰς γρανάτας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ πτωχὴν εἰς χαλαζίαν. Ἡ ὀρυκτολογικὴ σύστασις τοῦ κινζιγίτου δὲν εἶναι σταθερά. Χαρακτηρίζεται ἐν γένει ἐκ τῆς μεγάλης περιεκτικότητος εἰς μαρμαρυγίαν, ἐπικρατεῖ δὲ ἐκ τῶν ἀστρίων συνήθως μὲν τὸ πλαγιόκλαστον (ὀλιγόκλαστον), σπανίως δὲ ὁ καλιοῦχος ἄστριος (καὶ ὁ μικροκλινής). Ὡς ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει κορδιερίτην, συλλιμανίτην καὶ σπινέλλιον, παρουσιάζεται δὲ πολλάκις καὶ πλούσιος εἰς γραφίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Schenkenzell τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, ἐν Καλαβρίᾳ, Odenwald κ. ἀ. Γ. Β.

κίνηθρον (τό)· βλ. *κίνητρον*.

κίνημα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κινεῖν*, κίνησις: «τὸν ὤθησε δι' ἑνὸς κινήματος» ‖ πρᾶξις, ἐνέργεια τολμηρά, ἀποφασιστική: «δὲν ἐγκρίνω τὸ κίνημά σου» ‖ καθόλου, ἀπόπειρα ἐντονος, ὁμαδική: «ἐργατικὸν —, κομμουνιστικὸν —, ἀνατρεπτικὸν κίνημα».

— **κίνημα** *μέσον* /*Ἀστρον./.* Καλεῖται οὕτως ἡ ποσότης $\mu = \frac{2\pi}{X}$ ἐν τῇ ἐξισώσει τοῦ Κεπλέρου. Σ. Π.

κινηματίας,—*ου* (ὁ)· ἄνθρωπος τοῦ κινήματος ἢ τῶν κινημάτων ὁ ἀρεσκόμενος καὶ μετέχων τῶν ἀνατρεπτικῶν κινημάτων: «κινηματίαι ἐργάται—, ἀξιωματικοί,— ὑπάλληλοι».

κινηματικὴ (ἡ). Καλεῖται οὕτως ὁ κλάδος ἐκεῖνος τῆς μηχανικῆς, ὅστις πραγματεύεται περὶ τῶν κινητικῶν φαινομένων, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἐννοίας ὄγκον, δύναμιν, ἐνέργειαν κλπ., ἡ θεωρία δηλαδή, ἥτις ζητεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα διὰ κινήσεων, χωρὶς νὰ ἀναγκασθῇ νὰ παραδεχθῇ εἰδικὰς δυνάμεις. Γενικώτερον ἡ κινηματικὴ ἢ κινητικὴ θεωρία περιλαμβάνει ὅ,τι παρέμεινεν ἐκ τῆς παλαιοτέρας μηχανικῆς θεωρίας, ὡς καὶ τὴν περὶ ἠλεκτρονίων θεωρίαν, καὶ στηρίζεται εἰς δύο ὑποθέσεις: α') ὅτι ἡ ὕλη συνίσταται ἐκ μορίων (molécules) καὶ β') ὅτι ἡ θερμότης εἶναι ἐκδήλωσις τῆς μὴ ἀκριβῶς ὑπολογισίμου κινήσεως τῶν μορίων τούτων. Τὴν κινηματικὴν μετήνεγκεν ἐπὶ τῶν φαινομένων τοῦ πνεύματος ὁ S. Marschik. Ὁ Oppenheimer μεταχειρίζεται τὸν ὅρον *ψυχοκοινωνικὴ κινηματικὴ* ἢ *ψυχοτεχνικὴ τῆς ὁμάδος* (System der Soziologie, I, 2, 1923). Ὁ Bergson θεωρεῖ τὴν διανόησιν ὡς εἶδος κινηματογράφου, ὅστις συνθέτει φαινομενικὴν κίνησιν ἀπὸ στατικὰ στοιχεῖα (βλ. καὶ *κινητική*). Ε. Λ.

κινηματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κίνημα ἢ τὴν κίνησιν: «κινηματικαὶ προσπάθειαι, —ἀπόπειραι».

— **κινηματικὴ** *ἄλυσις*. Σύστημα φυσικῶς στερεῶν σωμάτων, συνδεδεμένων πρὸς ἄλληλα οὕτως, ὥστε κίνησις ἑνὸς ἐξ αὐτῶν νὰ προκαλῇ κινήσεις τῶν λοιπῶν· π. χ. τέσσαρες ῥάβδοι συνδεδεμέναι (σχ. 1) ἀποτελοῦν κινηματικὴν ἄλυσιν. Αἱ ῥάβδοι ἀποτελοῦν τὰ *μέλη* τῆς ἀλύσεως. *Ἐπίπεδος* λέγεται ἡ ἄλυσις, ὅταν αἱ κινήσεις τῶν μελῶν αὐτῆς εἶναι ἐπίπεδοι καὶ τελοῦνται ἐπὶ παραλλήλων πρὸς ἄλληλα ἢ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. *Κίνητρον* τῆς ἀλύσεως λέγεται τὸ μέλος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον κινούμενον προκαλεῖ τὴν κίνησιν τῶν λοιπῶν. *Ἄλυσις ἐξηναγκασμένης κινήσεως* καλεῖται ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ κίνησις τοῦ κινήτρου συνεπάγεται ὡρισμένην κίνησιν τῶν λοιπῶν μελῶν. Τὸ πλεῖστον τῶν χρησιμοποιουμένων εἰς τὴν μηχανολογίαν μηχανισμῶν σύγκειται ἐξ ἐπιπέδων ἀλύσεων. Τὰς ἀλύσεις διαιροῦμεν εἰς *κλειστὰς* καὶ *ἀνοικτάς*. Κλειστὴ ἄλυσις εἶναι ἡ τοῦ παρατιθεμένου σχ. 1, ἡ ἄλυσις τοῦ διπλοῦ στροφάλου κτλ. Ἀνοικτὴν ἄλυσιν ἀποτελεῖ π. χ. ὁ συνήθης ζυγὸς (παλάντζα). Ἄλυσις κλειστὴ ἔχει μέλη μὲ δύο τοὐλάχιστον κινηματικὰ στοιχεῖα. Ἐὰν μ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν κλειστῆς ἐπιπέδου ἀλύσεως, καὶ ζ ὁ ἀριθμὸς τῶν κινηματικῶν ζευγῶν αὐτῆς, τότε ἡ ἐξίσωσις

$$2\zeta - 3\mu + 4 = 0$$

δίδει τὴν ἱκανὴν καὶ ἀναγκαίαν συνθήκην, ἵνα ἡ ἄλυσις ἔχῃ ἐξηναγκασμένην κίνησιν. Διὰ τὰς ἐπιπέδους κλειστὰς κινηματικὰς ἀλύσεις ἐξηναγκασμένης κινήσεως ἰσχύουν τὰ ἑξῆς: 1) Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἐπιπέδου κλειστῆς κινηματικῆς ἀλύσεως ἐξηναγκασμένης κινήσεως εἶναι πάντοτε ἄρτιος. 2) Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν μὲ δύο κινηματικὰ στοιχεῖα εἶναι ἀνεξάρτητος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν μὲ τρία κινηματικὰ στοιχεῖα, εἶναι δὲ πάντοτε τοὐλάχιστον ἴσος πρὸς 4. Ὁ μέγιστος ἀριθμὸς στοιχείων μέλους τινὸς ἀλύσεως, ἐχούσης μ μέλη, εἶναι $\frac{\mu}{2}$.

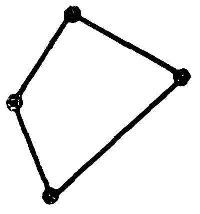

Σχ. 1.

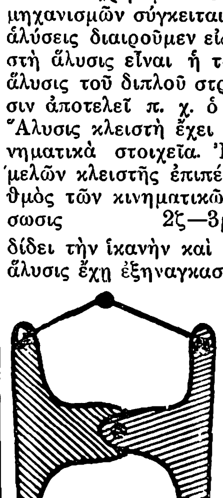

Σχ. 2.

Συνθετωτάτη ἄλυσις εἶναι ἡ τετραμελής, μετ' αὐτὴν δὲ ἡ ἑξαμελής. Παράδειγμα ἑξαμελοῦς ἀλύσεως εἶναι ἡ τοῦ σχήμ. 2. Γ. Θ. Κ.

— **κινηματικὸν** *ζεῦγος*. Τὸ σύνολον τῶν κινηματικῶν στοιχείων, τὸ συνδέον πρὸς ἄλληλα δύο μέλη κινηματικῆς ἀλύσεως. Κοχλίας καὶ περικόχλιον, στροφεὺς καὶ ἔδρανον, ζύγωμα καὶ εὐθυντηρία ζυγώματος ἀποτελοῦν κινηματικὰ ζεύγη. Κοχλίας καὶ περικόχλιον, στροφεὺς καὶ ἔδρανον εἶναι ζεύγη *ἀναστρέψιμα* καὶ *κλειστά*, ἐνῷ π. χ. τὸ ζεῦγος κοπτεροῦ ἐργαλείου καὶ τοῦ τεμνομένου ὑπ' αὐτοῦ σώματος δὲν εἶναι οὔτε κλειστὸν οὔτε ἀναστρέψιμον. Τὰ ζεύγη διαιροῦμεν εἰς *αὐτόκλειστα* (στροφεὺς καὶ ἔδρανον) καὶ *μὴ αὐτόκλειστα*. Τὰ δεύτερα κλείουν εἴτε τῇ ἐπενεργείᾳ δυνάμεως

Digitized by Google

(*δυνάμει κλειόμενα*, π. χ. κοπτερὸν ὄργανον καὶ τεμνόμενον σῶμα), εἴτε λόγῳ κινητικῶν ἰδιοτήτων τῆς ἁλύσεως, εἰς ἣν ἀνήκουν (*ἁλύσει κλειόμενα*).
Γ. Θ. Κ.

— **κινηματικὸν στοιχεῖον.** Ἡ ἐπιφάνεια ἐπαφῆς ἑνὸς μέλους κινηματικῆς ἁλύσεως πρὸς ἄλλο μέλος αὐτῆς. Διὰ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς μεταδίδεται ἡ κίνησις τοῦ ἑνὸς μέλους πρὸς τὸ ἄλλο. Κινηματικὰ στοιχεῖα εἶναι αἱ ἐσωτερικαὶ ἐπιφάνειαι κυλινδρικῶν ἑδράνων, ἡ ἐξωτερικὴ κυλινδρικὴ ἐπιφάνεια τοῦ κομβίου τοῦ στροφάλου, ἡ ἐσωτερικὴ ἑλικοειδὴς ἐπιφάνεια τῶν περικοχλίων, ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν κοχλιῶν κτλ.
Γ. Θ. Κ.

— **κινηματικὸν τετράπλευρον.** Ἡ ἐπίπεδος κινηματικὴ ἅλυσις, ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων μελῶν, μὲ δύο κινηματικὰ στοιχεῖα ἕκαστον. Αἱ κινηματικαὶ ἰδιότητες τοῦ τετραπλεύρου ἔχουν μελετηθῆ λεπτομερῶς, δεδομένου ἄλλωστε ὅτι τὸ κινηματικὸν τετράπλευρον ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πλείστων ὅσων καὶ συνηθεστάτων εἰς τὴν μηχανολογίαν μηχανισμῶν.
Γ. Θ. Κ.

κινηματογράφησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κινηματογραφεῖν*, ἡ ἀπόδοσις τῶν κινήσεων δι' εἰκόνων: «ἡ κινηματογράφησις τῆς ἑορτῆς, — τῶν ἀγώνων τοῦ σταδίου, — τῶν ἱπποδρομιῶν κττ.».

κινηματογραφία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κινηματογράφου, ἡ τέχνη τῆς ἀποδόσεως τῶν κινήσεων δι' εἰκόνων.

κινηματογραφικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κινηματογράφον, ὁ τοῦ κινηματογράφου: «κινηματογραφικοὶ ἀστέρες», «κινηματογραφικὴ ἀναπαράστασις» || ὁ παρεμφερὴς πρὸς κινηματογράφον, ταχύς, γοργός: «ἡ διήγησίς του ἦτο κινηματογραφική».—Ἐπίρρ. *κινηματογραφικῶς*.

— **κινηματογραφικὴ ὀφθαλμία** [*Ὀφθαλμ.*]. Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κινηματογραφίας παρετηρήθησαν διάφοροι ὀφθαλμικαὶ παθήσεις, τόσον ἐπὶ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν τέχνην ταύτην, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν θεατῶν τοῦ κινηματογράφου. Οἱ δεύτεροι, ὑφιστάμενοι ἀποτόμους μεταπτώσεις ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ ἔντονον ἠλεκτρικὸν φῶς, αἰσθάνονται παροδικὰς ἐνοχλήσεις, φωτοφοβίαν, θαμβώσεις. Οἱ πλησίον ἢ πλαγίως τῆς ὀθόνης καθήμενοι αἰσθάνονται κόπωσιν τῆς ὁράσεως ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς τρομώδους κινήσεως τῶν ἐπὶ τῆς ὀθόνης ἀντικειμένων. Τινὲς ἐκ τῶν θεατῶν παρουσιάζουν ὑπεραιμίαν τοῦ ἐπιπεφυκότος, φωτοφοβίαν, αἴσθησιν ξένου σώματος, καῦσον καὶ ἀσθενωπίαν. Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος καλλιτέχναι τοῦ κινηματογράφου καὶ οἱ χειριζόμενοι τὰς ἠλεκτρικὰς μηχανὰς καὶ τοὺς προβολεῖς, ἐπειδὴ ὑποβάλλονται εἰς τὴν ἔντονον καὶ ἄμεσον ἐπενέργειαν τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων, μάλιστα δὲ οἱ γαλανόφθαλμοι καὶ οἱ ἔχοντες τὴν βλεφαρικὴν σχισμὴν πλέον τοῦ δέοντος ἠνεωγμένην, ὑποφέρουσι σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς. Οὗτοι, ἐκτὸς τῶν μνημονευθεισῶν ἐνοχλήσεων, παρουσιάζουν καὶ πραγματικὴν ἐπιπεφυκίτιδα, ἐντονωτάτην ἐρυθρότητα κατὰ τὴν ὀφθαλμικὴν σχισμήν, οἴδημα τοῦ βλεφάρου καὶ ἐνίοτε ἐπιπολαίαν, ταινιώδη, ὁριζοντίαν κερατίτιδα. Ἡ θεραπεία τῶν θεατῶν εἶναι προφυλακτική. Ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ ἐν τοῖς κινηματογράφοις φωτισμοῦ δέον νὰ μὴ γίνεται ἀποτόμως. Διὰ τοὺς καλλιτέχνας καὶ τεχνίτας δέον τὰ φῶτα τῶν προβολέων νὰ φέρωσι καταλλήλους προασπιστικὰς ὑαλίνους πλάκας. Τινὲς τέλος ποιοῦνται καὶ χρῆσιν διαφορῶν ἀλοιφῶν, αἵτινες ἔχουσι τὴν ἰδιότητα ν' ἀναχαιτίζωσι τὰς ὑπεριώδεις ἀκτῖνας.
Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

κινηματογραφιστής (ὁ)· ὁ ἐπαγγελματίας τοῦ κινηματογράφου, ὁ γινώσκων τὴν κινηματογράφησιν καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτήν.

κινηματογράφος (ὁ)· συσκευὴ δι' ἧς προβάλλονται ὑπὸ ταχυτάτην ἐπαλληλίαν εἰδικῶς ληφθεῖσαι φωτογραφικαὶ εἰκόνες κινουμένων ἀντικειμένων || αἴθουσα ἢ ἀνοικτὸς χῶρος, ὅπου γίνονται κινηματογραφικαὶ προβολαὶ ὑπὸ μορφὴν δημοσίου θεάματος || ἐν γένει, ἡ φωτογράφησις καὶ διὰ προβολῆς ἀναπαράστασις τῶν κινήσεων.

— [ΕΓΚΥΚΛΟΠ.] Ὁ *κινηματογράφος* βασίζεται ἐπὶ τοῦ φυσιολογικοῦ δεδομένου, καθ' ὃ ἡ ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος ὀπτικὴ ἐντύπωσις δὲν ἀποσβέννυται εὐθὺς ἅμα ὡς ἐκλείψῃ τὸ προκαλέσαν αὐτὴν ὑλικὸν αἴτιον, ἀλλὰ διατηρεῖται καὶ μετὰ τοῦτο ἀναλλοιώτως ἐπὶ χρονικὴν διάρκειαν ποικίλλουσαν μεταξὺ $^1/_{12}$ καὶ $^1/_{20}$ τοῦ δευτερολέπτου. Φυσικὸν ἐπακολούθημα τῆς ὀπτικῆς ταύτης ἀδρανείας εἶναι ὅτι, ἂν εἰς διάστημα ἑνὸς δευτερολέπτου ἐκτυλιχθῶσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας 12 ἕως 20 ἐπαλλήλως ληφθεῖσαι εἰκόνες ἀντικειμένου τινὸς ἐν κινήσει (ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰκόνων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φωτεινότητος αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς εὐαισθησίας τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀφ' ἑτέρου), δὲν θ' ἀντιληφθῶμεν τὰς μεταξὺ των διαλείψεις, ἀλλὰ θὰ νομίσωμεν ὅτι βλέπομεν μίαν συνεχῆ ἀπεικόνισιν τῆς κινήσεως. Ἡ ὡς ἀνωτέρω ἰδιότης τοῦ ἀνθρωπίνου ὀφθαλμοῦ ἦτο παλαιόθεν γνωστή, ἀναφέρεται δὲ συγκεκριμένως ὑπὸ τοῦ Λουκρητίου εἰς τὸ βιβλίον του «De natura rerum». Ὁ Νεύτων καὶ ὁ Λεονάρδος Ντὰ-Βίντσι ἐξετέλεσαν ἐπ' αὐτῆς παρατηρήσεις καὶ μελέτας, ὁ δὲ ἀββᾶς Νολλὲ εἰς τὰ «Μαθήματα Φυσικῆς» (1765) ἀναφέρει τὸ πείραμα, καθ' ὃ ἐν ἡμικύκλιον ταχέως περιστρεφόμενον περὶ τὴν διάμετρόν του δίδει εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὴν ἐντύπωσιν πλήρους σφαίρας. Βραδύτερον πολλοὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιτύχωσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως τὴν σύνθεσιν τῆς κινήσεως διὰ μεθόδων καὶ συσκευῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀξίων λόγου· ἀλλ' ἐπεφυλάσσετο εἰς τὴν φωτογραφίαν καὶ τὰς προόδους αὐτῆς νὰ προσφέρουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν διὰ τοῦ κινηματογράφου ἐπιτευχθεῖσαν θαυμασίαν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐφευρέσεων, αἵτινες ἤγαγον μικρὸν κατὰ μικρὸν μέχρι τοῦ ἀποτελέσματος τούτου, ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: ὁ «μαγικὸς φανὸς» τοῦ ἰησουΐτου μοναχοῦ Kircher, τὸ «φενακιστισκόπιον» τοῦ Βέλγου Plateau, αἱ ἐργασίαι τοῦ Jansen, τοῦ Reynaud, τοῦ Muybridge καὶ τοῦ Edison. Τὰς προσπαθείας ταύτας, δι' ὧν ἐγίνετο βαθμιαία ἡ προσέγγισις πρὸς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ἐπέστεψε τελειωτικῶς τῷ 1895, ἡ ἐφεύρεσις τῶν Γάλλων ἀδελφῶν Lumière.
Γ. Ζ.

ΒΩΒΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Α) ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ. Ὁ κινηματογράφος δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀπειροπληθῆ χορείαν τῶν κατὰ τοὺς δύο διαρρεύσαντας αἰῶνας σημειωθεισῶν ἐφευρέσεων. Τὴν σκέψιν τῆς προβολῆς διαφόρων εἰκόνων ἐπὶ λείας καὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας δέον ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένην ἐποχὴν τῆς ἀρχαιότητος. Ἐλλείψει μεθόδου τελείας ἀναπαραστάσεως, οἱ ἀρχαῖοι ἠρκοῦντο εἰς προβολὰς ἁπλῶν μόνον σκιῶν, τὰς ὁποίας καὶ σήμερον πᾶς τις δύναται νὰ ἐπιτύχῃ διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν. Θὰ ἦτο μάταιον συνεπῶς νὰ προσδιορισθῇ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐγεννήθη ἡ σκέψις πρὸς ἀναπαράστασιν κινουμένων εἰκόνων.

Σκιαὶ παραγόμεναι διὰ τῶν δακτύλων.

[Ἐκ σινικοῦ τινος ἔργου «Γιασκινάϊ - Κουσὰ» δημοσιευθέντος τῷ 1790 καὶ φυλασσομένου εἰς τὸ μουσεῖον Guimet τῆς Γαλλίας.]

Οἱ Σῖναι πρῶτοι κατώρθωσαν νὰ τελειοποιήσουν κἄπως τὸ σύστημα τῆς τοιαύτης ἀναπαραστάσεως διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιήσεως τῶν λεγομένων «σινικῶν σκιῶν» (ombres chinoises). Ἐνῷ δὲ μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐνεφανίσθησαν αὗται ἐν Εὐρώπῃ, ἐν Ἀνατολῇ ἦσαν πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων δημοφιλέσταται, καὶ ἰδίως εἰς Ἰάβαν, εἰς Ἀραβίαν ὡς καὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις, παρ' οἷς ὁ καὶ σήμερον ἔτι θαυμαζόμενος παρ' ἡμῖν Καραγκιόζης ἀπετέλει οὐδὲν ἧττον θέατρον κινουμένων σκιῶν, αἵτινες, ἂν καὶ χονδροειδεῖς, ἀτελεῖς καὶ ἐν πολλοῖς ἀκαλαίσθητοι, προσείλκυον ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ. Εἰς τὴν Γαλλίαν τῷ 1722 ὁ διάσημος τότε Σεραφεὶμ ἤνοιγεν εἰς Βερσαλλίας τὴν πρώτην αἴθουσαν, ὅπου συνεχῶς ἐπὶ τετραετίαν προέβαλλε σκιὰς διὰ καλλιτεχνικῶς ψαλιδισμένων χαρτονίων. Ἐκ Βερσαλλιῶν τὸ πρωτότυπον τοῦτο θέατρον μετεφέρθη εἰς Παρισίους καὶ ἐκεῖθεν, τῷ 1858, εἰς Μονμάρτρην, ὅπου καὶ ἔκλεισε τὰς πύλας του τῷ 1870.

Κινούμεναι σκιαὶ γαλλικοῦ σχεδίου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν «σινικῶν σκιῶν».

Ἡ ἰδέα ὅμως τῆς πλήρους ἀναπαραστάσεως ζωντανῶν εἰκόνων, ὡς αὗται ἐξελίσσονται ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν πραγματικότητι, οὐδέποτε ἐγκατέλειψε τοὺς ἐπιστήμονας. Εἰς ἓν σύγγραμμα τοῦ Ρογήρου Βάκωνος (θανόντος τῷ 1294) γίνεται μνεία περί τινος φανοῦ φωτιζομένου ἐκ τῶν ἔσω καὶ προβάλλοντος εἰς τὸν ἀπέναντι τοῖχον ἢ ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν σχηματικὰς εἰκόνας. Εἶναι λίαν πιθανὸν ἄλλως τε, ὅτι ὁ φανὸς οὗτος δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους καὶ Ἕλληνας. Ὁ Maigne βεβαιοῖ εἰς τὸ «Λεξικὸν τῶν ἐφευρέσεων καὶ ἀνακαλύψεων», ὅτι κατὰ τὰς εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἡράκλειον τῆς Ἰταλίας, τὸ καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ Βεζουβίου, ἐνεργηθείσας ἀνασκαφάς, ἀνεκαλύφθη, μεταξὺ ἄλλων, καὶ περίεργός τις μικρὸς προβολεύς, ἐν εἴδει φανοῦ, διατηρούμενος εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν. Εἶναι συνεπῶς ἄδικον ἡ ἀνακάλυψις τοῦ *μαγικοῦ φανοῦ* (lanterne magique) νὰ ἀποδίδηται εἰς τὸν Γερμανὸν ἰησουΐτην μοναχὸν Ἀθανάσιον Κίρχερ. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι οὗτος, ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Βάκωνος, ἐτελειοποίησε τὸν φανόν του, τοῦ ὁποίου πλήρη περιγραφὴν ἔδωκεν εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ars magna lucis et umbrae in mundo», δημοσιευθὲν ἐν Ρώμῃ τῷ 1645.

Ὁπωσδήποτε, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ μαγικὸς φανὸς (ἴδ. εἰκ.) ἦτο ἤδη ἀρκετὰ τελειοποιημένος. Ἐντὸς σιδηροῦ θαλάμου εὑρίσκετο λυχνία, τῆς ὁποίας τὸ φῶς συνεκεντροῦτο δυνάμει εἰδικοῦ φακοῦ ἐπὶ τεμαχίου ὑέλου, ἐφ' οὗ ἦτο χαραγμένη ἡ εἰκών, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ προβληθῇ. Ἔμπροσθεν τοῦ τεμαχίου τῆς ὑέλου εὑρίσκετο ἐπιμήκης καὶ προεξέχων σωλήν, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ἦτο προσηρμοσμένος ὁ φακός, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ εἰκὼν προεβάλλετο ὑπὸ μεγένθυνσιν εἰς τὸν ἔναντι τοῖχον ἢ ἐπὶ καλῶς τεταμένου λευκοῦ ὑφάσματος. Ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Λαφονταὶν ἀναφέρει εἰς τοὺς μύθους του τὴν ἱστορίαν τοῦ πιθήκου, ὁ ὁποῖος ἔκαμνεν ἐπίδειξιν τοῦ «μαγικοῦ φανοῦ» του, τεκμαίρεται ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τούτου ἦτο ἔκτοτε ἤδη λίαν διαδεδομένη. Ἀρκετοὶ ὀπτικοὶ μάλιστα εἶχον ἐπιτύχει, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ κινητῶν ὑέλων, νὰ προσδίδουν κάποιαν ἐπίφασιν κινήσεως εἰς τὰς προβαλλομένας εἰκόνας.

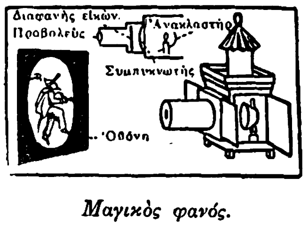

Μαγικὸς φανός.

Διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ μαγικοῦ φανοῦ ἐπὶ ὀλισθαινούσης βάσεως, ἐδημιουργήθη τὸ *φαντασκόπιον*, ὅπερ παρεῖχεν εἰς τὸν θεατὴν τὴν ἐντύπωσιν τῆς προσεγγίσεως ἢ ἀπομακρύνσεως τοῦ προβαλλομένου ἀντικειμένου. Ὁ περιβόητος Καλλιόστρος λέγεται ὅτι τὸ μηχάνημα τοῦτο ἐχρησιμοποίει εἰς τὰς θαυματοποιίας του, ὁ δὲ Ρόμπερτσον, βελτιώσας καὶ τροποποιήσας αὐτό, προέβαλε τὰς «φαντασμαγορίας» του εἰς τὴν μονὴν τῶν καπουκίνων, προκαλέσας τὸν θαυμασμὸν ὄχι μόνον τῶν Παρισινῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐρώπης ὅλης.

Τὰ θεάματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα σήμερον μᾶς φαίνονται παιδαριώδη, παρῆγον τότε ζωηροτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸ κοινόν, τὸ ὁποῖον ἠγνόει καὶ τὰ πλέον στοιχειώδη ὀπτικὰ φαινόμενα. Ἀλλ' ἡ μονοτονία των ἔφερε ταχέως τὸν κόρον καὶ μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ λήξαντος αἰῶνος αἱ παραστάσεις ἐκεῖναι εἶχον ἤδη λησμονηθῆ.

Οἱ κατασκευασταὶ ὅμως παρομοίων συσκευῶν

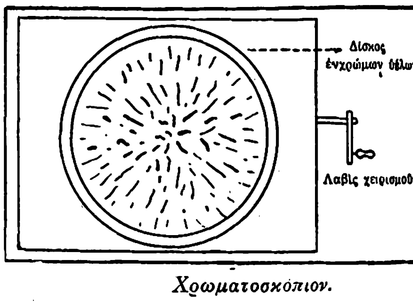

Χρωματοσκόπιον.

δὲν ἀπεθαρρύνοντο, ἀλλ' ἐπιμένοντες εἰς τὴν προβολὴν κινουμένων εἰκόνων κατέληξαν εἰς τὴν ἐπεύρεσιν τοῦ *χρωματοσκοπίου*, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἐσημείωσε κατ' ἀρχὰς μεγίστην ἐπιτυχίαν, χάρις εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν ἐναλλασσομένων χρωμάτων, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἐπετυγχάνοντο διὰ ταχυτάτης περιστροφῆς δύο ὁμοκέντρων ὑελίνων δίσκων, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐζωγραφισμέναι πολύχρωμοι ταινίαι (ἴδ. εἰκ.).

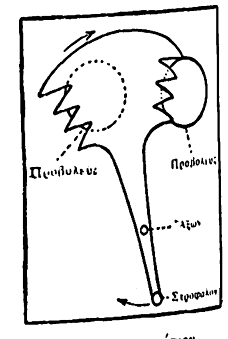

Φενακιστισκόπιον.

[Διάγραμμα τῆς λειτουργίας του.]

Τὸ χρωματοσκόπιον διεδέχθη τὸ *φενακιστισκόπιον* (phenakistiscope), ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Βέλγου φυσικομαθηματικοῦ Πλατὼ τῷ 1833, καὶ τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ ὑπὸ μορφὴν μᾶλλον παιδικοῦ παιγνίου παρουσιασθέν, δύναται οὐχ ἧττον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τὸ ὑποτυπῶδες ἔμβρυον τοῦ σημερινοῦ κινηματογράφου, λόγῳ τῆς ποικιλίας καὶ τῆς ζωηρότητος τῶν εἰκόνων τὰς ὁποίας προέβαλλε. Διὰ συνεχῶν παραλλαγῶν, τροποποιήσεων καὶ

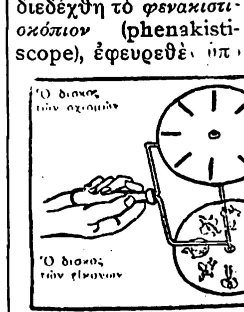

Φενακιστισκόπιον διπλοῦ δίσκου.

Digitized by Google

βελτιώσεων, μετετράπη ὀλίγον ἔπειτα εἰς τὸ *ζωοτρόπιον*, βραδύτερον δέ, τῷ 1877, ὁ Γάλλος Reynaud τελειοποιήσας αὐτό, τὸ μετωνόμασε *πραξινοσκόπιον* (praxinoscope) καὶ κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ συνεχὲς θέαμα ἐναλλασσομένων κινουμένων εἰκόνων μὲ ὡρισμένον θέμα.

Ζωοτρόπιον.

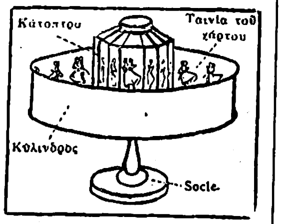

Πραξινοσκόπιον.

Ὁ Reynaud, ἐνθαρρυνθεὶς ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν παραστάσεών του, ἐπεδίωξε νὰ προβάλῃ τὰς διὰ τοῦ πραξινοσκοπίου του παραγομένας εἰκόνας ἐν λευκαῖς γραμμαῖς ἐπὶ σκιεροῦ ὀπτικοῦ πεδίου, ἵδρυσε δὲ πράγματι τῷ 1892 τὸ «Ὀπτικὸν θέατρον», εἰς τὸ ὁποῖον πρώτην ἤδη φορὰν ἐπροβάλλοντο σκηναὶ ὁλόκληροι συνεχοῦς ἀλληλουχίας. Ἀλλ' ἡ προβολὴ τῶν εἰκόνων ἐγίνετο μόνον δι' εἰδικῶν ἰχνογραφημάτων, ἐνῷ, ὡς ἐσκέφθησάν τινες, ἦτο κάλλιστα δυνατὸν ν' ἀντικατασταθῶσι τὰ ἰχνογραφήματα ταῦτα διὰ πλήρους σειρᾶς φωτογραφιῶν, ὁπότε ἴσως τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἀνώτερα. Καὶ ὄντως ἡ φωτογραφικὴ τέχνη εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐξελιχθῆ εἰς λίαν ἀξιοθαύμαστον βαθμόν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἐνατένισις τῆς λύσεως τοσοῦτον τολμηρῶν, τότε, προβλημάτων.

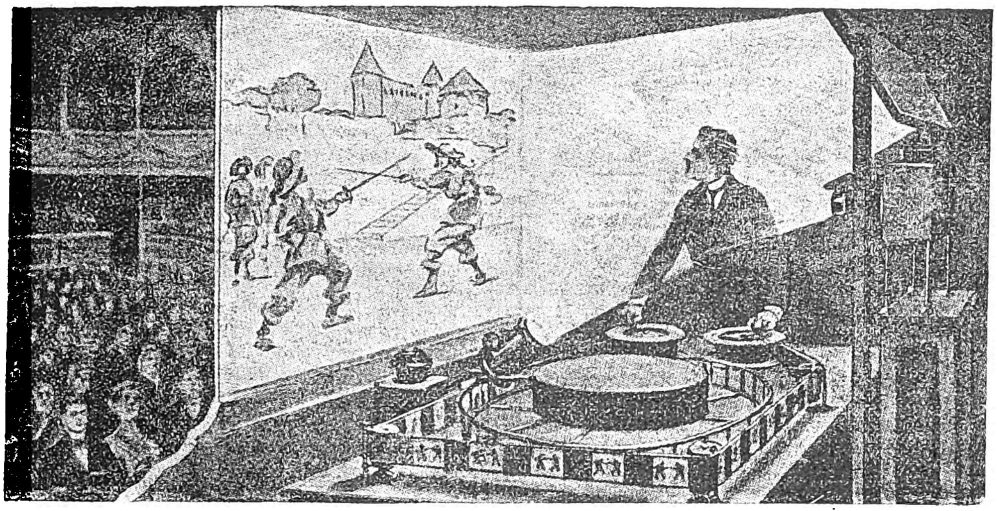

Τὸ ὀπτικὸν θέατρον τοῦ Reynaud (1892).

Ἡ ἰδέα ὅμως τῆς διὰ τῆς φωτογραφίας παρουσιάσεως τῶν διαδοχικῶν φάσεων κινητικοῦ τινος φαινομένου, εἶχε προϋπάρξει πολὺ πρὸ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Reynaud. Ἤδη, τῷ 1849, ὁ ἀστρονόμος Faye ἐπρότεινε νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ δαγγερροτυπία (ἡ ἀρχέγονος φωτογραφία) διὰ τὴν μελέτην τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων, ἐπετεύχθη δὲ τοῦτο διὰ πρώτην φορὰν τὴν 8ην Δεκεμβρίου τοῦ 1874, ὁπότε ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη εἶχε διέλθει πρὸ τοῦ Ἡλίου. Τότε, διὰ νὰ ὑπολογίσῃ ἐπακριβῶς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ σπανιωτάτου τούτου φαινομένου τὴν μεταξὺ Γῆς καὶ Ἡλίου ἀπόστασιν, ὁ Γιάνσεν ἐπενόησεν εἰδικόν τι μηχάνημα, ὅπερ ὠνόμασε «*φωτογραφικὸν περίστροφον*», προοριζόμενον νὰ καθορίζῃ τὰς ἑκάστοτε θέσεις τοῦ πλανήτου εἰς ὡρισμένας χρονικὰς στιγμάς. Ἡ ἐπινόησις αὕτη, ἀποκληθεῖσα «*χρονοφωτογραφία*», ἔπαιξε βραδύτερον σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ἀνάλυσιν πολὺ πλέον ταχυτέρων κινήσεων. Χάρις εἰς αὐτὴν ἐλύθησαν διάφορα φυσικὰ προβλήματα, ἄλυτα ἕως τότε θεωρούμενα, μέχρις ὅτου βαθμηδὸν ἡ διαδοχικὴ ἐξέλιξις τῶν ὑπὸ διαφόρων γενομένων μελετῶν καὶ πειραμάτων κατέληξεν εἰς τὰς μεθόδους τῆς συγχρόνου ἐφαρμογῆς καὶ χρήσεως τοῦ κινηματογράφου ἐν γένει.

Χρονοφωτογραφίαι τοῦ Muybridge.

Ταυτοχρόνως ὁ Muybridge, φωτογράφος ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ τῆς Ἀμερικῆς, ἐπεχείρησε νὰ ἐπιληφθῇ τῆς μελέτης τῆς ἀναλύσεως τῶν ζωϊκῶν κινήσεων καὶ χρησιμοποιῶν τὴν φωτογραφίαν νὰ παρουσιάσῃ ταύτας προβαλλομένας ἐπὶ ὀθόνης. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ ληφθεῖσαι φωτογραφίαι δὲν ἦσαν ἢ ἁπλαῖ σκιαὶ μαῦραι ἀποτυπούμεναι ἐπὶ λευκοῦ βάθους, κατὰ τὸ σύστημα τῶν «σινικῶν σκιῶν», βραδύτερον ὅμως, χάρις εἰς γενναίαν ἐπιχορήγησιν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πενσυλβανίας, ὁ Muybridge ἠδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὰ πειράματά του σπουδαιοτέραν τινὰ σημασίαν. Καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέτυχε θαύματα, κατορθώσας ν' ἀποτυπώσῃ ἐπὶ φωτογραφικῶν πλακῶν ἐν ἁρμονικῇ ἀλληλουχίᾳ τὸ τρέξιμον ἵππων, τὴν ἐκκίνησιν ἁμάξης, τὴν κίνησιν πολυπληθοῦς ὁδοῦ κλπ. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν κινήσεων, ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τούτων, κατὰ τοῦτο δὲ ἰδιαιτέρως δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρόδρομος τῆς προβολῆς κινουμένων καὶ ὡς ἐμψύχων πλέον ἐμφανιζομένων φωτογραφικῶν εἰκόνων.

Κατὰ τὸ 1882 κατώρθωσε νὰ συναρμολογήσῃ τεμάχιον πρὸς τεμάχιον τὰ στιγμιότυπα μιᾶς ἱπποδρομίας, τὰ ὁποῖα μετέπειτα ἐπρόβαλλε διὰ μέσου τοῦ φενακιστισκοπίου του. Ὠργανώθησαν τότε δημόσιαι ἐπιδείξεις, ἔκθαμβοι δὲ οἱ θεαταὶ παρηκολούθησαν ἐπὶ τῆς ὀθόνης τρέχοντα ζῷα καὶ σκιὰς κινουμένων ἐν γένει ὄντων. Λόγῳ τῶν μέχρι τότε ἀτελεστάτων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ὁ Muybridge διέθετεν, ἡ ἐργασία του δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀξία πολλῆς σπουδαιότητος. Εἰς 300.000 φράγκα ὑπελογίσθησαν αἱ δαπάναι τῶν πειραμάτων του, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποιεῖτο οὐ μόνον πολύπλοκον καὶ ἄφθονον ὑλικόν, ἀλλὰ καὶ προσωπικὸν πολυάριθμον.

Τὰς σοβαρωτέρας ὅμως καὶ σπουδαιοτέρας προόδους της ἡ χρονοφωτογραφία ὀφείλει εἰς τὸν καθηγητὴν Marey, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ζωϊκῶν κινήσεων μελέται παρέμειναν διάσημοι. Ἐμπνεόμενος οὗτος κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Jansen, τοῦ ἐφευρέτου τοῦ «φωτογραφικοῦ περιστρόφου», κατεσκεύασε τὸ *φωτογραφικὸν πυροβόλον*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε χάρις εἰς ἐπαναληπτικόν τινα μηχανισμόν, τὴν διαδοχικὴν ἀποτύπωσιν δώδεκα εἰκόνων ἐπὶ κυκλικῆς δισκοειδοῦς φωτογραφικῆς πλακός, ἐκτελούσης ἐντὸς δευτερολέπτου πλήρη κυκλικὴν περιστροφήν. Ἡ ἀποτύπωσις ἑκάστης εἰκόνος ἀπῄτει μόνον ἓν ἑπτακοσιοστὸν τοῦ δευτερολέπτου. Ὁ χειρισμὸς τοῦ ἀκινδύνου τούτου πυροβόλου ἦτο ἁπλούστατος. Ὁ φωτογραφῶν ἐσκόπευε τὸ πρὸς φωτογράφησιν ἀντικείμενον ὅπως καὶ μὲ τὰ συνήθη ὅπλα, ἐπίεζε τὴν σκανδάλην καὶ ἡ ἀποτύπωσις τῶν εἰκόνων συνεπληροῦτο ἀμέσως. Περιστρέφων κατόπιν τὸ οὕτως ἀποκτηθὲν ἀποτύπωμα ἐπί τινος φενακιστισκοπίου, ὁ Marey ἀναπαρίστα τὰς διὰ τῆς φωτογραφίας ἀναλυθείσας κινήσεις.

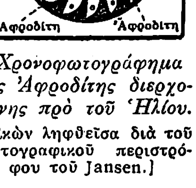

Χρονοφωτογράφημα τῆς Ἀφροδίτης διερχομένης πρὸ τοῦ Ἡλίου.
[Εἰκὼν ληφθεῖσα διὰ τοῦ φωτογραφικοῦ περιστρόφου τοῦ Jansen.]

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Marey ἐτελειοποίησε τὴν μέθοδόν του διὰ τῆς κατασκευῆς ἔτι ἁπλουστέρου ὀργάνου, χρησιμοποιοῦντος φωτογραφικὴν ταινίαν (film) καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ αἱ κινήσεις ρυθμίζονται κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ ταινία νὰ προάγεται, κατὰ τὸ ἐνδιάμεσον χρονικὸν διάστημα δύο εἰκόνων, εἰς μῆκος ἴσον ἐπακριβῶς πρὸς τὸ δι' ἑκάστην εἰκόνα ἀπαιτούμενον. Ἡ ταινία σταματᾷ αὐτομάτως τὴν στιγμὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς εἰκόνος, διὰ νὰ ἀποτυπώνεται ἢ νὰ προβάλλεται αὕτη ὅσον τὸ δυνατὸν διαυγεστέρα, καὶ διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰ μειονεκτήματα τῆς ἀδρανείας ὁ Marey δὲν σταματᾷ ἑκάστοτε, παρὰ μόνον τὴν ταινίαν, ἐνῷ ὁ κύριος κινητήριος μηχανισμὸς ἐξακολουθεῖ τὴν ἐν πλήρει ταχύτητι περιστροφήν του. Οὕτως ἔκτοτε, τὸ πρόβλημα τοῦ κινηματογράφου εἰσήρχετο πλέον ὁριστικῶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τελειωτικῆς του λύσεως. Τὸ μηχάνημα τοῦ Marey, οὗτινος πλεῖσται εἰσέτι διατάξεις καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ἐν ἐφαρμογῇ, ἔθεσε τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν βραδύτερον ἐθεμελιώθη καὶ ἐτελειοποιήθη ἡ λῆψις κινηματογραφικῶν εἰκόνων.

Ὀλίγον βραδύτερον, τῷ 1891, ὁ Ἀμερικανὸς Ἔδισον ἐπετύγχανε τὴν κατασκευὴν δύο μηχανημάτων, τοῦ μὲν προοριζομένου ν' ἀποτυπώνῃ, τοῦ δὲ ν' ἀναπαράγῃ κινουμένας εἰκόνας ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον ὠνομάσθη *κινητογράφος*, τὸ δὲ δεύτερον *κινητοσκόπιον*. Ὁ κινητογράφος ἀποτελεῖται ἀπὸ σκοτεινὸν θάλαμον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκτυλίσσεται ἡ φωτογραφικὴ ταινία δι' ὁμοιομόρφου κινήσεως, ὄπισθεν ἑνὸς φακοῦ ἀποκαλυπτομένου καὶ καλυπτομένου ἐναλλὰξ ὑπὸ περιστροφικοῦ φωτοφράκτου (obturateur). Αἱ φωτογραφικαὶ ἀποτυπώσεις ἀνέρχονται εἰς 46 κατὰ δευτερόλεπτον, ἢ 2.750 κατὰ λεπτόν. Διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ὅμως ἡ πιθανὴ μετατόπισις τῶν εἰκόνων ἐπὶ τῆς ἀρνητικῆς ταινίας, ὁ Ἔδισον εἶχε τὴν εὐφυᾶ ἔμπνευσιν νὰ κατασκευάσῃ εἰδικὴν ταινίαν, φέρουσαν ἑκατέρωθεν τῶν δύο πλευρῶν αὐτῆς καὶ εἰς κανονικὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις ὀπάς, εἰς τὰς ὁποίας εἰσέρχονται οἱ προεξέχοντες ὀδόντες δύο περιστρεφομένων καὶ μετακινούντων αὐτὴν κυλίνδρων. Ἐκ τῆς ἀρνητικῆς ταύτης ταινίας, ἐλαμβάνετο ἄλλη θετικὴ τοιαύτη, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν διὰ τοῦ κινητοσκοπίου ἀναπαράστασιν καὶ προβολὴν τῶν οὕτω ληφθεισῶν φωτογραφικῶν εἰκόνων. Πλὴν τὸ κινητοσκόπιον παρεῖχεν ὁρατότητα λίαν περιωρισμένης διαρκείας (τῆς ὁρατότητος ἑκάστης εἰκόνος διαρκούσης ἓν ἑπτάκις χιλιοστὸν τοῦ δευτερολέπτου), αἱ δὲ δι' αὐτοῦ προβαλλόμεναι σκηναὶ δὲν διήρκουν πέραν τοῦ ἡμίσεος περίπου λεπτοῦ.

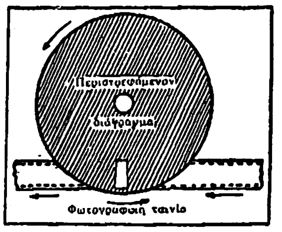

Βασικὴ ἀρχὴ τοῦ «Κινητογράφου» καὶ τοῦ «Κινητοσκοπίου».

Κατόπιν συνεχῶν καὶ ἐπιμόνων πειραμάτων, ὁ Ἔδισον κατώρθωσε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ βελτιώσῃ ἔτι πλέον τὴν ἐφεύρεσίν του, εἰς ταύτην ὅμως τὴν μεγαλυτέραν τελειοποίησιν ἐπέφερον βραδύτερον οἱ δύο Γάλλοι ἀδελφοὶ Αὔγουστος καὶ Λουδοβῖκος Λουμιὲρ (Lumière), οἱ ὁποῖοι τῷ 1895 ἐπέτυχον νὰ πραγματοποιήσουν τὴν κατασκευὴν μηχανήματος συνδυάζοντος τὴν ἀνάλυσιν καὶ σύνθεσιν τῶν κινήσεων κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον καὶ ὑπὸ συνθήκας ἀποδόσεως, οἵαι δὲν εἶχε καταστῆ δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν μέχρι τότε.

Διὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Λουμιὲρ ἐφαρμοσθεισῶν διατάξεων, ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰκόνων καὶ ἡ ἔντασις τοῦ φωτὸς ἠλαττοῦντο εἰς τὸ κατώτατον δυνατὸν ὅριον, τόσον διὰ τὴν λῆψιν, ὅσον καὶ τὴν προβολήν. Ἀκινητοποιουμένης τῆς ταινίας κατὰ τὰ $^2/_3$ τοῦ χρόνου, ἀρκοῦν 15 μόνον εἰκόνες κατὰ δευτερόλεπτον, διὰ νὰ παραχθῇ ἡ ἐντύπωσις συνεχοῦς προβολῆς. Ἀνὰ ἕκαστον δηλαδὴ δέκατον πέμπτον τοῦ δευτερολέπτου, ἑκάστη εἰκὼν ἀντικα-

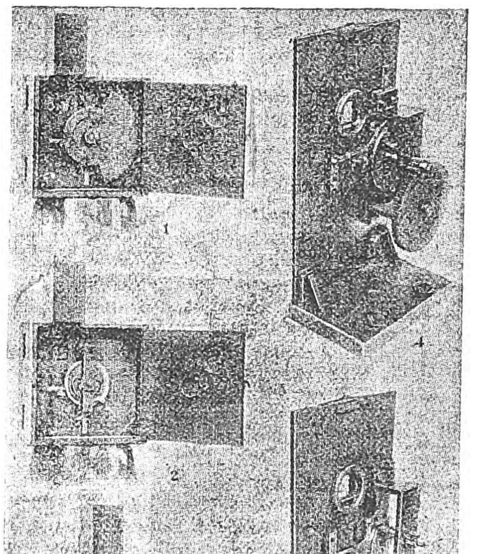

Τὸ κινηματογραφικὸν μηχάνημα τῶν ἀδελφῶν Lumière.
(1) Προσθία ὄψις: Διάφραγμα καὶ φακός. 2) Ἰδία ὄψις: Ὄργανα ἐκκινητικά. 3) Ὀπισθία ὄψις. 4) Μηχανισμὸς λειτουργίας. 5) Τριγωνικὸν ἔκκεντρον.)

Digitized by Google

θίσταται ὑπὸ ἑτέρας· κατὰ τὰ δύο τρίτα δὲ τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος, ἤτοι ἐπὶ δύο τεσσαρακοστὰ πέμπτα τοῦ δευτερολέπτου, ἡ ταινία εἶναι ἀκίνητος, ὁ δὲ φακὸς ἀνοικτός· κατὰ τὸ έναπομένον ἕτερον τεσσαρακοστὸν πέμπτον τοῦ δευτερολέπτου, τὸ φῶς καλύπτεται, ἡ δὲ ταινία προχωρεῖ.

Ὅπως καὶ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἔδισον ἐφευρεθὲν καὶ τὸ πρῶτον ἐφαρμοσθὲν σύστημα, ἡ ταινία εἶναι εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα της καὶ εἰς κανονικὰ διαστήματα διάτρητος δι᾽ ὀπῶν στρογγύλων, ἐντὸς τῶν ὁποίων διαδοχικῶς εἰσέρχονται περιοδικῶς οἱ αἰχμηροὶ ὀδόντες προωθήσεως. Ὁ φωτοφράκτης (obturateur) εἶναι προσηρμοσμένος ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἄξονος τοῦ τυμπάνου καὶ προσηρτημένος κατὰ τρόπον, ὥστε ὁ σκοτεινός του τομεὺς νὰ μὴ εὑρίσκεται ἔναντι τοῦ φακοῦ, παρὰ μόνον κατὰ τὴν περίοδον τῆς προωθήσεως τῆς ταινίας. Ὁ ἄξων οὗτος στρέφεται ὀκτὼ φορὰς ταχύτερον ἢ ὁ μοχλὸς τῆς λαβῆς τοῦ στροφάλου τοῦ μηχανισμοῦ. Ἀρκοῦν δηλαδὴ δύο στροφαὶ τοῦ στροφάλου κατὰ δευτερόλεπτον, διὰ νὰ ληφθῶσι 16 εἰκόνες. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ταχύτης, ἥτις ἔκτοτε ἐγένετο γενικῶς ἀποδεκτή, τόσον διὰ τὴν κανονικὴν λῆψιν τῶν εἰκόνων, ὅσον καὶ διὰ τὴν προβολὴν αὐτῶν.

Αἱ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Lumière ἐπινοηθεῖσαι αὗται διατάξεις περιεγράφησαν καὶ ἀνεφέρθησαν λεπτομερέστατα εἰς τὸ δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας, τὸ ὁποῖον ἔλαβον ἐν Γαλλίᾳ τὴν 13 Φεβρουαρίου 1895 ὑπὸ τὸν τίτλον «Μηχάνημα πρὸς λῆψιν καὶ προβολὴν χρονοφωτογραφικῶν εἰκόνων». Ἡ ὀνομασία «Κινηματόγραφος» (Cinématographe), ἡ ὁποία βραδύτερον ἔμελλε νὰ καταστῇ τόσον δημοφιλὴς καθ᾽ ἅπαντα τὸν κόσμον, ἀναφέρεται τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἐν Γερμανίᾳ ληφθὲν παρ᾽ αὐτῶν ὅμοιον δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας.

Ἐν Εὐρώπῃ ἡ πρώτη κινηματογραφικὴ ἐπίδειξις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Λουμιὲρ τὴν 22αν Μαρτίου 1895, κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς φωτογραφικοῦ συνεδρίου, εἰς τὰς αἰθούσας τῆς «Ἑταιρείας πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας». Ἡ δευτέρα παράστασις, καθ᾽ ἣν προεβλήθησαν ὀκτὼ διάφοροι ταινίαι, ἐδόθη τὴν 10ην Ἰουνίου 1895 εἰς Λυών, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συνεδρίου τῆς «Ἐθνικῆς ἑνώσεως τῶν φωτογραφικῶν ἑταιρειῶν τῆς Γαλλίας». Ὀλίγον μετέπειτα ἤρχιζον αἱ δημόσιαι πλέον παραστάσεις, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων ἐδόθη εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν Συνδιασκέψεων τῆς λεωφόρου τῶν Καπουκίνων ἐν Παρισίοις. Τὸ θέαμα ἦτο βραχείας διαρκείας, τὰ δὲ προβληθέντα θέματα πεζὰ καὶ κοινότατα. Εἶχον οὕτω διαδοχικῶς προβληθῆ: ἡ ἔξοδος τῶν

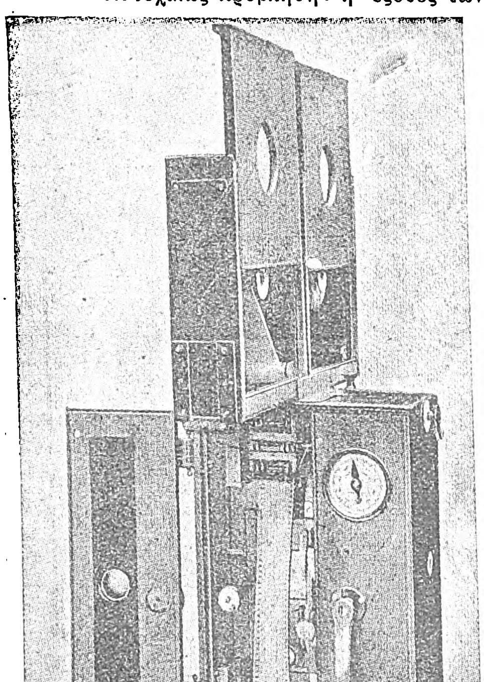

Κινηματογραφικὸν μηχάνημα λήψεως οἴκου Pathé ἀνοικτόν.

ἐργατῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ ἐκ τῶν ἐργαστηρίων Lumière, εἷς σιδηροδρομικὸς συρμὸς ἐν πλήρει κινήσει, μία σκηνὴ οἰκογενειακοῦ γεύματος, ἡ ὑπὸ τῶν κυμάτων δερομένη ἀκτὴ κ. ἄ. Τὸ θέαμα ἔσχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὸ πλῆθος ἦτο κατενθουσιασμένον, διότι ἠδύνατο πλέον νὰ παρακολουθῇ ἐπὶ τῆς ὀθόνης τὴν ἰδίαν του ζωὴν καὶ δρᾶσιν. Οὐδεὶς ἐν τούτοις ἠδύνατο τότε, ἔστω καὶ πόρρωθεν, νὰ φαντασθῇ ποίαν τεραστίαν ἐξέλιξιν καὶ ποίαν καταπληκτικὴν ἐξάπλωσιν θὰ παρουσίαζε μετ᾽ οὐ πολλὰ ἔτη ἡ τόσον συμπαθὴς αὕτη ἐφεύρεσις. Τίς θὰ ἠδύνατο τότε νὰ σκεφθῇ ὅτι 30 ἔτη ἀργότερον ἡ «ἄφωνος», ὡς ἀπεκλήθη, «ὀγδόη τέχνη», θὰ ἠρίθμει ἄνω τῶν 100.000 σκοτεινῶν αἰθουσῶν ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον καὶ θὰ ἀπησχόλει κεφάλαια ἀπερροφημένα ὑπὸ δια-

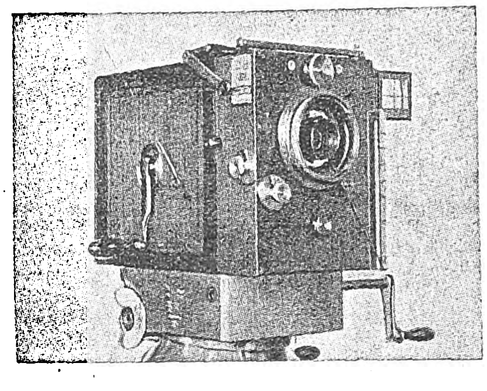

Μηχάνημα λήψεως Debrie.

φόρων κινηματογραφικῶν ἐπιχειρήσεων ὑπερβαίνοντα τὰ 2.500 ἑκατομμύρια δολλάρια.

Β) ΤΕΧΝΙΚΗ· Τὰ *φίλμ*, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εἶναι τόσον διαδεδομένη σήμερον, ἐφευρέθησαν ἀπὸ τοῦ 1889 πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ὑαλίνων πλακῶν εἰς φορητὰς φωτογραφικὰς συσκευάς, ἔλαβον δὲ τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῆς ἰταλικῆς ἑταιρείας Fabrica Italiana Lamine Milano, ἥτις πρώτη τὰ κατεσκεύαζεν. Αἱ ἐλαφραὶ αὗται καὶ ἄθραυστοι φωτογραφικαὶ ταινίαι ἐπέ-

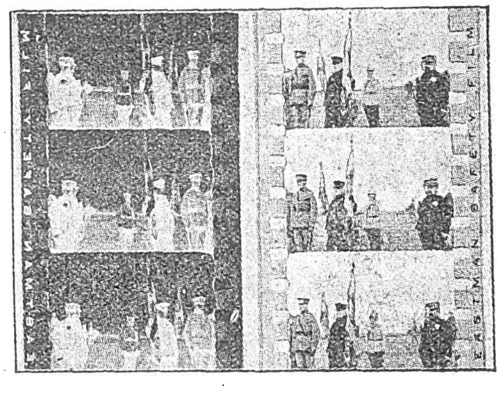

Τμῆμα ἀρνητικῆς (ἀριστερᾷ) καὶ θετικῆς (δεξιᾷ) ταινίας.

πρωτο ν᾽ ἀποτελέσουν τὸ βασικώτερον στοιχεῖον τοῦ κινηματογράφου ἐν τῇ τελικῇ αὐτοῦ μορφῇ. Μετὰ τὴν εὐρεῖαν τούτου διάδοσιν, οἱ κατασκευασταὶ κατέληξαν πρὸ ἐτῶν εἰς συμφωνίαν, διὰ τῆς ὁποίας παρεδέχθησαν κοινὸν σχῆμα εἰκόνων καὶ συνεπῶς κοινὸν σχῆμα φίλμ. Οὕτω τὸ μέγεθος τῶν εἰκόνων καθωρίσθη γενικῶς εἰς 18 χιλιοστόμετρα μήκους καὶ 24 χιλιοστόμετρα πλάτους, ἡ δὲ μεταξύ των ἀπόστασις εἰς 1 χιλιοστόμετρον. Ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν καὶ παρὰ τὰ ἄκρα ἐπεφυλάχθη διὰ τὰς σχετικὰς ὀπὰς λωρὶς πλάτους 5 $^1/_2$ χιλιοστομέτρων.

Τὸ κινηματογραφικὸν μηχάνημα, τὸ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Lumière ἐφευρεθὲν καὶ τὸ πρῶτον χρησιμοποιηθέν, ἦτο κατὰ τοιοῦτον τρόπον κατεσκευασμένον, ὥστε ὁ αὐτὸς μηχανισμὸς νὰ χρησιμεύῃ ἐναλλὰξ διὰ τὴν λῆψιν καὶ διὰ τὴν προβολὴν τῶν εἰκόνων. Σήμερον ὅμως αἱ ἐργασίαι αὗται ἐκτελοῦνται ὑπὸ δύο διαφόρων μηχανημάτων.

Ἐκτὸς τοῦ ἀπαραιτήτου σκοτεινοῦ θαλάμου, τὸ μηχάνημα λήψεως περικλείει ὡσαύτως ἐν ἑαυτῷ τὸν μηχανισμὸν προωθήσεως καὶ λειτουργίας ἐν γένει, ὡς ἐπίσης καὶ δύο ἑτέρους θαλάμους, ὧν ἑκάτερος δύναται νὰ περιλαμβάνῃ 120 μέτρα φίλμ. Εἰς τὸν ἕνα ἐκ τούτων περιέχεται τὸ παρθένον ἀρνητικὸν φίλμ (négatif), τὸ ὁποῖον, ἐφ᾽ ὅσον διέρχεται πρὸ τοῦ φακοῦ, μεταφέρεται εἰς τὸν ἕτερον θάλαμον. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ μηχάνημα λήψεως εἶναι ὅμοιον σχεδὸν πρὸς τὰ συνήθη φωτογραφικὰ μηχανήματα. Κατὰ τὴν λῆψιν τὸ φίλμ προωθεῖται δι᾽ ἀλλεπαλλήλων διαδοχικῶν ἁλμάτων καὶ ἐκτυλίσσεται μὲ ταχύτητα 16 εἰκόνων κατὰ δευτερόλεπτον. Εἰδικὸς μηχανικὸς μετρητὴς δεικνύει τὸ μῆκος τοῦ χρησιμοποιηθέντος τμήματος καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ τοῦ διαθεσίμου παραμένοντος τοιούτου.

Τὸ μηχάνημα λήψεως θέτομεν εἰς λειτουργίαν περιστρέφοντες διὰ τῆς χειρὸς τὴν λαβὴν τοῦ στροφάλου. Ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ χειρισμὸς οὗτος φαίνεται ἁπλούστατος, κατὰ βάθος ὅμως ἀπαιτεῖ πολλὴν πεῖραν καὶ προσοχήν, διότι ἡ ἀκριβὴς ἀπόδοσις τῶν ὑπὸ τοῦ κινηματογράφου ἀναπαριστανομένων κινήσεων ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ τρόπου, καθ᾽ ὃν γίνεται τὸ «γύρισμα» τῆς ταινίας. Ἐξαιρέσει μερικῶν ἐκτάκτων περιπτώσεων, ἡ χειρολαβὴ δέον νὰ περιστρέφεται κανονικώτατα μὲ ρυθμὸν 120 στροφῶν κατὰ λεπτόν, ἀποφευγομένης πάσης ἐπιταχύνσεως ἢ ἐπιβραδύνσεως ἢ ἀποτόμου στάσεως ἢ ἐκκινήσεως, καθόσον αἱ ἀνωμαλίαι αὗται θὰ ἐξεδηλοῦντο κατὰ τὴν προβολὴν διὰ κινήσεων ἀνίσων, ἀσυγχρόνων καὶ οὐχὶ φυσικῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ληφθείσης ἀρνητικῆς ταινίας καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς λῆψιν θετικῶν ἀντιτύπων, ἀκολουθεῖται ἡ ἰδία σχεδὸν μέθοδος ὡς καὶ εἰς τὴν φωτογραφίαν· ἡ μόνη διαφορὰ ἔγκειται κατ᾽ οὐσίαν εἰς τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν χρησιμοποιουμένων διαφόρων λεκανῶν. Τὰ λουτρὰ ὅμως τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐκτυπώσεως ἀπαιτοῦσιν ἰδιαιτέρας προφυλάξεις. Διὰ νὰ διαβρέχεται ὁμοιομόρφως τὸ φίλμ, περιτυλίσσεται πέριξ εἰδικοῦ πλαισίου λίαν ἁπλουστάτης κατασκευῆς (ἴδ. εἰκ.) καὶ δυναμένου νὰ περιλάβῃ ταινίαν 50 μέτρων μήκους. Ὁλόκληρον τὸ πλαίσιον τοῦτο βυθίζεται ἐντὸς ἀναλόγου χωρητικότητος λεκανῶν, περιεχουσῶν τὰς οἰκείας διαλύσεις. Εἶτα ἡ ταινία διέρχεται διὰ λουτροῦ γλυκερίνης, ἡ ὁποία τὴν καθιστᾷ ἄθραυστον καὶ τὴν ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ διπλώνεται. Διὰ νὰ ἐπέλθῃ δὲ ταχέως τὸ στέγνωμα, τὸ φίλμ προσαρμόζεται ἐπὶ μεγάλου ξυλίνου τυμπάνου, τὸ ὁποῖον περιστρέφεται μὲ ταχύτητα 100—150 στροφῶν κατὰ λεπτὸν τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτρικοῦ κινητῆρος.

Διὰ τὴν λῆψιν θετικοῦ ἀντιτύπου, ἡ παρασκευασθεῖσα ἀρνητικὴ ταινία ἐφαρμόζεται ἐπακριβῶς ἐπὶ ἄλλης παρθένου τοιαύτης καὶ ἐκτίθεται βαθμηδὸν εἰς τὸ φῶς μέσῳ εἰδικῶν πρὸς τοῦτο πλαισίων.

Ἡ ἀναπαράστασις ἐπὶ τῆς ὀθόνης τῶν κινηματογραφικῶν εἰκόνων δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰμὴ μόνον διὰ τοῦ εἰδικοῦ πρὸς τοῦτο μηχανήματος προβολῆς, ὁμοίου σχεδὸν πρὸς τὸ μηχάνημα λήψεως. Κατὰ τὸ παρατιθέμενον σχεδιάγραμμα πηγὴ ἰσχυροῦ φωτὸς τοποθετεῖται πρὸ τοῦ μεγάλου φακοῦ, ἢ «συμπυκνωτοῦ», ὅστις συγκεντρώνει τὴν ἀκτινοβολίαν ἐπὶ τῆς μικρᾶς διαφανοῦς εἰκόνος, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ προβληθῇ. Ὁ ἔμπροσθεν ταύτης «φακὸς προβολῆς» ἀναπαράγει τὴν εἰκόνα ἐπὶ τῆς «ὀθόνης», ἐπὶ λευκοῦ δηλαδὴ πίνακος (écran) κατεσκευασμένου ἐκ πανίου ἢ ἄλλης ὕλης, εἰς μεγέθυνσιν δὲ ποικίλλουσαν ἀναλόγως τῶν διατάξεων τῆς εἰκόνος, τοῦ φακοῦ καὶ τῆς ὀθόνης. Ὡς καταλληλοτέρα πηγὴ φωτός, διὰ νὰ εἶναι ἡ προβαλλομένη εἰκὼν ὁμοιομόρφως φωτισμένη, προκρίνεται τὸ ἠλεκτρικὸν βολταϊκὸν τόξον· δι᾽ ὃ καὶ προτιμᾶται τοῦτο, ὁσάκις ἡ χρησιμοποίησίς του εἶναι δυνατή. Ἀναλόγως τῆς ἐπὶ τῆς ὀθόνης μεγεθύνσεως, ἡ ἔντασις τῆς φωτεινῆς πηγῆς δύναται νὰ κυμαίνηται ἀπὸ 2.000 μέχρι 25.000 κηρίων.

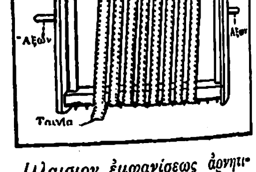

Πλαισιον ἐμφανίσεως ἀρνητικῆς ταινίας.

Λόγῳ τῆς λίαν εὐφλέκτου ὕλης, ἐξ ἧς εἶναι κατεσκευασμέναι αἱ ταινίαι, λαμβάνονται εἰδικὰ προφυλακτικὰ μέτρα, ἀποτρέποντα ἢ μᾶλλον περιορίζοντα τοὺς ἐξ ἐνδεχομένης πυρκαϊᾶς κινδύνους. Οὕτως ὁ θάλαμος τῆς μηχανῆς, δυνάμει διεθνῶς ἀναγνωρισθεισῶν καὶ ἐπιβληθεισῶν διατάξεων, δέον νὰ εἶναι ἐντελῶς μεμονωμένος διὰ τοιχωμάτων ἐκ σκυροκονιάματος ἢ ἄλλης ἀφλέκτου ὕλης, ἀπὸ τὴν λοιπὴν αἴθουσαν. Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐν περιπτώσει ἀπευκταίου, δὲν δημιουργεῖται πανικὸς μεταξὺ τῶν θεατῶν καὶ προλαμβάνονται ἀναπόφευκτα δυστυχήματα. Ἐπί-

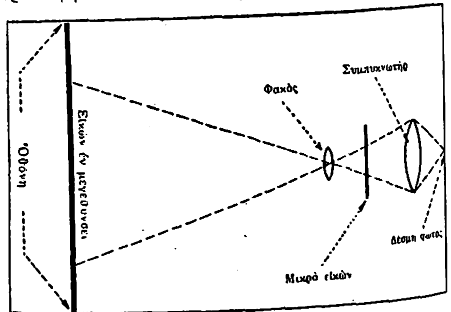

Διάγραμμα κινηματογραφικῆς προβολῆς.

σης αἱ αἴθουσαι ἐν γένει δέον κατὰ τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἀνέλαβον πάντα τὰ κράτη τὰ μετέχοντα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, νὰ εἶναι κατὰ προτίμησιν στενόμακροι, νὰ ἀερίζωνται καλῶς, νὰ ὦσιν ἐφωδιασμέναι δι᾽ εἰδικῶν πυροσβεστικῶν μηχανημάτων, νὰ ἔχωσιν εἴσοδον εὐρεῖαν καὶ τοὐλάχιστον δύο ἐξόδους κινδύνου ἐκτὸς τῆς κυρίας τοιαύτης.

Γ) ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ· Μετὰ τὰ ἐπιτυχῆ πειράματα τοῦ Edison καὶ τὰς τελειοποιήσεις τῶν ἀδελφῶν Lumière, ἀρχίζει πλέον ἡ συστηματικὴ βιο-

Digitized by Google

μηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων. Βαθμηδόν, τὰ ἀρχικῶς πρωτόγονα μέσα βελτιοῦνται καὶ τελειοποιοῦνται καὶ οὕτως ἐντὸς δεκαετίας σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεώς του ὁ κινηματογράφος ἀποβαίνει κτῆμα παγκόσμιον. Ὀργανισμοὶ ἰσχυρότατοι ἱδρύονται, τεράστια κεφάλαια διατίθενται καὶ πανταχόθεν τῆς γῆς στρατολογοῦνται οἱ ὀνομαστότεροι τῶν ἠθοποιῶν, οἱ ὁποῖοι οὕτως ἀπὸ πρωταγωνιστῶν θεάτρων μεταβάλλονται εἰς κινηματογραφικοὺς ἀστέρας. Ἄλλως τε ἡ νέα τέχνη τοῖς προσφέρει ἡγεμονικὰς ἀποδοχάς. Στρατιὰ ὁλόκληρος καλλιτεχνῶν, ἀπὸ τῆς Μπερτίνι μέχρι τοῦ ἀτυχοῦς Μὰξ Λίντερ, ἀπὸ τῆς Ντυφλὸς καὶ τοῦ μικροῦ Τζάικυ Κούγκαν μέχρι τοῦ Σαρλό, τοῦ Μανζοῦ, τοῦ Ζιγκοτὸ καὶ τῆς Γκρέτα Γκάρμπο, συνετέλεσεν, ὥστε ἡ νέα βιομηχανία νὰ παγιωθῇ ὁριστικῶς καὶ ν' ἀνδρωθῇ τόσον, νὰ παρέχῃ ἐργασίαν εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδας ἀνθρώπων, ἀπὸ τοῦ συγγραφέως ἢ τοῦ σκηνοθέτου μέχρι τοῦ τελευταίου κομπάρσου. Ἐργοστασιάρχαι κινηματογραφικῶν μηχανῶν, κατασκευασταὶ φίλμ, σκηνοθέται, συγγραφεῖς, ἐκγυμνασταί, ἀθληταί, ἠλεκτρολόγοι, κωμικοί, μηχανικοί, χειρισταί, μεταφρασταί, μεσῖται, πράκτορες, προμηθευταί, θεατρῶναι, μουσικοί, ταξιθέται, διαφημισταί, δημοσιογράφοι, πλῆθος ὁλόκληρον ἀνθρώπων ἐργάζεται, ζῇ, κινεῖται, πλουτίζει ἐνίοτε, διὰ τῆς νέας ἐφευρέσεως. Ἠρευνήθησαν βιβλιοθῆκαι, ἀρχαῖα ἔγγραφα, παμπάλαια χειρόγραφα, μεμβράναι, πάπυροι, ἐμελετήθησαν ἤθη καὶ ἔθιμα ἐκλιπόντων λαῶν, διωργανώθησαν τολμηραὶ ἀποστολαὶ εἰς τὰ τέσσαρα πέρατα τῆς γῆς, ἐγένετο χρῆσις πάντων τῶν γνωστῶν μεταφορικῶν μέσων, ἀπὸ τοῦ ἅρματος μέχρι τοῦ ἀεροπλάνου, ἐχρησιμοποιήθησαν στρατιαὶ ὅλαι καλλιτεχνῶν, σμήνη ἠθοποιῶν, μᾶζαι ἀνθρώπων καὶ ἐδαπανήθησαν κολοσσιαῖα ποσὰ διὰ νὰ ἀναπαρασταθοῦν ἐπὶ τῆς ὀθόνης πάντα τὰ ὁπωσδήποτε δυνάμενα νὰ ἐμποιήσουν ἐντύπωσιν εἰς τὸ κοινὸν ἱστορικὰ καὶ ἄλλα γεγονότα. Αἱ μεγαλύτεραι ἐκ τῶν σημερινῶν κινηματογραφικῶν ἑταιρειῶν τοῦ κόσμου, ὡ. αἱ «United Artists», «Metro-Goldwin-Meyer», «First National», «Fox Film Corp.», «Universal Film», «Ufa», «Pathé» καὶ πλῆθος ἄλλων δευτερευουσῶν τοιούτων, φιλοτίμως ἁμιλλώμεναι πρὸς ἀλλήλας, παρουσίασαν ἀληθῆ ἀριστουργήματα, μὴ ἀποδειλιῶσαι πρὸ τῶν δυσχερειῶν, τῶν ἀνυπερβλήτων σχεδὸν ἐμποδίων καὶ πρὸ παντὸς πρὸ τῶν εἰς χρῆμα θυσιῶν. Οἱ ἄλλοτε ἀραιοὶ φίλοι τῆς σκοτεινῆς αἰθούσης ἐπολλαπλασιάσθησαν εἰς βαθμὸν καταπληκτικὸν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν. Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας πλέον ὁ κινηματογράφος κατήντησεν εἶδος σχεδὸν πρώτης ἀνάγκης.

Πρὸς πληρεστέραν ἱκανοποίησιν τῶν ὀρέξεων τοῦ κοινοῦ, ὁ κινηματογράφος ἔχει διαιρεθῆ ἤδη εἰς δύο κυρίως κλάδους: α) τὸν μορφωτικὸν καὶ β') τὸν θεαματικόν.

Α) Μορφωτικὸς κινηματογράφος. Εἶναι τόσον εὐρὺ τὸ πεδίον δράσεως τοῦ κλάδου τούτου τῆς κινηματογραφίας, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ συγκεφαλαιώσῃ τις εἰς ὀλίγας γραμμὰς ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς μεγάλης του σπουδαιότητος καὶ τὸν πλοῦτον τῶν ποικιλιῶν του. Δύναται οὐχ ἧττον νὰ διακριθῇ ὁ μορφωτικὸς κινηματογράφος εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας.

α') Τὸν *εἰδησεογραφικόν*, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ οἱ εἰς τὴν πλέον ἀπομεμακρυσμένην γωνίαν τῆς γῆς κατοικοῦντες δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὰ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος ἐπίκαιρα γεγονότα. Ἡ στέψις βασιλέων, ἡ κηδεία διασήμων ἀνδρῶν, αἱ συγκινητικαὶ περιπέτειαι μιᾶς κούρσας, τὰ κατορθώματα ἑνὸς ἄσσου τῆς ἀεροπορίας, αἱ στρατιωτικαὶ παρελάσεις, τὰ ναυτικὰ γυμνάσια μιᾶς χώρας, μία διεθνὴς διάσκεψις, φοβερὰ τραγικὰ δυστυχήματα, ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, ἐθνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα συμβάντα, τῶν ὁποίων ἀμυδρὰν μόνον γνῶσιν λαμβάνει τις ἐκ τῶν ἐφημερίδων, γίνονται τὸ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρων κινηματογραφικῶν ταινιῶν, τῶν ὁποίων μάλιστα ἡ προβολὴ εἰς πλείστας χώρας εἶναι σήμερον ὑποχρεωτική. Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἡ τέρψις τοῦ θεατοῦ καὶ ἡ διὰ ταύτης διαπαιδαγώγησις, ἡ ἐπιβαλοῦσα τὴν καθιέρωσιν τοῦ «εἰδησεογραφικοῦ» κινηματογράφου. Πολλὰ κράτη δι' εἰδικῆς νομοθεσίας ἔχουν καταρτίσει «ἐθνικὸν ἀρχεῖον ταινιῶν», ἤτοι ἰδιαιτέραν κρατικὴν ὑπηρεσίαν, ἀσχολουμένην μὲ τὴν λῆψιν, προβολήν, διάδοσιν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ φύλαξιν ἀντιτύπων ταινιῶν παριστανουσῶν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν σταδιοδρομίας· τὰς ταινίας ταύτας ἀργότερον, μετὰ παρέλευσιν δεκαετηρίδων καὶ αἰώνων, θὰ δύναται να συμβουλεύεται ὁ μέλλων ἱστορικὸς ὡς πιστὴν καὶ αὐθεντικὴν πηγὴν τῆς ἱστορίας ἑνὸς τόπου.

Τὸ ἔργον τοῦ εἰδησεογραφικοῦ κινηματογράφου δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερὲς καὶ ἀπηλλαγμένον ἐπικινδύνων περιπετειῶν. Ἀπεναντίας εἶναι ἐνίοτε ἀφάνταστοι οἱ κίνδυνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὑποβάλλονται οἱ χειρισταί, καὶ τεράστια τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ὑπερπηδήσουν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν κινηματογράφησιν ἐπικαίρων γεγονότων, προκαλούντων αἴσθησιν καὶ παρουσιαζόντων παγκόσμιον ἐνδιαφέρον. Ὅταν δύο ἀτμόπλοια, ἡ «Ἐλβετία» καὶ ἡ «Αὐτοκράτειρα Μ. Βρεττανίας», συνεκρούσθησαν τῷ 1912 ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἐνῷ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν βυθιζομένων σκαφῶν ἐπεκράτει πανδαιμόνιον καὶ ἀνεκδιήγητος πανικός, εἷς μόνον ἐπιβάτης παρέμενεν ἀτάραχος, γαλήνιος καὶ ὡς νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε πέριξ του, ἐγύριζε μὲ καταπληκτικὴν ψυχραιμίαν τὸν χειριστῆρα τοῦ κινηματογραφικοῦ του μηχανήματος. Κατορθώσας κατόπιν νὰ διασώσῃ ἑαυτὸν καὶ τὸ πολύτιμον μηχάνημά του, παρουσίασε μίαν ταινίαν, ἡ ὁποία, ἐκτὸς τῆς ἐξαιρετικῆς θεαματικῆς ἀξίας της, ἐχρησίμευσε καὶ ὡ πειστήριον κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀνάκρισιν πρὸς διαπίστωσιν τῶν εὐθυνῶν τοῦ δυστυχήματος. Ἄλλος εἶχε τὸν μοναδικὸν ἡρωϊσμὸν νὰ κατέλθῃ μέχρι βάθους 300 μέτρων ἐντὸς τοῦ κρατῆρος τοῦ Βεζουβίου, ἔνθα, παρὰ τὴν ἀφόρητον θερμότητα καὶ τὰς ἀποπνικτικὰς ἀναθυμιάσεις, κατώρθωσε νὰ γυρίσῃ ἀρκετὰς ἑκατοντάδας μέτρων ταινίας ἐξόχου ἐνδιαφέροντος. Εἶναι δὲ ἄπειροι οἱ ἄγνωστοι ἥρωες, οἵτινες μὲ θαυμαστὴν αὐταπάρνησιν ἐγύρισαν τὰς πλέον ἐπικινδύνους ταινίας ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ.

β) Τὸ *ἱστορικὸν φίλμ*, τὸ ὁποῖον μεταφέρει τὸν θεατὴν εἰς παρῳχημένας ἐποχάς, καὶ τὸ ὁποῖον διὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πιστῆς ἀναπαραστάσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς μορφῆς ἀρχαίων ἢ μεσαιωνικῶν πόλεων, συντελεῖ εἰς τὴν ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως μόρφωσιν τοῦ κοινοῦ. Γεγονότα ἱστορικά, τὰ ὁποῖα πολλοὶ ἀγνοοῦν ἢ περὶ τῶν ὁποίων οὐδόλως ἤκουσάν ποτε νὰ γίνεται λόγος, ἀναπαριστώμενα διὰ τοῦ κινηματογράφου, τὸν μὲν ἀγνοοῦντα διδάσκουν, τὸν δὲ ἐνήμερον τέρπουν καὶ ἐν γένει διαπαιδαγωγοῦν, χωρὶς νὰ κουράζουν, οὔτε νὰ καταπονοῦν τὸν νοῦν. Διὰ νὰ ἔχῃ ὅμως ἀξιώσεις μία ταινία νὰ ὀνομάζηται ἱστορική, δέον ν' ἀναπαριστᾷ πράγματι, μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας, τὰ ἤθη, ἔθιμα, χαρακτηριστικά, ἐνδυμασίας κ.λ.π. τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνάγεται τὸ προβαλλόμενον ἔργον. Οὕτω προεβλήθησαν ἐπὶ τῆς ὀθόνης τὰ σπουδαιότερα γεγονότα, ἅτινα ἀναφέρει ἡ παγκόσμιος ἱστορία: ἡ ζωὴ τοῦ Βοναπάρτου, ἡ δρᾶσις τῆς Γαλλίδος ἡρωΐδος Ἰωάννας Δ' Ἄρκ, ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου, ἡ πτῶσις τοῦ Βυζαντίου, τὰ ὄργια τοῦ Νέρωνος, αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Πομπηίας, ὁ Τρωικὸς πόλεμος, τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πλῆθος ἄλλων.

γ') Τὸν *διδακτικὸν* κινηματογράφον, τοῦ ὁποίου ἡ ἔκτασις εἶναι ἀπεριόριστος.

Ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως, ὁ διδακτικὸς κινηματογράφος παρουσιάζει τὰ ὀνομαστότερα τοπία τῆς γῆς, τὴν ζωὴν τῶν ἐρυθροδέρμων τῆς Ἀμερικῆς, τὰ νορβηγικὰ φιόρδ, τὰ δάση τῆς Ἀφρικῆς, τὴν μαγείαν τοῦ Βοσπόρου, τὸ ἄγριον μεγαλεῖον τοῦ Νιαγάρα, τὴν ἀγορὰν τοῦ Τόκιο, τὰ ἐρείπια τῆς Κνωσοῦ, τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, τὰς Πυραμίδας, τὸν Βεζούβιον ἐν δράσει κλπ. κλπ., μὲ ἐλαχίστην δὲ διὰ τὸν θεατὴν δαπάνην, ἐνῷ διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τις καὶ μέρος μόνον τούτων θὰ ἐχρειάζετο ἀφθονίαν χρήματος καὶ ἐτῶν ὁλοκλήρων περιηγήσιν.

Εἰς τὴν χημείαν ἐξ ἄλλου, εἰς τὴν φυσικήν, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν θεολογίαν, καὶ ὅλας ἐν γένει τὰς συγχρόνους ἐπιστήμας, ὁ κινηματογράφος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ κυριολεκτικῶς θαύματα. Τὸ πτερύγισμα τῶν πτηνῶν, ἡ βαθμιαία ἀνάπτυξις τῶν φυτῶν, ἡ ζωὴ μικροοργανισμῶν ὁρατῶν μόνον διὰ μικροσκοπίου, ἡ διαδρομὴ ἑνὸς βλήματος πυροβόλου, δὲν εἶναι πλέον προβλήματα ἀκατάληπτα ἢ δυσχερῶς καὶ θεωρητικῶς μόνον ἀποδεικνυόμενα. Διὰ τῆς ὑπερταχυτάτης κινηματογραφήσεως (cinématographie extra-rapide), βασιζομένης ἐπὶ τοῦ δεδομένου ὅτι ὅσον ἀργὰ γίνεται ἡ λῆψις, τόσον ἐν τῇ προβολῇ φαίνεται ταχυτέρα ἡ κίνησις καὶ τἀνάπαλιν, ἠρευνήθησαν φαινόμενα, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμβαθύνῃ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐμελετήθη ἡ τροχιὰ τῶν ἀστέρων, τὰ σχήματα ἅτινα λαμβάνει σταγὼν ὕδατος πίπτουσα ἀφ' ὑψηλοῦ, κ.ο.κ. Ἡ ἐπιστήμη, χάρις εἰς τὸν κινηματογράφον, ἐξελαϊκεύθη, εἰς ἅπαντα δὲ σχεδὸν τὰ πανεπιστήμια σήμερον τὴν διδασκαλίαν τῶν καθηγητῶν ἐπὶ ὡρισμένων θεμάτων ὑποβοηθοῦν κατάλληλοι κινηματογραφικαὶ προβολαί, διευκολύνουσαι οὐ μόνον τὴν προσπάθειαν τοῦ διδάσκοντος ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ διδασκομένου. Ὁ Γάλλος χειρουργὸς Doyen, θελήσας νὰ εἰσαγάγῃ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ κινηματογράφου καὶ εἰς τὰς κλινικὰς καὶ νοσοκομεῖα, κατεκρίθη κατ' ἀρχὰς παρ' ὅλων· ὡμολογήθη ἐν τούτοις βραδύτερον ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τῶν «χειρουργικῶν» αὐτῶν ταινιῶν, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν φοιτητῶν ἀπεδείχθησαν χρήσιμοι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἴδιον καθηγητήν, καταδεικνύουσαι εἰς αὐτὸν τὰς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἐγχειρήσεως ἐλλείψεις καὶ τὰ τυχὸν σφάλματα.

Ἰδιαιτέραν κατηγορίαν τοῦ διδακτικοῦ κινηματογράφου ἀποτελεῖ ὁ *παιδαγωγικὸς* κινηματογράφος, τὸν ὁποῖον ἐδοκίμασε πρῶτος ὁ Θωμᾶς Ἔδισον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἐγγόνου του. Οἱ Ἀμερικανοὶ παιδαγωγοὶ εὗρον λίαν ἱκανοποιητικὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης διδασκαλίας, ἔκτοτε δὲ τὰ ἐργαστήρια Ἔδισον ἀνέλαβον τὴν παραγωγὴν χιλιάδων ὁλοκλήρων διδακτικῶν ταινιῶν, ἡ χρησιμοποίησις τῶν ὁποίων δὲν ἤργησε νὰ γενικευθῇ ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ Ἑλλὰς προσεχώρησε μεταξὺ τῶν πρώτων (τῆς Ἰαπωνίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἰταλίας) εἰς τὰς νέας ταύτας παιδαγωγικὰς ἀντιλήψεις καὶ παρήγγειλεν, ἀπὸ τοῦ 1913, μερίμνῃ τῆς Διευθύνσεως Σχολικῆς Ὑγιεινῆς τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, 4.000 περίπου εἰδικὰς κινηματογραφικὰς μηχανὰς εἰς ἀγγλικὰ ἐργοστάσια. Ἡ παρεμβολὴ τῶν πολέμων καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν ἀνέστειλε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ χρησίμου τούτου ἔργου, ἐσχάτως ὅμως ἐψηφίσθη (1929) εἰδικὸς νόμος περὶ «Μορφωτικοῦ κινηματογράφου», ὅστις καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις διὰ τὴν σύστασιν παρ' ἡμῖν τοῦ «Αὐτονόμου ὀργανισμοῦ μορφωτικοῦ κινηματογράφου». Τὸ ζήτημα ἄλλως τε τῆς διὰ τοῦ κινηματογράφου διαπαιδαγωγήσεως τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας ἀπησχόλησεν ἰδιαιτέρως καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1926 διώρισε διεθνῆ ἐπιτροπὴν (εἰς ἣν συμμετέχουν σήμερον ἄνω τῶν 64 κρατῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἑλλάδος), ἵνα κατόπιν μελέτης καὶ ἐπιτοπίου ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ ἐρεύνης ἀποφανθῇ περὶ τῶν μέτρων, ἅτινα δέον νὰ ληφθῶσι πρὸς προστασίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τῶν ἐκδηλωθέντων ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων ἐκ τῆς προβολῆς ἀνηθίκων ταινιῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς διάδοσιν τοῦ κινηματογράφου, ὡς ἀποτελεσματικῶς ἰσχυροῦ μέσου διδασκαλίας καὶ μορφώσεως. Ἡ σπουδαία αὕτη ἔρευνα ἤχθη εἰς πέρας—τῇ συνδρομῇ τῆς ἐν Παρισίοις ἑδρευούσης Ἑνώσεως τῶν Ἐρυθρῶν Σταυρῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους τοιούτων—καὶ ἀπέληξεν εἰς σαφῆ συμπεράσματα καὶ ἀποφάσεις.

Οὕτω λοιπὸν ἐδημιουργήθη ἡ ἀνάγκη τοῦ «Σχολικοῦ κινηματογράφου» καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ καθιέρωσις εἰδικῶν «Παιδικῶν παραστάσεων»· σκοπὸς τοῦ πρώτου εἶναι νὰ ὑποβοηθῇ τὴν ἐκμάθησιν ὡρισμένων δυσκόλων μαθημάτων, τῶν δὲ δευτέρων νὰ τέρπουν διὰ τοῦ ὠφελίμου καὶ παιδαγωγικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος.

Β') Θεαματικὸς κινηματογράφος. Ἀνέκαθεν καὶ ἁπανταχοῦ τῆς Γῆς, τὸ θέατρον ἤσκησεν ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ. Πλὴν τὰ μεγάλα θεάματα εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀναφαίρετον κτῆμα τῶν κατοίκων ὡρισμένων μόνον πόλεων ἢ πρωτευουσῶν, διατηρουσῶν πλουσίους καὶ ἀρτίους θιάσους, ἄφθονα σκηνικὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ θέατρα. Αἱ ἐπαρχίαι, ἀντιθέτως, αἱ μικραὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐστεροῦντο παντελῶς τῆς πολυτελείας τοιούτων θεαμάτων καὶ κατ' ἀνάγκην ἠρκοῦντο μόνον εἰς τὰς χονδροειδεῖς παραστάσεις περιοδευόντων ἱπποδρομίων ἢ ἀμφιβόλου ποιοῦ θιάσων. Ἐπῆλθεν ὅμως ὁ κινηματογράφος, ἔχων τὸ προτέρημα νὰ ἱκανοποιῇ, μὲ ἀσήμαντον σχετικῶς δαπάνην, τὴν πρὸς τὰ μεγάλα συγκινητικὰ ἢ τερπνὰ θεάματα κλίσιν τοῦ κοινοῦ, ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὑρίσκεται, καὶ τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν πραγματικὴν θεατρικὴν τέχνην.

Οὕτως ἐδημιουργήθη ὁ *θεαματικὸς* κινηματογράφος, ὅστις σήμερον παρέχει εἰς τὸ κοινὸν ἄμετρον ἀφθονίαν θεαμάτων, οἵαν δὲν θὰ ἠδύνατό τις ποτὲ πρότερον νὰ φαντασθῇ. Κωμικαὶ σκηναί, φάρσαι, τραγῳδίαι, δράματα, φαντασμαγορίαι, χοροί, πλαστικαὶ εἰκόνες, ἀκροβατικὰ γυμνάσματα, ταχυδακτυλουργικαὶ ἐπιδείξεις, ἱπποδρομίαι, πᾶν ὅ,τι ἡ ἀνθρωπίνη φαντασία δύναται νὰ συλλάβῃ, πᾶν ὅ,τι ἡ ζωὴ παρουσιάζει ἐν τῇ καθημερινῇ αὐτῆς ἐξελίξει, συλλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ φακοῦ ἀποτυποῦται εἰς τὴν ταινίαν καὶ ἀναπαράγεται ἐπὶ τῆς ὀθόνης ἐνώπιον ἀνεξαντλήτου πάντοτε πλήθους θεατῶν.

Τὰ μεγάλα ἔργα συνήθως ἔχουν μῆκος 1800 τὸ ὀλιγώτερον μέχρι 2500 μέτρων, ἤτοι δέον περίπου νὰ περιλαμβάνουν ἑκατὸν μέχρις ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας εἰκόνων, ἡ λῆψις, ἐμφάνισις καὶ ἐπεξεργασία τῶν ὁποίων, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς σκηνοθεσίας, στοιχίζει κατ' ἐλάχιστον ὅριον 250 χιλιάδας φράγκων. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις καὶ ταινίαι, τῶν ὁποίων τὸ γύρισμα, ὁ πλοῦτος τῆς σκηνοθεσίας καὶ ἡ ποικιλία τῶν σκηνῶν ἤγαγον τὰς δαπάνας εἰς ποσὰ πολὺ μεγαλύτερα. Οὕτω τὸ «Μπὲν-Χοὺρ» καὶ ἡ «Βασίλισσα τῶν Καισάρων» ἐστοίχισαν ἄνω τῶν πέντε ἑκατομμυρίων δολλαρίων.

Αἱ ταινίαι γυρίζονται ἄλλοτε μὲν εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἄλλοτε δὲ ἐντὸς τῶν κινηματογραφικῶν ἐργαστηρίων, τὰ ὁποῖα οὐσιωδῶς διαφέρουν τῶν φωτογραφικῶν τοιούτων, κατὰ τε τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν διασκευήν. Τὰ «στούντιο» τῶν μεγάλων ἑταιρειῶν, ἰδίως τῶν ἀμερικανικῶν τοῦ Χόλυγουντ, τῆς μεγάλης καὶ γνωστῆς κινηματογραφουπόλεως, ἀποτελοῦνται ἀπὸ κόσμον ὁλόκληρον ἐγκαταστάσεων, ἠθοποιῶν καὶ βοηθητικοῦ καὶ τεχνικοῦ προσωπικοῦ.

Ὁ ἠθοποιὸς τοῦ κινηματογράφου πρέπει νὰ κατέχῃ πολλὰ προτερήματα, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν

Digitized by Google

δόξαν. Τὸ παίξιμόν του πρέπει νὰ εἶναι ζωηρόν, ἀλλ' ἀπηλλαγμένον ὑπερβολικῶν κινήσεων, φυσικὸν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν ἑρμηνευομένων αἰσθημάτων καὶ συνοδευόμενον ἀπὸ κάποιαν τέχνην ἐν πολλοῖς ἄγνωστον εἰς τοὺς ἠθοποιοὺς τῆς σκηνῆς. Ἐπὶ πλέον δέον νὰ εἶναι συχνάκις ἀθλητής, ἀκροβάτης, καλὸς χορευτής, δεινὸς κολυμβητής, ἄριστος ἱππεὺς καὶ νὰ γνωρίζῃ νὰ ἐκτελῇ εὐχερῶς ἐνίοτε καὶ τὰ δυσκολώτερα γυμνάσματα. Βεβαίως εἶναι δυσχερὴς ἡ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον σύμπτωσις ὅλων αὐτῶν τῶν ἰδιοτήτων, μόνος δὲ ἴσως ἐκ τῶν σημερινῶν ἠθοποιῶν ὁ Douglas Fairbanks θὰ ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ ὅτι συγκεντρώνει ἐν τῷ προσώπῳ του τόσα κινηματογραφικὰ προτερήματα.

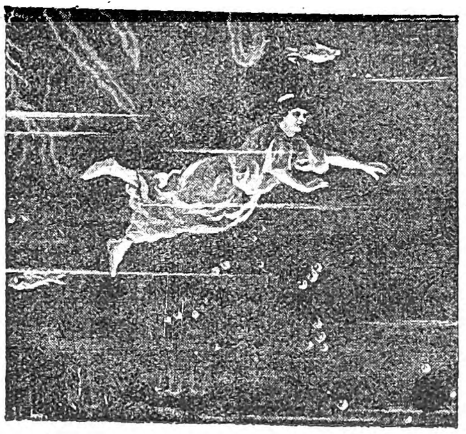

Ἓν ἀπὸ τὰ κινηματογραφικὰ «τρύκ».

[Ἀριστερᾷ : Γυνὴ κολυμβῶσα, ὅπως φαίνεται ἐπὶ τῆς ὀθόνης κατὰ τὴν προβολήν. — Δεξιᾷ : Κατὰ τὴν λῆψιν τῆς ταινίας ἡ ἠθοποιὸς ἐκτελεῖ τὰς κολυμβητικὰς κινήσεις ἐπάνω εἰς ἕνα τάπητα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἡ δὲ φωτογραφικὴ μηχανὴ ἔχει τοποθετηθῆ εἰς τὴν ὀροφήν.]

Θεμελιῶδες ἐξ ἄλλου προσὸν δι' ἕνα ἠθοποιὸν τοῦ κινηματογράφου εἶναι ἡ «φωτογένεια», ἡ εἰδικὴ δηλαδὴ ἐκείνη ἰδιότης, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν ὡρισμέναι φυσιογνωμίαι, νὰ ἐπιδρῶσι, κατὰ τὴν φωτογράφησίν των, ἐντονώτερον καὶ σαφέστερον ἐπὶ τῆς εὐαισθήτου πλακός. Ἠθοποιὸς ἔχων οἱανδήποτε ἀξίαν, ἀλλὰ στερούμενος τοῦ προσόντος τούτου, εἶναι ἄχρηστος διὰ τὸν κινηματογράφον. Γνωστὸν δ' ἐν συναφείᾳ εἶναι, ὅτι πολλοὶ καλλιτέχναι διεθνοῦς κύρους, δοκιμάσαντες νὰ παίξουν εἰς αὐτόν, ἀπέτυχον οἰκτρότατα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ἡ μεγάλη Σάρα Μπερνάρ, ἡ διάσημος ἀπὸ σκηνῆς ἑρμηνεύτρια τῆς «Κυρίας μὲ τὰς καμελίας», ἥτις ἐλιποθύμησεν ἐκ ταραχῆς, ὅταν παρηκολούθησεν ἐπὶ τῆς ὀθόνης τὸ αὐτὸ ἔργον, παιχθὲν παρὰ τῆς ἰδίας πρὸ τοῦ κινηματογραφικοῦ φακοῦ. Τὴν προβολὴν τοῦ ἔργου καὶ τὴν ἐπεξήγησιν τῶν σκηνῶν σπουδαίως ὑποβοηθοῦν οἱ ὑπότιτλοι.

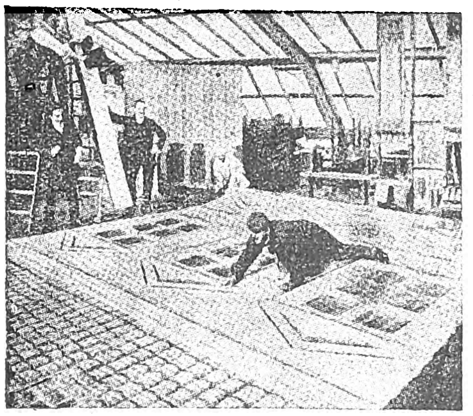

Πῶς φωτογραφίζουν ἕνα ἠθοποιὸν ἀναρριχώμενον δῆθεν ἐπὶ τοίχου.

Ἔτυχε δὲ πολλάκις ἔργα νὰ κρατήσουν καὶ νὰ προτιμηθοῦν διὰ τὸ γλαφυρὸν καὶ εὔχαρι τῶν ἐπεξηγηματικῶν ὑποτίτλων των, ἐνῷ ἀντιθέτως ἔργα μεγάλης ἀξίας ἀπέτυχον ἐκ τοῦ ἀντιστρόφου λόγου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἰδιαιτέρως εἶναι ἀτυχῶς συχνὴ ἡ κακὴ καὶ ἄτεχνος μετάφρασις τῶν ὑποτίτλων, γελοιοποιοῦσα ἐνίοτε δραματικὰς σκηνὰς καὶ προκαλοῦσα τὴν θυμηδίαν καὶ τὸν ἄκαιρον γέλωτα τῶν θεατῶν εἰς βάρος τῆς σοβαρότητος τοῦ ἔργου.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ κινηματογραφικοῦ ἔργου (scenario) δύναται νὰ ληφθῇ ἐξ οἱουδήποτε θέματος, ἱστορικοῦ, κοινωνικοῦ, πολεμικοῦ κλπ. Παλαιότερον ἐχρησιμοποιοῦντο συχνὰ τὰ θέματα διαφόρων φιλολογικῶν ἀριστουργημάτων, σήμερον ὅμως διὰ τὰ περισσότερα κινηματογραφικὰ ἔργα χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπόθεσις θέμα ἐντελῶς πρωτοτύπου μορφῆς. Αἱ καλύτεραι δὲ κινηματογραφικαὶ ταινίαι εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐγυρίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶς διὰ κινηματογραφικὴν παράστασιν γραφέντος σενάριο.

Τὸ σενάριο καθορίζει ἐπακριβῶς καὶ λεπτομερῶς τὴν σκηνοθεσίαν ἑκάστης σκηνῆς, τὸν φωτισμόν, τὴν περιγραφὴν τῶν ἀντικειμένων, τὴν στάσιν τῶν ἠθοποιῶν, τὰς κινήσεις των, τὴν ἔκφρασιν τῆς φυσιογνωμίας των, τὰς φράσεις τὰς ὁποίας ὑποτίθεται ὅτι ἀπαγγέλλουν, καὶ πλείστας ἄλλας δευτερευούσας λεπτομερείας.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ἡ ὑπόθεσις παραδίδεται εἰς τὸν σκηνοθέτην. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν καταλλήλων ἠθοποιῶν, τῶν πρωταγωνιστῶν κυρίως, τοῦ μέρους ὅπου θὰ παιχθῇ ἑκάστη σκηνή, ὡς καὶ τῶν σκηνικῶν τοῦ ἔργου. Αὐτὸς διευθύνει τὴν ἐκτέλεσιν, κανονίζει τὸν φωτισμόν, ἐπιβλέπει τὰ πάντα, ἐπεξηγεῖ εἰς τοὺς ἠθοποιοὺς τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ ὑποκριθοῦν, καὶ ἐν γένει παρακολουθεῖ ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ τὴν παραμικροτέραν ἔτι λεπτομέρειαν. Ὁ σκηνοθέτης ἐξ ἄλλου εἶναι ἠναγκασμένος νὰ συνδυάζῃ τὰ ὑπὸ τοῦ παραγωγοῦ διατιθέμενα κεφάλαια ἐν σχετικῇ ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν πλοῦτον τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γυρίσῃ. Πρὸς τοῦτο προσφεύγει εἰς διαφόρους μεθόδους, αἱ ὁποῖαι, χωρὶς νὰ ἀντιτίθενται εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ παραγωγοῦ, ἱκανοποιοῦν ταυτοχρόνως καὶ τὰς ἰδικάς του περὶ σκηνοθεσίας ἀντιλήψεις. Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, ἔχῃ εἰς μίαν του σκηνὴν ἀνάγκην πλήθους, θὰ ἐκλέξῃ ὡς τόπον ἐκτελέσεως αὐτῆς μίαν πλατεῖαν, ἕνα δημόσιον κῆπον ἢ πολυσύχναστόν τινα ὁδόν, ὅπου οἱ ἀνύποπτοι διαβάται θ' ἀποτελέσουν δι' αὐτὸν τοὺς καλυτέρους ἀμίσθους ἐκτελεστάς. Συχνὰ ὅμως αἱ δημοσίᾳ λήψεις κινηματογραφικῶν σκηνῶν ἔχουν δυσαρέστους συνεπείας, λόγῳ τῆς περὶ τοὺς ἐκτελεστὰς συρροῆς καὶ τῆς ἐξάψεως τῆς περιεργείας τοῦ κοινοῦ, δημιουργοῦσαι οὕτως ἐπεισόδια εἰς βάρος τῆς δημοσίας τάξεως. Διὰ τοῦτο καταβάλλεται φροντίς, ὅπως τὸ πλεῖστον τῆς κινηματογραφήσεως ἑκάστου ἔργου διεξάγεται ἐντὸς τοῦ στενοῦ χώρου τῶν «στούντιο». Πολλαὶ σκηναὶ «ἐκ τοῦ φυσικοῦ», τῶν ὁποίων θαυμάζεται ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἐμφάνισις, ἔχουν ληφθῆ ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων τούτων, διαρρυθμιζομένων καταλλήλως. Εἰς Ἀμερικὴν ἄλλως τε, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τὰ κινηματογραφικὰ ἐργαστήρια ἀποτελοῦν πόλεις ὁλοκλήρους, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρίσκει τις ἑστιατόρια, καφεζυθοπωλεῖα, τηλεφωνικὰ κέντρα, ταχυδρομικὰ παραρτήματα, τηλεγραφικὸν σταθμόν, ἀστυνομίαν, φαρμακεῖα, κλινικάς, πυροσβεστικὴν ὑπηρεσίαν κλπ.

Τὰ μεγαλύτερα κινηματογραφικὰ κέντρα εἶναι τοῦ Λὸς Ἄντζελες καὶ Χόλυγουντ ἐν Ἀμερικῇ καὶ τοῦ Βερολίνου καὶ Παρισίων ἐν Εὐρώπῃ.

Δ) Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ κινηματογράφου ἔγκειται σήμερον εἰς τὸ γεγονός, ὅτι κατέστη κτῆμα λαϊκόν. Ὄχι μόνον διότι παρέχει εἰς πάντας, ἀντὶ ἐλαχίστου μόνον τιμήματος, τὴν ἀπόλαυσιν πλουσίων καὶ ποικίλων θεαμάτων, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἀντιληπτὸς καὶ ἀπὸ τὰ πλέον περιωρισμένης διαυγείας πνεύματα. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν ἄνθρωπος σήμερον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔτυχε νὰ ἀναζητήσῃ εἰς τὸ σκότος τῶν κινηματογραφικῶν αἰθουσῶν τὴν ἱκανοποίησιν συγκινήσεων, τῶν ὁποίων αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην κατόπιν κοπιώδους ἡμέρας ἐργασίας. Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ κινηματογράφος θὰ ἀπεφάσιζε—ἀποσκορακίζων τὰ σημερινὰ αὐτοῦ θέματα—νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἠθικολόγος, αἱ προβολαὶ θὰ ἐγίνοντο ἀσφαλῶς ἐνώπιον ἀραιῶν θεατῶν ἢ καὶ κενῶν ἑδωλίων. Τὸ πλῆθος ζητεῖ, ἰδίως εἰς τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα, τὴν περιπέτειαν, τὴν ἀγωνιώδη συγκίνησιν, τὰς συνεπείας τοῦ ἔρωτος, τοῦ ψεύδους, τοῦ ἐγκλήματος. Τῶν τάσεων τούτων τοῦ κοινοῦ κάμνουν κατάχρησιν οἱ περισσότεροι οἶκοι κινηματογραφικῆς παραγωγῆς, παράγοντες συχνότατα ταινίας ὑπόπτου ἠθικῆς, μὲ πρωταγωνιστοῦντα πρόσωπα λῃστάς, διαρρήκτας, δραπέτας φυλακῶν, διαφθορεῖς κλπ. Κατὰ τοῦτο δὲ ἡ ἐπίδρασις τοῦ κινηματογράφου εἶναι ὀλεθρία ἐπὶ τοῦ πλήθους καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Ἡ γενομένη μέσῳ τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ἐρυθροῦ σταυροῦ συναφὴς μελέτη κατέληξεν εἰς τὰ ἀκόλουθα κεφαλαιώδη πορίσματα:

Ὅτι γενικῶς ὁ κινηματογράφος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ προκαλῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπερέντασιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἀφ' ἑτέρου σωματικὴν ὑπερκόπωσιν καὶ πνευματικὴν ὑπερδιέγερσιν, ἢ ἀκόμη καὶ πρόωρον ἀφύπνισιν τῶν ὑπολανθανουσῶν κληρονομικοτήτων, προκαλουμένην διὰ τῆς ἀμέσου ἐπιδράσεως τῆς δυνάμεως τῆς ὑποβολῆς ἐπὶ τῆς εὐμαλάκτου φαντασίας τῶν μικρῶν παιδίων καὶ ὁδηγοῦσαν εἰς ἀφυσίκους ἐκδηλώσεις καὶ ἀσυνήθεις ψυχικὰς διαθέσεις.

Καὶ εἰς ἄλλους μὲν ἡ ὑπερδιέγερσις αὕτη κατορθοῦται, ἕνεκα διαφόρων οἰκογενειακῶν ἢ κοινωνικῶν λόγων, ν' ἀπομονωθῇ καὶ κατασταλῇ ἐγκαίρως, εἰς ἄλλους ὅμως, μὴ ἐπαρκῶς παρακολουθουμένους, σκληρυνομένη πλέον σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἀποβαίνουσα ἕξις, γεννᾷ προώρως τὴν ἄωρον κρίσιν, τὸν ἄτοπον θαυμασμόν, τὴν παράτολμον, εἴτε ἐνδόμυχον, εἴτε φανερὰν ἐπιδοκιμασίαν, τὴν ἄκαιρον ἐκδήλωσιν ἰδεῶν ἢ αἰσθημάτων τελείως ἀσυμβιβάστων πρὸς τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας καὶ τέλος ὠθεῖ εἰς τὴν μίμησιν. Τὸ δὲ δυστύχημα εἶναι ὅτι ἡ βάσις αὕτη τῆς μιμήσεως περιορίζεται συνήθως εἰς ἐκείνας τῶν πράξεων, αἵτινες κατὰ κανόνα θεωροῦνται ἀνήθικοι, ἀντικοινωνικαὶ καὶ γενικῶς κολάσιμοι.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι, ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ὁ κινηματογράφος μόνον ὡς διδακτικὸν μέσον καὶ διαπαιδαγωγικὸν ὄργανον θὰ ἔδει νὰ χρησιμοποιῆται, δεδομένου ὅτι διὰ τῶν δι' αὐτοῦ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ παιδὸς χαρασσομένων εἰκόνων καὶ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐνσταλαζομένων ἠθικῶν διδαγμάτων ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐντυπώσεως ἡ ὀρθοφρονοῦσα κρίσις, ἥτις ἀποφασίζει περὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως αὐτοῦ καὶ κοινωνικῆς ὑποστάσεως.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὡς καὶ προηγουμένως ἀνεφέραμεν, κατενόησε τὸ κράτος καὶ προέβη εἰς τὴν λῆψιν δραστηρίων μέτρων, ἅτινα θὰ τεθοῦν εἰς ἐφαρμογὴν προσεχῶς, προστατεύοντα ἐπαρκέστατα τὴν παιδικὴν ἡλικίαν κατὰ πάσης ὀλεθρίας ἐπιρροῆς ἀπὸ μὴ ἐγκεκριμένα κινηματογραφικὰ ἔργα (Νόμος 4767 τῆς 24 Μαΐου 1930).

Ι. Α. ΣΚΕΝΔΕΡΙΔΗΣ

ΗΧΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΜΙΛΩΝ

Κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ τελειοποιημένου κινηματογράφου, ἡ ἀπόλυτος σιωπή του ἐθεωρήθη ὡς μειώνουσα ἐν πολλοῖς τὴν ὀπτικὴν ἐντύπωσιν. Πράγματι δέ, εἰς ὡρισμένας τοὐλάχιστον σκηνάς, ἡ σιωπηλὴ ἐκτέλεσις ἔφθανε τὰ ὅρια τοῦ κωμικοῦ, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς περιπτώσεις πυροβολισμῶν, εἰς καταπτώσεις οἰκιῶν ἢ ἀνατινάξεις ὑπονόμων. Διὰ τοῦτο εἰς πολλὰς μεγάλας αἰθούσας ἐσυνήθιζον τότε νὰ συνοδεύουν τὰς φάσεις τῆς ταινίας διὰ θορύβων ἀντιστοίχων πρὸς τοὺς ἐπιτυγχανομένους εἰς τὰ θέατρα. Αἱ βρονταὶ καὶ οἱ κανονιοβολισμοί, ὁ θόρυβος τοῦ καλπασμοῦ τῶν ἵππων, ὁ ὀρυμαγδὸς τῆς καταρρεύσεως μιᾶς οἰκοδομῆς κ. ἄ. ἐπετυγχάνοντο εὐκόλως διὰ τεχνικῶν μέσων ἀπὸ τὰ παρασκήνια. Ἀλλὰ καὶ λεπτομερειακοὶ ἐπίσης κρότοι πολλάκις δὲν παρελείποντο. Εἰς τὴν περίφημον ἐπὶ παραδείγματι ταινίαν τοῦ «Μπὲν Χούρ», εἰς τὴν σκηνὴν τῶν γαλερῶν, ἠκούοντο ἀπὸ τοὺς θεατὰς οἱ κρότοι τοῦ σφυρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἔδιδεν ὁ ἐπόπτης τὸν χρόνον τῆς κωπηλασίας εἰς τοὺς ἐρέτας.

Φυσικὸν ἄρα ἦτο νὰ στραφῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ σκέψις πλείστων ὅσων ἐφευρετῶν πρὸς τὸν συνδυασμὸν τοῦ κινηματογράφου μὲ τὸν φωνογράφον κατὰ τρόπον, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἠθοποιούς του φωνὴν καὶ νὰ κάμῃ τὰς σκηνάς του ὅλως διόλου φυσικὰς διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς τῶν ἤχων καὶ τῶν θορύβων, οἵτινες τὰς συνοδεύουν εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα δὲν ἦτο τόσον ἁπλοῦν ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, μολονότι δὲ κατεβλήθησαν ἐπίμονοι ἐπ' αὐτοῦ προσπάθειαι ἐκ μέρους πλήθους ὅλου ἐρευνητῶν, παρῆλθον τρεῖς καὶ πλέον δεκαετηρίδες μέχρις ὅτου ἐπιτευχθῶσιν ἐν προκειμένῳ ἀποτελέσματα τελειωτικά. Αὐτὸς οὗτος ὁ ἐφευρέτης τοῦ φωνογράφου, ὁ πολὺς Θωμᾶς Ἔδισον, ὁ καὶ εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ κινηματογράφου συμβαλὼν τὰ μέγιστα, ἠσχολήθη ἐντατικῶς εἰς τὴν λύσιν τοῦ νέου τούτου προβλήματος καὶ παρουσίασε πράγματι ἕνα κινηματοφωνογραφικὸν συνδυασμόν, τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ συγχρονισμὸς ἦτο ἐλλιπέστατος. Εὐτυχέστερος ὑπῆρξεν ὁ Γάλλος μηχανικὸς καὶ διευθυντὴς ὀπτικῶν ἐργοστασίων L. Gaumont, ὅστις, διαρκοῦντος ἔτι τοῦ 1900, κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ κατὰ τὴν Παγκόσμιον Ἔκθεσιν τῶν Παρισίων σύνθετον κινηματογραφικὴν καὶ φωνογραφικὴν συσκευήν. Τῷ 1902 κατεσκεύασεν ἑτέραν τοιαύτην, μὲ ἀρκούντως ἱκανοποιητικὸν συγχρονισμὸν

Digitized by Google

τοῦ ἤχου πρὸς τὰς εἰκόνας, μετὰ 8 δ' ἀκόμη ἔτη μελέτης καὶ πειραματισμῶν ἠδυνήθη νὰ προβάλῃ, τῷ 1900, ἐν συνεδριάσει τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν μίαν, ἄψογον καθ' ὅλα, ὁμιλοῦσαν προσωπογραφίαν τοῦ καθηγητοῦ ντ' Ἀρσονβάλ. Ἀπὸ τοῦ 1902 ἤρχισαν νὰ προβάλλωνται, τόσον ἐν Γαλλίᾳ ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, «φωνοσκηναί», αἱ ὁποῖαι προεκάλουν πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ 1909 τὰ «ὁμιλοῦντα φίλμ» ἀπετέλουν τακτικῶς μέρος τοῦ προγράμματος τοῦ Γκωμὸν-Παλάς.

Παρὰ ταῦτα τὸ πρόβλημα δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὴν ὁριστικὴν λύσιν του. Ἂν ὁ συγχρονισμὸς εἶχε περίτου ἐπιτευχθῆ, τὰ ἀκουστικὰ ὅμως ἀποτελέσματα δὲν ἦσαν ἀξιόλογα διὰ μεγάλας κινηματογραφικὰς αἰθούσας, διότι ἡ ἠχητικὴ ἀπόδοσις, γινομένη διὰ τῶν συνήθων ἐνισχυτῶν τῶν γραμμοφώνων, ἦτο ἀσθενοῦς ἐντάσεως. Ἐχρειάσθη νὰ μεσολαβήσῃ ἡ ἐπινόησις καὶ ἡ τελειοποίησις τῆς ραδιοφωνίας καὶ τῶν ὀργάνων της, διὰ ν' ἀποκτήσῃ δι' αὐτῶν ὁ κινηματογράφος τὸν ἠχητικόν του σύντροφον. Ἡ μικρὰ ἠλεκτρικὴ λυχνία τῆς ἀσυρμάτου τηλεφωνίας, ἡ «θαυματουργὸς λυχνία», ὅπως πολὺ δικαίως τὴν ὠνόμασαν, εἶναι ἐκείνη ἥτις ἐπέτρεψε τὴν πραγματοποίησιν τῶν σημερινῶν ἠχητικῶν ταινιῶν.

Ὡς γνωστόν, ἡ ἐπὶ τῶν πρωτοτύπων φωνογραφικῶν δίσκων ἀποτύπωσις τοῦ ἤχου ἐγίνετο παλαιότερον διὰ μόνου τοῦ παλλομένου διαφράγματος, ἐφωδιασμένου διὰ χαρακτικῆς βελόνης. Συνεπῶς ὁ ἠθοποιός, τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο ν' ἀποδοθῇ μετὰ τῆς μορφῆς καὶ ἡ φωνή, ἦτο ἀνάγκη νὰ εὑρίσκεται πρὸ τῆς χοάνης τοῦ φωνογράφου καὶ πλησιέστατα πρὸς αὐτήν. Εὐνόητοι λοιπὸν ἐκ τούτου εἶναι αἱ δυσχέρειαι, αἵτινες προέκυπτον διὰ τὴν λῆψιν μιᾶς ὁμιλούσης ἢ ἠχητικῆς σκηνῆς. Ὁ Λ. Γκωμόν, πρὸς κατανίκησιν τῆς δυσκολίας ταύτης, ἐφήρμοσε πρῶτος τὴν *διπλῆν ἀποτύπωσιν*. Κατ' αὐτὴν ἐγίνετο πρῶτον ἡ ἐγγραφὴ τῆς ὁμιλίας ἐπὶ τοῦ φωνογραφικοῦ δίσκου, τοποθετουμένου τοῦ ἠθοποιοῦ ἢ τοῦ ἀοιδοῦ πλησίον τῆς χοάνης, κατόπιν δὲ ὁ δίσκος ἐτίθετο εἰς συσκευὴν ἀναπαραγωγῆς καὶ ἤρχιζε τότε συγχρόνως ἡ κινηματογραφικὴ λῆψις, καθ' ἣν ὁ ἠθοποιὸς ἢ ὁ ἀοιδὸς συνεχρόνιζε τὰς κινήσεις του πρὸς τὸ ᾆσμα ἢ τοὺς λόγους του, τοὺς ὁποίους ἤκουεν ἀποδιδομένους ἀπὸ τοῦ φωνογράφου. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὐτὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ γενικὴν ἐφαρμογὴν καὶ διὰ τοῦτο αἱ «φωνοσκηναί» τοῦ οἴκου Γκωμὸν περιελάμβανον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ᾄσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ρυθμὸς ὑπεβοήθει τὸν ἐκτελεστὴν εἰς τὸν συγχρονισμὸν φωνῆς καὶ κινήσεων.

Εἰς τὸν ἴδιον Λ. Γκωμὸν ὀφείλεται ὁ νεωτερισμὸς τῆς ἀποτυπώσεως τοῦ ἤχου ἐπὶ τῶν φωνογραφικῶν δίσκων δι' *ἠλεκτρομαγνητικῶν* καὶ οὐχί, ὅπως ἕως τότε, διὰ *μηχανικῶν* μέσων. Τοῦτο ἐπετύγχανε χρησιμοποιῶν ἓν εὐαίσθητον μικρόφωνον, ἐξ οὗ μετεβιβάζετο ἡ φωνὴ εἰς τηλεφωνικὸν δέκτην, προκαλοῦντα μέσῳ γλυφίδος τὴν χάραξιν τοῦ δίσκου. Ἀλλ' ἡ χάραξις ἦτο ἀσθενής, διότι δὲν ἦσαν ἀκόμη γνωσταὶ αἱ μέθοδοι ἐνισχύσεως τοῦ ἤχου διὰ τῶν πολλαπλασιαστῶν (amplificateurs) χαμηλῆς συχνότητος, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησεν ἡ ραδιοφωνία ἀπὸ τοῦ 1918. Διὰ τῆς μεθόδου ἐν τούτοις τοῦ Γκωμὸν ἐπετυγχάνετο, ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀνάγκη νὰ τοποθετῆται ὁ ἠθοποιὸς πρὸ τῆς χοάνης τοῦ φωνογράφου, καθίστατο δηλαδὴ δυνατὸν νὰ κινηματοφωνογραφοῦνται πλήρεις θεατρικαὶ σκηναὶ καὶ ὄχι, ὡς πρότερον, μόνον μονόλογοι.

Δὲν ἦτο ἐξ ἄλλου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δύσκολος μόνον ἡ ἀποτύπωσις τῶν ἤχων τῶν συνοδευόντων τὰς κινηματογραφικὰς σκηνάς, ἀλλὰ καὶ ἡ αναραραγωγή των κατ' ἴσον λόγον, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπῆρχε δι' αὐτὴν ἄλλο μέσον ἐκτὸς ἀπὸ τὸ διάφραγμα καὶ τὴν χοάνην τοῦ κοινοῦ γραμμοφώνου. Πρὸς θεραπείαν τοῦ μειονεκτήματος τούτου ἐδοκιμάσθη, ἀλλὰ χωρὶς ἄξια λόγου ἀποτελέσματα, ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἤχου διὰ συμπεπιεσμένου ἀέρος. Ἡ βελόνη τοῦ γραμμοφώνου, ἀντὶ νὰ ἐνεργῇ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῆς μεμβράνης τοῦ διαφράγματος, ἐκανόνιζε διὰ τῶν κινήσεών της τὸ ἄνοιγμα τῆς δικλεῖδος μιᾶς ὀπῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήρχετο συμπεπιεσμένος ἀήρ, οὗτος δὲ διερχόμενος διὰ τῆς χοάνης προεκάλει διὰ τῆς πιέσεώς του αὔξησιν τῆς ἐντάσεως τῶν ἤχων.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ οἴκου Γκωμὸν ἐκίνησαν πρὸς μίμησιν τοὺς ἐφευρέτας ἄλλων χωρῶν καί, ἀπὸ τελειοποιήσεως εἰς τελειοποίησιν, τὸ πρόβλημα τοῦ ἠχητικοῦ καὶ ὁμιλοῦντος κινηματογράφου εὑρίσκεται ἤδη εἰς σημεῖον, τὸ ὁποῖον, ἂν δὲν ἀποτελῇ—καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς—τὴν τελικήν του λύσιν, ἐνέχει ἐν τούτοις πλήρη τὰ στοιχεῖα τῆς καλῆς πραγματοποιήσεως.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ. Δύο εἶναι τὰ ἀκολουθούμενα σήμερον συστήματα πρὸς λῆψιν καὶ ἀπόδοσιν κινηματογραφικῶν ταινιῶν ἐν συνοδείᾳ τοῦ λόγου, τοῦ ᾄσματος ἢ τοῦ ἤχου: α') διὰ συνδυασμοῦ κινηματογράφου καὶ φωνογράφου· καὶ β') δι' εἰδικῆς ταινίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀποτυποῦνται οἱ ἦχοι φωτογραφικῶς ὑπὸ μορφὴν γραμμῶν σταθεροῦ μήκους καὶ ποικιλλούσης σκιερότητος, ἢ σταθερᾶς σκιερότητος καὶ ποικίλλοντος μήκους. Ἐνδεχόμενον εἶναι ἐξ ἄλλου νὰ προστεθῇ προσεχῶς εἰς τὰ μέσα ταῦτα τὸ χαλύβδινον σύρμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Still, τελειοποιῶν παλαιὰν ἐφεύρεσιν τοῦ Pulsen, κατώρθωσεν ἐσχάτως ν' ἀποτυπώσῃ τὸν ἦχον διὰ μαγνητικῆς ἐνεργείας.

Ἡ ὀπτικὴ ἀποτύπωσις ἐπὶ τοῦ φίλμ, παρὰ τὰς δυσχερείας της, ἐτελειοποιήθη τόσον, ὥστε ἐπιτρέπει ἀποτελέσματα ἀδιαφιλονεικήτου ἀξίας καὶ ἐν-

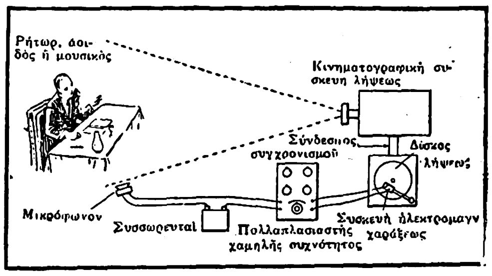

Συνδυασμὸς κινηματογράφου καὶ φωνογράφου.
[Διάταξις συσκευῶν λήψεως.]

διαφέροντος. Τὸ σύστημα τῶν δίσκων διατηρεῖ ἐν τούτοις ὑπὲρ ἑαυτοῦ πλεονεκτήματά τινα καὶ εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ προτιμότερον διὰ μικρὰς ἢ μετρίας ἐγκαταστάσεις. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὸ ἠχητικὸν φίλμ, ἡ ταινία τῶν ἤχων φθείρεται ταυτοχρόνως μὲ τὴν ταινίαν τῶν εἰκόνων. Ἡ φθορὰ αὐτὴ δημιουργεῖ παρασίτους θορύβους, συνηθέστερον δὲ κάτι ὡς συνεχὲς φύσημα, ἐπὶ μεγάλῃ ζημίᾳ τοῦ ἀκροάματος· οὔτε εἶναι δὲ δυνατὸν ν' ἀντικατασταθῇ μόνη ἡ ἠχητικὴ ταινία, ὅταν εἶναι ἑνιαία εἴτε συγκεκολλημένη μετὰ τῆς κινηματογραφικῆς. Ἀντιθέτως εἰς τὸ σύστημα τῶν δίσκων ἡ ἀντικατάστασις τούτων εἶναι εὐχερὴς καὶ τὸ κόστος των πολὺ ὀλιγώτερον.

Α') Συνδυασμὸς κινηματογράφου καὶ φωνογράφου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι σήμερον ἡ ἐγγραφὴ τῶν ἤχων ἐπὶ τῆς φωνογραφικῆς πλακὸς καὶ ἡ ἀναπαραγωγὴ αὐτῶν δὲν γίνεται μόνον *μηχανικῶς* μέσῳ τοῦ συνήθους διαφράγματος, τοῦ μεταδίδοντος παλμικὰς κινήσεις εἰς τὴν γλυφίδα ἢ παλλομένου ὑπ' αὐτῆς· γίνεται ἐπίσης (μὲ πολὺ καλύτερα ἀποτελέσματα) μέσῳ *ἠλεκτρομαγνητικοῦ* ἀποτυπωτοῦ καὶ ὁμοίου ἀναπαραγωγοῦ, χρησιμο-

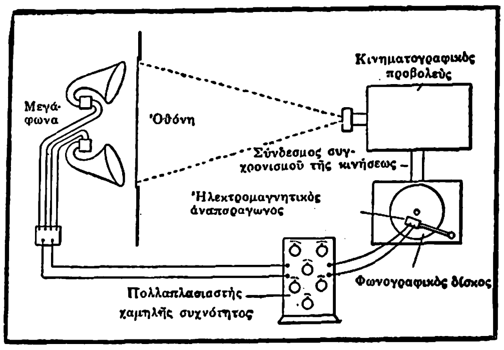

Συνδυασμὸς κινηματογράφου καὶ φωνογράφου.
[Διάταξις συσκευῶν ἀναπαραγωγῆς.]

ποιουμένων ἐν συνδυασμῷ πρὸς πολλαπλασιαστὰς (amplificateurs), λειτουργοῦντας διὰ λυχνιῶν τοῦ ἀσυρμάτου τηλεφώνου. Κατὰ τὴν ἀποτύπωσιν οἱ ἠχητικοὶ κραδασμοὶ τῆς πλακὸς ἑνὸς μικροφώνου ὁμοίου περίπου πρὸς τοὺς τηλεφωνικοὺς πομποὺς) σχηματίζουσιν εἰς τὸ κύκλωμά του ρεύματα χαμηλῆς συχνότητος, τὰ ὁποῖα ἐνισχύονται ὑπὸ τοῦ πολλαπλασιαστοῦ καὶ κινοῦν ἰσχυρῶς ἕνα ἠλεκτρομαγνητικὸν ἀποτυπωτήν, ἔχοντα αἰχμὴν ἐκ σαπφείρου, ἥτις χαράσσει τὸν δίσκον. Τὸ μικρόφωνον τοποθετεῖται μακρὰν τοῦ πεδίου τοῦ κινηματογραφικοῦ φακοῦ, ἐπιτρεπομένης οὕτω τῆς συγχρόνου λήψεως τῶν εἰκόνων καὶ τοῦ ἤχου, ἡ δὲ χάραξις γίνεται μὲ ἔντασιν καὶ πιστότητα, αἵτινες ἦσαν ἄγνωστοι πρότερον. Ἐπίσης διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἤχου χρησιμοποιεῖται εἷς ἠλεκτρομαγνητικὸς ἀναπαραγωγός, τὸ λεγόμενον *πὶκ-ἄπ* (pick-up), φέρων βελόνην, ἥτις ἀκολουθεῖ τὴν αὔλακα τοῦ δίσκου· ἡ βελόνη εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸν ὁπλισμὸν ἑνὸς ἠλεκτρομαγνήτου, οὕτω δὲ αἱ κινήσεις αὐτῆς, μεταδιδόμεναι εἰς τὸν ὁπλισμόν, προκαλοῦσιν ἐντὸς τῶν πηνίων τοῦ μαγνήτου ρεύματα χαμηλῆς συχνότητος. Τὰ ρεύματα ταῦτα ἐνισχύονται μέσῳ πολλαπλασιαστοῦ καὶ θέτουσιν ἐν τέλει εἰς λειτουργίαν τὰ ἠλεκτροδυναμικὰ μεγάφωνα, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται ὄπισθεν τῆς ὀθόνης.

Πλεῖστα ὅσα διπλώματα εὑρεσιτεχνίας ἔχουσιν ἀπονεμηθῆ σχετικῶς μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τούτου (τοῦ συνδυασμοῦ φωνογράφου καὶ κινηματογράφου). Τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τὸν μέγαν ἀμερικανικὸν ὀργανισμὸν τῆς Western Electric, τῆς ὁποίας ὁ τύπος *Vitaphone* εἶναι ὁ πλειότερον σήμερον διαδεδομένος. Οἱ χρησιμοποιούμενοι ἐν αὐτῷ δίσκοι εἶναι μεγαλύτεροι τῶν κοινῶν, ἔχοντες διάμετρον 40 ἑκ., καὶ περιστρέφονται μὲ ταχύτητα 33½ μόνον στροφῶν κατὰ λεπτόν, ἀντὶ τῆς ταχύτητος τῶν 78 στροφῶν τῶν κοινῶν δίσκων. Ἡ ἠχητικὴ διάρκεια τῶν δίσκων τούτων φθάνει μέχρις 11 τὸ πολὺ πρώτων λεπτῶν, διὰ τοῦτο δὲ αἱ κινηματογραφικαὶ ταινίαι χωρίζονται εἰς ἀνάλογα τμήματα, κατὰ τρόπον ὥστε ἡ διάρκειά των νὰ εἶναι ἴση πρὸς τὴν τῶν δίσκων. Γίνεται ὅμως συνήθως χρῆσις δύο ταυτοχρόνως ὁμάδων (προβολέως καὶ φωνογράφου), δι' ὧν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀδιάκοπος ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου, χρησιμοποιουμένης τῆς μιᾶς ὁμάδος καθ' ὃν χρόνον προπαρασκευάζεται ἡ λειτουργία τῆς ἄλλης. Αἱ δύο συσκευαὶ (κινηματογραφικὴ καὶ φωνογραφικὴ) κινοῦνται διὰ τοῦ αὐτοῦ ἠλεκτροκινητῆρος, τοῦ ὁποίου ἡ ταχύτης τηρεῖται ὁμοιομόρφος δι' εὐπαθεστάτου ρυθμιστοῦ, ἐκ τούτου δ' ἐξασφαλίζεται πλήρως ὁ μεταξὺ των συγχρονισμός.

Β') Ἠχητικὴ καὶ φωνητικὴ ταινία. Ἡ ἠχητικὴ καὶ ὁμιλοῦσα ταινία προῆλθε τὸ πρῶτον ἐκ τῆς συνεργασίας τῶν Δανῶν μηχανικῶν Petersen καὶ Poulsen μετὰ τοῦ γαλλικοῦ οἴκου Gaumont. Εἰς τὸ σύστημα τῶν τριῶν τούτων ἐπιστημό-

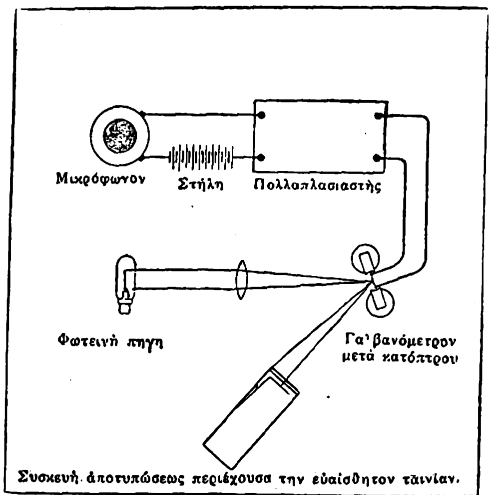

Διάγραμμα λήψεως ἠχητικῆς ταινίας
[Σύστημα G. P. P.]

νων, τὸ γνωστὸν ὡς *Σύστημα G. P. P.* (ἐκ τῶν ἀρχικῶν στοιχείων τῶν ὀνομάτων των), ἡ συσκευὴ τῆς κινηματογραφικῆς λήψεως μένει ἡ αὐτή, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται συγχρόνως ἓν δεύτερον φίλμ, περιειλιγμένον ἐπὶ τοῦ ἰδίου μὲ τὸ πρῶτον ἄξονος· ἐπὶ τῆς ταινίας ταύτης ἀποτυποῦνται τὰ ἠχητικὰ κύματα διὰ *φωτοηλεκτρικῆς* μεθόδου. Πρὸς τοῦτο τὸ εὑρισκόμενον παρὰ τοὺς ἠθοποιοὺς εὐαίσθητον μικρόφωνον συνδέεται πρὸς ἕνα ραδιοφωνικὸν πολλαπλασιαστήν. Τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐκπεμπόμενα ρεύματα χαμηλῆς συχνότητος ἐνεργοῦν, οὐχὶ ἐπὶ φωνογραφικοῦ ἀποτυπωτοῦ, ὅπως εἰς τὸ προηγούμενον σύστημα, ἀλλ' ἐπὶ ἑνὸς εὐαισθήτου γαλβανομέτρου φέροντος μικροσκοπικὸν κάτοπτρον. Τὸ κάτοπτρον ὑφίσταται παλμικὰς κινήσεις, τῶν ὁποίων τὸ πλάτος, ἡ συχνότης καὶ ὁ ρυθμὸς εἶναι ἀντίστοιχοι πρὸς τοὺς ἠχητικοὺς

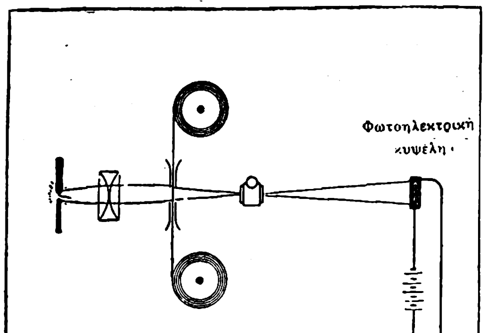

Διάγραμμα ἀναπαραγωγῆς τῶν ἤχων ἐκ τῆς ταινίας
[Σύστημα G. P. P.]

κραδασμοὺς τῆς μεμβράνης τοῦ μικροφώνου. Ἐπὶ τοῦ κατόπτρου τούτου προσπίπτει, ἀπὸ καταλλήλου φωτεινῆς πηγῆς, δέσμη φωτός, ἥτις ἀνακλωμένη διέρχεται διὰ στενῆς σχισμῆς, πάχους ὀλί-

Digitized by Google

γων ἑκατοστῶν τοῦ χιλιοστομέτρου, καὶ διὰ μέσου συστήματος φακῶν ρίπτεται ἐπὶ ἐκτυλισσομένης φωτογραφικῆς ταινίας. Οὕτως ἀποτυποῦται ἐπ' αὐτῆς σειρὰ γραμμῶν τῆς αὐτῆς μὲν σκιερότητος, ἀλλὰ ποικιλλούσης μεταξύ των ἀποστάσεως καὶ διαφόρου πλάτους. Ἐκ τῆς ἀρνητικῆς ταύτης ἠχητικῆς ταινίας, ἐχούσης τὰ ἴδια καθ' ὅλα χαρακτηριστικὰ πρὸς τὴν ὀπτικὴν (πλάτος 35 χιλμ., διάτρησιν κλπ.), γίνεται ἡ λῆψις θετικῶν ἀντιτύπων, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν νὰ μετατρέψωμεν τὸ φῶς εἰς ἦχον διὰ τῆς κατωτέρω ἁπλῆς μεθόδου.

Ἀπὸ μιᾶς φωτεινῆς πηγῆς καὶ διὰ μέσου συστήματος φακῶν ρίπτεται δέσμη φωτὸς ἐπὶ τῆς ἐκτυλισσομένης θετικῆς ἠχητικῆς ταινίας. Ἡ φωτεινὴ αὕτη δέσμη, μετὰ τὴν διὰ τῆς ταινίας δίοδόν της, προσπίπτει ἐπὶ *φωτοηλεκτρικῆς κυψέλης*, παρεμβεβλημένης ἐν σειρᾷ εἰς κύκλωμα ἑνὸς πολλαπλασιαστοῦ, συνδεδεμένου πρὸς ἓν ἢ πλειότερα μεγάφωνα. Ὡς γνωστόν, ἡ ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις τῆς φωτοηλεκτρικῆς κυψέλης (τῆς ὁποίας ἡ κατασκευὴ βασίζεται ἐπὶ τῶν συναφῶν ἰδιοτήτων τοῦ σεληνίου καί τινων ἀλκαλικῶν ἁλάτων) ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τοῦ ἐπ' αὐτῆς προσ-

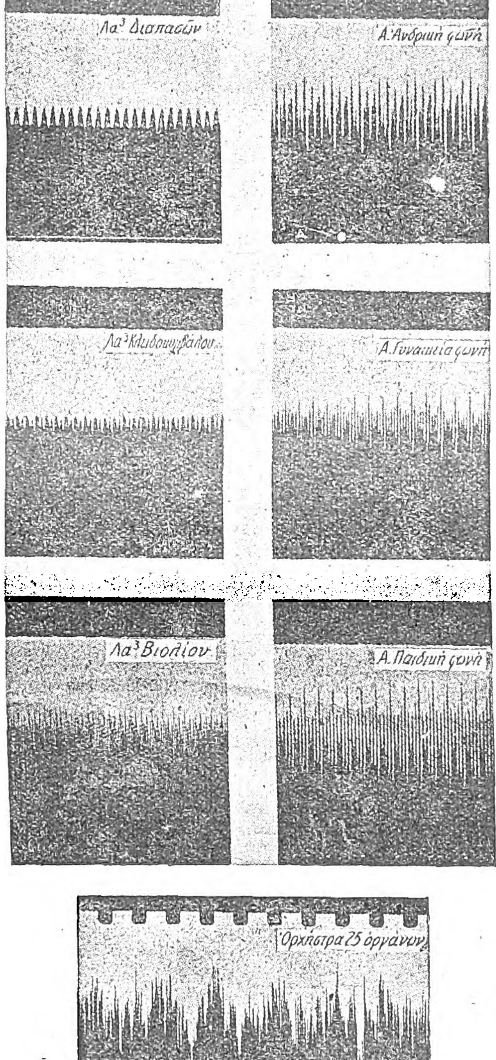

Φωτογραφικὴ ἀποτύπωσις τῶν ἤχων ἐπὶ τῆς ταινίας, κατὰ τὸ σύστημα G. P. P.

[Γραμμαὶ τῆς αὐτῆς σκιερότητος καὶ ποικίλου πλάτους.]

πίπτοντος φωτός. Συνεπῶς τὸ δι' αὐτῆς διερχόμενον ρεῦμα ὑφίσταται διακυμάνσεις ἐντάσεως, ἀντιστοίχους πρὸς τὴν σκιερότητα ἢ φωτεινότητα τοῦ εὑρισκομένου ἑκάστοτε πρὸ τῆς φωτεινῆς πηγῆς τμήματος τῆς ταινίας, ἀντιστοίχους δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἤχους, οἵτινες ἀπετυπώθησαν ἐπὶ τῆς ταινίας φωτοηλεκτρικῶς. Αἱ διακυμάνσεις αὗται τοῦ ρεύματος, ἐπενεργοῦσαι ἐπὶ τοῦ μεγαφώνου, προκαλοῦσι τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν ἤχων (βλ. λ. *μεγάφωνον*)

Τὸ ὅλον συγκρότημα τοῦ συστήματος G. P. P. διὰ τὴν ὀπτικὴν καὶ ἠχητικὴν ἀνασύνθεσιν περιλαμβάνει δύο διακεκριμένας συσκευάς. Ἡ μία εἶναι τοῦ κοινοῦ κινηματογραφικοῦ τύπου καὶ τοποθετεῖται ὡς συνήθως κατέναντι τῆς ὀθόνης. Ὁ κινητήριος μηχανισμὸς τῆς συσκευῆς ταύτης εἶναι συνδεδεμένος, διὰ συστήματος cardan, μὲ τὸν κινητήριον μηχανισμὸν τῆς συσκευῆς τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἤχου. Ὁ πολλαπλασιαστὴς συνδέεται δι' ἀγωγῶν πρὸς ἰσχυρὰ μεγάφωνα, τοποθετημένα καταλλήλως, ἀναλόγως τοῦ σχήματος καὶ τῶν διαστάσεων τῆς αἰθούσης· συνήθως χρησιμοποιοῦνται δύο μόνον, τοποθετούμενα ἀνὰ ἓν ἑκατέρωθεν τῆς ὀθό-νης. Τὰ ἄλλα συστήματα δὲν διαφέρουσιν εἰς τὰς γενικάς των ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ συστήματος G. P. P. Εἰς αὐτά, ἐν τούτοις, μολονότι ἡ λῆψις τῶν ὀπτικῶν καὶ ἠχητικῶν φίλμ γίνεται κεχωρισμένως, ἡ θετικὴ ὅμως ταινία τῆς ἀναπαραγωγῆς εἶναι πάντοτε ἑνιαία. Ἡ ἠχητικὴ ἐγγραφὴ γίνεται ἐπὶ στενῶν ταινιῶν, εἶναι δὲ αἱ ἀποτυπούμεναι ἐπ' αὐτῶν γραμμαί, ἀντιθέτως πρὸς τὸ γαλλικὸν σύστημα, σταθεροῦ πλάτους, ἀλλὰ ποικιλλούσης σκιερότητος. Εἰς τὸ σύστημα *Movietone* (παραγωγὴ τῆς Western Electric) ἡ ἠχητικὴ ταινία ἔχει πλάτος 3 χιλιοστομέτρων περίπου. Ἡ φωτεινότης ἢ σκιερότης τῶν ἀποτυπουμένων ἐπ' αὐτῆς γραμμῶν εἶναι ἀνάλογος τῆς ἐντάσεως, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνάλογος τῆς συχνότητος (ὕψους) τοῦ ἤχου. Διὰ τὴν λῆψιν, τὸ μικρόφωνον συνδέεται μὲ πολλαπλασιαστήν, ὅστις ἐκπέμπει τὰ ἠλεκτρικὰ ρεύματα, τὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰς παλμικὰς κινήσεις τῆς μεμβράνης τοῦ μικροφώνου, εἰς συσκευήν, δι' ἧς μετατρέπονται ταῦτα εἰς φωτεινὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ φίλμ. Διὰ τὴν λῆψιν τῶν ἀρνητικῶν ταινιῶν χρησιμοποιοῦνται συνήθως χωρισταὶ συσκευαί, ἀλλ' ἡ ἐκτύπωσις τῶν θετικῶν γίνεται ἐπὶ ἑνιαίας ταινίας. Ἐπὶ ἑνιαίας ἐπίσης ἀρνητικῆς ταινίας γίνεται τόσον ἡ ὀπτικὴ ὅσον καὶ ἡ ἠχητικὴ λῆψις, ὅταν πρόκειται περὶ σκηνῶν λαμβανομένων ἐκ τοῦ φυσικοῦ (actualités)

Τμῆμα ὀπτικῆς καὶ ἠχητικῆς ταινίας συστήματος Movietone.

[Γραμμαὶ τοῦ αὐτοῦ πλάτους καὶ ποικιλλούσης σκιερότητος.]

Διὰ τὴν ἠχητικὴν λῆψιν χρησιμοποιοῦνται ἐν τῷ συστήματι Movietone δύο μέθοδοι. Κατὰ τὴν πρώτην ὡς φωτεινὴ πηγὴ χρησιμοποιεῖται λυχνία περιέχουσα ἥλιον, τῆς ὁποίας αἱ φωτειναὶ ἐκπομπαὶ ποικίλλουν εἰς ἔντασιν, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὰς διακυμάνσεις τοῦ ἀπὸ τοῦ μικροφώνου προερχομένου ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Τὸ φῶς διέρχεται, μέσῳ φακῶν, διὰ μιᾶς λεπτοτάτης σχισμῆς ($^1/_{100}$ ἕως $^1/_{300}$ τοῦ χιλιοστομέτρου), μεθ' ὅ, δι' ἑτέρου φακοῦ, προβάλλεται ἐπὶ τῆς ἀρνητικῆς ἠχητικῆς ταινίας, ἥτις ἐκτυλίσσεται ἐν συγχρονισμῷ μὲ τὴν κινηματογραφικήν. Ἡ μέθοδος θεωρητικῶς εἶναι ἀρίστη, φαίνεται ὅμως ὅτι διὰ λόγους τεχνικοὺς δὲν εἶναι πλεονεκτική. Διὰ τοῦτο μεταχειρίζονται συχνότερον ἑτέραν μέθοδον, καθ' ἣν ἡ συσκευή, ἡ μετασχηματίζουσα τὰ ἠχητικὰ κύματα εἰς φωτεινὰς διακυμάνσεις, ἀποτελεῖται ἐκ μεταλλικοῦ τινος σύρματος κραδαινομένου ἐν τῷ πεδίῳ ἑνὸς ἠλεκτρομαγνήτου, ὅστις διαρρέεται ὑπὸ τῶν ἀπὸ τοῦ πολλαπλασιαστοῦ προερχομένων ρευμάτων. Ἐκ τῶν κραδασμῶν τοῦ σύρματος ἀνοίγεται ἢ φράσσεται πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον μία σχισμή, δι' ἧς διέρχεται φωτεινὴ δέσμη, προσπίπτουσα ἐπὶ τῆς εὐπαθοῦς ταινίας.

Διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἤχου μία ἠλεκτρικὴ λυχνία μικρᾶς ἐντάσεως φωτίζει τὸ ἐκτυλισσόμενον ἠχητικὸν τμῆμα τῆς θετικῆς ταινίας. Τὸ διερχόμενον ταύτην φῶς, ποικίλλον εἰς ἔντασιν, ἀνα-

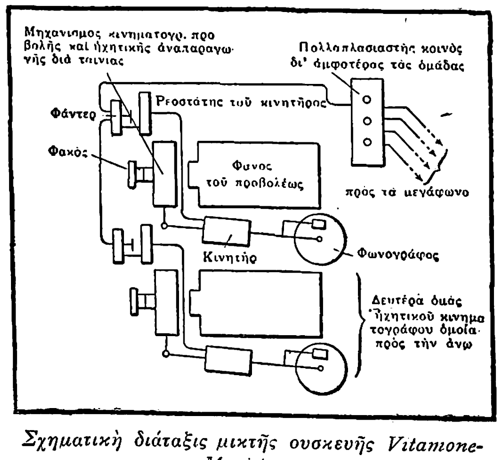

Σχηματικὴ διάταξις μικτῆς συσκευῆς Vitamone-Movietone.

[Διπλοῦν συγκρότημα προβολῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἤχου εἴτε διὰ δίσκων εἴτε διὰ ταινίας.]

λόγως τῶν ἐπὶ τῆς ταινίας ἀποτυπώσεων, προσπίπτει ἐπὶ μιᾶς φωτοηλεκτρικῆς κυψέλης. Αὕτη προκαλεῖ, ὡς προεξετέθη, διακυμάνσεις τῆς ἐντάσεως τοῦ δι' αὐτῆς διερχομένου ρεύματος, αἵτινες ἐνισχυόμεναι ὑπὸ τοῦ πολλαπλασιαστοῦ ἐπιφέρουσι τὴν λειτουργίαν τοῦ μεγαφώνου.

Τὰ ἄλλα ἐν χρήσει συστήματα δὲν διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὸ σύστημα Movietone τῆς Western Electric. Εἰς τὸ σύστημα *Forest*, ἐπὶ παραδείγματι, χρησιμοποιεῖται ἐπίσης λυχνία ποικιλλούσης φωτιστικῆς ἐντάσεως, διαφόρου τύπου. Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ μέθοδος εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν. Ἐπίσης δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς καὶ τὸ γερμανικὸν σύστημα *Tri-Ergon*. εἰς αὐτὸ ἡ ταινία δὲν ἔχει τὸ διεθνῶς καθωρισμένον πλάτος τῶν 35 χιλ., ἀλλ' ἡ διάτρησίς της εἶναι ἡ ἰδία, τὸ δὲ ἠχητικὸν τμῆμα εἶναι ἔξω τῆς διατρήσεως. Παρόμοιαι εἶναι αἱ διατάξεις αἱ χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ ἄλλων κατασκευαστῶν, ὡς τοῦ *Tobis*, τοῦ *R. C. A. Photophone* κ. ἄ.

Ἀναφέρομεν τέλος μίαν πρόσφατον μέθοδον,

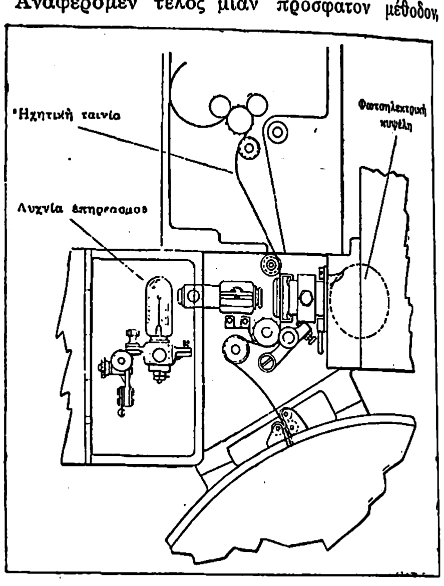

Διάγραμμα τοῦ συστήματος Movietone.

[Ἀναπαραγωγὴ τοῦ ἤχου διὰ ταινίας.]

τὴν τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ *Huguenar*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἀποτύπωσις ἐπὶ τῆς ταινίας γίνεται διὰ χαράξεως αὔλακος (ὅπως εἰς τὸν φωνογράφον). Ἡ αὖλαξ εἶναι εὐρεῖα, σταθεροῦ πλάτους, ἀλλὰ ποικίλλοντος βάθους (ὅπως εἰς τοὺς δίσκους Pathé). Ἡ χάραξις δύναται νὰ γίνῃ ἐπὶ ἑνὸς συνήθους φίλμ, τὸ ὁποῖον συγκολλᾶται ἐπὶ τῆς κινηματογραφικῆς ταινίας. Ἡ ἀπόδοσις γίνεται διὰ βελόνης παρακολουθούσης (ὅπως εἰς τὸν φωνογράφον) τὰς ποικιλίας τῆς αὔλακος καὶ μεταδιδούσης αὐτὰς ἠχητικῶς, μέσῳ ἑνὸς *pick-up* καὶ ἑνὸς πολλαπλασιαστοῦ, εἰς τὸ μεγάφωνον. Ἀπομένει τὸ πρόβλημα τῆς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀναπαραγωγῆς πολυαρίθμων ἀντιτύπων, τὸ ὁποῖον ὁ ἐφευρέτης βεβαιοῖ ὅτι ἔχει λύσει κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν, τηρῶν ὅμως εἰσέτι ἐπ' αὐτοῦ μυστικότητα.

Ἐκ τῶν συσκευῶν ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἠχητικοῦ κινηματογράφου, τινὲς κατασκευάζονται ἀποκλειστικῶς δι' ἀπόδοσιν δίσκων μόνον. Ἄλλων ὅμως (τύπος standard) ἡ κατασκευὴ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ δίσκους καὶ ἠχητικὰς ταινίας, ἀδιαφόρως δὲ πρὸς τὸ σύστημα δι' οὗ ἔχει γίνει ἡ ἐπὶ τῶν ταινιῶν ἀποτύπωσις.

Τεχνικαὶ δυσχέρειαι. Ἡ λῆψις ἑνὸς ἠχητικοῦ φίλμ παρουσιάζει τεχνικὰς δυσκολίας πολὺ μεγαλυτέρας παρ' ὅσον ἡ τῶν κοινῶν κινηματογραφικῶν ταινιῶν. Ἐξ ἄλλου, λόγῳ τῶν μεγάλων δαπανῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ περιορίζωνται εἰς τὸ ἐλάχιστον αἱ εἰς περιπτώσεις ἀποτυχίας γινόμεναι «ἐπαναλήψεις». Ἡ σκηνοθέτησις τέλος καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου δυσχεραίνεται σημαντικῶς ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ὁδηγίαι πρὸς τοὺς ἠθοποιοὺς καὶ τὸ λοιπὸν προσωπικὸν δὲν δύνανται πλέον νὰ δίδωνται προφορικῶς, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ νευμάτων ἢ φωτεινῶν σημάτων. Εἰς τὰ μικρόφωνα δὲν πρέπει νὰ φθάνῃ οὐδ' ὁ ἐλάχιστος ἐξωτερικὸς θόρυβος· οἱ τοῖχοι, τὰ δάπεδα καὶ αἱ ὀροφαὶ τοῦ στούντιο πρέπει νὰ ἔχουν εἰδικῶς μελετηθῆ ἀπὸ ἀπόψεως ἀκουστικῆς, ἀντικείμενα παράγοντα κρότους δὲν ἐπιτρέπονται, ὡς ἀνεμιστῆρες, θέρμανσις διὰ ξύλων, φωτισμὸς δι' ἠλεκτρικοῦ τόξου κττ. Τὰ πάντα πρέπει νὰ εἶναι

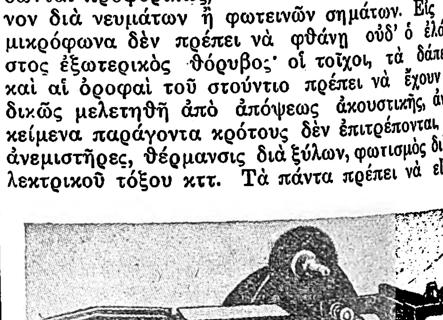

Ἡ συσκευὴ ἀναπαραγωγῆς Movietone.

ἀπολύτως σιωπηλά. Ἡ τοποθέτησις ἐπίσης τῶν μικροφώνων παίζει σημαντικὸν ρόλον διὰ τὴν καλὴν ποιότητα τῆς ἠχητικῆς ἀποτυπώσεως.

Διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν ἀφ' ἑτέρου τῶν ἠχητικῶν ταινιῶν δὲν εἶναι πάντοτε κατάλληλοι αἱ συνήθεις

Digitized by Google

κινηματογραφικαὶ αἴθουσαι, αἱ κατασκευασθεῖσαι διὰ φωτεινὰς μόνον προβολάς. Συμβαίνει δὲ πολλάκις ὁ ἠχητικὸς κινηματογράφος ν' ἀδικῆται τρομερὰ ἀπὸ τοιαύτας αἰθούσας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἐξ ἀνακλάσεως παραγόμενοι ἦχοι καθιστῶσιν ἀνυπόφορον τὸ ἀκρόαμα. Οἱ τοῖχοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι λεῖοι καὶ αἱ ὀροφαὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι γυμναί. Τὸ δάπεδον πρέπει νὰ ἐπιστρώνεται μὲ τάπητας, οἱ δὲ τοῖχοι καὶ αἱ ὀροφαὶ μὲ ἐπικαλύμματα ἢ μὲ παραπετάσματα.

Παρὸν καὶ μέλλον τοῦ ἠχητικοῦ φίλμ. Αἱ μέχρι τοῦδε τελειοποιήσεις τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ ἠχητικοῦ κινηματογράφου εἶναι ἀρκεταὶ διὰ νὰ τὸν χαρακτηρίσουν ὡς ἀσύγκριτον μέσον καλλιτεχνικῆς, μουσικῆς καὶ φιλολογικῆς διαδόσεως, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ ὡς θαυμάσιον ὄργανον διδασκαλίας. Ἀλλ' αἱ πρόοδοί του δὲν πρόκειται βέβαια νὰ σταματήσουν ἕως ἐδῶ. Ἡ πιστότης τῆς ἠχητικῆς ἀποδόσεως βελτιοῦται διαρκῶς διὰ τελειοτέρων πολλαπλασιαστῶν καὶ μεγαφώνων, ἡ δὲ προσεχής, καθὼς φαίνεται, δημιουργία κινηματογράφου μὲ συνεχῆ ἐκτύλιξιν τῆς ταινίας θὰ ἄρῃ σημερινάς τινας δυσκολίας. Ἐξ ἄλλου θὰ δημιουργηθῇ ἀναμφιβόλως πολὺ ταχέως μία *τεχνικὴ τοῦ ἠχητικοῦ φίλμ*, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε ἀντιγραφὴ τῆς τεχνικῆς τοῦ θεάτρου, οὔτε τῆς τῶν ἁπλῶν φωτοκινηματογραφικῶν ἔργων.

Τὰ ἠχητικὰ φίλμ διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τὰ *ὁμιλοῦντα* καὶ τὰ *ἠχητικὰ* (τὰ ἀποδίδοντα μόνον μουσικήν, κρότους καὶ θορύβους). Γεγονὸς εἶναι ὅτι τὰ πρῶτα εἶναι, μέχρι τῆς στιγμῆς, τὰ ὀλιγώτερον ἐνδιαφέροντα. Πῶς πράγματι νὰ ἐπιτευχθοῦν, μὲ μεγάφωνα τοποθετημένα εἰς σταθερὰς θέσεις, αἱ ἠχητικαὶ ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας λαμβάνουν οἱ θεαταὶ ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν ἠθοποιῶν μετακινουμένων διαρκῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς; Θὰ ἠδύνατο ἀνεπιφυλάκτως νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ σημερινὴ ὁμιλοῦσα ταινία δὲν ἔχει ἄξιον λόγου προορισμὸν παρὰ μόνον ὅταν πρόκειται ν' ἀποδοθῇ ἡ εἰκὼν καὶ ὁ λόγος ἑνὸς μόνον προσώπου (ἠθοποιοῦ, ἀοιδοῦ ἢ ὁμιλητοῦ). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκμεταλλεύσεως ἐμφανίζει τεραστίαν δυσχέρειαν, δεδομένου ὅτι αἱ κινηματογραφικαὶ ταινίαι δὲν κυκλοφοροῦν μόνον εἰς τὰς χώρας τῆς παραγωγῆς των, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστας ἄλλας, ὅπου οἱ λόγοι τῶν ξένων ἠθοποιῶν εἶναι ἀκατανόητοι καὶ δημιουργοῦν τὴν ἀνάγκην προβολῆς ἐπεξηγηματικῶν μεταφράσεων, ἐπὶ ζημίᾳ πολλάκις τῆς ἀποδόσεως τῆς ὀπτικῆς ταινίας.

ΕΓΧΡΩΜΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Τὴν ἐκ τῶν κινηματογραφικῶν προβολῶν ἔλλειψιν τοῦ χρώματος προσεπάθησαν ἐν ἀρχῇ ν' ἀναπληρώσουν βάφοντες τεχνητῶς τὰς ταινίας, μίαν ἑκάστην δηλαδὴ τῶν εἰκόνων των. Εἶναι ὅμως εὔκολον νὰ φαντασθῇ κανεὶς ποίας δυσκολίας ἐνεφάνιζεν ἡ ἐργασία αὕτη, ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰς ἐλαχίστας ἀφ' ἑνὸς διαστάσεις τῶν εἰκόνων καὶ τὸ μέγα πλῆθός των ἀφ' ἑτέρου, δεδομένου ὅτι διὰ προβολὴν διαρκοῦσαν ἐπὶ μίαν ὥραν χρειάζονται 6.000 περίπου φωτογραφίαι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μέθοδος αὕτη δὲν εὗρεν εὐρεῖαν ἐφαρμογήν, περιορισθεῖσα ἰδίως εἰς μονοχρώμους ἐπιχρίσεις, ὅταν ἤθελον νὰ δώσουν εἰς μίαν προβολὴν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης, τοῦ ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ τῶν φλογῶν κ.λ.π.

Ἐπεδιώχθη ἐν τούτοις ἡ λύσις τοῦ προβλήματος ἐπὶ ἄλλου πεδίου, διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως χρωμοφωτογραφικῶν μεθόδων, τῆς *τριχρωμίας* καὶ *διχρωμίας*. Βασίζονται δὲ αἱ μέθοδοι αὗται ἐπὶ τοῦ ὅτι, ἂν καὶ τὰ διάφορα χρώματα εἶναι ἄπειρα κατ' ἀριθμόν, δύνανται ἐν τούτοις ν' ἀναχθῶσι πάντα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ μας ἐντύπωσιν, εἰς τρία βασικὰ τοιαῦτα, τῶν ὁποίων οἱ ποικίλοι συνδυασμοὶ ν' ἀποδίδουν πάντα χρωματισμόν. Ὡς βασικὰ χρώματα χρησιμοποιοῦνται εἴτε τὸ κυανοῦν, τὸ κίτρινον καὶ τὸ ἐρυθρὸν (τοῦ καρμινίου), εἴτε τὸ ἰῶδες, τὸ πράσινον καὶ τὸ ἐρυθρὸν (τοῦ πορτοκαλλίου).

Εἰς τὸ σύστημα Gaumont—τὸ λεγόμενον «*χρωνόχρωμον*» (Chronochrome)—ἡ κινηματογραφικὴ λῆψις γίνεται διὰ συσκευῆς ἐχούσης τρία συστήματα φακῶν ὑπερκείμενα ἀλλήλων, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων φέρει ἔγχρωμον ὑάλινον διάφραγμα (ἑνὸς ἐκ τῶν ὡς ἀνωτέρω βασικῶν χρωμάτων). Τὸ ἀρνητικὸν φίλμ, τύπου «παγχρωματικοῦ», δέχεται ταυτοχρόνως τρεῖς εἰκόνας τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου, ἐν σειρᾷ τὴν μίαν ὑπὲρ τὴν ἄλλην, καθ' ἑκάστην δὲ μετακίνησίν της ἡ ταινία προχωρεῖ κατὰ τὸ μῆκος τριῶν εἰκόνων. Διὰ τὴν προβολὴν τοῦ θετικοῦ φίλμ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης συσκευὴ μὲ τρία συστήματα φακῶν, ἐφωδιασμένα καὶ ταῦτα δι' ὁμοίων ὑαλίνων ἐγχρώμων διαφραγμάτων. Οὕτως, αἱ τρεῖς ταυτοχρόνως ληφθεῖσαι εἰκόνες προβάλλονται διὰ μιᾶς ἐπὶ τῆς ὀθόνης, ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, ἡ δὲ μεῖξις τῶν χρωματισμῶν των δίδει εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ ἀντικείμενον ἀπεικονίζεται μὲ τὰ φυσικά του χρώματα.

Ἐν τῇ πράξει ἡ μέθοδος αὕτη παρουσιάζει μεγάλας τεχνικὰς δυσκολίας, αἵτινες ἐν τούτοις δὲν ἠμπόδισαν τὴν χρησιμοποίησίν της, μὲ ἱκανοποιητικώτατα ἀποτελέσματα. Μέγα μειονέκτημά της ἐν τούτοις ἀπομένει τὸ ὑπερβολικὸν τῆς δαπάνης, ἥτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν χρωμοκινηματογράφησιν, ὅταν ἰδίως πρόκειται περὶ ἐκτεταμένων ἔργων.

Ἁπλούστερον κατὰ πολὺ τοῦ προηγουμένου εἶναι τὸ «*κινηματόχρωμον*» τοῦ Urban Smith, τὸ ὁποῖον βασίζεται ἐπὶ τῆς διχρωμίας, χρησιμοποιοῦν

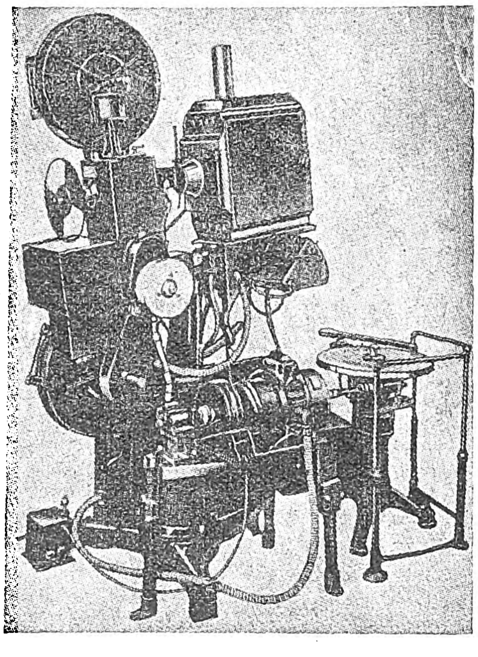

Μικτὴ συσκευὴ προβολῆς Vitaphon - Movietone.

[Δεξιᾷ ἐπὶ χωριστοῦ βάθρου ἡ φωνογραφικὴ συσκευὴ διὰ τὴν διὰ δίσκων ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἤχου. Ἀριστερᾷ τὸ κινηματογραφικὸν μηχάνημα μετὰ τῶν συσκευῶν ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἤχου διὰ ταινίας.]

δύο μόνον ἐκ τῶν συνθετικῶν χρωμάτων, τὸ πράσινον καὶ τὸ ἐρυθρόν. Ἐν αὐτῷ ἡ συσκευὴ λήψεως ἔχει ἓν μόνον σύστημα φακῶν, ἡ δὲ λειτουργία της εἶναι ὁμοία σχεδὸν πρὸς τὴν τῶν κοινῶν κινηματογραφικῶν μηχανῶν. Διαφέρει μόνον κατὰ τὸν φωτοφράκτην (obturateur), ὅστις εἰς τὰ δύο ἐλεύθερα αὐτοῦ ἀνοίγματα φέρει δύο ὑάλους, μίαν πρασίνην καὶ μίαν ἐρυθράν. Οὕτως ἡ λῆψις τῶν εἰκόνων γίνεται κατὰ διαδοχήν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἢ τοῦ ἐρυθροῦ ἢ τοῦ πρασίνου διαφράγματος. Αἱ συσκευαὶ τῆς προβολῆς εἶναι ἐπίσης ὅμοιαι πρὸς τὰς κοινάς, μὲ προσθήκην μόνον τοῦ ἄνω διχρώμου φωτοφράκτου. Αἱ προβαλλόμεναι ἐπὶ τῆς ὀθόνης εἰκόνες εἶναι, κατ' ἐναλλαγήν, πρασίνου καὶ ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ, χάρις ὅμως εἰς τὴν

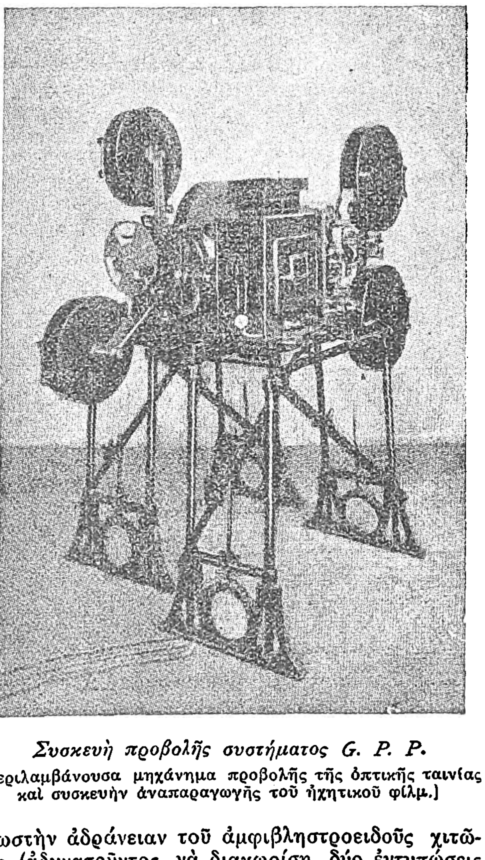

Συσκευὴ προβολῆς συστήματος G. P. P.

[Περιλαμβάνουσα μηχάνημα προβολῆς τῆς ὀπτικῆς ταινίας καὶ συσκευὴν ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἠχητικοῦ φίλμ.]

γνωστὴν ἀδράνειαν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος (ἀδυνατοῦντος νὰ διαχωρίσῃ δύο ἐντυπώσεις λαμβανομένας ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος, ὁ ὀφθαλμὸς βλέπει τὴν εἰκόνα ὑπὸ τὰ φυσικά της περίπου χρώματα. Ἡ ἀναπαραγωγὴ εἶναι περισσότερον ἐλαττωματικὴ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὑπάρχει πολὺ κυανοῦν χρῶμα εἰς τὸ φωτογραφηθὲν ἀντικείμενον· ἀλλὰ καὶ τὸ μειονέκτημα τοῦτο θεραπεύεται ἐπαρκῶς διὰ τοῦ ἑξῆς μέσου: Ἀντικαθιστοῦν τὸ σκιερὸν τμῆμα τοῦ φωτοφράκτου δι' ὑάλου κυανοϊώδους, ἀρκετὰ βαθέος τόνου, ὥστε νὰ μὴ ἀφίνῃ ν' ἀντιλαμβάνεται ὁ ὀφθαλμὸς τὰς ἀλλαγὰς τῶν εἰκόνων, νὰ δίδῃ ὅμως εἰς τὸ σύνολον τῆς ὀθόνης ἕνα γενικὸν χρωματισμὸν (φόντο), ἀναπληροῦντα τὴν ἔλλειψιν τοῦ κυανοῦ ἀπὸ τὰ χρησιμοποιούμενα συνθετικὰ χρώματα.

ΑΝΑΓΛΥΦΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Πολλοὶ ἐφευρέται ἐξ ἄλλου ἐπεχείρησαν νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὸν κινηματογράφον τὴν μέθοδον τῶν στερεοσκοπικῶν φωτογραφιῶν, διὰ τῶν ὁποίων, ὡς γνωστόν, ἐπιτυγχάνεται ὥστε τὸ ἀπεικονιζόμενον ἀντικείμενον νὰ προσλαμβάνῃ εἰς τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ὀφθαλμοῦ μας τὴν μορφὴν τοῦ στερεοῦ ἢ τοῦ ἀναγλύφου (relief). Ἀλλ' αἱ προσπάθειαί των ἀπέμειναν ἄνευ πρακτικοῦ ἀποτελέσματος, ὡς ἦτο φυσικὸν ἄλλως τε. Διότι, διὰ νὰ γίνῃ ἐφαρμογὴ τοῦ στερεοσκοπίου εἰς τὸν κινηματογράφον, θὰ ἔπρεπεν ἑκάστη προβολὴ νὰ περιλαμβάνῃ δύο ὁμοίας (ὑπὸ διάφορον γωνίαν ληφθείσας) εἰκόνας, ἐκ τῶν ὁποίων νὰ δύναται ὁ θεατὴς νὰ βλέπῃ τὴν μίαν διὰ τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ καὶ τὴν ἑτέραν διὰ τοῦ ἄλλου. Αἱ ἔρευναι τῶν ἐφευρετῶν ἐστράφησαν διὰ τοῦτο πρὸς ἄλλα πεδία, μέχρις ὥρας ὅμως αἱ ἐπιτυχίαι των δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀξιόλογοι. Ἐδοκίμασαν ἰδίως νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ στερεοῦ, δίδοντες εἰς τὸν πίνακα τῆς προβολῆς (τὴν ὀθόνην) κυρτὸν σχῆμα, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν σφαιρικότητα τοῦ ἀνθρωπίνου ὀφθαλμοῦ.

Ἑτέρα μέθοδος, ἥτις ἐφηρμόσθη ἐπί τινα χρόνον, ἀλλ' ἔχει ἤδη σχεδὸν ἐγκαταλειφθῆ, εἶναι ἡ τοῦ λεγομένου «*ἀναγλύφου κινηματογράφου*». Κατ' αὐτὴν ἡ κινηματογραφικὴ λῆψις γίνεται διὰ δύο συγχρόνως φακῶν, ὅπως εἰς τὴν λῆψιν τῶν στερεοσκοπικῶν φωτογραφιῶν· αἱ δύο λαμβανόμεναι εἰκόνες τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου προβάλλονται ταυτοχρόνως ἐπὶ τῆς ὀθόνης, ἐπὶ τῆς ὁποίας συμπίπτουσι μὲ ἐλαφρὰν μόνον παράλλαξιν. Ἀλλ' ἡ προβολὴ γίνεται μέσῳ δύο ἐγχρώμων διαφραγμάτων, ἐρυθροῦ διὰ τὴν μίαν εἰκόνα καὶ πρασίνου διὰ τὴν ἄλλην. Ἐὰν ἕκαστος τῶν θεατῶν εἶναι ἐφωδιασμένος μὲ ζεῦγος διοπτρῶν, ἀποτελουμένων ἐκ μιᾶς ἐρυθρᾶς καὶ μιᾶς πρασίνης ὑάλου, ἡ ἐντύπωσίς του θὰ εἶναι ὅτι τὰ προβαλλόμενα ἐπὶ τῆς ὀθόνης ὄντα καὶ ἀντικείμενα ἔχουσι τρεῖς διαστάσεις, ὅπως εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ τοὺς φυσικούς των περίπου χρωματισμούς. Εὐνόητον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ κατὰ τὰ λοιπὰ ἀξιόλογος αὕτη ἐπινόησις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν εἰς αἰθούσας δημοσίων θεαμάτων.

Γ. Ζ.

[Περὶ τοῦ κινηματογράφου ἐν Ἑλλάδι, βλ. λ. *Ἀθῆναι*, τόμ. Β', σ. 266 καὶ *Ἑλλὰς* (Θέατρον). Περὶ δὲ τῆς σκηνοθετήσεως ἀπὸ ἀπόψεως κινηματογραφικῆς βλ. λεπτομερέστερον ἐν λ. *σκηνοθεσία*.]

κινηματογραφῶ (*—έω*)· φωτογραφῶ τὴν διὰ τῶν κινήσεων ἐκδηλουμένην δρᾶσιν, πρὸς ἀναπαράστασιν: «ἐκινηματογραφήθη ἡ ἑορτή,—ἡ ναυμαχία».

κίνηξις (ἡ) (Cinixys) [*Ζωολ.*]. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χελωνίων* τῆς οἰκογενείατῶν *χερσιδῶν*. Ἐκ τῶν τριῶν γνωστῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *κίνηξις ἡ ὁμεάνειος* (Cinixys Homeana), μήκους 33 περίπου ἑκτστμ., χελώνιον ἐπίμηκες καὶ ᾠοειδές, μὲ ράχιν πεπλατυσμένην καὶ πλευρὰς τροπιδώδεις. Ἀπαντᾷ ἐν Γουϊνέᾳ καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου. Ἐνδιαιτᾶται ἐν τῇ ξηρᾷ ἢ ἐντὸς τῶν τελμάτων καὶ τρέφεται ἀποκλειστικῶς ἐκφυτικῶν οὐσιῶν.

Δ. Ν. Π.

κινησιαέριον (τό). Πᾶν ἀέριον καύσιμον, καιόμενον ἐντὸς μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως πρὸς παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως.

Γ. Θ. Κ.

κινησιαλγία (ἡ) (Cinésialgie) [*Ἰατρ.*]. Ὅρος τοῦ Gubler, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρῆξιν τῶν κατὰ βάθος μυϊκῶν ἰνῶν.

Μ. Ν. Κ.

Κινησίας. Ἀθηναῖος ποιητὴς διθυράμβων, υἱὸς τοῦ περιφήμου κιθαρῳδοῦ Μέλητος, ζήσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τοῦ 450 μέχρι τοῦ 390 π. Χ. Κατέστη διαβόητος μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του διὰ τὴν ἀσέβειάν του. Ὁ Λυσίας ὀνειδίζει τὸν Κινησίαν ἀποκαλῶν τοῦτον «ἀσεβέστατον ἁπάντων καὶ παρανομώτατον ἀνθρώπων» καὶ «αὐτὸν ἀφέμενον τῆς τέχνης συκοφαντεῖν καὶ ἀπὸ τούτου πλουτεῖν». Ἡ ἀθλία σωματική του διάπλασις εἶχεν ἐπισύρει τὰ σκώμματα τῶν κωμικῶν. Ἦτο τὰ μάλιστα ἰσχνὸς καὶ ἀσθενικός, μὲ δερματικὰ ἐξανθήματα. Ἡ φράσις «τὰ Κινησίου δρᾶν» κατέστη παροιμιώδης καὶ εἶχε κακὴν σημασίαν.

Δ. Μ. Μ.

κινησιθεραπεία (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Σύστημα κινήσεων, ἐνεργητικῶν ἢ παθητικῶν, τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος, αἵτινες εἶναι ἐπιστημονικῶς συντεταγμέναι καὶ ἐκτελοῦνται πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν, ἤτοι πρὸς ἴασιν πασχόντων μελῶν ἢ ἐνίσχυσιν ὑγιῶν. Περιλαμβάνει δὲ τὴν *μάλαξιν*, τὴν *ἰατρικὴν γυμναστικὴν* καὶ τὴν *μηχανοθεραπείαν*. Τὰς

Digitized by Google

πρώτας περὶ κινησιθεραπείας ἐν γένει γραπτὰς πληροφορίας ἀρυόμεθα ἐκ τῶν Σινῶν, οἵτινες 2500 περίπου ἔτη π. Χ. συστηματικῶς ἐφήρμοζον ταύτην. Ἀλλὰ καὶ παρ' Ἰνδοῖς πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐγίνετο χρῆσις τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μεθόδου, ἥτις ἔμελλε ν' ἀνυψωθῇ εἰς περιωπὴν ἐπιστήμης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἰατρὸς Ἡρόδικος ἐγένετο ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς καὶ διδάσκαλος τῆς κινησιθεραπείας. Μετὰ τοῦτον ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Ροῦφος, ὁ Γαληνός, ὁ Ὀρειβάσιος, ὁ Ἀέτιος, ὁ Φιλόστρατος κλπ. ἄφθονον καὶ σπουδαιοτάτην προσήνεγκον συμβολὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεραπευτικῆς καὶ ἐπανορθωτικῆς ταύτης μεθόδου, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Γάλλος Lucas Championnière καὶ ὁ Σουηδὸς Ling. Ἡ κινησιθεραπεία, ὡς ἄγουσα εἰς θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα διὰ πολλῶν ἐφαρμογῶν, ἀπαιτεῖ ὑπομονὴν πολλήν. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

κινησιογραφία (ἡ)· μέθοδος πρὸς παράστασιν τῶν κινήσεων ὀργάνου τοῦ σώματος γραφικῶς.

κινησιογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κινησιογραφίαν.

— **κινησιογραφικὴ** *συσκευή*. Ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου γράφονται αἱ κινήσεις διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματος. Ἡ κίνησις τῆς συσκευῆς ταύτης γίνεται ἢ περιστροφικῶς ἢ καὶ εὐθυγράμμως. Ι. Ν. Μ.

κινησιογράφος (ὁ). Μοχλὸς ἀπολήγων εἰς γραφίδα, διὰ τῆς ὁποίας γράφεται ἡ κίνησις ἐπὶ ἠθαλωμένου κυλίνδρου. Ὁ μοχλὸς παρακολουθεῖ πιστῶς τὴν κίνησιν τοῦ ὀργάνου καὶ δὲν κινεῖται ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ. Ι. Ν. Μ.

κινησιολογία (ἡ). Ἡ περὶ κινήσεως καὶ φυσικῆς αὐτῆς σημασίας θεωρία, ἐκ τῶν κυριωτάτων μερῶν τῆς φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου. Πλήρη *γενικὴν κινησιολογίαν* ἀποτελοῦν ὁλοκληρούμεναι πλεῖσται ὅσαι ἐπεξηγήσεις καὶ ἀναλύσεις τῆς περὶ κινήσεως θεωρίας τοῦ Πλάτωνος, ἀφθονώτατα ἐγκατεσπαρμέναι εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ φιλοσόφου. Τὴν γενικὴν ταύτην κινησιολογίαν συμπληροῖ τελείως ἡ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἱπποκράτους ἀποτελουμένη *εἰδικὴ κινησιολογία*. Σ. Γ. Σ.

κινησιοτροπισμὸς (ὁ) (maniérisme) */Ἰατρ./*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον νοοῦμεν κινήσεις τινὰς παρασίτους, δι' ὧν ἄτομά τινα ποικίλλουσι τὰς συνήθεις αὐτῶν κινήσεις. Προκειμένου π. χ. νὰ χαιρετίσωσι διὰ χειραψίας προτείνουσι πρῶτον τὸν μικρὸν δάκτυλον, παίζουσιν εἶτα τοὺς λοιποὺς δακτύλους, μεθ' ὃ ἐφάπτονται τοῦ ἀντίχειρος τοῦ χαιρετίζοντος διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀντίχειρος καὶ εἶτα, μετὰ ταλαντεύσεις τινὰς τῆς χειρός, χαιρετίζουσι διὰ πλήρους χειραψίας. Τοιαῦται παράσιτοι καὶ ἄχρηστοι κινήσεις διὰ τὴν πρᾶξιν, ἣν μέλλει νὰ ἐκτελέσῃ τις, παρατηροῦνται πλεῖσται, ἰδίως ἐπὶ τῶν πασχόντων πρωτόγονον ἄνοιαν. Π. Ζ.

κίνησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *κινεῖν*, ἡ μεταβολὴ τῆς θέσεως πράγματός τινος, ἡ μεταβολὴ τῆς σχέσεως πράγματός τινος πρὸς σταθερόν τι σημεῖον: «κίνησις τῆς χειρός, — τῆς κεφαλῆς κττ.», «κίνησις πρὸς τὰ ἄνω,— πρὸς τὰ δεξιά, ‖ «κίνησις τῆς μηχανῆς» ἔναρξις λειτουργίας τῆς μηχανῆς· ‖ μεταφ. «βάλλω —, θέτω εἰς κίνησιν» κάμνω τινὰ νὰ ἐνεργήσῃ, «εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ κίνησιν»· ‖ ἡ δρᾶσις, ἡ ἐκ τῆς ἐξελίξεως μεταβολή: «πολιτικὴ —, «ἡ κίνησις τοῦ λιμένος, — τῆς ἀγορᾶς»· ‖ φρ. «τροχαία κίνησις» ἡ κίνησις τῶν τροχοφόρων· ‖ μετάθεσις, μετακίνησις στρατοῦ ἢ στόλου: «κατοπτεύονται αἱ κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ».

— */Φυσ./* *Κίνησις* γενικῶς καλεῖται ἡ μεταβολὴ τῆς θέσεως σώματος ἐν τῷ χώρῳ. Ἡ ἔννοια τῆς κινήσεως εἶναι σχετική· ὁ καθορισμὸς δηλαδὴ τῆς κινήσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κινητικῆς καταστάσεως τοῦ παρατηρητοῦ. Οὕτως, ἐὰν θεωρήσωμεν ἄτομον ἐντὸς ὀχήματος σιδηροδρόμου ἐν κινήσει εὑρισκομένου, τότε τὸ ἄτομον τοῦτο ἀπὸ τοῦ ὀχήματος θεωρούμενον εὑρίσκεται ἐν ἠρεμίᾳ, ἐνῷ, τοὐναντίον, παρατηρητὴς εὑρισκόμενος ἐπὶ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας ἀντιλαμβάνεται ὅτι τό τε ἄτομον καὶ τὸ ὄχημα εὑρίσκονται ἐν κινήσει. Ἑπομένως, πρὸς ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῆς κινήσεως ὑλικοῦ σημείου καὶ ἐν γένει κινητοῦ, δέον νὰ ὁρίζωμεν καὶ πόθεν ἡ κίνησις ἐξετάζεται, ἤτοι νὰ καθορίζωμεν τὸ σύστημα συντεταγμένων, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀναφέρομεν τὴν κίνησιν. Ἐν τῇ φυσικῇ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θεωροῦμεν τὴν γῆν ἀκίνητον καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν ἀναφέρομεν τὰς κινήσεις, ἤτοι πρὸς καθορισμὸν τῆς κινήσεως τοῦ σώματος θεωροῦμεν ἀναποσπάστως πρὸς τὴν γῆν συνδεδεμένον σύστημα συντεταγμένων, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου καθορίζομεν τὴν ἑκάστοτε θέσιν τοῦ κινητοῦ ἐν τῷ χώρῳ. Ὁ γεωμετρικὸς τόπος τῶν σημείων ἐν τῷ χώρῳ, ἅτινα καταλαμβάνει διαδοχικῶς τὸ κινητὸν εἰς τὸ διάστημα, καλεῖται *τροχιὰ τοῦ κινητοῦ*.

Ἡ κίνησις χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἀριθμητικῆς τιμῆς τῆς ταχύτητος καὶ συνάμα ὑπὸ τῆς διευθύνσεως αὐτῆς, καθόσον ἡ ταχύτης ἀποτελεῖ μέγεθος ἀνυσματικόν. Ὡς μέτρον τῆς ταχύτητος λαμβάνεται τὸ διάστημα, ὅπερ διανύει τὸ κινητὸν εἰς 1″, καὶ ἑπομένως κινητὸν ἔχει ταχύτητα v, ὅταν τοῦτο εἰς 1 sec διανύῃ v m. Οὕτω σῶμα κινούμενον ὑπὸ ταχύτητα v διανύει εἰς t δευτερόλεπτα τὸ διάστημα: $s=vt$ καὶ εἶναι $v=s/t$.

Ἡ ἁπλουστέρα περίπτωσις κινήσεως εἶναι ἡ τοῦ κινητοῦ, ὅταν τοῦτο κινῆται ὑπὸ σταθερὰν ταχύτητα εὐθυγράμμως, ὅτε ἡ κίνησις καλεῖται *ὁμαλή*. Ὅταν ἐν κινήσει ἡ ταχύτης τοῦ κινητοῦ μεταβάλλεται κατὰ κίνησιν καὶ διεύθυνσιν, τότε ἡ κίνησις λέγεται *μεταβαλλομένη* ἢ καὶ *ἐπιταχυνομένη*. Ὁμοίως ἡ κίνησις κινητοῦ κινουμένου ἐπὶ καμπύλης τροχιᾶς ὑπὸ σταθερὰν ταχύτητα εἶναι ἐπιταχυνομένη. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον ἐπιβράδυνσις θεωρεῖται ἡ ἀρνητικὴ ἐπιτάχυνσις, ἡ δ' ἐπιτάχυνσις παριστᾷ τὴν μεταβολὴν τῆς ταχύτητος ἐν τῇ μονάδι τοῦ χρόνου. Ἡ ἁπλουστέρα τῶν ἐπιταχυνομένων κινήσεων εἶναι ἡ εὐθύγραμμος ἐπιταχυνομένη κίνησις μετὰ σταθερᾶς ἐπιταχύνσεως. Δεικνύεται δὲ ἐν τοιαύτῃ κινήσει ὅτι ἡ ταχύτης τοῦ κινητοῦ εἰς χρόνον t εἶναι: $v=v_0+\gamma t$ (1), ἔνθα v_0 ἡ ταχύτης τοῦ κινητοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ χρόνου, ἥτις διὰ $t=0$ καὶ γ ἡ ἐπιτάχυνσις, ἤτοι ἡ μεταβολὴ τῆς ταχύτητος εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου. Ἐὰν διὰ $t=0$ εἶναι καὶ $v_0=0$, τότε θὰ εἶναι $v=\gamma t$. (2)

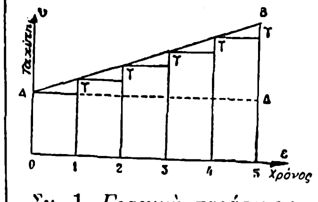

Σχ. 1. *Γραφικὴ παράστασις μεταβολῆς ταχύτητος ἐν ὁμαλῶς ἐπιταχυνομένῃ κινήσει.*

Γραφικῶς ἡ μεταβολὴ τῆς ταχύτητος δύναται νὰ παρασταθῇ διὰ τοῦ σχ. 1, ἔνθα ΟΑ ἡ ἀρχικὴ ταχύτης $OA=v_0$, $B\Gamma=v_0+\gamma t$ ἡ τελικὴ ταχύτης καὶ γ ἡ ἐπιτάχυνσις. Τὸ διανυόμενον διάστημα εὑρίσκομεν εὐκόλως, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ κινητὸν κινεῖται ἰσοταχῶς μὲ τὴν μέσην ταχύτητα:

$$\frac{OA+B\Gamma}{2}=\frac{v_0+v_0+\gamma t}{2}=v_0+\frac{\gamma t}{2} \quad (3)$$

ὅτε εὑρίσκομεν

$$S=\left(v_0+\frac{\gamma t}{2}\right)t=v_0t+\frac{1}{2}\gamma t^2 \quad (4)$$

Ἐὰν τὸ κινητὸν ἀναχωρῇ ἐκ τῆς ἠρεμίας, ὅτε διὰ $t=0$ εἶναι $v_0=0$, ἔχομεν:

$$S=\frac{1}{2}\gamma t^2 \quad (5)$$

Ἐκ τῶν ἐξισώσεων (2) καὶ (5) προκύπτουσιν οἱ ἀκόλουθοι νόμοι τῆς ὁμαλῶς ἐπιταχυνομένης κινήσεως.

Νόμος διαστημάτων. Τὰ διανυόμενα διαστήματα εἶναι ἀνάλογα τῶν τετραγώνων τῶν χρόνων, ἐν οἷς διηνύθησαν.

Νόμος τῶν ταχυτήτων. Αἱ ταχύτητες τοῦ κινητοῦ εἶναι ἀνάλογοι τοῦ χρόνου.

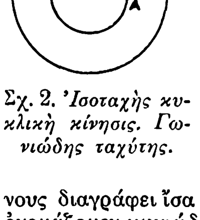

Σχ. 2. *Ἰσοταχὴς κυκλικὴ κίνησις. Γωνιώδης ταχύτης.*

Ἐκ τῶν καμπυλογράμμων κινήσεων, ἤτοι ἐκείνων ὧν ἡ τροχιὰ εἶναι καμπύλη, ἁπλουστέρα εἶναι ἡ ἰσοταχὴς κίνησις ὑλικοῦ σημείου ἐπὶ περιφερείας κύκλου, ὅτε τὸ κινητὸν Μ (σχ. 2) εἰς ἴσους χρόνους διαγράφει ἴσα τόξα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὀνομάζομεν γωνιώδη ταχύτητα τοῦ κινητοῦ Μ τὴν γωνίαν εἰς ἀκτῖνα, ἣν διαγράφει ἡ ἀκτὶς ΟΜ (σχ. 2) εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου. Ἡ γωνία δ' αὕτη παρίσταται ὑπὸ τοῦ τόξου ΑΒ, ὅπερ διαγράφει τὸ σημεῖον Α εὑρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν $BA=1$ ἀπὸ τοῦ κέντρου. Μεταξὺ τῶν ταχυτήτων w καὶ v τῶν σημείων Α καὶ Μ ὑφίσταται ἡ σχέσις $w:v=1:r$, ἔνθα r ἡ ἀκτὶς τῆς περιφερείας ἐφ' ἧς κινεῖται τὸ σημεῖον Μ, καὶ ἑπομένως $v=wr$. Ὁ χρόνος T μιᾶς πλήρους περιφορᾶς τοῦ σημείου Μ, ἥτις καλεῖται *περίοδος*, συνδέεται πρὸς τὴν γωνιώδη ταχύτητα διὰ τῆς σχέσεως: $v=2\pi/T$. Ἐὰν διὰ N καλέσωμεν τὸν ἀριθμὸν περιφορῶν τοῦ σημείου Μ εἰς 1″, ἤτοι τὴν συχνότητα τῆς κινήσεως, θὰ εἶναι $N=1/T$, $w=2\pi N$ καὶ $v=2\pi r.N$. Ἐν κυκλικῇ ἰσοταχεῖ κινήσει ἡ ἐπιτάχυνσις διευθυνομένη πρὸς τὸ κέντρον παρέχεται ὑπὸ τῆς σχέσεως $\gamma=w^2r=v^2/r$ Κ. Π.

— */Φυσιολ./* Ἡ ζῶσα ὕλη κινεῖται, ἤτοι τὰ διάφορα μέρη αὐτῆς μεταβάλλουσι θέσιν ἐν τῷ χώρῳ. Ἀναλόγως δὲ τῶν ἑκάστοτε εἰδικῶν ὅρων γίνονται αἱ ἑξῆς *κινήσεις*: 1) Μετακίνησις μεμονωμένων μερῶν ὀργανισμοῦ τινος, χωρὶς νὰ γίνηται ταυτοχρόνως καὶ μεταβολὴ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ μορφῆς. 2) Μεταβολὴ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τοῦ ὀργανισμοῦ. 3) Μετακίνησις τοῦ ὅλου σώματος. Καίτοι ὑπάρχουσι διάφοροι τρόποι κινήσεως ἐπὶ τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν, ἐν τούτοις εἶναι δυνατὸν τὰ εἴδη τῶν κινήσεων νὰ καταταχθῶσιν εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας, ἀναλόγως πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς κινήσεως. Διαιροῦνται δὲ αὗται εἰς τὰς ἑξῆς:

α) *Κινήσεις παθητικαί.* Καλεῖται παθητικὴ ἡ κίνησις, ὅταν ἡ αἰτία τῆς ἐνεργείας εὑρίσκεται ἐκτὸς τοῦ κινουμένου σώματος. Παθητικὴ κίνησις εἶναι ἡ κίνησις τοῦ αἵματος, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς καρδίας, ἡ βρακύνειος κίνησις τῶν μορίων, οὐχὶ μόνον τῶν ὀργανικῶν σωμάτων ζώντων καὶ νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ κοκκίων πάσης φύσεως, ἐὰν ταῦτα ἐναιωροῦνται ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ὀφείλεται δὲ ἡ κίνησις αὕτη εἰς τὴν διηνεκῆ μετακίνησιν τῶν μορίων τοῦ ὑγροῦ, ἥτις καθίσταται μεγαλυτέρα ὅσον ἀνέρχεται ἡ θερμοκρασία αὐτοῦ.

β) *Κινήσεις ἐξ ἐξοιδήσεως.* Αἱ κινήσεις αὗται ἀποτελοῦσι διάμεσον σταθμὸν μεταξὺ τῶν παθητικῶν καὶ τῶν ἐνεργητικῶν κινήσεων. Συνίσταται δὲ ἡ ἐξοίδησις εἰς τὴν πρόσληψιν διὰ μοριακῆς ἕλξεως μορίων ὕδατος, ἅτινα παρεντίθενται μεταξὺ τῶν μορίων τοῦ σώματος, ὁπότε διατείνεται καὶ ὁ ὄγκος αὐτῶν αὐξάνεται. Τοῦτο γίνεται ὅταν τὸ ξηρὸν σῶμα τεθῇ ἐντὸς ὑγροῦ περιβάλλοντος. Ὅταν ὅμως τὸ ἐξῳδηκὸς σῶμα μεταφερθῇ εἰς ξηρὸν θερμὸν ἀέρα, ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν, διότι τὸ ὕδωρ ἀποβάλλεται καὶ τὸ σῶμα συρρικνοῦται. Ἡ ἐξοίδησις εἶναι συχνοτάτη ἐπὶ τῶν φυτικῶν κυττάρων, ἅτινα περιέχουσι τὴν κυτταρίνην.

γ) *Κινήσεις ἐκ μεταβολῆς τῆς σπαργώσεως.* Καλεῖται σπάργωσις ἡ διάτασις τῶν φυτικῶν κυττάρων. Προέρχεται δ' αὕτη, ὅταν τὸ φυτικὸν κύτταρον τεθῇ ἐντὸς καθαροῦ ὕδατος ἢ ὑποτόνου διαλύματος, ὁπότε λόγῳ τῆς ὠσμωτικῆς πιέσεως γίνεται μεγαλυτέρα πρόσληψις ὕδατος καὶ τὸ κύτταρον διατείνεται περισσότερον.

δ) *Κινήσεις ἐξ αὐξήσεως.* Κατὰ πᾶσαν αὔξησιν τῶν κυττάρων γίνεται κίνησις, ἥτις γίνεται ἀντιληπτὴ μόνον κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν.

ε) *Κινήσεις διὰ συστολῆς καὶ χαλάσεως τοῦ κυτταρικοῦ σώματος.* Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κινήσεως εἶναι τὸ σπουδαιότερον καὶ παράγεται ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ σχήματος τῆς ἐπιφανείας τῆς ζώσης ὕλης. Ἡ μεταβολὴ αὕτη παρουσιάζει δύο φάσεις, τὴν συστολὴν καὶ τὴν χάλασιν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν συστολὴν ἡ μᾶζα τῆς ζώσης ὕλης ἀποκτᾷ μικροτέραν ἐπιφάνειαν, κατὰ δὲ τὴν χάλασιν ἡ ἐπιφάνεια τῆς μάζης καθίσταται μεγαλυτέρα. Τοιαῦται μεταβολαὶ τῆς ζώσης ὕλης γίνονται, διότι αὕτη εἶναι ρευστὴ τὴν σύστασιν. Τῶν κινήσεων τούτων διακρίνομεν τὴν *ἀμοιβαδοειδῆ* κίνησιν, τὴν *μυϊκὴν* καὶ τὴν *κροσσωτήν*. 1) Ἡ ἀμοιβαδοειδὴς κίνησις εἶναι ἡ ἀρχέγονος μορφὴ τῆς συσταλτῆς κινήσεως καὶ ἀπαντᾷ εἰς κύτταρα, ἅτινα στεροῦνται περιβλήματος, τοιαῦτα δὲ εἶναι τὰ ριζόποδα, τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια, τὰ ἐπιθήλια τῶν ἐντέρων καὶ διάφορα ἄλλα κύτταρα. Ὑπόδειγμα τῆς κινήσεως ταύτης εἶναι ἡ ἀμοιβάς, ἡ ὁποία ἐκβάλλει προσεκβολὴν εἴς τι σημεῖον τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς τὸ ψευδοπόδιον, πρὸς τὸ ὁποῖον φέρεται τὸ ὅλον πρωτόπλασμα. Δυνατὸν ὅμως νὰ γίνῃ ταυτοχρόνως καὶ ἔξοδος καὶ ἄλλου ψευδοποδίου, ἀλλ' ὅταν ἀρχίσῃ ὁ σχηματισμὸς νέου τοιούτου, ἡ ὕλη τοῦ πρώτου ψευδοποδίου συνήθως ρέουσα κεντρομόλως ἐπανέρχεται, ὥστε τὸ ψευδοπόδιον ἐλαττοῦται καὶ ἡ ἐπιφάνεια καθίσταται μικροτέρα. Τοῦτο δὲ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν φάσιν τῆς συστολῆς. Ὅταν δὲ ἡ ἀμοιβὰς λάβῃ τὸ πρῶτον σχῆμα, τὸ σφαιρικόν, τότε ἡ κίνησις αὕτη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐντονωτέραν συστολήν. 2) Ἡ μυϊκὴ κίνησις εἶναι ἰδιάζουσα τῶν ζωϊκῶν ὀργανισμῶν, διότι ὅλαι αἱ κινήσεις τοῦ σώματος ἢ μερῶν αὐτοῦ ὀφείλονται εἰς τὴν μυϊκὴν συστολήν. Διαφέρουσι δ' αἱ μυϊκαὶ κινήσεις τῶν ἀμοιβαδοειδῶν, διότι τὰ μόρια τῶν μυϊκῶν ἰνῶν κινοῦνται κατὰ μίαν ὡρισμένην φοράν, ἐνῷ τὰ μόρια τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν ἀμοιβαδοειδῶν κινοῦνται πρὸς οἱανδήποτε διεύθυνσιν. 3) Ἡ κροσσωτὴ κίνησις εἶναι λίαν διαδεδομένη ἐν τῇ φύσει καὶ εἶναι συντεταγμένη ὡς ἡ μυϊκὴ κίνησις, ἤτοι τὰ κινητικὰ μέρη φέρονται πρὸς ὡρισμένην φοράν. Τὰ κινητικὰ ὄργανα εἶναι τριχοειδῆ ἐξαρτήματα τῶν κυττάρων, μεταπλασθέντα ἐκ τοῦ πρωτοπλάσματος αὐτῶν εἰς μόνιμα καὶ εἰδικά. Διακρίνομεν δὲ τὰ *μαστιγοφόρα*, ὅσα δηλαδὴ ἔχουσι μίαν ἢ καὶ ὀλίγας μακρὰς τριχοειδεῖς ἀποφυάδας, καὶ τὰ *βλεφαριδωτά*, ὅσα ἔχουσι πολλὰς καὶ βραχείας ἀποφυάδας. Ἡ κίνησις δὲ τῶν κροσσῶν εἶναι αὐτόματος καὶ δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Κίνησιν κροσσωτὴν ἐμφανίζουσι τὰ ἐγχυματικὰ ζωΰφια, ἅτινα κινοῦνται διὰ τῶν βλεφαρίδων καὶ τῶν μαστιγίων των. Τὰ σπερματοζωάρια, ἅτινα κινοῦνται διὰ τῆς οὐρᾶς αὐτῶν, ὁμοίως καὶ τὰ ἐπιθήλια τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, εἶναι κροσσωτά, καὶ διὰ τῶν κροσσῶν αὐτῶν ἀποδιώκουσι πρὸς τὰ ἔξω τὰ τυχὸν ἐπικαθήμενα ξένα σώματα καὶ οὕτω καθιστῶσι καθαρὸν τὸν βλεννογόνον. Ι. Ν. Μ.

— */Βιολ./* Εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς παρατηροῦμεν πλείστας *κινήσεις*, εἴτε ὁλοκλήρου τοῦ σώματος αὐτῶν, εἴτε μερῶν αὐτοῦ, ἀκόμη δὲ κυττάρων, ἢ μερῶν τοῦ κυττάρου. Ἡ μελέτη τῶν κινήσεων τούτων ἀποτελεῖ ἴδιον θέμα τῆς φυσιολογίας. Διακρίνονται δ' αἱ κινήσεις αὗται εἰς *ἐνεργητικὰς* μέν, ὅταν ἡ ἐνέργεια πρὸς κίνησιν προέρχεται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν κυττάρων (ὡς λ. χ. ἡ ἐνέργεια τῶν μυῶν, ἡ κίνησις τοῦ πρωτοπλάσματος, αἱ κι-

Digitized by Google

νήσεις κατὰ τὰς κυτταροτομίας κλπ.), εἰς *παθητικὰς* δὲ ὅταν ἡ ἐνέργεια προέρχεται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἐκ τοῦ περιβάλλοντος (ὡς λ. χ. ἡ κίνησις τοῦ αἵματος, τῶν ὀστῶν, ἡ διόγκωσις τῶν μεμβρανῶν κλπ.). θ. βλ

— *[Πειρ. Ψυχολ.] Κίνησις* καλεῖται ἡ μεταβολὴ θέσεως εἰς τὸ διάστημα. Αἱ κινήσεις διακρίνονται εἰς τὰς *παθητικάς*, ὡς καλοῦμεν τὰς κινήσεις, αἵτινες προκαλοῦνται εἰς ἓν ἄτομον ὑπὸ ἄλλου, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἐνεργῇ τὸ νευρικὸν σύστημα τοῦ κινουμένου ἀτόμου, καὶ τὰς *ἐνεργητικάς*, ἤτοι τὰς παραγομένας τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Αἱ ἐνεργητικαὶ διακρίνονται: α΄) εἰς τὰς προαιρετικάς, ἤτοι τὰς παραγομένας τῇ θελήσει τοῦ ἀτόμου· β΄) τὰς παραγομένας χωρὶς νὰ συμμετέχῃ ἡ βούλησις, ἤτοι τὰς νωτιαίας ἀντανακλαστικάς, τὰς αὐτόχθονας, καὶ τὰς ψυχοκινητικὰς καὶ γ΄) τὰς παρορμητικὰς ἰδεοληπτικὰς (tics), ἤτοι ἐκείνας, αἵτινες παράγονται παρὰ τὴν βούλησιν, ἥτις εἰς μάτην προσπαθεῖ νὰ καταστείλῃ αὐτάς. Αἱ κινήσεις, αὗται καθ' ἑαυτὰς ἐξεταζόμεναι, εἶναι πολλῶν εἰδῶν, κυρίως ὅμως τρεῖς εἶναι αἱ στοιχειώδεις, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται πᾶσαι σχεδὸν αἱ λοιπαί: ἡ *κάμψις*, ἡ *ἔκτασις* καὶ ἡ *περιστροφή*, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ *προσαγωγή, ἀπαγωγὴ* καὶ ἡ *περίσφιγξις*, εἰ καὶ αὗται βαθύτερον ἐξεταζόμεναι εἶναι κινήσεις περιστροφῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Κέντρον τῶν προαιρετικῶν κινήσεων, ὡς καὶ τῶν ψυχοκινητικῶν, εἶναι ἡ ζώνη τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ καλουμένη κινητική, τῶν ἀντανακλαστικῶν καὶ αὐτοχθόνων ὁ νωτιαῖος μυελός, ὁ προμήκης, ἡ γέφυρα καὶ ὁ μεσεγκέφαλος, τῶν δὲ ἰδεοληπτικῶν ἡ ψυχικὴ ζώνη.

Ὑπάρχουσι καὶ κινήσεις, *ἀνώμαλοι* (βλ. λ.) καλούμεναι ἐν τῇ παθολογίᾳ, ὧν κέντρον τυγχάνει τὸ ραβδωτὸν σῶμα.

Ρυθμιστικὸν τῶν κινήσεων κέντρον τυγχάνει ἡ παρεγκεφαλίς. Εἰδικὴν δὲ ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῶν ἔχει τὸ ραβδωτὸν σῶμα (ταχύτης-βραδύτης) καὶ τὸ τυλῶδες σῶμα (ἀπραξία). τ. α. ζησ

— *[Γυμν.]* Κατὰ τὴν βιολογίαν καὶ τὴν φυσιολογίαν, ὡς πρώτη ἀρχὴ τῆς ζωῆς θεωρεῖται ἡ *κίνησις*, ἥτις εἶναι γενικῶς καὶ ἡ κυριωτάτη ἰδιότης τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Ἡ φύσις ἐπροίκισε τὰ ὄντα ταῦτα, καὶ δὴ τοὺς ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, διὰ κινητικοῦ ἐνστίκτου ἐντονωτάτου, ἀκαταγωνίστου μάλιστα κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν. Ἡ τοιαύτη παρὰ τοῖς νεαροῖς ὀργανισμοῖς ἐξωτερίκευσις τῆς ζωϊκῆς ἐνεργείας, σκοπιμωτάτη οὖσα, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην μορφὴν τῆς ἐξ ἐνστίκτου ἀσκήσεως καὶ τῆς παιδιᾶς. Ἡ ὀρθὴ καὶ σκόπιμος χρῆσις τῶν κινήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀποτελεῖ τὴν *γυμναστικήν*, ἧς σκοπὸς εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῆς ὑγείας καὶ ἡ προαγωγὴ τῆς σωματικῆς εὐεξίας. Αἱ κινήσεις διαιροῦνται εἰς *ἐνεργητικάς*, προερχομένας ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, οἰκείᾳ βουλήσει, καὶ *παθητικάς*, ἐκτελουμένας ὑπὸ τοῦ σώματος ὑπείκοντος εἰς ἐξωτερικήν τινα δύναμιν. Ἀλλὰ τρίτη τις κατηγορία περιλαμβάνει καὶ τὰς *ἐνεργητικοπαθητικὰς* κινήσεις, καθ' ἃς τὸ σῶμα κινεῖται μὲν ὑπὸ ἐξωτερικῆς δυνάμεως, καταβάλλει ὅμως καὶ τοῦτο ἰδίαν ἐνέργειαν. Ἐνεργητικῶν κινήσεων, ἠπίων ἢ ἐντατικῶν, ποιοῦνται χρῆσιν ἡ ὑγιεινὴ γυμναστικὴ καὶ ἡ ἀγωνιστική, παθητικῶν δὲ καὶ μεικτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ θεραπευτικὴ γυμναστική. σ. γ. ε.

— *[Μουσ.]* Ὁ ὅρος *κίνησις* εἶναι συνώνυμος πρὸς τὴν *ἀγωγήν*, καθορίζων τὴν κατὰ συνθήκην ἢ τὴν ἀκριβῆ διὰ τοῦ μετρονόμου διάρκειαν ἑκάστου μέρους τοῦ μέτρου. Αἱ κινήσεις, πάντοτε ἰσόχρονοι, ποικίλλουν ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ μέτρου. Εἰς μέτρον διμερὲς ($^2/_2$, $^2/_4$, $^2/_8$ ἢ καὶ $^6/_4$, $^6/_8$, $^6/_{16}$ διὰ τὴν γοργὴν ἀγωγὴν) ἐκτελοῦνται δύο κινήσεις: *κάτω ἄνω*· εἰς τριμερὲς ($^3/_2$, $^3/_4$, $^3/_8$ ἢ καὶ $^9/_4$, $^9/_8$ $^9/_{16}$) τρεῖς κινήσεις: *κάτω-δεξιὰ-ἄνω*· εἰς τετραμερὲς ($^4/_2$, $^4/_4$, $^4/_8$ ἢ καὶ $^{12}/_4$, $^{12}/_8$, $^{12}/_{16}$) τέσσαρας κινήσεις: *κάτω-ἀριστερὰ-δεξιὰ-ἄνω* π. χ.

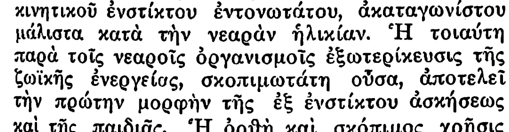

μέτρον διμερὲς *μέτρον τριμερὲς* *μέτρον τετραμερὲς*

Διὰ τὸ σύνθετον μέτρον τῶν $^6/_4$, $^6/_8$ ἢ $^6/_{16}$ (ἐν βραδείᾳ ἀγωγῇ) ἐκτελοῦνται αἱ ἑξῆς 6 κινήσεις:

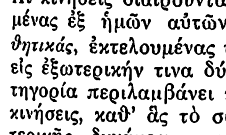

μέτρον ἑξαμερές.

διὰ δὲ τὰ $^9/_4$, $^9/_8$, $^9/_{16}$ καὶ $^{12}/_4$, $^{12}/_8$, $^{12}/_{16}$ ἐκτελοῦνται, διὰ μὲν τὰ πρῶτα, αἱ κινήσεις τοῦ τριμεροῦς μέτρου, ὑποδιαιρούμεναι ἑκάστη εἰς 3, διὰ δὲ τὰ δεύτερα αἱ τοῦ τετραμεροῦς, ὑποδιαιρούμεναι ὁμοίως εἰς 3. Οἱ ἀκανόνιστοι ρυθμοὶ $^5/_8$, $^7/_8$ κλπ. εἶναι συνήθως σύνθετοι, διὰ μὲν τὰ $^5/_8$ ἐκ δύο μέτρων $^3/_8+^2/_8$ ἢ $^2/_8+^3/_8$, διὰ δὲ τὰ $^7/_8$ ἐκ τῶν μέτρων $^4/_8+^3/_8$ ἢ $^3/_8+^4/_8$· ἐκτελοῦνται συνεπῶς αἱ ἀνάλογοι κινήσεις ἀμφοτέρων τῶν μέτρων τούτων.

Διὰ τῆς λέξεως *κίνησις* ὑποδηλοῦται ἐπίσης ἡ ἀνιοῦσα ἢ κατιοῦσα πορεία τῆς μελῳδικῆς φράσεως, ἐν σχέσει μὲ τὰς ὑπολοίπους φωνὰς τῆς συνθέσεως. Ὑπάρχει κυρίως *παράλληλος κίνησις*, ὅταν ὅλαι αἱ φωναὶ ἀνέρχωνται ἢ κατέρχωνται ταυτοχρόνως· *ἀντίθετος*, ὅταν αἱ μὲν ἀνέρχωνται, αἱ δὲ κατέρχωνται· *πλαγία*, ὅταν ἄλλαι ἀνέρχωνται, ἄλλαι κατέρχωνται καὶ ἄλλαι παραμένουσιν ἀκίνητοι. γ. σ.

— *[Στρατ.]* Ὁ ὅρος *κίνησις* χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ στρατῷ πρὸς δήλωσιν: 1) τῆς ἐκτελέσεως ὁπλασκίας τινὸς ἢ μετασχηματισμοῦ τινος ἐν πυκνῇ τάξει, 2) τῆς δι' οἱονδήποτε λόγον μεταβάσεως μεμονωμένων ἀξιωματικῶν ἢ ὁπλιτῶν ἀπὸ σώματός τινος εἰς ἕτερον καὶ 3) τῆς δι' οἱονδήποτε λόγον μετατοπίσεως στρατεύματός τινος ἀπὸ χώρου τινὸς εἰς ἕτερον. ν. θ. κ.

— *[Ναυτ.]*. Λεπτομερειακὸς χειρισμὸς κατόπιν ἰδίου κελεύματος ἐκτελούμενος, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς πλείονας τοῦ ἑνὸς χρόνους, ὡς εἰς τὰ κελεύματα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ καὶ δὴ τὰ τοῦ πυροβολικοῦ του: λ. χ. «τετράχρονος γέμισις διὰ συνήθων ὀβίδων! Εἰς ἔργον!» Ἡ ἀπὸ ἀπόψεως δὲ συγχρονισμοῦ ἐκτέλεσις διαφόρων κινήσεων, ὡς λ. χ. κατὰ τὴν σὺν τῇ ὑποστολῇ τῆς σημαίας καθαίρεσιν τῶν φωσώνων μεθ' ὑφέσεως τῶν μικρῶν ἐπιστηλίων, ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ ἐκτελεστικοῦ «ἄγε δὴ» (βλ. λ. *κέλευμα*) ἐκφωνουμένου μετὰ τὰ προειδοποιητικὰ κελεύματα καὶ μετὰ τὴν διὰ τῶν συρικτρῶν τῶν ὑπαξιωματικῶν εἰδοποίησιν εἰς τὸν ἀξιωματικόν, περὶ τοῦ ὅτι οἱ ἄνδρες εἶναι ἕτοιμοι πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς κινήσεως. σ. ε. λ.

— *[Ναυτ. Τακτ.]* Αἱ «τακτικαὶ κινήσεις» τῶν στόλων *(Ἀρρίαν.)*, ὧν κυριώτεραι: μεταβολὴ ταχύτητος, ἀλλαγὴ πορείας, στροφαί, μετάταξις, ἀποκατάστασις εἰς προηγηθέντα σχηματισμὸν κτλ. Δύναται δὲ ἡ *κίνησις* νὰ ᾖ εἴτε *γενικὴ* εἴτε *μερική*, σημειουμένη δι' «ἰδιαιτέρου σήματος», εἴτε *ἀθρόα* εἴτε *διαδοχική*, εἴτε ἀκόμη καὶ *ἄσχετος*, ἢ *μεμονωμένη*, ἢ *ἀνεξάρτητος* (βλ. λ. *τακτικὴ* ναυτική).

— *[Ἀποκρυφ.]* Εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας κοσμογονικὰς θεωρίας ἡ *κίνησις*, ἔχουσα χαρακτῆρα καθαρῶς μεταφυσικόν, ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ χώρου ἕνα τῶν παραγόντων τῶν ὄντων τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμός, κατὰ τοὺς πυθαγορείους, εἶναι ἡ παντοδύναμος καὶ αὐτογενὴς ἅλυσις, ἡ εἱρκτὴ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἡ θεία ἑνότης περιέκλεισε τὸ σύμπαν. Οὕτως οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι ἐταύτιζον τὴν κίνησιν τῶν ὄντων, οἵαν ἡ συνήθης παρατήρησις μᾶς παρουσιάζει ταύτην, μὲ τὴν αἰωνίαν κίνησιν ἑνὸς μοναδικοῦ ὄντος, τοῦ ὁποίου κατὰ βάθος καὶ οὐσιαστικῶς δὲν διαφέρουσιν· εἰδικώτερον ὁ Ἡράκλειτος ἐθεώρει τὴν παγκοσμίαν κίνησιν ὡς τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τῶν φαινομένων τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. η. π. γ.

— **κινήσεις *ἀνώμαλοι*** *[Νευρολ.]*. Μεταξὺ τῶν διαταραχῶν τῆς κινητικότητος καταλέγονται καί τινες κινήσεις μὴ φυσιολογικαί, ἀκούσιαι, ὑπαγόμεναι καὶ ἀποτελοῦσαι τὰ ὑπερκινητικά, λεγόμενα, φαινόμενα, καὶ αἵτινες, ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν χαρακτήρων οὓς ἐμφανίζουσι, διακρίνονται: α) εἰς τὰς *τρομώδεις*, τουτέστι τὸν *τρόμον*, β) τὰς *χορειακάς*, γ) τὰς *ἀθετωσικάς*, δ) τὰς *σπασμωδικάς*, ἤτοι τοὺς τονικοὺς καὶ κλονικοὺς σπασμούς, ε) τὰς *μυοκλονικὰς* κινήσεις, στ) τοὺς *μυϊκοὺς κλονισμούς*, τουτέστι τὰ τινάγματα, ἅτινα κυρίως συμβαίνουσι κατὰ τὴν νύκτα, ζ) τὰς ὀδυνηρὰς *συνολκάς*, η) τὰς παροδικὰς *συσπάσεις* καὶ θ) τὸν *σπασμὸν* (οὗ παράδειγμα ὁ σπασμὸς τοῦ προσωπικοῦ, ὁ διαρκῶν ὀλίγα λεπτὰ ἢ καὶ στιγμάς τινας). Αἱ νευρολογικῆς ἀρχῆς ἀνώμαλοι αὗται κινήσεις ὀφείλονται τινὲς μὲν εἰς ἐρεθισμὸν τοῦ φλοιοῦ τῆς κινητικῆς ζώνης τοῦ ἐγκεφάλου, αἱ πλεῖσται δ' εἰς παθήσεις τοῦ ραβδωτοῦ σώματος. Τῶν σπασμωδικῶν κινήσεων αἴτιον εἶναι ἡ ἐπιληψία καὶ ἐν γένει πᾶσα πάθησις ἐρεθίζουσα τὸν φλοιὸν τῆς κινητικῆς ζώνης, τῶν δ' ἐκ τοῦ ραβδωτοῦ σώματος, ἡ ληθαργικὴ ἐγκεφαλῖτις, ἡ χορεία, ἡ ἀθέτωσις καὶ ἐν γένει πᾶσα πάθησις ἐντοπιζομένη εἰς τὸ ραβδωτὸν σῶμα, οἷον σύφιλις, ἀρτηριοσκλήρυνσις, λοιμώξεις διάφοροι κτλ. Αἱ ὀδυνηραὶ συνολκαὶ παρατηροῦνται ἐπὶ δηλητηριάσεων, ὡς καὶ οἱ μυϊκοὶ κλονισμοί, μάλιστα δὲ ἐπὶ οἰνοπνευματώσεως.

Ὑπάρχουσι καὶ ψυχικῆς ἀρχῆς ἀνώμαλοι κινήσεις, καὶ τοιαῦται εἶναι: Τὰ *«τὶκ»* (tics), ἅτινα διακρίνονται εἰς νωτιαῖα, ψυχοκινητικὰ καὶ ἰδεοληπτικά. Πάντα δὲ εἶναι ψυχικῆς ἀρχῆς, καθόσον καὶ τὰ νωτιαῖα παράγονται λόγῳ ἀναστολῆς τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν λειτουργιῶν. Οἱ διάφοροι ἀλλόκοτοι μορφασμοὶ καὶ φυσιογνωμικαὶ κινήσεις (grimaces), ἐν γένει, παρατηρούμεναι ἐπὶ φρενοπαθῶν, ὡς σημεῖον αὐτοματισμοῦ, ἐκδηλοῦσι μετὰ τῶν νωτιαίων «τὶκ» τὴν ἀναστολὴν τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν λειτουργιῶν. Αἱ *στερεοτυπίαι*, κινητικαὶ καὶ στατικαί, ἤτοι ἡ συνεχὴς ἐπανάληψις καὶ ἐπὶ ὥρας τῆς αὐτῆς κινήσεως, ἢ τήρησις τῆς αὐτῆς στάσεως ἢ καὶ θέσεως ἄκρου τινός, σημεῖον καὶ αὗται αὐτοματισμοῦ, χαρακτηρίζον τὴν κατατονίαν, ἥτις ἐπὶ πλέον χαρακτηρίζεται καὶ ὑπὸ τῆς *ἠχοπραξίας*, ἑτέρας διαταραχῆς αὐτοματικῆς, συνισταμένης εἰς τὴν ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ πάσχοντος τῶν κινήσεων, ἃς τελοῦσιν οἱ περὶ αὐτόν. Καὶ τέλος ἡ *καταληψία* (βλ. λ.) καὶ ὁ *κινησιοτροπισμός*. Ἡ διαγνωστικὴ σημασία εἶναι, οὕτω εἰπεῖν παθογνωμονική, ἀπὸ συνδρομικῆς ἀπόψεως. Ἡ προγνωστικὴ ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς προκαλούσης αἰτίας. Ὡς πρὸς τὰς ψυχικῆς ἀρχῆς διαταραχάς, ἐξαιρέσει τῶν ἰδεοληπτικῶν «τὶκ», αἱ ἄλλαι διαταραχαί, ὡς σημεῖα αὐτοματισμοῦ, ἐνέχουσιν εἰδικὴν βαρύτητα, ἐκδηλοῦσαι, ὡς εἴρηται, ἀναστολὴν τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν λειτουργιῶν, ἥτις ὅμως, ὡς δυναμένη νὰ ὀφείλεται εἰς νάρκην τοῦ ἐγκεφάλου ἐνίοτε, δὲν ἔχει ἀπολύτως δυσοίωνον τὴν ἔκβασιν. Ἐκ τῆς αἰτιολογίας θὰ καθορισθῇ ἂν ὀφείλεται εἰς νάρκην ἢ ἄνοιαν, ὅτε καὶ μόνον πρόκειται περὶ ἀνιάτου καταστάσεως. π. ζησ

— **κινήσεις *μασήσεως***. Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ ἰατρικῇ αἱ κινήσεις, ἃς ποιοῦσιν ὡρισμένα ἄτομα, ὡς ἂν διαρκῶς μασῶσι τροφήν, ἀκολουθούμεναι ἔστιν ὅτε καὶ ἀπὸ κινήσεις καταπόσεως. Αἱ κινήσεις αὗται ἀπαντῶσιν: α΄) ἐπὶ γερόντων ἐστερημένων ὀδόντων, ὡς πρόδρομον φαινόμενον ἀρτηριοσκληρύνσεως. Ἐπὶ πολλῶν μάλιστα περιπτώσεων πρόκειται περὶ ἀτόμων, ἅτινα ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζουν σημεῖα διανοητικῆς ἐξασθενήσεως καὶ β΄) ἐπὶ προϊούσης παραλύσεως, ὡς σημεῖον αὐτοματισμοῦ, ἐκδηλωτικὸν τῆς ἀναστολῆς τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν λειτουργιῶν. Ἑπομένως διὰ τοῦ σημείου τούτου καθίσταται ἔκδηλος ἡ διανοητικὴ ἐξασθένησις, συνήθως μὲν ὑπάρχουσα, ἐνίοτε δὲ ἐπικειμένη. π. ζ.

— **κινήσεως *ποσότης***. Καλεῖται ἐν τῇ μηχανικῇ *ποσότης κινήσεως* ἢ καὶ *μέγεθος κινήσεως* τὸ γινόμενον mv τῆς μάζης m κινητοῦ ἐπὶ τὴν ταχύτητα v αὐτοῦ. Δεικνύεται δ' ἐν τῇ μηχανικῇ, ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς ποσότητος κινήσεως ἰσοῦται πρὸς τὸ ὁλοκλήρωμα ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐπενεργούσης δυνάμεως, ἤτοι: $mv=\int k\,dt$ (1), ἔνθα k ἡ ἐπὶ τοῦ κινητοῦ ἐνεργοῦσα δύναμις, τοῦθ' ὅπερ προκύπτει ἐκ τοῦ δευτέρου νευτωνείου ἀξιώματος, καθ' ὃ ἡ μεταβολὴ τῆς ποσότητος κινήσεως ἐν τῇ μονάδι τοῦ χρόνου ἰσοῦται πρὸς τὴν ἐπενεργοῦσαν δύναμιν, ἤτοι

$$\frac{d(mv)}{dt}=k$$

ἐξ ἧς εὐκόλως λαμβάνομεν τὴν ἰσότητα (1). κ. π.

— **κινήσεως *ὗλαι***. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὗλαι, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν βιομηχανικὴν κατεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν, τὴν παραγωγὴν κινήσεως καὶ ἐνεργείας (ἄνθραξ, πετρέλαιον, ὑδραυλικαὶ δυνάμεις, ἄνεμος). Αἱ *ὗλαι κινήσεως* (Retriebsstoffe) ἀποκαλοῦνται συνήθως καὶ *βοηθητικαὶ ὗλαι* (Hilfsstoffe), χωρὶς ὅμως ὁ ὅρος οὗτος ν' ἀνταποκρίνεται ἐπακριβῶς πρὸς τὸν οἰκονομικὸν ρόλον τῶν ὑλῶν κινήσεως, αἱ ὁποῖαι διακρίνονται ἐκείνων, καθότι αἱ μὲν ὗλαι κινήσεως ἀποτελοῦν τὴν κατ' ἐξοχὴν πηγὴν ἐνεργείας, ἐνῷ αἱ βοηθητικαὶ δύνανται ἐνίοτε νὰ συμβάλουν καὶ εἰς τὴν διαδικασίαν παραγωγῆς, ὥστε νὰ παριστῶσι πράγματι βοηθητικὰς πρώτας ὕλας. Ἔνιαι τούτων παράγουν τὴν ἐνέργειαν δι' ὁλοκληρωτικῆς αὐτῶν καύσεως· τὴν ὁμάδα τῶν ὑλῶν τούτων (ἄνθραξ, πετρέλαιον) καλοῦμεν καὶ *ὕλας καύσεως* (Brennstoffe). Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἐμπορευματολογία ὑπάγει καὶ τὰς ὕλας κινήσεως, αἵτινες συμπίπτουν ἐνταῦθα μὲ τὰς ὕλας καύσεως, εἰς τὰς βιομηχανικὰς πρώτας ὕλας, ὡς σώματα παρεχόμενα ἀμέσως ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ προοριζόμενα διὰ τὴν βιομηχανικὴν χρῆσιν.

Ὁ *ἄνθραξ* (βλ. λ.) εἶναι ἡ σημαντικωτέρα ἐν χρήσει ὕλη κινήσεως, ὑφίσταται εἰς πλούσια ἔτι κοιτάσματα, ἐμφανίζεται εἰς τὴν φύσιν ὑπὸ ποικίλας μορφὰς (λιθάνθραξ, ἀνθρακίτης, λιγνίτης, τύρφη) καὶ παρουσιάζει τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἑνώσεων. Ἡ ἐμπορική του τιμὴ ρυθμίζεται κυρίως ὑπὸ τῶν συνθηκῶν ἐξορύξεως, ζητήσεως καὶ τῆς θερμογόνου αὐτοῦ δυνάμεως. Κινητήριος ὕλη δὲν εἶναι ὅμως μόνον ὁ φυσικὸς ἄνθραξ, ἀλλὰ καὶ ὁ τεχνητὸς τοιοῦτος (*ἐξανθρακώματα*), ὅστις λαμβάνεται ἐκ φυσικῶν πρώτων ὑλῶν δι' ἐξανθρακώσεως (ὀπτάνθραξ κοιν. κώκ, μεταλλικὸς ἄνθραξ, πλινθία λιθάνθρακος, ξυλάνθραξ). Ὁ ἄνθραξ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν χωρῶν. Ὁλόκληρος ἡ παγκόσμιος οἰκονομία εὑρίσκεται ἐν ἀμέσῳ ἐξαρτήσει ἐκ τῆς διαθεσίμου εἰσέτι ποσότητος τοῦ ἐν ἐκμεταλλεύσει ἄνθρακος καὶ τῶν κοιτασμάτων αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τῆς πολυσχιδοῦς χρησιμοποιήσεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ οἰκονομίᾳ, εἶναι οὗτος ὁ κυριώτερος καὶ πολυτιμότερος συντελεστὴς τῆς ἐκπολιτιστικῆς, οἰκονομικῆς, βιομηχανικῆς, συγκοινωνιακῆς καὶ κοινωνικῆς ἐν γένει ἐξελίξεως καὶ προόδου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐξ ἴσου πρὸς τὸν ἄνθρακα πολύτιμον στοιχεῖον παραγωγῆς καὶ οἰκονομικῆς προόδου εἶναι τὸ *πετρέλαιον* (βλ. λ.), τὸ ὁποῖον, ἰδίᾳ εἰς τὴν νεωτέραν οἰκονομίαν, παίζει σπουδαιότατον ρόλον ὡς πηγὴ ἐνεργείας. Ἐκ τοῦ πετρελαίου κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ λιθανθράκων καὶ ἐκ λιγνιτῶν παράγεται δι' ἀπο-

Digitized by Google

στάξεως ἡ βενζίνη, ἡ χαρακτηριστικωτέρα τοῦ αἰῶνός μας κινητήριος ὕλη. Ἡ ἐμπορική της τιμὴ εἶναι τόσον μεγαλυτέρα ὅσον καθαρωτέρα εἶναι αὕτη.

Μετὰ τὸν ἄνθρακα καὶ τὸ πετρέλαιον, σημαντικὴ πηγὴ ἐνεργείας εἶναι τὰ *πίπτοντα ὕδατα*. Ἡ συστηματικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν πιπτόντων ὑδάτων ἤρξατο κυρίως ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, συνεχίζεται δ' αὕτη ἐντατικώτατα λόγῳ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς αὐτῶν ἔναντι πάσης ἄλλης πηγῆς ἐνεργείας, ὡς ἐκ τῆς εὐθηνῆς των παραγωγῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ ὑδραυλικὴ ἐνέργεια εἶναι ἡ εὐθηνοτέρα, καθαρωτέρα καὶ πλουσιωτέρα κινητήριος δύναμις. Ἡ σταθερότης καὶ ὁ ὄγκος τῶν ὑδραυλικῶν δυνάμεων συνέβαλεν εἰς τὴν συγκέντρωσιν, ἀκόμη πρὸ τοῦ πολέμου, μεγάλου ἀριθμοῦ χημικῶν καὶ ἠλεκτρομηχανικῶν βιομηχανιῶν πλησίον ποταμῶν μὲ πίπτοντα ὕδατα (Νορβηγία, Β. Ἀμερική, Βαυαρία). Ὁ ὑδροστρόβιλος (Wasserturbine) κατέχει σήμερον ἐν τῇ μηχανικῇ κινήσεως ἐξ ἴσου σημαντικὴν θέσιν μὲ τὴν ἀτμομηχανὴν καὶ τὴν πετρελαιομηχανήν. Τὰ εἴδη αὐτοῦ εἶναι πολυποίκιλα, αἱ δὲ δυνατότητες ἐφαρμογῆς του σχεδὸν ἀπεριόριστοι. Ἡ οἰκονομία ἠλεκτρικοῦ ἰδίᾳ ρεύματος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑδραυλικῶν δυνάμεων στηρίζει τὰς μεγαλυτέρας της ἐλπίδας. Βεβαίως, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀπαιτεῖ αὕτη μεγάλας ἐγκαταστάσεις καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπένδυσιν τεραστίων ρευστῶν κεφαλαίων, ἀλλ' ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντων ἱκανοποιητικωτάτων, ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδόσεως, ἀποτελεσμάτων, δύναταί τις μετ' ἀσφαλείας νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν ὑπερπήδησιν τῶν δυσχερειῶν πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων κεφαλαίων, λόγῳ τῆς ὁλονὲν τελειοποιουμένης ὑδραυλικῆς τεχνικῆς. Ἡ παγκόσμιος ὑδραυλικὴ ἐνέργεια ὑπελογίσθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Halbfass εἰς 8 δισεκατομμύρια ἵππους (H.P.), τὸ σύνολον δὲ τῶν διαθεσίμων ὑδραυλικῶν δυνάμεων 33 κρατῶν ἐξηκριβώθη κατὰ τὴν διεθνῆ διάσκεψιν ἐνεργείας τοῦ Λονδίνου (1924) ὡς ἀνερχόμενον εἰς 275 ἑκατομ. κιλοβάττ, ἐξ ὧν ἀνεφέρθησαν ὑπὸ τῶν διαφόρων συμμετεχόντων κρατῶν ὡς εὑρισκόμενα ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν μόνον 19 ἑκατομ. kw. κατὰ τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν:

Εὐρώπη:	Ἀπόθεμα	98 ἑκατ.,	ὑπὸ ἐκμετάλλ.	7 ἑκατ.
Λοιπὸς Κόσμος:	»	177	» » »	12 »

Αἱ κυριώτεραι δὲ χῶραι ἐκμεταλλεύσεως ὑδραυλικῆς ἐνεργείας εἶναι:

(1924 ἑκατομμ. KW.).

Ἡνωμ. Πολιτεῖαι	διαθέσ.	47,9	ἐκμεταλ.	6,9
Καναδᾶς	»	14,0	»	2,3
Ἰαπωνία	»	10,0	»	1.2
Μεξικὸν	»	4,2	»	0,3
Αὐστραλία	»	6,3	»	0,2
Βρετταν. Ἰνδίαι	»	18,9	»	0,1
Σιβηρία	»	70,0	»	0,06
Ἰταλία	»	6,3	»	1,1
Σουηδία	»	8 1	»	1,0
Γαλλία	»	3,3	»	1,0
Ἰσπανία	»	4 2	»	0,9
Γερμανία	»	4,2	»	0,7
Ἑλβετία	»	3,0	»	0,6
Ρωσία	»	44,0	»	0,6

Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ Ἄλπεις καθίστανται βαθμηδὸν μία τῶν μεγαλυτέρων πηγῶν ὑδραυλικῆς ἐνεργείας τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν συστηματικῶς καὶ ἐντατικῶς αἱ ὅμοροι χῶραι Ἑλβετία, Αὐστρία, Ἰταλία καὶ Γαλλία, δύναταί τις νὰ σχηματίσῃ μίαν ἰδέαν περὶ τῆς μελλοντικῆς ἐξελίξεως τῆς εὐρωπαϊκῆς βιομηχανίας καὶ εἰς ἐκείνας ἀκόμη τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι στεροῦνται παντελῶς ἄνθρακος καὶ πετρελαίου. Εὐνοϊκὴ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι καὶ ἡ θέσις τῆς Ἱσπανίας, εἰς ἣν παρέχουν τὰ Πυρηναῖα μεγάλας δυνατότητας χρησιμοποιήσεως τῶν ὑδραυλικῶν των δυνάμεων.

Ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε ἀναφερθεισῶν ὑλῶν κινήσεως, χρησιμοποιεῖται ὡς πηγὴ ἐνεργείας καὶ ὁ *ἄνεμος*. Οὗτος δὲν ἔτυχεν ὅμως ἀκόμη τῆς ἁρμοζούσης ἐφαρμογῆς, καθότι ἡ χρησιμοποίησίς του εἰς τὴν ἠλεκτροβιομηχανίαν καὶ ἀλευροβιομηχανίαν εἶναι εἰσέτι λίαν περιωρισμένη, ἐνῷ ἡ ἐκ τοῦ ἀνέμου δυναμένη νὰ ἐπιτευχθῇ ἐνέργεια ὑπελογίσθη ὡς ἀνερχομένη εἰς τὸ 600πλάσιον τῆς ἐκ τῶν πιπτόντων ὑδάτων τοιαύτης (Deyes).

Ἡ ἐπιστήμη, ἐν τῇ προσπαθείᾳ της ἤδη ὅπως ἀνακαλύψῃ νέας πηγὰς ἐνεργείας, ἐπέτυχε μέχρι τοῦδε διὰ πειραματικῶν ἐργασιῶν νὰ καταδείξῃ τὴν μεγάλην ἐνέργειαν, ἥτις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς τὸ μέλλον διὰ καταλλήλου ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς *ἡλιακῆς θερμότητος*. Ἀκόμη καὶ ἡ *βροχὴ* ἐθεωρήθη ὡς ἐκμεταλλεύσιμος ἐν τῷ μέλλοντι παράγων ἐνεργείας, ἂν καὶ αἱ μέχρι τοῦδε περατωθεῖσαι προεργασίαι δὲν ἔσχον εἰμὴ πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Ἐν Ἰταλίᾳ μάλιστα (Lardevello τῆς Β. Τοσκάνης) ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ αἱ δυνάμεις τῶν ἡφαιστείων πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὅπερ καὶ ἐπετεύχθη ἔν τινι μέτρῳ (10.000 ἵπποι), πλὴν ὅμως ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν θὰ ὑπαχθῇ καὶ ἡ τεραστία αὕτη δύναμις εἰς τὸν κύκλον τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου χρησιμοποιουμένων πηγῶν ἐνεργείας, ὑφίσταται, ἀναμφιβόλως, τεραστία ἀπόστασις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἄρθρα *Kohle*, *Erdöl*, *Elektrizitätswirtschaft* εἰς τὸ Handw. der Staatsw. (4η ἔκδοσις). — *A. Lübke*: Die sterbende Kohle (Regensburg 1925). — *Gottl-Ottlilienfeld*, Wirtschaft und Technik, Grundriss der Soziallök. II, 2 — *A. Riedler*, Die neue Technik (Berlin 1921). — *H. Fischer*, Rätsel der Tiefe (Leipzig 1923).— *W. Deyes*, Wärme, Licht, Kraft (Berlin 1918).—*W. Halbfass*, Grundlagen der Wasserwirtschaft (Berlin 1922). — *O. Streck*, Energiewirtschafts probleme (Berlin 1903). — *H. Günther*, Wunder in uns (Zürich 1921).— *Annuaire*, Statistique International (S. d. N.) 1926.— *Westermann*, Weltatlas (28η ἔκδοσις 1928).

Ν. ΦΩΤΙΑΣ

— **κίνησις ἀκτινικὴ** *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις οὐρανίου σώματος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀπτικῆς ἀκτῖνος. Ἡ τοιαύτη κίνησις ἀνιχνεύεται διὰ τοῦ φασματοσκοπίου καὶ προσδιορίζεται διὰ τῆς μεταθέσεως τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματος τοῦ παρατηρουμένου ἀστέρος ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀντιστοίχους γραμμὰς τοῦ φάσματος ἀκινήτου φωτεινῆς πηγῆς. Ἐὰν ὁ ἀστὴρ πλησιάζῃ πρὸς ἡμᾶς, αἱ γραμμαὶ τοῦ φάσματος αὐτοῦ παρουσιάζουσι μετάθεσιν πρὸς τὸ ἰῶδες, ἐὰν δὲ ἀπομακρύνεται, πρὸς τὸ ἐρυθρόν. Πρῶτος ὁ Huggins, τῷ 1867, προσεπάθησε νὰ μετρήσῃ τὸ ποσὸν τῆς τοιαύτης μεταθέσεως τῶν φασματικῶν γραμμῶν ὀπτικῶς. Τὰ πρῶτα ἐν τούτοις ἀκριβῆ ἀποτελέσματα ἐπετεύχθησαν ὑπὸ τοῦ Vogel τῷ 1888, ὅστις ἐφωτογράφησεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλακὸς τὸ φάσμα τῶν ἀστέρων, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ φάσμα τῆς ἀκινήτου φωτεινῆς πηγῆς καὶ ἐμέτρησεν ἀκριβῶς τὸ ποσὸν τῆς μεταθέσεως τῶν ἀντιστοίχων γραμμῶν, προσδιορίσας οὕτω τὴν ταχύτητα προσεγγίσεως ἢ ἀπομακρύνσεως διαφόρων ἀπλανῶν, κινουμένων κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀπτικῆς ἀκτῖνος.

Σ. Π.

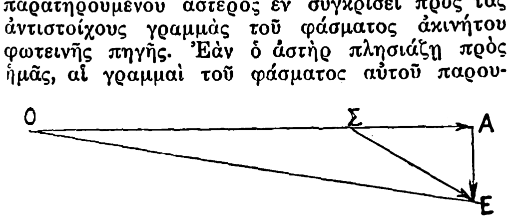

Κίνησις ἀκτινωτή.

[ΣΑ=διευθυνσις ἀκτινικῆς κινήσεως, ΑΕ=διεύθυνσις ἐφαπτομενικῆς κινήσεως, ΣΕ=διεύθυνσις πραγματικῆς κινήσεως.]

— **κίνησις ἀληθὴς** *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις ἀπλανοῦς ἀστέρος ἐν τῷ διαστήματι ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἥλιον, ὑποτιθέμενον ἀκίνητον. Ἡ κίνησις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν συνισταμένην δύο κινήσεων, ὧν ἡ μία κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀπτικῆς ἀκτῖνος καὶ ἡ ἄλλη κάθετος ἐπὶ τὴν τελευταίαν ταύτην.

Σ. Π.

— **κίνησις ἀνάδρομος** *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις οὐρανίου σώματος κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν, ἤτοι ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἡ κίνησις αὕτη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο *ὑποποδισμός*, τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ φαινομένη ἡμερησία κίνησις τῆς οὐρανίου σφαίρας, ἡ μεταβατικὴ κίνησις τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον, ἡ ἀναδρομὴ τῶν συνδέσμων τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, ἡ μετατόπισις τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης, ἡ μετατόπισις τῶν ζῳδίων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὁμωνύμους ἀστερισμοὺς τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κτλ.

Σ. Π.

— **κίνησις ἁρμονική**· βλ. *ἁρμονικὴ* κίνησις.

— **κίνησις ἐξηναγκασμένη** *[Μηχαν.]*· βλ. λ. *ἐξηναγκασμένη* κίνησις.

— **κίνησις ἐπιβραδυνομένη** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἐπιβραδυνομένη* κίνησις.

— **κίνησις ἐπιταχυνομένη**· βλ. *ἐπιταχυνομένη* κίνησις.

— **κίνησις ἐφαπτομενικὴ** *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις ἀστέρος κατὰ τὴν διεύθυνσιν εὐθείας καθέτου ἐπὶ τὴν ὀπτικὴν ἀκτῖνα. Ἡ κίνησις αὕτη μετὰ τῆς ἀκτινικῆς ἀποτελοῦσι τὰς δύο συνιστώσας, εἰς τὰς ὁποίας ἀναλύεται ἡ πραγματικὴ κίνησις τοῦ ἀστέρος ἐν τῷ διαστήματι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Ἥλιον.

Σ. Π.

— **κίνησις ἰδία** *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις, εἰς ἣν ὑπόκειται ἕκαστος ἀπλανής, καὶ συνεπείᾳ τῆς ὁποίας μεταβάλλεται σὺν τῷ χρόνῳ ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιπούς. Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης κινήσεως, σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων θέλει ἐπέλθει ἀλλοίωσις τοῦ σχήματος, ὅπερ ἔχουσι σήμερον οἱ διάφοροι ἀστερισμοί. Ἡ ἰδία κίνησις τῶν ἀπλανῶν ἐκφράζεται εἰς δευτερόλεπτα τόξου, διανυθέντος ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, ἢ συνηθέστερον ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος. Αἱ ἴδιαι κινήσεις προσδιορίζονται διὰ συγκρίσεως τῶν ἀληθῶν θέσεων τῶν ἀπλανῶν, αἵτινες εὑρέθησαν ἐκ μεσημβρινῶν παρατηρήσεων, γενομένων κατὰ διαστήματα πολλῶν ἐτῶν (30 καὶ πλέον), ἢ καὶ διὰ συγκρίσεως φωτογραφικῶν πλακῶν τῆς αὐτῆς περιοχῆς τοῦ οὐρανοῦ, ληφθεισῶν ἐπίσης εἰς μεγάλα χρονικὰ διαστήματα. Διὰ τῆς τελευταίας μεθόδου ἀνεκαλύφθησαν πολλοὶ ἀστέρες, ἔχοντες μεγάλας ἰδίας κινήσεις. Ἐκ τούτων ὁ ἔχων τὴν μεγίστην ἰδίαν κίνησιν, 10″,25 ἐτησίως, ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Barnard.

Σ. Π.

— **κίνησις κυματοειδής**· βλ. *κυματοειδὴς* κίνησις.

— **κίνησις Μπρόουν**· βλ. *Μπρόουν* κίνησις.

— **κίνησις ὀρθὴ** *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις οὐρανίου σώματος κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν, ἤτοι ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Ἡ κίνησις αὕτη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο *προποδισμός*, τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ φαινομένη κίνησις τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης περὶ τὴν Γῆν, ἡ φαινομένη κίνησις ἁπάντων τῶν ἀπλανῶν παραλλήλως τῇ ἐκλειπτικῇ συνεπείᾳ τῆς ἐπ' αὐτῆς κινήσεως τοῦ ἐαρινοῦ σημείου κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν, ἡ μετατόπισις τῶν ζῳδιακῶν ἀστερισμῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὁμώνυμα ζῴδια κτλ.

Σ. Π.

— **κίνησις παραβολικὴ** *[Βλητ.]*. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς παραβολικῆς κινήσεως, ἢ τῆς ἐν τῷ κενῷ κινήσεως τοῦ βλήματος, ἥτις ὑπῆρξε καὶ ἡ πρώτη ἐφαρμοσθεῖσα διὰ τὸν θεωρητικὸν καθορισμὸν τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς αὐτοῦ, γίνεται παραδεκτὸν ὅτι, κατὰ τὴν ἐλευθέραν, ἐκτὸς τοῦ κοίλου, κίνησιν τοῦ βλήματος, ἐπενεργεῖ ἐπ' αὐτοῦ μόνον ἡ *βαρύτης*. Παραλειπομένης οὕτω τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος, ἡ ἀναλυτικὴ ἔκφρασις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς μηχανικῆς, ἁπλουστεύεται μεγάλως. Ἡ ἐξίσωσις τῆς κατὰ ταῦτα προκυπτούσης *παραβολικῆς τροχιᾶς* τοῦ βλήματος, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν πραγματικὴν τροχιάν, τὴν *βλητικὴν καμπύλην*, ἐξάγεται, καθ' ἁ-

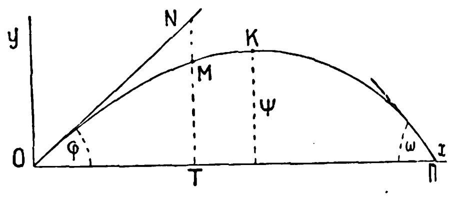

πλοῦν τρόπον, ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν κινήσεων τοῦ βλήματος· πράγματι, ἐὰν V εἶναι ἡ ἀρχικὴ ταχύτης καὶ φ=ἡ γωνία προβολῆς, δι' οἱονδήποτε σημεῖον τῆς τροχιᾶς M, εἰς ὃ θὰ ἔφθανε τὸ βλῆμα, μετὰ πάροδον χρόνου t, θὰ εἶναι:

$$\chi = \mathrm{OT} = \mathrm{V}t \;\text{συν}\; \varphi, \;\text{ἐπειδὴ}\; \mathrm{ON} = \mathrm{V}.t:$$

$$\text{καὶ}\; \psi = \mathrm{TM} = \mathrm{NT} - \mathrm{NM} = \mathrm{V}t \;\text{ημ}\; \varphi - \frac{1}{2} g t^2$$

τῆς NM οὔσης τῆς καταπτώσεως τῆς τροχιᾶς. Προκύπτει ὅθεν, ἀπαλειφομένου τοῦ t:

$$\psi = \chi.\,\text{εφ}\;\varphi - \frac{g\chi^2}{2\mathrm{V}^2\,\text{συν}^2\varphi} \qquad (1)$$

Ἐκ τῆς διερευνήσεως τῆς ἐξισώσεως ταύτης συνάγεται, ὅτι ἡ καμπύλη αὕτη εἶναι παραβολή, ἧς ὁ κύριος ἄξων εἶναι κατακόρυφος. Ἡ τροχιὰ ὅθεν ἀποτελεῖται ἐκ δύο συμμετρικῶν κλάδων, τοῦ ἀνιόντος καὶ τοῦ κατιόντος, ἑκατέρωθεν τῆς κορυφῆς K, καὶ ὅτι, ἥ τε μένουσα ταχύτης, κατὰ τὴν ἐφαπτομένην, καὶ ἡ κλίσις τῆς ἐφαπτομένης, κατ' ἀπόλυτον μέγεθος, διὰ δύο ἰσοϋψῆ σημεῖα, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κλάδων, εἶναι ἴσαι· συνεπῶς ἡ ταχύτης πτώσεως ἰσοῦται πρὸς τὴν ἀρχικήν, καὶ ἡ γωνία πτώσεως πρὸς τὴν τῆς προβολῆς. Διὰ τὸ σημεῖον τῆς πτώσεως Π, ἤτοι διὰ $\psi=0$ καὶ $\chi=\mathrm{X}$ (=βεληνεκὲς) ἐκ τῆς (1) προκύπτει:

$$\text{εφ.φ.} = \frac{g\chi}{2\mathrm{V}^2\text{συν}^2\varphi}$$

ἐξ οὗ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ τιμὴ τοῦ βεληνεκοῦς

$$\mathrm{X} = \frac{\mathrm{V}^2}{g}\,\text{ημ}2\varphi \qquad (2)$$

ἀφ' ἑτέρου δέ, ἁπλουστέρα μορφὴ τῆς ἐξισώσεως (1), ἢ

$$\psi = \chi.\text{εφ.}\varphi\left(1 - \frac{\chi}{\mathrm{X}}\right) \qquad (3)$$

Ἕνεκα τοῦ συμμετρικοῦ τῆς τροχιᾶς, διὰ τὴν κορυφὴν K, θὰ εἶναι $\chi = \frac{\mathrm{X}}{2}$, ἐξ οὗ ἡ τεταγμένη ταύτης ἢ τὸ βέλος Ψ, θὰ εἶναι ἐκ τῆς (3):

$$\Psi = \frac{1}{4}\,\mathrm{X}\;\text{ἐφ.φ.} \qquad (4)$$

Ἡ παραβολικὴ τροχιά, καίτοι κατ' αὐτὴν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ κυριώτερος παράγων, ὁ ἐν τῇ πραγματικότητι οὐσιωδῶς ἐπιδρῶν κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ βλήματος, δηλαδὴ ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος, ἀποτελεῖ ἐν τούτοις ἐνδιαφέρον κεφάλαιον τῆς ἐξωτερικῆς βλητικῆς, ὡς εἰσαγωγὴ διὰ τὸ κύριον πρόβλημα αὐτῆς, καθόσον δίδει σαφῆ εἰκόνα τῆς τροχιᾶς τοῦ βλήματος καὶ τῶν σχέσεων τῶν στοιχείων αὐτῆς. Ἄλλωστε, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπενέργεια τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος καθίσταται ὀλιγώτερον ἰσχυρά, ὅπως κατὰ τὴν βολὴν διὰ βαρέων βλημάτων μετὰ μικρῶν ἀρχικῶν ταχυτήτων (περίπτωσις βολῆς δι' ὅλμων), ἐπὶ τοσοῦτον ἡ παραβολικὴ τροχιὰ πλησιάζει πρὸς τὴν βλητικὴν τοιαύτην. Πάντως, καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ἔτι μεγάλων ἀρχικῶν ταχυτήτων (περίπτωσις τεταμένων τροχιῶν), ἡ ἀντικατάστασις τόξων, ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων, τῆς βλητικῆς καμπύλης διὰ τοιούτων τῆς παραβολικῆς διευκολύνει τὴν λύσιν τοῦ συνόλου σχεδὸν τῶν προβλημάτων βολῆς, τῶν παρουσιαζομένων κατὰ τὴν πρακτικὴν χρῆσιν τῶν πυροβόλων ὅπλων, μετ' ἀρκούσης διὰ τὰς ἐφαρ-

Digitized by Google

μογὰς ἀκριβείας. Ὡς ἐκ τούτου οἱ προηγουμένως ἐξαχθέντες τύποι, καὶ δὴ οἱ (2), (3) καὶ (4), ἀποτελοῦσι θεμελιώδεις τύπους βολῆς, ἀπαραιτήτου χρήσεως ἐν τῇ πράξει. Πρὸς τούτοις, ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐκ τῆς παραβολικῆς θεωρίας προκυπτόντων στοιχείων τῆς τροχιᾶς πρὸς τὰ πρακτικῶς καθοριζόμενα τοιαῦτα, προκύπτει σαφεστάτη ἀντίληψις τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος. κ. διγενης

— **κίνησις** ***παλίνδρομος*** */ Ἀστρον./.* Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις οὐρανίου σώματος ἄλλοτε κατὰ τὴν ὀρθὴν καὶ ἄλλοτε κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν. Τοιαύτη εἶναι ἡ κίνησις τῶν πλανητῶν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς. Λόγῳ τῆς τοιαύτης κινήσεως αἱ τροχιαί, τὰς ὁποίας φαίνονται ἐκ τῆς Γῆς διαγράφοντες οἱ πλανῆται ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι μορφῆς ἐπικυκλοειδοῦς. σ. π.

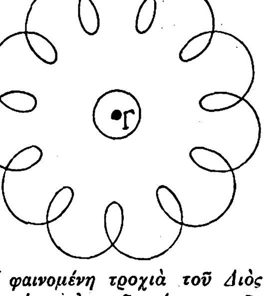

Ἡ φαινομένη τροχιὰ τοῦ Διὸς ὁρωμένου ἐκ τοῦ κέντρου τῆς Γῆς ἀπὸ τοῦ 1708 μέχρι τοῦ 1720 κατὰ τὸν Κασσινί.

— **κίνησις** ***πραγματικὴ*** */ Ἀστρον./.* Καλεῖται οὕτως, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν *φαινομένην*, ἡ κίνησις, εἰς ἣν πράγματι ὑπόκειται οὐράνιόν τι σῶμα ἐν τῷ διαστήματι. Οὕτω λ. χ. ἡ κίνησις τῆς Γῆς περὶ τὸν Ἥλιον εἶναι πραγματική, ἐνῷ ἡ κίνησις τοῦ Ἡλίου περὶ τὴν Γῆν εἶναι φαινομένη. σ. π.

— **κίνησις** ***φαινομένη*** */ Ἀστρον./.* Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις οὐρανίου σώματος, ὡς αὕτη φαίνεται εἰς ἡμᾶς. Οὕτω λ.χ. ἡ ἡμερησία κίνησις τῆς οὐρανίου σφαίρας εἶναι φαινομένη, διότι ἐκλαμβάνομεν τοὺς ἀστέρας κινουμένους ὁμαδικῶς ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, μὴ οὔσης ἀντιληπτῆς τῆς ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς περιστροφῆς τῆς Γῆς περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς. σ. π.

κινητήρ, —*ῆρος* (ὁ)˙ ὁ κινῶν, ὁ παρέχων τὴν κίνησιν, κινητής˙ || πᾶσα κινητήριος δύναμις, οἷον ὁ ἄνεμος, τὰ ῥέοντα ὕδατα, ὁ ἀτμός, ὁ ἠλεκτρισμός, ὁ ἄνθρωπος, τὰ ὑποζύγια κτλ.˙ || μηχάνημα διὰ τοῦ ὁποίου τίθεται εἰς κίνησιν μεγαλύτερον μηχάνημα, κοιν. *μοτὲρ* (γαλλ. moteur).

— */ Ἐγκυκλ. / Κινητὴρ* καλεῖται ἡ μηχανὴ ἡ χρησιμεύουσα πρὸς μεταβολὴν ἐνεργείας διαφόρου φύσεως (χημικῆς, μυϊκῆς, θερμικῆς, ἠλεκτρικῆς κτλ.) εἰς τὴν τεχνικῶς εὐχρηστοτέραν καὶ ἀναγκαιοτέραν μορφὴν ἐνεργείας, τὴν κινητικὴν ἐνέργειαν. Ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς ὁποίας τροφοδοτοῦνται, οἱ κινητῆρες διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: 1) *Πρωτογενεῖς κινητῆρες*, τροφοδοτούμενοι δι' ἐνεργείας ὑπαρχούσης ἐν τῇ φύσει ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ μορφῇ τῆς τροφοδοτήσεως. Πρωτογενεῖς κινητῆρες εἶναι αἱ μηχαναί, αἱ κινούμεναι δι' ἀνθρωπίνης ἢ ζωϊκῆς δυνάμεως (χειροστρόφαλα, μοχλοί), αἱ ἀνεμομηχαναὶ (ἀνεμόμυλοι, ἀνεμοστρόβιλοι), οἱ ὑδροστρόβιλοι κτλ. 2) *Δευτερογενεῖς κινητῆρες*, τροφοδοτούμενοι δι' ἐνεργείας προερχομένης μὲν ἐκ τῆς φύσεως, ὑφισταμένης ὅμως, πρὸ τῆς μετατροπῆς εἰς κινητικὴν ἐνέργειαν, κατεργασίαν τινά. Δευτερογενεῖς κινητῆρες εἶναι ὅλοι οἱ δι' ἀτμοῦ κινητῆρες (ἀτμομηχαναί, ἀτμοστρόβιλοι), ὡς τροφοδοτούμενοι διὰ τῆς χημικῆς ἐνεργείας καυσίμων ὑλῶν, μεταβαλλομένης ὅμως ἐν τῷ λέβητι εἰς ἐνέργειαν πιέσεως καὶ θερμοκρασίας ἀτμοῦ. Ἐπίσης κινητῆρες ἐσωτερικῆς καύσεως (εἰς τοὺς ὁποίους χρησιμεύει, ὡς εἶδος λέβητος, αὐτὸς οὗτος ὁ κύλινδρος αὐτῶν), κινητῆρες πεπιεσμένου ἀέρος, ἠλεκτρικοὶ κινητῆρες κτλ. Οἱ ἀρχαιότατοι κινητῆρες ὑπῆρξαν οἱ διὰ ζωικῶν δυνάμεων ἐργαζόμενοι, μετ' αὐτοὺς δὲ ἔρχονται οἱ ὑδραυλικοὶ κινητῆρες. Ἡ ἐξέλιξις τῶν κινητήρων ἐν γένει παρέμενε σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν στάσιμος μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁπότε ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς (1764) σημειώνει τὴν ἔναρξιν νέας περιόδου, καθ' ἣν ὄχι μόνον ἡ ἀτμομηχανή, ἀλλὰ καὶ οἱ προϋπάρχοντες ὑδραυλικοὶ κινητῆρες διαρκῶς ἐξελίσσονται καὶ τελειοποιοῦνται. Εἰς τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν ΙΘ' τίθενται αἱ βάσεις τῶν νεωτέρων ὑδροστροβίλων διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Euler (1750), τοῦ Fourneyron (1827), τοῦ Henschel (1837), τοῦ Jonval, τῶν Howd καὶ Francis (1838), τοῦ Pelton, τοῦ Fink καὶ ἄλλων. Ἐπὶ τῆς ἀτμομηχανῆς ἐργάζονται οἱ Newcomen (1711), Watt (1765) καὶ ἄλλοι. Ὁ ΙΘ' αἰὼν ἀνακαλύπτει ἀκόμη τοὺς ἀτμοστροβίλους, τὰς μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ τοὺς ἠλεκτρικοὺς κινητῆρας. Ὁ εἰκοστὸς αἰὼν ἀσχολεῖται ἐπιτυχῶς μὲ παντὸς εἴδους τελειοποίησιν ὅλων τῶν κινητήρων, αὔξησιν βαθμοῦ ἀποδόσεως, σταθερότητα λειτουργίας, εὐθηνὴν κατασκευὴν κτλ. Χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κινητήρων εἶναι ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν παρατηρουμένη τάσις πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν μικρῶν κινητήρων παντὸς εἴδους δι' ἠλεκτρικῶν τοιούτων, τροφοδοτουμένων ὑπὸ συγκεντρωμένων μηχανῶν παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, διὰ ἐκτεταμένων ἠλεκτρικῶν δικτύων περιλαμβανόντων ὄχι μόνον πόλεις ἢ περιοχάς, ἀλλὰ καὶ χώρας ἀκόμη ὁλοκλήρους (Γερμανία). Ἡ δικαιολογία τῆς τάσεως αὐτῆς εὑρίσκεται εἰς τὰ πολλὰ καὶ σπουδαῖα πλεονεκτήματα τῶν ἠλεκτρικῶν κινητήρων, ἰδιαιτέρως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εὐκολίας χειρισμοῦ, ἀσφάλειαν καὶ ῥύθμισιν τῆς λειτουργίας˙ ἐπίσης ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ τάσις αὕτη εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ συγκέντρωσις τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν θερμικῶν καὶ ὑδραυλικῶν δυνάμεων γίνεται αἰτία σοβαρῶν οἰκονομικῶν πλεονεκτημάτων. Εἰς τοποθεσίας στερουμένας τῆς δυνατότητος τῆς ἠλεκτρικῆς τροφοδοτήσεως καὶ μὴ γειτνιαζούσας πρὸς πτώσεις ὑδάτων, οἱ θερμικοὶ κινητῆρες παίζουν σπουδαιότατον ῥόλον. Προτιμῶνται δὲ διὰ μικρὰς μὲν δυνάμεις κινητῆρες Diesel, διὰ μεγάλας δὲ ἀτμοκινητῆρες, κατὰ κανόνα ἀτμοστρόβιλοι. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ κινητῆρας προοριζομένους διὰ κίνησιν γεννητριῶν, πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος. Εἰς τὸ πεδίον τῶν σιδηροδρομικῶν κινητήρων ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ κυριαρχοῦν αἱ ἀτμομηχαναὶ (ἐμβολοφόροι). Ἡ ἠλεκτροκίνησις τῶν σιδηροδρόμων προοδεύει ἐν τούτοις, ὡς καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἀτμοστροβίλου εἰς αὐτούς. Κατὰ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη κατεσκευάσθησαν καὶ ντίζελ-ἠλεκτρικαὶ κινητήριοι σιδηροδρομικαὶ ἅμαξαι, φέρουσαι κινητῆρας Diesel, κινοῦντες ἠλεκτρογεννητρίας, ἐκ τῶν ὁποίων τροφοδοτοῦνται τελικῶς οἱ κύριοι (ἠλεκτρικοὶ) κινητῆρες τῆς ἁμάξης. Δι' ἀνεμομηχανῶν δὲν κατορθώθη μέχρι τοῦδε νὰ γίνῃ παρὰ μόνον μεμονωμένη καὶ ποσοτικῶς ἀσήμαντος παραγωγὴ κινήσεως. γ. θ. κ.

— */ Ἠλεκροτ./*˙ βλ. λ. *ἠλεκτρικαὶ* μηχαναὶ καὶ *ἠλεκτρικοὶ* κινητῆρες.

— */ Ἀστρον./* Καλεῖται *κινητὴρ* τὸ τμῆμα τοῦ μηχανισμοῦ τῶν ὡρολογίων καὶ τῶν χρονογράφων, τὸ ὁποῖον μεταδίδει τὴν κίνησιν εἰς τὸ τροχίασμα. Ὁ κινητὴρ δύναται νὰ εἶναι βάρος ἢ ἐλατήριον εἰς τοὺς χρονογράφους, εἰς τὰ ὡρολόγια ὅμως εἶναι πάντοτε εἰς μὲν τὰ ἐκκρεμῆ βάρος, εἰς δὲ τὰ χρονόμετρα ἐλατήριον. σ. π.

— **κινητὴρ** ***ζωϊκὸς*** */ Μηχανολ./*˙ βλ. λ. *ζωϊκὸς* κινητήρ.

— **κινητὴρ** ***ὑδραυλικός***˙ βλ. λ. *ὑδραυλικὸς* κινητήρ.

κινητήριος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)˙ ὁ ἐπιτήδειος, ὁ ἱκανὸς νὰ δώσῃ κίνησιν, ὁ κινῶν˙ «κινητήριος δύναμις, — μηχανή», «ὁ ἄνεμος εἶναι κινητήριος δύναμις».

— **κινητήρια** ***ἔλαια***˙ β. λ. *ἔλαια* κινητήρια.

— **κινητήριον** ***ἔργον.*** Ἔργον κινήσεως, καταναλισκόμενον κατὰ τὴν μετακίνησιν τοῦ σημείου ἐφαρμογῆς δυνάμεώς τινος, ἀντιθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς. Ἀριθμητικῶς ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τοῦ μεγέθους τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν διανυθεῖσαν, ὑπὸ τοῦ σημείου ἐφαρμογῆς, ἀπόστασιν, ἐπὶ τὸ συνημίτονον τῆς μεταξὺ δυνάμεως καὶ μετακινήσεως γωνίας. Ἤτοι εἶναι:

$$\text{κινητήριον ἔργον (κατὰ τὴν μετακίνησιν αβ)} = P.\ \delta.\ \text{συν}.\alpha$$

$$\text{ἢ γενικώτερον} \int_{\alpha}^{\beta} P.d\delta.\text{συν}.\alpha$$

Ἐὰν ἡ μετακίνησις γίνῃ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς δυνάμεως, καὶ οὐχὶ ἀντιθέτως, τότε δὲν καταναλίσκεται, ἀλλὰ παράγεται κινητήριον ἔργον ὑπὸ τῆς δυνάμεως, διδόμενον ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω τύπων. γ. θ. κ.

κινητὴς (ὁ)˙ ὁ κινῶν, ὁ παρέχων, ὁ δίδων τὴν κίνησιν, ὑποκινητής.

κινητικὴ (ἡ). Καλεῖται οὕτω τὸ κεφάλαιον τῆς μηχανικῆς, ὅπερ ἐξετάζει τὴν κίνησιν, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν δυνάμεων, αἵτινες προκαλοῦσι ταύτην. κ. π.

κινητικός, —*ή,* —*όν*˙ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κίνησιν: «ἡ κινητικὴ θεωρία τῶν ἀερίων»˙ || ὁ προκαλῶν κίνησιν τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, διαρροϊκός: «φάρμακον κινητικὸν» καὶ ἁπλῶς ***κινητικὸν*** ὡς οὐσ.˙ || ὁ παρέχων τὴν κίνησιν: «κινητικὸς μῦς», «νεῦρον κινητικόν»˙ || ὁ φέρων κίνησιν, ταραχήν, στασιαστικὸς (ἀρχ.)˙ || ***κινητικὴ*** (ἡ)˙ ὡς οὐσ. (βλ. λ.).—Ἐπίρρ. ***κινητικῶς.***

— **κινητικαὶ** ***ἶνες*** */ Ἀνατομ./*˙ βλ. λ. *ἐγκεφαλικὰ* κέντρα.

— **κινητικαὶ** ***παραισθήσεις.*** Συνίστανται εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν τῶν κινήσεων, δηλαδὴ διάφορον τῆς πραγματικότητος, συνδυάζονται δὲ μετὰ τῶν κοιναισθητικῶν παραισθήσεων καὶ τῶν κοιναισθητικῶν καὶ κινητικῶν ψευδαισθησιῶν, μεθ' ὧν καὶ συγχέονται. Παρατηροῦνται ἐπὶ τοξικῶν ἰδίᾳ καταστάσεων, διεγερτικῆς μορφῆς, καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν καταστάσεων, εἰς ἃς ὑπάρχει ἐλάττωσις μεγάλη ἢ κινητικότης ὑπερβολικὴ τῆς προσοχῆς. Δέον νὰ διακρίνωνται τῶν ψευδαισθησιῶν καὶ τῶν παρερμηνειῶν. Δὲν ἔχουσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν διαγνωστικὴν ἢ προγνωστικήν, χαρακτηρίζουσι δὲ μᾶλλον τὰς ὀξείας καταστάσεις. π. ζησ

— **κινητικαὶ** ***ψευδαισθησίαι.*** Συνίστανται εἰς φανταστικὴν ἀντίληψιν κινήσεων μερῶν ἢ ὁλοκλήρου τοῦ σώματος˙ ὁ πάσχων δηλαδὴ ἔχει τὸ αἴσθημα ὅτι κινοῦνται μέλη τινὰ ἢ ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ, χωρὶς πράγματι νὰ γίνεται κίνησίς τις. Πρόκειται συνεπῶς περὶ διαταραχῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν κιναισθητικὴν αἴσθησιν καὶ οὐχὶ περὶ ψευδαισθησίας τῆς ὁράσεως. Διακρίνουσι συνήθως: α') Τὰς ἁπλᾶς ψευδαισθησίας, ὡς ὀνομάζουσι τὰς ψευδαισθησίας τὰς συνισταμένας εἰς ἁπλῆν τινα κίνησιν, οἷον τῆς χειρός, τοῦ ποδός, δακτύλου τινὸς κτλ. β') Τὰς συνισταμένας εἰς ἐπίπλοκόν τινα κίνησιν καθωρισμένην, π. χ. ὅταν ὁ ἀσθενὴς ἔχει τὸ αἴσθημα ὅτι ἐβάδισεν, ὅτι ἐπιτελεῖ ἅλμα, ἢ σύλληψιν ἀντικειμένου τινὸς κτλ. Αἱ ψευδαισθησίαι αὗται, αἵ τε δηλαδὴ ἁπλαῖ καὶ αἱ ἐπίπλοκοι, παρατηροῦνται ἐπὶ τῶν τοξικῶν καταστάσεων, ὡς ἐπὶ χασισοποτῶν, ἐπὶ τῶν πασχόντων παραλήρημα καταδιώξεως, οἵτινες αἰσθάνονται ὅτι ὑφίστανται διαφόρους κινήσεις προκαλουμένας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ἐπὶ τῶν πασχόντων παραλήρημα κατοχῆς, μάλιστα δὲ δαιμονοπάθειαν, καὶ τέλος ἐπὶ τῶν ἀκρωτηριασθέντων, οἵτινες αἰσθάνονται κινούμενον τὸ ἐλλεῖπον ἄκρον των. γ') Εἰς τὰς ψευδαισθησίας τοῦ λόγου, ὧν διακρίνομεν τὰς λεκτικὰς καὶ τὰς γραφικὰς κινητικὰς ψευδαισθησίας. Αἱ πρῶται διακρίνονται: εἰς τὰς ἁπλᾶς, ἤτοι ἐκείνας, καθ' ἃς ὁ ἀσθενὴς ἔχει τὸ αἴσθημα προφερομένων λέξεων˙ εἰς τὰς ἰδίως κινητικὰς λεκτικὰς ψευδαισθησίας, καθ' ἃς ἔχει ἐπὶ πλέον τὸ αἴσθημα ὅτι ἐπιτελεῖ καὶ τὰς ἀντιστοίχους κινήσεις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, αἵτινες ἐνίοτε πράγματι γίνονται καὶ εἶναι ὁραταὶ εἴς τε τὸν πάσχοντα καὶ τὸν παρατηρητήν˙ καὶ τέλος τὰς παρορμητικάς, ὅτε προφέρει πράγματι τὰς λέξεις, ἃς πρότερον αἰσθάνεται προφερομένας. Αἱ λέξεις αὗται ἐντοπίζονται (δηλαδὴ προέρχονται κατὰ τὸν πάσχοντα), εἴτε ἔξωθεν, εἴτε ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ στόματος, ὡς εἶναι ἡ κεφαλή, τὸ στόμα, ἡ κοιλία κτλ. Ἐνίοτε ὁ ἀσθενὴς γνωρίζει ὅτι πρόκειται περὶ ψευδαισθησιῶν, ἤτοι εἶναι αὗται ἐνσυνείδητοι. Αἱ γραφικαὶ κινητικαὶ ψευδαισθησίαι διακρίνονται ὁμοίως εἰς ἁπλᾶς καὶ παρορμητικάς, ὅτε καὶ πράγματι γράφει ὁ ἀσθενής. Αἱ παρορμητικαὶ ψευδαισθησίαι τοῦ λόγου, γραφικαὶ καὶ λεκτικαί, καί τινες τῶν ἰδίως κινητικῶν, εἰς ἃς γίνεται ὁρατὴ καὶ ἡ κίνησις, ἐφ' ὅσον παράγεται πράγματι τοιαύτη, φαίνονται ὡς κακῶς θεωρούμεναι ψευδαισθησίαι. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι ἄρχονται ὡς ψευδαισθησίαι ἁπλαῖ καὶ κατόπιν προστίθεται ἡ κίνησις, τρόπον τινὰ ἡ ἐξωτερίκευσις τοῦ αἰσθήματος. Δι' αὐτὸ εἰς τοὺς τοιούτους ἀσθενεῖς ὑπάρχει ἡ ἰδέα, ὅτι τὸ σῶμα αὐτῶν χρησιμεύει ὡς μέσον, δι' οὗ ὁμιλοῦσι δαίμονες, θεοί, πνεύματα, κατέχοντα διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Παρατηροῦνται ἐπὶ μυστικῶν θρησκευτικῶν παραληρημάτων, ὑστερικῶν ἀτόμων, ὑπνοβατῶν κτλ.

Αἱ κινητικαὶ ψευδαισθησίαι δὲν ἔχουσιν ἰδιαιτέραν διαγνωστικὴν ἢ προγνωστικὴν σημασίαν, οὐδὲ βαρύτητα, ὡς αἱ κοιναισθητικαί. π. ζησ

— **κινητικὴ** ***ἀταξία*** */ Νευρολ./*˙ βλ. λ. *ἀταξία.*

— **κινητικὴ** ***ἀφασία*** */ Νευρολ./*˙ βλ. λ. *ἀφασία.*

— **κινητικὴ** ***γεωμετρία.*** Καλεῖται οὕτω τὸ σύστημα τῆς διὰ καθαρῶς κινητικῶν μεθόδων σπουδῆς τῶν καμπύλων καὶ τῶν ἐπιφανειῶν. Θεμελιωθεῖσα κυρίως ἀπὸ τὸν Γάλλον μαθηματικὸν Gaston Darboux (συγγραφέα τοῦ μνημειώδους ἔργου «Théorie des Surfaces», ἐν ᾧ μεταξὺ πλείστων ἄλλων σπουδαιοτάτων θεωριῶν τῆς μαθηματικῆς ἐκτίθενται λίαν ἐκτενῶς καὶ αἱ μέθοδοι τῆς κινητικῆς γεωμετρίας), ἐπεξετάθη, ἐξελιχθεῖσα παραλλήλως πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Gauss εἰσαχθείσας μεθόδους διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιφανειῶν, πλεονεκτοῦσα ὅμως ἀπέναντι τῆς μεθόδου τοῦ Gauss τόσον διὰ τὴν συντομίαν τῶν τύπων οὓς παρέχει ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς τύποις αὐτῆς ἀποκλειστικὴν παρουσίαν ἀναξονικῶν, συμφυῶν (intrinsèques), δηλαδὴ πρὸς τὴν καμπύλην ἢ τὴν ἐπιφάνειαν, μεγεθῶν.

— **κινητικὴ** ***ἐνέργεια***˙ βλ. λ. *ἐνέργεια.*

— **κινητικὴ** ***θεωρία.*** Ἡ θεωρία αὕτη ἔχει τὴν ἀρχήν της ἀπὸ τοῦ Ἕλληνος φιλοσόφου Ἡρακλείτου (535—475 π. Χ.), καθ' ὃν ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι τὸ αἰωνίως ἀσταθές, καιόμενον καὶ σβεννύμενον πῦρ, καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντα καὶ φαινόμενα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κίνησις τῆς πρώτης ταύτης ἀρχῆς, τοῦ πυρός. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ γνωστὴ αὐτοῦ ῥῆσις «τὰ πάντα ῥεῖ». Ὁ Δημόκριτος ἔπειτα (460—360), πρεσβεύει ὡς δημιουργικὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων καὶ φαινομένων ἐν τῷ κόσμῳ τὴν κίνησιν τῶν ἀτόμων, ἅτινα διάφορα τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὴν θέσιν καὶ τὴν διάταξιν, διατελοῦν ἐν διηνεκεῖ κινήσει καὶ διὰ τῆς ἑνώσεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν προκαλοῦν τὴν γένεσιν τῶν ὄντων καὶ τῶν κόσμων. Ἡ νεωτέρα φυσικὴ θέτει ὡς κα-

Digitized by Google

θολικὴν ἀρχὴν ἐξηγήσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων τὴν κίνησιν τῆς ἀνοργάνου ὕλης. Κατ' αὐτὴν ἐκτὸς τῶν αἰσθητῶν κινήσεων τῆς ἀνοργάνου ὕλης, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς ἰσορροπίας τῶν ἐν τοῖς σώμασιν ὑπαρχουσῶν δυνάμεων, καὶ οἱ ἦχοι εἶναι προϊὸν κινήσεως τοῦ ἀέρος ἐκ τοῦ κραδασμοῦ τῶν ἠχούντων σωμάτων καὶ ἡ θερμότης κίνησιν τῶν μορίων τῆς ὕλης· προϋποθέτει καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων ἐκ τῶν κινήσεων τῶν μορίων τοῦ ὑποτιθεμένου αἰθέρος ἐξηγοῦνται καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἑρμηνεύονται ἱκανοποιητικῶς, ἐκλαμβανόμενα ὡς κινήσεις τῶν ἠλεκτρονίων, καὶ τὰ ἠλεκτρόνια τέλος αὐτά, ἅτινα ὡς τὰ ἔσχατα στοιχεῖα τῆς ὕλης ὑποτίθενται, θεωροῦνται ὑπὸ τῆς συγχρόνου φυσικῆς ὡς συγκροτοῦντα διὰ τῶν διαφόρων αὐτῶν κινήσεων τὰ ἄτομα (βλ. καὶ λ. *κινηματική*). κ. σ.

Ἐν τῇ σπουδῇ τῶν ἀερίων καλεῖται *κινητικὴ θεωρία τῶν ἀερίων* ἡ θεωρία, καθ' ἣν οἱ νόμοι τῶν ἀερίων ἐξηγοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑποθέσεως, ὅτι τὰ ἀέρια δὲν δεικνύουσιν αἰσθητὴν συνοχήν, ἀλλὰ τὰ μόρια αὐτῶν κινοῦνται ἀτάκτως κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ἐν τῷ χώρῳ εὐθυγράμμως, μετὰ μεγάλης ταχύτητος (βλ. λ. *ἀέρια, θερμότης*). κ. π.

—**κινητικὴ χημική**· βλ. *χημικὴ* κινητική.

—**κινητικὸν κοινὸν νεῦρον ὀφθαλμοῦ** [Ἀνατομ.]. Νεῦρον τῆς γ' συζυγίας, ἱκανῶς παχύ. Ἐκφύεται ἐκ τοῦ ὁμωνύμου πυρῆνος τοῦ μέσου ἐγκεφάλου καὶ ἀναδύεται ἀμέσως πρὸ τῆς Οὐαρολείου γεφύρας, παρὰ τὸ ἔσω χεῖλος τοῦ ἐγκεφαλικοῦ σκέλους, διὰ πολλῶν δεσμίδων· φέρεται πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἔξω, μεταξὺ τῆς ἄνω παρεγκεφαλιδικῆς καὶ τῆς ὀπισθίας ἐγκεφαλικῆς ἀρτηρίας, διελαύνει τὴν σκληρὰν μήνιγγα, διήκει ἐπὶ τὸ ἔξω τοίχωμα τοῦ σηραγγώδους κόλπου καὶ τέλος εἰσδύεται διὰ τοῦ ὑπερκογχίου σχίσματος εἰς τὸν ὀφθαλμικὸν κόγχον, διαιρούμενον πρὸ τῆς εἰς τὸ σχίσμα τοῦτο εἰσόδου ἢ μετ' αὐτήν, εἰς δύο τελικοὺς κλάδους, τὸν *ἄνω*, λεπτότερον, καὶ τὸν *κάτω*, παχύτερον, οἵτινες νευροῦσι πάντας τοὺς μῦς τοῦ ὀφθαλμοῦ (ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία), πλὴν τοῦ ἔξω ὀρθοῦ καὶ τοῦ ἄνω λοξοῦ. ι. π

κινητικότης —ητος (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κινητικοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι κινητικόν: «ἡ κινητικότης τῶν νεύρων, —τῶν μυῶν».

—[Νευρολ.] *Κινητικότης* καλεῖται ἡ κατάστασις τοῦ ἀτόμου ἀπὸ ἀπόψεως τῶν κινήσεων αὐτοῦ, καθόσον δηλαδὴ αὗται ἐπιτελοῦνται φυσιολογικῶς ἢ ἐμφανίζουσι διαταραχάς. Αἱ διαταραχαὶ τῆς κινητικότητος εἶναι: α') Περιορισμὸς ἢ ηὔξησις τοῦ εὔρους τῶν κινήσεων. Ὡς γνωστόν, ἕκαστον τμῆμα κινούμενον φθάνει μέχρις ὡρισμένης θέσεως· τὸ κάτω ἄκρον, φερ' εἰπεῖν, μὲ ἐκτεταμένην τὴν κνήμην πρὸς τὸν μηρόν, καμπτόμενον πρὸς τὸν κορμὸν φθάνει μέχρι γωνίας 75° μοιρῶν· ἂν φθάνῃ μέχρις 90°–100° καὶ ἄνω, λέγομεν ὅτι εἶναι ηὐξημένον τὸ εὖρος, τουτέστιν ὑπάρχει ὑποτονία, ἂν φθάνῃ μέχρις 60° κλπ, λέγομεν ὅτι εἶναι περιωρισμένη ἡ κίνησις. β') Τελεία κατάργησις τῶν κινήσεων. Αἱ διαταραχαὶ αὗται, αἵ τε μεταβολαὶ τοῦ εὔρους καὶ ἡ πλήρης κατάργησις, ἀφοροῦσιν εἰς ἄλλας μὲν παθήσεις τάς τε ἐνεργητικὰς καὶ παθητικὰς κινήσεις, εἰς ἄλλας μόνον τὰς ἐνεργητικὰς καὶ εἰς ἄλλας τέλος εἶναι περιορισμέναι ἢ ἐλλείπουσιν αἱ ἐνεργητικαί, ἐνῷ αἱ παθητικαὶ ἐπιτελοῦνται καὶ δὴ εἰς μεῖζον εὖρος. Αὗται ὀφείλονται: 1) Εἰς παθήσεις τῶν ἀρθρώσεων, ὅταν μάλιστα παραχθῇ ἀγκύλωσις. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀγκυλώσεως, ὑπάρχει περιορισμὸς ἢ πλήρης κατάργησις τῶν τε ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν κινήσεων. 2) Εἰς μυϊκὴν ἀτροφίαν, ὅτε ἔχομεν περιορισμόν, χωροῦντα, ἀναλόγως τῆς ταχύτητος τῆς ἐξελίξεως, εἰς πλήρη κατάργησιν τῶν ἐνεργητικῶν κινήσεων. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἐπὶ ἄλλων μὲν παθήσεων ὑπάρχει περιορισμὸς καὶ τῶν παθητικῶν κινήσεων, ἐπὶ τῶν πλείστων ὅμως ὑπάρχει αὔξησις τοῦ εὔρους αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς συνυπαρχούσης χαλαρότητος τῶν μυῶν, τουτέστι τῆς ὑποτονίας. 3) Εἰς πάθησιν τῶν κινητικῶν νευρώνων, ὅτε ἔχομεν *παράλυσιν* ἢ *πάρεσιν* ἁπλῶν, δηλαδὴ περιορισμὸν καὶ οὐχὶ πλήρη κατάργησιν, ἤτοι παράλυσιν. Αὕτη, ἐπὶ τῶν μετὰ χρονίας ἐξελίξεως παθήσεων, ἐν ἀρχῇ ἐμφανίζεται ὡς πάρεσις. Εἶναι δὲ σπασμωδική, ὅταν βλάπτεται ὁ κεντρικὸς νευρὼν (ἤτοι ἀπὸ τῆς κινητικῆς ζώνης τοῦ ἐγκεφάλου μέχρι τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἢ τοῦ προμήκους διὰ τὰ ἐγκεφαλικὰ νεῦρα), χαλαρὰ δὲ ἐπὶ ἀλλοιώσεων τοῦ περιφερικοῦ νευρῶνος (ἀπὸ νωτιαίου μυελοῦ μέχρι τοῦ μυός). Ὅταν εἶναι σπασμωδική, εἰς τὸ 2ον καὶ 3ον στάδιον ἔχομεν κατάργησιν καὶ τῶν παθητικῶν κινήσεων, ὡς ἐκ τῆς ἐμφανιζομένης δυσκαμψίας· τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ χαλαρᾶς εἰς τὸ τελικὸν στάδιον, ἂν παραχθῶσιν ἰνοτενοντώδεις ἀνελκύσεις, ὅτε τὸ τμῆμα ἐκεῖνο καθηλοῦται εἰς πλημμελῆ θέσιν. Κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς σπασμωδικῆς καὶ ἐπὶ χαλαρᾶς παραλύσεως ἀείποτε, ἐκτὸς ἂν ἐμφανισθῇ ἡ ῥηθεῖσα ἰνοτενοντώδης ἀνέλκυσις, ὑπάρχει κατάργησις μόνον τῶν ἐνεργητικῶν κινήσεων, ἐνῷ αἱ παθητικαὶ τελοῦνται εὐρύτερον. Ἀναλόγως τῆς χώρας εἰς ἣν ὑπάρχει ἡ ἀλλοίωσις καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, ἡ παράλυσις ἀφορᾷ ὀλίγους ἢ πολλοὺς μῦς καὶ συνεπῶς ἔχομεν ἔλλειψιν ἢ περιορισμὸν τῶν κινήσεων πολλῶν ἢ ἑνὸς τμήματος. Καὶ ὅταν μὲν ἔχωμεν κατάργησιν τῶν κινήσεων τοῦ ἑνὸς ἡμιμορίου τοῦ στόματος, ἢ καὶ ἀτελῆ παράλυσιν, ὁμιλοῦμεν περὶ *ἡμιπληγίας*, εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις ἔχομεν ἔλλειψιν ἢ περιορισμὸν τῶν κινήσεων τῶν κάτω ἄκρων, τουτέστιν *παραπληγίαν*, εἰς ἄλλας δύο οἱωνδήποτε ἄκρων, ἤτοι *διπληγίαν*, ἢ τοῦ ἑνὸς μόνον, δηλαδὴ *μονοπληγίαν*, εἰς ἄλλας τέλος καὶ τῶν τεσσάρων, ἤτοι τὴν *τετραπληγίαν*. Οὐχὶ σπάνιαι εἶναι καὶ αἱ ἐντετοπισμέναι παραλύσεις εἰς ὁμάδα μυῶν, ἢ καὶ εἰς ἕνα. Ἡ παράλυσις, ὅταν εἰσβάλλῃ βραδέως, δὲν χαρακτηρίζεται ὑπὸ περιορισμοῦ ἢ καταργήσεως τῶν κινήσεων, αἵτινες ἐπιτελοῦνται φυσιολογικῶς, ἀλλ' ὑπὸ ἐλαττώσεως τῆς ἰσχύος τῶν μυῶν, ἐξεταζομένων διὰ δυναμομέτρων εἰδικῶν. γ') Ἑτέρα διαταραχὴ τῆς κινητικότητος εἶναι ἡ μετὰ μεγάλης βραδύτητος καὶ δυσκολίας ἐπιτέλεσις τῶν κινήσεων, λόγῳ δυσκαμψίας μυϊκῆς, ὀφειλομένης εἰς ἐξωπυραμιδικὴν πάθησιν, οἷα παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ συνδρόμου Parkinson. δ') Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελοῦνται μὲν πᾶσαι αἱ κινήσεις, ἀλλ' ἀδεξίως, ἤτοι ἔχομεν τὴν λεγομένην *ἀταξίαν*, ὀφειλομένην εἴτε εἰς ἀλλοίωσιν τοῦ ρυθμιστικοῦ κέντρου, ἤτοι παρεγκεφαλίδος ἢ παρεγκεφαλιδικῶν δεματίων, εἴτε εἰς διαταραχὰς τῆς ἐν τῷ βάθει αἰσθητικότητος, εἰς νευρασθένειαν, ἀλλοιώσεις τοῦ λαβυρίνθου κλπ. ε') Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελῶνται αἱ κινήσεις εὐρύτερον τῶν φυσιολογικῶν, λόγῳ μυϊκῆς ὑποτονίας, προερχομένης, εἴτε ἐκ παθήσεων, εἴτε ἐξ ἀσκήσεως, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς clown. στ') Ὑπάρχουσιν ἐπίσης περιπτώσεις, εἰς ἃς παρὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ κινητηρίου συστήματος δὲν ἐπιτελοῦνται αἱ κινήσεις, ἰδίᾳ αἱ σύνθετοι καὶ πολύπλοκοι, λόγῳ ἀπωλείας τῶν εἰκόνων τῶν κινήσεων, δηλαδὴ ἔχομεν τὴν λεγομένην *ἀπραξίαν*, ὀφειλομένην εἰς ἀλλοιώσεις τοῦ τυλώδους σώματος (=μεσολοβίου). Ἡ ἀπραξία αὕτη δέον νὰ διακρίνεται τῆς ἐξ ἀγνωσίας τοιαύτης, ἤτοι ἐκείνης, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς γνώσεως τῶν ἀντικειμένων. ζ') Εἴς τινας σπανίας περιπτώσεις, παραγομένης κινήσεώς τινος, ὁ μῦς μένει ἐπί τινα χρόνον ἐν συστολῇ, μὴ δυναμένης τῆς χαλάσεως νὰ ἐπέλθῃ ἀμέσως, καὶ ὡς ἐκ τούτου μεγάλη δυσχέρεια τῶν κινήσεων παρατηρεῖται. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται *μυοτονία*. η') Διαταραχὴ τῆς κινητικότητος εἶναι καὶ ἡ ἐμφάνισις παθολογικῶν κινήσεων, παρασίτων, *ἀνωμάλων* καλουμένων. Πλὴν τῶν διαταραχῶν τούτων, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὸ κινητήριον σύστημα, ἔχομεν καὶ διαταραχὰς τῆς κινητικότητος ψυχικῆς ἀρχῆς. Τοιαῦται κυρίως εἶναι ἡ *κατατονία*, ἡ *καταληψία*, ὡς καὶ ἐμφάνισις ἀνωμάλων κινήσεων. Μετ' αὐτῶν καταλέγονται καὶ αἱ *στερεοτυπίαι*, *κινησιοτροπισμὸς* κτλ. Εἰς τὰς ψυχικῆς ἀρχῆς διαταραχὰς δέον νὰ κατατάξωμεν καὶ τὰς ὑστερικάς, αἵτινες δύνανται νὰ ἐμφανισθῶσιν ὑποκρινόμεναι τὰς πλείστας τῶν ῥηθεισῶν διαταραχῶν, ἰδίᾳ ὅμως τὰς παραλύσεις. π. ζησ

—[Ζῳολ.]. Ἡ *κινητικότης* εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα τῶν λειτουργιῶν τῶν ζωϊκῶν ὀργανισμῶν, ἀπαραίτητος δὲ εἰς τὸ ζῷον, διότι διὰ ταύτης κατορθοῖ νὰ προσπορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ προφυλάσσῃ ταῦτα ἀπὸ τὰς ἑκάστοτε προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν του. Ἡ κίνησις εἰς μὲν τοὺς ἀνωτέρους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς ἐκτελεῖται ὑπὸ τῶν *κινητικῶν μυῶν*, εἰς δὲ τὰ κατώτερα ὑπὸ τοῦ δέρματος ἢ τῶν ἐπ' αὐτοῦ εὑρισκομένων προσαρτημάτων. Δ. Ν. Π.

κινητισμὸς (ὁ) (mobilismus). Φιλοσοφικὴ θεωρία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων εἶναι κινητὴ καὶ μεταβλητὴ κατὰ νόμους ἀβεβαίους. Ἡ θεωρία αὕτη ἄγει πρὸς τὸν *σκεπτικισμὸν* ἢ πρὸς τὸν *πραγματισμὸν* (Ἡράκλειτος, Γοργίας, Bergson, Chide).

κινητογένεσις (ἡ) [Βιολ.]. Καλεῖται οὕτως ἡ ἀνάπτυξις ὡρισμένων ὀργάνων τοῦ σώματος, ἡ ὀφειλομένη εἰς ἐπανάληψιν τῆς ἰδίας κινήσεως. «Εἰς ἕκαστον ζῷον, ὅπερ δὲν διῆλθε τὸ στάδιον τῆς πλήρους αὐτοῦ ἀναπτύξεως, ἡ συνεχὴς καὶ ὁμοία χρῆσις ὀργάνου τινὸς καθιστᾷ ἰσχυρότερον τὸ ὄργανον τοῦτο, μεγεθύνει αὐτὸ καὶ δίδει εἰς τοῦτο ἰδίαν ἰσχὺν καὶ κινητικότητα, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ σπανία χρῆσις ὀργάνου τινὸς ἐξασθενοῖ τοῦτο αἰσθητῶς, τὸ καθιστᾷ ἀτροφικὸν καὶ τέλος τὸ ἀχρηστεύει». Πρῶτος ὁ Λαμὰρκ καὶ εἶτα οἱ νεολαμαρκισταὶ ἐν τῷ ἀνωτέρω φυσικῷ νόμῳ παρετήρησαν τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἡ κινητογένεσις ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν ζωϊκῶν ὀργανισμῶν. Ὁ παλαιοντολόγος Κὸπ ἐξήγησε τῇ βοηθείᾳ τοῦ νόμου τούτου τὴν τόσον περίπλοκον διάρθρωσιν τῶν μελῶν τῶν θηλαστικῶν ζῴων, μολονότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ σπουδαιότατον ρόλον παίζει καὶ ἡ κληρονομικότης. Κλασσικὸν παράδειγμα εἶναι τὸ ὑπερβολικὸν μῆκος τοῦ λαιμοῦ τῆς καμηλοπαρδάλεως. Τὰ ζῷα ταῦτα ἐν ἀρχῇ εἶχον μετρίου μήκους λαιμόν, ἀλλ' ὅταν εὑρέθησαν εἰς περιβάλλον, ὅπου ὡς μοναδικὴ τροφὴ ὑπῆρχον μόνον φύλλα δένδρων, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τείνωσιν ὑπερμέτρως τὸν λαιμόν των διὰ νὰ τρέφωνται, ἐξ οὗ, δυνάμει τῆς κινητογενέσεως, ἔλαβεν ὁ λαιμός των τὴν καταπληκτικὴν ταύτην διάστασιν, ἥτις κληρονομικῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν διετηρήθη μέχρι καὶ τῶν σήμερον ζώντων ζῴων, ὁπότε ὁ λαιμός εἶναι ἀρκετὰ μακρός, ὥστε νὰ μὴ ὑφίσταται ἀνάγκη προσπαθείας πρὸς τάσιν, διὰ νὰ προσπορίζωνται τὴν τροφήν των. Δ. Ν. Π.

κινητόπλασμα (τὸ) (ἢ καὶ *κινόπλασμα*). Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Στρασβούγερ κυρίως τὸ ἰνῶδες μέρος τοῦ πρωτοπλάσματος, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ἰδίως κατὰ τὰς κυτταροτομίας πέριξ τοῦ πυρῆνος. Ἐπίσης θεωρεῖται ὡς κινητόπλασμα καὶ τὸ δερμικὸν στρῶμα τοῦ πρωτοπλάσματος, ὡς καὶ τὸ τοίχωμα τοῦ πυρῆνος. Ταῦτα ὠνόμασεν οὕτως ὁ Στρασβούγερ, ὑποθέτων ὅτι ἔχουν τὴν ἐνεργητικότητα, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ πρωτοπλάσματος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ λοιπὸν πρωτόπλασμα, τὸ ἐνεργοῦν τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ὑλῶν καὶ κληθὲν ὑπ' αὐτοῦ *τροφόπλασμα*. Ἡ διάκρισις συνεπῶς εἶναι ὑποθετικὴ καὶ θεωρητική. Θ. ΒΛ

κινητοποίησις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κινητοποιεῖν, τὸ νὰ καταστήσῃ τις κινητὰ εἰς ὁμαλὴν καὶ κανονικὴν κίνησιν: «κινητοποίησις τῆς μηχανῆς» || καθόλου, τὸ νὰ τεθῇ τις εἰς κίνησιν: «ἡ κινητοποίησις τῶν στρατευμάτων,—τοῦ στόλου».

—[Στρατ.] Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς δὲν ἐγίνετο παρ' ἡμῖν διάκρισις μεταξὺ τῶν ὅρων *κινητοποίησις* καὶ *ἐπιστράτευσις*. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς (1907) ἤρχισεν ἐφαρμοζόμενον παρ' ἡμῖν σχέδιον ἐπιστρατεύσεως, ὁ ὅρος κινητοποίησις ἔπαυσε τοῦ νὰ ὑπονοῇ ὁλόκληρον τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ περιωρίσθη εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκτελέσεως τῶν διὰ τοῦ σχεδίου ἐπιστρατεύσεως προβλεπομένων κινήσεων εἴτε συντεταγμένων μονάδων, εἴτε μεμονωμένων ἀξιωματικῶν, ὁπλιτῶν, κτηνῶν, ὑλικῶν κτλ. Ν. Θ. Κ

—[Μηχανολ.] Βλ. *λειτουργία*.

κινητοποιῶ (—έω)· κινητόν τι φέρω εἰς ὁμαλὴν καὶ κανονικὴν κίνησιν: «κινητοποιῶ τὴν μηχανήν» || καθόλου, θέτω τι εἰς κίνησιν: «ἐκινητοποίησε τοὺς ἐνδιαφερομένους, —τὰ στρατεύματα, —τὸν στόλον».

κινητός, —ή, —όν· ὁ δυνάμενος νὰ κινηθῇ, νὰ μετατοπισθῇ, ἀντίθ. *ἀκίνητος*: «κινητὴ γέφυρα» ἢ μεταφερομένη· || ὁ κινούμενος, ὁ ἐν κινήσει εὑρισκόμενος: «κινητὸς πληθυσμὸς τῆς πρωτευούσης» ἢ μὴ μόνιμος· || «κινηταὶ ἑορταὶ» αἱ μὴ τελούμεναι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν· || «κινητὴ περιουσία» ἡ δυναμένη νὰ μετακινηθῇ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *ἀκίνητον*· || **κινητὰ** (τά)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *κτήματα* ἢ *πράγματα*, ἀντίθ. *ἀκίνητα*.

—[Νομ.] Βλ. *πρᾶγμα*.

—**κινηταὶ ἀξίαι** [Οἰκον.]. Ἐν τῇ οἰκονομικῇ αὐτῶν ἐννοίᾳ καλοῦνται κυρίως οὕτω οἱ διάφοροι χρηματιστηριακοὶ τίτλοι, ὁμολογίαι κρατικῶν δανείων, ἀνωνύμων ἑταιρειῶν καὶ μετοχαὶ διαφόρων ἐπιχειρήσεων. Ὁ κύκλος αὐτῶν εἰς τὰ χρηματιστήρια εἶναι εὐρύτερος, περιλαμβάνων καὶ διάφορα ἄλλα ποικίλης μορφῆς χρηματόγραφα. Κυρία διάκρισις τῶν τίτλων τούτων εἶναι αἱ ὁμολογίαι καὶ αἱ μετοχαί. Αἱ πρῶται ἀντιπροσωπεύουσι χορήγησιν δανείου (πρὸς ἐπιχειρήσεις ἢ πρὸς τὸ κράτος), αἱ δεύτεραι συμμετοχὴν εἰς κεφάλαιον. Αἱ κινηταὶ ἐν γένει ἀξίαι δύνανται νὰ εἶναι ὀνομαστικαί, εἰς τὸν κομιστὴν ἢ μεικταί. Αἱ ὀνομαστικαὶ μεταβιβάζονται δι' ἰδίας πράξεως, καταχωρουμένης καὶ εἰς τὰ βιβλία τοῦ ἐκδότου ὀργανισμοῦ. Αἱ εἰς τὸν κομιστὴν μεταβιβάζονται δι' ἁπλῆς παραδόσεως. Ἐνταῦθα δέον νὰ σημειωθῇ ἡ διάκρισις τοῦ τρόπου τούτου τῆς μεταβιβάσεως ἀπὸ τῆς «εἰς διαταγὴν» τοιαύτης, ἀπαιτούσης ἑκάστοτε ὀπισθογράφησιν. Αἱ μεικταὶ φέρουσι μὲν τὸ ὄνομα τοῦ δικαιούχου, τὰ εἰσοδήματα ὅμως αὐτῶν πληρώνονται εἰς οἱονδήποτε κομιστὴν τοῦ οἰκείου ἀποκόμματος. Τὰ ἀποκόμματα ἀποτελοῦσι τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ τίτλου καὶ ὀνομάζονται ἐπὶ τῶν μὲν μετοχῶν *μερισματαποδείξεις*, τῶν δὲ ὁμολογιῶν *τοκομερίδια*. Ἡ ἀρχικὴ καταγωγὴ τῶν κινητῶν ἀξιῶν εἶναι παλαιοτάτη, γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀφότου ἴσχυε τὸ δίκαιον τῆς μεταβιβάσεως τῶν ἀπαιτήσεων. Αἱ ὁμολογίαι ὅμως καὶ αἱ μετοχαὶ ὑπὸ τὴν σημερινήν των μορφὴν χρονολογοῦνται μόλις ἀπὸ τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ἡ ἐξέλιξις, ἣν ἔλαβον ἔκτοτε, εἶναι τεραστία. Κολοσσιαῖαι περιουσίαι ἀντιπροσωπευόμεναι κεφάλαια καὶ δάνεια ἐπιχειρήσεων κυκλοφοροῦν ἡμερησίως εἰς τὰ χρηματιστήρια δι' ἁπλῆς μεταβιβάσεως τῶν τίτλων τούτων, τῶν ὁποίων ἡ κίνησις εἰς χώρας ὡς ἡ Ἀμερική, ὡργανωμένας οἰκονομικῶς, ἀπέβη παράγων ρυθμίσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Α. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

—**κινηταὶ ἑορταί**. Καλοῦνται οὕτως αἱ πρὸς τιμὴν ἰδίως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑορταζόμεναι ἑορταί, τῶν ὁποίων ἡ τέλεσις δὲν συμπίπτει πάντοτε

Digitized by Google

τὴν ἰδίαν ἡμέραν τοῦ **ἔτους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ** τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἡμέρας **τοῦ Πάσχα** (βλ. **καὶ** λ. *ἑορτή*). Δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὰς κινητὰς δεσποτικὰς ἑορτὰς εἰς τὰς πρὸ τοῦ Πάσχα (αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου, ὁπότε ἀνοίγει τὸ τριῴδιον) καὶ εἰς τὰς μετὰ τὸ Πάσχα (τῶν ὁποίων τελευταία εἶναι ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πάντων). Κινηταὶ δεσποτικαὶ ἑορταὶ πρὸ τοῦ Πάσχα εἶναι: 1) Ἡ δεκάτη Κυριακὴ πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἡ ὁποία εἶναι ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου. 2) Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. 3) Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω. 4) Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Εἶτα ἀρχίζουν αἱ Κυριακαὶ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, αἱ ὁποῖαι λέγονται πρώτη, δευτέρα, τρίτη κλπ. Κυριακαὶ τῶν νηστειῶν. Ἡ μετὰ τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν νηστειῶν ὀνομάζεται Κυριακὴ τῶν Βαΐων, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ Μεγάλη ἑβδομὰς καὶ τὸ Πάσχα. Αἱ μετὰ τὸ Πάσχα κινηταὶ ἑορταὶ εἶναι: Ἡ Διακαινήσιμος ἑβδομάς, ἡ ὁποία τελευτᾷ εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ ἢ τοῦ Ἀντίπασχα· ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων· ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου ἢ τῆς Σαμαρείτιδος· ἡ τοῦ Τυφλοῦ· ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου, 40 ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα, ἡμέραν Πέμπτην· ἡ μετὰ ταῦτα Κυριακὴ ἑορτάζεται πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Οἰκουμενικῆς συνόδου (325 μ. Χ.)· ἡ Πεντηκοστή, 50 ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα· ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (ἡ ἑπομένη τῆς Πεντηκοστῆς) καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πάντων. Δ. Ν. Μ.

κινητοχειλίδαι (οἱ) (Cinetochilidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐγχυματικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁλοτρίχων*. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ζῷα θαλάσσια, ἅτινα διακρίνονται κυρίως ἐκ τῆς θέσεως τοῦ στόματός των, ὅπερ διανοίγεται κατὰ τὴν κοιλιακὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ζῴου, καὶ τῶν πολυαρίθμων πλοκαμιδίων των. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *κινητόχειλον, κυνλίδιον, λεμβάδιον, λεύκοφρυς, πλαγιόφυλλον, πλευρόνημα* καὶ *πλευροχειλίδιον*. Δ. Ν. Π.

κινητόχειλον (τὸ) (Cinetochilum) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐγχυματικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κινητοχειλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους θαλασσίους ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

κίνητρον (τό)· τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου συντελεῖται ἡ κίνησις || μεταφ. πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει ὡς αἰτία, ὡς ἀφορμή: «εὐγενὲς —, ἀγενὲς —, ἠθικὸν —, ἀνήθικον κίνητρον».

—*[Ψυχολ.]* Καλεῖται *κίνητρον* τὸ συναίσθημα ἢ διανόημα, τὸ ὠθοῦν τὸ βουλόμενον ὂν πρὸς ἐνέργειαν.

— *[Μεταλλ.]* Καλεῖται *κίνητρον* (ἢ *κίνηθρον* καὶ *κύκηθρον* ἢ *ἀναδευτήρ*) σιδηρᾶ ῥάβδος ἐπιμήκης, κεκαμμένη κατὰ τὸ μὲν ἄκρον καθέτως, ὥστε νὰ σχηματίζῃ αἰχμηρὸν ἄγκιστρον, ἐνίοτε διχαλωτόν, ὁπότε καλεῖται *δικέλλα*, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἐν εἴδει δακτυλίου, ὥστε νὰ σχηματίζῃ λαβήν. Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο χρησιμεύει πρὸς ἀνακίνησιν διὰ τῆς χειρὸς πεπυρακτωμένων οὐσιῶν ἐν στερεᾷ, πολτώδει ἢ τετηκυίᾳ καταστάσει, ὡς εἰς ἑστίας λεβήτων ἀτμομηχανῶν παντὸς εἴδους, εἰς καμίνους κεραμευτικάς, χημικάς, μεταλλουργικὰς κτλ., ὡς κατὰ τὰς μεθόδους παρασκευῆς σιδήρου δι' αναδεύσεως ἢ χαμηλῆς ἑστίας, κατὰ τὴν φρύξιν μεταλλευμάτων κτλ. Θ. Χ.

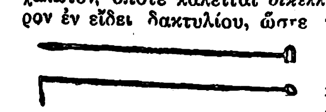

Κίνητρα.

Κίνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ὡραιοτέρων ὅρμων τῆς Σύρου ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ της, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν χερσονησίδων Βουνὶ τοῦ Στόνυχα καὶ Χρυσόνης καὶ τῶν ἀκρωτηρίων Ἅγιος Πέτρος καὶ τὸ Πουλί (πλάτ. 37° 26' 3/4 Β, μηκ. 24° 54' 1/2 Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη*: Νῆσος Σῦρος, ἀγγλ. 1542: Syra island). Τόπος θήρας τῶν Ἑρμουπολιτῶν καὶ θαλασσίων λουτρῶν εἰς τοὺς ὡραίους του ψαμμαθῶνας. Ἔχει ὑδρεῖον. Σ. Ε. Λ.

κινιδίνη (ἡ), ἡ *κιγχονίνη* *[Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς ἁπαντῶν παρὰ τὴν κινίνην εἰς τὸν φλοιὸν τῆς κίνας. Εἶναι στερεοϊσομερὴς πρὸς τὴν *κινίνην*, τήκεται εἰς 171°,5 καὶ παρέχει τὴν ἀντίδρασιν τῆς κινίνης. Τὸ διάλυμα αὐτῆς εἰς θειικὸν ὀξὺ δεικνύει κυανοῦν φθορισμόν. Εἶναι λίαν δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Θεραπευτικῶς ἐνεργεῖ ἀναλόγως πως πρὸς τὴν κινίνην. Σ. Γ.

κινιζαρίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ 1, 4-*διοξυανθρακινόνη*. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως θειικοῦ ὀξέος καὶ βορικοῦ ὀξέος ἐπὶ ἀνθρακινόνης. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ *πρασίνου τῆς κινιζαρίνης* καὶ διαφόρων ἄλλων συγγενῶν χρωμάτων. Σ. Γ.

κινικίνη (ἡ), ἡ *κινοτοξίνη* *[Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{20}H_{24}O_2N_2$, ἀνακαλυφθὲν τῷ 1853 ὑπὸ τοῦ Pasteur. Ἀνευρέθη εἰς τὸν φλοιὸν τῆς κίνας καὶ σχηματίζεται ἐπίσης κατὰ τὴν θέρμανσιν τῆς ὀξίνης θειικῆς κινίνης. Κέκτηται τοξικὰς ἰδιότητας. Σ. Γ.

Κινίκιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς ἐπαρχίας Περγάμου τοῦ νομοῦ Σμύρνης, ἀπέχον τρεῖς ὥρας ἀπὸ τὴν Πέργαμον καὶ δύο ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Σόμα. Ἐκ τῶν κατοίκων 2.500 περίπου ἦσαν Ἕλληνες καὶ 4.000 Τοῦρκοι. Πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ 1922 οἱ Ἕλληνες κάτοικοι διετήρουν τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο τάξεις ἑλληνικοῦ. Α. Ε. Θ.

Κινικλῆ *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε τουρκικὸν χωρίον ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ Σηλυβρίας - Τυρολόης Ἐρημωθέν, ἐγένετο ἀγροκήπιον καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τοῦ χωρίου Κερμένη (Κρυμμένη). Ε. Σ. Σ

κινικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδραρωματικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

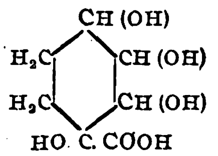

ἁπαντῶν εἰς τοὺς φλοιοὺς τῆς κίνας, εἰς τὰ φύλλα τῶν σακχαροτεύτλων, εἰς τὰ σπέρματα τοῦ καφὲ κλπ. Εἶναι ἀριστεροστρόφον καὶ τήκεται εἰς 161°,6. Χρησιμοποιεῖται ὀλίγον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Σ. Γ.

κινίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{20}H_{24}N_2O_2$, ἀπομονωθὲν καὶ ἀποδειχθὲν ὡς τὸ κύριον δραστικὸν συστατικὸν τοῦ φλοιοῦ τῆς κίνας ὑπὸ τῶν Pelletier καὶ Caventon τῷ 1820. Κρυσταλλοῦται μετὰ τριῶν μορίων ὕδατος καὶ τήκεται ἄνυδρος εἰς 173°. Χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ὑπὸ τὴν μορφὴν ἁλάτων καὶ ἄλλων αὐτῆς παραγώγων ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Σ. Γ.

— *[Φαρμ. Χημ.]* Ἡ *κινίνη* (chininum, quinine) εἶναι τὸ κυριώτερον τῶν ἀλκαλοειδῶν τῶν φλοιῶν τῆς κίνας, ἀποτελεῖ δὲ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν διαφόρων ἁλάτων αὐτῆς ἓν ἀπὸ τὰ κοινότερα καὶ σπουδαιότερα συνάμα μέσα τῆς θεραπευτικῆς. Ἡ κινίνη ἀνεκαλύφθη τῷ 1811 ὑπὸ τοῦ Πορτογάλου χημικοῦ Gomez, καὶ ἀπεχωρίσθη μετὰ τῆς *κιγχονίνης* ὑπὸ τῶν Γάλλων χημικῶν Pelletier καὶ Caventon (1820). Εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς κινίνης εἶχον προηγουμένως ἀσχοληθῆ καὶ οἱ Vauquelin (1809) καὶ Pfaff (1814). Ἡ ἑκατοστιαία σύνθεσις τῆς κινίνης ἀνευρέθη τῷ 1838 ὑπὸ τοῦ Liebig, ὅστις καθώρισε δι' αὐτὴν τὸν τύπον $C_{10}H_{12}NO$. Ὁ τύπος οὗτος μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Regault (1838) εἰς $C_{20}H_{24}N_2O_2$. Εἰς νεωτέραν ἐποχὴν ἡ κινίνη καὶ τὰ ἀλκαλοειδῆ τῆς κίνας ἐμελετήθησαν ὑπὸ τῶν Hesse, Kraup, Königs, Comstock, Lippmann, Rabe, Kaufmann καὶ ἄλλων ἐρευνητῶν διεξοδικῶς. Εἰς τοὺς φλοιοὺς τῆς κίνας ἀπαντᾷ ἡ κινίνη μετὰ τῆς κιγχονίνης καὶ ἄλλων ἀλκαλοειδῶν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἁλάτων τοῦ κινοδεψικοῦ καὶ κινικοῦ ὀξέος. Πρὸς παρασκευὴν τῆς ἐλευθέρας κινίνης χρησιμεύει ἡ θειικὴ κινίνη, ἡ σχετικῶς κεκαθαρμένη, ἥτις παρασκευάζεται συνήθως ἀμέσως ἐκ τῶν φλοιῶν τῆς κίνας.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ κόνις τῶν φλοιῶν τῆς κίνας κατεργάζεται δι' ὕδατος ὀξινισθέντος διὰ θειικοῦ ὀξέος καὶ τὸ διάλυμα μείγνυται μετὰ περισσείας ἀμμωνίας, ὅτε ἀποχωρίζεται λευκὸν τυρῶδες ἵζημα ἐξ ἀνύδρου κινίνης, ἥτις κατόπιν μεταπίπτει εἰς τὸν κρυσταλλικὸν αὐτῆς ὑδρίτην. Οὗτος συλλέγεται, πλύνεται διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν ἀμμωνιακῶν ἁλάτων, καὶ ξηραίνεται εἰς χῶρον σκοτεινὸν εἰς θερμοκρασίαν οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 30°. Ἡ κινίνη δύναται νὰ παρασκευασθῇ ἐπίσης διὰ κατεργασίας τῶν φλοιῶν τῆς κίνας, μετὰ τὴν κονιοποίησίν των, παρουσίᾳ ἀσβεστίου γάλακτος καὶ παραφφινελαίου δι' ἀλκοόλης. Ἡ ἀλκοόλη, κατεργαζομένη εἶτα δι' ὕδατος ὀξινισθέντος διὰ θειικοῦ ὀξέος, δίδει ὑδατικὸν διάλυμα, ὅπερ ἐξουδετερούμενον διὰ δισανθρακικοῦ νατρίου καθιζάνει ἀκάθαρτον κινίνην. Αὕτη παραλαμβάνεται δι' αἰθέρος, ἀφοῦ καθαρθῇ δι' ἐπανειλημμένων καθιζήσεων. Ἡ οὕτω ληφθεῖσα ἄνυδρος κινίνη: $C_{20}H_{24}N_2O_2+3H_2O$, ἀποτελεῖ κόνιν λευκήν, κρυσταλλικήν, ἐξανθίζουσαν εἰς τὸν ἀέρα, γεύσεως λίαν πικρᾶς. Δι' ἀνακρυσταλλώσεως ἐξ ἀλκοόλης ἢ διὰ μακρᾶς ψύξεως κεκορεσμένου διαλύματος κινίνης, λαμβάνονται μεταξόστιλπνοι βελόναι. Ὑπεράνω θειικοῦ ὀξέος ἡ ἔνυδρος κινίνη χάνει δύο μόρια ἐκ τοῦ ὕδατός της, τὸ ὑπολειπόμενον δὲ τρίτον μόριον ὕδατος ἐκφεύγει, ἐὰν θερμανθῇ αὕτη εἰς 100°. Ἡ ἔνυδρος κινίνη τήκεται εἰς 37°, θερμαινομένη δὲ περαιτέρω καθίσταται ἐκ νέου στερεὰ καὶ ρευστοποιεῖται πάλιν εἰς 174°,6, ἔνθα δηλαδὴ κεῖται τὸ σημεῖον τήξεως ἀνύδρου κινίνης. Εἰς τὰς ἀνωτέρας θερμοκρασίας ἀποσυντίθεται, ἀποχωριζομένου σπογγώδους δυσκαύστου ἄνθρακος. Ἡ ἔνυδρος κινίνη διαλύεται εἰς 1670 μ. ὕδατος, ἡ δὲ ἄνυδρος εἰς 1960 μ. Προσθήκη ἀμμωνίας αὐξάνεται ἡ διαλυτότης αὐτῆς ἐν ὕδατι, τῇ προσθήκῃ ὅμως καυστικῶν ἀλκαλίων ἐλαττοῦται. Ἡ ἐλευθέρα κινίνη εἶναι εὐδιάλυτος εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ μέσα: αἰθέρα, χλωροφόρμιον, ἀλκοόλην κλπ. Τὰ διαλύματα τῆς κινίνης ἐντὸς τῶν ὀξυγονούχων ἀνοργάνων καὶ ὀργανικῶν ὀξέων, ὡς εἶναι τὸ θειικόν, τὸ φωσφορικόν, τὸ βενζοϊκόν, τὸ σαλικυλικὸν κλπ. ὀξέα, φθορίζουσιν. Ὁ φθορισμὸς οὗτος ἐξαφανίζεται προσθήκῃ χλωριούχου ὕδατος καὶ ἀλογονικῶν ὀξέων. Τὰ διαλύματα τῆς κινίνης εἶναι πάντοτε ἀριστεροστροφα. Μετὰ τῶν διαφόρων ὀξέων σχηματίζει ἡ κινίνη ἅλατα δίδοντα ἀντίδρασιν οὐδετέραν ἢ ὄξινον· τὸ οὐδέτερον θειικὸν ἅλας τῆς κινίνης περιέχει 59 %, τὸ οὐδέτερον ὑδροχλωρικὸν ἅλας 73 %, τὸ βασικὸν ὑδροχλωρικὸν 81 %, τὸ μετὰ τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος 68 %.

Ἡ κινίνη παρέχει τὰς ἀκολούθους ἀντιδράσεις: Διὰ χλωριούχου ὕδατος ἀπῃωρημένη ἐν ὕδατι χρωματίζεται καρμινέρυθρος, εἶτα ἰώδης καὶ τέλος ἀποβάλλεται μᾶζα γλισχραματώδης ἐρυθρωπή. Διαλυομένη ἡ κινίνη εἰς ἀραιὸν ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ δίδει διάλυμα χρωματιζόμενον σμαραγδοπράσινον διὰ χλωριούχου ὕδατος καὶ ἀμμωνίας, ἤτοι δίδει τὴν ἀντίδρασιν τῆς θαλλιοκινίνης. Ἡ χροιὰ αὕτη μεταπίπτει εἰς κυανῆν, ἐὰν ἐξουδετερωθῇ τὸ διάλυμα δι' ὀξέος, καὶ εἰς ἐρυθράν, ἐὰν προστεθῇ περίσσεια τοῦ ἀντιδραστηρίου. Λίαν ἀραιὸν διάλυμα κινίνης, προσθήκῃ διαδοχικῶς βρωμιούχου ὕδατος, κυανιούχου ὑδραργύρου καὶ ὀλίγου ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, χρωματίζεται ἐρυθρόν. Διάλυμα κινίνης εἰς λίαν ἀραιὸν θειικὸν ὀξὺ ἀποβάλλει πρασινωπὸν κρυσταλλικὸν ἵζημα ἐξ ἠπατίτου τῇ προσθήκῃ βάμματος ἰωδίου. Ἡ κινίνη τηκομένη μετὰ καυστικοῦ κάλεως δίδει πράσινον τῆγμα, ἐνῷ ἡ κοκαΐνη ἐξεργαζομένη ὁμοίως δίδει πρασινωπὸν τῆγμα, ἡ κιγχονίνη πρασινωπὸν καὶ ἡ θηβαΐνη πράσινον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύνταξιν τῆς κινίνης ἐγένοντο πολυάριθμοι ἔρευναι καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, σκοποῦσαι κυρίως τὴν τεχνητὴν παρασκευὴν τῆς κινίνης, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἔφθασαν τὰ ἐπιθυμητὰ ἀποτελέσματα. Ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν προϊόντων τῆς μετατροπῆς τῆς κινίνης, ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς κατὰ τὴν ὀξείδωσιν, ἔναντι ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἀκετυλοχλωριδίου, κατὰ τὴν θέρμανσιν μετὰ καυστικῶν ἀλκαλίων, ὡς καὶ ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς κινίνης καὶ ἀποκιγχόνης, προκύπτει, ὅτι εἰς τὸ μόριον τῆς κινίνης ὑπάρχει ταυτοχρόνως πυρὴν κινολίνης καὶ ὑδρογονωμένος πυριδινοπυρὴν περιέχων τὴν ὁμάδα $-CH_2-CH_2-$ εἰς τὴν παράθεσιν (πυρὴν τῆς κινουκλιδίνης). Ἀμφότεροι οἱ πυρῆνες κατὰ τὸν Rabe συγκρατοῦνται διὰ δευτεροταγοῦς ἀλκοολικῆς ὁμάδος $>CH.OH$, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς μετατροπῆς τῆς κινίνης διὰ προσεκτικῆς ὀξειδώσεως εἰς κινινοειδῆ κινινόνην. Ἡ κινίνη περιέχει μίαν ὑδροξυλικὴν καὶ μίαν μεθοξυλικὴν ὁμάδα OCH_3. Κινίνη καὶ κινινόνη περιέχουν τὸν αὐτὸν κινουκλιδινικὸν πυρῆνα:

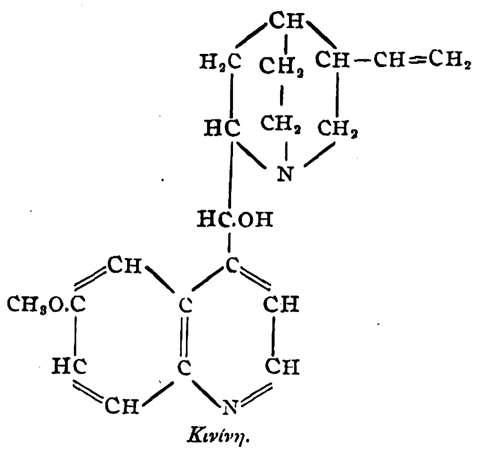

Κινίνη.

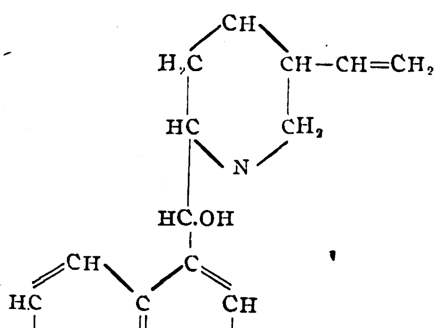

Κιγχονίνη.

Ἡ κινίνη εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται εἰς δόσεις πλειστάκις τῆς ἡμέρας εἰς καταπότια ἢ εἰς διαλύματα ὑδατικά, ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ ἀντιφλογιστικὸν φάρμακον καὶ ὡς ἀντιπεριοδικόν. Λόγῳ τῶν παρασιτοκτόνων ἰδιοτήτων αὐτῆς παραγγέλλε-

Digitized by Google

ται εἰδικῶς κατὰ τῆς ἑλονοσίας, ἐπὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, γρίππης, μολυσματικῶν παθήσεων, νευρικῆς καταπτώσεως, κατὰ τῶν ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων, τῶν δυσκόλων τοκετῶν, τοῦ καρκίνου, τῶν ἐμμηνορραγιῶν. Ἡ κινίνη δύναται νὰ παραγγελθῇ καὶ εἰς ὑποδερμικὰς ἐνέσεις. Μεγάλην ἐφαρμογὴν εὑρίσκει κυρίως ἡ κινίνη ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν διαφόρων αὐτῆς ἁλάτων. Ἡ κινίνη εὐκόλως ἀπορροφουμένη ὑπὸ τῶν βλεννομεμβρανῶν τῶν ὑποδορίων ἱστῶν καὶ τῶν πληγῶν διαλύεται εἰς τὸν στόμαχον, δίδουσα, παρουσίᾳ τῶν γαστρικῶν ὀξέων, βασικὰ ἅλατα. Ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ ἀποβάλλεται μερικῶς ὡς εἶναι διὰ τῶν οὔρων ἢ καὶ ὡς κινιδίνη καὶ διυδροξυκινιδίνη, ἡ ἀποβολὴ ὅμως αὕτη γίνεται λίαν βραδέως εἰς τοὺς πυρέσσοντας, ἤτοι μεταξὺ τῆς ἑβδόμης ὥρας καὶ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας μετὰ τὴν ἀπορρόφησίν της. Ἡ κινίνη ἐρεθίζει τὰς βλεννομεμβράνας τοῦ στομάχου, τοῦ ἐντέρου καὶ τοῦ ἀπευθυσμένου, προκαλοῦσα ὑπερέκκρισιν, ἥτις διευκολύνει τὰς βραδείας πέψεις τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν.

Ἡ κινίνη δρᾷ καὶ ὡς ἤπιον καθαρτικόν, εἰς μεγάλας δὲ δόσεις καὶ ὡς στυπτικὸν τοῦ ἐντέρου, αὐξάνουσα τὴν ἔκκρισιν τῆς χολῆς. Αὐξάνει τὸ ποσὸν τῆς ἰνικῆς τοῦ αἵματος, ἐλαττοῖ ὅμως τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Εἰς τὸν ὑγιᾶ ἄνθρωπον προκαλεῖ ἐλαφρὰν αὔξησιν τῶν παλμῶν καὶ ὕψωσιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, εἰς μεγάλας ὅμως δόσεις δρᾷ ἀντιστρόφως. Εἰς τοὺς πυρέσσοντας ἀσκεῖ δρᾶσιν ἀνακουφιστικὴν ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Εἰς κανονικὰς δόσεις δὲν ἐπηρεάζει τὴν ἀναπνοήν, εἰς μεγάλας ὅμως δόσεις ἐπιβραδύνει αὐτήν. Ἐλαττοῖ ἀντιθέτως τὴν οὐρίαν καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον διὰ τῶν οὔρων ἄζωτον, λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπορροφῇ πολὺ ὀξυγόνον. Εἰς κανονικὰς δόσεις διεγείρει τὸ νευρικὸν σύστημα, εἰς μεγάλας ὅμως δόσεις τὸ ἀναισθητεῖ. Εἰς πολὺ μεγάλας δόσεις προκαλεῖ ναυτίας, ἐμέτους, βόμβους τῶν ὤτων, ἐγκεφαλικὰς διαταραχάς, κινινικὴν μέθην, σπασμούς, αἱματουρίαν καὶ θάνατον ἐξ ἀσφυξίας. Ἡ κινίνη καὶ τὰ ἅλατα αὐτῆς οὐδέποτε παραγγέλλονται μετὰ ταννίνης, ἰωδιούχων, ὀπιούχων, δακτυλίτιδος, εὐθαλείας κτλ. Ἐπίσης εἰς τὰς γυναῖκας δὲν δίδεται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμμήνου ρύσεως. Ὡς ἀντίδοτα κατὰ τὴν διὰ κινίνης δηλητηρίασιν χορηγοῦνται: ἀλκάλια, βρωμιοῦχα, ἰωδιοῦχα, φωσφορικὸν ὕδωρ δαφνοκεράσου, ὀξικὸν ἀμμώνιον, βενζοϊκὸν νάτριον, καφεΐνη, ταννίνη, σιρόπιον ἰωδιούχου σιδήρου, βάμμα ἀψίνθου, ἀντιπυρίνη, σαλικυλικὸν νάτριον, ἐμετικὰ διάφορα, ἀτροπίνη. Ἡ καθαρότης τῆς κινίνης καταφαίνεται ἐκ τοῦ λευκοῦ χρώματος αὐτῆς, τῆς διαλυτότητός της εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα, ἀραιὰ ὀξέα, τῆς ἄνευ ὑπολείμματος καύσεως. Τὰ διαλύματα τῆς κινίνης πρέπει νὰ εἶναι ἄχροα. Διὰ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἡ κινίνη δὲν χρωματίζεται ἢ ἐλάχιστα μόνον ὠχροκιτρίνη (ξένα ἀλκαλοειδῆ, σάκχαρον κλπ.). Θερμαινομένη μετ' ἀσβεστίου γάλακτος δὲν πρέπει νὰ ἀναδίδῃ ὀσμὴν ἀμμωνίας (ἀμμωνιακὰ ἅλατα). Ἡ ἀπουσία ἄλλων ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας, ὡς κιγχονίνης, κινιδίνης κλπ., γίνεται δι' ἐξουδετερώσεως ἀκριβῶς τοῦ ἀλκοολικοῦ διαλύματος τῆς κινίνης διὰ θειικοῦ ὀξέος, ἐξατμίσεως καὶ ἐλέγχου τῆς σχηματισθείσης θειικῆς κινίνης.

Ἅλατα τῆς κινίνης. Ἡ κινίνη ἑνοῦται μὲ ἓν ἢ δύο μόρια μονοβασικῶν ὀξέων πρὸς καλῶς χαρακτηριζόμενα, κατὰ τὸ πλεῖστον εὐκρυστάλλωτα ἅλατα, οὕτως ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κινίνη ὡς μονοσθενὴς ἢ δισθενὴς βάσις. Συνήθως λαμβάνεται ὡς δισθενής. Αἱ ἑνώσεις αὐτῆς ἐξ 1 μορίου βάσεως καὶ 1 μορίου μονοβασικοῦ ὀξέος ἢ 2 μορίων βάσεως καὶ 1 μορίου διβασικοῦ ὀξέος ἀναφέρονται ὡς οὐδέτεραι. Ἀπ' ἐναντίας αἱ ἑνώσεις 1 μ. βάσεως καὶ 2 μ. διβασικοῦ ὀξέος ἢ 1 μ. διβασικοῦ ὀξέος θεωροῦνται ὡς ὄξινοι· οὕτω π. χ. ἔχομεν:

$C_{20}H_{24}N_2O_2$, HCl, οὐδετέρα ὑδροχλωρικὴ κινίνη
$C_{20}H_{24}N_2O_2$ 2HCl, ὄξινος ὑδροχλωρικὴ κινίνη
$(C_{20}H_{24}N_2O_2)_2 . H_2SO_4$, οὐδετέρα θειικὴ κινίνη
$C_{20}H_{24}N_2O_2 . H_2SO_4$, ὄξινος θειικὴ κινίνη.

Εἰς τὴν ὀνοματολογίαν τῶν ἁλάτων τῆς κινίνης ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Γάλλων συγγραφέων, καθόσον οἱ Γάλλοι παραδέχονται τὴν κινίνην ὡς δισθενῆ βάσιν, οἱ δὲ Γερμανοὶ ὡς μονοσθενῆ· ὡς ἐκ τούτου καὶ τὸ οὐδέτερον ἅλας τῆς κινίνης τῶν Γερμανῶν εἶναι τὸ βασικὸν τῆς κινίνης ἅλας τῶν Γάλλων καὶ τὸ ὄξινον ἅλας τῶν Γερμανῶν εἶναι τὸ οὐδέτερον τῶν Γάλλων. Τὰ πλεῖστα τῶν οὐδετέρων ἁλάτων τῆς κινίνης εἶναι δυσδιάλυτα εἰς ὕδωρ, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας τὰ ὄξινα εἶναι διαλυτά. Τὰ διαλύματα τῶν ἁλάτων τῆς κινίνης στρέφουν τὸ πεπολωμένον φῶς ἀριστερά, ἔχουν ἰσχυρῶς πικρὰν γεῦσιν καὶ δεικνύουν μερικῶς ἰσχυρὸν ἰώδη φθορισμόν. Ἀμμωνία, καυστικὰ καὶ ἀνθρακικὰ ἀλκάλια ἐλευθεροῦσιν ἐκ τῶν διαλυμάτων τῶν ἁλάτων τῆς κινίνης τὴν ἐλευθέραν βάσιν ὡς μᾶζαν λευκήν, τυρώδη, κρυσταλλουμένην βραδέως. Φωσφορομολυβδαινικὸν ὀξύ, φωσφοροβολφραμικὸν ὀξύ, δεψικὸν ὀξύ, ὑδραργυροϊωδιοῦχον κάλιον, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον καὶ ἰωδιοῦχον κάλιον μετ' ἰωδιούχου βισμουθίου καθιζάνουν ἐξ ἀραιῶν διαλυμάτων τὰ ἅλατα τῆς κινίνης. Τὰ κυριώτερα τῶν ἁλάτων τῆς κινίνης εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Κινίνη ἀρσενικικὴ (Chininum arsenicicum). Ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν
$[C_{20}H_{24}N_2O_2]_2 . H_3AsO_4 + 8H_2O$. Ἄχροοι πρισματικοὶ κρύσταλλοι, εὐδιάλυτοι εἰς θερμὸν ὕδωρ. Ἀνεγράφη ἐπὶ χρονίων ἑλωδῶν πυρετῶν.

Κινίνη ἀνθρακική· βλ. *ἀριστοκινίνη*.

Κινίνη βαλεριανική· βλ. *βαλεριανικὴ κινίνη*.

Κινίνη γαλακτικὴ (Chininum lacticum). Ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{20}H_{24}N_2O_2 . CH_3CH(OH).COOH$. Ἄχροοι πρισματικαὶ βελόναι, ὅμοιαι πρὸς τὴν θειικὴν κινίνην, εὐδιάλυτοι εἰς ἀλκοόλην. Ἡ γαλακτικὴ κινίνη δὲν παρουσιάζει τὴν φαρμακολογικὴν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν προϋποθέτει ἡ εἰς κινίνην περιεκτικότης αὐτῆς. Χορηγεῖται ἐπὶ διαλειπόντων πυρετῶν τῶν παίδων, ὡς καὶ ἐπὶ ἑλονοσίας, ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑποθέτων καὶ εἰς σιρόπιον.

Κινίνη γλυκεριινοφωσφορικὴ (Chininum glycerinophosphoricum). Λεπταί, λευκαί, κρυσταλλικαὶ βελόναι, ὁμοιάζουσαι πρὸς τὴν συνήθη θειικὴν κινίνην, διαλυταὶ εἰς 200 μ. ψυχροῦ ὕδατος καὶ 100 μ. ζέοντος ὕδατος καὶ εἰς 40 μ. ἀλκοόλης. Τὸ ἅλας τοῦτο τῆς κινίνης ἐκλήθη καὶ *κινευρίνη*. Ἀνεγράφη ἐπὶ ἑλονοσίας μετὰ βαθείας ὀργανικῆς ἐξαντλήσεως καὶ ἀναιμίας, ὡς ἀντινευραλγικὸν καὶ ὡς ἀντιπεριοδικόν.

Κινίνη διθειική· βλ. κατωτ. *κινίνη θειική*.

Κινίνη δισυδροβρωμική· βλ. κατωτ. *ὑδροβρωμικὴ κινίνη*.

Κινίνη δισυδροχλωρική· βλ. κατωτ. *ὑδροχλωρικὴ κινίνη*

Κινίνη θειική. Μετὰ τοῦ θειικοῦ ὀξέος εἶναι δύο ἅλατα γνωστὰ τῆς κινίνης, ἡ καλουμένη *θειικὴ βασικὴ κινίνη* (Chininum sulfuricum basicum) καὶ ἡ *διθειικὴ κινίνη* (Chininum bisulfuricum). Ἡ πρώτη ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν

$$(C_{20}H_{24}N_2O_2)_2 \; H_2SO_4 + 8H_2O.$$

Ἡ θειικὴ κινίνη ἀποτελεῖ καὶ τὴν βάσιν, ἐξ ἧς λαμβάνεται τὸ ἐλεύθερον ἀλκαλοειδές, παρασκευάζεται δὲ αὕτη εἰς εἰδικὰ ἐργοστάσια ἐπὶ τῇ βάσει κοινῶν μεθόδων, τηρουμένων εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτῶν μυστικῶν, ἐκ τοῦ ἀρχικῶς δὲ λαμβανομένου ἀκαθάρτου θειικοῦ ἅλατος λαμβάνεται εἶτα τὸ καθαρὸν τοιοῦτον. Ἡ καθαρὰ θειικὴ κινίνη ἀποτελεῖ λευκάς, λεπτὰς μεταξοστίλπνους βελόνας· εἶναι ἄοσμος, πικρᾶς γεύσεως, διαλύεται εἰς 800 μ. ὕδατος 15° καὶ εἰς 25 μ. ζέοντος ὕδατος, εἰς 90 μ. ψυχρᾶς καὶ 6 μ. ζεούσης ἀλκοόλης καὶ περιέχει 72.81 % κινίνης. Ἡ προσθήκη ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος ἢ τρυγικοῦ ὀξέος αὐξάνει τὴν διαλυτότητα τῆς θειικῆς κινίνης εἰς ὕδωρ. Ἐν τῷ ἀέρι ταχέως ἐξανθεῖ ἡ θειικὴ κινίνη, ἀποδίδουσα, ὅταν παραμείνῃ ἐπὶ μακρόν, 6 μόρια ὕδατος. Ἡ τελικῶς ξηρανθεῖσα θειικὴ κινίνη, ἀφιεμένη εἰς τὸν ἀέρα, προσλαμβάνει ὕδωρ ἀνταποκρινόμενον πρὸς ποσὸν 2 μορίων. Δέον νὰ φυλάσσηται ἐντὸς καλῶς κεκλεισμένων δοχείων εἰς τόπον σκοτεινόν. Ἡ δοκιμασία τῆς θειικῆς κινίνης ἀφορᾷ: 1) ἐὰν τὸ σκεύασμα εἶναι θειικὴ κινίνη, 2) ἐὰν εἶναι ἀμειγὲς διαφόρων προσμειγμάτων, 3) ἐὰν περιέχῃ ποσὸν ὕδατος εὑρισκόμενον ἐντὸς τῶν ἀνεκτῶν ὁρίων, καὶ 4) ἐὰν τὰ δευτερεύοντα ἀλκαλοειδῆ τῆς κίνας, τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτήν, εὑρίσκωνται ἐντὸς τῶν ἀνεκτῶν ὁρίων. Κατὰ τὴν ἐπίσημον δοκιμασίαν, τὴν ἀναγραφομένην εἰς τὴν ἑλληνικὴν φαρμακοποιίαν, δέον: 1) 1 γρ. θειικῆς κινίνης νὰ διαλύεται τελείως εἰς θερμοκρασίαν 40—50° εἰς 7 κ. ἐκ. μείγματος 2 ὄγκων χλωροφορμίου καὶ 1 ὄγκου ἀπολύτου ἀλκοόλης. Μετὰ τὴν βραδεῖαν ψῦξιν δέον τὸ διάλυμα νὰ εἶναι διαυγές. 2) Θερμαινομένη ἡ θειικὴ κινίνη εἰς 100° ἐπὶ δίωρον, πρέπει νὰ χάνῃ 14.5—16.2 % ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ βάρους της· εἰς ἐξανθῆσαν προϊὸν δύναται ἡ ἀπώλεια νὰ φθάσῃ ἕως 2 %. 3) 5 γρ. τῆς ξηρανθείσης εἰς 100° θειικῆς κινίνης μείγνυνται μετὰ 200 κ. ἐκ. θερμοῦ ὕδατος, τὸ δὲ μεῖγμα ἀναταρασσόμενον ἀφίεται πρὸς ψῦξιν· ἀποχωρίζονται οἱ κρύσταλλοι διὰ διηθήσεως ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ καὶ τὸ διήθημα συμπυκνοῦται μέχρις ὄγκου 10 κ. ἐκ.· ψύχεται εἶτα καὶ διηθεῖται πάλιν ἀπὸ τῶν ἀποβληθέντων κρυστάλλων. Τὸ τελευταῖον διήθημα ἐξατμίζεται εἰς προζυγισθὲν χωνευτήριον καὶ τὸ ὑπόλειμμα μετὰ τὴν πύρωσιν ζυγίζεται. Τὸ βάρος τῆς τέφρας δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 0.16 %. 4) Δοκιμασία κατὰ Kerner. 2 γρ. κινίνης θερμαίνονται εἰς 50° μέχρις ἐξανθήσεως καὶ φέρονται εἰς δοκιμαστικὸν σωλῆνα, εἰς τὸν ὁποῖον προστίθενται 20 κ. ἐκ. ὕδατος, ὁ δὲ σωλὴν θερμαίνεται εἰς ἀτμόλουτρον εἰς 50—60°. Μετὰ τὴν ψῦξιν διηθεῖται τὸ περιεχόμενον τοῦ σωλῆνος διὰ λινοῦ ὑφάσματος 10 τετρ. ἑκτσμ. καὶ τὸ διήθημα ἐπαναδιηθεῖται δι' ἠθμοῦ χαρτίνου 7 τετρ. ἑκτμ., λαμβάνονται δὲ ἐκ τοῦ διηθήματος 5 κ. ἐκ. Εἰς τὸ διήθημα τοῦτο προστίθενται ταχέως 7 κ. ἑκσμ. ἀμμωνίας εἰδικοῦ βάρους 0,96 (10 %) θερμοκρασίας 15° καὶ τὰ ὑγρὰ μείγνυνται ἠρέμως, ἕως οὗ προκύψῃ διαυγὲς ὑγρὸν *(κιγχονιδίνη, κιγχονίνη, κινιδίνη)*. Ἡ θειικὴ κινίνη ἀνταποκρίνεται εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τῆς χρήσεως τῆς κινίνης. Χορηγεῖται ὡς ἀντιπυρετικόν, ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τῆς γρίππης, ὡς ἀντιπεριοδικόν, ἐφάνη δὲ ὠφέλιμον καὶ ἐπὶ τῆς ἐξοφθάλμου βρογχοκήλης. Εὔχρηστος μορφὴ τῆς θειικῆς κινίνης εἶναι τὰ σακχαρόπηκτα τῆς διθειικῆς κινίνης τοῦ κράτους. Ἰδιάζουσαν σημασίαν παρουσιάζει ἡ κινίνη ὡς φάρμακον προφυλακτικὸν κατὰ τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν εἰς τοὺς κατοικοῦντας ἑλειογενεῖς περιοχάς. Ἡ διθειικὴ κινίνη:

$$C_{20}H_{24}N_2O_2 . H_2SO_4$$

ἀποτελεῖ στιλπνὰ πρίσματα διαλυτὰ εἰς 11 μ. ὕδατος καὶ 32 μ. ἀλκοόλης. Ἀναγράφεται εἰς ὅσας ἐνδείξεις καὶ ἡ θειική, παρουσιάζει ὅμως μικροτέραν δρᾶσιν, ὡς περιέχουσα καὶ μικρότερον ποσὸν ἀλκαλοειδοῦς. 8 μ. διθειικῆς κινίνης ἰσοδυναμοῦν πρὸς 10 μ. θειικῆς. Αἱ ἐνέσεις τῆς διθειικῆς κινίνης εἶναι ἀλγειναί, διὸ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν προτιμᾶται ἡ ὑδροχλωρική. Διάφορα μικρὰ ἐργοστάσια φαρμακευτικῶν προϊόντων, ἀγοράζοντα τὴν θειικὴν κινίνην, μετατρέπουσιν αὐτὴν εἰς διθειικήν.

Κινίνη σαλικυλικὴ (Chininum salicylicum). Ἕνωσις τοῦ τύπου:

$$C_{20}H_{24}N_2O_2 . C_6H_4(OH)COOH + \tfrac{1}{2} H_2O.$$

Ἄχροοι, ἐλαφρῶς βελονοειδεῖς κρύσταλλοι, ὀλίγον ἐρυθρωποί, περιέχοντες 68,79% κινίνης. Ἀνεγράφη ὡς ἀντιπυρετικὸν εἰς μολυσματικὰς νόσους καὶ ἐπὶ ρευματισμῶν καὶ ἰσχιαλγίας.

Κινίνη ἰωδικὴ (Chininum jodicum). Ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{20}H_{24}N_2O_2 . HJO_3$, ἀποτελοῦσα λευκοὺς κρυστάλλους.

Κινίνη κιτρικὴ (Chininum citricum). Ἕνωσις τοῦ τύπου: $(C_{20}H_{24}N_2O_2)_2 C_6H_8O_7 + 7H_2O$. Λευκοὶ βελονοειδεῖς κρύσταλλοι, διαλυτοὶ εἰς 900 μ. ψυχροῦ καὶ 30 μ. ζέοντος ὕδατος καὶ 45 μ. ψυχρᾶς καὶ 3 μ. ζεούσης ἀλκοόλης. Ἀνεγράφη ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ τονωτικὸν φάρμακον.

Κινίνη ταννικὴ (Chininum tannicum). Παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Pelletier καὶ Caventou. Κόνις κιτρινόλευκος, ἄμορφος, ἀσθενῶς πικρᾶς γεύσεως. Ἀνεγράφη ἐπὶ χρονίων διαρροιῶν, κατὰ τῆς λευκωματουρίας καὶ κατὰ τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν. Ἡ ταννικὴ κινίνη χορηγεῖται κυρίως ὅπου ἐπιζητεῖται ταχεῖα δρᾶσις τῆς κινίνης.

Κινίνη ὑδροβρωμικὴ (Chininum hydrobromicum). Ἕνωσις τοῦ τύπου: $C_{20}H_{24}N_2O_2 . HB_2 + H_2O$. Λεπτή, ἄχρους, ἰσχυρῶς πικρᾶς γεύσεως, διαλύεται εἰς 60 μ. ψυχροῦ καὶ 1 μ. ζέοντος ὕδατος. Χορηγεῖται εἰς τὰς αὐτὰς δόσεις καὶ ἔχει τὰς αὐτὰς ἐνδείξεις ἃς καὶ ἡ θειικὴ κινίνη. Τὸ ὑδροβρωμικὸν ὀξὺ τοῦ ἅλατος τούτου τῆς κινίνης εἶναι μᾶλλον ἀνεκτὸν ὑπὸ τοῦ στομάχου ἀπὸ τὸ θειικὸν ὀξὺ τῆς θειικῆς κινίνης. Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω μεθ' ὑδροβρωμίου ἅλατος τῆς κινίνης, ὑπάρχει ἔτι καὶ ἡ δισυδροβρωμικὴ (Chininum bihydrobromicum):

$C_{20}H_{24}N_2O_2 + 2HB_2 + 3H_2O$. Ἄχροα πρίσματα διαλυτὰ εἰς 7 μ. ψυχροῦ ὕδατος. Παραγγέλλεται ὅπου καὶ τὸ ἀνωτέρω ἅλας.

Κινίνη ὑδροχλωρικὴ (Chininum hydrochloricum). Μεθ' ὑδροχλωρίου εἶναι δύο ἅλατα: ἡ βασικὴ *ὑδροχλωρικὴ κινίνη*, ἥτις ἀποτελεῖ λευκοὺς μεταξοστίλπνους βελονοειδεῖς κρυστάλλους, μὴ ἀλλοιουμένους εἰς συνήθη θερμοκρασίαν καὶ περιέχοντας 81.72 % κινίνης, 9.2 % ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ 9,08 % κρυσταλλικοῦ ὕδατος, καὶ ἡ *δισυδροχλωρικὴ κινίνη* (Chininum bihydrochloricum). Μικροὶ ἄχροοι πρισματικοὶ κρύσταλλοι, διαλυτοὶ εἰς 0,7 μ. ὕδατος, εὐδιάλυτοι εἰς ἀλκοόλην. Τὸ ὑδατικὸν διάλυμά της παρουσιάζει ὄξινον ἀντίδρασιν. Ἡ ὑδροχλωρικὴ κινίνη ἀναγράφεται ὅπου καὶ ἡ θειική, προτιμᾶται δὲ τῆς τελευταίας ταύτης, λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχει μεγαλυτέραν περιεκτικότητα εἰς κινίνην καὶ εἶναι πλέον εὐδιάλυτος.

Κινίνη τοῦ κράτους. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ΓΝΣΒ΄ τὸ κράτος προμηθεύει καὶ πωλεῖ τὰ ἑπόμενα εἴδη κινίνης: α΄) Σακχαρόπηκτα ἐντὸς ὑαλίνων σωληναρίων. Πέντε τοιαῦτα σωληνάρια φέρονται ἐντὸς τετραγώνου κυτίου. β΄) Σακχαρόπηκτα ἀνὰ πεντήκοντα ἐντὸς στρογγύλου κυτίου. γ΄) Ἀπεστειρωμέναι φύσιγγες ὑδροχλωρικῆς κινίνης μετ' αἰθυλικῆς οὐρεθάνης, συμφώνως πρὸς τὴν συνταγὴν τοῦ καθηγητοῦ Gaglio, περιέχουσαι εἰς ἕκαστον κ. ἐκ. διαλύματος ὑδροχλωρικῆς κινίνης 0,40 γρ. καὶ οὐρεθάνης 0,20. Ἕκαστον κυτίον περιέχει δέκα τοιαύτας φύσιγγας τοῦ 1 κ. ἐκ. ἢ πέντε φύσιγγας τῶν 2 κ. ἑκσμ. δ΄) Ταννικὴ κινίνη ἀναμεμειγμένη μετὰ σοκολάτας, εἰς κυτία περιέχοντα ἕκαστον δέκα διπλᾶ σοκολατίδια ταννικῆς κινίνης, παρεσκευασμένα κατὰ τὴν συνταγὴν τοῦ δρος Martinotti. Ἕκαστον διπλοῦν σοκολατίδιον περιέχει 0,85 γρ. ταννικῆς κινίνης, ἤτοι 0,30 γρ. ἀνύδρου κινίνης. Τὸ ποσὸν τῆς περιεχομένης κινίνης εἰς τὰ ἀνωτέρω σκευάσματα ἔχει ὡς ἑξῆς: 1) Διὰ τὴν θειικὴν κινίνην: Ἕκαστον σωληνάριον περιέχει 2 γρ. κινίνης, διαιρούμενα εἰς 10 δισκία ἢ σακχαρόπηκτα ἐξ 20 ἑκατοστογράμμων κινίνης ἕκαστον· ἕκαστον κυτίον πέντε σωληναρίων περιέχει 10 γρ. κινίνης· ἕκαστον κυτίον 50 σακχαροπήκτων τῶν 0,20 γρ. περιέχει 10 γρ. κινίνης. 2) Διὰ τὴν ὑδροχλω-

Digitized by Google

κὴν καὶ δισυδροχλωρικὴν κινίνην: Ἕκαστον ζακχαρόπηκτον περιέχει 0,20 γρ. κινίνης καὶ ἕκαστον σωληνάριον ἐκ 10 σακχαροπήκτων περιέχει 2 γρ. κινίνης. Ἕκαστον κυτίον ἐκ πέντε σωληναρίων περιέχει 10 γρ. κινίνης καὶ ἐκ 50 σακχαροπήκτων περιέχει ἐπίσης 10 γρ. κινίνης. Ἑκάστη φῦσιγξ τῆς ὑδροχλωρικῆς κινίνης μετὰ αἰθυλικῆς οὐρεθάνης τοῦ 1 κ. ἑκατ. περιέχει 0,40 γρ. κινίνης, τῶν 2 δὲ κ. ἑκατ. 0,80 γρ. κινίνης. 3) Διὰ τὴν ταννικὴν κινίνην: Ἕκαστον διπλοῦν σοκολατίδιον περιέχει 0,85 γρ. ταννικῆς κινίνης, ἀντιστοιχούσης πρὸς 0,30 γρ. καθαρᾶς ἀνύδρου κινίνης, καὶ ἕκαστον κυτίον ἐκ 10 σοκολατιδίων περιέχει 8 $^1/_2$ γρ. ταννικῆς κινίνης.

Διὰ τὴν δοκιμασίαν τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους προμηθευομένων ἀνωτέρω εἰδῶν τῆς κινίνης ἀναγράφονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν φαρμακοποιίαν αἱ ἐπισήμως ἐφαρμοζόμεναι μέθοδοι. Κ. Γ. Μ.

κινινικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ μεθυλαιθὴρ τοῦ π-ὀξυκιγχονινικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον

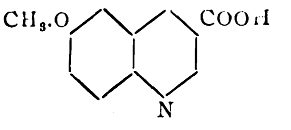

καὶ σχηματίζεται κατὰ τὴν ὀξείδωσιν τῆς κινίνης καὶ τῆς κινιδίνης. Κίτρινα πρίσματα τηκόμενα εἰς 280° μετ' ἀποσυνθέσεως. Σ. Γ.

κινινόχορτο (τό) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρυθραία τὸ κενταύριον*.

κινίτης (ὁ), ἢ *κυκλοεξανοδιόλη*-1,4 *[Ὀργ. Χημ.]*. Κυκλικὴ ἀλκοόλη τοῦ τύπου $C_6H_{10}(OH)_2$. Ἐκλήθη οὕτω, διότι δι' ὀξειδώσεως μετατρέπεται εἰς κινόνην. Λαμβάνεται εἰς δύο στερεοϊσομερεῖς μορφάς, cis καὶ trans, ἐξ ὧν ἡ πρώτη τήκεται εἰς 102° καὶ ἡ ἑτέρα εἰς 139°. Σ. Γ.

Κινκακούτζι, *ἀνάκτορον τοῦ* —. Ἰαπωνικὸν ἀνάκτορον, ἀνεγερθὲν ἐν Τόκιῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γιοσχιμιτσοῦ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Διατηρεῖται ἐν ἀρίστῃ καταστάσει, θεωρεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων ὡς πρότυπον τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀρχιτεκτονικῆς. Περιβάλλεται ὑπὸ πυκνῆς φυτείας καὶ ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων κεχωρισμένων οἰκοδομημάτων, πάντων τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἐξωτερικῶς ἐξαιρετικὴν ἁπλότητα, ἐνῷ ἀντιθέτως εἶναι ἐσωτερικῶς διακόσμητα μετ' ἀπιστεύτου χλιδῆς· αἱ ὀροφαὶ εἶναι ἐπεστρωμέναι διὰ πλακῶν ἀργύρου, τὰ δὲ ξύλινα τμήματα τῶν θυρῶν, τῶν παραθύρων καὶ τῶν ἑρμαρίων καλύπτονται ἀπὸ γλυπτὰς παραστάσεις ἀρίστης ἐκτελέσεως.

Κινκάρντιν (Kincardinshire) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Σκωτίας. Ἐμβ. 989 τ. χλμ. Κάτ. 41.500 Διαβρέχεται ὑπὸ πλείστων ποταμῶν, ἐξ ὧν κυριώτεροι: ὁ Μπάρβι (35 χλμ. μήκους) χυνόμενος εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν, ὁ Φιοῦ (35 χλμ.), ὁ Ντάϊ (25 χλμ.), ὁ Λοῦθερ (23 χλμ.) κλπ. Οἱ ποταμοὶ Ντὴ καὶ Βόρειος Ἔσκ ἀποτελοῦν συνοριακὴν γραμμήν, ὁ πρῶτος μετὰ τῆς κομιτείας Ἀμπερντὴν καὶ ὁ δεύτερος μετὰ τῆς Φόρφαρ. Εἰς τοὺς ποταμοὺς τούτους γίνεται ἄφθονος ἁλιεία, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν ἀπασχόλησιν τῶν κατοίκων μετὰ τὴν γεωργίαν, τῆς ὁποίας τὸ κέντρον εἶναι ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς κομιτείας Στονχαϊβεν. Ἡ κομιτεία ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Πικταβίας· φαίνεται δὲ ὅτι περιῆλθεν ἐπί τινα χρόνον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων. Ὑπάρχουν μάλιστα τὰ ἐρείπια στρατοπέδου, ἔνθα, κατὰ τὴν παράδοσιν, οἱ Καληδόνιοι ὑπὸ τὸν Γαλγάκον κατηυλίσθησαν πρὸ τῆς μάχης των κατὰ τοῦ Ἀγρικόλα. Αἱ σῳζόμεναι ἀρχαιότητες περιλαμβάνουν κυρίως λιθίνους κύκλους, ἕρμακας, τύμβους καὶ ὀρθίους μονολίθους. Δ. Σ. Δ.

Κίνκελ (Kinkel), **Γοδοφρεῖδος**. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1815—1882). Ἀφοσιωθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν θεολογίαν, ἐδίδαξε θρησκευτικὰ καὶ διεκρίθη ὡς εὔγλωττος κήρυξ. Ἀπομακρυνθεὶς τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἐν τέλει ἐγίνεν ἐχθρός, ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος, ἐτραυματίσθη, καί, συλληφθείς, κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμά. Ἀποδράσας, μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐδίδαξε γερμανικὴν φιλολογίαν, εἰς βόρειον Ἀμερικὴν καὶ εἰς Ζυρίχην, ὡς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε: «Ποιήματα» (1843), «Ὄθων ὁ σκοπευτής» (1846) (ἔργον ἀριθμῆσαν πλείστας ἐκδόσεις), «Ἱστορία τῶν πλαστικῶν τεχνῶν παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς» (1845), «Ὁ σιδηρουργὸς τῆς Ἀμβέρσης» (1872), «Π. Π. Ρούμπενς» (1874), «Οἱ Χριστιανοὶ ὑπήκοοι τῆς Τουρκίας ἐν Βοσνίᾳ» (1876), «Nimrod» δρᾶμα (1857) καὶ «Τανάγρα, εἰδύλλιον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα», μικρὸν ἐπικὸν ποίημα (1883). Γ. Ε. Κ.

— **Κίνκελ** (Kinkel), **Ἰωάννα**. Γερμανὶς συγγραφεύς, σύζυγος τοῦ προηγουμένου (1810—1858). Συνδυάζουσα ὀνειροπόλον χαρακτῆρα καὶ κρίσιν ὀξυτάτην, ἐξέδωκε μετὰ τοῦ συζύγου της τὰ «Διηγήματα» της (1849). Τὸ μετὰ τὸν θάνατόν της δημοσιευθὲν μυθιστόρημα «Χὰνς Ἴμπελες ἐν Λονδίνῳ» (1860, 2 τόμ.), περιέχει δριμείας σατιρικὰς εἰκόνας τῶν εἰς Ἀγγλίαν καταφυγόντων Γερμανῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ μουσικὴ της σύνθεσις «Vogelkantate» διεδόθη εὐρύτατα εἰς τὸν λαὸν καὶ αἱ «Ὀκτὼ ἐπιστολαὶ πρὸς μίαν φίλην περὶ διδασκαλίας κλειδοκυμβάλου» (1852) ἔσχον μεγάλην πρακτικὴν ἀξίαν. Γ. Ε. Κ.

Κινλοῦ *πούντα* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ Β.ΒΑ. ἄκρα τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν (Καράμπουρνα), εἰς ἣν ἀπολήγει (πλάτ. 38° 40' $^1/_2$ Β, μῆκ. 26° 29' $^1/_2$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and Gulf of Smyrna) τὸ ὄρος Μίμας. Σ. Ε. Λ.

Κίνμπεκ (Kienboeck), *φαινόμενον τοῦ* — *[Ἰατρ.]*. Ἐκλήθη οὕτω τὸ ἀκόλουθον φαινόμενον: Εἰς τὰ ὑδραεριοῦχα ἐξιδρώματα τοῦ ὑπεζωκότος, τὸ διάφραγμα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς εἰσπνοῆς ἀνυψοῦται ἐκ τοῦ πάσχοντος πλευροῦ, ἐνῷ ὑποβιβάζεται ἐκ τοῦ ὑγιοῦς πλευροῦ. Τὴν παρατήρησιν τοῦ φαινομένου τούτου εὑρίσκομεν μόνον ἐπὶ τοῦ ἀκτινοσκοπικοῦ διαφράγματος. Μ. Ν. Κ.

Κίνμπουρν (Kinburn), ἢ καὶ *Κίλμπουρν* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παραφθοραὶ τῶν τουρκικῶν ὀνομασιῶν *Κουμ-Μπουρνοῦ* καὶ *Κίλ-Μπουρνοῦ*, ἐπικρατήσασαι διεθνῶς ὡς τοπωνυμίαι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ σχηματίζοντος τὸ νοτιώτερον κέρας (πλάτ. 46°34' Β., μῆκ. 31°31' Ἀν.) τοῦ στομίου τοῦ κόλπου καὶ τῆς πόλεως τῆς *Χερσῶνος* τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀντικρύζοντος δὲ τὸ ἀκρωτήριον *Ὀτσακὼφ* (πλάτ. 46°36' Β., μῆκ. 31°33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2379: Odessa to Sebastopol). Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ὑπῆρχε φρούριον, ὅπερ ὑπῆρξε σπουδαιότατον διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ κόλπου τῆς Χερσῶνος καὶ κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1771—1774 καὶ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, καθ' ὃν (17 Ὀκτωβρίου 1855) παρεδόθη μόνον κατόπιν τῆς διὰ πρώτην φορὰν χρησιμοποιήσεως ὑπὸ τῶν συμμάχων τῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «πλωτὰ πυροβολεῖα» (batteries flottantes) κανονιοφόρων. Κατεδαφισθὲν δὲ τῷ 1860 ἀντικατεστάθη δι' ἄλλου φρουρίου, ἱδρυθέντος εἰς 1 $^3/_4$ μίλ. Ἀν. τοῦ Κίνμπουρν ἐπὶ τεχνητῆς νησῖδος, κατασκευασθείσης δι' ὑδραυλικοῦ σκυροκονιάματος καὶ ὀνομασθείσης Fort Nikolaev· τὸ φρούριον δὲ τοῦτο ἀπέδειξε τὴν σπουδαιότητά του κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Ταυτίζεται δὲ τὸ ἀκρωτήριον *Κίνμπουρν* πρὸς τὸ *Ἑκάτης Ἄλσος* τοῦ Πτολεμαίου (Γ, ε, 6, ἔκδ. Nobbe) κατὰ τὸν C. Müller (σχόλια εἰς Διδότειον ἔκδοσιν Πτολεμαίου Ι, σελ. 414, 3, βασιζόμενον ἐπὶ περικοπῆς τοῦ ὑπὸ Ἀνωνύμου «Περίπλου τοῦ Εὐξείνου» (58) (βλ. λ. *Ἀχιλλέως δρόμος*). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Κίνμπουρν κόλπος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μέγας κόλπος τῆς Β.ΒΑ, παραλίας τοῦ Εὐξείνου, σχηματιζόμενος ΝΑ τοῦ φερωνύμου ἀκρωτηρίου καὶ Β τῆς χερσονήσου *Τένδρα* (ἀρχ. *Ἀχιλλέως δρόμος*, βλ. λ.). Πρὸ τοῦ στομίου του αἱ νῆσοι Κρούλιε καὶ Ντόλγι. Σ. Ε. Λ.

κίννα (ἡ) (Cinna) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κίνναν τὴν καλαμώδη* (Cinna arundinacea), ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν κλιμάτων τῶν χωρῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυετές, πολύτιμος τροφὴ διά τινα ἐκ τῶν οἰκιακῶν κτηνῶν. Ἡ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ, ἐν Κιλικίᾳ συναντῶσα, *κίννα*, ἥτις «ὑγρὰ βρωθεῖσα πολλάκις πίμπρησι τοὺς βόας», ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὴν *παρνασσίαν*. Κ. ΠΑΠ.

Κίννα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀρχαία πόλις τῆς Γαλατίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ παρὰ τὴν Ἄγκυραν, διασῳζομένη μέχρις ἔτι τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος. Κατά τινας ἔκειτο εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκεται ὁ ἐκτεταμένος ἐρειπιῶν τοῦ Βαρασλί, Δ. τοῦ Β. ἄκρου τῆς Ἁλμυρᾶς Λίμνης (Ταττὰ-Γκιόλ) ἢ Β. ταύτης ἐν Ἀκαρνιᾶ, ὅπου εὑρέθη ἐπιγραφὴ μετὰ τοῦ ὀνόματος τῶν κατοίκων τῆς πόλεως (Κιννηνῶν). —2) Πόλις τῆς ΝΔ. Ἀσσυρίας, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (ΣΤ' 1, 6). —3) Πόλις τῆς ἐσωτερικῆς Περσίδος ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀρδέας εἰς Παρόδανα ὁδοῦ (*Πτολεμ.* ΣΤ' 4,6). Π. Ν. Π.

κιννάβαρι, *—εως* (τό). Τὸ σπουδαιότερον μετάλλευμα τοῦ ὑδραργύρου, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἐξάγεται οὗτος, ἄλλως καλούμενον καὶ *θειοῦχος ὑδράργυρος* (βλ. λ.).

κινναβάρινος, *—η, —ον* ὁ βεβαμμένος μὲ κιννάβαρι, ὁ ἐρυθρὸς ὡς τὸ χρῶμα τῆς κινναβάρεως.

κινναβαρίτης (ὁ) (Cinnabarit, Zinnober, Merkurblende) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν θειοῦχον ἕνωσιν τοῦ ὑδραργύρου τοῦ τύπου HgS. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους πλακώδεις, ρομβοεδρικούς, ἀπαντᾷ δὲ συνήθως εἰς κοκκώδη συσσωματώματα. Παρουσιάζει σκληρότητα 2—2$^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 8—8,20, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα κόκκινον, κοκκινόφαιον, φαιὸν ἢ μαῦρον. Ὁ κινναβαρίτης εἶναι ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μεταλλεύματα τοῦ ὑδραργύρου. Ἀπαντᾷ εἰς αὐτοτελῆ κοιτάσματα ἐντὸς πετρωμάτων διαφόρου γεωλογικῆς ἡλικίας ἐν νοτίῳ Ἱσπανίᾳ, Καλιφορνίᾳ, Texas, Toscana κ. ἄ., ἐπίσης δὲ καὶ ὡς σύνδρομον ὀρυκτῶν ἄλλων παραπλησίων μεταλλευμάτων. Γ. Β.

κινναμεΐνη (ἡ), ἢ *κινναμωμικὸς βενζυλεστὴρ* *[Χημ.]*. Ἐστὴρ τοῦ κινναμωμικοῦ ὀξέος τοῦ τύπου $C_6H_5CH:CH.COO.C_7H_7$, ἀπαντῶν εἰς τὸ βάλσαμον τοῦ Περοῦ καὶ ἄλλα βάλσαμα. Ἄχρουν κρυσταλλικὸν σῶμα, τηκόμενον εἰς 390°. Κέκτηται ἐλαφρὰν ἀρωματικὴν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν καὶ εἶναι διαλυτὸς εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ὀργανικῶν διαλυτικῶν ὑγρῶν. Σ. Γ.

κινναμόδενδρον (τό) (Cinnamodendron) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κανελλωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κινναμόδενδρον τὸ φλοιῶδες* (Cinnamodendron corticosum), ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας καὶ τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι δένδρον ὑψηλόν, δασικόν, πολυετές, παρέχον χρήσιμον ἀρωματικὸν φλοιὸν τόσον εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὅσον εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν καὶ ἐν μέρει ποτοποιίαν καὶ ἐντοπίαν ζαχαροπλαστικήν. Κ. ΠΑΠ.

Κίνναμος, *Ἰωάννης*. Ἱστορικὸς τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, γεννηθεὶς ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸ 1143, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς αὐλῆς τοῦ Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180) ὡς ἰδιαίτερος αὐτοῦ γραμματεὺς («βασιλικὸς γραμματικός»). Συνοδεύσας τὸν Μανουὴλ εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν ἐκστρατείας, ἔγραψεν ἱστορίαν τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτου τε καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰωάννου συμβάντων, ἥτις ἐπεγράφετο «Ἐπιτομὴ τῶν κατορθωμάτων τῷ μακαρίτῃ βασιλεῖ κλπ.». Τὸ ἔργον, ἐξ ἑπτὰ βιβλίων συγκείμενον, περιεῖχεν ἐπιτομώτερον μὲν τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰωάννου ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ, διεξοδικώτερον δὲ τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Μανουὴλ ἐν τοῖς λοιποῖς βιβλίοις. Τὸ μοναδικὸν χειρόγραφον, ἐν τῷ ὁποίῳ περιεσώθη τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Κιννάμου, ὄχι μόνον εἶναι ἐν τέλει κολοβόν, καταλῆγον εἰς τὰς πράξεις τοῦ 1176, ἐνῷ ἀρχικῶς θὰ ἔφθανε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μανουὴλ (1180), ἀφοῦ καὶ περὶ τοῦ θανάτου τούτου ἐν τῷ προοιμίῳ κάμνει λόγον καὶ ἀλλαχοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τοῦ Β', ἀλλὰ καὶ δὲν περιέχει τὸ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Κιννάμου ἐξελθὸν ἔργον· διότι ὄχι μόνον λείπει ἡ εἰσαγωγὴ ἐκ τοῦ ε' καὶ στ' βιβλίου τοῦ χειρογράφου τούτου, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ γίνονται παραπομπαὶ εἰς προηγηθείσας ἀφηγήσεις, αἵτινες δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ χειρογράφῳ. Ὡς ἱστορικὸς δὲ συγγραφεὺς ὁ Κίνναμος εἶναι λίαν εὐσυνείδητος καὶ ἀξιόπιστος, ἀρυόμενος τὰς πληροφορίας αὐτοῦ ἐξ ἰδίας παρατηρήσεως, ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν ἀρχείων καὶ ἀνακοινώσεων στρατιωτικῶν ἀνδρῶν, οὐχὶ δὲ σπανίως, στερούμενος ἀσφαλῶν πηγῶν, ὁμολογεῖ τὴν ἄγνοιαν ἢ τὴν ἀπορίαν του. Μόνον δ' ὁσάκις ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἥρωος τῆς ἱστορίας καὶ προστάτου του Μανουὴλ καὶ περὶ τῶν ἀξιώσεων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ἀφήγησις τρέπεται ἐπὶ τὸ ρητορικώτερον καὶ καταφανῆς εἶναι τότε ἡ μεροληπτικὴ ἀφήγησις αὐτοῦ, προερχομένη ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ φιλοπατρίας καὶ τῆς προσπαθείας, ὅπως ἑρμηνεύσῃ καὶ ἐξάρῃ τὴν μεγαλοπράγμονα πολιτικήν, τὴν ὁποίαν ἐζήτει νὰ ἐφαρμόσῃ ὁ δεσπότης του Μανουήλ. Πρότυπα ἔχων τὸν Ἡρόδοτον, τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Προκόπιον, εἶναι ἁπλοῦς τὴν φράσιν, βραχυλόγος καὶ ἀνεπιτήδευτος, καὶ μόνον εἰς τὰς ὀνομασίας ἐθνῶν καὶ τόπων συστηματικῶς ἀποφεύγει τὰ ξένα ὀνόματα, ὀνομάζων λ. χ. τοὺς Τούρκους Πέρσας, μὲ τὴν φιλοπάτριδα καὶ ἐν τούτῳ προσπάθειαν νὰ παραλληλίσῃ τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων πολέμους τῶν Βυζαντινῶν πρὸς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνας τῆς ἀρχαιότητος. Ἐκτὸς τῆς ἱστορίας ὁ Κίνναμος ἔγραψε καὶ ἠθολογικόν τι δοκίμιον, ἐπιγραφόμενον «Τοῦ βασιλικοῦ γραμματικοῦ κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κιννάμου ἠθοποιΐα». Ἡ ἱστορία ἐξεδόθη τῷ 1836 ἐν Βόννῃ ὑπὸ Meineke καὶ ἐν τῇ Πατρολογίᾳ Migne (133, 299 κ. ἑξ.), ἀνέκδοτος δ' εἶναι ἡ ἠθοποιία, ὡς καὶ λόγος τις πρὸς τινα αὐτοκράτορα Ἄγγελον. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

κινναμυλοκοκαΐνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{19}H_{23}O_4N$, ἀνευρεθὲν τῷ 1889 ὑπὸ τοῦ Γκίζελ εἰς τὰ φύλλα τῆς κόκας. Ἄχροοι κρύσταλλοι ἀδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ διαλυτοὶ εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρά, τηκόμενοι εἰς 121°. Σ. Γ.

κινναμωμέλαιον (τό) *[Χημ.]* βλ. *κινναμώμου ἔλαιον*.

κινναμωμικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *κιννάμωμον*, ὁ ἀπὸ τούτου χαρακτηριζόμενος.

— **κινναμωμικὴ ἀλδεΰδη** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστος ἀρωματικὴ ἀλδεΰδη τοῦ τύπου: $C_6H_5.CH:CH.CHO$, ἀποτελοῦσα τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ κινναμωμελαίου.

Digitized by Google

ἐξ οὗ καὶ ἀποχωρίζεται διὰ σχηματισμοῦ τῆς μετ' ὀξίνου θειώδους νατρίου ἑνώσεως αὐτῆς. Συνθετικῶς παρασκευάζεται διὰ συμπυκνώσεως βενζαλδεΰδης μετ' ἀκεταλδεΰδης παρουσίᾳ βάσεων. Κίτρινον ἔλαιον εἰδικοῦ βάρους 1,054--1,058, πτητικὸν μεθ' ὑδρατμῶν, ἀρωματικῆς ὀσμῆς, βράζον εἰς 247°. σ. γ.

— **κινναμωμικὴ *ἀλκοόλη*,** ἢ *β-φαινυλαλλυλαλκοόλη* /*Ὀργ. Χημ.*/. Ἀρωματικὴ ἀλκοόλη τοῦ τύπου $C_6H_5.CH:CH.CH_2OH$. Ἀπαντᾷ ὑπὸ τὴν μορφὴν κινναμωμικοῦ ἐστέρος (*στυρακίνη*) εἰς τὸν ὑγρὸν στύρακα, ὡς καὶ εἰς τὸ βάλσαμον τοῦ Περοῦ. Παράγεται ἐκ τοῦ στύρακος ἢ συνθετικῶς δι' ἀναγωγῆς παραγώγων τῆς κινναμωμικῆς ἀλδεΰδης. Μακραὶ ἄχροοι βελόναι, ὀσμῆς ὑακίνθου, τηκόμεναι εἰς 33° καὶ βράζουσαι εἰς 254°. Χρησιμοποιεῖται ὡς συστατικὸν τοῦ τεχνητοῦ ἀρώματος τοῦ ὑακίνθου. σ. γ.

—**κινναμωμικὸν *ὀξύ*,** ἢ trans-*β-φαινυλακρυλικὸν ὀξὺ* /*Ὀργ. Χημ.*/. Εἶναι φαινυλολιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$\begin{array}{c} C_6H_5 - C - H \\ \| \\ H - C - COOH \end{array}$$

ἀπαντῶν ἐν μέρει ἐλεύθερον καὶ ἐν μέρει ὑπὸ μορφὴν ἐστέρων εἰς τὸ βάλσαμον τοῦ Περοῦ, εἰς τὸν στύρακα, εἰς τὴν βενζόην τῆς Σουμάτρας, εἰς τὰ φύλλα σφαιρανθέμου τοῦ ἀλύπου καὶ τοῦ κοινοῦ, εἰς τὰ φύλλα καὶ τὰς ῥίζας χοιροδίου τοῦ ὀζώδους καὶ εἰς πολυαρίθμους ἄλλας φυτικὰς ὕλας. Παρασκευάζεται κυρίως ἐκ τοῦ στύρακος, ἐξ οὗ διὰ προσθήκης καυστικοῦ νάτρου καὶ ἀποστάξεως ἀπομακρύνεται ἡ κινναμωμικὴ ἀλκοόλη καὶ τὸ στυρόλιον καὶ ἀπομένει τὸ κινναμωμικὸν νάτριον, ὅπερ διασπᾶται περαιτέρω δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Τὸ καθαρὸν ἰατρικὸν κινναμωμικὸν ὀξὺ λαμβάνεται διὰ διαλύσεως τοῦ κοινοῦ εἰς ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον καὶ ἐπανειλημμένης καθιζήσεως δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἀνακρυσταλλώσεως. Τὸ κινναμωμικὸν ὀξὺ παρασκευάζεται ἐπίσης συνθετικῶς διὰ θερμάνσεως βενζαλδεΰδης μετ' ἀκετυλοχλωριδίου ἢ μετ ἀνυδρίτου τοῦ ὀξεικοῦ ὀξέος καὶ ἀνύδρου ὀξικοῦ νατρίου ἢ ἀκόμη καὶ κατ' ἄλλους τρόπους. Τὸ κινναμωμικὸν ὀξύ, ἀναλόγως τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ, κρυσταλλοῦται εἰς ἀχρόους βελόνας ἢ πρίσματα, δυσδιαλύτους εἰς ψυχρὸν καὶ εὐδιαλύτους εἰς θερμὸν ὕδωρ, ἀλκοόλην καὶ λιπαρὰ ἔλαια. Τήκεται εἰς 133° καὶ ἀποστάζει εἰς 300° ὑπὸ μερικὴν ἀποσύνθεσιν. Εἶναι ἐξαχνώσιμον καὶ πτητικὸν δι' ὑδρατμῶν. Χρησιμοποιεῖται ὡς καὶ οἱ ἐστέρες αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν, παρασκευὴν συνθετικῶν χρωμάτων καὶ διαφόρων φαρμάκων. σ. γ.

κιννάμωμον (τὸ) (Cinnamomum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *δαφνωδῶν*, περιλαμβάνον πέρὶ τὰ πεντήκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν κινεζικῶν παραλίων καὶ ἐν γένει τῶν τροπικῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Εἶναι δένδρα ἀειθαλῆ, φέροντα φλοιὸν (κυρίως τῶν κλάδων αὐτῶν) ἀρωματικόν, φαρμακευτικόν, χρήσιμον εἰς τὴν ποτοποιίαν, τὴν ζαχαροπλαστικήν, μυρεψικὴν κλπ. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κιννάμωμον τὸ κεϋλάνειον* (Cinnamomum Ceylanicum ἢ Laurus Cinnamomum), δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Κεϋλάνης, καλλιεργούμενον εὐρέως ἀπὸ τοῦ 1770. Παρέχει διὰ τοῦ φλοιοῦ τῶν κλάδων του τὴν κοινῶς γνωστὴν παρ' ἡμῖν *καννέλαν*, χρησιμοποιεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἀρτύματος κάρρυ (Curry). *Κιννάμωμον ἡ κασσία* (Cinnamomum Cassia). Παρέχει διὰ μὲν τοῦ φλοιοῦ τῶν κλαδίων του τὸ *σινικὸν* λεγόμενον *κιννάμωμον*, ὅπερ ἀποσταζόμενον δίδει αἰθέριον ἔλαιον χρήσιμον εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, τὴν ζαχαροπλαστικὴν καὶ τὴν μυρεψικήν, διὰ δὲ τῶν ἀώρων καρπῶν του, οἵτινες εἶναι φαρμακευτικοί, καὶ τῶν ῥιζωμάτων του, τὸ ἰαπωνικόν, κινεζικὸν ἢ δαφνικόν, εἶδος καμφορᾶς. Τὸ σινικὸν κιννάμωμον εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀγορὰν ὡς Cassia lignea. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται πιθανῶς καὶ ἡ μία ἐκ τῶν τριῶν *κασσιῶν* τοῦ Διοσκορίδου. *Κιννάμωμον τὸ μαλαβάθρινον* (Cinnamomum Malobathrum ἢ Tamala), δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Μαλαβάρης, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του, καὶ τῆς Ἰάβας· παρέχει διὰ τῶν ἀρωματικῶν καὶ φαρμακευτικῶν του φύλλων τὸ γνωστὸν μαλαβάθρινον κιννάμωμον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται τὸ τῶν ἀρχαίων μαλαβάθρου φύλλον καὶ τὸ τοῦ Διοσκορίδου μαλαβάθρινον μύρον. *Κιννάμωμον τὸ ὀλιγανθὲς* (Cinnamomum pauciflorum) καὶ *κιννάμωμον τὸ ἀμβλυόφυλλον* (Cinnamomum obtusifolium) μικρὰ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν, φέροντα ὡσαύτως ἀρωματικὸν φλοιόν, ἀλλὰ κατωτέρας ποιότητος κλπ. κ. παπ.

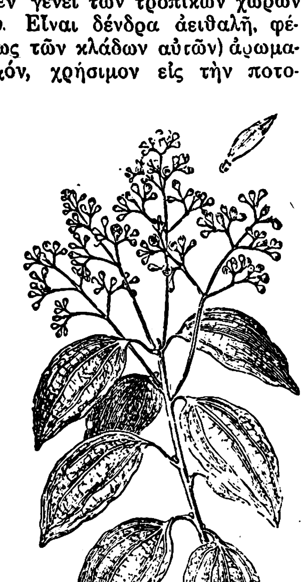

Κιννάμωμον.

— /*Παλαιοφυτολ.*/ Τοῦ γένους τούτου λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν ἀφθονίᾳ λείψανα κινναμώμων (φύλλα, κλάδοι, ἄνθη, καρποὶ κ.τ.λ.) εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως καὶ μέχρι τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεώς της ἐν Εὐρώπῃ, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν πλειόκαινον ὑποπερίοδον εὑρίσκετο εἰς μικρὰς μόνον περιοχάς. Τριτογενῆ ἐπίσης λείψανα κινναμώμων εὑρέθησαν ἐν Ἰαπωνίᾳ, νοτιοανατολικῇ Ἀσίᾳ καὶ Αὐστραλίᾳ.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα κινναμώμων εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ καὶ δὴ τῶν εἰδῶν: *κιννάμωμον lanceolatum, κιννάμωμον Scheuckzeri, κιννάμωμον Subrotundum, κιννάμωμον Rossmässleri, κιννάμωμον Buchi.* γ. κ. γ.

— **κινναμώμου *ἔλαιον*** /*Χημ.*/. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ κινναμωμου. Διακρίνομεν τρία εἴδη, ἤτοι τὸ *κινεζικόν*, τὸ τῆς *Κεϋλάνης* καὶ τὸ ἔλαιον τῶν *φύλλων τοῦ κινναμώμου.*

Τὸ κινεζικὸν κινναμωμέλαιον, ἢ σύνηθες ἔλαιον τῶν ἀνθέων τοῦ κινναμώμου, λαμβάνεται ἐκ τῶν φύλλων, βλαστῶν καὶ φλοιῶν τοῦ εἰς τὰ νότια τῆς Κίνας φυομένου φυτοῦ Cinnamomum cassia δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν. Κίτρινον ἢ φαιὸν ὑγρὸν εὐχαρίστου ὀσμῆς κινναμώμου καὶ γεύσεως κατ' ἀρχὰς γλυκιζούσης καὶ εἶτα καυστικῆς. Τὸ εἰδικὸν βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 1,055 καὶ 1,070. Τὸ σπουδαιότερον συστατικὸν τοῦ εὐδιαλύτου εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα κινναμωμελαίου εἶναι ἡ κινναμωμικὴ ἀλδεΰδη (75 % καὶ πλέον), ἐκτὸς αὐτοῦ δὲ περιέχει ἀκόμη καὶ ὀλίγον ἐλεύθερον κινναμωμικὸν ὀξὺ καί τινας ἄλλους ἐστέρας. Νοθεύεται συχνάκις διὰ λιπαρῶν ἐλαίων, κεδρελαίου, κολοφωνίου καὶ ὀρυκτελαίων. Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων ὡς καὶ πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἀρώματος διαφόρων ἡδυπότων.

Τὸ κινναμωμέλαιον τῆς Κεϋλάνης λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τῶν ἀπορριμμάτων τοῦ κινναμώμου τῆς Κεϋλάνης. Ἀνοικτοκίτρινον ἕως χρυσοκίτρινον ὑγρὸν ἀρωματικῆς ὀσμῆς καὶ ἀρωματώδους καυστικῆς γεύσεως, πολὺ λεπτοτέρας τῆς τοῦ κινεζικοῦ. Διαλύεται εἰς τρία μέρη ἀλκοόλης 70 % καὶ περιέχει 65—76 % κινναμωμικὴν ἀλδεΰδην. Εἰδικὸν βάρος 1,023—1,040 Νοθεύεται ὁμοίως ὡς τὸ ἀνώτερω καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παρασκευὴν ἡδυπότων καὶ πρὸς ἀρωματισμὸν διαφόρων φαρμακευτικῶν σκευασιῶν

Τὸ ἔλαιον τῶν φύλλων τοῦ κινναμώμου λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τῶν φύλλων τοῦ θάμνου τοῦ κινναμώμου. Κίτρινον αἰθέριον ἔλαιον εἰδικοῦ βάρους 1,044—1,065, ὀσμῆς κινναμώμου καὶ γαρυφάλλων. Περιέχει ὡς κύριον συστατικὸν τὴν εὐγενόλην (65—95 %) καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν σαπωνοποιίαν, ὡς καὶ πρὸς νόθευσιν τοῦ ἀνωτέρω κινναμωμελαίου τῆς Κεϋλάνης. σ. γ.

Κινναμωμοφόρος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ χώρα ἡ παράγουσα τὸ κιννάμωμον (*ἄμωμον* = ἄρωμα τῆς κίννας) καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας προὐμηθεύοντο τό τε κιννάμωμον καὶ τ' ἄλλα ἀρωματικὰ ξύλα οἱ φαραωνῖται Αἰγύπτιοι. Γενικῶς νομιζεται ὅτι εἶναι ἡ βόρειος παραλία τῆς χώρας τῶν Σομαλί, ἡ *Ποὺντ* τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, καὶ ὅτι μάλιστα ἀπῳκίσθη εἰς προϊστορικοὺς χρόνους ἀπὸ τῶν ἐκ Χαλδαίας δι' Ἀραβίας, Σομαλὶ καὶ κοιλάδος Χαμμαμὰτ (μεταξὺ Ἐρυθρᾶς καὶ Νείλου, παρὰ τὴν Κοπτὸν) ἀποικισάντων τὴν κοιλάδα τοῦ κάτω Νείλου προγόνων τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Μαριὲτ καὶ τῶν πλείστων αἰγυπτιολόγων. Οἱ περὶ τὸν Lebleiη θέτουν αὐτὴν εἰς τὴν ΝΔ. Ἀραβίαν. Ἀπὸ τὰ σῳζόμενα μνημεῖα ἐν Θήβαις τῶν εἰς Πούντ εἰρηνικῶν ἀποστολῶν τῆς Χατσοπσουΐτοῦ, βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου (ΙΗ' δυναστείας), καὶ τῶν εἰς Αἴγυπτον ἐπισκέψεων εὐγενῶν Πουντίων μετὰ δώρων εἰς ταύτην μανθάνομεν τὴν εὐδαιμονίαν τῆς χώρας καὶ τὰς ἀγαθὰς μετὰ τῆς Αἰγύπτου σχέσεις. Καὶ ὁ Σολομὼν συνηλλάχθη μετ' αὐτῶν διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἐλανιτικοῦ κόλπου ἐμπορικῶν του πλοίων. Ἄλλως τε τὸ κιννάμωμον ὡρίζετο ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὡς τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ ἱεροῦ ἐλαίου, μιγνυόμενον μετ' ἄλλων ἀρωμάτων διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Παρεμβολῆς, ἤτοι τῆς σκηνῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ κιβωτός. γ. λ. α.

Κίννας (Cinna). —1) ***Λεύκιος Κορνήλιος.*** Ῥωμαῖος πατρίκιος, ἐκ τῶν φιλαρχοτέρων δημαγωγῶν τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ., ὀπαδὸς τοῦ Μαρίου. Ἐχρημάτισε πραίτωρ καὶ πρέσβυς εἰς τὸν Συμμαχικὸν ἢ Μαρσικὸν πόλεμον (91—88). Κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα, ὅτε ἐγένετο κύριος τῆς καταστάσεως ὁ Σύλλας, μετριοπαθῶς φερόμενος πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του ἠνέχθη διὰ τὸ ἔτος 87 νὰ ἐκλεγῶσιν ὕπατοι ὁ ἀριστοκρατικὸς Γναῖος Ὀκτάβιος καὶ ὁ ὀπαδὸς τοῦ Μαρίου Λεύκιος Κορνήλιος Κίννας, ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν ἔνορκον αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, ὅτι δὲν ἤθελε προσβάλει τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Οὗτος ὅμως, μετὰ τὴν εἰς Ἀσίαν στρατείαν τοῦ Σύλλα, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἀνατρέψῃ τὴν κατάστασιν. Προέτεινε ν' ἀφαιρέσουν τὴν στρατηγίαν ἀπὸ τὸν Σύλλαν, ν' ἀνακαλέσουν πάντας τοὺς ἐξορίστους, συνεπῶς καὶ τὸν Μάριον, καὶ νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ὁ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ δημάρχου Σουλπικίου Ῥούφου, ἀλλ' ἀκυρωθείς, νόμος, καθ' ὃν ἔδει πάντες οἱ σύμμαχοι καὶ ἀπελεύθεροι, οἱ ἀποκτήσαντες τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, νὰ διανεμηθοῦν εἰς τὰς παλαιὰς φυλὰς καὶ οὐχὶ ν' ἀποτελέσουν νέας τοιαύτας. Εἰς τὰς προτάσεις ταύτας ἀντετάχθη ὁ συνύπατος Γναῖος Ὀκτάβιος καὶ ἡ σύγκλητος, καὶ οὕτως ἐγένετο ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀγὼν δεινός, καθ' ὃν ἔπεσαν 10.000 πολιτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ ἐξορία τοῦ Κίννα καὶ ἡ στέρησις τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων. Ἀλλὰ φεύγων οὗτος, ἔρχεται εἰς τὸ ἐν Νώλᾳ τῆς Καμπανίας στρατόπεδον, παριστᾷ τὸν ἑαυτόν του ὡς θῦμα τῶν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσπαθειῶν του καὶ πείθει τὸν στρατὸν νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ῥώμης. Πράγματι, μετὰ τοῦ ἐξ Ἀφρικῆς ἐπανελθόντος Μαρίου καὶ τῶν δημοκρατικῶν στρατηγῶν Κ. Σερτωρίου καὶ Π. Κάρβωνος ἀναγκάζει τὴν Ῥώμην εἰς ὑποταγὴν καὶ τὴν σύγκλητον ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν καὶ πάλιν ὕπατον. Τότε προβαίνει μετὰ τοῦ Μαρίου εἰς πενθήμερον σφαγὴν καὶ λεηλασίαν, καθ' ἣν ἐσφάγησαν οἱ διασημότεροι ἄνδρες τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, καὶ γίνεται ὕπατος ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ λαοῦ ἐπὶ τριετίαν, 86, 85 καὶ 84. Ὅτε δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Ἑλλάδα κατὰ τοῦ ἐξ Ἀσίας ἐπανερχομένου Σύλλα, ὁ στρατὸς ἐστασίασε καὶ κατέσφαξεν αὐτὸν (84).

—2) ***Λεύκιος Κορνήλιος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, πραίτωρ (44 π. Χ.). Καίτοι γυναικάδελφος τοῦ Καίσαρος, ἐτάχθη μὲ τοὺς συνωμότας καὶ φονεῖς αὐτοῦ.

—3) ***Γάϊος Ἕλβιος.*** Φίλος τοῦ Καίσαρος, δήμαρχος (44), κατεσφάγη ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καισαρος, διότι ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς τὸν γυναικάδελφόν του Λεύκιον Κορνήλιον.

—4) ***Γάϊος Ἕλβιος.*** Λατῖνος ποιητής, ἀποθανὼν πιθανῶς τῷ 39 π. Χ., σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Κατούλλου καὶ τοῦ Βιργιλίου, ὅστις ἐσέβετο τὸ ποιητικὸν τάλαντον τοῦ Ἑλβίου καὶ ἠσθάνθη πολὺ τὸν θάνατόν του. Τὰ ἔργα του ἦσαν ἐπιγράμματα, ᾠδαὶ καὶ διάφορα ἄλλα. Τὸ κύριον ὅμως ἔργον του εἶναι μυθολογικὸν ἔπος, ποιηθὲν κατ' ἀπομίμησιν τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ ἐπιγραφόμενον «Smyrna».

—5) ***Γναῖος Κορνήλιος.*** Ῥωμαῖος ὕπατος καὶ ἱστορικός, ἐκ μητρὸς ἔγγονος τοῦ Πομπηΐου, ἐξ οὗ ἔσχε καὶ τὸ ἐπώνυμον Magnus. Εἰς τὴν παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίαν ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ὀκταβίου, ὅστις ὅμως συνεχώρησεν αὐτὸν καὶ βραδύτερον ἀνύψωσεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ποντίφικος. Ἐν τούτοις συνώμοσε κατ' αὐτοῦ καὶ μόλις τῇ ἐπεμβάσει τῆς συζύγου τοῦ Ὀκταβίου Λιβιας ἐσώθη, συνεχωρήθη καὶ μάλιστα ἐγένετο ὕπατος (5 π. Χ.) μετὰ τοῦ Μεσσάλα. Τὴν σκηνὴν τῆς συγγνώμης περιγράφουν ὁ Σενέκας καὶ Διων ὁ Κάσιος, ἀπηθανάτισε δὲ ὁ Γάλλος δραματικὸς Κορνήλιος εἰς τὴν πεντάπρακτον τραγῳδιαν «Κίννας ἡ ἐπιείκεια τοῦ Αὐγούστου» (1640). Συνέγραψεν ἐπιτομὴν ἱστοριῶν τοῦ Σαλλουστίου, ἥτις προσηρτήθη εἰς τὸ νέον κείμενον. ν. ι. ζ.

Κιννέρα (Sainte Kinnera), *ἁγία.* Ἰρλανδὶς ἐρημῖτις, γεννηθεῖσα κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἡ μνήμη αὐτῆς ἑορτάζεται τὴν 28 Ἰανουαρίου κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον. ε. γ. π.

Κιννία (Kinnie) *ἁγία.* Ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πατρικίου βαπτισθεῖσα ἐν Ἰρλανδίᾳ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα καὶ χειροτονηθεῖσα μοναχή, τιμᾶται ὡς ἁγία ὑπὸ τῶν Ἰρλανδῶν καὶ μάλιστα ἐν Louth, ὅπου εὑρίσκονται τὰ λείψανα αὐτῆς Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 1 Φεβρουαρίου. ε. γ. π.

κιννίνη (ἡ)· βλ. λ. *κινίνη.*

κιννολινη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$C_6H_4 \left\langle \begin{array}{l} CH : CH \\ \quad\quad\;\; | \\ N : \;\; N \end{array} \right.$$

Τήκεται εἰς 38°. σ. γ.

κιννύρα (ἡ) (ἑβρ. *κιννόρ*). Ἔγχορδον ὄργανον τῶν Ἑβραίων. Μνημονεύεται πολλάκις ἐν τῇ «Πεντατεύχῳ» καὶ ἦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ μοναδικὸν

Digitized by Google

ἔγχορδον τῶν Ἰουδαίων. Παρ' αὐτῶν ἔλαβον τὸ ὄργανον οἱ Αἰγύπτιοι, τὸ ἐγνώριζον δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἤδη κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἡ κιννύρα συγχέεται πολλάκις πρὸς τὸ ψαλτήριον, ὁ δὲ Σουΐδας τὴν παρομοιάζει πρὸς τὴν κιθάραν. Γ. Σ.

κιννυρὶς (ἡ) (Cinnyris) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *νεκταρινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους πτηνὰ μὲ ράμφος ἐπιμηκέστερον τῆς κεφαλῆς, ἥτις εἶναι ἀπεστρογγυλωμένη, κυρτὴ καὶ ἀπολήγει εἰς μακρόν, λεπτὸν καὶ κυρτὸν ῥύγχος. Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 25 εἴδη. Τῶν ἀξιολογώτερον ἡ *κιννυρὶς ἡ λευκόκοιλος* (Cinnyris albiventris), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει χρῶμα φαιὸν κατὰ τὴν ράχιν, πτέρυγας καὶ οὐρὰν μελανὰς μετὰ λευκῶν κηλίδων καὶ κοιλίαν λευκήν, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

Κιννυρὶς ἡ λευκόκοιλος.

κινοβόζη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Μεθυλαλδόζη ληφθεῖσα ἐκ τοῦ εἴς τινας φλοιοὺς κίνας ἀπαντῶντος γλυκοζίτου *κινοβίτου*. Σ. Γ.

κινογενικὸν ὀξύ, ἢ α, ε-*διοξύ*-α, ε-*διμεθυλοιναιθικὸν ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξυοξὺ τοῦ τύπου:

$$\begin{matrix} HOOC \\ CH_3 \end{matrix}\!\!>\!C.OH).\left[CH_2\right]_3 C \begin{matrix} \diagup CH_3 \\ - CH_3 \\ \diagdown OH \end{matrix}$$

τηκόμενον εἰς 104°,5. Δι' ἀποστάξεως παρέχει *α-κινενικὸν ὀξὺ* καὶ *β-κινενικὸν ὀξύ*. Σ. Γ.

κινοδεψικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Δεψικὴ ὕλη τοῦ φλοιοῦ τῆς κίνας, ἀνάλογος πρὸς τὴν ταννίνην. Διὰ διαλύματος χλωριούχου σιδήρου χρώννυται πράσινον. Σ. Γ.

κίνο-κίνο *[Χημ.]*. Βάλσαμον προερχόμενον ἐκ τοῦ εἰς Βολιβίαν, Περοῦ καὶ Φλωρίδα φυομένου δένδρου *μυροξύλου τοῦ βαλσάμου τοῦ κεντητοῦ*. Περιέχει ὡς κύρια συστατικὰ βανιλλίνην, βενζοϊκὸν βενζυλεστέρα καὶ κινναμεΐνην. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν λιβανωτοῦ καὶ βερνικίων. Σ. Γ.

κινολίνη, ἡ *λευκολίνη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου C_9H_7N. Ἄχρουν διαπεραστικῆς ὀσμῆς ὑγρόν, εἰδ. βάρους 1.095. Βράζει εἰς 239°, εἶναι δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι καὶ εὐδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Εἰς τὸν ἀέρα χρώννυται σκοτεινῶς. Παράγεται κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τῶν ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας μετ' ἀσβέστου, ἀπαντᾷ ὡσαύτως εἰς τὴν λιθανθρακόπισσαν καὶ δύναται ἐπίσης νὰ παρασκευασθῇ καὶ συνθετικῶς διὰ θερμάνσεως μείγματος ἀνιλίνης καὶ νιτροβενζολίου μετὰ γλυκερίνης καὶ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος. Ἀπὸ ἀπόψεως χημικῆς συστάσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προϊὸν συμπυκνώσεως ἑνὸς μορίου βενζολίου καὶ ἑνὸς μορίου πυριδίνης, δηλαδὴ εἶναι βενζοπυριδίνη καὶ ἀποτελεῖ τὴν μητρικὴν ὕλην τῶν ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας καὶ πολυαρίθμων συνθετικῶν χρωμάτων. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἰατρικὴν κυρίως ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ τρυγικοῦ αὐτῆς ἅλατος, ὡς ἀντισηπτικόν, καὶ εἰς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν πρὸς παρασκευὴν τῶν χρωμάτων τῆς κινολίνης. Σ. Γ.

—**κινολίνης** (καὶ ***ἰσοκινολίνης***) ***χρώματα*** *[Βιομ. Χημ.]*. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς παρασκευῆς τῶν βάσεων τῆς κινολίνης (κινολίνης, λεπιδίνης) δι' ἀποστάξεως τῶν ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας μετὰ καυστικῶν ἀλκαλίων (1855), ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Williams (1860) ἡ ἱκανότης αὐτῶν νὰ σχηματίζουν καλῶς κρυσταλλούμενα παράγωγα ἐντόνως χρωστικά, ὡς λ. χ. τὰς *κυανίνας*, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἀρχαιότερον γνωστὰς συνθετικὰς χρωστικάς. Ἐκ τῶν χρωμάτων τῆς κινολίνης ὀλίγα μόνον ἐπεκράτησαν ἐν τῇ πράξει, ὡς λ. χ. τὸ *κυανοῦν τῆς κινολίνης*, $C_{28}H_{35}N_2J$, ἀνακαλυφθὲν τῷ 1856 ὑπὸ τοῦ Willams καὶ χρησιμοποιούμενον κυρίως διὰ τὰς φωτογραφικὰς πλάκας, τὸ *κίτρινον τῆς κινολίνης*, ὅπερ εἶναι τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ δισουλφοξέος τῆς κινοφθαλόνης, τὸ *ἐρυθρὸν τῆς κινολίνης*, λαμβανόμενον δι' ἐπιδράσεως βενζοτριχλωριδίου ἐπὶ μείγματος ἰσοκινολίνης καὶ κιναλδίνης παρουσίᾳ ψευδαργυροχλωριδίου. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φωτογραφικήν. Περαιτέρω εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ἀνήκουσι τὰ χρώματα τῆς κυανίνης ἢ κυανῖναι. Σ. Γ.

κινολινικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Πυριδινο-α, β-δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου;

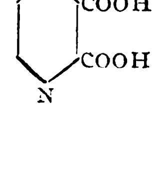

παραγόμενον κατὰ τὴν ὀξείδωσιν τῆς κινολίνης ἢ τοῦ ἰνδικοκυανοῦ τῆς ἀλιζαρίνης. Σῶμα κρυσταλλικόν, τήκεται εἰς 190°, μεταπῖπτον εἰς νικοτινικὸν ὀξὺ καὶ εἶναι δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι. Σ. Γ.

κινολινίου *ἑνώσεις τεταρτογενεῖς* *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ δι' ἐπιδράσεως ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου ἐπὶ τῶν μετ' ἀλκυλαλογονιδίων ἑνώσεων τῆς κινολίνης λαμβανόμεναι ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου:

$$C_9H_7N\begin{matrix}\diagup R \\ \diagdown OH\end{matrix}$$

Σ. Γ.

α-κινολόνη *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *καρβοστυρίλη*.

κίνον (τό). Καλεῖται οὕτω ὁ διὰ βρασμοῦ συμπυκνωθεὶς ὀπὸς διαφόρων εἰδῶν πτεροκάρπου, εὐκαλύπτου καὶ βυτέας. Σ. Γ.

—*[Ἐμπορευμ.]* Τὸ *κίνον κόμμι* προέρχεται δι' ἐκχυλίσεως τῶν φύλλων καὶ νεαρῶν κλάδων εἰδικῶν ἀναρριχωμένων θάμνων, οἵτινες εἶναι ἰθαγενεῖς τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, τῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν, τῆς Μαλαβάρης, Σενεγαμβίας, Κεντρώας Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας. Τὰ φύλλα καὶ οἱ νεαροὶ κλάδοι ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὸ δένδρον τετράκις τοῦ ἔτους, κόπτονται εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ βράζονται μεθ' ὕδατος ἐντὸς ἀνοικτῶν χαλκίνων δοχείων μέχρι σιροπιώδους συστάσεως. Ἐνίοτε παχύνεται τὸ ὑγρὸν τοῦτο διὰ ριζαλεύρου καὶ ἀφίνεται πρὸς ψῦξιν, ὁπότε σχηματίζεται ἡμιστερεὰ καστανόλευκος οὐσία, ἥτις κόπτεται εἰς μικροὺς κύβους ἢ εἰς μεγάλα τεμάχια, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ κίνον κόμμι τοῦ ἐμπορίου. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἀγοραὶ προτιμῶσι τὸ εἰς τεμάχια κίνον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κινεζικὰς καὶ λοιπὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς, αἵτινες προτιμῶσι τὸ εἰς κύβους τοιοῦτον. Τῷ 1927 ἐξήχθησαν ἐκ τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου 9.000 τόνοι κίνου. Λόγῳ τῆς μεγάλης εἰς δεψικὸν ὀξὺ περιεκτικότητός του (50—75 %), χρησιμεύει εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, κυρίως ὅμως ὡς στυπτικὸν εἰς τὴν βαφικήν. Ἐξαιρέσει ἐκλεκτῶν τινων μόνον ποιοτήτων τούτου, τὸ εἰς τεμάχια κίνον νοθεύεται δι' ἀνοργάνων φυτικῶν οὐσιῶν ἢ διὰ ριζαλεύρου μέχρις ἀναλογίας 80 %. Α. Μ. Σ.

Κι-Νὸν (Qui-Nhon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας, ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀννάμ, ἐπὶ τῆς Σινικῆς θαλάσσης. Κάτ. 12.000. Εἶναι ἐπίνειον τῆς πόλεως Μπὶν-Ντὶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1854 ἐλεύθερος λιμήν. Μ. Δ. Β.

κινόναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ λαμβανόμεναι ἐκ τῶν ἀρωματικῶν ἑνώσεων δι' ἀντικαταστάσεως 2 ὑδρογόνων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πυρῆνος διὰ 2 ἀτόμων ὀξυγόνου. Οὕτως ἐκ τοῦ βενζολίου C_6H_6 προκύπτει ἡ βενζοκινόνη $C_6H_4O_2$, ἐκ τοῦ ναφθαλινίου $C_{10}H_8$ ἡ ναφθοκινόνη $C_{10}H_6O_2$, ἐκ τοῦ ἀνθρακενίου $C_{14}H_{10}$ ἡ ἀνθρακινόνη $C_{14}H_8O_2$ κλπ. Χαρακτηριστικὸν διὰ τὰς κινόνας εἶναι τὸ κίτρινον χρῶμα καὶ ἡ ἰδιότης να μετατρέπωνται δι' ἀναγωγικῶν μέσων εἰς τὰς ἀχρόους ὑδροκινόνας. Δὲν ἀνήκουν αἱ κινόναι πλέον εἰς τὰς ἀρωματικάς, ἀλλὰ εἰς τὰς ὑδραρωματικὰς ἑνώσεις. Ἀναλόγως τῆς πρὸς ἄλληλα θέσεως τῶν ὀξυγόνων διακρίνομεν *ὀρθο*—καὶ *παρα-κινόνας*. Τυπικὸς ἀντιπρόσωπος διὰ τὰς ὀρθο-κινόνας εἶναι ἡ ο-βενζοκινόνη ἢ ο-κινόνη

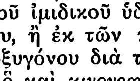

καὶ διὰ τὰς παρα-κινόνας ἡ π-βενζοκινόνη ἢ κοινὴ κινόνη τοῦ τύπου

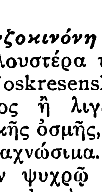

Σ. Γ.

κινονανῖλαι (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἑνώσεις προερχόμεναι ἢ ἐκ τῶν κινονιμινῶν δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ἰμιδικοῦ ὑδρογόνου διὰ τῆς ρίζης τοῦ φαινυλίου, ἢ ἐκ τῶν κινονῶν δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀξυγόνου διὰ τῆς δισθενοῦς ρίζης $>N.C_6H_5$, δι' ὃ καὶ *κινονοφαινυλιμῖναι* ἐκλήθησαν. Σ. Γ.

κινόνη (ἡ), ἢ ***βενζοκινόνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ συνηθεστέρα καὶ ἁπλουστέρα τῶν *π-κινονῶν*. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Woskresensky τῷ 1838, κρυσταλλοῦται δι' ὕδατος ἢ λιγροΐνης εἰς κίτρινα πρίσματα διαπεραστικῆς ὀσμῆς, πτητικὰ μεθ' ὑδρατμῶν καὶ εὐκόλως ἐξαχνώσιμα. Τήκεται εἰς 115°7, εἶναι δυσδιάλυτος ἐν ψυχρῷ καὶ εὐδιάλυτος ἐν θερμῷ ὕδατι, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Οἱ ἀτμοὶ αὐτῆς προσβάλλουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς βλεννώδεις ὑμένας. Δι' ἀναγωγῆς μετατρέπεται εἰς ὑδροκινόνην. Εἶναι λίαν δραστικὸν σῶμα, παρέχει τὰς ἀντιδράσεις τῶν κετονῶν καὶ προσλαμβάνει ἀλογόνα καὶ ὑδραλογόνα εἰς τοὺς διπλοῦς δεσμούς. Ἡ κινόνη λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως τῆς ὑδροκινόνης διὰ χλωρίου, νιτρικοῦ ὀξέος ἢ ἄλλων ὀξειδωτικῶν σωμάτων, ὡς ἐπίσης δι' ὀξειδώσεως διαφόρων ἀμινῶν, ὡς καὶ κατὰ πολλοὺς ἄλλους τρόπους. Πρακτικὴν σημασίαν ἔχει περιωρισμένην. Σ. Γ.

—*[Βυρσοδ.]* Ἡ *κινόνη* παρουσιάζει ἐξαιρετικὰς δεψικὰς ἰδιότητας. Τὸ εἰς διάλυμα αὐτῆς ἐμβαπτισθὲν δέρμα λαμβάνει κατὰ μικρὸν διαφόρους ἀποχρώσεις ἀπὸ τοῦ ἀνοικτῶς ἐρυθροῦ-ἰώδους μέχρι τοῦ καστανίνου. Ποσότης 1,5—2% κινόνης εἶναι ἐνδεδειγμένη διὰ τὴν τελείαν δέψιν οἱουδήποτε δέρματος. Τὰ οὕτω παρασκευασθέντα δέρματα ἀντέχουν καταπληκτικῶς εἰς τὴν ἐπίδρασιν ζέοντος ὕδατος, ὀξέων καὶ ἀλκαλίων, διατηροῦνται δὲ κάλλιστα ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη. Ι. Γ. ΜΠ.

κινονιμιδοχρώματα (τά) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὰ χρώματα προερχόμενα ἐκ τῆς κινονομονιμίνης

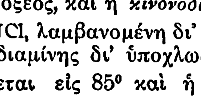

καὶ τῶν τῆς κινονοδιμίνης

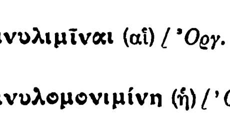

Εἰς ταῦτα ἀνήκουσιν αἱ *ἰνδοφαινόλαι* (ἰνδοανιλῖναι) καὶ αἱ *ἰνδαμῖναι*. Εἶναι σπουδαῖα ἐνδιάμεσα προϊόντα διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν *ἀζινῶν*, τῶν *ὀξαζινῶν*, τῶν *θειαζινῶν* καὶ τῶν *θειοχρωμάτων*. Σ. Γ.

κινονιμῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν *π-κινονῶν* δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ τῶν δύο ὀξυγόνων διὰ τῆς ἰμινικῆς ὁμάδος, ὡς ἡ *κινονομονιμίνη* $HN:C_6H_4:O$ ἢ ἡ *κινονοδιμίνη* $HN:C_6H_4:NH$. Παράγεται ἐκ τῆς π-ἀμινοφαινόλης ἢ τῆς π-φαινυλενοδιαμίνης ἢ τῶν ἀλκυλοπαραγώγων τούτων διὰ προσεκτικῆς ὀξειδώσεως. Ἄχροα, ἀσταθῆ, πτητικὰ σώματα, ἐνεργοῦντα ὀξειδωτικῶς. Σ. Γ.

κινονομονανίλη (ἡ), ἡ ***κινονοφαινυλομονιμίνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *κινονανιλῶν*. Ἔχει τὸν τύπον: $O:C_6H_4:N.C_6H_5$. Σῶμα κρυσταλλικὸν ζωηρῶς ἐρυθρόν. Σ. Γ.

κινονοξίμαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις, λαμβανόμεναι δι' ἐπιδράξεως ὑδροξυλαμίνης ἐπὶ κινονῶν:

$$O:C_6H_4:O + H_2N.OH = O:C_6H_4:N.OH + H_2O.$$

Εἶναι ταυτομερεῖς πρὸς τὰς νιτρωδοφαινόλας: $O:N.C_6H_4.OH$, ἀντιδροῦν δὲ καὶ ὑπὸ τὰς δύο μορφάς.

Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ *βενζοκινονοξίμη* ἢ *π-νιτρωδοφαινόλη*. Σ. Γ.

κινονοξιμοχρώματα (τά) *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. *νιτρωδοχρώματα*.

κινονοχλωριμῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις προερχόμεναι ἐκ τῶν *κινονιμινῶν* δι' ἀντικαταστάσεως τῶν ἰμινικῶν ὑδρογόνων διὰ χλωρίου, ὡς λ.χ. ἡ *κινονοχλωριμίνη* $O:C_6H_4:N.Cl$, ἥτις λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως τῆς ἀνιλίνης δι' ὑποχλωριώδους ὀξέος, καὶ ἡ *κινονοδιχλωριμίνη*: $ClN:C_6H_4:NCl$, λαμβανομένη δι' ὀξειδώσεως τῆς παραφαινυλενοδιαμίνης δι' ὑποχλωριώδους ὀξέος. Ἡ πρώτη τήκεται εἰς 85° καὶ ἡ δευτέρα ἐκκροτεῖ εἰς 124°. Σ. Γ.

κινονοφαινυλιμῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κινονανῖλαι*.

κινονοφαινυλομονιμίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *κινονομονανίλη*.

κινοξαλίνη (ἡ), ἢ ***βενζοπυραζίνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Συμπεπυκνωμένον πυραζινικὸν σῶμα τοῦ τύπου

$$C_6H_4\begin{matrix}\diagup N:CH \\ \quad\;\; | \\ \diagdown N:CH\end{matrix}$$

λαμβανόμενον ἐκ τοῦ 1,2-διαμινοβενζολίου καὶ γλυοξάλης. Βάσις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, ὀσμῆς κινολίνης. Εἶναι χρωμογόνον, κρυσταλλικὸν λευκὸν σῶμα, τηκόμενον εἰς 30°,5 καὶ βράζον εἰς 229°. Σ. Γ.

κινόπλασμα *[Βιολ.]*· βλ. λ. *ἐργαστόπλασμα*.

κινόστερνον (τὸ) (Cinosternum) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χελωνίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χερσεμυδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει χελώνας ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Κυριώτερον χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ στέρνον αὐτῶν, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ ἕνδεκα φολιδωτῶν πλακῶν καὶ δύναται νὰ κινῆται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιβάλῃ ὁλόκληρον τὸ ζῷον ἐν τῷ ὀστράκῳ του. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κινόστερνον τὸ φαιὸν* (Cinosternum cinereum), ὅπερ φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιομελανὸν κατὰ τὴν ρά-

Digitized by Google

χιν καὶ πρασινοκίτρινον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς τελματώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κινοτοξίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *κινικίνη*.

κινουκλιδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

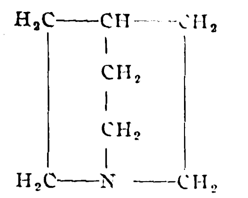

ἀποτελουμένη ἐκ συμπυκνώσεως δύο πιπεριδινικῶν πυρήνων. Εἶναι τὸ βασικὸν σῶμα τῶν ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας. Ἄχρουν ἐλαιώδους συστάσεως ὑγρόν, ὀσμῆς ἀμμωνίας καὶ σπέρματος. Βράζει εἰς 140°. Σ. Γ.

κινοῦμαι (—*έω*)· βλ. *κινῶ*.

κινοῦν (τὸ) *[Φιλοσ.]*. Ἡ αἰτία τῆς κινήσεως γενικῶς ἢ εἰδικῶς, τὸ *εἶδος*· πρῶτον κινοῦν, τὸ κινοῦν ἀκίνητον, ἡ καθαρὰ *ἐνέργεια*, ἡ *νόησις* (βλ. λ. *Ἀριστοτέλης* τ. Ε΄ 515 α΄).

Κινοῦσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Χρυσοχοῦς τῆς ἐπαρχίας Πάφου. Κάτ. 130.

κινοφθαλόνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

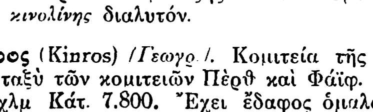

λαμβανομένη διὰ θερμάνσεως κιναλδίνης μετὰ φθαλικοῦ ἀνυδρίτου. Τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ δισουλφονικοῦ ὀξέος αὐτῆς χρησιμοποιεῖται ὡς χρῶμα τοῦ ἐρίου καὶ μετάξης ὑπὸ τὸ ὄνομα *κίτρινον τῆς κινολίνης* διαλυτόν. Σ. Γ.

Κίνρος (Kinros) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Σκωτίας μεταξὺ τῶν κομιτειῶν Πὲρθ καὶ Φάϊφ. Ἐμβ. 212 τ. χλμ Κάτ. 7.800. Ἔχει ἔδαφος ὁμαλόν, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Πλησίον τῆς ὁμωνύμου πόλεως (κάτ. 3.000) εὑρίσκεται ἡ λίμνη *Λέβεν*, ἔνθα τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφυλακίσθη ἡ βασίλισσα Μαρία τῆς Σκωτίας (1567). Δ. Σ. Δ.

Κινσαίιλ (Kinsale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Κόρκ, ἐπὶ τῆς Α. ἀκτῆς τοῦ ὅρμου Κινσαίιλ. Κάτ. 4.700. Ἀποτελεῖ κέντρον ἁλιείας, ἐνταῦθα δ' ἔχει τὴν ἕδραν της ἡ ἁλιευτικὴ εταιρεία τῆς Νοτίου Ἰρλανδίας, μὲ ἁλιευτικὸν προβλῆτα. Ἡ πόλις ἔχει μακρὰν ἱστορίαν. πρὸς τοῦ λιμένος της συνήφθη ναυμαχία μεταξὺ τῶν στόλων τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας τῷ 1380, κατελήφθη διὰ τῆς βίας ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1488, ἔπειτα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1601, ἐλθόντων ὅπως βοηθήσουν τοὺς Ἰρλανδοὺς κατὰ τῶν Ἄγγλων, ἀνακατελήφθη ἀμέσως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἱ ὁποῖοι τῷ 1641 ἐξεδίωξαν ὅλους τοὺς Ἰρλανδοὺς κατοίκους. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἀπεβιβάσθη ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος Β΄ καὶ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὁ σταλεὶς πρὸς βοήθειάν του τῷ 1689, ἀλλ' ἐκυριεύθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τὸ ἑπόμενον ἔτος. Δ. Σ. Δ.

Κίνσα-Κιὰνγκ (Kinscha-Kiang) *[Γεωγρ.]*. Ἕτερον ὄνομα τοῦ ποταμοῦ τῆς Κίνας *Γιὰνκ-Τσὲ-Κιάνγκ*, ὅπερ λαμβάνει κατὰ τὸν ἄνω αὐτοῦ ροῦν ἀπὸ τοῦ Θιβὲτ μέχρι τῆς ἐπαρχίας Γιοὺν-Νάν. Μ. Δ. Β.

Κίνσασα (Kinschassa) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τοῦ Βελγικοῦ Κόγγου ἐπὶ τῆς λίμνης Στάνλεϋ, πλησιέστατα πρὸς τὴν πρωτεύουσαν *Λεοπόλντβιλλ*, μεθ' ἧς ἔχει συγχωνευθῆ. Δ. Σ. Δ.

Κίνσκυ (Kinsky). Ἱστορικὴ βοημικὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας ἄλλα μὲν τῶν μελῶν ἔφερον τὸν τίτλον πρίγκιπος, ἄλλα δὲ τὸν τοῦ κόμιτος. Κατάγονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν *Ἰωάννην Ντλάσκ*, τὰ δὲ σπουδαιότερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: —1) ***Γουλιέλμος***, ἔμπιστος τοῦ Βαλλενστάϊν, ὁ ὁποῖος τῷ ἔδωκε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος (1628). Ἐφονεύθη μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του ἐν Ἔγγρᾳ τῷ 1634. —2) ***Φραγκῖσκος Οὔλριχ***, *κόμις* (1634—1699). Διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον ὡς διπλωμάτης ἐν Πολωνίᾳ, κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Νιμὲγκ (1676), ἐχρημάτισε μέγας καγκελλάριος τῆς Βοημίας καὶ κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας νὰ σώσῃ τὴν χώραν ἐκ τοῦ πολέμου, ὅτε οἱ Τοῦρκοι εἰσέβαλον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.—3) ***Φραγκῖσκος Φερδινάνδος***, *κόμις* (1668—1741). Ἐχρημάτισε βουλευτὴς τῆς Βοημίας (1708), συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καρόλου ΣΤ΄ (1711) καὶ ἐγένετο καγκελλάριος τῆς αὐλῆς (1715), μέγας καγκελλάριος (1723) καὶ βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ διαίτῃ τῆς Οὑγγαρίας (1729)· ἐπανελθὼν δὲ εἰς Βιέννην ἐπεδόθη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν διαφόρων μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ διοικήσει. Οὗτος καθιέρωσεν ἐν Βοημίᾳ, Μοραβίᾳ καὶ Σιλεσίᾳ τὰ judicia delegata, δι' ὧν ἐκανονίζοντο πάντα τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ πρὸς τὰ τελωνεῖα, τοὺς φόρους κλπ. —4) ***Φίλιππος Ἰωσήφ***, *κόμις*, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου (1700—1749), φανατικὸς αὐτονομιστής, καίτοι ἀφωσιωμένος εἰς τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν. Ἱκανώτατος οἰκονομολόγος, κατώρθωσε νὰ συνάψῃ δάνειον ἐν Ἀγγλίᾳ 200.000 λιρῶν, διορισθεὶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του ταύτην καγκελλάριος τῆς αὐλῆς. Ἐχρημάτισε κατόπιν μέγας καγκελλάριος καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1744). —5) ***Φραγκῖσκος Ἰωσήφ***, *κόμις* (1739—1805). Διεκρίθη ὡς στρατιωτικὸς κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ 1788 καὶ εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῆς Γαλλίας (1793—1796). Διετέλεσε διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς ἀκαδημίας τῆς Νόϋστατ, ἀπὸ τοῦ 1779 μέχρι τοῦ θανάτου του, ὑπῆρξε δὲ πολυτιμοτάτη ἡ συμβολή του εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ. Συνέγραψε πλείστας πραγματείας στρατιωτικάς, ἐκδοθείσας εἰς 6 τόμους τῷ 1825, ἐξ ὧν σπουδαιοτέρα ἡ φέρουσα τὸν τίτλον: «Γενικαὶ ἀρχαὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ κυρίως τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως» (1787). Ὁ ἀδελφός του *Ἰωσήφ*, κόμις καὶ αὐτός, ὑπῆρξεν εἷς τῶν διαπρεπεστέρων στρατηγῶν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, διακριθεὶς εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἀποθανὼν τῷ 1804. —6) ***Ροδόλφος*** (1802—1836), εἷς τῶν πρωτεργατῶν τῆς τσεχικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς «Σλαβικῆς ἑνώσεως» (Matice ceska) ἐν Πράγᾳ. Δ. Σ. Δ.

Κίνσον (Kinsoen), ***Φραγκῖσκος***. Βέλγος ζωγράφος (1771—1839), σπουδάσας ἐν Παρισίοις, ὅπου καὶ διῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του. Οἱ ἱστορικοὶ πίνακες καὶ αἱ προσωπογραφίαι του διακρίνονται διὰ τὸν ζωηρὸν καὶ ἀκριβῆ χρωματισμόν των.

κινστέρνα (ἡ) *[Βυζαντ.]*. Λέξις λατινικὴ (cisterna), πολιτογραφηθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ σημαίνουσα τὴν δεξαμενήν, ἰδίως μάλιστα τὴν θολωτὴν ὑπόγειον, τὴν χρησιμεύουσαν πρὸς ἐναποθήκευσιν καὶ διαφύλαξιν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἢ τῶν δι' ὑδραγωγείων μεταφερομένων μακρόθεν ὑδάτων εἰς μέρη, ἔνθα πηγαῖα ἢ ποτάμια ὕδατα ἢ δὲν ὑπάρχουσιν ἢ δὲν εἶναι πόσιμα. Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες κατεσκεύασαν πολλὰς καὶ μεγάλας κινστέρνας, ἐξ ὧν θαυμαστὴ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν εἶναι ἡ τῆς Νικομηδείας. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια εἶναι 250 τετραγωνικὰ μέτρα, σύγκειται ἐκ 36 ἀψιδωτῶν κιόνων, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ ἐκ πολλῶν σφαιροειδῶν θόλων συνισταμένη ἐπιστέγασις αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ μεγίστη καὶ μεγαλοπρεπεστάτη πασῶν τῶν βυζαντινῶν κινστερνῶν εἶναι ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπονομασθεῖσα Μπὶν-μπὶρ-Ντιρέκ, ἤτοι εἷς καὶ χίλιοι κίονες. Κατὰ τὸν Hammer, ἡ κινστέρνα αὕτη εἶναι ἡ τοῦ Φιλοξένου, κατασκευασθεῖσα ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ΄ αἰῶνος. Σύγκειται ἐκ τριῶν ἐπαλλήλων πατωμάτων, στηριζομένων ἐπὶ 210 κιόνων, ἤτοι 15 κατὰ μῆκος καὶ 14 κατὰ πλάτος. Τὸ ὕψος της εἶναι 9.40 μ. καὶ ἡ χωρητικότης 325.400 κυβικὰ μέτρα. Καὶ ναὶ μὲν ὁ ὅρος κινστέρνα ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἡ χρῆσις ὅμως τῆς δεξαμενῆς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, διότι ὅλοι οἱ λαοὶ κατεσκεύαζον τοιαύτας δεξαμενάς. Οὕτω τὰς συναντῶμεν εἰς τὰ φρούρια τῶν Φρυγῶν, λελαξευμένας ἐντὸς τῶν βράχων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Τάκιτος ἀναφέρει τοιαύτας κινστέρνας ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, πολλὰς δ' ἐπίσης ἀναφέρει καὶ ἡ Ἁγία Γραφή. Καὶ σήμερον ἀκόμη διατηροῦνται πολλαὶ ἐν Βηθλεέμ, Ἐμμαούς, Βηθσαϊδᾷ, ἡ σπουδαιοτέρα δ' ὅλων ἐν Ραμᾷ. Μεγάλην ὁμοίως χρῆσιν τῆς δεξαμενῆς ἔκαμνον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὠνόμαζον δὲ ταύτας *ἐκδοχεῖα*, *ὑποδοχάς*, *λάκκους*. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πνυκός, νοτιοδυτικῶς τῆς Ἀκροπόλεως, σῴζονται ἀκόμη αἱ μικραὶ δεξαμεναὶ τῶν ἀρχαιοτάτων Ἀθηνῶν. Εἶναι λελαξευμέναι ἐντὸς τοῦ βράχου ἐν σχήματι φιάλης, μὲ μικρὰ κλιμακωτὰ ἐκβαθύσματα ἐπὶ τῶν παρειῶν πρὸς εὔκολον κάθοδον, καὶ φέρουσι βαθείας αὔλακας πρὸς εἰσροὴν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, τὰ δὲ τοιχώματα αὐτῶν εἶναι κεχρισμένα διὰ λεπτῆς ἀμμοκονίας. Νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως ὑπάρχει κάλλιστα διατηρουμένη μεγάλη τετράγωνος δεξαμενή, κατασκευασθεῖσα διὰ πολυγωνικῶν λίθων. Πάμπολλαι δεξαμεναὶ εὑρίσκονται ἰδίως εἰς τὰς μικρὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνας, αἵτινες στεροῦνται πηγῶν. Ἐν Δήλῳ, σχεδὸν πάντοτε, κάτωθεν τῶν ἀρχαίων οἰκιῶν εὑρίσκονται δεξαμεναὶ ὑδάτων. Ἄλλαι εἶναι θολωταί, ἄλλαι κεκαλυμμέναι διὰ πλακῶν. Ἐν Κέῳ, τῇ ἀρχαίᾳ Ἰουλίδι, ἀπεκαλύφθη ἐντὸς σπηλαίου σπουδαία δεξαμενή, εἰς τὴν ὁποίαν κατέρχεταί τις διὰ βαθμίδων. Ἡ εἴσοδος εἶναι κυκλικὸν ἄνοιγμα λελαξευμένον ἐντὸς βράχου, τὰ δὲ τοιχώματα εἶναι κεχρισμένα διὰ σκληροῦ ἐπιχρίσματος. Ἐν Μεσσηνίᾳ, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει αὐτῆς Θουρίᾳ, σῴζονται τὰ λείψανα μεγάλης κινστέρνας, ἡ ὁποία κατὰ τὸ ἓν τέταρτον εἶναι λελαξευμένη ἐντὸς τοῦ βράχου καὶ κατὰ τὰ τρία τέταρτα κατεσκευασμένη δι' ὡραίας τοιχοδομίας, διαιρεῖται δὲ εἰς τρία διαμερίσματα. Τοιαῦται δεξαμεναὶ εὑρέθησαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐν Κλαζομεναῖς, ἐν Κνίδῳ, ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Κύπρῳ, ἐν Κρήτῃ, ἐν Κυρήνῃ, Συρακούσαις, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν λαῶν, τὰς μεγαλοπρεπεστέρας καὶ ἀρχιτεκτονικῶς τελειοτέρας κινστέρνας κατεσκεύασαν οἱ Ρωμαῖοι. Τὸ χαρακτηριστικώτερον παράδειγμα τῆς ρωμαϊκῆς κινστέρνας μᾶς παρουσιάζει ἡ ἐν Ρώμῃ κινστέρνα τῶν θερμῶν τοῦ Τίτου, ἡ ἐπιλεγομένη τὴν σήμερον Sette Sale. Ἡ κινστέρνα αὕτη δὲν εἶναι λελαξευμένη ἐντὸς βράχου, ἀλλὰ κατεσκευασμένη διὰ τοιχοδομίας. Τὰ ὕδατά της ἐθερμαίνοντο διὰ τῶν γειτονικῶν θερμῶν. Ἡ κινστέρνα αὕτη διῃρεῖτο εἰς ἐννέα διαμερίσματα, ἅτινα συνεκοινώνουν διὰ θυρῶν, αἵτινες δὲν ἀντίκρυζον ἀλλήλας, ἀλλ' ἦσαν διατεθειμέναι, οὕτως ὥστε ἀνοιγόμεναι νὰ κάμνωσι τὰ ὕδατα νὰ ρέωσι βραδέως, ἵνα καθαρίζωνται, ἀφίνοντα ὄπισθεν τὰ ἰζήματα. Διαφορετικὴν διευθέτησιν καὶ σχῆμα ἐν γένει ρωμαϊκῆς κινστέρνας παρουσιάζει ἡ ἐν Pozzuoli καὶ πλησίον τοῦ ἀμφιθεάτρου εὑρισκομένη. Ἡ κινστέρνα αὕτη δὲν ἔχει διαμερίσματα, ἀλλ' ἡ θολωτὴ στέγη αὐτῆς στηρίζεται ἐπὶ ἀψίδων ἑδραζομένων ἐπὶ τριῶν σειρῶν κιόνων κατὰ πλάτος καὶ δέκα κατὰ μῆκος. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη εἶναι τόσον εὐρεῖα, ὥστε δύναταί τις νὰ διατρέξῃ αὐτὴν ἐπὶ λέμβου, ὅπως γίνεται μάλιστα σήμερον. Ἐν Βάγᾳ εὑρέθη ἀπέραντος δεξαμενή, τῆς ὁποίας τοὺς θόλους ὑποβαστάζουσι 48 μεγάλοι κίονες, διαιροῦντες τὸν χῶρον εἰς ἐννέα κλίτη. Ἡ κινστέρνα αὕτη ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στόλου. Ἡ ἐν Καρχηδόνι μεγάλη κινστέρνα τὴν ὁποίαν ἐπιδιώρθωσεν ὁ Γάϊος Γράκχος, ἐπὶ τῇ ἐπανιδρύσει τῆς καταστραφείσης Καρχηδόνος, ἐχρησίμευε πρὸς παροχὴν ὕδατος εἰς τοὺς λιμένας. Περὶ τῆς τεχνικῆς τῶν κινστερνῶν σπουδαίας πραγματείας ἔγραψαν ὁ Βιτρούβιος, ὅστις παρέχει διαφόρους πληροφορίας περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐνδεδειγμένης τοιχοδομίας καὶ ὑποδεικνύει τὸν καλύτερον τρόπον τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐπιχρίσματος καὶ τῆς ἀμμοκονίας· ὁ Παλλάδιος, ὅστις δογματίζει, ὅτι ἡ κινστέρνα πρέπει νὰ εἶναι μακροτέρα παρὰ εὐρυτέρα· ὁ Πλίνιος, ὅστις θεωρεῖ ὅτι ὁ καλύτερος τύπος κινστέρνας εἶναι ὁ τῆς διπλῆς τοιαύτης, ὥστε αἱ ἀκαθαρσίαι τοῦ ὕδατος νὰ κατακάθηνται ἐν τῇ πρώτῃ, τὸ δὲ ὕδωρ νὰ ἐξέρχεται διὰ τῆς ἄλλης ὡς δι' ἠθμοῦ· ὁ Βάρρων καὶ ὁ Καλούμελλος, οἵτινες συνιστῶσι τὰς λαξευτὰς κινστέρνας. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

κίντ. Λέξις ἀγγλικὴ (kid), σημαίνουσα κατειργασμένον δέρμα ἐριφίου ἢ μόσχου, χρησιμεῦον διὰ τὴν κατασκευὴν ὑποδημάτων, χειροκτίων καὶ πολλῶν ἄλλων δερματίνων εἰδῶν. Δ. Σ. Δ.

Κίντ (Kidd), ***Βενιαμίν***. Ἄγγλος κοινωνιολόγος καὶ οἰκονομολόγος (1858—1917). Ἐδημοσίευσε ἄρθρα, μελέτας, πραγματείας, δι' ὧν διεκρίθη ταχέως διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ ὕφους καὶ τὴν ὀξεῖαν παρατηρητικότητά του. Τῷ 1904 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Κοινωνικὴ ἐξέλιξις», τὸ ὁποῖον παρήγαγε ζωηρὰν ἐντύπωσιν, μεταφρασθὲν ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος εἰς δέκα γλώσσας. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἡ διοίκησις τῶν τροπικῶν» (1898), «Ἀρχαὶ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ» (1902), «Ἡ σημασία τοῦ μέλλοντος ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς ὀργανικῆς ἐξελίξεως» (1906), «Οἱ δύο κυριώτεροι νόμοι τῆς κοινωνιολογίας» (1909). Ὑπῆρξεν ἐπίσης τακτικὸς συνεργάτης τῆς «Βρεττανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» καὶ τῶν «Τάϊμς». Δ. Σ. Δ.

—**Κίντ** (Kind), ***Ἰωάννης-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1768—1843). Ἔγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα καὶ λιμπρέττα μελοδραμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ «Freischütz», μελοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Βέμπερ. Γ. Ε. Κ.

— **Κίντ** (Kind), ***Κάρολος-Θεόδωρος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1799—1868). Ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας καὶ ἐδημοσίευσε: «Νεοελληνικὰ δημώδη ᾄσματα μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως» (1827), «Νεοελληνικὴ χρηστομάθεια» (1835), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως» (1833), «Λεξικὸν τῆς γερμανικῆς καὶ νεοελληνικῆς γλώσσης» (1841) κ. ἄ. Γ. Ε. Κ.

Κίνταλ (Kiental) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἐλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Βέρνης, κείμενον εἰς ὕψος 947 μ.

— **Κίνταλ, *διεθνὴς διάσκεψις*** —. Ἡ διάσκεψις αὕτη ἔλαβε χώραν ἀπὸ τῆς 24ης μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου τοῦ 1916, μετέσχον δὲ εἰς αὐτὴν 44 ἀντιπρόσωποι τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων τῶν διαφόρων χωρῶν. Κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην διεκηρύχθη, ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξις ὅλου τοῦ κόσμου ἔπρεπε νὰ ἐργασθῇ συντόνως διὰ τὴν πραγματοποίησιν ἀμέσου καὶ ἄνευ ὅρων εἰρήνης διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἐξουσίας, τὴν κατάργησιν τῆς

Digitized by Google

ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς κλπ. Αἱ ἀποφάσεις αὐται τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Κίνταλ (ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πρόδρομον τῆς Γ' Διεθνοῦς) δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἀμέσως καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ μετὰ ἓν καὶ ἥμισυ περίπου ἔτος ὑπὸ τῶν Ρώσων μπολσεβίκων. θ. π.

Κιντάμπο (Kintampo ἢ Kumtapoh) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας Χρυσῆς Ἀκτῆς. Κάτ. 15.000. Ἄλλοτε ἦτο περιώνυμος ὡς κέντρον ἐμπορίου ἐλεφαντοστοῦ. Σήμερον διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον καρύων. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ εἶναι ὠχυρωμένη. Δ. Σ. Δ.

Κιντάνα (Quintana), ***Ἐμμανουήλ - Ἰωσήφ.*** Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ πολιτικὸς (1772—1857). Διεκρίθη κυρίως ὡς λυρικὸς διὰ τῶν ᾠδῶν του «Πρὸς τὴν θάλασσαν», τὴν «Ναυμαχίαν τοῦ Τραφαλγκαρ» κ. ἄ., ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρόοδον. Τῷ 1797 ἐδημοσίευσε τὸν βίον τοῦ Θερβαντές, κατόπιν δ' ἐξέδωκε μετ' ἄλλων φίλων του φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν (1803—1805). Βραδύτερον ὁ κατὰ τῆς Ἱσπανίας πόλεμος τοῦ Ναπολέοντος (1808) ἐξῆψε τὴν λυρικὴν μοῦσαν τοῦ Κιντάνα καὶ τῷ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνθέσῃ δύο ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων ᾠδῶν του: «Εἰς τὴν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1808 Ἱσπανίαν» καὶ «Εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν ἰσπανικῶν ἐπαρχιῶν κατὰ τῶν Γάλλων». Μετασχὼν τῆς κυβερνήσεως, συνέταξε πλείστας προκηρύξεις, δι' ὧν προέτρεπε τὸν ἰσπανικὸν λαὸν νὰ ὀργανωθῇ κατὰ τοῦ εἰσβολέως. Τῷ 1814 ἐξελέγη μέλος τῆς ἰσπανικῆς ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν, ἀλλ' ἐπανελθόντος μετ' ὀλίγον εἰς τὸν θρόνον Φερδινάνδου τοῦ Ζ' συνελήφθη διὰ τὰς φιλελευθέρας αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ ἐφυλακίσθη εἰς τὸ φρούριον Παμπελούνα, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1820. Τυχὼν ἐξαιρετικῶν τιμῶν, ἐπεδόθη μετὰ περισσοτέρας θέρμης εἰς ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας καὶ συνέγραψε τὰς «Πρὸς τὸν Λόρδον Χόλλανδ ἐπιστολάς του», ἐν αἷς διατυποῦνται εὐγλώττως αἱ φιλελεύθεροι ἰδέαι του. Τῷ 1829, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως, ἔγραψεν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαρίας - Χριστίνας τῶν Βουρβώνων, ἐπιθαλάμιον ποίημα, τὸ ὁποῖον ὅμως ὁ Κιντάνα δὲν συμπεριέλαβεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων του. Ἀπὸ τοῦ 1840—1853 διετέλεσε παιδαγωγὸς τῆς μικρᾶς βασιλίσσης Ἐλισάβετ. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα συνέταξε πλεῖστα ἐπίσημα ἔγγραφα, ἐν οἷς καὶ τὴν ἀπάντησιν τῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν λόγον τοῦ πάπα (1840). Τῷ 1855 ὁ Κιντάνα ἐτιμήθη ὅσον οὐδεὶς ἄλλος Ἱσπανός. Ἐστέφθη δημοσίᾳ ὡς ποιητὴς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης ἐνώπιον τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν πλειστάκις, ὡς πληρέστερα δὲ συλλογὴ τῶν ποιητικῶν του ἔργων θεωρεῖται ἡ ἐκδοθεῖσα τῷ 1897—1898 ἐν Μαδρίτῃ. Μ. Ν. Δ.

Ἐμμανουὴλ Κιντάνα.

Κιντάνα Ρόο (Quintana Roo) *[Γεωγρ.]*. Ὁμοσπονδιακὴ περιοχὴ τῆς δημοκρατίας τοῦ Μεξικοῦ, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὸ κράτος τοῦ Γιουκατὰν καὶ ἀποσπασθεῖσα αὐτοῦ τῷ 1902. Ἔχει ἔκτασιν 50.137 τ. χλμ. καὶ 10.966 κατ. Ἡ βλάστησις εἶναι τροπική. Πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς ἡ *Σάντα Κρούζ ντὲ Μπράβο*. Δ. Σ. Δ.

Κιντανὰρ ντὲ λὰ Ὄρντεν (Quintanar de la Orden) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ Τολέδου, παρὰ τὸν ποταμὸν Σιγκουέλα, εἰς ὕψος 691 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔχει προηγμένην βιομηχανίαν, ἐξάγει δὲ σημαντικὰς ποσότητας οἴνου καὶ ἐλαίου. Δ. Σ. Δ.

Κιντάϋαρ, ἢ ***Κατάϋαρ*** (Kintyre ἢ Cantyre) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ χερσόνησος τῆς Σκωτίας, ἀποτελοῦσα τὴν Ν. ἄκραν τῆς κομιτείας Ἀργκάϋλ. Συνδέεται μετὰ τῆς ἐνδοχώρας διὰ τοῦ ἰσθμοῦ Τάρμπερτ, πλάτους 1600 μέτρων καὶ μήκους 60 χλμ. Τὸ στενὸν Κιλμπράναν τὴν χωρίζει τῆς νήσου Ἄρραν. Ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς χερσονήσου ὑψοῦται φάρος σταθεροῦ φωτός, ὁρατοῦ εἰς ἀκτῖνα 38 χλμ., οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς φημίζονται ὡς οἱ ὑψηλότεροι ἄνθρωποι τῶν βρεττανικῶν νήσων. Δ. Σ. Δ.

Κίντερε (Kindere) *(Βὰν - ντὲρ -)*. Βέλγος συγγραφεύς (βλ. *Βὰν-ντὲρ-Κίντερε, Λέων*).

Κίντερμαν (Kindermann), ***Ἀδόλφος.*** Πρώσος φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὸν Ἀγῶνα τῷ 1822. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς Πρωσσίας, ὁ Κίντερμαν προσήνεγκε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ναύπλιον, τὰς Σπέτσας καὶ τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια κατὰ τὰς ἐπιδρομάς τοῦ 1825. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Νεοκάστρου τῷ 1825. Γ. Δ. Κ.

— **Κίντερμαν** (Kindermann), ***Φερδινάνδος.*** Τσεχοσλοβάκος παιδαγωγὸς καὶ κληρικὸς (1740—1801). Ἐσπούδασεν ἐν Πράγᾳ φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, κατόπιν δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι. Πεπεισμένος ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἶναι κατάλληλον νὰ μορφώσῃ καλοὺς Χριστιανοὺς καὶ καλοὺς πολίτας, εἰργάσθη πολὺ ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ διδασκάλου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς μεθόδου, τονίζων πρὸς τοὺς διδασκάλους: «Διδάσκετε πράγματα, οὐχὶ λέξεις. Διδάσκετε τὰς ἀληθείας σας μᾶλλον διὰ παραδειγμάτων παρὰ διὰ κανόνων». Ὁ Κίντερμαν εἶναι πρὸς τούτοις ὁ πρῶτος συνδέσας ὀργανικῶς μετὰ τῆς λοιπῆς ἐργασίας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὴν βιοτεχνίαν (χειροτεχνίαν). Εἰς τοῦτο παρώρμησαν αὐτὸν οὐχὶ παιδαγωγικοί, ἀλλὰ μᾶλλον οἰκονομικοὶ λόγοι. Διότι ἐφρόνει ὅτι τὰ παιδία πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ κερδίζουν χρήματα, διὰ νὰ πληρώνουν τὰ δίδακτρα, ὥστε οἱ γονεῖς προθυμότερον νὰ ἀποστέλλουν αὐτὰ εἰς τὸ σχολεῖον. Πλὴν δὲ τούτου, ἡ βιοτεχνία προπαρασκευάζει εἰς τὸν μέλλοντα βίον, ἐθίζει εἰς τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν φιλεργίαν κλπ. Ὁ Κίντερμαν ἀπέθανεν ὡς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Leitmeritz τῆς Βοημίας. Σ. Μ. Κ.

Κιντερμίνστερ (Kidderminster) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Γοῦρστερ, ἀπέχουσα 217 χλμ. ΒΔ. τοῦ Λονδίνου. Κάτοικοι 27.500. Ἡ πόλις ἔχει ἀρχαίους ναοὺς καὶ κτίρια, ἐξ ὧν σπουδαιότερος ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Πάντων, ἀποτελῶν ὡραῖον πρότυπον ἀρχαίου διακοσμητικοῦ ἀγγλικοῦ ρυθμοῦ. Ἡ πόλις εἶναι κυρίως περιώνυμος διὰ τοῦ: θαυμασίους τάπητάς της, ὁ ἀνεξίτηλος χρωματισμὸς τῶν ὁποίων ἀποδίδεται εἰς εἰδικὰς ἰδιότητας τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ Στούρ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη. Ἡ ταπητουργία εἰσήχθη τῷ 1735, ἀντικαταστήσασα τὴν ἐριουργίαν. Ἄλλαι βιομηχανίαι εἶναι ἡ ὑφαντουργία, ἡ ζυθοποιία, ἡ λευκοσιδηρουργία, ἡ σιδηρουργία καὶ ἡ βαφὴ ὑφασμάτων. Δ. Σ. Δ.

Κίντζιος, ***Ἀθανάσιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Λαγκαδίων τῆς Γορτυνίας. Διεκρίθη ἰδίως εἰς τὴν μάχην τῆς Γράνας, καθ' ἣν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν Τριπολιτσιωτῶν. Καταλαβὼν τοὺς φράκτας τῶν ἀμπελώνων κατὰ τὴν θέσιν Νουμέναγα, ἠμπόδισε διὰ γενναίας ἀμύνης τοὺς Τούρκους νὰ προχωρήσωσι καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ διευθυνθοῦν πρὸς τὴν Γράναν, εἶτα δὲ ἐπιτεθεὶς ἐκ τῶν νώτων ἐπέτεινε τὴν μεταξὺ τῶν Τούρκων ἐπελθοῦσαν σύγχυσιν καὶ ἀνωμαλίαν. Διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ταύτην ἐνέργειαν διωρίσθη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως φρούραρχος αὐτῆς. Β. Ι. ΤΣΑΦΑΡΑΣ

Κίντι, Ἀλ—. Ἄραψ μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος (βλ. λ. *Ἀλκίνδης*).

Κιντσιντζίγγα, ἢ *Καντσαντζάγγα* (Kintchindjinga ἢ Kantsandjanga) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἱμαλαΐων, παρὰ τὰ ΒΑ σύνορα τοῦ Νεπάλ, καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ τοῦ Σικκὶμ συνόρων. Κεῖται ΝΑ. τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῆς περιοχῆς Ἔβερεστ, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Κόζι καὶ εἶναι δικόρυφον, τὸ ὑψηλότερον δ' αὐτοῦ σημεῖον φθάνει τὰ 8.580 μέτρα. Χ. Δ.

Κίντσλ (Kienzl), ***Γουλιέλμος.*** Αὐστριακὸς συνθέτης, κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Ἐκτὸς τῶν σοβαρῶν μουσικῶν του σπουδῶν, ἠκολούθησε καὶ πανεπιστημιακὰ μαθήματα ἐν Γράτς, Λειψίᾳ καὶ Βιέννῃ, ἔνθα καὶ ὠνομάσθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Ἐχρημάτισε κατὰ περιόδους διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Ἄμστερδαμ, Ἀμβούργῳ καὶ Μονάχῳ καὶ τέλος ἐγκατεστάθη ἐν Γράτς, ἔνθα ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σύνθεσιν. Ἔγραψε τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν τῶν μελοδραμάτων: «Urvasi» (Δρέσδη 1886), «Heilmar der Narr» (Μόναχον 1892), «Der Evangelimann» (Βερολῖνον 1898), «Don Quixote» (Βερολῖνον 1898), «Knecht Ruprechts Werkstatt» (Graz 1907), «Der Kuhreigen» (Βιέννη 1911) καὶ ἀπεπεράτωσε τὸ ἡμιτελὲς λυρικὸν ἔργον τοῦ Γιένσεν: «Turandot». Αἱ ὑπόλοιποι συνθέσεις του ἀποτελοῦνται ἐκ μελῳδιῶν, τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον, ἔργων μουσικῆς δωματίου κλπ. Ὡς μουσικολόγος, ὁ Κίντσλ ἐγένετο γνωστὸς διὰ σειρᾶς ἄρθρων, διὰ μιᾶς βιογραφίας τοῦ Βάγνερ (1904) κλπ. Γ. Σ.

κινυδρόνη (ἡ). Ἰσομοριακὸν μῖγμα κινόνης καὶ ὑδροκινόνης $C_6H_4O_2$, $C_6H_4(OH)_2$, λαμβανόμενον δι' ἀναγωγῆς τῆς κινόνης. Κρυσταλλοῦται εἰς πράσινα πρίσματα μεγαλλικῆς λάμψεως, διαλυτὰ εἰς τὰ διάφορα ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρά. Σ. Γ.

Κίνυρα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς νήσου Θάσου, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Ἄνω Θεολόγου τῆς ἐπαρχίας Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτοικοι 8 (1928).

Κινύρας. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Κύπρου, ὁ πρῶτος ἱερεὺς τῆς ἐν Πάφῳ λατρευομένης Ἀφροδίτης καὶ γενάρχης τοῦ ἐν Κύπρῳ ἱερατικοῦ γένους τῶν Κινυραδῶν. Ὁ Ὅμηρος (Λ. 20—28) ἀναφέρει, ὅτι ὁ Κινύρας προσέφερεν εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα πολύτιμον θώρακα ὡς δῶρον. Ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς κάμνει λεπτομερῆ περιγραφήν, καθ' ἣν δίδεται ἰδέα τῆς κυπρίας τέχνης, ἧς κατ' ἄλλας μαρτυρίας ἱδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ Κινύρας. Ὁ Ἀπολλόδωρος ἀναφέρει ὅτι ὁ Κινύρας παρεκλήθη νὰ μετάσχῃ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἰλίου ὑπὸ τοῦ Μενελάου, Ὀδυσσέως καὶ Ταλθυβίου, πρὸς τοῦτο πλευσάντων εἰς Κύπρον. Κατὰ τὸν Πίνδαρον, οἱ Κύπριοι ἐξύμνουν μεγάλως τὸν Κινύραν, ὃν κατ' ἄλλας μαρτυρίας, ἔφερον διαγωνιζόμενον εἰς τὴν μουσικὴν μὲ τὸν Ἀπόλλωνα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως ἡττᾶται. Ὁ Κινύρας φέρεται ὡς ὁ οἰκιστὴς τῆς Πάφου, ὁ δὲ τάφος αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ τῶν Κινυραδῶν, κατὰ τὸν Θεόπομπον, ἔκειτο ἐν τῷ τεμένει τῆς θεᾶς. Ἡ παράδοσις θεωρεῖ τοῦτον ὡς τὸν πατέρα τοῦ Ἀδώνιδος. Κ. Μ. Κ.

— *[Ἀποκρυφ.]* Ὁ μυθολογικὸς οὗτος βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ γενάρχης τοῦ ἐν Κύπρῳ ἱερατικοῦ γένους τῶν *Κινυραδῶν*, ὡς εἰσαγαγὼν ἐκ Φοινίκης καὶ Συρίας τὰ μυστήρια τοῦ θεοῦ Ἀδώνιδος, ὅπως ὁ Εὔμολπος ὑπῆρξε γενάρχης τῆς ἐν Ἐλευσῖνι ἱερατικῆς οἰκογενείας τῶν Εὐμολπιδῶν. Ἡ παρὰ τοῦ Κινύρα θεσπισθεῖσα μυστηριακὴ λατρεία τοῦ Ἀδώνιδος, παράλληλος πρὸς τὰ μυστήρια τοῦ Ὀσίριδος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τοῦ Θαμοὺζ ἐν Φοινίκῃ, ἀπετελεῖτο ἰδίως ἐκ τῆς δραματικῆς ἀναπαραστάσεως τῆς θλίψεως τῆς Ἀφροδίτης, ὀλοφυρομένης διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ οὐρανίου ἐραστοῦ της, καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἀδώνιδος, θνήσκοντος καὶ ἐπανερχομένου εἰς νέαν ζωὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μύστου. Η. Π. Γ.

Κίνυφος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Τριπολίτιδος ὄχι μέγας, ἐκβάλλων ἀνατολικῶς τῆς Μεγάλης Λέπτιδος (*Πτολ.* Ἀφρικῆς θέσις Δ, γ, 13, ἐκδ. Nobbe). Ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζων αὐτὸν τριτοκλίτως, *Κῖνυψ*, περιγράφει αὐτὸν πηγάζοντα «ἐκ λόφου καλεομένου Χαρίτων» καὶ διαρρέοντα τὴν χώραν τῶν Μακῶν (Δ, 175), ὡς ἐπίσης Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς (Περίπλους: Νασαμῶνες καὶ Μᾶκαι § 109), καθὼς καὶ ὁ Στράβων (ΙΖ' κεφ. 835, ἐκδ. Teubner), τονίζων ὅτι ἐξέβαλλε μεταξὺ «Νεαπόλεως ἣν καὶ Λέπτιν καλοῦσι» καὶ τῆς ὑψηλῆς ἄκρας *Κεφαλαί* (βλ. λ.)· ἀλλαχοῦ ὅμως οἱ αὐτοί, ἀφίνοντες τὸ τριτόκλιτον τῆς ὀνομασίας, ἐπανέρχονται εἰς τὸ Κίνυφος ὡς καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς: «Κινύφιον τὸν Ἀνταῖον ἀπὸ Κίνυφος τοῦ ποταμοῦ» (*Ἡσύχ.* πρβλ. *Λυκόφρων* 885, ὅστις τὸν ὀνομάζει «Κινύφειον», καὶ ὁ Σουΐδας), ἐνῷ ὁ Ζωναρᾶς τὸν ὀνομάζει πάλιν *Κῖνυψ* (σελ. 1.208). Οἱ Λατῖνοι τὸν ὀνομάζουν καὶ Cinyphis καὶ Cinybs. Εἶναι ὁ σύγχρονος *Οὐὰδ Κχαάν*, ἐκβάλλων (πλάτ. 32°30' Β, μήκ. 14°22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi) 2 μίλ. ΝΑ τῆς Μέρσα Οὔγγρα. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Κινὼ (Quinault), ***Φίλιππος.*** Γάλλος δραματικὸς ποιητὴς (1635—1688). Συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ ποιητοῦ Τριστάν, ὅστις τοῦ ὑπέθαλψε τοὺς ποιητικούς του πόθους καὶ τὸν παρώτρυνε νὰ δώσῃ εἰς τὸ θέατρον τὴν πεντάπρακτον κωμῳδίαν του «Les rivales», ἥτις ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐπάγγελμα ἤσκει τὸ τοῦ δικηγόρου, χωρὶς ὅμως νὰ παραιτηθῇ καὶ τοῦ θεάτρου. Ἔγραψε: «L'amant indiscret», «Les coups de l'Amour et de la Fortune», «La mort de Cyrus» καὶ τὸν «Agrippa ou le Faux Tiberinus». Τῷ 1664 ἐνυμφεύθη πλουσίαν κόρην καὶ ἠγόρασε θέσιν εἰς τὸ λογιστήριον, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο θαλαμηπόλος τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΔ'. Τῷ 1665 ἀνεβίβασεν εἰς τὸ θέατρον τὴν τραγῳδίαν του «Astrate», τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε μεγίστη, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος συνέγραψε τὴν κωμῳδίαν «La mère coquette» ἥτις εἶναι καὶ ἡ ἀρίστη τοῦ ποιητοῦ, ἡ στηρίξασα τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ θέσιν. Ἀργότερον ἤρξατο δοκιμάζων τὸ λυρικὸν εἶδος, ὅπερ ἀποτελεῖ σήμερον τὴν μεγάλην αὐτοῦ φήμην. Ἡ τελευταία του τραγῳδία εἶναι ὁ «Παυσανίας», παιχθεῖσα τῷ 1666. Ἔκτοτε, συνδεθεὶς μετὰ τοῦ διασήμου μουσουργοῦ Λούλι, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὸ μελόδραμα, ἤρξατο πλάττων νέον δραματικὸν εἶδος, τὴν λυρικὴν τραγῳδίαν, ἣν ἐτόνιζεν ὁ Λούλι. Τῷ 1672 ἀνεβίβασε τὸ πρῶτόν του μελόδραμα «Les fêtes de l'Amour et de Bacchus», ἔκτοτε δέ, ἐπὶ δέκα τέσσαρα ἔτη, δὲν ἔπαυσε παράγων λυρικὰς τραγῳδίας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται εἶναι ἀληθῆ ἀριστουργήματα. Ὁ Λούλι συνέθετε τὴν μουσικὴν αὐτῶν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του τοῦ εἴδους τούτου εἶναι: «Cadmus» (1674), «Alceste», «Thésée» (1675), «Athys (1676),

Φίλιππος Κινώ.

Digitized by Google

«Isis» (1677), «Proserpine» (1680), «Persée» (1682), «Phaéton» (1683), «Amadis» (1684), «Roland» (1685) καὶ «Armide» (1686), αὕτη δὲ εἶναι τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ. Συνειργάσθη ἐπίσης μετὰ τοῦ Μολλιέρου καὶ τοῦ Κορνηλίου εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς «Ψυχῆς», τῆς ὁποίας ἔγραψεν ὁλόκληρον τὸ ᾀσματικὸν μέρος. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ Κινώ, ἐνδίδων εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, ἃς ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν ἡ σύζυγός του, ἔπαυσε γράφων διὰ τὸ θέατρον καὶ συνέθετε θρησκευτικὰς ποιήσεις. Τῷ 1670 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὁ δὲ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν σύνταξιν 2.000 λιβρῶν. Ὁ Κινὼ ἐγένετο ὁ δημιουργὸς τῆς λυρικῆς τραγῳδίας, αἱ δὲ τραγῳδίαι του, παρὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς αὐτὰς κατὰ συνθήκην μυθολογίαν, δὲν στεροῦνται οὔτε εὐγενείας, οὔτε ἐνεργείας. Οἱ στίχοι του διακρίνονται ἐπὶ ἁρμονίᾳ καὶ χάριτι, ἐξακολουθοῦν δὲ διατηροῦντες τὴν δροσερότητά των. Τὰ ἔργα του μετὰ τῆς βιογραφίας του ἐξετυπώθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1739 καὶ τῷ 1778, εἰς πέντε τόμους. Τὰ δὲ «Oeuvres Choisies» τῷ 1842 εἰς δύο τόμους. Θ. Β.

κινῶ (**—έω**), ἀόρ. *ἐκίνησα—ἐκινήθην*, παθ. μετχ. *κεκινημένος*· θέτω εἰς κίνησιν, κάμνω τι νὰ ἀλλάξῃ θέσιν: «κινῶ τὴν χεῖρα, —τὸν πόδα, —τὴν κεφαλήν», «κινοῦμαι πρὸς τὰ ἄνω, — πρὸς τὰ κάτω», «δὲν ἐκινήθη ἀπὸ τὴν θέσιν του», παροιμ. «σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει», βλ. *κουνῶ* || φρ. «ἐκίνησε πάντα λίθον» πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλε, «ἐκίνησε γῆν καὶ οὐρανόν»· || ὠθῶ, ἐλαύνω, παρακινῶ: «εἰς πᾶσαν ἐνέργειάν του τον κινεῖ τὸ χρῆμα, — ὁ ἐγωισμός»· || προκαλῶ, κάμνω νὰ λάβῃ ὕπαρξίν τι: «ὁ τρόπος του ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου», «κινεῖ τὸν γέλωτα»· || κάμνω τινὰ νὰ ἐνεργηθῇ καθαρτικῶς: «τὸν ἐκίνησε καλὰ τὸ καθάρσιον»· || «μὴ κίνει κακὸν εὖ κείμενον» μὴ ἀνακινῇς, μὴ θίγῃς κακόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χειροτερεύσῃ· || δημοτ. ἐκκινῶ, ξεκινῶ: «κινήσαμε πρωῒ καὶ φθάσαμε ἐνωρίς», «κίνησα νὰ φύγω, ἀλλὰ μετάνοιωσα», «κίνησα νά ρθω, — νὰ πάω»· || δημοτ. «κινῶ πόλεμον» πολεμῶ, καταδιώκω: «τοῦ κίνησε ἕναν πόλεμο, ποῦ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ σταθῇ πουθενά», «κίνησαν ἕνα δικαστικὸν ἀγῶνα μεταξύ τους, ποῦ τελειωμὸ δὲν ἔχει»· || παθ. *κινοῦμαι* μετὰ σημασίας μέσης· εὑρίσκομαι ἐν κινήσει, μεταβάλλω θέσιν, προχωρῶ, βαδίζω: «ἡ γῆ κινεῖται», «οἱ ἐχθροὶ κινοῦνται πρὸς δυσμάς»· || καθόλου, ἐνεργῶ, εὑρίσκομαι ἐν δράσει, ἀντιθ. *ἀκινητῶ, ἀδρανῶ*· «οἱ ἀντίπαλοι κινοῦνται, ἐνῷ ἡμεῖς ἀδρανοῦμεν», «τὸ ἐμπόριον κινεῖται». Β Φ.

— κινούμενοι φθόγγοι [*Ἀρχ. Μουσ.*]. Οὕτως, ἢ *φερόμενοι φθόγγοι*, ἐκαλοῦντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μουσικῇ οἱ κατέχοντες τὰς ἐν τῷ μέσῳ τῶν τετραχόρδων τονιαίας θέσεις δευτέραν καὶ τρίτην) φθόγγοι, οἵτινες ἐν ταῖς διαφοραῖς τῶν μουσικῶν γενῶν μετεβάλλοντο καὶ δὲν εὑρίσκοντο καὶ ἐν τοῖς τρισὶ γένεσι (διατόνῳ, χρωματικῷ καὶ ἐναρμονίῳ) ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους «Κινούμενοι δὲ... ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς μεταβάλλουσι καὶ οὐ μένουσιν ἐπὶ μιᾶς τάσεως» (*Εὐκλείδου*, Εἰσαγωγὴ σελ. 6). Ἀντίθετοι τῶν κινουμένων φθόγγων, ἦσαν οἱ *ἑστῶτες* φθόγγοι (βλ. λ.).

Οἱ κινούμενοι φθόγγοι ἦσαν δέκα, οἱ ἑξῆς:

α') Αἱ δύο παρυπάται: α') ὑπάτων (νη τῆς μέσης· do$_2$) καὶ β') μέσων (γα τῆς μέσης· fa$_2$).

β') Οἱ δύο λιχανοί: α') ὑπάτων (πα τῆς μέσης re$_2$) καὶ β') μέσων (δι τῆς μέσης· sol$_2$).

γ') Αἱ τρεῖς τρίται: α') συνημμένων (ζω τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· si$_2$ ὕφεσις), β') διεζευγμένων (νη τῆς νήτης· do$_3$) καὶ γ') ὑπερβολαίων (γα τῆς νήτης· (a$_3$) καὶ δ') Αἱ τρεῖς παρανῆται: α) συνημμένων νη τῆς νήτης· do$_3$), β') διεζευγμένων (πα τῆς νήτης· re$_3$) καὶ γ') ὑπερβολαίων (δι τῆς νήτης· sol$_3$).

Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τονιαῖαι θέσεις τῶν κινουμένων φθόγγων ἀφεώρων τὸ διάτονον γένος τῶν ἀρχαίων. Καὶ ἐν μὲν τῷ χρωματικῷ γένει ἀμφότεραι αἱ παρυπάται (ὑπάτων καὶ μέσων), ὡς καὶ αἱ τρεῖς τρίται (συνημμέναι, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων) εὑρίσκοντο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους, ἐφ' οὗ καὶ αἱ ἀντίστοιχοι τοῦ διατόνου γένους, οἱ δύο ὅμως λιχανοὶ (ὑπάτων καὶ μέσων), ὡς καὶ αἱ τρεῖς παρανῆται (συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων) ἦσαν βαρύτεροι τῶν ἀντιστοίχων τοῦ διατόνου γένους κατὰ λεῖμμα (μῆκος χορδῆς 243/256), διὸ καὶ πρὸς διάκρισιν ἐχαρακτηρίζοντο διὰ τῆς λέξεως χρωματικός, ἐν δὲ τῷ ἐναρμονίῳ γένει αἱ δύο παρυπάται (ὑπάτων καὶ μέσων), ὡς καὶ αἱ τρεῖς τρίται (συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων) ἦσαν βαρύτεραι τῶν ἀντιστοίχων διατόνων καὶ χρωματικῶν κατὰ δίεσιν τεταρτημοριαίαν (μῆκος χορδῆς 499/512)· ἐπίσης βαρύτεροι ἦσαν ἀμφότεροι οἱ λιχανοὶ (ὑπάτων καὶ μέσων), ὡς καὶ αἱ τρεῖς παρανῆται (συνημμένων, διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων), τῶν μὲν ἀντιστοίχων τοῦ διατόνου γένους κατὰ ἐπόγδοον τόνον (μῆκος χορδῆς 8/9), τῶν δὲ τοῦ χρωματικοῦ κατ' ἀποτομὴν ἐπογδόου τόνου (μῆκοι χορδῆς 2048/2187). Ἄρα οἱ φθόγγοι οὗτοι, κατέχοντες τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς βάσεως βαθμῖδα ἐν τοῖς ἐναρμονίοις τετραχόρδοις, ὡμοτόνουν πρὸς τοὺς τὴν δευτέραν βαθμῖδα ἐν τοῖς διατονικοῖς καὶ χρωματικοῖς τετραχόρδοις κατέχοντας φθόγγους καὶ ἐχαρακτηρίζοντο διὰ τῆς λέξεως ἐναρμόνιος (Πρβλ. *Νικομάχου Γερασηνοῦ*, Ἁρμονικὸν ἐγχειρίδιον, κεφ. ΙΒ'). Ι. Χ. Κ. — Ν. Α. Χ

κιντούς. Οἰκογενειακὸν ἔθιμον τῶν Ἑβραίων, καθ' ὃ καθαγιάζεται ἡ ἑορτάσιμος ἡμέρα ἢ τὸ Σάββατον δι' ἀπαγγελίας εὐλογίας ἐπὶ ποτηρίου οἴνου πρὸ τῆς ἑστιάσεως ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου τῆς οἰκογενείας. Τῆς ἀπαγγελίας τοῦ κιντοὺς ἐπακολουθοῦν χειροφιλήματα καὶ ἀνταλλαγὴ εὐχῶν. Γ. ΕΛ.

«Κιντουσεὶν» (*μασέχεθ*). Πραγματεία τοῦ Ταλμοὺδ καὶ τῆς Μισνᾶς, ἀναφερομένη εἰς ὡρισμένα γαμήλια ἔθιμα παρ' Ἰουδαίοις καὶ εἰς νομικὰς περιπτωσιολογίας περὶ γάμου κλπ. Ἐκτὸς τοῦ κατ' ἐξοχὴν νομολογικοῦ μέρους, ἡ πραγματεία αὕτη περιέχει καὶ πολλοὺς ἀγαδικοὺς θρύλους καὶ διδασκαλίας ἠθοπλαστικάς, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ τέλος, ὡραίας ἐπικλήσεις τῶν διδασκάλων ὑπὲρ τῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως τῶν νέων. Γ. ΕΛ.

κιντουσείν, ἢ ***κιντουσεὶμ*** (=καθαγίασις). Ἑβραϊκὸν ἔθιμον, καθ' ὃ πρὸ τῆς γαμηλίου τελετῆς προσφέρεται ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ πολύτιμον κόσμημα ἢ δακτυλίδιον εἰς τὴν μέλλουσαν σύζυγόν του καὶ ἀπαγγέλλεται ἡ ἑξῆς φράσις: «Ἰδοὺ σὺ καθαγιάζεσαι παρ' ἐμοῦ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἰσραήλ». Τὸ ἔθιμον τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς μισναϊκῆς ῥήτρας, καθ' ἣν ἡ σύζυγος ἐξαγοράζεται παρὰ τοῦ συζύγου της δι' ἀργυρίου κλπ. Ἡ ἐξαγορὰ ἢ καθαγίασις τῆς μελλούσης συζύγου δύναται νὰ λάβῃ χώραν καὶ δι' ἀντιπροσώπου τοῦ μακρὰν εὑρισκομένου ἢ δι' οἱονδήποτε λόγον ἀπουσιάζοντος ἀνδρός. Γ. ΕΛ.

Κιντσάο (Quinchao) [*Γεωγρ.*]. Νομὸς τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας τῆς Χιλῆς, ἐν τῇ διοικήσει Χιλπέ. Ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν νήσων, ὧν κυριωτέρα ἡ ὁμώνυμος *Κιντσάο*. Ἐμβαδὸν 800 τ. χλμ. Κάτοικοι 18.000. Πρωτεύουσα ἡ *Ἀτσάο* ἐπὶ τῆς Κιντσάο. Δ. Σ. Δ.

Κίντσγκρωβ (Kidsgrove) [*Γεωγρ.*] Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Στάφφορντ, ἐπὶ τῆς διώρυγος Τρὲντ καὶ Μέρσυ. Κάτοικοι 9.000. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ σιδηρουργεῖα. Δ. Σ. Δ.

Κίντσιγκ (Kinzig) [*Γεωγρ.*]. Δύο ποταμοὶ τῆς Γερμανίας: —1) Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ρήνου ἐν Βάδῃ. Πηγάζει εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ΝΑ τῆς Φρόϋντενστατ, διασχίζει τὴν Βάδην, κατόπιν δὲ ῥοῦ μήκους 112 χλμ. χύνεται εἰς τὸν Ρῆνον. —2) Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μάϊν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἔσσεν-Νασσάου. Ἔχει μῆκος 82 χλμ. Δ. Σ. Δ

Κινωλίς, ἢ καὶ ***Κινώλη*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος καὶ πόλις ἑλληνὶς τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ἀκτῆς τῆς Παφλαγονίας (βλ. λ. *Κιμωλίς*). Σ. Ε. Λ.

Κὶ-Νωλοῦ [*Παρ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον, ὅρμος καὶ χωρίδιον τῆς Ν. ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, μεταξὺ Ἰνέμπολι καὶ Στέφανο (ἢ Ἰστιφάν). Ἡ ὀνομασία της παραφθορὰ τῆς ἀρχαίας *Κινωλὶς* ἢ *Κινώλη* (βλ. λ. *Κιμωλίς*). Σ. Ε. Λ.

Κινών, ἢ ***Κεισὼν*** (ἀραβ. ***Νὰχρ ἐλ Μουκάττα***) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς μικρὸς ἀρδεύων τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰεσράελ. Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ἔχει ὕδωρ μόνον τὸ κάτω μέρος ἀπὸ τοῦ Τὲλ ἐλ Κασσίς, χάρις εἰς τὰς ἐκεῖ πηγὰς Σααδίγιε. Παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον ὁ Ἠλίας ἔσφαξε τοὺς 300 ἱερεῖς τοῦ Βάαλ. Γ. Λ. Α.

κιξία (ἡ) (Kickxia) [*Βοτ.*]. —1) Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κιξίαν τὴν ἀφρικανικὴν* (Kickxia africana), ἰθαγενὲς τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς ἀνακαλυφθὲν τῷ 1898 ὑπὸ τοῦ Preuss. Παρέχει ἐλαστικὸν κόμμι ἀρίστης ποιότητος. —2) Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γρομφαδωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς μέσης καὶ βορείου Εὐρώπης, τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἀσίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ἀναρριχώμενα, φέροντα ἔμμισχα λογχοειδῆ φύλλα ἐπὶ καυλίσκου ὕψους μέχρι 0.40, ἄνθη πενταπέταλα καὶ καρπὸν στρογγύλην κάψαν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι *κιξία ἡ ἐλατίνειος* (Kickxia Elatine), ἀπαντῶσα καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ, καὶ *κιξία ἡ νόθος* (Kickxia spuria), ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βέλγου βοτανολόγου Kickx. Κ. ΠΑΠ.

κίξιος (ὁ) (Kixius) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁμοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φουλγυριδῶν*. Οἱ κίξιοι εἶναι μικρότατα ἔντομα μὲ σῶμα βραχύ, στενὸν πρὸς τὰ ἄνω καὶ εὐρὺ πρὸς τὰ κάτω, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μὲ πτέρυγας πολυνευρώδεις καὶ ἡμιδιαφανεῖς, κεραίας βραχυτάτας καὶ πόδας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, ὧν τὸ τρίτον ζεῦγος ἐπιμηκέστερον τῶν ἄλλων. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἱκανὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κίξιος ὁ διαφανὴς* (Kixius pellucidus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδίας, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανὸν κατὰ τὰς ἄνω πτέρυγας καὶ λευκὸν κατὰ τὰς κάτω. Δ. Ν. Π.

Κίξιος ὁ διαφανής.

Κιοβτσὲ-*Πουνὰρ* [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ Πόντου, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον 380 κατοίκους (βλ. *Ἀμάσεια*.).

— Κιοβτσὲ-*Σοῦ* [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 200 κατοίκους γεωργούς (βλ. *Ἀμάσεια*).

Κιόγκα [*Γεωγρ.*]. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς ἐν Ἀφρικῇ λίμνης *Ἰμπραὴμ* (βλ. λ.).

κιόγκεν (Kiôghen). Καλοῦνται οὕτω (κατὰ λέξιν=«τρελλὰ λόγια») ἐν τῇ ἰαπωνικῇ λογοτεχνίᾳ μονόπρακτα κωμικὰ θεατρικὰ ἔργα, ἐξαιρετικῶς σύντομα, ἅτινα ἐπαίζοντο κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν δραμάτων καὶ ἄλλων σοβαρῶν θεατρικῶν ἔργων. Μ. Ν. Δ.

Κιοζάϊ. Ἰάπων ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1835. Τὰ ἔργα του ἔγιναν δημοφιλῆ εἰς τὴν χώραν του, ὅπου συνηθίζουν νὰ τὸν ὀνομάζουν «δεύτερον Χοκουσάϊ», ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἀκόμη, ὅπου κυκλοφοροῦσιν εὐρύτατα μικρὰ λευκώματα, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἰδικάς του ἐγχρώμους συνθέσεις. Διακρίνεται διὰ τὴν ὀξεῖαν γελοιογραφικήν του διάθεσιν (αἱ πολιτικαί του καρικατοῦραι τοῦ ἐστοίχισαν μακρὰ ἔτη φυλακῆς), ὑπολείπεται ὅμως κατὰ πολὺ τόσον εἰς ἔμπνευσιν ὅσον καὶ εἰς ἀπόδοσιν τοῦ διδασκάλου του Χοκουσάϊ.

Κιόζτιπι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἑλληνικὸν ἄλλοτε τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κερασοῦντος, ἔχον 400 περίπου κατοίκους, γεωργοὺς καὶ κτηνοτρόφους. Σήμερον κατέχεται ὑπὸ τῶν Τούρκων.

κιοΐ [*Γεωγρ.*]. Λέξις τουρκική, σημαίνουσα *χωρίον* καὶ ἀπαντῶσα ὡς δεύτερον συνθετικὸν εἰς πλεῖστα τοπωνύμια.

Κιοϊλοῦ-*χισὰρ* [*Γεωγρ.*]. Πρωτεύουσα ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Σεβαστείας. Κάτοικοι 2.500, ὧν οἱ ἡμίσεις Ἕλληνες, πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς. Κεῖται 2 χμ. ἐκεῖθεν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λύκου (Κιλκὶτ ἰρμὰκ) ποταμοῦ, ἐπὶ ἀποκρήμνου λόφου, ἐφ' οὗ σῴζονται λείψανα ἀρχαίου φρουρίου καὶ διαφόρων κτισμάτων τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ἀπέχει δὲ τοῦ μὲν Καρὰ-γισὰρ-σαρκὶ 43 χλ. πρὸς Δ., τῶν δὲ Κοτυώρων (Ὀρδοῦ) 108 χμ πρὸς Ν. Τὸ Κιοϊλοῦ-χισὰρ εἶναι ἡ ἀρχαία *Κολώνεια*. Ἄξια λόγου καὶ ἀκραιφνῶς ἑλληνικὰ χωρία περὶ τὸ Κιοϊλοῦ Χισὰρ ἦσαν τὰ Μουσουλί, Ἀμελὶ καὶ Χαϊζοὺλ παρὰ τὸν Μελάνθιον ποταμὸν (Μελέντσοῦ)· οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων ὡμίλουν ἰδίωμα ἀρχαῖον ἑλληνικόν.

Κιὸκ-*δὰγ* [*Γεωγρ.*]. Ἡ ὑψηλοτέρα καὶ κρημνωδεστέρα κορυφὴ τῆς ἐν τῇ τραχείᾳ Κιλικίᾳ ὀροσειρᾶς τοῦ Ταύρου. Σημαίνει δὲ ἡ λέξι. «οὐράνιον ὄρος», διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ.

Κιόκος (Kiokos). Φυλὴ Νέγρων, κατοικοῦσα τὰ ΝΔ. τοῦ Βελγικοῦ Κογκό. Ἡ ὑπ' αὐτῶν κατεχομένη χώρα ἔχει ἔκτασιν 42 περίπου τ. χμ. καὶ κεῖται μεταξὺ 9° 30'—10° 30' Ν. πλ. καὶ 18°—20° 30' Α. μήκους. Ἕδρα τοῦ φυλάρχου τῶν Κιόκος εἶναι τὸ *Κιμπουντού*. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι καλοὶ κυνηγοί, σιδηρουργοὶ καὶ ἐξαίρετοι καλαθοποιοί. Μ. Ν. Δ

Κιοκουτέϊ Μπάκιν (Kiokoutei Bakin). Ἰάπων μυθιστοριογράφος (1767 — 1848), τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἔφθασε μέχρις Εὐρώπης. Ἦτο μαθητὴς τοῦ *Κιόντεν* (βλ. λ.), ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ μεγαλύτερος μυθιστοριογράφος τῆς Ἰαπωνίας. Ὁ Μπάκιν, ὅστις ἦτο πολυγραφώτατος (συνέθεσεν ὑπὲρ τὰ 300 ἔργα), ἀπέθανε τυφλὸς εἰς ἡλικίαν 81 ἐτῶν. Ἀξιολογώτερα ἐκ τῶν ἔργων του θεωροῦνται: «Ἡ νέα Σελήνη», «Ταξίδιον πρὸς τὴν Δύσιν» «Ἐνεχυροδανειστήριον» καὶ «Χακκένδεν», τὸ περιφημότερον ἐξ ὅλων τῶν ἰαπωνικῶν μυθιστορημάτων, τοῦ ὁποίου τὴν συγγραφὴν ἤρχισε τῷ 1814, περατώσας αὐτὴν μόλις τῷ 1841. Μ. Ν. Δ.

Κιοκσοὺν [*Γεωγρ.*]. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς *Κουκουσοῦ* (βλ. λ.). Ν. Μ.

Κιόκωκ (Keokuk) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἀϊόουα (Jowa), εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Μισσισιπῆ καὶ Ντὴ-Μόϊνες καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σικάγου - Ρὸκ Ἄϊλανδ - Εἰρηνικοῦ. Κτισθεῖσα τῷ 1837, ἔχει χυτήρια σιδήρου, μηχανουργεῖα, μεταλλεῖα καὶ ἰατρικὴν σχολὴν ἱδρυθεῖσαν τῷ 1849. Ἐπὶ τοῦ Μισσισιπῆ ἐκτίσθη μέγας ὑδατοφράκτης, ἔχων ἔκτασιν 104 τ. χλμ., παρέ-

Digitized by Google

χων δύναμιν 30.000 ἵππων εἰς εὐρύτατον ἠλεκτρικὸν δίκτυον. Κάτ. 20.000. Μ. Ν. Δ.

κιόλα· ἐπίρρ. καὶ *κιόλας*· δημοτ. ἤδη: «ἦρθε κιόλα», «ἐφύγανε κιόλας», «ἐφθάσαμε κιόλας» δηλαδὴ τόσον γρήγορα, ὁμοίως: «μόλις ἦρθε, νὰ φύγῃ θέλει κιόλας»· || ἀκόμη, προσέτι, πρὸς τούτοις: «ἔκαμε τὴ ζημιά, γελάει κιόλας», «ἀκόμη δὲν ἔσκασε ἀπὸ τ' αὐγο, παντρειὰ θέλει κιόλα» (ἀπὸ τοῦ *καὶ ὅλα*).

Κιολελὴ /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Λιμνίσκι* (βλ. λ.).

Κιολεμενλῆ /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Λιθωτὸ* (βλ.λ.).

Κιὸλ-πελὲν /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, ἔχον 300 κατοίκους (βλ. *'Αμάσεια*).

Κιομουρτζῆ /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Κυδωνοχώρι* (βλ λ.).

Κιόμουρτζιν /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Κερυνείας, μὲ 55 κατοίκους Μωαμεθανούς. Κ.Μ.Κ.

Κιομπασὶ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. 'Ακρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου (πλάτ. 41° 07' Β, μῆκ. 29° 04' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2401: The Bosporus), μεταξὺ τῶν ὅρμων 'Ιστενιὲ καὶ Θεραπειὰ (βλ. *Βόσπορος*). Σ. Ε. Λ.

Κιόνελι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ἐν τῷ διαμερίσματι 'Ορεινῆς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτοικοι 510, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Κ. Μ. Κ.

κιονέλλη (ἡ) (Cionella) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλικιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει κοχλίας μὲ κόγχην στίλβουσαν, ἄνοιγμα κόγχης ᾠοειδοαπιοειδὲς καὶ βαθείας συσπειρώσεις κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς ἥμισυ. 'Εκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *κιονέλλη ἡ ὑποκυλινδρικὴ* (Cionella subcylindrica), ἥτις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π

Κιονέλλη ἡ ὑποκυλινδρική.

Κιόνια /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στυμφαλίας τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 63. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 15' Ν τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Στυμφάλου, παρ' αὐτὸν δὲ σῴζονται τὰ ἐρείπια ὡραίου φραγκικοῦ πύργου. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Στυμφαλίας λίμνης, κατὰ τὰς Ν ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κυλλήνη, κεῖνται αἱ περίφημοι πηγαὶ τῶν Κιονίων, ἀπὸ τῶν ὁποίων, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Κελλενὲκ (1890), θὰ ὑδρεύοντο αἱ 'Αθῆναι (βλ. λ. *'Αθῆναι τ. Β' σ. 236α'*). —Π.

κιονίδαι (οἱ) (Cionidae) /*Ζωολ.*/. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἀντιπροσώπων τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: σῶμα ἐπίμηκες, τριγωνικὸν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ κατώτερον, κεφαλὴ μικροτάτη, κεραῖαι λεπταὶ καὶ καμπτόμεναι κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους των, πόδες ἰσχυροί, παχεῖς καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ χρώματα μεταλλικά. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι οἱ *κιόνιος* καὶ *στερεόνυχος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κιόνιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κίων*, μικρὸς κίων, ἄλλως *κιονίσκος*, κοιν. *κολωνάκι*.

Κιόνι(ον) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου 'Ιθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ βορείου τμήματος τῆς νήσου, ἐντὸς στενοῦ καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος. Πρὸ τῆς νέας διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ κράτους ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον Νηριτίων, τοῦ ὁποίου καὶ ἀποτελεῖ διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Συνδέεται δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν πρὸς τὰ γειτονικὰ χωρία καὶ διὰ μικροῦ ἀτμοπλοίου συγκοινωνεῖ καθημερινῶς πρὸς τὴν πόλιν τῆς 'Ιθάκης. Παράγει ἔλαιον. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι 374 (1928). Θ. Ν. Τ.

κιονὶς (ἡ), ἡ **σταφυλὴ** /*'Ανατομ.*/. Κωνοειδὴς προσεκβολὴ τοῦ μέσου μέρους τοῦ ὀπισθίου ἐλευθέρου χείλους τῆς μαλθακῆς ὑπερῴας, αἰωρουμένη πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔχουσα μῆκος 10—15 χλστμ. Ἡ προσθία αὐτῆς ἐπιφάνεια εἶναι λεία καὶ ροδόχρους, ἡ δ' ὀπισθία ὑβώδης, ἕνεκα τῶν προεχόντων ἀδενίσκων, ἡ δὲ κορυφή, ὑποστρόγγυλος οὖσα, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ τυφλὸν τρῆμα τῆς γλώσσης. 'Αποτελεῖται δ' ἐκ μυῶν ὑπαλειφομένων πανταχόθεν ὑπὸ βλεννογόνου ὑμένος, συνεχομένου μετὰ τοῦ βλεννογόνου τῆς ὀστεΐνης ὑπερῴας. Ι. Π.

κιονίσκος (ὁ)· μικρὸς κίων.

—/*Ναυτ.*/. Καλοῦνται *κιονίσκοι* (κοιν. *μπαμπαδέλια* ἢ *καμπανέλια*) μικροὶ κίονες ξύλινοι, ἢ σιδηροῖ, εἰς δὲ τὰ θαλαμηγὰ ὀρειχάλκινοι, ὁπότε καὶ εἶναι διατεταγμένοι κατὰ ζεύγη ἐπὶ κοινῆς βάσεως ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου, χρησιμεύοντες διὰ τὴν πρόσδεσιν τῶν ρυμουλκίων ἢ καὶ ἀγομένων συνήθων. Σ. Ε. Λ.

κιονῖτις, —*ιδος* (ἡ), ἡ **σταφυλῖτις** /*'Ιατρ.*/. Φλεγμονὴ τῆς κιονίδος, ἀπότοκος τραυματισμοῦ ἢ καὶ ὅπερ συχνότερον ἐπεκτάσεως φλεγμονῆς τοῦ φάρυγγος. Διακρίνομεν ὀξεῖαν καὶ χρονίαν αὐτῆς μορφήν. Εἰς τὰς χρονίας ὑπάγονται αἱ εἰδικαὶ φλεγμονώδεις ἐπεξεργασίαι τῆς συφίλιδος καὶ τῆς φυματιάσεως, τῆς τελευταίας μάλιστα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ λύκου, καθ' ἣν περιγράφουσι τὴν ὄψιν τῆς κιονίδος ὡς φράουλας συντεθλασμένης. Αἱ ὀξεῖαι μορφαὶ θεραπεύονται διὰ τοπικῆς ἀντισηψίας ἢ καὶ ἐφαρμογῆς τῆς ὑπεραιμίας τοῦ Bier, αἱ δὲ εἰδικαὶ δι' ἀναλόγου θεραπείας, ὡς τῆς ἀντισυφιλιδικῆς, τῆς διὰ θερμοκαυτῆρος καυτηριάσεως ἐπὶ λύκου κ. τ. λ. Κ. Α. Τ.

κιονόβαθρον (τό)· βάθρον τοῦ κίονος, ἄλλως *κιονοστάτης*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *κιονόκρανον*.

κιονόδεσμος (ὁ) (κοιν. *δέσιμο στὴν μπίνδα*). Ἡ ἐπὶ *κίονος* ἢ *κιονίσκου* τοῦ πλοίου σχηματιζομένη, δι' ἁλύσεως ἢ κάλωος, στροφὴ ὕπερθεν τοῦ διαξύλου τῶν κιόνων, πρὸς συγκράτησιν καὶ παρεμπόδισιν τῆς παρεάσεώς των. Σ. Ε. Λ.

κιονοδέτησις, —*εως* (ἡ) (κοιν. τὸ *ρίξιμο στὸν μπαμπᾶ*)· ἡ πρᾶξις τοῦ *κιονοδετεῖν* (βλ. λ.).

κιονοδετῶ (κοιν. *ρίχνω στὸν μπαμπᾶ*). 1) Τοποθετῶ τὴν ἅλυσιν τῆς ἀγκύρας ἐπὶ τοῦ *κίονος*, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζῃ αὕτη στροφὴν περὶ αὐτόν, μὲ τὸ ἄνω ἄκρον της πρὸς τὸ *φρεάτιον* καὶ τὸ κάτω πρὸς τὸν *ὀφθαλμὸν* τοῦ σκάφους. 2) Δένω κάλωα ἐπὶ κίονος ἢ κιονίσκου τῇ βοηθείᾳ *κιονοδέσμου* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

κιονοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κίονα, ὁ ἔχων σχῆμα κίονος.

κιονόκρανον (τό). Ὁ ὅρος οὗτος, καὶ ἐνίοτε οἱ ὅροι *κεφαλὶς* καὶ *ἐπίκρανον*, σημαίνουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ κίονος, ἤτοι τὸ ἀνώτατον τμῆμα τοῦ κίονος, τὸ ὁποῖον ὑποβαστάζει ἀμέσως τὸ ὕπερθεν αὐτοῦ ἐπιστύλιον τοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ αἰγυπτιακὸν κιονόκρανον ἔχει τὸ σχῆμα ἢ κώνου ἢ κώδωνος ἢ παριστᾷ δύο ἢ τέσσαρας προτομὰς Αἰγυπτίων θεοτήτων.

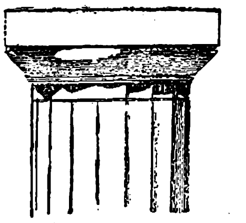
Δωρικὸν κιονόκρανον.

Τὸ περσικὸν κιονόκρανον εἶναι κρᾶμα τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ κιονοκράνου.

Το ἑλληνικὸν κιονόκρανον ἔχει τρεῖς τύπους, ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τοὺς τρεῖς ρυθμοὺς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς: τὸ *δωρικόν*, τὸ *ἰωνικὸν* καὶ τὸ *κορινθιακὸν* κιονόκρανον. Τὸ δωρικὸν κιονόκρανον σύγκειται ἐξ ἑνὸς ἄβακος, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται τὸ ἐπιστύλιον, καὶ ἑνὸς ἐχίνου στρογγύλου καὶ ἐξωγκωμένου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὅστις φέρει εἰς τὴν ἐρραβδωμένην βάσιν του δακτυλίους καὶ τὸ ὑποτραχήλιον, μικρὰν ράβδωσιν πρὸς σημείωσιν τῆς ἑνώσεως τοῦ κιονοκράνου τούτου μετὰ τοῦ κορμοῦ τοῦ κίονος. Τὸ ἰωνικὸν κιονόκρανον ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἄβακος, κεκοσμημένου συνήθως δι' ᾠῶν, ἐκ τοῦ ἐχίνου, ὅστις ἔχει ἕλικας σπειροειδῶς ἑλισσομένας διὰ κυματοειδῶν γραμμῶν, ἐκ τοῦ ὑποτραχηλίου, πλουσίου εἰς ἀνάγλυπτα ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα, καὶ ἐκ τῆς βάσεώς του, τῆς ὁποίας αἱ ραβδώσεις συμφωνοῦσι πρὸς τὰς τοῦ κορμοῦ τοῦ κίονος. Τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανον, παραλλαγὴ τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου, συνίσταται ἐξ ἑλίκων ὑποβασταζουσῶν τὰς γωνίας τοῦ ἄβακος καὶ τοῦ καλάθου, ἤτοι τοῦ κυρίου σώματος τοῦ κιονοκράνου, κεκοσμημένου διὰ δύο ἐπαλλήλων σειρῶν φύλλων ἀκάνθης, ἐξ ὧν ἐκφύονται αἱ ἕλικες.

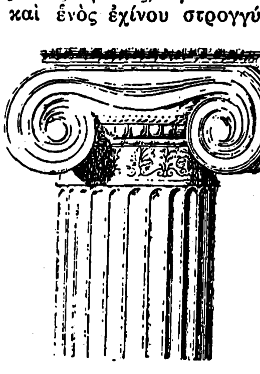
'Ιωνικὸν κιονόκρανον.

'Απὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, οἱ τρεῖς ρυθμοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κιονοκράνου ἀπέβησαν τὰ στοιχεῖα παντὸς ὑστερωτέρου κιονοκράνου, τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ ρωμαϊκοῦ, τοῦ λεγομένου τοσκανικοῦ, μέχρι τοῦ κιονοκράνου τῶν τελευταίων χρόνων. Εἴτε ἁπλᾶ κιονόκρανα, εἴτε σύνθετα, τὰ ρωμαϊκὰ καὶ τὰ ποικίλα χριστιανικά, ἅπαντα φέρουσι τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν τριῶν ρυθμῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κιονοκράνου, παρὰ τὰς ποικίλας διαμορφώσεις καὶ παραλλαγὰς αὐτῶν κατὰ τὸν τόπον καὶ χρόνον. Τοῦ ἑλληνικοῦ κιονοκράνου διαφέρουσι μόνον τὰ μουσουλμανικοῦ πολιτισμοῦ κιονόκρανα, ἐξ ὧν τὰ τῆς περσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς σύγκεινται ἐκ σειρᾶς μικρῶν ᾠοειδῶν κοιλωμάτων τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δέ, τὰ δὲ τῆς ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς παριστῶσι κάλαθον κεκοσμημένον μὲ φύλλα ἢ ἀραβουργήματα καὶ ἐπ' αὐτοῦ παραλληλεπίπεδον παρομοίως κεκοσμημένον (βλ. λ. *κίων*). Β.Δ.Θ.

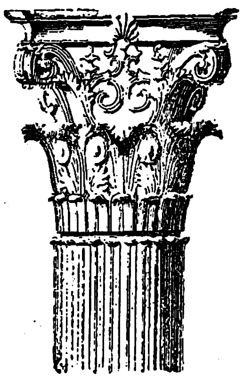
Κορινθιακὸν κιονόκρανον.

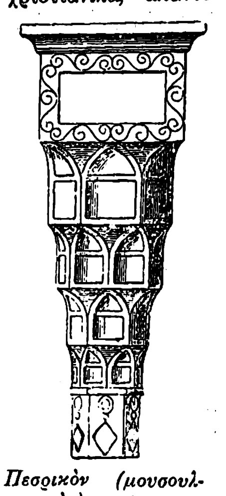
Πεσρικὸν (μουσουλμανικὸν) κιονόκρανον.

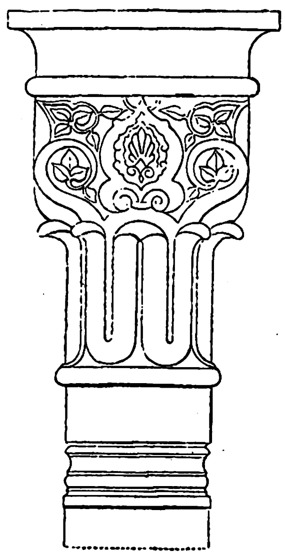
'Αραβικὸν (μουσουλμανικὸν) κιονόκρανον.

—/*Χριστιαν.*/ Αἱ ἱστορικαὶ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ὁ Χριστιανισμός, δὲν τῷ ἐπέτρεψαν, κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας τῆς σταδιοδρομίας του, ν' ἀναπτύξῃ ἰδίαν τέχνην, ἂν καὶ τὰ χριστιανικὰ κτίρια τῶν πρώτων αἰώνων κατεστράφησαν καὶ δὲν γνωρίζομεν ἀσφαλῶς τὸν ρυθμὸν τῆς κατασκευῆς καὶ ἐσωτερικῆς διασκευῆς των. Οἱ Ρωμαῖοι, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτοκρατορίας, ἐχρησιμοποίουν συνήθως τὸν κορινθιακὸν ρυθμόν, καὶ τοῦτον φαίνεται ὅτι ἐμιμήθησαν εἰς τὰς οἰκοδομάς των καὶ οἱ Χριστιανοὶ καλλιτέχναι. Οὕτως, εἰς τὴν βασιλικὴν τῆς Βηθλεέμ, ἡ ὁποία εἶναι τὸ μοναδικὸν σῳζόμενον λείψανον τῶν χριστιανικῶν οἰκοδομῶν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, εὑρίσκομεν κιονόκρανον κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀνεπτύχθη τὸ *θεοδοσιανὸν κιονόκρανον*, ὅπερ εἶναι σύνθετον ἐξ ἰωνικοῦ καὶ κορινθιακοῦ στοιχείου. 'Επίσης εὑρέθησαν εἰς διαφόρους χώρας χριστιανικὰ κιονόκρανα, ἀποκλίνοντα πρὸς τὸν ἰωνικὸν ἢ τὸν δωρικὸν ρυθμόν. Εἰς τοὺς ναοὺς γοτθικοῦ ρυθμοῦ, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀψιδωτῶν τόξων καὶ τῆς συγκεντρώσεως αὐτῶν εἰς ὡρισμένα σημεῖα τοῦ οἰκοδομήματος, ἐγεννήθη πολλαχοῦ ἡ ἀνάγκη συμπαραθέσεως πολλῶν κιόνων, οἵτινες, ἀντὶ κιονοκράνων, περιδένονται διὰ κλάδου· ὅπου ὅμως διατηροῦνται τὰ κιονόκρανα, ταῦτα κοσμοῦνται διὰ ποικίλων καὶ ὡραίων κοσμημάτων, ἀνθέων, φύλλων κλπ. Εἰς τοὺς νεωτέρους χριστιανικοὺς ναοὺς τῆς 'Ελλάδος χρησιμοποιοῦνται κιονόκρανα τῶν κλασσικῶν ρυθμῶν. Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

κιονορραγία (ἡ) /*'Ιατρ.*/. Αἱμορραγία τῆς κιονίδος (σταφυλῆς). Εἶναι ἀπότοκος, κατὰ τὸ πλεῖστον, τραυματισμοῦ τῆς κιονίδος, δυνατὸν ὅμως, ἂν καὶ σπανιώτερον, νὰ παρουσιασθῇ καὶ ὡς ἀντισταθμιστικὸν φαινόμενον παρεμποδισθείσης ἐμμήνου ρύσεως ἢ αἱμορραγικῆς διαθέσεως, ὁπότε συχνοτέρα εἶναι ἡ ἀπὸ τῶν ἀμυγδαλῶν καὶ τοῦ λοιποῦ φάρυγγος αἱμορραγία. Κ. Α. Τ.

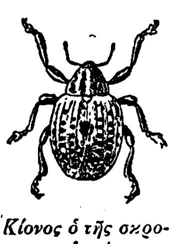
Κίονος ὁ τῆς σκροφουλαρίας.

κίονος (ὁ) (Cionus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κιονιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει μικροὺς κανθάρους μὲ σῶμα κοκκῶδες, ἔλυτρα ἀνεπτυγμένα καὶ μετὰ μελανῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν κηλίδων κεκοσμημένα. Οἱ κίονες ζῶσιν ἀποκλειστι-

Digitized by Google

κῶς ἐπὶ τῶν χοιραδοειδῶν φυτῶν καὶ ἁπαντῶσι σχεδὸν πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχει βλάστησις. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν φύλλων, ὅπου καὶ ὑφίστανται πάσας αὐτῶν τὰς μεταμορφώσεις. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ εἴδους γνωστότερον εἶναι ὁ *κίονος ὁ τῆς σκροφουλαρίας* (Cionus scrofulariae), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς πάσας τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου.

Δ. Ν. Π.

κιονοστάτης (ὁ)· ἄλλως *κιονόβαθρον* (βλ. λ.).

κιονοστοιχία (ἡ). Σειρὰ κιόνων ὡρισμένου ἀριθμοῦ καὶ ἀποστάσεως ἀπ' ἀλλήλων, κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἀναλογιῶν τοῦ ρυθμοῦ, εἰς ὃν ἀνήκουσιν. Αἱ ἀναλογίαι, καθ' ἃς δέον νὰ χωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων οἱ κίονες μιᾶς κιονοστοιχίας, εἶναι πέντε: ἡ *πυκνόστυλος* ἀναλογία, ὅταν τὸ κενὸν τὸ χωρίζον τοὺς κίονας ἀπ' ἀλλήλων εἶναι $1\ ^{1}/_{2}$ διαμέτρου τοῦ κίονος· ἡ *σύστυλος* ἀναλογία, μὲ κενὸν δύο διαμέτρων· ἡ *εὔστυλος*, μὲ κενὸν $2\ ^{1}/_{4}$· ἡ *διάστυλος*, μὲ κενὸν 3 διαμέτρων, καὶ ἡ *ἀραιόστυλος* μὲ κενὸν πλέον τῶν τριῶν διαμέτρων. Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀναλογίαι τοῦ ἀριθμοῦ τῆς κιονοστοιχίας τῆς προσόψεως ἑνὸς οἰκοδομήματος εἶναι ἡ *τετράστυλος*, ὅταν ἡ πρόσοψις ἔχῃ 4 κίονας· *ἑξάστυλος* μὲ ἕξ· *ὀκτάστυλος* μὲ ὀκτώ· *δεκάστυλος* μὲ δέκα καὶ *δωδεκάστυλος* μὲ δώδεκα. Ὑπάρχουσι διάφοροι συνδυασμοί· οὕτω τετράστυλον, ἑξάστυλον, ὀκτάστυλον οἰκοδόμημα ἠδύνατο νὰ εἶναι σύστυλον, διάστυλον, κτλ. Δι' ὅλους τοὺς συνδυασμοὺς ὑπῆρχον εἰδικοὶ κανόνες ἀναλογιῶν, καθορίζοντες ἐπακριβῶς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἀπόστασιν τῶν κιόνων τῆς κιονοστοιχίας κατὰ τὸ πλάτος τοῦ οἰκοδομήματος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὸ ὕψος. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κιονοστοιχιῶν ὁ ναὸς ἐλέγετο *περίπτερος*, ὅταν εἶχε πέριξ μίαν κιονοστοιχίαν· *δίπτερος*, ὅταν εἶχε δύο κιονοστοιχίας, καὶ *ψευδοδίπτερος*, ὅταν αἱ μὲν στεναὶ πλευραὶ εἶχον διπλῆν κιονοστοιχίαν, αἱ δὲ μακραί, χάριν εὐρυχωρίας, μόνον τὴν ἐξωτερικὴν κιονοστοιχίαν.

Β. Δ. Θ.

κιονοτομία (ἡ), ἡ *σταφυλεκτομία* /*Ἰατρ.*/. Ἐφαρμόζεται αὕτη εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ κιονὶς μᾶς παρουσιάζεται διωγκωμένη ἢ ἐπιμηκυσμένη, μετὰ ἢ ἄνευ ὑπερτροφίας, ἀποτόκου χρονίας διηθήσεως καὶ ὑπερπλασίας τοῦ ἰνώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ, ὁπότε ἡ κορυφὴ τῆς κιονίδος ἐγγίζει διαρκῶς τὴν βάσιν τῆς γλώσσης, προκαλοῦσα ἀδιαλείπτους κινήσεις καταπόσεως καὶ κατ' ἀντανάκλασιν ναυτίαν καὶ βῆχα. Ἐπὶ τῶν ὀξειῶν μορφῶν ὑπερτροφίας δὲν ἐφαρμόζεται κιονοτομία, ἀλλὰ πλύσις διὰ στυπτικῶν φαρμάκων.

Κ. Α. Τ.

κιόνουρος (ὁ) (Cyonura) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκληπιωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κιόνουρον τὸν ὀρθοφυᾶ* (Cyonura erecta), φυτὸν ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν καὶ θερμῶν χωρῶν. Εἶναι θάμνος αὐτοφυής, ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *ψόφος*.

Κ. ΠΑΠ.

κιόντας, καὶ **κιόντες** (ἰδιωμ. Κρητ.)· ἐπίρρ., καὶ ὅταν, ὁπόταν: «*κιόντας θὰ νέρθῃς, μάθια μου, βάστα μου σκουλαρίκια*»· || κι' ὅμως.

Ι. Δ. Μ.

Κιόντεν (Kioden). Ἰάπων μυθιστοριογράφος (1761—1816). Εἶναι ὁ πρῶτος Ἰάπων λογοτέχνης, ὅστις συνέθεσε καθαυτὸ μυθιστόρημα καὶ ὁ πρῶτος πληρωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν του. Μέχρι τῆς ἐποχῆς του οἱ συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὰ βιβλία ἠγοράζοντο ὁπωσδήποτε ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ἱκανοποιοῦντο μὲ ἓν μικρὸν δῶρον ἢ μὲ ἕνα γεῦμα. Ὡς ἀριστούργημα θεωρεῖται τὸ μυθιστόρημά του «Inadzouma-Hiou», ὅπου περιγράφει θαυμασίως φόνους, δολοφονίας, χαρακίρι, κλοπάς, γυναῖκας πωλουμένας ὑπὸ τῶν οἰκείων των, πανηγύρεις διαφόρων ἰαπωνικῶν πόλεων, τὰ κάλλη ὡραίων Ἰαπωνίδων κτλ.

Μ. Ν. Δ.

κιέντιμος (ἰδιωμ. Κρητ.)· ἐπίρρ., καὶ ἐν τούτοις, καὶ ὄντως, πράγματι: «*κιόντιμος μὲ τὴν ὥρα του ἦλθε*» καὶ ἐν τούτοις ἐφάνη συνεπὴς εἰς τὴν συνέντευξίν του (ἐκ τοῦ *καὶ ὅτι ὅμως*).

Ι. Δ. Μ.

Κιοντουκτσίον /*Γεωγρ.*/. Προτέρα ὀνομασία τοῦ συνοικισμοῦ *Βαθουλὸ* (βλ. λ,) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ.

Κιὸν - χὸχ /*Γεωγρ.*/. Ὄρος ἐν τῷ κυβερνείῳ Γέρεκ τοῦ Δαγεστάν, ὕψους 11.290 ποδῶν. Σ. Κ. Π.

Κιοπεκλῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἄνω Δερεκλί, Κοπλόμπαση, Κουλουκλόμπαση* καὶ *Κάτω Σιατερλί*. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ὁ πληθυσμὸς τῆς κοινότητος ἀνέρχεται εἰς 898 (1928) κατοίκους, τοῦ δὲ χωρίου εἰς 438.

— **Κιοπεκλῆ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου, μετονομασθὲν ἤδη εἰς *Θυμαριὰν* (βλ. λ.).

Κιοπροῦ /*Γεωγρ.*/. Λέξις τουρκική, σημαίνουσα *γέφυρα* καὶ ἀπαντῶσα ὡς συνθετικὸν εἰς πλεῖστα τοπωνύμια.

— **Κιοπροῦ** /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τουρκίας, γνωστοτέρα ὡς *Βεζὴρ - Κιοπροῦ* (βλ. λ.).

— **Κιοπροῦ - σοῦ** /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν τῇ Πισιδίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ, χυνόμενος εἰς τὴν Μεσόγειον, ἀνατολικῶς τῆς Κιλικίας. Εἶναι ὁ *Εὐρυμέδων* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.

— **Κιοπροῦ *Χισὰρ*** /*Γεωγρ.*/. Ἀρχαία λιθίνη γέφυρα τῆς Βιθυνίας ἐπὶ τοῦ Γκεουκσὲ σοῦ, δυτικῶς τοῦ Γενὶ Σεχίρ, ἐφ' ἧς διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Προύσης - Μπιλετζὶκ (Ἀγριλίου). Παρὰ τὴν γέφυραν ταύτην συνήφθησαν ἀρκεταὶ μάχαι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν. Κατ' Ὀκτώβριον 1920 μονάδες τῆς μεραρχίας Σμύρνης προελάσασαι ἀπεδίωξαν ἐκ τῆς γεφύρας ταύτης τουρκικὸν ἱππικόν, ἐνισχυμένον διὰ τμημάτων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ. Τῇ 25ῃ Δεκεμβρίου 1920, τὸ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Κ. Μπουκουβάλλαν μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς μεραρχίας Σμύρνης ἀπώθησεν ὁμοίως ἐκεῖθεν μικρὰ τουρκικὰ τμήματα. Τῇ 11ῃ Μαρτίου 1921 ἡ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Κ. Καραγεῶργον ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς 10ης μεραρχίας, μετὰ συμπλοκήν, ἀπώθησε καὶ κατεδίωξε τὸ κατέχον τὴν γέφυραν τουρκικὸν τμῆμα. Τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1921 ἡ 11η μεραρχία ἀπώθησεν ἐπίσης τὸ κατέχον τὴν γέφυραν τμῆμα ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ τῆς 1ης τουρκικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ. Βραδύτερον, μετὰ τὴν πρὸς Σαγγάριον - Ἄγκυραν ἐκστρατείαν τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ κοῦ Ὀκτωβρίου 1921 μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1922, παρὰ τῇ γεφύρᾳ ταύτῃ εἶχε τὸν σταθμὸν διοικήσεως αὐτῆς ἡ 11η ἑλληνικὴ μεραρχία, καλύπτουσα, ἀπὸ βορρᾶ, τὰς συγκοινωνίας τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ ἀπὸ Μουδανιῶν διὰ Προύσης πρὸς Ἐσκὶ Σεχίρ.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Κιοπρουλῆς. Ὄνομα περιφήμου οἰκογενείας Τούρκων βεζυρῶν, διαδραματίσασα σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Τουρκίας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Τῆς οἰκογενείας ταύτης κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Κιοπρουλῆ Μεχμὲτ πασᾶς.*** Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας. Χρηματίσας κατὰ τὴν νεότητά του μάγειρος τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, προήχθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου Καρὰ-Μουσταφᾶ πασᾶ εἰς ἐμὶρ-ἀχόρην, ἤτοι σταυλάρχην, βραδύτερον δέ, λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ πασᾶ μὲ δύο ἱππουρίδας (ἀντιστρατήγου), ἀπεστάλη ὡς διοικητὴς εἰς Ἱεροσόλυμα, Δαμασκόν, Τρίπολιν Συρίας, Κιουστεντὶλ (Βουλγαρίας).

Τῷ 1657, ἄγων ἡλικίαν 76 ἐτῶν, διωρίσθη μέγας βεζύρης. Ὁ διορισμός του ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μεγιστάνων, διότι ἦτο ἀμαθής, γέρων καὶ πτωχός, κατηγορεῖτο δὲ καὶ ὡς ἀνίκανος. Ἐκεῖνος ὅμως, δεχθεὶς τὴν βεζυρείαν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ ἔχῃ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν εἰς τοὺς διορισμοὺς καὶ τὰς παύσεις καὶ ὅτι θὰ γίνωνται δεκταὶ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ὅλαι αἱ προτάσεις του, εἰσήγαγε κατὰ τὰ πέντε ἔτη τῆς πρωθυπουργίας του σοβαρὰς μεταρρυθμίσεις, αἵτινες συνεκράτησαν τὴν Τουρκίαν, εὑρισκομένην τότε εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Κατέστειλε τὴν στάσιν τῶν φανατικῶν ἀμαθῶν ἐναντίον τῶν νεωτεριζόντων, φονεύσας τοὺς πρωταιτίους καὶ ἐξορίσας πολλοὺς ἄλλους, ἀνέκτησε τὴν Λῆμνον καὶ τὴν Τένεδον, ἐπάταξε τοὺς προστατευομένους τοῦ χαρεμίου καὶ ὠχύρωσε τὸν Ἑλλήσποντον διὰ νέων φρουρίων. Εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ἐναντίον τοῦ ἔργου του ἀντιδράσεις ὑπῆρξεν ἀμείλικτος, θανατώσας ἐντὸς ἑνὸς ἔτους 36.000. Μεταξὺ τῶν θυμάτων καταλέγεται καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιος Γ', κατηγορηθεὶς ὅτι ἔγραφεν ἐπαναστατικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας καὶ ἀπαγχονισθεὶς τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου εἰς τὸ Παρμὰκ-καποῦ, ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων (24 Μαρτίου 1657). Τὸν βίαιον αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐξεδήλωσε καὶ κατὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας De la Haye, τὸν ὁποῖον ἐφυλάκισεν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐρράβδισε τὸν υἱόν του ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἀπέθανε τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1661, εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν, ἐν Ἀδριανουπόλει.

Ν. Μ.

—2) ***Κιοπρουλῆ-ζαδὲ Ἀχμὲτ πασᾶς***. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου (βλ. *Ἀχμὲτ πασᾶς*).

—3) ***Κιοπρουλῆ-ζαδὲ Μουσταφᾶς***. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1637. Σπουδάσας κατ' ἀρχὰς ἱερονομολογίαν, εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὴν κυβερνητικὴν ὑπηρεσίαν, διορισθεὶς ἀμέσως σερδάρης (ἀρχηγὸς στρατοῦ) καὶ διοικητὴς Νικοπόλεως-Σιλιστρίας-Μπαμπαδὰγ καὶ μετέπειτα Χίου, Κρήτης καὶ Δαρδανελλίων. Τῷ 1690 διωρίσθη μέγας βεζύρης. Ἀμέσως κατήργησεν ὅλας τὰς καινοτομίας τοῦ προκατόχου του καὶ τὰς νέας φορολογικὰς διατάξεις. Ἀποφασίσας δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ δραστηρίως τὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Πολωνίας πόλεμον, ὠργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ διέταξε τοὺς διοικητὰς νὰ περιποιῶνται τοὺς Χριστιανούς, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ἔδειξε μεγάλην ἐχθρότητα ἐναντίον αὐτῶν. Ἐτακτοποίησε τότε τὰ τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, εἰσαγαγὼν τὸ *νιζὰμ-ἰ-δζεδὶτ* (= νέον νόμον), κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ *χαράτσι*, ὁ μόνος φόρος τὸν ὁποῖον θὰ ἐπλήρωνον οἱ Χριστιανοί, διῃρέθη εἰς τρεῖς τάξεις. Συγχρόνως ἤρχισαν νὰ γίνωνται δεκτοὶ Ἕλληνες εἴς τινα ἀξιώματα τοῦ κράτους, ὡς τὸ τοῦ μεγάλου διερμηνέως, καὶ ἐπὶ πλέον ἀνετέθη εἰς Ἕλληνας ἡ διοίκησις τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Ἐγένετο μάλιστα τότε λόγος ν' ἀνατεθῇ καὶ ἡ διοίκησις τῆς Πελοποννήσου εἰς Ἕλληνα. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν ἔγινε, διωρίσθη ὅμως εἰς τὴν διοίκησιν Μάνης Ἕλλην εὐπατρίδης, ὁ Λιβέριος Γερακάρης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Τουρκία διήρχετο τοιαύτην οἰκονομικὴν κρίσιν, ὥστε ὁ Κιοπρουλῆ κατήργησε δι' ὅλους τὴν χρῆσιν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν, πέμψας εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον πρῶτον τὰ ἰδικά του καὶ κατόπιν τὰ τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, δῶρα κατὰ τὸ πλεῖστον ξένων ἡγεμόνων. Τακτοποιήσας οὕτω κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ τῆς διοικήσεως καὶ τὰ οἰκονομικά, ἐξεστράτευσε, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1690, κατὰ τῆς Αὐστρίας, τῆς ὁποίας τὰ στρατεύματα εἶχον προχωρήσει σχεδὸν μέχρι τοῦ Αἵμου. Κυριεύσας δὲ τὴν Νύσσαν, τὴν Σεμένδριαν καὶ τὸ Βελιγράδιον, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν θριάμβῳ. Τὸν δὲ Μάϊον τοῦ 1691, λαβὼν παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ σουλτάνου τὴν ἱερὰν σημαίαν, ἐξεστράτευσε πάλιν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν καὶ διελθὼν τὸν Δούναβιν συνῆψε μετ' αὐτῶν μεγάλην μάχην εἰς τὸ Σλανκάμεν παρὰ τὸ Κάρλοβιτς καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς, ἀπολέσαντες 28.000 ἄνδρας καὶ 150 πυροβόλα· μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ μέγας βεζύρης. Οὕτως ὁ Κιοπρουλῆ Μουσταφᾶς, ἔχων ἤδη τὸ ἐπίθετον τοῦ *φαζὺλ* (=ἐναρέτου), ἀπέκτησε καὶ τὸν τιτλον τοῦ *σεχὶτ* (μάρτυρος τῆς πίστεως). Ἀφῆκε τὴν φήμην ἀνδρὸς μετριοπαθοῦς καὶ δραστηρίου, ἀποστρεφομένου τὴν πολυτέλειαν καὶ ἀγαπῶντος τὰ γράμματα. Οἱ ἱστορικοὶ κατηγοροῦσιν αὐτὸν ὡς μὴ ἐμβαθύναντα εἰς τὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

—4) ***Κιοπρουλῆ Νουουμὰν πασᾶς***. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διατελέσας διοικητὴς Εὐβοίας, Κρήτης, Βοσνίας καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἐνυμφεύθη μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ καὶ τῷ 1710 διωρίσθη μέγας βεζύρης. Θεωρηθεὶς ὅμως ἀνεπαρκὴς καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, ἐπαύθη μετὰ δύο μῆνας καὶ διωρίσθη καὶ πάλιν διοικητὴς Χανίων, Ἡρακλείου, Εὐβοίας, Ἰωαννίνων, Βελιγραδίου, Κύπρου καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἡρακλείῳ (Κρήτης) τῷ 1719 εἰς ἡλικίαν 50 ἐτῶν.

—5) ***Κιοπρουλῆ - ζαδὲ Ἀβδουλλὰχ πασᾶς***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον ἐπὶ σουλτάνου Ἀχμὲτ Γ' ἐναντίον τοῦ σάχου Ναδίρ. Ἐκυρίευσε τὴν περσικὴν πόλιν Ταμπρὶζ καὶ ἐφονεύθη εἰς ἄλλην μάχην ἐναντίον τῶν Περσῶν τῷ 1735. Συνέθεσε καί τινα ποιήματα ἀραβιστί.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Κιοπρουλοῦ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον βορειδυτικῶς τοῦ Ἀφιὸν Καρὰ-Χισὰρ τῆς Φρυγίας, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἐπὶ τῶν νοτίως αὐτοῦ κειμένων ὑψωμάτων (ἀνατολικῶς τοῦ Μπὰλ Μαχμοὺτ) ἐτάχθησαν τὴν ἑσπέραν τῆς 14 Αὐγούστου 1922, ὡς σταθερὰ ἀριστερὰ πλαγιοφυλακή, τὸ 26ον σύνταγμα πεζικοῦ καὶ τὸ 5/42 σύνταγμα εὐζώνων μὲ μέτωπον πρὸς νότον, προκειμένου διὰ τῆς βορειότερον κειμένης καὶ παραλλήλως τῷ μετώπῳ ἀγούσης ἁμαξιτοῦ νὰ ὑποχωρήσῃ ἐξ Ἀφιὸν Καρὰ - Χισὰρ πρὸς δυσμὰς ἡ IV ἑλληνικὴ μεραρχία. Ἀλλ' ἀποσυρθέντος κατὰ τὴν νύκτα πρὸς Τουμλοῦ Μπουνὰρ τοῦ 5/42 συντάγματος εὐζώνων, οἱ Τοῦρκοι προελάσαντες κατέλαβον τὴν πρωΐαν τὰ ὑψώματα ἐκεῖνα καὶ προσβαλόντες ἐκεῖθεν κατὰ πλευρὸν τὴν διερχομένην μεραρχίαν ἐπήνεγκον τὸν αἰφνιδιασμὸν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν εἰς μέγα μέρος τῆς δυνάμεως αὐτῆς, ἀναγκασθὲν νὰ ὑποχωρήσῃ ὁμοίως πρὸς Δ. πρὸς Τουμλοῦ Μπουνάρ, ἐνῷ τὸ λοιπὸν τμῆμα τῆς μεραρχίας ἀπεχώρησεν ἐν τάξει πρὸς Β., ἤτοι πρὸς Ρεσὶλ Μπαμποῦ. Οὕτως, ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κιοπρουλοῦ, δύναταί τις εἰπεῖν, κατηνέχθη τὸ πρῶτον ἀποφασιστικὸν τουρκικὸν πλῆγμα κατὰ τῆς συνοχῆς καὶ ἐγκαρτερήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ 1922.

Ν. Κ. Σ.

— **Κιοπρουλοῦ** /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς ἐν τῇ γιουγκοσλαυϊκῇ Μακεδονίᾳ πόλεως *Βελεσῶν* (βλ. λ.), οὕτω κληθείσης ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ γεφύρας.

Κιοπρουλοῦ-ζαδὲ *Μεχμὲτ Φουάτ*. Σύγχρονος Τοῦρκος λογογράφος, καταγόμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κιοπρουλήδων, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, ἐπαγγελλόμενος τὸν ὀπαδὸν τῆς κλασσικῆς παιδεύσεως. Ἐπολεμήθη ὑπὸ διαφόρων ἀντιπάλων του, ἀντιπροσωπευόντων τὰς καθαρῶς τουρκικὰς γλωσσικὰς τάσεις.

Ν. Μ.

Κιὸρ-Γιουσοὺφ *Μεχμὲτ πασᾶς*. Μέγας βεζύρης· βλ. *Γιουσοὺφ Ζιᾶ πασᾶς*.

κιόρης (ὁ) (τουρκ. *κιόρ*)· τυφλός, στραβός.

Digitized by Google

Κιόρι /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Βουνὸς τῆς Β. Ἠπείρου, Β. τοῦ Πόρτο-Παλέρμο (ἀρχ. Πάνορμος), παρουσιάζων πολύτιμον ὅσον καὶ περίεργον γνώρισμα εἰς τοὺς ἐν ἡμέρᾳ παραπλέοντας, ἅτε ὢν ὁρατὸς ἀπὸ 75 μιλ., ἅμα δὲ καὶ παρουσιάζων κοίτην χειμάρρου πηγάζοντος ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὴν γειτονιά του Τσίκα, ἥτις διὰ τῆς λευκότητος τῆς ἄμμου της καὶ διὰ τῆς μεγάλης της κλίσεως ἐμφανίζεται ὡς εὐρεῖα λευκὴ ἀτραπός, ὁρατὴ ἀπὸ μεγίστης ἀποστάσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται τὸ γνώρισμα τοῦτο τοῦ Κιόρι ὑπὸ τὴν ἀπὸ τῆς θαλασσοκρατίας τῆς Ἑνετίας χρονολογουμένην ὀνομασίαν Strade Bianche. Σ. Ε. Λ.

κιὸρ-μπαστούνι (τὸ) [*Ναυτ.*]. Ἡ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν ναυτικῶν μας γλῶσσαν ὀνομασία τοῦ *θαλασσομάχου*.

Κιόρογλου /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 250 κατοίκους γεωργούς.

Κιορουτσάκ(ι) /*Γεωγρ.*/. Ἑλληνικὸν χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον ἄλλοτε 340 κατοίκους.

Κιὸρ-Τὰμ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἐπικίνδυνος ὕφαλος (πλάτ 40°56' Β, μῆκ. 38°24' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2220: Bosporus to Kerempeh) πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Κερασοῦντος. Σ. Ε. Λ.

Κιόρτσεφ, *Δῆμος*. Βούλγαρος πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Τυρνόβῳ τῷ 1884. Ἐσπούδασε νομικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σόφιας καὶ τῆς Λειψίας. Εἶναι συγγραφεὺς πολιτικῶν τινων καὶ λογοτεχνικῶν βιβλίων. Τ. Β.

Κίος (τουρκ. *Γκεμλέκ*) /*Γεωγρ.*/. Παράλιος πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου (*Κιανοῦ*) κόλπου (τουρκ. *Ἰντζίρ-Λιμάν*) τῆς Προποντίδος, παρὰ τὸ Ἀργαθώνιον ὄρος (Σαμανλὶ-δάγ). Παρ' αὐτὴν ἐκβάλλει ὁ ὁμώνυμος ποταμίσκος πηγάζων ἐκ τῆς Ἀσκανίας λίμνης (Ἰσνὶκ-γκιόλ). Συνδέεται μετὰ τῆς Προύσης καὶ τῶν Μουδανιῶν δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἔχει ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν λιμένων τῆς Προποντίδος. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 12 000 περίπου κατοίκων, σήμερον δ' ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 5.000. Ἔχει σηροτροφίαν καὶ ἐμπόριον ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν. Ἕδρα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νικαίας. Χ. Δ.

—/*Ἱστορ.*/ Ἡ *Κίος* εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις. Κατὰ τὰς ἐπιχωρίους παραδόσεις ἐβασίλευσεν ἐν αὐτῇ πρῶτος ὁ Ἀργοναύτης Πολύφημος, ὅτε οὗτος κατελείφθη ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἡρακλέους πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὑπὸ τῶν Νυμφῶν ἁρπαγέντος Ὕλα, πρὸ τοῦ εἰς Κολχίδα κατάπλου τῶν Ἀργοναυτῶν, ἢ ὁ Ἀργοναύτης Κίος, ὅστις ἐλέγετο καὶ ὅτι εἶχε κτίσει τὴν πόλιν καὶ εἶχε δώσει εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά του, μετὰ τὴν ἐκ Κολχίδος ἐπιστροφὴν τῶν Ἀργοναυτῶν. Ἡ Κίος εἶχε κατοικηθῆ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ Μυσῶν, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων καὶ ὑπήγετο αὕτη τότε, βραδύτερον δὲ ὑπὸ Καρῶν, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξαν ἄποικοι τῆς Μιλήτου ὑπὸ τὸν Κίον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ὠνομάσθη αὕτη Κίος. Κατὰ τὸ 499 π. Χ. ἡ Κίος ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Δαρείου, καὶ ἀπὸ τότε ἀνῆκεν εἰς τὸ Περσικὸν κράτος μέχρι τοῦ 459 π. Χ, ὅτε ἠλευθερώθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Κίμωνος καὶ προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Δήλου, ἔχουσα ἰδιόρρυθμον δημοκρατικὸν πολίτευμα (*Τρ. Εὐαγγελίδου*, Κιανῶν πολιτεία. Ἀθῆναι 1892). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων, ἡ Κίος καὶ ἡ γείτων αὐτῆς Μύρλεια, ἀμφότεραι ἀνήκουσαι εἰς τὰς μακεδονικὰς κτήσεις, ἦσαν ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ, ὡς μαρτυροῦσι καὶ τὰ ἀπὸ 330—300 π. Χ. κοπέντα χρυσᾶ νομίσματά της, διότι ἦτο τὸ καλλίστον ἐμπορεῖον τῆς Φρυγίας τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ ἢ Μικρᾶς, ὡς ἐκαλεῖτο τότε ἡ κατὰ τὰ νότια παράλια τῆς Προποντίδος χώρα. Μετὰ ταῦτα περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου τοῦ Γ', ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της καὶ κατὰ τὸ 262 π. Χ. ἦτο αὕτη μετὰ τῶν πόλεων Βυζαντίου καὶ Ἡρακλείας καὶ τῶν βασιλέων Πτολεμαίου καὶ Ἀντιγόνου (βλ. λ. *Ζιαῆλας*) ἐκ τῶν κηδεμόνων τῶν ἐκ τοῦ β' γάμου γεννηθέντων ἀνηλίκων τέκνων τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Νικομήδους, κατὰ τὴν καταλειφθεῖσαν ὑπὸ τούτου διαθήκην. Βραδύτερον καὶ ἡ Κίος καὶ ἡ Μύρλεια ἦσαν ἐκ τῶν συμμάχων τῶν Αἰτωλῶν καὶ εἶχον δεχθῆ φρουρὰς αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἐκδικούμενος αὐτὰς ὁ ἐχθρὸς τῶν Αἰτωλῶν βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος Ε', τῇ βοηθείᾳ τοῦ γαμβροῦ του βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίου τοῦ Α', κατέλαβε ταύτας, κατηδάφισε τὰς πόλεις των καὶ ἐπώλησεν ὡς ἀνδράποδα τοὺς κατοίκους των. Μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς ὅμως ἧτταν τοῦ Φιλίππου, ὁ Προυσίας διετάχθη ν' ἀνακτίσῃ, καὶ ἀνέκτισε, τὰς πόλεις ταύτας, μετονομάσας τὴν μὲν Κίον *Προυσιάδα* ἀφ' ἑαυτοῦ, τὴν δὲ Μύρλειαν Ἀπάμειαν, ἀπὸ τῆς συζύγου του. Ἀπὸ τῆς ἀνακτίσεώς της διετέλεσεν ἡ Κίος ἀνήκουσα εἰς τὸ κράτος τῆς Βιθυνίας μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως αὐτοῦ Νικομήδους τοῦ Γ' (74 π. Χ.), ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου ΣΤ'. Ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἡ πόλις ἀνέλαβε τὸ ἀρχαιότερον ὄνομά της (Κίος) καὶ ἔφθασεν εἰς πολλὴν ἀκμήν, ἔτυχε δὲ καὶ μεγάλων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐλευθεριῶν. Ἀνήκουσα μετὰ ταῦτα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐλεηλατήθη κατὰ τὸ 259 μ. Χ. ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς τὴν βόρειον Μικρὰν Ἀσίαν Γότθων, καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῶν Σελτζούκων Σουλεϊμὰν τοῦ Α', ὅστις καὶ κατέσκαψεν αὐτήν, κατασφάξας ἢ ἐξανδραποδίσας τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων της, διότι, μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν ὑποταγήν της, ἐπὶ τῆς Α' σταυροφορίας ἀπέκρυψε τοὺς εἰς αὐτὴν καταφυγόντας μετὰ τὴν ἧτταν των σταυροφόρους. Ἀνῳκοδόμησαν ὅμως καὶ πάλιν τὴν πόλιν των οἱ διασωθέντες Κιανοὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ταμείου καὶ ἔζησαν οὗτοι καὶ οἱ ἀπόγονοί των ἐν αὐτῇ ἐν εἰρήνῃ μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων, οἵτινες καὶ κατέλαβον αὐτήν, μετὰ γενναίαν τῶν κατοίκων ἀντίστασιν, κατὰ τὸ 1336 μ Χ., ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ὀρχάν. Εἰς τὴν Κίον (Προυσιάδα) ἐτελεῖτο, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναζητήσεως τοῦ μυθικοῦ Ὕλα, ἑορτή, κατὰ τὸν Στράβωνα (C. 564), κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἑορτασταὶ ἀνερχόμενοι ἐπὶ τοῦ Ἀργαθωνίου ὄρους ἐκάλουν μὲ δυνατὰς φωνὰς τὸν Ὕλαν.

Νομίσματα τῆς Κίου. Τὰ κοπέντα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κίῳ (Προυσιάδι) νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς τρεῖς χρονικὰς περιόδους. Τὰ τῆς πρώτης (330—300 π. Χ.) εἶναι κυρίως τριῶν τύπων: α') χρυσοῖ στατῆρες φέροντες ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πρῷραν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, β') ἀργυραῖ δραχμαὶ καὶ ἡμίδραχμα, μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως καὶ τὰ γράμματα ΚΙΑ ὑπ' αὐτὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος μὲ πρῷραν ἐπὶ τῆς ἄλλης, γ') διάφορα νομίσματα φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως κεφαλὴν νεαρὰν ἀνδρικὴν μετὰ καλύμματος περσικοῦ, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὴν λέξιν ΚΙΑΝΩΝ, ῥόπαλον ἢ κάνθαρον, σταφυλήν, στάχυν. Τὰ τῆς δευτέρας, μετὰ τὸ 200 π. Χ., εἶναι χαλκᾶ καὶ φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΗΙ μὲ διαφόρους τύπους ἢ (ἐπὶ Μιθραδάτου) ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΜΟΥΣΗΣ ΟΡΣΟΒΑΡΙΟΣ ἢ ἄλλας ἐπιγραφὰς καὶ ὄπισθεν ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΗΙ. Τὰ τῆς τρίτης εἶναι ποικίλα καὶ φέρουσιν ἐπιγραφὰς ὡς ἡ ΑΝΤΙΝΟΟΙ ΗΡΩΙ καὶ ὄπισθεν ΚΙΑΝΟΙ ΑΝΕΘΗΚΕΝ (ἄλλα δὲ ἄλλας) καὶ ἕνα τῶν ἑξῆς δύο συνήθως τύπων, τὸν Ὕλαν κρατοῦντα ὑδρίαν, ἢ καθήμενον ἐπὶ βράχου καὶ προσαρμόζοντα τὰ πέδιλά του. ΚΑΨ.

—/*Στρατ. Ἱστορ.*/ Τῇ 25 Ἰουνίου 1920 ἡ *Κίος* κατελήφθη ὑπὸ τμημάτων τοῦ πρὸς Προῦσαν προελάσαντος ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης. Ἡ περιοχὴ τῆς Κίου ἀπετέλεσεν ἴδιον τομέα, κατεχόμενον, μέχρι τῆς πρὸς Σαγγάριον-Ἄγκυραν ἐκστρατείας τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς, ὑπὸ τῆς μεραρχίας Σμύρνης, μετονομασθείσης εἰς Χ μεραρχίαν. Πολλάκις, διαρκούσης τῆς κατοχῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ περὶ τὴν Κίον μετώπου συμπλοκαὶ πρὸς τοὺς Τούρκους, οἷον παρὰ τὴν Γιάλοβαν (Ἰούνιος 1921), περὶ τὸ Μπαζάρκιοϊ (26 Μαρτίου 1922), περὶ τὸ Ἰσλὰμ Σόλους (24 Αὐγούστου 1922) κλπ., καθ' ἃς πάντοτε εἶχον ἀποκρουσθῆ οἱ Τοῦρκοι. Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ πρὸς Ἀρτάκην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θρᾴκην ἀποχώρησιν τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, οἱ Τοῦρκοι (22 Αὐγούστου 1922) μετὰ σφοδρότητος ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ ὑποτομέως Κίου καὶ εἶχον κατορθώσει νὰ καταλάβωσι καὶ δύο ἑλληνικὰ παλαιὰ βραδυβόλα πυροβόλα. Ἀλλὰ μικτὸν ἀπόσπασμα (καταρτισθὲν ὑπὸ τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ ἐκ τῶν 47ου, 55ου καὶ 16ου συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ) ἀντεπιτεθέν, τῇ συνδρομῇ καὶ τῶν πυρῶν 4 ἑλληνικῶν ἀντιτορπιλλικῶν, βαλλόντων ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Κίου, ἀνέκτησε (25 Αὐγούστου 1922) τὰ ὑψώματα Σαμανλὶ καὶ τὰ εἰρημένα βραδυβόλα πυροβόλα, μετὰ τριήμερον ἀγῶνα, καὶ ἀπεδίωξεν ἐκεῖθεν τοὺς Τούρκους. Τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα τοῦτο ἀπεχώρησεν εἶτα, κατόπιν διαταγῆς, πρὸς Κύζικον μὲ μικρὰν μόνον σημειωθεῖσαν ἐχθρικὴν πίεσιν, ἀποκρουσθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ εὐχερῶς. Ν.Κ.Σ.

Κίος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, καλούμενος ἄλλως καὶ *Ἀσκάνιος*, ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Ἀσκανίας λίμνης καὶ διαρρέων τὴν Φρυγίαν, ἐκβάλλει εἰς τὸν Κιανὸν κόλπον, παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἀνηρπάγη ὑπὸ τῶν Νυμφῶν ὁ περικαλλὴς Ὕλας, ἀργοναύτης καὶ φίλος τοῦ Ἡρακλέους, ἐξελθὼν πρὸς ὕδρευσιν.

— **Κίος** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὀχυρὰ τοποθεσία τῆς ΒΑ. Κάτω Μοισίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ, ΝΑ. τῆς Βραΐλας. Σήμερον καλεῖται *Χασαρλίκ*. Α. Θ. Ι.

— **Κίος *Νέα*** /*Γεωγρ.*/. Προσφυγικὸς συνοικισμὸς εἰς ἀπόστασιν 6½ χλμ. τοῦ Ἄργους, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνάχου καὶ τοῦ Ἐρασίνου.

«Κίος» /*Ναυτ. Ἱστορ.*/. Τορπιλλοβόλον ἀνοικτῆς θαλάσσης, πρώην αὐστριακὸν (*«99—Μ»*), παραχωρηθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα τῇ λήξει τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης εἰρήνης, μετὰ τῶν ἀδελφῶν του *«98 —Μ»*, μετονομασθέντος εἰς *«Κύζικον»*, καὶ *«100—Μ»*, μετονομασθέντος εἰς *«Κυδωνίας»*. Ἐναυπηγήθησαν, καὶ τὰ τρία εἰς τὰ κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀδριατικοῦ, παρὰ τὰ παλαιὰ ἰταλοαυστριακὰ σύνορα, ναυπηγεῖα Monfalcone, τῷ 1914, καὶ ἔχουν τὰ ἀκόλουθα ναυπηγικὰ στοιχεῖα: ἐκτόπισμα 250 τόν., μῆκ. 197 ποδ., πλάτ. 18 ποδ., μέγιστον βύθισμα 8 ποδ., δύναμις μηχανῆς 5.000 ἵππων, δύο ἀτμοστρόβιλοι Πάρσονς, δύο λέβητες Γιάρρουν, εἷς καύσεως γαιανθράκων καὶ ὁ ἕτερος πετρελαίου, ταχύτης 28 μιλλίων. Περιεκτικότης ἀποθηκῶν καυσίμων 21 τόνν γαιανθράκων, 31 τόνν. πετρελαίου. Πυροβολικόν: ἓν ταχυβόλον Skoda τῶν 11 λιτρῶν. Τόσον ἡ «Κίος», ὅσον καὶ τὰ ἀδελφὰ της τορπιλλοβόλα ἐπεσκευάσθησαν ριζικῶς ὑπὸ τοῦ πλωτοῦ συνεργείου *«Ἥφαιστος»* (βλ. λ.), ἀποδώσαντα (1926) τὴν ἀρχικήν, κατὰ τὰς πρώτας δοκιμάς των ἐν Αὐστρίᾳ, ταχύτητα τῶν 28 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

Κιὸς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς Χρυσοχοῦς τῆς ἐπαρχίας Πάφου μὲ 270 κατοίκους Μωαμεθανούς. Κ. Μ. Κ.

Κιοσὲ /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερα ὀνομασία τοῦ χωρίου τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως *Γέφυρα* (βλ. λ.).

— **Κιοσὲ-*Ἀτλῆ*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἀνατ. Θρᾴκης, κείμενον περὶ τὰ 24 χλμ. Ν. τῆς Κεσσάνης καὶ οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, ἐν πεδινῇ τοποθεσίᾳ. Κατοικεῖται ἀπὸ Τούρκους πρόσφυγας. Ἦτο ἄλλοτε ἑλληνικὸν καὶ ἐκαλεῖτο *Κροσσή*. Μ. Δ. Β.

Κιοσὲ-*Μεχμὲτ πασᾶς*. Τοῦρκος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Τραπεζοῦντι τῷ 1780. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τοῦ Χουρσὴτ πασᾶ, ὑπηρέτησεν αὐτὸν ὡς δελῆμπασης ἀπὸ τοῦ 1805 καὶ ὡς κεχαγιᾶς ἀπὸ τοῦ 1815. Διεκρίθη εἰς τὴν κατάπνιξιν τῆς σερβικῆς ἐπαναστάσεως διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν κεραυνοβόλον ὁρμητικότητά του, καὶ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀγιάννηδων τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Συρίας. Τῷ 1821, ἐκστρατεύων εἰς τὰ Ἰωάννινα κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, διωρίσθη βαλῆς τοῦ Μορέως, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Χουρσήτ, τεθεὶς δ' ἐπὶ κεφαλῆς στρατιᾶς Χαλδούπηδων (Ἀσιανῶν), συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ Βρυώνη, ἡγουμένου ἀλβανικῶν στρατευμάτων, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Πελοπόννησον διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος, καθ' ὃν χρόνον ὁ κεχαγιᾶς αὐτοῦ Μουσταφᾶ βέης εἰσέβαλλεν εἰς Πελοπόννησον διὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Κατερχόμενος εἰς τὴν Φθιώτιδα ἐνίκησε τὸν Ἀθανάσιον Διάκον εἰς τὴν Ἀλαμάναν, κατόπιν δὲ προβὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐκυρίευσε τὴν Λεβάδειαν, τὰς Θήβας καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν Δερβενοχωρίων. Ἐκεῖ ὅμως, πληροφορηθεὶς τὴν πτῶσιν τῆς Τριπόλεως, εἶδεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ματαιούμενον τὸν σκοπὸν τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀποστολῆς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ μέγιστον κίνδυνον διὰ τὴν ὑποχώρησίν του. Ἕνεκα τούτου ἐσπευσμένος ἀπεσύρθη διὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θεσσαλίας εἰς Ἰωάννινα, ἐκεῖ δὲ ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὴν πολιόρκησιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ἡ δυσχερὴς ἀποστολὴ τῆς προσκομίσεως εἰς τὸν τύραννον τῆς Ἠπείρου τοῦ σουλτανικοῦ φιρμανίου τῆς καταδίκης του. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1822 ἔσπευσε πάλιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰ σχέδια τοῦ Δράμαλη Μαχμοὺτ πασᾶ, τοῦ ὑποσκάψαντος τὴν θέσιν τοῦ κοινοῦ των προστάτου Χουρσήτ, ἀλλὰ παρεσύρθη εἰς τὴν δίνην τῆς δραμαλικῆς πανωλεθρίας καὶ ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἐν Βιτωλίοις στρατόπεδον, ὅπου διωρίσθη κεχαγιᾶς. Τῷ 1824 ἐστάλη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Περσίας καὶ ἐκεῖ καθυπέταξεν ἐπαναστατημένας φυλὰς Κούρδων καὶ Περσῶν. Τῷ 1829 διωρίσθη σωματάρχης εἰς τὸ παρὰ τὸν Καύκασον στρατόπεδον, διακριθεὶς εἰς τὰς περὶ τὸ Ἀκχαλτζὶκ μάχας. Ἡττηθεὶς ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Πάσκεβιτς, ἀπεσύρθη εἰς τὴν γενέτειραν καὶ ἐκεῖ, τελῶν ὑπὸ δυσμένειαν, ἀπέθανε τῷ 1832. Γ. Δ. Κ.

— **Κιοσὲ-*Μιχάλ*** (=*Σπανομιχάλης*), ὁ ἐπικαλούμενος *Γαζῆ-Μιχάλ*. Ἕλλην τὸ γένος ἀρνησίθρησκος, ὅστις διατελῶν φρούραρχος τοῦ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βιθυνικοῦ Ὀλύμπου φρουρίου Χαρμὰν-Καγιὰ αὐτομόλησε πρὸς τοὺς Τούρκους ἐπὶ Ἐρτογρούλ, πατρὸς τοῦ Ὀσμὰν (βλ. *Μιχάλ*).

Κιοσελὲρ /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Κίσσα* (βλ. λ.).

— **Κιοσελὲρ** /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐορδαίας τοῦ νομοῦ Κοζάνης χωρίου *Ἀντίγονος*. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀπετέλει ἰδίαν κοινο-

Digitized by Google

τητα καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι 619 (1928).

— **Κιοσελὲρ**-*Ζεΐρ [Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας χωρίου *Ἀνωχώρι* (βλ. λ.).

— **Κιοσελὲρ**-*Μπαλιὰ [Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν νομῷ Καβάλλας χωρίου *Κατωχώρι* (βλ. λ.).

κιοσελὲς (ὁ)· κατειργασμένον δέρμα βοός, πετσὶ διὰ τὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων (λ. τουρκ.).

Κιοσὲμ *(=τολμηρά)*. Ἑλληνὶς τὸ γένος σουλτάνα τῆς Τουρκίας, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μὰχ-πεΐκερ* (=Σεληνοπρόσωπος), σύζυγος Ἀχμὲτ τοῦ Α΄, μήτηρ τῶν σουλτάνων Μουρὰτ τοῦ Δ΄ καὶ Ἰμπραχίμ, μάμμη Μεχμὲτ τοῦ Δ΄, ἐξασκήσασα μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὸ σουλτανικὸν σαράγιον καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἐν γένει ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων σουλτάνων. Ὀνομάζεται καὶ *Βαλιντὲ* μήτηρ (=σουλτανομήτωρ). Κτίσματα αὐτῆς εἶναι τὸ ἐν τῇ Πόλει, παρὰ τὴν Μεγάλην Γέφυραν, μέγα τζαμίον, τὸ μέγα «Βαλιντὲ-χὰν» τῆς Πόλεως, τὸ ὡραῖον «Βαλιντὲ-τζαμί» τοῦ Σκουτάρεως καὶ διαφόρων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, τὰς δαπάνας τῆς οἰκοδομήσεως καὶ συντηρήσεως τῶν ὁποίων ἐκάλυψεν ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν ἐκχωρηθεισῶν προσόδων τῶν ἐν τῇ ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ πόλεων Μενεμένης, Ζίλας, Ἀζάζ, Κιλὶς καὶ τῆς ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ Ἀζντίν. Λέγεται γυνὴ βασιλοπρεπὴς ἀλλ' αὐταρχική. Ὁ Χάμμερ τὴν ὀνομάζει Καίσαρα τῆς Τουρκίας καὶ Ἀγριππῖναν, διότι συχνάκις ἀνέτρεπε τοὺς βεζύρας. Κατὰ τὴν παῦσιν τοῦ μεγάλου βεζύρου Μεχμὲτ Δερβὶς πασᾶ, θεωρηθέντος ὑπευθύνου διὰ τὴν παρὰ τὴν Καλλίπολιν καταστροφὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, ἡ Κιοσὲμ σουλτάνα ἔλαβεν ἐν μεγάλῳ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ τὸν λόγον, ἐν ὀνόματι τοῦ ἑπταετοῦς σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ΄, ὅπως κατηγορήσῃ τὸν βεζύρην ἐπὶ ἀνικανότητι. Ὁ δὲ σουλτᾶνος ἐπανέλαβεν ἁπλῶς τὴν ὑπὸ τῆς μάμμης του ὑπαγορευθεῖσαν εἰς αὐτὸν φράσιν: «Δὲν εἶσαι ἄξιος διὰ βεζύρης· δῶσε πίσω τὴν σφραγῖδα». Ἐπὶ τέλους ὅμως προκαλέσασα ἐπανάστασιν τῶν γενιτσάρων καὶ κατηγορηθεῖσα ὅτι διενοεῖτο νὰ δηλητηριάσῃ τὸν ἔγγονόν της Μεχμὲτ καὶ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἄλλον ἔγγονόν της Σουλεϊμάν, ἐστραγγαλίσθη ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων της ὑπὸ εὐνούχων καὶ αὐλικῶν πρὶν φθάσωσιν οἱ γενίτσαροι (1651).

Παρὰ τὸν αὐταρχικὸν χαρακτῆρα τῆς Κιοσέμ, οἱ ὑπὲρ αὐτῆς γράψαντες Τοῦρκοι ἱστοριογράφοι ἐξαίρουσι τὴν φιλανθρωπικὴν δρᾶσίν της. Ἐπεσκέπτετο τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἐχειραφέτει τὰς δούλας της μετὰ βραχυχρόνιον ὑπηρεσίαν καὶ ἐπροίκιζε πτωχὰς νέας. Ἠγάπα ὅμως πολὺ τὸ χρῆμα. Μετὰ τὸν θάνατόν της εὑρέθησαν εἰς τὸ διαμέρισμά της 20 κιβώτια πλήρη χρυσῶν δουκάτων, 2700 βαρύτιμα σάλια καὶ ἄλλα.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

κιοσέμι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *κιοσὲμ* ἢ *κιοσμέν*) κριός, εἰδικῶς δὲ ὁ ἡγούμενος τοῦ ποιμνίου καὶ ὁδηγῶν αὐτό.

Κιοσές, *Ἀνδρέας*. Ναυτικὸς ἐξ Ὕδρας. Νεώτατος συμμετέσχεν εἰς πλείστας ναυμαχίας τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγῶνος ἐσυνέχισε τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ στάδιον ὡς ἐμποροπλοίαρχος, κατόπιν δὲ προσελήφθη ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρείας» καὶ ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 προσελήφθη καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων ««Ὕδρα» καὶ «Ἀρκάδιον», ἅτινα, διασπῶντα τὸν ὑπὸ πολυαρίθμων καὶ ταχυπλόων τουρκικῶν πολεμικῶν σκαφῶν ἐνεργούμενον ἀποκλεισμὸν τῆς μαχομένης Κρήτης, ἐφωδίαζον αὐτὴν εἰς ἐθελοντάς, τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Ἡ ἀξίωσις πάντων τῶν πλοιάρχων τῆς ἑταιρείας, ὅπως συμμετάσχωσιν εἰς τοὺς κινδυνώδεις ἐκείνους πλόας, ἤγαγε τὴν διευθύνουσαν τὸν ἀγῶνα ἐπιτροπὴν νὰ ἐκλέξῃ διὰ κλήρου τοὺς ὀλίγους, οἵτινες ἀπητοῦντο διὰ τὸ ἔργον αὐτῆς, καὶ τότε ὁ παλαίμαχος Κιοσές, χολωθεὶς διότι δὲν προετιμήθη τῶν νεωτέρων συναδέλφων του, παρῃτήθη κατὰ Ἰούλιον 1867 καὶ ἔκτοτε δὲν συμμετέσχεν εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον. Ἡ ναυτικὴ ἐμπειρία, ἡ τόλμη καὶ ἡ ψυχραιμία τοῦ Ὑδραίου ναυτικοῦ Κιοσὲ παρέμειναν παροιμιώδεις μεταξὺ τῶν συναδέλφων του.

Ν. ΚΛΣ

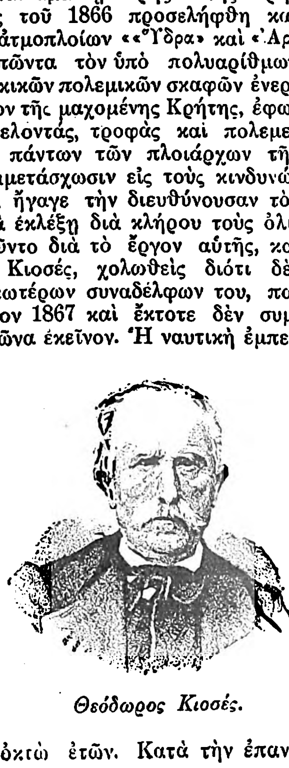

Θεόδωρος Κιοσές.

—**Κιοσὲς** *Θεόδωρος*. Ὑδραῖος ναυτικὸς καὶ Ἀγωνιστής. Ἐγεννήθη τῷ 1802 καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῆς συγγενοῦς του οἰκογενείας Τομπάζη, εἰς τῆς ὁποίας τὰ πλοῖα ὑπηρέτει ἀπὸ ἡλικίας ὀκτὼ ἐτῶν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔδρασεν εἰς τὰς ἀξιολογωτέρας ναυμαχίας ὡς ἀξιωματικός. Τῷ 1828 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου κυβερνήτης τῆς γολέττας «Ἄργος», τὴν θέσιν δὲ ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ 1833 ὅτε ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ Ὄθωνος ἐτέθη ἑκουσίως εἰς διαθεσιμότητα. Ἀκολούθως ἀνεμείχθη εἰς τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν ὡς πλοιοκτήτης, τῷ 1855 προσελήφθη ὡς πλοίαρχος ὑπὸ τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας», ὡς τοιοῦτος δὲ ἐκυβέρνησε τὰ πλοῖα «Πανελλήνιον» καὶ «Ἀρκαδία» γνωστοῦ ἐκ τῆς δράσεώς του κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866.

Κιοσετίκ (ι) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 225 κατοίκους γεωργούς.

κιόσια (τά). Παιδιὰ εὔχρηστος ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Παίζεται ὑπὸ δύο παικτῶν ἐπὶ δύο ὀρθογωνίων τετραπλεύρων, κεχαραγμένων ἐπί τινος πλακὸς συνήθως, ὑποδιαιρουμένων δ' ἑκάστου διὰ γραμμῶν εἰς 24 μικρὰ τετράπλευρα, διὰ τὴν τοποθέτησιν ἰσαρίθμων πετραδίων. Ἕκαστος παίκτης προσπαθεῖ νὰ προλάβῃ καὶ νὰ ἐκτοπίσῃ πρῶτος, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς παιδιᾶς, ὅλα τὰ πετράδια τοῦ ἀντιπάλου του, οὕτω δὲ νὰ τὸν κερδίσῃ.

Σ. Γ. Σ.

κιόσκι (τὸ)· περίπτερον (λ. τουρκική)· περίπτερος οἶκος, οἴκημα μὲ πολλὰ παράθυρα.

Κιόσκι *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς παρὰ τὴν πόλιν Λάρισαν, ὑπαγόμενος εἰς τὸν δῆμον Λαρίσης. Κάτοικοι 44 (1928).

— **Κιόσκι** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν πέραν τοῦ Ἀϊδινίου, ἐπὶ τοῦ πρὸς Β. κρασπέδου τῆς κοιλάδος τοῦ Μαιάνδρου καὶ πλησίον τῆς περιωνύμου ἀρχαίας Νύσσης (νῦν Σουλτὰν χισάρ). Κάτοικοι 1000, ὧν 600 Ἕλληνες πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς. Προϊόντα κυρίως σῦκα καὶ σταφυλαὶ εἰς ποσὸν μέγα καὶ ποιὸν ἄριστον.

Κιοσρούφ(ι) *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν ἄλλοτε χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον περὶ τοὺς 1000 κατοίκους. Ἀπὸ τοῦ 1923 κατέχεται ὑπὸ Τούρκων.

Α. Α. Π.

Κιόστελε *[Γεωγρ.]*. Πεδινὸν χωρίον τῆς Δ. Θράκης, μετονομασθὲν *Ἀγνάντεια*. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου καὶ ἀριθμεῖ 209 κατοίκους (1928), ἐπιδιδομένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

Α. Θ. Σ.

Κιοστὲμ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ *Πηνειοῦ* (Θεσσαλίας) ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Κιοστένι, ἢ ***Κιουστὰν Ἀντὰ*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Δρυμοῦσα* καὶ *Ἐγγλεζονήσια*.

κιοτεύω· δημοτ., φαίνομαι κιοτῆς, δειλιῶ, ἀποδειλιῶ, ἐγκαταλείπω τὸν ἀγῶνα.

Κιότζια (Chioggia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βενετίας. Κεῖται ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τῆς Βενετίας, πρὸς τὸ ΝΔ. ἄκρον αὐτῆς, εἰς ἀπόστασιν 26 χμ. ἀπὸ τῆς Βενετίας καὶ 6 χλμ. πρὸς Β. τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Μπρέντα. Κάτ. 31.290. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ δύο κυρίων καί τινων μικροτέρων νησίδων, χωριζομένων διὰ διωρύγων καὶ ἑνουμένων διὰ γραφικῶν γεφυρῶν. Συνδέεται μετὰ τῆς Ν. ἀκτῆς τοῦ Μπρόνντολο διὰ λιθίνης γεφύρας 250 μ. μήκους μετὰ 43 τόξων. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ὁ βαθύτερος τῆς λιμνοθαλάσσης καὶ προστατεύεται ὑπὸ τῶν φρουρίων Καρομὰν καὶ Σὰν Φελίτσε καὶ τῶν πυροβολείων τῆς Σοττομαρίνα. Κατὰ μῆκος τῆς νησῖδος Σοττομαρίνα ἐκτείνεται μεγάλη προκυμαία μετὰ κυματοθραύστου μήκους 18 χλμ. πλάτ., 15 καὶ ὕψους 10 μ. Ἐκ τῶν διωρύγων της δύο κυρίως εἶναι πλωταί, ἡ Λομβάρδο καὶ ἡ Βένα, παράλληλοι πρὸς ἀλλήλας καὶ εὐθεῖαι, ἀπὸ Β. πρὸς Ν., τεμνόμεναι καθέτως ἀπὸ μικροτέρας. Ἔχει μητρόπολιν τοῦ 1633, ἀγορὰν τοῦ 1322, ἱερατικὴν καὶ ναυτικὴν σχολὴν καὶ εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὁμιλοῦν ἰδιαιτέραν βενετικὴν διάλεκτον, ἔχουν ἰδιαίτερα ἤθη καὶ ἔθιμα, καθὼς καὶ ἰδιαιτέρας χαρακτηριστικὰς ἐνδυμασίας. Ὁ λιμὴν τῆς Κιότζια εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἁλιευτικῶν λιμένων τῆς Ἰταλίας, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς, κατὰ τὸ πλεῖστον ἁλιεῖς, εἶναι καὶ διακεκριμένοι ναυτικοί, ἀσχολούμενοι ἐπίσης καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν σχοινίων, ἱστίων, λέμβων κτλ. Εὑρίσκεται εἰς τακτικὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μὲ τὴν Βενετίαν καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Ροβίγκο. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐκαλεῖτο *Κλούτζια*, λέγεται δὲ ὅτι ὀφείλει τὸ ὄνομά της εἰς τὴν ρωμαϊκὴν διώρυγα Fossa Clodia. Κατὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς κατέφυγον πολλάκις ἐν αὐτῇ οἱ Βενετοί. Ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ὁποίας ἦτο πόλις ἀνθηροτάτη. Τῷ 1379 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γενουηνσίων, οἱ ὁποῖοι τὴν κατέστρεψαν. Μετά τινα ἔτη ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῆς Βενετίας, τῆς ὁποίας ἔκτοτε ἠκολούθησε τὴν τύχην, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνακτήσῃ πλήρως τὴν παλαιὰν ἀνθηρότητα.

Μ. Δ. Β.

κιοτῆς,—ἡ (ὁ)· δειλός, ἄνανδρος, φυγὰς ἀπὸ τῆς μάχης: «δὲν ἐντρέπεσαι, κιοτῆ!».

Κιότο, ἢ ***Μιάκο*** (Kioto ἢ Miako) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, ἄλλοτε πρωτεύουσα (794—1868) αὐτῆς, σήμερον δὲ πρωτεύουσα ὁμωνύμου γενικῆς διοικήσεως, κειμένη ἐν τῷ ΝΔ. τμήματι τῆς νήσου Νιππὸν ἢ Χόνντο ἢ Χόνσου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κάμο-γκάβα καὶ εἰς ἀπόστασιν 16 χλμ. πρὸς Δ. τῆς λίμνης Μπίβα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Χινὲ-σάν. Κάτ. 679.976. Εἶναι σπουδαῖον σιδηροδρομικὸν κέντρον καὶ ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων καὶ ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Ἰαπωνίας. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ἱερῶν πόλεων τῶν Σίντο καὶ ἔχει 945 ναούς, ὧν τινες ἀληθινὰ ἔργα τέχνης. Τῷ 1690 εἶχε περὶ τοὺς 6.000 ναούς. Πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς πόλεως ὑπάρχει τὸ Γκόζι, ἀρχαῖον ἀνάκτορον τῶν μικάδων, πρὸς Δ. δὲ τὸ Νιζιὲν ἢ Σίρο, πύργος περιβεβλημένος ὑπὸ τάφρων καὶ θαυμασίως διακεκοσμημένος μὲ παντὸς εἴδους ἔργα ἰαπωνικῆς τέχνης. Ἔχει ἐπίσης πανεπιστήμιον, πολυτεχνεῖον, μουσεῖα, ἱερατικὰς σχολὰς κτλ. Καίτοι, μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτευούσης εἰς τὸ Τόκιο, ἀπώλεσεν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ μέγα μέρος τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς αὐτῆς κινήσεως, διατηρεῖ ἐν τούτοις πολυάριθμα ἐργοστάσια μεταξωτῶν, χειροτεχνημάτων, εἰδῶν πορσελλάνης, φαγεντιανῶν ἀγγείων, ἀργυρῶν καὶ ὀρειχαλκίνων κοσμημάτων κτλ. Διεξάγει ἐπίσης μέγα ἐμπόριον ἀρίστης ποιότητος τεΐου. Ἐν αὐτῇ ὁμιλεῖται ἡ μᾶλλον καθαρὰ ἰαπωνικὴ διάλεκτος, ἥτις εἶναι καὶ ἡ φιλολογικὴ γλῶσσα τῆς Ἰαπωνίας.

Μ. Δ. Β.

Κιοτσεγιὲζ ***(Ἡράκλεια)*** *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ὑποδιοικήσεων τῆς διοικήσεως Μέντεσε (Μύνδου) τοῦ νομοῦ Σμύρνης, κατὰ τὴν πρὸς Α. τοῦ Μαρμαρᾶ (Φύσκου) παραλίαν, πέραν τῆς τραχείας χερσονήσου καὶ κατέναντι τῆς Ρόδου. Τὸ χωρίον *Κιοτσεγιὲζ* ἦτο ἄλλοτε ἡ πρωτεύουσα τῆς ὑποδιοικήσεως, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἑλώδους καὶ ἀνθυγιεινοῦ κλίματός του, ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς τὸ Γιουκσέκουμου. Τὸ Κιοτσεγιὲζ κεῖται εἰς τὴν πρὸς Ν. ὄχθην μεγάλης, ὁμωνύμου καὶ ἁλμυρᾶς λίμνης, ἥτις ἄλλοτέ ποτε ἦτο προφανῶς κόλπος, μετατραπεὶς ὑπὸ τῶν προσχώσεων εἰς τὴν νῦν λίμνην. Ἡ λίμνη αὕτη συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ στενῆς καὶ σκολιᾶς διόδου διὰ μέσου πυκνῶν καλαμώνων, πλωτῆς δὲ μόνον εἰς ἐλαφρὰ καὶ μικρὰ πλοῖα, μεταφέροντα ἐκ τῆς πρὸς Α ὄχθης τῆς λίμνης ξυλείαν καὶ μεταλλεύματα, μετακομιζόμενα ἐκεῖ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἰς τὰ ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσσῃ ἠγκυροβολημένα πλοῖα. Κάτοικοι ἐλάχιστοι. Πλησίον τοῦ Κιοτσεγιὲζ ἔκειτο ἄλλοτε ἡ ἀρχαία Καῦνος (νῦν Δαλιάνι).

Κιούαρτον (Cureton), *Γουλιέλμος*. Ἄγγλος ἀνατολιστὴς (1808—1864). Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ὀξφόρδῃ, περιεβλήθη δὲ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα τῷ 1832. Τῷ 1837 ἐγένετο ἔφορος τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ, βραδύτερον δὲ διωρίσθη ἐφημέριος τῆς βασιλίσσης καὶ πρωθιερεὺς τοῦ Οὐεστμίνστερ. Ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, καὶ ἐτιμήθη παρὰ διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Κιούαρτον εἶναι ἡ ἔκδοσις μετὰ σχολίων καὶ μεταφράσεως εἰς τὴν ἀγγλικὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τὸν Πολύκαρπον, τοὺς Ἐφεσίους καὶ τοὺς Ρωμαίους, ἐκ συριακῶν χειρογράφων εὑρεθέντων ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεομήτορος ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Νιτρίας, παρὰ τὸ Κάϊρον. Ἔγραψε «Vindiciae Ignatianae» καὶ τὸ «Corpus Ignatianum». Ἐπίσης ἐξέδωκε μέρος τοῦ συριακοῦ κειμένου τῶν «Πανηγυρικῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου», αἵτινες μετεφράσθησαν ἀγγλιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Μπόργκες (1854), ἐδημοσίευσε δὲ ἐν τῇ «Βιβλιοθήκῃ τῶν Πατέρων τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας»: «Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὁμήρου ἐκ συριακοῦ παλιμψήστου», «Τὸ τρίτον μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Ἰωάννου ἐπισκόπου τῆς Ἐφέσου» καὶ πλεῖστα ἄλλα. Μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ δρ. Γ. Ράϊτ ἐξέδωκε μετὰ προλόγου τὸ ἔργον: «Ancient Syriac Documents relative κ.λ.π.»

Δ. Σ. Δ.

Κιούζα - ***Σκλάφανι*** (Chiusa-Sclafani) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Παλέρμου. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Παλέρμο-Σὰν Κάρλο καὶ ἀπέχει 78 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Παλέρμου. Κάτ. 6 890. Παράγει γεωργικὰ προϊόντα καὶ ἐξάγει καλῆς ποιότητος ἔλαια. Εἰς τὰ πέριξ ὑπάρχουν ὀρυχεῖα ἀγάτου. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σκιρτέας.

Μ. Δ. Β.

Κιούζι (Chiusi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ νομῷ τῆς Σιένας. Κάτ. 3 353. Κεῖται ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Ρώμης—Φλωρεντίας καὶ Ἔμπολι—Κιούζι, εἶναι ἕδρα

Digitized by Google

ἐπισκόπου καὶ ἔχει μουσεῖον ἐτρουσκικῶν ἀρχαιοτήτων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ ἐλαίου καὶ εἰς τὴν ὑφαντουργίαν. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι οἱ παρ' αὐτὴν εὑρεθέντες ἐτρουσκικοὶ τάφοι μετ' ἐγχρώμων τοιχογραφιῶν καὶ τὰ ἐρείπια λαβυρίνθου, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἀνάκτορον μετὰ πέντε λιθίνων πυραμίδων. Τὸ Κιοῦζι εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας. Ὑποτίθεται ὅτι ἡ πρώτη αὐτῆς ὀνομασία ἦτο *Κάμαρς*, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι οἱ πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ἦσαν Οὔμβροι. Βραδύτερον ἐγένετο πρωτεύουσα τῶν Ἐτρούσκων καὶ ὑπῆρξε γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Clusium. Τῷ 391 π. Χ. ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Σενόνες, οἵτινες τῷ 295 π. Χ. ἐξωλόθρευσαν παρ' αὐτὴν ὁλόκληρον ρωμαϊκὴν λεγεῶνα. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σύλα ἦραν παρ' αὐτὴν δύο νίκας περιφανεῖς. Κατὰ τὴν κατοχὴν τῶν Λομβαρδῶν ὑπῆρξε πρωτεύουσα δουκάτου, ἀλλὰ βραδύτερον ἠρημώθη συνεπείᾳ τῆς ἑλονοσίας, μόνον δὲ μετὰ τὴν διαρρύθμισιν τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ Κιάνα, κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, ἤρχισε νὰ προσελκύῃ νέους κατοίκους. Μ. Δ. Β.

—**Κιοῦζι λίμνη** (Chiusi) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ νομῷ τῆς Σιένας. Ἔχει μῆκος 6 χλμ. καὶ πλάτος 2 χλμ., τὸ δὲ μέγιστον αὐτῆς βάθος εἶναι 12 μ. Σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κιάνα, ὅστις διέρχεται δι' αὐτῆς καὶ ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς ὅριον μεταξὺ τῆς Τοσκάνης καὶ τῶν ποντιφικῶν κρατῶν. Μ. Δ. Β

«Κιουζίκι» (Kiouziki). Ἱστορικὸν ἔργον τῆς ἰαπωνικῆς λογοτεχνίας, τοῦ ὁποίου συγγραφεὺς φέρεται ὁ αὐτοκρατορικὸς πρίγκιψ *Σοτόκου-Νταΐσι*. Ἡ γνησιότης ἐν τούτοις τοῦ ἔργου τούτου ἀμφισβητεῖται, καθόσον ἔχει γραφῆ κινεζιστί. Μ. Ν. Δ.

Κιοῦζινς (Cusins), ***Γουλιέλμος-Γεώργιος***. Ἄγγλος μουσουργὸς (1833—1893), μαθητὴς τοῦ Φέτις ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Βρυξελλῶν καὶ τῶν Πόττερ, Μπέννετ, Λιοῦκας καὶ Σαίντον, ἐν τῇ Βασιλικῇ μουσικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1849 ὠνομάσθη ὀργανοκρούστης τῆς ἀγγλικῆς αὐλῆς καὶ τῷ 1875 μουσικὸς τῆς βασιλίσσης. Διετέλεσεν ἐπίσης καθηγητὴς ἐν τῇ Μουσικῇ ἀκαδημίᾳ. Τῷ 1892 ἔτυχε τοῦ τίτλου τοῦ σέρ. Ὡς μουσικὸς ὁ Κιοῦζινς ἐγένετο γνωστὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πατρίδος του, καὶ ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ. Αἱ συνθέσεις του ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ ὀρατορίου «Γεδεών», ἑνὸς «Te Deum», 1 συμφωνίας, 2 εἰσαγωγῶν, 1 κοντσέρτου διὰ κλειδοκύμβαλον, 1 κοντσέρτου διὰ βιολίον, ἑνὸς σεπτέττου, 1 σονάτας διὰ βιολίον κλπ. Γ. Σ.

Κιοῦζο (Kiouso). Ἰάπων πολιτικός, λόγιος καὶ φιλόσοφος (1658—1734). Εἶναι κυρίως διάσημος διὰ τὸν ἀγῶνά του κατὰ τοῦ βουδισμοῦ. Ὑπέρμαχος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Τσοῦ-Χί, ἐδίδασκε τὴν περιφρόνησιν πρὸς τοὺς δειλούς, τοὺς εγωϊστὰς καὶ τοὺς διεφθαρμένους, κατέκρινε δὲ τὰς ποταπότητας καὶ ἐνέπνεε τὸν ἐνθουσιασμὸν διὰ πᾶν εὐγενὲς ἰδανικὸν καὶ διὰ πᾶσαν εὐγενῆ πρᾶξιν. Ἔχαιρεν ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ ἐκ μέρους τῶν συγχρόνων του. Μ. Ν. Δ.

Κιοῦκα (Keuka Lake, πρώην Crooked Lake) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, μία τῶν λιμνῶν Φίνγκερ, πρὸς νότον τῆς λίμνης Ὀντάριο. Ἔχει μῆκος 42 χλμ., πλάτος 2-4 χλμ., βάθος 56 μ., κεῖται δὲ εἰς ὕψος 220 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Πλωτὴ εἰς ἀτμόπλοια. Δ. Σ. Δ.

Κιοῦ-Κιάνγκ (Kiu-Kiang) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κιάνγκ-Σί. Κάτοικοι 53.000. Τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχει περίμετρον 8 χλμ. Ἠνοίχθη εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ξένων τῷ 1861. Πρὸς Δ. τῆς πόλεως, ἐπὶ ἠγκυροβολημένων ποταμοπλοίων, εὑρίσκεται ἡ συνοικία τῶν ξένων. Ἔχει καθολικὴν μητρόπολιν καὶ ἱεραποστολὰς καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων. Διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον τεϊου, καπνοῦ, ὀρύζης, χάρτου, ἀγγείων ἐκ πορσελλάνης κτλ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ φιλοσόφου Τσοῦ-Φοῦ-Τσέ. Μ. Δ. Β

κιουλανμπέης, καὶ ***κιουλχανής***. Λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα τὸν ἀλήτην (τὸν διερχόμενον τὰς νύκτας πρὸς θέρμανσιν ἔξω τοῦ *κιουλχανίου*, ἤτοι τῶν λουτρώνων), ἀγυιόπαις, χαμίνιον, μόρτης. Ν. Μ.

κιουλάφι (τό)· εἶδος καλύμματος τῆς κεφαλῆς (λ. τουρκοπερσική).

Κιουλελὴ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Πυργωτὸν* (βλ. λ.).

Κιουλεμενλῆ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Ἀκροχώρι* (βλ. λ.)

Κιουλνὰρ *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ κώμη εἰς τὸ βάθος ὅρμου ἀσφαλοῦς χειμένη, 60 χλμ. ΝΔ. τῆς Σελευκείας καὶ 37 χμ. πρὸς Α. τοῦ Ἀνεμουρίου. Ἡ εἴσοδος τοῦ ὅρμου ἀποφράσσεται ὑπὸ τριῶν σκοπέλων, δι' ὃ καὶ μόνον εἰς μικρὰ πλοῖα εἶναι προσιτός. Κάτοικοι πάντες Ἕλληνες, καταγόμενοι σχεδὸν πάντες ἐκ Κύπρου. Ἡ Κιουλνὰρ εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις *Κελένδερις*, ἧς σῴζονται πλεῖστα ὅσα ἀρχαῖα λείψανα ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ πόλις ἦτο πολυάνθρωπος καὶ ἀκμάζουσα, παρέμενον δ' ἐν αὐτῇ οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ ἱππόται τῆς Ρόδου.

κιουλούγκι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κιουλούγκ*)· ἀξίνη, εἶδος ὅπλου τῶν Ἀσιανῶν, κέστρος, κέστρα.

Κιουλοὺκ *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν σπουδαιοτέρων λιμένων τῶν πρὸς Δ. παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπίνειον τῶν Μυλάσσων, εἰς τὸ βάθος τοῦ Βαργιλίου, ἢ Ἰασικοῦ κόλπου, νῦν κόλπου Μανδαλιᾶς, πρὸς Ν. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κυβήρσου ποταμοῦ (Σαρῆ-τσάϊ). Κάτοικοι 1500, ὧν οἱ πλεῖστοι Ἕλληνες πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἀπὸ τοῦ λιμένος τούτου ἐξάγονται μετάλλευμα σμύριδος, ἐκ τῆς περὶ τὰ Μύλασσα χώρας, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τοῦ ὄρους Ἀκ-σιβρί, καὶ ξυλεία.

Κιοῦλπε (Külpe)· βλ. *Κύλπε*.

κιουλχανῆς (ὁ)· βλ. λ. *κιουλανμπέης*.

κιοῦμελ, ἢ ***κύμμελ*** (Kümmel) *[Χημ. Τροφ.]*. Ἡδύποτον παρασκευαζόμενον κυρίως ἐν Γερμανίᾳ ἐξ ἀλκοόλης, ὕδατος, σακχάρου καὶ αἰθερίου ἐλαίου κυμίνου. Σ. Γ.

Κιούμπαση *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Βοσπόρου (βλ. λ. *Θεομημερία*).

Κιούναρντ (καὶ ***Κιούναρ***) **Λάϊν** (Cunard Line)· *ἀτμοπλοϊκὴ* ἑταιρεία (βλ. λ. τ. ΣΤ' σ. 98 β').

Κιούναρντ (Cunard), ***Σαμουὴλ*** *σέρ* —. Ἄγγλος ἐφοπλιστής, ἱδρυτὴς τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας «Κιούναρντ Λάϊν» (βλ. λ. *ἀτμοπλοϊκὴ* ἑταιρεία, τ. ΣΤ' σ. 98 β') (1787—1865). Ἦτο υἱὸς ἐμπόρου, ἐξεπαιδεύθη δὲ ὅπως ἀκολουθήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του, ἐπιδείξας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου του ἐξαιρετικὰς ἐπιχειρηματικὰς ἱκανότητας. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἰδιοκτήτης ἁλιευτικῶν πλοίων φαλαινῶν ἐν Χάλιφαξ, τῷ δὲ 1838 μετέβη εἰς Ἀγγλίαν καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἵδρυσε μετ' ἄλλων τὴν «Ἀγγλοαμερικανικὴν Βασιλικὴν Ἀτμοπλοϊκὴν Ἑταιρείαν». Τῷ 1840, τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον τῆς ἑταιρείας «Βρεττανία» ἐξετέλεσε τὸ ταξίδιον ἐκ Λίβερπουλ εἰς Βοστώνην ἐντὸς 14 ἡμερῶν καὶ 8 ὡρῶν. Ἡ ἑταιρεία προώδευσε καὶ ἐξειλίχθη εἰς τὴν «Κιούναρντ Λάϊν». Τῷ 1859 ὁ Κιούναρντ ἐγένετο βαρωνέτος. Δ. Σ. Δ.

Κιοῦνγκ-Τσέου, ἢ ***Κιοῦνγκ-Τσοὺ*** (Kiung-Chow, ἢ Kioung-Tchéou) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας, πρωτεύουσα τῆς νήσου Χάϊ-Νάν. Κάτοικοι 60.000. Κεῖται ἐπὶ τῆς Β. ἀκτῆς τῆς νήσου, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ὅπου ἔχει λιμένα, ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Χάϊ-Νάν, ἀνοικτὸν εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ 1858, διεξάγοντα ζωηρὸν ἐμπόριον εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς καὶ εὑρισκόμενον εἰς τακτικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ Μακάο, τοῦ Τονκὶν καὶ τῆς Σιγκαπούρης. Μ. Δ. Β.

κιούνκι (τό), ἢ ***κιούγκι***· δημοτ., σωλὴν πήλινος, ὑδραγωγὸς (λ. τουρκ.).

κιοὺ-νοὺκ *[Χημ.]*. Φυσικὴ ρητίνη, ἐξαγομένη ἐκ *βοσουελλίας τῆς καρτερείου* καὶ ἄλλων βουρσεροειδῶν. Χρησιμοποιεῖται ὡς μέσον σταθεροποιήσεως τῶν ἀρωμάτων. Σ. Γ.

«Κιοὺ Ντόβα» (Kiouo-Dôva). Συλλογὴ ἰαπωνικῶν ρητῶν καὶ ἀποφθεγμάτων τοῦ Κομφουκίου, διεσκευασμένων κατὰ τρόπον εὐκολονόητον, ἰδίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων. Ἡ «Κιοὺ Ντόβα», καθὼς καὶ αἱ παρόμοιαι αὐτῆς συλλογαὶ «Σινγκακοὺ Ντόβα» καὶ «Τσέϊμα Ντόβα», θεωροῦνται ὑπὸ τῶν λογίων τῆς Ἰαπωνίας ὡς ἀνάξιαι λόγου, ἰδίως διὰ τὸ γλωσσικὸν αὐτῶν ἰδίωμα. Μ. Ν. Δ.

κιούπι (τὸ) (τουρκ. *κιούπ*)· πίθος (πήλινος), μεγάλη λάγηνος.

Κιοὺπ-κιοΐ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Πρώτη* (βλ. λ.).

Κιουπλιά, ἢ ***Κιοπλοῦ*** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Γάλλου (Καρὰ-σοῦ) ποταμοῦ, παραποτάμου τοῦ Σαγγαρίου καὶ πλησίον τῶν Βηλοκώμων (Μπιλετζίκ) τοῦ νομοῦ Προύσης, εἰς ὕψος 290 μ., ἐπὶ θέσεως γραφικωτάτης καὶ ὑγιεινῆς καὶ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Χαϊδὰρ πασᾶ-Ἀγκύρας. Κάτοικοι 8.000, ἐξ ὧν 3000 Ἕλληνες πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἡ περὶ τὰ Κιουπλιὰ χώρα παράγει βάμβακα, καπνόν, ὄπιον, ὀπώρας παντοειδεῖς καὶ ἐκλεκτάς, ἐλαιοφόρον δ' ἐν αὐτοῖς ἐλαιοτριβεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα ἀνήκοντα πάντα εἰς Ἕλληνας. Οὐ μακρὰν τῶν Κιουπλιῶν ὑπάρχει μεταλλεῖον σιδήρου.

Κιουπρῆ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Γεφυρούδι*.

Κιουπριτζῆ-Δερεσσὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ποτάμιον τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, ἐκβάλλον μεταξὺ Ραιδεστοῦ καὶ Ἐρεκλῆ. Σ. Ε. Λ.

Κιουπροῦ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κιοπροῦ*.

Κιουπρουλῆς· βλ. *Κιοπρουλῆς*.

Κιουπρουλοῦ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κιοπρουλοῦ*.

Κιουρασάο διοίκησις *[Γεωγρ.]*. Διοικητικὴ περιφέρεια τῆς Ὁλλανδίας, ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῶν Ὁλλανδικῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν, περιλαμβάνουσα τὰς παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Βενεζουέλας νήσους τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν *Κιουρασάο, Μποναΐρ, Ἀρούμπα, Μικρὰ Κιουρασάο* καί τινας ἄλλας μικροτέρας καὶ τὰς μεταξὺ Γουαδελούπης καὶ Πόρτο-Ρίκο νήσους τοῦ *Ἁγίου Μαρτίνου* (τὸ νότιον αὐτῆς ὁλλανδικὸν τμῆμα), τοῦ *Ἁγίου Εὐσταθίου* (*Στάτια*) καὶ τοῦ *Σάμπα*. Ἡ συνολικὴ ἐπιφάνεια τῶν νήσων τούτων εἶναι 1.130 τ. χλμ., οἱ δὲ κάτοικοι 61.476, ὧν 55 927 ἰθαγενεῖς, 1.586 Ὁλλανδοί, καὶ 3.966 ἄλλοι ξένοι. Ὁμιλουμένη γλῶσσα εἰς τὰς παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Βενεζουέλας νήσους εἶναι ἡ «παπιαμέντο», εἰς δὲ τὰς ἄλλας κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀγγλική. Ἐπίσημος γλῶσσα εἶναι ἡ ὁλλανδική. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Βίλλεμσταντ, ἐν τῇ νήσῳ Κιουρασάο, ἕδρα τῶν ἀρχῶν. Διοικεῖται ὑπὸ διοικητοῦ, βοηθουμένου ἐκ 4 μελῶν καὶ ἀποικιακοῦ συμβουλίου ἐκ 13 μελῶν, ἁπάντων διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ὁλλανδίας. Μ. Δ. Β.

— **Κιουρασάο** ἢ ***Κιουρασώ***, καὶ ***Κουρασάο*** (Curaçao, Curaçao, Curacoa) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν, ἀνήκουσα εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ ἀποτελοῦσα μέρος τῆς ἀποικίας τῶν Ὁλλανδικῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν. Κεῖται ἐν τῇ Καραϊβικῇ ἢ Θαλάσσῃ τῶν Ἀντιλλῶν, εἰς ἀπόστασιν 70 χλμ. ἀπὸ τῆς χερσονήσου Παραγκουάνα, ἐν τῇ Β. ἀκτῇ τῆς Βενεζουέλας. Ἔχει μῆκος 60 χλμ. καὶ πλάτος 12 χλμ., τὸ δὲ ἐμβαδὸν αὐτῆς εἶναι 543 τ. χλμ. Κάτ. 41 014, ὧν οἱ πλεῖστοι ἰθαγενεῖς. Μαῦροι, πρεσβεύοντες τὸν καθολικισμόν, 2000 διαμαρτυρόμενοι καὶ 900 Ἑβραῖοι. Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου ἀποτελεῖται ἐν μέρει μὲν ἐκ παλαιῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, ἐν μέρει δὲ ἐκ κοραλλιογενοῦς καὶ κρητιδικῆς ἀσβέστου. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι τὸ *Σὰν Κριστόμπαλ* ὕψους 365 μ. Τὸ κλίμα εἶναι ξηρότατον, βρέχει μόνον περὶ τοὺς τρεῖς μῆνας ἐτησίως, ἐντούτοις οἱ κυκλῶνες εἶναι συχνοὶ καὶ καταστρεπτικώτατοι.

Κυριώτερα προϊόντα εἶναι ἀραβόσιτος, καπνός, σάκχαρις, καφές, ὄρυζα, βανάναι, κακάο, ἄχυρον διὰ πίλους παναμὰ κτλ. Χαρακτηριστικὸν προϊὸν τῆς νήσου εἶναι ἰδιάζουσα ποικιλία νερατζίου, φέρουσα τὸ ὄνομα τῆς νήσου, ἐξ ἧς κατασκευάζεται τὸ ποτὸν *κιουρασώ*. Ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ διάλεκτος «παπιαμέντο», ἀποτελεσθεῖσα ἐξ ἰσπανικῶν, ἀγγλικῶν, ὁλλανδικῶν καὶ καραϊβικῶν στοιχείων. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Βίλλεμσταντ* ἔχουσα 19.061 κατ., ἔχουσα καλὸν λιμένα μετὰ ζωηρᾶς κινήσεως ἐμπορίου.

Ἡ νῆσος ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλφόνσου ντὲ Ὀχέντα τῷ 1499, ὁ ὁποῖος ὠνόμασεν αὐτὴν κατ' ἀρχὰς *νῆσον τῶν Γιγάντων*, ἐκ πολεμικωτάτης φυλῆς, τὴν ὁποίαν συνήντησεν ἐν αὐτῇ. Τῷ 1527 ὁ Κάρολος Ε' ἐδώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰωάννην ντὲ Ἀμπουές. Τῷ 1634 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ὁλλανδῶν. Ἀπὸ τοῦ 1798 μέχρι τοῦ 1806 κατείχοντο ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες παρεχώρησαν αὐτὴν ὁριστικῶς εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς τῷ 1814. Ἐχρησίμευσε πολλάκις ὡς καταφύγιον διαφόρων πατριωτῶν τῆς Βενεζουέλας, μεταξὺ ἄλλων τοῦ Βολίβαρ, τοῦ Φαλκόν, τοῦ Μπρουθουάλ, τοῦ Γκουθμὰν Μπλάνκο κτλ. Μ. Δ. Β.

κιουρασώ *[Χημ. Τροφ.]*. Ἡδύποτον παρασκευαζόμενον κυρίως ἐν Ὁλλανδίᾳ ἐξ ἀλκοόλης, σακχάρου καὶ φλοιοῦ νερατζίων τῇ προσθήκῃ καὶ μικρᾶς ποσότητος ρουμίου. Σ. Γ.

Κιουρὲ *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὑποδιοίκησις τοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Κασταμονῆς. Μέχρι τοῦ 1923 ὠνομάζετο *Ἰοχελὲπ* (βλ. λ.).

Κιουρεκτσῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 110 κατοίκους γεωργούς.

Κιοῦρερ (Curer), ***Μπέλλ***. Ἀγγλὶς λογία (βλ. λ. *Μπρόντι*).

Κιουρὶ (Curie), ***Παῦλος-Ἰάκωβος***. Γάλλος φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1855. Ἀνεκάλυψε καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς διπλοκῆς ἠλεκτρίσεως διὰ πιέσεως ἡμιεδρικῶν κρυστάλλων, ὡς π. χ. τοῦ χαλαζίου (πιεζοηλεκτρισμός). Αἱ ἔρευναι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πιεζοηλεκτρισμοῦ περιλαμβάνονται ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Recherches sur le pouvoir inducteur spécifique des corps cristallisés». Κ. Π.

— **Κιουρὶ** (Curie), ***Μαρία***. Σύζυγος τοῦ *Πέτρου Κιουρὶ* (βλ. κατωτ.). Πρὸ τοῦ γάμου της ἐκαλεῖτο *Μαρία Σκλοντόφσκα* (Sklodowska), ἐγεννήθη δὲ ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1867. Ἐσπούδασε τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν τῇ πατρίδι της, ἀκολούθως δὲ ἐν Παρισίοις εἰς Σορβόννην, ἀναγνωρισθεῖσα διδάκτωρ τῷ 1904.

Digitized by Google

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἡ Κιουρὶ ἐγένετο καθηγήτρια (πρώτη αὕτη γυνὴ καταλαμβάνουσα τοιαύτην θέσιν) ἐν Σορβόννῃ. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Debierne κατώρθωσε τὸ πρῶτον ν' ἀπομονώσῃ τὸ ράδιον ἐκ τῶν ἑνώσεων αὐτοῦ. Τῷ 1911 ἡ Κιουρὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ βραβείου χημείας Nobel διὰ τὰς ἐρεύνας αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀκτινεργίας. Ἡ ἵδρυσις καὶ ὀργάνωσις τόσον τοῦ ἐν Παρισίοις Ἰνστιτούτου ραδίου, ὅσον καὶ τοῦ ἐν Βαρσοβίᾳ Ἐργαστηρίου ἀκτινεργίας ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Κιουρί. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὠργάνωσε σπουδαιοτάτην ραδιολογικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἀκολούθως διηύθυνε τὸ «Ἐργαστήριον Κιουρὶ» ἐν Παρισίοις. Τῷ 1921 ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Χάρδεν ἐδώρησεν εἰς αὐτὴν προσωπικῶς καὶ κατ' ἐντολὴν τῶν γυναικῶν τῆς Νέας Ὑόρκης ἓν γραμμάριον ραδίου πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν σπουδαιοτάτων ὑπηρεσιῶν, ἃς αὕτη προσέφερεν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἡ δωρεὰ αὕτη ἐπανελήφθη καὶ τὸ 1929. Τέλος ὁ Καρνέγκι πρὸς τιμὴν τοῦ ζεύγους Κιουρὶ ἵδρυσε τὰς ὑποτροφίας Κιουρί. Μεταξὺ τῶν δημοσιευθέντων ἔργων τῆς κ. Κιουρὶ ἀξιολογώτερα εἶναι τ' ἀκόλουθα: «Recherches sur les substances radioactives», «Traité de radioactivité» (δύο τόμοι). Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Μαρία Κιουρί.

—**Κιουρὶ** (Curie), ***Πέτρος.*** Γάλλος φυσικὸς ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1859—1906). Ἐσπούδασεν ἐν Σορβόννῃ. Αἱ πρῶται ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι αὐτοῦ ἐγένοντο ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Παύλου, μεθ' οὗ τὸ ἔτος 1880 ἀνεκάλυψαν τὸ φαινόμενον τοῦ πιεζοηλεκτρισμοῦ. Ἐν ἔτει 1882 ὁ Κιουρὶ ὠνομάσθη ἐπιμελητὴς τῆς φυσικῆς (chef des traveaux physiques) ἐν τῇ σχολῇ τῆς φυσικῆς καὶ βιομηχανικῆς χημείας τῶν Παρισίων. Τῷ 1895 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐπὶ τῇ βάσει διδακτορικῆς διατριβῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαγνητικῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων ὑπὸ διαφόρους θερμοκρασίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐνυμφεύθη τὴν *Μαρίαν Σκλοντόβσκα*, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρξε συνεργάτις αὐτοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας. Μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ ὡς διδάκτορος, ὁ Κιουρὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας ἐν τῇ σχολῇ φυσικῆς καὶ χημείας. Τῷ 1904 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γενικῆς φυσικῆς ἐν Σορβόννῃ καὶ τῷ 1905 ὠνομάσθη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ὁ Κιουρὶ ἐδημοσίευσε σπουδαιοτάτης σημασίας μελέτας μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «Ἐπὶ τοῦ μήκους κύματος τῶν θερμικῶν κυμάτων» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Dessains), «Μελέται ἐπὶ τοῦ φαινομένου τοῦ πιεζοηλεκτρισμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου τῆς ἠλεκτρικῆς διαστολῆς τῶν κρυστάλλων» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του), «Μελέται ἐπὶ τῶν μαγνητικῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων εἰς διαφόρους θερμοκρασίας». Μετὰ τῆς γυναικός του ἀνεκάλυψε τὸ πολώνιον καὶ ἀκολούθως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς γυναικός του καὶ τοῦ G. Bemont τὸ ράδιον. Ἐν τέλει δὲ ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀκτινεργῶν στοιχείων. Ὁ Κιουρὶ διεμόρφωσεν ἐπίσης σειρὰν ὅλην ὀργάνων μετρήσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄξια λόγου εἶναι τὸ ἠλεκτρόμετρον, συμπυκνωτὴς μετὰ προφυλακτικοῦ δακτυλίου, ζυγὸς ἀμέσου ἀναγνώσεως, ἅτινα καὶ ἐφήρμοσεν εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐρεύνας. Τῷ 1904 ἐτιμήθη, ὡς καὶ ἡ σύζυγός του, διὰ τοῦ ἡμίσεος τοῦ βραβείου Nobel διὰ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, πρὸς τούτοις δὲ ἀμφότεροι ἐτιμήθησαν διὰ τοῦ μεταλλίου Davis ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Κ. Π.

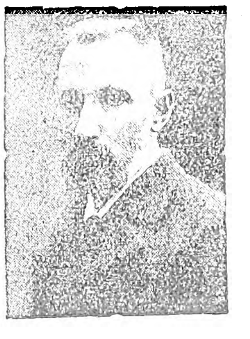
Πέτρος Κιουρί.

—**Κιουρί,** ***μονὰς*** —. Αὕτη καθιερώθη πρὸς τιμὴν τοῦ ζεύγους *Κιουρὶ* καὶ παριστᾷ τὴν ποσότητα ἐκπομπῆς (émanation) ραδίου, ἥτις εὑρίσκεται ἐν ἰσορροπίᾳ πρὸς 1 γραμμάριον στοιχείου ραδίου. Πολλάκις χρησιμοποιοῦνται τὰ ὑποπολλαπλάσια τῆς μονάδος ταύτης ὡς τὸ *μιλι-Κιουρὶ* ($=10^{-3}$ Κιουρὶ) καὶ τὸ *μικρο-Κιουρὶ* ($=10^{-6}$ Κιουρί). Ἐκπομπὴ ραδίου ἴση πρὸς μίαν μονάδα Κιουρὶ καταλαμβάνει, ὑπὸ θερμοκρασίαν 0°C. καὶ πίεσιν 760 mm, ὄγκον 0,6 κυβικῶν χιλιοστομέτρων, ζυγίζει 6.10^{-6} γραμμάρια, περιέχει $1{,}7.10^{16}$ ἄτομα, παρέχει καθ' ὥραν 29 θερμίδας καὶ καθ' ὅλην τὴν μέσην διάρκειαν ζωῆς αὐτῆς, ἥτις ἀνέρχεται εἰς 133 ὥρας, παρέχει συνολικῶς 3.860 θερμίδας. Κ. Π.

κιουριθεραπεία (ἡ). Ἡ θεραπεία, ἡ χρησιμοποιοῦσα ὡς θεραπευτικὸν παράγοντα τὸ ράδιον, ἔχουσα τὸ ὄνομα τιμητικῶς ἐκ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ζεύγους *Κιουρὶ* (βλ. *ραδιοθεραπεία*). Σ. Γ. Σ.

Κιοῦρκα */Γεωγρ./.* Παλαιοτέρα ὀνομασία τῆς πολίχνης τῆς Ἀττικῆς *Ἀφίδναι* (βλ. λ.).

Κιουρκατιώτης, ***Πανούσης.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κιούρκων, πολεμήσας ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος εἰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀττικήν. Εἶχε μικρὸν σῶμα συγχωριανῶν του τῷ 1826, ὅταν κατήρχετο ἡ πρωτοπορεία τοῦ Κιουταχῆ ἐκ Θηβῶν, καὶ συνῆψε σφοδρὰν μάχην ἐναντίον της παρὰ τὸν Ὅσιον Μελέτιον, ἐκεῖ δὲ μαχόμενος ἔπεσε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

Κιουρκὲν - *Πουνὰρ* */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου, ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, ἔχον 400 κατοίκους.

Κιουρκιοὺτ */Γεωγρ./*· βλ. *Τέρπυλλος.*

κιουρκτσῆ - *μπασῆς* (ὁ). Ἀρχιγούναρης τοῦ σουλτάνου καὶ τῆς σουλτανικῆς αὐλῆς ἐν γένει. Οἱ ἀρχιγουναρᾶδες τοῦ σουλτάνου ἦσαν κατὰ κανόνα Ἕλληνες. Πολλοὶ τούτων ἀπέκτησαν πλοῦτον καὶ ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίουν ὑπὲρ τῶν κοινῶν.

κιουρκτσῆς (ὁ)· (τουρκ. *κιοὺρκ*=γοῦνα)· γουναρᾶς, γούναρης.

Κιουρκτσιλὲρ */Γεωγρ./.* Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Κρήνη* (βλ. λ.).

Κιουρσὰσπ */Περσ. Μυθολ./.* Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Περσίας, ὁ τελευταῖος τῆς δυναστείας τῶν Πισδαδιάν, μετὰ τοὺς ὁποίους ἀρχίζει ἡ δυναστεία τῶν Ἀχαιμενιδῶν (Κιαντάν). Ν. Μ.

Κιούρτ. Καλοῦνται οὕτω τουρκιστὶ οἱ *Κοῦρδοι.*

Κιοῦρτεν (Kürten), ***Πέτερ***· βλ. λ. *Κύρτεν* Πέτερ.

Κιουρτλῆ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Ἀνατ. Θράκης, κείμενον περὶ τὰ 21 χλμ. ΒΑ. τῆς Κεσσάνης καὶ 4 χλμ. εὐθέως πρὸς Β τοῦ χωρίου Κάσ-κιοϊ, ἐν πεδινῇ τοποθεσίᾳ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς κατῳκεῖτο ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ὠνομάζετο *Νίρητος.* Μ.Δ.Β.

Κιοῦρτο */Γεωγρ./.* Ἀκρωτήριον τῆς Σκοπέλου (βλ. *Αἰγαῖον* τ. Β', σ. 419 α').

κιοῦρτος (ὁ)· κάλαθος ἁλιευτικός, ἀρχ. *κύρτος*· ‖ εἶδος ποντικοπαγίδος, ἄλλως *καπάντζα.*

Κιουρτούν(ιν) */Γεωγρ./.* Περιφέρεια τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Χαλδίας, περιλαμβάνουσα τρία χωρία, τὴν *Γαργάαιναν, Δέσμαιναν* καὶ *Σιμικλῆ*, ἔχοντα ἐν ὅλῳ πληθυσμὸν περὶ τὰς 2.500. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, μετὰ δὲ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

κιούσης (ὁ). Ἐπονομάζονται οὕτω (ἢ *γκιούσης*) εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος οἱ Ἠπειρῶται τεχνῖται, οἱ περιερχόμενοι τὴν Ἑλλάδα καὶ διάφορα ἐπαγγέλματα μετερχόμενοι, γενικώτερον δὲ οἱ Ἠπειρῶται, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ οἱ Δυτικομακεδόνες. (Γνωστός, ἀλλ' ἥκιστα χρησιμοποιούμενος, εἶναι ὁ ὅρος *Κιουσερία*, δι' οὗ ὀνομάζεται ἡ Ἤπειρος.)

Κιοὺ-Σιοὺ (Kiou-Siou, Kin-Shiu, Kyu-Shu) */Γεωγρ./.* Νῆσος τῆς Ἰαπωνίας, ἡ νοτιωτάτη καὶ ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος τῶν τεσσάρων μεγάλων νήσων τοῦ Ἰαπωνικοῦ ἀρχιπελάγους. Ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *Τσοὺ-Κουσὶ* καὶ *Τσινζέϊ.* Χωρίζεται ἀπὸ τῆς νήσου Χόντο ἢ Νιππὸν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Σιμονεσέκι καὶ ἀπὸ τῆς νήσου Σικόκου διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Μποῦνγκο. Κεῖται μεταξὺ 30°58' καὶ 33°57' Β πλ. καὶ 129°35' καὶ 132°5' Α. μήκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς καὶ ἔχει ἐμβαδὸν 36.500 τ. χλμ., μετὰ δὲ τῶν παρακειμένων μικρῶν νήσων 42.403 τ. χλμ. Κάτ. 8.158 220. Αἱ δυτικαὶ αὐτῆς ἀκταὶ εἶναι πολυσχιδεῖς. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου εἶναι ὀρεινόν, μέσου ὕψους 1400 μ., μὲ ὑψηλότερα ὄρη τὸ *Κιρισίμα* (1688 μ.), τὸ *Ἰσιμπούζα* (1820 μ.) καὶ μὲ πολλὰ ἡφαίστεια ἐν ἐνεργείᾳ, ὡς τὸ *Ἀσοτάκα* (1690 μ.) ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Χίγκο καὶ τὸ *Οὖνζεν* (1483 μ.) ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Χίζεν. Ἔχει πολλὰς θερμοπηγάς, πάσχει δὲ συχνότατα ὑπὸ σεισμῶν. Τῷ 1927 ὑπέστη μεγάλας ζημίας ἐκ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ὑφαιστείου *Ἄσο-σάν.* Ἔχει πλούσια κοιτάσματα γαιανθράκων, σημαντικὴν καλλιέργειαν ζαχαροκαλάμου καὶ καπνοῦ καὶ βιομηχανίαν πορσελλάνης. Ἔχει πολλοὺς σημαντικοὺς λιμένας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ Ναγκασάκι, τοῦ Σιμονεσέκι, τοῦ Νόζι καὶ τοῦ Κουζινότου, διὰ τῶν ὁποίων διεξάγεται τὸ δέκατον τοῦ ὅλου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἰαπωνίας. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Κιμαμότο.* Ἡ νῆσος αὕτη διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἰαπωνίας. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ἡφαιστείου τοῦ *Κιρισιμαγιάμα* κατάγονται οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ἰαπωνίας. Ἐν αὐτῇ δὲ τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν οἱ Χριστιανοὶ ἱεραπόστολοι καὶ ἵδρυσαν τὰς πρώτας χριστιανικὰς ἰαπωνικὰς κοινότητας τῷ 1549. Μ. Δ. Β.

Κιουστάσπ. Περσικὸν ὄνομα τοῦ *Ὑστάσπους* (βλ. λ.).

Κιουστεντζὲ */Γεωγρ./.* Τουρκικὸν ὄνομα τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ρουμανικῆς πόλεως *Κωνστάντζας.*

Κιουστεντὴλ */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Βουλγαρίας (κάτ. 15.440), κειμένη παρὰ τὸν Στρυμόνα, 85 χμ. ΝΔ. τῆς Σόφιας καὶ 20 χμ. ἀπὸ τῶν νοτιοσλαυϊκῶν συνόρων. Εἶναι πόλις γεωργικὴ κυρίως καὶ βιομηχανική. Ἔχει θερμὰς ἰαματικὰς πηγάς. Παράγει δαμάσκηνα καὶ ἔχει πλουσίους ἀμπελῶνας. Εἰς τὴν ἄμμον τῶν πλησίον ποταμῶν ὑπάρχει χρυσός, ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους Ὀσόγγοβο ὑπῆρχον ἄλλοτε μεταλλεῖα ἀργύρου. Τὸ Κιουστεντὴλ ἐπὶ Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὠνομάζετο *Πανταλία.* Ἐν αὐτῇ ἐκόπησαν βυζαντινὰ νομίσματα, ἐφ' ὧν ἀπεικονίζοντο τὰ προϊόντα τῆς πόλεως: σταφυλαί, σῖτος κ. ἄ. Μεταγενέστερον, ἐπὶ τῶν Βουλγάρων βασιλέων, ἡ πόλις ἔφερε τὸ ὄνομα *Βελεβούσδιον* (βλ. λ., τ. ΣΤ', σ. 915 β'), ὅπερ μέχρι σήμερον σῴζεται ὡς ὄνομα μιᾶς τῶν συνοικιῶν της («Βέλμπους»). Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ ὄνομά της ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ νεωτέρου «Κιουστεντήλ», ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν αὐτόθι θερμῶν πηγῶν «αἱ πηγαὶ τοῦ Κωνσταντίνου». Ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπάρχει ὑψηλὸς πύργος καὶ ἐπ' αὐτοῦ σλαυϊστὶ ἐπιγραφὴ χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 1429 καὶ νοτίως αὐτῆς ἐρείπια βυζαντινῶν φρουρίων μεγάλου ἐνδιαφέροντος.

Ἡ πόλις ἤκμαζε καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ σουλτᾶνος διετήρει ἐκεῖ γυναῖκας. Τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἡ πόλις κατῳκεῖτο ὑπὸ Τούρκων καὶ Ἑβραίων. Ἦτο ἕδρα μεγάλης διοικήσεως (σαντζάκ), περιλαμβανούσης τὰς πόλεις Βράνια, Κράτοβο, Ἰστίπ, Βελεσσᾶ καὶ Στρώμνιτσαν, δηλαδὴ καὶ μέρος τῆς σημερινῆς βουλγαρικῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ τὸ Πετρίτσι, τὸ Μελένικον, τὴν Δουπνίτσα καὶ τὸ Ραδομίρ, τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας. Τῷ 1737, κατὰ τοὺς αὐστροτουρκικοὺς πολέμους, ὅτε ὁ ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Εὐγένιον τῆς Σαβοΐας αὐστριακὸς στρατὸς προήλασε μέχρι τοῦ Πιρότ, οἱ Αὐστριακοὶ βοηθούμενοι ὑπὸ Σέρβων ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους παρὰ τὸ Κιουστεντήλ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ βραδύτερον ἡ πόλις ἦτο ἕδρα Ἕλληνος Ὀρθοδόξου μητροπολίτου.

Τὸ Κιουστεντήλ, ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῷ συγκεντρουμένων ἐξ ὅλων τῶν διευθύνσεων ἁμαξιτῶν ὁδῶν, καθίσταται στρατηγικὸν σημεῖον μεγάλης ἀξίας, διά τε τὴν ἄμυναν τῆς χώρας καὶ διὰ πᾶσαν ἐπιχείρησιν ἐπιθετικὴν πρὸς τὴν βόρειον σερβικὴν Μακεδονίαν. Τὸ Κιουστεντὴλ συνδέεται μετὰ τῆς Σόφιας διὰ σιδηροδρόμου πλάτους κανονικοῦ καὶ ὅστις ἐπεκτείνεται μέχρι τῶν πρὸς τὴν Μακεδονίαν συνόρων, ὁλικοῦ μήκους 130 χλμ. περίπου. Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος ἀκολουθεῖ κατὰ μέγα τμῆμα τὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω Στρυμόνος, πρόκειται δὲ ἀπὸ τοῦ ἀκραίου σταθμοῦ Γκουσέρο (Güshero) διὰ Ἐγρῆ-Παλάνγκας νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ σιδηροδρόμου Σκοπίων-Θεσσαλονίκης. Τ. Β.—Ν. Μ.—Ν. Ι. Κ.

Κιοῦστερ (Küster), ***Ἐρνέστος-Γεώργιος-Φερδινάνδος.*** Γερμανὸς χειρουργὸς γεννηθεὶς τῷ 1839. Διετέλεσε βοηθὸς τοῦ Ulrich καὶ τοῦ Robert Wilms ἐν τοῖς νοσοκομείοις τοῦ Βερολίνου Hedwig καὶ Bethanien. Ἐπὶ 19 ἔτη διηύθυνε χειρουργικὸν τμῆμα ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Βερολίνου «Αὐγούστα», τῷ 1879 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ τῷ 1890 τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ἐν Μαρβούργῃ. Ὑπῆρξε συγγραφεὺς πολυπληθῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων κεφαλαίων τῆς χειρουργικῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Περὶ νεοπλασιῶν τῆς οὐροδόχου κύστεως καὶ θεραπείας αὐτῶν» (Volkmann's Samml. Kl. Vortr. No 267—8, 1884), «Über die Cystonephrosis» (D. m. W. 1888). Ἐπίσης ἐν τῇ γερμανικῇ χειρουργικῇ ἐδημοσιεύθη ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1896 τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς «Χειρουργικῆς τῶν νεφρῶν» κτλ. Ἐπίσης εἰσήγαγε μέθοδον ἀνατρήσεως τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως, ἥτις καλεῖται ἔκτοτε ἐγχείρησις τοῦ Κιοῦστερ. Ο. Ρ.

— **Κιοῦστερ,** ***σημεῖον*** *τοῦ* —. Ἡ ἐπὶ τὴν κοιλίαν κατάκλισις τοῦ ὑποστάντος κοιλιοτομίαν ἕνεκα σηπτικῆς περιτονίτιδος. Ἡ τοιαύτη τοποθέτησις διευκολύνει μεγάλως τὴν παροχέτευσιν καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμόζηται ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῆς ἡμέρας. Μ. Ν. Κ.

Κιουτάχεια, ἢ ***Κιουτάχια*** */Γεωγρ./.* Τὸ ἑλληνικὸν *Κοτύαιον*, ἢ *Κοτυάειον*, πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου νομοῦ, τέως ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Προύσης, εἰς ἀπόστασιν 120 χλ. ΝΑ. τῆς Προύσης καὶ 55 χλμ. ΝΔ. τοῦ Ἐσκὶ-Σεχίρ, παρὰ

Digitized by Google

τοὺς πρόποδας τοῦ Πουρσοὺκ-Δάγ, εἰς ὕψος 930 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Κωνσταντινουπόλεως-Ἰκονίου. Ἔχει 17.266 κατοίκους (1927), ἐνῷ εἰς προηγουμένας τουρκικὰς στατιστικὰς ἐφέρετο μὲ 32.266 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τοὺς 5.000 Ἕλληνες προσφυγόντες τῷ 1922 εἰς Ἑλλάδα, καὶ 3.000 Ἀρμένιοι, φυγόντες ἐπίσης ἐκ Τουρκίας. Ἀφαιρουμένων τούτων εὑρίσκομεν, ὅτι καὶ ὁ τουρκικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἠλαττώθη σημαντικῶς. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης συνετήρει 1 ἀστικὴν σχολὴν ἀρρένων, 1 θηλέων καὶ πολλὰς δημοτικὰς σχολὰς καὶ 2 ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν τζαμίων τῆς πόλεως ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ Οὐλοῦ-τζαμὶ (μέγα τέμενος), κτισθὲν ὑπὸ τοῦ ὀσμανίδου πρίγκιπος Μουσᾶ-Τσελεμπῆ τῷ 1411 πρὸς τιμὴν τοῦ πατρός του σουλτάνου Βαγιαζὶτ Α΄.

Ἡ Κιουτάχεια, ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου λόφου, περιβαλλομένη ὑπὸ διπλοῦ παλαιοῦ τείχους μὲ πύργους, οὗτινος δεσπόζει παλαιὸν βυζαντινὸν φρούριον, εἰς τὸ ἄκρον πεδιάδος ἀρδευομένης ὑπὸ τοῦ Θύμβρου (Πουρσάκ), φαίνεται ἔξωθεν ὡς πόλις μεγάλη, ἐσωτερικῶς ὅμως ἔχει ὁδοὺς στενάς, ἔχουσα τὸν τύπον τῆς τουρκικῆς ἐπαρχιακῆς πόλεως. Τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς ὤφειλεν εἰς τὴν γονιμότητα τῆς πεδιάδος της, παραγούσης ὄπιον, σιτηρά, καπνὰ καὶ ἄλλα, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὴν θέσιν της, λόγῳ τῆς διασταυρώσεως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διαφόρων ὁδῶν, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετέλει σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνίας τοῦ φρυγικοῦ ὀροπεδίου.

Τὸ Κοτύαιον ἦτο πόλις ἀρχαιοτάτη, ἀναφερομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μεταξὺ τῶν κυριωτέρων πολισμάτων τῆς Ἐπικτήτου Φρυγίας. Ὁ Σουΐδας τὴν θεωρεῖ πατρίδα τοῦ Αἰσώπου. Τῆς ἀρχαίας ὅμως περιόδου ἐλάχιστα σῴζονται ἴχνη, μεταξὺ δὲ ἄλλων ἀνάγλυφα ἐντετειχισμένα εἰς τὰ φρούρια καὶ δύο μαρμάρινοι λέοντες, ὧν ὁ εἷς ἠκρωτηριασμένος. Ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς σῴζονται τὰ ἐρείπια ναοῦ ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἐντὸς κρύπτης τοῦ ναοῦ τούτου ἀνεκαλύφθη πρὸ πολλῶν ἐτῶν σαρκοφάγος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, φέρουσα ἐπιγραφὴν ἑλληνικὴν ἀνορθόγραφον καὶ ἀναφέρουσαν, κατὰ τὸν ἀναγνώσαντα αὐτὴν Ch Texier, ὅτι ἐκεῖ ἐτάφη ὁ πρωτοσπαθάριος Γρηγόριος, στρατηγὸς Ἀσίας, τῇ 31 Αὐγούστου τῆς 10ης ἰνδικτιῶνος ἔτους 6.579 ἀπὸ κτίσεως κόσμου (1071). Μέχρι τῆς ἐποχῆς λοιπὸν ἐκείνης ἡ πόλις ἀνῆκεν εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Μετά τινα ἔτη, τῷ 1085, ἱδρύετο τὸ κράτος τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ τουρκικὸν κράτος τοῦ Κερμιὰν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κιουτάχειαν. Μία πριγκίπισσα τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τοῦ Κερμιάν, μνηστευθεῖσα τὸν σουλτανίδην Βαγιαζίτ, υἱὸν τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Α΄, ἔφερεν εἰς αὐτὸν ὡς προῖκα τὰς κλεῖδας τῶν πόλεων Σεμάβ, Γκιουμούς, Ταουσανλὶ καὶ Κιουταχείας. Τῷ 1402, μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀγκύρας, ἡ πόλις ἐκυριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς αἰχμαλωτισθέντες ἀπήχθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μογγόλου εἰσβολέως. Ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ σουλτανίδου Μουσᾶ. ἀνέκτησε μικρὸν μέρος τῆς παλαιᾶς ἀκμῆς της, ἔκτοτε δὲ παρέμεινεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Τουρκίας.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τῇ 14 Μαΐου 1883 ὑπεγράφη ἐν Κιουταχείᾳ μεταξὺ τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη πασᾶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης συνθήκη, γνωστὴ ὑπὸ τῆς ἐπωνυμίαν «Συνθήκη τῆς Κιουταχείας». Ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς Αἰγύπτου Μωχάμμετ Ἄλης, ὅπως καταστήσῃ ἀνεξάρτητον τοῦ νομίμου κυριάρχου αὐτῆς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέστειλε πρὸς κατάκτησιν καὶ τῆς Συρίας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰμπραὴμ μετὰ στρατοῦ ἰσχυροῦ, ὅστις προχωρήσας ἐνίκησε παρὰ τὸ Ἰκόνιον τὸν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ σταλέντα Ρεσὶτ πασᾶν (Κιουταχῆν) καὶ προήλασε μέχρι Κιουταχείας. Ἐκεῖ ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν εἰρημένην συνθήκην, κατόπιν ἐπεμβάσεως τῆς Γαλλίας, ἥτις ἠπείλησε ναυτικὴν ἐπίδειξιν εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν παραλίαν, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ Ἰμπραὴμ προήλαυνε περαιτέρω πρὸς Κωνσταντινούπολιν, ὡς προὐτίθετο.

Ἀπὸ 26 Ἰουνίου μέχρι 5 Ἰουλίου 1921 ἐξειλίχθησαν σοβαραὶ ἐπιχειρήσεις καὶ συνήφθησαν σφοδραὶ περὶ τὴν Κιουτάχειαν μάχαι μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς κεμαλικῆς στρατιᾶς, ὡς ἑξῆς: Ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατεῖχε τὴν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν περὶ τὴν Κιουτάχειαν: Καρᾶ Μπουγιοῦ (διὰ τῆς 12ης ὁμάδος μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν Χαλὶλ βέην)-Ἐλμανλῆ δάγ-Ἀκτσὰλ δὰγ (διὰ τῆς 4ης ὁμάδος μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν Κεμαλεδὶν βέην)-Σουσοῦ Καγιᾶ (διὰ τῆς 1ης μεραρχίας ἱππικοῦ)-Παρὰν δάγ-Ἀκ τεπὲ-Ντεβὲ Καγιᾶ-Κιζὶλ τεπὲ-Κεπὲς (διὰ τῆς 3ης ὁμάδος μεραρχιῶν)-Ἀρσλανλῆ (διὰ τῶν 3ης καὶ 14ης μεραρχιῶν ἱππικοῦ, 19ου συντάγματος ἱππικοῦ, 15ης μεραρχίας πεζικοῦ καὶ 3ης μεραρχίας Καυκάσου ὑπὸ τὸν Φαχρεδίν), τοποθεσίαν, ὠργανωμένην προτέρωθεν ἀμυντικῶς καὶ φράσσουσαν τὰς πρὸς Κιουτάχειαν ὁδεύσεις, τὰς ἀγούσας ἀπὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ, ἀπὸ Τουμλοῦ Μπουνάρ, ἀπὸ Οὐσάκ, ἀπὸ Προύσης καὶ ἀπὸ Ἰνεγκιόλ. Προηγμένα τμήματα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εὑρίσκοντο ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀποτελοῦντος δύο μάζας συγκεντρωμένας, ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ τὸ Οὐσὰκ (Α΄ καὶ Β΄ σώματα στρατοῦ IX μεραρχία, νότιον συγκρότημα, ταξιαρχία ἱππικοῦ), ἀφ' ἑτέρου δὲ περὶ τὴν Προῦσαν (Γ΄ σῶμα στρατοῦ, βόρειον συγκρότημα). Αἱ δύο αὗται ὁμάδες τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διαχωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Σιμὰβ καὶ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μυσίας, διηυθύνθησαν κατὰ γραμμὰς συγκλινούσας ἀπό τε τοῦ Οὐσὰκ καὶ ἀπὸ τῆς Προύσης πρὸς τὴν Κιουτάχειαν ὡς ἑξῆς: 1) Τὰ μὲν Α΄ καὶ Β΄ σώματα στρατοῦ, ἡγουμένου τοῦ Α΄ σώματος στρατοῦ, ἀπὸ τοῦ χώρου περὶ τὸ Οὐσὰκ διηυθύνθησαν κατ' ἀρχὰς πρὸς Τουμλοῦ Μπουνὰρ-Ἀφιὸν Καρᾶ Χισάρ, ἤτοι πρὸς ἀνατολάς, πλαγιοφυλασσόμενα ἀπὸ νότου ὑπὸ τοῦ νοτίου συγκροτήματος καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, εἶτα δ' ἐστράφησαν πρὸς βορρᾶν, προσβαλόντα τὴν εἰρημένην τουρκικὴν τοποθεσίαν ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀπὸ Καρᾶ-Κουγιοῦ

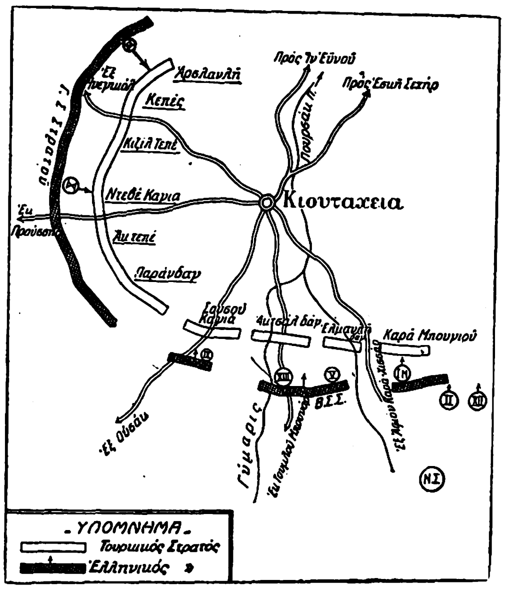

μέχρι τοῦ Ἀκτσὰλ δάγ. Προσέκρουσαν εἰς τὴν τοποθεσίαν ταύτην ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς: ἐκ μὲν τοῦ Α΄ σώματος στρατοῦ ἡ I μεραρχία καὶ ὁλόκληρον τὸ Β΄ σῶμα στρατοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν V καὶ XIII μεραρχιῶν.

Αἱ ἄλλαι δύο μεραρχίαι (II καὶ XII) τοῦ Α΄ σώματος στρατοῦ, ἀνατολικώτερον, προέκειτο νὰ ὑπερκεράσωσι τὴν ἀριστερὰν τουρκικὴν πτέρυγα, μὴ προεκτεινομένην ἀνατολικώτερον τοῦ Καρᾶ Κουγιοῦ. 2) Τὸ δὲ Γ΄ σῶμα στρατοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν μεραρχιῶν X καὶ VII, ὁρμηθὲν ἀπὸ Προύσης καὶ ὑπερβὰν τὸν Ὄλυμπον τῆς Μυσίας, διὰ τοῦ Ἀδρανοῦ διηυθύνθη ὁμοίως πρὸς Κιουτάχειαν, προσβαλὸν τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῶν Τούρκων ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀπὸ τοῦ Ἂκ-Τεπὲ μέχρις Ἀρσλανλῆ. 3) Ἡ IX μεραρχία ἀπὸ Οὐσὰκ διηυθύνθη πρὸς Κιουτάχειαν, προσβαλοῦσα τὸ περὶ τὸ Σουσοῦ Καγιὰ μέτωπον τῶν Τούρκων. Καὶ 4) τέλος, τὸ μὲν βόρειον συγκρότημα ἐκ τῶν III καὶ XI μεραρχιῶν ἤχθη ἀπὸ Προύσης πρὸς Κοβαλίτσαν-Ἲν Ἐϋνοῦ, ἐνῷ τὸ νότιον συγκρότημα ἐκ τῆς IV μεραρχίας ἐκάλυπτε μετὰ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς περὶ τὸ Ἀφιὸν κατὰ πάσης ἐχθρικῆς προσβολῆς ἀπὸ τοῦ Ἰκονίου καὶ ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Ἀγκύρας. Καὶ δὲν ἐπετεύχθη μὲν ὁ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς ἐπιδιωκόμενος στρατηγικὸς αἰφνιδιασμὸς τῶν Τούρκων, ἅτε τηρούντων συνεχῆ ἐπαφὴν μετὰ τῆς προελαυνούσης ἑλληνικῆς Στρατιᾶς, οὐχ ἧττον ὅμως αἱ δύο πτέρυγες τῆς τουρκικῆς περὶ τὴν Κιουτάχειαν παρατάξεως ἐκ τῆς ὁρμητικῆς ἐπιθέσεως τῶν Β΄ καὶ Γ΄ ἑλληνικῶν σωμάτων στρατοῦ καὶ τῆς I μεραρχίας τοῦ Α΄ σώματος στρατοῦ ὑπενέδωκαν, μετὰ σκληρότατον τριήμερον ἀγῶνα, περιελθόντων εἰς χεῖρας τοῦ Γ΄ σώματος στρατοῦ πολλῶν αἰχμαλώτων, 4 πυροβόλων, πολλῶν ὅπλων καὶ πολεμικοῦ ἐν γένει ὑλικοῦ. Οὕτω μετὰ ταῦτα οἱ Τοῦρκοι ἀπεσύρθησαν ταχέως πρὸς βορρᾶν. Καταλαβόντες δὲ θέσεις περὶ τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ, παρεσκεύασαν ἀντεπίθεσιν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου, ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ, ἐκδηλωθεῖσαν τῇ 8 Ἰουλίου 1921 (βλ. λ. *Ἐσκὶ Σεχίρ*). Τῇ 5 Ἰουλίου 1921 εἰσῆλθεν εἰς Κιουτάχειαν τὸ στρατηγεῖον τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς. Ἐκ Κιουταχείας δ' ἀπεφασίσθη καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα μεγάλη ἑλληνικὴ ἐκστρατεία πρὸς Σαγγάριον-Ἄγκυραν.

Κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1921 ἐν Κιουταχείᾳ παρέμεινε μικρὰ δύναμις ὑπὸ στρατιωτικὸν διοικητήν, μέχρι τῆς ἐκκενώσεως τῆς χώρας, κατὰ τὴν 16 Αὐγούστου 1922, ὁπότε ἀπεχώρησεν ἐκεῖθεν τὸ 32ον ἑλληνικὸν σύνταγμα πεζικοῦ.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **Κιουταχείας,** *νομὸς* — *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Τουρκίας, περιλαμβάνων τὰς ὑποδιοικήσεις Κιουταχείας (51.459 κάτ. τῷ 1927), Ἐμέδ, Κεντύζ, Οὐσακίου, Σιμὰβ καὶ Ταουσακλῆ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 14.415 τ. χλμ. καὶ 303.641 κατ. (1927). Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν χύνονται εἰς τὸ Αἰγαῖον, ὡς ὁ *Ἕρμος (Γκεντὶζ τσάϊ)* καὶ ὁ *Μπανὰζ-τσάϊ*, παραπόταμος τοῦ Μαιάνδρου, ἄλλοι πρὸς τὴν Προποντίδα, ὡς ὁ *Σεμὰβ-σοῦ (Μάκεστος)* καὶ ὁ *Ἀταρνὸς-τσάϊ (Ρύνδακος)*, καὶ ἄλλοι εἰς τὸν Εὔξεινον, ὡς ὁ *Θύμβρης* διὰ τοῦ Σαγγαρίου. Τὰ ὄρη τοῦ νομοῦ εἶναι διακλαδώσεις τοῦ Βιθυνικοῦ Ὀλύμπου, συνενούμενα πρὸς τὴν ὀροσειράν, ἥτις χωρίζει τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης. Ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι τὸ *Ἂκ-Δὰγ* (2.400 μ.) καὶ τὸ *Μουρὰτ-δὰγ (Δίνδυμον ὄρος)*, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζει ὁ Ἕρμος. Ἐπὶ τῶν ὀρέων τούτων ὑπάρχουσιν ὡραῖα δάση. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον καὶ τὸ θέρος μᾶλλον δροσερόν, ὁ δὲ χειμὼν ψυχρός. Τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶναι δημητριακά, ὄσπρια, σησάμιον, ὄπιον, καπνά, βαλανίδιον, βάμβαξ, σταφύλια, μέλι, ξυλεία. Ὁ μεταλλικὸς πλοῦτος (ἀργυροῦχος μόλυβδος, ἀντιμόνιον) εἶναι ἀνεκμετάλλευτος. Μόνον εἰς τὰ μεταλλεῖα χρωμίου τοῦ Σεμὰβ γίνεται κάποια ἐργασία. Προκόπτει καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ βομβυκοτροφία.

Ν. Μ.

Κιουταχῆς, ***Μεχμὲτ-Ρεσὴτ πασᾶς,*** ὁ ἐπιλεγόμενος—. Στρατηγὸς καὶ μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, γεννηθεὶς τῷ 1780 ἐν Γεωργίᾳ. Ἀνετράφη ὡς δοῦλος τοῦ σαραγίου καὶ διετέλεσε κατόπιν μετὰ τοῦ Τοπὰλ Χοσρὲφ πασᾶ ἐκ τῶν ἐμπίστων φίλων τοῦ μετέπειτα σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β΄. Εἰκοσαετὴς προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πεσκὴρ-ἀγᾶ, ἐξετέλεσε δὲ πλείστας διπλωματικὰς ἀποστολάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων μίαν εἰς τὴν Ὕδραν, κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ρώσου ναυάρχου Σενιάβιν. Τῷ 1809 διωρίσθη βαλῆς τῆς Κιουταχείας, ἐπὶ μακρὸν δὲ διατελέσας εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ δράσας ἐν Σερβίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ μὲ ἀσιατικὰ στρατεύματα, ἐπωνομάσθη ἔκτοτε *Κιουταχῆς*, ὡς ἐκεῖθεν ὁρμώμενος. Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐξηρέθιζε τὸν Μεχμὲτ Ρεσήτ, διότι, μικρὸν κατὰ μικρόν, τὸ παρωνύμιόν του μετετράπη εἰς χλευαστικόν, λόγῳ τῆς περιφρονήσεως τῶν Ἀλβανῶν πρὸς τοὺς Ἀσιανούς, οὓς ἀπεκάλουν Χαλδούπηδες καὶ Κακλαμάνους. Ἀκολουθήσας τὸν Χουρσὴτ εἰς τὴν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἐκστρατείαν, διωρίσθη διοικητὴς τῶν Τρικκάλων, καὶ ὡς τοιοῦτος κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἀποστασίαν τῶν Ἀγράφων τῷ 1821, καὶ ἐδάμασε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλομαγνησίας. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀλῆ, διωρίσθη Ρούμελη βαλεσῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 1823 ἀρχίζει ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν ἡγεσίαν τῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἀλβανοὶ ἀρχηγοί, ὁ Ὀμὲρ πασᾶς Βρυώνης, ὁ Ἀμπὰζ-πασᾶς Ντίμπρα, ὁ Μουσταῆ-πασᾶς Σκόδρα καὶ λοιποὶ ἀποδεικνύονται ἀνίσχυροι νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν. Φιλόδοξος ὡς ἦτο, ἔπεισε τὸν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀναδειχθέντα καπετὰν πασᾶν παλαιόν του φίλον Χοσρὲφ νὰ φροντίσῃ ὅπως ἀνατεθῇ εἰς αὐτὸν ἡ στρατιωτικὴ ἀρχηγία. Πράγματι διορισθεὶς σερασκέρης τῆς Ρούμελης, ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ὠργάνωσε μεθοδικῶς. Κατακτήσας τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἐπολιόρκησε τὸ Μεσολόγγιον καὶ εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι θὰ τὸ ἐξεπόρθει, ἂν ἡ ναυμαχία τῆς Ἄνδρου δὲν ἐξεμηδένιζε τὰ σχέδιά του, μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀναμενομένων πολεμεφοδίων. Ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν σουλτᾶνον τὸ Μεσολόγγιον μὲ ἐγγύησιν τὴν κεφαλήν του, ἠναγκάσθη ἑκὼν ἄκων νὰ δεχθῇ τὴν σύμπραξιν τοῦ ἔκτοτε κηρυχθέντος ἀντιπάλου του Αἰγυπτίου ἡγεμονίδου Ἰμπραὴμ πασᾶ, καὶ συνεμερίσθη μετ' αὐτοῦ τὴν δόξαν τῆς ἁλώσεως τοῦ Μεσολογγίου τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1826. Καταλλήλως διαφημισθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ νιζὰμ-ἀσκέρ, ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐκπορθήσῃ καὶ τὰς Ἀθήνας, ὥστε ἡ ὅλη Στερεὰ Ἑλλὰς νὰ διαφύγῃ τοῦ κύκλου τῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας πρὸς τὸν Καραϊσκάκην καὶ λοιποὺς ἀρχηγούς, ὁ Κιουταχῆς, μεσολαβήσει τοῦ Ἄγγλου Τζοὔρτζ καὶ τοῦ Γάλλου πλοιάρχου Λεμπλάν, ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, ἐπέτυχε τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ οὕτως ἐκυριάρχησε τῆς Στερεᾶς. Τῷ 1828 ἐστάλη ὡς βαλῆς τῆς Ρούμελης καὶ σερασκέρης εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, ἐπὶ τῇ προόψει τοῦ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐκραγέντος Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου. Διορισθεὶς μέγας βεζύρης, ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Διέβιτζ, ἀλλ' ἐδυσχέρανε κατὰ πολὺ τὸ ἔργον του εἰς τὴν κάθοδόν του πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ὑπογράψας τὴν φερώνυμον συνθήκην ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, ἥτις εἶχεν ἀποστατήσει, καὶ χρησιμοποιήσας τὸ σύστημα τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη πρὸς τοὺς Μαμελούκους, συνήθροισε

Digitized by Google

τοὺς σπουδαιοτέρους βέηδες καὶ τοὺς κατέσφαξεν ἐν Βιτωλίοις τῷ 1832. Κατόπιν ἐπολέμησεν ἐναντίον τοῦ Αἰγυπτίου Ἰμπραὴμ πασᾶ, εἰς τὴν κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκστρατείαν του, καὶ ἡττηθεὶς παρ' ἐκείνου, μετὰ αἱματηροτάτην μάχην, παρὰ τὸ Ἰκόνιον, ᾐχμαλωτίσθη παρὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ μόλις διὰ πολλῶν ἀνταλλαγμάτων καὶ τῇ μεσολαβήσει τῆς Ρωσίας ἀπηλευθερώθη μετὰ ἓν περίπου ἔτος. Καὶ διετήρησε μὲν τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου, πράγματι ὅμως ἐκυβέρνα ἀπὸ τῶν παρασκηνίων ὁ Τοπὰλ-Χοσρὲφ πασᾶς. Τῷ 1839, λόγῳ ἐπαναστάσεως κουρδικῆς τινος φυλῆς, ὁ Μεχμὲτ Ρεσὴτ ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῆς, προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ ἐγκεφαλίτιδος ἀπέθανε παρὰ τὴν Σεβάστειαν, εἰς ἡλικίαν 59 ἐτῶν. Ὁ Κιουταχῆς ἐλογίσθη μεταξὺ τῶν καλυτέρων στρατηγῶν τῆς Τουρκίας καὶ διεκρίθη διὰ τὴν διπλωματικήν του ἱκανότητα. Γ. Δ. Κ.

Κιούτη (Kuthy), *σημεῖον ἀκρωμιαῖον τοῦ —*. Τὸ σημεῖον τοῦτο συνίσταται ἐν τοῖς ἀκολούθοις: Εἰς τὰς περιπτώσεις πνευμονικῆς φυματιάσεως, τὸ ἀκρώμιον τοῦ πάσχοντος πλευροῦ ὑπεγείρεται ἧττον τοῦ ἀκρωμίου τοῦ ὑγιοῦς πλευροῦ, ἢ παραμένει ἀκίνητον κατὰ τὴν διενέργειαν τῆς εἰσπνοῆς· ὅταν δὲ αἱ πνευμονικαὶ βλάβαι εἶναι ἀμφοτερόπλευροι, ἀμφότερα τὰ ἀκρώμια παραμένουσιν ἀκίνητα. Τὸ σημεῖον τοῦτο παρέχει ἀναλογίαν ὁμοίαν πρὸς τὸ γωνιοωμοπλατιαῖον σημεῖον τοῦ Baccelli. Μ. Ν. Κ.

Κιουτουκτσὶ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Βαθυλὸ* (βλ.λ.).

κιουτρούμης (ὁ) (τουρκ. *κιουτρούμ*)· παράλυτος (ἐκ γήρατος ἢ ἄλλης αἰτίας).

Κιουτσοὺκ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ λέξις σημαίνουσα *μικρὸς* καὶ ἀπαντῶσα ὡς πρῶτον συνθετικὸν κυρίων ὀνομάτων.

—**Κιουτσοὺκ - *Καϊναρτζῆ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ρουμανίας παρὰ τὴν Σιλίστριαν (βλ. *Καϊναρτζῆ*).

Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ συνθήκη. Διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ὑπογραφεῖσα τῇ 10/21 Ἰουλίου 1774 μετὰ ἑξαετῆ ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768—1774), καθ' ὃν οἱ Τοῦρκοι ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως τὸν Ἑλληνισμόν, διότι καθιέρωσε τὴν αὐτονομίαν τῶν ὑπὸ Ἑλλήνων ἡγεμόνων κυβερνωμένων τότε παριστρίων ἡγεμονιῶν, τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ὡς καὶ δικαίωμα προστασίας τῆς Ρωσίας ἐπὶ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας, ὅπερ ἔδωκε βραδύτερον ἀφορμὴν εἰς νέας ἐπεμβάσεις τῆς Ρωσίας ἐν Τουρκίᾳ καὶ εἰς νέους πολέμους. Οὐδέποτε ἴσως ἐν τῇ ἱστορίᾳ διαπραγματεύσεις συνθήκης εἰρήνης ὑπῆρξαν συντομώτεραι, ὅσον αἱ διεξαχθεῖσαι εἰς τὸ χωρίον Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ, ὅπου εὑρίσκετο τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ Ρώσου ἀρχιστρατήγου κόμητος Ρουμάντσωφ. Οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι, ὁ ἐσπευσμένως ὑπὸ τοῦ βεζύρου καὶ ἀρχιστρατήγου Μουσοὺν-ζαδὲ Μεχμὲτ πασᾶ διορισθεὶς νισαντζῆς (μέγας σφραγιδοφύλαξ) Ρεσμῆ Ἀχμὲτ ἐφέντης καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰμπραὴμ Μουνὶπ ἐφέντης, συναντηθέντες τῇ 5/16 Ἰουλίου μετὰ τοῦ Ρώσου ἀντιπροσώπου, ἀντιστρατήγου πρίγκιπος Νικολάου Ρέπνιν, καθώρισαν ἐντὸς τεσσάρων μόνον ὡρῶν τὰς βάσεις τῆς εἰρήνης καὶ συνεφώνησαν ἐπὶ τῶν 28 ἄρθρων, τὰ ὁποῖα ἐρρύθμιζον: 1) τὰ ἐδαφικὰ καὶ μεθοριακὰ ζητήματα, 2) τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις, ἤτοι τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐν Τουρκίᾳ καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ σουλτάνου καὶ χαλίφου ἐν Κριμαίᾳ, 3) τὴν διπλωματικὴν θέσιν τῆς Ρωσίας ἀπέναντι τῆς Τουρκίας, 4) τὰ τῶν πολεμικῶν δαπανῶν καὶ 5) τὰ τῶν μεταβατικῶν διατάξεων. Παραδόξως ἡ συνθήκη οὐδεμίαν ἀνέγραψε διάταξιν περὶ τῆς Πολωνίας, τῆς χώρας δηλαδή, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας προέκυψεν ὁ πόλεμος. Ἐν ταῖς γενικαῖς δὲ γραμμαῖς ὅλα ἐμφανίζονται ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τῶν ἀντισταθμισμάτων, ἐνῷ κατ' οὐσίαν ἡ Τουρκία εἶναι ἡ ὑφισταμένη ὅλας τὰς συνεπείας τῶν ὄπισθεν τῆς ἀμοιβαιότητος ταύτης ριζικῶν παραχωρήσεων.

Τὸ 1ον ἄρθρον ὁμιλεῖ περὶ ἀποκαταστάσεως διαρκοῦς ρωσοτουρκικῆς εἰρήνης καὶ παραχωρήσεως ἀμνηστείας. Τὸ 2ον προβλέπει μὲν τὴν ἀμοιβαίαν ἔκδοσιν τῶν ἐνόχων ἐσχάτης προδοσίας, ἀλλ' ἐξαιρεῖ τοὺς ἀσπαζομένους τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἐν Ρωσίᾳ καὶ τὴν μουσουλμανικὴν ἐν Τουρκίᾳ. Τὸ 3ον ἄρθρον κανονίζει τὸ ζήτημα τῆς Κριμαίας. Οἱ Τάταροι τῆς Κριμαίας, τοῦ Κουμπάν, τοῦ Μπουτζάκ, τοῦ Γεδιστάν, τοῦ Δζανμπουϊλοὺκ καὶ τοῦ Γεδισκιοὺλ ἀναγνωρίζονται ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων μερῶν ὡς τελείως ἀνεξάρτητοι, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ χάνου (ἡγεμόνος) των ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Δζεγκὶζ-χάν. Ἀναγνωρίζουσιν ὅμως τὸν σουλτάνον ὡς θρησκευτικὸν αὐτῶν ἀρχηγόν, ἅτε χαλίφην τῶν Μουσουλμάνων, χωρὶς ὅμως νὰ θίγεται ἐκ τούτου ἡ πολιτικὴ των ἐλευθερία. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπετέλει φαινομενικὴν ἐπιτυχίαν τῆς Τουρκίας, ἐνῷ πράγματι ὁ σουλτᾶνος, ἀντὶ τῆς θεωρητικῆς ταύτης ἀναγνωρίσεως, ἔχανε τὰ ἐπὶ τοῦ ταταρικοῦ κράτους τῆς Κριμαίας ἐπικυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαιώματα. Πλὴν τῶν φρουρίων Κὲρτς καὶ Γενὶ-καλέ, ἡ Ρωσία ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κριμαίαν ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων της καταληφθέντα ταταρικὰ ἐδάφη. Τὰ μετὰ τὴν εἰρήνην ὅμως γεγονότα ἔδειξαν ὅτι καὶ ἡ πρᾶξις αὕτη ἦτο φαινομενική, διότι μετά τινα ἔτη ἡ Ρωσία προέβη εἰς τὴν κατάληψιν καὶ προσάρτησιν ὁλοκλήρου τῆς Κριμαίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἐξαρτωμένων ἐδαφῶν.

Προκειμένου περὶ τῶν ἄλλων κατακτήσεων, ἡ Ρωσία ἀπέδιδεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ φρούριον τοῦ Ὀτσάκωφ, ὁλόκληρον τὴν Βεσσαραβίαν μὲ τὸ Ἄκκερμαν, τὴν Κίλια καὶ τὸ Βενδέρ, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁλόκληρον τὴν Μολδαυΐαν καὶ Βλαχίαν (ἄρθρ. 16ον). Ἀφ' ἑτέρου ἡ Τουρκία ἀνέλαβε νὰ τηρῇ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας τοὺς ἑξῆς ὅρους: 1) Νὰ παράσχῃ εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς κατοίκους τῶν δύο ἡγεμονιῶν πλήρη καὶ τελείαν ἀμνηστείαν, ἀποκαθιστῶσα ἐκ νέου εἰς τὰς προηγουμένας θέσεις καὶ ἰδιοκτησίας των ὅλους τοὺς διαπράξαντας οἱονδήποτε ἔγκλημα ἢ γενομένους ὑπόπτους πράξεων ἐναντίον τῶν συμφερόντων τῆς Τουρκίας. 2) Νὰ μὴ παρεμποδίζῃ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας καὶ τὴν ἀνέγερσιν νέων ναῶν ἢ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν παλαιῶν 3) Νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὰ μοναστήρια καὶ εἰς τοὺς ἰδιώτας ὅλα τὰ ἀρχαιόθεν ἀνήκοντα εἰς αὐτοὺς κτήματα καὶ γαίας. 4) Ν' ἀναγνωρίζῃ καὶ σέβεται προσηκόντως τὸν κλῆρον. 5) Νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὰς οἰκογενείας, αἵτινες θέλουσι νὰ μεταναστεύσωσι, τὴν ἐλευθέραν μεταφορὰν τῶν περιουσιῶν αὐτῶν μὲ προθεσμίαν ἑνὸς ἔτους πρὸς διακανονισμὸν τῶν ὑποθέσεών των. 6) Νὰ μὴ ζητήσῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν δύο χωρῶν εἰς χρῆμα ἢ ἄλλως διὰ παλαιοὺς λογαριασμοὺς οἱασδήποτε φύσεως. 7) Νὰ μὴ ἀπαιτῇ παρ' αὐτῶν κανένα φόρον ἢ ἄλλας πληρωμὰς δι' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ δύο ἔτη μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπικυρώσεων τῆς συνθήκης. Καὶ μετὰ τὴν λῆξιν ἀκόμη τῆς διετοῦς περιόδου ἡ Πύλη ὑπόσχεται νὰ ἐπιδείξῃ πᾶσαν δυνατὴν φιλανθρωπίαν διὰ τὴν ἐπιβολὴν φόρων εἰς χρῆμα καὶ νὰ εἰσπράττῃ τούτους δι' ἐφόρων οἱ ὁποῖοι θ' ἀπεστέλλοντο ἅπαξ κατὰ πενταετίαν. Μετὰ δὲ τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων τούτων οὐδεὶς πασᾶς ἢ διοικητὴς ἢ ἄλλος ὁσοσδήποτε θὰ ἠδύνατο ν' ἀπαιτῇ παρὰ τῶν κατοίκων φόρον τινὰ ὑφ' οἱανδήποτε ἀφορμήν. 8) Νὰ ἐπιτρέψῃ ὡσαύτως εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας νὰ ἔχωσιν ἀνὰ ἕνα ἐπιτετραμμένον ὀρθόδοξον Χριστιανὸν παρὰ τῇ Πύλῃ, οἵτινες, φροντίζοντες περὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων καὶ μεριμνῶντες περὶ τῶν συμφερόντων τῶν δύο ἡγεμονιῶν, θὰ τυγχάνωσιν εὐνοϊκῆς συμπεριφορᾶς ἐκ μέρους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις θέλει θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς «ἀνθρώπους προστατευομένους ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ ἑπομένως ἀπηλλαγμένους πάσης ἐνοχλήσεως». 9) Ἡ Πύλη συγκατατίθεται ὅπως, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, εἰς ἃς θὰ εὑρίσκωνται αἱ δύο ἡγεμονίαι, οἱ πρέσβεις τῆς Ρωσίας δύνανται νὰ ἐπεμβαίνωσιν ὑπὲρ αὐτῶν, ὑπόσχεται δὲ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει τὰς παραστάσεις ταύτας. Τὸ 16ον ἄρθρον, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχονται ὅλαι αἱ ἀνωτέρω διατάξεις, καθιερώνει, δι' ὑποχρεώσεως ἀναλαμβανομένης ὑπὸ τῆς Πύλης ἔναντι τῆς Ρωσίας, τὴν αὐτονομίαν τῶν δύο παριστρίων ἡγεμονιῶν ὑπὸ ἡγεμόνα ἔχοντας δικαιώματα κυριαρχικά, ἀφοῦ ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς ὁ τίτλος souverain, εἰδικῶς δὲ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς πρεσβεύσεως παρὰ τῇ ἐπικυριάρχῳ κυβερνήσει. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς κυρίως ἑλληνικὰς χώρας, ἡ Ρωσία ἀπέδιδε εἰς τὴν Τουρκίαν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, αἱ ὁποῖαι κατείχοντο ὑπὸ τῶν Ρώσων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὑπογραφῆς τῆς εἰρήνης. Αἱ λοιπαὶ ἐδαφικαὶ διατάξεις τῆς συνθήκης ἀφορῶσι φρούρια καὶ ἐδάφη ἐν τῇ Μαύρῃ θαλάσσῃ καὶ τῷ Καυκάσῳ.

Ἡ Πύλη ἐπιτρέπει εἰς τοὺς Ρώσους ναυτιλλομένους, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος, τὴν ἐλευθέραν ναυσιπλοΐαν ἐντὸς τῶν τουρκικῶν ὑδάτων καὶ λιμένων, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ Εὐξείνῳ, εἰς τὸν Δούναβιν καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον, μὲ τὰ προνόμια καὶ πλεονεκτήματα τὰ ἐξασφαλιζόμενα εἰς τὰ πλέον φιλικὰ τῆς Τουρκίας ἔθνη. Αἱ δι' αὐτὰ ἰσχύουσαι διομολογήσεις θέλουσι χρησιμεύει ὡς κανὼν τόσον διὰ τὸ ρωσικὸν ἐμπόριον, ὅσον καὶ διὰ τοὺς Ρώσους ἐμπόρους, οἵτινες θὰ δύνανται νὰ ἐγκαθίστανται εἰς ὅλους τοὺς λιμένας καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπιτρέπεται ὡσαύτως εἰς τὴν Ρωσίαν νὰ ἔχῃ προξένους καὶ ὑποπροξένους μὲ διερμηνεῖς προνομιούχους (μπερατλῆ), ἔχοντας τὰ ἴδια προνόμια μὲ τοὺς ὑπηρετοῦντας ὑπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν (ἄρθρ. 11). Τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου τούτου ἐπωφελήθησαν κυρίως οἱ Ἕλληνες ναυτικοί, ταξιδεύοντες ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν. Περαιτέρω ἡ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ εἰς τὴν Ρωσίαν 15.000 πουγγία (7 1/2 ἑκατομμύρια γρόσια ἢ 4 1/2 ἑκατομμύρια ρούβλια) λόγῳ πολεμικῶν ἐξόδων.

Ἡ συνθήκη τοῦ Καϊναρτζῆ ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς καταρρεύσεως τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ συνθήκη αὕτη κατέρριψε τὰ προπύργια τῆς ἀσφαλείας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, διότι οἱ μὲν Τάταροι, τέως σύμμαχοι τῆς Τουρκίας, ὑπετάγησαν, τὰ δὲ μεθοριακὰ φρούρια τοῦ Κὲρτς καὶ τοῦ Γενὶ-καλὲ ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τῆς Τουρκίας. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—**Κιουτσοὺκ-*κιοϊ*** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μικροχώρι* (βλ. λ.) τῆς κοινότητος Δρατσίστης τοῦ νομοῦ Δράμας.

—**Κιουτσοὺκ-*Ματλῆ*** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Σκαφίδι* (βλ. λ.)

—**Κιουτσοὺκ-*Μεντερὲς*** *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ποταμοῦ *Καΰστρου* (βλ.λ.).

—**Κιουτσοὺκ - *Ντιρὰν*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Δροσινή, Κάτω —*.

—**Κιουτσοὺκ-*Τεκελὲρ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιᾶς τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 142.

—**Κιουτσοὺκ-*Τσεκμετζὲς*** (=Μικρὰ γέφυρα) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, εἰς ἀπόστασιν 20 χιλμ. δυτικῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς ὁμωνύμου μικρᾶς λίμνης. Πρὸ τοῦ 1923 κατῳκεῖτο κυρίως ὑπὸ Ἑλλήνων προσφυγόντων εἰς Ἑλλάδα. Ἡ ὁμώνυμος λίμνη ἔχει μῆκος 10 χλμ. καὶ πλάτος 5 χλμ. Εἶναι ἀβαθής, τρέφει δὲ σμήνη ἀγριοπαπιῶν. Ν. Μ.

Κιουτσοὺκ - *ἀγᾶ*. Τοῦρκος ποιητὴς (βλ. λ. *Ζικρὶ* Ἰβραήμ).

— **Κιουτσοὺκ - *Σαῒτ πασᾶς***. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, ἐπονομασθεὶς *Κιουτσοὺκ* (=μικρὸς) λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀναστήματός του (βλ. *Σαῒτ πασᾶς*).

— **Κιουτσοὺκ - *Χουσεῒν πασᾶς***. Ἀρχιναύαρχος τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Σελὶμ Γ', οὗτινος ἦτο καὶ ὁμογάλακτος ἀδελφός. Διετέλεσε καπετὰν-πασᾶς ἀπὸ τοῦ 1802 μέχρι τοῦ 1813. Ν. Μ.

κιοφτὲς (ὁ)· ἄλλως *κεφτές*: «θὰ σὲ κάνω κιοφτὲ» θὰ σὲ κόψω ὅπως τὸ κρέας τοῦ κεφτέ.

Κιόψκς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βουλγαρίας, ὁ *Σύρμας* τῶν ἀρχαίων, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ Αἵμου χύνεται εἰς τὸν Ἕβρον ποταμόν, ὀλίγον κατωτέρω τῆς Φιλιππουπόλεως. Α. Θ. Ι.

κὶπ (Kip). Ὀνομασία δερμάτων τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐκ μονοετοῦς ζῴου, ἰδίᾳ ἐξ ὡρισμένου γένους βοῶν μικροῦ ἀναστήματος. Τὰ κὶπ κατεργάζονται σήμερον κατὰ τρόπον, ὥστε ν' ἀπομιμοῦνται τὰ ἀδιάβροχα μπὸξ κὰφ (box calf), τῶν ὁποίων εἶναι πολὺ εὐθηνότερα. Εἶναι στερεά, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν μαλακότητα τοῦ δέρματος τῆς δαμάλεως. Δ. Σ. Δ.

Κίπερτ (Kiepert), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς γεωγράφος καὶ χαρτογράφος (1818—1899). Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ ἀρχαίαν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν καὶ ἐξέμαθε πολλὰς γλώσσας. Ἀπέκτησε μεγάλην φήμην διὰ τοῦ «χάρτου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν», συνταχθέντος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Ρίττερ* (Βερολῖνον 1841). Μετ' αὐτὸν ἐξειργάσθη 5 νέους χάρτας διὰ τὴν «Παλαιστίνην» τοῦ Ρόμπινσον καὶ Σμὶθ (Χάλλη 1843) καὶ ἕνα «Ἄτλαντα τῆς γραφῆς» («Bibelatlas», Βερολῖνον 1846—1854). Ἠσχολήθη ἀκολούθως μὲ τὴν χαρτογράφησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ὁποίαν περιῆλθε κατὰ τὰ ἔτη 1841—1842, 1870, 1886 καὶ 1888. Ὁ ἐκδοθεὶς ὑπ' αὐτοῦ χάρτης τῷ 1845 (ἐν Βερολίνῳ), ὡς καὶ ὁ «Χάρτης τῶν ὀσμανικῶν κτήσεων ἐν Ἀσίᾳ» (1844), ἀποτελοῦσι τὰς δύο κυριωτέρας βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθησαν ἅπασαι σχεδὸν αἱ ἐπακολουθήσασαι ἐργασίαι ἐπὶ τῆς γεωγραφίας τῆς χώρας ταύτης. Ἀπὸ τοῦ 1845 μέχρι τοῦ 1852 διηύθυνε τὸ Γεωγραφικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς Βαϊμάρης, ἐγκατασταθεὶς δ' ἐν Βερολίνῳ ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (1853), καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ (1874) καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου (1881). Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἄλλων ἐργασιῶν του διακρίνονται αἱ ἑξῆς: «Ἱστορικὸς καὶ γεωγραφικὸς ἄτλας τοῦ Ἀρχαίου κόσμου» (Βαϊμάρη, 1848), «Γενικὸς χάρτης τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας» (Βερολῖνον, 1853), «Χάρτης τῆς χώρας τοῦ Καυκάσου» (1854), «Ἀρχαῖος ἄτλας» περιλαμβάνων 12 χάρτας τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, «Νέος ἄτλας περὶ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Γῆς» εἰς 45 χάρτας (1855), «Ἐπιτοίχιος χάρτης τῆς Παλαιστίνης» εἰς 8 φύλλα (1857), χάρται τῆς Ἀρμενίας, τοῦ Κουρδιστὰν κλπ. Ἐπίσης ἐξειργάσθη πολλοὺς δευτερευούσης σημασίας γεωγραφικοὺς καὶ ἱστορικοὺς χάρτας διαφόρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, προοριζομένους διὰ βιβλία, πραγματείας, ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ κλπ. Τῷ 1894 ἐξέδωσε τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Formae orbis antiqui» μεγάλου ἄτλαντος τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ ὁποῖος συνεπληρώθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ριχάρδου. Ὁ Κίπερτ ἔγραψεν ὡσαύτως διαφόρους ἐπιστημονικὰς πραγματείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρί-

Digitized by Google

νονται αἱ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἀνατολικῆς γεωγραφίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Lehrbuch der alten Geographie» καὶ «Leitsaden der alten Geographie» (1879), μεταφρασθεῖσαι εἰς πλείστας γλώσσας. Οἱ διάφοροι χάρται τῆς Ἑλλάδος τοῦ Κίπερτ ἐχρησίμευσαν ὡς κύριον βοήθημα εἰς τὰς περισσοτέρας ἑλληνικὰς χαρτογραφικὰς ἐργασίας, πολλοὶ δὲ χάρται του διαφόρων περιόδων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, μεταφρασθέντες εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων». Χ. Δ.

— **Κίπερτ** (Kiepert), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς χαρτογράφος (1846—1915), υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ *Ἐρρίκου Κίπερτ*. Ἐσπούδασεν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ Βερολίνῳ, μετὰ ταῦτα δὲ (1870) ἐταξίδευσεν εἰς Ἀνατολήν. Ἐπιστρέψας εἰς Βερολῖνον συνειργάσθη εἰς τὸν χάρτην τῆς Κίνας τοῦ Ριχτχόφεν (1874—1877) καὶ κατόπιν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς γεωγραφικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐπιθεωρήσεως «Globus» (1875—1887). Ἐδημοσίευσε μέγαν ἀριθμὸν χαρτῶν καὶ ἐπανεξέδωκε πλεῖστα ἔργα τοῦ πατρός του μετὰ προσθηκῶν. Ἐπίσης ἐσχεδίασε χάρτην τῶν δρομολογίων τῶν ἐξερευνητῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐδημοσίευσεν 20 ἐπιτοιχίους χάρτας πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν γερμανικῶν σχολείων (Βερολῖνον 1881), «Ἄτλαντα τῶν γερμανικῶν ἀποικιῶν» (1893) καὶ μέγαν ἄτλαντα τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανικῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ κλίμακα 1:300.000, σχεδιασθέντα κατ' ἐντολὴν τοῦ γερμανικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1900 ἠσχολήθη μὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀρχαίου ἄτλαντος τοῦ πατρός του «Formae orbis antiqui» καὶ ἐξέδωκε πολλοὺς νέους πίνακας. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐργασιῶν του εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ κλίμακα 1:400.000 ἐπανεκδοθεὶς συμπεπληρωμένος χάρτης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ τελειότερος ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων περὶ τῆς χώρας ταύτης. Χ. Δ.

Κὶ-Πὶν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σινικὴ ὀνομασία τῆς ἀσιατικῆς πόλεως *Κάπισα* (βλ. λ.).

Κίπλινγκ (Kipling), ***Ρόντγυαρντ***. Ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βομβάῃ τῷ 1865. Ὁ πατήρ του *Ἰωάννης Κίπλινγκ* (1837—1911), καλλιτέχνης ἀνεγνωρισμένης ἱκανότητος, διετέλεσε διαδοχικῶς καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς γλυπτικῆς ἐν τῇ σχολῇ Καλῶν τεχνῶν τῆς Βομβάης καὶ ἔφορος τοῦ δημοσίου μουσείου τῆς Λαχόρης. Ὁ Ρόντγυαρντ καὶ ἡ ἀδελφή του ἐνωρίτατα ἐχωρίσθησαν τῶν γονέων των, παρεδόθησαν δὲ εἰς συγγενῆ των ἐν Σαουθσή, προαστείῳ τῆς Πόρτσμουθ, ἔνθα οὐδόλως διῆγον εὐχάριστον βίον, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ μυθιστορήματος «Τὸ φῶς ποῦ ἔσβησε» καὶ τὰς ἱστορίας, ὡς αἱ «Baa Baa Black Sheep» καὶ «Wee Willie Winkee». Ἑπτὰ ἔτη βραδύτερον ὁ Ρόντγυαρντ ἐστάλη εἰς τὸ κολλέγιον United Services, εἰς τὸ Βόρειον Ντέβον, τὸ ὁποῖον περιγράφει λεπτομερῶς εἰς τὸ ἔργον του «Στόλκυ καὶ Σία», ὅπου ὁ συγγραφεὺς παρίσταται ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ *Μπήτλ*. Τῷ 1851 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτόν του βιβλίον «Μαθητικὰ λυρικὰ ποιήματα», ἐκτυπωθὲν ὑπὸ τῶν γονέων του ὅπως κυκλοφορήσῃ μεταξὺ φίλων. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἰνδίας διωρίσθη, εἰς ἡλικίαν δέκα ἑπτὰ ἐτῶν, ὑποδιευθυντὴς τῆς «Πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς Ἐφημερίδος», τῷ 1884 ἐδημοσίευσε ἐν Λαχόρῃ τὰς «Ἀπηχήσεις», ποιήματα ἀποτελοῦντα ἀπομιμήσεις νεωτέρων ποιητῶν καὶ τὰ ὁποῖα ἔγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του. Ἐκτὸς τῆς δημοσιογραφικῆς του ἐργασίας συνειργάζετο καὶ εἰς διάφορα περιοδικὰ ἐν Ἰνδίαις. Τῷ 1887 ἐδημοσίευσε τὸν τόμον «Ἁπλαῖ ἱστορίαι ἀπὸ τὰ βουνά», ὁ ὁποῖος εἶναι κυρίως συλλογὴ τῶν διηγημάτων τῶν δημοσιευθέντων εἰς τὴν ἐφημερίδα του. Ὡς συνέχεια τῶν ἀφηγήσεων τούτων ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὰ δύο ἑπόμενα ἔτη τὰ ἔργα: «Soldiers Three», «The Story of the Gadsbys», «In Black and White», «Under the Deodars», «The Phantom' Rickshaw» καὶ «Wee Willie Winkee». Τὰ διηγήματα ταῦτα, δημοσιευθέντα ἐνῷ ὁ Κίπλινγκ δὲν εἶχεν εἰσέτι συμπληρώσει τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπεκάλυψαν τὸ ἰσχυρὸν μυθιστορηματικὸν τάλαντον τοῦ συγγραφέως. Τινὰς τῶν ἱστοριῶν τούτων, ἀλλὰ τὰς καλυτέρας, ὡς ὡμολόγησεν ὁ ἴδιος βραδύτερον, ἀφηγήθη εἰς αὐτὸν ὁ πατήρ του. Αἱ λοιπαὶ ἦσαν ἡ συγκομιδὴ τῆς ἰδίας του παρατηρητικότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδιδε μορφὴν καὶ ζωὴν ἡ πλουσία φαντασία του. Εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἐπεξεργασίας ἐνθυμίζουν τὸν Ἀμερικανὸν δημοσιογράφον Μπρὲτ Χάρτ, εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ὅμως τοῦ ὑλικοῦ, εἰς ὕφος, εἰς πνεῦμα, εἶναι ἐντελῶς πρωτότυποι. Αἱ σκιαγραφίαι τῆς ἀγγλοϊνδικῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι καλύτεραι τοῦ λοιποῦ ἔργου, αἱ στρατιωτικαὶ ὅμως ἱστορίαι ἐπαγίωσαν τὴν φήμην τοῦ συγγραφέως καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Αἱ παιδικαὶ ἱστορίαι καὶ τὰ παραμύθια εἶναι ἐπίσης ἀριστουργηματ κά, αἱ δὲ ἀφηγήσεις ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἰθαγενῶν ἐπρόδιδον λεπτοτέραν καὶ βαθυτέραν ποιητικὴν φλέβα. Αἱ Ἰνδίαι, ἀπὸ πολλῶν αἰώνων γνωσταὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἀπεκαλύπτοντο εἰς τὰς θαυμασίας ἐκείνας εἰκόνας ὡσεὶ διὰ πρώτην φορὰν μὲ τὴν ποικιλίαν των, τὸ χρῶμά των, τὸ πάθος των, ζωηραὶ ὡς ἐν ἀντικατοπτρισμῷ. Τὸ τάλαντον τοῦ νεαροῦ συγγραφέως ἀνεγνωρίσθη ταχέως ἐν Ἰνδίαις, δὲν ἐβράδυνε δὲ ἡ ἐξέχουσα θέσις του ἐν τῇ φιλολογίᾳ νὰ ἀναγνωρισθῇ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1887 καὶ 1889 ἐταξίδευσεν εἰς Κίναν, Ἰαπωνίαν καὶ Ἀμερικήν, καταλήξας τελικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα ἦτο ἤδη διάσημος. Αἱ ἐντυπώσεις ἐκ τῶν ταξιδίων του, δημοσιευθεῖσαι εἰς τὴν ἐφημερίδα του, ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν». Νέα σειρὰ ἰνδικῶν διηγημάτων του, ἐκ τῶν καλυτέρων του, ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἀμερικανικὸν περιοδικὸν καὶ ἀκολούθως εἰς ἴδιον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Life's Hanticap» (1891). Τὸ «Φῶς ποῦ ἔσβησε» (1891) ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μυθιστόρημα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Κίπλινγκ ἐδοκίμασε τὴν τέχνην του. Ἠκολούθησαν αἱ «Μπαλλάνται τοῦ θαλάμου τοῦ στρατῶνος», ποιήματα εἰς στρατιωτικὴν φρασεολογίαν, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ στίχοι πάλλονται ὑπὸ ἐξαιρετικῆς δυνάμεως καὶ ζωῆς τόσον, ὥστε ὁ συγγραφεὺς ἀπέκτησε δι' αὐτῶν εὐρυτέραν φήμην ἢ ὡς διηγηματογράφος. Τῷ 1891, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς *Καρολίνας Στὰρρ Μπαλεστίῳ*, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα «Ναουλάχκα». Τὸ θαυμάσιον ἔργον του «Εἰς τὸ Ροὺκχ» ἀποτελεῖ τὸ προανάκρουσμα τῆς νέας ἐξελίξεως τῆς τέχνης τοῦ συγγραφέως. Τῷ 1894 ἐδημοσιεύθη «Τὸ βιβλίον τῆς Ζούγκλας» καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸ «Δεύτερον βιβλίον τῆς Ζούγκλας». Αἱ ὑψηλῆς ἐμπνεύσεως, ἀπαράμιλλοι ἱστορίαι αὗται, ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν ζῴων καὶ θηρίων, ἀποτελοῦν κατὰ τοὺς περισσοτέρους κριτικοὺς τὸ τελειότερον τῶν ἔργων τοῦ Κίπλινγκ. Τὰ δύο ἔργα μετεφράσθησαν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Βλ Γαβριηλίδου τῷ 1915. Ἠκολούθησαν κατόπιν καὶ ἄλλα πολυάριθμα ἔργα, ἐξ ὧν σπουδαιότερα: «Αἱ ἑπτὰ θάλασσαι» (1896), σειρὰ ποιημάτων, «Θαρραλέος καπετάνιος» (1897), σειρὰ διηγημάτων ἁλιευτικῶν, «Ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας» (1898) συλλογὴ διηγημάτων, «Ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν» (1899). Τῷ 1901 ἐδημοσίευσε τὸν «Κίμ», τὸ ὁποῖον θεωρεῖται τὸ καλύτερον μυθιστόρημά του, ἔνθα, ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ζωῆς τοῦ μικροῦ Κίμ, ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιλάβῃ πλείστας σελίδας ἐκ τῆς ἰδίας νεαρᾶς του ἡλικίας. Καίτοι ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς τὸ ἔργον ἀποτελεῖ μᾶλλον σειρὰν ἐπεισοδίων, ἐν τούτοις ἡ ἀπεικόνισις τῶν διαφόρων χαρακτήρων Ἄγγλων καὶ Ἰνδῶν καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ἰνδικῆς ζωῆς εἶναι αὐτόχρημα ἀριστοτεχνικαί. Ἠκολούθησαν τὰ ἔργα «Ἱστορίαι ἔτσι δα» (διὰ παιδία), ἡ συλλογὴ ποιημάτων «Τὰ πέντε ἔθνη» (1903), «Πὼκ τοῦ λόφου Πούκ» (1906), «Δρᾶσις καὶ ἀντίδρασις» (1909). Ὁ Κίπλινγκ συμμετέσχεν εἰς τὴν φιλολογίαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, δημοσιεύσας εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ἄρθρα καὶ ποιήματα. Τὰ σημαντικώτερα τῶν πολεμικῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ νέος στρατὸς ἀσκούμενος» (1915), «Ἡ Γαλλία ἐμπόλεμος» (1915), «Πόλεμος κατὰ θάλασσαν» (1916), «Τὰ μεσολαβήσαντα ἔτη» (1919), «Ταξιδιωτικαὶ ἐπιστολαί» (1920) κλπ. Ὁ Κίπλινγκ παρέμεινε μέχρι τέλους οἷος ἐνεφανίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σταδίου του. Τὰ πρῶτά του ἔργα ἔχουν τὴν ἰδίαν ὡριμότητα οἵαν καὶ τὰ τελευταῖα, μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ταῦτα προδίδουν ἐνίοτε τὸ ὀξύχολον καὶ εὐερέθιστον τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας. Ὁ πεζὸς λόγος του εἶναι διαυγής, ἔντονος, ζωντανὸς καὶ ἡ μυθοπλασία τῶν καλυτέρων διηγημάτων πραγματικῶς ἀξιοθαύμαστος.

Ἡ περιγραφή του εἶναι ζωντανή, ἡ δὲ ἱκανότης του νὰ χρησιμοποιῇ τὴν τεχνικὴν φρασεολογίαν πάντων τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τὴν διάλεκτον πάσης τάξεως ἦτο ὅση καὶ τοῦ Σαίξπηρ. Ἀπὸ καθαρῶς καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως ἡ συμβολὴ τοῦ Κίπλινγκ εἰς τὴν σημερινὴν φιλολογίαν ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη, ἂν δὲ σήμερον ἡ φήμη του δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ προπολεμικὸν ὕψος, ἀποδοτέον τοῦτο εἰς τὴν ἀνάμειξίν του ἐν τῇ πολιτικῇ. Ἡ θέσις τοῦ Κίπλινγκ ὡς πολιτικοῦ διδασκάλου θεωρεῖται γενικῶς μετρία. Ἡ σχετικὴ ἀρθρογραφία του, αἱ ρητορικαὶ προειδοποιήσεις του ὑπῆρξαν παράκαιροι, ἄσκοποι, οὐδέποτε δὲ ἐδικαιολογήθησαν ἐκ τῶν πραγμάτων. Τῷ 1907 ἀπενεμήθη εἰς τὸν Κίπλινγκ τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν φιλολογίαν, ἐδέχθη δὲ πλείστας τιμὰς ἐκ διαφόρων βρεττανικῶν καὶ ἄλλων πανεπιστημίων.

Ρόντγυαρντ Κίπλινγκ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Monkshood*, «Rudyard Kipling, the man and his work» (1902). —*Le Galienne*, «Rudyard Kipling, a criticism» (1900). Δ. Σ. Δ.

κιπολλίνης (ὁ) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα, ὅπερ ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ μαρμάρου, χαρακτηριζόμενην ἐκ τῶν λεπτῶν ἐνστρώσεων μαρμαρυγίου, τὰς ὁποίας περιέχει, ἢ ἐκ τῆς παρουσίας ἀφθόνων φυλλαρίων τοῦ αὐτοῦ ὀρυκτοῦ ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν διαστρώσεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις διαπλάσεις, ἐν Ἑλλάδι δὲ ἐντὸς τῶν ἐνστρώσεων ἐκ μαρμάρου εἰς τὰ κρυσταλλοσχιστώδη στρώματα τοῦ Πηλίου. Γ. Β.

Κίπουλα *[Παραλ Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Μάνης (πλάτ. 36° 20′ 30″ Β, μῆκ. 22° 21′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), Δ. ΒΔ ἄκρα τῆς χερσονησώδους προβολῆς τοῦ Κάβο Γκρόσσου. Σημεῖον διὰ τὴν ἀπὸ Ν. προσγείωσιν εἰς ὅρμον Μεζάπου. Σ. Ε. Λ.

κίπους (τὸ) (Khipus, Qippos). Μνημονικὸν σύστημα ἐν χρήσει μεταξὺ τῶν Περουβιανῶν κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Περοῦ ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν. Σύγκειται ἐκ χορδῆς δύο ποδῶν μήκους, ἐπὶ τῆς ὁποίας προσδένονται διαφόρων χρωμάτων θώμιγγες (σπάγγοι) μετὰ πολλῶν κόμβων. Τὸ μέγεθος, ὁ ἀριθμός, ἡ ἀπόστασις τῶν κόμβων καὶ ἡ διάταξις τῶν ἐγχρώμων θωμίγγων εἶχον ὡρισμένην σημασίαν· π. χ. τὸ λευκὸν ἐσήμαινεν ἄργυρον ἢ εἰρήνην, τὸ κίτρινον χρυσόν, τὸ ἐρυθρὸν πόλεμον, ἄλλη δὲ διάταξις ὑπεδήλου τὴν σύνθεσιν τῶν ποιμνίων, λεπτομερείας γεγονότων κτλ. Οὕτως ἐκρατεῖτο πρόχειρον ἀρχεῖον σπουδαίων γεγονότων, γεννήσεων, θανάτων, γάμων κλ. Τὸ κίπους ἐχρησιμοποιεῖτο ὡσαύτως πρὸς διαβίβασιν ὁδηγιῶν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι κοινὸν εἰς πολλοὺς λαούς. Οὕτως οἱ ἰθαγενεῖς ταχυδρόμοι τῶν χαβαϊκῶν νήσων σημειοῦν διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὰς διαδρομάς των. Τὸ περουβιανὸν κίπους εἶναι ἁπλῆ τελειοποίησις μνημονικοῦ συστήματος συνήθους εἰς τοὺς ἐρυθροδέρμους Ἰνδούς. Παρόμοια μνημονικὰ συστήματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς χαβαϊκὰς νήσους καὶ τὴν Πολυνησίαν. Λ. Α.

Κιπρένσκι, *Ὀρέστης Ἀδάμοβιτς*. Ρῶσος ζωγράφος (1783—1836). Ἐσπούδασεν ἐν Πετρουπόλει, κατόπιν δ' ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ εἰς Ρώμην, ὁπόθεν ἐπιστρέψας μετὰ πέντε ἔτη ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καλῶν τεχνῶν. Ἐξετέλεσε τὰς προσωπογραφίας πλείστων διασήμων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, ἐν αἷς καὶ τὴν τῶν Ἰωάννου Καποδιστρίου, τοῦ ναυάρχου Τσιχατσὼφ καὶ τοῦ στρατάρχου Κουτούζωφ. Μεταβὰς καὶ πάλιν εἰς Ρώμην, συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ διασήμου Δανοῦ γλύπτου Τορβάλδσεν, τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὴν εἰκόνα, εὑρισκομένην ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως Ἐρμιτάζ, αὕτη δὲ μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ πατρός του θεωροῦνται τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του. Θ. Β.

Κιπρνέσκι: *Πορτραῖτον μιᾶς ἀγνώστου.*

Κιπριάνι (Cipriani)· βλ. *Τσιπριάνι*.

Κιπτσάκοι (οἱ), ἢ ***Κυπτσάκοι***, ἢ καὶ ***Καπτσάκοι***. Λαὸς τουρκικῆς καταγωγῆς κατοικῶν ἀρχικῶς εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βόλγα καὶ Οὐράλη χώραν. Διελθὼν διὰ διαφόρων ἱστορικῶν περιπετειῶν ὁ λαὸς οὗτος, σῴζεται σήμερον ἐν Σιβηρίᾳ μεταξὺ τῶν Κιργισίων, ὡς καὶ ἐν Χίβᾳ καὶ Βουχάρᾳ. Τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτῶν γνωστὸν τουρκικὸν κράτος ἢ βασίλειον τῆς *Χρυσῆς ὀρδῆς (Ἀλτὶν-ὀρδοῦ)* ἱδρύθη εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ Καυκάσου, τοῦ Βόλγα καὶ Οὐράλη χώρας ὑπὸ τοῦ *Δζουτζῆ-χάν*, υἱοῦ τοῦ Δζεγκὶζ-χάν. Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του, *Μπατοῦ-χάν*, σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ τότε Ρω-

Digitized by Google

σία κατέστη ὑποτελὴς τοῦ κράτους τούτου, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο πρὸς Α μέχρι τῆς Σιβηρίας καὶ Δζουγγαρίας. Ὁ Μπατοῦ ἐγκατέστησε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Βόλγα πόλιν Σαράϊ (1222). Ἐκεῖθεν οἱ ἡγεμόνες τοῦ κράτους τούτου ἐτρομοκράτησαν ἐπὶ δύο αἰῶνας ὁλόκληρον τὴν Ρωσίαν καὶ τὰς ἀνατολικὰς χώρας τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Ὑπὸ ἀπογόνων τοῦ Δζεγκὶζ-χὰν ἱδρύθησαν καὶ τέσσαρες ἄλλαι ἡγεμονίαι (χανᾶτα), ἡ τοῦ Καζάν, ἡ τοῦ Ἀστραχάν, ἡ τοῦ Νογάϊ καὶ ἡ τῆς Κριμαίας. Καίτοι τὰ κράτη ταῦτα ἦσαν ὁμόθρησκα, διετέλουν εἰς διηνεκεῖς διαπληκτισμοὺς μεταξύ των, τούτων δὲ ἐπωφελούμενοι οἱ Ρῶσοι κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξωσιν αὐτὰ βαθμιαίως. Πρῶτον κατεστράφη τὸ κυρίως κράτος τῶν Κιπτσάκων ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἰβὰν τοῦ Γ', βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Νογάϊ (1481), κατόπιν δὲ τὰ ἄλλα, ἐκλιπόντων οὕτως ὅλων τῶν ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Δζεγκὶζ-χὰν ἱδρυθέντων ἀνεξαρτήτων κιπτσακικῶν τουρκικῶν κρατῶν. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῶν χωρῶν τούτων εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη κατὰ μέγα μέρος Τοῦρκοι καὶ Μουσουλμᾶνοι.

Μία διακλάδωσις τῶν Κιπτσάκων εἶναι οἱ *Οὐζμπέκοι*, οὕτως ὀνομασθέντες ἐκ τοῦ Οὐζμπὲκ χὰν (1305—1341), ἡγεμόνος τοῦ κράτους τῶν Κιπτσάκων, ἐργασθέντος πρὸς διάδοσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ν. Μ.

Κιρᾶδαι (οἱ) *['Αρχ.]*· βλ. λ. *Κιρρᾶδαι.*

Κιραλυχάγκο (οὑγγρ. Kiralyhago, γερμ. Königssteig) */Γεωγρ./.* Δίοδος ἐξ Οὑγγαρίας πρὸς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, διήκουσα ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Ταχὺς Καῖρες πρὸς τὸν Ζάμος. Δ. Σ. Δ.

Κιραμλῆ */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Δρυνοχῶρι.*

Κιρὰν - Μαχαλὲ */Γεωγρ./.* Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Ἄκρα* (βλ. λ.).

κιρᾶς (ὁ)· (ἀραβ. *κιρᾶ*)· τὸ ἐνοίκιον.

Κιρὰς - νταγ */Γεωγρ./.* Κλάδος τοῦ Ὀλγάσσυος (Ὀλγκὸς δὰγ) τῆς Παφλαγονίας, χωρῶν διὰ τῶν διοικήσεων Τὰς-κιοπροῦ (Πομπηϊουπόλεως), Βόϊ-ἀμπὰτ (Βουβασίου) καὶ Σινώπης, ἔνθα συνενοῦται μετὰ τοῦ Κατρὰν δάγ.

Κιράτα (οἱ) *['Αρχ.]*· βλ. λ. *Κιρρᾶδαι.*

κιρατζῆς (ὁ)· ὁ πληρώνων ἐνοίκιον, ἐνοικιαστής, νοικάρης.

Κιράτι, ἢ ***Κιράτα*** (Kiratis ἢ Kiratas). Μιγὰς λαὸς ἐξ Ἰνδῶν καὶ Μογγόλων, κατοικῶν τὰς ἀνατολικὰς περιφερείας τοῦ Νεπάλ, ἐν τῷ Δ. τμήματι τῶν Ἰνδιῶν. Διαιροῦνται εἰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν συγγραφέων. Εἶναι βουδισταί, ἀλλ' ἡ θρησκεία των καὶ τὰ ἤθη των ἔχουν τόσον συγχωνευθῆ μετὰ τοῦ ἰνδουϊσμοῦ, ὥστε δὲν διαφέρουν τῶν γνησίων Ἰνδιῶν. Δ. Σ. Δ.

Κιρβιαῖον */'Αρχ./.* Ἔθνος λυδικόν, κατοικῆσαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἴσως ἦτο τὸ αὐτὸ μὲ τὸ λυδικὸν ἔθνος τῶν *Κιλβιανῶν*, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγκατασταθῆ περὶ τὰς ὄχθας τοῦ παραποτάμου τοῦ Καΰστρου Κίλβου.

Κιργιζιστὰν */Γεωγρ./.* Ὀνομασία διδομένη εἰς τὴν αὐτόνομον σοβιετικὴν σοσιαλιστικὴν δημοκρατίαν τῶν Κοζάκων (Kassakstan, A. K. S. S. R.), ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς (26 Αὐγούστου 1920 μέχρι τοῦ 1925, ὁπότε ἔλαβε τὸ σημερινὸν ὄνομα (βλ. *Κοζάκων* δημοκρατία). *Κιργιζιστὰν* ἐπίσης ὀνομάζεται σήμερον ἡ δημοκρατία τῶν *Κιργισίων* (βλ. λ.).

Κιργισικὴ (ἡ) */Γλωσσολογ./.* Ἡ γλῶσσα αὕτη ὁμιλεῖται ὑπὸ ὀλιγαρίθμου μὲν πληθυσμοῦ (τεσσάρων περίπου καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίων), ἀλλ' ἐπὶ εὐρυτάτης ἐκτάσεως ἐγκατεσπαρμένου, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῆς βορείας παραλίας τῆς Κασπίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Οὐράλη, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ Τουρκεστὰν καὶ ἐπὶ μέρους τῆς Σιβηρίας, ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Οὐράλη μέχρι σχεδὸν τῆς τοῦ Γεννεσέη, ἔτι δὲ ἐπὶ μέρους τινὸς τῆς βορείου Κίνας. Ἡ Κιργισικὴ ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην ὁμάδα τῶν τουρκικῶν λεγομένων γλωσσῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν ἐκτὸς ταύτης, ἡ Οὐσβεκική, ἡ Τουρκομανική, ἡ Κασγαρική, ἡ Σαρτική, ἡ Βασκιρική, ἡ κυρίως (ἢ ὀθωμανικὴ) Τουρκικὴ καὶ ἄλλαι. Τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς κιργισικῆς γλώσσης, ὅπερ ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ ἓν ἐκ τῶν οὐσιωδῶν κοινῶν χαρακτηριστικῶν τῶν τουρκικῶν γλωσσῶν, εἶναι ἡ λεγομένη *ἁρμονία τῶν φωνηέντων* (Vokalharmonie, harmonie vocalique), ἤτοι ἡ ἀφομοίωσις (πλήρης ἢ ἡμιτελὴς) τοῦ φωνήεντος τῶν ποικίλων ἐπιθημάτων καὶ καταλήξεων πρὸς τὸ τῆς ρίζης. Ἄλλο χαρακτηριστικὸν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ἠχηρῶν συμφώνων ἐν ἀρχῇ λέξεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Radloff*, Phonetik der nördlichen Türksprachen (Leipzig 1883).—*J. Deny*, Grammaire turque (Paris 1920, ἐν ἀρχῇ τῆς ὁποίας εὑρίσκει τις πληρεστέραν βιβλιογραφίαν). Αἱ περὶ τῶν τουρκικῶν γλωσσῶν σπουδαιόταται ἐργασίαι τοῦ ἐπιφανοῦς Δανοῦ γλωσσολόγου *Wilhelm Thomsen* περιελήφθησαν εἰς τὸν 3ον τόμον τοῦ ἔργου του Samlede Afhandliger (ἐν Κοπεγχάγῃ 1922). Γ. Π. Α.

Κιργίσιοι (οἱ). Λαὸς τουρκοταταρικῆς καταγωγῆς, διαιρούμενος εἰς δύο κλάδους, τοὺς *Καρᾶ-Κιργὶζ* (ρωσ. *Τσέρνιγε*) ἢ μαύρους Κιργισίους, καὶ τοὺς *Καζὰκ-Κιργὶζ* (στρατιωτικοὺς ἢ Κοζάκους Κιργισίους). Οἱ πρῶτοι ζῶσιν ἐν μέρει μὲν ἐπὶ κινεζικοῦ ἐδάφους ἐν Κουλτσᾷ, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ ρωσικοῦ, παρὰ τὴν λίμνην Ἰσὶκ-γκιὸλ καὶ εἰς τὸ τμῆμα Φεργάνων. Τὸ κυρίως ὄνομά των εἶναι *Κυργκίζ*, ἐνῷ οἱ γείτονες αὐτῶν Καλμοῦκοι τοὺς ὀνομάζουσι *Μπουρούτ*. Εἶναι πολεμικώτατοι, ζῶσι δὲ βίον ληστρικὸν καὶ νομαδικόν. Οἱ Καζὰκ-Κιργὶζ ζῶσι νομαδικῶς εἰς τὰς στέππας τοῦ Τουρκεστάν, ἀπὸ τοῦ κάτω Βόλγα καὶ τῆς Κασπίας μέχρι τῶν πρὸς τὰ Ἀλτάϊα ὄρη κινεζικῶν συνόρων καὶ ἀπὸ τῆς Ἀράλης λίμνης καὶ τοῦ ποταμοῦ Σὺρ-Δαριᾶ μέχρι τῶν ποταμῶν Τομπὸλ καὶ Ἰρτύς. Τὸ κυρίως ὄνομά των εἶναι μόνον *Κοζάκ*, ὠνομάσθησαν δὲ Κιργὶζ ὑπὸ τῶν Ρώσων, συγχυσάντων αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερομένους Κυργκίζ. Εἶναι καὶ οὗτοι νομάδες, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἀπὸ φυλετικῆς ἀπόψεως εἶναι Μογγόλοι, πρεσβεύουσι δὲ τὸ μουσουλμανικὸν θρήσκευμα, ἂν καὶ ὁ λαὸς διατηρεῖ ἔθιμα εἰδωλολατρικά. Ὁ ὁλικὸς αὐτῶν πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 3.000.000 περίπου. Ἡ καταγωγὴ τῶν Κιργισίων ἀνάγεται εἰς μυθικὸν γενάρχην, τὸν *Κιργίζ*, ἀπόγονον τοῦ Οὐγοὺζ χὰν καὶ τοῦτον ἀπόγονον τοῦ Ἰάφεθ. Εἰς τὰ κινεζικὰ χρονικὰ τὸ ὄνομα τῶν Κιργιζίων φέρεται ὡς *Κι-λι-κίτζ*, ἡ δὲ χώρα αὐτῶν τοποθετεῖται παρὰ τὸν ἐν Σιβηρίᾳ ποταμὸν Γενισέϊ. Εἰς ἄλλα πάλιν κινεζικὰ χρονικὰ ὀνομάζονται *Χὰ-κιὰ-τζ (Χακᾶ)*. Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Κιργισίων βλ. λ. *Κιργισική*. Ν. Μ.

Κιργισίων ***δημοκρατία*** */Γεωγρ./.* Νεοσύστατος σοβιετικὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστάν, περιλαμβάνουσα τὸ νότιον ὀρεινὸν τμῆμα τοῦ παλαιοῦ ρωσικοῦ κυβερνείου Σεμιριετσένσκ καὶ μικρὸν τμῆμα τῆς Φεργκάνα. Μέχρι τοῦ 1924 ὠνομάζετο *Καρακιργιζιστὰν* καὶ ἀπετέλει αὐτόνομον ἔδαφος τῆς Ἑνώσεως Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν τῆς Ρωσίας. Τὴν 8 Μαρτίου 1926 ἀνεκηρύχθη εἰς αὐτόνομον σοβιετικὴν σοσιαλιστικὴν δημοκρατίαν, ὑπὸ τὸν ἐπίσημον τίτλον *Κιργιζιστὰν* ἢ Kirrespublika καὶ τὸν συντετμημένον AKSSR. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῶν Κιργισιανῶν στεππῶν, πρὸς Α. καὶ ΝΑ συνορεύει μετὰ τῆς ἀνεξαρτήτου σινικῆς χώρας τοῦ Σὶν-Κιάγκ, πρὸς ΝΔ. μετὰ τῆς χώρας τοῦ Τουρκεστάν, Φεργκάνα, τῆς ὁποίας μικρὸν τμῆμα ὑπάγεται εἰς αὐτήν, καὶ πρὸς Δ. μετὰ τῆς ἐπίσης τουρκεστανικῆς χώρας τοῦ Σὺρ-Νταριά. Ἔχει ἔκτασιν 195.129 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 993.100 κατοίκων, ἐξ ὧν τὰ 66,6 % εἶναι Καρὰ-Κιργίσιοι, τὰ 11,7 Ρῶσοι, τὰ 11,1 Οὐζμπέκοι, τὰ 6,5 Οὐκρανοί, οἱ δὲ λοιποὶ 4,1 % διάφοροι. Ἐπίσημος γλῶσσα τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ τῶν Κιργισίων, πρωτεύουσα δὲ ἡ πόλις *Φροῦνσε* (ἄλλοτε *Πίσπεκ*), ἔχουσα περὶ τὰς 35.000 κατοίκων καὶ κειμένη παρὰ τὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Τσού. Ἄλλας μεγάλας πόλεις ἔχει τὸ *Καρακὸλ* (ἄλλοτε *Προσεβάλσκ)*, τὸ *Ὄς*, ἐν Φεργκάνᾳ, καὶ τὸ *Τόκμακ*. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινόν, καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς ἱμαλαϊκῆς ὀροσειρᾶς Τιὰν-Σάν, ἡ ὁποία διασχίζει τὴν χώραν ἐκ Δ. πρὸς Α. διὰ τριῶν παραλλήλων δευτερευουσῶν ὀροσειρῶν της, κατὰ δὲ τὸ βόρειον πεδινόν, καλυπτόμενον ὑπὸ τῶν μεγάλων κιργισιανῶν στεππῶν. Μεταξὺ τῶν ὀρέων σχηματίζεται ἡ μεγάλη λίμνη *Ἰσσὺκ-Κούλ*, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζει εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων βραχιόνων τοῦ ποταμοῦ *Σὺρ-Νταριά*. Ἄλλοι ἐπίσης ἀξιόλογοι ποταμοὶ τῆς χώρας εἶναι ὁ *Ἰλλί*, ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην Μπαλκάχ, καὶ ὁ *Τσού*, πηγάζων ἐγγὺς τῆς λίμνης Ἰσσὺκ-Κούλ. Τὸ κλῖμα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἠπειρωτικόν, θερμὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ αἱ βροχαὶ ὀλίγαι, φθάνουσαι τὰ 50 περίπου ἑκτστμ. ἐτησίως. Οἱ κάτοικοι, νομάδες κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Αἱ συγκοινωνίαι διεξάγονται διὰ καμήλων καὶ ἵππων, δύο δὲ σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, διερχόμεναι διὰ τῆς πρωτευούσης καὶ τῆς πόλεως Ὄς, ἐξυπηρετοῦσι τὴν μετὰ τῶν γειτονικῶν χωρῶν ἐπικοινωνίαν. Τὰ προϊόντα τοῦ ὑπεδάφους εἶναι ἀρκετὰ ἀξιόλογα. Ἀνευρίσκεται χαλκὸς καὶ σίδηρος (ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀλὰ-Τάου), γαιάνθραξ, ὀρυκτὸν ἅλας καὶ ὑπάρχει χρυσοφόρος ἄμμος εἰς τὰς κοίτας πολλῶν ποταμῶν. Κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν τῶν δημοσίων δαπανῶν τοῦ 1929 τὰ ἔξοδα τῆς πολιτείας ἀνῆλθον εἰς 3 917.000 ρούβλια καὶ τὰ ἔσοδα εἰς 3 731.000. Χ. Δ.

—**Κιργισίων στέππαι** */Γεωγρ./.* Μεγάλη ἔκτασις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἐκτεινομένη βορειοδυτικῶς τῆς περιοχῆς τῶν μεγάλων ὀροσειρῶν καὶ ὀροπεδίων τῶν Ἱμαλαΐων καὶ περιοριζομένη ὑπὸ τῆς Κασπίας καὶ τῶν Οὐραλίων πρὸς Δ. καὶ ΒΔ, συγκοινωνοῦσα δὲ πρὸς Β. καὶ ΒΑ. μετὰ τῶν Σιβηριανῶν στεππῶν. Ἡ χώρα αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ τμῆμα τῆς Ἀσίας τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα δὲν ἐκρέουσι πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ ἢ ἐξατμίζονται, ἢ ἀπορροφοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐδάφους, ἢ σχηματίζουσι μεγάλας λίμνας· τοιούτων δὲ λιμνῶν ὑπάρχει πληθώρα εἰς τὰς Κιργισιανὰς στέππας. Σπουδαιότεραι αὐτῶν εἶναι ἡ *Ἀράλη*, ἡ *Μπαλκάχ*, ἡ *Ἰλὰ-Κούλ*, ἡ *Τενὶζ* μετὰ πλήθους τελμάτων περὶ αὐτὴν κλπ., εἰς τὰς ὁποίας ἐκβάλλουσιν οἱ ποταμοὶ *Ἀμοὺ-Νταριὰ* καὶ *Σὺρ-Νταριά*, κατερχόμενοι ἐκ τῶν Ἱμαλαΐων εἰς τὴν πρώτην, καὶ *Ἰλλὶ* κατερχόμενος ἐκ τοῦ Τιὰν-Σὰν εἰς τὴν δευτέραν. Ἐξ ἄλλου ὁ *Τσοὺ* καὶ ὁ *Σαρὺ-Σοῦ*, ἀξιολογώτατοι ἐπίσης ποταμοί, ἐξαφανίζονται ἐντὸς τελμάτων ἐν τῇ μεγάλῃ Στέππῃ τῆς Πείνης. Τὸ ἔδαφος τῶν στεππῶν εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν ἐπίπεδον μὲ μικρὰς μόνον πτυχώσεις, κατάξηρον δὲ ὂν κατὰ τὸ θέρος, καλύπτεται κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπὸ χιόνων καὶ μόνον ἐπὶ μικρὸν διάστημα κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον βλαστάνει. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἠπειρωτικὸν κλῖμα τῆς χώρας, τὸ ὁποῖον εἶναι ψυχρότατον κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ λίαν θερμὸν καὶ ἄνυδρον κατὰ τὸ θέρος, καὶ εἰς τὸ ἄγονον καὶ ἀμμῶδες ἔδαφος, τὸ ὁποῖον εἴς τινα σημεῖα παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ ἐρήμου. Τρεῖς εἶναι κυρίως αἱ θλιβερώτεραι περιοχαὶ τῶν Κιργισιανῶν στεππῶν, ἡ προαναφερθεῖσα Στέππη τῆς πείνης (Μπεντπὰκ-Νταλά) πρὸς Δ τῆς λίμνης Μπαλκάχ, καὶ αἱ ἔρημοι Κιζὶλ-Κοὺμ καὶ Καρὰ-Κοὺμ (τῆς «Μαύρης ἄμμου») πρὸς Α τῆς Ἀράλης. Ἡ χλωρὶς εἶναι πτωχοτάτη, ἐκτὸς τοῦ ΒΔ. τμήματος πρὸς Β. τῆς Ἀράλης παρὰ τὰ Οὐράλια. Τὰ μεμονωμένως ἀπαντῶντα ἐνίοτε δένδρα θεωροῦσιν οἱ ἰθαγενεῖς ὡς ἱερὰ καὶ ἀναρτῶσιν εἰς αὐτὰ πολλάκις ἀναθήματα (πολυχρώμους ταινίας, μετάλλια κλπ.). Τὰ φυόμενα κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον ἄνθη εἶναι κυρίως αἱ τολύπαι, τὰ ἴα, αἱ ἴριδες κλπ., τὰ ὁποῖα καθιστῶσι τὴν θέαν τῆς χώρας γραφικωτάτην. Τὸ ζωϊκὸν βασίλειον ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ πλήθους σαρκοφάγων καὶ ἄλλων ἀγρίων ζῴων, τινὰ τῶν ὁποίων ἀπαντῶσι πολλάκις κατὰ μεγάλας ἀγέλας. Σπουδαιότερα τούτων εἶναι οἱ ὄφεις, αἱ τίγρεις, αἱ ἀγριογαλαῖ, οἱ λύκοι, αἱ ἀλώπεκες, οἱ ἀγριόχοιροι, οἱ ὄναγροι, οἱ σκορπίοι, οἱ σαῦροι κλπ. Μεταξὺ τῶν κατοικιδίων καταλέγονται αἱ κάμηλοι τοῦ εἴδους τῶν βακτριανῶν, οἱ ἵπποι, οἱ ὄνοι καὶ τὰ πρόβατα, ἡ διατροφὴ τῶν ὁποίων ἀπασχολεῖ τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων. Εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Κιργισιανῶν στεππῶν, ἀνερχομένους εἰς 3 περίπου ἑκατομμύρια, κατὰ τὸ πλεῖστον Κιργισίους, καταλέγονται καὶ Τουρκομᾶνοι καὶ Ρῶσοι. Εἶναι νομάδες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Διοικητικῶς αἱ στέππαι Κιργισίων ἐπὶ μὲν τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ἀπετέλουν 5 μεγάλα κυβερνεῖα (*Σὺρ-Νταριά, Σεμιριετσένσκ, Τουργκάϊ, Ἀκμολίνσκ, Σεμιπαλατίνσκ*), σήμερον δὲ εἶναι διῃρημέναι εἰς πολλὰς αὐτονόμους σοβιετικὰς σοσιαλιστικὰς δημοκρατίας καὶ αὐτόνομα ἐδάφη. Αἱ συγκοινωνίαι διεξάγονται διὰ καμήλων κυρίως καὶ ἵππων, μία δὲ μεγάλη διακλάδωσις τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου, ἀπὸ τῆς πόλεως Σαμάρα μέχρι Φεργκάνας, ἐξυπηρετεῖ τὴν μετὰ τῆς λοιπῆς Ρωσίας ἐπικοινωνίαν. Χ. Δ.

Κιρέγκα */Γεωγρ./.* Ποταμὸς τοῦ κυβερνείου Ἰρκούτσκ τῆς Σιβηρίας, πηγάζων ἐκ τῶν ΒΔ. κλιτύων τῶν ὀρέων τῆς Βαϊκάλης. Ἔχει μῆκος 560 χλμ., τὸ δὲ πλάτος του φθάνει τὰ 500—600 μέτρα. Κυριώτεροι παραπόταμοί του εἶναι οἱ: Μοῦριν, Μινιά, Ντολοκοῦτκα, Τσερεπάχινα, Κιτίμ, Τιγκαντί, Χάντα, Σόνα. Τὰ ὕδατά του, διαυγῆ καὶ ὁρμητικά, βρίθουν ἰχθύων. Σ. Κ. Π.

Κιρεζλῆ */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 600 κατοίκους γεωργούς.

Κιρεζλίκ(ι) */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἄλλοτε ἑλληνικόν, μετὰ 260 κατοίκων.

Κιρέζ-Τεπὲ */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 150 κατοίκους γεωργούς.

Κιρενλῆ */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμασείας, ἄλλοτε ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 170 κατοίκους. Σήμερον τὸ κατέχουν Τοῦρκοι.

Κιρὲτς-*Μπουρνοῦ* */Γεωγρ./.* Ἀκρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, Β. τῶν Θεραπειῶν, ἐπὶ τῆς Ν. ὄχθης τοῦ κόλπου τοῦ Μπουγιούκδερε. Τὸ μέρος τοῦτο ὠνομάζετο *Κλεῖθρα* ἢ *Κλεῖδες Πόντου*, εἶναι δὲ θέσις τερπνοτάτη. Ν. Μ.

κιρέτσι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *κιρέτς*)· Ἄσβεστος, ἀσβέστι.

Κιρετσλῆ */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ. Μέχρι τοῦ 1923 ἦτο ἑλληνικὸν καὶ εἶχε περὶ τοὺς 250 κατοίκους, σήμερον δὲ κατοικεῖται ὑπὸ Τούρκων.

κιρετσχανὲς (ὁ)· ἀσβεστοποιεῖον.

Digitized by Google

Κιριέβσκυ, *Ἰβὰν-Βασιλείεβιτς*. Ῥῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Δόλβιν τῷ 1806 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1856. Ὁ πατήρ του Βασίλειος κατήγετο ἐξ ἀρχαίου εὐγενοῦς οἴκου κατέχοντος ἀπεράντους ἰδιοκτησίας εἰς τὸ διαμέρισμα Μέλεφ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν κώμην Δόλβιν, ἦτο δὲ ἀνὴρ εὐρείας παιδείας καὶ κατεγίνετο εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ἀπέθανε τῷ 1812, ἡ δὲ χήρα του ἐνεπιστεύθη τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της εἰς τὸν διάσημον ποιητὴν Ζουκόβσκι, εἶτα δὲ εἰς τὸν δεύτερον σύζυγόν της Ἀλέξανδρον Ἐλάγγιν. Τῷ 1822 ἡ οἰκογένεια ἐγκατεστάθη εἰς Μόσχαν. Ὁ Ἰβὰν Κιριέβσκυ ἐγνώριζεν ἤδη ἄριστα τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν φιλολογίαν, ἀμέσως δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας. Ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον εἰς τὰς φιλολογικὰς ἑσπερίδας τῆς πριγκιπίσσης Βολκόνσκοϊ, εἰς τὸ θέατρον τοῦ μεγάρου τῆς ὁποίας ἐπαίχθη τὸ σκηνικὸν ἔργον του ἡ «Νὺξ τῆς Τσαρίτσιν». Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσε τὸ κριτικὸν σύγγραμμά του «Ὁ χαρακτὴρ τῆς ποιήσεως τοῦ Πούσκιν». Τῷ 1830 ἀπῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου εἰς Γερμανίαν, καταγινόμενος εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ παρακολουθῶν τὰς παραδόσεις τοῦ Σέλιγγ καὶ τοῦ Ἑγέλου, μεθ' ὧν συνεδέθη διὰ φιλίας. Ἐπιστρέψας εἰς Μόσχαν ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ «Ὁ Εὐρωπαῖος», δι' οὗ ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ρωσίαν τὰς κρατούσας ἐν Εὐρώπῃ νέας κοινωνικοφιλοσοφικὰς ἰδέας. Ἡ ἔκδοσις ὅμως τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἀπηγορεύθη, ἕνεκα τῆς δημοσιευθείσης ἐν αὐτῷ πραγματείας τοῦ Κιριέβσκυ: «Ὁ ΙΘ' αἰών», εἰς ἣν ἀνεπτύσσοντο φιλελεύθεραι θεωρίαι. Μάλιστα εἶχεν ἀποφασισθῆ καὶ ἡ ἐκτόπισίς του εἰς Σιβηρίαν, ἀνεστάλη ὅμως τῇ μεσολαβήσει τοῦ παλαιοῦ διδασκάλου Ζουκόβσκι, μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῷ τσάρῳ. Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ του ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ παύσῃ γράφων ἐπὶ δώδεκα ἔτη. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Κιριέβσκυ μετεβλήθη ἀπὸ ἄκρου δυτικοῦ εἰς ἄκρον φιλόσλαυον. Εἰσελθὼν εἰς τὴν σχολὴν τῶν φιλοσλαύων, ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν νέαν τροπὴν τῆς ρωσικῆς φιλολογίας. Τῷ 1839 ἐπροτάθη διὰ τὴν ἕδραν τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος τὸν διέγραψεν, οὕτω δὲ παρεκώλυσε τὸ στάδιον αὐτοῦ. Τῷ 1845 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «Μοσχοβίτης», εἰς ὃ ἐδημοσίευσε πλεῖστας φιλοσοφικὰς πραγματείας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1854 ἔγραψε τὸ περίφημον σύγγραμμά του «Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ρωσικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Εὐρώπῃ καὶ περὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ρωσικὴν παίδευσιν», μεταφρασθεῖσαν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ προκαλέσασαν μεγάλην διεθνῆ συζήτησιν. Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅτε νέα ζωὴ ἔπνευσεν ἐν Ρωσίᾳ, ὁ Κιριέβσκυ ἐπανελθὼν εἰς τὸν δημόσιον βίον ἔγραψε «Περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀπαραιτήτου νέων ἀρχῶν εἰς τὴν φιλοσοφίαν». Ἐνῷ ἐξετυποῦτο τὸ ἔργον του τοῦτο, προσβληθεὶς ὑπὸ χολέρας ἀπέθανεν.

Ἡ δόξα τοῦ Κιριέβσκυ εὕρηται ἐν τῇ δράσει τῶν φιλοσλαύων. Κατὰ τὸν Κιριέβσκυ ἡ φιλοσοφία τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ σύστημα ἀφῃρημένης διανοήσεως, ἐν ᾧ ὑψίστη πηγὴ τῆς γνώσεως εἶναι ἡ πίστις. Εἰς τὸ ἑνιαῖον τοῦ νοῦ ἀπαιτεῖται ἀνωτέρα πνευματικὴ θεωρία (παρατήρησις), τὴν ὁποίαν ἀποκτᾷ τις οὐχὶ δι' ἐξωτερικῆς πολυγνωσίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς θεωρήσεως τοῦ εἶναι ὡς ὁλότητος. Ὀφείλει τις ν' ἀνυψώσῃ τὸν νοῦν μέχρι τοῦ ἐπιπέδου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν πίστιν. Διότι τί λογῆς εἶναι ἡ πίστις, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν νοῦν;

Ὁ Κιριέβσκυ κατέκρινε τὸν Μέγαν Πέτρον, ὡς θελήσαντα νὰ προσαρμόσῃ τὸν ρωσικὸν βίον πρὸς ξένας ἀρχὰς καὶ ὡς παραίτιον τῆς καταρρίψεως τοῦ δεσμοῦ τῆς χώρας μετὰ τῆς μοναρχίας. «Ἐὰν ἡ ἀδελφοποίησις τῶν λαῶν, ἐκήρυττον οἱ φιλόσλαυοι, δὲν εἶναι ἀπατηλὸν φάσμα, ἀλλὰ δύναμις ζωοποιὸς καὶ αἰωνία, ἡ ἠθικὴ ὑπεροχὴ ἀνήκει, οὐχὶ εἰς τοὺς κατακτητάς, ἀλλ' εἰς τοὺς πράους γεωργούς». Ὁ θάνατος εὗρε τὸν Κιριέβσκυ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως τῶν τοιούτων θεωριῶν, αἵτινες ἐξηπλώθησαν βραδύτερον μεγάλως ἐν Ρωσίᾳ καὶ κατέστησαν τὴν σχολὴν τῶν φιλοσλαύων μεγάλην πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν δύναμιν.
Θ. Β.—Σ. Μ. Κ.

— **Κιριέβσκυ**, *Πέτρος-Βασιλείεβιτς*. Ῥῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Δόλβιν τῷ 1808 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1856. Ἔσχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰβὰν τοὺς αὐτοὺς διδασκάλους καὶ ἐσπούδασεν ὁμοῦ φιλοσοφίαν ἐν Γερμανίᾳ. Τὸ φιλολογικόν του στάδιον ἤρξατο διὰ τῆς μεταφράσεως μιᾶς τραγῳδίας τοῦ Καλδερὼν καὶ βραδύτερον τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρος» τοῦ Σαίξπηρ, εἶτα δὲ μετέφρασε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Μωάμεθ» τοῦ Οὐάσιγκτων Ἴρβιγγ. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ὅπερ ἀνύψωσεν αὐτὸν εἶναι ἡ περισυλλογὴ τῶν ρωσικῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων, τὴν ὁποίαν ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1831. Τὸ ἔργον τοῦτο καὶ αἱ ἐπὶ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως μελέται αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς λαϊκῆς σοφίας τοιαῦται, συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ρωσικοῦ βίου. Ἐκτὸς τῶν ἔργων τούτων μετέφρασε καὶ τὰς πλείστας τραγῳδίας τοῦ Σαίξπηρ, ἔγραψε δὲ καὶ μακρὰς πραγματείας περὶ τοῦ μεγάλου Ἄγγλου τραγικοῦ.
Θ. Β.

Κιρικλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολ. Θρᾴκης· βλ. *Κιουρτλῆ*.

Κιρίκος (Chirico)· βλ. *Κυρίκος*.

κιρικτζῆς (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *κιρὶκ*=σπασμένος)· ἐμπειρικὸς χειρουργός, θεραπεύων τὰς ἐξαρθρώσεις, σπανίως καὶ τὰ κατάγματα.

Κιρίλοφκα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀζοφικῆς, βορεία μασχάλη τῆς χερσονήσου τῆς *Μπεριούτς* (πλάτ. 46°05' Β, μηκ. 35°02' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 2.234: Sea of Azov).
Σ. Ε. Λ.

Κιρίν, ἢ *Γκιρὶν* (Kirin ἢ Ghirin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἐπαρχία τῆς σινικῆς Μαντζουρίας (βλ. *Γκιρίν*).

Κίρις, καὶ *Κίρρις*, ἢ *Κύρις* *[Μυθ.]*. Ὁ Ἄδωνις παρὰ Κυπρίοις.

κιρίσια (τά)· (ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *κιρὶς*=χορδή)· αἱ παράλληλοι δοκοί, ἐπὶ τῶν ὁποίων στερεοῦται τὸ δάπεδον τῶν οἰκιῶν.

Κιριστζῆ. Παρωνύμιον τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Α' (1413—1421). Ἡ λέξις Κιριστζῆ εἶναι παραφθορὰ τοῦ *Κιουρεστζῆ* (=παλαιστής), ἐδόθη δὲ εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦτον, διότι, ὡς φαίνεται, ἠγάπα νὰ παλαίῃ κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν του. Τὸ Κιουρεστζῆ μετετράπη ἐκ Κιριστζῆ (*κιρὶς*=χορδή), ἐξ οὗ ἐνομίσθη ὅτι ἐδόθη εἰς τὸν Μωάμεθ ὡς τοξότην. Ἐκ τοῦ Κιριστζῆ παρωνομάσθη ὁ πρίγκιψ οὗτος *Κὺρ-Τσελεμπῆ* (=βρωμερὸς κύριος).
Ν. Μ.

Κιρισχανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος μετὰ 400 κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, οἵτινες μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Α. Α. Π.

Κιρὶτ Ἀντὰ *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὀνομασία τῆς νήσου *Κρήτης*· *Κιριτλῆ* δὲ τὸ ἐθνικόν, ἀλλὰ καὶ προσωνύμιον τοῦ ἐνεργῶς ἀναμιχθέντος εἰς τὰ τῆς νήσου καὶ δὴ ὑπὸ τίτλον στρατιωτικοῦ διοικητοῦ: π. χ. Κιριτλῆ-Μουσταφᾶ-πασᾶς.
Σ. Ε. Λ.

Κιριτλῆς, *Μουσταφᾶ-πασᾶς*. Τοῦρκος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Κρήτης (περὶ τοῦ προσωνυμίου *Κιριτλῆς* βλ. λ. *Κιρὶτ* Ἀντά). Ἦτο Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Χασὰν πασᾶ, ὅστις ἐπέμφθη ἐξ Αἰγύπτου εἰς Κρήτην τῷ 1822 ἀρχηγὸς τῶν ἐπικουρικῶν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου στρατευμάτων. Τοῦτον συνώδευσεν ὁ Μουσταφᾶς, ἁπλοῦς βέης τότε, εἰς Κρήτην, ὅπου ἔκτοτε ὑπηρέτησε τὴν Τουρκίαν. Τῷ 1824 ἤτοι ἀπὸ τῆς δευτέρας περιόδου τῆς ἐπαναστάσεως, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς νήσου. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ καταβάλῃ, μηδὲ νὰ περιστείλῃ τοὺς ἐπαναστάτας ἢ Γραμποσανούς, πολλὰς πολλαχοῦ ὑποστὰς ἥττας καὶ καταστροφάς, καίτοι ὁλόκληρα τῆς νήσου διαμερίσματα κατέστρεψε καὶ πολλάκις ἐνίκησε τοὺς ἐπαναστάτας. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐπαναστάσεως (1833), ὅτε ἡ Κρήτη ὑπήχθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, προαχθεὶς εἰς πασᾶν, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Κρήτης, τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς διοικήσεις (Χανίων, Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου) ἡνώθησαν εἰς μίαν, τὴν τοῦ Μεγάλου Κάστρου, ὅπου ὡρίσθη ἡ ἕδρα τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ. Τότε κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Μοχάμμετ Ἄλη, ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἐκυβέρνησεν ὁπωσδήποτε καλῶς, ἀφοπλίσας δὲ καὶ Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους, ἐξώργισε τοὺς τελευταίους ὡς ἐξισωθέντας δῆθεν πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους. Τῷ 1833, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐξ Αἰγύπτου πεμφθέντος μετὰ στρατοῦ Ὀσμὰν πασᾶ, κατέβαλε τὴν ἐξέγερσιν, ἀπαγχονίσας τοὺς πρωταιτίους, περὶ τοὺς 40, εἰς Μουρνιὲς Κυδωνίας. Ἔμεινε δὲ διοικητὴς καὶ μετὰ τὸ 1840, ὅτε ἀπεδόθη ἡ Κρήτη εἰς τὸν σουλτᾶνον, καταβαλὼν καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841, μέχρι τοῦ 1850, ὅτε προήχθη εἰς μέγαν βεζύρην καὶ ἔφυγεν ἐκ Κρήτης. Τῷ 1866 ἐπέμφθη ἐκ νέου, εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ ὑπ' αὐτοῦ καταστροφὴ τοῦ Ἀρκαδίου. Ἀποτυχὼν ὅμως ἀνεκλήθη τῷ 1867. Ἐν Ἡρακλείῳ, ὅπου εἶχε τὴν ἕδραν του, εἶχε κτίσει ξύλινον πασαδικὸν μέγαρον (κονάκι τοῦ Μουσταφᾶ-πασᾶ), μὴ σῳζόμενον.
Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

Κιρὶτς Μπουρνοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, σχηματίζον τοὺς ἀφθάστου γραφικότητος ὅρμους *Θεραπειὰ* καὶ *Μπουγιοὺκ-Ντερέ*. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου (πλάτ. 41°08 ½ Β., μηκ. 29°03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2401: The Bosporus) ἦτο τὸ μέγαρον τῆς θερινῆς παραμονῆς τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας, καὶ εἰς 300 μέτρα ΝΔ αὐτοῦ, ὁ φάρος.
Σ. Ε. Λ.

Κὶρκ (Kirck), *Πάτρικ*. Ἄγγλος φιλέλλην. Κατελθὼν εἰς τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ριχάρδου Τζοῦρτζ, προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας. Ἀσθενήσας ἀπέθανε τῷ 1828 ἐν Αἰγίνῃ.
Γ. Δ. Κ.

Κιρκαγὰτς *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τῆς διοικήσεως Σαρουχὰν τοῦ νομοῦ Σμύρνης, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Καΐκου (Βακὶρ τσάϊ) καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς Α κλιτύος τοῦ Τήμνου (Δεμιρτζῆ δάγ), εἰς ὕψος 164 μ., ἀπέχουσα δὲ τῆς μὲν Μαγνησίας 50 χλμ. πρὸς Β, τῶν δὲ Θυατείρων (Ἀξαρίου) 26 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ. Κεῖται ἓν χλμ. ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Σμύρνης—Πανόρμου καὶ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς τὴν Πέργαμον καὶ τὴν Μαγνησίαν. Εἶναι ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς διοικήσεως Σαρουχὰν καὶ καλῶς ᾠκοδομημένη. Κάτοικοι 20,000 ὧν Ἕλληνες, πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς, 5000, διατηροῦντες ἄρτια ἐκπαιδευτήρια ἀρρένων καὶ θηλέων. Παράγει βάμβακα ἀρίστης ποιότητος, ἐρυθρόδανον, δημητριακά, σησάμιον, ἔλαιον, ὄπιον καὶ μέταξαν. Εἰς Κιρκαγὰτς ἐλειτούργουν ἐκκοκκιστήρια βάμβακος ἀνήκοντα εἰς Ἕλληνας. Πρὸς τὰ ΝΑ τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. κεῖται τὸ χωρίον Βακὶρ (ἐξ οὗ καὶ τὸ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ Καΐκου), ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς μακεδονικῆς πόλεως Ναυκράσων, περαιτέρω δέ, πρὸς τὰ Θυάτειρα, ἀπαντᾷ τὸ ἑλληνικὸν χωρίον Γιαγιά-κιοϊ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἀπολλωνίδος.

κιρκάετος (ὁ) (Circaetus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱερακιδῶν*, περιλαμβάνον ἀετοὺς μετρίου μεγέθους, μὲ πόδας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ ἰσχυρούς, ὄνυχας μετρίως ἀνθεκτικοὺς καὶ ράμφος κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του.

Κιρκάετος ὁ γαλατικός.

Γνωστὰ περὶ τὰ 12 εἴδη, διαδεδομένα εἰς διαφόρους χώρας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντᾷ ἓν μόνον εἶδος, ὁ *κιρκάετος ὁ γαλατικὸς* (Circaetus gallicus), ὅστις φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Μῆκος περίπου 70 ἑκατοστμ., σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν ἐπιμήκη καὶ ἀρκετὰ ὀγκώδη, πτέρυγας μακράς, οὐρὰν μετρίου μήκους, τετραγωνικὴν κατὰ τὸ ἄκρον της, καὶ πόδας ἰσχυρούς. Τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος ὡς καὶ ἡ κοιλία εἶναι ὑπόλευκα μετὰ πυρροφαίων κηλίδων, στιγμάτων καὶ γραμμώσεων. Ἡ οὐρὰ κατὰ τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν εἶναι φαιὰ καὶ κατὰ τὴν κάτω ὑπόλευκος, οἱ πόδες κιτρινέρυθροι καὶ οἱ ὄνυχες μελανοκίτρινοι. Οὗτος εἶναι ὁ συνήθης χρωματισμὸς τοῦ ἄρρενος. Ἡ θήλεια διακρίνεται ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι μικροτέρα καὶ ἔχει ἀμαυρότερα χρώματα τῶν τοῦ ἄρρενος. Ἡ πτῆσίς των εἶναι βαρεῖα καὶ βραδεῖα. Ἡ φωνή των διαπεραστικὴ καὶ συριστική. Οὗτος ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ξεφτέρι*.
Δ. Ν. Π.

κιρκαία (ἡ) (Circaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀναγρωδῶν*, περιλαμβάνον πέντε εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, τῶν μεσημβρινῶν ἀσιατικῶν χωρῶν, τῆς Κίνας, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, ἀναρριχώμενα, μὲ φύλλα ἀντίθετα, ἄνθη ἁπλᾶ ἢ τεταγμένα κατὰ βότρυς, μικρά, λευκὰ ἢ ἐρυθρωπά, ἀνθῆρας ὀρθίους καὶ κειμένους ἔξωθεν τοῦ κάλυκος, φοθήκην ἀπιοειδῆ, δίθηκον ἢ δίσπερμον. Ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κιρκαία ἡ ἀλπειος* (Circaea alpina ἢ cordifolia ἢ minima), *κιρκαία ἡ λουκοτεκιανὴ* (Circaea lutetiana). Ἐνταῦθα ἀναφέρεται ἡ κατ' ἐξοχὴν *κιρκαία* τοῦ Διοσκορίδου, ὅστις τὴν μνημονεύει καὶ ὡς συνώνυμον τοῦ γένους *μανδραγόρας*. *Κιρκαία ἡ μεσαία* (Circaea intermedia ἢ canadensis) κ. λ. π.

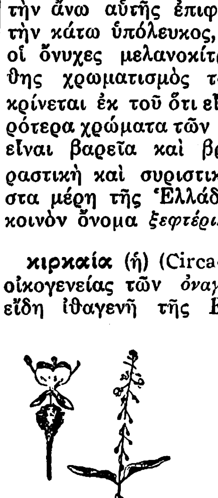
Κιρκαία.

Κ. ΠΑΠ.

Κιρκαιῖται (οἱ), ἢ *Κιρκαῖοι* *[Ἀρχ.]*. Λατινικὴ φυλὴ οἰκοῦσα τὴν περὶ τὸ Κιρκαῖον ὄρος παραλίαν (*Πολυβ.* Γ, κβ'. 11. κδ' 16)· κατὰ Διόδωρον (Δ, ρβ') *Κέρκιοι*, κατὰ δὲ Διονύσιον Ἁλικαρνασσέα (Δ, ξγ' καὶ ἑξ.) *Κιρκαιῆται*, πολεμήσασα ἐν τούτοις κατὰ τῆς Ρώμης μεσοῦντος τοῦ Δ' αἰῶνος. Μετὰ τὸν Καρχηδονικὸν πόλεμον (198 π. Χ.), εἰς τὴν πρώτην συνθήκην τῶν Καρχηδονίων πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἐπὶ ὑπάτων Λευκίου Ἰουνίου Βρούτου καὶ Μάρκου Ὁρατίου, ῥητῶς ἐτονίζετο «Καρχηδόνιοι δὲ μὴ ἀδικήτωσαν δῆμον...Κιρκαιιτῶν...οὐδ' ἄλλον μηδένα Λατίνων, ὅσοι ἂν ὑπήκοοι» (*Πολυβ.* αὐτόθι).
Σ. Κ. Λ.

Digitized by Google

Κιρκαῖον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας (Λατίου) ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, δυτικῶς τῆς Ταρρακίνας, πρωτεύουσα τῶν *Κιρκαιιτῶν* (βλ. λ.), ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ *Κιρκαίου* (βλ. καὶ λ. *Αἰαίη*) ὄρους. Λείψανα κυκλωπείου πολυγωνικοῦ τείχους ἄγουσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπῆρξε πόλις κατὰ τὴν Μυκηναίαν περίοδον, πιθανῶς κτίσμα Οὐόλσκων, εἰς τὴν θέσιν τῆς ὁποίας ἀνηγέρθη ἡ λατινικὴ πόλις βραδύτερον, ἴσως ἐπὶ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου, πιθανώτερον δὲ περὶ τὸ 390 π. Χ. Ἡ ὡραία τοποθεσία της, ἐπεκταθείσης πρὸς τὴν Ἀν. ὄχθην τῆς λιμνοθαλάσσης Πάολα, καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν γευστικωτάτων ὀστρέων της, τὴν κατέστησαν περιώνυμον πόλιν παραθερισμοῦ, εἰς ἣν εἶχον κτίσει ἐπαύλεις ὁ Τιβέριος, ὁ Δομινιανὸς καὶ πλεῖστοι ἀριστοκράται τῆς Ῥώμης, καταστήσαντες αὐτήν, ὡς τονίζει ὁ Κικέρων (ad Attic. 15, 10), ἐφάμιλλον τοῦ Ἀντίου. Τὴν θέσιν τῆς πόλεως Κιρκαίου ἐπέχει τανῦν τὸ χωρίον San Felice, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ *Μόντε Τσιρτσέο* καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους της (Mediter. Pilot, ἔκδ. 1925, τόμ. II, σελ. 265). Σ. Ε. Λ.

— **Κιρκαῖον** (Capo di Circo) [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης, ΒΔ κέρας τοῦ κόλπου τῆς Γαέτας, ἔχον φάρον καὶ σημαφόρον. Εἶναι τὸ «ὄρος νησίζον» τοῦ Στράβωνος (βλ. λ. *Αἰαίη*). Σ. Ε. Λ.

Κιρκασία (ἡ χώρα τῶν *Κιρκασίων* ἢ *Τσερκέζων, Τσερκεσιστὰν*) [*Γεωγρ.*]. Χώρα τῆς Ρωσίας, μὴ καθωρισμένη ἀκριβῶς ἀπὸ γεωγραφικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως, ἐκτεινομένη δὲ εἰς τὰς ἐπὶ τσαρικῆς Ρωσίας διοικητικὰς ἐπαρχίας *Κουμπὰν* καὶ *Τερέκ*, ἀπὸ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Μεγάλου Καυκάσου πρὸς Β. μέχρι τῶν ποταμῶν Κουμπὰν καὶ Τερέκ, μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Ἀζοφικῆς πρὸς Δ. καὶ μέχρι τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Δαγιστὰν πρὸς Ν καὶ ΝΑ. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Κιρκασίας ὑπολογίζεται εἰς 70.000 τετρ. χλμ. Εἶναι χώρα ὀρεινὴ εἰς τὸ νότιον, περιλαμβάνουσα καὶ τὸ ὄρος *Ἐλμπροὺζ* (5.423 μ.), πεδινὴ δὲ εἰς τὰ Β. Οἱ Κιρκάσιοι τὴν φυλὴν κάτοικοι, ὅσοι ὑπελείφθησαν κατόπιν ἐπανειλημμένων μεταναστεύσεων εἰς Τουρκίαν, ὑπολογίζονται εἰς 150.000 ἐν συνόλῳ. Κυριώτεραι πόλεις τῆς Κιρκασίας εἶναι τὸ *Αἰκατερινοδὰρ* καὶ τὸ *Βλαδικαυκὰς* (βλ. καὶ *Κουμπάν*).

Κατὰ τὴν σημερινὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῆς Ρωσίας τὸ ὄνομα *Κιρκασία* δὲν διετηρήθη παρὰ μόνον εἰς δύο μικρὰ τμήματα αὐτῆς, ἀποτελοῦντα τὰ Αὐτόνομα ἐδάφη τῶν *Κιρκασίων* (βλ. λ.).

Ἡ Κιρκασία καλεῖται κιρκασιστὶ *Ἀδιγκέ*. Τὴν λέξιν ταύτην ὁ Κιρκάσιος συγγραφεὺς Γιουσοὺφ πασᾶς Τσανατούκα, θεωρεῖ συγγενεύουσαν πρὸς τὸ *Ἀττική*. Ἐκ τούτου καὶ ἐξ ἄλλων τοιούτων παραδόξων ὁμοιοτήτων, τὰς ὁποίας ἀνευρίσκει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ζητεῖ ν' ἀνακαλύψῃ φυλετικὰς καὶ ἱστορικὰς συναφείας μεταξὺ Κιρκασίων καὶ Ἑλλήνων (βλ. λ. *Κιρκάσιοι*). Ν. Μ

Κιρκάσιοι (οἱ), ἢ *Τσερκέζοι*. Λαὸς ἀνήκων εἰς τὴν Καυκασίαν φυλήν, κατοικῶν δὲ εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν χώραν (βλ. ἀνωτέρω *Κιρκασία*). Ἡ λέξις Κιρκάσιοι παράγεται κατά τινας ἐκ τοῦ ἀρχαίου αὐτῶν ὀνόματος *Κερκέτοι*, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη κατ' ἀρχὰς τὸ ἰταλικὸν Cirkassi καὶ τὸ *Τσερκέζοι*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα ἐδόθη εἰς τοὺς Κιρκασίους κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες ὅμως κατόπιν κατήργησαν τὸ γεωγραφικὸν ὄνομα Κιρκασία, ἀντικαταστήσαντες αὐτὸ διὰ τοῦ Κουμπάν.

Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Κιρκασίων δὲν ὑπάρχουσιν ἀκριβεῖς πληροφορίαι. Πάντως δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς γεγονός, τὸ ὁποῖον διακηρύττουσι καὶ οἱ ἴδιοι, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Καυκασίαν φυλήν, ἀποκρούοντες πάντα ἰσχυρισμόν, ὅτι εἶναι συγγενεῖς τῶν Τούρκων ἢ τῶν Μογγόλων. Ἴσως νὰ εἶναι ὑπόλοιπα τῶν λαῶν, οἵτινες κατῴκουν εἰς πολὺ παλαιοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν εἰς τὴν ἰνδογερμανικὴν φυλὴν ἀνηκόντων ἐθνῶν. Ὁ Κιρκάσιος Γιουσοὺφ πασᾶς Τσανατούκα, ἀντιστράτηγος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, διατελέσας καὶ διοικητὴς τῶν Δαρδανελλίων πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, συντάκτης δὲ σειρᾶς ποιημάτων, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε πρό τινων ἐτῶν τουρκιστὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸν ἑλληνικὸν τίτλον «Εὑρηκαλαρίμ» («Τὰ εὑρηκά μου»), ὅτι οἱ Κιρκάσιοι ἀνήκουσιν εἰς παλαιὰν εὐρωπαϊκὴν φυλήν, τῆς ὁποίας ἄλλος κλάδος εἶναι εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς Εὐρώπης οἱ Κελτοί, ἴσως καὶ οἱ Σκῶτοι. Κυρίως ὅμως ὑποστηρίζει ὁ Κιρκάσιος οὗτος συγγραφεύς, ὅτι ὑπάρχει ἐθνολογικὴ συγγένεια μεταξὺ Κιρκασίων καὶ Ἑλλήνων, τὴν ὁποίαν νομίζει ὅτι εὑρίσκει εἰς διάφορα τοπωνύμια, ὡς τὸ Ἀδιγκὲ (Κιρκασία) καὶ τὸ Ἀττικὴ καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων. Μὴ γνωρίζων ὅμως τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἀναγινώσκων τὸν Ὅμηρον ἐκ γαλλικῶν μεταφράσεων, παραδίδεται μεταξὺ ἄλλων εἰς ὑποθέσεις τολμηράς, ἰσχυριζόμενος, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι καὶ οἱ Τρῶες ἦσαν Κιρκάσιοι, ὅτι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος ἦτο Τσερκέζος, ἐξ οὗ καὶ ὁ σεβασμὸς του πρὸς τὴν Τροίαν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει ἱερὰν (Ἴλιος ἱρή) καὶ πρὸς τοὺς Τρῶας, τοὺς ἥρωας τῶν ὁποίων (Ἕκτορα καὶ ἄλλους) ἐμφανίζει ὡς τύπους ἀνωτέρους ἠθικῶς τῶν Ἑλλήνων· ὅτι καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο Κιρκάσιος καὶ ὅτι αἱ κατὰ τὴν Ὀδύσσειαν περιπλανήσεις του συνέβησαν οὐχὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸ Ἰόνιον ἀλλὰ εἰς τὸν Εὔξεινον κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα του Κιρκασίαν ἐπάνοδόν του. Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς θεωρεῖ καὶ τοὺς Θρᾶκας συγγενεῖς τῶν Κιρκασίων, ἐνῷ ἄλλοι ἀνευρίσκουσι συγγένειαν Κιρκασίων καὶ Ἀλβανῶν καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι μέρος τῆς Καυκασίας, τὸ σημερινὸν Δαγιστάν, ὠνομάζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Ἀλβανία (ἀρχικῶς Ἀγουάνα). Πάντως οἱ Κιρκάσιοι εἶναι λαὸς μὴ ἐπαρκῶς μελετηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐθνολόγων (ὁ γνωστὸς ἀνθρωπολόγος Pittard οὔτε κἂν τοὺς ἀναφέρει), ἀλλὰ λίαν ἐνδιαφέρων, ἀπὸ ἑλληνικῆς δὲ ἀπόψεως καὶ λόγῳ τῶν συμπαθειῶν, τὰς ὁποίας ἐξεδήλωσε πάν-

Ὁμὰς Κιρκασίων.

τοτε πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ συνηγωνίσθη κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διαρκούσης τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας 1921—1922. Εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι ἡ ἐξέγερσις τοῦ Ἀνζαβούρ, τοῦ Ρεσὶτ καὶ τῶν ἄλλων Κιρκασίων ἡγετῶν ὠφείλετο καὶ εἰς λόγους πολιτικοὺς καὶ κομματικούς, διότι οἱ ἐν Τουρκίᾳ Κιρκάσιοι μετανάσται εὑρέθησαν ἀπὸ τοῦ 1911 εἰς τὴν ἀντινεοτουρκικὴν παράταξιν. Ἂν καὶ ὅλοι οἱ Κιρκάσιοι, καὶ εἰδικῶς οἱ ἐν Τουρκίᾳ, ἐμφανίζονται ὡς Μουσουλμᾶνοι, δὲν εἶναι βέβαιον ἂν καὶ κατ' ἰδίαν πρεσβεύουσι τὸν Ἰσλαμισμόν.

Οἱ Κιρκάσιοι ἔχουσι γενικῶς ἀνάστημα μεσαῖον. Οἱ ἄνδρες ἔχουσιν ὡραῖα χαρακτηριστικά, μεταξὺ δὲ τῶν γυναικῶν, ἰδίᾳ τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἀπαντῶσι συχνὰ σπάνιαι ὡραιότητες· ὡς ἐκ τούτου ὑπῆρχον πολλαὶ Κιρκάσιαι εἰς τοὺς σουλτανικοὺς γυναικωνίτας καὶ ἐγίνετο πραγματικὸν ἐμπόριον Κιρκασίων καλλονῶν. Ἀλλ' ἐν Κιρκασίᾳ ἡ ὡραιότης τῶν γυναικῶν εἶναι παροδική, διότι ὑποβάλλονται εἰς πολὺ κοπιαστικὰς ἐργασίας. Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ τῶν Κιρκασίων φέρει ἀκόμη τὸν παλαιὸν πατριαρχικὸν χαρακτῆρα. Ὁ νυμφευόμενος πληρώνει τὸ λεγόμενον καλύμ, εἰδικὸν τίμημα διὰ τὴν νύμφην. Ἡ φιλοξενία καὶ ὁ σεβασμὸς τοῦ γήρατος εἶναι γενικοὶ κανόνες, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος. Ἡ ἐθνικὴ στολὴ τῶν Κιρκασίων, τὸ μακρὸν ἀμπέχονον, τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν Ρώσων τσερκέσκα μετὰ τοῦ ὁπλισμοῦ εἰσήχθη εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν ὡς στολὴ τῶν Κοζάκων τοῦ Καυκάσου, οἵτινες ἐμιμήθησαν καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἱππεύειν τῶν Τσερκέζων. Ἡ παλαιὰ πολεμικὴ ὁρμὴ τῶν Κιρκασίων κατηνάσθη πολύ, ἀφότου, ὑποταγέντες ὁριστικῶς εἰς τὴν Ρωσίαν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἔργα εἰρηνικά. Ὑπάρχουν ἀποδείξεις ὅτι πάντες ἦσαν ἄλλοτε Χριστιανοί, διότι τιμῶσι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, ἐπίσης καὶ τὸν Σταυρόν. Ἱστορικῶς εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς εἰργάσθη πολὺ πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Κιρκασίᾳ, ὅπου τὸ ὄνομά του σῴζεται εἰς τὰ λαϊκὰ ᾄσματα.

Ἡ ἱστορία τῶν Κιρκασίων δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή, διότι δὲν ὑπάρχουσι παρ' αὐτοῖς γραπτὰ μνημεῖα, οἱ δὲ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ οἱ τοῦ μεσαίωνος δὲν ὁμιλοῦσι περὶ αὐτῶν εἰδικῶς. Διὰ τῆς ὁροθετήσεως τῆς καθορισθείσης ἐν τῇ ρωσοτουρκικῇ συνθήκῃ εἰρήνης τῆς 2/14 Σεπτεμβρίου 1829, ἡ Κιρκασία προσηρτήθη εἰς τὴν Ρωσίαν, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται ὀνομαστὶ ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ. Ἐν τούτοις οἱ Κιρκάσιοι ἐξηκολούθησαν ζῶντες ὡς λαὸς σχεδὸν ἀνεξάρτητος, ἀποτελοῦντες πολλὰς μικρὰς δημοκρατίας ἡνωμένας εἰς εἶδος ὁμοσπονδίας. Οὗτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι *ἐλεύθεροι Κιρκάσιοι*, ἐνῷ οἱ *εἰρηνικοὶ* λεγόμενοι *Κιρκάσιοι* ἐτέλουν ὑπὸ ἡγεμόνας διοριζομένους ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους οἱ λαοὶ τοῦ Καυκάσου διεξήγαγον ἐπὶ ἥμισυ αἰῶνα ἐναντίον τῶν Ρώσων, 300.000 ἐκ τῶν 400.000 ἐλευθέρων Κιρκασίων μετηνάστευσαν εἰς Τουρκίαν, ἐγκατασταθέντες ὡς πρόσφυγες εἰς τὰ παραμεθόρια διαμερίσματα τῆς τότε ὑποδούλου ἀκόμη Βουλγαρίας καὶ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ μετανάστευσις Κιρκασίων τῆς Καυκασίου Ρωσίας ἢ συγγενῶν αὐτῶν ὀρεινῶν ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1864, οὕτως ὥστε 500.000 τοιοῦτοι πρόσφυγες ἐδέησε νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς διάφορα μέρη τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας. Οἱ ἐπὶ ρωσικοῦ ἐδάφους ὑπολειφθέντες συνῳκίσθησαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω Κουμπὰν καὶ τῶν παραποτάμων του καὶ ἀνεμίχθησαν μετ' ἄλλων φυλῶν. Οὕτω πολὺ ὀλίγοι Κιρκάσιοι ὑπελείφθησαν εἰς τὴν κυρίως λεγομένην Κιρκασίαν. Σήμερον τμήματα τῆς χώρας ταύτης ἀπετέλεσαν πολιτικῶς τὰ *Αὐτόνομα ἐδάφη τῶν Κιρκασίων* (βλ. κατ.), ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν σοσιαλιστικῶν σοβιετικῶν δημοκρατιῶν. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν ἀριθμός τις Κιρκασίων, συμπολεμησάντων μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκατέστησαν ἐν Δ. Θράκῃ. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— **Κιρκασίων, *Αὐτόνομα ἐδάφη*** τῶν — [*Γεωγρ.*]. Τὸ ὄνομα τοῦτο δίδεται σήμερον εἰς δύο μικρὰ τμήματα τῆς *Κιρκασίας*, ἀποτελοῦντα αὐτόνομα ἐδάφη (awtonomnoja Oblasti) τῆς Ἑνώσεως Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν τῆς Ρωσίας. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν, καλούμενον «*Αὐτόνομον ἔδαφος τῶν Ἀντιγκὲ-Κιρκασίων*» (Adygeiskaia), ἱδρύθη τὴν 27 Ἰουλίου 1922 καὶ κεῖται ἀριστερὰ τοῦ ροῦ τοῦ ποταμοῦ Κουμπάν, πρὸς Β. τῆς πρὸς τὸν πορθμὸν τοῦ Κὲρς προεκτάσεως τοῦ Καυκάσου. Ἔχει ἔκτασιν 3.100 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 114.176 κατοίκων, ἐξ ὧν τὰ 44,5% εἶναι Ἀντιγκὲ-Κιρκάσιοι, τὰ 26% Ρῶσοι, τὰ 23,2% Οὐκρανοὶ καὶ οἱ λοιποὶ διάφοροι. Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι τὸ *Κρασνονταρ* (πρώην *Αἰκατερινονταρ*). Τὸ δεύτερον ἐκ τῶν ἐδαφῶν τούτων ὀνομάζεται «*Αὐτόνομον ἔδαφος τῶν Κιρκασίων*» (Zichoukaïa) καὶ κεῖται ἐπὶ τῶν Β. κλιτύων τοῦ Μεγάλου Καυκάσου, περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Κουμπάν. Ἱδρύθη τὸν Μάϊον τοῦ 1928, ἔχει ἔκτασιν 1.552 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1928) 37.000 κατοίκων Κιρκασίων. Πρωτεύουσαν ἔχει τὸ *Μπαταλπασίνσκ* (κάτ. 19.348). Χ. Δ.

κιρκάσιον (circasienne). Ὕφασμα ἐξ ἐρίου διμίτου καὶ βάμβακος. Δ. Σ. Δ.

Κιρκασίων [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Προδρόμου τῆς ἐπαρχίας Ἡμαθίας (Βεροίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, κείμενος ἀνατολικῶς τῆς πόλεως Βεροίας. Κάτ. (1928) 165.

Κὶρκ-γκετσὶτ [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ (βλ. λ. *Δράκων*).

Κίρκεγκωρ (Kierkegaard), *Σαίρεν*. Δανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1813 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1855. Ὁ Κίρκεγκωρ δὲν εἶναι μόνον ἓν τῶν βαθυνουστάτων πνευμάτων τῶν χρόνων του καὶ τῆς χώρας του, ἀλλὰ θεωρεῖται καὶ ὡς εἷς ἐκ τῶν μάλιστα δυνατῶν συγγραφέων, κατά τε τὸ περιεχόμενον τῶν ἔργων του καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως αὐτοῦ, μέχρι τῆς σήμερον. Τὰ ἔργα ταῦτα μαρτυροῦσι μοναδικὸν πλοῦτον φαντασίας, διὰ τῆς ὁποίας κατορθώνει νὰ ἐκφράζῃ ὅλας τὰς λεπτὰς ἀποχρώσεις τοῦ ἐν διαρκεῖ ἀγῶνι τελοῦντος θυμικοῦ του, καὶ ἡ ὁποία βοηθεῖ αὐτὸν εἰς τὸ νὰ διεισδύῃ εἰς τὰς ποικιλωτάτας καταστάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἤδη ἐπιπολαία ἀνάγνωσις τῶν ἔργων του δεικνύει τὴν ἰδιάζουσαν ἀντίφασιν, ἡ ὁποία ὑπολανθάνει ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Δανοῦ θεολόγου καὶ ἡ ὁποία ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ζωηρᾶς καὶ πλουσίας φαντασίας του καὶ τῆς δι' ὅλου αὐτοῦ ἔργου διηκούσης κεντρικῆς ἰδέας. Ἡ ἰδέα αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀπόρριψιν παντὸς ὅ,τι περιγράφει μετὰ γοητευτικῆς δυνάμεως ἡ φαντασία, ὡς στερουμένου ἀξίαν διὰ τὸ ἄτομον, τοῦ ὁποίου ὕψιστον καὶ μοναδικὸν καθῆκον εἶναι ἡ ἀπὸ παντὸς πεπερασμένου πόθου παραίτησις. Τὰ δύο δὲ ταῦτα ἄκρα, ὅλως ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα, περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Κίρκεγκωρ μετὰ τοῦ αὐτοῦ πάθους καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ποιητικῆς δυνάμεως. Ἐκ τοῦ «Ἡμερολογίου» του μανθάνομεν τὸν τραγικὸν ἀγῶνα τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου καὶ διαγινώσκομεν τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν πρὸς ἀνάφλεξιν αὐτοῦ ἤσκησε τὸ ἄμεσον περιβάλλον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔζησεν ὡς παῖς καὶ ὡς ἔφηβος ὁ αὐστηρὸς πρὸς ἑαυτὸν κῆρυξ τῆς ἰδανικῆς ἀπαιτήσεως. Συνεπείᾳ τοῦ ἀγῶνος τούτου ὁλόκληρος ἡ πλουσία πνευματικὴ παραγωγὴ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐξυπηρετεῖ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀπελευθέρωσιν, καὶ δὴ εἰς βαθμὸν ἀνώτερον ἢ παρὰ τῷ Ἴψεν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὡς καὶ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν Σκανδιναυῶν, ἐπέδρασε μεγάλως ὁ Κίρκεγκωρ. Ὁ ἀγὼν οὗτος τελεῖ εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὴν βαρυθυμίαν τοῦ πατρός του, ἥτις ὠφείλετο εἰς τὸ ὀδυνηρὸν συναίσθημα ἐνοχῆς ἔναντι τοῦ θεοῦ, ὃν ἐφαντάζετο μᾶλλον τιμωρὸν καὶ ἐκδικητὴν

Digitized by Google

πλήρη ἀγαθότητος καὶ ἐπιεικείας πατέρα. Διὰ τῆς βαρυθυμίας ταύτης ἐπλήρωσε τὴν ψυχὴν τοῦ τέκνου του, τοῦ ὁποίου τὴν προώρως ἀφυπνισθεῖσαν φαντασίαν ἀπέτρεψεν ἀπὸ τῆς πλουσίας ποικιλίας τῆς ζωῆς, ὁδηγήσας αὐτὸ ἐπὶ ἀφῃρημένας παραστάσεις καὶ ἐξαναγκάσας, ὅπως ἀσχολῆται περὶ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν συνείδησιν τῆς ἐνοχῆς, ἥτις δέον νὰ διακρίνῃ πάντα ἀληθῆ Χριστιανόν. Οὕτως ὁ Κίρκεγκωρ εἰσήχθη ἐνωρὶς εἰς πνευματικὴν σφαῖραν, ἥτις ὄχι μόνον ξένη πρὸς τὴν ἡλικίαν του ἦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βασικὴν ῥοπὴν τῆς ψυχῆς του, ἀρεσκομένης εἰς τὰς ποικίλας καλλονὰς τῆς πραγματικότητος. Ὡς ἐκ τοῦ ἡμερολογίου του βλέπομεν, τὸ ἔτος 1837 ἀποτελεῖ διὰ τὸν Κίρκεγκωρ μεταστροφήν, ἥτις παρεσκευάσθη βαθμηδὸν διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἐκείνης τοῦ πατρός. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ὁλόκληρος αὐτοῦ ὁ βίος τίθεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ «προορισμοῦ» αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον συναισθάνεται τελοῦντα εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καλλιτεχνικῆς του ψυχῆς. Ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ ὅλας του τὰς δυνάμεις ἀφιερώνει ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ χριστιανικοῦ ἰδανικοῦ. Ταύτην στηρίζει ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὑφίσταται ἀπόλυτος ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ κατὰ φύσιν βίου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ὑποχρεώσεως αὐτοῦ, ὅπως προάγῃ τὴν προσωπικότητά του, ἀναπτύσσων τὰς ἐν αὐτῷ ἰδανικὰς δυνατότητας συμφώνως πρὸς τὸν ὑψηλότερον αὐτοῦ προορισμόν. Δι' αὐτὸν ὕπαρξις σημαίνει πλέον συνειδητὴ καὶ διαρκὴς ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς φυσικῆς πρὸς ἀπόλαυσιν ζωῆς καὶ τοῦ καθήκοντος ἡμῶν, ὅπως ἀφοσιωθῶμεν ἀπολύτως εἰς ἰδέας ὑπερυποκειμενικάς. Μεταξὺ καθήκοντος καὶ εὐτυχίας οὐδεὶς συμβιβασμὸς εἶναι, κατὰ τὸν Κίρκεγκωρ, δυνατός· ἢ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἱκανοποιήσωμεν τὸν πρὸς εὐτυχίαν πόθον ἡμῶν ἢ θὰ τολμήσωμεν νὰ ἐλευθερώσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πραγματικότητος, ἵνα πληρώσωμεν ἔπειτα τὸν ἀνώτερον ἡμῶν προορισμόν. Τὸ δίλημμα τοῦτο ἀπαιτεῖ ἐκλογὴν ἐκ μέρους ἡμῶν δι' ἀποφάσεως τῆς βουλήσεως. Εἰς ταύτην δὲ ἔγκειται ἡ ἀξία καὶ τὸ καθῆκον τῆς προσωπικότητος, ἢ, καλύτερον, διὰ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς καθίσταται ὁ ἄνθρωπος προσωπικότης. Βαθμηδὸν ὅμως ἀναγκάζει ὁ Κίρκεγκωρ ἑαυτὸν εἰς ἀεὶ μείζονα ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν καὶ πρὸς τὴν φύσιν καθόλου, εἰς πραγματικὸν μῖσος ἐναντίον τῆς φύσεως καὶ πάσης κατὰ φύσιν ἐξελίξεως. Ἡ πραγματικότης στερεῖται παντελῶς ἰδανικοῦ περιεχομένου, ἐπειδὴ μεταξὺ ἰδέας καὶ πραγματικότητος ὑπάρχει ἀντίθεσις καὶ δυσαρμονία. Μόνον ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος διεῖδε τὴν δυσαρμονίαν ταύτην εἶναι δυνατὸν νὰ προσαρμόσῃ τὸν βίον του πρὸς τὸν ἀνώτερον αὐτοῦ προορισμὸν καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς του ἐνοικοῦσαν ἰδίαν αὐτοῦ ἀρχήν. Εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἀντιθέσεως καὶ τῆς δυσαρμονίας ταύτης ἀφιεροῖ ὁλόκληρον τὴν συγγραφικὴν ἰδιοφυΐαν του καὶ δρᾶσιν. Πρὸς τοῦτο δὲ προβαίνει εἰς δριμὺν ἔλεγχον τῆς τε πρὸς ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη τεινούσης θεολογίας τῶν χρόνων του καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἥτις πειρᾶται νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνην ἐν ἀνωτέρᾳ τινὶ ἑνότητι· ἀλλὰ καὶ τοῦ κατὰ συνήθειαν ἢ κατὰ παράδοσιν Χριστιανισμοῦ τῆς ἐκκλησίας. Ὑπερνικῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν στάδιον τῆς ἐξελίξεώς του, καταντᾷ εἰς τὸ θρησκευτικὸν στάδιον τῆς ἀπολύτου ἰδανικῆς ἀπαιτήσεως, τῆς ἀπολύτου φιλαληθείας, τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς μεταξὺ σχετικοῦ καὶ ἀπολύτου, αἰωνίου καὶ παροδικοῦ, πόνου καὶ εὐτυχίας. Κηρύσσων τὴν ὑποκειμενικότητα τῆς ἀληθείας, διανοίγει τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἐλευθέραν ἀπόφασιν, τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῆς προσωπικότητος. Τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνει κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῷ τρόπον ὁ Ἴψεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Brandes*, Sören Kierkegaard (1879). — *H. Höffding*, Sören Kierkegaard als philosoph (1922). — *C. Dallago*, Der Christ Kierkegaard (1922). — *B. Lehmann*, Sören Kierkegaard (1913). — *Koch*, Sören Kierkegaard (1916). — *Ph. Münch*, Die Haupt- und Grundgedanken der Philosophie S. Kierkegaards in kritischer Beleuchtung (1901). — *Mourad*, S. Kierkegaard, Sein Leben und seine werke (1909).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Κιρκεριανὸν *μουσεῖον* (Museo Kircheriano)· βλ. λ. *Κιρχεριανὸν* μουσεῖον.

Κίρκη */Μυθολ./*. Θυγάτηρ τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Ὠκεανίδος Πέρσης ἢ Περσηΐδος καὶ ἀδελφὴ τοῦ Αἰήτου καὶ τῆς Πασιφάης. Εἶναι μυθικὸν πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχικὸς μῦθος ὑπέστη πολλὰς παραλλαγὰς ὑπὸ τῶν μυθογράφων καὶ ποιητῶν, Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ὀδυσ. κ, 135 κ. ἑξ.) ἡ μάγισσα Κίρκη κατῴκει εἰς τὴν νῆσον Αἰαίην, εἰς τὴν ὁποίαν κατέπλευσεν ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τῶν συντρόφων του μετὰ τὴν ἐκ τῆς χώρας τῶν Λαιστρυγόνων ἀναχώρησίν των. Πρὸς ταύτην, κατοικοῦσαν εἰς πολυτελῆ μέγαρα ἐντὸς πυκνοφύτων δασῶν ἐκτισμένα, ἐστάλη, κατόπιν κληρώσεως, ὁ Εὐρύλοχος μετά τινων τῶν συντρόφων τοῦ Ὀδυσσέως. Ἡ Κίρκη, περιβαλλομένη ὑπὸ λύκων καὶ λεόντων, οἵτινες ἦσαν πρότερον ἄνθρωποι καὶ εἶχον μεταμορφωθῆ ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰ ἄγρια ταῦτα θηρία, ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσέως, οἵτινες εὗρον αὐτὴν ὑφαίνουσαν καὶ ᾄδουσαν διὰ γλυκυτάτης φωνῆς. Εἰς τὰ φαγητὰ ὅμως, τὰ ὁποῖα ἡτοίμασε δι' αὐτούς, ἀνέμειξε φάρμακα, ἅτινα προεκάλουν τὴν λήθην τῆς πατρίδος. Ὅταν δὲ οὗτοι εἶχον ἀπολαύσει καὶ τὰ φαγητὰ καὶ τὸν προσφερθέντα γλυκὺν οἶνον, ἐκτύπησε διὰ ῥαβδίου καὶ μετεμόρφωσεν εἰς χοίρους, τοὺς ὁποίους ἔκλεισεν εἰς μίαν μάνδραν καὶ ἔτρεφε μὲ βαλάνους πρίνων καὶ δρυῶν. Τὴν μεταμόρφωσιν διέφυγεν, ἐξ ὑποψίας μὴ εἰσελθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορά της, ὁ Εὐρύλοχος, ὅστις καὶ ἀνήγγειλε τὴν συμφορὰν τῶν συντρόφων του εἰς τὸν Ὀδυσσέα. Τότε ἠναγκάσθη ὁ ἥρως νὰ μεταβῇ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὰ μέγαρα τῆς Κίρκης, ἀφοῦ ἐφωδιάσθη ἀπὸ τὸν Ἑρμῆν μὲ φάρμακον, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐξουδετερώνῃ τὴν μαγικὴν δύναμιν τῶν φαρμάκων τῆς Κίρκης καὶ ἔλαβε τὴν συμβουλὴν παρ' αὐτοῦ νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς μὲ γυμνὸν τὸ ξίφος του κατὰ τὴν πρώτην συνάντησίν των, ὡς ἐὰν ἦτο διατεθειμένος νὰ τὴν φονεύσῃ, καὶ νὰ δεχθῇ ἔπειτα τὴν φιλοξενίαν της, ἀφοῦ αὕτη ὁμόσῃ πρότερον τὸν μέγαν τῶν θεῶν ὅρκον, ὅτι οὐδὲν κατ' αὐτοῦ κακὸν θὰ βουλευθῇ. Διὰ τῶν συμβουλῶν τοῦ Ἑρμοῦ κατώρθωσεν ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς

Ἡ Κίρκη προσφέρει εἰς τὸν Ὀδυσσέα τὸ ποτόν.
[Σκῦφος ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ.]

Κίρκης τὴν ἐπαναφορὰν τῶν συντρόφων του εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, κατόπιν καὶ τῆς ὑποσχέσεώς του, τὴν ὁποίαν καὶ ἐτήρησε, ὅτι θὰ παραμείνῃ πλησίον της ἐπὶ ἓν ἔτος.

Κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους ἡ Κίρκη ἕνεκα τῆς κοινότητος τῶν ἰδιοτήτων της πρὸς τὰς τῆς Μηδείας, τῆς ὁποίας οἱ μῦθοι εἶχον λάβει μεγάλην ἀνάπτυξιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν (τοῦ Εὐριπίδου ἰδίως), συνεδέθη διὰ συγγενικῶν δεσμῶν πρὸς ταύτην, πλασθεῖσα κόρη τοῦ Αἰήτου καὶ τῆς Ἑκάτης καὶ ἀδελφὴ τῆς Μηδείας. Κατὰ τοὺς μύθους τούτους κακοῦργος, ὡς καὶ ἡ Μήδεια, ἡ Κίρκη ἐφόνευσε τὸν σύζυγόν της, βασιλέα τῶν Σαρματῶν.

Κατά τινα παραλλαγὴν τοῦ μύθου τῶν Ἀργοναυτῶν, ὑπὸ ταύτης ἐκαθάρθησαν οὗτοι κατόπιν συμβολῆς τῆς φθεγξαμένης Ἀργοῦς ἐν Αὐσονίᾳ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀψύρτου καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἐναντίον των ὀργὴ τοῦ Διός. Οἱ μῦθοι τῆς Κίρκης, ἥτις κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἐλατρεύετο ὡς θεά, ἦσαν πολὺ διαδεδομένοι εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τῇ Αἰνειάδι τοῦ Βιργιλίου περιγραφὴ τῶν ἀνακτόρων της. Καὶ ἀρχαιότατοι Ἕλληνες ποιηταί, ὡς ὁ Ἡσίοδος, ὁρίζουσιν ὡς τόπον διαμονῆς της τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Εἰς τὴν Κίρκην ἀπεδίδετο καὶ ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Πίκου εἰς κολιὸν καὶ τῆς ὡραίας κόρης Σκύλλης, ἐρωμένης τοῦ Γλαύκου, ἐκ ζηλοτυπίας, εἰς θαλάσσιον τέρας γαυγίζον, διὰ δηλητηριάσεως τοῦ λουτροῦ της.

Οἱ μῦθοι τῆς Κίρκης ἐνέπνευσαν καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην. Οὕτως ἀπεικονίζετο αὕτη μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως ἐντὸς σπηλαίου εἰς τὴν λάρνακα τοῦ Κυψέλου καὶ ὑπῆρξε προσφιλὲς θέμα ἀγγειογράφων καὶ διακοσμητῶν οἰκιῶν, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ διασωθεῖσαι ἐπί τινας αὐτῶν παραστάσεις διαφόρων ἐπεισοδίων της. Εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον τοῦ Λονδίνου ἀπόκειται σκῦφος δίωτος, προερχόμενος ἐκ τοῦ πλησίον τῶν Θηβῶν ἱεροῦ ναοῦ τῶν Καβείρων, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζεται ἡ Κίρκη προσφέρουσα ἐντὸς μεγάλου σκύφου πρὸς τὸν Ὀδυσσέα τὸ ὀλέθριον ποτὸν καὶ παρ' αὐτὸν παρίσταται ὁ ὑφαντικὸς τῆς Κίρκης ἱστὸς καὶ εἷς τῶν συντρόφων τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις ἔχει μεταμορφωθῆ εἰς χοῖρον. Ἡ ὅλη παράστασις ἔχει τὸν τύπον γελοιογραφίας Εἰς μελανόμορφον λήκυθον τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου παρίσταται ἡ Κίρκη προσφέρουσα σκῦφον εἰς ἄνδρα ὄρθιον πρὸ αὐτῆς καὶ παρ' αὐτὴν ἵσταται ἄλλος ἀνὴρ μὲ κεφαλὴν χοίρου. Εἰς τεφροδόχον καὶ κάλπην τοῦ μουσείου τῆς Βολτέρρας παρίσταται ἡ Κίρκη μεταμορφώνουσα τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσέως. Εἰς τὰ ἐρείπια δὲ οἰκίας τῆς ἀρχαίας Ρώμης εὑρέθησαν τοιχογραφίαι διαφόρων ἐπεισοδίων τῆς Ὀδυσσείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ τῆς Κίρκης καὶ Ὀδυσσέως. Προσφιλέστερον ἐν γένει διὰ τὴν τέχνην ἐκ τῶν ἐπεισοδίων τῆς Κίρκης ὑπῆρξε πάντοτε τὸ τῆς μεταμορφώσεως τῶν συντρόφων τοῦ Ὀδυσσέως εἰς χοίρους.

Γ. Δ. Κ.

— */Ἀποκρυφ./* Ἡ *Κίρκη* συμβολίζει τὴν ἡδυπάθειαν καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πάθη, τὰ ὁποῖα καταρρίπτουν τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς θέσεως, ἣν κατέχουν εἰς τὴν κλίμακα τῶν ὄντων, συσκοτίζοντες τὸν ἐντὸς αὐτῶν ἐνυπάρχοντα θεῖον σπινθῆρα καὶ τὴν ἀνάμνησιν τῆς οὐρανίας αὐτῶν πατρίδος. Ἐκ τῆς καταπτώσεώς των ταύτης τοὺς ἀπολλάσσει ὁ μύστης Ὀδυσσεύς, ὅστις τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἑρμοῦ (θεοῦ τῆς μυστηριακῆς ἀληθείας) καὶ διὰ τοῦ φωτὸς τῆς μυστικῆς γνώσεως ἀφυπνίζει τὴν μὴ ἀπολεσθεῖσαν μνήμην, ἐπαναφέρων αὐτοὺς εἰς τὴν συναίσθησιν τῆς ἀληθοῦς αὐτῶν φύσεως καὶ τὴν κατανόησιν τοῦ ἀνωτέρου προορισμοῦ των.

Η. Π. Γ.

— **Κίρκη** (ἡ)· χαρακτηριστικὴ προσηγορία γυναικὸς γοήσσης, μαγευούσης τοὺς ἄνδρας τρόπον τινὰ ὡς ἡ μυθολογουμένη *Κίρκη* τοὺς ἑταίρους τοῦ Ὀδυσσέως: «αὐτὴ ἡ Κίρκη τὸν κατέστρεψε».

Κίρκη */Γεωγρ./*. Πεδινὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἀπέχει δὲ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως 30 χλμ. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεφωνεῖον, καὶ ἀριθμεῖ 597 κατοίκους (1928), ἐπιδιδομένους εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ κηπουρικήν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χιρκᾶ* καὶ *Χιρκᾶς*.

Α. Θ. Σ.

Κιρκήσιον. Ἀρχαία πόλις τῆς Μεσοποταμίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου καὶ κατὰ τὴν συμβολὴν τούτου μετὰ τοῦ παραποτάμου Ἀβόρα (νῦν Χαμποῦ ὑπὸ τῶν Ἀράβων καλουμένου). Κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πέριξ βαρβάρων λαῶν, περιετειχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (284—305 μ. Χ.). Ὁ Ἰουστινιανὸς Α' (527—565) συνεπλήρωσε τὰ τείχη της καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν κέντρον καὶ ἕδραν στρατηγοῦ. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην κατέφυγεν, ὅταν ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Βαράμ, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης ὁ νεώτερος καὶ ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Μαυρικίου (582—602). Τῷ 687 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀράβων Ἀβιμέλεχ, ἐκδικουμένου τὴν εἰς Ἀρμενίαν εἰσβολὴν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεόντιον. Σήμερον ἐρείπιά τινα μόνον αὐτῆς σῴζονται, ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἔναντι ὄχθης ἡ κώμη Μεγιαδίν.

Ν. ΚΛΣ

Κιρκὶ */Γεωγρ./*. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς ἐν τῷ κράτει τοῦ Νιζὰμ πόλεως τῶν Ἰνδιῶν *Ἀσυραγκαμπὰντ* (βλ. λ.).

κιρκία (ἡ) (Kirkia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πικροξυλωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κιρκίαν τὴν ὀξεῖαν* (Kirkia acuminata), ἰθαγενὲς τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι φυτὸν πολυετές, ζιζάνιον.

Κ. ΠΑΠ.

Κιρκὶζ-*νὸρ* */Γεωγρ./*. Λίμνη τῆς ΒΔ. Μογγολίας, κειμένη εἰς ὕψος 3.500 ποδῶν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἔχουσα μῆκος 53 χλμ. Πρὸς Β. αὐτῆς διέρχεται ἡ ὀροσειρὰ Χὰν-Χούλεϊ Τὰ πέριξ αὐτῆς εἶναι τελείως ἀκατοίκητα.

Σ. Κ. Π.

Κιρκιζάτες */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἄρτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χω- Πλησιοί. Κεῖται πρὸς Δ. εἰς ἀπόστασιν 7 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Ἄρτης, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ κοινότης ἀριθμεῖ 414 κατοίκους, τὸ δὲ χωρίον 327 (1928).

κιρκινέζι (τὸ) */Ζῳολ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *κίρκος ὁ περιστεροφάγος*.

κίρκινος (ὁ)· (ἀρχ.) ὄργανον γεωμετρικόν, διαβήτης (λατ. circinus).

Κιρκιντζὲς */Γεωγρ./*. Κωμόπολις, ἄλλοτε ἑλληνική, τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀϊδινίου τοῦ νομοῦ Σμύρνης, κατοικουμένη μέχρι τοῦ 1922 ὑπὸ 6 χιλιάδων Ἑλλήνων, διατηρούντων πλῆρες δημοτικὸν καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Α. Ε. Θ.

Κιρκισάνι-*Ἰαακώβ*. Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων διδασκάλων τοῦ Καραϊτῶν, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος μ. Χ. Συνέγραψεν εἰς τὴν ἀραβικήν: «Βιβλίον τῶν φωστήρων», ἀναφερόμενον εἰς νομολογικὰ ζητήματα τοῦ καραϊτισμοῦ καθὼς καὶ εἰς διάφορα θρησκειολογικὰ θέματα, «Βιβλίον τῶν πρασιῶν», ἑρμηνεία ἐπὶ τῆς Πενταττεύχου.

Γ. ΕΛ.

Κὶρκ-κιλισέ, καὶ ***Κὶρκ-κλισὰ*** */Γεωγρ./*. Τουρκικὸν ὄνομα τῶν *Σαράντα Ἐκκλησιῶν*. Πρὸς ἀποσκοράκισιν τῆς λέξεως *κλίσα (κιλίσα)*, ἥτις εἶναι ἡ ἑλληνικὴ *ἐκκλησία*, οἱ Τοῦρκοι μετωνόμασαν τὴν

Digitized by Google

πόλιν καὶ τὸν ὁμώνυμον νομὸν εἰς *Κιρκλὰρ-ἐλῆ* (= χώρα τῶν 40) χωρὶς καμμίαν ἱστορικὴν δικαιολογίαν. Ν. Μ.

Κιρκλὰρ-ἐλῆ */Γεωγρ./*. Σημερινὸν τουρκικὸν ὄνομα τῆς πόλεως (βλ. λ. *Κὶρκ-κιλισὲ* καὶ *Σαράντα Ἐκκλησίαι*) καὶ τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ. Ὁ σημερινὸς νομὸς *Κιρκλὰρ-ἐλῆ* ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ὑποδιοικήσεων *Κιρκλὰ-ἐλῆ, Μπαμπᾶ-ἐσκὶ (Ἀρτισκοῦ), Δεμίρκιοϊ, Λουλὲ-Μπουργὰζ (Ἀρκαδιουπόλεως)* καὶ *Βίζε (Βιζύης)*. Ἔχει ἐπιφάνειαν 5.660 τετρ. χλμ. καὶ 108.486 κατοίκους. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει 2.130 τετρ. χλμ. ἐπιφάνειαν καὶ 46.742 (1927) κατ. Ν. Μ.

Κίρκμαν (Kirkman), ***Ἰακώβ***. Γερμανὸς κατασκευαστὴς κλειδοκυμβάλων, ζήσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Λονδίνῳ περὶ τὸ 1740, ἐχρημάτισεν ἀρχικῶς ἐργάτης τοῦ ἐργοστασίου Τάμπελ, οὗτινος θανόντος ἐνυμφεύθη τὴν χήραν καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ ἐργοστασίου. Τὸν Κίρκμαν ἀποθανόντα τῷ 1778 διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του *Ἀβραάμ*, οὗτινος οἱ ἀπόγονοι συνεχίζουν μέχρι σήμερον τὰς ἐργασίας. Γ. Σ.

Κὶρκ-ντζεσιῒντ-τσάϊ */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῆς Παφλαγονίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὁ ἀρχαῖος *Εὔηχος* (βλ. λ.).

Κίρκορος */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Μ. Ἀσίας (βλ. *Γρηγόριος*).

κίρκος (ὁ)· ἱππόδρομος ἀμφιθεατρικός, ἀπὸ τοῦ λατ. circus· || */Γεωλογ./*· βλ. *κόγχη*.

κίρκος (ὁ) (Circus) */Ζωολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱερακιδῶν*. Κυριώτερα γνωρίσματα τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι: Ράμφος βραχύ, ἰσχυρὸν καὶ καμπύλον, ἀγκιστροειδὲς κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ καλυπτόμενον κατὰ τὴν βάσιν του ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν. Κεφαλὴ ἀρκετὰ ἐπιμήκης, ἰσχυρὰ καὶ ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὴν κορυφήν της, λαιμὸς βραχὺς καὶ εὔρωστος, στέρνον εὐρύ, ἰδίως κατὰ τὴν σύνδεσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς κοιλίας, πτέρυγες εὐρεῖαι καὶ ἐπιμήκεις, εἰς ὀξέα ἄκρα ἀπολήγουσαι. Οὐρὰ ἐπιμήκης, ἐκ πολλῶν κωπαίων πτερῶν ἀποτελουμένη καὶ σχεδὸν τετράγωνος κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδες ἀρκετὰ ὑψηλοί, κεκαλυμμένοι κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν ἥμισυ ὑπὸ πυκνῶν πτερῶν καὶ κατὰ τὸ κατώτερον ἐφωδιασμένοι δι' ἰσχυρῶν καὶ γαμψῶν ὀνύχων· χρῶμα ποικίλον ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ὑπολείπονται κατὰ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν πτῆσιν τῶν ἑτέρων ἀντιπροσώπων τῆς οἰκογενείας τῶν ἱερακιδῶν. Οἱ κίρκοι ἀπαντῶσι σχεδὸν πανταχοῦ τῆς γῆς, πλὴν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν πλείστων νήσων τῆς Ὠκεανίας. Δυσκόλως ἐξημεροῦνται. Ἐκ τῶν ἀρκετῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κίρκος ὁ περιστεροφάγος* (Circus palumbarius), ὅστις ἔχει μῆκος φθάνον μέχρις 70 ἑκατοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνδιαιτᾶται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ρυάκων καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων κατοικιδίων πτηνῶν καὶ ἰδίως ἐκ περιστερῶν, ἐξ οὗ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει ἐπὶ ἀποτόμων καὶ δυσπροσίτων βράχων ἢ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν δασικῶν δένδρων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ποίκιλος, μεταβαλλόμενος ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς του. *Κίρκος ὁ νῖσος* (Circus nisus), κοινῶς *ξεφτέρι*. Εἶναι μικρότερος τοῦ προηγουμένου καὶ ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν. *Κίρκος ὁ ἑσπέριος* (Circus vespertinus), γνωστότατος καὶ οὗτος ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *κιρκινέζι*. *Κίρκος ὁ Οὐδσώνειος* (Circus Hudsonius), ὅστις ἀντικαθιστᾷ ἐν Ἀμερικῇ τὸν κίρκον τὸν περιστεροφάγον. *Κίρκος ὁ μελανόλευκος* (Circus melanoleucus), ἰθαγενὴς τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας. *Κίρκος ὁ Μαιλλάρδειος* (Circus Maellardii), ἰθαγενὲς πτηνὸν τῶν νήσων τῆς Ἑνώσεως. *Κίρκος ὁ βραχύπτερος* (Circus brachypterus), καλούμενος οὕτως ἐκ τῶν βραχειῶν πτερύγων του καὶ ἀπαντῶν ἐν τῇ νήσῳ Μαδαγασκάρῃ. *Κίρκος ὁ Ζαρδίνειος* (Circus Zardinii), ἀπαντῶν ἐν Αὐστραλίᾳ, τῇ νήσῳ Κελέβῃ καὶ Νέᾳ Καληδονίᾳ. *Κίρκος ὁ γραμμωτὸς* (Circus lineatus), ὅστις διακρίνεται ἐκ τῶν σκοτεινῶν γραμμώσεων, ἃς φέρει ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῆς ράχεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀμαζονίου ποταμοῦ. *Κίρκος ὁ βόρειος* (Circus borealis), ὅστις θεωρεῖται ὡς τὸ μεγαλύτερον εἶδος τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ ἐν Κούβᾳ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

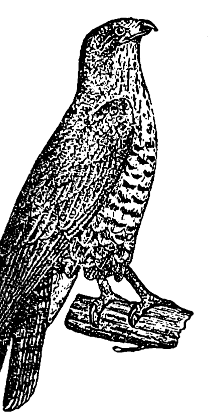

Κίρκος ὁ περιστεροφάγος.

κιρκάτα (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κώνειον τὸ στικτόν*.

Κὶρκ-Χαρμὰν (=Σαράντα ἁλώνια) */Γεωγρ./*. —1) Χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Χαλδίας, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κερασοῦντος. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Ἕλληνες, 250 περίπου, γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς τὴν Ἑλλάδα. —2) Χωρίον ἄλλοτε ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας μετὰ 700 κατοίκων, οἵτινες μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

κιρλαγγίτσι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ *κιρλαγγὶτς* = χελιδόνι)· χελιδονόψαρο.

Κιρλὶ-Δερβὲν */Γεωγρ./*. Αὐχὴν τῆς Δ. Μακεδονίας ἐν τῷ νομῷ Φλωρίνης, ἑνώνων τὰς ΝΔ προεκτάσεις τοῦ τοῦ ὄρους Βόρας μετὰ τῶν ΒΑ. τοῦ ὄρους Βίτσι καὶ χωρίζων τὰ λεκανοπέδια Φλωρίνης καὶ Πτολεμαΐδος. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς μικρᾶς λίμνης τοῦ Ὀστρόβου.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Εἰς τὸν αὐχένα *Κιρλὶ Δερβὲν* διεξήχθη ὀλιγοχρόνιος μικρὸς ἀγὼν τὴν 19ην Ὀκτωβρίου 1912, κατὰ τὴν πρὸς Μπάνιτσαν προχώρησιν τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας. Ν.Θ.Κ.

Κίρμαν (Kirman) *ἅγιος*, ***Ριχάρδος***. Ἐν Ὑόρκῃ τῆς Ἀγγλίας γεννηθεὶς κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, μετέβη εἰς Δοκαὶ τῆς Γαλλίας, ὅπου ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν ἱεραποστόλων τῆς Ἀγγλίας ἐπανῆλθεν εἰς Ὑόρκην καὶ ἐκεῖ συλληφθεὶς ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1582. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 22 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Κιρμάν, ἢ ***Κερμὰν*** */Γεωγρ./*. Ἐπαρχία καὶ πόλις τῆς Περσίας (βλ *Καρμανία*).

Κιρμανσὰχ */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Περσίας (βλ. λ. *Καρμανσάχ*).

κιρμᾶς (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρ. ρήμ *κιρμὰκ*=σπάζειν)· ἄλευρον ἐξ ἐγχωρίου σίτου, ἀλεθόμενον ἐπιτοπίως. Ἡ λέξις ἦτο ἐν χρήσει κυρίως εἰς τὴν ἀλευραγορὰν Κωνσταντινουπόλεως.

κιρματζῆς (ὁ)· μυλωθρός.

Κιρμιδώλης. Νεομάρτυς, μαρτυρήσας μετὰ τοῦ *Γαβριὴλ* (βλ. λ.), τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ νεομάρτυρος.

Κιρμὶρ-τσάϊ */Γεωγρ./*. Παραπόταμος τοῦ Σαγγαρίου κατὰ τὴν πρὸς Β. πορείαν αὐτοῦ.

Κιρμισσὸν (Kirmisson), ***Ἐδουάρδος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἰατρὸς γεννηθεὶς τῷ 1848. Ἔγραψε πλῆθος ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν, ἐν αἷς: «De l'anémie consécutive aux hémorragies traumatiques», «De l'influence du traumatisme sur le développement des kystes hydatiques», «Maladies de la tête et du rachis» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Κὶρ-Μοὰβ */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις ὀχυρὰ τῆς ἀρχαίας Παλαιστίνης, ἣν οἱ Ο' ὀνομάζουν *Τὸ τεῖχος τῆς Μοαβίτιδος*, 4 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης ἐπὶ τοῦ λόφου Δισάν. Ἡ *Κὶρ Μοὰβ* ἢ *Χαρέσεθ* ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ βιβλικῇ ἱστορίᾳ τῷ 896 π. Χ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχάβ, ὁ βασιλεὺς τῶν Μοαβιτῶν Μεσὰ παρέβη τὴν συναφθεῖσαν μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσμαὴλ συνθήκην, παύσας τὴν καταβολὴν τοῦ ὀφειλομένου φόρου. Προκληθέντος πολέμου, ὁ Μεσὰ ἡττηθεὶς κατὰ κράτος κατέφυγεν εἰς τὴν Κὶρ Χαρέσεθ. Οἱ Ἰσραηλῖται, μὴ δυνηθέντες νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Οἱ Μοαβῖται ταχέως ἐπηνώρθωσαν τὰς γενομένας καταστροφὰς εἰς τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως, ἥτις, καίτοι δὲν ἦτο πρωτεύουσα, ἐθεωρεῖτο ἐν τούτοις προμαχὼν τοῦ μοαβιτικοῦ κράτους. Ὡς ἐκ τούτου, ὅτε ἀργότερον οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραὴλ ἐστράφησαν κατὰ τῶν Μοαβιτῶν, τὸν κύριον στόχον τῶν ἀπειλῶν των ἀπετέλεσεν ἡ Κὶρ Μοάβ. Ἡ πόλις αὕτη διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον καὶ ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Χαρακμάβε*. Γ. ΕΛ.

κιρμπάτσι (Ἰδωμ. Κρητ.)· μαστίγιον μακρὸν ἀπὸ δέρμα ζῴου (ἐκ τοῦ ἀραβ. *κουρμπάχ*).

κιρμπατσώνω· (εἰδικὴ τιμωρία παρὰ τοῖς παλαιοῖς Τούρκοις) μαστιγῶ μὲ τὸ κιρμπάτσι. Ι.Δ.Μ.

Κίρμπυ (Kirby) *ἅγιος*, ***Λουκᾶς***—. Ἐν Ἀγγλίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Δοκαὶ τῆς Γαλλίας καὶ κατόπιν ἐν Ρώμῃ. Χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀπεστάλη ὡς ἱεραπόστολος εἰς Ἀγγλίαν, ἐκεῖ δὲ συλληφθεὶς ἐν Λονδίνῳ καὶ φυλακισθεὶς ἀπεκεφαλίσθη ἔπειτα ἐν Tyburn τῷ 1582 καὶ ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 30 Μαΐου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

—**Κίρμπυ** (Kirby), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἐντομολόγος (1759—1850). Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀπέδειξεν ἰδίαν κλίσιν εἰς τὴν μελέτην τῆς ζῳολογίας καὶ ἰδίως τῶν ἐντόμων. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἱερατικὰς τάξεις καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Συνέγραψε πλεῖστα ζῳολογικὰ ἔργα, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερα εἶναι: «Monographia apum Angliae» (1802), εἰς δύο τόμους, ὅπερ τὸν κατέστησε γνωστότατον ἐν Εὐρώπῃ, καὶ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐντομολογίαν» εἰς τέσσαρας τόμους (1815—1826). Δ. Ν. Π.

Κὶρν (Kirn) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Κρόϋτσναχ τῆς Ρενανίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νάχε. Κάτ. 7.455. Ἔχει βυρσοδεψεῖα, ζυθοποιεῖα κλπ Πλησίον τῆς πόλεως εὑρίσκονται πλεῖστα ἐρείπια τῶν πρώτων μεσαιωνικῶν χρόνων. Δ. Σ. Δ.

Κίρνα */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ὄρος τῆς Ἀφρικῆς (*Πτολεμ.* Δ' 13, 16), οὗτινος ἡ θέσις δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή. —Π.

Κίρνμπεργκερ (Kirnberger), ***Ἰωάννης-Φίλιππος***. Διακεκριμένος μουσικὸς συγγραφεὺς (1721—1783). Ἀφοῦ ἐχρημάτισεν ἐπί τινα χρόνον μουσικοδιδάσκαλος ἐν Πολωνίᾳ, ἐπανέκαμψεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα διεκρίθη ὡς συγγραφεὺς θεωρητικῶν μουσικῶν ἔργων. Ἔγραψε: «Die Kunst des reinen Satzes» (1774—1779, εἰς 2 τόμ.), «Grundsätze des Generalbasses als erste Linien der Komposition» (1781), «Anleitung zur Singekomposition» (1782) κ. ἄ. Γ. Σ.

κιρνῶ (—άω)· συγκιρνῶ, ἀνακατεύω, ἄλλως *κεραννύω* || ἀντὶ *κερνῶ* (βλ. λ.) κατὰ τὰ βόρεια ἰδιώματα.

Κὶρ-ὀβᾶ */Γεωγρ./*· βλ. *Γίροβα*.

Κιρόγα (Quiroga). Ἱσπανὸς στρατιωτικὸς (1784—1841). Ἐν ἀρχῇ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ κατόπιν εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, μετασχὼν τῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμων καὶ προαχθεὶς εἰς ἀντισυνταγματάρχην. Ἔλαβε μέρος εἰς διάφορα στρατιωτικοπολιτικὰ κινήματα, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη.

Μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ριέγκο τῷ 1820, ἀποφυλακισθεὶς ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συνταγματικῶν στρατευμάτων, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, κατέλαβε τὴν νῆσον τῆς Λεόνης καὶ τὸν ναύσταθμον τῆς Καρράκας, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἅλωσιν τῶν Γαδείρων. Τῷ 1823 ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν Γάλλων καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἀγγλίαν. Τυχὼν ἀμνηστείας μετά τινα ἔτη ἐπέστρεψε τῷ 1834 εἰς Ἱσπανίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Ν. Δ.

Κίρουνα (Kiruna) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Σουηδίας ἐν τῷ νομῷ Νορρμπόττεν, κειμένη ἐν μέσῳ μεταλλείων ΝΑ τοῦ ὄρους Λουποσαβάρα. Κάτοικοι 9.070. Μ. Ν. Δ.

Κιρουναβάρα (Kirunavara) */Γεωγρ./*. Ὀροσειρὰ τῆς Σουηδίας ὕψους 748 μ. ἐν τῷ νομῷ Νορμπόττεν. Τὰ ἐκ τῶν μεταλλείων τῶν ὀρέων τούτων ἐξαγόμενα μεταλλεύματα περιέχουν 70 % σίδηρον, ἡ δὲ ἐτησία ἐξαγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 3.000.000 τόννους. Ἡ ὁλικὴ ποσότης ἡ περιεχομένη εἰς τὸ Κιρουναβάρα ὑπολογίζεται εἰς 800.000.000 τόννους. Μ. Ν. Δ.

Κιρπὰν-ντὰγ */Γεωγρ./*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ *Σκυδίσης* τῶν ἀρχαίων, τὸ ὁποῖον μετὰ τοῦ Παρυάδρου (Γιλδὶζ δάγ) ἀποτελοῦσι τὸ ἀνατολικώτερον συγκρότημα τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πόντου.

Κιρπὲν */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον, νησὶς καὶ ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (βλ λ *Κεφκένι*) Σ. Ε. Δ

Κιρπὲ Σοῦ */Γεωγρ./*. Σύγχρονος τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Βιθυνίᾳ ποταμοῦ *Κάλπας* (βλ. λ.).

Κιρπιλὶ */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῆς ΑΒΑ. ἐνδοχώρας τῆς Μαιώτιδος, σύνορον τῶν Κοζάκων τοῦ Δὸν καὶ τῆς Καυκασίας. Τοῦ στόματός του προσεπιχωθέντος, ἡ ἐκβολή του δὲν γίνεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' εἰς τὰς ΝΑ τοῦ λιμένος Ἀχτὰρ (πλάτ. 45° 54' Β, μῆκ. 38° 17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2234: Sea of Azov) λίμνας. Σ. Ε. Λ.

Κιρπιτσλῆ */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, οὗτινος οἱ κάτοικοι (450 περίπου) μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα.

Κίρρα (ἢ ***Κρῖσα***) */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Παναρχαία πόλις τῆς Φωκίδος πλησίον τῶν Δελφῶν. Μεγάλη διεξήχθη συζήτησις μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων ἐὰν τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα σημαίνουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν, ἢ δηλοῦσι δύο διάφορα μέρη. Αἰτίαν εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην ἔδωκαν ὁ Παυσανίας καὶ ὁ Στράβων, διότι ὁ μὲν πρῶτος ἀναφέρει ὅτι ἡ Κίρρα ἦτο τὸ ἐπίνειον τῶν Δελφῶν καὶ ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῆς εἶναι τὸ νεώτερον ὄνομα τῆς ὁμηρικῆς πόλεως Κρίσης, ὁ δὲ δεύτερος διακρίνει δύο

Digitized by Google

διαφόρους πόλεις. Τὴν πρώτην ἄποψιν παρεδέχθησαν οἱ ἀρχαιολόγοι Müller, Dissen, Wachsmuth καὶ Hermann, τὴν δὲ δευτέραν ὁ Leake, Mannert, Kruse καὶ Grote. Τὴν καλυτέραν καὶ βασιμωτέραν ἔρευναν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἔκαμεν ὁ Ulrichs, ἐξετάσας τοπογραφικῶς τὴν τοποθεσίαν καὶ ἀποδείξας ὅτι Κρῖσα καὶ Κίρρα ἦσαν, πράγματι, δύο διάφοροι πόλεις.

Κατὰ τὴν περισπούδαστον ταύτην ἐργασίαν τοῦ Ulrichs, ἡ Κρῖσα ἦτο ἀρχαιοτέρα τῆς Κίρρας. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ὀλίγον νοτιοδυτικῶς τῶν Δελφῶν, πρὸς τὸ νότιον ἄκρον προεξεχούσης δειράδος τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ, παρὰ τὸν ποταμὸν Πλεῖστον (νῦν Ξηροπόταμον). Ἐρείπια τῆς πόλεως ταύτης σῴζονται ἀκόμη πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Χρισὸ καὶ ἀποτελοῦνται ἐξ ἀρχαιοτάτου πολυγωνικοῦ τείχους, περιβάλλοντος τώρα τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως καὶ ὁ κόλπος, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἔκειτο αὕτη, ὠνομάζετο *Κρισαῖος* κόλπος, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ ὁλόκληρος ὁ Κορινθιακὸς κόλπος. Ἡ Κρῖσα ἐθεωρεῖτο ὡς μία τῶν ἀρχαιοτάτων πόλεων ἐν Ἑλλάδι. Ὡς ἱδρυτὴς αὐτῆς παραδίδεται ὁ ἐπώνυμος Κρίσος, ὁ υἱὸς τοῦ Φώκου, πατὴρ δὲ τοῦ Στροφίου καὶ πάππος τοῦ Πυλάδου. Ἡ πόλις αὕτη καλεῖται ἐν τῇ Ἰλιάδι ὡς θεία Κρῖσα («Κρῖσα ζαθέη»). Κατὰ τὸν ὁμηρικὸν ὅμως ὕμνον πρὸς Ἀπόλλωνα ἱδρύθη ὑπὸ ἀποίκων Κρητῶν, ὁδηγηθέντων εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὕμνῳ πρὸς Ἀπόλλωνα ἡ Κρῖσα φαίνεται ὡς ἰσχυρὰ θέσις, κατέχουσα πλουσίαν πεδιάδα καὶ τὸ μαντεῖον τῆς Πυθίας, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀκόμη ἰδιαιτέραν πόλιν. Ἐν τῷ εἰρημένῳ ὕμνῳ ἡ Κρῖσα ταυτίζεται μὲ τοὺς Δελφούς, ἀλλὰ καὶ ὁ Πίνδαρος μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα Κρῖσα ὡς συνώνυμον τῶν Δελφῶν. Κατὰ Στράβωνα, τὸ Μεταπόντιον ἐν Ἰταλίᾳ ἦτο ἀποικία τῆς Κρίσης, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα διὰ τοῦ τυράννου τῆς Κρίσης Δαυλίου.

Ἡ *Κίρρα* ἐκτίσθη μεταγενεστέρως κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ Κρισαίου κόλπου, ἀποβᾶσα τὸ ἐπίνειον τῆς Κρίσης, εἰς τοὺς προπόδας τοῦ ὄρους Κίρφεως. Τὰ ἐρείπια τοῦ ἐπινείου τούτου φαίνονται εἰσέτι πλησίον τῆς ἀκτῆς εἰς ἀπόστασιν δέκα λεπτῶν ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Πλείστου καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαγοῦλα. Τὰ ἐρείπια ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἀνεῦρεν ὁ Ulrichs τῷ 1837, ἀποτελοῦνται ἐκ τείχους, περιφερείας ἑνὸς χιλιομέτρου, καὶ θεμελίων πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομημάτων ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τοῦ τείχους. Μεταξὺ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ὑπάρχουσι μία στοὰ καί τινα ἱερά. Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τείχους ἐκφύεται σκέλος 300 βημάτων, τὸ ὁποῖον καταλήγει εἰς τὴν θάλασσαν ἐν εἴδει μώλου. Ἐπὶ τοῦ μώλου τούτου ὑπῆρχε, κατά τινα ἐπιγραφὴν τοῦ 351—341 π. Χ., ἐκφορτωτικὸν μηχάνημα διὰ τοὺς ἐκ Κορίνθου παραγγελλομένους καὶ διὰ Δελφοὺς προοριζομένους μεγάλους ὀγκολίθους.

Μεταξὺ Κρίσης καὶ Κίρρας ἐξετείνετο εὔφορος πεδιὰς (*Κρισαῖον* ἢ *Κιρραῖον πεδίον*), ὁριζομένη βορείως ὑπὸ τοῦ Παρνασσοῦ, ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς Κίρφεως καὶ δυτικῶς ὑπὸ τῶν ὀρέων τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν, ἔφθανε δὲ μέχρι βορείως τῆς Ἀμφίσσης, ἥτις ἔκειτο κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς πεδιάδος. Τὸ Κιρραῖον πεδίον ἦτο μικρότερον, πλησίον τῆς πόλεως Κίρρας, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ξηροπήγαδι, ὅπου χωρίζεται διὰ δύο προεξεχόντων βράχων ἀπὸ τοῦ μεγαλυτέρου καὶ εὐφορωτέρου Κρισαίου πεδίου, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο μέχρι τῆς Κρίσης καὶ τῆς Ἀμφίσσης. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ Κίρρα ἐμεγεθύνθη, τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Πυθίας ηὔξησεν ἐν τῇ πόλει τῶν Δελφῶν, ἥτις ἐζήτει τώρα τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἀπὸ τὴν Κρῖσαν. Οὕτω παρήκμασεν ἡ Κρῖσα, ἀντ' αὐτῆς δ' ἤκμαζον πλέον ἡ Κίρρα καὶ οἱ Δελφοί. Ἡ δύναμις ὅμως τῆς Κίρρας προύκάλεσε τὸν φθόνον τῶν Δελφῶν, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ Κίρρα ἐδέσποζε τῆς ἀπὸ θαλάσσης ὁδοῦ πρὸς τὸ ἱερόν, οἱ δὲ Κιρραῖοι ἐπέβαλλον διόδια εἰς τοὺς ἀποβιβαζομένους ἐκεῖ καὶ πορευομένους εἰς τὸ ἱερὸν προσκυνητάς. Ὁ Αἰσχίνης μάλιστα ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος λόγῳ του ἀναφέρει ὅτι οἱ Κιρραῖοι κακομετεχειρίσθησαν γυναῖκας ἐκ Φωκίδος ἐπιστρεφούσας εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Συνεπείᾳ τῶν ὕβρεων καὶ τῶν προσβολῶν τούτων οἱ Ἀμφικτίονες ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Κιρραίων περὶ τὸ 595 π. Χ. καὶ μετὰ δεκαετῆ πόλεμον κατώρθωσαν τέλος νὰ καταλάβωσι τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν κατηδάφισαν μέχρι θεμελίων. Τὸ γειτονικὸν πεδίον (τὸ Κιρραῖον) ἀφιέρωσαν εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, κατάρας δὲ ἐθέσπισαν δι' ὅν τινα ἤθελεν ἐπιχειρήσει νὰ καλλιεργήσῃ ἢ κατοικήσῃ τοῦ λοιποῦ ἐντὸς τῆς περιοχῆς ἐκείνης.

Ἡ τύχη τῆς Κρίσης εἶναι ἀβεβαία. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι αὕτη ἀπέβη ἀσήμαντος πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐγκατεστάθησαν ἐν Δελφοῖς καὶ ἄλλοι ἐν Κίρρᾳ. Τὸ ὑλικὸν τῆς κατεδαφίσεως τῆς Κίρρας ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Ἀμφικτιόνων πρὸς ἵδρυσιν τῶν οἰκοδομημάτων τῶν πυθικῶν ἀγώνων. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς κατεδαφισθείσης πόλεως ἦτο ἱππόδρομος, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος καὶ τὸ στάδιον. Ὁ ἱππόδρομος παρέμεινε πάντοτε ἐν τῷ ἐπακτίῳ πεδίῳ, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους τὸ στάδιον μετεφέρθη εἰς Δελφούς. Λείψανα τοῦ ἱπποδρόμου ἀνεκάλυψεν ὁ Ulrichs οὐχὶ μακρὰν τῆς ὁδοῦ παρὰ τὴν Ἰτέαν. Ἡ Κίρρα παρέμεινεν ἠρειπωμένη καὶ τὸ Κιρραῖον πεδίον ἀκαλλιέργητον μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου, τοῦ πατρὸς τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ὁπότε οἱ Ἀμφισσεῖς ἐτόλμησαν νὰ καλλιεργήσωσιν ἐκ νέου τὸ ἱερὸν πεδίον καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἐπανιδρύσωσι τὴν ἐρειπωθεῖσαν πόλιν. Τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ δευτέρου Ἱεροῦ πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἄμφισσα κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Ἀμφικτίονες ἀνέθεσαν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου κατὰ τὸ 338 π. Χ. Ἡ Κίρρα, ἐν τούτοις, ἐπανιδρύθη ἀργότερον ὡς ἐπίνειον τῶν Δελφῶν. Ἀναφέρεται τὸ πρῶτον καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Πολυβίου. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου εἶχε ναὸν κοινὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχον κολοσσιαῖα ἀγάλματα τῶν θεῶν τούτων ἀττικῆς τέχνης καὶ μικρὸν ἄγαλμα τῆς Ἀδραστείας. Ὁ λιμὴν τῆς Κίρρας ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τοιοῦτος ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ λείψανα τετραγώνου πύργου τῶν χρόνων τούτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ulrichs*, Reisen II.— *Tetschke*, De Crisa S. Cirrha.— *Bursian*, Geographie I.— *Pieske*, Krisa und Kirrha (ἐν P. Wissowa) Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Κιρράδαι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. —1) Μογγολικὸς λαὸς τῶν Ἰνδιῶν, ἄλλως καλούμενος *Σκιρᾶται* (Sciratae, Scyratae). Ὑπὸ τοῦ Μεγασθένους ἀναφέρονται ὡς νομάδες, ὁ Αἰλιανὸς τοποθετεῖ αὐτοὺς πέραν τῶν Ἰνδιῶν, ἀποκαλῶν αὐτοὺς «σιμοὺς τὰς ρῖνας», πρὸς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ τὸ χωρίον τοῦ Περίπλου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἔνθα ἀποκαλοῦνται «ἐντεθλιμμένοι τὴν ρῖνα καὶ ἄγριοι». Κατὰ τὸν Schwanbeck, ταυτίζονται πρὸς τοὺς Πυγμαίους τοῦ Κτησίου καὶ τοὺς παναρχαίους Κιράτα· οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐν τῇ Ραμαγιάνᾳ περιγράφονται ὡς ἀνθρωποτίγρεις καὶ ὠμοφάγοι, κατ' ἄλλας δὲ πηγὰς ἦσαν ὀρεινοί, διαιτώμενοι εἰς τὰ δάση τοῦ Α. Ἰνδοστάν.—2) Λαὸς τῆς Σογδιανῆς, ἀναφερόμενος παρὰ Πτολεμαίῳ (ΣΤ' 12,4), ἄλλως καλούμενος καὶ *Κιρροειδεῖς*, ἴσως δὲ σχετιζόμενος μετὰ τοῦ προηγουμένου. Κατῴκουν μεταξὺ Δρεψιανῶν καὶ Οὐανδαβάνδων κατὰ τὴν σημερινὴν χώραν *Ντο(υ)άμπ* (περσ.=Δυὸ Νερά) μεταξὺ Ὤξου καὶ Ἰαξάρτου. Π. Ν. Π.

Κιρραδία (ἡ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ χώρα τῶν *Κιρραδῶν* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

Κιρριμίουαρ (Kirriemuir) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν Σκωτίᾳ, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Φόαρφαρ, εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ΒΔ τοῦ Φόαρφαρ. Κάτ. 5400. Ἔχει βιομηχανίαν ὀνομαστῶν λινῶν. Μ. Δ. Β.

κιρρίνη (ἡ) (Cirrhina) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει κυπρίνους μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἀπαντῶντας εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ἀσίας καὶ ἔχοντας μετρίας γεύσεως κρέας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κιρρίνη ἡ πυρροπτερύγιος* (Cirrhina rufipennis), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Βεγγάλης καὶ ἔχει χρυσοκυανοῦν χρῶμα καὶ πυρρόχροα πτερύγια. Δ. Ν. Π.

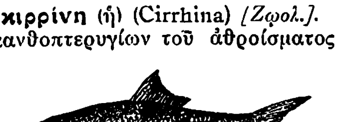

Κιρρίνη ἡ πυρροπτερύγιος.

κιρρίποδα (τὰ) (Cirripeda) [*Ζωολ.*]. Κατηγορία μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοστράκων*. Τὰ θαλάσσια ταῦτα ζῷα ἐθεωροῦντο μέχρι πρό τινων ἐτῶν ὡς μαλάκια καὶ ἐν αὐτοῖς κατετάσσοντο, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶναι ἀνίκανα πρὸς νῆξιν. Συνήθως εὑρηνται προσκεκολλημένα ἐπὶ διαφόρων ὑποθεμάτων ἢ ἐπὶ τῶν ὀστράκων ἑτέρων ζῴων. Τὸ σῶμά των, ἀκαθορίστως διηρθρωμένον, περιβάλλεται ὑπὸ εἴδους μανδύου, ὅστις συνήθως ἐκκρίνει ὑγρόν, ἐξ οὗ σχηματίζονται ἀσβεστώδεις πλάκες. Φέρουσιν ἓξ ζεύγη διχαλωτῶν ποδῶν, πολυαρθρωτῶν, ὧν ἡ ὑφὴ ποικίλλει ἀναλόγως τῶν διαφόρων γενῶν καὶ εἰδῶν. Πάντα εἶναι ζῷα ἑρμαφρόδιτα, σπανίως δὲ καὶ εἴς τινα μόνον εἴδη ἀπαντῶσι νᾶνοι ἄρρενες μὲ ἁπλούστατον ὀργανισμόν, οἵτινες καὶ ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν ἑρμαφροδίτων. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων. Γνωσταὶ πολυαριθμόταται οἰκογένειαι, ὧν οἱ ἀντιπρόσωποι ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας καὶ ἀπὸ τῶν παραλίων μέχρι βάθους 300 ὀργυιῶν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων οἰκογενειῶν εἶναι οἱ *βαλανίδαι*, *λεπαδίδαι*, *ριζοκεφαλίδαι*, κλπ. (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Κίρ(ρ)ις, ἡ *Κύρις* [*Μυθ.*]. Ὁ Ἄδωνις παρὰ Κυπρίοις.

Κίρρις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Σικελίας παρὰ Σουΐδᾳ, ἴσως σχετιζόμενος μὲ τὸν παρὰ Στράβωνι *Ἄκιριν* (νῦν *Ἄγκρι*) τῆς Κάτω Ἰταλίας. Π. Ν. Π.

κιρρὶς (ἡ), —*ίδος* [*Ἀρχ.*]. Εἶδός τι θαλασσίου ἰχθύος, ἀναφερόμενον ἐν τῷ περὶ ἁλιευτικῆς συγγράμματι τοῦ Ὀππιανοῦ. Ἴσως ταυτίζεται μετὰ τῆς παρ' Ἀθηναίῳ *κηρίδος*. Π. Ν. Π.

κιρρίτης (ὁ) (Cirrhites) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον πέρκας κιτρίνου ἢ φαιοῦ χρώματος μὲ βαθυτέρου χρώματος ραβδώσεις. Φέρουσιν ἓν ραχιαῖον πτερύγιον καὶ ἐξ βραχιοστεγεῖς ἀκτῖνας. Γνωστὰ 5 περίπου εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερον ὁ *κιρρίτης ὁ στικτὸς* (Cirrhites maculatus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

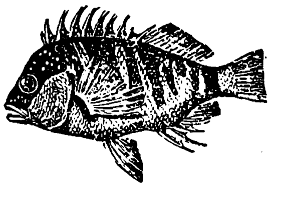

Κιρρίτης ὁ στικτός.

κιρροειδὴς (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κιρρόν, ὁ ἔχων χρῶμα ὑπόξανθον.

κιρρόλιθος (ὁ) (Cirolith) [*Ορυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν βασικὸν φωσφορικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου καὶ ἀργιλλίου, τοῦ χημικοῦ τύπου $[PO_4]_8 Al_2 Ca_8 [OH]_8$. Ἀπαντᾷ εἰς στιφρὰ συσσωματώματα χρώματος ὑποκιτρίνου εἰς Westana ἐν Schonen. Γ. Β.

κιρρός, —*ή*, —*όν*· ὑπόξανθος, κιτρινωπὸς (ἀρχ.).

κίρρωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ μεταβολὴ τοῦ κατὰ φύσιν χρώματος εἰς κιρρόν, κιτρίνισμα, λέγεται ἰδίᾳ περὶ τοῦ ἥπατος: «κίρρωσις τοῦ ἥπατος».

—*κίρρωσις τοῦ ἥπατος*, ἢ *κιρρότης* [*Ἰατρ.*]. Οὕτω καλοῦμεν πάθησιν χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς ὑπερμέτρου ἀναπτύξεως τοῦ ἐν τῷ ἥπατι ὑπάρχοντος συνδετικοῦ ἱστοῦ. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ὑπερπλασίας τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ εἶναι: α') Ἡ σμίκρυνσις καὶ ἀτροφία τοῦ ὀργάνου (ἀτροφικὴ κίρρωσις τοῦ Laënnec), β') Ἡ συμπίεσις τῶν ἀπολήξεων τῆς πυλαίας φλεβός, ἐξ ἧς προκύπτει αὔξησις τῆς πιέσεως ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πυλαίας καὶ ἐκ ταύτης πλεῖστα ὅσα φαινόμενα, ὡς ἡ διόγκωσις τοῦ σπληνός, ὁ ἀσκίτης, αἱ αἱμορροΐδες, ἡ παράπλευρος δερματικὴ κυκλοφορία (ἐπίφλεβον), οἱ κιρσοὶ τοῦ οἰσοφάγου, ἡ ὀψιουρία, τὰ ὁποῖα καὶ χαρακτηρίζουσι τὴν νόσον, καὶ γ') ἡ παρεμπόδισις τῆς ὁμαλῆς καὶ ἀπροσκόπτου λειτουργίας τῶν ἡπατικῶν κυττάρων, ἅπερ οὕτω χωλαίνοντα κατ' ἀρχὰς λειτουργικῶς, ἐκφυλίζονται βραδύτερον καὶ καταστρέφονται, παραγομένης οὕτω τῆς συνδρομῆς ἡπατικῆς ἀνεπαρκείας, ἐξ ἧς καὶ συνήθως ὁ πάσχων ἀποθνήσκει. Ὡς αἴτιον τῆς παθήσεως ταύτης θεωρεῖται κυρίως ἡ κατάχρησις τοῦ οἰνοπνεύματος ἐν συνεργασίᾳ πρὸς χρονίας λοιμώξεις, τὴν ἑλονοσίαν, φυματίασιν ἢ συφιλίδα. Ἄλλοτε παρεδέχοντο ὅτι ὁ συνδετικὸς ἱστὸς πρῶτος ὑπερπλάσσεται μὲ ἀφετηρίαν τοὺς κλάδους τῆς πυλαίας φλεβὸς καὶ ὕστερον δευτερογενῶς ἐκφυλίζονται τὰ ἡπατικὰ κύτταρα. Σήμερον εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον ἔκ τε παθολογοανατομικῶν καὶ πειραματικῶν παρατηρήσεων, ὅτι τὸ ἑκάστοτε αἴτιον τῆς κιρρώσεως προσβάλλει κατὰ πρῶτον τὰ ἡπατικὰ κύτταρα καὶ ὕστερον δευτερογενῶς ἀντιδρᾷ ὁ συνδετικὸς ἱστὸς διὰ φαινομένων φλεγμονωδῶν, ἅτινα ἄγουσιν εἰς τὴν ὑπερπλασίαν αὐτοῦ καὶ τὴν σκλήρυνσιν τοῦ ὀργάνου.

Κλινικῶς ἡ πάθησις, περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Laënnec, ἐξελίσσεται εἰς τρεῖς ἀλληλοδιαδόχους φάσεις, τὴν *προασκιτικήν*, καθ' ἣν παρατηροῦνται γενικὰ φαινόμενα, ἴσχνανσις, δυσπεπτικαὶ διαταραχαί, ἐπιστάξεις, διάρροια, μετεωρισμός, τὴν *ἀσκιτικήν*, ἥτις διέπεται ὑπὸ τῆς συνδρομῆς πυλαίας ὑπερτάσεως, καὶ τὴν *τελικήν*, καθ' ἣν ὁ πάσχων ἀποθνήσκει εἴτε ἐκ προϊούσης ἡπατικῆς ἀνεπαρκείας, εἴτε ἐξ ἀκατασχέτου αἱμορραγίας συνεπείᾳ ρήξεως κιρσῶν τοῦ οἰσοφάγου, εἴτε ἐκ παρεμπιπτούσης τινὸς νόσου (ἐρυθροπλάσματος, πνευμονίας, φυματιάσεως κλπ.).

Ἐκτὸς τῆς ἀτροφικῆς, ὑπάρχει καὶ ἄλλη μορφὴ κιρρώσεως, ἡ λεγομένη *ὑπερτροφική*, τύπου *Hanot*, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει ἀσκίτης, οὔτε ἀτροφία τοῦ ἥπατος, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑπερτροφία τοῦ ἥπατος καὶ ἴκτερος, ἀνατομικῶς δὲ χαρακτηρίζεται ἐξ ὑπερπλασίας τῶν ἡπατικῶν κυττάρων μεθ' ὑπερπλασίας τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἀναπτυσσομένου κυρίως πέριξ τῶν χοληφόρων πόρων. Τέλος ὑπάρχουσι καὶ κιρρώσεις μικταί, ὑπερτροφικαὶ μετ' ἀσκίτου, περιγραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Dieulafoy. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

—*κίρρωσις τοῦ νεφροῦ* [*Ἰατρ.*]. Ἡ νόσος αὕτη (καὶ *χρονία νεφρῖτις*, *διάμεσος νεφρῖτις*, *σκλήρυνσις*

Digitized by Google

τοῦ νεφροῦ ἢ *νόσος τοῦ Bright*) χαρακτηρίζεται ἀνατομικῶς ἐκ τῆς ὑπερπλασίας μετ' ἰνώδους ἐξελίξεως τοῦ διαμέσου συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ σκληρύνσεως καὶ ὑαλώδους ἐξαλλαγῆς τῶν μαλπιγιανῶν σωματίων. Ἡ προσβολὴ τῶν ἀγγείων εἶναι σταθερά. Διακρίνομεν αὐτῆς τὰς ἀκολούθους μορφάς:

α') *Χρονία μαλπιγιονεφρῖτις*, ἐπακολούθημα ὀξείας τοιαύτης, χαρακτηρίζεται ἐκ φλεγμονωδῶν ἀλλοιώσεων τοῦ διαμέσου συνεκτικοῦ ἱστοῦ μετὰ δευτερογενῶν ἐκφυλιστικῶν ἀλλοιώσεων τῶν οὐροφόρων σωληναρίων.

β') *Δευτερογενὴς συρρίκνωσις τοῦ νεφροῦ*, ἐν ᾗ προηγοῦνται ἀλλοιώσεις τῶν οὐροφόρων σωληναρίων (νέφρωσις), δευτερογενῶς δὲ ἀναπτύσσονται ὡς ἐπιπλοκὴ αἱ βλάβαι τῆς μαλπιγιονεφρίτιδος. Ὁ νεφρὸς εἶναι μικρὸς καὶ φέρει ἐπαρμάτια ἐν εἴδει φυμάτων. Κλινικῶς αἱ δύο αὗται μορφαὶ χαρακτηρίζονται ἐκ λευκωματουρίας, πολυουρίας, μετὰ ἐλαττώσεως τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῶν οὔρων, ὑπερτροφίας τῆς καρδίας, αὐξήσεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, ἀζωθαιμίας καὶ καταλήγουσιν εἰς τὴν οὐραιμίαν ἢ τὴν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν.

γ') *Ἀγγειακαὶ νεφροπάθειαι*, ἀπότοκοι οὐχὶ φλεγμονωδῶν ἀλλ' ἐκφυλιστικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἀγγείων τοῦ νεφροῦ καὶ δὴ τῆς ἀρτηριοσκληρύνσεως. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν προσβάλλονται τὰ μεγάλα ἀγγεῖα τοῦ νεφροῦ, προκύπτει ἡ κλινικὴ εἰκὼν τῆς λεγομένης καλοήθους ὑπερτονίας, ἥτις ἔχει βραδεῖαν ἐξέλιξιν καὶ καταλήγει εἰς τὴν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν ἢ τὴν ἐγκεφαλικὴν αἱμορραγίαν. Ὅταν προσβληθῶσιν ὑπὸ τῆς ἀρτηριοσκληρύνσεως μόνον τὰ μικρὰ ἀγγεῖα νεφροῦ, προκύπτει ἡ λεγομένη ἰδιοπαθὴς συρρίκνωσις τοῦ νεφροῦ ἢ ἄλλως καλουμένη κακοήθης ὑπερτονία, ἐν ᾗ σὺν τῇ ἀρτηριακῇ ὑπερτάσει ἐπιπροστίθενται καὶ φαινόμενα οὐραιμίας καὶ ἀμφιβληστροειδίτιδος, οἱ τοιοῦτοι δ' ἄρρωστοι ἀποθνήσκουσι συνήθως ἐξ οὐραιμίας ἢ ἐγκεφαλικῆς αἱμορραγίας. Ἡ πρόγνωσις τῆς ἰδιοπαθοῦς σκληρύνσεως τοῦ νεφροῦ εἶναι δυσμενής.

Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑ

— **κίρρωσις τοῦ πνεύμονος** (ἢ **πνευμονικὴ σκλήρυνσις**) /*Ἰατρ.*/. Καλοῦμεν οὕτω παθολογικὴν κατάστασιν χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ἰνώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ ἐντὸς τοῦ πνεύμονος ὑπὸ τὸ κράτος χρονίας φλεγμονώδους ἐπεξεργασίας λοιμώδους ἢ τοξικῆς ἀρχῆς. Ὡς αἰτιολογικοὶ παράγοντες αὐτῆς φέρονται ἡ χρονία βρογχῖτις, ἡ χρονία φυματίασις, ἡ σύφιλις (βρογχεκτασία), αἱ καρδιοπάθειαι, αἱ πνευμοκονιώσεις καὶ ἡ σύμφυσις τοῦ ὑπεζωκότος (πλευρογενὴς σκλήρυνσις). Ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἀλλοιώσεων διακρίνομεν τὰς ἀκολούθους τρεῖς μορφάς:

1) *Λοβώδης πνευμονικὴ σκλήρυνσις*, ἥτις ἐνδιαφέρει ἕνα λοβὸν ἢ μέγα μέρος ἑνὸς λοβοῦ, εἰς ταύτην δ' ὑπάγονται ἡ ὑπερπλασικὴ πνευμονία, ἡ πυκνὴ ἰνώδης φθίσις καὶ ἡ καστανόχρους σκλήρυνσις τῶν καρδιακῶν.

2) *Λοβιοειδὴς διάχυτος ἢ βρογχοπνευμονικὴ σκλήρυνσις*, ἥτις εἶναι διάχυτος καθ' ἑστίας, συνοδεύεται δὲ σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ ἐμφυσήματος καὶ χρονίας βρογχίτιδος μετὰ βρογχεκτασίας ἰδίως ἐπὶ συφιλιδικῆς αἰτιολογίας.

3) *Πλευρογενὴς κίρρωσις τοῦ πνεύμονος*. Εἶναι ἀποτέλεσμα συμφυτικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ὑπεζωκότος, ἥτις εἰσδύει ἐντὸς τοῦ πνεύμονος, παρακολουθεῖται δὲ ἀπὸ σημαντικὰς παραμορφώσεις τοῦ θώρακος. Συμπτωματικῶς ὅπου σκλήρυνσις ἐκεῖ καὶ ἄρσις τῆς ἀναπνευστικῆς λειτουργίας, συνεπῶς θὰ ὑπάρχῃ ἐλάττωσις ἢ ἐξάλειψις τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος μετὰ ἢ ἄνευ βρογχικῆς ἀναπνοῆς καὶ ἀμβλύτης. Ἡ δύσπνοια εἶναι σύμπτωμα σταθερόν. Ἡ ἐξέλιξις τῆς πνευμονικῆς κιρρώσεως, κατ' ἐξοχὴν χρονία, ἀπολήγει εἰς τὴν ὑπερτροφικὴν διάτασιν τῆς δεξιᾶς καρδίας καὶ τὴν ἀσυστολίαν. Ἡ θεραπεία αὐτῆς εἶναι καθαρῶς συμπτωματική. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

κιρρωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κίρρωσιν || ὁ πάσχων ἐκ κιρρώσεως τῶν σπλάγχνων.

κίρς, ἢ **κερασόρρακον** (τὸ) /*Χημ. Τροφ.*/. Ἀλκοολοῦχον ποτὸν τῆς τάξεως τῶν ἀποσταγμάτων, λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως ζυμωθέντος ὀποῦ κερασίων καὶ δαμασκήνων, ἅτινα συνθλίβονται ὁμοῦ μετὰ τῶν πυρήνων. Τὸ φυσικὸν κὶρς περιέχει πάντοτε ἴχνη ὑδροκυανικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

Κιρσάνωφ (Kirsanow) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ρωσίας, ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Τάμμπωφ, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κόστωφ—Σαράτωφ. Κάτ. 25.000. Παράγει σιτηρά. Μ. Δ. Β.

κιρσερδάρης (ὁ). Ἀξίωμα, ἐν χρήσει ἄλλοτε εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας, σημαῖνον τὸν ἀρχηγὸν πεδινῆς περιφερείας, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς *μπαχαντούρους* τῶν κλεισωρειῶν. Γ. Δ. Κ.

Κὶρ-σεχίρ, ἢ **Κὶρ-σεχρῆ** (=πόλις τοῦ βουνοῦ) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, τέως διοικήσεως (σαντζὰκ) τῆς γενικῆς διοικήσεως (βιλαετίου) Ἀγκύρας, εἰς ἀπόστασιν 145 χιλιομ. ΝΑ. τῆς πόλεως Ἀγκύρας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κιλιτζλί, εἰς ἀπόστασιν 10 χιλ. περίπου ΒΑ. τοῦ Ἅλυος. Αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως εὑρίσκονται ἐν μέσῳ μεγάλων κήπων, οὕτως ὥστε ὁ ὅλος συνοικισμὸς ἐκτείνεται εἰς μῆκος 17 χιλιομέτρων καὶ πλάτος 5 χλμ. Ἔχει 12.745 κατοίκους (1927), ἐνῷ εἰς προηγουμένας τουρκικὰς στατιστικὰς ἀναφέρεται μὲ μόνον 8.462 κατοίκους, ἐξ ὧν μέρος ἦσαν Ἕλληνες, ἐξαρτώμενοι ἐκκλησιαστικῶς ἐκ τῆς μητροπόλεως Καισαρείας, ἀπὸ τοῦ 1923 προσφυγόντες εἰς Ἑλλάδα. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχουσι θερμοπηγαί, καλούμεναι καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τῶν τούρκων «Τερμὲ» (Θέρμαι).

Τὸ Κὶρ-σεχρὶ ἦτο κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τουρκικῆς ἱστορίας πόλις σπουδαία, ἀναφερομένη ἐν συνθήκῃ τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας Μωάμεθ Α' μετὰ Καραμανόγλου τῷ 1404. Ἐκ τῶν σῳζομένων μνημείων τουρκικῆς τέχνης τὸ ἀρχαιότερον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ὑπάρχουσιν ὅμως πάμπολλα θραύσματα μαρμάρων ἀρχαίας τέχνης, εἰς δὲ τὰς Θέρμας ἐντετειχισμένη πλάξ, φέρουσα ἐπιγραφὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικήν. Ἐνίοτε ἀνευρίσκονται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων νομίσματα Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ ρωμαϊκά.

Ὁ σημερινὸς νομὸς *Κὶρ-σεχὶρ* ἔχει ἐπιφάνειαν 9090 τετρ. χλμ. καὶ 127.067 κατοίκους (1927). Περιλαμβάνει δὲ τὰς ὑποδιοικήσεις *Κὶρ-σεχὶρ* (ἐπιφάνεια 3570 τετρ. χλμ., κάτοικοι 67.731), *Ἀβανός, Μετζιδιὲ* καὶ *Μουτζούρ*.

Οἱ κάτοικοι εἶναι Τοῦρκοι, Τουρκομάνοι καὶ Κοῦρδοι. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κατοικοῦσι μόνον τὸν χειμῶνα εἰς τὰ χωρία· τὸ θέρος διέρχονται εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων ὑπὸ σκηνάς. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἑδρεύει ἐν Μπογιαλίκ, τῆς ὑποδιοικήσεως Μετζιδιέ. Οἰκογένειαι τινὲς φέρουσι κληρονομικῶς τὸν τίτλον βέη. Τὸ κλῖμα τοῦ νομοῦ εἶναι εὔκρατον τὸ δὲ ἔδαφος γόνιμον, παράγον δημητριακά, ἀλλ' οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἓν τῶν κυρίων προϊόντων εἶναι τὸ τιφτίκι (μοχαίρ) αἰγῶν. Οἱ Κοῦρδοι καὶ οἱ Τουρκομάνοι κατασκευάζουσιν ὡραίους τάπητας καὶ κιλίμια.

Τὴν χώραν διαρρέουσιν ἐκ Ν. πρὸς Β. ὁ *Ἅλυς*, ἀποτελῶν τὸ δυτικὸν σύνορον τοῦ νομοῦ, καὶ οἱ παραπόταμοί του. Αἱ δύο ἐν τῷ νομῷ λίμναι εἶναι βαθύταται, ἴσως ἡφαιστειακῆς προελεύσεως. Ἡ μία καλεῖται *Γιανὰρ-γκιὸλ* (=καίουσα λίμνη), ἡ δὲ ἄλλη *Ντιποὶζ-γκιὸλ* (ἀπύθμενος λίμνη). Ὄρη ὑψηλὰ δὲν ὑπάρχουν. Εἷς τῶν λόφων καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Χατζηλιοῦ* (Χατζῆ Ἡλίου). Ἐπὶ τοῦ ὄρους *Ἐνὶρ-μπουρνοῦ* ὑπάρχει σπήλαιον, ὅπου δύνανται νὰ στεγασθῶσι 2—3000 βόες.

Ἐντὸς τοῦ νομοῦ ὑπάρχει μεταλλεῖον ἀργυρούχου μολύβδου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκμετάλλευσις ἐγκατελείφθη, καὶ δύο ἁλατωρυχεῖα.

Εἰς τὸ Μουτζοὺρ ὑπάρχει ἀρχαία ὀρθόδοξος ἐκκλησία, τῆς ὁποίας αἱ εἰκόνες εἶναι γεγλυμμέναι ἐπὶ τοῦ βράχου. Ν. Μ.

κίρσιον (τὸ) (Cirsium) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κιναρείων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴκοσιν εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, νοτίου Ἀφρικῆς, δυτικῆς καὶ νοτίου Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ἡμιξυλώδη ἢ ποώδη, φέροντα σχεδὸν ἅπαντα ἀκάνθας, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ζιζάνια ἀπαντῶντα πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν. Τὰ φύλλα των εἶναι ἐπιμήκη, λογχοειδῆ, καταλήγοντα εἰς ἀκάνθας, τὰ ἄνθη των κεφάλια μὲ σωληνοειδῆ πενταμερῆ στεφάνην, πορφυρᾶν, κιτρίνην καὶ σπανίως λευκήν· ἡ φωθήκη εἶναι γυμνὴ καὶ οἱ καρποὶ λεῖοι γυμνοί, συνήθως πεπιεσμένοι τετράγωνοι. Ἅπαντα αὐτοφυῆ, φθάνουσι πολλάκις εἰς ὕψος 1,50 μέτρων.

Ἐν Μέσῃ Εὐρώπῃ οἱ νεαροὶ βλαστοί των τρώγονται. Διακοσμητικὸν εἶναι τὸ εἶδος *κίρσιον τὸ θεαματικὸν* (Cirsium spectabile). Ἐκ τῶν ἄλλων ἀξιολογώτερα εἶναι: *Κίρσιον τὸ ἐριοφόρον* (Cirsium eriophorum), *κίρσιον τὸ λογχοειδὲς* (Cirsium lanceolatum), *κίρσιον τὸ ἄκαυλον* (Cirsium acaule), *κίρσιον ἡ ἄκορνα* (Cirsium acarna ἢ picnomon acarna), τὸ κοινὸν παρ' ἡμῖν ἀσπράγκαθο. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται πιθανῶς καὶ αἱ: *ἄκορνα* τοῦ Θεοφράστου καὶ *λευκὴ ἄκανθα* τοῦ Διοσκορίδου. *Κίρσιον τὸ ὠχρὸν* (Cirsium palustre), *κίρσιον τὸ ἀγροδίαιτον* (Cirsium arvense), τὸ γνωστὸν παρ' ἡμῖν μπαμπακιά, *κίρσιον τὸ ἀστρωτὸν* (Cirsium stellatum), *κίρσιον ὁ πολυέλαιος* (Cirsium candelabrum), *κίρσιον τὸ κρητικὸν* (Cirsium creticum), τὸ κοινῶς λεγόμενον γομαράγκαθο, *κίρσιον τὸ βραχυκέφαλον* (Cirsium brachycephala ἢ Chailleti), *κίρσιον τὸ παννονικὸν* (Cirsium pannonicum), *κίρσιον τὸ ἑτερόφυλλον* (Cirsium heterophyllum), *κίρσιον τὸ ἀγγλικανικὸν* (Cirsium anglicum) καὶ ἄλλα.

Τὸ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ ἀπαντῶν κυρίως *κίρσιον* ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὸν *κάρδον τὸν πυκνοκέφαλον*. Εἰς εἶδος *κιρσίου* δὲ ἀναφέρεται καὶ ἡ τοῦ Θεοφράστου *λειμωνία ἢ φυλλόκανθος*. Κ. ΠΑΠ.

Κίρσνερ (Kirschner), **Ἀόλα**. Γερμανὶς μυθιστοριογράφος, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ossip Schubin. Ἐγεννήθη τῷ 1854 ἐν Πράγᾳ. Ἐδημοσίευσεν, ὑπὸ τὸ ἄνω ψευδώνυμον, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἀπὸ ἔργον τοῦ Τουργκένιεφ, μακρὰν σειρὰν μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα διακρίνεται διὰ τὴν ἀσυνήθη ὀξύτητα παρατηρήσεως καὶ τοὺς βαθεῖς, συχνὰ σαρκαστικούς, χαρακτηρισμοὺς τῆς κοσμοπολιτικῆς κοινωνίας τῶν σαλονιῶν. Μὲ ἰδιαιτέραν προτίμησιν περιγράφει τοὺς κύκλους τῶν εὐγενῶν καὶ στρατιωτικῶν τῆς Αὐστρίας. Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων της εἶναι: «Τιμὴ» (1882), «Ὄνειρον ἀνοίξεως» (1884), «Μεταξύ μας» (1884, 2 τόμ.), «Gloria victis» (1885), «Βόρις Λένσκυ» (τὸ σπουδαιότερον ἔργον της 1889, 3 τόμ.), «Ὦ, σύ, Αὐστρία μου» (1890), «Μία κουρασμένη καρδιὰ» (1892), «Finis Poloniae» (1893), «Νεκρὰ ἄνοιξις» (1893), «Maximum» (μυθιστόρημα ἀπὸ τὸ Μόντε Κάρλο, 1896), «Σλαβικὸς ἔρως» (1900), «Καταφύγιον ἁμαρτωλῶν» (1903), «Miserere nobis» (τραγῳδία ἑνὸς ἰδεαλιστοῦ, 1910), «Ἡ φυγὴ εἰς Ἀμερικὴν» (1914). Γ. Ε. Κ.

κιρσοειδὴς (ὁ, ἡ),—ἐς (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κιρσόν: «κιρσοειδὲς οἴδημα».

κιρσοκήλη (ἡ) /*Ἰατρ.*/. Κιρσώδης διεύρυνσις τῶν σπερματικῶν φλεβῶν. Ἡ κιρσοκήλη παρατηρεῖται συνήθως ἀπὸ τοῦ 15ου μέχρι τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας, σπανίως αὐξάνουσα μετὰ ταῦτα, ἐκτὸς ἂν ὀφείλεται εἰς πίεσιν ἐπιφερομένην διὰ κηλεπιδέσμου ἢ εἰς ὄγκον τῆς λεκάνης. Ἡ κιρσοκήλη εἶναι συχνοτέρα ἀριστερὰ μᾶλλον ἢ δεξιά, ἐν ἀναλογίᾳ 92:100. Αἱ σπερματικαὶ φλέβες ἐπὶ κιρσοκήλης εἶναι παχύταται, διηυρυσμέναι ἑλικοειδῶς, φέρουσι δὲ τῇδε κακεῖσε μικρὰ ἐπάρματα καὶ σκληρίας, ὁ ὄρχις εἶναι συνήθως μικρὸς καὶ ἀτροφικός. Ἡ κιρσοκήλη ἀναπτύσσεται βραδέως καὶ συνήθως ἄνευ θορυβωδῶν φαινομένων. Συνήθως προκαλεῖ αἴσθημα βάρους ἐπεκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ ὄρχεως πρὸς τὸν σύστοιχον σπερματικὸν τόνον καὶ νεφρόν. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀτροφίας τοῦ ὄρχεως, ἥτις συνεπάγεται ἐνίοτε καὶ ἀνικανότητα γεννητικήν, δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ ψυχικὰς διαταραχάς, νευρασθένειαν, ὑποχονδρίαν κ.τ.τ. Τὰ συμπτώματα ταῦτα ἀναφαίνονται συνήθως μετὰ κόπωσιν, δὲν ἔχουσι δὲ σχέσιν μὲ τὸ μέγεθος τῆς κιρσοκήλης, διότι ἐνίοτε κολοσσιαῖαι διευρύνσεις φλεβῶν οὐδεμίαν παρέχουσιν ἐνόχλησιν, ἐνῷ τοὐναντίον μικραὶ κιρσοκῆλαι εἶναι λίαν ὀδυνηραί. Χαρακτηρίζεται μικροσκοπικῶς ἡ κιρσοκήλη δι' ὄγκου κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ σπερματικοῦ τόνου, μαλακοῦ, σχοινοειδοῦς, ἄνευ προσφύσεων πρὸς τὸ δέρμα. Ἀπὸ κλινικῆς ἀπόψεως διαιρεῖται εἰς τὴν εὐμεγέθη ἀνώδυνον κιρσοκήλην, εἰς τὴν μικρὰν ἐπώδυνον κιρσοκήλην, τὴν κιρσοκήλην τῆς οὐρᾶς τῆς ἐπιδιδυμίδος (εἰς τοὺς γέρους). Ἡ θεραπεία τῆς κιρσοκήλης εἶναι παρηγορητικὴ καὶ ριζική. Καὶ ἡ μὲν παρηγορητικὴ ἀφορᾷ τὴν κιρσοκήλην τῶν προβεβηκότων καὶ συνίσταται εἰς τὴν χρῆσιν ἀνασπαστῆρος, ἵνα τὸ ὄσχεον συγκρατῆται ὑψηλά, καὶ εἰς ὑγιεινὰ παραγγέλματα (ἀπαγορεύονται αἱ μακραὶ πορεῖαι, παρατεταμέναι ὀρθοστασίαι, ἱππασία, χορός, ἀφροδίσιαι καταχρήσεις, θερμὰ λουτρά). Ἡ δὲ ριζικὴ θεραπεία ἡ ἐγχειρητική, συνίσταται εἴτε εἰς τὴν ἐκτομὴν τοῦ κάτω τμήματος τοῦ ὀσχέου ἐν συνόλῳ μετὰ τῶν φλεβῶν, εἴτε εἰς τὴν ἁπλῆν ἐκτομὴν τῶν φλεβῶν (βλ. λ. *κιρσοτομία*). Ὁ καθηγητὴς Γ. Φωκᾶς ἐπενόησεν ἰδιαιτέραν μέθοδον, ἣν καλεῖ *ὀρχεοσχεοπηξίαν*, καθ' ἣν ὁ ὄρχις προσηλοῦται εἰς τοὺς ὑφηβικοὺς ἰνώδεις ἱστούς. Ι. Κ. Κ.

κιρσόμφαλος (ὁ). Κιρσοειδὴς ἀνευρυσμὸς τοῦ αὐλοῦ τῶν περὶ τὴν ὀμφαλικὴν οὐλὴν φλεβῶν.

κιρσὸς (ὁ) /*Ἰατρ.*/. Καλοῦνται κιρσοὶ αἱ ἐξωγκωμέναι φλέβες, αἵτινες παρουσιάζονται εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος, καταλαμβάνουσαι μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν ἔκτασιν. Ἡ ἀνεύρυνσις αὕτη τοῦ φλεβικοῦ αὐλοῦ ὀφείλεται εἰς διαφόρους λόγους, ἤτοι ἀσθένειαν τοῦ τοιχώματος τῆς φλεβός, εἴτε ἐκ φυσικῆς προδιαθέσεως, εἴτε ἐκ νόσου τινός, ἀνεπάρκειαν τῶν φλεβικῶν βαλβίδων, αἵτινες φυσιολογικῶς συντελοῦσιν εἰς τὴν κανονικὴν κυκλοφορίαν ἐντὸς τῶν φλεβῶν καὶ ἐμποδίζουσι τὴν στάσιν τοῦ αἵματος, τέλος εἰς ἐμπόδια τῆς κυκλοφορίας ἐκ πιέσεως ὑπὸ ὄγκου τινὸς οἱουδήποτε, ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας (*συμπτωματικοὶ κιρσοί*).

Ἡ συνηθεστέρα ἕδρα τῶν κιρσῶν εἶναι αἱ κνῆμαι. Παρουσιάζονται ὑπὸ τὸ δέρμα ὡς φλέβες παχεῖαι, ἐνίοτε ἑλικοειδεῖς, μετὰ σακκοειδῶν ἀνευρύνσεων ἐνίοτε, πολλάκις ἐκτεινόμεναι καὶ εἰς τὸν μηρόν. Ἐντὸς τῶν κιρσῶν σχηματίζονται ἐνίοτε θρόμβοι, δι' ἀποθέσεως δὲ τιτανούχων ἁλάτων ἀποτελοῦνται οἱ φλεβόλιθοι. Πολλάκις αἱ ἀνηυρυσμέναι φλέβες κεῖνται ἐν τῷ βάθει μεταξὺ τῶν μυῶν καὶ δὲν εἶναι ὁραταὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ἡ ὕπαρξις αὐτῶν ἐκδηλοῦται διὰ τῶν ἄλλων συμπτωμάτων τῶν κιρσῶν, τῶν προερχομένων ἐκ τῆς κακῆς φλεβικῆς κυκλοφορίας, ἤτοι κοπώσεως τῶν σκελῶν, πόνων, ἐξοιδήσεως αὐτῶν, ἰδίως κατόπιν παρατεταμένης ὀρθοστασίας κτλ. Οἱ κιρσοὶ τῶν κνημῶν παρουσιάζονται συνήθως εἰς ἡλικίαν 20—40 ἐτῶν, εἶναι δὲ πολλάκις κληρονο-

Digitized by Google

μικοί, ὀφειλόμενοι εἰς πλημμελῆ κατασκευὴν τῶν φλεβῶν, ἀλλὰ συντελοῦσι πολλάκις εἰς ἐμφάνισιν αὐτῶν καὶ ἄλλαι ἀφορμαί, ὡς ἡ μακρὰ ὀρθοστασία, ἐπιφέρουσα στάσιν τοῦ αἵματος καὶ διάτασιν τῶν φλεβῶν, ἡ μηχανικὴ παρακώλυσις τῆς φλεβικῆς κυκλοφορίας ἐν τοῖς κάτω ἄκροις ἐκ διαφόρων λόγων (ὡς π. χ. ἐκ περισφίγξεως δι' ἐλαστικῶν ταινιῶν πρὸς συγκράτησιν τῶν περικνημίδων). Εἰς τὰς γυναῖκας ἀναφαίνονται συχνότατα κιρσοὶ κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην ὡς ἐκ τῆς πιέσεως τῶν λαγονίων φλεβῶν ὑπὸ τῆς ἐξογκωμένης μήτρας· μετὰ τὸν τοκετὸν συνήθως ἐξαφανίζονται οἱ κιρσοί, ἀναφαινόμενοι ἐπὶ νέας ἐγκυμοσύνης, πολλάκις δὲ τέλος καθίστανται μόνιμοι.

Πλὴν τῶν συνήθων ἐνοχλημάτων, ἕνεκα τῆς κακῆς φλεβικῆς κυκλοφορίας, διάφοροι ἐπιπλοκαὶ δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν ἐπὶ τῶν κιρσῶν μᾶλλον ἢ ἧττον σοβαραί, ὡς αἱμορραγίαι ἐκ ῥήξεως τοῦ φλεβικοῦ τοιχώματος αὐτομάτου ἢ κατόπιν κακώσεως, δερματίτιδες, ἐξελκώσεις πολλάκις ἐπίμονοι (ἄτονα ἕλκη), ἐμβολή, φλεβῖτις, ἐρυσίπελας, τέλος ἐνίοτε γενικὴ μόλυνσις.

Ἡ θεραπεία τῶν κιρσῶν, πλὴν τῆς ἄρσεως τοῦ αἰτίου, ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατόν, συνίσταται ἐν πρώτοις εἰς ὑποβοήθησιν τῆς φλεβικῆς κυκλοφορίας. Πρὸς τοῦτο ἀποφεύγεται ἡ μακρὰ ὀρθοστασία, πᾶσα περίσφιγξις ἢ πίεσις τῶν φλεβῶν, ἔτι δὲ τὸ πάσχον σκέλος περιβάλλεται ἀπὸ τῶν δακτύλων μέχρι τοῦ γόνατος καὶ ἄνω ἔτι, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῶν κιρσῶν, εἴτε διὰ πλεκτῶν ἐλαστικῶν περικνημίδων, εἴτε διὰ ταινιῶν ἐκ πλεκτοῦ ὑφάσματος (bande, ideale, bande Velpeau, bande Diacon κττ.), δι' ὧν ἐνεργεῖται ὁμαλὴ πίεσις ἐπὶ τῶν φλεβῶν καὶ ἐμποδίζεται ἡ στάσις τοῦ αἵματος ἐν αὐταῖς· γίνεται δὲ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ταινιῶν τούτων ἢ τῶν περικνημίδων ἑκάστοτε πρὸ τῆς ἐκ τῆς κλίνης ἐγέρσεως τοῦ πάσχοντος, ὁπότε ἕνεκα τῆς κατακλίσεως αἱ φλέβες δὲν εἶναι διατεταμέναι. Πρέπει νὰ δίδεται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν καθαριότητα τοῦ σκέλους πρὸς πρόληψιν μολύνσεων, ν' ἀποφεύγεται δ' ἐπιμελῶς πᾶσα οἱαδήποτε κάκωσις, πᾶσα δὲ τραυματικὴ βλάβη, πᾶσα ἐξέλκωσις, πρέπει νὰ θεραπεύεται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, καθόσον μάλιστα ἡ θεραπεία αὐτῶν εἶναι συνήθω βραδεία, ἕνεκα τῆς κακῆς κυκλοφορίας.

Πολλάκις ἡ ἔκτασις τῶν κιρσῶν καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ἐνοχλήσεις εἶναι τόσον μεγάλαι, ὥστε ἡ ἄνω ἐκτεθεῖσα συντηρητικὴ θεραπεία δὲν εἶναι ἐπαρκής, προβάλλει δὲ τότε τὸ ζήτημα τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως. Συνίσταται δὲ αὕτη εἴτε εἰς περίδεσιν ἢ ἐκτομὴν τῆς σαφηνοῦς φλεβός, εἴτε εἰς ἐκτομὴν ὅλων ἢ τῶν πλείστων ἐκ τῶν διηυρυσμένων φλεβῶν. Αἱ ἐγχειρήσεις αὗται δίδουσι πολλάκις καλὰ ἀποτελέσματα· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀκίνδυνοι, διὰ τοῦτο ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν περιορίζεται εἰς αὐστηρῶς ἐνδεδειγμένας περιπτώσεις. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀντὶ τῶν ἐγχειρήσεων τούτων ἐφαρμόζεται πολλάκις ἐπὶ τῶν κιρσῶν ἄλλη τις θεραπεία, πολὺ ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνος, ἐπίσης δὲ ἀποτελεσματικὴ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε πεῖραν. Διὰ λεπτῆς βελόνης ἐνίεται ἐντὸς τοῦ φλεβικοῦ αὐλοῦ ἐρεθιστική τις οὐσία, δι' ἧς προκαλεῖται φλεγμονὴ τοῦ τοιχώματος τῆς φλεβὸς καὶ ἐπέρχεται συγκόλλησις αὐτοῦ καὶ ἀπόφραξις τοῦ αὐλοῦ. Αἱ ἐνέσεις γίνονται εἰς διαφόρους ἀνηυρυσμένας φλέβας, ἐπαναλαμβάνονται δὲ κατὰ τὴν ἀνάγκην. Οἱ ἄρρωστοι συνήθως δὲν κατακλίνονται κατὰ τὴν περίοδον τῆς θεραπείας ταύτης. Σπανιώτερον ἀναφαίνονται κιρσοὶ κατὰ τὰ ἄνω ἄκρα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος.

Εἶδος κιρσῶν εἶναι καὶ αἱ *αἱμορροΐδες* (βλ. λ.). Ἐντὸς τοῦ ὀσχέου ἀνηυρυσμέναι φλέβες τοῦ σπερματικοῦ πλέγματος ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην *κιρσοκήλην* (βλ. λ.). Παρουσιάζονται τέλος κιρσοὶ καὶ κατὰ τὴν οὐροδόχον κύστιν καὶ τὸν προστάτην, ὡς καὶ κατὰ τὸν οἰσοφάγον, προκαλοῦντες πολλάκις ἐντόνους αἱμορραγίας. Δ. Χ. ΚΟΚΚΟΡΗ.

κιρσοτομία (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Ἡ ἐκτομὴ τῶν κιρσωδῶς ἀνηυρυσμένων φλεβῶν. Ἡ κιρσοτομία, ἀποτελοῦσα τὴν ῥιζικὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν τῶν *κιρσοκηλῶν* (βλ. λ.), ἐνδείκνυται ἐπὶ μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν φλεβῶν, ἐπὶ ὑπάρξεως σοβαρῶν ἐνοχλημάτων καὶ ἐπὶ ἀτροφίας τοῦ ὄρχεως. Κατὰ ταύτην, αἱ κυριώτεραι καὶ αἱ πλέον διηυρυσμέναι φλέβες τοῦ σπερματικοῦ τόνου ἀποχωρίζονται, ἀπολινοῦνται ἑκατέρωθεν καὶ τέλος ἀφαιροῦνται. Τὰ δύο ἄκρα τῶν οὕτως ἀπολινωθεισῶν φλεβῶν ἑνοῦνται ἀκολούθως διὰ τῶν ῥαμμάτων τῶν ἀπολινώσεων. Συγχρόνως δὲ δυνατὸν νὰ γίνῃ σμίκρυνσις τοῦ ὀσχέου διὰ καταλλήλου ἐκτομῆς τμήματος τούτου. Ἡ ἐγχείρησις γίνεται συνήθως διὰ τοπικῆς ἀναισθησίας. Ι. Κ. Κ.

κιρσοφθαλμία (ἡ) (Varice, varicocèle de l'œil) [*Ὀφθαλμ.*]. Ἀνώμαλος καὶ ἔμμονος διεύρυνσις ἀγγείων μεμβράνης τινὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἀπαντᾷ σπανίως, παρατηρεῖται δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ φλεβικὸν σύστημα τῆς κόγχης, ὁπότε καὶ ὁ βολβὸς προέχει. Ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ἀνώδυνος, τακτός, ἄνευ σφύξεων καὶ ῥοίζου. Ὁ ἐξόφθαλμος αὐξάνει ὅταν ὁ ἀσθενὴς κλίνῃ τὴν κεφαλήν του πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ κάτω. Οἱ κιρσοὶ ἐνίοτε ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τμῆμά τι τοῦ ἐπιπεφυκότος. Ὅταν οἱ κιρσοὶ παρουσιάζωνται κατὰ τὴν συνένωσιν τῆς ὀφθαλμικῆς φλεβὸς μετὰ τῆς γωνιώδους τοῦ ἔσω κανθοῦ, τότε ὁ ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦ βλεφάρου σχηματιζόμενος ὄγκος εἶναι κανονικός, μαλθακὸς καὶ κυανωπός. Κιρσοὶ ἀπαντῶνται ἐπίσης, σπανιώτατα ὅμως, καὶ εἰς τὰς φλέβας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ὁπότε διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου παρατηρεῖται ἀνώμαλος διεύρυνσις καὶ ἑλικοειδὴς διάθεσις αὐτῶν ἢ καὶ διεύρυνσις αὐτῶν κατὰ στρεπτούς. Α. Γ.

κιρσώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κιρσόν, *κιρσοειδής*.

Κίρτα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις μεσόγειος Μακῶν τῶν Συρτιτῶν (Μασσιλίων) ἐν τῇ χώρᾳ τῆς φυλῆς τῶν Κιρτησίων μεταξὺ Θαβράκης πόλεως καὶ Ἀμψάγα ποταμοῦ (*Πτολ.* Δ, γ, 28, ἐκδ. Nobbe), φοινικικῆς καταγωγῆς (ὡς καὶ τὸ ὄνομά της, σημαῖνον «πόλιν» ἢ «ἄστυ», δεικνύει, ὅπερ οἱ Καρχηδόνιοι παρέφθειραν εἰς *Κάρζα*). Πρωτεύουσα τῆς Νουμιδίας, ἐπὶ βασιλέως τῶν ἐν Λιβύῃ νομάδων Μασσανάση καὶ τῶν διαδόχων του, ὑπῆρξε «πόλις εὐαρκεστάτη καὶ κατεσκευασμένη καλῶς καὶ μάλιστα ὑπὸ Μικύψα, ὅστις καὶ Ἕλληνας συνῴκισεν, ὥστε ἐκπέμπειν μυρίους ἱππέας, διπλασίους δὲ πεζούς», τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἠμπόδισε τὸν Ἰουγούρθαν νὰ τὴν κυριεύσῃ διὰ τῆς πείνης. Θανόντος τοῦ Μασσανάση εἰς ἡλικίαν 90 ἐτῶν καὶ καταλιπόντος υἱὸν τετραετῆ, τὸν Στέμβανον, ὁ τοῦτον ἐπιτροπεύσας καὶ υἱοθετήσας κατόπιν Μικύψας ἐδέχθη τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Σκιπίωνος, ὅστις, ὡς τονίζει ὁ Πολύβιος, «καὶ διῴκησε καλῶς τὰ πάντα». Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ῥωμαϊκοὺς πολέμους ὁ Σέξτιος, ἱδρύσας αὐτόνομον κρατίδιον, τὴν Νέαν Νουμιδίαν, ὥρισε τὴν Κίρταν ὡς πρωτεύουσαν. Καὶ κατελήφθη μὲν αὕτη ὑπὸ τοῦ Βόκχου, ἀρχηγοῦ τῶν Μαυρουσίων, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ Κορνιφικίου Λαίλιος, δῃῶν τὴν τοῦ Σεξτίου Λιβύην, προέβη καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κίρτας, ἣν ὅμως ἔλυσε, μαθὼν τὴν κατ' αὐτοῦ προέλασιν τοῦ Ἀραβίωνος, στρατηγοῦ τοῦ Σεξτίου. Ὑπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἔλαβε τὸ ὄνομα Sittianorum colonia καὶ εἶτα Julia Juvenalis Honoris et Virtutis. Καταστραφεῖσα τῷ 311 μ. Χ., κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Μαξεντίου κατὰ τοῦ ἐκ Παννονίας Ἀλεξάνδρου, ἐκτίσθη ἐκ νέου τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, μετονομασθεῖσα εἰς Κωνσταντίναν, ὑφ' ὃ ὄνομα ἔτι καὶ νῦν εἶναι διεθνῶς γεωστή. Ἀρχομένου τοῦ Η' αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Σ. Ε. Λ.

Κιρτζαλῆ, ἢ ***Κυρτζαλῆ*** [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς Θράκης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρτίσκου (Ἄρδα), εἰς ἀπόστασιν 120 χλμ. δυτικῶς τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἔχει 2000 περίπου κατοίκους καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Μουσουλμάνων. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει 35.000 περίπου κατοίκους, οἵτινες εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πομάκοι*. Οὗτοι ὁμιλοῦσι τὴν βουλγαρικήν, διὸ καὶ οἱ Βούλγαροι θεωροῦσιν αὐτοὺς ὡς ἐξισλαμισθέντας Βουλγάρους, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱ Πομάκοι, ὄντες ἀπόγονοι τῶν Πετσενέγων, εἶναι λαὸς τουρκικῆς καταγωγῆς, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων τινὲς νομίζουσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἀπογόνων τῶν παναρχαίων Ἀγριάνων. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι ὀρεινὸν καὶ δασῶδες. Τὰ καλλιεργούμενα μέρη παράγουσι σιτηρά, ὄσπρια, καπνόν, σταφυλάς, ὀπωρικά.

Τὸ ὄνομα Κυρτζαλῆ παράγουσιν οἱ Τοῦρκοι ἐκ τοῦ *Κυρτζῆ Ἀλῆ-μπαμπᾶ*, κτίτορος τῆς πόλεως καὶ ἐπωνύμου αὐτῆς ἥρωος, τοῦ ὁποίου ὁ τάφος εὑρίσκεται ἐκεῖ. Ν. Μ.

Κιρτζαλῆδες (οἱ). Τοῦρκοι ἄτακτοι πολεμισταί, οἵτινες ἀπολυόμενοι ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἔμενον ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἐπεδίδοντο εἰς φοβερὰς ληστρικὰς πράξεις, τρομοκρατοῦντες τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμούς. Ὠργανωμένοι εἰς συμμορίας καὶ σώματα 20—30000 ἀνδρῶν, ἀπετέλεσαν ἐπὶ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα ἀληθῆ μάστιγα, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις διετηρεῖτο ἐπὶ πολὺ μεταξὺ τῶν βουλγαρικῶν πληθυσμῶν. Ὡπλισμένοι μὲ πιστόλια, μακρὰ τυφέκια (κιρτζαλίκια) καὶ γιαταγάνια, ἐλῄστευον καὶ ἐβασάνιζον τοὺς φιλησύχους κατοίκους, ἀπῆγον γυναικόπαιδα καὶ διέπραττον παντὸς εἴδους ἐγκλήματα. Ἔφερον πολυτελῆ βελούδινα καὶ μεταξωτὰ ἐνδύματα, δεικνύοντα πόσον ἐπλούτιζον ἐκ τῆς λῃστείας, διεσκέδαζον δὲ εἰς τοὺς καταυλισμούς των μὲ Ἀτσιγκάνας, παρακολουθούσας αὐτοὺς πανταχοῦ. Φαίνεται ὅτι εἰς τὰς τάξεις των προσεχώρουν καὶ Βούλγαροι Χριστιανοί. Ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐναντίον τῶν Κιρτζαλήδων ἀποστελλόμενος στρατὸς συνέπραττεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετ' αὐτῶν. Μέγας προστάτης των ἦτο ὁ διαβόητος Ὀσμὰν Παζβάνογλους. Ν. Μ.

Κιρτζιλὰρ [*Γεωγρ.*]. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ εἰς *Ἴδενδρον* μετονομασθέντος χωρίου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 800. Εἶναι ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βαλτοχώρι* (*Σαρίτσης*) καὶ *Παρθένιον* (*Τσοχαλάρ*). Κεῖται πρὸς Δ. τῆς Θεσσαλονίκης ἐντὸς τῆς μακεδονικῆς πεδιάδος ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ εἶναι ἀξιόλογος σταθμὸς τῶν σιδηροδρόμων τῆς τε Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλονίκης - Πειραιῶς. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐξάγει καπνὸν καὶ σιτηρά. Χ. Δ.

Κιρτλῆ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ. Μέχρι τοῦ 1923 ἦτο ἑλληνικὸν καὶ εἶχε περὶ τοὺς 480 κατοίκους, μεταναστεύσαντας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Κίρτσοβον [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Καρυδοχώρι*.

Κίρφις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Φθιώτιδος, ὅπερ, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Στράβωνος, εὑρίσκεται νοτίως τῶν Δελφῶν, διασχίζον δὲ τὴν φάραγγα τοῦ Πλείστου, προχωρεῖ καὶ καταλήγει εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἰτέας. Εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Κίρφεως, ἢ, κατὰ τὰς δελφικὰς ἐπιγραφάς, τῆς *Κίρφου*, ἔκειτο, κατὰ Στράβωνα ἐπίσης, ἡ ἀρχαία πόλις *Κίρρα*. Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Δελφῶν, εἰς τὴν Κίρφιν περιελαμβάνετο καὶ τὸ νοτίως τῆς Ἀραχώβης ὄρος καὶ ἐν γένει ὁλόκληρος ἡ ὀροσειρὰ νοτίως τῆς Ἀραχώβης ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Κίρρας πρὸς Δ. μέχρι τῆς Σχιστῆς πρὸς Α. Ἡ Κίρφις ὀνομάζεται νῦν *Ξηροβούνι*, ἡ δὲ ὑψηλοτέρα αὐτῆς κορυφὴ (ὕψους 1563 μ.) *Ζεμενό*. Ἡ ἀπέναντι τῆς Ἀραχώβης ῥάχις τοῦ ὄρους τούτου ὀνομάζεται *Σοιμάλες*, τὸ δὲ ἀπέναντι τῶν Δελφῶν τμῆμα *Κούτσουρα* ἢ *Κρυψίνα*. Ἐνταῦθα ὑπάρχει σπήλαιον ἐν φάραγγι ἄνωθεν τοῦ ῥύακος τῆς Κασταλίας, τὸ ὁποῖον ὁ Ulrichs ταυτίζει μὲ τὸ ὑπερμέγεθες σπήλαιον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀφηγήσει περὶ Συβάρεως. Κατὰ τὰς νοτίας ὑπωρείας καὶ ἐπὶ λόφου, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Δεσφίνα καὶ νοτίως αὐτοῦ, εὑρέθησαν πολυάριθμοι τάφοι, ἀποδεικνύοντες τὴν συνοίκησιν τοῦ μέρους τούτου καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὁ Dodwell ὀνόμασε τὸν ἀρχαῖον τοῦτον συνοικισμὸν Κίρφιν, βασισθεὶς ἐπὶ τοῦ Στράβωνος, ὅστις λέγει: «Τὰ ἐν τῇ μεσογαίᾳ συνεχῆ κείμενα χωρία πρὸς τῷ Παρνασσῷ Δελφοί τε καὶ Κίρφις καὶ Δαυλὶς καὶ αὐτὸς ὁ Παρνασσός». Ὁ Leake ὅμως τοποθετεῖ ἐνταῦθα τὴν Μεδεῶνα, ὁ δὲ Bursian τὴν Ἐχεδάμειαν, τὰς πολίχνας δηλαδή, αἵτινες συμπεριλαμβάνονται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφέντων συνοικισμῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας. Ὁ Bölte, ἐν τούτοις, δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ λείψανα ταῦτα τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ εἶναι τὰ λείψανα τοῦ προσωρινοῦ συνοικισμοῦ τῶν Κρισαίων, οἵτινες ἔτι καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς κυρίας πόλεώς των Κρίσης ἐξηκολούθουν νὰ μένωσιν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Κίρφεως, μαχόμενοι ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τῶν Ἀμφικτιόνων. Β. Δ. Θ.

Κὶρχ (Kirch), ***Γοδεφρεῖδος***. Γερμανὸς ἀστρονόμος (1639—1710). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Hevelius ἐν Δάντσιγ, ἀναχωρήσας ὅμως ἐκεῖθεν διέμεινεν εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις τῆς Γερμανίας, ἐκδίδων ἀπὸ τοῦ 1667 καὶ ἑξῆς ἡμερολόγια, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ κατέκτησαν τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κοινοῦ. Ὁμοίαν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν αἱ Ephimeriden ἃς ἐξέδιδεν ἐν Λειψίᾳ ἀπὸ τοῦ 1681. Κληθεὶς τῷ 1700 ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος Φρειδερίκου τοῦ Α' εἰς Βερολῖνον, διωρίσθη ἀστρονόμος τῆς νέας ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀκολούθως διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Βερολίνου (1706). Συνέγραψε διαφόρους σπουδαίας ἐπιστημονικὰς πραγματείας περὶ πλανητῶν, μεταβλητῶν ἀστέρων, νεφελοειδῶν, κομητῶν κτλ., δημοσιευθείσας εἰς εἰδικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά.

Ἡ δευτέρα σύζυγος αὐτοῦ *Μαρία - Μαργαρίτα* (1670—1720) ἐβοήθησε σημαντικῶς τὸν Κὶρχ εἰς τὰς παρατηρήσεις καὶ τοὺς ὑπολογισμούς του. Εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ἡ ἀνακάλυψις τοῦ κομήτου 1702 καὶ δύο ἔργα, ὧν τὸ ἓν περὶ τῆς συζυγίας τοῦ Ἡλίου, τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ἀφροδίτης (1709) καὶ τὸ ἕτερον περὶ τῆς θέσεως τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου τῷ 1712.

Ὁ υἱός των *Christfried* (1694—1740) διεδέχθη τὸν πατέρα του ὡς ἀστρονόμος τῆς ἀκαδημίας καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Βερολίνου (1717). Ἐξελέγη τῷ 1723 ἀντεπιστέλλων μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, συνέγραψε πλῆθος πραγματειῶν, ὧν τινες σχετικαὶ πρὸς τὰς χρονολογίας τῶν Μογγόλων καὶ Ταττάρων. Πρὸς τούτοις ἐξηκολούθησε τὴν ὑπὸ τοῦ πατρός του ἐγκαινιασθεῖσαν ἔκδοσιν τῶν ἡμερολογίων καὶ τῶν Ephemeriden, ἔχων ὡς βοηθοὺς τὰς τρεῖς ἀδελφάς του, ἐξ ὧν ἡ *Christina* (1696—1782) ἐβοήθησεν αὐτὸν σημαντικῶς εἴς τε τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις καὶ εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτῶν. Σ. Π.

Κιρχάϊμ *ούντερ Τὲκ* (Kirchheim under Teck) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βυρτεμβέργης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λάουτερ. Κάτ.

Digitized by Google

10.057. Ἔχει φρούριον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, μουσεῖον, αἱ δὲ κυριώτεραι βιομηχανίαι τῆς πόλεως εἶναι ὑφαντουργία, χαρτοποιία, ὑποδηματοποιία, κατασκευὴ κλειδοκυμβάλων κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κὶρ-Χαρέσεθ· βλ. *Κὶρ-Μοάβ.*

Κιρχέλλεν (Kirchhellen) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὁμπερχάουζεν - Ντόρστεν. Κάτοικοι 5.631. Ἔχει ἐργοστάσια οἰνοπνευματοποιίας, ζυθοποιίας κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κίρχερ (Kircher), ***Ἀθανάσιος***. Γερμανὸς ἰησουΐτης, μαθηματικός, φυσιοδίφης, ἀνατολιστής, γλωσσολόγος, φιλόλογος (1601—1680). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἰησουϊτικὸν κολλέγιον τῆς γενετείρας του Φούλντας, περιεβλήθη δὲ τὸ κληρικὸν σχῆμα τῷ 1618. Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν Κόμπλεντς, ἔπειτα τῆς φιλοσοφίας, τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Βύτσμπουργ. Τὴν τελευταίαν πόλιν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ (1631) λόγῳ τῶν ἐκ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου ταραχῶν καὶ νὰ μετοικήσῃ εἰς Ἀβινιόν. Διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Βιέννῃ, εἶτα δέ, τῇ μεσολαβήσει τοῦ καρδιναλίου Μπαρμπερίνι, ἐγκατεστάθη ἐν Ρώμῃ (1635), ἔνθα ἐπὶ ὀκταετίαν ἐδίδασκε μαθηματικὰ εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν Κολλέγιον. Παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν μελέτην τῶν ἱερογλυφικῶν. Συνέγραψε πολυάριθμα ἔργα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Prodromus coptus» (1636), ἓν τῶν πρώτων ἐπιστημονικῶν ἔργων ἐπὶ τῆς κοπτικῆς γλώσσης, «Lingua aegyptiana restituta» (1643), «Ars magna lucis et umbrae in mundi» (1645), ἔνθα περιγράφονται διάφορα μηχανήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ μαγικὴ λυχνία, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἐφεῦρε, καὶ ἄλλαι ἐφευρέσεις του, «Oedipus aegyptianus» (1652—1655, 3 τόμ.) συγγραφὲν κατόπιν εἰκοσαετῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν, δι' οὗ ἰσχυρίζεται ὅτι ἀνέγνωσε τὰς ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφάς, ἀλλ' ὅπερ σήμερον οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν ἔχει, «Polygraphia, seu artificium linguarum» (1663), περιεργότατον ἔργον, περιέχον σύστημα παγκοσμίου γραφῆς καὶ διδασκαλίαν ἀναγνώσεως τῶν μυστικῶν γραφῶν, «Magneticum naturae regnum» (1667), ἔνθα ἀποπειρᾶται νὰ ἑρμηνεύσῃ πάντα τὰ φαινόμενα διὰ τοῦ μαγνητισμοῦ, «Ars magna sciendi» (1669) καὶ «Latium» (1669), «Specula Melitensis Encyclica» (1638), ἔνθα περιγράφεται λογιστικὴ μηχανὴ ἰδικῆς του ἐφευρέσεως, «Musurgia universalis» (1662), ἔνθα, μεταξὺ τῶν ἄλλων, γίνεται λόγος περὶ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐπιδράσεως τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῶν ὑγιῶν καὶ ἀρρώστων. Ὁ Κίρχερ ἵδρυσε καὶ μουσεῖον ἐν Ρώμῃ φέρον τὸ ὄνομά του (βλ. *Κιρχεριανὸν* μουσεῖον». Δ. Σ. Δ.

Κιρχεριανόν, ἢ ***Κιρκεριανὸν μουσεῖον*** (Museo Kircheriano). Μουσεῖον ἐν Ρώμῃ, ἱδρυθὲν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου *Κίρχερ* (βλ. λ.) ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Κολλέτζιο Ρομάνο. Περιέχει πολυτίμους συλλογὰς προϊστορικάς, ἐθνογραφικὰς καὶ φυσικῆς ἱστορίας, προερχομένας ἐκ δωρεῶν διαφόρων ἐρευνητῶν καὶ θαλασσοπόρων, ἐξ ἀγορῶν τῶν βασιλέων τῆς Ἰταλίας καὶ ἐξ ἀνασκαφῶν, καὶ θεωρουμένας ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Εὐρώπης. Ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος εἶναι αἱ ἐν αὐτῷ χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες, ἡ Φικορώνειος πυξὶς καὶ οἱ ὀρείχαλκοι. Ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς ἰησουΐτας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1870 περιῆλθεν εἰς τὸ Ἰταλικὸν κράτος. Τῷ 1924 αἱ συλλογαὶ αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὸν πρωτοϊστορικὸν πολιτισμὸν μετεφέρθησαν εἰς τὸ εἰδικὸν μουσεῖον τῆς Βίλλα Τζιούλια, αἱ κλασσικαὶ καὶ αἱ χριστιανικαὶ συλλογαὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῆς Ρώμης, αἱ δὲ μεσαιωνικαὶ συλλογαὶ εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Μεγάρου τῆς Βενετίας. Τὸ ἐναπομεῖναν ἐθνογραφικὸν ὑλικὸν ἀπετέλεσε τὸ προϊστορικὸν καὶ ἐθνογραφικὸν μουσεῖον τῆς Ρώμης, ὅπερ φέρει ἐπίσης τὸ ὄνομα Κιρχεριανόν. Μεταξὺ ἄλλων, τὸ μουσεῖον τοῦτο περιέχει μικράν, ἀλλὰ πολυτιμοτάτην συλλογὴν ἀντικειμένων ἐκ Κρήτης, σπουδαιοτάτων δειγμάτων τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ, προελθόντων ἐξ ἀνασκαφῶν τῆς ἰταλικῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς ἐν τῇ νήσῳ. Μ. Δ. Β.

Κιρχέρντε (Kirchhörde) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ νομῷ Ἄρνσμπεργκ τῆς Βεστφαλίας καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρνταϊ. Κάτ. 11.652. Ἔχει βιοτεχνικὴν σχολήν, ἀνθρακωρυχεῖα καὶ διάφορα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια. Δ. Σ. Δ.

Κιρχλίντε (Kirchlinde) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ πρωσσικῇ Βεστφαλίᾳ. Κάτ. 5.749. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα. Δ. Σ. Δ.

Κίρχμαν (Kirchmann) *Ἰούλιος φὸν*—. Γερμανὸς νομικὸς καὶ φιλόσοφος (1802—1884). Κατέλαβεν ἀνωτέρας δικαστικὰς θέσεις καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς πρωσσικῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως. Μετὰ διάλεξίν του ἐνώπιον ἐργατῶν ἐν Βερολίνῳ, περὶ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν τῇ φύσει (3η ἔκδ., Λειψία 1882), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τοῦ ἑκουσίου περιορισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ, ἔχασε τὴν θέσιν του καὶ τὴν σύνταξίν του καὶ ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ εἰς τὴν πολιτικήν. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς δι' ἔργου του, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεστήριξε τὴν ἔλλειψιν ἀξίας τῆς νομικῆς ὡς ἐπιστήμης («Die Wertlosigkeit de Jurisprudenz als Wissenschaft» 1848). Ἐπίσης ἔγραψε: «Φιλοσοφία τῆς γνώσεως» (1864), «Περὶ ἀθανασίας» (1865), «Αἰσθητικὴ ἐπὶ ρεαλιστικῆς βάσεως» (1868 εἰς 2 τόμ.). Ἐξέδωκε πρὸς τούτοις τὴν «Φιλοσοφικὴν βιβλιοθήκην», συλλογὴν τῶν κυριωτέρων ἔργων ὅλων τῶν φιλοσόφων, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος μετέφρασε συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, Βάκωνος, Γροτίου, Hume, Λεϊβνιτίου, Σπινόζα κ. ἄ. Γ. Ε. Κ.

Κίρχμπεργκ (Kirchberg) /*Γεωγρ.*/. —1) Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ σαξωνικῇ περιφερείᾳ Τοβίκαου. Κάτ. 8.000. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, ὑποδηματοποιίας, βυρσοδεψεῖα καὶ ὑφαντουργικὴν σχολήν. —2) Κωμόπολις καὶ θερινὸν κέντρον τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Ἁγίου Γάλλου καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τούρ. Κάτ. 5.600. Ἔχει κτηνοτροφίαν, οἰκιακὴν χειροτεχνίαν καὶ ἀρχαῖον πύργον, ὅστις εἶναι ἕδρα τῶν κομίτων τοῦ Τόγκενμπουργκ. Δ. Σ. Δ.

Κίρχνερ (Kirchner), ***Θεόδωρος***. Γερμανὸς μουσικοσυνθέτης (1823—1903). Ηὐδοκίμησε κυρίως εἰς τὴν σύνθεσιν «μικρογραφικῶν» συνθέσεων διὰ κλειδοκύμβαλον: («Neue Davidsbündlertänze», «Legenden», «Aquarellen», «Nachtbilder», «Aus meinem Skitzenbuch» κ.τ.λ. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε περίφημα τραγούδια, ὡς: «Mädchenlieder», «Liebeserwachen», «Nähe des Geliebten» κ.τ.λ., ὡς καὶ διάφορα ἔργα μουσικῆς δωματίου.

— **Κίρχνερ** (Kirchner), ***Φρίτς***. Γερμανὸς συνθέτης (1840—1907), ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ ἔργα διδακτικὰ διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ᾆσμα. Γ. Σ.

— **Κίρχνερ** (Kirchner), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ φιλόσοφος (1848—1900). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, θεολογίαν καὶ ἱστορίαν ἐν Χάλλῃ καὶ Βερολίνῳ. Τὰ κυριώτερα τῶν φιλοσοφικῶν ἔργων του, τὰ ὁποῖα διακρίνει ὀρθολογιστικὸς ρεαλισμός, εἶναι: «Leibnitz Psychologie» (1875), «Die Hauptpunkte der Metaphysik» (1880), «Über das Grundprinzip des Weltprozesses» (1882), ἐκ δὲ τῶν ἱστορικῶν καὶ κριτικῶν τὰ ἑξῆς: «Die deutsche Nationalliteratur des 19 Jahrhundrets» (1893) καὶ «Gründeutschand» (1893). Ὁ Κίρχνερ ἔγραψεν ἐπίσης ποιήματα, διακρινόμενα διὰ τὸν βαθὺν καὶ ἁγνὸν λυρισμόν των. Δ. Σ. Δ.

Κίρχωφ (Kirchhoff), ***Ἀδόλφος***. Διάσημος Γερμανὸς φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος (1826—1908). Διδάκτωρ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ἔνθα ἤκουσε τῶν διασήμων καθηγητῶν Boeckh καὶ Lachmann, τῶν ὁποίων ἠσπάσθη καὶ ἐφήρμοσε τὴν μέθοδον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, διωρίσθη τῷ 1846 καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ Joachimsthal, τῷ δὲ 1865 καθηγητὴς τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ὁ Κίρχωφ εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων καὶ ἐπιγραφικῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ κύριον ἔργον του εἶναι ἡ ὁμηρικὴ αὐτοῦ ἐργασία καὶ ἡ δημοσίευσις ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν. Ἔγραψε πλῆθος ἔργων καὶ μελετῶν, ἐν οἷς: «Euripidis Medea», «Euripidis Troades», «Das Argument des Rhesos», «Inschrift von Krissa», (1852), «Zu Aeschyles» (1854), «Euripidis Tragodiae» (1855), «Plotini Opera» (1856), «Griechische Inschriften» (1858), «Inscriptiones Christianae» (1859), «Die Homerische Odyssee und ihre Enstehung» (1859), «Homerische Excurse» (1860, εἰς πολλοὺς τόμους), «Über die Chronologie der attischen Volksbeschlüsse fur Methone» (1861), «Studien zur Geschichte des Griechischen» (1863), «Alphabets» (1863), περισπούδαστον ἔργον εἰς πολλὰς ἐκδόσεις, «Über die Zeit der Pythischen Festfeier» (1864), «Corpus Inscriptionum Atticarum vol. I. Inscriptiones anno Euclidis vetustiores» (1873), «Xenophontis qui fertur libellus de republica Atheniensium» (1874), «Zur Geschichte der Uberlieferung des Thukydideischen Textes» (1877), «Die Homerische Odyssee» (1879), «Aeschyli Tragodiae» (1880), «Bemerkungen zu Thukydides» (1890), «Bemerkungen zur Geschichte der Griechischen Rhapsodik» (1893), «Thukydides und sein Urkundenmaterial» (1895). Ὁ Κίρχωφ ἦτο μέλος τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας καὶ πολλῶν ἄλλων γερμανικῶν καὶ ξένων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν. Β. Δ. Θ.

—**Κίρχωφ** (Kirchhoff), ***Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς γεωγράφος καὶ βοτανολόγος (1838—1906). Τῷ 1873 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης καὶ τῷ 1876 ἐγένετο πρόεδρος τῆς «Γεωγραφικῆς ἑνώσεως». Ἐδημοσίευσε πλεῖστα γεωγραφικὰ καὶ βοτανολογικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Schulbotanik» (1865), «Die Idee der Planzenmetamorphose dei Wolf und bei Goethe» (1867), «Mensch und Erde» (1901), «Erdkunde für Schulen» (1893), «Länderkunde von Europa» (1887), «Archiv für Làndes und Volkskunde des Provinz Sachsen» (1891—1904) κλπ. Δ. Σ. Δ.

—**Κίρχωφ** (Kirchhoff), ***Γουσταῦος-Ροβέρτος***. Γερμανὸς φυσικὸς (1824—1875). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὑτοῦ πατρίδι Καινιξβέργῃ καὶ τῷ 1847 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Διετέλεσεν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ τῷ 1850 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν Μπρεσλάου. Ἀκολούθως διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν Ἁϊδελβέργῃ καὶ τῷ 1875 μετετέθη εἰς Βερολίνον. Ὁ Κίρχωφ συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μαθηματικῆς φυσικῆς, αἱ δ' ἐργασίαι του ἀναφέρονται ἰδίᾳ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τῆς κινήσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν ὑποβρυχίοις καλῳδίοις, τοῦ μαγνητισμοῦ, τῆς ἀκτινοβολίας καὶ τῆς φασματοσκοπικῆς ἀναλύσεως. Μέγα μέρος τῶν ἐργασιῶν του περιέχεται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Vorlesungen über mathematische Physik», δημοσιευθέντι τῷ 1876. Κ. Π.

— **Κίρχωφ** ***λήμματα***. Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ καὶ τῇ φυσικῇ κανόνες διέποντες τὸν μερισμὸν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὅταν κεντρικὸς ἀγωγὸς τοῦ ρεύματος μερίζεται εἰς πολλοὺς κλάδους, ἀποτελοῦντας δίκτυον οἱονδήποτε ἀγωγῶν. Διακρίνομεν δὲ δύο *λήμματα* ἢ *κανόνας* τοῦ Κίρχωφ.

Σχ. 1. *Πρῶτον λῆμμα Κίρχωφ.*

1ον Λῆμμα. Ἐὰν πλείονες ἀγωγοὶ συνέρχωνται εἰς κοινὸν σημεῖον, τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῶν ἐντάσεων τῶν ρευμάτων τῶν διερχομένων διὰ κοινοῦ σημείου ἰσοῦται τῷ μηδενί. Οὕτω, ἐὰν (σχ. 1) εἰς τὸ σημεῖον 0 συνέρχωνται οἱ ἀγωγοὶ 1, 2, 3, 4, 5, ἐν οἷς αἱ ἐντάσεις τοῦ ρεύματος εἶναι ἀντιστοίχως i_1, i_2, i_3, i_4, i_5 θὰ ἔχωμεν τὴν σχέσιν

$$i_1 + i_2 + i_3 + i_4 + i_5 = 0$$

ἢ γενικώτερον

$$\Sigma i = 0$$

Κατὰ συνθήκην θεωροῦμεν ὡς θετικὰ τὰ ρεύματα, ἅτινα συντρέχουσιν εἰς τὸ σημεῖον 0 καὶ ἀρνητικὰ τ' ἀπομακρυνόμενα τούτου.

2ον Λῆμμα. Εἰς δίκτυον ἀγωγῶν ἀποτελούντων κλειστὸν κύκλωμα, τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων τῆς ἀντιστάσεως ἑκάστου ἀγωγοῦ ἐπὶ τὴν ἀντίστοιχον ἔντασιν τοῦ ρεύματος ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῶν ἠλεκτρεγερτικῶν δυνάμεων τῶν ἐνεργουσῶν ἐν τῷ κυκλώματι ἢ ἰσοῦνται τῷ μηδενί. Οὕτω, θεωρήσωμεν τὸ δίκτυον τῶν ἀγωγῶν 1, 2, 3, 4, 5, ἀποτελούντων κλειστὸν κύκλωμα (σχ. 2), ἔστωσαν δὲ R_1, R_2, R_3, R_4, R_5 αἱ ἀντιστάσεις τῶν διαφόρων ἀγωγῶν, i_1, i_2, i_3, i_4, i_5 αἱ ἀντίστοιχοι ἐντάσεις τοῦ ρεύματος καὶ E_1, E_2, E_3 κλπ. αἱ ἀντίστοιχοι ἠλεκτρεγερτικαὶ δυνάμεις. Θὰ εἶναι τότε γενικῶς:

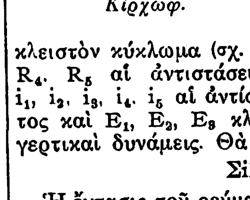

Σχ. 2. *Δεύτερον λῆμμα Κίρχωφ.*

$$\Sigma iR = \Sigma E$$

Ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος εἶναι θετική, καθ' ὅσον ἡ φορὰ αὐτοῦ εἶναι ἡ τῆς τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου. Ὁμοίως ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις θεωρεῖται θετική, ὅταν τείνῃ νὰ παραγάγῃ ρεῦμα κατὰ τὴν θετικὴν φοράν. Κ. Π.

— **Κίρχωφ** ***νόμος ἀκτινοβολίας***. Ὁ νόμος οὗτος, ὃν ἀνεῦρε θεωρητικῶς ὁ Κίρχωφ, καθορίζει ὅτι ὁ λόγος τῆς θερμικῆς ἐκπομπῆς πρὸς τὴν ἀπορρόφησιν εἶναι δι' ὅλα τὰ σώματα ὁ αὐτὸς δι' ἀκτινοβολίαν τοῦ αὐτοῦ μήκους κύματος καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν. Κ. Π.

κὶς (ὁ) (Cis) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κισιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει μικρὰ ἔντομα, διακρινόμενα ἰδίως ἐκ τῶν κεραιῶν των, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ δέκα ἀρθρώσεων, ὧν ἡ πρώτη εἶναι μεγάλη καὶ αἱ τρεῖς τελευταῖαι λίαν ὀγκώδεις. Τὰ πολυάριθμα εἴδη τοῦ γένους εἶναι διαδεδομένα εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Τεσσαράκοντα εἴδη ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κὶς ὁ τοῦ βωλίτου* (Cis boleti), ὅστις ἔχει μικρότατον μέγεθος καὶ χρῶμα φαιόν. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων κρυπτογάμων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Κὶς ὁ τοῦ βωλίτου.

Κὶς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Μεσοποταμίας, 3 ὥρας περίπου ἀνατολικῶς τῆς Βαβυλῶνος. Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Κὶς ἦσαν Σου-

Digitized by Google

μέριοι, ὡς ἐκ τῶν ὀνομάτων των φαίνεται. Ταχέως ὅμως ἡ Κὶς περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Σημιτῶν. Βραδύτερον ἀνέκτησεν ἡ πόλις τὴν ἀρχαίαν της θέσιν, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐροὺκ Λουγαλσαγκίση κατέλυσεν ὁριστικῶς τὸ βασίλειον τῆς Κίς. Ἡ Κὶρ εἶναι ἡ σημερινὴ *'Οχαΐμίρ*. Αἱ διενεργηθεῖσαι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ αὐτῆς δὲν ἔφερον εἰς φῶς σπουδαῖα ἀντικείμενα. Β. Μ. Β.

—**Κις** */Γεωγρ./*. Νῆσος τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἀπέχουσα τῆς βορείας ἀκτῆς του 10 μίλ. νοτίως, ἀπὸ δὲ τοῦ ΒΔ στομίου τοῦ πορθμοῦ τοῦ συνάπτοντος τὸν Περσικὸν κόλπον πρὸς τὸν τοῦ Ὀμάν, 135 μίλ. δυτικῶς. Ἐλλειψοειδοῦς σχήματος, 8 μιλ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ 4 ½ ἀπὸ Β. πρὸς Ν., εἶναι χθαμαλὴ (120 ποδ. μέγιστον ὑψόμετρον) καὶ κατάφυτος ἀπὸ φοινικῶνας, ἰδίως πρὸς τὴν Β. πλευράν. ὅπου ἡ ἄλλοτε πρωτεύουσα της *Χαρίρα*, τοῦ τεμένους τῆς ὁποίας, ὡς καὶ τοῦ ὑδραγωγείου, σῴζονται τὰ ἐρείπια. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ νῆσος εἶχε φήμην πρωτεύοντος ἐμπορικοῦ σταθμοῦ. Τανῦν κατοικεῖται ὑπὸ Ἀράβων ἁλιέων μαργαριτῶν, οἵτινες ὀνομάζουν τὴν νῆσον των *Καΐς*, ταυτιζομένην ,ὡς πιστεύεται παρὰ πολλῶν, πρὸς τὴν *Καταίαν* τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ τὴν Cataea τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου. Ἔχει εὐρύτατον ἀγκυροβόλιον διὰ μεγάλα πλοῖα καὶ κατὰ τῶν ἀπὸ τοῦ τρίτου τεταρτοκυκλίου ἐπιφορῶν εἰς τὴν ΒΑ. ἀκτήν της (ΒΑ. ἄκρα του πλάτ. 26°35'37", μῆκ. 54°01'49", χάρτ. ἀγγλ. 2837a : Persian Gulf, eastern sheet) καὶ φάρον τριάδος ἐκλάμψεων κατὰ τὸ μέσον τῆς νοτίας ἀκτῆς της. Σ. Ε. Λ.

Κὶς (Kiss), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς γλύπτης 1802—1865). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου καὶ ἠσκήθη μετέπειτα εἰς τὰ ἐργαστήρια διακεκριμένων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του. Πλεῖστα ἔργα, κοσμοῦντα γερμανικὰς πόλεις, ὀφείλονται εἰς τὴν σμίλην τοῦ Kiss. Μεταξὺ τούτων ὁ ἐν Μπρεσλάου ἀνδριὰς τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, δύο συνθέσεις μὲ θέμα τὸν ἅγιον Γεώργιον φονεύοντα τὸν δράκοντα, ἐξ ὧν μία ἐν Μπάμπελσμπεργκ καὶ ἑτέρα ἐν Βερολίνῳ, τὸ ἐν Βερολίνῳ ἐπίσης σύμπλεγμα «Πίστις, Ἐλπὶς καὶ Ἔλεος» καὶ ἄλλα. Ὡς σημαντικώτερον ἐκ τῶν ἔργων του θεωρεῖται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἡ «Ἔφιππος ἀμαζὼν μαχομένη ἐναντίον τίγρεως» (μουσεῖον Μονάχου), τῆς ὁποίας χάλκινον ἀντίγραφον κοσμεῖ τὴν εἴσοδον τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου.

Κίσαγγαρ (Kishangarh) */Γεωγρ./*. Κράτος τῶν Ἰνδιῶν, ὑπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ρατζπουτάνας, τῆς ὁποίας καταλαμβάνει τὸ ΒΔ. τμῆμα. Παράγει σιτηρὰ καὶ ἀραβόσιτον καὶ ἔχει λατομεῖα μαρμάρου. Ὁ ἰθαγενὴς ἄρχων του φέρει τὸν τίτλον τοῦ μαχαραγιᾶ. Ἔχει ἔκτασιν 858 τετρ. μιλλίων, πληθυσμὸν 87.200 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ἡ πρωτεύουσα ἔχει βιομηχανίαν καὶ διεξάγει ἐμπόριον. Κάτ. 10.400. Χ. Δ.

Κίσαμος, ἢ ***Κίσσαμος*** */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἐν τῇ θέσει ὅπου σήμερον κεῖται τὸ *Καστέλλι*. Ὁ Κορνήλιος ἐν τῇ Creta Sacra (II, σ. 159 ἑξ.) ὀνομάζει αὐτὴν *Κισαμόπολιν* (Chissamopolis), ὁ Νόννος *δάπεδον Κισάμοιο*, ὁ Πτολεμαῖος *Κίσαμον πόλιν*. Ἀναφέρουσιν αὐτὴν καὶ ὁ Ἱεροκλῆς καὶ αἱ Noticiae Episcopatuum. Ὑπῆρξε δὲ αὐτόνομος καὶ ἔκοψε καὶ ἴδια νομίσματα. Εἶχον δὲ ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως κεφαλὴν Ἑρμοῦ μὲ πέτασον, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης δελφῖνα καὶ τὰ γράμματα $\frac{\mathrm{K}}{\Sigma}\Big|\frac{\mathrm{I}}{\Omega}$ ἢ $\frac{\mathrm{K}}{\Sigma}\Big|\frac{\mathrm{I}}{\mathrm{A}}$. Ε. Γ.

—**Κισάμου *ἐπαρχία*** *[Γεωγρ./*. Μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης, ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν Χανίων. Ἡ ὀνομασία ἐδόθη ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως *Κισάμου*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα διετηρήθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ὄρη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἶναι ὁ *Προφήτης Ἠλίας* (951 μ.), ὁ *Ἅγιος Δίκαιος* (1190 μ.), τὸ *Ἀποπηγάδι* (1388 μ.), τὸ *Ροδοποῦ* (*Ὄνυχας* 774 μ) καὶ τοῦ *Γέρω-Σκίνου* (780 μ.). Ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει τὴν χερσόνησον *Τηγάνι*, καὶ τὰς νησῖδας *Γραμβοῦσαν*, *Ἀγρίαν Γραμβοῦσαν* (ἀρχ *Μουσάγορος*), *Ποντικονήσι*, *Πρασονήσι* καὶ *Πεταλίδα*. Χείμαρροι διαρρέοντες τὴν ἐπαρχίαν εἶναι ὁ *Ταυρωνίτης*, ἐπικίνδυνος τὸν χειμῶνα, ἐζευγμένος μὲ σιδηρᾶν γέφυραν (4×40 μ.), ὁ *Κακοπέρατος*, ὁ *Σκουτελιώνας*, ὁ *Νωπηγιανός*, ὁ τοῦ *Κολένη*, ὁ *Καμάρας* καὶ ὁ *Πυργιανός*, εἰς τὴν βόρειον ἀκτήν· ὁ *Καλυβιανὸς* εἰς τὴν δυτικὴν καὶ ὁ *Στόμιος* εἰς τὴν νότιον. Παρὰ τὸ χωρίον Σπηλιὰ ὑπάρχουσι τέσσαρα σπήλαια φυσικά, χωρητικότητος ἕκαστον 1000 ἀνθρώπων

Τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας εἶναι γόνιμον, παράγον οἶνον εἰς μεγάλας ποσότητας, ἔλαιον, σιτηρά, ἐσπεριδοειδῆ, ὄσπρια, παντὸς εἴδους ὀπώρας καὶ κάστανα. Κάτ. (1928) 23.936, κατοικοῦντες εἰς 45 κοινότητας συγκροτουμένας ἐκ 204 χωρίων ἢ συνοικισμῶν. Πᾶσαι αἱ κοινότητες ἔχουσι μεικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τηλεφωνεῖα. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὸ *Καστέλλι* (βλ. λ.). Ἡ ἐπαρχία Κισάμου συνδέεται πρὸς τὰ Χανιὰ διὰ τριῶν μεγάλων ἀρτηριῶν: Χανίων-Καστελλίου-Μεσογείων (55 χλμ.), Χανίων-Βουκολιῶν-Καντάνου-Παλαιοχώρας Σελίνου (73 χλμ.) καὶ Χανίων-Τοπολίων-Σφηναρίου (περὶ τὰ 80 χλμ.) Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπαρχίας ἔκειντο αἱ ἀρχαῖαι πόλεις *Πολυρρηνία*, *Κίσαμος*, *Φαλάσαρνα*, *Δίκτυννα*. Ε. Γ.

—**Κισάμου *ἐπισκοπή***. Ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν πρώτων ἱδρυθεισῶν ἐν Κρήτῃ ἐπισκοπῶν. Διετηρήθη κατά τε τὴν βυζαντιακὴν περίοδον μὲ ἕδραν τὴν ὁμώνυμον πολίχνην καὶ κατόπιν τὸ χωρίον Ἐπισκοπή. Ἡ ἐπισκοπὴ Κισάμου διετηρήθη καὶ ἐπὶ ἑνετοκρατίας (Chissamensis Episcopatus) ὑπὸ Λατῖνον ἐπίσκοπον. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ἡ ἀνάρρησις εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον Κισάμου ὡς Ἕλληνος ὀρθοδόξου ἐπισκόπου τοῦ *Γερασίμου Παλαιόκαπα*, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1590), ἡ ἐπισκοπὴ καταργηθεῖσα ἐπανιδρύθη ἐπὶ τουρκοκρατίας. Χηρεύσασα αὕτη διὰ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Μελχισεδὲκ τῇ 19ῃ Μαΐου 1821, συνεχωνεύθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κυδωνίας τῷ 1831, ἕνεκα τῆς ἀραιώσεως τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα Τῷ 1860 ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν Κυδωνίας. Ἡ ἐπισκοπὴ Κισάμου καὶ Σελίνου, περιλαμβάνουσα τὰς δύο ὁμωνύμους ἐπαρχίας, διατηρεῖται μέχρι σήμερον. † Ρ. Α. Τ.

—**Κισάμου *κόλπος*** */Παραλ. Γεωγρ./*. Κόλπος τοῦ Κρητικοῦ πελάγους, διανοιγόμενος εἰς τὴν ΒΔ. τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιάν, μεταξὺ τῶν παραλλήλως καὶ πρὸς Β. χωρουσῶν μεγάλων χερσονησωδῶν προβολῶν τῶν ἀπολῃγουσῶν εἰς τὰ ἀκρωτήρια *Μποῦζα* καὶ *Σπάδα*. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ κόλπου μεταξὺ τῆς νήσου *Ἀγρία Γραμποῦσα*, προεκτεινούσης τὸ ἀκρωτήριον Μποῦζα, καὶ τὸ Κάβο-Σπάδα εἶναι 8½ μιλλ., ἡ δὲ εἴσδυσίς του 10½ μιλλ. μέχρι τοῦ νοτίου μυχοῦ του πρὸς τὸ μέσον τῆς ἀκτῆς, εἰς ἣν ἀπολήγει ἡ νοτία τοῦ κόλπου ἑλώδης παραλία. Κατὰ τὸν αὐτὸν μυχόν, ἐπὶ βραχώδους μαστοῦ, τὸ ἠρειπωμένον ἐνετικὸν φρούριον, τὸ *Καστέλλι* τοῦ Κισάμου, ἐπέχον τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Κισάμου (πλάτ. 35° 29' Β., μῆκ. 23° 39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia west portion), ἀναδόχου τῆς συγχρόνου ὀνομασίας τοῦ κόλπου. Οἱ λιμενοβραχίονες τοῦ ἀρχαίου λιμένος διακρίνονται εἰς ὕψος 6 μέτρων, πλὴν ὁ λιμὴν ἔχει καταχωσθῆ ὑπὸ τῆς ἄμμου καὶ τῶν θραυσμάτων τῶν κογχυλίων, ἅτινα κυλινδοῦν αἱ ἀπὸ Β. ἐπιφοραί, πρὸς ἣν διεύθυνσιν εἶναι ἀνοικτὸς ὁ κόλπος. Στιχὰς μυρμήκων, πιθανῶς ἴχνη ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς λιμενικῶν ἔργων, ἀπολήγουσα εἰς τὴν νησῖδα *Καβονήσι*, χωρίζει τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Κισάμου ἀπὸ τὴν πεδιάδα Μεσόγεια καὶ τὸν φερώνυμον ὅρμον. Ἀποτελεῖ δὲ ἡ νοτία ἀκτὴ ἄριστον τόπον ὑδρεύσεως στόλων. Ἐκ τῆς σχετικῆς περιγραφῆς τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης (338) προκύπτει, ὅτι ὁ κόλπος ὠνομάζετο *Μυρτίλος*, καὶ ὅτι εἶχεν ὡς κέρατα μὲν τὰ ἀκρωτήρια *Τρητὸν* (νῦν *Μποῦζα*) καὶ *Τίτυρος* (νῦν *Κάβο Σπάδα*) «ἀκρωτήριον ὑψηλὸν καὶ κατάδενδρον, βλέπον πρὸς ἄρκτον» καὶ ἐν αὐτῷ πόλισμα *Ἀγνεῖον* («λιμὴν ἔστιν ἔχων ἱερὸν Ἀπόλλωνος») καὶ πόλιν μετὰ λιμένος, τὴν *Κίσαμον*. Σ. Ε. Λ.

—**Κίσαμος** */Γεωγρ./*. Μικρὰ ἀρχαία πόλις πρὸς Α. τῆς Κυδωνίας καὶ παρὰ τὰ Ἄπτερα. Ταύτην τοποθετοῦσιν οἱ νεώτεροι εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς τῶν Καλυβῶν, χωρίου τοῦ Ἀποκορώνου, ἐκτεινομένην παραλίαν. Ε. Γ.

κισαράκι (τὸ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κίστος ὁ κρητικός*.

Κίσβαρντα (Kisvarda) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Σάμπολης παρὰ τὰ τσεχικὰ σύνορα Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν καὶ διυλιστήρια πετρελαίου. Κάτ. 11.435.

Κισὲ */Παραλ. Γεωγρ./*. Σύγχρονος τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ποταμίου καὶ πολίσματος *Κίσσα* (βλ. λ.).

Κισέλλος (Ciselle) ***μάρτυς***· βλ. *Λουξόριος* μάρτυς.

«**Κισὲν *Σενρὸν***» (Kicin Sinron). Τίτλος ὃν φέρει ἓν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ διασήμου Ἰάπωνος θεολόγου *Χιράτα Ἀτσουτανέ*. Ἐν αὐτῷ ὁ Χιράτα ἐπιχειρεῖ ν' ἀναιρέσῃ τὰς ὀρθολογιστικὰς θεωρίας τῶν Κανγκακούσα περὶ θεοῦ καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Κινέζοι ἐπίστευον εἰς θεὸν πραγματικόν, καλούμενον *Σάνγκτι* ἢ *Τιὲν* (Ἰαπων. *Τέν*), κατοικοῦντα τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκεῖθεν κυβερνῶντα τὸν κόσμον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὀρθολογιστάς, οἵτινες ἀπέδιδον ὅλα τὰ φαινόμενα εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀρχῶν στερουμένων ζωῆς καὶ τὰς ὁποίας ἀπεκάλουν θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν ἀρχὴν τῆς φύσεως. Μ. Ν. Δ.

Κισερὰ (Quicherat), ***Ἰούλιος-Στέφανος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἱστοριοδίφης καὶ ἀρχαιολόγος (1814—1882), ἀδελφὸς τοῦ *Λουδοβίκου Κισερά*. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ «Bibliothèque de l'École des chartes», τὸ ὁποῖον καὶ διηύθυνεν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν. Ἐν αὐτῷ ἐδημοσίευσε σειρὰν ἐξόχων ἄρθρων ἐπὶ ζητημάτων σχετικῶν μὲ τὴν παλαιογραφίαν, τὴν ἱστορίαν τῆς λογοτεχνίας καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν. Κατέγινεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀναδίφησιν τῆς ἱστορίας τῆς Αὐρηλιακῆς παρθένου (Ζὰν ντ' Ἄρκ) καὶ ἐδημοσίευσε πεντάτομον ἱστορίαν τῆς δίκης αὐτῆς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Le procès de condamnation et de réhabilitation de Jeanne d'Arc». Ἐπιδοθεὶς εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἐνδυμασίας ἐν Γαλλίᾳ» καὶ πραγματείαν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τοπωνυμιῶν εἰς τὴν γαλλικήν. Μέλος τῆς ἑταιρείας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν ἀπὸ τοῦ 1849, διωρίσθη τῷ 1871 διευθυντὴς τῆς École des chartes. Τὰ δημοσιεύματα τοῦ Κισερὰ ἀνέρχονται εἰς 365. Μ. Ν. Δ.

— **Κισερὰ** (Quicherat), ***Λουδοβῖκος-Μαρία***. Γάλλος φιλόλογος (1799—1884). Ἀπόφοιτος τῆς «École Normale» διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς εἰς πλεῖστα πανεπιστήμια τῆς Γαλλίας καὶ τῷ 1843 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης. Τῷ 1864 ἐξελέγη μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας. Βαθὺς γνώστης τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐξέδωκε τὸν Ὁράτιον, τὸν Βιργίλιον καὶ ἄλλους μετὰ λατινικῶν σχολίων. Ἐδημοσίευσε τὸν «Ποιητικὸν θησαυρὸν τῆς λατινικῆς γλώσσης» καὶ λατινογαλλικὸν καὶ γαλλολατινικὸν λεξικόν. Ὡσαύτως «Λατινικὴν στιχουργικήν», «Νέαν λατινικὴν προσῳδίαν», «Ἀνάμεικτα φιλολογικά» καὶ πλῆθος ἄρθρων φιλολογικῶν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως» καὶ εἰς ἄλλα περιοδικά. Μ. Ν. Δ.

κίσηρις (ἡ) (Bimsstein) */Πετρογρ./*. Πέτρωμα, ἡφαιστείας προελεύσεως, πορῶδες, φαιὸν ἢ φαιόλευκον, σπογγώδους ἱστοῦ. Ἡ κίσηρις (κοινῶς *ἐλαφρόπετρα*) χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν πολυαρίθμων φανερῶν καὶ μικροσκοπικῶν πόρων, τοὺς ὁποίους φέρει, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ βάρος της καθίσταται μικρὸν καὶ ἐπιπλέει ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἕως ὅτου ὅλοι οἱ πόροι πληρωθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ. Εἶναι κύριον συστατικὸν τῶν ρευμάτων λάβας, παραχθὲν ἐξ αὐτῆς διὰ βιαίας ἐξαπολύσεως τῶν ἀερίων της. Οἱ πόροι της εἶναι τὰ κενὰ τῶν φυσαλλίδων τῶν ἀερίων. Εἶναι εὔθραυστος, ἀλλ' οἱ κόκκοι της εἶναι σκληρότατοι, καθόσον συνίστανται ἐκ πυριτικοῦ ὑλικοῦ. Τούτου ἕνεκα χρησιμοποιεῖται πολὺ ὡς λειαντικὸν μέσον. Ἐπίσης λόγῳ τοῦ μικροῦ της βάρους χρησιμοποιεῖται ὡς ἄριστον ὑλικὸν διὰ τὴν κατασκευὴν ἐλαφρῶν πλίνθων, τούβλων, πλακῶν κτλ. Τὸ ἀδιαπέραστον, τὸ ὁποῖον ἀντιτάσσουν τὰ ἐκ κισήρεως τεχνητὰ προϊόντα εἰς τὴν θερμότητα καὶ τὸν ἦχον, προσδίδουν ἔτι μεγαλυτέραν ἀξίαν εἰς τὴν κίσηριν. Ἐμφανίζεται εἰς τὰς Λιπαρίους νήσους, τὴν Ἰσλανδίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Εὐρεῖα βιομηχανία προϊόντων κισήρεως ὑπάρχει εἰς τὴν παραρρήνιον Γερμανίαν. Παρ' ἡμῖν κίσηρις ἀρίστης ποιότητος καὶ ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ συναντᾶται εἰς τὰς νήσους Θήραν καὶ Θηρασίαν, προϊὸν τοῦ ἡφαιστείου τῆς Σαντορίνης, *ἀλίσηρος* καλουμένη ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Γ. Κ. Γ.

κίσθαρος (ὁ) *[Βοτ.]*· βλ. *κίστος*.

Κισθήνη */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις αἰολικὴ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας τῆς Μυσίας, πρὸς τὸ ΝΔ κέρας τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἀμέσως: «ἔξω δὲ τοῦ κόλπου καὶ τῆς Πυρρᾶς ἄκρας ἥ τε Κισθήνη ἐστὶ πόλις ἔρημος ἔχουσα λιμένα· ὑπὲρ αὐτῆς δὲ ἐν τῇ μεσογαίᾳ, τό τε χαλκοῦ μέταλλον...» Ἡ τελευταία αὕτη μνεία τοῦ Στράβωνος 1Β, 606) πείθει διὰ τὴν ταυτότητά της πρὸς τὸ σύγχρονον *Ἀϊβαλί*. Ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων διὰ τὸν λιμένα της (397), τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ Στράβωνος δὲν ὑπῆρχε, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Σ.Ε.Λ.

κισίδαι (οἱ) (Cisidae) */Ζωολ./*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξυλοφάγων*. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται μικροῦ ἀναστήματος κάνθαροι μὲ σῶμα κυλινδρικόν, ἀπεστρογγυλωμένον καὶ ἐπὶ διαφόρων κρυπτογάμων φυτῶν ἐνδιαιτώμενοι Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κίς*, ὁ *ὀκτώτομος*, ὁ *ὀροφίας*, ὁ *ξυλογράφος* καὶ ὁ *ροπαλίδης* (βλ τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

Κισινὲφ (Kichinef, Kichinev) */Γεωγρ./*· βλ *Κισνόβιον*

κισιόγιανος (Cisiojanus ἢ Cysianus ἢ Cisivanus). Ἓν ἐκ τῶν τὰ μάλιστα διαδεδομένων κατὰ τὸν μεσαίωνα μέσων ἀπομνημονεύσεως. Ἐχρησίμευεν εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀπομνημονεύσεως τῆς διαιρέσεως τοῦ ἔτους· ἦτο εἶδος ἡμερολογίου συγκειμένου ἐκ δώδεκα διπλῶν ἑξαμέτρων, ὧν ἕκαστος εἶχε τόσας συλλαβάς, ὅσας ἡμέρας εἶχεν ὁ μήν, τὸν ὁποῖον ἐδήλου, ἡ δὲ θέσις ἑκάστης συλλαβῆς ἐσήμαινεν ὡρισμένην ἡμέραν κτλ. Σ. Μ. Κ.

Κισιολίτι */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς κοινότητος νέου Πετριτσίου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 352. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς ***Ἀετοβούνι***. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Κισιρλὲν-Τὰμ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 210 κατοίκους μεταναστεύσαντας εἰς Ἑλλάδα.

Κίσκαιραις (Kiskörös) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέστης, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Βουδαπέστης εἰς Βελιγράδιον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι ἐκτισμένη 25 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως καὶ διεξάγει ἐμπόριον οἴνου καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Γερμανιστὶ ὀνομάζεται *Κλάϊν-Καΐραις* (Klein-Körösch). Κάτ. 12.241. χ. Δ.

κισκεΐτης (ὁ) (Quisqueit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸς ὑδρογονάνθραξ ἀσφαλτοειδής, μὲ μεγάλην περιεκτικότητα εἰς θεῖον, ἐμπεποτισμένος πρὸς τούτοις καὶ ἀπὸ σιδηροπυρίτην. Ἔχει χρῶμα μαυροπράσινον, θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 2 ½ καὶ εἰδικὸν βάρος 2,65—2,71. Ἀπαντᾷ ἐντὸς ἑνὸς ἀσφαλτοανθρακούχου κοιτάσματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ κισκεΐτην, παρὰ τὸ Quisque ἐν Cerro de Pasco καὶ παρὰ τὸ Yauli ἐν Περοῦ. Γ. Β.

κισκιντάκι (τὸ) (ἰδιωμ. κρητ.)· παίγνιον παιζόμενον μὲ μικροὺς λίθους, ἄλλοτε μὲ δέκα καὶ ἄλλοτε μὲ πέντε, ὡς τὸ πεντόβολον. Ι. Δ. Μ.

Κισκισσὸς (τουρκ. *Κεσκίν*) *[Γεωγρ.]*. Ὑποδιοίκησις τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας. Κάτ. 4000, ὧν 1000 Ἕλληνες πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Παράγει τάπητας καὶ γεωργικὰ προϊόντα.

Κις-Κουλεσὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. *Κὶζ-Καλεσσί*.

Κισκουνμάϊσα (Kiskunmajsa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέστης. Κάτοικοι 16.954.

Κισκουντόροσμα (Kiscundorozsma) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Τζογγράντ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουδαπέστης-Σεγκεντίν. Κάτ. 18.504. χ. Δ.

Κισκουνφέλετζυχάζα (Kiskunfélegyháza) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέστης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κεσκεμὲτ-Σεγκεντίν, ἔχουσα ἀκμαῖον ἐμπόριον οἴνου καὶ ὀπωρῶν. Κάτ. 36 797.

Κισκουνχάλας (Kiskunhalas) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας (βλ. λ. *Χάλας*).

Κίσλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ. Ἄλλοτε ἦτο ἑλληνικὸν καὶ εἶχε περὶ τοὺς 230 κατοίκους γεωργούς, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

Κισλὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, ΝΑ κέρας τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κὲρτς (πλάτ. 45°03′ ½ Β, μηκ. 36°45′ ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2205: Kertch Strait), προέχον μεταξὺ τῆς στομαλίμνης τοῦ Κουμπὰν καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Παναγία. Εἶναι ἡ *Κοροκονδάμη* τοῦ Πτολεμαίου (Ε, θ, 6). Σ. Ε. Λ.

Κισλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκοπιᾶς τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων, ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 166.

κισλὰρ-ἀγᾶς (ὁ)· βλ. λ. *κιζλὰρ-ἀγᾶς*.

Κισλέβ. Ἔνατος μὴν τῶν Ἑβραίων, ἀριθμῶν ὁτὲ μὲν εἰκοσιοκτώ, ὁτὲ δὲ τριάντα ἡμέρας. Συμπίπτει μεταξὺ Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου. Τὴν 25ην Κισλὲβ συνετελέσθη, κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν παράδοσιν, τὸ θαῦμα τῆς ἑορτῆς τοῦ Χανουκᾶ, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας δὲ ταύτης ἄρχεται ἡ τέλεσις τῆς ὀκταημέρου ἑορτῆς τῶν Μακκαβαίων. Γ. ΕΛ

Κισλιάκοβκα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ φάρος τῆς στομαλίμνης τοῦ ποταμοῦ *Μπούγκ*. Σ. Ε. Λ

Κισλιάρ, ἢ *Κιζλιὰρ* *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καυκάσου, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἀνεξάρτητον σοβιετικὴν δημοκρατίαν τοῦ Δαγεστάν. Κεῖται πρὸς Ν. τοῦ Ἀστραχάν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τερέκ, εἰς τὸ σημεῖον ὅπου οὗτος διασπώμενος σχηματίζει τὸ μέγα δέλτα του, ἐκβάλλων εἰς τὴν Κασπίαν. Εἰς τὴν περὶ αὐτὴν χώραν καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα.

Κιτλοβόντσκ *[Γεωγρ.]* Πόλις τοῦ κυβερνείου Γέρεκ τῆς Ρωσίας, κειμένη εἰς ὕψος 2.702 ποδῶν, παρὰ τὴν περιώνυμον πηγὴν Ναρζάν. Κάτ. 31.647. Σ. Κ. Π.

Κὶσμ *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἡ ἀρχαία *Καττέα* (βλ. λ.).

Κισμαγιοῦ, ἢ ***Κισμάϊο*** (Kismayou) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ ἰταλικῇ Σομαλίᾳ, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ὄλτρε Τζιούμπα (Oltre Giumba). Κεῖται ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Σομαλίας, εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ντζοῦμπα ἀπόστασιν. Ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὸ σουλτανᾶτον τῆς Ζανζιβάρης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν διεξεδίκησαν οἱ Ἰταλοὶ τῷ 1888 καὶ κατόπιν οἱ Γερμανοί, τέλος δὲ οἱ Ἄγγλοι τῷ 1890, οἱ ὁποῖοι τὸ κατεῖχον μέχρι τοῦ 1925, ὁπότε, δυνάμει τῆς ἀγγλοϊταλικῆς συνθήκης τῆς 9ης Ἰουνίου 1924, περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τοὺς Ἰταλούς, οἱ ὁποῖοι μετωνόμασαν αὐτὸ εἰς *Κισμάϊο*. Κάτ. 9.000. χ. Δ.

Κίσμεγερ (Kismegyer) *[Γεωγρ.]*. Τόπος ἐν τῇ οὐγγρικῇ κομιτείᾳ Ράαμπ, ὅπου οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὸν Εὐγένιον Μπωαρναὶ ἐνίκησαν τῷ 1809 τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ Οὐγγρους, στρατηγουμένους ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου.

κισμέτι (τὸ) (ἐκ τῆς ἀραβ. λέξ. *κισμὲτ*=διανομὴ καὶ κατόπιν τύχη)· ἡ τύχη, τὸ πεπρωμένον.

κίσνερας (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κισσὸς ὁ κοινός*.

Κισνόβιον (ρουμ. Chisinau, προφ. *Κισινέου*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τῆς Βεσσαραβίας, κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Δνειστέρου, Μπὺκ. Εἶναι νέα πόλις, ἀναπτυχθεῖσα τεραστίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ 1920 εἶχε περὶ τὰς 133.000 κατοίκων, σήμερον δὲ (1930) ὑπολογίζεται ὅτι ὑπερβαίνουν τὰς 200.000. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Ἰασίου καὶ τῆς Ὀδησσοῦ, ἀφ' ἧς ἀπέχει πρὸς ΒΔ 232 χλμ. Διὰ διακλαδώσεως ἀπὸ τῆς παρὰ τὰ ρωσικὰ σύνορα πόλεως Μπέντερ συγκοινωνεῖ σιδηροδρομικῶς μετὰ τῶν λιμένων Γαλαζίου καὶ Βραΐλας, ὅπόθεν γίνεται ἡ ἐξαγωγὴ τῶν πλουσίων γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων τῆς περιοχῆς της. Ἐπίσης ἔχει προηγμένην ἀλευροβιομηχανίαν. Τὸ Κισνόβιον εἶναι ἕδρα τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς Βεσσαραβίας, τοῦ Γ' σώματος τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ, ὀρθοδόξου καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπου, ἔχει μουσουλμανικὰ τεμένη, ναὸν διαμαρτυρομένων, 31 ἑβραϊκὰς συναγωγάς, ἱερατικὴν σχολήν, γυμνάσιον, 2 θέατρα, 2 βιβλιοθήκας, νοσοκομεῖα κλπ. καὶ κοσμεῖται ὑπὸ ἀνδριάντων τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' καὶ τοῦ Πούσκιν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἀνήκουσιν εἰς διάφορα ἔθνη (Ρουμᾶνοι, Ἰουδαῖοι, Οὐκρανοί, Ρῶσοι, Γερμανοὶ κλπ.), ἀπῳκίσθησαν δ' ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῶν Ρώσων, ὅτε τῷ 1812 κατέλαβον τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἦτο τότε μικρὰ κώμη. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ Κισνόβιον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρουμάνων τὴν 26 Ἰανουαρίου 1918 καὶ ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς προσαρτήσεως ὁλοκλήρου τῆς Βεσσαραβίας. χ. Δ.

Κισοστὰν *Ἀντασσὶ* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος καταμεσῆς τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης, ἡ μείζων ἐν τῇ συστάδι τῶν *Ἐγγλεζονησίων*, ἐπιμήκης 5¾ μιλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν., εὔρεα 2 μιλλ. καὶ ὑψηλὴ 627 πόδας. Εἰς τὸ ΝΔ. τῆς νήσου εὐρὺς ὅρμος, γνωστὸς ἄλλοτε ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Ἐγγλέζικο λιμάνι*, ἅτε χρησιμοποιηθεὶς συχνὰ ὡς ἀγκυροβόλιον ἀγγλικῶν μοιρῶν. Ἔξωθεν τοῦ λιμένος ὕφαλος γνωστὴ διεθνῶς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Tribune rock (πλάτ. 38°30′ Β. μηκ. 26°46′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna). Σ. Ε. Λ.

Κισουϊσάλλας (Kisujszallas) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Γιὰς-Νάγκυκουν-Σόλνοκ. Ἔχει ἀκμαίαν γεωργίαν καὶ οἰνοπαραγωγὴν καὶ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων συγκοινωνιακῶν κέντρων τῆς Οὐγγαρίας. Κάτ. 13.766.

Κίσουμου, ἢ ***Πὸρτ-Φλόρενς*** (Kisumu ἢ Port-Florence) *[Γεωγρ.]*. Λιμναῖος λιμὴν τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας Κένυα τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, κείμενος παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Καβιρόντο τῆς Βικτώρια-Νυάνζα. Εἶναι τὸ τέρμα τῆς πρὸς τὸ προτεκτοράτον τῆς Οὐγκάντα σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ ὁ σπουδαιότερος λιμὴν τῆς λίμνης Βικτώρια-Νυάνζας. Συγκεντρώνει τὰ προϊόντα τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Οὐγκάντα καὶ τῆς Ταγκανίκας, ἐξάγει δὲ κυρίως βάμβακας εἰς μεγάλην ποσότητα, καφὲν κλπ. Κάτ. 1.346, ἐξ ὧν 114 λευκοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἰνδοί. χ. Δ.

Κίσπεστ (Kispest=Μικρὰ Πέστη) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, προάστειον τῆς Βουδαπέστης, ὅπου εὑρίσκονται αἱ πλεῖσται τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς οὐγγρικῆς πρωτευούσης. Κάτοικοι 51.064.

Κίσσα *[Μυθολ.]*. —1) Μία τῶν *Πιερίδων*, τῶν ἐννέα θυγατέρων τοῦ Πιέρου. —2) Ὑάς, περιποιηθεῖσα τὸν Διόνυσον ἐπὶ τοῦ ὄρους Νύσα. —Π.

κίσσα (ἡ) (Pica) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἱδρύσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*. Τὰ πτηνὰ τοῦ γένους τούτου διακρίνονται τῶν ἄλλων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἐκ τοῦ αἰχμηροῦ ῥάμφους, ὅπερ εἶναι εὐθὺ ἢ κυρτωμένον ἐν εἴδει τόξου, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, καὶ καλύπτεται κατὰ τὴν βάσιν του ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν καὶ τῆς μακροτάτης οὐρᾶς των. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους, ἓν ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀμερικῆς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Αἱ κίσσαι ἀπαντῶσιν ἰδίως εἰς τὰ δάση καὶ τοὺς καταφύτους λόφους καὶ ζῶσι κατὰ ζεύγη ἢ ὀλιγοπληθεῖς ὁμάδας. Εἶναι ζωηρὰ καὶ εὐκίνητα πτηνὰ καὶ σπανίως ἀκινητοῦσιν. Ἡ πτῆσίς των εἶναι ὁριζόντιος καὶ βραχείας διαρκείας. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων καὶ κατέρχονται εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ἀναζητήσωσι τὴν τροφήν των, ἥτις συνίσταται ἐξ ἐντόμων, ὀπωρῶν, κόκκων καὶ μικρῶν θηλαστικῶν, πτηνῶν καὶ ἑρπετῶν. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἀρκετὰ ἔντεχνον ἐπὶ τῶν δένδρων ἢ ἐντὸς ρωγμῶν βράχων. Εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἡ *κίσσα ἡ κοινὴ* (Pica vulgaris), ἥτις ἀπαντᾷ, πλὴν τῆς Εὐρώπης, καὶ εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Ἀσίας. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση, τοὺς ἀγροὺς καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ κατῳκημένα μέρη καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρακάξα*. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 50 ἑκατοστόμετρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ῥάμφους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς, τὸ ῥάμφος εἶναι μελανόν, ἰσχυρόν, ἡ ἄνω σιαγὼν αἰχμηρά, διωγκωμένη καὶ αἰσθητῶς κυρτή. Ἡ κεφαλή, ὁ λαιμός, τὸ ἄνω μέρος τοῦ στήθους καὶ ἡ ράχις εἶναι στιλπνῶς μελανὰ μὲ ὑποκύανον ἐπιμήκη λωρίδα κατὰ τὴν ράχιν, εἰς τὰ ἄρρενα πτηνὰ μόνον, καὶ θαυμασίας πορφυρᾶς καὶ κυανᾶς ἀποχρώσεις ἐπὶ τοῦ ἐπιλοίπου σώματος. Αἱ πτέρυγες εἶναι μελαναί, ἡ οὐρὰ μελανοπρασίνη τό, ὑπόλοιπον μέρος τοῦ στήθους καὶ ἡ κοιλία λευκή, καὶ οἱ πόδες καὶ οἱ ὄνυχες μελανοί. Ἐνδιαιτᾶται εἰς κατάφυτα μέρη ἢ καὶ πεδιάδας καὶ πηδᾷ μετὰ πολλῆς εὐκινησίας ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον. Ἡ πτῆσίς της εἶναι βραδεῖα, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γῆς βαδίζει ταχύτατα καὶ μετὰ πολλῆς χάριτος. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος ζῇ κατὰ ζεύγη καὶ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα σχηματίζει μικρὰς ὁμάδας καὶ ἐπιπίπτει κατὰ τῶν καλλιεργημένων ἀγρῶν. Εἶναι πτηνὸν δειλὸν καὶ μὲ τὸν ἐλάχιστον κρότον τρέπεται εἰς φυγήν, ἰδίως ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Λέγεται ὅτι ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως ὀσφραίνεται τὴν πυρίτιδα καὶ διὰ τοῦτο ἐξαφανίζεται πρὶν ἔτι οἱ κυνηγοὶ ἀναφανῶσιν. Αἱ κίσσαι γονιμοποιοῦσι κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἄρρην καὶ θήλεια ἐπιδίδονται εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς φωλεᾶς, ἥτις συνίσταται ἐξ εὐλυγίστων κλάδων, ξηρῶν χόρτων, πτερῶν, τριχῶν διαφόρων ζῴων, κ.λ.π. Γεννᾷ ἅπαξ καὶ σπανιώτερον δὶς τοῦ ἔτους. Κατὰ τὸν πρῶτον τοκετὸν ἡ θήλεια γεννᾷ 6 ᾠὰ καὶ κατὰ τὸν δεύτερον 3—4. Τὰ ᾠὰ ἐπῳάζουσιν ἀλληλοδιαδόχως ὁ ἄρρην καὶ τὸ θῆλυ καὶ ταῦτα ἐκκολάπτονται κατὰ τὴν 14ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των. Τὰ νεογνὰ γεννῶνται τυφλὰ καὶ παραμένουν τοιαῦτα ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ διατρέφουσιν ἀμοιβαίως ταῦτα καὶ ὅταν ἀκόμη δύνανται νὰ ἵπτανται. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ γίνεται εὐχάριστος σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε καὶ ἐλευθέρα ἀφιεμένη οὐδόλως ἀπομακρύνεται τῆς οἰκίας ἢ τοῦ περιβόλου τοῦ κυρίου της. Μανθάνει εὐκόλως νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὡρισμένας βραχυσυλλάβους φράσεις. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ *κίσσα ἡ ἐρυθρόραμφος* (Pica erythrorhamphus), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κίναν καὶ εἶναι περιζήτητος διὰ τὸ ποικίλον καὶ στιλπνὸν πτέρωμά της. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ διατηρεῖται ἐν τῷ κλωβίῳ ὡς κοσμητικὸν πτηνόν. Δ. Ν. Π.

Κίσσα ἡ κοινή.

—**«Κίσσα»**. Σατιρικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Χανίοις ὑπὸ τοῦ Π. Χαϊδούλη (1881, 1885, 1887).

—**«Κίσσα»**. Ἡ μόνη ἀπομένουσα ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν βοηθητικῶν πολεμικῶν ἀτμοημιολιῶν

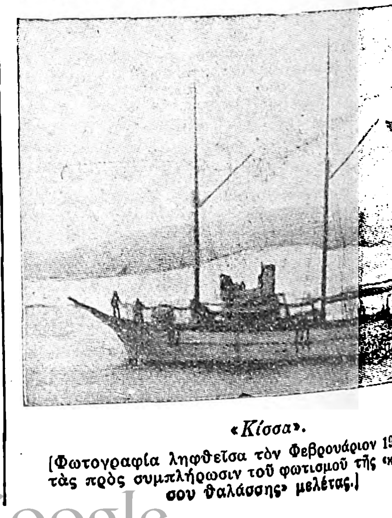

«Κίσσα».

[Φωτογραφία ληφθεῖσα τὸν Φεβρουάριον 1922 κατὰ τὰς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ φωτισμοῦ τῆς «κατὰ θάσου θαλάσσης» μελέτας.]

Digitized by Google

«Κίσσα» «Κίχνη» καὶ «Ἀηδών». Ναυπηγηθεῖσα ἐν Blacwall τῷ 1884, ἔχει ἐκτόπισμα 86 τόννων, μῆκος 76 ποδῶν, πλάτος 16, βύθισμα 7 ποδ., ἱπποδύναμιν 162 ἐνδεικτικῶν ἵππων, ταχύτητα 10 μιλλ., μὲ κατανάλωσιν 110 μόνον χιλιογράμμων ὡριαίως καὶ χωρητικότητα γαιανθρακαποθηκῶν 20 τόν. Ἐφωδιασμένη δι' ἑνὸς πυροβόλου τῶν 12 λιτρῶν καὶ ἑτέρου τῶν 6, ὑπῆρξε φόβητρον τῶν λαθρεμπόρων, κατὰ δὲ τὸ 1897 προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸν Βάσσον στρατὸν τῆς κατοχῆς, δυναμένη νὰ ἀποφεύγῃ τὰς περιπολίας τῶν Εὐρωπαίων, ἐν ἡμέρᾳ μὲν κρυπτομένη εἰς ὁρμίσκους, ἐν νυκτὶ δὲ διαφεύγουσα ἐν τῷ σκότει. Ἀπὸ τοῦ 1915 διετέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν φάρων, ἐξακολουθοῦσα νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας της εἰς τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ φωτιστικοῦ μας δικτύου. Σ. Ε. Λ.

κίσσα (ἡ) (κοιν. *κακοψυχιὰ ἢ κακοψύχι) ['Ιατρ.]*. Σύμπτωμα, οὐχὶ σπάνιον, τῶν ἐγκύων γυναικῶν καὶ δὴ τῶν ὑστερικῶν, ἐκδηλούμενον δι' ἀηδίας καὶ ἀποστροφῆς ἐπί τινων εἰδῶν φαγητῶν, ἢ παραλόγου ὀρέξεως καὶ ἐντόνου ἐπιθυμίας ἐπὶ ἄλλων. Ἡ διαστροφὴ αὕτη τῆς ὀρέξεως ἄγει συχνάκις εἰς λῆψιν οὐσιῶν μὴ θρεπτικῶν ἢ μὴ ἐδωδίμων (πρβλ. καὶ λ *ἀλλοτριοφαγία)*. Ο. Ρ.

Κίσσα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πηγὴ ἐν Μαντινείᾳ. Ὁ Παυσανίας ἐτυμολογεῖ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πτηνοῦ *κίσσα*, τοποθετεῖ δὲ τὴν πηγὴν κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπὸ Μαντινείας εἰς Μεθύδριον, ἥτις διέρχεται τὸ ὄρος Μαινάλιον κατὰ τὴν διάβασιν ἀπὸ Καρδάρας μεταξὺ τοῦ βουνοῦ Ἀϊδίνι πρὸς νότον καὶ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ πρὸς βορρᾶν. Ὁ ἴδιος ὑπολογίζει 40 στάδια τὴν ἀπόστασιν τῆς πηγῆς ἀπὸ τῶν συνόρων τοῦ Μεθυδρίου. Τοὐναντίον ὁ Fougères τὴν τοποθετεῖ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς τῆς σημερινῆς Ἀλωνίστενας. Β. Δ. Θ.

—Κίσσα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμούς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου (fluminis Aegos adposita). —2) Πόλις τῆς ἐγγὺς Ἱσπανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου, ταυτιζομένη ὑπό τινων μετὰ τῆς *Κισσεως* (Cissis), ἱσπανικῆς πόλεως ἀναφερομένη: ὑπὸ τοῦ Λιβίου. —3) Νῆσος τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, κειμένη κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰστρίας. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου, ἡ σημερινὴ δὲ αὐτῆς θέσις εἶναι ἀκαθόριστος. —Π.

—Κίσσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοιλάδας τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, κείμενον εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Σκοπός. Κάτοικοι 223 (1928). Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κισσελέρ*.

Κίσσαβος *[Γεωγρ.]*. Κοινὸν ὄνομα τοῦ ἐν Θετταλομαγνησίᾳ ὄρους *Ὄσσα* (βλ. λ.), ἀπαντῶν συχνὰ εἰς τὰ λαϊκὰ τραγούδια.

Κίσσαβος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον βουνῶδες τῆς θεσσαλικῆς ἀκτῆς, ἐσχάτη πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὄσσης ἀκρώρεια (πλάτ. 39°48'00" Β, μηκ. 22°52'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to the Gulf of Kassandra). Ὀνομαζόμενον καὶ *Δερματᾶς* φέρεται ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν ὡς cape Kissobo. Ἀπέχει τοῦ Τσάγεζι τοῦ Πηνειοῦ 7 μίλ. ΝΑ. Σ. Ε. Λ.

Κισσαία (ἡ) *['Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ λατρευομένης Ἀθηνᾶς, ἧς ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ξόανον «θέας ἄξιον», ὡς γράφει ὁ Παυσανίας. Ὁ Frazer νομίζει ὅτι τὸ ξόανον ἦτο ἐκ ξύλου κισσοῦ. Τεμάχιον πηλίνου εἰδωλίου ἀποδεικνύει ὅτι τὸ κράνος τῆς Κισσαίας Ἀθηνᾶς ἦτο ἐστεφανωμένον διὰ κισσοῦ. Κατὰ τὸν Stephani καὶ τὸν Wide ἐν τῇ ἐπωνυμίᾳ ταύτῃ διαφαίνεται προφανὴς ἡ σχέσις τῆς λατρείας ταύτης μὲ τοὺς βακχικοὺς ἢ διονυσιακοὺς κύκλους. Β. Δ. Θ.

Κισσαλὰρ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Πέλλης χωρίου *Μανδαραὶ* (βλ. λ.).

Κίσσαμος *[Γεωγρ.]* βλ. *Κίσαμος*.

κισσάμπελος (ἡ) (Cissampelos) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μηνισπερμωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κισσάμπελον τὴν παρείραν* (Cissampelos Pareira ἢ Pareira brava), ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυτελὲς καὶ ἀναρριχώμενον, φέρον καρποὺς τοξικούς. Ἡ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ συναντῶσα *κισσάμπελος* ἀναφέρεται εἰς τὸν *περιαλλόκαυλον τὸν ἀρουραῖον*, ὅπερ εἶναι συνώνυμον τῆς *πρώτης ἐλξίνης* τοῦ ἰδίου. Κ. ΠΑΠ.

κισσάνθεμον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ποικιλία φυτοῦ ἀπαντῶσα παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ καὶ ἀναφερομένη εἰς εἶδος *κυκλαμίνου*. Ἄλλο *κισσάνθεμον* τοῦ ἰδίου ἀναφέρεται εἰς εἶδος *αἰγοκλήματος*. Κ. ΠΑΠ.

Κισσάριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμορίου τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου, ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ ἀπέχει πρὸς Ν. τοῦ Διδυμοτείχου 13 χλμ. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 742 κατοίκους (1928), ἐπιδιδομένους εἰς τὴν γεωργίαν, καπνοφυτείαν καὶ κτηνοτροφίαν. Πρώην ἐκαλεῖτο *Χισάρ-Μπεϊλῆ*. Α. Θ. Σ.

Κίσσας *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐκβάλλων εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς φυλῆς τῶν Κισσίων τοῦ Καππαδοκικοῦ πόντου (*Πτολ.* Ε, στ, 6, Nobbe), μεταξὺ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀρχάβιος καὶ τῆς Ἀψόρρου, διατηρῶν δὲ τὴν ὀνομασίαν του *Κισέ*, τοῦ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀρτσιαβὰ (Ἄρχαβις) καὶ Τσουρούκ (Ἄψορρος) ἐκβάλλοντος. Σημειοῖ δὲ καὶ ὁ Πεουτιγγεριανὸς χάρτης κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ πόλιν Cissa ἀγνώστου ταυτότητος. Σ. Ε. Λ.

Κισσέας *[Μυθ.]*. Βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης, ἄλλως καλούμενος *Κισσεὺς* καὶ *Κισσῆς* (βλ. λ. *Κισσῆς*).

Κίσσελεφ, *Νικόλαος-Δημητρίεβιτς*. Ρῶσος διπλωμάτης (1800—1869). Ἤρξατο τοῦ σταδίου του ὡς ἀκόλουθος τῆς ἐν Βερολίνῳ πρεσβείας καὶ εἶτα ὡς γραμματεὺς πρεσβείας εἰς Παρισίους. Τῷ 1838 ἠκολούθησε τὸν κόμητα Pozzo di Borgo εἰς Λονδῖνον ὡς σύμβουλος πρεσβείας καὶ βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Παρισίοις πρεσβείας. Ἐχραγείσης τῆς Παρισινῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, ὁ Κίσσελεφ διετήρησε, κατὰ τὰς μυστικὰς ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεώς του, οὐδετέραν πολιτικὴν ἀπέναντι τῆς νέας δημοκρατίας, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1854, ὅτε ἐκηρύχθη ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος. Ἐστάλη τότε ὡς πρεσβευτὴς παρὰ τῷ πάπᾳ. Ἐν Ρώμῃ ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Τορλώνια καὶ μετετέθη εἰς Φλωρεντίαν, ὡς πρεσβευτὴς παρὰ τῷ βασιλεῖ Βίκτωρι Ἐμμανουήλ. Θ. Β.

—**Κίσσελεφ, *Παῦλος-Δημήτριεβιτς, κόμις***—. Ρῶσος στρατηγὸς καὶ διπλωμάτης (1788—1863). Καταταχθεὶς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν μετέσχε τῶν μαχῶν τοῦ Ἐϋλό, τῆς Φριδλάνδης, καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς Ρωσίαν ἐπολέμησεν εἰς διαφόρους μάχας, διεκρίθη δὲ ἰδίως κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μοσχόβα. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Γαλλίας ἐκστρατείαν ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Α' εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ συνέδριον καὶ τὴν εἴσοδον τῶν συμμάχων εἰς Βιέννην. Ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν προήχθη εἰς ὑποστράτηγον. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐν Πετρουπόλει ἐπαναστάσεως τοῦ 1825, ἀπέσπασε διὰ τῆς διαγωγῆς του τὴν ἐκτίμησιν τοῦ τσάρου Νικολάου τοῦ Α' καὶ συνειργάσθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ στρατάρχου Διέβιτς πρὸς καταρτισμὸν τοῦ σχεδίου τῆς ἐναντίον τῆς Τουρκίας ἐκστρατείας τοῦ 1828, τῆς ὁποίας μετέσχεν, ὑποστηρίξας τὴν διάβασιν τοῦ Δουνάβεως καὶ προαχθεὶς ἐπὶ τόπου εἰς στρατηγόν. Διατρίψας ἐν ταῖς Παραδουναβίοις ἡγεμονίαις καὶ γνωρίζων

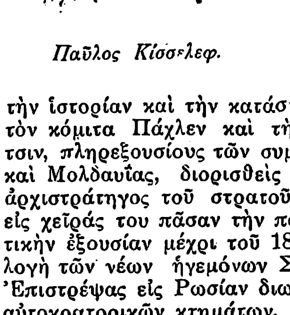

Παῦλος Κίσσελεφ.

τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κατάστασιν αὐτῶν, διεδέχθη τὸν κόμητα Πάχλεν καὶ τὸν στρατηγὸν Ζαλοῦτσιν, πληρεξουσίους τῶν συμβουλίων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, διορισθεὶς δὲ ταυτοχρόνως καὶ ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς εἶχεν εἰς χεῖράς του πᾶσαν τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν μέχρι τοῦ 1834, ὅτε ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τῶν νέων ἡγεμόνων Στούρτζα καὶ Γκίκα. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν κτημάτων. Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας εἰς Γαλλίαν καὶ ἀπεσύρθη τῆς θέσεως ταύτης ἕνεκα νόσου. Θ. Β.

Κίσσελη *[Γεωγρ.]*. Παλαιότατον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος χωρίου *Λεμονιὰ* (βλ. λ.).

Κισσέλη *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Δ. Θρᾴκης, πρώην καλούμενον *Κισελέρ*, ἤδη μετονομασθὲν *Κισσός* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Κισσεὺς *[Μυθολ.]*. —1) Βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης, σύζυγος τῆς Τηλεκλείας καὶ πατὴρ τῆς Ἑκάβης, συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην ὁ Κισσεὺς ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀρχελάου, διότι δὲν ἐτήρησε τὴν δοθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσίν του, ὅτε ἐβοηθήθη ὑπὸ τούτου εἰς τὸν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του πόλεμον. Κατὰ τὸν Βιργίλιον ὁ Κισσεὺς ἦτο εἷς τῶν φίλων τοῦ πατρὸς τοῦ Αἰνείου Ἀγχίσου. —2) Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαχεν ὡς σύζυγος ἡ Δαναῒς Ἀνθήλεια.

Κισσεὺς ἐπεκαλεῖτο καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Διόνυσος, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ εἰς αὐτὸν φυτοῦ κισσοῦ. ΚΑΨ.

Κισσὴ *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας δυτικῶς τοῦ τῆς Ρουσσοκόρου (*Πτολεμ.* Δ, β, 8 ἔκδ. Nobbe). Ἀναφέρεται ἐν τῷ Ἀντωνινιαν. θαλασ. ὁδοιπορικῷ καὶ σημειοῦται εἰς τὸν Πεουτιγγεριανὸν χάρτην. Εἶναι ὁ σύγχρονος τῆς Ἀλγερίας κολπίσκος ὅρμος Baie de Dellys (πλάτ. 36° 55' Β, μηκ. 3° 55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1910: Algier to Cape Bugaroni), ἀμέσως πρὸς Α. τοῦ ἀκρωτηρίου Μπεγκούτ. Σ. Ε. Λ.

Κισσηῒς *[Μυθολ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο: 1) Ἡ Ἑκάβη, ἡ σύζυγος τοῦ Πριάμου, ὡς θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης Κισσέως. —2) Ἡ σύζυγος τοῦ Τρωὸς Ἀντήνορος Θεανώ, ἡ ἱέρεια τῆς Παλλάδος, ὡς θυγάτηρ τοῦ αὐτοῦ Κισσέως. —3) Μία τῶν Ὠκεανίδων, ἥτις, κατὰ τοὺς περὶ τοῦ Διονύσου μύθους, εἶχεν ἀναθρέψει ἐπὶ τοῦ ὄρους Νύσης τὸν θεὸν Διόνυσον. —4) Μία τῶν Νυμφῶν, ἥτις παρέσχε τὴν βοήθειάν της εἰς τὸν θεὸν Διόνυσον, διωκόμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἠδωνῶν Λυκούργου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Δρύαντος. ΚΑΨ.

κισσηῒς (ἡ) (Cisseis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρηστιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, διακρινόμενα ἐκ τοῦ μικροῦ σώματος καὶ τοῦ στιλπνοῦ μελανοῦ χρωματισμοῦ των. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ κατατρώγουσι τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς καὶ τὰ νεαρὰ φύλλα. Τὰ πολυαριθμότερα εἴδη ἀπαντῶσιν ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Νέᾳ Γουϊνέᾳ. Δ. Ν. Π.

κισσηρεφὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ ὑπὸ τὸν κισσὸν ἐστεγασμένος, σκιαζόμενος, κισσοσκεπής.

κίσσηρις (ἡ) *[Πετρογρ.]* βλ. *κίσηρις*.

Κισσηροῦσα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία νησίου παρακειμένου εἰς τὴν Β. ἀκτὴν τῆς δυτικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Δωρίδος Χερσονήσου, ΒΑ. τῆς Κνίδου. Εἶναι ἡ σύγχρονος νησὶς *Κουτσὴ* (πλάτ. 36° 44' ½ Β, μηκ. 27° 26' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Cos, Doris and Symi), κειμένη εἰς 3 μίλ. Α.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου *Κεσάπης* ἢ *Τεκίρ*. Ὄντως δὲ αἱ ὑπὸ τῶν ἐπιφορῶν σχηματισθεῖσαι ἀπορρῶγες της ἐμφανίζουν τὴν νῆσον κισηρώδη. Σ. Ε. Λ.

Κισσῆς *[Μυθολ.]*· βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης (βλ. *Κισσεύς*).

κισσία (ἡ), καὶ *κισσίη* (ἡ) *(Βοτ.)*. Ρητινώδης οὐσία ἐξαγομένη ἐκ τοῦ κορμοῦ μεγάλων *κισσῶν* (βλ. λ.).

Κισσία *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ σημιτικοῦ Κὶς καὶ ἀσσυριακοῦ Κασσοῦ, τὸ πρῶτον ἀναφερομένη παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Ἡροδότῳ, δι' ἧ. ὠνομάζετο τμῆμα τῆς Περσίας. Κατὰ τὰς περιγραφὰς τοῦ Ἡροδότου, *Κισσία* εἶναι αὐτὴ ἡ ἑβραϊκὴ *Ἐλὰμ* ἢ *Ἐλυμαῒς* τῶν Ἑλλήνων, κατὰ Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν (στ. 1015) ἡ χώρα ἔκειτο ὕπερθεν τῆς Βαβυλῶνος «ἐπὶ πνοὴν Βορέου», γειτνιάζουσα μετὰ τῶν Μεσσαβατῶν καὶ Χαλωνιτῶν, ὁ Πτολεμαῖος διαστέλλει αὐτὴν τῆς Ἐλυμαΐδος, ὑπὲρ τὴν ὁποίαν τοποθετεῖ τὴν Κισσίαν, κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ Στέφανον Βυζάντιον Κίσσιοι εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ κάτοικοι τῶν Σούσων ἀπὸ Κισσίας τῆς μητρὸς τοῦ Μέμνονος, οἰκιστοῦ τῶν Σούσων. Ἐπὶ Δαρείου ἡ Κισσία ἀπετέλει τὸν Η' φορολογικὸν νομὸν τῆς Περσίας. Κατὰ ταῦτα, ὑπὸ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ἡ Κισσία θεωρεῖται ἑτέρα ὀνομασία τῆς Σουσιανῆς ἢ τοὐλάχιστον τμήματος αὐτῆς, πιθανῶς τοῦ βορείου, διαβρεχομένου ὑπὸ τοῦ Χοάσπου ποταμοῦ. Ἐν Κισσίᾳ διετήρει ἴδιον κτῆμα ὁ Δαρεῖος, ὀνομαζόμενον «Ἀρδέρικκα», ἐν τῷ ὁποίῳ ᾠκίσθησαν οἱ ἐξ Ἐρετρίας τῆς Εὐβοίας Ἕλληνες αἰχμάλωτοι. Οἱ Κίσσιοι ἐπολέμησαν μετὰ τοῦ Ξέρξου παρὰ τὰς Θερμοπύλας (*Διόδ. Σικελ.* ΙΑ' 17) καὶ κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Γ' ὑπὸ τὸν Ἀσπασιανὸν τὸν Μῆδον μετὰ τῶν Καδουσίων, Καρμανῶν καὶ Μήδων τῷ 217 π. Χ. (*Πολύβ.* Ε. 79, 7), ἀπὸ τῶν Κισσίων δὲ δέον νὰ διαστέλλωνται οἱ *Κοσσοῦ*, ἀρχαῖοι κάτοικοι τοῦ σημερινοῦ Κουζιστάν, ταυτιζόμενοι μᾶλλον πρὸς τοὺς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων γνωστοὺς Κοσσαίους. —Π.

Κισσία *[Μυθ.]*. Μήτηρ τοῦ Μέμνονος, ἐπώνυμος τῆς περσικῆς χώρας *Κισσίας*.

Κίσσιγγεν (Kissingen) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Κάτω Φραγκωνίᾳ τῆς Βαυαρίας, κειμένη ἐντὸς ὡραίας κοιλάδος τοῦ φραγκωνικοῦ Σάαλ. Κάτοικοι 8.100. Εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἐκεῖ συναφθείσης μάχης τὴν 10 Ἰουλίου 1866, καθ' ἣν οἱ Πρῶσσοι ἐνίκησαν τοὺς Βαυαρούς. Ἔχει καλὴν βιομηχανίαν ἁμαξῶν καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἀμπελώνων. Χ. Δ.

Κισσίδας. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ Συρακόσιος ἀρχηγὸς τοῦ ἐκ Κελτῶν σώματος τῶν ἐθελοντῶν, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν εἰς βοήθειαν τῆς Σπάρτης κατὰ τὸ 368 π. Χ. ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὁ Α'. Τῇ βοηθείᾳ τούτου ἐνίκησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος ἐν Καρυαῖς τοὺς Ἀρκάδας. Ὁ αὐτός, ἐπειδὴ μετὰ τὴν νικηφόρον μάχην ἐγκατέλιπε τὸν ἡρωϊκὸν υἱόν τοῦ

Digitized by Google

Ἀγησιλάου (τὸν Ἀρχίδαμον), προφασιζόμενος ὅτι ἔληξεν ὁ χρόνος τῆς μετὰ τοῦ Διονυσίου συμφωνίας του, καὶ κατερχόμενος πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ἠμποδίσθη ὑπὸ Μεσσηνίων καὶ Ἀρκάδων, ἔγινεν ἀφορμὴ καὶ ἄλλης μεγάλης νίκης τοῦ Ἀρχιδάμου κατὰ τῶν ἡνωμένων Ἀρκάδων, Ἀργείων καὶ Μεσσηνίων, σπεύσαντος πρὸς διάσωσιν τοῦ Κισσίδα, ἂν καὶ οὗτος εἶχεν ἐγκαταλίπει αὐτόν. ΚΑΨ.

Κισσίδες [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Καρίας, μεταξὺ Περδικίας καὶ νήσου Λαγούσης (Σταδ. Μεγ. Θαλάσ. 252—253). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Κάβο-Ἄγκιστρος*. Σ. Ε. Λ

κισσίτης (ὁ) (Cissites) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μηλοειδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς νήσους Κελέβας καὶ παρασιτικῶς ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ ἑτέρων μικροτέρων ἐντόμων. Δ. Ν. Π

Κισσόβρυος (ὁ). Ὁ βρύων κισσοῦ, ὁ κεκαλυμμένος διὰ κισσοῦ. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου ἐν τοῖς ὀρφικοῖς ὕμνοις (βλ. λ. *Κισσὸς* [*Μυθ.*]). Π. Ν. Π.

κισσοειδὴς (ὁ, ἡ),—ὲς (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κισσόν.

Κισσοκόμης (ὁ). Ὁ φέρων στέφανον κισσοῦ ἐπὶ τῆς κόμης. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου ἐν τῷ Ὁμηρικῷ πρὸς αὐτὸν ὕμνῳ, ὑφ' ἣν ἐλατρεύετο καὶ ἐν Ἀμοργῷ κατά τινα ἐπιγραφὴν (πρβλ. λ *Κισσὸς* [*Μυθ.*]). Π. Ν. Π.

Κισσόνερκα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Πάφου, μὲ 430 κατοίκους, ἐξ ὧν 20 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

κισσὸς (ὁ) (Hedera) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν ξυλωδῶν, ἀναρριχωμένων, τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀραλιωδῶν*, περιλαμβάνον κατὰ μὲν τὸν Bentham ἓν μόνον εἶδος (*κισσὸν τὸν κοινόν*), κατὰ τὸν Seemann τρία εἴδη (*κισσὸν τὸν κοινόν, κισσὸν τὸν κολχικὸν* καὶ *κισσὸν τὸν ποιητικὸν*) καὶ τέλος κατὰ τὸν βοτανικὸν Tobler ἓξ εἴδη (*κισσὸν τὸν ποιητικόν, κισσὸν τὸν κανάριον, κισσὸν τὸν κολχικόν, κισσὸν τὸν ἱμαλαϊκόν, κισσὸν τὸν κινεζικὸν* καὶ *κισσὸν τὸν ἰαπωνικόν*)

Ἀνθοφόρος κλάδος κισσοῦ.

Εἶναι ἰθογενῆ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, τῆς Κίνας, Ἰαπωνίας, νοτίως τοῦ Καυκάσου, τῆς Μαύρης θαλάσσης (δυτικῶς μέχρι τῶν παραμεσογείων χωρῶν), τῶν νήσων Ἀζορῶν, Καναρίων καὶ τῆς Εὐρώπης (νοτίως μέχρι Σκανδιναυίας) κτλ. Εἶναι θάμνοι ἀειθαλεῖς, δενδρώδεις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτοφυεῖς, ὀρθοφυεῖς, ἀναρριχώμενοι (τῇ βοηθείᾳ ἐναερίων ῥιζῶν), ἢ ἕρποντες, ὑψηλοί, μακρόβιοι καὶ κοσμητικοί, ἀπαντῶντες καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερον καὶ πλέον διαδεδομένον εἶδος εἶναι ὁ *κισσὸς ὁ κοινὸς* ἢ *ὁ ἑλικτικὸς* (Hedera helix). Εἶναι φυτὸν κοσμικόν, ξυλῶδες, ἔχον δὲ κορμὸν διακλαδούμενον, ἕρποντα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἀνορθούμενον εἰς ὕψος ἀπὸ τριῶν μέχρις εἴκοσι μέτρων, ἐγκαταλείπει πολλάκις τὸ στήριγμά του καὶ σχηματίζει ἐλευθέρους κλάδους. Φέρει φύλλα ἔμμισχα, ἀειθαλῆ, δερματώδη, χρώματος βαθέος πρασίνου, ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, πενταμερῆ, τεταγμένα εἰς ἡμικυκλικὰς ταξιανθίας κορύμβων ἢ βοτρύων κλπ., πέντε πέταλα, παχέα, σαρκώδη, ἐξωτερικῶς χρώματος καστανοῦ, ἐσωτερικῶς πρασίνου, ᾠοειδῆ, ὀξέα, πέντε ἀνθῆρας, ᾠοειδεῖς, διχώρους· ᾠοθήκην ἡμιυποφυῆ μὲ εὐκρινῆ ἀδενώδη δίσκον, πεντα-δεκάθηκον, περικλείοντα εἰς ἑκάστην θήκην ἓν σπέρμα· στῦλον χαμηλόν, σχηματίζοντα κίονα, καὶ καρποὺς ῥᾶγας στρογγύλας, μεγέθους πίσου, περιέχοντας 3 - 5 σπέρματα. Τὸ εἶδος τοῦτο φύεται εἰς παντὸς εἴδους ἐδάφη (ἐξαιρουμένου τοῦ τόρφου) καὶ κατ' ἰδιαιτέραν ὅλως προτίμησιν εἰς ἀσβεστώδη τοιαῦτα (μεμονωμένοι κισσοὶ ἀπαντῶνται καὶ εἰς ὕψος 1800 μ.).

Κατὰ τὸν Sprenger ὑπάρχουσιν εἰς Ἰταλίαν κισσοὶ ἡλικίας 400 καὶ 1000 ἐτῶν, καθὼς καὶ κισσοὶ ἔχοντες διάμετρον κορμοῦ ἑνὸς μέτρου. Κατ' ἄλλους συγγραφεῖς, τὸ ἀνώτατον ὅριον διατηρήσεως ἐν τῇ ζωῇ τῶν κισσῶν εἶναι 400—450 ἔτη. Ὅπως καὶ ὅλα τὰ γένη τῶν *ἀραλιωδῶν*, καὶ ὁ κισσὸς ἐνέχει εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ εἶδος ῥητίνης, τὴν *κισσίαν* (βλ. λ.), χρήσιμον εἰς τὴν παρασκευὴν βερνικίων κλπ. Ἡ ἀνθοφορία τοῦ φυτοῦ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 8ου ἢ 10ου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ διαρκεῖ ἐπ' ἀρκετόν. Πάντως ἐπιτυγχάνεται αὕτη καὶ συντηρεῖται μόνον εἰς καλῶς προφυλαγμένας, θερμὰς τοποθεσίας. Τὰ νεφροειδῆ τριγωνιαῖα σπέρματα, τὰ πλούσια εἰς περιεκτικότητα θρεπτικῶν οὐσιῶν (λίπος, λεύκωμα κλπ.), διατηροῦσιν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ἀναπαραγωγικὴν ἰδιότητά των.

Περὶ *κισσοῦ* ὁμιλοῦσιν ἐκτενῶς καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ὁ Θεόφραστος εἰς τὴν «Ἱστορίαν τῶν φυτῶν» (III 18, 6) ἀναφέρει διάφορα εἴδη κισσῶν, ὡς π. χ. ἕνα *λευκὸν* (πιθανῶς μετὰ λευκῶν καρπῶν), ἕνα *μέλανα* (ἡ παλαιὰ μορφὴ τοῦ φυτοῦ μὲ μέλανας καρπούς), τὸν *ἑλικοειδῆ*, ὅστις, ὡς περιγράφεται, ἀναφέρεται εἰς τὴν νεαρὰν ἡλικίαν ἐν γένει ὅλων τῶν εἰδῶν κισσοῦ κλπ. Ὁ Διοσκορίδης ὁμιλεῖ περὶ ἑνὸς κιτρινοκάρπου *κισσοῦ* (προφανῶς τοῦ *ποιητικοῦ κισσοῦ*, Hedera poetarum), ὅστις ἐπίσης καὶ «διονυσιακὸς» καλεῖται. Ὁ Κάτων («De re rustica» κεφ. III) παρέχει τρόπον δοκιμασίας τοῦ οἴνου διὰ τοῦ κισσοῦ. Ἐὰν τεθῇ ἐντὸς δοχείου κατεσκευασμένου ἐκ ξύλου κισσοῦ, διέρχεται τότε καὶ ῥέει ὁ οἶνος ἐκ τῶν πόρων τοῦ δοχείου, ἀφίνων τὸ ὕδωρ ἐντός. Ὁ Πλίνιος (Φυσικὴ ἱστορία XVI, 144) ἀπορεῖ πῶς ἐκτιμᾶται ἐπὶ τοσοῦτον ὁ κισσός, ὅστις βλάπτει τὰ δένδρα, διαρρηγνύει μνημεῖα καὶ τοιχώματα καὶ προστατεύει τοὺς ὄφεις μὲ τὸ νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτοὺς δροσερὸν καταφύγιον, κλπ.

—[*Ἀρχ.*] Ὁ *κισσὸς* ἐξετιμᾶτο καὶ ἐθεωρεῖτο ἱερός, κυρίως εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα. Στέφανα καὶ φύλλα ἐκ χρυσοῦ, ἀναπαριστῶντα κισσούς, εὑρίσκομεν εἰς διακοσμήσεις διαφόρων ἀντικειμένων, χρησιμοποιουμένων πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου καὶ τοῦ Διονύσου. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ κισσὸς ἐσυμβόλιζε τὸν Ὄσιριν, ἐξ οὗ καὶ τὸ φυτὸν ἔλαβε τὴν ἑλληνικὴν ὀνομασίαν του «χενόσιρις». Ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ ἐξ ἴσου ἱερὸς ὁ κισσός, ὅπως καὶ ἡ σταφυλὴ τοῦ Διονύσου. Τόσον ὁ Διόνυσος, ὅσον καὶ οἱ ἀκόλουθοί του, βάκχοι, θυιάδες, μαινάδες, σάτυροι κλπ., φέρουσι στεφάνους κατεσκευασμένους ἀπὸ κλῶνας ἀμπέλου καὶ κισσοῦ. Εἰς πολλὰ νομίσματα ἀνευρίσκομεν ἐπίσης ἀναπαραστάσεις κισσοῦ, ὡς εἰς τὰ κισσοφόρα» καλούμενα τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν μετὰ τὸ 133 π. Χ., εἰς ἑλληνικὰ νομίσματα τῆς νήσου Νάξου κλπ. Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

Κισσὸς [*Μυθολ.*]. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου, ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου φυτοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο μετὰ τῆς ἀμπέλου ἓν τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτοῦ ἐμβλημάτων. Ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἰδιαζόντως ἐλατρεύετο ἐν Ἀχαρναῖς τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα κατά τινα παράδοσιν ἐμυθολογεῖτο ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ φυτοῦ (*Παυσαν.* Α 31, 3). Παρεμφερεῖς ἐπικλήσεις τοῦ αὐτοῦ θεοῦ ἦσαν τὰ ἐπίθετα, *Κισσόβρυος*, *Κισσοκόμης*, *Κισσοχαίτης*, *Κισσοχαρής*, Corymbifer (*κισσοφόρος*), κ. ἄ., εἰς πάσας δὲ σχεδὸν τὰς διονυσιακὰς τελετὰς ἐλάμβανε χώραν ἡ καλουμένη «κίττωσις», δηλαδὴ στέψις τῶν ἑορταστῶν διὰ στεφάνων ἐκ κλάδων κισσοῦ. Π. Ν. Π.

Κισσὸς [*Ἀρχ Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου ἐν τῇ Ἀνθεμοῦντι (Καλαμαριά), ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης Κισσέως, πατρὸς τῆς Ἑκάβης. Ἔκειτο δὲ ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὁμωνύμου ὄρους (νῦν Χορτιάτου) καὶ ἀπεῖχε ΒΑ. τῆς Θεσσαλονίκης περὶ τὰς τρεῖς ὥρας. Ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων κατεστράφη τῷ 315 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, διὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς Θεσσαλονίκης, πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου (*Στράβ.* VII, 330, 21). Α. Θ. Σ.

—**Κισσὸς** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Νοτίου Μακεδονίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μυγδονίας καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, πρὸς Α. τῆς Θεσσαλονίκης, ὑψούμενον κωνοειδῶς εἰς ὕψος 1.200 μέτρων. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ σχηματίζει ὀροπέδιον 50 περίπου μέτρων μήκους. Πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ ἐκτείνεται ἡ κοιλὰς τοῦ Ἀσβεστοχωρίου καὶ αἱ λίμναι τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ τῆς Βόλβης. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο πλῆρες δασῶν καὶ ἀγρίων θηρίων, παρὰ τοὺς πρόποδας δὲ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἡ ὁμώνυμος πόλις, καταστραφεῖσα τῷ 315 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἐκαλεῖτο *Χορταίτης* ἢ *Χορταΐτης*, ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ὁμωνύμου μονῆς, σήμερον δὲ *Χορτιάτης*. Α. Θ. Σ.

—**Κισσὸς** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Φρούριον τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἐν Θρᾴκῃ, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου, ἀλλ' ἄγνωστος ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία αὐτοῦ. Πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι ἡ σημερινὴ κωμόπολις τῆς Ἀν. Θρᾴκης *Κεσάνη*. Α. Θ. Σ.

— **Κισσὸς** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὕφορμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Θετταλομαγνησίας (πλάτ. 39°24'30" Β, μῆκ. 23°11'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to the Gulf of Kassandra) ἀμέσως πρὸς ΒΔ. τοῦ αὐλῶνος *Νταμούχαρι*. Καταβαθμὸς τοῦ φερωνύμου Πηλιορικοῦ χωρίου. Σ. Ε. Λ.

—**Κισσὸς** [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐπὶ τῶν Α κλιτύων τοῦ Πηλίου, ΝΑ τῆς Ζαγορᾶς καὶ ἐγγὺς τοῦ ὅρμου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου χρησιμεύοντος ὡς ἐπίνειον. Ἔχει πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα, ἰδίως καστανέας, ἑσπεριδοειδῆ καὶ μηλέας. Εἰρηνοδικεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ 2 δημοτικὰ σχολεῖα. Κάτ. (1928) 1.097. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Ἅγιος Ἰωάννης καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.202. Χ. Δ.

— **Κισσὸς** [*Γεωγρ.*], πρῴην *Κισσέλη* (*Κισελέρ*). Μικρὸν χωρίον τῆς Δ. Θρᾴκης παρὰ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Μικροῦ Δερρείου, τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου. Κάτ. 36 (1928). Α. Θ. Σ.

— **Κισσοῦ, τέως δῆμος**—[*Γεωγρ.*]. Παλαιὸς ἀγροτικὸς δῆμος τοῦ νομοῦ Λαρίσης ἐν Μαγνησίᾳ, περιλαμβάνων τὰ χωρία *Κισσὸς* (πρωτεύουσα) καὶ *Ἀνήλιον*.

κισσοστεφὴς (ὁ, ἡ),—ὲς (τό)· ὁ ὑπὸ τοῦ κισσοῦ στεφόμενος, ὁ φορῶν κισσοῦ στέφανον.

Κισσοτόμοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἐτησία ἑορτὴ τῶν Φλιασίων πρὸς τιμὴν τῆς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Φλιοῦντος λατρευομένης ἐν παναρχαίῳ ἱερῷ Γανυμήδας, τῆς καὶ Ἥβης ἐπονομαζομένης. Ἡ ἑορτὴ αὕτη διήρκει, φαίνεται, ἡμέρας τινάς, αἵτινες ἐκαλοῦντο «κισσοτόμοι ἡμέραι», διότι κατ' αὐτὰς οἱ λάτρεις ἔτεμνον κισσόν. Κατὰ τὸν Wilsson, ἡ ἑορτὴ αὕτη δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν μεγίστην τῶν τιμῶν, ἣν ἀπένεμον οἱ Φλιάσιοι εἰς τὴν θεὰν ταύτην καὶ καθ' ἣν οἱ οἰκέται (δοῦλοι) εὕρισκον προστασίαν παρὰ τῇ θεᾷ, οἱ δὲ ἐλευθερωθέντες αἰχμάλωτοι ἀνέθετον τὰς πέδας αὐτῶν ἐπὶ τῶν δένδρων τοῦ ἄλσους. Ἡ ἑορτὴ τῶν κισσοτόμων ἡμερῶν καὶ ὁ ἐκ κισσοῦ στέφανος, ὁ ὁποῖος περιβάλλει τὸ γράμμα Φ τῶν νομισμάτων τῆς Φλιοῦντος, φανερώνουσιν ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη πρέπει νὰ ἦτο φαιδρά τις πανήγυρις. Β. Δ. Θ.

Κισσοῦσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πηγή, ἥτις, κατὰ Πλούταρχον, ἔκειτο παρὰ τὸν Ἁλίαρτον, τὴν πόλιν τῆς Βοιωτίας. Ὡς ὁ Πλούταρχος ῥητῶς ἀναφέρει, ἐτελεῖτο διονυσιακὴ λατρεία, καθ' ἣν ἔθος ἐπεκράτει ἐν Ἁλιάρτῳ νὰ προσφέρωσιν αἱ νύμφαι θυσίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων των. Ε. Δ. Θ.

—**Κισσοῦσα** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κοιλανίου τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Χὰ Ποτάμι. Κάτ. 70, ἐξ ὧν 25 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

κισσόφυλλον (τὸ) [*Βοτ.*]. Ὀνομασία ἀπαντῶσα παρ' ἀρχαίοις καὶ ἀποδιδομένη εἰς εἶδος τοῦ φυτοῦ *κυκλάμινον*.

Κισσοχαίτης (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου (βλ. λ. *Κισσὸς* [*Μυθ.*]).

Κισσοχαρὴς (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου (βλ. λ. *Κισσὸς* [*Μυθ.*]). Π. Ν. Π.

κισσύβιον (τὸ) [*Ἀρχ.*]. Ξύλινον ἀγροτικὸν ποτήριον, ἴσως ἐκ ξύλου κισσοῦ ἢ φέρον περὶ αὐτὸ γεγλυμμένα φύλλα κισσοῦ. Κατά τινας τὸ κισσύβιον ἀναγνωρίζεται εἰς τὸ παρ' Εὐριπίδῃ ἀναφερόμενον «*σκῦφος κισσοῦ*» (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

Κιστ (Kist), ***Φρωρέντιος-Κορνήλιος***. Ὀλλανδὸς μουσικὸς (1796—1863), ὅστις, ὢν ἰατρός, ἐσπούδαζε ταυτοχρόνως ἐρασιτεχνικῶς πλαγίαυλον, κέρας, ᾆσμα καὶ σύνθεσιν. Ἀργότερον, ἐγκαταλείψας ὁριστικῶς τὴν ἰατρικήν, ἀπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μουσικήν, ἱδρύσας ἐν Ντέλφτ ὅμιλον χορῳδίας, γενόμενος πρόεδρος τῆς ἑταιρείας «Καικιλία» ἐν Χάγῃ, ἐργασθεὶς ὡς μουσικὸς ἀρθρογράφος κλπ. Συνέθεσε πλεῖστα ἔργα διὰ χορῳδίαν, καντάτας, παραλλαγὰς διὰ πλαγίαυλον κλπ. καὶ ἐδημοσίευσε τὰ συγγράμματα: «Die toestand van het protestantsche Kerkgesang in Nederland» (1840), «Levensgeschidenis van Orlando de Lassus» (1841) κτλ. Γ. Σ.

Κιστὰν-Χὰκ [*Γεωγρ.*]. Ἁλυκὴ κειμένη ἐν τῷ κυβερνείῳ Ἀστραχὰν τῆς Ρωσίας καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βόλγα. Κατέχει ἔκτασιν 301.200 τετρ. μέτρων. Σ. Κ. Π.

κιστάρι (τὸ) [*Βοτ.*]. Λαϊκὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κίστος*.

Digitized by Google

κιστέλη (ἡ) (Cistela) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κιστελιδῶν*. Αἱ κιστέλαι ἔχουσι μέτριον μέγεθος καὶ σῶμα ἐπιμήκες, φοειδές. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κιστέλη ἡ γραμμωτὴ* (Cistela lineata), ἥτις εἶναι διαδεδομένη εἰς τὴν βόρειον Εὐρώπην καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα ἐπίμηκες λεπτόν, κεφαλὴν μικράν, τελείως διακρινομένην τοῦ σώματος, μετὰ ἐπιμήκων, πολυαρθρωτῶν καὶ λεπτῶν κεραιῶν, προθώρακα σχεδὸν τετραγωνικόν, κοιλίαν ἀπεστρογγυλωμένην καὶ αἰχμηράν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κατὰ τὸ ἄκρον της, καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ λεπτοτάτων σκοτεινοτέρου χρώματος στιγμάτων ἐπὶ τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας. Δ.Ν.Π.

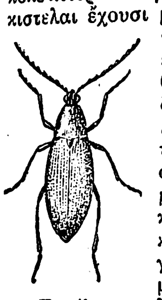

Κιστέλη ἡ γραμμωτή.

κιστελίδαι (οἱ) (Cistelidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *κιστέλη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Κιστεμαικὲρ(ς) (Kistemaekers), *Ἐρρῖκος-Οὐμβέρτος-Ἀλέξανδρος*. Γάλλος συγγραφεύς, βελγικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἀφιερώθη νεαρώτατος εἰς τὴν φιλολογίαν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ δημοσιεύων μυθιστορήματα, μαρτυροῦντα ζωηρὰν φαντασίαν καὶ παρατηρητικότητα. Ἔγραψεν ἐπίσης πλεῖστα θεατρικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, τινὰ δ' ἐξ αὐτῶν ἐδιδάχθησαν εἰς ὅλα τὰ μεγάλα θέατρα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Τῷ 1900 ἐγένετο πολίτης Γάλλος. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Αἰσθηματικὴ ἐξέλιξις», τριλογία (1892, 1893, 1898), «Ἔρως γυμνός» (1893), «Γυναικεῖαι ἐξομολογήσεις» (1894), «Ἐξομολογήσεις ἑνὸς ἄλλου τέκνου τοῦ αἰῶνος» (1895), «Ἀγαπηταὶ ἁμαρτωλαί: παρισιναὶ Μαγδαληνοῦλες» (1895), «Λάμψεις τῆς Ἀνατολῆς» (1896), «Ἡ ἄγνωστος γυναῖκα» (1898), «Ἡ φρικίασις τοῦ παρελθόντος» (1900), «Ὁ ἔμπορος εὐτυχίας» (1902). Ἐκ τῶν δραματικῶν του ἔργων: «Ὁ Πιερόττος ἐρωτευμένος» (1890), «Ἠθικὴ τοῦ αἰῶνος» (1891), «Νυκτερινὸν εἰδύλλιον» (1891), «Μάρθα» (1899), «Ἡ πληγή» (1900), «Ὁ Οἰδίπους βλέπει τὸ ἔνστικτον» (1905), «Ἡ ἀντίζηλος» (1907), «Ἡ ἐνέδρα» (1913), «Ἡ ἐξόριστος» (1913), «Ἡ νύκτα εἶναι δική μας» καὶ πολλὰ ἄλλα. Δ. Σ. Δ.

Κιστερκιανοὶ (οἱ) (Cistercienses). Μοναχικὸν τάγμα τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἵδρυσε τῷ 1098 ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Citeaux (Cistercium) οὐχὶ μακρὰν τῆς Ντιζόν. Ἐγκράτεια αὐστηρά, ἁπλότης ἐν τῷ διακόσμῳ τοῦ ναοῦ, τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ᾄσμασι, ταῖς τελεταῖς τῶν μυστηρίων καὶ τῇ λατρείᾳ καθόλου, οὐδεμία ἀνάμειξις εἰς τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις καὶ πραγματικὴ πενία ἐχαρακτήριζον κατ' ἀρχὰς τὸ τάγμα τοῦτο. Ἐπὶ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου Βερνάρδου (1112), ὅτε καὶ *Βερναρδῖνοι* ὠνομάσθησαν ἐν Γαλλίᾳ οἱ μοναχοὶ οὗτοι, τὸ τάγμα ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμήν. ἀριθμοῦν 70 μοναστήρια, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος τὰ μοναστήριά του ἀνῆλθον εἰς 530. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἐκ τῶν πολλῶν δωρεῶν, αἵτινες ἐγίνοντο εἰς τὸ τάγμα τοῦτο, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀκολασία ἀντικατέστησαν τὴν προτέραν πενίαν καὶ σωφροσύνην τῶν μοναχῶν καὶ τὸ τάγμα ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Καὶ προσεπάθησε μὲν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁ ἐκ τοῦ τάγματος τούτου εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἀναβὰς Βενέδικτος ὁ ΙΒ' (1334—1352) νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὸ εἰς τὴν προτέραν ἀκμήν, ἀπαιτήσας τὴν αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων του, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἀπέβησαν μάταιαι καὶ σήμερον πολὺ ὀλίγαι μοναὶ τοῦ τάγματος τούτου ὑφίστανται εἰσέτι ἐν Ἰταλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Βελγίῳ καὶ Πολωνίᾳ, ἐξ ὧν 15 γυναικῶν. Ε. Γ. Π.

κιστέρνα (ἡ)· δεξαμενὴ (μεταγραφὴ τοῦ λατ. cisterna).

Κιστέρναι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς μεγάλης Σύρτεως (*Πτολεμ.* Ἀφρικὴ Δ, γ, 4 Didot) καὶ ἀκρωτήριον φερόμενον καὶ ἐπὶ τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου. Ταυτίζεται πρὸς τὸ εἰς 20 μίλ. ΝΑ τῶν *Κεφαλῶν* (βλ. λ.) ἀκρωτήριον *Ρὰς Ἀράο* ἢ *Ρὰς-ἐλ-Κχαρὰ* (πλάτ. 32° 10' Β., μῆκ. 15° 22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi) τὸ κατὰ τὸ δυτικὸν κέρας τῆς μεγάλης Σύρτεως, ἀνατολικῶς δὲ αὐτοῦ ὁ ὅρμος. Σ. Ε. Λ.

Κιστέρνες [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Χερσονησίζουσα ἀπόφυσις τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ *Ταινάρου*, ἀποτελοῦσα εὐκρινέστατον «κεφαλὴν» (τριγωνομετρικὸν σημεῖόν της: ὑψόμετρ. 346 ποδ., πλάτ. 36° 23' 40" Β., μῆκ. 22° 29' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Gulf Lakonikos). Διαχωρίζει τοὺς ἀμφιδύμους ὅρμους *Πόρτο-Βαθὺ* πρὸς Β. καὶ *Πόρτο Ἀσώματος* πρὸς Ν. Σ. Ε. Λ.

Κιστερνιὰ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος τοῦ ΒΔ. τμήματος τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Τήνου (τὸ ἀκρωτήριον: πλάτ. 37° 36' 45" Β., μῆκ. 25° 02' 20" Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykonos, Rhenea and Delos), εἰς 4 μίλ. ΝΑ. ἀπὸ τοῦ μεταξὺ Τήνου καὶ Ἄνδρου στενοῦ *Στενό*. Σ. Ε. Λ.

κίστη (ἡ) (ἡ *κιστίς*) [*Ἀρχ.*]. Γενικῶς ἡ λέξις αὕτη σημαίνει πᾶν εἶδος καλάθου καὶ κιβωτίου. Καὶ ὡς κάλαθος μὲν ἡ κίστη ἐπλέκετο ἐκ κλάδων ἰτέας καὶ ἐχρησίμευεν ὡς δοχεῖον διὰ τὰ λαχανικὰ καὶ τοὺς καρποὺς καὶ ὡς παρόμοιον ἱερὸν σκεῦος κατὰ τὰς μυστηριακὰς τελετάς· ὡς κιβώτιον δὲ κατεσκευάζετο ἐκ ξύλου καὶ χαλκοῦ καὶ ἐχρησίμευεν ὡς σκεῦος πρὸς φύλαξιν τῶν χρημάτων καὶ τῶν χειρογράφων, τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν πολυτίμων κοσμημάτων, τῶν ἀθυρμάτων τῶν παιδίων καὶ τῶν εἰδῶν τοῦ καλλωπισμοῦ τῶν γυναικῶν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς κατάθεσιν τῶν ψήφων. Εἶναι ἄπειροι αἱ παραστάσεις τῆς κίστης, καὶ ὡς καλάθου καὶ ὡς κιβωτίου, ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀγγείων. Κατὰ τὰς ἀγγειογραφίας ταύτας, ἡ κίστη ἔχει συνήθως κυλινδρικὸν τὸ σχῆμα καὶ φαίνεται ὡς ἐξ ἰτέας πεπλεγμένη. Φέρει πῶμα ἐπίπεδον ἢ κυρτόν, πεπλεγμένον ὁμοίως. Ἐπί τινος ἀγγείου τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος παρίσταται θεραπαινὶς κρατοῦσα κίστην διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ κάτοπτρον διὰ τῆς δεξιᾶς. Ἐπί τινος ἐτρουσκικοῦ κατόπτρου εἰκονίζεται ἠνεῳγμένη κίστη πλησίον κατόπτρου. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς κίστης φαίνονται τὰ ἄνω ἄκρα δοχείου ἀρωμάτων ἢ ἐλαίου καὶ ἴσως καὶ στλεγγίδος. Ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Λατίου παρίσταται γυνὴ κατοπτριζομένη ἐντὸς κατόπτρου, ὅπερ ἔχει θέσει ἐπὶ κίστης. Ἡ κίστη πολλάκις εἶνε ἐζωδιασμένη μὲ ταινίας πρὸς ἀνάρτησιν καὶ φέρει τρεῖς πόδας. Ἐπὶ ἀναγλύφων τῆς καλῆς τέχνης ἡ κίστη εἶναι κιβώτιον παραλληλόγραμμον μὲ ὅμοιον κάλυμμα. Τοιοῦτον σχήματος εἶναι ἡ κίστη, τὴν ὁποίαν ἡ θεραπαινὶς τῆς Ἡγησοῦς, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ἐπιτυμβίῳ ἀναγλύφῳ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, τείνει πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς, ἡ Ἡγησὼ δὲ ἐξάγει ἐξ αὐτῆς τὸ περιδέραιον καὶ μετὰ προφανοῦς λύπης ἀτενίζει αὐτό. Τοιοῦτον σχήματος εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ κίστη ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ νικητοῦ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βαθέος Σάμου, ἐξ ἧς ὁ νεαρὸς νικητὴς ἔχει ἐξαγάγει τὴν ταινίαν τῆς νίκης καὶ προσφέρει αὐτὴν εἰς τὴν παρακαθημένην θεὰν Ἥραν, τὴν βοηθὸν αὐτοῦ. Τὴν καλυτέραν ἰδέαν τῆς κίστης λαμβάνομεν ἐκ τῶν πραγματικῶν χαλκίνων κιστῶν, αἵτινες εὑρέθησαν ἰδίως εἰς μέγαν ἀριθμὸν εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν σημερινὴν Palestrina. Ἡ χαλκίνη αὕτη κίστη εἶναι κυλινδρικὴ ἢ φοειδής. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς διπλασιάζεται ἐνίοτε διὰ ξυλίνου κιβωτίου. Τὸ πῶμα εἶναι πρόσθετον, προσδενεται δὲ διὰ στρόφιγγος, ὅταν τὸ σχῆμα εἶναι φοειδές. Κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς πλευρὰς φέρει κρίκους μὲ ἁλύσεις, ἡ λαβὴ τοῦ πώματος φέρει ἀνάγλυπτον πρόσωπον, οἱ πόδες εἶναι τρεῖς διὰ τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα καὶ τέσσαρες διὰ τὸ φοειδές, τὸ δὲ σῶμα τῆς κίστης εἶναι ἔγχλυπτον. Καλλιτεχνικώτατον δεῖγμα τῆς χαλκίνης κίστης παρέχει ἡμῖν ἡ περίφημος κίστη τοῦ Ficoroni, ἀποκειμένη ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Collège Romain (Κιρχεριανὸν μουσεῖον).

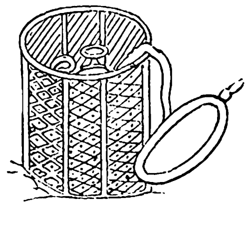

Κίστη καλλωπισμοῦ ἐπὶ ἐτρουσκικοῦ κατόπτρου.

Νικητὴς ἐξάγων τὴν ταινίαν ἐκ τῆς κίστης καὶ προσφέρων αὐτὴν εἰς τὴν Ἥραν.
(Ἀνάγλυφον τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἐν τῷ μουσείῳ Βαθέος Σάμου.)

Ἡ κίστη αὕτη εἶναι κυλινδρικὴ μετὰ πώματος καὶ ποδῶν. Ἐπὶ τοῦ πώματος παρίσταται ἐν τῷ μέσῳ ἱστάμενος νέος, φέρων πλούσιον ἱμάτιον, πῖπτον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος εἶναι γυμνόν, ὁ τράχηλός του κοσμεῖται διὰ περιδεραίου, ἡ δὲ κόμη του διὰ στεφάνου μετὰ μαργαριτῶν. Φορεῖ ἐμβάδας καὶ στηρίζεται ἐπὶ δύο Σατύρων, ἐνδεδυμένων διὰ δέρματος πάνθηρος. Ὁ εἷς τούτων κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κέρας ὡς ποτήριον, ὁ δ' ἄλλος δυσδιάκριτόν τι ἀντικείμενον. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πώματος κοσμεῖται διὰ στέμματος φύλλων καὶ συμπλεγμάτων ζῴων, κυνηγίων καὶ ἰδίως θαλασσίων θεοτήτων. Πέριξ τοῦ κυρίως κυλινδρικοῦ σώματος τῆς κίστης εἰκονίζεται ἐπεισόδιον τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, ἡ νίκη τοῦ Πολυδεύκους ἐναντίον τοῦ Ἀμύκου, βασιλέως τῶν Βεβρύκων τῆς Βιθυνίας. Τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν παράστασιν ταύτην, εἰκονίζονται κατὰ τὸν ἐπιτυχέστερον τρόπον. Λέγεται ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο παράδειγμα τοσαύτης ὡραίας συνθέσεως μὲ διαβαθμίσεις δράσεως τοσοῦτον λεπτῶς ἐκφραζομένας. Τὰ ταινιοειδῆ πλαίσια τοῦ κυλίνδρου, ἄνω καὶ κάτω, κοσμοῦνται διὰ φύλλων φοίνικος, ἀνθεμίων καὶ διὰ μυθολογικῶν ζῴων ἀντιμετωπιζομένων. Παρόμοια εἶναι τὰ θέματα καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων χαλκίνων κιστῶν τοῦ Λατίου. Αὗται ἀνήκουσιν εἰς τὸν δεύτερον π. Χ. αἰῶνα, ἐχρησίμευον δὲ κυρίως ὡς κιβώτια καλλωπισμοῦ. Τοῦτο εἶναι πλέον βέβαιον, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Visconti, ὅτι ἦσαν μυστικαὶ κίσται, διότι ἐντὸς πολλῶν τοιούτων χαλκίνων κιστῶν, αἵτινες εὑρέθησαν ἐν τῇ νεκροπόλει τῆς Palestrina καὶ εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς, ὑπῆρχον ὅλα τὰ εἴδη τοῦ καλλωπισμοῦ (κάτοπτρα, πόρπαι, σπόγγοι, κοιτίδια ἀρωμάτων καὶ κοιτίδια ψιμυθίου) καὶ διότι αἱ *ἱεραὶ* λεγόμεναι *κίσται* ἦσαν, κατὰ κανόνα τελετουργικόν, πάντοτε πεπλεγμέναι ἐξ ἰτέας. Ἡ ἱερὰ αὕτη κίστη, καλουμένη ἐνίοτε καὶ *κοίτη*, ἦτο κυλινδρικὸς κάλαθος ἐξ ἰτέας, οὐδέποτε ὅμως ἐκ ξύλου ἢ μετάλλου. Συνήθως ἦτο μετρίων διαστάσεων, φερομένη εὐκόλως ὑφ' ἑνὸς ἀνθρώπου. Ὁ ἱερὸς λειτουργός, ὅστις εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἐκαλεῖτο *κιστοφόρος*. Ἡ ἱερὰ κίστη, ἔχουσα κάλυμμα, ἐχρησίμευε πρὸς διαφύλαξιν τῶν ἱερῶν καὶ μυστηριωδῶν ἀντικειμένων, τῶν ὁποίων ἡ ἀποκάλυψις εἰς τοὺς μύστας ἀπετέλει τὴν οὐσιώδη πρᾶξιν πασῶν τῶν μυήσεων, ἥτις ἐκαλεῖτο παράδοσις τῶν ἱερῶν καὶ ἥτις ἦτο εἶδός τι θείας μεταλήψεως ἢ κοινωνίας, διότι μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τῆς κίστης ὑπῆρχον καὶ πλακούντια, τῶν ὁποίων ἐγεύοντο οἱ μεμυημένοι. Αἱ πρῶται μαρτυρίαι περὶ τῆς κίστης ὡς ἱεροῦ σκεύους ἀπαντῶσι παρὰ Δημοσθένει καὶ Θεοκρίτῳ διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Σαβαζίου. Τῷ ὄντι, ἡ κίστη εἰσήχθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου ἐν Ἑλλάδι μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Βασσαρέως ἢ Σαβαζίου Διονύσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἱεραὶ κίσται φέρουσι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀσιατικῆς ταύτης προελεύσεως, ὄφιν δηλαδὴ φυλάσσοντα τὴν διονυσιακὴν κίστην. Ἀπόδειξιν τούτου παρέχουσι τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τοῦ Ἀδραμυττίου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰ λεγόμενα *κιστοφόροι*. Ἡ κίστη, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὰ διονυσιακὰ μυστήρια, περιεῖχε, πλὴν τοῦ ζωντανοῦ ὄφεως, καὶ καρποὺς ροιᾶς, στελέχη νάρθηκος, κλάδους κισσοῦ καὶ πλακούντια ἐν σχήματι καρδίας, τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο *καρδίαι*. Ἡ ἱερὰ ὅμως κίστη ἀνήκει περισσότερον εἰς τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος. Εἰς τοὺς ζωγραφικοὺς πίνακας τοῦ Πολυγνώτου ἐν τῇ Λέσχῃ τῶν Δελφῶν, ἡ Κλεοβοία, ἥτις ἔφερεν ἐκ Πάρου εἰς Θάσον τὰ μυστήρια τῆς Δήμητρος, παρίστατο κρατοῦσα ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς τὴν κίστην, ἥτις ἐχρησίμευε κατὰ τὰς μυήσεις, ὡς περιγράφει ὁ Παυσανίας. Εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα μαρτυρία περὶ τῆς δημητριακῆς κίστης. Ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ἡ κίστη τῆς Δήμητρος εἶναι σπανιωτέρα τῆς τοῦ Διονύσου. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν τοιούτων παραστάσεων εἶναι μία σαρκοφάγος ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου, ἐφ' ἧς παρίσταται ἡ ἀπαγωγὴ τῆς Περσεφόνης

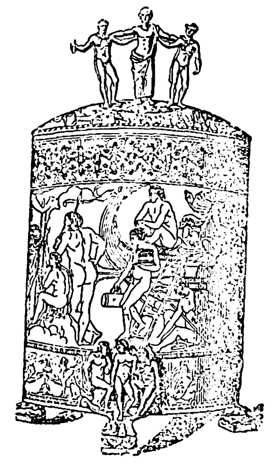

Ἡ κίστη τοῦ Ficoroni.

Κιστοφόρος
Νόμισμα Ἀδραμυττίου.)

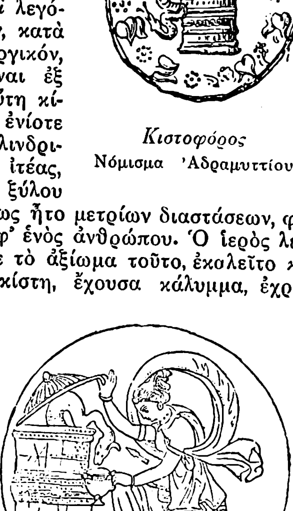

Ἡ κίστη καὶ ὁ ἱερὸς ὄφις.

Digitized by Google

με την Δήμητρα καθημένην και στηρίζουσαν τον αριστερόν βραχίονα επί κίστης. Εν τοιχογραφία της Πομπηΐας μεγάλη κίστη, πεπλεγμένη εκ κλαδίσκων ιτέας, χρησιμεύει ως κάθισμα εις την θεάν της συγκομιδής. Εν γένει ο μυστικός κάλαθος ή κίστη της Δήμητρος είναι κλειστή, χωρίς να συνοδεύηται με όφιν. Η ωραιοτέρα όμως και εν ταυτώ η χαρακτηριστικωτέρα παράστασις της ιεράς κίστης των Ελευσινίων μυστηρίων είναι η εν τω μουσείω της Ελευσίνος αποκειμένη κολοσσαία γυναικεία προτομή, ήτις φέρει επί της κεφαλής την ιεράν κίστην. Η κίστη αύτη είναι κυλινδρική το σχήμα και κοσμείται αποκλειστικώς υπό ιερών συμβόλων. Κλήμης ο Αλεξανδρεύς αναφέρει, ότι η κίστη εχρησιμοποιείτο κατά την μυστικήν λατρείαν της Θέμιδος, της Αφροδίτης της Κύπρου και των Καβειρίων. Ο Απούλιος αναφέρει ότι εφέρετο αύτη επισήμως κατά την μεγάλην παρέλασιν της Ίσιδος. Επί της εξωτερικής όψεως αναθηματικού βωμού, αποκαλυφθέντος εν Ρώμη, εν τη τοποθεσία του ναού της Ίσιδος, παρίσταται κίστη στρογγύλη και κλειστή, πέριξ της οποίας ελίσσεται όφις, συνοδευόμενος υπό ημισελήνου και σταχύων. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Ελευσινιακή κίστη επί κολοσσικής γυναικείας προτομής.
[Μουσείον Ελευσίνος.]

— [*Πυροβολ.* Καλείται *κίστη* το εν είδει κιβωτίου εκ χαλυβικού πεταλίου κατασκεύασμα των προολκαίων και εφολκαίων των οχημάτων εν γένει του πυροβολικού διά την τοποθέτησιν εν αυτοίς και συσκευασίαν των μεταφερομένων ειδών, αναλόγως του προορισμού εκάστου των οχημάτων τούτων. Ειδικώς, *κίσται πυρομαχικών* καλούνται αι κίσται των προολκαίων, του τε πυροβόλου και βλητοφόρου, και του εφολκαίου του τελευταίου τούτου, εσωτερικώς μεν διεσκευασμένων διά την καλήν διάθεσιν και ακίνδυνον μεταφοράν των πυρομαχικών (φυσιγγών, ολομερών φυσιγγών, βλημάτων και ενδεχομένως πυροτεχνημάτων), ως και την διάθεσιν των διαφόρων οπλισμάτων, ανταλλακτικών κτλ., εξωτερικώς δε καταλλήλως κατηρτισμένων διά την ανάρτησιν και ασφαλή πρόσδεσιν των διαφόρων παρελκομένων (βλ. και λ. *βλητοφόρον*). Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Κιστικόβσκι, ***Αλέξανδρος-Πέτροβιτς***. Ρώσος ποινικολόγος (1832—1885). Εχρημάτισε καθηγητής του πανεπιστημίου του Κιέβου και συνέγραψε: «Μελέται επί της ποινής του θανάτου», «Κοινόν ποινικόν δίκαιον», «Ιστορία της ποινής του θανάτου εν Ρωσία», «Ο ουκρανικός κώδιξ και έρευναι επί του κώδικος τούτου». Θ. Β.

κιστίδαι (αί) (Cistidae) [*Βοτ.*]. Οικογένεια δικοτυληδόνων φυτών του αθροίσματος των *ροιαδωδών*, περιλαμβάνουσα φυτά ιθαγενή της Ευρώπης και Ασίας, φέροντα άνθη με πολυαρίθμους στήμονας, φωθήκην μονόχωρον και καρπόν καψοειδή. Κυριώτερα είναι ο *κίστος*, το *ηλιάνθεμον* κ. ά. Κ. ΠΑΠ.

Κιστίδιζος [*Αρχ. Γεωγρ.*]. Αρχαίον φρούριον της Κάτω Μοισίας εν Θράκη, επί της δεξιάς όχθης του Δουνάβεως, το οποίον επεσκεύασεν ο αυτοκράτωρ Ιουστινιανός. Α. Θ. Σ.

κιστίς, *—ίδος*. Μικρά κίστη μεταξύ των πλευρών του σταθμίου των κιλλιβάντων των πυροβόλων ή των εφολκαίων των βλητοφόρων, διά την εναπόθεσιν των μάλλον προχείρων οπλισμάτων και ειδών τινων καθαριότητος. Κ. Δ.

Κίστλερ (Kistler), ***Κύριλλος***. Γερμανός μουσουργός (1848—1907). Συνθέτης κυρίως μελοδραμάτων, ανεβίβασε κατά καιρούς τα εξής έργα: «Kunihild» (1884), «Eulenspiegel» (1889), «Arm Elslein» (1902), «Röslein im Hag» (1903), «Der Vogt auf Mühlstein» (1904), κ. ά. Έγραψεν επίσης συνθέσεις τινάς δι' εκκλησιαστικόν όργανον και τινα θεωρητικά βιβλία. Γ. Σ.

Κίστνα, ή ***Κρίσνα*** (Kistna ή Krishna) [*Γεωγρ.*]. Ποταμός των Βρεττανικών Ινδιών, πηγάζων εκ των ορέων Δυτικά Γκάτς και εκβάλλων μετά ρουν 800 μιλλίων εις τον κόλπον της Βεγγάλης παρά τον 16° παράλληλον Β. πλάτους διά πολυσχιδούς δέλτα. Διασχίζει την Ινδικήν καθ' όλον σχεδόν το πλάτος της, από της Αραβικής θαλάσσης μέχρι του κόλπου της Βεγγάλης, και δέχεται πλήθος παραποτάμων εξ αμφοτέρων των όχθων, ών σπουδαιότεροι ο *Μπίμα* (αριστερός) και ο *Τουγγαμπάντρα* (δεξιός). Ο όγκος των υδάτων του είναι μέγας, δεν είναι όμως πλωτός, λόγω της ορμητικότητος του ρεύματος και των πολυπληθών πτώσεων, ας σχηματίζει. Το ευρύ δέλτα του Κίστνα, σχηματισθέν διά προσχώσεων, είναι ευφορώτατον και αρδεύεται διά πλήρους συστήματος διωρύγων, με κέντρον την επί της κεφαλής του δέλτα Μπεζβάντα. Καλλιεργείται εν αυτώ κυρίως όρυζα, βάμβαξ και καπνός εις μεγάλην ποσότητα. Χ. Δ.

—Κίστνα (Kistna) [*Γεωγρ.*]. Μία εκ των ευφορωτέρων ινδικών επαρχιών της προεδρίας του Μαδράς, καταλαμβάνουσα την μεταξύ των δέλτα των ποταμών Γκοντάβερι και Κίστνα έκτασιν, παρά την δυτικήν παραλίαν του κόλπου της Βεγγάλης, σχηματισθείσαν διά των προσχώσεων των δύο ποταμών και η οποία, ως εκ τούτου, είναι ευφορωτάτη. Εις τα μεσόγεια της χώρας και μεταξύ των κεφαλών των δύο δέλτα ανοίγεται η λίμνη *Κολάϊρ*, η οποία προ του σχηματισμού της χώρας απετέλει τμήμα του Βεγγαλικού κόλπου. Η λίμνη αύτη κατά την εποχήν των πλημμυρών δύναται να καταλάβη έκτασιν μέχρις 100 τετρ. μιλλίων. Η Κίστνα καταλαμβάνει έκτασιν 15.200 περίπου τετρ. χλμ., κατοικείται δε υπό 1.997.500 κατοίκων, Ινδών κατά το πλείστον, ασχολουμένων εις την καλλιέργειαν του καφέ, του βάμβακος, της ορύζης κλπ. Χ. Δ.

κίστο, και ***κιστό*** (τό) [*Βοτ.*]. Δημώδης ονομασία φυτού *κίστος ο κρητικός*.

κιστόλη (ή) [*Χημ.*]. Οργανική ένωσις ανευρεθείσα εις τινα αιθέρια έλαια, ως το του κίστου, του δενδρολιβάνου κλπ. Σ. Γ.

κίστος (ό) (Cistus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτών της οικογενείας των *κιστωδών*, περιλαμβάνον 16 είδη ευκρινώς διαφέροντα αλλήλων, ιθαγενή των παραμεσογείων χωρών. Είναι φυτά φρυγανώδη, πλουσίως διακλαδούμενα, αναστήματος ενός μέτρου, με ανθήρας πολλούς και καρποφόρους, απαντώντα και παρ' ημίν υπό τας κοινάς ονομασίας: *κίστα, κιστάρια, κίσταρα, αττίσαροι, αλίσαροι, αλιταριές, ξιστάρια, ξισταριές, κουνουκλιές* κλπ. Κυριώτερα είδη του ως άνω γένους είναι: *κίστος ο ελελισφακόφυλλος* (Cistus salvifolius), κοινώς *αγριοφασκομηλιά*, *κίστος ο κρητικός* (Cistus creticus), κοινώς *λαδανιά, αλάδανος, λουβιδιά* κλπ., *κίστος ο λαχναίος* (Cistus vilosus ή incanus), ο του Θεοφράστου και Διοσκορίδου *άρρην κίστος*, *κίστος ο μικρανθής* (Cistus parviflorus) και *κίστος ο μομπελιανός* (Cistus monspeliensis), ο κοινώς *βούκιθο* και *βούθικο*. Άπαντα τα είδη του κίστου, ιδία δε του κρητικού, εκκρίνουσιν εις τας μασχάλας των φύλλων και των βλαστών των, κατά τας θερμάς ιδία εποχάς του έτους, είδος βαλσαμώδους ρητίνης, *λαδάνου* καλουμένης, ήτις εχρησιμοποιείτο άλλοτε εις την φαρμακευτικήν. Κ. ΠΑΠ.

Κίστος ο κρητικός.

κιστοφόρος (ό, ή), *—ον* (τό)· ο φέρων κίστην, θήκην· || ο φέρων τας *κίστας* (βλ. λ.)· || νόμισμα φέρον ως έμβλημα κίστην (βλ. κατ.).

— [*Αρχ.*] *Κιστοφόρος* εκαλείτο αρχαίον αργυρούν νόμισμα, από την ιεράν βακχικήν *κίστην* (βλ. λ.), η οποία απεικονίζεται επ' αυτού. Οι κιστοφόροι, εμφανισθέντες κατά πρώτον πιθανώς εις την Έφεσον, ολίγον προ του 200 π. Χ., διεδόθησαν τάχιστα και απέβησαν υπό τους βασιλείς της Περγάμου το κύριον εμπορικόν νόμισμα της δυτικής Μικράς Ασίας. Η μεγάλη ζήτησις των κιστοφόρων, ένεκα της οποίας εκόπησαν εις μεγίστην αφθονίαν, οφείλεται εις την ομοιομορφίαν του τύπου των, παρέχουσαν ευκολίαν κατά την συναλλαγήν. Οι κιστοφόροι ήσαν κυρίως τετράδραχμα, ροδιακού σταθμητικού κανόνος, δηλαδή βάρους 12.50 γραμμαρίων περίπου. Επί της εμπροσθίας όψεως αυτών απεικονίζεται μυστική βακχική κίστη, εκ της οποίας εκπηδά όφις, και πέριξ αυτής στέφανος από κισσόν, άμπελον ή δάφνην· επί της οπισθίας δε δύο συνεσπειρωμένοι όφεις με ανυψωμένας τας κεφαλάς και μεταξύ αυτών συνήθως γωρυτός (τοξοθήκη), εκατέρωθεν δε τα αρχικά γράμματα της πόλεως, η οποία έκοψε τους κιστοφόρους, και άλλα διάφορα σύμβολα. Εκόπησαν επίσης και ημίση (δίδραχμον) και τέταρτον των κιστοφόρων (δραχμή), τα οποία είναι σπανιώτατα και έχουν επί της μιάς όψεως ρόπαλον και λεοντήν Ηρακλέους, επί δε της άλλης σταφυλήν επί φύλλου αμπέλου.

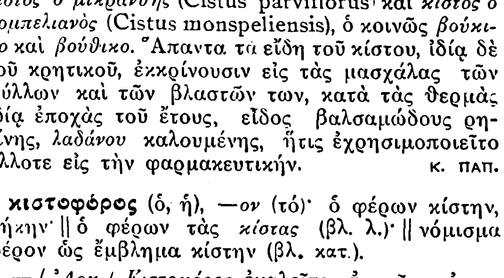

Κιστοφόρος των Τράλλεων (197—133 π. Χ.).

Κιστοφόρους έκοψαν αι εξής πόλεις της Μ. Ασίας: Αδραμύττιον, Πέργαμος, Έφεσος, Σμύρνη, Απολλωνίς, Θυάτειρα, Νύσα, Σάρδεις, Στρατονίκεια, Τράλλεις, Απάμεια, Λαοδίκεια, Σύνναδα και η νήσος Κρήτη. Όταν η Μικρά Ασία έγινε ρωμαϊκή επαρχία (133 π. Χ.), οι κιστοφόροι διετηρήθησαν ως τοπικόν νόμισμα, προσετέθη μόνον επί της οπισθίας όψεως αυτών η χρονολογία της ιδρύσεως της επαρχίας. Από του 58—48 π. Χ. έχομεν σειράς ανθυπατικών κιστοφόρων, οι οποίοι, εκτός του ελληνιστί γεγραμμένου ονόματος του επί της νομισματοκοπίας άρχοντος, φέρουν και το όνομα του Ρωμαίου ανθυπάτου λατινιστί. Υπό τους Ρωμαίους αυτοκράτορας διετήρησε μεν η Μικρά Ασία το δικαίωμα να κόπτη νομίσματα του συστήματος των κιστοφόρων, μέχρι των χρόνων του Αδριανού αλλ' η κίστη απαντά διά τελευταίαν φοράν μόνον επί κιστοφόρων του Οκταβιανού (28 π. Χ.). Εις το εμπόριον ο κιστοφόρος ισοδυνάμει προς τρία ρωμαϊκά δηνάρια. Ε. Β

κιστώδη (τά) (Cistaceae) [*Βοτ.*]. Οικογένεια δικοτυληδόνων φυτών, περιλαμβάνουσα είδη θαμνώδη, φρυγανώδη και ποώδη, φέροντα φύλλα κείμενα κατ' εναλλαγήν, συνηθέστερον όμως αντίθετα, διατεταγμένα κατά σειράς, πολλούς ανθήρας, φωθήκην αποτελουμένην εκ τριών μέχρι πέντε καρποφύλλων και καρπόν κάψαν. Η οικογένεια περιλαμβάνει κυρίως πέντε γένη με 160 είδη. Κύρια γένη είναι: *κίστος, άλιμος ύδνος, ηλιάνθεμον* και *φουμάνη*. Κ. ΠΑΠ.

Κισφαλούντυ (Kisfaludy), ***Κάρολος***. Ούγγρος συγγραφεύς (1788—1830). Μετέσχε των κατά του Ναπολέοντος πολέμων, διακριθείς εις διαφόρους μάχας, κατά την διάρκειαν δ' αυτών συνέγραψε την πρώτην του τραγωδίαν «Gyilkos» («Ο δολοφόνος», 1808) και πλείστα πολεμικά άσματα, αποσκοπούντα την εμψύχωσιν και ενθάρρυνσιν των στρατιωτών. Τω 1812 έγραψε την τραγωδίαν «Klara Zach» και κατόπιν τα έργα: «Ίλκα», από το οποίον απέκτησε φήμην και ευημερίαν, «Ο Βοϊβόδας Στίμπερ» και «Οι αιτούντες», άτινα είναι τα πρώτα μαγυαρικά δράματα. Τω 1822 ίδρυσε μετά του αδελφού του *Αλεξάνδρου* το περιοδικόν «Aurora», το οποίον διηύθυνε μέχρι του θανάτου του. Το περιοδικόν τούτο συνεκέντρωσεν όλους τους νέους Μαγυάρους συγγραφείς, εις τούτο δε εδημοσίευσεν ο ποιητής μπαλάντας, επιγράμματα και σατυρικά διηγήματα, θεωρούμενος ο ιδρυτής της σχολής των Μαγυάρων ουμοριστών. Θεωρείται ως ο κυρίως αναγεννήσας και εθνικοποιήσας την μαγυαρικήν φιλολογίαν, εις ήν προσέδωκεν ευρύτητα μεγάλην. Η πρώτη έκδοσις των έργων του Κισφαλούντυ, εις 10 τόμους, εγένετο εν Βουδαπέστη τω 1831. Η βιοπάλη και αι περιπέτειαι του ποιητού περιγράφονται κατά τρόπον ζωντανόν εις το μυθιστόρημα του Γιόκαϊ «Eppur si muove». Δ. Σ. Δ.

— **Κισφαλούντυ** (Kisfaludy) ***Σάνδερ - Αλέξανδρος***. Ούγγρος ποιητής (1772—1844), πρεσβύτερος αδελφός του προηγουμένου. Εσπούδασε φιλοσοφίαν και νομικήν εν Πρεσβούργη και υπό την επήρειαν των Σίλλερ και Κλάϊστ αφωσιώθη εις την αναγέννησιν της σχεδόν νεκράς ουγγρικής φιλολογίας. Τω 1793 εισήλθεν εις τον στρατόν ως αξιωματικός, μεταβάς δε εις Βιέννην έμαθε την γαλλικήν, γερμανικήν και ιταλικήν, συνέγραφε δε και εζωγράφει και συνανεστρέφετο ως ισότιμος με όλας τας φιλολογικάς κορυφάς της αυστριακής πρωτευούσης. Τω 1796 εστάλη εις Ιταλίαν, ότε δε κατελήφθη το Μιλάνον υπό του Ναπολέοντος ο Κισφαλούντυ συνελήφθη αιχμάλωτος και εστάλη εις Βωκλύζ της Προβηγκίας. Εκεί έγραψε μερικά των σονέττων του, τα οποία έπειτα τον εδόξασαν. Επανελθών εις την Αυστρίαν, εγκατέλειψε τον στρατόν (1799) και αφιερώθη εις την φιλοσοφίαν και την φιλολογίαν. Κατά τα έτη 1801—1809 εδημοσίευσε τα σονέττα, τα οποία περιέλαβεν έπειτα τόμον υπό τον τίτλον «Himfy szezelmei» («Ερωτικά τραγούδια του Χίμφυ») και ακολούθως τα «Regék» (διηγήματα). Ο Αλέξανδρος Κισφαλούντυ κατέχει μοναδικήν θέσιν εν τη λογοτεχνία της εποχής του. Υπήρξεν αυτοδίδακτος και εντελώς ανεξάρτητος. Μολονότι εις τα περίφημα σονέττα του μιμείται τον Πετράρχην, τον οποίον ιδιαιτέρως εμελέτησε και εθαύμαζεν, αποκληθείς ο «Ούγγρος Πετράρχης», εν τούτοις κατώρθωσε ν' αφομοιώνη τελείως ό,τι εδανείζετο. Εις τα σονέττα ταύτα το πάθος του είναι ειλικρινέστερον και πραγματικώτερον και αυτού του Πετράρχη, η δε ποίησίς του γνησίως μαγυαρική. Ολιγώτερον επιτυχή υπήρξαν τα δραματικά του έργα, εκ των οποίων μόνον το «Hunyádi János» (1816) είναι άξιον μνείας. Η καλυτέρα κριτική έκδοσις των απάντων του Αλεξάνδρου Κισφαλούντυ εγένετο

Digitized by Google

ὑπὸ τοῦ David Angyal, εἰς 8 τόμους (Βουδαπέστη, 1893). Δ. Σ. Δ.

Κίσχεντγες (Kishegyes), σερβ. *Μάλι-Γιὸς* (Mali Jdjos) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μπάχκα ἐπὶ τοῦ Κριβάγια. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Σεμλίνου-Βουδαπέστης καὶ ἔχει φυτείας ἀραβοσίτου καὶ ἀμπελῶνας. Κάτ. (1931) 6.669, Οὔγγροι καὶ Σέρβοι. Παρὰ τὴν πόλιν τὴν 14 Ἰουλίου 1846 οἱ Οὔγγροι ὑπὸ τὸν Μπέττερ ἐνίκησαν τοὺς Αὐστριακοὺς ὑπὸ τὸν Γιελλάχιχ. Χ. Δ.

Κισὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Παλαιστίνης, πηγάζων ἀπὸ τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ ὄρους Θαβώρ, διασχίζων τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰεσραέλ, παρερχόμενος τοὺς πρόποδας τοῦ Καρμήλου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τῆς Πτολεμαΐδος, ΒΔ τῆς Καΐφας. Ἦτο τὸ φυσικὸν σύνορον τῆς φυλῆς Ζαβουλὼν πρὸς Ν. καὶ Δ. Τὸν χειμῶνα ἔχει ἄφθονα ὕδατα, ἀλλὰ τὸ θέρος εἶναι πολλαχοῦ διαβατός. Αἱ ὄχθαι του καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν παρουσιάζουν βλάστησιν ἀκμαίαν. Σήμερον καλεῖται ἀραβιστὶ *Μοκάτα* ἢ *Μεκαττά*. Γ. Λ. Α.

κιτ· λέξις γαλλικὴ (*quitte*=ἐλεύθερος ὑποχρεώσεως) χρησιμοποιουμένη εἰς πλείστας φράσεις: «ἤλθαμε κίτ» ἤλθαμε ἴσα-ἴσα (ἐπὶ παιγνίων)· ἄλλως *πάτσι* καὶ ἰδιωμ. *ἀπαγάδι*.

Κίτα, ἡ *Μακαντιαμπουγκοὺ* (Kita ἢ Makandiambougou) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὸς στρατιωτικὸς σταθμὸς καὶ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἁγίου Λουδοβίκου (Saint-Louis) —γαλλικοῦ Σουδάν, πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη. Ἀπέχει 1250 χλμ. ΝΑ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου καὶ κεῖται ἐπὶ ὀροπεδίου εἰς ὕψος 358 μ. Ἐν αὐτῷ ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς Γκαλλιενὶ ἵδρυσε στρατιωτικὸν κέντρον, τὸ ὁποῖον ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὰς ἐν Σουδὰν γαλλικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1880 καὶ τοῦ 1900. Χ. Δ.

Κίτα, Ρὰς-ἐλ—*[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Β. Ἀφρικῆς (πλάτ. 32° 50′ Β., μῆκ. 13° 30′ 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi) εἰς 17 μιλ. παράπλου Ἀν. τῆς Τριπόλεως τῆς Τριπολίτιδος. Ἡ ἀρχαία του ὀνομασία δὲν διεσώθη, ἐν δὲ τῷ Πευτιγγεριανῷ χάρτῃ σημειοῦται ὡς Turris ad algam. Σ. Ε. Λ.

Κίτα (Quita) *Δομίνικος*. Πορτογάλος ποιητής, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λισσαβῶνι (1728—1776). Ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν βουκολικὴν ποίησιν, θεωρούμενος ὡς ὁ πρῶτος βουκολικὸς ποιητὴς τῆς Πορτογαλίας. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πλέον εὐφαντάστων ποιητῶν τῆς Πορτογαλίας, ἀπαράμιλλος δὲ εἰς τὰς περιγραφάς. Ἀνῆκεν εἰς τὸν φιλολογικὸν σύλλογον «Ἀρκαδία», τοῦ ὁποίου ἦτο ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων μελῶν. Ὁ Κίτα συνέθεσε μέγαν ἀριθμὸν εἰδυλλίων, ᾠδῶν, σονέττων καὶ τέσσαρας τραγῳδίας: «Ἀστάρτη», «Μέγαρα», «Ἑρμιόνη» καὶ «Inez de Castro», ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τελευταία θεωρεῖται ὡς τὸ καλύτερον ποιητικόν του ἔργον. Ἐπίσης καὶ τὸ βουκολικὸν δρᾶμα «Licara». Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1781. Μ. Ν. Δ.

Κιτάμπ, ἡ *Σαχρισγιάμπς* (Kitab ἢ Schachrisjabs) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἑνώσεως Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν τῆς Ρωσίας ἐν Οὐζμπεκιστάν, παρὰ τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Χισὰρ καὶ ΝΑ τῆς Βουχάρας, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτοικοι 10.065 (1926). Χ. Δ.

Κιταμπατάκε (Kitabatake). Ἰάπων πολιτικός, στρατιωτικὸς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς τῷ 1293. Διεδράματισε σημαντικὸν ρόλον εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἵτινες ἀνεστάτωσαν τὴν Ἰαπωνίαν κατὰ τὸν ΙΔ′ αἰῶνα. Ἀπόγονος τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἀπεσύρθη ἐπί τινα χρόνον τῆς πολιτικῆς ζωῆς, ἐπανελθὼν καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπιστροφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Γκό-Νταΐγκο. Λόγῳ τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσέφερε διὰ τοῦ ξίφους του, τῆς γραφίδος καὶ τῶν συμβουλῶν του, ἐτιμήθη ὅσον ὀλίγοι. Ἐκ τῶν φιλολογικῶν του ἔργων τὸ σπουδαιότερον θεωρεῖται τὸ «Ζινκοστοκὶ» («Ἱστορία τῆς ἀληθοῦς διαδοχῆς τῶν θείων μοναρχῶν τῆς Ἰαπωνίας»). Τὸ ἔργον ἐγράφη μεταξὺ τοῦ 1339—1345, ὁ δὲ πρῶτος ἐκ τῶν ἕξ τόμων του εἶναι καθαρῶς μυθικός. Οἱ τέσσαρες ἑπόμενοι τόμοι ἀνάγονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰαπωνίας ἀπὸ τοῦ 660 π. Χ. μέχρι τοῦ 1288 μ. Χ. καὶ ὁ τελευταῖος περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς του. Ἀπέθανε τῷ 1357. Μ. Ν. Δ.

Κιτάν, ἡ *Κῖται* (Kitan ἢ Khitan). Ὄνομα λαοῦ ἀρχικῶς οἰκοῦντος παρὰ τὰ Δ. σύνορα τῆς μεσημβρινῆς Μαντζουρίας. Ἐθνολόγοι τινὲς παραδέχονται ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὴν φυλὴν τῶν Τουγκουσίων, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον οἱ Κὶν καὶ οἱ Μαντσοῦ, ἄλλοι δὲ πιστεύουν ὅτι ἀποτελοῦν διασταύρωσιν τῶν ἀρχικῶν Τουγκουσίων μετὰ Μογγόλων κατακτητῶν. Οἱ Κιτὰν εἰς δύο περιόδους ἐβασίλευσαν εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Κίνας, αἱ δὲ δυναστεῖαι αὐτῶν καλοῦνται τῶν *Λεάο* καὶ τῶν *δυτικῶν Λεάο*. Οἱ κιτανικοὶ θρῦλοι τοποθετοῦν τὴν πατρίδα τοῦ λαοῦ τούτου πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Σιέρα-μούρεν, ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα (*Λίνγκ-Χόα-Τσένγκ* ἢ *Σὶ-Λέου*) ἦτο πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς πόλεως Κοάνγκνινγκ, ὅπου εὑρίσκονται τάφοι φυλάρχων Κιτανῶν, συμπεραίνεται, ὅτι ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας τὸ κέντρον τοῦ κιτανικοῦ κράτους ἦτο εἰς τὸ Β τμῆμα τοῦ Τσὲ-λί, ἔνθα κατοικοῦν σήμερον οἱ Μογγόλοι Τουμέτ.

Ἡ πρώτη μνεία περὶ Κιτὰν εἰς τὰ σινικὰ χρονικὰ ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 233 π. Χ. Οἱ Κιτὰν δὲν ἐμφανίζονται ὡς ἰσχυρὸν ἔθνος ἀπὸ ἀριθμητικῆς ἀπόψεως. Εἷς τῶν διασημοτέρων φυλάρχων των, ὁ Νταχοῦρι, διῴκει κατὰ τὸ ἔτος 479 μ. Χ. τὰς ὀκτὼ φυλάς των, ἀριθμούσας 40.000 ψυχάς. Οὕτω δὲν φαίνεται ὅτι κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν πλήρη ἀνεξαρτησίαν. Ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Γέουγέν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Ε′ αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ′ ἦσαν ἡ κυριαρχοῦσα φυλὴ ἐν Μογγολίᾳ. Ὅτε τῷ 552 οἱ Γέου-γὲν κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ Κιτὰν περιῆλθον ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἐκείνων. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ζ′ αἰῶνος οἱ Κιτὰν παρέμειναν ἐνοχλητικοὶ γείτονες διὰ τοὺς Κινέζους, οἵτινες διαρκῶς ἦσαν ὑποχρεωμένοι ν' ἀποκρούουν εἰσβολάς των.

Τῷ 628 οἱ Κιτὰν ὑπετάγησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ταΐ-Τσούγκ, ἐπανεστάτησαν ὅμως πλειστάκις, οἱ σπουδαιότεροι δὲ πόλεμοι μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Κινέζων ὑπῆρξαν οἱ τῶν ἐτῶν 697, 714, 730 καὶ 749. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ′ αἰῶνος οἱ Τοῦρκοι Οὐΐγκουροι κατέστησαν παντοδύναμοι ἐν Μογγολίᾳ, ἐδήλωσαν δὲ εἰς αὐτοὺς ὑποταγὴν οἱ Κιτάν· μετὰ τὴν ἧτταν ὅμως τῶν Τούρκων τῷ 848 ὑπὸ τῶν Χάκα, οἱ Κιτὰν ἤρχισαν νὰ προοδεύουν ἀλματωδῶς. Ὁ βασιλεὺς τῶν Κιτὰν Χεντέκιν διώρισε τῷ 901 ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ του τὸν Γέλου Ἀπαόκι. Οὗτος τῷ 902 εἰσέβαλεν εἰς τὴν Β. Κίναν καὶ συναπεκόμισεν ἐκ τῆς ἐκστρατείας πολυάριθμα λάφυρα καὶ 95 000 αἰχμαλώτους. Μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Κίνας εἰς πλεῖστα βασίλεια, ἓν ἐξ αὐτῶν περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀπαόκι, τὸ ὁποῖον, περιλαμβάνον πλείστας κτήσεις ἐν Μογγολίᾳ, ἐπεξέτεινε διὰ νέων κατακτήσεων. Ἡ ἐξουσία του ἐξετείνετο τότε ἀπὸ τῆς Κορέας πρὸς Α. μέχρι τῆς Τζουνγκαρίας πρὸς Δ. Ὁ Ἀπαόκι θεωρεῖται ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ υἱός του Τσαϊ-Τσούγκ ἔδωκε τῷ 937 τὸ ὄνομα *Λεάο*. Ἐκηρύχθη καθαρῶς σινικὴ δυναστεία, περιλαβοῦσα ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν της ὁλόκληρον τὴν Β. Κίναν, (ἥτις καὶ *Καταϊ* ἢ *Χώρα τῶν Κιτὰν* ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοῦ 979 μέχρι τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος), ἀποσπασθεῖσα τῆς ἐφημέρου δυναστείας τῶν Τούρκων Τσά-τό. Ἀφοῦ οἱ Κιτὰν ἐβασίλευσαν ἐπὶ τῆς Μογγολίας, τῆς Μαντζουρίας καὶ τῆς Βορείου Κίνας ἐπὶ πλέον τῶν δύο αἰώνων, ἐμφανίζονται καὶ πάλιν εἰς τὰ Β. τοῦ Τουρκεστάν. Τὸ νέον των κράτος, καίτοι δὲν διήρκεσε πλέον τῆς πεντηκονταετίας, ἐν τούτοις ἐγνώρισε μεγάλην ἀκμήν. Οἱ ἡγεμόνες Κιτὰν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας εἶναι γνωστοὶ εἰς τὰ σινικὰ χρονικὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σὶ Λεάο* ἢ *δυτικοὶ Λεάο*, οἱ δὲ Πέρσαι συγγραφεῖς τοὺς ὀνομάζουν *Καρὰ Κίτας* ἢ *Μαύρους Κίτας*. Ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας ὑπῆρξεν ὁ Γέλου Τάτς. Οὗτος τῷ 1122 ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Τατάρων Σίν, τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν βόρειον Κίναν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τοὺς ἀποκρούσῃ, τοῦ αὐτοκράτορος ἀναγκασθέντος νὰ φύγῃ ἐκ Πεκίνου. Ὁ Γέλου Τάτς ἐπὶ κεφαλῆς σώματος 70 ἱππέων προύχώρησε πρὸς δυσμάς. Καθ' ὁδὸν παρέλαβε διαφόρους νομάδας ἀρχηγοὺς καὶ τῷ 1125 εὑρέθη ἐπὶ κεφαλῆς δεκακισχιλίων στρατιωτῶν, ἐπιτεθεὶς δὲ κατὰ τοῦ Τούρκου χὰν τοῦ κυβερνῶντος ἐν Κατσγκαρίᾳ κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Μπαλαγκασοῦν. Τὸ κέντρον τοῦ κράτους τῶν Μαύρων Κιτὰν περιελαμβάνετο μεταξὺ τῆς λίμνης Μπαλκάτο καὶ τῶν ποταμῶν Ἴλι καὶ Τσοῦ, ἀλλ' ἡ κυριαρχία των ἐξετείνετο πέραν τῆς Κατσγκαρίας καὶ Καρέζμ. Ἡ δυναστεία τοῦ Γέλου Τάτς ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 1168. Δ. Σ. Δ.

Κιτάντσεφ *Τράϊκο*. Βούλγαρος πατριώτης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ποδμοτσένι τῆς Μακεδονίας τῷ 1858. Υἱὸς κηπουροῦ, ἐξέμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ἑλληνιστὶ καὶ βουλγαριστὶ εἰς τὴν γενέθλιον, βραδύτερον εἶχε διδάσκαλόν του ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν ποιητὴν Σλαβέϊκωφ, τῷ δὲ 1879, ἀποφοιτήσας τῆς ἱερατικῆς σχολῆς τοῦ Κιέβου, ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας, ἀλλ' ἀσθενήσας ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του τῷ 1880. Τῷ 1883 ἦτο καθηγητὴς τοῦ βουλγαρικοῦ γυμνασίου Θεσσαλονίκης, ὁπόθεν εἰργάζετο διὰ τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικοῦ στοιχείου, καὶ ἀκολούθως καθηγητὴς ἐν Φιλιππουπόλει, Σόφιᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, βραδύτερον δὲ ἐπιθεωρητὴς σχολείων. Ταχέως ὅμως ἐρρίφθη εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Τυρνόβου, διακριθεὶς εἰς τὴν βουλὴν διὰ τὴν εὐφράδειαν καὶ τὴν εὐρεῖαν μόρφωσίν του. Θεωρηθεὶς καὶ αὐτὸς ὡς ἔνοχος εἰς τὸν φόνον τοῦ ὑπουργοῦ Μπέλτσεφ, κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν 3 ἐτῶν. Ἀποφυλακισθεὶς τῷ 1894 ἐξελέγη καὶ πάλιν βουλευτὴς Τυρνόβου. Τῷ 1895 ἦτο πρόεδρος τοῦ συνεδρίου τῶν μακεδονικῶν ὀργανώσεων ἐν Βουλγαρίᾳ, ἔκτοτε δὲ ἀφιερώθη εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου καὶ τὴν ἀποστολὴν ἀνταρτῶν εἰς Μακεδονίαν. Ἀπέθανε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Ὁ Κιτάντσεφ εἰργάσθη καὶ διὰ τὴν λογοτεχνίαν τῆς χώρας του. Μετέφρασε τὸν «Δὸν Κιχῶτον», τὰ δὲ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1898 ἐν Σόφιᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ Τρ. Κιτάντσεφ». Τ. Β.

κιταρίνη *[Χημ.]*. Τὸ δινάτριον ἅλας τοῦ *μεθυλενοκιτρικοῦ ὀξέος*. Συνιστᾶται κατὰ τοῦ ἀρθριτισμοῦ καὶ τῶν οὐρικῶν διαθέσεων. Σ. Γ.

κιταρρόνε (ἰταλ. chitarrone). Ἔγχορδον ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν λαούτων, λίαν ἐν χρήσει κατὰ τὸν ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνα. Τὸ κιταρρόνε, «μεγάλη κιθάρα» ἢ «βαρεῖα κιθάρα», τελειοποίησις τῆς *θεόρβης* (βλ. λ.), ἔφερε μεταλλικὰς χορδὰς τιθεμένας εἰς παλμικὴν κίνησιν δι' εἰδικοῦ πλήκτρου, ὅπως τὸ μανδολῖνον· ἦτο κυρίως ὄργανον ὀρχήστρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ μεστὸς του ἦχος ἐπροκάλει πάντοτε ἐντύπωσιν. Τὸ κιταρρόνε ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδιαίτατα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐναρίθμου βασίμου. Γ. Σ.

Κιτασάτο (Kitasato Schibasaburo). Γνωστὸς Ἰάπων μικροβιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1856. Μετὰ τὰς ἐν Ἰαπωνίᾳ ἰατρικὰς σπουδάς του μετέβη τῷ 1885 εἰς Γερμανίαν χάριν βακτηριδιολογικῶν σπουδῶν. Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἑξαετίαν εἰς τὸ ὑγιεινολογικὸν ἰνστιτοῦτον ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Koch, τῷ δὲ 1891 εἰσῆλθε ὡς βοηθὸς εἰς τὸν Ἰνστιτοῦτον τῶν μολυσματικῶν νόσων, προσκτησάμενος μετὰ ἓν ἔτος αὐτόθι τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Ἰαπωνίαν διηύθυνε κατ' ἀρχὰς τὸ νεοϊδρυθὲν βακτηριδιολογικὸν ἰνστιτοῦτον τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Τόκιο, εἶτα δέ, τῷ 1896, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Schibata τῆς ἐπαρχίας Yechigo τῆς Ἰαπωνίας νέου ἱδρύματος τῶν μολυσματικῶν νόσων. Ὁ Κιτασάτο ἐπεδόθη ἰδίως εἰς τὸν τρόπον τῆς καλλιεργείας τῶν ἀναερίων μικροβίων, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον καὶ εἰδικὴν συσκευὴν κατήρτισε, φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Αἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς βακτηριδιολογίας ἐργασίαι ἀφοροῦν τὴν ἀναερόβιον καλλιεργίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Nicolaier ἀνακαλυφθέντος μικροβίου τοῦ τετάνου, τὴν χολέραν, τὴν μετὰ τοῦ Behring συνεργασίαν του διὰ τὴν διφθερίτιδα, τὴν βουβωνικὴν πανώλην, ἧς ἀνεκάλυψε τῷ 1894 εἰς Καντῶνα τὸ παθογόνον αἴτιον, καθ' ἣν ἐποχὴν συγχρόνως, ἀλλ' ὅλως ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ, ἀνεκάλυπτε τὸ αὐτὸ μικρόβιον καὶ ὁ Yersin κτλ. Ο. Ρ.

Κιτὲν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀζοφικῆς τοῦ προσχωματικοῦ βέλους *Ἀραμπάτκα Στρέλκα* παρὰ τὸ ταταρικὸν χωρίον Ἀχαμανάϊ (πλάτ. 45°16′ Β, μῆκ. 35°34′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2234: Sea of Azov). Σ. Ε. Λ.

Κίτζι (Chigi). Ὄνομα ἰταλικοῦ πριγκιπικοῦ οἴκου, καταγομένου ἐκ Σιέννης καὶ ἀκμάσαντος ἐν Ρώμῃ. Πολλὰ μέλη τοῦ οἴκου τούτου διεκρίθησαν διὰ τὸν πλοῦτόν των καὶ διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι:—1) *Αὐγουστῖνος*. Περίφημος πλούσιος τραπεζίτης ἐκ Σιέννης (1465—1520). Ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ 1485, ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν διὰ τῶν τραπεζιτικῶν του ἐργασιῶν καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὀρυχείων ἀλουμινίου. Τὰ ἔσοδα αὐτοῦ ὑπελογίζοντο εἰς 70.000 χρυσᾶ δουκᾶτα (περὶ τὰ 4 ἑκατομμύρια χρυσᾶ φράγκα). Λόγῳ τῆς μεγάλης ὑποστηρίξεως τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν δωρεῶν του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὠνομάσθη «il gran mercante della Cristianità». Εὑρίσκετο εἰς σχέσεις μετὰ τῶν κυριωτέρων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του, τοῦ Περούτσι, τοῦ Περουτζίνο, τοῦ Σεβαστιανοῦ ντὲλ Πιόμπο, τοῦ Σόντομα, τοῦ Τζούλιο Ρομάνο, τοῦ Τζιοβάννι ντὰ Οὐντινε, τοῦ Μπαρίλε, τοῦ Λορεντσέττο καὶ ἰδίως τοῦ Ραφαήλου, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχε παραγγείλει τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἔργων. Ὁ Περούτσι κατεσκεύασε δι' αὐτὸν τὸ μέγαρον, ὅπερ κατέστη κατόπιν περιώνυμον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἔπαυλις Φαρνεζίνα» καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ραφαὴλ ἐζωγράφησε τὸν «Θρίαμβον τῆς Γαλατείας» καὶ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ψυχῆς», ὁ Σόντομα τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ρωξάνης» κτλ. Κατὰ παραγγελίαν ἐπίσης τούτου ὁ Ραφαῆλος κατεσκεύασε τὰ σχέδια τοῦ περιφήμου παρεκκλησίου τοῦ Κίτζι ἐν τῷ ναῷ τῆς Σάντα-Μαρία-ντὲλ-Πόπολο καὶ ἐζωγράφησε τὰς «Σιβύλλας» ἐν τῷ ναῷ τῆς Σάντα-Μαρία-ντέλλα-Πάτσε. Τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ ἀνεψιός του πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Ζ′.

—2) *Αὔγουστος*. Οὗτος εἶναι γνωστὸς ὡς διορισθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΑ′ «στρατάρχης τῆς Ἐκκλησίας».

Digitized by Google

—3) **Φάβιος,** γενόμενος πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀλέξανδρος ὁ Ζ'* (βλ. λ.).

—4) **Φλάβιος** καὶ **Σιγισμόνδος,** γενόμενοι καρδινάλιοι ὁ μὲν τῷ 1657, ὁ δὲ τῷ 1663, καὶ γνωστοὶ ὡς ἀνεγείραντες τὸ μέγαρον Κίτζι.

—5) **Φλάβιος,** γενόμενος καρδινάλιος τῷ 1753.

—6) **Φλάβιος,** διπλωμάτης καὶ καρδινάλιος (1810 1885). Ἀντεπροσώπευσε τὸν πάπαν τῷ 1856 κατὰ τὴν στέψιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' τῆς Ρωσίας, διετέλεσε νούντσιος ἐν Μονάχῳ ἀπὸ τοῦ 1850—1861 καὶ ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1861—1873, διακριθεὶς διὰ τὴν λεπτότητα, μεθ' ἧς ἐξεπλήρωσε τὰς ἀποστολάς του, καὶ ὠνομάσθη καρδινάλιος τῷ 1873. Ἀπόγονοι τοῦ οἴκου τούτου ὑφίστανται ἐν Ρώμῃ μέχρι σήμερον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρίγκιπος *δὸν Μάριο Κίτζι Ἄλμπανι* καὶ τοῦ υἱοῦ του πρίγκιπος *Λουδοβίκου* (γενν. τῷ 1866), κατεχόντων ὑψηλὰς ἐπιτίμους θέσεις ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τοῦ Βατικανοῦ. Μ. Δ. Β.

Κίτζι, *Βιβλιοθήκη*—(Bibliotheca, ἢ, παλαιότερον, Libreria Chigiana). Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ζ' καὶ περιέχει πολύτιμα χειρόγραφα καὶ σπάνια βιβλία. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι τὰ χρονικὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἓν χειρόγραφον τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως, θαυμάσιον βιβλίον προσευχῶν τοῦ 1450, τόμος γαλλικῆς καὶ φλαμανδικῆς μουσικῆς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, σονέττα τοῦ Τάσσου, πολλαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Μελάγχθωνος, καὶ πολλά, κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγνωστα, ἔγγραφα περὶ τῆς συνθήκης τῆς Βεστφαλίας (1648) καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ βιβλιοθήκη αὕτη μετεφέρθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, τῆς ὁποίας ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον διαμέρισμα. Μ. Δ. Β.

Κίτζι, *Μέγαρον*—(Palazzo Chigi). Ἐπιβλητικὸν οἰκοδόμημα ἐν Ρώμῃ, ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς κεντρικῆς πλατείας Κολόννα καὶ τῆς λεωφόρου Κόρσο Οὐμπέρτο Α'. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῶν ἱδρυτῶν αὐτοῦ *Φλαβίου* καὶ *Σιγισμόνδου Κίτζι*. Ἤρχισε κτιζόμενον τῷ 1526 ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ἰακώβου ντέλλα Πόρτα, ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου Μαντέρνο καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Φελίτσε ντέλλα Γκρέκα. Καίτοι ὑστερεῖ ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς, παρουσιάζει ἐν τούτοις μεγαλοπρεπὲς σύνολον καὶ ἔχει προαύλιον, αὐλὴν καὶ κλίμακα εἰσόδου ἐπιβλητικῆς μεγαλοπρεπείας. Περιέχει μεγάλης ἀξίας ἔργα τέχνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι αἱ «Τρεῖς Χάριτες» ἀφρέσκο τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀρχαῖά τινα ἀγάλματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων μία «Ἀφροδίτη» μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου Μενόφα, πίνακες τῶν Κορτόνα, Ἀλμπάνο, Τιτσιανοῦ, Τιντορέττο, Γκιρλαντάγιο, Γκουίντο Ρένι, Γκουερτσίνο, Καράτσι, Σαλβάτωρ Ρόζα, Πουσσὲν κτλ., καὶ ἐνδιαφέρουσαν συλλογὴν σχεδίων τοῦ Τζούλιο Ρομάνο, τοῦ Μπερνίνι κτλ. Μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ καὶ ἡ *Βιβλιοθήκη Κίτζι*, μεταφερθεῖσα κατόπιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ. Μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τὸ μέγαρον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν καὶ ἦτο ἕδρα τῆς αὐστροουγγρικῆς πρεσβείας παρὰ τῷ Κυρηναλίῳ, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ στόχος πασῶν τῶν ἀντιαυστριακῶν διαδηλώσεων καὶ ταραχῶν τῆς Ρώμης. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατεσχέθη ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῷ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν. Τῷ 1923 ὁ Μουσολίνι μετέφερεν ἐν αὐτῷ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐκ τοῦ μεγάρου τῆς Κονσούλτας, ὅπου ἐγκατέστησε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν. Τῷ 1926 ἐγένοντο μεταρρυθμίσεις τινὲς εἰς τὰ παράθυρα τοῦ πρώτου καὶ τελευταίου πατώματος, πρὸς διόρθωσιν ἀρχιτεκτονικῶν ἀρρυθμιῶν. Ἡ ἐγκατάστασις ἐν αὐτῷ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπερ μέχρι τοῦ 1929 ἐκράτει ὁ Μουσολίνι, ἔδωσεν ἀφορμὴν ὅπως τοῦτο ἀποβῇ τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς καὶ φασιστικῆς κινήσεως καὶ πασῶν τῶν σχετικῶν λαϊκῶν καὶ κομματικῶν ἐκδηλώσεων, κατὰ τὰ κυριώτερα πολιτικὰ ἰταλικὰ καὶ διεθνῆ γεγονότα, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ Ἰταλὸς πρωθυπουργὸς ἐξεφώνει ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοὺς σημαντικωτέρους λόγους του.

Κατὰ διεθνῆ συνήθειαν, διὰ τῶν λέξεων «Μέγαρον Κίτζι» ὑποδηλοῦται σήμερον (ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐγκαταστάσεώς του) τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, ὅπως ἄλλοτε ὑπεδηλοῦτο τὸ αὐτὸ διὰ τῆς λέξεως «Κονσούλτα», ἐκ τοῦ μεγάρου τῆς Κονσούλτας, ὅπου εὑρίσκετο τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Μ. Δ. Β.

Κίτζου, *Νικόλαος*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀμφίσσης. Ἦτο σύντροφος τοῦ Γκούρα πρὸ τοῦ Ἀγῶνος, διεκρίθη δὲ μαζί του εἰς τὴν Γραβιάν, τὰ Βασιλικά, τὴν Ἄμφισσαν, τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔπεσε μαχόμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκίαν αὐτῆς (1826—1827). Γ. Δ. Κ.

Κίτι (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ διαμέρισμα Λάρνακος, μὲ 700 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

Κίτι, *Κάβο*— *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Κύπρου μεταξὺ Λάρνακος (ΝΔ.) καὶ Λεμεσοῦ (ΒΑ.) (πλάτ. 34°48'00'' Β, μήκ. 33°38'00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus, 846: Plans of Limassol and Larnaka, ἔχον φάρον λευκοῦ σταθεροῦ, ἱδρυθέντα τῷ 1864. Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον αἱ *Καργαῖαι* τοῦ Σταδιασμοῦ (§ 303) κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τετίου (*Πτολεμ.* Ε, ιδ, 1, ἔκδ. Nobbe), τοῦ τανῦν *Κίτι ποταμός*. Οἱ παλαιοὶ γαλλικοὶ ὑδρογραφικοὶ χάρται τὸ σημειοῦν ὡς cap de Salines, ἣν ὀνομασίαν εἶχε πρόσθετον καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλινίου (31,76: Citium e Lacu Salem). Ἄλλοι τὸ ταυτίζουν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Δᾷδες*, ἀλλ' ἡ ταυτότης αὕτη δὲν συμφωνεῖ πρὸς τοὺς σταδιασμούς. Σ. Ε. Λ.

Κιτίβαινα *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καταβηνοί*.

Κιτιβανία *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καταβηνοί*.

Κιτίκειον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Φυλάκη* (βλ. λ.).

Κιτίνιον. Πόλις τῆς ἀρχαίας Δωρίδος, ἥτις μετὰ τῶν πόλεων Ἐρινεοῦ, Βοίου καὶ Πίνδου ἢ Ἀκύφαντος εἶχον ἀποτελέσει τὴν δωρικὴν τετράπολιν.

Κίτιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Ἠμαθίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Τ. Λιβίου. Ἔκειτο ἐπί τινος παραποτάμου τοῦ Λουδίου, εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Βεῤῥοίας εἰς Αἰγὰς (Ἐδέσσαν) ὁδοῦ, ταυτίζεται δὲ μὲ τὴν *Νάουσαν*, πρὸς Ν. τῆς ὁποίας, ἐν τῇ θέσει *Γάστρα*, ὑπάρχουσιν ἀρχαῖα ἐρείπια ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Κιτίου, ἔνθα ἀνευρέθησαν ἐπιγραφαί, νομίσματα καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες. Α. Θ. Σ.

Κίτιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς νήσου Κύπρου, κειμένη κατὰ τὴν Β ἄκραν τῆς σημερινῆς Λάρνακος, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου τῆς ΝΑ παραλίας τῆς νήσου. Τὰ λείψανα αὐτῆς ἀπέχουν 10 χλμ. Β. τοῦ σημερινοῦ μικροῦ χωρίου *Κίτι*, λαβόντος τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως, κεῖνται δὲ 500 μέτρα ἐνδότερον τῆς σημερινῆς ἀκτῆς.

— *[Ἱστ.]* Τὸ Κίτιον φέρεται ὡς κτίσμα τῶν Φοινίκων· πράγματι δὲ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἦτο κέντρον ἐπιρροῆς αὐτῶν ἐφ' ὅλης τῆς νήσου. Πάντως, ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ἀναγόμενα εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους (1400—1100 π. Χ.) τείνουν ν' ἀποδείξουν ὅτι προϋπῆρξεν Αἰγαιατικὴ ἀποικία. Ἀναφέρεται ἐν τῇ Βίβλῳ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *Κιττίμ, Κετιείμ, Χέθιμο, Χεττιείμ*, αἵτινες ἀπεδόθησαν ἀργότερον εἰς ὅλην τὴν νῆσον, καὶ τέλος γενικῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους. Πρῶτος γνωστὸς τοῦ Κιτίου βασιλεὺς εἶναι ἴσως ὁ Δαμασοῦ, Φοίνιξ κυρίαρχος τοῦ Καρτιχαδαστί (φοινικ. Νέα Πόλις, τὸ Κίτιον;), μνημονευόμενος ἔν τινι καταλόγῳ τῶν συμμάχων τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως Ἀσσοὺρ-βανὶ-πὰλ (668 π. Χ.). Κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἦτο ἴσως διοικητικὸν κέντρον τῆς ὑπὸ τὴν ἀσσυριακὴν κυριαρχίαν νήσου (709—668 π.Χ.), ὡς δεικνύει ἐπίσημον μνημεῖον τοῦ Σαργὼν Β', εὑρεθὲν αὐτόθι. Φοινικικὰ ἀφιερώματα τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης αἰῶνος δεικνύουν, ὅτι τὸ Κίτιον περιέπεσε καὶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τύρου. Καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τῶν ἀντιπερσικῶν ἐξεγέρσεων τῆς Ἰωνίας, τὸ Κίτιον ἀντέσχεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπιθέσεις, παραμεῖναν πιστὸν εἰς τοὺς Πέρσας, κατὰ τοὺς χρόνους δι' αὐτοὺς ἦτο ἓν τῶν σπουδαιοτέρων φοινικικῶν βασιλείων τῆς νήσου, οὕτινος τοὺς βασιλεῖς γνωρίζομεν κυρίως ἐκ νομισμάτων (479—312 π. Χ.). Πρῶτος γνωστὸς εἶναι Βααλμέλεχ ὁ Α' (479—449 π. Χ.), οὕτινος τὸ τέλος συμπίπτει μὲ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν πρὸ τῶν τειχῶν της θάνατον τοῦ Κίμωνος. Τοῦτον διαδέχεται ὁ Ἀσβάαλ (449—425 π. Χ.), γενόμενος ταυτοχρόνως καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰδαλίου, μετ' αὐτὸν δὲ ἐβασίλευσεν ὁ Βααλμέλεχ Β' (425—400 π. Χ.). Τῷ 400 π. Χ. ἀναφέρεται ἐπὶ νομισμάτων τὸ ὄνομα τοῦ Βάαλραμ, πιθανῶς βασιλέως ἐκ νέας τινὸς δυναστείας, διότι δὲν ὑπάρχουν οἱ ἐπὶ προηγουμένων νομισμάτων τίτλοι, μετὰ τοῦτον δὲ ἦρξεν ὁ Μελεκιάθων (392—361), ἐπεκτείνας τὸν θρόνον του, πλὴν τοῦ Ἰδαλίου, καὶ ἐπὶ τῆς Ταμασοῦ. Τὴν βασιλείαν τοῦ Μελεκιάθωνος διακόπτει ἡ βασιλεία τοῦ Ἕλληνος Δημονίκου (388—387 π. Χ.), πιθανῶς κατισχύσαντος τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐβοήθησαν καὶ τὸν Εὐαγόραν. Τελευταῖος βασιλεὺς γνωστὸς εἶναι ὁ Πυμαθίων (361—312 π. Χ.), συγκεντρώσας τῷ 353 καὶ 323 π. Χ. τὴν ἐξουσίαν Κιτίου καὶ Ἰδαλίου, τῷ δὲ 351 καὶ 340 π. Χ. καὶ τῆς Ταμασοῦ. Μὲ τὸν βασιλέα τοῦτον λήγει πιθανῶς καὶ ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία τοῦ Κιτίου. Πάντως, καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς φοινικικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων, τὸ Κίτιον παρέμεινεν ἀκμάζουσα πόλις μέχρις ἔτι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς δεικνύει ἡ ἐκτεταμένη αὐτοῦ νεκρόπολις. Τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἐγένετο ἕδρα ἐπισκόπου, πρῶτος δὲ τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Λάζαρος. Σεισμοὶ διαταράξαντες καὶ ἄλλας πόλεις τῆς νήσου, ὡς καὶ πειρατικαὶ ἐπιδρομαὶ Ἀράβων κ. ἄ., ἐπετάχυναν τὸ τέλος τῆς καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν παρακμαζούσης προϊόντως τοῦ χρόνου πόλεως. Κατὰ τὴν φραγκικὴν ἐποχὴν ὁ λιμήν της μετεβλήθη εἰς τέλμα καὶ ὁ πληθυσμὸς μετηνάστευσεν εἰς τὴν τότε ἀναφαινομένην *Λάρνακα* (βλ. λ.) καὶ ἐκ τῆς ὅλης πόλεως δὲν διεσώθη εἰμὴ μόνον ὁ τίτλος τοῦ μητροπολίτου Κιτίου, ὃν ἔχει ὁ ἐν Λάρνακι ἑδρεύων ἐπίσκοπος, καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ παρακειμένου χωρίου Κίτι.

Ἐκ Κιτίου κατήγοντο, μεταξὺ ἄλλων, οἱ Ἀπολλώνιος καὶ Ἀπολλόδωρος, διάσημοι ἰατροὶ καὶ συγγραφεῖς, οἱ φιλόσοφοι Φιλόλαος, Περσαῖος καὶ Ζήνων, καὶ ὁ μυθογράφος Ἰσίγονος.

—*['Αρχαιολ.]* Ἡ πόλις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ χώρου διαρρεομένου ὑπὸ ρυακίων συγκεντρουμένων ἐκ Δ. καὶ Α., ἐκβαλλόντων παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Δᾷδες εἰς ἀπόστασιν μερικῶν μιλλίων πρὸς Ν., καὶ διευκολυνόντων σπουδαίως τὸ ἀρχαῖον ἐμπόριον. Πρὸς Δ. καὶ Ν. ἡ πόλις προησπίζετο ὑπὸ λιμνοθαλασσῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἅλας ἦτο μία τῶν σπουδαιοτέρων πηγῶν εὐημερίας τῆς πόλεως. Περιεβάλλετο ὑπὸ ὀχυροῦ κυκλικοῦ τείχους, καταστραφέντος τὸν ΙΗ' αἰῶνα μ. Χ. καὶ ὑπὸ τάφρου, ἧς ὑπολείμματα καταφανῆ σῴζονται παρὰ τὸν ναὸν τῆς Φανερωμένης, διήκοντα πρὸς Β. κατὰ τὸν κυβερνητικὸν κῆπον, εἶτα ΒΑ πρὸς τοὺς ναοὺς Σωτῆρος καὶ Ἁγίας Γῆς (Terra-Santa) καὶ λήγοντα παρὰ τὴν ἀρχαίαν ἀκρόπολιν. Αὕτη ἔκειτο παρὰ τὸν λιμένα (σημερινὴ θέσις Παμπούλα), κατεστραμμένη σχεδὸν τελείως καὶ χρησιμοποιηθεῖσα ἐπὶ βραχὺ διάστημα κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς τῆς νήσου. Παρὰ τὸν ναὸν τῆς Φανερωμένης, ἱδρυμένον ἐπὶ περιφήμου μονολιθικοῦ μνημείου ἀρχαίου, ἀναλόγου πρὸς τὰ λεγόμενα δολμεν, σῴζονται ἴχνη ἀρχαίου ὑδραγωγείου καὶ παρ' αὐτὸ πηγὴ μεθ' ἁγιάσματος· κατὰ δὲ τὴν μονὴν Χαλᾶ Σουλτὰν Τεκκέ, Δ. τῆς ἁλυκῆς Λάρνακος, ἕτερον μεγαλιθικὸν μνημεῖον, ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς Φανερωμένης. Πρὸ τῆς ἀκροπόλεως ὑπῆρχον δύο λιμένες· ὁ ἐξωτερικὸς ἀνοικτὸς προσεχώσθη ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων, τῷ δὲ 1880 ἐξεχερσώθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, καὶ ὁ ἐσωτερικὸς κλειστὸς λιμὴν διὰ λόγους ὑγείας, διότι μετὰ τῆς στενῆς αὐτοῦ εἰσόδου εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἐπικίνδυνον τέλμα. Ἐκ παλαιοτέρων ἀνασκαφῶν καὶ ἐκ τῶν συνεχιζομένων νεωτέρων τῆς σουηδικῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς, περιῆλθον εἰς ἡμᾶς πλεῖστα μνημεῖα, ἐξ ὧν ναοὶ τῆς Ἀφροδίτης Παφίας (Ἀστάρτης), τοῦ Ἡρακλέους (Μελικέρτου), τῆς Ἀρτέμιδος Παραλίας, τοῦ Μελανθίου, μνημεῖον τοῦ βασιλέως Σαργὼν τοῦ Β', σωρεία ἐξειργασμένων λίθων ἐκ τῆς ἀκροπόλεως κ. ἄ., μεταξὺ αὐτῶν δὲ σῴζεται καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Λαζάρου, ἱδρυθεὶς τῷ 1001, ἔχων πάλαι τρεῖς θόλους καταρριφθέντας τῷ 1825 ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὑπὸ τὸ βῆμα αὐτοῦ τὴν λάρνακα τοῦ ἁγίου, ἧς τὸ λείψανον ἀφῃρέθη κατὰ τὰς σταυροφορίας. Ἔξω τῶν τειχῶν καὶ πρὸς τὴν στερεὰν ἔκειτο τὸ πλεῖστον τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ καὶ τῆς νεκροπόλεως, πλήρους μέχρι σήμερον ἔτι πηλίνων ἔργων, παρὰ τὰς συχνὰς ἐξ αὐτῆς ἁρπαγάς, ἔτι δὲ καὶ ναὸς τοῦ Διὸς Λαρνακίου. Ἐπίσης ἐν τῷ χωρίῳ Κίτι σῴζεται βυζαντινὸς ναὸς μετὰ ὡραίων μωσαϊκῶν.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ Κίτιον ἦτο ἕδρα ἑνὸς τῶν σπουδαιοτέρων νομισματοκοπείων τῆς νήσου. Τὰ σῳζόμενα νομίσματα αὐτοῦ ἔχουν συνήθως ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως Ἡρακλέα καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας λέοντα μόνον ἢ ἐφορμῶντα κατὰ ἐλάφου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. H. Engel*, Kypros (Βερολῖνον 1841). — *J. L. Myres* Journ. of Hell. Studies (τομ. ΚΖ', ἀνασκαφαί). — Cyprus Museum Catalogue, Ὀξφόρδη 1899 (κατάλογος ἀρχαιοτήτων) ὑπὸ *Myres* καὶ *Ohnefalsch - Richter*. — *G. E. Hill*, British Museum Catalogue of Coins et Cyprus (Λονδῖνον 1904, νομίσματα). Γ. Ν. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Κίτκα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Σερβίας, ἐπὶ τῶν Ν. ὁρίων τῆς πεδιάδος τῶν Σκοπίων. Ἀνήκει εἰς τὴν ὀροσειρὰν Ὀζοβόσκα, ἔχει δὲ ὕψος 1.400 μ.

«Κὶτ - Κάτ», *λέσχη*— (Kit - Cat Club). Λέσχη ἱδρυθεῖσα ἐν Λονδίνῳ τῷ 1703 καὶ τῆς ὁποίας μέλη ὑπῆρξαν πολιτικοί, λογοτέχναι, ζωγράφοι, ποιηταὶ κλπ. Τὸ ὄνομα *Κὰτ* παρήχθη ἐκ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ πλακουντοπωλείου, Χριστοφόρου Κάτ, ἔνθα τὰ μέλη τῆς λέσχης συνήρχοντο. Κατ' ἀρχὰς ἀπετελέσθη ἐκ 39 μελῶν, τὰ ὁποῖα βραδύτερον ἐγένοντο 48, περιελαμβάνοντο δὲ μεταξὺ αὐτῶν ὁ δοὺξ τοῦ Μάρλμπορω, οἱ λόρδοι Χάλυφαξ καὶ Σόμερς, ὁ σὲρ Ροβέρτος Οὐώλπολ, ὁ Κονγκρήβ, ὁ Ἄντισον κ. ἄ. Ἡ λέσχη διελύθη τῷ 1720 Δ. Σ. Δ.

κιτλίκι (τουρκ. *κιτλίκ*)· σιτοδεία, ἔλλειψις, σπάνις τροφίμων καὶ ἄλλων).

Κίτο, ἢ *Ἅγιος Φραγκῖσκος τοῦ Κίτο* (Quito, ἢ San Grancisco de Quito) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν. Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας Ἰσημερινοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας Πικίνχα. Κεῖται ἐπὶ τῶν ὀρέων τῶν Ἄνδεων εἰς ὕψος 2850 μ., ἐπὶ τοῦ κρατῆρος τοῦ ἡφαιστείου Πικίνχα, εἰς 10' Ν. πλάτ., οὖσα κατ' ἐξοχὴν εὐπρόσβλητος ὑπὸ τῶν σεισμῶν. Κάτ. (1926) 80.702, κατὰ τὸ πλεῖστον μ-

Digitized by Google

γάδες καὶ Ἰνδοί. Ἡ Κίτο ἔχει ὄψιν γραφικὴν μὲ τὰς χαμηλὰς ἀντισεισμικὰς οἰκίας της καὶ τὰς κλιμακωτὰς ὁδούς της. Εἶναι ἕδρα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῆς χώρας, τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπου, καὶ ἔχει, μεταξὺ τῶν ἄλλων, βουλευτήριον, μητροπολιτικὸν καὶ προεδρικὸν μέγαρον, ἐθνικὸν κολλέγιον (πανεπιστήμιον), ἰησουϊτικὸν κολλέγιον κλπ. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Τοζάγκουα, μετὰ τοῦ κυριωτέρου λιμένος τῆς χώρας Γκουαγιανκουΐλο, μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἄνδεων νοτιωτάτης πόλεως Λόχα καὶ μετὰ τοῦ λιμένος Λὰ Τόλο πρὸς Β, ἀποτελοῦσα οὕτω τὸ σπουδαιότερον χερσαῖον συγκοινωνιακὸν κέντρον τῆς χώρας. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐν αὐτῇ πληθώρα μονῶν, αἱ ὁποῖαι, 55 τὸν ἀριθμόν, καταλαμβάνουσιν ὁλόκληρον συνοικίαν. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως καλλιεργοῦνται σιτηρὰ καὶ ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία. Ἡ βιομηχανία εἶναι σχετικῶς καθυστερημένη, σπουδαιότερα δὲ ὑπάρχοντα ἐργοστάσια εἶναι κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ταπήτων, βυρσοδεψεῖα καὶ ἐργαστήρια κατασκευῆς κομψοτεχνημάτων ἐκ μεξικανικοῦ ὄνυχος.

Ἡ Κίτο ἦτο ἄλλοτε πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἰθαγενοῦς βασιλείου, κατελήφθη δὲ τῷ 1470 ὑπὸ τῶν Ἴνκας καὶ τῷ 1534 ὑπὸ ὁμάδος Ἱσπανῶν προερχομένων ἐκ Περουβίας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μπαλαλκάθαρ. Μετὰ ταῦτα ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Περουβίας κατ' ἀρχὰς καὶ τῆς Νέας Γρενάδης (Κολομβίας) κατόπιν, ἀποσπασθεῖσα δὲ ἀπὸ τοῦ 1830 ἀπετέλεσε τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Χ. Δ.

Κιτόϊ. Ποταμὸς τοῦ κυβερνείου Ἰρκοῦτσκ τῆς Σιβηρίας, πηγάζων ἐκ τῶν παρὰ τὸν ὀρεινὸν ὄγκον Νακοὺ-Μπαμμπανᾶ ἑλῶν. Ἔχει πλάτος ἀπὸ 10—160 μ., μῆκος 266 χλμ., εἶναι δὲ πλωτὸς ἐπὶ 50 χλμ. Πηγνύμενος τὸν Ὀκτώβριον, ἐλευθεροῦται τῶν πάγων μετὰ τὸν Ἀπρίλιον. Παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἀρχούτ, Ζαδόϊ, Καλακτού. Εἰς τὰς ὄχθας του συναντῶνται κοιτάσματα χρυσοῦ. Σ. Κ. Π.

κιτραζινικὸν *ὀξὺ* / *Ὀργ. Χημ.*/. Καρβονικὸν παράγωγον τῆς πυριδίνης, λαμβανόμενον διὰ θερμάνσεως τοῦ κιτρικοῦ ἀμμωνίου. Σῶμα σταθερὸν ἀποσυντιθέμενον εἰς θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῶν 300°. Ἀνευρέθη ἐν τῇ φύσει. Σ. Γ.

κιτρακονικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀκόρεστον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$\begin{array}{c} CH_3-C-COOH \\ \| \\ H.C-COOH \end{array}$$

ἰσομερὲς πρὸς τὸ *ἰτακονικὸν* ὀξὺ (βλ. λ.) καὶ διαστερεομερὲς πρὸς τὸ *μεσακονικὸν* ὀξύ:

$$\begin{array}{c} CH_3-C-COOH \\ \| \\ COOH.C-H \end{array}$$

Λαμβάνεται ἐκ τοῦ κιτρικοῦ ὀξέος διὰ θερμάνσεως. Εἶναι εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι, τήκεται εἰς 91° καὶ παρέχει εὐκόλως ἀνυδρίτην, δι' ὃ καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸ ὁ τύπος τοῦ *μεθυλομηλεϊνικοῦ ὀξέος*. Δι' ὀξέων μεταβάλλεται εἰς *ἰτακονικὸν ὀξύ*. Σ. Γ.

κιτράλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἡ κιτράλη (ἢ *γερανιάλη*, ἢ *νεράλη*, ἢ *λιμονάλη*, ἢ 2,6 *διμεθυλοκτωδιενο*-(2, 6)-*άλη*-(8) ἢ ὑπό τινων ἀκόμη κακῶς *κιτράλιον* καλουμένη) εἶναι ἀκόρεστος ἀλδεΰδη τοῦ τύπου:

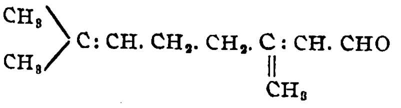

εὑρύτατα ἀπαντῶσα ἐν τῇ φύσει, ὡς ὀλεφινικὸν τερπενικὸν σῶμα εἰς πλεῖστα αἰθέρια ἔλαια, ὡς τῶν λεμονίων, τοῦ andropogon citratus, εἰδῶν τινων εὐκαλύπτου, τῆς ζιγγιβέρεως κλπ. Βιομηχανικῶς παραλαμβάνεται εἴτε ἐκ τοῦ ἐλαίου τῶν λεμονίων, εἴτε συνθετικῶς δι' ὀξειδώσεως τῆς γερανιόλης. Ἡ κιτράλη εἶναι λεπτόρρυτον, ἀσθενῶς κιτρίνως κεχρωσμένον, ὀπτικῶς ἐνεργὸν ἔλαιον ἐντόνου ὀσμῆς λεμονίων. Βράζει εἰς 228—229°, εἰδικὸν βάρος ἔχει 0,892—0,895 καὶ δείκτην διαθλάσεως 1,488—1,489. Ἡ διακύμανσις τῶν σταθερῶν αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τόσον ἡ φυσικὴ ὅσον καὶ ἡ συνθετικὴ κιτράλη εἶναι μεῖγμα δύο στερεοϊσομερῶν λόγῳ τοῦ διπλοῦ δεσμοῦ μορφῶν, ἤτοι τῆς καλουμένης α καὶ β-κιτράλης. Ἡ κιτράλη χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν, ὡς καὶ πρὸς συνθετικὴν παρασκευὴν διαφόρων ἄλλων ἀρωματικῶν ὑλῶν καὶ κυρίως τῆς *ἰονόνης*. Σ. Γ.

κιτραμηλικὸν *ὀξύ*, ἢ ***α-μεθυλομηλικὸν ὀξὺ*** / *Ὀργ. Χημ.*/. Εἶναι ὑδροξυλιωμένον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$HOOC.C(CH_3)(OH).CH_2.COOH$$

λαμβανόμενον ἐκ τοῦ *κιτρακονικοῦ ὀξέος* διὰ προσθήκης ὑποχλωριώδους ὀξέος καὶ ἀναγωγῆς τοῦ προκύπτοντος προϊόντος προσθήκης κατὰ τὸ σχῆμα

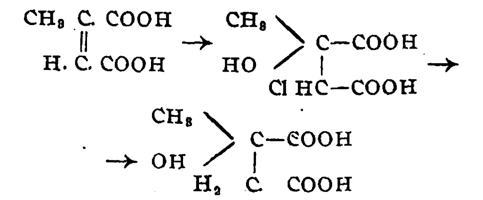

Ἡ d-μορφὴ τήκεται εἰς 95°, ἡ δὲ d, l-μορφὴ τήκεται εἰς 116°. Σ. Γ.

κιτραμίδιον / *Ὀργ. Χημ.*]. Παράγωγον τοῦ *κιτρικοῦ ὀξέος* τοῦ τύπου $C_3H_4(OH)(CONH_2)_3$ μετατρεπόμενον δι' ἀντιδράσεως θειικοῦ ὀξέος εἰς *κιτραζινικὸν* ὀξὺ (βλ. λ.). Μελανοῦται εἰς 200° καὶ τήκεται εἰς 210°—215° πρὸς μέλαν ὑγρόν. Σ. Γ.

κιτρατρυγικὸν *ὀξὺ* / *Ὀργ. Χημ.*/. Δισυδροξυλιωμένον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$HOOC.C.(CH_3)(OH).CH(OH).COOH$$

παρασκευαζόμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἀντιστοίχου γλυκιδικοῦ ὀξέος, *ὀξυκιτρακονικοῦ ὀξέος*:

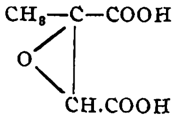

Θερμαινόμενον ἀποσυντίθεται εἰς 162°. Σ. Γ.

κιτρέα (ἡ) (Citrus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑσπεριδοειδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθεῖς ποικιλίας ἀπαντώσας εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Κυριώτεραι ποικιλίαι τῆς κιτρέας εἶναι: *Κιτρέα ἡ κοινὴ* (Citrus vulgaris). Ὁ καρπός της, τὸ *κίτριον* ἢ *κίτρον* (βλ. λ.), ποικίλως χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ζαχαροπλαστικὴν τὴν ποτοποιΐαν, κτλ. Αὕτη καλλιεργεῖται σήμερον εὐρέως εἴς τινα μέρη τῆς Ἱσπανίας, τῆς Κορσικῆς, Σαρδηνίας, Σικελίας, παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ. *Κιτρέα ἡ ἰουδαϊκὴ* (Citrus judaica). Αὕτη διαφέρει τῆς προηγουμένης ὡς πρὸς τὸ μέγεθος μόνον τῶν καρπῶν της, οἵτινες εἶναι μικροὶ καὶ σχεδὸν κανονικοί. *Κιτρέα ἡ γλυκεῖα* (Citrus dulcis). Αὕτη φέρει καρπὸν ᾠοειδῆ καὶ ἀνώμαλον, ἔχοντα χρῶμα βαθὺ κίτρινον πρὸς τὸ πορτοκαλλιῶδες. Ὁ παχὺς καὶ τρυφερὸς φλοιός του ἐγκλείει ὑπόγλυκον καὶ βρώσιμον σάρκα. Ἀπαντᾷ κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ *Κιτρέα ἡ λεμονοειδὴς* (Citrus limoniformis). *Κιτρέα ἡ μείζων* (Citrus maxima). Αὕτη διακρίνεται διὰ τὸ μέγεθος τῶν ὑποξίνων καρπῶν της, οἵτινες πολλάκις ζυγίζουν κατὰ τεμάχιον περὶ τὰ 10 χιλιόγραμμα καὶ πλέον. Ἡ ποικιλία αὕτη ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Σάμῳ, Κυθήροις κλπ. *Κιτρέα ἡ πολύπλευρος* (Citrus costata). Ὀνομάζεται οὕτως ὡς ἐκ τῶν μεγάλων πλὴν ἐλαχίστην σάρκα ἐχόντων καρπῶν της, οἵτινες φέρουν ἐλαφρὰς προεξοχὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν. Ἡ ποικιλία αὕτη ἀπαντᾷ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἔνθα καλεῖται cedro dalle coste. *Κιτρέα ἡ ρωμαϊκὴ* (Citrus romana), *κιτρέα ἡ φυματιώδης* (Citrus tuberosa). Αὕτη ἔχει μεγάλους καρπούς, ὡς οἱ τῆς *μείζονος κιτρέας*, πλὴν ἀνωμάλους, φέροντας πολλὰ φύματα καὶ ὄντας λίαν εὐσήπτους. Καλλιεργεῖται ὡς διακοσμητικὸν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ κλπ. *Κιτρέα ἡ σαλοδινὴ* (Citrus salodiana). Αὕτη ἔχει μικρὸν καρπόν, παχύφλοιον καὶ ὀλιγόσαρκον, ἀπαντᾷ δὲ ἐν Ἰταλίᾳ *Κιτρέα ἡ φλωρεντιανὴ* (Citrus florentina). Αὕτη παράγει καρποὺς μικρούς, λείους, τρυφερούς, ἀρωματικούς, εὐγεύστους κλπ. Ἀπαντᾷ κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ. *Κιτρέα ἡ γνησία* (Citrus genuina). Ἔχει ἐπιμήκεις καρπούς, σκληροεπικαρπίους, ὧν ἡ σὰρξ εἶναι ὀλιγόχυμος, ὑπόξινος ἢ ἐλαφρῶς γλυκεῖα. *Κιτρέα ἡ κυλινδρικὴ* (Citrus cylindrica), *κιτρέα ἡ μακρόκαρπος* (Citrus macrocarpa) κλπ.

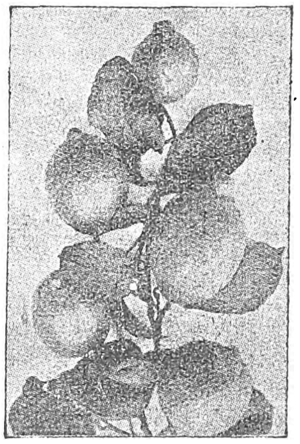

Κλάδος κιτρέας τῆς κοινῆς μετὰ καρπῶν.

Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

κιτρέλαιον (τό). Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν κίτρων.

κιτρένιον (τὸ) /*Χημ.*]. Ταυτόσημον τοῦ εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν λεμονίων περιεχομένου *λεμονενίου* (βλ. λ.). Σ. Γ.

κιτριά (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κίτριον τὸ μηδικὸν* (βλ. *ἑσπεριδοειδῆ*).

Κιτριανὴ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Νησὶς τοῦ Αἰγαίου, ἐγγύταια τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σίφνου, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ πλωίμου πόρου (πλάτ. 36°53' 1/2, μῆκ. 24°44' 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Siphano island). Κεῖται δὲ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κοντὸς* καὶ τοῦ ὅρμου *Πλατὺς Γιαλός*. Σ. Ε. Λ.

Κιτριὲς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Δολῶν τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι (1928) 53.

—**Κιτριὲς** /*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτηριάζουσα καὶ χερσονησώδης προβολὴ τοῦ βουνοῦ Κεφάλι ἢ Κεφαλοβούνι, διαχωρίζοντος τὴν Μεσσηνίαν τῆς Λακωνίας (Μάνης), σχηματίζουσα δὲ ἀμφιδύμως τὸν ὅρμον *Κιτριὲς* πρὸς Β. καὶ τὴν κόλπωσιν τῆς *Καρδαμύλης* πρὸς Ν. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου (πλάτ. 36°54' 36'' Β., μῆκ. 22°07' 58'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) φάρος ἱδρυθεὶς τῷ 1882 καὶ ἐκπέμπων μίαν ἀναλαμπὴν λευκὴν ἀνὰ πᾶν ἥμισυ λεπτόν, φωτοβολίας 16 μιλλίων. Ἐκ τῆς περικοπῆς τοῦ Παυσανίου (Γ, κστ, 8) προκύπτει ταυτότης τῆς Γερηνίας πρὸς τὸν ὅρμον τῶν Κιτριῶν, ἀφοῦ καὶ τὸ Καλάθιον ἀνεγνωρίσθη ὡς ταυτιζόμενον πρὸς τὸ Κεφαλοβούνι. Σ. Ε. Λ.

κιτρικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κίτρον ἢ τὰ κιτρώδη: «κιτρικὸν ὀξύ».

— ***κιτρικὸν ὀξὺ*** (καὶ *παράγωγα*), ἢ ***ὀξυτρικαρβαλλυλικὸν ὀξὺ*** /*Ὀργ. Χημ.*/. Εἶναι μονοϋδροξυλιωμένον τρικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$HOOC.CH_2.C(OH)(COOH).CH_2.COOH,$$

ἀπαντῶν, ὡς ἐλεύθερον ἢ ἡνωμένον μετὰ βάσεων, εὐρύτατα ἐν τῇ φύσει μετ' ἄλλων ὀργανικῶν ὀξέων. Ἐλεύθερον ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τοὺς καρποὺς καὶ μάλιστα ἀφθονώτερον εἰς τὰ μὴ πλήρως ὡριμάσαντα λεμόνια. Περαιτέρω ὑπὸ τὴν μορφὴν κυρίως ἀλάτων τοῦ καλίου καὶ ἀσβεστίου ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα φυτὰ καὶ σπέρματα, ὡς ἐπίσης ἀπαντᾷ ὡς κανονικὸν συστατικὸν (0,2 %) εἰς τὸ γάλα τῆς ἀγελάδος. Ὑπὸ καθαρὰν κρυσταλλικὴν μορφὴν παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Scheele τῷ 1784. Πρὸς παρασκευὴν τοῦ κιτρικοῦ ὀξέος διὰ τὸ ἐμπόριον χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς ὁ ὀπὸς τῶν ἀώρων λεμονίων, οὗτινος μόνον ἐλάχιστα ποσὰ ὑφίστανται ἐν τῷ τόπῳ τῆς παραγωγῆς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν, ἐνῷ τὸ πλεῖστον ἀποστέλλεται ὑπὸ τὴν μορφὴν συμπεπυκνωμένου διαλύματος ἢ ξηροῦ κιτρικοῦ ἀσβεστίου εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν. Πρὸς παρασκευὴν τοῦ κιτρικοῦ ἀσβεστίου θερμαίνεται ὁ διαυγασθεὶς ὀπὸς τοῦ λεμονίου ἐντὸς δοχείων ἐπενδεδυμένων διὰ μολύβδου μέχρι βρασμοῦ μετὰ πόλτου κρητίδος καὶ τέλος μετὰ γάλακτος ἀσβέστου, μέχρις ὅτου δὲν παρατηρεῖται πλέον ἀνάπτυξις ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Τὸ ἐλεύθερον κιτρικὸν ὀξὺ ἑνοῦται μετὰ τῆς ἀσβέτου πρὸς κιτρικὸν ἀσβέστιον, ὅπερ εἶναι λίαν δυσδιάλυτον ἐν βράζοντι ὕδατι, ἀλλὰ πολὺ εὐκολώτερον διαλυτὸν ἐν ψυχρῷ. Τὸ προϊὸν τοῦτο ἀκόμη θερμὸν φέρεται ἐπὶ διηθητικοῦ ὑφάσματος, πλύνεται διὰ βράζοντος ὕδατος καὶ ἀναμιγνύεται μετὰ τόσου ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος, ὅσον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ μετατραπῇ τὸ κιτρικὸν ἀσβέστιον εἰς θειικὸν ἀσβέστιον καὶ νὰ ἀπελευθερωθῇ τὸ κιτρικὸν ὀξύ. Τὸ ἀπὸ τοῦ θειικοῦ ἀσβεστίου ἀποχωριζόμενον διάλυμα τοῦ κιτρικοῦ ὀξέος συμπυκνοῦται πρὸς κρυστάλλωσιν καὶ ἡ ἀποχωριζομένη κρυσταλλικὴ μᾶζα καθαρίζεται δι' ἀναδιαλύσεως, ἀποχρωματισμο διὰ ζωϊκοῦ ἄνθρακος καὶ νέας κρυσταλλώσεως.

Τὸ κιτρικὸν ὀξὺ δύναται νὰ παρασκευασθῇ καὶ συνθετικῶς κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ τέλος παρασκευάζεται ἐπίσης καὶ ζυμοτεχνικῶς διὰ ζυμώσεως διαλυμάτων σακχάρου (3—30 %) διὰ κιτρομυκήτων (Citromyces Pfefferianus καὶ Glaber). Τὸ κιτρικὸν ὀξὺ κρυσταλλοῦται εἰς ἄχροα καὶ ἄοσμα, λίαν ὀξίνης γεύσεως ρομβικὰ πρίσματα, εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ οἰνόπνευμα. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ κιτρικοῦ ὀξέος καὶ τῶν ἀλάτων αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀσβέστιον ὕδωρ. Οὕτω διὰ προσθήκης εἰς διάλυμα κιτρικοῦ ὀξέος ἀσβεστίου ὕδατος μέχρις ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως ἐν ψυχρῷ οὐδεμία ἐπέρχεται θόλωσις, ὅταν ὅμως θερμάνωμεν, ἀποχωρίζεται κιτρικὸν ἀσβέστιον, ὅπερ ὅμως ἐν κλειστῷ δοχείῳ κατὰ τὴν ψῦξιν πάλιν ἀναδιαλύεται πλήρως.

Τὸ κιτρικὸν ὀξὺ κρυσταλλοῦται μεθ' ἑνὸς μορίου ὕδατος, τὸ ὁποῖον χάνει εἰς 138° καὶ κατόπιν τήκεται ἄνυδρον εἰς 153°· θερμαινόμενον τέλος εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν διασπᾶται εἰς ἀκονιτικὸν ὀξύ, τοὺς ἀνυδρίτας τοῦ ἰτακονικοῦ καὶ κιτρακονικοῦ ὀξέος, διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ ἀκετόνην.

Τὸ κιτρικὸν ὀξὺ χρησιμοποιεῖται πολλαχοῦ ἐν τῇ πράξει, ὡς λ. χ. ἐν τῇ τυποβαφικῇ τῶν βαμβακερῶν ὑφασμάτων, εἰς τὴν παρασκευὴν φωτογραφικῶν πλακῶν, εἰς τὴν κατασκευὴν λεμονάδων, τὴν οἰνοποιίαν, ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ὀποῦ τοῦ λεμονίου ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκονομίᾳ, ἐπίσης πρὸς παρασκευὴν διαφόρων φαρμάκων (κιτρικὴ μαγνησία, κιτρικὸς σίδηρος, κιτροφαίνη, μεθυλενοκιτρικὸν ὀξύ, μιγραινίνη κλπ.), ὡς καὶ τῇ ἀναλυτικῇ χημείᾳ.

Digitized by Google

Τὸ κιτρικὸν ὀξὺ σχηματίζει ἅλατα μετὰ μετάλλων ὡς τρισθενὲς ὀξύ, ἐστέρας μετὰ ἑνός, δύο ἢ τριῶν μορίων ἀλκοόλης κλπ. Σ. Γ.

— **κιτρικὸς ἄργυρος**, ἡ *ἰτρόλη* [*Φαρμ. Χημ.*]· βλ. λ. *ἄργυρος* (τ. Ε΄ σ. 409 γ΄).

— **κιτρικὸς χάρτης** (papier au citrate) [*Φωτογρ.*]. Εἶδος φωτογραφικοῦ χάρτου (βλ. λ. *ἀριστοτυπικὸς χάρτης*).

κιτρινάδα (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ κιτρίνου, ὠχρότης, ὠχρίασις: «τὸ πρόσωπό του ἔχει κιτρινάδα» ‖ ἰδιωματ. ἡ ἴκτερος: «ἔχει κιτρινάδα» πάσχει ἀπὸ ἴκτερον.

κιτρινάδι (τό)· κηλὶς κιτρίνη, στίγμα κίτρινον: «τὸ μάτι του ἔχει ἕνα κιτρινάδι».

Κιτρίνη θάλασσα, ἡ **Χοάγκ-Χάϊ** [*Γεωγρ.*]. Θάλασσα τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, εἶδος μεγάλου κόλπου τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἀνοιγομένη μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Κορέας ἀφ᾽ ἑνὸς (νοτιοδυτικὴ ἐσχατιὰ) καὶ τῆς Σινικῆς παραλίας (χώρα τοῦ Τσάγκ-Τσού). Εἰς τὴν Κιτρίνην θάλασσαν ἄγει ἡ Ἀνατολικὴ Σινικὴ θάλασσα, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὴν χωρίζουν τὰ προαναφερθέντα ὅρια. Εἰς τὸ βάθος πρὸς Β. τῆς Κιτρίνης θαλάσσης ἀνοίγονται 3 μεγάλοι κόλποι, τῆς *Κορέας* πρὸς ΒΑ. τοῦ *Πετσχιλὶ* πρὸς ΒΔ. καὶ τοῦ *Λιάουτουγκ* πρὸς Β. καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ κόλπου τοῦ Πετσχιλί. Ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κόλπων καὶ μάλιστα τοῦ Πετσχιλὶ εἶναι ἀβαθής, διακοπτόμενος διαρκῶς ἰδίως πρὸς τὰ σινικὰ παράλια, ὑπὸ ὑφάλων σχηματιζομένων διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ Κιτρίνου καὶ τοῦ Κυανοῦ ποταμοῦ καὶ ἄλλων μικροτέρων, οἱ ὁποῖοι ἐκβάλλουσιν εἰς αὐτήν. Τὰ πρὸς τὴν Κορέαν παράλια διακόπτονται ὑπὸ νήσων καὶ σκοπέλων, γενικῶς δὲ ἡ εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην ναυσιπλοΐα εἶναι κατ᾽ ἐξοχὴν ἐπικίνδυνος. Κ. Δ.

κιτρινιάζω· δημοτ., γίνομαι κίτρινος, χλωμός: «κιτρίνιασε ἀπὸ τὸ φόβο του».

κιτρινιάρης (ὁ), θηλ. —*νιάρα*· ὁ ἔχων πάντοτε κίτρινον χρῶμα, χλωμός.

κιτρίνιασμα (τό), καὶ **κιτρίνισμα**· ἡ ἀπόκτησις κιτρίνου χρώματος, χλώμιασμα: «κιτρίνιασμα τοῦ προσώπου, — τοῦ χάρτου, — τοῦ ὑφάσματος».

κιτρινίζω· λαμβάνω κίτρινον χρῶμα, γίνομαι χλωμός, χλωμιάζω: «κιτρίνισε ἀπὸ τὸ φόβο του», «κιτρίνισαν τὰ ροῦχα ἀπὸ τὴν κακοπλυσιά».

κιτρινίλα (ἡ)· ἀπόκτησις κιτρίνου χρώματος, *κιτρινάδα*: «τὰ ροῦχα ἔχουν μιὰ κιτρινίλα ἀπὸ τὴν κακοπλυσιά», «ἡ κιτρινίλα τοῦ χαλκοῦ, — τοῦ ὑφάσματος».

κιτρινολούλουδο (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νεκράνθεμον τὸ ἀρουραῖον*.

κιτρινόξυλον (τό). Ταυτόσημον τοῦ *βραζιλιανοῦ* ξύλου (βλ. λ.).

— **κιτρινόξυλο** (τό). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ θάμνου *ῥάμνος ὁ ἀειθαλὴς* (Rhamnus alaternus L.). Ἀλλαχοῦ λέγεται καὶ *χρυσόξυλον*. Α. Ε. Κ.

— [*Ἐμπορευμ.*] Τὸ καὶ ὡς *ξύλον τῆς Κούβας* εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμενον *κιτρινόξυλον*, εἶναι ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου Chlorofora tinctoria. Καὶ ἄλλα πολλὰ ὅμως βαφικὰ ξύλα, προερχόμενα ἀπὸ διάφορα δένδρα, φέρονται καὶ αὐτὰ εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς κιτρινόξυλα. Τὸ ξύλον τοῦτο εἶναι χρώματος κιτρίνου ἢ πρασινοκιτρίνου καὶ ἔχει ἁπαλὴν καὶ στιλπνὴν ὑφήν. Χρησιμεύει κυρίως εἰς τὴν βαφικὴν (ἂν καὶ ὑποκατεστάθη κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῶν συνθετικῶν χρωμάτων), εἰς τὴν ἐπιπλοποιΐαν, τορνευτικὴν καὶ μωσαϊκὴν τέχνην ὡς ἐλαφρὸν καὶ ἀνθεκτικόν. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

Κιτρινόπετρα [*Γεωγρ.*]. Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Λευκίμης τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου, ἀριθμοῦν 52 κατοίκους (1928). Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρῆ-Κοζιά*. Α. Θ. Σ.

κιτρινοπούλα (ἡ) [*Ζωολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *συκοφάγος* (βλ. λ.).

κιτρινοπούλι (τὸ) [*Ζωολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *χαραδριὸς* (βλ. λ.).

κίτρινος, —*η*, —*ον*· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ κίτρου: «κίτρινος σὰν τὸ κερί, — σὰν τὸ λεμόνι» «τὰ 'βαψε κίτρινα» προληπτικῶς, ὥστε ἔγιναν κίτρινα ‖ ὁ ἔχων τὸ πρόσωπον ὠχρόν: «κίτρινος ἀπὸ τὸ φόβο του» ‖ **κίτρινο** (τό)· ὡς οὐσ., «τὸ κίτρινο τοῦ αὐγοῦ» ὁ κρόκος ‖ κατὰ παράλειψιν τοῦ *χρῶμα*: «τὸ κίτρινο δὲν ἔπιασε καλά».

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἐν τῶν ἑπτὰ χρωμάτων τοῦ πρίσματος· τὸ μεταξὺ τοῦ πρασίνου καὶ τοῦ πορτοκαλλόχρου τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος· τὸ χρῶμα τοῦ λεμονίου, τοῦ κρόκου, τοῦ θείου κλπ.· τὸ χρῶμα τοῦ μίσους καὶ τῆς χολῆς· τὸ νεκρικὸν χρῶμα. Διὰ κιτρινοχρόου σημαίας ἢ ταινίας σημαίνονται διεθνῶς τὰ ὑπὸ ὑγειονομικὴν κάθαρσιν ἢ ἀπομόνωσιν πλοῖα ἢ οἰκήματα, τὰ ἀκάθαρτα καταστήματα κλπ. Κιτρίνην διακριτικὴν ταινίαν ἔφερον εἰς τὴν περιχειρίδα οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τὴν σύνοδον τοῦ Λατερανοῦ (1215)· μὲ κίτρινον χρῶμα ἐβάπτοντο αἱ ἐξώθυραι καὶ τὰ κατώφλια τῶν ἐπὶ ἀτιμωτικῇ πράξει καταδικαζομένων εἰς θάνατον, ἐξωμοτῶν καὶ προδοτῶν τῆς πατρίδος· *κίτρινοι* ἀποκαλοῦνται οἱ ἐργάται, οἵτινες, κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς τάξεώς των, συντάσσονται μὲ τὸ μέρος τῶν ἐργοδοτῶν. Κατὰ τὸν Levasseur (Questions ouvrières sous la 3me République, σ. 725) ὠνομάσθησαν ἐν Γαλλίᾳ *κίτριναι* αἱ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἰδεῶν τοῦ Le Play συσταθεῖσαι τῷ 1903 ἑνώσεις ἄρχως συντηρητικῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μετὰ τῶν μετέπειτα «μεταρρυθμιστικῶν συνδικαλιστῶν» τοῦ Keufer (1906). Ἡ ὀνομασία κίτρινοι προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πρῶτοι βιαίως ἀποσχισθέντες ἐκ τῶν συνδικάτων συνεδρίασαν ἔν τινι αἰθούσῃ τοῦ Monceau-les-Mines, τῆς ὁποίας αἱ τὴν προτεραίαν θραυσθεῖσαι ὕαλοι εὑρέθησαν τὴν ἑπομένην συγκεκρατημέναι προχείρως διὰ χάρτου κατὰ σύμπτωσιν κιτρίνου.

— **κίτρινα χρώματα** [*Βιομ. Χημ.*]. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν κιτρίνων συνθετικῶν χρωμάτων εἶναι: 1) Τὸ *ἀγγλικὸν κίτρινον* ἢ *κίτρινον τοῦ Turner*, ἀνόργανον χρῶμα τοῦ μολύβδου (βασικὸν μολυβδοχλωρίδιον). Ἀνάλογον πρὸς τοῦτο ἐπίσης τοῦ μολύβδου εἶναι τὸ *κίτρινον τοῦ Cassel* ἢ *ὀρυκτὸν κίτρινον*. 2) Τὸ *κίτρινον τοῦ βαρίου* (χρωμικὸν βάριον)· βλ. *βάριον*. 3) Τὸ *κίτρινον τῆς ἀκριδίνης* (βλ. *ἀκριδίνης* κίτρινον). 4) Τὸ *κίτρινον τῆς ἀλγόλης* (βλ. *ἀλγόλης κίτρινον*). 5) Τὸ *κίτρινον τῆς ἀλιζαρίνης* (βλ. *ἀλιζαρίνης* κίτρινον). 6) Τὸ *κίτρινον τῆς ἀνιλίνης* (βλ. *ἀνιλίνης* κίτρινον). 7) Τὸ *κίτρινον τῆς Βικτωρίας* (βλ. *Βικτωρίας χρώματα*). 8) Τὸ *κίτρινον τοῦ ἡλίου* (βλ. *κουρκουμίνη*). 9) Τὸ *κίτρινον ἰνδικὸν* (βλ. *ἰνδικὸν* κίτρινον). 10) Τὸ *κίτρινον τῆς κινολίνης* (βλ. *κινοφθαλόνη*). 11) Τὸ *κίτρινον λαμπρόν*, παράγωγον τοῦ *στελβενίου*. 12) Τὸ *κίτρινον τοῦ Martius* (βλ. *δινιτροναφθόλη*). 13) Τὸ *κίτρινον τῆς μετανίλης* (βλ. *βενζολαζωδιμεθυλανιλίνη*). 14) Τὸ *κίτρινον τοῦ ναφθαλινίου* (βλ. *δινιτροναφθόλη*). 15) Τὸ *κίτρινον τῆς ναφθόλης* S (βλ. *δινιτροναφθόλη*). 16) Τὸ *κίτρινον στεραιόν*, παράγωγον τοῦ κιτρίνου τῆς *ἀνιλίνης* (βλ. λ.). 17) Τὸ *κίτρινον τῆς κιναλδίνης* (βλ. *κιναλδίνης* κίτρινον). 18) Τὸ *κίτρινον τοῦ βουτύρου* (βλ. *βενζολαζωδιμεθυλανιλίνη*) κ.λ.π. Σ. Γ.

— **κιτρίνη φυλή**, ἡ καὶ **μογγολική**. Μία τῶν ἀνθρωπίνων *φυλῶν* (βλ. λ.), ἐκ τῶν κυρίων διακριτικῶν τῆς ὁποίας εἶναι τὸ κιτρινόχρουν τοῦ δέρματος καὶ ἡ λοξότης τῶν ὀφθαλμῶν (Quatrefages).

— **κίτρινον σῶμα** [*Ἰατρ.*]· βλ. *ὠχρὸν* σωμάτιον.

— **κίτρινος** (ἡ καὶ **ἐρυθρὸς πυρετός**) [*Ἰατρ.*]. Ὁ πυρετὸς οὗτος εἶναι νόσος λοιμώδης, μεταδοτική, ἐπιδημική, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς εἰς δύο φάσεις ἐξελίξεως αὐτῆς, τῆς μὲν πρώτης ὑπεραιμικῆς, τῆς δὲ δευτέρας ἰκτερικῆς καὶ αἱμορραγικῆς. Ἔχει δ᾽ ὡς ἀνατομικοπαθολογικὴν ὑπόστασιν τὴν ὀξεῖαν λιπώδη ἐκφύλισιν τοῦ ἥπατος καὶ προκαλεῖται ὑπὸ σπειροχαίτου τινὸς ἀνακαλυφθέντος ὑπὸ τοῦ Nogouchi, μεταδιδομένου εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ κώνωπος εἰδικοῦ, τῆς *στεγομυΐας τῆς ταινιωτῆς* (Stegomya fasciata). Ὁ κίτρινος πυρετὸς εἶναι νόσος τοῦ Νέου Κόσμου, ἔνθα φαίνεται ὑφιστάμενος εἰς ἐνδημικὴν κατάστασιν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ. Οἱ διάφοροι περιηγηταὶ καὶ ἐρευνηταὶ ἐκ τῶν Ἀντιλλῶν καὶ τῆς χώρας τοῦ Ἰσημερινοῦ διέσπειρον τὸν κίτρινον πυρετὸν εἰς ἅπασαν τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ ἐκεῖθεν ἀκολούθως εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γηΐνης σφαίρας, εἰς τὴν Ἀφρικήν, εἰς τὴν Αὐστραλίαν εἰς τὴν Νότιον Ἀσίαν, περιοριζομένης πάντοτε τῆς ἐπεκτάσεως τῆς νόσου πέριξ τοῦ Ἰσημερινοῦ.

Περίοδος τῆς ἐνοφθαλμίσεως. Ἡ διάρκεια ταύτης ποικίλλει ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων, ἀπὸ 2—8 ἡμερῶν, κατὰ μέσον ὅρον δὲ εἶναι 6 ἡμερῶν, ὑπολογιζομένων ἀπὸ τοῦ μολυσματικοῦ δήγματος τῆς στεγομυΐας.

Πρώτη φάσις, ἢ *φάσις τῆς ἐνάρξεως*. Αὕτη, καλουμένη προσέτι καὶ *φάσις φλεγμονώδης, ὑπεραιμικὴ καὶ ὀδυνηρά*, ἄρχεται ἀποτόμως δι᾽ ἰσχυροῦ ῥίγους μοναδικοῦ καὶ παρατεταμένου, εἰς ὃ ἐπακολουθεῖ ὕψωσις θερμομετρικὴ μέχρι 40° καὶ 41°. Ὁ σφυγμὸς ἐπιταχύνεται (130—140 σφύξεις) καὶ ὑπάρχει ταυτοχρόνως ἀρτηριακὴ ὑπερτονία (20—25). Εἶτα ἡ κακουχία γενικεύεται: ἐμφανίζονται πολλαπλοῖ καὶ ἰσχυροὶ πόνοι (ὀδυνίαι), ὡς ἐκδήλωσις ἐρεθισμοῦ τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ἄξονος· ἡ ῥαχιαλγία εἶναι ἐντονωτάτη· ἡ μετωπιαία καὶ ὑπερκόγχιος νευραλγία παρακολουθεῖται ὑπὸ πόνων τοῦ ὀφθαλμικοῦ βολβοῦ, ἐνίοτε δὲ ὑπὸ φωτοφοβίας, νυσταγμοῦ, μυδριάσεως καὶ δὴ ὑπὸ ὑπεραιμίας τῶν ἐπιπεφυκότων· ἡ ἐπιγαστραλγία εἶναι ἐπίσης ἐντονωτάτη· τέλος παρατηροῦνται καθολικὰ ἄλγη τῶν ἄκρων, νευρικά, ἀρθρικὰ καὶ μυϊκά· συνήθως προσκαλοῦνται καὶ παραλήρημα, ὡς καὶ ἔμετοι ἐκ τροφῶν ἢ βλεννώδεις καὶ χολώδεις κατάστασις· ἡ γλῶσσα εἶναι λευκὴ εἰς τὸ κέντρον καὶ ἐρυθρὰ εἰς τὸ ἄκρον· ἡ δίψα ζωηρὰ καὶ ἡ ἀπόπνοια τοῦ στόματος ὅλως ἰδιάζουσα, ὑπομιμνήσκουσα τὴν ἀηδῆ ὀσμὴν τῶν κρεοπωλείων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐμφανίζεται ἐξάνθημα, ἐκδηλούμενον διὰ καθολικῆς ἐρυθρότητος ὅλου τοῦ δέρματος, συνεχοῦς καὶ καταδήλου ἰδίᾳ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ὄσχεον. Τὸ πρόσωπον εἶναι οἰδηματῶδες, ζωηρῶς ἐρυθρόν, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνειμένοι. Ἡ ὑπερῴα καὶ τὰ παρίσθμια εἶναι ζωηρῶς ἐρυθρά, ὀστρακιώδη καὶ διωγκωμένα. Ὑπάρχει καὶ στοματῖτις, τῆς φλεγμονώδους ταύτης καταστάσεως ἐπεκτεινομένης εἰς ἅπαντα τὸν πεπτικὸν σωλῆνα. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ὡρῶν, ἀναλόγως τοῦ παροξυσμοῦ, ἐμφανίζεται λευκωματουρία εἰς μεγάλην ποσότητα, ἀπὸ 1 μέχρι 2 γραμμ. κατὰ λίτρον, αὐξανομένη δὲ ἐφ᾽ ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τῆς ἐνάρξεως τῆς νόσου. Τὰ οὖρα φυσικῶς εἶναι σπάνια καὶ βαθύχροα, εἶναι δὲ δυνατὸν καὶ νὰ ἐξαφανισθῶσι τελείως. Ἐνίοτε καὶ ὁ σπλὴν εἶναι ηὐξημένος τὸν ὄγκον, τὸ δὲ ἧπαρ φυσιολογικόν, σπανίως δὲ καὶ κατ᾽ ἐξαίρεσιν ηὐξημένον τὸ μέγεθος. Εἶτα ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἐνάρξεως βελτιοῦται. Ἡ θερμοκρασία μετὰ τὴν εἰς 40° καὶ πλέον ὕψωσιν, κατέρχεται ἐν εἴδει λύσεως ἐντὸς 3 ἢ 4 ἡμερῶν, διὰ πρωϊνῶν ὑφέσεων κατὰ 1 βαθμὸν ἢ καὶ $1^1/_2$ καὶ καταλήγει εἰς τοὺς 37°.

Δευτέρα φάσις. Αὕτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν εἰδικῶν τῆς νόσου συμπτωμάτων, ἐξ ὧν ἐλήφθη καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς· εἶναι δὲ ταῦτα, ὁ ἴκτερος καὶ αἱ αἱμορραγίαι, ἰδίως δ᾽ ἡ αἱματημεσία. Ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται βραδέως, μὴ ἀφικνουμένη εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐνάρξεως τῆς νόσου. Ὁ ἴκτερος ἐμφανίζεται ὑπούλως· ὁρατὸς ἐν πρώτοις ἐπὶ τοῦ σκληρωτικοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, εἰς τὸν χαλινὸν τῆς γλώσσης κλπ., καθολικευόμενος εἶτα. Τὰ οὖρα περιέχουσι χρωστικὰς τῆς χολῆς καὶ δὴ τὴν οὐροχολίνην. Τὸ ἧπαρ εἶναι ἠλαττωμένον τὸν ὄγκον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (ὀξεῖα κιτρίνη ἀτροφία). Αἱ αἱμορραγίαι ἐμφανίζονται σὺν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἀρχόμεναι ἰδίᾳ διὰ τῆς αἱματημεσίας. Ἐνίοτε αὕτη ἐλλείπει, ἀλλὰ κατὰ τὴν νεκροτομίαν ὁ στόμαχος εὑρίσκεται ὑπερβολικῶς διατεταμένος καὶ πλήρης αἵματος ὑποστάντος ἤδη τὴν πέψιν. Ἐνίοτε συνυπάρχει καὶ ἡ μελαίνη, ὁπότε τὰ ὑποχωρήματα ἔχουσι τὴν ὄψιν βαφῆς ὑποδημάτων. Παρακολουθοῦσι δὲ καὶ ἕτεραι αἱμορραγίαι, ἤτοι ἐπίμονοι καὶ κατ᾽ ἐπανάληψιν ἐπιστάξεις, οὐλορραγίαι σταθεραί, αἱματουρίαι καὶ μητρορραγίαι. Τὰ οὖρα σπανίζουσιν ἐκ νέου, εἶναι δὲ χροιᾶς ὑποκιτρίνης. Πλὴν τῆς οὐροχολίνης περιέχουσιν ἰσχυροτάτην ἀναλογίαν λευκώματος, αὐξανομένου ἐφ᾽ ὅσον προχωρεῖ ἡ νόσος· ἔχουσι δὲ ἵζημα ἐκ κρυστάλλων οὐρικοῦ ὀξέος, οὐρικοῦ νατρίου καὶ τυρίνης· τὰ χλωριοῦχα καὶ ἡ οὐρία εἶναι ἠλαττωμένα, ἡ δὲ οὐρία δύναται νὰ κατέλθῃ μέχρις 1,50 κατὰ λίτρον. Πάντα τὰ ἐκ τῶν οὔρων σημεῖα μαρτυροῦσι περὶ τῆς ὑπάρξεως ὀξείας νεφρίτιδος, συγχρόνου πρὸς τὴν περίοδον ταύτην τῆς παθήσεως. Ὁ σφυγμὸς εἶναι βραδύς, ἡ δὲ ἀρτηριακὴ πίεσις ταπεινή· ὁ πυρετὸς παραμένει σχετικῶς ἠλαττωμένος καὶ ἐνίοτε κατέρχεται βαθμηδὸν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ᾽ ἣν ὁ ἄρρωστος ἀποθνήσκει ἐν καταστάσει κατερείψεως (collapsus) εἰς θερμοκρασίαν 35°. Συνηθέστατα ἡ θερμοκρασία παραμένει ηὐξημένη καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐν ὑπερθερμίᾳ. Ὅταν δὲ πρόκειται νὰ ἐπακολουθήσῃ ἴασις, ἡ θερμοκρασία, κατόπιν διακυμάνσεως 5—6 ἡμερῶν πέριξ τῶν 39°, κατέρχεται ἀποτόμως ἐν εἴδει λύσεως. Ἡ γενικὴ κατάστασις εἶναι λίαν ἠλλοιωμένη· εἶναι κατάδηλος ἡ τυφοειδὴς μορφὴ (τῦφος ἰκτεροειδής), μετὰ καταπληξίας, ὑφαλμάτων τῶν τενόντων, καρφολογίας, κλπ., ἡ δὲ ἄνευ ὑλικῆς ἀφορμῆς δύσπνοια ἀποδίδεται εἰς τὴν νεφρικὴν ἀνεπάρκειαν. Ἡ ἐξέτασις τοῦ αἵματος δεικνύει σχετικὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἀραιὰν λευκοκυττάρωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου καὶ λευκοκυτταρικὸν τύπον μεγάλου ἀριθμοῦ μονοπυρήνων καὶ ὁλικὴν ἔκλειψιν τῶν ἠωδεινοφίλων.

Διάρκεια. Εἰς τὰς βαρείας περιπτώσεις ἡ διάρκεια τῆς νόσου δὲν ὑπερβαίνει τὰς 5 ἢ 6 ἡμέρας, ὁ δὲ ἄρρωστος θνήσκει εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας περιόδου, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ τὴν πρώτην πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἰκτέρου. Αἱ πρὸς τὴν ἴασιν ἐξελισσόμεναι περιπτώσεις συντελοῦνται ἐντὸς 12 ἡμερῶν, ἀλλ᾽ ἡ ἀνάρρωσις εἶναι μακρά, ἰδίως κατόπιν βαρείας μορφῆς τῆς νόσου. Ἡ ἐπανάληψις τῆς νόσου εἶναι σπανία, ὅταν τὸ ἄτομον παραμένῃ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας· δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀνοσία, ἢ τοὐλάχιστον αὕτη εἶναι λίαν παροδική, διότι ἄτομόν τι ἰαθὲν ἐκ τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ καὶ ἐγκαταλεῖψαν τὴν ἐνδημικὴν τῆς νόσου χώραν, δύναται νὰ προσβληθῇ ἐκ νέου, ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν χώραν ταύτην. Διακρίνονται δὲ διάφοροι κλινικαὶ μορφαὶ τῆς νόσου, ἤτοι: μορφὴ καταπληγική, παρατεταμένη, περιπατητική, ἄνευ ἰκτέρου, ἀταξικοαδυναμική, κλπ.

Πρόγνωσις. Αὕτη εἶναι ἐξαιρετικῶς βαρεῖα· ἡ θνητότης ποικίλλει, ἀναλόγως τῶν ἐπιδημιῶν, μεταξὺ 30 καὶ 90 %, ὁ δὲ μέσος ὅρος εἶναι 30—40 %. Εἰς τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις τὰ στοιχεῖα τῆς βαρύτητος τῆς νόσου εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ὑπερβολικὴ ὑπερθερμία, δυσαρμονία μεταξὺ σφυγμοῦ

Digitized by Google

καὶ θερμοκρασίας, πρωϊμότης καὶ ἐντατικότης τοῦ ἰκτέρου καὶ τῆς λευκωματουρίας, ἀφθονία, πρωϊμότης καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐμφάνισις τῶν αἱμορραγιῶν.

Διάγνωσις. Εἶναι εὐχερής, ὅταν ἐμφανισθῇ ὁ ἴκτερος μετὰ τῶν μελανῶν ἐμέτων· δέον ὅμως νὰ τεθῇ αὕτη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῶν παθογνωμονικῶν τούτων σημείων. Στηρίζεται δὲ τότε εἰς τὸ ἀπότομον τῆς ἐνάρξεως τῆς νόσου, εἰς τὴν ἔντασιν τῆς ραχιαλγίας, τῆς ἐπιγαστραλγίας καὶ τῆς κεφαλαλγίας, ἐπὶ τῆς ὄψεως ἐν γένει τοῦ ἀρρώστου, τῆς ὑπεραιμίας τοῦ προσώπου, τῶν ἐπιπεφυκότων καὶ τοῦ φαρυγγαίου ἐνανθήματος, ἐπὶ τοῦ ἐρυθήματος τοῦ ὀσχέου, τῆς πρωΐμου λευκωματουρίας καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῆς χαρακτηριστικῆς ἐγκοπῆς τῆς θερμομετρικῆς κλίμακος πρὸ τοῦ ἰκτέρου. Εὐχερῶς διαγιγνώσκεται ὁ χολώδης αἱματουρικὸς πυρετός, ἐκδηλούμενος διὰ παροξυσμῶν διαλειπόντων καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ αἱμοσφαιρινουρίας. Δυσχερέστατα ὅμως διακρίνεται ἡ νόσος ἀπὸ τῆς ἰκτεροαιμορραγικῆς σπειροχαιτιάσεως, ἥτις, κατὰ τὰς βαρείας αὐτῆς μορφάς, ἐμφανίζει πάντα τὰ σημεῖα τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ. Ἡ διάγνωσις κυρίως θὰ ἐξασφαλισθῇ κλινικῶς ἐκ τῆς ἐπιδημιολογικῆς γνώσεως καὶ ἐκ τῆς χώρας, ἣν λυμαίνεται ἡ νόσος. Αἱ ἐργαστηριακαὶ μέθοδοι δὲν δύνανται ποσῶς νὰ καθορίσωσι τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο παθήσεων, διότι ἡ ἐνοφθάλνισις εἰς ἰνδόχοιρον κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις δύναται νὰ παραγάγῃ πάθησιν τῆς αὐτῆς φύσεως μετ' ἰκτέρου καὶ αἱμορραγιῶν, τὰ δὲ παράσιτα εἶναι δυσδιάκριτα διὰ μόνων τῶν μέσων τῆς μορφολογίας. Ἐν ἀνάγκῃ προσφεύγομεν εἰς πειράματα διασταυρουμένης ἀνοσίας, ἅτινα μόνα ἴσως δύνανται νὰ σαφηνίσωσι τὸν διαταγμόν. Ἐν τῇ ἀρχῇ ἡ νόσος δυνατὸν νὰ συγχυσθῇ πρὸς τὴν ὀστρακιάν, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὸ ἐξάνθημα εἶναι καθολικόν, εἰς ἅπαν τὸ σῶμα διακεχυμένον. Ἡ διάγνωσις ὑποβοηθεῖται ὑπὸ τῶν ἐργαστηριακῶν μεθόδων, κατὰ τὰς ὑπὸ Noguchi ὑποδειχθείσας τεχνικάς, ἤτοι: 1) *Αἱματοκαλλιεργία.* Κατὰ ταύτην τὸ αἷμα τοῦ πάσχοντος, ληφθὲν κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς νόσου καὶ σπαρὲν ἐπὶ τοῦ καλλιεργητικοῦ μέσου τοῦ Noguchi, δίδει εἴς τινας περιπτώσεις καλλιέργημα τῆς ἰκτεροειδοῦς σπειροχαίτης μετὰ 5 ἢ 6 ἡμέρας. 2) *Ὀροδιαγνωστική.* Τὸ αἷμα τῶν ἀρρώστων εἶναι ἱκανὸν νὰ συγκολλήσῃ καλλιεργίαν τῆς ἰκτεροειδοῦς σπειροχαίτης· ἀλλ' ἡ ἀντίδρασις αὕτη εἶναι πολλάκις βραδεῖα τὴν ἐμφάνισιν καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ μόνον πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς διαγνώσεως εἰς τὰς ἐλαφρὰς καλοήθεις καὶ ἄνευ ἰκτέρου περιπτώσεις. 3) *Ἐνοφθάλμισις.* Ἡ εἰς ἰνδόχοιρον ἐνοφθάλμισις τοῦ ἐκ τοῦ πάσχοντος ληφθέντος αἵματος, εἰς ἐποχὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐγγὺς τῆς ἐνάρξεως τῆς νόσου, ἐπιφέρει εἰς τὸ ζῷον τοῦτο ἴκερον μεθ' αἱμορραγίας, ἐξ οὗ ἀποθνήσκει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἀνευρίσκομεν δὲ τοὺς σπειροχαίτας εἰς τὸ αἷμα, τὸ ἧπαρ καὶ τὸν σπλῆνα τούτου.

Προφύλαξις. Αὕτη συνοψίζεται εἰς τὴν κατὰ τῆς στεγομυίας πάλην. Ἡ νόσος δὲν μεταδίδεται οὔτε διὰ τοῦ ἀέρος, οὔτε διὰ τῶν οἰκημάτων, οὔτε διὰ τῶν ἐνδυμάτων, ἡ δὲ μετάδοσις ταύτης τελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κώνωπα καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὅθεν δέον νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν ὑγιῆ ἄνθρωπον νὰ δηχθῇ ἀπὸ τοὺς κώνωπας, καὶ τούτους νὰ μολυνθῶσιν ἀπὸ τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου. Ἡ ἀτομικὴ προφύλαξις στηρίζεται ἐπὶ τῆς χρήσεως τῆς κωνωπιέρας καὶ τῶν δικτυωτῶν παραθύρων πρὸς παρεμπόδισιν τῆς στεγομυίας ἵνα εἰσδύσῃ εἰς τὰς κατοικίας καὶ προξενήσῃ δήγματα εἰς τοὺς κοιμωμένους. Αὕτη δέον νὰ ἐφαρμόζηται αὐστηρότατα εἰς τὸν πάσχοντα κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς νόσου αὐτοῦ, καθ' ἃς οἱ κώνωπες δύνανται νὰ μολυνθῶσι παρ' αὐτοῦ. Ἡ γενικὴ προφύλαξις ἀποσκοπεῖ τὴν καταστροφὴν τῆς στεγομυίας. Ἡ κατασπορὰ τῆς νόσου εἰς τὰ πέριξ ἢ μακρὰν ἐπιτελεῖται διὰ τῶν πλοίων τῶν προερχομένων ἀπὸ τῶν μεμολυσμένων χωρῶν. Ἡ διασπορὰ αὕτη εἶναι βεβαία, μόνον ὅταν αἱ στεγόμυιαι ἐπιβιβασθῶσιν ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ εἶτα ὅταν διασπαρῶσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Ἡ τοιαύτη διάδοσις παράγεται μόνον κατὰ τὸ θέρος καὶ ὅταν ἡ θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι ἀρκούντως ὑψηλή, καθόσον ἡ στεγόμυια ἀπαιτεῖ θερμοκρασιαν 28°—30° βαθμῶν. Ὅταν ὑφίστανται οἱ ὅροι οὗτοι καὶ περίπτωσίς τις κιτρίνου πυρετοῦ ἀναπτυχθῇ ἐπὶ τοῦ πλοίου, πρέπει τοῦτο ν' ἀπολυμανθῇ διὰ τοῦ ἀερίου τοῦ Clayton καὶ οἱ ἄρρωστοι ἐπιμελῶς νὰ ἀπομονωθῶσιν ἐντὸς θαλαμίσκων δικτυωτῶν. Ἡ δήλωσις τῆς νόσου εἰς τὰς ὑγιειονομικὰς ἀρχὰς εἶναι ὑποχρεωτική.

Θεραπεία. Ἐπειδὴ ὁ κίτρινος πυρετὸς εἶναι νόσος σπειροχαιτιασική, ἡ εἰδικὴ αὐτῆς θεραπεία ἀπαιτεῖ τὰς ἀρσενοβενζόλας, ἀλλὰ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς νόσου, ὅταν ὁ πάσχων ἐμφανίζῃ βαρὺν ἴκτερον καὶ ἀζωθαιμικὴν νεφρίτιδα, εἶναι παράτολμος ἡ χρησιμοποίησις μεγάλων δόσεων τῶν φαρμάκων τούτων. Ἐν τούτοις ἐπετεύχθησαν καλὰ ἀποτελέσματα διὰ τῆς χρήσεως τῆς νεοαρσενοβενζόλης, ἐφαρμοζομένης ὅμως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς νόσου εἰς μίαν καὶ μόνην ἔνεσιν. Ἡ χρησιμοποιουμένη συμπτωματικὴ θεραπεία εἶναι ὁμοία τῇ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ἄριστα ἀποτελέσματα ἐπέρχονται διὰ τῆς συστηματικῆς λουτροθεραπείας, ὑπὸ τύπον χλιαρῶν λουτρῶν παρατεταμένων καὶ ἐπαναλαμβανομένων πλειστάκις τῆς ἡμέρας, μετ' ἐπιχύσεων ψυχροῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λουτροῦ. Ἐν ἐλλείψει λουτροῦ, συνιστῶνται τὰ ὑγρὰ περιτυλίγματα ὁλοκλήρου τοῦ σώματος. Ὡς τροφὴ συνιστᾶται ἡ διὰ γάλακτος δίαιτα καὶ ἄφθονα σακχαροῦχα ποτά, ἀπαγορευομένης τελείως πάσης τροφῆς περιεχούσης ἄφθονα λευκωματώδη. Συνιστῶνται μεγάλαι ἐνέσεις σακχαρούχου ὀροῦ, ὡς καὶ μεγάλα ἄφθονα ψυχρὰ κλύσματα. Τὰ δραστικὰ φάρμακα ἀπεδείχθησαν ἀνωφελῆ καὶ ἐπικίνδυνα, κυρίως ἕνεκα τῆς νεφρικῆς δυσανεξίας. Ἐκ τῶν ἀπολύτως ἀντενδεικνυομένων φαρμάκων εἶναι: ἡ κινίνη καὶ πάντα τὰ ἀντιθερμικά, τὸ ὄπιον καὶ τὰ παράγωγα αὐτοῦ, ἡ δακτυλῖτις, ἡ πιλοκαρπίνη καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα τὰ ἀλκαλοειδῆ ὡς καὶ τὰ δριμέα καθαρτικά, ἰδιαίτατα δ' ὁ καλομέλας. Ἡ καφεΐνη καὶ τὸ καφουροῦχον ἔλαιον, ἀραιῶς χρησιμοποιούμενα, ἔχουσι σαφῆ τὴν ἔνδειξιν αὐτῶν κατὰ τῆς ἐξασθενήσεως ἢ ἐκλύσεως τῆς καρδίας. Ἡ αἱμορραγικὴ συνδρομὴ ἀπαιτεῖ τὴν ἀπὸ τοῦ στόματος χρῆσιν τῶν ἁλάτων τοῦ ἀσβεστίου (γαλακτικὰ ἀσβέστια) καὶ ἰδίως τὴν ὑποδερμικὴν ἔνεσιν ἱππείου ὀροῦ.

Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— **κίτρινος *τύπος*·** βλ. *τύπος.*

— **κίτρινος *σταυρὸς*** [*Χημ. Πολ.*]. Στρατιωτικὴ γερμανικὴ ὀνομασία τῆς πολεμικῆς οὐσίας *θειοῦχον* διχλωροδιαιθύλιον (βλ. λ.).

— **κίτρινος *σταυρὸς* 1, ἢ *πράσινος σταυρὸς* 3, ἢ *ντὶκ*** [*Χημ. Πολ.*]. Γερμανικαὶ συνθηματικαὶ ὀνομασίαι τῆς *αἰθυλοδιχλωριούχου ἀρσίνης* ($C_2H_5AsCl_2$), πολεμικῆς οὐσίας μεγάλης ἐρεθιστικῆς καὶ δηλητηριώδους ἐνεργείας. Εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, μὲ βαθμὸν ζέσεως 156° καὶ εἰδ. βάρος 1,68. Ἔχει ἐλαφρῶς ἀρωματικὴν ὀσμὴν ὑπενθυμίζουσαν ὀπώρας. Διαλύεται εὐκόλως ἐν βενζόλῃ, ὀξόνῃ κλπ., δυσκόλως ὅμως ἐν ὕδατι. Ἡ αἰθυλοδιχλωριοῦχος ἀρσίνη παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ La Coste ἐν ἔτει 1881 δι' ἐπιδράσεως αἰθυλίου τοῦ ὑδραργύρου ἐπὶ τριχλωριούχου ἀρσενικοῦ:

$$2AsCl_3+Hg(C_2H_5)_2=2C_2H_5AsCl_2+HgCl_2.$$

Διὰ τὴν βιομηχανικὴν ὅμως παρασκευὴν μεγάλων ποσοτήτων ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐντελῶς διάφορος μέθοδος, ἥτις κατὰ τὰς ὑπαρχούχας πληροφορίας διαφέρει ἐλάχιστα τῆς ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν τὴν σήμερον χρησιμοποιουμένης. Κατὰ ταύτην διὰ διαλύσεως τριοξειδίου ἀρσενικοῦ ἐν διαλύματι ὑδροξειδίου νατρίου λαμβάνεται τὸ ἀρσενικῶδες νάτριον:

$$As_2O_3+6NaOH=2Na_3AsO_3+3H_2O$$

Τοῦτο μετὰ θειικοῦ αἰθυλίου (οἱ Γερμανοὶ μετεχειρίσθησαν χλωριοῦχον αἰθύλιον) σχηματίζει τὸ ἅλας νατρίου τοῦ αἰθυλοαρσενικώδους ὀξέος:

$$2As(ONa)_3+(C_2H_5O)_2SO_2=$$
$$=2C_2H_5AsO(ONa)_2+Na_2SO_4$$

Δι' ἀναγωγῆς τούτου διὰ διοξειδίου θείου λαμβάνεται τὸ ὀξείδιον τῆς αἰθυλοαρσίνης:

$$C_2H_5AsO(ONa)_2+SO_2=C_2H_5{\cdot}As{\cdot}O+Na_2SO_4$$

ὅπερ ἀναμιγνυόμενον μετὰ πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος δίδει τὴν αἰθυλοδιχλωριοῦχον ἀρσίνην:

$$C_2H_5{\cdot}AsO+2HCl=C_2H_5AsCl_2+H_2O.$$

Ἡ αἰθυλοδιχλωριοῦχος ἀρσίνη ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὡς ἀσφυξιογόνον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Moulin de Laffaux (Μάρτιος 1916). Τὸ ἀσφυξιογόνον τοῦτο καταλέγεται κυρίως εἰς τὰ πταρνιστικὰ ἀέρια. Ἡ ἐρεθιστικότης τούτου εἶναι πολὺ μεγάλη: 5—10 χιλιοστόγραμμα ἀνὰ κυβ. μέτρον ἀέρος καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν παραμονὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τοιαύτῃ ἀτμοσφαίρᾳ. Διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς ὑπερίτιδος (κιτρίνου σταυροῦ). Ἐν ἐξαερώσει ὑπὸ μορφὴν νέφους μόλις ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος. Ἀντιθέτως ἡ ἐπὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἐπίδρασις ταύτης εἶναι ταχυτάτη, ἐπερχομένη μόλις μετ' ὀλίγα λεπτά. Ἐν ὑγρᾷ καταστάσει προκαλεῖ καὶ αὕτη φλυκταίνας. 5 χιλιοστόγραμμα ὑγρᾶς αἰθυλοδιχλωριούχου ἀρσίνης ἐπιδρῶντα ἐπὶ ἐπιφανείας ἐπιδερμίδος 1 τετραγ. ἑκατ. ἐπιφέρουσι μετά τινα λεπτὰ ἐρύθημα, ὅπερ μετὰ 4 περίπου ὥρας μεταβάλλεται εἰς φλύκταιναν. Τὸ πλέον εὐαίσθητον μέρος τοῦ σώματος εἶναι οἱ ὄνυχες τῶν δακτύλων. Ὑπὸ κυανόχρουν χρωματισμὸν τούτων ἐπέρχεται φλόγωσις μετὰ δριμυτάτων πόνων, ἐξακολουθούντων ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἑβδομάδας. Ἡ χαρακτηριστικὴ ὀσμὴ τῆς αἰθυλοδιχλωριούχου ἀρσίνης καθίσταται ἀντιληπτὴ εἰς πυκνότητα 0,5 κυβ. χιλστ. ἀνὰ κυβικὸν μέτρον ἀέρος. Μετὰ παραμονὴν ἐν τοιαύτῃ ἀτμοσφαίρᾳ 5' ἄρχεται ἐρεθισμὸς τῆς ρινὸς καὶ τοῦ φάρυγγος. Εἰσπνοὴ μεγαλυτέρων ποσοτήτων ἐπιφέρει καὶ τὸν θάνατον. Ἐὰν πρὸ τῆς τοποθετήσεως προσωπίδος ἔχουσιν εἰσπνευσθῆ ἔστω καὶ ἐλάχισται ποσότητες, καθίσταται πλέον ἀδύνατος ἡ συγκράτησις τῆς προσωπίδος, λόγῳ τῶν ἰσχυρῶν πταρνιστικῶν φαινομένων.

Ἡ ἀπομένουσα δηλητηριώδης ἐνέργεια εἰς πεδίον βληθὲν διὰ βλημάτων αἰθυλοδιχλωριούχου ἀρσίνης εἶναι πολὺ μικροτέρας διαρκείας τῆς διὰ βλημάτων ὑπερίτιδος τοιαύτης, μὴ ὑπερβαινούσης ἐν ὥρᾳ χειμῶνος τὰς δύο ὥρας μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ νέφους. Ἑπομένως ἡ πολεμικὴ αὕτη οὐσία εἶναι κατάλληλος διὰ βολὴν εἰς μέρη, ὅπου θὰ ἐπακολουθήσῃ ἐπίθεσις καὶ οὐχὶ ἄμυνα. Ἡ αἰθυλοδιχλωριοῦχος ἀρσίνη ἑπομένως, ὡς πρὸς τὰς στρατιωτικὰς αὐτῆς ἰδιότητας, εἶναι διάφορος τῆς ὑπερίτιδος καὶ ἐντελῶς ὁμοία πρὸς τὸν *πράσινον* σταυρὸν (βλ. λ.), ἐξ οὗ καὶ ἐδόθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡ συνθηματικὴ ὀνομασία «πράσινος σταυρὸς 3».

Π. Τ.

Κίτρινος *ποταμός*, ἢ ***Χοὰγκ-Χὸ*** [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς βορείου Κίνας, ὁ δεύτερος κατὰ τὸ μέγεθος, μετὰ τὸν Κυανοῦν, ὁλοκλήρου τῆς Σινικῆς καὶ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Ἀσίας. Πηγάζει ἐκ τοῦ Θιβέτ, σχηματίζει δύο λίμνας κειμένας εἰς ὕψος 4000 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ παρακάμπτων ἐκ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῶν Ἱμαλαΐων τὸ Κουκοὺ-Νὸρ (6 500 μ.) εἰσέρχεται εἰς τὴν Κίναν. Ρέει κατόπιν πρὸς Α. μέχρι τῆς πόλεως Λὰν-Τσέου-Φοὺ καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς Β., εἰσέρχεται εἰς τὴν Μογγολίαν, ὅπου σχηματίζει μέγα ἡμικύκλιον περιβάλλον τὴν χώραν τῶν Ὄρντος, δέχεται τὸν μέγαν παραπόταμον *Βεΐχο* καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ σινικὸν ἔδαφος. Ἐπὶ τοῦ σινικοῦ ἐδάφους ὁ Κίτρινος ποταμὸς ρέει διὰ μέσου θινῶν, τὰς ὁποίας διασπῶν συχνὰ κατακαλύπτει τὴν χώραν καὶ σχηματίζει διαφόρους νέας κοίτας, αἱ ὁποῖαι ἄγουσιν εἴτε πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Πετσχιλὶ πρὸς Ν. τῶν ὀρέων Χὰν-Τσύγκ, εἴτε πρὸς τὴν Κιτρίνην θάλασσαν, σχηματίζων οὕτως εἶδος τεραστίου δέλτα, τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἀκραῖα σκέλη ἀπέχουσι περὶ τὰ 900 χιλιόμετρα. Ὁ Κίτρινος ποταμὸς εἶναι ὁ φοβερώτερος διὰ τὰς πλημμύρας του ποταμὸς ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, κατακαλύπτων συχνὰ τεραστίας ἐκτάσεις καὶ καταστρέφων χωρία καὶ πόλεις ὁλοκλήρους. Ἔχει μῆκος 3.800 χλμ. περίπου.

Χ. Δ.

κιτρινοσιδηρίτης (ὁ) [*Ὀρυκτ.*]. Ὀρυκτὸν τριοξείδιον τοῦ σιδήρου ἔνυδρον. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ λειμωνίτου μὲ χρῶμα κόνεως κίτρινον καὶ μὲ περιεκτικότητα εἰς ὕδωρ μεγαλυτέραν τοῦ ἑνὸς μορίου. Ὁ πιθανώτερος χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Fe_2O_3\,2H_2O$, ὁ ὁποῖος ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν παραλλαγὴν κατὰ ἰνώδη συσσωματώματα, ἐνῷ εἰς τὴν κατὰ γεώδεις μάζας παραλλαγὴν ἡ περιεκτικότης εἰς ὕδωρ εἶναι μεγαλυτέρα. Ὡς κιτρίνη ὤχρα ἢ ὡς *ξανθοσιδηρίτης* εἰς λεπτὰ βελονοειδῆ συσσωματώματα ἀκτινοειδῶς διατεταγμένα μὲ λάμψιν μεταξώδη καὶ χρῶμα χρυσοκιτρινόφαιον ἀπαντᾷ εἰς τὸ Ilmenau.

Γ. Β.

κιτρινόχροια (ἡ)· τὸ κίτρινον χρῶμα, κιτρινίλα.

κιτρινόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων κίτρινον χρῶμα, κίτρινος.

κιτρινωπός, *—ή, —όν*· ὁ ὀλίγον τι κίτρινος, ὕπωχρος, κοιν. *χλωμούτσικος.*

κίτριον (τὸ) [*Βοτ.*]. Καλεῖται οὕτως ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *κιτρέα* (βλ. λ.), τὸ κοινῶς λεγόμενον *κίτρον.* Οὗτος εἶναι συνήθως ὀγκώδης, ἐπιμήκης, στρογγύλος ἢ ᾠοειδής, ἀνώμαλος, κατά τι στενότερος παρὰ τὴν βάσιν. Φέρει παχύτατον καὶ τρυφερὸν φλοιόν, ἀποτελοῦντα τὰ $^4/_5$ τοῦ ὅλου πάχους τοῦ καρποῦ καὶ ἔχοντα ἐξωτερικῶς χρῶμα κίτρινον καὶ πληθὺν ἐλαιούχων ἀδένων, προσδιδόντων εἰς τὸ ἐπικάρπιον ἀρωματικὴν ὑπόπικρον γεῦσιν. Ὁ φλοιὸς περιβάλλει τὴν τρυφερὰν λευκὴν πρὸς πρασινωπὴν ὑπόξινον, ὀλιγόχυμον, δυσκόλως ἀποσπωμένην τοῦ φλοιοῦ σάρκα, χρησιμοποιεῖται δὲ εὐρέως ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων εἰς τὴν ζαχαροπλαστικήν. Παρ' ἡμῖν κατασκευάζονται ἐξ αὐτοῦ τὰ μελίπηκτα καὶ σακχαρόπηκτα γλυκά, τὰ κοινῶς γνωστὰ ὡς ρετσέλια καὶ καίτιτα. Ἐκ τῆς ἐπιδερμίδος τοῦ καρποῦ, δι' ἀποστάξεως, λαμβάνεται αἰθέριον ἔλαιον, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν παρασκευὴν ἡδυπότων, τονωνικῶν, φαρμακευτικῶν οἴνων, μυρεψικῶν οὐσιῶν καὶ ἄλλων. Ἐν Καλάμαις καὶ Νάξῳ ἀπὸ πολλοῦ παρασκευάζεται τὸ ἡδύποτον κίτρον. Κίτρα ἐξάγουν ἡ Ἑλλάς, ἡ Ἱσπανία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γαλλία, ἡ μέση δὲ παγκόσμιος παραγωγὴ αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 12 ἑκατομμύρια χιλγρμ. ἐτησίως. Οἱ προοριζόμενοι δι' ἐξαγωγὴν καρποὶ τέμνονται εἰς δύο καὶ τίθενται εἰς ὑφάλμυρον ὕδωρ ἢ θαλάσσιον τοιοῦτον ἐντὸς βυτίων, ἔνθα παραμένουσιν ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς καιρικῆς θερμοκρασίας. Εἶτα μεταφέρονται εἰς δεύτερον βυτίον, ὅπερ φέρει στρογγύλας ὀπὰς παρὰ τὴν βάσιν του, ἔνθα τοποθετεῖται τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου εἰς κανονικὰς σειράς, ἐφ' ὧν ἐπιτίθενται βάρη. Ἀφοῦ ἀποβάλωσιν οὕτως ἅπαν τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ, ὅπερ προσέλαβον ἐκ τοῦ πρώτου βυτίου, φράσσονται αἱ ὀπαὶ τῆς βάσεως τοῦ δοχείου, ὅπερ πληροῦται ἐκ νέου διὰ καθαροῦ ὕδατος, ἐντὸς τοῦ

Digitized by Google

ὁποίου ἔχει διαλυθῆ ἅλας. Οἱ καρποὶ ἀφίνονται εἰς τὸ διάλυμα τοῦτο ἐπὶ δεκαπενθήμερον, ὅπως ὑποστῶσι βραδυτέραν ζύμωσιν. Μετὰ ταύτην, ἀπο-

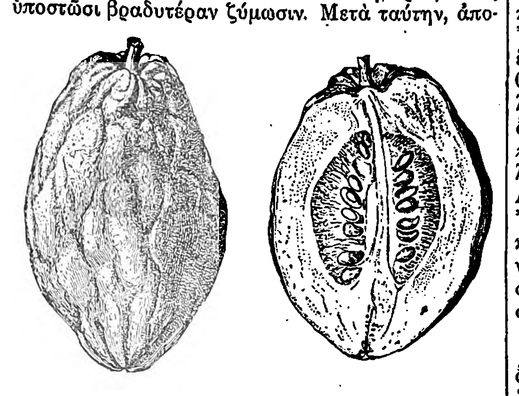

Κίτριον καὶ τομὴ αὐτοῦ.

ξηραινόμενα ἐν μέρει καὶ τοποθετούμενα συνήθως εἰς κιβώτια τῶν 100 τεμαχίων, δύνανται νὰ ταξιδεύσουν ἐπὶ μακρὸν ἄνευ κινδύνου σήψεως. Κ. ΠΑΠ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Αἱ σπουδαιότεραι κιτροπάγωγοὶ χῶραι τοῦ κόσμου εἶναι τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ αἱ ἐν αὐτῇ νῆσοι, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ Κρήτη, ἡ Σικελία, ἡ Κορσική, αἱ Βαλεαρίδες, τὰ Α. παράλια τῆς Ἱσπανίας, ἡ Παλαιστίνη κλπ. Ἡ *κιτρέα* εἶναι ἐκ τῶν ὀλιγώτερον διαδεδομένων ἑσπεριδοειδῶν φυτῶν, λόγῳ τῆς μεγάλης λεπτότητος καὶ τῆς εὐπαθείας αὐτῆς. Ὁ καρπός της χρησιμοποιεῖται βιομηχανικῶς διὰ τὴν παρασκευὴν γλυκῶν (σακχαροπήκτων) καὶ ἐκλεκτῶν αἰθερίων ἐλαίων χρησίμων εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν. Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν μόνον ἐν Κρήτῃ εὐδοκιμεῖ τὸ δένδρον τοῦτο καὶ μάλιστα εἰς τοὺς νομοὺς Ἡρακλείου καὶ Ρεθύμνης, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος παράγει ἐτησίως 2.505.000 τεμάχια, ὁ δὲ δεύτερος 2.457.000, ποσὸν ἀντιπροσωπεῦον πλέον τῶν $^4/_5$ τοῦ συνόλου τῆς ἑλληνικῆς παραγωγῆς, ἀνερχομένης εἰς 5,939,000 τεμάχια (γεωργικὴ στατιστικὴ 1928), ἀξίας ἐν συνόλῳ 21,244,741 δραχμῶν. Ἐκ τῶν λοιπῶν νομῶν ἔρχονται κατὰ σειρὰν οἱ: Χανίων (529,000 τεμάχια), Λασιθίου (163,000 τεμ.), Κυκλάδων (104,000 τεμ.), Ἀχαΐας καὶ Ἠλείας (94,000 τεμ.), Πρεβέζης (59,000 τεμ.) κλπ. Χ. Δ.

κιτροβάλσαμον (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μέλισσα ἡ φαρμακευτική*.

κιτρόκυστις *[Παλαιοζῳολ.]*. Συνώνυμον τοῦ *ἐχινοσφαιρίτου* (βλ. λ.).

κιτρομύκης (ὁ) (Citromyces) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *μυκηδινοειδῶν*, περιλαμβάνον ὀλίγα τινὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ὑγρῶν, σκιερῶν περιφερειῶν καὶ ἀλλαχοῦ. Κ. ΠΑΠ.

κίτρον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ καρπὸς τῆς *κιτρέας τῆς κοινῆς* (βλ. *κίτριον*).

— *[Ζαχαρ.]* Ὁ καρπὸς τῆς κιτρέας τῆς κοινῆς χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν γλυκοῦ τοῦ κουταλιοῦ, γλυκοῦ γκλασὲ (κόντιτο) καὶ λικέρ.

Διὰ νὰ παρασκευασθῇ τὸ γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ, ἐκλέγομεν κίτρα τελείως ὥριμα, ἀφαιροῦμεν τὴν κιτρίνην ἐπιφάνειαν τοῦ φλοιοῦ καὶ τὴν ὀλίγην ψίχαν καὶ τὰ κόπτομεν εἰς μικρὰ τεμάχια. Ἀφοῦ τὰ βράσωμεν, τὰ ρίπτομεν εἰς ἄφθονον κρύο νερό, ὅπου τὰ ἀφίνομεν ἐπὶ 10 ὥρας, ἀλλάζοντες 2—3 φορὰς τὸ νερό, ἔπειτα, δὲ τὰ στραγγίζομεν καὶ τὰ ἁπλώνομεν νὰ στεγνώσουν. Ζυγίζομεν τὰ κίτρα, προσθέτομεν ἴσου βάρους ζάχαριν καὶ τὰ ψήνομεν εἰς σιγανὴν φωτιὰν μέχρις ὅτου πάρουν χρυσίζον χρῶμα, μεθ' ὃ ρίπτομεν ὀλίγον χυμὸν λεμονίου, τὰ ἀποσύρομεν ἀπὸ τὴν φωτιὰν καὶ τὰ φυλάττομεν εἰς βάζα. Διὰ τὸν ἀρωματισμόν των δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις φλοιῶν λεμονίου βρασμένων ἢ ὀλίγων σταγόνων ἀνθονέρου.

Τὸ λικὲρ παρασκευάζεται ὡς ἑξῆς: Καθαρίζομεν 3—4 κίτρα καὶ 1—2 λεμόνια, τὰ κόπτομεν εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ τὰ ρίπτομεν ἐντὸς 2 ὀκάδων καθαροῦ οἰνοπνεύματος, προσθέτοντες 1.500 γραμμάρια ζάχαρι. Τὰ ἀφήνομεν ἐντὸς αὐτοῦ ἐπὶ ὀκταήμερον καὶ κατόπιν, ἀφοῦ τὰ διηθήσωμεν, φυλάσσομεν τὸ ποτὸν εἰς φιάλας. Μ. ΔΡ.

κιτρονελλάλη (ἡ), ἡ 2, 6-*διμεθυλοκτενο*-(1)-*άλη*-(8) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀκόρεστος ἀλδεΰδη τοῦ τύπου:

$$\mathrm{CH_3{\cdot}\underset{\overset{\|}{CH_2}}{C}\ CH_2{\cdot}CH_2{\cdot}CH_2{\cdot}\underset{\overset{|}{CH_3}}{CH}{\cdot}CH_2\ CHO}$$

ἀπαντῶσα εἰς διάφορα αἰθέρια ἔλαια, ὡς τὸ ἔλαιον τῆς κιτρονέλλας (μέχρι 30 %), εἰδῶν τινων εὐκαλύπτου, τῶν λεμονίων, τῆς μελίσσης κλπ. Ἄχρουν ἔλαιον, ἐντόνου ὀσμῆς μελίσσης, εἰδ. βάρους 0,855 Βράζει εἰς 203—204° καὶ εἶναι δεξιοστρόφον. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν ἀρωμάτων καὶ πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων. Σ. Γ.

κιτρονέλλας *ἔλαιον* *[Χημ.]*. Αἰθέριον ἔλαιον τοῦ κυμβοπώγωνος. Διακρίνομεν: 1) *Ἔλαιον κιτρονέλλας τῆς Ἰάβας*. Τοῦτο ἐξάγεται ἐν Ἰάβᾳ καὶ Μαλάκκᾳ δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν τοῦ κυμβοπώγωνος, ὅστις περιέχει 0, 65—0,7% ἔλαιον. Ἔχει ἄρωμα κιτρονελλάλης καὶ εἶναι ἄχρουν ἕως ἀνοικτοκίτρινον ὑγρόν, εἰδ. βάρους 0,885—0,901, συνιστάμενον ἐξ 23, 4—50, 1 % κιτρονελλάλης, 26—44, 4 % γερανιόλης; κιτρονελλόλης καὶ ὀλίγης μεθυλοευγενόλης καὶ κιτράλης. 2) *Ἔλαιον κιτρονέλλας τῆς Κεϋλάνης*. Ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν Κεϋλάνῃ καλλιεργουμένου κυμβοπώγωνος τοῦ νάρδου. Λαμβάνεται ἐπίσης δι' ἀποστάξεως δι' ὑδρατμῶν. Ἀνοικτὸν κίτρινον ἕως φαιὸν ἐνίοτε λόγῳ χαλκοῦ πρασίνως κεχρωσμένον ὑγρόν, ὀσμῆς κιτρονελλάλης. Εἰδ. βάρους 0,900—0,920, ἀριστεροστρόφον, δείκτου διαθλάσεως 1, 479—1,494. Χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς ἀρωματισμόν. Σ. Γ.

κιτρονελλικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{10}H_{18}O_2$, λαμβανόμενον δι' ὀξειδώσεως τῆς *κιτρονελλάλης* καὶ *κιτρονελλόλης*. Αἰθεριῶδες ὑγρὸν ὀσμῆς ἀναλόγου πρὸς τὸ καπρονικὸν ὀξύ. Ἔχει εἰδ. βάρος 0,926 καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 18 χλστμ. εἰς 152°. Σ. Γ.

κιτρονελλόλη, ἡ *ροδινόλη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστος ἀλκοόλη ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ὀλεφινικῶν τερπενικῶν σωμάτων καὶ ἀπαντῶσα εἰς τὸ ροδέλαιον, τὸ γερανιέλαιον, τὸ ἔλαιον τῆς κιτρινέλλας κλπ. Ἔχει τὸν τύπον:

$$\mathrm{{CH_3 \atop CH_3}\!\!>\!C:CH.\ CH_2.\ CH_2.\underset{\overset{|}{CH_3}}{CH}.\ CH_2.\ CH_2\ OH}$$

ἤτοι εἶναι 2, 6-*διμεθυλοκτενο*-2-*όλη*-(8). Ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρόν, εὐχαρίστου ὀσμῆς, βράζον εἰς 117—118°, εἰδικοῦ βάρους 0,8565, δεξιοστρόφον καὶ δείκτου διαθλάσεως 1,4565. Εἶναι διαλυτὴ εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρὰ καὶ τὰ λιπαρὰ ἔλαια. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν. Σ. Γ.

κιτρονίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα συμπῖπτον πρὸς τὴν *ἀζωφλαβίνην*. Σ. Γ.

κιτροπαραγωγὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ παράγων κίτρα, τόπος πρόσφορος πρὸς καλλιέργειαν κιτρέας· ‖ ὁ καλλιεργητὴς κιτρεῶν.

Κίτρος *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀνήκουσα εἰς τὴν κοινότητα Πύδνης. Κεῖται πλησίον τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Πύδνης, εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Δ. παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1629. Ἡ περιφέρεια παράγει καπνόν, σιτηρά, ὄσπρια. Ὡς ἐπίνειον τοῦ Κίτρους χρησιμεύει ὁ ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ ἐντὸς ἀσφαλοῦς ὅρμου συνοικισμὸς *Κίτρους Ἀλυκαὶ* (παλαιότερον *Τοῦζλα*), ὅπου προσεγγίζουν τὰ ἀτμόπλοια τῆς ἀγόνου γραμμῆς. Ὁ συνοικισμὸς οὗτος ἔχει σπουδαίας ἁλυκάς, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὄνομα, καὶ ἀποθήκας ξυλανθράκων, προερχομένων ἐκ τοῦ ὄρους Πιέρου καὶ ἐξαγομένων ἐκεῖθεν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἤκμαζεν, ἦτο δὲ ἕδρα τῆς παλαιᾶς ἐπισκοπῆς Πύδνης, ἡ ὁποία μετωνομάσθη εἰς *Κίτρους*. Σήμερον ἡ ἐπισκοπὴ Κίτρους προήχθη εἰς μητρόπολιν (μὲ ἕδραν τὴν Κατερίνην), ἔχουσαν 40 ἐνοριακοὺς ναοὺς καὶ 6 μοναστήρια. Χ. Δ.

— **Κίτρος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δύο ἀμφίδυμα ἀγκυροβόλια, τὸ ἓν ὑπὸ Β. ἀνέμους τὸ δὲ ὑπὸ Ν., κατὰ τὸ δυτικὸν κέρας τοῦ ἔξω στομίου τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ ἑκατέρωθεν τῆς γλώσσης Ἀθερίδας τῇ Δ. Μακεδονίας (Πιερίας). Τὸ νότιον αὐτῶν *Σκάλα* ὑποτίθεται τῆς ἀρχαίας Πύδνης ὁ καταβαθμός. Ἡ φερώνυμος ἁλυκὴ (πλάτ. 40° 41′ Β, μῆκ. 20° 40′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to the gulf of Kassandra) παρεμβάλλεται μεταξὺ τῶν δύο ἀγκυροβολίων, περίφρακτος ὑπὸ τῶν σχηματιζόντων τὴν ἄκραν Ἀθερίδα προσχωματικῶν βελῶν. Σ. Ε. Λ.

— **Κίτρους** *Ἀλυκαὶ* *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς παράλιος συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πύδνης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 32.

κιτρυλιδενοξικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{12}H_{18}O_2$, ληφθὲν διὰ συμπυκνώσεως *κιτράλης* μετὰ μηλονικοῦ ὀξέος παρουσίᾳ πυριδίνης. Βράζει ὑπὸ πίεσιν 18 χλσμ. εἰς 175°. Σ. Γ.

Κιτσὲ (Quiché) *[Ἐθνολ.]*. Ἰθαγενὴς φυλὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *Μάγιας*. Περιελάμβανε τρεῖς ὑποφυλάς: τοὺς κυρίως *Κιτσέ*, τοὺς *Ζουτουγκὶλ* καὶ τοὺς *Οὐσμπατέκος*. Περὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐγκατεστάθησαν εἰς Γουατεμάλαν, προερχόμενοι ἐκ Μεξικοῦ, καὶ ἵδρυσαν μικρὸν μὲν ἀλλ' ἀνθοῦν βασίλειον, διοικούμενον φεουδαρχικῶς. Οἱ Ἱσπανοὶ ἐκστρατεύσαντες ἐναντίον αὐτῶν τῷ 1524, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δὸν Πέτρου Ἀλβαράδο, κατώρθωσαν νὰ τοὺς ὑποτάξουν εὐκόλως, λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων των. Οἱ Κιτσὲ ὡμίλουν ἴδιον ὁμώνυμον γλωσσικὸν ἰδίωμα καὶ ἐλάτρευον τὸν θεὸν Τόχιλ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ἱδρύσει ὡραῖον ναόν. Σήμερον ὁλόκληρος ἐπαρχία τῆς Γουατεμάλας, εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς χώρας, φέρει τὸ ὄνομα τῶν Κιτσέ. Ἔχει ἔκτασιν 8.494 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 138.076 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν αὐτῶν *Κιτσὲ* ἢ *Σάντα Κροὺθ ντὲ Κιτσέ*, ἔχουσαν 2.838 κατοίκους. Οἱ ἐναπομείναντες σήμερον ἀπόγονοι τῶν Κιτσὲ ἀνέρχονται εἰς 450 000 περίπου, ἀσχολοῦνται δὲ εἰς τὴν γεωργίαν. Χ. Δ.

Κίτσενερ (Kitchener), *Ὁράτιος - Ἐρβέρτος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατάρχου. Υἱὸς τοῦ Ἄγγλου ἀντισυνταγματάρχου Η. Κίτσενερ ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Woolwich, καὶ μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἔξοδόν του κατετάχθη ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ βασιλικὸν μηχανικὸν τῷ 1871. Ὡς κατώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ εἰργάσθη εἰς τοπογραφικὰς ἐργασίας ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ, τῷ δὲ 1883, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, προσεκολλήθη παρὰ τῷ αἰγυπτιακῷ στρατῷ, τῷ διατελοῦντι τότε ὑπὸ τὴν ὀργάνωσιν Ἄγγλων ἀξιωματικῶν. Κατόπιν ὑπηρέτησε παρὰ τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ στρατοῦ τοῦ Νείλου, προαχθεὶς διαδοχικῶς εἰς ταγματάρχην καὶ ἀντισυνταγματάρχην διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν 1886—1888 διετέλεσε διοικητὴς τῆς Suakin, μετασχὼν δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς Handup ἐτραυματίσθη σοβαρῶς. Τῷ 1889—1892 διώκησε ταξιαρχίαν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Gamaizich καὶ τῆς Toski, προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην.

Ὁράτιος Κίτσενερ.

Τῷ 1892 διεδέχθη τὸν λόρδον Grenfell ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, καὶ μετὰ τρία ἔτη, ἔχων ἤδη συμπληρώσει τὰ ἔργα τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀρχηγῶν καὶ ἀναδιοργανώσει τὰς αἰγυπτιακὰς δυνάμεις, ἤρχισε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος τοῦ Wady Halfa, καὶ διεξήγαγε κατόπιν (1896—1897) τὰς εἰς Σουδὰν ἐπιχειρήσεις μετὰ τόσης ἱκανότητος, ὥστε ἐφείλκυσε τὴν παγκόσμιον προσοχήν, κατορθώσας τέλος νὰ ἐπιτύχῃ πλήρη διακατοχὴν τῆς Ἀγγλίας ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς τοῦ Σουδάν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δέον νὰ τονισθῇ, ὅλως ἰδιαιτέρως, ὅτι τὸ εὐρέως ἐν Αἰγύπτῳ ὑπάρχον ἑλληνικὸν στοιχεῖον διετέθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τῶν ἀγγλικῶν βλέψεων, ὑποβοηθῆσαν τοιουτοτρόπως, διὰ τῆς κοινῆς του γνώμης καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ ἐπιρροῆς του τὰς εἰς Σουδὰν ἐπιχειρήσεις τοῦ Κίτσενερ. Τῷ 1896 προήχθη εἰς ὑποστράτηγον, ἔλαβε τὸ παράσημον τοῦ ἀνωτέρου Ταξιάρχου καὶ τὸν τίτλον βαρώνου τοῦ Χαρτούμ, ἐπὶ πλέον δ' ἐπιχορήγησιν ἐκ 30 000 λιρῶν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1899 προήχθη ὁ Κίτσενερ εἰς ἀντιστράτηγον καὶ διωρίσθη ἐπιτελάρχης τοῦ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Roberts πολεμοῦντος ἐναντίον τῶν Μπόερς ἀγγλικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Τράνσβααλ, ὁπότε συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Bloemfontein καὶ τῆς Pretoria, ἅμα δὲ τῇ κατὰ Νοέμβριον 1900 ἀνακλήσει τοῦ Ρόμπερτς εἰς Ἀγγλίαν, διεδέχθη τοῦτον ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ ἐκστρατευτικοῦ τούτου στρατοῦ, προαχθεὶς συγχρόνως εἰς στρατηγόν, μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ πολέμου τούτου, τῷ 1902, ὠνομάσθη λόρδος καὶ ἔλαβε νέαν ἐπιχορήγησιν ἐκ 50.000 λιρῶν. Τὸ τέλος 1902 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ θέσει δὲ ταύτῃ παρέμεινεν ἐπὶ 7 συναπτὰ ἔτη, προσενεγκὼν τότε μεγάλας ὑπηρεσίας, διοικητικάς τε καὶ στρατιωτικάς, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατανομὴν τῶν βρεττανικῶν καὶ τῶν ἰθαγενῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων. Τῷ 1909 προήχθη εἰς στρατάρχην καὶ διεδέχθη τὸν δοῦκα τοῦ Κόννωτ (Connaught) ἐν τῇ γενικῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ὁπότε, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην, ἐπεθεώρησεν ἁπάσας τὰς ἀγγλικὰς δυνάμεις τῆς Μεσογείου, καθὼς καὶ τὰς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς νέας Ζηλανδίας, ἀλλά, μετὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἐπιστροφήν του, τῷ 1910, δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ διοικήσει ταύτῃ, δι' ὃ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Hamilton. Τῷ 1911 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας. Εὐθὺς ἀμέσως κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀνεκλήθη ὁ Κίτσενερ ἐξ Αἰγύπτου καὶ τῷ ἀνετέθη τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Ἀγγλίας τὴν 6ην Αὐγούστου 1914, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης μέχρι τοῦ θανάτου του ἐσημείωσε τὸ ζενὶθ τῆς ἀποδόσεως τῶν ὑπηρεσιῶν του (*Arthur*, «Life of lord Kitchener» 3ος τόμ. 1920). Ἀγγλικὸς στρατὸς μεγάλου ἀριθμοῦ δε-

Digitized by Google

ὑπῆρχε τότε, καθ' ὅσον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἴσχυεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ἐθελοντικὸν σύστημα στρατολογίας (πασίγνωστον ἔμεινεν ἔκτοτε τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Κίτσενερ, ὅταν ἔλαβε τὸν κάλαμον διὰ νὰ ὑπογράψῃ τὴν πρώτην διαταγήν: «Θεέ μου! τί ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν! Οὔτε στρατὸς οὔτε μία γραφὶς γράφουσα»). Τὸ οὐσιαστικὸν ἔργον τοῦ Κίτσενερ ἦτο ὅτι εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 1914 κατήρτισε σχέδιον βαθμιαίας ὀργανώσεως 70 μεραρχιῶν ἐντὸς τριετίας, προβλέψας ὅτι τότε θὰ ἤρχιζον μειούμεναι αἱ εἰς ἀνθρώπινον ὑλικὸν πηγαὶ τῶν ἀντιπάλων· δὲν διεψεύσθη δ' εἰς τὰς προβλέψεις του, καθόσον ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1916 διέθετε 57 μεραρχίας, εἰς τρόπον ὥστε, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ στρατάρχου Ζόφρ, «κατέστη δυνατὸν κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τοῦ Βερντὲν νὰ ὑπάρχωσιν ἐπαρκεῖς ἀγγλικαὶ μεραρχίαι, ὅπως ἀντικαταστήσωσι τὰς βορείως τοῦ Oise γαλλικάς, αἵτινες οὕτω κατωρθώθη νὰ σταλῶσιν εἰς Βερντέν». Ὁ Κίτσενερ ὑπῆρξε πάντοτε ὁ συμβουλεύων τὸν ἐν Γαλλίᾳ Ἄγγλον ἀρχιστράτηγον French, ὅπως τηρῇ φιλικωτάτας σχέσεις μετὰ τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου, καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι πολλάκις, χάρις εἰς τὴν προσωπικὴν παρέμβασιν τοῦ Κίτσενερ, ἐξωμαλύνθησαν γαλλοαγγλικαί τινες προστριβαί. Ὅλως δ' ἰδιαιτέρως ἐξαίρεται ἡ στάσις τοῦ Κίτσενερ κατὰ τὰς πρὸ τῆς πρώτης μάχης τοῦ Μάρνη (Σεπτέμβριος 1914) ἡμέρας, καθ' ἃς, μεταβὰς αὐτοπροσώπως εἰς Γαλλίαν, μετέπεισε τὸν Φρέντς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξακολουθῇ δρῶν ἐντελῶς αὐτοτελῶς καὶ χωρὶς νὰ ἐναρμονίζῃ τὰς ἐπιχειρήσεις του πρὸς τὰς τῶν Γάλλων. Σθεναρῶς παρενέβη ὁ Κίτσενερ, προκειμένου περὶ μεταφορᾶς μεγάλων ἀγγλικῶν δυνάμεων ἐκ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου εἰς τὸ βαλκανικόν, ματαιώσας τοιουτοτρόπως τὰ ἐσφαλμένα σχέδια τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σύντονον παρασκευὴν τῆς ἀπαιτουμένης μεγάλης ποσότητος πυρομαχικῶν μεγάλως συνετέλεσεν ὁ Κίτσενερ, καίτοι τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπήγετο ἀπὸ Μαΐου 1915 εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργείου Πυρομαχικῶν. Ὁ Κίτσενερ ἐπεθεώρησε τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1915 τὸ ἐν τῇ χερσονήσῳ Καλλιπόλεως θέατρον πολέμου, καί, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνώμης αὐτοῦ, ἀπεφασίσθη ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων. Τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου 1915 μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην, ἵνα ἀκούσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἐπὶ τῆς τότε καταστάσεως ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἀντιλήψεις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀρχηγῶν τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως τὰς τοῦ ἀρχιστρατήγου Σαράϊγ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκείνην ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς Ἀθήνας, ἵνα παρουσιασθῇ πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον, καί, ἐξασκῶν ἐπ' αὐτοῦ ἠθικήν τινα ἐπίδρασιν, τὸν μεταπείσῃ ἐπὶ τῶν βασικῶν του ἀντιλήψεων, ἐφ' ὧν ἐστήριζε τὰς περὶ παραμονῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ οὐδετερότητι ἀποφάσεις του, καὶ τὸν πείσῃ ὅτι αἱ περὶ ἐκβάσεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἰδέαι του ἦσαν πεπλανημέναι· ὄντως δὲ τὴν 20ὴν Νοεμβρίου 1915 ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας καὶ αὐθημερὸν παρουσιάσθη πρὸς τὸν βασιλέα, εἶτα δ' ἐπὶ μακρὸν συνωμίλησε μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως, πολιτικῆς τε καὶ στρατιωτικῆς. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ τσάρου κατὰ Μάϊον 1916 νὰ μεταβῇ εἰς Ρωσίαν καὶ παράσχῃ τεχνικὰς τινας συμβουλάς, ἀφορώσας τὸν ρωσικὸν στρατόν, ἐπέβη τοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ Hampshire, ἀλλὰ κατὰ τὸν πρὸς Ἀρχάγγελον διάπλουν ἐπνίγη τὴν 6ην Ἰουνίου 1916, ἅτε τοῦ σκάφους βυθισθέντος αὐτάνδρου, κατ' ἄλλους μὲν λόγῳ προσκρούσεώς του ἐπὶ ὑφάλου μεταξὺ τῶν νήσων Orkneys (Orcades) καὶ Shetlands, κατ' ἄλλους δὲ τορπιλλισθέντος. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κίτσενερ (Kitchener) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τοῦ Καναδᾶ ἐν τῷ νομῷ Ὀντάριο, 100 περίπου χλμ. ΝΔ. τοῦ Τορόντο, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκράντ. Κάτ. 21 793. Συνδέεται μετὰ τῶν πλησίον πόλεων καὶ χωρίων σιδηροδρομικῶς καὶ διὰ πυκνοῦ δικτύου ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων. Διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς δυνάμεως γίνεται ἐκμετάλλευσις τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων τοῦ Νιαγάρα. Εἶναι σημαντικὸν γεωργικὸν κέντρον, αἱ δὲ ἐν αὐτῇ κυριώτεραι βιομηχανίαι εἶναι ἡ ἐπιπλοποιία καὶ ἡ σακχαροποιία. Ἡ πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ Γερμανῶν μεταναστῶν, ὠνομάσθη δὲ *Βερολῖνον* (βλ. τ. Ζ', σ. 126 β'), μετονομασθεῖσα εἰς *Κίτσενερ* τῷ 1916. Δ. Σ. Δ.

—**Κίτσενερ, *νῆσος τοῦ*** — *[Γεωγρ.]*. Νεωτέρα ὀνομασία τῆς ἐν τῷ Νείλῳ καὶ παρὰ τὸ Ἀσσουὰν νησῖδος *Ἐλεφαντίνης* (βλ. λ.), ἀγορασθείσης ὑπὸ τοῦ λόρδου Κίτσενερ. Λέγεται ἐπίσης καὶ *Νῆσος τοῦ σιρδάρου*.

Κιτσίκης, *Νικόλαος Δ.* Τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ καὶ γερουσιαστής, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1887. Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις, Βερολίνῳ Παρισίοις καὶ λαβὼν δίπλωμα πολιτικοῦ μηχανικοῦ, ἐξειδικεύθη κατόπιν εἰς τὴν στατικήν, περὶ ἧς καὶ συνέγραψε μῆπω ἐκδοθεῖσαν πραγματείαν, καὶ σιδηρᾶς κατασκευάς, μελετήσας καὶ ἐκτελέσας πλεῖστα ἔργα ἐν Γερμανίᾳ, ἰδίᾳ σιδηρᾶς γεφύρας. Ἐνέκυψεν ἐπίσης εἰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας, δημοσιεύσας πραγματείας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ θετικιστικὴ θεωρία τῆς γνώσεως κατὰ Ernst Mach» (1916). Διωρίσθη τῷ 1916 καθηγητὴς τῆς ἐφηρμοσμένης στατικῆς καὶ τῶν σιδηρῶν κατασκευῶν ἐν τῷ πολυτεχνείῳ, διετέλεσε διευθυντὴς τῶν Δημοσίων Ἔργων ἀπὸ τοῦ 1918—1920, τέλος ἀνεδείχθη παμψηφεὶ γερουσιαστὴς κατὰ τὰς πρώτας γερουσιαστικὰς ἐκλογὰς τῷ 1929, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ τεχνικοῦ κόσμου. Α. Μ.

Κιτσιλὲρ *[Γεωγρ.]*. —1) Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Βαθύλακκος* (βλ. λ.). —2) Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Ἐλιὰ* (βλ. λ.).

Κίτσινγκεν (Kitzingen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Κάτω Φραγκονίᾳ τῆς Βαυαρίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μάϊν. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Βύρτσμπουργ, νοτιανατολικῶς τοῦ ὁποίου κεῖται, καὶ μετὰ τῆς Νυρεμβέργης, διεξάγει ἐμπόριον οἴνου καὶ ἔχει ναυπηγεῖα καὶ ἐργοστάσια παραγωγῆς ἀνθρακικοῦ ὀξέος, σοκολάτας καὶ χρωμάτων. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχει παλαιὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, κτισθεὶς τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης τοῦ ποταμοῦ κεῖται τὸ προάστειον Ἐτβαοχάουζεν. Κάτ. (1925) 10.272, ἐξ ὧν τὸ $^1/_2$ καθολικοί. Χ. Δ.

Κίτσκι *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐν τῇ λίμνῃ Ὀνέγκα τῆς Ρωσίας. Ἔχει μῆκος 6 χλμ., πλάτος δὲ 2 χλμ.

Κιτσ-μάλκα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Δαγεστάν, πηγάζων ἐκ τῶν Β. κλιτύων τοῦ ὄρους Μπερμαμούτ. Ἔχει μῆκος 75 περίπου χλμ. καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Μάλκα. Σ. Κ. Π.

Κιτσμπύλερ *Ἄλπεις* (Kitzbühler Alpen) *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῶν Σαλτσβουργικῶν Ἄλπεων, ἐν Τυρόλῳ, κείμενον μεταξὺ τοῦ ἄνω ροῦ τῶν ποταμῶν Ἴνν καὶ Σάλτσαχ. Ἔχει ὑψίστην κορυφὴν τὸ ὄρος *Κρόϋζγιοχ* (Kreuzjoch), ὕψους 2559 μ.

Κίτσος, *Γεώργιος.* Ἠπειρώτης ὁπλαρχηγός, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὅστις ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, τὴν περιβόητον ἐπὶ κάλλει Βασιλικήν. Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος, ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν Πελοποννησίων. Πολεμήσας τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα μετὰ πολλῆς γενναιότητος μέχρι τοῦ τέλους 1821, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Χουρσὴτ πασᾶ καὶ ἀντήλλαξε τὴν ζωήν του μὲ διαφόρους ὁδηγίας πρὸς ἐκπόρθησιν τῶν Ἰωαννίνων. Τῷ 1822 κατῆλθεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποίαν πιστῶς ὑπηρέτησε. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησεν ἡρωϊκώτατα, κατηγορήθη ὡς συνεννοούμενος μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, μετὰ πολλὰ δὲ κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ τὸ ἀβάσιμον τῶν ἰσχυρισμῶν καὶ ν' ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν ἐμπιστοσύνην. Πολεμήσας κατόπιν ὑπὸ τὸν Τζούρτζ καὶ τὸν Καποδίστριαν εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ρούμελης, ἐκρατήθη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ ἐπὶ Ὄθωνος. Μετὰ τὴν ἀποστράτευσίν του ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς προικοδοτημένης φάλαγγος, ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 1840 φέρων τὸν βαθμὸν στρατηγοῦ. Τὰ ὀστᾶ του μετεφέρθησαν εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐτάφησαν ἐν τῷ κήπῳ τῶν Ἡρώων, ὅπου τὴν 10 Ἀπριλίου 1924, ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ, ἐγένοντο τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος «Στερεὰ Ἑλλὰς» ἀνεγερθείσης μαρμαρίνης προτομῆς του.

— **Κίτσος, *Δημήτριος.*** Σουλιώτης ὁπλαρχηγός, διακριθεὶς ἐν Σουλίῳ, Πάργᾳ καὶ εἰς τὰ Ἑπτανησιακὰ τάγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπὶ μακρὸν ὑπηρέτησεν. Ἐκ τῶν πρώτων λαβὼν τὰ ὅπλα κατὰ τὴν ἔγερσιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, διεκρίθη εἰς τὰς μάχας τοῦ Μακρυνόρους, εἰς τὴν Πλάκαν, τὸ Πέτα καὶ τὴν Καλιακούδαν, ὅπου ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος τῷ 1823. Ὁ υἱὸς τούτου *Κωνσταντῖνος* διεκρίθη εἰς πολλὰς περιστάσεις, ἐτέθη δὲ ἐπὶ κεφαλῆς σώματος Ρουμελιωτῶν κατὰ τὴν δίωξιν τῶν Πελοποννησίων ἀνταρτῶν, ὁπότε προήχθη εἰς ταξίαρχον καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια κατὰ τῶν Αἰγυπτίων. Τῷ 1828 ἐπίσης ἔλαβε σπουδαῖον μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Γ. Δ. Κ.

Κιτσούα (οἱ) (Quichua) *[Ἐθνολ.]*. Φυλὴ ἰθαγενῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Κετσούα*).

κίττα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κίσσα* (βλ. λ.).

Κίττα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς νοτιωτάτης προεκτάσεως τοῦ Ταϋγέτου, ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ταίναρον, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 433. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Ἅγιος Γεώργιος, Ἅγιος Ἰωσήφ, Γαρδένικα, Καλλυνοί, Κεχριάνικα, Μέζαπος ἢ Μέζαπος, Νιάσα, Νόμια καὶ Ψῖον καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1432. Πρὸς Ν. τοῦ χωρίου σχηματίζεται ἡ μικρὰ χερσόνησος *Τηγάνι* καὶ πρὸς Δ.ΒΔ., εἰς ἀπόστασιν 4 περίπου χλμ., ὁ λιμὴν *Μέζαπος*.

Κίττανιγγ (Kittanning) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας. Εἶναι κόμβος συγκοινωνιῶν καὶ ἔχει κυλινδρομύλους καὶ χαλκοχυτήρια. Κάτ. (1920) 7153. Χ. Δ.

Κίττελ (Kittel), ***Γεράρδος.*** Υἱὸς τοῦ *Ροδόλφου Κίττελ*, γεννηθεὶς τῷ 1888, καθηγητὴς τῆς ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Greifswald καὶ νῦν ἐν τῷ τῆς Τυβίγγης. Τὰ κυριώτατα τῶν ἔργων του εἶναι: «Die Oden Salomos» (1914), «Jesus als Seelsorger» (1917), «Rabbinica» (1920), «Urchristentum, Spätjudentum, Hellenismus» (1926). Π. Ι. Μ.

—**Κίττελ** (Kittel), ***Ροδόλφος.*** Ἔγκριτος Γερμανὸς ἐρευνητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς τῆς Παλ. Διαθήκης (1853—1929). Διετέλεσε τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Βρεσλαυίας (1888—1898) καὶ Λειψίας (1898—1924). Τὰ σπουδαιότερα τῶν δημοσιευμάτων του εἶναι: τὰ «Anfänge der hebr. Geschichtsbetrachtung im. A. Test.», ἡ ἕκτη ἔκδοσις τοῦ εἰς τὸν Ἠσαΐαν ὑπομνήματος τοῦ Dillmann, «Die oriental. Ausgrabungen und die ältere Bibl. Geschichte» (5 ἔκδ. 1908), τὸ ὑπόμνημα εἰς τοὺς ψαλμοὺς (6 ἔκδ. 1928), «Die Alttestam. Wissenschaft» (5 ἔκδ. 1929), «Die Religion des Volkes Israel» (1920), «Die hellenist. Mysterienreligionen und das A. Test.» (1924), «Gestalten und Gedanken in Israel» (1926) καὶ μάλιστα τὰ «Hebraica» (κριτ. ἔκδ. τῆς ἑβρ. Βίβλου, 3 ἔκδ. 1928 καὶ ἑξῆς) καὶ ἡ κλασσικὴ του τρίτομος ἱστορία τῶν Ἑβραίων (Α' 6 ἔκδ. 1923, Β' 7 ἔκδ. 1925, Γ' 1927—1929). Ὁ Κίττελ ἐξέδιδε τῇ συνεργασίᾳ καὶ ἄλλων θεολόγων τὰ «Breiträge zur Wissenschaft vom Alten und N. Testament». (Αὐτοβιογραφίαν τοῦ Κίττελ βλ. ἐν Religionswissenschaft der Gegenwart in Selbstdarstelung I). Π. Ι. Μ.

Κίττος. Ἀρχαῖος ἀγγειοπλάστης, γνωστὸς ἡμῖν διὰ τοῦ μόνου διασωθέντος ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως, τοῦ εὑρεθέντος ἐν Τευχείρᾳ τῆς Κυρηναϊκῆς καὶ ἀποκειμένου νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. Ὁ ἀμφορεὺς οὗτος εἶναι τοῦ συνήθους τύπου τῶν παναθηναϊκῶν ἀμφορέων. Ἐπὶ τῆς κυρίας αὐτοῦ ὄψεως παρίσταται ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ κραδαίνουσα τὸ δόρυ, ἑκατέρωθεν δ' αὐτῆς ὑψοῦται ἀνὰ εἷς κίων μὲ Τριπτόλεμον καθήμενον ἐφ' ἅρματος. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄψεως εἰκονίζονται γυμνοὶ καὶ ἀγένειοι παγκρατιασταί. Ὁ ἀμφορεὺς φέρει ἐπίσης καὶ τὴν τυπι-

Τμῆμα τοῦ ἀμφορέως τοῦ Κίττου, ἐφ' οὗ παρίσταται ἡ Ἀθηνᾶ.

κὴν ἐπιγραφὴν «τῶν Ἀθήνηθεν ἄθλων», ὡς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγγειοπλάστου, δὲν φέρει ὅμως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, διὰ νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἡ χρονολογία τῆς δράσεως τοῦ τεχνίτου τούτου. Σύγκρισις ὅμως τοῦ ἀμφορέως τούτου μὲ ἄλλα ἀγγεῖα παρομοίας τεχνικῆς, τὰ ὁποῖα φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, μᾶς κάμνει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἀγγειοπλάστης Κίττος πρέπει νὰ ἤκμασε κατὰ τὰ ἔτη 365—350 π. Χ. Β. Δ. Θ.

Κιφὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα ἀρχαίου φρουρίου τῆς Ἀρμενίας, μεταξὺ τῆς Ἀμίδης (Διαρβεκὶρ) καὶ Δάρας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρη-

Digitized by Google

τος, τὸ ὁποῖον ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) μετ' ἄλλων γειτονικῶν, καταστήσας αὐτὰ «ἀνάλωτα εἶναι καὶ προβεβλῆσθαι Ρωμαίων τῆς γῆς». (*Προκ.* Περὶ Κτισμ. II 4,14). Α. Θ. Σ.

κίχλα (ἡ), ἡ *κίχλη* (Turdus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοσσυφιδῶν* ἢ *κοττυφιδῶν*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου, εἶναι: Μῆκος 20 περίπου ἑκτσμ., τὸ πτέρωμα εἶναι φαιοτεφρὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος· ὄπισθεν τῶν ὀφθαλμῶν φέρει λευκὴν ταινίαν· ἡ κοιλία, ὁ λαιμός, αἱ πλευραὶ καὶ ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς οὐρᾶς εἶναι λευκὰ μετὰ φαιῶν ἢ πυρροφαίων κηλίδων. Ἡ θήλεια εἶναι κατά τι μικροτέρα τοῦ ἄρρενος καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν ἀντὶ λευκοῦ φέρει ὑποκίτρινον χρῶμα. Αἱ κίχλαι ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀποσύρονται εἰς μεσημβρινώτερα κλίματα, ὅπου διέρχονται τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῶν δασῶν ἢ τῶν ἐλαιώνων. Ἐκεῖθεν συχνὰ ἐπισκέπτονται τοὺς ἀγροὺς πρὸς εὕρεσιν τροφῆς. Κατὰ Μάρτιον μεταναστεύουσιν εἰς βορειότερα κλίματα. Ἡ κίχλα κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸ ἔαρ τρέφεται δι' ἐντόμων καὶ σκωλήκων, δι' ὃ καὶ εἶναι ὠφελιμώτατον πτηνὸν εἰς τὴν γεωργίαν, κατὰ τὸ θέρος ὅμως τρέφεται ἐκ διαφόρων ὀπωρῶν, δι' ὃ καὶ ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφάς, ἰδίως εἰς τὰς σταφυλάς. Αἱ κίχλαι ζῶσι μονήρεις ἢ κατὰ ζεύγη. Ἡ πτῆσις αὐτῶν εἶναι βαρεῖα, χαμηλὴ καὶ βραχυτάτης διαρκείας. Τὸ ᾆσμά της εἶναι ἀρκετὰ εὐάρεστον, ἰδίως κατὰ τὸ φθινόπωρον. Τὴν φωλεάν της κατασκευάζει ἐπὶ χαμηλῶν δένδρων, ἰδίως τῶν μηλεῶν, καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατὰ τὸ φθινόπωρον 5-6 ᾠὰ χρώματος σκοτεινῶς κυανοῦ μετὰ ὑποφαίων στιγμάτων. Μετὰ πάροδον 2 περίπου μηνῶν γεννᾷ ἐκ νέου 3-4 ᾠά, ἅτινα ἐπῳάζουσιν ἀλληλοδιαδόχως οἱ γονεῖς. Αἱ κίχλαι ἀπαντῶσιν ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ἐντὸς τῶν δασῶν καὶ τῶν δενδροφύτων ἐκτάσεων καὶ κυνηγοῦνται ἐντατικῶς διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας των.

Κίχλα ἡ ᾠδική.

Γνωστότερα εἴδη τοῦ γένους εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κίχλα ἡ ᾠδική* (Turdus musicus). Αὕτη φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ λευκοϋποκίτρινον κατὰ τὴν κοιλίαν μετὰ πυρροφαίων κηλίδων. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *τσίχλα*. *Κίχλα ἡ ἰλιὰς* (Turdus iliacus). Γνωστοτάτη παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *διπλότσιχλα*. *Κίχλα ἡ ἰξοβόρος* (Turdus viscivorus). Πάντα τὰ ἀνωτέρω εἴδη εἶναι γνωστότατα παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα *τσίχλες*. Δ. Ν. Π.

—*[Κυνηγ.]* Ἡ *κίχλη* (κοιν. *τσίχλα)*, πτηνὸν ἀποδημητικόν, ἔρχεται ἐκ τῶν βορείων μερῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου, κατευθυνόμενον πρὸς νότον, ὅθεν ἐπανέρχεται κατὰ Φεβρουάριον ἢ καὶ Μάρτιον, διευθυνόμενον πρὸς βορρᾶν. Ὄχι δὲ ὀλίγαι κίχλαι παραμένουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰς τὰς χαράδρας τῶν ὀρέων, εἰς δροσερὰ ὀρεινὰ δασώδη μέρη, εἰς ἃ κατὰ τὸ ἔαρ φωλεοποιοῦσι καὶ νεοττοποιοῦσι, χαρακτηρίζονται ὡς ἐπιδημητικαί. Τὰ κυριώτερα εἴδη κιχλῶν, τὰ διαβαίνοντα ἢ ἀπαντῶντα ἐν Ἑλλάδι, εἶναι: 1) Ἡ *κίχλη ἡ ᾠδική*, ἡ συνηθεστάτη κίχλη τῆς Ἑλλάδος, ἥτις εὑρίσκεται ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι Μαρτίου ἢ τῶν μέσων αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐλαιῶνας, εἰς τοὺς πευκῶνας, εἰς τὰς ἀμπέλους, εἰς τόπους μὲ βάτα, σχοῖνα, μύρτα, εἰς ἀκαλλιεργήτους πεδιάδας, πλήρεις ἀκανθῶν καὶ ἐν καιρῷ χιόνων εἰς γυμνὰ καὶ ὑπήνεμα μέρη, εἰς τὰς πλαγίας πλευρὰς τῶν ὀχθῶν ρευμάτων, ξηροποτάμων, εἰς τὰ βρύα καὶ τὰς ἀκάνθας παραλίων τόπων, οὐχὶ δὲ πάντοτε μόνη, ἀλλὰ συντροφευομένη ἀπὸ τὸν κόσσυφον, ἐξ οὗ καὶ ὁ καθιερωμένος ὅρος τῶν Ἑλλήνων κυνηγῶν *τσιχλοκότσιφας*. Ἡ γεῦσις τῆς κίχλης ταύτης εἶναι ἐξαισία. 2) Ἡ *κοκκινωπὴ ἢ ἰλιὰς κίχλη*, ἥτις ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς προηγουμένης ἐν σμικρῷ ἀριθμῷ καὶ ἀπέρχεται κατὰ τὸν αὐτὸν μὲ ταύτην χρόνον. Τὸ κρέας της φημίζεται ὡς τὸ τῆς προηγουμένης κίχλης. 3) Ἡ *ἰξοβόρος κίχλη*. Ἐπιδημητικὸν καὶ τῆς Ἑλλάδος πτηνόν, ἰδίως τῆς βορείου Ἑλλάδος, ἔνθα καὶ νεοττοποιεῖ. 4) Ἡ *κεδροβόρος κίχλη*, ἥτις ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν ἄλλων κιχλῶν ἐν καιρῷ βαρέος χειμῶνος, εἶναι δὲ διπλασία τὸ μέγεθος τῆς συνήθους. Τὸ κρέας της εἶναι τραχὺ πως καὶ διατηρεῖ τὴν ὀσμὴν τῶν κόκκων τοῦ κέδρου, ὅπερ δὲν εἶναι εὐχάριστον, ἐφ' ὅσον μόνον τοιούτους τρώγει. Κοινῶς ἡ κίχλη αὕτη λέγεται *γερακότσιχλα*, διότι, ὅταν πετᾷ, προσομοιάζει πως ἱέρακι, ἢ *δενδρότσιχλα*, διότι κάθηται εἰς τὰς κορυφὰς ὑψηλῶν καὶ γυμνῶν τῶν φυλλωμάτων των δένδρων, ἢ *τσάρα* ἀπὸ τὸν τόνον «τσάρ», ὃν ἐκβάλλει, ἢ *κυριαρίνα* ἢ *λατοκυριαρίνα*, ἣν ἡ φαντασία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐξυψώσασα εἰς βασίλισσαν τοῦ λόγγου, περιέβαλε μὲ λαϊκὰς παραδόσεις. 5) Ἡ *πετροκίχλη* (κοιν. *πετρότσιχλα*). Ζῇ εἰς τὰ ὄρη τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ἐν Ἑλλάδι δὲ εὑρίσκεται εἰς τὰ ὄρη τῆς βορείου Ἑλλάδος, ἔνθα καὶ νεοττοποιεῖ. Ἕνεκα τῆς μελῳδικῆς φωνῆς της τοποθετεῖται εἰς κλωβοὺς καὶ ἀποβαίνει ἐμπορεύσιμος πρὸς στολισμὸν αἰθουσῶν. 6) Ἡ *πετροκίχλη ἡ κυανῆ* καὶ *κυανοῦς κόσσυφος* ἐπονομαζομένη, θεωρεῖται ἐπιδημητικὸν πτηνὸν ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι, ζῇ δὲ εἰς ἀγρίους ρωμαντικοὺς τόπους, εἰς παλαιὰ φρούρια ἢ ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ εἰς ὑψηλὰ ὄρη. Ἡ φωνὴ τοῦ ἄρρενος εἶναι ὑπέροχος, διὰ τοῦτο εἶναι περιζήτητον πτηνὸν τοῦ κλωβοῦ. 7) Ἡ *λευκόλαιμος κίχλη*, ὀνομαζομένη καὶ *λευκόλαιμος κόσσυφος*. Εἶναι σπανιώτατον εἶδος, ἐρχόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ δριμυτάτους χειμῶνας, κατ' ἐξοχὴν δὲ διατρίβει εἰς ὀρεινὰ δάση καὶ εἰς τὰ διάμεσα τῶν ὀρέων. Τὸ κρέας της εἶναι τρυφερὸν καὶ εὔγευστον, ἄσημον δὲ τὸ ᾆσμά της.

Ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὴν κυνηγετικὴν ὀνομαστολογίαν περιλαμβάνονται μόνον δύο εἴδη κιχλῶν, ἄνευ διακρίσεως μεταξὺ των δι' ἰδίου ὀνόματος, αἱ *μικραὶ* καὶ αἱ *μεγάλαι*, ὑπερδιπλάσιαι τῶν μικρῶν, κατὰ τοῦτο μόνον διακρινόμεναι ἢ κατὰ τὸν τόπον τῆς κυρίως διαμονῆς των, ὀνομαζόμεναι αἱ μὲν μικραὶ *λογγίσες τσίχλες*, αἱ δὲ μεγάλαι *βουνίσες*. Εἰς τὰς τελευταίας, κατὰ τόπους, οἱ ἐν Ἑλλάδι κυνηγοὶ ἀποδίδουσι καὶ ἰδιαιτέρας ὀνομασίας: τσάρες, γερακότσιχλες, κυριαρίνες, δενδρότσιχλες, λατοκυριαρίνες, τὰς μικρὰς ὅμως, ἀσχέτως ἂν ἀνήκωσιν εἰς τὰς ᾠδικάς, ἰλιάδας ἢ ἰξοβόρους, ὀνομάζουσι γενικῶς τσίχλες. Τὰς κίχλας δὲ τὰς ὑπαρχούσας ἢ διερχομένας ἐξ Ἑλλάδος καὶ διαφερούσας τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν κατὰ τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν φωνὴν καλοῦσι γενικῶς κοσσύφια. Ἐπειδὴ δὲ συνυπάρχουσι κίχλαι καὶ κόσσυφοι, καλεῖται ἡ θήρα αὐτῶν κυνήγι τσιχλοκοτσύφων.

Τὸ κυνήγιον τῶν κιχλῶν εἶναι ἀρκετὰ τερπνὸν καὶ διασκεδαστικόν, διότι συνήθως ὁ κυνηγὸς διατελεῖ ἐν συνεχεῖ δράσει. Διεξάγεται δὲ ἢ διὰ διώξεως ἢ δι' ἐνέδρας. Κατὰ τὴν δίωξιν, ὅταν αἱ κίχλαι κρύπτωνται εἰς σχοῖνα, εἰς βάτα, εἰς μυρρινῶνας, εἰς φράκτας κττ., καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξορμῶσιν, ὁ κυνηγὸς δέον νὰ ἔχῃ μεγάλην ἑτοιμότητα καὶ ταχύτητα πρὸς πυροβολισμόν, διότι δὲν ἀφίνουσι τόπον καὶ χρόνον σκοπεύσεως, εἰσερχόμεναι εἰς τὰ ὅμοια κρησφύγετα. Ρίπτει τότε ὁ κυνηγός, κατὰ τὴν κυνηγετικὴν ἔκφρασιν, μπιχτὲς κατ' εὐθεῖαν ντουφεκιές, τουτέστι πυροβολεῖ ἄνευ κανονικῆς σκοπεύσεως πρὸς τὴν ἁπλῆν διεύθυνσίν των· ὅταν ἐξέρχωνται ἐκ τῶν δένδρων, οἱ ἐνδεδειγμένοι πυροβολισμοὶ εἶναι οἱ πλάγιοι, ὅτε ἐπιτρέπεται ποιά τις σκόπευσις, ἀλλ' ἀπαιτεῖται μεγίστη ταχύτης καὶ ἑτοιμότης, διότι χάνεται ἡ κίχλη εἰς τὰ δένδρα. Ἐν καιρῷ ὅμως χιόνων, ὅτε αἱ κίχλαι κάθηνται εἰς ὑπήνεμα μέρη, εἰς τὰς ρίζας τῶν δένδρων, τῶν θάμνων, τῶν βούρλων κττ., εἰς τὰ ὑπήνεμα μέρη γηλόφων ἢ εἰς τὰς πλαγιὰς τῶν ὀχθῶν, ρευμάτων, ξηροποτάμων, εἰς τὰς παραλίας, προσεγγίζονται εὐκόλως· ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἐλλείψεως τροφῆς εἶναι κάτισχνοι. Κατὰ τὴν δίωξιν ἀποκλείεται ἡ χρῆσις κυνηγετικοῦ κυνός. Τὸ δι' ἐνέδρας κυνήγιον τῶν κιχλῶν γίνεται κυρίως περὶ τὴν δείλην εἰς καταλλήλους θέσεις, ὅθεν διέρχονται αἱ κίχλαι, μεταβαίνουσαι ὅπως διέλθουν τὴν νύκτα εἰς δάση ἢ δασώδεις χαράδρας ἢ ρεύματα, εἰς μεγάλους δενδροφύτους κήπους ἐκτὸς τῶν πόλεων ἢ χωρίων. Βάλλονται δὲ μὲ συνήθεις γομώσεις καὶ ἀριθμὸν σκαγίων 9—10.

Ἐκτὸς τοῦ διὰ πυροβόλου ὅπλου κυνηγίου, ἡ θήρα τῶν κιχλῶν ἀσκεῖται καὶ διὰ θηράτρων, ἐν οἷς τόπους πολυπληθεῖς σταθμεύουσιν, οἷα εἶναι: τὰ ἄγκιστρα μὲ δόλωμα σκώληκος ἢ κρέατος, καταλλήλως τοποθετούμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μάλιστα ἐν καιρῷ χιόνων, ὅτε σπανίζει ἡ τροφή των, καὶ καλυπτόμενα μὲ ἄχυρα· οἱ ἡλιές, τοποθετούμεναι καὶ εἰς δένδρα ἐκ μισινῶν μὲ κατάλληλον ἔνθεσιν ὁμοίου δολώματος· τὰ ἔχοντα τὸ σχῆμα μικροῦ πτύου ραβδία μὲ ἔντονον φῶς ἐν καιρῷ νυκτός, δι' ὧν πατάσσονται αἱ ἐπὶ τῶν δένδρων, δενδρυλλίων ἢ θάμνων κοιμώμεναι καὶ θαμβούμεναι διὰ τοῦ φωτὸς κίχλαι. Αἱ διὰ τῶν μέσων τούτων ἀγρευόμεναι κίχλαι θεωροῦνται μὴ εὔγευστοι, διότι ὡς τὸ πλεῖστον θνήσκουσιν ἢ φονεύονται κατὰ τὸν βιαιότερον καὶ βασανιστικώτερον τρόπον «ψοφοῦν κατ' ἔκφρασιν τῶν κυνηγῶν). Τούτου ἕνεκα, αἱ περὶ θήρας κείμεναι ἐν Ἑλλάδι διατάξεις ἀπαγορεύουσι καὶ ποινικῶς διώκουσι τοὺς τοιαῦτα μέσα μεταχειριζομένους.

Αἱ κίχλαι παρασκευάζονται πρὸς βρῶσιν μετὰ τῶν ἐντοσθίων των, ὡς συμβαίνει καὶ διὰ τοὺς σκολόπακας, κατὰ κυνηγετικὴν ἄποψιν, καὶ δὴ μόνον αἱ μικραί, ἢ ψηταὶ εἰς ὀβελίαν κατὰ προτίμησιν ἢ κοκκινισταὶ μὲ ντομάταν καὶ ἔλαιον ἢ μὲ πιλάφιον ἢ ἐν κλιβάνῳ μὲ ἔλαιον, ὀρίγανον καὶ ὀπὸν λεμονίου. Φ. Δ. Γ.

κιχόριον (τὸ) *[Βοτ.]* βλ. *κιχώριον*.

Κίχυρος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς μυθικοῦ τινος βασιλέως τῆς Χαονίας τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου. Οὗτος διώκων εἰς κυνήγιον πάνθηρα, ἐφόνευσεν ἀκουσίως τὴν νέαν Ἀνθίππην καὶ τὸν μνηστῆρά της εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο ἀκριβῶς, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐνταφιασθῆ καὶ ἡ Ἤπειρος. Ἔξω φρενῶν γενόμενος ὑπὸ τῆς λύπης, ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου εἰς κρημνώδη τόπον καὶ ἐφονεύθη. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο οἱ Χάονες ἵδρυσαν εἰς μνήμην του τὴν ὁμώνυμον πόλιν, συνοικίσαντες ταύτην ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἀρχαίας Ἐφύρας. [Πρβλ. *Παρθενίου*, Ἐρωτικὰ παθήματα ΛΒ'.] Χ. Ι. Σ.

Κίχυρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θεσπρωτίας τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου, πρωτεύουσα τῆς Ἐλαιάτιδος, τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (VII. 3.23) καὶ Θουκυδίδου (I. 43.4) περὶ τὸν Γλυκὺν λιμένα, παρὰ τὴν Ἀχερουσίαν τῆς Θεσπρωτίας. Ἡ Κίχυρος πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἔφυρα*, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸν Ὅμηρον, ἐπεσκέφθησαν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ υἱός του Τηλέμαχος. Ὁ Ἀραβαντινὸς τοποθετεῖ ταύτην εἰς τὰ παρὰ τὸ χωρίον τοῦ Φαναρίου τῆς Παραμυθίας Γλυκὺ σῳζόμενα ἐρείπια, ὁ δὲ Μπούρσιαν καὶ ἄλλοι εἰς τὸ τῆς αὐτῆς περιφερείας χωρίον *Καστρί*, παρὰ τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην, ὅπου ἱκανὰ ἐρείπια διασῴζονται, ἂν καὶ ὁ Λὴκ αὐτοῦ τοποθετεῖ τὴν Πανδοσίαν. Παρὰ τὴν Κίχυρον ἔκειντο αἱ πόλεις Βουχαίτιον, ἡ Ἐλάτρια, αἱ Βατίαι καὶ ἡ Πανδοσία. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

κιχώριον (τὸ) (Cichorium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον ἐννέα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας, Αὐστραλίας καὶ Νέας Ζηλανδίας. Εἶναι φυτὰ ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ποώδη, λαχανικά, φαρμακευτικὰ κλπ., ἀπαντῶσι δ' εὐρέως καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: ραδίκι τῆς θάλασσας, σταμνάγκαθο, ραδικοστοιβάδα, ραδίκι, ραδίκι ἄγριο, πικραλίδα, ραδικοβλάσταρα, πίκρα, πικρομάρουλο, παπαδουλιά, κιχώρι, ἀντίδι, ἐντύβι κλπ. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κιχώριον τὸ ἐντετμημένον* ἢ *κοῖλον* (Cichorium Intybus), ἡ γνωστὴ πικραλίδα ἢ πικρομάρουλο. Κοινότατον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, λαχανεύεται καὶ παρ' ἡμῖν, ἰδίᾳ ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔνθα ἀπαντᾷ εὐρέως καλλιεργούμενον, ἰδιαιτέρως χάριν τῶν ριζῶν του, αἱ ὁποῖαι εἶναι φαρμακευτικαὶ καὶ χρησιμοποιοῦνται διαφοροτρόπως, κυρίως ὅμως πρὸς νόθευσιν τοῦ καφέ. Τὸ ὡς ἄνω φυτόν, καλλιεργούμενον εἰς πολλὰς ποικιλίας, χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σαλατικὸν καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ διαφόρων φαγητῶν κλπ. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται καὶ τὸ *Κιχώριον* ἢ ἡ *κιχόρη* τοῦ Θεοφράστου καὶ ἡ *κηπευτὴ* ἢ *ἡμερος, στενόφυλλος* καὶ *ἔμπικρος σέρις* τοῦ Διοσκορίδου. *Κιχώριον τὸ ἀντίδιον* ἢ *ἐντύβιον* (Cichorium Endivia), τὸ κοινῶς γνωστὸν παρ' ἡμῖν ἀντίδι. Εἶναι φυτὸν ἐτήσιον ἢ διετές, ἐλαφρῶς διακλαδούμενον καὶ ἔμφυλλον, ἀπαντῶν πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα λαχανεύεται εὐρέως. *Κιχώριον τὸ ἐντενὲς* (Cichorium divaricatum ἢ pumilum), τὸ γνωστότατον ἄγριο ραδίκι ἢ πικραλίδα παρ' ἡμῖν. Εἶναι ἐτήσιον λαχανευόμενον φυτόν, ὑγιεινότατον ὡς ἐκ τῆς πικρᾶς οὐσίας, τῆς *κιχωρίνης*, ἣν περιέχει. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται καὶ ἡ *σέρις*, ἡ *πικρὶς ἀγρία*, ἢ *κιχώριον* τοῦ Διοσκορίδου. *Κιχώριον τὸ ἀκανθῶδες* (Cichorium spinosum). Εἶναι φυτὸν πολυετές, φέρον ἀκάνθας καὶ ἀπαντῶν ἰδίᾳ εἰς τὰ παράλια· παρ' ἡμῖν ἀπαντᾶται ἐν Κρήτῃ, ἔνθα εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὰς ὀνομασίας: ραδίκι τῆς θάλασσας, σταμνάγκαθο, ραδικοστιβάδα κλ.

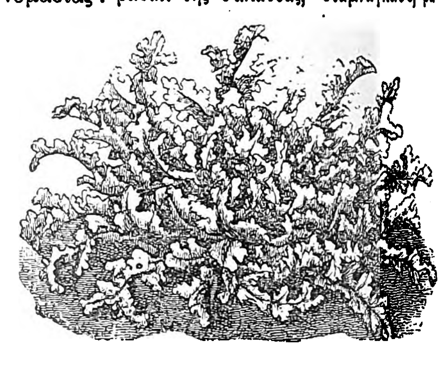

Κιχώριον τὸ ἀντίδιον.

Ἅπαντα τὰ ὡς ἄνω εἴδη ἀπαντῶσιν ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Τὰ φύλλα αὐτῶν τρώγονται βραστά, ὠμὰ ἢ καὶ παρεσκευασμένα εἰς διάφορα φαγητά. Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

κίων, —ονος (ὁ, ἡ)· λ. τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, στῦλος (λατ. columna), ἰδίως παρ' Ὁμήρῳ οἱ στῦλοι οἱ βαστάζοντες τὰς δοκοὺς τῆς ὀροφῆς τοῦ μεγάρου, εἰς οὓς ἦσαν προσηρμοσμέναι καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ δαπέδου βαίνουσαι δουροδόκαι, ἐν αἷς κατέθετεν ὁ εἰσερχόμενος ξένος τὸ δόρυ, ὅπερ μεθ' ἑαυτοῦ ἔφερε· || στήλη αἰγιαλοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν προσέδενον τὰς ναῦς· || οἱ στῦλοι οἱ βαστάζοντες τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ διαχωρίζοντες τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ Ἄτλαντος ἀνεχόμενοι (*Αἰσχ.*, Προμ. 349: «ὃς ... ἕστηκε κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς ὤμοις ἐρείδων»· ὁ *Ἡρόδοτος* Δ, 184 ἀποδίδει τὸ ὄνομα κιων

Digitized by Google

εἰς τὸ ὄρος Ἄτλαντα, ὑπὸ δὲ τοῦ *Πινδάρου* ἡ Αἴτνη καλεῖται «κίων οὐρανία» καὶ αἱ Ἡράκλειοι στῆλαι «Ἡρακλέους κίονες»)· ‖ ἐπιτύμβιος ὀβελίσκος· ‖ ἡ σταφυλὴ τοῦ οὐρανίσκου· ‖ τὸ «τῆς ρινὸς διάφραγμα καὶ στυλίς, ὥσπερ τειχίον τὰ τρυπήματα (τοὺς ρώθωνας) διαιροῦν» (*Πολυδ.* 2, 79, 80)· ‖ εἶδος μετεώρου.

—[*Ἀρχ.*] *Κίων* καλεῖται κυλινδρικὸν συνήθως καὶ ὑψηλὸν ἀρχιτεκτονικὸν καὶ διακοσμητικὸν σῶμα, χρησιμεῦον καὶ ὡς στήριγμα στέγης καὶ ὡς μνημεῖον. Ἐκ τῆς χρήσεως κορμῶν δένδρων ὀρθῶς ἐστημένων, ὅπως ἀνέχωσιν οἰκοδομάς, προῆλθεν ἀναντιρρήτως ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν κατασκευὴ τῶν λιθίνων κιόνων, ἔχομεν δὲ καὶ ἀμέσους μαρτυρίας, ἀποδεικνυούσας ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἔκαμνον χρῆσιν ξυλίνων κιόνων εἰς τὰς οἰκοδομάς των. Εὐνόητον, ἄρα, ὅτι ὁ κίων ὡς ἀναγκαιότατον μὲν ἀρχιτεκτονικὸν μέλος τῆς οἰκοδομῆς ἐγεννήθη πρωϊμώτατα, ὡς διακοσμητικὸν δὲ στοιχεῖον ἔλαβε διαφόρους καλλιτεχνικοὺς σχηματισμοὺς ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ἐν γένει ἀρχιτεκτονικῆς. Οἱ μεγάλοι θαλαμοειδεῖς τάφοι τῆς νεολιθικῆς καὶ τῆς χαλκίνης ἐποχῆς, μὲ τοὺς χαρακτηριστικοὺς μονολίθους ὡς στηρίγματα τῆς στέγης των, ὡς ὁ λίθινος θαλαμοειδὴς τάφος παρὰ τὸ Roeskilde, οἱ ὑπαίθριοι λίθινοι στῦλοι, οἱ καλούμενοι menhir, οἵτινες ὡς ὀβελίσκοι ἠγείροντο πλησίον τῶν τάφων, καί, τέλος, αἱ μεγάλαι εὐθυγραμμικαὶ σειραὶ τῶν λίθων τοῦ Καρνάκ, ἀποδεικνύουσι καὶ τὸ πρώϊμον τῆς γενέσεως τοῦ κίονος ὡς στηρίγματος καὶ τὸν πρωταρχικὸν αὐτοῦ τύπον ὡς διακοσμητικοῦ στοιχείου. Ἀλλ' ὁ ἐμβρυώδης οὗτος τύπος τοῦ κίονος δὲν ἀργεῖ ν' ἀναπτυχθῇ εἰς τέλειον ἀρχιτεκτονικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν ὀργανισμόν. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 4000 π. Χ. ἐν Αἰγύπτῳ ὁ κίων κυριαρχεῖ πλέον ἐν τῇ θρησκευτικῇ καὶ ἰδιωτικῇ ἀρχιτεκτονικῇ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς στήριγμα τῆς στέγης ναῶν κατεσκευάζετο οὗτος ἐκ κεράμων καὶ εἶχε τὸ σχῆμα τετράγωνον, μὲ ἀποτετμημένας ὀλίγον τὰς τέσσαρας γωνίας, ἵνα εἰσδύῃ περισσότερον φῶς εἰς τὴν αἴθουσαν· ἀπὸ τῆς μέσης ὅμως λεγομένης αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 3000 π. Χ., καὶ ἐντεῦθεν ὁ κίων, πολυγωνικὸς κατ' ἀρχάς, ὡς παρουσιάζει αὐτὸν ὁ πρωτοδωρικὸς λεγόμενος τύπος τῶν λαξευτῶν τάφων τοῦ Benihisu, μὲ τὴν τετράγωνον βάσιν, τὸν αὐλακωτὸν κορμὸν καὶ τὸ πλακοειδὲς ἄνω ἐπίθημα, ἐξελίσσεται ταχέως εἰς τὸ ὁριστικὸν αὐτοῦ κυλινδρικὸν σχῆμα, ἐξωραϊζόμενος δὲ καὶ διακοσμούμενος πλαστικῶς, ἀποβαίνει τὸ ἀπαραίτητον ἀρχιτεκτονικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν στοιχεῖον τῆς ἐν γένει αἰγυπτιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Παραδείγματα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐξελίξεως τοῦ κίονος ἐν Αἰγύπτῳ παρέχουσιν ἡμῖν οἱ κίονες τῶν οἰκοδομημάτων τῆς 5ης δυναστείας (περὶ τὸ 3300 π. Χ.) καὶ οἱ κίονες τῶν μεγάλων ναῶν τοῦ Καρνάκ, τοῦ Λουξὸρ καὶ τοῦ Ἀμενόφιος, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν νέαν αὐτοκρατορικὴν περίοδον, ἀπὸ τοῦ 1700—1100 π. Χ. Οἱ κίονες τῶν οἰκοδομημάτων τῆς πέμπτης δυναστείας ἔχουσι τὸ σχῆμα κορμοῦ ἢ στελέχους φοίνικος, λωτοῦ ἢ παπύρου. Στηριζόμενοι ἐπὶ χαμηλῆς στρογγύλης βάσεως, οἱ κορμοὶ τῶν φυτοειδῶν τούτων κιόνων παριστῶσι δέσμην στρογγύλων βλαστῶν τοῦ λωτοῦ ἢ τριγωνικῶν τοιούτων τοῦ παπύρου, συγκρατουμένην διὰ ταινιῶν, ἀπολήγουσι δέ, κατὰ κανόνα, ἀνερχόμενοι, εἰς κιονόκρανον παριστάνον δέσμην ἐκ βλαστῶν καὶ ἀνθέων τοῦ εἰκονιζομένου φυτοῦ. Ὁ παπυρόμορφος μάλιστα κίων φέρει καὶ κατὰ τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ φύλλα τῆς ρίζης, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ πραγματικοῦ θάμνου. Οἱ κίονες τῆς ἐποχῆς ταύτης, πλὴν τῆς σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν κέκτηνται ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ τύπου τοῦ κίονος, ἔχουσι καὶ ταύτην τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, ὅτι ἀποδεικνύουσι τὴν γένεσιν τοῦ κίονος ἐκ τῆς ξυλοδομίας. Ἀλλὰ κυρίως οἱ κίονες τῶν ναῶν τοῦ Καρνάκ, τοῦ Λουξὸρ καὶ ἄλλων ναῶν καὶ τάφων τῆς νέας αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς, παρουσιάζουσι τὸν τελειότερον καὶ καλλιτεχνικώτερον σχηματισμὸν καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἀκμὴν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ. Οἱ κίονες τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Καρνάκ, ἐν Θήβαις, 134 τὸν ἀριθμὸν καὶ ὕψους 21 μέτρων, ὑποβαστάζουσι τὸ εὐρύτατον ὑπόστυλον ἄδυτον τοῦ ναοῦ ἐκείνου. Ὁ κίων τώρα κατασκευάζεται πλέον ἐκ σκληροῦ λίθου, διαμορφοῦται δὲ πλαστικώτερον καὶ διακοσμεῖται πλουσιώτερον. Ὁ λωτόμορφος, καὶ ἰδίως ὁ φοινικόμορφος, τύπος γίνεται σπανιώτερος, κυριαρχεῖ δὲ ὁ παπυρόμορφος, τὸ δὲ κιονόκρανον ἀπὸ βλαστοειδοῦς σχήματος λαμβάνει τώρα τὸ σχεδὸν κυλινδρικὸν σχῆμα τοῦ κάλυκος. Ἐν γένει, τὰ μέχρι τοῦδε τυπικὰ σχήματα τοῦ κίονος ἀποναρκοῦνται, νέα δὲ τάσις πρὸς πλουσιωτέραν ἐπεξεργασίαν ἀπομακρύνει αὐτὸν τῆς φυσικῆς ἀπομιμήσεως εἰς μορφὴν καὶ χρῶμα, καὶ μεταβάλλει αὐτὸν εἰς ἀπειρίαν μορφῶν. Μετὰ πόσης δὲ ροπῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐξελίσσεται ὁ κίων, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον, φανερώνουσιν οἱ διακοσμητικοὶ ξύλινοι κίονες, οἱ εὑρεθέντες ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ἀμενόφιος Γ', οἱ λίθινοι τοιοῦτοι ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ἀμενόφιος Δ' ἐν Ἐλ-Ἀμάρᾳ καὶ πολλαὶ παραστάσεις ἐπὶ τοιχογραφιῶν διαφόρων ἄλλων οἰκιῶν καὶ ἀνακτόρων. Οἱ ραδινοὶ κορμοὶ τῶν κιόνων τῆς ἐποχῆς ταύτης λαμβάνουσι πλαστικὰ κοσμήματα εἴτε ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, εἴτε ἐκ μορφῶν βασιλέων καὶ θεοτήτων τῆς Αἰγύπτου, τὰ δὲ κιονόκρανα αὐτῶν, ἀποτελούμενα ἐξ ἐπαλλήλων μικροτέρων κιονοκράνων, ἀπολήγουσιν εἰς φανταστικὰς παραστάσεις, ἐκδηλουμένας ζωηρότερον διὰ χρωμάτων. Παράδειγμα ὁ κίων, ἐκ τοιχογραφίας τῆς 18ης δυναστείας, ὅστις μὲ τὴν διπλῆν ἑλικοειδῆ διαμόρφωσιν ὑπενθυμίζει μέχρι τινὸς τὸ ἰωνικὸν καὶ τὸ αἰολικὸν κιονόκρανον τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Τοιαύτην ἀρχὴν ἔσχε καὶ ἀνάλογον διαμόρφωσιν ἔλαβεν ὁ κίων καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ἀνατολικὰς χώρας, ὡς ἐν Ἀσσυρίᾳ, Φοινίκῃ, Παφλαγονίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Περσίᾳ. Οἱ κίονες ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ξέρξου καὶ τοῦ Δαρείου ἐν Περσεπόλει εἶναι ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν ἐξάπλωσιν καὶ ἀπομίμησιν τῆς αἰγυπτιακῆς τεχνοτροπίας· ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ βάσις τῶν κιόνων εἶναι κωδωνοειδὴς καὶ κοσμεῖται διὰ κρεμαμένων φύλλων, ποικιλοτρόπως ἐκδηλουμένων· ὁ κορμὸς φέρει ραβδώσεις ἢ αὔλακας, ὡς κιονόκρανον δὲ χρησιμεύει ζεῦγος κερασφόρων λεόντων, παριστανομένων κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σώματος καὶ καθημένων ἐπὶ ἐπιθήματος μὲ διπλᾶς τὰς ἕλικας. Ἡ τοιαύτη διαμόρφωσις τοῦ περσικοῦ κίονος, κρᾶμα αἰγυπτιακοῦ καὶ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ὑπενθυμίζουσα ὅμως περισσότερον τὸν ἰωνικὸν κίονα, ἀποδεικνύει ὅτι νέος τύπος κίονος ἤρχισε νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν ἀνατολικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ὁ τύπος οὗτος εἶναι ὁ ἑλληνικὸς κίων.

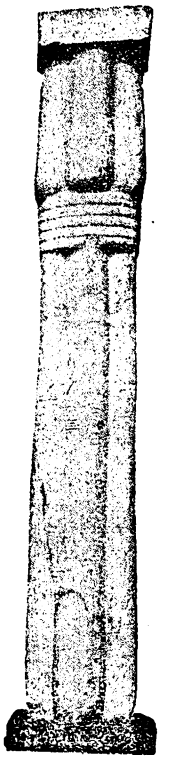

Φυτόμορφος αἰγυπτιακὸς κίων παπυρόσχημος.

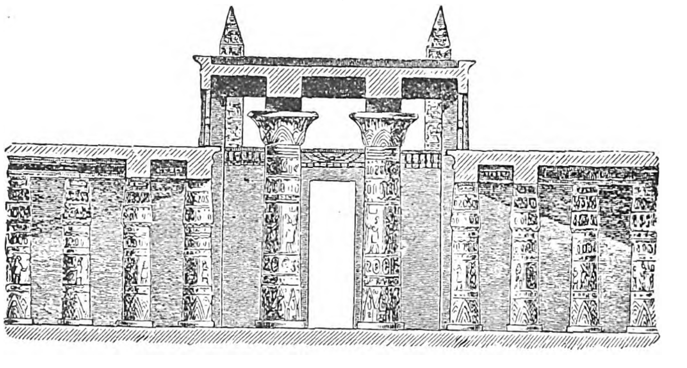

Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ ναοῦ ἐν Καρνὰκ τῆς Αἰγύπτου.

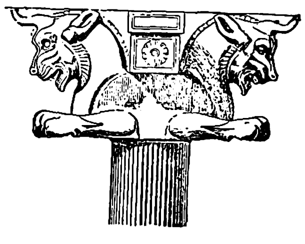

Κίων ἐκ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Περσεπόλεως.

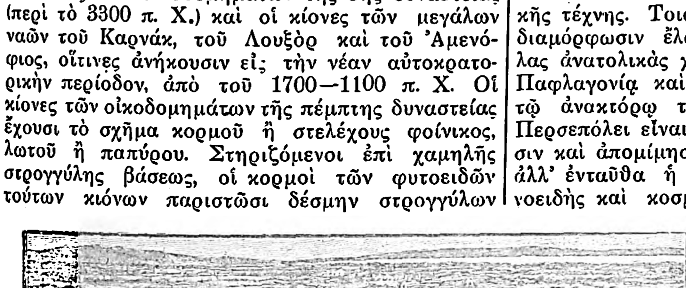

Μεγάλαι εὐθυγραμμικαὶ σειραὶ λίθων ἐν Καρνὰκ τῆς Γαλλίας.

Ὁ ἑλληνικὸς κίων Παρουσιάζεται τὸ πρῶτον ἐν Κρήτῃ καὶ Μυκήναις, κατὰ τὴν προϊστορικὴν περίοδον, ἀλλ' οὐδεὶς πραγματικὸς κίων διεσώθη μέχρις ἡμῶν, εἰμὴ μόνον αἱ ταπειναὶ κυλινδρικαὶ λίθιναι βάσεις αὐτῶν, καὶ τοῦτο, διότι οἱ κίονες καὶ εἰς τὰ κρητικὰ καὶ εἰς τὰ μυκηναϊκὰ ἀνάκτορα ἦσαν κατὰ κανόνα ξύλινοι καί, φυσικῷ τῷ λόγῳ, κατεστράφησαν ἐν τῇ διαρροῇ τοῦ χρόνου· ἰδέαν ὅμως τοῦ τύπου αὐτῶν μᾶς δίδουσι πολλὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως τὸ ἀνάγλυφον τῆς πύλης τῶν λεόντων ἐν Μυκήναις, τὰ λίθινα ἡμικιόνια δύο θολωτῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν, ἤτοι τοῦ λεγομένου «θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως» καὶ τοῦ τάφου τῆς Κλυταιμήστρας, μερικὰ κιονίδια ἀπὸ ἐλεφάντινα σκεύη καὶ ἡ τοιχογραφία τῆς Κνωσοῦ, ἡ λεγομένη τῶν «ἱερῶν κεράτων». Κατὰ τὰς διασωθείσας κατὰ χώραν βάσεις καὶ τὰς ἀνωτέρω παραστάσεις, ὁ κίων τῆς μινωϊκῆς καὶ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἐχρησίμευεν ὡς στήριγμα ὀροφῆς πυλώνων, ἀνοικτῶν στοῶν, κλιμάκων καὶ δωματίων, ἐστηρίζετο ἐπὶ χαμηλῆς κυλινδρικῆς βάσεως καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ *κορμοῦ* καὶ τοῦ *κιονοκράνου*· ὁ κορμὸς αὐτοῦ ἦτο λεπτότερος πρὸς τὰ κάτω, ἡ ἐπιφάνειά του δὲ πολλάκις θὰ ἦτο ἁπλῆ, ἄλλοτε ὅμως θὰ ἐκαλύπτετο μὲ μετάλλινα ἐλάσματα, ὅπως φαίνεται νὰ ὑποδηλῶσι τοῦτο τὰ γλυπτὰ κοσμήματα τῶν ἡμικιονίων τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως, καὶ ἄλλοτε ἔφερε πολλὰς καθέτους αὐλακώσεις ἢ ραβδώσεις μὲ ὀξείας ράχεις. Ἀπαντῶσιν ὅμως καὶ ἀπεικονίσεις κιόνων ἐπὶ δακτυλιολίθων μὲ ἑλικοειδεῖς ραβδώσεις καὶ ἄλλαι μὲ ραβδώσεις κυρτάς. Τὸ κιονόκρανον σύγκειται ἐκ δύο μελῶν, τοῦ *ἐχίνου*, ἤτοι στρογγύλου προσκεφαλαίου, καὶ τοῦ *ἄβακος*, τετραγώνου πλακός, τὴν ὁποίαν χωρίζει ἀπὸ τοῦ ἐχίνου ἡ *σκυτία* ἢ *λαιμίς*. Τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ εἰς τὸν ἐχῖνον ἀποτελεῖ τὸ *ὑποτραχήλιον*, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ κιονόκρανον τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα περιβάλλει κοσμητικὴ φυλλοστοιχία. Τοιοῦτος πρέπει νὰ ἦτο ὁπωσδήποτε ὁ κίων ἐν Ἑλλάδι καὶ κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1000 μέχρι τοῦ 800 π. Χ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ὁ κίων, συνήθως ἐκ ξύλου ἀκόμη, ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμεύῃ ὡς στῦλος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν οἰκοδομῶν. Ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ὁ κίων στηρίζει τὴν ὀροφὴν τοῦ θόλου. Κίονες περιβάλλουσι τὴν ἐσχάραν, ἤτοι τὴν ἑστίαν, ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Ἀλκινόου καὶ ἐν τῷ δωματίῳ τῆς Ἀρήτης, τῶν ὁποίων μάλιστα τὸ ὕψος ἐκπλήσσει τὸν ποιητήν. Ἀλλὰ τῆς τοιαύτης ἐποχῆς πραγματικὰ ἢ παραστατικὰ δείγματα κιόνων δὲν ἀνευρέθησαν. Πρώτην ὅμως φοράν, κατὰ τὸ τέλος τῆς γεωμετρικῆς περιόδου, ἐμφανίζεται —ἂν καὶ ὑπὸ λίαν πενιχρὰν μορφὴν— ὁ ἑλληνικὸς ναός, ὅστις μέλλει νὰ γίνῃ ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς προόδου τοῦ ἑλληνικοῦ κίονος κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ὁ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος ἐν Σπάρτῃ, ἀνήκει εἰς τὸν Θ' ἢ Η' αἰῶνα καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἁπλοῦ τετραγώνου σηκοῦ, τὸν ὁποῖον σειρὰ ξυλίνων κιόνων ἐχώριζε κατὰ μῆκος εἰς δύο ἴσα μέρη ἢ ὑποστάσεις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ κίονος εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ, διότι ὁ κίων ἀποβαίνει τὸ συστατικὸν στοιχεῖον τῶν διαφόρων ρυθμῶν—τοῦ δωρικοῦ, τοῦ ἰωνικοῦ καὶ τῆς παραλλαγῆς τούτου, τοῦ κορινθιακοῦ—, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀναπτύσσεται ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ. Τρεῖς, ἄρα, εἶναι οἱ κύριοι τύποι καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κίονος: ὁ *δωρικός*, ὁ *ἰωνικὸς* καὶ ὁ *κορινθιακός*.

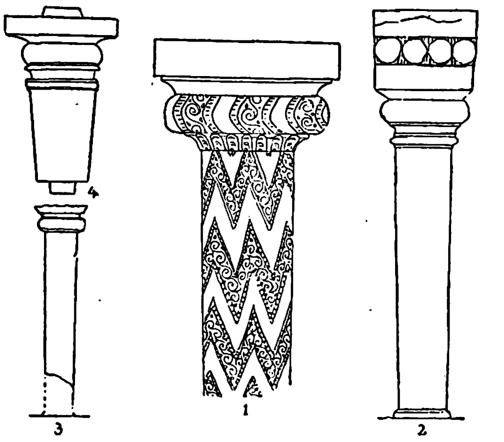

Τύποι Μυκηναϊκῶν κιόνων.

(1=ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως, 2=ἐκ τῆς πύλης τῶν Λεόντων, 3=ἐκ τοῦ ἐλεφαντίνου σκεύους ἐκ Μενιδίου.)

Δωρικὸς κίων Οὗτος δὲν ἔχει χωριστὴν βάσιν, ἀλλὰ στηρίζεται ἀμέσως ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος ἢ τοῦ στυλοβάτου, ἀνερχόμενος ἀπ' αὐτοῦ ὅπως τὸ δένδρον ἀπὸ τῆς γῆς. Ὁ κορμὸς τοῦ κίονος τού-

του κατ' ἀρχὰς μὲν εἶναι μονόλιθος, ὅπως εἶναι οἱ κίονες τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Κορίνθου καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Συρακούσαις, ἀργότερον ὅμως, καὶ σὺν τῇ μεγεθύνσει τῶν διαστάσεων τῶν ναῶν, σύγκειται πλέον ἀπὸ πολλοὺς κυλινδρικοὺς σπονδύλους καὶ φέρει πέριξ 16 ἕως 24 (κανονικῶς 24) καθέτους ῥαβδώσεις μὲ ὀξείας ῥάχεις. Ὁ κορμὸς τοῦ κίονος τούτου ἔχει τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι ἀνερχόμενος λεπτύνεται πρὸς τὰ ἄνω, αἱ κάθετοι ὅμως γραμμαὶ τοῦ περιγράμματος αὐτοῦ καμπυλοῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὡς νὰ φουσκώνεται ὁ κορμὸς ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐπικειμένου βάρους. Τὸ φούσκωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἰς μερικοὺς ἀρχαϊκοὺς κίονας εἶναι πολὺ αἰσθητόν, ὀνομάζεται *ἔντασις*. Εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κορμοῦ ὑπάρχουσι συχνότατα μία ἢ περισσότεραι ἐντομαί, κατόπιν δ' ἔρχεται τὸ ὑποτραχήλιον καὶ ἕπεται τὸ κιονόκρανον. Ὁ ἐχῖνος εἶναι στρογγύλος —εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν περισσότερον πλακωτὸς καὶ φουσκωτὸς εἰς τὴν περιφέρειαν, τὸν δὲ Ε' αἰῶνα περισσότερον ἔντονος καὶ ὑστερώτερον ἐντελῶς κωνικὸς—καὶ φέρει εἰς τὴν βάσιν του δύο ἢ περισσοτέρους δακτυλίους. Ὁ ἄβαξ εἶναι τετράγωνος πλάξ, ἡ ὁποία μεσάζει καταλλήλως μεταξὺ τοῦ καθέτου στρογγύλου κίονος καὶ τῶν ὁριζοντίων τετραγώνων δοκῶν, τὰς ὁποίας ὑποβαστάζει. Τὸν ἐχῖνον καὶ τὸν ἄβακα, καθὼς καὶ τὰς καθέτους ῥαβδώσεις τοῦ κορμοῦ μὲ τὰς ὀξείας ἀκμάς, συναντῶμεν ἤδη εἰς τοὺς κρητικομυκηναϊκοὺς κίονας, εἰς μερικὰ δὲ παλαιὰ δωρικὰ κιονόκρανα τὸ μεταξὺ τῶν ἐντομῶν καὶ τῶν δακτυλίων ὑποτραχήλιον ἔχει μορφὴν σκοτίας (λαιμοῦ) καὶ κοσμεῖται μὲ σειρὰν φύλλων, ὅπως εἰς τὰ ἡμικιόνια τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως. Δὲν ὑπάρχει, ἄρα, ἀμφιβολία ὅτι ὁ δωρικὸς κίων κατάγεται ἀπὸ τὸν μυκηναϊκόν, τοῦ ὁποίου μόνον τὴν πρὸς τὰ κάτω μείωσιν ἀπέρριψε, καὶ τοῦτο, διότι ὁ μὲν μυκηναϊκὸς ἦτο ξύλινος καὶ συνεπῶς τὸ κάτω μέρος ἔπρεπε νὰ εἶναι λεπτότερον, πρὸς ἔμπηξιν ἐντὸς τῆς βάσεως ἢ τῆς γῆς, ὁ δὲ δωρικός, ἐκ λίθου κατασκευαζόμενος δὲν εἶχεν ἀνάγκην τοιαύτης ἀπομιμήσεως. Οὕτω λέγει καὶ ὁ Βιτρούβιος, ὅτι τὰ μέλη καὶ αἱ μορφαὶ τοῦ δωρικοῦ κίονος ἀνεπτύχθησαν ἐκ τῆς ξυλοδομίας, εἶναι τουτέστιν ἀναπαράστασις ἐν λίθῳ καὶ ἀπεικόνισις τῶν μορφῶν ξυλίνων στύλων. Ὅτι δὲ οἱ κίονες τῶν πρώτων ναῶν ἦσαν ξύλινοι, τὸ βεβαιοῖ ὁ Παυσανίας, λέγων ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἦτο κατεσκευασμένος ἐκ ξύλου δάφνης, ὁ ἐν Μαντινείᾳ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος Ἱππίου ἐκ ξύλου δρυός, ξύλινον δ' ἦτο καὶ τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἡραῖον, οὗτινος μάλιστα ἐσῴζετο εἷς κίων ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου. Ξύλινον, ὡσαύτως, ἦτο καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Ὀξύλου ἐν Ἤλιδι καὶ ναὸς ἐν Μεταποντίῳ, οὗτινος τὴν στέγην ὑπεβάσταζον τὸ πάλαι, κατὰ Πλίνιον, στῦλοι ἐκ κορμῶν ἀμπέλου. Ἀλλ' ὁ λίθινος κίων, ἀντιγράψας τὸν ξύλινον τύπον, ἀπεμιμήθη μόνον μορφὰς διαφόρων μελῶν αὐτοῦ, διεμόρφωσε δὲ καλλιτεχνικῶς αὐτὰς καὶ ἄλλας μετεποίησε συμφώνως πρὸς τὰς ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ νέου ὑλικοῦ ἀνάγκας. Οὕτω π. χ., ἀντιθέτως πρὸς τὸν ξύλινον κρητικομυκηναϊκὸν κίονα, ὁ ἐκ λίθου κίων ἐγένετο παχύτερος κάτω καὶ λεπτότερος ἄνω, διότι τοῦτο ἀπῄτει ἡ στερεότης τοῦ οἰκοδομήματος. Κατὰ ταῦτα, βέβαιον πλέον εἶναι ὅτι ὁ δωρικὸς κίων προῆλθεν ἐκ τοῦ κρητικομυκηναϊκοῦ, ἂν καὶ ἀρχαιολόγοι τινὲς τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἠθέλησαν ν' ἀναγάγωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁρμώμενοι ἐκ τῶν προσόψεων λαξευτῶν ἐν τῷ βράχῳ τάφων ἐν Beni-Hassan, ἐν οἷς ὑπάρχει κίων μετὰ δεκαὲξ δωρικῶν τὸ σχῆμα ῥαβδώσεων, ὁ ὑπὸ τοῦ Champollion κληθεὶς *πρωτοδώριος κίων*. Ἀλλά, πλὴν τοῦ ὅτι αἱ ῥαβδώσεις τοῦ κίονος δυνατὸν νὰ παρήχθησαν ἐκ ξυλίνου κίονος ἀποτελουμένου ἐκ πολλῶν συνηνωμένων στελεχῶν δένδρων, ὁ πρωτοδώριος κίων τῆς Αἰγύπτου στερεῖται σχεδὸν κιονοκράνου, τὸ δὲ δωρικὸν κιονόκρανον διαφέρει καθ' ὁλοκληρίαν παντὸς αἰγυπτιακοῦ κιονοκράνου, ἐνῷ μεγάλως ὁμοιάζει πρὸς τὸ κρητικομυκηναϊκὸν τοιοῦτον. Ὁ δωρικὸς κίων, ἀκολουθῶν πιστῶς τὰς ἀναλογίας τοῦ ῥυθμοῦ του, ἦτο παχὺς καὶ χαμηλὸς κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν, ὅπως εἶναι οἱ μονολιθικοὶ κίονες τοῦ ἀρχαιοτάτου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κορίνθῳ, οἱ ὁποῖοι

Ὁ ἐρραβδωμένος πρωτοδώριος λεγόμενος κίων ἐν Beni-Hassan τῆς Αἰγύπτου.

ἔχουσι τὸ ὕψος σχεδὸν τῆς μεγίστης διαμέτρου των, καὶ οἱ κίονες τῶν ναῶν τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Ποσειδωνίας, οἵτινες ἔχουσιν ὕψος $4\,^1/_2$ φορὰς τὴν διάμετρον αὐτῶν. Ἀργότερον ὅμως, ἐπὶ Περικλέους, τὸ ὕψος τῶν κιόνων τοῦ Παρθενῶνος φθάνει τὰς $5\,^1/_2$ διαμέτρους καὶ εἰς τὸν σύγχρονον περίπου ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸ Σούνιον τὰς 6. Κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον, οἱ κίονες τῶν στοῶν τῆς Δήλου ἔχουσιν ὕψος $6\,^1/_2$ διαμέτρων, ὅπερ κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους φθάνει τὰς 8 διαμέτρους, ὅπως εἶναι ἐν Πομπηΐᾳ οἱ κίονες τῆς δωρικῆς στοᾶς τῶν σχολῶν. Αἱ ἀναλογίαι τοῦ δωρικοῦ κίονος μετεβλήθησαν μετὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν πρὸς τὸ ἐλαφρότερον, πάντοτε ὅμως ὁ χαρακτὴρ τοῦ δωρικοῦ κίονος ἔμεινεν ἀρρενωπὸς καὶ σοβαρός. Οὕτω χαρακτηρίζει τὸν δωρικὸν κίονα ὁ Βιτρούβιος, λέγων ὅτι ἐμορφώθη κατὰ τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνδρικοῦ σώματος καὶ ἔλαβεν ὕψος 6 διαμέ-

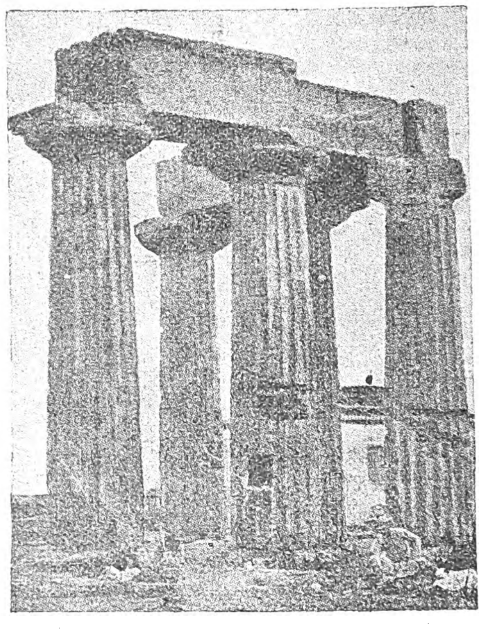

Ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κορίνθῳ μὲ τοὺς δωρικοὺς κίονας.

τρων, διότι εὑρέθη ὅτι τὸ σῶμα τοῦ ἀρτίου ἀνδρὸς ἔχει ὕψος ἓξ φορὰς τὸ μῆκος τοῦ ποδὸς αὐτοῦ. Εἰς τὸν τοιοῦτον χαρακτηρισμὸν τοῦ δωρικοῦ κίονος οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ὁ γενικὸς ἐκεῖνος κανών, καθ' ὃν ἐν τῷ δωρικῷ κίονι οὔτε ὁ ἐχῖνος, οὔτε ὁ ἄβαξ δέχονται οἱονδήποτε γλυπτὸν διάκοσμον, ἀρκούμενοι μόνον εἰς τὸ ὑποτραχήλιον ἐν εἴδει λεπτῶν νηματίων. Ἀληθῶς, ἡ ὡραιότης τοῦ δωρικοῦ κιονοκράνου ἔγκειται ἐν τῇ ἐπιτυχεῖ ἀναλογίᾳ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ εὐγενείᾳ τῶν γραμμῶν αὐτοῦ. Τὸ ὄνομα τοῦ δωρικοῦ κίονος, ὡς καὶ οἱ τόποι, ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν τὰ λείψανα αὐτοῦ, φανερώνουσι σαφῶς ὅτι ὁ ῥυθμὸς οὗτος τοῦ ἑλληνικοῦ κίονος ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἐν Πελοποννήσῳ. Τοῦτο παραδίδει καὶ ὁ Βιτρούβιος, ἀναφέρων ὅτι: «ὁ Δῶρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἕλληνος καὶ τῆς Ὀρσηΐδος καὶ βασιλεὺς τῆς Ἀχαΐας καὶ πάσης Πελοποννήσου, ἔκτισεν ἄλλοτε ναὸν τῆς Ἥρας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει τοῦ Ἄργους καὶ ὅτι ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἐκτίσθη κατὰ τύχην κατὰ τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς καλοῦμεν δωρικόν». Καί, τῷ ὄντι, εἰς τὴν Πελοπόννησον προέχουσι τρεῖς ἀρχαϊκώτατοι ναοί: ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κορίνθῳ, μὲ τοὺς παχεῖς καὶ κοντοὺς μονολιθικοὺς κίονας· ὁ τῆς Ἥρας (Ἡραῖον), ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη πρὸς τὸ τέλος τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος εἰς τὴν ἱερὰν Ἄλτιν τῆς Ὀλυμπίας, ὑπὸ τὸ Κρόνιον ὄρος, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει 8 κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν καὶ 18 εἰς τὰς πλευράς· καὶ ὁ ναὸς τῆς Τίρυνθος, τοῦ ὁποίου τὸ κιονόκρανον εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τοῦ εἴδους κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφήν. Ἀλλ' ὁ δωρικὸς κίων ἀπαντᾷ πρωϊμώτατα καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Οὕτως, εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς, ὅστις ἐκτίσθη κατὰ τὸ 538 καὶ 515, εἶχε δωρικοὺς κίονας, οἱ σπόνδυλοι τῶν ὁποίων ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐκ πωρίνου λίθου καὶ κεχρισμένοι διὰ λεπτοῦ χρίσματος ἀσβέστου. Οἱ σπόνδυλοι οὗτοι φέρουσιν εἴκοσι ῥαβδώσεις, ὁ ἄβαξ εἶναι ὑψηλὸς καὶ ὁ ἐχῖνος ἔχει λίαν στρογγύλον περίγραμμα. Ὁ ναὸς τῆς Θέμιδος ἐν Ραμνοῦντι, ἀρχαιότερος τοῦ Παρθενῶνος, φέρει δωρικοὺς κίονας, τὸ ὕψος τῶν ὁποίων εἶναι $5^1/_2$ διαμέτρων. Ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Αἰγίνῃ (ΣΤ' αἰὼν) εἶχε δωρικοὺς κίονας μὲ 20 ῥαβδώσεις. Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Κερκύρᾳ σῴζει ἀκόμη τρεῖς κίονας μὲ 20 ῥαβδώσεις. Καί, τέλος, ὁ ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης ναὸς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ὅστις ἀνάγεται εἰς τὰ 650—600 π. Χ., φέρει εἰς τὴν πρόσοψιν 6 κίονας τοῦ ἀρχαιοτάτου δωρικοῦ ῥυθμοῦ. Σημαντικώτερα ὅμως καὶ πολὺ διδακτικώτερα διὰ τὴν πρώϊμον ἐξάπλωσιν τοῦ δωρικοῦ κίονος εἶναι τὰ ἐρείπια μεγάλου ἀριθμοῦ ναῶν τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, κτισθέντων ὅλων πρὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Οὕτως, ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Συρακούσαις φέρει μονολιθικοὺς δωρικοὺς κίονας. Ἐν τῷ ἐν Τάραντι ναῷ τῆς Ἀκροπόλεως σῴζονται ἀκόμη δύο κίονες ἐκ πολλῶν ἀποτελούμενοι σπονδύλων. Ἵστανται περιπεπλεγμένοι ἐντὸς νεωτέρων οἰκοδομημάτων, ἔχουσι δὲ διάμετρον κορμοῦ κάτω 1.96 μ. καὶ ἄνω 1.55, μὲ ὕψος μετὰ τοῦ κιονοκράνου 8.47 μέτρων. Τὸ ἐν Συρακούσαις Ὀλυμπεῖον σῴζει ἀκόμη τὰ κάτω μέρη δύο μονολιθικῶν δωρικῶν κιόνων μὲ 16 ῥαβδώσεις. Ὁ ἐν Σελινοῦντι ναὸς C ἔχει 17 κίονας, ἐξ ὧν οἱ τῶν μακρῶν πλευρῶν ἔχουσι τὴν διάμετρον κατὰ 17 ἑκατοστόμετρα μικροτέραν τῶν τῆς προσόψεως. Ὁ ναὸς τῆς Ἥρας τῆς Λακινίας, ἐπί τινος ἀκρωτηρίου νοτίως τοῦ Τάραντος, ἔχει ἀκόμη ἕνα κίονα ἱστάμενον κατὰ χώραν. Ὁ κορμὸς τοῦ κίονος τούτου φέρει 16 ῥαβδώσεις ἄνευ ἐντάσεως, ἔχει κάτω περιφέρειαν 5.60 μ., τὸ δὲ ὕψος του μετὰ τοῦ κιονοκράνου εἶναι 8.29 δηλαδὴ $4^1/_2$ διαμέτρων. Τοιαῦτα δείγματα τοῦ δωρικοῦ κίονος παρουσιάζουσι καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ναοὶ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας, ὡς ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ποσειδωνίᾳ, ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ὁ ναὸς τοῦ λεγομένου Λυκίου Ἀπόλλωνος ἐν Μεταποντίῳ. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ δωρικοὶ ναοὶ καὶ κίονες κατὰ τοὺς ἀρχαϊκοὺς χρόνους μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ περσικοὶ πόλεμοι, ἀναταράξαντες τὴν Ἑλλάδα, ἐπήνεγκον διακοπήν τινα εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς οἰκοδομικῆς τέχνης. Ἡ μετ' αὐτοὺς ὅμως γενομένη ἔξαρσις τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἑλλήνων φρονήματος καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνεγέρσεως τῶν ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταστραφέντων μνημείων συνέτειναν εἰς τὴν τελειοποίησιν καὶ μεγίστην ἀκμὴν τοῦ δωρικοῦ κίονος. Ἡ Ε' ἑκατονταετηρὶς εἶναι, πράγματι, ἡ ἐποχὴ τῆς καλλιτεχνικῆς διαμορφώσεως τοῦ δωρικοῦ κίονος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐξαιρουμένης τῆς ἰωνικῆς Μικρασίας, ἐξακολουθεῖ κυριαρχῶν πανταχοῦ ὁ δωρικὸς κίων καὶ μεγαλοπρεπῆ δωρικὰ μνημεῖα ἐγείρονται ἔν τε τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ ταῖς δυσμικαῖς ἀποικίαις. Οἱ κίονες τώρα γίνονται λεπτότεροι καὶ ῥαδινώτεροι, ὁ δὲ ἐχῖνος τείνει πρὸς τὰ ἄνω καὶ δὲν ἐξογκοῦται, ἀλλὰ διαγράφει καμπύλην, ἠρέμα πλατυνομένην καὶ κατὰ τὸ ἄνω μέρος μικρὸν συστελλομένην. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ναῶν τῆς Σικελίας, ὡς ὁ ἐν Σελινοῦντι ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὁ ἐν Ἀκράγαντι κολοσσιαῖος ναὸς τοῦ Διός, ὁ μέγιστος τῶν ναῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ κίονες δὲν ἵστανται αὐτοτελῶς, ἀλλ' εἶναι συνῳκοδομημένοι ἐντὸς τῶν τοίχων, προεξέχοντες αὐτῶν ὡς ἡμικίονες. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκουσιν ἐπίσης καὶ τὸ λεγόμενον Θησεῖον τῶν Ἀθηνῶν μὲ τοὺς ὡραίους δωρικοὺς κίονας καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας, μὲ τοὺς ἓξ δωρικοὺς κίονας εἰς τὰς στενὰς πλευράς. Ἀλλὰ τὸ κάλλιστον καὶ σπουδαιότατον οἰκοδόμημα, ἔνθα ὁ δωρικὸς κίων ἐμφανίζεται ἐν ὅλῃ τῇ ἀρρενωπῇ καὶ σοβαρᾷ εἰς ἀναλογίας καὶ κόσμον μεγαλοπρεπείᾳ αὐτοῦ, εἶναι ὁ Παρθενών, τὸ ἔργον τοῦ Ἰκτίνου. Οἱ δωρικοὶ

Βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ Παρθενῶνος.

κίονες τοῦ ὀνομαστοῦ τούτου ναοῦ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ὀκτὼ κατὰ τὰς στενὰς πλευράς, ἀντὶ τῶν συνηθισμένων ἕξ, καὶ δεκαεπτὰ κατὰ τὰς μακρὰς τοιαύτας, ἔχουσιν ὕψος 10.45 μ., ἴσον, δηλαδή, μὲ $5\,^1/_2$ διαμέτρους, ὁ δὲ ἐχῖνος τῶν κιονοκράνων δὲν εἶναι οὔτε πολὺ φουσκωτός

Digitized by Google

ὔοτε πολὺ κωνικός, ἀλλ' ἔχει τὴν δέουσαν καμπυλότητα, ὥστε καὶ ἔντονος νὰ φαίνηται, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἐλαστικός. Οἱ κίονες τῆς περιστάσεως συγκλίνονται ὀλίγον πρὸς τὰ ἔσω, δὲν ἵστανται δηλαδὴ κατὰ κάθετον γραμμήν, ἵνα μετὰ τῶν καθ' ὁριζοντίαν γραμμὴν βαινόντων ἄλλων μελῶν τοῦ ναοῦ, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι καμπύλην, παραχθῇ τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, παρατηρηθὲν ἐν τῷ Παρθενῶνι, προὐκάλεσε τὸ πολυθρύλητον ζήτημα τῆς οἰκοδομικῆς περὶ τῆς καμπυλότητος τῶν ὁριζοντίων γραμμῶν. Τὰ παραδείγματα ταῦτα τοῦ δωρικοῦ ναοῦ εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἐπικράτησιν καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικότητα τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ ταῖς δυτικαῖς αὐτῆς ἀποικίαις. Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου κάμνει ὁ ἀρχαϊκὸς ναὸς ἐν Ἄσσῳ τῆς Μικρασίας, ἐν τῇ χώρᾳ δηλαδὴ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ κυριαρχεῖ ὁ ἕτερος τύπος τοῦ ἑλληνικοῦ κίονος, ὁ ἰωνικός.

Ἰωνικὸς κίων. Οὗτος διαφέρει τοῦ δωρικοῦ κατὰ τοῦτο κυρίως: ὅτι ἔχει ἰδιαιτέραν στρογγύλην βάσιν, τῆς ὁποίας τὰ κύρια συστατικὰ εἶναι δύο: ὁ *τροχίλος* ἢ ἡ *σκοτία* καὶ ἡ *σπεῖρα*. Τὰ μέλη ταῦτα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τροχίλος ἔχει σχῆμα κυλίνδρου μὲ τὴν περιφέρειαν ὑπόκοιλον κατὰ κανόνα, ἡ δὲ σπεῖρα στρογγύλου προσκεφάλου, δύνανται νὰ διπλασιασθῶσι καὶ πλουτισθῶσι μὲ ὁριζοντίας αὐλακώσεις, παράγονται δ' οὕτω παραλλαγαί, αἵτινες κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν εἶναι μᾶλλον ἄκομψοι, κατόπιν ὅμως, πρὸ πάντων εἰς τὰ ἀττικὰ μνημεῖα τοῦ Ε' αἰῶνος, ἀποκτῶσιν ἐξαιρετικὴν χάριν. Κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς ὅμως χρόνους καὶ ἐφεξῆς προστίθεται ὑπὸ τὸν διπλοῦν τροχίλον τετραγωνικὴ πλίνθος, παρεμβαλλομένη μεταξὺ τῆς κυρίας βάσεως καὶ τοῦ στυλοβάτου, καὶ οὕτως ἡ βάσις τοῦ κίονος ἀπετελεῖτο πλέον ἐκ πλίνθου, διπλοῦ τροχίλου καὶ ἐκ σπείρας. Ἐν Ἀττικῇ μάλιστα, ἔνθα τὰ ἀντίθετα τῆς ἰωνικῆς καὶ τῆς δωρικῆς τέχνης γνωρίσματα πραΰνονται καὶ ἐναρμονίως συγκεράννυνται, ἀπετελέσθη ἰδιαιτέρα βάσις, ἡ καλουμένη *ἀττικουργὴς σπεῖρα*, ἥτις ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις ἐπεκράτησε πανταχοῦ καὶ ἐγένετο ἡ κανονικὴ βάσις τοῦ ἰωνικοῦ κίονος. Ἡ βάσις δ' αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο σπειρῶν καὶ ἑνὸς μεταξὺ αὐτῶν τροχίλου, ἤτοι ἐκ μεγάλης σπείρας, κειμένης ἀμέσως ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου, ἐκ τροχίλου καὶ ἐκ μικροτέρας ἐπὶ τούτου κειμένης σπείρας, ἐχούσης πολλάκις τὴν περιφέρειαν ὁτὲ μὲν κεκαλυμμένην ὑπὸ πλέγματος ἐκ ταινιῶν ἢ ἱμάντων, ὁτὲ δὲ ὁριζοντίως, οἱονεὶ ἐρραβδωμένην. Ἐπὶ τῆς βάσεως ἵσταται ὁ κορμός, ὅστις εἶναι ῥαβδωτός. Αἱ ῥαβδώσεις τοῦ ἰωνικοῦ κίονος δὲν διέφερον κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὰς ῥαβδώσεις τοῦ δωρικοῦ, καὶ ἔφθασαν μέχρι τῶν 44. Βραδύτερον ὅμως, ὁ μὲν κανονικὸς ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο 24, αὗται δ' ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ δι' ὀξείας ῥάχεως, ὅπως αἱ τοῦ δωρικοῦ, ἀλλὰ διὰ στενῆς ἐπιπέδου ταινίας. Τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ κίονος τούτου, ἤτοι ὁ πρῶτος σπόνδυλος, ἦτο ἐνίοτε κεκοσμημένος δι' ἀναγλύφων, ὅπως οἱ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτεμισίου, συχνάκις δὲ καὶ τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ ἀνωτάτου σπονδύλου ἐκοσμεῖτο δι' ὑποτραχηλίου, κεκοσμημένου δι' *ἀνθεμίου* καὶ χωριζομένου ἀπὸ τοῦ κορμοῦ διὰ τοῦ *ἀστραγάλου*. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ ἐπικάθηται τὸ κιονόκρανον, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐξ ἑνὸς ἐχίνου, ὁμοιάζοντος ὁπωσδήποτε πρὸς τὸν ὁμώνυμον τοῦ δωρικοῦ κιονοκράνου, ἐξ ἑνὸς στρώματος ἢ ἐπιθήματος, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα ἀπολήγουσιν εἰς *ἕλικας*, καὶ ἐκ τοῦ ἄβακος. Τῶν ἑλίκων αἱ πλάγιαι ὄψεις ὀνομάζονται *προσκέφαλα* καὶ περισφίγγονται διὰ *ζωστήρων*. Τοιοῦτον ἦτο τὸ τυπικὸν ἰωνικὸν κιονόκρανον· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο κατάλληλον καὶ διὰ τοὺς γωνιακοὺς κίονας τῶν ναῶν, ἐπλάσθη καὶ νέος τύπος τοῦ *γωνιακοῦ κιονοκράνου*, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ δύο ἑλικωταὶ ὄψεις κεῖνται ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης, τὰ δὲ προσκέφαλα συναντῶνται. Ὁ ἰωνικὸς κίων ἔχει ἀναλογίας πολὺ ἐλαφροτέρας τοῦ δωρικοῦ. Ἤδη, ἀπὸ τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων, οἱ κίονες τοῦ ρυθμοῦ τούτου

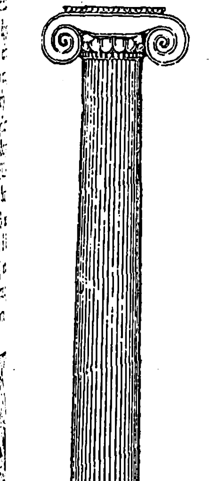

Κίων ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ἀρτεμισίου ἐν Ἐφέσῳ

εἶναι ῥαδινώτεροι τῶν δωρικῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κίμωνος τὸ ὕψος εἶναι 7 ½ διαμέτρων. Ὑστερον δέ, ἐπὶ Περικλέους, ὑπερβαίνει τὰς 9 διαμέτρους, ὅπως π. χ. εἶναι οἱ κίονες τῶν Προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. ἐνῷ οἱ δωρικοὶ κίονες τοῦ ἰδίου οἰκοδομήματος δὲν εἶ-

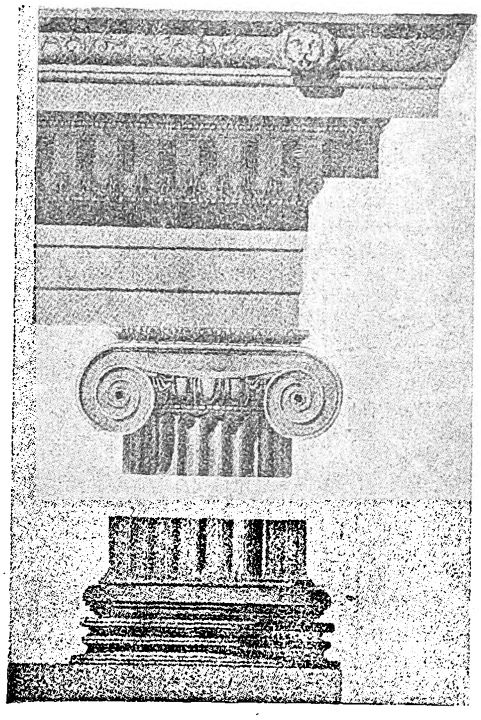

Μικρασιατικοϊωνικὸς καὶ ἀττικοϊωνικὸς ρυθμός.
[Ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Πριήνῃ — Βορεία στοὰ τοῦ Ἐρεχθείου, γωνιακὸς κίων.]

ναι ὑψηλότεροι τῶν 5.6 διαμέτρων. Ὁ ἰωνικὸς κίων εἶναι, ἀληθῶς, κομψότερος τοῦ δωρικοῦ καὶ ἐπιδεκτικὸς ποικιλωτέρας διακοσμήσεως. Ἐγείρεται καθέτως (δὲν ἔχει δηλαδὴ κλίσιν πρὸς τὰ ἔσω, ὅπως ὁ δωρικός), εἶναι ὑψηλότερος καὶ λεπτότερος τοῦ δωρικοῦ, ἔχει μικροτέραν τὴν μείωσιν καὶ ἐλαχίστην τὴν ἔντασιν, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν στιβαρότητα καὶ τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦ δωρικοῦ, λίαν δ' εὐστόχως, καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀρρενωπὸν χαρακτῆρα τοῦ δωρικοῦ, ὡμοιώθη πρὸς σῶμα γυναικός. Κατὰ τὸν Βιτρούβιον, οἱ Ἴωνες ἄποικοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἱδρύσωσιν ἱερὸν εἰς τὴν Ἀρτέμιδα καὶ ἀκολουθοῦντες πρὸς τοῦτο τὴν μέθοδον ἣν ἐτήρησαν εἰς τοὺς δωρικοὺς ναοὺς μὲ τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνδρικοῦ σώματος, προσέδωκαν καὶ εἰς τὸν ἰωνικὸν κίονα τὴν κομψότητα τῆς γυναικείας μορφῆς, κατασκευάσαντες τὴν διάμετρον τοῦ κίονος εἰς τὸ ὄγδοον τοῦ ὕψους του, θέσαντες βάσιν μὲ ἑλισσόμενα σχοινία, ὅπως εἶναι τὰ σανδάλια τῶν γυναικῶν καὶ σχηματίζοντες τὴν κεφαλὴν μὲ ἕλικας, ὡς εἶναι οἱ πλόκαμοι τῆς κόμης, οἵτινες πίπτουσιν ἑκατέρωθεν τοῦ προσώπου της. Καὶ πρὸς τελείαν ἀπομίμησιν τῆς γυναικείας κομψότητος, ηὐλάκωσαν τὸν κίονα πρὸς παράστασιν τῶν πτυχῶν τῆς γυναικείας ἀμφιέσεως. Τὸ ὄνομα τοῦ ἰωνικοῦ κίονος, ὡς καὶ οἱ τόποι, ἔνθα εὑρέθησαν τὰ ἀρχαιότερα δείγματα αὐτοῦ, ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ κίων οὗτος ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Καὶ ὅπως αἱ ἀρχαὶ τοῦ δωρικοῦ κίονος χάνονται εἰς τὰ μυστηριώδη βάθη τῆς μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἰωνικοῦ κίονος κρύπτονται ἐντὸς τοῦ παναρχαίου πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Δυστυχῶς τὰ σῳζόμενα λείψανα ἀρχαϊκῶν ἰωνικῶν ναῶν εἶναι πενιχρὰ καὶ δὲν παραβάλλονται πρὸς τὰ τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ μέχρι τοῦ κατ' ἐξοχὴν τελειοτάτου τύπου τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου, ὡς εἶναι οἱ θαυμάσιοι κίονες τῶν ἀττικῶν μνημείων τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἰδίως οἱ κίονες τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Ἐρεχθείου τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν. Ἀρχαιότατος ἰωνικὸς κίων ναοῦ εἶναι ὁ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ, ὅστις ἐκτίσθη κατὰ τὸ 560 π. Χ. Ὁ κατώτερος σπόνδυλος τῶν κιόνων τοῦ ναοῦ τούτου ἐκοσμεῖτο δι' ἀναγλύφων. Πέριξ ἑνὸς τοιούτου συναρμολογηθέντος κίονος παρίστανται νεανίαι καὶ νεάνιδες μὲ μακρὰ ἱμάτια. Ὁ κίων εἶχε 44 ῥαβδώσεις μὲ μικρὰν διαφορὰν τῶν χωρισμάτων ἀπὸ τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ. Τὸ κιονόκρανον στηρίζεται ἐπὶ ἀστραγάλου, εἴδους ἀναγλύπτου δακτυλίου· ἄνω, σειρὰ φύλλων χωρίζει δύο ἕλικας, τὰς ὁποίας συνδέει ἄνωθεν ἡ σπεῖρα, τῆς ὁποίας τὸ κάτω χεῖλος διαγράφει καμπύλην. Ὀλίγον νεώτερος τοῦ ἐφεσίου ἰωνικοῦ κίονος εἶναι ὁ σάμιος κίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἡραίου ναοῦ, ὅστις ἐκτίσθη περὶ τὸ 530—521 π. Χ. Ἡ βάσις τοῦ κίονος τούτου εἶναι κομψοτέρα, προσεγγίζουσα τὸν κλασσικὸν τύπον. Σύγκειται ἐκ δύο κυρίων μερῶν: ἐκ μιᾶς ὑψηλῆς σκοτίας καὶ ἄνωθεν σπείρας, ἥτις εἶναι ὀλιγώτερον ὑψηλή, ἀμφότερα δὲ κοσμοῦνται διὰ πολυαρίθμων ὁριζοντίων ῥαβδώσεων. Ὁ κατὰ χώραν ἱστάμενος κίων ἔχει τὸν κορμὸν ἀρράβδωτον, ὅπως ἀρράβδωτοι εἶναι καὶ οἱ κατακείμενοι σπόνδυλοι διαφόρων κιόνων, ἐξ οὗ ὑποτίθεται ὅτι οἱ κίονες τοῦ ναοῦ ἐκείνου ἦσαν λεῖοι, ὡς ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα ἀρχαίων ἰωνικῶν κιόνων ἀρραβδώτων. Ὁ κίων ἦτο ῥαδινός· ἐλλείπει βεβαίως τὸ ἀνώτατον μέρος τῶν σπονδύλων καὶ τὸ κιονόκρανον, ἀλλ' ἐκ τῆς κατωτέρας διαμέτρου τοῦ κιονοκράνου καὶ ἐκ τοῦ ὕψους τῶν δώδεκα σπονδύλων, οἵτινες ἀπαρτίζουσι τὸν ἱστάμενον κίονα, εἶναι φανερὰ ἡ βαθμιαία μείωσις τοῦ κορμοῦ. Ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους τῆς βάσεως μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐχίνου, ὁ κορμὸς εἶχε 13.225 μ., ἤτοι περίπου 8 διαμέτρους. Τὸ κιονόκρανον ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μερῶν, ὧν τὸ ἓν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου δὲ ἐξεφύοντο αἱ ἕλικες. Ὁ σαμιακὸς κίων ἔχει πρωτοτυπίαν, ἐν αὐτῷ δὲ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον τὸ ἀνθέμιον. Σύγχρονος, ὁπωσδήποτε, εἶναι ὁ κίων τοῦ ἐν Νάπῃ τῆς Λέσβου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ βάσις του ἀποτελεῖται ἐκ χονδροῦ τροχίλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπικάθηται στρογγύλον ἐπίθημα. Ὁ κορμὸς εἶναι λεῖος, αἱ δὲ ἕλικες τοῦ κιονοκράνου ἐφάπτονται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ ἐγείρονται καθέτως, ἀφίνουσαι, εἰς τὴν κορυφὴν καὶ μεταξὺ αὐτῶν, κενόν, τὸ ὁποῖον πληροῦται διὰ φύλλου φοίνικος. Τὸ ἄνω τοῦ κιονοκράνου παρουσιάζει λείαν ὀρθογώνιον ἐπιφάνειαν. Παρόμοιος τύπος εἶναι ὁ κίων τῆς Νεανδρείας, πολίχνης ἐν Τροίᾳ, παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον. Τοῦ κίονος τούτου δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ τύπος τῆς βάσεως καὶ τοῦ κορμοῦ, διότι τὰ μέρη ταῦτα κατεστράφησαν κατὰ πυρκαϊάν, ἥτις ἀπετέφρωσεν ὁλοσχερῶς τὸ ἱερὸν οἰκοδόμημα τῆς πολίχνης ἐκείνης· διεσώθη ὅμως τὸ κιονόκρανον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐντελῶς πρωτότυπον καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαντᾷ οὔτε ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, οὔτε ἀλλαχοῦ τῆς Ἀσίας, εἰμὴ μόνον ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Μυτιλήνης καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ναπαίου Ἀπόλλωνος τῆς Λέσβου. Καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα τεμάχια χαρακτηριστικὸν τοῦ κίονος τούτου εἶναι ὅτι αἱ ἕλικες δὲν τερματίζουσιν ὁριζόντιον στρῶμα, ἀλλ' ἐκφύονται ἀπὸ τὸν κορμὸν τοῦ κίονος δίκην δικλαδωτοῦ ἠνθισμένου κρίνου. Τὰ κιονόκρανα τοῦ ἀρχαϊκωτάτου ναοῦ τῆς Νεανδρείας εἶχον, πιθανώτατα, ὑπὸ τὰς ἕλικας καὶ φυλλωτὸν ἐχῖνον καὶ κατωτέρω ἄλλην σειρὰν φύλλων. Τὸ κρινοειδὲς αὐτὸ σχῆμα τῶν ἑλίκων ἀπαντᾷ ὡς κιονόκρανον καὶ ἐν Αἰγύπτῳ. Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου λέγεται *αἰολικὸν κιονόκρανον*. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ τύποι τοῦ ἰωνικοῦ κίονος ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ· ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐπεξετάθη καὶ πέραν αὐτῆς. Τὸν ἀρχαιότατον ἰωνικὸν κίονα εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Ναυκράτιδι τῆς Αἰγύπτου (620 π. Χ.), ἀποικίᾳ τῶν Ἰώνων. Ἡ βάσις τοῦ κίονος ἐνταῦθα ἔφερε πλίνθον στρογγύλην καὶ ἐρραβδωμένην, ἔπειτα τροχίλον μὲ ὁριζοντίας ῥαβδώσεις· ὁ κορμὸς διατηρεῖ ἀκόμη τὴν δωρικὴν ῥάβδωσιν καὶ τελειώνει ἄνω εἰς διπλοῦν ἀστράγαλον, σχηματιζόμενον διὰ δύο περιδεραίων ἐκ φύλλων. Κιονόκρανον δὲν εὑρέθη· αἰολοϊωνικὸν ὅμως κιονόκρανον εὑρέθη ἐν Αἰγαῖς τῆς Αἰολίδος. Ἐκ τῶν παραδειγμάτων δὲ τούτων γίνεται φανερόν, ὅτι πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, ὁ ἰωνικὸς κίων δὲν ἤνθησεν εἰμὴ μόνον ἐν Ἀσίᾳ καὶ εἰς τὰς ἰωνικὰς ἀποικίας. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐν Δελφοῖς ὑπῆρχε μικρὸν οἰκοδόμημα, ὁ λεγόμενος *Θησαυρὸς τῶν Κνιδίων*, ὅταν ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο φανερώνει ὅτι τὸ κτίσμα ἐκεῖνο ἐκτίσθη οὕτω, διὰ νὰ ὑπενθυμίζῃ τὸν λαόν, ὅστις ἡγείρεν αὐτό. Τοῦτο ἔπραξαν καὶ οἱ πολῖται τῆς Γέλας ἐν Ὀλυμπίᾳ. Μέχρι λοιπὸν τῶν περσικῶν πολέμων ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς τοῦ κίονος ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον ὑπὸ τῶν Ἰώνων. Ἡ πανελλήνιος δὲ χρῆσις αὐτοῦ ἐγένετο διὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸ 450, ὅτε ἡ Ἰωνία περιελήφθη εἰς τὴν θαλασσοκρατορίαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ἰωνικὸς κίων, μεταφυτευθεὶς καὶ οἱονεὶ πολιτογραφηθεὶς ἐν Ἀθήναις, ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔγινε πανελλήνιος τύπος. Ἔκτοτε τὰ μνημεῖα τοῦ ρυθμοῦ τούτου πολλαπλασιάζονται ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι. Ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς ἀπέβη ὁ δεύτερος ρυθμὸς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ὁ ἰωνικὸς κίων ἐξωραΐζει τώρα μὲ τὸ ῥαδινὸν καὶ τὸ πλούσιον

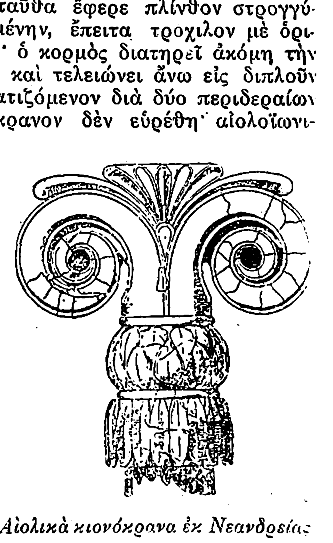

Αἰολικὰ κιονόκρανα ἐκ Νεανδρείας

Digitized by Google

αὐτοῦ τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Δήλου, τῶν Δελφῶν, τῆς Ὀλυμπίας, ἀκόμη καὶ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἱστάμενος πολλάκις, ὡς ἀδελφός, ὁμοῦ μὲ τὸν δωρικόν. Ὑπέροχον παράδειγμα τῆς συναδελφώσεως ταύτης εἶναι τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὀροφὴν τῶν ὁποίων βαστάζουσιν, ἐκτὸς τῶν ἓξ δωρικῶν κιόνων τῆς προσόψεως, ἓξ ἄλλοι ῥαδινώτεροι ἰωνικοὶ κίονες, τεταγμένοι εἰς δύο σειρὰς καθέτως πρὸς τοὺς πρώτους. Ἀλλὰ τὸ θαυμασιώτερον δεῖγμα τοῦ ἰωνικοῦ κίονος τῆς περιόδου ταύτης παρέχουσιν οἱ ἰωνικοὶ κίονες τοῦ Ἐρεχθείου, οἵτινες ἐκδηλοῦσι τὴν χαριεστέραν καὶ πλουσιωτέραν μορφὴν αὐτοῦ. Οἱ ῥαδινοὶ καὶ λεπτοὶ ὡς κυπάρισσοι ἀνερχόμενοι κίονες οὗτοι στηρίζονται ἐπὶ βάσεων, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο σπείρας καὶ ἕνα τρόχιλον μεταξὺ αὐτῶν, ἡ ἀνωτέρα δὲ σπεῖρα, ἡ ὁποία συνήθως εἶναι ὁριζοντίως ηὐλακωμένη εἰς τὴν βορείαν παράστασιν τοῦ Ἐρεχθείου, καλύπτεται ἀπὸ γλυπτοὺς πλοχμούς. Ὅμοιοι πλοχμοὶ εὑρίσκονται καὶ εἰς τὰ κιονόκρανα τῶν κιόνων τούτων, ὑπεράνω τοῦ ἰωνικοῦ κυματίου, αἱ δ' ἕλικες εἶναι διπλαῖ καὶ τὸ ὑποτραχήλιον περιβάλλουσιν ὡραῖα γλυπτὰ ἀνθέμια καὶ ἄνθη λωτοῦ. Τοιούτους ὡραίους ἰωνικοὺς κίονας ἔχουσι καὶ πολλὰ ἄλλα ἀττικὰ μνημεῖα τοῦ Ε' καὶ τοῦ Δ' αἰῶνος, ὡς καὶ ἐν διαφόροις ἄλλοις τόποις τῆς κυρίως Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως ἐν Δελφοῖς ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ οἱ διάφοροι θησαυροί, ἐν οἷς ἡ ἐν τῷ ῥυθμῷ τοῦ κίονος τούτου ἐκδηλουμένη τάσις πρὸς λεπτότητα καὶ κομψότητα ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τῆς μορφῆς τοῦ γυναικείου σώματος, διὰ τῶν καλουμένων *Καρυατίδων*, ἃς βλέπομεν τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς θησαυρῷ τῶν Κνιδίων-Σιφνίων καὶ ὕστερον ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ. Τέλος σημειωτέον ὅτι κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους ὁ ἰωνικὸς ῥυθμὸς πολλὰς ὑπέστη μεταβολάς. Αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ αὐτοῦ μορφαὶ μετεβάλλοντο καὶ κοσμήματα ἐπὶ κοσμημάτων προσετίθεντο καὶ συνανεμειγνύοντο. Ἐν τῷ κιονοκράνῳ π. χ. προστίθενται κεφαλαὶ βοῶν καὶ προτομαὶ ἀνθρωπίνων μορφῶν. Προϊόντος τοῦ χρόνου αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαὶ ἀπέβαλον πλέον τὴν σημασίαν των καὶ τὸν ἄρχῆθεν συμβολικὸν κοσμητικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ ἐγίνοντο βαθμιαίως ἁπλᾶ κοσμήματα, ἐξεδηλοῦτο δὲ τάσις πρὸς ἀρχιτεκτονικὴν πολυτέλειαν καὶ κομψότητα. Τοιαύτης τάσεως ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ δι' ἐσχηματοποιημένης ἀπομιμήσεως φυτικῶν μορφῶν παραγωγὴ τοῦ καλουμένου *κορινθιακοῦ κιονοκράνου*, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ. Οὕτω δὲ παρήχθη ὁ καταχρηστικῶς καλούμενος *κορινθιακὸς κίων*.

Κορινθιακὸς κίων. Εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ἰωνικός, διότι ἔχει τὴν βάσιν καὶ τὸν κορμὸν τοῦ ἰωνικοῦ κίονος, διαφέρει ὅμως ἀπ' ἐκείνου κατὰ τὸ κιονόκρανον, ἐξ οὗ καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ἰδιαίτερος ῥυθμός, ἐνῷ κατ' οὐσίαν εἶναι παραλλαγὴ τοῦ ἰωνικοῦ. Τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανον σύγκειται ἐκ δύο μερῶν: ἐκ τοῦ *πυρῆνος* καὶ τοῦ *ἄβακος*. Τὸν πυρῆνα ἢ τὸ σῶμα τοῦ κιονοκράνου τούτου ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος *κάλαθος*, ὅστις πολλάκις ἔχει τὸ σχῆμα ἀνεστραμμένου κώδωνος. Τὴν βάσιν τοῦ καλάθου τούτου περιβάλλουσι συνήθως δύο ἐπάλληλοι σειραὶ φύλλων ἀκάνθου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκφύονται καυλοὶ σπειροειδῶς ἑλισσόμενοι πρὸς τὰ ἄνω. Ἐκ τῶν καυλῶν τούτων οἱ μὲν μικρότεροι, συναντώμενοι ἀνὰ δύο καὶ συστρεφόμενοι κατὰ τὴν κορυφήν, φέρουσιν ἀνθέμιον, οἱ δὲ μεγαλύτεροι σχηματίζουσι τέσσαρας ἕλικας καὶ ὑποβαστάζουσι τὸν ἄβακα. Ὁ ἄβαξ εἶναι χαμηλὸς καὶ ἔχει τὰς τέσσαρας πλευρὰς κατὰ τὸ μέσον εἰσεχούσας καὶ τὰς γωνίας συνήθως ἀποτετμημένας. Ὁ κανὼν τῶν ἀναλογιῶν δίδει εἰς τὸ ὕψος τοῦ κορινθιακοῦ κίονος μεγαλύτερον ἀριθμὸν διαμέτρων, παρ' ὅσον εἰς τὸν ἰωνικὸν κίονα καὶ εἰς τὸν δωρικόν. Εἰς τὸ χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους τὸ ὕψος τοῦ κορινθιακοῦ κίονος εἶναι 10 διαμέτρων. Τὸ ὄνομα τοῦ κίονος τούτου φανερώνει ὅτι ὁ ῥυθμὸς οὗτος ἐγεννήθη ἐν Κορίνθῳ Τοῦτο, ἄλλως τε, βεβαιοῖ καὶ ὁ Βιτρούβιος, ἀναφέρων τὸν πασίγνωστον μῦθον, κατὰ τὸν ὁποῖον, ἀποθανούσης μικρᾶς κόρης ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἡ τροφὸς αὐτῆς ἐπέθεσεν ἐπὶ τοῦ τάφου κάλαθον περιέχοντα τὰ παιδικὰ ἀθύρματα τῆς παιδίσκης. ἄκανθα ὅμως, βλαστήσασα ἐκεῖ κατὰ τύχην, περιέβαλε διὰ τῶν ἀναρριχωμένων βλαστῶν αὐτῆς τὸν κάλαθον τοῦτον, ἡ δὲ θέα τοῦ οὕτω κεκοσμημένου καλάθου ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Καλλίμαχον τὸν γνωστὸν πλάστην καὶ τορευτὴν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, τὴν ἰδέαν τοῦ νέου κιονοκράνου. Ἀλλά, παρὰ τὴν παράδοσιν ταύτην, βέβαιον πλέον εἶναι ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου προϋπῆρχον ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ. Καλαθόσχημον κιονόκρανον κοσμούμενον μὲ φύλλα, παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἀπαντᾷ εἰς ἀρχαϊκοὺς θησαυροὺς τῶν Δελφῶν, τῶν φύλλων δὲ τῆς ἀκάνθου ἡ κοσμητικὴ χρῆσις εἶχεν ἀρχίσει πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κιονοκράνου εἰς τὰς ἐπιτυμβίους ἀττικὰς στήλας καὶ αἱ πρὸς τὰ ἄνω τείνουσαι καὶ καμπτόμεναι ἕλικες συγγενεύουσι προφανῶς μὲ τὰς ἕλικας τοῦ αἰολικοῦ κιονοκράνου. Ἡ δημιουργία ἄρα τοῦ κορινθιακοῦ κίονος φαίνεται ἀποτέλεσμα βαθμιαίας ἐξελίξεως καὶ οὐχὶ στιγμιαίας ἐμπνεύσεως, ὡς ἀφίνει νὰ ὑποθέσωμεν ἡ μυθολογικὴ παράδοσις. Τὸ ἀρχαιότατον τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε κορινθιακῶν κιονοκράνων εἶναι τὸ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἐν Φιγαλείᾳ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος (περὶ τὰ 430 π. Χ.) καὶ ἐν τῷ Διδυμαίῳ τῆς Μιλήτου. Χρῆσις ὅμως τοῦ νέου τούτου ῥυθμοῦ ἐγένετο κυρίως κατὰ τὴν Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Κορινθιακοὶ κίονες ὑπῆρχον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, οὗτινος ἀρχιτέκτων ἐγένετο ὁ Σκόπας, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Λαμπροὶ κορινθιακοὶ κίονες ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν τῇ ἐσωτερικῇ στοᾷ τῆς θόλου τῆς Ἐπιδαύρου, τὴν ὁποίαν ᾠκοδόμησε, περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ὁ Πολύκλειτος ὁ νεώτερος. Ἀλλ' οἱ τελειότεροι ὅλων, οἱ κομψότατοι καὶ πλουσιώτατοι ἐν ταὐτῷ κορινθιακοὶ ἡμικίονες ἐμφανίζονται ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις μνημείῳ τοῦ Λυσικράτους, τὸ ὁποῖον ἤγειρεν οὗτος κατὰ τὸ 334 π. Χ. Κορινθιακοὶ ἡμικίονες ἐστόλιζον ἐπίσης καὶ τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ Φιλίππειον, τὸ ἡρῷον τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Φιλίππου, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, ἤτοι περὶ τὸ 336 π.Χ. Κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ἐν Ἀθήναις, ὁ ἀποπερατωθεὶς ἐπὶ Ἀδριανοῦ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Ὀλυμπιεῖον, περιεβάλλετο ὑπὸ 104 ἐν ὅλῳ κιόνων κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, ἐξ ὧν ἵστανται ἀκόμη κατὰ χώραν 15. Ὁ κορινθιακὸς κίων ἤκμασε πρὸ πάντων κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχήν, οὐχὶ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν Ῥώμῃ. Τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Πάνθεον τοῦ Ἀγρίππα εἶχε κορινθιακοὺς κίονας μὲ χάλκινα κιονόκρανα, ἡ δὲ πύλη ἡ κτισθεῖσα κατὰ τὸ 147 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου, μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τοῦ Περσέως, ὠνομάζετο, καθ' ἃ λέγει ὁ Πλίνιος, «*κορινθιακή*, διότι τὰ κιονόκρανα τῶν κιόνων ἦσαν χάλκινα». Εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικότητα τοῦ ῥυθμοῦ τούτου κατὰ τοὺς ἑλληνορρωμαϊκοὺς χρόνους, κατὰ πολὺ βεβαίως συνέβαλε τόσον τὸ ὁμοιομόρφως περίοπτον τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου, τὸ ὁποῖον, ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἰωνικόν, τοποθετεῖται ἐν οἱαδήποτε θέσει τοῦ οἰκοδομήματος, ἐν τῇ γωνίᾳ ἢ ἐν τῷ μέσῳ, ὅσον καὶ ἡ πλουσία αὐτοῦ μορφὴ καὶ ἡ ἐπιδεικτικὴ ἐμφάνισις.

Ῥωμαϊκοὶ κίονες. Ἐν Ῥώμῃ κυριαρχεῖ μὲν ὁ κορινθιακὸς κίων, ὡς προσαρμοζόμενος εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἠρέσκοντο εἰς τὸ πλούσιον καὶ ἐπιδεικτικόν, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο ἄλλων ῥυθμῶν γίνεται ἀρκετὴ χρῆσις ἐνταῦθα, ὡς ἀποδεικνύουσι τοῦτο πολλὰ μνημεῖα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἀλλ' ἂν ὁ γενικὸς τύπος εἶναι ἑλληνικός, ἐν τούτοις αἱ ἀναλογίαι καὶ τὰ κοσμήματα κανονίζονται ἐνταῦθα κατ' ἴδιον κανόνα, ὅστις ἐνίοτε παρουσιάζει τοὺς κίονας χονδροειδεῖς, συχνάκις δὲ ὑπὲρ τὸ δέον ὑψηλούς. Ὁ ἑλληνικὸς κίων λαμβάνει μεγάλην μεταβολήν, μεταφυτευθεὶς ἐνταῦθα. Τὸ ὀλιγώτερον λεπτὸν αἴσθημα τῶν Ῥωμαίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ ἀπέριττον μεγαλεῖον καὶ τὴν σοβαρὰν ὡραιότητα τοῦ δωρικοῦ κίονος, ὡς ὑπῆρχεν ἐν Ἑλλάδι, ἀποτέλεσμα δ' ἦτο ὁ ἀχαρακτήριστος ῥυθμὸς αὐτοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Μαρκέλλου ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς Cora περὶ τὰ 40 στάδια μακρὰν τῆς Ῥώμης. Τὴν αὐτὴν ἔλλειψιν καλαισθησίας καὶ λεπτότητος παρουσιάζουσι καὶ οἱ ἰωνικοὶ κίονες ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Τύχης καὶ τῆς Ἁρμονίας. Ἄλλως ὅμως ἔχει μὲ τὸν κορινθιακὸν κίονα, ὅστις ἀπέβη διὰ τοὺς Ῥωμαίους ὁ ἐθνικὸς αὐτῶν ῥυθμός. Ἐν Ῥώμῃ ὁ κορινθιακὸς κίων προσέλαβε νέον καὶ ὡραῖον σχῆμα καὶ χαρακτῆρα, πλουτισθεὶς θαυμασίως, χωρὶς νὰ χάσῃ τὰ ἀρχικὰ αὐτοῦ διακριτικὰ συστατικά. Οἱ κορινθιακοὶ κίονες τοῦ ναοῦ τῆς Ἑστίας εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων δειγμάτων τοῦ κορινθιακοῦ ῥωμαϊκοῦ ῥυθμοῦ. Τὰ ὑπὸ Ῥωμαίων ἱδρυθέντα ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ Γαλατίᾳ, ἐν Ἰστρίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομήματα κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ φανερώνουσι τὴν εὐρυτάτην χρῆσιν καὶ προτίμησιν τοῦ κορινθιακοῦ κίονος. Κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα ἐπλάσθη καὶ νέος τύπος κορινθιακοῦ κιονοκράνου, ὁ *σύνθετος*, εἰς τὸν ὁποῖον συνδυάζεται ὁ κάλαθος καὶ οἱ καυλοὶ ἀκάνθης μὲ τὰς ἕλικας τετραμετώπου ἰωνικοῦ κιονοκράνου. Ἄλλη παραλλαγή, ἡ ὁποία ὅμως ἀνεφάνη πρὸς τὸ τέλος τῆς προηγουμένης ἐποχῆς ἤδη, περιβάλλει τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ καλάθου μὲ φύλλα φοίνικος. Ὁμοίας παραλλαγὰς παρουσιάζουσι καὶ τὰ σώματα τῶν κιόνων. Συχνάκις εἶναι ἀρράβδωτα, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, ἄλλοτε ἀφίνονται εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῶν αὐλακώσεων στρογγύλοι κανόνες καὶ ἄλλοτε ἀνέρχονται αἱ ῥαβδώσεις ἑλικοειδῶς. Παραδείγματα τῆς κατὰ τοιοῦτον τρόπον διαμορφώσεως καὶ χρήσεως τοῦ κορινθιακοῦ κίονος παρουσιάζουσι πολλὰ μνημεῖα, ὡς εἶναι ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ ἐν Ἀθήναις, ἡ μεγαλοπρεπὴς πύλη τοῦ τείχους τῆς Ἀτταλείας ἐν Ἀσίᾳ, ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἐφέσου, ὁ ναὸς ἐν Τελμησσῷ τῆς Πισιδίας καὶ πλεῖστα ἄλλα μνημεῖα, τῶν ὁποίων οἱ κίονες εἶναι χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τῆς μεταβολῆς, ἣν ὑπέστη ὁ ἑλληνικὸς ἐν γένει κίων ῥωμαϊκοποιηθείς, ἤτοι παρεκτραπεὶς ἀπὸ τῆς λογικῆς καὶ ἁρμονικῆς ἁπλότητος τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ῥωμαϊκῶν κιόνων δέον νὰ καταταγῶσιν ὡσαύτως καὶ οἱ λεγόμενοι *τιμητικοὶ* κίονες (ἢ *στῆλαι*), οἵτινες ἠγείροντο πρὸς διαιώνισιν νίκης. Περίφημοι τοιοῦτοι κίονες ἦσαν, κατὰ Πλίνιον, ὁ ἱδρυθεὶς πρὸς τιμὴν τοῦ Κ. Μαινίου «νικητοῦ τῶν ἀρχαίων Λατίνων»· ὁ ἐκ μαρμάρου τῆς Νουμιδίας κατασκευασθεὶς καὶ στηθεὶς ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος· ὁ κίων, ὁ διατηρούμενος μέχρι τῆς σήμερον ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, ὁ στηθεὶς πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ Δουϊλίου κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων καὶ κεκοσμημένος δι' ἐμβόλων τῆς πρῴρας τοῦ πλοίου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῶν *ἐμβολοκοσμήτων* λεγομένων στηλῶν. Παραλλήλως πρὸς τὰς τιμητικὰς στήλας ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη κατηγορία τιμητικῶν κιόνων, τῶν λεγομένων *θριαμβικῶν* κιόνων ἢ στηλῶν, οἵτινες ἱδρύοντο πρὸς ἐξύμνησιν τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων. Παράδειγμα τοιαύτης θριαμβικῆς στήλης εἶναι ἡ στήλη τοῦ Τραϊανοῦ.

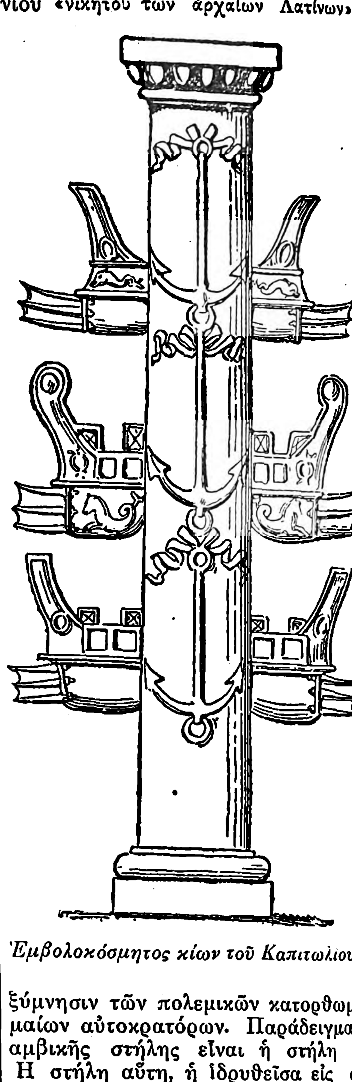

Ἐμβολοκόσμητος κίων τοῦ Καπιτωλίου.

Η στήλη αὕτη, ἡ ἱδρυθεῖσα εἰς ἀνάμνησιν τῶν νικῶν, τὰς ὁποίας κατήγαγεν ὁ Τραϊανὸς ἐναντίον τῶν βαρβάρων, κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀπολλοδώρου, κατὰ τὸ 104 μ. Χ. Τὸ μνημεῖον τοῦτο, ὄρθιον ἀκόμη κατὰ χώραν, εἶναι κατεσκευασμένον καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ μαρμάρου καὶ σύγκειται ἐξ ὀρθογωνίου βάθρου, κίονος μετὰ βάσεως καὶ κιονοκράνου καὶ ἀκρωτηρίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἵστατο τὸ ἄγαλμα τοῦ θριαμβευτοῦ. Τὸ ὁλικὸν ὕψος τοῦ μνημείου εἶναι σχεδὸν 39 μέτρων, ἡ δὲ διάμετρος τοῦ κίονος περίπου 4 μέτρων. Τὰ βάθρον εἶναι πλουσίως κεκοσμημένον δι' ἀναγλύπτων φύλλων, σπειροειδῶν θυσάνων, πλοχμῶν, ᾠῶν, καρδιοσχήμων φύλλων, ἔχει δὲ ἐν τῇ προσόψει θύραν μετ' ἀναθηματικῆς ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐπιγραφῆς, τὴν ὁποίαν συνοδεύουσι πτερωταὶ Νῖκαι. Ἡ βάσις τοῦ κίονος σύγκειται ἐκ τετραγωνικῆς πλίνθου, τῆς ὁποίας αἱ γωνίαι κοσμοῦνται δι' ἀετῶν, οἵτινες φαίνονται κρατοῦντες εἰς τοὺς ὄνυχας αὐτῶν στέμμα ἐκ φύλλων δρυός. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ κίονος καὶ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἀναπτύσσονται, ἐν ἀναγλύφοις σπειροειδῶς ἑλισσομένοις, τὰ κύρια ἐπεισόδια τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Τραϊανοῦ· παρίστανται 2 500 μορφαὶ λαμβάνουσαι μέρος εἰς τὴν ἀνάγλυπτον ταύτην παράστασιν. Τὸ κιονόκρανον ἀποτελοῦσιν ἐχῖνος κεκοσμημένος δι' ᾠῶν καὶ τετράγωνος ἄβαξ. Ἄνωθεν αὐτοῦ ἐγείρεται τὸ ἀκρωτήριον, περιβαλλόμενον διὰ χαλκίνων κιγκλίδων, ὅπερ ἔφερεν ἐπὶ τῆς

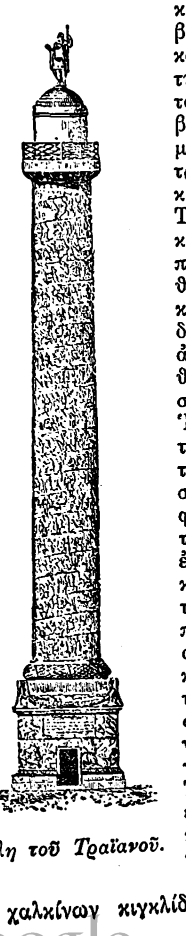

Στήλη τοῦ Τραϊανοῦ.

Digitized by Google

θολωτῆς αὐτοῦ στέγης τὸ ἄγαλμα τοῦ Τραϊανοῦ. Ἡ στήλη τοῦ Τραϊανοῦ εἶναι κοίλη, ἀνήρχετό τις δὲ διὰ ἑλικοειδοῦς κλίμακος, ἐξ οὗ καὶ ἡ κατηγορία τῶν *κοχλιοειδῶν* στηλῶν ἢ κιόνων. Ἄλλοι τοιοῦτοι τιμητικοὶ ἢ θριαμβικοὶ κίονες εἶναι, ὁ κίων τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις ὑπάρχει ἀκόμη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὁ κίων τοῦ Ἀρκαδίου, ὁ θριαμβικὸς κίων τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ ἔχων κορινθιακὸν τὸν ρυθμὸν καὶ ὕψος 30 μέτρων. Ἀλλ' ἡ χρῆσις τῶν τιμητικῶν κιόνων ἐπεξετάθη καὶ εἰς παρομοίας περιπτώσεις, ὅπως εἶναι αἱ ἐπιτύμβιοι στῆλαι αἱ στῆλαι ἐφ' ὧν ἐστήριζον τὰ ἡλιακὰ ὡρολόγια, αἱ στῆλαι τῶν χιλιομέτρων, αἵτινες ἐστήνοντο ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν κατὰ τοὺς μακροὺς

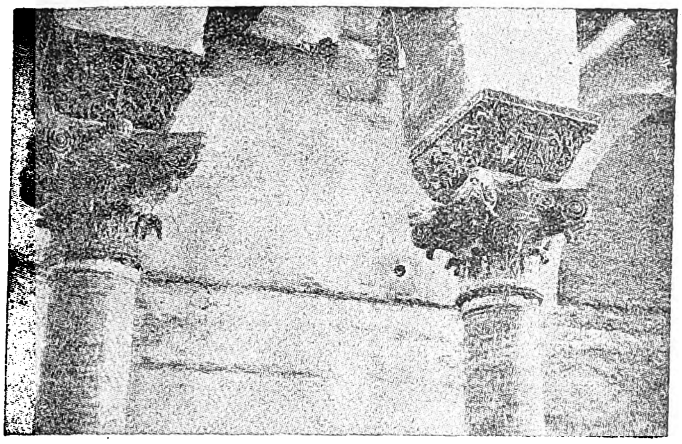

Κιονόκρανα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

δρόμους. Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ στήλη, τὴν ὁποίαν ἤγειρεν ὁ Αὔγουστος καὶ ἡ ὁποία ὑπάρχει ἀκόμη ἐν τῷ Καπιτωλίῳ.

Βυζαντινοὶ κίονες. Ὁ κίων κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν καὶ βυζαντινὴν ἐποχὴν ἔχει τὸν κορμὸν ἀρράβδωτον, τὸ δὲ κορινθιακὸν κιονόκρανον εἶναι τὸ πρότυπον, ἐξ οὗ ἀνεπτύχθησαν τὰ κιονόκρανα τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Προφανὴς ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὰ κιονόκρανα τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος μ. Χ., παρὰ τὴν διαφορετικὴν διασκευὴν τοῦ φυλλώματος τῆς ἀκάνθου. Εἰς τὴν τροποποίησιν ταύτην τοῦ ἀρχικοῦ ἑλληνικοῦ τύπου δύο εἶναι αἱ κύριαι αἰτίαι, ἡ οἰκοδομικὴ ἀνάγκη καὶ αἱ ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ εἰς τὰς τεχνικὰς μεθόδους. Εἰς τὴν πρώτην αἰτίαν ὀφείλεται ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἄβακος τοῦ ἀρχαίου τύπου μὲ τὰς καμπύλας πλευρὰς διὰ τοῦ ὀρθογωνίου ἄβακος, δι' οὗ τὸ κιονόκρανον κατέστη ἱκανώτερον νὰ ὑποβαστάζῃ τὸ ἐπίκρανον· εἰς δὲ τὴν δευτέραν αἰτίαν ἡ ἐξαφάνισις τῆς πλαστικῆς διαμορφώσεως τῶν φύλλων ὑπὲρ τοῦ ἐπιπεδομόρφου λεγομένου ἀναγλύφου, ἐν τῷ ὁποίῳ παράγονται ἡ ἀντίθεσις τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς διὰ τῆς ἐλευθέρας χρήσεως τοῦ τρυπάνου. Ἡ ἄκανθος, εἰργασμένη διὰ τρυπάνου, προσλαμβάνει ὅλως ἰδιάζουσαν μορφήν, λεπτότητα διακοσμητι-

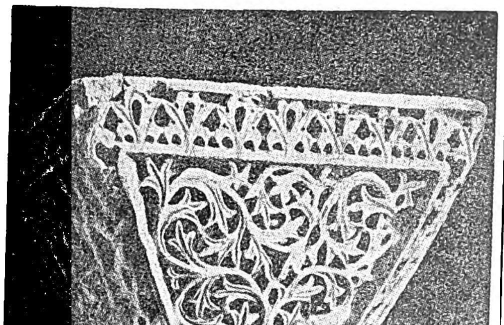

Κιονόκρανον Ραβέννης τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος.

κήν, ἥτις εἰς ὡρισμένην ἐποχὴν (ἐπὶ τῶν δύο Θεοδοσίων) λαμβάνει μεγίστην διάδοσιν, δι' ὃ καὶ τὰ δι' αὐτῆς κοσμούμενα κιονόκρανα καλοῦνται *θεοδοσιανά*. Ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων κιονοκράνων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Στουδίτου ἐν Κωνσταντινουπόλει, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 463 μ. Χ., τὸ ἐν Ἁγίῳ Ἀπολλιναρίῳ τῆς Ραβέννης καὶ τὸ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Τὸ κιονόκρανον τῆς περιόδου ταύτης ἔχει δύο πλατείας ταινίας ὀξείας ἀκάνθου καὶ τέσσαρας ἕλικας κατὰ τὰς γωνίας. Μεταξὺ τῶν ἑλίκων διατρέχει ταινία ἁπλῶν φύλλων ἀκάνθου ἐκ πέντε λοβῶν, τοῦ ὅλου κίονος ἀνερχομένου ἔκ τινος τόρου ἐκ φύλλων ἀκάνθου καθέτως τοποθετημένων. Η περίοδος τῆς κυρίας αὐτοῦ ἀναπτύξεως δέον νὰ τοποθετηθῇ μεταξὺ τοῦ 425—475 μ. Χ. Οἱ ἀρχαῖοι κίονες ἦσαν πολὺ μικροὶ διὰ νὰ δεχθῶσι τὴν ἀψῖδα, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐκπηδήσῃ ἐξ αὐτῶν, διότι ἦσαν ἀκόμη τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἀρχικῶς προωρισμένων νὰ ὑποβαστάζωσιν ἐπίπεδον ἐπιστύλιον. Ἔπρεπεν ὅθεν νὰ ἐπινοηθῇ διάμεσον μέλος μετὰ μεγαλυτέρας ἐπιφανείας τοῦ κίονος· τοῦτο ἦτο τὸ *ἐπίθημα* ἢ *ἐπίκρανον* κατὰ προσέγγισιν τοῦ σχήματος τῆς ἀβαθοῦς κολοβῆς πυραμίδος, τοποθετημένης μὲ ἀνεστραμμένην τὴν βάσιν της. Ἂν καὶ τὸ ἐπίθημα παρουσιάζεται κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ὁπότε τὸ τόξον ἀντικατέστησε τὸ εὐθὺ ἐπιστύλιον, ὀλίγα ἐν συγκρίσει ἐσώθησαν δείγματα τοῦ πρωΐμου αὐτῶν σχήματος. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἐγενικεύθησαν καὶ συνήθως συνοδεύουσι τὰ κιονόκρανα τῶν θεοδοσιανῶν τύπων. Ἀλλὰ τὰ χωριστὰ ἐπιθήματα ἐξαφανίζονται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, διότι ἐπίθημα καὶ κιονόκρανον ἡνώθησαν. Τεμάχια τοιούτων κιονοκράνων, εὑρεθέντα ἐν Δελφοῖς, φέρουσι τὸ ἱερὸν μονόγραμμα μὲ ἀνοικτὸν τὸ ἡμικύκλιον εἰς τὸ γράμμα Ρ, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς περιόδου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 375—450 μ. Χ. Τὸ εἶδος τοῦτο ἐπεξετάθη καθ' ὅλην τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, ἀπὸ Συρίας καὶ Αἰγύπτου μέχρι Γαλατίας καὶ Ἀφρικῆς, ἀπαντῶν ὡσαύτως ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει. Ἔκτοτε τὸ βυζαντινὸν κιονόκρανον ἀλλάσσει μὲν διακόσμησιν, παραμένει ὅμως τὸ σύνθετον ἀρχιτεκτονικὸν σῶμα τοῦ ἐπιθήματος, ἡνωμένον μετὰ τοῦ κιονοκράνου, καὶ ἀποτελεῖ τὸ σύνθετον λεγόμενον βυζαντινὸν κιονόκρανον. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος ἐφηρμόσθη καὶ διὰ τοὺς δύο ἄλλους ρυθμούς, τὸν ἰωνικὸν καὶ τὸν δωρικόν. Τὸ σύνθετον κιονόκρανον, εὐρέως χρησιμοποιηθὲν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἶχε δύο κυρίως παραλλαγάς, τὸ κυβικὸν σχῆμα, ἤτοι σχῆμα ἀνεστραμμένης πυραμίδος, στρογγυλοποιημένης μόνον πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ κορμοῦ, καὶ τὸ κωνικὸν σχῆμα, ὑπενθυμίζον περισσότερον τὸ ἀρχικὸν κιονόκρανον. Τὸ κιονόκρανον τοῦτο ἦτο στρογγύλον καθ' ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ περιλαμβάνει τὸν καλούμενον τύπον τοῦ καλάθου. Ἐκοσμεῖτο κατὰ τὰς γωνίας δι' ἀετῶν, ὡς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἢ κριῶν ἢ διὰ μεγάλων ἑλίκων. Ὁ κλασσικὸς τύπος τῶν κιονοκράνων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔχει διπλῆν σειρὰν ἀκάνθου, ἀργότερον ὅμως γίνεται ἁπλῆ καὶ συχνάκις διαιρεῖται εἰς ἥμισυ ἢ τέταρτα τοῦ φύλλου, αἱ πλευραὶ δὲ τοῦ κιονοκράνου ἐν γένει φέρουσι πλαίσια περιέχοντα σταυροὺς ἢ ἄλλα θέματα, πέριξ τῶν ὁποίων περιγράφονται τὰ στοιχεῖα τοῦ φυλλώδους σχεδιαγράμματος. Κατὰ τὴν παρακμὴν τὰ φύλλα γίνονται ἀσταθέστερα, ὡσεὶ προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ ὄγκου, μὴ προκαλοῦντα πλέον τὴν ἀντίθεσιν τοῦ φωτὸς καιτὴν σκιάν.

Τὸ ἰωνικὸν κιονόκρανον ἤρχισε κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα καὶ διετηρήθη καὶ ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ ΙΑ', ἀλλ' ὑπέστη βεβαίως καὶ τοῦτο πολλὰς μεταβολάς. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα διετήρει τὰς μεγάλας κλασσικὰς ἕλικας κεχωρισμένας τοῦ ἐχίνου, ὅστις ἐκοσμεῖτο δι' ᾠῶν, ἐνῷ τὸ ἀνώτερον μέρος εἶχεν ἐπίπεδον διακόσμησιν μὲ μονόγραμμα ἢ σταυρόν, μετὰ ἢ ἄνευ φύλλων ἀκάνθου. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα αἱ ἕλικες ἐμειώθησαν κατὰ τὸ μέγεθος καὶ ἀμελῶς ἐγλύφοντο, ὁμοιάζουσαι πρὸς κελύφη κοχλιῶν. Ἡ παρακμὴ φαίνεται τελεία εἰς τὰ κιονόκρανα τῆς κινστέρνας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῶν ὁποίων σταυροὶ καὶ πτηνὰ χαρακτηρίζουσι τὴν μακεδονικὴν περίοδον. Τὸ δωρικὸν κιονόκρανον εἶναι σπανιωτέρα παραλλαγὴ καὶ περιωρίσθη ἐν Ἑλλάδι.

Ἀραβικοὶ κίονες. Ἐμφανίζονται κατὰ τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα, εἶναι ἀρράβδωτοι, ὅπως οἱ βυζαντινοί, καὶ φέρουσι κιονόκρανα κυβοειδῆ μετ' ἐπιθήματος, ἐφ' ὧν ἐπικάθηνται τόξα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ μουσουλμανικοὶ οὗτοι κίονες εἶναι ἀπομίμησις τῶν βυζαντινῶν, ἐξ ὧν μεγάλως ἐπηρεάσθησαν, ἀργότερον ὅμως, κατὰ τὸν ΙΓ' ἰδίως αἰῶνα, ἀποκτῶσι πρωτοτυπίαν. Ὁ κορμὸς λεπτύνεται, τὸ δὲ κιονόκρανον στέφεται ὑπὸ σταλακτοειδῶν κοσμημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ ἀραβικὴ φαντασία ἐνασμενίζεται νὰ πληροῖ καὶ τοὺς θόλους τῶν οἰκοδομημάτων. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τοιούτων κιόνων παρέχει τὸ περίφημον ἀνάκτορον τῆς Ἀλάμπρας ἐν Γρενάδῃ τῆς Ἱσπανίας, ἔργον τοῦ ΙΓ'—ΙΔ' μ. Χ. αἰῶνος.

Οἱ κίονες τῶν δυτικῶν χωρῶν ἀρχίζουσι νὰ φαίνωνται ἀπὸ τοῦ 1000 μ. Χ. καὶ ἑξῆς. Ἡ ἐποχὴ αὕτη καλεῖται *ρωμανική*, διότι εἶναι ἀπομίμησις τῆς ρωμαϊκῆς. Οἱ κίονες τῶν χρόνων τούτων, ἂν καὶ ἀποτελοῦν ἀναγέννησιν τῶν κλασσικῶν τύπων τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν κιόνων, δὲν

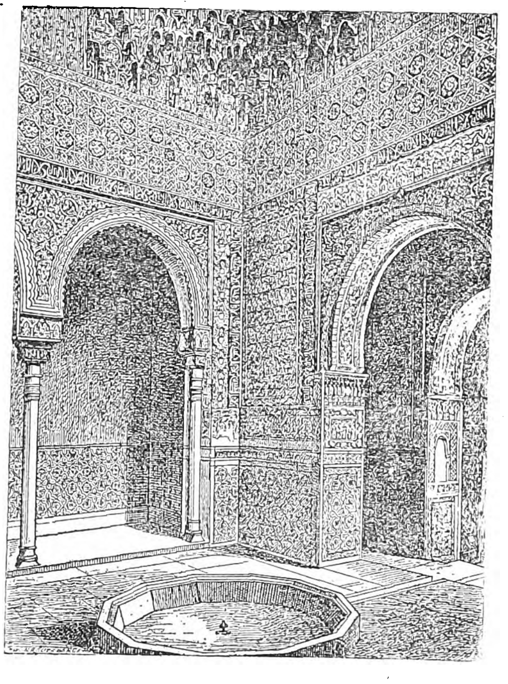

Αἴθουσα τοῦ ἀνακτόρου τῆς Ἀλάμπρας.
[Ἀραβικὸς ρυθμός.]

εἶναι ὅμως ἀπομίμησις τῶν πρωτοτύπων, ἀλλὰ δημιούργημα τῶν δογμάτων καὶ θεωρημάτων τοῦ σκοτεινοῦ Ρωμαίου συγγραφέως Βιτρουβίου καὶ τῶν σχολιαστῶν αὐτοῦ. Ὁ Βιτρούβιος περιέχει τέσσαρας κατηγορίας ἢ ρυθμοὺς κιόνων, οἱ μελετηταὶ δὲ αὐτοῦ, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ὡρισμένων κανόνων, οἵτινες δέον νὰ διέπωσι πάσας τὰς ποικιλίας, ἐσχημάτισαν καὶ πέμπτον ρυθμόν, τὸν *σύνθετον*. Ἡ σχολή, ἡ στηριχθεῖσα ἐπὶ τῶν θεωρημάτων τοῦ Βιτρουβίου, ἐσυστηματοποίησε τὸ πᾶν, καθορίσασα κανόνας καὶ ἀναλογίας. Κατὰ τὴν σχολὴν ταύτην, οἱ κίονες σχηματίζονται κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν. Ὁ τοσκανικὸς κίων ὁμοιάζει πρὸς ρωμαλέον χωρικόν, ὁ δωρικὸς εἶναι κάπως κομψὸς ἀνήρ, ὁ ἰωνικὸς ἥσυχος οἰκοδέσποινα, ὁ κορινθιακὸς ἑταίρα καὶ ὁ σύνθετος μεῖγμα τῶν δύο τελευταίων. Ὁ τοσκανικὸς κίων ἔχει ὕψος ἑπτὰ διαμέτρων, ὁ δωρικὸς ὀκτώ, ὁ ἰωνικὸς ἐννέα, ὁ δὲ κορινθιακὸς καὶ ὁ σύνθετος δέκα.

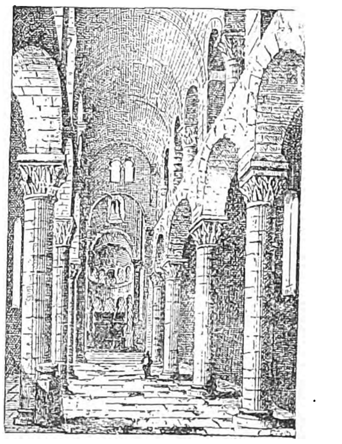

Ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Saint Nectaire ἐν Γαλλίᾳ
[Ρωμανικὸς ρυθμὸς ΙΑ' αἰῶνος.]

Τὸ ρωμανικὸν κιονόκρανον ἔχει σχῆμα κύβου ἢ καλάθου, κοσμουμένου διὰ φυτικοῦ ἢ ζωϊκοῦ διακόσμου ἢ ἀνθρωπίνων μορφῶν. Ὁ ρωμανικὸς ρυθμὸς ἐφηρμόσθη ἰδίως εἰς τὰς ἐκκλησίας, χαρακτηρίζεται δὲ διὰ τῶν ἡμικυκλικῶν θόλων. Τὰ σπουδαιότερα ρωμανικὰ κτίρια εὑρίσκονται ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα εἶναι οἱ κίονες τῶν μοναστηρίων τοῦ Cluny ἐν Γαλλίᾳ (τοῦ Ι' καὶ ΙΑ' μ. Χ. αἰῶνος). Ἡ κατὰ τὸν αἰῶνα ὅμως τοῦτον ἀντικατάστασις τῶν ἐπιπέδων στεγῶν τῶν ἱδρυμάτων διὰ θόλων καὶ ἡ γενίκευσις τῶν διαγωνίων ἀψίδων φέρουσι πλέον εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τὸν *γοτθικὸν ρυθμόν*.

Κιονόκρανον Ρωμανικοῦ ρυθμοῦ.

Digitized by Google

Γενικῶς ὁ κίων τοῦ ρυθμοῦ τούτου ἀποβαίνει πολυμερής, ἀπαρτιζόμενος ἐκ δέσμης μικρῶν κιονίσκων, περὶ ἕνα κεντρικὸν πυρῆνα διατεταγμένων, ὧν ἕκαστος φέρει καὶ ἴδιον κιονόκρανον. Τὰ κιονόκρανα κοσμοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ φυλλωμάτων. Τὰ σπουδαιότερα γοτθικὰ μνημεῖα εἶναι αἱ μητροπόλεις τῆς Ἀμιένης, τῶν Παρισίων καὶ τῆς Ρουένης ἐν Γαλλίᾳ· αἱ μητροπόλεις τῆς Κανταβριγίας καὶ τοῦ Westminster ἐν Ἀγγλίᾳ· τῆς Κολωνίας ἐν Γερμανίᾳ καὶ τοῦ Μιλάνου ἐν Ἰταλίᾳ. Κατὰ τὸν ΙΔ' μ. Χ. αἰῶνα ἄρχεται ἡ ἀναγέννησις τῆς παλαιᾶς τέχνης. Αἱ ἀναλογίαι τῶν κιόνων ἀκολουθοῦσι πάλιν τὰ ἀρχαῖα πρότυπα. Ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀρχαίας τέχνης δὲν ἐμφανίζεται μόνον εἰς τὴν κάτοψιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν κιονοκράνων καὶ τῶν κιονίσκων ἀκόμη, οἵτινες χωρίζουσι τὰ πολλαπλᾶ παράθυρα τῶν ὀρόφων. Τόπος τῆς νέας τέχνης εἶναι πλέον ὄχι τὰ ἱερὰ ἱδρύματα, ἀλλὰ τὰ μέγαρα τῶν εὐγενῶν. Αἱ οἰκίαι κατασκευάζονται τώρα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἀρχαίων ρωμαϊκῶν, αἱ δὲ αὐλαὶ μὲ τὰς κιονοστοιχίας των εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν μέρος τοῦ οἰκοδομήματος, ἔνθα ὁ ἀναγεννηθεὶς ἀρχαῖος κίων λαμβάνει πάσας τὰς μορφὰς αὐτοῦ. Ὡραῖα παραδείγματα τοιούτων κιόνων παρέχουσι τὰ ἱδρύματα τῆς Φλωρεντίας καὶ ἰδίως ὁ καθεδρικὸς ναὸς αὐτῆς καὶ τὰ μέγαρα τῶν Strozzi καὶ Pitti. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ κίων δὲν χαρακτηρίζει τὴν ἐποχήν του, διότι εἶναι ἀπομίμησις παντὸς ρυθμοῦ καὶ πάσης προγενεστέρας ἐποχῆς. Τὸ μόνον ἰδιαίτερον, τὸ ὁποῖον διακρίνει αὐτόν, εἶναι ὅτι κατασκευάζεται καὶ ἐκ σιδήρου καὶ ἐκ σιδηροπαγοῦς ἀμμοκονιάματος (béton - armé).

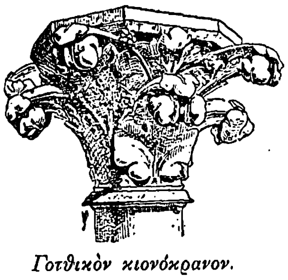
Γοτθικὸν κιονόκρανον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ch. Chipier*, Histoire critique des origines et de la formation des ordres Grecs. —*H. Labrouste*, Les temples de Paestum. —*Penrose*, An investigation of the principles of Athenian architecture. —*Georges Perrot* et *Ch. Chipier*, Histoire de l'Art dans l'antiquité (t. VII). —*Π. Καββαδία*, Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς τέχνης —*Χ. Τσούντα*, Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. — *An. Springer*, Die Kunst des Altertums. —*O. M. Dalton*, Byzantine Art and Archaeology. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

—*[Ἀνατ.]* *Κίων* ἢ *στυλὶς ρινὸς* καλεῖται πτυχὴ τοῦ δέρματος φερομένη ἀπὸ τοῦ ἄνω χείλους τοῦ στόματος εἰς τὸ ἀκρορρίνιον, δι' ἧς χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων οἱ μυκτῆρες. Ι. Π.

—*[Ναυτ.]* *Κίων*, συνηθέστερον δὲ εἰς πληθυντικὸν *κίονες* (κοιν. *μπαμπᾶδες*, Ναυτ. ὀνομ. ἄρθρ. 195), καλεῖται χυτοσιδηροῦς ἢ ξύλινος στῦλος, βραχὺς καὶ ἰσχυρός, χρησιμεύων διὰ τὴν κιονοδέτησιν τῆς ἁλύσεως ἢ κάλω, καὶ ὢν διὰ τοῦτο τοποθετημένος μεταξὺ φρεατίου καὶ ὀφθαλμοῦ, ὅπου διαπερᾷ τὸ κατάστρωμα, μετὰ προηγουμένην ἐνίσχυσιν πρωραίως καὶ κάτωθεν δι' ἀντερειστικοῦ τύλου, στερεῶς προσαρμόζοντος ἐν τοῖς ζυγοῖς. Φέρων *στορέα* σιδηροῦν, πρὸς τὰ ἄνω δὲ *ἔστορα* ἢ δύο *ὤμους*, πρὸς ἀποτροπὴν ἀποτραχηλώσεως τῆς ἁλύσεως, ἐπὶ δὲ τῶν ἀντερειστικῶν τύλων κρίκους πρὸς ἀγκυρισμὸν τῶν διὰ τὴν ἔγμασιν τῆς ἁλύσεως χρησιμευόντων *ἀπολαβείων* (βλ. λ.), παραθέεται ὑπὸ ἑλικοειδοῦς χυτοσιδηροῦ πτερυγίου, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον αἱ στροφαὶ τῆς ἐν κιονοδετήσει ἁλύσεως δὲν προστρίβονται πρὸς ἀλλήλας. Οἱ κίονες δὲ οὗτοι δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τοὺς κατὰ τὴν πρύμνην *κιονίσκους*, περὶ οὓς περιελίσσεται χιαστὶ ρυμούλκιον ἢ ἐνταθὲν πρυμνήσιον. Σ. Ε. Λ.

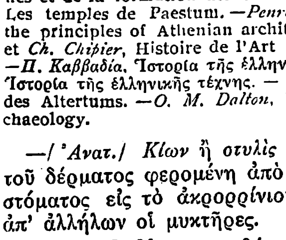

Κίων ἀγκυροδετήσεως, ὁρώμενος ἐκ τῶν πρόσθεν καὶ ἀπὸ πλαγίου.
[Β=Κίων. Α=Πόρπαι καὶ κρίκοι, ἐν οἷς ἀγκυρίζονται οἱ κόρακες τῶν ἀπολαβείων. Μ=Σῶμα τοῦ ἀντερείσματος, πρὸς πρῷραν τοῦ κίονος διῆκον καὶ ἐν ᾧ γομφοῦνται αἱ προμνησθεῖσαι πόρπαι. Ρ="Εστωρ παραστάτης κιονοδετήσεως. Ν=Ξυλώσεις τοῦ καταστρώματος.]

—*[Ἑραλδ.]* Ὁ *κίων* ἢ *στήλη* (colonne) χρησιμοποιεῖται συχνότατα ὡς τιμητικὸν κόσμημα καὶ τοποθετεῖται συνήθως κατακορύφως ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ θυρεοῦ. Ἐνίοτε ἐπ' αὐτοῦ περιελίσσεται ὄφις, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι πρὸς τὰ δεξιά. Τὸ ὕψος τοῦ κίονος εἶναι ἑπταπλάσιον τῆς διαμέτρου του, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς βάσεως, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος εἶναι μιᾶς διαμέτρου, οὕτως **ὥστε τὸ** ὁλικὸν ὕψος ἀνέρχεται εἰς 8 διαμέτρους. Αἱ ἀναλογίαι αὗται τηροῦνται ἐπίσης, ὁσάκις ὑπάρχουσι δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρες κίονες ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς. Ἀντιθέτως, ἂν ὁ θυρεὸς φέρῃ κορυφὴν ἢ ἄλλο τι, τὸ ὁλικὸν ὕψος, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς βάσεως, ἐλαττοῦται κατὰ μίαν διάμετρον, ἤτοι εἰς 7 διαμέτρους, καὶ περιορίζεται εἰς 5 μόνον διαμέτρους, ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ 3 κίονες τριγωνικῶς τεταγμένοι. Τὸ κιονόκρανον καὶ ἡ βάσις τοῦ κίονος ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως ἐν τῇ οἰκοσηματολογίᾳ μόνον ὁσάκις ἔχουν διάφορον χρωματισμὸν τοῦ κίονος. Γ. Ε. Τ.

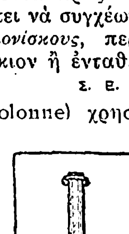
Ἐρυθρὸς κίων ἐπὶ ἀργυροῦ θυρεοῦ.

Κλάατς (Klaatsch), *Ἕρμαν*. Γερμανὸς ἀνθρωπολόγος (1863—1916). Ἀπὸ τοῦ 1895 καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς προϊστορικῆς ἀνθρωπολογίας, πρὸς τοῦτο δὲ ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια εἰς Βέλγιον, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ τελευταίως (1904—1907) εἰς Αὐστραλίαν. Ἐγένετο ἰδίᾳ γνωστὸς καὶ ἀπέκτησε μέγα ἐπιστημονικὸν κῦρος διὰ τὰς συγκριτικὰς αὐτοῦ μελέτας ἐπὶ τῶν σκελετῶν τῶν προϊστορικῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν (ἄνθρωποι τοῦ Neandertal Spy, Aurignac, Crupina), εἰς ἃς κατέληξε μετὰ πολλὰς ἀνασκαφάς, ἃς ἐνήργησεν ἐν Γαλλίᾳ, Βελγίῳ καὶ Γερμανίᾳ. Ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τῆς θεωρίας τοῦ πολυγενισμοῦ ἢ πολυφυλίας. Ἔγραψε: τὸ κλασσικὸν ἔργον «Γένεσις καὶ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους» (1902, 2 τ.), «Συμπεράσματα τοῦ εἰς Αὐστραλίαν ταξιδίου μου» (1907), «Ἡ φυλὴ τοῦ Ὠρινιὰκ» (1910). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Heilborn ἐξέδωκε τὸ ἔργον του: «Ἡ σταδιοδρομία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ γένεσις τοῦ πολιτισμοῦ» (1920). Θ. Κ.

Ἕρμαν Κλάατς.

κλαβαγέλλη (ἡ) (Clavagella) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκεφάλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τερηνοδιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ σῶμα μετρίου μεγέθους, περιβαλλόμενον ὑπὸ παχέος μανδύου καὶ τελευτῶν κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα εἰς κυλινδρικὸν σίφωνα. Ὁ ποὺς τοῦ ζῴου εἶναι ὑποκυλινδρικός, λεπτότατος καὶ διέρχεται δι' ὀπῆς εὑρισκομένης κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ μανδύου. Ἡ κόγχη εἶναι ᾠοειδής, τριγωνική, μὲ ἐλεύθερον καὶ ἁπλοῦν γίγγλυμον, ἄνευ ὀδοντώσεων καὶ μὲ ἀνομοίας θυρίδας. Τὸ γένος περιλαμβάνει τέσσαρα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π

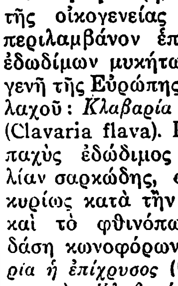
Κλαβαγέλλη.

κλαβανὴ (ἡ)· βλ. λ. *γκλαβανή*.

κλαβαρία (ἡ) (Clavaria) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαβαριδῶν - ὑμενομυκήτων*, περιλαμβάνον ἑπτὰ εἴδη ἐδωδίμων μυκήτων, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ ἀλλαχοῦ: *Κλαβαρία ἡ ξανθὴ* (Clavaria flava). Κίτρινος παχὺς ἐδώδιμος μύκης, λίαν σαρκώδης, ἀπαντῶν κυρίως κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον εἰς δάση κωνοφόρων. *Κλαβαρία ἡ ἐπίχρυσος* (Clavaria aurea). *Κλαβαρία ἡ βοτρυώδης* (Clavaria botrytis). Εἶναι ἐδώδιμος μόνον εἰς νεαρὰν ἡλικίαν. *Κλαβαρία ἡ κοραλλιοειδὴς* (Clavaria coralloides). Ἐδώδιμος μύκης ἀναπτυσσόμενος εἰς γυμνὰς περιφερείας δασῶν ἰδίᾳ κωνοφόρων δένδρων. *Κλαβαρία ἡ ὑπερώδης* (Clavaria pistillaris), *κλαβαρία ἡ τεφρὰ* (Clavaria cinerea), *κλαβαρία ἡ ρυτιδώδης* (Clavaria rugose) κ. λ. π. Κ. ΠΑΠ.

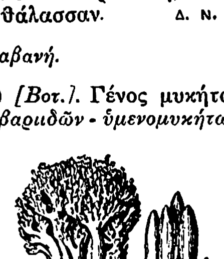

Κλαβαρία.
(α=Κοραλλοειδής. β=Ὑπερώδης.)

κλαβαριίδαι (οἱ) (Clavariaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μυκήτων ἐκ τῶν *ὑμενομυκήτων*, περιλαμβάνουσα πολλὰ γένη, ὧν γνωστότερα εἶναι ἡ *σπάρασσις* καὶ ἡ *κλαβαρία*. Κ. ΠΑΠ.

Κλάββας, ***Κωνσταντῖνος Κυρ.*** Λαμπαδάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, διατελέσας πρότερον καὶ πρωτοψάλτης τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως. Μαθητεύσας παρὰ τῷ Γεωργίῳ Βιολάκῃ, προσελήφθη τῷ 1888 β' δομέστικος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ διαδοχικῶς κατέλαβε τὸ ὀφφίκιον τοῦ λαμπαδαρίου. Ἐδίδαξεν εὐδοκίμως τὴν μουσικὴν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν τῇ μουσικῇ σχολῇ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου, ἐξέδωκε δὲ μετὰ τοῦ Ἰακώβου Ναυπλιώτου τὸ σύντομον Δοξαστάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου, κατ' ἐξήγησιν γενομένην ἐκ τῆς ἀρχαίας παρασημαντικῆς εἰς τὴν νέαν ὑπὸ τοῦ Γ. Βιολάκη (Κωνσταντινούπολις 1899). Μουσουργήματα τοῦ Κλάββα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Μουσικῷ Ἀπανθίσματι Δ. Κυφιώτου (Κωνσταντινούπολις 1894), ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑβδομάδι Νικοδήμου Νεοκλέους (Κωνσταντινούπολις 1906) καὶ ἐν τῇ Μουσικῇ Συλλογῇ Γ. Πρωγάκη (Κωνσταντινούπολις 1909). Ἀπέθανε τὴν 2αν Δεκεμβρίου 1917. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

Κλαβὲ (Clavé), ***Χοσὲ-Ἀνσέλμο.*** Ἱσπανὸς συνθέτης (1824—1874), γενόμενος δημοφιλέστατος ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι διὰ σειρᾶς τραγουδιῶν, χορῳδιῶν καὶ ζαρζουελῶν τινων. Εἶναι ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν τὴν χορῳδίαν ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ὁ δημιουργὸς τῶν ὁμίλων ἀνδρικοῦ χοροῦ. Τῷ 1860 ὁ Κλαβὲ ὠργάνωσε τὴν πρώτην λαϊκὴν ἐπίδειξιν, ἐν ᾗ παρουσίασε 200 χορῳδούς, τῷ δὲ 1864 μίαν κατὰ πολὺ μεγαλυτέραν ἐκ 2.000 ἀοιδῶν, ἀνηκόντων εἰς 57 διαφόρους ᾠδικοὺς ὁμίλους. Γ. Σ.

κλαβελλαρία (ἡ) (Clavellaria) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενθρηδονιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μετρίου μεγέθους, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν κορυνοειδῶν ἀποφύσεων τῶν κεραιῶν των, αἵτινες φέρουσι μίαν καὶ μόνην ἄρθρωσιν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κλαβελλαρία ἡ ἀμερίνη* (Clavellaria amerina), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανὸν κατὰ τὴν ράχιν μετὰ λευκῶν ταινιῶν καὶ ἐρυθρὸν κατὰ τὴν κοιλίαν. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, χρῶμα πράσινον καὶ ἐξαπολύουσι κίτρινον ὑγρὸν εὐθὺς ὡς πιεσθῶσιν. Ὑφαίνουσι τὰ βομβύκιά των ἐπὶ τῶν κορμῶν διαφόρων δένδρων. Ἡ κλαβελλαρία ἡ ἀμερίνη ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῶν βορείων κυρίως χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

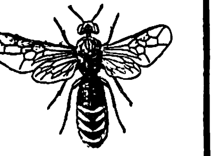
Κλαβελλαρία ἡ ἀμερίνη.

κλαβέλλη (ἡ) (Clavella) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κτενοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιολαριδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει μαλάκια, ἐνδιαιτώμενα εἰς τοὺς ὠκεανούς. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ἡ *κλαβέλλη ἡ βαθυπελαγικὴ* (Clavella bathypelagica), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα βάθη τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

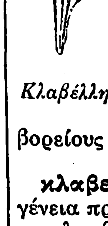
Κλαβέλλη.

κλαβελλίνη (ἡ) (Clavellina) *[Ζωολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαβελλινιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῳάρια κατ' ἀποικίας ζῶντα καὶ εἰς τὰς βορείους θαλάσσσας ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

κλαβελλινίδαι (οἱ) (Clavellinidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκιδίων*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῳάρια σχηματίζοντα δενδροειδεῖς ἀποικίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *κλαβελλίνη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κλαβεσῖνον (τὸ) (Clavecin)· βλ. *κλειδοκύμβαλον*.

κλαβίγερος (ὁ) (Clavigerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψηλαφιδῶν*. Οἱ κλαβίγεροι χαρακτηρίζονται κυρίως ἀπὸ τῶν κεραιῶν των, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐξ ἓξ ἀρθρώσεων ἑκάστη, καὶ ἐκ τῶν οὐχὶ διακεκριμένων σιαγόνων των. Γενικῶς τὰ ἔντομα ταῦτα ἔχουσι μικρότατον μέγεθος καὶ ζῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν μυρμήκων. Αἱ πτέρυγές των εἶναι ἐλλειπτικαί, ἄνευ νευρώσεων καὶ ὀδοντώσεων, καὶ καλύπτονται ὑπὸ πυκνοτάτων μικρῶν τριχῶν. Ὀφθαλμοὺς ἔχουσι μικροτάτους, ὁ δὲ χρωματισμός των εἶναι ὑπέρυθρος. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλαβίγερος ὁ μακρόκερως* (Clavigerus longicornis). Οὗτος ἔχει μέγεθος 0,005 μ. Ἡ κεφαλή του εἶναι μικροτάτη καὶ ἡ κοιλία ᾠοειδής, ἀπεστρογγυλωμένη καὶ φέρει δύο μικρὰς ἐπιμήκεις διακλαδώσεις κατὰ τὰ πλάγια αὐτῆς μέρη. Τρέφεται κυρίως ἐξ ὑδαρῶν οὐσιῶν. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἐνδιαιτῶνται κοινῶς μετὰ τῶν μυρμήκων καὶ βοηθοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν συγκομιδὴν τῶν τροφῶν των, ἃς καὶ εἰρηνικῶς διανέμουσι μεταξύ των. Ἐντὸς τῶν μυρμηκιῶν ὁ κλαβίγερος ὑφίσταται πλείστας μεταμορφώσεις, μέχρις ὅτου ἀπὸ τῆς ἐκκολάψεώς του ἐκ τοῦ ᾠοῦ φθάσῃ τὴν ὥριμον ἡλικίαν. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν βόρειον Ἀσίαν. Δ. Ν. Π.

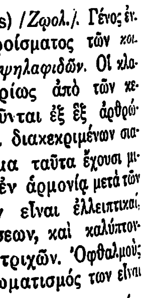
Κλαβίγερος ὁ μακρόκερως.

Digitized by Google

κλαβιγία (ἡ) (Clavija) /Βοτ./. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *θεοφραστωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Κ. ΠΑΠ.

Κλαβιγία.

κλαβιὲ (τό). Γαλλικὴ ὀνομασία (clavier), ἐπικρατήσασα καὶ παρ' ἡμῖν, τοῦ συστήματος τῶν πλήκτρων τοῦ κλειδοκυμβάλου, τῆς γραφομηχανῆς ἢ ἀναλόγων ὀργάνων.

Κλαβιὲ (Clavier), *Στέφανος*, Γάλλος ἑλληνιστὴς (1762—1817). Κατ' ἀρχὰς ἐνέκυψεν εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, κατέλαβε θέσιν ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ Σατελὲ τῷ 1788 καὶ διετέλεσε πρόεδρος τοῦ κακουργιοδικείου τοῦ Σηκουάνα, ἀπολυθεὶς τῆς θέσεως ταύτης τῷ 1811. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε δημοσιεύσει πλείστας μεταφράσεις Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ εἶχεν ἐκλεγῆ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, εἶτα δὲ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι ἡ Ἀπολλοδώρου Βιβλιοθήκη μετὰ κειμένου, γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ μακρῶν σημειώσεων, ἐκδοθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1805 εἰς δύο τόμους. Μετάφρασις τοῦ Παυσανίου, ἐν Παρισίοις τῷ 1814 εἰς ἓξ τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων τοὺς τέσσαρας ἀνεθεώρησαν ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ ὁ Παῦλος Κουριέ. Τῷ 1809 ὁ Κλαβιὲ ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος» εἰς δύο τόμους. Ἡ δεσπόζουσα ἰδέα ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ εἶναι ὅτι ἡ ἡρωϊκὴ μυθολογία τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ πρωτογενὴς ἱστορία αὐτῶν ἠλλοιωμένη δι' ὑπερβολῶν καὶ μεταφορῶν. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὸν Πλούταρχον τοῦ Ἀμυὸ εἰς εἴκοσι πέντε τόμους μετὰ πολλῶν βελτιώσεων ἐν τῇ μεταφράσει. Αἱ θεωρίαι τοῦ Κλαβιέ, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία ἔχει ὡς βάσιν τὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ παραπεποιημένην, εὗρον πολλοὺς τοὺς ἐπικριτάς, οἵτινες θεωροῦσι μὲν αὐτὸν ὡς σοφὸν ἑλληνιστήν, κατὰ βάθος μελετήσαντα τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ἀλλ' ὡς ἱστορικὸν στερούμενον τῆς ἀπαιτουμένης ὀξυνοίας, ὅπως κρίνῃ καὶ ἀναλύῃ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Θ. Β.

Κλαβιὲρ (Clavière), *Ἰωάννης - Φραγκίσκος*. Γάλλος πολιτικὸς (1754—1835). Μέλος τοῦ διευθυντηρίου τοῦ Καντάλ, ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ διαμερίσματος τούτου ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Πεντακοσίων, ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν πρωτεργατῶν τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Βοναπάρτου, καταργήσαντος τὸ Διευθυντήριον ἐν Σαὶν-Κλοὺ καὶ συστήσαντος τὴν ὑπατείαν. Θ. Β.

— **Κλαβιὲρ** (Clavière), *Στέφανος*. Γάλλος τραπεζίτης καὶ πολιτικὸς (1735—1793). Μετερχόμενος τὸν ἔμπορον ἐν τῇ πατρίδι του Γενούῃ, ἐξεπατρίσθη συνεπείᾳ τῆς ἐκραγείσης ἐν τῇ πόλει ἐπαναστάσεως, τῷ 1782, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐξηκολούθησε τὰς χρηματιστικάς του ἐπιχειρήσεις, κατεῖχε δὲ μεγάλα πλούτη ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις. Θεωρεῖται ὡς ὁ παρασκευάζων εἰς τὸν Μιραμπὼ πάντα τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ ὑπομνήματα. Διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως ἐδημοσιογράφει εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «La Cronique de Mois» μετὰ τοῦ Κοντορσὲ καὶ τοῦ Μπρισσὸ καὶ συνέταξε κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ σύγγραμμα «De la France et des États-Unis». Μέλος τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων, ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς Συντακτικῆς συνελεύσεως. Κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς πρώτης κυβερνήσεως τῶν Γιρονδίνων, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῷ 1792, ἀλλ' ἀπελύθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Κατὰ τὴν ἐκθρόνισιν αὐτοῦ μετέσχε τῆς νέας προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς 10 Αὐγούστου 1792, ἠκολούθησε δὲ τὴν τύχην τῶν Γιρονδίνων. Τὴν νύκτα τῆς 2 Ἰουνίου 1793 συνελήφθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Καντών, παραπεμφθεὶς δὲ ἐνώπιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου, ὡς ἤκουσε τὴν ἀπόφασιν, δι' ἧς κατεδικάζετο εἰς θάνατον, ἐβύθισε μάχαιραν εἰς τὸ στῆθός του καὶ ἔπεσεν ἄπνους ἐν αὐτῇ τῇ αἰθούσῃ τοῦ δικαστηρίου.

Ὁ Κλαβιὲρ συνέγραψε πλείστας οἰκονομικὰς μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «De la Foi publique envers les créanciers de l'État», «Discussion du projet de M l'évêque d'Autun sur l'échange universel et direct des créanciers de l'État contre les biens nationaux», «Monétaire métallique» κτλ. Θ. Β.

κλαβικύμβαλον (τό)· βλ. *κλειδοκύμβαλον*.

κλάβις (clavis=*κλείς*) /Μουσ./. Λατινικὸν ὄνομα, δι' οὗ ἐκαλοῦντο ἐπ' ἀρκετοὺς αἰῶνας τὰ πλῆκτρα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐσυνήθιζον πολὺ νὰ σημειώνουν ἐπὶ τῶν πλήκτρων τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων: A, B, C, D κλπ., μετ' ὀλίγον αὐτοὶ οἱ φθόγγοι ὠνομάσθησαν *κλάβες* (=κλεῖδες). Ὅτε ἤρχισε νὰ τίθεται ἐν χρήσει τὸ μουσικὸν πεντάγραμμον καὶ νὰ ἐγκαταλείπωνται τὰ γράμματα, διατηρουμένων τινῶν μόνον ἐξ αὐτῶν ὡς εἰδικῶν σημείων διευκολύνσεως τῆς ἀναγνώσεως, τὰ γράμματα ταῦτα παρέμειναν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν: *κλάβις* ἢ claves signatae (δηλ. *κλεῖδες*). Ὁ ὅρος *κλάβις* διετηρήθη ἐπ' ἀρκετὸν ἀκόμη, ὑποδηλῶν οὐχὶ μόνον τὰ πλῆκτρα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν λοιπῶν πληκτροφόρων. Γ. Σ.

Κλαβίνιον /Ἀρχ. Γεωγρ./. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τοῦ Βρεττανικοῦ ὠκεανοῦ (Clavinium), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ γεωγράφου Ραβέννης. Ἀγνώστου ἕως τοῦδε ταυτότητος. Σ. Ε. Λ.

Κλαβίχο-Φαχάρδο (Clavijo-Faxardo), *Ἰωσὴφ* Ἱσπανὸς λόγιος καὶ φυσιοδίφης, γεννηθεὶς εἰς τὰς Καναρίους νήσους (1730—1806). Νεώτατος ἐγκατασταθεὶς ἐν Μαδρίτῃ, ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Ὁ σκεπτόμενος», τοῦ ὁποίου τὰ ἄρθρα καὶ αἱ κριτικαὶ ἀνεγινώσκοντο εὐχαρίστως. Ἡ διαγωγή του πρὸς μίαν ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Μπωμαρσαί, τὴν ὁποίαν ἐξηπάτησε, τοῦ ἐστοίχισε τὴν κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ πάσης δημοσίας θέσεως. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν τῆς ἀπὸ σκηνῆς καταδίκης τῆς διαγωγῆς τοῦ Κλαβίχο. Καὶ αὐτὸς ὁ Γκαῖτε συνέγραψε πεντάπρακτον δρᾶμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Κλαβίχο», εἰς τὴν τελευταίαν πρᾶξιν τοῦ ὁποίου ὁ ἥρως καταδικάζεται εἰς θάνατον. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινων ἔτυχε χάριτος παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Ἑρμοῦ τῆς Μαδρίτης», τὸν ὁποῖον διηύθυνεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ πλέον, διορισθεὶς ταυτοχρόνως καὶ ὑποδιευθυντὴς τοῦ ζωολογικοῦ μουσείου τῆς Μαδρίτης. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἄξιον λόγου θεωρεῖται ἡ μετάφρασις εἰς τὴν καστιλλιανὴν τῆς «Φυσικῆς ἱστορίας» τοῦ Μπυφόν. Τὰ λυρικὰ καὶ δραματικά του ἔργα σχεδὸν ἔχουν λησμονηθῆ σήμερον. Μ. Ν. Δ.

Κλαβκιὰ (*Κλαυδία*) /Γεωγρ./. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ διαμερίσματι τῆς Λάρνακος μὲ 330 κατοίκους, ἅπαντας Μωαμεθανούς. Κ. Μ. Κ.

κλαγγάζω· ποιῶ κλαγγήν, ἐκβάλλω ἀνάρθρους φωνάς, κραυγάζω, κάμνω θόρυβον, ἐπὶ τῶν πτηνῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν γερανῶν (ἀρχ.).

κλαγγὴ (ἡ)· ἡ ἄναρθρος φωνή, κραυγή, ἐπὶ τῶν πτηνῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ γερανοῦ· || «κλαγγὴ τῶν ὅπλων» ὁ ἦχος ὁ σχηματιζόμενος ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ὅπλων μεταξύ των.

κλαγγώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κλαγγήν, βραχνώδης: «φωνὴ κλαγγώδης».

—*κλαγγώδης ἦχος*. Ὁ δεύτερος καρδιακὸς τόνος κατὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς ἀορτῆς, εἰς τὰς περιπτώσεις ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως καθίσταται ἐντονώτερος· ὅταν ὅμως συνυπάρχῃ καὶ σκλήρυνσις τῶν σιγμοειδῶν βαλβίδων ἐξ ἀθηρωματωδῶν βλαβῶν, ὁ τόνος μεταβάλλει χροιὰν καὶ καθίσταται *κλαγγώδης*. Α. Κ. Κ.

Κλαγιάδες /Γεωγρ./. Χωρίον τῆς Ἠπείρου εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Δρίσκου, ἐν καταφύτῳ καὶ καταρρύτῳ τοποθεσίᾳ, δίωρον ἀπέχουσα τῶν Ἰωαννίνων, μεθ' ὧν συνδέεται ἁμαξιτῶς. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 449 κατοίκους, ἀσχολουμένους ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν γεωργίαν. Παράγει δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ἰδίως γεώμηλα καὶ κρόμμυα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Χ. Ι. Σ.

Κλάγκενφουρτ (Klagenfurt) /Γεωγρ./. Πόλις τῆς Αὐστρίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμοσπόνδου πολιτείας τῆς Καρινθίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκλάν. Κάτ. (1923) 27.423, οἱ πλεῖστοι Γερμανοί. Κεῖται ἐν μέσῳ ὡραίας κοιλάδος εἰς ὕψος 446 μ. καὶ εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, συνδεομένη μετὰ τοῦ Βίλλαχ, τοῦ Λεόμπεν καὶ τοῦ νοτιοσλαυϊκοῦ Μαρβούργου. Τὴν πόλιν κοσμοῦσιν: ὡραῖον διοικητήριον (ΙΣΤ' αἰῶνος), δουκικὸν μέγαρον, ὡραῖος ναὸς μὲ πύργον ὕψους 92 μέτρων, ἄγαλμα τῆς Μαρίας Θηρεσίας στηθὲν τῷ 1873, ὀβελίσκος εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰρήνης τοῦ Πρεσβούργου κλπ. Μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῷ 1909 τῶν περιβαλλόντων τὴν πόλιν παλαιῶν τειχῶν, ἐνοικίσθησαν ὡραῖαι περιφερειακαὶ δενδροφύτοι λεωφόροι Εἶναι ἀξιόλογον βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον, ἐξάγονται δὲ ὑφάσματα, καπνός, ζῦθος, δέρματα κλπ. Εἶναι ἐκπαιδευτικὸν κέντρον καὶ ἔχει τὸ μουσεῖον Ροδόλφου, περιλαμβάνον διαφόρους συλλογὰς περιέργων ἀντικειμένων. Ἡ Κλάγκενφουρτ κεῖται πλησίον τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς πόλεως Virunum καὶ ὠνομάζετο παλαιότερον *Γκλάνφουρτ*. Ἀπὸ τοῦ 1518 ἦτο πρωτεύουσα τῆς Καρινθίας, κατεστράφη δὲ τῷ 1690 ὑπὸ μεγάλου σεισμοῦ. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1918 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Νοτιοσλαύων, ἐξεκενώθη δὲ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1919 κατόπιν δημοψηφίσματος. Χ. Δ.

Κλάγκες (Klages), *Λουδοβῖκος*. Γερμανὸς φυσικὸς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1872 ἐν Ἀννοβέρῳ. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας καὶ τὸ πολυτεχνεῖον τοῦ Ἀννοβέρου, ἀνεκηρύχθη δὲ διδάκτωρ ἐν Μονάχῳ. Ἠσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ψυχικοῦ κόσμου. Ἐπεκτείνων δὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκφράσεως εἰς ὁλόκληρον τὸ σύμπαν, φθάνει εἰς τὴν μεταφυσικήν, τὴν ὁποίαν ὁρίζει ὡς παγκόσμιον φυσιογνωμικὴν μελέτην τῶν σημείων ἐκδηλώσεως τοῦ σύμπαντος. Ἐνῷ ἡ ἐπιστήμη εἶναι κυρίως ἔρευνα τῶν αἰτίων, ἡ μεταφυσικὴ κατευθύνεται πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ σύμπαντος καὶ ἀνάγει πᾶσαν πραγματικὴν κατάστασιν εἰς τὰ ἀπόκρυφα τοῦ κόσμου. Ἵδρυσεν ἰνστιτοῦτον μελέτης τῆς ἐκφράσεως, τοῦ ὁποίου παράρτημα διευθύνει ἐν Κίλχμπεργκ, προαστείῳ τῆς Ζυρίχης, ἔνθα ἰδιωτεύει. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Τὰ προβλήματα τῆς γραφολογίας» (1910), «Ἐκφραστικὴ κίνησις καὶ διαπλαστικὴ δύναμις» (1913, β' ἔκδ. 1921), «Ἀρχαὶ χαρακτηρολογίας» (1910, γ' ἔκδ. 1921), «Χαρακτὴρ καὶ γραφικὸς χαρακτήρ» (1916, ζ' ἔκδ. 1923), «Αἱ ψυχολογικαὶ κατακτήσεις τοῦ Νίτσε», «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γῆ», «Περὶ τῆς οὐσίας τῆς συνειδήσεως» (1921), «Περὶ τοῦ κοσμογονικοῦ ἔρωτος» (1922), «Προσωπικότης, εἰσαγωγὴ εἰς τὴν χαρακτηρολογίαν» (1927). Ε. Λ.

κλάδα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο κλαδί, ἄλλως *κλάρα*· || εἶδος βαμβακεροῦ ὑφάσματος ἢ καὶ μεταξωτοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τετυπωμένα σχήματα κλάδων, ἀνθέων κ.τ.τ.

Κλαδᾶ /Γεωγρ./. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 276.

κλάδανθος (ὁ) (Cladanthus) /Βοτ./. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κλάδανθον τὸν ἀραβικὸν* (Cladanthus arabicus ἢ proliferus), ἰθαγενὲς τῆς βορείου Ἱσπανίας καὶ τοῦ Μαρόκκου. Εἶναι ἐτήσιον, ποῶδες φυτόν, ἰσχυρῶς εὐῶδες καὶ κοσμητικόν. Κ. ΠΑΠ.

Κλαδᾶς. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φραγκοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι ἐπιφανὴς οἰκογένεια, καταγομένη ἐξ Ἠπείρου καὶ κατελθοῦσα εἰς τὴν Πελοπόννησον πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1362 ἡ οἰκογένεια εἶναι γνωστὴ ἐκ δωρεᾶς, ἣν ὁ *Λέων Κλαδᾶς* ἔκαμεν εἴς τινα μονὴν τῆς Λακωνίας. Ἀργότερον (1465) ἀναφέρονται ὡς κύριοι τοῦ φρουρίου τῆς Βορδώνιας, ἑνὸς τῶν ἰσχυροτέρων φρουρίων τῆς Μάνης, μέλη τῆς οἰκογενείας Κλαδᾶ. Βραδύτερον πιεσθέντες ἐγκατέλειψαν τὴν Μάνην καὶ μετέβησαν εἰς Κορώνην καὶ Μεθώνην, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν των ὑπὸ τῶν Τούρκων (1499) κατέφυγον εἰς Κεφαλληνίαν, ἔνθα, λαβόντες φέουδα, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπηρέτησαν εἰς τὸν βενετικὸν στρατόν. Εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον τῶν εὐγενῶν τῆς Κεφαλληνίας φαίνεται ὅτι ἀνεγράφησαν περὶ τὸ 1593, ὁ δὲ τίτλος τοῦ κόμητος ἀπενεμήθη εἰς αὐτοὺς τῷ 1700. Ἐκ τῆς οἰκογενείας Κλαδᾶ οἱ διαδραματίσαντες ὁπωσδήποτε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν καθόλου ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς των ἐν Ἑλλάδι ἦσαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Κροκόνδιλος*** (καὶ κατ' ἄλλας γραφάς, αἵτινες ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστοριοδιφῶν θεωροῦνται ἐσφαλμέναι, *Κροκόδειλος*), υἱὸς τοῦ *Θεοδώρου Κλαδᾶ*, τοῦ φερομένου ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Μάνης. Τῷ 1458 φέρεται ὡς στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, καὶ φρούραρχος ἰδιοκτήτου φρουρίου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Μάνῃ. Μετὰ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους καθυπόταξιν τῆς Πελοποννήσου, ὁ Κροκόνδιλος Κλαδᾶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας, παρ' ἧς ἀπελάμβανε μεγάλας τιμάς. Ὅτε ὅμως, τῷ 1479, ὑπεγράφετο μεταξὺ τῆς Βενετίας καὶ Τουρκίας ἡ συνθήκη εἰρήνης, καθ' ἣν καὶ ἡ Μάνη περιήρχετο εἰς τὸ κράτος τῆς Τουρκίας, ὁ Κλαδᾶς ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὸ καθ' ὅλα ὀχυρώτατον αὐτοῦ κτῆμα Βορδώνια. Ἡ Βενετικὴ δημοκρατία πιεσθεῖσα τότε ἐκ διαμαρτυρίας τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἠναγκάσθη νὰ κηρύξῃ τὸν Κλαδᾶν στασιαστὴν καὶ προδότην, ἐπικηρύξασα μάλιστα καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Παρ' ὅλην ἐν τούτοις τὴν ἐχθρικὴν στάσιν, ἣν ἡ Βενετία ἔδειξεν ἀπέναντί του, ὁ Κλαδᾶς δὲν ἐγκατέλιπε τὸ φρούριόν του, καὶ γενναίως μάλιστα ἀντετάχθη κατὰ τοῦ ἀποσταλέντος κατ' αὐτοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ 6.000 ἀνδρῶν, ὃν ἐν τέλει καὶ κατετρόπωσε. Νέα ὅμως δύναμις στρατοῦ ἀπὸ 12.000 ἄνδρας ἀπεστάλη κατ' αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ ἠναγκάσθη ὁ Κλαδᾶς νὰ φύγῃ εἰς Δυρράχιον τῆς Ἀλβανίας, ὅπου ἤγειρεν ἐπανάστασιν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐκεῖθεν ἐκδίωξις τῶν Τούρκων καὶ ἡ παράδοσις τῆς χώρας εἰς

Digitized by Google

τὸν υἱὸν τοῦ Σκεντέρμπεη Ἰωάννην. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Σικελίαν, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, ὅστις τῷ ἀπένειμε σύνταξιν 300 δουκάτων καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἐκλαμπροτάτου. Ἐνταῦθα παραμένων ὁ Κλαδᾶς, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἡσύχαζε σκεπτόμενος τὸν τρόπον, δι' οὗ θὰ ἐπανέκτα τὸ φρούριόν του. Εὑρὼν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ πιθανῶς βοηθούμενος κρύφα ὑπὸ τῆς Βενετίας, ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς Μάνην, ὅπου κατώρθωσε ν' ἀνακτήσῃ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ φρούρια, ἅτινα καὶ προσέφερεν εἰς τὴν Βενετίαν. Ὅτε ἐξερράγη ἐκ νέου ὁ μεταξὺ τῆς Βενετίας καὶ Τουρκίας πόλεμος, ὁ Κλαδᾶς εὑρέθη ὑπερασπιστὴς τῆς Μάνης, καθ' ἧς ἔβαινεν ἰσχυρὸς τουρκικὸς στρατός, μετὰ σφοδρὰν δὲ μάχην ὁ Κλαδᾶς ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐξεδάρη ζῶν (1490).

—2) ***Θεόδωρος***. Υἱὸς τοῦ Κροκονδίλου Κλαδᾶ, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1475 Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἐγκατάλειψιν καὶ τῶν τελευταίων αὐτῶν ἐρεισμάτων ἐν Πελοποννήσῳ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κορώνην, μεταβὰς κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Βενετίαν, ἀργότερον δὲ (1514) ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἡ Βενετικὴ δημοκρατία ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν μεγάλα φέουδα καὶ τὸν διώρισεν ἀρχηγὸν στρατιᾶς ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Δαλματίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1511 δὲν ἀναφέρεται πλέον ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

—3) ***Γεράσιμος Νικ.*** Πιθανῶς ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καταγόμενος, ἐγεννήθη τῷ 1762 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ρωσίᾳ τῷ 1822. Τῷ 1799 διωρίσθη μέλος τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Πετρούπολιν ἐκτάκτου πρεσβείας πρὸς διαπραγμάτευσιν τοῦ Συντάγματος τῆς Ἰονίου πολιτείας. Εἰς Πετρούπολιν ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου ὁ βαθμὸς τοῦ ἰλάρχου, τὸ ἀξίωμα ἐπιτίμου συμβούλου τῆς ἐπικρατείας καὶ τὸ παράσημον τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης. Τῷ 1802 ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν Κεφαλληνίᾳ, μετὰ δὲ τὴν ἀγγλικὴν κατοχὴν διωρίσθη ἐφέτης, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1814. —Ω

— **Κλαδᾶς, *Ἰωάννης*** βλ. *Ἰωάννης* ὁ Κλαδᾶς.

— **Κλαδᾶς, *Νικόλαος*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, καταγόμενος ἐκ Κεφαλληνίας. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1871, ἐσπούδασεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων, ὁπόθεν ἐξῆλθε τῷ 1892 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ἀξιωματικὸς πυρβολαρχίας παρὰ τῷ στρατῷ Θεσσαλίας. Κατὰ τὰ χρονικὰ διαστήματα 1908—1911 καὶ 1914—1915 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς τέχνης παρὰ τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, διετέλεσε διοικητὴς πυρβολαρχίας, συμμετασχὼν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεων καὶ τραυματισθεὶς εἰς Σόροβιτς. Τῷ 1914, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, διετέλεσεν ἐπιτελάρχης τοῦ Γάλλου ἐπιθεωρητοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Rougier. Ἀπὸ τοῦ 1916—1917, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, ὑπηρέτησεν ὡς ὑποδιοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν 1917—1920 διετέλεσεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Ἀνακληθεὶς τῷ 1920 εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην, διετέλεσε διοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1921, ὁπότε ἐτοποθετήθη παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας ὡς μέραρχος τῆς 11ης μεραρχίας, μεθ' ἧς συμμετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ θέρους 1921, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον, παρέμεινεν ὡς διοικητὴς τῆς μεραρχίας ταύτης μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1922, ὁπότε ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1923. Συνέγραψε: «Τακτικὴ τοῦ ἐκ ταχυβόλων πεδινοῦ πυροβολικοῦ» (1907). «Περὶ πολυβόλων ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως» (1910), «Μαθήματα πολεμικῆς τέχνης» (1909), «Μαθήματα τακτικῆς» (1916), «Ἐγχειρίδιον βολῆς πεδινοῦ πυροβολικοῦ» (1916), «Θέματα βολῆς πεδινοῦ πυροβολικοῦ» (1917). Ὁλόκληρον σειρὰν τακτικῶν θεμάτων, διὰ πρώτην φορὰν συντασσομένων ἐπὶ ἑλληνικῶν χαρτῶν (1910—1912 Ἐπίσης μελέτας καὶ μονογραφίας, δημοσιευθείσας εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Στρατιωτικῆς Βιβλιοθήκη. (1907—1912). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». — Ω.

Κλάδεος (καὶ ***Κλάδαος***) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Μικρὸς ποταμός, ὅστις σχηματίζεται ἐκ τῆς ἀρκαδικῆς Φολόης πλησίον τοῦ Λάλα καὶ χύνεται, παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, εἰς τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Ὁ ποταμίσκος οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ βαθεῖα καὶ ἀνώμαλος κοίτη οὐδέποτε ξηραίνεται, ἂν καὶ ἔχει συνήθως ὀλίγον ὕδωρ, ἐγένετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους λίαν διάσημος ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν Ὀλυμπίαν γειτνιάσεώς του. Πράγματι, ὡς αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας ἀπέδειξαν, ὁ ποταμίσκος οὗτος, ῥέων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον κατὰ μῆκος τοῦ ἱεροῦ ἄλσους, ἐχύνετο εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, διαγράφων, οὕτω, τὰ δυτικὰ ὅρια τῆς μικρᾶς κοιλάδος τῆς Ὀλυμπίας. Ἡ τέχνη ἐπροσωποίησε τὸν Κλάδεον (ὡς καὶ τὸν ποταμὸν Ἀλφειόν), ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ Ὀλυμπίου ναοῦ τοῦ Διός, τὸν μὲν Ἀλφειὸν ἀριστερά, δεξιὰ δὲ τὸν Κλάδεον, «ὅστις κατάκειται τῷ πέρατι» (τοῦ ἀετώματος), ὡς ἑρμηνεύει τὴν παράστασιν αὐτὸς οὗτος ὁ Παυσανίας· ἡ δὲ θρησκευτικότης ἵδρυσεν εἰς αὐτὸν καὶ βωμόν, ὅστις εὑρίσκετο ὄπισθεν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἡραίου, πλησίον τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Παρὰ τὸν Κλάδεον ποταμὸν ἠγείρετο ὁ τάφος τοῦ Οἰνομάου, ἐπὶ τοῦ ἐγγὺς καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ λοφίσκου τὸ μνῆμα τῶν ἀποθανόντων Ἀρκάδων κατὰ τὸν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἠλείων πόλεμον, ὀλίγον δὲ μακρὰν τῆς ὄχθης του ἦτο καὶ εἶναι τὸ Κρόνιον, ὁ ἱερὸς τοῦ Διὸς λόφος. Ὁ ποταμίσκος οὗτος (τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα σημαίνει ὁ κελαδῶν) ἔχει σήμερον διπλοῦν ὄνομα: *Λαλεϊκό*, ἐκ τῆς τοποθεσίας Λάλα, ἔνθα εὑρίσκονται αἱ πηγαί του, καὶ *Στραβοκέφαλι*, ἐκ τοῦ μικροῦ γραφικοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ὀλίγον ἄνωθεν τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ. Β. Δ. Θ.

Κλαδερὸν /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νέας Καλλικρατείας, τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 59. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσιπισλῆ*.

κλαδερὸν (τό). Ὀνομάζεται οὕτως ἡ μορφὴ διαχειρίσεως συστάδων δάσους, καθ' ἣν ἀποκόπτονται ἑκάστοτε οἱ κλάδοι τῶν δένδρων εἰς ὕψος τι ὑπὲρ τὸ ἔδαφος. Ἐκ τοῦ σημείου τῆς τομῆς ἀναβλαστάνουν νέοι κλάδοι, οἵτινες, ὅταν φθάσουν τὰς καταλλήλους διαστάσεις, ἀποκόπτονται ἐκ νέου. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐκμεταλλεύονται π. χ. τὰς μορέας, διὰ παραγωγὴν φυλλώματος πρὸς διατροφὴν τῶν μεταξοσκωλήκων. Α. Ε. Κ.

κλάδευμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλαδεύειν, ἀποκοπὴ τῶν κλάδων δένδρου πρὸς πλουσιωτέραν ἀναβλάστησιν καὶ καρποφορίαν: «κλάδευμα τοῦ ἀμπελιοῦ, — τῆς ἐλιᾶς».

—/*Δενδροκ.*/ Τὸ *κλάδευμα* τοῦ δένδρου ἔχει διττὸν σκοπόν: πρῶτον, τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ φόρτου τῶν κλάδων, οἵτινες πολλάκις καθιστῶσι πλημμελῆ τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν κυκλοφορίαν τῶν χυμῶν τοῦ φυτοῦ, καὶ δεύτερον, τὴν διαρρύθμισιν καὶ διευθέτησιν τῶν κλάδων του κατὰ ποικίλους συμμετρικοὺς ἢ μὴ τρόπους, συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς νεωτέρας δενδροκομικῆς. Ἡ κλάδευσις, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἐξειλίχθη εἰς ἀληθῆ ἐπιστήμην καὶ διὰ τοῦτο μόνον οἱ εἰδικοὶ ἢ οἱ ὑπὸ εἰδικῶν καθοδηγούμενοι δέον νὰ ἐκτελῶσι ταύτην. Εἰς κλάδευσιν συνήθως ὑπόκεινται τὰ ξυλώδη καὶ ἰνώδη δένδρα καὶ δενδρύλλια, τὰ κοσμοῦντα τοὺς κήπους, ἰδιωτικοὺς καὶ δημοσίους, καὶ τὰ πάρκα. Ἡ κλάδευσις διακρίνεται εἰς τρεῖς κατηγορίας:

Α') ***Κλάδευσις κοσμητικῶν δενδρυλλίων καὶ δένδρων.*** Πλεῖστα ὅσα δενδρύλλια καὶ δένδρα τῶν πάρκων καὶ τῶν δενδροστοιχιῶν οὐδέποτε σχεδὸν ἔχουσι κλαδευθῆ, ὡς οἱ πλάτανοι, αἱ φιλύραι, οἱ σμίλακες οἱ πυραμιδοειδεῖς καὶ ἄλλα πολλά. Τὰ περισσότερα τῶν δένδρων δὲν θεωροῦνται κοσμητικὰ παρ' ὅταν κλαδευθῶσι, διότι διὰ τοῦ κλαδεύματος προσδίδεται εἰς αὐτὰ ὡρισμένη συμμετρία καὶ σχῆμα, ὅπερ νὰ τελῇ ἐν ἁρμονίᾳ μὲ τὸ περιβάλλον τοῦ μέρους ἐκείνου. Πολλὰ δένδρα μὲ τὸ πράσινον καὶ ποικιλόσχημον αὐτῶν φύλλωμα καὶ τοὺς φυσικῶς διευθυνομένους κλάδους των δὲν παύουσι νὰ εἶναι διακοσμητικά, ἀλλ' ἕτερα, διὰ νὰ καταστῶσι τοιαῦτα, δέον καταλλήλως νὰ κλαδευθῶσι καὶ νὰ δοθῇ εἰς τὸ σύνολον τῶν κλάδων ποικίλον σχῆμα, ὡς ἀπεστρογγυλωμένον, τετραγωνικόν, τριγωνικὸν κτλ. Ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει τὸ κλάδευμα δὲν ἔχει μόνον ὑγιεινόν, ἀλλὰ καὶ αἰσθητικὸν συνάμα σκοπόν. Τὰ ἀνθοφόρα δενδρύλλια καὶ δένδρα καθίστανται περισσότερον κοσμητικά, ἐφ' ὅσον ἡ ἄνθησίς των εἶναι μᾶλλον συγκεντρωμένη, ἀφθονωτέρα καὶ ὡραιοτέρα. Ἐὰν τὰ δένδρα δὲν κλαδευθῶσιν, ἀλλ' ἀφεθῶσιν, εὐθὺς ἅμα ἀναφανῶσιν οἱ πρῶτοι κλάδοι ἐκ τῆς γῆς, εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν ῥοπήν, οὗτοι ἀναπτύσσονται πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, μεγεθύνονται πλαγίως ἢ ὁριζοντίως καὶ τέλος τὸ δένδρον παρουσιάζει μικρὰ καὶ ἀκαλαισθήτως διατεταγμένα ἄνθη.

Ἐποχὴ τῆς κλαδεύσεως. Τὰ δενδρύλλια μὲ ἔμμονα φύλλα, ὡς ὁ πύξος, ὁ εὐώνυμος, ἡ κύπρος κλπ., κλαδεύονται κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος, καὶ διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην μεταχειρίζονται μεγάλας ψαλίδας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος κλαδεύονται καὶ τὰ δενδρύλλια μὲ πρόσκαιρα φύλλα, ὡς ἡ λευκάκανθα κλπ. Δὲν πρέπει νὰ κλαδεύωνται τὰ δενδρύλλια κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν φέρουσιν ἀνθικὰ ὀφθαλμίδια. Ἡ κλάδευσις δένδρων τινῶν, ὡς τῆς μηλέας, ῥοδακινέας, δευσίας, φιλαδέλφου κλπ., ἀπαγορεύεται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, διότι καταστρέφεται μερικῶς ἢ ὁλικῶς ἡ ἄνθησίς των. Ἀντιθέτως εἰς πολλῶν δενδρυλλίων τὴν ἄνθησιν ὠφελεῖ, ἐὰν κλαδευθῶσιν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου καὶ καθ' ὃν χρόνον μάλιστα τὰ ἄνθη ἀρχίζουσι νὰ φαίνωνται ἐπὶ τῶν κλάδων· τοιαῦτα εἶναι ἡ ῥοδῆ, ἡ ἀλθαία, ἡ ἀβελία, ὁ κεφάλανθος, ἡ βιγόνια κλπ. Διὰ τὰ φυτὰ τῆς κατηγορίας ταύτης τὸ κλάδευμα συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπό τινων κλάδων, οἵτινες σκιάζουσι τὸ φυτὸν καὶ ἐμποδίζουσι τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας νὰ ἐξαπλωθῶσιν ἐφ' ὅλης αὐτῶν τῆς ἐπιφανείας.

Β') ***Κλάδευσις ὀπωροφόρων δένδρων.*** Αὕτη σκοπεῖ: 1) Νὰ προσδώσῃ προοδευτικῶς εἰς τὰ δένδρα σχῆμα, ὅπερ νὰ εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν ἰσχὺν τοῦ φυτοῦ, ἐνῷ συγχρόνως κατορθοῦται πολλάκις νὰ ἐνέχῃ καὶ ἀποτέλεσμα κοσμητικόν. 2) Νὰ διατηρῇ τὸ σύνολον τοῦ φυτοῦ νεαρὸν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπὶ μακρότερον χρονικὸν διάστημα, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἐφθαρμένων ἢ νεκρῶν κλάδων. 3) Νὰ ἰσορροπῇ πάντα τὰ ἀποτελοῦντα τὸ φυτὸν τμήματα, μὲ τὸ νὰ κλαδεύωνται τὰ δυσαναλόγως αὐξανόμενα καὶ νὰ ἀφίενται ὅπως ἀναπτυχθῶσι τὰ ὑπολειπόμενα εἰς ἀνάπτυξιν. 4) Νὰ κανονίζηται ἡ διάταξις τῶν ἀνθέων καὶ τῶν καρπῶν οὕτως, ὥστε νὰ γίνωνται καὶ πολυπληθέστεροι καὶ καλαισθητικώτεροι. Ὅσον δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ ἐν καταλλήλῳ ἐποχῇ πραγματοποιούμενον κλάδευμα δύναται νὰ ἀποβῇ ἐπωφελές, τόσον τὸ ἐπιπόλαιον καὶ τὸ πρόκαιρον ἢ παράκαιρον ἀποβαίνει ἐπιζημιώτατον. Τὰ ὀπωροφόρα δένδρα κλαδεύονται ἀπὸ τῆς τελείας πτώσεως τῶν φύλλων των μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἄρχονται αἱ πρῶται κινήσεις τοῦ χυμοῦ τούτων, ἤτοι ἀπὸ τὸν Νοέμβριον μέχρι καὶ τοῦ Μαρτίου· καταλληλοτέρα ἐποχὴ εἶναι ἀπὸ 15 Φεβρουαρίου μέχρι 15 Μαρτίου. Ἡ κατὰ τὸν χειμῶνα κλάδευσις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κλάδευσις ξηρά*, ἡ δὲ κατὰ τὸ ἔαρ ὡς *κλάδευσις χλωρά*. Ἡ πρώτη λαμβάνει χώραν ἀπὸ τὸν Νοέμβριον μέχρι τοῦ Μαρτίου, ἡ δευτέρα ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου.

Ἀπαραίτητοι προφυλάξεις. Ὁ χυμὸς τῶν φυτῶν διατρέφει ἀλληλοδιαδόχως πάντα τὰ μόρια αὐτοῦ, οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ μέγεθός του, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνάβασίν του προσπαθεῖ νὰ διευθυνθῇ ἰδίως πρὸς τὰ ἄκρα καὶ γενικῶς πρὸς πάντα τὰ καθέτως ἀναφαινόμενα φύτρα. Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς οἱ ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν νεαρῶν κλάδων ἀναφαινόμενοι ὀφθαλμοὶ ἀναπτύσσονται, σχεδὸν πάντοτε, περισσότερον καὶ ταχύτερον τῶν ἑτέρων φυτικῶν μορίων, ὡς καὶ οἱ πλάγιοι καὶ οἱ ὑψηλότεροι κλάδοι μεγεθύνονται πάντοτε περισσότερον καὶ ταχύτερον τῶν ὁριζοντίων ἢ παρὰ τὴν ῥίζαν ἐκφυομένων κλάδων. Γνωστῆς οὔσης τῆς τοιαύτης κυκλοφορίας τοῦ χυμοῦ τῶν φυτῶν, εἶναι εὐχερὲς διὰ τοῦ κλαδεύματος νὰ βελτιωθοῦν τὰ ἀποτελέσματα· καὶ πράγματι ἡ κλάδευσις ἐπιτρέπει εὐκολώτερον νὰ διανέμηται ὁ χυμὸς εἰς πάντα τὰ χρήσιμα ὄργανα δένδρου τινὸς διὰ τῆς ἐπιβραχύνσεως κλάδων τινῶν λίαν ἀνεπτυγμένων καὶ τῆς ἐπιμηκύνσεως ἑτέρων. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι εἰς ἕκαστον εἶδος δένδρων ὑπάρχει ἴδιος τρόπος κλαδεύματος· οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κλαδεύσῃ τις τὴν μηλέαν καθ' ὃν τρόπον τὴν συκομορέαν κ.τ.λ. Ἀπαραίτητον εἶναι νὰ γνωρίζῃ τις τὰ διάφορα τμήματα καὶ προϊόντα τοῦ δένδρου, διὰ νὰ ἐπεμβαίνῃ καταλλήλως ἀναλόγως τοῦ εἴδους. Πᾶν δένδρον, ὡς γνωστόν, ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη: τὸν *καυλὸν* ἢ *κορμὸν Α*, ὅστις φέρει τοὺς κυρίους κλάδους Β, οἵτινες τελευτῶσι διά τινος ἐπιμηκύνσεως π, καὶ τοὺς ὀπωροφόρους κλάδους κ. Οἱ ὀπωροφόροι κλάδοι ἐν τῷ συνόλῳ των παρουσιάζουσι: 1. Τὸν *πολύρροφον κλάδον Δ*, ὅστις εἶναι πάντοτε ἄκαρπος καὶ παρουσιάζει μεγάλην ἰσχύν, ἥτις προέρχεται ἀπὸ τὴν πληθωρικὴν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο συσσώρευσιν τῶν χυμῶν. 2) Τὸν *ξυλώδη κλάδον* (ἀχλαδέα, μηλέα) ἢ *μεικτὸν* (βερυκοκκέα, ῥοδακινέα), ἡλικίας ἑνὸς περίπου ἔτους, ὅστις ἔχει ἀρκετὴν ἰσχὺν καὶ φέρει ἢ μέλλει νὰ φέρῃ ἀνθοφόρους ὀφθαλμούς. 3) Τὸ *ἔγκαρπον κλαδίον* ἢ *ὄσχον Κ* (ἀπιδέα) ἢ *Θ* (ῥοδακινέα), οἵτινες εἶναι κλάδοι ἑνὸς ἔτους, πάντοτε λεπτοὶ καὶ ἀρκετὰ βραχεῖς. 4) Τὸν *ὀφθαλμὸν* ἢ *χειμέριον βλάστημα ΑΒ*, ὅστις εὑρίσκεται μόνον ἐπὶ τῶν ἐνιαυσίων κλάδων. 5) Τοὺς *φυλλαριακοὺς ὀφθαλμούς*, οἵτινες ἐκφύονται ἑκατέρωθεν τῶν κανονικῶν ὀφθαλμῶν. 6) Τοὺς *λανθάνοντας ὀφθαλμούς*, οἵτινες μόνον κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ φυτοῦ ἀναπτύσσονται. 7) Τὴν *αἰχμὴν Ε*, ἥτις δύναται νὰ παραγάγῃ ὁτὲ μὲν ξυλώδη κλάδον, ὁτὲ δὲ ἀνθοφόρον ὀφθαλμόν. 8) Τὸν *ἀνθοφόρον ὀφθαλμὸν* (γ, δ), ὅστις εἰς τὰ περισσότερα δένδρα καλεῖται συνηθέστερον *ὀπωροφόρος ὀφθαλμός*. 9) Τὸν *εὔθραυστον κλαδίσκον* (δ), ὅστις εἶναι λεπτότατος κλάδος, τελευτῶν πάντοτε εἰς ἀνθοφόρον ὀφθαλμόν. 10) Τὸν *χονδρὸν κλάδον Κ*, ὅστις εἶναι διωγκωμένον τμῆμα τοῦ φυτοῦ καὶ φανερώνει προηγηθεῖσαν βλάστησιν.

Τρόπος τῆς κλαδεύσεως. Ἐκτὸς τῆς κλαδεύσεως τῶν ἐξεχόντων μερῶν τῶν κυρίως κλάδων, ἥτις κατορθοῦται διὰ κοινοῦ *κλαδευτηρίου*, οἱ ἄλλοι κλάδοι τοῦ δένδρου βραχύνονται ἢ διευθετοῦνται καταλλήλως τῇ βοηθείᾳ *κλαδευτικῆς ψαλίδος*. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι εὐκόλου χρήσεως καὶ πρακτικώτατον, ἀλλ' ἐνίοτε ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ μασᾷ τὸ ξύλον, ὅπερ ἀποκόπτει· διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶναι ἐπιβεβλημένον ν' ἀρχίζῃ ἡ κλάδευσις ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἡ ἐν λόγῳ κοπὴ εἶναι λίαν κανονική, ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι ἐλαφρῶς κεκλιμένη πρὸς τὸ

Digitized by Google

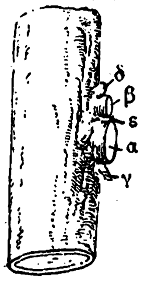

[α, β=Κανονικοὶ ὀφθαλμοί. γ, δ='Οφθαλμοὶ ἀναπτυχθησόμενοι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος. ε=Φυλλαριώδης ὀφθαλμός.]

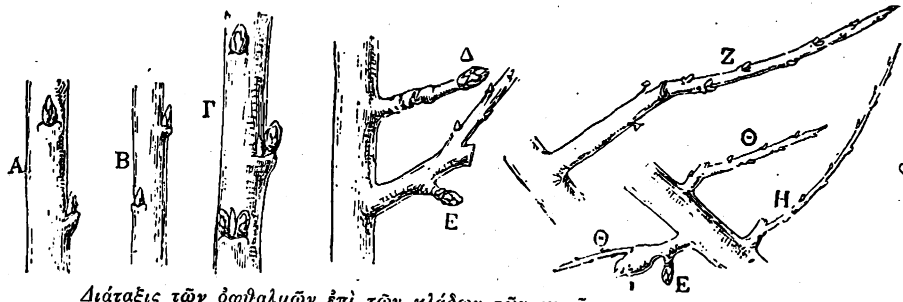

Διάταξις τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν φυτῶν.

[Α καὶ Β='Ετήσιοι κλάδοι φέροντες τοὺς χειμερίους ὀφθαλμούς. Γ='Οφθαλμοὶ ἐαρινοί. Δ='Επάκριος ὀφθαλμός Ε='Επάκριος ὀφθαλμός, ἐξ οὗ ἀναπτύσσεται ὁ μελλοντικὸς κλάδος. Ζ=Λεπτὸς κλάδος μὲ ἀτροφικοὺς ὀφθαλμοὺς δυνάμενος νὰ κοπῇ. Η=Ξυλώδης κλάδος Θ, Θ="Οσχοι (ἐγκάρπιοι κλάδοι). Ι=Χονδρὸς καὶ βραχὺς κλάδος καρποφορῶν ἐτησίως.]

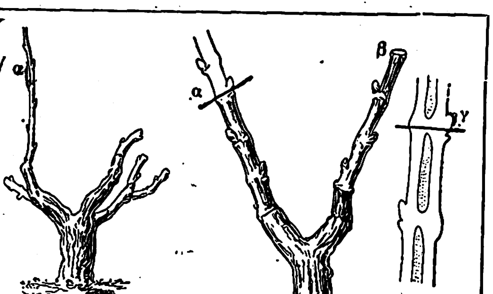

Κλάδευσις κλημάτων.

[1) Κλῆμα, οὗ πάντες οἱ κλάδοι ἔχουσιν ἀποκοπῆ, πλὴν τοῦ ἐφεδρικοῦ καλουμένου κλαδίσκου. 2) Κλῆμα δενδρῶδες: α=Τομὴ κλάδου καρποφορίας. β=Τομὴ κλάδου αὐξήσεως. γ=Σημεῖον δεικνῦον τὸ τμῆμα καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς τομῆς]

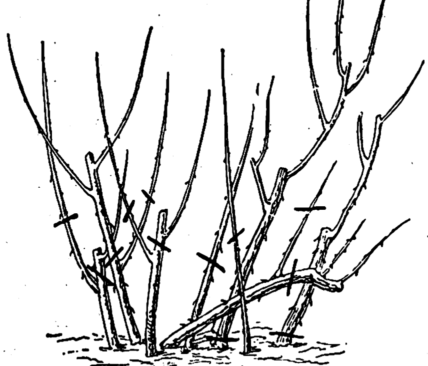

Κλάδευσις ῥοδῆς τῆς κοινῆς.

[Αἱ μελαναὶ κάθετοι γραμμαὶ δεικνύουσι τὰ σημεῖα, εἰς ἃ δέον νὰ ἀποκοπῶσιν οἱ κλάδοι].

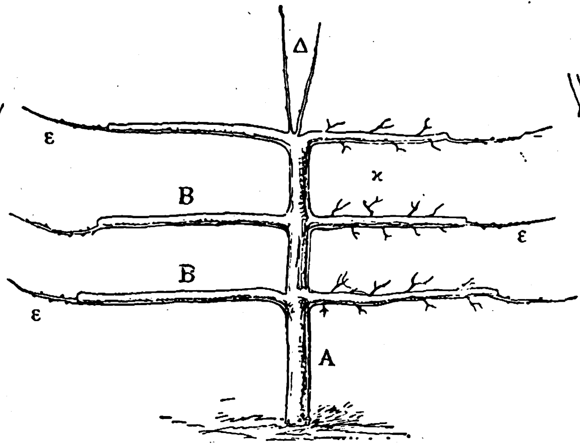

Κλάδευσις δένδρου κατὰ στοιχάδας.

[Α=Κορμός. Β,Β=Κυριώδεις κλάδοι. Δ=Πολυρρόφοι κλαδίσκοι. ε,ε,ε=Κλαδίσκοι πρὸς μελλοντικὴν διευθέτησιν. κ=Παραφυάδες.]

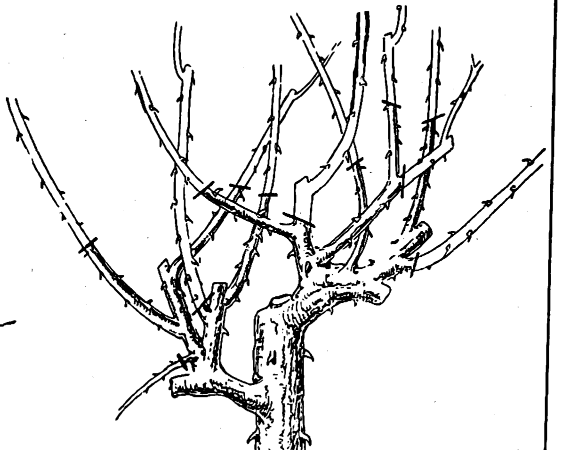

Κλάδευσις δενδρωτῆς ῥοδῆς.

[Αἱ μελαναὶ κάθετοι γραμμαὶ δεικνύουσι τὰ σημεῖα, εἰς ἃ δέον νὰ ἀποκοπῶσιν οἱ κλάδοι]

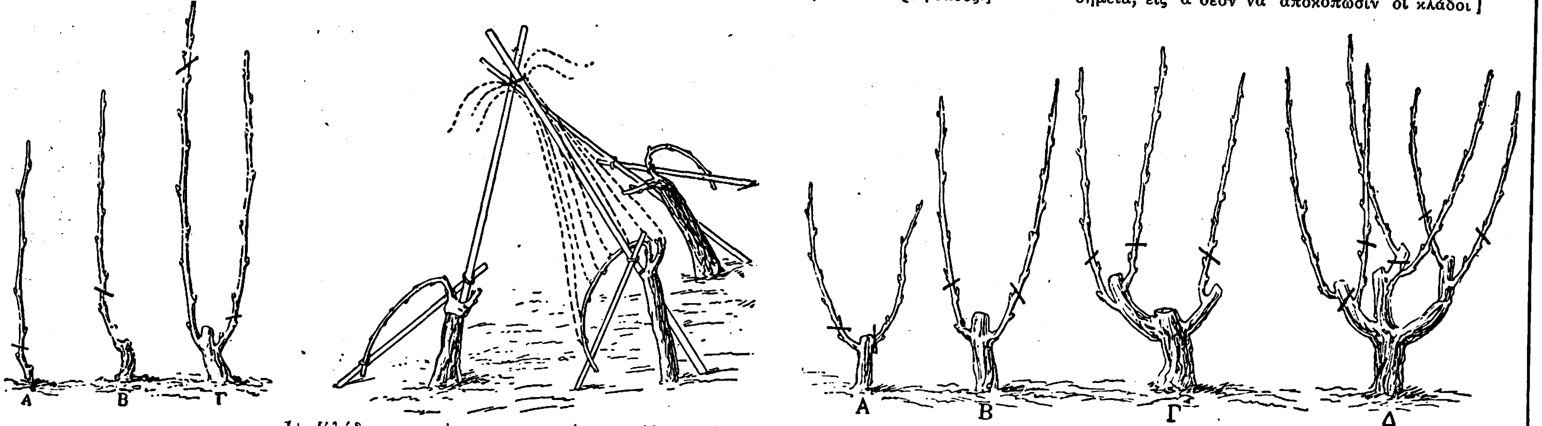

1) Κλάδευσις πρὸς σχηματισμὸν σειράδων. 2) Κλάδευσις τοξοειδής. 3) Κλάδευσις κατὰ κυάθιον.

[Α=Τομὴ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος. Β=Τομὴ τῶν παραχθέντων κλάδων κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος. Γ=Κοπὴ τῶν νέων παραχθέντων κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος κλάδων. Δ=Κοπὴ τοῦ πολυετοῦς κλήματος.]

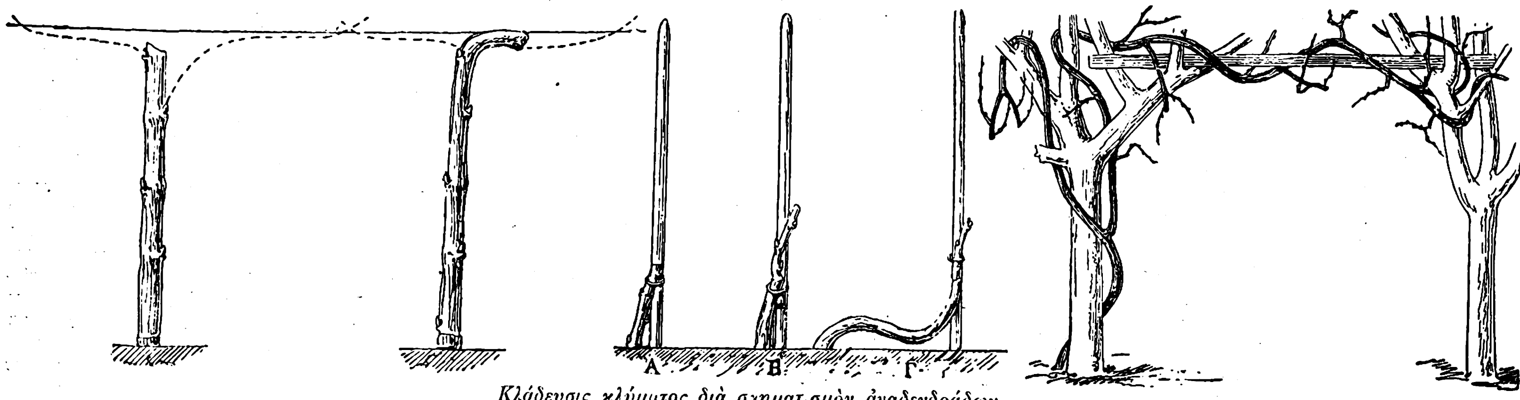

Κλάδευσις κλήματος διὰ σχηματισμὸν ἀναδενδράδων.

1) Τομὴ εἰς δύο συμμετρικοὺς κλάδους. 2) Παλαιὰ μέθοδος κλαδεύματος (τὰ γράμματα Α, Β, Γ δεικνύουσι τὴν κατ' ἔτος διεύθυνσιν τοῦ ἀποκοπέντος τμήματος). 3) Διάταξις κλήματος διὰ σχηματισμὸν ἀναδενδράδος.

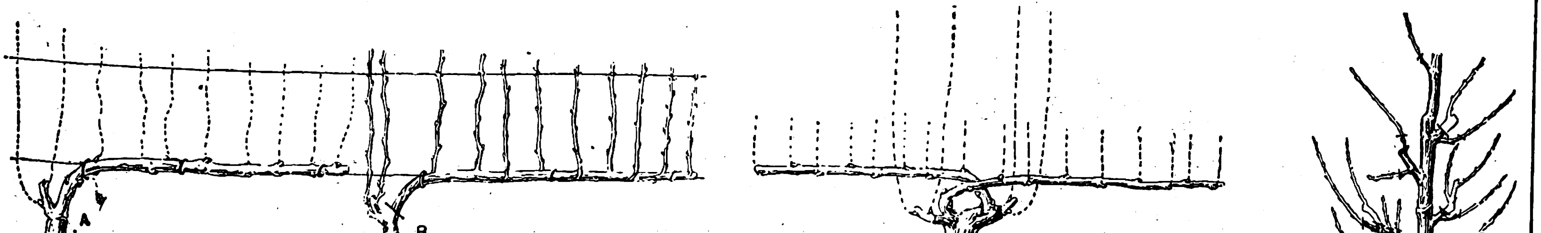

1) Τομὴ κλήματος κατὰ σειράδας. 2) Τομὴ κλήματος κατὰ σειράδας ὁριζοντίους καὶ καθέτους. 3) Κλάδευσις κοπάδων κλήματος.

[Α=Σειρὰς κλαδευθεῖσα καὶ ὑποστηριχθεῖσα ἐπὶ συρματοπλέγματος κατὰ τὸν χειμῶνα. Β='Η αὐτὴ σειρὰς κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ].

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΚΛΑΔΕΥΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ.

Digitized by Google

μέρος τοῦ ἀνωτέρου ἄκρου τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ περισσότερον κατὰ τὸ ἔναντι τμῆμα, τὸ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς βάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ. Πᾶσα ἄλλη τομή, λίαν ἐγγὺς τοῦ ὀφθαλμοῦ γενομένη, βλάπτει τοῦτον καὶ δίδει μειονεκτικὰ ἀποτελέσματα εἰς τὴν καρποφορίαν τοῦ ἑπομένου ἔτους. Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν κλάδευσιν τοῦ δένδρου ἡ χρῆσις πρίονος, δέον νὰ πολῶται ἡ προξενηθεῖσα πληγὴ διὰ μαχαιρίου ἢ κλαδευτηρίου ψαλίδος. Εἴς τινας μάλιστα περιπτώσεις εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐπιτίθεται ἐπὶ τῆς πληγῆς ἐλαφρὸν στρῶμα στόκου ἢ μεῖγμα θειούχου σιδήρου ἐν διαλύσει ἐντὸς ὕδατος. Οἱ κύριοι κλάδοι δέον νὰ κλαδεύωνται ὁμοιομόρφως, διὰ νὰ τρέφωνται καὶ κανονικῶς, διότι ἡ ἄφθονος τροφὴ τῶν κλάδων παρέχει καλῆς ποιότητος καὶ ἄφθονον καρποφορίαν. Διὰ τοῦτο οἱ κλάδοι οὗτοι δέον νὰ κλαδεύωνται συμμετρικῶς καὶ ἰσομήκως καὶ νὰ τοῖς δίδεται κάθετος ὅσον τὸ δυνατὸν διεύθυνσις, διότι εἶναι παρατηρημένον ὅτι ὁ χυμὸς βραδέως κυκλοφορεῖ ἐπὶ τῶν ἀπομακρυνομένων ἐκ τῆς καθέτου κλάδων· εἴς τινα εἴδη δένδρων ἐπιβάλλεται ἡ ὁριζόντιος ἢ λοξὴ κλάδευσις. Ὁ κακῶς κλαδευθεὶς κλάδος ὑπόκειται εἰς σῆψιν τοῦ ἐναπομείναντος τμήματός του.

Διάφορα σχήματα. Ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως τοῦ δένδρου δίδεται εἰς αὐτὸ καὶ διάφορον σχῆμα. Διακρίνομεν δὲ τὰ ἑξῆς εἴδη:

Γυμνόκορμον. Τὰ δένδρα ταῦτα, ἔχοντα μεγάλην διάμετρον καὶ εὐρυτάτην περίμετρον φυλλώματος, δέον νὰ ἔχωσιν ἰσχυρὸν κορμόν. Ταῦτα καλλιεργοῦνται συνήθως εἰς φυτώρια καὶ ἔχουσιν ὕψος κορμοῦ 175—190 ἑκατοστομέτρων, ὁ δὲ κορμὸς φέρει κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ ἄκρον θύσανον ἢ στέμμα ἐκ νεαρῶν κλάδων, οἵτινες θεωροῦνται ὡς ἐξάρτημα τῶν κυρίων κλάδων. Τὰ δένδρα ταῦτα φυτεύουσιν εἰς μεγάλους κήπους *(δενδροκήπους* ἢ *φυτώρια)* καὶ εἰς ἀπόστασιν 5—8 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων, ἀναλόγως τῶν ποικιλιῶν τοῦ εἴδους (ἰσχυρὰ ἢ ἀσθενῆ εἴδη) καὶ τῆς ποσότητος εἰς θρεπτικὰς οὐσίας τοῦ ἐδάφους. Ἀφοῦ φυτευθῶσι τὰ δένδρα ταῦτα, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς δενδροκομικῆς (ἀπιδέαι, μηλέαι, δαμασκηνέαι), δὲν κλαδεύονται εἰμὴ μόνον κατὰ τὸν προσεχῆ ἀπὸ τῆς φυτεύσεώς των χειμῶνα. Ὅσον ἀφορᾷ εἴδη τινὰ δένδρων (βερυκοκκέαι, ροδακινέαι, κερασέαι), εἰς ἃ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πρώτου ἔτους ἀτροφοῦσι κατὰ τὸ δεύτερον, πρέπει νὰ διενεργηθῇ προπαρασκευαστικὴ κλάδευσις μετά τι χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς φυτεύσεώς των καὶ κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον. Ἡ πρώτη κλάδευσις συνίσταται εἰς τὴν ἐκλογὴν τριῶν ἐκ τῶν κυρίων κλάδων, τῶν περισσότερον ἀπομεμακρυσμένων ἀπὸ τοῦ κορμοῦ, καὶ τὴν κοπὴν ἑκάστου τούτων 25—30 ἑκατοστόμετρα ἀπὸ τῆς κορυφῆς των. Κατὰ τὴν κλάδευσιν δέον νὰ δοθῇ ἡ δέουσα προσοχή, ὥστε οἱ δύο ἀνώτεροι ὀφθαλμοὶ τοῦ διατηρηθησομένου τμήματος νὰ εἶναι τοποθετημένοι ὁ εἷς δεξιὰ καὶ ὁ ἕτερος ἀριστερά, εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνῃ κατορθωτὴ ἡ συμμετρικὴ καὶ εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ αὔξησις τῶν κλάδων τούτων. Ἡ κλάδευσις αὕτη θ' ἀποδώσῃ ἓξ νέους κλάδους. Ἡ δευτέρα κλάδευσις συνίσταται εἰς τὴν κοπὴν τῶν κλάδων κατὰ 30 ἑκατοστόμετρα, λογιζόμενα ἀπὸ τῆς βάσεώς των καὶ παρὰ τοὺς πλαγίους ὀφθαλμούς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν οὕτω κλαδευθέντων κλάδων θέλουν ἀναφανῆ ἐφ' ἑκάστου δύο νέοι κλάδοι, ἤτοι δώδεκα ἐν συνόλῳ. Ἡ τρίτη κλάδευσις συνίσταται εἰς τὴν κοπὴν ἁπάντων τῶν κυρίων κλάδων 35 ἑκατοστόμετρα ἀπὸ τῆς βάσεώς των, ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ἡ κλάδευσις δέον νὰ γίνηται ὁριζοντίως, ὁπότε οἱ νέοι κλάδοι θὰ σχηματίσωσιν ἀνεστραμμένον σκιάδιον. Μετὰ τὴν τρίτην κλάδευσιν τὸ δένδρον λαμβάνει πλέον τὸ ὁριστικόν του σχῆμα καὶ ἀναπτύσσεται ἐλευθέρως, ὑποβαλλόμενον, κατ' ἔτος μόνον, εἰς ἐπιμελῆ καθαρισμὸν τῶν ξηρῶν κλάδων καὶ φύλλων.

Ἄτρακτος. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐνδείκνυται διὰ τὰ δένδρα τῶν περιωρισμένων κήπων ὡς καὶ διὰ τὰς βιομηχανικὰς φυτείας καὶ συνίσταται εἰς κορμὸν κατακόρυφον καὶ φέροντα, εἰς ἀπόστασιν 30 περίπου ἑκατοστομέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, τοὺς κυριώδεις κλάδους του κανονικῶς καὶ ὁμοιομόρφως ἐγκαρσίους. Τὰ δένδρα ταῦτα ἔχουσιν ὕψος 3—4 μέτρων καὶ περιφέρειαν φυλλώματος 120—150 ἑκατοστομέτρων. Διὰ νὰ δοθῇ ἡ μορφὴ αὕτη εἰς τὸ δένδρον, δέον τὸ ἐτήσιον βλάστημα νὰ κλαδευθῇ εὐθὺς μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος, ὁπότε οἱ πέντε ἢ ἓξ ἀνώτεροι ὀφθαλμοὶ ἀναδίδουσιν ἰσαρίθμους κλάδους, ὧν ὁ ἀνώτερος χρησιμεύει εἰς τὴν ἐπιμήκυνσιν τοῦ κορμοῦ, ἐνῷ οἱ λοιποὶ ἀποτελοῦσι τοὺς πρώτους κυριώδεις κλάδους. Ἡ δευτέρα κλάδευσις συνίσταται εἰς τὴν ἐνδυνάμωσιν τῶν βραχυνθέντων κλάδων, δι' ἀποκοπῆς τοῦ τμήματος τοῦ εὑρισκομένου ἄνωθεν τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου ὀφθαλμοῦ, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι κλάδοι κόπτονται τόσον περισσότερον εἰς μῆκος, ὅσον πλησιέστερον πρὸς τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ εὑρίσκονται. Αἱ κατ' ἔτος ἀλλεπάλληλοι αὗται κλαδεύσεις δίδουσιν εἰς τὸ δένδρον κωνικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σχῆμα.

Πυραμίς. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἄτρακτον ὑπερμέτρως ἀναπτυχθεῖσαν καὶ συγχρόνως εἶναι περισσότερον ὑψηλὸν καὶ εὐρύ. Ἀναλόγως τῆς μορφῆς, καθ' ἣν ὁ κορμὸς φέρει καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος πολυπληθεῖς κυριώδεις κλάδους οὐχὶ καθ' ὡρισμένην διάταξιν, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν ἄτρακτον, ἢ ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ σύστημα τῶν κλάδων εἶναι διατεταγμένον ἀνὰ πέντε καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 περίπου ἑκατοστομέτρων ἐκ τῆς μιᾶς σειρᾶς εἰς τὴν ἑτέραν, ἡ πυραμὶς καλεῖται *ἁπλῆ* ἢ *κατ' ὀρόφους*. Αἱ κατ' ὀρόφους πυραμίδες ἄλλοτε ἦσαν τοῦ συρμοῦ, ἀλλ' ἀκατάλληλοι διὰ μικροὺς κήπους, διότι καταλαμβάνουν μέγαν χῶρον καὶ δυσκόλως καθαρίζονται. Εἰς τοὺς κήπους τῶν Βερσαλλιῶν ὑπάρχουσι τοιούτου σχήματος πυραμίδες.

Κύπελλον. Διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦτον γίνονται ἀλλεπάλληλοι κοπαὶ τῶν ἀνωτέρων κλάδων τῆς κορυφῆς τοῦ κορμοῦ, οἵτινες διὰ καταλλήλων στηριγμάτων ἀναγκάζονται νὰ μεταβάλωσι τὴν φυσικὴν αὐτῶν διεύθυνσιν καὶ μετὰ 2—3 κλαδεύματα νὰ λάβωσι τὴν ὁριστικήν, κυπελλοειδῆ τοιαύτην.

Ἁπλῆ καὶ διπλῆ ἕλικωσις. Σπειροειδῆ διάταξιν κατὰ τὴν κλάδευσιν δίδουσι συνήθως εἰς τὰς μηλέας, ἀλλ' ἡ τοιαύτη διαρρύθμισις τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων οὐδόλως εὐνοεῖ τὴν ὁμοιομερῆ διαδρομὴν τοῦ χυμοῦ καὶ οἱ καρποὶ εἶναι μικροὶ καὶ οὐχὶ τόσον καλοὶ εἰς ποιότητα. Ἡ διάταξις αὕτη κατορθοῦται διὰ καταλλήλου κλαδεύματος καὶ ὑποστηριγμάτων, ἐφ' ὧν προσδένονται κατὰ πρῶτον τὰ δένδρα μέχρις οὗ λάβωσι τὸ ὁριστικόν των σχῆμα.

Ἀναδενδράς. Καλεῖται οὕτω πᾶν δένδρον, οὗτινος ὁ κορμὸς φέρει εἰς δύο αὐτοῦ κανονικὰ μεταξύ των ἐπίπεδα δύο ἢ περισσοτέρους κλάδους συμμετρικῶς διατεταγμένους ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καθέτου ἐπιπέδου. Πρὸς σχηματισμὸν ἀναδενδράδος, ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ὑπάρχῃ ὑποστήριγμα, τοῖχος ἢ σιδηροῦς ἢ καὶ ξύλινος σκελετός. Ἁπλουστέρα καὶ κοινοτέρα εἶναι ἡ ἀναδενδράς, ἥτις σχηματίζεται ὑπὸ δύο κλάδων καθέτων, ὁπότε καὶ καλεῖται ἀναδενδρὰς ἐν σχήματι U. Τὸ σχῆμα τοῦτο κατορθοῦται ἐὰν ὁ κορμὸς ἀποκοπῇ, μετὰ πάροδον ἔτους ἀπὸ τῆς βλαστήσεώς του, ἐπὶ τῶν δύο πλαγίων ὀφθαλμῶν, οἵτινες νὰ ἀπέχωσι 30 περίπου ἑκατοστὰ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν δύο τούτων ὀφθαλμῶν ἀναφαίνονται δύο κλάδοι, ἕκαστον τῶν ὁποίων κάμπτουσιν ἀγκωνοειδῶς, τὸν πρῶτον ἐκ δεξιῶν καὶ τὸν δεύτερον ἐξ ἀριστερῶν, διὰ νὰ τοὺς τοποθετήσωσιν ἐπὶ πεταύρων (λεπτῶν σανίδων), ἅτινα εἶναι τοποθετημένα ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ κορμοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 περίπου ἑκατοστομέτρων ἀπ' ἀλλήλων. Αἱ ἐν σχήματι U ἀναδενδράδες τοποθετοῦνται εἰς ἀπόστασιν 60 ἑκατοστομέτρων ἀπ' ἀλλήλων.

Σειράς. Διὰ τὸν σχηματισμὸν σειρίδων ἀφίνεται εἰς τὸ δένδρον ὁ κορμὸς καὶ οἱ καρποφόροι αὐτοῦ κλάδοι. Ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως, ἣν διδουσιν εἰς τὰς σειρίδας, διακρίνομεν ταύτας εἰς *ὁριζοντίους, πλαγίας* καὶ *κατακορύφους*. Τὰ κατὰ σειράδας διευθετούμενα δένδρα γενικῶς ἀποδίδουσι καλοὺς καὶ ἀρκετοὺς καρπούς. Ὁ σχηματισμὸς ὁριζοντίων σειράδων κατορθοῦται ἐπὶ παραφυάδων, αἵτινες ἐφυτεύθησαν κατὰ Νοέμβριον μῆνα καὶ κάμπτονται ἀγκωνοειδῶς κατὰ τὸν προσεχῆ Αὔγουστον ἐπὶ ὁριζοντίου σύρματος, ὅπερ τείνεται ἀπὸ τῆς γῆς εἰς ὕψος 40 περίπου ἑκατοστομέτρων. Κατὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα διενεργεῖται τὸ πρῶτον κλάδευμα, καθ' ὃ ἀποκόπτεται ὁ κορμὸς παρὰ τὸν ἀνώτερον αὐτοῦ ὀφθαλμόν. Τὸ δεύτερον κλάδευμα συντελεῖ εἰς τὴν ἐπιμήκυνσιν κατὰ 20—40 ἑκατοστόμετρα τοῦ κυριώδους κλάδου, διὰ τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ φυτοῦ ἐκ τῶν μὴ ἀνεπτυγμένων τοιούτων. Ὁ σχηματισμὸς πλαγίων σειράδων χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῶν τοίχων, ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 120 καὶ 200 ἑκατοστομέτρων. Αἱ σειράδες ἢ εἶναι πλάγιαι ἀπὸ τῆς βάσεως ἢ ἀπό τινος ὕψους ἀπὸ ταύτης (20 περίπου ἑκατοστομέτρων). Αἱ κατακόρυφοι σειράδες χρησιμεύουσιν εἰς τὴν κόσμησιν χαμηλῶν ἢ ὑψηλῶν τοίχων, κατορθοῦται δὲ ὁ σχηματισμὸς τούτων διὰ τμηματικῆς ἐπιμηκύνσεως τοῦ μοναδικοῦ κλάδου, διότι ἡ ἀπότομος αὐτοῦ ἐπιμήκυνσις ἀτροφεῖ τοὺς ὀφθαλμούς.

Κλάδευσις ἀμπέλων. Αἱ ἄμπελοι δέον νὰ κλαδεύωνται κατ' ἔτος, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει οἱ κλάδοι μεγεθύνονται ὑπερμέτρως πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, ἡ καρποφορία ἀπομακρύνεται τοῦ κυρίως κορμοῦ καὶ οἱ βότρυες καθίστανται κατὰ πολὺ μικρότεροι. Ἀφ' ἑτέρου ἡ μὴ κλαδευομένη ἄμπελος καὶ ἐγκαταλελειμμένη ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῆς ροπῇ προσβάλλεται εὐκόλως ὑπὸ διαφόρων ἀσθενειῶν. Γενικῶς ἡ κλάδευσις περιορίζει τὸν ὄγκον τοῦ κλήματος, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ λάβῃ τοῦτο ὡρισμένον κανονικὸν σχῆμα, ὑποβοηθεῖ καὶ καθιστᾷ κανονικὴν τὴν καρποφορίαν καὶ τοὺς βότρυς καὶ τὰς σταφυλὰς ὀγκωδεστέρας καὶ ἐξασφαλίζει εἰς τὸν καρπὸν κανονικὴν ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τῆς ποιότητος αὐτοῦ. Ἡ κλάδευσις τῶν ἀμπέλων διακρίνεται εἰς χειμερινὴν (ξηρὰν) καὶ θερινὴν (χλωράν). Ἡ πρώτη διενεργεῖται εὐθὺς ἅμα τῇ πτώσει τῶν φύλλων καὶ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, ἡ δὲ δευτέρα ὅταν ἡ ἄμπελος εὑρίσκεται ἐν πλήρει βλαστήσει.

Τηρητέοι κανόνες κατὰ τὴν κλάδευσιν. Ἡ καρποφορία λαμβάνει χώραν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐπὶ τῶν κυρίων κλάδων τοῦ παρελθόντος ἔτους. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον γόνιμοι, ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἣν κατέχουσιν ἐπὶ τῶν εἰρημένων κλάδων. Γενικῶς οἱ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ κλάδου ὀφθαλμοὶ εἶναι οἱ πλέον καρποφόροι. Διὰ νὰ περιορίσωσι τὸ μῆκος τῶν *κοπάδων* (κλάδος κλήματος μετὰ 2 ἢ 3 ὀφθαλμῶν), κλαδεύουσι τὸν πρῶτον ὀφθαλμόν. Οἱ ἐπὶ τῶν παλαιοτέρων κλάδων ἀναφαινόμενοι ὀφθαλμοὶ εἶναι συνήθως ἄκαρποι, ὡς καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ἐτησίων κλάδων τοιοῦτοι. Ἡ καρποφορία εἶναι ἀντίστροφος τῆς ἰσχύος τοῦ φυτοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἰσχναὶ ἄμπελοι δὲν ἀποδίδουσι τὸ μέγιστον τῆς συγκομιδῆς. Τὸ φυτὸν δέον νὰ ἔχῃ κανονικὴν ἰσχύν, διότι οὕτω μόνον ἡ παραγωγὴ εἶναι διαρκὴς καὶ προσοδοφόρος. Ἡ κλάδευσις κατορθώνει νὰ ἐλαττώνῃ τὴν ὑπερβολικὴν ἰσχὺν καὶ συγχρόνως ἀνακουφίζει καὶ ἐνδυναμώνει τοὺς βασικοὺς κλάδους, οἵτινες εἶναι τυχὸν ἐξησθενημένοι ἐκ πληθωρικῆς καρποφορίας. Τὸ μῆκος τῶν νεαρῶν κλάδων, ὡς καὶ ἡ ἰσχύς των, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Κλαδεύεται, κατὰ κανόνα, ὁ κλάδος τοῦ προηγουμένου ἔτους ἄνωθεν τοῦ τρίτου ἢ τοῦ τετάρτου ὀφθαλμοῦ (οἱ ὀφθαλμοὶ μετροῦνται ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ κλάδου). Ἀσθενὴς κλάδος δὲν δύναται νὰ θρέψῃ παρὰ περιωρισμένον ἀριθμὸν βοτρύων. Ἡ ὡριμότης τῶν σταφυλῶν γίνεται ἐντελεστέρα, ἐφ' ὅσον οἱ βότρυες φέρουσιν ὀλιγαριθμοτέρας ῥᾶγας. Διὰ τὴν μεγαλυτέραν καὶ καλυτέρας ποιότητος καρποφορίαν, ἡ κλάδευσις δέον νὰ διενεργῆται ἀναλόγως πρὸς τὴν ἰσχὺν ἢ μὴ τῶν φυτῶν. Τὸ μῆκος, εἰς ὃ δέον νὰ κλαδεύωνται αἱ ἄμπελοι, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰσχύος, ἣν ἔχει πρὸς καρποφορίαν ὁ πρῶτος, ὁ δεύτερος ἢ καὶ ὁ τρίτος ὀφθαλμός. Πάντως δέον νὰ ἀφίνωνται μεθ' ἑκάστην κλάδευσιν δύο τοὐλάχιστον γειτονικοὶ κλάδοι, ὁ κατώτερος, ὅστις ἀντικαθιστᾷ τὴν κοπάδα, καὶ ὁ ἀμέσως ἑπόμενος, ἀντικαθιστῶν τὸν καρποφόρον κλάδον. Ἀναλόγως τῆς ποικιλίας τῶν ἀμπέλων οἱ κλάδοι κλαδεύονται ἄνωθεν τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου ἢ τοῦ τρίτου ὀφθαλμοῦ.

Διάφορα συστήματα. Ἡ κλάδευσις ποικίλλει ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἔτι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Τρεῖς εἶναι οἱ κυριώτεροι τρόποι τῆς κλαδεύσεως, ἡ *βραχεῖα*, ἡ *μακρὰ* καὶ ἡ *μεικτὴ κλάδευσις*.

Βραχεῖα κλάδευσις. Καλεῖται οὕτως, ὅταν ἀφίνωνται κατὰ τὴν βάσιν τῶν κυρίων κλάδων 1, 2 ἢ 3 ὀφθαλμοί, χωρὶς νὰ λογισθῇ τὸ ὀφθαλμίδιον, ἤτοι μικρός, ἀνανάπτυκτος ὀφθαλμός, ὅστις εὑρίσκεται εἰς προεξοχὴν τοῦ κλάδου καὶ συνήθως εἶναι ἄκαρπος. Ὁ οὕτω κλαδευόμενος κλάδος ἀποτελεῖ κοπάδα. Ἐπὶ ἑκάστου κλήματος διατηροῦσιν ἀρκετὸν ἀριθμὸν κοπάδων, ἀναλόγως τῆς ἰσχύος τοῦ φυτοῦ.

Μακρὰ κλάδευσις. Κατὰ ταύτην διατηροῦνται καὶ οἱ τρεῖς ὀφθαλμοὶ ἐπὶ τῶν ἀποκοπτομένων κυρίων κλάδων. Συμφώνως πρὸς τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν τοποθεσίαν, ἣν δίδουσιν, οἱ μετὰ τὴν κλάδευσιν κλάδοι καλοῦνται *ραβδία (βέργες), τόξα (δοξάρια), μακρόκλαδοι* κτλ.

Μεικτὴ κλάδευσις. Κατὰ ταύτην ἀφίνονται ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κλήματος ὀφθαλμοὶ καὶ μακρόκλαδοι.

Ἐποχὴ κλαδεύσεως. Ἡ κλάδευσις διενεργεῖται ἀπὸ τῆς παντελοῦς πτώσεως τῶν φύλλων μέχρι τῆς ἀναβλαστήσεως τοῦ κλήματος. Δὲν πρέπει νὰ κλαδεύωνται τὰ φυτά, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι παγετώδης, διότι τότε τὸ ξύλον εἶναι εὔθραυστον καὶ θλᾶται κατὰ τὴν κλάδευσιν διὰ τοῦ κλαδευτῆρος. Οἱ ἀμπελουργοί, οἱ κατέχοντες μεγάλας ἐκτάσεις, δέον νὰ ἀρχίζωσι τὴν κλάδευσιν ἐνωρὶς κατὰ τὸ φθινόπωρον, διὰ νὰ τελειώνωσι ταύτην ἀργὰ κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ' οἱ κατέχοντες περιωρισμένας ἐκτάσεις προτιμότερον εἶναι νὰ κλαδεύωσι τὰ κλήματα κατὰ τὰ τέλη τοῦ χειμῶνος. Οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει, ὡς κοινῶς νομίζεται, τὸ ὅτι τὰ κλήματα δέον νὰ κλαδεύωνται κατὰ τὴν αὔξησιν (γιόμισμα) καὶ ἐλάττωσιν (χάσιμο) τοῦ δίσκου τῆς σελήνης. Εἶναι παρατηρημένον ὅτι τὸ ἀργοπορημένον κλάδευμα ἀποδίδει εἰς τὸ κλῆμα μεγαλυτέραν καρποφορίαν. Πρὸς τοῦτο καλὸν εἶναι πολὺ πρὸ τοῦ χειμῶνος καὶ πρὸ τῆς ἀνοίξεως νὰ διενεργῆται προπαρασκευαστικόν, οὕτως εἰπεῖν, κλάδευμα, ὅπερ συνίσταται μᾶλλον εἰς τὸν καθαρισμὸν τῶν ξηρῶν κλάδων, καὶ τὸ τελειωτικὸν κλάδευμα νὰ γίνῃ ἐν τῷ εὐθέτῳ χρόνῳ.

Διάφορα σχήματα κλαδεύσεως. 1) *Σειράς.* Αὕτη δύναται νὰ εἶναι ἐτησία ἢ πολυετής, κατακόρυφος ἢ ὁριζόντιος, μονόπλευρος ἢ δίπλευρος. Οἱασδήποτε διαρκείας καὶ ἂν εἶναι καὶ οἱονδήποτε σχῆμα καὶ ἂν ἔχῃ, μόνον μετὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ φυτοῦ δύναται νὰ διαρρυθμισθῇ εἰς σειράδας τὸ κλῆμα. Μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς διευθετήσεως κατὰ σειράδας τοῦ κλήματος, ἡ κλάδευσις γίνεται ὡς ἑξῆς: κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος κόπτεται ὁ μοναδικὸς ὑπὲρ τὸν ὀφθαλμὸν κλάδος, κατὰ τὸ δεύτερον ὁ κυριώδης ὑπεράνω τῶν δύο ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ τὸ τρίτον οἱ δύο κυριώδεις κλάδοι

Digitized by Google

οἵτινες κατόπιν ἀναπτυσσόμενοι σχηματίζουσι τὰς σειράδας. 2) *Ἐτήσιαι σειράδες.* Αὗται σχηματίζονται ἐκ δύο κυριωδῶν κλάδων, ὧν ὁ εἷς, ὁ ἀνώτερος, κλαδεύεται ἐλάχιστα, ὥστε τὸ μῆκος ἀπὸ τῆς βάσεώς του νὰ κυμαίνηται μεταξὺ 60 καὶ 80 ἑκατοστομέτρων, ὁ δὲ δεύτερος, ὁ χαμηλότερος, κλαδεύεται βαθέως καὶ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ δευτέρου ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τῆς βασεώς του. Ὁ πρῶτος, ὁ καὶ ἐπιμηκέστερο , προσηλοῦται ὁριζοντίως ἐπὶ σιδηροῦ ὑποστηρίγματος ἢ χονδροῦ λευκοσιδηροῦ σύρματος καὶ προορίζεται διὰ τὴν καρποφορίαν, ἐνῷ ὁ δεύτερος, ὁ καὶ βραχύτερος, προορίζεται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν δύο νέων κλάδων. Μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς τοιαύτης διαρρυθμίσεως τοῦ κλήματος ὁ πρῶτος κλάδος καρποφορεῖ καὶ κλαδεύεται κατὰ τὸ προσεχῆ χειμῶνα. Οἱ ἀναφανέντες κατὰ τὸν ἀνώτατον ὀφθαλμὸν τοῦ ἑτέρου δύο κλάδοι κλαδεύονται ἐπίσης. ὁ μὲν ἀνώτερος βραχύτατα, ὁ δὲ κατώτερος βαθύτατα. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος, ὁ χρησιμεύων πρὸς καρποφορίαν, προσηλοῦται ἐπὶ ὑποστηρίγματος, ἀφίεται δὲ ὁ δεύτερος, ὁ χρησιμεύων διὰ τὴν παραγωγὴν νέων κλάδων. 3) *Πολυετεῖς σειράδες.* Αὗται ἀποτελοῦνται ἐξ ὁριζοντίων μονοπλεύρων κλάδων, εὑρισκομένων εἰς ἀπόστασιν 40 περίπου ἑκατοστομέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐρείδονται ἐπὶ λευκοσιδηροῦ σύρματος ἀρκετοῦ πάχους, ὅπερ εἶναι ὁριζοντίως τεταμένον. Ἐκ τοῦ κυριώδους τούτου κλάδου ἀναφαίνονται ἕτεροι δευτερεύοντες, οἵτινες ἐν καιρῷ κλαδεύονται, ἀναλόγως τοῦ μήκους των ἄνωθεν τοῦ πρώτου. τοῦ δευτέρου ἢ τοῦ τρίτου ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τῆς βάσεώς των. 4) *Ριπίδιον.* Διὰ τὸν σχηματισμὸν ῥιπιδίου διατηροῦνται δύο μακροὶ κλάδοι τοῦ κλήματος συμμετρικῶς κοπτόμενοι, οἵτινες τείνονται ἐν εἴδει ῥιπιδίου ἐπὶ σιδηρῶν στύλων ἢ σύρματος. Οἱ κλάδοι οὗτοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς τὸ μέλλον θὰ φέρωσι τοὺς καρπούς. Κατὰ τὴν βάσιν, ἕκαστος τούτων φέρει ὀφθαλμοφόρον κλαδίσκον, ἐξ οὗ ἀναφαίνονται ἕτεροι κλάδοι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος. 5) *Ἀναδενδράς.* Διὰ νὰ δοθῇ ἡ τοιαύτη μορφὴ εἰς τὸ κλῆμα, κατορθοῦται νὰ ἀναρριχηθῶσιν εἷς ἢ δύο κλάδοι τοῦ φυτοῦ ἐπὶ ζώντων ἢ νεκρῶν δένδρων. σὺν τῇ ἀναπτύξει των δὲ ἐξαπλοῦνται ὁριζοντίως ἐπὶ τῆς ξυλίνης ἢ σιδηρᾶς ῥάβδου, ἥτις συνδέει τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῶν δύο δένδρων. Οὕτω διευθετοῦνται τὰ κλήματα εἰς τὰς θερμὰς χώρας. Ἡ τοιαύτη ὅμως διευθέτησις τῶν κλημάτων κατά τινας περιόδους εἶναι ἐλαττωματική, διότι δυνατὸν πολλοὶ καρποὶ νὰ μὴ ὡριμάσουν τελείως, λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἡ κλάδευσις τῶν ἀμπέλων κατὰ διαφόρους τρόπους ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους, τῶν κλιματολογικῶν ὅρων τοῦ τόπου καὶ τῆς ποικιλίας τῆς ἀμπέλου. Ἐν Ἑλλάδι συνήθως μεταχειρίζονται τὸ σύστημα τῆς βραχείας κλαδεύσεως τῶν ἀμπέλων, καὶ ἰδίως ὅπου πνέουσι συχνάκις ἰσχυροὶ ἄνεμοι. Εἰς ἕτερα μέρη κλαδεύουσι κατὰ σειράδας (κορδόνι) καὶ εἰς ἕτερα κατὰ ἀναδενδράδας (περγουλιὲς ἢ κληματαριές).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

κλάδευσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κλαδεύειν, ἄλλως *κλάδευμα* (βλ. λ.).

κλαδευτήρα (ἡ) δημοτ. μεγεθυντ. τοῦ *κλαδευτήρι*, μεγάλο κλαδευτήρι, ἐνιαχοῦ μετὰ στελεοῦ πρὸς ἀποκοπὴν βάτων καὶ ἄλλων ἀκανθωδῶν θάμνων· ‖ οἱ ἀστέρες τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου οἱ ἀποτελοῦντες τὴν οὐράν.

κλαδευτῆρες (οἱ) (Cladeuteres) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ. Δ. Ν. Π.

κλαδευτήριον (τό), κοιν. *κλαδευτήρι*· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου κλαδεύομεν: «κλαδευτήρι γιὰ τ' ἀμπέλια,—γιὰ τὰ δέντρα».

—*[Ἐγκυκλ.]* Γενικῶς τὸ *κλαδευτήριον* ἔχει σχῆμα μαχαιρίου καὶ ἀποτελεῖται ἐξ εὐθέος ἢ κυρτοῦ ἐλάσματος, ὀδοντωτοῦ ἢ λείου κοπτεροῦ ἄκρου καὶ εἶναι

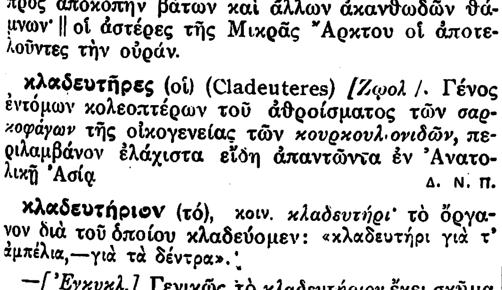

Διάφοροι τύποι κλαδευτηρίων.
[1=κηπουρικόν, 2=ξυλοκόπων, 3=διὰ τὰ φρύγανα, 4=διὰ τὴν κοπὴν λεπτῶν φλοιῶν, 5=μετὰ μακροῦ στελεοῦ 6=μετὰ μηνοειδοῦς λεπίδος, 7=ἀγγλικὸν διὰ χονδροὺς κλάδους.]

προσηρμοσμένον ἐπὶ ξυλίνου ἢ σιδηροῦ στελεοῦ. Τὸ κλαδευτήριον χρησιμοποιεῖται, πλὴν τῆς κλαδεύσεως, καὶ διὰ τὴν κοπήν, τὰς ἐντομὰς καὶ τὸν ἐνοφθαλμισμὸν τῶν διαφόρων δένδρων, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν λείανσιν τῶν διὰ πρίονος ἀποκοπέντων κλάδων τῶν δένδρων. Ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη κλαδευτηρίων, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους τόπους καὶ κατὰ τὰς διαφόρους κλαδεύσεις. Κλαδευτηρίων ἐλαχίστη χρῆσις γίνεται σήμερον, διότι χρησιμοποιεῖται περισσότερον ἡ *κλαδευτικὴ ψαλὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κλαδευτὴς (ὁ)· ὁ κλαδεύων, δενδροκόμος εἰδικὸς διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων.

κλαδευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κλαδεύειν ἢ τὸν κλαδευτήν: «κλαδευτικὰ ὄργανα», «κλαδευτικὴ τέχνη».

—**κλαδευτικὴ ψαλὶς** (ἡ) *[Γεωπ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐργαλεῖον, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν κοπὴν τῶν κλάδων τῶν δένδρων. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ δύο σιδηρῶν βραχιόνων διασταυρουμένων εἴς τι σημεῖόν του καὶ σχηματιζόντων ψαλίδα, τῆς ὁποίας ὁ εἷς βραχίων ἀπολήγει εἰς αἰχμηρόν, κοπτερὸν ἔλασμα, καὶ ὁ ἕτερος εἰς κοῖλον. Οἱ διασταυρούμενοι βραχίονες συγκρατοῦνται δι' ἐλατηρίου, ὅπερ σκοπεῖ τὴν αὐτόματον ἀπομάκρυνσιν τῶν βραχιόνων εὐθὺς μετὰ τὴν κοπήν. Κλαδευτικῶν ψαλίδων ὑπάρχουσι πλεῖστοι τύποι. Δ. Ν. Π.

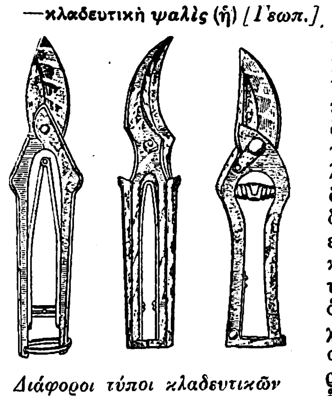

Διάφοροι τύποι κλαδευτικῶν ψαλίδων.

κλαδεύω· κόπτω τοὺς κλάδους φυτῶν πρὸς τόνωσιν καὶ πλουσίαν καρποφορίαν: «κλαδεύω τ' ἀμπέλι», «κλάδεψα τὶς ἐλιὲς γιὰ νὰ δυναμώσουν».

Κλαδιανὰ *[Γεωγρ.]*. Ἀγρόκτημα τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ διοικήσει Μεγάλου Τσεκμετζέ. Τὰ Κλαδιανὰ πρὸ 150 ἐτῶν ἦτο χωρίον ἑλληνικόν, κατεστράφη ὅμως ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἔσφαξαν τοὺς κατοίκους του, τῶν περισσοτέρων καταφυγόντων εἰς τὸ Οἰκονομειό. Ι. Σ. Σ.

κλαδί(ον) (τό)· ὑποκορ. τοῦ κλάδος, μικρὸς κλάδος ἢ καὶ κλάδος οἱοσδήποτε, ἄλλως *κλαρί*.

κλαδίον (τὸ) (Cladium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπειρωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ καὶ ὑδροχαρῆ, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερον εἶδος εἶναι τὸ *κλαδίον τὸ γερμανικὸν* (Cladium germanicum), φυτὸν ὕψους μέχρι 2 μέτρων, φέρον ἀφθόνους κλάδους, φύλλα μακρὰ καὶ καρπὸν καστανόχρουν, ᾠοειδῆ καὶ εὔθραυστον. Κ. ΠΑΠ.

κλάδιος (ὁ) (Cladius) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενθρηδονιδῶν*. Οἱ κλάδιοι ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, κεραίας στεατώδεις καὶ χρῶμα μελανόν. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Αἱ κάμπαι των ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, εἴκοσι πόδας καὶ ζῶσιν ἀναλώμασι διαφόρων φυτῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλάδιος ὁ δύσμορφος* (Cladius difformis), ὅστις ἔχει μῆκος μέτριον, κεφαλὴν ἐν εἴδει σφύρας, ὀφθαλμοὺς διωγκωμένους, κεραίας λεπτάς, μακρὰς καὶ κλαδωτάς, πόδας μετρίου μήκους, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ πολυνευρώδεις, καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ κυανοπρασίνων ποικιλμάτων ἐπὶ τῶν πτερύγων. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν φύλλων διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως τῆς ῥοδῆς, ἅτινα καὶ κατατρώγει. Δ. Ν. Π.

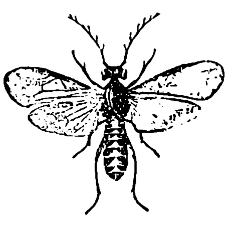

Κλάδιος ὁ δύσμορφος.

κλαδισκίτης (ὁ) (Cladiscites Mojs) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κλαδισκιτιδῶν ἐξωσιφωνικῶν ἀμμωνοειδῶν* μαλακίων.

Λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τοῦ ἀλπικοῦ τριασίου συστήματος τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς Ἄλπεις, εἰς τὴν Σικελίαν κ. ἀ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ γένους τούτου, καὶ δὴ τοῦ εἴδους *κλαδισκίτης striatulus*, εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριασίων ἐρυθρῶν ἀσβεστολίθων τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ λόφου Θεόκαφτα παρὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς Ἐπιδαύρου Ἀργολίδος. Γ. Κ. Γ.

κλαδισκιτίδαι (οἱ) (Cladiscitidae Mojs) *[Παλαιοζωολ.]* Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἐξωσιφωνικὰ ἀμμωνοειδῆ κεφαλόποδα* μαλάκια. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο ἄνευ ὀμφαλοῦ, πλευρικῶς ἐπιπεδωμένον. Ὁ κατοικίδιος θάλαμός των κατελάμβανεν ὁλόκληρον τὸν τελευταῖον γῦρον. Τὸ στοματικόν των ἄνοιγμα ἦτο κανονικόν. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κλαδισκίτης*, ὁ *προκλαδισκίτης*, ὁ *παρακλαδισκίτης*, ὁ *ψιλοκλαδισκίτης*. Γ. Κ. Γ.

κλαδίσκος (ὁ) ὑποκορ. τοῦ κλάδος, μικρὸς κλάδος, κλαδάκι.

Κλαδισὸς *[Γεωγρ.]*. Ὁ *Ὄδερος* τῶν ἀρχαίων ἢ ὁ *Πυκνὸς* κατά τινας. Χείμαρρος εἰς μικρὰν πρὸς Δ. τῶν Χανίων Κρήτης ἀπόστασιν, πηγάζων ἀπὸ τὰς ὑπεράνω τοῦ Θερίσου βορείους πλευρὰς τῶν Λευκῶν Ὀρέων καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον Χανίων. Πρὸ τοῦ 1856 ἦτο μεγαλύτερος ποταμός, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος τότε μεγάλου σεισμοῦ ἔλαβον ἄλλην διεύθυνσιν τὰ ὕδατα αὐτοῦ. Τινὲς ἐταύτισαν αὐτὸν πρὸς τὸν ὁμηρικὸν *Ἰάρδανον*, ὅστις εἶναι ὁ νῦν *Πλατανιᾶς*. Ε. Γ.

κλαδοδίπτερος (ὁ)· (Cladodipterus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁμοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φανοφοριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μετρίου μήκους, μὲ σῶμα ἀτρακτοειδὲς καὶ χρῶμα φαιὸν ἢ πυρρόν. Γνωστὰ 4 εἴδη ἀπαντῶντα ἐν νοτίῳ Ἀμερικῇ. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κλαδοδίπτερος ὁ γραμμωτὸς* (Cladodipterus lineatus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ ἔχει κεφαλὴν μεγάλην, ὀφθαλμοὺς διωγκωμένους, θώρακα εὔρωστον ἀλλ' ἀνανάπτυκτον, κοιλίαν σχεδὸν τετραγωνικήν, στενοτέραν κατὰ τὴν σύμφυσιν αὐτῆς μετὰ τοῦ θώρακος καὶ εὐρυτέραν κατὰ τὸ κατώτερον ἄκρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει παχεῖα καὶ σχεδὸν τετραγωνικὴ ἀπόφυσις, τελευτῶσα εἰς βραχύτατον τέρετρον. Οἱ πόδες ἔχουσι μέτριον μέγεθος καὶ αἱ πτέρυγες εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι. Τὸ ἀνώτερον ζεῦγος ἔχει χρῶμα τεφρόφαιον μετὰ διπλῆς σειρᾶς μελανῶν ἐπιμήκων κυματοειδῶν γραμμώσεων κατὰ τὴν περιφέρειαν· αἱ κάτω εἶναι ὑπόλευκοι μετὰ καθέτων καὶ διαγωνίων μελανῶν γραμμώσεων. Δ. Ν. Π.

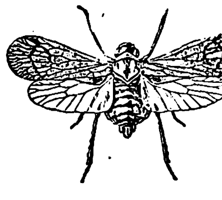

Κλαδοδίπτερος ὁ γραμμωτός.

κλαδόθριξ (ἡ) (Cladothrix) *[Βοτ.]*. 1) Γένος *σχιζοφυκῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λευκοφυκῶν τριχοβακτηρίων*, περιλαμβάνον μικροοργανισμοὺς ἀποτελουμένους ἐκ λεπτοτάτων νηματίων, ἐν εἴδει πλέγματος διακλαδουμένων. Καλλιεργούμενον ἐπιπολῆς τῶν θρεπτικῶν ὑλικῶν, ἀναπτύσσει τὰ νημάτια αὐτοῦ καθ' ὕψος, τὸ δὲ ἄκρον αὐτῶν διαιρούμενον παράγει ἅλυσιν ἐκ σπόρων. Οἱ σπόροι οὗτοι καλλιεργούμενοι ἐπὶ νέου θρεπτικοῦ ὑλικοῦ παράγουσι νέα νημάτια. Κυριώτερον εἶδος· *κλαδόθριξ ἡ διχοτόμος* (Cladothrix dichotoma), ἥτις σχηματίζεται ἐπὶ ἀλγῶν, λίθων, ξύλων κλπ., ἔνθα κατασκευάζει εἶδος λευκῶν τολυπῶν καὶ ἀποτελεῖται ἐκ νηματοειδοῦς βλεννώδους περιβλήματος. 2) Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαραντωδῶν*, περιλαμβάνον τρία μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη πρὸς φρυγονώδη καὶ πολυετῆ. Κ.Α.Τ.—Κ. ΠΑΠ.

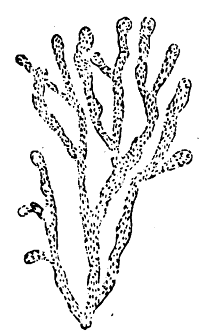

Κλαδόθριξ διακλαδούμενος.

κλαδόκερα (τὰ) (Cladocera) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυλλοπόδων*. Εἰς τὰ κλαδόκερα ὑπάγονται μικρὰ θαλάσσια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζῷα, μὲ κόγχην ἀποτελουμένην ἐκ δύο θυρίδων καὶ φέρουσαν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς μέρος τρῆμα διὰ τὴν ἔξοδον τῆς κεφαλῆς. Πρὸς νῆξιν χρησιμοποιοῦσι τὰς κεραίας αὐτῶν, αἵτινες εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμέναι, καὶ τοὺς πόδας. Ἡ κατηγορία τῶν ζῴων τούτων ἐνδιαιτᾶται εἰς ἁλμυρά, ὑφάλμυρα καὶ γλυκέα ὕδατα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων οἰκογενειῶν εἶναι αἱ ἑξῆς: *λυγκεῖδαι*, *πολυφημίδαι* καὶ *συδιιδαι* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Βέβαια λείψανα ἀπολιθωμένα *κλαδοκέρων* ζῴων δὲν εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ γένος *λυνσείτης ornatus*, εὑρεθὲν ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, ἀνήκει εἰς τὰ κλαδόκερα. Γ. Κ. Γ.

κλαδοκρινοειδῆ (τὰ) (Cladocrinoidea) *[Παλαιοζ.]*. Τάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *πελματόζῳα κρινοειδῆ* ἐχινόδερμα. Τὰ ζῷα ταῦτα

Digitized by Google

εἶχον κάλυκα, ἀποτελούμενον ἀπὸ πινακίδια, τὰ ὁποῖα ἦσαν συνηνωμένα ἀκινήτως δι' ἁπλῶν λείων ἐπιφανειακῶν γραμμῶν ῥαφῆς. Τὸ κάλυμμα τοῦ κάλυκος ἦτο θολοειδές, συμπαγὲς συνιστάμενον ἐκ στερεῶς συνηνωμένων πλακιδίων. Τὸ στοματικόν των ἄνοιγμα ἦτο ἡμικεκαλυμμένον, τὸ δὲ ἑδρικὸν ἐκκεντρικόν, ὑποκεντρικὸν ἢ συχνὰ εὑρίσκετο εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς προβοσκιδοειδοῦς προεκτάσεως. Οἱ βραχίονες ἦσαν μονόστοιχοι ἢ δίστοιχοι.

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι τῶν *πλατυκρινιδῶν, ἑξακρινιδῶν, ἀκτινοκρινιδῶν, ῥετεοκρινιδῶν, ῥοδοκρινιδῶν, μελανοκρινιδῶν, καλυπτοκρινιδῶν.*

Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαπλάσεων ἀπὸ τῆς σιλουρίου μέχρι καὶ τῆς περμίου εἰς τὴν Εὐρώπην, Β. Ἀμερικήν, Τιμὸρ καὶ ἀλλαχοῦ. Συνώνυμα: *καμεράτα, σφαιροειδοκρινοειδῆ.* Γ. Κ. Γ.

κλαδόνημα (τὸ) (Cladonema) *[Ζῳολ.]*. Γένος μεδουσῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαδονημιδῶν*. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κλαδόνημα τὸ ἀκτινωτὸν* (Cladonema radiatum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς μεγάλα θαλάσσια βάθη καὶ μετατοπίζεται τῇ βοηθείᾳ τῶν πλοκάμων του. Δ. Ν. Π.

κλαδονημίδαι (οἱ) (Cladonimidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροειδῶν*, περιλαμβάνουσα μεδούσας, αἵτινες ἐνδιαιτῶνται κατ' ἀποικίας κλαδώδεις καὶ ἑρπούσας καὶ ἀπαντῶσιν εἰς διαφόρους θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *κλαδόνημα* (βλ. λ.).

κλαδόξηρος (ὁ) (Cladoxerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δρομικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασμιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετοῦ μεγέθους ἔντομα, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ λεπτοτάτου καὶ ἐπιμηκεστάτου σώματος των καὶ τῶν ἰδιορρύθμων ποδῶν των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλαδόξηρος ὁ λεπτοφυὴς* (Cladoxerus gracilis), ὅστις ἔχει σῶμα λεπτότατον, κυλινδρικὸν καὶ ἐπιμηκέστατον, κεφαλὴν μικροτάτην, μόλις ὁρατήν, κεραίας λεπτοτάτας καὶ ἐπιμήκεις, πόδας λεπτούς, καμπτομένους κατὰ τὸ μέσον καὶ σχηματίζοντας γωνίαν, πτέρυγας μετρίου μεγέθους, ὁριζοντίας κατὰ τὸ ἄνω αὐτῶν ἄκρον καὶ ἀπεστρογγυλωμένας κατὰ τὸ κάτω, καὶ χρῶμα φαιομελανόν. Δ. Ν. Π.

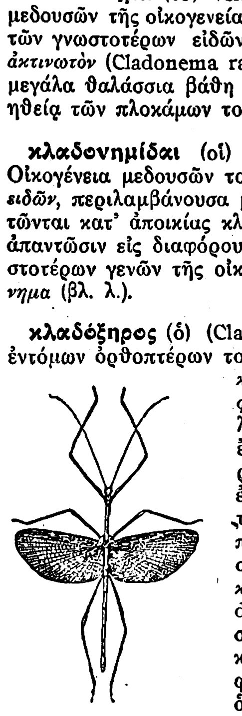

Κλαδόξηρος ὁ λεπτοφυής.

κλαδόποδα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ζῷα, ὧν οἱ πόδες εἶναι διῃρημένοι ὡς οἱ κλάδοι. Τοιαῦτα ζῷα εἶναι ἔντομά τινα καὶ ἄλλοι κατωτάτης ὑποδιαιρέσεως ὀργανισμοί. Δ. Ν. Π.

Κλαδορράπη *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Φλωρίνης χωρίου *Κλαδορράχη* (βλ. λ.).

Κλαδορράχη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Β. τῆς πόλεως Φλωρίνης, εἰς ἀπόστασιν 8 περίπου χλμ., καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 407. Πρότερον ὠνομάζετο *Κλαδορράπη*. Χ. Δ.

κλαδόρρυγχος (ὁ) (Cladorrhynchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πελαργιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *κλαδόρρυγχον τὸν δίχρουν* (Cladorrynchus bicolor), ὅστις ἔχει ἀνάστημα ὑψηλόν, σῶμα μᾶλλον λεπτόν, κομψὸν καὶ ἐπίμηκες, κεφαλὴν μικρὰν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, ὀφθαλμοὺς μᾶλλον μικρούς, ῥάμφος ἐπιμηκέστατον καὶ λεπτότατον, λαιμὸν ἁδρόν, ἀπεστρογγυλωμένον καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκη, πτέρυγας ἀρκετὰ μακράς, οὐρὰν μετρίου μήκους καὶ πόδας λεπτοὺς καὶ μακροτάτους. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι λευκὸς κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸν λαιμὸν καὶ τὴν ῥάχιν, ὑπότεφρος κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μελανὸς κατὰ τὰ πλάγια τοῦ στήθους καὶ τὰς πτέρυγας. Δ.Ν.Π.

Κλαδόρρυχος ὁ δίχρους.

κλάδος (ὁ)· τὸ ἀπὸ τοῦ κορμοῦ ἢ τῆς ῥίζης ἐκφυόμενον μέρος τοῦ φυτοῦ, βλαστός, κλών, κοιν. *κλωνάρι*· || ἄκρος κλάδος, βλαστὸς τρυφερός, θαλερός: «κλάδος δάφνης, —ἐλαίας, — κοτίνου»· || μεταφ. πᾶν ὅ,τι δίκην κλάδου ἀποσχίζεται: «κλάδος ποταμοῦ, — ὄρους»· || τμῆμα ἑνὸς ὅλου: «ἡ χειρουργικὴ εἶναι κλάδος τῆς ἰατρικῆς», «κλάδοι ἐπιστήμης, —τέχνης, —ἐμπορίου, —βιομηχανίας, —τραπέζης κττ.»· || «*κλάδοι γενεαλογικοί*» αἱ κατερχόμεναι οἰκογένειαι πλειόνων ἀδελφῶν, τοῦ πατρὸς αὐτῶν ὡς γενάρχου θεωρουμένου.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *κλάδος* ἐν τῇ φυτολογίᾳ τὸ τμῆμα τοῦ δένδρου ἢ θάμνου τὸ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εὑρισκόμενον, πλαγίως δὲ τοῦ κυρίως κορμοῦ ἢ βλαστοῦ ἀναφυόμενον καὶ δυνάμενον νὰ φέρῃ ἄλλους, ἐπίσης πλαγίους, βλαστούς, καλουμένους ὡσαύτως *κλάδους*, τοὺς κοινῶς λεγομένους: *κλαδί, κλαρί, κλάρα, κλωνί, κλωνάρι, κλῶνος* κλπ. Ἐπίσης ἐν Κύπρῳ *κλάδος* ἢ *κλαδὶ* ὀνομάζεται *ἐρείκη ἡ σπονδυλωτή*. Κ. ΠΑΠ.

— *[Βυζ. Μουσ.]* Οἱ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς διαιρέσεως τῶν ὀκτὼ ἤχων (συμφώνως τῇ θεωρίᾳ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ) διακρινόμενοι *κλάδοι* ὑποδιαιρέσεως, τῶν μὲν κυρίων ἤχων εἰς διφώνους, τριφώνους, τετραφώνους, πενταφώνους καὶ ἑπταφώνους, τῶν δὲ πλαγίων εἰς μέσους καὶ παραμέσους. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— *[Ὀχυρωτ.]* *Κλάδος* καλεῖται εἰς τὴν ὀχυρωτικὴν στοὰ μικρῶν διαστάσεων, ἀναχωροῦσα ἔκ τινος κυρίας στοᾶς (συνήθως ἐγκαρσίας) ἢ ὠτακουστηρίου στοᾶς καὶ καταλήγουσα εἴτε εἰς ἑστίαν, εἴτε εἰς ὠτακουστήριον. Ὅταν αἱ γαῖαι εἶναι συμπαγεῖς, ἐπενδύομεν τοὺς κλάδους διὰ ξυλίνων πλαισίων. Ὑπάρχουσι τρεῖς τύποι κλάδων: ὁ *μέγας*, ὁ *μικρὸς* καὶ ὁ *κλάδος μάχης*, διαφέροντες ἀλλήλων κατὰ τὰς διαστάσεις. Τέλος, οἱ κλάδοι τῶν δένδρων χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης εἰς τὴν ὀχυρωτικὴν διὰ τὰς ἐπενδύσεις καὶ διὰ κατασκευὴν ἀμυντικῶν κωλυμάτων. Π. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ἑραλδ.]* Εἰς τὴν γενεαλογίαν ὁ *κλάδος* (branche) εἶναι τμῆμα, μέρος, μιᾶς οἰκογενείας. Ὅπως τὸ δένδρον ἐκ τοῦ κορμοῦ του δημιουργεῖ διάφορα *κλαδία*, οὕτω καὶ ἓν γενεαλογικὸν δένδρον ἔχει τοὺς κλάδους του, εἰς τοὺς ὁποίους βαθμηδὸν ἐξαπλοῦται ἡ ἀρχικὴ οἰκογένεια. Εἰς τὴν οἰκοσημολογίαν ὅμως, *κλάδος* καὶ δὴ *περιπεπλεγμένος* (redorte) σημαίνει τὸν τετυλιγμένον κλῶνον περὶ ἑαυτὸν εἰς δακτυλίους. Δύναται νὰ εἶναι καὶ «ξηρὸς» (rameau). Ὁ περιπεπλεγμένος κλάδος εἰκονίζεται ἐν τῷ θυρεῷ «*κατὰ πάλον*» (en pal). Γ. Ε. Τ.

— **κλάδος** (τὸ) δημοτ., ὁ καιρὸς τοῦ κλαδεύματος, ἰδίᾳ τῶν ἀμπέλων ἢ τῶν ἐλαιῶν, καὶ αὐτὸ τὸ κλάδευμα: «θὰ σὲ πληρώσω 'ς τὸ κλάδος», «σήμερο ἔχομε κλάδος» (ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *κλαδεύω*, πρβ. ὁ *τρύγος* ἀπὸ τοῦ *τρυγῶ*).

Κλάδος. —1) ***Μαρῖνος***. Ἰατρός, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος, δράσας ἐν ἀρχῇ μὲν ἐν Χίῳ, εἶτα δ' ἐν Σμύρνῃ, ὅπου μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐγκατέστη καὶ ἐξέδοτο τὴν πρώτην ἑλληνικὴν ἐφημερίδα. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ Γαλανός. —2) ***Γαλανός***, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, ὅστις μετὰ σπουδὰς ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας ἐγκαταστὰς ἐν Σμύρνῃ ἐξήσκησε καὶ οὗτος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ —3) ***Ἰωάννης*** ἰατρός, γράψας διατριβὴν περὶ χολέρας (Ἀθ. 1836) καὶ πρῶτος ποιήσας ἀνακοίνωσιν κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἰατρικῆς ἑταιρείας («Περὶ ὑδροφοβίας» 15 Ὀκτωβρίου 1835). —4) ***Ἱπποκράτης***, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, ἰατρὸς καὶ οὗτος, ὅστις ἐξέδοτο «Ἐφετηρίδα τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἔτος 1837». ΑΡ. Π. Κ.

— **Κλάδος, *Πέτρος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, συμμετέσχε τῷ 1907 τοῦ διὰ πρώτην φορὰν ἐνεργηθέντος ἐν Ἑλλάδι διαγωνισμοῦ πρὸς ἀπόκτησιν πτυχίου ἀξιωματικοῦ ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας, ἐπιτυχὼν δ' ἐτοποθετήθη ἀμέσως παρὰ τῷ ἀρτισυστάτῳ τότε γενικῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατοῦ. Ἐτελειοποίησε κατόπιν τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ, παρακολουθήσας πλήρεις τὰς διδασκαλίας ἐν τῷ αὐτόθι πολεμικῷ σχολείῳ (école de guerre). Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, συμμετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 6ης μεραρχίας. Μετὰ τὴν ἐκ Γαλλίας ἐπιστροφήν του, τὸν Αὔγουστον 1914, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, ἐτοποθετήθη ὡς ἐπιτελάρχης τῆς ἐν Σέρραις 6ης μεραρχίας, ἀσχοληθεὶς τότε μεγάλως καὶ εἰς τὴν ὀχύρωσιν τοῦ ἀντιστοιχοῦντος τῇ μεραρχίᾳ ταύτῃ τομέως, ἐξηκολούθησε δὲ παραμένων τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1916. Κατόπιν, φέρων διαδοχικῶς τὸν βαθμὸν ἀντισυνταγματάρχου καὶ συνταγματάρχου, συμμετέσχε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεων 1917—1918 ὡς ἐπιτελάρχης μεραρχίας ἀρχικῶς, ὡς διοικητὴς συντάγματος πεζικοῦ κατόπιν. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1921—1922 διετέλεσε στρατιωτικὸς διοικητὴς Πρεβέζης. Κατὰ τὴν μετὰ τὸ 1922 ἐποχὴν διετέλεσεν ἀρχικῶς μὲν μέραρχος τῆς ἐν Ἠπείρῳ 8ης μεραρχίας, εἶτα διοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, κατόπιν δέ, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον, διωρίσθη μέραρχος τῆς ἐν Πάτραις 3ης μεραρχίας. Ἀπὸ τοῦ 1925—1926 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ. Προαχθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς ἀντιστράτηγον, διατελεῖ ἔκτοτε μέχρι σήμερον (1930) διοικητὴς σώματος στρατοῦ. Συνέγραψε: «Τακτικά τινα διδάγματα» (1914), «Τὸ πεζικὸν ἐν τῇ μάχῃ» (1916), ὡς καὶ διαφόρους μονογραφίας καὶ μελέτας. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Κλάδος, *Σπυρίδων***. Ἕλλην χειρουργὸς καὶ γυναικολόγος τῶν Παρισίων, ἐκ Σμύρνης (1856–1914). Μετὰ τὴν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ ἐγκύκλιον αὐτοῦ παίδευσιν ἐνεγράφη ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν ἐκεῖ ἰατρικὴν σχολήν. Τῷ 1887 ἐγένετο δαφνηφόρος τῆς δημοσίας βοηθείας. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Duplay καὶ ἐπιμελητὴς ἀπὸ τοῦ 1895 τῆς γυναικολογικῆς κλινικῆς τοῦ νοσοκομείου τῶν Παρισίων Hôtel-Dieu. Ἀπέθανεν ἐκ τραυματικῆς μολύνσεως. Ἔγραψε πλείστας ἐνδιαφερούσας ἐργασίας ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς καὶ γυναικολογίας, ἐξ ὧν σημειοῦμεν τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φερομένην μέθοδον πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς Ρολανδείου αὔλακος, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθὲν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναφερόμενον ἠλεκτρικὸν ὑστεροσκόπιον, τὴν πλαστικὴν ἐγχειρητικὴν αὐτοῦ μέθοδον τῆς σαλπιγγο-ᾠοθηκο-συνδέσεως πρὸς διάνοιξιν τοῦ ἀποφραχθέντος κώδωνος τῆς σάλπιγγος, τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ πρὸς ἀπόδειξιν, ἐπὶ περιεσφιγμένης κήλης, τῆς διόδου παθογόνων μικροβίων (ἰδίως τοῦ κολοβακτηριδίου τοῦ ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του κληθέντος bactérie de Clado) διὰ τῶν ἐντερικῶν τοιχωμάτων ἐντὸς τοῦ κοιλιακοῦ σάκκου καὶ τοῦ περιτοναίου, τὴν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Duplay πραγματείαν αὐτοῦ «περὶ προώρου ὑστερεκτομίας» πρὸς θεραπείαν τῶν ὀξειῶν διαπυήσεων τῆς πυέλου. Ἐπίσης συνέγραψε: «L'appendice iliocostal des affections du cerveau», «Traité des tumeurs de la vessie» μετὰ 176 εἰκόνων καὶ 18 πινάκων (1895) κ. ἄ. Ο. Ρ.

κλαδοσπόριον (τὸ) (Cladosporium) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *δεματιιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ἐνδιαιτώμενα παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν διαφόρων ὀργάνων πλείστων φυτῶν καὶ ἐκδηλοῦντα τὴν ὕπαρξίν των ὑπὸ μορφὴν φαιῶν ἢ ὑποκιτρίνων κηλίδων. Οἱ ἀμπελουργοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κλαδοσπόριον* χαρακτηρίζουσι νόσον τινὰ τῆς ἀμπέλου, οὐχὶ σοβαρᾶς μορφῆς. Τὰ παρασιτικὰ ταῦτα κρυπτογαμικὰ φυτὰ ἀναφαίνονται ἐν μεγάλῃ ὑγρασίᾳ καὶ ἀπαντῶσι συνήθως ἐπὶ τῶν φύλλων καὶ τῶν κατωτέρων κλάδων τῶν ἀμπέλων, τῶν εὑρισκομένων εἰς ὑγροὺς τόπους. Σπανίως ἀναφαίνεται κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον καὶ ἐξακολουθεῖ ἀναπτυσσόμενον μέχρι τῆς πτώσεως τῶν φύλλων, συνήθως ὅμως μόνον κατὰ τὴν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν πτῶσιν τῶν φύλλων ἐποχὴν ἀναφαίνεται. Δ. Ν. Π.

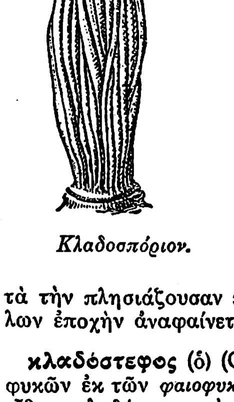

Κλαδοσπόριον.

κλαδόστεφος (ὁ) (Cladostephus) *[Βοτ.]*. Γένος φυκῶν ἐκ τῶν *φαιοφυκῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κλαδόστεφον τὸν σφονδυλωτὸν* (Cladostephus verticulatus). Κ. ΠΑΠ.

κλαδότριχες (αἱ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ φυτολογίᾳ τὰ νηματοειδῆ λεπτὰ βακτήρια, ἅτινα ἐμφανίζονται ὑπὸ μορφὴν διακεκλαδισμένην, ὅπως π. χ. αἱ *ὀσκιλλαρίαι* τῶν *σχιστοφυκῶν*. Κ. ΠΑΠ.

Κλαδουριανὰ (καὶ ἐσφαλμένως *Κλαδουλιανὰ*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κολυμβαρίου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, παράλιον, ἀμπελόφυτον καὶ παραγωγικὸν κηπευτῶν προϊόντων. Κάτοικοι (1928) 50. Ε. Γ.

κλαδοφορίδαι (αἱ) (Cladophoraceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυκῶν ἐκ τῶν *κομφερβοειδῶν*, περιλαμβάνουσα φυτὰ νηματώδη, ἄκλωνα ἢ κεκλαδισμένα. Κύριον γένος τὸ *κλαδοφόρον* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

κλαδοφόρον (τὸ) (Cladophora) *[Βοτ.]*. Γένος φυκῶν ἐκ τῶν *σιφωνοκλαδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κλαδοφόρον τὸ τολυπῶδες* (Cladophora glomerata). Εἶναι εἶδος σχηματίζον συχνὰ εὐμεγέθεις νηματοειδεῖς κλάδους καὶ φέρον παρὰ τὴν βάσιν ῥιζόμορφα κύτταρα, πολλαπλασιάζεται δὲ διὰ ζῳοσπορίων κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κλαδοφόρος (ὁ) (Cladophorus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοδέρμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λυκιδῶν*. Οἱ κλαδοφόροι εἶναι μικρὰ ἔντομα μὲ σῶμα κομψόν, ἀπαντῶντα ἐν τῇ Ὠκεανίᾳ. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

κλαδόφυλλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ φυτῶν, ὁ φέρων φύλλα ἀντὶ κλαδίσκων.

—*[Βοτ.]* Καλοῦνται *κλαδόφυλλα* ἢ *κλαδώδια* (Cladophylla ἢ Cladodia) ἐν τῇ φυτολογίᾳ διάφορα μέρη φυτῶν (ὡς κλαδία, κορμοὶ κλπ.), ἅτινα ἀναπληροῦσιν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν λειτουργίαν, τὰ ἐλλείποντα φύλλα. Κ. ΠΑΠ.

κλαδραστὶς (ἡ) (Cladrastis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κλαδραστὶς ἡ κιτρίνη* (Cladrastis lutea ἢ tinctoria ἢ virgilia lutea ἢ Kentuckeana), ἰθαγενὲς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρον μετρίου ὕψους, φέρον ἄνθη λευκά, εὐώδη, τεταγμένα εἰς ταξιανθίας λίαν ἀραιὰς κρεμαμένων βοτρύων καὶ καρπὸν δρύπην. Τὸ ξύλον του χρησιμοποιεῖται εἰς Νότιον Ἀμερικὴν ἀντὶ κιτρίνης βαφῆς. Ἐν Εὐρώπῃ εἰσήχθη τὸ πρῶτον τῷ 1802 ὡς κοσμητικόν· δὲν ἀνθεῖ ὅμως κατ' ἔτος. Παραλλαγὴ αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ *κλαδραστὶς ἡ χρυσανθὴς* (Cladrastis aurea). Κ. ΠΑΠ.

κλαδωνία (ἡ) (Cladonia) *[Βοτ.]*. Γένος λειχήνων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαδωνιωδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς βορείου Εὐρώπης, ὧν κυριώτερα εἶναι: *Κλαδωνία ἡ κοκκοφόρος* (Cladonia coccifera) καὶ *κλαδωνία ἡ σκυφοφόρος* (Cladonia scyphophora ἢ pyxidata), λειχῆνες φαρμακευτικοὶ (ἀντιβηχικοί). *Κλαδωνία ἡ ταράνδιος* (Cladonia ἢ Cenomyce rangiferina), εἶδος ἀπαντῶν ἀφθόνως ἐν Γροιλανδίᾳ, ἔνθα χρησιμοποιεῖται ὡς κτηνοτροφικὴ τροφή. Κ. ΠΑΠ.

Κλαδωνία ἡ ταράνδιος.

κλαδωνιώδη (τὰ) (Cladoniaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια λειχήνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκολειχήνων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς βορείου Εὐρώπης. Ἀντιπροσωπευτικώτερον γένος αὐτῶν εἶναι ἡ *κλαδωνία* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

κλαδώνω· δήμοτ., ἀποσχίζομαι εἰς κλάδους, ἐκφύω κλάδους· || ἐπὶ τοῦ μεταξοσκώληκος, ἀνέρχομαι εἰς τὸ κλαδί.

κλαδωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων κλάδους: «κλαδωτὸ παννί», τὸ ὕφασμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τετυπωμένα σχήματα κλάδων κττ.

Κλαζάτι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Προκονήσου παρὰ τὸ χωρίον Μαρμαρᾶς (πλάτ. $40^0 35'$ Β., μῆκ. $27^0 34'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara or Propondis). Σ. Ε. Λ.

Κλαζομεναὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ νοτίου μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης (Ἑρμαίου), ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν Βουρλιωτῶν *Ἀϊ-Γιάννης*, πρὸ τῆς ἀκτῆς τῶν Βουρλῶν, πρὸς ἣν συνδέεται διὰ γεφυρωτοῦ κυματοθραύστου, χωροῦντος ἀνατολικῶς τοῦ ἀρχαίου, παραλλήλως δὲ καὶ ἐγγύτατα πρὸς τὰ λείψανα αὐτοῦ καὶ ὄντος ἐφωδιασμένου διὰ τριῶν τόξων, ὑπὸ τὸ ἓν τῶν ὁποίων δύνανται νὰ διαπλέωσι λέμβοι. Ἡ νησίς, χρησιμοποιουμένη ὡς λοιμοκαθαρτήριον καὶ ἔχουσα διὰ τοῦτο τηλεγραφικὴν συγκοινωνίαν, εἶναι ἐπιμήκης $6^1/_2$ δέκατα μιλλίου καὶ 1—2 εὗρους, πανταχόθεν ἀπορρώξ, πλὴν τοῦ μέσου τῆς δυτικῆς ἀκτῆς της, ὅπου σαφῶς φαίνονται τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου της λιμένος. Ἡ ῥίζα τοῦ γεφυρωτοῦ κυματοθραύστου της (πλάτ. $38^0 21' 45''$ Β., μῆκ. $26^0 27' 40''$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna καὶ 1617: Vourlah road) ἀπέχει τῆς Σκάλας Βουρλῶν χιλιόμετρον περίπου ἀνατολικῶς, ἀνάπτεται δὲ εἰς αὐτὴν περιστατικῶς ναυτικὸς φανός. Ἐπὶ τῆς νησῖδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς κατέναντι ἀκτῆς, διακρίνονται τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Κλαζομενῶν.

—**Κλαζομεναὶ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σπουδαιοτάτη πόλις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐκτισμένη ἐπί τε τῆς ὁμωνύμου νησῖδος καὶ τῆς ἠπείρου. Ἦτο κτίσμα Ἰώνων ὑπὸ τὸν ἐκ Κολοφῶνος Πύρφορον, ὡς καὶ προσφύγων Κλεωνίων καὶ Φλιασίων, ἐκτοπισθέντων ἐκ Πελοποννήσου κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν· ἔκειτο δὲ μεταξὺ Ἐρυθρῶν καὶ Σμύρνης καὶ εἰς τὸ πρόσβορον ἄκρον τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ συνδέοντος τὴν χώραν τῶν Ἐρυθραίων πρὸς τὴν τῶν Τηΐων (*Σκύλαξ*, Περίπλ. Λυδ. 98. *Πτολεμ.* Ε, β, 7). Ἡ πόλις ταχέως ἐξειλίχθη εἰς εὐημερίαν καὶ πλοῦτον· ἔσχεν ἀποικίας τά τε *Ἄβδηρα* τῆς Θρᾴκης, ἀφοῦ Τιμήσιος ὁ Κλαζομένιος μαρτυρεῖται ὡς οἰκιστὴς αὐτῶν (*Ἡρόδ.* Α 168), ὅτε ἐξεβλήθη τῆς πατρίδος του (656 π. Χ.), καὶ τὴν *Ναύκρατιν* ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ θησαυρὸν ἀνέθηκεν ἐν Δελφοῖς (*Παυσ.* Ζ, γ, 9). Πλειστάκις ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὴν περσικὴν ἐπικράτησιν ἐν Ἰωνίᾳ, διὰ τὴν συμμετοχήν της ἐν τῇ ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους Δηλιακῇ συμμαχίᾳ καὶ διὰ τὰς πρὸς τοὺς Κυμαίους προστριβάς της διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λεύκης (*Διοδ.* ΙΕ, ιη΄). Ἀπὸ τοῦ 380 π. Χ. ἐκυριαρχεῖτο ὑπὸ τῶν Περσῶν, μέχρις οὗ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας τὴν ἠλευθέρωσε, γεφυρώσας τὸ νησίον πρὸς τὴν ξηρὰν διὰ τοῦ κυματοθραύστου, οὗ ἔτι καὶ νῦν τὰ λείψανα σαφῶς διακρίνονται. Αἱ Κλαζομεναὶ ἐκυριαρχήθησαν κατόπιν ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων καὶ τῶν Περγαμηνῶν, λήγοντος δὲ τοῦ πρώτου Μιθριδατικοῦ πολέμου ὑπέφεραν τὰ

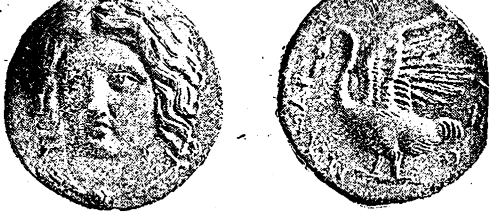

Νόμισμα τῶν Κλαζομενῶν.

πάνδεινα ὑπὸ τῶν πειρατῶν. Διὰ τῆς μεταξὺ Γναΐου καὶ Ἀντιόχου συμφωνίας οὐ μόνον ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεραι, ἀλλὰ καὶ προσηρτήθη αὐταῖς ἡ νῆσος *Δρυμοῦσα*. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἡ πόλις διετήρησε τὸ ὄνομά της ὡς *Κλαζομένη*. Ἐκ Κλαζομενῶν κατήγετο ὁ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας. Σ. Ε. Λ.

Κλαζομένιος, *—α*· ὁ κάτοικος τῶν Κλαζομενῶν, ὁ καταγόμενος ἐκ Κλαζομενῶν· παροιμ. «ἐξέστω Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν»· Κλαζομένιοί τινες μετέβησαν εἰς Σπάρτην, ἀλαζονευόμενοι δὲ καὶ περιφρονητικῶς φερόμενοι κατησβόλωσαν τοὺς θρόνους τῶν ἐφόρων τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Οἱ ἔφοροι μαθόντες τὸ γεγονὸς ἐκάλεσαν κήρυκα καὶ διέταξαν αὐτὸν νὰ κηρύξῃ δημοσίᾳ τοῦτο ἀκριβῶς: «ἐξέστω Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν».

— ***κλαζομένια ἀγγεῖα.*** Τὸ ἔθιμον τῶν Κλαζομενίων νὰ θάπτωσι τοὺς νεκρούς των ἐντὸς πηλίνων σαρκοφάγων ἄνευ κτερισμάτων, ὅπως ἐντὸς λάκκων, ἐγένετο αἰτία, ὥστε ἐλάχιστα νὰ διασωθῶσι μέχρις ἡμῶν ἀγγεῖα τῆς περιφήμου ἀγγειοπλαστικῆς τέχνης τῶν Κλαζομενῶν. Τὸ σπουδαιότερον τῶν διασωθέντων ἀγγείων τῆς τεχνοτροπίας ταύτης εἶναι στρογγύλον δοχεῖον μετὰ πώματος φέροντος λαβήν. Τὸ πῶμα κοσμεῖται ὑπὸ δύο ζωνῶν, ἐξ ὧν ἡ κάτω, εὐρυτέρα, παριστᾷ ζῷα ἐν παρελάσει, ἡ δ' ἀνωτέρω, ἡ καὶ μικροτέρα Σειρῆνας. Ἡ λαβὴ τοῦ πώματος κοσμεῖται ἐπίσης διὰ δύο ἀναγλύπτων γυναικείων κεφαλῶν. Ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ δοχείου εἰκονίζεται χορὸς δεκαὲξ γυναικῶν παρὰ βωμόν. Ἡ παράστασις αὕτη τῶν χορευουσῶν γυναικῶν, καὶ ἰδίᾳ ὁ σχηματισμὸς τῶν μορφῶν, ὅστις ὑπενθυμίζει τὴν γεωμετρικὴν περίοδον, ἔκαμαν τοὺς ἀγγειολόγους νὰ κατατάξωσι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἰς τὴν Ζ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ἀλλὰ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι μοναδικὸν τῆς ἐποχῆς του. Ὀλίγα ἄλλα εὑρεθέντα τεμάχια ἐπὶ τοῦ Κλαζομενίου ἐδάφους ἀνήκουσιν εἰς τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα. Δύο τοιαῦτα τεμάχια, ἀποκείμενα εἰς τὸ ἡμέτερον Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἀνήκουσιν εἰς ὑδρίαν, ἐφ' ἧς παρίστανται δύο ἐπεισόδια τοῦ τρωϊκοῦ κύκλου. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τούτων εἰκονίζονται ἡ Ἑκάβη καὶ ὁ Πρίαμος καθήμενοι ἐπὶ θρόνου καὶ πρὸ αὐτῶν ἵσταται κήρυξ κρατῶν κηρύκειον καὶ θυμιατήριον, ἔκπληκτοι δὲ καὶ αἱ τρεῖς μορφαὶ βλέπουσι τρέχοντα πρὸς αὐτὰς τὸν Τρωΐλον, καταδιωκόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐπὶ τοῦ ἄλλου τεμαχίου εἰκονίζεται ὁ ἁρματοδρομῶν Ἀχιλλεύς. Ἡ τεχνικὴ τῶν δύο τούτων τεμαχίων εἶναι ἡ τῶν μελανομόρφων ἀγγείων ἐπὶ ἐδάφους ἀνοικτοῦ ἀργίλλου· ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ἰδιαιτέρως τὴν ἰωνικο-ἀσιατικὴν τέχνην του εἶναι ὅτι τὰ γυμνὰ μέρη ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καλύπτονται διὰ στίλβοντος λευκοῦ χρώματος, ὁ δ' ὀφθαλμὸς εἶναι ἀμυγδαλοειδής, μὲ τὴν κόρην ἐντελῶς μέλαιναν εἴτε ἐν τῷ μέσῳ, εἴτε ἐν τῇ γωνίᾳ. Ἐν γένει ὁ κλαζομένιος ῥυθμὸς ἔχει πλουσίαν σειρὰν κοσμημάτων, ἰδίως δὲ προτιμᾷ τὰς ἀκτῖνας, τὰς ῥοδιακὰς γιρλάντας, τοὺς πλοχμούς, τὰ φυλλώματα, τοὺς μηνίσκους καὶ τὰ λεπιδωτὰ σχήματα. Β. Δ. Θ.

Κλαζομένιον ἀγγεῖον.

[Μουσεῖον Μονάχου.]

— ***κλαζομένιαι σαρκοφάγοι.*** Λέγονται οὕτως αἱ πήλιναι λάρνακες, αἵτινες εὑρέθησαν ἐν τῇ νεκροπόλει τῶν *Κλαζομενῶν*. Αἱ σαρκοφάγοι αὗται ἔχουσι μῆκος 2—2.30 μέτρων καὶ σύγκεινται ἐκ δύο μερῶν: τοῦ κυρίως φερέτρου καὶ τοῦ καλύμματος. Τὰ μνημεῖα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 650—550 π. Χ., εἶναι δὲ περιζήτητα, διότι φέρουσι γραφὰς ἐπὶ τῶν καλυμμάτων, ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν παρειῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ εὐρέος περιχειλώματος, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὸν ἐντὸς κείμενον νεκρόν. Ὁ πηλός, ἐξ οὗ κατεσκευάζοντο αἱ σαρκοφάγοι αὗται εἶναι λίαν χονδρός· ἀλλὰ τὰ μέρη τῆς σαρκοφάγου ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐζωγραφίζοντο διάφοροι παραστάσεις, ἠλείφοντο διὰ στρώματος λεπτοτέρου ἐρυθρᾶς ἀργίλλου διαλελυμένης ἐντὸς ὕδατος. Αἱ ἐπιφάνειαι αὗται ἐπηλείφοντο εἶτα διὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος, τὸ ὁποῖον ἀπέβαινε τὸ ἔδαφος τῶν ζωγραφιῶν. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν παραστάσεων δύο μέθοδοι ἦσαν ἐν χρήσει: ἡ τῆς ἐντελῶς σκιερᾶς σκιαγραφίας, ὡς ἐπὶ τῶν πλείστων μελανομόρφων ἀγγείων, καὶ ἡ τῆς διαφανοῦς σκιαγραφίας, καθ' ἣν τὸ περίγραμμα καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ λεπτομέρειαι διακρίνονται διὰ τῶν γραμμῶν, τὰς ὁποίας ἐχάραξεν ἡ λεπτὴ αἰχμὴ τοῦ χρωστῆρος. Ἀμφότεραι αἱ μέθοδοι ἐφαρμόζονται πολλάκις ὁμοῦ διὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σαρκοφάγον. Οὐδαμοῦ ὅμως φαίνονται ἐγχάρακτα σημεῖα. Ὁ ζωγράφος, πρὶν ἢ ἐπιθέσῃ τὸ χρῶμα, ἐσχεδίαζεν ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἀργίλλου τὸ σχέδιον τῆς συνθέσεως, πρὸς πλήρωσιν δὲ τοῦ οὕτω σχεδιασθέντος περιγράμματος μετεχειρίζετο τὴν αὐτὴν χρωστικὴν οὐσίαν. Ἡ οὐσία ὅμως αὕτη, ἀπὸ μιᾶς σαρκοφάγου εἰς ἄλλην, καὶ συχνάκις ἐπὶ τῆς αὐτῆς σαρκοφάγου, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τοὺς πόδας καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς χείλους τοῦ φερέτρου εἰς τὸ ἄλλο, λαμβάνει διαφόρους ἀποχρώσεις, ἀναλόγως τῆς ἐπιδράσεως τῆς φλογὸς κατὰ τὴν ὄπτησιν. Οὕτω, τὰ περιγράμματα τῶν παραστάσεων δυνατὸν νὰ εἶναι βαθέως φαιά, σχεδὸν μέλανα κατὰ τὴν κεφαλήν, κατὰ δὲ τοὺς πόδας λίαν ἐρυθρά. Καὶ τοῦτο, διότι, παρὰ τὴν δεξιοτεχνίαν τῶν ἐργατῶν, ἡ ὄπτησις τόσον μεγάλων ὄγκων δὲν ἐγίνετο ὁμοειδής. Τὸν θεμελιώδη τοῦτον χρωματισμὸν ἐνεδυνάμωνεν εἶτα ὁ ζωγράφος δι' ἐρυθροῦ ἰώδους χρώματος, ἰδίως πρὸς ἔξαρσιν τῶν χηλῶν τῶν ἵππων καὶ τῶν ὅπλων τῶν πολεμιστῶν. Τὸ ἀγαπητότερον θέμα τῶν ζωγραφικῶν συνθέσεων ἐπὶ τῶν κλαζομενίων σαρκοφάγων εἶναι ἡ παράστασις δύο λεόντων ἀντιμετωπιζόντων ἀλλήλους ἢ δύο θηρίων ἀπειλούντων ἢ καταβροχθιζόντων ζῷον (ἔλαφον, αἴγαγρον ἢ ταῦρον). Ἀλλ' ἐξ ἴσου συνήθεις εἶναι καὶ αἱ παραστάσεις φανταστικῶν ζῴων καὶ ἀνθρωπομόρφων ὄντων, ὡς γρυπῶν, Σφιγγῶν, Σειρήνων, Κενταύρων, Ἁρπυιῶν, τοῦ Πηγάσου καὶ τοῦ Σατύρου. Ὡραῖον δεῖγμα κλαζομενίας σαρκοφάγου εἶναι ἡ ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ τοῦ Λονδίνου ἀποκειμένη σαρκοφάγος, τῆς ὁποίας σῴζεται καὶ τὸ σαμαρωτὸν κάλυμμα μὲ δύο μεγάλας ζωγραφικὰς συνθέσεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν ἵππων, εἴκοσι δρῶντα πρόσωπα. Ἄνω εἰκονίζεται ἁρματοδρομία, κάτω δὲ κενταυρομαχία μὲ ταινίαν φανταστικῶν ὄντων χωρίζουσαν τὰ δύο θέματα. Ἡ σαρκοφάγος αὕτη τοῦ Λονδίνου ἀποτελεῖ τὸ ἀριστούργημα τῶν κλαζομενίων σαρκοφάγων. Ἀλλ' ἐξ ἴσου ὡραία καὶ χαρακτηριστικὴ τῆς ἀρχαίας ζωγραφικῆς τέχνης εἶναι καὶ ἡ τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου. Τὸ κέντρον τοῦ εὐρέος περιχειλώματος κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ φερέτρου καταλαμβάνει ἡ περσικὴ λεγομένη Ἄρτεμις, ἡ πτερωτή. Ἡ θεά, εὑρισκομένη μεταξὺ δύο

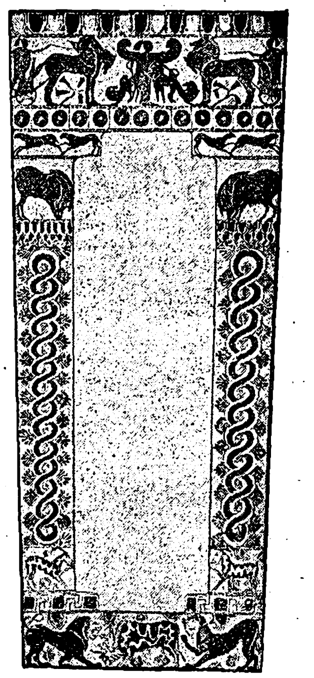

Κλαζομενία σαρκοφάγος.

[Μουσεῖον Βερολίνου.]

Digitized by Google

ἁρματοδρομούντων, κρατεῖ δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ἀνὰ ἕνα λέοντα προσπαθοῦντα νὰ ἐκφύγῃ. Τὸ ἡμέτερον Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον κατέχει τέσσαρας κλαζομενίας σαρκοφάγους, ἐξ ὧν ἡ μεγαλυτέρα, μήκους 2.20, φέρει ἐπὶ τοῦ εὐρυτάτου περιχειλώματος τῆς κεφαλῆς τὴν παράστασιν δύο ἀντωπῶν ἁρμάτων, ὧν ἐπιβαίνουσι πτερωταὶ μορφαί. Ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων εἰκονίζονται κίονες. Κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν παρίσταται πλεγματῶδες κόσμημα μετ' ἀνθεμίων καὶ ἄνωθεν τούτων κένταυροι. Β. Δ. Θ.

κλαθρία (ἡ) (Clathria) *[Ζωολ.]*. Γένος σπόγγων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοσπόγγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαλινοψιδῶν*. Αἱ κλαθρίαι εἶναι σπόγγοι πολυκλαδώδεις μὲ ἐλαστικὸν καὶ κερατοειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον περίβλημα. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *κλαθρία ἡ κοραλλιοειδὴς* (Clathria coralloides), ἥτις ἔχει μικρὸν μέγεθος καὶ χρῶμα ζωηρῶς ἐρυθρόν. Δ. Ν. Π.

κλαθρουλίνη (ἡ) (Clathrulina) *[Ζωολ.]*. Γένος ἡλιοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαθρουλινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους θαλασσίους ὀργανισμούς, ὧν τὸ σῶμα καλύπτεται ὑπὸ πυριτώδους συστάσεως σφαιρικῆς κόγχης, φερούσης ἄπειρα τμήματα, δι' ὧν ἐξέρχονται τὰ νημάτια ἢ ψευδοπόδια. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κλαθρουλίνη ἡ κομψὴ* (Clathrulina elegans), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

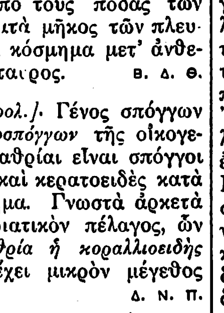

Κλαθρουλίνη ἡ κομψή.

κλαθρουλινίδαι (οἱ) (Clathrulinidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἡλιοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πρωτοζῴων*, περιλαμβάνουσα μικρότατα θαλάσσια ζῷα μὲ σῶμα ἀπεστρογγυλωμένον, σφαιροειδές, περιβαλλόμενον ὑπὸ κόγχης, διὰ τῶν τμημάτων τῆς ὁποίας ἐξέρχονται τὰ ψευδοπόδια τοῦ ζῴου. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *κλαθρουλίνη* καὶ *ὑδροκύστις* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Κλάϊβ (Clive), ***Ροβέρτος***, *λόρδος*—. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ στρατηγός, ἱδρυτὴς τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας ἐν Ἰνδίαις (1725—1774). Δεκαπενταετὴς ἀπεστάλη εἰς τὰς Ἰνδίας ὡς ὑπάλληλος τῆς ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἔφθασε δὲ εἰς Μαδρὰς τῷ 1744, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οὐδεμία εὐρωπαϊκὴ δύναμις κατεῖχεν ἐδάφη ἐν Ἰνδίαις. Ὁ Κλάϊβ ταχέως μετεπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ εἰς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα, κατετάγη ἐθελοντὴς καὶ συμμετέσχεν εἰς τὰς μάχας κατὰ τῶν Γάλλων, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὴν συνθήκην εἰρήνης τῆς Αἲξ-λα-Σαπὲλ (1748). Λόγῳ τῆς πολλαπλῶς ἐπιδειχθείσης ἀνδρείας του, προήχθη εἰς ἀνθυπολοχαγὸν (1747). Ὁ ἀγὼν ἐπικρατήσεως ἐν Ἰνδίαις μεταξὺ τῶν γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν ἔλαβε συγκεκριμένην μορφήν, τὴν διεκδίκησιν τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τῆς Ντεκκὰν καὶ τῆς Καρνατικῆς. Ὁ Κλάϊβ ἐβάδισε μὲ 200 Εὐρωπαίους καὶ 300 ἰθαγενεῖς κατὰ τῆς Ἄρκοτ, πρωτευούσης τῆς Καρνατικῆς, ἣν καὶ κατέλαβε (31 Αὐγούστου 1751). Ἡ νίκη του αὕτη, ἣν ἐστερέωσε δευτέρα νίκη τοῦ Κλάϊβ κατὰ δυνάμεως 60.000 ἀνδρῶν, ἐλθόντων πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς πόλεως, ἔδωκεν ἀποφασιστικὴν τροπὴν εἰς τὴν τύχην τοῦ πολέμου, ἐξασφαλισθέντος συνάμα τοῦ θρόνου τῆς Καρνατικῆς διὰ τὸν Ἄγγλον ὑποψήφιον. Τῷ 1753 ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἰνδίας τῷ 1756 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου. Μόλις ἔφθασεν εἰς Μαδρὰς ἐστάλη εἰς Καλκούτταν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Οὐῶτσον μετὰ τριῶν πολεμικῶν, ἐναντίον τοῦ ναβὰβ τῆς Βεγγάλης, ὅστις ἔσφαξε τοὺς ἐν Καλκούττᾳ Ἄγγλους (βλ. *Καλκούττα [Ἱστορ.]*). Τῷ 1757 τὰ στρατεύματα τοῦ ναβὰβ ἐξεδιώχθησαν τῆς Καλκούττας, ἤρξαντο δὲ διαπραγματεύσεις διὰ τὰς ἐπανορθώσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξεφάνθη συνωμοσία ἰθαγενῶν ἀποσκοποῦσα τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ ναβὰβ καὶ ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μὶρ Γιαφφίρ. Ὁ Κλάϊβ προσηταιρίσθη τοὺς συνωμότας, ὑπέγραψε πλαστὴν συνθήκην μετ' αὐτῶν πλαστογραφήσας τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ναυάρχου Οὐῶτσον, ἔπειτα δέ, ἐξασφαλίσας τὴν συνδρομὴν των, ἀπέστειλε τελεσίγραφον πρὸς τὸν ναβάβ, ἐβάδισε κατὰ τῆς πρωτευούσης μὲ 1.000 Εὐρωπαίους καὶ 2.000 ἰθαγενεῖς, καὶ τὴν 23 Ἰουνίου,

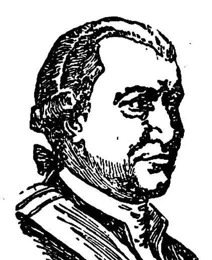

Ροβέρτος Κλάϊβ.

1757 κατετρόπωσε τὸν ἀντίπαλόν του. Ὁ ναβὰβ ἐφονεύθη, ὁ δὲ Μὶρ Γιαφφίρ, ὅστις προσέφερεν εἰς τὴν ἑταιρείαν τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐτήσιον εἰσόδημα 100 000 λιρῶν, εἰς δὲ τὸν Κλάϊβ δῶρον ἐκ 200.000 λιρῶν, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Τῷ 1760, καταλιπὼν τὴν διοίκησιν εἰς χεῖρας τῆς ἀγγλικῆς ἑταιρείας, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς καὶ ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τοῦ Σριούμπερρυ. Τῷ 1762 ἐγένετο εὐπατρίδης καὶ τῷ 1764 ἱππότης. Ἀλλ' ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἀπεδείχθη ἀνεπαρκὴς καὶ τῷ 1765 ὁ Κλάϊβ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἰνδίας, κατεπολέμησε τὴν δωροδοκίαν τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἑταιρείας, ὠργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ ἐπέτυχε τὴν ὁριστικὴν ὑπαγωγὴν τῶν ναβὰβ τῆς Βεγγάλης καὶ Καρνατικῆς ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἐξουσίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1767, ἐγένετο ἀντικείμενον σφοδρᾶς ἐπιθέσεως ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἐν τῷ τύπῳ, κοινοβουλευτικὴ δὲ ἐπιτροπὴ διορισθεῖσα, ὅπως ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις, ἀπεφάνθη ὅτι ὁ Κλάϊβ ἐδέχθη παρὰ τοῦ Μὶρ Γιαφφὶρ μεγάλα χρηματικὰ ποσά. Λόγῳ τῶν ἐπιθέσεων καὶ ἀποκαλύψεων τούτων ἡ ὑγεία του ἐκλονίσθη, προσεβλήθη ὑπὸ μελαγχολίας καὶ τὴν 22 Νοεμβρίου 1774 ηὐτοκτόνησε. Δ. Σ. Δ.

Κλαὶν (Clain) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, ὅστις πηγάζει ἔκ τινος τενάγους παρὰ τὴν Hiesse, ἐν τῷ νομῷ Σαράντ, καὶ χύνεται μετὰ ροῦν 125 χλμ. εἰς τὸν ποταμὸν Βιὲν, δεχόμενος τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων, ὧν οἱ κυριώτεροι ὁ Ντίβ, ὁ Ὑόνν, ὁ Κλουὲρ, ὁ Παιροὺ καὶ ὁ Παλαί. Εἶναι στενὸς καὶ βαθύς. Ἐκ τῆς πεδιάδος τοῦ *Κλαὶν* διέρχεται καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Παρισίων—Βορδώ. Μ. Ν. Δ.

Κλάϊν (Klein), ***Βερνάρδος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1793—1832), σπουδάσας ἀρχικῶς ἐν Κολωνίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν Κερουμπίνι. Ἐπανελθὼν ἐν Κολωνίᾳ ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ καθεδρικοῦ ναοῦ, τῷ δὲ 1818 ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Βερολίνῳ. Ὁ Κλάϊν ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, γράψας τὰ ὀρατόρια «Ἰεφθά», «Δαυΐδ», «Ἰώβ», μίαν λειτουργίαν, ἐν «Πάτερ ἡμῶν», ψαλμούς, ὕμνους, μοτέττα, σονάττας διὰ κλειδοκύμβαλον, τὰ μελοδράματα «Διδὼ» (1823), «Ἀριάδνη» (1825) κ. τ. λ. Γ. Σ.

— **Κλάϊν** (Klein), ***Ἔρμαν - Ἰωσὴφ*** Γερμανὸς ἀστρονόμος καὶ μετεωρολόγος (1844—1894). Ἀρχικῶς βιβλιοπώλης, ἐσπούδασεν εἰς ὥριμον ἡλικίαν ἀστρονομίαν καὶ μαθηματικά, ἵδρυσε δὲ ἐν Κολωνίᾳ ἴδιον ἀστεροσκοπεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπεδόθη ἰδίᾳ εἰς παρατηρήσεις τῆς ἐπιφανείας τῆς σελήνης. Ἀστρονομικὸς συνεργάτης τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας», ἐξέδωκε βραδύτερον τὰ ἀστρονομικὰ περιοδικὰ «Σείριος» καὶ «Γαῖα», καὶ ἀπὸ τοῦ 1890 ἐτησίως τὸ ἡμερολόγιον ἀστρονομίας καὶ γεωφυσικῆς. Ἔγραψε προσέτι: «Ἐγχειρίδιον τῆς οὐρανίας γεωγραφίας», «Γενικὴ μετεωρολογία» (1887), «Οὐράνιος Ἄτλας» (1888), «Ἀστρονομικαὶ ἑσπέραι», «Κοσμολογικαὶ ἐπιστολαί», «Τὰ θαυμάσια τῆς ὑδρογείου», «Ὁδηγὸς τῶν οὐρανῶν». Ἐξέδωκεν ἀναθεωρημένα τὰ ἔργα τοῦ Ντρέζλερ: «Κατήχησις τῆς ἀστρονομίας» καὶ «Κατήχησις τῆς μαθηματικῆς γεωγραφίας». Θ. Κ.

— **Κλάϊν** (Klein), ***Ἰούλιος - Λεοπόλδος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1810—1876). Γεννηθεὶς ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐξ Ἰουδαίων γονέων, μετεστράφη εἰς τὸν καθολικισμὸν καὶ ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Βερολίνῳ. Ἀφιερώθη εἰς τὴν θεατρικὴν κριτικὴν καὶ ἔγραψε δράματα κατὰ μίμησιν τοῦ Σαίξπηρ, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι: «Μαρία τῶν Μεδίκων» (1841), «Ζηνοβία» (1847), «Ἡ δούκισσα» (1848), «Βολταῖρος» (1862), «Στράφφορδ» (1862), «Ἡλιοδώρα» (1867). Τὰ θεατρικὰ του ἔργα δὲν ἔσχον καμμίαν ἐπιτυχίαν, ἔγινε δὲ γνωστὸς διὰ τῆς ὀγκώδους «Ἱστορίας τῆς δραματικῆς» (1865—1876, 13 τόμοι, συμπληρωθέντες τῷ 1886 ὑπὸ τοῦ Ἔμπνερ δι' εὑρετηρίου). Τὰ δραματικὰ του ἔργα ἐξεδόθησαν τῷ 1871—1872 εἰς ἑπτὰ τόμους.

— **Κλάϊν** (Klein), ***Καῖσαρ***. Γερμανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1876 ἐν Ἀμβούργῳ. Κάτοχος πλουσιωτάτου διακοσμητικοῦ ταλάντου, ἐπεδόθη εἰς τὰς ἐφηρμοσμένας τέχνας καὶ διέπρεψε τόσον εἰς τὴν ὑαλογραφίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ψηφοθεσίαν, τὴν βιβλιοζωγραφικήν, τὴν σκηνογραφίαν καὶ τὴν τοιχογραφίαν. Ἐξαίρετοι ἐκδηλώσεις τοῦ πολυμόρφου ταλάντου του ἀνευρίσκονται εἰς τὸν Marmorhaus-Kino, τὴν Villa Gurlitt καὶ τὸ Theater am Kurfürstendam ἐν Βερολίνῳ. Ὁ Καῖσαρ Κλάϊν ἀνήκει εἰς τὴν ἐξπρεσσιονιστικὴν σχολήν. Ι. Μ. Π.

— **Κλάϊν** (Klein), ***Μαξιμιλιανός***. Γερμανὸς γλύπτης (1847—1908). Ἀπὸ τοῦ 1874 ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν τοῦ Βερολίνου καὶ ἐνεκολπώθη τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ K. Begas. Ἐπεδόθη ἰδίᾳ εἰς τὴν μνημειακὴν καὶ διακοσμητικὴν πλαστικὴν καὶ ἐξετέλεσεν ἀξιοσημειώτους ἀνδριάντας τοῦ Νίτσε καὶ τοῦ Χέλμολτς, ἔτι δὲ ὀρειχάλκινον μνημεῖον τοῦ Βίσμαρκ κλπ. Ι. Μ. Π.

—**Κλάϊν** (Klein), ***Σολομών***. Αὐστριακὸς ὀφθαλμολόγος, γεννηθεὶς ἐν Miscolcz τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1845. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ ἐπὶ μακρὸν βοηθὸς ἰατρὸς τοῦ Ἐθνικοῦ νοσοκομείου Jaeger ἐν τῇ ὀφθαλμολογικῇ κλινικῇ τοῦ δημοτικοῦ νοσοκομείου Βιέννης, ἔνθα καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1870. Τῷ 1884 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βιέννης, καὶ ἀπὸ τοῦ 1895 διηύθυνεν ἐν τῷ πολιτικῷ νοσοκομείῳ Βιέννης ὀφθαλμολογικὸν τμῆμα, διατελῶν ἅμα ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου Ρότσχιλδ, ὡς καὶ ἀσύλου τυφλῶν. Συνέγραψε: «Σύγγραμμα ὀφθαλμολογίας» (1879), «Ἐπιτομὴ ὀφθαλμικῶν νόσων» (1886), «Ἡ χρῆσις τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου» (Βιέννη 1876), «Ὀφθαλμοσκοπικαὶ μελέται ἐπὶ τῶν ἐγκεφαλοπαθειῶν» (1877), «Ἐπενέργεια τοῦ συμπαθητικοῦ ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ βυθοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ» (μελέτη πειραματικὴ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ W. Soetlin 1877). Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης πλείστας εἰδικὰς πραγματείας εἰς ὀφθαλμολογικὰ ἀρχεῖα, περιοδικὰ καὶ λεξικά, συνειργάσθη εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Bum καὶ Neumann, καὶ ἐξελαΐκευσε τὰς νόσους τῶν ὀφθαλμῶν διὰ μονογραφιῶν καὶ εἰδικῶν ἄρθρων ἐν τῷ τύπῳ. Ο. Ρ.

—**Κλάϊν** (Klein), ***Φῆλιξ***. Γερμανὸς μαθηματικὸς (1849—1925). Καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Ερλάγγης, Μονάχου, Λειψίας καὶ Γκοττίγγης, διεκρίθη ἰδίως διὰ τὸ παρ' αὐτοῦ καταστρωθὲν καὶ ὀνομασθὲν ἐρλάγγειον πρόγραμμα συγκριτικῶν ἐκτιμήσεων ἐπὶ τῶν νεωτέρων γεωμετρικῶν θεωριῶν, καὶ διὰ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων καὶ τῆς θεωρίας τῶν συναρτήσεων. Κύρια αὐτοῦ ἔργα: «Συλλογὴ μαθηματικῶν πραγματειῶν» (1921—1923, 3 τ.), «Στοιχειώδη μαθηματικὰ» (1901—1909), «Διαλέξεις περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν εἰς τὰς ἀνωτέρας σχολὰς» (1907), «Περὶ τῆς θεωρίας τοῦ στροβίλου» (1910, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Sommerfeld). Θ. Κ.

—**Κλάϊν** (Klein), ***Φραγκῖσκος***. Αὐστριακὸς νομικὸς (1854—1926). Διαπρεπὴς δικηγόρος, ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1891 καὶ τῷ 1916, καθηγητὴς τῆς νομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης (1906—1908), τῷ δὲ 1919 διορισθεὶς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀντεπροσώπευσε τὴν Αὐστρίαν, ὡς δεύτερος ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν συμμαχικὴν διάσκεψιν, ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ. Διεκρίθη ἰδίως ὡς ἑρμηνευτὴς τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ὑπῆρξε δὲ ὁ συντάκτης τοῦ προσχεδίου τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς δικονομίας τοῦ 1895 καὶ τοῦ νομοσχεδίου περὶ τραπεζιτικῆς ἐπιταγῆς τοῦ 1906. Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ: «Ἡ προφορικὴ διαδικασία» (1894), «Μαθήματα πρακτικῆς τῆς πολιτικῆς δικονομίας» (1900), «Pro futuro, ἤτοι σκέψεις περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς πολιτικῆς δικονομίας», «Αἱ ψυχολογικαὶ πηγαὶ τοῦ δικαίου». Θ. Κ.

—**Κλάϊν** (Klein), ***Χριστιανὸς - Σόφους***. Δανὸς πολιτικὸς (1824—1900). Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1872—1875, συνέταξε τὸ ψηφισθὲν τῷ 1874 σύνταγμα τῆς αὐτονόμου δανικῆς νήσου Ἰσλανδίας, ἧς καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὑπουργὸς (1891—1900). Ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι τοῦ 1898 διετέλεσε βουλευτής.

Κλαϊνβαῖχτερ (Kleinwächter), ***Λουδοβῖκος***. Βοηθὸς μαιευτήρ, γεννηθεὶς ἐν Πράγᾳ τῷ 1839. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ τῷ 1863, ὑπηρετήσας εἶτα ἀπὸ τοῦ 1863—1868 ὡς βοηθὸς ἐν τῷ δημοτικῷ νοσοκομείῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1868—1871 ἐν τῇ μαιευτικῇ κλινικῇ· τῷ 1875 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς ἐν Πράγᾳ, καὶ τῷ 1878 ἐκλήθη ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τῆς αὐτῆς ἕδρας ἐν Ἴνσμπρουκ, ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη ἀπεσύρθη τῆς θέσεώς του. Συνέγραψε: «Στοιχεῖα μαιευτικῆς» (Βιέννη 1877), «Σύγγραμμα διὰ τὰς μαίας» (Innsbruck 1881) κλπ. Ἐκτὸς τούτων ἐδημοσίευσε καὶ πλείστας ἐργασίας του εἰς τὴν πρακτικὴν ἐγκυκλοπαιδείαν τοῦ Eulenburg ὡς καὶ βιογραφίας εἰς τὸ Βιογραφικὸν λεξικὸν τοῦ Wernich-Gurlt-Hirsch. Ο. Ρ.

κλαινέδοξος (ἡ) (Clainedoxa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιμαρουβωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (5—6), ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν περιφερειῶν τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι δένδρα ὑψηλά, δασικά, ἔχοντα ξύλον σκληρόν, χρησιμώτατον εἰς τὴν ξυλουργικήν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κλαινέδοξος ἡ πλατύφυλλος* (Clainedoxa latifolia), *κλαινέδοξος ἡ τοῦ Γαβοὺν* (Clainedoxa gabonensis), *κλαινέδοξος ἡ κρόμα* (Clainedoxa kroma), *κλαινέδοξος ἡ λεπτοφυὴς* (Clainedoxa tenella) κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κλαϊνίτης (ὁ) (Kleinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Hg_4 Cl_2 O_3$ μὲ περιεκτικότητα εἰς ἄζωτον (N) καὶ τριοξείδιον τοῦ θείου (SO_3). Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα. Ἀπαντᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ζωηρὰ συσσωματώματα μὲ αὐτοφυῆ ὑδράργυρον καὶ γύψον ἐν Texas· ἀποτελεῖ δὲ σπουδαῖον μετάλλευμα τοῦ ὑδραργύρου. Γ. Β.

Digitized by Google

Κλάϊνμιχελ (Kleinmichel), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς συνθέτης καὶ κλειδοκυμβαλιστὴς (1846—1901), ἀρχικῶς μαθητὴς τοῦ πατρός του καὶ ἀργότερον τοῦ Ὠδείου τῆς Λειψίας, ἔνθα τῷ 1872 ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ θεάτρου. Ἐκ Λειψίας εἰργάσθη ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Μαγδενβούργου καὶ τέλος ἐν Βερολίνῳ. Ὁ Κλάϊνμιχελ ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ὡς συνθέτης διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Μανὸν» (1883), καὶ «Der Pfeifer von Dusenbach» (1891), ὡς καὶ διὰ σειρᾶς ἔργων μουσικῆς δωματίου, σπουδῶν διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδιῶν, 2 συμφωνιῶν κλπ. Γ. Σ.

Κλαΐνταλ (Klönthal) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς τῆς Ἑλβετίας ἐν τῇ ἀλπικῇ ὀροσειρᾷ τοῦ Γκλαΐρνις, ἀνοιγομένη πρὸς Α. πλησίον τῆς κοιλάδος τῆς πόλεως Γλάρου ἐν τῷ ὁμωνύμῳ καντονίῳ καὶ φθάνουσα μέχρι τοῦ καντονίου τοῦ Σβὺτς πρὸς Δ. Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἀνοίγεται λίμνη, μήκους 3.000 καὶ πλάτους 500 μέτρων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν ἀγελαδοκομίαν. Χ. Δ.

κλαίουσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *Ἰτέα ἡ Βαβυλωνία*.

Κλάϊπεντα (Klaipeda) *[Γεωγρ.]*. Λιθουανικὸν ὄνομα πόλεως τῆς Λιθουανίας, ἥτις εἶναι γνωστοτέρα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μέμελ* (βλ. λ.).

Κλαὶρ (Clare) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος κομιτεία τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μῶνστερ, κειμένη μεταξὺ τοῦ κόλπου Γκάλουαίη καὶ τοῦ ποταμοῦ Σάννον. Ἔχει ἔκτασιν 3.531 τ. χλμ καὶ πληθυσμὸν 95.064 (1926). Τὸ πλεῖστον τῶν ἀκτῶν της εἶναι βραχῶδες καὶ γραφικόν, σχηματίζον διαφόρους κόλπους, ἐξ ὧν οἱ μεγαλύτεροι εἶναι οἱ: Λίσκαναρ, Μὰλ κτλ. Παρὰ τὰς ἀκτάς της κεῖται ἡ ὁμὰς τῶν νήσων Ἄραν. Ἔχει μικρὰς ποσότητας ἄνθρακος, μαρμάρου, μολύβδου καὶ ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν. Ἡ ἁλιεία σολωμῶν, εἰς τοὺς ποταμοὺς Σάνναν καὶ Φέργκους, καὶ ὀστράκων εἰς τὴν κοίτην τοῦ κόλπου Γκάλουαίη εἶναι λίαν ἐκτεταμένη. Ἡ κομιτεία ἐξυπηρετεῖται διὰ σιδηροδρομικοῦ δικτύου. Μεγαλύτεραι πόλεις εἶναι ἡ *Ἔννις* (πρωτεύουσα), ἡ *Κίλκη* καὶ *Κίλρους*. Ἡ κομιτεία Κλαὶρ ἦτο γνωστὴ κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θόμοντ*. Τὸ σημερινόν της ὄνομα ἔλαβεν ἐκ τοῦ Θωμᾶ ντὲ Κλαὶρ (1276), εἰς τὸν ὁποῖον ἐδώρησε τὴν κομιτείαν ὁ Ἐδουάρδος Α΄. Λ. Α.

— **Κλαὶρ** (Clare) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τῆς κομιτείας Μαΐο τῆς Ἰρλανδίας, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Κλιοῦ. Εἰς τὴν Β. ἀκτὴν ὑπάρχει φάρος, τοῦ ὁποίου τὸ φῶς εἶναι ὁρατὸν ἀπὸ 27 μιλ. Ἐπίσης ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου καὶ κυκλοτεροῦς Πύργου. Ἔχει ἔκτασιν 26 τετρ. χλμ. καὶ κατοίκους 460. Λ. Α.

Κλαὶρ (Clare), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος ποιητὴς (1793—1864). Ἦτο υἱὸς γεωργοῦ, εἰς ἡλικίαν δὲ ἑπτὰ ἐτῶν ἀπεσπάσθη τοῦ σχολείου, ὅπως φυλάσσῃ πρόβατα. Τέσσαρα ἔτη βραδύτερον προσελήφθη ἐργάτης εἰς ἀγροκήπιον, ἐφοίτα δὲ συγχρόνως, κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας, εἰς σχολεῖον. Ἐχρημάτισεν ὑπηρέτης εἰς καπηλεῖον κηπουρός, ἔπειτα δὲ ἠκολούθησεν ὁμάδα ἀτσιγγάνων, ζῶν εἰς κατασκηνώσεις. Ἐκ τῶν οἰκονομιῶν του κατώρθωσε ν' ἀγοράσῃ τὰς «Ἐποχὰς» τοῦ Θόμψων καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν στιχουργίαν. Τῷ 1819 βιβλιοπώλης τις ἐν Στάμφορντ, ὀνόματι Ντροῦρυ, ἐπρόσεξε τὸ ποίημα τοῦ Κλαὶρ «Ὁ δύων ἥλιος», γεγραμμένον ἐπὶ τεμαχίου χάρτου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο τυλιγμένη σημείωσις, ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν προκάτοχόν του ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Ἐζήτησε τὸν ποιητήν, τὸν ἐγνώρισε καὶ τὸν συνέστησεν εἰς τὸν Ἰωάννην Τέϋλορ, ἐκδότην, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκε τὸν τόμον του «Ποιήματα περιγραφικὰ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσεως» (1820). Τὸ ἔργον ἐπῃνέθη, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ἐξεδόθη ὁ τόμος «Ὁ ῥαψῳδὸς τοῦ χωριοῦ καὶ ἄλλα ποιήματα». Ἔτυχε μεγάλης ὑποστηρίξεως, αἱ δὲ συχναὶ ἐπισκέψεις πλουσίων, προσερχομένων μᾶλλον ἐκ περιεργείας, μετέβαλον τὸν ῥυθμὸν τῆς ζωῆς του. Καίτοι δι' ἐράνων ἐξησφάλισεν ἐτήσιον ἐπίδομα, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ὠνειρεύθη, αἱ ἀνάγκαι του ἐπολλαπλασιάσθησαν τόσον, ὥστε τὸ ποσὸν δὲν ἐξήρκει καὶ τῷ 1823 εὑρέθη ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ. Ὁ τόμος «Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ βοσκοῦ» (1827), ἔσχε μικρὰν ἐπιτυχίαν. Μετέβη νὰ ἐργασθῇ πάλιν εἰς τοὺς ἀγροὺς βελτιώσας τὴν ὑγείαν του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον αὕτη ἐκλονίσθη ἐκ νέου. Ὁ λόρδος Φιτσουΐλλιαμ ἐδωρήσατο εἰς αὐτὸν κτῆμα μετ' οἰκίσκου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῷ. Βαθμηδὸν αἱ διανοητικαί του δυνάμεις ἐξησθένουν· τὸ τελευταῖον καὶ καλύτερον ἔργον του «Ἀγροτικὴ μοῦσα» (1835) παρῆλθε σχεδὸν ἀπαρατήρητον. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξεδήλου συμπτώματα ἀνοίας, τὸν δὲ Ἰούλιον 1837 μετεφέρθη εἰς φρενοκομεῖον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε. Αἱ περιγραφαὶ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ τῶν φυσικῶν καλλονῶν ὑπὸ τοῦ Κλαὶρ μαρτυροῦν εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν, ἀλλ' ἡ φήμη του ὠφείλετο μᾶλλον εἰς τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐκίνησεν ἡ ταπεινὴ θέσις του, ἢ εἰς τὴν ποιητικήν του ἀξίαν. Δ. Σ. Δ.

Κλαιρὰκ (Clairac—Clariacum) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λὸ-ἐ-Γκαρόνν. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λό, 22 χλμ. ΝΑ. τῆς Μαρμάνδης. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ λευκῶν οἴνων καὶ ἔχει βυρσοδεψεῖα καὶ βιομηχανίαν πίλων. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους οἱ κάτοικοι τοῦ Κλαιράκ, ἀσπασθέντες τὴν μεταρρύθμισιν, ἀντέστησαν πλειστάκις κατὰ τῶν καθολικῶν. Τῷ 1621 Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ΄ ἐπολιόρκησεν αὐτοπροσώπως τὸ Κλαιρὰκ καὶ κατὰ διαταγήν του κατηδαφίσθησαν τὰ νέα ὀχυρωματικὰ ἔργα, διατηρηθέντων μόνον τῶν παλαιῶν. Μ. Ν. Δ.

Κλαιρανμπὼ (Clairambault), ***Πέτρος ντὲ—***. Γάλλος λόγιος καὶ γενεαλόγος (1651—1740). Διετέλεσεν ἐπί τι διάστημα ναυτικὸς σύμβουλος καὶ τῷ 1698 διωρίσθη γενεαλόγος τοῦ βασιλέως. Καθ' ὅλον του τὸν βίον κατέγινε συλλέγων καὶ κατατάσσων πᾶν πολύτιμον ἔγγραφον σχετιζόμενον μὲ τὴν γενικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ξένων χωρῶν. Τὰ πρωτότυπα χειρόγραφα τῶν ἔργων του, ὧν τὰ πλεῖστα ἀνέκδοτα, φυλάσσονται σήμερον ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Γενεαλογία τῶν κυριωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Γαλλίας», «Κατάλογος τῶν ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου πνεύματος» καί τινα ἄλλα. Μ. Ν. Δ.

Κλαιρβὶλλ (Clairville), ***Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος*** Nicolaie, ἐπονομαζόμενος—. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1811—1879). Ἐνεφανίσθη ἐν ἀρχῇ, εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν, ὡς ἠθοποιὸς εἰς τὸ θέατρον τοῦ Λουξεμβούργου, τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ του ἦτο διευθυντής, καὶ βαθμηδὸν ἀπὸ ὑποβολεὺς ἔφθασεν εἰς τοὺς πρώτους ῥόλους. Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ αὐτοῦ θεάτρου παρεστάθησαν καί τινα ἔργα του μὴ δημοσιευθέντα. Τῷ 1837 ἐνεφανίσθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου «Ambigu» εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Στὰ 1836 εἰς τὴν Σελήνην», δι' ἧς ἐγκαινίασε τὸ πλουσιώτατον δραματολόγιόν του, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰ ἑξακόσια ἔργα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα ἐδημοσιεύθησαν. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Οἱ ἑπτὰ πύργοι τοῦ διαβόλου», «Σάπιες πατάτες», «Τὰ κακοανατεθραμμένα παιδιά», «Οἱ κώδωνες τῆς Κορνεβίλλης», «Ἡ κόρη τῆς μαντὰμ Ἀγκώ», «Ζάν, Ζανέττ, Ζανεττόν», «Ὁ διάβολος ἐν Παρισίοις», «Ἡ κόττα μὲ τὰ χρυσᾶ αὐγά», «Ἡ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπή» καὶ «Οἱ βάτραχοι ζητοῦν βασιλέα», ἔργα, κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀριστοφάνους, γραφέντα κατὰ τῆς σοσιαλιστικῆς σχολῆς, «Οἱ πειρασμοὶ τῆς Ἀντουανέττας», «Ὁ ἀστὸς τῶν Παρισίων», «Τὸ τέταρτον τοῦ κόσμου», παρῳδία τοῦ «Ἡμικόσμου» κ. ἄ. Ἀφῆκεν ἐπίσης συλλογὴν ποιημάτων καὶ τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀπήγγελλεν εἰς τὰς κατὰ μῆνα συναθροίσεις τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Καβὼ (Caveau). Μ. Ν. Δ.

Κλαιρβὼ (Clairvaux, ἢ Clara Vallis τῶν Ρωμαίων) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἰούρα, περίφημον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ μονήν, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1115 ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, ἕδραν τῶν Κιστερκιανῶν μοναχῶν. Ἐπὶ λόφου, κειμένου πλησίον τοῦ χωρίου, ὑψοῦται κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, ὀρθίου καὶ εὐλογοῦντος. Ἡ μονὴ καταργηθεῖσα μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, χρησιμεύει ἔκτοτε ὡς φυλακή. Εἰς αὐτὴν ἐφυλακίσθη ἐπ' ἀρκετὸν καὶ ὁ μέγας Ρῶσος πρίγκηψ ἀναρχικὸς Κροπότκιν. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Κλαιρβώ, διασῴζονται ἔτι γαλατικὰ καὶ ῥωμαϊκὰ ἴχνη, ἀνεκαλύφθη δ' ἐν αὐτῇ καὶ λιμναῖος συνοικισμός. Παρὰ τὸ Κλαιρβὼ εὑρίσκονται καὶ δύο μικραὶ ἰχθυοβριθεῖς λίμναι. Οἱ κάτοικοι τοῦ Κλαιρβώ, ἀνερχόμενοι εἰς 1.500 περίπου, ἀσχολοῦνται εἰς ἐπεξεργασίαν δερμάτων, κατασκευὴν γεωργικῶν ἐργαλείων, χάρτου καὶ ἄλλων τινῶν προϊόντων. Μ. Ν. Δ.

Κλαίρμοντ (Claremont) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ Νέᾳ Χάμσαϊρ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, κειμένη ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι τῆς πολιτείας καὶ ἔχουσα 9 524 κατ. (1920). Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ ποταμὸς Σιοῦγκαρ, ἐκβάλλων εἰς τὸν Κοννεκτικουτ. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα πλεῖστα ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, χαρτοποιίας, ὑποδηματοποιίας, κατασκευῆς κομβίων κτλ. Ὁ πρῶτος ἀποικισμὸς ἐγένετο τῷ 1762. Λ. Α.

Κλαιρὸν (Clairon), ***Κλαίρη-Ἱππολύτη***, *Legris de Latude*. Διάσημος Γαλλὶς τραγῳδὸς (1723-1803). Δωδεκαέτις μόλις ἐγκατέλειψε τὴν μητρικὴν στέγην καὶ μετέβη εἰς Ρουένην, εἰς τὸ θέατρον τῆς ὁποίας καὶ προσελήφθη. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Λίλλην καὶ ἐκ Λίλλης εἰς Γάνδην, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς Παρισίους ὡς ἀοιδὸς τοῦ μελοδράματος. Μετ' ὀλίγον ἐγκατέλειψε τὸ μελόδραμα καὶ προσελήφθη εἰς τὴν «Γαλλικὴν Κωμῳδίαν», ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ὁποίας ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διέπρεψεν εἰς τὰς τραγῳδίας τοῦ Ρακίνα καὶ τοῦ Κορνηλίου, εἰς τὴν «Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις», εἰς τὴν «Μήδειαν», καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Βολταίρου. Τὰ ἀπομνημονεύματά της, δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον τῷ 1799 καὶ εἰς δευτέραν ἔκδοσιν τῷ 1920, γέμουσιν ἀνεκδότων περὶ τῶν συγχρόνων της καὶ περὶ τοῦ βίου της. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἡ Κλαιρὸν τὰ διῆλθεν ἐν μεγάλῃ πτωχείᾳ. Μ. Ν. Δ.

Ἱππολύτη Κλαιρόν.

Κλαιρὼ (Clairaut), ***Ἀλέξιος-Κλαύδιος*** Γάλλος μαθηματικός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1713—1765). Νεώτατος παρουσίασε πρώϊμον ἰδιοφυΐαν. Μόλις ἑνδεκαετὴς ἀνεγίνωσκε τὰ ἔργα τοῦ μαρκησίου d'Hôpital, θεωρούμενα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς τὰ σοβαρώτερα συγγράμματα τῶν ἀνωτέρων μαθηματικῶν. Εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν, τῷ 1726, ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ὑπόμνημα περὶ τῶν στρεβλῶν καμπύλων, τὸ ὁποῖον, μετ' αὐστηροτάτην προφορικὴν δοκιμασίαν, ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τοῦ Φονταινέλ, ὡς πρωτότυπον. Δεκαεξαετής, ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ καμπύλων διπλῆς καμπυλότητος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτυχία ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἡ ἀκαδημία παρεκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ παράσχῃ εἰς τὸν Κλαιρὼ συγγνώμην ἡλικίας διὰ νὰ τὸν δεχθῇ, δεκαοκταετῆ, εἰς τοὺς κόλπους της. Ἔκτοτε ἀπέβη ἐκ τῶν τακτικωτέρων καὶ παραγωγικωτέρων ἀκαδημαϊκῶν, τὰ δὲ ὑπομνήματά του περὶ τῆς ἀλγέβρας, τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς ὀπτικῆς, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν «Συλλογὴν τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν» καὶ εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν σοφῶν» εἶναι πολυάριθμα. Τῷ 1736 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας εἰς Λαπωνίαν πρὸς καταμέτρησιν μοίρας τοῦ μεσημβρινοῦ. Ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης ἀπεδείχθη, παρὰ τὴν μέχρι τότε ἐπικρατοῦσαν γνώμην τοῦ Ἰακώβου Κασσίνι, ἡ συμπίεσις τῆς γῆς περὶ τοὺς πόλους. Τὸ θέμα τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μακρὰς συζητήσεις, ὁ δὲ Κλαιρὼ ἐδημοσίευσε σχετικῶς σπουδαιότατον σύγγραμμα, καθορίσας τοὺς γενικοὺς ὅρους τῆς ἰσορροπίας ῥευστῆς μάζης καὶ ἐφαρμόσας αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ ἀναρίθμητοι ὑπολογισμοί, τοὺς ὁποίους ἀνέλαβε νὰ καταστρώσῃ σχετικῶς, ἀπερρόφησαν ὅλον τὸν καιρόν του καὶ τὸν ἠμπόδισαν προφανῶς νὰ ἀπαθανατισθῇ διὰ κεφαλαιώδους τινὸς θεωρίας. Τὸ πρῶτον ἀστρονομικὸν πρόβλημα, τοῦ ὁποίου κατέγινε νὰ ἐξεύρῃ τὴν λύσιν, ὑπῆρξε τὸ πρόβλημα τῶν ἀνισοτήτων τῆς σελήνης, ἢ τὸ περίφημον πρόβλημα τῶν τριῶν σωμάτων, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὴν «Θεωρίαν περὶ τῆς σελήνης», ἔργον βραβευθὲν τῷ 1762 ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως. Ἡ ἐργασία ὅμως ἥτις τὸν κατέστησε διάσημον, ἦτο ἡ πρόρρησίς του περὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ κομήτου τοῦ 1682, τὴν ὁποίαν ὁ Χάλλεϋ εἶχεν ἤδη ἀναγγείλει διὰ τὸ 1659. Τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐπιστροφῆς ταύτης ἐπεχείρησε νὰ καθορίσῃ, ὑπολογίζων τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου, ὅπερ καὶ κατώρθωσεν ἀπατηθεὶς κατά τινας μόνον ἡμέρας. Διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἐργασία αὕτη ἐθεωρήθη ἀξιοσημείωτος, ἐγκωμιασθεῖσα ὑπὸ τῶν σοφῶν, ὅσον σχεδὸν καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Ποσειδῶνος ὑπὸ τοῦ Λεβερριέ.

Ἀλέξιος Κλαιρώ.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων μαθηματικῶν καὶ ἀστρονομικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Ἔρευναι περὶ τῶν στρεβλῶν καμπύλων», «Συλλογὴ ὑπομνημάτων περὶ τῶν κινήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων», «Στοιχεῖα γεωμετρίας», «Πραγματεία περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς», «Στοιχεῖα ἀλγέβρας», «Θεωρία περὶ τῆς σελήνης», «Θεωρία τῆς κινήσεως τῶν κομητῶν», «Ὑπόμνημα περὶ τῆς φαινομενικῆς τροχιᾶς τοῦ ἡλίου περὶ τὴν γῆν», «Ἔρευναι περὶ τῶν κομητῶν τῶν ἐτῶν 1531, 1607, 1682, καὶ 1759». Μ. Ν. Δ.

Κλαὶς (Clays), ***Παῦλος-Ἰωάννης***. Βέλγος ζωγράφος (1819—1900). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Γκυντὲν καὶ ἀφιερώθη εἰδικῶς εἰς τὴν τοπιογραφίαν καὶ τὴν θαλασσογραφίαν. Ἐκτιμῶνται πολὺ αἱ ἀπόψεις τῶν ἀκτῶν, τῶν λιμένων καὶ τῶν ποταμῶν τῆς πατρίδος του, τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἃς ἐξειργάσθη. Τῷ 1883 ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ Εσκὼ παρὰ τὴν Ἀμβέρσαν», «Ὁ Τάμεσις εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Λονδίνου», «Κανάλι τῆς Ζηλανδίας» κλπ. Ι. Μ. Π.

Digitized by Google

Κλαὶ-Σουγὺ (Claye-Souilly) *[Γεωγρ.]*. Καντόνιον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν, κειμένην ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων-Σουασσὸν καὶ ἐπὶ τοῦ Μπεβρόν, παραποτάμου τοῦ Μάρνη. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκετο ἄλλοτε θαυμάσιος πύργος τῆς οἰκογενείας Πολινιάκ. Ἔχει ἐργοστάσιον κατασκευῆς χειροκτίων. Κάτοικοι τοῦ μὲν Καντονίου ὑπὲρ τὰς 11.000, τῆς δὲ πόλεως 2.200. Μ. Ν. Δ.

Κλάϊστ (Kleist), *Ἔβαλντ-Χριστιανός*. Γερμανὸς ποιητὴς (1715—1759). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν δανικὸν καὶ κατόπιν εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατόν, κληθεὶς ἀπὸ Φρειδερῖκον τὸν Β'. Ἀτυχὴς ἔρως ἐπέδρασε μελαγχολικῶς ἐπὶ τοῦ φύσει εὐθύμου χαρακτῆρός του. Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸ Κούνερσντορφ, τραυματισθεὶς εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἐσυνέχισε τὸν ἀγῶνα, μὲ τὸ ξίφος εἰς τὴν ἀριστεράν, καὶ ὑπέκυψεν εἰς τὰς πληγάς. Τὰ ποιήματά του («Ἡ ἄνοιξις» πρὸ παντός) καὶ διηγήματά του («Ἡ φιλία» κλπ.) ἐνδιαφέρουν διὰ τὴν βαθύτητα τοῦ αἰσθήματος, τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκλογὴν τῶν εἰκόνων. Γ. Ε. Κ.

— Κλάϊστ (Kleist), *Ἐρρῖκος φὸν—*. Εἷς τῶν μεγίστων ρωμαντικῶν ποιητῶν τῆς Γερμανίας (1877—1811). Υἱὸς Πρώσσου ἀξιωματικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Φραγκφούρτῃ, παρὰ τὸν Ὄδερ, ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἐναντίον τῆς Γαλλίας πολέμους καὶ τῷ 1799 ἀπεχώρησεν, ὡς ἀξιωματικός, ἐκ τοῦ στρατεύματος, διὰ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Ἄλλοτε ταξιδεύων (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τῆς ἀφωσιωμένης ἀδελφῆς του Οὐλρίχης) καὶ ἄλλοτε ἀπομονούμενος εἰς εἰδυλλιακόν, μακρὰν τοῦ κόσμου, περιβάλλον, ἐπεζήτει νὰ πλουτίσῃ τὸ πνεῦμα καὶ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ἀνήσυχον ψυχήν του. Ὠνειρεύετο νὰ ζήσῃ ὡς ἁπλοῦς ἀγρότης (ὅπως κατόπιν ὁ Τολστόϊ), πραγματοποιῶν τοιουτοτρόπως τὸ ἰδεῶδες τοῦ Ρουσσώ. Ἐπεσκέφθη ἐν Βαϊμάρῃ τὸν Γκαῖτε, ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς ὑποδοχῆς ἀπὸ τὸν Βίλαντ, συνεδέθη ἐν Δρέσδῃ ὅπου καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ ποιήματα εἰς τὸ περιοδικὸν «Φοῖβος», μὲ τὸν Ἀδὰμ Μύλλερ, ἀδελφοὺς Σλέγκελ καὶ Λουδ. Τίκ. Τὰ πολεμικὰ ἀτυχήματα τῆς πατρίδος του, αἱ οἰκονομικαὶ του δυσχέρειαι καὶ ἡ κλονισμένη ὑγεία του τὸν ἐπλήρουν πάντοτε πικρίας. Μεταβὰς εἰς Βερολῖνον, τὸ ὁποῖον κατείχετο ὑπὸ Γάλλων, συνελήφθη ὡς κατάσκοπος. Κατόπιν, μαζὶ μὲ ἄλλους πατριώτας, ἐξέδωκε (τῷ 1810) τὴν ἐφημερίδα «Berliner Abendblätter» καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ στράτευμα, διὰ νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος. Ἐν τέλει, ἀσθενής, πτωχὸς καὶ ἀπογοητευμένος διὰ τὸν ἑαυτόν του, τὴν τέχνην του καὶ τὴν πατρίδα του, συνεδέθη μὲ τὴν ἐπίσης πάσχουσαν καὶ μελαγχολικὴν Ἐρριέτταν Φόγκελ, ἡ ὁποία ἐδέχθη νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν θάνατον. Οὕτω, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1811, ἐφόνευσε τὴν φίλην του καὶ ηὐτοκτόνησε, παρὰ τὴν ὄχθην τῆς Wannsee, λίμνης πλησίον τοῦ Πότσδαμ. Κατά τινας, ἡ φιλοσοφία τοῦ Kant, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τόσον εὐεργετικὴ διὰ τὸν Σίλλερ, ὤθησεν ἀκόμη περισσότερον πρὸς τὴν ἀπελπισίαν τὴν τρικυμισμένην ψυχὴν τοῦ Κλάϊστ, ἡ ὁποία δὲν ἀνεζήτει παρὰ τὴν ἀλήθειαν. Πρὸ τῆς ἀδυναμίας νὰ τείνῃ πρὸς αὐτήν, ἦτο φυσικὸν νὰ καταλήξῃ εἰς τραγῳδίαν τόσον ἡ ζωή του, ὅσον καὶ ἡ ποίησίς του.

Ἐρρῖκος φὸν Κλάϊστ.

Ἔργα τοῦ Κλάϊστ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἡ οἰκογένεια Σρόφφενστάϊν» (1803), «Πενθεσίλεια» (1808), τραγῳδία ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὑποθέσεως (Πενθεσίλεια, ἡ βασίλισσα τῶν Ἀμαζόνων, ἐχθρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τρώων, αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα, μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἀμοιβαίου ἐρωτικοῦ πάθους. Ἀπελευθερωθεῖσα ὑπὸ τῶν συντρόφων της, προκαλεῖ τοὺς Ἕλληνας εἰς μάχην καί, φλεγομένη ὑπὸ ἐρωτικοῦ παραληρήματος, παράφρων, φονεύει τὸν Ἀχιλλέα, προχωροῦντα εἰς τὸν ἀγῶνα, ἄοπλον, πλήρη ἐμπιστοσύνης εἰς τὸν ἔρωτά της. Ἡ φρίκη, μὲ τὴν ὁποίαν, συνερχομένη, ἀντικρύζει τὸ ἀνοσιούργημα τῆς μανίας της, ἀφίνει ἄπνουν καὶ τὴν ἰδίαν). Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἡ τραγῳδία τῆς συγχύσεως τοῦ αἰσθήματος. Ἡ παράφορος ἐξ ἔρωτος Πενθεσίλεια δὲν αἰσθάνεται πόσον καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς τὴν ἀγαπᾷ. Τὸ αἴσθημα, τὸ ἱερώτατον ἀκριβῶς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ὑπάρξει, ταράσσει καὶ ἀπατᾷ. «Ἡ Καῖτχεν τοῦ Χάϊλμπρον» (1810), ἱστορικὸν ἱπποτικὸν ἔργον. Ἡ Καῖτχεν, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὡραιοτέρους καὶ συγκινητικωτέρους τύπους τῆς παγκοσμίου φιλολογίας, παρουσιάζεται πλήρης καρτερίας, μετριοφροσύνης καὶ ἀφοσιώσεως — ἀποτελεῖ τὸν ἕτερον πόλον τῆς Πενθεσιλείας. Ἀμφότεραι κινοῦνται μόνον ἀπὸ τὸ αἴσθημα (τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Κλάϊστ ὑπερέχει τοῦ λογικοῦ) καὶ εἶναι ἐξ ἴσου δυναταὶ ὑπάρξεις—ἡ μὲν διὰ τῆς ὑποταγῆς καὶ αὐτοθυσίας, ἡ δὲ διὰ τῆς ἐξεγέρσεως καὶ δράσεως. Δέκα ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐδημοσίευσεν ὁ Tik (ὁ ὁποῖος τῷ 1826 ἐξέδωκε καὶ τὰ ἅπαντά του) τὰ ἀριστουργήματα τῶν τελευταίων του ἐτῶν: «Ἡ μάχη τοῦ Χέρμαν», ἔργον πατριωτικόν. Ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ δράματος τούτου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Κλάϊστ ἐξωτερικεύει ὅλον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν κατακτητῶν, ἔδωκεν ἡ ἀθλιότης, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ἡ πατρίς του κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὸν Ναπολέοντα δὲν ἔβλεπε παρὰ τὴν προσωποποίησιν τῆς ἀδικίας καὶ τῆς τυραννίας. «Ὁ πρίγκιψ τοῦ Χόμπουργκ», εἰς τὸν ὁποῖον ἐμφανίζεται ἀριστοτεχνικῶς ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ καθήκοντος καὶ αἰσθήματος. Ὁ ὀνειροπόλος καὶ σχεδὸν ὑπνωτισμένος πρίγκιψ μεταβάλλεται εἰς πρόσωπον μὲ πλήρη τὴν συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεών του, εἰς ἥρωα ἕτοιμον διὰ τὸν θάνατον. «Ροβέρτος Γυσκάρδος» (1808), ἔργον ἡμιτελές, εἰς τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ, ὅπως καὶ ὁ Σίλλερ, νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἀρχαῖον χορόν. Ὁ Κλάϊστ, διὰ τῶν χαρακτήρων του, τοὺς ὁποίους δημιουργεῖ ἀκάμπτους καὶ ὠθουμένους εἰς ἀκρότητας, δὲν ζητεῖ ἁπλῶς νὰ συγκινήσῃ, ἀλλὰ νὰ συγκλονίσῃ ἐκ βάθρων. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ κωμῳδίας: «Ἀμφιτρύων» (1807), ἐπιτυχὴς διασκευὴ τοῦ ὁμωνύμου ἔργου τοῦ Μολιέρου, «Ἡ σπασμένη στάμνα» (1811), ἥτις θεωρεῖται ὡς μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας κωμῳδίας τῆς γερμανικῆς φιλολογίας. Ἐκ τῶν διηγημάτων του, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπίσης διέπρεψε, κυριώτερον εἶναι ὁ Michael Kohlhaas».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bonafons*, Henri de Kleist, sa vie et ses œuvres (1804).—*E. Cassirer*, H. v Kleist u die kantische Philosophie (1919). — *Witkop*, H. v. Kleist (1922).—*Gundolf*, H. v. Kleist (1922).—*Minde-Pouet*, Ks letzte Stunden 1925. Γ. Ε. ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Κλαίυ (Clay), *Ἐρρῖκος*. Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (1777 — 1852). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Κεντώκυ ἀσκήσας ἐπιτυχῶς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Εἰκοσαεξαετὴς ἐξελέγη μέλος τῆς βουλῆς τῆς Καντώκυ, εἰς ἡλικίαν δὲ 29 ἐτῶν, καίτοι κάτω τοῦ νομίμου ὁρίου, ἐξελέγη μέλος τῆς γερουσίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν ἐξελέγη μέλος τοῦ κογκρέσσου καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς πρόεδρος αὐτῆς. Ἡ δρᾶσίς του ἐν τῷ κογκρέσσῳ πρὸς προαγωγὴν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας (1812), κατέστησεν αὐτὸν δημοφιλέστατον, ἐνῷ κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης ὡς Ἀμερικανὸς πληρεξούσιος ἀπροθύμως ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Γκὲντ (24 Δεκεμβρίου 1814). Κατὰ τὰ δεκατέσσαρα ἔτη, τὰ ὁποῖα ἠκολούθησαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκλογῆς του ὡς μέλους τοῦ κογκρέσσου, ἐπανεξελέγη πεντάκις ὡς βουλευτὴς καὶ πρόεδρος, ἀποσυρθεὶς κατὰ τὴν περίοδον 1821 — 1823 καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν δικηγορίαν πρὸς βελτίωσιν τῆς περουσιακῆς του καταστάσεως. Ἦτο συνήγορος τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Ἱσπανικῇ Ἀμερικῇ, κατὰ δὲ τὴν περίοδον 1823—1825, ὡς πρόεδρος, πολλάκις μετὰ θέρμης συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τονίσας τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Κλαίυ δέον νὰ περιληφθῇ μεταξὺ τῶν θερμοτέρων φιλελλήνων. Ἀπὸ τοῦ 1825 — 1829 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ προεδρίας τοῦ Ἰωάννου Κουΐνσυ Ἄνταμς καὶ τῷ 1831 ἐξελέγη γερουσιαστής, ἔπειτα δὲ πάλιν ἀπὸ τοῦ 1849, διατηρήσας τὸ ἀξίωμα μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἦτο ὀπαδὸς τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, νεαρώτατος δὲ ἐπολέμησε τὸν θεσμὸν τῆς δουλείας, ἀγωνισθεὶς εἰς μάτην ὅπως εἰσαγάγῃ τὴν κατάργησιν ταύτης εἰς τὸ νέον Σύνταγμα τῆς πολιτείας Κεντώκυ. Ἡ χρηστότης τοῦ χαρακτῆρός του, ἡ ρητορική του δεινότης, ὁ ἄδολος πατριωτισμός του, ἡ θέρμη μεθ' ἧς ὑπεστήριξε πάσαν φιλελευθέραν ἰδέαν, τὸν κατατάσσουν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν διασημοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Δ. Σ. Δ.

Κλαίυ Κρὼς (Clay Cross) *[Γεωγρ.]*. Προάστειον καὶ ἐμπορικὴ πόλις τῆς ἐπαρχίας Ντέρμπυ τῆς Ἀγγλίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄμβερ ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Μίντλανδ, 5 μίλ. Ν. τοῦ Τσέστερφηλδ. Κάτοικοι 8.686 (1921). Ἡ πόλις κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ μεγάλου ἀνθρακευτικοῦ καὶ μεταλλευτικοῦ διαμερίσματος. Λ. Α.

Κλάϊφ (Cliffe), *Φρειδερῖκος*. Ἄγγλος συνθέτης καὶ δεξιοτέχνης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου καὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς τῷ 1857. Ἀπὸ τοῦ 1883 καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ Βασιλικῷ μουσικῷ κολλεγίῳ, τῷ 1901 ἀνέλαβε καθήκοντα ἐν τῇ Βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ. Συνέθεσε 2 συμφωνίας, τὸ συμφωνικὸν ποίημα: «Cloud and sunshine»· ἓν κοντσέρτον διὰ βιολίον, τὸν «θρίαμβον τῆς Ἀλκήστιδος» διὰ μεσόφωνον καὶ ὀρχήστραν, ἔργα θρησκευτικά, χορῳδίας κλπ. Γ. Σ.

κλαίω, ἀόρ. *ἔκλαυσα*, δημοτ. *ἔκλαψα*, παθ. μετχ. δημοτ. *κλαμένος* καὶ *κλαημένος*· θρηνῶ, χύνω δάκρυα λύπης: «κλαίει σὰν μικρὸ παιδί», «ἔκλαυσε πικρῶς»· || μετὰ αἰτιατικῆς τῆς αἰτίας: «κλαίει τὸν πατέρα του,—τὴ μάννα του,—τὴ μοῖρα του,—τὴν τύχη του». || οἰκτίρω, ἐλεεινολογῶ: «αὐτὸς εἶναι νὰ τὸν κλαίς», «καθὼς κατήντησε κλάφ' τονε»· || παθ. *κλαίγομαι*· δημοτ., κλαίω τὸν ἑαυτόν μου, δεινολογῶ, παραπονοῦμαι, μεμψιμοιρῶ: «πάντοτε κλαίγεται, ποτὲ δὲν εἶναι εὐχαριστημένος».

Κλάκ. Ἡ ὀρθὴ προφορὰ τῶν ἀγγλικῶν Clark καὶ Clarke (βλ. *Κλάρκ*).

κλὰκ (τὸ) (γαλλ. claque). Ὑψηλὸς κυλινδρικὸς πῖλος, συμπτυσσόμενος χάρις εἰς ἐσωτερικὰ μετάλλινα ἐλατήρια. Τὸ κλάκ, κατασκευαζόμενον ἀπὸ μεταξωτὸν ὕφασμα, εἶναι ἐπίσημος ἑσπερινὸς πῖλος, ἰδιαίτατα, ὡς ἐκ τοῦ δυνατοῦ, τῆς συμπτύξεώς του, χρήσιμος καὶ εὔχρηστος εἰς τὰς χοροεσπερίδας, καθ' ἅς, μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὁ κεκλημένος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν πῖλόν του ἐντὸς τῆς αἰθούσης τοῦ χοροῦ, χωρὶς νὰ τὸν ἀποθέτῃ οὔτε ὅταν ἐχόρευε.

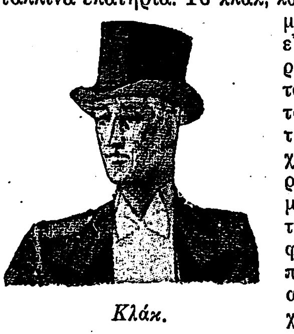

Κλάκ.

Τὸ κλὰκ ἐφέρετο μὲ τὸ φράκον καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο οὕτω καὶ εἰς τὰ θέατρα ἀπὸ τοὺς θαμῶνάς των. Τελευταίως ἡ χρῆσίς του γίνεται ὁλονὲν σπανιωτέρα. Παρ' ἡμῖν σχεδὸν ἔχει καταργηθῆ. Τ. Δ.

κλάκα (ἡ) (ἐκ τοῦ γαλλ. claque=χειροκρότημα). Ὅμιλος πληρωνομένων ἀνθρώπων διὰ νὰ χειροκροτοῦν ἐν τοῖς θεάτροις καὶ νὰ συντελοῦν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἠθοποιῶν καὶ τῶν θεατρικῶν ἔργων (βλ. *ἐγκάθετος*). Τὸ ἀντίθετον τῆς *κλάκας*, οἱ πληρωνόμενοι τουτέστι διὰ νὰ συρίζωσι καὶ ἀποδοκιμάζωσιν ἕνα οἱονδήποτε ἠθοποιὸν ἢ ἔργον, καλεῖται ἐν Γαλλίᾳ *cabale*. Ν. Ι. Λ.

κλακὲρ (ὁ) *[Ἐγκυκλ.]*· βλ. λ. *ἐγκάθετος*.

Κλακμάνναν (Klackmannan) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μικροτέρα τῶν κομιτειῶν τῆς Σκωτίας, ὁριζομένη ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Πέρθ, Στέρλιγκ, Κίνρος καὶ Φάϊφ. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Φόρθ, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 141 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 32.500 (1923). Πρωτεύουσα τῆς κομιτείας εἶναι ἡ πόλις *Ἀλλόα* (Alloa), ἔχουσα πληθυσμὸν 13.300 κατ. Τὸ βόρειον μέρος τῆς κομιτείας διασχίζουν τὰ βουνὰ Ὄτσιλ, αἱ κλιτύες τῶν ὁποίων κατέρχονται πρὸς τὸν ποταμὸν Φόρθ. Μεγάλαι ἐκτάσεις βοσκῆς ἐκτείνονται ἐπὶ τῶν βραχωδῶν διαμερισμάτων. Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων ὑφασμάτων, ζύθου κτλ. Γαιάνθρακες ἐξάγονται ἐκ τῆς κοιλάδος Ντίβον. Λ. Λ.

Κλάκτον-ὂν-Σῆ (Clacton-on-Sea) *[Γεωγρ.]*. Παραθαλασσία λουτρόπολις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἔσσεξ, 71 μίλλ. ἀπὸ τοῦ Λονδίνου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Κόλτσεστερ. Συγκοινωνεῖ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας δι' ἀτμοπλοίων μετὰ τοῦ Λονδίνου. Κάτοικοι 17.051 (1921). Λ. Λ.

κλάμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ κλαίῃ τις, θρῆνος, ἄλλως *κλάψιμο*: «ἀρχίζει τὰ κλάματα», φρασ. «ρίχνω —, μπήγω τὰ κλάματα», «ἔμπηξε κάτι κλάματα ποῦ σήκωσε τὴ γειτονιὰ 'ς τὸ ποδάρι».

— *[Ἐγκυκλ. Θεατρ.]*. Τὸ *κλάμα* εἶναι φαινόμενον πολύπλοκον, εἰς ὃ συμμετέχουν οἱ μύες τῆς ἀναπνοῆς, οἱ τοῦ προσώπου καὶ οἱ δακρυγόνοι ἀδένες. Πρὸς ἐξήγησιν τῆς προελεύσεως τῶν δακρύων συνήθως λέγουν ὅτι παραστάσεις θλιβεραὶ ἐπενεργοῦν ἐπὶ τῶν δακρυγόνων ἀδένων, ἀκριβῶς ὅπως αἱ γευστικαὶ ἐπὶ τῶν σιελογόνων ἀδένων. Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι ἀνεπαρκής, διότι τὰ δάκρυα προκαλοῦνται ὄχι μόνον ὑπὸ θλιβερῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ φαιδρῶν παραστάσεων. Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι προκαλοῦνται, μόλις καπνὸς ἢ τραχεῖα ἐπαφὴ ἐρεθίσῃ τὴν βλεννομεμβρᾶναν, ἤτοι τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα τοῦ ὀπτικοῦ βολβοῦ. Τὰ νεῦρα τῆς βλεννομεμβράνης συνδέονται μετὰ τοῦ τριδύμου νεύρου, ἐπειδὴ δὲ αἱ δέσμαι του φθάνουν μέχρι τῶν δακρυγόνων ἀδένων, εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ ἐρεθισμὸς τῆς βλεννομεμβράνης μεταδίδεται εἰς τὰ νεῦρα τῶν ἀδένων, καὶ οὕτω προκαλεῖται ἡ ἔκκρισις τοῦ δακρυϊκοῦ ὑγροῦ.

Τ' ἀποτελέσματα, ἅτινα δημιουργοῦν ἐπὶ τῶν δακρυγόνων ἀδένων μερικαὶ ἐξωτερικαὶ ἐπιδράσεις παρέχουν τὸ μέσον νὰ ἐξηγηθοῦν τ' ἀποτελέσματα, ἅτινα προκαλοῦν ἐπὶ τῶν ὀργάνων τούτων αἱ νοεραὶ ἐπιδράσεις. Ἐλέχθη ὅτι τὰ δάκρυα

Digitized by Google

προέρχονται ἀπὸ ζωηρὰν τῆς ψυχῆς συγκίνησιν, ἀπὸ παραστάσεις φαιδρὰς ἢ θλιβεράς. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐρεθισμοῦ τῆς βλεννομεμβράνης, ἡ αἰτία τῶν δακρύων δέον νὰ ζητηθῇ εἰς τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ τριδύμου νεύρου, τοῦ ὁποίου αἱ διακλαδώσεις, καθὼς καὶ τὰ νεῦρα τῶν μυῶν τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, εὑρίσκονται ἐγγύτατα τοῦ ψυχικοῦ ὀργάνου, δηλαδὴ τοῦ ἐγκεφάλου. Ὅπως λοιπὸν ἰσχυραὶ νοεραὶ ἐντυπώσεις συγκλονίζουν τοὺς μῦς τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ὁμοίως καὶ κινήσεις σφοδραὶ τοῦ πνεύματος προκαλοῦν ἐνέργειαν τοῦ τριδύμου καὶ συνεπῶς ἐπιφέρουν αὔξησιν τοῦ δακρυϊκοῦ ὑγροῦ.

Φυσιογνωμικῶς τὰ ὑγρὰ καὶ λάμποντα μάτια ἀπαντῶνται κατὰ προτίμησιν εἰς ἀνθρώπους εὐαισθήτους, ἐνθουσιώδεις, εἰς φύσεις εὐπαθεῖς, αἰσθηματικάς, ἐνῷ τοὐναντίον παρατηρεῖται λάμψις ξηροτέρα εἰς ἄτομα ψυχρὰ καὶ θετικά. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰς γυναῖκας ἰδίως ὑπερισχύει ἡ ζωὴ τῆς καρδιᾶς, κατὰ κανόνα οἱ ὀφθαλμοί των εἶναι ὑγρότεροι ἀπὸ τοὺς τῶν ἀνδρῶν. Σημειωτέον ὅτι, μολονότι τὰ δάκρυα προέρχονται ἀπὸ σφοδρὰς συγκινήσεις, φαιδρὰς ἢ θλιβεράς, ἐν τούτοις ἡ δακρυϊκὴ ἔκκρισις εὑρίσκεται μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς θελήσεως. Ὄχι δὲ μόνον διὰ τῆς βίας εἶναι δυνατὸν νὰ κρατηθοῦν τὰ δάκρυα, ἀλλὰ καὶ ἐπίτηδες νὰ προκληθοῦν. Ὑπάρχουν ἠθοποιοὶ κατὰ βούλησιν ἀνοίγοντες τοὺς κρουνοὺς τῶν δακρύων των. Βεβαίως παρομοία ἐπιτηδειότης ἀπαιτεῖ ἄσκησιν, ὅπως πᾶσα ἀνθρωπίνη δεξιότης, πρὸ παντὸς δὲ ὁ ἠθοποιὸς ὀφείλει νὰ μὴ μορφάζῃ ὅταν κλαίῃ. Αἱ γυναῖκες γνωρίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν ἐν καιρῷ τὸ κλάμα ὡς ὅπλον ἐπιθετικὸν ἢ ἀμυντικόν. Τοὐναντίον οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι συνηθίζουν νὰ καταδικάζουν τὸ κλάμα, καταπνίγουν τὰ δάκρυα, ὡς ἐνδεικτικὰ ἀδυναμίας. Καὶ ὅμως οἱ ἥρωες τῆς «Ἰλιάδος» Ἀχιλλεύς, Αἴας, Ὀδυσσεύς, Μενέλαος δὲν ἐντρέποντο νὰ κλαίουν.

Τὰ δάκρυα καταπραΰνουν τὴν θλῖψιν καὶ τὸν πόνον. Εἶναι ἀσφαλιστικαὶ δικλεῖδες διὰ τὰς ὑπερβολικὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἐγκεφάλου, ὁπότε οὗτος ὁμοιάζει πρὸς ἠλεκτρικὴν συσκευὴν ὑπερπλήρη, ἐκκενουμένην ἐπὶ τῶν δακρυγόνων ἀδένων. Διὰ νὰ παραχθοῦν τὰ δάκρυα, ἀπαιτεῖται βαθμός τις διανοητικῆς λειτουργίας: ἀπόδειξις ὅτι τὰ ζῷα δὲν κλαίουν, μολονότι ὁ Δάρβιν διατείνεται τὸ ἐναντίον διὰ τοὺς ἐλέφαντας. Οἱ ἐκ γενετῆς ἠλίθιοι, ἡ ψυχικὴ ζωὴ τῶν ὁποίων εἶναι ὑποτυπώδης, δὲν χύνουν δάκρυα. Τὰ νήπια, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ζωῆς των, μόλις ἔχουν ὑγροὺς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ὅταν, βασανιζόμενα ἀπὸ πεῖναν ἢ πόνους, σφοδρότατα φωνάζουν καὶ ὀλολύζουν. Π. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

—*[Παιδιατρ.]* Τὸ παιδίον ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸ κλάμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ὅπλον ἐκβιασμοῦ διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἐνίοτε λίαν ἐπιμόνου θελήσεώς του. Μὲ τὸ κλάμα τὸ παιδίον ἐκφράζει τὸ αἴσθημα τῆς πείνης, τὸν πόνον του, καὶ ἐκμεταλλεύεται τὴν ὑποχωρητικότητα τῆς μητρός του. Εἰς τὴν μητέρα ἐναπόκειται νὰ γνωρίζῃ καλὰ ποῖαι εἶναι αἱ πραγματικαὶ ἀνάγκαι τοῦ παιδίου, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατάχρησιν ἡ ὁποία θὰ προέλθῃ ἀπὸ ἀδικαιολόγητον κλάμα. Δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇ ἡ μήτηρ, ὅτι ἡ διαπαιδαγώγησις τοῦ παιδίου πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ζωῆς του, διότι ὁ χαρακτὴρ τοῦ παιδίου σχηματίζεται ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς βρεφικῆς ἡλικίας. Ὅταν ὑπάρχουν ὡρισμέναι ὧραι θηλασμοῦ, ὅπως πρέπει πάντοτε νὰ γίνεται, τὸ παιδίον ἐκφράζει τὴν πεῖναν μὲ τὸ κλάμα του, ὁσάκις πλησιάζει ἡ ὥρα τοῦ θηλασμοῦ· ἐὰν κλαίῃ συχνὰ καὶ πάντοτε κάπως ἐνωρίτερον τῆς ὡρισμένης ὥρας, ἴσως νὰ ὑπάρχῃ ἀνεπάρκεια μητρικοῦ γάλακτος. Ὅταν ὅμως κλαίῃ ἐκτὸς τῶν ὡρῶν τοῦ θηλασμοῦ, εἶναι βέβαια πιθανώτερον ὅτι αὐτὸ τὸ κλάμα τοῦ παιδίου ἐκδηλώνει πόνον, προερχόμενον ἀπὸ κάποιαν διαταραχὴν εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα, καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ ἡ μητέρα μὲ ἕνα ἄκαιρον θηλασμὸν νὰ κατευνάσῃ τὸ κλάμα τοῦ παιδίου, διότι ἀσφαλῶς θὰ προκαλέσῃ νέα δυσπεπτικὰ φαινόμενα, μὲ ἄλλους ἐπακολουθοῦντας πόνους, ποῦ θὰ ἐπαναφέρουν τὰ κλάματα. Κάποιο θερμὸν ἐπίθεμα ἐπὶ τῆς κοιλίας εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα μέσα προσωρινῆς θεραπείας, μέχρις ὅτου ἐκφέρῃ τὴν γνώμην του ὁ ἰατρός, ἐὰν ἐπιμένῃ αὐτὴ ἡ κατάστασις. Ἡ μητέρα πρέπει νὰ μάθῃ νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸ κλάμα τοῦ παιδίου καὶ νὰ μὴ ἐνδίδῃ εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην πρόσκλησιν, διότι συνηθίζει τότε τὸ παιδίον νὰ κλαίῃ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀποχρῶν λόγος πρὸς τοῦτο. Σ. ΒΕΡΑΣ

Κλάμαθ (Klamath) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, πηγάζων ἐκ τῶν ὁμωνύμων λιμνῶν, διασχίζων τὴν Καλιφορνίαν καὶ ἐκβάλλων ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ. Ἔχει μῆκος 270 μιλλίων καὶ εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 40 μιλ. ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς.

Κλάμαθ (Klamath). Φυλὴ ἐρυθροδέρμων ἐν Ἀμερικῇ, ζῶσα παρὰ τὴν λίμνην Ὄρεγον. Πρότερον ἦσαν ἁλιεῖς καὶ κυνηγοί, κατεσκεύαζον δὲ τὰς αἰχμὰς τῶν βελῶν των λιθίνας. Ἐξ αὐτῶν ἐπιζοῦν σήμερον περὶ τοὺς 750, οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Λ. Α.

Κλαμὰρ (Clamart) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Βερσαλλιῶν καὶ ἐπὶ θαυμασιωτάτης τοποθεσίας, εἰς τὴν εἴσοδον ἀκριβῶς τῶν δασῶν τοῦ Meudon. Τὸ Κλαμὰρ φημίζεται ἐν Γαλλίᾳ διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ποιότητα τῶν μπιζελίων του. Κάτ. 7.500. Μ. Ν. Δ.

— **Κλαμὰρ** (Clamart). Παλαιὸν κοιμητήριον τῶν Παρισίων, ἐκτάσεως 11.900 τ. μ. Μέρος αὐτοῦ παρεχωρήθη τῷ 1830 εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων πρὸς ἀνοικοδόμησιν σχολῆς, ἕτερον δὲ τμῆμα πρὸς τὴν λεωφόρον Saint Marcel παρεχωρήθη πρὸς ἀνέγερσιν ἀμφιθεάτρου διὰ τὰ φροντιστηριακὰ μαθήματα τῶν φοιτητῶν τῆς ἰατρικῆς. Μ. Ν. Δ.

κλαμβίδαι (οἱ) (Clambidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ὁ *κλάμβος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κλάμβος (ὁ) (Clambus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαμβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους κανθάρους μὲ σῶμα κοκκῶδες καὶ κεφαλὴν μεγάλην. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων μυκήτων καὶ ἀποσυντεθειμένων φυτικῶν οὐσιῶν καὶ διακρινόμενα ἐκ τοῦ ὑπερύθρου ἢ φαιοῦ χρώματός των. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κλάμβος ὁ ἐλάχιστος* (Clambus minutus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, ἔχει μῆκος 1 περίπου χιλιοστομέτρου καὶ χρῶμα ὑπέρυθρον. Δ. Ν. Π.

Κλαμεσὺ (Clamecy) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νιέβρ, 370 χλμ. ΝΑ. τῶν Παρισίων. Κάτ. 5.616. Διεξάγει ἀξιόλογον ἐμπόριον ξυλείας καὶ ἀνθράκων, καὶ ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, φαγεντιανῶν εἰδῶν καὶ δερμάτων. Ἔχει ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, ἱδρυθεῖσαν τὸν ΙΓ´ αἰῶνα, μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς ἁγίας Γενεβιέβης κ. ἄ. Κατὰ τὸν ΙΓ´ αἰῶνα διετέλεσεν ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου τῆς Βηθλεέμ, ἐλθόντος ἐκ τῶν Ἁγίων Τόπων εἰς Κλαμεσὺ μετὰ τῶν σταυροφόρων. Ἔκτοτε τὸ παρ᾽ αὐτῇ προάστειον ἔλαβε τὴν προσωνυμίαν *Βηθλεέμ*. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐμφυλίων πολέμων τὸ Κλαμεσὺ ἐπολιορκήθη πλειστάκις. Μ. Ν. Δ.

κλάμμα (τό)· κακὴ γραφή, ἀντὶ *κλάμα* (βλ. λ.).

Κλάμπουντ (Klabund). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γερμανοῦ συγγραφέως *Ἀλφρέδου Χένσκε* (Henschke), γεννηθέντος τῷ 1891. Ἐνεφανίσθη νεώτατος εἰς τὴν φιλολογίαν διὰ τῆς ποιητικῆς του συλλογῆς «Μόργκενροτ» (1913), ἥτις εἵλκυσε τὴν προσοχὴν διὰ τὸν λεπτὸν λυρισμὸν καὶ τὴν ὡραιότητα τοῦ στίχου. Τὴν φήμην του ὡς ποιητοῦ ἐνίσχυσαν αἱ μετέπειτα ποιήσεις αὐτοῦ: «Ἡ οὐρανία κλῖμαξ» (1916), «Ἡ τριχορδία« (1919), «Ἡ θερμὴ καρδιά» (1923), ἐξ ὧν τὰ ἐκλεκτότερα μέρη ἐξέδωκεν εἰς συλλογὴν τῷ 1926. Ἀλλ᾽ ὁ Κλάμπουντ διέπρεψε συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ἱστορικὴν μυθιστορίαν διὰ τῶν ἀριστουργηματικῶν ἔργων του: «Μορὼ» (1915), «Μωάμεθ» (1917), «Φραγκῖσκος» (1921), «Pyotr» (Πέτρος ὁ Μέγας), εἰς τὰ ὁποῖα θαυμάζεται πρὸ πάντων ἡ λαμπρότης τῆς ἱστορικῆς περιγραφῆς καὶ ἡ ὑπέροχος ψυχολογικὴ ἀπεικόνισις τῶν ἡρώων. Μετέφρασεν ἐπίσης ἢ καὶ διεσκεύασεν εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν μέρη τινὰ ἐκ τῆς κινεζικῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἐπηρεάσθη ἄλλως. Καὶ εἰς τὸ θέατρον κατέλαβεν ἐκλεκτὴν θέσιν διὰ τῶν δραματικῶν ἔργων του: «Ἑορτὴ ἀνθέων», «Ὁ κύκλος μὲ τὴν κιμωλίαν» (1924), παρασταθὲν καὶ ἐν Ἀθήναις τῷ 1929 ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς «Ἐλευθέρας σκηνῆς», καὶ «Κρόμβελ» (1926). Ἀσθενήσας μετέβη εἰς Davos τῆς Ἑλβετίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1928. Θ. Κ.

Κλαμπουσίστα *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Φλωρίνης χωρίου *Πολυπλάτανος* (βλ. λ.).

κλὰν (clan) *[Κοινων.]*. Οὕτως ἐκλήθησαν αἱ φυλαί, εἰς ἃς διηροῦντο οἱ Κέλται τῶν Βρεττανικῶν νήσων καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἰρλανδοὶ καὶ οἱ Ἀϊλάντερς τῆς Σκωτίας, οἱ ὁποῖοι ἔζων ὑπὸ πατριαρχικὸν καθεστὼς (βλ. λ. *πατριά*).

κλανιάρης (ὁ), θηλ. *—άρα*· ὁ πολλάκις περδόμενος.

Κλάνιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας κατὰ τὰ Β. τῆς Καμπανίας, ἐκβάλλων πρὸς Ν. τοῦ Βολτούρνου (νῦν Castellamare di Volturno) εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος. Ὁ ροῦς αὐτοῦ ἤλλαξε κατεύθυνσιν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἤδη. Ἕνεκα δὲ τῶν συχνῶν αὐτοῦ πλημμυρῶν, σχεδὸν ἠρημώθη ἡ παρ᾽ αὐτὸν πολίχνη Ἀκέρραι. Α. Θ. Σ.

Κλάνις *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν Κενταύρων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πηλέως κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειριθόου μετὰ τῆς Ἱπποδαμείας, θυγατρὸς τοῦ Λαπίθου Ἄτρακος. Α. Θ. Σ.

Κλάνις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς μέσης Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ, χυνόμενος εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐσχημάτιζε πέριξ τῆς πόλεως Κλουσίου (νῦν Chiusi) ἑλώδεις λίμνας, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ἐσκέφθη νὰ παροχετεύσῃ ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος εἰς τὸν Ἄρνον ποταμόν. Ἀλλ᾽ αἱ τεχνικαὶ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου δυσκολίαι καὶ αἱ μεταξὺ τῶν περιοίκων ἔριδες καὶ ἀντεγκλήσεις, προφασιζομένων ὅτι ἡ παροχέτευσις τῶν ὑδάτων θὰ κατέστρεφε τὰς γαίας αὐτῶν, ἐματαίωσαν τὸ ἔργον. Μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος ἀπεξηράνθησαν αὗται, ἀποδώσασαι εὐφορωτάτας ἐκτάσεις εἰς τὴν γεωργίαν. Σήμερον καλεῖται *Κιάνα* (Chiana). Α. Θ. Σ.

— **Κλάνις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς μέσης Ἰταλίας, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Λατίου καὶ τῆς Καμπανίας, ὁ ἐπονομασθεὶς κατόπιν *Λεῖρις* (*Στράβ.* Ε´, 233) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος. Εἶναι ὁ νῦν *Καριλιάνο* (Carigliano). Α. Θ. Σ

— **Κλάνις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Νωρικῶν Ἄλπεων χύνεται εἰς τὸν Δούναβιν. Σήμερον καλεῖται Glan. Α. Θ. Σ.

Κλαντὲλ (Cladel), ***Μάριος***. Γάλλος γλύπτης, υἱὸς τοῦ Λέοντος - Ἀλπινιανοῦ Κλαντέλ, γεννηθεὶς ἐν Σέβραις τῷ 1883. Ἐξεπόνησε τὸ ἐν Λυὼν μνημεῖον τοῦ ποιητοῦ Σουλλὺ Πρυντώμ, τὴν προτομὴν τοῦ Βεράρεν (εὑρισκομένην εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Γαλλικὴν Κωμῳδίαν), τὴν προτομὴν τοῦ στρατηγοῦ Μανζὲν καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Λέοντος Κλαντέλ. Ι. Μ. Π.

— **Κλαντὲλ** (Cladel), ***Λέων***. Γάλλος λογοτέχνης καὶ μυθιστοριογράφος (1835—1892). Τὸ πρῶτον του ἔργον, «Οἱ γελοῖοι μάρτυρες», τοῦ ὁποίου τὸν πρόλογον ἔγραψεν ὁ Μπωντελαίρ, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν φιλολογικῶν κύκλων τῆς ἐποχῆς του. Ἕτερον μυθιστόρημά του, «Ὁ ὑπομονητικὸς Πέτρος», δημοσιευθὲν ὡς ἐπιφυλλὶς εἰς τὴν ἐν Φραγκφούρτῃ ἐκδιδομένην γαλλικὴν ἐφημερίδα «Εὐρώπη», ἐπροκάλεσε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κυκλοφορίας αὐτῆς ἐν Γαλλίᾳ. Κυρίως ὁ Κλαντὲλ διέπρεψεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν κατοίκων τῆς Γασκώνης, τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἀλητῶν, συγγράψας τοὺς «Ξυπολύτους», τοὺς «Ἀστοὺς καὶ ἀγρότας», τὸν «Τάφον τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ζωῆς», τὴν δευτέραν σειρὰν τῶν «Ξυπολύτων», τοὺς «Χωρικούς μου», «Τὸ δεύτερον μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως, τὰς «Σφῆκας» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

«Κλαντεραντὰτς» (Kladderadatsch). Τίτλος γερμανικοῦ περιοδικοῦ, ἑβδομαδιαίου, πολιτικοσατιρικοῦ, ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ Κάλις, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀλβέρτου Ὅφμαν. Διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ἠγωνίσθη ἐρρωμένως ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν καὶ μετέπειτα ἔσχε ζωηρὰν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Κωμικοί τινες τύποι, δημιουργηθέντες ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὡς ὁ *Μύλλερ* καὶ ὁ *Σοῦλτσε*, παρέμειναν παροιμιώδεις εἰς τὴν λαϊκὴν εὐθυμολογίαν, αἱ δὲ πολιτικαὶ γελοιογραφίαι, αἱ φιλοτεχνηθεῖσαι παλαιότερον ὑπὸ τοῦ περιφήμου σχεδιαστοῦ Γουλιέλμου Σόλτς, θεωροῦνται ἀπαράμιλλα πρότυπα, καὶ ἰδίᾳ αἱ τοῦ Ναπολέοντος Γ´ καὶ τοῦ Βίσμαρκ. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται καὶ σήμερον. Ἡ λέξις *κλαντεραντὰτς* εἶναι γερμανική, σπανίας χρήσεως, ἀπαντῶσα εἰς τὴν λαϊκὴν διάλεκτον τῆς βορείου Γερμανίας καὶ δηλοῦσα τὸν παρατεταμένον κρότον, τὸν προερχόμενον ἐκ πίπτοντος καὶ θρυμματιζομένου ἀντικειμένου, μεταφορικῶς δὲ ἐν γένει τὸν ἰσχυρὸν πάταγον· ἐγένετο δὲ οἰκεία παρὰ τῷ γερμανικῷ λαῷ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ. Θ. Κ.

Κλάντνι (Chladni), ***Ἐρνέστος***. Γερμανὸς φυσικὸς (1756—1827). Ἐσπούδασε κατ᾽ ἀρχὰς νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐστράφη πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ἰδιαιτέρως ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν ἀκουστικήν, κατεσκεύασεν ὄργανα πρὸς μέτρησιν τῆς ταχύτητος τοῦ ἤχου διὰ τῶν στερεῶν σωμάτων, συνέγραψε δὲ καὶ τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμα: «Ἐγχειρίδιον ἀκουστικῆς» (1809), μεταφρασθὲν κατὰ σύστασιν τοῦ Μπερτελὼ εἰς τὴν γαλλικήν. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Ἀνακαλύψεις περὶ τῆς θεωρίας τοῦ ἤχου», «Νέα συμβολὴ εἰς τὴν ἀκουστικὴν» (1817), καὶ «Περὶ μετεώρων». Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον ἐξήνεγκε πρῶτος τὴν γνώμην, ὅτι οἱ μετεωρόλιθοι καὶ αἱ βολίδες εἶναι κοσμικῆς προελεύσεως. Ἐφεῦρεν ἐπίσης τὸ *εὐφώνιον* καὶ τὸ *κλειδοκίλινδρον*, μουσικὰ ὄργανα προσομοιάζοντα πρὸς τὸ ἁρμόνιον. Θ. Κ.

Κλάντνο (Kladno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Βοημίᾳ, κειμένη 15 μιλλ. ΔΒΔ. τῆς Πράγας, μεθ᾽ ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς.

Digitized by Google

Ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν σιδήρου καὶ χάλυβος καὶ ἀλευροβιομηχανίαν. Κάτ. 19 300. Χ. Δ.

Κλάντσκο *[Γεωγρ.]*. Σλαυϊκὴ ὀνομασία τῆς πρωσσικῆς πόλεως *Γκλάτς* (βλ. λ.).

κλάνω, ἀόρ. *ἔκλασα*, παθ. μετοχ. *κλασμένος*· πέρδομαι, ἀποματαΐζω· παροιμ. : «ἔκλασε ἡ νύφη, σκόρπισε ὁ γάμος», «κῶλος κλασμένος, γιατρὸς χεσμένος» ὅτι, ὅταν ὁ βαρέως ἀσθενήσας ἀποματαΐση, διέφυγε τὸν κίνδυνον.

κλὰξ (ἡ) (Clax) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀλακωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἅτινα εἶναι: *κλὰξ ἡ κεϋλανικὴ* (Clax ceylanica), δένδρον μετρίου μεγέθους, ἔχον ξύλον δύσοσμον καὶ ἁλμυρᾶς γεύσεως, καὶ *κλὰξ ἡ γουαϊτιανὴ* (Clax wightiana), δένδρον ἀρκετοῦ ὕψους, παρέχον διὰ τοῦ κορμοῦ του χρήσιμον ξυλείαν εἰς τὴν κατασκευὴν ἱστῶν, μικρῶν πλοίων κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κλάξον (τό). Καλεῖται οὕτω, κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἀγγλικῆς κυρίως ὀνομασίας, τὸ ἠχητικὸν ὄργανον, τὸ χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ αὐτοκίνητα κατὰ τὴν κυκλοφορίαν αὐτῶν διὰ τῶν ὁδῶν, ὡς προειδοποιητικὸν πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων. Τὰ κλάξον χειρίζονται ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ αὐτοκινήτου καὶ δέον νὰ ὦσι κατὰ προτίμησιν βαρύηχα. Τὰ συνηθέστερα καὶ ἁπλούστερα ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦνται ἔκ τινος σάλπιγγος, ἠχούσης διὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος κοίλης ἐλαστικῆς σφαίρας προσαρμοζομένης ὄπισθεν τῆς σάλπιγγος, ὅστις ὠθεῖται ἐντὸς αὐτῆς διὰ συμπιέσεως τῆς σφαίρας ταύτης ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ. Πολλάκις ἡ ἐλαστικὴ αὕτη σφαῖρα δὲν ἐγκαθίσταται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῆς σάλπιγγος, ἀλλὰ συγκοινωνεῖ μετ' αὐτῆς μέσῳ ὀφιοειδοῦς σωλῆνος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιτυγχάνεται ἡ παραγωγὴ βαρυτέρου ἤχου. Τὰ διὰ σάλπιγγος ἠχητικὰ ταῦτα ὄργανα καλοῦνται ἄλλως καὶ *κόρναι* (βλ.λ. *κεράτιον*). Ἄλλο εἶδος σύγκειται ἔκ τινος χαλυβδίνης ἠχητικῆς μεμβράνης, φερούσης καθέτως πρὸς αὐτὴν μικρόν τινα πεῖρον καὶ ἠχούσης τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς τροχίσκου, οὗτινος οἱ ὀδόντες, κατὰ τὴν περιστροφήν του, πιέζουσιν ἀλληλοδιαδόχως τὸν πεῖρον τοῦτον, ταλαντεύοντες αὐτὸν κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ τίθεται ἡ μεμβρᾶνα εἰς παλμικὴν κίνησιν. Ὁ ἐν λόγῳ τροχίσκος τίθεται εἰς περιστροφικὴν κίνησιν ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ αὐτοκινήτου τῇ βοηθείᾳ μικροῦ στροφάλου μέσῳ ἄλλων ὀδοντωτῶν τροχῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν στροφῶν τοῦ στροφάλου εἰς τὸν τροχίσκον. Ἡ ἐν λόγῳ μεμβρᾶνα ἐγκαθίσταται εἰς τὴν μικροτέραν βάσιν κολούρου κώνου ἐν εἴδει χοάνης ἐξ ἐλάσματος σιδήρου, διὰ νὰ ἐνισχύεται ὁ ὑπ' αὐτῆς παραγόμενος ἦχος. Πλὴν τῶν ἠχητικῶν τούτων ὀργάνων ὑπάρχουσι καὶ τὰ λεγόμενα *ἠλεκτρικὰ κλάξον*. Ταῦτα εἶναι κυρίως δύο εἰδῶν: τὸ πρῶτον ὁμοιάζει μὲ τὸ προηγούμενον σύστημα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ τροχίσκος τίθεται εἰς περιστροφικὴν κίνησιν τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτρικοῦ κινητηρίσκου, εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ ἄξονος τοῦ ὁποίου ἐγκαθίσταται οὗτος. Ὁ ἐν λόγῳ κινητηρίσκος τίθεται εἰς περιστροφὴν διὰ ρεύματος προερχομένου ἐκ τοῦ συσσωρευτοῦ τοῦ αὐτοκινήτου μέσῳ εἰδικοῦ διακόπτου, τὸν ὁποῖον χειρίζεται ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου. Ὅταν ὁ διακοπτης οὗτος πιέζεται ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ, ἠλεκτρικὸν ρεῦμα διοχετεύεται ἐκ τοῦ συσσωρευτοῦ πρὸς τὸν κινητηρίσκον, ὅστις τιθέμενος εἰς περιστροφικὴν κίνησιν περιστρέφει καὶ τὸν τροχίσκον, ὁ ὁποῖος θέτει εἰς παλμικὴν κίνησιν τὴν μεμβρᾶναν, ἥτις ἀποδίδει ὡς ἐκ τούτου ἦχον. Τὸ δεύτερον εἶδος ἀποτελεῖ σύστημα ἠλεκτρικοῦ βομβητοῦ, λειτουργοῦντος ἐπίσης τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, προερχομένου ἐκ τοῦ συσσωρευτοῦ τοῦ αὐτοκινήτου. Τὸ ρεῦμα τοῦτο διοχετεύεται μέσῳ διακόπτου χειριζομένου ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ εἰς ζεῦγος πλατινῶν, ἔνθα σχηματίζει μαγνητικὸν πεδίον, ὅπερ ἕλκει καὶ ἀπωθεῖ πλειστάκις εἰς τὸ δευτερόλεπτον σιδηροῦν τι στέλεχος, τὸ ὁποῖον θέτει εἰς παλμικὴν κίνησιν χαλυβδίνην ἐπίσης μεμβρᾶναν, ἀποδίδουσαν ὡς ἐκ τούτου ἀνάλογον ἦχον. Οἱ ἠλεκτρικοὶ οὗτοι βομβηταὶ ἀποδίδουσιν ἦχον ἤπιον καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίστανται ἐλάχιστα ἐνοχλητικοί. Τέλος γίνεται ἐνίοτε χρῆσις ὡς ἠχητικοῦ προειδοποιητικοῦ ὀργάνου εἰδικῆς σειρῆνος, λειτουργούσης διὰ τῶν καυσαερίων τῆς μηχανῆς τοῦ αὐτοκινήτου, ἅτινα διοχετεύονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐντὸς αὐτῆς. Ἡ σειρὴν αὕτη ἀποδίδει ἰσχυρὸν ἦχον, μεταδιδόμενον εἰς πολὺ μεγάλας ἀποστάσεις, δὲν δύναται ὅμως νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αὐτοκινήτου διὰ τῶν ὁδῶν τῶν πόλεων, λόγῳ τοῦ ἐκκωφαντικοῦ θορύβου τὸν ὁποῖον προξενεῖ. Δ. Κ. Α.

Κλάουβελ (Klauwell), ***Ὄττο***. Γερμανὸς συνθέτης καὶ μουσικολόγος (1851—1917). Ἐγγραφεὶς εἰς τὸ ᾠδεῖον τῆς Λειψίας, ἐδιδάχθη τὴν σύνθεσιν ἀπὸ τὸν Ρίχτερ καὶ Ράϊνεκε. Ἀπὸ τοῦ 1884 συνειργάσθη μετὰ τοῦ Βύλλνερ εἰς τὸ διδασκαλεῖον τῶν καθηγητῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου τῆς Κολωνίας, ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς ὁποίας ἐχρημάτισε καὶ καθηγητής. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Das Maedchen von See» (1899) «Die Leimlichen Richter» (1901) μουσικὴν δωματίου καὶ τὰ θεωρητικὰ ἔργα: «Die historische Entwickelung des musikalischen Kanons» (1874). «Musikalische Bekentnisse» (1892), «Der Vortrag in der Musik» (1894), «Die Formen der Instrumentalmusik» (1894) κ. ἄ. Γ. Σ.

Κλάουζεβιτς (Clausewitz), ***Κάρολος***. Πρῶσσον στρατηγός, παγκοσμίου φήμης στρατιωτικὸς συγγραφεύς, καταγόμενος ἐκ παλαιᾶς πολωνικῆς οἰκογενείας, ἐγκατασταθείσης ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἰς Holstein. Υἱὸς τοῦ συνταγματάρχου Κλάουζεβιτς, παῖς ἔτι κατετάχθη τῷ 1792 εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατὸν ὡς σημαιοφόρος καὶ συμμετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν 1793 καὶ 1794, μετὰ τὰς ὁποίας προήχθη εἰς ἀξιωματικόν, τῷ δὲ 1801—1803 ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀκαδημιαν τοῦ Βερολίνου, ἐν ᾗ ἐξετιμήθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ τότε διοικητοῦ αὐτῆς στρατηγοῦ Scharnhorst, δι' ὃ εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποφοίτησίν του ἐτοποθετήθη, τῇ προτάσει τοῦ διοικητοῦ της, ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ πρίγκιπος Αὐγούστου τῆς Πρωσσίας, μεθ' οὗ συμμετέσχε τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1806, παραστὰς εἰς τὴν ἐν Ἰένᾳ καταστροφὴν τῶν Πρώσσων καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἡ μεγάλη δρᾶσις τοῦ Κλάουζεβιτς ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1809 ὁπότε προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Σανχὸρστ ὡς τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου, καταστὰς ὁ συνεργατης τοῦ ὑπουργοῦ ἐν τῇ ἀναδιοργανώσει τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ Τῷ 1810 διωρίσθη καθηγητης ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ τῆς Πρωσσίας. Εὑρεθεὶς τῷ 1812 πρὸ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης νὰ συμμετάσχῃ μικροῦ πρωσσικοῦ στρατεύματος, μέλλοντος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Ρωσίας, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν ταπεινωτικὴν ταύτην ὑποχρέωσιν, δι' ὃ μετέβη εἰς Ρωσίαν, ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τῶν Γάλλων· ὄντως, συμμετέσχε τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ὡς ὑπασπιστὴς μεραρχίας, παρέμεινε δὲ καὶ ἐπί τινα χρόνον κατόπιν ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ στρατηγοῦ Wallmoden. Τῷ 1814, ἐπιστρέψας εἰς Πρωσσίαν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἐτοποθετήθη ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ 3ου σώματος στρατοῦ, συμμετασχὼν μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Blücher κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1815. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1918—1930 διετέλεσε διοικητὴς τῆς στρατωτικῆς ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, προαχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ὑποστράτηγον. Τῷ 1830 διωρίσθη γενικὸν ἐπιθεωρητὴς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, προσβληθεὶς ὑπὸ χολέρας, ἀπέθανεν εἰς Μπερσλάου.

Ὁ Κλάουζεβιτς συνέγραψε πολλὰ καὶ σπουδαῖα συγγράμματα, ἀποτελοῦντα μέχρι σήμερον μεγάλην συμβολὴν εἰς τὰ ζητήματα τῆς τακτικῆς καὶ στρατηγικῆς. οὐδὲν ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν ἐφ' ὅσον ἔζη, ἀλλ ἅπαντα ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του· διὰ τὸν λόγον τοῦτον παρουσιάζονται ἐν τοῖς συγγράμμασί του σκοτεινά τινα σημεῖα καὶ ἐνιαχοῦ ἀντιγνωμίαι τινές, καθόσον ὁ μέγας οὗτος συγγραφεὺς δὲν ἐπρόφθασε λόγῳ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου του νὰ ἐπεξεργασθῇ πλήρως τὰ ἔργα του. Τὰ περὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς δεκάτομον σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενον «Hinterlassene Werke über Kriege und Kriegfürung» (= Κατάλοιποι ἐργασίαι περὶ πολέμου καὶ διευθύνσεως αὐτοῦ», Βερολῖνον 1832—1837). Ἄλλα ἀξιοσημείωτα συγγράμματα εἶναι: «Πληροφορίαι περὶ τῆς Πρωσσίας κατὰ τὴν μεγάλην της καταστροφὴν τοῦ 1806», «Κριτικαὶ μελέται περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ναπολέοντος 1796 καὶ 1812—1815», «Αἱ κυριώτεραι ἀρχαὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ πολέμου». Αἱ ἰδέαι τοῦ Κλάουζεβιτς συνοψίζονται ἐν τοῖς ἑξῆς: 1) Εἶναι ὁ πρῶτος, μετὰ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα, ὅστις ὑπελόγισε τὸ ἠθικὸν ὡς σπουδαῖον παράγοντα τοῦ πολέμου. 2) Ἐπηρεασθεὶς μεγάλως ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος εἰς Ρωσίαν τῷ 1812. ἀποκλίνει ὑπὲρ τοῦ τρόπου μάχης, τοῦ ἀποκληθέντος ὑπ' αὐτοῦ ἐπιθετικὴ *ἄμυνα* (βλ. λ., τ. Δ'. σ. 378), τονίζων ὅμως ὅτι μόνον ἐπὶ τῇ προόψει μελλοντικῆς ἀναλήψεως τῆς ἐπιθέσεως ἐπιτρέπεται ν' ἀναλαμβάνηται ἡ ἄμυνα. 3) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίθεσιν, ἀσπάζεται τὴν ναπολεόντειον ἀρχὴν «ἐπιτηρεῖν ὁλόκληρον τὸ μέτωπον καὶ ἐπιτίθεσθαι ἐφ' ἑνὸς σημείου» 4) Τὴν τακτικὴν μάχην ἐννοεῖ ἀποτελουμένην ἐκ δύο φάσεων : τῆς *καταστροφῆς*, ἐκτελουμένης διὰ τοῦ πυρός, καὶ τῆς *ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας*, ἐκτελουμένης διὰ τῆς κρούσεως ὑπὸ ἀθίκτων ἐφεδρειῶν. Ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν προέκυψαν αἱ σύγχρονοι ἀρχαὶ τῆς *κατατριβῆς* καὶ τῆς προχωρήσεως τῆς ἐπιθέσεως μέχρι τῆς ἐφόδου. Ὁ Κλάουζεβιτς θεωρεῖται διδάσκαλος τοῦ Μόλτκε, καθὼς καὶ τῶν μεταγενεστέρων Γερμανῶν συγγραφέων Γκόλτς, Schlichting, Bernhardi, διὰ τὴν συγγραφικήν του δὲ δρᾶσιν καὶ τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα, ὅπερ διαπνέει τὰς στρατιωτικάς του ἰδέας, ἀπεκλήθη «ὁ μέγας στρατιωτικὸς φιλόσοφος». Ἐκτὸς τῶν παλαιοτέρων περὶ Κλάουζεβιτς μελετῶν, τοῦ Schwarts καὶ τοῦ Bernhardi (1878), ἐξεδόθη τελευταίως περισπούδαστος ἐργασία τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Lemoine ὑπὸ τὸν τίτλον «En relisant Clausewitz» δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ «Revue militaire française» (Δεκέμβριος 1929—Ἀπρίλιος 1930) Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κλάουζεν (Klausen), ***Ἐρρῖκος-Νικόλαος***. Ὀρθολογιστὴς Δανὸς θεολόγος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἐδημοσίευσε πρὸς τοῖς ἄλλοις: «Populäre Vorträge über die Reformation» (1836), «Hermeneutik das N. T.» (1841) «Christliche laubenslehre», κ. ἄ. Ὁ Κλάουζεν διεκρίθη καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ, διατελέσας βουλευτὴς καὶ ὑπουργὸς ἐν Δανίᾳ. Π. Ι. Μ.

Κλάουζενμπουργκ (Klausenburg) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς ρουμανικῆς πόλεως *Κλοὺς* (βλ. λ.). Μ. Ν. Δ.

κλαουζιλία (ἡ) (Clauzilia) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλικιδῶν*, περιλαμβάνον χερσαῖα μαλάκια μὲ σῶμα λεπτὸν καὶ κομψόν, μὲ κόγχην ἐπιμήκη, ἀπεστρογγυλωμένον ἄνοιγμα καὶ αἰχμηρὰν κορυφήν. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 700 εἴδη, ἀπαντῶντα σχεδὸν εἰς πάσας τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κλαουζιλία ἡ ἀναδιπλωμένη* (Clauzilia plicatura), κοινότατον εἶδος ἐν Εὐρώπῃ, ἥτις ἔχει κόγχην μήκους 13 περίπου χιλιοστομέτρων, μὲ κομψὰς ὀδοντωτὰς περιελίξεις καὶ χρῶμα ἀνοικτῶς φαιόν. Δ.Ν.Π.

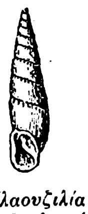

Κλαουζιλία ἡ ἀναδιπλωμένη.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Λείψανα *κλαουζιλίας* εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἐντὸς νεογενῶν στρωμάτων τῆς Πελοποννήσου (πεδιὰς Μεγαλοπόλεως) καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

Κλαούζιους (Clausius), ***Ροδόλφος-Ἐμμανουήλ***. Γερμανὸς φυσικὸ καὶ μαθημαικὸς (1822—1888). Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ, μεθ' ὃ ἐδίδαξε φυσικὴν εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτην σχολὴν τοῦ πυροβολικοῦ, εἰς τὴν πολυτεχνικην σχολήν, καὶ βραδύτερον εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ζυρίχης (1857), τοῦ Βύρτσμπουργ (1867) καὶ τῆς Βόνης (1869). Αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ περὶ τῆς ἐλαστικότητος τῶν σωμάτων, τῆς ὀπτικῆς καὶ τῆς ἠλεκτροδυναμικῆς συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἰδίως ἐγένετο γνωστὸς ὡς ἱδρυτὴς τῆς θεωρίας τῆς θερμοδυναμικῆς, ἣν ἐστήριξεν ἐπὶ βάσεων μαθηματικῶν, καὶ ὡς τελειοποιήσας τὰς ἀναλυτικὰς ἀποδείξεις διὰ θεμελιωδῶν ἐξισώσεων φερουσῶν τὸ ὄνομά του. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τύπον ὑπομνημάτων καὶ μονογραφιῶν εἰς εἰδικὰ περιοδικὰ καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς ἀκαδημίας τῶν Παρισίων, ἐξ αὐτῶν δέ τινες ἀπετέλεσαν βραδύτερον τὸ κλασσικὸν ἔργον: «Πραγματεῖαι περὶ τῆς μηχανικῆς θερμοθεωρίας». Ἔγραψεν ἐπίσης: «Περὶ τῆς θερμότητος ἐν σχέσει πρὸς τὸ φῶς καὶ τὸν ἦχον». Μετὰ δὲ τοῦ Κρένιγκ ἐγένετο ὁ εἰσηγητὴς τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν ἀερίων. Θ. Κ.

κλάουν (ὁ), ἢ ***κλόουν*** (Clown). Λέξις ἀγγλικὴ χρησιμοποιουμένη σήμερον διεθνῶς πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν κωμικῶν τῶν ἱπποδρομίων, οἵτινες καλοῦνται καὶ *παλιάτσοι* (βλ. λ.). Ἐν τῇ παλαιᾷ ἀγγλικῇ κωμῳδίᾳ ὑπεδηλοῦτο δι' αὐτῆς τὸ κωμικὸν πρόσωπον Μ. Δ. Β.

Κλαούντιους (Claudius), ***Ματθαῖος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1740—1815). Ἐσπούδασεν ἐν Ἰένῃ θεολογίαν καὶ νομικά, τῷ δὲ 1768 προσελήφθη ὡς συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Ἀγγελιαφόρος τοῦ Βαντσμπέκ» εἰς ἣν ἔγραφεν ὑπὸ ψευδώνυμον Asmus. Διακοπείσης τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδος ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Asmus omnia sua secum portans» τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποιητικὰ καὶ πεζὰ ἔργα του, ἅτινα εἶχον καταστῇ λίαν δημοφιλῆ. Ὁ Κλαούντιους γράψας εἰς ρέουσαν λαϊκὴν γλῶσσαν καὶ ἀπευθυνθεὶς κυρίως εἰς τὸ αἴσθημα τοῦ λαοῦ, κατέστη ὁ κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸς ποιητής. Θ. Κ.

Κλάους (Claus), ***Αἰμίλιος***. Βέλγος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1849. Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Ἀμβέρσης. Κατ' ἀρχὰς ἐστράφη πρὸς τὴν ρωμαντικὴν σχολήν, βραδύτερον ὅμως ἐνεκολπώθη τὰς νεωτεριστικὰς τάσεις καὶ ἀπέβη, κατά τινα χαρακτηρισμόν, «ὁ περισσότερον ἐμπρεσσιονιστὴς ἐξ ὅλων τῶν Βέλγων ἐμπρεσσιονιστῶν». Μερικαὶ γυναικεῖαι προσωπογραφίαι τοῦ Κλάους καί τινες συνθέσεις, ὡς ἡ «Ἀλεκτορομαχία» καὶ ὁ «Ἄνεμος καὶ Ἥλιος» ἐθεωρήθησαν ἀξιοθαύμαστοι. Ι. Μ. Π.

—**Κλάους** (Claus), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ζῳολόγος (1835—1899). Μαθητὴς τοῦ Λόϋκαρτ, ἐσπούδασεν ἐν Μάρμπουργ, τῷ 1866 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ τῷ 1869 τακτικὸς τῆς ζῳολογίας καὶ

Digitized by Google

συγκριτικῆς ἀνατομίας ἐν τῷ αὐτόθι πανεπιστημίῳ. Τῷ 1873, κληθεὶς ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ ζῳολογικοῦ ἰνστιτούτου, ἵδρυσε τὸν ζῳολογικὸν σταθμὸν τῆς Τεργέστης, καταστάντα πρότυπον διὰ τὰς περὶ τῶν ζῴων παρατηρήσεις. Ὁ Κλάους ἐμελέτησεν ἰδιαιτέρως τὰ ἀσπόνδυλα ζῷα καὶ δὴ τὰ μαλακόστρακα καὶ τὰ κοιλέντερα, αἱ δὲ περὶ τούτων δημοσιευθεῖσαι ἐργασίαι αὐτοῦ θεωροῦνται αὐθεντικαί. Ἔγραψε: «Στοιχεῖα ζῳολογίας», ἔργον κλασσικὸν μεταφρασθὲν καὶ εἰς ξένας γλώσσας, οὗτινος νέαν ἔκδοσιν ἐπεξειργάσθη τῷ 1923 ὁ Grobben, «Ἐγχειρίδιον ζῳολογίας», «Ἔρευναι περὶ τῆς γενεαλογικῆς βάσεως τῶν μαλακοστράκων», καὶ ἐξέδωκε τὸ εἰδικὸν περιοδικὸν «Ἐργασίαι τοῦ ζῳολογικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Βιέννης καὶ τοῦ ζῳολογικοῦ σταθμοῦ τῆς Τεργέστης», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύοντο αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἱδρύμασι τούτοις. θ. κ.

κλαουσένη (ἡ) (Clausena) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυτωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑσπεριδοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Εἶναι δένδρα χαμηλὰ ἢ θάμνοι πολυετεῖς, φέροντα ἄλλοτε μὲν φύλλα καὶ ἄνθη εὔοσμα, ἄλλοτε δὲ καρποὺς ἐδωδίμους. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κλαουσένη ἡ ἀλσόφιλος* (Clausena nemorosa) καὶ *κλαουσένη ἡ εὔοσμος* (Clausena fragrans). κ. π.

κλαουσθαλίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν σεληνιοῦχον ἕνωσιν τοῦ μολύβδου PbSe μὲ ὀλίγον ἄργυρον, ἐνίοτε δὲ καὶ κοβάλτιον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὡς ἰσόμορφος πρὸς τὸν γαληνίτην, εἶναι εὔξεστος, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα $2\frac{1}{2}$—3 καὶ εἰδικὸν βάρος 7,6—8,8. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Clausthal, ὅθεν ἔσχε καὶ τὸ ὄνομα, προσέτι δὲ καὶ εἰς τὸ Harz καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν ἀφθονίᾳ δὲ εἰς τὴν Ἀργεντινήν. γ. β.

Κλάουσσεν (Claussen), ***Σόφος*** (Sophus). Δανὸς ποιητής, μυθιστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1865. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἐργασθεὶς εἰς ἐπαρχιακὰς ἐφημερίδας, ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς Κοπεγχάγην, ὅπου ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον «Naturboern» (1887). Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα καὶ ἐγένετο διάσημος, ἀποκτήσας πανευρωπαϊκὴν φήμην. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Οἱ νέοι χωρικοί» μετὰ ἐμμέτρου προλόγου, «Kitty», «Valfard», «Ἡ ἐργάτρια» δρᾶμα κοινωνικόν, «Μεταξὺ δύο ὀχθῶν», «Junker Firkloever» κ. ἄ. Ὁ Κλάουσσεν ἀρέσκεται κυρίως εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν κατοίκων τῶν χωρίων καὶ μικροπόλεων. μ. ν. δ.

Κλάουσταλ - *Τσέλλερφελντ* (Klausthal - Zellerfeld) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὴ πόλις ἐν Ἀννοβέρῳ τῆς Πρωσσίας, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ὀροπεδίου τοῦ Χάρτζ, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἴννερστε, εἰς ὕψος 605 μ. Ἀπετελέσθη τῷ 1924 διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο πόλεων *Κλάουσταλ* καὶ *Τσέλλερφελντ*, τὰς ὁποίας ἐχώριζε μικρὸς μόνον ποταμός. Εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μεταλλουργικῶν κέντρων τῆς Γερμανίας καὶ ἔχει μεταλλειολογικὴν ἀκαδημίαν, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1775, μουσεῖον, ἐργαστήρια καὶ εἰδικὴν βιβλιοθήκην ἐκ 40.000 τόμων, ὡς καὶ ἄλλας κατωτέρας τεχνικὰς σχολάς. Κάτ. (1925) 12.345. χ. δ.

κλάπα (ἡ)· δημοτ., τὸ συνδέον δύο ἢ περισσοτέρας σανίδας, ξύλον ἢ ἔλασμα· ‖ ἡ στρόφιγξ τῆς θύρας, γίγγλυμος.

Κλαπάδος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Στύψης τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 96. —π.

Κλαπαρὲντ (Claparède), ***Ἐδουάρδος***. Ἑλβετὸς ψυχολόγος, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης καὶ ἱδρυτὴς τοῦ «Ἰνστιτούτου Ρουσσώ». Αἱ ψυχολογικαὶ ἔρευναι αὐτοῦ ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου κέκτηνται μεγάλην σπουδαιότητα καὶ διὰ τὴν παιδαγωγικήν. Ὁ Κλαπαρὲντ ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1901 καὶ ἑξῆς 17 τόμους τῶν «Archives de Psychologie». Ἕτερα ἔργα αὐτοῦ, λίαν σημαντικὰ εἶναι: «Psychologie de l'enfant» (1909), «L'orientation professionelle» (1922), «Comment diagnostiquer des aptitudes» (1924), «L'association des idées» (1903). σ. μ. κ.

—**Κλαπαρὲντ** (Claparède), ***Μιχαὴλ-Μαρία***. Γάλλος στρατηγὸς (1770—1841). Καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς τῷ 1792, μετέσχεν ὅλων τῶν πολέμων τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Διαπρέψας κατὰ τὰς ἐκστρατείας τοῦ 1805 καὶ 1806, προήχθη εἰς ὑποστράτηγον τῷ 1807, καὶ μετὰ διετίαν ἐδοξάσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἔμπερσμπεργκ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος συνεφιλιώθη μὲ τοὺς Βουρβώνους, παρέμεινεν ἀμέτοχος τῶν γεγονότων ἅτινα ἐπηκολούθησαν τὴν ἐκ τῆς Ἔλβας ἐπιστροφὴν τοῦ Μ. Ναπολέοντος, καὶ κατόπιν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπανακτήσαντος τὸν θρόνον Λουδοβίκου ΙΗ' στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Παρισίων. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1830 παρῃτήθη καὶ ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ἐν ἀποστρατείᾳ. μ. ν. δ.

κλαπάτσα (ἡ) *[Κτηνιατρ.]*. Νόσος τῶν προβάτων (βλ. λ. *διστομίασις*).

Κλαπατσαρᾶς, *Δαράκης*. Εἰκονογράφος ζήσας ἐν Ζακύνθῳ (βλ. λ. *Βίκτωρ* εἰκονογράφος).

Κλαπερὸν (Clapeyron), ***Βενέδικτος - Παῦλος - Αἰμίλιος***. Γάλλος μηχανικὸς (1799—1864). Ἠσχολήθη μὲ ζητήματα φυσικά, μηχανολογικά, στατικὰ κτλ. Ἐν τῇ θερμοδυναμικῇ ἀναφέρεται ἡ «ἐξίσωσις τοῦ Κλαπερόν», ἐκφράζουσα τὴν ἐφαρμογὴν τῆς δευτέρας ἀρχῆς τῆς θερμοδυναμικῆς ἐπὶ τῶν κεκορεσμένων ἀτμῶν. Σπουδαιότατον εἶναι τὸ «θεώρημα τοῦ Κλαπερὸν» εἰς τὴν στατικήν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ συνολικὴ ἐλαστικὴ ἐνέργεια ἢ ἐμπεριεχομένη εἴς τι μηχανικῶς πεφορτισμένον σῶμα ἰσοῦται πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ ἀθροίσματος τῶν γινομένων ἑκάστης δυνάμεως ἐπὶ τὴν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς δυνάμεως μετατόπισιν τοῦ σημείου ἐφαρμογῆς αὐτῆς. Ἡ πρότασις αὕτη περιέχει τὸν νόμον τοῦ Hooke, τὴν ἀρχὴν τοῦ Maxwell περὶ ἀμοιβαιότητος φορτίσεως καὶ μετατοπίσεως, ὡς καὶ τὴν ἐκ ταύτης πηγάζουσαν πρότασιν τοῦ Castigliano, περὶ τῆς παραγώγου τῆς ἐλαστικῆς ἐνεργείας. Ἐπίσης γονιμωτάτη πρὸς λύσιν προβλημάτων ἐπὶ συνεχῶν δοκῶν εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Clapeyron γνωστὴ «ἐξίσωσις τῶν τριῶν ροπῶν», δίδουσα ἀνὰ μίαν ἐξίσωσιν δι' ἑκάστην ὁμάδα τριῶν κατὰ σειρὰν ὑποστηριγμάτων τῆς συνεχοῦς δοκοῦ. Μερικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἐξισώσεως ταύτης εἶναι ὁ «τύπος τοῦ Κλαπερὸν» διὰ τὴν συνεχῆ δοκὸν μὲ ὁμοιομόρφως διανεμημένα φορτία, εἰς ἐκ τῶν πλέον ἐν χρήσει τύπων τῆς τεχνικῆς μηχανικῆς. γ. θ. κ.

κλαπέτο (τό). Κοινὴ ὀνομασία πάσης βαλβίδος, εἰδικῶς τῶν ναυτικῶν μηχανημάτων. σ. ε. λ.

Κλαπιὲ (Clapier) *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ὕφαλος τοῦ ψαμμαθῶνος Σαμπλὲττ (Sablettes), τῆς Τουλῶνος. σ. ε. λ.

Κλαπισσὸν (Clapisson), ***Ἀντώνιος-Λουδοβῖκος***. Γάλλος μουσουργὸς (1808—1866). Τῷ 1861 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας ἐν τῷ ᾠδείῳ Παρισίων, εἰς ὃ καὶ ἐδώρησε πολυάριθμον συλλογὴν μουσικῶν ὀργάνων, τὴν πρώτην τοῦ μετ' ὀλίγον ἱδρυθέντος μουσείου τοῦ ᾠδείου. Τῷ 1854 ὠνομάσθη μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Νεώτατος εἶχεν ἐπισύρει τὴν προσοχὴν τοῦ μουσικοῦ κόσμου δι' ἓξ κουαρτέττων, δι' ἀνδρικὰς φωνὰς καὶ διὰ μιᾶς διφώνου σουΐτας, ὑπὸ τὸν τίτλον «le Vieux Paris». Εἰς τὸ θέατρον ἔγινε γνωστὸς ὁ Κλαπισσὸν διὰ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος «La Figurante» (1838), τὸ ὁποῖον διεδέχθησαν πλεῖστα ἄλλα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Gibby la Cornemuse, «La Promise» (1854), «La Fauchonette» (1856) κ. ἄ. Τὰ σκηνικὰ ἔργα τοῦ Κλαπισσὸν ἀνέρχονται εἰς 21. γ. σ.

Κλάπκα (Klapka), ***Γεώργιος***. Οὖγγρος στρατηγὸς (1820—1892). Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ μετέσχε τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῆς πατρίδος του τῷ 1848, εἰς ὃν καὶ διέπρεψε.

Γεώργιος Κλάπκα.

Σταλεὶς ἐπὶ ἀποστολῇ εἰς Τρανσυλβανίαν κατώρθωσε νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κοσσοὺθ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ τῶν Οὔγγρων, ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς Αὐστριακοὺς ἐν Ἴζατζεγκ, Ναγκυσαρλό, Κόμορν κ. ἄ. καὶ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸ Βίνδισγκρατζ. Μετὰ τὴν προκήρυξιν, δι' ἧς οἱ Ἀψβοῦργοι ἐκηρύχθησαν ἔκπτωτοι, ὁ Κλάπκα διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀλλὰ παρῃτήθη ἐντὸς ὀλίγου διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς ὀχυρᾶς θέσεως τοῦ Κόμορν. Ἀπέκρουσε νικηφόρως τὰς ἐπιθέσεις τῶν πολιορκητῶν (3 Αὐγούστου—27 Σεπτεμβρίου 1849), παρὰ τὰς δολοφονικὰς δὲ ἐναντίον του ἀποπείρας καὶ τὰς διενέξεις τῶν ἀξιωματικῶν ἀπεφάσισε μόνος νὰ συνεχίσῃ τὸ ἀγῶνα. Τέλος συνῆψεν ἔντιμον συνθήκην, ἐγγυωμένην τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Κόμορν. Κατὰ τὸν Αὐστρογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1866, στρατηγὸς ὢν ἐν τῷ πρωσσικῷ στρατῷ, ἐπρόκειτο νὰ εἰσβάλῃ ἐπὶ κεφαλῆς οὑγγρικῆς λεγεῶνος εἰς Οὑγγαρίαν, ἀλλ' ἡ ἀπότομος διακοπὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐματαίωσε τὸ σχέδιόν του. Τῷ 1867 ἐπανῆλθεν εἰς Οὑγγαρίαν, ἐξελέγη μέλος τῆς Διαίτης καὶ τῷ 1873 ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1877. Ὁ Κλάπκα ἔγραψεν: «Ἀπομνημονεύματα», «Ὁ ἐθνικὸς πόλεμος ἐν Οὑγγαρίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ» καὶ «Ὁ πόλεμος ἐν Ἀνατολῇ τῷ 1853 καὶ 1854». μ. ν. δ.

Κλάππερτον (Clapperton), ***Οὖγος***. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1788—1827). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ναυτικόν, ἐν ταῖς Ἀντίλλαις καὶ τῷ Καναδᾷ, ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐξερευνητικὴν ἀποστολὴν τοῦ Οὔντνεϋ πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς Β. Ἀφρικῆς.

Οὖγος Κλάππερτον.

Ἀνεχώρησεν ἐκ Τριπόλεως τῷ 1822 καὶ κατευθυνόμενος πρὸς Ν. ἔφθασε μέχρι τῆς λίμνης Τσάντ, ἀνεξερευνήτου μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1823 ἔφθασεν εἰς τὴν Ρούκα, πρωτεύουσαν τοῦ Μποσνού, ὅπου ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς χώρας. Κατόπιν ἐπεχείρησε νὰ ἐξερευνήσῃ τὸ ροῦν τοῦ Νίγηρος, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ σύντροφός του Οὔντνεϋ, αὐτὸς δὲ ἐξακολουθήσας τὸ ταξίδιόν του μέχρι τοῦ Σοκετό, συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας κατώρθωσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ρούκα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1825. Τὸν Αὔγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐπεχείρησε νέον ἐξερευνητικὸν ταξίδιον εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικήν, ἀνελθὼν τὸν ροῦν τοῦ Νίγηρος καὶ τολμήσας νέαν πορείαν μέχρι τοῦ Σοκετό, ὅπου καὶ πάλιν συνελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ σουλτάνου. Ὑποστὰς πολλὰς στερήσεις καὶ βασανιστήρια καὶ ἀσθενήσας ἐκ δυσεντερίας ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1827. Ὁ σύντροφός του Ριχάρδος Λάννтер κατώρθωσε νὰ διασώσῃ τὰ χειρόγραφά του, ἅτινα ἐξεδόθησαν τῷ 1829 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡμερολόγιον τοῦ δευτέρου ταξιδίου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς τοῦ πλοιάρχου Κλάππερτον». Τῷ 1826 εἶχεν ἐκδώσει καὶ τὸ ἔργον «Ἀφήγησις τοῦ ταξιδίου εἰς τὴν Β. Ἀφρικήν», ὅπου περιέγραψε τὰ ἀποτελέσματα τῆς πρώτης του ἐξερευνήσεως. μ. δ. β.

Κλάπροτ (Klaproth), ***Ἐρρῖκος - Ἰούλιος***. Γερμανὸς περιηγητὴς καὶ ἀνατολιστὴς (1783—1835). Μετὰ τὰς πανεπιστημιακάς του σπουδὰς ἐν Χάλλῃ καὶ Δρέσδῃ, μετέβη τῷ 1804 εἰς Πετρούπολιν, ὁπόθεν ἀνεχώρησε διὰ Πεκῖνον χάριν γλωσσικῶν μελετῶν. Παρέμεινεν ὅμως ἐν Σιβηρίᾳ ἐπὶ δύο ἔτη, σπουδάζων τὴν ταταρικὴν καὶ μογγολικὴν γλῶσσαν, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς Κίναν, ἕνεκα διοικητικῶν ἐμποδίων, μετέβη εἰς Καύκασον, ὅπου διέτριψεν ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐδημοσίευσε σειρὰν ὑπομνημάτων περὶ τῶν γλωσσῶν τῶν χωρῶν, ἃς εἶχεν ἐπισκεφθῆ. Τῷ 1811 ἀνεχώρησε δι' Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν, ὅπου ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς. Τῷ 1816 ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ἐπιθυμῶν νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὸν εἰς τὰς μελέτας του, τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ τῶν γλωσσῶν καὶ τῆς φιλολογίας τῆς Ἀσίας, μετὰ ἐπαρκοῦς μισθοῦ, καὶ τῷ ἐπέτρεψε νὰ παραμένῃ ἐν Παρισίοις. Ἵδρυσεν αὐτόθι τὴν «Ἀσιατικὴν ἑταιρείαν» (1822) καὶ ἐδημοσίευσε πολυάριθμα ἔργα καὶ μονογραφίας περὶ τῆς μαντζουριακῆς καὶ κινεζικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ὡς καὶ περὶ τῶν βαβυλωνιακῶν ἐπιγραφῶν. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Ἀρχεῖα φιλολογίας, ἱστορίας καὶ γλωσσολογίας τῆς Ἀσίας» (1820), «Ταξίδια εἰς Καύκασον καὶ Γεωργίαν», «Συμπλήρωσις τοῦ κινεζικοῦ λεξικοῦ τοῦ Glemona», «Ἡ πολύγλωσσος Ἀσία» (μετ' ἄτλαντος), «Ἱστορικοὶ πίνακες τῆς Ἀσίας» (μετ' ἄτλαντος), «Λεξιλόγιον καὶ γραμματικὴ τῆς γεωργιανῆς γλώσσης». Συνέταξεν ἐπίσης καὶ γεωγραφικοὺς χάρτας τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Μογγολίας, δημοσιευθέντας μετὰ τὸν θάνατόν του. θ. κ.

—**Κλάπροτ** (Klaproth), ***Μαρτῖνος***. Γερμανὸς χημικὸς (1743—1817). Φαρμακοποιὸς κατ' ἀρχάς, διωρίσθη κατόπιν καθηγητὴς τῆς χημείας εἰς τὴν πολεμικὴν ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου (1787) καὶ τὸ πανεπιστήμιον καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ὀπαδὸς τῶν θεωριῶν τοῦ Lavoisier, ἃς διέδωκεν ἐν Γερμανίᾳ, συνετέλεσε τὰ μέγιστα διὰ τῶν ἐργασιῶν του εἰς τὴν πρόοδον τῆς χημείας, ἰδίᾳ τῆς μεταλλικῆς. Εἶναι ὁ ἐφευρέτης τῶν νέων στοιχείων ζιρκονίου, οὐρανίου καὶ τιτανίου. Σημαντικαὶ ἐπίσης ὑπῆρξαν αἱ ἔρευναι αὐτοῦ περὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ τελλουρίου, χρωμίου καὶ ἰρίου. Τὰ κύρια αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Συμβολὴ εἰς τὴν χημικὴν γνῶσιν τῶν μεταλλικῶν σωμάτων» (1815 εἰς 6 τόμ.) καὶ «Λεξικὸν τῆς χημείας».

Μαρτῖνος Κλάπροτ.

κλάρα (ἡ)· μεγεθυντ. τοῦ *κλαρί*, μεγάλο κλαρί: «θὰ πάρω καμμιὰ κλάρα νὰ σᾶς ἀλωνίσω», φρ. «τοὺς πῆρε μὲ τὴν κλάρα» τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀκόπως, ὅπως

Digitized by Google

ἀπομακρύνει τις τὰ κατοικίδια πτηνὰ μὲ τὴν κλάρα· || φρ. «ποῦ τὴν πὰς τὴν κλάρα;» οὐδένα ἐδῶ θὰ ἀπατήσῃς· || εἶδος ἱέρακος, γυπάετος.

Κλάρα (Claire), ***ἁγία.*** Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς. —1) Ἡ ἱδρύσασα τὸ τάγμα τῶν Φραγκισκανῶν μοναχῶν τῶν ἐπονομαζομένων *Κλαρισσῶν.* Γεννηθεῖσα ἐν Ἀσσίζῃ τῆς Ἰταλίας τῷ 1193, περιεβλήθη τῷ 1212 τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ διωρίσθη ἡγουμένη τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Δαμιανοῦ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, κατόπιν δὲ προσῆλθον εἰς τὴν μονὴν καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς καὶ αἱ δύο ἀδελφαί της *Ἁγνὴ* καὶ *Βεατρίκη.* Ἐπὶ τεσσαράκοντα δύο ἔτη διοικήσασα τὴν μονὴν ταύτην ἐν αὐστηροτάτῃ πειθαρχίᾳ, ἀπέθανε τῷ 1253. Μετὰ δύο ἔτη ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Γ' ἐγγράψας τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ, ὥρισε τὴν ἑορτὴν τῆς μνήμης της κατὰ τὴν 13 Αὐγούστου. —2) Ἡ ἐν Rimini τῆς Ἰταλίας τῷ 1282 γεννηθεῖσα, ἥτις ἱδρύσασα τὸ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀγγέλων καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1346 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΣΤ', τῷ 1874, ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ καὶ ἑορτάζεται τὴν 10 Φεβρουαρίου. —3) Ἡ ἐν Montefalco τῆς Ἰταλίας περὶ τὸ 1275 γεννηθεῖσα, ἥτις καταταχθεῖσα εἰς τὸ τάγμα τῶν Αὐγουστίνων μοναχῶν καὶ τῷ 1308 ἀποθανοῦσα κατετάχθη εἰς τὰς ἁγίας ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' καὶ ἑορτάζεται τὴν 18 Αὐγούστου. —4) Ἡ θυγάτηρ τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Πίσης Πέτρου Καμπακόρτα, ἥτις τῷ 1382 γεννηθεῖσα καὶ εἰς τὸ τάγμα τῶν Κλαρισσῶν καταταχθεῖσα, ἀπέθανε τῷ 1419 καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Η' τῷ 1830 ἐγγραφεῖσα ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ, ἑορτάζεται τὴν 17 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

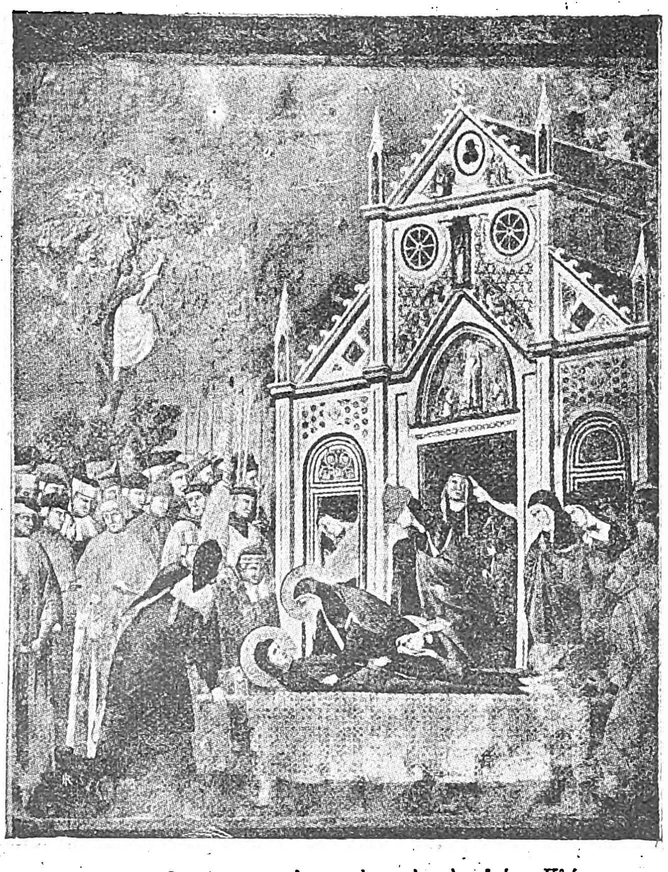

Τζιόττο: Ὁ τελευταῖος ἀσπασμὸς πρὸς τὴν ἁγίαν Κλάραν.

— **Κλάρα *Γκαζοὺλ*** (Clara Gazul). Ψευδώνυμον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὁ *Πρόσπερος Μεριμὲ* ἐξέδωκε τῷ 1825 συλλογὴν θεατρικῶν ἔργων του (βλ. *Μεριμέ,* Πρόσπερος).

Κλαρὰκ (Clarac), ***Κάρολος κόμις—.*** Γάλλος ἀρχαιολόγος (1777—1847). Νέος ἀκόμη, διηύθυνε τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Πομπηΐας καὶ ἐδημοσίευσε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Fouilles faites à Pompéi» (Naples 1813). Ἐχρημάτισε κατόπιν κοσμήτωρ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου, κατήρτισε τὰς διαφόρους συλλογὰς τῶν ἀρχαίων τοῦ μουσείου τούτου καὶ ἐδημοσίευσε τοὺς καταλόγους αὐτῶν. Συνέγραψε πολλὰς ἀρχαιολογικὰς πραγματείας καὶ πολλὰς μελέτας περὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ περίφημον ἔργον του «Musée de Sculpture», εἶναι ἀπέραντος κατάλογος τῶν κυριωτέρων μνημείων, μαρμαρίνων καὶ χαλκίνων, τῶν διαφόρων μουσείων τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ ὁ Κλαρὰκ ἀπὸ τοῦ 1824, ἐξέδωκε πλήρως ὁ Alfred Maury τῷ 1847 καὶ 1852, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως. Ὁ Κλαρὰκ συνέγραψεν ἐπίσης τὸ «Manuel de l'histoire de l'art chez les anciens», τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη ἐπίσης μετὰ τὸν θάνατόν του, κατὰ τὸ ἔτος 1847. Ὁ Κλαρὰκ διετέλεσε μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Β. Δ. Θ.

Κλαρὰν (Clarens), *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντοτίῳ τοῦ Βώ, εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς λίμνης τῆς Γενεύης. Κάτ. 8.900. Λόγῳ τοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα ἠπιωτάτου κλίματος τῆς Κλαράν, ἀνηγέρθησαν πέριξ αὐτῆς πλεῖστα σανατόρια καὶ ἡσυχαστήρια, εἰς ἃ κατ' ἔτος καταφεύγουν χιλιάδες πασχόντων ἐκ στηθικῶν νοσημάτων. Μ. Ν. Δ.

Κλὰρ-Ἔλφ, ἢ ***Κλάρα-Ἔλφ*** Klar-Elf, ἢ Klara-Elf) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου ἑνῶν τὰς λίμνας Φαίμουντ τῆς Νορβηγίας καὶ Βένερ τῆς Σουηδίας. Πηγάζει ἐκ τῆς πρώτης καὶ μετὰ ροῦν 350 περίπου χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὴν δευτέραν.

Κλάρενς (Clarence) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν Χιλὴν καὶ ὑπαγομένη διοικητικῶς εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ Μαγελλάνου. Κεῖται μεταξὺ τῆς νοτιωτάτης ἀμερικανικῆς ἠπειρωτικῆς χερσονήσου Μπρούνσβικ πρὸς Β. τῆς χερσονήσου Μπρέκνοκ τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς πρὸς Α. καὶ Ν. καὶ τῆς νήσου Σάντα Ἴνες πρὸς Δ. Χωρίζεται δὲ ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης διὰ τμήματος τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μαγελλάνου καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κόκμπουρν.

—**Κλάρενς** (Clarence) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Αὐστραλίας ἐν τῇ νοτίῳ Νέᾳ Οὐαλλίᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Νέας Ἀγγλίας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Εἰρηνικὸν μετὰ ροῦν 365 χλμ. Ἀρδεύει εὔφορον πεδιάδα, ὅπου καλλιεργεῖται ἐντατικῶς τὸ ζαχαροκάλαμον. Χ. Δ.

Κλαρεντίας (Clarence), ***δοῦκες.*** Τίτλος, τὸν ὁποῖον ἔφερον μέλη τῆς ἀγγλικῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Κατὰ πρῶτον ἐδόθη εἰς τὴν *Ματθίλδην* τοῦ Αἰνώ, δούκισσαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ φραγκικοῦ ὀνόματος Κλαρέντσα (Γλαρέντζα) τῆς ἑλληνικῆς κώμης Κυλλήνης. Ἑτέρα ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι ἐκ τῶν Κλαίρ, κομίτων τοῦ Γκλῶστερ. Ὁ τίτλος διετηρήθη ὑπὸ τοῦ οἴκου Αἰνὼ καὶ ἀπενέμετο εἰς τοὺς πρίγκιπας τῆς Ἀχαΐας. Τέλος, ὑπὸ τῆς *Φιλιππίνης* τοῦ Αἰνώ, συζύγου τοῦ Ἐδουάρδου Γ', ἐδόθη εἰς τὸν τριτότοκον υἱόν της *Λιονὲλ* τῆς Ἀμβέρσης τῷ 1362. Ἀποθανόντος τούτου ἀτέκνου, ὁ τίτλος περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Τῷ 1412 ἀπενεμήθη ἐκ νέου εἰς τὸν *Θωμᾶν,* δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Ἑρρίκου Δ'. Τρίτος δοὺξ τῆς Κλαρεντίας ἀναφέρεται ὁ *Γεώργιος,* ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Δ', ὅστις κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη τῷ 1478. Οὕτως ὁ τίτλος περιέπεσε πάλιν εἰς ἀχρηστίαν. Τῷ 1789 ὁ *Γουλιέλμος,* τριτότοκος υἱὸς τοῦ Γεωργίου Γ', ἐγένετο τέταρτος δοὺξ τῆς Κλαρεντίας. Ὅταν ὁ Γουλιέλμος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, τῷ 1830, ὁ τίτλος συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ στέμματος. Τῷ 1890 ὁ τίτλος ἐδόθη εἰς τὸν πρίγκιπα *Ἀλβέρτον-Βίκτωρα* (1864—1892), πρωτότοκον υἱὸν τοῦ τότε πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, βασιλέως Ἐδουάρδου Ζ'. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ τίτλος περιέπεσε καὶ αὖθις εἰς ἀχρηστίαν.

Κλαρέντιος (Clarence), ***ἅγιος.*** Διαδεχθεὶς τὸν ἅγιον Ἐθέριον ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ ἕδρᾳ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βιέννης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος, ἀπέθανε τῷ 620 καὶ ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 26 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

Κλάρεντον (Clarendon) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οὐΐλτ, 5 χλμ. ΝΔ. τοῦ Σαλίσμπουρυ. Ἐν τῷ χωρίῳ εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια παλαιοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου, ἐν τῷ ὁποίῳ συνῆλθε τῷ 1164 ἡ συνέλευσις κληρικῶν καὶ εὐγενῶν, ἥτις κατέληξεν εἰς ἀποφάσεις γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *διατάξεις τοῦ Κλάρεντον* (βλ. κατ.). Λ. Α.

—**Κλάρεντον *ἀσσῖζαι*** (Assize of Clarendon). Οὕτως ὀνομάζεται κῶδιξ νόμων, ὅστις κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Β' μετὰ τῶν συμβούλων του ἐν Κλάρεντον τῷ 1166. Ὁ κῶδιξ περιλαμβάνει 22 ἄρθρα, ἀναφερόμενα κυρίως εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς δικαιοσύνης. Λ. Α.

—**Κλάρεντον *διατάξεις*** (Constitutions of Clarendon). Διατάξεις καταρτισθεῖσαι ὑπὸ συνόδου ἀποτελουμένης ἐξ εὐγενῶν καὶ κληρικῶν, συγκληθείσης ὑπὸ Ἑρρίκου Β' ἐν Κλάρεντον τῷ 1164, κύριος σκοπὸς τῶν ὁποίων ἦτο ἡ περικοπὴ τῶν προνομίων τοῦ κλήρου. Αἱ διατάξεις τοῦ Κλάρεντον εἶναι δεκαὲξ τὸν ἀριθμόν. Κατ' αὐτὰς κληρικοί, κατηγορούμενοι ἐπὶ ἐγκλήματι, ἔπρεπε νὰ δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου καὶ ἀποδειχθείσης τῆς ἐνοχῆς των νὰ παραπέμπωνται εἰς τὰ λαϊκὰ δικαστήρια πρὸς τιμωρίαν. Ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς κληρικοὺς ἡ ἔξοδος ἐκ τῶν ὁρίων τοῦ κράτους ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ βασιλέως Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐπισκόπων ἔπρεπε νὰ λάβῃ χώραν ἐν τῇ βασιλικῇ ἐκκλησίᾳ. Αἱ ἐφέσεις πρὸς τὸν πάπαν ἀπηγορεύοντο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ βασιλέως. Οἱ κληρικοὶ ἐνοικιασταὶ γαιῶν ἔπρεπε νὰ ἐνεργῶσιν ὡς ἐὰν ἦσαν λαϊκοί, ἄνευ οὐδενὸς προνομίου. Τέλος δὲν ἠδύναντο νὰ προχειρισθῶσιν εἰς ἱερεῖς ἄνθρωποι τῶν κατωτέρων στρωμάτων, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν εὐπατριδῶν. Ὁ κλῆρος ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὰς διατάξεις ταύτας, παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ πάπα. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ἀποκηρύξῃ τὰς διατάξεις ταύτας τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1772 ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἀβράνς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Pollock* καὶ *F. W. Maitland,* History of English Law before the time of Ed. A' (Καῖμπριτζ, 1898).—*F. W. Maitland,* Roman Canon Law in the Church of England (1898). Τὸ κείμενον τῶν διατάξεων ἐξεδόθη ὑπὸ *W. Stubbs* εἰς τὸ ἔργον: Select Charters (Ὀξφόρδη, 1895).
Λ. Α.

Κλάρεντον (Clarendon) ***κόμιτες.*** Τίτλος, ὃν ἔφερον αἱ ἐπιφανεῖς οἰκογένειαι τῶν *Χάϋντ* καὶ *Βιλλιὲ* ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται μὲ τὸν τίτλον αὐτὸν ὁ *Ἐδουάρδος Χάϋντ,* ὅστις καὶ ἐκληροδότησεν αὐτὸν εἰς τὸν υἱόν του *Ἑρρῖκον.* Ἔκτοτε τὸν τίτλον τοῦ Κλάρεντον ἔλαβον κατὰ σειρὰν ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου *Ἐδουάρδος* (1661—1724) καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ *Ἑρρῖκος,* ἀποθανὼν τῷ 1753. Ὁ Ἐδουάρδος Κλάρεντον ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος Κλάρεντον τῆς οἰκογενείας τῶν Χάϋντ, τοῦ τίτλου μεταβιβασθέντος κατόπιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Βιλλιέ. Τῷ 1776 ἐγένετο κόμις τοῦ Κλάρεντον ὁ *Θωμᾶς Βιλλιέ.* Μετὰ τὸν θάνατον τούτου καὶ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν, ὁ τίτλος μετεβιβάσθη εἴς τινα πολιτευόμενον ἀνεψιόν του *Γεώργιον.* Ἔκτοτε δὲ ὁ τίτλος παραμένει εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν Κλάρεντον οἱ σημαντικώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Ἐδουάρδος Χάϋντ*** (1609—1674). Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ ἱστορικός. Ἐγεννήθη ἐν Ντίντον παρὰ τὸ Σαλίσμπουρυ, ἐξεπαιδεύθη ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἐγένετο δικηγόρος τῷ 1625. Ἐξελέγη μέλος τοῦ «βραχέος κοινοβουλίου» (Short Parliament) καὶ βραδύτερον (1640) τοῦ «μακροῦ κοινοβουλίου» (Long Parliament). Ὅταν ἐδιχάσθη τὸ κοινοβούλιον λόγῳ τῶν πουριτανῶν, ὁ Ἐδουάρδος Χάϋντ ἐτάχθη μετὰ τῶν μετριοπαθῶν καὶ τοῦ Φάκλαντ, οἵτινες ὑπεστήριζον τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ στέμμα, τῷ 1643 δὲ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Μετὰ τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Καρόλου Α', ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου Β' εἰς Γαλλίαν καὶ εἰργάσθη πρὸς παλινόρθησιν τῆς δυναστείας τῶν Στιούαρτ εἰς τὸν ἀγγλικὸν θρόνον. Διαρκούσης τῆς διαμονῆς του ἐν Γαλλίᾳ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἱκανώτερος καὶ σοφώτερος τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως. Τῷ 1658 διωρίσθη λόρδος καγκελλάριος. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ ὑπηρέτησεν ὡς πρωθυπουργὸς ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Τῷ 1660 ἐγένετο βαρῶνος τοῦ Χάϋντ καὶ μετὰ ἓν ἔτος κόμις τοῦ Κλάρεντον. Μισηθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ θεωρηθεὶς ὡς ὁ ὑπεύθυνος τῆς ἀποτυχίας τοῦ ὀλλανδικοῦ πολέμου, ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ καταφυγὼν εἰς Γαλλίαν κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν. Ἐν τῇ ἐξορίᾳ παρέμεινεν ἐπὶ ἑπταετίαν κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο συνεπλήρωσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως» καὶ συνέγραψε τὴν «Αὐτοβιογραφίαν» του. Ἀπέθανεν εἰς Ρουὲν τῷ 1674. Ἡ «Ἱστορία» τοῦ Κλάρεντον ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Ὀξφόρδῃ (1702—1704).

— 2) ***Ἑρρῖκος Χάϋντ.*** Ἄγγλος πολιτικὸς (1638—1709), υἱὸς τοῦ *Ἐδουάρδου Χάϋντ.* Τῷ 1601 εἰσήλθεν εἰς τὸ κοινοβούλιον. Ὑπηρέτησεν ὡς θαλαμηπόλος τῆς βασιλίσσης τῷ 1665. Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ πατρός του ἐπολέμησε δριμύτατα τὴν κυβέρνησιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐγένετο κόμις τοῦ Κλάρεντον τῷ 1674. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἰακώβου διωρίσθη λόρδος σφραγιδοφύλαξ καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς ρῆξιν μετὰ τοῦ βασιλέως ὑποστηρίζων τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῷ ἀγῶνί της κατὰ τοῦ Ἰακώβου, καὶ βραδύτερον ἕνεκα συνωμοσίας κατὰ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου συνελήφθη. Ἐλευθερωθεὶς μετά τινα χρόνον συνελήφθη ἐκ νέου, ἀποδειχθείσης τῆς ἐνοχῆς του, καὶ ἐφυλακίσθη τῷ 1691. Οὕτως ἔκλεισε τὸ πολιτικόν του στάδιον. Ἀπέθανε τῷ 1709. Συνέγραψε τὴν «Ἱστορίαν καὶ ἀρχαιότητας τῆς καθεδρικῆς ἐκκλησίας τοῦ Οὐΐντσεστερ» καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ρότσεστερ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἱστορίας» τοῦ πατρός των (1902—1704).

— 3) ***Γεώργιος, Γουλιέλμος-Φρειδερῖκος-Βιλλιέ.*** Τέταρτος κόμις τοῦ Κλάρεντον (ἐκ τῆς οἰκογενείας Βιλλιὲ) (1800—1876). Ἄγγλος διπλωμάτης;

Digitized by Google

καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1800. Κατὰ τὸ 1820 διωρίσθη ἀκόλουθος τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας ἐν Πετρουπόλει. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ παρέμεινε τρία ἔτη. Τῷ 1833 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ, λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν σύναψιν τῆς τετραμελοῦς συμμαχίας τοῦ 1834. Τῷ 1838, ἀποθανόντος τοῦ θείου του, ἐκληρονόμησε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος Κλάρεντον. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1840 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ λόρδου Μέλμπουρν ὡς σφραγιδοφύλαξ· καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Χόλλαντ, τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐγένετο καγκελλάριος τοῦ δουκάτου Λάγκαστερ, μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1841 διαλύσεως τῆς κυβερνήσεως. Ἐπίστευσεν ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐγκαρδίου συνεννοήσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ τῆς πολιτικῆς ταύτης ἦτο θερμὸς θιασώτης καὶ ἀπολογητής. Ἦτο ὀπαδὸς τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου (Free-trade) καὶ ἀντίπαλος τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ Ροβέρτου Πήλ. Ἕνεκα τούτου, ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ λόρδου Ἰωάννου Ρῶσσελ, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον Ἐμπορίου καὶ μετὰ ταῦτα διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας (1846 — 1852). Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ Ἄμπερντην—Ρῶσσελ (1853), ἀνετέθη εἰς αὐτὸν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸ ὁποῖον διετήρησε μέχρι τοῦ 1858 διευθύνων τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τῷ 1856 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἀγγλίαν ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς εἰρήνης, συγκροτηθέντι ἐν Παρισίοις, καὶ ἐπέτυχε τὴν διατήρησιν τῆς οὐδετερότητος τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Τῷ 1864 μετέσχε τῆς κυβερνήσεως Πάλμερστον, ὡς καγκελλάριος τοῦ δουκάτου τοῦ Λάγκαστερ, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρωθυπουργοῦ (1865) ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Διὰ τρίτην φορὰν ἀνέλαβε τὸ ἴδιον ὑπουργεῖον ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Γλάδστωνος τῷ 1868. Ἀπέθανε τῷ 1870. Λ. Α.

—**Κλάρεντον, Πρὲς** (Clarenton Press). Μέγας ἐκδοτικὸς οἶκος τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, ἱδρυθεὶς τῷ 1558. Ἀπὸ τοῦ 1632 μέχρι σήμερον τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης, δυνάμει προνομίου χορηγηθέντος ὑπὸ τοῦ κράτους, ἐκδίδει πάντα τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς αὐτό. Τὰ τυπογραφεῖα εὑρίσκοντο κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ Σιλδωνείῳ θεάτρῳ (Cheldonian Theatre), ἀπὸ τοῦ 1713 ὅμως, μετὰ τὴν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔκδοσιν τῆς «Ἱστορίας τῆς ἐπαναστάσεως» τοῦ Κλάρεντον, μετεφέρθησαν εἰς τὸν οἶκον Κλάρεντον μέχρι τοῦ 1830. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὰ μεγάλα κτίρια τοῦ Γουῶλτον Στρήτ. Τὰ τυπογραφεῖα εἶναι πλουσιώτατα εἰς τυπογραφικάς, βιβλιοδετικάς, στερεοτυπικὰς κ.τ.λ. μηχανάς. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουν μηχαναὶ κατασκευῆς τοῦ περιφήμου ἰνδικοῦ χάρτου καὶ μελάνης. Ὑποκαταστήματα τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου ὑπάρχουν εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἀγγλίας, τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Λ. Α.

Κλαρέντσα, ἢ *Κλαρέντζα*, ἢ *Κλαρέντσια* (Clarenza, Clarentia, Clarencia) *[Μεσαιν. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Μορέως (βλ. *Γλαρέντζα*).

Κλαρετὶ (Claretie), ***Ἰούλιος***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Λιμὼζ τῷ 1840 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1913. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις εἰς τὸ κολλέγιον Σαπτὰλ καὶ εἰς τὸ λύκειον Βοναπάρτου, περατώσας δὲ τὰς σπουδάς του ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ἀπέτυχε, καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν, πρὸς ἃς ἔφερεν αὐτὸν ἡ κλίσις του. Κατ' ἀρχὰς συνειργάζετο εἰς τὰς ἐφημερίδας «Διογένης», «Καλλιτέχνης» καὶ «Γαλλία», γράφων εἰς αὐτὰς κριτικὰς μελέτας καὶ χρονογραφήματα. Ἔφηβος ἔτι ἔγραψε τὸ πρῶτον αὐτοῦ μυθιστόρημα «Uue Drolesse», βραδύτερον δὲ τὸ διήγημα «Les ornières de Paris». Ἔκτοτε ἐξηκολούθησε γράφων μυθιστορήματα καὶ διηγήματα. Ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1867 συνειργάζετο εἰς τὸν «Φιγκαρώ», δημοσιεύων δὶς τῆς ἑβδομάδος χρονικά, εἰς τὴν «Indépendance belge», εἰς τὴν «Illustration», συντάσσων τὸ θεατρικὸν δελτίον, καὶ εἰς τὴν «Rapel», βραδύτερον δὲ εἰς τὸν «Temps» καὶ τὴν «Παρισινὴν ζωήν». Ἐξελέγη γραμματεὺς τοῦ συλλόγου τῶν δραματικῶν συγγραφέων τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1885 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς «Γαλλικῆς κωμῳδίας» καὶ τὴν 26 Ἰανουαρίου 1888 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημίας, ἀντικαταστήσας τὸν Κυβιλιὲ-Φλερὺ καὶ γενόμενος δεκτὸς παρὰ τοῦ Ρενάν. Ἡ φιλολογικὴ γονιμότης τοῦ Κλαρετὶ ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ποικίλη, ἐκτὸς δὲ τῆς καθημερινῆς τοῦ δημοσιογραφικῆς ἐργασίας, ἀπειράριθμα εἶναι τὰ δημοσιευθέντα ὑπ' αὐτοῦ μυθιστορήματα, διηγήματα, ἱστορικὰ συγγράμματα καὶ θεατρικὰ ἔργα. Τὰ μυθιστορήματα αὐτοῦ ἄλλα ἐδημοσιεύοντο ὡς ἐπιφυλλίδες ἐφημερίδων καὶ ἄλλα εἰς τόμους, τοιαῦτα δὲ εἶναι: «Le rocher des fiancés», «Les victimes de Paris», «Mademoiselle Cachemir», «Madeleine Bertine», «La débâcle», «L'assassine», «Le roman des soldats», «Les Muscadins», «Le beau Polignac», «Le drapeau», «Monsieur le ministre», «Le prince Zilah», «Bouddha» κ.τ.λ. Ὁ Κλαρετὶ ἀνεβίβασεν ἐπίσης ἱκανὰ δράματα εἰς διάφορα θέατρα τῶν Παρισίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἄριστα εἶναι: «La famille des gueux», «Raymond-Lindey», «Un père», «Le regiment de Champagne» καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐξαχθέντα ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του. Ἱστορικὰ ἔργα ἤρξατο κυρίως συγγράφων κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Γαλλο-γερμανικοῦ πολέμου (1870). Ἀκολουθήσας τὸ παράδειγμα τοῦ Ρενώ, μετέβη ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Opinion Nationale» εἰς τὸ μέτωπον, ἐκεῖθεν δὲ περιέγραφε τὰ συμβαίνοντα κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον. Ἰδίως ἡ δημοσιευθεῖσα περιγραφὴ αὐτοῦ εἰς τὴν «Revue des deux Mondes» ὑπὸ τὸν τίτλον «Le champ de bataille de Sedan», προεκάλεσε ζωηρὰν συγκίνησιν καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν. Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν παράδοσιν τοῦ Ναπολέοντος Γ' καὶ τὴν ἐπανάστασιν ἐν Παρισίοις τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1870, ἠκολούθησε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐγένετο ἡ τελευταία ἀντίστασις κατὰ τῶν Γερμανῶν. Κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, διετέλεσε λοχαγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ μετέσχε τῶν γενομένων μαχῶν. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ὁ Κλαρετὶ ἀπεσύρθη εἰς Λίλλην, ὅπου ἔγραφεν ἄρθρα εἰς τὴν ἐφημερίδα «Progrès du Nord» καὶ συνέλεγεν ὑλικὸν πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης. Τότε ἐδημοσίευσε τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ συγγράμματα: «Paris assiegé», «La France envahie», «Histoire de la Revolution de 1870—1871». «Cinq ans aprés, l'Alsace et la Lorrainne depus l'annexion». Τὰ ἔργα ταῦτα διδουσι ζωηρὰν τὴν εἰκόνα τῆς τότε καταστάσεως τῆς Γαλλίας, παρουσιάζουσι δὲ βαθὺ τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας καὶ τὴν ἀνωτέραν ἠθικὴν τοῦ συγγραφέως. Ἡ ἱστορία ἰδίως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1870—1871 προεκάλεσε τοὺς ἐπαίνους τοῦ Θιέρσου, τοῦ Γαμβέττα, τοῦ Ἰουλίου Σιμών, τοῦ Λαμπουλαὶ καὶ τοῦ Ἰουλίου Μπλάν. Ἕτερα ἱστορικὰ συγγράμματα τοῦ Κλαρετὶ εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Camille Desmoulins», «Lucile Desmoulins et les Dantistes», «Un enlèvement au XVIII siècle», «La poudre au vent», «Ruines et Fantômes», «Petrus Borel le Lycanthrope», «La libre parole» κτλ.

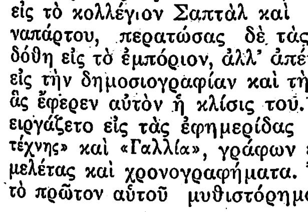

Ἰούλιος Κλαρετί.

Ὡς μυθιστοριογράφος ὁ Κλαρετὶ ἀκολουθεῖ τὴν φυσιολογικὴν σχολήν, χωρὶς ὅμως νὰ παρουσιάζῃ οὐδὲ ἴχνος σκαιότητος. Ὡς ἱστορικὸς τὰς μελέτας του βασίζει ἐπὶ αὐθεντικῶν γεγονότων καὶ κειμένων. Εἰς τὰς ἀπεικονίσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς παρενέβαλλεν ἱστορικὰ ἀνέκδοτα ἄγνωστα ἢ ὀλίγον γνωστά, τὰ ὁποῖα προσέδιδον ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον εἰς αὐτάς. Εἰς δὲ τὰς θεατρικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς κριτικάς του ἔχει τι τὸ διδακτικόν, δι' οὗ καλλιεργεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγάπης τοῦ κοινοῦ πρὸς τὰς τέχνας. Θ. Β.

—**Κλαρετὶ** (Klaretie), ***Λέων - Εὐγένιος - Ἕκτωρ***. Γάλλος συγγραφεύς, ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου (1864—1924). Συνέγραψε διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἑξῆς: «Κριτική, ἱστορία, ἐκπαίδευσις» (1885), «Οἱ Παρίσιοι ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς των μέχρι τοῦ ἔτους 3000» (1886), «Ὁ Φλωριὰν ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς συγγραφεύς» (1888), «Τὸ νεώτερον πανεπιστήμιον» (1892), «Τὰ παιγνίδια· ἱστορία καὶ κατασκευή των» (1893), «Ὁ Ἰωάννης Ἰάκωβος Ρουσσὼ καὶ οἱ φίλοι του» (1895), «Γωνίαι τοῦ Παρισιοῦ» (1896), «Ἡ καπνίζουσα κοιλάς» (1899), «Τὰ μεγάλα βουλεβάρτα» (1899), «Τὸ σχολεῖον τῶν κυριῶν» (1906), «Ἱστορία τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἀπὸ τοῦ 900—1900» (1906). Διεκρίθη ὡς ὁμιλητής, διατρέξας τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὴν Ρωσίαν, τὴν Ρουμανίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Σερβίαν, τὴν Ἀγγλίαν, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ὀλλανδίαν, ἔνθα ἔκαμε πλείστας διαλέξεις. Ἐπίσης περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ ἄλλας χώρας, συνέγραψε δὲ τὰ ἑξῆς ταξιδιωτικὰ ἔργα: «Ταξίδια ἐν Ρουμανίᾳ» (1885), «Ταξίδια ἐν Τύνιδι» (1903). Δ. Σ. Δ.

Κλαρέττα (Claretta), ***Γαυδέντιος***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1833—1900). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Τουρῖνον, ἀλλὰ κατόπιν ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τῷ 1872 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Τουρίνου, τῷ δὲ 1878 γραμματεὺς τῆς βασιλικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν μελετῶν τῆς πατρίου ἱστορίας. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ ζωὴ τῆς Μαρίας Φραγκίσκας Ἐλισαβέττας τῆς Σαβοΐας Νεμοὺρ βασιλίσσης τῆς Πορτογαλίας» (1865), «Ἱστορία τοῦ βασιλείου καὶ τῶν χρόνων τοῦ Καρόλου Ἐμμανουὴλ Β', δουκὸς τῆς Σαβοΐας» (1879), «Ἡ βασίλισσα Χριστίνα τῆς Σουηδίας ἐν Ἰταλίᾳ» (1892) κτλ. Μ. Δ. Β.

Κλάρι (Clari), ***Ἰωάννης-Κάρολος-Μαρία***. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1669—1745). Ἐν Βολωνίᾳ παρέστησεν ἀπὸ σκηνῆς τῷ 1712 τὸ μελόδραμα: «Il savio delirante» ἀργότερον δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Πιστόγιαν, ὡς μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ καθεδρικοῦ ναοῦ. Ὁ Κλάρι συνέθεσεν ἐπίσης μέγαν ἀριθμὸν δυῳδιῶν καὶ τριῳδιῶν μετὰ ἐναρίθμου βασίμου λειτουργίας, ψαλμούς, «Requiem», «Te Deum», «Stabat Mater» κτλ. Γ. Σ.

κλαρὶ (τό)· μικρὸς κλάδος, κλαδί: «κλαρὶ δὲν κουνιέται» ἐπὶ μεγάλης νηνεμίας || φρ. «βγῆκε 'ς τὸ κλαρί», ἐπὶ τῶν φυγοδικούντων ἢ τρεπομένων εἰς τὸν λῃστρικὸν βίον.

Κλαρὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς νήσου Σκύρου, χρησιμεύων (Medit. Pilot. ἔκδ. 1918 IV, 243) διὰ τὴν καλὴν καθόρμισιν εἰς τὸν ὅρμον Λιναριά (πλάτ. 38°51' Β., μῆκ. 24°32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island). Σ. Ε. Λ.

Κλαρὶ (Clari), ***Ροβέρτος ντὲ—***. Γάλλος ἱστοριογράφος τῆς Δ' σταυροφορίας (1204) ἐκ Κλαιρύ-Σωλσουά. Ἦτο αὐτόπτης μάρτυς τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἣν διηγήθη εἰς πολύτιμον ἱστορικὸν ἔργον, ἐπιγραφόμενον «Li estories de chians qui conquisent Constantinople», διασωθὲν ἐν χειρογράφῳ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἀποκείμενόν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Κοπεγχάγης. Ἐν αὐτῷ περιέχονται πλεῖσται ἀξιόλογοι λεπτομέρειαι ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς πρωτευούσης. Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Hopf εἰς τὰ «Ἑλληνορρωμαϊκὰ Χρονικὰ» (Βερολῖνον 1873 σελ. 1—85. Πρβλ. καὶ εἰσαγωγὴν σελ. VII—XII). Π. Ν. Π.

Κλαρία *[Μυθολ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος παρὰ Κολοφωνίοις, ἀπὸ τῆς ἐν Κλάρῳ λατρείας της μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος *Κλαρίου* (βλ. λ.). Εἰκονίζεται ἐπὶ νομισμάτων τῆς Κολοφῶνος τοῦ Γ' καὶ Β' π. Χ. αἰῶνος συνήθως μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν Ἐφεσίαν Ἀρτέμιδα καὶ ἔχουσα πολλοὺς μαστούς. —Π.

Κλαρίαι. Ἀρχαῖος θρᾳκικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Natur. Hist. IV, 18, 2). Α. Θ. Σ.

κλαρίας (ὁ) (Clarias) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον σιλούρους μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους, μὲ κεφαλὴν πεπλατυσμένην καὶ ἀμβλεῖαν καὶ σῶμα ἐπίμηκες κυανοφαίου χρώματος μὲ στιλπνὰς ἀνταυγείας. Γνωστὰ περὶ τὰ 12 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τοὺς ποταμοὺς τῶν θερμῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλαρίας ὁ ἐγχελυοειδὴς* (Clarias anguillaris), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 60 ἑκατοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

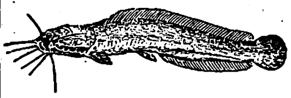

Κλαρίας ὁ ἐγχελυοειδής.

κλαρινέττο (τὸ) (clarinetto)· βλ. *εὐθύαυλος*.

κλαρίνο (τό)· μουσικὸν ὄργανον πνευστικόν, ὁ *εὐθύαυλος* (βλ. λ.), ἄλλως *κλαρινέττο* || φράσ. «τὸ χέρι κλαρίνο» εἰς στάσιν προσοχῆς ἢ χαιρετισμοῦ ὅπως ὁ στρατιώτης: «στέκεται μὲ τὸ χέρι κλαρίνο».

Κλάριος *[Μυθ.]*.—1) Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπὸ τῆς ἐν Ἰωνίᾳ *Κλάρου* (βλ. λ.).—2) Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς ἐν Τεγέᾳ, προερχομένη κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (Η' 53 9) παράδοσιν ἀπὸ τοῦ Κλήρου, ἑνὸς τῶν τέκνων τοῦ Ἀρκάδος. Αὐτόθι καὶ ἐπὶ χωρίου ὑψηλοῦ, ὅπου ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ πλεῖστοι τῶν βωμῶν τῶν Τεγεατῶν, ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς Κλάριος καὶ ἐγίνετο πρὸς τιμήν του μεγάλη ἑστία ἑορτή. Πρὸς τὸν Δία Κλάριον τινὲς σχετίζουσι καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐν Τεγέᾳ φυλῆς Κλαρεώτιδος. Π. Ν. Π.

Κλάριος (Clarius). Γάλλος μοναχὸς καὶ χρονογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΒ' μ. Χ. αἰῶνα, περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν χρονικόν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χρονικὸν τοῦ Σαὶν-Πιὲρ-λὲ-Βίφ», περιλαμβάνει γεγονότα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τοῦ 1123. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Κλαρίου θεωρεῖται ὡς πηγὴ μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς βασιλείας Ἐρρίκου τοῦ Α' καὶ Φιλίππου τοῦ Α'. Τοῦ χρονικοῦ τούτου σῴζονται σήμερον δύο χειρόγραφα, ἐξ ὧν τὸ ἓν φυλάσσεται εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Μ. Ν. Δ.

Κλάριος *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς νήσου Κύπρου, κοινῶς καλούμενος *Καρκώτης* καὶ *Κύρης*. Πηγάζει

Digitized by Google

ἐκ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου (Τροόδους) καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὴν κώμην Πενάγειαν. Κ. Μ. Κ.

κλαρίτης (ὁ) (Clarit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαρσενικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Cu_3 As S_4$, ἤτοι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν χημικὸν τύπον τοῦ ἐναργίτου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὅμως διαφέρει τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο κατὰ τὸ κρυσταλλογραφικὸν σύστημα. Διότι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐναργίτην, ὁ ὁποῖος κρυσταλλοῦται κατὰ τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ ρομβικοῦ συστήματος, ὁ κλαρίτης κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινές. Παρουσιάζει σκληρότητα 3 ½, εἰδικὸν βάρος 4,46, ἔχει δὲ χρῶμα κυανότεφρον καὶ γραμμὴν μαύρην. Ἀπαντᾷ εἰς βελονοειδῆ συσσωματώματα ἐντὸς βαρύτου τῆς ὁμάδος Clara παρὰ τὸ Schapbach. Γ. Β.

Κλὰρκ (Clark) (ὀρθὴ προφορὰ ***Κλάκ***). ***Ἄλβαν.*** Μηχανικὸς καὶ ὀπτικός, γεννηθεὶς τῷ 1864 ἐν Μασαχουσέτῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1887. Ἀρχικῶς ἠσχολήθη μὲ τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν χαρακτικήν, ἀκολούθως δέ, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν τεχνικὴν ὀπτικήν, κατεσκεύασε τὰ πρῶτα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέγιστα τηλεσκόπια. Κατὰ τὰς δοκιμὰς ἀντικειμενικοῦ φακοῦ τηλεσκοπίου ἀνεκάλυψε τὸν δορυφόρον τοῦ Σειρίου. Κ. Π.

— **Κλὰρκ** (Clark), ***Ἀνδρέας***. Διάσημος Ἄγγλος ἰατρὸς (1826—1893). Ἤρξατο τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν παρά τινι φαρμακοποιῷ ἐν Dundee, εὐθὺς δὲ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Aberdeen καὶ εἶτα τοῦ Ἐδιμβούργου, ἔνθα ἔτυχε σειρᾶς βραβείων. Κατὰ τὰς σπουδάς του προσελήφθη βοηθὸς τῆς παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ βασιλικοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἐδιμβούργου παρὰ τῷ Hughes Benett, καὶ ἐπιμελητὴς τῆς ἀνατομικῆς παρὰ τῷ Robert Knox. Κατὰ τὸ 22ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὡς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως παρ' αὐτῷ συμπτωμάτων πνευμονικῆς φθίσεως, ἐταξίδευσεν ἐπί τινα καιρὸν ὡς ἰατρὸς πλοίου πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ὑγείας του. Ἐπανακάμψας διωρίσθη παθολογοανατόμος τοῦ Βασιλικοῦ ναυτικοῦ νοσοκομείου τοῦ Haslar καὶ τῷ 1853 ἐπιμελητὴς τοῦ μουσείου τοῦ λονδινείου νοσοκομείου, διδάξας τὴν παθολογοανατομίαν. Μετὰ ἓν ἔτος ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Aberdeen, ἅμα δὲ ἐξελέγη μέλος τοῦ Βασιλικοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου καὶ εἰσήρχετο ὡς βοηθὸς εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1858 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς φυσιολογίας καὶ τῷ 1866 διευθυντὴς-ἰατρὸς τοῦ λονδινείου νοσοκομείου. Τῷ 1866, κατὰ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιδημίας τῆς χολέρας, ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Γλάδστωνος καὶ ἐγένετο οἰκογενειακὸς ἰατρὸς καὶ θερμότατός του φίλος, συνάμα δὲ κατέστη ὁ περιζήτητος σύμβουλος ἰατρὸς τοῦ Λονδίνου καὶ ἰατρὸς τῶν φιλολογικῶν, καλλιτεχνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν κύκλων, διαδεχθεὶς τῷ 1888 τὸν Sir William Jenner εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλικοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, ἰδίως ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν νόσων τοῦ ἀναπνευστικοῦ καὶ πεπτικοῦ συστήματος, ἀναφέρομεν τὰς μετὰ τοῦ Down Hutchinson καὶ Maunder ἀπὸ κοινοῦ δημοσιευθείσας: «Clinical lectures and Reports by the Med. and Surg. Staff of the London Hosp» ἐπίσης τὰς ἀκολούθους: «On the anatomy of the lungs», «On tubercular sputum», «Evidences of the arrestment of phthisis», «Mucous diseases of the colon», «Fibroid phthisis, Transact. of the Clin. Soc. I» κλπ. Ο. Ρ.

— **Κλὰρκ** (Clark), ***Γεώργιος-Ρογῆρος***. Ἀμερικανὸς στρατιωτικὸς (1752—1818). Τῷ 1778 κατέλαβε τὰ παρὰ τὸν Μισισσιπῆ φρούρια Κασκάσια καὶ Καχακία, ἅτινα κατείχοντο ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὅταν ἐπείσθη ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀξιωματικοὶ ὑπεκίνουν τοὺς ἰθαγενεῖς Ἰνδοὺς ἐναντίον τῶν Ἀμερικανῶν ἀποίκων. Κατόπιν πολλῶν ἐπιτυχιῶν κατώρθωσε νὰ ἀπελευθερώσῃ ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ΒΔ. τμῆμα τῶν καναδικῶν συνόρων καὶ νὰ θέσῃ τοῦτο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀμερικανῶν. Πολλοὶ τῶν Ἰνδῶν διετέθησαν φιλικῶς πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τῇ ἐνεργείᾳ του. Διὰ τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας του οὐδεμίαν σχεδὸν ἀποζημίωσιν ἀπεδέχθη. Διέθεσε μάλιστα τὸ πλεῖστον τῆς περιουσίας του χάριν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἀπέθανεν ἐν απομονώσει καὶ πτωχείᾳ. Λ. Α.

—**Κλὰρκ** (Clark), ***Γουλιέλμος-Γεώργιος***. Ἄγγλος φιλόλογος καὶ σχολιαστὴς τοῦ Σαίξπηρ (1821—1878). Ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰς χώρας. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Ἀγγλίαν ἐξέδωκε τὸ ἔργον του «Πελοπόννησος» (1858). Ἐν Καίμπριτζ ἵδρυσε τὴν «Ἐφημερίδα φιλολογίας». Ἐξέδωκε τὸν Σαίξπηρ εἰς ἔκδοσιν καλουμένην «Σαίξπηρ τοῦ Καίμπριτς» (1863—1866), εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιπαρέθεσε παλαιὰς ἐκδόσεις μετὰ νεωτέρων διορθώσεων. Αἱ ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς Ἱσπανίας περιλαμβάνονται ἐν τῷ Gazpacho (1853), ἐκ τῆς Ἰταλίας δὲ καὶ Πολωνίας, ἐν τῷ ἔργῳ «Vacation Tourists». Λ. Α.

— **Κλὰρκ** (Clarke), ***Ἐδουάρδος-Γεώργιος***. Ἄγγλος νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1841. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἀνεδείχθη ταχέως ἐν τῷ δικηγορικῷ ἐπαγγέλματι. Ὡς μέλος τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος, εἰσῆλθεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῷ 1880 καὶ ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1900 ἐξελέγετο ἀντιπρόσωπος τῆς Πλυμούθης. Τῷ 1900 παρῃτήθη τῆς θέσεώς του ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, ἐπειδὴ ἀντετίθετο πρὸς τὴν τηρουμένην πολιτικήν, τὴν καταλήξασαν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ Νοτιοαφρικανικοῦ πολέμου. Ἐκτὸς τῆς θέσεως τοῦ δημοσίου κατηγόρου, ἣν διετήρησεν ἐπὶ ἓξ ἔτη (1886—1893), οὐδεμίαν ἄλλην πολιτικὴν θέσιν ἀπεδέχθη. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1906 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως τοῦ Λονδίνου, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἀντιλήψεις του ἐπὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν δασμῶν ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν πλειονότητα τοῦ κόμματος, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Συνέγραψε «A treatise on the Law of extrabition» (4η ἔκδοσις, 1913) καὶ ἐξέδωκεν εἰς τρεῖς τόμους τὰς πολιτικὰς καὶ δικανικὰς ὁμιλίας του. Λ. Α.

— **Κλὰρκ** (Klarke), ***Ἐδουάρδος - Δανιήλ***. Ἄγγλος περιφανὴς περιηγητής, ὀρυκτολόγος καὶ ἀρχαιολόγος. Γεννηθεὶς τῷ 1767 ἐπεδόθη ἐκ κλίσεως εἰς τὴν σπουδὴν ἰδίως τῆς ὀρυκτολογίας, τῆς ὁποίας διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ, τὸ ὁποῖον ἐπλούτισε διὰ τῶν ἐκ τῶν περιηγήσεών του ἀποθησαυρισθέντων πολυαρίθμων καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίων ἀντικειμένων, ἰδιαιτέρως τῆς μεγάλης ὀρυκτολογικῆς συλλογῆς του, εἰς τὴν κατάρτισιν τῆς ὁποίας ἐπεδόθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1792, σπουδαστὴς ἔτι ὤν. Τὰς περιηγήσεις του ἤρχισεν ἅμα τῇ ἐν ἔτει 1794 ἀποφοιτήσει του ἀπὸ τοῦ κολλεγίου τοῦ Καίμπριτζ, ὅτε μετέβη μετὰ τοῦ λόρδου Berwick εἰς Ἰταλίαν, Ἑλβετίαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀγγλίαν ἐδημοσίευσε τὰ τῆς περιηγήσεώς του ταύτης, μεθ' ὃ ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην τῆς λαογραφίας τῆς Ἄνω Σκωτίας ἐξέδωκεν ἴδια περὶ ταύτης πονήματα. Τῷ 1799 συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ πλουσίου φίλου του Κρὶπς (Cripps), ὁ ὁποῖος εἶχε διατελέσει μαθητής του, περιηγήθη μετ' αὐτοῦ τὴν Δανίαν, τὰς Σκανδιναυϊκὰς χώρας (διατρίψας ἐπί τινα χρόνον καὶ ἐν τῷ σουηδικῷ πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας), Ρωσίαν, Ταταρίαν, Κιρκασίαν, Μικρὰν Ἀσίαν, Ἑλλάδα, Τουρκίαν, Παλαιστίνην, Αἴγυπτον, Ἀραβίαν κ. ἄ. Τὰς περιηγήσεις του ταύτας ἐδημοσίευσεν εἰς πολλοὺς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον: «Travels in various countries of Europe, Asia and Africa». Part. I. Containing Russia, Tartary and the Turkey (1810). Part II Containing Greece, Egypt and the Holyland (1812). Ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἴδην κατὰ Μάϊον τοῦ 1801 καὶ διερευνήσας τὴν Τρωϊκὴν πεδιάδα, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὁμηρικὴ Τροία εὑρίσκετο εἰς ἣν θέσιν τὸ χωρίον Τσιμπλάκ, εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὰς ἀνακοινώσεις του, ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῶσι πάντα τὰ ἐν τῇ «Ἰλιάδι» διαδραματιζόμενα. Ἐκ τῆς Τρωάδος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅθεν συνώδευσαν αὐτὸν ἐπί τινα καιρὸν δύο ζωγράφοι, ὁ Ἰταλὸς Λουζιέρης καὶ ὁ Γάλλος Πρώ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἐξετέλεσε κατὰ τὴν περιοδείαν ἐκείνην 40 περίπου πίνακας. Διὰ τῆς Ρόδου καὶ τῶν παρακειμένων νήσων ἔφθασεν εἰς Αἴγυπτον, εἶτα δ' εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα. Τέλος κατ' Ὀκτώβριον ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ μακρόν· ἐπεσκέφθη δὲ τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας, πλὴν τῶν ἀγγείων καὶ γλυπτῶν, κατήρτισε καὶ πολύτιμον νομισματικὴν συλλογὴν ἐκ χιλίων περίπου νομισμάτων, χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν. Ἀλλὰ τὸ πλοῖον «Πριγκίπισσα», ἐφ' οὗ αὐτὸς ἐπέβαινε μετὰ τῶν συλλογῶν του, ἐναυάγησε κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἀγγλίας. Καὶ αἱ μὲν εἰκόνες, χειρόγραφά τινα κ. ἄ. π. κατὰ μέγα μέρος ἐβλάβησαν, ἀλλὰ τὰ νομίσματα καὶ τὰ γλυπτά, μεταξὺ τῶν ὁποίων κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Δήμητρος ἢ Κιστοφόρου, ἀγαλμάτιον τοῦ Πανός, ἕτερον τοῦ Ἔρωτος, ἐπιτύμβιοι στῆλαι κλπ., τὰ ὁποῖα περιείχοντο ἐντὸς 80 κιβωτίων, ἐσώθησαν καὶ κοσμοῦσι σήμερον τὸ ἐν Καίμπριτζ μουσεῖον Φιλτσουΐλλιαμ, τῶν ὁποίων πλήρη περιγραφὴν δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Michaelis: «Ancient Marbles in Great Britain». Καὶ τὴν μὲν νομισματικὴν συλλογήν του ἠγόρασεν ὁ Ρ. Π. Κναΐτ, ὅστις ἐκληροδότησεν αὐτὴν μετὰ τῆς ἰδικῆς του εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον, ἡ δὲ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν κατὰ τὰς μακρὰς περιηγήσεις του καταρτισθεῖσα μεγάλη ὀρυκτολογικὴ συλλογή του, δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου, περιῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ.

Ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Κλὰρκ ἀφήρεσε διάφορα ἀρχαῖα χειρόγραφα, μὴ ὀκνήσας νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του καὶ τὰ βιαιότερα μέσα. Οὕτω τὴν ἀπόκτησιν τοῦ περιφήμου χειρογράφου τοῦ Πλάτωνος, εὑρισκομένου τότε εἰς τὴν μονὴν τῆς Πάτμου, ὀφείλει εἰς ἀσκηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ βίαν, ὡς βεβαιοῖ ὁ Ἰωάννης Σακκελίων. Μισθώσας ὁ Κλὰρκ βασιβουζούκους τινάς, τῇ συναινέσει καὶ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ἐπετέθη κατὰ τῶν μοναχῶν, ἀρνουμένων νὰ ἀπεμπολήσωσι τὸ πολύτιμον χειρόγραφον. Διὰ τῆς δωρεᾶς του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ τοῦ οὕτως ἀποσπασθέντος χειρογράφου τούτου τοῦ Πλάτωνος ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν ὁ τίτλος ἐπιτίμου διδάκτορος. Εἰς τὸ ἴδιον πανεπιστήμιον ἐδώρησε πλὴν πολλῶν ἄλλων καὶ τὸ προμνημονευθὲν ὑπερμέγεθες ἄγαλμα, τὸ ἐν ἀρχῇ χαρακτηρισθὲν ὡς Δήμητρος τῆς Ἐλευσινίας, κατόπιν δὲ Κιστοφόρου, διὰ τὴν κίστην, τὴν ὁποίαν φέρει ἐπὶ κεφαλῆς. Ὀφείλει δ' εἰς αὐτὸν τὸ βρεττανικὸν ἔθνος καὶ τὴν σαρκοφάγον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐκεῖθεν μετέφερε. Περὶ ἀμφοτέρων τῶν ἔργων τούτων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ ἀποκτηθέντων καὶ εἰς Ἀγγλίαν μεταφερθέντων γλυπτῶν, ὁ Κλὰρκ ἐφιλοπόνησεν ἴδια ἔργα, ὧν κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «The tomb of Alexander» (1805), «Description of the Greek marbles brought from the shores of the Euxine, Archipelage and Mediterranean» (1809). Πολλὰ τῶν χειρογράφων του, παραμείναντα ἀνέκδοτα, ἐπωλήθησαν ὑπὸ τῶν κληρονόμων του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Γαϊσφορδ δημοσιευθέντα κατάλογον: «Notitia manuscriptorum quae a cel. E. D. Clark comparata in Bibliotheca Boldeiana adservantur» (Oxoniae, 1812). Τῇ συνεργασίᾳ Ἰταλοῦ καλλιτέχνου ὁ Κλὰρκ κατεσκεύασε περίεργον καὶ ὡραιότατον πρόπλασμα τοῦ Βεζουβίου, ἡ δ' ὕλη ἐξ ἧς τοῦτο κατεσκευάσθη ἐλήφθη ἀπὸ τὸν κρατῆρα τοῦ ἰδίου ἡφαιστείου. Ἀπέθανε τῷ 1821. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Κλὰρκ** (Clark), ***Ἐρρῖκος-Ἰάκωβος-Γουλιέλμος***. Κόμις τοῦ Χύνεμπουργκ καὶ δοὺξ τῆς Φελτρίας, Γάλλος στρατάρχης γεννηθεὶς τῷ 1765 ἐν Λαντρεσὶ καὶ ἀποθανὼν ἐν Neuviller τῷ 1818. Κατήγετο ἐξ ἰρλανδικῆς οἰκογενείας καὶ ἐχρημάτισε γραμματεὺς κατ' ἀρχὰς τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης. Λοχαγὸς ὢν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, προήχθη ταχέως μᾶλλον διὰ τὴν διπλωματικὴν ἢ τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ εὐφυΐαν. Τῷ 1792 προήχθη εἰς συνταγματάρχην καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς στρατηγόν, εὑρισκόμενος δὲ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ρήνου καὶ θεωρηθεὶς ὕποπτος ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα, καὶ ὅπως κερδίζῃ τὰ πρὸς συντήρησίν του, ἐγένετο ὑπάλληλος τραπέζης τινός. Ὁ Λάζαρος Καρνὼ διώρισεν αὐτὸν διευθυντὴν τοῦ τοπογραφικοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀπεστάλη εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ διευθυντηρίου, ὅπως ἐπιτηρῇ τὸν Βοναπάρτην, ἀρχιστράτηγον τότε τῶν ἐν Ἰταλίᾳ στρατιῶν, ἀλλ' οὗτος συνεδέθη μετ' αὐτοῦ καὶ περιέπεσεν ἐκ νέου εἰς δυσμένειαν, ὡς προδώσας τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1800 ὁ Βοναπάρτης διώρισεν αὐτὸν πρεσβευτὴν εἰς Τοσκάνην, τῷ δὲ 1804 προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἰδιαίτερον γραμματέα του. Ἠκολούθησε τοῦτον εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1805 καὶ 1806, διωρίσθη δὲ διοικητὴς τῆς Βιέννης τῷ 1805 καὶ τῆς Ἐρφούρτης καὶ τοῦ Βερολίνου τῷ 1806 καὶ διεδέχθη τὸν στρατάρχην Μπερτιὲ τῷ 1807 εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ 1813, ὅτε παρῃτήθη, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ παρουσία του ἦτο ἀναγκαία εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ὅτε οἱ σύμμαχοι ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν Παρισίων, ἔδωκε πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας καὶ ἐδραπέτευσε μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας εἰς Μπλουᾶ. Συνεδέθη κατὰ τὴν πρώτην παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων μετ' αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐξ Ἔλβας τοῦ Ναπολέοντος ἠκολούθησε τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον ΙΗ' εἰς Γάνδην. Ὅταν ἐπανῆλθεν οὗτος ἐκ δευτέρου εἰς Παρισίους, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἔλαβε τὴν ῥάβδον τοῦ στρατάρχου. Κατέλιπε τὸ ὑπουργεῖον τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1816 καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὰ κτήματά του, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετὰ δύο ἔτη. Θ. Β.

— **Κλὰρκ** (Klark), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Finlater τῷ 1788. Μετὰ τὴν ἐν Ἐδιμβούργῳ ἀναγόρευσίν του εἰς διδάκτορα, διέτρεξε τὴν Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἑλβετίαν, σπουδάζων τὰς νόσους καὶ τὰ θεραπευτικὰ ἱδρύματα τῶν χωρῶν τούτων. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας ἐγκατέστη ἐν Ἐδιμβούργῳ πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἐπιστήμης του, ἔνθα καὶ προσεκτήσατο μεγάλην φήμην, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν τῶν νόσων τῶν πνευμόνων. Μετά τινα ἔτη μετέβη ἐν Λονδίνῳ, γενόμενος διαδοχικῶς ἀρχίατρος τοῦ νοσοκομείου ἁγίου Γεωργίου, ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης τοῦ Βελγίου κλπ. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι «Ἰατρικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κλίματος, τῶν νόσων, τῶν νοσοκομείων καὶ ἰατρικῶν σχολῶν τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας» (Λονδῖνον 1820), «Ἐπίδρασις τοῦ κλίματος ἐπὶ τῶν χρονίων νόσων» (1829), «Περὶ τῆς πνευμονικῆς φθίσεως» (1835). Ο. Ρ.

— **Κλὰρκ** (Klarke), ***Ἰάκωβος-Φρῆμαν***. Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς καὶ ἱεροκῆρυξ τῆς οὐνιταριανῆς Ἐκκλησίας (1810—1888). Ἀφιερώθη εἰς τὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἐκ τῆς δουλείας τῶν μαύρων ἀγῶνα. Τῷ 1839 μετέβη εἰς Βοστώνην, ὅπου μετά τινων φίλων του ἵδρυσε τὴν «Ἐκκλησίαν τῶν μαθητῶν» μὲ κύριον σκοπὸν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ κοινωνικὰ προβλήματα. Τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἐποίμανε μέχρι τοῦ

Digitized by Google

θανάτου του. Ἐπὶ τετραετίαν διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς θρησκείας καὶ τῆς χριστιανικῆς δογματικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χάρβαρντ. Τὸ σπουδαιότερόν του ἔργον εἶναι «Δέκα μεγάλαι θρησκεῖαι» (2 τόμ.). Γ. Π. Μ.

—**Κλὰρκ** (Clark), *Ἱερεμίας*. Ἄγγλος συνθέτης καὶ ὀργανοκρούστης τῶν τελῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, αὐτοχειριασθεὶς τῷ 1707, συνεπείᾳ ἀτυχοῦς ἔρωτος. Ἔγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Πάρσελ καὶ Λέβεριτζ διάφορα μελοδράματα. Ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὡρισμένα ἀντίφωνα καὶ καντάται αὐτοῦ.

—**Κλὰρκ** (Clark), *Ἰωάννης*. Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1847 ἐν Providence τῆς πολιτείας Rhode Island. Ἐφοίτησεν εἰς ἀμερικανικὰ καὶ γερμανικὰ πανεπιστήμια καὶ διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1877 καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τέλει παρὰ τῷ Κολομβιανῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νέας Ὑόρκης μέχρι τοῦ 1923. Ὁ Clark ὀφείλει τὴν φήμην του εἰς τὴν προσπάθειάν του τὴν ἐκτεθεῖσαν ἐν τῷ ἔργῳ του «Distribution of Wealth» (1899), ὅπως ἐρευνήσῃ τὰ φαινόμενα τῆς διανομῆς τοῦ προϊόντος τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς μεταξὺ τῶν τριῶν παραγόντων της ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδέας τοῦ διαφορικοῦ εἰσοδήματος. Οὕτως, ἐὰν τὸ κεφάλαιον ὡρισμένης χώρας ληφθῇ ὡς δεδομένον, ἑκάστη τῶν παρὰ τούτου χρησιμοποιουμένων ἀλλεπαλλήλων δόσεων ἐργασίας θὰ ἔχῃ ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις προϊὸν κατά τι μικρότερον τῆς προηγουμένης (νόμος περὶ τῆς φθινούσης ἀποδόσεως). Ἡ ἀπόδοσις τῆς τελευταίας δόσεως, τῆς ὁποίας ἡ θέσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ζήτησιν τῆς καταναλώσεως, θὰ ὁρίσῃ τὴν ἀμοιβὴν ὅλων τῶν ἐπαλλήλων δόσεων ἐργασίας. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλαι αἱ δόσεις, πλὴν τῆς τελικῆς, ἔχουν παραγωγικότητα μεγαλυτέραν τῆς ἀμοιβῆς των, παραμένει ὑπόλοιπον ὑπὲρ τοῦ κεφαλαίου, ἀποτελοῦν τὴν ἀνταμοιβήν του ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἐμφανιζομένην ὑπὸ τὸν τύπον τῆς διαφορικῆς προσόδου. Κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον ὑπολογίζει ὁ Clark καὶ τὸ μερίδιον τῶν λοιπῶν δύο παραγόντων. Ἡ θεωρία αὕτη δὲν ἔτυχε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας.
Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

— **Κλὰρκ** (Clarke), ***Κάρολος Cowden*** (1787—1877). Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ σχολιαστὴς τοῦ Σαίξπηρ. Εἰργάσθη ὡς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς ἐκδότης μουσικῶν ἔργων μετὰ τοῦ πενθεροῦ του Ἀλφρέδου Νοβέλλο. Ἦτο γνωστότατος ὡς σχολιαστὴς τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἄλλων δραματικῶν. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονευτέα τὰ ἑξῆς: «Δευτερεύοντες χαρακτῆρες τοῦ Σαίξπηρ» (1863) καὶ «Χαρακτῆρες τοῦ Μολιέρου» (1865). Τῷ 1859 ἐξέδωκε σειρὰν ποιημάτων «Carmina Minima». Ἀπέθανεν ἐν Γενούῃ τῷ 1877. Λ. Α.

— **Κλὰρκ** (Clark), ***Λάτιμερ***. Ἄγγλος ἠλεκτρολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1822, ἐν Great Markow καὶ ἀποθανὼν τῷ 1898 ἐν Λονδίνῳ. Ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ οἴκου Clark, Forde καὶ Co διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων. Ἀπὸ τοῦ 1853 ἠσχολήθη εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τῶν καλωδίων, κατεσκεύασε πρότυπον στοιχεῖον ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως, γνωστὸν ὑπὸ τὸν ὅρον «στοιχεῖον Clark», καὶ ἐπειραματίσθη ἐπὶ τῆς μεταφορᾶς ἀντικειμένων διὰ μέσου σωλήνων τῇ βοηθείᾳ πεπιεσμένου ἀέρος. Ἐν τῷ δημοσιευθέντι ἔργῳ αὐτοῦ ἐν ἔτει 1861 διά τινας ἠλεκτρικὰς μονάδας προέτεινε τὸ πρῶτον τοὺς ὅρους Ohm, Farad καὶ Volt. Συνέγραψε δὲ τ' ἀκόλουθα ἔργα: «Electrical Measuremant» (1868) καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Sabine τὸ ἔργον «Electrical tables and formula for operators in submarine cables». Κ. Π.

—**Κλὰρκ** (Clark), ***Μᾶρκος-Ἀνδρέας*** (1846—1881). Αὐστραλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1846 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1881. Μετηνάστευσεν εἰς Αὐστραλίαν, ὅπου εἰργάσθη κατὰ πρῶτον ὡς τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος καὶ βραδύτερον ὡς συντάκτης εἰς διαφόρους ἐφημερίδας. Τὸ γνωστότερον τῶν βιβλίων του εἶναι «For the term of his Natural Life» (Μελβοῦρνον 1864). Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἔργον «Περιπατητικὸς φιλόσοφος», σειρὰν εὐθύμων ἱστοριῶν. Ἐπίσης τὸ μυθιστόρημα «Long Odds» (Λονδῖνον, 1870), πληθὺν κωμῳδιῶν καὶ παντομιμῶν, ἐξ ὧν ἡ καλλίστη «Twinkle, Little Star». Λ. Α.

— **Κλὰρκ** (Clark), *Ριχάρδος*. Ἄγγλος μουσουργός, ἱερωμένος (1780—1856), γενόμενος συνθέτης δι' ἔργων ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς: ἀντιφώνων, ὕμνων κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης μονογραφίας ἐπὶ τοῦ ὕμνου «God save the King», ἐπὶ τοῦ Χαίνδελ κλπ. Γ. Σ.

— **Κλὰρκ** (Clarke), ***Σαμουήλ***. Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Norwich τῷ 1675. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Κανταβριγίᾳ φυσικομαθηματικὰ καὶ φιλοσοφίαν καὶ δὴ τὴν καρτεσιανήν, ἥτις ἐπεκράτει τότε ἐκεῖ, ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν ἱκανωτέρων μαθητῶν τοῦ Νεύτωνος. Ἐν ἡλικίᾳ 22 ἐτῶν μετέφρασεν εἰς τὸ λατινικὸν τὸ ἐγχειρίδιον τῆς φυσικῆς τοῦ Rohault, πλουτίσας αὐτὸ διὰ παρατηρήσεων στηριζομένων ἐπὶ τοῦ συστήματος τοῦ Νεύτωνος. Μετὰ ταῦτα ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ πρῶτοι δὲ καρποὶ τῆς μελέτης ταύτης ἦσαν αἱ τρεῖς αὐτοῦ διατριβαί: «Περὶ βαπτίσματος», «Περὶ χρίσματος» καὶ «Περὶ μετανοίας» (1699), τὰς ὁποίας ἠκολούθησεν ἡ κριτικὴ τοῦ «To land Amyntor» καὶ αἱ παραφράσεις εἰς τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια (1701 καὶ 1702), αἵτινες ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους τῷ 1715 καὶ 1716. Τῷ 1704 καὶ 1705 ἐδίδαξεν ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Boyle μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς φυσικῆς καὶ ὑπερφυσικῆς θρησκείας. Προϊὸν τῆς διδασκαλίας ταύτης ὑπῆρξαν δύο τῶν καλυτέρων αὐτοῦ ἔργων, τὸ «Περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν ἰδιωμάτων τοῦ Θεοῦ» καὶ τὸ «Περὶ τῆς ἀληθείας καὶ βεβαιότητος τῆς φυσικῆς καὶ ἀποκεκαλυμμένης θρησκείας». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπεστήριξε τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς κατὰ τοῦ Dodwell, ὅστις ἐδέχετο ὅτι ἡ ψυχή, οὖσα καθ' ἑαυτὴν θνητή, καθίσταται ἀθάνατος διὰ τοῦ βαπτίσματος. Γενόμενος ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Bennet καὶ ἔπειτα τοῦ ἁγίου James ἐν Λονδίνῳ, ἔμεινεν ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἐνορίᾳ μέχρι τοῦ θανάτου του. Τῷ 1712 ἐδημοσίευσε διατριβὴν περὶ ἁγίας Τριάδος, ἥτις χαρακτηρισθεῖσα ὡς ἀρειανίζουσα περιέπλεξεν αὐτὸν εἰς ἔριδας, ἐξ ὧν ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ τὴν ἐφημερίαν αὐτοῦ. Ἐπίσης τῷ 1715 καὶ 1716 περιεπλέχθη εἰς ἔριδας πρὸς τὸν Λεΐβνίτιον περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θρησκείας. Ὁ Κλὰρκ καταπολεμῶν τὸν θεϊσμὸν καὶ πανθεϊσμὸν ὑπεστήριζε τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, ἐνῷ ὅμως ἐδέχετο καὶ ἐτόνιζε καὶ τὴν αὐτονομίαν τοῦ λογικοῦ. Οὕτω δύναται ὁ Κλὰρκ νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ὀρθολογιστικοῦ ὑπερφυσισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἐφημεριακῶν αὐτοῦ καθηκόντων καὶ τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ ἐνασχολήσεις καὶ συγγραφάς, δὲν ἐλησμόνει τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φυσικήν. Τῷ 1708 μετέφρασε τὸ ἔργον τοῦ Νεύτωνος «On optics» καὶ τῷ 1729 ὑπεστήριξε μετὰ θέρμης καὶ ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Νεύτωνος περὶ τῆς σχέσεως τῆς ταχύτητος καὶ δυνάμεως τῶν σωμάτων. Καὶ περὶ τὴν φιλολογίαν δὲ ἠσχολεῖτο, ἡ δὲ ἔκδοσις τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, εἰς δύο τόμους μετὰ 87 εἰκόνων (1712), καὶ ἡ μετάφρασις τῶν δώδεκα πρώτων στοιχείων τῆς Ἰλιάδος μετὰ σημειώσεων (1729) θεωροῦνται ὡς ἐξαίρετος ἐργασία. Τῇ 17 Μαΐου τοῦ 1729 ἐτελεύτησεν. Ἡ ἔκδοσις τῶν φιλοσοφικῶν, φυσικῶν καὶ θεολογικῶν ἔργων τοῦ Κλὰρκ ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ εἰς τέσσαρας τόμους 1732—1742).

Σαμουὴλ Κλάρκ.

[*Zimmermann*, Clarkes Leben und Lehre (ἐν Benkschriften der Wiener Akademie hist phil Klasse XIX (1870), σ. 249 ἑ.).—*Leroy*, Die philosophischen Probleme in den Briefwechsel zufschen Leibniz und Clarke (1893).] Κ. Ι. Δ.

— **Κλὰρκ** (Klarke), ***Τζών***, γνωστὸς ὡς *Κλὰρκ-Χουάϊτφελδ* (Clark - Whitfeld). Ἄγγλος συνθέτης καὶ ὀργανοκρούστης, δράσας ἐν Λώντλοου, Ἄρμω (Armagh), Δουβλίνῳ καὶ Χέρεφορντ. Τῷ 1799 εἶχεν ὀνομασθῆ διδάκτωρ τῆς μουσικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας, τῷ 1810 τοῦ τῆς Ὀξφόρδης, τῷ δὲ 1821 καθηγητὴς τῆς μουσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Κανταβριγίας. Ἔγραψε τέσσαρας τόμους ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τὸ ὀρατόριον «Σταύρωσις καὶ Ἀνάστασις», μελῳδίας κ. λ. καὶ διεσκεύασε διὰ κλειδοκύμβαλον τὰ ὀρατόρια τοῦ Χαίνδελ, 2 τόμους ἔργων τοῦ Πάρσελ κλπ. Γ. Σ

— **Κλὰρκ** (Klark), ***Φραγκῖσκος-Ἐδουάρδος***. Ἀμερικανὸς κληρικὸς (1851—1927, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα κατέστη διεθνῶς γνωστὸν ἀπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρύσεως κατὰ τὸ 1881 τοῦ θρησκευτικοῦ συλλόγου νέων «Χριστιανικὴ προσπάθεια» (Christian Endeavor). Ὁ σύλλογος οὗτος ἀπετελέσθη κατ' ἀρχὰς ἐκ 35 νέων καὶ νεανίδων τῆς ἐκκλησίας του, μὲ σκοπὸν τὴν καλλιέργειαν θερμοτέρας χριστιανικῆς ζωῆς καὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν μελῶν πρὸς καλυτέραν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ. Τὸ παράδειγμα του ἐμιμήθησαν πλεῖσται ὅσαι ἐκκλησίαι τοῦ διαμαρτυρομένου κόσμου, οὕτως ὥστε σήμερον ἡ «Χριστιανικὴ προσπάθεια» ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 100.000 συλλόγους μὲ 4 500.000 μέλη μεταξὺ 80 καὶ πλέον ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν. Τὴν ὅλην αὐτὴν τεραστίαν κίνησιν διηύθυνεν ὁ ἴδιος ὁ Klark ὡς πρόεδρος τῆς «Παγκοσμίου ὀργανώσεως χριστιανικῶν προσπαθειῶν». Συνέγραψε πολλὰ βιβλία, ἄπειρα ἄρθρα καὶ ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «The Christian Endeavor World». Γ. Π. Μ.

κλὰρκ 1. Στρατιωτικὴ συνθηματικὴ ὀνομασία τῆς *χλωριούχου διφαινυλαρσίνης* (βλ. λ.).

— **κλὰρκ** 2. Στρατιωτικὴ συνθηματικὴ ὀνομασία τῆς *κυανιούχου διφαινυλαρσίνης* (βλ. λ.).

κλάρκειος ***γλῶσσα***. Εἶδος γλωσσίτιδος σκληρωτικῆς, συφιλιδικῆς προελεύσεως, ἐχούσης τὴν ὀνομασίαν ἐκ τοῦ πρώτου περιγράψαντος *Ἰακ. Αὐγ. Κλάρκ*. Σ. Γ. Σ.

— **κλάρκειος** ***στήλη***. Ἀνατομικὸς ὅρος, σημαίνων ὁμάδα κυττάρων κατὰ τὸ ὀπίσθιον κέρας τοῦ φαιοῦ ἄξονος τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, μία τῶν αἰσθητικῶν ὁδῶν τούτου, ἧς οἱ νευρῶνες ἀπολήγουν εἰς τὸν φλοιὸν καὶ τοὺς πυρῆνας τῆς παρεγκεφαλίδος. Ἔχει τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Ἄγγλου ἀνατόμου *Ἰακ. Αὐγ. Κλάρκ*. Σ. Γ. Σ.

κλαρκία (Clarkia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀναγρωδῶν*, περιλαμβάνον πέντε μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς δυτικῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν γένει. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ πολυετῆ, λίαν κοσμητικά. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κλαρκία ἡ χαριέσσα* (Clarkia pulchella). Κυριώτεραι ποικιλίαι τοῦ ὡς ἄνω εἴδους εἶναι: ἡ *μικρανθὴς* (nana) ἡ *λευκανθὴς* (alba), ἡ *κρεατόχρωμος* (carnea), ἡ *πορφυρόχρους* (pulcherrima) κλπ. *Κλαρκία ἡ κομψὴ* (Clarkia elegans) κ.ἄ. Κ. ΠΑΠ.

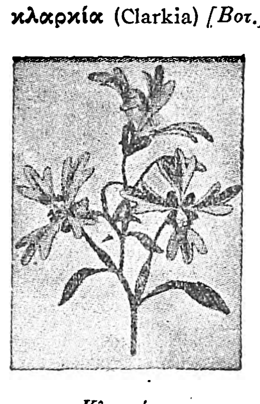
Κλαρκία.

Κλάρκσβιλ (Clarksville) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κειμένη ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς πολιτείας Τέννεση, 50 μίλ. Β.Δ. τῆς Νάσβιλ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κιούμπερλαντ. Ἔχει πληθυσμὸν 8.110 (1920). Ἡ συγκοινωνία τῆς ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ δύο σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Λουϊσβιλ-Νάσβιλ καὶ τῶν κεντρικῶν σιδηροδρόμων τοῦ Ἰλλινόϊς. Μεταξὺ τῶν ἱδρυμάτων τῆς πόλεως εἶναι τὸ πρεσβυτεριανὸν πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1875. Εἶναι κέντρον καπνοπαραγωγῆς. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν ἢ βιομηχανίαν. Ὑπάρχουν πλεῖστα καπνεργοστάσια, ἀλευρόμυλοι κλ. Λ. Α.

Κλάρκσμπουργκ (Clarksburgh) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, κειμένη ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς δυτικῆς Βιργινίας καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μονονγαχίλλα. Εἶναι κόμβος πυκνοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου. Βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις, ἔχει ἐργοστάσια κεραμουργίας, ὑελουργίας, χημικῶν εἰδῶν. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ πλουσίου εἰς μεταλλεύματα διαμερίσματος, ἔχοντος πετρελαιοπηγὰς καὶ πλούσια κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν. Κάτοικοι 27.869. Λ. Α.

Κλάρκσον (Clarkson), *Θωμᾶς*. Ἄγγλος φιλάνθρωπος καὶ διάσημος πολέμιος τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας (1760—1846). Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καίμπριτζ, κατὰ τὴν ἀποφοίτησίν του δὲ ἐδημοσίευσε τὴν θέσιν «Anne liceat invitos in servitutem dare?». (Εἶναι δίκαιον νὰ καθιστᾷ τις δούλους ἄκοντας;), ἡ ὁποία ἐβραβεύθη. Μετὰ τινα ἔτη, ἐπιχειρήσας πολλὰ ταξίδια συνέλεξε πληροφορίας περὶ τοῦ δουλεμπορίου, συμπεριληφθείσας ἐν τῷ ἔργῳ του «Περιληπτικὴ ἄποψις τοῦ δουλεμπορίου καὶ πιθαναὶ συνέπειαι καταργήσεως τούτου». Ἡ ἐργασία του αὕτη ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν διαφόρων μεγάλων πολιτικῶν καὶ ἡ δυνατότης τῆς καταργήσεως τοῦ δουλεμπορίου συνεζητήθη ἐν τῷ κοινοβουλίῳ. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μετέβη εἰς Παρισίους, κατορθώσας νὰ διαθέσῃ εὐμενέστατα πάντας τοὺς ἰθύνοντας ὑπὲρ τοῦ σχεδίου του. Τὸ τελευταῖον ταξίδιόν του ἀπεσκόπει τὸν σχηματισμὸν ἐπιτροπειῶν ἐναντίον τοῦ δουλεμπορίου. Τῷ 1808 συνέγραψε τὸ βιβλίον του «Ἱστορία καταργήσεως τοῦ δουλεμπορίου». Τὸ νομοσχέδιον περὶ καταργήσεως τῆς δουλείας ἐγένετο νόμος τῷ 1807. Ἀλλὰ διὰ νὰ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ ἔπρεπε νὰ ἐπιδοκιμασθῇ ὑφ' ὅλων τῶν δυνάμεων, τοῦτο δ' ἐπετεύχθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1815 ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βιέννης. Ἐκτὸς τῶν ἀναφερθέντων ἔργων του συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «Portraiture of Quakerism» (1806), «Memoire of William Penn» (1813), «Researches, Antediluvian, Partiarchal and Historical» (1836), «Life of Wilberforce». Λ. Α.

Κλὰρκς Φόρκ, ἢ ***Φλάτχεντ*** (Clark's Fork, ἢ Flathead) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς βορείου Ἀμερικῆς, παραπόταμος τοῦ Κολούμπια, πηγάζων ἐκ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ διαρρέων τὸ Α. τμῆμα τῆς πολιτείας Μοντάνα. Ἔχει μῆκος 1045 χλμ. Χ. Δ.

κλαρόνε (clarone)· βλ. *εὐθύαυλος βαρύς*.

Digitized by Google

Κλάρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Ἰωνίας, σπουδαιότατον κέντρον λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, συνοικισθεῖσα ἐπὶ πεδινῆς ἐκτάσεως παραρρεομένης ὑπὸ τοῦ Ἁλήεντος ποταμοῦ (νῦν Ἀβιτζῆ-Τσάϊ), περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, παρὰ τὴν Β. ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου καὶ πλησίον τοῦ ἀρχαίου Νοτίου καὶ τοῦ σημερινοῦ Γκιαούρ-κιοϊ. Τὸ ὄνομα τῆς πολίχνης σχετίζεται πρὸς τὴν λέξιν *κλάρας* (= φοῖνιξ, κλάδος), ἐξ αὐτοῦ δὲ ἡ ἐκ τοῦ δωρικοῦ *κλᾶρος* (=κλῆρος) παρήχθη ἡ ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος Κλάριος. Τινὲς παράγουν ἀμφότερα ἀπὸ τοῦ «κλαίειν». Ἴχνη συνοικισμοῦ περὶ τὴν Κλάρον εὑρέθησαν ἀναγόμενα τοὐλάχιστον εἰς τὰ μέσα τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος, μεγίστην ὅμως ἀκμὴν ἔλαβεν ὁ τόπος ἀπὸ τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος διὰ τῆς ἀναδείξεως τοῦ αὐτόθι μαντείου. Τὴν ἵδρυσίν του ἡ παράδοσις ἀνάγει εἰς τὴν Μαντώ, θυγατέρα τοῦ Τειρεσίου, καὶ σχετίζει μὲ τὴν εἰς Ἰωνίαν ἄφιξιν τοῦ Ρακίου, ἤδη δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς ἐθεωρεῖτο «παλαιότατον». Ἀρχικῶς ὑπῆρχεν αὐτὸ μόνον ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Μαντοῦς, κειμένῳ ὕπερθεν καὶ Δ. τοῦ Ἁλήεντος ἐπὶ τῶν Δ. ὑπωρειῶν τοῦ Κορακείου, Δ. παρυφῆς τοῦ Κερκάφου (νῦν Ἰσμπιλλὶκ-ντάγ)· κατόπιν ὅμως ἱδρύθη ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος Κλαρίου ἐν τῇ πεδιάδι, παρὰ τὴν θάλασσαν, δι' ἧς ἤρχοντο οἱ μαντευόμενοι. Ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῆς Κολοφῶνος, ἡ μεγίστη δὲ αὐτοῦ ἀκμὴ ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἐθεωρεῖτο ἰσάξιον τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου· τότε κατεστράφη ὑπὸ πειρατῶν κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Buresch, ἀνέλαβεν ὅμως τάχιστα, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς δόξης ἧς ἀπέλαυε κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους. Ἐν αὐτῷ ἐμυθολογεῖτο χρησμοδοτοῦσα παλαιότατα ἡ Σίβυλλα Ἡροφίλη. Τῷ 18 π. Χ. ἐπεσκέφθη αὐτὸ ὁ Γερμανικός, ἐκ τῆς σωρείας δὲ τῶν εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ἐξάγεται ὅτι πελάται αὐτοῦ ἦσαν ἅπασα ἡ ἠπειρωτικὴ Ἑλλάς, ἡ Μοισία, ἡ Μακεδονία, αἱ νῆσοι, ἡ Μικρὰ Ἀσία, ὁ Πόντος, ἡ Συρία καὶ πλεῖσται ἄλλαι χῶραι. Οἱ χρησμοὶ ἐξεφέροντο ὑπὸ τοῦ «προφήτου», ἐνιαυσίου λειτουργοῦ, ἀποκτῶντος τὴν προφητικὴν ἱκανότητα διὰ πόσεως τοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀναβλύζοντος ὕδατος· τοῦτον ἐβοήθουν δύο, ἐνιαύσιοι ἐπίσης, «γραμματεῖς»· πλὴν αὐτῶν ὅμως ὑπῆρχεν ὁλόκληρος ἱεραρχία ἄλλων λειτουργῶν. Πρῶτος ἤρχετο ὁ «ἱερεὺς» διὰ βίου ἐκλεγόμενος μεταξὺ τῶν ἐγκριτωτέρων οἰκογενειῶν· τοιοῦτος ἐχρημάτισεν ὁ ποιητὴς Νίκανδρος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος· μετὰ τὸν ἱερέα ἀναφέρεται ὁ «θεσπιῳδὸς» ἀκαθορίστου ἁρμοδιότητος, καὶ τοῦτον ἠκολούθει ὁ «ὑμνῳδός», συντάσσων τοὺς εὐχαριστηρίους ὕμνους τῶν μαντευομένων, βοηθούμενος ὑπὸ ἑνὸς «παρέδρου» καὶ τοῦ «παιδονόμου», ὅστις ἐπεστάτει τοῦ χοροῦ· ὁ χορὸς οὗτος συνέκειτο, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν μαντευομένων, ἐξ 6 μόνον παίδων ἢ ἐξ αὐτῶν καὶ ἑτέρων 6 νεανίδων. Τελευταῖος τέλος λειτουργὸς ἀναφέρεται ὁ «κλειδοῦχος», σκευοφύλαξ ἴσως τοῦ ἱεροῦ.

Αἱ πρῶται ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι τῆς Κλάρου ἄρχονται ἀπὸ τοῦ 1886, διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἐπιγραφικῶν εὑρημάτων καὶ διὰ τῶν μελετῶν τοῦ Θ. Μακρίδη βέη, ὅστις τελικῶς ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς τῷ 1913 μετὰ τοῦ Πικάρ, ἀπεσταλμένου τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Σπουδαιοτάτην σημασίαν παρουσιάζουν τὰ εὑρήματα τοῦ σπηλαίου. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ὑπογείου στοᾶς ὕψους 3—4 μέτρων καὶ μήκους 20 μ., εἰς ὕψος 400 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς «οἶκος κατάγειος», «αὐλὼν βαθὺς» καὶ γέμον σταλακτιτῶν καὶ σταλαγμιτῶν, θεωρηθέντων ἐν τοῖς μύθοις δακρύων τῆς Μαντοῦς διὰ τὴν ἐξορίαν της ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων. Ἐν αὐτῷ εὑρέθησαν λείψανα κεραμεικῆς τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς κατὰ πολὺ ἀναλογοῦντα πρὸς τὰ τῆς πρώτης πόλεως τῆς Τροίας, ἀγγεῖα τῆς ἀττικῆς τέχνης καὶ λυχνίαι τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐξ ὧν συνάγεται ἡ ὕπαρξις παλαιοτάτου καὶ ἐν συνεχείᾳ χρονικῇ ἐξελιχθέντος συνοικισμοῦ. Ἐκ τῶν ἱδρυμάτων τῆς πεδιάδος τὰ μᾶλλον διασωθέντα εἶναι τὰ «προπύλαια» ἐξ ὑποκυάνου μαρμάρου, προερχομένου ἐκ πλησιεστάτου λατομείου, προσηνατολισμένα πρὸς Ν. κατὰ τὴν θάλασσαν καὶ σχήματος δωρικοῦ ναοῦ ἐν παραστάσι (12,70×12,90 μ.). Ἡ πρόσοψις ἔχει 4 κίονας, οἱ πλάγιοι τοῖχοι ἔρχονται εἰς ἀπόστασιν 2,5 μ. ἀπὸ τοῦ προστύλου, ἡ ὀπισθία πλευρὰ ἔχει 2 κίονας ἐν παραστάσι, τὸ σύνολον δὲ εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ κρηπῖδος ἐχούσης τρεῖς ἀναβαθμούς. Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν προπυλαίων διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον, διὰ τοίχου φέροντος τρεῖς θύρας ἀντιστοιχούσας εἰς τὰ μετακιόνια διαστήματα τοῦ προστύλου. Οἱ κίονες εἶναι τρισπόνδυλοι (ὑψ. 5,86 ἄνευ τοῦ κιονοκράνου) καὶ ἡ διάμετρός των ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1/7 τοῦ ὕψους (0,87). Ἐκ τοῦ γλυπτοῦ διακόσμου τῶν προπυλαίων οὐδὲν διεσώθη, φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Β. ἐπιστύλιον, οὗτινος σῴζονται μέρη, εἶχεν ὕψος 0,46 μ. καὶ ὅτι αἱ μετόπαι τῆς πλευρᾶς ταύτης ἦσαν 3, ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τὰ μεταξόνια διαστήματα καὶ χωριζόμεναι διὰ 2 τριγλύφων. Ὁ θριγγὸς εἶχεν ὕψος 1/8 τοῦ κίονος περίπου, τὸ ὅλον δὲ οἰκοδόμημα ἀνάγεται εἰς τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα. Ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ, διεσώθη ἐξέδρα ὁπωσδήποτε διατηρουμένη βάθους 5,03 μ. Τοῦ ἱεροῦ οὐδὲν ἴχνος ἀπέμεινεν εἰμὴ εὑρεῖς τινες ἰωνικοὶ κίονες, οἱ ὁποῖοι κατ' εἰκασίαν καὶ μόνον ἀνήκουν εἰς αὐτὸ καὶ κεῖνται ἐφ' ἧς θέσεως ὑπῆρχε τοῦτο. Περισσοτέραν σπουδαιότητα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν εὑρημάτων παρουσιάζουν αἱ ἀπειροπληθεῖς ἐπιγραφαί, διαφωτιστικώταται διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μαντείου, ἐν αἷς καταλέγονται: «προσκυνήματα» τῶν ξένων θεοπρόπων, ἀποφάσεις «προξενείας», διατάγματα τῶν Κολοφωνίων κ. ἄ.

Ἐκ τῆς Κλάρου ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος Κλαρίου διεδόθη καὶ εἰς Ἔφεσον, Φρυγίαν, Σαγαλασσόν, Κόρινθον κ. ἄ., ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων τούτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. M. Fontrier*, Περὶ Κλάρου Κολοφῶνος Νοτίου (Μουσεῖον καὶ Βιβλ. τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς 1880, 185—215. Μετὰ χάρτου).—*C. Schuchardt*, Colophon Notion und Klaros (ἐν Atten, Mittheillungen 1886, σελ. 398—434. Μετὰ χάρτου).—*Buresch*, Klaros (1889).—*B. Haussoulier*, ἐν Revue de Philologie 1898, σελ. 257—273.—*Th. Makrydes-bey* καὶ *Ch. Picard*, ἐν Bullet. de Corresp. Hellénique 1915, σελ. 35—52. (Μετὰ φωτογραφιῶν καὶ σχεδίων). Π. Ν. Π.

Κλάρος (Clair), *ἅγιος*. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐκ Ρώμης ἐπίσκοπος, ὅστις μετὰ τοῦ διακόνου του Ἀδεοδάτου κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ὡς ἱεραπόστολος σταλεὶς εἰς Γαλλίαν καὶ κηρύξας ἐν αὐτῇ τὸ εὐαγγέλιον ἀπέθανεν ἐν Riguiny καὶ ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 10 Ὀκτωβρίου.—2) Ὁ κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος ἐν Tours τῆς Γαλλίας γεννηθείς, ὅστις εἰσελθὼν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Marmoutier, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, ἵδρυσε κατόπιν ἴδιον μονύδριον οὐχὶ μακρὰν τοῦ Marmoutier καὶ περὶ τὸ 397 ἀποθανὼν ἐγκωμιάσθη δι' ἐπιταφίου λόγου ὑπὸ τοῦ φίλου του ἁγίου Παυλίνου τῆς Νώλης, ἑορτάζεται δὲ ὡς ἅγιος τὴν 8 Νοεμβρίου. —3) Ὁ ἐν Rochester τῆς Ἀγγλίας γεννηθείς, πιθανῶς μεταξὺ τοῦ 666—894, ὅστις χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος μετέβη εἰς Γαλλίαν καὶ ἐγκατασταθεὶς ἔν τινι χωρίῳ παρὰ τὴν Ρουένην ἐφονεύθη τῇ προτροπῇ ἀσελγοῦς γυναικός, τῆς ὁποίας τὸν ἀκόλαστον βίον ἤλεγχεν. Ἐγγραφεὶς ἐν τῷ Μαρτυρολογίῳ ἑορτάζεται τὴν 4 Νοεμβρίου.—4) Ὁ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ι' αἰῶνος ἐν Γερμανίᾳ γεννηθείς, ὅστις ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Seligenstadt ἐν Μαγεντίᾳ εἰσελθών, ἀπέθανε τῷ 1048 καὶ ἑορτάζεται τὴν 1 Φεβρουαρίου. —5) Ὁ ἄγνωστον πότε ὡς ἐπίσκοπος ἱεραπόστολος ἐκ Ρώμης εἰς Ἀκυϊτανίαν σταλείς, ὅστις ἐκεῖ μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Κλαρὺ (Clary) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καμπραί, ἀπέχουσα αὐτῆς περὶ τὰ 17 χλμ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἀνερχόμενοι εἰς 2.800, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικὴν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν δερμάτων. Ἄλλοτε ἦτο θέσις ὀχυρωτάτη. Μ. Ν. Δ.

Κλαρὺ (Clary), ***Ροβέρτος***. Γάλλος ἱστοριογράφος (βλ. *Κλαρί*). Π. Ν. Π.

κλαρώνω· ἐπὶ τοῦ μεταξοσκώληκος: «*κλάρωσε* τὸ μαμούνι μου», ἀνέβη εἰς τὸ κλαρὶ καὶ πλέκει τὸ κουκούλι.

κλαρῶται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Τάξις δούλων ἢ δουλοπαροίκων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ, ἐκ τῶν παλαιοτέρων κατοίκων μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἐπηλύδων Δωριέων. Οὗτοι ἦσαν ἰδιωτικοὶ δοῦλοι, καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα (κλήρους—κλάρους δωρ.) τῶν ἰδιωτῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *μνωΐτας*, οἵτινες ἦσαν τοῦ δημοσίου. Οἱ αὐτοὶ ἐλέγοντο καὶ *ἀφαμιῶται* (βλ. λ.). Ε. Γ.

κλασαυχενίζομαι, ἀντὶ ***κλασαυχενεύομαι***· στέκω μὲ κλάσιν τοῦ αὐχένος, μὲ τὸν λαιμὸν λυγισμένον οὕτως, ὥστε ἡ κεφαλὴ νὰ κλίνῃ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐπιδεικνύομαι, ἀκκίζομαι, καμαρώνω.

κλασαυχενισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κλασαυχενίζεσθαι, ἄκκισμα, καμάρι.

κλασικισμός, *κλασικὸς* κλπ.· βλ. *κλασσικισμός*, *κλασσικιστὴς* κλπ.

κλάσις, —*εως* (ἡ)· ἐνέργεια τοῦ κλᾶν, λύγισμα, τσάκισμα· || μέρος, διῃρημένον ὅλον, τάξις, ὁμάς: «στρατολογικὴ κλάσις» ἄλλως *ἀπογραφή*: «ἀνήκει εἰς τὴν κλάσιν τοῦ 1928,—1929,—1930», δηλ. τὸ ἔτος εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει τις νὰ στρατευθῇ.

— *[Στρατολογ.] Κλάσις στρατολογικὴ* καλεῖται τὸ ἄθροισμα τῶν εἰς ἕκαστον ἔτος ἀνηκόντων στρατευσίμων, χαρακτηριζομένη διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ σχετικοῦ ἔτους· π.χ. στρατολογικὴ κλάσις τοῦ 1927 (βλ. λ. *στρατολογικαὶ* ὑποχρεώσεις). —Ω.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *κλάσις* ἡ σειρά, ὑφ' ἣν φέρεται κατατεταγμένον πᾶν ἐμπορικὸν πλοῖον, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, συντηρήσεως, σκάφους, μηχανῶν, τῆς ἡλικίας του κλπ., εἰς τοὺς διεθνοῦς κύρους νηογνώμονας καὶ δὴ ἐν τῷ «Lloyd's Register of British and Foreign Ships» (βλ. λ. *Λόϋδ*). Σ. Ε. Λ.

— ***κλάσις μονάδων*** *[Ἀριθ.]*· βλ. *τάξις μονάδων*.

κλάσμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλᾶν, τὸ κεκλασμένον, θραῦσμα, ἀπόκομμα, τεμάχιον, τὸ μέρος ἑνὸς διῃρημένου ὅλου.

—*[Ἀριθμ.]* Καλεῖται *κλάσμα* ὡρισμένον μέγεθος παριστώμενον διὰ δύο ἀκεραίων ἀριθμῶν, ἐξ ὧν ὁ εἷς δεικνύει εἰς πόσα ἴσα μέρη διῃρέθη ἡ ἀκεραία μονάς, δηλαδὴ τὸ ἀρχικὸν μέγεθος, καὶ καλεῖται *παρονομαστής*, ὁ δὲ ἕτερος πόσα ἐκ τῶν ἴσων τούτων μερῶν ἐλήφθησαν καὶ καλεῖται *ἀριθμητὴς* τοῦ κλάσματος. Π. χ. ἐὰν ἡ ἀκεραία μονὰς διαιρεθῇ εἰς 8 ἴσα μέρη καὶ ἐξ αὐτῶν ληφθῶσι τὰ 5, τὸ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματιζόμενον μέγεθος εἶναι κλάσμα καὶ παρίσταται ὡς ἑξῆς: $\frac{5}{8}$ (5: ἀριθμητής, 8: παρανομαστὴς) καὶ ἀπαγγέλλεται *πέντε ὄγδοα*. Οἱ ἀκέραιοι ἀριθμοὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κλάσματα, τῶν ὁποίων ὁ παρονομαστὴς εἶναι ἡ μονάς

Τὸ κλάσμα καλεῖται *ἀνάγωγον*, ἐὰν ὁ ἀριθμητὴς αὐτοῦ καὶ ὁ παρονομαστὴς (οἵτινες μὲ ἓν ὄνομα καλοῦνται καὶ *ὅροι* τοῦ κλάσματος) εἶναι πρῶτοι πρὸς ἀλλήλους. Ἐὰν ὄχι, τότε καλεῖται *ἁπλοποιήσιμον*, δηλαδὴ δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς ἄλλο ἴσον πρὸς αὐτὸ καὶ ἀνάγωγον, ὅπως τὸ $\frac{15}{35}$ ἀνάγεται εἰς τὸ $\frac{3}{7}$, ὅπερ εἶναι ἀνάγωγον.

Τὸ κλάσμα αὐξάνει καθόσον αὐξάνει ὁ ἀριθμητής του ἢ ἐλαττοῦται ὁ παρονομαστής του, ἐλαττοῦται δὲ καθόσον ἐλαττοῦται ὁ ἀριθμητής του ἢ αὐξάνει ὁ παρονομαστής του. Κλάσμα, τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμητὴς εἶναι μικρότερος τοῦ παρονομαστοῦ, εἶναι μικρότερον τῆς μονάδος, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει εἶναι μεγαλύτερον τῆς μονάδος καὶ δύναται ν' ἀναλυθῇ εἰς ἄθροισμα ἀκεραίου καὶ κλάσματος μικροτέρου τῆς μονάδος, ὁπότε καλεῖται *κλασματικὸς* ἢ *μικτὸς ἀριθμός*. Κλάσματα μὲ ἀνίσους παρονομαστὰς καλοῦνται *ἑτερώνυμα*, μὲ τοὺς αὐτοὺς δὲ παρονομαστὰς καλοῦνται *ὁμώνυμα*. Ἡ τροπὴ ἑτερωνύμων κλασμάτων εἰς ἰσοδύναμα ὁμώνυμα εὐκολύνει τὴν σύγκρισιν μεταξὺ αὐτῶν, ὡς καὶ τὴν πρόσθεσιν ἢ ἀφαίρεσιν αὐτῶν. Μετὰ τὴν τροπὴν ἑτερωνύμων κλασμάτων εἰς ὁμώνυμα, τὸ ἔχον τὸν μεγαλύτερον ἀριθμητὴν εἶναι τὸ μεγαλύτερον· προστίθενται δέ, ἐὰν *προστεθοῦν* μόνον οἱ ἀριθμηταί, παρονομαστὴς δὲ τεθῇ ὁ ἴδιος. Ἐὰν εἶναι σημειωμένη ἀφαίρεσις μεταξὺ αὐτῶν, αὕτη ἐπιτελεῖται μεταξὺ τῶν ἀριθμητῶν του, παρονομαστὴς δὲ τίθεται ὁ ἴδιος. Ὁ πολλαπλασιασμὸς δύο κλασμάτων δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἄνευ τῆς τροπῆς αὐτῶν εἰς ὁμώνυμα, ἀρκεῖ νὰ πολλαπλασιασθῶσι χωριστὰ οἱ ἀριθμηταὶ καὶ χωριστὰ οἱ παρονομασταὶ αὐτῶν. Ἡ δὲ διαίρεσις δύο κλασμάτων γίνεται, ἐὰν ἀντιστραφῶσιν οἱ ὅροι τοῦ δευτέρου κλάσματος καὶ τὸ οὕτω προκύπτον νέον κλάσμα πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ τὸ πρῶτον. Σ.Μ.Ο.

— *[Βυζ. Μουσ.] Κλάσμα* καλεῖται εἷς τῶν ἓξ χαρακτήρων τοῦ χρόνου, οἵτινες καὶ *χρονικὰ σημεῖα* ἢ ἔγχρονοι ὑποστάσεις καλοῦνται. Αὐξάνει τὴν χρονικὴν ἀξίαν τοῦ ποσοτικοῦ χαρακτῆρος, ἐφ' οὗ ἢ ὑφ' ὃν τίθεται κατὰ ἕνα χρόνον, ὥστε ποσοτι-

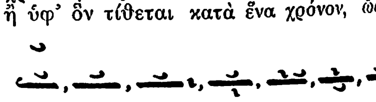

Κλάσμα.

κός τις χαρακτήρ, ἔχων κλάσμα, δαπανᾷ δύο χρόνους, ἕνα δι' ἑαυτὸν καὶ ἕνα διὰ τὸ κλάσμα. Τὸ κλάσμα τίθεται εἰς ἅπαντας τοὺς ποσοτικοὺς χαρακτῆρας, πλὴν τῶν κεντημάτων καὶ τῆς ὑπορροῆς. Ἡ πεταστὴ δέχεται τὸ κλάσμα κάτωθεν αὐτῆς. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

κλασματήρ, —*ῆρος* (ὁ). Ὑάλινον ὄργανον, χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ χημεῖα δι' ἀποστάξεις. Ἀποτελεῖται ἐκ σφαιρικῆς φιάλης, φερούσης εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ μικροῦ αὐτῆς λαιμοῦ πλάγιον σωλῆνα, ὅπως χρησιμεύῃ πρὸς ἀποχέτευσιν τῶν ἀτμῶν τοῦ βράζοντος ὑγροῦ. Εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ κλασματῆρος φέρεται τὸ θερμόμετρον καὶ εἰς τοιοῦτον ὕψος, ὥστε ἡ λεκάνη τοῦ θερμομέτρου νὰ εὑρίσκεται μόλις ὑπὸ τὴν στάθμην τοῦ πλαγίου ἀπαγωγοῦ σωλῆνος, ὥστε νὰ δεικνύεται ἀκριβῶς ἡ θερμοκρασία τοῦ ἐξερχομένου ἀτμοῦ. Οἱ κλασματῆρες χρησιμοποιοῦνται εἴτε διὰ προσδιορισμὸν τοῦ σημείου ζέσεως ὑγροῦ τινος, εἴτε διὰ συνήθεις ἁπλᾶς ἀποστάξεις, εἴτε τέλος διὰ κλασματικὰς ἀποστάξεις, ὁπότε ὁ πλάγιος σωλὴν δέον νὰ ᾖ τοποθετημένος ὅσον τὸ δυνατὸν ὑψηλότερον (βλ. καὶ λ. *ἀπόσταξις*). Σ. Γ.

κλασματικός, —*ή*, —*όν*. ὁ ἀναφερόμενος εἰς κλάσμα: «**κλασματικὴ** μονάς», «**κλασματικὸς** ἀριθμός». —Ἐπίρρ. ***κλασματικῶς***.

— ***κλασματικὴ ἀπόσταξις***· βλ. *κλασμάτωσις* καὶ *ἀπόσταξις*.

Digitized by Google

—**κλασματικὴ μονὰς** *[Ἀριθμ.]*. Καλεῖται οὕτως ἕκαστον ἐκ τῶν ἴσων μερῶν, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται μία ἀκεραία μονάς. Πολλαὶ κλασματικαὶ μονάδες σχηματίζουν τὸ κλάσμα ἢ τὸν κλασματικὸν ἀριθμόν.

κλασματοκύτταρον (τό). Λευκοκύτταρον τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ ἐν παραλλαγῇ, εὐμέγεθες, μετὰ μακρῶν ἀποφυάδων, οὗ τὰ κατὰ τόπους τροφοφόρα ὀγκώματα ἀποπίπτουσι κλώμενα, ἤτοι ὑφιστάμενα τὴν λεγομένην *κλασμάτωσιν*. Σ. Γ. Σ.

κλασμάτωσις (ἡ). Καλεῖται οὕτως ὁ δι' ἀποστάξεως διαχωρισμὸς μίγματος διαφόρου βαθμοῦ ζέσεως ὑγρῶν εἰς τὰ συστατικά του (βλ. καὶ *ἀπόσταξις*). Σ. Γ.

Κλάσσεν (Classen), ***Ἀλέξανδρος***. Γερμανὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1843. Καθηγητὴς ἐν Ἄχεν, διευθυντὴς τοῦ ὀργανικοῦ ἐργαστηρίου καὶ τελικῶς καθηγητὴς τῆς ἠλεκτροχημείας μέχρι τοῦ 1921, ὅτε ἐτέθη ὑπὸ σύνταξιν. Εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἠλεκτρολυτικῆς ἀναλύσεως, ὑποδείξας πολυαρίθμους μεθόδους καὶ κατασκευάσας πλείστας συσκευὰς πρὸς πειραματισμούς. Κύρια ἔργα αὐτοῦ: «Ἐγχειρίδιον τῆς ἀναλυτικῆς χημείας», «Ποσοτικὴ χημικὴ ἀνάλυσις δι' ἠλεκτρολύσεως» (1920), ἀμφότερα τυχόντα εὐρείας διαδόσεως. Θ. Κ.

—**Κλάσσεν** (Classen), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς κλασσικὸς φιλόλογος (1805—1891). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1867—1874 διευθυντὴς τῆς Ἰωαννείου Σχολῆς τοῦ Ἀμβούργου. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας κυριώτερον εἶναι: αἱ «Παρατηρήσεις περὶ τῆς ὁμηρικῆς γλώσσης» (1867), κλασσικὴ δὲ θεωρεῖται ἡ μετὰ σχολίων ἔκδοσις τοῦ Θουκυδίδου, εἰς 8 τόμους (νεωτέρα ἔκδοσις 1897). Ἔγραψεν ἐπίσης βιογραφίας τοῦ Φρ. Ἰακώβ, τοῦ Ἰακὼβ Μιτσίλλου καὶ τοῦ Νίμπουρ. Θ. Κ.

κλασσὲρ (ὁ ἢ τό). Λέξις γαλλικὴ (classeur), τῆς ὁποίας γίνεται χρῆσις καὶ παρ' ἡμῖν πρὸς ὀνομασίαν τῶν ἐκ χαρτονίου περικαλυμμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων φυλάσσονται, ὑπὸ κατάλληλον ταξιθέτησιν, αἱ ἐπιστολαί, ἢ ἄλλα ἔγγραφα, τῶν ἐμπορικῶν ἰδίως γραφείων. Εἰς τὴν γαλλικὴν ὅμως ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου εἶναι κατὰ πολὺ εὐρυτέρα, περιλαμβάνουσα πάντα ἐν γένει τὰ ὄργανα, μέσα καὶ ἔπιπλα, δι' ὧν γίνεται ἡ ταξιθέτησις ἐγγράφων, εἰκόνων, δελτίων κτλ., κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εἶναι εἰς πᾶσαν στιγμὴν εὐχερὴς ἡ ἀνεύρεσις ἢ συσχέτισις αὐτῶν, χωρὶς ματαίαν ἀπώλειαν χρόνου (βλ. λ. *ταξιθεσία*). Τὰ κλασσὲρ τῆς ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας ἀποτελοῦνται ἐκ δύο στερεῶν φύλλων ναστοχάρτου, συνδεδεμένων διὰ ράχεως ἱκανοῦ πλάτους, ὑπὸ ἐπένδυσιν ἐκ χάρτου ἢ παννίου. Κατὰ τὸ μέσον τῆς ἔσω πλευρᾶς τοῦ ἑνὸς φύλλου φέρουσι συνήθως συσκευὴν ἐκ χονδροῦ μεταλλίνου σύρματος μετ' ἐλατηρίου, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ σύνδεσις καὶ συγκράτησις τῶν ἐντιθεμένων ἐγγράφων. Ἡ συσκευὴ αὕτη (βλ. εἰκ.) ἀπολήγει ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς δύο σταθερὰ αἰχμηρὰ στελέχη καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς δύο κινητοὺς κεκαμμένους βραχίονας ἔχοντας κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν μικρὰς κοιλότητας, ἐντὸς τῶν ὁποίων δύνανται νὰ εἰσχωρήσουν αἱ αἰχμαὶ τῶν στελεχῶν. Πρὸ τοῦ τοποθετήσωμεν ἓν ἔγγραφον εἰς τὸ κλασσέρ, σχηματίζομεν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς μιᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς δύο ὀπάς, δι' εἰδικοῦ πρὸς τοῦτο διατρητῆρος (perforateur)· εἶτα, διὰ τῆς μετακινήσεως ἑνὸς μικροῦ μοχλοῦ, ἀνοίγομεν τὴν συσκευὴν τοῦ κλασσέρ, ἀπομακρύνομεν δηλαδὴ τοὺς καμπύλους βραχίονας ἀπὸ τὰ αἰχμηρὰ στελέχη, καὶ τοποθετοῦμεν τὸ ἔγγραφον οὕτως, ὥστε τὰ στελέχη νὰ διέλθουν διὰ τῶν δύο ὀπῶν αὐτοῦ. Μετακινοῦντες τέλος τὸν μοχλίσκον κατὰ τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν, ἐπιφέρομεν τὸ κλείσιμον τῆς συσκευῆς. —Ρ.

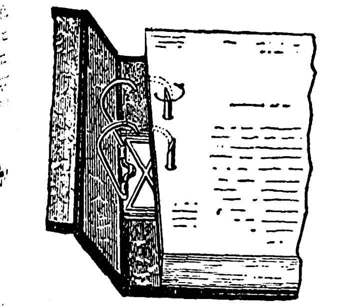

Κλασσὲρ ἐμπορικῆς ἀλληλογραφίας συνήθους τύπου.

κλασσικίζω, ἢ ***κλασικίζω***· μιμοῦμαι τοὺς κλασσικούς: «τὸ ὕφος του κλασσικίζει» || εἶμαι κλασσικιστής, ὀπαδὸς τῆς κλασσικῆς παιδεύσεως.

κλασσικισμὸς (ὁ), ἢ ***κλασικισμός***· ἡ μελέτη τῶν κλασσικῶν συγγραφέων ὡς κατ' ἐξοχὴν παιδευτικοῦ μέσου || μίμησις τῶν κλασσικῶν ἔργων τέχνης ἢ λόγου: «κλασσικισμὸς ἐν τῇ γλυπτικῇ, — ἐν τῇ ποιήσει» || καθόλου, ἡ μονομερὴς προσήλωσις καὶ θαυμασμὸς παντὸς τοῦ κλασσικοῦ.

κλασσικός, *—ή, —όν*, καὶ ***κλασικός***· ἐπιφανής, ἔνδοξος, διαπρεπής· χαρακτηριστικὸν τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῶν μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους συμπεριλαμβανομένου, ἄλλως *δόκιμος* || «κλασσικοὶ χρόνοι», «κλασσικὴ ἐποχή, — περίοδος» οἱ χρόνοι καθ' οὓς ἔζησαν οἱ κλασσικοί || συνεκδ. χαρακτηριστικὸν νεωτέρου συγγράμματος ἐξαιρετικῆς τελειότητος καὶ δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον: «βιβλίον κλασσικόν» || μεταφ. «κλασσικὸς ψεύτης, — κλέφτης, — συκοφάντης» περίφημος, ἀνεγνωρισμένος, «ἄνθρωπος κλασσικῆς ἀνικανότητος» || *κλασσικοὶ* (οἱ) ὡς οὐσιαστ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *συγγραφεῖς* ἢ *ποιηταί*: «καταγίνεται μὲ τοὺς κλασσικούς», «προτιμᾷ τοὺς κλασσικοὺς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους» (ἡ λέξις κατὰ μεταγραφὴν τῆς λατ. classicus· παρὰ τοῖς Ρωμαίοις classici ἐκαλοῦντο ἐκ τῶν κτηματιῶν οἱ εὐπορώτεροι, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κυρίαν στρατιωτικὴν δύναμιν· συνεκδοχικῶς δὲ ὠνομάσθησαν ἤδη παρ' ἐκείνοις οἱ δόκιμοι συγγραφεῖς: «classicus scriptor, — poeta».

— *[Ἐγκυκλοπ.—Γραμματολ.]* Ὁ ὅρος *κλασσικὸς* εἶναι ρωμαϊκός· κατ' ἀρχὰς ἐσήμαινε τοὺς Ρωμαίους πολίτας, τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἐξέχουσαν τάξιν (classis) τῆς κοινωνίας καὶ ἔχοντας περιουσίαν ἀνωτέραν τῶν 120 χιλιάδων ἀσσαρίων. Τὴν μεταφορὰν εἰς τὰ πράγματα τοῦ πνεύματος συναντῶμεν τὸ πρῶτον παρὰ *Γελλίῳ*, ὅπου «scriptores classici» ὀνομάζονται οἱ ἐπιφανεῖς συγγραφεῖς. Ἡ κατ' ὀλίγον ὅμως δημιουργία λογοτεχνικῆς παραδόσεως καὶ ἡ βραδεῖα φιλολογικὴ παρακμὴ τῆς Ρώμης ἔφεραν κατ' ἀνάγκην τὰ πρὸς μίμησιν πρότυπα εἰς παρῳχημένους χρόνους, κατὰ τρόπον ὥστε ἡ ἔννοια νὰ μεταβληθῇ καὶ ὁ ὅρος νὰ σημάνῃ βραδύτερον τοὺς *παλαιοὺς* καὶ ἐπιφανεῖς συγγραφεῖς. Τέλος ἡ σύμπτωσις περιόδων φιλολογικῆς ἀκμῆς εἰς περιωρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἔφερε τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας ἀπὸ τῆς λογοτεχνίας εἰς τὰς ἄλλας τέχνας καὶ ἐποχάς: καὶ ὠνομάσθησαν οἱ Ἕλληνες κλασσικοί, ἡ κλασσικὴ τέχνη, οἱ κλασσικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ Λατῖνοι κλασσικοὶ κλπ. Περαιτέρω τὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων μετ' ἐπιπολαίαν μελέτην κοινὰ χαρακτηριστικὰ συγγραφέων ἀνηκόντων εἰς τὰς αὐτὰς περιόδους προσέθεσαν μορφικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν ἔννοιαν, ἐκεῖνο περίπου τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ σήμερον.

Διὰ νὰ τύχῃ συγγραφεύς τις τοῦ τίτλου *κλασσικός*, πρέπει νὰ παρουσιάζῃ τὰ ἀκόλουθα περίπου χαρακτηριστικά: Χρόνοι παρῳχημένοι καὶ ἐπίσημος τρόπον τινὰ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῆς ἱστορίας· ὁ σύγχρονος δὲν δύναται νὰ εἶναι κλασσικός· ὁ τοιοῦτος χαρακτηρισμός, γινόμενος πάντως ἐν σχήματι ὑπερβολῆς, ὑποδηλοῖ ὅτι κατέλαβε θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, ὅτι ἀπέδωκε τὸ κυριώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του. Διδασκαλία μὴ ἀντικειμένη ἄρδην πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἠθικὴν ἢ τοὐλάχιστον πρὸς τὴν τῆς ἐποχῆς του· νόημα ὑψηλά· ὁ κλασσικὸς εἶναι vir probus. Ὕφος μέσον, εὔγραμμον, λιτόν· ἰσορροπία ἀποφυγὴ τῆς ὑπερβολῆς ἐν παντί, ἁρμονία γλώσσης καὶ νοημάτων ὑψηλῶν· τὸ «μηδὲν ἄγαν» ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν τὸ ἔμβλημα τοῦ κλασσικοῦ. Κατὰ ταῦτα, κάθε ἐποχὴ ἔσχε τοὺς κλασσικούς της συγγραφεῖς, δηλαδὴ παγκοίνως ἀνεγνωρισμένους, διδασκομένους εἰς τὰ σχολεῖα καὶ θεωρουμένους ὡς πρότυπα. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον τὸν Ὅμηρον, τὸν ὁποῖον ἀπεστήθιζον οἱ παῖδες, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν ἀνάλυσιν ἀπέκτων ἠθικὴν συνείδησιν, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστρέφετο ἡ ἔμπνευσις τῶν συγγραφέων. Ἤδη ὁ Αἰσχύλος ἔλεγεν ὅτι τὰ ἔργα του ἦσαν «τεμάχη τῶν Ὁμήρου μεγάλων δείπνων». Διὰ τοὺς Λατίνους, πρῶτοι κλασσικοὶ ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες, βραδύτερον δὲ οἱ συγγραφεῖς τοῦ χρυσοῦ των αἰῶνος. Ὁ μεσαίων κλασσικοὺς συγγραφεῖς εἶχεν τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Βοήθιον καὶ Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην. Διὰ τοὺς αἰῶνας ὅμως ἐκείνους τῆς πνευματοκρατίας καὶ τῆς ἀπολύτου προσηλώσεως πρὸς τὸ νόημα, τὰ ζητήματα τοῦ ὕφους δὲν ἦσαν ἱκανὰ διὰ νὰ δημιουργήσουν σαφῆ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κλασσικοῦ. Ἡ Ἀναγέννησις ἐπανέφερε τὴν ἀκμὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων. Τῆς Γαλλίας οἱ κλασσικοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, κ.ο.κ.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἐμφανῆ χαρίσματα τῶν κλασσικῶν προέχουν μᾶλλον ὡς καρποὶ ἰσορρόπου θελήσεως καὶ ὑπομονῆς, ἐνωρὶς ἐγεννήθη ἡ ἀντίληψις ὅτι ἤρκουν τὰ προσόντα ταῦτα, διὰ νὰ ἀποκτηθῇ καὶ τὸ κῦρος τῶν κλασσικῶν. Εἰς τὴν ἀντίληψιν ταύτην ὤθουν καὶ ἄλλα ἐλατήρια, ψυχολογικὰ ἰδίως, ὡς ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὰς κλασσικὰς ἐποχὰς καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς ἀναβιώσεώς των. Τὸ σύνολον τῶν στοιχείων τούτων, συναισθηματικῶν καὶ νοητικῶν, ἀποτελεῖ ἑκάστοτε τὸν καλούμενον *κλασσικισμόν*, ὅστις συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἄλλα συμπτώματα, χαρακτηρίζεται δὲ ἰδίως ἀπὸ τὴν παραμέλησιν τῆς οὐσίας χάριν τῆς μορφῆς, τοῦ ἀσταθμήτου ψυχικοῦ χάριν τοῦ σταθμητοῦ μορφικοῦ καὶ νοητικοῦ, τὴν πίστιν πρὸς τὸν τύπον καὶ τὴν ἄγνοιαν τῆς ζώσης παραδόσεως. Ἡ παραμόρφωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι, ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα, κυριωτάτη ἰδιότης τοῦ κλασσικοῦ εἶναι ἡ ἔλλειψις σαφοῦς ἀντιλήψεως ὅτι εἶναι ἢ ὅτι θέλει νὰ εἶναι τοιοῦτος· θὰ ἠδυνάμεθα δηλαδὴ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ κλασσικοῦ γενικῶς καὶ μεταφέροντες ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ πεδίου ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Σοφοκλῆς περὶ τοῦ Αἰσχύλου, ὅτι «εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖ, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε»· ἑνὶ λόγῳ, κυριώτατον γνώρισμα τοῦ κλασσικοῦ εἶναι ἡ φυσικότης, μὴ ἀποκλείουσα βεβαίως τὴν μίμησιν. Κατὰ ταῦτα, ὁ *κλασσικιστὴς* εἶναι ὁ ἀντίπους τοῦ *κλασσικοῦ*, ἐνῷ ὁ *ρωμαντικός*, ὅστις ἀντιτίθεται κατ' ἔθιμον πρὸς τὸν κλασσικόν, δύναται εὐχερῶς, ὅταν ἡ ἔμπνευσίς του εἶναι πηγαία καὶ αὐθόρμητος, νὰ ἀφομοιωθῇ πρὸς τοῦτον, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἱστορίαν. Εἰς τὴν βάσιν τῆς σκέψεως τῶν κλασσικιστῶν, ἡ ἀμφίβολος συναισθηματικότης, ἀπολύτως ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ κλασσικόν, γίνεται πάντοτε ἀντιληπτή.

Ἀρχαιότεροι κλασσικισταὶ δύνανται ἀπό τινων ἐπόψεων νὰ θεωρηθοῦν οἱ *ἀττικισταί*. Ἡ μεγαλυτέρα ὅμως ἄνθησις τοῦ κλασσικισμοῦ συνετελέσθη κατὰ τὴν *Ἀναγέννησιν*, ὅτε ἡ πρὸς τ' ἀρχαῖα μανία ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ, ὥστε καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν νὰ ἀλλάσσουν οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τὸ κλασσικώτερον. Τέλος γνωστὴ περίοδος κλασσικισμοῦ καὶ βιαίας ἀντιθέσεως πρὸς τὴν γεννωμένην ρωμαντικὴν σχολὴν ὑπῆρξαν αἱ ἀρχαὶ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, μὲ πεδίον δράσεως τὴν γαλλικὴν ἰδίᾳ τέχνην (ζωγραφική, γλυπτική, λογοτεχνία). *Νεοκλασσικισμὸς* ἐπίσης ἀπεκλήθη ἡ ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὸν Μωρεὰς καὶ τὸν Μωρρὰς κίνησις.

Ὁ ὁρισμὸς τοῦ κλασσικοῦ, διὰ νὰ συμπεριλαμβάνῃ πράγματι πάσας τὰς ποικίλας μορφάς του, πρέπει νὰ εἶναι πολὺ γενικός· διὰ τοῦτο θὰ ἦτο ἴσως ὀρθότερον, ἀπαλλάσσοντες τὴν ἔννοιαν παντὸς μορφικοῦ περιεχομένου, νὰ ὥριζον, μετὰ τοῦ Γκαῖτε, κλασσικὸν «πᾶν ὅτι εἶναι ὑγιές», εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ὡραίου καὶ ὑψηλοῦ ἀνεξαρτήτως μορφῆς. Τοῦτο ἐνόει καὶ ὁ Μωρεάς, ὅταν ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Μπαρρὲς ἔλεγεν ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης του: «δὲν ὑπάρχουν κλασσικοὶ καὶ ρομαντικοί... αὐτὰ εἶναι ἀνοησίαι». Βεβαίως ὑπάρχουν ἀνθρώπινοι τύποι, παρ' ἄλλοις τῶν ὁποίων ἐπικρατεῖ τὸ συναισθηματικὸν καὶ εὐκίνητον μέρος τοῦ ἀτόμου, παρ' ἄλλοις δὲ τὸ νοητὸν καὶ βραδύ· τοὺς ἄκρους ἐκπροσώπους τῶν τύπων τούτων ὁ Ὄστβαλντ ὠνόμασε ρομαντικοὺς καὶ κλασσικούς. Ἀμφότεροι ὅμως οἱ τύποι οὗτοι, ἐκδηλούμενοι διὰ τῆς τέχνης, συναντῶνται ἀπὸ μιᾶς βαθμίδος καὶ πέραν εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἀπολύτως ὡραίου. — Ω.

— ***κλασσικαὶ σπουδαί***. Καλοῦνται οὕτω γενικώτερον μὲν τὸ σύνολον τῶν μελετῶν τῶν ἀναγομένων εἰς τὸν ἑλληνικὸν καὶ ρωμαϊκὸν κόσμον τῶν ἐγκρίτων χρόνων, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὰ ἔργα τῶν δοκίμων ποιητῶν καὶ συγγραφέων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Ὁ ὅρος οὗτος ἐν τῇ γενικῇ αὐτοῦ σημασίᾳ ἔχει ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τοῦ εὐρύτερον καὶ γενικώτερον περιεχόμενον ἔχοντος *ἑλληνικαὶ σπουδαί*, χρησιμοποιουμένου κυρίως ὑπὸ τῶν Γάλλων (Études grecques) καὶ τῶν Ἄγγλων (Greek studies), ἐσχάτως δὲ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτοῦ σημασίᾳ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ παρ' ἡμῖν ὁ ὅρος *κλασσικὴ φιλολογία*, ἥτις ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης καθόλου. Ἡ ἱστορία, κατὰ συνέπειαν, τῶν κλασσικῶν σπουδῶν δὲν εἶναι ἄλλη, παρὰ ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀρχομένη, ὅστις πρῶτος διὰ τῆς «Ποιητικῆς» καὶ τῆς «Ρητορικῆς» αὐτοῦ ἐμελέτησε καὶ ἔκρινεν ἐπιστημονικῶς τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς συγγραφεῖς τῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ παρέσχεν οὕτως ἀφορμὴν κριτικῆς καὶ καλολογικῆς ἐξετάσεως τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων. Ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ ἡ ἱστορία τῶν κλασσικῶν σπουδῶν εἶναι αὐτὴ ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἢ τῆς ἑλληνικῆς *παιδείας* (Scholarship), ὡς ἀποκαλοῦσι ταύτην οἱ Ἄγγλοι.

Ὁρμηθέντες οἱ Ἕλληνες ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου αὐτῶν κατὰ τοὺς πεισιστρατείους χρόνους, ἐδημιούργησαν ἤδη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος μέγα μέρος φιλολογικῶν μαθήσεων, βασιζομένων ἐπὶ τῆς σπουδῆς τῶν ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων τῶν καλῶν χρόνων, ἤτοι γλωσσολογίαν, κριτικὴν τῆς παραδόσεως τῶν κειμένων, καλολογικὴν κριτικήν, ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, θεωρίαν τῶν μουσικῶν τεχνῶν, φιλολογικὴν χρονολογίαν, ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀρχαιολογίαν· ἐπὶ τῶν μετέπειτα δὲ χρόνων ἡ εὐρυτέρα ἀνάπτυξις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐπέτρεψε νὰ μορφώσωσι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος καὶ πάντας σχεδὸν τοὺς ἄλλους φιλολογικοὺς κλάδους. Κυρίως εἰπεῖν, αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἄρχονται ἀπὸ τῶν ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων καὶ ἰδίως ἀφ' ὅτου ἔπαυσαν, μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, νὰ διανοῶνται ἐλευθέρως καὶ αὐτενεργήτως οἱ Ἕλληνες. «Τὴν ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου βίου ἐκτρεφομένην καὶ πρὸς τὰς πανδήμους ἑορτὰς καὶ τὸν ἐν τῷ φανερῷ πολιτικὸν βίον συνδεομένην δημιουργικὴν καὶ ποιητικὴν δρᾶσιν ἀντικατέστησε τότε ἡ ἐπιπόνως μὲν κατορθουμένη, εἰς ὀλίγους δὲ μόνον περιοριζομένη, παρὰ δὲ τοῖς πολλοῖς οὐδὲν δυναμένη πολυμάθεια» (W. Christ). Ἡ δ' ἐξάπλωσις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας πέραν τῶν παλαιῶν αὐτῆς φυσικῶν ὁρίων ἐν τοῖς μιξελληνικοῖς κράτεσι καὶ ἡ συνεπείᾳ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μεγά-

Digitized by Google

λου Ἀλεξάνδρου ἐπελθοῦσα σημαντικὴ διεύρυνσις τοῦ διανοητικοῦ ὁρίζοντος τῶν Ἑλλήνων ἐδημιούργησαν νέα πολιτιστικὰ ἰδανικά, ὧν ἓν ἦτο καὶ ἡ διὰ τῆς μιμήσεως τῶν τελείων δημιουργημάτων τῶν καλῶν χρόνων ἀναπλήρωσις τῆς φθινούσης πρωτοτυπίας. Τὰ μεγάλα πνευματικὰ πρότυπα τῶν ἐγκρίτων χρόνων, μὲ τὴν ἀνεξίτηλον αὐτῶν χάριν καὶ τὴν πνευματικὴν δύναμιν, ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον βαθείας μελέτης καὶ πολυμεροῦς ἐρεύνης τῶν λογίων ἀνδρῶν τῆς *Ἀλεξανδρείας* (βλ. λ. τ. Γ', σ. 537 γ' ἐπ.) καὶ κατόπιν τῆς *Περγάμου*. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ νὰ καταστήσωσιν εὐπρόσιτον καὶ εὐκατάληπτον εἰς τοὺς πολλοὺς τὸν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν τῆς κλασσικῆς λογοτεχνίας, προέβησαν οὗτοι εἰς συλλογὴν καὶ κριτικὴν διευκρίνησιν τῶν κυριωτέρων προϊόντων αὐτῆς, οὕτω δὲ ἐδημιουργήθη συστηματικὴ σπουδὴ τοῦ ὅλου πνευματικοῦ βίου τῶν κλασσικῶν χρόνων, ἐξ ἧς ἀπέρρευσαν πλεῖστοι κλάδοι ἐπιστημονικῶν μαθήσεων (βλ. λ. *γραμματική*, *ἑρμηνευτική*, *κριτική*, *λεξικογραφία*, *σχολιασταί*). Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οἱ Πτολεμαῖοι κατεῖδον ταχέως ὅτι ὤφειλον, ἵνα ἀσφαλίσωσι τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν ἀρχήν, ν' ἀντιτάξωσιν εἰς τὴν ἀποναρκωμένην σοφίαν τῶν ἐγχωρίων λογίων τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, θεραπεύοντες αὐτήν. Ἐδημιουργήθη οὕτως ὀργασμὸς περὶ τὴν συλλογὴν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἔργων τῶν κλασσικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, τὸν ὁποῖον ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον ἡ δίψα τῆς μαθήσεως καὶ τῆς σπουδῆς αὐτῶν. Χαρακτηριστικὸν δὲ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι τὸ ἑξῆς γεγονός: Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀθηναίων, καταθέσας ὡς ἐνέχυρον 15 τάλαντα, τὸ ἐν τῷ κοινῷ φυλαττόμενον ἀντίγραφον τῶν τραγῳδιῶν τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν, ἵν' ἀντιγράψῃ μόνον ἐξ αὐτῶν καὶ πλουτίσῃ διὰ τῶν ἀντιγράφων τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην, εἶτα δέ, κατασκευάσας πολυτελῆ ἀντίγραφα, κατεκράτησε μὲν τὰ πρωτότυπα, ἀπέστειλε δ' εἰς Ἀθήνας τὰ κοινὰ ἀντίγραφα, παρακαλῶν μετὰ τούτων νὰ κρατήσωσι καὶ τὰ ἐνέχυρα. Ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη ἐκτίμησις πρὸς τὰ μεγάλα πνευματικὰ πρότυπα τοῦ παρελθόντος, τὸ διανοητικὸν περιβάλλον, ὅπερ ἐδημιούργησεν ἡ ἵδρυσις βιβλιοθηκῶν καὶ ἄλλων πνευματικῶν κέντρων, ἡ ἐκ πάσης ἑλληνικῆς χώρας συγκέντρωσις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πεπαιδευμένων Ἑλλήνων ὑπεβοήθησαν τὰ μέγιστα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κλασσικῶν μελετῶν καὶ τὴν συγγραφὴν πλήθους σχετικῶν ἔργων ἀξιολογωτάτων· βίοι ποιητῶν καὶ συγγραφέων, λεξικά, ἑρμηνεῖαι, διορθώσεις κριτικαὶ τῶν κειμένων, τέχναι ῥητορικαί, γραμματικαί, ἐκλογαί, παντοῖαι ἐκδόσεις, καλολογικαὶ ἐργασίαι ἦσαν ὁ ἄμητος τῆς ἐργασίας τῶν Ἀλεξανδρινῶν λογίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουσι τὰ ὀνόματα τοῦ *Ζηνοδότου*, *Ἀριστοφάνους Βυζαντίου*, *Ἀριστάρχου τοῦ Σαμόθρακος*, *Καλλιμάχου*, *Διδύμου* καὶ πολλῶν ἄλλων. Αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὄχι μόνον δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑπερακοντίσωσι τὸ ἔργον τῶν Ἀλεξανδρινῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ὑπελείποντο ἐκείνων κατὰ πολύ.

Αἱ κλασσικαὶ σπουδαί, κατ' ἀναφορὰν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐκαλλιεργήθησαν σημαντικῶς καὶ ἐν Ῥώμῃ, σχοῦσαι σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ῥωμαϊκῆς λογοτεχνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου τῶν Ῥωμαίων. Πλῆθος ἐπιφανῶν Ἑλλήνων λογίων, γραμματικῶν, φιλοσόφων μετῴκησαν ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Ῥώμην, ὅπου τοὺς προσείλκυεν ἡ διψῶσα μαθήσεως κοινωνία αὐτῆς. Τὸ πλῆθος δὲ τῶν συρρεόντων πεπαιδευμένων Ἑλλήνων ηὔξησε μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ὁ Στράβων (ΙΔ', 675) λέγει, ὅτι ἡ Ῥώμη ἦτο μεστὴ Ταρσέων καὶ Ἀλεξανδρέων. Οἱ αὐτοκράτορες Αὔγουστος καὶ Τιβέριος ἠσμένιζον νὰ περιστοιχίζωνται ὑπὸ Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ νὰ διαλέγωνται μεθ' Ἑλλήνων ὁμοτραπέζων ἐν συμποσίοις περὶ φιλοσοφικῶν καὶ γραμματικῶν θεμάτων. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ προσελάμβανεν ἡ Ῥώμη τὸν τύπον ἑλληνικῆς πόλεως, διότι ὄχι μόνον οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ τὰ πρῶτα φέροντες, καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες, συνήθιζον νὰ ὁμιλῶσι τὴν ἑλληνικὴν ἀντὶ τῆς λατινικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς δημοτελεῖς ἑορτὰς ἐν ἴσῃ ἐτάσσοντο μοίρᾳ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα πρὸς τὰ λατινικά. Οὕτως εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ τῷ 86 μ.Χ. κατασταθέντα Καπιτώλεια ἐτέθησαν ἆθλα ἀγώνων λατινικῶν ποιημάτων, ἅμα δὲ καὶ ἑλληνικῶν· ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος διέταξεν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ νὰ γραφῇ ἡ πολιτικὴ διαθήκη του, τὸ λεγόμενον Ἀγκυρανὸν μνημεῖον (monumentum Ancyranum). Κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἑλλήνιζον ἐν Ῥώμῃ «μόνοις δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἀνέῳκτο ἡ Ῥωμαίων πόλις» (*Λουκιαν*. «Περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων» 17), ὥστε ὑπὸ φθόνου ἀνέκραξεν ὁ Ἰουβενάλης (Sat. 3, 60): «Non possum ferre, Quirites, Græcam urbem». Ὁ Κικέρων ὁμολογῶν τὴν ἐπίδρασιν ταύτην, ἔγραφε τῷ 59 π. Χ. εἰς τὸν ἀδελφόν του: «Πρέπει νὰ ὁμολογήσω παρρησίᾳ, ὅτι πᾶν ὅ,τι κατώρθωσα χρεωστῶ εἰς τὴν ἀσχολίαν πρὸς τὰ παιδευτικὰ ἐκεῖνα μέσα, τὰ ὁποῖα κατέλιπον εἰς ἡμᾶς οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ, ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ». Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ τοὺς μετέπειτα αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ εὑρίσκουσιν ἀξίους καλλιεργητάς, οἷοι εἶναι Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, ὁ Ψευδολογγῖνος, Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος, ὁ Ἡρωδιανός, ὁ Φρύνιχος, ὁ Πολυδεύκης, ὁ Ἁρποκρατίων, ὁ Ἡσύχιος, ὁ Πρόκλος, ὁ Χοιροβοσκός. Παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὰς Ἀθήνας πλῆθος ἄλλο ἑλληνικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν πόλεων προάγει καὶ διαδίδει αὐτὰς κατὰ τοὺς μ. Χ. χρόνους. Δυστυχῶς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς οὐ μόνον τοῦ ὄχλου, ὃν παρώργιζον καὶ ὑπέθαλπον εἰς βαναύσους πράξεις θρησκομανεῖς κληρικοί, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχόντων, ἀνέκοψε τὴν πρόοδον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν· οὕτω τῷ 391 μ. Χ. κατεστράφη ὑπὸ φανατικοῦ ὄχλου τὸ Σεράπειον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῷ δὲ 529 διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ κατέλυσε τὰς φιλοσοφικὰς καὶ ῥητορικὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τότε ἤρξατο προϊοῦσα ἀδιαφορία πρὸς τὰ προϊόντα τῆς κλασσικῆς λογοτεχνίας καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν ἀναγιγνωσκομένων βιβλίων· ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ζ' αἰῶνος μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἑπομένου ἐπεκράτησεν ὀλεθρία στασιμότης ἐν τῇ μελέτῃ τῆς ἀρχαιότητος. Ἔκτοτε ὅμως ἀναθάλλουν πάλιν αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ διὰ τοῦ Φωτίου, τοῦ Ἀρέθα, τοῦ Ἰωάννου Τζέτζη, τοῦ Πλανούδη, τοῦ Ψελλοῦ, τοῦ Εὐσταθίου, τοῦ Κεφαλᾶ, τοῦ Μοσχοπούλου καὶ πλήθους ἄλλων. Περιῆλθον εἰς ἡμᾶς πολυάριθμα γραμματικὰ βιβλία ἄξια προσοχῆς, ἰδίᾳ δὲ λεξικογραφικαὶ ἐργασίαι καὶ σχόλια, χρηστομάθειαι, διάφοροι συλλογαὶ κ. τ. λ. Τὸ Βυζάντιον διέσωσεν, ὅσον ἦτο τότε δυνατόν, τὰς ἀρχάς, τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος· καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐπεκράτει βαθὺ διανοητικὸν σκότος ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, οἱ Βυζαντινοὶ λόγιοι ἐμελέτων καὶ ἐδίδασκον τὰ παραδεδομένα ἑλληνικὰ κείμενα, τὰ δὲ σχόλια καὶ ὑπομνήματα αὐτῶν ἀξιοῦνται σήμερον μεγίστης προσοχῆς. Γενικῶς εἰπεῖν, ἐν Βυζαντίῳ οὐδέποτε διεκόπη τὸ νῆμα τῆς λογίας παραδόσεως μεταξὺ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου. «Ἡ περὶ τὴν ἀρχαιότητα ἐνασχόλησις ἀπετέλεσε σπουδαῖον στοιχεῖον τοῦ ἐν Βυζαντίῳ πνευματικοῦ βίου, ἐπὶ ταύτης δὲ στηρίζεται τῶν Βυζαντινῶν ἡ παιδεία καὶ ἡ μόρφωσις, τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἄλλο ἔθνος κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ηὐτύχησε νὰ ἔχῃ» (Krumbacher). Ἡ βαρβαρικὴ ὅμως λεηλασία καὶ πυρπόλησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1204), οἵτινες, πλὴν τῶν ἄλλων, κατέστρεψαν πλῆθος βιβλίων καὶ ἀρχείων, καὶ κατόπιν ἡ τουρκικὴ κατάκτησις, ἐπήνεγκον καίριον πλῆγμα κατὰ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις. Πολὺ ὅμως πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ εἶχον διαδοθῆ καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Χριστιανοὶ Σύροι μετεγλώττισαν εἰς τὴν συριακὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν ἐν Βαγδάτῃ τὸν Ἱπποκράτη, τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Γαληνόν, ἐκ τῶν μεταφράσεων δὲ τούτων ἐγένοντο γνωστοὶ οἱ συγγραφεῖς οὗτοι εἰς τὴν Ἱσπανίαν τὸν Η' αἰῶνα κατὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν, κατὰ δὲ τὸν ΙΒ' αἰῶνα τὸ Τολέδον εἶχε καταστῆ κέντρον τῶν ἀριστοτελικῶν σπουδῶν τῆς Δύσεως. Σημαντικὴν ὅμως καὶ ἁλματικὴν ὤθησιν καὶ διάδοσιν ἔμελλον αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ νὰ λάβωσι βραδύτερον. Κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' καὶ ἰδίως τὸν ΙΕ' αἰῶνα τὰ σπαργῶντα εἴδη ἀπὸ πρὶν ἔθνη τῆς Δύσεως πρὸς πρόοδον, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰσῆλθον εἰς νέαν ὅλως περίοδον πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ βίου τὴν λεγομένην Ἀναγέννησιν. Οἱ λόγιοι καὶ οἱ ποιηταὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπεδόθησαν εἰς περισυλλογὴν καὶ μελέτην τῶν ἀρχαίων κειμένων, οἱ δὲ καλλιτέχναι, ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἐπίδρασιν, ἀπέβλεψαν εἰς μίμησιν τῶν ἀρχαίων προτύπων. Τὰ προϊόντα τῆς λογοτεχνίας καὶ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν ἐθεωρήθησαν ὡς πρότυπα φραστικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς τελειότητος καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς μορφώσεως ἐλευθέρου ἀνθρώπου, ὡς ἀντίδοτον τρόπον τινὰ τῆς μεσαιωνικῆς παραδόσεως, ἥτις ἐκράτει δεσμευμένον τὸ πνεῦμα. Ὁ Βοκκάκιος καὶ ὁ Πετράρχης εἶναι οἱ ἐπιφανέστεροι ἐκ τῶν εἰσηγηθέντων τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ δεύτερος ἰδίως (1304—1374) ὥρμησε πρὸς τὴν μελέτην τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων μετ' ἀληθοῦς πάθους. Τούτων ὅμως τὰ πρότυπα κατανοεῖ ἐνωρὶς ὅτι εὑρίσκονται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Ἑλλήνων καὶ ζητεῖ καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ λαμβάνει ἐκ τοῦ Βυζαντίου παρὰ τοῦ Νικολάου Σιγηροῦ τὸν Ὅμηρον· ἦτο ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς κῶδιξ ὅστις ἐστάλη εἰς τὴν Δύσιν. Κατόπιν ἔλαβε καὶ ἔργα τινὰ τοῦ Πλάτωνος, ἡ δὲ χαρά του εἶναι ἀνέκφραστος διὰ τὴν κατοχὴν τῶν ἔργων τῶν δύο τούτων μεγάλων πνευματικῶν δημιουργῶν. Ὁ Πετράρχης συνετέλεσεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῶν κλασσικῶν μελετῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἄρχεται καὶ τὸ μέγα ῥεῦμα τῶν Ἑλλήνων λογίων, τῶν ἐρχομένων εἰς Ἰταλίαν εἴτε ὡς ἐπισκεπτῶν εἴτε ὡς προσφύγων μετὰ τὴν μουσουλμανικὴν πλήμμυραν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Ὁ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς, ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος, ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων, ὁ Βησσαρίων ὁ Θεόδωρος Γαζῆς, ὁ Μοσχόπουλος, οἱ δύο Λασκάρεις, ὁ Χαλκοκονδύλης, ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος καὶ πλῆθος ἄλλο ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀποτελοῦσι τὴν ἔνδοξον χορείαν τῶν λογίων, οἵτινες μετελαμπάδευσαν τὰ φῶτα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας εἰς τὴν Δύσιν. Οἱ πρόσφυγες οὗτοι Ἕλληνες ἐγένοντο δεκτοὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρὰ τῶν διψώντων ἑλληνικῆς παιδείας Ἰταλῶν. Ὁ Χρυσολωρᾶς ἵδρυσε σχολήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησεν ἡ πρώτη ἐν Ἰταλίᾳ ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν λαβοῦσα γενεά· ὁ Πλήθων εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἔδωκε τὸ σύνθημα μεγάλου ἀγῶνος μεταξὺ τῶν πλατωνικῶν καὶ ἀριστοτελικῶν φιλοσόφων. Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἰταλίας καὶ ἀλλαχόθεν σπεύδουσι διὰ ν' ἀκούσωσι τὰ διδάγματα τῶν προσφύγων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἀφυπνίζουσιν ἐν τῇ Δύσει τὴν σπουδὴν καὶ γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀνοίγονται σχολαὶ καὶ ἀκαδήμειαι, ἐν αἷς διδάσκεται καὶ συζητεῖται ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἐπιχειροῦνται πλόες μακροὶ πρὸς συλλογὴν κωδίκων ἑλληνικῶν, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἀντιγράφονται, μεταφράζονται, ὑπομνηματίζονται, τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἀποκαλυπτόμενα προκαλοῦσι τὸν θαυμασμὸν τῶν θεωμένων, ἅπαντα δὲ μελετῶνται καὶ γίνονται ἀντικείμενον μιμήσεως. Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος ἐπανειλημμένως ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ θαυμάζει τοὺς τόπους καὶ ἀντιγράφει ἐπιγραφὰς καὶ συλλέγει νομίσματα. Οἱ πλούσιοι ἰδιῶται πίνουσιν εἰς τραπέζας κεκοσμημένας δι' ἀρχαίων σκευῶν ἀπὸ κυπέλλων ἑλληνικῶν. Ἁπανταχοῦ θαυμασμὸς καὶ λατρεία τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀσχολία παντοειδὴς περὶ τὴν ἔρευναν αὐτῆς καὶ μελέτην. Ἡ λατινικὴ γλῶσσα μελετᾶται τότε εὐρύτερον καὶ συστηματικώτερον καὶ ἐξέρχεται αὕτη τοῦ στενοῦ προορισμοῦ τοῦ ν' ἀποτελῇ μέσον ἁπλῆς προπαιδείας τῶν κληρικῶν (βλ. λ. *Ἀναγέννησις*, τ. Δ', σ. 437 κ. ἑ. καὶ τὴν ἐν τέλει τοῦ ἄρθρου βιβλιογραφίαν).

Ὁ διάπυρος τῶν Ἑλλήνων λογίων πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ἔρως, ἡ αἴσθησις καὶ ὁ θαυμασμὸς τοῦ κάλλους τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων, ἡ νηφαλιότης τῆς κρίσεως, ἡ διαυγὴς καὶ ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων προλήψεων ἀπηλλαγμένη ἀντίληψις καὶ ἡ εὐγένεια τῶν ἠθῶν αὐτῶν κατέθελξαν τὰ ὄμματα τῶν Εὐρωπαίων μαθητῶν των, ὥστε κατέστησαν αὐτοὶ μὲν ἀξιοζήλευτα πρότυπα ἀνθρώπων, οἱ δ' ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεωρήθησαν ὡς ἰδεώδεις τύποι ἀνθρωπίνης τελειότητος. Διὰ τοῦτο ἡ ὑπ' αὐτῶν διδαχθεῖσα ἑλληνικὴ παιδεία ἀπεκλήθη *ἀνθρωπισμός*, ὡς σκοπὸς δὲ τῶν κλασσικῶν μελετῶν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως ἡ μίμησις τῶν ἀρχαίων καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἅμιλλα περὶ κάλλους λόγων. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην τῶν Ἰταλῶν τῆς Ἀναγεννήσεως κρίνων ὁ R. Berthelot ἐν τῇ μελέτῃ του «La sagesse sakespearienne» (ἐν τῇ «Revue de Metaphysique et de Morale» ἔτ. 1926) ἐχαρακτήρισεν ὡς ἑξῆς: «Βεβαίως ἡ καλλονὴ καὶ ἡ ἰδέα αὐτῆς ἔπαιζον πρωτεύοντα ῥόλον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ καλλονὴ ὅμως προβάλλει εἰς αὐτοὺς ὡς ἁρμονία, ὡς ἀναλογία μεταξὺ τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως καὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἁρμονία ὑφισταμένη ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἤθη καὶ εἰς τὰς ψυχάς. Ὁ θαυμασμὸς διὰ τὴν καλλονὴν τὴν πνευματικήν, τουτέστι τὴν ἀρετήν, ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς τῆς πνευματικῆς καλλονῆς ὑπὲρ τὴν καλλονὴν τὴν αἰσθηματικήν, τὴν ὑλικήν, εἶναι ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτήν, τὸ κυριαρχοῦν θέμα ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ποιητάς. Γενικῶς εἰπεῖν, οἱ Ἕλληνες κάθε ἄλλο παρὰ ὁμοιάζουν μὲ τοὺς ὡραιοπαθεῖς, τοὺς esthètes τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τῶν ὁποίων πρόδρομοι ὑπῆρξαν οἱ Ἰταλοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως.... Οἱ Ἰταλοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως εἶχον παρανοήσει τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς μήπως δὲν τοὺς παρανοοῦμεν συχνάκις σήμερον ἀκόμη; Τὸ ἑλληνικὸν ἰδεῶδες εἶναι ἰδεῶδες ἡρωϊσμοῦ καὶ σοφίας, ἰδεῶδες ἐσωτερικῆς ἀρετῆς καὶ εὐγενοῦς δράσεως, ἰδεῶδες ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς καλλονῆς».

Αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ μέχρι καὶ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀποτελοῦσι γενικήν τινα παίδευσιν, τὴν ὁποίαν χρειάζεται ὁ θεολόγος, ὁ νομικός, ὁ φυσιοδίφης, ὁ ἰατρός, οὐ μόνον διὰ νὰ εἶναι καὶ λέγηται πεπαιδευμένος, ἀλλὰ καὶ χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς ἰδίας του εἰδικῆς ἐπιστήμης. Οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀναγεννήσεως ὑπῆρξεν, ὅστις πλὴν τῆς ἐνασχολήσεώς του περὶ τὰς κλασσικὰς σπουδάς, νὰ μὴ ἔχῃ καὶ τὴν ἰδίαν του ἐπιστήμην.

Κατὰ τὴν μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν περίοδον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐπρωταγωνίστησαν οἱ Γάλλοι, τὰ δευτερεῖα εἶχον οἱ Ὁλλανδοὶ καὶ κατόπιν οἱ Γερμανοί. Ἡ Γαλλία ἐκαλλιέργησε τὰς κλασσικὰς σπουδὰς μετὰ θερμοτάτου ζήλου καὶ προθυμίας. Ἕλληνες διδάξαντες κατὰ πρῶτον μνημονεύονται Ἀνδρόνικος ὁ Καλλίστου, Ἰάνος ὁ Λάσκαρις καὶ Ἑρμώνυμος ὁ ἐκ Σπάρτης, οὗτινος μαθηταὶ ὑπῆρξαν ὁ μέγας ἑλληνιστὴς Γουλιέλμος Budé (Βουδαῖος, 1467—1540), ὁ Reuchlin (Ρεϋχλίνιος) καὶ ὁ Ἔρασμος, ὧν μὲν πρῶτος διέδωκε τὰς κλασσικὰς σπουδὰς ἐν Γαλλίᾳ, ὁ δεύτερος ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ τρίτος ἐν Ὁλλανδίᾳ. Εἷς ἐν τῶν πολ-

Digitized by Google

λῶν καὶ ἐξόχων του ἔρχων («De transitu hellenismi ad christianismum») ὁ Βουδαῖος ἐπιζητεῖ τὴν συνδιαλλαγὴν τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν (1534) καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ παιδείαν οὖσαν προπαρασκευὴν καὶ προπαιδείαν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ὑπερασπίζει τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν κατὰ τῆς διαβολῆς θεολόγων τινῶν καὶ ἰησουϊτῶν, οἵτινες καὶ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἀκόμη ἐκήρυττον ὅτι ἡ ἑλληνικὴ εἶναι γλῶσσα τοῦ διαβόλου καὶ τῶν αἱρέσεων. Παρὰ τὸν Budé ἵστανται ὁ A. Turnebe (1512—1566) καὶ ὁ D. Lambinus (1520—1572). Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς τυπογραφίας εἰς τὴν Γαλλίαν ἀνέδειξε τοὺς διασήμους ἐκδότας καὶ τυπογράφους Ροβέρτον καὶ Ἐρρῖκον Στέφανον, εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ ἔκδοσις τῶν *θησαυρῶν* τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης (βλ. τὰς λ.). Ὁ δεύτερος ἐξέδωκε προσέτι 14 Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς καὶ 53 Λατίνους. Δὲν ἦτο δὲ μόνον θιασώτης ἔνθερμος τῶν κλασσικῶν ἑλληνικῶν ἔργων, ἀλλ' ἔτρεφεν ἔρωτα διάπυρον καὶ πρὸς τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα· τῷ 1594, δραξάμενος εὐκαιρίας τινός, ἀπηύθυνεν εἰς τὸ συνέδριον τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας ἔκκλησιν, ἵνα κινήσωσι σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων, ὑποδουλωσάντων τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Πρὸς τοὺς ἐνδόξους τούτους ἄνδρας ἁμιλλῶνται ὁ πολυμαθέστατος Σκαλίγερος (1540—1609), ὁ μέγιστος τῶν τότε ἑλληνιστῶν Casaubon (1559—1614), ὁ οὐχ ἧττον πολυμαθὴς Montfaucon, ὅστις ἐξήτασε καὶ περιέγραψεν 11.630 παλαιὰ χειρόγραφα, ἵνα καταρτίσῃ χρονολογικὴν σειρὰν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς παλαιᾶς γραφῆς, καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἐδημοσίευσε κολοσσιαῖον ἐγκυκλοπαιδικὸν σύγγραμμα «L'antiquité expliquée et représentée à figures» εἰς 15 τόμους. Κατὰ τὸν ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνα αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἀτονοῦσιν ἐν Γαλλίᾳ, ἀναρριπίζονται δὲ πάλιν κατὰ τὸν ΙΘ′, ὅτι ἀναφαίνονται ὁ Boissonade, ὁ Victor Cousin, ὁ Patin, ὁ Littré, ὁ d'Eichtal, ὁ Egger, ὁ Barthélemy Saint-Hilaire, ὁ Διδότος καὶ πλῆθος ἄλλο, μέχρι τῶν συγχρόνων ἑλληνιστῶν ἀδελφῶν Κροαζέ.

Ἐν Ὁλλανδίᾳ ἀναφαίνονται ἔξοχοι ἑλληνισταὶ καὶ λατινισταί, διακρινόμενοι· διὰ τὴν ἀπηλλαγμένην θρησκευτικοῦ ἐλέγχου ἐλευθέραν αὐτῶν ἔρευναν: ὁ Justus Lipsius (1547—1606), Heinsius (1580—1655), Meursius (1579—1639), Hugo Grotius (1586—1645), J. Gronov (1611—1671), Perizonius (1651—1715), Hemsterhuius (1685—1766), Valckenaer (1715—1788), Ruhnken (1725—1798), K. Cobet, ὁ κορυφαῖος τῆς ὁλλανδικῆς σχολῆς. Παραλλήλως πρὸς τοὺς Ὁλλανδοὺς βαίνουσιν οἱ Ἄγγλοι, ἐξ ὧν μνημονευτέοι ὁ μεγαλοφυὴς Ριχάρδος Bentley (1662—1742), ὁ ἀνακαλύψας τὸ δίγαμμα ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων, ὁ Markland (1693—1776), ὁ Porson (1759—1808), ὁ Elmsley (1775—1825), Gaisford (1779—1855), Grote (1794—1871), Thirwall (1797—1875), W. Leake (1777—1860).

Μακρότατος εἶναι ὁ κατάλογος τῶν Γερμανῶν τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὰς κλασσικὰς σπουδὰς καὶ ἀπέραντος ἡ βιβλιογραφία τῶν ἔργων καὶ τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν. Σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: Fabricius (1668—1736), Damm (1699—1778), Gesner (1691—1761), Ernesti (1707—1781), Reiske (1716—1744), Heyne (1729—1812), καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ Βὸλφ (1759—1824), ὅστις ἀποτελεῖ σταθμὸν μέγαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Ἀκολουθοῦν οἱ: G. Hermann, Boeckh, Bekker, Lachmann, Spengel, Ahrens, Berg, Dindorf, Nauck, Ribbeck, Christ, Müller, Blass, Diels, Wilanowitz-Moellendorf, Werner Jaeger, διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν ὁποίων ἡ μελέτη καὶ ἔρευνα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ προήχθη σημαντικῶς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἄρχονται κυρίως ἀπὸ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ὅστις πρῶτος μετὰ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος ἠσχολήθη ἐν αὐταῖς. Ἔκτοτε πολλοὶ Ἕλληνες ἐκαλλιέργησαν καὶ προήγαγον ταύτας, ἐν οἷς: ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, Νεόφυτος Δούκας, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, Κ. Ἀσώπιος, Ἀνδρέας Μουστοξύδης, Φίλιππος Ἰωάννου, Στέφανος Κουμανούδης, Φ. Καστόρχης, Δ. Σεμιτέλος, Κ. Κόντος, Δ. Βερναρδάκης, Σπυρίδων Βάσης, Γ. Μιστριώτης, Π. Παπαγεωργίου, Γρηγόριος Βερναρδάκης, Γ. Χατζιδάκις. Κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα ἱδρύθησαν ἀρχαιολογικαὶ σχολαὶ ἐν Ἀθήναις καὶ Ρώμῃ: γερμανικαί, γαλλικαί, ἀμερικανικαί, ἀγγλικαί, αὐστριακαὶ (βλ. λ.) *ἀρχαιολογία* καὶ *Ἑλλὰς-Ξέναι σχολαί*), δι' ὧν ἐγένοντο σπουδαιόταται ἀνασκαφαί, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς πολύτιμα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος. Ἐν Ἑλλάδι σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας παρέσχεν ἡ *Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία*.

Αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἔλαβον ποικίλην κατεύθυνσιν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, καθ' ἃς ἐκαλλιεργήθησαν, ἀναλόγως τῶν ἐπιδιώξεων καὶ τῶν ἰδανικῶν ἑκάστης καὶ τοῦ καθόλου κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ περιβάλλοντος αὐτῆς. Γενικῶς ἀπὸ τῶν ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων μέχρι σήμερον δὲν ὑπάρχει αἰών, καθ' ὃν νὰ μὴ ἐκαλλιεργήθησαν αἱ κλασσικαὶ σπουδαί, εἴτε λόγῳ τῆς ἐντελοῦς ἀναπτύξεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἰδίᾳ τῆς ἀττικῆς, εἴτε λόγῳ τῶν ἐν αὐτῇ διατυπωθεισῶν ἰδεῶν ὑπὸ τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, εἴτε λόγῳ τῆς αἰσθητικῆς ἀξίας τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, εἴτε πρὸς ὑποβοήθησιν λογοτεχνικῆς καλλιεργείας ἄλλων γλωσσῶν, εἴτε πρὸς κατανόησιν τῶν ἔργων τῆς κλασσικῆς τέχνης χάριν καλλιτεχνικῆς ἀναγεννήσεως, εἴτε λόγῳ τῆς γνώσεως καὶ ἀναπαραστάσεως τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ τῶν δύο ἐγκρίτων τῆς ἀρχαιότητος ἐθνῶν. Πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὑπελαμβάνοντο ὡς εἰς ἀνέφικτον τελειότητα ἐξικόμενα, καὶ εἰς αὐτὰ ἀνεζήτει ἑκάστη ἐποχὴ τὰ πρότυπά της, ἐπροτιμᾶτο δ' ἑκάστοτε ἐκεῖνο, ὅπερ ἐθεωρεῖτο καταλληλότερον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐποχῆς καὶ προσιδίαζεν εἰς τὴν διανοητικότητα καὶ τὰς βλέψεις τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς.

Νέαν ὅλως καὶ σημαντικὴν κατεύθυνσιν ἔλαβον αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ καὶ πρὸς διαφόρους τῶν πρὶν σκοποὺς ἐτάχθησαν, ὅτε ἐνεφανίσθη ἐν Χάλλῃ, λήγοντος τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, ὁ Φρειδερῖκος-Αὔγουστος Βόλφ, ὅστις κατέστησε ταύτας αὐτοτελῆ ἐπιστήμην (βλ. λ. *φιλολογία*). Πρῶτον διὰ τοῦ Βὸλφ κατενοήθη ὅτι προϊόν τι τῶν τεχνῶν καὶ γραμμάτων δὲν πρέπει ἀπολύτως καθ' ἑαυτὸ νὰ ἐξετάζηται, ἀλλὰ δύναται νὰ κατανοηθῇ μόνον ἐκ τῆς πλήρους ἀντιλήψεως τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐποιήθη, ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἀναγκαῖαι γλωσσικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ γνώσεις, ἀλλὰ πρὸ παντὸς κριτικὴ ἀντίληψις καὶ καθολικὴ ἐξέτασις. Ἡ μέθοδος, οἱ σκοποὶ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν μεταβάλλονται ἤδη ἄρδην. Τὴν φορτικὴν λογιότητα καὶ πολυμάθειαν τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἀντικαθιστᾷ ἡ ζῶσα ἱστορικὴ ζήτησις διὰ τοῦ Αὐγούστου Coeckh καὶ τοῦ Niebuhr. Ὁ πρῶτος, ἐπιφανὴς μαθητὴς τοῦ Βόλφ, διεκήρυξε παρρησίᾳ ὅτι μόνον μονομερεῖς καὶ ἐπιπόλαιοι ἐπιστήμονες οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ διαβλέπωσιν εἰμὴ ἰδεώδη πρότυπα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ Ε′ αἰῶνος π. Χ. ἔζων καὶ ἐτρέφοντο ἐκ κριθῆς καὶ σίτου καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς μόνον ἐκ ποιήσεως καὶ φιλοσοφίας Ὠμότερος κάπως εἰς τὴν ἔκφρασιν ὁ Mommsen ἔγραφε τῷ 1854: Εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβιβάσωμεν τοὺς ἀρχαίους ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ κοθόρνου, ἐφ' οὗ φαίνονται εἰς τὸ πολὺ πλῆθος, καὶ νὰ μετενέγκωμεν αὐτοὺς χάριν τῶν ἀναγνωστῶν εἰς τὸν πραγματικὸν κόσμον, ὅπου μισοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀγαπῶσι, πριονίζουσι καὶ ξυλουργοῦσι, φαντασιοκοποῦσι καὶ ἐξαπατῶσιν. Ἔκτοτε μακρὰ σειρὰ ἐνδόξων ἀντιπροσώπων τῶν κλασσικῶν σπουδῶν προήγαγε ταύτας καταπληκτικῶς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἀλλ' ὑπεράνω πάντων ἵσταται ὁ Βιλαμόβιτς-Μέλλεντορφ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐδημιούργησε νέαν ἐντελῶς ἀντίληψιν περὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, καθ' ἣν ἡ ἀρχαιότης ὡς ἑνότης καὶ ἰδεῶδες κατέπεσε. Τὴν αἰσθητικὴν ἀντίληψιν τῆς ἀρχαιότητος διεδέχθη ἡ πραγματικὴ παρατήρησις αὐτῆς, ἡ ἐξέτασις τῆς θεμελιώδους σημασίας, ἣν ἔχει ὁ ἑλληνισμὸς διαρκούσης περιόδου ἑκατὸν πεντήκοντα ἐτῶν ἐν τῷ παγκοσμίῳ πολιτισμῷ, ὁ πολιτισμὸς δὲ τῶν ἐτῶν τούτων ἀποτελεῖ καὶ τὴν βάσιν τοῦ σημερινοῦ ἡμῶν πολιτισμοῦ. Τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμὸν ἐζήτησεν ὁ Βιλαμόβιτς νὰ ἐννοήσῃ αὐτούσιον καὶ καθαρόν, ὡς εἶχεν, ἄνευ τινὸς ἀξίας ἢ ἀπαξίας αὐτοῦ. Παρὰ πᾶσαν ὅμως γνώμην περὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, ἀπομένει τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι δι' αὐτῶν ἡ ἀνθρωπότης εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον πολιτισμοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου. Ὁ δὲ Du Bois Reymond φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐρωτᾷ: «Δὲν εἶναι ἓν τῶν μεγίστων αἰνιγμάτων τοῦτο, ὅτι ἡ ἀναζωπύρησις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἔδωκε τὴν ὤθησιν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας περὶ τὴν φύσιν ἐπιστήμης;»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Voigt*, Die Wiederbelebung des class. Altertums (1894).—*Egger*, L' histoire d' Hellémisme en France.—*Iwan von Müller*, Handbuch des klassischen Altertumswissenchaft.—*J. E. Sandys*, A ı istory of Classical Scholarship (Cambridge 1906—1908).—*Zielinski*, Die Antike und Wir Leipzig 1905).—*L. Whibley*, A compagnion to Greek studies (Cambridge 1916, γ′ ἐκδ.).—*L. Laurand*, Manuel des études grecques et latines (Paris 1925).—*Μ. Γ. Δήμιτσα*, Περὶ τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως τῆς κλασσικῆς παιδεύσεως (Ἀθῆναι 1879).—*Α. Ν. Σκιᾶ*, Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ὀργάνου καθολικῆς παιδεύσεως (Ἀθῆναι 1892).—*Γ. Κ. Γαρδίκα*, Ἡ Γαλλία καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα (Ἀθῆναι 1920).—*Θ. Α. Κακριδῆ*, Τὰ ἀνθρωπιστικὰ γράμματα (1924).—*Ἰ. Ε. Καλιτσουνάκι*, Αἱ μεταλλαγαὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα (Ἀθῆναι 1926).— Περὶ τῆς καλλιεργείας τῶν λατινικῶν σπουδῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων βλ. *Σ. Κ. Σακελλαροπούλου*, Περὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι (Ἀθήνησι 1878). —Διὰ τὴν συμβολὴν τῆς τυπογραφίας εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν βλ. λ. ἀλδῖναι, Ἄλδοι, Στέφανοι, Διδότος.—Περὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν αὐτῶν σημασίαν περιλαμβανομένων δηλαδὴ τῶν μνημείων τῆς τέχνης, τῆς ἱστορίας, τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου κτλ. τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, βλ. λ. Ἑλλάς.

Ι. Φ. ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ

— κλασσικὴ ἐκπαίδευσις. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως μόρφωσις τῶν μαθητῶν διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Ἡ κλασσικὴ παίδευσις θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ὑποστηρικτῶν αὐτῆς ὡς ἡ τελεία, εὐγενὴς καὶ ἐλευθέρα μόρφωσις τῆς νεότητος, ἡ κατ' ἐξοχὴν ἁρμόζουσα ταύτῃ σπουδή· οἱ δὲ λόγοι, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ γνώμη αὕτη, εἶναι οἱ ἑξῆς: Ἡ διδασκαλία τοῦ γλωσσικοῦ τύπου τῶν ἔργων τῶν κλασσικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων δὲν σκοπεῖ τὴν ἐκμάθησιν λεκτικῶν τινων ἢ συντακτικῶν τύπων, οὔτε τι ἀναγκαῖον κακὸν εἶναι, ὅπερ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει νὰ ὑφίσταται ὁ μανθάνων χάριν τῆς κατανοήσεως τοῦ περιεχομένου, ἀλλ' εἶναι αὐτόχρημα εἰσαγωγὴ εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τῶν παλαιοτέρων γενεῶν· ἐπιτυγχάνεται δηλαδὴ διὰ τῆς μελέτης τοῦ λεκτικοῦ τύπου τῶν ἀρχαίων λογοτεχνικῶν μνημείων ἀντίληψις τοῦ πνευματικοῦ τούτου βίου· συνεπῶς τὰ κάλλιστα λογοτεχνικὰ μνημεῖα, τὰ παριστῶντα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι καὶ τὰ κάλλιστα ἀντικείμενα τῆς μελέτης ταύτης. Πρέπει λοιπὸν μεταξὺ τοῦ συνόλου τῶν ἐθνῶν ν' ἀναζητηθῇ τὸ κάλλιστα τὸν βίον τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος συνοψίσαν ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ σταδιοδρομίᾳ καὶ ἐν τοῖς λογοτεχνικοῖς αὐτοῦ δημιουργήμασι τὸν τελειότατον τύπον κατὰ φύσιν ἀνεπτυγμένης γλώσσης διαπλάσαν. Ἐκ ταύτης τῆς ἀπόψεως κρινομένη ἡ ἀρχαία ἑλληνική, καὶ ἐν μέρει ἡ ρωμαϊκὴ λογοτεχνία, καταδεικνύει εὐθὺς τὴν ἀκαταμάχητον ὑπεροχὴν αὐτῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην καὶ παρίσταται ὡς ἀληθῶς μοναδικὸν καὶ ἀναντικατάστατον ὄργανον παιδείας διὰ πάντας τοὺς λαούς. Ὁ δὲ ἑλληνικὸς πολιτισμός, ὁ ἐν τοῖς ἀρχαίοις λογοτεχνήμασιν ἀπεικονισμένος, εἶναι τὸ τελειότατον πρότυπον πολιτισμοῦ διδακτικοῦ, διὰ τοῦτο δὲ ἡ κλασσικὴ παίδευσις δὲν εἶναι φόρος λατρείας πρὸς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ πραγματικὴ ἀνάγκη τοῦ παρόντος. Οὐδεμία ἄλλη γλῶσσα, οὔτε ἐκ τῶν ἀρχαίων, οὔτε ἐκ τῶν νεωτέρων, δύναται νὰ παράσχῃ τοσοῦτον καὶ τόσον διδακτικὸν ὑλικόν, ὡς ἡ ἑλληνική. Μόνον ἐν αὐτῇ δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ, καὶ μάλιστα ἐν καλλιτεχνικωτάτοις προτύποις, πλήρη τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κατασκευῆς τῶν περιόδων, ἀπὸ τῆς ἀφελοῦς καὶ χαλαρᾶς παρατάξεως τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων μέχρι τῆς πολυδαιδάλου συντάξεως τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν ἀττικῶν ρητόρων. Ἡ ἑλληνικὴ λοιπὸν γλῶσσα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα λογοτεχνήματα εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ ἐπωφελέστατον παιδευτικὸν μέσον, οὐ μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ δι' ἅπαντας τοὺς πεπολιτισμένους λαούς, διότι οὐδεμία ἄλλη γλῶσσα, οὐδὲ λογοτεχνία, οὔτε ἀρχαία, οὔτε νεωτέρα, παρέχει ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς τοσαῦτα ὁμοῦ παιδευτικὰ στοιχεῖα, οὐδ' ὑπάρχει τις ἄλλη τοσοῦτον ἀπηλλαγμένη ἐλλείψεων καὶ ἐλαττωμάτων, ὡς ἡ ἑλληνική. Ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη δὲν εὗρε σχεδὸν ἀκόμη, παρὰ πᾶσαν τὴν πολυμερῆ ἐπίδοσιν τῶν νεωτέρων χρόνων, νέαν ὕλην, ἥτις νὰ εἶναι ἰσαξία βάσις παιδείας καὶ ἡμερώσεως, καὶ νὰ ἀσκῇ ὡς ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς τὸ πνεῦμα, νὰ ἀκονίζῃ αὐτό, νὰ ἐμψυχοῖ, διδάσκῃ καὶ παρηγορῇ αὐτό.

Ἐν τῷ περιφήμῳ γερμανικῷ σχολικῷ συνεδρίῳ τοῦ 1892, ὁ Βιλαμόβιτς-Μέλλεντορφ, ἀγορεύων, εἶπε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀφοῦ πάντα τοῦ διανοητικοῦ ἡμῶν βίου τὰ νήματα φέρουσιν ἡμᾶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, μόνον ἡ διδασκαλία τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων δύναται ν' ἀναπτύσσῃ τὴν ἱστορικὴν ἀντίληψιν, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡς συνολικήν τινα εἰκόνα καὶ τὸν πολιτισμὸν ἀναδεικνύει οὐχὶ ὥς τι ποιηθέν, ἀλλ' ὥς τι ἀναπτυχθέν, καὶ δίδει εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς τὴν ἀντίληψιν διὰ τοὺς αἰωνίως ἁπλοῦς τύπους τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου». Προχωρῶν ὅμως ὁ Βιλαμόβιτς ἐξέφρασε τὰς ἑπομένας γνώμας, ἀντιθέτους πρὸς τὰς κρατούσας τότε ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔσχον εὐνοϊκὴν ἀπήχησιν ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐκείνῳ: «Ἡ ἐκλογὴ τῆς διδακτέας ὕλης δέον νὰ γίνηται οὐχὶ κατὰ τὴν γλωσσικὴν μορφήν, ἀλλὰ κατὰ τὸ περιεχόμενον. Ἡ ἀττικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι πλέον σημεῖον ἀντιλήψεως (Gesichtspunkt). Ἐν τη ἑλληνιστικῇ, τῇ παγκοσμίῳ τότε ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἥτις ὑπῆρξε φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ σύμπαντος τοῦ τότε κόσμου, ἔγκειται τὸ κορύφωμα καὶ ἐπιστέγασμα τοῦ ἑλληνισμοῦ... Οὐχὶ τὸν Δημοσθένη μὲ τοὺς ἐφημέρους λόγους του καὶ τὴν χαρτίνην δημοκρατίαν του, ἀλλὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τὸν ἱδρυτὴν τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου πολιτισμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνεπήδησεν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ Αὐγουστείου κράτους, πρέπει ὁ μαθητὴς νὰ γνωρίσῃ». Ἐν τοῖς σημερινοῖς χρόνοις ἡ κλασσικὴ ἐκπαίδευσις ἔχει περιορισθῇ σημαντικῶς, ἐκτοπισθεῖσα ὑπὸ τῶν πρακτικῶν σχολείων καὶ τῶν κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον δημιουργηθέντων διαφόρων τύπων σχολείων. Ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ διεξήχθησαν μακραὶ συζητήσεις μεταξὺ πολιτικῶν, φιλολόγων, παιδαγωγῶν, κοινωνιολόγων περὶ τῆς χρησιμότητος ἢ μὴ τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ δὲ πορίσματα τῶν τοιούτων συζητήσεων, γενομένων ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ βήματος, ἐν κοινοβουλευτικαῖς ἐπιτροπαῖς, ἐκπαιδευτικοῖς συνεδρίοις καὶ ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ, ἀποτελοῦν μακρὰν σειρὰν τόμων (βλ. λ. *παίδευσις*).

Ι. Φ. Δ.

—κλασσικὴ ***μουσικὴ*** *[Μουσ.]*· βλ. *μουσική*.

—κλασσικὴ ***σχολὴ*** *[Νομ.]*. Ὁ ὅρος *κλασσικὸς* ἐχρησιμοποιήθη εὐρέως ἐν τῇ ὅλῃ ἱστορίᾳ τῆς μινο-

Digitized by Google

κῆς ἐπιστήμης. Οὕτω ἔχομεν τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, δι' ἧς νοεῖται ἡ ἐργασία τῶν νομομαθῶν, οἵτινες ἀπεκρυστάλλωσαν τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὡς τοῦτο διατυποῦται ἐν ταῖς Πανδέκταις ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἰδιωτικὰς συλλογάς. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους θεωροῦνται ὡς κλασσικὴ περίοδος ἐρεύνης τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συστήματος τοῦ Savigny μέχρι τῶν «Γενικῶν διδασκαλιῶν» τοῦ Regelsberger. Ἤδη ὡς κλασσικὴ σχολὴ νοεῖται ἡ ἐμμένουσα εἰς τὴν τυπολογικὴν ἑρμηνείαν τοῦ δικαίου, ἀντιθέτως πρὸς τὴν κοινωνιολογικὴν ἢ καὶ τὴν τελολογικὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ. Ἀδιαφοροῦσα διά τε τὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς προϋποθέσεις μιᾶς διατάξεως ὡς καὶ διὰ τὸν σκοπὸν ὃν αὕτη ἐπιδιώκει, καθ' ὃ κείμενον ἔξω τῆς νομικῆς ἐρεύνης, περιορίζεται ἡ κλασσικὴ σχολὴ εἰς τὴν ὑπαγωγήν, κατὰ τὴν τυπικὴν λογικὴν τῶν συγκεκριμένων περιπτώσεων, εἰς τοὺς γενικοὺς κανόνας τοῦ νόμου ὡς καὶ εἰς τὴν συσχέτισιν τῶν διατάξεων πρὸς ἀλλήλας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bonnecase*, L' école de l' exégèse en droit civil (2 ἔκδ. 1924).—*Heck*, Gesetgesauslegung und Interessenjurisprudenz (1914),—*Gény*, Méthode d'interpretation et sources en droit privé positif (1899).—*K. Τριανταφυλλοπούλου*, Ἡ ἐλευθέρα ἑρμηνεία τοῦ δικαίου (1915).

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ

— *[Φιλοσ.]*· βλ. *φιλοσοφία*.

— *[Οἰκον.]* Καλεῖται *κλασσικὴ σχολὴ* ἡ θεωρητικὴ κατεύθυνσις ἡ ἀκολουθοῦσα τὰ διδάγματα τῶν ἱδρυτῶν καὶ τῶν πρώτων διδασκάλων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Τὴν κλασσικὴν σχολὴν χαρακτηρίζει: 1) Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, ἡ αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων καθ' ἑαυτά, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς σχέσεως ἀλληλεπιδράσεως, ἡ ὁποία τὰ συνδέει πρὸς τὰς λοιπὰς κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις, ὅπως κράτος, ἠθική, θρησκεία κλπ. (ἀφῃρημένη μέθοδος). 2) Ἡ θεωρία περὶ τῶν εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀτομοκρατικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐγγυᾶται διὰ τὴν ἁρμονικὴν ἐπιδίωξιν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν ἀτόμων καὶ διὰ ταύτης συντελεῖ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ γενικοῦ καλοῦ. 3) Ὁ φιλελευθερισμὸς ἐν τῇ οἰκονομικῇ πολιτικῇ.

Τὴν μόνην πλουτοπαραγωγὸν πηγὴν διαβλέπει ἡ κλασσικὴ σχολὴ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ λαοῦ. Ἡ αὔξησις τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐργασίας ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς συναλλαγῆς, διενεργουμένης διὰ τοῦ χρήματος ἐπὶ τῇ βάσει ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁποία παρέχει τὴν κλεῖδα τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ καταλαμβάνει τοιουτοτρόπως κεντρικὴν θέσιν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ.

Ἡ κλασσικὴ σχολὴ ἱδρύθη παρὰ τοῦ Adam Smith (1723—1790), ἐπλουτίσθη διὰ πολλῶν πρωτοτύπων ἰδεῶν παρὰ τοῦ David Ricardo (1772—1823), καὶ ἤχθη εἰς μεγάλην ἀκμὴν διὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ John Stuart Mill (1806—1873). Ἡ ἐπίδρασις τῆς κλασσικῆς σχολῆς, ἡ ὁποία ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος, ἠλαττώθη ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἱστορικῆς σχολῆς. Μετὰ τὴν παρακμὴν τῆς τελευταίας ταύτης εἶναι ἤδη πάλιν ἀξιόλογος, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι πολλαὶ προϋποθέσεις της δὲν ἀνταποκρίνονται πλέον πρὸς τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν ζωήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gide* καὶ *Rist*, Ἱστορία τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν, μεταφρ. *Ν. Β. Πατσέλη*, τόμος Α' (Ἀθῆναι 1930). —*Δ. Καλιτσουνάκι*, Ἱστορία τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας (1929).

Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

Κλαστάνις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πιθανὴ ὀνομασία ἀρχαίου πολίσματος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τὰς Τράλλεις τῆς Λυδίας, γνωστοῦ ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ Β'—Γ' μ. Χ. αἰῶνος, ἔνθα ἀναφέρεται τὸ ἐθνικὸν *Κλαστανεύς*. Π. Ν. Π.

Κλαστίδιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῶν Ἀναμάρων ἐν τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου Γαλατίᾳ, γνωστὴ κυρίως κατὰ τὰς συγκρούσεις Γαλατῶν καὶ Ρωμαίων. Τῷ 222 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κλαυδίου Μαρκέλλου, ὅστις νικήσας ἐφόνευσεν ἐν αὐτῇ τὸν Γαλάτην ἀρχηγὸν Οὐϊρδούμαρον. Τῷ 218 π. Χ. διὰ προδοσίας περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀννίβα. Ἀναφέρεται ἐπίσης κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μινουκίου ἐναντίον τῶν Γαλατῶν. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς δὲ χρόνους εἶχε προσαρτηθῆ εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς Πλακεντίας. Εἶναι ἡ σημερινὴ ἰταλικὴ πόλις *Καστέτζιο* (Casteggio). —Π.

κλαστικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κλάσιν, ὁ διὰ κλάσεως γινόμενος: «κλαστικὴ ἀνατομία».

— **κλαστικὰ πετρώματα** *[Πετρογρ.]*· βλ. *πετρώματα*. Γ. Κ. Γ.

— **κλαστικὴ ἀνατομία** *[Ἰατρ.]*. Ἡ διά τινων τεχνητῶν πινάκων ἀνατομικὴ παράστασις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τοῦ ὁποίου τὰ διάφορα μόρια, ὑπερκείμενα ἢ ὑποκείμενα, ἐμφανίζοντα, καταλλήλως λυομένων ἢ συντιθεμένων τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος πινάκων. Σ. Γ. Σ.

κλαστός,—*ή,*—*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ κλασθῇ, νὰ θραυσθῇ, τεμαχιστός· || *κλαστὸν* (τό)· ὡς οὐσ. ὁ ἡγιασμένος ἄρτος (ἐκκλησ.).

Κλατέος (Clatée) *ἅγιος*. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον τῆς 4 Ἰουνίου, οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἢ ὁ δεύτερος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Λομβαρδίᾳ Βρεσκίας, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Νέρωνος (64). Ε. Γ. Π.

Κλάτοβυ (Clatovy) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Βοημίᾳ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄγκελ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 13.842. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ἐπαγγελματικὰς σχολάς, βιομηχανικὸν καὶ ἱστορικὸν μουσεῖον καὶ ἐργοστάσια ζυθοποιίας, μηχανουργεῖα κτλ. Διεξάγει ἐπίσης καὶ ἀκμαῖον ἐμπόριον ἀνθέων. Μ. Δ. Β.

Κλαττάου (Clattau) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὸν ὄνομα τῆς τσεχικῆς πόλεως *Κλάτοβυ* (βλ. λ.).

Κλαύδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· (βλ. λ. *Κλαυδία* καὶ *Γαῦδος*.

Κλαυδία *γενεὰ* (Gens Claudia). Ρωμαϊκὴ οἰκογένεια, διακρινομένη εἰς πατρικίαν καὶ πληβείαν. Τῆς *πληβείας*, ἥτις συνδέεται μὲ ἕνα ἀπελεύθερον τῶν Κλαυδίων, ὁ πλέον ἔνδοξος κλάδος εἶναι ὁ τῶν *Μαρκέλλων*, οἵτινες τὸ πρῶτον ἀνῆλθον εἰς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα τῷ 423 π. Χ. Ὁ κλάδος οὗτος ἔδρασε μέχρι τοῦ Αὐγούστου καὶ ἔσβησε μὲ τὸν νεαρὸν *Μάρκελλον*, ἀνεψιὸν καὶ γαμβρὸν τοῦ Αὐγούστου. Ἡ δὲ *πατρικία* εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχοντικωτέρας, ἰσχυροτέρας καὶ ἐνδοξοτέρας ρωμαϊκὰς οἰκογενείας. Ταύτης πλεῖστα μέλη ἔδρασαν ἐν Ρώμῃ καὶ αἱ μὲν γυναῖκες εἶναι γνωσταὶ μὲ τὸ ὄνομα *Κλαυδία* (Claudia) οἱ δὲ ἄνδρες μὲ τὸ ὄνομα *Κλαύδιος* (Claudius). Ἐκ τῶν Κλαυδίων πολλοὶ ἀνῆλθον εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Ὑπὲρ τοὺς 20 ἐγένοντο ὕπατοι, 5 δικτάτορες, 7 τιμηταί, 5 ἐτέλεσαν θριάμβους, καί τινες ἐνεδύθησαν τὴν αὐτοκρατορικὴν πορφύραν.

Ἡ Κλαυδία οἰκογένεια ἦλθεν εἰς Ρώμην ἓξ ἔτη μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν βασιλέων, μὲ πολλοὺς πελάτας καὶ ἱκέτας, ἐκ τῆς σαβικῆς πόλεως Ρηγίλλου. Καταταχθεῖσα δὲ εἰς τοὺς πατρικίους εἰσήχθη εἰς τὴν Κυρήνην ἢ Παλατίνην φυλήν. Τὸ σαβινικὸν ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ της Attus ἢ Atta Clausus (*Ἄττος Κλαῦσος*), μετεβλήθη ἐν Ρώμῃ εἰς Appius Claudius. Ἐκτὸς ὅμως τῆς παραδόσεως ταύτης ὑπάρχει καὶ ἄλλη, καθ' ἣν ἡ Claudia gens ἦλθεν εἰς Ρώμην κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ρωμύλου. Ταύτην τὴν γνώμην δέχεται ὁ Mommsen πειθόμενος ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Σερβίου μία τῶν ρεγεώνων (regio), ἤτοι τῶν συνοικιῶν τῆς Ρώμης, ἔφερε τὸ ὄνομα *Κλαυδία*, καὶ ὅτι τῷ 495, ἤτοι ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν εἰς Ρώμην μετανάστευσιν τῆς Κλαυδίας οἰκογενείας, κατὰ τὴν πρώτην παράδοσιν, ἐγένετο ὁ *Ἄππιος Κλαύδιος* ὕπατος. Ὁσονδήποτε πλουσία καὶ ἂν ἦτο ἡ μεταναστεύσασα οἰκογένεια, δὲν ἦτο δυνατὸν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ γίνῃ ὁ Ἄππιος ὕπατος καὶ ἀρχηγὸς τῆς φατρίας τῶν πρὸς τὴν πληθὺν ἀδιαλλάκτων. Ν. Ζ.

Κλαυδία (Claudia). Ὄνομα ὅπερ ἔφερον πολλαὶ γυναῖκες τῆς *Κλαυδίας γενεᾶς* (βλ. λ.), αἵτινες διεκρίνοντο μὲ τὰ ἐπίθετα *πρεσβυτέρα* (major) καὶ *νεωτέρα* (minor), ἤ, ἐὰν ἦσαν περισσότεραι τῶν δύο, μὲ τὰ ἐπίθετα *πρώτη*, *δευτέρα*, *τρίτη* κτλ. Αἱ περισσότερον γνωσταὶ εἶναι: —1) ***Κλαυδία Πέμπτη*** (Claudia quinta). Ρωμαία ἑστιάς, ἀπόγονος τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, ἀκμάσασα τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. Εἶναι γνωστὴ ἐκ τοῦ ἀκολούθου γεγονότος. Κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον (πιθανῶς τῷ 205), οἱ Ρωμαῖοι, πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα καταστροφῶν, ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρουν τὸ ἐν Πεσσινοῦντι τῆς Φρυγίας φυλασσόμενον ἄγαλμα, ἤτοι μαῦρον λίθον, ἔμβλημα τῆς μητρὸς τῶν θεῶν Κυβέλης. Ἀλλ' ὅτε τὸ πλοῖον, τὸ φέρον τοῦτο, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Τίβεριν, προσήραξεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ μετακινηθῇ. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἐζήτησαν τὴν συμβουλὴν τῆς Σιβύλλης τῆς Κύμης καὶ τῶν οἰωνοσκόπων, οἵτινες εἶπον ὅτι μόνον κόρη ἁγνῶν ἠθῶν θὰ ἠδύνατο νὰ μετακινήσῃ αὐτό. Ἡ ἑστιὰς Κλαυδία, ἥτις εἶχε κατηγορηθῆ ὡς ἀνήθικος, παρουσιάσθη καὶ ἐζήτησε νὰ μετακινήσῃ αὐτὴ τὸ πλοῖον, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὰ περὶ αὐτῆς λεχθέντα ἦσαν συκοφαντίαι. Ἦλθε λοιπὸν πρὸ τοῦ πλοίου καὶ κατόπιν μιᾶς κατανυκτικῆς προσευχῆς ἔδεσε διὰ τῆς ζώνης της τὴν πρῷραν καὶ ἤρχισε νὰ σύρῃ αὐτό, μετακινηθὲν χωρὶς δυσκολίαν. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος οἱ Ρωμαῖοι ἔστησαν τὸ ἄγαλμα τῆς Κλαυδίας εἰς τὸν πρόναον τοῦ ναοῦ τῆς Κυβέλης. Μεταξὺ τῶν ἀναγλύφων, τὰ ὁποῖα παριστάνουν τὴν ἀνωτέρω σκηνήν, εἶναι καὶ τὸ φυλασσόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «matri deum et navi Salviae». — 2) ***Κλαυδία Ἀντωνία***, σύζυγος τοῦ Πομπηΐου, ὃν ἐφόνευσεν ἡ Μεσσαλῖνα, καὶ εἶτα τοῦ Φαύστου, ὃν ἐφόνευσεν ὁ Νέρων, σκοπῶν νὰ συζευχθῇ τὴν Κλαυδίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη ἀπεποιήθη, διέταξε καὶ αὐτῆς τὸν φόνον.—3) ***Κλαυδία Ὀκταβία***. Σύζυγος τοῦ Νέρωνος.—4) ***Κλαυδία***. Θυγάτηρ τοῦ Νέρωνος. Ἡ γέννησίς της ἔγινε δεκτὴ μὲ ὑπέρμετρον χαράν, ἀλλὰ μετὰ τέσσαρας μῆνας ἡ Κλαυδία ἀπέθανεν. Ὁ πατήρ της τὴν κατέταξεν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὴν ναόν. — 5) Ρωμαία, ἀδελφὴ τοῦ γνωστοῦ δημάρχου Κλαυδίου.— 6) Θυγάτηρ ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου Β' καὶ μήτηρ Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ. Ν. Ζ.

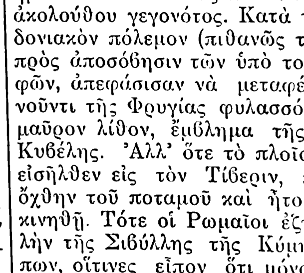

Ἡ Κλαυδία ἕλκουσα τὸ πλοῖον.

— **Κλαυδία.** Εὐγενὴς Ρωμαία Χριστιανὴ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Ἔν τινι ἐπιγράμματι (δ', 13) ὁ Μαρτιάλις ἀναφέρει ὅτι ὁ εὐγενὴς Πούδης (Pudeus) εἶχε σύζυγον τὴν ὡσαύτως εὐγενῆ Κλαυδίαν (Claudia). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πούδης οὗτος, κατά τινα παράδοσιν, ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Κλαυδία βαπτισθεῖσα ἐγνώρισε τὸν Παῦλον καὶ Τιμόθεον, πρὸς ὃν ἔστειλε τοὺς ἀσπασμοὺς αὐτῆς διὰ τοῦ πρώτου (β' πρὸς Τιμόθ. δ', 21). Ε. Γ. Π.

— **Κλαυδία, ἁγία.** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν μνημονεύονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου αἱ ἑξῆς:—1) Ἡ μετὰ πολλῶν ἄλλων γυναικῶν ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσασα καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 18 Μαΐου.—2) Ἡ ἐν Ἀμισῷ τοῦ Πόντου μετ' ἄλλων κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμίνου (308—314) πιθανῶς διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσασα καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 20 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

— **Κλαυδία** (Claude) ***τῆς Γαλλίας***. Βασίλισσα τῆς Γαλλίας, θυγάτηρ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ' καὶ τῆς Ἄννης τῆς Βρετάνης (1499—1524). Κατ' ἀρχὰς ἠρραβωνίσθη τὸν Κάρολον τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' ὕστερον, κατ' αἴτησιν τῶν γενικῶν συμβουλίων τῆς Γαλλίας, ἠρραβωνίσθη μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου της Φραγκίσκου τῆς Ἀνγκουλέμης, τοῦ μετέπειτα βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α'. Οἱ γάμοι αὐτῆς ἐτελέσθησαν τῷ 1514 καὶ μετὰ ἓν ἔτος, ἀποθανόντος τοῦ πατρός της Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐλάμπρυνε διὰ τῶν ἀρετῶν της, ἀγαπηθεῖσα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις τὴν ἀπεκάλει «ἡ καλὴ βασίλισσα». Ὀλίγον τι χωλὴ καὶ ἐστερημένη φυσικῶν θελγήτρων, ἀπέφευγε τὰς αὐλικὰς συγκεντρώσεις καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ ἦτο ἀφωσιωμένη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της καὶ εἰς ἀγαθοεργίας. Ὁ σύζυγός της τὴν ἐσέβετο, ἂν καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς του ἐπετάχυνε τὸν θάνατόν της. Ὁ Μπραντόμ, γράφων περὶ τῆς Κλαυδίας, ἐξαίρει τὰς ἀρετάς της. Ἀπέκτησεν ἑπτὰ τέκνα καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της ἐγένετο ἡ ὁριστικὴ ἕνωσις τῆς Βρετάνης μετὰ τῆς Γαλλίας. Μ. Ν. Δ.

Ἡ Κλαυδία τῆς Γαλλίας.

Κλαυδία *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 311. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἀστρονόμου Charlois. Σ. Π.

Κλαυδία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὸν Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης θαλάσσης (328) ὀνομασία τῆς νήσου *Γαύδου* (βλ. λ.) τῆς Κρήτης. Κατὰ Πτολεμαῖον (Γ, ιζ 11, ἔκδ. Nobbe) *Κλαῦδος*· κατὰ δὲ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (27,16) «Κλαῦδος νῆσος ἐν ᾗ πόλις Κλαύδη», ἀλλαχοῦ δὲ (27,26) *Κλαύδα*. Σ. Ε. Λ.

Κλαυδιανὰ *γράμματα*. Οὕτως ἀποκαλοῦνται τρία γράμματα ἐπινοηθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος *Κλαυδίου Α'*, πρὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, περὶ τῶν ὁποίων εἶχεν συγγράψει καὶ ἴδιον σύγγραμμα ἀπολεσθέν. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Τακίτου, Κοϊντιλιανοῦ, Οὐάρρωνος καὶ Σουετωνίου ἦσαν ταῦτα: τὸ *κωλικὸν δίγαμμα* ἐν σχήματι ἀνεστραμμένου F (Ⅎ) ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ σύμφωνον V, τὸ *ἀντίσιγμα* ἐν σχήματι διπλοῦ c (cc) ἢ ἀνεστραμμένου τοιούτου (Ↄ), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν διπλοῦν φθόγγον bs ἢ ps (ἑλληνικὸν ψ) καὶ τρίτον σχήματος ἡμίσεος H (Ⱶ), τοῦ ὁποίου ἡ φωνητικὴ ἀξία ἀμφισβητεῖται· τινὲς δέχονται ὅτι ἐδήλου τὸν μεταξὺ i καὶ u φθόγγον, ἄλλοι ὅτι ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ ἑλληνικὸν Φ, φθόγγον διακρινόμενον τοῦ λατινικοῦ ph, ἄλλοι ὅτι ἦτο τὸ x, χρησιμοποιούμενον ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου καὶ ἄλλοι ὅτι ἀντεπροσώπευε τὴν δίφθογγον ai. Ἀνελθὼ-

Digitized by Google

ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Κλαύδιος ἐπέβαλε τὴν ἐπίσημον εἰσαγωγὴν τῶν γραμμάτων αὐτοῦ εἰς τὸ ἀλφάβητον, μὴ διατηρηθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἀλλὰ καί, ζῶντος αὐτοῦ ἔτι, μὴ ἐφαρμοσθεῖσαν εἰς μεμακρυσμένας ἐπαρχίας. Ἐν ἐπιγραφαῖς μόνον ἓν ἀντισῖγμα σῴζεται καὶ τοῦτο ἀμφιβόλου πραγματικότητος. Π. Ν. Π.

κλαυδιανὸν ***μέταλλον*** *[Μεταλλ.]*. Κρατέρωμα χαλκοῦ (bronze), ἤτοι κρᾶμα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται ψευδάργυρος καὶ μόλυβδος εἰς ἀναλογίαν 8—10 %. Ἡ προσθήκη τῶν ἐφθηνοτέρων τούτων μετάλλων παρέχει κρᾶμα κατάλληλον διὰ κατασκευὴν τεμαχίων μηχανῶν κατεργασίμων ἐν θερμῷ καὶ ψυχρῷ. Ἡ συνήθης σύνθεσις ποικίλλει ἀπὸ 82—85 % χαλκοῦ, 8—5 % κασσιτέρου καὶ 10 % κράματος ψευδαργύρου καὶ μολύβδου. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

Κλαυδιανὸς (Claudianus), ***ἅγιος***. Ἐν μὲν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφεται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου Αἰγύπτιος μάρτυς, μαρτυρήσας ἐπὶ Νουμεριανοῦ τῷ 283 μετὰ Διοδώρου, Βίκτωρος, Βικτωρίνου, Παπίου, Σεραπίωνος καὶ Νικηφόρου καὶ συνεορταζόμενος μετ᾽ αὐτῶν τὴν 5 Ἀπριλίου (25 Φεβρουαρίου δὲ κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον), ἐν δὲ τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετ᾽ ἄλλων Χριστιανῶν ἄγνωστον πότε ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ᾽ αὐτῶν τὴν 6 Μαρτίου. —2) Ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεργάτης τοῦ ἁγίου Βιγιλίου, ἐκ Ρώμης πιθανῶς καταγόμενος καὶ κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα ἀκμάσας, ἑορταζόμενος δὲ τὴν 6 Μαρτίου. —3) Ὁ Πέρσης τὴν καταγωγήν, μαρτυρήσας ἐπὶ Χοσρόου τοῦ Β΄ (590—628) καὶ ἑορταζόμενος τὴν 5 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

— **Κλαυδιανὸς** (Claudianus), ***Κλαύδιος***. Ἐποποιὸς ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ Ὁνωρίου (370—404 μ. Χ.) Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν *Παφλαγὼν* (=φλύαρος, ἀπεραντολόγος) Εἰκάζεται ὅτι περὶ τὸ 394 μ. Χ. ἐγκατέλιπε τὴν γενέτειράν του καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ἔνθα ἐντὸς ὀλίγου ἐδημιούργησε στάδιον δόξης λαμπρόν. Ἐπιδέξιος εἰς τὸ νὰ ἐπωφελῆται τὰς ἑκάστοτε πολιτικὰς καταστάσεις, προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος τοῦ ἐμπίστου τῆς αὐλῆς τοῦ Ὁνωρίου Στηλίχωνος, γενόμενος οὕτω κατὰ τὴν διασωθεῖσαν τιμητικὴν ἐπιγραφὴν «vir clarissimus, tribunus et notarius» (C. I. L 6, 1710). Ἐστάλη εἰς διαφόρους ἐμπιστευτικὰς ἀποστολὰς καὶ ἠκολούθησε τὸν προστάτην του εἰς τὰς ἐκστρατείας, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἐνημερότης αὐτοῦ περὶ τὰ τότε ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐκθέτει εἰς τὰ ποιήματά του, ἅτινα εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Ὅταν ὁ Κλαυδιανὸς εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν (πρὸ τοῦ 395 μ. Χ.) ἔγραφε τὰ ποιήματά του εἰς τὴν ἑλληνικήν, ὅπως εἶναι ἡ «Γιγαντομαχία», τῆς ὁποίας μόνον ὀλίγους στίχους ἔχομεν, καὶ διάφορα ἄλλα ἐπιγράμματα (τινὰ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται εἰς τὴν A. P. I 19.20, V 86, IX 139, 140, 753, 754· ὅταν ὅμως ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ἤρχισε νὰ γράφῃ εἰς τὴν λατινικήν.

Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μορφὴν διαιροῦνται τὰ λατινιστὶ γεγραμμένα ποιήματα τοῦ Κλαυδιανοῦ εἰς διαφόρους ὁμάδας. Τὰ μεγάλα του πολιτικὰ ποιήματα (πανηγυρικοί, ἐπιθαλάμια, ἐπαινετικοὶ ἢ ἐπιθετικοὶ λόγοι κατὰ διαφόρων, πολιτικῶν προσώπων) ἐδημοσιεύθησαν χωριστά, ἀλλὰ διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος ἐξεδόθησαν διὰ δευτέραν φορὰν εἰς ἓν σῶμα ὑπὸ τοῦ Στηλίχωνος μεταξὺ 404 καὶ 408 μ. Χ. Τότε ἀκριβῶς ἔγινε καὶ ἡ συλλογὴ τῶν μικροτέρων ποιημάτων τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Carmina minora», τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν ὡραῖα ποιήματα, ὅπως αἱ εἰς ἐλεγειακὰ δίστιχα γεγραμμέναι ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Στηλίχωνος Serenam καὶ τοὺς ὑπάτους Olybrium καὶ Probinum κ. τ. λ. Ἀμφότεραι αἱ ἀνωτέρω ὁμάδες φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα «Claudianus major», τὸ δὲ «de raptu Proserpinæ», τὸ καλύτερον τῶν ποιημάτων τοῦ Κλαυδιανοῦ, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Claudianus minor». Ἡ «Carminum minorum apprendix», ἥτις ἀναγράφεται εἰς τὰς ἐκδόσεις, περιλαμβάνει ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς δὲν ἀνήκουν εἰς τὸν ποιητήν.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν πολιτικῶν του ποιημάτων εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) «Panegyricus dictus Probino et Olybrio consulidus», δι᾽ οὗ ἀπέκτησε τὴν φήμην ὀνομαστοῦ ποιητοῦ (395 μ. Χ.). 2) Πανηγυρικὸς εἰς τὴν τρίτην ὑπατείαν τοῦ Ὁνωρίου, γραφεὶς τῷ 396 μ. Χ.) 3) **Δύο βιβλία** in Rufinum. 4) Ὁ πανηγυρικὸς εἰς τὴν τετάρτην ὑπατείαν τοῦ Ὁνωρίου (398 μ. Χ.). 5) Τὸ Epithalamium καὶ τὰ προτασσόμενα αὐτοῦ ἐγκωμιαστικὰ «fescennina de nuptiis Honorii et Mariae». 6) Τὸ ἴδιον ἔτος 398 μ. Χ. ἔγραψε τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ de bello Cildonico, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθέτει τὴν ἧτταν τοῦ Ἀφρικανοῦ ἀρχηγοῦ Gildo. Ὁ Κλαυδιανὸς ἤθελε νὰ γράψῃ δύο βιβλία, ἀλλ᾽ ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ὁ νικητὴς τοῦ Gildo παρηγκωνίσθη ὑπὸ τοῦ Στηλίχωνος, ἀπεσιώπησε τὴν συγγραφὴν τοῦ δευτέρου βιβλίου. 7) Πανηγυρικὸς εἰς τὸν ὕπατον τοῦ ἔτους 399 μ. Χ. Μάνλιον Θεόδωρον. 8) Τὰ δύο βιβλία in Eutropium. 9) Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλισε τὴν θέσιν τοῦ Κλαυδιανοῦ, εἶναι τὰ τρία βιβλία «De consulatu Stilichonis», τὰ ὁποῖα ἀνέγνωσεν εἰς τὴν Ρώμην τῷ 400 μ. Χ. Δι᾽ αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης του, διότι οἱ Ἀρκάδιος καὶ Ὁνώριος τοῦ ἵδρυσαν χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς τὸ forum Trajanum μὲ τιμητικωτάτην ἐπιγραφήν. 10) «De bello Gothico» (402). 11) «Panegyricum de VI consulatu Honorii». Ἀπηγγέλθη κατὰ τὴν νικηφόρον εἴσοδον τοῦ Στηλίχωνος εἰς Ρώμην. Ἐκ τῶν μικροτέρων του ποιημάτων (carmina minora) μνείας ἄξιον εἶναι καὶ τὸ de Salvatore, ἀπαγγελθὲν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει τοῦ Ὁνωρίου εἰς τὸν θρόνον. Τὸ ποίημα εἶναι χαρακτηριστικὸν διὰ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τοῦ ποιητοῦ. Καὶ αὐτὸς ἦτο Χριστιανός, ὅπως καὶ ὁ προστάτης του Στηλίχων. Εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην περιλαμβάνεται καὶ ἡ λατινιστὶ γραφεῖσα «Γιγαντομαχία». Τέλος, τὸ σπουδαιότερόν του ἔργον ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ «Ἁρπαγὴ τῆς Περσεφόνης» (De raptu Proserpinae) εἰς τρία βιβλία. Ἐγράφη μεταξὺ 395—397 μ. Χ. καὶ ἀπευθύνεται πρός τινα Florentinum, ἡ διήγησις ὅμως διακόπτεται ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ἡ περιγραφὴ τῶν πλανῶν τῆς Δήμητρος διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς Περσεφόνης. Ἡ αἰτία δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὸ ὅτι ὁ Florentinus τῷ 397 μ. Χ. ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Στηλίχωνος. Τῷ 404 μ. Χ. ἀνεχώρησεν ὁ ποιητὴς διὰ τὸ γαμήλιόν του ταξίδιον εἰς Ἀφρικὴν καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἀπέθανε κατὰ τὸν πλοῦν.

Ὁ Κλαυδιανὸς εἶναι ὁ τελευταῖος πρόμαχος πρὸς παλινόρθωσιν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς κλασσικῆς λατινικῆς φιλολογίας. Οἱ μετὰ ταῦτα χρόνοι εἶναι οἱ χρόνοι τῆς παρακμῆς. Ὁ σύγχρονός του ποιητὴς Prudentius, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ μετέπειτα τὸν ἐμίσησαν. Ἔγραψεν εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους· προτάσσει ὅμως τῶν ποιημάτων του συνήθως praefationes εἰς ἐλεγειακὰ δίστιχα· τὰ tescennina του ἔχουν διάφορα μέτρα. Εἰς τὴν ποίησίν του ἡ ἔκφρασις (desoriptio) ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικόν. Πρότυπά του ὑπῆρξαν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ποιηταί. Ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, πρὸ πάντων διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Στηλίχωνος, τὰ ποιήματα τοῦ Κλαυδιανοῦ εἶναι πολυτιμοτάτη πηγή.

Τὰ κυριώτερα χειρόγραφα διὰ τὸν Claudianus major εἶναι: 1) Cod. Gemblorus (τοῦ XI αἰῶνος), 2) Cod. Vaticanus (τοῦ XII αἰῶνος) καὶ 3) Cod. Parisinus (XIII αἰῶνος), διὰ τὸν Claudianus minor: 1) Cod. Sangallenis (IX αἰῶνος), 2) Cod. Veronensis (IX αἰῶνος) καὶ 3) Vaticanus (XII αἰῶνος). Διὰ τὴν «Ἁρπαγὴν τῆς Περσεφόνης» Cod. Florentinus (XII αἰῶνος) κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλήρης κατάλογος τῶν ἐκδόσεων παρὰ τῷ *Gesner* (σελ. XVI καὶ ἑξ.) καὶ *Th. Birt* (Monum. Germ. Hist X praef. σελ. CLXXXIV καὶ ἑξ.). Κριτικαὶ ἐκδόσεις εἶναι ἡ τοῦ *Th. Birt* (Mon. Germ. Hist. X Berlin 1892). Νεωτάτη ἀλλ᾽ ἀνεπαρκὴς ἡ τοῦ *J. Koch* (Teubner, Leipzig 1893). Ὡς καλυτέρα ἑρμηνευτικὴ ἔκδοσις παραμένει ἀκόμη ἡ τοῦ *Mathias Gesner* (Leipzig 1759) καὶ *G. L. König* (1. Göttingen 1808).—Πρὸς τούτοις ἰδὲ καὶ R. E. (III 2,2, 52—2660 Vollmer), Rh. Mus. (39, 282 κ. ἑξ.). — *W. S. Teuffel*, röm. Litter. (III. § 439 σελ. 356 καὶ ἑξ.) — CIL. 6,1710 IG I. 1074.
Χ. Κ. ΚΑΠΝΟΥΚΑΓΙΑΣ

— **Κλαυδιανὸς** ***Μάμερτος*** (Claudianus Ecdicius Mamertus). Γάλλος λόγιος ἱερεὺς τοῦ Ε΄ αἰῶνος. Ἀδελφὸς τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βιέννης ἁγίου Μαμέρτου, ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε΄ αἰῶνος καὶ γενόμενος ἱερεὺς τῆς πόλεως ταύτης ἀπέθανε τῷ 474. Ἔγραψε δὲ ὁ Κλαυδιανὸς φιλοσοφικὸν σύγγραμμα «De statu animae» ἐκ τριῶν βιβλίων συγκείμενον, τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν φίλον αὐτοῦ Σιδώνιον Ἀπολλινάριον, ἐπίσκοπον Ἀρβέρνης. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἐλέγχει μὲν τὰς περὶ τῆς σωματικῆς φύσεως τῆς ψυχῆς δοξασίας τοῦ Φαύστου, ἐπισκόπου τοῦ Regi, ὑπερμαχεῖ δὲ τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἀσωμάτου φύσεως τῆς τοῦ ἀνθρώπου ψυχῆς. Ἀρυόμενος τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἔκ τε τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ μάλιστα τῶν πυθαγορείων καὶ πλατωνικῶν, οὓς ἐθεώρει καταυγαζομένους ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ὑπερβαλλόντως ἐπαινεῖται ὑπὸ ἀρχαίων καὶ νεωτέρων. Ὑπὸ μὲν τοῦ Γενναδίου χαρακτηρίζεται ὡς τεχνικὸς ρήτωρ καὶ λεπτὸς διαλεκτικός, ὑπὸ δὲ τοῦ Σιδωνίου ὡς πυθαγόρειος ἐν τῷ συλλογίζεσθαι, σωκρατικὸς ἐν τῷ διαιρεῖν, πλατωνικὸς ἐν τῷ ἑρμηνεύειν καὶ ἀριστοτελικὸς ἐν τῷ ἀναπτύσσειν, ὑπὸ νεωτέρου δὲ κριτικοῦ τὸ ἔργον τοῦ Κλαυδιανοῦ θεωρεῖται ὅτι θὰ περιεποίει τιμὴν εἰς πάντας τοὺς φιλοσόφους πάντων τῶν αἰώνων. Ἔγραψε καὶ δύο ἐπιστολὰς πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ διδάσκαλον τῆς ρητορικῆς Σάπαυδον καὶ τὸν εἰρημένον Σιδώνιον, ἐν αἷς δριμύτατα ψέγει τὴν διανοητικὴν νωθρότητα τῶν συγχρόνων του. Τὰ ἀποδιδόμενα δὲ εἰς αὐτὸν λατινικὰ ποιήματα καὶ δύο ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα οἱ νεώτεροι κριτικοὶ θεωροῦσιν ἔργα τοῦ *Κλαυδίου Κλαυδιανοῦ*. Λαμπρὸν ἐπιτάφιον λόγον εἰς τὸν Κλαυδιανὸν ἔγραψεν ὁ φίλος του Σιδώνιος. Τὰ ἔργα τοῦ Κλαυδιανοῦ ἐξέδωκεν ὁ Migne ἐν τῇ Λατινικῇ Πατρολογίᾳ (53,697 κ. ἑξ.) καὶ ὁ Engelbrecht τῷ 1885 ἐν τῷ ια΄ τόμῳ τῆς Συλλογῆς τῶν Λατίνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένης. (Βλ. *Δ. Μπαλάνου* «Πατρολογία» ἐν Ἀθήναις 1930, 578).—*Κ. Λογοθέτη*, «Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος» ἐν Ἀθήναις 1930, Α΄ 386 κ. ἑξ.).] Ε. Γ. Π.

Κλαυδιανός, ***Σπυρίδων***. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ (1862—1928), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, διετέλεσεν ἐπ᾽ ἀρκετὸν χρόνον ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896—1900 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ὀχυρωτικῆς παρὰ τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων, τῷ δὲ 1910—1911, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, ὑποδιοικητὴς τοῦ σχολείου τούτου. Συμμετέσχε τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου 1912 ὡς ἐπιτελάρχης τῆς 5ης μεραρχίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν 1914—1917, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διετέλεσε διευθυντὴς τῆς διευθύνσεως μηχανικοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Τῷ 1918, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον, ἐτοποθετήθη μέραρχος τῆς τότε ἐν Ἰωαννίνοις 9ης μεραρχίας. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1919. Συνέγραψεν: «Ὀπτικὴ τηλεγραφία» (1891), «Ἀγγελιαφόροι περιστεραί» (1891) «Ἡ σύγχρονος ὀχυρωτικὴ ἐν σχέσει πρὸς τὴν τακτικήν» (1898). Ἐπίσης διαφόρους μελέτας καὶ μονογραφίας. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κλαυδῖνος, ***ἅγιος***. Ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 27 Ἰανουαρίου μνημονεύεται ὁ ὅσιος οὗτος ὅστις ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ ἔζησεν. Ε. Γ. Π.

Κλαύδιον ***Ἰούβαβον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἰούβαβον*.

Κλαύδιος (Claudius). Οἱ μᾶλλον ὀνομαστοὶ τῆς *Κλαυδίας* γενεᾶς (βλ. λ.), οἵτινες ἔφερον τὸ ὄνομα Κλαύδιος, εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἀκόλουθοι:

— 1) ***Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος*** (Appius Claudius Sabinus Inregillens καὶ εἶτα Regillensis), ἱδρυτὴς τῆς οἰκογενείας. Περὶ τὸ 500 ἐγένετο ταμίας καὶ τῷ 495 ὕπατος. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξερράγη πόλεμος κατὰ τῶν Οὐόλσκων. Τότε οἱ πληβεῖοι ἠρνοῦντο ν᾽ ἀναλάβουν ὑπηρεσίας καὶ μόλις ἐπείσθησαν ὑπὸ τοῦ Ν. Σερουΐου, συνυπάτου τοῦ Κλαυδίου, ὅστις οὐ μόνον προσωρινῶς ἀνέστειλε τὴν ἰσχὺν τοῦ περὶ χρεῶν νόμου, ἀλλὰ καὶ εὐρυτέρας ὑποσχέσεις ἔδωκε. Μετὰ τὸ αἴσιον ὅμως τοῦ πολέμου πέρας ὁ Κλαύδιος, ὑπεροπτικώτατος καὶ ὠμότατος πρὸς τοὺς πληβείους, ἡγούμενος ἐν τῇ συγκλήτῳ τῆς φατρίας τῶν ἀδιαλλάκτων, ἀντέστη εἰς τὸν συνύπατόν του καὶ ἐματαίωσε τὰς ὑποσχέσεις. Τότε ἡ πληθὺς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ της κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερὸν ὄρος.

— 2) ***Ἄππιος Κλαύδιος*** (Crassus Inregillens Sabinus), υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὕπατος τῷ 471. Ὅπως ὁ πατήρ του ἦτο ὀλιγαρχικὸς ἀκάθεκτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὑπό τινος τῶν δημάρχων ἐπωνομάσθη δήμιος τῆς πληθύος. Κατὰ τὸ ἔτος τῆς ὑπατείας του ἀντέστη λυσσωδῶς κατὰ τῆς προτάσεως τοῦ δημάρχου Ποπλιλίου Βολέρωνος, καθ᾽ ἣν οἱ δήμαρχοι θὰ ἐξελέγοντο τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν φυλέτιδα ἐκκλησίαν. Παρὰ τὴν ἀντίστασιν ὅμως ἡ πρότασις ἐψηφίσθη καὶ εἶναι ὁ καλούμενος Ποπλίλιος νόμος, δι᾽ οὗ μετερρυθμίζετο ἡ φυλετικὴ ἐκκλησία καὶ καθωρίζοντο τὰ ἔργα αὐτῆς. Τῷ 451 ἐγένετο καὶ πάλιν ὕπατος καὶ εἷς τῶν δέκα ἀνδρῶν, οἵτινες ἐξελέχθησαν πρὸς σύνταξιν γραπτῶν νόμων (450 καὶ 449). Ἐνῷ δὲ κατ᾽ ἀρχὰς οἱ δέκαρχοι ἐκυβέρνησαν καλῶς, τὸ δεύτερον ἔτος ἰδίως ὁ Κλαύδιος ἔγινε τυραννικώτατος καὶ ἐπέσυρε τὸ μῖσος οὐ μόνον τῶν πληβείων ἀλλὰ καὶ τῶν πατρικίων. Οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμα νὰ προβῇ εἰς τὴν βιαίαν κατάλυσιν αὐτοῦ, μέχρις ὅτου ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ ἀνήθικος αὐτοῦ διαγωγή. Ἰδὼν δηλαδὴ καθ᾽ ὁδὸν κόρην πληβείαν, Βιργινίαν καλουμένην, καὶ θέλων ν᾽ ἀποσπάσῃ αὐτὴν βιαίως ἀπὸ τῆς οἰκογενείας της, προέτρεψεν ἕνα τῶν πελατῶν του νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἦτο κόρη μιᾶς τῶν δούλων του καὶ ὅτι ὑπεβλήθη εἰς τὸν πατέρα της ὑπὸ τῆς ἀγόνου συζύγου αὐτοῦ. Ἡ ὑπόθεσις ἦλθεν εἰς τὸ δικαστήριον· ὁ Κλαύδιος ὡς δικαστὴς ἐκδίδει ἀπόφασιν ὑπὲρ τοῦ πελάτου του καὶ ἡ κόρη ἀπάγεται βιαίως. Ἀλλὰ καταφθάνει ὁ πατήρ της ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καί, μὴ δυνάμενος ἄλλο νὰ πράξῃ φονεύει τὴν κόρην του ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Κλαυδίου. Σπεύσας δὲ ὀπίσω εἰς τὸν στρατὸν γίνεται αἴτιος νὰ στασιάσῃ οὗτος καὶ νὰ καταλύσῃ τοὺς δεκάρχους, οἵτινες εἰσήχθησαν εἰς δίκην. Ἀλλ᾽ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ αὐτῆς ὁ Κλαύδιος, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς καταισχύνης, ηὐτοκτόνησεν ἐν τῇ φυλακῇ.

— 3) ***Γάϊος Κλαύδιος Σαβῖνος,*** ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ὕπατος τῷ 460 π. Χ.

— 4) ***Ἄπιος Κλαύδιος Κράσσος,*** ἔχθιστος καὶ οὗτος τῆς πληθύος, ὕπατος τῷ 462 καὶ νικητὴς τῶν Ἐρνίκων.

— 5) ***Ἄππιος Κλαύδιος ὁ Τυφλὸς*** (Cæcus). Ἐπωνομάσθη οὕτω, διότι κατὰ τὸ γῆρας ἐτυ-

Digitized by Google

φλώθη, ἐπειδή, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐτόλμησε ν' ἀφαιρέσῃ τὴν λατρείαν τοῦ Ἡρακλέους ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Ποτιτίων, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλαμβάνοντο οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἡρακλέους. Ὀνομαστὴ εἶναι ἡ τιμητεία του (312), καθ' ἣν ἐγκαινίασε πολλὰ δημόσια ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουν ἡ ἐκ τοῦ ὀνόματός του κληθεῖσα Ἀππία ὁδός, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μεταξὺ Καπύης καὶ Ρώμης συγκοινωνίας, καὶ τὸ μέγα Ἀππιανὸν ὑδραγωγεῖον, χάριν τῶν ὁποίων παρέτεινε τὴν τιμητείαν του, παρὰ τὸν νόμον, ἵνα ἀποπερατώσῃ αὐτά. Ὡσαύτως συνεπλήρωσε τὸν ἀριθμὸν τῶν συγκλητικῶν, ἐγγράψας καὶ υἱοὺς ἀπελευθέρων, καὶ ἀφιέρωσε ναὸν εἰς τὴν θεὰν τῶν πολέμων Ἐνυὼ (Bellona) παρὰ τὸν βραδύτερον ἱδρυθέντα Φλαμίνιον ἱππόδρομον (circus Flamininus) 296 π. Χ. Διετέλεσεν ὕπατος (307 καὶ 296) καὶ δικτάτωρ κατὰ τὸν Γ' Σαμνιτικὸν πόλεμον, ὅτε ἵδρυσε καὶ τὴν πρώτην ναυτικὴν ἐπιτροπὴν (Duoviri navales). Τέλος ὀνομαστὸς εἶναι ὁ λόγος του ἐν τῇ συγκλήτῳ, ὅτε συνεζητοῦντο αἱ οὐχὶ συμφέρουσαι προτάσεις τοῦ Πύρρου μετὰ τὴν κατὰ τῶν Ρωμαίων νίκην του παρὰ τὴν Ἡράκλειαν (280). Πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πύρρου Κινέας διὰ τῆς ἐκτάκτου εὐγλωττίας του καὶ τῶν πλουσίων δώρων, ἅτινα ἐκόμισεν εἰς Ρώμην, κατώρθωσε νὰ πείσῃ μέγα μέρος τῶν συγκλητικῶν νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις του, ἀπήτησε νὰ ὁδηγήσουν αὐτὸν εἰς τὴν σύγκλητον. Ὄντως ἐκομίσθη ἐπὶ φορείου ὑπὸ τῶν δούλων του πρὸ τῆς συγκλήτου· εἶτα δὲ ὑπολαβόντες αὐτὸν οἱ υἱοὶ καὶ γαμβροὶ αὐτοῦ εἰσήγαγον εἰς τὴν συνεδρίαν, ἔνθα ἔγινε δεκτὸς ὑπὸ πάντων μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ. Τότε λαβὼν τὸν λόγον ἤλεγξε τὴν μικροψυχίαν τῶν συγκλητικῶν καὶ προέτεινε τὴν ὑπερήφανον ἀπάντησιν εἰς τὸν Πύρρον, ὅτι εἰς οὐδεμίαν διαπραγμάτευσιν οἱ Ρωμαῖοι δύνανται νὰ προβοῦν ἐφ' ὅσον τὰ στρατεύματά του εὑρίσκονται ἐν Ἰταλίᾳ. Τοῦ λόγου τοῦ Ἀππίου, τὸν ὁποῖον ἀπεμνημόνευον οἱ παῖδες τῶν Ρωμαίων, περίληψιν διέσωσεν ὁ Πλούταρχος, ἔχουσαν οὕτως: «ἕως τώρα ἐστενοχωρούμην διὰ τὴν τύφλωσίν μου· τώρα ὅμως λυποῦμαι, διότι δὲν εἶμαι καὶ κωφός...». Ὁ Ἄππιος ὑπῆρξε καὶ συγγραφεὺς νομικῶν ἔργων, ῥήτωρ δεινὸς καὶ ποιητής.

—6) ***Ἄππιος Κλαύδιος Νέρων***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἐκ τοῦ ὁποίου κατάγονται δύο κλάδοι Κλαυδίων, οἱ *Ποῦλχροι* (=ὡραῖοι) καὶ οἱ *Νέρωνες*. Ἀπὸ τοὺς Νέρωνας κατήγετο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Καλιγούλας, μὲ τὸν ὁποῖον ἔσβησε καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν Κλαυδίων. Ὁ δὲ κλάδος τῶν Πούλχρων ἀνέδειξε πολλοὺς ὑπάτους κατὰ τοὺς δημοκρατικοὺς χρόνους. Ἄξιοι σημειώσεως εἶναι ὁ *Ἄππιος Κλαύδιος Ποῦλχερ*, ὕπατος τῷ 54 π. Χ., ἀδελφὸς τοῦ γνωστοῦ δημάρχου Κλωδίου, ὅστις ἔπαιξε σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην ἐποχήν, καὶ ὁ *Ἄππιος Κλαύδιος Ὡραῖος*, ὕπατος τῷ 249. Οὗτος πρὸ τῆς παρὰ τὸ Δρέπανον ναυμαχίας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, βλέπων ὅτι οἱ ἱεροὶ χῆνες δὲν ἤθελον νὰ φάγουν πρὸς ἐξέτασιν τῶν οἰωνῶν, διέταξε νὰ ρίψουν αὐτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα πίουν τουλάχιστον, ἀφοῦ δὲν ἤθελον νὰ φάγουν. Τὴν ἀσέβειάν του ὅμως ταύτην ἐπλήρωσε διὰ φοβερᾶς ἥττης, μετὰ τὴν ὁποίαν ηὐτοκτόνησε.
Ν. Ζ.

— **Κλαύδιος**. Ὄνομα δύο αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης:

1) ***Κλαύδιος Α'*** (*Τιβέριος-Κλαύδιος-Δροῦσος-Νέρων-Γερμανικός, ἀποκληθεὶς ὡς αὐτοκράτωρ Τιβέριος Κλαύδιος-Καῖσαρ-Αὔγουστος-Γερμανικός*). Ἐγεννήθη ἐν Λυῶν (1 Αὐγούστου 10 π. Χ.) καὶ ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ (54 μ. Χ.). Ἦτο υἱὸς τοῦ Δρούσου καὶ ἔγγονος τοῦ Αὐγούστου πρὸς μητρὸς Ἀντωνίας τῆς νέας. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας προσεβλήθη ὑπὸ πολλῶν ἀσθενειῶν καὶ διὰ τοῦτο κατέστη ἀσθενὴς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Ἕνεκα τούτου ἐχλευάζετο ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ἦτο παραδεδομένος εἰς ἀπελευθέρους· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μήτηρ του τόσην ταπεινὴν ἰδέαν εἶχε περὶ αὐτοῦ, ὥστε, ἂν ἤθελε ποτε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ εὐήθους ἀνθρώπου, παρωμοίαζεν αὐτὸν πρὸς τὸν υἱόν της Κλαύδιον. Ὡς τοιοῦτος λοιπὸν ἔμεινε μακρὰν τῆς πολιτικῆς καὶ ἠσχολεῖτο μὲ τὰ γράμματα. Συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν πολέμων κατὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ Ἐτρούσκων, ἀπολογίαν τοῦ Κικέρωνος καὶ ἑλληνιστὶ τὰ ἀπομνημονεύματά του. Ἠσχολήθη εἰς τὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην καὶ προέτεινε μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ ἀλφάβητον (βλ. *Κλαυδιανὰ γράμματα*). Χαρακτῆρος ἀσθενοῦς καὶ μαλακοῦ, ὑφιστάμενος ὡς ἐκ τούτου τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἄλλων, εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ γίνῃ σύζυγος μιᾶς Μεσσαλίνας καὶ μιᾶς Ἀγριππίνας. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον πεντηκοντούτης. Ὅτε ἔγινεν ἡ κατὰ τοῦ Καλιγούλα συνωμοσία, αὐτὸς ἐκρύπτετο εἰς μίαν γωνίαν, ἵνα διαφύγῃ τὸν θάνατον. Εἷς στρατιώτης τῆς πραιτωριανῆς φρουρᾶς τὸν ἀνεκάλυψε τυχαίως, τὸν ἔσυρεν ἀπὸ τὴν κρύπτην του τρέμοντα, καὶ ἀντὶ νὰ τὸν φονεύσῃ τὸν ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα. Ἡ σύγκλητος ἐκύρωσε τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὁ δὲ Κλαύδιος ἔδωκεν ὡς δῶρον εἰς ἕκαστον πραιτωριανὸν 15 χιλιάδας σηστερτίους (3750 χρυσᾶς δραχμάς). Μόλις ἐστερεώθη εἰς τὸν θρόνον ἔδωκεν ἀμνηστείαν εἰς πάντας, πλὴν τῶν ἀρχηγῶν τῆς συνωμοσίας, τοὺς ὁποίους ἐφόνευσε. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἡ κυβέρνησίς του ὑπῆρξεν ἄμεμπτος. Ἀπηγόρευσε ν' ἀπονέμωσιν εἰς αὐτόν, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμον, θείας τιμάς· πρὸς τοὺς συγγενεῖς του ἦτο λίαν φιλόφρων καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον πολὺ εὐλαβής, μηδέποτε ἐπιχειρῶν σπουδαῖόν τι ἄνευ τῆς συμβουλῆς αὐτῆς. Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνεν ἡ ἐπίδρασις τῶν εὐνοουμένων Καλλίστου, Ναρκίσσου καὶ Πάλλα, οἵτινες ἀνέλαβον πραγματικῶς τὴν διοίκησιν. Ἐξέδιδον διατά-

Προτομὴ τοῦ Κλαυδίου.

[Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

γματα ἐν ἀγνοίᾳ του, δι' ὧν ἐσφετερίζοντο ξένας περιουσίας καὶ ἐν γένει ἐτρομοκράτουν τοὺς πάντας, γενόμενοι οὕτω πλουσιώτατοι. Ὅτε δέ ποτε παρεπονέθη ὁ Κλαύδιος διὰ τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τοῦ θησαυροφυλακίου του, τοῦ εἶπον ὅτι θὰ καθίστατο πλούσιος, ἂν ἠνάγκαζε τοὺς εὐνοουμένους του νὰ διανείμωσι μετ' αὐτοῦ τὴν περιουσίαν των. Ἐν τούτοις ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πολλὰ ὁ ἀσθενικὸς Κλαύδιος. Μετερρυθμίσθησαν οἱ νόμοι ἐπὶ τὸ φιλελευθερώτερον καὶ ἀνθρωπιστικώτερον, ἰδίως χάριν τῶν παίδων καὶ ἀδυνάτων· ἐξησφαλίσθη ἡ τάξις εἰς τὴν Ρώμην καὶ αἱ ἐπαρχίαι ἀπέκτησαν διοίκησιν ἄγρυπνον καὶ φιλελευθέραν· ἐκανονίσθη τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου· ηὐρύνθη καὶ ἐφωτίσθη διὰ φάρου ὁ λιμὴν τῆς Ὀστίας, κατεσκευάσθη ὅρμος διὰ τὰ πλοῖα καὶ ἔγιναν ἀποξηραντικὰ ἔργα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ Κλαυδίου πατρίδα Λυῶν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη. Ἐκτὸς τῶν εἰρηνικῶν τούτων ἔργων ἔχει καὶ πολεμικά, τὰ ὁποῖα ἐπεχείρησε πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ κράτους του. Διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ ὁριστικῶς τὴν Γαλατίαν, ὑπέταξεν αὐτοπροσώπως τὴν Βρεττανίαν, ἐξ οὗ *Βρεττανικὸς* ἐπωνομάσθη· ὑπερέβη τὸν Ρῆνον καὶ ἵδρυσε τὴν ἀποικίαν τῆς Ἀγριππίνης (Colonia Agrippina, νῦν Köln, Cologne), εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐγεννήθη ἡ σύζυγός του· εἰρήνευσε τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως· προσεκτήσατο ὁλόκληρον τὴν Μαυριτανίαν καὶ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα αὐτῆς, διαιρέσας αὐτὴν εἰς 42 ἐπαρχίας καὶ κατέλαβεν ἐκ νέου τῆς Θρᾴκην καὶ τὴν Ἀρμενίαν. Ἀλλ' ἡ ἀσθενὴς θέλησίς του ἐπέτρεπεν εἰς μὲν τὰς γυναῖκάς του νὰ δεσπόζουν ἐπ' αὐτοῦ, εἰς δὲ τοὺς εὐνοουμένους νὰ διαπράττουν φοβερὰς καταχρήσεις. Πλὴν τῶν φόνων πολλῶν συγκλητικῶν καὶ πλουσίων, πολλὰ ἄλλα ἐγίνοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἡ Μεσσαλῖνα ὑπανδρεύετο δημοσίᾳ τὸν εὐγενῆ ἐρωμένον της P. Silium καὶ ὁ Κλαύδιος ὑπέγραφε τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου. Μόλις δὲ μετὰ τὸ σκάνδαλον διέταξε τὸν Νάρκισσον νὰ φονεύσῃ αὐτήν. Ταύτην διεδέχθη ἡ ἀνταξία της Ἀγριππῖνα, θυγάτηρ τοῦ Γερμανικοῦ

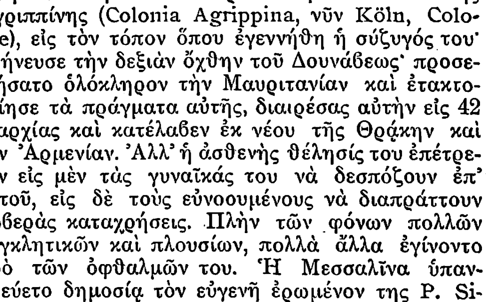

Νόμισμα Κλαυδίου.

καὶ ἐπομένως ἀνεψιά του. Διὰ νὰ κατορθώσῃ δὲ τοῦτο, ἐξεδόθη ἀπόφασις τῆς συγκλήτου, δι' ἧς ἐπετρέπετο ἡ ἕνωσις ἀνεψιᾶς μετὰ θείου πρὸς πατρός. Ἡ Ἀγριππῖνα, ἀφοῦ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ υἱοθετήσῃ τὸν υἱόν της Νέρωνα καὶ νὰ ὁρίσῃ αὐτὸν διάδοχον, μετὰ τὸν γάμον του μὲ τὴν ἐκ τῆς Μεσσαλίνας θυγατέρα τοῦ Κλαυδίου Ὀκταβίαν, παραγκωνισθέντος οὕτω τοῦ ἐκ τῆς Μεσσαλίνας υἱοῦ του Βρεττανικοῦ, ἐδηλητηρίασεν αὐτόν. Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του ἀνεφώνησεν εἰρωνικῶς: «Αἰσθάνομαι ὅτι γίνομαι θεός». Ἐκ τούτου ὁρμώμενος ὁ Σενέκας ἔγραψε σάτιραν ἐπιγραφομένην: «Divi Claudii ἀποκολοκύντωσις ἢ ἀποθέωσις». Διὰ ταύτης σατιρίζει ὁ Σενέκας τὰ σωματικὰ καὶ πνευματικά του ἐλαττώματα καὶ τὰς ὑπὸ τῶν εὐνοουμένων του καταχρήσεις, γενικώτερον δὲ τὴν κατάχρησιν τῆς ἀποθεώσεως τῶν αὐτοκρατόρων ἐν Ρώμῃ. Ἐβασίλευσε 13 ἔτη (41—54).

Εἰκόνες αὐτοῦ ἔχουν εὑρεθῆ: 1) προτομὴ προσαρμοσθεῖσα εἰς παλαιότερον αὐτοκρατορικὸν ἄγαλμα· 2) κεφαλὴ κολοσσιαία εὑρεθεῖσα εἰς Otricoli· 3) κεφαλὴ φυσικοῦ μεγέθους, ἀποκειμένη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ· 4) προτομὴ εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου· 5) ὡραῖον ἄγαλμα εὑρεθὲν τῷ 1911 καὶ ἀποκείμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως· καὶ 6) νομίσματα ἀργυρᾶ, παριστῶντα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὸν Κλαύδιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας θριαμβευτικὴν ἀψῖδα καὶ ἄνωθεν αὐτῆς ἱππέα μεταξὺ δύο ὁπλιτῶν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν de Britannia.

—2) ***Κλαύδιος Β'*** (*Μᾶρκος Αὐρήλιος ὁ Γοτθικός*). Ἐγεννήθη τῷ 214 μ. Χ. εἰς Δαλματίαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Σίρμιον τῆς Παννονίας τῷ 270 μ. Χ. Κατήγετο ἀπὸ ἔνδοξον ἰλλυρικὴν οἰκογένειαν καὶ διεκρίθη τὸ στρατιωτικόν του τάλαντον ἐπὶ Δεκίου καὶ τῶν διαδόχων του, ἐφ' ὧν ἀνῆλθεν ὅλα τὰ ἀξιώματα. Ὑπερήσπισε τὰς Θερμοπύλας κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ ὡς διοικητὴς τῆς Ἰλλυρίας συνεκράτησε τοὺς Γότθους ἐπὶ δέκα ἔτη. Ὅτε δὲ ἐδολοφονήθη εἰς τὸ Μεδιόλανον ὁ Γαλλιηνός, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ (268) ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ ἐσταμάτησε τὴν παρακμὴν τῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τὴν ἀξιοθρήνητον περίοδον τῶν κληθέντων 30 τυράννων. Τὴν ἐκλογήν του ἐκύρωσε καὶ ἡ σύγκλητος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπέδωκε παλαιὰ δικαιώματα. Ὡς αὐτοκράτωρ ἀπηγόρευσε τὴν πολυτέλειαν καὶ ἐπανέφερε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸ στράτευμα καὶ τὴν τάξιν εἰς τὰς ἐπαρχίας. Κατατροπώσας πρῶτον τὸν ἀπαιτητὴν τοῦ θρόνου Αὐρέολον εἰς Μεδιόλανον, ἐνίκησε κατὰ σειρὰν τοὺς ἐπιδρομεῖς βαρβάρους, οἵτινες ἐπίεζον ἤδη τὸ κράτος, Ἀλαμανοὺς (268) καὶ Γότθους (269). Εἰς τοὺς τελευταίους μάλιστα τοσαύτην φθορὰν ἐπήνεγκε παρὰ τὴν Ναϊσσὸν (Νίσσαν Σερβίας), ἔνθα ἐχάθησαν 50 χιλιάδες ἐξ αὐτῶν, ὥστε ἐξησφάλισε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος ἐπὶ ἕνα εἰσέτι αἰῶνα. Ἐκ τούτου προσωνομάσθη *Γοτθικός*. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἔλθῃ καὶ κατὰ τῆς Ζηνοβίας τῆς Παλμύρας, ἥτις ἐκήρυξεν ἑαυτὴν ἀνεξάρτητον, ἀπέθανε προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐνσκήψαντος λοιμοῦ, πρὸς μεγάλην θλῖψιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ. Ὁ βιογράφος του Trebellius Pollion λέγει, ὅτι οὐδένα ἡγεμόνα τῶν τελευταίων χρόνων ἠγάπησαν οἱ Ρωμαῖοι τόσον, ὅσον τὸν Κλαύδιον Β'. Τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἔχομεν εἰς χρυσᾶ νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἔκοψεν· ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Κλαυδίου, γενειοφόρου, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ἡ νίκη προσφέρουσα στέφανον εἰς αὐτόν.
Ν. Ζ.

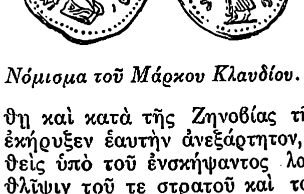

Νόμισμα τοῦ Μάρκου Κλαυδίου.

— **Κλαύδιος *Δίδυμος***. Ἕλλην γραμματικὸς τῶν ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων. Ἔγραψε «Περὶ τῆς παρὰ Ρωμαίοις ἀναλογίας» καὶ «Περὶ διαφορᾶς τῆς πυθαγορείου μουσικῆς πρὸς ἀριστοξένειον». Ἐν τῷ πρώτῳ ἀπεδείκνυεν ὅτι ἡ λατινικὴ γλῶσσα εἶναι συγγενὴς τῆς αἰολικῆς καὶ ὅτι ἀπεσχίσθη εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἐκ τῆς ἑλληνικῆς. Τοῦ ἔργου τούτου σῴζεται ἀπόσπασμα ἐν τῷ «De figuris numerorum» τοῦ Πρισκιανοῦ· τοῦ δευτέρου ἀπόσπασμα διέσωσεν ὁ Πορφύριος ἐν τῷ ὑπομνήματί του εἰς τὰ «Ἁρμονικὰ» τοῦ Πτολεμαίου.
—Π.

— **Κλαύδιος *Ἐλπίδιος*·** βλ. λ. *Ἐλπίδιος* Κλαύδιος.

— **Κλαύδιος *Εὐωνυμεὺς*** (***Τιβέριος*** —). Ἀθηναῖος ἄρχων κατὰ τὰ ἔτη 147—148 μ.Χ. Ὑπό τινων ταὐτίζεται πρὸς τὸν ἄλλοθεν γνωστὸν Ἀθηναῖον ἄρχοντα *Κλαύδιον Μελιτέα*, ἐπίσης κατὰ τὸν Β' μ.Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντα.
—Π.

—**Κλαύδιος *Κιβίλις*** (Glaudius Civilis). Ἀρχηγὸς τῆς ἐναντίον τῶν Ρωμαίων στάσεως τῶν Βατάβων τῷ 69 μ. Χ. (βλ. λ. *Κιβίλις*).

—**Κλαύδιος *Πτολεμαῖος***. Διάσημος ἀστρονόμος, μαθηματικὸς καὶ γεωγράφος τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς (βλ. λ. *Πτολεμαῖος* Κλαύδιος).

—**Κλαύδιος, *ἅγιος***. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Κορίνθῳ κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου (249—251) διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσας μετὰ ἓξ ἄλλων ὅστις ἑορτάζεται τὴν 31 Ἰανουαρίου, —2) Ὁ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ (270—275) οὐχὶ μακρὰν τῆς Νικομηδείας μετ' ἄλλων μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 3 Ἰουνίου. —3) Ὁ ἐπὶ Νουμεριανοῦ τῷ 284 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τριβοῦνος (δικαστής), ὅστις τῇ διαταγῇ τοῦ ἐπάρχου Κελερίνου ἀνακρίνων τοὺς Χριστια-

Digitized by Google

νοὺς *Χρύσανθον* καὶ *Δαρείαν* καὶ «πολλαῖς βασάνων ἰδέαις τιμωρησάμενος τούτους, ἐπεὶ περιγενομένους αὐτοὺς καὶ τῶν αἰκισμῶν ἀνωτέρους ἑώρα, μεταβαλόμενος ἐπίστευεν εἰς Χριστὸν ἅμα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Ἰλαρίᾳ καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰάσωνι καὶ Μαύρῳ» κατόπιν δὲ τῇ διαταγῇ τοῦ ἐπάρχου «ὁ μὲν Κλαύδιος λίθῳ προσδεθεὶς καὶ ἀπορριφθεὶς τῷ βυθῷ τελειοῦται, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν». Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 19 Μαρτίου. —4) Ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 288 ἐν Κιλικίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν *Ἀστερίου* καὶ *Νέωνος* καὶ τῆς ἀδελφῆς *Νεονίλλης* ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 30 Ὀκτωβρίου. —5) Ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 292 μετὰ *Σεβαστιανοῦ* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 18 Δεκεμβρίου. —6) Ὁ ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε «ἐν εἰρήνῃ τελειωθεὶς» ὅσιος, ἑορταζόμενος τὴν 3 Φεβρουαρίου.

Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δ' Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Terni τῆς Ἰταλίας τῷ 628 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζόμενος τὴν 8 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ *Μαξίμου*, τῆς συζύγου καὶ δύο τέκνων παρὰ τὴν Ρώμην τῷ 295 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 18 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ ἐν Σικελίᾳ μετὰ *Σαβίνου* καὶ *Μαξίμου* τῷ 303 ὑποστὰς θάνατον μαρτυρικὸν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 21 Φεβρουαρίου. —4) Ὁ μετὰ τοῦ πάπα *Μαρκελλίνου* τῷ 304 ἐν Ρώμῃ μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 26 Ἀπριλίου. —5) Ὁ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἐπίσκοπος τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βιέννης ἑορταζόμενος ὡς ἅγιος τὴν 1 Ἰουνίου. —6) Ὁ κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἀρχιεπίσκοπος Besançon, ἑορταζόμενος τὴν 6 Ἰουνίου. —7) Ὁ τῷ 288 ἐν Ρώμῃ μετὰ τεσσάρων ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 7 Ἰουλίου. —8) Ὁ ἐν Troyes τῆς Γαλλίας τῷ 273 μετὰ ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 21 Ἰουλίου. —9) Ὁ μετὰ τῶν ἀδελφῶν *Λουπέρκου* καὶ *Βικτωρίου* τῷ 298 ἐν Ἱσπανίᾳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 20 Ὀκτωβρίου. —10) Ὁ τῷ 304 μετ' ἄλλων Χριστιανῶν ριφθεὶς εἰς τὸν Τίβεριν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 8 Νοεμβρίου. —11) Ὁ μετὰ τοῦ *Κρισπίνου, Μαγίνου, Ἰωάννου* καὶ *Στεφάνου* ἐν Ἀφρικῇ ἄγνωστον πότε ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 3 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Κλαύδιος** *ὁ Τουρίνου*. Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Τουρίνου κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Ἐν Ἱσπανίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὸ 6' ἥμισυ τοῦ Η' αἰῶνος, ἐγένετο μαθητὴς Φήλικος τοῦ ἐπισκόπου Οὐργέλης. Μεταβὰς εἰς Γαλλίαν ἐδίδαξε τὰ ἱερὰ γράμματα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τούτου ἱδρυθείσῃ σχολῇ ἐν Aix-la-Chapelle. Προσληφθεὶς ἔπειτα ὡς ἀνακτορικὸς ἱερεὺς ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ἀγαθοῦ, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος Τουρίνου. Σφοδρὸς εἰκονομάχος, ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς τὴν ἀνάρτησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἐπισκοπῆς του, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξηφάνισε καὶ αὐτὰ τὰ σημεῖα τοῦ σταυροῦ. Κατεδίκαζε τὸ ἱερὸν προσκύνημα εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν ἀποδιδομένην τιμὴν εἰς τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων, κατηγορήθη δὲ καὶ ὡς ἀσπαζόμενος δοξασίας τινὰς τῶν αἱρετικῶν Ἀρείου καὶ Νεστορίου. Ὁ Κλαύδιος, ἀσχοληθεὶς ἰδίως εἰς γραφικὰς μελέτας, ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Enarratio in Epistolam D. Pauli ad Galatas», «Praefatio in libros Informationum litterae et spiritus super Leviticum», «Paaefatio expositionis in Epistolam ad Ephesios», «Commentarius in libros Regum», «Prologus in commentarios ad Pauli Apostoli Epistolas», «Praefatio in Catenam super Sanctum Matthaeum» καὶ «Expositio Epistolae ad Philemonem». Πάντα ταῦτα εὑρίσκονται ἐν τῷ 104 τόμῳ τῆς λατινικῆς Πατρολογίας τοῦ Migne. Ε. Γ. Π.

— **Κλαύδιος** (maître Claude), ὁ ἐπιλεγόμενος «*θεῖος*». Εἷς τῶν διασημοτέρων ὑαλογράφων τοῦ κόσμου, γεννηθεὶς πιθανῶς ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὸ 1475 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1537. Ἐκ τοῦ βίου του γνωστὸν εἶναι μόνον ὅτι κληθεὶς εἰς Ρώμην ὑπὸ τοῦ Μπραμάντε ἐξετέλεσεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Μαρσιγιά, ὑαλογραφίας διὰ τὸ Βατικανόν, αἵτινες κατεστράφησαν τῷ 1527. Εἰς αὐτὸν ὀφείλονται καὶ αἱ ὑαλογραφίαι τοῦ ναοῦ τῆς Santa-Maria del popolo (ἐν Ρώμῃ), ἱδρυθέντος τῷ 1099 καὶ ἀνακαινισθέντος τῷ 1277 καὶ τῷ 1472—1477. Ι. Μ. Π.

Κλαυδιούϊον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀλαυνῶν, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Ἀλπεων. Τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα ἦτο *Ἰούβαβον* (Juvavum), πιθανῶς δὲ ἦτο ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῆς χώρας. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τοῦ Νωρικοῦ (13 π. Χ.), μετονομασθεῖσα Claudium Juvavum. Καταστραφεῖσα τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἑρούλων, ἀνέλαβεν ἐκ νέου περὶ τὸ 716 ὑπὸ τοὺς δοῦκας τῆς Βαυαρίας. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς, ἰδίως δὲ μωσαϊκὰ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, σώζονται παρὰ τὸ Salzbourg, πρωτεύουσαν τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τῆς δυτικῆς Αὐστρίας. Α. Θ. Σ.

Κλαυδιούπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βιθυνίας, τὸ ἀρχαῖον *Βιθύνιον* (βλ. λ.), μετονομασθὲν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου.

Κλαῦδος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Γαῦδος* καὶ *Κλαυδία*.

κλαυθμηρός, *—ά, —όν*· θρηνητικός, κλαψάρικος: «κλαυθμηρὰ φωνή, — ὁμιλία».

κλαυθμός (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κλαίειν, θρῆνος, κλάψιμο, ἄλλως *κλαῦμα*.

κλαυθμυρίζω· κλαίω σιγὰ ὡς τὰ βρέφη, ὑποκλαίω, κλαυσιῶ.

κλαυθμυρισμός (ὁ)· τὸ κλαυθμυρίζειν, θρηνώδης φωνή, λεπτὴ καὶ διαρκής.

κλαυθμών, *—ῶνος* (ὁ)· τόπος κλαυθμοῦ, θρήνου.

— **Κλαυθμῶνος** *κῆπος*. Οὕτω κοινῶς ὀνομάζεται ἡ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἁγίων Θεοδώρων Ἀθηνῶν δενδρόφυτος πλατεῖα, εὑρισκομένη ἔμπροσθεν τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ πλατεῖα αὕτη εἶναι ἡ πρώτη χαραχθεῖσα ἐν Ἀθήναις, ἐπ' αὐτῆς δ' ἠγείρετο τὸ οἴκημα, εἰς τὸ ὁποῖον κατῴκησε μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτευούσης ἐκ Ναυπλίου ὁ βασιλεὺς Ὄθων. Μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων, ἐκεῖ διέμενεν ἐπίσης καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, οὕτω δ' ἐπί τινα χρόνον ἡ πλατεῖα αὐτὴ ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν ἐγίνετο ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἀνακτορικῆς φρουρᾶς καὶ ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἀπὸ τῆς 10 πρωϊνῆς μέχρι μεσημβρίας ἐπαιάνιζε μουσικὰ τεμάχια. Οἱ βασιλεῖς παρηκολούθουν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῶν ἀνακτόρων, συνηθροίζοντο δὲ οἱ ἡμεδαποὶ καὶ οἱ παρεπίδημοι, περιπατοῦντες εἰς αὐτὴν κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀλλαγῆς τῆς φρουρᾶς. Εἰς τὴν πλατεῖαν ταύτην ἑωρτάσθη καὶ ἡ πρώτη ἐπέτειος τῆς ἐθνεγερσίας. Ὅταν οἱ βασιλεῖς μετῴκησαν εἰς τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα καὶ ἠγέρθησαν τὰ ὑπουργεῖα τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν, περιεκλείσθη δ' αὐτὴ ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκιῶν, ἡ πλατεῖα ἐδενδροφυτεύθη καὶ ἠγέρθη ἐπ' αὐτῆς σανιδόπηκτον καφενεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσύχναζον οἱ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος προστρέχοντες ἀπολυόμενοι ὑπάλληλοι, τοὺς ὁποίους κοινῶς ἀπεκάλουν *Πανσανίας*. Ἕνεκα τούτου ὁ κῆπος οὗτος ὠνομάσθη *Κῆπος τοῦ Κλαυθμῶνος* καὶ ἐγράφη μάλιστα εἰς τοῦτον χρονογράφημα εἰς τὸ περιοδικὸν «*Ἑστία*» (1878), ἐλησμονήθη δὲ τὸ πραγματικὸν τῆς πλατείας ὄνομα. Ἐκτὸς τούτου συνέπεσεν εἰς τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ διοικητικὴ ἀστυνομία τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον καὶ κρατητήρια, εἰς ἃ ἐφυλακίζοντο οἱ συλλαμβανόμενοι ὡς ταραξίαι ἢ δι' ἄλλα ἀδικήματα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα μετεχειρίζοντο πρὸς σωφρονισμὸν ραβδισμοὺς καὶ βασανιστήρια ἐπὶ τῶν φυλακισμένων, ἔφθανον δὲ μέχρι τῆς πλατείας αἱ κραυγαὶ τῶν τιμωρουμένων, ἐστερεώθη ὁριστικῶς τὸ ὄνομα τοῦ κήπου τοῦ Κλαυθμῶνος. Θ. Β.

κλαῦμα (τὸ) κοιν. *κλάμα*· τὸ κλαίειν, θρῆνος, κλάψιμο, ἄλλως *κλαυθμός*.

Κλάϋνς (Clynes), *Ἰωάννης-Ροβέρτος*. Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Εἰργάσθη κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ὡς ἐργάτης εἰς ἐργοστάσιον βάμβακος, ἀφιερώνων τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του εἰς τὴν μελέτην. Ἀνεμείχθη νέος ἔτι εἰς τὴν ἐργατικὴν κίνησιν καὶ τῷ 1891 ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐργατῶν τοῦ φωταερίου καὶ τῆς γενικῆς ἐργατικῆς ἑνώσεως τοῦ Λάνκαστερ. Τῷ 1906 ἐξελέγη κατὰ πρῶτον βουλευτὴς τοῦ Μάντσεστερ, ἐπανεκλεγεὶς εἰς πάσας τὰς ἀκολούθους ἐκλογάς. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν συμμάχων, τῷ δὲ 1917 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν συνασπισμοῦ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος καὶ ὑφυπουργὸς τοῦ Ἐπισιτισμοῦ, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη ἐλεγκτὴς τοῦ ἐπισιτισμοῦ. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος ἐκ τῆς κυβερνήσεως τοῦ συνασπισμοῦ, παρητήθη τῆς θέσεώς του καὶ ἀπέβη κατόπιν εἷς τῶν ἡγετῶν τοῦ κόμματος τούτου ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Τῷ 1924, ἐν τῇ κυβερνήσει Μακντόναλντ, διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Μ. Δ. Β.

Κλάϋντ (Clyde), *Ἰωάννης Κάμπελ, λόρδος* —. Ἄγγλος δικαστικὸς καὶ πολιτικὸς (1779—1861). Ἐξήσκησε κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, γράφων συγχρόνως ἄρθρα καὶ εἰς τὰ «Ἡμερήσια Χρονικὰ» τοῦ Λονδίνου. Πολιτευθεὶς ἐγένετο κατ' ἐπανάληψιν βουλευτής. Εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον, ὡς εἰσαγγελεὺς ἐφετῶν (1834), ὀνομασθεὶς δὲ τῷ 1841 πατρίκιος τῆς Ἀγγλίας διωρίσθη λόρδος καγκελλάριος τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῷ 1859 κατέλαβε τὸ ὕψιστον δικαστικὸν ἀξίωμα τοῦ λόρδου καγκελλαρίου τῆς Ἀγγλίας. Ἔγραψεν: «Ἡ ζωὴ τῶν λόρδων καγκελλαρίων τῆς Ἀγγλίας» (1845—1847 εἰς 8 τ.) καὶ «Ὁ βίος τῶν ἀρχιδικαστῶν τῆς Ἀγγλίας» (1849 εἰς 4 τ.). Ἡ θυγάτηρ του ἐξέδωκε τὴν βιογραφίαν του (1881 εἰς 2 τόμ.) ἐπὶ τῇ βάσει αὐτογράφων σημειώσεών του. Θ. Κ.

— **Κλάϋντ** (Clyde), *Κόλιν Κάμπελ, λόρδος* —. Ἄγγλος στρατηγὸς (1792—1863). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἐν Ἀμερικῇ τῷ 1814, τῷ δὲ 1823 κατέπνιξε τὴν ἐξέγερσιν τῶν Νέγρων ἐν Δεμεράρα. Τῷ 1842, ὡς διοικητὴς συντάγματος, διεκρίθη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὡς διοικητὴς ταξιαρχίας, διεκρίθη ἐν Ἄλμα. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἰνδικῆς ἐπαναστάσεως (1857) ἐστάλη εἰς τὰς Ἰνδίας ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ παρέμεινεν αὐτόθι μέχρις ὅτου ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη ἐντελῶς. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας ταύτας ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν ὁ τίτλος τοῦ λόρδου. Δ. Σ. Δ.

Κλάϋντ (Clyde) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σκωτίας ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον Κλάϋντσφερθ. Ἔχει μῆκος 106 μιλ., λόγῳ δὲ τῶν πολλῶν ἐργοστασίων, ἅτινα εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ τῶν ὀχθῶν του, θεωρεῖται εἷς τῶν σημαντικωτέρων ποταμῶν τοῦ κόσμου. Ἄλλοτε ἦτο ἀβαθής, ἀλλὰ βραδύτερον, μετὰ τὴν ἐκβάθυνσίν του, κατέστη πλωτὸς μέχρι τῆς Γλασκώβης, συνδέεται δὲ μετὰ τοῦ ποταμοῦ Φὸρθ διὰ διώρυγος μήκους 63 χλμ. Λ. Α.

Κλάϋντμπανκ (Clydebank) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντώμπαρτον (Dumbarton), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κλάϋντ (Κλύδου) πρὸς Δ. τῆς Γλασκώβης, ἀφ' ἧς ἀπέχει 18 περίπου χλμ. Εἶναι σπουδαῖον βιομηχανικὸν καὶ συγκοινωνιακὸν κέντρον, ἔχει δὲ κυρίως μηχανουργικὰ ἐργοστάσια. Κάτ. 37.548. Εἶναι πόλις νεωτάτη, ἡ ὁποία τῷ 1881 εἶχε μόνον 1635 κατοίκους. Χ. Δ.

Κλάϋντσνταιλ (Clydesdale) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς τῆς ἐπαρχίας Λάναρκ τῆς Σκωτίας, γνωστὴ κυρίως ἐκ τῶν περιφήμων ἵππων ἐλάσεως, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλάϋντσνταιλς*, καὶ τῶν πλουσίων ἀνθρακωρυχείων καὶ μεταλλωρυχείων της. Λ. Α.

Κλάϋντσφερθ (Clydesfirth) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Σκωτίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Κλάϋντ. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν ἐν τῷ κόλπῳ νήσων εἶναι ἡ *Μπιοὺτ* καὶ ἡ *Ἄρραν*. Ὁ κόλπος φωτίζεται διὰ 9 φάρων. Λ. Α.

κλαυσίγελως, *—ωτος* (ὁ)· κλαῦμα καὶ γέλως, τὸ νὰ κλαίῃ τις καὶ νὰ γελᾷ συγχρόνως, *κλάματα* μαζὶ καὶ γέλια.

Κλαυσίον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἴδιαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 515. Χ. Δ.

κλαυστός, *—ή, —όν*, καὶ *κλαυτός*· ὁ ἄξιος κλαυθμοῦ, δακρύων, ἀξιοθρήνητος.

κλαϋτονία (ἡ) (Claytonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λυτικιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ἀρκτικῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, τινὰ ἐδώδιμα, κοσμητικὰ κτλ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κλαϋτονία ἡ διατρητόφυλλος* (Claytonia perfoliata), *κλαϋτονία ἡ κονδυλόρριζος* (Claytonia tuberosa), φέρον ἐδωδίμους ρίζας, καὶ *κλαϋτονία ἡ πολύανδρος* (Claytonia polyandra), φυτὸν παρέχον ἐκλεκτὴν κτηνοτροφικὴν οὐσίαν. Κ. ΠΑΠ.

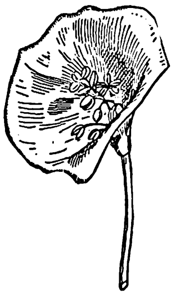

Κλαϋτονία ἡ διατρητόφυλλος.

Κλαφ (Claugh), *Ἄννα*. Ἀγγλὶς παιδαγωγὸς (1820—1892). Ἐχρημάτισε διευθύντρια τοῦ κολλεγίου Νιούνχαν θεωρεῖται δὲ ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς γυναικείας ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ.

Κλάφσκυ (Klafsky), *Αἰκατερίνη*. Διακεκριμένη Οὐγγρὶς ἀοιδὸς (1855 — 1896). Κεκτημένη φωνὴν ἐξαιρετικῆς ἐντάσεως, διεκρίθη κυρίως εἰς βαγνερείους ρόλους ἐν Λειψίᾳ, Ἀμβούργῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Σ.

κλάψα (ἡ)· δημοτ., κλάψιμο, θρῆνος· ‖ παράπονον, μεμψιμοιρία: «πάντα μὲ τὴν κλάψα», «ἄρχισε πάλι τὴν κλάψα» (ἀπὸ τοῦ *κλαίω—ἔκλαψα* ἀναδρομικῶς).

κλαψάρης, θηλ. *—άρα*, οὐδ. *—άρικο*· ὁ συνήθως κλαίων: «κλαψάρικο παιδί» ‖ παραπονιάρης, μεμψίμοιρος, «πάντα κλαψάρης, ποτὲ δὲν εἶναι εὐχαριστημένος».

κλάψιμο(ν), *—ατος* (τό)· δημοτ., κλαυθμός, θρῆνος· ‖ παράπονον, μεμψιμοιρία.

Digitized by Google

κλαψοπούλι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ὦτος ὁ νυκτοκόραξ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Κλεαγόρας. Πιθανῶς ζωγράφος. Τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου τούτου ἐγνώσθη διὰ χωρίου τινὸς τοῦ Ξενοφῶντος, ὅστις λέγει ὅτι συνήντησεν ἐν Λαμψάκῳ τὸν ἐκ Φλιοῦντος μάντιν Εὐκλείδην, τὸν υἱὸν τοῦ Κλεαγόρου, «τοῦ τὰ ἐνοίκια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος». Ἡ προφανῶς κατὰ παραδρομὴν ἀντιγραφεῖσα ἐν χειρογράφοις λέξις αὐτὴ «ἐνοίκια» ἢ καὶ ἡ ἐν ὑστερωτέροις χειρογράφοις ἀπαντῶσα λέξις «ἐνύπνια» ἔδωκαν λαβὴν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Κλεαγόρας οὗτος ὑπῆρξεν ὡς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, μάντις τὸ ἐπάγγελμα. Ὁ Leonhard ὅμως διορθώνων τὸ κείμενον μὲ τὴν λέξιν «ἐντοίχια», προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Κλεαγόρας ὑπῆρξε ζωγράφος καὶ δὴ ζωγράφος τοιχογραφιῶν, ἀκμάσας κατὰ τὴν Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Leonhard*: Kleagoras von Phlius ἐν At. Mitt. τοῦ 1911 : *Lippold*, Kleagoras ἐν *P. Wissowa*. Β. Δ. Θ.

Κλεαίνετος. Ποιητὴς τραγικός, ἄγνωστον πότε ἀκμάσας, ὁ ὁποῖος ἐν τοῖς κωμικοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Ἀθηναίου σκώπτεται ὡς «εὐχερής». Τούτου διεσώθησαν παρὰ Στοβαίῳ δύο γνωμικὰ ἀποσπάσματα. Ν. Α.

Κλεανδρίδας. —1) Στρατηγὸς Σπαρτιάτης, πατὴρ τοῦ Γυλίππου. Ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀρκάδων πόλεμον, καθ' ὃν διεκρίθη ἰδίως εἰς τὴν μάχην κατὰ τῆς Τεγέας (470 ἢ 460 π. Χ.). Ὅτε ὁ Περικλῆς ἐστράτευσε κατὰ τῆς ἀποστατησάσης Εὐβοίας (446 π. Χ.), ἀπεστάλη ὡς πολεμικὸς σύμβουλος τοῦ νεαροῦ βασιλέως Πλειστοάνακτος εἰς τὴν Ἀττικήν· ἀλλ' οὐδὲν ἔπραξε, διότι ὁ Περικλῆς σπεύσας ἐξ Εὐβοίας πρὸς σωτηρίαν τῶν Ἀθηνῶν, προσείλκυσε, κατὰ Πλούταρχον καὶ Διόδωρον, διὰ πολλῶν χρημάτων τὸν Κλεανδρίδαν καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν σύναψιν συνθήκης. Πράγματι ὁ Πλειστοάναξ συνῆψεν εἰρήνην καὶ ἀπεχώρησεν ἐξ Ἀττικῆς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐσεβάσθησαν μὲν τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ παρέπεμψαν εἰς δίκην τὸν Κλεανδρίδαν ὅστις προϊδὼν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του, ἔφυγεν ἐκ Σπάρτης εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα τῷ 443 π. Χ. συνετέλεσεν εἰς τὸν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποικισμὸν τῶν Θουρίων καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς πόλεως ταύτης. Ὡς στρατηγὸς αὐτῆς ἔδειξε μεγίστην δραστηριότητα. Διεξήγαγε νικηφόρους πολέμους κατὰ τῆς Τερίνης, τῶν Λευκανῶν καὶ ἐνίκησε καὶ αὐτὸν τὸν Τάραντα. Τοιουτοτρόπως ἐξησφάλισε πανταχόθεν τὴν νέαν του πατρίδα καὶ κατέστησεν αὐτὴν σεβαστήν. Τὸ τέλος τοῦ βίου του εἶναι ἄγνωστον.

—2) Σπαρτιάτης, πιθανῶς ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐξορισθεὶς δι' ἄγνωστον αἰτίαν, ἠγωνίσθη μὲ τὸ μέρος τῶν Θηβαίων κατὰ τῆς πατρίδος του εἰς τὰ Λεῦκτρα (371). Ν. Ζ.

Κλέανδρος. —1) Υἱὸς τοῦ Παντάρους ἐκ Γέλας, ἀντίπαλος τῶν ἐν τῇ πατρίδι του ὀλιγαρχικῶν, τοὺς ὁποίους καὶ ἀνέτρεψε, γενόμενος τύραννος (505—498 π. Χ.). Περὶ τὰ τέλη τοῦ 498 π. Χ. ἀνετράπη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Σαβύλλου.

—2) Σπαρτιάτης, γνωστὸς ὡς ἁρμοστὴς τοῦ Βυζαντίου (400 π. Χ.). Ἐλθὼν εἰς κάλπην τῆς Βιθυνίας πρὸς τοὺς μυρίους, ἔγινε φίλος τοῦ Ξενοφῶντος, ὅστις συνετέλεσεν, ἵνα οἱ μύριοι ἀναγνωρίσουν τὸν Κλέανδρον ὡς ἀρχηγόν των. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι αἱ θυσίαι δὲν ἦσαν εὐνοϊκαί. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τοῦτο ἦλθεν ὡς ἀντικαταστάτης του ὁ Ἀρίσταρχος, καὶ ὁ Κλέανδρος ἀνεχώρησεν εἰς Σπάρτην.

—3) Υἱὸς τοῦ Τελεσάρχου ἐξ Αἰγίνης, νικητὴς εἰς τὰ Νέμεα καὶ Ἴσθμια. Τὴν τελευταίαν του νίκην ἐνίκησε τῷ 478 π. Χ.

—4) Εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀρχηγὸς τῶν τοξοτῶν, φονευθεὶς εἴς τινα ἐν Πισιδίᾳ συμπλοκήν.

—5) Εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀρχηγὸς τῶν «ἀρχαίων ξένων» (μισθοφόρων). Ἀνεμείχθη δραστηρίως ἐν Μηδίᾳ εἰς τὴν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου θανάτωσιν τοῦ γηραιοῦ Παρμενίωνος, θεωρηθέντος ὡς ὑπόπτου, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκαρατομήθη καὶ ὁ Κλέανδρος, ὡς ἔνοχος ἀδικημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκεῖ εἶχε διαπράξει. Ν. Ζ.

Κλεάνθης. Ζωγράφος ἐκ Κορίνθου τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Πλίνιον ὁ ζωγράφος αὐτὸς ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Αἰγυπτίου Φιλοκλέους, ὁ ἐπινοητὴς τῆς γραμμικῆς ζωγραφικῆς, ἤτοι τῆς διὰ περιγράμματος παραστάσεως τῶν μορφῶν. Κατὰ τὸν Στράβωνα, τὸν Ἀθηναγόραν καὶ τὸν Δημήτριον, τὸν ἀπὸ τῆς Σκήψεως, ὁ Κλεάνθης ἐζωγράφισεν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀλφειώσης Ἀρτέμιδος ἐν Ὀλυμπίᾳ δύο πίνακας εἰκονίζοντας ὁ μὲν τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ὁ δὲ τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐν τῷ δευτέρῳ πίνακι παρίστατο, μεταξὺ ἄλλων θεῶν, καὶ ὁ Ποσειδῶν, ὅστις προσέφερε θύννον εἰς τὸν ἐν ὠδίναις τίκτοντα τὴν Ἀθηνᾶν Δία, κατὰ τὴν ἑρμηνίαν τῶν ἐξηγητῶν. Ἡ εὐτράπελος αὐτὴ ἀπεικόνισις τοῦ Διὸς ἔδωκε λαβὴν εἰς τὸν Welcker νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ Κορίνθιος οὗτος ζωγράφος δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην κορινθιακὴν σχολήν, ἀλλ' εἰς τὴν τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς, ὁπότε εὐτράπελοι ἀπεικονίσεις ἐσυνηθίζοντο. Ἀντιθέτως ὅμως ὁ Brunn καὶ πολλοὶ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι μετ' αὐτοῦ, βασιζόμενοι κυρίως ἐπὶ τῆς παραστάσεως τοῦ θύννου συμβόλου τοῦ Ποσειδῶνος, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ μόνον ἐπὶ τῶν ἀρχαϊκωτάτων ἀγγειογραφιῶν, καὶ ἐπὶ τῆς παραστάσεως τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας, θέματος λίαν ἀγαπητοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, φρονοῦσιν ὅτι ὁ ἐκ Κορίνθου Κλεάνθης ὑπῆρξε ζωγράφος τοῦ ΣΤ' π.Χ. αἰῶνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Rumpf*, Kleanthes ἐν *Thieme-Becher*.— *Lippold*, Kleanthes ἐν *P. Wissowa—Brunn*, Geschichte der Griechischen Künstler. Β. Δ. Θ.

—**Κλεάνθης**. Στωϊκὸς φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ Φανίου, γεννηθεὶς ἐν Ἄσσῳ τῆς Τρῳάδος τῷ 331 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 251 π. Χ. Κατ' ἀρχὰς ἦτο πύκτης, ἐλθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ τέσσαρας μόνον δραχμάς, ἐγνωρίσθη μὲ τὸν φιλόσοφον Ζήνωνα, τὸν ἱδρυτὴν τῆς στωϊκῆς σχολῆς, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας, διατελέσας καὶ μαθητὴς αὐτοῦ ἐπὶ δεκαεννέα ἔτη. Ἔκτοτε ἀφωσιώθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Τοσαύτη ἦτο ἡ φιλοπονία του, ὥστε, πένης ὤν, ἠναγκάζετο νὰ ἀντλῇ τὴν νύκτα ὕδωρ, διὸ καὶ *Φρεάντλης* ἐκλήθη. Τὸ πνεῦμα του ἦτο μεθοδικὸν καὶ φιλόπονον ἀλλὰ βραδύ, δι' αὐτό, φαίνεται, οἱ συμμαθηταί του τὸν ἀπεκάλουν «ὄνον». Ὑβριζόμενος δὲ οὕτως, οὐδόλως ὠργίζετο, ἀλλ' ἀπεκρίνετο: «αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ μόνος ἐγὼ δύναμαι νὰ βαστάζω τὸ φορτίον τοῦ Ζήνωνος». Ὅταν ἐκλήθη εἰς τὸ δικαστήριον, ἵνα ἀπολογηθῇ περὶ τοῦ πῶς ἔζη, ἠθωώθη, ἐγένετο δὲ καὶ ψήφισμα, ὅπως δοθῶσιν εἰς αὐτὸν δέκα μναῖ, τὰς ὁποίας ὅμως δὲν ἔλαβεν. Ἦτο ἐγκρατὴς καὶ ἐργατικός, ἐκανόνιζε δὲ τὴν ζωήν του συμφώνως πρὸς τὰ στωϊκὰ διδάγματα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζήνωνος ὁ Κλεάνθης διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Στοᾶς, τῆς ὁποίας προέστη ἐπὶ 32 ἔτη, μέχρι δηλαδὴ τοῦ 251, ὁπότε ἀπέθανεν ἐξ ἑκουσίας ἀσιτίας. Ὁ Κικέρων κατατάσσει αὐτὸν μεταξὺ τῶν μεγάλων στωϊκῶν φιλοσόφων, ἡ δὲ ρωμαϊκὴ σύγκλητος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνήγειρε πρὸς τιμήν του ἄγαλμα ἐν Ἄσσῳ.

Ὁ Κλεάνθης εἰσέδυσε βαθύτατα εἰς τὰ στωϊκὰ διδάγματα καὶ μὴ ἀρκεσθεὶς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ, ὅ,τι ὁ μεγάλος αὐτοῦ διδάσκαλος ἐδίδαξεν, ἐπέφερεν εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ συστήματος ἀρκετὰς μεταβολάς. Βιβλία κατέλιπε πλεῖστα καὶ κάλλιστα, ἐκ τῶν ὁποίων σῴζονται ἀποσπάσματα καὶ ὁ περίφημος αὐτοῦ ὕμνος πρὸς τὸν Δία. Κατάλογον τῶν πραγματειῶν τούτων δίδει ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος. Εἰς τὸν κατάλογον μεταξὺ τῶν ἄλλων εὑρίσκομεν πραγματείας: «Περὶ διαλεκτικῆς», «Περὶ χρόνου», «Περὶ τῆς Ζήνωνος φυσιολογίας» (εἰς 2 βιβλία), «Τῶν Ἡρακλείτου ἐξηγήσεις» (4 βιβλ.), «Περὶ θεῶν». Τὰ ἐλάχιστα σωζόμενα ἀποσπάσματα συνέλεξεν ὁ Wachsmuth. Τὰ φιλοσοφικὰ διδάγματα τοῦ Κλεάνθους εἶναι τὰ αὐτὰ μὲ τὰ τῶν στωϊκῶν. Ἔχει ὅμως καὶ μερικὰς διαφοράς. Παραδέχεται τὸ πῦρ ὡς πρώτην ἀρχήν, πρώτην αἰτίαν (ἐνιστής). Τὸ πῦρ τοῦτο εἶναι ὁ θεός, ὁ ὁποῖος φέρει πολλὰ ὀνόματα, εἶναι ὁ αἰθήρ, ὁ ὀρθὸς λόγος, πνεῦμα ἔνθερμον, θερμὸς ἀήρ, πνεῦμα. Εὑρίσκεται πανταχοῦ, ἕδραν ὅμως ἔχει τὸν ἥλιον (κατὰ τὸν Ζήνωνα τὸν οὐρανόν, κατ' ἄλλους τὴν γῆν). Ἡ ἀρχέγονος αὐτὴ οὐσία, καθ' ἑαυτὴν μὲν εἶναι θεός, ἐν τῇ ἐκφάνσει δὲ κόσμος. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι πανθεϊστικόν, καὶ μάλιστα ὑλιστικὴ πανθεΐα. Ὁ Κλεάνθης εἰς τὴν φυσικήν του παρεδέχετο ἐν πολλοῖς τὰ διδάγματα τοῦ Ἡρακλείτου. Τὸ πῦρ δηλονότι μεταβάλλεται εἰν ἄλλα στοιχεῖα, εἰς τὸ τέλος ὅμως ἑκάστης κοσμικῆς περιόδου τὰ πάντα ἐκπυροῦνται. Ὡς πρώτην ἀρχὴν τῆς γνώσεως θεωρεῖ τὴν αἴσθησιν. Παρεδέχετο δὲ τὴν γνῶσιν ὡς ἀπεικόνισμα ἐπὶ κηροῦ καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς ὡς πράξεις ὑλικήν. Ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς μέχρι τῆς ἐκπυρώσεως τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἠθικήν, σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου ὁρίζει τὸ «ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν» (ὄχι «ὁμολογουμένως ἑαυτῷ ζῆν», ὅπως ζητεῖ ὁ Ζήνων). Λέγων δὲ φύσιν ἐννοεῖ τὸν θεῖον λόγον ὁ ὁποῖος κυβερνᾷ τὸ σύμπαν. Ὁ σοφός, λέγουν οἱ στωϊκοί, ἀσκεῖ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν ἀρετὴν καὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ εἶναι τελεία, «κατόρθωμα». Μόνον δὲ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις δίδει ἀξίαν εἰς τὰς πράξεις ἡμῶν. Ὁ Στοβαῖος, τέλος, μᾶς διέσωσε τὸν ὕμνον εἰς τὸν Δία, τὸ πολύτιμον αὐτὸ μνημεῖον τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνυπάρχει ὅλη ἡ ἠθικὴ τῶν στωϊκῶν. Ἐμπνέεται ἀπὸ βαθύτατον θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ τὰ πάντα ὑποτάσσει εἰς τὴν θείαν δύναμιν. Ὁ σοφὸς ἑκουσίως καὶ εὐχαρίστως ὑποτάσσεται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπόλυτος κύριος τοῦ σύμπαντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βιογραφίαν τοῦ Κλεάνθους ὡς καὶ κατάλογον τῶν ἔργων αὐτοῦ δίδει ὁ *Διογένης ὁ Λαέρτιος*: Περὶ βίων, δογμάτων καὶ ἀποφθεγμάτων τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων (βιβλ. VII, κεφ. V).—*Mohnike*, Kleanthes der Stoiker (1814).—*Straz* καὶ *Merzdorf*, Cleanth hymn in Joveus (Λειψία 1835).—Ἐπὶ τῆς θεολογίας τοῦ Κλεάνθους· *Krische*, εἰς Forschungen auf dem gebicke d. Alteu Philos. τ. I σ. 716. — *Stein*, Die psychol. der Stoa, τ. I. καὶ II. (Βερολῖνον 1886 καὶ 1888). Τ. ΣΤΡ.

— **Κλεάνθης**. Ἀρχαῖος Ἕλλην μαθηματικὸς ἐκ Σάμου ἀναφερόμενος ἅπαξ μόνον παρὰ Πλουτάρχῳ (Περὶ προσ. σελ. ΣΤ' 3, 923 α). Οἱ περισσότεροι ὅμως τῶν ἐκδοτῶν (*Dübner*, *Βερναρδάκης* κ. ἄ.) διορθοῦντες τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξίν του. Π. Ν. Π.

— **Κλεάνθης, *Γεώργιος***. Ποιητὴς Σάμιος, γεννηθεὶς ἐν Καρλοβασίῳ (1801). Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν Πορφυριάδα, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ πατρός του ἔγινε ναυτικός. Ἀλλ' ὁ θεῖός του, Λυκοῦργος Λογοθέτης, μετ' ὀλίγον τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Σμύρνης. Ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ μὲ τὴν Ἐπανάστασιν ἦλθεν εἰς Σάμον, ὅπου ὡς στρατιώτης καὶ γραμματεὺς τοῦ Λυκούργου ὑπηρέτησε τὸν Ἀγῶνα. Τῷ 1834 καταλιπὼν μετ' ἄλλων Σαμίων τὴν πατρίδα του ἦλθεν εἰς Κάρυστον τῆς Εὐβοίας, ἔνθα ἔθαψε τὴν σύζυγόν του. Ἡ θλῖψις αὐτοῦ ἐκ τοῦ προώρου αὐτῆς θανάτου παρήγαγε τὰ καλύτερά του ποιήματα. Ἀπέθανεν ἐν Χαλκίδι τῷ 1839. Τὰ ποιήματά του, ἀναφερόμενα εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκογένειαν, ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις (1871) ὁ Δημοσθένης Σουβαλτζῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Τυρταῖος τῆς Σάμου». Ν. Ζ.

— **Κλεάνθης, *Σταμάτιος***. Ἕλλην ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς ἐν Βελβεντῷ τῆς Μακεδονίας τῷ 1802 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1862. Νεανίας διετέλεσε μαχητὴς τοῦ ἱεροῦ λόχου ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην καὶ ἠχμαλωτίσθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου. Ὡς ἠλευθερώθη, μετέβη εἰς Βερολῖνον, ὅπου ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν. Γενόμενος ἀρχιτέκτων κατῆλθε μετὰ τοῦ ἐκ Σιλεσίας συμμαθητοῦ του Ἐδουάρδου Σάουμπερ τῷ 1828 εἰς Ἑλλάδα, ἀμφότεροι δὲ διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου δημόσιοι μηχανικοὶ καὶ παρέμενον εἰς Αἴγιναν. Διαφωνήσαντες ὅμως μετὰ τοῦ γραμματέως τοῦ κυβερνήτου Ἀνδρέου Μουστοξύδη, παρῃτήθησαν τῶν θέσεών των καὶ ἀπῆλθον εἰς Ἀθήνας, ὅπου παρεσκεύασαν τὸν χάρτην τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ἐφιλοπόνησαν καὶ τὸ σχέδιον τῆς νέας ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Λίαν εὔπορος ὁ Κλεάνθης, ἠγόρασε παρὰ τῆς Ὀθωμανίδος Σαντὲ-Χανοὺμ πολυάριθμα γήπεδα ἐν οἷς καὶ τὸν Σχιστὸν μετὰ χώρου ἐκτεινομένου πέραν τοῦ πανεπιστημίου, τὸν ὁποῖον, τῇ συστάσει τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Α', ἐξεχώρησεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον. Ὡς αἱ Ἀθῆναι ἐγένοντο ἕδρα τοῦ βασιλείου, οἱ δύο ἀρχιτέκτονες ὑπέβαλον τὸ σχέδιόν των, τὸ ὁποῖον ὅμως ὡς λίαν μεγαλοπρεπὲς καὶ πολυδάπανον μετερρυθμίσθη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἀρχιτέκτονος Κλέντσε, ὅστις ἐσμίκρυνε τὰς ὁδοὺς καὶ περιώρισε τὰς πλατείας καὶ τοὺς κήπους τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου. Εἰς τὸν Κλεάνθην ὀφείλονται, ἐκτὸς ἄλλων οἰκοδομῶν, τὸ σχέδιον τοῦ μεγάρου τῆς σημερινῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας, τὸ ἐπὶ τῆς λεωφόρου Κηφισσίας μέγαρον τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας Σοφίας Μαρμπουᾶ, ὁ ἐν τῷ Πεντελικῷ ἐρειπωθεὶς πύργος τῆς αὐτῆς δουκίσσης, τὸ μέγαρον τῆς κομίσσης Θεοτόκη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σωκράτους καὶ ἡ οἰκοδομὴ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς ἣν ἐστεγάσθη κατὰ πρῶτον τὸ Ἐθνικὸν πανεπιστήμιον. Ὁ Κλεάνθης ἐπιδοθεὶς εἰς ἐπιχειρήσεις, ἐξεμίσθωσε τὰ λατομεῖα τῶν λευκῶν μαρμάρων τῆς Τήνου, τὰ τῶν πρασίνων τῆς Πάρου, εἶτα δὲ τὰ τῆς Πεντέλης, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκαλλωπίσθησαν τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα, ὁ ναὸς τῶν καθολικῶν καὶ πλεῖστα ἄλλα οἰκοδομήματα τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν Παγκόσμιον ἔκθεσιν τοῦ Λονδίνου, ἐξέθεσεν, εἰς τὸ Κρυστάλλινον παλάτιον, μαρμαρίνους στήλας ἐξ ἑλληνικῶν μαρμάρων καὶ ἔλαβε τὸ χρυσοῦν βραβεῖον, ἦτο δὲ ὁ πρῶτος ἐκθέτης Ἕλλην. Ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ στρατηγοῦ Καρατζᾶ καὶ ἀπέθανεν ἄτεκνος. Θ. Β.

— **Κλεάνθης**, ὁ καὶ ***Ραμπαγᾶς*** βλ. *Τριανταφύλλου* Κλεάνθης.

— **Κλεάνθης, *Ἀγαλματίδης***. Τύπος Ἀθηναϊκὸς (βλ. λ. *Ἀθῆναι* τ. Β', σ. 274 γ').

Κλέαρ, *Ριχάλδος* καὶ ***Τζιλμπὲρτ ντέ***—. Δύο κόμιτες *Γκλάουσεστερ* (βλ. λ.).

Κλεαρίδας. Σπαρτιάτης, υἱὸς τοῦ Κλεωνύμου. εἷς τῶν φανατικωτέρων ὀπαδῶν τῆς φιλοπολέμου ἐν Σπάρτῃ μερίδος, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Μετὰ τοῦ Βρασίδα (424) ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἠγωνίσθη γενναίως εἰς τὴν κατάληψιν πολλῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς, ὡς καὶ τῆς Ἀμφιπόλεως, τῆς ὁποίας ἔγινε καὶ ἁρμοστής. Ὅτε ἦλθε κατ' αὐτοῦ ὁ Κλέων, τεταγμένος εἰς τὰς θρᾳκικὰς πύλας τῆς Ἀμφιπόλεως (422), ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτοῦ καὶ ἠγωνίσθη γενναίως. Μετὰ τὴν μάχην καὶ τὸν θάνατον τοῦ Βρασίδα, περισυνέλεξε τὸ ταραχθὲν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ του στράτευμα, ἐσκύλευσε τοὺς νεκροὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔστησε τρόπαιον. Πληροφορηθεὶς δὲ τὰς διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων, ἔσπευσεν εἰς Σπάρτην, ἵνα ἐνεργήσῃ πρὸς ἀποτυχίαν αὐτῶν,

Digitized by Google

ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ, διότι ἐπεκράτουν ἐν Σπάρτῃ οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης. Τῷ 421 συνωμολογήθη ἡ Νικίειος εἰρήνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀμφίπολις ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ μόλις τὸ δεύτερον ἔτος τῆς εἰρήνης, κατόπιν ἐντόνου διαταγῆς ἐκ Σπάρτης, ἠναγκάσθη νὰ τὴν παραδώσῃ καὶ ν' ἀναχωρήσῃ περίλυπος. Ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην τὸ μὲν ἵνα δικαιολογηθῇ, διότι δὲν ὑπήκουσεν ἀμέσως εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, τὸ δὲ ἵνα ἐνεργήσῃ διὰ τὴν τροποποίησιν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, σχετικῶς πρὸς τὴν Χαλκιδικήν. Ν. Ζ.

Κλέαρχος. Σπαρτιάτης στρατηγός, γεννηθεὶς περίπου τῷ 450 π. Χ. Παρουσιάζεται τὸ πρῶτον κατὰ τὸν τειχισμὸν τῆς Δεκελείας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἄγιδος (413), καὶ ἐναυάρχησε πολλάκις κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Τῷ 411 μὲ 40 πλοῖα ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον ὅμως μόνον ἀπέκλεισε καθόσον ἔσπευσεν εἰς τὴν στασιάσασαν Ἔφεσον καὶ μόλις τῷ 409 ἐκυρίευσεν αὐτό. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνικήθη εἰς Κύζικον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Θρασυβούλου καὶ Θηραμένους, εἰς τοὺς ὁποίους τῷ 408 παρεδόθη τὸ Βυζάντιον ὑπὸ τῶν κατὰ τοῦ Κλεάρχου δυσηρεστημένων κατοίκων αὐτοῦ. Ἦτο ἀντίπαλος τοῦ Λυσάνδρου καὶ φίλος τοῦ Καλλικρατίδα, μετὰ τοῦ ὁποίου, πιθανῶς ὡς ἐπιστολεύς, ἐπολέμησεν εἰς Ἀργινούσας. Κατόπιν διωρίσθη ἁρμοστὴς εἰς τὸ ἀνακαταληφθὲν Βυζάντιον, εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ ὁποίου σκληρῶς προσηνέχθη, διότι εἶχον παραδώσει τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἕνεκα τούτου ἀπεπέμφθη καὶ ἦλθεν ὡς ἁρμοστὴς εἰς Σηλυμβρίαν, ἔνθα εἴς τινα κατὰ ξηρὰν μάχην περιεκυκλώθη καὶ ἐκινδύνευσεν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκεῖ δεσποτικῶς ἐφέρετο καὶ ἐφόνευσέ τινας τῶν πολιτῶν, ἀνεκλήθη, ἀλλὰ δὲν ὑπήκουσε· διὰ τοῦτο οἱ ἔφοροι ἔπεμψαν κατ' αὐτοῦ στρατὸν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ (402) πρὸς τὸν Κῦρον τὸν νεώτερον· παρὰ τούτου λαβὼν χρήματα, ἦλθεν εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον καὶ ἐτυράννησε μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 401, ὁπότε κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἦλθε μὲ 2.000 μισθοφόρους καὶ ἐτάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου Β'. Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἀνεδείχθη ὁ διαπρεπέστερος στρατηγὸς τῶν μετὰ Κύρου στρατευσάντων 13.000 Ἑλλήνων. Εἰς τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην ἐνίκησεν, ὁδηγῶν τὸ δεξιὸν κέρας καὶ ἀνέλαβε, φονευθέντος τοῦ Κύρου, νὰ ὁδηγήσῃ ὀπίσω εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διὰ δόλου τοῦ Τισσαφέρνους ἐφονεύθη μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν τῶν μυρίων. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, ἦτο φιλοπόλεμος εἰς ἄκρον· εὕρισκεν ἡδονὴν ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἐπεζήτει αὐτὸν καὶ ὁσάκις ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νὰ ἡσυχάζῃ. Ὄχι μόνον δὲν ἀπέφευγε τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ μετὰ θάρρους ἐρρίπτετο εἰς αὐτούς, κοπιάζων ἀδιαλείπτως καὶ ἐπιμόνως εἰς εὐόδωσιν τῶν πολεμικῶν πράξεων. Ἦτο αὐταρχικὸς καὶ αὐστηρός· ἀπαιτῶν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν καθηκόντων διὸ καὶ ἐν καιρῷ κινδύνου πάντες πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεπον, καίτοι ὀλίγον αὐτὸν ἀγαπῶντες. Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

—Κλέαρχος. Περιπατητικὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Σόλοις τῆς Κύπρου καὶ ζήσας κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἦλθεν ἐνωρὶς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐχημάτισε μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, συνέγραψε δὲ πλεῖστα συγγράμματα τὰ ὁποῖα ἀπωλέσθησαν. Ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τῆς ζωῆς του καὶ τῶν συγγραμμάτων του προέρχεται ἐκ τῶν ἐγκατεσπαρμένων παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις συγγραφεῦσι πληροφοριῶν. Κατ' αὐτὰς ὁ Κλέαρχος συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἀρκεσίλας», διάλογος, «Βίοι» ἢ «Περὶ βίων», ἐκτενὲς σύγγραμμα, ἔνθα ἐπραγματεύετο περὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς καὶ τῆς διαίτης διαφόρων λαῶν ἑλληνικῶν καὶ βαρβαρικῶν, ὡς οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ Μῆδοι, οἱ Λυδοί, οἱ Μιλήσιοι, οἱ Σκύθαι, οἱ Ταραντῖνοι κ. ἄ., «Γεργίθιος», πιθανῶς διάλογος περὶ κολάκων, «Περὶ γρίφων», ἔνθα ἐπραγματεύετο τὸν ὁρισμὸν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τοὺς γρίφους, «Περὶ ἐνύδρων», ζῳολογικὴν μελέτην τῶν ὑδροβίων ζῴων, «Ἐρωτικά», διηγήματα περὶ ἐρώτων μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ ζῴων, «Περὶ θινῶν», «Περὶ νάρκης», «Περὶ παιδείας», «Περὶ πανικοῦ», «Περὶ παροιμιῶν», «Πλάτωνος ἐγκώμιον», «Περὶ τῶν ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ μαθηματικῶς εἰρημένων», «Περὶ σκελετῶν», «Περὶ ὕπνου», «Περὶ φιλίας». Ἐκ τῆς εὐρύτητος καὶ ποικιλίας τῶν θεμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἀριστοτέλους, χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς «οὐδενὸς δεύτερος» τῶν συμμαθητῶν του. Περὶ τῶν φιλοσοφικῶν του ἀρχῶν οὐδὲν γνωρίζομεν, πλὴν τοῦ ὅτι συνίστα τὴν ἐγκράτειαν καὶ κατεδίκαζε τὸν τρυφηλὸν βίον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Verraert*, De Clearcho Solensi (Gent. 1828).—*M. Weber*, De Clarcho Solensi vita et operibus (Breslau 1880).—*Pauly-Wissowa*, XI, 580—583. Ν. Α.

—Κλέαρχος. Γλύπτης ἐκ Ῥηγίου τῆς Ἰταλίας. Ὁ Παυσανίας εἶδεν αὐτοῦ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Ὑπάτου Διὸς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἐν Σπάρτῃ, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς τὸ ἀρχαιότατον τῶν χαλκίνων ἀγαλμάτων. Τὸ ἄγαλμα, λέγει, δὲν ἦτο χυτόν, ἀλλὰ συνέκειτο ἐκ σφυρηλατημένων ἐλασμάτων συνηλωμένων. Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ τὸν Κλέαρχον ὡς σύγχρονον τοῦ ὁμηρικοῦ Ὀδυσσέως, ἀναφέρει δὲ ὡς διδασκάλους αὐτοῦ, ἐνταῦθα μὲν τὸν Δίποινον καὶ Σκύλλιν ἢ τὸν διδάσκαλον ἐκείνων Δαίδαλον, τὸν μυθικόν, δηλαδή, ἱδρυτὴν τῆς πλαστικῆς τέχνης, ἀλλαχοῦ δὲ τὸν ἐκ Κορίνθου Εὔχειρον, ὅστις ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχαϊκωτάτων Ἑλλήνων γλυπτῶν. Μαθητὴς τοῦ Κλεάρχου παραδίδεται ὁ ἐκ Ῥηγίου ἐπίσης Πυθαγόρας, ὅστις, κατὰ τὰς ἀρχαίας μαρτυρίας, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὅστις ἐδήλωσε τὰ νεῦρα, ἤτοι τοὺς μῦς καὶ τὰς φλέβας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ὁ Brunn, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τούτων μαρτυριῶν περὶ Κλεάρχου, φρονεῖ ὅτι ὁ γλύπτης οὗτος ἔζησε κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα, καθ' οὓς χρόνους ἤρχισεν ἡ μεγάλη πλαστικὴ τῶν Ἑλλήνων, ἀνῆκε δὲ καὶ οὗτος, μετὰ τόσων ἄλλων γλυπτῶν τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, εἰς τὴν σχολὴν τῶν Δαιδαλιδῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lippold*, Klearchos ἐν *P. Wissowa*.—*Brunn*, Geschichte der griechischen Künstler. Β. Δ. Θ.

Κλὲβ (Clèves), ***Ἄννα ντὲ —.*** Θυγάτηρ τοῦ δουκὸς ντὲ Κλὲβ καὶ τετάρτη σύζυγος Ἑρρίκου Η' τῆς Ἀγγλίας (βλ. λ. *Ἄννα* ντὲ Κλέβ).

— Κλὲβ (Cleves), ***Μαρία ντὲ—,*** πριγκίπισσα *Κοντέ*. Ἡ νεαρωτέρα τῶν θυγατέρων τοῦ Φραγκίσκου Α' ντὲ Κλὲβ καὶ τῆς Μαργαρίτας ντὲ Μπουρμπὸν-Βαντὸμ καὶ μία τῶν ὡραιοτέρων νεανίδων τῆς γαλλικῆς αὐλῆς. Καταστᾶσα ἐρωμένη τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀνζοῦ, τοῦ κατόπιν βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου Γ', ἐνυμφεύθη τὸν Ἑρρῖκον πρίγκιπα Κοντὲ (1572), ἐπίσης καλβινιστὴν ὡς αὐτή. Μετὰ τὰς σφαγὰς τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου ἠναγκάσθησαν νὰ προσέλθωσιν ἀμφότεροι εἰς τὸν καθολικισμόν, ἡ δὲ Μαρία ὠδηγήθη ὑπὸ τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων πλησίον τοῦ ὑψηλοῦ ἐραστοῦ της. Ἀπέθανε κατὰ τὸν τοκετόν.

— Κλὲβ (Clèves), ***Σίβυλλα ντὲ —.*** Σύζυγος τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας Ἰωάννου Φρειδερίκου τοῦ Μεγαλοψύχου (1510—1554). Φανατικὴ λουθηρανή, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάδοσιν τῆς μεταρρυθμίσεως. Κατὰ τὸν σμαλκαλδικὸν πόλεμον, τῷ 1541, ὅτε μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μύλμπεργκ, ὁ σύζυγός της συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε', διηύθυνε προσωπικῶς τὴν ἄμυναν τῆς Βιττεμβέργης. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ κατεδίκασεν, ἄνευ δίκης, εἰς θάνατον τὸν σύζυγόν της καὶ τῇ ἀπέστειλε τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ὑποσχεθεὶς νὰ χαρίσῃ τὴν ζωὴν εἰς τὸν κατάδικον, ἐὰν παρεδίδετο ἄνευ ὅρων ἡ πόλις. Ἡ Κλέβ, ἀγαπῶσα τρυφερῶς τὸν σύζυγόν της, ὑπετάχθη ἄνευ ὅρων. Θ. Κ.

Κλέβ, ἢ Κλὲβς (Clève), ***Κορνήλιος Βὰν—.*** Φλαμανδικῆς καταγωγῆς γλύπτης (βλ. λ. *Βὰν*-Κλέβ).

κλεβεΐτης (ὁ) (Cleveit) *[Ὀρυκτ.].* Ὀρυκτὸν ἅλας τοῦ οὐρανικοῦ ὀξέος. Εἶναι πλούσιον εἰς ὕττριον, ἔρβιον, δημήτριον καὶ θόριον, προσέτι δὲ καὶ εἰς ἀργὸν καὶ ἥλιον. Ἀποσαθροῦται εὐκόλως καὶ περιέχει ὡς ἐκ τούτου ὕδωρ. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς πηγματίτας τῆς Garta, παρὰ τὸ Arendal καὶ Ryfyke τῆς Νορβηγίας. Γ. Β.

Κλέβεν *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ρωσίας, παραπόταμος τοῦ Σέϊμα, ἐκβάλλων εἰς αὐτὸν κατόπιν ῥοῦ 133 χλμ. Ῥέει ἐκ. Ν. πρὸς Δ. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν του κεῖνται πολλὰ ἐργοστάσια οἰνοποιΐας καὶ ζαχαροποιΐας. Σ. Κ. Π.

Κλέβη (Kleves καὶ Cleves) *[Γεωγρ.].* Μικρὸν δουκᾶτον ἐν Γερμανίᾳ παρὰ τὰ ὀλλανδικὰ σύνορα, ἱδρυθὲν τῷ 1417 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμούνδου. Ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ Ῥήνου ἐπὶ ἐμβαδοῦ 2.200 τ. χλμ. Τῷ 1543 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε'. Ὅτε δέ, τῷ 1609, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου Γουλιέλμου Α' ἐξέλιπεν ἡ δυναστεία αὐτή, διεξεδίκησαν τὴν διαδοχήν, ἥτις ὑπῆρξε καὶ μία τῶν αἰτιῶν τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου, ὁ Παλατῖνος τοῦ Νόϋμπουργ καὶ ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1614 περιῆλθεν εἰς τὸν ἐκλέκτορα μετὰ τῆς Μαρκίας. Τῷ 1795 ἡ Πρωσσία παρεχώρησεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου τμήματα τῆς Κλέβης, βραδύτερον δὲ ἄλλα τμήματα αὐτοῦ παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Α' εἰς τὸ δουκᾶτον τοῦ Μπέργκ. Ἀλλὰ τῷ 1814 ἡ Πρωσσία ἀνεκτήσατο τὴν ὅλην χώραν, πληθυσμοῦ περίπου 100.000, πλὴν στενῆς λωρίδος προσκυρωθείσης εἰς τὴν Ὀλλανδίαν.

— Κλέβη (Kleves) *[Γεωγρ.].* Γερμανικὴ πόλις, τοῦ ὁμωνύμου δουκάτου, κειμένη παρὰ τὰ ὀλλανδικὰ σύνορα, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τοῦ κάτω Ῥήνου, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ πλωτῆς διώρυγος. Περιβάλλεται ὑπὸ θαυμασίας δασικῆς βλαστήσεως ἧς ἕνεκα, ἂν καὶ κεῖται εἰς ἐλάχιστον ὕψος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, θεωρεῖται ὡς ἐκ τῶν ὑγιεινοτέρων γερμανικῶν ἀεροθεραπευτηρίων. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Κολωνίας, τοῦ Μούϊσμπουργ καὶ τοῦ Σπύκ. Κάτοικοι 20.500 (1925). Ἀξιόλογα ἐκ τῶν μνημείων: τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον, μεγαλοπρεπὴς μετὰ τριπλοῦ περιστυλίου βασιλική, κτισθεῖσα τὸν ΙΔ' αἰῶνα, τὸ μνημεῖον τοῦ Λόεγκριν (κατὰ τὸν θρῦλον τῶν κύκνων), μουσεῖον, ἀνδριάντες τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμούνδου. Θ. Κ.

κλέβω· δημοτ. τύπος τοῦ *κλέπτω* (βλ. λ.).

Κλεγκερὲκ (Cleguerec) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μορμπιάν, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μπλαβὲ καὶ εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀπὸ τὸ Ποντιβρύ. Κάτ. 3.800. Ἔχει ἀλευρομύλους καὶ διεξάγει ἐμπόριον κτηνῶν. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκεται καὶ ὁ δολομίτης τοῦ Bod-er-Moet. Μ. Ν. Δ.

Κλεεμπὺτ (Cléemputte), ***Λουκιανὸς - Τυρταῖος Βάν.*** —Γάλλος ἀρχιτέκτων (βλ. λ. *Βὰν*-Κλεεμπύτ).

Κλεζενζὲρ (Clésinger), ***Γεώργιος - Φίλιππος.*** Γάλλος γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1788 ἐν Μπεζανσόν. Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Flatters καὶ Bosio, ἐχρησιμοποίησε δὲ τὸ ἐν Μπεζανσὸν ἐργαστήριόν του ὡς σχολὴν γλυπτικῆς ἄνευ διδάκτρων. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων του ἔργων τάσσονται αἱ προτομαὶ τοῦ ἱστοριογράφου Σιφφλέ, τοῦ καρδιναλίου ντὲ Γκρανβὲλ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ντὲ Πρεσσινύ· εἰς Χριστὸς ἐπὶ ὀρειχάλκου καὶ ἓξ συμπλέγματα εἰκονίζοντα σκηνὰς τοῦ θείου Πάθους. Πάντα ταῦτα ἀπόκεινται εἰς Μπεζανσόν. Ι. Μ. Π.

— Κλεζενζὲρ (Clésinger), ***Ἰωάννης - Βαπτιστὴς - Αὔγουστος Stello.*** Γάλλος γλύπτης καὶ ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1814 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1883. Ἐσπούδασε τὴν γλυπτικὴν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ πατρός του *Γεωργίου Φιλίππου Κλεζενζὲρ* καὶ κατόπιν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου μετέβη περὶ τὸ 1842. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξετέλεσε διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου τοῦ Μπεζανσὸν ἓν σύμπλεγμα τῆς «Παρθένου καὶ τοῦ Ἰησοῦ παιδίου». Τῷ 1843 ἐγκατεστάθη ἐν Φλωρεντίᾳ, ὁπόθεν ἀπέστειλεν εἰς τὸ Σαλὸν τὴν προτομὴν τοῦ ὑποκόμιτος de Valdahon. Εἰς τὸ Σαλὸν τοῦ 1846 ἐξέθηκε τὰ μαρμάρινα ἀγάλματα τῆς «Μελαγχολίας» καὶ τοῦ «Φαύνου παιδός». Τὰ ἔργα ταῦτα, παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον των, παρῆλθον σχεδὸν ἀπαρατήρητα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Ἡ φήμη του χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1847, ὁπότε ἐξέθηκε τὸ ἄγαλμα «Γυναικὸς δηχθείσης ὑπὸ ὄφεως». Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέθηκε τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα «Νεαρὰ Νηρηΐς», τὸ σύμπλεγμα τῶν τέκνων τοῦ μαρκησίου La Marismas καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Λουΐζης τῆς Σαβοΐας διὰ τὸν κῆπον τοῦ Λουξεμβούργου. Ὅταν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τῆς Γεωργίας Σάνδη. Γεμᾶτος ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸ νέον δημοκρατικὸν καθεστώς, ἐξετέλεσε τὴν προτομὴν τῆς «Ἐλευθερίας». Τὴν 14 Μαΐου, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς Ὁμονοίας, ἐστήθη εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως τὸ ἄγαλμά του τῆς «Ἀδελφότητος». Τῷ 1848 ἐξέθηκε μίαν «Βακχίδα» καὶ τῷ 1851 μίαν «Εὐσπλαγχνίαν» καὶ δύο μαρμαρίνας προτομὰς τῆς Rachel εἰς τὸν ῥόλον τῆς Φαίδρας καὶ τῆς Λεσβίας. Τῷ 1852 ἐξέθηκεν εἰς τὸ Σαλὸν καὶ κατόπιν εἰς τὸ φουαγιὲ τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου τὸ ἄγαλμα τῆς «Τραγῳδίας», τὸ ὁποῖον σήμερον ἐναπόκειται εἰς τὸ Ὠδεῖον. Κατὰ τὸ 1856 εἰργάσθη ἐπὶ ἀγάλματος τοῦ Φραγκίσκου Α' ἐφίππου, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀπέτυχε λόγῳ τῆς δυσαναλογίας τῶν διαστάσεών του πρὸς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστήθη. Ἡ ἀποτυχία του αὕτη τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ ἐκ Γαλλίας καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἰταλίαν, ὁπόθεν ἀπέστειλεν εἰς τὸ Σαλὸν σειρὰν ἔργων ἀξιολογωτάτων: δύο μαρμάρινα ἀγάλματα, μίαν «Σαπφώ», προτομὴν μαρμαρίνην τοῦ «Χριστοῦ», τὴν «Σαρλότταν Κορνταί» καὶ μέγαν ζωγραφικὸν πίνακα ἐμπνευσμένον ἐκ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ παριστῶντα τὴν «Εὔαν κοιμωμένην». Τῷ 1861 ἐνεφανίσθη τὸ σύμπλεγμα τῆς «Κορνηλίας καὶ τῶν τέκνων της», τῷ δὲ 1863 εἰς «Φαῦνος» καὶ μία «Βακχίς». Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1863 ὁ Κλεζενζὲρ ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξέθηκε βρόνζινον ἄγαλμα τοῦ «Καίσαρος» καὶ «Ταυρομαχίαν». Τῷ 1869 ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Σαλὸν μὲ ἓν ἄγαλμα τῆς «Κλεοπάτρας ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος». Μετὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐξέθηκε τὸ μαρμάρινον σύμπλεγμα τῆς «Ἁρπαγῆς τῆς Δηϊανείρας» καὶ τὴν «Ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἀνδρομέδας» καὶ ἐξετέλεσε τὰς προτομὰς τοῦ Μαρσὼ καὶ τοῦ Κλέμπερ διὰ τὴν στρατιωτικὴν σχολήν.

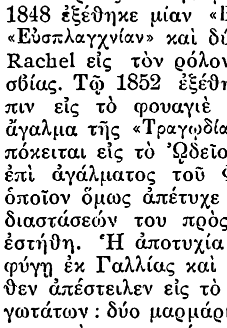

Ἰωάννης Κλεζενζέρ.

κλείανθος (ὁ) (Clianthus) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν* τοῦ ἀθροίσματος

Digitized by Google

τῶν *γαλεγείων - ψυχανθῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας, Νέας Ζηλανδίας κλπ. Εἶναι φυτὰ φρυγανώδη καὶ θαμνώδη, καλλιεργούμενα χάριν τῶν ὡραίων ἀ ν θ έ ω ν των. Τὰ εἴδη ταῦτα εἶναι: *Κλείανθος ὁ ὡραιοανθής* (Clianthus speciosus), φυτὸν φρυγανῶδες, ὕψους μ έ χ ρ ι 0,50 μ., φέρον ἀργυρόφαια τριχωτὰ μικρὰ φύλλα καὶ ἄνθη κ ρ ε μάμενα, 0,10—0,12 μ. μήκους, χρώματος ζωηροῦ ἐρυθροῦ, φέροντα πρὰ τὴν βάσιν μελανὸν στίγμα. Εἶναι λίαν κοσμητικὰ καὶ εὐαίσθητα. Ἐν Εὐρώπῃ καλλιεργεῖται εἰς γάστρας ἐντὸς θερμοκηπίων. *Κλείανθος ὁ φοινικοῦς* (Clianthus puniceus, ἢ Donia punicea). Εἶναι ἀναρριχώμενος θάμνος, φέρων πορφυρᾶ ἄνθη, σπανίως λευκά. Εὐδοκιμεῖ καὶ ἐν Εὐρώπῃ εἰς καλῶς προφυλαγμένας τοποθεσίας. κ. παπ.

Κλείανθος ὁ ὡραιοανθής.

κλειγάστωρ (ὁ) (Cleigaster) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μυίας μελανοῦ χρώματος. Γνωστὰ περὶ τὰ 15 εἴδη, ἀπαντῶντα κυρίως ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

Κλειγένης. —1) Ἀθηναῖος ἀναφερόμενος ὡς γραμματεὺς δικαστηρίου (410/9) ἐν Ἀθήναις. Ὡσαύτως τῷ 404 π. Χ. εἶναι μεταξὺ τῶν ἐναντιουμένων πρὸς τὴν εἰρήνην μὲ τὸν Λύσανδρον. —2) Ἐξ Ἀκάνθου τῆς Χαλκιδικῆς, πρεσβεύσας (385) εἰς Λακεδαίμονα, ἵνα πείσῃ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ βοηθήσουν μὲ στρατὸν τὴν πατρίδα του Ἄκανθον κατὰ τῆς Ὀλύνθου. Ν. Ζ.

κλειδαρᾶς (ὁ)· δημοτ., κλειθροποιός.

κλειδαρθροκάκη (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Φυματιώδης ἀλλοίωσις τῆς στερνοκλειδικῆς ἀρθρώσεως, πάθησις σπανιωτέρα τῆς ὁμοίας ἀλλοιώσεως τοῦ ἰσχίου (ἰσχιαρθροκάκης). Σ. Γ. Σ.

κλειδαριά (ἡ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου κλειδώνομεν, ἡ ὅλη συσκευή, ἀποτελουμένη ἐκ θήλεος καὶ ἄρρενος, ἄλλως *κλειδωνιά*: «κλειδαριὰ εὐρωπαϊκή, — γύφτικη».

κλειδαρότρυπα (ἡ)· ἡ τρύπα τῆς κλειδαριᾶς, ἡ ὀπὴ εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται τὸ κλεῖθρον: «κοιτάζει ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα».

Κλειδᾶς, Γεώργιος. Μητροπολίτης Κυζίκου ἐπὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ βασιλείας Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, ἐπιτροπεύοντος (1259 — 1261) τὸν ἀνήλικον βασιλέα Ἰωάννην Δ' Λάσκαριν. Ν. ΚΛΣ

κλειδεγκάρσιος μῦς *[Ἀνατομ.]*. Μῦς ὑπεράριθμος, ὅστις ἐκφύεται ἐκ τοῦ ἀκρωμιακοῦ ἄκρου τῆς κλειδός, σπανίως δ' ἐκ τοῦ ἀκρωμίου, καὶ καταφύεται εἰς τὴν ἐγκαρσίαν ἀπόφυσιν τῶν ἀνωτέρων αὐχενικῶν σπονδύλων, συνηθέστερον δ' εἰς τὴν τοῦ ἐπιστροφέως καὶ τοῦ ἄξονος. Ι. Π.

Κλεῖδες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Κύπρου, ἔχον φάρον (πλάτ. 35°41' Β., μηκ. 34°37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus), 1 μίλ. ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Ἀνδρέας, ἀνατολικῆς τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιᾶς· παρὰ τὸ νησίον βραχονησῖδές τινες, μᾶλλον σκόπελοι, ὧν μείζονες *Πεντάρα* καὶ *Ζηναρίτου*. Ἡ ὀνομασία τῆς συστάδος ταύτης διετηρήθη οἵα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τοῦ Στράβωνος (ΙΔ' 682 ἔκδ. *Teubner*) ἀναφέροντος: «Κλεῖδες νησία δύο προσκείμενα τῇ Κύπρῳ κατὰ τὰ ἑωθινὰ μέρη τῆς νήσου» (πρβλ. *Πτολεμ.* Ε, ιδ', 7 *Nobbe*), τοῦ δὲ Πλινίου ὀνομάζοντος αὐτὰς Clides insulas (I 1 § 130). Ἐν τῷ «Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης» (307) ἀναφέρονται ἀνώνυμοι. Οἱ ναυτικοί μας τὰς ὀνομάζουν *Κλειδιά*. Σ. Ε. Λ.

Κλειδέτι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας χωρίου *Κλειδὶ* (βλ. λ.).

κλειδημία (ἡ) (Clidemia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μελαστοματωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μελαστοματομόρφων*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν ὀγδοήκοντα εἰδῶν, ἅτινα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, φρυγανώδη καὶ τινα ξυλώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, παρέχοντα καὶ ἐδωδίμους καρπούς. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κλειδημία ἡ ποικιλόφυλλος* (Clidemia variegata), *κλειδεμία ἡ μαλαίσιος* (Clidemia malayensis), *κλειδημία ἡ φίλυδρος* (Clidemia aquaticus), *κλειδημία ἡ νανοφυὴς* (Clidemia nana) κ.λ.π. Κ. ΠΑΠ.

Κλείδημος, ἢ *Κλειτόδημος*. Ἀθηναῖος συγγραφεύς, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ὁ ἀρχαιότερος μετὰ τὸν Ἑλλάνικον τῶν 8 εἰδικῶν *ἀτθιδογράφων* (βλ.λ.). Τὸ κυριώτερον τῶν συγγραμμάτων του ἦτο ἡ «Ἀτθίς», μνημονευόμενον πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀτθίδες» ἢ «Λόγος ἀττικός», τοῦ ὁποίου ἡ ἔκτασις πιθανῶς ὑπερέβαινε τὰ δύο βιβλία. Ἐν αὐτῷ ἐπραγματεύετο τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων μέχρι τῆς ἐποχῆς του, τὴν φυσικὴν αὐτῆς γεωγραφίαν, τὴν τοπογραφίαν τῆς πόλεως, τὰ παλαιὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων τῆς χώρας καὶ τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον αὐτῶν. Τοῦ πολυτίμου τούτου συγγράμματος δὲν ἐσώθησαν εἰμὴ 16 ἐλάχιστα ἀποσπάσματα. Ἕτερα συγγράμματα αὐτοῦ μνημονεύονται: Τὸ «Ἐξηγητικόν», εἰς τὸ ὁποῖον ἡρμήνευε κατὰ κεφάλαια διάφορα πράγματα (ὅπως οἱ «ἐναγισμοὶ») καὶ τοῦ ὁποίου ἔχομεν 5 μικρὰ ἀποσπάσματα· ἡ «Πρωτογονία», ἧς ἔχομεν 2 ἀποσπάσματα, καὶ οἱ «Νόστοι». Τὰ ἀνωτέρω ἀποσπάσματα, καθὼς καὶ ἕτερα 6 ἐξ ἀγνώστων συγγραμμάτων του, ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν Lenz-Siebelis (ἐν συλλογῇ ὑπὸ τὸν τίτλον Phanodemi, Demonis, Clitodemi, Istri Fragmenta, Leigzig 1812) καὶ ὑπὸ τοῦ Müller (εἰς τὰ F. H. G., I, 359 κ. ἑξ.). Ν. Α.

Κλειδὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς καινότητος Σκουληκαριᾶς τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κεῖται παρὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον τοῦ νομοῦ καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 572. Χ. Δ.

—**Κλειδὶ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 377. Πρότερον ὠνομάζετο *Κλειδέτι*. Χ. Δ.

— **Κλειδὶ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κορυφῆς τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Λουδίου ποταμοῦ, καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 434. Χ. Δ.

— **Κλειδὶ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου, πλησίον τῆς λίμνης, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 492. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσέροβον*. Χ. Δ.

— **Κλειδὶ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Προμαχώνος (Δραγοτίν) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κεῖται ἐντὸς τῆς στενωποῦ μεταξὺ Ἀγκίστρου ὄρους καὶ Κερκίνης (Μπέλες) καὶ εἶναι τὸ ἱστορικὸν *Ρούπελ*. Κάτ. (1928) 217. Χ. Δ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Βλ. *Ρούπελ*.

κλειδία (ἡ) (Clidia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκρονυκτιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς ψυχάς, ὧν αἱ ἀνώτεραι πτέρυγες εἶναι εὐρεῖαι, φαιαὶ καὶ διὰ λευκῶν κηλίδων κεκοσμημέναι. Αἱ κάμπαι τῶν ψυχῶν τούτων ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως τῶν εὐφορβιοειδῶν. Τὸ γένος περιλαμβάνει δύο εἴδη, τὴν *κλειδίαν τὴν τῆς χαμαισυκῆς* (Clidia chamaesyces), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς δυτικὰς κυρίως χώρας τῆς Εὐρώπης, καὶ τὴν *κλειδίαν τὴν γεωγραφικὴν* (Clidia geographica), ἥτις ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὰς παρὰ τὴν Κριμαίαν χώρας. Δ. Ν. Π.

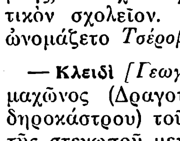

Κλειδία ἡ τῆς χαμαισυκῆς.

Κλειδιὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Σύγχρονος ὀνομασία τῆς ΒΑ. τῆς Κύπρου ἐσχατιᾶς (πλάτ. 35°41' Β., μηκ. 34°37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus), ἡ *Βοὸς Οὐρὰ* ἢ *Κλεῖδες* τῶν Ἑλλήνων ἢ Dinaretum Promontorium τῶν Λατίνων ἀρχαίων γεωγράφων. —2) Τὸ μεταξὺ νήσου Ἅγιος Δημήτριος καὶ τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς *Σιθωνίας* στενὸν τοῦ Δ μυχοῦ (πλάτ. 40°12' Β., μηκ. 23°47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos) τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, ἀποτελοῦν συγχρόνως καὶ ἀγκυροβόλιον. Σ. Ε. Λ.

Κλείδικος (ὁ). Ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν. καβερνήσος ἀπὸ τοῦ 733—723, ὁ προτελευταῖος τῶν Μεδοντιδῶν.

κλείδικος (ὁ) (Clidicus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκυδμαινιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα λεπτὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κομψοὺς κανθάρους, μὲ πόδας λεπτοὺς καὶ ἐπιμηκεστάτους. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἐντόμων τοῦ γένους τούτου εἶναι: Κεραῖαι γωνιωδῶς καμπτόμεναι, προσακτρίδες ἐπιμηκέσταται, μεσαία γραμμὴ διὰ χωρίζουσα τὸ κρανίον εἰς δύο λοβούς, διηυλακωμένη, παρομοιάζουσα πρὸς τὴν κεφαλὴν τῶν μυρμήκων. Μῆκος 12—14 χλστμ. Χρῶμα ἐρυθροηλεκτρῶδες. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἰάβας καὶ τῆς Βόρνεο καὶ ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων φύλλων, ἅτινα καὶ κατατρώγουσιν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλείδικος ὁ μέγας* (Clidicus maximus) καὶ *κλείδικος ὁ μυρμηκοειδὴς* (Clidicus formicarius). Ὁ πρῶτος εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Ἰάβας καὶ ὁ δεύτερος ἀπαντᾷ ἐν τῇ νήσῳ Βόρνεο. Δ. Ν. Π.

κλειδίον (τό), κοιν. *κλειδί*· τὸ δι' οὗ κλείομεν ἢ ἀνοίγομεν, τὸ κλεῖθρον: «τὸ κλειδὶ τῆς πόρτας, — τῆς κάσσας, —τῆς βιβλιοθήκης, —τοῦ σπιτιοῦ, —τοῦ μαγαζιοῦ κ.τ.τ.»· || πᾶν εἶδος μοχλοῦ ἢ ἐργαλείου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ κοχλίωσις, ἀποκοχλίωσις καὶ πᾶσα περιστροφικὴ ὤθησις: «τὸ κλειδὶ τοῦ νεροκράτη» βλ. *κλείς*· || «κλειδὶ τοῦ σιδηροδρόμου» μηχάνημα διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀλλαγὴ τῆς κατευθύνσεως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν· || τὸ δι' οὗ τείνονται αἱ χορδαὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων, ἀρχ. *κόλλαβος*· || τοῦ πνευστοῦ μουσικοῦ ὀργάνου οἱ μικροὶ μοχλοί, δι' ὧν κλείονται ἢ ἀνοίγονται ὀπαὶ πρὸς ρύθμισιν τῆς φωνῆς· || ὁ μουσικὸς γνώμων, τὸ σημεῖον τὸ τιθέμενον ἐν ἀρχῇ τοῦ πενταγράμμου πρὸς δήλωσιν ὡρισμένου φθόγγου τῆς κλίμακος: «κλειδὶ σόλ, —φὰ κτ.τ.»· || ὁ κορυφαῖος λίθος τῆς καμάρας, τῆς ἁψῖδος, διὰ τοῦ ὁποίου τρόπον τινὰ κλειδώνονται ὅλοι οἱ λίθοι τῆς καμάρας.

— **κλειδίον Γκαραντζῶ** *[Ὀδοντιατρ.]* Ἐργαλεῖον χειρουργικὸν πρὸς ἐκρίζωσιν ὀδόντων (βλ. λ. *Γκαραντζῶ κλειδίον*).

Κλειδίον *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ στενωπὸς εἰς τὰς ΒΑ. ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κερκίνης (ἢ Μπέλες) τῆς Μακεδονίας, ἀποτελοῦσα τὴν κλεῖδα τῆς Α. εἰσόδου εἰς τὸ λεκανοπέδιον Πετριτσίου-Στρωμνίτσης (βλ. λ. *Κίμβα-λόγγου*). Ν. ΚΛΣ

Κλειδὸ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ἄκρα τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Νάξου (πλάτ. 36° 59' 10" Β., μηκ. 25° 34' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos islands), 2 μίλ. Β. τοῦ ἀκρωτηρίου *Πάνερμο*. Σ. Ε. Λ.

κλειδοκέρας (τὸ) (γερμ. Bügelhorn ἢ Klappenhorn, γαλλ. bugle) *[Μουσ.]*. Χάλκινον ὄργανον μετὰ κωνοειδοῦς τομῆς καὶ κώδωνος, ὀλίγον πεπλατυσμένον. Ἀρχικῶς ἐν χρήσει διὰ τὰ στρατιωτικὰ σαλπίσματα, ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτατα ἐν ταῖς φιλαρμονικαῖς καὶ ταῖς στρατιωτικαῖς μουσικαῖς, ἀφ' ἧς, περὶ τὸ 1770, ἀπέκτησε κλεῖδας ἐπιτρεπούσας τὴν παραγωγὴν πλήρους χρωματικῆς κλίμακος. Ἡ οἰκογένεια τῶν κλειδοκεράτων περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς ὄργανα: 1) *Κλειδοκέρας μικρὸν* (bugle sopranino) εἰς μι b. 2) *Κλειδοκέρας* εἰς σι ὕφεσις (bugle soprano), τὸ πρότυπον ὄργανον τῆς οἰκογενείας. 3) *Κλειδοκέρας μέσον* εἰς μι b (Bugle alto, παρὰ τοῖς Γερμανοῖς Althorn). 4) *Κλειδοκέρας ὀξύφωνον* ἢ *βαρύτονον* εἰς σι b (bugle ténor ἢ baryton, παρὰ τοῖς Γερμανοῖς Tenorhorn).

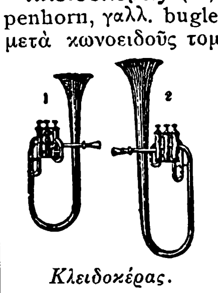

Κλειδοκέρας.

[1 = Μικρὸν εἰς μὶ b.— Ὀξύφωνον εἰς σι b.]

Ἡ σημειουμένη ἔκτασις τῶν ὀργάνων τούτων εἶναι ἡ ἑξῆς:

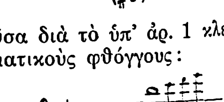

ἀντιστοιχοῦσα διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 1 κλειδοκέρας πρὸς τοὺς πραγματικοὺς φθόγγους:

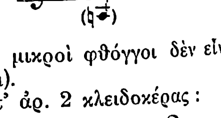

(Οἱ ἀκραῖοι μικροὶ φθόγγοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκπεμφθῶσι).

Διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 2 κλειδοκέρας:

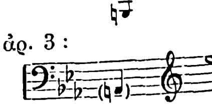

διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 3:

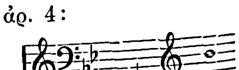

διὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 4:

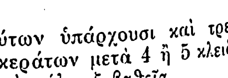

Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ τρεῖς τύποι βαρέων κλειδοκεράτων μετὰ 4 ἢ 5 κλειδῶν, περὶ ὧν βλ. *τούμπα καὶ σάλπιγξ βαθεῖα*.

Τὸ πρότυπον κλειδοκέρας εἰς σι ὕφ., παῖζον ἐν ταυτοφωνίᾳ μετὰ τοῦ κερατίου μετ' ἐμβόλων, χα-

Digitized by Google

χαρακτηρίζεται διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ἤχου του· ὀλιγώτερον διαπεραστικὸν ἢ τὸ κεράτιον, τείνει ὁλονὲν νὰ ἀντικαταστήσῃ τοῦτο ἐν ταῖς φιλαρμονικαῖς, ἰδίως τῆς Γερμανίας, ἐν αἷς πρωτοστατεῖ (βλ. καὶ *σαξοκέρατα, βαρύτονον, ἄλτχορν, ἐνοργάνωσις*). Γ. Σ.

κλειδοκόκκαλο (τό)· δημοτ., τὸ κόκκαλο τὸ ὁποῖον ἑνώνει τοὺς ὤμους μὲ τὸ στῆθος, ἡ κλείς.

κλειδοκρανιακὴ δυσόστωσις [*Ἰατρ.*]. Συγγενὴς δυσμορφία περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Martin (1765), τοῦ Gegenbauer (1864) καὶ κυρίως ὑπὸ τῶν Pierre Marie καὶ Sainton (1897), εἰς οὓς καὶ ὀφείλει αὐτὴ τὴν νοσολογικήν της ὀντότητα. Χαρακτηρίζεται δὲ ἡ δυσμορφία αὕτη: α') Ἐξ αὐξήσεως τῆς ἐγκαρσίας διαμέτρου τοῦ κρανίου, ἥτις συνοδεύεται πάντοτε καὶ ὑπὸ καθυστερήσεως μεγάλης τῆς συνοστεώσεως τῶν πηγῶν (εἰς μίαν περίπτωσιν δὲν ἐπῆλθε συνοστέωσις τῶν πηγῶν μέχρι τοῦ 47ου ἔτους). β') Ἐξ ἐλλείψεως συγγενοῦς τῆς κλειδός, ἥτις δύναται νὰ εἶναι μὲν τελεία ἢ ἀτελής, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμφίπλευρος. Δύναται δὲ τούτου ἕνεκεν ὁ ὦμος νὰ λάβῃ διαφόρους περιέργους στάσεις (βλ. εἰκ.). Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ χαρακτηρίζει εἰδικῶς τὴν δυσμορφίαν ταύτην, εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ συνύπαρξις τῶν κεφαλικῶν καὶ κλειδικῶν βλαβῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ συγγενὴς καὶ κληρονομικὴ προέλευσις αὐτῶν. Εἶναι περίεργος ἡ συνύπαρξις τῶν χαρακτηριζουσῶν τὴν δυσμορφίαν ταύτην βλαβῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου καὶ δύσκολος ἡ ἑρμηνεία τῆς παραγωγῆς αὐτῶν. Κατὰ τὸν Jansen ἡ δυσμορφία αὕτη ὀφείλεται εἰς γενικὴν διαταραχὴν τῆς ἀναπτύξεως, ἐπισυμβαίνουσαν κατὰ τὴν 8ην ἑβδομάδα τῆς ἐμβρυϊκῆς ζωῆς συνεπείᾳ ἀνομοιομεροῦς πιέσεως τοῦ ἀμνίου. Λειτουργικὴν πάντως δυσχέρειαν οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἐπιφέρει ἡ δυσμορφία αὕτη. Ἀπὸ δὲ θεραπευτικῆς τέλος ἀπόψεως οὐδὲν δυνάμεθα κατὰ τῆς δυσμορφίας ταύτης κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε κρατοῦντα. Α. Κ.

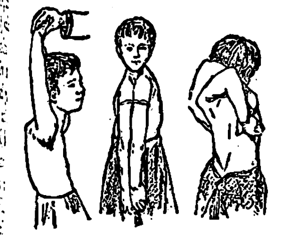

Κλειδοκρανιακὴ δυσόστωσις.
[Διάφοροι στάσεις, ἃς δύναται νὰ λάβῃ ὁ ὦμος λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῆς κλειδός.]

κλειδοκράτης (ὁ)· ὁ κρατῶν τὰ κλειδιά, ὁ ἐμπεπιστευμένος τὴν φύλαξιν τῶν κλειδιῶν, ταμίας, ἄλλως *κλειδοκράτορας*.

κλειδοκυθήριον (τὸ) (clavicytherium)· βλ. *κλειδοκύμβαλον*.

κλειδοκυμβαλιστής (ὁ)· ὁ παίζων κλειδοκύμβαλον, μουσικὸς εἰδικὸς εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, κοιν. *πιανίστας*.

κλειδοκύμβαλον (τὸ) (γαλλ. piano, γερμ. Klavier) [*Μουσ.*]. Μουσικὸν ὄργανον μετὰ τυπτομένων χορδῶν καὶ πλήκτρων. Ἡ ἀρχὴ τοῦ κλειδοκυμβάλου δέον νὰ ζητηθῇ εἰς τὸ *μονόχορδον* (βλ. λ.). Ἡ προσθήκη πλήκτρων εἰς ἔγχορδον ὄργανον ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον εἰς τὸ *ὀργάνιστρον* ἢ *βιέλλαν* (βλ. λ.), δι' ὧν ὁδηγούμεθα πρὸς τὰ ἀρχαιότερα πρότυπα τοῦ σημερινοῦ κλειδοκυμβάλου, δηλαδὴ πρὸς τὸ exaquir τῶν Ἱσπανῶν ἢ eschiquier ἢ καὶ esquaquiel τῶν Γάλλων (ΙΔ' αἰῶν) καὶ τέλος πρὸς τὸ *κλειδόχορδον* (chavicorde).

Τὸ *κλειδόχορδον* εἶναι τὸ τελειοποιημένον ὀργάνιστρον ἢ μονόχορδον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τοῦ κινουμένου μάγα χρησιμοποιεῖ εἰδικὰ ξύλινα ἢ χάλκινα γλωσσίδια (tangente), προσηρμοσμένα ἐσωτερικῶς εἰς τὰ πλῆκτρα. Τὰ γλωσσίδια ταῦτα διαχωρίζουσιν ἀφ' ἑνὸς τὴν χορδήν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου, κρούοντα αὐτήν, τὴν θέτουσιν εἰς παλμικὴν κίνησιν. Ταυτοχρόνως διὰ τῆς προσθήκης τοῦ σταθεροῦ πλήκτρου ἐγίνετο περιττὴ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ εἰδικοῦ πλήκτρου, ὅπερ κρατούμενον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἔκρουε τὸ μονόχορδον, ἐνῷ διὰ τῆς ἄλλης μετετοπίζετο ἀναλόγως ὁ μάγας. Τὸ κλειδόχορδον ἔφερεν ἀρχικῶς μὲν ἁπλᾶς, ἀργότερον δὲ διπλᾶς χορδάς, ἐφ' ὧν ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθῶσι πλείονες ἦχοι· πρὸς τοῦτο ὅμως, κατὰ κανόνα, δι' ἑκάστην χορδὴν ἀντιστοίχουν περισσότερα πλῆκτρα, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν τελευταίων ἦτο πολὺ μεγαλύτερος ἢ τῶν χορδῶν. Τὸ ὄργανον εἶχε σχῆμα μικροῦ κιβωτίου, ἄνευ ποδῶν, τοποθετουμένου ἐπὶ τραπέζης, ἡ δὲ ἔκτασις τῶν ἀρχαιοτέρων προτύπων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος περιελάμβανε τοὺς φθόγγους σολ^1—μι^4, μετὰ δύο μόνον ἀλλοιώσεων: σι ὕφεσις καὶ σι φυσικόν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα τὸ κλειδόχορδον ἀναχωρεῖ ἤδη ἀπὸ τοῦ βαρέος ντο^1 καὶ περιλαμβάνει τὰς τέσσαρας ὀγδόας: ντο^1—ντο^4 ἐκτὸς δὲ τῶν προηγουμένων ἀλλοιώσεων (σι ὑφ., σι φυσικόν) φέρει δύο εἰδικὰ πλῆκτρα, προσηρμοσμένα εἰς ὑπερκειμένην τῶν ἄλλων σειράν, διὰ τοὺς φθόγγους φα δίεσις καὶ σολ δίεσις. Προϊόντος τοῦ χρόνου κατεσκευάσθησαν κλειδόχορδα μὲ πλήρη χρωματικὴν κλίμακα καὶ στηριζόμενα ἐπὶ ποδῶν.

Τὸ ὄνομα *κλειδόχορδον* (clavicordium) ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον τῷ 1404· πρότερον φερόμενον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν manicorde, ἢ manicordion (παραφθορὰ τοῦ *μονόχορδον* ἢ *χειρόχορδον*), διετηρήθη ἐπ' ἀρκετὸν ἐν Γαλλίᾳ, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁπότε ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν Klavier.. Τὸ ἀρχαιότερον σῳζόμενον κλειδόχορδον εἶναι ἓν ὀλλανδικὸν τοῦ Jan Cornelisz Vermeyen (ἀρχαὶ ΙΣΤ' αἰῶνος). Ὁ ἦχος τοῦ κλειδοχόρδου ἦτο μικρὸς καὶ ἐστερημένος ψυχῆς, πρᾶγμα ὅπερ δὲν ἠμπόδισε τὴν διάδοσιν καὶ τὴν διατήρησίν του ἐπὶ ἡμίσειαν χιλιετηρίδα, ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα εὐρεῖα χρῆσις αὐτοῦ ἐγίνετο κυρίως διὰ τὴν διδασκαλίαν. Ὁ Ἰωάννης-Σεβαστιανὸς Μπάχ, ὅστις ἰδιαιτέρως ἠγάπα τὸ ὄργανον τοῦτο, ἔγραψεν εἰδικῶς διὰ τὸ κλειδόχορδον τὴν σειρὰν τῶν 48 πρελουντίων καὶ φυγῶν, τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ «Wohltemperiertes Klavier». Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπίσης, ἔνθα τὸ πρῶτον ἀνεφάνησαν καὶ ἰδιαιτέρως ἐξετιμήθησαν τὰ πληκτροφόρα ὄργανα, τὸ κλειδόχορδον κατεῖχεν ἐξέχουσαν θέσιν.

Κλειδόχορδον.

Τὸ *κλαβικύμβαλον* (ἰταλ. clavicembalo, γαλλ. clavecin, γερμ. klavizymbel ἢ kielflügel) διαφέρει ριζικῶς τοῦ κλειδοχόρδου κατὰ τὸ ὅτι δι' ἑκάστην χορδὴν ἀντιστοιχεῖ καὶ ἓν πλῆκτρον καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ εἰδικοῦ ξυλίνου ἢ χαλκίνου γλωσσιδίου τοῦ διαχωρίζοντος τὴν χορδήν, χρησιμοποιεῖ ξύλινα ῥαβδία, φέροντα προσηρμοσμένα εἰς τὸ ἓν ἄκρον πτερὰ κόρακος κρούοντα τὴν χορδήν· ἐξ οὗ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς ἐλέγοντο καὶ «stromenti da penna». Τὸ σχῆμα τοῦ κλαβικυμβάλου ἦτο τριγωνικόν, τὸ δὲ μῆκος τῶν χορδῶν του ἐπεβραχύνετο ἐφ' ὅσον ἔβαινέ τις πρὸς τὴν ὀξεῖαν περιοχὴν τοῦ ὀργάνου. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἤχου μετεχειρίζοντο δύο ἢ καὶ περισσοτέρας χορδὰς δι' ἕκαστον φθόγγον, χορδισμένας ἐν ταυτοφωνίᾳ. Τὸ κλαβικύμβαλον, συγγενὲς πρὸς τὸ τριγωνικὸν ψαλτήριον (ἄρπαν) τοῦ μεσαίωνος ἢ πρὸς τὸ *κύμβαλον* ἢ *τύμπανον* μετὰ κλειδῶν, εἶχε πλείστας παραλλαγάς, ὧν αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἀκανθοκύμβαλον (γαλλ. épinette, ἰταλ. spinetta), μικρὸν ὄργανον εἰς σχῆμα τριγώνου ἢ τραπέζης, μετὰ ἁπλῆς συστοιχίας καὶ ἁπλοῦ πληκτροφόρου, ἐν χρήσει κυρίως παρὰ ταῖς οἰκογενείαις. Ἡ ἔκτασίς του περιελάμβανεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τέσσαρας ὀγδόας καὶ μίαν τρίτην. Ὑπῆρχον ἐν τούτοις ἐν Ἰταλίᾳ καὶ μεγάλα ἀκανθοκύμβαλα (Archispinetta), στηριζόμενα ἐπὶ ὀκτὼ ποδῶν.

Παρθένιον (virginal), ὄργανον λίαν διαδεδομένον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἰδιαιτέρως ἀγαπώμενον παρὰ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ (τῆς Παρθένου), εἰς ἣν καὶ ἀπεδόθη ἡ ὀνομασία. Ἐν τούτοις ἡ παρὰ τοῦ Βιρδοὺ μνεία τοῦ ὀργάνου τούτου, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1511, ἀποδεικνύει τὴν ἀνακρίβειαν τῆς ἐκδοχῆς. Ἴσως ὠνομάσθη οὕτω διὰ τὴν προτίμησιν, ἣν ἐδείκνυον πρὸς αὐτὸ αἱ νεαραὶ κόραι. Τὸ παρθένιον εἶχε περιωρισμένην τὴν βαρεῖαν περιοχήν, τὸ δὲ κέντρον τοῦ ὀργάνου ἀντεστοίχει κατὰ μίαν ὀξυτέραν ὀγδόην τοῦ τῶν μεγάλων κλαβικυμβάλων. Ὁ Σαίξπηρ ἰδιαιτέρως ὕμνησεν αὐτὸ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σονέττα του.

Κλειδοκύμβαλα.
[1 = Ὄρθιον. 2 = Μετ' οὐρᾶς.]

Κλαβεσῖνα (clavecin) ὠνομάσθησαν κυρίως τὰ μεγάλα κλαβικύμβαλα τὰ ἔχοντα σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς τὸ τοῦ συγχρόνου κλειδοκυμβάλου μετὰ οὐρᾶς. Τὰ ὄργανα ταῦτα ἦσαν ἤδη γνωστὰ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐτελειοποιήθησαν κυρίως χάρις εἰς τὸν ἐξ Ἀμβέρσης κατασκευαστὴν Hans Ruckers, ὅστις ἐπενόησε κλαβεσῖνα μετὰ δύο πληκτροφόρων καὶ ἐπλούτισε τὴν ἠχητικότητά των διὰ ποικίλων μεγαλοφώνων συνδυασμῶν. Τὸ παρὰ τοῦ Blanchet κατασκευασθὲν τῷ 1765 κλαβεσῖνον ἦτο πεπροικισμένον μετὰ δύο πληκτροφόρων ἐξ ἑξήκοντα ἑνὸς πλήκτρων ἑκάστου καὶ εἶχεν ἔκτασιν πέντε πλήρων ὀγδόων. Ἄλλοι πάλιν κατασκευασταὶ ἐπενόησαν κλαβεσῖνα μετὰ συστοιχιῶν μιμουμένων τὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων. Ἔχομεν οὕτω κλαβεσῖνα μετὰ συστοιχιῶν ἅρπας, λαούτου, μανδολίνου, βαρυαύλου, αὐλοῦ, ὀξυαύλου κλπ. καὶ τέλος τὰ τοῦ *Βιρεμπὲζ* (Virebez), μιμούμενα δέκα ὀκτὼ διάφορα ὄργανα. Ἡ κυρία ἰδιότης τοῦ κλαβεσίνου ἔγκειται εἰς τὸν λεπτὸν καὶ γλυκὺν ἦχόν του. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ οἱ ἐνδοξότεροι τῶν μουσουργῶν ἔγραψαν ἀπαραμίλλους σελίδας διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο. Ἀναφέρομεν μεταξὺ αὐτῶν τούς: Μπάχ, Χαϊνδελ, Πάρσελ, Λούλλυ, Σαμπονιέρ, Σκαρλάττι, Φρεσκομπάλντι, Ραμώ, Ντακέν, καὶ ἰδίως τὸν μεγαλύτερον διδάσκαλον τοῦ εἴδους, τὸν Φραγκῖσκον Κουπερὲν (Couperin), ὅστις καθορίζει τὰς ἰδιότητας τοῦ κλαβεσίνου ὡς ἑξῆς: «ἀκρίβεια, τελειότης, λαμπρότης, ἔκτασις».

Κλαβεσῖνον.

Γκραβικύμβαλον (gravicembalo, δηλ. *βαθυκύμβαλον*), εἶδος κλαβεσίνου ἔχοντος ἐπηυξημένην τὴν βαρεῖαν περιοχήν.

Ἁρπίχορδον (harpsichord), εἶδος ἀγγλικοῦ κλαβεσίνου.

Παντάλεον ἢ *Πανταλὸν* (Pantaleon), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γερμανοῦ κατασκευαστοῦ Πανταλεὸν Χεμπενστράϊτ (Hebenstreit)· ὄργανον μετὰ σφυρίων τυπτόντων ἐκ τῶν ἄνω τὴν χορδήν, πρόδρομος τοῦ σημερινοῦ κλειδοκυμβάλου.

Κλαβικυθήριον (Clavicytherium), εἶδος κλαβεσίνου ἐμφανισθέντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀποτελούμενον ἐκ χορδῶν ἐξ ἐντέρου, τεταμένων ἐπὶ εἰδικοῦ πλαισίου τοποθετουμένου ἐντὸς τριγωνικοῦ κιβωτίου ὄπισθεν τοῦ πληκτροφόρου. Ἡ κάθετος διάθεσις τῶν χορδῶν ὡδήγησε πρὸς τὸ σημερινὸν ὄρθιον κλειδοκύμβαλον (pianino). Ἀναλόγου σχήματος πρὸς τὸ κλαβικυθήριον ἦτο τὸ *κλειδοκύμβαλον-καμηλοπάρδαλις* (piano-girafe) τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μετὰ μηχανισμοῦ ἐκ σφυρίων.

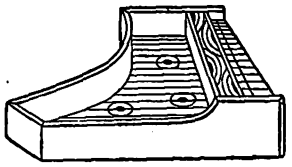

Κλαβικυθήριον.

Τὸ σημερινὸν *κλειδοκύμβαλον* φαίνεται ὅτι ἔχει ὡς ἀρχὴν τὸ ὑπὸ τοῦ Φλωρεντινοῦ Βαρθολομαίου Κριστόφορι (Christofori) κατασκευασθὲν τῷ 1711 gravicembalo col piano e forte. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἔχει τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἀντὶ τῶν πτερῶν τοῦ κόρακος τοῦ κλαβεσίνου, σφυρία, ἐπενδεδυμένα διὰ δέρματος καὶ τύπτοντα τὰς χορδὰς ἐκ τῶν ἄνω· τὴν ὑπεκφυγήν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ σφυρίον ἐπανέρχεται αὐθορμήτως εἰς τὴν θέσιν του εὐθὺς ὡς κρούσῃ τὴν χορδήν· τὸν πνιγέα, διὰ τοῦ ὁποίου σβήνει ὁ ἦχος ἑκάστης χορδῆς. Ἡ ἐπονομασία pianoforte ἢ fortepiano, ὡς ἐλέγετο ἀρχικῶς τὸ κλειδοκύμβαλον, ὀφείλεται εἰς ἴδιον μηχανισμόν, δι' οὗ ἐπετυγχάνετο ἡ ἔντασις ἢ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἤχου τοῦ ὀργάνου, ἀπαραιτήτου, καθότι τὰ μὲν κλαβικύμβαλα κλπ. ἐμειονέκτουν, λόγῳ τοῦ βραχέος, ξηροῦ καὶ ἴσου ἤχου, ἐνῷ τὰ κλειδόχορδα ἦσαν λίαν λεπτοφυᾶ καὶ ἀνεπαρκῆ. Μετὰ τὸ πρῶτον *γκραβικύμβαλον* τοῦ Κριστόφορι ἔχομεν, τῷ 1716, τὸ *κλαβεσῖνον μετὰ σφυρίων* τοῦ Γάλλου Marius καὶ τῷ 1717 τὸ τοῦ Γερμανοῦ Γκόττφριδ Schröter, ὄργανα ὑστεροῦντα τῶν τοῦ Κριστόφορι. Ὀλίγον κατόπιν ὁ Σάξων Γκόττφριδ Ζίλμπερμανν (Silbermann) κατεσκεύασε τὰ πρῶτα του κλειδοκύμβαλα, ἅτινα ἐπέδειξεν εἰς τὸν Ἰω. Σ. Μπάχ. Οὗτος εὗρε καλὸν τὸν μηχανισμόν, ἀλλ' ἄνισον τὸν ἦχον. Τελειοποιηθέντα τὰ ὄργανα ταῦτα, ταχέως διεδόθησαν καὶ ὑπεσκέλισαν τὰ τοῦ Κριστόφορι, ὧν δὲν ἀφίσταντο ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὸν μηχανισμόν. Τὰ καθαρῶς γερμανικὰ κλειδοκύμβαλα κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ζίλμπερμανν, Στάϊν (Stein). Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ τελευταίου τὰ σφυρία προσηρμόζοντο ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τῶν πλήκτρων. Ὁ Μόζαρτ ἰδιαιτέρως ἐξετίμα τὰ ὄργανα ταῦτα, ἅτινα ἐχρησιμοποίησαν ἔκτοτε ὡς πρότυπα τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας κλειδοκυμβάλων. Παρὰ τὸν Στάϊν πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα τῶν Γερμανῶν Σρᾶϊχερ καὶ Τσούμπε (Zumpe). Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν παρὰ τοῦ Ἄγγλου Broadwood τελειοποίησιν τοῦ κλειδοκυμβάλου,

Digitized by Google

διὰ συνδυασμοῦ μηχανισμοῦ Κριστόφορι - Ζίλμπερμανν, νέαι μεγάλαι καινοτομίαι εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ἔλαβον χώραν τῷ 1821, διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Γάλλου Σεβαστιανοῦ *Ἐράρ* (βλ. λ.). Τὸ σύστημα τούτου συνίσταται εἰς τὴν διπλῆν ὑπεκφυγὴν (double échappement), διὰ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν εἷς ἦχος νὰ ἐπαναληφθῇ πλειστάκις, ἐνῷ ταυτοχρόνως τὸ πλῆκτρον δὲν ἐπανέρχεται καθ' ὅλην του τὴν ἔκτασιν εἰς τὴν θέσιν του. Αἱ μεταγενέστεραι τελειοποιήσεις τοῦ ὀργάνου ὀφείλονται εἰς τοὺς Ἀλφ. Μπάμπκοκ (Babcock), Wornum, Steinway, Bechstein, Bösendorfer, Blüthner, Debain, Pleyel κτλ.

Τὸ κλειδοκύμβαλον, λόγῳ τοῦ πολυφωνικοῦ του χαρακτῆρος, δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ὄργανον αὐτοτελὲς καὶ ὡς ὄργανον ὀρχήστρας. Ἡ φιλολογία του, πλουσιωτέρα ἢ ὅσον οἱουδήποτε ἄλλου ὀργάνου, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σειρὰν ἀπαραμίλλων ἔργων τῶν μεγαλυτέρων διδασκάλων ἀπὸ τοῦ Χάϋδν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν φιλολογίαν του κατέχουσιν αἱ σονάται τοῦ Μπετόβεν, τὰ ἔργα τοῦ Σοπέν, Λίστ, Σοῦμαν, Φρὰνκ κλ. Ἐκ δὲ τῶν κοντσέρτων μετ' ὀρχήστρας τὰ τοῦ Μόζαρτ, Μπετόβεν, Σοῦμαν, Λίστ, Μπράμς, Γκρήγκ, Τσαϊκόφσκυ κλπ. Ὡς ὀργάνου ὀρχήστρας ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ χρησιμοποίησίς του εἰς τὴν 3ην συμφωνίαν τοῦ Σαὶν-Σάνς, εἰς τὴν Συμφωνίαν ἐπὶ ὀρεινοῦ γαλλικοῦ θέματος τοῦ ντ' Ἐντὺ κτλ.

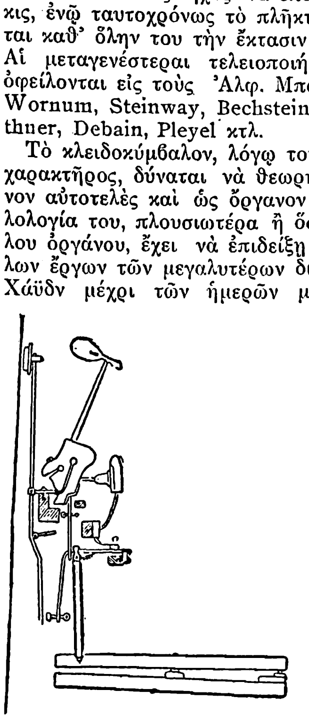
Μηχανισμὸς συγχρόνου κλειδοκυμβάλου.

Ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων δεξιοτεχνῶν τοῦ κλαβικυμβάλου καὶ κλειδοκυμβάλου ὅλων τῶν ἐποχῶν διασημότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: Ντιρόντα, Σβέελιγκ, Ἰ. Κ. Κέρλ, Φρόμπεργκερ, Βέκμαν, Πάχελμπελ, Κούναου, Μούφφατ, Βέκερ, Πασκουΐνι, Πάρσελ (Purcell), Σαμπονιέρ, ντ' Ἀντριέ, Ντακέν, Μπούξτεχουντ, Δομ. Σκαρλάττι, Κουπερέν, Ραμώ, Ἰ. Σ. Μπάχ, Χαϊνδελ, Φιλ. Ἐμ. Μπάχ, Ἰ. Χρ. Μπάχ, Σόμπερτ, Μόζαρτ, Κλεμέντι, Στάϊμπελτ, Χάϋδν, Κράμερ, Μπετόβεν, Σοῦμπερτ, Βέμπερ, Κάλκμπρεννερ, Ντούσσεκ, Τσέρνυ, Φίλδ, Χοῦμμελ, Κέσλερ, Χέρτς, Μένδελσων, Μόσελες, Τάλμπεργκ, Ἀλοὺς Σμίτ, Λίστ, Σοπέν, Χένσελτ, Μαρμοντέλ, Χίλλερ, Ραϊνεκε Τάουζιγκ, Ἀντ. καὶ Νικ. Ρουμπινστάϊν, Σαρβένκα, Σαὶν - Σάνς, Λεσετίτσκυ, ντ' Ἄλμπερτ, Μπουζόνι, Ρίσλερ, Παντερέβσκυ, Ρόζενταλ, Ζάουερ, Πυνό, Ρισλέρ, Κορτὸ κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν γυναικῶν εἰς πρώτην γραμμὴν ἡ Κλάρα Σοῦμαν, ἡ Λ. Φαρράν, Ἐσίπωφ, Καρρένιο κλπ. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων δεξιοτεχνῶν οἱ Τηλ. Λαμπρινός, Λέων Εὐστρατίου, Δ. Μητρόπουλος, Σ. Φαραντᾶτος, Λήδα Βωτιέ-Εὐλαμπίου κ. ἄ.

Ἐκ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσιν αἱ μέθοδοι: Τὺρκ (Türk), Χοῦμμελ, Κάλκμπρεννερ, Καΐλερ, Λέμπερτ - Στάρκ κ. ἄ., ἐκ δὲ τῶν σπουδῶν αἱ τῶν: Κλεμέντι, Κράμερ, Μπερτίνι, Τάλμπεργκ Σοπέν, Λίστ κλπ. Εἰς ταῦτα προσθετέον ἐπίσης τὸ περίφημον «Καλῶς συγκεκραμένον κλειδόχορτον» τοῦ Ἰω. Σεβ. Μπάχ, εὐαγγέλιον παντὸς κλειδοκυμβαλιστοῦ κλπ.

Παράγωγα τοῦ κλειδοκυμβάλου εἶναι πλεῖστα ὅσα περίεργα ὄργανα, ὡς τά: *κλειδοκύμβαλον μετὰ πληκτροφόρου διπλοῦ, κινητοῦ, περιστρεφομένου, ἀνεστραμμένου· κλειδοκύμβαλον ὄργανον, κλειδοκύμβαλον τρεμολόφωνον, κλειδοκύμβαλον μετὰ κρατημένων φθόγγων, κλειδοκύμβαλον διαφωνικόν, διπλόφωνον, αἰολικόν, μεγαλόφωνον, μικρόχορδον* κτλ.

Κλειδοκύμβαλον διπλοῦν (piano double), ὄργανον κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Γκ. Λυὸν τῶν Παρισίων καὶ ἀποτελούμενον ἐκ δύο πλήρων σειρῶν χορδῶν τεταμένων ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου ἠχείου. Οἱ ἐκτελεσταὶ παίζουσιν ὁ εἷς ἔναντι τοῦ ἄλλου ἐπὶ δύο πληκτροφόρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Blondel P.*, Histoire anecdotique du piano (1880).—*Brinsmead*, The history of the piano-forte.—*Erard Pierre*, Perfectionnemente apportés dans le mecanisme du piano (1834).— *Hipkins A. L.*, The history of the pianoforte. —*Marmontel A.*, Histoire du piano et de ses origines.— *Paul Oscar*, Geschichte des claviers (1868).— *Rapin E.*, Histoire du piano et des pianistes (1904).— *Fischhof*, Versuch einer Geschichte des Klavierbaus (1855). — *Pousicchi*, Il pianoforte sua origine e sviluppo (1876). — *K. F. Weitzmann*, Geschichte des Klavierspiels. — *K. Krebs*, Die besaiteten Klavier - Instrumenten bis zum Aufang des XVII Jahrhunderts, κλπ.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

κλειδομανταλώνω· κλειδώνω καὶ μανταλώνω, κλείω καλῶς, ἀσφαλῶς, τρόπον τινὰ μὲ κλειδὶ καὶ μὲ μάνταλο.

κλειδομαντεία (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Εἶδος μαντείας, ἡ ὁποία ἠσκεῖτο τῇ βοηθείᾳ κλειδὸς καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀνακάλυψιν κλεπτῶν καὶ δολοφόνων. Κατ' αὐτήν, ἐλάμβανον σιδηρᾶν κλεῖδα, τὴν περιέβαλλον διὰ χάρτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραφον τὸ ὄνομα τοῦ ὑποτιθεμένου κλέπτου καὶ τὴν συνῆπτον ἐπὶ μιᾶς Βίβλου, τὴν ὁποίαν ἐκράτει παρθένος εἰς τὰς χεῖράς της. Ἂν καθ' ἣν στιγμὴν ἀπηγγέλετο τὸ ἐπὶ τοῦ χάρτου γεγραμμένον ὄνομα ἐκινεῖτο ἡ Βίβλος, τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι ἡ ὑπόνοια ἦτο δεδικαιολογημένη. Ἄλλος τρόπος κλειδομαντείας ἦτο καὶ ὁ ἑξῆς: συνῆπτον ἐπὶ τοῦ πρώτου φύλλου τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου μίαν κλεῖδα, ἔκλειον τὸ βιβλίον, ἔδενον αὐτὸ ἰσχυρῶς διὰ χορδῆς καὶ παρετήρουν ἂν κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν διαφόρων ὀνομάτων θὰ ἐκινεῖτο ἢ ὄχι ἡ κλείς. Τὸ ὄνομα, κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ὁποίου ἤθελε κινηθῆ ἡ κλείς, ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ ἐνόχου.

κλειδοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς κλειδῶν, κλειδαριῶν, κλειδαρᾶς.

κλειδορρηξία (ἡ) (Kleidorrixie) *[Ἰατρ.]*. Οὕτω καθορίζεται τὸ κάταγμα ἀμφοτέρων τῶν κλειδῶν τοῦ ἐμβρύου, ὅπερ παράγεται ἐνίοτε κατὰ τὸν τοκετὸν ἐπὶ σχήματος ἐπὶ ἰσχία, κατ' ἀκολουθίαν βιαίων καὶ ἀδεξίων χειρισμῶν πρὸς ἐξελκυσμὸν τοῦ ἐμβρύου, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ βραχίονες τούτου δὲν ἔχουν εἰσέτι ἐξαχθῆ. Μ. Ν. Κ.

κλειδοσάλπιγξ (ἡ) *[Μουσ.]*· βλ. *κεράτιον μετ' ἐμβόλων*.

κλειδοῦχος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων, ὁ διαφυλάττων τὰς κλεῖδας, κλειδοκράτης.

—*[Ἀρχ.] Κλειδοῦχος* (καὶ *κληδοῦχος, κλειδοφόρος, κληϊδοφόρος, κλαϊκοφόρος*) ἐκαλεῖτο, κυρίως, ὁ κρατῶν τὰς κλεῖδας καὶ διαφυλάττων τὴν οἰκίαν. Παρ' Ἕλλησιν ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἀνετίθετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς οἰκοδεσποίνας ἢ τὰς δούλας. Οὕτω, καθ' Ἡσύχιον, κληδοῦχος ἐκαλεῖτο ἡ γυνὴ «ἀπὸ τοῦ τὰς κλεῖς τῆς οἰκίας ἔχειν». Παρὰ Ρωμαίοις κλειδοῦχος ἦτο ἡ νεαρὰ γυνή, εἰς ἣν, ἅμα τῇ πρώτῃ εἰσόδῳ της εἰς τὴν οἰκίαν, παρεδίδετο, ἐπισήμως καὶ πομπωδῶς, ἡ κλεὶς τῆς οἰκίας ἐκ μέρους τοῦ συζύγου της. Τὸ νόμιμον τοῦτο ἔθιμον ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Conze φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐπὶ ρωμαϊκῶν τάφων ἀπαντῶσα παράστασις τῆς κλειδὸς εἶναι τὸ σύμβολον τῆς οἰκοκυρωσύνης. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἀρχαιολόγων παραδέχονται, ὅτι τὸ ἐπὶ τοιούτων τάφων σύμβολον τῆς κλειδὸς ἀποδεικνύει ἱερατικὸν ὑπούργημα, διότι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ κλεὶς εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἱερείας ναοῦ. Ἡ κλεὶς αὕτη ἔχει τὸ σχῆμα ἑνὸς κεφαλαίου τελικοῦ σίγμα: S. Πολλάκις μάλιστα ἡ κλεὶς κοσμεῖται διὰ τῆς ἱερᾶς μαλλίνης ταινίας. Ἡ μοναδικὴ διασωθεῖσα μέχρις ἡμῶν κλεὶς τοῦ εἴδους τούτου προέρχεται ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Λούσοις τῆς Ἀρκαδίας. Οὕτω, καθ' Ὅμηρον, ἡ Θεανὼ εἶχε τὸ τιμητικὸν ὑπούργημα τῆς κλειδούχου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἡ λέξις κλειδοῦχος εἶναι συνώνυμος τῆς ἱερείας. Κατὰ τὸν Αἰσχύνην, ἡ Ἰὼ ἦτο κλειδοῦχος τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἡ Ἰφιγένεια ἦτο κλειδοῦχος τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἐπίσης, ἡ Κασσάνδρα ἤθελε νὰ ἀπορρίψῃ τὰς «ζαθέους κλῇδας», διότι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παραμείνῃ ἱέρεια τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν φιλολογικῶν παραδόσεων ὑπάρχουσι καὶ ἄπειρα παραδείγματα τῆς κλειδούχου ἱερείας ἐπὶ πινάκων, εἰδωλίων καὶ ἰδίως ἀγγείων. Τὰ περισσότερα τῶν εὑρεθέντων μέχρι τοῦδε μνημείων τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν φέρουσι τὴν παράστασιν τῆς κλειδός, ἰδίως διὰ τὰς ἱερείας τῶν ναῶν τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἥρας. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ἄγαλμα κλειδούχου ἱερείας κατεσκεύασεν ὁ Εὐφράνωρ, ἴσως δὲ καὶ ὁ Φειδίας. Εὑρέθησαν καὶ νομίσματα τοῦ Ἄργους, τὰ ὁποῖα φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθοτύπου μὲν τὴν κεφαλὴν τῆς Ἥρας, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθοτύπου τὴν κλεῖδα μετὰ τῆς ἱερᾶς μαλλίνης ταινίας. Τὸ ὑπούργημα ὅμως τοῦ κλειδούχου τῶν ναῶν δὲν ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς γυναῖκας· εὑρέθησαν ἐπιγραφαί, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ὑπούργημα ἱερατικοῦ κλειδούχου ἀνετίθετο καὶ εἰς ἄνδρας. Ἐν Ἀθήναις π. χ., ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀνὴρ ἦτο ὁ ἱερὸς κλειδοῦχος. Ὕστατο οὗτος, κατὰ ἱεραρχικὴν τάξιν, ἀμέσως μετὰ τὸν ἱερέα Ἀσκληπιάδου καὶ Ὑγιείας. Ἐν Μεσσήνῃ ὁμοίως ὑπηρέτει *κλαϊκοφόρος* (συνώνυμος τῆς λ. *κλειδοῦχος*). Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν ταυροβόλων ἀναφέρεται ἱερεύς τις Ἀρχέλαος, ὅστις κατὰ τὸν Γ' ἢ Δ' αἰῶνα π. Χ. μετεφύτευσεν εἰς Ἀθήνας καὶ διέδωκε τὴν λατρείαν τοῦ Ἄττεως καὶ ὅστις ἦτο κλειδοῦχος τῆς Ἥρας τοῦ Ἄργους. Ἄνδρες κλειδοῦχοι ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐποίκιλλε μεταξὺ τῶν δύο, πέντε καὶ ἑνός. Οἱ κλειδοῦχοι τοῦ ναοῦ τούτου φαίνεται ὅτι ἐξετέλουν καὶ εἰδικήν τινα ὑπηρεσίαν κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ἐν Κολοφῶνι κατά τινα ἐπιγραφὴν τοῦ 130 μ. Χ., ὑπηρέτει *κλειδοφόρος* ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος. Κλειδοῦχος ὑπῆρχεν, ἐπίσης, ὡς συνάγεται ἔκ τινος ἐπιγραφῆς, καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἴσιδος ἐν Ἀθήναις. Κατὰ ταῦτα, ἡ ὑπηρεσία τοῦ κλειδούχου φαίνεται ὅτι ἦτο ὑπούργημα ποικίλης σημασίας. Οὕτω, λ. χ., κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιγραφὴν τῶν λογαριασμῶν τῆς Δήλου, ὁ κλειδοῦχος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος φαίνεται ὅτι ἦτο ὑφιστάμενος ὑπάλληλος, ἐνῷ ἐν τῷ αὐτῷ τύπῳ, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κυνθίου Διὸς καὶ τῶν Αἰγυπτίων θεῶν, τὸ ὑπούργημα τοῦ κλειδούχου εἶχε μεγάλην σπουδαιότητα. Τὸ ὑπούργημα τῆς κλειδούχου ὅμως ἦτο ἰδιαιτέρας ὅλως σημασίας ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς θεᾶς Ἑκάτης. Αὐτὴ αὕτη ἡ θεὰ Ἑκάτη φέρεται κρατοῦσα κλεῖδας, συχνάκις δὲ καλεῖται καὶ κλειδοῦχος· ἐτελεῖτο δὲ ἐν Λαγίνῃ τῆς Καρίας καὶ σχετικὴ τελετὴ (ἡ λεγομένη κλειδὸς πομπὴ ἢ ἀγωγή), καθ' ἣν τὸ ἱερὸν σύμβολον τῆς θεᾶς περιήγετο ὑπὸ ἱερείας, ἐκλεγομένης κατ' ἔτος καὶ φερούσης τὸν τίτλον *κλειδοφόρος*. Τὸ ὑπούργημα ὠνομάζετο *κλειδοφορία* τῆς Ἑκάτης, ἦτο δὲ τιμητικώτατον, διότι ἡ κλειδοφόρος ἐβάδιζεν ἀμέσως μετὰ τὸν ἱερέα, συμβαδίζουσα μετὰ τῆς ἱερείας. Ἀλλ' ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπῆρχε καὶ κλειδοφόρος ἀνήρ, ὅστις ἦτο ταυτοχρόνως καὶ κοσμοφόρος.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς κλειδούχου τῶν ναῶν. Τὸ ἀξίωμα δὲ τῆς κλειδούχου τῆς οἰκίας κατεῖχον πάντοτε αἱ γυναῖκες, ἡ δὲ θεὰ Ἀθηνᾶ ἦτο ἡ ἐπίτιμος προστάτις αὐτῶν. Ἴσως καὶ τὸ παραδιδόμενον ὡς ὑπὸ τοῦ Φειδίου ποιηθὲν ἄγαλμα τῆς κλειδούχου Ἀθηνᾶς νὰ ἐδήλου τὴν τοιαύτην τῆς θεᾶς ἰδιότητα, ἐὰν μὴ ἦτο ἄγαλμα τῆς κλειδούχου τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ἐκαλεῖτο αὕτη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Διότι, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη, ἡ Ἀθηνᾶ «ἢ πόλιν ἡμετέραν ἔχει, καὶ κράτος φανερὸν μόνη κληδοῦχός τε καλεῖται». Ὁ Ussing διεῖδεν ἀντίγραφον τοῦ τοιούτου ἀγάλματος ἐν ἀγάλματι εὑρεθέντι ἐν Περγάμῳ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι θεότητες ἐλατρεύοντο ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην. Ἡ Ἄρτεμις ἦτο φύλαξ τῶν θυρῶν καὶ ἐκαλεῖτο Ἄρτεμις ἐμπυλίη. Ὁ ἔρως, ὡς ὑπηρέτης τῆς Ἀφροδίτης, ὀνομάζεται «κληδοῦχος τῶν τῆς Ἀφροδίτης φιλτάτων θαλάμων», κατὰ τὸν Εὐριπίδην ἐν Ἱππολύτῳ. Ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος κλειδοῦχος εἶναι ὁ κλειδοῦχος τοῦ Ἅδου καὶ ὁ κλειδοῦχος τῶν οὐρανῶν. Ὁ Ἅδης ὀνομάζεται πυλάρτης κρατῶν τὰς κλεῖδας τοῦ κάτω κόσμου, ὡς καὶ ὁ Πλούτων, καλούμενος πυλάοχος, διότι τὰ «πρόπυλα τῆς εἰς Πλούτωνος ὁδοῦ σιδηροῖς κλεῖθροις καὶ κλεισὶν ὠχύρωται», κατὰ τὸν Πλούταρχον. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι εἶδε τοιαύτην παράστασιν ἐπὶ τῆς πολυτίμου τραπέζης τῶν στεφάνων τῶν νικητῶν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ γλύπτης Κολώτης ἐν Ὀλυμπίᾳ. Καὶ ἡ Περσεφόνη ἐπίσης ὀνομάζεται ἐν τοῖς ὀρφικοῖς ὕμνοις, «παρθένος κλειδοῦχος, Ταρτάρου κόρη». Κλειδοῦχοι τῶν οὐρανῶν εἶναι αἱ Ὧραι, αἵτινες κατὰ τὸ Μ. Ἐτ. Λεξικὸν καλοῦνται «αἱ πυλωροὶ τοῦ οὐρανοῦ θεαί». Ὁ Ἥλιος ἐπίσης κρατεῖ κλεῖδα, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Πρόκλου, «κλῦθι φάους ταμία, ζωαρκέος, ὦ ἄνα, πηγῆς, αὐτὸς ἔχων κληῖδα κτλ.». Ἡ τέχνη ἀπεικόνισεν ἐπίσης ὡς κλειδοῦχον τὸν Μίθραν καὶ μάλιστα κλειδοῦχον «ἐπὶ τοῦ πυλῶνος τοῦ Ἅδου καὶ τῶν κλήθρων τεταγμένον».

Παρὰ Ρωμαίοις ἀνάλογος θεὸς ἦτο ὁ Ἰανός, λατρευόμενος ὡς θεὸς τῶν θυρῶν καὶ φύλαξ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, φέρων, εἰς παραστάσεις, πάντοτε τὸ σύμβολον τῆς κλειδός. Παρόμοιος θεὸς εἶναι καὶ ὁ Portunus, τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι πολλαὶ παραστάσεις. Κατὰ τὸν Πλούταρχον, κλειδοῦχοι, μεταφορικῶς, εἶναι καὶ αἱ Μοῖραι.

Ἐν τῇ καθολικῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ κλειδοῦχος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἶναι ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἡ παράστασις δὲ τούτου ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ, κρατοῦντος συχνάκις μίαν ἢ δύο, ἐνίοτε δὲ καὶ τρεῖς κλεῖδας, ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Macculloch*, Encyclopaedia of Religion and Ethics (λ. Locks and Keys).—*Drexler*, Kleidouchos ἐν Roscher Lexikon der griechischen und römischen Mythologie.—*Kohl*, Kleidouchos ἐν P. Wissowa.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ

— *[Νεωτ. Ἱστορ.]* Τὸν τίτλον τοῦ *κλειδούχου* (γαλλ. chambellan, ἀγγλ. chamberlain, ἰταλ. camerlingo, ἰσπαν. camerlengo) ἔφερεν ἀξιωματικός, ἐντεταλμένος τὰ τῆς διαχειρίσεως τοῦ οἴκου βασιλέων, πριγκίπων καὶ φεουδαρχῶν. Ἐν τοῖς μοναστηρίοις, καθεδρικοῖς ναοῖς κλπ. *κλειδοῦχοι* ἐλέγοντο οἱ ἔχοντες τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν αὐτῶν, τὴν φύλαξιν τῶν ἱερῶν πραγμάτων, ὑπεύθυνοι ὄντες διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, πρὸ τῆς νορμαννικῆς κατακτήσεως, τὸ ἀξίωμα τοῦ κλειδούχου ἦτο μεγάλης σπουδαιότητος. Ὁ κλειδοῦχος μετὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι ἀξιωματοῦχοι τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. Διαρκούσης τῆς βασιλείας τῶν Νορμαννῶν ὁ κλειδοῦχος εἶχε ποικίλα καθήκοντα, ἐκτὸς τῆς διαχειρίσεως τοῦ βασιλικοῦ ταμείου. Βαθμηδὸν τὸ ἀξίωμα ἐγένετο κληρονομικόν, ὡς ἐκ τῆς πληθύος ὅμως τῶν καθηκόντων, ἅτινα συνεπήγετο, ἐχωρίσθη εἰς τὰ ἑξῆς τρία: τὸ κληρονομικὸν ἀξίωμα τοῦ Λόρδου μεγάλου κλειδούχου· τοῦ κλειδούχου τοῦ βασιλέως ἢ λόρδου κλειδούχου καὶ τῶν κλειδούχων,

Digitized by Google

οἵτινες ἀντεπροσώπευον τὸν κλειδοῦχον τοῦ βασιλικοῦ ταμείου, ὅπερ καὶ βραδύτερον διηύθυνον. Τὸ ἀξίωμα τῶν κλειδούχων κατηργήθη τῷ 1826. Ὁ λόρδος κλειδοῦχος ἦτο ex officio μέλος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἀπὸ τοῦ 1406 μέχρι τοῦ 1782. Ὁ λόρδος μέγας κλειδοῦχος ἦτο ἐντεταλμένος τὴν τήρησιν τῆς ἐθιμοτυπίας ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ καὶ βουλῇ τῶν Λόρδων καὶ εἶχεν εἰδικὰ καθήκοντα κατὰ τὴν στέψιν τοῦ βασιλέως, συνώδευε δὲ καὶ τὸν βασιλέα μεταβαίνοντα εἰς τὴν βουλήν. Ἐν γένει ἐκανόνιζεν ὅλας τὰς τελετὰς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ κλπ. Πλεῖσται ὀργανώσεις ἐν Ἀγγλίᾳ διορίζουν κλειδοῦχον. Ὁ σημαντικώτερος εἶναι ὁ κλειδοῦχος τοῦ ἄστεως τοῦ Λονδίνου, ἀσκῶν ὡρισμένα δικαστικὰ καθήκοντα καὶ παριστάμενος κατὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ τίτλου τοῦ ἐλευθέρου πολίτου. Μέχρι τοῦ 1688 διωρίζετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἔκτοτε εἶναι αἱρετὸς καὶ μισθοδοτεῖται διὰ 2.000 λιρῶν ἐτησίως.

Ἐν Γαλλίᾳ κατ' ἀρχὰς τὸ ἀξίωμα τοῦ κλειδούχου ἀπενέμετο εἰς πρόσωπα μετρίας καταγωγῆς, βαθμηδὸν ὅμως ἀντικατέστησε τὸ τιμητικὸν καὶ ὑπὸ μεγάλων φεουδαρχῶν κατεχόμενον ἀξίωμα τοῦ *μεγάλου θαλαμηπόλου* (grand chambrier). Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα εἷς τῶν κλειδούχων κατώρθωσε νὰ γίνῃ μέγας ὀξιωματοῦχος τοῦ κράτους καὶ εἴς τινας περιπτώσεις ἐμερίζετο τὰ εἰσοδήματα ἐξ ἐμπορίου ὡρισμένων εἰδῶν μετὰ τοῦ μεγάλου θαλαμηπόλου. Τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου θαλαμηπόλου διετηρήθη ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἑρρίκου Β', ἐνῷ τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου κλειδούχου, τὸ ὁποῖον βαθμηδὸν ἐγένετο τιμητικόν, διετηρήθη μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως. Μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων τοῦ κλειδούχου ἦτο ἡ ὑπὸ πριγκίπων ἄλλοτε τελουμένη προσφορὰ τοῦ ὑποκαμίσου εἰς τὸν βασιλέα. Τὰ ἀξιώματα τοῦ *μεγάλου κλειδούχου, πρώτου κλειδούχου* καὶ *κλειδούχου* ἀνεβίωσαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ναπολέοντος Α', κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου, ἐπανιδρύθησαν ὑπὸ Ναπολέοντος Γ' καὶ κατηργήθησαν ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς γ' Δημοκρατίας.

Ἐν τῇ παπικῇ αὐλῇ ὁ *ἀποστολικὸς κλειδοῦχος* (λατιν. Camerarius) ἢ *καρδινάλιος κλειδοῦχος* κατέχει ὑψίστην θέσιν. Εἶναι ὁ διευθυντὴς τοῦ ταμείου, διαχειρίζεται τὰ οἰκονομικὰ τοῦ πάπα, ἔχει μεγάλην πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν καὶ ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ παπικοῦ θρόνου διευθύνει αὐτοδικαίως τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ κλειδούχου χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὁπότε ἀντικατέστησε τὸ ἀξίωμα τοῦ *ἀρχιδιακόνου* τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κλειδοῦχος τῆς παπικῆς αὐλῆς ἀντικατέστησε τὸν *ἱματιοφύλακα* καὶ *θησαυροφύλακα*, ὑψηλὰ καὶ τιμητικὰ ἀξιώματα τῆς ρωμαϊκῆς ἕδρας. Ἐκτὸς τοῦ ἀποστολικοῦ κλειδούχου ὑπάρχουν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, *ἰδιαίτεροι κλειδοῦχοι, βοηθοὶ κλειδοῦχοι* κτλ., πάντες εὐγενοῦς καταγωγῆς. Λ. Α.

—*[Σιδηροδρ.] Κλειδοῦχος* καλεῖται ὁ ἐντεταλμένος τὸν χειρισμὸν τῆς σιδηροδρομικῆς ἢ τροχιοδρομικῆς κλειδός, κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς μιᾶς γραμμῆς εἰς ἄλλην μετάβασιν τῶν σιδηροδρομικῶν ἢ τροχιοδρομικῶν ὀχημάτων, ὁ ἄλλως ἐπονομαζόμενος καὶ *βελονοφύλαξ*. Εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμάς, ὁ χειρισμὸς οὗτος ἐκτελεῖται τῇ βοηθείᾳ εἰδικοῦ ὀργάνου καλουμένου *χειριστηρίου*. Τὰ χειριστήρια ταῦτα ἐφοδιάζονται διὰ φωτεινῶν ἐγχρώμων σημάτων ἢ φανῶν, ἐνδεικνυόντων τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁδοῦ, ἥτις εὑρίσκεται ἐλευθέρα εἰς τὴν δίοδον τῶν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων. Εἰς τὰς τροχιοδρομικὰς γραμμάς, ὅπου ἐλλείπουσι τοιαῦτα χειριστήρια, οἱ κλειδοῦχοι χειρίζονται διὰ μιᾶς ράβδου τὰς βελόνας τῶν σιδηροτροχιῶν εἰς τὰ σημεῖα ἀλλαγῆς τῆς γραμμῆς καὶ ἐφοδιάζονται πολλάκις δι' ἐγχρώμων σημαιῶν, τὰς ὁποίας ἐπιδεικνύουσιν εἰς τὰ πλησιάζοντα ὀχήματα, πρὸς ἔνδειξιν τῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία εὑρίσκεται ἐλευθέρα. Οἱ κλειδοῦχοι ἐν γένει, καὶ ἰδίως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, δέον νὰ εὑρίσκωνται ἐν πλήρει γνώσει τῶν διαφόρων δρομολογίων καὶ νὰ ἐνεργῶσι μετὰ μεγάλης προσοχῆς, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων καὶ δυστυχημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ ἐπισυμβῶσιν ἐξ ἐνδεχομένης τυχὸν ἀδεξιότητος ἢ μὴ ἐγκαίρου ἐπεμβάσεως τούτων διὰ τὴν κανονικὴν ἀλλαγὴν τῆς γραμμῆς. Δ. Κ. Α.

κλειδοφύλαξ,—*ακος* (ὁ, ἡ), ὁ διαφυλάττων τὰς κλεῖδας, κλειδοῦχος.

κλειδόχορδον (τὸ) (clavicorde) *[Μουσ.]*· βλ. *κλειδοκύμβαλον.*

κλειδοχρονιὰ (ἡ) *[Λαογρ.]*. Ὀνομάζεται οὕτως, ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Αὐγούστου, ὡς καὶ ἡ 1η Σεπτεμβρίου ἐνιαχοῦ. Ἡ τοιαύτη ὀνομασία τῆς ἡμέρας εἶναι λείψανον τῆς κατὰ τὰς ἰνδικτιῶνας μετρήσεως τοῦ χρόνου, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ ἔτος ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἥτις καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται «πρωτοχρονιὰ» ἐνιαχοῦ (Αἰτωλία), ἔτι «καλοχρονιὰ» ἢ «τοῦ χρονογράφου» (Σύμη), διότι πιστεύεται ὅτι κατὰ τὴν α' ταύτην ἡμέραν τοῦ χρόνου ὁ χάρος γράφει ὅλους, ὅσοι κατ' αὐτὸ θὰ ἀποθάνωσι. Ι. Μ.

κλείδωμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλειδώνειν: «τὸ κλείδωμα τῆς πόρτας, — τοῦ σπιτιοῦ, — τῆς κασέλλας».

κλείδωνας (ὁ)· βλ. *κλήδωνας.*

κλειδωνᾶς (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *αἰγίθαλος* (βλ. λ.).

κλειδωνιὰ (ἡ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου κλείομεν ἀσφαλῶς, κλείς, κλεῖθρον, ἄλλως *κλειδαριά*: «κλειδωνιὰ γύφτικη, — εὐρωπαϊκή»

κλειδωνιάστρα (ἡ) (ἰδιωμ. Κρήτ.)· ἡ κλειδωνιά, ἡ ὀπὴ τῆς κλειδωνιᾶς, ἡ κλειδαρότρυπα: «δεῖξε τὸν ἀρραβῶνα σου ἀπὸ τὴν κλειδωνιάστρα». Ι. Δ. Μ.

κλειδώνω, *ἀόρ. ἐκλείδωσα—ἐκλειδώθην, παθ.* μετχ. *κλειδωμένος, ἀντίθ. ξεκλειδώνω*· κλείω διὰ τῆς κλειδός, ἀσφαλίζω τὸ κλείσιμον δι' εἰδικοῦ ὀργάνου: «κλειδώνω τὴν πόρτα,—τὸ συρτάρι», «ἐκλείδωσα τὸ μπαοῦλο, — τὴ ντουλάπα, — τὴ βιβλιοθήκη», «τὸ σπίτι —, τὸ κατάστημα εἶναι κλειδωμένο»· || ἐγκλείω ἐμποδίζω τὴν ἔξοδον, τὴν ἀφαίρεσιν κττ. διὰ κλειδός: «κλειδώνω τὰ χρήματά μου,—τὰ ροῦχα μου», «ἐκλείδωσε τὰ παιδιά της μέσα κι' ἔφυγε»· || παθ. «κλειδώνεται μέσα καὶ δὲν ἀνοίγει σὲ κανένανε», «εἶναι κλειδωμένος καὶ μανταλωμένος, γιατὶ φοβᾶται ἀπὸ τοὺς κλέφτες»· || ἀμεταβ. «δὲν κλειδώνει ἡ κλειδαριά, θέλει λάδι νὰ κλειδώσῃ», «καμμιὰ κάμαρη —, καμμιὰ πόρτα δὲν κλειδώνει»· || ναυτ. συγκρικῶ διὰ τῶν συνδετικῶν ἀγκυλίων τὰ ἅμματα τῆς ἁλύσεως πρὸς ἄλληλα, ἢ τὸ ἀκρότατον, ἔξω ἀγκύλιον πρὸς τὸν δακτύλιον τῆς ἀγκύρας. Τὸ ἀντίθετον *ξεκλειδώνω* (=*ἀποκρικῶ*) ὡς καὶ τὸ μολάρω πὲρ ὄκιο (=*ἀκραφετῶ*).

κλείδωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ *ἄρθρωσις* (βλ. λ.).

κλειδωτήρι (τό)· τὸ μετάλλινον κόσμημα, διὰ τοῦ ὁποίου συνδέομεν τὴν ζώνην· σύνηθες εἰς παλαιοτέρας ἐθνικὰς ἐνδυμασίας τῶν γυναικῶν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ *πόρπη.*

κλειδωτός, —*ή,* —*όν*· ὁ κλείων διὰ κλειδός· || ἐφαρμοστός, θηλυκωτός.

Κλεῖθρα, ἢ ***Χηλαὶ τοῦ λιμένος*** *[Ἀρχ.]*. Ὠνομάζοντο οὕτως αἱ ὠχυρωμέναι εἴσοδοι τῶν τριῶν λιμένων τοῦ ἀρχαίου Πειραιῶς. Οὕτως εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν ὑπῆρχον προβλῆτες ἑκατέρωθεν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφέροντο τὰ τείχη τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, ἀπολήγοντα εἰς τετραγώνους πύργους οἵτινες ἐν ἀνάγκῃ συνεδέοντο δι' ἰσχυρᾶς ἁλύσεως· ἐπίσης τὰ στόμια τῶν λιμένων ἐκλείοντο καὶ διὰ προσχώσεως, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Λείψανα τῶν κλείθρων τούτων σῴζονται μέχρι σήμερον εἰς τὰς εἰσόδους τῶν λιμένων Ζέας (Πασᾶ-λιμάνι) καὶ Μουνιχίας (Τουρκολίμανο ἢ Κουμουνδούρου), ὑπῆρχον δὲ καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κατὰ τὸ στόμα τοῦ Μεγάλου λιμένος (ὅπου μάλιστα ὄπισθεν ἑκατέρου τετραγώνου πύργου ἐφαίνοντο τὰ λείψανα καὶ ἑνὸς στρογγύλου), κατακαλυφθέντα αὐτόθι ὑπὸ τῶν ὀγκωδῶν τσιμεντολίθων τῶν λιμενικῶν ἔργων. Α. Σ. Χ.

κλειθρολαβὶς (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. *αἱμοστατικὴ* λαβίς.

κλεῖθρον (τό)· ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου κλείομεν, κοιν. *κλειδαριά, κλειδωνιά*· || (παρ' ἀρχαίοις) τὸ ἀπὸ τῆς μιᾶς παραστάδος μέχρι τῆς ἄλλης διῆκον ἐπίμηκες ξύλον, ἐμποδίζον τὸ ἄνοιγμα τῆς θύρας, ἄλλως μοχλός, κοιν. *ἀμπάρα.*

—*[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *κλεῖθρον* μικρὸς μεταλλικὸς ἐν γένει μηχανισμός, χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν ἀσφαλῆ σύνδεσιν κινητοῦ τινος μέρους μετ' ἄλλου ἀκινήτου τοιούτου, τῇ ἐνεργείᾳ εἰδικοῦ ὀργάνου, τῆς κλειδός, κατὰ τρόπον ὥστε ἡ ἀποσύνδεσις τῶν μερῶν τούτων νὰ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εὐκόλως δι' ἀντιστρόφου ἐνεργείας τῆς ἰδίας κλειδός. Τοιοῦτοι μηχανισμοὶ χρησιμοποιοῦνται γενικῶς διὰ

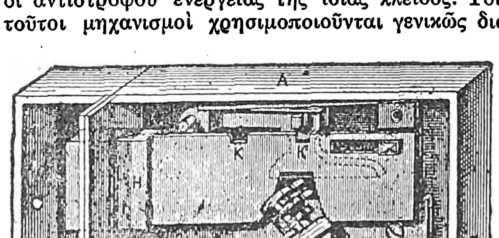

Σχ. 1. *Κοινὸν σημερινὸν κλεῖθρον θύρας.*
[ΑΒ=Μεταλλικὴ θήκη. ΚΚ=Σύρτης. Η=Βάλανος. Ο=Κλείς.]

τὸ ἀσφαλὲς κλείσιμον τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν, τῶν ἱματιοθηκῶν, τῶν χρηματοκιβωτίων κλπ., τῶν καλυμμάτων τῶν διαφόρων κιβωτίων, τῶν ἑρμαρίων κτλ. Τὰ κλεῖθρα ἀποτελοῦνται γενικῶς ἐξ ἑνὸς εἴδους μεταλλικῆς θήκης, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὸς παραλληλεπίπεδος ἢ βαλανοειδὴς σύρτης, ὅστις μέσῳ ἐλατηρίων καὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς κλειδὸς δύναται νὰ ἐξέρχεται ἐξ αὐτῆς καὶ νὰ εἰσέρχεται ἐντὸς ἄλλης μεταλλικῆς θήκης, ἀνεξαρτήτου τοῦ κυρίου μέρους τοῦ κλείθρου. Προκειμένου περὶ θυρῶν, ἡ κυρία θήκη τοῦ κλείθρου τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ κινητοῦ αὐτῶν μέρους, ἡ δὲ ἄλλη ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου, τὸ ἀντίθετον δὲ γίνεται προκειμένου περὶ κιβωτίων. Τὰ κλεῖθρα κατασκευάζονται εἰς διαφόρους τύπους καὶ διάφορα μεγέθη, λειτουργοῦν δὲ τῇ βοηθείᾳ κλειδὸς φερούσης ὀπήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσέρχεται μικρὰ περόνη τοῦ κλείθρου, ἢ τῇ βοηθείᾳ κλειδὸς ἄνευ ὀπῆς, ὁπότε ἐν τῷ κλείθρῳ δὲν ὑπάρχει ἀντίστοιχος περόνη.

Τὰ κλεῖθρα ὑποδιαιροῦνται γενικῶς εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τὰ *σταθερά*, ἅτινα ἐγκαθίστανται στερεῶς ἐπὶ τῶν θυρῶν κ.λ.π., καὶ εἰς τὰ *κινητὰ* ἢ *κρεμαστά*, τὰ λεγόμενα κοινῶς λουκέτα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, ἀντὶ τῆς ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τὰ κοινὰ κλεῖθρα μεταλλικῆς θήκης, φέρουσιν ἡμικυκλικὸν σιδηροῦν δακτύλιον, οὗτινος τὸ μὲν ἓν ἄκρον ἀρθροῦται ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ κλείθρου, τὸ δὲ ἕτερον φέρει ὀπὴν ἢ ἐγκοπὴν καὶ δύναται νὰ

Σχ. 2. *Κλεῖθρον θύρας νεωτέρου τύπου.*
[Ἐν αὐτῷ ἡ κλεὶς κινεῖ οὐχὶ μόνον τὸν σύρτην τοῦ κυρίως κλείθρου, ἀλλὰ καὶ τὸν πρόχειρον σύρτην *(πόμμολο)* τῆς θύρας Μ.]

εἰσχωρῇ ἐντὸς τοῦ κλείθρου, κατὰ τρόπον ὥστε ἡ ὀπὴ ἢ ἡ ἐγκοπὴ αὐτοῦ νὰ εὑρίσκεται ἔναντι τοῦ σύρτου τοῦ κλείθρου. Ὁ δὲ σύρτης δύναται τῇ βοηθείᾳ τῆς κλειδὸς νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς ὀπῆς τοῦ δακτυλίου καὶ νὰ συγκρατῇ τοῦτον. Ἡ διὰ τῶν κινητῶν αὐτῶν κλείθρων σύνδεσις ἐπιτυγχάνεται τῇ βοηθείᾳ δύο κρίκων, ἐξ ὧν ὁ εἷς προσαρμόζεται ἐπὶ τοῦ κινητοῦ μέρους καὶ ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου τῶν θυρῶν κλπ. μέσῳ δὲ αὐτῶν διέρχεται ὁ ἡμικυκλικὸς δακτύλιος τοῦ κλείθρου.

Σχ. 3. *Κλεῖθρα κρεμαστὰ* (λουκέτα).
[Τὸ πρὸς τ' ἀριστερὰ εἶναι τοῦ τύπου τῶν λεγομένων *μυστικῶν* κλείθρων].

Ὑπάρχουσι τέλος ἄλλα κινητὰ κλεῖθρα, τὰ λεγόμενα *μυστικά*, ἅτινα ἀποτελοῦνται ἐκ διαφόρων δακτυλίων, ἐφωδιασμένων δι' ἀριθμῶν ἢ γραμμάτων καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἀνοίγουσι τῇ βοηθείᾳ κλειδός, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπ' εὐθείας γραμμῆς τοποθετήσεως ἐκείνων τῶν ἀριθμῶν ἢ γραμμάτων, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὸ προηγούμενον κλείσιμον τοῦ κλείθρου.

Τὰ κλεῖθρα τῶν μεγάλων χρηματοκιβωτίων καὶ τῶν θησαυροφυλακίων τῶν τραπεζῶν ἀποτελοῦσι σήμερον πολυσυνθέτους μηχανισμοὺς διὰ τὴν πρόληψιν τῶν κινδύνων τῆς παραβιάσεως. Τινὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐπὶ πλέον ἐφωδιασμένα μὲ διαφόρων τύπων συσκευάς, χάρις εἰς τὰς ὁποίας εἰδοποιοῦνται αὐτομάτως οἱ φύλακες, πρωτοῦ ὁ διαρρήκτης προλάβῃ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον του. Ἡ εἰδοποίησις γίνεται ἰδίᾳ διὰ κωδωνισμῶν, προκαλουμένων εἴτε ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ χρηματοκιβωτίου, εἴτε μέσῳ ἠλεκτρικῶν ἀγωγῶν εἰς τὸ διαμέρισμα, ὅπου παραμένουσιν οἱ φύλακες. —Ρ.

κλειθροποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς κλείθρων, κλειδαρᾶς.

Κλειναί, *Ἄνω — [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου, νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Β. τῆς πόλεως Φλωρίνης, ἐπὶ τῶν ΝΑ. ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Βαρνοῦς καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 584. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἄνω Κλέστινα.* Χ. Δ.

—**Κλειναί,** *Κάτω — [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ΝΑ. καὶ ἐγγὺς τῶν Ἄνω Κλεινῶν καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 817. Πρότερον ὠνομάζετο *Κάτω Κλέστινα.* Χ. Δ.

Κλεινδία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Κάτ. (1928) 337.

Digitized by Google

κλεινία (ἡ) (Kleinia) *[Βοτ.]*. Ὑποδιαίρεσις φυτῶν τοῦ *σηνεκίου*, τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνουσα εἴδη θαμνώδη τῆς μαδαγασσίου διαιρέσεως τῶν *κλεινιωδῶν*. κ. παπ.

Κλεινίας. Ὄνομα πολὺ διαδεδομένον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν Ἑλλάδι. Γίνεται μνεία ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς Κλεινιῶν ἐξ Ἀθηνῶν, Σικυῶνος, Κρότωνος, Τάραντος, Κῶ, Μακεδονίας, Κρήτης καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐκ τούτων ὀνομαστότεροι ἦσαν: —1) Εἷς φίλος τοῦ Σόλωνος (*Πλουτ.* Σόλ. 15), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπικληθῆ *Χρεωκοπίδης*, διότι εἶχε πλουτήσει διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς «σεισαχθείας» τοῦ Σόλωνος, ὡς λαβὼν γνῶσιν αὐτοῦ πρὸ τῆς ἀνακοινώσεώς του εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ κανονίσας τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις του κατ' αὐτὸν ἐκ τῶν προτέρων. Τὴν διάδοσιν ταύτην ὅμως ἀποκρούει ὁ Ἀριστοτέλης, μὴ ἀποδεχόμενος ὅτι ὁ Σόλων εἶχεν ἀνακοινώσει τὸ περιεχόμενον τῶν νόμων του εἴς τινα πρὸ τῆς ἀνακοινώσεως αὐτῶν εἰς πάντας τοὺς πολίτας συγχρόνως.

—2) Υἱὸς Ἀλκιβιάδου τοῦ πρεσβυτέρου, φίλου καὶ συνεργάτου εἰς τοὺς κατὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀγῶνάς του τοῦ μεγάλου μεταρρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀθηνῶν Κλεισθένους. Ἀντάξιος τοῦ πατρός του εἰς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας, διεκρίθη εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους, ἀξιωθεὶς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ἀρτεμισίου τοῦ ἄθλου τῆς ἀνδρείας ἐπὶ ἰδίας τριήρους. Πρὸς συνέχισιν τῶν μετὰ τῶν Ἀλκμεωνιδῶν φιλικῶν δεσμῶν τοῦ γένους του (ἐπίστευεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τοῦ Εὐρυσάκους τοῦ Αἴαντος) συνεζεύχθη τὴν Δεινομάχην, πλουσίαν κόρην τοῦ Μεγακλέους καὶ ἐγγόνην τοῦ Ἱπποκράτους, ἀδελφοῦ τοῦ Κλεισθένους, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν περίφημον πολιτικὸν καὶ στρατηγὸν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, καὶ τὸν ὁμώνυμόν του Κλεινίαν. Ἀπέθανε πεσὼν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κορωνείας, 447 π. Χ.

—3) Σικυώνιος, πατὴρ τοῦ Ἀράτου. Οὗτος εἶχεν οἰκοδομήσει ἐν Σικυῶνι γυμνάσιον διὰ τοὺς ἐφήβους. καψ.

κλεινιώδη (τὰ) (Kleinioidea) *[Βοτ.]*. Διαίρεσις φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ ποώδη καὶ ξυλώδη, εὔχυμα, σαρκώδη, κληματώδη, κονδυλόρριζα, πολύκαρπα, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῶν Ἀντιλλῶν νήσων. κ. παπ.

Κλεινοβὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐπὶ τῶν ΒΑ. κλιτύων τῆς Πίνδου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1228) 668. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Καρούτια* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 864. χ. δ.

κλεινός, *—ή, —όν*· ὁ πλήρης κλέους, φήμης, ἔνδοξος, περίφημος, ὀνομαστός: «ἡ κλεινὴ τῶν Ἀθηνῶν πόλις».

κλείνω· δημοτ. τύπος τοῦ *κλείω* (βλ. λ.).

Κλειοῦ, ἢ **Κλειὼ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ κοινότης τῆς νήσου Λέσβου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυτιλήνης. Κάτ. (1928) 1014. Ἔχει ταχυδρομικὸν κατάστημα, τηλεγραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀτμοκίνητα ἐλαιοτριβεῖα καὶ παράγει σιτηρά, ὄσπρια καὶ τυρόν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν κατῴκουν ἐν αὐτῷ περὶ τὰς 80 ὀθωμανικαὶ οἰκογένειαι. —π.

κλείς, *—δὸς* (ἡ)· τὸ δι' οὗ ἀνοίγομεν ἢ κλείομεν, κοιν. *κλειδί*· || ἐργαλεῖον, δι' οὗ συσφίγγομεν κοχλίας ἢ περικόχλια· || συσκευὴ πρὸς σύνδεσιν ἢ ἀπόζευξιν δύο σιδηροδρομικῶν ἢ τροχιοδρομικῶν γραμμῶν· || ἐξάρτημα μουσικοῦ ὀργάνου, διὰ τοῦ ὁποίου τείνεται ἢ χαλαροῦται ἑκάστη τῶν χορδῶν αὐτοῦ· || τὸ μεταξὺ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ ὤμου ὀστοῦν, κοιν. *κλειδοκόκκαλο*· || ὁ κεντρικὸς σφηνόλιθος ἐν τῇ δομῇ τόξου θόλου ἢ ἁψῖδος· || ἡ βάσις ἢ τὸ βασικὸν μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνει τις τὴν λύσιν προβλήματος, μυστηρίου, αἰνίγματος κττ.: «εὗρε τὴν κλεῖδα τῶν ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν», «ἡ κλεὶς τοῦ κρυπτογραφικοῦ λεξικοῦ»· || «κλεὶς μεθόδου γαλλικῆς, — ἀγγλικῆς γλώσσης κ.τ.λ.» ἡ μετάφρασις τῶν θεμάτων τῆς μεθόδου· || μουσικὸν σημεῖον, ἐγγραφόμενον ἐν ἀρχῇ τοῦ μουσικοῦ πενταγράμμου: «κλεὶς τοῦ σόλ», ἄλλος γνώμων· || στρατιωτ. «κλεὶς θέσεως», σημεῖον ὀχυρὸν δεσπόζον τῶν πέριξ· || καθόλου, *κλεὶς* καλεῖται οἱονεὶ κατ' ἀποκατάστασιν πᾶν ὅ,τι καλεῖται διὰ τοῦ δημοτ. τύπου *κλειδὶ* (βλ. λ.).

— *[Ἐγκυκλοπ.]* Ὀνομάζεται κυρίως *κλεὶς* (κοιν. *κλειδὶ*) τὸ μικρὸν φορητὸν ἐργαλεῖον τὸ χρησιμεῦον διὰ τὸ κλείσιμον καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν κλείθρων. Διὰ τοῦ ἰδίου ὅμως ὀνόματος χαρακτηρίζονται ἐπίσης καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐργαλεῖα διαφόρων χρήσεων, ὡς τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν ἀποκοχλίωσιν περικοχλίων, διὰ τὸ χόρδισμα τῶν ὡρολογίων ἢ μουσικῶν ὀργάνων, διὰ τὸ ἄνοιγμα ἢ τὸ κλείσιμον ὑδατοφρακτῶν κτλ.

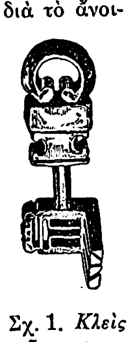

Σχ. 1. *Κλεὶς τῶν προχριστιανικῶν χρόνων.*

Αἱ κλεῖδες τῆς πρώτης κατηγορίας εἶναι ἐφεύρεσις τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπετελοῦντο δὲ ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν μορφῇ ἀπὸ ἁπλοῦν τεμάχιον ξύλου ἢ ἀπὸ σιδηροῦν στέλεχος, εὐθύγραμμον ἢ κεκαμμένον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετυγχάνετο ἡ κατὰ τὴν μίαν ἢ ἄλλην διεύθυνσιν ὁριζοντία μετακίνησις ἢ ἡ ἀνύψωσις καὶ καταβίβασις τοῦ κλείοντος τὴν θύραν σύρτου. Ὁ πρωτόγονος οὗτος τύπος δὲν ἐβράδυνε νὰ ὑποστῇ τελειοποιήσεις, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολυαρίθμων σιδηρῶν ἢ ὀρειχαλκίνων κλειδίων, τὰ ὁποῖα διασῴζονται εἰς διάφορα ἀρχαιολογικὰ μουσεῖα, ἀναγόμενα εἰς ποικίλας τῆς ἀρχαιότητος ἐποχάς. Πάντα σχεδὸν ταῦτα εἶναι περιστροφικοῦ τύπου, παράμοια δηλαδὴ κατὰ βάσιν πρὸς τὰ σημερινά, φέροντα ὀδοντώσεις κατὰ τὸ ἓν ἄκρον καὶ δακτυλιωτὴν ἢ ἄλλου σχήματος λαβὴν κατὰ τὸ ἕτερον.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα αἱ κλεῖδες ἦσαν κατὰ κανόνα σιδηραῖ, ἐνίοτε χάλκιναι καὶ σπανιώτερον ἐπίχρυσοι. Ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν κλεῖδας πολυτελείας, τινὲς τῶν ὁποίων, φέρουσαι ὡραίας ἀναγλύφους ἢ χαρακτὰς παραστάσεις, θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς μεταλλοτεχνικὰ ἀριστουργήματα, ἐνῷ ταυτοχρόνως τὸ μηχανικὸν αὐτοῦ τμῆμα ἐβελτιοῦτο ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας διὰ ποικιλωτέρας μορφῆς ὀδοντώσεων. Εἷς ἐκ τῶν συνηθεστέρων τύπων κλειδὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἔφερε κατὰ τὴν ῥίζαν τῆς λαβῆς ἀνάγλυφον κιονόκρανον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζοντο ὄντα φανταστικά, δράκοντες ἢ πύθωνες, χίμαιραι ἢ σειρῆνες, σάτυροι ἢ σειληνοὶ κ. τ. τ. (βλ. σχ. 2). Ἄλλαι ἔφερον γλυπτὰς παραστάσεις ἁγίων (συνήθως τοῦ ἁγίου Πέτρου) ἐντὸς κυκλικῶν ἢ τετραγώνων πλαισίων ἀποτελούντων τὴν λαβὴν τοῦ κλειδίου. Ἀπὸ τοῦ τέλους ἐξ ἄλλου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐμφανίζονται κλεῖδες, τῶν ὁποίων ὁ κρίκος ἐσχηματίζετο ἀπὸ ἀναπαραστάσεις οἰκοσήμων μετὰ ἢ ἄνευ στεμμάτων, ὡς ἡ κλεὶς τοῦ σχημ. 3, ἀναγομένη εἰς τὰς ἀρχας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀνήκουσα εἰς οἰκογένειαν εὐγενῶν. Εἰς μετέπειτα χρόνους ἠρέσκοντο περισσότερον νὰ στολίζουν τὸν δακτύλιον μὲ μονογράμματα.

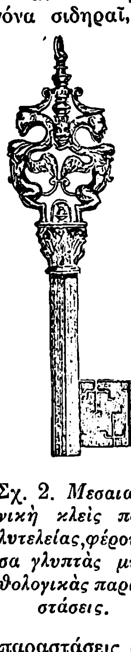

Σχ. 2. *Μεσαιωνικὴ κλεὶς πολυτελείας, φέρουσα γλυπτὰς μυθολογικὰς παραστάσεις.*

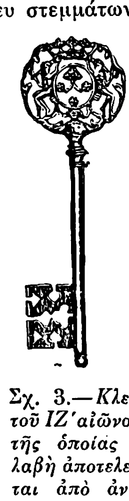

Σχ. 3.—*Κλεὶς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τῆς ὁποίας ἡ λαβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνάγλυφον ὁμοίωμα τῶν οἰκοσήμων τοῦ κατόχου της.*

Οἱ πάπαι τῆς Ῥώμης ἐσυνήθιζον ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ν' ἀποστέλλουν εἰς βασιλεῖς ἢ ἄλλα ἐξέχοντα πρόσωπα θραύσματα τῶν ἁλύσεων τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐνσωματωμένα ἐντὸς χρυσῶν κλειδίων, τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὸν τάφον τοῦ ἁγίου. Ἦσαν αἱ λεγόμεναι «κλεῖδες τοῦ ἁγίου Πέτρου» (σχ. 4), ὅσοι δὲ τὰς ἐλάμβανον τὰς ἔφερον ἀνηρτημένας διὰ χρυσῆς ἁλύσεως ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔλειψεν ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τῶν κλειδιῶν ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ διακοσμητικὴ ἐπιμέλεια. ἐνῷ, ἐξ ἀντιθέτου, καταβάλλεται προσπάθεια νὰ εἶναι ταῦτα ὅσον τὸ δυνατὸν μικρότερα καὶ ἐλαφρότερα, αἱ δὲ ὀδοντώσεις των νὰ παρέχουν τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς παραβιάσεως καὶ τῆς κλοπῆς. Τὰ σχήματα καὶ τὰ μεγέθη των εἶναι ποικίλα, ἀναλόγως πρὸς τὴν χρῆσίν των. Κατὰ κανόνα κατασκευάζονται ἐκ σιδήρου, ἐπινικελωμένου συνήθως, καὶ φέρουν μικρὰν δακτυλιωτὴν ἢ ἐλλειψοειδῆ λαβήν. Τὸ στέλεχός των εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κυλινδρικόν, ἄλλοτε πλῆρες (massif) καὶ ἄλλοτε κοῖλον, ἵνα, ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει, εἰσδύῃ ἐντὸς αὐτοῦ ἡ περόνη τοῦ κλείθρου. Τὰ πρῶτα ὀνομάζονται κοινῶς «ἀρσενικά», τὰ δὲ δεύτερα «θηλυκά» κλειδιά.

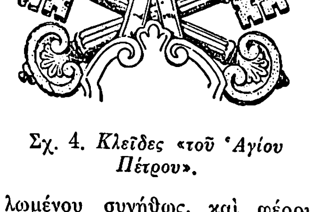

Σχ. 4. *Κλεῖδες «τοῦ Ἁγίου Πέτρου».*

Αἱ νεώταται ὅμως κλεῖδες, τῶν χρηματοκιβωτίων ἰδίως, κατασκευάζονται πεπλατυσμέναι καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ σῶμα, μὲ πάχος 2—3 μόνον χιλιοστῶν καὶ μῆκος 3—5 ἑκατοστῶν, οὖσαι ὡς ἐκ τούτου λίαν εὐμετακόμιστοι, ἐνῷ ἐξ ἄλλου τὰ κλεῖθρα, παρουσιάζοντα, διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς κλειδός, μικρὰν σχισμὴν μόνον, εἶναι ὀλιγώτερον προσιτὰ εἰς παραβίασιν.

Ἄλλαι κλεῖδες. *Κλεῖδες* (κοιν. *κλειδιὰ*) ὀνομάζονται ἐπίσης, ὡς προανεφέραμεν, τὰ ἐργαλεῖα, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ περιστροφὴ μεταλλικοῦ τινος τεμαχίου, πρὸς σύσφιγξιν αὐτοῦ μετ' ἄλλου, ἢ ἐξάρμωσιν ἀπ' αὐτοῦ, ἢ πρὸς κοχλίωσιν ἢ ἀποκοχλίωσιν. Συνηθέστερα τούτων εἶναι τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν τοποθέτησιν ἢ ἀφαίρεσιν περικοχλίων ἢ καὶ κοχλιῶν ἐχόντων πολυγωνικὴν κεφαλήν. Τὰ κοινότερα τούτων ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς μοχλοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἄκρον ἀποτελεῖ χηλήν, ἔχουσαν ἐσωτερικῶς τὸ σχῆμα τοῦ περικοχλίου ἢ τμήματος αὐτοῦ (σχ 5, ἀριθ. 16, 17, 18). Ἐφαρμόζοντες τὴν χηλὴν περὶ τὸ περικόχλιον καὶ στρέφοντες τὸν μοχλόν, ἐπιφέρομεν εὐχερῶς τὴν μετακίνησίν του ἐπὶ τοῦ ἕλικος τοῦ κοχλίου κατὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην διεύθυνσιν. Συνήθως αἱ κλεῖδες αὗται φέρουσι δύο διαφόρων μεγεθῶν χηλάς, ἀνὰ μίαν εἰς ἑκάτερον ἄκρον τοῦ μοχλοῦ. Τελειότερος εἶναι ὁ τύπος ὁ κοινῶς λεγόμενος «ἀγγλικὸ κλειδί», εἰς τὸν ὁποῖον ἡ χηλὴ δὲν ἔχει σταθερὸν σχῆμα, ὡς ἡ τοῦ προηγουμένου, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἐκ δύο παραλλήλων μεταλλικῶν τεμαχίων, ἐξ ὧν τὸ ἓν εἶναι ἀκίνητον, τὸ δὲ ἄλλο δύναται νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ πρῶτον ἢ ν' ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτοῦ διὰ περιστροφῆς τῆς λαβῆς τοῦ ἐργαλείου (σχ. 5, ἀριθ. 11)· χάρις εἰς τὴν τοιαύτην διάταξιν τὸ «ἀγγλικὸ κλειδί» εἶναι κατάλληλον διὰ παντὸς μεγέθους περικόχλια. Ἐκ τῶν λοιπῶν ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα ἐργαλείων τὰ συνηθέστερα ἀπεικονίζονται εἰς τὸ ἀνωτέρω σχῆμα. —ρ.

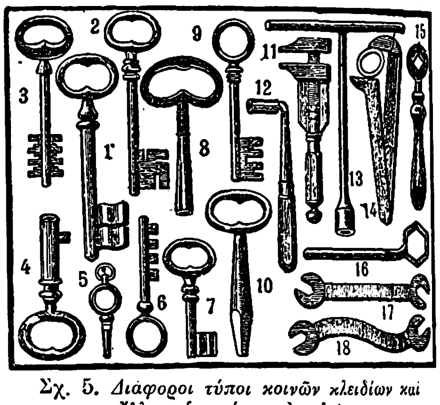

Σχ. 5. *Διάφοροι τύποι κοινῶν κλειδίων καὶ ἄλλων ὁμωνύμων ἐργαλείων.*

[1,2=Κλεῖδες θυρῶν, κιβωτίων, ἢ ἑρμαρίων, 3 καὶ 9= Ὅμοιαι νεωτέρου τύπου. 4=Χρηματοκιβωτίου. 5=Κλειδίον ὡρολογίου τσέπης. 6,7=Κλεῖδες λουκέτων. 8=Κλειδίον ἐκκρεμοῦς ὡρολογίου. 10 καὶ 12=Κλειδία περιστροφῆς διαφόρων μηχανισμῶν. 11=«Ἀγγλικὸ κλειδί» περικοχλίων. 13=Κλειδίον διὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ κλείσιμον ὑδαταγωγοῦ. 14=Κλειδίον διὰ σωλῆνας. 15, 16, 17, 18=Κλειδία περικοχλίων σταθεροῦ σχήματος.]

— *[Ποιν. Δίκ.]* Κατὰ τὸν ἀριθμὸν 3 τοῦ ἄρθρου 374 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὁ κλέπτης τιμωρεῖται μὲ εἱρκτὴν ἂν ἡ κλοπὴ ἐτελέσθη διὰ κλειδός, εἴτε πλαστῆς, εἴτε διὰ τῆς ἀληθοῦς, τὴν ὁποίαν ὁ κλέπτης πρὸ τῆς πράξεως ἐπρομηθεύθη δολίως ἢ κρυφίως, διὰ νὰ τὴν μεταχειρισθῇ πρὸς κλοπήν. Πλασταὶ κλεῖδες νοοῦνται, κατὰ τὸ ἄρθρον 384 ποινικοῦ νόμου, αἱ ἀγκυρίδες, αἱ ἀντικλεῖδες καὶ τὰ ἄλλα ἐργαλεῖα, δι' ὧν δύνανται νὰ ἀνοιχθῶσι κλεῖθρα. Ἐὰν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως κλειδὸς ἐτελέσθη κλοπὴ ὑπὸ συμμορίας ἢ ἀγυρτῶν ἡνωμένων, ἡ κλοπὴ αὕτη τιμωρεῖται μὲ πρόσκαιρα δεσμά, κατὰ τὸν ἀριθμὸν 3 τοῦ ἄρθρου 375. Μὲ πρόσκαιρα δεσμὰ ἐπίσης τιμωρεῖται ἡ κλοπή, ἥτις ἐτελέσθη διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως κλειδὸς καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον ὑπερβαίνει τὸ ποσὸν τῶν 10.000 δραχμῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπὶ κλοπῆς χρησιμοποίησις κλειδὸς ἀποτελεῖ λόγον διοξύνσεως τῆς ποινῆς, ἤ, ὡς λέγεται συνήθως, ἐπιβαρυντικὴν περίστασιν. Συνεπῶς διὰ τὸν ἠθικὸν αὐτουργὸν καὶ τοὺς συστασιώτας ἐφαρμόζεται καὶ ἐνταῦθα τὸ ἄρθρον 59 ἐδ. 2 τοῦ ποινικοῦ νόμου, καθ' ὅ, ἐὰν ὁ αὐτουργὸς ὑπερέβη τὰ ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ αὐτουργοῦ τεταγμένα ὅρια καὶ ἐξετέλεσε τὴν πρᾶξιν μὲ περιστάσεις ἐπιβαρυνούσας καὶ οὐσιωδῶς ἐπεκτεινούσας τὴν ποινήν, καταγιγνώσκεται εἰς τὸν ἠθικὸν αὐτουργὸν ἡ ποινὴ τῆς πράξεως, ἀλλὰ παραβλεπομένης τῆς ἐπιβαρυνούσης αὐτὴν ἰδιότητος. χ. ν. τ.

— *[Ἐκκλ.]* Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις κλεὶς δηλοῖ μεταφορικῶς τὴν δύναμιν, τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνοίγειν καὶ κλείειν τι. Οὕτως ἐν τῇ Ἀποκαλύψει λέγεται «ὁ ἔχων τὴν κλεῖν τοῦ Δαυΐδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει καὶ κλείων καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει» (3,7· πρβλ. 1,18.9,1 καὶ 20,1) καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ «ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως» (11,52). Κατὰ ταῦτα οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πέτρον «καὶ δώσω

Digitized by Google

σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (*Ματθ.* 16,19) οὐδὲν ἄλλο δηλοῦσιν ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πρὸς πάντας τοὺς μαθητὰς ῥηθέν: «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ» (*Ματθ.* 17,18), ἑπομένως τὴν εἰς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους παροχὴν τοῦ συγχωρεῖν ἢ μὴ συγχωρεῖν ἁμαρτίας, τὸ «λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, ἄν τινων ἀφῆκε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται» (*Ἰωάν.* 20,23). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι οὐδεμία ἰδιαιτέρα ἐξουσία ἔχει δοθῆ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τῷ ἀποστόλῳ Πέτρῳ, καὶ ἑπομένως ὁ δισχυρισμὸς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ὅτι ὁ πάπας τῆς Ρώμης, ὡς διάδοχος δῆθεν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἔχει ἰδίαν ἐξουσίαν, ὡς λαβὼν παρὰ τοῦ Χριστοῦ τὰς κλεῖδας, καὶ ἡ χρῆσις τῶν κλειδῶν ὡς ἐμβλήματος τῶν παπῶν τῆς Ρώμης εἶναι ἀσύστατοι ἐπινοήσεις τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, μὴ δυνάμεναι νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς παραδόσεως.

Κ. Ι. Δ.

—*[Μουσ.] Κλεὶς* (κοιν. *κλειδί*, ἢ καὶ εἰδικώτερον *γνώμων*), καλεῖται μουσικὸν σημεῖον, ὅπερ τιθέμενον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πενταγράμμου καθορίζει τὴν ὀξύτητα τῶν φθόγγων.

Αἱ κλεῖδες εἶναι αἱ ἑξῆς:

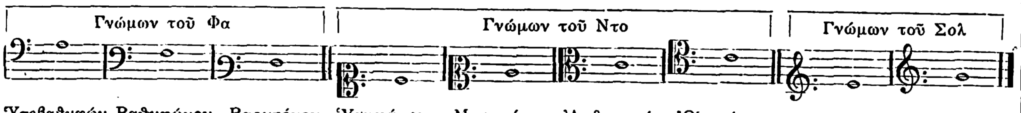

Ὑποβαθυφών. C. Basso — Βαθυφώνου Basso — Βαρυτόνου Baritono — Ὑψιφώνου Soprano — Μεσοφώνου Mezzo-Soprano — Ἀνθυψιφών. Alto — Ὀξυφώνου Tenore — Βιολίου Chiave di violino

Ἐκ τούτων σήμερον παραμένουσιν ἐν χρήσει αἱ τοῦ *σολ* ἐπὶ τῆς δευτέρας γραμμῆς, τοῦ *φα* ἐπὶ τῆς τετάρτης γραμμῆς, τοῦ *ντο* ἐπὶ τῆς τρίτης (γνώτην ἀνθυψιφώνου, alto) καὶ τοῦ *ντο* ἐπὶ τῆς τετάρτης (ὀξυφώνου-tenore). Κατὰ τὴν μεγάλην πολυφωνικὴν περίοδον ἐχρησιμοποιοῦντο κυρίως οἱ γνώμονες *φα*, τετάρτης γραμμῆς (βαθυφώνου), *ντο*, πρώτης γραμμῆς (ὑψιφώνου), *ντο*, τρίτης γραμμῆς (ἀνθυψιφώνου), *ντο* τετάρτης γραμμῆς (ὀξυφώνου). Οἱ γνώμονες τοῦ *φα* ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ πέμπτης γραμμῆς ὀλίγον διετηρήθησαν· ὁ γνώμων τοῦ *σολ* ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐχρησιμοποιεῖτο ἀρχικῶς διὰ τῆς συνθέσεις διὰ βιολίον, ἐξ οὗ καὶ «κλειδὶ τοῦ βιολίου»· ὁ γνώμων τοῦ *σολ* ἐπὶ τῆς πρώτης γραμμῆς συναντᾶται εἰς τὰς γαλλικὰς συνθέσεις διὰ βιολίον τῆς ἐποχῆς τοῦ Λούλλυ καὶ ἐν Γερμανίᾳ εἰς ἔργα δι' αὐλὸν μετὰ γλωττίδος. Ἡ σημερινὴ μορφὴ τῶν κλειδῶν δὲν εἶναι ἢ μετασχηματισμὸς τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου ἐξ ὧν παρήχθησαν. Ἡ κλεὶς τοῦ *φα* προῆλθεν ἐκ τοῦ γράμματος F (Φ=F)· ἡ τοῦ *ντο* ἐκ τοῦ C (K=C) καὶ ἡ τοῦ *σολ* ἐκ τοῦ G (Γ=G). Αἱ ἀρχικῶς χρησιμοποιηθεῖσαι, κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, κλεῖδες ἦσαν αἱ τοῦ *φα* καὶ *ντο*· ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ ἐγχρώμου γραμμῆς (ἐρυθρᾶς διὰ τὸ *φα* καὶ κιτρίνης διὰ τὸ *ντό*) καὶ ὑπεδείκνυον τὴν θέσιν τῶν ἡμιτονίων εἰς τὴν κλίμακα (*μι-φα-σι-ντο*). Τὸ ἑλληνικὸν Γ εἶχεν ἐπίσης χρησιμοποιηθῆ (ΙΓ' αἰών) ὡς κλεὶς καὶ ὑπεδείκνυε τὸ *σόλ*[1] ὁ γνώμων *dd* (ρε[4]) εἶχε θεωρητικὴν μόνον σημασίαν, οὐδέποτε σχεδὸν τεθεὶς ἐν χρήσει. Ὁ γνώμων τοῦ *σολ* (ΙΓ' αἰών), ἂν καὶ ἐμφανισθεὶς σχετικῶς ἀργά, ἔλαβε μετὰ τοῦ *φα* ἐξαιρετικὴν σημασίαν. Τρεχούσης χρήσεως εἶναι ἐπίσης ὁ τοῦ *ντο*, τρίτης γραμμῆς, διὰ τὴν βιόλαν καὶ ὁ τοῦ *ντο*, τετάρτης, διὰ τὸ βιολοντσέλλον, βαρύαυλον καὶ τρομπόνιον. Ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν λοιπῶν γνωμόνων γνῶσις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παλαιῶν ἔργων, ὡς καὶ διὰ τὴν μεταφοράν, ἣν ἐκτάκτως διευκολύνει.

Κλεὶς (ἰταλ. chiave· γερμ. Klappe) ὀνομάζεται ἐπίσης ὁ εἰδικὸς μηχανισμός, ἐν χρήσει εἰς τὰ ξύλινα πνευστά, δι' οὗ ἀνοίγουν ἢ κλείουν αἱ ὀπαὶ τῶν ἐν λόγῳ ὀργάνων, καθισταμένης οὕτω δυνατῆς τῆς ἐκτελέσεως πλήρους χρωματικῆς κλίμακος. Εἰς ὡρισμένα συστήματα χαλκίνων ὀργάνων αἱ κλεῖδες ἀντικαθιστοῦν ἐπίσης τὰ ἔμβολα (pistons).

Κλεῖδες (claves) ἐκαλοῦντο ὁμοίως τὰ πλῆκτρα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, τοῦ κλαβεσίνου καὶ τῆς βιέλλας.

Κλειδιὰ τέλος ὀνομάζονται κοινῶς οἱ κατὰ τοὺς ἀρχαίους *κόλλοπες* ἢ *κόλλαβοι*, δηλαδὴ αἱ εἰδικαὶ πρόφιγγες τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων (βιολίων, κιθάρας, μανδολίνου κλπ.), αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ τὸ χόρδισμα τούτων.

Γ. Σ.

—*[Σιδηροδρ.]* Σκοπὸς τῆς *κλειδὸς* εἶναι ἡ καθοδήγησις μιᾶς ἁμαξοστοιχίας ἐκ μιᾶς γραμμῆς εἰς ἄλλην ἢ καὶ διασταύρωσιν ταύτης. Αἱ αἰχμαὶ καθοδηγοῦν τὴν ἁμαξοστοιχίαν, ἐνῷ εἰς τὰς διασταυρώσεις γίνεται δι' ἐγκοπῶν εἰς τὴν συνέχειαν τῶν διασταυρουμένων γραμμῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων διέρχονται οἱ ὄνυχες τῶν τροχῶν. Οὕτως, ὅταν αἱ αἰχμαὶ τῶν βελονῶν εἶναι τοποθετημέναι εἰς τὸ σχῆμα διὰ παρέκκλισιν πρὸς τὰ δεξιά, οἱ ἀριστεροὶ τροχοὶ ἐμποδίζονται, ὅπως ἀκολουθήσωσι τὴν κυρίαν γραμμήν, οἱ δὲ δεξιοὶ ἀκολουθοῦσι τὴν δεξιὰν ῥάβδον τῆς παρεκκλίσεως καὶ οἱ ὄνυχες τῶν ἀριστερῶν τροχῶν διέρχονται διὰ μέσου ἐγκοπῆς πρὸς διασταύρωσιν τῆς δεξιᾶς ῥάβδου τῆς κυρίας γραμμῆς.

Ἡ κλεὶς ἀπαρτίζεται ἐκ δύο τεμαχίων ῥάβδων κινητῶν α,β καὶ γ,δ, μήκους 4,5—5,5 μέτρων, αἵ-

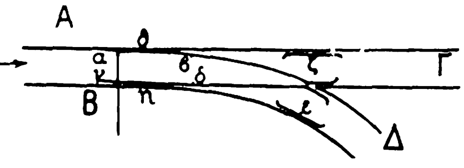

(Α=ἀριστερὰ ῥάβδος· Β=δεξιὰ ῥάβδος· Γ=κυρία γραμμή· Δ=γραμμὴ παρεκκλίσεως δεξιά.)

τινες ἀπολήγουσιν εἰς αἰχμάς, ὅπως ἐφαρμόζωνται εἰς τὰς παραπλεύρους ῥάβδους θ καὶ η. Πρὸς τὸ ἓν μέρος ἡ μία βελόνη κοχλιοῦται εἰς τὴν ῥάβδον τῆς κυρίας γραμμῆς, ἡ δὲ παράπλευρος εἰς τὴν ῥάβδον τῆς γραμμῆς παρεκκλίσεως, πρὸς τὸ ἄλλο δὲ μέρος ἡ ἑτέρα βελόνη κοχλιοῦται εἰς τὴν μίαν ῥάβδον τῆς γραμμῆς παρεκκλίσεως, ἡ δὲ παράπλευρος εἰς τὴν μίαν ῥάβδον τῆς κυρίας γραμμῆς. Ἀναλόγως τῆς συναρμογῆς τῶν διαφόρων τεμαχίων ἡ ἀλλαγὴ διὰ τῆς κλειδὸς καλεῖται δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ διὰ τὸν ὁρῶντα κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ βέλους.

Ι. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

—*[Δομ.]* Ὀνομάζεται *κλεὶς* ὁ μεσαῖος λίθος ἑνὸς ἀψιδωτοῦ ὑπερθύρου, ὅστις ὑπάρχει πάντοτε, εἰς κάθε ἁψῖδα καὶ μὲ τὸν ἐν ὄψει ἄξονά του, ταυτιζόμενον μὲ τὸν τοιοῦτον τῆς ἁψῖδος, τίθεται τελευταῖος ἐξ ὅλων τῶν ἀψιδολίθων, ὥστε μὲ αὐτὸν νὰ κλείῃ ἡ κατασκευή. Τοποθετεῖται ἄνευ κονιάματος, ἐλαφρά, χωρὶς οὐδεμίαν βίαν, οὕτως ὥστε νὰ ἔλθῃ νὰ καταλάβῃ μόνος την ἐν τῇ κατασκευῇ θέσιν του κατόπιν δὲ χύνεται ἄνωθεν ὑδαρὲς ὑδραυλικὸν κονίαμα. Ἐπειδὴ εἶναι ὁ κυριώτερος λίθος τῆς ἁψῖδος, ἐξαίρεται συνήθως, προεξέχων τῶν ἄλλων καὶ διαμορφούμενος ἀρχιτεκτονικῶς. Πολλάκις τίθεται καὶ εἰς μὴ ἀψιδωτὰ ὑπέρθυρα, χωρὶς ν' ἀποτελῇ μέρος τῆς κατασκευῆς ἀλλ' ὑπέχων μόνον διακοσμητικὸν χαρακτῆρα.

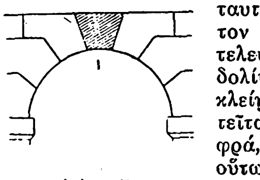
Κλεὶς (1).

Κ. Π. Μ.

—*[Ἀνατομ.]* Καλεῖται *κλεὶς* τὸ ἐπίμηκες, σιγμοειδὲς ὀστοῦν, τὸ ἀποτελοῦν τὸ πρόσθιον μέρος τῆς ὠμικῆς ζώνης, κείμενον δὲ μεταξὺ τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ στέρνου καὶ τοῦ ἀκρωμίου τῆς ὠμοπλάτης. Φερομένη ἐγκαρσίως, ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω, ἐμφανίζει δύο καμπάς, ὧν ἡ μὲν ἔσω εἶναι μείζων, ἔχουσα τὸ κυρτὸν πρὸς τὰ πρόσω, ἡ δ' ἔξω, ἐλάσσων οὖσα, ἔχει τὸ κυρτὸν πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ *ἔσω* ἢ *στερνικὸν ἄκρον*, παχύτερον τοῦ ἔξω, φέρει φοειδῆ ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν, συντασσομένην μετὰ τῆς ἐντομῆς τοῦ στέρνου· τὸ δ' *ἔξω* ἢ *ἀκρωμιακὸν ἄκρον* ἀπολήγει εἰς ἀρθρικὴν φοειδῆ ἐπιφάνειαν, συντασσομένην μετὰ τοῦ ἀκρωμίου. Ἡ κλείς, παρεμβαλλομένη δίκην ἀντερείσματος μεταξὺ τῆς ὠμοπλάτης καὶ τοῦ στέρνου, τηρεῖ τὸν ὦμον εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ θέσιν καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ συνημμένον βραχίονα εἰς ὡρισμένην ἀπὸ τοῦ κορμοῦ ἀπόστασιν, ὅπερ τὰ μάλα συντείνει εἰς τὴν ἐλευθερωτέραν τοῦ βραχίονος κίνησιν.

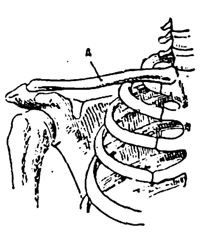

Κλεὶς (Α).

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—*[Οἰκοσημ.]* Ἐντὸς τοῦ θυρεοῦ δύναται νὰ τεθῇ μία ἢ καὶ περισσότεραι κλεῖδες (clefs) κατὰ πάλον ἢ κατὰ τελαμῶνα ἢ κατὰ δοκίδα, ἀντιμέτωποι, ἀντίνωτοι ἢ χιαστί. Εἶναι τὸ ἔμβλημα τῶν παπῶν τῆς Ρώμης, ἡ μία χρυσῆ, ἡ δ' ἑτέρα ἀργυρᾶ, χιαστὶ τιθέμεναι μὲ ἐν τῷ μέσῳ —πρὸς τὰ ἄνω—τὴν ποντιφικὴν τιάραν. Κατὰ τινας ἐραλδιστάς, γενικῶς αἱ κλεῖδες συμβολίζουν ὀφφίκιον φρουράρχου καὶ ὠχυρωμένων πόλεων.

Γ. Ε. Τ.

—**κλεὶς ἁρμονικὴ** *[Μουσ.]*. Εἰδικὸν σύστημα συντόμου σημειογραφίας τῶν συγχορδιῶν, θεσπισθὲν ὑπὸ τοῦ Οὔγου Ρίμαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προγενεστέρων συστημάτων τοῦ Γκότ. Βέμπερ καὶ τοῦ Ἀ. φὸν Ἔττιγκεν (Oettingen). Κατὰ τὴν νέαν ταύτην σημειογραφίαν, οἱ ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ ὑποδεικνύουν μείζονα συγχορδίαν καὶ ἀνιὸν διάστημα· οἱ ρωμαϊκοὶ ἀριθμοὶ ἐλάσσονα συγχορδίαν καὶ κατιὸν διάστημα: Ἰδοὺ οἱ ἀριθμοί: 1 (I) θεμέλιος· 2 (II) δευτέρα μεγάλη· 3 (III) τρίτη μεγάλη· 4 (IV) τετάρτη καθαρά· 5 (V) πέμπτη καθαρά· 6 (VI) ἕκτη μεγάλη. 7 (VII) ἑβδόμη μικρά· 8 (VIII) ὀγδόη· 9 (IX) ἐνάτη μεγάλη. 10 (X) δεκάτη μεγάλη. Τὸ σημεῖον < ὑποδεικνύει ὅτι ὁ φθόγγος ὀξύνεται καθ' ἡμιτόνιον· τὸ σημεῖον > ὅτι βαρύνεται καθ' ἡμιτόνιον.

Γ. Σ.

Κλεισαλι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Προφήτης* (βλ. λ.).

Κλεισθένης. Ὄνομα πολὺ διαδεδομένον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Κατέστησαν ὅμως τοῦτο ἔνδοξον δύο ἰδίως, Κλεισθένης ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος καὶ Κλεισθένης ὁ μέγας πολιτικὸς μεταρρυθμιστὴς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν.

—1) ***Κλεισθένης ὁ Σικυώνιος.*** Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος καὶ ἀπέβη ὁ ἐνδοξότερος τύραννος τῆς Σικυῶνος ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ὀρθαγοριδῶν, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος (α' ἥμισυ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος). Γενόμενος τύραννος δι' ἁρπαγῆς τῆς ἀρχῆς, κατὰ τὸ 595 π. Χ., ὁ Κλεισθένης ὥρισεν ὡς σκοπὸν τοῦ πολιτικοῦ βίου του τὸν διωγμὸν τῆς δωρικῆς φυλῆς. Πρὸς τοῦτο διέρρηξε τοὺς φιλικοὺς δεσμοὺς τῆς Σικυῶνος πρὸς τὸ Ἄργος, θεωρούμενον τότε δωρικὴν μητρόπολιν, εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Σικυῶνα ἀντὶ τῆς λατρείας τοῦ Ἀδράστου, Ἀργείου ἥρωος, τὴν λατρείαν τοῦ ἐχθίστου πρὸς αὐτὸν Θηβαίου ἥρωος Μελανίππου, καὶ ἀπαγορεύσας τὴν δημοσίαν ῥαψῳδίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, διότι ἐν αὐτοῖς ὑμνεῖτο τὸ Ἄργος (*Ἡροδ.* V. 67). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἤλλαξε τὰ συνήθη εἰς τὰς δωρικὰς πόλεις ὀνόματα τῶν φυλῶν (Ὑλλεῖς, Πάμφυλοι, Δυμᾶνες), ὀνομάσας τὴν μὲν ἄρχουσαν φυλὴν Ἀρχελάους ἀντὶ Αἰγιαλέων (ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀδράστου Αἰγιαλέως), τὰς δὲ τρεῖς ἄλλας ὑβριστικῶς Ὑάτας, Ὀνεάτας καὶ Χοιρεάτας, ἀπὸ τῶν γνωστῶν ζῴων. Ἀφοῦ ἐμονιμοποίησε τὴν ἐν Σικυῶνι ἐγκατάστασίν του ὡς τυράννου, ἐπεδίωξεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μὴ ὑστερῇ τῶν συγχρόνων του τυράννων καὶ ἄλλων εὐγενῶν οἴκων εἰς ἐπίδειξιν βίου μεγαλοπρεποῦς, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ καταστήσῃ τὸ ὄνομά του ἔνδοξον διὰ πολεμικῆς τινος νίκης. Τὴν πολέμου δόξαν ἀπέκτησε κατὰ τὸν πρῶτον ἱερὸν πόλεμον, γενόμενος ὁ κύριος νικητὴς τῆς Κρίσης, τὴν δὲ μεγαλοπρέπειαν τῆς τυραννίδος του ἐπέδειξε διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν ἐν Σικυῶνι εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του, καὶ διὰ τῶν ἐπαλλήλων διὰ τεθρίππου νικῶν του εἴς τε τὴν Ὀλυμπίαν καὶ εἰς τοὺς Δελφούς, τῶν ὁποίων τοὺς ἀγῶνας (τὰ Πύθια) αὐτὸς κατέστησε μεγαλοπρεπεστέρους, διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτοὺς ἀγώνων γυμνικῶν καὶ ἱππικῶν (ἐτελοῦντο πρότερον ἐν Δελφοῖς μόνον ποιητικοὶ καὶ περιορισμένοι μουσικοὶ ἀγῶνες). Εἰς τὸ κορύφωμα τῆς δόξης του ἔφθασεν ὁ Κλεισθένης, ὅτε διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ πολιτικῆς συνέσεώς του ἐπέτυχε νὰ εὐημερῇ ἡ πόλις, διὰ τῆς εἰσροῆς εἰς αὐτὴν πλούτου ἀπὸ τοῦ ἀκμάζοντος ἐμπορίου της, καὶ νὰ καταστῇ αὕτη τόπος συνεντεύξεως τῶν σπουδαιοτέρων συγχρόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν, πόλεων ἰωνικῶν ἰδίως. Εἰς μίαν ἐκ τῶν συγκεντρώσεων τούτων ἔγινε καὶ ἡ περίφημος μνηστεία τῆς μονογενοῦς θυγατρός του *Ἀγαρίστης* (βλ. λ.) μετὰ τοῦ Ἀλκμεωνίδου Μεγακλέους, τὴν ὁποίαν μετὰ τόσης χάριτος ἀφηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος (ΣΤ' 126—130). Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Κλεισθένους, γενόμενον πρὸ τοῦ 573 π. Χ., ἐσβέσθη καὶ ἡ τυραννία ἐν Σικυῶνι καὶ αἱ μεγάλαι ἰδέαι ἰωνικῆς πολιτικῆς.

Κλεισθένης ὁ Ἀθηναῖος. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλκμεωνίδου Μεγακλέους καὶ τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ προρρηθέντος ὁμωνύμου του τυράννου τῆς Σικυῶνος. Κατ' ἀκολουθίαν ἦτο οὗτος ὑψηλῆς ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς. Μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπανίδρυσιν τῆς γ' τυραννίδος τοῦ Πεισιστράτου (544—527 π. Χ.), ὅτε πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὸν πυρῆνα τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν τύραννον φατρίας ἔφυγον ἐξ Ἀττικῆς, ἔφυγεν ἐξ αὐτῆς καὶ ὁ Ἀλκμεωνίδης Μεγακλῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ του Κλεισθένους, ὅστις οὕτως ἠνδρώθη ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐξορίας των οἱ πλούσιοι Ἀλκμεωνίδαι ἀνέλαβον ἐργολαβικῶς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ κατὰ τὸ 548 π. Χ. πυρποληθέντος ναοῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνατολικὴν (ἐμπροσθίαν) πλευρὰν ἔκτισαν ἐκ Παρίου μαρμάρου, ἐνῷ ἐκ τῶν ὅρων τῆς πρὸς τοὺς Ἀμφικτίονας συμφωνίας των ἦσαν ὑποχρεωμένοι ἅπαντα τὸν ναὸν ν' ἀνοικοδομήσωσι ἐκ πωρίνων μόνον λίθων. Ἡ τοιαύτη γενναιοδωρία τοῦ οἴκου του, συνέδεσε τὸν Κλεισθένη στενότατα πρὸς τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐλησμόνει καὶ ὅτι ὁ πρὸς μητρὸς πάππος του Κλεισθένης, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος, καὶ ὁ πρὸς πατρὸς Ἀλκμέων, ἦσαν οἱ νικηταὶ τοῦ α' Ἱεροῦ πολέμου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐθεμελιώθη ἡ ἰσχὺς τῶν Δελφῶν. Ἕνεκα τῶν εἰρημένων πρὸς τὸ ἱερὸν εὐεργεσιῶν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, δὲν ἔπαυε τοῦτο νὰ ἐξεγείρῃ τὴν Σπάρτην, ἐπωφελούμενον πάσης

Digitized by Google

προσφυγῆς αὐτῆς πρὸς τοῦτο, ἐναντίον τῶν Πεισιστρατιδῶν, ἕως ὅτου ἐπέτυχε τέλος τὴν ἔξωσιν αὐτῶν. Ἡ ἔξωσις ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τῶν ἡνωμένων στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους τοῦ Α΄ μετὰ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῶν φυγάδων Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Κλεισθένη ἐν Παλλήνῃ, παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Διὰ τῆς νίκης ταύτης ὁ Κλεισθένης ὄχι μόνον ἔλαβε πλήρη ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἐν Λειψυδρίῳ προτέραν ἧττάν του ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν, ἀλλ' ἐπέτυχε καὶ τὴν ἑκουσίαν φυγὴν τοῦ Ἱππίου (510 π. Χ.). Ἡ ἔξωσις ὅμως τοῦ τυράννου οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα ἐν ἀρχῇ εἶχεν ἢ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἀρχαίων ἐρίδων τῶν δύο ἰσχυροτέρων πολιτικῶν φατριῶν, τῆς τῶν εὐπατριδῶν ὑπὸ τὸν Ἰσαγόραν τὸν Τισάνδρου καὶ τῆς τῶν Ἀλκμεωνιδῶν ὑπὸ τὸν Κλεισθένη. Ἡ πρώτη διὰ τῆς βοηθείας τῆς Σπάρτης ἠννόει νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατάργησιν πάντων τῶν ἀπὸ Σόλωνος καὶ ἐφεξῆς εἰσαχθέντων μισητῶν εἰς αὐτὴν νεωτερισμῶν, ἤτοι τὴν κατάργησιν τῆς ἰσοτιμίας τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τὴν κατάργησιν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἐγγείου κτήσεως καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐγγεγραμμένους εἰς τὰ γένη καὶ τὴν κατάργησιν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ τιμητικὰ ἀξιώματα τῆς πολιτείας πάντων τῶν ἐχόντων περιουσίαν. Ἡ δευτέρα, ὑπὸ τὸν Κλεισθένη, δὲν ἤθελε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῶν ἀπελευθερωθεισῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπεδίωκε τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος θεμελιωθεισῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Αἱ φιλοπάτριδες αὗται ἀντιλήψεις τοῦ Κλεισθένους, αἱ ὁποῖαι κατεδεικνυον ὅτι ἡ φιλοδοξία του ἐπεδίωκε σκοποὺς εὐγενεστέρους τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων καὶ τῆς οἰκογενειακῆς δόξης, ἀνύψωσαν αὐτὸν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ δημοκρατικοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου ἀπέβη ὁ παντοδύναμος ἡγέτης καὶ προστάτης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρίστων πολιτῶν. Ἡ μεγάλη αὕτη δημοτικότης τοῦ Κλεισθένους, τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ ἡ εὐτολμία καὶ ἡ δραστηριότης, κατεπτόησε τούτους, διότι ἔβλεπον ὅτι ὁ λαὸς ἐπεδοκίμαζε τὰς μεταρρυθμίσεις του. Πρὸς ματαίωσιν λοιπὸν τῆς συνεχίσεως τούτων ὁ Ἰσαγόρας, συνδεόμενος διὰ προσωπικῆς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης φιλίας, κατήγγειλε πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας τὸν Κλεισθένη ὡς δημαγωγόν, ἐπιδιώκοντα νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἂν ἐπιτύχῃ τοῦτο ὁ Κλεισθένης, ἡ ἐπίδρασις τῆς Σπάρτης πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ θὰ ἐκλίπῃ. Οἱ Σπαρτιᾶται εὐμενῶς ἤκουσαν τὴν καταγγελίαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβωσιν. Ἔστειλαν λοιπὸν εἰς Ἀθήνας τὸν δημόσιον τῆς Σπάρτης κήρυκα καὶ ἠξίωσαν τὴν ἔξωσιν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, ὡς ἐναγῶν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κυλωνείου ἄγους. Ὁ Κλεισθένης τότε, μὴ θέλων νὰ γίνῃ αὐτὸς ἡ αἰτία κηρύξεως πολέμου, ὅστις θ' ἀπέβαινε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἕνεκα τῆς ἐσωτερικῆς ἐν αὐταῖς διχονοίας, καὶ προβλέπων μὲ τὸ διορατικώτατον βλέμμα του ὅτι ἡ περιπέτεια αὕτη ταχέως θὰ φέρῃ αἴσια ἀποτελέσματα καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔφυγεν οἰκειοθελῶς μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων μακρὰν τῆς πατρίδος του. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κλεισθένους (508 π. Χ.) ἐξελέγη, διὰ τῆς τρομοκρατίας τῆς εἰσελθούσης εἰς Ἀθήνας ἐνόπλου δυνάμεως ὑπὸ τὸν βασιλέα Κλεομένη, ἄρχων ὁ Ἰσαγόρας. Τὴν ἐκλογὴν τούτου ἐπηκολούθησεν ἡ ἐξορία 700 οἰκογενειῶν ὡς δημοκρατικῶν, καὶ ταύτην ἡ ἀνατροπὴ τοῦ πολιτεύματος, διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς ὑπαρχούσης βουλῆς διὰ βουλῆς 300 ἀνδρῶν ἀντιδημοκρατικῶν. Ἡ τοιαύτη διαγωγὴ τοῦ Ἰσαγόρα καὶ Κλεομένους προεκάλεσε τὴν μυστικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν τῆς ἀντικατασταθείσης βουλῆς καὶ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ, ὅστις κατεδίωξε μέχρι τῆς Ἀκροπόλεως τὴν μικρὰν ἔνοπλον δύναμιν τοῦ Κλεομένους. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐξεγέρσεως ἦτο ἡ ἀναχώρησις τοῦ Κλεομένους ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἡ καταδίκη εἰς θάνατον τῶν ἑταίρων τοῦ Ἰσαγόρα ὡς προδοτῶν τῆς πατρίδος, ὅσοι δὲν ἠδυνήθησαν λάθρα, ὡς αὐτός, νὰ φύγωσιν ἐξ Ἀθηνῶν. Πρώτη φροντὶς τῆς κυριάρχου τότε βουλῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησις τοῦ Κλεισθένους, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν τὴν συνέχισιν τῶν πολιτικῶν του μεταρρυθμίσεων, αἵτινες ἔτυχον τῆς πλήρους ἐπιδοκιμασίας τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ, τὸ ὁποῖον, ὡς λέγεται, διὰ τῆς Πυθίας ἐξέλεξε τοὺς 10 ἐκ τῶν 100 προκριθέντων ἀρχηγετῶν καὶ ἐπωνύμους ἥρωας τῶν νέων 10 φυλῶν, καὶ διὰ τῶν ὁποίων «ἀπεδίδετο, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, τῷ πλήθει ἡ πολιτεία». Αἱ πολιτικαὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ Κλεισθένους, ἐλλιπῶς γνωσταί, συνοψίζονται εἰς τὰς ἑξῆς: Ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχόντων πολιτικὰ δικαιώματα πολιτῶν, ἐγγράψας εἰς τοὺς πολίτας πάντας τοὺς ἐλευθέρους κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, τούς τε μὴ ὄντας τελείους πολίτας μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου Ἀθηναίους, τοὺς ἐν Ἀθήναις κατοικοῦντας ξένους καὶ τοὺς δούλους, οἵτινες ἀπελευθερωθέντες εἶχον γίνει μέτοικοι. Κατένειμε τοὺς πολίτας εἰς 10 ἀντὶ 4 φυλὰς καὶ ὥρισεν ὡς βάσιν τῆς διαιρέσεως τῆς χώρας καὶ τῶν πολιτῶν τὸν δῆμον, ἀντὶ τῆς ναυκραρίας, τάξας ἀνώτατον ἄρχοντα ἑκάστου τῶν δήμων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔλαμβανεν ἕκαστος Ἀθηναῖος οἱονεὶ τὸ ἐπώνυμόν του (Δημοσθένης-Δημοσθένους Παιανιεύς), τὸν δήμαρχον καὶ ὁρίσας ἥρωα προστάτην αὐτοῦ, εἰς ὃν ἐτελοῦντο θυσίαι καὶ ἀπενέμετο εἰδικὴ λατρεία. Πρὸς διάσπασιν τῆς συνοχῆς τῶν τοπικῶν συμφερόντων καὶ τῶν συμφερόντων τῶν τάξεων καὶ διάλυσιν τῶν πολιτικῶν συγκρούσεων, αἵτινες εἶχον ἀφορμὴν τὴν εἰς τρία τμήματα (πεδιάδα Ἀθηνῶν, Διακρίαν καὶ παραλίαν) διαίρεσιν τῆς χώρας, κατένειμε τοὺς συνταχθέντας δήμους εἰς 30 τριττῦς καὶ ταύτας εἰς τὰς 10 φυλάς, οὕτως ὥστε ἑκάστη φυλὴ περιελάμβανεν ἐν ἑαυτῇ δήμους ἀνήκοντας καὶ εἰς τὰ τρία τμήματα τῆς χώρας (π. χ. ὁ Πειραιεὺς καὶ ἡ Δεκέλεια ἀνῆκον εἰς τὴν αὐτὴν φυλήν), ἤτοι ἀπομεμακρυσμένους ἀλλήλων. Πρὸς ἐξίσωσιν τῶν νεοπολιτῶν πρὸς τοὺς παλαιοτέρους, τοὺς γεννήτας, συνέταξεν ἐκ τῶν νεοπολιτῶν ὡρισμένον ἀριθμὸν θιάσων (θρησκευτικῶν ἑταιρειῶν), τοὺς ὁποίους ἢ κατένειμεν εἰς τὰς ὑπαρχούσας φρατρίας τῶν γεννητῶν, ἢ ἐσχημάτιζε νέας φρατρίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐλατρεύοντο, ὡς καὶ εἰς τὰς παλαιάς, ὁ Ἑρκεῖος Ζεὺς καὶ ὁ Πατρῷος Ἀπόλλων, οἵτινες ἀπὸ θεῶν τῶν γεννητῶν ἔγιναν πλέον θεοὶ φράτριοι. Τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν (10) ἔλαβεν ὁ Κλεισθένης (ἐμιμήθησαν δ' αὐτὸν καὶ οἱ μεταγενέστεροι πολιτικοὶ μεταρρυθμισταὶ τῶν Ἀθηνῶν), ὡς βάσιν τῆς συστάσεως τῶν συναρχιῶν. Οὕτω 10 ἦσαν οἱ ἀποδέκται, 10 οἱ στρατηγοί, 500 (ἀντὶ τῶν 400) οἱ βουλευταὶ (50 ἐξ ἑκάστης φυλῆς), 10 τὰ δικαστήρια τῆς Ἡλιαίας κ.ο.κ. Ὁ Κλεισθένης εἰσήγαγε καὶ τὸν περὶ ὀστρακισμοῦ νόμον πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν τυραννιδοθηρῶν. Τοῦ νόμου τούτου, ὡς ὑπὸ πολλῶν πιστεύεται, ἔγινε χρῆσις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Κλεισθένους, ὅτε, αὐτοῦ ἄρχοντος, οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηνῶν, ἀπειληθεισῶν ὑπὸ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων Πελοποννησίου, Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων, συνῆψαν συμμαχίαν εἰς Σάρδεις, μετὰ τῶν Περσῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ δώσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν μέγαν βασιλέα γῆν καὶ ὕδωρ. Ὁ Κλεισθένης, παρὰ τὴν φερομένην κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως διὰ τῶν μεταρρυθμίσεών του ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

κλεισιάς, —*άδος* (ἡ)˙ βλ. *κλισιάς.*

Κλεισιδίκη */Μυθ./.* Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἐλευσῖνος Κελεοῦ, ἀναφερομένη ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς Ὕμνοις, ὡς μία τῶν συναντησασῶν τὴν Δήμητραν εἰς τὸ Παρθένιον φρέαρ τῆς Ἐλευσῖνος. —Π.

Κλεισιθήρα, ἢ ***Κλεισιθύρα*** */Μυθ./.* Θυγάτηρ τοῦ Ἰδομενέως καὶ τῆς Μήδας, ἣν ὁ πατήρ της, πρὸ τῆς ἐκ Τροίας ἀναχωρήσεως, εἶχεν προτείνει εἰς γάμον εἰς τὸν Λεῦκον, υἱὸν τοῦ Τάλου. —Π.

κλείσιμο(ν), —*ατος* (τό)˙ δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κλείω*: «κλείσιμο τῆς πόρτας,— τοῦ σπιτιοῦ, —τοῦ μαγαζιοῦ, —τῆς κασέλλας» ‖ «κλείσιμο τῆς πληγῆς» ἐπούλωσις˙ ‖ «κλείσιμο συμφωνίας», ἐπίτευξις συμφωνίας.

— */Χρηματιστηρ./* Ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ χρησιμοποιοῦνται αἱ ἑξῆς ἐκφράσεις: «*τὸ χρηματιστήριον ἔκλεισεν*», ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἔληξεν ἡ συνεδρίασις τοῦ χρηματιστηρίου. «Ὁ τίτλος ἔκλεισεν εἰς τὰ 500» π. χ., ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ τελευταία τιμή, δι' ἣν συνήφθη πρᾶξις κατὰ τὴν συνεδρίαν τοῦ χρηματιστηρίου ἦτο 500, «τιμὴ κλεισίματος», ἡ διὰ τίτλον τινὰ τιμή, δι' ἣν συνήφθη ἡ τελευταία πρᾶξις κατά τινα συνεδρίαν˙ «ἐκλείσθην εἰς τὰ 500» π. χ., ἢ «κλεισατέ με εἰς τὰ 500» π. χ., ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἐξετέλεσα ἢ πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀντίστροφος πρᾶξις ἄλλης προϋπαρχούσης, π. χ. ἔχω ἀγοράσει, ἤτοι ἔχω ἄνοιγμα, 100 τίτλων Α καὶ ἐκλείσθην εἰς τὰ 500 δι' αὐτούς, ἄρα ἐπώλησα τούτους, ἵνα αἱ πράξεις κανονισθῶσι διὰ διαφορῶν.

Τ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

— ***κλείσιμον βιβλίων*** */Λογιστ./.* Ὁ ἐμπορικὸς νόμος ὁρίζει διὰ μὲν τὰς προσωπικὰς ἐπιχειρήσεις ἐνιαυσίαν τὴν διάρκειαν τῆς διαχειριστικῆς περιόδου, διὰ δὲ τὰς ἀνωνύμους ἑταιρείας, ἑξαμηνιαίαν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ καθορίζηται ἡ οἰκονομικὴ θέσις ἑκάστης ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἢ τῆς ἑξαμηνίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γίνεται γενικὴ ἀπογραφὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ, τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας, συγχρόνως δὲ προσδιορίζεται καὶ τὸ καθαρὸν κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλ' ἡ ὅλη αὕτη ἐργασία δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη δυσκολιῶν, διότι ἀπαιτεῖται σειρὰ ὁλόκληρος πράξεων καὶ κατ' ἀκολουθίαν λογιστικῶν ἐγγραφῶν πρὸς διεκπεραίωσιν ταύτης. Καὶ πρῶτον προσδιορίζονται τὰ κέρδη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μενόντων ἐμπορευμάτων, ἔπειτα ἐγγράφονται αἱ διάφοροι ἐκκρεμεῖς πράξεις, αἵτινες κυρίως ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ νὰ ἐξαχθῶσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς κλειομένης περιόδου, συγκεντροῦνται τὰ διάφορα ἔξοδα καὶ κέρδη, ἐγγράφονται τὰ διατιθέμενα κέρδη κλπ. Μετὰ τὴν λογιστικὴν ταύτην, ἐργασίαν, οἱ μὲν λογαριασμοὶ ἐνεργητικοῦ παρουσιάζουσιν ὑπόλοιπον χρεωστικόν, οἱ δὲ λογαριασμοὶ τοῦ παθητικοῦ καὶ καθαρᾶς περιουσίας πιστωτικόν, ἐνῷ οἱ προσωρινοὶ λογαριασμοὶ ἀποτελεσμάτων εὑρίσκονται ἐξισωμένοι. ὑπογραμμιζόμενοι διὰ διπλῶν γραμμῶν τῶν ἀθροισμάτων τῆς χρεώσεως καὶ πιστώσεως.

Κλείονται δὲ οἱ λογαριασμοὶ ὡς ἑξῆς: Προστίθενται εἰς ἕνα ἕκαστον λογαριασμὸν τὰ ἀναγεγραμμένα ποσὰ καὶ μετὰ τὸ ἄθροισμα σύρεται διπλῆ γραμμή, ἀφοῦ πρῶτον εἰς τὸ ἀσθενέστερον αὐτοῦ μέρος προστεθῇ τὸ ὑπόλοιπόν του, ἵνα εὑρεθῶσιν ἴσα τὰ ποσὰ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πρὸς δοκιμὴν τῆς γενομένης ἀφαιρέσεως πρὸς εὕρεσιν τοῦ ὑπολοίπου. Κάτωθι τῆς διπλῆς γραμμῆς, ἀριστερὰ τοῦ λογαριασμοῦ, γράφονται τὰ χρεωστικὰ ὑπόλοιπα καὶ δεξιὰ τὰ πιστωτικά. Τοιουτοτρόπως ἀνοίγονται ἐκ νέου οἱ λογαριασμοὶ διὰ τὴν νέαν χρῆσιν. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι καθαρῶς ἀριθμητική. Ἄλλοτε τό τε κλείσιμον καὶ ἄνοιγμα τῶν λογαριασμῶν ἐγίνετο ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγραφῶν, αἵτινες δὲν ἔχουν καμμίαν θέσιν. Τὸ κλείσιμον καὶ ἄνοιγμα τῶν βιβλίων εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ εἶδος τοῦ βιβλίου. Ὅταν παρουσιάζῃ ὑπόλοιπον, γίνεται ὅ,τι καὶ εἰς τοὺς λογαριασμούς. Ὅταν δὲ ἁπλῶς ἓν βιβλίον δεικνύῃ ἄθροισμα δραχμῶν ἢ ποσοτήτων, τὰ ποσὰ ταῦτα ὑπογραμμίζονται διὰ διπλῆς γραμμῆς. Πάντως ἡ νέα περίοδος πρέπει νὰ εὕρῃ τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὰ σχετικὰ βιβλία τῶν ἀξιῶν μὲ τὰ ὑπόλοιπά των καὶ ὄχι μὲ τὰ ποσὰ τῆς προηγουμένης περιόδου, τοῦτο δὲ καὶ διὰ στατιστικοὺς καὶ διὰ λογιστικοὺς λόγους.

Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

κλεῖσις, —*εως* (ἡ)˙ κλείδωμα, κλείσιμο.

κλεῖσμα (τό)˙ τόπος κλειστός, περίφρακτος ‖ ἐνιαχοῦ ὡς τοπωνύμιον.

Κλείσματα */Γεωγρ./.* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σπαρτιῶν τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας: Κάτ. (1928) 74.

Κλείσοβα */Γεωγρ./.* Νησὶς ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ἀπέχουσα 400 μέτρα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Τουρλίδος, ἐκτάσεως 150 βημάτων. Ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχει ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, κτισθεὶς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βενετοκρατίας, τὸ μνημεῖον τῶν πεσόντων εἰς τὴν Κλείσοβαν καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις τοῦ ὁμωνύμου ἰχθυοτροφείου, ὅπερ ἔχει ἔκτασιν 20.000 στρεμμάτων θαλάσσης. Ἐκ τοῦ ἰχθυοτροφείου τούτου ἐξάγονται τὰ περίφημα αὐγοτάραχα καὶ αἱ τσιποῦραι ἢ μαρίδες τῆς Κλεισόβης.

—*/Ἱστορ. Ἀγ./* Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀγώνων τοῦ Μεσολογγίου ἡ Κλείσοβα κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν διὰ τὴν ἡρωϊκήν της ἀντίστασιν κατὰ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1826. Ἐπ' αὐτῆς εὑρίσκετο φρουρὰ ἐξ 150 ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον Χριστόδουλον Χατζηπέτρου καὶ τὸν ὑπομοίραρχον Παναγιώτην Σωτηρόπουλον, τὸν ἐπικαλούμενον Κραββαρίτην. Τέσσαρα πυροβόλα καὶ μικρὸν πρόχωμα μετὰ τοῦ κτιρίου τοῦ μικροῦ ναοῦ ἀπετέλει τὴν ὅλην ὀχύρωσιν τῆς νησῖδος. Κατὰ σύμπτωσιν, τὴν ἡμέραν τῆς 25 Μαρτίου, ὁ φρούραρχος Χατζηπέτρου ἀσθενῶν εἶχε μεταφερθῆ εἰς Μεσολόγγιον καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῆς φρουρᾶς εἶχεν ὁ Σωτηρόπουλος, ἀποκρούσας μετὰ γενναιότητος θαυμαστῆς τὴν διὰ πλοιαρίων καὶ στρατοῦ, βαδίζοντος ἐπὶ τῶν ἀβαθῶν μερῶν τῆς λιμνοθαλάσσης, λυσσα-

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Κλεισόβῃ.

λέαν ἐπίθεσιν τοῦ Κιουταχῆ. Τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κιουταχῆ ἀντελήφθη πρῶτος, ἐκ τῶν ἐν Μεσολογγίῳ, ὁ στρατηγὸς Κῖτσος Τζαβέλλας, ὅστις ἐπιβὰς ἀμέσως μετὰ πεντήκοντα ἐπιλέκτων του, κατηυθύνθη μέσῳ σφοδροῦ πυρὸς εἰς τὴν Κλείσοβαν. Τὴν στιγμὴν τῆς ἀποβιβάσεώς του, σφαῖρα ἐχθρικὴ ἔθραυσε εἰς δύο τὸ ξίφος του, τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἀφιέρωσεν εἰς τὰς εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἐπὶ μικρὸν προσῆλθε καὶ προσηυχήθη. Ἡ μικρὰ αὕτη ἐνίσχυσις ἀνεπτέρωσε τὸ φρόνημα τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κλεισόβης, τὸ δὲ ἠθικόν των ἐξυψώθη πλειότερον, διότι προσετίθετο εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγῶνος καὶ στρατηγὸς ἄξιος οἷος ὁ Κῖτσος Τζαβέλλας. Ὁ Κιουταχῆς ἀποκρουσθεὶς καὶ τραυματισθεὶς ἀπεσύρθη τοῦ Ἀγῶνος, ὃν ἀνέλαβεν ἀμέσως ὁ Ἰμβραὴμ διατάξας 3.000 Ἄραβας ὑπὸ τὸν γαμβρόν του Χουσεΐν μπέην νὰ κυριεύσωσι τὴν Κλείσοβαν. Οἱ πολιορκούμενοι

Digitized by Google

ἠναγκάσθησαν λόγῳ τοῦ σφοδροῦ πυρὸς νὰ ἐγκλεισθῶσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ διὰ τῶν χασμάτων τῆς ὀροφῆς, ἅτινα ἐχρησιμοποίησαν ὡς πολεμίστρας, ἔβαλλον κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων, φονεύσαντες τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν ἀρχηγὸν Χουσεῒν μπέην. Ὁ θάνατος τοῦ Χουσεῒν ἐπέφερε σύγχυσιν εἰς τὰς αἰγυπτιακὰς τάξεις καὶ ὁ πανικὸς ἐπῆλθεν. Οἱ ἡμέτεροι ἐξελθόντες ἐφόνευσαν ἀρκετοὺς καὶ ἡ λιμνοθάλασσα τῆς Κλεισόβης ἐρυθρίασεν ἀπὸ τὸ αἷμα ἀπείρων νεκρῶν καὶ 2500 τραυματιῶν Αἰγυπτίων. Ἐκ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κλεισόβης ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν πεντήκοντα. Εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν περιῆλθον πλούσια λάφυρα ὁπλισμοῦ καὶ ἐχθρικαὶ σημαῖαι, τὰς ὁποίας ἐκάρφωσαν ἀνάποδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν σημαιῶν αὐτῶν πλανηθεὶς ὁ ἔξω τῆς λιμνοθαλάσσης πολιορκῶν τὸ Μεσολόγγι καπετὰν πασᾶς, ἀπέστειλε πλοιάριον μετὰ 30 ναυτῶν, ἵνα συγχαρῇ τὸν νικητὴν πασᾶν. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ καπετὰν πασᾶ συνελήφθησαν κατὰ κωμικὸν τρόπον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ στρατηγοῦ Κίτσου Τζαβέλλα, Γιαννάκη Τζαβέλλα. Ἡ ἄμυνα τῆς Κλεισόβης, ἥτις μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου παρέμεινεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων, ἦτο τὸ τελευταῖον κτύπημα τῶν ἀγωνισθέντων Μεσολογγιτῶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, διότι μετὰ 15 ἡμέρας ἐγένετο ἡ ἔξοδος. Χ. Γ. Ε.

Κλεισόβορα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Σουρασηνῶν ἐν Ἰνδικῇ, ἐπὶ τοῦ Ἰωβάρου ποταμοῦ (νῦν Τζαμνά), ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ βασιλείου τῶν Κασπειραίων (*Ἀρριαν.* Ἰνδ. Η' 5). Ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφέρεται ὡς Cyrisobora, ἢ κατ' ἄλλους ἑρμηνευτὰς Chrysobora, Charisobora, ἐν αὐτῇ δὲ ἐλατρεύετο ἰδιαζόντως ὁ Ἡρακλῆς. Ἡ ἑλληνικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς ληφθεῖσα ἐκ τοῦ σανσκριτικοῦ τύπου *Κρισναπούρα* (= πόλις τοῦ Κρίσνα) καὶ κατὰ ταῦτα σχετίζεται πρὸς τὴν ἰνδικὴν πόλιν Μαθούρα (νῦν Ματτρά), σπουδαιότατον κέντρον τῆς ἰνδικῆς λατρείας καὶ γενέτειραν πόλιν τοῦ Κρίσνα. Ἄλλοι πάλιν τοποθετοῦν τὴν Κλεισόβοραν παρὰ τὴν νῦν Ἄγκρα (Lassen κ. ἄ.), ὁ δὲ Cunningham ἐν Βρινδαβανᾷ. —Π.

Κλεισόρευμα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 134. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπρέσακον*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Κολωνέϊκα* καὶ *Κουτσουρέϊκα* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 466. Χ. Δ.

κλεισοῦρα (ἡ)· στενοπός, στενὴ διάβασις μεταξὺ τόπων ἀδιαβάτων, ἄλλως *κλεισώρεια*· || παρὰ Βυζαντινοῖς, τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων· || μεταφ. τὸ νὰ εἶναί τις ἀποκεκλεισμένος ἢ ἔγκλειστος, ἀποκλεισμός, κάθειρξις: «δὲν ὑποφέρω τὴν κλεισοῦρα, διαρκῶς μέσα» (ἀπὸ τοῦ λατ. clausura, κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ κλείω).

— [*Βυζαντ.*] *Κλεισοῦρα* ἐκαλεῖτο παρὰ Βυζαντινοῖς μικρὰ διοικητικὴ περιφέρεια ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ, περιλαμβάνουσα 5—8 μικροτέρας διοικητικὰς περιφερείας, αἵτινες ἐλέγοντο *τοποτηρησίαι* ἢ *βάνδα*. Τρεῖς κλεισοῦραι ἀπετέλουν ἓν *τουρμαχᾶτον*, τρία δὲ τουρμαχᾶτα ἓν *θέμα*. Ὁ διοικητὴς τῆς κλεισούρας ἐλέγετο *κλεισουράρχης*, ἦτο δὲ οὗτος πάντοτε στρατιωτικός, ὡς καὶ πασῶν τῶν ἄλλων διοικητικῶν περιφερειῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Γενικῶς ἐξ ἑκάστης κλεισούρας ἐστρατολογεῖτο μία *μοῖρα* ἢ *δροῦγγον*, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἐκ 5—8 ταγμάτων. Ν. ΚΛΣ

Κλεισοῦρα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰμιμόντου, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ.

— **Κλεισοῦρα** /*Γεωγρ.*/. Στενωπὸς μήκους 126 περίπου χιλιομέτρων, παρὰ τὰς σιδηρᾶς πύλας τοῦ Δουνάβεως καὶ εἰς τὰ μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Νοτιοσλαυΐας σύνορα, σχηματιζομένη ἐκ τῆς συγκλίσεως τῶν ὀρέων τοῦ Βανάτου καὶ τῶν σερβικῶν ὀρέων. Μ. Ν. Δ.

— **Κλεισοῦρα**, ἢ **Βλαχοκλεισοῦρα** /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κεῖται ΒΑ τῆς Καστορίας, ἐπὶ ὀρεινῆς καὶ ὡραίας τοποθεσίας, καὶ χρησιμεύει, λόγῳ τοῦ ὑψομέτρου της (ἄνω τῶν 1000 μ.), ὡς θερινὴ διαμονὴ τῶν κατοίκων τῆς Καστορίας καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Μακεδονίας. Οἱ κάτοικοί της ἀνερχόμενοι εἰς 1.346 (1928), εἶναι κατὰ μέγα μέρος βλαχόφωνοι, ὁμιλοῦντες τὴν κουτσοβλαχικὴν διάλεκτον, καὶ διακρίνονται διὰ τὴν εὐφυΐαν των, τὸ φιλαπόδημον καὶ τὸ ἐμπορικὸν των πνεῦμα. Ἐπὶ τουρκοκρατίας εἶχον δημιουργήσει ἀκμαίας καὶ πλουσίας παροικίας ἐν Βιέννῃ, Λειψίᾳ, Δρέσδῃ, Ἀμβούργῳ κτλ. Ἡ Κλεισοῦρα ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— **Κλεισοῦρα** /*Γεωγρ.*/.—1) Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Φιλιππιάδος, τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Λούρου ποταμοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων—Πρεβέζης. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 473 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Συνοικισμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀχέροντα, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Μουζακεΐκων (πρώην Μουζακατίου), ἔχων (1928) 130 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρύζης. Λόγῳ τῆς γειτνιάσεως πρὸς τὰ ἕλη τῆς Ἀχερουσίας, ἔχει κλίμα νοσηρόν. Ἔχει δημοτ. σχολεῖον.

— **Κλεισοῦρα** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀδριανῆς (Ρεμούσταφα), τῆς ἐπαρχίας Πυλίας, τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 146.

— **Κλεισοῦρα** /*Γεωγρ.*/. Πολίχνη τῆς Βουλγαρίας (κάτ. 1.478), τῆς περιφερείας Καρλόβου, κειμένη ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, 34,5 χλμ. δυτικῶς τοῦ Καρλόβου. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι τὸ ροδέλαιον καὶ τὰ ἐξ ἐρίου ὑφάσματα (σαγιάκια). Εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ Χρ. Δάνωφ καὶ τοῦ Μ. Μπαλαμπάνωφ. Τ. Β.

— **Κλεισοῦρα** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Πρεμετῆς, τῆς Βορείου Ἠπείρου τῆς Ἀλβανίας, κοινῶς καὶ *Ἀρβανιτοκλεισοῦρα* καλουμένη, ἀλβανιστὶ δὲ *Τέρκ*. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄφου ποταμοῦ, ἐπὶ θέσεως φαραγγώδους καὶ στρατηγικωτάτης. Ἐπὶ τῆς ἀκμῆς της κατῳκεῖτο ὑπὸ 2.000 κατοίκων, Ἀλβανῶν ἁπάντων, τώρα ὅμως οἱ κάτοικοί της μόλις ἀνέρχονται εἰς 400. Ἐπὶ τῆς ἰδίας θέσεως κατὰ τὸν Π. Ἀραβαντινὸν (Χρονογρ. Β' 84), ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις *Πύρρου Στρατόπεδον*, τὴν ὁποίαν ὁ Λὴκ τοποθετεῖ εἰς τὴν ἀνατολικῶς τῆς Κλεισούρας κειμένην Ὀστανίτσαν, κατ' ἄλλους δὲ ἡ Σησάρηθος. Λόγῳ τῆς ὀχυρότητος τῆς θέσεως ὁ Ἀλῆ-πασᾶς εἶχε κτίσει αὐτόθι, ἴσως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὧν οὐδὲν σήμερον σῴζεται, φρούριον ὀχυρώτατον, μέχρι σήμερον σῳζόμενον. Ἀπέναντι ταύτης ἀπὸ τῆς ἄλλης ὄχθης κεῖται τὸ ἑλληνικὸν χωρίον Μπρεζάνι. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον 1913, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων (21 Φεβρουαρίου) συνεκροτήθη ἐνταῦθα ἀξιόλογος μάχη μεταξὺ τοῦ εἰς Ἀλβανίαν καταφεύγοντος τμήματος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, προσπαθοῦντος νὰ διαφύγῃ τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ τοῦ καταφθάσαντος τοῦτο ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Διὰ τῆς μάχης ταύτης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἐν Ἠπείρῳ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, κατελήφθη ἡ Βόρειος Ἤπειρος μέχρι τοῦ Τεπελενίου, ἀνακοπείσης τῆς παραιτέρω προελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ λόγῳ τῆς ἐπελθούσης ἐπεμβάσεως τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1914, ἐκραγέντος τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, ἡ Κλεισοῦρα κατεστράφη τελείως, καεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐτονόμου Ἠπείρου. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

— **Κλεισοῦρα Μεσολογγίου** /*Γεωγρ.*/. Γραφικὴ σχισμὴ τοῦ ὄρους Ἀρακύνθου, εἰς τὸ 17 χλμ. τῆς ὁδοῦ Μεσολογγίου - Ἀγρινίου. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ μέρους ἐπὶ βραχώδους σπηλαίου ὑπάρχει ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου πηγῆς, ἐν ᾗ ὑπηρέτησεν ὡς καλόγηρος τῆς Κλεισούρας ὁ Κώστας Γούναρης ἢ Γιαννιώτης, ὁ προδόσας τὸ σχέδιον τοῦ Ὀμὲρ Βρυώνη περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τὴν νύκτα τῆς 25 Δεκεμβρίου 1822 κατὰ τοῦ Μεσολογγίου. Διατηροῦνται εἰσέτι τὰ κτίρια τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης, τῆς ὑπὸ τοῦ Παλαμᾶ ἀνεγερθείσης. Τελεῖται κατ' ἔτος πανήγυρις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ζωοδόχου πηγῆς. Παρὰ τὴν ἔξοδον τῆς Κλεισούρας, πρὸς τὸ μέρος τῶν λιμνῶν Λυσιμαχίας καὶ Τριχωνίδος, ἔκειτο ἡ ἀρχαία αἰτωλικὴ πόλις Πυλήνη. Χ. Γ. Ε.

Ἡ Κλεισοῦρα τοῦ Μεσολογγίου.

κλεισουράρχης (ὁ), ἢ *κλεισουριάρχης* /*Βυζ.*/. Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ διοικητὴς τῆς μικρᾶς διοικητικῆς περιφερείας, τῆς *κλεισούρας* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

Κλεισούρας, *Ἀχμὲτ βέης*. Διάσημος φύλαρχος ἐκ τῆς παρὰ τὴν Πρεμετὴν Κλεισούρας, δράσας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, καὶ ὡς ἀρχηγὸς Τουρκαλβανῶν ἱππέων εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ Μεχμὲτ Ρεσὴτ κατὰ τὴν κατάπνιξιν τοῦ κινήματος τοῦ Μουσταῆ πασᾶ τῆς Σκόδρας τῷ 1832. Γ. Δ. Κ.

Ἡ οἰνοχόη τοῦ Ξενοκλέους καὶ Κλεισόφου.

Κλείσοφος. Ἀγγειογράφος ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ξενοκλέους, γνωστὸς ἡμῖν διὰ τῆς ὡραίας μελανομόρφου οἰνοχόης, ἥτις εὑρέθη, τῷ 1889, ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου, ἀπόκειται δὲ νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον φέρει καὶ τὰς ὑπογραφὰς τοῦ ἀγγειοπλάστου καὶ τοῦ ἀγγειογράφου, ἔχει τὸ στόμιον ἐν σχήματι φύλλου κισσοῦ καὶ φέρει ἐπὶ τῆς κοιλίας μελανόμορφον παράστασιν εὐθύμου συμποσίου. Εἰς τὴν εὔθυμον σκηνὴν λαμβάνουσι μέρος ἑπτὰ ἄνδρες, ὅλοι γυμνοί, ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἀγένειοι, ἄλλοι δὲ γενειῶντες. Ὁ πρῶτος, ἐξ ἀριστερῶν, καθήμενος φέρει ἀπλήστως τὸ ποτήριον εἰς τὰ χείλη· ὁ δεύτερος, ὄρθιος καὶ ἐν καταλλήλῳ στάσει, τραγουδεῖ· ὁ τρίτος, κύπτων ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὅλης σκηνῆς τοποθετημένου ἀναψυκτῆρος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει ἀμφορεὺς πλήρης οἴνου, ἑτοιμάζεται νὰ ἀντλήσῃ ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς ἀρυταίνης τὸ εὐχάριστον ὑγρόν, διὰ νὰ τὸ χύσῃ ἐντὸς τῆς φιάλης, τὴν ὁποίαν κρατεῖ ὁ τέταρτος, ὁ εὐθυμότερος ὅλων, εἶναι γυμνὸς καὶ προγάστωρ αὐλητής, παίζων τὸν δίαυλον, ὁ πέμπτος διασκεδάζει μὲ δακτύλιον, τὸν ὁποῖον κρατεῖ μεταξὺ δύο δακτύλων τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐνῷ στηρίζει τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς καὶ οἱ ἄλλοι εὐθυμοῦσι μὲ διαφόρους εὐθύμους στάσεις καὶ χειρονομίας. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ θέματος μὲ τὴν συνολικότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν χαρακτηριστικότητα τῶν προσώπων, δεῖ-

Συμπόσιον ἐπὶ τῆς οἰνοχόης τοῦ Ξενοκλέους.
[Ἀγγειογραφία Κλεισόφου.]

Digitized by Google

γμα τοῦ μελανομόρφου ρυθμοῦ, ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τεχνικὴ τῆς ἰχνογραφήσεως τῶν μορφῶν, τῶν ἀγγείων, τῶν προσκεφαλαίων καὶ τῶν κοσμητικῶν στοιχείων, ἥτις συμφωνεῖ μὲ τὴν πρώϊμον ἐρυθρόμορφον ἀγγειογραφίαν, ἔτι δὲ καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς, ἔδωκαν τὴν βάσιν εἰς τὸν Leonard καὶ ἰδίως εἰς τὸν Ar. Schneider νὰ παραδεχθῶσιν, ὅτι ὁ Κλείσοφος οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν προδρόμων τῆς ἐρυθρομόρφου ἀγγειογραφίας, ἀκμάσας προφανῶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 550—500 π. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Arthur Schneider*, Vase des Xenokles und Kleisophos ἐν «Ath. Mitt.» (1889).—*Leonard*, Kleisophos ἐν *P. Wissova*. Β. Δ. Θ

Κλειστὰ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 78. Πρότερον ὠνομάζετο *Κολιούς*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Θησαυρὸς* (Τσερέσοβον), *Πετρότοπος* (Μπέτσοβον), *Πλακόστρωτον* (Γκλούμ), *Σκαλωτὴ* (Λιμπὰν) καὶ *Σταυροδρόμι* ("Ορχοβα) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 337. Χ. Δ.

κλειστάνθηρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ βοτανικῇ συνήθως τὸ ἄνθος ἐκεῖνο, ὅπερ παρὰ τὴν κανονικὴν ἄνθησίν του φέρει ἀνθῆρας κλειστούς. Κ. ΠΑΠ.

κλειστογαμία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ αὐτογονιμοποίησις ἑρμαφροδίτων ἀνθέων, τὰ ὁποῖα παραμένουν διαρκῶς κλειστά. Ταῦτα παρουσιάζουν πλήρη ὡριμότητα, συνήθως δὲ ἐπίσχεται ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν, ὅτε ὁμιλοῦν περὶ *γνησίας κλειστογαμίας*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *ψευδοκλειστογαμίαν*. Εἰδικαὶ περιπτώσεις κλειστογαμίας εἶναι: ἡ *ὑδροκλειστογαμία* λόγῳ κατακλύσεως τοῦ ἄνθους ὑπὸ ὕδατος, ἡ *φωτοκλειστογαμία* ἐλλείψει ἐπαρκοῦς φωτισμοῦ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἄνθους, ἡ *ξηροκλειστογαμία* ἕνεκα ξηρασίας καὶ ἡ *θερμοκλειστογαμία* ἕνεκα χαμηλῆς θερμοκρασίας. Θ. ΒΛ.

κλειστόγαμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Καλοῦνται *κλειστόγαμα* τὰ ἄνθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν *κλειστογαμίαν* (βλ. λ.). Τοιαῦτα ἄνθη εἶναι λ. χ. τὰ τῆς ὀξαλίδος, τοῦ λαμίου, τῆς καρδαμίνης κλπ. Θ. ΒΛ.

κλειστόκαρπα (τὰ)(Kleistocarpa) */Βοτ./* Ἄθροισμα φυλλοβρύων, περιλαμβάνον μικρὰ βρυόφυτα ἔχοντα ἄμισχον σποριογόνιον ἄνευ κιονίδος, θήκην μὴ διαχάσκουσαν, ἀλλὰ διανοιγομένην ἐκ σήψεως κλπ. Κυριώτερα γένη εἶναι *ἀρχίδιον* (Archidium), εἰς τὸ ἐνδοθήκιον τοῦ ὁποίου συμφύρονται ἄγονα κύτταρα μετὰ γονίμων· *φάσκον* (Phascum), *ἐφήμερον* (Ephemerum) καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

κλειστοκαρπία (ἡ) */Βοτ./*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ φυτολογίᾳ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν σπορίων τῶν εὑρισκομένων εἰς κλειστοὺς καρποὺς κατόπιν διαρρήξεως ἢ σήψεως τοῦ περικαρπίου. Τοιύτη περίπτωσις παρουσιάζεται κυρίως εἴς τινα βρυόφυτα κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κλειστοκονίασις (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἡ αὐτεπικονίασις εἰς κλειστὸν ἄνθος.

Κλειστὸν */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τὰς ΝΑ ὑπωρείας τοῦ ὄρους Πτέρη ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Μεσολογγίου - ἐπαρχίας Εὐρυτανίας - νομοῦ Τρικκάλων (Καρδίτσης), καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 864. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Μαυρόλογγος* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1031. Χ. Δ

— **Κλειστὸν** *[Γεωγρ.]* Μικρὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται κατὰ τὸ Α. ἄκρον τῆς ἐπαρχίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 25. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μουσγαλῆ* Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀμπελόφυτον* (Μουρσαλῆ), *Κυδωνιὰ* (Κότσο-Ὀγλαρῆ) καὶ *Μακρυχώρι* (Οὐζοὺν - Μαχαλᾶ), ἔχει δὲ κατοίκους (1928) 120. Χ. Δ.

— **Κλειστὸν** */Γεωγρ./*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Πέτρας (Ἐπάνω Πέτα) τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 77.

κλειστός, *—ή, —όν*· ὁ κεκλεισμένος, ὁ μὴ ἀνοικτός, ἄλλως *σφαλιστός*, ἀντίθ. *ἀνοικτός*: «μὲ κλειστὰ τὰ μάτια», «τὸ σπίτι —, τὸ κατάστημα εἶναι κλειστό»· ‖ *κλειστὸ* (τό)· ὡς οὐσ. ἰδιωματ., τὸ ἄλλως *σωκάρδι*, κοιν. *γιλέκο*.

κλειστοφοβία (ἡ) */Ψυχοπαθολ./*. Καλεῖται οὕτω ὁ φόβος ὑφ' οὗ καταλαμβάνονται ἄτομα τινα εὑρισκόμενα ἐν κλειστῷ χώρῳ, ὡς φέρ' εἰπεῖν, ὅταν εὕρηνται μόνα ἔν τινι δωματίῳ, κ. τ. τ. Ὁ φόβος οὕτως ἔχει ὅλους τοὺς χαρακτῆρας των ἰδεοληπτικῶν φόβων (βλ. λ.), καὶ παρατηρεῖται, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἰδεοληπτικοὶ φόβοι ἐπὶ ψυχασθενείας ἐκ κοπώσεως ἰδία, διανοητικῆς, ἐπὶ ὑστερίας, τοξικῶν καταστάσεων, μεθ' ἐγκεφαλίτιδος, μάλιστα δὲ ἐπὶ ἐκφυλογενῶν καταστάσεων, ὡς στίγμα ἐκφυλισμοῦ. Ἡ νόσος εἶναι ἰάσιμος. Τ. Α. ΖΗΣ

κλεῖστρον (τὸ) */Στρατ. Τεχνολ./*. Καλεῖται οὕτω μεταλλικὸν μηχανικὸν συμπλήρωμα τοῦ σωλῆνος τῶν πυροβόλων τῶν ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμιζομένων, δι' οὗ κλείεται μετὰ τὴν γέμισιν τὸ ὀπίσθιον ἄνοιγμα αὐτοῦ. Ἀνήκει ἑπομένως εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμιζόμενα πυροβόλα, ἢ ἄλλως *ὀπισθογεμῆ*. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμίσεως τῶν πυροβόλων ἐγεννήθη ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν πρώτων τοιούτων. Τὰ ἐκ ταύτης πλεονεκτήματα δύνανται νὰ καταταγῶσιν εἰς δύο κατηγορίας: 1) εἰς τ' ἀναφερόμενα ἐν τῇ κατασκευῇ καὶ τῇ χρήσει τοῦ πυροβόλου, καὶ 2) εἰς τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὰς βλητικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας. Παρὰ τὰ πλεονεκτήματα ὅμως ταῦτα ἡ ἀπὸ τοῦ πυγαίου γέμισις παρουσιάζει καὶ μειονεκτήματα: δημιουργεῖ ἀφ' ἑνὸς κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σωλῆνος, τοῦθ' ὅπερ ὑφίσταται ἀκριβῶς τὴν μεγαλυτέραν πίεσιν κατὰ τὴν βολήν, τμῆμα μικροτέρας ἀντιστάσεως, καὶ σχηματίζει ἀφ' ἑτέρου ἁρμὸν μεταξὺ τοῦ πυροβόλου καὶ τοῦ κλείστρου, διὰ τοῦ ὁποίου καθίστανται δυναταὶ διαφυγαὶ ἀερίων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιβάλλει τὴν χρῆσιν ἐπιτυχῶς λειτουργοῦντος ἐμφραγματικοῦ μέσου καὶ ἡ εὕρεσις τοιούτου ἐπεβράδυνε τὴν γενικὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμίσεως. Ἀπὸ τοῦ 1855 ἤρξαντο ἐν Γαλλίᾳ ἐκτελούμεναι σοβαραὶ δοκιμαὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμίσεως, ἐξακολουθήσασαι μέχρι τοῦ 1862, ὁπότε ἐδόθη εἰς αὐτὰς νέα ὤθησις παρὰ τοῦ τότε συνταγματάρχου Treuille de Beaulieu· ἐκ τῶν δοκιμῶν τούτων ἐφαίνετο ὑπερτεροῦν τὸ κοχλιωτὸν κλεῖστρον, προταθὲν ἀπὸ τοῦ 1842 παρὰ τοῦ ἰδίου, λοχαγοῦ τότε ὄντος. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀπὸ τοῦ πυγαίου γέμισις δὲν ἐκυριάρχει· ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ τρόπου τούτου συνδέεται μεθ' ὁλοκλήρου σειρᾶς εἰδικῶν μελετῶν περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ βλήματος, τοῦ πυροσωλῆνος αὐτοῦ, τῆς θαλάμης, τοῦ γεμίσματος κτλ., αἵτινες δὲν εἶχον ἔτι ἱκανῶς προοδεύσει. Αἱ δοκιμαὶ ἐξηκολούθησαν ἀπὸ τοῦ 1867 καὶ ἐντεῦθεν· καὶ δὲν ἤγαγον μὲν ἀμέσως εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἱκανοποιητικοῦ πεδινοῦ πυροβόλου, κατέδειξαν ὅμως τὸ δυνατὸν ἐπιτεύξεως πρακτικῆς λύσεως. Ἐὰν τὸ εὔθραυστον τῶν δοκιμαζομένων κλείστρων ἀπετέλει κώλυμα, κατὰ τὴν ἀντίληψιν πλείστων, πρὸς παραδοχὴν εἰς τὰ πεδινὰ πυροβόλα, δὲν εἶχεν ὅμως οὕτω διὰ τὰ πολιορκητικὰ καὶ φρουριακά. Ἀπὸ τοῦ 1869 ἐσχεδιάσθη ἡ μετατροπὴ τοῦ λείου πυροβόλου τῶν 16 εἰς ἠυλακισμένον ὀπισθογεμές. Τὰ συστήματα Treuille de Beaulieu, ὡς εἶχον προταθῆ διὰ τὰ πεδινὰ πυροβόλα, παρουσίαζον ἀρκετὰ μειονεκτήματα, ἅτινα ὁ ταγματάρχης de Reffye, μελετῶν τότε τὴν ἐφαρμογὴν κοχλιωτοῦ κλείστρου εἰς τὰ πυροβόλα τῶν 5 καὶ τῶν 7, προσεπάθησε νὰ ἐξαλείψῃ. Μελέται καὶ πειράματα ἐπὶ τούτων ἐξηκολούθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1869 καὶ 1870 καὶ ὅτε ἐξερράγη ὁ μετὰ τῆς Πρωσσίας πόλεμος τὰ πυροβόλα de Reffye καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ πυγαίου γέμισις αὐτῶν παρουσίαζον ἤδη ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ὥστε, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, ἐχρησιμοποιήθησαν ἀρκετὰ τοιαῦτα τῶν 7 (οἱ ἀριθμοὶ 5 καὶ 7 διὰ τὰ πυροβόλα ταῦτα δεικνύουσιν εἰς ἀκέραιον ἀριθμὸν χιλιογράμμων τὸ βάρος τῶν βλημάτων αὐτῶν) Λήξαντος τοῦ πολέμου τούτου ἐπανελήφθησαν αἱ δοκιμαὶ διὰ τῆς ἐν Calais καθιδρυμένης ἐπιτροπῆς, οὐχὶ πλέον πρὸς ἀποδοχὴν ἢ μὴ τῆς ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμίσεως, ἀλλὰ πρὸς γενικωτέραν μελέτην τῶν διαφόρων συστημάτων πυροβόλων, ἅτινα εἶχον προταθῆ. Τὰ πειράματα ταῦτα κατέληξαν κατὰ τὸ ἔτος 1877 εἰς ὁριστικὴν παραδοχὴν ἐν Γαλλίᾳ τῶν πυροβόλων συστήματος de Bange, φερόντων κλεῖστρον κοχλιωτόν. Εἰς τὰ λοιπὰ κράτη, καίτοι αἱ ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμίσεως μελέται δὲν ὑπῆρξαν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, πλήρεις, ἐν τούτοις εἰς πολλὰ τούτων ἡ ριζικὴ μεταποίησις τοῦ ὑλικοῦ ἐπραγματοποιεῖτο ἐνωρίτερον. Οὕτως, ἀπὸ τοῦ 1864 ἡ ἀπὸ τοῦ πυγαίου γέμισις εἶχεν ἐφαρμοσθῆ ἐν Πρωσσίᾳ εἰς ἀριθμόν τινα πυροβόλων, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1866 ἐπεξετάθη αὕτη εἰς ἅπαν τὸ πρωσσικὸν πυροβολικόν. Τὸ παράδειγμα τῆς Πρωσσίας ἠκολούθησε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ Ρωσία, ἀλλὰ καὶ ἄλλα κράτη, ὡς ἡ Αὐστρία, ἡ Ἰταλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Σουηδία, ἡ Τουρκία κτλ. κατεσκεύασαν ἐν τοῖς ἰδίοις ἐργοστασίοις ἢ ἐπρομηθεύθησαν ἄλλοθεν ὀπισθογεμῆ πυροβόλα. καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων, ἅτινα ἐξετέλεσαν τὰ κράτη ταῦτα, ἤγαγον εἰς τὴν μετ' ὀλίγον μεταποίησιν τοῦ ὑλικοῦ αὐτῶν. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἀποδεχθεῖσαι τὴν ἀπὸ τοῦ πυγαίου γέμισιν κατὰ τὸ 1875 διὰ μέρος τῶν πυροβόλων αὐτῶν, εἰσήγαγον ταύτην κατὰ τὸ 1876 δι' ἅπαντα τὰ πυροβόλα. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ παραδοχὴ τῶν ὀπισθογεμῶν πυροβόλων ὑπῆρξεν ἀντικείμενον συζητήσεων ἐν ταῖς βουλαῖς τῶν Λόρδων καὶ τῶν Κοινοτήτων καὶ ἐν πολλαῖς τεχνικαῖς ἐπιτροπαῖς, ἐν αἷς αἱ γνῶμαι πολλάκις μετεβάλλοντο. Ἀπὸ τοῦ 1858 ἐγένετο παραδεκτὴ ἡ ἀπὸ τοῦ πυγαίου γέμισις διὰ πάντα τὰ πυροβόλα, τὸ σύστημα ὅμως Ἄρμστρογγ, τὸ ὁποῖον εἶχον παραδεχθῆ, κατεδείχθη ἐλλιπὲς ἐν πολλοῖς, διὸ καὶ κατὰ τὸ 1871, καθ' ἣν στιγμὴν σύμπασα ἀκριβῶς ἡ Εὐρώπη ἐγκατελίμπανε τὰ ἐμπροσθογεμῆ πυροβόλα, ἡ Ἀγγλία ἐπανήρχετο ριζικῶς εἰς ταῦτα. Ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ 1879 ἐπισυμβᾶσα διάρρηξις ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου τῶν 38 τόννων ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Thunderer» (ἀποδοθεῖσα εἰς εἰσαγωγὴν ἐν τῷ σωλῆνι δύο βλημάτων), ἀνενέωσε πάλιν τὰς συζητήσεις καὶ νέα μηχανήματα κλείστρου ἐδοκιμάσθησαν. Τέλος, κατὰ τὸ 1884, ἀπεφασίσθη ἐκ νέου ἡ ὁριστικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμίσεως, ὅτε πλέον τὰ ἐκφανέστατα πλεονεκτήματα αὐτῆς ἀνεγνωρίζοντο καὶ παρὰ τῶν φανατικωτέρων ὑπερμάχων τῶν ἐμπροσθογεμῶν πυροβόλων. Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ 1877, θέσασα κατὰ μέρος τὰ γαλλικὰ ἠυλακισμένα ἐμπροσθογεμῆ πυροβόλα τοῦ 1858, ἀναδιωργάνωσε καὶ ἐπηύξησε τὸ πυροβολικὸν αὐτῆς δι' ὀπισθογεμῶν πυροβόλων Κροὺπ ἀπὸ χάλυβος. Ἐπίσης ἐν τῷ ναυτικῷ ἀντικατεστάθησαν τότε τὰ πυροβόλα Ἄρμστρογγ διὰ πυροβόλων συστημάτων Κροὺπ καὶ Κανέ. Τὸ κλεῖστρον καθίστατο οὕτω τὸ πρώτιστον στοιχεῖον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀπὸ τοῦ πυγαίου γεμίσεως, ἀποδειχθείσης λίαν πλεονεκτικῆς. Τοποθετούμενον τοῦτο κατὰ τὴν ὀπισθίαν μοῖραν (πυγαῖον) τοῦ καθ' ὅλον τὸ μῆκος διατρήτου σωλῆνος τοῦ πυροβόλου, ἔχει προορισμὸν νὰ ἀφίνῃ ἀνοικτὸν τὸ πυγαῖον πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ βλήματος κατὰ τὴν γέμισιν καὶ νὰ κλείῃ αὐτὸ μετὰ ταύτην διὰ τὴν βολήν.

Ἐκπληρωτέαι συνθῆκαι παρὰ μηχανισμοῦ κλείστρου. Διαιροῦνται αὗται εἰς συνθήκας *ὑπηρεσίας*, *ἀσφαλείας* καὶ *συντηρήσεως*. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀπόψεως ὑπηρεσίας καὶ συντηρήσεως, δέον αἱ κινήσεις διὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ κλείσιμον νὰ ὦσι κατὰ τὸ δυνατὸν ταχεῖαι καὶ εὔκολοι καὶ νὰ μὴ παρουσιάζωνται ποτὲ ἐμπλοκαί. Εἰς περίπτωσιν ἀνωμαλίας νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ταχεῖα ἀποκατάστασις τοῦ μηχανισμοῦ· δέον ἑπομένως ἡ λύσις καὶ κάθαρσις νὰ ὦσιν εὔκολοι καὶ αἱ εὐκόλως προβλεπόμεναι βλάβαι νὰ ἐντοπίζωνται ἐπὶ τεμαχίων, ὧν ἡ ἀντικατάστασις νὰ εἶναι εὔκολος καὶ νὰ μὴ ἀπαιτῇ ποικιλίαν ἐργαλείων· τὰ πυροβόλα φέρουσι πάντοτε ἀριθμόν τινα ἀνταλλακτικῶν τεμαχίων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ ἀπόψεως ἀσφαλείας δέον ὁ μηχανισμὸς νὰ εἶναι ἐπαρκῶς ἰσχυρός, ὅπως ὑποστῇ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀδυναμίας, παρατεταμένην βολήν. Ἰδιαιτέρως οὐδὲν περιθώριον διαμήκους κινήσεως νὰ παρουσιάζῃ ὅταν τὸ κλεῖστρον μένῃ κλειστόν, ἄλλως, κατὰ τὴν πυροβόλησιν, θὰ παραχθῶσιν ἰσχυραὶ κρούσεις, αἵτινες θὰ προξενήσωσιν ἀλλοιώσεις διαστάσεων, ἱκανὰς νὰ θέσωσι ταχέως ἐκτὸς ὑπηρεσίας τὸ κλεῖστρον καὶ αὐτὸ τὸ πυροβόλον ἔτι. Ἡ μετάδοσις τοῦ πυρὸς νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἢ μόνον ὅταν οὐδεὶς κίνδυνος ὑπάρχῃ διὰ τοὺς πυροβολητὰς καὶ τὸ ὑλικόν. Τὸ ἄνοιγμα αὐτοῦ νὰ μὴ δύναται νὰ γίνῃ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀερίων. Ἡ ἔμφραξις τοῦ ἁρμοῦ σωλῆνος-κλείστρου νὰ εἶναι πλήρης. Αἱ συνθῆκαι αὗται πληροῦνται ἐν βαθμῷ καὶ τρόπῳ ποικίλλοντι εἰς τὰ διάφορα πυροβόλα.

Τρόπος μεταδόσεως τοῦ πυρός. Ἡ ἀνάφλεξις τοῦ γεμίσματος ἐπιτυγχάνεται, διὰ μὲν τὰ διὰ φυσίγγης μετὰ καυσίμου περιβλήματος βάλλοντα πυροβόλα, μέσῳ στενῆς ὀπῆς κατ' ἄξονα, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, διηκούσης καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ κλείστρου, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας τοποθετεῖται τὸ ἔκκαυμα, εἰς δὲ τὰ διὰ κάλυκος βάλλοντα ὁ μὲν κάλυξ φέρει τὸ ἐμπύρευμα, τὸ δὲ κλεῖστρον τὸν ἐπικρουστῆρα.

Διάφορα συστήματα μηχανισμοῦ κλείστρου. Δύνανται ταῦτα νὰ καταταγῶσιν εἰς τρεῖς τάξεις, *τὰ κοχλιωτά*, τὰ *ἐκ σφηνὸς* καὶ τὰ *ἐκ κορμοῦ*.

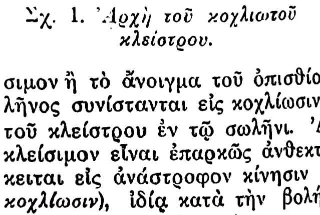

Σχ. 1. *Ἀρχὴ τοῦ κοχλιωτοῦ κλείστρου.*

Κλεῖστρα κοχλιωτά. Εἰς ταῦτα τὸ μὲν κλεῖστρον ἀποτελεῖ τὸν *κοχλίαν*, τὸ δὲ πυγαῖον τὸ *περικόχλιον* (σχ. 1). Αἱ ἀπαιτούμεναι ἐργασίαι διὰ τὸ κλείσιμον ἢ τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ σωλῆνος συνίστανται εἰς κοχλίωσιν ἢ ἀποκοχλίωσιν τοῦ κλείστρου ἐν τῷ σωλῆνι. Ἀλλ' ἵνα τοιοῦτον κλείσιμον εἶναι ἐπαρκῶς ἀνθεκτικὸν καὶ μὴ ὑπόκειται εἰς ἀνάστροφον κίνησιν τοῦ κοχλίου (*ἀποκοχλίωσιν*), ἰδίᾳ κατὰ τὴν βολήν, δέον ὁ τελευταῖος οὗτος νὰ ἔχῃ μέγαν σχετικῶς ἀριθμὸν ἑλίκων καὶ βῆμα ἀρκούντως βραχύ. Ὅπως ὅθεν ἀνοιχθῇ ἢ κλεισθῇ τὸ κλεῖστρον, θὰ ἔδει νὰ δοθῇ εἰς τὸν κοχλίαν μέγας σχετικῶς ἀριθμὸς στροφῶν (ὅσαι αἱ ἕλικες), τοῦθ' ὅπερ θ' ἀπετέλει ἐργασίαν μακρὰν καὶ ἀνάρμοστον πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν ταχέος πυρός. Ὁ συνταγματάρχης Treuille de Beaulieu ἐτελειοποίησε τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ κλείστρου διὰ τῆς

Digitized by Google

ἐπὶ τοῦ κοχλίου ἐναλλαγῆς τομέων λείων καὶ εἱλικοτομημένων τοῦ αὐτοῦ πλάτους. Τὸ κλείσιμον ἐπιτυγχάνεται διὰ μεταβατικῆς κινήσεως τοῦ κοχλίου ἐν τῷ περικοχλίῳ αὐτοῦ, καθ' ἣν οἱ εἱλικοτομημένοι τομεῖς τοῦ κοχλίου ἀντικρύζουσι τοὺς λείους τομεῖς τοῦ περικοχλίου, καὶ διὰ τῆς περιστροφῆς αὐτοῦ κατὰ 1/T (T ὄντος τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν τομέων λείων καὶ εἱλικοτομημένων). Ἡ διάταξις αὕτη αὐξάνει τὴν ταχύτητα τῶν χειρισμῶν, ἀλλ' ἀναγκάζει εἰς διπλασιασμὸν σχεδὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑλίκων καὶ συνεπῶς διπλασιάζει σχεδὸν τὸ βάρος τοῦ κοχλίου. Τὰ ἐφαρμοσθέντα ἐν Γαλλίᾳ κοχλιωτὰ κλεῖστρα ἀπετέλεσαν τὰ συστήματα de Reffye, de Lathitolle, de Bange, τοῦ τελευταίου ἐπικρατήσαντος ἀπὸ τοῦ 1877. Τὰ κλεῖστρα ταῦτα, ὁμοιάζοντα κατὰ τὰς βασικὰς διατάξεις, ἀποτελοῦνται κυρίως ἐκ τοῦ κοχλίου μετὰ τομέων εἱλικοτομημένων καὶ λείων ἐναλλὰξ (συνήθως ἐν συνόλῳ 6) καὶ ἐκ τῆς *θυρίδος*. Εἶναι δ' αὕτη εἶδος δακτυλίου, κινουμένη περὶ ἄξονα προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ σωλῆνος, κείμενον ἐν ἐπιπέδῳ παραλλήλῳ πρὸς τὸ ἐπίπεδον συμμετρίας αὐτοῦ καὶ ἔχοντα θέσιν κάθετον πρὸς τὸν ἄξονα τούτου. Ὁ κοχλίας τοῦ κλείστρου φέρεται ὑπὸ τῆς θυρίδος, ἥτις δι' ἐπὶ τούτῳ διατάξεων καὶ στοιχείων, *μανδάλου* (verrou) ἢ *ἐπιβλῆτος* (loquet), συνέχεται ὁτὲ μὲν μετὰ τοῦ σωλῆνος, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ κοχλίου, ὅπως ἀσφαλίζῃ τοὺς χειρισμοὺς διὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου, οἵτινες ἐκτελοῦνται εἰς τρεῖς χρόνους.

Κλεῖστρον κλειστόν. 1) Περιστροφὴ τοῦ κοχλίου περὶ τὸν ἄξονά του κατὰ 1/T στροφῆς διά τινος μοχλοῦ· ἡ θυρὶς συνέχεται πρὸς τὸ πυγαῖον. 2) Ἕλξις τοῦ κοχλίου πρὸς τὰ ἔξω κατ' ἄξονα· ἡ θυρίς, συνεχομένη πρὸς τὸ πυγαῖον, ἀπελευθεροῦται ἀπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ τέλος τῆς κινήσεως ταύτης, συνδεομένη τότε πρὸς τὸν κοχλίαν. 3) Περιστροφὴ κοχλίου καὶ θυρίδος περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς, ὅπως ἀποκαλυφθῇ ἡ ὀπὴ τοῦ πυγαίου διὰ τὴν γέμισιν. Διὰ τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου ἀντίστροφοι ἰσάριθμοι κινήσεις.

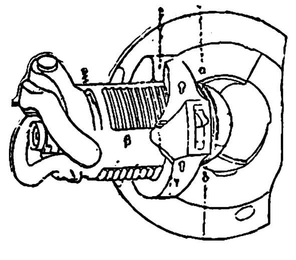

Σχ. 2. *Κλεῖστρον de Bange πεδινοῦ πυροβόλου τῶν 90 ὑποδ. 1877.*
[α=ἐμφρακτήρ· β=κοχλίας· γ=θυρίς· δ=ἐπιβλής.]

Τὸ σχ. 2 παριστᾷ κλεῖστρον γαλλικοῦ πυροβόλου De Bange τῶν 90 χιλιοστῶν (ὑποδ. 1877) ἀνοικτόν. Αἱ ἐναλλασσόμεναι αὗται κινήσεις τοῦ ἐπιβλῆτος ρυθμίζουσι καὶ ἀσφαλίζουσι τὴν ὅλην λειτουργίαν τοῦ κλείστρου κατά τε τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ κλείσιμον. Τοῦ τύπου τούτου τὰ κλεῖστρα ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐκόλου λύσεως καὶ συντηρήσεως καὶ ἐπιτρέπουσι τὴν χρῆσιν οἱουδήποτε συστήματος ἐμφρακτῆρος, παρουσιάζουσιν ὅμως ὡς πρωτεῦον μειονέκτημα νὰ ἔχωσι μακρὸν μὲν χειρισμὸν διὰ τὰ μικρὰ διαμετρήματα, πολύπλοκον δὲ διὰ τὰ μεγάλα, ἀπαιτοῦντα τὰς ὡς ἀνωτέρω τρεῖς κινήσεις διὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ κλείσιμον. Εἰς τὰ κλεῖστρα τύπου Manz πυροβόλων τινῶν τοῦ ναυτικοῦ αἱ τρεῖς κινήσεις πραγματοποιοῦνται διὰ συνεχοῦς περιστροφικῆς κινήσεως ἑνὸς μόνον μοχλοῦ. Εἰς ἄλλα κλεῖστρα πυροβόλων, ἐπίσης μεγάλου διαμετρήματος, ἐπιτυγχάνεται ὁ χειρισμὸς διὰ μέσων μηχανικῶν, ἰδίᾳ ὑδραυλικῶν (κλεῖστρα Farcot). Ὁπωσδήποτε οἱ τρεῖς ἀναγκαιοῦντες χρόνοι διὰ τὸ ἄνοιγμα ὑφίστανται. Ἐπὶ πλέον δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψει ὅτι, κατὰ τὸ ἄνοιγμα, ὁ κοχλίας τοῦ κλείστρου εὑρίσκεται, ἀπὸ ἀπόψεως στηρίξεως, ἔξω τῆς θυρίδος, στηριζόμενος μόνον κατὰ τὸ ἓν ἄκρον (porte à faux). Τὸ σύνολον κοχλίου-θυρίδος συνεπιφέρει δυσχερείας, καὶ διὰ τὰ πυροβόλα μέσου καὶ μεγάλου διαμετρήματος παρίσταται ἀνάγκη ἰσορροπήσεως αὐτοῦ, ὅπως αἱ κινήσεις τοῦ κλείστρου καθίστανται εὔκολοι ὑπὸ πάσας τὰς γωνίας. Εἰς τὰ μεγάλου διαμετρήματος πυροβόλα, ὡς τὰ τοῦ ναυτικοῦ, τὸ κλεῖστρον, ἀντὶ νὰ φέρηται ὑπὸ θυρίδος, ἐξεχόμενον τῆς ἐν τῷ πυγαίῳ ἐγκαθίσεώς του, ἐρείδεται ἐπὶ *ὑποθήματος* (console) ροσαρμοζομένου εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ πυγαίου καὶ δυναμένου νὰ στρέφηται περὶ ἄξονα κάθετον πρὸς τὸν τοῦ σωλῆνος, ὡς καὶ ἡ θυρίς. Τὸ ὑπόθημα τοῦτο παραλαμβάνει τὸν κοχλίαν τοῦ κλείστρου, τῆς θέσεως αὐτοῦ κανονιζομένης δι' ὁδηγῶν, περιστρέφεται μετ' αὐτοῦ περὶ τὸν ἄξονά του καὶ ἀποκαλύπτει τὸ ἄνοιγμα τοῦ πυγαίου. Ἡ διάταξις αὕτη παρουσιάζει μείζονα στερεότητα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θυρίδα.

Ἡ ἀπὸ τοῦ 1897 εἰσαγωγὴ τῶν ταχυβόλων πυροβόλων, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πεδινὸν πυροβολικόν, ἠξίου τὴν ταχυτέραν λειτουργίαν τοῦ κλείστρου. Ἐκ τῶν τριῶν ὡς ἀνωτέρω κινήσεων αὐτοῦ διὰ τὸ ἄνοιγμα, ἡ πρώτη, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλίκων τοῦ κλείστρου ἀπὸ τῶν ἑλίκων τοῦ πυγαίου, μένει πάντοτε ὑποχρεωτική· ἡ προσπάθεια ἐστράφη πρὸς περιορισμὸν τῶν ἄλλων δύο, ἐὰν δηλαδὴ δύναται νὰ καταργηθῇ ἡ περιστροφὴ τοῦ συνόλου κοχλίας - θυρίς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ προσδίδεται εἰς αὐτὴν τὴν θυρίδα μεταβατικὴ κίνησις, τῆς ὁποίας μετέχει καὶ ὁ κοχλίας. Τῆς μεθόδου ταύτης ἐγένετο χρῆσις λίαν περιωρισμένη. Γενικώτερον καταργεῖται ἡ ἐν σχέσει πρὸς τὴν θυρίδα μεταβατικὴ κίνησις τοῦ κοχλίου καὶ τὸ σύνολον κοχλίας-θυρὶς στρέφεται περὶ τὸν ἄξονα τῆς θυρίδος, ἅμα τῷ πέρατι τῆς περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ στροφῆς τοῦ κοχλίου. Ἡ κίνησις αὕτη εὐκολύνεται διὰ μεταθέσεως τοῦ ἄξονος τῆς θυρίδος ἐκτὸς τοῦ σωλῆνος, ὅστις ἄξων εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰς τὰ κλεῖστρα de Bange. Τὸ σχ. 3 δίδει τὴν διάταξιν ταύτην σχηματικῶς καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν κλείστρων Schneider.

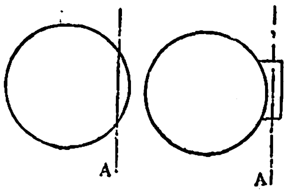

Σχ. 3. *Ἄξων θυρίδος (A καὶ A).*

Πρὸς ἀποφυγὴν σφηνώσεως τοῦ κοχλίου ἐν τῷ περικοχλίῳ αὐτοῦ, ἐδέησε ἢ νὰ ἐκκοπῇ οὗτος καταλλήλως (μέθοδος St. Chamond, Schneider, ἀμερικανικὴ 1902), ἢ να γίνῃ ἀρθρωτὸς πρὸς τὴν θυρίδα καὶ νὰ καθοδηγῆται ἐν τῇ κινήσει του, ἢ ἀκόμη νὰ τροποποιηθῇ ἡ τομὴ αὐτοῦ (Armstrong, Vickers).

Τὰ κλεῖστρα ταῦτα χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν ἑξῆς βασικῶν διατάξεων. Εἰς τὸ σύστημα *Ἄρμστρογγ* ὁ κοχλίας εἶναι κωνικὸς κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα, κυλινδρικὸς κατὰ τὸ ὀπίσθιον, μετὰ τριῶν τομέων λείων καὶ τριῶν εἱλικοτομημένων. Κατὰ τὴν κεντρικὴν μοῖραν ἐκκοιλαίνεται πρὸς ἐγκάθισιν τοῦ μετὰ τῆς θυρίδος συνδεδεμένου ὑποβαστακτηρίου ἐλύματος.

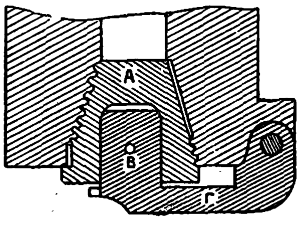

Σχ. 4. *Σύστημα Armstrong.*
[A=κοχλίας κωνικός· B=ἔλυμα· Γ=θυρίς.]

Τὸ σχ. 4 δεικνύει, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τοιοῦτον κυλινδροκωνικὸν κλεῖστρον Ἄρμστρογγ. Ἡ περιστροφὴ τῆς θυρίδος ἐπιφέρει τὴν ἀποκοχλίωσιν τοῦ κοχλίου, μεθ' ἣν οὗτος συνέχεται πρὸς τὴν θυρίδα διὰ τὴν συνέχειαν τῆς περιστροφῆς αὐτῆς. Εἰς τὸ σύστημα *Βίκερς* οἱ εἱλικοτομημένοι τομεῖς τοῦ κοχλίου τοῦ κλείστρου, ἀντὶ νὰ ἐναλλάσσωνται πρὸς τοὺς λείους, εἶναι πλειότεροι τούτων. Σχηματίζουσιν ὁμάδας, εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἀκτῖνες τῶν ἑλίκων βαίνουσιν αὐξανόμεναι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον τομέα κατὰ ποσότητα ἴσην πρὸς τὸ βάθος τῆς ἕλικος· εἰς ἑκάστην ὁμάδα εἷς ἐκ τῶν τομέων μένει λεῖος, οἱ δὲ λοιποὶ ἑλικοτομοῦνται. Τὸ σχ. 5 παριστᾷ ἐν ἁπλαῖς γραμμαῖς τομὴν τῶν συναπτομένων ἐπιφανειῶν κλείστρου καὶ περικοχλίου μετὰ τριῶν ὁμάδων, ἑκάστης ἐξ ἑνὸς λείου καὶ τριῶν εἱλικοτομημένων τομέων. Τὸ σύστημα τοῦτο πλεονεκτεῖ, διότι περιστροφὴ τοῦ κοχλίου κατὰ γωνίαν τομέως (ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει 1/12) θέτει ἅπαντας τοὺς τομεῖς ἐν ἐμπλοκῇ. Ἡ εἱλικωμένη ἐπιφάνεια ἐπαφῆς αὐξάνεται, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ χρῆσις κοχλίου βραχυτέρου ἐν σχέσει πρὸς τὸν συστήματος Treuille de Beaulieu διὰ τὸ αὐτὸ διαμέτρημα. Ἡ βράχυνσις αὕτη τοῦ κοχλίου ἐπιτρέπει τὴν ἐκ τοῦ πυγαίου ἔξοδον αὐτοῦ διὰ μοναδικῆς περιστροφικῆς κινήσεως περὶ τὸν ἄξονα τῆς θυρίδος, ἐὰν οὗτος εὑρίσκηται ἐπαρκῶς μεμακρυσμένος τοῦ ἄξονος τοῦ σωλῆνος. Τὸ σχ. 6 δίδει εἰκόνα ἀνοικτοῦ κλείστρου Velin, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι δύο ὁμάδες ἀπὸ ἓξ τομεῖς ἑκάστη, 5 εἱλικοτομημένους καὶ ἕνα λεῖον. Ἡ ἐπιφάνεια ἐπαφῆς κοχλίου καὶ περικοχλίου ἀνέρχεται εἰς τὰ 5/6 τῆς συνόλης, ἀντὶ τοῦ 1/2 εἰς τὸ σύστημα Treuille de Beaulieu. Τοιαῦτα κλεῖστρα ἐφηρμόσθησαν εἰς πυροβόλα μεγάλου διαμετρήματος. Τὰ κλεῖστρα *Σνάιδερ* παρουσιάζοντα ἐλαφρὰς διαφορὰς ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀναλόγως τοῦ πρὸς ὃ συνάπτονται πυροβόλου, περιλαμβάνουσι γενικῶς: 1) τὸν *κοχλίαν τοῦ κλείστρου*, 2) τὴν *θυρίδα*, 3) ὄργανον ἑνιαίας διευθύνσεως τῶν κινήσεων τοῦ κοχλίου καὶ τῆς θυρίδος, ὅπερ καλεῖται *μοχλὸς χειρισμῶν*. Καὶ ὁ μὲν κοχλίας τοῦ κλείστρου ἀποτελεῖται ἐκ κορμοῦ φέροντος ἐξωτερικῶς διακεκομμένας ἕλικας, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τομέων ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ πυροβόλου· ὁ κορμὸς οὗτος ἐκκοιλαίνεται κατὰ τὸ κέντρον διὰ τὴν μετὰ τῆς θυρίδος ἕνωσιν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ στελέχους τῆς κινητῆς κεφαλῆς τοῦ πλαστικοῦ ἐμφρακτῆρος, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τοιούτου· φέρει ἐπὶ πλέον κυκλικὸν ὀδόντωμα κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος. Ἡ θυρὶς εἶναι χαλυβικὸν τεμάχιον ἀγκωνωτόν, δυνάμενον νὰ περιστρέφηται μεταξὺ δύο ὠτίων φερομένων ὑπὸ τοῦ χιτωνίου τοῦ πυγαίου, τοῦ ἄξονος περιστροφῆς συμπίπτοντος μετὰ τοῦ ἄξονος τοῦ μοχλοῦ χειρισμῶν· αὕτη φέρει ἀπὸ τῆς χύσεως τοῦ τεμαχίου πυρηνοειδὲς ὄγκωμα διὰ τὸν μετὰ τοῦ κοχλίου σύνδεσμον, κυκλικὸν δ' ἄνοιγμα ἐπὶ ταύτης ὑποδέχεται τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ὀδοντώματος τοῦ κοχλίου καὶ πρὸς ἀνώτερον μέρος δημιουργεῖται ἡ ἐγκάθισις τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος. Ὁ κοχλίας εἶναι μὲν συνδεδεμένος μετὰ τῆς θυρίδος, ἀλλὰ δύναται νὰ περιστρέφηται ἐντὸς αὐτῆς μετ' ἐλαφρᾶς διαμήκους κινήσεως· ἀκολουθεῖ ἑπομένως οὗτος τὰς κινήσεις αὐτῆς. Ὁ δὲ μοχλὸς χειρισμῶν εἶναι τὸ ὄργανον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ περιστροφὴ τοῦ κοχλίου καὶ ἡ τῆς θυρίδος μετ' αὐτοῦ περὶ τοὺς ἀντιστοίχους ἄξονας. Τὸ σχ. 7 παριστᾷ τὸ ὀπίσθιον μέρος πυγαίου, φέροντος κλειστὸν κλεῖστρον Σναΐδερ. Τόσον εἰς τὸ περικόχλιον τοῦ κοχλίου τοῦ κλείστρου, ὅσον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κοχλίαν ἀντιστοίχως, δίδεται ἰδιαίτερον σχῆμα, ὅπως καταστῇ δυνατὴ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ κορμοῦ ἐντὸς τοῦ περικοχλίου διὰ τῆς περιστροφῆς τοῦ κλείστρου περὶ τὸν ἄξονα τῆς θυρίδος. Πρὸς τοῦτο οἱ λεῖοι τομεῖς τοῦ κοχλίου, οἱ εὑρισκόμενοι δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καθ' ὃν χρόνον οὗτος εἶναι ἀποκεκοχλιωμένος, ἐκτορεύονται ἐν σχήματι κρίκου, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ τὸ περικόχλιον λαμβάνει γενικὴν τοιαύτην μορφήν. Τὸ σχ. 8 παριστᾷ ὁριζοντίαν κατ' ἄξονα τομὴν τοιούτου κλείστρου, φέροντος πλαστικὸν ἐμφρακτῆρα. Τοῦ κλείστρου ὄντος κλειστοῦ, τὸ κυκλικὸν ὀδόντωμα τοῦ κορμοῦ αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐν ἐμπλοκῇ μετὰ τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος. Συρόμενος οὗτος ἐπὶ τῆς θυρίδος

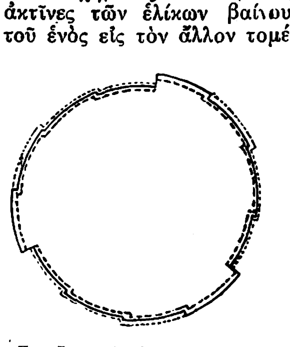
Σχ. 5. *Διάταξις Vickers.*
[—περικόχλιον κλείστρου· ---- κοχλίας τοῦ κλείστρου πρὶν κλεισθῇ· .... κοχλίας τοῦ κλείστρου μετὰ περιστροφὴν κατὰ 1/12 στροφῆς.

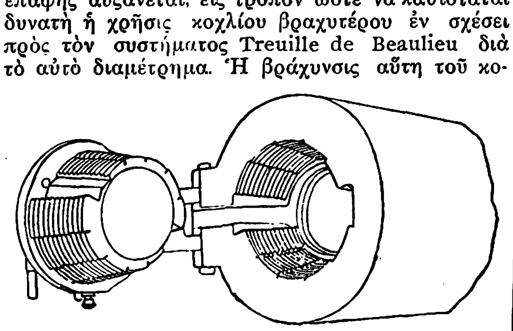
Σχ. 6. *Κλεῖστρον συστήματος Velin.*

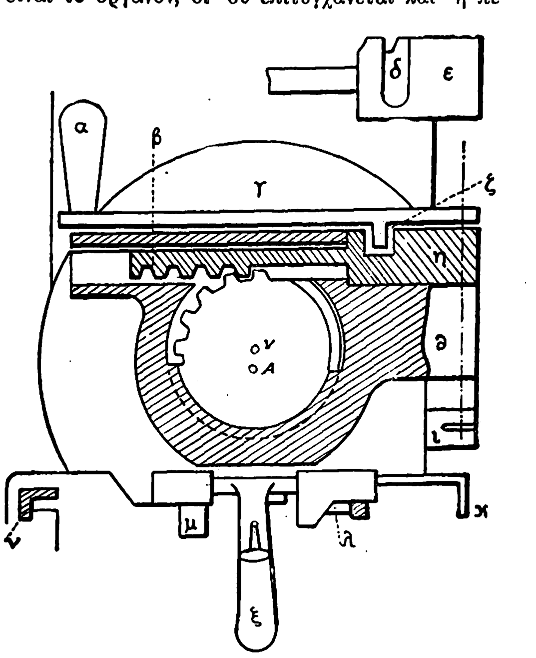

Σχ. 7 *Πρόσοψις κλειστοῦ κλείστρου Schneider.*
[α=λαβή· β=ὀδοντωτὸς κανών· γ=μοχλὸς χειρισμῶν· δ=ἐγκάθισις τοῦ τόρμου· ε=κεφαλὴ τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος θεωμένου ἄνωθεν· ζ=τόρμος· η=κεφαλὴ τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος· θ=θυρίς· ι= ἄξων περιστροφῆς τοῦ μοχλοῦ χειρισμῶν καὶ τῆς θυρίδος· κ=μοχλὸς χειρισμῶν· λ=σύρτης τῆς σφύρας· μ=ἕλκυθρον· ν=ὀλισθητῆρες· ξ=σφῦρα.]

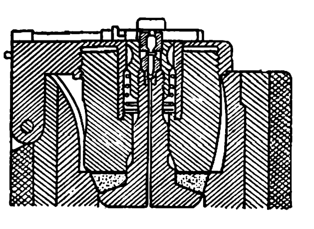
Σχ. 8. *Ὁριζοντία τομὴ κατ' ἄξονα κλειστοῦ κλείστρου Schneider.*

Digitized by Google

πρὸς τὰ δεξιά, ἀναγκάζει τὸ κλεῖστρον νὰ στραφῇ πρὸς τὴν αὐτὴν φοράν. Ἡ ὀλισθητικὴ αὕτη κίνησις τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος ἐπιτυγχάνεται διὰ *τόρμου* φερομένου ὑπὸ τοῦ μοχλοῦ χειρισμῶν καὶ ἐγκεκαθισμένου ἐν κοιλώματι τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος. Συμπληρουμένης τῆς πρὸς δεξιὰ κινήσεως τοῦ κανόνος καὶ τῆς ἀποκοχλιώσεως τοῦ κλεί-

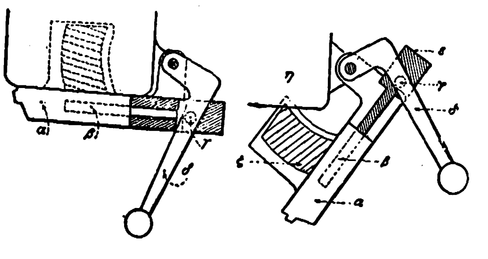

Σχ. 9. *Τμῆμα κινήσεως πρὸς ἄνοιγμα κλείστρου.* Σχ. 10. *Ἐξακολούθησις τῆς κινήσεως τοῦ σχ. 9.*
[α,α=θυρίς· β, β=ὀδοντωτὸς κανών· γ,γ=τόρμος· δ,δ=μοχλὸς χειρισμῶν· ε=κεφαλὴ τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος· ζ=κοχλίας· η=πυγαῖον.]

στρου, καὶ συνεχιζομένης τῆς περιστροφῆς τοῦ μοχλοῦ χειρισμῶν, στρέφεται καὶ ἡ θυρὶς περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς μεθ' ὅλων τῶν στοιχείων τοῦ κλείστρου καὶ ἀνοίγεται τὸ πυγαῖον. Ἀνάστροφος κίνησις τοῦ μοχλοῦ χειρισμῶν συνεπάγεται τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου. Τὸ σχ. 9 παριστᾷ τὴν θέσιν τοῦ κοχλίου τοῦ κλείστρου, τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος, τῆς θυρίδος καὶ τοῦ μοχλοῦ χειρισμῶν, καθ' ἣν στιγμὴν περαιοῦται ἡ πρὸς δεξιὰ ὀλίσθησις τοῦ ὀδοντωτοῦ κανόνος καὶ ἡ ἀποκοχλίωσις τοῦ κλείστρου, τὸ δὲ σχ. 10 παριστᾷ τὰς θέσεις ταύτας, συμπληρουμένου τοῦ ἀνοίγματος τοῦ κλείστρου. Διάφορα ἀσφαλιστικὰ καὶ κανονιστικὰ συμπληρωματικὰ στοιχεῖα ἀσφαλίζουσι καὶ καθορίζουσι τὰς κινήσεις ταύτας. Ἅπαν τὸ νεώτερον πυροβολικὸν τῆς ξηρᾶς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ φέρει κλεῖστρα Σνάϊδερ.

Κλεῖστρα ἐκ σφηνός. Κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σωλῆνος τοῦ πυροβόλου καὶ καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα αὐτοῦ ὁριζοντίως ἢ κατακορύφως δημιουργεῖται ἄνοιγμα, ὅπερ κλείεται καὶ ἀνοίγεται μέσῳ μεταλλικοῦ τεμαχίου ἔχοντος τὴν μορφὴν σφηνὸς πρὸς διευκόλυνσιν τῶν κινήσεων. Ὁ σφὴν οὗτος, ὅταν τὸ κλεῖστρον μένῃ ἀνοικτόν, παρουσιάζει ἄνοιγμα ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ κοίλου τοῦ σωλῆνος, ὅπως ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ βλήματος καὶ τοῦ γεμίσματος εἶναι εὐχερής. Τὸ σχ. 11 δεικνύει

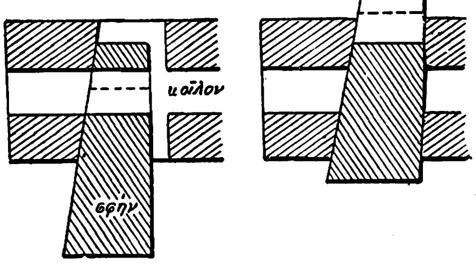

Σχ. 11. *Ἀνοικτὸν καὶ κλειστὸν κλεῖστρον ἐκ σφηνός.*
[Τομὴ διὰ τοῦ ἄξονος τοῦ σωλῆνος.]

τὴν ἀρχὴν ἐφ' ἧς στηρίζεται τοιοῦτον κλεῖστρον. Ἡ προσθία ὄψις τοῦ σφηνὸς ΑΑ' εἶναι ἐπίπεδος καὶ κάθετος ἐπὶ τὸν ἄξονα τοῦ σωλῆνος· ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια ΒΒ' κεῖται λοξῶς πρὸς αὐτόν. Διὰ τῆς λοξότητος ταύτης ἀσφαλίζεται ἡ σφήνωσις τοῦ κλείστρου κατὰ τὸ κλείσιμον καὶ ἡ ἀποκόλλησις κατὰ τὸ ἄνοιγμα. Ἡ λοξότης αὕτη δέον νὰ εἶναι ἀσθενής, ὅπως μὴ κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐκ τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος πιέσεως ἀνα-

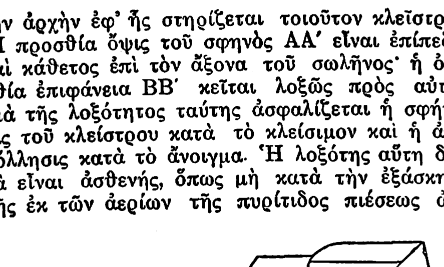

Σχ. 12. *Κλεῖστρον βραδυβόλου πυροβόλου Krupp.*

πτύσσηται κατὰ τὴν λοξῶς ἔχουσαν ἐπιφάνειαν συνιστῶσα ἱκανὴ πρὸς ἄκαιρον μετατόπισιν τοῦ σφηνὸς πρὸς τὰ ἔξω. Ὁδηγοὶ παράλληλοι πρὸς τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ σφηνὸς κατευθύνουσι τοῦτον καὶ τηροῦσι πάντοτε ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τῆς ἐγκαθίσεως αὐτοῦ. Ὁ σφὴν οὗτος δύναται νὰ εἶναι πρισματικὸς ἢ κυλινδροπρισματικός. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη κυρίως εἰς τὰ πυροβόλα Krupp. Τὸ σχ. 12 δίδει εἰκόνα πρισματικοῦ κλείστρου βραδυβόλου πυροβόλου *Κρούπ*. Καὶ ναὶ μὲν τοῦτο εἶναι ἁπλοῦν, ἰσχυρὸν καὶ ταχείας κινήσεως, ἀλλ' ὁ σφὴν εἶναι βαρὺς καὶ καταλαμβάνει ἀρκετὴν θέσιν κατὰ μῆκος τοῦ σωλῆνος, δεδομένου ὅτι δέον νὰ ἀφεθῇ ἀρκετὸν μέταλλον, ὄπισθεν τῆς ἐγκαθίσεως, ὅπως ἀσφαλισθῇ ἡ διαμήκης ἀντίστασις τοῦ κλείστρου κατὰ τὴν βολήν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ σφηνωτοῦ κλείστρου ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τὰ ταχυβόλα πυροβόλα, ὑποστάντος τούτου τροποποιήσεις ἐν ταῖς λεπτομερείαις καὶ συμπληρώματα, ὅπως κάλλιον ἀνταποκριθῇ πρὸς τὴν φύσιν τοῦ πυροβόλου. Τὸ σχ. 13 παριστᾷ ἐν κατόψει καὶ τομῇ κατ' ἄξονα τὸ κλεῖστρον τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου Κρούπ, προτύπου 1902. Πρισματικὰ κλεῖστρα ὁριζοντίας ἢ καὶ κατακορύφου κινήσως ἐφηρμόσθησαν πλὴν τῶν πυρο-

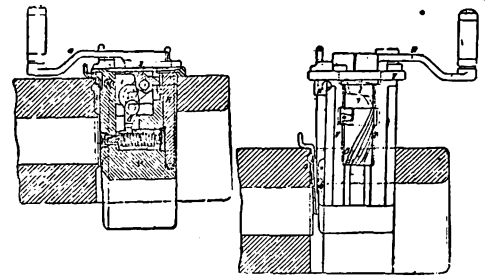

Σχ. 13. *Πρισματικὸν κλεῖστρον Krupp προτ. 1902.*

βόλων Κρούπ καὶ εἰς πυροβόλα *Ἔρχαρδ, Σκόντα*, εἴς τινα γαλλικὰ μικροῦ διαμετρήματος, εἰς ἀντιαεροπορικὰ κλπ. Τὰ πρισματικὰ κλεῖστρα ἀπαιτοῦσι διὰ τὴν ἔμφραξιν ἢ μεταλλικὸν κάλυκα, ἢ σύστημα ἐμφραγματικοῦ δακτυλίου (βλ. λ. *ἐμφρακτήρ, ἔμφραξις*), καθισταμένης ἀδυνάτου τῆς χρήσεως πλαστικοῦ ἐμφρακτῆρος.

Κλεῖστρα ἐκ κορμοῦ. Τὸ κυρίως κλεῖστρον, ὁ *κορμός*, εἶναι κινητὸν πέριξ ἄξονος καὶ δύναται νὰ λάβῃ, δι' ἁπλῆς κινήσεως τοῦ μοχλοῦ χειρισμῶν, δύο ἀκραίας θέσεις, ἀνταποκρινομένας τὴν μὲν εἰς τὸ ἄνοιγμα καὶ τὴν ἄλλην εἰς τὸ κλείσιμον. Τὰς δύο ταύτας θέσεις καθορίζουσιν ἀναστολεῖς. Τὰ κλεῖστρα ταῦτα θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰ κοχλιωτὰ τοιαῦτα, ἅτε τοῦ κορμοῦ φέροντος ἕλικας· ὡς ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ὅμως διατάξεων καὶ κινήσεων αὐτῶν κατὰ τοὺς χειρισμούς, ἀποτελοῦσι μᾶλλον ἰδίαν τάξιν καὶ διακρίνονται εἰς κλεῖστρα μετὰ *κοχλίου ἐκκέντρου* καὶ κλεῖστρα *μεθ' ἑλίκων συγκεντρικῶν*. Εἰς τὰ πρῶτα ὁ κορμὸς τοῦ κλείστρου ἀποτελεῖται ἐκ κοχλίου, οὗτινος ὁ ἄξων εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν τοῦ σωλῆνος καὶ κεῖται κάτωθεν αὐτοῦ, κατ' ἀπόστασιν μεγαλυτέραν τῆς ἀκτῖνος τοῦ κοίλου. Διαπερᾶται παρ' ἐκτομῆς, ἥτις κατὰ τὴν θέσιν τοῦ *ἀνοίγματος* ἢ τῆς *γεμίσεως* ἐπεκτείνει τὸ κοῖλον, καθισταμένης οὕτω δυνατῆς τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βλήματος καὶ τοῦ γεμίσματος. Στρεφομένου τούτου καθ' ἡμίσειαν στροφὴν περὶ τὸν ἄξονά του, πλῆρες μέρος αὐτοῦ τίθεται ἀπέναντι τοῦ κοίλου καὶ φράσσει τοῦτο. Ὁ τύπος οὗτος κλείστρου ὀνομάζεται σύστημα Nordenfeld καὶ τὸ σχ. 14 παριστᾷ τοιοῦτον ἐν ἁπλαῖς γραμμαῖς. Τοι-

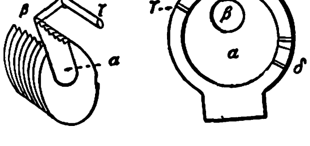

(1) (2)
Σχ. 14.
(1) *Κλεῖστρον Nordenfeld.*
[α=ἐκτομή. β=μοχλός. γ=λαβή].
(2) *Ὀπισθία ὄψις τοῦ σωλῆνος τοῦ γαλλικοῦ ταχυβόλου τῶν 75 χλστ.*
[α=ἐγκάθισις τοῦ κλείστρου. β=κοῖλον. γ=ἀναστολεὺς ἀνοίγματος. δ=ἀναστολεὺς κλεισίματος.]

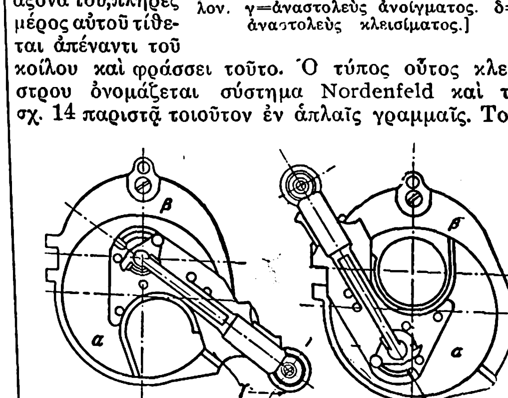

Σχ. 15. *Κλεῖστρον συστήματος Nordenfeld.*
[α=κορμὸς κλείστρου· β=σωλήν· γ=λαβὴ χειρισμῶν.]

οῦτον κλεῖστρον ἐφηρμόσθη εἰς τὸ γαλλικὸν πεδινὸν ταχυβόλον τῶν 75 χιλ., εἰς τὸ ὀρειβατικὸν τῶν 65 χιλ. καὶ εἰς ἄλλα μᾶλλον μικροῦ διαμετρήματος. Ἐκ τῶν ὀρειβατικῶν τούτων πυροβόλων τῶν 65 χιλ. ἐχορηγήθησαν καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν παρὰ τῶν συμμάχων διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου 1914—1918. Τὸ σχ. 15 δίδει εἰκόνα κλείστρου συστήματος Nordenfeld εἰς τὰς δύο ἀκραίας θέσεις κλειστοῦ καὶ ἀνοικτοῦ. Εἰς τὰ μεθ' ἑλίκων συγκεντρικῶν κλεῖστρα ὁ κορμὸς ἔχει τὴν μορφὴν σφαιρικοῦ τομέως αβ (σχ. 16), περιοριζομένου πλευρικῶς ὑπὸ δύο παραλλήλων ὄψεων αδ καὶ βγ καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω δι' ἐπιφανείας ἡμικυλινδρικῆς εζ· ἐφοδιάζεται διὰ δύο στροφαλίγγων, ὧν ὁ κοινὸς ἄξων εἶναι κάθετος πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ σωλῆνος. Ἐπὶ ἑκάστης τῶν πλευρικῶν ὄψεων φέρονται ἕλικες συγκεντρικαὶ πρὸς τὰς στροφάλιγγας τοῦ κλείστρου, αἵτινες κατὰ τὴν περιστροφὴν αὐτοῦ ὀλισθαίνουσιν ἐντὸς ἐγκαθίσεων τοῦ αὐτοῦ σχήματος κατεσκευασμένων ἐν τῷ πυγαίῳ. Τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ κλείσιμον ἐπιτυγχάνονται διὰ κατὰ 90° περιστροφῆς

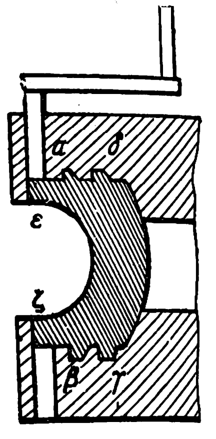

Σχ. 16. *Σχηματικὴ τομὴ δι' ὁριζοντίου ἐπιπέδου διερχομένου διὰ τοῦ ἄξονος.*

πρὸς τὴν ἁρμόζουσαν κατεύθυνσιν τοῦ μετὰ τῶν στροφαλίγγων συνδεδεμένου μοχλοῦ χειρισμῶν. Κατὰ τὴν θέσιν ἀνοίγματος ἢ γεμίσεως, ἡ ἡμικυλινδρικὴ ἐπιφάνεια ἐπεκτείνει τὸ κοῖλον τοῦ σωλῆνος. Τοιοῦτον κλεῖστρον, φερόμενον ὡς σύστημα Canet, ἐφηρμόσθη εἰς πυροβόλα τῆς τε ξηρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα ὅτι διατελεῖ ἐν ἰσορροπίᾳ καὶ ὅτι ἑπομένως ἔχει ἀνάγκην ὀργάνου συγκρατήσεως εἰς τὴν θέσιν τοῦ κλειστοῦ. Ἰδιαίτερον τύπον κλείστρου ἐκ κορμοῦ δίδει τὸ σφαιρικὸν κλεῖστρον Charbonnier.

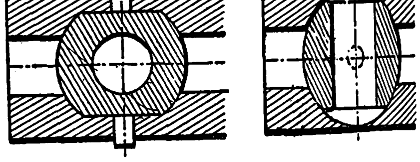

Σχ. 17. *Σχηματικὴ παράστασις σφαιρικοῦ κλείστρου Charl o inier.*
[Ὁριζοντία καὶ κατακόρυφος τομή.]

Ὁ κορμὸς τούτου, ὢν σφαιρικός, φέρει στροφάλιγγας, τοῦ ἄξονος αὐτῶν διερχομένου διὰ τοῦ κέντρου τοῦ σφαιρικοῦ κορμοῦ, ὅστις διαπερᾶται ἐσωτερικῶς διὰ κυλινδρικῆς ὀπῆς ἐπιτρεπούσης τὴν γέμισιν. Ὁ κορμὸς οὗτος περιστρέφεται περὶ πόλον ἐν τῇ ἐν τῷ σωλῆνι σφαιρικῇ αὐτοῦ ἐγκαθίσει, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται δι' εὐρειῶν ἐπιφανειῶν. Τὸ κλεῖστρον τοῦτο, πλήρως ἰσορροπημένον, προσφέρεται ἰδιαιτέρως εἰς λειτουργίαν ἄνευ τραχύτητος κινήσεων κατὰ τὰς ὑψηλοτέρας πιέσεις τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος. Ἡ κατεργασία ὅμως σφαιρικῆς ἐπιφανείας τυγχάνει δύσκολος καὶ δὲν ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι ἡ ἐπαφὴ τῶν τοιούτων ἐπιφανειῶν μετὰ τῶν ἐφ' ὧν ἐρείδονται ἐξασφαλίζεται πλήρως. Ἀφ' ἑτέρου τὸ ἐν λόγῳ κλεῖστρον ἐπιβάλλει τὴν πρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ πυροβόλου ὕπαρξιν χιτωνίου ὀγκώδους, ὅπως περιλαμβάνῃ τοῦτο· τὸ κλειστροφόρον χιτώνιον ὑφίσταται αὐτὸ μόνον τὴν πίεσιν τῶν ἀερίων καὶ δέον ἑπομένως νὰ εἶναι ἔτι μᾶλλον ὀγκῶδες καὶ βαρύ. Τοιοῦτον κλεῖστρον ἐφηρμόσθη εἰς ἀριθμόν τινα νέων ταχυβόλων πυροβόλων μεγάλου διαμετρήματος.

Γενικῶς τὰ ἐκ κορμοῦ κλεῖστρα, ἐπίσης ἁπλᾶ καὶ ἰσχυρὰ ὡς καὶ τὰ ἐκ σφηνός, καταλαμβάνουσιν ἥσσονα χῶρον καὶ προσφέρονται κάλλιον πάντων τῶν ἄλλων εἰς χειρισμὸν ταχύν. Ἀπαιτοῦσιν ἐμφρακτῆρα ἐκ κάλυκος καὶ μάλιστα μετὰ σφαιρικοῦ πυθμενίου προκειμένου περὶ κλείστρων Canet καὶ Charbonnier. Τὸ κλεῖστρον Nordenfeld ἀφ' ἑτέρου ἐπιφέρει αὔξησιν τοῦ βάρους, τοῦθ' ὅπερ ὅμως συμβάλλει εἰς τὴν ἰσορροπίαν τῆς ταλαντευομένης μάζης καὶ προσθέτει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μᾶζαν εἰς τὴν ὀπισθοδρομοῦσαν τοιαύτην. Εἰς διάφορα συστήματα καὶ τύπους πυροβόλων ἐφηρμόσθησαν διατάξεις πρὸς χρησιμοποίησιν ἐνεργείας τινὸς διὰ τὴν παραγωγὴν ἄλλης κινήσεως. Οὕτω χρησιμοποιεῖται ἡ κατὰ τὴν βολὴν ἀναπτυσσομένη ὀπισθοδρομικὴ ἐνέργεια, ἥτις ἀποταμιευομένη καταλλήλως προκαλεῖ αὐτομάτως καὶ ἐν καιρῷ ἄλλας κινήσεις. Ὁ ἐπιζητηθεὶς οὗτος αὐτοματισμὸς στρέφεται οὐχὶ κυρίως πρὸς αὔξησιν τῆς ταχυβολίας, ἥτις διὰ τὰ ἐλαφρὰ ἰδίως διαμετρήματα, ἔφθασεν εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμόν, ἀλλὰ πρὸς διευκόλυνσιν χειρισμῶν εἰς τὰ πυροβόλα μέσου καὶ μεγάλου διαμετρήματος. Ἡ αὐτόματος ἐκτέλεσις κινήσεων

Digitized by Google

τινων ἐπιφέρει οἰκονομίαν προσωπικοῦ, διευκολύνει τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ἐν πολέμῳ. Ἐπὶ πλέον ἀσφαλίζει τὴν καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκτέλεσιν τῶν κινήσεων. Ἐδημιουργήθησαν οὕτω κλεῖστρα ἀνοιγόμενα αὐτομάτως διὰ τῆς ἀποταμιευομένης ἐνεργείας κατὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἐπιτυγχάνεται αὐτομάτως ἡ γέμισις καὶ τὸ κλείσιμον τοῦ κλείστρου ἐν τῷ συνόλῳ ἢ κατὰ μέρος.

Ὑπὸ τὰς νῦν συνθήκας βολῆς πυροβολικοῦ, καθ' ἃς αἱ ἀναπτυσσόμεναι πιέσεις ἀνέρχονται περίπου εἰς 2.400 χιλιόγραμμα κατὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστόν, ἅπαντα τὰ μνημονευθέντα συστήματα εἶναι ἰσάξια. Ἐάν τι ἐξ ὅλων ἐμφανῶς ὑπερεῖχεν, ἀσφαλῶς θὰ ἐτύγχανεν ἀποδοχῆς γενικῆς. Ἂν ὅμως αἱ ἐν λόγῳ πιέσεις ἀνέλθωσιν ἐξ οἱασδήποτε ἄλλης βλητικῆς ἀπαιτήσεως μέχρι 3.000 χιλγρ., τὸ πρόβλημα τῆς ἀποφράξεως τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ σωλῆνος ἀπομένει ἀκέραιον. Θὰ προηγηθῇ ὑπολογισμός, θὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ πειραματισμός. Τὰ κοχλιωτὰ κλεῖστρα, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς στηρίξεως αὐτῶν ἐν τῷ πυγαίῳ, δὲν φαίνονται δυνάμενα νὰ ἀντιμετωπίσωσι πολὺ ὑψηλὰς πιέσεις. Τὸ ἰσορροπημένον σφαιρικὸν κλεῖστρον Charbonnier φαίνεται δυνάμενον νὰ προσαρμοσθῇ κάλλιον πρὸς τὰς συνθήκας βολῆς τοῦ μέλλοντος.

Τὰ κλεῖστρα κατασκευάζονται ἐν τοῖς πυροβολουργείοις καὶ παραλαμβάνονται μετὰ τῶν πυροβόλων. Ἡ κατασκευὴ αὐτῶν ἐκτελεῖται ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων, πινάκων διαστάσεων καὶ ἀνοχῶν, καὶ συγγραφῶν ὑποχρεώσεων, καθοριζομένων δι' ἕκαστον τεμάχιον καὶ ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐν τῷ συνόλῳ μηχανισμῷ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ μετάλλου, ἐξ ὧν θὰ κατασκευασθῇ τοῦτο, καὶ τοῦ τρόπου τῆς δοκιμασίας αὐτοῦ. Τὰ κλεῖστρα τῶν φορητῶν ὅπλων ἐν γένει ὀνομάζονται *κινητὰ οὐραῖα*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Π. Δαγκλῆ*, Περὶ πυροβόλων καὶ κιλλιβάντων (1892).— *Γ. Σολιώτη*, Μαθήματα πυροβολικῆς (1904). — Capitaine *Alvin*, Leçons d'Artillerie (1908).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Cours d'Artillerie (École d'application d'artillerie). Bouches à feu (1924).

Κ. Ν. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

Κλειστῶν *μονὴ* [*Γεωγρ.*]. Κεῖται ἐπὶ τῆς Πάρνηθος παρὰ τὸ χωρίον Χασιὰ καὶ πλησίον τοῦ ἀρχαίου φρουρίου τῆς Φυλῆς. Τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ἐκτίσθη. Εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει ἡ χρονολογία 1204, ἀλλ' αὕτη εἶναι νεώτερον κατασκεύασμα. Φαίνεται περισσότερον πιθανὸν ὅτι αὕτη ἐκτίσθη περὶ τὸν ΙΣΤ' ἢ μᾶλ-

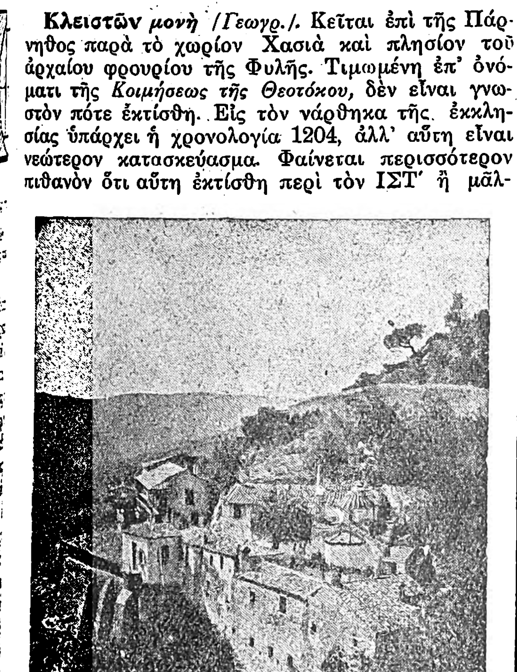

Ἡ μονὴ τῶν Κλειστῶν.
[Φωτογρ. Κ. Θεοχάρη.]

λον τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Τοῦτο δύναται νὰ ἐξαχθῇ καὶ ὑπὸ τὴν ἐν γένει ἀρχιτεκτονικὴν τῆς ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι σταυροειδὴς ναὸς μετὰ τρούλλου, ἐπισκευασθεὶς πιθανῶς κατὰ τὸ 1742, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἐγκεχαραγμένον ἔξωθεν τοῦ ἱεροῦ. Εἰς ἔγγραφα τῶν τελευταίων αἰώνων τῆς τουρκοκρατίας φέρεται ἡ μονὴ ὡς *Κλειστιώτισσα*, ἐκ τῆς θέσεως *Κλειστά*, ἐν ᾗ κεῖται, καὶ κατὰ παραφθορὰν *Ἐκκλησιώτισσα*. Ἐπίσης δὲ καὶ ὡς μονὴ τῆς Χασιᾶς.

Α. Ξ.

κλεισώρεια (ἡ)· χαράδρα, ἧς αἱ πλευραὶ εἶναι κρημνώδεις, ὑψηλαὶ καὶ πολλάκις ἐπικείμεναι τοῦ πυθμένος· || (παρὰ Βυζαντινοῖς) στενὴ διάβασις, στενό, ἄλλως *κλεισούρα* (βλ. λ.).

Κλεισώρεια [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται κατὰ τὰ δυτικὰ τῆς ἐπαρχίας, πρὸς Β. τοῦ Βοΐου ὄρους, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 211. Πρότερον ὠνομάζετο *Ταπατούστιον*.

Χ. Δ.

Κλειτάνδρα (ἡ) (Clitandra) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρδουϊνίων-πλουμιερομόρφων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι φυτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυετῆ, τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τῶν ῥιζῶν των παρέχουσι γαλακτώδεις χυμούς, χρησιμοποιουμένους εἰς τὴν κατασκευὴν κατωτέρας ποιότητος ἐλαστικοῦ κόμμεως. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: ἡ *κλειτάνδρα ἡ ἑνρικεσιανὴ* (Clitandra henriqueziana) καὶ *κλειτάνδρα ἡ ἀειθαλὴς* (Clitandra sempervirens).

Κ. ΠΑΠ.

Κλείταρχος. Τύραννος Ἐρετρίας, περὶ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. Ἦτο εἷς ἐκ τῶν τριῶν τυράννων, τοὺς ὁποίους κατέστησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος Β'. Βραδύτερον κατεπολέμησε καὶ ἐξεδίωξεν αὐτὸν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Φωκίων (*Διόδ. Σικ.* XVI, 74, 1).

—**Κλείταρχος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ἱστοριογράφος. Τὰ περὶ τοῦ βίου του εἶναι λίαν σκοτεινά. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 350 π. Χ., ἴσως ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ φέρεται ὡς υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ Δείνωνος τοῦ Κολοφωνίου. Κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον ἐγένετο μαθητὴς Ἀριστίππου τοῦ νεωτέρου καὶ ἀκολούθως Στίλπωνος τοῦ Μεγαρικοῦ. Αὐτοπροσώπως ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὁποίου τὴν ἱστορίαν ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 304 π. Χ. μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Αἱ περὶ Ἀλέξανδρον ἱστορίαι» ἢ «Τὰ περὶ Ἀλέξανδρον». Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο βιογραφία τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκ 12 βιβλίων τοὐλάχιστον συγκειμένη, τῆς ὁποίας 30 ἀποσπάσματα διεσώθησαν κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ τοῦ Στράβωνος. Περὶ του ἔργου τοῦ Κλειτάρχου ἀρκετὰ σαφῆ ἰδέαν λαμβάνομεν ἐκ τοῦ Διοδώρου, Ἰουστίνου, Πλουτάρχου καὶ ἄλλων, οἵτινες ἐχρησιμοποίησαν αὐτό. Εἰς πολλὰ σημεῖα ἀντλεῖ ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου καὶ Θεοπόμπου, τὰς δὲ ἐθνολογικὰς καὶ γεωγραφικὰς περιγραφὰς τῆς Περσίας παραλαμβάνει ἀπὸ τὰ περσικὰ τοῦ πατρός του Δείνωνος. Ἦτο ἔργον ἀξιόλογον καὶ ἐπὶ μακρὸν ἡ φήμη του ἦτο μεγάλη. Πράγματι δέ, ὄχι μόνον ὑπῆρξε πρότυπον διὰ πολλοὺς νεωτέρους του συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ διασκευὴ αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐπὶ Αὐγούστου. Ἀρχαῖοι ὡς ὁ Κικέρων καὶ ὁ Κουϊντιλιανός, καὶ νεώτεροι, ἰδίως μυθιστοριογράφοι, ἀντλήσαντες ἐξ αὐτοῦ, τιμῶσι τὸ ἔργον τοῦ Κλειτάρχου. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἦτο ἀντάξιον τῆς μεγάλης του φήμης, διότι ἀναμφιβόλως ὁ Κλείταρχος εἶναι λίαν ῥητορικός, μυθιστορικός, φαντασιοκόπος, εὔπιστος καὶ προικισμένος μὲ μέτριον κριτικὸν πνεῦμα. Ὡσαύτως ψέγεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὡς μὴ παρέχων πάντοτε ἀκριβεῖς πληροφορίας. Παρὰ πάντα ὅμως τὰ ἐλαττώματά του, ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Ἀρριανοῦ ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῶν περὶ Ἀλεξάνδρου γραψάντων καὶ λίαν δημοφιλὲς ἀνάγνωσμα τῆς ἐποχῆς του.

Ν. Ζ.

—**Κλείταρχος.** Γλωσσογράφος ἐξ Αἰγίνης, ζήσας μεταξὺ 200 καὶ 50 π. Χ. Ἔγραψε σύγγραμμα μὲ τὸν τίτλον «Γλῶσσαι» ἢ «Περὶ γλωσσῶν πραγματεία», ἐξ 7 τοὐλάχιστον βιβλίων ἀποτελούμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο τὰς ἰδιορρυθμίας τῶν διαφόρων διαλέκτων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ M. Schmidt (ἐν Βερολίνῳ, τῷ 1842).

Ν. Α.

Κλειτέλης. Εἷς τῶν πρέσβεων τῶν Κορινθίων, οἵτινες μετ' ἄλλων πρέσβεων ἐκ Πελοποννήσου καὶ Σπάρτης ἦλθον εἰς Ἀθήνας, μετὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου (370) εἰς Πελοπόννησον καὶ ταπείνωσιν τῆς Σπάρτης, ἵνα παρακαλέσουν τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων νὰ βοηθήσουν αὐτοὺς κατὰ τῶν Θηβαίων. Διὰ τοῦ λόγου του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπὶ ἴσοις συμμαχίαν Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης.

Ν. Ζ.

—**Κλ(ε)ιτερνία** (Cliternia) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Αἰκανῶν ἐν Ἰταλίᾳ, γνωστὴ ἐκ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Κικέρωνος. Τοποθετεῖται ὑπό τινων παρὰ τὸ νῦν *Καπραντόσσο* (Capradosso), ἐν ἐπιγραφαῖς δὲ ἀναφέρεται δίαρχος αὐτῆς (duumvir Cliterniae).

—**Κλ(ε)ιτερνία** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Δαυνίων ἐν Ἀπουλίᾳ τῆς Ἰταλίας οὐ μακρὰν τοῦ ἀρχαίου Λαρίνου. Τοποθετεῖται μετ' ἀμφιβολιῶν παρὰ τὸ Κάμπο Μαρίνο ἢ Σὰν Μαρτίνο ἰν Πενσίλις, πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Φορτόρε καὶ Μπιφέρνο. —Π.

Κλείτη, ἢ ***Κλειτὴ*** [*Μυθολ.*]. —1) Θυγάτηρ τοῦ Μέροπος, βασιλέως τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ρυνδακοῦ, καὶ σύζυγος τοῦ Κυζίκου, βασιλέως τῶν Δολιόνων. Ἐπειδὴ κατά τινα νυκτερινὴν συμπλοκὴν ἐναντίον κοινοῦ ἐχθροῦ ὁ σύζυγος αὐτῆς ἐφονεύθη ἀκουσίως ὑπὸ τοῦ Ἰάσωνος, ἡ Κλείτη, μὴ δυναμένη νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ, ἀπηγχονίσθη, αἱ δὲ νύμφαι ἐθρήνησαν τόσον διὰ τὸν θάνατόν της, ὥστε ἐκ τῶν δακρύων των ἐσχηματίσθη πηγή, ἥτις ὠνομάσθη ἐξ αὐτῆς Κλείτη.

—2) Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, ἥτις ἀναγκασθεῖσα, ὅπως αἱ ἀδελφαί της, νὰ νυμφευθῇ τὸ ἐξάδελφον αὐτῆς Κλεῖτον, ἐφόνευσεν αὐτὸν κατὰ τὴν νύκτα τῶν γάμων.

—3) Σύζυγος τοῦ Τρωὸς Ἐρυλάου, μήτηρ τοῦ Μελανίωνος.

—4) Βάκχη ἀκόλουθος τοῦ Διονύσου.

Ν. Α.

Κλειτοβός, ἢ ***Κλειτοβῶν.*** Κύριον πρόσωπον τοῦ δημώδους μεσαιωνικοῦ ποιήματος «Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη», πλασθὲν ἀσφαλῶς κατὰ πρότυπον τοῦ ἥρωος τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ἀχιλλέως Τατίου: «Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα».

Π. Ν. Π.

Κλειτόδημος. Ἀθηναῖος ἀτθιδογράφος (βλ. λ. *Κλείδημος*).

Κλειτόμαχος ὁ ***Ἑρμοκράτους.*** Θηβαῖος ἀρχαῖος ἀθλητής, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ., διακριθεὶς ἰδίως εἰς τὸ παγκράτιον, διὸ καὶ *παγκρατιαστὴς* ἐπικληθείς. Κατέστη διάσημος τότε διὰ τὴν ἀθλητικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ὡς καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὸ σεμνόν του ἦθος. Ἐν Ἰσθμίοις εἶχε νικήσει αὐθημερὸν εἰς τὴν πάλην, τὴν πυγμὴν καὶ τὸ παγκράτιον. Ἐπίσης ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, κατὰ τὴν 141ην ὀλυμπιάδα. Ἐπίγραμμα τοῦ ἐκ Μεσσηνίας Ἀλκαίου ἐκόσμει τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἀθλητοῦ τούτου, στηθέντα ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Σ. Γ. Σ.

—**Κλειτόμαχος** ὁ ***Καρχηδόνιος.*** Ἕλλην φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ Διογνήτου, γεννηθεὶς ἐν Καρχηδόνι τῷ 187 / 186 π. Χ. Τὸ ἀρχικόν του ὄνομα ἦτο Ἀσδρούβας. Ἀπὸ τῶν νεανικῶν του χρόνων ἠσχολήθη μὲ τὴν φιλοσοφίαν, φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν μητρικήν του γλῶσσαν φιλοσοφικὴν πραγματείαν. Τῷ 163 π. Χ. μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν ὅλων τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, τῷ δὲ 159 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ παρηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Καρνεάδου ἐπὶ 12 ἔτη, διατελέσας εἷς τῶν σημαντικωτέρων μαθητῶν του. Τῷ 140 ἵδρυσεν ἰδίαν φιλοσοφικὴν σχολὴν ἐν τῷ Παλλαδίῳ, ἔνθα ἐδίδασκε τὰς θεωρίας τοῦ διδασκάλου του μέχρι τοῦ 127, ὁπότε, δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρνεάδου, ἐκλήθη νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀκαδημίας εἰς ἣν καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 110 π. Χ., ὁπότε ἀπέθανεν ἐξ ἑκουσίου θανάτου. Ὁ Κλειτόμαχος ὑπῆρξε φιλόπονος, μελετητής, πολυμαθὴς καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ πνεύματος. Ἀναφέρεται ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου, ὅτι συνέγραψε περὶ τὰς 400 φιλοσοφικὰς πραγματείας, αἱ ὁποῖαι ἐστηρίζοντο ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Καρνεάδου. Πᾶσαι αὗται αἱ πραγματεῖαι, διὰ τῶν ὁποίων ἐγένοντο γνωσταὶ αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι τοῦ Καρνεάδου, δεδομένου ὅτι οὗτος οὐδὲν σύγγραμμα κατέλιπεν, ἀπωλέσθησαν, ὅ,τι δὲ γνωρίζομεν περὶ αὐτῶν προέρχεται ἐξ ἐμμέσου πηγῆς, ὡς ὁ Κικέρων, ὁ ὁποῖος ἰδιαιτέρως ἠσχολήθη μὲ αὐτάς. Οὗτος ὁμολογεῖ, ὅτι ὅσα ἐκθέτει εἰς τὰ Ἀκαδημεικὰ αὐτοῦ τὰ ἔχει ἀντλήσει ἔκ τινος συγγράμματος τοῦ Κλειτομάχου «Περὶ ἐποχῆς», ἐκ 4 βιβλίων συγκειμένου. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὁ Κλειτόμαχος ἔγραψε πρὸς τοὺς πατριώτας αὐτοῦ «Παραμυθίαν» τινά, ἐν τῇ ὁποίᾳ μετέφερε μίαν συζήτησιν τοῦ Καρνεάδου ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἂν ὁ σοφὸς πρέπῃ νὰ συμμετάσχῃ τῆς ὀδύνης διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του καὶ ἀπεφαίνετο ἀρνητικῶς. Γενικῶς εἰπεῖν ὁ Κλειτόμαχος ὑπῆρξε πιστὸς συνεχιστὴς τῆς διδασκαλίας τοῦ Καρνεάδου καὶ τῶν στωϊκῶν, εἰς τὴν ὁποίαν, παρ' ὅλην τὴν πολυγραφίαν του, δὲν φαίνεται νὰ προσέθηκέ τι σημαντικόν.

Ν. Α.

Κλειτορία, ***Ἄνω*** — [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐντὸς τῆς μεταξὺ Χελμοῦ καὶ Ἐρυμάνθου κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος καὶ ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον. Κάτ. (1928 537. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρνέσι*.

Χ. Δ.

—**Κλειτορία,** ***Κάτω*** — [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐγγὺς τῆς *Ἄνω Κλειτορίας* καὶ ἔχει εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν καὶ ταμεῖον (γ' τάξεως), ἀστυνομικὸν τμῆμα, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, ἀποτελεῖ δὲ τὸ κέντρον τῶν χωρίων τοῦ πέριξ λεκανοπεδίου. Κάτ. (1928) 1.523. Πρότερον ὠνομάζετο *Μαζέϊκα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Κάνι* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.696.

Χ. Δ.

κλειτορία (ἡ) (Clitoria) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιολοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριακόσια εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ ἐν γένει θερμῶν περιφερειῶν τῆς βορείου Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ φρυγανώδη καὶ θαμνώδη, μὲ συνήθως μεγάλα ἑρμαφρόδιτα κυανᾶ

Digitized by Google

ἄνθη. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κλειτορία ἡ τερνάτειος* (Clitoria ternatii), εἶδος παρέχον διὰ τῶν κυανολεύκων ἀνθέων του χρῶμα πρὸς βαφὴν τῶν ποτῶν. Αἱ ῥίζαι καὶ τὰ φύλλα του ἔχουσιν ἐμετικὰς ἰδιότητας. *Κλειτορία ἡ ναυτική* (Clitoria mariana). Καλλιεργεῖται ἀπὸ τοῦ 1780 περίπου εἰς τὴν μέσην Εὐρώπην ὡς κοσμητικὸν κτλ. Κ. ΠΑΠ.

Κλειτορία /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. —1) Τὸ περὶ τὴν *Κλείτορα* τμῆμα τῆς ἀρχαίας 'Αρκαδίας, τὸ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ. Ὡρίζετο πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς εἰς τὴν Τρίπολιν ἀνηκούσης περιοχῆς, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Κυναίθας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Φενεάτιδος καὶ Καφυάτιδος καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ψωφιδίας καὶ Θελπουσίας. Τὰ πρὸς τὴν Ψωφιδίαν ὅρια τῆς χώρας ἔκειντο παρὰ τὰς ἀρχαίας Σείρας (περίπου τὸ νῦν Δεκοῦνι), διέσχιζον δὲ αὐτὴν πέντε κύριαι συγκοινωνιακαὶ ἀρτηρίαι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα: ἡ ἐκ Κλείτορος διὰ τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος καὶ Λυκουρίας εἰς Φενεὸν ὁδός, ἡ ἐκ Κλείτορος εἰς Ψωφίδα, ἡ ἐκ Κλείτορος εἰς Καφυὰς διὰ τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος, ἡ ἐκ Κλείτορος διὰ Κυναίθης καὶ Λουσῶν εἰς Βούραν τῆς 'Αχαΐας καὶ ἡ ἐκ Καφυῶν διὰ τοῦ ἐπιπέδου τῆς Κλείτορος εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Λάδωνος, χρησιμοποιηθεῖσα τῷ 219/218 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. 'Εν Κλειτορίᾳ ἔκειτο ὁ δρυμὸς τοῦ Σόρωνος, αἱ πόλεις καὶ κῶμαι Λᾶος, Καφυαί, Σκοτάνη, Λευκάσιον, Νάσοι, Ἁλοῦς, Μεσόβοα, Ὄρυξ, Λυκοῦντες, 'Αργεᾶθαι καὶ Θαλιάδαι. —2) Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως *Κλείτωρ* (βλ. λ.). —Π.

— **Κλ(ε)ιτορία** *λίμνη* /*'Αρχ. Γεωγρ.*/ βλ. *Κλιτορία* λίμνη.

— **Κλειτορίας,** *τέως δῆμος*— /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸς δῆμος τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, περιλαμβάνων τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων τῆς μεταξὺ τῶν ὀρέων Χελμοῦ καὶ 'Ερυμάνθου κοιλάδος. Τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸν χωρία ἦσαν τὰ Μαζέϊκα (νῦν Κάτω Κλειτορία, πρωτεύουσα), ὁ Ἅγιος Νικόλαος, οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι, ἡ 'Αρμπούνα, ἡ Βάλτσα (νῦν Βάλτα), ἡ Βρώσθαινα, τὸ Κάνι, τὸ Καρνέσι (νῦν Ἄνω Κλειτορία), τὸ Καστέλλι, τὰ Καστριά, ὁ Κλείτορος, τὸ Μοστίτσι, τὸ Πλατύτερον καὶ ἡ Τουρλάδα, κατοικούμενα ὑπὸ 4.650 κατοίκων περίπου, γεωργῶν καὶ ποιμένων. Χ. Δ.

κλειτοριδεκτομία (ἡ) /*'Ιατρ.*/. Ἡ ἐκτομὴ τῆς κλειτορίδος ἐν περιπτώσει συγγενοῦς ὑπερπλασίας ἢ ἐπικτήτου διογκώσεως ταύτης ἐξ αὐνανισμοῦ, ὅπερ οὐχὶ σύνηθες, ἢ καὶ ἰνώδους ἢ χονδρώδους ἐξαλλαγῆς ταύτης. Ἡ ἐκτομὴ τῆς κλειτορίδος ἐκτελεῖται διὰ μαχαιρίου καὶ ὑπὸ τοπικὴν νάρκωσιν, εἶναι εὔκολος καὶ δὲν παρουσιάζει σπουδαίαν αἱμορραγίαν. Ι. Κ. Κ.

κλειτοριδικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κλειτορίδα, ὁ τῆς κλειτορίδος.

Κλειτόριοι /*Μυθολ.*/. Οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαίας ἀρκαδικῆς πόλεως *Κλείτορος* (βλ. λ.).

κλειτορίς, *—ίδος* (ἡ), ἡ *νύμφη*, ἡ *μύρτον* /*'Ανατομ.*/. Σαρκίον μικρὸν ἢ φῦμα προέχον ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ γυναικείου αἰδοίου, μεταξὺ τῶν ἄνω (=προσθίων) περάτων τῶν μικρῶν χειλέων τοῦ αἰδοίου, μῆκος ἔχον περὶ τὰ 5—7 χλμ., ἐπιδεκτικὸν στύσεως. Ἡ κλειτορὶς παριστᾷ ὑποτυπῶδες πέος, πρὸς ὃ παρεμφέρει καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑφήν· ἀπαρτίζεται δηλαδὴ ἐκ δύο σηραγγωδῶν σωμάτων, ἐκφυομένων ἐκ τοῦ ἡβοϊσχιακοῦ κλάδου, ἅτινα ἔμπροσθεν τῆς ἡβικῆς συμφύσεως συμφυόμενα πρὸς ἄλληλα ἀποτελοῦσι τὸ *σῶμα τῆς κλειτορίδος*, ὅπερ, κυλινδρικὸν ὄν, μετὰ βραχεῖαν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν ἀνακάμπτει γονατοειδῶς πρὸς τὰ κάτω καὶ ὀπίσω καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν *βάλανον τῆς κλειτορίδος*, ἐγκρυπτομένην συνήθως ἐντὸς τῆς *πόσθης τῆς κλειτορίδος*. 'Ενίοτε τὸ μῆκος τῆς κλειτορίδος ἐξικνεῖται μέχρι 5—13 ἑκ., τὸ δὲ πάχος ὅσον δακτύλου καὶ πλέον. Αἱ τοιαύτην κλειτορίδα ἔχουσαι γυναῖκες καὶ εἰς συνουσίαν μετ' ἄλλης προβαίνουσαι ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις *τριβάδες* (βλ. λ.). Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

κλειτορισμία (ἡ) /*'Ιατρ.*/. Γαλλικὸς νεολογισμός, σημαίνων ὑπέρμετρον ἀνάπτυξιν τῆς κλειτορίδος, ἀπαιτοῦσαν ἐνίοτε τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ ὀργάνου τούτου, τὴν *κλειτοριδεκτομήν*. Ο. Ρ.

κλειτορισμὸς (ὁ), ἢ καὶ **κλειτοριδισμὸς** /*'Ιατρ.*/. Γαλλικὸς νεολογισμὸς δηλῶν τὴν παθολογικὴν διέγερσιν ἢ στύσιν τῆς κλειτορίδος, ὡς καὶ τὴν γενετήσιον διαστροφὴν ἐπὶ περιπτώσεων ὑπερμέτρου διογκώσεως τοῦ ὀργάνου τούτου (βλ. καὶ λ. *νυμφομανία*). Ο. Ρ

Κλεῖτος /*Μυθολ.*/. —1) Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου, λαβὼν σύζυγον τὴν Δαναΐδα Κλείτην, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐσφάγη κατὰ τὴν νύκτα τῶν γάμων του. —2) Τρώς, υἱὸς τοῦ Πεισήνορος, σύντροφος τοῦ Πολυδάμαντος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τεύκρου. —3) Τρώς, υἱὸς τοῦ 'Αγαμήστορος καὶ νύμφης τινός, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ποδαλειρίου. —4) 'Αοιδὸς τῶν ἀνακτόρων τοῦ Πριάμου. —5) Υἱὸς τοῦ Μαντίου καὶ πατὴρ τοῦ Κοιράνου, ἁρπαγεὶς διὰ τὸ κάλλος του ὑπὸ τῆς 'Ηοῦς καὶ γενόμενος ἀθάνατος. —6) Μνηστὴρ τῆς Παλλήνης, θυγατρὸς τοῦ Σίθωνος, βασιλέως τῶν 'Οδομάντων ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ. 'Επειδὴ ὁ ἀντεραστὴς αὐτοῦ Δρύας ἐπεχείρησε νὰ ἀπαγάγῃ τὴν Παλλήνην, αὕτη μετὰ τοῦ Κλείτου τὸν ἐφόνευσαν καὶ βραδύτερον ἐνυμφεύθησαν. —7) Βασιλεὺς τῶν Σιθωνῶν ἐν Θράκῃ. Οὗτος εἶναι πιθανῶς ὁ εἰς τοὺς 'Ιλιακοὺς πίνακας εἰκονιζόμενος *Κλῖτος*. Ν. Α.

— **Κλεῖτος** (ὁ ἐπιλεγόμενος *Λευκὸς* καὶ *Μακεδών*). 'Ηκολούθησεν ὡς στρατηγὸς τὸν Μ. 'Αλέξανδρον, ἀλλ' ἔπαιξε δευτερεῦον πρόσωπον. Μετὰ τοῦ Κρατέρου συνώδευσε (324) τοὺς 10 χιλ. ἀπομάχους Μακεδόνας ἀπὸ τὴν Ὦπιν εἰς τὴν πατρίδα των. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Αλεξάνδρου, κατὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον (322), ὡς ναύαρχος τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, ἐνίκησε τὸν 'Αθηναῖον 'Ηετίωνα ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὰς 'Εχινάδας νήσους. Τόσην δὲ ἔπαρσιν ἀπέκτησεν ἐκ τούτου, ὥστε ὠνόμαζε τὸν ἑαυτόν του Ποσειδῶνα καὶ ὡς σύμβολον εἶχε τὴν τρίαιναν. Κατὰ τὴν δευτέραν (321) διανομὴν τοῦ κράτους μεταξὺ τῶν στρατηγῶν, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ 'Αντιγόνου ἡ Λυδία. Ὅτε δὲ (318) ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Πολυσπέρχοντος καὶ Κασσάνδρου, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεμάχει καὶ ὁ 'Αντίγονος, ὁ Κλεῖτος ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ πρώτου καὶ ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν διωρίσθη ναύαρχος ἐκ νέου, κυριαρχήσας τοῦ Αἰγαίου. Εἰσελθὼν δὲ καὶ εἰς τὴν Προποντίδα, παρὰ τὸ Βυζάντιον ἐνίκησε τὸν Νικάνορα (318), ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ἐνικήθη κατόπιν φοβερᾶς ναυμαχίας ὑπὸ τοῦ 'Αντιγόνου καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Μακεδονίαν. 'Αλλὰ καθ' ὁδὸν ἀπωλέσθη, φονευθεὶς ἴσως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Λυσιμάχου. Ν. Ζ.

—**Κλεῖτος** (ὁ ἐπιλεγόμενος *Μέλας*). Ἦτο υἱὸς τοῦ Δρωπίδου καὶ ἀδελφὸς τῆς τροφοῦ τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου 'Ελλανίκης. Ἦτο ἐκ τῶν παλαιῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Φιλίππου, ἔπειτα ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς ἴλης, ἤτοι τῆς ἐφίππου σωματοφυλακῆς τοῦ 'Αλεξάνδρου, καὶ βραδύτερον ἵππαρχος. Μετέσχε τῆς εἰς τὴν 'Ασίαν ἐκστρατείας τοῦ 'Αλεξάνδρου καὶ διεκρίθη εἰς πάσας τὰς μάχας. Εἰς τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην ἔσωσε τὸν 'Αλέξανδρον ἀποκόψας τὸν ὦμον τοῦ Πέρσου Σπιθριδάτου, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος ἦτο ἕτοιμος νὰ πλήξῃ ἐκ τῶν ὄπισθεν τὸν 'Αλέξανδρον. Εἰς τὰ Σοῦσα ὁ Κλεῖτος, σοβαρῶς ἀσθενήσας (331), ἔμεινεν ὀπίσω. 'Εκ τῶν Σούσων ἦλθεν εἰς 'Εκβάτανα καὶ εἶτα διωρίσθη διοικητὴς τῆς Βακτριανῆς καὶ Σογδιανῆς. 'Αφ' ἧς στιγμῆς ἤρχισεν ὁ 'Αλέξανδρος νὰ φέρεται ὡς Πέρσης μονάρχης, δὲν ἔπαυσε νὰ μέμφεται αὐτόν, κατά τινα δὲ εὐωχίαν (328) ἦλθεν εἰς λογομαχίαν πρὸς τὸν 'Αλέξανδρον, ἤλεγξεν αὐτὸν διὰ τὴν ῥοπήν του πρὸς τὰ βαρβαρικὰ ἤθη καὶ ἰδίως τὴν ἀπαίτησίν του νὰ προσκυνῆται ὡς θεὸς καὶ ὑψώσας τὴν δεξιάν του εἶπεν: «Αὕτη ἡ χεὶρ σὲ ἔσωσεν, ὦ 'Αλέξανδρε». Ἔξαλλος ἐκ τῆς ὀργῆς καὶ βεβαρημένος ἐκ τοῦ οἴνου ὁ 'Αλέξανδρος ἥρπασε τὸ δόρυ ἑνὸς τῶν σωματοφυλάκων καὶ ἐφόνευσε τὸν Κλεῖτον. Μετενόησεν ὅμως ἀμέσως καὶ ἐθρήνησε τὸν φίλον του. Ν. Ζ

— **Κλεῖτος** ὁ *'Ιλλυρικός*. Υἱὸς Βαρδύλεως, βασιλεὺς τῆς 'Ιλλυρίας. Ὅτε ὁ Μ. 'Αλέξανδρος εὑρίσκετο εἰς τὸν Δούναβιν, ὑποτάσσων τοὺς ἐκεῖ λαούς, ὁ Κλεῖτος συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίου ἐπανεστάτησε (335) καὶ κατέλαβε τὴν παραμεθόριον πόλιν Πήλιον, φρούριον ὀχυρόν. Ὁ 'Αλέξανδρος, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τοῦ Δουνάβεως, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Κλείτου καὶ δι' αἰφνιδίας ἐπιθέσεως ἔγινε κύριος τοῦ Πηλίου. Ὁ Κλεῖτος βλέπων τὸν κίνδυνον ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν χώραν τῶν Ταυλαντίων πλησίον τοῦ Γλαυκίου. Ν. Ζ

Κλεῖτος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας 'Εορδαίας (Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὸ τέναγος Κιτρίνη λίμνη, κάτωθεν τοῦ Βερμίου ὄρους, πρὸς Δ., καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ καλὴν κτηνοτροφίαν. Κάτ. (1928) 662. Πρότερον ὠνομάζετο *Χαϊδαρλῆ*. Χ. Δ.

Κλειτοφῶν. —1) 'Αθηναῖος στρατηγός, λαβὼν μέρος μετὰ τοῦ Σοφοκλέους καὶ Περικλέους εἰς τὴν κατὰ τῶν Σαμίων ἐκστρατείαν.

—2) 'Αθηναῖος, υἱὸς τοῦ 'Αριστωνύμου. Κατεπολέμησε τὸ ψήφισμα τοῦ Πυθοδώρου πρὸς σύνταξιν νέου πολιτεύματος κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 411, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῶν νόμων τοῦ Κλεισθένους. Ὡς φίλος καὶ ὀπαδὸς τοῦ Θηραμένους (404), μετέσχε τῶν διαπραγματεύσεων τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτεύματος τῶν 'Αθηνῶν συμφώνως πρὸς τὰς προτάσεις τοῦ Λυσάνδρου καὶ ὑπεστήριξε τὴν «πάτριον πολιτείαν», ἤτοι τοὺς νόμους τοῦ Κλεισθένους καὶ Σόλωνος. Ὁ Κλειτοφῶν εἶναι ἓν τῶν δρώντων προσώπων εἰς τὴν «Πολιτείαν» τοῦ Πλάτωνος, ὅπου συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ Σωκράτους καὶ ἀνθίσταται πρὸς τὸν Θρασύμαχον. Εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται καὶ ὁ ὁμώνυμος διάλογος τοῦ Πλάτωνος. 'Αναφέρεται καὶ λόγος αὐτοῦ «περὶ τῆς πατρίου πολιτείας». Ν. Ζ.

Κλειτὼ /*Μυθ.*/. Θυγάτηρ τοῦ Εὐήνορος καὶ τῆς Λευκίππης, ἀποκτήσασα ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος τὸν 'Αβάην, μυθολογούμενον ἡγεμόνα τῆς 'Ατλαντίδος. Ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρεται ὡς μήτηρ αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἄτλαντος. —Π.

—**Κλειτώ.** 'Αθηναία, μήτηρ τοῦ τραγικοῦ Εὐριπίδου γνωστὴ ἐκ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ τοῦ 'Αριστοφάνους καὶ ἐκ τοῦ Σουΐδα· παρ' 'Αριστοφάνει πολλαχοῦ ἀναφέρεται ἀνωνύμως ὡς λαχανοπῶλις τὸ ἐπάγγελμα.

Κλείτων. Γλύπτης ἀρχαῖος. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, ὅστις ἐκθέτει, ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, διάλογον τοῦ Σωκράτους μετὰ τοῦ γλύπτου τούτου, ὁ Κλείτων ὑπῆρξε γλύπτης ἀθλητῶν (δρομέων, παλαιστῶν, πυγμάχων, παγκρατιαστῶν), ἄριστα μὲν ἀποδίδων τὰς κινήσεις τοῦ σώματος, μὴ ἐκδηλώνων ὅμως καὶ τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς, διὸ καὶ ὁ Σωκράτης προσπαθεῖ νὰ πείσῃ αὐτὸν ὅτι, πρὸς τελείαν ἀπεικόνισιν τοῦ ἀγάλματος, ὀφείλει ὁ καλλιτέχνης οὐχὶ μόνον τοὺς σχηματισμοὺς τοῦ σώματος νὰ ἀπομιμῆται, ἀλλὰ καὶ τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς νὰ ἐξωτερικεύῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ὁ Klein, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν τούτων τοῦ Ξενοφῶντος, ὑποθέτουσιν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μεγάλου γλύπτου Πολυκλείτου, ἀναφερομένου ἐν τῷ διαλόγῳ μὲ τὸ ὑποκοριστικόν του ὄνομα· ὁ Lippold ὅμως φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ γλύπτου τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, γνωστοῦ μὲν προσωπικῶς εἰς τὸν Ξενοφῶντα, οὐχὶ ὅμως καὶ διασήμου τεχνίτου. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην ἄγεται ὁ Lippold, ἐκ τοῦ ὅτι σαφῶς ἀναφέρεται ὁ Κλείτων ὡς γλύπτης μέτριος, καὶ διότι ὁ Πολύκλειτος δὲν ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν γλύπτης ἀθλητῶν. Τέλος, ἡ Bieber, συνδυάζουσα τὰς φιλολογικὰς μαρτυρίας μὲ τὰς ἀνωτέρω ἀρχαιολογικὰς παρατηρήσεις, στηριζομένη δὲ πρὸ πάντων εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ τάσις τῆς ψυχικῆς ἐκδηλώσεως ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐν τῇ πλαστικῇ ἤρχισεν οὐσιαστικῶς κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, συμπεραίνει ὅτι ὁ Κλείτων ὑπῆρξε γλύπτης τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Β. Δ. Θ.

Κλείτωρ /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ 'Αζᾶνος ἢ κατά τινας τοῦ Λυκάονος καὶ ἔγγονος τοῦ 'Αρκάδος. 'Εβασίλευσεν ἐν 'Αρκαδίᾳ, ὑπέταξε τὴν Κυνοσοῦραν καὶ ἵδρυσεν εἰς τὰ ΒΔ. τῆς 'Αρκαδίας τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν ὁμώνυμον πόλιν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του. Ν. Ζ.

Κλείτωρ /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. 'Αρχαία καὶ ὀνομαστὴ πόλις ἐν τῇ Κλειτορίᾳ τῆς ἀρκαδικῆς 'Αζανίας, εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ εἰς τὸν Κλείτορα ἐκβάλλοντος χειμάρρου τοῦ χωρίου Καρνεσίου τῶν Καλαβρύτων· τὰ ἐρείπια αὐτῆς ὀνομάζονται σήμερον *Παλαιόπολις*. 'Επὶ λοφίσκου ἦτο ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς κατὰ τὴν θέσιν Κόντρα, ἔνθα εὑρέθη καὶ τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου τῆς πόλεως μετὰ καθισμάτων. Ὁ Παυσανίας, ἐπισκεφθεὶς τὴν πόλιν ταύτην, ἀναφέρει (Η, 2) ὅτι ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ τὰ ἱερὰ τῆς Δήμητρος, τοῦ 'Ασκληπιοῦ καὶ τῆς Εἰλειθυίας· ἔξω δὲ τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν 4 σταδίων, ναὸς τῶν Διοσκούρων καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, 30 στάδια μακρὰν τῆς πόλεως, ναὸς καὶ ἄγαλμα τῆς Κορίας 'Αθηνᾶς. Τῷ 378 π. Χ. ἐπολέμησε πρὸς τοὺς ὁμόρους της 'Ορχομενίους ἔχουσα καὶ πολλοὺς μισθοφόρους· τῷ 220 π. Χ. ἀντέστη ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες ἠπείλησαν καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν τῆς Εἰλειθυίας. Ἔκτοτε ἔμεινε πιστὴ εἰς τὴν 'Αχαϊκὴν συμπολιτείαν. 'Εκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγοντο οἱ ὀλυμπιονῖκαι Κριτόδαμος καὶ Ἄλκητος καὶ οἱ γλύπται Σαμόλας, 'Αριστόδημος καὶ Δαμέας. Τὴν ἰσχὺν δὲ καὶ τὸν πλοῦτον τῆς πόλεως δεικνύει τὸ ἐν 'Ολυμπίᾳ μέγα χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν λαφύρων (*Παυσ.* Ε', 23, 6) ἐκ τῶν διαφόρων πολέμων αὐτῆς. Ν. Ζ

— **Κλείτωρ** /*Γεωγρ*/. Μικρὸς ἀλλ' ὁρμητικὸς παραπόταμος τοῦ 'Αροανίου, ῥέων πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Κλείτορος. Ν. Ζ

— **Κλείτωρ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ 'Αχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς τὰ νότια τῆς ἐπαρχίας παρὰ τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ Λάδωνος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 311. Χ. Δ.

— **Κλείτορος,** *τέως δῆμος* — /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸς δῆμος τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας, περιλαμβάνων τὰ περὶ τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος κα' ἐξοχὴν κτηνοτροφικὰ χωρία *Βαλτεσινῖκον*, *'Αγρίδιον*, *Γλανιτσά*, *Γλόγοβα*, *Καρνέσιον*, *Κερπινὴ* καὶ *Τοπόριστα*. Ἠρίθμει περὶ τοὺς 3.800 κατοίκους καὶ ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς πλησίον κειμένης ἀρχαίας πόλεως *Κλείτορος*. Χ. Δ.

Digitized by Google

κλείω, ἰδιωματ. *κλειῶ*, κοιν. *κλείνω*, ἀόρ. *ἔκλεισα—ἐκλείσθην*, παραχ. παθ. μετχ. *κεκλεισμένος*, κοιν. *κλεισμένος*· κλείνω, ἐμποδίζω τὴν εἴσοδον ἢ τὴν ἔξοδον, τὴν διάβασιν, φράττω, ἀποφράττω: «κλείνω, τὴν θύραν,—τὴν οἰκίαν,—τὸ κατάστημα», «εὑρῆκε τὴν πόρτα κλεισμένη»· || φρ. «κλείνω τὰ μάτια μου» ἀποθνῄσκω: «σὰν κλείσω τὰ μάτια μου, κάμετε ὅ,τι θέλετε»· || «δὲν ἔκλεισα μάτι ὅλη νύκτα» δὲν ἐκοιμήθηκα διόλου· || φρ. «τὸν ἔκλεισα 'ς τὴν ψυχή μου» τὸν περιβάλλω μὲ στοργὴν καὶ ἀγάπην· || «ποιὸς ξέρει τί κλείνει μέσα του» τί σκέπτεται, τί ἐπιθυμεῖ· || ἐγκλείω, κλείω ἐντός, περιορίζω: «τὸν ἔκλεισαν εἰς τὸ λύκειον,—εἰς τὸ φρενοκομεῖον»· || «κλείω τινὰ ἔξω» ἀποκλείω· || συμπληρώνω: «ἔκλεισα τὰ δέκα χρόνια καὶ πάω 'ς τὰ ἕντεκα»· || «κλείνω συμφωνίαν» συμφωνῶ κατόπιν διαπραγματεύσεων· || ἀμετάβ. κλείομαι: «ἔκλεισαν τὰ μαγαζιά»· || «κλείνη ἡ πληγή» ἐπουλοῦται τὸ τραῦμα· || «ἔκλεισε ἡ Ἀμερικὴ» δὲν δέχεται ἐργάτας ἢ μετανάστας· || «ἔκλεισε τ' ἀμπέλι, —τὸ περιβόλι κττ.» φυλλομανεῖ· || παύω λειτουργῶν, διακόπτω τὰς ἐργασίας, ἐπὶ ἱδρυμάτων ἢ καταστημάτων: «ἔκλεισαν τὰ σχολεῖα—τὰ θέατρα»· || συμπληροῦμαι: «ἔκλεισεν ὁ κατάλογος»· || «ἔκλεισε εἰρήνη» ἔγινε εἰρήνη. Β. Φ.

Κλειώ, *—οῦς [Μυθολ.]*. Μία τῶν ἐννέα Μουσῶν, ἀναφερομένη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου. Ὁ Σιμωνίδης ὀνομάζει αὐτὴν θεὰν τῶν πηγῶν· ὁ Πίνδαρος καὶ ὁ Βακχυλίδης ἐπικαλοῦνται αὐτὴν ὡς θεὰν τοῦ ᾄσματος· ἐπίγραμμα τῆς Ἀνθολογίας παρουσιάζει τὴν Κλειὼ ὡς τὴν Μοῦσαν τῆς μαντείας. Ἐθεωρεῖτο ὡσαύτως μήτηρ τοῦ Ὑμεναίου, Ὑακίνθου, Ὀρφέως καὶ Ρήσου. Διὰ τοῦτο ἔναντι τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ρήσου ἐν Ἀμφιπόλει ὑπῆρχε μνημεῖον αὐτῆς καὶ ἐλατρεύετο μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀμφιπολιτῶν. Πάντα ὅμως τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα μέχρις ἡμῶν διεσώθησαν, παριστάνουν τὴν Κλειὼ ὡς τὴν Μοῦσαν τῆς ἱστορίας. Ἡ ἀρχαιοτάτη παράστασις αὐτῆς ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ λεγομένου *κρατῆρος τοῦ Φρανσουά*, ἀποκειμένου εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας, ἔργου Ζ' αἰῶνος π. Χ. Πλὴν τῆς παραστάσεως ταύτης ἔχομεν καὶ ἄλλας πολλὰς ἐπὶ ἀγγείων, ὡς καὶ ἀγάλματα εἰς τὸ Βατικανὸν καὶ τὴν Γλυπτοθήκην Καρλσβὲργ τῆς Κοπεγχάγης. Τέλος τὴν παράστασιν αὐτῆς ἔχομεν εἰς τοιχογραφίαν τοῦ Ἡρακλείου τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Κλειὼ ἱστορίαν». Αἱ παραστάσεις της συνοδεύονται πάντοτε ὑπὸ συμβόλων σχετικῶν πρὸς τὴν ἀποστολήν της: χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ἐκτυλίσσει, καὶ τὸ σκρίνιον. Ἐνίοτε διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς χειρὸς κρατεῖ τὴν ἁπλῆν σάλπιγγα (tuba), τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, ἢ καὶ τὴν κλεψύδραν, σύμβολον τῆς χρονολογικῆς τάξεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Ν. Ζ.

Ἡ Κλειώ, ἀναγιγνώσκουσα κύλινδρον, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ «Κλειὼ ἱστορίαν».

[Παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς σκρίνιον περιέχον ἓξ κυλίνδρους. Τοιχογραφία τοῦ Ἡρακλείου τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου.]

Juan Spagno : Ἡ Κλειώ.
[Αἴθουσα Καπιτωλίου, Ρώμη.]

— **«Κλειώ».** Τίτλος διαφόρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν: —1) Ἑβδομαδιαία ἑλληνικὴ ἐφημερὶς ἐν Τεργέστῃ, ἐκδοθεῖσα εἰς σχῆμα 2ον ἀπὸ Ἰουλίου 1861 μέχρις Ὀκτωβρίου 1883 ὑπὸ Διον. Θερειανοῦ. Ἦτο τετρασέλιδος, δημοσιεύουσα καὶ ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς πραγματείας, ἰδίως δὲ πατριωτικὰς μελέτας, συντελούσας εἰς τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἀνάπτυξιν τοῦ φιλελληνισμοῦ. —2) Εἰκονογραφημένη ἑλληνικὴ ἐπιθεώρησις, ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψίᾳ, εἰς σχῆμα 4ον, ἀπὸ Ἰανουαρίου 1885 μέχρι Φεβρουαρίου 1891. —3) Πρωϊνὴ ἑλληνικὴ ἐφημερὶς ἐν Καΐρῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1915 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Βαβακούκη.

Κλειὼ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κλεισοῦ*.

Κλὲκ (Klek) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Εἰσδύων αὐλὼν ἐπὶ τῆς δαλματικῆς ἀκτῆς τῆς Νοτιοσλαυΐας καὶ κατέναντι τῆς χερσονήσου τοῦ Σαμπιοντσέλλο (πλάτ. 42°56' Β., μῆκ. 17°33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713: Curzolla to Cattaro). Ἀπέχων 6 ½ μίλ. ΝΑ. τῶν ἐκβολῶν τῆς Ναρρέντα καὶ ἀποτελῶν μέρος τοῦ στενοῦ Στάνιο Πίκκολο, ἔχει εἴσδυσιν 3 ½ μιλ. καὶ εὖρος ½, ἐμφανίζων κλασσικὸν παράδειγμα κολπώσεως ἀκτῆς δαλματικοῦ τύπου. Σ. Ε. Λ.

Κλέκης, ***Μιχαήλ.*** Μέγας πρωτοπαπᾶς τῆς Κερκύρας (1431—1441). Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ ἐν τῇ νήσῳ ὀρθόδοξοι ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὁ Κλέκης μετέβη εἰς Βενετίαν, ἵνα ὑποστηρίξῃ αὐτοπροσώπως τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας του. Ὁ δόγης Φόσκαρης ἐδέχθη αὐτὸν εὐμενῶς καὶ διέταξε τοὺς ἐκ Κερκύρᾳ Βενετοὺς ἄρχοντας νὰ προστατεύωσι τοῦ λοιποῦ τὰ παλαιὰ προνόμια τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου. Π. Θ. Σ.

Κλεκχῆτον (Cleckheaton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι τῆς κομιτείας τῆς Ὑόρκης. Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ μηχανουργεῖα. Κάτ. 12.866.

κλετία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ στρεβλὴ σφαιρικὴ καμπύλη, ἥτις παράγεται ὑπὸ σημείου κινουμένου οὕτως, ὥστε $\frac{\pi}{2} - \varphi = K\Theta$ (ἔνθα φ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος καὶ Θ τὸ γεωγραφικὸν μῆκος τοῦ σημείου). Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς κομίσσης *Κλετίας Βορρομέο*, εἰς ἣν ἀφιερώθη ὑπὸ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὴν Guido Grandi (1728). Τὸ σχῆμα τῆς κλετίας ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ἴσα φύλλα, συνερχόμενα εἰς τὸν πόλον καὶ ἐφαπτόμενα εἰς τὸν Ἰσημερινόν. Ἡ προβολὴ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἰσημερινοῦ εἶναι ἡ *ροδοειδής*. Σ. Μ.-Ο.

Κλεμὰν (Clement), ***Ἰάκωβος.*** Δομινικανὸς μοναχὸς (1567—1589), δολοφόνος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου τοῦ Γ'. Ἀγροῖκος καὶ αἱμοβόρος, ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς ἀγῶνας. Εἰσῆλθε νεώτατος εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ἰακωβίνων ἐν Παρισίοις καὶ ἀπέβη ἐκ τῶν φανατικωτέρων διωκτῶν τῶν Οὐγενότων, κηρύττων τὴν ἐξόντωσιν παντὸς αἱρετικοῦ. Συλλαβὼν τὸ σχέδιον τῆς δολοφονίας τοῦ Ἑρρίκου, πολιορκοῦντος τότε τοὺς ἐν ἐξεγέρσει κατοίκους τῶν Παρισίων, ἐζήτησε τὴν γνώμην τῶν ὁμοφρόνων του, οἵτινες ἐνίσχυσαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κλεμάν, λέγοντες εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ πάπας, ἐὰν ὁ Ἑρρῖκος φονευθῇ, θὰ τὸν διώριζεν ἀμέσως καρδινάλιον. Ὁ Κλεμὰν ἐφωδιάσθη διὰ τῶν καταλλήλων πιστοποιητικῶν, ἐξῆλθε τῶν Παρισίων καὶ ἠδυνήθη νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν παρὰ τῷ Ἑρρίκῳ· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐνεχείριζεν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευτικὰ δῆθεν ἔγγραφα τῶν ἐν Παρισίοις φίλων του, ἀπέσπασε τὸ ἐγχειρίδιόν του καὶ τὸ ἐνέπηξεν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἑρρῖκος μόλις ἠδυνήθη νὰ σύρῃ τὸ ξίφος του καὶ νὰ τραυματίσῃ τὸν Κλεμὰν εἰς τὸ μέτωπον. Συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν προσδραμόντων φίλων τοῦ βασιλέως ἐφονεύθη, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ, ἀφοῦ διεπομπεύθη, ἐκάη μετὰ τετραήμερον εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Sanit-Cloud. Ὁ θάνατος τοῦ Κλεμὰν ἐπροκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἰησουιτῶν, ὁ δὲ πάπας Σίξτος ὁ Ε' ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ ἐν πλήρει συνόδῳ. Μ. Ν. Δ.

—**Κλεμὰν** (Clement), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος φιλέλλην. Ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐπὶ Ναπολέοντος, ἀπεστρατεύθη ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως καὶ κατῆλθεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἀγωνιζομένην τῷ 1821 Ἑλλάδα. Διορισθεὶς λοχαγὸς ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου τῷ 1825, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀργανωτῶν τῆς Τακτικουπόλεως τῶν Μεθάνων καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιορκουμένην Ἀκρόπολιν, κατὰ τὴν ἱστορικὴν εἴσοδον τῶν τακτικῶν μὲ τὰς πυριτιδοβολάς, ἀποθανὼν ἐκ λοιμοῦ ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς κατὰ Μάϊον 1827 συνθηκολογίας. Γ. Δ. Κ.

—**Κλεμὰν** (Clément), ***Ἰωάννης-Μαρία-Βερνάρδος.*** Γάλλος κριτικὸς καὶ λόγιος (1742—1812). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν αὐστηροτέρων καὶ μᾶλλον ἐμβαθῶν κριτικῶν τῆς ἐποχῆς του, ὁ δὲ Βολταῖρος, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἔκρινε μετὰ μεγάλης σκληρότητος, λογοπαικτῶν μὲ τὸ ὄνομά του ἀπεκάλεσεν αὐτὸν Inclément (=ἀνηλεῆ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔμεινε κατόπιν γνωστὸς εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Δραματικὰ ἀνέκδοτα» (1765), «Σάτιρα τῶν καταχρήσεων τῆς πολυτελείας» (1770), «Κριτικαὶ παρατηρήσεις» (1771), «Νέαι κριτικαὶ παρατηρήσεις» (1772), «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Βολταῖρον» (1776), «Σάτιρα τῆς φιλοσοφίας» (1778), «Περὶ τραγῳδίας» (1784), «Δοκίμιον κριτικῆς τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας φιλολογίας» (1786), «Μήδεια» τραγῳδία (1799) κτλ. Διηύθυνε τὴν «Λογοτεχνικὴν ἐφημερίδα» καὶ τὴν «Γαλλικὴν ἐφημερίδα». Μ. Δ. Θ.

—**Κλεμὰν** (Clément), ***Κάρολος.*** Γάλλος κριτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1821—1887). Ἐσπούδασεν ἐν Γενεύῃ, Βερολίνῳ καὶ Τιβίγγῃ φιλοσοφίαν καὶ διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ μουσείου Ναπολέοντος τοῦ Γ' ἐν Παρισίοις. Συνειργάσθη ὡς κριτικὸς εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων», ὅπου ἐδημοσίευσε μελέτας περὶ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι, Πουσσέν, Μιχαὴλ Ἀγγέλου, Ραφαήλου, Ντεκάν, καὶ ἄλλων. Ἀπὸ τοῦ 1864 προσελήφθη ὡς κριτικὸς τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων», ὅπου ἔγραφε τὰς κριτικὰς ἐπὶ τῶν διαφόρων ἐκθέσεων ζωγραφικῆς. Βραδύτερον συνειργάσθη εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Καλῶν Τεχνῶν». Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Περὶ τῆς θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς ἐν Ἰταλίᾳ» (1857), «Μελέται ἐπὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν Γαλλίᾳ» (1865), «Ἡ ζωή, τα ἔργα καὶ ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Προυντὸν» (1872) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

—**Κλεμὰν** (Clément), ***Φῆλιξ.*** Γάλλος μουσικολόγος (1822—1885). Ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν μελέτην τῶν παλαιῶν θρησκευτικῶν ἔργων, ἐξέδωκεν εἰς σύγχρονον σημειογραφίαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Chants de la Ste Chapelle», τὰ μερολόγια πλείστων θρησκευτικῶν συνθέσεων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Τὰ ὑπόλοιπα μουσικοϊστορικά του ἔργα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Méthode complète de plain chant» (1872), «Méthode de musique vocale et concertante», «Histoire générale de la musique réligieuse» (1861), «Les musiciens célèbres depuis le XVIe s. jusqu' à nos jours» (1887), «Dictionnaire lyrique ou Histoire des opéras» (1869) κ. τ. λ. Γ. Σ.

—**Κλεμὰν** (Clement), *δὸν* ***Φραγκῖσκος.*** Βενεδικτῖνος μοναχὸς καὶ ἱστορικὸς (1714—1793). Συνεπλήρωσε καὶ ἐπεξειργάσθη τὸ περίφημον ἔργον ἡ «Τέχνη τῆς ἐξακριβώσεως τῶν χρονολογιῶν» τοῦ δομινικανοῦ μοναχοῦ *δὸν Κάρλου Κλεμανσὲ* καὶ συνέγραψε τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' τόμον τῆς «Ἱστορίας τῆς γαλλικῆς φιλολογίας» καὶ ἄλλα ἔργα. Τῷ 1785 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ὡραίων τεχνῶν. Μ. Ν. Δ.

—**Κλεμὰν** (Clement), ***Φραγκῖσκος.*** Αὐστριακὸς δεξιοτέχνης τοῦ βιολίου (1780—1842). Ὁ Μπετόβεν ἰδιαιτέρως ἐξετίμα τὴν τέχνην του καὶ ἔγραψε δι' αὐτὸν τὸ περίφημον κοντσέρτον του. Ὁ Κλεμὰν συνειργάσθη ἐπίσης μετὰ τοῦ Βέμπερ ὡς κορυφαῖος βιολιστής, ἐν Πράγᾳ, καὶ μετὰ τῆς ἀοιδοῦ Καταλάνι. Ὡς συνθέτης παρήγαγεν ἀριθμόν τινα ἔργων διὰ βιολίον (6 κοντσέρτα καὶ 25 κοντσερτῖνα), κουαρτέττα κ. τ. λ. Γ. Σ.

—**Κλεμὰν-*Ντεζὸρμ*** (Cleman-Desormes), ***Νικόλαος.*** Γάλλος φυσικὸς καὶ χημικὸς (1779—1842). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ καὶ συνέγραψε πλεῖστα ὑπομνήματα, δημοσιευθέντα εἰς τὰ «Πρακτικὰ τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν» ἢ εἰς τὰ «Χρονικὰ τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς». Ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τούτων κυριώτερα εἶναι: «Περὶ τοῦ ὀξειδίου τοῦ ἄνθρακος», «Περὶ στυπτηρίας», «Περὶ τοῦ ἀπολύτου μηδενὸς καὶ περὶ τοῦ εἰδικοῦ θερμογόνου τῶν ἀερίων», «Θεωρία περὶ τοῦ θειικοῦ ὀξέος» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

—**Κλεμὰν *ντὲ Ρὶ*** (Clement de Ris), ***Δομίνικος.*** Γάλλος πολιτικὸς (1750—1827). Ἐκ τῶν διακεκριμένων δικηγόρων τῶν Παρισίων, ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 καὶ ἐξελέγη μέλος τοῦ διευθυντηρίου τοῦ νομοῦ Indre-et-Loire. Ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐπιτροπῆς, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς École Normale, μετὰ δὲ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων διετέλεσε γερουσιαστής. Ἐπανελθόντος τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς νήσου Ἔλβας, ἀνέλαβε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς γερουσίας, ἐξ ἧς ἀπεκλείσθη ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ' τῷ 1815 καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰς αὐτὴν εἰμὴ μετὰ τετραετίαν, παρακαθήσας εἰς τὰς τάξεις τοῦ κόμματος τῶν μετριοπαθῶν συνταγματικῶν. Μ. Ν. Δ.

Κλεμανσὲ (Clemencet), *δὸν* ***Κάρλος.*** Βενεδικτῖνος μοναχὸς καὶ ἱστορικὸς (1703—1778). Συνέγραψε τὴν περίφημον συλλογήν: «Ἡ τέχνη πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν χρονολογιῶν», «Ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας», «Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Βερνάρδου», καὶ εἰργάσθη ἐπὶ μακρὸν διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, περατωθεῖσαν τῷ 1840 ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Καγιώ. Μ. Ν. Δ.

Κλεμανσὼ (Clemenceau), ***Γεώργιος-Βενιαμὶν*** Γάλλος πολιτικός, συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Mouilleron-en-Pareds τῆς Βανδίας τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1841 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τὴν 25 Νοεμβρίου 1929. Ὁ πατήρ του, παλαιὸς Ἰακωβῖνος, ἦτο ἰατρός, τοιοῦτον δὲ ἤθελε νὰ καταστήσῃ καὶ τὸν υἱόν του. Τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸ λύκειον τῆς Νάντης, εἶτα ἐνέγραψεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τῆς πόλεως ταύτης, ὁπόθεν οὗτος μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπως περατώσῃ τὰς σπουδάς του. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ πανεπιστημιακὴ νεολαία εὑρίσκετο ἐν ἐξεγέρσει κατὰ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας. Ὁ Ταρντιέ, κοσμήτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς καὶ προσκείμενος εἰς τὸ σύστημα τοῦ Ναπολέοντος Γ', ἠθέλησε νὰ διευθύνῃ

Digitized by Google

τὴν φοιτητικὴν νεολαίαν, ὅπως τρέψῃ αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ καθεστῶτος καὶ ἐσχημάτισε φοιτητικὸν σύλλογον. Ἀλλ' ὁ Κλεμανσὼ ἐσχημάτισεν ἕτερον τοιοῦτον δημοκρατικῶν φρονημάτων καὶ ἐξήγειρε τοὺς φοιτητὰς κατὰ τοῦ Ταρντιέ, δημοσιογραφῶν ταυτοχρόνως καὶ διαταράσσων τὴν Λατινικὴν συνοικίαν. Ἡ ἀστυνομία συνέλαβεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐνέκλεισεν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Μαζάς. Τὴν 11 Ἀπριλίου 1862, δικασθείς, κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς μηνὸς φυλάκισιν. Ἡ πολιτικὴ αὕτη κίνησις δὲν ἀπερρόφησεν ἐν τούτοις αὐτόν. Ἐξηκολούθει ταυτοχρόνως τὰς σπουδάς του καὶ τὴν 13ην Μαΐου 1865 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, ἀπῆλθε δὲ εἰς Λονδῖνον, ἔνθα διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον, καταγινόμενος ὅπως τελειοποιηθῇ εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, μετά τινας δὲ μῆνας ἀνεχώρησεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου νυμφευθεὶς ἐπέστρεψεν Παρισίοις καὶ ἐγκατεστάθη τῷ 1869 εἰς τὴν Μονμάρτρην, ὅπου μετήρχετο τὸν ἰατρόν.

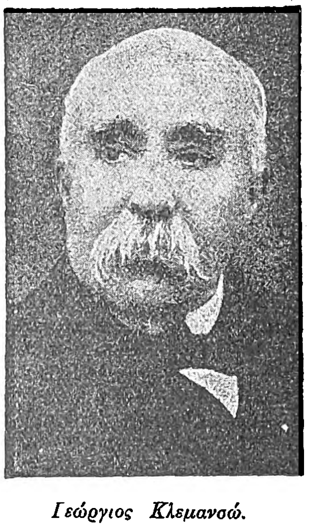

Γεώργιος Κλεμανσώ.

Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐπανάστασιν τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1870, καθ' ἣν ἐξεθρονίσθη ὁ Ναπολέων Γ', ἡ κυβέρνησις τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διώρισεν αὐτὸν δήμαρχον τῆς Μονμάρτρης καὶ μέλος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ἡμέρας τινὰς μετὰ τὸν διορισμόν του παρῃτήθη τῆς θέσεως τοῦ δημάρχου, μὴ ἀναγνωρίζων εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ δημοτικῶν ἀρχόντων, τῶν ὁποίων ἡ ἐκλογὴ ὤφειλε νὰ προέρχεται ἐκ τῆς ψήφου τοῦ λαοῦ. Ἡ κυβέρνησις, πεισθεῖσα εἰς τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Κλεμανσώ, προεκήρυξε δημοτικὰς ἐκλογάς, καθ' ἃς ἐξελέγη οὗτος δήμαρχος τοῦ ὀγδόου διαμερίσματος, ἔνθα ἀνέπτυξε καταπληκτικὴν ἐνεργητικότητα, ὀργανώσας τὴν ἐθνοφυλακὴν τοῦ διαμερίσματός του, ἐξασφαλίσας τὴν τροφὴν τῶν ἀνηλίκων παιδίων καὶ δώσας νέαν ὤθησιν εἰς τὴν λαϊκὴν παίδευσιν. Τὴν 8 Φεβρουαρίου 1871 δι' 95.180 ψήφων ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει. Μετὰ δέκα ἡμέρας ἡ συναφθεῖσα ἐν Βερσαλλίαις ἀνακωχὴ προεδίκαζε τὴν πτῶσιν τῶν Παρισίων. Ὁ νέος πληρεξούσιος ἀπῆλθεν εἰς Βορδῶ, ἔνθα συνελθοῦσα ἡ Ἐθνικὴ συνέλευσις ἐπρόκειτο ν' ἀποφανθῇ περὶ τῆς προκαταρκτικῆς εἰρήνης. Ὁ Κλεμανσὼ ἦτο μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἀντετάχθησαν κατὰ τῆς προκαταρκτικῆς ταύτης εἰρήνης, ἥτις ἀπέσπα τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην ἀπὸ τῆς Γαλλίας. Ἐν τούτοις ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀπεδέχθη ταύτην καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὴν ἕδραν της εἰς Βερσαλλίας. Ὁ Θιέρσος καὶ τὸ ὑπουργεῖον μετέβησαν εἰς Παρισίους. Ἐξερράγη τότε τρομερὰ κρίσις, καθ' ἣν ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἔξαλλος ἐζήτησε τὴν παρουσίαν τῶν δημάρχων του εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Κλεμανσὼ μετέβη εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνα ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπή, φέρουσα ἀκόμη τὸ ὄνομα «Δημοκρατικὴ ὁμοσπονδία τῆς ἐθνοφρουρᾶς», τῆς ὁποίας τὰ τάγματα διήρπασαν τὰ πυροβόλα τῆς κυβερνήσεως, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων μετέφερον εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Μονμάρτρης. Ἐπηκολούθησε τότε ῥῆξις μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως Βερσαλλιῶν καὶ τῆς τῶν Παρισίων, προεκλήθη δὲ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Οἱ ἐθνοφύλακες τῆς Μονμάρτρης συνέλαβον τοὺς στρατηγοὺς τῆς κυβερνήσεως Τομᾶς καὶ Λεμόντ, τοὺς ὁποίους ὁδηγήσαντες εἴς τινα οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Ροζιὲ ἐτυφέκισαν. Ὁ Κλεμανσώ, ἀπερροφημένος ὑπὸ τῶν δημοτικῶν καθηκόντων του, ὡς ἐπληροφορήθη τὰ συμβαίνοντα, ἔσπευσεν, ἀλλ' εὑρέθη πρὸ τῶν πτωμάτων τῶν τυφεκισθέντων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀντιπάλους του νὰ ἐξυφάνουν ἐναντίον του ποικίλας συκοφαντίας, ἀλλὰ τὸ ἀβάσιμον τούτων ἀπεδείχθη ὅτε οἱ ἐπαναστάται τῆς Μονμάρτρης, μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τὸν ἐξεδίωξαν τῆς δημαρχίας, κατέλαβον δὲ καὶ τὴν ἰδίαν του κατοικίαν.

Ὁ Κλεμανσὼ μετέβη εἰς Βερσαλλίας καὶ ἡνώθη μετὰ τῶν πληρεξουσίων. Θέλων νὰ ἐπιφέρῃ συνδιαλλαγὴν μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ μετὰ τοῦ Ροσεφόρ, τοῦ Λοκρουὰ καὶ τοῦ Φλοκὲ προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τὰς φρικαλεότητας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἐνεφανίσθη εἰς τὸ δημαρχεῖον τῶν Παρισίων καὶ ἀντετάχθη ἐναντίον τῶν ἐνθαρρυνόντων τὴν ἐπανάστασιν, ἥτις θὰ συνέτριβε τοὺς Παρισίους. Μὴ δυνάμενος οὐδὲν νὰ πράξῃ, διεβίβασε τὴν παραίτησίν του εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τῶν Βερσαλλιῶν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βανδέαν. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Φραγκφούρτης, ἐξελέγη ἐκ νέου δημοτικὸς σύμβουλος, τῷ δὲ 1875 βουλευτὴς τοῦ 8ου τμήματος τῶν Παρισίων, ἔχων ὡς πρόγραμμα τὴν ἀπονομὴν ἀμνηστείας πρὸς τοὺς ἡττηθέντας ἐπαναστάτας, τὴν κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς, τὴν ἄρσιν τῆς καταστάσεως πολιορκίας, εἰς ἣν ἐτέλει ἡ πόλις τῶν Παρισίων, τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν δημοσίων ἀρχῶν, τὴν δωρεὰν παροχὴν τῆς δημοσίας παιδεύσεως, καθισταμένης ὑποχρεωτικῆς, τὸν χωρισμὸν τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους, τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καὶ τὴν γενικὴν στρατολογίαν. Ὡς ῥήτωρ ἐνεφανίσθη εἰς τὴν βουλὴν ὑποστηρίξας τὴν γενικὴν ἀμνηστείαν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ὠργάνωσε μετὰ τοῦ Γαμβέττα τὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν ζητούντων τὴν ἀνατροπὴν τῆς δημοκρατίας. Ὅταν δὲ ὁ Φερρύ, ἀπαντῶν εἰς τὸν Κλεμανσώ, εἶπεν ὅτι ἐζήτει τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας: «Δὲν ὑπάρχει, τοῦ ἀπήντησεν, ἡσυχία διὰ τοὺς ἐλευθέρους λαούς· ἡ ἀνάπαυσις εἶναι ἰδέα μοναρχική. Ὁ λαός, ὅπως ὅλοι οἱ ζῶντες ὀργανισμοί, δὲν γνωρίζει τὴν ἀνάπαυσιν». Ἔκτοτε ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δέκα ὀκτὼ μῆνας ἀγῶνα κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἕως ὅτου ἀνετράπη ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου Φερρύ. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὁ Κλεμανσὼ ἀνεδείχθη εἷς τῶν μεγάλων ῥητόρων τῆς βουλῆς καὶ κατέλαβεν ἐπιφανῆ θέσιν μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας.

Τὸν Ἰούλιον Φερρὺ διεδέχθη εἰς τὴν κυβέρνησιν ὁ Μπρισσών, τοῦ ὁποίου τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν δὲν ἀπεδέχθη ὁ Κλεμανσώ, ἕνεκα τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Γαλλίας, μὴ ἐπιτρεπούσης τοιαύτας περιπετείας. Ὁ Μπρισσὼν ἀνετράπη, καθ' ἣν στιγμὴν ἐζήτησε παρὰ τῆς βουλῆς πίστωσιν διὰ τὸ Τογκῖνον καὶ τὴν Μαδαγασκάρην. Τὴν 24 Ὀκτωβρίου ἀνετέθη εἰς τὸν Κλεμανσὼ ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐπραγματοποιήθη, οἱ δὲ σχηματίσαντες κυβερνήσεις Φραισινέ, Γκομπλέ, Ρουβιέ, Τιρὰρ πάντες ἀνετράπησαν ὑπὸ τοῦ Κλεμανσώ. Τῷ 1877 ἐτάχθη ἐναντίον τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας Γκρεβύ, ἐξ αἰτίας τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀπονομῆς παρασήμων, εἰς ἣν ἀνεμίχθη τὸ ὄνομα τοῦ γαμβροῦ τοῦ προέδρου Γκρεβύ, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ἐξελέγη τότε ὁ Σαντὶ Καρνώ, εἰς τὴν ἐκλογὴν δὲ τούτου μεγάλως συνετέλεσεν ὁ Κλεμανσώ. Οὗτος κατεπολέμησεν ἐπίσης τὸν στρατηγὸν Μπουλανζέ, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις ἐν Γαλλίᾳ ὠγκοῦτο καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἀνακηρυχθῇ δικτάτωρ. Μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Μπουλανζὲ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, ὁ Κλεμανσὼ ἐξηκολούθησε τὴν ἰδίαν πολιτικήν, εὑρισκόμενος εἰς τὰς τάξεις τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δρέϋφους ὑπερησπίσθη μετὰ τοῦ Ζολᾶ δημοσιογραφικῶς καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς, συνετέλεσε δὲ ὅπως ἀναθεωρηθῇ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀπόφασις καὶ ἀποκατασταθῇ τὸ δίκαιον.

Τῷ 1902 ἐξελέγη γερουσιαστὴς τοῦ Βάρ, ἐπολέμησε δὲ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βαλδὲκ-Ρουσσὼ καὶ διενήργησε τὴν περίφημον ἐκστρατείαν του ἐν Γαλλίᾳ ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους. Τὴν 14 Μαρτίου 1906, ὅτε ὁ Σαρριὲν ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, ὁ Κλεμανσὼ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, καὶ τὴν 25 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνελάμβανε τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, κατέχων τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1909. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀντεμετώπισε πάσας τὰς δυσχερείας, ἃς προεκάλεσαν αἱ μεγάλαι ἀπεργίαι τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, αἵτινες ὅμως παρημπόδισαν αὐτὸν νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν. Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτοῦ πολιτικῇ ἀντέδρασεν εἰς τὰς ἀναμίξεις τῆς Γερμανίας εἰς τὸ Μαρόκκον καὶ συναντηθεὶς εἰς Μαρίεμπαντ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου Ζ' ἐπέτυχε τὴν ἐγκαρδίαν συνεννόησιν, τῆς ὁποίας τὰς βάσεις εἶχε θέσει ἀπὸ πολλοῦ ὁ Γαμβέττας, ὅτε ὁ Ἐδουάρδος ἦτο ἀκόμη διάδοχος τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου. Παραιτηθεὶς τῆς κυβερνήσεως τὸν Ἰούλιον τοῦ 1909, ἀντετάχθη σφοδρῶς κατὰ τῆς γαλλογερμανικῆς συμβάσεως τοῦ 1911 καὶ κατὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πουανκαρὲ ὡς προέδρου τῆς δημοκρατίας. Ἐξελέγη τότε πρόεδρος τῆς γερουσιαστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην εὗρεν αὐτὸν ὁ Παγκόσμιος πόλεμος. Μετὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου ἡ γενικὴ κατάστασις εἶχε περιέλθει εἰς κρίσιμον θέσιν, ἕνεκα τῆς ῥωσικῆς περιπετείας, τῶν ἐσωτερικῶν ἀμφιβολιῶν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μαλβὺ καὶ τοῦ Καγιὼ κηρυσσομένης ἡττοπαθείας. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1917 ἐπηκολούθησεν ἡ παραίτησις τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ Γαλλία ἅπασα ἔστρεψε τὰ ὄμματά της πρὸς τὸν Κλεμανσώ, ὡς ἄνδρα ὑπερόχου χαρακτῆρος καὶ καταπλησσούσης ἐνεργείας, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ὑλικὴν ἀνόρθωσιν τῆς χώρας. Τὴν 17 Νοεμβρίου 1917 ἀνέλαβεν εἰς τὰς χεῖράς του τὰς τύχας τῆς Γαλλίας, ἀπὸ τῆς ἡμέρας δ' ἐκείνης ἠνεώχθη νέον ἔνδοξον στάδιον εἰς αὐτόν. Ἡ προκήρυξίς του, ἣν ἀπήγγειλε τὴν 20 Νοεμβρίου 1917, ἀποτελεῖ τὸ πολεμικὸν πρόγραμμα αὐτοῦ. Ἀνελάμβανε τὴν κυβέρνησιν, ὅπως συνεχίσῃ τὸν πόλεμον, διπλασιάζων τὰς πολεμικὰς δυνάμεις τῆς Γαλλίας. Αἱ ἀγορεύσεις του εἰς τὴν βουλὴν ἦσαν σπάνιαι, εἰς πᾶσαν δὲ περίστασιν ἐκήρυττεν ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ πολιτική του ἦτο μία, ἡ ἐξακολούθησις τοῦ πολέμου μέχρι τελείας νίκης. Κατέπνιξε πᾶσαν ἡττοπαθῆ φωνὴν καὶ δὲν παρήρχετο ἑβδομὰς χωρὶς νὰ μεταβῇ εἰς τὸ μέτωπον, συνεννοούμενος μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπισκεπτόμενος τοὺς μαχομένους στρατιώτας. Ἐπιστρέφων ἐκεῖθεν ἔλεγεν ὅτι οἱ ἄνδρες ἔβαινον εἰς τὰς μάχας ᾄδοντες, καὶ ὅτι μετὰ τοιούτων στρατιωτῶν καὶ τοιούτων ἀρχηγῶν ἡ Γαλλία δὲν δύναται νὰ ἡττηθῇ. Τὴν 17 Ἰουλίου, ὅτε οἱ Γερμανοὶ ἐδιπλασίασαν τὰς προσπαθείας των, ὁ Κλεμανσὼ παρέμεινε μεταξὺ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, εἰμὴ ὅταν ἐξετοπίσθη ὁ ἐχθρός. Ἔφθανε μέχρι τῶν πρώτων γραμμῶν, ὅταν δὲ οἱ στρατηγοὶ παρίστανον εἰς αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν, ἀπήντα: «Εἶμαι ἀρκετὰ γέρων διὰ ν' ἀποθάνω», πολλάκις δ' εὑρέθη εἰς τεσσάρων μόνον μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ ἐχθρικῆς θέσεως. Τὰ νομοθετικὰ σώματα παρεῖχον τὴν ἐμπιστοσύνην των ἀμέριστον εἰς τὸν Κλεμανσώ, ἡ δὲ κοινὴ γνώμη ἀπεκάλεσεν αὐτὸν Τίγριν. Ἡ δημοτικότης τοῦ ἀνδρός, ἥτις ὠγκοῦτο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὑπερέβη πᾶν ὅριον, ὅταν τὴν 6 Νοεμβρίου 1918 ἀνήγγειλεν εἰς τὴν βουλὴν τοὺς ὅρους τῆς πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἀνακωχῆς, δηλώσας ταυτοχρόνως ὅτι παρόμοιοι θὰ ἦσαν καὶ οἱ πρὸς τὴν Γερμανίαν τοιοῦτοι. Τὴν 11 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὑπεγράφη καὶ ἡ μετὰ τῆς Γερμανίας ἀνακωχή, ὁ δὲ Κλεμανσὼ ἀνῆλθε τὸ βῆμα ἐν μέσῳ ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λωρραίνη ἐπανήρχοντο εἰς τοὺς κόλπους τῆς Γαλλίας. Τὰ νομοθετικὰ σώματα ἐψήφισαν μετ' ἐπισημότητος νόμον, δι' οὗ ὁ πολίτης Γεώργιος Κλεμανσώ, πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἐκηρύσσετο ἄξιος τῆς πατρίδος, διετάσσετο δὲ ὅπως τὸ ψήφισμα τοῦτο χαραχθῇ εἰς ὅλας τὰς δημαρχίας καὶ τὰ σχολεῖα τῆς Γαλλίας. Ἦτο αὕτη ἡ μεγίστη τῶν τιμῶν ἡ ἀποδιδομένη εἰς πολίτην. Ὁ Κλεμανσὼ ἐπωνομάσθη «πατὴρ τῆς νίκης». Προήδρευσε τῆς ἐν Παρισίοις συνελθούσης συνδιασκέψεως, τὴν δὲ 28 Ἰουνίου 1919, μόλις ἀναλαβὼν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς κατ' αὐτοῦ ἀποπείρας φόνου, προήδρευσε τῆς ἐν Βερσαλλίαις συνόδου πρὸς ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης.

Ἡ ὑποψηφιότης του τὸν Ἰανουάριον 1920 εἰς τὴν θέσιν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ἀπέτυχεν, ἔκτοτε δὲ ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἐκλεγεὶς ἀκαδημαϊκὸς τῷ 1918, δὲν παρέστη οὐδέποτε εἰς συνεδρίασίν τινα τῆς ἀκαδημίας. Ἐπεχείρησε δύο μακρὰ ταξίδια εἰς Ἰνδίας καὶ Ἀμερικήν. Ὁ Κλεμανσὼ ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα τῷ 1896, διετέλεσε δὲ ἐπὶ μακρὸν πρόεδρος τοῦ ἐν Παρισίοις Γαλλοελληνικοῦ συνδέσμου.

Ὁ Κλεμανσὼ ὑπῆρξεν εἷς τῶν πολεμικωτέρων δημοσιογράφων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας ἔγραφεν εἰς διαφόρους ἐφημερίδας πολιτικὰ ἄρθρα καὶ κριτικὰς πραγματείας. Τῷ 1888 ἐξέδωκε τὴν ἐφημερίδα «La Justice», ἥτις ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1897, εἶτα ἀνέλαβε συνεργασίαν εἰς τὴν «Aurore», τῷ 1901 ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Le Bloc», τὴν ὁποίαν ἔγραφεν ὁ ἴδιος ἐξ ὁλοκλήρου, κατόπιν δ' ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τῆς «Aurore». Τῷ 1913 ἐξέδωκε τὴν ἐφημερίδα «L' Homme libre», ὅτε, ἀρξαμένου τοῦ πολέμου, τὰ ἄρθρα αὐτοῦ «Pour la defense nationale», «Vouloir ou mourir», «Triompher ou périr» προεκάλεσαν τὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεώς της. Ἀντὶ ταύτης ἐξέδωκε τὴν ἐφημερίδα «L' Homme enchainé», ἥτις ἔπαυσεν ἐκδιδομένη, ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῷ 1917.

Ὡς συγγραφεὺς ὁ Κλεμανσὼ ἐπίσης κατέλαβεν ἐπιφανῆ θέσιν. Τὸ πρῶτον φιλολογικὸν ἔργον του ὑπῆρξε συλλογὴ ἄρθρων του, δημοσιευθέντων εἰς διαφόρους ἐφημερίδας ὑπὸ τὸν τίτλον «La Mêlé sociale» (1895), «Le Grand Pan» (1896), «Les plus forts» (1898), σύγχρονον μυθιστόρημα, «Au pied du Mont-Sinaï», «Vers la réparation» (1899), «La honte» (1903), «Aux embuscades de la vie» (1903), «Notes de voyage», «Dans le champs du pouvoir». (1913), «La France devant l'Allemagne» (1914), «Le voile du bonheur», κωμῳδία, παιχθεῖσα εἰς τὸ θέατρον τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ Ἀντουὰν (1901), «Démosthène» (1925), «Claude Monet» καὶ «Nymphées» (1928). Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Γεωργίου Κλεμανσὼ ἦτο τὸ γραφὲν κατὰ τὰς ὑστάτας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, πρὸς ἀναίρεσιν τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Ρεκουλὺ οἱονεὶ ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατάρχου Φός. Τὸ ἔργον ἐπιγράφεται «Grandeur et misères d' une victoire». Εἰς αὐτὸ ἐκτίθενται αἱ ἀντιθέσεις γνωμῶν μεταξὺ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ στρατάρχου, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶ-

Digitized by Google

νος, αἱ ὁποῖαι οὐδὲν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον προεκάλεσαν παρὰ τῷ γαλλικῷ λαῷ. θ. β.

Κλεμαντὲλ (Clementel), *Στέφανος*. Σύγχρονος Γάλλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1864. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του διετέλεσε συμβολαιογράφος ἐν Ριόμ, δημοτικὸς σύμβουλος, καὶ τῷ 1900 ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, ἐκλεγόμενος ἔκτοτε τακτικῶς. Θεωρεῖται ἐκ τῶν δραστηριωτέρων ριζοσπαστικῶν, ἐκλεγεὶς πλειστάκις μέλος καὶ εἰσηγητὴς διαφόρων κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὰ ἀποικιακὰ ζητήματα τῆς Γαλλίας. Διατελέσας ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν τῷ 1905, συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς διοικήσεως τῶν ἐν τῷ Κόγγῳ γαλλικῶν κτήσεων. Ὁ Κλεμαντὲλ διέπρεψε καὶ ὡς συνεργάτης τῆς ἐφημερίδος «Événement», τῆς «Κυανῆς ἐπιθεωρήσεως» καὶ ἄλλων περιοδικῶν, συνέγραψε δέ: «Μελέτη περὶ τοῦ ἱστορικοῦ Μισελέ», «Ἡ κελτικὴ ψυχή», «Ἡ ἀμπελουργικὴ κρίσις» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

κλεματσίδα (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βιβοῦρνον* ἢ *λαντάνα*.

Κλεμέντι. Ἀλβανικὴ πατριὰ ἐκ τῶν Μαλισόρων, παραμείνασα δυτικὴ τὸ δόγμα καὶ μετὰ φανατισμοῦ προσκεκολλημένη εἰς τὸν παπισμόν. Μοῖραι τῆς πατριᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, εἶχον μετοικήσει καὶ συνῴκησαν ἐν μὲν τῇ Κορινθίᾳ τὰ καλούμενα *Κλημεντοκαίσαρα*, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ τὰ πρὸς τὴν Πάρνηθα ὀρεινὰ χωρία *Σκοῦρτα*, *Κρῶρα* καὶ *Κιοῦρκα*, τῶν ὁποίων ἀφετηρία ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου θέσις *Κλημέντι*. Γ. Δ. Κ.

Κλεμέντι (Clementi), *Μούτσιο*. Διάσημος Ἰταλὸς κλειδοκυμβαλιστὴς (1746—1832). Τελειοποιηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, ἐγένετο τάχιστα γνωστὸς ὡς δεξιοτέχνης. Κατόπιν ἀρχίζει τὰ καλλιτεχνικά του ταξίδια εἰς Στρασβοῦργον, Μόναχον καὶ Βιέννην, ἔνθα συναγωνίζεται ἐπιτυχῶς τὸν Μότσαρτ, Γαλλίαν, Ἑλβετίαν Πετρούπολιν, Βερολῖνον, γενόμενος πανταχοῦ δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1810 ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσεν. Ὁ Κλεμέντι ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγίστων παιδαγωγῶν καὶ δεξιοτεχνῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου· παρὰ τὴν λαμπρότητα δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ παιξίματος, συνεδύαζε μεγίστην λεπτότητα καὶ εὐγένειαν ὕφους. Πλεῖστοι ἐκ τῶν συγχρόνων του συνθετῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Μπετόβεν, ἐπωφελήθησαν τῶν τελειοποιήσεων, ἃς αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν τεχνικὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἔγραψε σειρὰν παιδαγωγικῶν ἔργων διὰ τοὺς μαθητάς του, ἐν οἷς 106 σονάτται διὰ κλειδοκύμβαλον, ἡ περίφημος σειρὰ σπουδῶν, ἐν χρήσει καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς ὅλα τὰ ᾠδεῖα «Gradus ad Parnassum», συμφωνίαι κ.ἄ. Γ. Σ.

Κλεμεντῖνο (Clementino), *Πόρτο* — /*Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ Τυρρηνικῇ θαλάσσῃ (βλ. λ. *Γραουτσκοι*).

κλεμεντίτης (ὁ) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου, ἀργιλλίου καὶ σιδήρου, ἀνῆκον εἰς τὴν σειρὰν τῶν λεπτοχλωριτῶν. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς φυλλώδη ἢ λεπιδώδη συσσωματώματα. Ἔχει χρῶμα σκοτεινὸς ἐλαιοπράσινον καὶ εἰδικὸν βάρος 2,875. Διασπᾶται ἐν μέρει ὑπὸ ὀξέων, εὑρίσκεται δὲ ἐπὶ χαλαζιακῶν φλεβῶν παρὰ τὸ Viel-Salm ἐν Βελγίῳ καὶ τῷ γειτονικῷ Eifel. Γ. Β.

κλεμμένος, —η, —ο· δημοτ. παρακ. παθ. μετχ. τοῦ *κλέπτω*, ὁ ἐκ κλοπῆς προερχόμενος, κλοπιμαῖος: «ὅσα ἔχει εἶναι ὅλα κλεμμένα, τίποτε δὲν εἶναι δικό του» || «κλεμμένη» ἐπὶ γυναικός, ἡ ἐξ ἀπαγωγῆς σύζυγος, ἄλλως *κλεφτή*.

Κλεμὸ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Παγασιτικοῦ, ἅμα τῷ εἰσπλεύσαντι ἀριστερᾷ (πλάτ. 39°08' Β., μήκ. 22°56' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta Channels). Εἶναι χαρακτηριστικὴ «κεφαλὴ» εἰς 6 ½ μίλ. ἀπὸ τοῦ ὅρμου Νέας Μιτζέλας καὶ εἰς 3 ½ ἀπὸ τοῦ Νιές. Σ. Ε. Λ.

Κλεμπὲρ (Kleber) *Ἰωάννης - Βαπτιστής*. Γάλλος στρατηγὸς (1753—1800). Υἱὸς κτίστου καὶ ὀρφανὸς ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ πατρίδι του Στρασβούργῳ παρά τινος συγγενοῦς του ἱερέως, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Παρισίους, ὅπως σπουδάσῃ ἀρχιτεκτονικήν. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν γενέτειραν συνεδέθη μετὰ δύο νέων Βαυαρῶν, οἵτινες παρέλαβον αὐτὸν εἰς Μόναχον καὶ τὸν εἰσήγαγον εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, ὅπου διεκρίθη μεταξὺ τῶν μαθητῶν. Ἐκεῖ ὁ στρατηγὸς Κάουνιτς, ἰδὼν κατὰ σύμπτωσιν σχέδια τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ, προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ τὸν ἐτοποθέτησεν ὡς ἀξιωματικὸν εἰς ἓν ἐκ τῶν συνταγμάτων τῆς Βιέννης. Ὁ Κλεμπὲρ παραμείνας ἐπὶ ὀκταετίαν εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν, μετέσχε τῶν κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμων, ἀλλ' ἀπογοητευθεὶς παρῃτήθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του μετερχόμενος τὸν ἀρχιτέκτονα, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλονται πλεῖστα ὡραῖα κτίρια τῆς Ἀλσατίας. Ὅτε ἐκηρύχθη ἡ Γαλλία ἐν κινδύνῳ, κατετάχθη εἰς ἓν τῶν ἐθελοντικῶν ταγμάτων, διακριθεὶς δὲ προήχθη εἰς ταγματάρχην. Εὑρεθεὶς ἀποκεκλεισμένος εἰς Μαγεντίαν ὑπὸ τῶν Πρώσσων, ἀνεδείχθη ἐκ τῶν γενναιοτέρων ἀξιωματικῶν, αἱ δὲ ριψοκίνδυνοι ἔξοδοι αὐτοῦ εἰς Μπίρμπαχ καὶ Μάριενμπουργ τὸν κατέστησαν περίδοξον. Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Μαγεντίας μετέβη μετὰ τοῦ σώματός του εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν Βανδέαν, ὅπου διακριθεὶς ταχέως προήχθη εἰς ὑποστράτηγον. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρωτοπορείας, ἐπολέμησε μετὰ 4.000 στρατιωτῶν ἐναντίον 30.000 ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἐκύκλωσαν αὐτόν, γενόμενοι κύριοι τοῦ πυροβολικοῦ του, δὲν εἶχον δὲ ἢ νὰ καταλάβωσι φάραγγά τινα, ὅπως τοῦ ἀποκλείσωσι πᾶσαν ὑποχώρησιν. Τοποθετήσας οὗτος ἐκεῖ γενναῖον ἀξιωματικὸν μετὰ λόχου γρεναδιέρων, ἀνεχαίτισε τὴν προέλασιν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ὑπεχώρησε μαχόμενος ἐν πλήρει τάξει. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Τορφοῦ (19 Σεπτεμβρίου 1793) ἐτραυματίσθη εἰς τὸν ὦμον, τὴν δὲ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐνίκησε τοὺς ἀντιπάλους του εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαὶν - Συμφοριέν, εἶτα δὲ εἰς Λὰ - Ταμπλαὶ καὶ Σολέ. Ἕνεκα τῶν νικῶν τούτων προήχθη εἰς στρατηγὸν μεραρχίας, νικήσας δ' ἐκ νέου τοὺς ἐπαναστάτας εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Νάντην, ὅπου οἱ πολῖται τοῦ προσέφερον στέφανον ἐκ δάφνης. Ἡ συνέλευσις ὅμως ἀνησυχοῦσα ἐπὶ ταῖς νίκαις τῶν νεαρῶν στρατηγῶν, ἔθεσε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν Κλεμπὲρ εἰς ἀπραξίαν. Ἀνακληθεὶς τῷ 1794 ἀπεστάλη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Βορρᾶ, ὡς στρατηγὸς μεραρχίας, ὅπου ἡνώθη μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ζουρντὰν καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν νίκην τοῦ Φλερύ· νικήσας εἶτα τὸν πρίγκιπα τῆς Ὀράγγης εἰς τὴν γέφυραν Μερσιέν, κατέλαβε τὴν Μὸνς καὶ τὸ Λουβαίν, ἥλωσε τὴν Ροὲρ καὶ ὤθησε τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ρήνου. Ἀποτελέσας τῷ 1795 τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς στρατιᾶς τοῦ Ζουρντάν, διηύθυνε τὴν διάβασιν τοῦ Ρήνου εἰς Ντύσσελντορφ, ὅτε δὲ ἐκ τῶν κινήσεων τοῦ αὐστριακοῦ στρατάρχου Κλαιρτάιτ ἠναγκάσθη ἡ στρατιὰ εἰς ὑποχώρησιν, ὁ Κλεμπὲρ διεξήγαγε ταύτην μετὰ δεξιότητος καὶ ψυχραιμίας μοναδικῆς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξεβίασε τὴν δίοδον τοῦ Σιέγκ, προσέβαλε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀλτεγκίρχεν, ἐνίκησε τὸν πρίγκιπα Βούτεμπεργκ, τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον καὶ τοὺς στρατηγοὺς Κρέϋ καὶ Βαρτενσλέμπεν καὶ εἰσῆλθεν εἰς Φραγκφούρτην. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο λήγουσιν αἱ ἐν Εὐρώπῃ ἐπιχειρήσεις τοῦ Κλεμπέρ. Ὑποβλεπόμενος ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου, ἀπεσύρθη καὶ παρέμεινεν ἀφανὴς εἴς τι χωρίον, συντάσσων τὰ ἀπομνημονεύματά του. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς συνθήκης τοῦ Κάμπο-Φόρμιο, ὁ Βοναπάρτης ἀποφασίσας τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν, ἐξέλεξε τὸν Κλεμπὲρ μεταξὺ τῶν στρατηγῶν, οὓς παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ. Τραυματισθεὶς κατὰ τὴν ἔφοδον τῆς Ἀλεξανδρείας, διωρίσθη διοικητὴς τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῆς Κάτω Αἰγύπτου, ἀλλ' ἀντικατεστάθη τῷ 1799 καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ ὄρους Θαβὼρ ἐπληρώθη δόξης. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκστρατείας ταύτης διέπρεψε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀμπουκίρ, μετὰ δὲ ἀναχώρησιν ἐξ Αἰγύπτου τοῦ Βοναπάρτου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος. Ἡ κατάστασις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἦτο ἀξιοθρήνητος· ἀποδεκατισθεὶς ἐκ τῶν ἀδιακόπων μαχῶν καὶ τῶν νόσων, στερούμενος πάσης θαλασσίας συγκοινωνίας καὶ ἀπειλούμενος ὑπὸ 86.000 νέου τουρκικοῦ στρατοῦ, εἶχε περιέλθει εἰς κρίσιμον κατάστασιν. Ὁ Κλεμπὲρ ἤρχισε τότε διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ναυάρχου Σίντνεϋ Σμὶθ περὶ ἐκκενώσεως τῆς Αἰγύπτου. Ἡ συνθήκη ἐχένετο ὑπογραφῇ, πλεῖσται δὲ ὀχυραὶ θέσεις εἶχον ἐκκενωθῆ, ὅτε ὁ Ἄγγλος ναύαρχος ἐζήτησεν ὅπως καταθέσωσιν οἱ Γάλλοι τὰ ὅπλα καὶ παραδοθῶσιν ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου. Ὁ Κλεμπὲρ εἰς ἀπάντησιν ἐδημοσίευσε προκήρυξιν πρὸς τοὺς στρατιώτας του λέγων, ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας προτάσεις μόνον διὰ νέων νικῶν θ' ἀπαντήσῃ ὁ γαλλικὸς στρατός. Ἐπαναλαβὼν τὰς ἐχθροπραξίας κατετρόπωσε τὸν τουρκικὸν στρατὸν εἰς Ἡλιούπολιν, κατέλαβε τὸ ἐπαναστατήσαν Κάϊρον καὶ κατέκτησεν ἐκ νέου ἅπασαν τὴν Αἴγυπτον. Τὴν 14 Ἰουνίου 1800, ἐξελθὼν τῆς οἰκίας του, ἵνα μεταβῇ νὰ προγευματίσῃ παρὰ τῷ φίλῳ του στρατηγῷ Ντεμάς, ὑπέστη ἐπίθεσιν ἐκ μέρους φανατικοῦ τινος νεανίου ὀνομαζομένου Σουλεϋμάν, ὅστις ἐβύθισεν ἐξάκις εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ τὴν μάχαιράν του καὶ τὸν ἀφῆκεν ἄπνουν. Ὁ Κλεμπὲρ ἦτο ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ἐπιβλητικῆς φυσιογνωμίας. Οἱ συστρατιῶταί του ἀπεκάλουν αὐτὸν «θεὸν Ἄρην μὲ στολὴν στρατηγοῦ», ὁ δὲ Ναπολέων ἔγραφεν ὅτι «οὐδὲν ὡραιότερον ὑπῆρχε τοῦ Κλεμπὲρ ἐν ὥρᾳ μάχης». Τῷ 1801 ὁ νεκρός του μεταφερθεὶς εἰς Μασσαλίαν ἐτάφη εἰς τὸ φρούριον Ἴφ, τῷ δὲ 1818 ὁ Λουδοβῖκος ΙΗ' μετεκόμισε τὰ ὀστᾶ του εἰς Στρασβοῦργον, ὅπου ἐτάφησαν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ φρουρίου. Τῷ 1840 ἐστήθη ὁ ἀνδριάς του, ἔργον τοῦ Φιλίππου Γκρώς. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἰωάννης Κλεμπέρ.

Κλεμποτσὰρ /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Κόψις* (βλ. λ.).

Κλὲμπς (Klebs), *Γεώργιος*. Γερμανὸς βοτανικὸς (1857—1918). Καθηγητὴς ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας, κατόπιν ἐν Χάλλῃ καὶ Ἀϊδελβέργῃ, ἐπεχείρησε πολλὰ ταξίδια, μέχρι καὶ τῆς Ἰάβας, χάριν βοτανολογικῶν μελετῶν. Ἔγραψεν: «Οἱ ὅροι τῆς μεταφυτεύσεως εἴς τινα φύκη καὶ μύκητας» (1898), «Ρυθμικὴ τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν» (1911), «Βλάστησις καὶ στασιμότης τροπικῶν τινων φυτῶν» (1915). Θ. Κ.

—**Κλὲμπς** (Klebs), *Ἔντβιν*. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1834. Τῷ 1866 διωρίσθη ἐν Βέρνῃ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας. Τῷ 1871 ἐκλήθη ὡς καθηγητὴς ἐν Βυρτσβούργῃ, τῷ 1873 ἐν Πράγᾳ καὶ τῷ 1882 ἐν Ζυρίχῃ. Συνέγραψε: «Παθολογοανατομία» (1868—1880 εἰς 2 τ.), «Συμβολὴ εἰς τὴν παθολογοανατομίαν τῶν διὰ πυροβόλου ὅπλου τραυμάτων» (1877), «Γενικὴ παθολογία» (1887) καὶ πλῆθος ἄλλο πραγματειῶν καὶ μονογραφιῶν εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Ο.Ρ.

Κλένγκελ (Klengel), *Αὔγουστος-Ἀλέξανδρος*. Γερμανὸς μουσουργὸς (1783—1852), ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ συνθέσεις τύπου κανόνος καὶ προσπαθήσας διὰ τῶν «κανόνων καὶ φυγῶν εἰς ὅλους τοὺς μείζονας καὶ ἐλάσσονας τόνους» νὰ γράψῃ ἔργον ἐφάμιλλον πρὸς τὸ «Καλῶς συγκεκραμένον κλαβεσῖνον» τοῦ Μπάχ. Ἡ σειρὰ ὅμως αὕτη παραμένει σύνθεσις καθαρῶς σχολαστική. Γ. Σ.

—**Κλένγκελ**, *Ἰούλιος*. Γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1859. Διακεκριμένος δεξιοτέχνης τοῦ βιολοντσέλλου, κορυφαῖος τῆς ὀρχήστρας τοῦ «Γκεβάντχαους» καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λειψίας. Ἔγραψε: 3 κοντσέρτα διὰ βιολοντσέλλον, 2 κουαρτέττα ἐγχόρδων, σουΐται διὰ 2 βιολοντσέλλα, σονάται διὰ βιολοντσέλλο, μίαν σερενάταν δι' ὀρχήστραν ἐγχόρδων, ἔργα διὰ 2 καὶ 4 βιολοντσέλλα κλπ. Γ. Σ.

—**Κλένγκελ**, *Παῦλος*. Γερμανὸς μουσουργός, βιολιστής, κλειδοκυμβαλιστής, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν διεύθυνσιν ὁμίλων χορῳδίας, ὡς τῆς ἀκαδημαϊκῆς χορῳδίας «Ἀρίων» τῆς Λειψίας, τῆς «Sing-Akademie», τοῦ «Liedertafel» κτλ. Γ. Σ.

Κλένια /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κορίνθου-Ἄργους καὶ ἐγγὺς τοῦ χωρίου Χιλιομοδίου, μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ 2 δημοτικὰ σχολεῖα. Κάτ. (1928) 774. Χ. Δ.

Κλενσὰν (Clinchant), *Ἰουστῖνος*. Γάλλος στρατηγὸς (1820—1881). Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Σαὶν-Σὺρ μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ, ὅπου καὶ διέπρεψε. Τῷ 1866 προήχθη εἰς ὑποστράτηγον. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 φυγὼν τὴν αἰχμαλωσίαν ἦλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης», ἥτις τῷ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν μεραρχίας ἐν τῷ ἀνατολικῷ μετώπῳ. Μετὰ τὴν ἀπόπειραν αὐτοκτονίας τοῦ στρατηγοῦ Βούρβαχη, διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἐντὸς ὀλίγου νὰ καταφύγῃ μετὰ τῶν στρατευμάτων του εἰς Ἑλβετίαν. Τῷ 1871 ἐτοποθετήθη ὡς διοικητὴς τοῦ Ε' σώματος στρατοῦ τῶν Βερσαλλιῶν καὶ τῷ 1880 διετέλεσε στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Παρισίων. Μ. Ν. Δ.

Κλεντὰ (Cledat), *Λέων*. Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν παλαιογραφικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, ἀκολούθως διετέλεσεν ἑταῖρος τῆς ἐν Ρώμῃ Γαλλικῆς σχολῆς (1875), τῷ δὲ 1876 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς μεσαιωνικῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λυῶνος. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Στοιχειώδης γραμματικὴ τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς διαλέκτου», «Ἐκλεκτὰ τεμάχια ἐκ τῶν ἔργων τῶν Γάλλων συγγραφέων τοῦ μεσαίωνος», «Τὸ θέατρον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα», «Ἔκδοσις καὶ μετάφρασις τοῦ ᾄσματος τοῦ Ρολάνδου» κ. ἄ. Τῷ 1887 ἵδρυσε τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν τοπικῶν διαλέκτων», ἥτις τῷ 1889 μετωνομάσθη εἰς «Ἐπιθεώρησιν τῆς Γαλλικῆς καὶ Προβηγκιανῆς φιλολογίας». Μ. Ν. Δ.

Digitized by Google

Κλέντσε (Klenze), *Λέων φὸν* —. Διάσημος Γερμανὸς ἀρχιτέκτων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Ἐγεννήθη τῷ 1784 ἐν Χιλντεσχάϊμ, ἀπέθανε δ' ἐν Μονάχῳ τῷ 1864. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ ἀκαδημίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, ὑπῆρξε δ' εἷς τῶν ἀγνοτέρων καὶ ἐνθουσιωδεστέρων ἐκπροσώπων τῆς λατρείας τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πνεύματος ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ. Ἐπισκεφθεὶς ἐπανειλημμένως τὴν Ἑλλάδα, ἀφιερώθη εἰς τὴν ἐμπεριστατωμένην σπουδὴν τῶν κλασσικῶν της ἐρειπίων, τὴν λιτὴν δ' ἁρμονίαν, τὴν εὐρυθμίαν καὶ τὸ σεμνὸν μεγαλεῖον τούτων προσεπάθησε ν' ἀποδώσῃ καὶ εἰς τὰ ἴδιά του δημιουργήματα. Πρὸς τὰς Ἀθήνας συνδέεται ὅλως ἰδιαιτέρως τὸ ὄνομα τοῦ Κλέντσε, διότι εὑρισκόμενος τῷ 1834 ἐν αὐταῖς προσήνεγκε τὴν πολύτιμον συνεργασίαν του πρὸς καθορισμὸν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐξεύρεσιν καταλλήλου χώρου διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ὄθωνος. Ὡς τοιοῦτον ὁ Κλέντσε ὑπέδειξε τὴν ὑπὸ τὸ Θησεῖον πλατεῖαν τῶν Ἀσωμάτων, ἀλλ' ἡ ὑπόδειξις αὕτη δὲν ἐγένετο παραδεκτὴ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος τῶν ἀνακτόρων Γκαῖρτνερ. Τῆς ἑλληνολατρείας τοῦ Κλέντσε τρανὰ δείγματα, πλὴν τῶν μνημείων, ὧν ἡ ἵδρυσις εἰς τοῦτον ὀφείλεται, πρόκεινται καὶ ἀξιολογώταται συγγραφαὶ αὐτοῦ, ὡς «Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἀκράγαντι» (Στουτγάρτη 1827) καὶ «Ἀφορισμοὶ συλλεγέντες κατὰ τὴν διάρκειαν περιηγήσεων ἐν Ἑλλάδι» (Βερολῖνον (1838).

Ἡ πόλις, ἔνθα ὁ Κλέντσε ἠδυνήθη νὰ ἐκδηλώσῃ ἐλευθέρως τὴν δύναμιν καὶ τὴν δημιουργικότητα τοῦ ταλάντου του, ὑπῆρξε τὸ Μόναχον, ὅπερ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος ὁ Α΄ ἐκόσμησε διὰ πολυπληθῶν περικαλλῶν κτισμάτων. Ὁ Κλέντσε κατεσκεύασε τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα τῆς Βασιλικῆς πλατείας, δηλαδὴ τὴν γλυπτοθήκην, τὴν πινακοθήκην καὶ τὰ προπύλαια, ἔτι δὲ τὴν βασιλικὴν ἱππικὴν σχολήν, τὸ ἀνάκτορον τοῦ δουκὸς τοῦ Λωϋχτενμπεργκ κλπ. Ἕτερα μνημειώδη ἔργα τοῦ Κλέντσε εἶναι τὰ ἀνάκτορα τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, τὸ ᾠδεῖον, ὁ βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ ναὸς τῶν Ἁγίων Πάντων, ἡ στοὰ τῆς Ἀπελευθερώσεως παρὰ τὴν Regensburg καὶ ἡ θαυμασία Walhalla, τῆς ὁποίας ἡ καθόλου ἀρχιτεκτονικὴ διάταξις ὑπομιμνήσκει τὸν Παρθενῶνα. Πλήρη πραγματείαν ἐξετάζουσαν τὴν τελευταίαν ταύτην ἀπὸ καλλιτεχνικῆς καὶ τεχνικῆς ἀπόψεως ἐξέδωκεν ὁ Κλέντσε τῷ 1842.

Αἱ «Ἀθῆναι τῆς Γερμανίας», ὡς καλεῖται συνήθως τὸ Μόναχον, ὀφείλουν εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦτον μέγιστον μέρος τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς φήμης των. Ἐπὶ πλέον ὁ Κλέντσε εἰργάσθη ἐν Πετρουπόλει, ἐξελέγη δ' ἑταῖρος τοῦ Γαλλικοῦ ἰνστιτούτου τῷ 1841. Ι. Μ. Π.

Κλέοβις */Μυθολ./*. Ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν τῆς Κυδίππης, ἱερείας τῆς Ἥρας. Κατά τινα ἑορτὴν τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει ἐπρόκειτο νὰ μεταβῇ ἡ Κυδίππη εἰς τὸ Ἡραῖον, ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνον νὰ φθάσουν ἐκ τῶν ἀγρῶν οἱ λευκοὶ ταῦροι, οἵτινες ἔπρεπε νὰ σύρουν τὴν ἅμαξαν τῆς ἱερείας καὶ ἤγγιζεν ἡ ὥρα τῆς τελετῆς, ὁ Κλέοβις καὶ ὁ Βίτων χάριν τῆς μητρός των ἔσυραν τὴν ἅμαξαν 45 σταδίους καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ἱερόν. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἔκαμε τοὺς μὲν Ἀργείους νὰ μακαρίζουν τοὺς νέους διὰ τὴν ῥώμην, τὰς δὲ Ἀργείας τὴν μητέρα, διότι ἔτυχε τοιούτων τέκνων. Ἀφοῦ οὕτως αἰσίως καὶ ἐγκαίρως ἔφθασεν ἡ Κυδίππη εἰς τὸ ἱερόν, περιχαρὴς ἦλθε πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς καὶ παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ δώσῃ εἰς τὰ τέκνα της τὴν μεγίστην εὐτυχίαν. Ὄντως ἡ θεὰ εἰσήκουσε τὴν παράκλησιν τῆς Κυδίππης. Μετὰ τὴν θυσίαν δηλαδὴ καὶ τὴν εὐωχίαν ἀποκοιμηθέντες οἱ υἱοὶ ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς δὲν ἐξύπνησαν πλέον. Τοῦτο παρὰ τῶν ἀρχαίων ἐθεωρήθη ὡς μεγίστη εὐτυχία καὶ τούτους φέρει ὡς δεύτερον παράδειγμα εὐτυχῶν ἀνθρώπων ὁ Σόλων. Οἱ Ἀργεῖοι πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἵδρυσαν τὰς εἰκόνας των εἰς τοὺς Δελφούς, ἀνευρεθείσας ἤδη, βραδύτερον δὲ παρέστησαν τὴν σκηνὴν ἐπὶ νομισμάτων. Ν ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

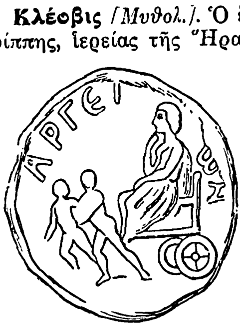

Ὁ Κλέοβις καὶ ὁ Βίτων σύροντες τὴν ἅμαξαν τῆς μητρός των.
[Ἐπὶ νομίσματος.]

Κλεόβοια. Ὄνομα, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, παρθένου ἐκ Πάρου, ἥτις πρώτη ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῆς πατρίδος μετεκόμισεν εἰς Θάσον τὰ «ὄργια τῆς Δήμητρος», διδάξασα τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος ὁ Θάσιος ζωγράφος Πολύγνωτος περιέλαβεν αὐτὴν εἰς τὴν τὸν κάτω κόσμον παριστῶσαν τοιχογραφίαν τῆς Λέσχης τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς. Παρίσταται ἐπιβαίνουσα τοῦ ἀκατίου τοῦ Χάρωνος καὶ κρατοῦσα εἰς τὰ γόνατά της τὸ μυστικὸν κιβώτιον τῆς Δήμητρος. Πλησίον δὲ αὐτῆς παρίσταται ὁ ἔφηβος Τέλλις, διδάξας ἐπίσης πολλαχοῦ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου.

— **Κλεόβοια**. Σύζυγος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μιλήτου Φοβίου, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔμενέ ποτε ὡς ὅμηρος ὁ νεανίας Ἀνθεύς. Τούτου ἠράσθη αὕτη καὶ μετεχειρίσθη πολλὰ μέσα ἵνα ἀποπλανήσῃ αὐτόν, ἀλλὰ πάντοτε ἀποκρουομένη ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐκδικηθῇ. Ἔρριψεν εἰς βαθὺ φρέαρ χρυσοῦν ἀγγεῖον καὶ προσποιουμένη μεγάλην λύπην ἤρχισε νὰ καταβάλλῃ προσπαθείας, ὅπως ἀνασύρῃ αὐτό. Τοῦτο παρατηρήσας ὁ Ἀνθεὺς προσεφέρθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ φρέαρ, ἵνα ἀνασύρῃ τὸ πολύτιμον σκεῦος. Ἐν ᾧ ὅμως εὑρίσκετο εἰς τὸ βάθος τοῦ φρέατος, ἡ Κλεόβοια ἔρριψεν ἄνωθεν μέγαν λίθον καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, εἶτα δὲ καὶ αὐτὴ ηὐτοκτόνησε. Ν. Ζ.

Κλεοβούλη */Μυθολ./*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Αἰόλου καὶ μήτηρ ἐκ τοῦ Διὸς ἢ ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Μυρτίλου. —2) Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Τεγέας Ἀλεοῦ καὶ μήτηρ τοῦ Κηφέως καὶ Ἀμφιδάμαντος. —3) Σύζυγος τοῦ Ἀμύντορος καὶ μήτηρ τοῦ Φοίνικος.

— **Κλεοβούλη** Θυγάτηρ τοῦ Ἀθηναίου Γύλωνος ἐκ τοῦ δήμου Κεραμέων καὶ μήτηρ τοῦ ῥήτορος Δημοσθένους. Καίτοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της οἱ ἐπίτροποι κατεσπατάλησαν τὴν περιουσίαν τῶν ἀνηλίκων τέκνων της, ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα της καλῶς, φροντίσασα ἰδίως διὰ τὸν λεπτὸν καὶ φιλάσθενον Δημοσθένη. Ἐθεώρησε μεγίστην εὐτυχίαν της, διότι ἐπέζησε νὰ ἴδῃ τὸν υἱόν της ἀπαγγέλλοντα τοὺς κατὰ τοῦ Ἀφόβου, ἑνὸς τῶν ἐπιτρόπων, λόγους του. Ν. Ζ.

Κλεοβουλίνη. Ἀρχαία Ἑλληνὶς ποιήτρια καὶ φιλόσοφος, γεννηθεῖσα ἐν Λίνδῳ τῆς Ῥόδου περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνος, θυγάτηρ τοῦ Κλεοβούλου, ἑνὸς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἄκρα εὐφυΐα αὐτῆς, ἡ πολυμάθεια, ἡ κρίσις καὶ τὸ θάρρος της ἦσαν ἀξιοθαύμαστα. Ἠσχολεῖτο εἰς τὸ νὰ γράφῃ λογογρίφους καὶ αἰνίγματα ἐν ἐλεγειακῷ μέτρῳ, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὴν ἔνδοξον. Ν. Ζ.

Κλεόβουλος. Υἱὸς Εὐαγόρου, τύραννος τῆς Λίνδου τῆς Ῥόδου, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, ζήσας τὸν Στ΄ π. Χ. αἰῶνα. Μετέβη εἰς πολλὰ μέρη καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου συνῆψε στενὴν φιλίαν μετὰ τοῦ Σόλωνος, εὑρισκομένου τότε ἐκεῖ. Ποιητὴς ἐπίσης ὅσον καὶ σοφὸς συνέθεσε ᾄσματα 3000 στίχων, ἤτοι αἰνίγματα καὶ γρίφους, τοὺς ὁποίους παίζων προέβαλλε κατὰ τὰ συμπόσια. Ἐπίσης εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται πολλὰ γνωμικά, ὡς «πᾶν μέτρον ἄριστον», «νοῦν ἡγεμόνα ποιοῦ», «ἡδονῆς κράτει» κτλ. Τοῦ Κλεοβούλου διέσωσέ τινα Διογένης ὁ Λαέρτιος· παρεδόθη ἐπίσης καὶ μία ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν Σόλωνα, δι' ἧς προσεκάλει αὐτὸν εἰς Λίνδον, ὅπου ἡ τυραννὶς τοῦ Πεισιστράτου δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν ἐπιβουλευθῇ. Ἀπέθανεν 70 ἐτῶν. Ν. Ζ.

Κλεόβουλος, *Γεώργιος*. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Φιλιππουπόλει. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνδέεται πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν παρ' ἡμῖν τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, τῆς καὶ λαγκαστριανῆς ἐπικληθείσης. Διδαχθεὶς ἐν τῇ γενετείρᾳ τὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἔλευσιν δὲ τοῦ κυβερνήτου Καποδίστρια ἦλθε καὶ ὁ Κλεόβουλος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποθανὼν μετ' ὀλίγον ἐν Αἰγίνῃ. Ἐξέδωκε διὰ χορηγίας τοῦ προστάτου του Μολδαυοῦ εὐπατρίδου Νικολάου Ῥωσσέτου, «Πίνακας τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου», τῷ δὲ 1820, ἐν Ἰασίῳ, «Ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου». Μ. Ι. Γ.

— **Κλεόβουλος ὁ *Καισαρείας*·** βλ. *Εὐστάθιος*.

— **Κλεόβουλος ὁ *Σάρδεων*·** βλ. *Μιχαήλ*.

κλεογένης (ὁ) (Cleogenes) */Ζῳολ./*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γεωμετριδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ψυχὰς μὲ μακροτάτας κεραίας, κτενοειδεῖς εἰς τοὺς ἄρρενας, μὲ ῥύγχος ἀρκούντως ἀνεπτυγμένον καὶ πτέρυγας ἀπεστρογγυλωμένας, ἱκανῶς ἀνεπτυγμένας, χρώματος φαιοῦ μετὰ ἢ ἄνευ ποικιλμάτων, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Αἱ ψυχαὶ αὗται γενικῶς ἔχουσι σῶμα μέτριον καὶ ὁμοιόχρουν. Οἱ ἄρρενες εἶναι ἡμερόβιοι καὶ αἱ θήλειαι νυκτόβιοι καὶ κατὰ πολὺ μικρότεραι τῶν ἀρρένων. Αἱ κάμπαι ἔχουσι σῶμα ἀρκετὰ βραχύ, κυρτὸν κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν. Τὰ ἤθη τῶν ἐντόμων τούτων καὶ ὁ τρόπος τῆς διαβιώσεώς των εἶναι ἐν πολλοῖς ἄγνωστα, διότι, κατὰ κανόνα, ἐνδιαιτῶνται εἰς ὀρεινὰ μέρη. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλεογένης ὁ βαφικὸς* (Cleogenis tinctorius), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν κορυφὴν τῶν Ἄλπεων. Δ. Ν. Π.

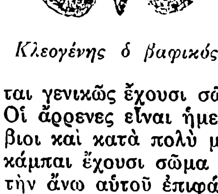
Κλεογένης ὁ βαφικός.

Κλεοδαῖος */Μυθολ./*. Υἱὸς τοῦ Ὕλλου καὶ ἔγγονος τοῦ Ἡρακλέους. Ἀρχηγὸς τῶν Δωριέων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, πεσόντος κατὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείαν τῶν Ἡρακλειδῶν, ὡδήγησε τούτους εἰς τὴν παρὰ τὴν Οἴτην Δρυοπίδα, ἥτις ἀπὸ τότε μετωνομάσθη Δωρίς. Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ *Ἀριστόμαχος*, ὅστις ἐπεχείρησε νέαν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν. Τοῦ Κλεοδαίου τούτου ὑπῆρχεν ἡρῷον ἐν Σπάρτῃ πλησίον τοῦ θεάτρου αὐτῆς. ΚΑΨ.

Κλεόδαμος. Μηχανικὸς καὶ στρατηγὸς ἐκ Βυζαντίου, ἀκμάσας τὸν Γ΄ μ. Χ. αἰῶνα. Εἰς τοῦτον ἀνέθεσεν ὁ αὐτοκράτωρ Γαλλιηνὸς νὰ ἀνανεώσῃ, ἰσχυροποιήσῃ καὶ κατασκευάσῃ νέα ὀχυρώματα εἰς τὰς πόλεις τοῦ Δουνάβεως, ἵνα εὐκολώτερον ἀποκρούωνται αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Γότθων καὶ Ἑρούλων. Ὁ αὐτὸς ἐπεσκεύασε μετὰ τοῦ συστρατήγου του Ἀθηναίου τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν, μεθ' ὧν εἶναι συνδεδεμένον τὸ ὄνομά του. Τῷ 267 μ. Χ. οἱ Ἕρουλοι ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατέλαβον αὐτάς, τῶν κατοίκων καταφυγόντων εἰς τὰ πέριξ ὄρη. Τότε ἦλθε πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ὁ Κλεόδαμος μὲ ἰσχυρὸν στόλον ἐκ Βοσπόρου· ἐνῷ δὲ οἱ Ἕρουλοι εἶχον ἐστραμμένην τὴν προσοχήν των πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπετέθησαν ἀπὸ ξηρᾶς κατελθόντες ἐκ τῶν ὀρέων καὶ οἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ στόλου ἀναθαρρήσαντες Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Δέξιππον, καὶ οὕτως οἱ Ἕρουλοι, ἐν μέσῳ δύο ἐχθρῶν εὑρεθέντες, ἠναγκάσθησαν νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν καταλιπόντες τὰς Ἀθήνας. Ν. Ζ.

Κλεόδημος. Ἰουδαῖος ἢ Σύρος ἱστορικός, τῆς Γ΄ ἢ τῆς Β΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, προφήτης καὶ *Μάλχος* ἐπικαλούμενος. Τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ, τὰ κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν πραγματευόμενον, δὲν περιεσώθη, μικρὸν δ' αὐτοῦ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ πολυΐστορος παραλαβὼν ἀναφέρει ἐν τῇ «Ἰουδαϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ» του ὁ Ἰώσηπος (Α΄, ιε΄), ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἦτο τερατολόγος τις μυθογράφος ἀκρίτως τὰ ἑλληνικὰ μετὰ τῶν ἰουδαϊκῶν διηγούμενος. Ε. Γ. Π.

κλεοδώρα (ἡ) (Cleodora) */Ζῳολ./*. Γένος μαλακίων πτεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θηκοσώμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καβολινιιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα, περιβαλλόμενα ὑπὸ μανδύου φέροντος βραχέα πλευρικὰ φυμάτια, μὲ κόγχην εὔθραυστον, πρισματικὴν ἢ τριγωνικὴν καὶ διαφανῆ. Τὰ πολυάριθμα εἴδη τοῦ γένους τούτου ἀπαντῶσιν εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ.Ν.Π.

Κλεοίτας. Γλύπτης τῶν μέσων τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Ὁ Brunn, βασιζόμενος εἰς τὴν πληροφορίαν τοῦ Παυσανίου, ὅστις ἀναφέρει Κλεοίταν τινὰ υἱὸν τοῦ Ἀριστοκλέους καὶ Ἀριστοκλέα τινὰ υἱὸν καὶ μαθητὴν τοῦ Κλεοίτου, συμπεραίνει ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἦτο υἱὸς μὲν τοῦ γλύπτου Ἀριστοκλέους ἐξ Ἀττικῆς, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὴν 80ὴν ὀλυμπιάδα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Μαραθωνομάχου ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ, πατὴρ δὲ καὶ μαθητὴς τοῦ ἑτέρου γλύπτου Ἀριστοκλέους, ὅστις κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς 95ης ὀλυμπιάδος ἀνέλαβε τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ βάθρου τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Παρθενῶνος, ὡς ἀναφέρει ἡ εὑρεθεῖσα ἐπιγραφὴ τοῦ ἀπολογισμοῦ τοῦ ταμείου τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ Κλεοίτας, ἄρα, πρέπει νὰ εἶχεν ἀκμάσει κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Τὴν γνώμην ταύτην παραδέχεται καὶ ὁ Böckh, ὑποθέτων συνάμα ὅτι ὁ Κλεοίτας, ὡς σύγχρονος τοῦ Φειδίου, συνώδευσε τὸν μέγαν γλύπτην εἰς Ὀλυμπίαν. Διότι, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἡ ἐπινόησις τῆς ἱππαφέσεως, ἤτοι τῆς ἀφετηρίας τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱπποδρόμου, ἀποδίδεται εἰς τὸν Κλεοίταν τοῦτον κατασκευάσαντα τὸ κιγκλίδωμα κατ' ἰδιάζοντα τρόπον, ἴσως καὶ μὲ γλυφάς. Τὸ ὅτι δὲ τὸ κιγκλίδωμα τοῦτο τοῦ ἱπποδρόμου τῆς Ὀλυμπίας ἦτο ἀντάξιον τῆς φήμης τοῦ Κλεοίτου, καταδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἑξῆς ἐπιγραφῆς:

ὃς τὴν ἱππάφεσιν ἐν Ὀλυμπίᾳ
εὕρατο πρῶτος, τεῦξέ με Κλεοίτας, υἱὸς Ἀριστοκλέους.

Τὸ ἄγαλμα, ἐφ' οὗ τὸ ἀνωτέρω ἐπίγραμμα, ἦτο ἱδρυμένον, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, παρίστα δὲ ὁπλίτην, ἴσως ὁπλιτοδρόμωνα, θέτοντα τὸ κράνος ἐπὶ τὴν κεφαλήν του. Ὁ Παυσανίας ἐθαύμασε τὸ ἰδιάζον τῆς τέχνης τοῦ ἀγάλματος τούτου, διότι «τοὺς ὄνυχας (τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν) ἀργυροῦς ἐνεποίησεν ὁ Κλεοίτας». Β. Δ. Θ.

κλεοκερὶς (ἡ) (Cleoceris) */Ζῳολ./*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκρονυκτιδῶν*, περιλαμβάνον νυκτίας ψυχὰς μὲ σῶμα βομβυκοειδές, θώρακα ἀπεστρογγυλωμένον, κεραίας κτενοειδεῖς ἢ ὀδοντωτάς, εἰς τοὺς ἄρρενας, καὶ ἐλαφρῶς ὀδοντωτὰς εἰς τὰς θηλείας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κλεοκερὶς ἡ φαιομελανὴ* (Cleoceris nigrocinerea), ἥτις διακρίνεται ἐκ τοῦ φαιοῦ μετὰ τῶν στιλπνῶν μελανῶν ἀποχρώσεων χρώματος

Digitized by Google

πτερύγων της καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν νεαρῶν φύλλων τῆς δρυός. Αἱ κάμπαι της μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας ἐντὸς μεταξοειδοῦς βομβυκίου. Ἀπαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς κεντρικῆς. Δ. Ν. Π.

Κλεόκριτος. —1) Κορίνθιος πολεμιστὴς κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Ἀριστ. 20), ὡς συντελέσας εἰς τὴν διάλυσιν τῆς περὶ ἀριστείων ἔριδος τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς προτάσεώς του, ὅπως ταῦτα δοθοῦν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. —2) Ἀθηναῖος ἐπώνυμος ἄρχων κατὰ τὸ Δ' ἔτος τῆς 91ης ὀλυμπιάδος (413 / 412 π. Χ.), ἀναφερόμενος παρὰ Διοδώρῳ (ΙΓ' 9) —3) Νάξιος πατὴρ τοῦ ὀλυμπιονίκου καὶ πυθιονίκου Τισάνδρου, ἀναφερόμενος ὑπὸ Παυσανίου (ΣΤ' 13, 8). —4) Ἀθηναῖος, κήρυξ τῶν μυστῶν, πείσας τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως μετὰ τὴν μάχην τῆς Μουνιχίας ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας (*Ξενοφ. Ἑλλ.* Β' 4, 20). Ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀποκαλεῖται «*κίναιδος*». Π. Ν. Π.

Κλεόλαος /*Μυθολ.*/. —1) Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀργέλης, θυγατρὸς τοῦ Θεσπιοῦ. — 2) Ὑπηρέτης τοῦ Μέγητος, λαβὼν μετ' αὐτοῦ μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Τροίας καὶ πληγωθεὶς ἔν τινι μάχῃ ὑπὸ τοῦ Πάριδος.

—**Κλεόλαος.** Εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων Κλειτορίων, οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Μεγαλοπόλεως κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ν. Α.

Κλεόμαχος. Ἀρχαῖος κιναιδογράφος, γεννηθεὶς ἐν Μαγνησίᾳ. Πότε ἀκριβῶς ἔζησε, δὲν εἶναι γνωστόν· γνωρίζομεν μόνον ὅτι κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ἐχρημάτισε πυγμάχος. Κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὁ Κλεόμαχος μετεχειρίζετο εἰς τοὺς στίχους του ἴδιον μέτρον, τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος, ὅπερ ἐκλήθη ἐξ αὐτοῦ κλεομάχειον. Ν. Α.

Κλεόμβροτος. —1) Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀναξανδρίδου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Δωριέως. Ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Πλειστάρχου, υἱοῦ τοῦ Λεωνίδα, μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις μάχην ὡδήγησε τὰ στρατεύματα τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸν Ἰσθμόν, τὸν ὁποῖον καὶ ὠχύρωσε κατὰ τὰς πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἡμέρας. Ἀπέθανεν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην. Υἱὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ νικητὴς τῶν Περσῶν ἐν Πλαταιαῖς Παυσανίας.

—2) ***Κλεόμβροτος ὁ Α'.*** Ἦτο υἱὸς τοῦ Παυσανίου καὶ ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ Ἀγησιπόλιδος, τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον κατὰ τὸ 380 π. Χ., βασιλεύσας περὶ τὰ 9 ἔτη. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν ἐκ τῆς Σπάρτης, ἀπεστάλη ἀντὶ τοῦ φιλοπολέμου Ἀγησιλάου ὁ Κλεόμβροτος μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Βοιωτίαν κατὰ τὸ 378 π. Χ., διότι οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν φιλειρηνικὴν τῆς Σπάρτης φατρίαν, ἥτις ἐπεδίωκε τὴν φιλικὴν μετὰ τῶν Θηβαίων συνεννόησιν. Διὰ τοῦτο ἠρκέσθη εἰς στρατιωτικὴν μόνον ἐπίδειξιν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην μετὰ βραχεῖαν αὐτόθι παραμονήν, ἀφοῦ ἀφῆκε μικρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν Σφοδρίαν εἰς Θεσπιάς, τὰς ὁποίας εἶχε καταστήσει πολεμικὸν κατὰ τῶν Θηβῶν ὁρμητήριον. Κατὰ τῶν Θηβῶν ἀπεστάλη τὸ δεύτερον ὁ Κλεόμβροτος τῷ 376, διαδεχθεὶς τὸν ἀποτυχόντα κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος Ἀγησίλαον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπέστρεψεν ἄδοξος, μὴ δυνηθεὶς μηδὲ τὰς παρόδους τοῦ Κιθαιρῶνος νὰ διαβῇ, διότι εἶχον καταληφθῆ αὗται ὑπὸ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν συμμάχων των Ἀθηναίων. Τέλος ἀπεστάλη τὸ τρίτον κατὰ τὸ 374 πρὸς βοήθειαν τῆς Φωκίδος, ἥτις ἐλεηλατεῖτο ὑπὸ τῶν Θηβαίων. Εἰς Φωκίδα μετέβη ὁ Κλεόμβροτος διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ παρέμεινεν εἰς αὐτήν, ἀφοῦ ἐξεδίωξε τοὺς Θηβαίους, μέχρι τοῦ 371 π. Χ., ὅτε συνεκροτήθη τὸ ἐν Σπάρτῃ περὶ εἰρήνης συνέδριον, μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ὁποίου, κατόπιν συγκρούσεως Ἐπαμεινώνδα καὶ Ἀγησιλάου, διετάχθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὁ Κλεόμβροτος ἐπεχείρησε διὰ Θίσβης καὶ Κρεύσιος διὰ νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ εὐχερέστερον αἱ ἐκ Πελοποννήσου ἀναμενόμεναι ἐπικουρίαι, κατέληξεν εἰς τὴν περίφημον ἐν *Λεύκτροις* μάχην, καθ' ἣν ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη ὁ Κλεόμβροτος.

—3) ***Κλεόμβροτος ὁ Β'.*** Γαμβρὸς ὢν οὗτος τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωνίδα Β', ἐπεισήχθη ὑπὸ τοῦ συμβασιλέως του πενθεροῦ του Ἄγιδος τοῦ Δ' νὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Γενόμενος βασιλεὺς ὁ Κλεόμβροτος, μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ πενθεροῦ του (243 π. Χ.), συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ Ἄγιδος μέχρι τῆς πτώσεως του (241 π. Χ.). Ὅτε κατίσχυσαν οἱ ἐχθροὶ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Ἄγιδος, ὁ Κλεόμβροτος κατέφυγεν ἱκέτης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπου προσῆλθεν ἱκέτης μετὰ τῶν δύο τέκνων της καὶ ἡ σύζυγός του Χιλωνίς, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ πατήρ της Λεωνίδας, ἀνακαταλαβὼν τὴν βασιλείαν, ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ. Τὸν Κλεόμβροτον, φυγόντα ἐκ Λακωνικῆς κατόπιν ἀδείας τοῦ πενθεροῦ του, ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ ἡ Χιλωνὶς μετὰ τῶν τέκνων της, Ἀγησιπόλιδος καὶ Κλεομένους, μὴ πεισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρός νὰ μείνῃ ἐν Σπάρτῃ. ΚΑΨ.

— **Κλεόμβροτος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ἰατρός, πατὴρ τῶν ἰατρῶν Ἐρασιστράτου καὶ Κλεοφάντου, ζήσας ἐν Ἰουλίδι τῆς Κέω, γενόμενος κατόπιν ἰατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀντιοχείας Σελεύκου Α' τοῦ Νικάτορος. ΑΡ. Π. Κ.

— **Κλεόμβροτος.** Πλουσιώτατος Σπαρτιάτης, μαθητὴς τοῦ Αἰμιλιανοῦ. Ἐξηρεύνησε τὴν Αἴγυπτον, χώρας τρωγλοδυτικὰς (λαῶν προϊστορικῶν ἢ καὶ ἱστορικῶν ζώντων εἰς σπήλαια) καὶ περιοχὰς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Λέγεται ὅτι ἐπεσκέφθη τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἄμμωνος καὶ ὅτι ἦτο εἷς τῶν ὁμιλητῶν.

κλεομέλλη (ἡ) (Cleomella) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καππαριδῶν*, περιλαμβάνον ἐν μόνον εἶδος, *κλεομέλλην τὴν μεξικανήν* (Cleomella Mexicana), κοσμητικὸν φυτὸν τῆς δυτικῆς Ἀμερικῆς. Κ. ΠΑΠ.

Κλεομένης. Ὄνομα πολὺ διαδεδομένον εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐκ τῶν λαβόντων τοῦτο ὀνομαστότεροι ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— ***Κλεομένης ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Σπάρτης.*** Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀναξανδρίδα ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου του, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη οὗτος, διότι ἡ πρώτη σύζυγός του ἦτο στεῖρα. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κλεομένους ἐγέννησε καὶ ἡ στεῖρα βασίλισσα τέκνα, ὁ Κλεομένης εἶχεν ὁμοπατρίους ἀδελφοὺς τὸν Δωριέα, τὸν Λεωνίδαν καὶ τὸν Κλεόμβροτον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του κατέλαβε τὸν θρόνον ὁ Κλεομένης, περὶ τὸ 520 π. Χ., ὡς πρεσβύτερος τῶν ὁμοπατρίων ἀδελφῶν του. Ἦτο ἐκ φύσεως φιλόδοξος, τολμηρὸς καὶ ἀναρχικός· διὰ τοῦτο καὶ προετίμα τῆς ἐν Σπάρτῃ παραμονῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν μισητῶν ἐφόρων τὴν πέραν τῶν ὁρίων τῆς Λακωνικῆς πολεμικὴν δρᾶσιν, ὅτε ἐνήργει αὐτοβούλως. Ἐκ τῆς ψυχικῆς του ταύτης διαθέσεως προεκλήθησαν ἀλλεπάλληλοι ἐκστρατεῖαι εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀργείων καὶ τὴν Ἀττικήν. Δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἂν προηγήθησαν αἱ κατὰ τοῦ Ἄργους ἐκστρατεῖαι τοῦ Κλεομένους τῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι αὐτὸς συνεβούλευσε κατὰ τὸ 519 τοὺς Πλαταιεῖς, ἐκδηλώσαντας τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης συμμαχίαν τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου, νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν γειτόνων των Ἀθηναίων, διὰ νὰ προκαλέσῃ τὴν κατὰ τούτων ἀντιπάθειαν τῶν Θηβαίων· ὅτι ἐνίκησε, πιθανώτατα, δὶς τοὺς Ἀργείους, οἵτινες εἶχον συνδεθῆ μετὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν (ὁ Πεισίστρατος εἶχε λάβει σύζυγον Ἀργείαν κόρην, τὴν Τιμώνασσαν), εἰσβαλὼν εἰς τὴν χώραν των καὶ ὅτι ἡ νίκη αὐτοῦ, βοηθήσαντος καὶ ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους, ἐν Παλλήνῃ τῆς Ἀττικῆς εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἱππίου ἐν τῇ Ἀκροπόλει, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ φυγὴ τοῦ Ἱππίου καὶ ἡ κατάλυσις τῆς τυραννίας ἐν Ἀθήναις. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίας ὁ Κλεομένης, ἐπιδιώκων νὰ μὴ εἶναι ἐλεύθεραι αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ νὰ διατελοῦν πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Σπάρτης, ἐβοήθησε τὸν φίλον του Ἰσαγόραν νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἀντιπάλου του Κλεισθένους καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάργησιν τῶν ἀπὸ τοῦ Σόλωνος εἰσαχθέντων εἰς τὸ πολίτευμα μισητῶν εἰς τοὺς εὐπατρίδας νεωτερισμῶν (τὴν ἰσοτιμίαν τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τὴν συμμετοχὴν πάντων τῶν κεκτημένων περιουσίαν εἰς τὰ ἀξιώματα τῆς πολιτείας κ.λ.π.). Αἱ ἐν Ἀθήναις ὅμως βιαιότητες τοῦ Ἰσαγόρου καὶ τοῦ Κλεομένους, ὅστις ἠθέλησε νὰ ἐκβιάσῃ καὶ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ναὸν τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς, εἰπών, ὅτε ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῆς ἱερείας ὡς Δωριεύς, τὴν περίφημον καταστᾶσαν φράσιν του, ὡς ἐπιχείρημα διὰ τὴν καταγωγὴν τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, «ἀλλ' οὐ Δωριεύς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιός» (*Ἡροδ.* Ε' 72), θελήσας διὰ ταύτης νὰ ἐπιδείξῃ μείζονα συγγένειαν πρὸς τὴν ἰωνικὴν φυλήν, προεκάλεσαν τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Κλεομένους ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐκδικούμενος διὰ τὴν καταισχύνην ταύτην ὁ Κλεομένης, ἀφοῦ δι' ἀγγέλων συνήγαγεν ἱκανὸν στρατόν, χωρὶς ν' ἀνακοινώσῃ τοὺς σκοπούς του, ὡδήγησε τοῦτους εἰς Ἐλευσῖνα μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς αὐτὰς ὡς τυράννου τοῦ φίλου του Ἰσαγόρου. Ἐνῷ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ταύτης, ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, οἵτινες εἶχον καταλάβει τὰ πρὸς Β. σύνορα τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων ἀπ' ἀνατολῶν, ὄχι μόνον ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν μέγαν ἐκεῖνον κίνδυνον (διὰ τῆς διαλύσεως τῆς ἐν Ἐλευσῖνι στρατιᾶς ἐξ ἀντιδράσεως τοῦ συμβασιλέως τοῦ Κλεομένους Δημαράτου, ὅστις δὲν ἐπεδοκίμαζε τὰ σχέδια τοῦ κινήσαντος τὴν ὑποψίαν καὶ αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν, ὡς ἐπιδιώκοντος τυραννίαν, Κλεομένους, καὶ τῶν Κορινθίων, **οἵτινες ἠρνήθησαν νὰ μετάσχωσι πολέμου,** ὅστις θὰ συνέτριβε τὰς Ἀθήνας καὶ θ' ἀνύψωνε τοὺς κατὰ θάλασσαν ἀντιπάλους των Αἰγινήτας), ἀλλὰ καὶ ἐνίκησαν τοὺς Βοιωτοὺς καὶ Χαλκιδεῖς πρὶν ἢ συνενωθῶσιν οὗτοι καὶ ἐγκατέστησαν εἰς τὴν κυριευθεῖσαν Χαλκίδα 4.000 κληρούχους Ἀθηναίους. Βαρέως φέρων ὁ Κλεομένης τὴν ἀποτυχίαν τῶν σχεδίων ἐκδικήσεώς του, δὲν ἔπαυε νὰ ἐξωθῇ τοὺς Σπαρτιάτας εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἔμελλον πολλὰ κακὰ νὰ προξενήσωσιν εἰς τὴν Σπάρτην, ὡς ἔλεγε, κατὰ τοὺς χρησμούς, οἵτινες εὑρέθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἐγκαταλειφθέντες εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν. Ἡ διέγερσις αὕτη τῆς δεισιδαίμονος φαντασίας τῶν Σπαρτιατῶν ἔφερε τὸ προσδοκώμενον ὑπὸ τοῦ Κλεομένους ἀποτέλεσμα. Τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ ἐκλήθη ἐκ Σιγείου εἰς Σπάρτην, κατὰ τὸ 505 π. Χ., διὰ τοῦ κήρυκος τῆς πόλεως ὁ ἔκπτωτος Ἱππίας, τὸν ὁποῖον ἡ πόλις ἐξένισεν ὡς προστατευόμενόν της. Τὴν ἄφιξιν τούτου ἐπηκολούθησεν ἡ πρόσκλησις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων καὶ ἡ θυελλώδης συνεδρία, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων ἠρνήθησαν νὰ μετάσχωσι πολέμου, ὁ ὁποῖος σκοπὸν εἶχε τὴν κάθοδον τῶν Πεισιστρατιδῶν καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς προσβληθείσης τιμῆς τοῦ Κλεομένους, καὶ προσέθεσαν ὅτι ἡ Σπάρτη ἐγκαταλείπουσα τὸ μισοτύραννον πρόγραμμά της μέλει ν' ἀπολέσῃ τὴν αἴγλην, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὡς ἐλευθερώτρια τῶν πόλεων ἀπὸ τῆς τυραννίας. Κατὰ τὸ 500 π. Χ. ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Σπάρτης τὸν Ἀρισταγόραν, ὅστις προσεπάθησε διὰ παντοίων μέσων νὰ πείσῃ αὐτὸν καὶ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἴωνας πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ. Τὰς ἀποτυχίας του ἐπηνώρθωσεν ὁ Κλεομένης διὰ νέας νίκης του ἐν τῇ Ἀργολίδι παρὰ τὸ ὄρος Σήπειον, τῷ 495 π. Χ., ὅτε κατέσφαξε καὶ τοὺς καταφυγόντας εἰς τὸ Ἡραῖον (ναὸν τῆς Ἥρας) ὡς ἄσυλον Ἀργείους, τελέσας θυσίαν εἰς αὐτὴν παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῆς ἱερείας. Οὕτως ἦτο ἐν μεγάλῃ πάλιν ἰσχύϊ ἐν Σπάρτῃ, ὅτε οἱ Πέρσαι, παρασκευαζόμενοι δι' ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, εἶχον ἀποστείλει κήρυκας εἰς τὰς διαφόρους πόλεις αὐτῆς, ζητοῦντες γῆν καὶ ὕδωρ.

Ἡ κρίσιμος ἐκείνη ἐθνικὴ στιγμὴ κατέδειξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι τὰ γενικώτερα ἐθνικὰ συμφέροντα ἀπῄτουν τὴν συνεννόησιν αὐτῶν μετὰ τῆς Σπάρτης καὶ τὴν σύναψιν συμμαχίας ἐθνικῆς σημασίας. Αἱ σκέψεις αὗται τῶν Ἀθηναίων, ἀποδεχθέντων διὰ τῶν ἀποσταλέντων εἰς Σπάρτην πρέσβεών των καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης ἐν τῇ ἐθνικῇ συμμαχίᾳ, εὗρον πολὺ προθύμους τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν σύναψιν τῆς νέας συμμαχίας καὶ ἰδίως τὸν φιλόδοξον Κλεομένην, ἐλπίζοντα ὅτι ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος θὰ εἶναι δι' αὐτὸν στάδιον λαμπρᾶς δόξης. Ἔπεισε λοιπὸν τοὺς Σπαρτιάτας ν' ἀποστείλωσιν αὐτὸν εἰς Αἴγιναν, διὰ νὰ ἐξετάσῃ πόσον βάσιμος ἦτο ἡ κατ' αὐτῶν κατηγορία τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ ἐθνικῇ προδοσίᾳ (εἶχον οὗτοι δώσει τὰ σημεῖα ὑποταγῆς—γῆν καὶ ὕδωρ—εἰς τοὺς Πέρσας). Ἐπέστρεψεν ὅμως ἄπρακτος, διότι οἱ Αἰγινῆται, γινώσκοντες τὴν ἐν Σπάρτῃ διχόνοιαν τῶν βασιλέων, ἠξίωσαν νὰ συμπαρίστανται ἐν Αἰγίνῃ ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, διὰ νὰ ἐπιληφθῶσιν οὗτοι ὑποθέσεως τόσον σοβαρᾶς. Τότε λοιπὸν ἐσκέφθη ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀπαλλαγῇ τελειωτικῶς τῶν ἀντιδράσεων τοῦ Δημαράτου καὶ κατόπιν συνεννοήσεως πρὸς τὸν συγγενῆ, ἀλλ' ἀσπονδότατον ἐχθρὸν ἐκείνου Λεωτυχίδην, κατηγορήθη ὁ Δημάρατος ὅτι δὲν ἦτο γνήσιος υἱὸς τοῦ Ἀρίστωνος καὶ κατ' ἀκολουθίαν κακῶς ἐβασίλευεν. Ἡ Πυθία διὰ δεκασμοῦ τῶν ἱερέων τῶν Δελφῶν ὑπὸ τοῦ Κλεομένους διὰ τοῦ Δελφοῦ Κόβωνος (*Ἡροδ.* ΣΤ' 66) ἐχρησμοδότησεν ὅ,τι ἐπεθύμει ὁ Κλεομένης, καὶ οὕτως ἐπετεύχθη ἡ καθαίρεσις τοῦ βασιλέως Δημαράτου καὶ ἡ ἀνάρρησις εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τοῦ Λεωτυχίδου, ὅστις ἦτο ὄργανον τοῦ Κλεομένους (491 π.Χ.). Ὁ πανίσχυρος καταστὰς τότε Κλεομένης ἔσπευσεν εἰς Αἴγιναν μετὰ τοῦ Λεωτυχίδου καὶ ἐτιμώρησεν ὑβριστικώτατα τοὺς Αἰγινήτας διὰ τὴν γενομένην πρὸς αὐτὸν προτέραν προσβολήν, παραδώσας 10 πλουσιωτάτους καὶ εὐγενεστάτους Αἰγινήτας ὡς ὁμήρους εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ χαρὰ του ὅμως διὰ τὴν ἐκδίκησιν δὲν διήρκεσε πολύ, διότι, γνωσθέντος τοῦ δεκασμοῦ τῶν ἱερέων τῶν Δελφῶν ὑπ' αὐτοῦ, ἔγινε μισητὸς ἐν Σπάρτῃ καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Θεσσαλίαν, ἔνθα ἀπέτυχε νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς κατοίκους ταύτης εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν ἀρχῶν τῆς χώρας, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἔνθα ἐπεδίωξεν ὡσαύτως ἐν Νωνάκριδι, ἱερᾷ πόλει τῶν Ἀρκάδων, νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιᾶται, φοβηθέντες τότε, ἐκάλεσαν εἰς Σπάρτην τὸν Κλεομένην καὶ περιέβαλον αὐτὸν μὲ ὅλας τὰς τιμάς. Ἀλλ' οὗτος, ἔχων ἀποθηριωθῆ ἐκ τῶν διαδοχικῶν περιπετειῶν καὶ ἐξαντληθῆ ὑπὸ τῆς ἡδυπαθείας καὶ ἀκολασίας, κατελήφθη ὑπὸ μανίας καὶ δεθεὶς ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἐφρουρεῖτο ὑπὸ εἱλώτων μέχρι τῆς αὐτοκτονίας του διὰ μαχαίρας (*Ἡρόδ.* ΣΤ' 75), τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ φρουρῶν εἵλως **(487 π. Χ.). Τοῦτο τὸ οἰκτρὸν τέλος εἶχεν ὁ πα-**

Digitized by Google

ράδοξος αὐτὸς ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλοφυΐα εἶχεν ἐξωκείλει εἰς ἀχαλίνωτον φιλαυτίαν.

— **Κλεομένης ὁ Β'**, ***βασιλεὺς τῆς Σπάρτης***. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Κλεομβρότου τοῦ Α' καὶ ἀδελφὸς Ἀγησιπόλιδος τοῦ Β', τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, βασιλεύσας ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη (370—309 π. Χ.). Ἐκ τῶν ἔργων του κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακροτάτης βασιλείας του οὐδὲν εἶναι ἄξιον μνείας. Υἱοὶ τούτου ἦσαν ὁ Ἀκρότατος καὶ ὁ Κλεώνυμος.

— **Κλεομένης ὁ Γ'**, ***ὁ πολιτικὸς μεταρρυθμιστής***. Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωνίδα τοῦ Β', τοῦ ἀντιπάλου τοῦ μεταρρυθμιστοῦ Ἄγιδος τοῦ Δ', μὲ τὴν χήραν τοῦ ὁποίου, τὴν Ἀγιᾶτιν, πλουσιωτάτην οὖσαν, ἠνάγκασε τὸν Κλεομένην, μὴ ὄντα ἔτι ἐν ὥρᾳ γάμου, ὁ πατήρ του νὰ συζευχθῇ. Γενόμενος βασιλεὺς ὁ Κλεομένης εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν (235 π. Χ.), εἶχεν ἐν νῷ καὶ τὸ σχέδιον τῶν μεταρρυθμίσεών του ἕτοιμον, ὡριμάσαν εἰς τὴν διάνοιάν του ἐκ τῶν περὶ τῶν σχεδίων τοῦ Ἄγιδος ἀνακοινώσεων τῆς Ἀγιάτιδος, ἀνέβαλεν ὅμως τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ μέχρι τῆς δημιουργίας στρατιωτικῆς δυνάμεως ἀφωσιωμένης εἰς αὐτόν, διότι διέβλεπεν ὅτι μόνον διὰ τῆς συντριβῆς τῆς δυνάμεως τῶν ἐφόρων, ἀρχηγῶν τῆς ἐν Σπάρτῃ ὀλιγαρχίας, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλῃ τὰς μεταρρυθμίσεις του, τὴν ἐκ νέου δηλαδὴ ἀποκατάστασιν τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος, διὰ τῶν ὁποίων ἤλπιζε τὴν ἕνωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὴν σπαρτιατικὴν ἡγεμονίαν. Πρὸς δημιουργίαν τῆς ἀπαιτουμένης τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως συνήργησαν αἱ ἐχθρικαὶ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας σχέσεις. Φοβούμενοι οἱ Σπαρτιᾶται, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ μετὰ τὴν ἐν Αἰγίῳ (227 π. Χ.) σύσκεψίν των θὰ ἐπεχείρουν τὴν ἀναγκαστικὴν εἰς τὴν συμπολιτείαν προσχώρησιν ἀρκαδικῶν τινων πόλεων (Ὀρχομενοῦ, Τεγέας), φιλικῶς διακειμένων πρὸς τὴν Σπάρτην, διέταξαν τὸν Κλεομένην νὰ καταλάβῃ τὴν παρὰ τὴν Βελεμίναν ὀχυρὰν τοποθεσίαν Ἀθήναιον, ἀμφισβητουμένην μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Μεγαλοπολιτῶν (οἵτινες εἶχον προσχωρήσει εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν) καὶ νὰ ὀχυρώσῃ ταύτην. Μετὰ τὴν ὀχύρωσιν ὅμως τοῦ Ἀθηναίου ἀνεκάλεσαν τὸν Κλεομένην. Ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του ὁ Ἄρατος κατέλαβε τὰς πλησίον τοῦ Ὀρχομενοῦ Καφύας, ἀπεστάλη καὶ πάλιν ὁ Κλεομένης εἰς Ἀρκαδίαν, ἔνθα κατέλαβε τὸ παρὰ τὰς Καφύας Μηθύδριον. Ἡ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους κατάληψις τούτου προεκάλεσε τὴν ἐκστρατείαν 20 χιλ. πεζῶν καὶ 1000 ἱππέων Ἀχαιῶν κατὰ τοῦ παρὰ τὰ λακωνικὰ καὶ τεγεατικὰ ὅρια Παλλαντίου. Ὁ Κλεομένης ἔσπευσε τότε πρὸς συνάντησιν τῶν ἐχθρῶν, ἂν καὶ εἶχε 5.000 μόνον ἄνδρας, Σπαρτιάτας καὶ μισθοφόρους, ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοι ἀπέφυγον ἐκ δειλίας τὴν μάχην καὶ οὕτω προσεπόρισαν εἰς τὸν Κλεομένην δόξαν ἀνωτέραν καὶ τῆς δόξης μιᾶς νικηφόρου μάχης. Μετὰ ταῦτα ἐνίκησε τοὺς Ἀχαιούς, ἐπιστρέφοντας ἐκ τῆς εἰς τὴν Ἠλείαν ἐπιδρομῆς των, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαίου, εἰς τὴν χώραν τῶν Μεγαλοπολιτῶν. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην ὁ Κλεομένης, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἐχθρικῶς διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἔφοροι, διότι ὑπώπτευον τὴν πρὸς τὰ ἀρχαῖα σπαρτιατικὰ ἤθη ἀγάπην αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων του, ἔκρινε σκόπιμον ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὴν ὁλότητα αὐτῆς καὶ ἐκάλεσεν ἐκ Μεσσηνίας τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἄγιδος Ἀρχίδαμον. Τοῦτον ὅμως ἐπανελθόντα ἐδολοφόνησαν οἱ ἔφοροι, φοβούμενοι τὴν ἐκδίκησίν του, ὡς εἶχον δηλητηριάσει καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἄγιδος, καὶ οὕτως ὁ Κλεομένης ἀπέμεινε καὶ πάλιν μόνος βασιλεύς, βασιλεὺς ὅμως κατὰ τοῦ ὁποίου ἀντέδρων οἱ ἔφοροι, οἵτινες καὶ τὴν συνέχισιν τοῦ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν πολέμου δὲν ἤθελον ν' ἀναθέσωσιν εἰς αὐτόν. Κατέβαλεν ὅμως τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐφόρων ὁ Κλεομένης διὰ δεκασμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀναλάβει ἡ πλουσιωτάτη μήτηρ του Κρατησίκλεια, μεμυημένη εἰς τὰ πολιτικὰ σχέδια τοῦ υἱοῦ της, ἥτις δὲν ἐδίστασε, διὰ νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Κλεομένους, καὶ νὰ συζευχθῇ τὸν Σπαρτιάτην Μεγιστόνουν, μεγάλην ἰσχὺν ἔχοντα ἐν Σπάρτῃ διά τε τὸν πλοῦτόν του καὶ τὴν κοινωνικὴν θέσιν του. Ἀποτέλεσμα τῶν εἰρημένων ἐνεργειῶν ἦτο ἡ ἀνάθεσις τῆς ἀρχηγίας τοῦ πολέμου (227—226 π. Χ.) εἰς τὸν Κλεομένην, ὅστις καὶ κατήγαγε περιφανῆ νίκην ἐν Λεύκτροις τῆς Μεγαλοπόλεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ὁ Μεγαλοπολίτης Λυδιάδας. Τὴν νίκην ταύτην ἐπηκολούθησεν ὅμως ἡ ἧττα μικροῦ σπαρτιατικοῦ σώματος παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ ἡ αἰχμαλώτισις τοῦ Σπαρτιάτου Μεγιστόνου. Τὴν περίστασιν ταύτην φαίνεται ὅτι οἱ ἐν Σπάρτῃ ὀλιγαρχικοὶ (οἵτινες πάντοτε ὑπώπτευον ὅτι ὁ Κλεομένης μελετᾷ πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις πρὸς μείωσιν τῆς δυνάμεως τῶν ἐφόρων) εὗρον ὡς κατάλληλον, διὰ νὰ πλήξωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Κλεομένης μαθὼν τὰ τεκταινόμενα προέλαβεν αὐτούς. Σπεύσας εἰς τὴν Σπάρτην ἐξ Ἀρκαδίας μετὰ τῶν ἀφωσιωμένων εἰς αὐτὸν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν μισθοφόρων του, προέβη εἰς τὸν φόνον τῶν ἐφόρων καὶ τὴν προγραφὴν 80 ὀλιγαρχικῶν, μετὰ ταῦτα δὲ καλέσας τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν ἐδικαιολόγησε τὸν φόνον τῶν ἐφόρων, χαρακτηρίσας αὐτοὺς ὡς σφετεριστὰς τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ γίνῃ νέα διανομὴ τῶν ἀγρῶν, ἀπαλλαγὴ τῶν χρεῶν καὶ νέα ὀργάνωσις τῶν πολιτῶν. Διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Κλεομένους, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὰ προρρηθέντα γεγονότα, ἀπεδόθη εἰς τὸν βασιλέα ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία, τὴν ὁποίαν εἶχεν οὗτος ἐν Σπάρτῃ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, κατελύθη ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων, ἀντικατεστάθη ἡ γερουσία ὑπὸ τῶν πατρονόμων, οἵτινες εἶχον πολὺ ὀλιγωτέραν δύναμιν αὐτῆς, κατηργήθησαν τὰ χρέη, διενεμήθησαν ἐκ νέου πᾶσαι αἱ γαῖαι, συνεπληρώθη ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν ἐκ περιοίκων εἰς 4.000, ὡπλίσθη ὁ στρατὸς κατὰ τὸν μακεδονικὸν τρόπον (ἀντὶ δόρατος ὡπλίσθη ὁ ὁπλίτης μὲ σάρισσαν), ἔγινε τοπογραφικὴ διαίρεσις τῆς χώρας εἰς πέντε τμήματα, καταργηθείσης τῆς διαιρέσεως εἰς τρεῖς φυλάς, ἀνεκηρύχθη συμβασιλεὺς τοῦ Κλεομένους ὁ ἀδελφός του Εὐκλείδας, διὰ νὰ ἔχῃ τὸ πολίτευμα τὴν λυκούργειον μορφήν, καὶ ἐπανῆλθον εἰς ἰσχὺν πάντα τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα (καὶ ἰδίως τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων). Εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις του ταύτας εἶχεν ὁ Κλεομένης ὡς συνεργάτην τὸν στωϊκὸν Σφαῖρον. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν εἰς χεῖράς του συγκέντρωσιν τῆς ἀρχῆς, ὁ Κλεομένης ἔζη ἄνευ αὐλῆς καὶ συμβούλων, ἐν στρατιωτικῇ ἁπλότητι, προσηνέστατος ὢν πρὸς πάντας καὶ εὐτραπελώτατος (*Πολυβ.* IX. 23.3).

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Κλεομένης ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ἐν Σπάρτῃ μεταρρυθμίσεις του, ὁ Ἄρατος ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ἡ κατάλληλος περίστασις, διὰ νὰ προβῇ εἰς πολεμικὰς ἐναντίον του ἐνεργείας· μία ἐσπευσμένη ὅμως ἐπιδρομὴ τοῦ Κλεομένους εἰς τὴν χώραν των Μεγαλοπολιτῶν, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 225, καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἀπελευθέρωσις τῆς Μαντινείας ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κλεομένους, κατέδειξαν ὅτι ἡ Σπάρτη διὰ τῶν γενομένων μεταρρυθμίσεων ἐνισχύθη. Ὁ Ἄρατος εὑρεθεὶς ἐν ἀμηχανίᾳ τότε, ἐσκέφθη περὶ συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἦλθε καὶ εἰς διαπραγματεύσεις. Καθ' ὃν χρόνον ὅμως ἐγίνοντο αὗται, ὁ Κλεομένης κατήγαγε νέαν περιφανῆ νίκην κατὰ τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 224 παρὰ τὸ Ἑκατόμβαιον, πλησίον τῶν Φαρῶν τῆς Ἀχαΐας. Ἡ νίκη αὕτη ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐν τῇ Ἀχαϊκῇ συμπολιτείᾳ ἀντιπάλους τοῦ Ἀράτου νὰ ἀξιώσωσι φιλικὴν μετὰ τοῦ Κλεομένους συνεννόησιν. Ὁ Κλεομένης ἠξίωσε τότε νὰ ἀνακηρυχθῇ ἡγεμὼν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας καὶ θὰ ἐπετύγχανε τούτου, ἂν δὲν ἐκωλύετο ἕνεκα ἀσθενείας νὰ μεταβῇ εἰς Λέρναν, ἔνθα ἀνέμενον αὐτὸν οἱ ἀποτελοῦντες τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀσθενείας του κατώρθωσε ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ προτέραν ἐπιρροήν του ὁ Ἄρατος καὶ οὕτως ἀπερρίφθησαν αἱ ἐκ νέου προβληθεῖσαι ἀξιώσεις τοῦ Κλεομένους. Ἡ ἀπόρριψις τῶν ἀξιώσεών του ἠνάγκασε τότε τοῦτον νὰ κηρύξῃ νέον κατὰ τῶν Ἀχαιῶν πόλεμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε τὴν προσχώρησιν εἰς αὐτὸν τῆς Πελλήνης, τῆς Φενεοῦ, τοῦ Πεντελείου καὶ τῶν Καφυῶν, καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἄργους, τῶν Κλεωνῶν, τοῦ Φλιοῦντος καὶ αὐτῆς τῆς Κορίνθου. Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται ἐπιτυχίαι τοῦ Κλεομένους ἐπέσπευσαν τὴν συμμαχίαν Ἀχαιῶν καὶ Ἀντιγόνου καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου, κατεχομένου ἔτι ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ὁ Ἀντίγονος ἔσπευσε τότε μετὰ στρατοῦ 20 χιλ. πεζῶν καὶ 1.400 ἱππέων εἰς Κόρινθον, ἐν ᾧ δὲ ἐμελέτα νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον διαβιβάζων διὰ πλοίων τὸν στρατὸν ἐκ τοῦ Ἡραίου ἀκρωτηρίου εἰς τὴν Σικυῶνα, διότι τὴν διάβασιν τοῦ Ἰσθμοῦ καθίστα ἀδύνατον εἰς αὐτὸν ὁ Κλεομένης, κατέχων τὴν Κόρινθον, ἐπῆλθεν ἡ ἀποστασία τοῦ Ἄργους, ἥτις ἠνάγκασε τὸν Κλεομένην νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Κόρινθον. Ἡ μετατροπὴ αὕτη τῶν πραγμάτων ἠνάγκασε τὸν ἡρωϊκὸν Κλεομένην νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, ἥτις ὅμως μόνον οἰκονομικὴ ὑπῆρξε. Πρὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 222 π. Χ. ὁ Ἀντίγονος εἰσεχώρησεν εἰς Ἀρκαδίαν καὶ ἠνάγκασε πρὸς παράδοσιν τὴν Τεγέαν καὶ τὴν Μαντίνειαν, τῆς ὁποίας τοὺς μὲν κατοίκους ἐξωλόθρευσε, τὴν δὲ χώραν παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἀργείους. Ὁ Κλεομένης πρὸς ἀντιπερισπασμὸν ἐπετέθη κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως, τῆς ὁποίας μετὰ πείσμονα ἀντίστασιν κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίθεσιν ἔγινε κύριος, ἀλλ' ἡ κατάληψίς της ἐστοίχισεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπώλειαν τόσου στρατοῦ, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὸν στρατόν του 6 χιλ. εἵλωτας, ὁπλισθέντας κατὰ τὸν μακεδονικὸν τρόπον. Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς καταλήψεως τῆς Μεγαλοπόλεως ὁ Κλεομένης καὶ ἐξοπλίσας διὰ τῶν ἀποσταλέντων χρημάτων τοῦ Πτολεμαίου στρατὸν 20 χιλ. ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 6 χιλ. ἦσαν μισθοφόροι, ἀφοῦ ἠσφάλισε τὰς παρόδους τῆς Λακωνικῆς, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ προεχώρησε λεηλατῶν αὐτὴν μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ Ἄργους. Ἡ ἀγγελία ὅμως ὅτι ὁ Ἀντίγονος προεχώρει ἐκ Τεγέας εἰς Λακωνικὴν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, ἠνάγκασε τοῦτον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν χώραν του καὶ ν' ἀναμείνῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰ στενὰ τῆς Σελλασίας. Ἐκεῖ συνήφθη ἡ περίφημος μάχη τῆς Σελλασίας κατὰ τὸ 221 π. Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν ἡττήθη ὁ Κλεομένης καὶ ὑπέστη πανωλεθρίαν ὁ στρατὸς αὐτοῦ. Μετὰ τὴν μάχην ὁ Κλεομένης, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ὀλίγων ἱππέων, ἦλθεν εἰς Σπάρτην, παρήνεσε τοὺς πολίτας νὰ σπεύσωσι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Ἀντίγονον, καὶ ἔπειτα, χωρὶς νὰ φάγῃ καὶ χωρὶς νὰ πίῃ καὶ ν' ἀναπαυθῇ, κατῆλθε μετ' ὀλίγων φίλων εἰς Γύθειον καὶ ἐκεῖθεν διὰ πλοίων, ἡτοιμασμένων διὰ τὴν φυγήν του, ἔπλευσε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην, ὅστις τελευταίως εἶχεν ἐγκαταλείψει αὐτόν, ἐλθὼν εἰς φιλικὴν πρὸς τὸν Ἀντίγονον συνεννόησιν. Ὁ Πτολεμαῖος ἐδείχθη ἐν ἀρχῇ ψυχρὸς πρὸς τὸν Κλεομένην, βραδύτερον ὅμως τόσον ἐθέλχθη ἀπὸ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἤθους, τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ τὴν συνετὴν τόλμην τοῦ μεγάλου Σπαρτιάτου, ὥστε προσεχώρησεν εἰς τὰ σχέδια αὐτοῦ, ὅπως ἐπανέλθῃ μετὰ μεγάλης δυνάμεως, παρεχομένης ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμον. Ἀτυχῶς μετ' ὀλίγους μῆνας ἀπὸ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀφίξεως τοῦ Κλεομένους ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, ὁ δὲ διάδοχός του Πτολεμαῖος ὁ Δ' ὁ Φιλοπάτωρ, παρασυρθεὶς ἐκ σκευωρίας τινὸς κατὰ τοῦ Κλεομένους τοῦ αὐλικοῦ του Σωσιβίου, ἐφυλάκισε τὸν Κλεομένην μετὰ τῶν ἀκολούθων του εἴς τι μέγαρον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθεν οὗτος μετὰ τῶν ἀκολούθων του, ὡπλισμένων δι' ἐγχειριδίων, ἀφοῦ ἐμέθυσαν τοὺς φρουρούς, καὶ ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς ἐξέγερσιν. Ἀφοῦ ὅμως ἡ ἐπιχειρηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν διάρρηξις τῶν πυλῶν τῶν φυλακῶν ἀπέτυχεν, ηὐτοκτόνησαν οὗτοι, διὰ νὰ μὴ φονευθῶσι διὰ τοῦ δημίου. Τὸ οἰκτρὸν αὐτὸ τέλος τοῦ ἡρωϊκοῦ βασιλέως (219 π. Χ.) ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν διὰ πελέκεως θάνατον τῶν δύο τέκνων του καὶ τῆς μητρός του Κρατησικλείας καὶ τῶν συζύγων τῶν ἀκολούθων του Σπαρτιατῶν, αἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει αὐτοὺς εἰς Αἴγυπτον. Ὁ Κλεομένης ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον ἔνδοξον τέκνον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Τὸν βίον τούτου, ὡς καὶ τὸν τοῦ μεταρρυθμιστοῦ βασιλέως Ἄγιδος Δ', ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος, ὅστις παραβάλλει τούτους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους Γράκχους, τὸν Τιβέριον καὶ τὸν Γάϊον.

Ἐκ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἔφερον τὸ ὄνομα Κλεομένης κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἄξιοι μνείας εἶναι δύο ἰδίως, ὁ υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Παυσανίου καὶ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Πλειστοάνακτος, ὅστις ὡς ἐπίτροπος τοῦ Παυσανίου υἱοῦ τοῦ Πλειστοάνακτος, ὡδήγησε τὸν πελοποννησιακὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν κατὰ τὸ 428 π. Χ. (*Θουκ.* Γ' 26), καὶ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Κλεομβρότου τοῦ Β', θεῖος καὶ σωματοφύλαξ Ἀγησιπόλιδος τοῦ Γ' (219 π. Χ.).

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Κλεομένης.** Ἕλλην ἐκ Ναυκράτεως τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τοῦτον, γνωρίζοντα τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων, ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου (331 π. Χ.) ὀργάνωσιν τῆς χώρας, ἡ διοίκησις τῆς αἰγυπτιακῆς Ἀραβίας καὶ ἡ παραλαβὴ πάντων τῶν φόρων, οἵτινες θὰ συνηθροίζοντο ὑπὸ τῶν νομαρχῶν τῆς Αἰγύπτου. Εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ὡσαύτως καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας (Ἀρρ. Γ'. 5). Ὡς διοικητὴς τῆς αἰγυπτιακῆς Ἀραβίας ὁ Ναυκρατίτης Κλεομένης ηὔξανε τὸ ἐπὶ τῶν σιτηρῶν ἐξαγωγικὸν τέλος, ἠγόραζε πάντα τὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του σῖτον καὶ ἐκερδοσκόπει οὕτως ἐκ τῆς εἰς διαφόρους χώρας καὶ πόλεις σιτοδείας, ἐπέβαλλε φόρον εἰς τοὺς ἱεροὺς κροκοδείλους κ. τ. λ. Διὰ τῶν εἰρημένων πράξεών του ἐξευρίσκων οὕτως ἑκάστοτε καὶ νέα μέσα κορεσμοῦ τῆς αἰσχροκερδείας καὶ φιλοχρηματίας του, εἶχε καταστῇ πλουσιώτατος καὶ εἶχε πληρώσει χρημάτων καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον, καταστὰς περιβόητος διὰ τὰς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ γενόμενος ἡ μάστιξ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, κατὰ τὰ ἔτη 330—328 π. Χ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅτε τὴν σατραπείαν τῆς Αἰγύπτου ἔλαβεν ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κλεομένης διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Περδίκκα ὕπαρχος τοῦ Πτολεμαίου. Τοῦτον ὅμως ὁ Πτολεμαῖος, ὀρεγόμενος τοῦ πλούτου του, ἀνερχομένου εἰς 8 χιλ. τάλαντα, εἰσήγαγεν εἰς δίκην διὰ τὰς προρρηθείσας καταχρήσεις του καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Καὶ οὕτως ἔγινε κύριος καὶ τοῦ πλουσίου θησαυροῦ του.

— **Κλεομένης *Νικίου*.** Ἀθηναῖος κοροπλάστης ἤτοι πλάστης πηλίνων εἰδωλίων. Εἶναι γνωστὸς διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἀγγείου τινὸς ἐν σχήματι διπλῆς κεφαλῆς. Εἰκονίζονται πωγωνοφόρος ἀνὴρ μὲ στέφανον ἐκ μυρσίνης καὶ γυνὴ μὲ στεφάνην. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, μελανοβαφές, ἀλλ' ἄνευ στιλπνότητος, ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου τῶν Παρισίων καὶ προέρχεται, ἴσως, ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Furtwängler θεωρεῖ τοῦτο κίβδηλον· ὁ Col-

Digitized by Google

lignon ὅμως καὶ ὁ Pottier καὶ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι μετ' αὐτῶν ἀπέδειξαν μετὰ πειστικότητος τὴν γνησιότητα αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν τελευταίων τούτων ἀρχαιολόγων, τόσον ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ ἀγγείου, μὲ τὸν ὑπόλευκον πηλόν, ὅσον καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν γραμμάτων τῆς ὑπογραφῆς τοῦ τεχνίτου, μαρτυροῦσιν Ἀθηναῖον κοροπλάστην, ἐργασθέντα ἐν Κορίνθῳ καὶ ἀκμάσαντα τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος.

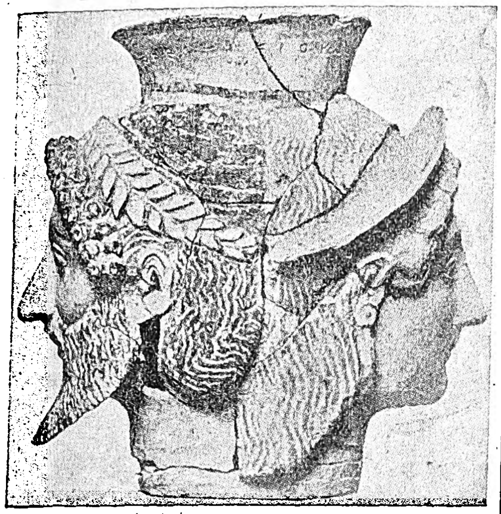

Ἀγγεῖον ἐν σχήματι διπλῆς κεφαλῆς Κλεομένους Νικίου.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

— **Κλεομένης** ***ὁ νεοαττικός.*** Ἀθηναῖος γλύπτης, ἀκμάσας, ἴσως, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Β' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Πλίνιον τὸν νεώτερον, ὁ Κλεομένης οὗτος εἶναι ὁ πλάστης τοῦ συμπλέγματος τῶν Θεσπιάδων, τοῦ περιφήμου, δηλαδή, ἐκείνου συμπλέγματος τῶν ἐννέα Μουσῶν, τὸ ὁποῖον, μετὰ πολλὰς περιπετείας, περιῆλθε, τέλος, εἰς τὴν ἰδιωτικὴν συλλογὴν τοῦ Ἀσινίου Πολλίου, ζήσαντος ἐπὶ Αὐγούστου. Ὁ Sieveking ὑποθέτει ὅτι αἱ Θεσπιάδες τοῦ Κλεομένους τούτου εἶναι τὸ χάλκινον σύμπλεγμα τῶν Μουσῶν τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ Amelung παρατηρεῖ ὅτι αἱ Θεσπιάδες τοῦ Κλεομένους ἦσαν ἐκ μαρμάρου, διότι ὁ Πλίνιος μόνον ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ μαρμαρίνων ἔργων τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ κάμνει λόγον περὶ τοῦ συμπλέγματος τούτου τοῦ Κλεομένους. Ὁ δὲ Brunn, στηριζόμενος ἐπὶ διαφόρων ἀρχαίων μαρτυριῶν καὶ ἱστορικῶν δεδομένων, συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ σύμπλεγμα τῶν Θεσπιάδων Μουσῶν τοῦ Κλεομένους, κατασκευασθὲν ἐκ μαρμάρου, πρέπει νὰ ἦτο ἀντίγραφον τῶν χαλκίνων Θεσπιάδων τοῦ μεγάλου γλύπτου Πραξιτέλους.

—**Κλεομένης** ***Ἀπολλοδώρου.*** Ἀθηναῖος γλύπτης. Ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς περίπου τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐγνώσθη διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ περιφήμου ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης, τῆς ἐπιλεγομένης τῆς Villa Medici ἐν Φλωρεντίᾳ τῆς Ἰταλίας. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τῆς λεγομένης ἀττικῆς ἀναγεννήσεως, ἤτοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, καὶ εἶναι ἀπομίμησις τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης τοῦ Πραξιτέλους. Τὸ θέμα τῆς γυμνότητος διὰ τοῦ λουτροῦ φαίνεται διὰ τοῦ παρὰ τοὺς πόδας τῆς θεᾶς δελφῖνος, ἐφ' οὗ κάθηται ἐρωτιδεύς, ἐν ᾧ ἡ γυναικεία αἰδὼς δηλοῦται διὰ τῆς θέσεως τῶν χειρῶν, αἱ ὁποῖαι καλύπτουσιν ἡ μὲν τὸ στῆθος, ἡ δὲ τὸ αἰδοῖον. Ὁ χαρακτὴρ τῶν γραμμάτων μαρτυρεῖ αὐγούστειον ἐποχήν, ἤτοι τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Πιθανῶς ὁ Κλεομένης οὗτος νὰ ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Κλεομένης τῶν Θεσπιάδων καὶ ἴσως πατὴρ τοῦ κατωτέρω ἀναφερομένου Κλεομένους τοῦ Κλεομένους. Πάντως πρόκειται περὶ καλοῦ ἀντιγραφέως τοῦ Α' π.Χ. αἰῶνος. Εἰς τὸν Κλεομένην τοῦτον ἀποδίδεται καὶ ὁ ἀνάγλυπτος στρογγύλος βωμὸς τῆς Φλωρεντίας μὲ τὴν παράστασιν τῆς θυσίας τῆς Ἰφιγενείας. Ὁ βωμὸς οὗτος μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Κλεομένους, ἄνευ ὅμως πατρωνυμικοῦ καὶ πατρίδος, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης, θεωρεῖται ὡς ἀπομίμησις τοῦ περιφήμου πίνακος τοῦ Τιμάνθους, τοῦ ἀκμάσαντος περὶ τὸ 400 π. Χ.

—**Κλεομένης** ***Κλεομένους.*** Ἀθηναῖος γλύπτης τοῦ Α' π Χ. αἰῶνος. Ἴσως υἱὸς τοῦ Κλεομένους Ἀπολλοδώρου. Ὁ γλύπτης οὗτος εἶναι ὁ πλάστης τοῦ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου ἀγάλματος, τοῦ λεγομένου τοῦ Γερμανικοῦ. Ὁ ἀνδριὰς οὗτος παριστᾷ ἀγένειον ἄνδρα γυμνὸν καὶ ὄρθιον, ὑψοῦντα τὸν δεξιὸν βραχίονα καὶ φέροντα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τὴν χλαμύδα. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα τοῦ ἀνδρὸς χελώνη, ἐφ' ἧς ἐπιγραφὴ τοῦ ποιήσαντος. Τὸ σῶμα δεικνύει διαμεμορφωμένους καὶ οὐχὶ ἐντελῶς νεανικοὺς τοὺς σχηματισμοὺς τῶν μελῶν· τὸ πρόσωπον ἐκφράζει σκέψιν· ἡ προβεβλημένη χλαμὺς καὶ ἡ βραχεῖα κόμη φανερώνουσιν ἑλληνικὴν συνήθειαν, ἡ δὲ χελώνη Ἑρμῆν. Ἡ ταύτισις τοῦ ἀνδριάντος τούτου πρὸς τὸν Γερμανικόν, τὸν θετὸν ἔγγονον τοῦ Αὐγούστου, εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἡ ἀνομοιότης τοῦ εἰκονικοῦ τούτου ἀνδριάντος μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Γερμανικοῦ ἐπὶ νομισμάτων εἶναι προφανὴς ἀπόδειξις. Ὁ Bernoulli παρατηρεῖ ὅτι ἡ παράστασις τοῦ ἀγάλματος τούτου ἁρμόζει καὶ ἀνταποκρίνεται μᾶλλον εἰς Ἕλληνα ἢ Ρωμαῖον ρήτορα. Κατὰ τὸν Brunn, τὸ ἄγαλμα εἶναι εἰκονικὸς ἀνδριὰς πιθανῶς λογίου τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος ἢ τῶν προαυγουστείων χρόνων καὶ ἀπομίμησις ἀγάλματος τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ τῶν μέσων τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Πάντως ὁ Κλεομένης οὗτος εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀντιγραφεύς, ἀλλὰ καλὸς ἐκτελεστής. Εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον ἀποδίδονται καὶ τέσσαρα ἄλλα ἔργα: μία Εὐτέρπη, μία Ἀμαζών, εἷς Σάτυρος μετὰ πάνθηρος καὶ εἷς Ἔρως τοξεύων ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Pembrock.

Ρωμαῖος ρήτωρ ὡς Ἑρμῆς.
Ἄγαλμα τοῦ λεγομένου Γερμανικοῦ
[Μουσεῖον Λούβρου.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Overbeck*, Schriftquellen. — *Lawy*, Inschrift. griechis. Bildhauer.—*Bieber*, Kleomenes ἐν *Thieme-Becker*, — *Lippold*, Kleomenes ἐν *P. Wissowa*. — *Brunn*, Gesch. der Griech. Künstler. Β. Δ. Θ.

—**Κλεομένης.** Κυνικὸς φιλόσοφος, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας Τιμάρχου καὶ τοῦ Ἐφεσίου Ἐτεοκλέους. Συνέγραψεν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Παιδαγωγικός». Χ. Σ.

Κλεομένης, ***Κλεομένης.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1852. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Εἰδικῶς ἠσχολήθη εἰς τὰ τεχνικὰ ζητήματα τοῦ πυροβολικοῦ, τελειοποιήσας τὰς σπουδάς του εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων καὶ εἰς τὸ σχολεῖον ἐφαρμογῆς πυροβολικοῦ τοῦ Fontainebleau. Κατὰ τὴν ἐποχὴν 1886—1890 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πυροβολικῆς εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς λοχαγὸς διοικητὴς τοῦ τοπομαχικοῦ λόχου πυροβολικοῦ τοῦ στρατοῦ Θεσσαλίας. Τῷ 1910—1911 διετέλεσε διοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διετέλεσε διοικητὴς τῆς 7ης μεραρχίας μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1912. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1914. Κατὰ τὴν μετὰ τὸ 1917 ἐποχήν, ἀνεκλήθη προσωρινῶς εἰς τὴν ἐνέργειαν, προαχθεὶς συγχρόνως εἰς ὑποστράτηγον, χωρὶς ὅμως ν' ἀναλάβῃ ἐνεργόν τινα διοίκησιν. Συνέγραψε «Μαθήματα πυροβολικῆς» (1888) καὶ μετέφρασε τῷ 1887 ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α', τὰς «Ἐπιστολὰς περὶ τοῦ πυροβολικοῦ» τοῦ Hohenlohe. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κλεομήδης. Ἕλλην ἀστρονόμος, οὗτινος ὁ τόπος γεννήσεως καὶ ἡ ἀκριβὴς ἐποχὴ τοῦ βίου μένουν ἄγνωστοι. Εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι ἔζη μετὰ τὸν Ἵππαρχον, ἐπειδὴ ἀναφέρει αὐτόν, καὶ πιθανώτατα πρὸ τοῦ Πτολεμαίου, οὗτινος οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν. Ἔγραψεν ἐνδιαφέρον βιβλίον, φέρον τὸν τίτλον «Κυκλικὴ θεωρία τῶν μετεώρων», ὅπερ ὁ συγγραφεὺς ἀδόλως καὶ μετριοφρόνως παρουσιάζει ὡς συνεράνισμα προγενεστέρων ἑλληνικῶν ἀνακαλύψεων, καὶ δὴ τῶν τοῦ Ποσειδωνίου. Οὐδεὶς ἀρχαῖος συγγραφεὺς ἀναφέρει αὐτόν. Περιγράφει δ' ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Κλεομήδης τὰς πέντε ζώνας τῆς Γῆς, ἣν θεωρεῖ σφαιρικήν. Κατ' αὐτόν, αἱ δύο εὔκρατοι ζῶναι εἶναι αἱ μόναι κατῳκημέναι· αἱ δύο ἄκραι, κατεψυγμέναι, καὶ ἡ ἰσημερινὴ δὲν φαίνονται αὐτῷ κατοικήσιμοι. Σημειοῖ δ' ὀρθῶς, ὅτι οἱ ἄντοικοι ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην αὐτῶν ἡμέραν, ὅταν παρ' ἡμῖν αὕτη εἶναι μεγίστη, καὶ ἔμπαλιν. Ὁ Κλεομήδης παρέχει ἡμῖν πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους καὶ τοῦ Ποσειδωνίου θαυμασίων καταμετρήσεων τῶν διαστάσεων τῆς Γῆς, ἃς συνοψίζει ὧδε: «Ὑποκείσθω....ὑπὸ τῷ αὐτῷ μεσημβρινῷ κεῖσθαι Συήνην καὶ Ἀλεξάνδρειαν,.... τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τῶν πόλεων πεντακισχιλίων σταδίων εἶναι.... Φησὶ τοίνυν (ὁ Ἐρατοσθένης), καὶ ἔχει οὕτως, τὴν Συήνην ὑπὸ τῷ θερμῷ τροπικῷ κεῖσθαι κύκλῳ». Κατὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, ὅτε «ὁ ἥλιος καὶ θερινὰς ποιῶν τροπὰς ἀκριβῶς μεσουρανήσῃ, ἄσκιοι γίνονται οἱ τῶν ὡρολογίων γνώμονες ἀναγκαίως, κατὰ κάθετον ἀκριβῆ τοῦ ἡλίου ὑπερκειμένου.... Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ τῇ αὐτῇ ὥρᾳ ἀποβάλλουσιν οἱ τῶν ὡρολογίων γνώμονες σκιάν.... Ἡ δέ γε ἐν τῇ σκάφῃ πεντηκοστὸν μέρος εὑρίσκεται τοῦ οἰκείου κύκλου. Δεῖ οὖν ἀναγκαίως καὶ τὸ ἀπὸ Συήνης εἰς Ἀλεξάνδρειαν διάστημα πεντηκοστὸν εἶναι μέρος τοῦ μεγίστου τῆς γῆς κύκλου· καὶ ἔστι τοῦτο σταδίων πεντακισχιλίων. Ὁ ἄρα σύμπας κύκλος γίνεται μυριάδων εἰκοσιπέντε. Καὶ ἡ μὲν Ἐρατοσθένους ἔφοδος τοιαύτη». Τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους μεταχειρισθέντος σταδίου ὄντος, ὡς γνωστόν, 157,5 μέτρων, ἡ περιφέρεια τοῦ γηΐνου μεσημβρινοῦ γίνεται, ἐν τῇ ρηθείσῃ καταμετρήσει, 39,690,000 μέτρων, ἀντὶ τῶν 40,000,000 τῆς πραγματικότητος. Ἂν καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν κεῖται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ, ὡς καὶ ἡ Συήνη, ἀλλὰ 3° δυτικώτερον, ἡ καταμέτρησις αὕτη τοῦ Ἐρατοσθένους εἶναι κατόρθωμα τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, τῆς διαφορᾶς αὐτῆς ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων τιμῶν μὴ ἀνερχομένης εἰς 1%. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν καταμέτρησιν τοῦ Ποσειδωνίου, τάδε γράφει ὁ Κλεομήδης: «Ποσειδώνιος...φησὶν ὑπὸ τῷ αὐτῷ μεσημβρινῷ κεῖσθαι Ρόδον καὶ Ἀλεξάνδρειαν.... Ὁ Κάνωβος (ἀστὴρ τῆς Ἀργοῦς).... πρὸς μεσημβρίαν ἰοῦσιν ἀρχὴν τοῦ ὁρᾶσθαι ἐν Ρόδῳ λαμβάνει.... Ὁπόταν δὲ τοὺς ἀπὸ Ρόδου πεντακισχιλίους σταδίους διαπλεύσαντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενώμεθα, εὑρίσκεται ὁ ἀστὴρ οὗτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὕψος ἀπέχων τοῦ ὁρίζοντος, ἐπειδὰν ἀκριβῶς μεσουρανήσῃ, τέταρτον ζῳδίου.... Καὶ οὕτως ὁ μέγιστος τῆς γῆς κύκλος εὑρίσκεται μυριάδων τεσσάρων καὶ εἴκοσι σταδίων». Τοῦτο παρέχει 240,000 στάδια δι' ὅλον τὸν μεσημβρινὸν τῆς Γῆς, ἤτοι 37,800,000 μέτρων. Ἡ διαφορὰ μήκους ἀναμεταξὺ τῆς πόλεως Ρόδου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας εἶναι μικρόν τι μείζων τῆς $1^{1}/_{2}{}^{\circ}$, ὅθεν καὶ δὶς μικροτέρα σχεδὸν τῆς ἀναμεταξὺ Συήνης καὶ Ἀλεξανδρείας. Ὁ Κλεομήδης πλανᾶται, κατακρίνων τὸν Ποσειδώνιον ὡς θεωροῦντα κατῳκημένην τὴν διακεκαυμένην ζώνην τῆς Γῆς. Ἀναφέρει τὴν ἀνίσως γινομένην αὔξησιν τῶν ἡμερῶν, καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Γῆ «σημείου λόγον ἐπέχει πρὸς τὸν οὐρανόν», ὅπερ σφετερίζεται ὁ Κοπέρνικος, καθὼς καὶ τὴν ἑλληνικὴν δοξασίαν, ὅτι ὁ κόσμος, ἤτοι τὸ σύμπαν, ἔχει σφαιρικὸν σχῆμα. Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν οὐρανίων κύκλων, ὁ Κλεομήδης θεωρεῖ τὸν κόσμον πεπερασμένον ἐντὸς ἀπείρου κενοῦ. Καὶ «εἰ ἦν ἔξω τοῦ κόσμου κενόν, χεομένη δι' αὐτοῦ ἡ οὐσία ἐπ' ἄπειρον, διεσκεδάσθη ἂν καὶ διεσκορπίσθη», ἔλεγον οἱ ἀντίπαλοι τῆς θεωρίας πεπερασμένου ἐν τῷ ἀχανεῖ κόσμου. «Ἀλλὰ φήσομεν, ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ὁ Κλεομήδης, ὡς μηδὲ τοῦτο δύναται παθεῖν· ἕξιν γὰρ ἔχει τὴν συνέχουσαν αὐτὴν καὶ συντηροῦσαν». Ἔπειτα εὑρίσκει τις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ ἐν λόγῳ ἀστρονόμου τὰς ἑξῆς ἐμβριθεῖς σκέψεις, ἅστινας ἐπανέλαβον οἱ μεταγενέστεροι: «Εἰ πεπέρασται τὸ ἔξω τοῦ κόσμου κενὸν καὶ πάντως ὑπό τινος περιέχεται, ὑπὸ σώματος δὲ οὐ περιέχεται, ὑπὸ ἀσωμάτου ἂν περιέχοιτο. Τί ἂν οὖν εἴη τοῦτο; χρόνος; ἐπιφάνεια; λεκτέον ἕτερόν τι τῶν παραπλησίων; ἀλλ' οὐκ εὔλογον ὑπό τινος τούτων περιέχεσθαι τὸ κενόν. Δεήσει τοίνυν ἄλλο κενὸν εἶναι τὸ περιέχον αὐτό· καὶ τοῦτο ὑφ' ἑτέρου περιέχεσθαι δεήσει, οὐκ ὂν ἄπειρον· καὶ τοῦτο ὑφ' ἑτέρου μέχρις ἀπείρου». Τὸ χωρίον τοῦτο παρέχει λαμπρὰν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀχανοῦς, τὸ ὁποῖον ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια εἶναι οὕτως ἠναγκασμένη νὰ παραδεχθῇ, ἂν καὶ ἀδυνατοῦσα νὰ ἐννοήσῃ αὐτό.

Ἀτυχῶς ὁ Κλεομήδης ἐθεώρει τὴν Γῆν ἀκίνητον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντός, ἀποδεχόμενος τὰς ἐσφαλμένας τῶν Βαβυλωνίων εἰκασίας, ἅστινας εἶχεν ἀκούσει ὁ Πλάτων ἐν Ἀνατολῇ ἐκ «τῶν παρὰ Χαλδαίοις θεουργῶν», καθ' ἃ γράφει ὁ Διάδοχος Πρόκλος, «ὡς ἄρα ὁ θεὸς ἐμεσεμβόλησεν τὸν ἥλιον ἐν τοῖς ἑπτὰ [πλάνησιν], καὶ ἀνεκρέμασεν ἀπ' αὐτοῦ τὰς ἓξ ἄλλας ζώνας, ὅτι τὸ ἡλιακὸν πῦρ κραδίης τόπῳ ἐστήριξεν» (*Πλατ.* Πολιτείας 148 ν).

Ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ θεωρήσῃ πρὸς στιγμήν, ὅτι τὸ ἄνω χωρίον ἀφορᾷ τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα, ὅπερ ὅμως εἶναι ἀδύνατον, ἀφοῦ δὲν γίνεται ἐν αὐτῷ μνεία τῆς κινήσεως τῆς Γῆς. Ὡσαύτως δὲ δὲν πρόκειται περὶ τοῦ συστήματος τοῦ Tycho Brahe, διότι, τῆς Σελήνης κινουμένης περὶ τὴν Γῆν, ὁ Ἥλιος δὲν εὑρίσκεται τότε ἐν μέσῳ τῶν ἑπτά, ὡς ἔχων δύο μόνον πλανήτας κάτωθεν αὐτοῦ καὶ τρεῖς ἄνωθεν. Ὅθεν καὶ τὸ

Digitized by Google

τῶν Χαλδαίων τοῦτο σύστημα ἦτο ἁπλῶς γεωκεντρικόν, ὡς ὀρθῶς ἀντελήφθη ὁ Πρόκλος, τῆς Σελήνης, τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Ἡλίου, τοῦ Ἄρεως, τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου στρεφομένων ἐν αὐτῷ περὶ τὴν Γῆν δῆθεν, κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἐξ αὐτῆς εἰκαζομένων ἀποστάσεων.

Ὁ Κλεομήδης πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ οἱ Ἕλληνες ἀστρονόμοι προέλεγον ὅλας τὰς ἐκλείψεις τῆς Σελήνης. «Καὶ ἤδη προλέγονται πᾶσαι αἱ ἐκλείψεις αὐτῆς ὑπὸ τῶν κανονικῶν, ἅτε γινωσκόντων, ὁπότε συμπίπτει ἐν πανσελήνῳ εὑρίσκεσθαι αὐτὴν ὑπὸ τῶν μεσαιτάτω τοῦ ζῳδιακοῦ ἢ ὅλην ἢ ἀπὸ μέρους καὶ οὕτως ἢ μερικὰς ἢ τελείας τὰς ἐκλείψεις ποιεῖσθαι». Θεωρεῖ δ' ἔκκεντρον τὸν ἡλιακὸν κύκλον. Ἡ ἰδέα ἐκκεντρότητος τῶν τροχιῶν συνελήφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων, καθ' ἃ ἱστοροῦσιν ὅ τε Νικόμαχος καὶ ὁ Ἰάμβλιχος (*Σιμπλικ.* Εἰς Ἀριστοτ. Περὶ Οὐραν ὑπόμν. Β' 12. 227a). Εἶτα ὁ Κλεομήδης ἀναιρεῖ τὴν περὶ τῶν διαστάσεων τοῦ Ἡλίου ἐσφαλμένην γνώμην τοῦ Ἐπικούρου.

Φρονεῖ δέ, ὅτι «τῶν ἀπλανῶν πλῆθος ἄπλετόν ἐστι», ὅπερ ὀρθότατον. Καὶ «οὐ χρὴ ἀπογιγνώσκειν εἰ καὶ τῷ ἡλιακῷ μεγέθει αὐτῶν τινες ἐξισοῦνται ἢ καὶ ὑπεραίρουσιν αὐτὸν τῷ μεγέθει», ὅπερ ἐκφράζει τολμηρὰν καὶ ὀξύνουν ἔμπνευσιν, ἐπιβεβαιωθεῖσαν διὰ τῶν ἀνακαλύψεων τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης.

Οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζον πρὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας διάθλασιν τοῦ φωτὸς τῶν ἄστρων. Οὕτως ὁ Κλεομήδης λέγει ὅτι «ἡ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναπεμπομένη ἐπ' αὐτὸν (τὸν μεσουρανοῦντα ἥλιον) ἀκτὶς οὐ περικλᾶται, ἡ δ' ἐπὶ τὸν ὁρίζοντα ἐκπεμπομένη.... περικλᾶται ἀναγκαίως παχυτέρῳ καὶ νοτερωτέρῳ τῷ ἀέρι ἐντυγχάνουσα». Ὅθεν καὶ πλανᾶται ὁ Delambre, ἀπονέμων τῷ Πτολεμαίῳ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀστρονομικῆς διαθλάσεως· αὕτη ἦτο γνωστὴ δύο τοὐλάχιστον αἰῶνας πρὸ τοῦ ἀστρονόμου Ἀλεξανδρείας. Τέλος, εὑρίσκομεν ἐν τῷ πονήματι τοῦ Κλεομήδους τὴν ὀρθὴν ἐξήγησιν τοῦ παραδόξου φαινομένου τῆς μεγεθύνσεως τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης καὶ τῶν ἀστερισμῶν παρὰ τὸν ὁρίζοντα. Βασίζεται δ' ἡ τοιαύτη ἐξήγησις ἐπὶ παρατηρήσεώς τινος τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ἣν οὕτως ἐκθέτει ὁ Στοβαῖος: «Ἐμπεδοκλῆς τοῦ ὕψους τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἕως οὐρανοῦ.... πλείονα εἶναι τὴν κατὰ τὸ πλάτος διάστασιν» (Φυσικ. κστ'). Ὁ δὲ Κλεομήδης ἐκφράζων τὴν γνώμην τῶν πρὸ αὐτοῦ Ἑλλήνων ἀστρονόμων, καὶ πιθανῶς τοῦ Ποσειδωνίου, τάδε γράφει: «Μεσουρανῶν μὲν γὰρ (ὁ ἥλιος) ἔγγιστα φαντάζεται ἡμῖν, ἀνατέλλων δὲ καὶ καταδυόμενος, πορρωτέρω.... Καὶ ὅπου μὲν ἔγγιστα φαίνεται, καὶ σμικρότατος, ὅπου δὲ πλέον ἡμῖν τὸ ἐπ' αὐτὸν φαντάζεται διάστημα, καὶ αὐτὸς μείζων εἶναι δοκεῖ». Ἡ ἐξήγησις αὕτη ἀντέστη εἰς τὰς ἀντιρρήσεις εἴκοσιν αἰώνων.

Ε. Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

—**Κλεομήδης.** Ἔνδοξος πυγμάχος ἐξ Ἀστυπαλαίας, ἀκμάσας τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. Κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς 71ης ὀλυμπιάδος (496 π. Χ.) ὡς πυγμάχος μετὰ τόσης ὁρμῆς καὶ σφοδρότητος ἠγωνίσθη, ὥστε ἐφόνευσε τὸν ἐξ Ἐπιδαύρου ἀντίπαλόν του Ἴκκον. Ἕνεκα τούτου οἱ ἑλλανοδίκαι, θεωρήσαντες αὐτὸν ὡς ἀδικήσαντα, ἀφῄρεσαν τὴν νίκην, μὴ ἀνακηρύξαντες αὐτὸν ὀλυμπιονίκην. Ὁ Κλεομήδης ἐκ τῆς μεγάλης του λύπης παρεφρόνησε καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἀστυπάλαιαν μετέβη εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀνατρέψας δὲ τὸν στῦλον, ὅστις ὑπεβάσταζε τὴν ὀροφήν, κατέρριψε ταύτην ἐπὶ τῶν ἐν τῷ σχολείῳ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὑρισκομένων μαθητῶν καὶ τοὺς ἐφόνευσε. Λιθοβολούμενος τότε ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς ἓν μέγα κιβώτιον ἐκλείσθη ἐν αὐτῷ. Οἱ καταδιώκοντες αὐτὸν Ἀστυπαλαιεῖς ματαίως προσεπάθησαν ν' ἀνοίξουν τὸ κιβώτιον. Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ τέλους ἔσπασαν αὐτό, δὲν εὗρον τὸν Κλεομήδη οὔτε ζῶντα οὔτε τεθνεῶτα. Θαυμάσαντες δ' ἐκ τούτου ἀπέστειλαν ἄνθρωπον εἰς Δελφούς, ἵνα ἐρωτήσῃ τὴν Πυθίαν· αὕτη δὲ ἀπήντησεν: «ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς, ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ὡς μηκέτι θνητὸν ἐόντα» (*Παυσ.* VI, 7).

Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

—**Κλεομήδης.** Ἀξιωματικὸς τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου, ἀριστοκρατικὸς Σάμιος, φίλος τοῦ Λυσάνδρου, πολεμήσας κατὰ τῶν Ἀθηναίων πολλάκις. Μετὰ τὸ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς κατόρθωμα τοῦ Λυσάνδρου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος, οἱ Λακεδαιμόνιοι, τιμῶντες τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως αὐτῶν ζῆλόν του, ἀνέθεσαν εἰς Δελφοὺς ἀνδριάντα αὐτοῦ, ἔργον Ἀλύπου τοῦ Σικυωνίου.

Ν. Ζ.

Κλεονίκη. Σύζυγος τοῦ τυράννου τῆς Ἐρυθραίας Κνώπου.

—Π

Κλεόπας, ἢ *Κλεοπᾶς*. Συγκεκομμένος τύπος τοῦ *Κλεόπατρος*. Ὄνομα τοῦ ἑτέρου τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ, εἰς οὓς μεταβαίνοντας εἰς Ἐμμαοὺς ἐνεφανίσθη ἐκεῖνος τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ (*Λουκ.* κδ' 18). Ὁ ὑπό τινων γενόμενος ταυτισμὸς τοῦ *Κλεόπα* **πρὸς τὸν** *Κλωπᾶν* (*Ἰωάν.* **ιθ' 25) δὲν βασίζεται ἐπὶ τῶν πραγμάτων.** Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τῇ 30 Ὀκτωβρίου, ἐν δὲ τῇ ρωμαϊκῇ τῇ 25 Σεπτεμβρίου.

Π. Ι. Μ.

Κλεόπας, Διονύσιος. Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ καθηγητὴς τῆς θεολογίας. Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1816 καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα μεταβὰς τῷ 1830 ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ τότε μὲν ἀρχιεπισκόπου Θαβωρίου, κατόπιν δὲ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἱεροθέου. Τὰ πρῶτα γράμματα διδαχθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, εἰσήχθη τῷ 1839 εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἀκαδημίαν Κωνσταντινουπόλεως, τῷ δὲ 1842 ἐγγραφεὶς εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπῆλθε τῷ 1845 εἰς Εὐρώπην καὶ ἐπὶ τριετίαν συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Λειψίας καὶ Βερολίνου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα διωρίσθη τῷ 1849 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Β' (1845—1872) διδάσκαλος τῆς αὐτόθι σχολῆς καὶ τῷ 1855 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἱδρυθείσης τότε σχολῆς τοῦ Σταυροῦ. Τῷ 1856 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ριζαρείου σχολῆς. Τῷ 1857, ἀσθενήσας, κατέλιπε τὰς Ἀθήνας καὶ μεταβὰς εἰς Κύπρον ὡς ἔξαρχος τοῦ Παναγίου τάφου καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1861. Τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ ἱδρύθησαν πολλαὶ σχολαὶ ἐν Παλαιστίνῃ, τυπογραφεῖον ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἡ περιώνυμος σχολὴ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ ἐν Ἀθήναις συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Κοντογόνη ὁ Κλεόπας ἐγένετο εἰσηγητὴς νέας θεολογικῆς κινήσεως διὰ τῆς ἐκδόσεως λαμπροῦ ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ, τοῦ «Εὐαγγελικοῦ κήρυκος». Ἔγραψε δὲ καὶ ἐξέδωκεν ὁ Κλεόπας πρῶτον μὲν «Ἐπίκρισιν γνώμων τινῶν ἐκ τοῦ περὶ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν τῆς Π. Διαθήκης συγγράμματος τοῦ Κ. Οἰκονόμου» (Λειψία 1846), ἔπειτα ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν μελέτην περὶ Παλαιστίνης, τῆς ὁποίας μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ «Εὐαγγελικῷ κήρυκι» τῶν ἐτῶν 1857 καὶ 1859, σχόλια εἰς τὰς «Κατηχήσεις» Κυρίλλου τοῦ Ἱεροσολύμων, ἅτινα ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Φώτιος Ἀλεξανδρίδης (1867), ὁ κατόπιν πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, κ. ἄ.

Ε. Γ. Π.

Κλεοπάτρα (=ἡ ἐκ τοῦ πατρὸς δοξασθεῖσα). Σύνηθες παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὄνομα γυναικῶν, ἰδίως δὲ μεταξὺ τοῦ ἑλληνιστικοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν Αἴγυπτον ἦτο τὸ σύνηθες δυναστικὸν ὄνομα τῶν βασιλισσῶν Πτολεμαίων. Κυρίως ὅμως τὸ ὄνομα Κλεοπάτρα ἐγένετο κοινότατον, καὶ σήμερον ἀκόμη συνηθιζόμενον παρ' ἡμῖν, ἀπὸ τῆς πολυθρυλήτου Κλεοπάτρας, τῆς τελευταίας Ἑλληνίδος βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου.

—**Κλεοπάτρα** (*Μυθολ.*). —1) Θυγάτηρ τοῦ Βορέως καὶ τῆς Ὠρειθυίας, κόρης τοῦ Ἐρεχθέως, καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Φινέως, ὁ ὁποῖος κατῴκει εἰς τὸν Σαλμυδησὸν παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον. Ἡ Κλεοπάτρα, ἀναπτυχθεῖσα εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὴν Σαρπηδονίαν πέτραν, ηὐχαριστεῖτο τρέχουσα ἀνὰ τοὺς δρυμοὺς τοῦ Παγγαίου, εἰς μίαν δὲ τῶν περιπλανήσεών της τούτων ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ Φινέως, ὅστις ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς δύο υἱούς, τὸν *Πλήξιππον* καὶ τὸν *Πανδίονα*. Ἀργότερον ὁ Φινεύς, ἀποπέμψας τὴν Κλεοπάτραν, ἐνυμφεύθη τὴν *Εἰδοθέαν*, κόρην τοῦ Κάδμου, ἢ κατ' ἄλλους τὴν *Ἰδαίαν*, κόρην τοῦ βασιλέως τῶν Σκυθῶν Δαρδάνου. Ἡ νέα αὕτη σύζυγος, βάρβαρος ὡς Σκυθίς, ἐφυλάκισεν εἰς ἓν σπήλαιον τὴν Κλεοπάτραν καὶ τοὺς υἱούς της, οὓς μάλιστα καὶ ἐτύφλωσε. Τὸ τραγικὸν τοῦτο ἐπεισόδιον εἰς θαυμασίους λυρικοὺς στίχους ψάλλει ὁ χορὸς τῶν Θηβαίων γερόντων πρὸς παρηγορίαν διὰ τὴν ἀδίκως ἀπαγομένην εἰς θάνατον Ἀντιγόνην (*Σοφοκλ.* Ἀντιγόνη). Οἱ Ἀργοναῦται, καὶ μάλιστα οἱ Βορεάδαι, διερχόμενοι ἀπὸ τὸν Βόσπορον ἠλευθέρωσαν τὴν Κλεοπάτραν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς, εἰς οὓς ἔδωσαν τὴν βασιλείαν τοῦ πατρός των.

—2) Ἡ ὡραία σύζυγος τοῦ ἥρωος Μελεάγρου, βασιλέως τῆς Καλυδῶνος, κόρη τοῦ Ἴδα καὶ τῆς Μαρπήσσης. Οἱ γονεῖς αὐτῆς τὴν ὠνόμαζον Ἀλκυόνην, διότι ἡ μήτηρ αὐτῆς ἔκλαιεν ὡς τὸ θαλάσσιον πτηνὸν ἀλκυών, ὅτε ἥρπασεν αὐτὴν ὁ Ἀπόλλων.

—3) Θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ καί τινος Ἁμαδρυάδος ἢ Ναϊάδος. Ἀναφέρονται δύο Κλεοπάτραι Δαναΐδες, αἱ ὁποῖαι συνέδεσαν τὰς τύχας των μὲ τοὺς Αἰγυπτιάδας Ἀγήνορα καὶ Μενάλκην.

—4) *Κλεοπάτρα καὶ Περίβοια* ὀνομάζονται αἱ πρῶται παρθένοι, τὰς ὁποίας ὤφειλον νὰ στέλλουν οἱ Λοκροὶ ἐπὶ 1.000 ἔτη εἰς τὴν Τροίαν, ἵνα ἐξιλεώσουν τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν ἐξωργισμένην διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ Αἴαντος.

—**Κλεοπάτρα.** Βασίλισσα τῆς Μακεδονίας, σύζυγος τοῦ Περδίκκα Β', μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου (413 π. Χ.) τοῦ νόθου υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ἀρχελάου. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου γάμου της ἐγεννήθησαν δύο θυγάτρες καὶ εἷς υἱός, ὁ ὁποῖος πιθανὸν ὅτι εἶναι ὁ Ὀρέστης, ὁ ἀνήλικος διάδοχος τοῦ Ἀρχελάου. Νεώτεροι ἐν τούτοις **ἱστορικοί**, στηριζόμενοι εἰς φράσιν τινὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Κλεοπάτρα αὕτη συνεζεύχθη πρῶτον μὲ τὸν Ἀρριδαῖον.

—**Κλεοπάτρα.** Ἡ τελευταία σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Β', ἀδελφὴ τοῦ εὐγενοῦς Μακεδόνος Ἱπποστράτου καὶ ἀνεψιὰ τοῦ Ἀττάλου. Ὁ βίος τῆς ἀτυχοῦς ταύτης βασιλίσσης ὑπῆρξε τραγικός, διότι πάντοτε παρηκολούθησεν αὐτὴν τὸ ἄσπονδον μῖσος τῆς περιβοήτου Ὀλυμπιάδος. Τὴν Κλεοπάτραν, νεωτάτην καὶ ὡραιοτάτην, ἠγάπησεν ἐμμανῶς ὁ Φίλιππος «παρ' ἡλικίαν», ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὡς σύζυγον τῷ 336, ὀλίγον πρὸ τοῦ βιαίου θανάτου αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς γάμους συνέβη θορυβῶδες ἐπεισόδιον μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ὁ θεῖος τῆς Κλεοπάτρας Ἄτταλος, εὐχηθεὶς ἐν τῇ μέθῃ αὐτοῦ, ὅπως ἐκ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς ἀνεψιᾶς του γεννηθῇ γνήσιος διάδοχος τῆς βασιλείας. Ὁ Ἀλέξανδρος παροξυνθεὶς ἔρριψε σκύφον ἐναντίον αὐτοῦ, τότε δὲ ὁ Φίλιππος ἀνασύρας τὸ ξίφος ὥρμησε κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ὀλισθήσας ἀνετράπη. Μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος παρέλαβε τὴν μητέρα του Ὀλυμπιάδα καὶ ὡδήγησεν αὐτὴν εἰς Ἤπειρον, ἐνῷ αὐτὸς μετέβη εἰς Ἰλλυρίαν (*Πλούτ.* 9). Ἔκτοτε ὁ βασιλικὸς οἶκος τῆς Μακεδονίας ἐχωρίσθη καὶ ἐσπαράχθη ἐκ τῆς ἐμπαθοῦς ἔριδος μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, τῆς «δυσζήλου καὶ βαρυθύμου γυναικός». Ἴσως δὲ ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης προῆλθε καὶ ὁ φόνος τοῦ Φιλίππου ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς Παυσανίου. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου ἐγεννήθη ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας τὸ μόνον παιδίον, θυγάτηρ, ἡ ὁποία ὠνομάσθη *Εὐρώπη*. Τὸ θυγάτριον τοῦτο ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος, ἡ ὁποία, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς Ἠπείρου, ἐνῷ ἡ Κλεοπάτρα, διωκομένη ὑπὸ τοῦ μίσους τῆς Ὀλυμπιάδος, ἐξηναγκάσθη ν' ἀπαγχονισθῇ.

—**Κλεοπάτρα.** Θυγάτηρ Φιλίππου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Μακεδονίας, καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ ἡ μόνη ἀδελφὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εὐφυής, πεπαιδευμένη καὶ θαρραλέα, ἐδείχθη ἀξία ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ πατὴρ αὐτῆς, διὰ νὰ καταπραΰνῃ τὴν ἐκδιωχθεῖσαν Ὀλυμπιάδα, συνέζευξε τῷ 336 π. Χ. τὴν Κλεοπάτραν μὲ τὸν ἀδελφὸν τῆς τέως συζύγου του Ἀλέξανδρον Α', βασιλέα τῶν Μολοσσῶν τῆς Ἠπείρου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων ἑορτῶν ἐδολοφονήθη ὁ Φίλιππος. Ἀπὸ τὸν γάμον τοῦτον ἐγεννήθη ὁ Νεοπτόλεμος Β' καὶ ἡ Καδμεία. Μετὰ τὸν ἐν Ἰταλίᾳ θάνατον τοῦ συζύγου της Ἀλεξάνδρου Α' (334), ἡ Κλεοπάτρα ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν τῆς Ἠπείρου ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ αὐτῆς Νεοπτολέμου (ἀπὸ τὸ 331 π.Χ.). Μὲ τὸν ἀδελφόν της Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος ἐμάχετο εἰς τὴν Ἀσίαν, ἦτο εἰς καλὰς σχέσεις. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τούτου ἡ Κλεοπάτρα ἀνεμίχθη ἐνεργότατα εἰς τὰς μεταξὺ τῶν διαδόχων ἔριδας ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς μητρός της Ὀλυμπιάδος. Ταχθεῖσα κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐγκαταλίπει ὡς ἐπίτροπον ἐν Μακεδονίᾳ, μετέβη εἰς Σάρδεις, ὅπου ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Περδίκκα, ὅστις μάλιστα προὐτίθετο νὰ τὴν νυμφευθῇ. Μετὰ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ θάνατον αὐτοῦ ἡ Κλεοπάτρα ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους, ὅστις, προτιθέμενος νὰ ἐπιτεθῇ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σάρδεων κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐπεθύμει σφοδρῶς νὰ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Κλεοπάτραν, διότι αὕτη, ὡς ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, θὰ ἔδιδεν εἰς τὸν ἀγῶνά του τὸ κῦρος τῆς νομιμότητος. Ἀλλ' ἡ Κλεοπάτρα, φοβηθεῖσα διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος, κατέπεισε τὸν Ἀντίπατρον ν' ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Λυδίαν. Ἐν τούτοις, ὅτε συνηντήθη προσωπικῶς μετ' αὐτῆς ὁ Ἀντίπατρος εἰς τὰς Σάρδεις, ἤλεγξεν αὐτὴν διὰ τὴν φιλίαν της πρὸς τὸν Περδίκκαν καὶ τὸν Εὐμένη. Ἡ Κλεοπάτρα ἀπήντησεν ἀγερώχως μὲ ρητορικὴν δεινότητα καὶ θάρρος «κρεῖσσον ἢ κατὰ γυναῖκα» (Ἀρρ.).

Δώδεκα ἔτη ἀργότερον συναντῶμεν τὴν Κλεοπάτραν πάλιν εἰς τὰς Σάρδεις, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ στρατηγοῦ Ἀντιγόνου, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὰς μικρασιατικὰς ἐπαρχίας τοῦ Περδίκκα. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον προσπαθήσει νὰ ἐπιτύχουν τὴν χεῖρα αὐτῆς ὁ Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, Ἀντίγονος, Πτολεμαῖος καὶ ἄλλοι διάδοχοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ συμπεριληφθῶσιν οὕτως εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ προσεγγίσουν εἰς τὸν θρόνον. Βαρυνθεῖσα τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Ἀντιγόνου ἡ Κλεοπάτρα, ἐπεχείρησε νὰ φύγῃ ἐκ τῶν Σάρδεων καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ἀλλ' ἐπανήχθη εἰς τὰς Σάρδεις, καὶ λέγεται ὅτι, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀντιγόνου, ἐφονεύθη ὑπὸ γυναικῶν τινων. Ὁ δ' Ἀντίγονος, μὴ θέλων νὰ ἐπισύρῃ ἐναντίον του τὴν κοινὴν γνώμην τῶν Μακεδόνων, ἐτιμώρησε τὰς δολοφόνους καὶ ἐνεταφίασε τὴν Κλεοπάτραν μὲ βασιλικὰς τιμάς. Μεταγενεστέρα ἐν τούτοις παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, μεταβᾶσα εἰς Αἴγυπτον, ἐγένετο σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν **Λιβύην.**

Digitized by Google

— **Κλεοπάτρα Α'.** Θυγάτηρ τοῦ Ἀντιόχου Γ' τοῦ Μεγάλου, βασιλέως τῆς Συρίας, καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου Ε' τοῦ Ἐπιφανοῦς, τὸν ὁποῖον συνεζεύχθη μετὰ τὴν ἐν Πανίῳ ἧτταν τοῦ Πτολεμαίου, πρὸς ἐπισφράγισιν, ὡς φαίνεται, τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου ὡρίσθη, ὅτι ἡ Κλεοπάτρα θὰ ἐλάμβανεν ὡς προῖκα τὴν νότιον Συρίαν, ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη.

Ὁ λαὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ἔλεγε τὴν ἐκ Συρίας βασίλισσάν του *Σύραν*, ἐπισήμως ὅμως ἔφερεν αὕτη μετὰ τοῦ συζύγου της τὸ λατρευτικὸν ὄνομα «θεοὶ Ἐπιφανεῖς» ἢ ἁπλῶς «Ἐπιφανεῖς» καὶ «Εὐχάριστοι», κατὰ τὴν παλαιὰν δὲ αἰγυπτιακὴν συνήθειαν ἔλαβεν ἡ Κλεοπάτρα τὸν τίτλον «ἀδελφή». Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν τρία τέκνα: Κλεοπάτρα ἡ Β', Πτολεμαῖος ΣΤ' ὁ Φιλομήτωρ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης Β'. Θανόντος τοῦ συζύγου της, ἡ Κλεοπάτρα ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της Πτολεμαίου ΣΤ' τοῦ Φιλομήτορος. Ἐκ τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ἔλαβεν ἡ βασιλομήτωρ τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα (*Σβορῶνος*, «Τὰ νομίσματα τῶν Πτολεμαίων» ἀρ. 1380 ἑξ.). Ἀπέθανε πρὸ τοῦ 171, καί, κατὰ τὸ πτολεμαϊκὸν ἔθος, τὸ ἐκ τῆς φαραωνικῆς παραδόσεως προελθόν, ἔλαβε τὴν «ἀποθέωσιν», μνημονεύεται δὲ ἀργότερον καὶ «ἱέρεια Κλεοπάτρας τῆς μητρός, θεᾶς Ἐπιφανοῦς».

Κλεοπάτρα βασίλισσα τῆς Συρίας ἐπὶ ἀργυροῦ νομίσματος.

— **Κλεοπάτρα Β'.** Θυγάτηρ Πτολεμαίου Ε' τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ Κλεοπάτρας τῆς Α', γυνὴ φιλόδοξος καὶ ἰσχυροῦ χαρακτῆρος. Εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν, μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός, πρὸ τοῦ 171 π. Χ., ἔλαβε σύζυγον τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Πτολεμαῖον τὸν ΣΤ'. Οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ σύζυγοι ἀναφέρονται ἔκτοτε εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ὡς «θεοὶ Φιλομήτορες», ἔχομεν δὲ καὶ ἰδιαιτέραν λατρείαν τῆς Κλεοπάτρας Β' ὡς «θεᾶς Φιλομήτορος Δικαιοσύνης». Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος Δ' εἰσήλασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ κατέστησεν ὑποτελῆ τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον Φιλομήτορα, οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν νεώτερον ἀδελφὸν Πτολεμαῖον Εὐεργέτην Β'. Τότε ἡ Κλεοπάτρα μεσολαβήσασα ἐπέτυχε τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο ἀδελφῶν, οὕτω δὲ συνεβασίλευσαν καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἀπὸ τὸ 169—164. Εὑρίσκομεν καὶ τοὺς τρεῖς ἀπεικονισμένους εἰς ἀνάγλυφα ἑλληνοαιγυπτιακά, φέρουν δὲ καὶ οἱ τρεῖς τὸν λατρευτικὸν τίτλον «θεοὶ Φιλομήτορες». Ἀργότερον, τῷ 163, ὁ νεώτερος ἀδελφὸς ἀπεχώρησεν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῆς Αἰγύπτου, διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς Κυρήνης.

Ἀπὸ τὸν γάμον τοῦ Πτολεμαίου Φιλομήτορος μὲ τὴν ἀδελφήν του Κλεοπάτραν Β' ἐγεννήθησαν τέσσαρα τέκνα· δύο ἄρρενα, Πτολεμαῖος ὁ Εὐπάτωρ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Νέος Φιλοπάτωρ, καὶ δύο θυγατέρες, ἡ κατόπιν βασίλισσα τῆς Συρίας Κλεοπάτρα ἡ Θεά, καὶ Κλεοπάτρα ἡ Γ' βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου. Μετὰ τὸν θάνατον Πτολεμαίου ΣΤ' τοῦ Φιλομήτορος (146), ἐβασίλευσεν ἐπί τινα χρόνον μόνη ἡ Κλεοπάτρα, ἀλλὰ ταχέως μετεκλήθη ἐκ τῆς Κυρήνης ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Πτολεμαῖος, ὁ ὁποῖος περιῆλθεν εἰς πόλεμον μὲ τὴν ἀδελφήν του. Ἡ ἔρις ἐτελείωσε μὲ τὸν γάμον πάλιν τῶν δύο ἀδελφῶν, οἱ ὁποῖοι ἔκτοτε συνεβασίλευσαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ νέος βασιλεύς, Πτολεμαῖος Εὐεργέτης Β', ἐφόνευσε τὸν ἀνεψιὸν καὶ πρόγονόν του Πτολεμαῖον τὸν Νέον Φιλοπάτορα, ἡ σύζυγός του Κλεοπάτρα περιῆλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ αὐτόν, ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς τὴν θέσιν της ἔλαβε τὴν βασιλείαν, γενομένη σύζυγος τοῦ θείου της, ἡ κόρη αὐτῆς Κλεοπάτρα ἡ Γ'. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν περίοδον ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἀρχαίας πηγὰς ἐναλλὰξ μήτηρ καὶ κόρη ὡς βασίλισσαι, μνημονευόμεναι ὡς «Κλεοπάτρα ἡ ἀδελφή» ἡ μήτηρ, καὶ ὡς «Κλεοπάτρα ἡ γυνή» ἡ θυγάτηρ, ἐνῷ τὸ κοινὸν λατρευτικὸν ὄνομα τοῦ Εὐεργέτου Β' καὶ τῶν δύο Κλεοπατρῶν εἶναι «θεοὶ Εὐεργέται». Ἡ Κλεοπάτρα Β' ἐβασίλευσε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ καὶ συζύγου αὐτῆς, συνάρχουσα μὲ τὴν κόρην καὶ τὸν ἔγγονον αὐτῆς. Εἰς τὰς πηγὰς εὑρίσκομεν τὴν λατρείαν αὐτῆς μετὰ θάνατον συμβάντα πρὸ τοῦ 115 π. Χ.) ἐν συνδυασμῷ μὲ τοὺς συζύγους της. Καὶ μὲ τὸν πρῶτον μὲν σύζυγον ἀναφέρονται ὡς «θεοὶ Φιλομήτορες», μὲ τὸν δεύτερον δὲ ὡς «θεοὶ Εὐεργέται».

— **Κλεοπάτρα Γ'.** Θυγάτηρ Πτολεμαίου ΣΤ' τοῦ Φιλομήτορος καὶ Κλεοπάτρας τῆς Β', γεννηθεῖσα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 160 καὶ 155 π. Χ. Ὅτε ὁ Εὐεργέτης Β' περιῆλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν ἀδελφὴν καὶ σύζυγον αὐτοῦ Κλεοπάτραν Β', ἀνύψωσεν εἰς τὸν θρόνον ὡς βασίλισσαν καὶ σύζυγον τὴν Κλεοπάτραν Γ' ἀντὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ Εὐεργέτης Β' ἔχει ἐναλλασσομένας τὰς σχέσεις μὲ τὰς δύο βασιλίσσας ὡς συζύγους. Ἡ Κλεοπάτρα ἐγέννησεν ἀπὸ τὸν σύζυγόν της Εὐεργέτην Β' δύο υἱούς, Πτολεμαῖον Η'-Σωτῆρα Β' καὶ τὸν Πτολεμαῖον Θ', τὸν ὀνομαζόμενον Ἀλέξανδρον, καὶ τρεῖς θυγατέρας, τὴν Κλεοπάτραν Δ', τὴν Κλεοπάτραν-Τρύφαιναν καὶ τὴν Κλεοπάτραν-Σελήνην.

Ὁ Εὐεργέτης Β' ἀποθανὼν (τῷ 116) ἀφῆκε τὴν Κλεοπάτραν Γ' κληρονόμον τοῦ θρόνου, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀναδείξῃ βασιλέα, κατ' ἐλευθέραν ἐκλογήν, τὸν ἕνα ἐκ τῶν δύο υἱῶν. Ἡ Κλεοπάτρα ηὐνόει τὸν νεώτερον υἱὸν Ἀλέξανδρον (Πτολεμαῖον Θ') καὶ τοῦτον ἐκάλεσεν εἰς τὸν θρόνον. Ἀλλ' οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ προσλάβῃ βασιλέα τὸν πρεσβύτερον, τὸν Σωτῆρα Β', τὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἔστειλεν ὡς «στρατηγὸν» εἰς τὴν Κύπρον. Ἡ Κλεοπάτρα, ἐπιθυμοῦσα πάντοτε νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔβαλεν ἐμπίστους εὐνούχους νὰ διαδώσουν, ὅτι ὁ πρεσβύτερος υἱός της ἀπεπειράθη νὰ τὴν φονεύσῃ. Ὁ λαὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ μητροκτόνου, ὡς ἐνόμιζε, βασιλέως, ὁ ὁποῖος ὅμως κατώρθωσε νὰ σωθῇ διὰ πλοίου εἰς τὴν Κύπρον. Ἐπηκολούθησε μακρὰ περίοδος πολέμου μεταξὺ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ ἀφ' ἑτέρου (βλ. λ. *Πτολεμαῖος*). Τῷ 101 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος Πτολεμαῖος Θ' ἀπεφάσισε νὰ κηρύξῃ ἔκπτωτον τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἥτις καὶ ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκ θλίψεως. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς εἶχον δώσει εἰς τὴν Κλεοπάτραν τὸ σκωπτικὸν ὄνομα *Κόκκη* (κόκκινη).

Ἐκ τοῦ γάμου αὐτῆς μὲ τὸν Εὐεργέτην Β' συνεμερίσθη τὴν λατρείαν, ἡ ὁποία ἀπενέμετο πρὸς τοὺς «θεοὺς Εὐεργέτας», μὲ τὸν υἱόν της δὲ Πτολεμαῖον Η'-Σωτῆρα Β' συνελατρεύοντο ὡς «θεοὶ Φιλομήτορες καὶ Σωτῆρες». Ἐτιμᾶτο δὲ καὶ μόνη ὡς «θεὰ Εὐεργέτις», «θεὰ Εὐεργέτις καὶ Φιλομήτωρ», ἐπίσης ὡς «Σώτειρα», «Δικαιοσύνη», «Νικηφόρος». Ὡς θεὰ εἶχεν ἱερείας, ἀκόμη καὶ ἱερόν, τὸ *Κλεοπάτρειον*.

— **Κλεοπάτρα Δ'.** Θυγάτηρ τῆς προηγηθείσης Κλεοπάτρας Γ' καὶ τοῦ Πτολεμαίου Ζ'-Εὐεργέτου Β'. Νεωτάτη συνεζεύχθη μὲ τὸν πρεσβύτερον ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν της, τὸν μετέπειτα Πτολεμαῖον Η'-Σωτῆρα Β'. Ἀργότερον ὅμως ὁ Σωτὴρ Β' ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς μητρός του νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴν καὶ νὰ συζευχθῇ τὴν νεωτέραν ἀδελφὴν αὐτῆς Κλεοπάτραν-Σελήνην. Κόρη τῆς Κλεοπάτρας Δ', ἴσως ὅμως καὶ τῆς Κλεοπάτρας-Σελήνης, ἦτο ἡ Κλεοπάτρα Βερενίκη Γ'. Ἡ Κλεοπάτρα Δ' ἐγκαταλειφθεῖσα μετέβη εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἔλαβε σύζυγον τὸν ἐχθρὸν τῶν Πτολεμαίων Ἀντίοχον Θ' τὸν Κυζικηνόν, βασιλέα τῆς Συρίας, ἀντίζηλος τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ πρεσβύτερος ἐξάδελφός του Ἀντίοχος Η' ὁ Γρυπός. Ἡ Κλεοπάτρα ἐνίσχυσε τὴν θέσιν τοῦ συζύγου αὐτῆς εἰς τὸν θρόνον διὰ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχε φέρει ὡς προῖκα μεθ' ἑαυτῆς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ τὸν πόλεμον ὅμως μεταξὺ τῶν δύο Ἀντιόχων συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου Γρυποῦ καὶ ἐθανατώθη.

— **Κλεοπάτρα Ε' *Τρύφαινα*.** Θυγάτηρ Πτολεμαίου Η'-Σωτῆρος Β', ἀδελφὴ καὶ μόνη σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ', ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Νέος Διόνυσος (Αὐλητής). Ὡς ἔτος τοῦ γάμου θεωρεῖται ἀσφαλὲς τὸ 80 ἢ 79. Εἰς τὴν πτολεμαϊκὴν θρησκείαν τιμᾶται μετὰ τοῦ συζύγου της ὡς «θεοὶ Φιλοπάτορες καὶ Φιλάδελφοι». Δὲν γνωρίζομεν πολλὰ περὶ τῆς Κλεοπάτρας ταύτης. Ἡ τελευταία ὡρισμένη μνεία αὐτῆς εἶναι τοῦ 69 π. Χ., ἔκτοτε δὲ τὸ ὄνομα τῆς Κλεοπάτρας ἐξαλείφεται ἀπὸ τὰ μνημεῖα καὶ τὰς ἐπιγραφάς. Μόνον εἴς τινα ναὸν τοῦ Ἐδφοῦ ὑπάρχουν τρεῖς ἐπιγραφαί, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρονται ὡς κτίτορες ὁ Πτολεμαῖος Νέος Διόνυσος καὶ ἡ σύζυγος ἀδελφή του Κλεοπάτρα Τρύφαινα.

Κλεοπάτρα, θυγάτηρ Πτολεμαίου τοῦ ΙΑ' ἐπὶ βρονζίνου νομίσματος τῆς Δαμασκοῦ.

— **Κλεοπάτρα ΣΤ' *Τρύφαινα*.** Πρεσβυτέρα κόρη τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ' Νέου Διονύσου (Αὐλητοῦ) καὶ τῆς ὁμωνύμου μητρός. Τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς γνωρίζομεν μόνον ἐκ μνείας τοῦ Πορφυρίου εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Εὐσεβίου. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς θέτουν τὴν βασιλείαν αὐτῆς τὸ ἔτος 58, ὅτι ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν μὲ τὴν ἀδελφήν της Βερενίκην, μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Αὐλητοῦ. Ἀπέθανε τῷ 57, μετὰ βασιλείαν μόνον ἑνὸς ἔτους.

—**Κλεοπάτρα Ζ' *Φιλοπάτωρ*.** Πολυθρύλητος τελευταία βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, γεννηθεῖσα τῷ 69 π. Χ. καὶ αὐτοκτονήσασα τῷ 30 π. Χ. Πατὴρ αὐτῆς ἦτο Πτολεμαῖος ὁ ΙΑ' Νέος Διόνυσος (ὁ Αὐλητής), δὲν εἶναι γνωστὸν ὅμως ἂν ἡ μήτηρ της ἦτο νόμιμος σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου, ἣν οὗτος ἐνυμφεύθη μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του Κλεοπάτρας Τρύφαινας (69 π. Χ.) ἢ μία τῶν παλλακῶν του. Ὁπωσδήποτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ' (51 π. Χ.), ἡ Κλεοπάτρα, ἡλικίας τότε 17 ἐτῶν, ἐγένετο, συμφώνως πρὸς τὴν πατρικὴν διαθήκην, βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐνυμφεύθη τὸν μόλις δεκαετῆ ἀδελφόν της Πτολεμαῖον ΙΒ'.

Ἡ ἀκαταμάχητος γοητεία, ἣν ἡ Κλεοπάτρα ἤσκει καὶ ἥτις κατέστη θρυλικὴ καὶ μεταξὺ τῶν συγχρόνων της ἀκόμη, δὲν ὠφείλετο ἁπλῶς εἰς τὴν σωματικὴν αὐτῆς ὡραιότητα. Τὰ μνημεῖα τέχνης, τὰ ἀνάγλυφα καὶ τὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα διετήρησαν τὴν μορφὴν τῆς κατὰ Δίωνα «περικαλλεστάτης γυναικῶν» (XLII, 34,4) δὲν δεικνύουν ἐξαιρετικὸν κάλλος, ἀλλὰ μορφὴν ὡραίαν, ἐκφράζουσαν περισσότερον σύνεσιν καὶ δραστηριότητα (πρβλ. *Gardhausen*, Augustus und seine Zeit, I, 1, σ. 437 —II, σ. 234). Ὁ Πλούταρχος παρέχει περὶ τούτου λίαν ἐπιτυχῆ χαρακτηρισμόν, γράφων: «Αὐτὸ μὲν καθ' αὑτὸ τὸ κάλλος αὐτῆς οὐ πάνυ δυσπαράβλητον, οὐδὲ οἷον ἐκπλῆξαι τοὺς ἰδόντας» (Ἀντων. 27). Ἡ μεγάλη γοητεία τῆς Ἑλληνίδος βασιλίσσης ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸ λεπτὸν πνεῦμα, τὴν χάριν καὶ τὸν θέλγοντα τόνον τῆς φωνῆς της: «Ἁφὴ δ' εἶχεν ἡ συνδιαίτησις ἄφυκτον... ἡδονὴ δὲ καὶ φθεγγομένης ἐπῆν τῷ ἤχῳ» (*Πλουτ.* Ἀντων. 27). Τυχοῦσα βαθυτάτης, πολυμερεστάτης παιδεύσεως, εἶχε καταπληκτικὴν εὐχέρειαν εἰς τὸ νὰ ὁμιλῇ πολυαρίθμους γλώσσας, ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς ἡ γλῶσσα αὐτῆς «ὥσπερ ὄργανόν τι πολύχορδον εὐπετῶς» ἐστρέφετο πρὸς οἱανδήποτε διάλεκτον ἤθελε, ἡ Κλεοπάτρα ἠδύνατο νὰ ὁμιλῇ ἄνευ διερμηνέων πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν βαρβάρων, τοὺς Αἰθίοπας, τοὺς Τρωγλοδύτας, τοὺς Σύρους, τοὺς Μήδους, τοὺς Πάρθους, τοὺς Ἑβραίους, τοὺς Ἄραβας καὶ πλείστους ἄλλους (*Πλουτ.* Ἀντων. 27).

Ἡ Κλεοπάτρα ἐπὶ ἀναγλύφου τῆς Denderah.

Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι ἐπανέλαβον κατὰ κόρον τὴν κοινὴν πλέον καταστᾶσαν παράδοσιν περὶ τοῦ ἰσχυροῦ ἡδονιστικοῦ καὶ ἐρωτικοῦ πάθους τῆς Κλεοπάτρας. Καὶ ὅμως ἡ παράδοσις αὕτη ἴσως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς ὑπερβολικὸς θρῦλος. Ἡ Κλεοπάτρα δὲν ἦτο λάγνος γυνή, καθ' ὃν τρόπον ἦσαν ἡ Σεμίραμις καὶ ἡ Αἰκατερίνη Β', διότι, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον γνωρίζομεν, δὲν μετεχειρίσθη τὰ θέλγητρα αὐτῆς τὰ σωματικὰ καὶ πνευματικά, παρὰ μόνον εἰς ὡρισμένας περιστάσεις καὶ δι' ὡρισμένους σκοπούς. Ἦσαν δὲ οἱ σκοποὶ οὗτοι εὐρύτατοι πολιτικοὶ σκοποί, οἱ ὁποῖοι ἐβοήθουν εἰς τὴν πραγματοποίησιν μεγάλων πολιτικῶν σχεδίων. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καθιστάνει ὅμως ἐξαιρετικὴν τὴν ἱστορικὴν μορφὴν τῆς Κλεοπάτρας εἶναι, ὅτι, ἐν μέσῳ τῆς κοινῆς καταπτώσεως καὶ τῶν ταπεινῶν ὑλιστικῶν ἀπολαύσεων τῆς αὐλῆς αὐτῆς, κατώρθωσε, στηριζομένη εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν παιδείαν, νὰ κατευθύνῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ σχέδια αὐτῆς πρὸς ὑψηλοτέρους καὶ διαρκεστέρους σκοπούς.

Ἡ πρώτη ἀξία λόγου ἐμφάνισις τῆς Κλεοπάτρας ὡς βασιλίσσης εἰς τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν μνημονεύεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεγάλου ἐμφυλίου πολέμου τῆς Ρώμης μεταξὺ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηΐου. Ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου τούτου, ὁ Πομπήϊος ὁ δεύτερος, ἐστάλη τῷ 49 π. Χ. ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀποστολὴν στολίσκου μὲ σῖτον εἰς τὸ Δυρράχιον. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἡ Κλεοπάτρα ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ συνάψῃ μετὰ τοῦ Πομπηΐου ἐρωτικὰς σχέσεις (*Πλουτ.* Ἀντων. 25). Ἕνεκα διαστάσεως πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς ὁ ἀδελφός της τὴν ἐξώρισεν αὐτὴν ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἐν Φαρσάλῳ μάχης (τὸ θέρος τοῦ 48), ἡ δὲ Κλεοπάτρα κατήρτισεν εἰς τὰ πρὸς τὴν Παλαιστίνην σύνορα στρατὸν μισθοφόρων, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῶν ὅπλων τὴν ἐπάνοδόν της. Μετ' ὀλίγον γίνεται ἡ ἐν Φαρσάλῳ μάχη, ὁ Πομπήϊος ἡττημένος καταφεύγει εἰς τὴν Αἴγυπτον, εὑρίσκει τὸν θάνα-

Digitized by Google

τον, καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ἔρχεται ὁ Καῖσαρ, ὁ νικητής. Ἡ πρώτη πρᾶξις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ διευθέτησις τῆς περὶ τοῦ θρόνου ἔριδος. Καὶ εἶναι ἄξιος μνείας ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἡ Κλεοπάτρα, ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν Πομπήϊον, ἐσαγήνευσεν αὐτὸν τὸν Καίσαρα καὶ ἤρχισεν ἐπιμόνως τὴν διὰ τῶν θελγήτρων αὐτῆς ἐπιδίωξιν τῶν πολιτικῶν σκοπῶν της. Ὁ Καῖσαρ ἐκάλεσε τοὺς ἀδελφοὺς νὰ διαλύσουν τοὺς στρατούς των καὶ νὰ προσέλθουν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ νὰ κριθῇ ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν. Ἡ Κλεοπάτρα ἐπροχώρησεν εἰς τὸ σχέδιόν της μὲ σύνεσιν, ἐβολιδοσκόπησε πρῶτον διὰ πρέσβεων τὸν Καίσαρα, καὶ ὅτε εἶδεν αὐτὸν εὐνοϊκόν, ἐζήτησε προσωπικὴν συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἀπάντησις ἦτο καταφατική, καὶ τότε ἡ Κλεοπάτρα εἰσῆλθεν εἰς μικρὸν ἀκάτιον καὶ νύκτα ἐπλησίασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Πτολεμαίων, ὅπου διέμενεν ὁ Καῖσαρ. Κατώρθωσε δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα, τυλιγμένη εἰς τάπητας καὶ κομιζομένη ὑπὸ φίλου.

Ὁ Καῖσαρ, ἰδὼν αἰφνιδίως ἐνώπιόν του τὴν Κλεοπάτραν, ἐσαγηνεύθη ἀμέσως ἕνεκα τῆς τόλμης «καὶ τῆς ἄλλης ὁμιλίας καὶ χάριτος» (*Πλούτ.* Καῖσ. 49). Ἀμέσως τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐκλήθη ὁ ἀδελφός της εἰς τὸ παλάτιον, καὶ ὅτε εἶδεν αἰφνιδίως τὴν Κλεοπάτραν, ἐξῆλθε καὶ ἔσπευσε, πλήρης θυμοῦ, νὰ καλέσῃ εἰς βοήθειαν τοὺς Ἀλεξανδρεῖς. Ὁ Καῖσαρ κατώρθωσε νὰ κατευνάσῃ τὸν ἀπειλητικὸν σάλον τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς ἐπίσημον καὶ πανηγυρικὴν συνέλευσιν πρὸ τοῦ λαοῦ ἐπέφερε τὴν συμφιλίωσιν τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους. Ἡ διαθήκη τοῦ Αὐλητοῦ ἐπεκυρώθη, ἡ Κλεοπάτρα ἀνεγνωρίσθη ὡς βασίλισσα, καὶ συμπόσιον ἐπεσφράγισε τὴν συνδιαλλαγήν. Ὁ Καῖσαρ εἶχεν ἤδη τελείως παρασυρθῆ ἀπὸ τοὺς ἔρωτας τῆς Κλεοπάτρας καὶ παρέμενεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν δαπανῶν πολύτιμον χρόνον. Ἀλλ' εἰς τὸ μεταξὺ οἱ ὑπουργοὶ τοῦ βασιλέως εἰργάζοντο διὰ νὰ ἐξεγείρουν τὸν λαὸν ἐναντίον τοῦ Καίσαρος, διαδίδοντες ὅτι ὁ Καῖσαρ, ὑπόδουλος εἰς τὰς χάριτας τῆς Κλεοπάτρας, ἐσκόπει ν' ἀναδείξῃ αὐτὴν μόνην κυρίαρχον. Οὕτως ἤρχισεν ὁ *Ἀλεξανδρινὸς* λεγόμενος *πόλεμος*, τὸν ὁποῖον καὶ ἀρχαῖοι κριτικοὶ ἐθεώρησαν «οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἔρωτι Κλεοπάτρας ἄδοξον αὐτῷ καὶ κινδυνώδη γενέσθαι» (*Πλούτ.* Καῖσαρ, 48). Αἱ περιπέτειαι τοῦ πολέμου τούτου, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Καῖσαρ δυσκόλως ἔσωσε τὴν ζωήν του, ἐξετυλίχθησαν μὲ κινηματογραφικὴν ταχύτητα: πυρπόλησις τοῦ ἑλληνοαιγυπτιακοῦ στόλου, φυγὴ τῆς Ἀρσινόης, ἀδελφῆς τῆς Κλεοπάτρας, καὶ ἀνάρρησις αὐτῆς ὡς ἐθνικῆς καὶ ἐγχωρίας βασιλίσσης, μάχαι εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, ἀποτυχία καὶ ἀποκλεισμὸς τοῦ Καίσαρος. Τέλος, εἰς τὸ κινδυνωδέστατον σημεῖον τοῦ πολέμου, ἐπῆλθε βοήθεια εἰς τὸν Καίσαρα, καὶ τότε ἐξώρμησεν οὗτος εἰς μάχην, ἐπέτυχεν ὁριστικὴν νίκην. Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἐφονεύθη κατὰ τὴν φυγήν, καὶ οὕτως ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνοαιγυπτιακοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Καίσαρος. Συνέζευξε τὴν Κλεοπάτραν μὲ τὸν νεώτερον ἀδελφόν της, τὸν δωδεκαετῆ Πτολεμαῖον ΙΓ' καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ ἀδελφικὸν ζεῦγος (εἰς τοὺς «θεοὺς Φιλοπάτορας») τὴν βασιλείαν. Ὁ Καῖσαρ, ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἔδωκε τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Κλεοπάτραν, ἐπεχείρησε μετ' αὐτῆς ταξίδιον εἰς τὸν Ἄνω Νεῖλον. Καὶ μετὰ ταῦτα παρέτεινεν ἀκόμη ἐπὶ δύο μῆνας τὴν διαμονήν του εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μὲ τὴν βασίλισσαν, διασκεδάζων μετ' αὐτῆς εἰς ἀγῶνας, εἰς συμπόσια, καὶ ποικίλας ἄλλας τέρψεις. Τέλος, τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰουνίου, μανθάνων ὁ Καῖσαρ τὸν ἀναβρασμόν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ρώμην, κατώρθωσε ν' ἀφήσῃ τὴν Κλεοπάτραν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Συρίαν, ἀφοῦ ἔχασεν ἐννέα μῆνας εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα ἐκανόνισε τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τέλος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, μετ' ἀπουσίαν ἑνὸς ἔτους, γενόμενος δεκτὸς χωρὶς πολὺν ἐνθουσιασμόν. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Καίσαρος ἐγέννησεν ἡ Κλεοπάτρα υἱόν, τὸν ὁποῖον ὠνόμασε Καίσαρα καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς Καισαρίωνα. Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐδέχθη τὸ ὄνομα καὶ ἀνεγνώρισε τὸ παιδίον ὡς υἱόν του. Τὸ θέρος τοῦ 46 μετέβη ἡ Κλεοπάτρα εἰς τὴν Ρώμην μὲ λαμπροτάτην ἀκολουθίαν ἀρχόντων καὶ εὐνούχων καὶ ἐφιλοξενήθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καίσαρος. Ὁ δικτάτωρ ἵδρυσε χρυσοῦν ἄγαλμα αὐτῆς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ βασιλικὸν ζεῦγος τὸν τίτλον «συμμάχων καὶ φίλων τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ». Τὸ σκάνδαλον ὑπῆρξε φοβερὸν εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ἦτο τότε κοινὸν κακὸν εἰς τὴν Ρώμην ἡ ἀκολασία καὶ ἐγνώριζον πάντες πόσον φιλήδονος ἦτο ὁ Καῖσαρ. Ἀλλ' ἡ κατὰ πρόσωπον τῆς Ρώμης μοιχεία αὕτη καὶ ἡ περιφρονητικὴ αὕτη ἐπίδειξις ἀκολασίας ἐκ μέρους τοῦ δικτάτορος ἐπροκάλεσε τὴν γενικὴν κατακραυγήν. Ἐν τούτοις, ἡ παραμονὴ τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ αἱ σχέσεις αὐτοῦ μὲ τὴν Κλεοπάτραν δὲν εἶχον τὴν ἀκολασίαν ὡς μόνην αἰτίαν. Ὁ Καῖσαρ ἐδίψα διὰ δόξαν, καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα. Ἡ κατάστασις τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἡ δυστυχία καὶ ἡ πενία εἶχον κορυφωθῆ, εἶχεν ἀνάγκην εὑρέσεως πόρων, καὶ μόνον μία κατάκτησις, ὅπως τῆς Περσίας, θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν.

Εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν μεγάλων σχεδίων τούτων ἠδύνατο νὰ τὸν βοηθήσῃ ἡ Κλεοπάτρα, καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ὁ Καῖσαρ εἶχε σκεφθῆ νὰ τὴν λάβῃ ὡς σύζυγον. Ἡ Κλεοπάτρα εἶχε μείνει ἓν ἔτος καὶ ἥμισυ εἰς τὴν Ρώμην. Αἱ φῆμαι λοιπόν, αἱ ὁποῖαι διεδίδοντο εἰς τὴν Ρώμην, ὅτι εἶχε σκεφθῆ νὰ μεταφέρῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἢ εἰς τὸ Ἴλιον, νὰ συζευχθῇ τὴν Κλεοπάτραν, δὲν ἦσαν ὅλως ἀβάσιμοι. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔθιγεν ἀλγεινῶς τὴν ρωμαϊκὴν ὑπερηφάνειαν, ἦτο ὅτι ἐσκέπτετο ὁ Καῖσαρ τὴν ἵδρυσιν ἑνὸς Ἑλληνορρωμαϊκοῦ βασιλείου εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἔδιδε νομιμότητα ἡ σύζευξις αὐτοῦ μὲ τὴν Ἑλληνίδα ἀπόγονον τῶν Πτολεμαίων.

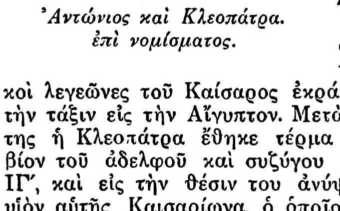

Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα. ἐπὶ νομίσματος.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς Κλεοπάτρας οἱ ρωμαϊκοὶ λεγεῶνες τοῦ Καίσαρος ἐκράτουν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν τάξιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν της ἡ Κλεοπάτρα ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν σκιώδη βίον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συζύγου της Πτολεμαίου ΙΓ', καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἀνύψωσε τὸν τριετῆ υἱὸν αὐτῆς Καισαρίωνα, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἔκτοτε τὸν τίτλον: «ὁ Καῖσαρ θεὸς Φιλοπάτωρ καὶ Φιλομήτωρ». Κατὰ τὸ ἑλληνοαιγυπτιακὸν πολιτικὸν δίκαιον, δὲν ἠδύνατο γυνὴ μόνη νὰ βασιλεύῃ, διὰ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ἔχῃ συμβασιλέα ἄνδρα, ἤθελεν ὅμως νὰ κολακεύσῃ τὸν Καίσαρα ἀναβιβάζουσα εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱόν του. Τὸ γεγονὸς τοῦτο συνέβαινε συγχρόνως μὲ τὸν φόνον τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Σύγκλητον (44 π. Χ.). Ἡ Κλεοπάτρα δὲν εἶχε πλέον ἄλλην σκέψιν παρὰ νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐκ μέρους τῆς Ρώμης νομιμοποίησιν τοῦ ἐκ τοῦ Καίσαρος υἱοῦ αὐτῆς ὡς βασιλέως.

Ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἦτο εἶδος διαμαρτυρίας κατὰ τῶν ἀξιώσεων τοῦ ὡς διαδόχου τοῦ Καίσαρος ἐμφανισθέντος ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ὀκταβιανοῦ. Ἡ Κλεοπάτρα ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Ὀκταβιανοῦ, εἶχεν ὅμως ἀρκετὴν σύνεσιν, ὥστε νὰ κρατηθῇ οὐδετέρα κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν, διὰ νὰ περιμένῃ τὴν ἔκβασιν αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Κάσσιος ἐζήτησε τὴν βοήθειάν της, ἐδικαιολόγησε τὴν ἄρνησιν αὐτῆς μὲ τὴν σιτοδείαν καὶ τὸν λοιμόν, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπέφερεν ἡ χώρα αὐτῆς. Ὁ Κάσσιος εἶχε σκοπὸν νὰ κατευθυνθῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῶν θησαυρῶν τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ βάλῃ εἰς ἐπιχείρησιν τὸ σχέδιόν του, ἔλαβεν ὅμως τὰ μέτρα του διὰ νὰ μὴ σταλῇ ὁ στόλος τῆς Κλεοπάτρας εἰς βοήθειαν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καίσαρος, ὁρίσας 60 πλοῖα νὰ φυλάττουν εἰς Ταίναρον. Ἐν τούτοις ἐπεχείρησεν ἡ Κλεοπάτρα αὐτοπροσώπως ἔξοδον μὲ τὸν στόλον της, ἀλλ' ὑπέστη εἰς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος σφοδροτάτην θύελλαν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀσθενὴς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τέλος εἰς τοὺς Φιλίππους ἡττήθησαν οἱ δημοκρατικοὶ καὶ ἐθριάμβευσαν οἱ φίλοι τοῦ Καίσαρος (τὸ φθινόπωρον τοῦ 42). Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀνατολήν, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς. Ὁ Ὀκτάβιος εἰργάζετο δραστηρίως εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος μετὰ ὀλιγοχρόνιον δραστηριότητα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, περιέπεσεν εἰς μακρὰν ἀδράνειαν, διότι περιεπλάκη καὶ οὗτος εἰς τὰ δίκτυα τῶν θελγήτρων τῆς Κλεοπάτρας (βλ. λ. *Ἀντώνιος* τ. Ε', σ. 17).

Ὁ Ἀντώνιος ἐκάλεσε τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας ν' ἀπολογηθῇ διὰ τὴν πρὸς τοὺς δημοκρατικοὺς εὔνοιαν καὶ τὴν ἀμφίβολον πολιτικὴν αὐτῆς. Ἡ Κλεοπάτρα ἦλθεν εἰς τὴν Ταρσόν, ἀλλ' «εὐθὺς ὀφθεῖσα ἐκράτει τὸν Ἀντώνιον» (*Ἀππιανὸς* V, 1), ὁ ὁποῖος ἐξετέλεσε πᾶσαν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, καὶ πολιτικῆς ἀκόμη σημασίας, καταδιώξας πάντα ἐχθρόν της, καὶ τὴν συνώδευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐκεῖ ἤρχισεν ἡ ὑπὸ τῶν δύο ἐραστῶν ἀποκληθεῖσα «σύνοδος ἀμιμητοβίων» (*Πλουτ.* Ἀντών. 28). Ἡ Κλεοπάτρα ἐδείχθη ἀνυπέρβλητος καὶ ἀνεξάντλητος εἰς εὕρεσιν τρόπων καὶ μέσων, διὰ τῶν ὁποίων νὰ κρατῇ διαρκῶς ἐν ἐξεγέρσει τὸ αἴσθημα τοῦ Ἀντωνίου. «Καὶ παιδιᾶς ἀεί τινα καινὴν ἡδονὴν ἐπιφέρουσα καὶ χάριν, διεπαιδαγώγει τὸν Ἀντώνιον οὔτε νυκτός, οὔτε ἡμέρας ἀνιεῖσα. Καὶ γὰρ συνεκύβευε καὶ συνέπινε καὶ συνεθήρευε καὶ γυμναζόμενον ἐν ὅπλοις ἐθεᾶτο, καὶ νύκτωρ... συνεπλανᾶτο... θεραπαινιδίου στολὴν λαμβάνουσα» (*Πλουτ.* Ἀντών. 29). Ὁ βίος ὅμως οὗτος παιδιῶν καὶ ἐρώτων καὶ ἀκολασιῶν δὲν ἀπέτρεπε τὴν Κλεοπάτραν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν Ἀντώνιον, ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ὑψηλοτέρων πολιτικῶν σκοπῶν. Δὲν ἦτο καὶ ἁπλῶς ρωμαντικὴ ἡ ἐρωτικὴ περιπλοκὴ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας. Διὰ ταύτην τοὐλάχιστον εἶναι σαφὲς ὅτι πρὸ παντὸς πολιτικοὶ λόγοι καὶ ὄχι ἐρωτικὸν πάθος ἦσαν τὸ κύριον ἐλατήριον: ἤθελε νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὸν Ἀντώνιον, τὸν ὁποῖον διέβλεπεν ὡς τὸν μέλλοντα κυρίαρχον τοῦ κόσμου, καὶ νὰ τὸν κάμῃ σύζυγον, διὰ ν' ἀνυψώσῃ εἰς νέαν ἀκμὴν τὸ κράτος αὐτῆς καί, φυσικά, νὰ ἀνυψώσῃ καὶ ἑαυτήν. Πιθανώτατον δ' εἶναι ὅτι καὶ τὸν Ἀντώνιον δὲν εἵλκυε μόνον τὸ πάθος τῆς σωματικῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ γίνῃ κύριος τῆς πλουσιωτέρας χώρας τῆς Ἀνατολῆς, διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν ὅλην κυριαρχίαν αὐτοῦ. Ἀπόδειξις, ὅτι, ὅτε παρουσιάσθη ἀνάγκη, ἔτρεξεν εἰς τὸ Βρινδήσιον, συνῆψε συνθήκην μὲ τὸν Ὀκταβιανὸν καὶ πρὸς σύσφιγξιν τοῦ δεσμοῦ ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβίου, ἡ ὁποία δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ὡραία ἀπὸ τὴν Κλεοπάτραν, καὶ ὅτι ἔκτοτε (ἀπὸ τὸ 40 π. Χ.) ἔμεινε τρία καὶ ἥμισυ ἔτη μακρὰν τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ. Ὁ κόσμος ἐμοιράσθη μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν, ὁ Ὀκτάβιος ἔλαβε τὴν Δύσιν, ὁ Ἀντώνιος τὴν Ἀνατολήν. Ἐν τούτοις δὲν διέκοψεν ὁ Ἀντώνιος τὰς σχέσεις του ἐντελῶς μὲ τὴν Κλεοπάτραν. Διῆλθε τὸν χειμῶνα τοῦ 39—38 μετὰ τῆς συζύγου του Ὀκταβίας εἰς τὰς Ἀθήνας, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ ἐμάχοντο εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐναντίον τῶν Πάρθων. Ἡ Ὀκταβία εἰργάζετο πάντοτε πρὸς διατήρησιν τῶν φιλικῶν σχέσεων τοῦ συζύγου αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της, καὶ πρὸς ἀνανέωσιν αὐτῶν ἔγινε πάλιν νέα συνάντησις εἰς τὴν Τάραντα (τὸ φθινόπωρον τοῦ 37). Ἔπειτα ὁ Ἀντώνιος ἐχωρίσθη εἰς τὴν Κέρκυραν ἀπὸ τὴν Ὀκταβίαν, ὄχι διότι τὸν εἷλκυον φιλήδονοι κλίσεις πρὸς τὴν Κλεοπάτραν, ἀλλὰ διότι ἐσκόπει νὰ διεξαγάγῃ τὸν μέγαν πρὸς τοὺς Πάρθους πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἦτο παλαιὸν ὄνειρον τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν.

Μόλις ἔφθασεν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν Συρίαν, ἐκάλεσε πλησίον αὐτοῦ τὴν Κλεοπάτραν, τὸ φθινόπωρον τοῦ 37, καὶ οὕτως ἀνενέωσε τὰς ἀπὸ τὸ ἔαρ τοῦ 40 π. Χ. διακοπείσας σχέσεις αὐτοῦ. Ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 37/36 διῆλθεν ὁ Ἀντώνιος μετὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὴν Συρίαν, προφανῶς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀπασχολούμενος συγχρόνως καὶ μὲ τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς ἐναντίον τῶν Πάρθων. Τότε ἔλαβε σύζυγον τὴν Κλεοπάτραν, χωρὶς νὰ διαζευχθῇ ἀπὸ τὴν Ὀκταβίαν. Ὁ Ἀντώνιος, λαμβάνων σύζυγον τὴν Κλεοπάτραν, κρατῶν συγχρόνως τὴν Ὀκταβίαν, ἔκαμνε χρῆσιν, ὡς πιθανῶς καὶ ὁ Καῖσαρ, ἡγεμονικοῦ δικαιώματος πολυγαμίας, σκοπῶν τὴν ἵδρυσιν μιᾶς Ἑλληνιστικοανατολικῆς μοναρχίας. Ἀπὸ τὴν Κλεοπάτραν ὁ Ἀντώνιος ἀπέκτησε τρία τέκνα, τὸν Ἀλέξανδρον Ἥλιον, τὴν Κλεοπάτραν Σελήνην καὶ τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον, καὶ τὰ τρία ταῦτα τέκνα τὰ ἀνεγνώρισε καὶ τὰ ἀνεκήρυξε βασιλεῖς· ἐπίσης βασιλέα ἀνεκήρυξε καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Καίσαρος Καισαρίωνα, εἰς δὲ τὴν Κλεοπάτραν ἔδωκεν ὡς γαμήλιον δῶρον τὴν Κοίλην Συρίαν, τὴν Κύπρον, τὴν Κρήτην καὶ ἄλλας χώρας.

Τὸν Ἀντώνιον, ἀναχωροῦντα διὰ τὴν ἐκστρατείαν (τὸ θέρος τοῦ 36 π. Χ.), συνώδευσεν ἡ Κλεοπάτρα ἕως τὸν Εὐφράτην. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Ἰουδαίαν, διὰ νὰ ἴδῃ τὸν Ἡρώδην καὶ νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ σχετικῶς μὲ τὰς δωρηθείσας ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου εἰς αὐτὴν χώρας τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ἡ πλασθεῖσα κακολογία, ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἐπεχείρησε νὰ διαφθείρῃ τὴν ἁγνότητα τοῦ Ἡρώδου δὲν δύναται νὰ ἐξελεγχθῇ. Ὁ κόσμος δὲν εἶδε τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ὅτι ὁ Ἡρώδης συνώδευσεν ἕως τὸ Πηλούσιον, μὲ βασιλικὰς τιμάς, τὴν Κλεοπάτραν ἐπανερχομένην εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τὸ μεταξὺ ἐτελείωσεν ἡ παρθικὴ ἐκστρατεία τοῦ Ἀντωνίου μὲ πλήρη ἀποτυχίαν. Ἡ Κλεοπάτρα ἦλθε πρὸς συνάντησιν καὶ βοήθειάν του εἰς τὴν Συρίαν, φέρουσα ἐνδύματα καὶ χρήματα εἰς αὐτόν, ἐπέστρεψαν δὲ καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Αἴγυπτον (τὰς ἀρχὰς τοῦ 35 π. Χ.).

Ὁ Ἀντώνιος ἤρχισεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ πάλιν νέας ἑτοιμασίας διὰ τὸν Παρθικὸν πόλεμον, πάλιν ἡ Κλεοπάτρα τὸν συνώδευσεν εἰς τὴν Συρίαν. Ἐνταῦθα εὑρισκόμενος ὁ Ἀντώνιος ἔλαβε τὴν εἴδησιν, ὅτι ἡ Ρωμαία σύζυγός του Ὀκταβία, κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀδελφοῦ της Ὀκταβίου, διηυθύνετο εἰς τὰς Ἀθήνας, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς ἐνίσχυσιν 2.000 ἀνδρῶν καὶ ποικίλα ἐπιτήδεια. Ὁ Ἀντώνιος εὑρίσκετο λοιπὸν εἰς τὸ δίλημμα, ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κλεοπάτραν, ἢ νὰ ὑποστῇ τὴν ἀναπόφευκτον ρῆξιν μὲ τὸν Ὀκτάβιον καὶ μὲ τὴν Ρώμην. Ἡ Κλεοπάτρα κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ τὸν Ἀντώνιον πρὸς τὸ μέρος της, ἐξάπτουσα καὶ τὸ ἐρωτικὸν πάθος καὶ τὴν φιλοδοξίαν του. Καὶ τὸν ἔπεισε νὰ γράψῃ εἰς τὴν Ὀκταβίαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ διακόψῃ τὸ ταξίδιόν της. Τότε ὁ Ἀντώνιος, προβλέπων τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ἀνέβαλε τὸν πρὸς τοὺς Πάρθους πόλεμον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν «ἤδη πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον τετραμμένος» (*Πλουτ.* Ἀντών. 53).

Μετὰ τὴν νέαν παρθικὴν ἐκστρατείαν τοῦ 34 π. Χ. ὁ Ἀντώνιος, πρὸς μεγίστην ἀγανάκτησιν τῶν Ρωμαίων πατριωτῶν, ἐτέλεσεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μέγαν θρίαμβον ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ κατὰ

Digitized by Google

τὸν θρίαμβον ἔβαλε τὴν Κλεοπάτραν νὰ καθίσῃ ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου καὶ διέταξε νὰ ἀπονεμηθῶσιν εἰς αὐτὴν τιμαὶ θεᾶς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐτελέσθη εἰς τὸ κολοσσιαῖον Γυμνάσιον τελετὴ ἡ ὁποία παρήγαγε μεγαλυτέραν ἀκόμη ἐντύπωσιν. Ὁ 'Αντώνιος ἀνεκήρυξεν ἐνώπιον ὅλου τοῦ λαοῦ, ὅτι ἡ Κλεοπάτρα θὰ ἦτο εἰς τὸ μέλλον «βασίλισσα τῶν βασιλισσῶν», καὶ ὁ Καισαρίων, ὡς συμβασιλεὺς μετ' αὐτῆς, θὰ ἦτο «βασιλεὺς βασιλέων». Τὸ κράτος αὐτῆς περιελάμβανε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον, τὴν Λιβύην. 'Επίσης καὶ οἱ ἡγεμονόπαιδες ἔπρεπε νὰ βασιλεύουν, καὶ εἰς μὲν τὸν 'Αλέξανδρον Ἥλιον ἔδωκεν ὡς βασίλειον τὴν 'Αρμενίαν, τὴν Μηδίαν καὶ πᾶσαν τὴν πέραν τοῦ Εὐφράτου χώραν, εἰς δὲ τὴν Κλεοπάτραν Σελήνην ἔδωκε τὴν Κυρηναϊκήν, καὶ εἰς τὸν Πτολεμαῖον Φιλάδελφον τὴν Φοινίκην, Κιλικίαν, Συρίαν ἕως τὸν Εὐφράτην καὶ τὴν Μικρὰν 'Ασίαν. 'Από τότε ἡ Κλεοπάτρα ἐνεδύετο τὸ ἔνδυμα τῆς Ἴσιδος καὶ ἔλαβεν ἐπισήμως τὸ ὄνομα *Νέα Ἶσις*, ἔχει δὲ εἰς νομίσματα καὶ τὸ ὄνομα *θεὰ νεωτέρα*. Εἴς τινα μέρη ἐλατρεύετο καὶ ὡς *'Αφροδίτη Κλεοπάτρα*. Ἡ συνένωσις δὲ ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν δοξασιῶν ἐμφανίζεται εἰς τὰς παραστάσεις, ἴσως καὶ τὴν λατρείαν, τῶν δύο βασιλέων· ὁ 'Αντώνιος εἶναι ὁ *Ὄσιρις - Διόνυσος*, ἡ Κλεοπάτρα ἡ *Σελήνη-Ἶσις*. Καὶ οὕτω συνετελεῖτο ἐν 'Αλεξανδρείᾳ, ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν χλιδὴν φιληδόνων ἐρώτων, ἡ συνένωσις τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ δεσμῷ τοῦ ἑλληνιστικοῦ πολιτισμοῦ. 'Εκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπιδιώξει ὁ Καῖσαρ, ἤτοι ἡ ἵδρυσις μιᾶς 'Ελληνορρωμαϊκῆς βασιλείας, ἤδη κατωρθώνετο ὑπὸ τοῦ 'Αντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, μὲ τύπον περισσότερον ἀνατολικόν, καὶ ἐγένετο ἡ προσπάθεια πρὸς ἀνασυγκρότησιν μιᾶς μεγάλης ἑλληνιστικῆς κυριαρχίας.

Τιέπολο: 'Αντώνιος καὶ Κλεοπάτρα.

Τὸ ἱδρυόμενον τοῦτο ἑλληνιστικοανατολικὸν κράτος ἦτο πλῆγμα δεινὸν κατὰ τῆς ὑπερηφάνου κοσμοκρατείρας Ρώμης. Ἡ δωρεὰ ὑπὸ τοῦ 'Αντωνίου ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν εἰς ξένους βασιλεῖς προεκάλεσεν ἀλγεινοτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Ρώμην καὶ συγχρόνως ἔδιδεν εὐκαιρίαν εἰς τὸν 'Οκτάβιον νὰ ἐξερεθίσῃ τὴν κοινὴν γνώμην κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του. Εἰς τὴν Ρώμην ἐκυκλοφόρουν πληροφορίαι καὶ ἱστορίαι ποικίλαι σχετικῶς μὲ τὸν τρυφηλὸν καὶ ἡδονικὸν βίον τῆς ἀλεξανδρινῆς αὐλῆς, μὲ τὰ ἀχαλίνωτα ὄργια, μὲ τὴν ἀπίστευτον πολυτέλειαν κλπ. Ἦτο ἀνάγκη ν' ἀρχίσῃ νέος ἀγὼν περὶ κοσμοκρατορίας, ὁ ὁποῖος θὰ ἔκρινεν ἂν θὰ ἐξηκολούθει νὰ εἶναι κυρίαρχος τοῦ κόσμου ἡ Ρώμη, ἢ μία νέα ἑλληνιστικὴ δύναμις, ὁρμωμένη ἀπὸ τὴν 'Αλεξάνδρειαν.

Ἡ Κλεοπάτρα ἐφέρετο ἤδη ἀπὸ τὸ 33 π.Χ. μᾶλλον ἀγερώχως καὶ αὐταρχικῶς παρὰ πρότερον. Εἶχεν ὡς σωματοφύλακας Ρωμαίους στρατιώτας οἱ ὁποῖοι ἔφερον χαραγμένον τὸ ὄνομά της εἰς τὰς ἀσπίδας αὐτῶν. Συνώδευε τὸν 'Αντώνιον εἰς τὰς συνελεύσεις, εἰς τὰς τελετάς, εἰς τὰς δικαστικὰς κρίσεις· ἐβάδιζε πλησίον του ἔφιππος, ἠκολουθεῖτο ἀπὸ σμῆνος εὐνούχων· τὸ πολυτελέστατον φορεῖον αὐτῆς («κωνωπεῖον») ἐφέρετο ἐν μέσῳ τῶν ρωμαϊκῶν σημαιῶν. 'Ακόμη καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας ἐταπείνωσεν ἡ Κλεοπάτρα, διότι ἡ σκηνὴ τοῦ στρατηγοῦ δὲν ὠνομάζετο πλέον *πραιτώριον*, ἀλλὰ *βασίλειον*. Αἱ πόλεις καὶ αἱ χῶραι ἐλαφυραγωγοῦντο ὑπὸ τοῦ 'Αντωνίου χάριν τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς 'Αλεξανδρείας. 'Αγάλματα, ζωγραφίαι, ἀναθήματα ἐστέλλοντο ἀπὸ τὴν Μικρὰν 'Ασίαν εἰς τὴν μεγάλην ἑλληνιστικὴν πρωτεύουσαν. Ἡ πλουσία βιβλιοθήκη τῆς Περγάμου ἐπλούτισε τὴν 'Αλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου, ἡ ὁποία εἶχε καῆ κατὰ τὸν 'Αλεξανδρινὸν πόλεμον τοῦ Καίσαρος. Οὕτως ἡ ρῆξις μεταξὺ τοῦ 'Οκταβίου καὶ τοῦ 'Αντωνίου περὶ κοσμοκρατορίας ἦτο ἀναπόφευκτος. Παρὰ τὴν τελευταίαν προσπάθειαν τοῦ 'Αντωνίου πρὸς συνδιαλλαγήν, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε δι' ἀλληλογραφίας πρὸς τὸν 'Οκτάβιον, ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 32 π. Χ. ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ τοῦ λαοῦ, ὄχι πρὸς τὸν 'Αντώνιον, ἀλλὰ πρὸς τὴν Κλεοπάτραν. Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ἐνηργήθη ὑπὸ τοῦ 'Οκταβίου μὲ ὑπολογισμὸν συνετόν, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐμφυλίου πολέμου, ἀλλὰ περὶ πολέμου κατὰ γυναικός, ἡ ὁποία ἦτο ἐχθρὰ πρὸς τὸν ρωμαϊκὸν λαόν.

Ὁ 'Αντώνιος εἶχεν ἤδη ἀπὸ τὸ 33 π. Χ. μεταβῆ εἰς τὴν Ἔφεσον μὲ τὴν Κλεοπάτραν. Ὁλόκληρος ἡ ναυτικὴ δύναμις τῆς βασιλίσσης συνεκεντρώθη εἰς Ἔφεσον, 200 πολεμικὰ πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε θησαυρὸς 20.000 ταλάντων καὶ ἰσχυρὸν πολεμικὸν ὑλικόν. Αἱ παρασκευαὶ ἐξηκολούθησαν μὲ μεγάλην δραστηριότητα εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅπου ὁ 'Αντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα διῆλθον τὸν χειμῶνα τοῦ 33—32. Ὀλίγον ἔπειτα ὁ 'Αντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα, οἱ ὁποῖοι εἶχον δεχθῆ τὸν πόλεμον, μετεβίβασαν τὸ στρατηγεῖον αὐτῶν δυτικώτερον, εἰς τὴν Σάμον, ὅπου συνήχθησαν οἱ βασιλεῖς τῆς 'Ανατολῆς, φέροντες τὰ βοηθητικά των στρατεύματα. 'Από τὴν Σάμον μετεβίβασε πάλιν τὸ στρατηγεῖόν του ὁ 'Αντώνιος εἰς τὰς 'Αθήνας, ὅπου ἡ Κλεοπάτρα ἀπῄτησε νὰ λάβῃ ὅλας τὰς τιμάς, τὰς ὁποίας οἱ 'Αθηναῖοι εἶχον δώσει εἰς τὴν 'Οκταβίαν τὸν χειμῶνα τοῦ 39—38, καὶ ὁ 'Αντώνιος ἐφρόντισε νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ἐπιθυμία της, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, «ὡς δὴ πολίτης 'Αθηναίων», ἔφερε μετ' ἄλλων 'Αθηναίων τὸ ψήφισμα τῶν τιμῶν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Κλεοπάτρας (*Πλουτ.* 'Αντών. 57). Ἔπεισε δὲ τὸν 'Αντώνιον νὰ προβῇ εἰς τὸ ὁριστικὸν διάβημα τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὴν 'Οκταβίαν, διότι ἔστειλεν εἰς τὴν Ρώμην ἀνθρώπους νὰ ἐκβάλωσιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν οἰκίαν.

Ὁ 'Αντώνιος μὲ τὴν Κλεοπάτραν ἐξουσίαζον τὰς χώρας ἀπὸ τὸν Εὐφράτην καὶ τὴν 'Αρμενίαν ἕως τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ τοὺς 'Ιλλυριούς, ἡ δὲ γραμμὴ ἀμύνης, τὴν ὁποίαν κατεῖχον αἱ δυνάμεις του, ἐξετείνετο ἀπὸ τὴν Κυρήνην ἕως τὴν Κέρκυραν. Ὁ 'Οκτάβιος κατεῖχε τὴν Δύσιν, ἀπὸ τοὺς 'Ιλλυριοὺς ἕως τὸν Δυτικὸν ὠκεανόν. Ὁ 'Αντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα εἶχον μεταβῆ εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ τέλος τοῦ 'Οκτωβρίου τοῦ 32), ἔπειτα εἰς τὰς Πάτρας, μέγα δὲ μέρος τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ εἶχον συγκεντρώσει κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς 'Ακαρνανίας. 'Αλλ' ἤδη ἐπήρχετο ὁ στόλος τοῦ 'Οκταβίου καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὄπισθεν αὐτοῦ, κατώρθωσαν δὲ ν' ἀπωθήσουν τὰς δυνάμεις τοῦ 'Αντωνίου εἰς στενόχωρον θέσιν ἀμύνης, εἰς τὸν 'Αμβρακικὸν κόλπον. Ὁ πεζικὸς στρατὸς καὶ ὁ στόλος τοῦ 'Αντωνίου ἤρχισε νὰ εὑρίσκεται εἰς δύσκολον θέσιν, αἱ γραμμαὶ ὑποχωρήσεως διεκόπτοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, φίλοι καὶ σύμμαχοι ἐλιποτάκτουν, διχογνωμίαι καὶ ἔριδες ἠγείροντο εἰς τὰ πολεμικὰ συμβούλια μεταξὺ τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν καὶ τῶν 'Ελληνοαιγυπτίων. Ἤδη καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, ὁ Κανίδιος, συνεβούλευσε τὸν 'Αντώνιον, τὴν μὲν Κλεοπάτραν ν' ἀποπέμψῃ, αὐτὸς δέ, ἀποχωρῶν εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, νὰ ζητήσῃ ὁριστικὴν κρίσιν τοῦ ἀγῶνος διὰ πεζομαχίας. Ἡ ὑποχώρησις εἰς 'Ανατολὰς ἐφαίνετο ἡ μόνη διέξοδος· ἀπεφασίσθη ὁ μὲν στρατὸς νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν ξηράν, ὁ δὲ στόλος νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ 'Οκταβίου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἔφερε τὴν 2 Σεπτεμβρίου τοῦ 31 εἰς τὴν ἐν 'Ακτίῳ μάχην (βλ. λ. *'Αντώνιος, Αὔγουστος*). Μετὰ τὴν ἧτταν ὁ 'Αντώνιος μὲν κατηυθύνθη εἰς τὰς Λιβυκὰς ἀκτάς, ἡ δὲ βασίλισσα εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τὴν Λιβύην ἤλπιζεν ὁ 'Αντώνιος, ὅτι θὰ παρελάμβανε τέσσαρας λεγεῶνας, οἱ ὁποῖοι ἐστάθμευον εἰς τὴν Κυρήνην, ἀλλ' οἱ λεγεῶνες εἶχον ἤδη ἀποστατήσει πρὸς τὸν 'Οκτάβιον καὶ ἀπηλπισμένος ὁ 'Αντώνιος μετέβη εἰς τὴν 'Αλεξάνδρειαν. Ἡ Κλεοπάτρα ἦτο ἤδη εἰς τὴν πρωτεύουσάν της· ἡ πολύτροπος βασίλισσα εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸν λιμένα τῆς 'Αλεξανδρείας, ἔχουσα τὰ πλοῖα στολισμένα μὲ στεφάνους καὶ μὲ νικητήρια ᾄσματα. Ἡ κοινὴ γνώμη, κατὰ τὴν διετῆ ἀπουσίαν αὐτῆς, εἶχε στραφῆ ἐναντίον της, καὶ ὅτε μάλιστα ἐγνώσθη ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης ἐν 'Ακτίῳ, ἐξεδηλώθη κίνησις ἐπαναστατική. Ἡ Κλεοπάτρα ἠναγκάσθη ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀνησυχίαν ταύτην διὰ διώξεων, δημεύσεων, ἀκόμη καὶ θανατώσεων. Πλήρης σύγχυσις ἐπεκράτησεν ὡς πρὸς τὰ μέλλοντα πολεμικὰ σχέδια. Ὁ 'Αντώνιος εἶχεν ἤδη περιέλθει εἰς ἠθικὴν ἀναισθησίαν. Παραληφθεὶς ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας διέτριβεν εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτῆς, διάγων πάλιν, ὡς καὶ ἄλλοτε, τὸν χρόνον εἰς δεῖπνα καὶ πότους. Ὁ 'Αντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα κατέλυσαν τὴν παλαιὰν σύνοδον (λέσχην) τῶν «ἀμιμητοβίων», καὶ συνέστησαν νέαν, ἐγγύτερον πρὸς τὰς σκέψεις περὶ θανάτου, τὴν ὁποίαν ἐκάλουν τῶν «συναποθανουμένων», ἡ ὁποία ὅμως οὐδόλως ὑπελείπετο ἀπὸ τὴν πρώτην «κατὰ τὴν ἁβρότητα καὶ τὰς τρυφὰς καὶ τὰς πολυτελείας». Ἡ δὲ Κλεοπάτρα ἐδοκίμαζε κάθε ἡμέραν διάφορα δηλητήρια, διὰ νὰ εὕρῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλει ἠρεμώτερον θά-

Digitized by Google

νατον, καὶ εὗρε, μετὰ πολλὰς δοκιμάς, ὅτι μόνον τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος προκαλεῖ θάνατον χωρὶς σπασμόν, μὲ εὔκολον ἀμαύρωσιν τῶν αἰσθητηρίων, ὅμοιον μὲ βαθὺν ὕπνον.

Ἐν τούτοις ὁ νικητὴς Ὀκτάβιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Διὰ τῆς Ῥόδου μετέβη εἰς τὴν Ἀσίαν, εὑρισκόμενος δὲ εἰς τὴν Συρίαν ἐδέχθη, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, πρεσβείας ἐκ μέρους τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας. Εἰς ταύτην ἐμήνυσεν ὁ νικητὴς ὅτι θὰ ἦτο λίαν ἐπιεικὴς ἐὰν ἐφόνευεν ἢ ἐξεδίωκε τὸν Ἀντώνιον, τοῦτον δὲ ἀπηξίωσεν ἀπαντήσεως. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι προσέκοπτον εἰς τὴν ἀνηλεῆ στάσιν τοῦ νικητοῦ. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἐσκέφθη νὰ προδώσῃ τὸν ἄνδρα, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν εἶχεν αἰσθανθῆ ἄλλο αἴσθημα παρὰ μόνον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἰδίων ἑαυτῆς πολιτικῶν σχεδίων. Πάντως ἤλπισεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ προσελκύσῃ τὸν νικητήν, ὅπως εἶχε προσελκύσει καὶ τὸν θεῖον αὐτοῦ, τὸν Καίσαρα. Ἐξ ἄλλου ἐπεριποιεῖτο τὸν Ἀντώνιον, ἀπασχολοῦσα αὐτὸν μὲ διασκεδάσεις καὶ ἑορτάσασα τὰ γενέθλιά του μὲ λαμπροτάτας ἑορτάς. Συγχρόνως ὅμως ἔκτιζε πρὸς ἀσφάλειαν μεγαλοπρεπέστατον «μνῆμα» εἰς τὴν περιοχὴν τῶν βασιλείων καὶ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἴσιδος, ὅπου συνεσώρευσε τοὺς βασιλικοὺς θησαυρούς. Εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ὁ Ὀκτάβιος δύο πράγματα ἐπεθύμει διακαῶς, νὰ σφετερισθῇ τοὺς ἀμυθήτους θησαυροὺς τῶν Πτολεμαίων καὶ νὰ συλλάβῃ αὐτὴν ζῶσαν, διὰ νὰ κοσμήσῃ τὸν θρίαμβόν του εἰς τὴν Ῥώμην μὲ τὴν τελευταίαν ἀπόγονον παλαιοῦ καὶ μεγάλου βασιλικοῦ οἴκου, διαδόχου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Διὰ ταῦτα ἡ Κλεοπάτρα ἡτοίμαζε τὸ μνῆμα, διὰ νὰ μὴ παραδώσῃ ζῶσαν ἑαυτὴν εἰς τὸν νικητὴν καὶ διὰ νὰ καταφλέξῃ τὸν πλοῦτον.

Ἀλλ' ἤδη τὰ στρατεύματα τοῦ Καίσαρος (τοῦ Ὀκταβίου) ἐπλησίαζον πανταχόθεν. Τὸ Πηλούσιον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ κλεὶς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔπεσε καὶ τὸ ἱππικὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Ἀντώνιος, λαμπρῶς ἀγωνισθείς, ἔτρεψεν αὐτὸ εἰς φυγὴν καὶ παρεσκευάσθη διὰ τὸν τελικὸν ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ εὕρῃ «θάνατον εὐκλεᾶ μᾶλλον ἢ σωτηρίαν καὶ νίκην». Τὴν ἑπομένην ἡμέραν (1ην Αὐγούστου τοῦ 30 π. Χ.), ἐνῷ ἤρχιζε νὰ συγκροτῆται κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη, αἰφνιδίως ὁ στόλος καὶ τὸ ἱππικόν, κατὰ μυστικὴν ἐντολὴν τῆς Κλεοπάτρας, ηὐτομόλησαν πρὸς τὸν ἀντίπαλον, μόνον δ' οἱ παλαίμαχοι λεγιονάριοι ἔμειναν πιστοὶ μέχρι τέλους εἰς τὸν κύριόν των. Τότε ὁ Ἀντώνιος, βοῶν ὅτι ἐπροδόθη ὑπ' ἐκείνων, χάριν τῶν ὁποίων ἐπολέμει, ἀπεσύρθη εἰς τὴν πόλιν. Ἡ Κλεοπάτρα, φοβηθεῖσα τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς τὸν τάφον καὶ ἔκλεισε τοὺς φέροντας εἰς αὐτὸν καταρράκτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν στερεώτατοι, διὰ κλείθρων καὶ μοχλῶν· ἔστειλε δ' ἀνθρώπους πρὸς τὸν Ἀντώνιον ν' ἀναγγείλουν ὅτι αὐτὴ ηὐτοκτόνησεν. Τότε συνέβη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε προΐδει ἡ Κλεοπάτρα· ὁ Ἀντώνιος ἔπληξεν ἑαυτὸν διὰ τοῦ ξίφους, ἀλλ' ἡ πληγὴ δὲν ἦτο εὐθυθάνατος καὶ πληγωθεὶς ἐσφάδαζεν οἰμώζων. Μαθοῦσα ταῦτα ἡ Κλεοπάτρα ἔστειλε νὰ φέρουν τὸν Ἀντώνιον πλησίον αὐτῆς. Ἀφοῦ ἐδέχθη τὸν Ἀντώνιον ἡ Κλεοπάτρα καὶ κατέκλινεν αὐτόν, ἔσχισε τοὺς πέπλους αὐτῆς, ἐσπάραξε διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον καὶ τὰ στέρνα αὐτῆς καὶ καθαρίζουσα τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ τὰ αἵματα ἐκάλει αὐτὸν «δεσπότην καὶ ἄνδρα καὶ αὐτοκράτορα». Ἀφοῦ δὲ καθησύχασε τὸν θρῆνον αὐτῆς ὁ Ἀντώνιος, ἐζήτησε νὰ πίῃ οἶνον, εἴτε διότι ἐδίψα, εἴτε διότι ἤλπιζε συντομώτερον ν' ἀναπαυθῇ. Μόλις δ' ἀφῆκεν ὁ Ἀντώνιος τὴν τελευταίαν πνοήν, ἦλθεν ἀπεσταλμένος τοῦ Καίσαρος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ἀγγελθῆ τὰ συμβαίνοντα, ἔχων ἐντολὴν νὰ συλλάβῃ ζῶσαν τὴν Κλεοπάτραν. Διὰ δόλου κατώρθωσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Καίσαρος νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν τάφον καὶ νὰ φυλάξουν ἐπιμελῶς ζωντανὴν τὴν βασίλισσαν, προσέχοντες μήπως αὐτοχειριασθῇ.

Μὲ ἀξιοθαύμαστον διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὸ πάθος γραφικότητα ἐξιστορεῖ ὁ Πλούταρχος εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀντωνίου (82—86) τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκείνης γυναικὸς καὶ βασιλίσσης. Ὁ Καῖσαρ ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Κλεοπάτραν νὰ θάψῃ ἡ ἰδία τὸν Ἀντώνιον καὶ ἐτάφη τὸ σῶμα τούτου «πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς διὰ τῶν χειρῶν ἐκείνης». Ἐκ τῆς λύπης καὶ τῶν τραυμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἡ ἰδία προξενήσει εἰς τὰ στέρνα αὐτῆς, κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ, εὐχαρίστως δ' εὗρηκε τὴν πρόφασιν ταύτην, διὰ ν' ἀπέχῃ ἀπὸ τροφὴν καὶ οὕτως εὐκόλως νὰ παραλύσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς. Ἠναγκάσθη ὅμως νὰ λάβῃ τροφὴν καὶ νὰ δεχθῇ περιποίησιν τοῦ σώματος, διότι ἐμηνύθησαν εἰς αὐτὴν παρὰ τοῦ Ὀκταβίου ἀπειλαὶ καὶ φόβοι περὶ τῆς ζωῆς τῶν τέκνων της. Ἀφοῦ παρῆλθον ἡμέραι τινές, ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ παρηγορίαν καὶ αὐτὸς ὁ Καῖσαρ καὶ ἔλαβεν ἀναγραφὴν τῆς περιουσίας της.

Παρὰ Ῥωμαίου, φίλου πρὸς αὐτήν, τοῦ Κορνηλίου Δολοβίλλα, ἐπληροφορήθη ἡ Κλεοπάτρα ὅτι ὁ Καῖσαρ ἐπιστρέφει πεζῇ διὰ τῆς Συρίας, διέταξε δὲ ν' ἀποσταλῇ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν τέκνων της. Ἡ Κλεοπάτρα δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀπατᾶται ὡς πρὸς τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον τὴν ἐπερίμενε· τὸ εὐτυχέστερον δι' αὐτὴν θὰ ἦτο νὰ τῆς χαρισθῇ ἡ ζωή, ἀφοῦ θὰ ἐσύρετο εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ νικητοῦ ὡς περίγελως τῆς Ῥώμης. Ἔλαβε ταχέως τὴν ἀπόφασίν της, παρεκάλεσε τὸν Ὀκτάβιον ν' ἀφήσῃ αὐτὴν νὰ τελέσῃ χοὰς εἰς τὸν Ἀντώνιον, καὶ ἀφοῦ ἔκλαυσε καὶ ἐστεφάνωσε καὶ κατησπάσθη τὴν σορόν, διέταξε νὰ ἑτοιμάσουν λουτρὸν δι' ἑαυτήν. Καὶ ἀφοῦ ἐλούσθη, κατεκλίθη καὶ ἔφαγε λαμπρὸν ἄριστον. Μετὰ δὲ τὸ ἄριστον, πρῶτον μὲν ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Καίσαρα, παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ θάψῃ αὐτὴν μὲ τὸν Ἀντώνιον, ἔπειτα ἀπέπεμψε τὰς γυναῖκας αὐτῆς, ἐκράτησε πλησίον της μόνον δύο θεραπαινίδας, καὶ ἔκλεισε τὰς θύρας. Μετ' ὀλίγον οἱ σταλέντες ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εὗρον τὴν Κλεοπάτραν νεκράν, κατακειμένην εἰς χρυσῆν κλίνην καὶ βασιλικῶς κεκοσμημένην. Εἰς δὲ τοὺς πόδας της ἀπέθνῃσκον καὶ αἱ δύο θεραπαινίδες της.

Ὁ πολυθόρυβος καὶ τρυφηλὸς βίος, τὸν ὁποῖον διήρχοντο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα, ἐδημιούργησαν ψευδῆ ἱστορικὴν ἀτμοσφαῖραν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἐπεσκοτίσθη

Guido Reni: Ἡ Κλεοπάτρα δηλητηριάζεται.

ἡ ἀληθὴς ἱστορικὴ μορφὴ τῆς Κλεοπάτρας. Βεβαίως ἡ Ἑλληνὶς αὕτη βασίλισσα δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὡς πρότυπον αἰδημοσύνης, εἶχε καὶ φυσικὸν κάλλος, ἀλλ' εἶχε καὶ τέχνας πολλὰς διὰ νὰ σαγηνεύῃ ὅσους ἤθελε (*Πλουτ.* Ἀντών. 53. 83), πρέπει ὅμως νὰ μὴ λησμονῆται ἡ ἐποχὴ καὶ ἡ ὅλη κοινωνικὴ κατάστασις καὶ ἰδίως τῆς Ἀλεξανδρινῆς αὐλῆς, ὡς πρὸς δὲ τὴν Κλεοπάτραν ὁ πολυχρόνιος ἐκφυλισμὸς τοῦ οἴκου τῶν Πτολεμαίων. Παρ' ὅλα ταῦτα, καὶ ἀκριβῶς διὰ ταῦτα, εἶναι ἀξία τιμῆς ἡ τελευταία αὕτη ἀπόγονος, ἡ μὲ τόσον ὑψηλὴν παιδείαν μορφωμένη, ἡ τόσον ἀγαπωμένη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ συνετῶς κυβερνῶσα, τῆς ὁποίας τὸ εὐγενὲς τοὐλάχιστον τέλος ἀπέπλυνε πολλὰς ἀνομίας καὶ αἴσχη παραλυσίας τῶν πατέρων αὐτῆς. Ἡ ἀπὸ δύο σχεδὸν αἰώνων ἐκτεθηλυμένη γενεὰ τῶν Λαγιδῶν ἔκλεισε μὲ ἓν τέλος ἀντάξιον τῶν πρώτων βασιλέων αὐτῆς. Ὁ προσεκτικὸς μελετητὴς δύναται νὰ εὕρῃ εἰς χαρακτηριστικὰς πράξεις τῆς Κλεοπάτρας, καὶ μάλιστα ἐπεισοδιακάς, τὴν ἠχὼ τῆς παλαιᾶς εὐγενείας καὶ μεγαλουργοῦ διανοίας. Αὐτὸς ὁ Ὀκτάβιος, «καίπερ ἀχθεσθεὶς ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς γυναικός, ἐθαύμασε τὴν εὐγένειαν αὐτῆς· καὶ ταφῆναι τὸ σῶμα σὺν Ἀντωνίῳ λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς ἐκέλευσεν» (*Πλουτ.* Ἀντών. 86). Ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Ῥώμην ἐθαυμάσθη ὁ γενναῖος θάνατος αὐτῆς, ἠχὼ δὲ τῆς παραχθείσης ἐντυπώσεως ἔγιναν καὶ ποιηταὶ (ὡς ὁ Ὁράτιος) καὶ χρονογράφοι, καὶ ἄλλοι πάλιν ἐθαύμασαν τὴν γαληνιαίαν σύνεσιν αὐτῆς, εἰς τὸ νὰ εὕρῃ τὸν μᾶλλον ἄλυπον, ἀλλὰ καὶ ἀξιοπρεπῆ, τρόπον θανάτου. Οἱ δὲ θρυλλούμενοι ἔρωτες αὐτῆς, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον γνωρίζομεν, εἶχον ὡς ἐλατήριον ὄχι τὴν ἀκολασίαν, ἀλλὰ μέγαν πολιτικὸν σκοπόν.

Οἱ τόσον συχνὰ μνημονευόμενοι καὶ τιμώμενοι ὡς «φίλοι», οἱ θαυμασταί, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον (*Πλουτ.* Καῖσαρ, 49, Ἀντών. 71 κλ.), δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάγκη νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ τὴν κακὴν ἔννοιαν. Ἡ Κλεοπάτρα ἠγάπα τὰς «διατριβὰς τῶν φιλολόγων», εἶχε σχέσεις μὲ φιλοσόφους καὶ μὲ καλλιτέχνας, μεταξὺ δὲ τῶν θησαυρῶν αὐτῆς ἐφυλάσσοντο πολλὰ καλλιτεχνήματα. Ἐπίσης εἶχεν αἴσθημα βαθὺ καὶ εἰλικρινές, ὡς μαρτυροῦσι τοῦτο αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγοι αὐτῆς. Καὶ εἰς τὴν μνήμη τοῦ Καίσαρος ἔμεινε πιστή· ἀπόδειξις ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ ὑπερηφάνεια διὰ τὸν υἱόν της ἐξ αὐτοῦ, τὸν Καισαρίωνα· καὶ τὸν Ἀντώνιον σφοδρῶς ἠγάπησεν, ὡς ἐννοοῦμεν ἀναγινώσκοντες τὸν Πλούταρχον. Συγκινητικὴ δ' εἶναι ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ διὰ τούτων πρὸς τὸ ὅλον γένος, τοῦ ὁποίου ζητεῖ μὲ κάθε τρόπον νὰ διατηρήσῃ τὴν μακραίωνα βασιλείαν. Εἰς τὰς μετὰ τοῦ Ὀκταβίου διαπραγματεύσεις, ὅτε στέλλει πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένους, εἴτε εἰς τὴν Συρίαν, εἴτε εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅτε ἔφθασεν ὡς κυρίαρχος εἰς τὴν πόλιν τῶν Πτολεμαίων, εἴτε εἰς τὴν προσωπικὴν μεταξύ των συνέντευξιν, δὲν ζητεῖ ἡ Κλεοπάτρα ἄλλο παρὰ μόνον τὴν βασιλείαν, ἢ τοὐλάχιστον μέρος τῆς βασιλείας, ὄχι δι' ἑαυτήν, ἀλλὰ διὰ τέκνα αὐτῆς. Παράδοξος φαίνεται ἡ πρὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης καὶ κατ' αὐτὴν δρᾶσις τῆς Κλεοπάτρας. Εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ὁ Ἀντώνιος εἶχε τὴν νίκην εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ ὅτι ἐξέφυγεν αὕτη ἐκ τῶν χειρῶν του ἕνεκα τῆς ὑπόπτου διαγωγῆς τῆς Κλεοπάτρας. Ἱστορικοί τινες σύγχρονοι ὁμιλοῦσι περὶ προδοσίας· εἶναι δὲ ἀληθῶς ἄξιον δακρύων τὸ θέαμα τῆς αἰφνιδίας φυγῆς τοῦ ἑλληνοαιγυπτιακοῦ στόλου, τῆς ὄπισθεν αὐτοῦ φυγῆς τοῦ Ἀντωνίου, καθ' ὃν χρόνον ἄθικτοι ἐπερίμενον τὸν στρατηγόν των τὰ πληρώματα καὶ αἱ πεζικαὶ δυνάμεις. Ἡ μετὰ μακρὰν μελέτην τῶν γεγονότων ἄποψις τοῦ ἐπιφανοῦς Ἰταλοῦ ἱστορικοῦ Φερρέρο, ὅτι ἡ φυγὴ τῆς Κλεοπάτρας ἦτο ἐσχεδιασμένη μὲ τὸν Ἀντώνιον, διὰ νὰ περιορισθῇ οὗτος εἰς τὸ ἱδρυόμενον ἑλληνιστικὸν κράτος, ἐγκαταλείπων ὁριστικῶς τὴν Ῥώμην, φαίνεται ὅτι δύναται νὰ ἐξηγήσῃ καλῶς τὴν πολιτικὴν τῆς Κλεοπάτρας καὶ συγχρόνως νὰ δικαιολογήσῃ τὴν Ἑλληνίδα βασίλισσαν. Ὡς πρὸς τὴν εἰκονογραφίαν τῆς Κλεοπάτρας, δὲν ἔχομεν ἀσφαλῆ παρὰ μόνον τὰ νομίσματα αὐτῆς ὡς καὶ τὰ ἑλληνοαιγυπτιακὰ ἀνάγλυφα. Τοὐναντίον αἱ ἀπεικονίσεις ἐπιφανῶν νεωτέρων ζωγράφων εἶναι συνηθέσταται. Ὁ Guerchin παριστάνει τὴν Κλεοπάτραν καὶ τὸν Ὀκτάβιον μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην· ὁ Claude Lorrain ἀπεικόνισεν αὐτὴν ἀποβιβαζομένην εἰς τὴν Ταρσὸν διὰ τὴν πρώτην συνάντησιν μὲ τὸν Ἀντώνιον· ὁ Gerôme ἔκαμε πίνακα, παριστάνοντα τὴν Κλεοπάτραν καὶ τὸν Καίσαρα. Ἰδίως ὅμως ἡ ἅμιλλα τῶν ζωγράφων ἐστράφη εἰς τὴν παράστασιν τοῦ τραγικοῦ θανάτου τῆς βασιλίσσης (Guido, Guerchin κ. λ.).

Ὁ τόσον ρωμαντικὸς καὶ περιπετειώδης θάνατος τῆς Κλεοπάτρας προσείλκυσε τὴν φαντασίαν ὄχι μόνον τῶν καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ καὶ ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Ἐκτὸς τῆς σαιξπηρείου τραγῳδίας «Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα», οἱ παλαιότεροι ἰδίως Γάλλοι συγγραφεῖς ἔλαβον ὡς ὑπόθεσιν μυθιστορημάτων καὶ ἰδίως τραγῳδιῶν τὴν βασίλισσαν τῆς ἑλληνικῆς Αἰγύπτου. Μακροσκελέστατον μυθιστόρημα (εἰς 23 τόμους) ἔγραψεν ὁ Calprenède (1648). Οὐδεὶς ἔχει βεβαίως τὴν τόλμην ν' ἀναγνώσῃ τὸ μυθιστόρημα τοῦτο· φαίνεται τὸ ἀνέγνωσεν ὁ La Harpe, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι, παρὰ τὴν τεραστίαν ἔκτασιν, τοὺς ἀτελειώτους διαλόγους καὶ περιγραφάς, τὰς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεις προσώπων τοῦ μυθιστορήματος, δὲν στερεῖται φαντασίας. Ἀπὸ τοῦ 1552 ἕως τὸ 1750 ἡ Κλεοπάτρα ἔδωκε τὴν ὕλην εἰς ἐννέα γαλλικὰς τραγῳδίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀρκεῖ νὰ μνημονευθοῦν αἱ τραγῳδίαι τοῦ Marmontel (1750) καὶ τῆς κυρίας de Girardin (1874).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πολλαὶ ἀρχαῖαι πηγαί, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦσαν χρήσιμοι διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κλεοπάτρας ἀπωλέσθησαν, θὰ εἶχον δὲ γραφῆ καὶ εἰδικαὶ ἱστορίαι τῶν κατ' αὐτὴν γεγονότων, ὁποία ἦτο ἡ ἀπολεσθεῖσα τοῦ ἰατροῦ αὐτῆς Ὀλύμπου. Ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν αἱ χρησιμώτεραι εἶναι ὁ *Πλούταρχος* εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀντωνίου καὶ ὁ *Δίων Κάσσιος* εἰς τὴν «Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν», βιβλίον 40ὸν καὶ 50όν, ἔπειτα ὁ *Στράβων*, *Ἀππιανός*, *Σουητώνιος* κλ., ὡς καὶ οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, ὡς ὁ *Μαλάλας*, τὸ «Πασχάλιον Χρονικόν», ὁ *Ζωναρᾶς* κλ. Πρόσθεσε τοὺς παπύρους καὶ τὰς ἐπιγραφάς. Βοηθήματα, ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἱστοριῶν τοῦ *Mommsen*, τοῦ *Domaszewski*, τοῦ *Meyer* (Caesars Monarchie) καὶ δὴ τοῦ *Bouché-Leclercq*, Lagides, τ. II, σ. 177 ἑξ., τ. IV, σ. 323 ἑξ. καὶ τοῦ *Gardthausen*, Augustus und seine Zeit, τ. I, 1. σ. 341 ἑξ., 437 ἑξ.· βλ. τὸν *Γουλ. Φερρέρο* εἰς τὸν Γ´ τόμον τοῦ περὶ τῆς Ῥώμης μεγάλου ἔργου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπιγράφεται «Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα», καὶ τὰ ἑξῆς εἰδικώτερα ἔργα: Ad. *Stahr*, Kleopatra (1864).— *H. Houssaye*, Aspasie, Cléopâtre, Théodora (1890).— *Weigall*, The life and times of Cleopatra, queen of Egypt (1914).— Ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τῆς Κλεοπάτρας, βλ. *Head-Svoronos*, Ἱστορία τῶν νομισμάτων.— *Σβορώνου*, Τὰ νομίσματα τῶν Πτολεμαίων, καὶ τὰ ἀξιοσπούδαστα παρὰ τῷ *Gardthausen*, τ. I, 1. σ. 41 ἑξ. τ. II σ. 234.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— **Κλεοπάτρα.** Ἡ μόνη νόμιμος κόρη τοῦ Πτολεμαίου Η´-Σωτῆρος Β´ καὶ Κλεοπάτρας Δ´. Ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 101 συνεζεύχθη μὲ τὸν θεῖον Πτολεμαῖον Θ´-Ἀλέξανδρον Α´. Εἰς τὰς ἐπισήμους πράξεις, τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τοὺς παπύρους λέγεται *Κλεοπάτρα Βερενίκη*, ἢ καὶ ἁπλῶς *Βερενίκη*. Μετὰ τούτου συνεμερίσθη τὴν ὁδὸν τῆς ἐξορίας· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐπανῆλθε καὶ ἐβασίλευσε μετὰ τοῦ πατρός της ἀπὸ τοῦ 88 ἕως τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἔπειτα τὸ 80 ἐπὶ ἥμισυ ἔτος ἐβασίλευσε μόνη, τέλος, κατ' ἀπαίτησιν τῶν Ἀλεξανδρέων, συνεζεύχθη κατὰ τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον μὲ τὸν πλησιέστερον συγγενῆ αὐτῆς, τὸν προγονὸν αὐτῆς Πτολεμαῖον Θ´-Ἀλέξανδρον Β´, ὁ ὁποῖος, μὴ ὑπομένων τὴν κυριαρ-

Digitized by Google

χίαν τῶν γυναικῶν, τὴν ἐφόνευσε διὰ τῆς ἰδίας χειρός. Ὁ λαὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος ἠγάπα τὴν βασίλισσαν, ἐξεδικήθη τὸν θάνατόν της, ἐπαναστήσας ἐναντίον τοῦ βασιλέως. Οὕτως ἀπέθανεν ἡ βασίλισσα αὕτη μετὰ πραγματικὴν βασιλείαν δεκαεννέα ἐτῶν. Εἰς τὴν κρατικὴν λατρείαν ἀναφέρεται ὡς «θεὰ Φιλάδελφος», καὶ ὡς συμβασίλισσα ὡς «θεὰ Φιλάδελφος Σωτήρ», μετὰ δὲ τοῦ συζύγου της «θεοὶ Φιλομήτορες (Σωτῆρες)». Ὁ Παυσανίας (I, 9, 3) ἀναφέρει χαλκοῦν ἄγαλμα αὐτῆς παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ πατρός της. [Πρβλ. *Bouché-Leclercq*, Lagides II, σ. 116 ἑξ.).

— **Κλεοπάτρα.** Κόρη τοῦ Μιθραδάτου ΣΤ', βασιλέως τῆς Καππαδοκίας εἰς τὸν Πόντον, δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς σύζυγος εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Τιγράνην. Ἐκ τοῦ γάμου αὐτῶν ἐγεννήθησαν τρία τέκνα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιομνημόνευτος εἶναι ὁ Τιγράνης ὁ νεώτερος. Ἡ Κλεοπάτρα ἦτο γυνὴ θαρραλέα, αὐτὴ ἐπροσπάθησε νὰ ἐνθαρρύνῃ, ἀλλὰ ματαίως, τὸν σύζυγόν της εἰς δραστηρίαν πολεμικὴν ἐνέργειαν ἐναντίον τοῦ Λουκούλλου κατὰ τὸν τρίτον Μιθραδατικὸν πόλεμον (τῷ 72 π. Χ.). Οἱ δύο βασιλεῖς, ὁ Μιθραδάτης τῆς Καππαδοκίας τοῦ Πόντου καὶ Τιγράνης τῆς Ἀρμενίας, περιῆλθον εἰς ῥῆξιν, καὶ τότε ἡ Κλεοπάτρα ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πατέρα της. Κατὰ τὸ ἔτος 64 π. Χ. εὑρίσκομεν αὐτὴν εἰς τὸ φρούριον τῆς Φαναγορείας, ὅπου ἔδειξε μεγάλην τόλμην εἰς τὴν περίστασιν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν κατοίκων, διότι κατώρθωσε, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀδελφούς της, νὰ κρατήσῃ τὴν ἄμυναν ἕως ὅτου τὴν ἀπελευθέρωσεν ὁ Μιθραδάτης διὰ τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἔστειλε πρὸς βοήθειαν.

— **Κλεοπάτρα.** Ἰουδαία ἐξ Ἱερουσαλήμ, σύζυγος τοῦ Ἡρῴδου τοῦ Μεγάλου, μήτηρ τοῦ κατόπιν τετράρχου Φιλίππου καὶ τοῦ Ἡρῴδου.

— **Κλεοπάτρα.** Οὕτως ὀνομάζεται καὶ ἡ μεγάλη βασίλισσα τῆς Παλμύρας *Ζηνοβία*, προφανῶς διότι ἠρέσκετο νὰ λέγῃ ἑαυτὴν ἀπόγονον τῆς περιφήμου βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτρας (βλ. *Ζηνοβία*, *Αὐρηλιανός*).

— **Κλεοπάτρα *Θεά*.** Εἶναι ἡ παλαιοτέρα κόρη τοῦ Πτολεμαίου ΣΤ' τοῦ Φιλομήτορος καὶ τῆς Κλεοπάτρας Β'. Λίαν ἐνωρὶς (περὶ τὸ 154 π. Χ.) ἡ Κλεοπάτρα Θεὰ ἠρραβωνίσθη ὑπὸ τοῦ πατρός της μὲ τὸν νεώτερον ἀδελφόν της, τὸν Εὐεργέτην Β', ἀλλὰ δὲν εἴμεθα βέβαιοι ἂν ὄντως ἐτελέσθη ὁ γάμος. Ἀργότερον, τῷ 150 π. Χ., ὁ νόθος Σελευκίδης Ἀλέξανδρος Α' ὁ Βάλας ἐζήτησε τὴν χεῖρα τῆς Κλεοπάτρας Θεᾶς καὶ ἔλαβεν αὐτήν. Ὁ πατήρ της Πτολεμαῖος ΣΤ' ὁ Φιλομήτωρ, τόσον πολὺ ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης, ὥστε συνώδευσε καὶ ὁ ἴδιος τὴν κόρην εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ γάμου, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν εἰς τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ ἔδωκε πλουσίαν προῖκα εἰς χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Ἀπὸ τὸν πρῶτον τοῦτον γάμον τῆς Κλεοπάτρας Θεᾶς ἐγεννήθη υἱός, ὁ κατόπιν Ἀντίοχος ΣΤ' ὁ Ἐπιφανὴς Διόνυσος. Ἀλλὰ κατόπιν, τῷ 146, ὁ Πτολεμαῖος Φιλομήτωρ μετενόησεν, ἀπέσυρε τὴν εὔνοιαν ἀπὸ τὸν γαμβρόν του, παρέλαβε τὴν κόρην του καὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς γάμον εἰς τὸν γνήσιον Σελευκίδην, τὸν Δημήτριον Β' τὸν Νικάτορα. Ὡς σύζυγος τοῦ Δημητρίου τούτου φέρει τὸ ὄνομα Κλεοπάτρα Θεά, ἐγέννησε δὲ ἀπὸ αὐτὸν δύο υἱούς, τὸν Σέλευκον Ε' καὶ τὸν Ἀντίοχον Η' τὸν Γρυπόν. Ὁ Δημήτριος περιεπλάκη τῷ 139/8 εἰς ἀτυχῆ πόλεμον κατὰ τῶν Πάρθων, καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν Παρθίδα ἡγεμονόπαιδα Ροδογούνην· τότε ἡ Κλεοπάτρα Θεὰ ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ἐλευθέραν καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀντίοχον Ζ' τὸν Σιδήτην τὴν χεῖρα καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀπὸ τὸν τρίτον τοῦτον γάμον προῆλθεν εἷς υἱός, ὁ Ἀντίοχος Θ' ὁ Κυζικηνός. Αἱ τύχαι τῶν ἀνθρωπίνων ἔφερον παράδοξον γεγονός, τὸν θάνατον εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Πάρθων τοῦ τρίτου συζύγου τῆς Κλεοπάτρας Θεᾶς, καὶ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πρώην, τοῦ δευτέρου συζύγου τοῦ Δημητρίου Β', ὁ ὁποῖος εἶχε νυμφευθῆ τὴν Παρθίδα Ροδογούνην. Ἄγνωστον ὁποία ὑπῆρξεν ἡ στάσις τῆς Κλεοπάτρας Θεᾶς κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην. Κατά τινας εἰδήσεις οἱ δύο σύζυγοι ἡνώθησαν καὶ πάλιν· κατ' ἄλλας ὁ Δημήτριος, χωρισθεὶς ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἡ δὲ Κλεοπάτρα Θεὰ ἐβασίλευεν εἰς τὴν Πτολεμαΐδα.

Ἡ Πτολεμαΐα αὕτη βασιλόπαις διήγαγε βίον πολυθόρυβον καὶ ἀπέκτησε φήμην ἀπαισίαν. Ὁ Γερμανὸς Burchardt (Griechische Kulturgeschichte, τ. IV. σ. 585) ἀποκαλεῖ αὐτὴν «ἀποτρόπαιον κακοῦργον, ἀλλὰ καὶ μὲ εὐφυΐαν προικισμένην γυναῖκα». Ὅτε ὁ Δημήτριος Β' ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν Δαμασκὸν ὑπὸ τοῦ ἀνταπαιτητοῦ τοῦ θρόνου Ἀλεξάνδρου Β' Ζαβινᾶ, ἡ Κλεοπάτρα Θεὰ συνετάχθη μὲ τὸν νόμιμον βασιλικὸν οἶκον ἐναντίον τοῦ σφετεριστοῦ, ὑπεκίνησεν ὅμως τὸν φόνον τοῦ συζύγου της Δημητρίου. Ἐπίσης ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πρεσβύτερον υἱόν της Σέλευκον Ε' (τῷ 125 π. Χ), εἴτε διότι ἐφοβεῖτο τὴν ἐκ μέρους αὐτοῦ ἐκδίκησιν διὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός, εἴτε διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, διότι ἔλαβε τὸ διάδημα χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς. Κατόπιν, κατὰ τὰ ἔτη 126—121 συνεβασίλευσε μὲ τὸν νεώτερον υἱόν της, καὶ ἀδελφὸν τοῦ φονευθέντος, τὸν Ἀντίοχον Η' τὸν Γρυπόν. Καὶ πάλιν δὲν ἔμεινεν ἥσυχος ἡ πολυπράγμων γυνή, ἀλλά, φοβουμένη διὰ τὴν ἀρχήν, παρεσκεύαζε καὶ τὸν θάνατον τοῦ νεωτέρου υἱοῦ της. Ἀλλ' ὁ Γρυπός, ὅτε παρουσίασεν εἰς αὐτὴν τὸ δηλητήριον, ἐννοήσας τὸν δολοφονικὸν σκοπὸν τῆς μητρός του, ἐξηνάγκασεν αὐτὴν νὰ πίῃ ἡ ἰδία τὸ δηλητήριον, καὶ οὕτως ἐτελείωσε τὴν ζωὴν μία ἀπὸ τὰς μᾶλλον φιλοδόξους καὶ κακοποιοὺς βασιλίσσας. Διεσώθη τετράδραχμον τοῦ ἔτους 126 π.Χ., τὸ ὁποῖον φέρει μόνην τὴν εἰκόνα τῆς Κλεοπάτρας Θεᾶς μὲ πλήρη βασιλικὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «βασιλίσσης Κλεοπάτρας Θεᾶς Εὐετηρίας». Ἀπὸ τὴν συμβασιλείαν τῆς Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ υἱοῦ της (126—121 π.Χ.) ἔχομεν νομίσματα μὲ τὰς κεφαλὰς τῆς μητρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, τὰ ὁποῖα φέρουν τὴν ἐπιγραφήν: «βασιλίσσης Κλεοπάτρας καὶ βασιλέως Ἀντιόχου».

— **Κλεοπάτρα *Σελήνη*.** Ἡ Σελήνη αὕτη εἶναι κόρη τοῦ Πτολεμαίου Ζ'-Εὐεργέτου Β' καὶ τῆς Κλεοπάτρας τῆς Γ', ὠνομάζετο δὲ κατ' ἀρχὰς ἁπλῶς *Σελήνη* καὶ ἔλαβε τὸ δυναστικὸν ὄνομα Κλεοπάτρα ἀφ' ὅτου ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῶν Πτολεμαίων («βασίλισσα Κλεοπάτρα ἡ ἀδελφή»). Ὅτε ὁ Πτολεμαῖος Η' - Σωτὴρ Β' ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς μητρός του ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὴν πρεσβυτέραν ἀδελφήν ὡς σύζυγόν του, ἐνυμφεύθη κατὰ τὸ 115 τὴν νεωτέραν ἀδελφήν του, τὴν Κλεοπάτραν Σελήνην. Ἀργότερον, τῷ 104, ἐδόθη ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη ὑπὸ τῆς μητρός της σύζυγος εἰς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας, τὸν Σελευκίδην Ἀντίοχον Η' τὸν Γρυπόν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἔγινε σύζυγος τοῦ ἄλλου Σελευκίδου, τοῦ Ἀντιόχου Θ' (Φιλοπάτορος) τοῦ Κυζικηνοῦ. Ὅτε δὲ καὶ οὗτος ἔλαβε βίαιον τέλος, πάλιν ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη ἐνυμφεύθη διὰ τετάρτην φορὰν τὸν υἱὸν τοῦ τρίτου συζύγου της, τὸν Ἀντίοχον Γ' τὸν Εὐσεβῆ, ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, εἷς τῶν ὁποίων ἦτο ὁ κατόπιν Ἀντίοχος ΙΓ' ὁ Ἀσιατικός. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τετάρτου συζύγου της (92) ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς Συρίας εἰς ἀσφαλὲς μέρος, καὶ ὅτε ἡ Συρία κατελήφθη, τῷ 83, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Τιγράνου, ἡ Κλεοπάτρα κατέφυγε μετὰ τῶν υἱῶν της εἰς τὴν Κιλικίαν. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐβασίλευε παρανόμως ὁ Πτολεμαῖος ΙΑ' ὁ Νέος Διόνυσος (ὁ Αὐλητής, ὁ πατὴρ τῆς μεγάλης Κλεοπάτρας)· ἐναντίον αὐτοῦ ἤγειρε διὰ τοὺς υἱούς της δικαιώματα ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη, ἡ ὁποία ἦτο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ μόνη ἐν ζωῇ γνησία Πτολεμαΐα. Διὰ νὰ διεκδικήσῃ δὲ τὰς ἀπαιτήσεις, ἀπέστειλε τοὺς υἱούς της εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἡ σύγκλητος τοὺς ἐκράτησε δύο ἔτη καὶ ἐπὶ τέλους τοὺς ἀφῆκε νὰ φύγουν ἄπρακτοι. Κατὰ τὸ 70 π. Χ. ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη εὑρίσκετο εἰς τὴν Πτολεμαΐδα, κατὰ δὲ τὴν εἰσβολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Τιγράνου διέταξε νὰ κλείσουν τὰς θύρας τῆς πόλεως καὶ ὁ Τιγράνης ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τακτικὴν πολιορκίαν. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ἡ Κλεοπάτρα ἔγινεν αἰχμάλωτος τοῦ Τιγράνου, ὁ ὁποῖος διέταξε τὴν θανάτωσιν αὐτῆς (τῷ 69 π. Χ.).

Κλεοπάτρα Σελήνη, ἐπὶ βρονζίνου νομίσματος μετὰ τοῦ τίτλου «βασιλίσσης Σελήνης».

— **Κλεοπάτρα *Σελήνη*.** Ὀνομαστὴ διὰ τὰς τύχας αὐτῆς κόρη τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας τῆς μεγάλης, ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἡλίου, γεννηθεῖσα περὶ τὸ 40 π. Χ., ἀναγνωρισθεῖσα μετ' ὀλίγα ἔτη ὡς τέκνον ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου. Κατὰ τὴν μεγάλην τελετὴν τῶν στέψεων, ἡ ὁποία ἔγινε τὸ φθινόπωρον τοῦ 34 εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔλαβεν ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη τὸ βασίλειον τῆς Κυρηναϊκῆς. Μετὰ τὸ τέλος τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Ἀντωνίου εὑρίσκομεν αὐτὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της εἰς τὴν Ρώμην, πρῶτον εἰς τὸν θρίαμβον, τὸν ὁποῖον ἐτέλεσεν ὁ Ὀκτάβιος, ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς συζύγου τοῦ Ἀντωνίου Ὀκταβίας, ἡ ὁποία ἀνέθρεψε τὰ ὀρφανὰ ὡς φιλόστοργος μήτηρ καὶ ἐφρόντισε περὶ τοῦ μέλλοντος των. Ὅτε ἦλθεν ἡ μικρὰ Κλεοπάτρα εἰς ἡλικίαν γάμου, ἡ Ὀκταβία ἔπεισε τὸν Ὀκτάβιον, Αὔγουστον τότε, νὰ εὕρῃ ἀντάξιον γαμβρόν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν νεαρὸν Ἰόβαν, βασιλέα τῆς Νουμιδίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν περὶ τὸ 20 π. Χ. Ἀργότερον, ὅτε ὁ Ἰόβας ἐπεχείρησε ταξίδιον εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Καίσαρος τοῦ νεωτέρου, ἔμεινεν ὡς ἀντιβασίλισσα εἰς τὸ Ἀφρικανικὸν βασίλειον· ἔκοψε μάλιστα καὶ νομίσματα ὡς κυρίαρχος. Ὁ χρόνος τοῦ θανάτου αὐτῆς εἶναι ἄγνωστος. Γνωρίζομεν τὴν μορφὴν τῆς ἀπογόνου ταύτης τῶν Πτολεμαίων ἀπὸ πολλὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἔκοψε καὶ μὲ τὸν σύζυγόν της Ἰόβαν, ἀκόμη καὶ μόνη. Τὸ ὄνομά της, ὡς καὶ τοῦ Ἀφρικανοῦ συζύγου αὐτῆς Ἰόβα, συνεδέθη μὲ ἀξίαν λόγου ἐκπολιτιστικὴν κίνησιν εἰς τὸ ἀφρικανικὸν ἐκεῖνο βασίλειον, τὴν ὁποίαν ἐπροσπάθησε ν' ἀναπτύξῃ ὁ ἐνθουσιώδης λάτρης τῆς ἑλληνικῆς παιδείας Ἰόβας μὲ τὴν σύζυγόν του, ἀξίαν κόρην τῆς περιλαλήτου Κλεοπάτρας.

Ἡ σύζυγος τοῦ Ἰόβα Κλεοπάτρα ἐπὶ νομίσματος τῆς Μαυριτανίας.

— **Κλεοπάτρα *Τρύφαινα*.** Βέβαιον εἶναι τὸ ὄνομα τῆς βασιλίσσης ταύτης *Τρύφαινα*, ὑποτίθεται δὲ ὅτι ἐλέγετο Κλεοπάτρα. Ὑπῆρξε θυγάτηρ τοῦ Πτολεμαίου Ζ'-Εὐεργέτου Β' καὶ τῆς Κλεοπάτρας Γ', καὶ ἐδόθη εἰς γάμον εἰς τὸν Σελευκίδην Ἀντίοχον Η' τὸν Γρυπόν. Ἀπὸ τὸν γάμον τοῦτον προῆλθον πέντε τέκνα ἄρρενα, ἐκ τῶν ὁποίων μνημονευτέα ὁ Σέλευκος ΣΤ' Ἐπιφανὴς καὶ ὁ Ἀντίοχος ΙΒ' ὁ Διόνυσος, καὶ μία κόρη, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Λαοδίκη. Ὅτε συνελήφθη αἰχμάλωτος ἡ μισητὴ εἰς αὐτὴν ἀδελφή της Κλεοπάτρα Δ', γυνὴ τοῦ ἀντιπάλου τοῦ συζύγου Ἀντιόχου Θ' Κυζικηνοῦ, διέταξε τὴν θανάτωσιν αὐτῆς. Ἀλλ' ὀλίγον κατόπιν καὶ ἡ Τρύφαινα αὕτη ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ Ἀντιόχου Θ' τοῦ Κυζικηνοῦ, καὶ οὗτος ἐφόνευσεν αὐτὴν «θυσιάσας εἰς τὴν μνήμην τῆς γυναικός του».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὡς πρὸς τὰς Κλεοπάτρας βασιλίσσας τῆς Αἰγύπτου ἔχομεν κάλλιστον βοήθημα τὸν *Bouché-Leclercq* εἰς τὸ βιβλίον του Histoire des Lagides· πρόσθες: *Strack*, Die Dynastie der Ptolemäer.— Ὡς πρὸς δὲ τὰς Κλεοπάτρας τῆς Συρίας, πάλιν *Bouché-Leclercq*, Histoire des Séleucides. —*Bevan*, House of Seleucus· πρβλ. *Ad. Kuhn*, Beiträge zur Geschichte des Seleukiden (1891).— Γενικῶς βλέπε τὰ ἄρθρα τοῦ *Stähelin* εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν *Pauly-Wissowa*, ὅπου πολυάριθμοι παραπομπαὶ εἰς κείμενα καὶ εἰς νεώτερα βιβλία.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— **Κλεοπάτρα *ἁγία*** (Cléopatre). Χριστιανή, ἥτις κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) διωγμὸν ἐν Παλαιστίνῃ, ἔθαψε τὸν μάρτυρα Βάραν ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ καὶ παρὰ τὸν τάφον ἔκτισε ναόν, ὅπου κατόπιν ἔθαψε καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ ἡ ἰδία ἐτάφη, ἀποθανοῦσα τῷ 319. Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 19 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Ε. Γ. Π.

Κλεόπομπος. Ἀθηναῖος στρατηγός. Κατὰ τὸ 431—430 π. Χ. ἦτο διοικητὴς τοῦ ἐκ 30 τριήρων ἀθηναϊκοῦ στόλου, ὅστις ἀπεστάλη πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Εὐβοίας ἐναντίον τῶν Λοκρῶν. Κατὰ τὸ 430 ἦτο συστράτηγος τοῦ Περικλέους ἐν τῷ ἐξ 150 τριήρων στόλῳ, ὅστις ἐλεηλάτησε τὴν ἀργολικὴν παραλίαν, τὰς πλουσίας χώρας τῆς Τροιζῆνος καὶ τῆς Ἑρμιόνης καὶ κατέλαβε τὰς Πρασιάς. Μετὰ τὴν εἰς Πειραιᾶ ἐπιστροφὴν τοῦ εἰρημένου στόλου καὶ τὴν παραμονὴν ἐν Ἀθήναις τοῦ Περικλέους, ὁ Κλεόπομπος μετὰ τοῦ Ἅγνωνος ἔμειναν ὡς διοικηταὶ (στρατηγοὶ) τοῦ στόλου, ὅτε καὶ ἀπεστάλησαν οὗτοι εἰς Χαλκιδικὴν ἐναντίον τῆς Ποτιδαίας (*Θουκ.* Β'. 26, 58).

ΚΑΨ.

Κλέοπος (*Μυθολ.*). Μυθολογούμενος βασιλεὺς τῶν Ἐρυθρῶν τῆς Ἰωνίας, ἀπόγονος τοῦ Κόδρου. Συλλέξας ἐθελοντὰς ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Ἰωνίας, κατέλαβε τὰς Ἐρυθράς, ἐκδιώξας τοὺς προτέρους αὐτῆς κυριάρχους Κᾶρας, Παμφύλους καὶ Λυκίους, εὑρισκομένους ἐν Ἐρυθραῖς διὰ τὴν συγγένειαν ἢ φιλίαν των μετὰ τῶν Κρητῶν οἰκιστῶν τῆς πόλεως (*Παυσαν.* Ζ' 3, 7).

Π. Ν. Π.

κλέος,—ους (τό)· φήμη, λόγος περί τινα, εἴδησις, ἀγγελία (*ἀρχ.*)· || καλὴ φήμη, δόξα.

Κλεοσθένης. Περίφημος Ἐπιδάμνιος Ὀλυμπιονίκης, νικήσας εἰς τὰς ἁρματοδρομίας τῆς 66ης ὀλυμπιάδος (516 π. Χ.). Εἶναι ὁ πρῶτος τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀναθεσάντων τὴν εἰκόνα αὐτῶν Ἑλλήνων ἱπποτρόφων. Τὸ ἅρμα αὐτοῦ μετὰ τῶν ἵππων του, καὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ ἡνιόχου του, ἔργα τοῦ ἀδριαντοποιοῦ Ἀγελάδα, ἐσῴζοντο μέχρι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ἀνατεθειμένα ἐν Ἄλτει τῆς Ὀλυμπίας παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, τὸ ἀνατεθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν (*Παυσαν.* Ε' 23, 5, ΣΤ' 10,6).

Π. Ν. Π.

— **Κλεοσθένης.** Κροτωνιάτης πυθαγόρειος φιλόσοφος, ἀγνώστου ἐποχῆς, ἀναφερόμενος ὑπὸ Ἰαμβλίχου (Πυθαγ. βίος).

Π. Ν. Π.

— **Κλεοσθένης.** Ἔφορος ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὸ 392 π. Χ., γνωστὸς ἐκ τοῦ παρὰ Ξενοφῶντι (Ἑλλην. Γ' 3, 10) καταλόγου τῶν ἐφόρων.

— Π.

Digitized by Google

Κλεόστρατος. Ἕλλην ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν ἀστρονομίαν. Κατάγεται ἐκ Τενέδου καὶ ἤκμασε τὸν Ε΄ αἰῶνα π. Χ. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον ἔγραψεν «Ἀστρολογίαν», ἤτοι διδακτικὸν ποίημα περὶ ἀστρονομίας, τῆς ὁποίας στίχοι διετηρήθησαν παρὰ τῷ σχολιαστῇ τοῦ Εὐριπίδου (ἐν Ρήσ. 524). Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ἐπινόησις τῆς ὀκταετηρίδος, ἤτοι ἡμερολογίου κανονίζοντος τὸν ὀκταετῆ κύκλον τοῦ πολιτικοῦ ἡμερολογίου, τὴν ὁποίαν βραδύτερον διώρθωσεν Εὔδοξος ὁ Κνίδιος, καὶ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ συστήματος τοῦ ζῳδιακοῦ κατὰ Πλίνιον. Ν. Ζ.

Κλεότιμος. Ἀδελφὸς τοῦ Προκλέους, τυράννου τῆς Ἐπιδαύρου, ἀναφερόμενος παρὰ Πλουτάρχῳ (Πυθ. 19). —Π.

κλεοφάνη (ἡ) (Cleophana) *(Ζωολ.)*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλεοφανιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα τελείως κεκαλυμμένον ὑπὸ τριχῶν, τροπιδωθὲς κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ σωματικὸν τμῆμα, ἐπιμήκεις-ᾠοειδεῖς κατὰ τὸ κάτω καὶ ποικίλως διακεκοσμημένας πτέρυγας. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων ποωδῶν φυτῶν καὶ μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας ἐντὸς στερεοῦ βομβυκίου, ὅπερ ὑφαίνουσι κατὰ τὰς μασχάλας τῶν κλαδίσκων τῶν φυτῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κλεοφάνη ἡ ἀντιρρίνιος* (Cleophana antirrhinii), ἥτις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει κεφαλὴν μικράν, πεπιεσμένην, μετὰ λεπτῶν καὶ μακρῶν κεραιῶν, προθώρακα τριγωνικόν, κοιλίαν ᾠοειδῆ, ἐπιμήκη, πολυαρθρωτήν, ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ πτέρυγας ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένας μετὰ πολυχρώμων διαποικιλμάτων. Δ. Ν. Π.

Κλεοφάνη ἡ ἀντιρρίνιος.

Κλεοφάνης.—1) Ἀθηναῖος, πολεμήσας ὑπὸ τὸν Φωκίωνα τῷ 348 π. Χ. εἰς Ταμύνας *(Πλούτ. Φωκ.* 13), ἴσως ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἐν τῇ ὁμωνύμῳ κωμῳδίᾳ τοῦ Ἀντιφάνους διακωμῳδούμενον Κλεοφάνη —2) Ἀρχαῖος Ἕλλην συγγραφεὺς βιβλίου «Περὶ ἀγώνων», ἅπαξ μόνον μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Πινδάρου (Ὀλ. Θ 143α). Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς τὸν ἑπόμενον. —3) Ἀρχαῖος Ἕλλην ρήτωρ ἐκ Μυρλείας τῆς Βιθυνίας, ἀγνώστου ἐποχῆς, ταυτιζόμενος ὑπό τινων πρὸς τὸν προηγούμενον.

— **«Κλεοφάνης».** Κωμῳδία τοῦ Ἀντιφάνους ἀπολεσθεῖσα. Ἀναφέρεται παρ' Ἀθηναίῳ, ἐν αὐτῇ δὲ διακωμῳδεῖται ἴσως ὁ μετὰ τοῦ Φωκίωνος πολεμήσας Κλεοφάνης (Comic. Attic. Fragm. Β΄ 58). —Π

κλεοφανίδαι (οἱ) (Cleophanidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους ψυχὰς ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένας καὶ ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *κλεοφάνη* καὶ ἡ *ξυλοκάμπη*. Δ. Ν. Π.

Κλεόφαντος. Ἰατρὸς Ἕλλην, ζήσας κατὰ τὸ μέσον τῆς Γ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ δράσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, υἱὸς τοῦ ἰατροῦ Κλεομβρότου καὶ μαθητὴς Χρυσίππου τοῦ Κνιδίου, ἱδρυτὴς δὲ σχολῆς, ἐν ᾗ ἐφοίτησαν ὁ Ἀντιγένης καὶ ὁ Πάμφιλος. Τὸν τριταῖον καὶ τεταρταῖον πυρετὸν ἐθεράπευε δι' ἐπιχύσεως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὕδατος θερμοῦ καὶ παροχῆς οἴνου (Cels. III, 14), μετεχειρίζετο δ' ἐν γένει τὰ αὐτὰ θεραπευτικὰ μέσα, ἅτινα εἶτα συνίστα καὶ ὁ Ἀσκληπιάδης. Ἔγραψε «Περὶ οἴνου δόσεως», ὃν ἐχορήγει ψυχρὸν ἐπὶ διαφόρων νόσων. Γνώμην αὐτοῦ περὶ δυστοκίας ἀναφέρει ὁ Σωρανὸς (II, 17, 53). ΑΡ. Π. Κ.

— **Κλεόφαντος.** Ἰατρὸς Ἕλλην, δράσας ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Μιθριδάτην (120—63 π. Χ.) καὶ Ἀνδρόμαχον χρόνους. Ἐδρικὴν τούτου ὑπ' Ἀνδρονίκου ἀναφερομένην διετήρησεν ὁ Γαληνός, ἀποτελουμένην ἐκ ψιμυθίου καὶ λιθαργύρου μετ' ἀρωματικῶν ἐλαίων καὶ κηροῦ (XIII, 310), ὡς καὶ μάλαγμα πρὸς ὑδρωπικοὺς (αὐτ. 263). Διάφορον τρόπον παρασκευῆς τοῦ μιθριδατείου ἀντιδότου, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦτου καὶ τοῦ Ἀντιπάτρου, ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Γαληνὸς (XIV, 108). ΑΡ. Π. Κ.

Κλεοφίλη. Σύζυγος τοῦ Ἀρκάδος βασιλέως Λυκούργου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου (Γ΄ 9, 2). Ὑπ' ἄλλων ὡς σύζυγος τοῦ Λυκούργου ἀναφέρεται ἡ Εὐρυνόμη ἢ Ἀντινόη. Ἦτο μήτηρ τοῦ Ἀγκαίου, Ἐπόχου, Ἀμφιδάμαντος καὶ Ἰασοῦ. —Π

Κλεοφίς. Βασίλισσα τῶν Ἀσσακηνῶν, κατὰ τὰς μυθιστορικὰς περὶ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀφηγήσεις, ἥτις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους της φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ συζύγου της, ἔλαβε πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της τὸ κράτος τη παρ' αὐτοῦ, θαυμασθεῖσα διὰ τὴν τόλμην καὶ το κάλλος της. Ταύτης ὁ υἱός, κατὰ τὰς αὐτὰς ἀφηγήσεις, Ἀλέξανδρος ὀνομασθεὶς ἐξ εὐγνωμοσύνης της, ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Ἰνδικῆς.

Κλεοφράδης. Ἀττικὸς ἀγγειοπλάστης καὶ ἀγγειογράφος, υἱός δέ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τοῦ ἀγγειοπλάστου Ἀμάσιος. Ἤκμασε περὶ τὸ 500 π. Χ., ἤτοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ αὐστηροῦ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ. Ἡ ὑπογραφή του ὡς ἀγγειοπλάστου, γεγραμμένη μὲ μαῦρα στιλπνὰ γράμματα, σῴζεται περὶ τὸν πόδα μιᾶς φιάλης ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου καὶ περὶ τὸν πόδα ἑτέρας τοιαύτης ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Ἀμφότερα τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι κατάγραφα μὲ σκηνὰς ἐκ τῆς παλαίστρας καὶ ἐκ τοῦ μυθικοῦ κύκλου τοῦ Ἡρακλέους. Καὶ ἡ μὲν φιάλη τοῦ Βερολίνου φέρει, πλὴν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Κλεοφράδους ὡς ἀγγειοπλάστου, καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ περιφήμου ἀγγειογράφου Δούριδος· ἡ δὲ δευτέρα μόνον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀγγειοπλάστου μὲ τὸ πατρωνυμικόν του ἐλλιπές. Ἡ συμπλήρωσις τοῦ πατρωνυμικοῦ τοῦ Κλεοφράδους προὐκάλεσε μεγάλην ἀντιγνωμίαν μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων. Ὁ Klein συνεπλήρωσε τὴν ἐπιγραφήν, οὕτως ὥστε ὁ Ἄμασις νὰ εἶναι ὁ ἀγγειογράφος τῆς φιάλης· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρχαϊκὸς γνωστὸς Ἄμασις ἤκμασε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μελανομόρφου ρυθμοῦ, ὁ Klein ἠναγκάσθη νὰ ὀνομάσῃ τὸν Ἄμασιν τῆς φιάλης ταύτης Ἄμασιν δεύτερον ἢ τοῦ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ. Κατὰ τῆς συμπληρώσεως ταύτης ἀντεπεξῆλθον ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ἰδίως ὁ Six, ὅστις συνεπλήρωσε τὴν ἐπιγραφήν, οὕτως ὥστε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Κλεοφράδης οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμάσιος, τοῦ ὁποίου τὸ κεραμικὸν ἐργαστήριον παρήγαγε πλεῖστα προϊόντα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μελανομόρφου ρυθμοῦ. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ὁ Κλεοφράδης ἐκληρονόμησε τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐξήσκησε τὴν τέχνην τοῦ πατρός του. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσελάμβανεν ὡς ἀγγειογράφους τῶν προϊόντων τοῦ ἐργαστηρίου του εἰδικοὺς καλλιτέχνας τοῦ εἴδους, ὡς τὸν Δοῦριν· δὲν ἤργησεν ὅμως, φαίνεται, νὰ ἐπιδοθῇ καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν. Τὴν ἰδιότητα τοῦ Κλεοφράδους καὶ ὡς ἀγγειογράφου ἀπέδειξαν ὁ Hartwig, ὁ de Ridder καὶ ἄλλοι, ἀναγνωρίσαντες τὸν Κλεοφράδην οὐχὶ μόνον ὡς τὸν ἀγγειογράφον τῆς φιάλης τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγγειογράφον 35 ἄλλων εὑρεθέντων ἀγγείων. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι ἓξ ἀμφορεῖς, ἑπτὰ κρατῆρες, εἷς παναθηναϊκὸς ἀμφορεύς, πέντε στάμνοι, δύο μεγάλαι φιάλαι καὶ τρεῖς μικραί, τέσσαρες κάλπιδες μὲ παράστασιν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ μία κάλπις μὲ παράστασιν ἐπὶ τῆς κοιλίας, μία πελίκη, μία λουτροφόρος καὶ τινα ἄλλα τεμάχια ἀγγείων, ἅπαντα εὑρισκόμενα νῦν ἐν διαφόροις μουσείοις τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν παράστασιν τῶν ἀγγείων τούτων, φαίνεται ὅτι ὁ ἀγγειογράφος Κλεοφράδης ἐζωγράφιζε κατ' ἀρχὰς μεγάλα ἀγγεῖα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐτελειοποίησε τὴν τεχνοτροπίαν του, διὰ νὰ ἐξασκήσῃ τελειότερον ἐπὶ μικρῶν ἀγγείων. Ὡς θέματα παραστάσεων ἐξέλεγεν ὁ Κλεοφράδης, ὡς καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ, τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Θησέως, τὴν Κενταυρομαχίαν καὶ τὴν Ἀμαζονομαχίαν. Ἀγαπητότερα θέματά του εἶναι σκηναὶ ἐκ τοῦ γυναικωνίτου μὲ τὸν Διόνυσον καὶ τὸν θίασόν του καὶ σκηναὶ ἐκ τῆς παλαίστρας. Κατὰ τὸν Hartwig καὶ Beazley, οἵτινες ἰδιαιτέρως ἀπησχολήθησαν μὲ τὴν ζωγραφικὴν ἱκανότητα τοῦ τεχνίτου τούτου, ἡ γραμμὴ τοῦ Κλεοφράδους εἶναι δυνατὴ καὶ ἁδρά. Αἱ μορφαί φαίνονται βραδεῖαι καὶ παχεῖαι, παρουσιάζουσαι, συνολικῶς καὶ ἰδιαιτέρως, μοναδικὸν τύπον εὐκόλως διακρινόμενον. Ἡ παράστασις ἐν γένει εἶναι ἁπλῆ καὶ αὐστηρά. Τὴν τεχνικὴν ταύτην ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ Beazley φρονεῖ, ὅτι ὁ Κλεοφράδης διεμορφώθη ὡς ἀγγειογράφος ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Εὐθυμίδους. Ἡ ὁμοιότης καὶ ἡ σύμπνοια τῶν ἔργων ἀμφοτέρων τῶν ἀγγειογράφων τούτων εἶναι, ἀληθῶς, τοσαύτη, ὥστε ὁ Buschor διερωτᾶται, ἐὰν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν πραγματικῶς ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἔργα αὐτῶν. Κατὰ τὸν Leonard, ὁ Κλεοφράδης ἤρχισε τὴν τέχνην τοῦ ἀγγειογράφου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λεάγρου, ἐξετέλεσε δὲ τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παναιτίου πρὸ τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος καί, συνεπῶς, θὰ ἔζησεν ἀκόμη ἐπὶ πολὺ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν περσικῶν πολέμων. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Κλεοφῶν. Ἀθηναῖος δημαγωγός, *λυροποιὸς* ἐπικαλούμενος. Ἦτο υἱὸς Θράσωνος, καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο μιξοβάρβαρος καὶ ἐσκώπτετο ὑπὸ τῶν κωμικῶν διὰ τὴν κακὴν προφορὰν τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, «θρᾳκία χελιδὼν» ἐπικαλούμενος (*Ἀριστοφ. Βατρ.* 678). Ἕνεκα τῆς ἀκαθέκτου εὐγλωττίας του, ἤσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν παρὰ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, κοπτόμενος ἐπὶ τοῦ βήματος ἑκάστοτε ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν αὐτοῦ. Τὴν δύναμίν του κατέδειξε τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἐν Κυζίκῳ (410 π. Χ.) ἔνδοξον κατὰ θάλασσαν νίκην τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ἐπέτυχεν, ἀπειλῶν διὰ θανάτου μὲ τὴν ὀξεῖαν φωνήν του πάντα προφέροντα τὴν λέξιν «εἰρήνη», τὴν ἀπόρριψιν τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ Ἐνδίου προτάσεων περὶ εἰρήνης τῶν Σπαρτιατῶν. Κατ' εἰσήγησιν αὐτοῦ ἀπερρίφθησαν καὶ αἱ μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν (406 π. Χ.) γενόμεναι προτάσεις τῶν Σπαρτιατῶν περὶ εἰρήνης, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐκκενώσωσιν οἱ Σπαρτιᾶται τὴν Δεκέλειαν καὶ ἑκάτερα τῶν πόλεων νὰ διατηρήσῃ ὅ,τι ἕως τότε κατεῖχεν ὡς κτῆσίν της.

Μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν (405 π. Χ.) καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα ἀποκλεισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, θεωρούμενος ὡς πρόσκομμα συνάψεως εἰρήνης, κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν Ἀθηναίων ὡς ἀρνηθεὶς ἔνοπλον ὑπηρεσίαν καὶ ὡς λοιδορήσας τὴν βουλὴν καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, μετασχόντων ὡς δικαστῶν ἐν τῇ Ἡλιαίᾳ, κατὰ παράβασιν τῶν θεσμῶν τῆς πολιτείας, καὶ αὐτῶν τῶν βουλευτῶν. ΚΑΝ

— **Κλεοφῶν.** Ἀθηναῖος τραγικὸς ποιητής, ζήσας κατὰ τὸν Δ΄ π. Χ. αἰῶνα. Συνέγραψεν ὄχι ὀλιγώτερα τῶν 12 δραμάτων, ἐξ ὧν ὁ Σουΐδας μνημονεύει τὰ ἑξῆς 10: «Ἀκτέων», «Ἀμφίαραος», «Ἀχιλλεύς», «Βάκχαι», «Δεξαμενός», «Ἠριγόνη», «Θυέστης», «Λεύκιππος», «Πέρσις», «Τήλεφος». Τῶν ἔργων τούτων οὐδὲν ἐσώθη. Τὰ θέματα, τὰ πρόσωπα καὶ αἱ σκηναὶ τῶν δραμάτων τοῦ Κλεοφῶντος ἦσαν ρεαλιστικὰ καὶ ἀντέγραφον τὸν καθ' ἡμέραν βίον, ἡ δὲ γλῶσσα ταπεινὴ καὶ εὐτελής, μεγάλως ἀπέχουσα τῆς μεγαλορρημοσύνης τῶν πρὸ αὐτοῦ κλασσικῶν τραγικῶν. Πλὴν τούτων συνέγραψε καὶ ποιήματα, ἅτινα ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ «Περὶ ποιητικῆς» θεωρεῖ κατέχοντα μέσην θέσιν μεταξὺ τοῦ ἡρωϊκοῦ ἔπους καὶ τῆς παρῳδίας. Ν. Α.

— **Κλεοφῶντος ζωγράφος.** Συμβατικὸν ὄνομα ἀνωνύμου ἀγγειογράφου τῆς ὡρίμου ἐλευθέρας περιόδου, ἤτοι τῶν χρόνων περίπου τοῦ Περικλέους. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸν ἄγνωστον καλλιτέχνην ἐκ τοῦ ἀρίστου τῶν ἔργων του, ἤτοι ἐκ τῆς παραστάσεως κώμου ἐπὶ στάμνου ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως, ἐφ' ἧς τὰ ὀνόματα τῶν καλῶν *Κλεοφῶν* καὶ Μεγακλέους. Αἱ μορφαὶ τῆς παραστάσεως ταύτης εἶναι πλήρεις καὶ σαρκώδεις, τὰ ἐνδύματα μὲ τὰς λεπτὰς πυκνοτάτας γραμμὰς ἐλαφρά, ὡσεὶ ρέοντα, τὸ ὅλον δὲ τῆς παραστάσεως ἔχει ἁπλότητα καὶ εὐρύτητα, ἡνωμένη μετὰ τῆς αὐστηρᾶς ὡραιότητος τῶν κεφαλῶν τῶν μορφῶν, προσδίδει εἰς τὴν εἰκόνα μεγαλεῖον σπάνιον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ καλλιτέχνου, μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναφαίνεται εἰς τὰ ἄριστα ἔργα τοῦ τελευταίου ἀττικοῦ ρυθμοῦ. Ὁ ἄγνωστος οὗτος καλλιτέχνης θεωρεῖται ὁ ἄριστος τῶν χρόνων του εἰς τὸ εἶδός του. Κατὰ τὸν Hoppin, ἀνήκει εἰς τὴν πολυγνώτειον ὁμάδα, ἤτοι εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀγγειογράφων ἐκείνων, εἰς τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἐπέδρασαν αἱ ζωγραφίαι τοῦ Πολυγνώτου καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Κατὰ τὸν Beazley, ἡ τέχνη τοῦ ἀνωνύμου τούτου ἀγγειογράφου εἶναι κατωτέρα τοῦ Εὐθυμίδους. Τὰ μέχρι τοῦδε εὑρεθέντα καὶ ὡς ἔργα τοῦ τεχνίτου τούτου ἀναγνωρισθέντα ἀγγεῖα εἶναι: τέσσαρες στάμνοι, ἐξ ὧν ἡ ἀρίστη ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως μὲ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Κλεοφῶντος καὶ τοῦ Μεγακλέους, ἑτέρα δὲ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Μονάχου μὲ παράστασιν στρατιώτου ἀποχαιρετῶντος τοὺς οἰκείους του· τρεῖς κάλυκες-κρατῆρες ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως μὲ παραστάσεις θυσιῶν, Μαινάδων καὶ Σειληνῶν· τρεῖς κωδωνοειδεῖς κρατῆρες ἐν τοῖς μουσείοις τῆς Βοστώνης, τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς Ὀξφόρδης, ἐξ ὧν ὁ τῆς Ὀξφόρδης παριστᾷ γυναῖκα παίζουσαν αὐλόν. Καὶ τέλος δύο πελίκαι, ἡ μὲν τοῦ μουσείου Μονάχου μὲ παράστασιν τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἡφαίστου, ἡ δὲ τοῦ μουσείου Βοστώνης ἀποχαιρετισμὸν στρατιώτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Beazley*, Attika red-figured vases in american museums.—*Jos. Hoppin*, A hand-book of greek red-figured vases. Β. Δ. Θ.

Κλεοχάρεια. Νύμφη πηγῆς τινος ἐν Λακωνικῇ, μήτηρ τοῦ Εὐρώτα ποταμοῦ. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον ἦτο θυγάτηρ τοῦ Λέλεγος, κατὰ δὲ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Εὐριπίδου (Ὀρ. 626) ἐγγόνη αὐτοῦ. —Π.

Κλεοχάρης. Ἀρχαῖος ρήτωρ ἐκ Μυρλείας τῆς Βιθυνίας, γεννηθεὶς πιθανῶς περὶ τὸ 300 π. Χ. Διέτριψεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν ρήτορα Δημοχάρην καὶ τὸν φιλόσοφον Ἀρκεσίλαον. Περὶ τῆς ρητορικῆς του ἱκανότητος καὶ περὶ τῶν ρητορικῶν ἔργων του δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, ἐπειδὴ τὰ σωθέντα ἀποσπάσματα αὐτῶν εἶναι ἐλάχιστα. Φαίνεται ὅτι ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν τῶν ρητορικῶν λόγων καὶ συνέγραψε πραγματείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνέκρινε τὸ ὕφος τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ἰσοκράτους, ἐξῆρε δὲ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πρώτου, παραβάλλων τοὺς μὲν λόγους τοῦ Δημοσθένους πρὸς σώματα στρατιωτῶν, τοὺς δὲ λόγους τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς σώματα ἀθλητῶν. Ν. Α.

Κλεπὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας,

Digitized by Google

ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται κατὰ τὰ βόρεια τῆς ἐπαρχίας πρὸς Δ. τῶν Βαρδουσίων ὀρέων, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐήνου (Φείδαρη) καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δασοκομεῖον, μονοπώλιον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 747. Χ. Δ.

Κλεπαΐδος, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας περιλαμβάνων τὰ περὶ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Εὐήνου κείμενα χωρία *Κλεπὰ* (θερινὴ πρωτεύουσα), *Ἀράχωβαν* (χειμερινὴ πρωτεύουσα), *Ἀβώρανην*, *Ἅγιον Δημήτριον*, *Νεοχώρι*, *Συνίσταν* καὶ *Τέρνοβαν*. Ἠρίθμει περὶ τοὺς 3.150 κατοίκους. Χ. Δ.

Κλέπε *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Λευκοχωρίου* (βλ. λ.).

Κλεπίνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κερυνείας καὶ ἔχον 300 κατοίκους, ἐξ ὧν οἱ 60 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

Κλεπίστιον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Πολυκάστανον* (βλ. λ.).

Κλεπούσνα *[Γεωγρ.]* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ εἰς *Ἀγριανὴν* μετονομασθέντος χωρίου τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος (Ζίχνης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ κεῖται πρὸς Β. τῆς Νέας Ζίχνης, ὑπὸ τὸ Μενίκιον ὄρος, ἔχει δὲ ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 716. Χ. Δ.

κλέππερ (klepper). Γενεὰ ἵππων ἰθαγενῶν τῆς Ἐσθονικῆς νήσου Αἶζελ (Ösel) ἐν τῇ Βαλτικῇ θαλάσσῃ. Διακρίνονται διὰ τὴν ρωμαλεότητά των, ὑποτίθεται δὲ ὅτι μετεφέρθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων.

Κλέπτα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἀν. Θράκης, παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τοῦ Κανταχουζηνοῦ (Α, 300), ἀλλ' ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς κειμένη. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Κανταχουζηνοῦ ἀπεῖχεν ὀκτὼ ὥρας πρὸς Δ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ταυτίζεται δὲ ὑπό τινων πρὸς τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν *Χαραμὶ-δερεσῆ*, ἤτοι λαγκαδιὰ τῶν λῃστῶν, κειμένην εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ρήγιον (Κουτσοὺκ-Τσεκμετζὲ) ἀγούσης ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

κλεπταποδοχὴ (ἡ)· ἀποδοχὴ κλοπιμαίων.

κλεπταποδόχος (ὁ, ἡ)· ὁ ἀποδεχόμενος κλοπιμαῖα, ὁ ἐξαγοράζων ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς πράγματα ἐκ κλοπῆς προερχόμενα.

—*[Ποιν. Δίκ.]* *Κλεπταποδόχος* λέγεται καὶ ὡς τοιοῦτος τιμωρεῖται, κατὰ τὸν ἀριθμὸν 5 τοῦ ἄρθρου 72 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὅστις ἐν γνώσει καὶ ἐξ ἰδιοτελείας δέχεται εἰς τὴν οἰκίαν του, ἢ ἀποκρύπτει ἀντικείμενόν τι κλοπῆς, ἢ λαμβάνει τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀντὶ δώρου ἢ πληρωμῆς, τὸ ἀγοράζει, τὸ συναλλάσσει, ἢ ἀποδέχεται ὅπως τὸ ἐμπορευθῇ, τὸ φθείρῃ, τὸ μεταβάλῃ, ἢ τὸ καταστήσῃ ἀγνώριστον. Τὸ ἔγκλημα τοῦτο ἀφορᾷ εἰς βοήθειαν μετὰ τὴν κλοπὴν ἄνευ προηγηθείσης συνεννοήσεως, ἀπαιτεῖ δὲ ρητῶς τὴν γνῶσιν ὅτι τὸ λαμβανόμενον ἀντικείμενον προέρχεται ἐκ κλοπῆς. Ἡ τοιαύτη γνῶσις δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ κατὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀντικειμένου ὑπὸ τοῦ κλεπταποδόχου. Ἐκτὸς τῆς γνώσεως ἀπαιτεῖται καὶ ἰδιοτέλεια, τουτέστιν οἰαδήποτε ὑλικὴ ἄμεσος ἢ ἔμμεσος, ὠφέλεια, ἐπιτευχθεῖσα ἢ προσδοκωμένη. Ὁ νόμος συγκαταλέγει καὶ τὴν περίπτωσιν ταύτην μεταξὺ τῶν περιπτώσεων τῆς συνεργίας, δηλαδὴ συμμετοχῆς, μολονότι ἡ βοήθεια διδεται μετὰ τὴν πρᾶξιν καὶ ἄνευ προηγουμένης συνεννοήσεως. Ἡ τοιαύτη περίπτωσις κατὰ τὸν γερμανικὸν ποινικὸν νόμον δὲν ἀποτελεῖ συμμετοχὴν (Hehlerei). Χ. Ν. Τ.

κλεπτέλεγχος (ὁ)· οὕτως ἐκαλεῖτο παρὰ Βυζαντινοῖς εἶδος θεοκρισίας, καθ' ἣν ὁ δοκιμαζόμενος ἤσθιε τὸν ἄρτον τῆς Μ. Πέμπτης, ἐπικαρώμενος καθ' ἑαυτοῦ τὴν ἄμεσον τιμωρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἂν εἶχε ψευσθῇ (βλ. λ. *θεοκρισία* τ. ΙΒ' σ. 521 α). Τὸ αὐτὸ ὄνομα εἶχε καὶ ὁ ἐσθιόμενος ἄρτος.

κλέπτης (ὁ), θηλ. *κλέπτρια*, κοιν. *κλέφτης—κλέφτρα*· ὁ κλέπτων, ὁ ἀποκομίζων κρυφίως ἀλλότρια πράγματα καὶ διαθέτων ὡς ἴδιά του.

—*[Νομ.]* Βλ. *κλοπή*.

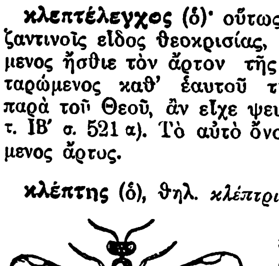
Κλέπτης ὁ ἡμιχρυσόχρους.

κλέπτης (ὁ) (Cleptes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλεπτιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ σχετικῶς μεγέθους ἔντομα, μὲ σῶμα κομψόν, κοιλίαν φοειδῆ, ἀπεστρογγυλωμένην καὶ τελευτῶσαν εἰς ἐπίμηκες τέρετρον. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *κλέπτης ὁ ἡμιχρυσόχρους* (Cleptes semiauratus), ὅστις ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, καὶ ἔχει κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ πεπλατυσμένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, προθώρακα τετραγωνικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ἐπιμήκη φοειδῆ κατὰ τὸ ὀπίσθιον, κοιλίαν διωγκωμένην καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, ἀπολήγουσαν εἰς κεκαμμένον, αἰχμηρὸν καὶ ἐπίμηκες τέρετρον, κεραίας μετρίου μεγέθους καὶ λεπτάς, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μετρίου μεγέθους, πτέρυγας εὐρείας, ἡμιδιαφανεῖς καὶ πολυνευρωτὰς καὶ χρῶμα χρυσοκιτρινωπόν. Δ. Ν. Π.

κλεπτίδαι (οἱ) (Cleptidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν γνωστότερον ὁ *κλέπτης* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κλεπτικός,—*ή*,—*όν*· ὁ δεξιὸς πρὸς τὴν κλοπήν, ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ κλέπτειν.

Κλέπτιος. Ἀρχηγός τις τῶν Λουκανῶν κατὰ τοὺς Μαρσικοὺς πολέμους, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (ΛΣΤ' 1).

κλεπτογαλῆ (ἡ) *[Ζωολ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ζῴου *κρυπτόπρωκτος*.

κλεπτομανὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἐμμανὴς εἰς τὸ κλέπτειν, ὁ ἔχων μανίαν, ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν νὰ κλέπτῃ.

κλεπτομανία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κλεπτομανοῦς, ἡ ἀκατάσχετος ἐπιθυμία εἰς τὸ κλέπτειν.

—*[Ψυχοπαθολ.]* *Κλεπτομανία* καλεῖται ἡ ἀκατάσχετος παρόρμησις πρὸς κλοπήν, τῆς ὁποίας ἐν τούτοις τὸ ἄτομον ἔχει ἐπίγνωσιν, ὡς καὶ τῶν συνεπειῶν. Ἡ λέξις δὲν ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς φρενοβλαβεῖς ἐκείνους, οἵτινες, λόγῳ διανοητικῆς καθυστερήσεως, ἀνοίας ἢ ἀσυνειδησίας κατὰ τὴν πρᾶξιν (ἐπιληψία), δρῶσιν ἀσυναισθήτως καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρεκτροπῶν των. Ἡ κλεπτομανία ἀπαντᾶται ἰδίᾳ εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ δὴ εἰς γυναῖκας ἀνηκούσας ἐνίοτε εἰς ὑψηλὴν κοινωνικὴν τάξιν ἢ ἁπλῶς εὐπόρους, διὰ τὰς ὁποίας δηλονότι τὸ συμφέρον ἢ ἡ φιλαργυρία δὲν φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ προκαλοῦν τὴν παρόρμησιν αὐτήν. Δελεαζόμεναι αἱ γυναῖκες αὗται ἀπὸ τὰ ὡραῖα ὑφάσματα καὶ εἴδη καλλωπισμοῦ, τὰ ἐκτεθειμένα εἰς τὰς προθήκας τῶν μεγάλων καταστημάτων, ὑποκύπτουσιν, ὡς πιστεύεται, εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τ' ἀποκτήσουν, λόγῳ καὶ τῆς συνυπαρχούσης παρ' αὐταῖς ἀσθενοῦς βουλήσεως καὶ τῆς φιλαρεσκείας, εἰς τρόπον ὥστε ἡ πρᾶξίς των φαίνεται παράλογος, ἐνστιγματική, μηχανική, οὕτως εἰπεῖν. Ἐμπεριστατωμένη ὅμως παρατήρησις καὶ ἐξέτασις ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ κλεπτομανία ἔχει κίνητρα ὀλιγώτερον ἀνιδιοτελῆ καὶ ἐγωϊστικὰ καὶ ὅτι ὁ κλεπτομανὴς ἐν γένει ἄλλοτε μὲν ἐλαύνεται ἀπὸ πραγματικὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀποκτήσῃ ἄνευ πληρωμῆς τὸ ποθούμενον ἀντικείμενον, ἄλλοτε εἶναι μανιώδης συλλέκτης σπανίων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα, λόγῳ ἐνδείας, δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ ἢ διὰ τῆς κλοπῆς· εἰς τινας περιπτώσεις τέλος πρόκειται περὶ φετιχιστῶν, τῶν ὁποίων ἡ διεστραμμένη ροπὴ συνίσταται εἰς τὸ νὰ συλλέγωσι μεταξωτὰ γυναικείας, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, χρήσεως, ἀντικείμενα, ἡ ἐπαφὴ τῶν ὁποίων καὶ μόνη εἶναι δι' αὐτοὺς παράγων ἡδονῆς. Ἀπὸ ἰατροδικαστικῆς ἀπόψεως ἡ μὴ συνοδευομένη ἀπὸ χαρακτηριστικὴν ψυχοπάθειαν κλεπτομανία δὲν συνεπάγεται τὸ ἀκαταλόγιστον, παρετηρήθη δὲ ὅτι σπανίως ὑποτροπιάζει μετὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ δράστου. Δ. ΚΟΥΡΕΤΑΣ

κλεπτοπόλεμος (ὁ)· ἀντὶ *κλεφτοπόλεμος* (βλ. λ.).

κλέπτω, κοιν. *κλέβω καὶ κλέφτω*, ἀόρ. *ἔκλεψα—ἐκλάπην*, παθ. μετχ. *κεκλεμμένος*, κοιν. *κλεμμένος*· ἀποκομίζω κρυφίως ἀλλότρια πράγματα καὶ διαθέτω ὡς ἴδια, ὑπεξαιρῶ: «μοῦ ἔκλεψαν τὸ καπέλλο, — τὸ βιβλίο, — τὸ πορτοφόλι» ‖ ἄνευ ἀντικειμένου πράγματος: «μ' ἔκλεψαν 's τὸ ξενοδοχεῖο,—'s τὸ σιδηρόδρομο», «τὸν κλέβουν οἱ ὑπάλληλοί του», «μᾶς κλέβει ἡ ὑπηρέτρια» ‖ σφετερίζομαι ἀλλότριον κτῆμα εἴτε ὑλικὸν εἴτε διανοητικόν: «ἔκλεψε τὴν ἐφεύρεσιν, — τὸ βιβλίον κττ.».

Κλεραμπὼ (Clérambault), *Λουδοβῖκος-Νικόλαος*. Γάλλος μουσικὸς (1676—1749), διατελέσας ὀργανοκρούστης ἐν Ἁγίῳ Λουδοβίκῳ, Ἁγίῳ Σουλπικίῳ κτλ. τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν ἔργων του ἔχουσιν ἐκδοθῆ: «Βιβλίον τεμαχίων διὰ κλαβεσῖνον» (1703)· «Γαλλικαὶ καντάται» (5 βιβλία, 1710—1726)· διάφοροι ἀκόμη καντάται κτλ. Γ. Σ.

Κλέρικους (Clericus ἢ Le Clerc), *Ἰωάννης*. Θεολόγος, υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης *Στεφάνου Λὲ Κλέρκ*, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ τῷ 1657. Σπουδάσας ἐν Γενεύῃ θεολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ἑβραϊκά, ἐξέδωκε τῷ 1679 τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον ἀνωνύμως ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Liberii de sancto amore epistolae theologicae» ἐν ᾧ ἐξέθετε τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ ἰδέας, ἀπομακρυνόμενας τῆς καλβινικῆς δογματικῆς καὶ κλινούσας πρὸς τὰς τῶν Σωκινιανῶν. Τῷ 1684 διωρίσθη ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Ἀμστελλοδάμου πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας, ἔπειτα δέ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ καθηγητοῦ Limbroch, καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ὁ Κλέρικους ἀνέπτυξε συγγραφικὴν δρᾶσιν ἀξιοθαύμαστον, ἐκδούς, ἐκτὸς τῶν ἰδίων, καὶ ἄλλων ἔργα. Κατ' ἀρχὰς ἔκλινε πρὸς τὸν σαβελλιανισμόν, ἔπειτα ὅμως ἀπεκήρυξε τὰς ἰδέας ταύτας, ὡς καὶ τὴν ἰδέαν, ἣν κατ' ἀρχὰς ὑπεστήριξεν, ὅτι τὸ λογικὸν εἶναι ὁ ἀλάθητος ὁδηγὸς πρὸς κρίσιν πάντων, ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ ἄνθρωπος πρὸς σωτηρίαν, τονίσας τὸ ἀναγκαῖον τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Τῷ 1728 προσβληθεὶς ὑπὸ ἀποπληξίας ἔπαυσε διδάσκων, ἐξηκολούθει ὅμως τὴν συγγραφικήν του δρᾶσιν μέχρι τοῦ θανάτου του (1736). Κ. Ι. Δ.

Κλερὶς (Clérice), *Ἰουστῖνος*. Γάλλος συνθέτης ὀπερεττῶν (1863—1908). Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐλαφρὸν θέατρον, ταχέως κατέκτησεν αὐτὸ διὰ σειρᾶς ὀπερεττῶν παιχθεισῶν ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτευούσῃ. Ἔγραψεν ἐπίσης τὴν ὄπεραν-μπαλλέττο: «Au temps jadis» (Μόντε-Κάρλο 1908). Γ. Σ.

Κλερμὸν (Clermont) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων τῆς Γαλλίας.

—1) ***Κλερμὸν-ἀν-Ἀργκὸν*** (Clermont-en-Argonne). Κώμη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Μόζα, ἀπέχουσα 29 χλμ. ἀπὸ τοῦ Βερντέν. Ἦτο πρωτεύουσα ἄλλοτε ὁμωνύμου κομητείας, ἡ ὁποία ἀφοῦ ὑπήρξεν ἐπὶ μακρὸν τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Βερντὲν καὶ τῶν κομίτων τοῦ Μπάρ, περιῆλθε τῷ 1632 εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (Σεπτέμβριος 1914) κατελήφθη καὶ κατεστράφη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τῆς στρατιᾶς τοῦ Κρόνπριτς, ἐξεκενώθη ὅμως μετὰ τὴν πρώτην μάχην τοῦ Μάρνη. Ἔχει 1.120 κατοίκους καὶ σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Χ. Δ.

—2) ***Κλερμὸν-ἀν-Μπωβαιζὶ*** (Clermont-en-Beauvaisis). Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ Οὐάζ, πλησίον τοῦ Μπρές, παραποτάμου τοῦ Οὐάζ, ἀπέχουσα 25 χλμ. ἀπὸ τοῦ Μπωβαί, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 6.000. Ἔχει πιλοποιίαν, ὑφασματοποιίαν, βιομηχανίαν χάρτου ταπετσαρίας καὶ ἐμπόριον ζῴων καὶ ἰδίᾳ ἵππων καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Τὴν πόλιν ταύτην κοσμεῖ παλαιὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Σαμψὼν (ΙΔ'—ΙΣΤ' αἰών), δημαρχεῖον κτισθὲν ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ὡραίου (ΙΔ' αἰών), τοῦ ὁποίου ἡ πόλις εἶναι πατρίς, μεσαιωνικὸν πύργον, ὅπου σήμερον γυναικεῖαι φυλακαί, κλπ. Τὸ Κλερμόν, λατινιστὶ Claromontium, ἦτο ὀχυρὰ θέσις ἐπὶ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Νορμανδῶν. Βραδύτερον ἦτο πρωτεύουσα κομητείας, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Βουρβώνων, ἀπὸ τοῦ 1523 δὲ περιῆλθεν εἰς τὸν κλάδον τῶν Βουρβώνων-Κοντέ. Χ. Δ.

—3) ***Κλερμὸν-Λ' Ἐρὼ*** (Clermont L'Hérault). Πόλις μικρὰ τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ἐρώ, πρὸς Δ. τοῦ Μομπελλιέ, ἔχουσα σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν, ἐμπόριον σιτηρῶν, οἴνων καὶ οἰνοπνευμάτων, ἀνθρακωρυχεῖα καὶ λατομεῖα καὶ βιομηχανίαν ὑφασμάτων. Κάτ. 5.140. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γότθων καὶ τῶν Σαρακηνῶν, βραδύτερον δέ, κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἐγένετο κέντρον τῶν διαμαρτυρομένων. Χ. Δ.

—4) ***Κλερμὸν-Φερρὰν*** (Clermont-Ferrand). Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Πυὺ ντὲ Ντόμ, ἀπέχουσα 420 χλμ. τῶν Παρισίων, μετὰ τῶν ὁποίων συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην, ἐμπόριον δημητριακῶν, κτηνοτροφικῶν προϊόντων, γεωμήλων, ὑφασμάτων, βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, 19 πηγὰς ἰαματικῶν ὑδάτων κλπ. καὶ εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου. Κάτ. 82.000.

Τὸ Κλερμὸν-Φερρὰν ἀπετελέσθη τῷ 1731 διὰ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ *Κλερμὸν* μετὰ τῆς κωμοπόλεως *Μονφερράν*, ἀφ' ἧς ἀπέχει περὶ τὰ 2 χλμ. Εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῶν κλιτύων λόφου, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ χλοερῶν δενδροφύτων λειμώνων καὶ ἔχει ἄφθονα ὕδατα καὶ πλῆθος κρηνῶν ρυθμοῦ ἀναγεννήσεως. Μεταξὺ τῶν οἰκοδομημάτων τῆς πόλεως διακρίνονται ἡ μητρόπολις γοτθικοῦ ρυθμοῦ (ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶν) καὶ ὁ ρωμανικοῦ ρυθμοῦ ναὸς τῆς Notre-Dame-du-Port. Ἐν τῇ παλαιᾷ συνοικίᾳ τοῦ Κλερμὸν σῴζεται ἡ γενέθλιος οἰκία τοῦ Πασκάλ. Ἡ σημερινὴ πόλις κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ Augustonemeton, ἱδρυθέντος, μετὰ τὴν κατάκτησιν, ἐπὶ τῆς θέσεως παλαιᾶς γαλατικῆς πόλεως, προσηλυτίσθη δὲ ἐνωρὶς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐγένετο ἕδρα ἐπισκόπου. Βραδύτερον μετωνομάσθη εἰς Clarus Mons ἔκ τινος παρ' αὐτὴν φρουρίου, ὑπέφερε δὲ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων καὶ ἐκ τῶν πολέμων τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ μετὰ τῶν κομίτων τῆς Ὠβέρνης. Ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης τῶν

Digitized by Google

Μεδίκων ἡ πόλις ἐγένετο βασιλικὴ κτῆσις, παραχωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ οἴκου τῶν Λατοὺρ τῆς Ὠβέρνης εἰς αὐτήν. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐγκατεστάθη ἐκεῖ ἐξαιρετικῆς δικαιοδοσίας δικαστήριον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Grands Jours d'Auvergne», διὰ νὰ περιστείλῃ τὴν ἐν τῇ πέριξ χώρᾳ ὀργιάζουσαν ἐγκληματικότητα. Ἐν Κλερμὸν συνῆλθον κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πλεῖσται σύνοδοι. Ἐξ αὐτῶν ἡ ἱστορία μνημονεύει 7, συνελθούσας κατὰ τὰ ἔτη 535, 549, 587, 1095, 1110, 1124 καὶ 1130. Σπουδαιοτέρα πασῶν εἶναι ἡ τοῦ 1095, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ἀφώρισε τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον Α', διότι ἠρνεῖτο νὰ χωρίσῃ τὴν παρανόμως συζῶσαν μετ' αὐτοῦ Bertrade, καὶ συνεζήτησεν ἄλλα δευτερεύοντα ζητήματα, προεκήρυξε τὴν πρώτην σταυροφορίαν. Τῆς συνόδου προήδρευσεν ὁ πάπας Οὐρβανὸς Β', μετεῖχον δὲ 13 ἀρχιεπίσκοποι καὶ 220 ἄλλοι ἀνώτεροι κληρικοί. Χ. Δ.

Κλερμὸν (Clermont), ***Ροβέρτος**, κόμις*—. Ἔκτος υἱὸς τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, γεννηθεὶς τῷ 1256 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1318. Συζευχθεὶς τῷ 1272 τὴν κληρονόμον τῶν Βουρβώνων Βεατρίκην, ἀπέβη ὁ ἱδρυτὴς τῆς οἰκογενείας τῶν Βουρβώνων. Μ.Ν.Δ.

—**Κλερμὸν-*Γκαννὼ*** (Clermont-Ganneau), ***Κάρολος-Σίμων***. Γάλλος διπλωμάτης καὶ διάσημος ἀνατολιστὴς (1846—1923), μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, διατελέσας καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ 1890 μέχρι τοῦ θανάτου του. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐκ τῆς σχολῆς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον καὶ διωρίσθη διερμηνεὺς τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ γαλλικοῦ προξενείου καὶ ἀκολούθως (1873) τρίτος διερμηνεὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τῷ 1874 μετέβη ἐπὶ ἐπιστημονικῇ ἀποστολῇ, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀγγλίας, εἰς Παλαιστίνην, δημοσιεύσας τὸ ἀποτέλεσμα τῶν μελετῶν του εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ ἄγνωστος Παλαιστίνη». Ἀκολούθως ἐπεφορτίσθη μὲ ἀναλόγους ἀποστολὰς ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως εἰς Συρίαν καὶ Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Ὁ Κλερμὸν συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων «Συλλογὴν ἀνατολικῆς ἀρχαιολογίας» καὶ πλῆθος μονογραφιῶν περὶ ἀρχαιολογίας καὶ σημιτικῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν ἐπιθεώρησιν «Recueil d'archéologie orientale». Μ. Ν. Δ.

—**Κλερμὸν-*Τοννὲρ*** (Clermont-Tonnerre), ***οἶκος*—**. Μεγάλη παλαιὰ οἰκογένεια τοῦ Δελφινάτου τῆς Γαλλίας, ἀναφερομένη εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ Σιμπὼ τοῦ Β', ὅστις τῷ 1120 ἐγένετο διοικητὴς τῶν στρατευμάτων, ἅτινα ἀνέλαβον τὴν ἐκδίωξιν ἐκ τῆς Ρώμης τοῦ ἀντιπάπα Γρηγορίου τοῦ Η'. Ἕτερος γόνος τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ *Αἰϋνάρδος Κλερμὸν-Τοννέρ*, ἀκμάσας τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Διετέλεσε πρῶτος βαρῶνος τοῦ Δελφινάτου. Μ. Ν. Δ.

—**Κλερμὸν-*Τοννὲρ*** (Clermont-Tonnerre), ***Ἀντώνιος ὁ Β'***. Κόμις, ἀποθανὼν τῷ 1578. Διετέλεσε διοικητὴς τοῦ Δελφινάτου καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως ἐν Σαβοΐᾳ. Τῷ 1569 παρευρέθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Μονκοντούρ, εἰς ἣν ἐφονεύθη ὁ υἱός του καὶ ὁ ἴδιος ἐπληγώθη. Ἐκ τῆς οἰκογενείας Κλερμὸν-Τοννὲρ εἰς αὐτὸν κατὰ πρῶτον ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος. Μ. Ν. Δ.

—**Κλερμὸν-*Τοννὲρ*** (Clermont - Tonnere), ***Ἐρρῖκος***. Κόμις, υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου Β'. Γενόμενος τῷ 1571 δοὺξ καὶ ὁμότιμος τῆς Γαλλίας, ἐφονεύθη τῷ 1573 κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ροχέλης. Μ.Ν.Δ.

κλερμοντία (ἡ) (Clermontia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δέκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν νήσων Σάνδουϊτς. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, θάμνοι χαμηλοὶ καὶ ἀνθοφόροι, τινὰ παρέχοντα ἐδωδίμους καρποὺς κλπ. Μεταξὺ τῶν κυρίων εἰδῶν καταλέγονται καὶ τά: *κλερμοντία ἡ ραγοφόρος* (Clermontia baccata) καὶ *κλερμοντία ἡ ἐδωδιμόκαρπος* (Clermontia fructesculenta). Κ. ΠΑΠ.

Κλερὺ (Cléry) /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σὸμ βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Περόν, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Σὸμ μετὰ τοῦ Τορτίλ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (Σεπτέμβριος 1914), οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου τῶν χαρακωμάτων ὠχύρωσαν αὐτό. Ἀνακτηθὲν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς Φαγιὸλ (Σεπτέμβριος 1916), ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 καὶ ἔμεινεν ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ Αὐγούστου.

Κλερὺ (Clery), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Θαλαμηπόλος τοῦ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν καρατομηθέντος βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' (1759-1809). Ὁ Κλερύ, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς τὸν Λουδοβῖκον ἀφοσίωσις ἐπροκάλεσε τὸν γενικὸν ἔπαινον, συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Temple καὶ ἀκολούθως διετέλεσε προφυλακισμένος μέχρι τῆς 9 Θερμιδώρ. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του μετέβη εἰς Αὐστρίαν πρὸς συνάντησιν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Τὸ 1798 ἐδημοσίευσεν ἐν Λονδίνῳ «Ἡμερολόγιον τῶν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Temple κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Λουδοβίκου συμβάντων», διακρινόμενον διὰ τὴν ἁπλότητα τοῦ ὕφους, πλειστάκις δ' ἔκτοτε ἀνατυπωθέν. Ὁ Λουδοβῖκος ἐν τῇ διαθήκῃ του δὲν παρέλειψε νὰ ἐκφράσῃ τὴν πρὸς τὸν Κλερὺ εὐγνωμοσύνην του. Μ. Ν. Δ.

Κλερφαί, ἢ ***Κλαιρφαὶ*** (Clerfait), ***Κάρολος-Ἰωσὴφ*** de Croix de Drumez, *κόμις ντὲ*—. Αὐστριακὸς στρατάρχης, βελγικῆς καταγωγῆς (1733—1798). Εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ στρατιωτικὴν σχολὴν τῷ 1753 καὶ ὀναμασθεὶς ἀνθυπολοχαγὸς μετά τινας μῆνας, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, εἰς ὃν διεκρίθη καὶ προήχθη εἰς συνταγματάρχην. Τῷ 1789, ὡς διοικητὴς σώματος στρατοῦ, κατήγαγε κατὰ τῶν εἰς τὴν ἄνω Οὐγγαρίαν εἰσβαλόντων Τούρκων τὰς νίκας ἐν Μεχαδιὰ καὶ Σουπανέκ, καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Βελιγραδίου. Ἓν ἔτος βραδύτερον κατενίκησεν ἐν Καλαφατίῳ τοὺς Τούρκους, ἀναγκασθέντας νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Βλαχίαν. Κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐπιφοβωτέρων ἀντιπάλων τῶν Γάλλων, οὓς ἐνίκησεν εἰς πολλὰς μάχας. Τῷ 1795, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Νεερβίντεν, εἰς ἣν κυρίως συνετέλεσεν, προαχθεὶς εἰς στρατάρχην καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ἐπέτυχε τὸ σημαντικώτερον στρατιωτικόν του κατόρθωμα, νὰ ἀπωθήσῃ πέραν τοῦ Ρήνου τὰς γαλλικὰς στρατιὰς τοῦ Ζουρντὰν καὶ τοῦ Πισεγκρὺ καὶ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν πολιορκουμένην Μαγεντίαν. Ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἴσως καὶ ἕνεκα τῆς αὐξούσης δημοτικότητος αὐτοῦ, ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου. Θ. Κ.

Κλὲς (Clesse), ***Ἀντώνιος***. Βέλγος ποιητὴς (1816 1889). Υἱὸς ὁπλοποιοῦ, πεπροικισμένος διὰ ζωηροτάτης φαντασίας, ἔτρεφεν ἐξαιρετικὴν συμπάθειαν πρὸς τὰς ἐργατικὰς τάξεις, τῶν ὁποίων ἐπεδίωξε τὴν ἠθικοποίησιν καὶ μόρφωσιν. Τὸ πρῶτον του ἔργον «Godefroy de Bouillon», ἐβραβεύθη τῷ 1839 ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου τοῦ Ἀϊνώ. Ἀλλὰ τὸ ὄνομά του κατέστη κυρίως γνωστὸν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ἀφ' ὅτου ἤρχισε νὰ γράφῃ ἀποκλειστικῶς τραγούδια. Τὸ ὕφος τοῦ Κλὲς εἶναι ἁπλοῦν καὶ ἐπαγωγόν, τὰ δὲ τραγούδια του ἐξεδόθησαν πλειστάκις. Μ. Ν. Δ.

Κλέσουρα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὴν κωμόπολιν Ψάρι, εἰς τὰ βόρεια τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἔχει πταισματοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 539. Χ. Δ.

Κλέστινα (*Ἄνω*— καὶ *Κάτω*—) /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα 2 χωρίων τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, καλουμένων νῦν *Κλειναὶ Ἄνω* καὶ *Κάτω* (βλ. τὰς λ.).

κλεφτᾶτα· ἐπίρρ., καὶ *κλεφτά*· ὅπως οἱ κλέφτες. σὰν κλέφτης: «ἦρθαν, ἔφαγαν λίγο κλεφτᾶτα κι' ἔφυγαν», «νὰ τσιμπήσωμε κάτι κλεφτὰ καὶ νὰ πηγαίνωμε» μὲ βιάση, 'ς τὸ πόδι, γρήγορα.

Κλὲφτ-Γεντὶκ (*Ἄνω* —) /*Γεωγρ.*/. Εἷς τῶν ὀγδοήκοντα δύο ἑλληνικῶν σταθμῶν τῆς παλαιᾶς ἑλληνοτουρκικῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς.

κλέφτης (ὁ)· δημ. τύπος τοῦ *κλέπτης*: «μπῆκαν κλέφτες 'ς τὸ μαντρί», «ἀκούονται κλέφτες 'ς τὸ βουνό»· || *κλέφτες* (οἱ)· οἱ ἐπὶ τουρκοκρατίας διαιτώμενοι εἰς τὰ ὄρη καὶ μὴ ὑποτασσόμενοι εἰς τοὺς Τούρκους, λησταί: «πάει μὲ τοὺς κλέφτες».

— **Κλέφτες** /*Ἱστορ.*/· βλ. *Ἑλλὰς* [Ἱστορ.].

— **κλέφτες** (οἱ). Νεοελληνικὴ παιδιά, καθ' ἣν οἱ παῖκται διὰ κλήρου χωρίζονται εἰς *ἀρχηγόν*, *στρατιώτας* καὶ *κλέφτες*. Ἐπακολουθεῖ καταδίωξις τῶν εἰς θάμνους ἢ ἄλλα μέρη κρυπτομένων κλεφτῶν, ἐξ ὧν οἱ μετ' ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν συλλαμβανόμενοι ἄγονται ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνακρίνονται καὶ πλήττονται διὰ μικροῦ ῥαβδίου πρὸς τιμωρίαν. Σ. Γ. Σ.

— **Κλέφτες** (οἱ) /*Λαογρ.*/. Ὄνομα τῆς Μεγάλης Ἄρκτου ἐν Δωρίδι τῆς Παρνασσίδος, ὀφειλόμενον εἰς τὰ περιστατικὰ τῶν ἑξῆς παραδόσεων: Ἕνας παπᾶς καὶ μιὰ παπαδιὰ εἶχαν ἕνα παιδάκι ἑτοιμοθάνατον. Ὁ παραγυιός των ἐπωφελούμενος τῆς ἀταξίας καὶ τῆς ταραχῆς, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὸ σπίτι ἕνεκα τούτου, συνεννοήθη μὲ δύο ζῳοκλέπτας νὰ κλέψουν τὰ δύο βώδια τοῦ παπᾶ. Μίαν νύκτα λοιπὸν εἰσῆλθον κρυφὰ εἰς τὸν στάβλον καὶ ἔκλεψαν τὰ ζῷα. Μόλις ὁ παπᾶς ἀντελήφθη τὴν κλοπήν, ἐξῆλθε καὶ ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τοὺς κλέπτας. Ὁ παραγυιός, διὰ νὰ μὴ τὸν ὑποπτευθοῦν, ἠκολούθησε τὸν παπᾶν, ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ τὸν βοηθήσῃ, ἡ δὲ παπαδιὰ ἤρχετο τελευταία μὲ τὸ ἑτοιμοθάνατο παιδὶ εἰς τὴν ἀγκαλιά. Ὁ Θεός, διὰ νὰ βλέπωμεν καὶ ν' ἀποφεύγωμεν τὴν κλοπήν, «τοὺς ἔβαλε ὅλους στὸν οὐρανό». Παραπλησίαν παράδοσιν ἔχουν καὶ οἱ Βάσκοι, οἱ δὲ Κοζάκοι τοῦ ἀνατολικοῦ Τουρκεστὰν ὀνομάζουν τὸν ἀστερισμὸν *γεντὶ-οὐγκρὶ* (=ἑπτὰ κλέφτες) ποῦ γυρίζουν διαρκῶς καὶ παραμονεύουν νὰ κλέψουν δύο ἄλογα (δύο ἀστέρας τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου) δεμένα εἰς ἕνα ἄλλο παλούκι (τὸν πολικὸν ἀστέρα). [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Οἱ περὶ ἀστέρων καὶ ἀστερισμῶν μῦθοι ἐν «Λαογρ. Συμμ.» τ. Β. σ. 194.]

Κλέφτης /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς Θρᾴκης (πλάτ. 40°50'40" Β, μῆκ. 24°37'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos) εἰς τὴν Β. παραλίαν τῆς κατὰ Θάσον θαλάσσης. Ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν σημειοῦται ὡς Koan point, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐλέγετο *Κούμ*. Χθαμαλὸν καὶ ἀμμῶδες, ἔχει φάρον (1928) αὐτόματον. Σ. Ε. Λ.

— **Κλέφτης** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Χερσονησώδης «κεφαλή», ἀποτελοῦσα τὴν ΒΔ. ἐσχατιὰν (πλάτ. 39°58'40" Β., μῆκ. 25°02'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island) τῆς νήσου Λήμνου. Οἱ ἐντόπιοι τὸ ὀνομάζουν καὶ *Μούρτζεφλος*. Σ. Ε. Λ.

κλέφτικος, —*η*, —*ο*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς κλέφτες τῆς Τουρκοκρατίας, ὁ τῶν κλεφτῶν: «κλέφτικος χορός», «κλέφτικη φουστανέλλα», «κλέφτικο τραγούδι»· || ὁ ῥέπων εἰς τὴν κλοπήν: «κλέφτικο παιδί», «γάτος κλέφτικος».

— ***κλέφτικα τραγούδια*** /*Λαογρ.*/. Καλοῦνται οὕτω τὰ δημώδη ᾄσματα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τοῦ κλέφτικου καὶ ἁρματολικοῦ βίου. Τὰ ᾄσματα ταῦτα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἔργον τυφλῶν ῥαψῳδῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν λύραν των περιεφέροντο ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ τραγουδοῦσαν κυρίως εἰς τὰ πανηγύρια παλαιὰ καὶ νέα τραγούδια. Διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ μεγαλυτέρα εὐτυχία καὶ δόξα ἦτο νὰ ἐγκωμιασθοῦν δι' ἰδιαιτέρου ᾄσματος, περιγράφοντος τὰ ἀνδραγαθήματά των. Μία ἐκ τῶν μᾶλλον συνήθων εὐχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδίδοντο εἰς τὰς μητέρας ἀρρένων βρεφῶν, ἦτο καὶ ἡ εὐχή: «νὰ σοῦ ζήσῃ τὸ παιδί, νὰ σοῦ γίνῃ ἁρματολὸς καὶ καπετάνιος καὶ νὰ τοῦ βγάλουν καὶ τραγούδι». Ἐνίοτε μάλιστα, ὅταν ἡ δόξα δὲν ἤρχετο μόνη της, αὐθόρμητος, τὴν ἐξεβίαζον πληρώνοντες ἁδρότατα τοὺς τυφλοὺς ῥαψῳδούς, διὰ νὰ τοὺς «βγάλουν τὸ τραγούδι». Πλὴν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος τούτων ἀοιδῶν καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἔχοντες ποιητικήν τινα δεξιότητα, ἠδύναντο νὰ βγάλουν τραγούδι. Καὶ παλληκάρια δὲ καὶ καπεταναῖοι πολλάκις ἔβγαζαν τραγούδια καὶ τραγουδοῦσαν τὰ ἰδικά των κατορθώματα.

Εἰς τὰ κλέφτικα τραγούδια, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλου περιεχομένου δημώδη ᾄσματα, ἡ ποίησις παρουσιάζεται ὡς ἓν ἑνιαῖον καὶ ὁμοιομερὲς ὅλον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαπνέει καὶ ἡ αὐτὴ τεχνοτροπία διέπει, διότι κατὰ τὴν σύνθεσίν των οἱ ποιηταὶ δὲν φροντίζουν νὰ δημιουργήσουν κάτι ἐντελῶς νέον, ἀλλὰ παραλαμβάνουν ὅ,τι χρήσιμον εὑρίσκουν ἀλλαχοῦ, στίχους, μελῳδίαν, εἰκόνας, εὑρήματα κλπ. Τὰ κλέφτικα τραγούδια, μολονότι εἰς ἱστορικὰ γεγονότα ἀναφερόμενα, δὲν ἔχουν τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ ὑπομιμνήσκῃ τὴν διήγησιν, νὰ τὰ πλησιάζῃ πρὸς τὰ ἔπη. Εἶναι κυρίως ᾄσματα. Ἐκ τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἔχουν ὡς ὑπόθεσιν, λαμβάνουν μόνον τὸν πυρῆνα ἢ τὸ πολὺ-πολὺ κυρίας τινὰς γραμμάς· τὰ λοιπὰ ἐκθέτουν κατ' ἴδιον ἐντελῶς τρόπον, εἰσάγοντα συνάμα ἄφθονον τὸ λυρικὸν στοιχεῖον διὰ τῆς ἐξογκώσεως τῶν μορφῶν καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς λιτῆς μὲν καὶ ἀπερίττου, ἀλλὰ ταυτοχρόνως πλήρους δυνάμεως, πάθους, τόλμης καὶ δραματικότητος ἐκφράσεώς των. Συνίσταται δ' ὁ ἀνωτέρω τρόπος εἰς τὴν διὰ τοῦ διαλόγου ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνει ὁ λαϊκὸς ποιητὴς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τυπικῶν προσώπων ἢ διὰ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς φύσεως.

Τὰ κλέφτικα τραγούδια δὲν ἐγκωμιάζουν μόνον κατορθώματα· πολλάκις μοιρολογοῦν καὶ θανάτους. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐνῷ τὰ πρῶτα εἶναι ᾄσματα ἐγκωμιαστικά, ἀλαλαγμοὶ νίκης κατὰ τοῦ τυράννου, τὰ δεύτερα πλησιάζουν πολὺ πρὸς τὸ μοιρολόγι, τοῦ ὁποίου ἔχουν τὸν μελαγχολικὸν τόνον. Γεωγραφικῶς ἡ ποίησις τῶν κλέφτικων τραγουδιῶν ἀνεπτύχθη καὶ ἤκμασεν εἰς τὰς χώρας ὅπου ἤκμασε καὶ ὁ κλέφτικος καὶ ἁρματολικὸς βίος καὶ συνέβησαν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων πάλης μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι δὲ αἱ χῶραι αὗται ἡ Πελοπόννησος, ἡ Στερεά, ἡ Ἤπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Νότιος Μακεδονία καὶ ἡ Χαλκιδική. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἱστορικὴ αὕτη ποίησις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κατ' ἐξοχὴν ἑλλαδικὴ ποίησις. Αἱ νῆσοι ἅπασαι, ἡ Θρᾴκη καὶ ἡ Μικρὰ **Ἀσία** ἔμειναν ἀμέτοχοι εἰς αὐτήν. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τῆς διαδόσεως τῶν ᾀσμάτων τούτων. Σήμερον ἐκτὸς τῆς κυρίως Ἑλλάδος, Ἠπείρου καὶ Νοτίου Μακεδονίας, κλέφτικα τραγούδια μόνον σποραδικῶς εὑρίσκονται εἰς ἄλλας χώρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Digitized by Google

Χρονολογικῶς ἐπίσης ἡ ποίησις αὕτη εἶναι σαφῶς περιωρισμένη. Εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας. Μολαταῦτα προσεκτικωτέρα ἐξέτασις πείθει, ὅτι μ' ὅλον τὸν ἰδιαίτερον καὶ σαφῶς διαγεγραμμένον χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον ἔχει, δὲν εἶναι καὶ τελείως αὐτοτελής. Ἐν πολλοῖς ἀποτελεῖ συνέχισιν, ἐπὶ ἄλλων πλέον δεδομένων καὶ ἐντὸς ἄλλου περιβάλλοντος, ἄλλων χρόνων τῆς παλαιοτέρας δημοτικῆς ποιήσεως τῶν ἀκριτικῶν ᾀσμάτων. Στίχοι πολυάριθμοι καὶ μεγαλύτερα ἀποσπάσματα, ἐπεισόδια πολλάκις ὁλόκληρα, προερχόμενα ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας ταύτης ποιήσεως, ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν νεωτέρων ᾀσμάτων τῶν κλεφτῶν. Ἡ μόνη διαφορά, ὀφειλομένη καὶ αὐτὴ εἰς τὴν διαφορὰν τῶν χρόνων καὶ τῶν κοινωνικῶν ὅρων, εἶναι ὅτι τὰ κλέφτικα παρέμειναν ᾄσματα, ἐνῷ τὰ ἀκριτικὰ ἦσαν ἄλλοτε ἔπη, τὰ ὁποῖα καὶ ὡς ᾄσματα ἀκόμη διετήρησαν τὸν διηγηματικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα.

Εἰς τὰ κλέφτικα τραγούδια, κατὰ τὸν K. Mendelsohn Bartholdy, «πλὴν τῆς ἀρχαίας ἁπλότητος καὶ λιτότητος, παρατηροῦμεν καὶ ἀκραιφνὲς νεωτερικὸν πάθος καὶ σθένος ἀκαταδάμαστον· ἡ γλῶσσά των εἶναι ἔμπλεως ὁρμῆς πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ καὶ ἀδιαλλάκτου μίσους πρὸς τοὺς ἀπίστους μουσουλμάνους. Τὰ κλέφτικα τραγούδια νομίζεις πὼς εἶναι χείμαρροι ἀφρισμένοι, ἐκρέοντες ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπινα χείλη, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Ὀλύμπου». [Πρβλ. *Σ. Π. Κυριακίδου*: Ἑλληνικὴ Λαογραφία Α. (1923) σ. 60 κ. ἑξ.] — Ω.

κλεφτοκοτᾶς, —ᾶ (ὁ)· αὐτὸς ποῦ κλέβει κότες, ὁ κλέπτης ὀρνίθων, ὀρνιθοκλέπτης· || εὐτελὴς κλέπτης.

κλεφτοπόλεμος (ὁ)· πόλεμος κατὰ τὸν τρόπον τῶν κλεφτῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας, πόλεμος κλεφτῶν, ἀτάκτων στρατιωτῶν.

—*[Στρατ.]* *Κλεφτοπόλεμοι* ἀποκαλοῦνται ἐν τῇ κοινῇ φρασεολογίᾳ οἱ ἀγῶνες οἱ διεξαγόμενοι εἴτε μεταξὺ ἀντιπάλων ἀτάκτων στρατευμάτων (τῶν ἐνίοτε καλουμένων, πρὸς εὐφημισμόν, ἐθελοντικῶν), εἴτε μεταξὺ τακτικοῦ στρατεύματος καὶ ἀτάκτου (κομιτατζήδων, τσετῶν, κτλ.), ὁπότε, κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, εἶναι ἀδύνατον νὰ τηρῶνται οἱ γνωστοὶ κανόνες καὶ ἀρχαὶ τῆς τακτικῆς. Ν. Θ. Κ.

κλεφτουριὰ (ἡ)· οἱ κλέφτες ὡς σύνολον, πολλοὶ κλέφτες (ἐπὶ τουρκοκρατίας): «πλάκωσε ἡ κλεφτουριά»· || συμμορία κλεπτῶν.

κλεφτοφάναρο (τό). Μικρὸς φορητὸς φανὸς σχήματος συνήθως ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, ἐνίοτε δὲ καὶ κυλινδρικοῦ, φέρων ὕελον ἢ φακὸν εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος. Κλεφτοφάναρο καλεῖται καὶ ὁ μικρὸς ἠλεκτρικὸς φανὸς τοῦ θυλακίου.

κλέφτω· δημοτ. τύπος τοῦ *κλέπτω* (βλ. λ.).

κλεψιὰ (ἡ)· δημοτ., κλοπή: «ζῇ μὲ τὶς κλεψιές».

κλεψίαμβος *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Ἐννεάχορδον ὄργανον μουσικόν, ὅπως ἡ ἰαμβύκη, ὁ τρίγωνος καὶ ἄλλα. Ὁ Ἀθήναιος λέγει «ἰαμβύκας, ἐν οἷς ᾖδον τοὺς ἰάμβους, ἐν οἷς δὲ παρελογίζοντο τὰ ἐν τοῖς μέτροις κλεψιάμβους» καὶ ἀλλαχοῦ «ὁ κλεψίαμβος κληθείς, ἔτι δ' ὁ τρίγωνος ἀμαυρότερα τῇ χρείᾳ καθέστηκεν». Ὁ κλεψίαμβος λοιπὸν φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευεν εἰς τὸ νὰ παραλλάσσῃ, νὰ μεταβάλλῃ τοὺς ἰάμβους, ὡς καὶ τὸ ὄνομά του δηλοῖ. Ν. Ζ.

κλεψιγαμία (ἡ)· λαθραῖος γάμος, μοιχεία: «τὰ ἐκ κλεψιγαμίας τέκνα».

—*[Ποιν. Δίκ.]* Κατὰ τὸ ἄρθρον 642 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὅστις πρὸς γυναῖκας συλλαβούσας κατὰ *κλεψιγαμίαν* καὶ εὑρισκομένας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἢ κατοικίαν του, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν, ἐπιμέλειαν ἢ ἐπιτήρησίν του, δὲν λαμβάνει, ὅταν ὑπάρχωσι λόγοι ὑποψίας, πᾶσαν τὴν δυνατὴν πρόνοιαν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν παιδοκτονίαν, νεογνοκτονίαν ἢ ἄμβλωσιν τοῦ ἐμβρύου, ἢ δὲν ἀναγγέλλει ἀνυπερθέτως εἰς τὴν ἀρχὴν τὰς προκειμένας παραβάσεις καὶ τοὺς λόγους τῆς ὑποψίας, ἐὰν μὲν ἡ παράλειψις αὕτη προέρχεται ἐξ ἰδίου συμφέροντος εἰς τὸ νὰ τελεσθῇ ἡ ἀξιόποινος πρᾶξις, τιμωρεῖται μὲ κράτησιν ὀκτὼ ἡμερῶν μέχρι δύο μηνῶν, ἢ μὲ πρόστιμον 30 μέχρι 300 δραχμῶν, ἄλλως δὲ μὲ κράτησιν τὸ πολὺ ἑνὸς μηνὸς ἢ μὲ πρόστιμον τὸ πολὺ 100 δραχμῶν.

Ἡ ἐκ κλεψιγαμίας συλλαβοῦσα δύναται νὰ καταστῇ ἔνοχος τοῦ ἐγκλήματος τοῦ ἄρθρου 296, ἢ τοῦ ἄρθρου 298, ἢ τοῦ πταίσματος τοῦ ἄρθρου 643 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἡ νόθον κυοφοροῦσα μήτηρ, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν καταισχύνην, δύναται νὰ ἀποκρύψῃ τὴν ἐγκυμοσύνην της ἢ τὸν τοκετόν. Ἡ ἀπόκρυψις τῆς ἐγκυμοσύνης δὲν τιμωρεῖται. Κολάζεται ὅμως ἡ ἀπόκρυψις τοῦ τοκετοῦ, ὅταν μετ' ἀποκρυβέντα τοκετὸν ὁ νόμος εὑρίσκηται πρὸ νεκροῦ βρέφους καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἀπόδειξις ὅτι τὸ νόθον τέκνον ἔζησε μετὰ τὸν τοκετόν, ὅτι δηλαδὴ τὸ νόθον τέκνον ἐγεννήθη ζῶν, ἢ ἀπεβίωσε διά τινος πράξεως ἢ παραλείψεως τῆς μητρός. Τότε, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἐπιβάλλεται φυλάκισις ἢ εἱρκτὴ (ἄρθρον 296 ποινικοῦ νόμου). Ἂν εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ νόθον τέκνον ἦλθεν εἰς φῶς νεκρόν, ἢ ὅτι τὸ ζῶν γεννηθὲν βρέφος ἀπέθανε μετὰ τὴν γέννησιν θάνατον φυσικόν, ἡ νεκροτοκία ἢ ὁ θάνατος τοῦ βρέφους τιμωρεῖται μὲ τὴν ποινὴν τῆς ἐξ ἀμελείας ἀνθρωποκτονίας, ἐὰν ἡ νεκροτοκία ἢ ὁ θάνατος τοῦ βρέφους προῆλθον ἐκ τῆς ἀποκρύψεως τοῦ τοκετοῦ (ἄρθρον 298 ποινικοῦ νόμου). Ἐὰν δὲν συντρέχῃ καμμία περίπτωσις ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν, ἡ κλεψίγαμος ἔγκυος, ἥτις ἀπέκρυψε τὸν τοκετόν της, τιμωρεῖται μὲ κράτησιν τὸ πολὺ δύο ἑβδομάδων, ἢ μὲ πρόστιμον τὸ πολὺ 50 δραχμῶν (ἄρθρον 643 ποινικοῦ νόμου). Ὁ τοκετὸς θεωρεῖται ὡς ἀποκρυβείς, ὅταν ἡ κυοφοροῦσα, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πρὸς μαίευσιν τὴν συνδρομὴν ἄλλου τινός, τίκτῃ ἢ μηδενὸς παρευρισκομένου ἢ παρουσίᾳ μόνον τῶν μετ' αὐτῆς συνεννοημένων (ἄρθρον 297 Ποινικοῦ νόμου). Ἐὰν κατὰ τὸν τοκετὸν παρευρίσκηται μαῖα ἢ μαιευτήρ, τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς «συνεννοημένα» μετ' αὐτῆς. Χ. Ν. Τ.

κλεψίγαμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ οἱονεὶ κλέπτων τὸν γάμον, ὁ λαθραίως συνουσιαζόμενος, μοιχός· || ὁ ἐκ κλεψιγαμίας γεννηθείς, νόθος: «κλεψίγαμα τέκνα».

κλεψιμαῖος, —*α*, —*ον*· ὁ ἐκ κλοπῆς προερχόμενος, κλοπιμαῖος.

κλεψιμαίικος, —*η*, —*ο*· δημοτ., κλεψιμαῖος.

Κλεψίμια *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης, ἐπὶ ὀρεινῆς θέσεως, εὐφόρου εἰς οἶνον, ἔλαιον, σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 216. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται τὰ χωρία Ἀγρίδια (108), Ἀπλαδιανὰ (129), Κωστεφάνου (52), Τσαχιανὰ (89) καὶ Χελιανὰ (105). Ε. Γ.

κλεψιμιὸ (τό)· τὸ ἐκ κλοπῆς προελθόν, κλεψιμαίικο.

κλέψιμο, —*ατος* (τό)· δημοτ., τὸ κλέπτειν, κλεψιά: «εὔκολο —, δύσκολο κλέψιμο»· || «θέλει κλέψιμο», «κλέψιμο τοῦ χρειάζεται» πρέπει νὰ κλαπῇ.

κλεψίνη (ἡ) (Clepsina) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τρηματωδῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κλεψινιδῶν*, περιλαμβάνον βδέλλας μὲ σῶμα εὐρὺ κατὰ τὸ κατώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ στενὸν κατὰ τὸ ἀνώτερον, μὲ στόμα τοποθετημένον εἰς τὸ βάθος τῆς σικύας καὶ μὲ ἀρθρώσεις, ὧν ἑκάστη ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν δακτυλίων. Εἶναι ἀποκλειστικῶς ὑδρόβια ζῷα καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων μαλακίων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κλεψίνη ἡ στικτὴ* (Clepsina maculata), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανόφαιον μετὰ στιλπνῶν μελανῶν ποικιλμάτων. Δ. Ν. Π.

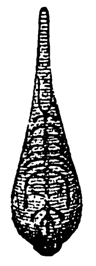

Κλεψίνη ἡ στικτή.

κλεψινίδαι (οἱ) (Clepsinidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σκωλήκων τρηματωδῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βδελλῶν*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν γνωστότερον ἡ *κλεψίνη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κλεψιτυπία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κλεψιτύπου, ἡ λαθραία ἀνατύπωσις εἴτε ἐν μέρει εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ ἀλλοτρίου ἔργου, πρὸς πορισμὸν κέρδους, ἄλλως *τυποκλοπία*.

— *[Νομ.]* Ἡ ἔκδοσις ἢ ἀνατύπωσις συγγράμματος κατὰ παράβασιν τῶν διατάξεων τῶν προστατευουσῶν τὴν πνευματικὴν *ἰδιοκτησίαν* (βλ. λ.).

κλεψίτυπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἐκ κλεψιτυπίας προελθών, ὁ ἐκ λαθραίας ἀνατυπώσεως ἀλλοτρίου ἔργου.

κλεψύδρα (ἡ)· ἀγγεῖον πληρούμενον ὕδατος καὶ κενούμενον ἠρέμα, χρησιμοποιούμενον δὲ ἐν τοῖς ἀρχαίοις δικαστηρίοις ὅπως παρέχῃ τὰ ὅρια τῶν ἀγορεύσεων, ἡ οἱονεὶ κλέπτουσα τὸ ὕδωρ ἕνεκα τῆς βραδείας ῥοῆς.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *κλεψύδρα* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο ἀγγεῖον, ἔχον εἰς τὸν πυθμένα τρυπήματα ἢ αὐλίσκον καὶ εἴτε κλειόμενον ἄνωθεν διὰ πώματος φέροντος αὐλὸν μετ' ὀπῆς (σχ. 1), εἴτε ἐντελῶς κλειστὸν μὲν ἄνωθεν, ἀλλ' ἔχον κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος ἑκατέρωθεν ἐπικεκολλημένον ἐπὶ τοῦ σώματος, ἐν εἴδει λαβῆς, αὐλόν, συγκοινωνοῦντα ἔσωθεν μετὰ τοῦ ἀγγείου καὶ ἔχοντα εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος του τρύπημα, τὸ *στόμα* (σχ. 2). Τὸ ἀγγεῖον πληροῦται ὕδατος (ἢ ἄλλου ὑγροῦ), βυθιζόμενον κατακορύφως ἐν αὐτῷ, ἔχον τὸν πυθμένα πρὸς τὰ κάτω καὶ τὸ ἄνω στόμα ἐλεύθερον, ὁπότε τὸ ὕδωρ εἰσδύει ἐν τῇ κλεψύδρᾳ κάτωθεν, ἐκδιῶκον διὰ τοῦ στόματος τὸν ἐν αὐτῇ ἀέρα· ἐκ τούτου δὲ προῆλθε τὸ ὄνομα αὐτῆς (κλέπτειν ὕδωρ). Ὅταν δὲ τὸ ἀγγεῖον ἀνυψωθῇ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, τηρουμένου τοῦ στόματος κλειστοῦ διὰ τοῦ δακτύλου, ἡ ἐκροὴ μετ' ὀλίγον παύει, ἕνεκα τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Τοιαῦτα ἀγγεῖα χρησιμοποιοῦνται καὶ σήμερον ὑπὸ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὄνομα τῆς *οἰνηρύσεως* ἢ *σιφωνίου*. Πρώτη περιγραφὴ καὶ προσπάθεια τῆς ἐξηγήσεως τῆς λειτουργίας τῆς ἀρχαίας ταύτης κλεψύδρας ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους (*Ἀριστοτ.* Περὶ ἀναπνοῆς 7, 5), καθ' ἣν οὗτος συνέκρινε πρὸς τὴν λειτουργίαν τῶν κλεψυδρῶν τὴν ἀναπνοὴν διὰ τῶν πνευμόνων, πληρεστέρα δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀριστοτέλους (προβλ. ΙΣΤ', 8). Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἐμπεδοκλέους (μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ.), ἡ κλεψύδρα ἦτο ἐν κοινοτάτῃ χρήσει, ὥστε ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν παίδων ὡς παίγνιον. Πιθανῶς ἡ κλεψύδρα προῆλθε διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν σιφώνων, γνωστῶν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ὁ πρῶτος ἑπομένως προορισμὸς αὐτῆς ἦτο ἡ ἄρυσις ὑγροῦ, ἰδίως οἴνου ἢ καὶ ἐλαίου. Μέχρι τοῦδε ἀνευρέθησαν τέσσαρα πήλινα τοιαῦτα ἀγγεῖα, χρησιμεύσαντα πιθανῶς ὡς οἰνηρύσεις, ὧν τὰ τρία φέρουσι παραστάσεις. Τούτων τὸ πρῶτον, ᾠοειδές, ἀνευρεθὲν ἐν Βοιωτίᾳ, εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου, περιγραφὴ δ' αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Pottier («Revue archéologique» 1899, I)· τοῦτο φέρει παράστασιν τοῦ Ἡρακλέους φονεύοντος τὸν λέοντα τῆς Νεμέας (σχ. 2), κατὰ δὲ τὸν Clermont-Ganneau εἶναι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ. Ἑτέρα ἀξιομνημόνευτος κλεψύδρα εἶναι ἡ ἐν Γαλαξιδίῳ εὑρεθεῖσα χαλκῆ, σῳζομένη ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν, σχήματος ᾠοῦ· εἰς τὸ ὀξὺ τοῦ ᾠοῦ ὑπάρχουσιν αἱ μικραὶ ὀπαί, εἰς τὸ ἀντίθετον δὲ μέρος ἦτο προσηρμοσμένος ἀεροστεγῶς μακρὸς εὐθὺς αὐλὸς (σχ. 1). Ἡ κλεψύδρα αὕτη, ὡς ἀπέδειξεν ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τῶν περιεχομένων ὑπολειμμάτων, ἐχρησίμευσεν ὡς ἐλαιήρυσις (*Κ. Μαλτέζος*, ἐν Ἀρχ. ἐφημ. 1902, 22).

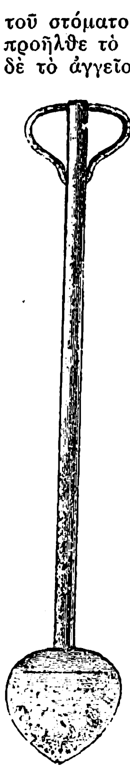

Σχ. 1.

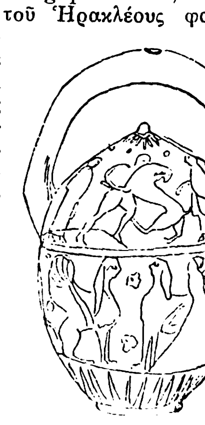

Σχ. 2.

Τὰ ἀγγεῖα ἀπώλεσαν βραδύτερον τὸ ὄνομα τῆς κλεψύδρας, ἴσως δὲ ἔπαυσαν νὰ χρησιμεύωσιν ὡς παίγνια. Ἥρων ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀποκαλεῖ αὐτὰ (Πνευματ. Α, 7) κατασκευασμάτια πρὸς τὸ οἰνοχοεῖν χρήσιμα. Φίλων δὲ ὁ Βυζάντιος οὐδὲν μὲν ὄνομα δίδει εἰς ὁμοίας κατασκευῆς ἀγγεῖα, ἕτερον δὲ παρεμφερὲς πρὸς τὴν σημερινὴν οἰνήρυσιν ἀποκαλεῖ «γευστήριον οἴνου», ἡ δὲ ὀνομασία αὕτη εὕρηται, κατὰ Πολυδεύκην, καὶ παρ' Ἀριστοφάνει (ἐν «Ἥρωσιν»), ὡς ἀγγείου, δι' οὗ ἀρύονται τὸν οἶνον. Ὁ Ἥρων, ἐν τούτοις, ἀποδίδει τὸ ὄνομα τῆς κλεψύδρας (αὐτ. Β, 27) εἰς μικρὸν ἀγγεῖον, φέρον εἰς τὸν πυθμένα τρύπημα καὶ ἀποτελοῦν μέρος ἑτέρας συσκευῆς. Ἡ αἰτία, δι' ἣν τὰ ἀρχαιότερα ταῦτα ἀγγεῖα ἔπαυσαν, πιθανῶς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., νὰ ὀνομάζωνται κλεψύδραι, εἶναι, καθ' ἡμᾶς, ἡ ἀκόλουθος. Διὰ τὴν ἐκκένωσιν ἑκάστου τοιούτου ἀγγείου, πλήρους ὕδατος, ἀπαιτεῖται χρόνος τις, πάντοτε ὁ αὐτὸς ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν. Ταχέως λοιπὸν τ' ἀγγεῖα ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς μέτρησιν χρονικοῦ τινος διαστήματος, τὸ πρῶτον ἀσχέτου πρὸς τὸν χρόνον τὸν παρεχόμενον ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ὡρολογίων. Πάντως κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ., τροποποιηθέντα, ἐχρησίμευον ἐν Ἀθήναις διὰ τὴν καταμέτρησιν τῶν χρονικῶν ὁρίων εἰς τὰ ἡλιαστικὰ δικαστήρια, κατὰ τὰς «πρὸς ὕδωρ» δίκας. Τοσοῦτον δ' ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τῆς κλεψύδρας διὰ τὸ ἀντίστοιχον δικαστικὸν σκεῦος, ὥστε παρέμεινε πλέον ἀποκλειστικῶς ἡ ὀνομασία αὕτη διὰ τὴν δικαστικήν, διὰ δὲ τῆς λέξεως κλεψύδρα ὑπενοεῖτο πολλάκις καὶ τὸ δικαστήριον, τὸ διὰ τὰς δίκας πρὸς ὕδωρ (πρβλ. *Ἀριστοφ.* Ἀχαρνῆς 633, Σφῆκες 93 καὶ *Ἡσύχιον*, *Σουΐδαν* ἐν λ.).

Ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἐφευρέσεως τῆς κλεψύδρας ὡς ὀργάνου μετρήσεως τοῦ χρόνου τυγχάνει ἄγνωστος. Ὡς πρῶτος ἐφευρέτης αὐτῆς θεωρεῖται Ἑρμῆς ὁ τρισμέγιστος, ἢ ἄλλως θεωρεῖται ὅτι ἡ τοιαύτη χρῆσις ἦτο γνωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις. Πιθανὸν ὅμως αἱ ἀρχαϊκαὶ κλεψύδραι νὰ εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ

Digitized by Google

τῆς λατρείας τῆς θεσμοφόρου Δήμητρος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ δικαστικαὶ κλεψύδραι ἦσαν ἐν Ἀθήναις ἐν χρήσει πολὺ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. Περὶ τῆς συστάσεως τῆς κλεψύδρας ταύτης, ὡς καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς πληρώσεως καὶ τῆς λειτουργίας αὐτῆς, ὑφίστανται ἔτι και νῦν ἀμφιβολίαι τινές. Κατεδείχθη ἤδη (βλ. *Κ. Μαλτέζου*, Ἡ κλεψύδρα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Ἀρχ. Ἐφ. 1902 καὶ Ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα καὶ ἡ διαμεμετρημένη ἡμέρα Ἀρχ. Ἐφ. 1920), ὅτι πιθανῶς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα κατεσκευάζετο συμφώνως πρὸς τὴν αὐτὴν ἀρχήν, τουτέστι τὴν τῆς οἰνηρύσεως, ἀλλὰ μετά τινων παραλλαγῶν, αἵτινες προσήρμοζον αὐτὴν πρὸς τὴν εἰδικὴν ταύτην χρῆσιν. Μεταλλικὴ οὖσα, ἔφερεν εἰς μὲν τὸν πυθμένα αὐλίσκον, ἄνωθεν δὲ εὐρὺ ἄνοιγμα, δι' οὗ ἐνεχέετο τὸ νόμιμον ὕδωρ ἢ καὶ ἐξεχέετο τὸ ὑπολειπόμενον ὕδωρ ἐκ τῆς ἀγορεύσεως. Τὸ δὲ ἄνοιγμα τοῦτο ἐκλείετο διὰ βύσματος, φέροντος μικρὸν σωλῆνα. Ὅταν δὲ ἔπρεπε νὰ διακοπῇ ἡ ῥύσις τοῦ ὕδατος, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λόγου τῶν ῥητόρων, δηλαδὴ ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ γραμματεὺς ἀνεγίνωσκε τοὺς νόμους, τὰ ψηφίσματα ἢ τὰς μαρτυρίας, ἐκλείετο ὁ ἀνώτερος σωλὴν διὰ τοῦ δακτύλου ἢ δι' ἡλίσκου. Βραδύτερον δὲ (ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ.), ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα ἀπετελεῖτο ἁπλῶς ἐκ μεταλλικοῦ ἀγγείου, ἀνοικτοῦ ἄνωθεν καὶ φέροντος εἰς τὸν πυθμένα ὀπὴν ἢ καὶ αὐλίσκον, ὅστις πιθανῶς ἐκλείετο διὰ στρόφιγγος. Διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐκληροῦτο ἐπιμελητής, ὅστις ἐκαλεῖτο *ἐπιμελητὴς ἐφ' ὕδωρ* «ὁ παραφυλάττων τὴν ἰσότητα τῆς κλεψύδρας» (*Πολυδ.* Ὀνομαστ. Η. 327). Ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα εἶχε, πιθανῶς, σχῆμα κυλινδρικὸν ἐκ περιστροφῆς (*Ἀθην.* Δειπνοσ ΙΔ') καὶ ἐξηρτᾶτο ἐκ τρίποδος, ὥστε τὸ ἐκρέον ὕδωρ νὰ γίνεται ὁρατὸν ὑφ' ὅλου τοῦ δικαστηρίου, διὸ τὸ ἀγγεῖον ἔφερε καὶ κατάλληλα ὦτα ἢ γεῖσον διὰ τὴν ἀνάρτησιν. Φαίνεται δ' ὅτι εἰς ἕκαστον ἡλιαστικὸν δικαστήριον ὑπῆρχον πολλαὶ κλεψύδραι, ὧν αἱ μείζονες ἦσαν χωρητικότητος ἑνὸς ἀμφορέως, ἑκάστη δ' ἐξεκενοῦτο ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου (*Ἀριστ.* Ἀθην. Πολ 67), διότι ἡ δι' αὐτῶν ῥύσις δὲν ἐγίνετο ἰσοταχῶς, ἑπομένως ὁ χρόνος τῆς ἐκροῆς ἐκ τῆς ὀπῆς κλεψύδρας δὲν εἶναι ἀνάλογος τοῦ ἐξερχομένου ποσοῦ ὕδατος. Τὰ πρότυπα δὲ τῶν ἀττικῶν δικαστικῶν κλεψυδρῶν ἐφυλάσσοντο ἐν τῇ Θόλῳ, κατὰ τὸν Ἰ. Σβορῶνον. «La Tholos d'Athènes». Num Zeitschr. 1922. C. Maltézos «La Tholos d' Athènes et les Clepsydres» B. C. H. XLIX. 1925)

Ἡ μονάς, οὕτως εἰπεῖν, τῆς διαρκείας τῶν ἀγορεύσεων τούτων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐκκενώσεως καταλλήλου κλεψύδρας, περιεχούσης ἕνα χοῦν ὕδατος, ἤτοι ἰσοῦτο πρὸς 4 λ. $5^1/_2$ δλ., ὁ δὲ χρόνος τῆς ἐκκενώσεως μιᾶς κλεψύδρας περιεχούσης ἕνα ἀμφορέα ὕδατος ἰσοῦτο πρὸς 49 λ. 5 δλ. Ἀναλόγως δὲ τῆς σπουδαιότητος τῶν τοιούτων δικῶν παρείχετο εἰς τοὺς διαδίκους διάφορος κλεψύδρα. ἑτέρα δὲ μικροτέρα διὰ τὴν δευτερολογίαν. Ὅταν λ. χ. διὰ τὸν πρῶτον λόγον παρείχετο κλεψύδρα ἑνὸς ἀμφορέως (12 χοῶν), ἡ διὰ τὸν δεύτερον λόγον κλεψύδρα ἦτο 3 χοῶν. Ὁ χρόνος δέ, πρὸς ὃν κατεμετροῦντο αἱ κλεψύδραι ἐν Ἀθήναις, ἐλογίζετο οὕτως: Ἐλαμβάνετο ἐν Ἀθήναις ὡς πρότυπος (διαμεμετρημένη) ἡμέρα ἡ βραχυτέρα τοῦ ἔτους, ὑπολογιζομένη ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ Ἥλιος ἐφαίνετο ἄνωθεν τοῦ Ὑμηττοῦ μέχρι τῆς δύσεως, κατ' αὐτὴν δὲ ἠδύναντο νὰ ἐκκενωθῶσι, κατὰ σειράν, ἄνευ διακοπῆς, ἕνδεκα ἴσαι κυλινδρικαὶ κλεψύδραι, τοῦ αὐτοῦ ἐμβαδοῦ ὀπῆς ἐκροῆς, ἑκάστη περιεκτικότητος ἑνὸς ἀμφορέως. Ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα ἐχρησιμοποιεῖτο καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐγίνετο δὲ χρῆσις αὐτῆς καὶ διὰ τὰς μεταξὺ τῶν χωρῶν εἰρηνικὰς διεκδικήσεις (*Michel*, Recueil d'Inscriptions grecques «Κρίσις περὶ χώρας Μεσσανίοις καὶ Λακεδαιμονίοις». *Dittenberger*, Sylloge Inscr. Gr. 314. *Dareste, Haussoulier et Reinach*, Recueil des Inscription Juridiques grecques I. 158 «Jugement rendu parCnide en faveur deCalymna»). Ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα εἰσήχθη εἰς τὴν Ρώμην τῷ 159 μ. Χ., πολὺ μετὰ τὴν εἰς αὐτὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἡλιακῶν ὡρολογίων, φαίνεται δ' ὅτι καὶ εἰς τὰ δικαστήρια, πρὸς περιορισμὸν τῆς διαρκείας τῶν λόγων τῶν ἀντιδίκων, εἰσήχθη ἡ κλεψύδρα διὰ νόμου τοῦ Πομπηΐου (περὶ τὸ 70 π. Χ.). Ἀλλ' εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ δικαστήρια δὲν ὑπῆρχον, ὡς ἐν Ἀθήναις, πολλαὶ διαφόρου χωρητικότητος κλεψύδραι, ἀλλὰ δύο ἢ πλειότεραι ἴσης χωρητικότητος, ἐκενοῦντο δὲ κατὰ σειρὰν τρεῖς ἐξ αὐτῶν περίπου ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἐν τῇ Ρώμῃ (*Plinius* Epist L.II., 11 καὶ L.IV, 9. L.VI, 2).

Ἕτεραι χρήσεις τῆς κλεψύδρας. Ἡ δικαστικὴ κλεψύδρα, ἢ καὶ κατάλληλοι τροποποιήσεις αὐτῆς, ἐχρησίμευον ἐπίσης πρὸς μέτρησιν ὡρισμένων χρονικῶν διαστημάτων τόσον εἰς ἑτέρας δημοσίας ἀνάγκας ὅσον καὶ εἰς ἰδιωτικάς. Οὕτως ἐν τῷ στρατῷ κλεψύδραι παρεῖχον τὴν διάρκειαν ἑκάστης τῶν νυκτερινῶν φυλακῶν. Ἑτέρα στρατιωτικὴ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἐγένετο ὑπὸ Αἰνείου τοῦ Τακτικοῦ (*Πολύβ.* Ι' 44) διὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς διὰ φρυκτωριῶν συνεννοήσεως. Ὁμοίως αἱ κλεψύδραι ἐχρησίμευον εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς ἐργασίας τῶν δούλων, ὡς καὶ εἰς διαφόρους ἰδιωτικὰς χρήσεις. Ἐπὶ παραδείγματι, Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς εἶχε κλεψύδραν τοιαύτην, ὥστε κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκροῆς αὐτῆς νὰ διεξέρχεται ἑκατὸν στίχους. Χρῆσις ὁμοίας κλεψύδρας, δηλαδὴ μεταλλικοῦ κυλινδρικοῦ ἀγγείου, ἀνοικτοῦ ἄνωθεν καὶ φέροντος μικρὰν ὀπὴν εἰς τὸν πυθμένα, πρὸς μέτρησιν χρονικοῦ διαστήματος καὶ πρὸς ὑποδιαίρεσιν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, φέρεται ὡς γνωστὴ πολὺ προηγουμένως παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις ἐπὶ τοῦ Ἀσσουρβανιβὰλ (Σαρδαναπάλλου), περὶ τὰ μέσα τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος π. Χ. Τέλος οἱ ἀστρονόμοι ἐχρησιμοποίουν κατὰ τὰς παρατηρήσεις των τὴν κλεψύδραν, ἀλλὰ τροποποιημένην, οὕτως ὥστε ἡ ῥύσις νὰ γίνεται ἰσοταχῶς. Ἡ τοιαύτη κλεψύδρα ἦτο εἰς αὐτοὺς ἀπαραίτητος, ὁσάκις ἤθελον νὰ διαιρέσωσι τὴν ἡλιακὴν ἡμέραν εἰς ἰσημερινὰς ὥρας καὶ οὐχὶ εἰς καιρικὰς (πολιτικάς), ὡς καὶ δι' ὅλας τὰς νυκτερινὰς παρατηρήσεις των, ἰδίως κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ἀστρικοῦ χρόνου. Ἡ ἀρχαιοτέρα μέθοδος, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἰσοταχὴς ῥύσις, συνίσταται εἰς τὸ νὰ εἰσρέῃ ἐν τῷ ἀγγείῳ ὕδωρ ἄνωθεν ἐκ κρήνης ὁρατῆς ἢ κεκρυμμένης (ἐπίρρυτον ὕδωρ, πρβλ. ἀποσπ. ἐκ τοῦ Πάππου in Theon. in Ptolem. magn. Construct. Comment.), ὥστε ἡ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ στάθμη τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος νὰ διατηρῆται ἡ αὐτή· τὸ δὲ ἐκ τῆς κλεψύδρας κάτωθεν ἐκρέον ὕδωρ συλλέγεται ἐντὸς κυλινδρικοῦ ὑποδοχέως, γνωστῆς χωρητικότητος. Ἀλλὰ πολὺ ἁπλουστέραν μέθοδον, μὴ ἔχουσαν ἀνάγκην κρήνης, ἐφεῦρεν ὁ Ἥρων (Πνευματ. Α, 4), ἢ πιθανώτερον ὁ διδάσκαλος, ἢ κατ' ἄλλους ὁ πατὴρ αὐτοῦ Κτησίβιος, χρησιμοποιήσας διὰ τὴν ἐκροήν, ἀντὶ τοῦ κατωτέρου αὐλίσκου, καμπύλον σίφωνα, φερόμενον ἐπὶ κοίλου κλειστοῦ σκαφίου ἐπιπλέοντος τοῦ ἐν τῷ ἀγγείῳ ὕδατος (σχ. 3). Αἱ τελευταῖαι ὅμως αὗται συσκευαί, αἱ ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων χρησιμοποιούμεναι, δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰς καθ' αὐτὸ κλεψύδρας, ἀλλὰ φέρονται παρ' Ἥρωνι ὑπὸ τὸ ὄνομα *ὑδρία ὡροσκοπεῖα* (*Πρόκλ.* Ἀστρον. ὑποτυπ.)· ὁμοίας δὲ φύσεως θὰ ἦσαν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κλεομήδους καλούμενα *ὑδρολόγια* («Κυκλ. θεωρ. Μετεώρων» Β. α').

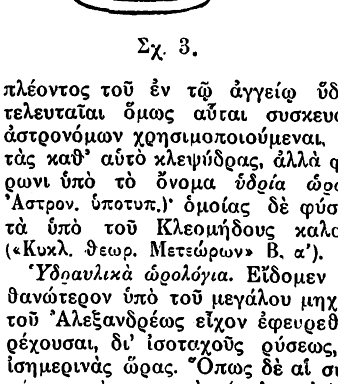

Σχ. 3.

Ὑδραυλικὰ ὡρολόγια. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι πιθανώτερον ὑπὸ τοῦ μεγάλου μηχανικοῦ Κτησιβίου τοῦ Ἀλεξανδρέως εἶχον ἐφευρεθῆ κλεψύδραι, παρέχουσαι, δι' ἰσοταχοῦς ῥύσεως, τὸν χρόνον εἰς ἰσημερινὰς ὥρας. Ὅπως δὲ αἱ συσκευαὶ αὗται παρέχωσι τὰς καιρικὰς (πολιτικὰς) ὥρας, ὅπως δηλαδὴ ἀποβῶσι κοινῆς τότε χρήσεως, ἐτροποποιήθησαν καταλλήλως καὶ ἀπετέλεσαν τὰ *ὡρολόγια δι' ὕδατος ἢ ὑδραυλικά.* Κατὰ τὸν Ἀθήναιον (Δειπνοσοφ. Δ' 75), λέγεται ὅτι πρῶτος ὁ Πλάτων ἐποίησε νυκτερινὸν ὡρολόγιον «ἐοικὸς τῷ ὑδραυλικῷ, οἷον κλεψύδραν μεγάλην λίαν». Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπιβεβαιοῦται ἄλλοθεν. Φαίνεται μᾶλλον πιθανώτερον ὅτι πρῶτος ἐφευρέτης τῶν ὑδραυλικῶν ὡρολογίων ὑπῆρξεν ὁ Κτησίβιος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βιτρουβίου (L. IX. Cap. IX), ὑφ' οὗ παρέχεται ἡ πρώτη σῳζομένη περιγραφὴ καὶ χρῆσις τῶν ὡρολογίων τούτων. Ὁ Κτησίβιος δὲ ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ ἐφευρέτης τῆς *ὑδραύλεως* ἢ *ὑδραυλικοῦ ὀργάνου* (orgue hydraulique), ὅπερ εἶναι ἐφαρμογὴ τῆς κλεψύδρας: «καὶ τὸ ὑδραυλικὸν ὄργανον δοκεῖ κλεψύδρα εἶναι...ἔοικε δὲ τὸ ὄργανον βωμῷ στρογγύλῳ καί φασι τοῦτο εὑρῆσθαι ὑπὸ Κτησιβίου» (*Ἀθήν* ἔ. ἀ.). Αἱ χρονομετρικαὶ αὗται συσκευαὶ δὲν ἐκαλοῦντο τότε κλεψύδραι, διὸ ὁ Βιτρούβιος ἀποκαλεῖ αὐτὰς ὡρολόγια δι' ὕδατος. Ταῦτα συνέκειντο ἐξ ἑνὸς ἀνωτέρου μεταλλικοῦ ἀγγείου, φέροντος εἰς τὸν πυθμένα ὀπήν, γινομένην πολλάκις ἐπὶ χρυσοῦ ἐλάσματος ἢ καὶ ἐπὶ πολυτίμου (σκληροῦ) λίθου, ὅπως αὕτη διατηρῇ τὸ αὐτὸ περίπου ἐμβαδόν, καὶ ἑνὸς ὑποδοχέως κυλινδρικοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ συνελέγετο τὸ ὕδωρ. Διὰ τὴν ἰσοταχῆ ῥύσιν καὶ τὴν ῥύθμισιν αὐτῆς, οὕτως ὥστε τὰ παρέχωνται ἑκάστοτε αἱ καιρικαὶ ὧραι, προσέθετον ἢ ἀφῄρουν ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἀγγείου καταλλήλους σφῆνας, ἤ, ἀκόμη, κατεσκευάζετο τὸ ἀνώτερον ἀγγεῖον κωνικόν, ἐντὸς δ' αὐτοῦ εἰσέδυε πλήρης κῶνος, ὁμοιαξονικὸς τῷ ἀγγείῳ, μετεβάλλετο δὲ ἡ βύθισις αὐτοῦ, οὕτως ὥστε νὰ ἐκπληρῶται ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός, ῥυθμιζομένης τῆς ταχύτητος τῆς ἐκροῆς σταθερᾶς δι' ἑκάστην ἡλιακὴν ἡμέραν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐν τῷ ὑποδοχεῖ ὕδατος ἐπέπλεε «τεμάχιον φελλοῦ ἢ σκαφίον ἀνεστραμμένον, καλούμενον ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τύμπανον, ἐφ' οὗ εἶναι κανὼν ὀδοντωτὸς καὶ ὀδοντωτοὶ τροχοί, οὕτως ὥστε διὰ μέσου τῶν ὀδόντων τούτων, ὧν ὁ εἷς ὠθεῖ τὸν ἕτερον, οἱ τροχοὶ οὗτοι στρέφονται βραδύτατα.... Ὡσαύτως κατασκευάζουσι τοιαῦτα (ὡρολόγια) σημειοῦντες ἐπὶ στήλης ἢ παραστάδος τὰς ὥρας, τὰς ὁποίας εἰδώ-

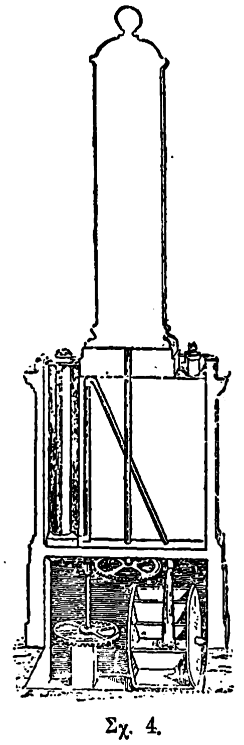

Σχ. 4.

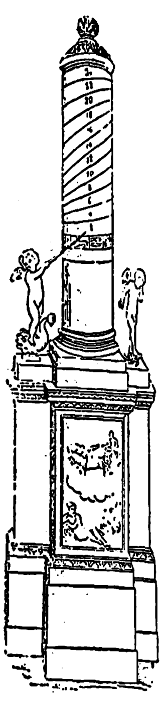

Σχ. 5.

λιον δεικνύει διὰ ῥαβδίου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ' ὅσον ἀνυψοῦται» (*Βιτρούβιος*). Τὸ παρατιθέμενον σχ. 5 παριστᾷ, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Βιτρουβίου, τὸ ὑδραυλικὸν ὡρολόγιον τοῦ Κτησιβίου.

Αἱ ὧραι κατὰ τὴν νύκτα ἐδίδοντο πολλάκις δι' ἤχου βυκάνης ἢ σάλπιγγος, φερομένης ὑπὸ τοῦ ὡρολογίου («δι' ὕδατος καὶ μυκήματος» *Λουκιαν.*). Μετὰ τὸν Βιτρούβιον ὁ Γαληνὸς περιγράφει τοιοῦτον ὡρολόγιον, διαφέρον μόνον κατὰ τὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ κατεσκευασμένον ἐκ διαφανοῦς ὕλης, πιθανῶς διαφανοῦς ὑάλου, ὥστε νὰ διαφαίνηται ἡ στάθμη τοῦ ὕδατος καὶ ἡ ἄφιξις αὐτῆς εἰς τὰς γραμμὰς τῶν ὡρῶν. Ἓν μέγα ὑδραυλικὸν ὡρολόγιον ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις ὡρολογίου Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρήστου, ἢ ἄλλως τοῦ Πύργου τῶν Ἀνέμων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς σῳζομένης κυκλοτεροῦς δεξαμενῆς καὶ τῶν ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ πύργου ὀπῶν καὶ αὐλάκων. Ἴσως δὲ παρείχοντο κατὰ τὴν νύκτα αἱ ὧραι δι' ἤχων διδομένων ὑπὸ εἰδικῆς σάλπιγγος, ἢ βυκάνης ἠχούσης διὰ μηχανισμοῦ συνδυαζομένου πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς συσκευῆς. Τὸ ὡρολόγιον τοῦτο πιθανῶς ἐτροφοδοτεῖτο ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς πηγῆς τῆς Ἀκροπόλεως, ἥτις ἐκαλεῖτο *Κλεψύδρα* (βλ. κατ.). Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους καὶ τοὺς χριστιανικούς, τὰ ὑδραυλικὰ ὡρολόγια ὑπέστησαν διαφόρους τροποποιήσεις, εἶχον δὲ ἀποβῆ τόσον κοινῆς χρήσεως, ὥστε οἱ πλούσιοι Ρωμαῖοι ἀνέθετον εἰς εἰδικὸν δοῦλον νὰ δίδῃ τὴν ὥραν εἰς οἱονδήποτε ἐζήτει αὐτήν, πιθανῶς δὲ εἰς τοιούτου ὡρολογίου χρῆσιν ἀναφέρεται ὁ ἐπὶ μισθῷ ὡρολογῶν («λαβάργυρος ὡρολογητὴς» Ἀθην. 406 Ε). Ἐντεῦθεν προέκυψεν εἰδικὸς βιομηχανικὸς κλάδος πρὸς κατασκευὴν τοιούτων συσκευῶν. Χάριν περιεργείας δὲ ἀναφέρομεν τὴν γνωστὴν ἀποστολὴν τοῦ καλίφου Ἀροὺν ἀλ Ρασὶδ πρὸς τὸν Καρλομάγνον (807 μ. Χ.) καλλιτεχνικοῦ ὀρειχαλκίνου ὑδραυλικοῦ ὡρολογίου. Ἐν αὐτῷ κατὰ τὰ Χρονικὰ τοῦ Eginhard ἡ διαδρομὴ τῶν 12 ὡρῶν ἐξετέλει μία περιφορὰν ἐπὶ τῆς κλεψύδρας, κατὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ὡρῶν μικραὶ ἰσάριθμοι ὀρειχάλκινοι σφαῖραι ἔπιπτον ἐπὶ κυμβάλου, ἀποδίδοντος τοιουτοτρόπως ἦχον, καὶ ἰσάριθμοι ἱππεῖς ἐξήρχοντο ἐκ 12 θυρίδων. Τὰ ὡρολόγια ταῦτα δὲν ἔπαυσαν χρησιμοποιούμενα καὶ μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν διὰ ἐλατηρίων καὶ τῶν ἐκκρεμῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων ταῦτα ἦσαν πλέον γνωστὰ συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς κλεψύδρας.

Κ. ΜΑΛΤΕΖΟΣ

— *(Ἀποκρυφ.)* Ἡ *κλεψύδρα*, ἔμβλημα οὖσα τοῦ Κρόνου, συμβολίζει τὸν χρόνον, ὅστις ἐν τῇ αἰωνίᾳ αὐτοῦ διαρροῇ, ἥτις ἐνέχει καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς κινήσεως, συνεπάγεται τὴν ἀλλοίωσιν τῶν προσκαίρων μορφῶν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Ὡς σύμβολον ἐν τῷ Τεκτονισμῷ ἡ κλεψύδρα ἢ τὸ ἀμμόμετρον ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυρίων συμβόλων τοῦ *διασκεπτηρίου* ἢ *σκοτεινοῦ θαλάμου.*

Η. Π. Γ.

— **Κλεψύδρα *Ἀθηνῶν*** *(Ἀρχ.)*. Πηγὴ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσι πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ὁ Ἀριστοφάνης μᾶς

Digitized by Google

πληροφορεῖ περὶ αὐτῆς, ὅτι ἦτο ἔξωθεν τοῦ ἱεροῦ περιβόλου τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Ἡσύχιος ἀποκαλεῖ αὐτὴν «κλεψίρρυτον», διότι τὸ ὕδωρ αὐτῆς «εἰς διάστημά τι ὑπογείως ἔρρει». Οἱ σχολιασταὶ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφέρουσιν, ὅτι ἡ πηγὴ ἦτο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πλησίον τοῦ ἱεροῦ τοῦ Πανός, καὶ ἀρχικῶς ὠνομάζετο *Ἐμπεδώ*, ἀλλ' ὅτι ἐκλήθη Κλεψύδρα, διότι ἄλλοτε μὲν ἐξεχείλιζεν, ἄλλοτε δὲ ἐξηραίνετο, καὶ ὅτι τὰ ὕδατά της ἐπιστεύετο ὅτι ἔρρεον ὑπογείως πρὸς τὸ Φάληρον. Ὁ ἱστορικὸς Ἴστρος, καθ' ἃ μνημονεύει περὶ αὐτοῦ ὁ σχολιαστὴς

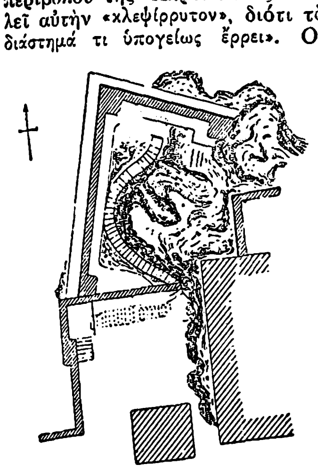

Σχεδιαγράφημα Κλεψύδρας Ἀθηνῶν.

τοῦ Ἀριστοφάνους, μᾶς πληροφορεῖ ἐπίσης ὅτι, ὡς ὁ Νεῖλος, καὶ ἡ ἐν Δήλῳ πηγή, οὕτω καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Κλεψύδρας ὑψοῦτο μέν, ὅτε οἱ ἐτήσιοι ἄνεμοι ἤρχιζον νὰ πνέωσιν, ἐχάνετο δέ, εὐθὺς ὡς ἐκεῖνοι κατέπαυον, καὶ ὅτι αἱματόχρουν ποτήριον, τὸ ὁποῖον ἔπεσεν ἐντὸς τῆς πηγῆς ταύτης, ἀνεφάνη ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ Φαλήρου, εἴκοσι στάδια μακράν. Ὁ σχολιαστὴς προσθέτει ὅτι ἡ πηγὴ ἦτο ἀπύθμενος καὶ ὅτι τὸ ὕδωρ της ἦτο ὑφάλμυρον. Συντομώτερος, ἀλλὰ καὶ πιστότερος ὅλων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, χωρὶς ὅμως νὰ ὀνομάζῃ τὴν πηγήν, εἶναι ὁ Παυσανίας, ὅστις, περατώσας τὴν ἐπίσκεψίν του ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ διερχόμενος τὰ Προπύλαια, στρέφει πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κατέρχεται τὴν κλίμακα πρὸς τὴν πηγὴν τῆς Κλεψύδρας· «Καταβᾶσι δὲ οὐκ εἰς τὴν κάτω πόλιν, ἀλλ' ὅσον ὑπὸ τὰ προπύλαια, πηγή τε ὕδατός ἐστι καὶ πλησίον Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν Σπηλαίῳ». Τῷ ὄντι ἡ πηγὴ κεῖται κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ὄπισθεν τοῦ βάθρου τοῦ Ἀγρίππα, παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῶν Προπυλαίων, ἀλλ' εὑρίσκεται βαθέως ἐντὸς τῆς γῆς. Πρὸς κάθοδον ὑπάρχει στενὴ κλῖμαξ ἐξ ἑξήκοντα ἐννέα βαθμίδων. Αἱ ἄνω βαθμῖδες εἶναι νεώτεραι· αἱ χαμηλότεραι εἶναι ἀρχαῖαι, λελαξευμέναι ἐντὸς τοῦ βράχου. Τὸ πρῶτος μέρος τῆς κλίμακος εἶναι θολωτὸν ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ βράχου· χαμηλότερον ὅμως ἡ θόλος εἶναι νεωτέρα τοιχοδομία. Ἡ κλῖμαξ καταλήγει εἰς μικρὸν ὑπόγειον ἐκκλησίδιον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει φρέαρ δέκα περίπου μέτρων βάθους μὲ μαρμάρινον περιστόμιον. Ἐν τῷ πυθμένι τοῦ φρέατος φαίνεται τὸ ὕδωρ τῆς Κλεψύδρας, τὸ ὁποῖον ἀντλεῖται τὴν σήμερον διὰ σχοινοσύρτων ἀγγείων. Ὁ C. Bötticher, ἀφήσας ἀνημμένας λαμπάδας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, παρετήρησεν ὅτι τοῦτο ἔρρεε βραδέως πρὸς δυσμάς. Ἡ πηγή, ἂν καὶ ὀλιγοστεύει κατὰ τὰ μέσα τοῦ θέρους, οὐδέποτε ὅμως στειρεύει. Ἡ ἁψὶς καὶ ἡ θόλος τοῦ ἐκκλησιδίου εἶναι τοιχοδομία, τὸ ὑπόλοιπον τῶν τοιχωμάτων εἶναι ἐσκαμμένον ἐντὸς τοῦ βράχου. Ἄλλοτε τὸ ἐκκλησιδιον εἶχε τοιχογραφίας ἁγίων. Ἀμυδρὸν φῶς πίπτει ἐντὸς τοῦ κτίσματος τούτου διὰ μικρᾶς στρογγύλης ὀπῆς ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, ἀκριβῶς ἄνωθεν τοῦ τοίχου. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1822 ὁ Ἕλλην στρατηγὸς Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος περιέκλεισε τὴν πηγὴν ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων τῆς Ἀκροπόλεως, ἐγείρας προμαχῶνα ἔξωθεν αὐτῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ὕδατος ἐν περιπτώσει πολιορκίας ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὄντως, ἐν ἔτει 1826, τὸ φρέαρ τοῦτο ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορκουμένους Ἕλληνας, οἵτινες ἐξ αὐτοῦ ἤντλουν καθ' ἑκάστην περὶ τὰς 1600 ὀκάδας ὕδατος (βλ. *Ἀ. Κορδέλλα*, Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ ὑδραυλικὴν ἔποψιν, 1879). Βραδύτερον τὸ φρέαρ ἐκαλύφθη ἐκ νέου, ἐπανευρέθη τῷ 1861 ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου Πιττάκη καὶ ἐκαθαρίσθη τῷ 1874 ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς Burnouf. Ὁ κατασκευασθεὶς προμαχών, γνωστὸς ἔκτοτε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρούτσου, κατηδαφίσθη τῷ 1888. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς ὅμως χρόνους ἡ πηγὴ δὲν περιελαμβάνετο, ὡς φαίνεται ἐντὸς τῆς ὀχυρωματικῆς ζώνης τῆς Ἀκροπόλεως, διότι ὁ Κύλων καὶ οἱ συνωμόται του, πολιορκηθέντες ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἔτασγον ἐκ λειψυδρίας, ὡς ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, ὁ δὲ Ἀριστίων καὶ οἱ συνωμόται του, πολιορκηθέντες καὶ αὐτοί, κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου, ἠναγκάσθησαν ἐν τέλει νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ρωμαίους ἐκ δίψης, ὡς ρητῶς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Σύλλα. Κατὰ τοὺς παναρχαίους, ἐν τούτοις, χρόνους, καθ' οὓς ἡ Ἀκρόπολις ἦτο ἡ ὠχυρωμένη ἕδρα τοῦ ἡγεμονεύοντος οἴκου τῶν Ἀθηνῶν, ἡ εἴσοδος τῆς κλίμακος, ἥτις ἄγει κάτω εἰς τὴν πηγήν, πιθανὸν νὰ ἦτο ἐντὸς τοῦ περιτειχισμένου χώρου τοῦ φρουρίου, ὡς ὑποθέτει ὁ Frazer, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν πηγὴν ἢ μᾶλλον τὴν δεξαμενὴν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, ἥτις κεῖται ἀκριβῶς ἔξωθεν αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὴν ὁποίαν κατήρχοντο διὰ παρομοίας ἐσωτερικῆς κλίμακος. Β. Δ. Θ.

— **Κλεψύδρα** ***Μεσσηνίας*** */Ἀρχ./*. Πηγή, ἥτις, κατὰ Παυσανίαν, ἀναβλύζουσα ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἰθώμης, ὑπέρρεεν εἰς τὴν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς ἀρχαίας Μεσσήνης κρήνην *Ἀρσινόην*. Ἡ πηγὴ αὕτη ταυτίζεται συνήθως μὲ τὴν ὡραίαν ἐν τῷ χωρίῳ *Μαυρομάτι*, κατὰ τοὺς νοτίους πρόποδας τῆς Ἰθώμης, πηγήν, ἥτις ἀναβλύζει ἐξ ἀρχαίου βρυοσκεποῦς τοίχου περιβαλλομένου, κατὰ γραφικὸν τρόπον, ὑπὸ θάμνων, καὶ σχηματίζει ρύακα, ὅστις ρέει διὰ τοῦ νοτίου μέρους τῆς ἀρχαίας τοποθεσίας. Συνεπῶς, ἐὰν ἡ πηγὴ αὕτη εἶναι ἡ Κλεψύδρα, ἡ κρήνη τῆς Ἀρσινόης καὶ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ ἐν γένει ἀγορὰ τῆς ἀρχαίας πόλεως δέον ν' ἀναζητηθῶσι πρὸς νότον τῆς πηγῆς. Ἐνταῦθα, ἐπὶ ἰσοπέδου ἐκτάσεως, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ρυακίου, ὑπάρχουσι πολλὰ ἀρχαῖα θεμέλια δωρικοῦ ναοῦ. Ἐν τῇ θέσει τῇ καλουμένῃ σήμερον *Μοῦσγες*, μεταξὺ τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ σταδίου, ὑπάρχουσιν ἐπίσης λείψανα ὑδραγωγῶν σωλήνων καὶ τμήματα μεγάλης δεξαμενῆς. Ἴσως νὰ εἶναι ἐνταῦθα ἡ κρήνη τῆς Ἀρσινόης. Ὁ Curtius ἐκλαμβάνει τὴν πηγὴν Μαυρομάτι ὡς τὴν κρήνην τῆς Ἀρσινόης καὶ ὑποθέτει ὅτι ἡ Κλεψύδρα ἐξήρχετο τοῦ τεχνικοῦ σπηλαίου, τὸ ὁποῖον ὁ Le Bas εὗρεν ὑψηλότερον πρὸς τὰς κλιτῦς τῆς Ἰθώμης καὶ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ κάτωθεν τοῦ ναοῦ τῆς Λιμνάτιδος Ἀρτέμιδος. Τὸ τεχνικὸν τοῦτο σπήλαιον εἶναι χῶρος λελαξευμένος ἐντὸς βράχου, ὅστις εἶχε κατ' ἐνώπιον στοάν, τῆς ὁποίας σῴζονται ἀκόμη πέντε κίονες μετὰ τοῦ ἐπιστυλίου. Ὁ Clark, ἐξ ἄλλου, ταυτίζει τὴν Κλεψύδραν μὲ τὴν πλουσίαν ἀλλ' ἀβαθῆ πηγήν, ἥτις εὑρίσκεται πλησίον τῆς κορυφῆς τῆς Ἰθώμης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Παυσανίας διακρίνει τὴν πηγὴν ἀπὸ τῆς κρήνης, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ μὲν Κλεψύδρα ἦτο φυσικὴ πηγή, ἡ δὲ Ἀρσινόη ἐντετειχισμένον φρέαρ ἢ βρύσις, εἰς ἣν διωχετεύετο τὸ ὕδωρ τῆς Κλεψύδρας. Β. Δ. Θ.

κλεψυδράριος (ὁ) (clepsydrarius) */Ἀρχ./*. Ὁ κατασκευαστὴς καὶ πωλητὴς κλεψυδρῶν καὶ ὑδραυλικῶν ὡρολογίων ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων.

κλεψυδροπίδαι (οἱ) (Clepsydropidae Cope) */Παλαιοζῳολ./*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *πελυκοσαυρίων θηριομόρφων* ἑρπετῶν. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων ἦτο πλευρικῶς πεπιεσμένον. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας λιθανθρακοφόρου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ.

Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενειας εἶναι ὁ *κλεψύδρωψ*, ὁ *διμητρόδους*, ὁ *σφηνακόδους*, ὁ *κτενόσαυρος* καὶ ὁ *τετρακεράτωψ*. Γ. Κ. Γ.

κλεψύδρωψ (ὁ) (Clepsydrops Cope) */Παλαιοζ./*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κλεψυδροπιδῶν πελυκοσαυρίων θηριομόρφων* ἑρπετῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὸ Τεξὰς καὶ Ἰλλινόϊς τῆς Β. Ἀμερικῆς. Γ. Κ. Γ.

κλεώμη (ἡ) (Cleome) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καππαροειδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρωαδαλῶν* (Rhœadales). Εἶναι φυτὰ πολυετῆ καὶ κοσμητικά. Τὸ γένος περιλαμβάνει δύο εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς βορείου Ἀμερικῆς: *κλεώμην τὴν ἀκανθώδη* (Cleome spinosa) καὶ *κλεώμην τὴν στικτὴ* (Cleome pungens). Κ. ΠΑΠ.

Κλέων. Περίφημος Ἀθηναῖος δημαγωγός. Ἦτο υἱὸς τοῦ πλουσίου βυρσοδέψου Κλεαινέτου, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπάγγελμα καὶ αὐτὸς ἤσκησεν ἐν ἀρχῇ. Τὸ πολιτικόν του στάδιον ἤρχισεν ἐμφανισθεὶς πρὸ τοῦ δήμου ὡς πρόμαχος τῆς ἀπεριορίστου δημοκρατίας καὶ ἀντίπαλος τοῦ Περικλέους, τοῦ ὁποίου τὴν δύναμιν ἐπεδίωκε νὰ καταλύσῃ. Πρώτη δὲ πολιτικὴ ἐπιτυχία του ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ δήμου ἀποδοχὴ ψηφίσματος, κατὰ τὸ ὁποῖον κατηγοροῦντο ὡς ἔνοχοι πρὸς τὴν πολιτείαν οἱ ἀπαρνούμενοι τὴν πάτριον θρησκείαν. Πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ ψηφίσματος τούτου εἶχε συνεργασθῆ ὁ Κλέων μετὰ τοῦ χρηστοῦ Θουκυδίδου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μελησίου, καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς ἱερέως καὶ δημαγωγοῦ *Διοπείθους* (βλ. λ.). Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος, κατηγορήθη ὡς ἄθεος ὁ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας, ὅστις ἠναγκάσθη, κατὰ συμβουλὴν τοῦ φίλου του Περικλέους, νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ φύγῃ εἰς Λάμψακον. Κατὰ τὸ 430 π. Χ., κατηγορήσας ὁ Κλέων μετὰ τοῦ Σιμμίου καὶ Λακρατίδου τὸν Περικλέα διὰ κακὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων χρημάτων, ἐπέτυχε τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν καταδίκην του εἰς βαρεῖαν χρηματικὴν ζημίαν. Κυρίως ὅμως διεκρίθη ὁ Κλέων ὡς δημαγωγὸς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους (429 π. Χ.). Παραγκωνίσας τὸν Εὐκράτη καὶ ἀπομείνας μόνος ἰσχυρὸς δημαγωγὸς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσικλέους, ἐπέτυχε τὴν αὔξησιν τοῦ μισθοῦ τῶν δικαστῶν καὶ οὕτως ἀπέβη δημοτικώτατος εἰς τὰ ἀργόσχολα πλήθη τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα, ἀπαλλαγέντα, διὰ τῆς μισθοφορᾶς, τῆς μερίμνης περὶ βιοποριστικῆς ἐργασίας, ἑπόμενον ἦτο τυφλῶς ν' ἀφωσιωθῶσιν εἰς τὸν ἐργάτην τῆς εὐτυχίας των. Ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς οὕτω καλλιεργηθείσης ὀκνηρίας ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς φιλοδικίας καὶ τῆς συκοφαντίας, εἰς τὴν ὁποίαν κατεδείχθη ἀριστοτέχνης ὁ Κλέων, ἐπιτυχὼν δι' αὐτῆς ν' ἀπαλλαγῇ τῶν κυριωτέρων ἀντιπάλων του. Ἀλλ' ἡ αὔξησις τοῦ μισθοῦ τῶν δικαστῶν προεκάλεσε καὶ τὴν σειρὰν ποικίλων ἄλλων κακῶν, τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ κακοδαιμονία τῆς πολιτείας. Οὕτω, διὰ νὰ καλύψωσι τὰς ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ τῶν δικαστῶν δαπάνας των (150 τάλαντα κατ' ἔτος), οἱ Ἀθηναῖοι ηὔξησαν τοὺς φόρους τῶν συμμάχων· ἡ ἐπιβολὴ ὅμως τῶν φόρων προεκάλεσε τὴν δυσφορίαν τούτων, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς κατασιγήσεως ταύτης προεκάλεσε τὴν ἐπὶ τῶν συμμάχων τρομοκρατίαν τῶν Ἀθηναίων, εἰς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἐπεβάλλετο ἡ καλλιέργεια φιλικῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων των σχέσεων. Κατὰ τοῦ παντοδυνάμου Κλέωνος ὠρθώθη κατὰ τὸ 427 π. Χ. ὁ υἱὸς τοῦ Εὐκράτους Διόδοτος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ὅτε αὕτη ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἀπόφασιν περὶ τῶν ἀποστατησάντων ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων Μυτιληναίων. Κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς πρώτης ἡμέρας κατίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Κλέωνος, ὑποστηρίξαντος ὅτι ἔπρεπε νὰ φονευθῶσιν ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς νήσου οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα καὶ νὰ ἐξανδραποδισθῶσιν οἱ λοιποί, διότι τοῦτο ἐπέβαλλον οἱ νόμοι τῆς πόλεως (κατ' αὐτὸν ἦσαν προτιμότεροι χείρονες νόμοι μὴ μετακινούμενοι ἢ νόμοι καλοὶ ἀκυρούμενοι) καὶ τὸ συμφέρον αὐτῆς (πᾶσα ἐπιείκεια καὶ πραότης θὰ ἦτο ἔνδειξις ἀδυναμίας καὶ ἀστασίας). Κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ὅμως κατίσχυσεν ἡ τοῦ Διοδότου γνώμη, ὑποστηρίξαντος ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ ἐνόχων καὶ ἀθῴων καὶ καταδείξαντος ὅτι ἡ εὐημερία τῶν συμμάχων ἦτο τὸ θεμέλιον τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι διὰ τοῦ μίσους μὲν καὶ τοῦ πάθους θ' ἀπαλλοτριωθῶσι τῶν συμπαθειῶν τῶν ἀττικιζόντων, διὰ τῆς πραότητος δὲ καὶ δικαιοσύνης θ' ἀποφύγωσι νέας ἀποστασίας. Ἡ κατίσχυσις τότε τοῦ Διοδότου ἔσωσε τὴν ζωὴν πολλῶν Μυτιληναίων καὶ ἐμείωσε τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ κῦρος τοῦ Κλέωνος, οὗτινος ἡ μείωσις ἐξηκολούθησεν, ἕνεκα τῆς κατὰ τοῦ δημαγωγοῦ ἐπιθέσεως τῶν κωμικῶν ἐν Ἀθήναις ποιητῶν, μέχρι τοῦ 425 π. Χ., ὅτε ὄχι μόνον ἀνέκτησεν οὗτος τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ κῦρός του, ἀλλ' ἀπέβη παντοδύναμος ἐν Ἀθήναις. Αἱ ἐν Πύλῳ ἐπιτυχίαι τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένους καὶ ὁ ἐπακολουθήσας ἀποκλεισμὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ, κατὰ τὸ 425 π. Χ., ἠνάγκασε τὴν Σπάρτην νὰ στείλῃ εἰς Ἀθήνας πρέσβεις νὰ διαπραγματευθῶσι τοὺς ὅρους τῆς μεταξὺ τῶν δύο πόλεων εἰρήνης. Αὕτη ὅμως δὲν ἐπετεύχθη, διότι ὁ ἀλαζὼν ὄχλος τῶν Ἀθηνῶν, μεθυσθεὶς ἐκ τῆς ἀγγελίας τῶν ἐν Πύλῳ ἐπιτυχιῶν, παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος ὑπεκκαύσαντος τὰς φιλοπολέμους ψυχικὰς διαθέσεις του, νὰ προτείνῃ ὅρους εἰρήνης ἀπαραδέκτους ὑπὸ τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἐν Πύλῳ νέαι πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, δὲν ἀνταπεκρίθησαν πρὸς τὰς προσδοκίας τοῦ πλήθους καὶ ἤρχισε τοῦτο νὰ βοᾷ κατὰ τοῦ Κλέωνος, οὗτος ἐπέρριψε τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, κατηγορῶν αὐτοὺς ὡς ἀτόλμους. Ἡ κατηγορία τοῦ Κλέωνος ἠνάγκασε τότε τὸν Νικίαν καὶ τοὺς συστρατήγους του νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἀρχῆς καὶ νὰ ὑποδείξωσι τὸν κομπορρήμονα δημαγωγὸν ὡς στρατηγόν. Οὗτος, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ τὴν εἰς αὐτὸν ἀνάθεσιν τῆς στρατηγίας, τὴν ἀπεδέχθη καὶ μεγαλαυχῶν ὑπεσχέθη ὅτι ἐντὸς 20 ἡμερῶν θὰ φέρῃ αἰχμαλώτους ἢ θὰ φονεύσῃ τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιάτας. Ἡ τύχη τὸν ηὐνόησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μεγαλαυχίαν του, διότι ὁ τυχαῖος ἐμπρησμὸς τοῦ δάσους τῆς νήσου διηυκόλυνε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου τοῦ Δημοσθένους, τὸν ὁποῖον εἶχε παραλάβει ὁ Κλέων, τῇ παρακλήσει του, ὡς συστράτηγον, καὶ ἡ ἐν τῇ νήσῳ, ἐκ 292 ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 120 ἦσαν Σπαρτιᾶται, φρουρά, περικυκλωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀποβιβασθέντων εἰς αὐτὴν Ἀθηναίων καὶ Μεσσηνίων, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ (βλ. λ. *Σφακτηρία*). Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὁποίου οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν χαλκίνην Νίκην ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὁ Κλέων κατέστη παντοδύναμος καὶ πάλιν ἐν Ἀθήναις, τυχὼν καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐν τῇ πόλει τιμῆς νὰ γίνῃ ψήφισμα, ὅπως σιτίζεται διὰ βίου ἐν τῷ πρυτανείῳ. Τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀκολουθῶν ὁ δῆμος ἀπέρριψε νέας περὶ εἰρήνης προτάσεις τῶν Σπαρτιατῶν καὶ εἰς τὴν θέλησιν τούτου ὑπακούων ηὔξησε τοὺς φόρους τῶν συμμάχων. Ἡ παντοδυναμία τοῦ Κλέωνος ἐξηκολούθησεν ἀμείωτος ἀπὸ τοῦ 425 μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 423 π. Χ., ὅτε κατισχύσαντες οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ οἱ ἐν Σπάρτῃ

Digitized by Google

φιλειρηνικοὶ συνωμολόγησαν ἐκεχειρίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον ἑκατέρα τῶν πόλεων νὰ κατέχῃ ὅ,τι κατεῖχε μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς ὁριστικῆς εἰρήνης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Βρασίδας δὲν ἐδέχθη νὰ παραδώσῃ τὴν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ πόλιν Σκιώνην, καταληφθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς ἐκεχειρίας καὶ τῆς εἰς Μακεδονίαν ἀφίξεως τῶν δύο ἐπιτρόπων, ἑνὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἑνὸς τῆς Σπάρτης, χρόνον, αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν καὶ κατὰ τοῦ Βρασίδα ἐστάλη (τῇ ἐνεργείᾳ τῆς φιλειρηνικῆς φατρίας, ἥτις ἐθεώρει τὸν Κλέωνα, καὶ παρὰ τὴν ἐν Σφακτηρίᾳ ἐπιτυχίαν του, ἀνίκανον στρατηγὸν) ὁ Κλέων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ηὐτύχησεν εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του οὗτος, καταλαβὼν τὴν πόλιν Τορώνην· ὅτε ὅμως ἐξ Ἠόνος ὁρμώμενος προεχώρησε μετὰ τῆς στρατιᾶς του πρὸς τὴν Ἀμφίπολιν καὶ ἀνελθὼν ἐπί τινος ὑψώματος κατώπτευε τὴν πόλιν, μὴ σκοπῶν νὰ συνάψῃ μάχην, διότι ἀνέμενεν ἐπικουρίας ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περδίκκαν, ἐδέχθη ἀπροσδοκήτως τὴν ἐπίθεσιν ἐπιλέκτου στρατιᾶς τοῦ Βρασίδα καὶ ὑπέστη πανωλεθρίαν ὑπ' αὐτῆς, ἔπεσε καὶ ὁ ἴδιος ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ (422 π. Χ.) μετὰ 6 χιλ. ἀνδρῶν, ἐνῷ ἡ στρατιὰ τοῦ Βρασίδα ἀπώλεσεν, ὡς λέγεται, 7 μόνον ἄνδρας, καὶ τὸν ἡρωϊκὸν ἀρχηγόν της. Οὕτως ἐξέλιπεν ὁ πανίσχυρος δημαγωγός, ὁ ἡγέτης τῆς φιλοπολέμου ἐν Ἀθήναις φατρίας, τὸν ὁποῖον ἀμειλίκτως ἐμαστίγωσεν εἰς τὰ ἔργα του (ἰδίως τοὺς Ἱππῆς καὶ τοὺς Σφῆκας) ὁ Ἀριστοφάνης. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Κλέων.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοί, ἐξ ἀρχαίων μαρτυριῶν καὶ ἐπιγραφῶν, οἱ ἑξῆς καλλιτέχναι:

—1) Ὁ υἱὸς τοῦ Περικλείδου ἐκ Λακεδαίμονος, ἀρχιτέκτων. Ἐγένετο γνωστὸς ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ ἐπιστυλίου εὑρεθέντος ἐν Σπάρτῃ, δυτικῶς τοῦ θεάτρου, ἐκεῖ ἔνθα ἐπιστεύετο, ἄλλοτε, ὅτι ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερόμενον ἱερὸν τοῦ Λυκούργου. —2) Ὁ *Σικυώνιος.* Χαλκοπλάστης τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος καὶ μαθητής, κατὰ Παυσανίαν, τοῦ Ἀντιφάνους. Κατὰ τὰ ἀναφερόμενα περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου, ὁ γλύπτης οὗτος ἔδρασεν ἐν Δελφοῖς καὶ μάλιστα ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἐν Δελφοῖς κατεσκεύασεν ἀνδριάντα τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀγησιπόλιδος, τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη ἡ βάσις μὲ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ καλλιτέχνου καὶ μὲ ἀναθηματικὸν ἐπίγραμμα. Τὸ ἐπίγραμμα ἀνεσώθη περὶ τὸ 150 π.Χ., ὡς ἑρμηνεύει ὁ E. Bourguet. Ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐφιλοτέχνησε τοὺς δύο Ζᾶνας, ἐκ τῶν ἓξ χαλκίνων ἀγαλμάτων τοῦ Διός. Ἡ βάσις ἑνὸς τῶν δύο τούτων ἀγαλμάτων, φέρουσα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Κλέωνος, εὑρέθη καὶ σῴζεται ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἵστατο τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς φυσικὸν μέγεθος καὶ μὲ τὸν δεξιὸν πόδα ὄρθιον, τὸν δὲ ἀριστερὸν κεκαμμένον πρὸς τὰ ὀπίσω, κατὰ τὸν πολυκλείτειον τρόπον. Ὁ Παυσανίας δὲν γνωρίζει ποῖος ὑπῆρξεν ὁ γλύπτης τῶν τεσσάρων ἄλλων Ζανῶν· ὁ Lippold ὅμως φρονεῖ, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι προήρχοντο ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Κλέωνος. Πλὴν τῶν δύο τούτων σπουδαίων ἀγαλμάτων, ὁ Κλέων ἐτεχνούργησεν ἐπίσης, κατὰ τὸν Παυσανίαν, καὶ τοὺς ἀνδριάντας τῶν ἑξῆς ὀλυμπιονικῶν: 1) Τοῦ Κριτοδάμου ἐκ Κλείτορος, νικητοῦ ἐπὶ πυγμαχίᾳ παίδων, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις, φέρουσα ὡσαύτως τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Κλέωνος, ἀνευρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ὀλυμπίας. 2) Τοῦ Ἀλκέτου Ἀλκίνου, ἐκ Κλείτορος τῆς Ἀρκαδίας, νικητοῦ ἐπὶ πυγμαχίᾳ παίδων. 3) Τοῦ Ἠλείου Δεινολόχου, υἱοῦ τοῦ Πύρρου, νικητοῦ ἐπὶ δρόμῳ παίδων. 4) Τοῦ Ἠλείου Ὑσμῶνος, νικητοῦ πεντάθλου, παριστανομένου μεθ' ἁλτήρων εἰς τὰς χεῖρας. 5) Τοῦ ἐξ Ἡραίας Λυκίνου, νικητοῦ δρόμου παίδων. Καὶ τέλος, τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης ἐν τῷ Ἡραίῳ τῆς Ὀλυμπίας. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, λοιπόν, ὁ Κλέων ἦτο χαλκοπλάστης θεῶν καὶ ἀθλητῶν. Κατὰ τὸν Πλίνιον δέ, ἀναφέροντα αὐτὸν ἐν τῷ τρίτῳ ἀλφαβητικῷ καταλόγῳ τῶν χαλκοπλαστῶν, καὶ χαλκοπλάστης προτομῶν φιλοσόφων. Ὁ πατὴρ τοῦ Κλέωνος τούτου, κατά τινα συμπληρωθεῖσαν κατ' εἰκασίαν ἐπιγραφὴν μὲ τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ Κλέωνος ἐλλιπές, ἦτο ὁ Κρίτιος, συνεργάτης τοῦ Δαιδάλου.

—3) Ὁ *ζωγράφος.* Ἀγνώστου χρονολογίας. Κατὰ τὸν Πλίνιον, κατατάσσοντα αὐτὸν μεταξὺ τῶν οὐχὶ διασήμων ζωγράφων, ὁ Κλέων οὗτος ἐζωγράφισε τὴν εἰκόνα τοῦ Κάδμου, ἥτις εὑρίσκετο ἐν Θήβαις.

—4) Ὁ *σφραγιδογλύφος.* Τοῦ τεχνίτου τούτου σῴζεται ἀνεπίγραφος σάρδιος σφραγιδόλιθος, ἐφ' οὗ παρίσταται δαφνοστεφὴς Ἀπόλλων καὶ παρ' αὐτῷ φαρέτρα καὶ τρίπους μεθ' ὑψηλῆς βάσεως. Κατὰ τὸν Bracci, ἡ ἐν γένει ἐργασία, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐκτέλεσις τῆς κόμης καὶ ἡ ἐπιδεικτικὴ χειρονομία τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐλέγχουσι νεώτερον ἔργον.

[Πρβλ. *Lippold,* Kleon ἐν P. Wissowa.] Β. Δ. Θ.

— **Κλέων.** Λῃστὴς ἐκ Γορδίου τῆς Φρυγίας. Προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Μᾶρκον Ἀντώνιον, ἀνεψιὸν τοῦ Καίσαρος, πολεμοῦντα κατὰ τῶν Πάρθων (41 π. Χ.). Κατόπιν ὅμως ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ Ὀκταβιανοῦ (31 π. Χ.), ὅστις ἀνταμείβων αὐτὸν τὸν κατέστησεν ἀρχιερέα τοῦ Διὸς καὶ ἡγεμόνα ἐν Ἀβριττηνῇ καὶ Μορηνῇ τῆς Μυσίας.

Κλεωναί. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἀργολίδος ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Ἔκειτο ἐντὸς ὁμωνύμου κοιλάδος (Κλεωναίας), ὁριζομένης ἀπὸ ΒΔ. ὑπὸ τοῦ ὄρους Ἀπέσας ἢ Φωκᾶς (ὑψόμ. 865), ἀπὸ ΒΑ. ὑπὸ τοῦ ὄρους Σκῶνα (ὑψόμ. 701) καὶ ἀπὸ Ν. ὑπὸ τοῦ σπηλαιώδους ἀρχαίου ὄρους Τρητοῦ, διαρρεομένης δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτόθι ἀρχομένου Λογγοποτάμου, τοῦ ἐκβάλλοντος παρὰ τὸ Περιγιάλι τῆς Κορινθίας.

—*/Ἱστορ./* Ἡ πόλις τὸ πρῶτον ἀναφέρεται παρ' Ὁμήρῳ ὡς μετασχοῦσα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὑπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸ ὄνομα δὲ αὐτῆς, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐτέθη ἀπὸ Κλεώνης τῆς θυγατρὸς τοῦ Πέλοπος ἢ Ἀσωποῦ. Κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς μετὰ κατοίκων τῆς γειτονικῆς Φλιοῦντος μετηνάστευσεν εἰς Ἰωνίαν καὶ ἀπῴκησε τὰς Κλαζομενάς. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος αἱ Κλεωναὶ διετήρουν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, ἔχουσαι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν των τὴν γείτονα Νεμέαν καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῶν ἐποπτείαν τὰ αὐτόθι τελούμενα Νέμεα, ὀνομαζόμενα καὶ «Κλεωναῖος ἀγών». Τῷ 496 π. Χ. μνημονεύεται ἀποτυχοῦσα ἀπόπειρα τοῦ Ἄργους πρὸς ὑποταγὴν τῶν Κλεωνῶν. Τῷ 487 περιῆλθεν ἡ Νεμέα ὑπὸ τοὺς Ἀργείους, τῷ δὲ 460 π. Χ. καὶ αὐταὶ αἱ Κλεωναί. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Κλεωναίων εἶχεν ὑπαχθῆ καὶ τμῆμα τῆς περιοχῆς τῶν Μυκηνῶν. Τῷ 457 Κλεωναῖοι μετὰ τῶν Ἀργείων, συμμάχων τῶν Ἀθηνῶν, ἐπολέμησαν ἐν Τανάγρᾳ κ.ἄ., τὰ μνήματα δὲ αὐτῶν ἐσῴζοντο ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Τῷ 418 π. Χ. ἐπίσης ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Ἀργείων ὡς σύμμαχοι τῶν Ἀθηνῶν, τῷ δὲ 414 π. Χ. ἡ πόλις ἐκινδύνευσε νὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Λακεδαιμονίων, ἀποτραπέντων ὑπὸ γενομένου τότε σεισμοῦ. Τῷ 376 π. Χ. οἱ Κλεωναῖοι φέρονται σύμμαχοι τοῦ Ἀράτου καὶ τοῦ Ἀριστίππου. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ συμμαχία Κλεωνῶν καὶ Ἄργους κατὰ τῆς Κορίνθου. Τῷ 237 περίπου ἐγένετο προσχώρησις τῶν Κλεωνῶν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, ἔν τινι δὲ καταλόγῳ τῶν Ἀχαιῶν νομογράφων ἀναφέρεται καὶ ὁ Κλεωναῖος Νικίας ὁ Ξενοκλέους. Τῷ 225/4 π. Χ. ἡ πόλις προσεχώρησεν εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Κλεομένην τῆς Σπάρτης συμμαχίαν. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἐξηκολούθει ἀκμάζουσα ἡ πόλις· κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος ἐστεφάνωσε διὰ χρυσοῦ στεφάνου τὸν Κάσσανδρον, ὅστις ἐν ἐπιγραφῇ ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀναφέρεται «ἀγωνοθέτης τῆς λαμπροτάτης Κλεωνέων πόλεως». Ἔκτοτε ἀρχίζει ἡ παρακμή· κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλουτάρχου αἱ Κλεωναὶ ἦσαν τελείως ἀσήμαντοι («εἰς τὸ μηδὲν ἥκουσι»). Ὁ Ὀβίδιος μνημονεύει αὐτὰς ὡς ταπεινὴν πόλιν (Cleonae humiles), ὁ Παυσανίας ὡς «πόλιν οὐ μεγάλην» καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος ὡς «πόλισμα». Ἄγνωστος παραμένει ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν μεγάλη ἐπιδημία ἐπέφερε τεραστίας καταστροφὰς εἰς τὴν πόλιν· ταύτης ἀνάμνησις ἦτο ὁ μέχρι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος σῳζόμενος χαλκοῦς τράγος, ἀνάθημα τῶν Κλεωνέων εἰς Δελφούς. Τελευταῖα ἴχνη τῆς πόλεως εἶναι μεσαιωνικά τινα ἐκκλησιαστικὰ ἐρείπια καὶ τὸ ὄνομα τοῦ σημερινοῦ χωρίου *Κλένια.*

—*/Ἀρχ./* Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἀπὸ Κορίνθου εἰς Ἄργος ὁδοῦ, ἀπέχουσα 80 στάδια ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ 120 ἀπὸ τοῦ δευτέρου. Ἡ ἀκρόπολις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ λοφίσκου Β. τοῦ σημερινοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἁγίου Βασιλείου (27 χλμ. ἀπὸ Κορίνθου, 26 ἀπὸ Ἄργους διὰ σιδηροδρ.), Ν. περίπου τοῦ σημερινοῦ Ὀμὲρ-τσαούς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου ἡ πόλις ὀνομάζεται καλόκτιστος («ἐϋκτιμένη»). Ἀπ' αὐτῆς ὁ Ἀκροκόρινθος φαίνεται εἰς διεύθυνσιν 65° ἀπὸ Β. πρὸς Α., τὰ τείχη δὲ αὐτῆς, ἔχοντα πάχος δύο μέτρων, ἔφερον πυργίσκους· σήμερον μόλις ὑψοῦνται περὶ τὸ μέτρον τὰ ἐρείπιά των. ΒΑ. τοῦ λόφου, εἰς ἀπόστασιν 20' ἀπὸ τοῦ χανίου τῆς Κουρτέσας, ἔκειτο ἡ κάτω πόλις, ὀχυρωτάτη, ἐπιμήκους σχήματος. Ἐκεῖ περίπου ἀνεγνώρισεν ὁ Cockerelle ἐν τοῖς ἐρειπίοις δωρικοῦ ναοῦ ἐν παραστάσι τὸ ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀναφερόμενον ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἱδρυθέν, κατὰ μῦθον, ἐφ' οὗ χώρου ὁ ἥρως κατετόξευσε τοὺς Ἠλείους Εὔρυτον καὶ Κτεάτην. Πρὸς Δ. τοῦ λόφου, παρὰ τὰ ἐρείπια μεσαιωνικῆς ἐκκλησίας, ὁ Vischer ἀνεγνώρισε τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐν τῷ ὁποίῳ, κατὰ Παυσανίαν, ὑπῆρχεν ἄγαλμα αὐτῆς, ἔργον τῶν Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, κατὰ δὲ τὴν θέσιν Μαγούλα ὁ Frichenhaus τὰ ἐρείπια τοῦ ἀγνώστου ναοῦ. Ἐπίσης ἐνιαχοῦ σῴζονται ἐρείπια τοῦ ἀδριανείου ὑδραγωγείου τῶν ὑδάτων τῆς Στυμφαλίας. Παρὰ τὸ χωρίον Ἅγιος Βασίλειος, ἐπὶ τοῦ λοφίσκου Ζυγουριές, ὁ Μπλέγκεν ἀνεῦρεν ἴχνη συνοικισμοῦ τῆς χαλκίνης περιόδου, ἀγνώστου ὅμως κατὰ πόσον ταῦτα συνέχονται μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν Κλεωνῶν. Τέλος ἐπὶ γυμνοῦ κωνοειδοῦς βράχου (ὑψόμ. 550 μ.) σῴζονται ἐρείπια ἑνετικοῦ φρουρίου. Ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως σῴζονται οἱ κάτωθι τύποι: ἀπὸ τοῦ 471—421 π. Χ. ἐλάχιστα χαλκᾶ καὶ ἀργυρᾶ, φέροντα τύπους τὸν Ἡρακλέα καὶ Δία καὶ ἐπιγραφὰς Κ, ΚΛ, ΚΛΕΩ. Ἀπὸ τοῦ 229 π. Χ. φέροντα τοὺς τύπους τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας μὲ ἐπιγραφὴν ΑΧΑΙΩΝ ΚΛΕΩΝΑΙΩΝ, τέλος δὲ ῥωμαϊκὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων μὲ τύπους τὴν Ἀθηνᾶν, Ἄρτεμιν, Ἀσκληπιόν, Ἶσιδα, Τύχην κλπ. καὶ ἐπιγραφὰς ΚΛΕΩΝΑΙΩΝ.

Ἡ περιοχὴ τῶν Κλεωνῶν συνεδέετο μετὰ τῆς λοιπῆς Πελοποννήσου διὰ τριῶν κυρίως ὁδῶν. Ἡ μία διὰ τοῦ Τρητοῦ διερχομένη ὡδήγει εἰς Ἄργος, ἦτο βατὴ διὰ τροχοφόρα, διήρχετο δὲ πιθανώτατα διὰ τοῦ στενοῦ τῶν Δερβενακίων· ἡ δευτέρα, ἐπίσης εἰς Ἄργος φέρουσα, διήρχετο διὰ τῆς σημερινῆς Κλένιας, τῆς Κλεισούρας, τοῦ Ἁγιονόρους καὶ Μπαρμπατίου, ἦτο βατὴ μόνον διὰ πεζούς, ἀλλ' ἀποτομωτέρα τῆς πρώτης, διὸ ἐκαλεῖτο Κοντοπορεία· ἡ τρίτη ἔφερεν εἰς Νεμέαν, ἀπέχουσαν περὶ τὴν 1 ὥραν καὶ 15' ἐκ Κλεωνῶν. Π.Κ.Π.

— **Κλεωναί** */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἀνατολικῆς χερσονήσου, τῆς Ἀκτῆς (τοῦ Ἄθω). Τὸν πόλιν ταύτην, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς τέσσαρας, Ὀλόφυξιν, Δῖον, Θύσσον καὶ Ἀκροθῴους, τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς ἐλέγετο ὅτι εἶχον κτίσει, κατὰ τὴν παρὰ Στράβωνι (C. 331) παράδοσιν, οἱ Πελασγοὶ τῆς Λήμνου. Τῆς πόλεως ταύτης γίνεται μνεία ὑπό τε τοῦ Ἡροδότου (Ζ', 22) καὶ τοῦ Θουκυδίδου (Δ', 109), ὡς κατοικουμένης ὑπὸ βαρβάρων διγλώσσων. ΚΑΨ.

— **Κλεωνῶν, τέως δῆμος**— */Γεωγρ./.* Παλαιὸς δῆμος τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος, περιλαμβάνων τὰ χωρία Χιλιομόδι (πρωτεύουσα), Ἁγιονόρι, Ἅγιος Βασίλειος, Ἅγιος Ἰωάννης, Ἀθήκι, Κλένια, Κοντόσταβλος, Κουταλᾶ, Μαζός, Μερζάκι, Νεοχώρι καὶ Στεφάνι καὶ τὰς μονὰς Κοιμήσεως Θεοτόκου ἢ Φανερωμένης καὶ Ἁγίου Δημητρίου ἢ Στεφάνι. Ἔκειτο εἰς τὴν μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἄργους χώραν καὶ ἠρίθμει περὶ τοὺς 3 950 κατοίκους.

Κλεώνη */Μυθ./.* Θυγάτηρ τοῦ Πέλοπος ἢ τοῦ Ἀσωποῦ, καὶ τῆς Μετώπης, ἐπώνυμος ἡρωῒς τῶν Κλεωνῶν τῆς Πελοποννήσου (*Παυσαν.* Β' 15, 1).

Κλεώνη */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Κατὰ τὸν Σουΐδαν «ὄνομα περὶ τὴν Νεμέαν», πιθανώτατα ἑτέρα ὀνομασία τῶν ἀρχαίων Κλεωνῶν. —Π.

— **Κλεώνη** */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Νῆσός τις περὶ τὴν Κέρνην, ἀγνώστου ἐπακριβοῦς θέσεως, ἀναφερομένη παρὰ Εὐσταθίῳ (εἰς Ἰλ. Β'. 570, σελ. 291).

κλεωνία (ἡ) (Cleonia) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὴν *κλεωνίαν τὴν λουζιτανικὴν* (Cleonia Lusitanica), ἰθαγενῆ τοῦ Ἀλγερίου, τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας.

Κλεωνίδης. Μουσικὸς συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται τὸ περισωθὲν ἔργον «Εἰσαγωγὴ ἁρμονική», ὅπερ μέχρι πρὸ μικροῦ ἀπεδίδετο εἰς τὸν Εὐκλείδην ἢ Πάππον ἢ Ζώσιμον. Τὸ ἔργον εἶναι σπουδαιότατον, διότι ἀποτελεῖ τὴν οὐσιωδεστάτην περισωθεῖσαν πηγήν, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἁρμονικὴν θεωρίαν τοῦ ἐκ Τάραντος Ἀριστοξένου. Ἡ πρώτη ἔκδοσίς του ἔγινε τῷ 1497 μ. Χ. ὑπὸ G. Valla «Cleonidae harmonicum introductorium». Ἀρίστη ἔκδοσις αὐτοῦ εἶναι εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Καὶ Jan ἐκδοθὲν «Musici scriptores Graeci». Τῷ 1884 ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ruelle γαλλικὴ μετάφρασις μετὰ σπουδαιοτάτων σχολίων. Κ. Ζ.

κλεωνίδαι (οἱ) (Cleonidae) */Ζῳολ./.* Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυγχοφόρων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους κανθάρους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κλεωνὸς* καὶ ὁ *παχύκερως* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

κλεωνὸς (ὁ) (Cleonus) */Ζῳολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλεωνιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους ἢ καὶ μικρούς, μὲ σῶμα χονδρόν, κυρτὸν κατὰ τὴν ῥάχιν, μὲ ῥύγχος παχὺ καὶ μετρίως μακρόν, κεραίας ἀρκετὰ βραχείας, προθώρακα περιωρισμένον καὶ προσθίους πόδας ἀπολήγοντας εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις. Πάντα τὰ εἴδη τοῦ γένους ἐκκρίνουσι κονιορτώδη οὐσίαν, ποικίλου χρώματος, ἣν καὶ ἐναποθέτουσιν ἐπὶ τοῦ σώματός των κατὰ παχὺ στρῶμα. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους ἰδίως χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Κυρίως διαιτῶνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ αἱ κάμπται ζῶσιν ἐπὶ στοῶν, ἃς κατασκευάζουσι μεταξὺ τῶν ῥιζῶν διαφόρων φυτῶν. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ κλεωνὸς ὁ *κεκοσμημένος* (Cleonus ornatus), ὅστις ἐμ-

Κλεωνὸς ὁ κεκοσμημένος.

Digitized by Google

χος 35 περίπου χλμστ., φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα ὑπόφαιον μετὰ λευκῶν καὶ μελανῶν ποικιλμάτων ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

Κλεώνυμος. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους τοῦ Β' καὶ ἀδελφὸς τοῦ 'Ακροτάτου, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε κοινὰ τὰ ἐλαττώματα τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ἀλαζονείας. 'Επειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (310 π. Χ.) ἡ γερουσία ἀπεφάνθη ὅτι βασιλεὺς ἔπρεπε ν' ἀνακηρυχθῇ ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ 'Ακροτάτου 'Αρευς καὶ οὐχὶ αὐτός, χολωθεὶς οὗτος ἔφυγεν ἐκ Σπάρτης εἰς Τάραντα, ἔνθα ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἀρχηγὸς μισθοφόρων. 'Ηγούμενος τῶν μισθοφόρων του ὁ Κλεώνυμος ὄχι μόνον ἠνάγκασε τοὺς Λευκανοὺς νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην πρὸς τὸν Τάραντα καὶ ἐλεηλάτησε τὸ Μεταπόντιον, ἀλλὰ κατέστη τὸ φόβητρον καὶ αὐτῆς τῆς Ρώμης, ἥτις, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκ τῆς 'Ιταλίας ἀπομάκρυνσιν τοῦ τυχοδιώκτου τούτου, συνωμολόγησεν εἰρήνην πρός τε τοὺς Σαυνίτας καὶ τοὺς Ταραντίνους, καθ' ὃν χρόνον εἶχεν ἐπέλθει ὁ Κλεώνυμος κατὰ τῆς Κερκύρας. Τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Ταραντίνων ἐθεώρησεν ὁ Κλεώνυμος ὡς ἐχθρικὴν ἐνέργειαν ἐναντίον του καὶ διὰ τοῦτο ἐπανῆλθεν εἰς 'Ιταλίαν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας, ἀλλ' ἡττήθη καὶ ἐν 'Υρίᾳ τῆς Σαλεντίνης ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Βρέντα, ἐνῷ συγχρόνως ἀπώλεσε καὶ τὴν νῆσον Κέρκυραν, καταληφθεῖσαν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. 'Ολίγα ἔτη μετὰ ταῦτα (294 π. Χ.), ὁ τυχοδιώκτης οὗτος ἡγεμονόπαις εὑρίσκεται κατέχων τὰς Θήβας, ὁπόθεν ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ τότε βασιλέως τῆς Μακεδονίας Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Βραδύτερον εὑρίσκεται ἐν Σπάρτῃ, ὅτε καὶ ὡς ἀρχηγὸς σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἠλευθέρωσε τὴν Τροιζῆνα ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς. Φυγὼν καὶ πάλιν ἐκ Σπάρτης, ἕνεκα οἰκογενειακοῦ σκανδάλου, ἀνέλαβε στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς 'Ηπείρου Πύρρῳ, τὸν ὁποῖον καὶ ἔπεισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Σπάρτης (272 π. Χ.). 'Η ἡρωϊκὴ ὅμως ἄμυνα τῶν πολιτῶν (ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν) ἐν ἀρχῇ, ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ 'Αρέως, ἀπουσιάζοντος εἰς Κρήτην, ἡ ἄφιξις εἰς Σπάρτην τοῦ ἀρχιπειρατοῦ 'Αμεινία, ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας 'Αντιγόνου (υἱοῦ τοῦ Δημητρίου), καὶ τέλος ἡ ἀγγελία τῆς ἀφίξεως τοῦ 'Αντιγόνου μετὰ στρατοῦ πολλοῦ εἰς Κόρινθον, ἥτις προεκάλεσε καὶ στάσιν κατὰ τοῦ Πύρρου ἐν 'Αργει, ἠνάγκασε τοῦτον ν' ἀπέλθῃ ἐκ Λακωνικῆς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐν 'Αργει φίλων του. Οὕτω δὲ ἐσώθη τότε ἡ Σπάρτη καὶ ὁ Κλεώνυμος ἠναγκάσθη νὰ ζήσῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του ἐν ἐξορίᾳ. ΚΑΨ.

— **Κλεώνυμος.** Δημαγωγὸς ἐν 'Αθήναις, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἤκμασε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος καὶ ἀνῆκε μετὰ τοῦ 'Υπερβόλου εἰς τὴν φιλοπόλεμον φατρίαν, τῆς ὁποίας καὶ εἶχον τὴν ἀρχηγίαν μετὰ τοῦ ἀντιτασσομένου εἰς φιλειρηνικὴν πολιτικὴν τοῦ Νικίου στρατηγοῦ Λαμάχου. Ἦτο ἐχθρὸς τοῦ 'Αλκιβιάδου καὶ ἐπρωτοστάτησε μετὰ τοῦ 'Ανδροκλέους εἰς τὴν ἐναντίον του ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορίαν (βλ. λ. *'Αλκιβιάδης*). Εἰς τὰς Νεφέλας τοῦ 'Αριστοφάνους ὁ Κλεώνυμος στιγματίζεται ὡς ρίψασπις. ΚΑΨ.

— **Κλεώνυμος.** Τύραννος τῶν Φλιασίων, ὅστις οἰκειοθελῶς παραιτηθεὶς τῆς τυραννίας (*Πολυβ.* II, 44 καὶ 60) προσήγαγε τὸν Φλιοῦντα εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. ΚΑΨ

Κλήβλαντ (Cleveland) *[Γεωγρ.]*. 'Ελῶδες διαμέρισμα τῆς 'Αγγλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ 'Υόρκης. 'Εκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διαμερίσματος λαμβάνει τὸ ὄνομα γένος ἵππων, παραγόμενον ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων κελήτων καὶ κοινῶν ἵππων ἐλάσεως. Τὸ διαμέρισμα εἶναι πλούσιον εἰς στρώματα σιδηρολίθου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐφοδιάζονται τὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια τοῦ Μίντλσμπρουγκ. 'Η ἐκμετάλλευσις τῶν μεταλλωρυχείων ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἔκτοτε πολλὰ χωρία τοῦ διαμερίσματος μετεβλήθησαν εἰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς πόλεις. Τὸ Κλήβλαντ ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς ἑνὸς ἀντιπροσώπου.

— **Κλήβλαντ** (Cleveland) *[Γεωγρ.]*. 'Η μεγαλυτέρα πόλις τῆς πολιτείας 'Οχάϊο, τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν, κειμένη ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Καϊναχόγγα ἐπὶ τῆς Ν. ὄχθης τῆς λίμνης Ἤρι, 375 μίλ. Α. τοῦ Σικάγου. Εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων λιμένων τῶν Μεγάλων Λιμνῶν καὶ σπουδαιότερον συγκοινωνιακὸν κέντρον. Τῷ 1769 ἦτο μικρὸν χωρίον, σήμερον ἔχει πληθυσμὸν 1.010.300. Ἡ πόλις ἔχει πλεῖστα ἱδρύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων μουσεῖον, βιβλιοθήκην ἔχουσαν ἄνω τῶν 500.000 τόμων, δύο πανεπιστήμια καὶ πολυπληθῆ φιλανθρωπικὰ καταστήματα. Ἕνεκα τῶν πολλῶν δενδροστοιχιῶν της καλεῖται «Δασώδης πόλις». Τὰ μεγάλα πάρκα τῆς πόλεως καλύπτουν ἔκτασιν 2 000 στρεμμάτων. Εἶναι τὸ κυριώτερον βιομηχανικὸν κέντρον τῆς πολιτείας 'Οχάϊο, ἔχουσα βιομηχανίαν σιδήρου καὶ χάλυβος, διυλιστήρια ἐλαίων, ἐργοστάσια αὐτοκινήτων, συρμάτων, ὑφασμάτων, χρωμάτων κτλ. Διεξάγει προσέτι μέγα ἐμπόριον διὰ τῆς λίμνης. Λ. Α.

— **Κλήβλανδ,** *Ἠστ*—(East Cleveland) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἠστ*-Κλήβελανδ.

Κλήβλαντ (Cleveland), *δοῦκες τοῦ*—. Τίτλος δοθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς 'Αγγλίας Καρόλου Β' εἰς τὴν ἐρωμένην του *Βαρβάραν Βιλλιὲ* τῷ 1670. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ τίτλος μετεβιβάσθη εἰς τὸν υἱόν της *Κάρολον*, δοῦκα τοῦ Σούθαμπτον, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν *Γουλιέλμον*, υἱὸν τοῦ Καρόλου. 'Αποθανόντος τούτου ἀτέκνου τῷ 1774, ὁ τίτλος περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Τῷ 1833 ὁ Γουλιέλμος *'Ερρῖκος Βέϊν*, βαρῶνος τοῦ Μπάρναρντ, ἐγένετο δοὺξ τοῦ Κλήβλαντ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου (1891) ὁ τίτλος περιέπεσεν ἐκ νέου εἰς ἀχρηστίαν.

— **Κλήβλαντ** (Cleveland), *Βαρβάρα Βιλλιέ, δούκισσα τοῦ* —. 'Ερωμένη τοῦ βασιλέως Καρόλου Β' (1641—1709). Ἦτο σύζυγος τοῦ Ρογήρου Πάλμερ, κόμιτος τοῦ Κάστλμαιν, συγγραφέως καὶ διπλωμάτου. 'Εγένετο ἐρωμένη τοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ 1660, καὶ παρὰ τὸ πρὸς αὐτὴν μῖσος τῆς βασιλίσσης Αἰκατερίνης, διωρίσθη δύο ἔτη βραδύτερον θαλαμηπόλος αὐτῆς. 'Επὶ δέκα συνεχῆ ἔτη ἡ ἐπίδρασίς της ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἦτο μεγίστη. 'Η οἰκία της ἔγινε τὸ ἐντευκτήριον ὅλων τῶν ἐχθρῶν τοῦ 'Εδουάρδου Χάϋντ, κόμιτος Κλάρεντον, καὶ μετὰ τῶν φίλων της συνέτεινε πολὺ εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Ἄγγλου πολιτικοῦ. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1670 ἐγένετο δούκισσα τοῦ Σούθαμπτον καὶ Κλήβλαντ. Κατέστη περίφημος διὰ τὸ κάλλος της, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐραστῶν της, ἐξ ὧν ἀπέκτησε καὶ τέκνα, καὶ τὴν ἀλόγιστον σπατάλην της. 'Εκ τοῦ Καρόλου ἐγέννησε τρεῖς υἱούς. Λ. Α.

— **Κλήβλαντ** (Cleveland), *'Ιωάννης.* Ἄγγλος φιλόλογος καὶ σατιρικὸς ποιητής, υἱὸς κληρικοῦ (1613—1658). 'Εξεπαιδεύθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καίμπριτζ, μετὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἠκολούθησε τὸν βασιλέα. Τῷ 1646 ἐξετέλει ἐν Νιούαρκ χρέη στρατοδίκου. Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἐννέα ἔτη διῆλθε πλάνητα βίον, φυλακισθεὶς μάλιστα ἐπὶ τρεῖς μῆνας (1655—1656), ἀφέθη ὅμως ἐλεύθερος κατόπιν προσωπικῆς ἐκκλήσεως πρὸς τὸν Κρόμβελ. Τὰ ποιήματά του ἐξετιμῶντο πολὺ ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ἐκδοθέντα πλειστάκις· τὸ πλέον γνωστὸν εἶναι: «Ὁ Σκῶτος 'Επαναστάτης». Τὸ «Monumentum regale» (1649) περιέχει τρία τῶν ἐλεγείων του. Λ. Α.

— **Κλήβλαντ** (Cleveland), *Στέφανος - Γρόβερ.* 'Αμερικανὸς πολιτικός, διατελέσας πρόεδρος τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν (1837—1908). Ἦτο υἱὸς πρεσβυτεριανοῦ ἱερέως, εἰργάσθη δὲ τὸ πρῶτον ὡς διδάσκαλος. Τῷ 1859 ἐγένετο δικηγόρος· κατέλαβε διαφόρους δικαστικὰς θέσεις ἐν τῇ κομητείᾳ Ἤρι, διορισθεὶς τῷ 1869 σερίφης ταύτης. Τῷ 1881 ἐξελέγη δήμαρχος τῆς πόλεως Μπούφαλλο, μετὰ ταῦτα δὲ κυβερνήτης τῆς πολιτείας Νέας 'Υόρκης. 'Ως ὑποψήφιος τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος ἐξελέγη τῷ 1884 πρόεδρος τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν. 'Ηττηθεὶς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1888 ὑπὸ τοῦ Βενιαμὶν Χάρρισον, ἐπανεξελέγη τῷ 1892. Τῷ 1897 ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Πρίνκετον, καθηγητεύων ἐπί τινα χρόνον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης. 'Εδημοσίευσε: «Προεδρικὰ προβλήματα» (Νέα 'Υόρκη, (1904) ἔργον περιλαμβάνον τὰς ὁμιλίας του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Πρίνκετον, καὶ «'Αλιευτικὰ καὶ κυνηγετικὰ σκίτσα» (1906). Λ. Α.

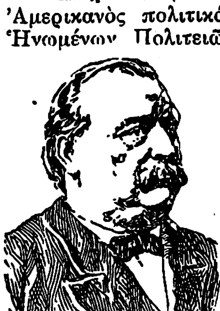

Στέφανος Κλήβλαντ.

Κλήβντον (Clevedon) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς 'Αγγλίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σόμερσετ, ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Μπρίστολ, 15 μίλ. Δ. τῆς ὁμωνύμου πόλεως ἐπὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Τὸ «Κλήβντον Κῶρτ» εἶναι σπουδαῖον μεσαιωνικὸν κτίριον τῆς πόλεως, τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. 'Η πόλις ἔχει ὑδροθεραπευτήρια. Λ. Α.

κλήδονας (ὁ)· εἶδος παιγνιώδους μαντείας, ἰδίᾳ μεταξὺ νεανίδων, τελουμένης συνήθως τὴν 24 'Ιουνίου: «βγάνομε —, ἀνοίγομε τὸν κλήδονα» ‖ φρ. «αὐτὰ νὰ τὰ πῆς 'ς τὸν κλήδονα» ἐπὶ λόγων τοὺς ὁποίους ἀποκρούει τις ὡς μὴ σοβαρούς (ἀπὸ τοῦ ἀρχ. *κληδὼν* (βλ. λ.).

— *[Λαογρ.]*. 'Ο *κλήδονας* ἀσκεῖται ὑπὸ ἀγάμων ἢ καὶ ἐγγάμων γυναικῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ γενεθλίου τοῦ ἁγίου 'Ιωάννου (24 'Ιουνίου) ἢ κατ' ἄλλας ἐπισήμους ἡμέρας καὶ σκοπεῖ κυρίως τὴν μάντευσιν περὶ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεώς των ἢ τῆς καθόλου ζωῆς των. 'Η μαντεία αὕτη, ἥτις λαμβάνει χαρακτῆρα τελετῆς, γίνεται ὡς ἑξῆς: Πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν αἱ φίλαι συνεννοοῦνται καὶ ὁρίζουσιν εἰς τίνος οἰκίαν «θὰ ἀνοίξουνε τὸν κλήδονα». Τῇ προτεραίᾳ τῆς ἑορτῆς, μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἑκάστη παρθένος στέλλει τὰ «ριζικάρια», συνήθως χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ κοσμήματα, οἷον ἐνώτια, δακτυλίους, καρφίτσας, ἢ καὶ εὐτελέστερα, οἷον δακτυλήθρας, κομβία καὶ τὰ ὅμοια, ὧν ἕκαστον «μελετιέται» ἐπ' ὀνόματι ὡρισμένου προσώπου. Τὰ ριζικάρια ταῦτα ρίπτουν ἐντὸς δοχείου πλήρους μὲ «ἀμίλητο νερό» (δηλαδὴ μὲ νερό, τὸ ὁποῖον ἐκομίσθη ἐκ τῆς κρήνης ὑπὸ παιδὸς ἀμφιθαλοῦς ἢ παρθένου, ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ καὶ κατὰ τὴν μετάβασιν καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, παρὰ τὰς προκλήσεις τῶν παρευρισκομένων ἐν τῇ κρήνῃ, οἵτινες διὰ παντὸς τρόπου προσπαθοῦσι ν' ἀποσπάσωσι φωνὴν ἐκ τοῦ κομιστοῦ καὶ ματαιώσωσι τὴν ἀποστολήν του), ἐπιδένουν ὅνωθεν τὸ δοχεῖον δι' ὑφάσματος ἢ μανδηλίου ἐρυθροῦ, τὸ κλειδώνουν διὰ κλείθρου ἐπιλέγουσαι:

Κλειδώνουμε τὸν κλήδονα μὲ τ' 'Αγιαννιοῦ τὴ χάρη
κι' ὁποιά 'χει καλὸ ριζικὸ νὰ δώσῃ νὰν τὸ πάρη,

τὸ τοποθετοῦν κάτωθεν τριανταφυλλιᾶς ἢ ἁπλῶς εἰς τὸ ὕπαιθρον, διὰ νὰ τὸν βλέπουν κατὰ τὴν νύκτα τὰ ἄστρα, καὶ φροντίζουν νὰ τὸ παραλάβουν τὴν ἐπομένην καὶ νὰ τὸ εἰσαγάγουν εἰς τὴν οἰκίαν πρωτοῦ φανῇ ὁ ἥλιος εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὸ ἴδῃ. Μετὰ μεσημβρίαν συγκεντροῦνται αἱ παρθένοι καὶ ἀφοῦ σχηματίσωσι κύκλον τοποθετοῦν ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸ δοχεῖον καὶ τὸ ἀνοίγουν («βγάζουν» ἢ «ἀνοίγουν τὸν κλήδονα») ᾄδουσαι:

'Ανοίγουμε τὸν κλήδονα μὲ τ' 'Αγιαννιοῦ τὴ χάρη
κι' ὁποιά 'χει καλὸ ριζικὸ σήμερα νὰν τὸ πάρη.

Κατόπιν ἑκάστη τῶν παρισταμένων ἀπαγγέλλει ἓν δίστιχον, ἐνῷ παῖς ἀμφιθαλὴς ἐξάγει ἓν ἀπὸ τὰ ριζικάρια. Τὸ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἀπαγγελθὲν δίστιχον θεωρεῖται ὡς χρησμὸς διὰ τὸ πρόσωπον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐμελετήθη τὸ ἐξαχθὲν ριζικάρι. 'Η ἀλληλοδιάδοχος αὕτη ἀπαγγελία διστίχου καὶ ἐξαγωγὴ ριζικαρίου συνεχίζεται μέχρις ἐξαντλήσεως τῶν ἐν τῷ δοχείῳ ριζικαρίων. Τὸ περιεχόμενον τῶν διστίχων περιστρέφεται πάντοτε εἰς τὸ ζήτημα τῆς τύχης, ἂν δηλαδὴ θὰ ὑπανδρευθῇ ἐνωρίς, ἂν ἀγαπᾶται, ἂν φθονῆται, ἂν διαβάλλεται, ἀπὸ ποῖον ἀγαπᾶται κλπ.

Τὸ κυπαρίσσι τὸ ψηλό, τὸ μεσιανὸ κλωνάρι,
τὸ κοντογειτονόπλο σου γυρεύει νὰ σὲ πάρη.

Πολλάκις, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ἐξαγωγὴν τῶν ριζικαρίων (διότι χρόνου ἐπιτρέποντος τὰ ρίπτουσιν ἐκ νέου εἰς τὸ δοχεῖον) ἀπαγγέλλουσι καὶ σκωπτικὰ δίστιχα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐμμέτρους βωμολοχίας, ὅταν ὁ κύκλος τῶν παρισταμένων εἶναι περιωρισμένος:

Σὰν μάθ' ὁ σκύλος γράμματα κ' ἡ γάτα νὰ διαβάζῃ
τότε καὶ σὺ θὰ παντρευτῇς νὰ κάνῃ ὁ κόσμος χάζι.

'Αφοῦ λάβῃ πλέον ἑκάστη τὰ ριζικάρια της, στήνουσι περὶ τὸ δοχεῖον χορόν, παρατεινόμενον μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Διαλυθέντος τοῦ χοροῦ πληροῖ ἑκάστη τὸ στόμα ὕδατος ἐκ τοῦ δοχείου κατὰ σειρὰν καὶ ἵσταται εἰς τὸ παράθυρον ἀναμένουσα νὰ ἀκούσῃ ἓν ὄνομα, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μέλλοντος συζύγου.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μαντείας ἀποτελεῖ συνδυασμὸν κληρομαντείας καὶ κληδονισμοῦ, οὗ παλαιότατον παράδειγμα εἶναι ἡ ὁμηρικὴ *ὄσσα* ἢ *φήμη*. 'Εντελῶς ὅμοιος πρὸς τὸν σημερινὸν κλήδονα εἶναι ὁ *κληδονισμὸς* τῶν Βυζαντινῶν, καθὼς περιγράφει αὐτὸν ὁ Βαλσαμών, σχολιάζων τὸν ξε' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ ΣΤ' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Παρὰ τῶν 'Ελλήνων ὁ κλήδονας φαίνεται ὅτι μετεδόθη καὶ εἰς γειτονικοὺς λαούς, διότι ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις, Βουλγάροις καὶ 'Αλβανοῖς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Κλήδονες, ἐν «Παρθενῶνι» (τ. Α' (1871) σ. 221 κ.ἑξ.) καὶ «'Εστία» τ. Γ' (1877) σ. 406 κ.ἑξ. —*A. Thumb*, Zur neugriechischen Volkskunde, III Der Klidonas (ἐν «Zeitschr. d. Vereins F. Volkskunde» (τ. B (1892) σ. 392).—*Θ. Ι. 'Αθανασοπούλου*, Μαντεῖαι καὶ μαντικαὶ τελεταὶ (ἐν «Λαογραφ.» τ. Η' σ. 563).—*Α. Παπαδοπούλου* (ἐν «'Ημερ. Μεγάλ. 'Ελλάδ.» (1923) σ. 142). Θ. Π.

κληδονίζω· προσημαίνω διὰ κλήδονος, προμαντεύω (ἀρχ.)· ‖ βγάζω τὸν κλήδονα· ‖ παθ. *κληδονίζομαι* μαντεύομαι (ἀρχ.).

Κληδόνιος (ἐκ τοῦ *κληδὼν*=οἰωνός) *['Αρχ.]*. Ἐν τῶν πολλῶν ἐπιθέτων τοῦ Διός, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ αἰτία καὶ ἀρχὴ πάσης κληδόνος, ἤτοι πάσης φήμης καὶ μαντείας. 'Ο Ζεὺς Κληδόνιος εἶναι ὁ παρέχων τοὺς οἰωνοὺς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ προσημαίνων δι' αὐτῶν τὸ μέλλον. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο συνάπτεται μετὰ τοῦ ἐπιθέτου *Πανομφαῖος* καὶ κατά τινα ἐπιγραφὴν τῆς ἐν τῇ Αἰολίδι Πιτάνης ἀπεδίδετο καὶ εἰς τὸν 'Ερμῆν (*'Ερμῆς Κληδόνιος*), ἀποδοθὲν ἴσως βραδύτερον. Ν. Ζ.

κληδόνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κληδονίζειν, μάντευμα, οἰωνός.

κληδονισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κληδονίζειν, τὸ οἰωνίζεσθαι ἀπό τινος, μάντευμα

Digitized by Google

κληδών, —όνος (ἡ)· φήμη, θεία φωνή, προφητεία· || τὸ ἀφ' οὗ δύναταί τις νὰ μαντεύσῃ, οἰωνὸς (τῆς αὐτῆς ἐτυμολογ. ἀρχῆς, ἐξ ἧς καὶ τὸ κλέω).

Κλῆθορπς (Cleethorpes) [Γεωγρ.]. Λουτρόπολις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λίνκολν, 3 μίλ. ΝΑ. τῆς Γκρίμσμπυ. Κάτοικοι (μετὰ τοῦ παρακειμένου Θρώνσκω) 21.417. Λ. Α.

κλήθρα (ἡ) (Alnus) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπελλοφόρων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσι πέντε εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη ἢ δενδρώδη, δασικά, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: *σκλήθρα, σκλέθρος, σκλῆθρος, σκλῆθρο, σκ(λ)ήθρο* κλπ. Κυριώτερον εἶδος εἶναι: *κλήθρα ἡ γλοιώδης* (Alnus glutinosa). Εἶναι δένδρον φθάνον πολλάκις τὰ 20 μέτρα, εὐδοκιμεῖ δὲ κυρίως εἰς παραποτάμια μέρη. Τὸ ξύλον τοῦ κορμοῦ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν καὶ τορευτικήν, τὸ δὲ ξύλον τῆς ρίζης τοῦ δένδρου εἰς τὴν λεπτοξυλουργικήν. Ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου χρησιμεύει διὰ τὴν παρασκευὴν κυανῆς μελάνης καὶ ὁ φλοιός του παρέχει χρωστικὴν ὕλην πρὸς βαφὴν μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ἰδίᾳ ὑφασμάτων. Ἡ *κλήθρα* ἀναφέρεται καὶ παρ' Ὁμήρῳ, ὁ δὲ Θεόφραστος χαρακτηρίζει αὐτὴν ὡς ἀμφίβιον. Κ. ΠΑΠ.

Κλήθρα ἡ γλοιώδης.

κλῆθρι, καὶ **κλῆθρο** (τὸ) [Βοτ.]. Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *κλήθρα ἡ γλοιώδης*.

κληθροειδῆ (τὰ) (Betulaceae) [Βοτ.]. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων (κατ' ἄλλους ἄθροισμα *κυπελλοφόρων*), περιλαμβάνουσα δύο γένη: τὴν *βετούλην* καὶ τὴν *κλήθραν* (βλ. λ.), ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Κ. ΠΑΠ.

κλῆθρον (τὸ) (Clethra) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κληθρωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριάκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου. Μᾶλλον διαδεδομένα εἴδη εἶναι: *Κλῆθρον τὸ κληθρόφυλλον* (Clethra alnifolia), *κλῆθρον τὸ ὀξύφυλλον* (Clethra acuminata), ἀμφότερα ἀειθαλῆ, φέροντα λευκὰ ἄνθη εὐωδιάζοντα. *Κλῆθρον τὸ πωγωνιόνευρον* (Clethra barbinervis), *κλῆθρον τὸ δενδρῶδες* (Clethra arborea) καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

κληθρώδη (τὰ) (Clethraceae) [Βοτ.]. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸ *κλῆθρον* (βλ. λ.).

Κληΐδες [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Σύμπλεγμα 4 νησίδων κατὰ τὴν ΒΑ. ἄκραν τῆς Κύπρου, ἔναντι τῆς Βοὸς Ἄκρας, γνωστῶν εἰς ἅπαντας σχεδὸν τοὺς Ἕλληνας γεωγράφους. Ἐν αὐταῖς τὸ πρῶτον ἐγένετο ἀντιληπτὸς ὁ ἐπερχόμενος περσικὸς στόλος τοῦ Ἀρτυβίου κατὰ Ὀνησίλου τοῦ Σαλαμινίου, πολιορκοῦντος τοὺς Ἀμαθουσίους (Ἡρόδ. Ε' 108). Π. Ν. Π.

Κληῒς [Μυθολ.]. Θυγάτηρ πιθανῶς τῆς Σαπφοῦς, σπουδαίως ἀπασχολήσασα τοὺς βιογράφους αὐτῆς. Περὶ ταύτης ἐσώθη μόνον τὸ ἑξῆς δίστιχον τῆς Σαπφοῦς: «ἔστι μοι κάλα πάις, χρυσίοισιν ἀνθέμοισιν ἐμφέρην ἔχοισα μόρφην, Κλῆις ἀγαπάτα». Τινὲς δέχονται τὴν ὕπαρξιν θυγατρὸς Κληίδος, ἄλλοι ὅμως φίλης τινὸς τῆς Σαπφοῦς, εἰς ἣν ἀπευθύνεται τὸ δίστιχον. Π. Ν. Π.

κλῆμα (τό)· τὸ κλώμενον, τὸ ἀποσπώμενον ἐκ τῆς ἀμπέλου, ὁ διὰ τοῦ κλαδεύματος ἀποκοπτόμενος βλαστὸς τῆς ἀμπέλου: «ὁ ἕνας κλαδεύει κι' ὁ ἄλλος μαζεύει τὰ κλήματα» || τὸ στέλεχος τῆς ἀμπέλου, ἄλλως *κούρβουλο*· || ἡ κληματαριά: «σὲ κάθε πλάτανο ἀπὸ ἕνα κλῆμα» || (βοτ.) κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἀμπέλου*.

—[Χριστ. Ἀρχ.] Μία ἐκ τῶν προσφιλεστέρων συμβολικῶν παραστάσεων τοῦ ἀρχαίου Χριστιανισμοῦ. Τῆς ἀμπέλου μετὰ σταφυλοφόρων *κλημάτων* ἐγίνετο εἰς τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν ζωγραφικήν, γλυπτικὴν καὶ διακοσμητικὴν δαψιλὴς χρῆσις. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν συμβολισμὸν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐκάλεσεν ἑαυτὸν μὲν ἀληθινὴν ἄμπελον, τοὺς δὲ πιστοὺς αὐτοῦ κλήματα, θέλων δι' αὐτοῦ νὰ δηλώσῃ, ὅτι οὗτοι μόνοι μετ' αὐτοῦ ὄντες συνδεδεμένοι δύνανται νὰ καταρτίσωσιν ἠθικὴν κοινωνίαν· καθὼς δὲ τὸ κλῆμα δύναται νὰ φέρῃ καρπόν, ἐὰν μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ οἱ Χριστιανοὶ δύνανται νὰ παραγάγωσι καρπούς, ἤτοι νὰ ἐκτελῶσιν ἔργα χριστιανικά, ἐὰν μένωσιν ἡνωμένοι μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ κλῆμα εὑρέθη ἐζωγραφισμένον ἐπὶ τῆς στέγης ἑνὸς μέρους τῆς κατακόμβης τῆς ἁγίας Δομιτίλλης ἐν Ῥώμῃ, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Α' αἰῶνος (*F. X. Kraus*, Roma sotterranea 1879, σελ. 79). Διὰ κλημάτων ἀμπέλου συνήθιζον οἱ Χριστιανοὶ νὰ στολίζωσιν ἐπίσης καὶ τοὺς ναούς των, ὡς περὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ Ἱερώνυμος (Epistola LX ad Hellodorum) (βλ. καὶ λ. *ἄμπελος*). Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Κλῆμα [Γεωγρ.]. Τοπωνυμίαι ναυτικαὶ τριῶν ὅρμων τοῦ Αἰγαίου: —1) Εἰς τὸ μέσον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου Ἴου (πλάτ. 36° 41' 10" Β., μῆκ. 25° 19' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikinos and Nio), 3 μίλ. ΝΑ. τοῦ φανοῦ τοῦ λιμένος. —2) Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῶν Οἰνουσῶν τῆς Χίου (πλάτ. 38°32'35" Β., μῆκ. 26° 13' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna). Κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Καπασᾶ* καὶ τοῦ ὅρμου *Κατσίκια*, καὶ εἶναι ἐπίνειον τοῦ χωρίου Ἐρινός. Ἀνώνυμα ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτου. —3) Ὡραῖος ὅρμος τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Σκοπέλου (πλάτ. 39° 09' 1/4 Β, μῆκ. 33° 37' 2/3 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos Group), σωτήριον καὶ μέγα ἀγκυροβόλιον ἐν τῷ διέκπλῳ Σκοπέλου καὶ ἄριστον ὑδρεῖον. Ἡ ἀλλαγὴ χρώματος τοῦ φωτὸς τοῦ φάρου τῆς νησῖδος *Ρέπι* τῆς Σκιάθου, ΔΝΔ τοῦ Κλήματος κειμένης, βοηθεῖ τὴν ἐν νυκτὶ ἀναζήτησιν τοῦ ἀγκυροβολίου. Σ. Ε. Λ.

— **Κλῆμα** [Γεωγρ.]. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς *Κιμώλου* (πλάτ. 36° 47' 35" Β., μῆκ. 24° 35'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 2051: Milo, Antimilo, Kimolo and Polino islands) καὶ φερώνυμος βραχονησὶς πρὸ αὐτοῦ. Σ. Ε. Λ.

— **Κλῆμα** [Γεωγρ.]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄνω Κερασόβου τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 31.

— **Κλῆμα** [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς κοινότητος Τραπεζίτσης τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, κείμενον νοτιοδυτικῶς τῆς Σιατίστης. Κάτ. (1928) 160. Πρότερον ὠνομάζετο *Φουργκάτσιον*.

— **Κλῆμα** [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς κοινότητος Τρικόρφου τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 225.

— **Κλῆμα** [Γεωγρ.]. —1) *Ἄνω* —. Χωρίον τῆς νήσου Σκοπέλου, ἀποτελοῦν μετὰ τοῦ χωρίου *Κάτω Κλῆμα* τὴν κοινότητα Κλήματος τῆς ἐπαρχίας Σκοπέλου τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κεῖται ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας, καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 301. Πληθυσμὸς τῆς κοινότητος 497 κάτ. —2) *Κάτω* —. Χωρίον τῆς κοινότητος Κλήματος τῆς ἐπαρχίας Σκοπέλου τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 196.

— **Κλῆμα Εὐπαλίου** [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τὸ ὄρος Τρίκορφον καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 219. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Κοκκιναῖοι, Κούκουρα, Κουπλαῖοι, Μεσινὸ χωριὸ καὶ Νεραντζιὲς καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 582.

— **Κλῆμα Ὑαίας** [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 236. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Τριβίδι* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 323. Χ. Δ.

— **Κλῆμα,** ἢ **Κλίμα** [Γεωγρ.]. Ἱστορικὴ θέσις ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου μεταξὺ Ἀποκορώνου καὶ Σφακίων Κρήτης. Ἐκεῖ συνήθροισαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1895 οἱ ὑπὸ τὸν Μανοῦσον Κούνδουρον ἀποτελοῦντες τὴν «μεταπολίτευσιν» τὸν Κρητικὸν λαόν, διὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῶν ἀποτελούντων τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν Κρητῶν καὶ τῆς διοικήσεως, ζητήσουν δὲ δι' ὑπομνήματος πρὸς τοὺς ἐν Χανίοις προξένους τῶν Μ. δυνάμεων τὴν αὐτονομίαν ὑπὸ κυβερνήτην ὁμόφυλον καὶ ὁμόδοξον τῇ πλειονότητι τοῦ λαοῦ (*Μαν. Κουνδούρου* Ἡμερολόγιον Ἀθῆναι 1921). Ν. Β. Τ

Κληματάκι [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς τὸ βορειότερον ἄκρον τῆς ἐπαρχίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 333. Πρότερον ὠνομάζετο *Δοβρούνιστα*. Χ. Δ

Κληματάρι [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ὀξυλίθου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 144. Χ. Δ.

Κληματαριὰ [Γεωγρ.]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μουριῶν (Ἀκίντζαλι) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 44. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σανσαλῆ*. Χ. Δ.

κληματαριὰ (ἡ)· κλῆμα, ἄμπελος μεμονωμένη καὶ ἀναρριχωμένη ἐπὶ δένδρου ἢ ἐπὶ προβεβλημένων δοκῶν ἀπὸ τοῦ τοίχου τῆς οἰκίας περιπλεκομένη, ἄλλως *κρεβατίνα, δράνα, ἀναδενδρὰς* (βλ. λ.).

Κληματερὸ [Γεωγρ.]. Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Μεσολόφου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 37. Πρότερον ὠνομάζετο *Οὐρουμλῆ*.

κληματερός, —ή, —ό· δημοτ., ὁ τοῦ κλήματος, τῆς κληματαριᾶς: «κληματερὰ σταφύλια» ἄλλως *κληματήσια*, ἀντίθ. *ἀμπελήσια*.

Κληματιὰ [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωδώνης (τέως Ἰωαννίνων), *Βελτσίστα* πρότερον καλούμενον, κείμενον ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Ἡγουμενίτσης-Ἰωαννίνων, ὧν ἀπέχει περὶ τὰ 20 χλμ. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 970 κατοίκους, ἀσχολουμένους ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνεῖον. Χ. Ι. Σ.

—**Κληματιὰ** [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς νήσου Κερκύρας, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ὁμώνυμον τῇ νήσῳ ἐπαρχίαν καὶ νομόν, καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 350. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Ἐπισκοπὴ καὶ Κυπριανᾶδες καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 594. Χ. Δ.

κληματίνη (ἡ) [Βιομ. Χημ.]. Βασικὴ ἀζινοχρωστική, παρασκευαζομένη διὰ κοινῆς ὀξειδώσεως διμεθυλο-π-φαινυλενοδιαμίνης, ἀνιλίνης καὶ ο-τολουϊδίνης. Σκοτεινὴ μεταλλικῶς στίλβουσα κόνις, βάπτουσα μὲ ὑποκύανον ἐρυθρὸν χρῶμα. Σ. Γ.

κληματίνος, —η, —ον· ὁ ἐκ κλήματος ἀμπέλου κατεσκευασμένος.

Κληματίος. Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν τοῦ Δ' αἰῶνος. Ὁ ἀλλαχόθεν ἄγνωστος ἐπίσκοπος οὗτος ἐγνώσθη ἐξ ἐπιγραφῆς κεχαραγμένης ἐπί τινος σαρκοφάγου, ἀνευρεθείσης ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἐκκλησίᾳ παρὰ τὸν Λυκαβηττὸν τῷ 1881 καὶ ἀποκειμένης νῦν ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν. Ε. Γ. Π.

κληματίς, —ίδος (ἡ), κοιν. *κληματσίδα*· ὁ μακρὸς βλαστὸς τῆς ἀμπέλου, ὁ καθ' ἕκαστον ἔτος βλαστάνων καὶ κλαδευόμενος· || κληματῶδες ἀναρριχώμενον φυτόν, οἷον τὸ ἀγριόκλημα.

—[Οἰκοσ.] Ἡ *κληματὶς* (Cep de vigne) εἰκονίζεται ἐν τῷ θυρεῷ κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἐὰν ἔχῃ διάφορα χρώματα καὶ τοὺς κλάδους, τότε λέγεται «μετὰ ριζῶν χρώματος....» (arraché). Ἐὰν ἔχῃ σταφυλάς, τότε λέγεται «μετὰ καρπῶν χρώματος....» (fruité de....). Ὁ συνήθης χρωματισμὸς τῶν σταφυλῶν εἶναι· ἐρυθρὸς ἢ χρυσοῦς. Γ. Ε. Τ.

κληματὶς (ἡ) (Clematis) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ καὶ θαμνώδη, κληματώδη καὶ ἀναρριχώμενα, φυλλοβόλα ἢ ἀειθαλῆ. Φέρουσιν ἀντίθετα φύλλα, ἁπλᾶ ἢ τριμερῆ, ἄνθη ἁπλᾶ, μασχαλιαῖα, κατὰ ταξιανθίας διαφόρους τεταγμένα, λευκὰ ἢ πολύχρωμα, καὶ καρπὸν καρυοειδῆ, γυμνὸν ἢ τριχωτόν. Ἀπαντῶσιν εὐρέως καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: ἀμπελίνα, ἀγριαμπελίνα, ἀγριόκλημα, στροῦνος, ἀσκόκλημα, πλοκάδι, κλῶστρος, χελιδονιά, κουρπενιά, κληματσίδα, κλημαξίδα, ἀμπελίδα, ἀγριάμπελη, ἀγριαμπελοῦδα. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κληματὶς ἡ ἄλπειος* (Clematis alpina), φυτὸν πολυετές, ἑνὸς ἕως δύο μέτρων μήκους, ἀναρριχώμενον, ξυλῶδες, γυμνόν. *Κληματὶς ἡ λευκάμπελος* (Clematis vitalba), πολυετὴς θάμνος ἀναρριχώμενος, φέρων ἰσχυρὸν γονατῶδες ρίζωμα, φθάνον μέχρι πέντε μέτρων. Ἔχει ἄνθη μικρά, λευκά, ἐλαφρῶς εὐωδιάζοντα. Τὸ εἶδος τοῦτο στερεῖται μελιγόνων φύλλων. Τὰ ξηρὰ ἄνθη του ἐχρησίμευον ἄλλοτε πρὸς παρασκευὴν εἴδους τεΐου. *Κληματὶς ἡ φλογερὰ* (Clematis flammula ἢ fragrans)· εἶναι θάμνος πολυετής, ἀναρριχώμενος καὶ κοσμητικός. Οἱ ἰσοπαχεῖς κλάδοι του χρησιμεύουσιν εἰς τὴν πλεκτικήν· εἰς χλωρὰν δὲ κατάστασιν τεμνόμενοι καὶ τιθέμενοι ἀνθοφοροῦντες εἰς τὰ στόμια σάκκων περιεχόντων οἱονδήποτε δημητριακὸν προϊόν, προφυλάσσουσι τοῦτο ἐξ οἱασδήποτε ἐπιδρομῆς ἐντόμων κλπ. *Κληματὶς ἡ κιρρώδης* (Clematis cirrhosa), *κληματὶς ἡ κυανῆ* (Clematis cœrulea ἢ patens), *κληματὶς ἡ φορτοῦ-*

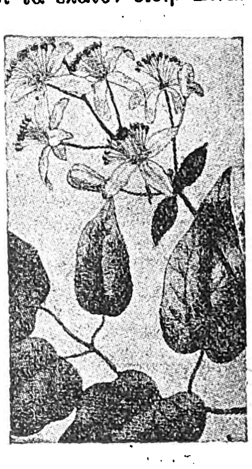

Κληματὶς ἡ λευκάμπελος.

Digitized by Google

νειος (Clematis Fortunei ἢ Florida), *κληματὶς ἡ εὐθυτενὴς* (Clematis recta ἢ erecta ἢ anemone recta) κλπ. Ἡ *κληματῖτις* τοῦ Διοσκορίδου καὶ ἡ *ἀρθαγένη* τοῦ Θεοφράστου ἀναφέρονται πιθανῶς εἰς τὸ εἶδος *κληματὶς ἡ κιρρώδης*· ἡ δὲ *κληματὶς* τοῦ Διοσκορίδου εἰς εἶδος *βίγκας*. Κ. ΠΑΠ.

— κληματίδος *πόα* (Herba Clematidis). Τὰ ἐναέρια ἀνθισμένα μέρη εἰδῶν τῆς *κληματίδος* περιέχουν 3—4 διυδροκινναμικὸν ὀξύ, οὐσίας ρητινώδεις καὶ πεκτινικάς, σαπωνίνην τινὰ τοῦ τύπου $C_{54}H_{90}O_{18}$, μυρικικὴν καὶ κηρυλικὴν ἀλκοόλην, τριακοντάνιον, φυτοπτερόλην, μελισσικόν, κηρωτικόν, παλμιτικόν, λινολικὸν ὀξὺ κλπ., εἶναι δὲ χρήσιμα εἰς τὴν λαϊκὴν φαρμακευτικήν. Τὰ ἐναέρια μέρη τῆς κληματίδος ἀναγράφονται ὡς ἐκδόριον, ξηραινόμενα ὅμως χάνουν τὰς θεραπευτικὰς των ἰδιότητας. Κ. Γ. Μ.

κληματῖτις, —ιδος (ἡ)· ὡς ἐπίθ., ἡ ἔχουσα κλώνους ὡς κλήματα, κληματοειδής· || ὡς οὐσ., ἡ *κληματίς*· || (Βοτ.). Εἶδος φυτοῦ ἁπαντῶν παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ καὶ ἀναφερόμενον εἰς τὴν *κληματίδα τὴν κιρρώδη* καὶ *ἀριστολοχίαν τὴν κληματῖτιδα*.

κληματόβεργα (ἡ)· βέργα, βλαστὸς ἀπὸ κλῆμα, ὁ λεπτὸς κλάδος τῆς ἀμπέλου, ἄλλως *κληματσίδα*: «κληματόβεργες γιὰ φυτειά».

Κληματοβούνι *(Γεωγρ.)*· βλ. *Κλιματοβούνι*.

κληματόξυλα (τά)· τὰ στελέχη, οἱ κορμοὶ τῶν ἀμπέλων, ἄλλως *κούρβουλα*, τὰ ἐκβαλλόμενα καὶ ὡς καύσιμος ὕλη χρησιμοποιούμενα.

κληματόφυλλον (τό)· φύλλον ἀπὸ κληματαριὰ κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *ἀμπελόφυλλον*: «κληματόφυλλα γιὰ ντολμάδες».

κληματσίδα (ἡ)· ὁ κατ' ἔτος βλαστάνων καὶ κλαδευόμενος βλαστὸς τῆς ἀμπέλου, ἄλλως *κληματόβεργα*· || Βοτ.) δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *βιβούρνον ἡ λαντάνα* καὶ *κληματὶς ἡ φλογερά*.

Κλῆμενς (Clemens), **Σαμουὴλ-Λάνγχορν**. Περίφημος Ἀμερικανὸς συγγραφεύς, γνωστὸς κυρίως ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Μὰρκ *Τουαίν* (βλ. λ.). Λ. Α.

«Κλημέντεια» (Clementina). Οὕτως ἐπιγράφονται παλαιά τινα χριστιανικὰ συγγράμματα, ψευδῶς εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης Κλήμεντα ἀποδιδόμενα, ὅθεν καὶ *Ψευδοκλημέντεια* συνήθως ὀνομάζονται. Εἶναι δὲ τὰ συγγράμματα ταῦτα: «Ἀναγνώσεις ἢ Ἀναγνωρισμοὶ» ἐκ 10 βιβλίων, ὧν τὸ πρωτότυπον δὲν σῴζεται, σῴζεται δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου τῆς ἐν Ἀκυληΐᾳ ἐκκλησίας Ρουφίνου γενομένη μετάφρασις αὐτῶν· «Ὁμιλίαι 20», «Ἐπιτομαὶ» δύο, καὶ «Ἐπιτομαὶ» δύο ἐν ἀραβικῇ μεταφράσει. Ἡ ὑπόθεσις τῶν «Ἀναγνωρισμῶν» εἶναι ἡ ἑξῆς: Κλήμης ὁ υἱὸς διασήμου Ρωμαίου, πεπαιδευμένος τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ ἠθικώτατος, βασανίζεται ὑπὸ δισταγμῶν καὶ ἀμφιβολιῶν περὶ τῶν περὶ Θεοῦ καὶ ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀληθειῶν. Ἀμηχανῶν δὲ ποῦ νὰ εὕρῃ λύσιν τῶν ἀποριῶν αὐτοῦ, μανθάνει ὅτι ἀνεφάνη ἐν Ἰουδαίᾳ μέγας θαυματουργὸς προφήτης, καὶ μεταβὰς ἐκεῖ εὑρίσκει τὸν Πέτρον, ὑφ' οὗ διδάσκεται τὰς προκαταρκτικὰς περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως γνώσεις. Εἰς τὰ τρία τελευταῖα βιβλία ἐκτίθεται ἡ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ περὶ τῆς θείας προνοίας διδασκαλία. Παρόμοιον εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν «Ὁμιλιῶν», μετ' ἐλαχίστων ἐν ταῖς λεπτομερείαις διαφορῶν. Τίς ὁ συγγραφεὺς τῶν ἔργων τούτων, δὲν εἶναι γνωστόν. Τινὲς μὲν εἰκάζουσιν ὅτι θὰ ἦτο φανατικός τις ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανὸς τοῦ Β' ἢ τοῦ Γ' αἰῶνος, ὅστις προετίθετο νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἀπόστολον Παῦλον καὶ καταδείξῃ ὅτι ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμὸς ἐδιδάχθη ὑπὸ μόνου τοῦ ἀποστόλου τῆς περιτομῆς Πέτρου, τινὲς δὲ ὅτι θὰ ἦτο ἀρειανίζων τις Χριστιανὸς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐν Συρίᾳ ἢ μᾶλλον ἐν Ρώμῃ ζῶν, προτιθέμενος διὰ τῶν ἔργων τούτων νὰ ἐξάρῃ τὸν Πέτρον καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης, καὶ ἄλλοι τέλος πρεσβεύουσιν ὅτι αἱ «Ὁμιλίαι» καὶ οἱ «Ἀναγνωρισμοὶ» ὑπὸ δύο καὶ οὐχὶ ὑφ' ἑνὸς συνεγράφησαν, ἀμφότερα δὲ τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι ἐπιτομαὶ ἀρχαιοτέρου τινὸς συγγράμματος, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ἐλήφθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀποκρύφων «Πράξεων Πέτρου» καὶ «Κηρυγμάτων Πέτρου».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ Ψευδοκλημέντεια ἐξεδόθησαν ὑπὸ *Migne* ἐν τῷ α' καὶ β' τόμῳ τῆς Πατρολογίας.— *Γ. Δέρβου*, «Χριστιανικὴ Γραμματολογία» (Α' 410 κ. ἑξ.).—*Puech*. «Histoire de la littérature grecque chrétienne» (Paris 1928, Β' 639 κ. ἑξ.).— *Δ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» (ἐν Ἀθήναις 1930, 94 κ. ἑξ.). Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

Κλημέντι *(Γεωγρ.)*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται πρὸς Δ. τοῦ ὄρους Βεσέζα, ἐπὶ τῆς ὀφρύος ὀροπεδίου, ἔχει ἄφθονα ὕδατα καὶ εἶναι κατάφυτος ἀπὸ μεγάλα δένδρα, ἔχει μεταβατικὸν εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 648. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Πάσια καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 902. Χ. Δ

Κλημεντίνη (Clementine), **Μαρία-Καρολίνα-Λεοπολδίνα-Κλοτίλδη τῆς Ὀρλεάνης**, *πριγκίπισσα τοῦ Σὰξ-Κοβούργου-Γκότα*. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου-Φιλίππου καὶ τῆς Μαρίας-Ἀμαλίας τῶν Βουρβώνων, ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῷ 1817 καὶ ἐνυμφεύθη τῷ 1843 τὸν πρίγκιπα Αὔγουστον τοῦ Σὰξ-Κοβούργου-Γκότα. Ἡ Κλημεντίνη, πεπροικισμένη δι' ἐξαιρετικῶν πνευματικῶν προσόντων καὶ διακρινομένη ἐπὶ διπλωματικῇ ἱκανότητι, ἔχαιρε μεγάλης ὑπολήψεως παρὰ ταῖς αὐλαῖς τῆς Εὐρώπης. Τὴν ἐπιρροήν της ταύτην ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν ἐπωφελῆ ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων της. Οὕτως, ἐκ τῶν τέκνων της ὁ Φίλιππος συνεζεύχθη τὴν πριγκίπισσαν τοῦ Βελγίου Λουΐζαν, ἡ Κλοτίλδη τὸν ἀρχιδοῦκα τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ, ὁ δὲ Φερδινάνδος ἀνηγορεύθη, μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Βάττεμπεργ, ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (1887). Ἡ Κλημεντίνη ἀπέθανε τῷ 1907. Μ. Ν. Δ.

Κλήμεντος *μονή*. Παλαιὰ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἡ ὁποία, κειμένη πλησίον τοῦ λιμένος τῶν Κλεωνῶν καὶ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἀναφέρεται ὑπάρχουσα ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης περιόδου τοῦ μοναστικοῦ βίου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει. Τὸ ὄνομά της ὀφείλει, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Κλήμεντα, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς Ἄθων κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα καὶ διέδωκεν αὐτόθι τὸν Χριστιανισμὸν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς χερσονήσου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀκόμη εἰδωλολάτραι. Ἐρειπωθεῖσα κατὰ τὸν Η' αἰῶνα, λέγεται ὅτι ἀνιδρύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου. Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα γίνεται συχνὴ μνεία τῆς μονῆς Κλήμεντος εἰς τὰ ἔγγραφα, τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὸν ὅσιον Ἀθανάσιον τὸν Ἀθωνίτην. Περιελθοῦσα βραδύτερον εἰς Ἴβηρας μοναχούς, μετωνομάσθη μονὴ Ἰβήρων. Ἐνταῦθα κατετέθησαν καὶ τὰ λείψανα τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου. —Ω.

Κλήμης, —εντος (ὁ)· κύριον ὄνομα κατὰ μεταγραφὴν τοῦ λατ. Clemens—entis (τοῦ τέλους *—ens* ἑλληνιστὶ μεταγραφομένου *—ης*).

— Κλήμης ὁ **Ἀλεξανδρεύς**. Διαπρεπὴς τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος καὶ συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ Β' καὶ τὴν πρώτην τοῦ Γ' αἰῶνος. Ὁ *Τίτος Φλάβιος Κλήμης*, περὶ τὸ 150 γεννηθεὶς ἐξ ἐθνικῶν γονέων καὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σπουδάσας, προσῆλθεν ἐνωρὶς εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ περιῆλθε πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τῆς νοτίου Ἰταλίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Περὶ τὸ 180 συνήντησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸν περιώνυμον διευθυντὴν τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Πάνταινον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου χειραγωγούμενος ἐμελέτησε τήν τε Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὰ συγγράμματα τῶν ἀποστολικῶν πατέρων κλπ. Χειροτονηθεὶς δὲ πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Δημητρίου, κατ' ἀρχὰς μὲν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Πανταίνου ὡς βοηθὸς αὐτοῦ ἐν τῇ κατηχητικῇ σχολῇ, ἴσως περὶ τὸ 190. Ὅτε δ' ὁ Πάνταινος ἀπέθανε, περὶ τὸ 200, ὁ Κλήμης ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ταύτης καὶ ἐπὶ δώδεκα ἔτη ἐδίδαξε, ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῷ 202, ὅτε ἠγέρθη ὁ ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου διωγμός. Καταφυγὼν πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ἐπίσκοπον τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας, ἐβοήθει αὐτὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν ποιμαντικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, κατόπιν δὲ καὶ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπισκεφθείς, ἀπέθανε μεταξὺ τοῦ 211 καὶ 216 πιθανῶς ἐν Ἀντιοχείᾳ.

Ὁ Κλήμης ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα, ἐξ ὧν περιῆλθον εἰς ἡμᾶς τὰ ἀκόλουθα: «Λόγος προτρεπτικὸς πρὸς τοὺς Ἕλληνας», ἔνθα ἀντιπαραβάλλων πρὸς τὰ μυθικοῦ περιεχομένου ᾄσματα τῶν Ἑλλήνων «τὸ ᾆσμα τὸ καινόν», ὡς καλεῖ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, στηλιτεύει τὰς δεισιδαιμονίας καὶ τὰς κακὰς συνηθείας τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐλέγχει τὰς τερατείας καὶ ἀτοπίας τῆς μυθολογίας καὶ τῶν μυστηρίων αὐτῶν καὶ ἐξυμνεῖ τὴν ὑπὸ τῶν προφητῶν, καὶ μάλιστα τοῦ Σωτῆρος, κηρυχθεῖσαν διδασκαλίαν. «Παιδαγωγός», ἐν τρισὶ βιβλίοις, ἔνθα δεικνύει ὅτι ὁ ἐκ τοῦ ἐθνισμοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν εἰσερχόμενος ἀνάγκην ἔχει παιδαγωγοῦ, τοῦ Χριστοῦ, ὅστις νὰ κανονίζῃ τὰ ἤθη, νὰ ἐπιδιορθώνῃ τὰς πράξεις, νὰ καταστέλλῃ τὰ πάθη αὐτοῦ, νὰ προφυλάττῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ θεραπεύῃ αὐτὸν περιπίπτοντα εἰς αὐτάς, καὶ πραγματεύεται περὶ τοῦ προσήκοντος χριστιανικοῦ βίου. «Τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖς» καὶ συντομώτερον «Στρωματεῖς», ἐξ ἑπτὰ βιβλίων. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὸ περιεχόμενον τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς χριστιανικὰς αἱρέσεις, καὶ προσπαθεῖ ν' ἀνυψώσῃ τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τῆς ἁπλῆς πίστεως εἰς τὴν ἀληθῆ γνῶσιν· εἰσάγων δὲ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐξαίρων τὴν μεγάλην αὐτῆς σπουδαιότητα, ὑποδεικνύει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὅτι ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀρκοῦνται εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ ν' ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἢ ἔργον θείας προνοίας καὶ θεία δωρεὰ εἶναι, δικαιοσύνην μετ' ἐπιστήμης εὐσεβοῦς ἐκδιδάσκουσα. «Στρωματεῖς» δὲ ἐπέγραψε τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ Κλήμης, ὡς περιέχον ὕλην ποικίλην, ἐκ ποικίλων πηγῶν συνερανισθεῖσαν κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῶν σκεπασμάτων τῶν κλινῶν τῶν ἀρχαίων, ἅτινα συρραπτόμενα ἐκ τεμαχίων ποικίλων ὑφασμάτων στρωματεῖς ὠνομάζοντο. «Τίς ὁ σῳζόμενος πλούσιος». Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὅπερ εἶναι ὁμιλία ἐπὶ τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς (*Μάρκ.* ι', 17—31 καὶ *Ματθ.* ιθ', 21—24) περὶ τοῦ πλουσίου νεανίσκου, τοῦ ἐρωτήσαντος τὸν Κύριον πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωήν, ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι κώλυμα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκ τῶν ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων τοῦ Κλήμεντος, τῶν ὁποίων μόνον ἀποσπάσματα περιεσώθησαν, γνωστὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ὑποτυπώσεις», «Περὶ τοῦ Πάσχα», «Κανὼν ἐκκλησιαστικὸς ἢ πρὸς τοὺς Ἰουδαΐζοντας», «Περὶ προνοίας», «Προτρεπτικὸς εἰς ὑπομονὴν ἢ πρὸς τοὺς νεωστὶ βεβαπτισμένους» καὶ «Ἐπιστολαί». Ἐκ τούτων σπουδαιότατον ἦτο τὸ πρῶτον, αἱ «Ὑποτυπώσεις», τὸ ὁποῖον, ἐξ ὀκτὼ βιβλίων συγκείμενον, περιεῖχε σύντομον ἑρμηνείαν μετὰ δογματικῶν καὶ ἱστορικῶν παρεκβάσεων εἰς πολλὰ βιβλία Π. καὶ Κ. Διαθήκης καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαρνάβα καὶ τὴν ἀπόκρυφον ἀποκάλυψιν Πέτρου. Ἄλλων τινῶν ἔργων αὐτοῦ μόνον αἱ ἐπιγραφαὶ περιεσώθησαν: «Περὶ νηστείας», «Περὶ καταλαλιᾶς», «Εἰς τὸν προφήτην Ἀμώς», «Περὶ ἐγκρατείας ἢ λόγος γαμικός», «Περὶ ψυχῆς». Αἱ δ' ἐν χειρογράφῳ τῆς Φλωρεντίας περιέχοντι τὰ ἔργα τοῦ Κλήμεντος φερόμεναι: «Ἐκ τῶν Θεοδότου καὶ τῆς ἀνατολικῆς καλουμένης διδασκαλίας κατὰ τοὺς Οὐαλεντίνου χρόνους ἐπιτομαί» καὶ «Ἐκ τῶν προφητικῶν ἐκλογαί», κατά τινας μὲν εἶναι μέρη τῶν «Ὑποτυπώσεων», κατ' ἄλλους δὲ τὸ ὄγδοον βιβλίον τῶν «Στρωματέων» καὶ κατ' ἄλλους ὑλικόν, ὅπερ εἶχε συλλέξει ὁ Κλήμης πρὸς συγγραφήν τινα.

Ἔχων ὁ Κλήμης βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς χριστιανικῆς γραμματείας, ἐπελάβετο νὰ ἐμπεδώσῃ καὶ φιλοσοφικῶς τὰ διδάγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, νὰ ὁρίσῃ τὰς σχέσεις πίστεως καὶ λόγου, νὰ καταδείξῃ πῶς ἡ φιλοσοφία προπαρεσκεύασε τὸν κόσμον εἰς τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως ἀλήθειαν καὶ διὰ τῆς φιλοσοφίας νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν νέαν θρησκείαν τὸ κῦρος ἐπιστημονικῆς θεολογίας. Πρῶτος ὁ Κλήμης ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία «προπαιδεύει εἰς τὴν διὰ Χριστοῦ τελείωσιν» καὶ ὅτι «ὅσοι ἀξιοῦσι μήτε φιλοσοφίας ἅπτεσθαι, μήτε διαλεκτικῆς, μόνην δὲ καὶ ψιλὴν τὴν πίστιν ἀπαιτοῦσιν», οὗτοι ὁμοιάζουσι πρὸς ἐκείνους, οἵτινες «οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι τῆς ἀμπέλου, ἀξιοῦσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς βότρυας λαμβάνειν». Καὶ εἶναι μὲν ἡ τοῦ Σωτῆρος διδασκαλία «αὐτοτελὴς καὶ ἀπροσδεής, προσιοῦσα δὲ φιλοσοφία ἡ ἑλληνικὴ οὐ δυνατωτέραν ποιεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀδύνατον παρέχουσα τὴν κατ' αὐτῆς σοφιστικὴν ἐπιχείρησιν καὶ διακρουομένη τὰς δολερὰς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιβουλάς, φραγμὸς οἰκεῖος εἴρηται καὶ θριγκὸς εἶναι τοῦ ἀμπελῶνος», διότι «γυμνάζει τὸν νοῦν καὶ διεγείρει τὴν σύνεσιν, ἀγχίνοιαν γεννῶσα ζητητικὴν διὰ φιλοσοφίας ἀληθοῦς».

Ὡς συγγραφεὺς ὁ Κλήμης εἶναι ὅλως ἰδιόρρυθμος. Συγγράφων, ὄχι μόνον δὲν θηρεύει τὴν ἀκρίβειαν, τὴν λογικὴν ἀκολουθίαν καὶ τὴν σαφήνειαν, ἀλλὰ καὶ φαίνεται σκώπτων καὶ περιφρονῶν αὐτάς. Οὕτω λ. χ. τοὺς συγγραφεῖς, οἵτινες τῆς ἀκριβείας καὶ σαφηνείας τοῦ λόγου ἐπιμελούμενοι μετὰ προσοχῆς ἐκλέγουσι τὰς ἑκάστοτε προσφόρους λέξεις καὶ ἐν τῇ προσηκούσῃ τοῦ λόγου θέσει τάττουσιν αὐτάς, τούτους ὁ Κλήμης «τρυγόνων λαλιστέρους» χαρακτηρίζει. Συγγράφων δὲν θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ θέσῃ πρῶτον διὰ σκοποῦ σαφοῦς καὶ ὡρισμένου τὸ ζήτημα καὶ ἔπειτα διὰ αὐστηρᾶς λογικῆς ἀκολουθίας νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν λύσιν αὐτοῦ· εὐκόλως μεταπηδᾷ ἐκ τοῦ ἑνὸς θέματος εἰς τὸ ἄλλο καὶ κατόπιν ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὸ πρῶτον, αἱ παρεκβάσεις του εἶναι πάμπολλαι, αἱ δὲ περικοπαὶ ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν βιβλίων τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων συχνόταται. Ὀλίγαι εἶναι αἱ σελίδες τῶν ἔργων του, αἵτινες δὲν βρίθουσι τοιούτων περικοπῶν, ὧν πολλαὶ μὲν ἀληθῶς συμβάλλονται εἰς ἀκριβεστέραν καὶ ταχυτέραν κατανόησιν τῶν λόγων του, οὐκ ὀλίγαι δὲ καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ λείπωσιν, οὐδὲν συμβαλλόμεναι εἰς διαλεύκανσιν τοῦ κειμένου. Ὅταν εἰς ταῦτα προστεθῇ καὶ ἡ κατὰ κόρον χρῆσις τῆς ἀλληγορικῆς μεθόδου ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ πολλῶν χωρίων τῆς Π. Διαθήκης, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς συγγράμμασί του, εὐκόλως κατανοεῖται πόσον δυσχερὴς καὶ κουραστικὴ εἶναι ἡ μελέτη τῶν συγγραμμάτων του καὶ μάλιστα τῶν «Στρωματέων», οἵτινες εἶναι κλασσικὸν παράδειγμα συγγραφικῆς ἀταξίας καὶ ἀκαταστασίας.

Παρομοιά τινα παρατηροῦνται καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ του. «Καίπερ πλεῖστα τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις

Digitized by Google

ὡμιληκώς, λέγει ὁ Κόβετ, καὶ πολλὰς ἀεὶ τῶν τε ποιητῶν ῥήσεις καὶ τῶν καταλογάδην γεγραφότων μαρτυρίας φιλοτίμως παρατιθέμενος, ὅμως αὐτὸς οὔτ' ἀκριβής, οὔτε καθαρός ἐστι τὴν λέξιν».

Τὰ ἅπαντα τοῦ Κλήμεντος ἐν τῇ Πατρολογίᾳ Migne (τόμ. 8—9), τελευταία δ' ἀρίστη κριτικὴ ἔκδοσις αὐτῶν ὑπὸ Stählin εἰς 3 τόμους ἐν Λειψίᾳ (1905—1909) ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν συγγραφέων, τῶν ἐπιμελείᾳ της Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου ἐκδιδομένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Κοντογόνη*, Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Ἀθῆναι 1851) Α' 340 κ. ἑξ.— *Φιλαρέτου-Παγίδα*, Ἱστορικὴ διδασκαλία περὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Ἱεροσόλυμα 1885), Α' 324 κ. ἑξ.—*Α. Χριστοδούλου*, Πατρολογία (Κωνσταντινούπολις 1894) 260 κ. ἑξ.—*Γ. Δέρβου*, Χριστιανικὴ Γραμματολογία (Ἀθῆναι 1904), Β' 331 κ. ἑξ.—*Θ. Εὐστρατιάδου*, Σχέσις Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» τοῦ 1902 καὶ 1905.—*Μάρκου Δασκαλάκη*, Die eklektischen Anschauungen des Clemens von Alex. und seine Abhängigkeit von der griech. Philosophie (Leipzig 1909).—*Tixeront*, Mélanges de Patrologie (Paris 1921) 90.— *Stählin*, Die altchristliche griechische Litteratur (München 1924) 1310 κ. ἑξ.—*Rauschen*, Grundriss der Patrologie (Freiburg im Br. 1926) 130 κ. ἑξ.—*Puech*, Histoire de la littérature grecque chrétienne (Paris 1928) Β 330 κ. ἑξ.—*Κ. Λογοθέτου*, Ἡ φιλοσοφία τῶν πατέρων καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος (Ἀθῆναι 1930) Α' 93 κ. ἑξ.—*Δ. Μπαλάνου*, Πατρολογία (Ἀθῆναι 1930) 130 κ. ἑξ. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—**Κλήμης** *πάπας* ***Ρώμης***. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον 14 ἐπίσκοποι Ρώμης, οἱ ἑξῆς:

—1) ***Κλήμης ὁ Α'*** (88—97)· βλ. *Κλήμης* ὁ Ρώμης.

—2) ***Κλήμης ὁ Β'*** (1046—1047). Γερμανὸς τὴν καταγωγήν, *Suidger* καλούμενος, ἐπίσκοπος Βαμβέργης, ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Ρωμαίους ὡς πάπας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἑρρίκου τοῦ Γ', ὅτε ἤριζον πρὸς ἀλλήλους οἱ πάπαι Βενέδικτος ὁ Θ', Σίλβεστρος ὁ Γ' καὶ Γρηγόριος ὁ ΣΤ'. Γενόμενος πάπας Κλήμης ὁ Β', ἔστεψε τὸν Ἑρρῖκον ὡς αὐτοκράτορα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἄνναν ὡς αὐτοκράτειραν, συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Ρώμῃ κατὰ τῆς σιμωνίας καὶ μετὰ ἐννέα μῆνας ἀπὸ τῆς ἀνόδου αὐτοῦ εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἀπέθανε, τῇ 9 Ὀκτωβρίου τοῦ 1047.

—3) ***Κλήμης ὁ Γ'*** (1187—1191), *Paulus Scolari* καλούμενος, ἐπίσκοπος δ' ὢν Πραινέστου, διεδέχθη ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ Γρηγόριον τὸν Η'. Προσκαλέσας πάντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης νὰ μετάσχωσι τῆς ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ παρασκευασθείσης Γ' σταυροφορίας, ἵδρυσε τὸν «φόρον τοῦ Σαλαδίνου», ὃν θὰ ἐπλήρωνον οἱ μὴ μετασχόντες τῆς σταυροφορίας ταύτης, ἀλλ' ἀποθανὼν τῷ 1191 δὲν εἶδε τὸ τέλος αὐτῆς.

4) ***Κλήμης ὁ Δ'*** (1265—1268). Γάλλος τὴν καταγωγήν, *Guy le Gros* καλούμενος, νομομαθὴς καὶ σύμβουλος Λουδοβίκου τοῦ Θ' τῆς Γαλλίας, μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου αὐτοῦ (1247) εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ γενόμενος διάκονος, ἱερεὺς καὶ ἐπίσκοπος, ἐξελέγη πάπας τῷ 1265 ὡς διάδοχος Οὐρβανοῦ τοῦ Δ'. Θερμὸς ὑποστηρικτὴς τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν δύο Σικελιῶν Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ, ὅστις διενοήθη νὰ γίνῃ κύριος Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ πρὸς τοῦτο παρεσκεύαζε νέαν σταυροφορίαν, ἔπεισε τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας νὰ μετάσχωσι τῆς σταυροφορίας ταύτης, ἀλλ' ἀποθανὼν τῷ 1268 δὲν εἶδε τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν του. Ἐπὶ τοῦ πάπα τούτου ἐξηκολούθησαν αἱ ἀπὸ τοῦ 1263 ἀρξάμεναι διαπραγματεύσεις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου μετὰ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Δ' περὶ ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τοσοῦτον ὑπερβολικαὶ ἦσαν αἱ ἀξιώσεις τοῦ Κλήμεντος, ὥστε αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν ἄνευ ἀποτελέσματος.

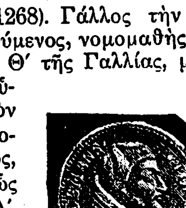

Κλήμης ὁ Δ'.

—5) ***Κλήμης ὁ Ε'*** (1305—1314). Γάλλος τὴν καταγωγήν, *Bertrand de Goth* καλούμενος, σπουδάσας ἐν Τουλούζῃ, Ὀρλεάνῃ καὶ Βολωνίᾳ, ἦτο ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Βορδώ, ὅτε τῇ ὑποστηρίξει τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Δ' ἐξελέγη πάπας, ὡς διάδοχος Βενεδίκτου τοῦ ΙΑ'. Στεφθεὶς ἐν Λυὼν τῇ 14 Νοεμβρίου 1305, ἀπὸ τοῦ 1309 ἐγκατεστάθη ἐν Avignon ὁριστικῶς, ὅτε ἄρχεται ἡ ἑβδομηκονταετὴς βαβυλωνιακὴ ἐξορία τῶν παπῶν ἐν Ἀβινιῶνι. Πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ἀσπόνδου ἐχθροῦ τοῦ πάπα Βονιφατίου τοῦ Η', δι' ἐπισήμου πράξεως αὐτοῦ ὁ Κλήμης ἐδικαιολόγησεν ὅσα μέτρα εἶχε λάβει κατὰ τοῦ Βονιφατίου ὁ Φίλιππος καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν τοὺς ἐκβληθέντας ὑπὸ τοῦ πάπα ἐκείνου φίλους τοῦ Φιλίππου. Πιεζόμενος ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, συνήνεσεν ὁ Κλήμης, τῷ 1312, εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν (Ordre du Temple), τοῦ ὁποίου τὸν μὲν μέγαν πλοῦτον ἐσφετερίσθη ὁ Φίλιππος, τὸν δὲ διοικητὴν (grand maître) ἔκαυσε ζωντανὸν ἐν Παρισίοις τῷ 1314. Ἐπιβαλὼν φόρον εἰς τοὺς κληρικοὺς τῆς Ἀγγλίας, περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν βασιλέα αὐτῆς Ἐδουάρδον τὸν Γ' καὶ ἀπέθανε τῇ 20 Ἀπριλίου 1314 ἐν Roquemaure, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ρήνου.

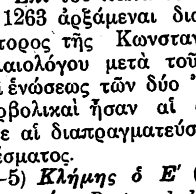

Κλήμης ὁ Ε'.

—6) ***Κλήμης ὁ ΣΤ'*** (1342—1352). Γάλλος τὴν καταγωγήν, *Πέτρος Roger* καλούμενος, εὐφυής, πολυμαθὴς καὶ ῥήτωρ ἔξοχος, ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Arras, ἔπειτα ἀρχιεπίσκοπος Sens καὶ κατόπιν Rouen, ὅτε διεδέχθη Βενέδικτον τὸν ΙΒ'. Ζῶν ἐν πάσῃ χλιδῇ ἐν Ἀβινιῶνι, τὴν ὁποίαν ἐξηγόρασεν ἀντὶ 80.000 χρυσῶν φλωρινίων παρὰ τῆς βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως Ἰωάννης, κατεσπατάλησε τὸν πλοῦτον τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ἠνάγκασε τὸν Ἐδουάρδον Γ' τῆς Ἀγγλίας νὰ δεχθῇ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς φόρους καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Λουδοβῖκον. Ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννην Καντακουζηνὸν (1341—1355) παρακαλῶν αὐτόν, ὅπως προστατεύσῃ διὰ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων δώδεκα φραγκισκανοὺς μοναχούς, οἵτινες, τῇ μεσολαβήσει τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτου (1309—1343), εἶχον λάβει ἄδειαν παρὰ τῷ σουλτάνῳ τῆς Αἰγύπτου νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ προσεύχωνται ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως. Ὁ Ἰωάννης, προθύμως ἀποδεξάμενος τὴν παράκλησιν τοῦ Κλήμεντος, ἔγραψε πρὸς τὸν πατριάρχην Λάζαρον νὰ διευκολύνῃ εἰς τοὺς εἰρημένους μοναχοὺς τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ ὁ Λάζαρος παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς πρὸς προσκύνησιν τὸ μέρος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει ὁ κίων, εἰς ὃν προσδεθεὶς ἐφραγγελώθη ὁ Κύριος. Ὁ Κλήμης ΣΤ' ἀπέθανεν ἐν Ἀβινιῶνι τῇ 6 Δεκεμβρίου 1352.

Κλήμης ὁ ΣΤ'.

—7) ***Κλήμης ὁ Ζ'*** (1523—1534), *Ἰούλιος Μέδικος*. Ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Μεδίκων τῆς Φλωρεντίας, ἐξάδελφος τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ' (1513—1521), ὑπὸ τοῦ ὁποίου προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Φλωρεντίας καὶ καρδινάλιον (1513), πολὺ πεπαιδευμένος καὶ εὐσεβὴς κληρικός, ὑπῆρξεν ἀσθενοῦς χαρακτῆρος. Συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α' κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ Ε', προὐκάλεσε τὴν εἰσβολὴν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν λεηλασίαν αὐτῆς (6 Μαΐου 1527). Οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ κατὰ τῆς καταπληκτικῆς ἐξαπλώσεως ἐν Εὐρώπῃ τοῦ προτεσταντισμοῦ, οὐδὲν κατὰ τῆς ἀποσπάσεως τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας καὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας (1528). Τὸ τρίτον τῆς Εὐρώπης εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς Ρώμης ἐπὶ τοῦ πάπα τούτου, ὅστις ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἶχε στρέψει εἰς τὰ μοναχικὰ τάγματα. Ἐπ' αὐτοῦ ἱδρύθησαν τὰ τάγματα τῶν Θεατίνων, τῶν Καπουκίνων, τῶν Βαρναβιτῶν καὶ τὸ περιώνυμον τῶν Ἰησουϊτῶν (1534). Κλήμης ὁ Ζ' ἀπέθανε τῇ 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1534.

Κλήμης ὁ Ζ'.

—8) ***Κλήμης ὁ Η'*** (1592—1605), καρδινάλιος *Ἱππόλυτος Ἀλδοβρανδῖνι* καλούμενος, ἐκ παλαιᾶς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Φλωρεντίας· εὐσεβέστατος καὶ δραστηριώτατος, ὑπηρετεῖ ὡς νούντσιος ἐν Πολωνίᾳ ὅτε διεδέχθη Ἰννοκέντιον τὸν Θ'. Συμφιλιωθεὶς μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου τοῦ Δ' καὶ συνδιαλλάξας αὐτὸν μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἱσπανίας, διενοεῖτο νὰ θέσῃ αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς σταυροφορίας κατὰ τῶν Τούρκων, ἣν ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ παρασκευάσῃ. Ἀπέτυχεν ὡσαύτως καὶ ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτοῦ, ὅπως κατὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Ἰακώβου τοῦ Α' εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας (1603) ἐπαναφέρῃ τὴν χώραν ταύτην εἰς τοὺς κόλπους τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Εἰσήγαγε πολλὰς καὶ καλὰς μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιστασίας αὐτὸς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, ἐδίκασεν ὅμως καὶ κατεδίκασεν εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον τῇ 17 Φεβρουαρίου 1600 τὸν περίφημον Ἰταλὸν φιλόσοφον Ἰορδάνην Μπροῦνο, ἀπέθανε δὲ τῇ 3 Μαρτίου 1605.

Κλήμης ὁ Η'.

—9) ***Κλήμης ὁ Θ'*** (1667—1669), καρδινάλιος *Ἰούλιος Rospiliosi* ὀνομαζόμενος, ἕλκων τὸ γένος ἐκ Τοσκάνης. Εὐσεβὴς καὶ μετριοπαθὴς ἀνήρ, διεδέχθη Ἀλέξανδρον τὸν Ζ'. Βαρύτατα φέρων τὰς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατακτητικὰς προόδους τῶν Τούρκων, προσεπάθησε παντὶ σθένει νὰ κινήσῃ εἰς σταυροφορίαν κατ' αὐτῶν τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἱσπανίαν καὶ σώσῃ δι' αὐτῶν τὴν Κρήτην, πολιορκουμένην ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἔμειναν ἀτελεσφόρητοι καὶ ἡ Κρήτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1669. Ἀπέθανε τῇ 30 Νοεμβρίου 1669 ἐν ἡλικίᾳ 69 ἐτῶν.

Κλήμης ὁ Θ'.

—10) ***Κλήμης ὁ Ι'*** (1669—1676). Διάδοχος τοῦ προηγουμένου, καρδινάλιος *Αἰμίλιος Ἀλτιέρι*, ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἄγων τὸ 79 ἔτος τῆς ἡλικίας, ἀφοῦ πρότερον ὑπηρέτησεν ὡς παπικὸς ἔξαρχος ἐν Πολωνίᾳ, ἐπίσκοπος τοῦ Camerino, νούντσιος ἐν Νεαπόλει καὶ προϊστάμενος τοῦ συμβουλίου τῶν ἱεραποστολῶν. Τῷ 1675 ἐπενέβη πρὸς κατάπαυσιν τοῦ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας πολέμου, ἐβοήθησε τοὺς Πολωνοὺς πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων, καθ' ὧν διενοεῖτο νὰ ἑνώσῃ τοὺς Χριστιανοὺς εἰς σταυροφορίαν, ἀλλὰ τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἐματαίωσεν ἡ φιλότουρκος πολιτικὴ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Ἐνίσχυσε σφόδρα τὰς ἱεραποστολὰς εἰς τὴν ἐσχάτην Ἀνατολὴν καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 86 ἐτῶν, τῷ 1676.

— 11) ***Κλήμης ὁ ΙΑ'*** (1700—1721), *Ἰωάννης Φραγκῖσκος Ἀλβάνι* καλούμενος. Λίαν δημοφιλὴς διὰ τὴν ἀνυπόκριτον εὐσέβειαν καὶ ἀνεξάντλητον ἀγαθοεργίαν του, διεδέχθη Ἰννοκέντιον τὸν ΙΒ'. Φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ὑπεστήριξε θερμῶς τοὺς λογοτέχνας καὶ τοὺς καλλιτέχνας, ἐσπούδασε πολλοὺς πτωχοὺς νέους, ἐκόσμησε τὴν Ρώμην καὶ ἄλλας πόλεις τοῦ παπικοῦ κράτους δι' ἀξιολόγων οἰκοδομῶν, ἐπλούτισε τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ διὰ πολλῶν χειρογράφων ἐκ Συρίας, Σαμαρείας Ἀραβίας, Περσίας, Αἰγύπτου, Αἰθιοπίας, Ἀρμενίας καὶ Ἰβηρίας καὶ τὸ πᾶν ἔπραττεν ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς. Τῷ 1700 ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Φρειδερίκου τοῦ Βρανδεμβούργου ἀνεκηρύχθη βασίλειον ἡ Πρωσσία καὶ οὕτως ἱδρύθη νέα προτεσταντικὴ ἐν Γερμανίᾳ δυναστεία: Ὁ Κλήμης διεμαρτυρήθη διὰ τοῦτο, ἀλλὰ μάτην. Ἐν Ἱσπανίᾳ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου τοῦ Β' (1700), ἤριζον περὶ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Αὐστρία· ἐνῷ δ' ὁ πάπας ἐτήρησεν οὐδετερότητα ἐν τῇ ἔριδι ταύτῃ, ὁ νούντσιος αὐτοῦ ἐξεδιώχθη ἐκ Μαδρίτης καὶ οἱ Ἱσπανοὶ ἐπίσκοποι διετάχθησαν νὰ παύσωσι πᾶσαν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Ἐν Ἰταλίᾳ ὁ δοὺξ τῆς Σαβοΐας Ἀμεδαῖος ὁ Β' (1675—1730) λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν ἐν Οὐτρέχτῃ συνθήκην (1713), ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ παπικὸν κράτος τὴν Σικελίαν, ἧς οἱ κληρικοὶ ἐκδιωχθέντες κατέφυγον εἰς Ρώμην, ὅπου ὁ Κλήμης ὑπεδέχετο καὶ περιέθαλπεν αὐτοὺς μετὰ πολλῶν ἄλλων φυγάδων κληρικῶν ἐκ Βιέννης, Τουρίνου, Μαδρίτης, Βαρκελώνης, Νεαπόλεως καὶ ἄλλων χωρῶν, ἐν αἷς κατελύετο ἡ παπικὴ ἐξουσία. Ἀπέθανε τῇ 19 Μαρτίου 1721.

—12) ***Κλήμης ὁ ΙΒ'*** (1730—1740), *Λαυρέντιος Κορσίνι* καλούμενος. Ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Τοσκάνης, ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἐν ἡλικίᾳ 79 ἐτῶν. Φίλος τῶν πτωχῶν, διένειμεν εἰς αὐτοὺς κατά τινα λιμὸν τῷ 1735 τριακοσίας χιλιάδας χρυσᾶ τάλληρα, ὑπεστήριξε τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἐπλούτισε διὰ πολλῶν χειρογράφων τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἐχορήγησεν ἀφθόνως τὰ μέσα πρὸς τὸν σοφὸν μαρωνίτην Ἀσσεμάνι, εἰς ἔκδοσιν σπουδαίων συριακῶν χειρογράφων. Χάριν τῶν Ἑλλήνων τῆς κάτω Ἰταλίας ἵδρυσε δύο σεμινάρια ἐν Νεαπόλει καὶ Ἁγίῳ Βενεδέτῳ καὶ πρῶτος αὐτὸς τῷ 1738 κατεδίκασεν ἐπισήμως τὸν ἐλευθεροτεκτονισμόν. Ὑποστηρίξας γενναίως τὰς ἱεραποστολάς, ἔπεμψεν ἱεραποστόλους καὶ εἰς τὸ Θιβέτ. Ἡ ἐξωτερικὴ ὅμως πολιτικὴ αὐτοῦ ὑπῆρξε λίαν ἀτυχής. Ἡ Ἱσπανία τῷ 1731 ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ κράτους αὐτοῦ τὰ δουκᾶτα τῆς Πάρμας καὶ Πλακεντίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας διέκοψε τὰς πρὸς αὐτὸν σχέσεις, ἡ δὲ Ἀγγλία ἐξεδίωξε τοὺς ἱεραποστόλους αὐτοῦ. Ἀπέθανε τῇ 6 Ἀπριλίου 1740 ἐν ἡλικίᾳ 89 ἐτῶν.

—13) ***Κλήμης ὁ ΙΓ'*** (1758—1769). Ἐκ Βενετίας καταγόμενος, καρδινάλιος *Κάρολος Rezzonico*, ἐπίσκοπος τῆς Παδούης ἀπὸ τοῦ 1743, ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἐν ἡλικίᾳ 65 ἐτῶν. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ Κλήμης ὁ ΙΓ' οὐδὲν ἄξιον λόγου ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, διαρκῶς ἀσχολούμενος εἰς τὰ τῶν ἰησουϊτῶν καὶ τὰ διάφορα φιλοσοφικὰ ἀντιθρησκευτικὰ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα τότε ἐξεδίδοντο εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Συνωμοσία κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πορ-

Digitized by Google

τογαλίας Ἰωσὴφ τοῦ Α' κατὰ τὸ 1758, ἀποδοθεῖσα εἰς ἰησουΐτας, ἔδωκε τὸ σύνθημα γενικῆς καταδιώξεως αὐτῶν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, οὓς ὁ Κλήμης ὑποστηρίζων πάσῃ δυνάμει, ἠναγκάσθη τέλος νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ τάγματος αὐτῶν, ὑπογράψας τὸ σχετικὸν διάταγμα κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του, τὸ ὁποῖον ὅμως μετὰ τέσσαρα ἔτη ἐδημοσίευσεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ. Ἀπεκήρυξε τὰ συγγράμματα «Esprit» τοῦ Helvetius, τὴν «Ἐγκυκλοπαιδείαν» τοῦ Diderot καὶ d'Alambert, τὸν «Αἰμίλιον» τοῦ Ρουσσώ, τὴν «Exposition de la doctrine chrétienne» τοῦ Mésenguy καὶ τοῦ Νικολάου de Houtheim (Fébronius), τὸ «De statu Ecclesiae» ὡς «ψευδεῖς διδασκαλίας διδάσκοντα, κινοῦντα εἰς καταφρόνησιν τῆς θρησκείας καὶ διαφθείροντα τὰ ἤθη». Ἀπέθανε τῇ 2 Φεβρουαρίου 1769.

Κλήμης ὁ ΙΓ'.

— ***Κλήμης ὁ ΙΔ'*** (1769—1774). Γεννηθεὶς παρὰ τὸ Rimini τῆς Ἰταλίας τῷ 1705, *Ἰωάννης Καγκανέλλι* καλούμενος, διετέλεσε καθηγητής, μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν ἱεραποστολῶν καὶ ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ προεχειρίσθη καρδινάλιος. Εὐθὺς ὡς ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον, πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις τοῦ δυτικοῦ δόγματος δι' ἐντόνων διαβημάτων ἀπήτησαν παρ' αὐτοῦ τὴν δημοσίευσιν τοῦ διατάγματος περὶ διαλύσεως τοῦ τάγματος τῶν ἰησουϊτῶν. Καὶ προσεπάθησε μὲν ὁ πάπας, δι' αὐστηρῶν διαταγῶν περιστελλουσῶν τὰς καταχρήσεις τῶν ἰησουϊτῶν, νὰ καθησυχάσῃ τὰς ἐξεγηγερμένας κατ' αὐτῶν κυβερνήσεις, ἀλλ' ὅτε αὗται, ἐπιμένουσαι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν, ἐδήλωσαν ὅτι θ' ἀπεσχίζοντο ἀπὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ἂν αὕτη ἐπέμενε προστατεύουσα τοὺς ἰησουΐτας, ἠναγκάσθη τέλος ὁ Κλήμης νὰ ὑπογράψῃ τῇ 21 Ἰουλίου τοῦ 1773, καὶ τῇ 16 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους νὰ δημοσιεύσῃ τὴν περίφημον βοῦλλαν «Dominus ac Redemptor noster», δι' ἧς διελύετο τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου Λοϋόλα ἱδρυθὲν τάγμα τοῦτο. Φίλος τῶν καλῶν τεχνῶν ὁ Κλήμης ΙΔ', ἀνέθηκεν εἰς τὸν διάσημον Γερμανὸν ἀρχαιολόγον Winckelmann τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου ἐν τῷ Βατικανῷ, τὸ ὁποῖον ἤνοιξε τὰς πύλας του ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Πίου τοῦ ΣΤ'. Ὁ Κλήμης ἀπέθανε τῇ 2 Ὀκτωβρίου τοῦ 1774, πολλοὶ δὲ ἀπέδωκαν τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τοὺς ἰησουΐτας.

Κλήμης ὁ ΙΔ'.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Κλήμης *ἀντίπαπας*.** Τρεῖς ἀντίπαπαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα, ἤτοι:

α') ***Κλήμης ὁ Γ'***, ἀρχιεπίσκοπος Ραβέννης, *Γουϊβέρτος Κορρέτζα* καλούμενος, τὸν ὁποῖον Ἑρρῖκος ὁ Δ' τῆς Γερμανίας, περιελθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν νόμιμον πάπαν Γρηγόριον τὸν Ζ', διώρισε τῷ 1080 καὶ τῷ 1083 καὶ ἐγκατέστησεν ἐν Ρώμῃ ὡς πάπαν. Ὅτε δ' ὅμως κατὰ Μάϊον τοῦ 1084 ὁ βασιλεὺς τῶν Νορμανδῶν Ροβέρτος Γυσκάρδος κατέλαβε τὴν Ρώμην καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Γερμανούς, ἠναγκάσθη καὶ ὁ Κλήμης ν' ἀπέλθῃ ἐκ Ρώμης εἰς Tivoli, τὸν δὲ παπικὸν θρόνον κατέλαβε Βίκτωρ ὁ Γ'.

β') ***Κλήμης ὁ Ζ'***, *Ροβέρτος* ἐκ Γενεύης, ὅστις τῷ 1378 ἐκλεγεὶς πάπας τῇ ὑποστηρίξει τῶν ἡγεμόνων Γαλλίας, Σκωτίας, Ἱσπανίας καὶ Νεαπόλεως, ἐχθρῶς διακειμένων πρὸς τὸν νόμιμον πάπαν Οὐρβανὸν τὸν ΣΤ', καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀβινιῶνι τῆς Γαλλίας, ἐγένετο ὁ δημιουργὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος τῆς Δύσεως.

γ') ***Κλήμης ὁ Η'***, ὅστις ἀφανὴς κληρικὸς ἐν Βαρκελώνῃ τῆς Ἱσπανίας ὤν, ἐξελέγη πάπας τῷ 1426 ὡς διάδοχος τοῦ εἰς Ἱσπανίαν καταφυγόντος καὶ ἐκεῖ ἀποθανόντος Βενεδίκτου τοῦ ΙΓ', ἀλλὰ μετὰ τριετίαν ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς παπικῆς ἕδρας ὑπ' οὐδενὸς ἀναγνωριζόμενος. Ε. Γ. Π.

— **Κλήμης, *ἅγιος*.** Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ συνεργὸς τοῦ ἀποστόλου Παύλου (πρὸς Φιλιπ. δ', 3), ὅστις κατά τινα παράδοσιν ἐγένετο ἐπίσκοπος Σάρδεων, ἑορταζόμενος τὴν 10 Σεπτεμβρίου μετ' Ἀπελλοῦ καὶ Λουκᾶ. —2) Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης (βλ. κατωτ.), ἑορταζόμενος τὴν 24 Νοεμβρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, τῆς ὁποίας τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος. —3) Ὁ Ἀγκύρας (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 23 Ἰανουαρίου. —4) Ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Βοιωτίας Σαγματᾶ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀσκήσας ὅσιος, ἑορταζόμενος τὴν 26 Ἰανουαρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἐκδοθείσης ἐν Ἀθήναις τῷ 1896. —5) Ὁ μάρτυς, ὁ ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 23 Φεβρουαρίου. —6) Ὁ ὑμνογράφος (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 30 Ἀπριλίου. —7) Ὁ Βουλγαρίας (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος κατὰ τὸν Συναξαριστὴν τὴν 22 Νοεμβρίου καὶ 27 Ἰουλίου.

Ἐν δὲ τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς. —8) Ὁ κατὰ τὸν Α' αἰῶνα ὕπατος ἐν Ρώμῃ, Τίτος Φλάβιος Κλήμης καλούμενος, ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Βεσπεσιανοῦ καὶ ἐξάδελφος τοῦ Δομιτιανοῦ· γενόμενος Χριστιανός, ἀπεκεφαλίσθη τῷ 95 ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ, ὅστις καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Φλαβίαν Δομιτίλλαν ἐξώρισεν εἰς τὸ παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Καμπανίας νησύδριον Πανδαταρίαν, ἑορτάζεται δὲ τὴν 9 Νοεμβρίου. —9) Ὁ ἐν Λουγδούνῳ (Λυὼν) κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἱερεὺς καὶ συνεργάτης τοῦ ἐπισκόπου ἁγίου Εἰρηναίου, ἑορταζόμενος τὴν 20 Ἰανουαρίου. —10) Ὁ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἐπίσκοπος, ὅστις ἀποσταλεὶς ἐκ Ρώμης εἰς Metz ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἀπέθανεν αὐτόθι. Ἑορτάζεται τὴν 23 Νοεμβρίου. —11) Ὁ μετὰ Κέλσου ἐν Ρώμῃ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 21 Νοεμβρίου. —12) Ὁ ἐν Καρδούῃ τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) μετὰ Ζωΐλου καὶ 18 ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 27 Ἰουνίου. —13) Ὁ ἐν Lodi τῆς Λομβαρδίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα πρεσβύτερος, ἑορταζόμενος τὴν 17 Ὀκτωβρίου. —14) Ὁ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Αὐγουστίνων, ὅστις ἀναλαβὼν τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ τάγματος τούτου ἀναδιωργάνωσεν αὐτὸ τῷ 1287, ἐπιβαλὼν τάξιν καὶ πειθαρχίαν αὐστηρὰν εἰς τοὺς μοναχοὺς καὶ ἀποθανὼν τῷ 1291 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΓ' τῷ 1761 ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 8 Ἀπριλίου. —15) Ὁ ἐν Μοραυΐᾳ τῷ 1751 γεννηθείς, *Ἰωάννης Hofbauer* καλούμενος, ὅστις ἐπί τινα χρόνον ζήσας ὡς ἀναχωρητής, ἐχειροτονήθη μοναχὸς καὶ μετωνομάσθη Κλήμης. Μεταβὰς εἰς Βιέννην ἐπεδόθη εἰς συστηματικὰς θεολογικὰς μελέτας καὶ κατόπιν ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Rédemptoristes, ὑφ' ὧν ἀπεστάλη εἰς Πολωνίαν ὡς ἱεραπόστολος. Ἐκεῖ ἐπὶ μακρὰ ἔτη μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐργασθείς, ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1820. Ὁ πάπας Πῖος ὁ Ι' ἐνέγραψεν αὐτὸν τῷ 1909 ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 15 Μαρτίου.

Ε. Γ. Π.

— **Κλήμης ὁ *Ρώμης*.** Ἐπίσκοπος Ρώμης κατὰ τὰ τέλη τοῦ Α' αἰῶνος. Ἐχρημάτισε τρίτος μετὰ τὸν Λίνον καὶ τὸν Ἀνέγκλητον ἐπίσκοπος Ρωμαίων. Ἐπεσκόπευσε, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Εὐσέβιον, ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς βασιλείας Δομιτιανοῦ μέχρι τοῦ τρίτου τῆς τοῦ Τραϊανοῦ, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 92 μέχρι τοῦ 101. Ὅτι ὁ Κλήμης οὗτος δὲν εἶναι ὁ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ (δ', 3) ἀναφερόμενος συνεργὸς τοῦ Παύλου, ὡς ἐφρόνει ὁ Ὠριγένης καὶ ἄλλοι τῶν παλαιῶν, οὐδ' ὁ παρὰ τὴν Χερσῶνα ἐπὶ Δομιτιανοῦ μαρτυρήσας, ὡς ἀναφέρουσιν ἑλληνικὰ μαρτυρολόγια τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀποδέχονται σήμερον πάντες, πιστεύοντες ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Κλήμης ἦτο ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανός, ὅστις φυσικὸν ἀπέθανε θάνατον κατὰ τὸν Εὐσέβιον. Ὅτι δ' ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρίστων ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας, πολλὰ διδαχθεὶς παρὰ τῶν κορυφαίων τῶν ἀποστόλων καὶ ἐκ τῆς μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μαρτυρεῖ ἡ περιβόητος πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του, ἔνθα διὰ πολλῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης παραδειγμάτων δεικνύει ποῖα καὶ πόσα κακὰ γεννῶνται παρ' ἀνθρώποις ἐκ τοῦ ζήλου καὶ τοῦ φθόνου καὶ καλεῖ αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν καὶ ταπεινότητα καὶ τάξιν καὶ διάκρισιν μεταξὺ προϊσταμένων καὶ ὑφισταμένων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διακονίᾳ. Πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος μέχρι τῆς σήμερον, τάττουσι μετὰ τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνεγίνωσκον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ Χριστιανοὶ τῆς Κορίνθου κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς περικοπῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Διονυσίου τοῦ Κορίνθου. Ἐκτὸς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὑπάρχει καὶ δευτέρα ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους, βραχυτέρα μὲν τῆς πρώτης, εἰς τὸν Κλήμεντα δὲ καὶ αὕτη ἀποδιδομένη. Ἀλλὰ τὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἡ ὁποία εἶναι μᾶλλον ὁμιλία, δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ τῆς πρώτης, ὅθεν καὶ οἱ παλαιότεροι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς Εὐσέβιος καὶ Ἱερώνυμος δὲν ἔκρινον αὐτὴν ἔργον τοῦ Κλήμεντος καὶ κατόπιν ὁ Φώτιος ὡς νόθον ἀπεδοκίμαζε· καὶ σήμερον δὲ σχεδὸν πάντες δοξάζουσιν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη μετὰ τὸν Κλήμεντα ἐν Ρώμῃ ἢ ἐν Κορίνθῳ, περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος. Δύο ἄλλαι ἐπιστολαὶ πρὸς παρθένους, αἵτινες ἐσώθησαν ἐν συριακῇ γλώσσῃ, πιθανώτατα ἐξ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου μεταφρασθεῖσαι καὶ τὴν παρθενίαν ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐξυμνοῦσαι καὶ συνιστῶσαι, ἀπεδίδοντο μὲν καὶ αὗται εἰς τὸν Κλήμεντα καὶ ἀληθῶς ἴχνη αὐτῶν εὑρίσκονται ἐν συγγράμμασι τοῦ Ἐπιφανίου καὶ Ἱερωνύμου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν σημερινῶν κριτικῶν θεωροῦνται ὡς ἔργον πολὺ κατόπιν τοῦ Κλήμεντος, γραφὲν ἐν Συρίᾳ ἢ Παλαιστίνῃ. Καὶ λειτουργία τις δὲ ἐν συριακῇ μεταφράσει διασωθεῖσα καὶ πέντε ἄλλαι ἐπιστολαὶ ἐν λατινικῇ γλώσσῃ καὶ τὰ καλούμενα *Κλημέντεια* κακῶς καὶ ταῦτα πάντα ἄλλοτε ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Κλήμεντα τοῦτον.

Αἱ δύο ἐπιστολαί, ἥ τε γνησία καὶ ἡ νόθος, σῴζονται ἐν δυσὶ χειρογράφοις, ἐν τῷ καλουμένῳ Ἀλεξανδρινῷ κώδικι τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῷ ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως δωρηθέντι τῷ 1627 πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον τὸν Α' καὶ ἐν κώδικι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ὃν ἀνεκάλυψε τῷ 1875 ὁ μητροπολίτης Νικομηδείας Φιλόθεος Βρυέννιος. Ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ κώδικι αἱ ἐπιστολαὶ ἔχουσι κενά τινα, ἐν τῷ ἑτέρῳ δὲ κώδικι εἶναι πλήρεις. Ἐξέδωκε δ' αὐτὰς ὁ Φιλόθεος Βρυέννιος τῷ 1875 ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ προλεγομένων καὶ κριτικῶν καὶ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἐσχάτως ὁ Funk τῷ 1906 ἐν Τυβίγγῃ καὶ τῷ 1924 ὁ Bihlmeyer ἐν τῇ αὐτῇ πόλει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Κοντογόνη*, Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Ἀθῆναι 1851) Α' 13 κ. ἑξ. — *Φιλαρέτου-Παγίδα*, Ἱστορικὴ διδασκαλία περὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Ἱεροσόλυμα 1885) Α' 9 κ. ἑξ. — *Α. Χριστοδούλου*, Πατρολογία (Κωνσταντινούπολις 1894) 40 κ. ἑξ. — *Γ. Δέρβου*, Χριστιανικὴ Γραμματολογία (Ἀθῆναι 1903), Α' 371 κ. ἑξ. — *Stählin*, Die altchristliche griechische Litteratur (München 1924), 1224 κ. ἑξ. — *Rauschey*, Grundriss der Patrologie (Freiburg im B. 1926) 65 κ. ἑξ — *Puech*, Histoire de la littérature grecque chrétienne (Paris 1928) Β' 31 κ. ἑξ. — *Δ. Μπαλάνου*, Πατρολογία (Ἀθῆναι 1930) 31 κ. ἑξ.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Κλήμης ὁ *Ἀγκύρας*.** Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Γαλατίᾳ Ἀγκύρας κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα. Δωδεκαετὴς ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ εἰκοσαετὴς ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἀγκύρας. Ἐπὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἔτη κυβερνήσας τὴν ἐκκλησίαν τῶν Γαλατῶν καὶ πολλάκις καταδιωχθεὶς καὶ βασανισθεὶς ὑπὸ ἡγεμόνων τῆς Γαλατίας, τελευταῖον ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ἀγκύρᾳ τῷ 303, ἀποκεφαλισθείς. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 23 Ἰανουαρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν ὁ Θεοφάνης. Ἐπιμελείᾳ Ματθαίου πρωτοσυγκέλλου Σιναΐτου ἐτυπώθη τῷ 1776 ἐν Βενετίᾳ ἀκολουθία τοῦ μάρτυρος τούτου τουρκιστὶ μετὰ χαρακτήρων ἑλληνικῶν, ἧς δευτέρα ἔκδοσις εἶδε τὸ φῶς τῷ 1782 καὶ τρίτη τῷ 1794, τετάρτη δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1852.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πατρολογία *Migne* 114, 816 κ. ἑξ. — Acta Sanctorum Januarii Γ' 73 κ. ἑξ. — *Λέοντος τοῦ Σοφοῦ*, Πανηγυρικοὶ λόγοι (Ἀθῆναι 1868), 190 κ. ἑξ. — *Μ. Γεδεών*, Βυζαντινὸν ἑορτολόγιον (Κωνσταντινούπολις 1899), 63. — Bibliotheca hagiographica graeca (Bruxelles 1909), 50. — *L. Petit*, Bibliographie des Acolouthies grecques (Bruxelles 1926), 41.

Ε. Γ. Π.

— **Κλήμης *ὑμνογράφος*.** Πιθανῶς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰκονομαχίας ἀκμάσας, ἐποίησε πολλοὺς κανόνας καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια. Ἐκ τῶν κανόνων αὐτοῦ παρελήφθησαν εἰς τὰ Μηναῖα ὁ εἰς τὸν προφήτην Μωϋσέα (4 Σεπτεμβρίου), ὁ εἰς τοὺς ἀρχαγγέλους Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ (8 Νοεμβρίου), ὁ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν τῆς Κλίμακος (30 Μαρτίου), ὁ εἰς τοὺς ἁγίους ἑπτὰ παῖδας τοὺς ἐν Ἐφέσῳ (4 Αὐγούστου) καὶ ὁ εἰς τὴν Θεοτόκον· ἀνέκδοτοι δὲ εἶναι ἄλλοι κανόνες αὐτοῦ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ ἀρχαίῳ Τριῳδίῳ τοῦ Βατικανοῦ καὶ πολλὰ στιχηρὰ ἰδιόμελα αὐτοῦ εὑρισκόμενα ἐν χειρογράφοις. Ε. Γ. Π.

— **Κλήμης ὁ *Τορνόβου*.** Μητροπολίτης Τορνόβου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Γεννηθεὶς τῷ 1838, *Βασίλειος Δροῦμεφ* καλούμενος, ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ὀδησσῷ καὶ Κιέβῳ καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον μετωνομάσθη *Κλήμης*. Ὅτε ἡ Βουλγαρία ἐγένετο ἡγεμονία (1879), ὁ Κλήμης προήχθη εἰς μητροπολίτην καὶ ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου (ἀπὸ Νοεβρίου 1879 μέχρι Μαρτίου 1880). Τῷ 1885 ἀπεστάλη ἐπὶ κεφαλῆς πρεσβείας εἰς Πετρούπολιν, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τὸν Γ' νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τῆς ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου προήδρευσε καὶ πάλιν ἐπί τινας μῆνας τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου (1886). Ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου κατεδιώχθη ἀπηνῶς ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Σταμπούλωφ, ὡς ἐχθρὸς τοῦ ἡγεμόνος, τῷ δὲ 1894 καὶ κατεδικάσθη εἰς τριετῆ φυλάκισιν, ὡς ἐντονώτατα διαμαρτυρηθεὶς διὰ τὴν βάπτισιν τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου Βόριδος οὐχὶ ὑπὸ ὀρθοδόξου ἱεράρχου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Φιλιππουπόλεως Μενίνη. Πεσόντος τοῦ Σταμπούλωφ τῇ 30 Μαΐου 1894, ὁ Κλήμης μεταβὰς εἰς Πετρούπολιν ἐξήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Β' συγγνώμην ἐκ μέρους τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγνωμοσύνην του, συγχρόνως δ' ὑπεχρέωσε τὸν ἡγεμόνα Φερδινάνδον νὰ δεχθῇ, ὅπως ὁ διάδοχος Βόρις ἐνώπιον τῆς βουλγαρικῆς

Digitized by Google

ἱεραρχίας προσέλθῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν διὰ τοῦ ἁγίου χρίσματος, ὅπερ καὶ ἐγένετο τῇ 2 Φεβρουαρίου 1896. Πέντε ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ Κλήμης ἀπέθανε τῷ 1901. Ε. Γ. Π.

—Κλήμης, πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*. Ἔζησε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Τοῦ Παρθενίου τοῦ Δ', τοῦ ἐπικαλουμένου Μογιλάλου, πανθέντος καὶ ἐξορισθέντος εἰς Τένεδον κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 1667, ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ μητροπολίτης Ἰκονίου Κλήμης, ἄνθρωπος τραχὺς καὶ ἀπαίδευτος. Οἱ συνοδικοὶ ἀρχιερεῖς, μὴ ἀναγνωρίζοντες αὐτόν, δι' ἀναφορᾶς των ἐζήτησαν τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ παρὰ τοῦ σουλτάνου, ὅστις ἔπαυσεν αὐτὸν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1668. [(Πρβλ. *Μ. Γεδεών*, «Πατριαρχικοὶ πίνακες» (Κωνσταντινούπολις 1890), 592.] Ε. Γ. Π.

—Κλήμης ὁ *Βουλγαρίας*. Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας τοῦ τέλους τοῦ Θ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος, πιθανῶς ἐν χωρίῳ τινὶ τῆς Μοισίας (Βουλγαρίας) καὶ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἀφοσιωθεὶς εἰς τὰ θεῖα, ἐγένετο μαθητὴς τῶν ἀποστόλων τῶν Σλαύων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, οὓς καὶ ἠκολούθησεν εἰς Μοραυΐαν, ἀποσταλέντας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φωτίου πρὸς κήρυξιν τοῦ εὐαγγελίου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ὅτε ἐξεδιώχθησαν ἐκ Μοραυΐας ἑπτὰ τῶν μαθητῶν τούτων, ἐν οἷς ὁ Κλήμης, οὗτος κατέφυγεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀχρίδος Βελίτσης.

Κλήμης ὁ Βουλγαρίας.

Ὡς ἱεράρχης ὁ Κλήμης εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ ποιμνίου του. Ἵδρυσεν ἐν τῇ Ἀχρίδι τὸ μέγα μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος, τὸ ὁποῖον σὺν τῷ χρόνῳ κατέστη κέντρον σπουδαιοτάτης πνευματικῆς κινήσεως καθ' ἅπασαν τὴν Βουλγαρίαν, καὶ πολλὰ σχολεῖα, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐδίδασκε τοὺς μικροὺς τὰ πρῶτα γράμματα. Συνέγραψε καὶ πλείστους ἐκκλησιαστικοὺς λόγους εἰς πάσας τὰς ἑορτάς, ἁπλοῦς καὶ σαφεῖς, ἐγκώμια εἰς τὴν Θεοτόκον, τὸν Βαπτιστήν, εἰς προφήτας καὶ ἀποστόλους, εἰς μάρτυρας καὶ ὁσίους, διηγήσεις περὶ τῶν ἁγίων καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τὸ Πεντηκοστάριον καὶ συνεπλήρωσε τὸ Τριῴδιον, τῇ χειραγωγίᾳ δ' αὐτοῦ μαθηταί του μετέφρασαν ἄλλα λειτουργικὰ βιβλία. Διὰ τοῦτο οἱ Βούλγαροι ὡς πρῶτον ἐθνικὸν αὐτῶν ἱεράρχην καὶ παιδαγωγὸν καὶ συγγραφέα τιμῶσι τὸν Κλήμεντα, πολλοὺς ναοὺς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ κτίσαντες, καὶ τῷ 1916 καθ' ἅπασαν τὴν Βουλγαρίαν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐνθουσιωδῶς ἑωρτάσθη ἡ χιλιετηρὶς ἀπὸ τοῦ θανάτου του. Καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲ τιμῶσα τὸν ἄνδρα ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 22 Νοεμβρίου καὶ 27 Ἰουλίου. Τὰ ἔργα δ' αὐτοῦ, ἄγνωστα ὄντα, κατέστησε γνωστὰ πρῶτος ὁ Undolsky, ἀνακαλύψας τῷ 1840 καὶ δημοσιεύσας τρεῖς λόγους του, κατόπιν δὲ ἄλλοι δημοσιεύσαντες ἐκ χειρογράφων ἄλλα ἔργα του. Τὸν βίον τοῦ Κλήμεντος, γραφέντα ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας ἢ ὑπ' ἄλλου συγχρόνου τῷ Κλήμεντι, ἐξέδωκεν ὁ Miklosich ἐν Βιέννῃ τῷ 1847 καὶ ὁ Migne ἐν τῇ Πατρολογίᾳ (126, 1194 κ. ἑξ.). Κανόνας εἰς αὐτὸν ἐποίησαν ὁ Καβάσιλας καὶ ὁ Χωματιανός, τοὺς ὁποίους μετὰ τοῦ βίου, μεταπεφρασμένου εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσαν ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, περιέλαβεν ἐν τῇ «Ἀκολουθίᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν», τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1742 ἐν Μοσχοπόλει, ὁ ἱερομόναχος Γρηγόριος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Φιλαρέτου-Παγίδα*, Ἱστορικὴ διδασκαλία περὶ τῶν πατέρων της Ἐκκλησιας (Ἱεροσόλυμα 1887) Γ' 485 κ. ἑξ.—*Gelzer*, Der Patriarchat von Achrida (Leipzig 1902) 6.—Bibliotheca hiegrographica graeca (Bruxelles 1909 51. —*L. Petit*, Bibliographie des Acolouthies grecques (Bruxelles 1926) 42 κ. ἑξ. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—Κλήμης *Στέφανος*. Λόγιος μουσικὸς ἐκ Καλύμνου, ἀκμάσας τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Εἰργάσθη μετὰ ζήλου ἐν Ἀθήναις, δημοσιεύσας καὶ πραγματείας ἐν διαφόροις καθημεριναῖς ἀθηναϊκαῖς ἐφημερίσιν, ἐξ ὧν διακρίνονται: «Ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ ἡ μελετωμένη ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταρρύθμισις αὐτῆς» («Στοά», Ἀθῆναι 1881, ἔτος Η', ἀριθ. 327) καὶ ἡ κατὰ τῶν θεωριῶν τοῦ μουσικολόγου Ἰωάν. Τζέτζη («Νέαι Ἰδέαι», Ἀθῆναι, ἔτος ΣΤ' ἀριθ. 1502 καὶ 1504). Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1887. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

—Κλήμης *ἱερομόναχος*. Λέσβιος μουσικοδιδάσκαλος, ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος καὶ πλεῖστα ἔντεχνα μαθήματα μελοποιήσας, σῳζόμενα ἐν παλαιοῖς χειρογράφοις. Τινὰ τῶν μαθημάτων τούτων μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὸ νῦν ἐν χρήσει γραφικὸν σύστημα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἐν τῷ β' τόμῳ τῆς «Πανδέκτης» Ἰωάννου Λαμπαδαρίου καὶ Στεφάνου Α. Δομεστίκου (Κωνσταντινούπολις 1851), ἐδημοσιεύθησαν ἔντεχνα πασαπνοάρια τοῦ Ὄρθρου, μελοποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος εἰς παπαδικὸν (ἀργὸν) μέλος. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

—Κλήμης, μητροπολίτης *Ἰωαννίνων*. Ἐ Χίῳ γεννηθεὶς πρὸ τῶν μέσων ἴσως τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ἦτο κληρικὸς πεπαιδευμένος καὶ κῆρυξ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου. Διῴκησε τὴν ἐκκλησιαστικὴν παροικίαν Ἰωαννίνων ἀπὸ τοῦ 1680 μέχρις ἔαρος τοῦ 1714, ὅτε ἀπεβίωσε. Ἀπὸ τοῦ 1696 σπουδαίως ἀνεμίχθη εἰς τὴν θεολογικὴν ἐν Ἰωαννίνοις ἔριδα περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας ἀπὸ τῆς θείας ἐνεργείας. Τὰ τῆς ἔριδος ἀφηγεῖται πλατύτερόν πως Μελέτιος ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος (τ. Γ' σ. 485 καὶ 488. Ἐπιστολάριον ἐκδόσ. Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1804, σ. 93 καὶ 229). Μ. Ι. Γ.

—Κλήμης (Clemens), *Ἰάκωβος*. Συνθέτης τῆς πολυφωνικῆς σχολῆς, καταγόμενος ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ ζήσας μεταξὺ 1500—1558. Σύγχρονος τοῦ Παλεστρίνα καὶ τοῦ Ζοσκὲν ντὲ Πρέ, παρήγαγε μεγάλον ἀριθμὸν ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἐκδοθέντων εἶναι: ἕνδεκα λειτουργίαι, 7 βιβλία μοτέτων, τραγούδια, ψαλμοὶ ἐπὶ ὁλλανδικῶν τραγουδιῶν (4 βιβλία ὑπὸ τὸν τίτλον: Souter liedekens), ὡς καὶ διάφορα ἄλλα μικρότερα τεμάχια, ἐγκατεσπαρμένα εἰς ἀνθολογίας. Γ. Σ.

Κλῆμπερν (Cleburne) */Γεωγρ./*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Τέξας, 25 μίλ. Ν. τοῦ Φὸρτ Γουώρθ. Κάτοικοι 12.820. Εἶναι σπουδαῖος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς καὶ ἔχει ἐργοστάσια κατασκευῆς σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ, ἀλευρομύλους, ἐκκοκκιστικὰς μηχανὰς καὶ χυτήρια. Λ. Α.

Κληπίδαυχ */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ, 5, 15) ὑπὲρ τὸν Τύραν ποταμὸν (νῦν Δνείστερ), παρὰ τὴν Δακίαν, εἰς βόρ. πλάτ. 52°30' καὶ ἀνατ. μῆκ. 48°40'. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ταυτίζεται μὲ τὴν πόλιν Jampol τῆς Ποδολίας ἐν Οὐκρανίᾳ τῆς Ρωσίας, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δνειστέρου, ΒΔ. τῆς πόλεως Balta. Α. Θ. Σ.

Κλὴρ (Clear) */Γεωγρ./*. Κοινότης, νῆσος καὶ ἀκρωτήριον ἐν τῇ κομιτείᾳ Κὸρκ τῆς Ἰρλανδίας. Ἡ νῆσος ἔχει ἔκτασιν 1.504 τετρ. στρεμμάτων, οἱ δὲ κάτοικοι (565) αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἁλιείαν. Τὸ ἀκρωτήριον σχηματίζεται ἐν τῇ ΝΔ. ἀκτῇ τῆς νήσου. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ φάρος. Λ. Α.

κλήρα (ἡ)· δημοτ., τὸ τέκνον, λέγεται συνήθως ἀποδοκιμαστικῶς: «τοῦ διαβόλου ἡ κλήρα», «τοῦ κακοχρόνου ἡ κλήρα δὲ μ' ἀφίνει νὰ ἡσυχάσω», «πᾶρ' τὴν κλήρα σου καὶ πήγαινε».

Κλήρης. —1) *Γεώργιος*. Φιλικός, γεννηθεὶς ἐν Στεμνίτζῃ, ἐμπορευόμενος δ' ἐν Ἰσμαηλίῳ. Τῷ 1821 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς Πελοπόννησον, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν φόνον τοῦ Κυριάκου Καμαρηνοῦ. Ἀποτυχὼν εἰς τὴν ἀποστολήν του, ἐζήτησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰσμαήλιον, καταληφθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις γεγονότων, ἀπεσύρθη εἰς Αὐστρίαν, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1832. —2) *Τρύφων*. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Κατετάχθη εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον, ἐπολέμησεν εἰς τὸ Δραγατσάνι καὶ ἐφονεύθη εἰς τὸ Σκουλένι. Γ. Δ. Κ.

κληρίδαι (οἱ) (Cleridae) */Ζωολ./*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοδέρμων*, περιλαμβάνουσα κανθάρους μὲ σῶμα κομψόν, ἐπίμηκες, κυλινδρικὸν ἢ τετραγωνοειδὲς συνήθως, σχεδὸν πάντοτε κεκαλυμμένον ὑπὸ τριχῶν, καὶ κεραίας ἐλαφρῶς ὀδοντωτὰς καὶ εἰς κορυνοειδεῖς ἀποφύσεις καταληγούσας εἰς τὰ περισσότερα γένη. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει πλεῖστα γένη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν καὶ κυρίως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Οἱ περισσότεροι ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκογενείας εἶναι σαρκοφάγοι ἐν τῇ νεαρᾷ αὐτῶν ἡλικίᾳ. Γνωστότερα γένη εἶναι: *κλῆρος, κορυνίτης, νεκρόβιος ὄπιλος, ταρσόστενος, τίλλος* καὶ *τρίχωμα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κληρικισμὸς (ὁ)· Ἡ ἀρχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κλῆρος, καὶ ἰδίᾳ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, δέον νὰ ἔχῃ τὴν πρώτην γνώμην ἐπὶ τῶν γενικῶν κατευθύνσεων τῆς κυβερνήσεως ἔν τινι πολιτείᾳ. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάμειξις τοῦ κλήρου εἰς τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐπιζητεῖται ἡ ρύθμισις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων κατὰ τὰς βλέψεις καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας, ἐν γένει δὲ ἐπιζητεῖται ἡ αὔξησις τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κλήρου. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὁ κλῆρος εἶχε πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ, τὴν θέσιν δὲ ταύτην διετήρησε μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Τότε, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος, ἡ συντακτικὴ συνέλευσις, κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 2 Νοεμβρίου 1789, ἀνεκήρυξεν ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ κλήρου ὡς ἐθνικὴν περιουσίαν, εἶτα δέ, κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, προέβη εἰς τὴν ἐκποίησιν τῶν ἀκινήτων τῆς Ἐκκλησίας. Ἔκτοτε ὁ κλῆρος, ἢ ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς πολιτείας, ἢ παρηγκωνίσθη ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, μετὰ δὲ τὴν ἀναστήλωσιν τῆς μοναρχίας ἤρχισε πάλιν ν' ἀναφαίνεται καὶ νὰ ἐπιπλέῃ ὁ κληρικισμός, ἰδίᾳ εἰς τὰς καθολικὰς πολιτείας, ἀλλὰ μὲ ἠλαττωμένην δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν (βλ. λ. *κληρικοφρόνων κόμμα*). Χ. Γ. Σ.

κληρικὸς (ὁ)· ὁ ἀνήκων εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον, εἰς τὸ ἱερατεῖον, ἱερωμένος, ἀντίθ. *λαϊκός*: «ἡ τάξις τῶν κληρικῶν».

—*[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Βλ. λ. *κλῆρος*.

κληρικόφρων,—*ονος* (ὁ)· ὁ φρονῶν τὰ τοῦ κλήρου· || ὁ ὀπαδὸς τοῦ πολιτικοῦ κόμματος τοῦ ἐπιδιώκοντος τὴν ἀνάμειξιν τοῦ κλήρου εἰς τὸν δημόσιον βίον.

— **κληρικοφρόνων κόμμα**. Ἡ λέξις *κληρικόφρων* προσιδιάζει κυρίως εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν πολιτικῶν κομμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς ἀρχὴν τὴν ἐπιβολὴν τοῦ κλήρου εἰς τὰς δημοσίας ὑποθέσεις καὶ τὴν συμφώνως πρὸς τὰς βλέψεις καὶ τὰ συμφέροντά του ρύθμισιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Τὰ κληρικόφρονα πολιτικὰ κόμματα ἀνεφάνησαν μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπανορθώσεως (Restauration) πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ τότε ἀναγεννωμένου *κληρικισμοῦ*. Ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν δεσποτικῶν ἀρχῶν της, ἐστράφησαν καὶ στρέφονται κατὰ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, διακηρύσσοντα τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποταγῆς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὸν μεσαίωνα. Γενικῶς δὲ στρέφονται κατὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Τὰ κόμματα ταῦτα δὲν ἀσκοῦν πλέον ἀποφασιστικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων, μόλις δὲ καὶ ὑφίστανται ἔν τισι τῶν καθολικῶν κρατῶν, ὡς ἐν Ἰσπανίᾳ, Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Βελγίῳ κτλ. Χ. Γ. Σ.

Κλήριν χάους (ἀγγλ. Clearing house). Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ἀγγλικῇ τὸ καὶ παρ' ἡμῖν ἀπό τινος ὑφιστάμενον «Γραφεῖον συμψηφισμῶν», τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ προσωρινῶς ὡς τμῆμα τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Σκοπὸς τῶν τοιούτων γραφείων εἶναι ἡ ἡμερησίως συγκέντρωσις καὶ διὰ συμψηφισμοῦ ἐκκαθάρισις τῶν ἀμοιβαίων ἐξ ἐπιταγῶν ἀπαιτήσεων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν συμμετεχουσῶν εἰς τοῦτο τραπεζῶν, πρὸς ἀποφυγὴν ἀσκόπου καὶ δυσχεροῦς μεταβιβάσεως αὐτουσίου χρήματος. Ἡ ἐκκαθάρισις γίνεται διὰ λογιστικῶν σημειωμάτων ἀντιστοιχούντων εἰς συμψηφιστικὰς ἐγγραφάς. Τὸ ἀρχαιότερον τῶν τοιούτων γραφείων εἶναι τὸ ἐν Λονδίνῳ Clearing house, τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει ἡμερησίως μέγα μέρος τῆς κινήσεως τοῦ χρήματος τῆς λονδινείου ἀγορᾶς. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Clearing house συμβαδίζει μὲ τὴν διάδοσιν τῆς ἐπιταγῆς, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον συμψηφισμοῦ τῶν γραφείων τούτων, συνεπῶς ἐκεῖ, ἔνθα ἡ πίστις εὑρίσκεται εἰς ἐξειλιγμένον ἐπίπεδον, τὸ «Γραφεῖον συμψηφισμῶν» ἔχει σπουδαιότατον ρόλον. Μεγίστην κίνησιν οὕτω παρουσιάζει τὸ Clearing house τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀνάλογον δὲ τὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων. Α. Λ.

κληρόδενδρον (τὸ) (Clerodendron) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱεροβοτανωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 70 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Κίνας, βορείου Ἀφρικῆς καὶ ἄλλων τινῶν θερμῶν χωρῶν. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν θεωροῦνται: *Κληρόδενδρον τὸ κάκοσμον* (Clerodendron foetidum), θάμνος ὕψους 1,50 μ., φέρων ἄνθη εὐωδιάζοντα χρώματος πορφυροῦ. *Κληρόδενδρον τὸ τριχοτόμον* (Clerodendron trichotomum), *κληρόδενδρον τὸ εὔοσμον* (Clerodendron fragrans), *κληρόδενδρον τὸ μεγαλοπρεπὲς* (Clerodendron splendens), *κληρόδενδρον τὸ ἀναρριχώμενον* (Clerodendron scandens), *κληρόδενδρον τὸ θυσανῶδες* (Clerodendron paniculatum). Κ. ΠΑΠ.

κληροδοσία (ἡ)· ἡ διὰ διαθήκης δόσις περιουσίας, *κληροδότησις*· || ἀρχ. διανομὴ διὰ κλήρου, μοιρασιὰ μὲ κλῆρο.

—[ΝΟΜ.] Ἡ *κληροδοσία* στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῆς ἐλευθερίας τῆς μετὰ θάνατον διαθέσεως τῆς περιουσίας. Ὡς τοιαύτη ἡ κληροδοσία προϋποθέτει πάντοτε διάταξιν τελευταίας βουλήσεως (διαθήκην ἢ κωδίκελλον), ἀποτελεῖ δέ, μετὰ τὰς κληρονομικὰς ἐγκαταστάσεις, τὸ ἕτερον κύριον σκέλος τῆς μετὰ θάνατον διαθέσεως τῆς περιουσίας. Συστατικὰ στοιχεῖα ὅθεν τῆς ἐννοίας τῆς κληροδοσίας εἶναι: α) Διάταξις τελευταίας βουλήσεως, τοῦθ' ὅπερ διακρίνει τὴν κληροδοσίαν τῆς κατὰ πολὺ προσομοιαζούσης αὐτῇ δωρεᾶς αἰτίᾳ θανάτου. β) Εὔνοια τοῦ διαθέτου πρὸς παροχὴν ὠφελήματος, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συνεπιφέρῃ καὶ ἐπαύξησιν τῆς περιουσίας τοῦ κληροδόχου, ὡς ἐπὶ δωρεᾶς· καὶ γ) Περιουσία, εἰς βάρος τῆς ὁποίας διατάσσεται τὸ κληροδότημα, ἐντεῦθεν δὲ αἱ ἔννοιαι τοῦ βεβαρημένου (τοῦ ὑποχρέου νὰ

Digitized by Google

παράσχῃ ἐκ τῆς περιουσίας) καὶ τοῦ τετιμημένου (τοῦ κληροδόχου).

Τὸ δίκαιον τῶν κληροδοσιῶν ὑπέστη βαθμιαίαν ἐξέλιξιν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ῥωμαϊκοῦ δικαίου μέχρι τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐν ἀρχῇ ἡ κληροδοσία ἐνεφανίσθη ὑπὸ δύο μορφάς, τοῦ *κληροδοτήματος* (legatum) καὶ τοῦ *καταπιστεύματος* (fideicommissum), ἐφ' ὧν ἴσχυον διάφοροι ἀρχαί, ὡς πρός τε τὴν σύστασιν καὶ τὰ ἀποτελέσματα. Καὶ δὴ πρὸς ἔγκυρον σύστασιν τοῦ κληροδοτήματος ἀπῃτοῦντο ὡρισμέναι διατυπώσεις περὶ τὸν τύπον τῆς δηλώσεως τῆς βουλήσεως, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ καταπιστεύματος οὐδεμία διατύπωσις ἀπῃτεῖτο, καθόσον τοῦτο δὲν ἦτο ὑποχρεωτικὸν διὰ τὸν βεβαρημένον, ἀλλ' ἐπαφίετο εἰς τὴν καλὴν αὐτοῦ θέλησιν καὶ πίστιν. Εἶτα ὅμως, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, τὸ καταπίστευμα κατέστη ἐξαναγκαστικόν, καὶ οὕτως, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, προσήγγιζον οἱ δύο θεσμοί, ὥστε ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κληροδότημα καὶ καταπίστευμα νὰ ἔχωσι μόνον ὀνοματολογικὴν διαφοράν.

Γενικαὶ ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν κληροδοτημάτων. 1) *Σύστασις.* Τὰ ἐν τῇ κληροδοσίᾳ πρόσωπα εἶναι τρία: α) Ὁ κληροδότης· τοιοῦτος δύναται νὰ εἶναι πᾶς διαθέτης κεκτημένος τὴν πρὸς τὸ διατίθεναι ἱκανότητα κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως διαθήκης ἢ τοῦ κωδικέλλου. β) Ὁ βεβαρημένος· τοιοῦτος δύναται νὰ εἶναι πᾶς λαμβάνων τι αἰτίᾳ θανάτου διὰ τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου, ἤτοι ὁ ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, ὁ κληροδόχος, ὁ αἰτίᾳ θανάτου δωρεοδόχος κλπ. Ἐὰν οἱ βεβαρημένοι εἶναι πλείονες, δὲν προκύπτει δὲ ἡ βούλησις τοῦ διαθέτου ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐπιβαρύνσεως ἑνὸς ἑκάστου, ἰσχύουσι τὰ ἑξῆς: Ἂν οἱ βεβαρημένοι δὲν εἶναι κληρονόμοι, ἐνέχονται κατ' ἰσομοιρίαν, ἂν δὲ εἶναι κληρονόμοι ἐνέχονται κατὰ λόγον τῆς κληρονομικῆς αὐτῶν μερίδος, ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις κατ' ἰσομοιρίαν, ἂν λ. χ. ὀνομαστὶ ἐβαρύνθησαν παρὰ τοῦ διαθέτου. Ἂν τὸ κληροδότημα συνίσταται εἰς ἀδιαίρετον παροχήν, ἕκαστος τῶν βεβαρημένων εὐθύνεται εἰς ὁλόκληρον. γ) Ὁ τετιμημένος· τοιοῦτος δύναται νὰ εἶναι πᾶς ἔχων τὴν πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἱκανότητα, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ κατ' ἐξαίρεσιν τῶν περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐγκαθίστασθαι ἀρχῶν ὁ μήπω συνειλημμένος καὶ οἱονδήποτε λαμβάνων κληροδότημα διατροφῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ κληρονόμος δύναται νὰ τιμηθῇ διὰ τοῦ καλουμένου *προκληροδοτήματος* (βλ.λ.), ὅπερ λαμβάνει ὡς *ἐξαίρετον*, εἴτε παρὰ τῶν λοιπῶν συγκληρονόμων, εἴτε παρὰ τῶν τυχὸν ὑποκαταστάτων, καθισταμένων τούτων κληρονόμων, καθ' ἣν περίπτωσιν οὗτος δὲν γίνῃ κληρονόμος. Ὁ κληρονόμος κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας λαμβάνει τὸ προκληροδότημα ὁλόκληρον ὡς κληροδόχος, καὶ καθ' ὃ ἀκόμη μέρος τοῦτο ἄκυρον, ὡς βαρῦνον τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μερίδα. Πλειόνων ὄντων τῶν τετιμημένων συγκληροδόχων, τὸ μέρος τοῦ ἐξαιρέτου τὸ βαρῦνον τὴν ἰδίαν κληρονομικὴν μερίδα ἑκάστου προκληροδόχου, ὅπερ εἶναι ἄκυρον ὡς τοιοῦτον, προσαυξάνει ἀμοιβαίως εἰς τὰς μερίδας τῶν λοιπῶν. Ὑποχρεουμένου τοῦ προκληροδότου ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν εἰς ἕτερόν τινα, ζήτημα ἑρμηνείας τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου εἶναι ἂν ὀφείλῃ οὗτος νὰ συναποκαταστήσῃ τὸ ἐξαίρετον ἢ ὄχι.

Ὁ τύπος τῆς συστάσεως κληροδοσίας διέπεται νῦν ὑπὸ τοῦ περὶ διαθηκῶν νόμου ΓΨΠ', εἰσαγαγόντος ἑνιαῖον σύστημα τύπου τῆς τελευταίας βουλήσεως, ἀποκλειομένων ἤδη τῶν διαφόρων τρόπων συστάσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Ὁ τύπος οὗτος εἶναι ὁ τῆς διαθήκης (τουτέστιν τῆς διατάξεως τελευταίας βουλήσεως τῆς περιεχούσης ἀναγκαίως ἐγκατάστασιν κληρονόμου) καὶ τοῦ κωδικέλλου (τῆς μὴ περιεχούσης ἐγκατάστασιν κληρονόμων οὔτε ἄλλας σχετικὰς πρὸς αὐτὴν διατάξεις). Οἱ κωδίκελλοι, καὶ ἐντεῦθεν τὰ κληροδοτήματα, διακρίνονται εἰς *ἐκ διαθήκης* καὶ *ἐξ ἀδιαθέτου*. Οἱ ἐκ διαθήκης κωδίκελλοι προϋποθέτουσι συνταχθεῖσαν ἢ συνταχθησομένην διαθήκην καὶ συνεπῶς ἐπέλευσιν τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς· κατὰ συνέπειαν πιπτούσης τῆς διαθήκης πίπτουσι καὶ οἱ κωδίκελλοι. Αἱ νομικαὶ ὅμως καὶ αἱ πραγματικαὶ προϋποθέσεις τοῦ κωδικέλλου κρίνονται κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τούτου καὶ οὐχὶ τῆς διαθήκης. Ἂν ὁ κωδίκελλος συνετάχθη μετὰ τὴν διαθήκην, αὕτη δὲ εἶναι ἄκυρος καὶ τῆς ἀκυρότητος ταύτης ἐτέλει ἐν γνώσει ὁ διαθέτης, τότε ὁ κωδίκελλος ἰσχύει ὡς ἐξ ἀδιαθέτου τοιοῦτος. Οἱ ἐκ διαθήκης κωδίκελλοι διακρίνονται εἰς βεβαιωμένους, ἐφ' ὅσον κυροῦνται ἐν διαθήκῃ ἢ ἐν ἄλλῳ κεκυρωμένῳ κωδικέλλῳ, καὶ *μὴ* τοιούτους. Τῶν κωδικέλλων ἡ ἀνάκλησις ἀκολουθεῖ τοὺς περὶ ἀνακλήσεως τῶν διαθηκῶν ὁρισμοὺς τοῦ περὶ διαθηκῶν νόμου. Ἐκ τῆς καταρτίσεως καὶ μόνης νεωτέρου κωδικέλλου δὲν θεωρεῖται αὐτοδικαίως ἀνακληθεὶς ὁ προγενέστερος, εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ περιεχόμενον τούτου. Τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ ὅταν συνταχθῇ διαθήκη μεταγενεστέρα τοῦ κωδικέλλου.

Διὰ τῆς καλουμένης *κωδικελλικῆς ῥήτρας*, λαμβάνει ἰσχὺν καὶ θέσιν κωδικέλλου ἡ ἄκυρος διαθήκη. Ἡ κωδικελλικὴ ῥήτρα δέον νὰ προκύπτῃ σαφῶς ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου, περιλαμβανομένη εἴτε ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ διαθήκῃ, εἴτε ἐν ὑστέρῳ κωδικέλλῳ, εἰς ὡρισμένας δὲ περιπτώσεις ἐξυπακούεται ἐκ τοῦ νόμου (ὅταν λ. χ. ὁ ἐγκατάστατος ἀποποιηθῇ τὴν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν καὶ δὲν ὑπάρχῃ ὑποκατάστατος, ἡ διαθήκη ἰσχύει ὡς κωδίκελλος, ἄρθρ. 1 § 2 Ν 2230. Μετατρεπομένης τῆς διαθήκης διὰ τῆς κωδικελλικῆς ῥήτρας εἰς κωδίκελλον, αἱ ἐν αὐτῇ κληρονομικαὶ ἐγκαταστάσεις ἢ ὑποκαταστάσεις ἰσχύουσιν ὡς καθολικὰ καταπιστεύματα, βαρύνοντα τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ κληροδοτήματα βαρύνουσιν ὡς τοιαῦτα τὸν καθολικὸν καταπιστευματοδόχον ἢ ἐνδεχομένως αὐτὸν τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον. Τῆς κωδικελλικῆς ῥήτρας ἡ ἐνέργεια εἶναι περιωρισμένη, διότι δὲν δύναται αὕτη νὰ καλύψῃ οἱανδήποτε ἀκυρότητα τῆς διαθήκης. Ἐλλειπόντων λ.χ. τῶν στοιχείων τοῦ τύπου τῶν διαθηκῶν κατὰ τὸν σχετικὸν νόμον ἢ τῆς ἱκανότητος τοῦ διαθέτου οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ἡ ῥήτρα. Ἀκύρου οὔσης τῆς διαθήκης λόγῳ ἀκυρότητος αὐτῆς ταύτης τῆς ἐγκαταστάσεως ἢ λόγῳ ματαιώσεως ταύτης (λ. χ. ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ ἐγκαταστάτου πρὸ τοῦ διαθέτου), ἡ ῥήτρα ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν ἄλλων διατάξεων τῆς διαθήκης (κληροδοτημάτων), οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ τῆς ἐγκαταστάσεως, ἥτις οὐδεμίαν ἔχει πλέον ἰσχύν. Εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς παραβιάσεως τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ἡ κωδικελλικὴ ῥήτρα μετατρέπει τὰς ἐγκαταστάσεις εἰς καταπιστεύματα κατὰ τὸ ὑπερβάλλον τὴν νόμιμον μοῖραν ποσόν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν περὶ κληροδοσίας δήλωσιν τῆς βουλήσεως, αὕτη δέον νὰ φέρῃ πάντα τὰ στοιχεῖα πάσης ἐν γένει δηλώσεως βουλήσεως, τουτέστι ν' ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν πραγματικὴν τοῦ διαθέτου βούλησιν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐγένετο χρῆσις τῆς λέξεως «κληροδοτῶ», νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένη βίας, δόλου, πλάνης, νὰ μὴ στρέφηται περὶ ἀδύνατον παροχήν, ἢ ἀνήθικον κλπ. Τὸ περιεχόμενον τῆς περὶ κληροδοσίας βουλήσεως δύναται ν' ἀποτελέσῃ πᾶν ὅ,τι ἀποτελεῖ περιεχόμενον ἐνοχικοῦ δικαιώματος κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις. Ἐν τῇ κληροδοσίᾳ δύναται νὰ προστεθῇ αἵρεσις, προθεσμία καὶ τρόπος, ὁπότε ἐπὶ μὲν ἀναβλητικῆς αἱρέσεως ἀναβάλλεται ἡ ἐπαγωγὴ τῆς κληροδοσίας τοῦ κληροδόχου δυναμένου νὰ ζητήσῃ ἀσφάλειαν, ἐπὶ ἀναβλητικῆς δὲ προθεσμίας ἀναβάλλεται οὐχὶ ἡ ἐπαγωγή, ἀλλ' ἡ κτῆσις τοῦ κληροδοτήματος, αἱ δὲ διαλυτικὴ αἵρεσις καὶ προθεσμία πληρούμεναι ἔχουσιν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναίρεσιν τῆς κληροδοσίας.

Ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν χωρεῖ ὑποκατάστασις ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκαταστάσεων, δι' ἣν περίπτωσιν ὁ τιμηθεὶς κληροδόχος δὲν γίνῃ κληροδόχος, δι' οἱονδήποτε λόγον, εἴτε διότι δὲν θέλει, εἴτε διότι δὲν δύναται (προαπεβίωσεν ἢ κατέστη ἀνίκανος ἢ ἀνάξιος κλπ.). Ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν χωρεῖ καὶ ἡ καλουμένη *καταπιστευματικὴ ὑποκατάστασις* (substitutio fideicommissaria), καθ' ἣν ὁ κληροδόχος μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτῆσιν τοῦ κληροδοτήματος ὑποχρεοῦται ν' ἀποκαταστήσῃ τοῦτο εἰς ἄλλον ὑποκατάστατον. Συνήθης περίπτωσις τῆς τοιαύτης διαδοχικῆς ὑποκαταστάσεως εἶναι τὸ *οἰκογενειακὸν κληροδότημα*, ὅπερ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου δέον νὰ παραμείνῃ διηνεκῶς εἰς ὡρισμένην οἰκογένειαν. Ἐπὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ κληροδοτήματος ἰσχύει τὸ ἀναπαλλοτρίωτον, δι' οὗ βαρεῖται ὁ πρῶτος ἀποκτήσας καὶ οἱ ἑκάστοτε ὑποκατάστατοι αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τοὺς τετιμημένους ἰσχύουσιν οἱ κανόνες τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, τῆς κλήσεως γιγνομένης πάντοτε κατὰ κεφαλάς. Τὸ οἰκογενειακὸν κληροδότημα παύει φέρον τὴν ἰδιότητα ταύτην, ἐὰν διῆλθεν ἤδη τέσσαρας γενεὰς (Ν. Ἰουστ. 153), ἢ συνήνεσαν πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῆς ἐκποιήσει του.

2) *Κτῆσις τῆς κληροδοσίας.* Ἡ ἐπαγωγὴ τῆς κληροδοσίας εἰς τὸν κληροδόχον συντελεῖται ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ διαθέτου. Τὸ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δὲ ταύτης δικαίωμα μεθίσταται εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ τετιμημένου, οἵτινες καὶ ἀποκτῶσι τὸ κληροδότημα. Ἐὰν ἡ κληροδοσία εἶναι ὑπὸ αἵρεσιν, ἀναβάλλεται ἡ ἐπαγωγὴ εἰς τὸν κληροδόχον, ὅστις δέον νὰ ἐπιβιώσῃ τῆς πληρώσεως τῆς αἱρέσεως. Ἡ κτῆσις τοῦ κληροδοτήματος ὑπὸ τοῦ κληροδόχου χωρεῖ αὐτοδικαίως ἅμα τῇ ὑπεισελεύσει τοῦ κληρονόμου εἰς τὴν κληρονομίαν. Ἐπαγωγὴ καὶ κτῆσις τοῦ κληροδοτήματος δύνανται νὰ συμπέσωσι χρονικῶς, ἐὰν ὁ κληρονόμος εἶναι οἰκεῖος, ὁπότε αὐτοδικαίως ὑπεισέρχεται εἰς τὴν κληρονομίαν. Ἀποδοχὴ τῆς κληροδοσίας ἐκ μέρους τοῦ κληροδόχου δὲν ἀποκτᾶται, αὕτη ὅμως γενομένη ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς παραιτήσεως ἀπὸ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀποποιήσεως τῆς κληροδοσίας. Ἀποποίησις τῆς κληροδοσίας δύναται νὰ λάβῃ χώραν πάντοτε μετὰ τὴν κτῆσιν ταύτης, δέον δὲ αὕτη νὰ εἶναι ὁριστική, μὴ δυναμένη ν' ἀνακληθῇ. Καὶ ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν χωρεῖ προσαύξησις, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκαταστάσεων. Ἐὰν ὁ τετιμημένος κληροδόχος δὲν ἀποκτήσῃ τὸ κληροδότημα, μεθίσταται τοῦτο εἰς τὸν ὑποκατάστατον, ἢ ἀπαλλάσσεται ὁ βεβαρημένος, ἂν δὲν ὑπάρχῃ περίπτωσις προσαυξήσεως. Προσαύξησις ἐπὶ τῶν κληροδοτημάτων χωρεῖ, ὅταν οἱ κληροδόχοι εἶναι συνημμένοι «ῥήμασιν ἢ πράγμασιν», τουτέστιν ὅταν τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐκληροδοτήθη εἰς πλείονας διὰ τῆς αὐτῆς ἢ διὰ διαφόρων προτάσεων. Ἐπὶ κληροδοσίας ἐπικαρπίας, ἐὰν εἰς τὸν ἕνα κληροδόχον κατελείφθη τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸν ἕτερον δὲ ἡ ἐπικαρπία, ἀμφότεροι διανέμονται τὴν ἐπικαρπίαν, ὁπότε χωρούσης προσαυξήσεως ἡ μερὶς τοῦ ἑνὸς προσαυξάνει καὶ τὴν μερίδα τοῦ ἄλλου.

3) *Ἀποτελέσματα κτήσεως τῆς κληροδοσίας.* Τὸ ἐκ τῆς κληροδοσίας δικαίωμα τοῦ κληροδόχου εἶναι κατὰ κανόνα ἐνοχικόν, ὅπερ ἀπορρέει ἐξ οἱονεὶ συμβάσεως, δι' ἧς γεννᾶται ἐνοχικὴ ὑποχρέωσις τοῦ κληρονόμου καὶ ἐν γένει τοῦ βεβαρημένου πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ βαρύνοντος αὐτὸν κληροδοτήματος. Ὅταν ὅμως κληροδοτῆται ὡρισμένον πρᾶγμα ἢ ἐμπράγματον δικαίωμα ἐπὶ τοιούτου, τὸ ἐκ τῆς κληροδοσίας δικαίωμα εἶναι ἐμπράγματον, ὁ δὲ κληροδόχος ἀποκτᾷ τοῦτο αὐτοδικαίως καὶ μετέρχεται ἐμπράγματον ἀγωγὴν κατὰ παντός. Ἡ παροχὴ τοῦ κληροδοτήματος ἐκ μέρους τοῦ βεβαρημένου πρὸς τὸν κληροδόχον ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνας τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐνοχῶν π. χ. ἀδυναμία παροχῆς, ὑπερημερία κλπ.). Πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ κληροδοτήματος ὁ κληροδόχος, κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, εἶχε τοῦτο μὲν δικαίωμα εἰδικοῦ ἐνεχύρου ἐπὶ τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων, τοῦτο δὲ δικαίωμα ν' ἀξιώσῃ παρὰ παντὸς βεβαρημένου παροχὴν ἀσφαλείας. Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν δίκαιον, κατὰ τὸ ἄρθρ. 11 § 6 τοῦ νόμου περὶ ὑποθηκῶν, ὁ κληροδόχος ἔχει νόμιμον τίτλον ἐγγραφῆς ὑποθήκης ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν ἀκινήτων πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ κληροδοτήματος. Ἐκτὸς τῆς ὑποθήκης, ὁ κληροδόχος δύναται νὰ λάβῃ ὡς πᾶς δανειστὴς πᾶν προφυλακτικὸν μέτρον ἐπιτρεπόμενον ὑπὸ τοῦ δικονομικοῦ δικαίου (ἐγγύησιν, προσημείωσιν ἐπὶ ἀτομικῶν κτημάτων τοῦ βεβαρημένου, κατάσχεσιν. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 1025 κ. ἑξ.). Ἔναντι τῶν δικαιωμάτων τούτων τοῦ κληροδόχου ὁ βεβαρημένος δικαιοῦται ν' ἀνταξιώσῃ δαπάνας γενομένας παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κληροδοτηθέντος· τοῦ κληροδοτήματος ὄντος ὑπὸ αἵρεσιν διαλυτικὴν δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ ἀσφάλειαν διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς πληρώσεως τῆς αἱρέσεως. Ἐπὶ πλέον ὁ βεβαρημένος ἔχει κατὰ τοῦ αὐτογνωμόνως καταλαβόντος τὸ κληροδοτηθὲν κληροδόχου τὸ interdictum quod legatorum, πρὸς παράδοσιν τῆς νομῆς· διὰ τούτου ἐνάγεται καὶ ὁ καθολικὸς καὶ ὁ εἰδικὸς διάδοχος.

Αἱ κληροδοσίαι εἶναι ἄκυροι εἴτε ἐκ λόγων τυπικῶν, εἴτε ἐξ οὐσιαστικῶν. Οἱ πρῶτοι ἀνάγονται εἰς τὸν τύπον τῆς κληροδοσίας (ἂν λ. χ. δὲν ἐτηρήθησαν αἱ διατυπώσεις τοῦ περὶ διαθηκῶν νόμου) καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ διαθέτου, οἱ δεύτεροι εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς κληροδοσίας. Ὡς πρὸς τὴν ἀκυρότητα, τὴν ἐπερχομένην ἐξ οὐσιαστικῶν λόγων, ὁ κατώνειος κανὼν (Regula Catoniana) ὥρισεν, ὅτι ἡ κληροδοσία, ἥτις θὰ ἦτο ἄκυρος ἂν ὁ διαθέτης ἀπεβίου εὐθὺς ἅμα τῇ συστάσει αὐτῆς, μένει ἄκυρος ὁποτεδήποτε καὶ ἂν οὗτος ἤθελεν ἀποβιώσει. Διὰ τοῦ κανόνος τούτου ἤρθη ἡ ἀμφιβολία, ἂν ὡς ἀφετηρία δέον νὰ ληφθῇ ὁ χρόνος τῆς συστάσεως τῆς κληροδοσίας ἢ τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου. Ὁ κατώνειος κανὼν δὲν ἐφαρμόζεται ὅμως ἐπὶ κληροδοσιῶν ὑπὸ αἵρεσιν, λ. χ. ἂν ὁ κληροδόχος δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς ὑπὸ αἵρεσιν κληροδοσίας, ἀπέκτησε δὲ ταύτην πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου ἡ κληροδοσία εἶναι ἰσχυρά. Ἀλλὰ καὶ ἐπινενομένης δύναται ν' ἀκυρωθῇ ἡ κληροδοσία, ἤτοι α) διὰ τοῦ θανάτου τοῦ κληρούχου πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς τοῦ κληροδοτήματος, ἐφ' ὅσον δὲν ὡρίσθη ὑποκατάστατος, β) διὰ τῆς ἀποποιήσεως τοῦ κληροδόχου, γ) διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς ἱκανότητος τοῦ κληροδόχου, καὶ δ) διὰ πάντα ἄλλον λόγον, καθ' ὃν ἡ ἐνοχὴ καθίσταται ἄκυρος λ. χ. ἀδυναμία, ἀνηθικότης κλπ. Αἱ κληροδοσίαι ἀκυροῦνται ἐπίσης ἐὰν ἡ διάταξις τελευταίας βουλήσεως (διαθήκη ἢ κωδίκελλος) καταστῇ ἄκυρος, ἐκτὸς ὡρισμένων περιπτώσεων, καθ' ἃς τὸ κῦρος τῆς κληροδοσίας δὲν θίγεται ἐκ τῆς ἀκυρότητος τῆς διαθήκης. Τοῦτο συμβαίνει α') ὅταν διετυπώθη ἐν τῇ διαθήκῃ ἡ κωδικελλικὴ ῥήτρα, β') ὅταν ἡ διαθήκη εἶναι ἄκυρος λόγῳ παραβιάσεως τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, ἢ ὅταν διαρρηχθῇ ἡ διαθήκη ἐν μέρει διὰ τῆς μέμψεως ἀστόργου διαθήκης.

Ὡς πρὸς τὴν ἀνάκλησιν τῶν κληροδοσιῶν σήμερον ἰσχύουσι διάφοροι ἀρχαὶ τῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Διότι, δεδομένου ὅτι ἡ κληροδοσία δέον νὰ γίνῃ κατὰ τὸν τύπον τοῦ νόμου περὶ διαθηκῶν, καὶ ἡ ἀνάκλησις ταύτης δέον νὰ γίνῃ κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου ὁριζόμενον τύπον. Οὕτως ἡ διὰ διαθήκης γενομένη κληροδοσία ἀνακαλεῖται, καθ' ὃν τύπον ἀνακαλεῖται ὁ κωδίκελλος. Δύναται ὅμως ἡ διὰ διαθήκης συστᾶσα κληροδοσία ν' ἀνακληθῇ διὰ κωδικέλλου, διότι δὲν ἀνακαλεῖται δι' αὐτοῦ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ διαθήκη (τ. ἔ. ἡ τελευταία διάταξις ἡ περιέχουσα ἐγκατάστασιν κληρονόμου), ἀλλὰ μόνον ἡ κληροδοσία.

Digitized by Google

Αἱ κατ' ἰδίαν κληροδοσίαι. Ἐὰν τὸ κληροδο-
τηθὲν εἶναι ἴδιον τοῦ διαθέτου, ὁ κληροδόχος ἀπο-
κτᾷ τοῦτο ὡς ἔχει κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου
τοῦ διαθέτου, πᾶσα δὲ μεταγενεστέρα αὔξησις ἢ
μείωσις τούτου ἀφορᾷ εἰς τὸν κληροδόχον. Ἐὰν
τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα βαρῆται μὲ δουλείας,
ταύτας ὀφείλει ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ κληρονόμος· ἂν
δὲ βαρῆται τοῦτο δι' ἄλλων ἐμπραγμάτων δικαιω-
μάτων, ὁ κληροδόχος λαμβάνει τοῦτο ὡς ἔχει,
ἐὰν ἠγνόει τοῦτο ὁ διαθέτης, ἄλλως λαμβάνει
τοῦτο ἐλεύθερον. Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν ἀνήκῃ
εἰς τὸν κληροδόχον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστά-
σεως τῆς κληροδοσίας, αὕτη εἶναι ἄκυρος, πλὴν
ἐὰν ἡ κληροδοσία εἶναι ὑπὸ αἵρεσιν, πληρωθεί-
σης δὲ τῆς αἱρέσεως ἔπαυσε τοῦτο ν' ἀνήκῃ εἰς
τὸν κληροδόχον (κατώνειος κανών). Ἐὰν ἐκληροδο-
τήθη πρᾶγμα ἀνῆκον εἰς τρίτον, διακριτέον ἐὰν
ἐγνώριζε τοῦτο ὁ διαθέτης ἢ οὔ. Ἐπὶ τῆς πρώ-
της περιπτώσεως ἡ κληροδοσία εἶναι ἰσχυρά,
ὀφείλει δὲ ὁ βεβαρημένος νὰ παραδώσῃ τὸ πρᾶ-
γμα, ἢ ἄλλως τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ· ἐπι τῆς δευ-
τέρας περιπτώσεως οὐδὲν δικαίωμα γεννᾶται ὑπὲρ
τοῦ κληροδόχου. Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν ἀνήκῃ
εἰς τὸν βεβαρημένον, ὁ κληροδόχος ἔχει κατ' αὐτοῦ
ἐνοχικὴν ἁπλῶς ἀξίωσιν πρὸς ἀπόδοσιν τούτου
Ἐὰν ἐκληροδοτήθη κατὰ γένος ὡρισμένον πρᾶ-
γμα, τοῦτο δὲ δὲν εἶναι ἀντικαταστατόν, δέον νὰ
ὑπάρχωσιν ἐν τῇ κληρονομίᾳ πράγματα τοιούτου
γένους, ὁπότε, ἐὰν ἄλλο τι δὲν ὡρίσθη, τῆς ἐπιλογῆς
τὸ δικαίωμα ἔχει ὁ κληροδόχος. Προκειμένου περὶ
ἀντικαταστατῶν πραγμάτων, δέον νὰ ὁρίζηται τὸ ποσόν,
ἄλλως εἶναι ἄκυρος ἡ κληροδοσία, ὡς ἀόριστος.
Ἐπὶ κληροδοσίας διαζευκτικῆς ἰσχύουσιν οἱ σχε-
τικοὶ περὶ διαζευκτικῆς ἐνοχῆς κανόνες. Ἐπὶ κλη-
ροδοσίας προσόδου ὁ κληροδόχος ἔχει ἐνοχικὴν
ἀξίωσιν καὶ οὐχὶ ἐμπράγματον δικαίωμα, ἐπὶ
κληροδοσίας δὲ περιοδικῆς παροχῆς ὑπάρχουσι
πλείονες κληροδοσίαι κατὰ μέρος, τοὐθ' ὅπερ ἔχει
ἀξίαν, καθ' ὅσον ὁ κληροδόχος δέον νὰ ζῇ κατὰ
τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς ἑκάστης αὐτῶν. Παρα-
πλησία πρὸς ταύτην εἶναι ἡ *κληροδοσία διατροφῆς*,
ἥτις περιλαμβάνει τὰ πρὸς συντήρησιν τοῦ κλη-
ροδόχου ἀπαιτούμενα. Ἐὰν τὸ μέτρον τῆς παρα-
σχεθησομένης διατροφῆς δὲν καθώρισεν ὁ διαθέ-
της, προσδιορίζεται τοῦτο παρὰ τοῦ δικαστοῦ. Ἡ
κληροδοσία διατροφῆς εὐνοεῖται ἐξαιρετικῶς ὑπὸ
τοῦ δικαίου, καταλείπεται δ' ἐγκύρως καὶ εἰς τὸν
στερούμενον τῆς πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι ἱκανότη-
τος, ἐξαιρετικῶς δὲ ἡ γενικὴ ἀνάκλησις τῶν κλη-
ροδοσιῶν δὲν συνεπιφέρει καὶ τῆς κληροδοσίας
διατροφῆς τὴν ἀνάκλησιν. Συμβιβασμὸς ἐπὶ τῆς
μελλούσης διατροφῆς δέον νὰ ἐπικυρωθῇ δικαστι-
κῶς. *Κληροδοσία ἀπαιτήσεως* ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐκ-
χώρησιν, κτᾶται δὲ ὁ κληροδόχος αὐτοδικαίως ὡς
εἰδικὸς διάδοχος τοῦ κληρονομουμένου τὰ δικαιώ-
ματα τούτου. *Κληροδοσία προικὸς* συνιστᾶται δι-
ττῶς: εἴτε διὰ τῆς κληροδοσίας συνιστᾶται τὸ
πρῶτον ἡ προίξ, ὁπότε τὸ κληροδότημα καταλεί-
πεται εἰς τὸν ἄνδρα, ἐὰν ἔχῃ τελεσθῇ ὁ γάμος, ἢ
ἐὰν δὲν ἔχῃ τελεσθῇ μὲν ὁ γάμος, ἀλλ' ὁ διαθέ-
της ἀπέβλεψεν εἰς τοιοῦτον μεθ' ὡρισμένου προ-
σώπου, εἴτε διὰ κληροδοσίας καταλείπεται συστα-
θεῖσα ἤδη προίξ. Τέλος ἡ *κληροδοσία ἐπικαρπίας*
δυνατὸν ν' ἀναφέρηται εἴτε εἰς τὸ σύνολον τῆς
κληρονομίας, εἴτε εἰς ὡρισμένον κληρονομιαῖον
πρᾶγμα, εἴτε εἰς ἄλλην ὁμάδα περιουσίας πλὴν
τῆς κληρονομίας. Ἐξαιρετικῶς ἡ ἐπαγωγὴ τῆς
κληροδοσίας ἐπικαρπίας λαμβάνει χώραν οὐχὶ
ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ διαθέτου, ἀλλὰ συμπίπτει
κατὰ χρόνον μετὰ τῆς κτήσεως.

Ἰδιαίτερον εἶδος κληροδοσίας εἶναι τὸ καλού-
μενον *καθολικὸν καταπίστευμα* ἢ *κληρονομικὴ κλη-
ροδοσία* (βλ. λ.), ἤτοι ἡ κληρονομία, τῆς ὁποίας
ἀντικείμενον εἶναι οὐχὶ τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα
τῆς κληρονομίας, ἀλλ' αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ κληρο-
νομικὴ ὁμὰς ἢ ποσοστὸν ταύτης (βλ. καὶ λ. *δια-
θήκη, διαδοχή, ἐπαγωγή, καταπίστευμα, κληρονομία,
κληρονόμος, κωδίκελλος* κ.λ.π.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κρασσᾶ*, Κληρον. Δικ. (§ 261 κ. ἑ.).—
Καλλιγᾶ, Κληρον. (§ 251 κ. ἑ.).—*Παπαρρηγοπούλου*. Κληρον.
(§ 450 κ. ἑ.).—*Arndts*, Περὶ κληροδοσιῶν (ἐν Θέμ. Σγούτα.
II σ. 57—122 καὶ 208—239).—*Στεφανίδου*, Περὶ κληροδοσιῶν
οἰκογενειακῶν (ἐν Νομικῇ Διακοπούλου II σ. 386 κ. ἑ.).—
Νομικοῦ. Περὶ κληροδοσιῶν καὶ καταπιστεύσεων.—*Παπαπά-
νου*, Διαθῆκαι καὶ κωδίκελλοι. — *Windscheid - Πολυγένους*,
Κληρον. (§ 623 κ. ἑ.).—*Μπαλλῆ*, Κληρον. (§ 377 κ. ἑ.)—
Dernburg, Κληρ. (§ 48 κ. ἑ.).—*Vangerow* (II § 519 κ. ἑ.).

Π. Γ. ΖΗΖΗΣ

—**κληροδοσία κληρονομική**, ἡ **καθολικὸν κα-
θολικὸν καταπίστευμα** /*Κληρον. Δίκ.*/· βλ. λ. *κλη-
ρονομικὴ* κληροδοσία

κληροδότημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλη-
ροδοτεῖν, τὸ διὰ διαθήκης καὶ πρὸς ὡρισμένον
σκοπὸν καταλειφθὲν χρηματικὸν ποσὸν ἢ ἄλλη
τις περιουσία: «ὑποτροφίαι ἐκ κληροδοτημάτων».

—/*Νομ.*/ Βλ. *κληροδοσία*.

—[*Ἐγκυκλ.*] Γενικώτερον ὑπὸ τὸν ὅρον *κληρο-
δότημα* ἐπεκράτησε νὰ περιλαμβάνεται πᾶσα χα-
ριστικὴ πρᾶξις, αἰτίᾳ θάνατου ἢ ἐν ζωῇ, δι' ἧς
καταλείπεται ποσόν τι πρὸς ἐπιτέλεσιν σκοπῶν
κοινῆς ὠφελείας.

Ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν κληροδοτημάτων
δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἱστορία
τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἀκριβέστερον τοῦ ἑλληνικοῦ
ἔθνους. Ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν πρώτων ἑλληνι-
κῶν κληροδοτημάτων μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπα-
ναστάσεως δὲν εἶναι ἐφικτὸς λόγῳ τῆς ἐλλείψεως
εἰδικῶν ἐν προκειμένῳ μελετῶν. Γεγονὸς ὅμως
ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους
τῆς δουλείας δὲν ὑπῆρξε κοινωνικὴ ἐκδήλωσις,
ὑπὲρ ἧς νὰ μὴ κατελείφθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων ὁμο-
γενῶν κεφάλαια εἴτε ὑπὲρ ἐνισχύσεως ὑφισταμέ-
νων ἱδρυμάτων, εἴτε πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συστά-
σεως νέων τοιούτων. Τὰ σχολεῖα τῶν ἑλληνικῶν
παροικιῶν συνεστήθησαν καὶ συνετηρήθησαν ἀπο-
κλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τῶν κληροδοτημάτων.
Νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα καὶ ἱδρύματα ποικίλα
κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας συνιστῶντο εἰς
ὅλας τὰς ἑλληνικὰς παροικίας, καὶ ἐν μιᾷ λέξει
σχεδὸν ὑποσυνειδήτως καὶ ἄνευ οὐδενὸς συστή-
ματος οἱ Ἕλληνες κληροδόται συνεπλήρουν, σὺν
τῷ χρόνῳ, πρόγραμμα εὐρυτάτου περιεχομένου
κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, πρόγραμμα
ὁλοκληροῦν τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου κοινω-
νίας. Τὰ ἑλληνικὰ ἱδρύματα τῆς Τουρκίας, τὰ
ἐπιστημονικὰ σωματεῖα καὶ αἱ βιβλιοθῆκαι τῆς
Ἑπτανήσου, αἱ σχολαὶ τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Ρω-
σίας, αἱ προτύπως ὠργανωμέναι κοινότητες τῆς
Ἠπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας, τὰ ἱδρύματα τῆς
Κρήτης καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀποτελοῦσιν
ἓν ἑνιαῖον συγκρότημα, ὀφειλόμενον ἀποκλειστι-
κῶς καὶ μόνον εἰς τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ἅτινα πα-
ρεῖχον τὰ κληροδοτήματα.

Μεταγενεστέρως, καὶ ἐφόσον καὶ καθ' ὅσον συνι-
στῶνται ἑλληνικαὶ παροικίαι ἐν Ἀμερικῇ, Αὐστρα-
λίᾳ, Ἀφρικῇ, Ἰνδίαις, Κίνᾳ κ. ἀ., οἱ κληροδόται
Ἕλληνες σπεύδουσι καὶ ἐκεῖ πρὸς πλήρωσιν τῶν
ἀναγκῶν τῶν νέων τούτων κοινοτήτων, αἵτινες
μετ' οὐ πολύ, διὰ τῶν κεφαλαίων ἅτινα παρέχον-
ται ὑπὸ μορφὴν κληροδοτημάτων καὶ δωρεῶν,
ἀποβαίνουσι πρότυπα κοινοτήτων, ἁμιλλωμένων
πρὸς τὴν δρᾶσιν τῶν ξένων κοινοτήτων, αἵτινες
ἐνισχύονται καὶ ὀργανοῦνται ὑπὸ τῶν οἰκείων κυ-
βερνήσεων.

Ἡ κατ' ἐξοχὴν ὅμως χρονικὴ περίοδος, καθ' ἣν
ἐξεδηλώθη ἡ πρὸς τὸ κληροδοτεῖν τάσις, εἶναι ἡ
μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἰδίως μετὰ
τὴν ἐγκατάστασιν τῆς πρώτης βασιλείας ἐν Ἑλ-
λάδι. Ὑπῆρξε τοσοῦτον ἀθρόα κατὰ τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην ἡ προσφορὰ τῶν κληροδοτημάτων τῶν
ἁπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλλήνων, ὑπὲρ ἐκτελέσεως
σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πλέον
πατρίδι, ὥστε διὰ τῶν διατεθέντων κεφαλαίων ἐξε-
τελέσθησαν τὰ μᾶλλον περίλαμπρα τῶν δημοσίων
κτιρίων τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτὸς
τῶν ὁμογενῶν ἐσυνεχίσθη μετὰ τῆς αὐτῆς ζωηρό-
τητος μέχρι τοῦ πολέμου τοῦ 1897, ὁπότε παρε-
τηρήθη δισταγμός τις. Παρελθούσης ὅμως τῆς
πρώτης δυσμενοῦς ψυχολογικῆς ἐντυπώσεως, ἀθρόα
καὶ αὖθις ἐσυνεχίσθη ἡ προσφορὰ τῶν ἑλληνικῶν
χρημάτων ὑπὲρ κοινωφελῶν καὶ πολεμικῶν σκο-
πῶν. Αἱ πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι τοῦ 1912—1913 ἐπι-
δρῶσιν εὐμενῶς ἐπὶ τῶν κληροδοτημάτων, ἅτινα
κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμφανίζονται ηὐξημένα
σημαντικῶς, διὰ νὰ σταματήσωσι σχεδὸν ἐντελῶς
κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τοῦ 1922—1925,
μεθ' ἣν μετὰ βραδύτητος μὲν ἀλλὰ σταθερῶς ὁ
ἀριθμὸς τῶν κληροδοτῶν αὐξάνει. Ἡ ἀνακοπὴ
αὕτη τῆς πρὸς τὸ κληροδοτεῖν τάσεως ὀφείλεται
κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ πολι-
τεία ἀνέκαθεν δὲν ἀπέδωκε τὴν δέουσαν σημα-
σίαν εἰς τὴν τοιαύτην πλουτοφόρον ἐθνικὴν πη-
γήν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας μόνον αἱ Ἡνωμέναι Πο-
λιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι. Διότι
καὶ οἱ ἐθνικοὶ εὐεργέται, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέ-
σεων, ἠγνοήθησαν, καὶ οἱ κακόπιστοι διαχειρισταὶ
τῶν ἐκ κληροδοτημάτων κεφαλαίων χαλαρὰν τὴν
ἐπέμβασιν τῆς πολιτείας ᾐσθάνθησαν, καὶ ἡ βού-
λησις τῶν διαθετῶν δὲν ἐτηρήθη αὐστηρῶς καὶ
ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον ἐκ-
τέλεσιν.

Τὰ κληροδοτήματα δύνανται νὰ διαιρεθῶσι: Α')
Εἰς ἐκεῖνα, ἅτινα διὰ τῶν προσόδων σκοποῦσι τὴν
εἰς τὸ διηνεκὲς ἐπιτέλεσιν τοῦ ταχθέντος σκοποῦ.
Β') Εἰς ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ θέλησις τοῦ δια-
θέτου ἐκπληροῦται διὰ τῆς ἐφ' ἅπαξ διαθέσεως
τοῦ καταλειφθέντος ποσοῦ. Ὁ συνήθης τύπος τῶν
ἑλληνικῶν κληροδοτημάτων εἶναι ὁ μεικτός, καὶ
ὀλίγαι εἶναι αἱ διαθῆκαι ἐκεῖναι, αἱ περιέχουσαι τῆς
δευτέρας μόνον κατηγορίας κληροδοτήματα. Ἀπὸ
ἀπόψεως σκοποῦ τὰ κληροδοτήματα διαιροῦνται
εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας. α') Εἰς σκοποῦντα
τὴν ἐπιτέλεσιν σκοπῶν πολεμικῶν. β') Εἰς σκο-
ποῦντα τὴν ἐπιτέλεσιν σκοπῶν καθόλου κοινω-
φελῶν. Τὰ δεύτερα ὑποδιαιροῦνται: 1) Εἰς κλη-
ροδοτήματα ἐκπαιδευτικὰ καθόλου. 2) Εἰς κλη-
ροδοτήματα ὑπὲρ ναῶν, μονῶν, ἱερέων κλπ. 3) Εἰς
κληροδοτήματα ὑπὲρ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔρ-
γων (ὁδοί, γέφυραι ὕδρευσις κλπ.). 4) Εἰς κληρο-
δοτήματα ὑπὲρ σκοπῶν κοινωνικῆς προνοίας καὶ
ἀντιλήψεως (προίκησις πτωχῶν κορασίων, οἰκο-
τροφεῖα, βρεφοκομεῖα, πτωχοκομεῖα κλπ.). 5) Εἰς
κληροδοτήματα ὑγιειονομικῆς ἀντιλήψεως (νοσο-
κομεῖα, μαιευτήρια, ὀφθαλμιατρεῖα κλπ.). Αἱ ἀνω-
τέρω γενικαὶ ὑποδιαιρέσεις διακρίνονται εἰς πλη-
θὺν εἰδικωτέρων κληροδοτημάτων, ὧν ὅμως ἡ ἀπα-
ρίθμησις εἰς οὐδὲν πρακτικὸν σκοπὸν ἀποβλέπει.

Ἡ περιουσία τῶν κληροδοτημάτων εἶναι μὲν κατὰ
τὸ πλεῖστον τοποθετημένη εἰς ἀκίνητα, μέγα ὅμως
μέρος αὐτῆς εἶναι ἐπενδεδυμένον εἴτε εἰς χρεό-
γραφα, εἴτε εἰς καταθέσεις παρὰ ταῖς τραπέζαις.
Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ
μεγαλύτερος μέτοχος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς
Ἑλλάδος εἶναι ἡ ὁμὰς τῶν ἑλληνικῶν κληροδοτημά-
των. Σημαντικὸν μέρος τῆς περιουσίας τῶν ἑλλη-
νικῶν κληροδοτημάτων εὕρηται κατατεθειμένον
εἰς ξένας τραπέζας, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὸ *κλη-
ροδότημα Βαλλιάνου*, ὅπερ εἶναι κατατεθειμένον εἰς
ἀγγλικὰς τραπέζας, καὶ τὸ τοῦ *Ἀναστασίου Πρώ-
του* ἢ *Πρωτοψάλτου*, κατατεθειμένον εἰς μεξικανι-
κὰς τραπέζας. Ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐ-
ρωπαϊκὰς τραπέζας, ἢ μᾶλλον εἰς τὰς τραπέζας
σχεδὸν ὅλων τῶν χωρῶν, εὕρηνται κατατεθειμένα
ἑλληνικὰ κληροδοτήματα, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς πλεῖ-
στα μέρη τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς κ. ἀ. ὑπάρ-
χουσιν ἀκίνητα ἀνήκοντα κατὰ κυριότητα εἰς ἑλ-
ληνικὰ κληροδοτήματα.

Ἀπογραφὴ τῆς περιουσίας τῶν κληροδοτημά-
των δὲν ὑπάρχει, καὶ συνεπῶς εἶναι ἀδύνατος ὁ
καθορισμός, ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν, τῶν κε-
φαλαίων, ἅτινα σήμερον ἀνήκουσιν εἰς κληροδο-
τήματα, ἐξ ἐκείνων βεβαίως ὧν ὁ σκοπὸς ἐπιτε-
λεῖται εἰς τὸ διηνεκές, καὶ τοῦτο διότι, περὶ τῶν
ἄλλων, τῶν ἐπιτελεσθέντων ἐφ' ἅπαξ, δὲν ἀπολεί-
πουσιν ἡμῖν μόνον τὰ στοιχεῖα πρὸς καθορι-
σμὸν τῆς ἀξίας των, ἀλλὰ καὶ κατ' ὄνομα μέγι-
στον μέρος ἐξ αὐτῶν εἶναι ἄγνωστα. Μόνον ἡ
παράδοσις διέσωσε τὴν πληροφορίαν, ὅτι ἡ δεῖνα
γέφυρα π. χ. ἢ τὸ σχολεῖον ἔγινε ἀπὸ «λάσσο»,
ὅπως ἀπεκαλοῦντο κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἐπαναστά-
σεως χρόνους τὰ κληροδοτήματα. Παρ' ὅλην τὴν
ἔλλειψιν ἀπογραφῆς, βασίμως δύναται νὰ ὑποστη-
ριχθῇ ὅτι ἡ σήμερον ὑφισταμένη περιουσία ἐκ
κληροδοτημάτων ἀνέρχεται εἰς πολλὰ δισεκατομ-
μύρια δραχμῶν, ἐπενδεδυμένη κατὰ μέγιστον μέ-
ρος (ἴσως 80 %) εἰς ἀκίνητα.

Ἡ διαχείρισις τῆς περιουσίας αὐτῆς κατὰ τὸ
πλεῖστον διενεργεῖται ὑπὸ ἰδίων διαχειριστικῶν
ἐπιτροπῶν· ἑνὸς μόνον τμήματος (ἰδίως ἀφορῶν-
τος σκοποὺς ἐκπαιδευτικοὺς) ἡ διαχείρισις ἔχει
περιέλθει ἀπὸ μακροῦ εἰς τὸ κράτος. Ἡ ἐπο-
πτεία τῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν διὰ
τῆς διαθήκης τασσομένων σκοπῶν ἐκτελεῖται κατὰ
νόμον παρὰ τῶν ἁρμοδίων ὑπουργείων.

Μέχρι τοῦ 1927 οὐδεμία κατοχύρωσις τῆς θε-
λήσεως τοῦ διαθέτου ὑπῆρχεν, ἠδύνατο δὲ ἡ νο-
μοθετικὴ ἐξουσία, καὶ εἰς πλείστας περιστάσεις καὶ
αὐτὴ αὕτη ἡ ἐκτελεστική, νὰ μεταβάλλωσι κατὰ
βάσιν τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου. Ἡ τάσις αὕτη
τῆς αὐτοβούλου, αὐθαιρέτου καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον
ἄνευ αἰτιολογητικοῦ τινος λόγου μεταβολῆς τῆς
θελήσεως τοῦ διαθέτου, ἐπιταθεῖσα κατὰ τὰς δύο
τελευταίας δεκαετηρίδας, τοσοῦτον δυσμενῶς ἐπέ-
δρασεν ἐπί τε τῆς κοινῆς γνώμης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
ὅλου τοῦ ζητήματος τῶν κληροδοτημάτων, ὥστε
νὰ ἀναγκασθῇ ὁ νομοθέτης τοῦ 1927 νὰ περιλάβῃ
εἰδικὴν διάταξιν, κατοχυροῦσαν, κατὰ τρόπον ἀπό-
λυτον, τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου. Τῷ ὄντι διὰ τοῦ
ἄρθρου 20 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 καθωρίσθη
ὅτι: «Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχο-
μένου ἢ τῶν ὅρων διαθήκης ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς
ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ διατά-
ξεις αὐτῆς. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται διὰ νόμου
ὅταν ἡ θέλησις τοῦ δωρητοῦ ἢ διαθέτου ἀπο-
βαίνῃ ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος, ἡ διάθεσις
τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρουμένου πρὸς ἄλλον πα-
ρεμφερῆ σκοπόν». Ἡ διάταξις αὕτη ἀγαθὰ ἐπέ-
φερεν ἀποτελέσματα, τοῦτο μὲν διότι ἔθεσε φραγ-
μὸν εἰς βεβιασμένας ἐνεργείας τῆς νομοθετικῆς
καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, τοῦτο δὲ διότι ἀποτε-
λεῖ ἐγγύησιν δι' ὅλους ἐκείνους, οἵτινες ἐπιθυμοῦν-
τες νὰ διαθέσουν ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν ἦσαν
ἀβέβαιοι περὶ τοῦ ἐὰν ἡ ἐπιθυμία των θὰ ἦτο
σεβαστὴ παρὰ τοῦ κράτους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Σκεύου Ζερβοῦ*, Ἐθνικὰ κληροδοτήματα
καὶ δωρεαί.—*Δ. Ν. Λεβίδη*, Πρ. Ἐλεγκτ. Συνεδρίου Ἔκθε-
σις περὶ κληροδ. (Ἀθῆναι 1870).—*Ἀ. Πρέκα*, Τεῦχος κληρο-
δοτημάτων.—*Ἀ. Παπαχριστοπούλου*. Κληροδοτήματα.—*Κ. Π.
Ζαβιτζιάνου*, Ἀρχεῖα Ἐθν. Εὐεργετῶν.

Κ. Π. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ

— **κληροδότημα προφορικὸν** /*Κληρον. Δίκ.*/· βλ.
λ. *καταπίστευμα* προφορικόν.

κληροδότης (ὁ)· ὁ κληροδοτῶν, ὁ διὰ διαθή-
κης καταλείπων εἴς τινα περιουσίαν.

κληροδοτῶ (*—έω*)· καταλείπω εἴς τινα διὰ
διαθήκης περιουσίαν: «ἐκληροδότησε ὅλην τὴν πε-
ριουσίαν του εἰς κοινωφελῆ ἱδρύματα».

κληροδόχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δεχόμενος τὴν
κληροδοσίαν, ὁ ὑπὲρ οὗ καταλείπεται διὰ διαθή-
κης περιουσία τις.

— /*Νομ.*/ Βλ. *κληροδοσία*.

κληροκρατία (ἡ), ἡ *κληρικοκρατία*· τὸ κράτος
τοῦ κλήρου, ἡ ἐπικράτησις τῆς ἀρχῆς τοῦ κλη-
ρικαλισμοῦ (βλ. λ.).

Digitized by Google

κληροκρατικός, *—ή, —όν*· ὁ ὀπαδὸς τῆς *κληροκρατίας*.

κληρομαντεία (ἡ) [*'Εγκυκλ.*]. Καλεῖται οὕτω πᾶσα μαντεία, ἐν τῇ ὁποίᾳ κυριαρχεῖ τὸ σύστημα τοῦ κλήρου εἰς τὴν ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων. Συνήθως ἡ κληρομαντεία ἠσκεῖτο διὰ βελῶν (βλ. *βελομαντεία*), κύβων, ἀστραγάλων καὶ κυάμων, καὶ ἦτο ἐν χρήσει παρὰ Ρωμαίοις. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ μαντεία διὰ κύβων, ἐξήγετο τὸ συμπέρασμα ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μονάδων, αἱ ὁποῖαι ἐτύγχανον κατὰ τὴν βολήν. Τοὺς ἀστραγάλους, τοὺς κυάμους κλπ., τοὺς ἀνετάρασσον ἐντὸς κέρατος καὶ κατόπιν τοὺς ἔρριπτον ἐπὶ τινος τραπέζης, ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεως, ἣν ἐλάμβανον, ἐξῆγον καὶ τὰς ἀπαντήσεις. Τοῦ εἴδους τούτου τῆς μαντείας ὑπῆρχε καὶ ἄλλη μέθοδος. Εἰς μικρὰ πλακίδια ἔγραφον τὰς λέξεις ὄχι, ναί, ἴσως, καὶ ἀφοῦ τὰ ἀνεμείγνυον ὅλα ὁμοῦ, ἀνέσυρον ἕν, τὸ τυχόν. Ἡ λέξις τοῦ πλακιδίου ἦτο ἡ ζητουμένη ἀπάντησις.

κληρονόμημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κληρονομεῖν, τὸ διὰ κληρονομίας ἀποκτηθὲν ἢ δοθέν, κληρονομία.

κληρονομία (ἡ)· τὸ κληρονομεῖν, ἡ συνήθως δικαιώματι γένους διαδοχὴ κτήσεως: «δικαίωμα κληρονομίας», «ἀπεξενώθη τῆς πατρικῆς κληρονομίας» ‖ τὸ κληρονομηθέν, τὸ διὰ κληρονομίας ἀποκτηθέν: «ἡ οἰκία του εἶναι πατρικὴ κληρονομία», δημοτ. «τό 'χω κληρονομιά», ἀντίθ. *ἀγορά* ‖ πᾶσα ἰδιότης, προτέρημα ἢ ἐλάττωμα, τὴν ὁποίαν ἔχει τις κοινὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ἢ προγόνους, ἄλλως *οἰκογενειακόν* ‖ πᾶν ὅ,τι μεταβιβάζεται εἰς τὰ τέκνα ἢ τοὺς ἀπογόνους, οἷον ὑποχρεώσεις, δικαιώματα, τιμή, ψόγος, νόσος κττ.

— [ΝΟΜ.] Τὸ σύνολον τῆς περιουσίας, ἐνεργητικῆς (δικαιώματα) καὶ παθητικῆς (ὑποχρεώσεις), τοῦ ἀποβιώσαντος προσώπου καλεῖται *κληρονομία* αὐτοῦ. Περὶ τοιαύτης καθολικῆς διαδοχῆς σήμερον γίνεται λόγος μόνον προκειμένου περὶ τοῦ θανάτου προσώπου τινός. Τοὐναντίον εἰς τὸ κλασσικὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον τοιαύτη μεταβίβασις δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ὁμοῦ ἐπήρχετο καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, ὅπως λ. χ. ἐπὶ τῆς capitis deminutio, τῆς venditio bonorum κλπ.

Εἰς τὴν κληρονομίαν, μολονότι καθολικὴν διαδοχὴν οὖσαν, δὲν περιλαμβάνονται αἱ προσωπικαὶ σχέσεις τοῦ τελευτήσαντος, αἵτινες συναποσβέννυνται μετὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Οὕτω τὰ προνόμια, αἱ προσωπικαὶ δουλεῖαι, ἡ νομή, ἡ ἐντολή, ἡ πληρεξουσιότης, ἡ ἑταιρία, αἱ πρὸς ἱκανοποίησιν φιλοτιμίας ἀγωγαὶ (actiones vindictam spirantes), ἡ ἐπαχθεῖσα ἀλλὰ μὴ εἰσέτι ἀποκτηθεῖσα κληρονομία, αἱ ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου σχέσεις, τὸ ὄνομα τοῦ θανόντος καὶ αἱ πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ στενῶς συνδεδεμέναι σχέσεις ἐκ δημοσίας τινὸς ἢ ἰδιωτικῆς ὑπηρεσίας κλπ., ὅλαι σχέσεις ἀμέσως συνδεόμεναι πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τελευτῶντος, δὲν κληρονομοῦνται, ἀλλ' ἐκλείπουσιν ἅμα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ.

Ἡ κατὰ τὰς σχέσεις ταύτας περιορισθεῖσα κληρονομία «ἐπάγεται», συγχρόνως μὲ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου, κατὰ κανόνα, εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ. Διὰ τῆς «ἐπαγωγῆς» οἱ κληρονόμοι ἀποκτῶσι τὸ δικαίωμα, ὅπως ἀποκτήσουν τὴν κληρονομίαν, δηλοῦντες τὴν τοιαύτην των βούλησιν. Ἡ ἐπαγωγή, χωροῦσα κατὰ κανόνα ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ διαθέτου, ἐνίοτε λαμβάνει χώραν καὶ μετ' αὐτόν, ὡς λ. χ. ὅταν ὁ κληρονόμος ἐγκατεστάθη ὑπὸ αἵρεσιν ἀναβλητικήν, ὁπότε ἡ ἐπαγωγὴ χωρεῖ ἅμα ἡ αἵρεσις πληρωθῇ, ἢ ὅταν ὁ κληρονόμος δὲν εἶναι εἰσέτι ἐν ζωῇ, ἀλλὰ κυοφορεῖται, ὁπότε ἐπάγεται ἡ κληρονομία ἅμα οὗτος τεχθῇ κλπ.

Ὅπως ἡ ἐπαχθεῖσα κληρονομία ἀποκτηθῇ, εἶναι ἀνάγκη οἱ κληρονόμοι, πρὸς οὓς ἐγένετο ἡ ἐπαγωγή, νὰ δηλώσουν τὴν περὶ τούτου βούλησίν των. Ἡ δήλωσις τῶν κληρονόμων περὶ ἀποδοχῆς τῆς ἐπαχθείσης κληρονομίας ἀποτελεῖ τὴν *κτῆσιν* αὐτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον, καθ' ὃν λαμβάνει χώραν ἡ κτῆσις τῆς κληρονομίας, ὑπάρχει διαστολὴ μεταξὺ τῶν «οἰκείων» καὶ τῶν «ἐξωτικῶν» κληρονόμων. Οἰκεῖοι εἶναι οἱ κληρονόμοι οἱ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου τελοῦντες ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ πατρικὴν ἐξουσίαν, ἑπομένως σήμερον μόνον τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήλικα τέκνα αὐτοῦ. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται καὶ οἱ καλούμενοι «ὀψιγενεῖς», ὅσοι δηλαδὴ θὰ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ τελευτήσαντος, ἂν εἶχον τεχθῆ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Πλὴν τῶν οἰκείων (καὶ ὀψιγενῶν) ὅλοι οἱ ἄλλοι κληρονόμοι λέγονται ἐξωτικοὶ ἢ ἑκούσιοι. Καὶ οἱ μὲν οἰκεῖοι κληρονόμοι ἀποκτῶσι τὴν κληρονομίαν πάντοτε αὐτοδικαίως, ἄνευ δηλώσεώς τινος αὐτῶν ἢ κἂν καὶ γνώσεως. Διατηροῦσιν ὅμως τὸ δικαίωμα, ὅπως, ἂν δι' οἱονδήποτε λόγον δὲν θέλουν τὴν κληρονομίαν, ἀποκρούσουν αὐτήν, τὸ δὲ τοιοῦτόν των δικαίωμα καλεῖται εὐεργέτημα ἢ δικαίωμα ἀποχῆς (jus ἢ beneficium abstinendi), καὶ ἀσκεῖται ἀτύπως, εἴτε διὰ ρητῆς δηλώσεως, εἴτε καὶ σιωπηρῶς διὰ πράξεων ἐμφαινουσῶν τὴν πρὸς ἀποποίησιν βούλησίν των. Τὸ ἄρθρον 560 πολιτικῆς δικονομίας, ὁρίζον ὅτι πᾶς κληρονόμος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ προθεσμίαν τεσσάρων μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνοίξεως τῆς κληρονομίας διὰ νὰ κάμῃ ἀπογραφὴν καὶ ἐκφρασθῇ περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ ἀποκρούσεως τῆς κληρονομίας, κατὰ τὴν ἐκνικήσασαν καὶ ὀρθοτέραν γνώμην ἔταξεν ἐπὶ τετράμηνον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου ἀναβλητικὴν ἔνστασιν τῆς διασκέψεως πρὸς ἀποδοχὴν ἢ ἀποποίησιν τῆς κληρονομίας, τουτέστιν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν κληρονόμον τὸ δικαίωμα ἀποχῆς καὶ πέραν τοῦ τετραμήνου, μέχρι παραγραφῆς, ἀλλ' οὗτος, ἐναγόμενος, πρὸ τῆς παρόδου μὲν τοῦ τετραμήνου δύναται νὰ προτείνῃ τὴν ἔνστασιν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀπαντήσεώς του μέχρι παρελεύσεως τοῦ τετραμήνου, ἐνῷ ἐναγόμενος μετὰ τοὺς τέσσαρας μῆνας, ὀφείλει ἀμέσως νὰ δηλώσῃ τὴν πρὸς ἀποδοχὴν ἢ ἀποποίησιν βούλησιν αὐτοῦ. Τοῦ δικαιώματος τούτου τῆς ἀποχῆς στερεῖται ὁ οἰκεῖος διὰ ρητῆς ἢ σιωπηρᾶς αὐτοῦ παραιτήσεως ἢ ἂν δολίως καὶ χάριν ἰδιοποιήσεως ἀφήρεσε, κατηνάλωσε ἢ ἀπέκρυψε πράγματα τῆς κληρονομίας.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς οἰκείους, οἱ ἐξωτικοὶ ἀποκτῶσι τὴν κληρονομίαν διὰ δηλώσεως τῆς πρὸς τοῦτο βουλήσεώς των. Ἡ τοιαύτη των δήλωσις ἀποτελεῖ τὴν ὑπεισέλευσιν ἢ ἀποδοχὴν τῆς κληρονομίας (hereditatis aditio). Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσις εἶναι μονομερὴς δικαιοπραξία, εἰς οὐδένα τύπον ὑποβαλλομένη, πλὴν μόνον ὅταν γίνεται ἐπ' ὠφελείᾳ ἀπογραφῆς, ὁπότε εἶναι ἀναγκαία σχετικὴ δήλωσις πρὸς τὸν γραμματέα τοῦ ἁρμοδίου πρωτοδικείου. Κατὰ κανόνα ὅμως ἀρκεῖ ἡ ὁπωσδήποτε, διὰ πράξεων, λόγων, ἢ ἐγγράφως, γενομένη δήλωσις τῆς θελήσεως πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας. Ὡς δικαιοπραξία δὲ (μονομερὴς) ἀπαιτεῖ ἱκανότητα πρὸς τὸ δικαιοπρακτεῖν τοῦ ἐπιχειροῦντος ταύτην, θέλησις πρὸς ὑπεισέλευσιν ἀπηλλαγμένη ἐλαττωμάτων (βίας, πλάνης, δόλου) καὶ συμφωνία δηλώσεως καὶ βουλήσεως κατὰ τὰ γενικῶς ἐπὶ πάσης δικαιοπραξίας ἀπαιτούμενα. Ἐπὶ πλέον ἡ ὑπεισέλευσις καθαρά, ἄνευ δηλαδὴ αἱρέσεως, προθεσμίας ἢ ὅρου, δέον νὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, πρέπει δὲ νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλάνη ἢ ἀμφιβολία τις τοῦ ὑπεισερχομένου περὶ τοῦ ἂν ἐχώρησεν ἡ ἐπαγωγὴ ἢ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς μερίδος, εἰς ἣν ἐκλήθη, ἄλλως ἡ ὑπεισέλευσις εἶναι ἄκυρος. Τοῦ ἄρθρου 560 πολιτικῆς δικονομίας ὁρίσαντος ὅτι «πᾶς κληρονόμος» ἔχει τὴν προθεσμίαν διασκέψεως καὶ ἀναβλητικὴν ἔνστασιν τετραμήνου, καὶ διὰ τοὺς ἐξωτικοὺς ἰσχύουν ὅσα ἐλέχθησαν προκειμένου καὶ περὶ τῶν οἰκείων κληρονόμων, δηλαδή, ἐναγόμενοι οὗτοι πρὸ τῆς ἐξόδου τῶν τεσσάρων μηνῶν δύνανται ἐγκύρως ν' ἀρνηθοῦν πᾶσαν εἰς τὴν ἀγωγὴν ἀπάντησιν, μέχρι πέρατος τῆς προθεσμίας ταύτης, προβάλλοντες τὴν ἀναβλητικὴν ἔνστασιν τοῦ τετραμήνου· διωκόμενοι ὅμως δικαστικῶς μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑποχρεοῦνται ἀμέσως ν' ἀποδεχθοῦν ἢ ἀποποιηθοῦν τὴν κληρονομίαν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ συνήθης καὶ φυσικὴ ἀπόκτησις τῆς κληρονομίας. Κτῆσις ὅμως αὐτῆς ἐπέρχεται καὶ ἐξ ἄλλων ὁδῶν. Οὕτω τὸ κληρονομικὸν δίκαιον γνωρίζει *κτῆσιν κατὰ παραπομπὴν* (βλ. λ. *παραπομπή*) καὶ *κτῆσιν κατὰ προσαύξησιν* (βλ. λ. *προσαύξησις*).

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἀποποιήσεως ἰσχύουν ὅσα ἐλέχθησαν καὶ περὶ κτήσεως. Καὶ ἡ ἀποποίησις, ἡ δήλωσις δηλαδὴ περὶ μὴ ἀποδοχῆς τῆς κληρονομίας (τὸ δικαίωμα ἀποχῆς τῶν οἰκείων κληρονόμων), εἶναι ἐπίσης δικαιοπραξία μονομερής, ἄτυπος καὶ ἀπαιτοῦσα, ὅπως πᾶσα δικαιοπραξία, ἱκανότητα τοῦ δικαιοπρακτοῦντος, βούλησιν πρὸς ἀποποίησιν ἀπηλλαγμένην παντὸς ἐλαττώματος καὶ συμφωνίαν τῆς βουλήσεως πρὸς τὴν δήλωσιν. Ὡς δὲ καὶ ἡ ὑπεισέλευσις, οὕτω καὶ ἡ ἀποποίησις, πρέπει νὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἐπαγωγὴν χωρὶς αἵρεσιν, προθεσμίαν ἢ ὅρον, καὶ χωρὶς πλάνην τινὰ τοῦ ἀποποιουμένου περὶ τοῦ ἂν ἔγινε ἡ ἐπαγωγή, διατὶ ἔγινε κλπ., ὡς καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς μερίδος, εἰς ἣν καλεῖται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Παπαρρηγοπούλου*, Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχῦον ἀστικὸν δίκαιον (Κληρονομικόν, τόμ. 8, 1873).— *Καλλιγᾶ*, Κληρονομικὸν Δίκαιον (1876).— *Κρασσᾶ*, Κληρονομικὸν Δίκαιον (1910).— *Dernburg - Δυοβουνιώτου*, Κληρονομικὸν Δίκαιον (1909).— *Windscheid - Πολυγένους*, Κληρονομικὸν Δίκαιον (1930). — *Μπαλῆ*, Κληρονομικὸν Δίκαιον (1930).— *'Ι. Ζέπου*, Ἀστικὸς Κῶδιξ (1930, τόμ. β΄ σελ. 316 ἑπ.).— *Χ. Πράτσικα*, Ἡ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὴ διαδοχὴ (1924) — *Κ. Δεμερτζῆ*, Περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς διαδοχῆς παρὰ Ρωμαίοις καὶ ταῖς νεωτέραις νομοθεσίαις (1901—1918).—*Girard*, Manuel de droit romain (1928).— *Crome*, Grundzüge des Röm. Privatrechts (1922).— *Kipp*, Erbrecht (ἐν Enneccerus - Kipp - Wolf, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts, ἔκδ. 7η. 1928).— *Planck - Strohal*, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, τόμ. V (1921) καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς σημειουμένην βιβλιογραφίαν. Διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κληρον. δικαίου: *Cuq*, Manuel des institutions juridiques des romains (ἔκδ β΄ 1928, σελ. 677 ἑπ.).— *Costa*, Storia del diritto romano privato (ἔκδ β΄ 1925 σελ. 467 ἑπ.).— Δια τὸ βυζαντινὸν δίκαιον: *Zachariae v. Lingenthal*, Geschichte des griechisch - römischen Rechts (ἔκδ. γ΄ 1892). — *Sic. Villanueva*, Diritto bizantino (1906).— *Μαριδάκη*, Τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν ταῖ Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων 1922), καὶ τὴν ἐν Aldo Albertoni Per una esposizione del diritto bizantino (1927, ἐν σελ. 190 ἑπ.) βιβλιογραφίαν. Διὰ τὰ παρ' ἡμῖν πολλὰ τοπικὰ ἔθιμα κληρονομικοῦ δικαίου: *Maurer*, Das Griechische Volk (τόμ. I, 1835), *Χρυσανθοπούλου*, Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν (1853), καὶ ἐν «Πείρᾳ» *Ἰωαννίδου* ὑπὸ λ. Ἔθιμον.

Π. Ι. ΖΕΠΟΣ

— **κληρονομία** ***ἐκκειμένη*** ἢ ***σχολάζουσα*** [*Νομ.*]. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου μέχρι τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας ὑπὸ τοῦ κληρονόμου, δυνατὸν νὰ μεσολαβήσῃ διάστημά τι χρονικόν, εἴτε διότι ὁ κληρονομούμενος ἐγκατέστησέ τινα κληρονόμον ὑπὸ αἵρεσιν, ἔτι ἠρτημένην, εἴτε διότι ὁ κληρονόμος κυοφορεῖται ἔτι, εἴτε τέλος διότι ὁ κληθεὶς εἰς τὴν κληρονομίαν δὲν προέβη εἰσέτι εἰς τὴν δήλωσιν τῆς βουλήσεώς του, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη κατὰ νόμον ἀπαιτῆται πρὸς κτῆσιν τῆς κληρονομίας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ κληρονομία ἔκκειται (jacet) ἢ σχολάζει, ὅτε ὁ λόγος περὶ κληρονομίας *ἐκκειμένης* ἢ *σχολαζούσης* (πρβλ. Π. 38, 9, 1 πρ.). Πρὸς δήλωσιν τῆς αὐτῆς ἐννοίας γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ ὅρου *ἀπροσέλευτος κληρονομία*.

Ἡ σχολάζουσα κληρονομία, ὡς σύνολον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ δικαίου χάριν τοῦ μέλλοντος κληρονόμου ὡς ἴδιον νομικὸν πρόσωπον (πρβλ. Βασ. 26, 1, 22), ἱκανὸν πρὸς κτῆσιν καὶ ἀπώλειαν περιουσιακῶν στοιχείων, ἐφ' ὅσον πρὸς τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται ἐνέργειά τις φυσικοῦ προσώπου (πρβλ. Βασ. 50, 1, 57). Οὕτως, ἐνῷ ἡ σχολάζουσα κληρονομία δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ προσωπικὴν δουλείαν ἢ νομήν, ἀποκτᾷ τοὐναντίον τοὺς φυσικοὺς καὶ πολιτικοὺς καρποὺς τῶν κληρονομιαίων, ἔτι δὲ κυριότητα διὰ συμπληρώσεως χρησικτησίας, ἐφ' ὅσον ὅμως αὕτη ἤρξατο ἤδη ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν περιῆλθεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς χεῖρας τρίτου. Περαιτέρω ἡ σχολάζουσα κληρονομία ἀποκτᾷ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐντὸς ἰδίου πράγματος ἀνευρεθέντος *θησαυροῦ* (βλ. λ.), τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου ἐπερχομένην τυχὸν προσαύξησιν τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος, δικαιώματα ἐκ πληρώσεως αἱρέσεως, λήξεως προθεσμίας ἢ καταπτώσεως ποινικῆς ρήτρας κλπ. (πρβλ. Π. 47, 4, 1, 15. Βασ. 50, 1, 57. Βασ. 50, 3, 38. ἄρθρ. 15 νόμ. 1339. Βασ. 45, 1, 21. Βασ. 19, 2, 14. Π. 45, 1, 77). Ἐφ' ὅσον πρὸς σύστασιν ἐννόμου τινὸς σχέσεως ἀπαιτεῖται ὡρισμένη ἰδιότης τοῦ δικαιούχου, λαμβάνεται ὑπ' ὄψει τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονομουμένου κατὰ σαφεῖς ρήσεις τῶν πηγῶν (πρβλ. Βασ. 50, 1, 33. Πρβλ. οὐχ ἧττον Π. 46, 2, 24). Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐκέκτητο οὐσιώδη πρακτικὴν σημασίαν κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον τῶν Ρωμαίων. Κατὰ τὸ σύγχρονον δίκαιον, κυρίως ἔχει ἀξίαν ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐὰν κατὰ νόμον ἀπαιτῆται ὡρισμένη ἰθαγένεια πρὸς κτῆσιν ὡρισμένων δικαιωμάτων, ὅτε λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἰθαγένεια τοῦ κληρονομουμένου (πρβλ. οὐχ ἧττον κατωτ.).

Κηδεμονία σχολαζούσης κληρονομίας. Σχετικῶς μὲ τὴν κηδεμονίαν σχολαζούσης κληρονομίας παρὰ Ρωμαίοις βλ. λ. *κηδεμονία*.

Παρ' ἡμῖν, μέχρι τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1918, ὁ διορισμὸς προσωρινοῦ ἢ ὁριστικοῦ κηδεμόνος σχολαζούσης κληρονομίας ἐρρυθμίζετο κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄρθρων 649 καὶ 646 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἔκτοτε δὲ καὶ ἐφεξῆς ὁ τοιοῦτος διορισμὸς ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου 1337 «Περὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ κράτους καὶ περὶ διαχειρίσεως σχολαζουσῶν κληρονομιῶν» ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἀπὸ 23 Αὐγούστου 1918 Β.Δ., τὸ καθορίζον τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 1337 καὶ τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ αὐτοῦ νόμου ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου 1918 Β.Δ. «Περὶ ἐξακριβώσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως τῶν εἰς τὸ κράτος περιερχομένων ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομιῶν καὶ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν κηδεμόνων διαχειρίσεως τῶν σχολαζουσῶν κληρονομιῶν» (πρβλ. γερμ. κώδ. § 1960).

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, παρ' ἡμῖν ἡ κηδεμονία σχολαζούσης κληρονομίας δὲν ἀποτελεῖ κηδεμονίαν περιουσίας (cura bonorum), ἀλλὰ κηδεμονίαν προσώπου (cura personae) καὶ δὴ τοῦ κληρονόμου (πρβλ. ἄρθρ. 21 νόμ. 1337). Ἐκ τούτου ἕπεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ κηδεμόνος παύει ἡ σχολάζουσα κληρονομία ν' ἀποτελῇ νομικὸν πρόσωπον, ἐφ' ὅσον ὁ κηδεμὼν ταύτης ἐκπροσωπεῖ φυσικὸν πρόσωπον. Συνέπεια ἐπίσης τούτου εἶναι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κηδεμὼν δύναται ν' ἀποκτήσῃ προσωπικὴν δουλείαν καὶ νομήν, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ κληρονόμου, ἔτι δ' ὅτι ἐκεῖ ὅπου κατὰ νόμον ἀπαιτεῖται ὡρισμένη ἰδιότης τοῦ δικαιούχου πρὸς σύστασιν ἐννόμου σχέσεως, λαμβάνεται ὑπ' ὄψει τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου καὶ οὐχὶ πλέον τὸ τοῦ κληρονομουμένου. Ὁ νόμος (ἄρθρ. 30 ν. 1337) θεωρεῖ τὸν κηδεμόνα σχολαζούσης κληρονομίας δημόσιον πρόσωπον, δυνάμενον ν' ἀλληλογραφῇ μετὰ τῶν δημοσίων ἀρχῶν καὶ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας. Διὰ τὰς ἐνεργείας του ὁ κηδεμὼν δικαιοῦται ἀντιμισθίας, καθοριζομένης ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἀναλόγως τῆς κληρονομίας καὶ τῶν κόπων τοῦ κηδεμόνος, ἡ δ' ἀντιμισθία αὕτη καταβάλλεται εἴτε μετὰ τὸ τέλος τῆς κηδεμονίας, εἴτε καὶ τμηματικῶς, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ αὕτη (ἄρθρ. 27 ν. 1337).

Digitized by Google

Διορισμός, ἀνικανότης, ἀντικατάστασις, ἀποποίησις καὶ παραιτησις κηδεμόνος. 1) Κηδεμὼν διορίζεται διὰ πᾶσαν σχολάζουσαν κληρονομίαν, εἴτε ἐκ διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου, πρὸς διαχείρισιν αὐτῆς, καὶ δὴ οὐ μόνον ἰδιώτης, ἀλλὰ καὶ δημόσιον πρόσωπον, καὶ αὐτὸς ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος τῆς ἕδρας τοῦ πρωτοδικείου τῆς τελευταίας κατοικίας ἢ διαμονῆς τοῦ κληρονομουμένου καθ' ὑπόδειξιν τῆς διευθύνσεως τῶν δημοσίων κτημάτων τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας (ἄρθρ. 11 ν. 1337). Οὐ ἐν τέλος κωλύει ὅπως, ὑπαρχούσης διαθήκης κηδεμονίας, διορισθῇ αὐτὸς ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης. Καὶ εἰς μὲν κατεπειγούσας περιπτώσεις διορίζεται προσωρινὸς κηδεμὼν ὑπὸ τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως αὐτεπαγγέλτως ἢ τῇ αἰτήσει παντὸς ἐνδιαφερομένου, εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις διορίζεται ὑπὸ τοῦ πρωτοδικείου τῆς τελευταίας κατοικίας τοῦ κληρονομουμένου, ἤ, τοιαύτης μὴ ὑπαρχούσης, τῆς τελευταίας αὐτοῦ διαμονῆς, ἢ ἐν ἐλλείψει ἀμφοτέρων, ὑπὸ τοῦ πρωτοδικείου Ἀθηνῶν τῇ αἰτήσει τοῦ εἰσαγγελέως ἢ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον, ὅπερ ἰσχύει καὶ ἂν ἔτι ἔχῃ διορισθῆ προσωρινὸς κηδεμών, ὅτε ἡ περὶ διορισμοῦ αἴτησις τοῦ εἰσαγγελέως δέον νὰ ὑποβληθῇ ἀμελητί, ἤτοι ἄνευ ὑπαιτίου βραδύτητος (ἄρθρ. 13, 12 καὶ 14 ν. 1337). Ἡ περὶ διορισμοῦ ἀπόφασις κοινοποιεῖται εἰς τὸν διορισθέντα ἐπιμελείᾳ τοῦ γραμματέως τοῦ πρωτοδικείου ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως (ἄρθρ. 18 ν. 1337).

2) Ἀνίκανοι ὅπως διορισθῶσι κηδεμόνες εἶναι: α') οἱ ἀνήλικοι, β') οἱ δικαστικῶς ἀπηγορευμένοι ἢ ὑπὸ δικαστικὸν ἀντιλήπτορα διατελοῦντες, γ') οἱ πτωχεύσαντες καὶ μὴ ἀποκαταστάντες, δ') αἱ γυναῖκες, ε') οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ μοναχοί, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ κληρονομίας κληρικοῦ ἢ μοναχοῦ, στ') οἱ ἀλλοδαποί, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ κληρονομίας ὁμοεθνοῦς των ἀλλοδαποῦ, ζ') οἱ ἔχοντες ἐκκρεμεῖς δίκας μετὰ τοῦ κληρονομουμένου, η') οἱ καταδικασθέντες εἰς ποινὴν κακουργήματος ἢ πλημμελήματος κατὰ τὰ ἀκριβέστερον εἰ τὸ ἄρθρον 23 τοῦ ποινικοῦ νόμου ὡρισμένα, θ') οἱ ὁμολογουμένως κακῆς διαγωγῆς, καὶ ι') οἱ ὡς σφετερισταὶ ἀποβληθέντες κηδεμονίας ἢ ἐπιτροπείας τινὸς (ἄρθρ. 16 ν. 1337).

3) Τὸ δικαστήριον δύναται, τῇ αἰτήσει τοῦ κηδεμόνος, παντὸς ἐνδιαφερομένου ἢ τοῦ εἰσαγγελέως, νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν κηδεμόνα, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον κρινῃ ἐπαρκεῖς τοὺς προτεινομένους πρὸς ἀντικατάστασιν λόγους. Τοιοῦτοι λόγοι πάντως θεωροῦνται οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἀνικανότητος, ἐπερχόμενοι διαρκούσης τῆς κηδεμονίας (ἄρθρ. 17 ν. 1337).

4) Τὸ λειτούργημα τοῦ κηδεμόνος δὲν εἶναι ὑποχρεωτικόν, διότι οὗτος δύναται ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς περὶ διορισμοῦ του ἀποφάσεως νὰ δηλώσῃ ἐνώπιον τοῦ γραμματέως τοῦ δικαστηρίου τὴν περι μὴ ἀποδοχῆς βούλησίν του. Ἐὰν δὲν προβῇ εἰς τοιαύτην δήλωσιν ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης, λογίζεται ἀποδεχθεὶς τὴν κηδεμονίαν (ἄρθρ. 18 ν. 1337).

5) Ἀλλὰ καὶ ἀποδεχθεὶς ὁ κηδεμών, προσωρινὸς ἢ ὁριστικός, δύναται νὰ παραιτηθῇ, ὑποβάλλων τὴν παραιτησίν του ἐνώπιον τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως (ἄρθρ. 27 Β. Δ. 7 Σεπτεμβρίου 1918).

Διαχειρισις κηδεμόνος. Ὁ προσωρινὸς κηδεμὼν ἐνεργεῖ μόνον τὰς πράξεις ἐκείνας, δι' ἃς διωρίσθη καὶ ἃ περιλαμβάνει ἡ πρᾶξις τοῦ διορισμοῦ, ὑποχρεούμενος πάντως νὰ προβῇ, ἄνευ ὑπαιτίου βραδύτητος, εἰς τὴν σφράγισιν τῶν κληρονομιαίων. Διὰ τὰς τυχὸν πέραν τῶν πράξεων τούτων γενομένας ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργείας εὐθύνεται ὡς ὁ διοικητὴς ἀλλοτρίων, ὁ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ κυρίου ἐνεργήσας (βλ. λ. *διοίκησις* ἀλλοτρίων, ἄρθρ. 15 ν. 1337).

Ὁ ὁριστικὸς κηδεμὼν γενικῶς ἐκπροσωπεῖ τὸν κληρονόμον καὶ ἐνεργεῖ πάσας τὰς πρὸς διοίκησιν τῆς κληρονομίας πράξεις, ἐφ' ὅσον δὲν περιορίζεται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου (πρβλ. ἄρθρ. 24 Ν. Δ. τῆς 17 Ἰουλίου 1923 «περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων ἑταιρειῶν»).

1) Μόνος ὁ ὁριστικὸς κηδεμὼν ἐνεργεῖ τὰς κάτωθι πράξεις:

α') Ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του προκαλεῖ τὴν σφράγισιν καὶ ἀπογραφὴν τῆς περιουσίας, καθορίζων, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ συμβολαιογράφου, τὰ εἰς φθορὰν ὑποκείμενα πράγματα, ἐνεργεῖ δὲ πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ κληρονόμου, δυνάμενος νὰ ζητήσῃ τὴν ἀφάνειαν αὐτοῦ. Περαιτέρω προβαίνει εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν στοιχείων τῆς σχολαζούσης κληρονομίας, ἐπιδιώκει τὴν εἴσπραξιν τῶν ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας ἀπαιτήσεων τοῦ κληρονομουμένου, λαμβάνει τ' ἀναγκαῖα ἀσφαλιστικὰ μέτρα (π. χ. προσημείωσιν, ὑποθήκην, κατάσχεσιν κλπ.), μεριμνᾷ νὰ καταστῶσι τοκοφόροι αἱ παρὰ Τραπέζαις καταθέσεις καὶ ἐν γένει ἐπιμελεῖται τῆς καλῆς συντηρήσεως τῶν κληρονομιαίων (ἄρθρ. 19 ν. 1337 καὶ ἄρθρ. 28 καὶ 32 Β. Δ. 7 Σεπτεμβρίου 1918· πρβλ. ν. 282).

β') Ἐκμισθοῖ τὰ κληρονομικὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα ἐπὶ χρόνον μὴ ὑπερβαίνοντα τὸ ἔτος. Ἡ ἐκμίσθωσις ὅμως τῶν ἀκινήτων ἐνεργεῖται κατόπιν συναγωνισμοῦ, διεξαγομένου μετὰ δημοσίευσιν σχετικῆς προσκλήσεως δι' ἐνσφραγίστων προσφορῶν. Ἡ κατακύρωσις ἐνεργεῖται εἰς τὸν προσφέροντα μείζονα τιμὴν (ἄρθρ. 23 ν. 1337 καὶ ἄρθρ. 31 Β. Δ. 7 Σεπτεμβρίου 1918).

γ') Ἐξοφλεῖ τὰ χρέη τῆς κληρονομίας καὶ δὴ δι' ἐγγράφου ἐντολῆς του πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἢ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς καταθέσεων καὶ ἐπὶ προσαγωγῇ τῶν ἀποδεικτικῶν τίτλων τοῦ χρέους, τῆς ἐξοφλήσεως βεβαιουμένης διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου (ἄρθρ. 33 Β. Δ. 7 Σεπτεμβρίου 1918).

δ') Ἐνεργεῖ τὰς πρὸς συντήρησιν τῶν κληρονομιαίων στοιχείων δαπάνας καὶ δὴ κατόπιν δημοπρασίας καὶ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἔργου συνολικῆς ἀξίας ἀνωτέρας τῶν 1.000 δραχμῶν (ἄρθρ. 35 Β. Δ. 7 Σεπτεμβρίου 1918).

ε') Ἐγείρει ἢ ἀποκρούει ἀγωγάς, ἐνασκεῖ ἢ ἀποκρούει ἔνδικα μέσα καὶ ἐξακολουθεῖ ἀρξαμένας δίκας μετὰ προηγουμένην ἠτιολογημένην γνωμοδότησιν τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως, πλὴν ἂν ἐπίκειται κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς (ἄρθρ. 22 ν. 1337 καὶ ἄρθρ. 36 Β. Δ. 7 Σεπτεμβρίου 1918).

2) Μετὰ προηγουμένην δικαστικὴν ἀπόφασιν ὁ κηδεμὼν ἐνεργεῖ τὰς κάτωθι πράξεις:

α') Δάνειον ἐπ' ὀνόματι τοῦ κληρονόμου, ἢ ἐκποίησιν κληρονομιαίων κινητῶν, ἢ ἀκινήτων, ἢ τίτλων παραστατικῶν ἀξίας, ἢ μεταβίβασιν ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων καὶ δὴ μόνον ἐὰν ὑφίσταται ἄφευκτος ἀνάγκη ἢ προφανὴς ὠφέλεια. Ἐν τῇ ἀποφάσει καθορίζονται εἰδικῶς τὰ κατὰ προτίμησιν ἐκποιητέα κινητὰ ἢ ἀκίνητα τῆς κληρονομίας, ὁρίζεται δὲ καὶ συμβολαιογράφος διὰ τὸν πλειστηριασμόν, ὅστις ἐνεργεῖται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 881 ἑπ. καὶ 965 ἑπ. τῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ μικρᾶς ἀξίας κινητῶν ἢ ἀκινήτων πραγμάτων, ὅτε δύναται νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἄνευ πλειστηριασμοῦ ἐκποίησις. Ἐπὶ χρεωγράφων ἡ ἐκποίησις ἐνεργεῖται εἰς τὴν τρέχουσαν τιμὴν τοῦ Χρηματιστηρίου διὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἢ ἄλλης τινὸς τῶν ἀνεγνωρισμένων τραπεζῶν (ἄρθρ. 22 ν. 1337). Τῶν εἰς φθορὰν ὑποκειμένων πραγμάτων καὶ εἰς λίαν κατεπειγούσας περιπτώσεις δύναται ὁ πρόεδρος ἢ ὁ εἰρηνοδίκης νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκποίησιν καὶ ἄνευ πλειστηριασμοῦ, καθ' ὃν τρόπον ἤθελε κρίνει ὡς συμφερώτερον τῇ κληρονομίᾳ (ἄρθρ. 19 ν. 1337).

β') Ἐκμίσθωσιν τῶν κληρονομιαίων κινητῶν ἢ ἀκινήτων πέραν τοῦ ἔτους. Τῶν τελευταίων ἡ ἐκμίσθωσις γίνεται κατόπιν συναγωνισμοῦ (ἄρθρ. 23 ν. 1337 καὶ ἄρθρ. 31 Β.Δ. τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1918)

Τὸ δικαστήριον τέλος καθορίζει τὸ ποσόν, ὅπερ πρέπει νὰ παραμένῃ εἰς χεῖρας τοῦ κηδεμόνος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς κληρονομίας.

3) Ὁ κηδεμὼν δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ τὰς κάτωθι πράξεις:

α') Τὴν διατήρησιν καὶ διοίκησιν κληρονομιαίου ἐμπορικοῦ ἢ βιομηχανικοῦ καταστήματος. Ἡ τοιαύτη διοίκησις καθορίζεται ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας (ἄρθρ 20 ν. 1337 καὶ ἄρθρ. 32 Β.Δ τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1918.

β') Συμβιβασμὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ κληρονόμου, συναίνεσιν εἰς ἀγωγὴν (ἄρθ 22 ν. 1337). Τὸ αὐτὸ δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἰσχύει καὶ ἐπὶ δωρεᾶς, συνυποσχετικοῦ καὶ δικαστικῆς ὁμολογίας.

γ') Ν' ἀγοράσῃ ἢ νὰ μισθώσῃ, εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε διὰ παρενθέτων προσώπων, κινητὰ ἢ ἀκίνητα τῆς κληρονομίας ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς συμβάσεως. Ὡσαύτως ὁ κηδεμὼν δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ δι' εκχωρήσεως ἀπαίτησιν κατὰ τῆς κληρονομίας, ἐπὶ ποινῇ ἀποσβέσεως τῆς ἀπαιτήσεως ἄρθρ. 24 ν. 1337).

δ') Νὰ παραλάβῃ χρήματα ὀφειλόμενα εἰς τὴν κληρονομίαν. Ταῦτα κατατίθενται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἢ ἐν ἐλλείψει ὑποκαταστήματος εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον (ἄρθρ. 29 καὶ 30 Β. Δ. τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1918).

ε') Ὁ κηδεμὼν τέλος δὲν νομιμοποιεῖται παθητικῶς ἐν δίκῃ περὶ κλήρου, περὶ τοῦ κύρους διαθήκης, περὶ ὑποχρεώσεως ἢ δικαιώματος πρὸς συνεισφορὰν κλπ. Ὁ ἀξιῶν κληρονομικὸν δικαίωμα δύναται νομιμοποιούμενος νὰ ἐναγάγῃ τὸν κηδεμόνα διὰ τῆς ἐκ τῆς κηδεμονίας ἀγωγῆς (actio curationis directa) ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως λήξῃ ἡ κηδεμονία καὶ παραδοθῇ ἡ κληρονομία.

Λῆξις κηδεμονίας. Λογοδοσία καὶ εὐθύνη κηδεμόνος. 1) Ἡ κηδεμονία λήγει: α) Διὰ τοῦ θανάτου, παραιτήσεως ἢ ἀντικαταστάσεως τοῦ κηδεμόνος. Οἱ κληρονόμοι ὅμως τοῦ θανόντος κηδεμόνος, ἐὰν εἶναι ἐνήλικοι, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν διαχείρισιν, μέχρις οὗ ἕτερος κηδεμὼν ἀναλάβῃ αὐτὴν (ἄρθρ 17 ν. 1337). Ἐπίσης ὁ παραιτηθεὶς κηδεμὼν ἐξακολουθεῖ διαχειριζόμενος τὴν κληρονομίαν μέχρι τῆς εἰς τὸν νέον κηδεμόνα παραδόσεως (ἄρθρ. 27 Β. Δ. 7 Σεπτεμβρίου 1918).

β) Ὅταν ἡ κληρονομία παύσῃ νὰ εἶναι σχολάζουσα, ἤτοι ὅταν ὑπεισέλθῃ ὁ κληρονόμος. Τοιοῦτος κληρονόμος δύναται νὰ εἶναι ἐξ ἀδιαθέτου τὸ δημόσιον, μὴ ὑπάρχοντος ἑτέρου ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου καλουμένων (πρβλ. ν. 2310), ὅπερ τεκμαίρεται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἐκδιδομένης τῇ αἰτήσει τοῦ δημοσίου καὶ βεβαιούσης ὅτι δὲν ὑπάρχει ἕτερος κληρονόμος ἐκτὸς τοῦ κράτους (ἄρθρ. 2 ν. 1337).

γ) Ἐὰν τὸ δημόσιον ὑποβάλῃ τὴν αἴτησιν περὶ βεβαιώσεως τοῦ κληρονομικοῦ του δικαιώματος, ὅτε τὸ δικαστήριον δύναται νὰ διατάξῃ τὴν παῦσιν τῆς κηδεμονίας καὶ τὴν εἰς τὸ δημόσιον παράδοσιν τῆς κληρονομίας (ἄρθρ. 26 καὶ 4 ν. 1337).

2) Ληξάσης τῆς κηδεμονίας ὁ κηδεμών, δαπάναις τῆς κληρονομίας, παρέχει λογοδοσίαν τῆς διαχειρίσεώς του (ἄρθρ. 26 ν. 1337).

3) Ὁ κηδεμὼν εὐθύνεται διὰ πᾶσαν ἀμέλειαν ἀπέναντι τοῦ κληρονόμου, δυναμένου νὰ ἐνασκήσῃ τὴν κατὰ τοῦ κηδεμόνος ἀπαίτησίν του διὰ τῆς ἐκ τῆς κηδεμονίας ἀγωγῆς (actio curationis directa), παραγραφομένης μετὰ δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς κηδεμονίας. Ἡ παραγραφὴ ὅμως αὕτη δὲν ἐκτείνεται εἰς τὸ ἐκ τοῦ δοθέντος λογαριασμοῦ ἐκκαθαρισθὲν ὑπόλοιπον, ἡ πρὸς αἴτησιν τοῦ ὁποίου ἀγωγὴ ὑπόκειται εἰς τὴν κοινὴν τριακονταετῆ παραγραφὴν (ἄρθρ. 28 ν. 1337).

Αἱ κατὰ τοῦ κληρονόμου ἀπαιτήσεις τοῦ κηδεμόνος, ἐκ τῆς κηδεμονίας πηγάζουσαι, ἐνασκοῦνται διὰ τῆς ἀντιθέτου ἐκ τῆς κηδεμονίας ἀγωγῆς (actio curationis contraria).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦ.Α. Ἐκτὸς τῶν συστημάτων κυρίως τὰ ἔργα τῶν: *Ihering*, Abhandlungen aus dem röm. Recht (1843).— *Köppen*, Die Erbschaft (1856).— *Marcusen*, Die Lehre von der hereditas jacens in ihrem Zusammenhang mit der alten usucapio pro herede (1883).—*Steinlechner*, Das schwebende Erbrecht (1893 καὶ 1897).—*Μ. Εὐστρατιάδου* Περὶ τῆς τύχης τῶν ἐκκειμένων κληρονομιῶν ἐπὶ Βυζαντίνων (ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας, τ. 34 σελ. 268 ἑπ.).— Πρβλ. *Moser*, Die staatliche Nachlassfürsorge im Sinne der §§ 1960 ff. BGB nach mod. Reichs=und Landesrecht (1906).

Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

—κληρονομίας ἀναξιότης *[Κληρον. Δίκ.]* βλ. λ. *κληρονόμος*.

κληρονομικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κληρονομίαν, ὁ τῆς κληρονομίας: «κληρονομικὰ δικαιώματα», «—αἱ ὑποχρεώσεις»· || ὁ ἐκ κληρονομίας προερχόμενος: «κληρονομικὴ περιουσία», «κληρονομικὴ νόσος. — ἰδιότης»· || ***κληρονομικὰ*** (τά) ὡς οὐσ., κληρονομικαὶ ὑποθέσεις: «εἶναι εἰδικὸς εἰς τὰ κληρονομικά»· || κληρονομικαὶ ἔριδες, δίκαι: «ἔχουν μεταξύ τους κληρονομικά». — Ἐπίρρ. ***κληρονομικῶς***.

—κληρονομικὴ διαδοχὴ *[Κληρον. Δίκ.]*. Ἡ μεταβίβασις τῆς κληρονομίας ἀπὸ τοῦ ἀποβιώσαντος εἰς τὸν κληρονόμον ἀποτελεῖ τὴν κληρονομικὴν διαδοχήν. Ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ ὡς βάσιν καὶ σημεῖον ἐκκινήσεως ἐν τῇ ἀναπτύξει της ἔσχε τὴν σύνθεσιν τῆς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας, ἡ συνέχισις τῆς ὁποίας προϋπέθετεν ὄχι μόνον μεταβίβασιν τῶν παραδόσεων, τῶν ἱερῶν, τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐν γένει σχέσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν περιουσιακῶν τοιούτων. Οὕτω δικαιολογουμένη ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ ὡς μετάθεσις καθολικὴ δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἐμφανίζεται μόλις κατὰ τὴν κλασσικὴν τούτου ἐποχήν. Προηγουμένως τὰ τέκνα τοῦ τελευτῶντος paterfamilias δὲν ἀποκτοῦν νέα δικαιώματα, οὔτε ὑποβάλλονται εἰς νέας ὑποχρεώσεις διὰ τοῦ θανάτου τοῦ γονέως των, ἀλλὰ πράγματι συνεχίζουν καὶ ἐπὶ πλέον νῦν ἀσκοῦσιν ἐν δικαίωμα, τὸ ὁποῖον εἶχον μὲν καὶ πρότερον ἀλλ' εἰ λανθάνουσαν κατάστασιν, λόγῳ τῆς ἐν ζωῇ ὑπάρξεως τοῦ paterfamilias, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν θέσιν τώρα ἐμβαίνουν. Ὑπὸ τὸ σύγχρονον δίκαιον κληρονομικὴ διαδοχὴ σημαίνει πάντοτε μετάθεσιν περιουσιακῶν στοιχείων θετικῶν (δικαιώματα) ἢ ἀρνητικῶν (ὑποχρεώσεις) ἀπὸ τοῦ τελευτήσαντος εἰς τοὺς κληρονόμους του.

Βάσις τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς ὑπὸ τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν ὀργάνωσιν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἰσχύουσαν ἀρχὴν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας εἶναι ἡ βούλησις τοῦ τελευτῶντος πρὸς διάθεσιν τῆς περιουσίας του. Πᾶν πρόσωπον δυνάμενον ἐν ζωῇ ἐλευθέρως νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην ἐλευθέρως νὰ διαθέτῃ ταύτην καὶ μετὰ θάνατον. Ἡ βούλησις τοῦ τελευτῶντος ἀπετέλεσε καὶ εἰς τὸ ἀτομικιστικὸν σύστημα τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ ὑπὸ τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν ὀργάνωσιν (ἐξαίρεσις εἰς Σοβιετικὴν Ρωσίαν) τὴν κεντρικὴν γραμμὴν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν κληρονομικῶν σχέσεων. Ὅταν ὅμως λείπῃ τοιαύτη δήλωσις τῆς πρὸς διάθεσιν βουλήσεως τοῦ τελευτῶντος, τὸ δίκαιον εἰς ἀναπλήρωσιν αὐτῆς ὥρισε διὰ νόμου τὰ δικαιούμενα πρόσωπα εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Δικαιολόγησις τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τοῦ δικαίου ὑπῆρξε καὶ πάλιν κατ' ἀρχὴν ἡ θεραπεία τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως τοῦ ἀποθνήσκοντος. Πράγματι ὁ νόμος δὲν ἔκαμεν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἰμὴ νὰ ὁρίσῃ ἀκριβῶς τὰ δικαιούμενα εἰς τὴν κληρονομίαν πρόσωπα κατὰ τὸν πιθανώτερον τρόπον, καθ' ὃν θὰ ὥριζε ταῦτα καὶ ὁ τελευτήσας κληρονομούμενος. Τὴν ἐνέργειάν του δὲ ταύτην τὸ δίκαιον συνεδύασε πρὸς τὴν κοινωνικήν του ἀποστολὴν καὶ ὥρισε

Digitized by Google

μετὰ ταῦτα τὴν σειράν, καθ' ἣν τὰ πρόσωπα ταῦτα θὰ καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν, ὡς καὶ τοὺς περιορισμούς, ὑφ' οὓς ἡ περιουσία θὰ μεταφέρεται ἀπὸ τοῦ τελευτῶντος εἰς τοὺς ἐπιζῶντας.

Ἀπὸ τῶν ἀπόψεων αὐτῶν ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ διεκρίθη εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας. Τὴν πρώτην, καθ' ἣν ἡ βούλησις τοῦ τελευτῶντος ὁρίζει τὰ πρόσωπα, εἰς τὰ ὁποῖα μετὰ θάνατόν του θὰ περιέλθῃ ἡ κληρονομία, χαρακτηρίζει ἡ ὕπαρξις διαθήκης, καὶ καλοῦμεν *ἐκ διαθήκης κληρονομικὴν διαδοχήν*. Τὴν δὲ δευτέραν, ὅπου τὴν βούλησιν τοῦ τελευτῶντος ἀναπληροῖ τὸ δίκαιον, ὁ νόμος, καλοῦμεν *νόμιμον* ἢ *ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὴν διαδοχήν*. Διαδοχὴ ἐκ διαθήκης καὶ διαδοχὴ ἐξ ἀδιαθέτου δὲν δύνανται νὰ συνυπάρξωσιν. Ἡ μία ἀποκλείει τὴν ἄλλην, ἡ δ' ἐξ ἀδιαθέτου χωρεῖ μόνον ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἡ ἐκ διαθήκης. Ἐξαιρετικῶς ἐνίοτε ἐν τούτοις καὶ τῶν δύο διαδοχῶν συμβαίνει συνύπαρξις, ὡς λ. χ. ὅταν ἐν μέρει ἀκυρωθῇ ἡ ὑπάρχουσα διαθήκη.

Τὸ δίκαιον ἐν τῇ κοινωνικῇ του δράσει ὤφειλε νὰ λάβῃ καὶ ἄλλο τι ὑπ' ὄψιν του. Παρεσχέθη μὲν εἰς τὸν τελευτῶντα ἡ δυνατότης τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος ἦτο δυνατόν, παραβλέπων κάθε ἰδίᾳ ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς συγγενείας φίλτρον, νὰ διαθέσῃ εἰς τρίτους, ξένους πρὸς τὴν οἰκογένειαν, τὴν περιουσίαν του, οὐδὲν καταλείπων εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ συγγενεῖς. Συνέφερεν ὅμως καὶ εἰς τὸ σύγχρονον, ἀλλ' ἰδίᾳ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἡ συντήρησις τοῦ «οἴκου», ἡ ὁποία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νοηθῇ ἂν καὶ οἰκονομικῶς δὲν ἐστηρίζετο καὶ ἂν δὲν ὡρίζετο ὅτι ἡ περιουσία τοῦ ἀποθνήσκοντος δὲν θὰ ἐξέφευγε τῆς οἰκογενείας, τοὐλάχιστον κατὰ ὡρισμένον αὐτῆς μερίδιον. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸ δίκαιον προέβλεψε καὶ περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς, ἐπερχομένης καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ τελευτῶντος, εἴτε αὐτὸς θέλει εἴτε ὄχι. Αὐτὴ ὠνομάσθη *ἀναγκαστικὴ διαδοχή*, ἢ *διαδοχὴ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων*.

Κληρονομικὴ διαδοχὴ ἐκ διαθήκης Πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἀληθοῦς βουλήσεως τοῦ διαθέτου, τὸ δίκαιον ὥρισεν ὡρισμένους τύπους συντάξεως διαθηκῶν, πέραν τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἰσχὺν ἀνεγνώρισεν εἰς τὴν ἀτύπως δηλουμένην βούλησιν. Οἱ τύποι τῶν διαθηκῶν διαφέρουν κατὰ χρόνον καὶ τόπον. Εἰς τὸ ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν δίκαιον ὑπῆρχον δύο τοιοῦτοι τύποι· ὁ πρῶτος, ὁ κοινὸς καὶ συνήθης, εἶναι ἡ ἐνώπιον τῶν συνελεύσεων τοῦ λαοῦ (comitia calata) πανηγυρικὴ δήλωσις τοῦ διαθέτου καὶ μόνον δὶς τοῦ ἔτους πρὸς τοὺς pontifices· ὁ δεύτερος ἦτο ἐξαιρετικός, ὄχι ὅμως καὶ ἀσυνήθης, τῆς Ρώμης σχεδὸν διαρκῶς εὑρισκομένης ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, ἐπιτρεπόμενος μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν πολέμου εἰς τοὺς στρατιώτας (διαθήκη in procinctu). Αἱ δυσχέρειαι τῆς ἐνώπιον τῶν συνελεύσεων τοῦ λαοῦ συντάξεως διαθήκης ἐπέβαλον ταχέως μεταρρυθμίσεις, καὶ οὕτως, ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ἔχομεν τὰς διὰ mancipatio εἶτα δὲ τὰς διὰ «χαλκοῦ καὶ ζυγοῦ» (per aes et libram) πανηγυρικῶς καταρτιζομένας διαθήκας. Βραδύτερον ὁ πραίτωρ, ἐν τῇ δικαιογονικῇ αὐτοῦ δράσει, ἁπλοποιεῖ τὰς πανηγυρικὰς αὐτὰς συντάξεις διαθηκῶν, καὶ ἀπαιτεῖ ἀντ' αὐτῶν ἁπλῶς ὡρισμένον ἀριθμὸν μαρτύρων. Ἔκτοτε καὶ ἡ πανηγυρικότης ἐκλείπει, καὶ τὸ jus civile ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πραγματικοῦ δικαίου ἁπλοποιεῖ ἐπίσης τοὺς τύπους συντάξεως διαθηκῶν. Παρ' ἡμῖν τὴν ἐκ διαθήκης διαδοχὴν καὶ τὰ τοῦ τύπου αὐτῶν ρυθμίζει ὁ νόμος ΓΨΠ' τοῦ 1911, καταργήσας τὰς διατάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τὸ ψήφισμα τοῦ κυβερνήτου τῆς 11 Φεβρουαρίου 1830, ὅπερ ἐπίσης καθώριζε τέσσαρας τύπους διαθηκῶν. Διακρίνει ὁ ἰσχύων νῦν νόμος *δημοσίαν*, *ἰδιόγραφον* καὶ *μυστικὴν διαθήκην*, ἀφιερώνει δὲ διατάξεις καὶ διὰ τὴν σύνταξιν ἐκτάκτων διαθηκῶν ἐν συμφοραῖς, ἐκστρατείαις κλπ. (βλ. λ. *διαθήκη*).

Κληρονομικὴ διαδοχὴ ἐξ ἀδιαθέτου ἢ νόμιμος. Ἐπέρχεται αὕτη ὅταν ὁ τελευτήσας κληρονομούμενος δὲν κατέλιπε διαθήκην, τοῦ νόμου ὁρίζοντος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὰ δικαιούμενα εἰς τὴν κληρονομίαν πρόσωπα, τὴν σειρὰν αὐτῶν ὡς καὶ τὸ ποσοστόν, εἰς ὃ καλοῦνται ταῦτα. Εἰς τὸ ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν δίκαιον (Δωδεκάδελτος), ἂν δὲν ὑπῆρχε πρόσωπον τελοῦν ὑπὸ τὴν ἄμεσον πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ paterfamilias κατὰ τὸν θάνατόν του (suus, οἰκεῖοι) ἢ ἐκ διαθήκης κληρονόμος, ἐκαλοῦντο κατὰ πρῶτον λόγον οἱ πλησιέστεροι ἐξ ἀρρενογονίας συγγενεῖς (agnatus), εἶτα δὲ οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους (gens), οἱ γεννῆται (gentiles) τοῦ τελευτήσαντος. Χαρακτηριστικὸν ἦτο ἐν προκειμένῳ ὅτι ὁ Δωδεκάδελτος δὲν ἐθεώρει τοὺς agnati ὡς κληρονόμους, ἀλλὰ τοὺς ἀπένεμε τὴν κυριότητα τῶν κληρονομιαίων ἀπ' εὐθείας. Αὐτὸ ἐσήμαινεν ὅτι, κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Δωδεκαδέλτου δὲν ἐπρόκειτο πράγματι περὶ κληρονομικοῦ δικαιώματος, οἷον παρείχετο μόνον εἰς τοὺς οἰκείους καὶ εἰς τὸν ἐκ διαθήκης κληρονόμον, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ δικαιώματος ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθνήσκοντος ὑφισταμένου καὶ ὅταν οὗτος ἦτο ἐν ζωῇ, κωλυομένου ὅμως τότε κατὰ τὴν ἄσκησιν, καὶ τὸ ὁποῖον, ἅμα τῷ θανάτῳ του, ἐπανήρχετο ἀκέραιον εἰς τοὺς συγγενεῖς του ὡς δικαιούχους. Τὸ τοιοῦτον ἐδικαιολογεῖτο ἀπὸ τὸ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἰδίᾳ αἱ ἀκίνητοι γαῖαι, ἀρχικῶς ἦσαν κοινὴ ἰδιοκτησία τῶν κοινῶν προγόνων. Τὸ σύστημα τοῦ Δωδεκαδέλτου, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰδίᾳ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς διαθέσεως, ταχέως μετερρυθμίσθη, ὥστε ὅλοι, οἰκεῖοι, ἐξ ἀρρενογονίας συγγενεῖς καὶ γεννῆται νὰ θεωρηθοῦν κληρονόμοι, καλούμενοι εἰς τὴν κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου, ὅταν δηλαδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἐκ διαθήκης κληρονόμος. Οὕτω τελειωτικῶς εἰς τὸ ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν δίκαιον μορφώνονται τρεῖς τάξεις: οἱ οἰκεῖοι, εἶτα οἱ ἐξ ἀρρενογονίας συγγενεῖς, καὶ τελευταῖον οἱ γεννῆται. Ἔκτοτε ἀρχίζει ἡ δρᾶσις τοῦ Ρωμαίου πραίτωρος. Συμπληρῶν, τροποποιῶν καὶ ὑποβοηθῶν οὗτος τὸ αὐστηρὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον, παρέσχε δικαίωμα κληρονομικὸν (bonorum possessio) καὶ εἰς ἄλλα πρόσωπα. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, παραλλήλως πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τοῦ ἀστικοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου (hereditas), ἐμορφώθη καὶ ἡ bonorum possessio, κληρονομικὴ διαδοχὴ ἐκ τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου. Τὸ φαινόμενον δὲν παρετηρήθη μόνον εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκ διαθήκης καὶ τὴν ἀναγκαστικήν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου, ὁ πραίτωρ ἀπένειμε τὴν διακατοχὴν τῆς κληρονομίας εἰς τέσσαρας χωριστὰς τάξεις. Πρῶτον εἰς τὰ τέκνα, εἰς τοὺς liberi τοῦ ἀποθανόντος, τοὺς κατιόντας δηλαδὴ ὅλους, καὶ τοὺς χειραφετηθέντας κλπ. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἀπένειμε τὴν διακατοχὴν τῆς κληρονομίας εἰς τοὺς legitimi, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐννοοῦντο αἱ τρεῖς ἀρχικαὶ τοῦ Δωδεκαδέλτου τάξεις, οἱ οἰκεῖοι, οἱ ἐξ ἀρρενογονίας συγγενεῖς καὶ οἱ γεννῆται. Εἰς τὴν τρίτην τάξιν ἐκάλεσε τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς τοῦ κληρονομουμένου (cognati), καὶ εἰς τὴν τετάρτην βραδύτερον, ἐλλείψει ἄλλου συγγενοῦς, τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον (bonorum possessio unde vir et uxor). Τὸ ἰδιαιτέρως χαρακτηρίζον τὸ σύστημα τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ τῆς καλουμένης διαδοχῆς βαθμῶν καὶ τάξεων, τῆς ἀρχῆς δηλαδή, καθ' ἥν, ἐάν, μετὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, δι' οἱονδήποτε λόγον ὁ εἰς ὃν ἐπήχθη αὕτη δὲν τὴν ἀποκτήσῃ, καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν ὁ συγγενὴς τοῦ ἑπομένου βαθμοῦ ἢ τῆς ἑπομένης τάξεως. Διὰ τῆς τοιαύτης διαδοχῆς βαθμῶν ἢ τάξεων ἐπέρχεται νέα ἐπαγωγὴ ἢ ἀνανέωσις τῆς ἐπαγωγῆς. Τὴν διαδοχὴν αὐτὴν ἠγνόησεν ὁ Δωδεκάδελτος, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ὁποίου, ἂν ὁπωσδήποτε ἐματαιοῦτο ἡ ἐπαγωγή, ἡ κληρονομία καθίστατο ἔρημος (res vacans).

Τὸ δυαδικὸν αὐτὸ σύστημα jus civile καὶ πραιτωρικοῦ δικαίου ὑπέστη ἀρκετὰς τροποποιήσεις, ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, προκειμένου περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς μητρός, τῶν κατιόντων καὶ τῶν ἀμφιθαλῶν ἀδελφῶν, μὲ τάσιν τὴν εὔνοιαν τῆς ὑπὲρ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν κληρονομικῆς διαδοχῆς. Τὰς ἐκ τοῦ διχασμοῦ αὐστηροῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ πραιτωρικοῦ τοιούτου δυσχερείας ἀνέτρεψεν ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἰδίᾳ, διὰ τῶν Νεαρῶν 118 καὶ 127 αὐτοῦ, καθώρισεν ὁριστικῶς τέσσαρας τάξεις, μὲ βάσιν τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἐκαλοῦντο οἱ κατιόντες ἐν γένει. Εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἀνιόντες, ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ τέκνα προαποθανόντων ἀμφιθαλῶν ἀδελφῶν. Εἰς τὴν τρίτην οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ τέκνα προαποβιωσάντων τοιούτων. Εἰς τὴν τετάρτην οἱ λοιποὶ συγγενεῖς ἐξ αἵματος, τοῦ ἐγγυτέρου ἀποκλείοντος τὸν ἀπώτερον. Ἐλλείψει τέλος συγγενοῦς ἐκαλεῖτο ὁ ἐπιζῶν σύζυγο , ὅπως καὶ εἰς τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον. Καὶ τὸ σύστημα αὐτὸ εἰς τὸ βυζαντινὸν δίκαιον ὑπέστη τροποποιήσεις. Ἀνεξαρτήτως τῶν πολλῆς σημασίας μεταβολῶν τῆς Ἐκλογῆς τῶν Ἰσαύρων (βλ. λ. *Ἴσαυροι*) καὶ βραδύτερον τὸ δίκαιον τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ὑπέστη μεταβολάς, ὅπως λ. χ. ὑπὸ τῆς Νεαρᾶς 40 Λέοντος Σοφοῦ, τῆς Νεαρᾶς Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου ἔτους 945—959 «Περὶ τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων χωρὶς παίδων», καὶ τῆς ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκδοθείσης ὑπὸ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τῷ 1306 τοιαύτης, περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἰσχύος τῶν ὁποίων μέχρι τοῦ 1920 ὑπῆρχε μεγάλη ἔρις.

Τῷ 1920 ἐδημοσιεύθη παρ' ἡμῖν ὁ νόμος 2310, ἀναρρυθμίσας ἐξ ὁλοκλήρου τὸ δίκαιον ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς. Ὁ νέος νόμος, συνταχθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ ἑλβετικοῦ ἀστικοῦ κώδικος, ἐδέχθη τὸ σύστημα τῶν «πατρυιῶν», καθ' ὃ καλοῦνται οἱ συγγενεῖς κατὰ «γενεάς», κατὰ τάξεις δηλαδὴ ἀποτελουμένας ἀπὸ τὸν γονέα καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καταγομένους. Ἐν τῷ συστήματι τῶν πατρυιῶν (Parentelensystem) τάσις ὑπάρχει νὰ μεταβαίνῃ ἡ κληρονομία πρὸς τοὺς κατιόντας, κατ' εὐθεῖαν ἢ καὶ πλαγίαν γραμμήν. Ὁ νόμος 2310 διακρίνει ἓξ τάξεις δικαιουμένων εἰς τὴν κληρονομίαν προσώπων. Ἐκ τούτων αἱ τέσσαρες πρῶται ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τέσσαρας «πατρυιὰς» («γενεάς»). Πράγματι εἰς αὐτὰς καλοῦνται πλείονες ὁμοῦ συγγενεῖς, χαρακτηριζόμενοι ἀπό τινος κοινοῦ αὐτῶν ἀνιόντος. Σημειωτέον ὅτι ὁ νόμος, ἀπὸ συγχρονισμένην κοινωνικὴν ἀντίληψιν, καθ' ἣν τάσις ὑπάρχει περιορισμοῦ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, ὥρισεν ὅτι ἐξαιρέσει τῶν κατιόντων, καλουμένων ἐπ' ἄπειρον, οἱ συγγενεῖς τῶν λοιπῶν τάξεων καλοῦνται μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ, τοῦ τετάρτου οἱ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως, μέχρι δὲ μόνον τοῦ τρίτου οἱ τῆς τετάρτης τάξεως (πρόπαππος καὶ προμάμμη μόνον). Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ὁ νόμος παρέσχε κληρονομικὸν καθαρῶς δικαίωμα καὶ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἐν τῇ ἕκτῃ τάξει ἐλλείψει παντὸς ἄλλου ἐκ τῶν περιωρισμένως καλουμένων συγγενῶν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν ἕτερον τῶν συζύγων, αὐτὸς ἐπιζήσας τοῦ ἄλλου συντρέχει πάντως μὲ τὰς τέσσαρας πρώτας τάξεις, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ἐν τῇ πέμπτῃ καλεῖται μόνος αὐτὸς ὡς κληρονόμος.

1) Εἰδικώτερον ἐν τῇ *πρώτῃ τάξει* καλοῦνται οἱ κατιόντες. Τοιοῦτοι νοοῦνται οὐ μόνον οἱ ἐκ νομίμου γάμου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ ἀκύρου καὶ οἱ νομιμοποιηθέντες ἢ ἀναγνωρισθέντες (Ν. Δ. περὶ ἐξωγάμων τέκνων τοῦ 1927), οἱ νόθοι ὡς κληρονόμοι τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀνιόντων, τέλος δ' οἱ υἱοθετηθέντες καὶ οἱ τούτων κατιόντες μόνον ὡς κληρονόμοι τοῦ υἱοθετήσαντος (βλ. λ. *υἱοθεσία, εἰσποίησις*). Ἐκ πνεύματος εὐνοίας πρὸς τὴν κατιοῦσαν συγγενικὴν σχέσιν, ὁ νόμος καλεῖ τοὺς κατιόντας ἐπ' ἄπειρον, τοῦ ἐγγυτέρου ἀποκλείοντος τοὺς ἀπωτέρους ἐξ αὐτοῦ κατιόντας, ὅσους δηλαδὴ συνδέονται δι' αὐτοῦ συγγενικῶς πρὸς τὸν τελευτήσαντα. Ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ ἐπέρχεται «κατὰ ρίζας» διὰ τοὺς ἀπωτέρους κατιόντας, ἐὰν δηλαδὴ ἐγγύτερος κατιών τις συνδέων καὶ ἄλλους ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου κατιόντας πρὸς τὸν τελευτήσαντα δὲν ζῇ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, θὰ κληθοῦν εἰς αὐτὴν οἱ ἀπώτεροι οὗτοι ἐκ τοῦ ἰδίου κατιόντες καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μερίδα, τὴν ὁποίαν καὶ θὰ διανεμηθοῦν, ἂν εἶναι πλείονες τοῦ ἑνός. Ἡ τοιαύτη κατὰ ρίζας διαδοχὴ ἰσχύει διὰ τοὺς ἀπωτέρους κατιόντας, ἐνῷ εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ τοῦ πρώτου βαθμοῦ τοιοῦτοι, τὰ τέκνα δηλαδὴ τοῦ ἀποβιώσαντος, διανέμονται «κατὰ κεφαλάς», «κατ' ἰσομοιρίαν» τὴν ἐπαγομένην αὐτοῖς κληρονομίαν. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν, ὁμοῦ μετὰ τῶν κατιόντων, καλεῖται καὶ ὁ ἐπιζῶν σύζυγος, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου ὑπῆρχε γάμος νόμιμος, λαμβάνων τὸ τέταρτον τῆς ὅλης κληρονομίας καὶ συμμετέχων κατὰ τὸ αὐτὸ ποσοστὸν εἰς τὰ ἐξ αὐτῆς χρέη.

2) Εἰς τὴν *δευτέραν τάξιν* καλοῦνται οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἐκ τούτων κατιόντες μέχρις ἐν ὅλῳ καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ, ἤτοι τὰ τέκνα (ἀδελφοὶ δηλαδὴ τοῦ ἀποβιώσαντος), ἔγγονοι (ἀνεψιοὶ ἐξ ἀδελφῶν) καὶ δισέγγονοι (ἀνεψιόπαιδες τοῦ κληρονομουμένου) τῶν γονέων τοῦ θανόντος. Ὅπως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τάξει, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οἱ τοῦ πρώτου βαθμοῦ συγγενεῖς, οἱ γονεῖς δηλαδή, καλοῦνται καὶ διανέμονται τὴν κληρονομίαν κατ' ἰσομοιρίαν, ἐφ' ὅσον ἀμφότεροι ὑπάρχουν ἐν τῇ ζωῇ, ἀποκλείοντες τοὺς λοιποὺς ἐξ αὐτῶν κατιόντας τῆς αὐτῆς τάξεως. Ἂν τοὐναντίον ὁ ἕτερος τῶν γονέων δὲν ὑπάρχῃ ἐν τῇ ζωῇ, εἰς τὴν «ρίζαν» αὐτοῦ τότε καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτοῦ κατιόντες (τέκνα, ἔγγονοι καὶ δισέγγονοι), ὥστε χωρεῖ ἡ κατὰ ρίζας πλέον διανομή. Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἂν ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ἐλλείπουν, ὁπότε οἱ ἐξ αὐτῶν κατιόντες θὰ διανεμηθοῦν ἐπίσης κατὰ ρίζας τὴν κληρονομίαν. Ἀξιοσημείωτον ἐνταῦθα εἶναι ὅτι λόγῳ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς τοῦ νόμου οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοί, τότε μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν, ὅταν ἐλλείπῃ προαποβιώσας ὁ κοινὸς αὐτῶν καὶ τοῦ κληρονομουμένου γονεύς, διότι εἰς τούτου μόνον τὴν ρίζαν δικαιοῦνται. Περιωρισμένον ὡσαύτως, ποσοτικῶς ὅμως, εἶναι καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ θετοῦ γονέως, δικαιουμένου εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποβιώσαντος θετοῦ του τέκνου μόνον εἰς τὸ $^1/_6$ τῆς μερίδος φυσικοῦ γονέως, ἤτοι εἰς τὸ ἕκτον τῆς κληρονομίας, ἀφοῦ ἡ μερὶς φυσικοῦ γονέως, κανονικῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, εἶναι τὸ ἥμισυ αὐτῆς. Ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει ἔχει ἐκλείψει ὁ κοινωνικὸς λόγος τῆς συνδρομῆς τῶν κατιόντων διὰ τῆς κληρονομίας τοῦ κατ' εὐθεῖαν αὐτῶν προγόνου, καὶ συνεπῶς ὁ νόμος περιορίζων τὸ δικαίωμα τῶν καλουμένων εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν παρέχει οὐχὶ πλέον τὸ τέταρτον, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας εἰς τὸν ἐπιζήσαντα ἐκ τῶν συζύγων. Καὶ ἔτι πλέον ὡς ἐκ τοῦ νόμου «ἐξαίρετον» *(προκληροδότημα)* παρέχει εἰς τὸν ἴδιον καὶ τὰ ἔπιπλα, σκεύη, ἱμάτια καὶ ἄλλα τοιαῦτα οἰκιακὰ ἀντικείμενα, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο εἴτε ὑπὸ μόνου τοῦ ἐπιζῶντος, εἴτε ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν συζύγων. Ἡ διάταξις παρελήφθη ἀπὸ τὸν γερμανικὸν κώδικα, οὐχ ἧττον εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη (λ. χ. Οἴτυλον, Ναύπλιον κλπ.) ἴσχυεν ἐθιμικῶς καὶ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου νόμου, τοῦ συζύγου δικαιουμένου εἰς τὸ «κρεβατοστρῶσι», ὑπὸ τὸ ὁποῖον περίπου ἐννοοῦντο τὰ ἀντικείμενα τοῦ «ἐξαιρέτου» τοῦ νόμου 2310. Τὴν διάταξιν δεδικαιολογημένως ἐπέβαλεν ἡ κοινωνικὴ ἀντίληψις, καθ' ἥν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν τέκνα (ἄμεσοι συνεχισταὶ τοῦ «οἴκου»), δίκαιον ἦτο νὰ μὴ στερηθῇ

Digitized by Google

ὁ ἐπιζήσας γονεὺς τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα κοινὰ εἶχε μετὰ τοῦ ἀποβιώσαντος.

3) Εἰς τὴν *τρίτην τάξιν* καλοῦνται ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη μετὰ τῶν ἐξ αὐτῶν κατιόντων, δηλαδὴ τέκνων (θείων τοῦ κληρονομουμένου) καὶ ἐγγόνων αὐτῶν (ἐξαδέλφων τοῦ θανόντος). Ἡ διανομὴ καὶ ἐνταῦθα γίνεται κατὰ κεφαλάς, ἐφ' ὅσον ὅλοι οἱ πάπποι καὶ αἱ μάμμαι εἶναι ἐν ζωῇ, ἄλλως κατὰ ρίζας. Ὁ δ' ἐπιζῶν σύζυγος συντρέχει ἐπίσης εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας καὶ λαμβάνει καὶ τὰ ἔπιπλα κλπ. ὡς ἐξαίρετον, ὡς καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ τάξει.

4) Εἰς τὴν *τετάρτην τάξιν* καλοῦνται πρόπαπποι καὶ προμάμμαι (μέχρι μόνον τοῦ τρίτου βαθμοῦ συγγενείας), διανεμόμενοι ἐξ ἴσου τὴν κληρονομίαν, ὅσοι καὶ ἂν ζῶσι ἐξ αὐτῶν, ἐπέρχεται δηλαδὴ πάντοτε διανομὴ κατ' ἰσομοιρίαν. Ὁ ἐπιζῶν δὲ σύζυγος λαμβάνει ὅ,τι καὶ εἰς τὴν δευτέραν καὶ τρίτην τάξιν, τὸ ἥμισυ τουτέστι τῆς κληρονομίας καὶ τὸ ἐξαίρετον.

5) Εἰς τὴν *πέμπτην τάξιν* καλεῖται εἰς ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν ὁ ἐπιζῶν σύζυγος, οὐχὶ ὅμως ἀπεριορίστως, διότι ἐὰν ἡ ἀξία τῆς κληρονομίας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς, ὑπερβαίνῃ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας δραχμῶν, τὸ δημόσιον ἔχει ὄχι κληρονομικὸν δικαίωμα, ἀλλὰ προσωπικὴν ἀπαίτησιν ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς πέραν τῶν πεντακοσίων χιλιάδων δραχμῶν ἀξίας τῆς κληρονομίας. Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς τὴν δικαιολογίαν του ἔχει εἰς τὸν γενικὸν περιορισμὸν τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος χάριν τῶν κατιόντων. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου, ἡ περιουσία ἐκφεύγει ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν, καὶ συνεπῶς οὐδεὶς λόγος ἰδιαιτέρας προστασίας τούτου.

6) Εἰς τὴν *ἕκτην τάξιν*, μὴ ὑπάρχοντος οὐδενὸς κληρονόμου ἐκ τῶν προηγουμένων τάξεων, καλεῖται τὸ δημόσιον εἰς τὴν κληρονομίαν. Περιορισμούς τινας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ κληρονομικοῦ τούτου δικαιώματος τοῦ κράτους, διὰ τῆς ἀπαιτήσεως δικαστικῆς βεβαιώσεως, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος πλὴν αὐτοῦ κληρονόμος κλπ., ἔθετο ὁ νόμος 1337 τοῦ 1918.

Ὁ νόμος 2310 δὲν μετέβαλε τὰ καὶ εἰς τὸ τελιωτικῶς διαμορφωθὲν ρωμαϊκὸν δίκαιον ἰσχύοντα περὶ διαδοχῆς βαθμῶν ἢ τάξεων καὶ προσαυξήσεως. Ἀμφότερα ἰσχύουν καὶ νῦν καὶ δὴ ἐὰν μετὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, δι' οἱονδήποτε λόγον, ματαιωθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ κληρονόμου ἀπόκτησις αὐτῆς, θὰ λάβῃ χώραν *μεταβίβασις* (βλ. λ.), ἐὰν ὑπάρχῃ περίπτωσις ἐφαρμογῆς αὐτῆς, ἄλλως κατὰ πρῶτον μὲν λόγον διαδοχὴ βαθμῶν, καλουμένου τοῦ ἑπομένου κατὰ βαθμὸν συγγενείας συγγενοῦς, ἂν τοιοῦτος δὲ δὲν ὑπάρχῃ *προσαύξησις* (βλ. λ.) τῆς μερίδος τοῦ μὴ ἀποκτήσαντος κληρονόμου, προσχωρούσης εἰς τὰς μερίδας τῶν μετ' αὐτοῦ τυχὸν συγκληρονομούντων· ἂν τέλος δὲ οὔτε καὶ συγκληρονόμοι τοιοῦτοι ὑπάρχουν, θὰ κληθῇ ἡ ἑπομένη τάξις, θὰ χωρήσῃ δηλαδὴ διαδοχὴ τάξεων.

Ἰδιαίτερον ὅλως δίκαιον νομίμου κληρονομικῆς διαδοχῆς ἴσχυε καὶ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ καὶ ἐν τῷ βυζαντινῷ δικαίῳ προκειμένου περὶ τῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν. Τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶχον τροποποιήσει πλείονες νεαραὶ τοῦ Λέοντος Σοφοῦ, ἰδίᾳ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ὁ δημοσιευθεὶς τῷ 1909 νόμος ΓΥΙΔ' περὶ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου καὶ διοικήσεως μοναστηρίων ἀνερρύθμισε τὸ δίκαιον τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν. Κατ' αὐτόν, ἐκ τῶν κληρικῶν ὁ ἐπίσκοπος μόνον τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας του δύναται νὰ διαθέσῃ, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος περιερχομένου ἐκ τοῦ νόμου εἰς τὸ γενικὸν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον. Οἱ λοιποὶ κληρικοὶ κληρονομοῦνται κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον. Τῶν μοναχῶν ἡ περιουσία, ἡ πρὸ μὲν τῆς εἰσόδου των εἰς τὴν μονὴν (κουρᾶς αὐτῶν) αὐτοδικαίως περιέρχεται εἰς τὴν μονήν, ἀφαιρουμένου μόνον τοῦ ποσοστοῦ νομίμου μοίρας, εἰς τὸ ὁποῖον δικαιοῦνται οἱ τυχὸν ὑπάρχοντες ἀναγκαῖοι κληρονόμοι· ἡ δὲ μετὰ τὴν κουρὰν αὐτῶν ὡς μοναχῶν ἀποκτηθεῖσα περιουσία, μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν περιέρχεται εἰς τὸ γενικὸν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν μονὴν κληρονομικῷ δικαιώματι. Οἱ ἱερομόναχοι τέλος κληρονομοῦνται ἐξ ἀδιαθέτου κατὰ τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας των κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον, κατὰ τὸ ἄλλο τέταρτον ὑπὸ τῆς μονῆς εἰς ἣν ἀνήκουν καὶ κατὰ τὸ ἀπομένον ἥμισυ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου· δύνανται δὲ οὗτοι καὶ διὰ διαθήκης νὰ διαθέσουν τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας των, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος πάντως περιερχομένου εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον.

Κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Καὶ αὐτή, ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, διέτρεξε πλείονα στάδια, μέχρις ὅτου ὁριστικῶς διαμορφωθῇ εἰς τὸ καὶ παρ' ἡμῖν νῦν ἰσχῦον ἰουστινιάνειον δίκαιον. Τρεῖς μεγάλαι ἐποχαὶ διακρίνονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀναγκαστικῆς διαδοχῆς ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ: τυπικὸν δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, οὐσιαστικὸν δίκαιον, καὶ μικτὸν ἢ κατὰ τὴν Νεαρὰν 115 τελικὸν τοιοῦτον.

Ὑπὸ τὸ *τυπικὸν δίκαιον* ὁ διαθέτης ἦτο ὑποχρεωμένος, ἐν πάσῃ περιπτώσει, νὰ ποιήσηται μνείαν ὡρισμένων προσώπων ἐν τῇ διαθήκῃ του, ἔστω καὶ ἂν ἐλάχιστον μερίδιον τῆς κληρονομίας κατέλειπεν εἰς αὐτὰ ἢ καὶ ἂν τὰ ἀπεκλήρωνε. Τὸ τυπικὸν δίκαιον ἀνεπτύχθη καὶ ὑπὸ τὰς δύο μορφὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, τὸ αὐστηρὸν ἀστικὸν δίκαιον (jus civile) καὶ τὸ παρ' αὐτὸ πραιτωρικὸν (jus praetorium). Ὑπὸ τὸ πρῶτον ὁ διαθέτης ὤφειλε πάντως νὰ μνημονεύσῃ ἐν τῇ διαθήκῃ του, ἐγκαθιστῶν ἢ ἀποκληρῶν αὐτούς, τοὺς οἰκείους, τοὺς τελοῦντας δηλαδὴ ὑπὸ τὴν πατρικήν του ἐξουσίαν κατὰ τὸν θάνατόν του, καὶ τοὺς ὀψιγενεῖς οἰκείους, ὅσους δηλαδὴ θὰ ἦσαν οἰκεῖοι ἂν εἶχον γεννηθῆ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του. Ὑπὸ τὸ πραιτωρικὸν τοὐναντίον δίκαιον, ὅπως προκειμένου καὶ περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, δικαίωμα ὅπως μνημονευθῶσιν ἐν τῇ διαθήκῃ εἶχον οὐ μόνον οἱ οἰκεῖοι, ἀλλὰ γενικῶς ὅλοι οἱ «παῖδες» (liberi) τοῦ διαθέτου, ἑπομένως καὶ οἱ χειραφετηθέντες κλπ.

Ὅλως ἀντιθέτως, ὑπὸ τὸ *οὐσιαστικὸν δίκαιον* ὁ διαθέτης οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν εἶχεν ὅπως ποιήσηται μνείαν τῶν ἐκ τοῦ νόμου ὡρισμένων ἀναγκαίων κληρονόμων. Ἁπλῶς ὑπεχρεοῦτο ὁπωσδήποτε, καὶ ὑφ' οἱονδήποτε τύπον, εἴτε δι' ἐγκαταστάσεως ὡς κληρονόμων εἴτε διὰ κληροδοσίας κλπ., νὰ καταλίπῃ εἰς τὰ δικαιούμενα πρόσωπα ὡρισμένον ποσοστὸν ἐκ τῆς κληρονομουμένης περιουσίας του, τὸ μερίδιον δὲ τοῦτο ἦτο ἡ *νόμιμος μοῖρα* (βλ. λ.). Τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἐδικαιοῦντο ὑπὸ τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον ἦσαν ἐν τέλει οἱ κατιόντες καὶ οἱ ἀνιόντες τοῦ ἀποβιοῦντος καὶ οἱ ὁμοπάτριοι τούτου ἀδελφοί, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν προετιμήθησαν αὐτῶν αἰσχρὰ πρόσωπα καὶ ὅτι ἦσαν συγχρόνως καὶ οἱ ἐγγύτεροι ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ κληρονομουμένου συγγενεῖς. Καθόσον ἀφορᾷ τὸ ποσοστὸν τῆς νομίμου μοίρας, τελικῶς τοῦτο καθωρίσθη εἰς τὸ τέταρτον τῆς ἐξ ἀδιαθέτου μερίδος. Ὁ διαθέτης ἐγκύρως ἠδύνατο ν' ἀποκληρώσῃ τοὺς δικαιουμένους εἰς νόμιμον μοῖραν, ἂν οὗτοι κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου δὲν συμπεριεφέρθησαν καλῶς ἀλλ' ἀχαρίστως πρὸς αὐτόν. Ἀδικαιολογήτως ὅμως τοῦ διαθέτου ἀποκληροῦντος, ἡ διαθήκη ἀνετρέπετο μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου μερίδος δι' εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἀγωγῆς, τῆς μέμψεως ἀστόργου διαθήκης. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τέλος, καθ' ἣν δὲν ἀπεκλήρωσε μέν, ἀλλὰ καὶ δὲν κατέλιπεν ὁλόκληρον τὴν νόμιμον μοῖραν ὁ διαθέτης, οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι ἠδύναντο διὰ τῆς συμπληρωτικῆς ἀγωγῆς νὰ αἰτήσωνται τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ποσοῦ μέχρις οὗ ἐδικαιοῦντο.

Διὰ τῆς *Νεαρᾶς 115* τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐδόθη νέα μορφή, ὁριστική, εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Τὸ σύστημα τῆς Νεαρᾶς ταύτης ἰσχύει ἀμετάβλητον καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον, εἶναι δὲ μικτόν, μετέχον δηλαδὴ καὶ τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ δικαίου. Ὁ διαθέτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐγκαταστήσῃ κληρονόμους, νὰ μνημονεύσῃ δηλαδὴ ὡς τοιούτους ἐν τῇ διαθήκῃ του ὡρισμένα πρόσωπα Συγχρόνως δὲ ὀφείλει καὶ νὰ καταλίπῃ εἰς αὐτοὺς ἀκέραιον τὸ ποσὸν τῆς νομίμου μοίρας. Τοιαῦτα δικαιούμενα πρόσωπα εἰς ἐγκατάστασιν καὶ εἰς ἀπόληψιν τῆς νομίμου μοίρας εἶναι ἀφ' ἑνὸς οἱ κατιόντες, ἀφ' ἑτέρου οἱ ἀνιόντες τοῦ ἀποβιώσαντος. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀδελφούς, ἡ Νεαρὰ οὐδεμίαν διάταξιν σχετικὴν μὲ αὐτοὺς περιέλαβεν, ἑπομένως ἰσχύουν, κατὰ τὴν κρατήσασαν γνώμην, οἱ ὁρισμοὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ δικαίου, ἔχουν δηλαδὴ δικαιώματα ἀναγκαίου κληρονόμου ἐὰν εἶναι οἱ ἐγγύτεροι συγγενεῖς κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ὁριζομένην τάξιν καὶ ἀντ' αὐτῶν προτιμηθεὶς ἐγκατεστάθη κληρονόμος πρόσωπόν τι αἰσχρόν. Ἡ Νεαρὰ 115 κατὰ ταῦτα κατήργησε τὰς διατάξεις τοῦ τυπικοῦ δικαίου, διετήρησεν ὅμως ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ τὰς σχετικὰς μὲ τοὺς ἀδελφοὺς τοιαύτας. Ὁ διαθέτης εἶναι δυνατὸν ἐγκύρως ν' ἀποκληρώσῃ τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους, ἀλλὰ δι' ὡρισμένους λόγους, τοὺς ὁποίους ἡ Νεαρὰ προδιαγράφει, ὅπως λ. χ. δι' ἐπιβολὴν χειρῶν, διὰ βαρείας ὕβρεις, δι' ἐπιβουλὴν τῆς ζωῆς κλπ. Ὁ λόγος τῆς ἀποκληρώσεως, καλούμενος λόγος ἀχαριστίας, δέον ρητῶς νὰ δηλοῦται ἐν τῇ διαθήκῃ, ἀμφισβητούμενος δὲ νὰ ἀποδεικνύεται· ἄλλως ἡ ἀποκλήρωσις εἶναι ἄκυρος. Περὶ τοῦ τίνες αἱ συνέπειαι τῆς ἀκυρότητος αὐτῆς, ὡς καὶ ἐν γένει τῆς παραβιάσεως τῶν διατάξεων τῆς Νεαρᾶς 115 ὑπάρχει μεγάλη ἔρις. Ὀρθοτέρα ἡ ἄποψις, μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐπὶ τοῦ θέματος συγκρουομένων γνωμῶν, καθ' ἣν ἐπέρχεται ἀκυρότης τῆς διαθήκης ὑπὲρ μόνων τῶν δι' αὐτῆς προσβληθέντων, διὰ τοὺς ὁποίους μόνους οὕτως ἀνοίγει πλέον ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχή. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς χωρεῖ συγχρόνως ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὴ διαδοχή. Ἀγωγὴ πρὸς τοιαύτην ἀκύρωσιν τῆς διαθήκης εἶναι ἡ ἐξ ἀδιαθέτου ἀγωγὴ περὶ κλήρου, καλουμένη ἐνταῦθα querella nullitatis juris novi, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν querella nullitatis juris antiqui, ἥτις ἴσχυεν ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον τυπικὸν δίκαιον. Ἡ ἀγωγὴ αὐτὴ δίδεται εἰς μόνους τοὺς κατιόντας ἢ ἀνιόντας ἐκ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Οἱ ἀδελφοί, διεπόμενοι εἰσέτι ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον, ἔχουν πρὸς τοῦτο ἀκόμη τὴν μέμψιν ἀστόργου διαθήκης (querella inofficiosi testamenti), ἵνα ἐπιτύχουν τὴν διάρρηξιν αὐτῆς καὶ ἀνοίξουν οὕτω τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχήν. Τὸ ποσὸν τῆς νομίμου μοίρας, μετὰ τὴν Νεαρὰν 18 Ἰουστινιανοῦ, δημοσιευθεῖσαν τῷ 536, εἶναι καὶ σήμερον τὸ τρίτον μὲν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου μερίδος, ἂν αὕτη εἶναι τὸ τέταρτον ἢ περισσότερον (τρίτον, ἥμισυ κλπ.) αὐτῆς, τὸ ἥμισυ δὲ ταύτης, ὅταν ἡ ἐξ ἀδιαθέτου μερὶς εἶναι ὀλιγώτερον τοῦ τετάρτου τῆς ὅλης κληρονομίας. Ἐὰν δὲν κατελείφθη ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῆς νομίμου μοίρας, ἡ διαθήκη δὲν ἀνατρέπεται, ἀλλὰ παρέχεται εἰς ὅλους τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους ἡ συμπληρωματικὴ ἀγωγὴ πρὸς συμπλήρωσιν μέχρι τοῦ νομίμου ποσοῦ.

Παραλλήλως πρὸς τὸ ἀπηρχαιωμένον καὶ πολύπλοκον τοῦτο σύστημα ἀναγκαστικῆς διαδοχῆς, ἰσχύει καὶ δικαίωμα νομίμου μοίρας καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπόρου καὶ ἀπροίκου χήρας (βλ. λ. *χήρας δικαιώματα*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βλ. ἐν λ. *κληρονομια*. Π. Ι. ΖΕΠΟΣ

— κληρονομικὴ διαδοχὴ (*Συνταγμ. Δίκ.*) βλ. λ. *βασιλεία* καὶ *βασιλεύς*.

— κληρονομικὴ κληροδοσία (*Κληρ. Δίκ.*). *Κληρονομικὴ κληροδοσία* ἢ *καθολικὸν καταπίστευμα* καλεῖται ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ ἡ κληροδοσία, τῆς ὁποίας ἀντικείμενον εἶναι οὐχὶ ὡρισμένα καθ' ἕκαστον στοιχεῖα τῆς κληρονομίας, ἀλλ' αὕτη ὡς ὁμὰς ὁλόκληρος ἢ ἀφῃρημένον ποσοστόν της. Μολονότι κληροδοσία, διαφέρει ἐν τούτοις ταύτης τὸ καθολικὸν καταπίστευμα, καθόσον ὁ κατ' αὐτὸ κληροδόχος, καλούμενος *καταπιστευματοδόχος*, δὲν εἶναι εἰδικός, ἀλλὰ καθολικὸς διάδοχος τοῦ κληρονομουμένου. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ κληρονομικὴ κληροδοσία ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος, καθ' ὃν ὁ «ἅπαξ κληρονόμος ἐσαεὶ κληρονόμος» (semel heres semper heres). Διὰ τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας βαρύνεται ὁ ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, ὅπως ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν δι' αὐτῆς τιμηθέντα καταπιστευματοδόχον τὴν ἀποκτηθεῖσαν κληρονομίαν Ἐκ τούτου πρέπει προηγουμένως ν' ἀποκτήσῃ τὴν κληρονομίαν ὁ κληρονόμος, ὅπως δυνηθῇ κατόπιν ν' ἀποκαταστήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν καθολικὸν καταπιστευματοδόχον. Διὰ τὴν περίπτωσιν δέ, καθ' ἣν ὁ κληρονόμος εἴτε βραδύνῃ, εἴτε δι' οἱονδήποτε λόγον δὲν θέλει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κληρονομίαν, εἶναι δυνατὸν ὁ τιμηθεὶς διὰ τοῦ καταπιστεύματος νὰ ἐξαναγκάσῃ τοῦτον ὅπως ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν καὶ ἀποκαταστήσῃ εἶτα εἰς αὐτὸν ταύτην ὡς καταπίστευμα. Ἐὰν δὲ καίτοι ὑπεισελθὼν ἀρνῆται τὴν ἀποκατάστασιν ταύτης, ἐξαναγκάζεται πρὸς τοῦτο ὁ κληρονόμος δι' εἰδικῆς ἀγωγῆς, τῆς petitio fideicommissi.

Διὰ τὴν σύστασιν, ἐπάγωγὴν καὶ κτῆσιν τοῦ καθολικοῦ καταπιστεύματος κρατοῦσιν ὅσα καὶ περὶ κληροδοσίας. Συνιστᾶται τουτέστιν ἀτύπως, ἐπάγεται ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου κατὰ κανόνα, καὶ ἀποκτᾶται ἅμα τῇ ὑπεισελεύσει τοῦ κληρονόμου εἰς τὴν κληρονομίαν, ἐξαιρετικῶς δ' ἐνίοτε αὐτοδικαίως (λ. χ. ὅταν ὁ βεβαρημένος κληρονόμος προαπέθανε τοῦ διαθέτου ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ τελευταίου).

Ἅμα τῇ ὑπὸ τοῦ κληρονόμου, διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως, ἀποκτήσει τοῦ καταπιστεύματος, τίκτεται ἐνοχικὴ τούτου ὑποχρέωσις πρὸς ἀποκατάστασιν κατὰ τὰ λεχθέντα τῆς κληρονομίας ὡς ὁμάδος εἰς τὸν καθολικὸν καταπιστευματοδόχον. Μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως κληρονόμος θεωρεῖται ὁ ὑπεισελθὼν εἰς τὴν κληρονομίαν τοιοῦτος, εὐθυνόμενος διὰ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν ἔναντι τοῦ καταπιστευματοδόχου, καὶ μὴ δυνάμενος εἰμὴ ἐξαιρετικῶς νὰ ἐκποιήσῃ τὰ κληρονομιαῖα πράγματα. Ὑποχρεοῦται ἐπίσης νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, οἵα αὕτη ἦτο κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπεισελεύσεως. Ἡ ἀποκατάστασις γίνεται διὰ συμβάσεως, δηλώσεως δηλαδὴ περὶ αὐτῆς τοῦ βεβαρημένου καὶ ἀποδοχῆς ταύτης ἐκ μέρους τοῦ καταπιστευματοδόχου. Τὰ ἀντικείμενα τῆς κληρονομίας αὐτοδικαίως μεταφέρονται εἰς τὸν καταπιστευματοδόχον, ὅστις διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως καθίσταται ἀληθὴς κληρονόμος, τοῦ ἀποκαταστήσαντος φέροντος εἰς τὸ ἑξῆς τὸ ψιλὸν ὄνομα τοῦ κληρονόμου, χωρὶς νὰ ἐνάγῃ οὔτε νὰ ἐνάγεται πλέον ὡς τοιοῦτος. Π. Ι. Ζ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βλ. ἐν λ. *κληρονομια*.

— κληρονομικὸν δίκαιον (*Νομ.*). Κληρονομικὸν δίκαιον εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ δικαίου τῶν ρυθμιζόντων τὰς περιουσιακὰς σχέσεις τοῦ προσώπου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Βάσις τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου εἶναι ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ ἡ προστασία αὐτῆς. Σύγχρονοι κοινωνικαὶ κατευθύνσεις στρέφονται πρὸς τὸν περιορισμὸν τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος καὶ ὑπὸ ἐπόψιν προσώπων δικαιουμένων εἰς αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸ ποσόν. Ἀμφοτέρας τὰς τάσεις ταύτας γνωρίζει καὶ ἡ ἡμετέρα νομοθεσία ἐπὶ τῆς ἀδιαθέτου οὕτω διαδοχῆς ἡ κληρονομία ἀπὸ τοῦ ἀπο-

Digitized by Google

βιώσαντος δύναται νὰ μετατεθῇ τὸ πολὺ μέχρι συγγενοῦς ἐξ αἵματος τετάρτου βαθμοῦ. Πέραν αὐτοῦ, εἰς ἣν περίπτωσιν δὲν ζῇ ὁ ἕτερος τῶν συζύγων προκειμένου περὶ ἐγγάμου κληρονομουμένου, ὥστε νὰ λάβῃ περιωρισμένην ποσοτικῶς τὴν κληρονομίαν, τὸ δημόσιον ἔρχεται ὄχι φορολογικῷ ἀλλὰ κληρονομικῷ πλέον δικαιώματι καὶ ἐπιλαμβάνεται αὐτὸ τῆς κληρονομίας. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸ ποσὸν ἐπὶ πάσης διαδοχῆς, ἐξ ἀδιαθέτου, ἐκ διαθήκης καὶ ἀναγκαστικῶς, τὸ δημόσιον διὰ βαρείας κατ' ἀναλογικὴν κλίμακα φορολογίας ἱκανῶς περιορίζει τὰ δικαιώματα τῶν κληρονομούντων. Ὅπου ἡ ἔννοια τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἔχει ἐκλείψει (σοβιετικὴ Ρωσία), ἐκεῖ καὶ ἡ θεωρία τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου καὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος ἔχει ὑποστῇ ἀλλοιώσεις. Οὐδεμία μεταβίβασις οὕτω περιουσιακὴ γίνεται εἰς τὴν σύγχρονον Ρωσίαν ἀπὸ τοῦ ἀποβιώσαντος εἰς τοὺς ἐπιζῶντας, πλὴν μόνον ἀντικείμενα ἀξίας τὸ πολὺ δέκα χιλιάδων χρυσῶν ρουβλίων εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβιβασθοῦν εἰς τοὺς συνοίκους τοῦ ἀποβιώσαντος, τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐργασθέντας διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ κεφαλαίου. Π. Ι. Ζ.

— **κληρονομικὸν** *δικαίωμα [Κληρον. Δίκ.]*. Ἡ ἐκ τῶν κανόνων τοῦ *κληρονομικοῦ δικαίου* ἀπονεμομένη ἐξουσία εἰς ὡρισμένον πρόσωπον, ὅπως ἐπιδιώξῃ τὴν ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας τοῦ ἀποθανόντος (βλ. καὶ λ. *κληρονομία, κληρονομικὴ* διαδοχὴ καὶ *κληρονομικὸν* δίκαιον).

κληρονομικότης, -ητος (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κληρονομικοῦ, ἡ κληρονομικὴ μεταβίβασις: «ἠθικὴ —, πνευματικὴ —, σωματικὴ κληρονομικότης».

— [ΒΙΟΛΟΓ.] *Κληρονομικότης* καλεῖται γενικῶς ἡ μεταβίβασις τῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων ἀπὸ τῶν προγόνων εἰς τοὺς ἀπογόνους. Ἐκ τούτου ὅμως

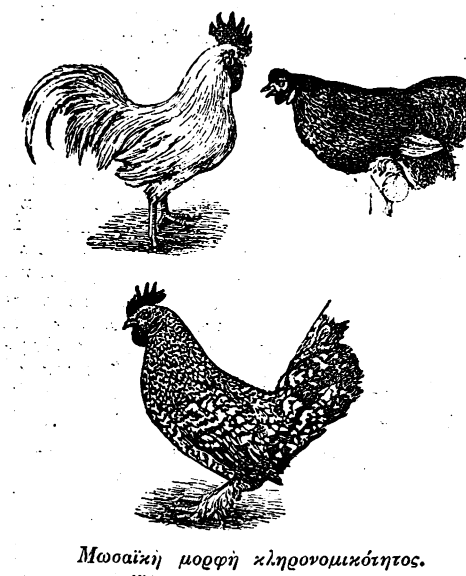

Μωσαϊκὴ μορφὴ κληρονομικότητος.
[Ἄνω: οἱ γονεῖς, κάτω: ὁ ἀπόγονος]

δὲν ἔπεται ὅτι οἱ ἀπόγονοι ὁμοιάζουν ἀπολύτως μεταξύ των ὅσον καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν, διότι οὐδέποτε σχεδὸν δύο ὀργανισμοὶ εἶναι ἀπολύτως ὅμοιοι. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲ χαρακτηρίζεται ὡς *ποικιλότης* (βλ. λ.) τῶν ὀργανισμῶν· οὕτω λ. χ. τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ὁ τόνος τοῦ χρώματος κ.λ.π. τῶν ἀπογόνων παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Τὸ φαινόμενον δὲ τῆς ὁμοιότητος ἀπογόνων πρὸς λίαν ἀπομεμακρυσμένους προγόνους αὐτῶν εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀταβισμός*. Ἡ παρουσία αὕτη τῶν ἰδιοτήτων τῶν προγόνων εἰς τοὺς ἀμέσους ἀπογόνους αὐτῶν μᾶς δεικνύει τὰς ἑξῆς κυρίας *μορφὰς κληρονομικότητος*: 1) Τὴν *μέσην* ἢ *ἐνδιάμεσον*, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀπόγονος παρουσιάζει, ὡς πρὸς ἰδιότητά τινα, τὴν μέσην μορφήν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἰδιότητα τῶν γονέων· οὕτω λ. χ. ἐξ ἄρρενος φυτοῦ μὲ λευκὰ ἄνθη καὶ θήλεος μὲ ἐρυθρὰ παράγεται ἀπόγονος μὲ ροδόχροα ἄνθη. 2) Τὴν *ἐναλλασσομένην* ἢ *κατ' ἐναλλαγήν*, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀπόγονοι ὁμοιάζουν κατά τινας ἰδιότητας πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ δή, ἢ ὅλοι πρὸς ἕνα ἐκ τῶν γονέων, ἢ μέρος ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸν ἕνα, μέρος δὲ πρὸς τὸν ἄλλον. 3) Τὴν *μωσαϊκήν*, κατὰ τὴν ὁποίαν

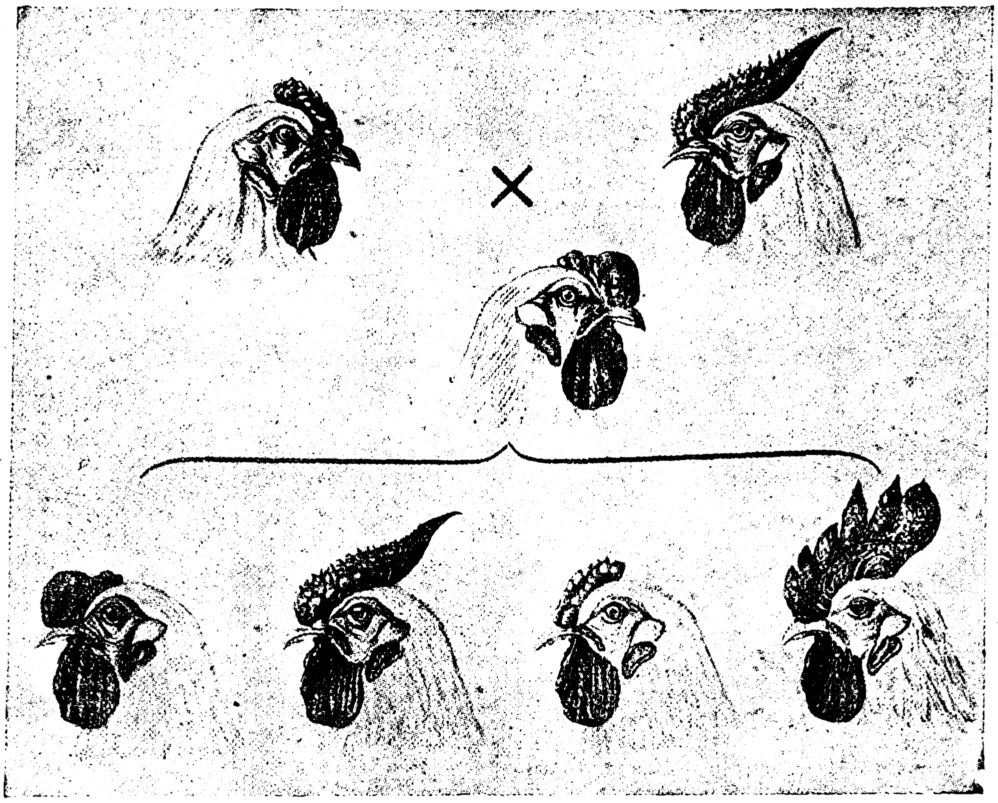

Φαινόμενα κληρονομικὰ κατὰ τὴν διασταύρωσιν ὀρνίθων, μετὰ πισσοειδοῦς λόφου.

αἱ ἰδιότητες τῶν γεννητόρων παρουσιάζονται εἰς τοὺς ἀπογόνους πλησίον ἀλλήλων· ἂν λ. χ. διασταυρώσωμεν λευκὸν ἀλέκτορα μετὰ μελανῆς ὄρνιθος, ὁ ἀπόγονος παρουσιάζεται μελανῶς καὶ λευκῶς ἐστιγμένος, χωρὶς τὰ δύο χρώματα νὰ μείγνυνται. Ἡ διὰ τοῦ πειράματος μελέτη καὶ ἐξακρίβωσις τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦν τὰ φαινόμενα τῆς κληρονομικότητος ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, γίνεται ἐπὶ *νόθων*, ἤτοι ἐπὶ ἀπογόνων, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἔχουν διαφόρους κληρονομικὰς ἰδιότητας. Τὰ νόθα ταῦτα παράγονται κυρίως διὰ διασταυρώσεως ἀτόμων διαφόρων ποικιλιῶν ἢ φυλῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους, σπανιώτερον μεταξὺ ἀτόμων διαφόρων εἰδῶν τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ἀκόμη σπανιώτερον μεταξὺ ἀτόμων διαφόρων γενῶν ἢ οἰκογενειῶν. Ὁ ἀπόγονος καλεῖται *ὁμοζυγωτός*, ὡς πρὸς ἰδιότητά τινα, ἂν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἔχουν τὴν αὐτὴν κληρονομικὴν καταβολὴν πρὸς τοῦτο, *ἑτεροζυγωτὸς* δέ, ἂν οἱ γονεῖς του διαφέρουν κατὰ τὴν ἰδιότητα ταύτην. Πρῶτος ὅστις ἐφήρμοσε τὴν συστηματικὴν ταύτην μέθοδον ἐρεύνης ἦτο ὁ μοναχὸς *Γρηγόριος Μένδελ*, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσε τ' ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων του τῷ 1867. Ταῦτα ἔμειναν τότε ἄγνωστα μέχρι τοῦ 1900, ὅτε ἐπιστοποιήθησαν ταυτοχρόνως ὑπὸ τῶν

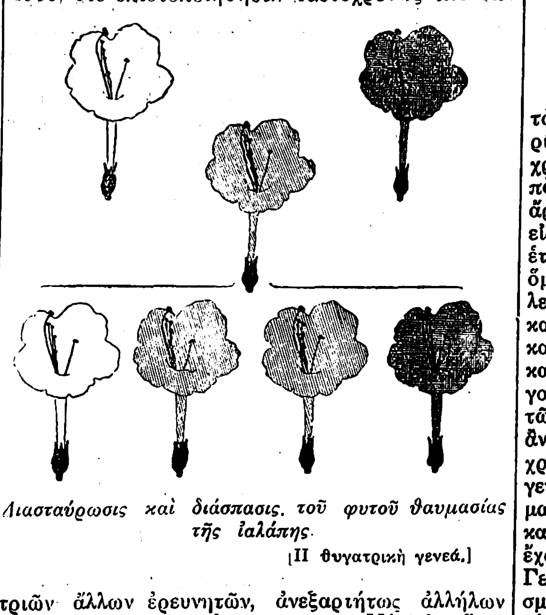

Διασταύρωσις καὶ διάσπασις τοῦ φυτοῦ θαυμασίας τῆς ἰαλάπης.
[ΙΙ θυγατρικὴ γενεά.]

τριῶν ἄλλων ἐρευνητῶν, ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Μένδελ, ἤτοι ὑπὸ τῶν *Κόρρενς, Τσέρμακ* καὶ *δὲ Βρί*. Τὰ ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἐρευνῶν πορίσματα ἀπέδειξαν πράγματι τοὺς ἑξῆς νόμους ἢ κανόνας τῆς κληρονομικότητος: 1) Ἕκαστον κληρονομούμενον γνώρισμα καὶ ἑκάστη ἰδιότης γενικῶς εἶναι αὐτοτελὴς καὶ κληρονομεῖται αὐτοτελῶς (νόμος τῆς *αὐτοτελείας*). 2) Ἰδιότητες μὴ παρουσιαζόμεναι εἰς τὴν Ι *θυγατρικὴν γενεὰν* τῶν ἀπογόνων, ἢ ἀναμειχθεῖσαι κατ' αὐτήν, διασπῶνται καὶ ἀναφαίνονται εἰς τὰς μετέπειτα γενεάς, ὅτε λέγομεν, πρὸς τιμὴν τοῦ Μένδελ, ὅτι «τὸ νόθον μενδελίζει» (νόμος τῆς *διασπάσεως*). 3) Ἰδιότητές τινες εἶναι ἐπικρατοῦσαι (dominant) ὡς πρὸς τὴν ἐκδήλωσιν των, ἔναντι τῶν ἀντιστοίχων πρὸς αὐτάς. αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζονται ὡς ὑπολειπόμεναι (recesiv) (νόμος τῆς *ἐπικρατήσεως*). Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τούτων μελέτη τῶν φαινομένων τῆς κληρονομικότητος καλεῖται σήμερον *μενδελισμός*. Πρὸς εὐχερεστέραν κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω ἀρκεῖ τὸ ἑξῆς παράδειγμα. Ἂν λάβωμεν δύο ποικιλίας τοῦ φυτοῦ *θαυμασίας τῆς ἰαλάπης* (Mirabilis jalapa), κοινῶς *δειλινό*, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἔχει λευκὰ ἄνθη, ἡ δὲ ἄλλη ἐρυθρά, καὶ διασταυρώσωμεν ταύτας, οἱ ἀπόγονοι θὰ εἶναι νόθοι ὡς πρὸς τὸ χρῶμα τῶν ἀνθέων, ἤτοι ἑτεροζυγωτοί, διότι οἱ γονεῖς των διαφέρουν ὡς πρὸς τὸ χρῶμα, καὶ θὰ ἔχουν ἄνθη ροδόχροα, ἤτοι θὰ παρουσιάζουν μέσην μορφὴν κληρονομικότητος. Ἂν τώρα ἀφήσωμεν τὰ ἄτομα τῆς Ι ταύτης θυγατρικῆς γενεᾶς, ὡς καλοῦνται οἱ ἀπόγονοι τῆς πρώτης διασταυρώσεως, νὰ γονιμοποιηθοῦν μεταξύ των, τότε οἱ νέοι ἀπόγονοι (ἤτοι ἡ ΙΙ, ὡς λέγομεν, θυγατρικὴ γενεὰ) θὰ παρουσιασθοῦν κατὰ 25 % μὲ ἐρυθρὰ ἄνθη, 50 % μὲ ροδόχροα καὶ 25 % μὲ λευκά, ἤτοι θὰ ἔχωμεν μορφὴν κατ' ἐναλλαγὴν καὶ διάσπασιν. Ταυτοχρόνως βλέπομεν ὅτι ἡ διάσπασις γίνεται καθ' ὡρισμένην μαθηματικὴν ἀναλογίαν, ἤτοι 1 : 2 : 1. Ἐκ τῶν ἀθροισμάτων τούτων τὰ ἐρυθρὰ καὶ τὰ λευκὰ ἐξακολουθοῦν εἰς τὰς μετέπειτα γενεὰς νὰ παραμένουν σταθερῶς τοιαῦτα, ἐνῷ τὰ ροδόχροα ἐξακολουθοῦν νὰ διασπῶνται κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἀναλογίαν, ὡς ἀκολούθως:

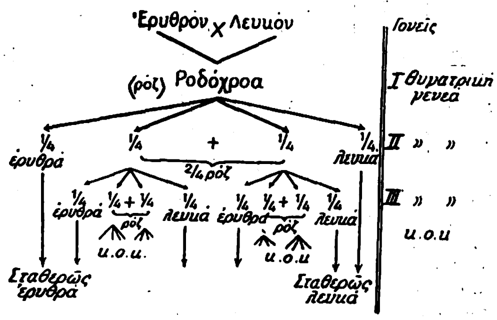

Πολυπλοκώτερα, ὡς εὐνόητον, παρουσιάζονται τὰ φαινόμενα ὅπου ὑπάρχουν ἐπικρατοῦντα γνωρίσματα. Οὕτω λ. χ. συνήθως ἐπικρατεῖ τὸ μέλαν χρῶμα τοῦ τριχώματος, ἔναντι τοῦ λευκοῦ· ἂν λοιπὸν διασταυρώσωμεν ἰνδικὰ χοιρίδια ἢ ποντικοὺς ἄρρενας μὲ μέλαν καὶ θήλεις μὲ λευκὸν χρῶμα, εἰς τὴν Ι θυγατρικὴν γενεὰν οἱ ἀπόγονοι θὰ εἶναι ἑτεροζυγωτοί, ὡς πρὸς τὸ χρῶμα, θὰ φαίνωνται ὅμως ὅλοι μέλανες, διότι τὸ μέλαν ἐπικρατεῖ τοῦ λευκοῦ. Εἰς δὲ τὴν ΙΙ γενεὰν θὰ παρουσιασθοῦν κατὰ τὰ $^3/_4$ μέλανες καὶ κατὰ $^1/_4$ λευκοί, ἤτοι κατ' ἀναλογίαν 3 : 1. Εἶναι εὐνόητον ἤδη, ὅτι ὅσον κατὰ περισσότερα γνωρίσματα διαφέρουν οἱ πρόγονοι, τόσον περισσότεραι θὰ εἶναι αἱ κατηγορίαι τῶν ἀπογόνων τῆς ΙΙ θυγατρικῆς γενεᾶς. Οὕτως, ἂν οὗτοι διαφέρουν κατὰ 1 γνώρισμα (κατὰ τὸ χρῶμα λ. χ.), ὁ ἀριθμὸς τῶν κατηγοριῶν τῆς ΙΙ γενεᾶς θὰ εἶναι 2, ἡ δὲ ἀναλογία εἰς ἀριθμὸν ἀτόμων 3 : 1. Ἂν διαφέρουν κατὰ 2, θὰ ἔχωμεν 4 κατηγορίας μὲ ἀναλογίαν 1 : 2 : 1. Ἂν κατὰ 3, θὰ ἔχωμεν 8 κατηγορίας μὲ ἀναλογίαν 1 : 3 : 3 : 1 κτλ. Γενικῶς δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ δυνατοὶ συνδυασμοὶ τῶν κληρονομικῶν ἰδιοτήτων καὶ αἱ ἀναφαινόμεναι κατηγορίαι ἀπογόνων εἰς τὴν ΙΙ γενεὰν ἀκολουθοῦν ὡρισμένας μαθηματικὰς σχέσεις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ὑπολογίζονται καὶ προλέγονται τ' ἀποτελέσματα τῶν πειραματικῶν διασταυρώσεων. Πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς

Digitized by Google

κληρονομικότητος ὁ Μένδελ ὑπέθεσεν ὅτι εἰς τὰ νόθα σχηματίζονται γενετήσια κύτταρα διαφόρων κατηγοριῶν, ἔχοντα τὰς ἀντιστοίχους ἰδιότητας τῶν γονέων. Ἐκ τῶν δυνατῶν λοιπὸν συνδυασμῶν τῶν γενετησίων τούτων κυττάρων προκύπτουν οἱ τύποι τῶν ἀπογόνων τῆς II γενεᾶς. Ἂν πράγματι ὑποθέσωμεν εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα ὅτι ἔχομεν γενετήσια κύτταρα μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ λευκοῦ χρώματος καὶ τοιαῦτα μὲ τὴν τοῦ ἐρυθροῦ, οἱ ἀπόγονοι τῆς πρώτης γενεᾶς θὰ παρουσιασθοῦν ροδόχροοι καὶ θὰ παραγάγουν γενετήσια κύτταρα λευκὰ καὶ ἐρυθρά. Κατὰ τὴν μεταξύ των λοιπὸν γονιμοποίησιν ἡ πιθανότης εἶναι νὰ συναντηθοῦν: 1) λευκὸν ἄρρεν μὲ λευκὸν θῆλυ (=λευκόν), 2) λευκὸν ἄρρεν μὲ ἐρυθρὸν θῆλυ (=ροδόχρουν), 3) ἐρυθρὸν ἄρρεν μὲ λευκὸν θῆλυ (=ροδόχρουν), 4) ἐρυθρὸν ἄρρεν μὲ ἐρυθρὸν θῆλυ (=ἐρυθρόν), ἤτοι πράγματι κατὰ τὴν ἀναλογίαν 1 : 2 : 1. Ἡ τοιαύτη ἄποψις χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον πρὸς παράστασιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν διασταυρώσεων καὶ συνδυασμῶν. Πρὸς τοῦτο παρίστανται αἱ ἰδιότητες συνήθως διὰ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῶν ἀντιστοίχων λέξεων καὶ σχηματίζεται πίναξ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πυθαγορείου πίνακος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Οὕτως εἰς τὸ ὡς ἄνω παράδειγμα θὰ ἔχωμεν λευκὸν Λ × Ε ἐρυθρὸν γονεῖς ΛΕ ροδόχρουν I θυγατρικὴ γενεά.

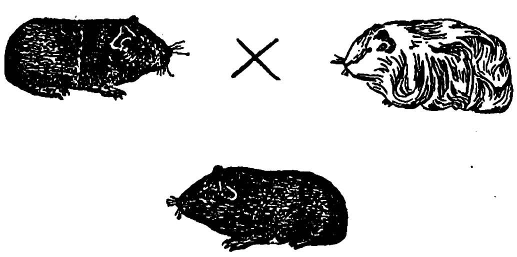
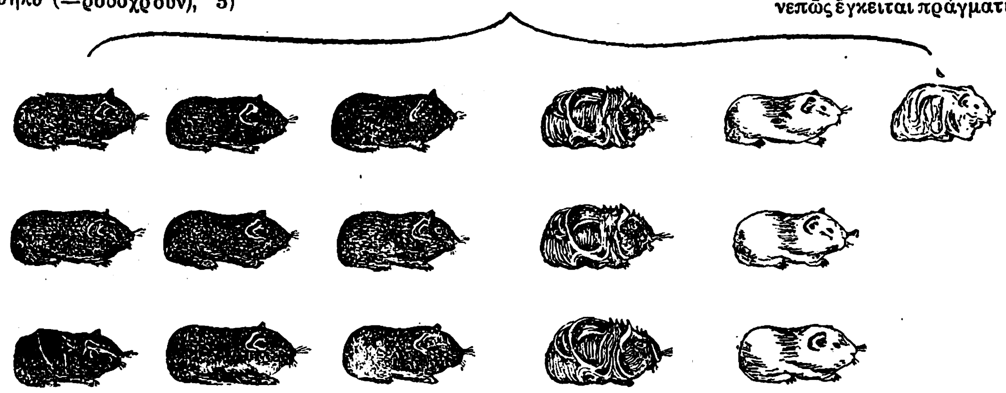

Κληρονομικὰ φαινόμενα ἐπικρατήσεως γνωρισμάτων κατὰ τὴν διασταύρωσιν μέλανος λειοτρίχου ἰνδοχοίρου μετὰ λευκοῦ ἀδροτρίχου.

Ἄρρεν ↓	Λ	Ε	← Θῆλυ
Λ	ΛΛ	ΛΕ	
Ε	ΕΛ	ΕΕ	

Ἡ σήμερον ὅμως κρατοῦσα ἄποψις εἶναι ὅτι ὑλικὸς φορεὺς καὶ ὑλικὴ βάσις τῶν φαινομένων τῆς κληρονομικότητος εἶναι τὰ *χρωματοσώματα* τοῦ πυρῆνος τῶν κυττάρων. Πράγματι γνωρίζομεν ὅτι ἕκαστος ὀργανισμὸς ἔχει τὴν ἀρχήν του εἰς δύο γενετήσια κύτταρα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι πατρικὸν καὶ τὸ ἄλλο μητρικόν. Ταῦτα συντήκονται καὶ ἀποτελοῦν ἓν κύτταρον, μὲ ἕνα πυρῆνα, τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ νέου ἀπογόνου, ὁ ὁποῖος συνεπῶς ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἀνὰ ἓν καὶ μόνον κύτταρον. Τὸ κύτταρον τοῦτο τέμνεται περαιτέρω εἰς δύο, τὰ δύο εἰς 4, ταῦτα εἰς 8 κτλ., οὕτω δὲ σχηματίζονται πολλὰ κύτταρα. Ταῦτα τρέφονται, πολλαπλασιάζονται ὁμοίως περαιτέρω καὶ μετασχηματιζόμενα παράγουν τοὺς ἱστούς, τὰ ὄργανα καὶ ὅλον τὸ σῶμα τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, ὡς διδάσκει ἡ ἐμβρυολογία. Καθ᾽ ὅλας τὰς κυτταροτομίας προηγεῖται πάντοτε τούτων τομὴ τοῦ πυρῆνος τοῦ κυττάρου. Ἐντὸς τοῦ πυρῆνος παρουσιάζονται τὰ χρωματοσώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὡρισμένου ἀριθμοῦ δι᾽ ἕκαστον εἶδος ὀργανισμῶν καὶ τὰ ὁποῖα ἡ φύσις μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας διανέμει ἐξ ἴσου εἰς τὰ νέα κύτταρα. Τὰ χρωματοσώματα τοῦ νέου ὀργανισμοῦ εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ πατρικὰ (ἐκ τοῦ ἄρρενος γενετησίου κυττάρου) καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ μητρικὰ (ἐκ τοῦ θήλεος τοιούτου), ὅπως πράγματι παρουσιάζονται καὶ αἱ ἰδιότητες τοῦ νέου ὀργανισμοῦ. Ἐπὶ τῶν χρωματοσωμάτων λοιπὸν τοῦ πυρῆνος ὑπάρχουν ὄχι βέβαια αὐταὶ αὗται αἱ ἰδιότητες, ἀλλὰ τὸ αἴτιον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἰδιότητος ἐν καιρῷ. Τὰ αἴτια λοιπὸν ταῦτα τῶν ἰδιοτήτων (ἢ αἱ ἀρχαί, ἢ αἱ καταβολαί, ὡς λέγουν, τῶν ἰδιοτήτων) ὠνομάσθησαν *κληρονομικαὶ μονάδες*, ἢ *κληρονομικαὶ καταβολαί*, ἢ *κληρονομικοὶ παράγοντες*, ἢ *ἀλληλόμορφα*, διεθνῶς ὅμως ἐπεκράτησεν ὁ ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ βοτανικοῦ Γιόχανσεν προταθεὶς ὅρος *Ι γεν* (Gen), ὁ ὁποῖος ἀπεδόθη ἐν τῇ ἑλληνικῇ διὰ τῆς λέξεως *γόνος*. Δὲν κληρονομοῦνται συνεπῶς αἱ ἰδιότητες, ἀλλ᾽ αἱ καταβολαὶ αὐτῶν, τὰ αἴτια αὐτῶν, αἱ ἱκανότητες πρὸς παρουσίαν τῶν ἰδιοτήτων ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας καὶ ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ. Οἱ νόμοι ἑπομένως τοῦ Μένδελ καὶ γενικῶς τὰ κληρονομικὰ φαινόμενα ἀνάγονται εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐσωτερικῶν τούτων αἰτίων (τῶν γόνων) καὶ ὄχι ἁπλῶς τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων. Τὸ σύνολον τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν (τῶν γόνων) καλεῖται *γονότυπος*, ἐνῷ τὸ σύνολον τῶν ἰδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἐξωτερικεύονται (καὶ συνεπῶς φαίνονται) καλεῖται *φαινότυπος*. Εἶναι εὐνόητον ἤδη ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ γονοτύπου δύνανται νὰ προκύψουν διάφοροι φαινότυποι, διότι ἡ ἐξωτερίκευσις τῆς ἰδιότητος ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν συνθηκῶν. Ἡ κληρονομικότης συνεπῶς ἔγκειται πράγματι εἰς τὴν παρουσίαν ὁμοίων γόνων εἰς τοὺς προγόνους καὶ τοὺς ἀπογόνους, ἡ δὲ νεωτέρα πειραματικὴ βιολογικὴ ἔρευνα κυρίως τοῦτο ἀποσκοπεῖ, ἤτοι τὸν καθορισμὸν τῶν γόνων καὶ τῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας οὗτοι ἐξωτερικεύονται εἰς ἰδιότητας. Ἡ νεωτέρα αὕτη ἐπιστημονικὴ κατεύθυνσις τῆς πειραματικῆς βιολογίας καλεῖται *γενετικὴ* ἢ καὶ *κληρονομικολογία* (Genetik, Vererbungswissenschaft).

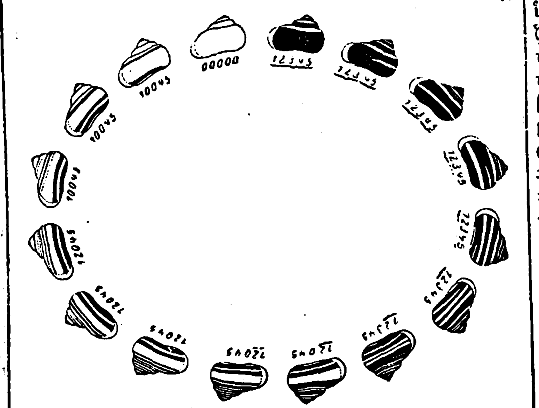

Σειρὰ ποικιλίας τῶν χρωματισμῶν ταινιῶν τοῦ κελύφους τοῦ κοχλίου, δεικνύουσα τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ μέλανος πρὸς τὸ λευκὸν κέλυφος.

[Οἱ παρατιθέμενοι ἀριθμοὶ παριστῶσι συμβολικῶς τοὺς καθ᾽ ἕκαστα τύπους.]

Ἡ ὡς ἄνω ὅμως βιολογικὴ πειραματικὴ ἔρευνα γίνεται ἐπὶ σειρὰν γενεῶν ἀπογόνων, ἑκάστης τῶν ὁποίων τὰ ἄτομα γονιμοποιοῦνται μεταξύ των, διὰ νὰ μὴ εἰσέλθουν πλέον εἰς αὐτὰ νέαι κληρονομικαὶ καταβολαί. Ἡ τοιαύτη ἔρευνα λέγομεν ὅτι γίνεται κατ᾽ ἀμιγῆ γραμμὴν ἐξελίξεως (in reinen Linien). Τὸ ἄθροισμα τῶν ἀτόμων, τὸ ὁποῖον προκύπτει κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀποτελεῖ ἕνα *βιότυπον* (Biotypus), ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄθροισμα ἀτόμων, τὰ ὁποῖα παράγονται, ὡς συνήθως, φυσικῶς καὶ τὸ ὁποῖον καλεῖται *πλῆθος* (Population). Εἶναι εὐνόητον συνεπῶς ὅτι ἓν πλῆθος περιέχει πολλοὺς βιοτύπους. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε πειραματικῶν ἐρευνῶν προέκυψαν περαιτέρω διάφορα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἐν περιλήψει ἔχουν ὡς ἑξῆς. Ἑκάστη ἰδιότης ἔχει τὴν καταβολὴν αὐτῆς ἐπί τινος χρωματοσώματος. Ἡ παρουσία ὅμως τῆς ἰδιότητος ἐξωτερικῶς ἐξαρτᾶται πολλάκις ἐκ τῆς συνυπάρξεως ταυτοχρόνως περισσοτέρων κληρονομικῶν καταβολῶν, τοῦτο δὲ καλεῖται *συνεργασία τῶν γόνων*. Οὕτω λ. χ. ἡ ἐξωτερίκευσις χρώματος ἐξαρτᾶται πολλάκις ἐκ δύο γόνων, ἤτοι ἐκ τῆς καταβολῆς τοῦ χρωματογόνου καὶ ἐκ τῆς καταβολῆς φυράματός τινος καὶ ἐκδηλοῦται μόνον ὅπου συνυπάρχουν ἀμφότερα ταῦτα. Οἱ γόνοι ἐξ ἄλλου συνεργάζονται πολλάκις, ὄχι ποιοτικῶς, ὡς ἀνωτέρω, ἀλλὰ ποσοτικῶς, ὅτε λέγονται *πολυμερεῖς γόνοι* καὶ τὸ φαινόμενον *πολυμέρεια*. Οὕτω λ. χ. ἡ αὔξησις τοῦ σώματος ἐξαρτᾶται πολλάκις ἐξ 8 γόνων. Ὅταν συνυπάρχουν οἱ 4 μόνον ἐκ τούτων, ἡ αὔξησις μειοῦται εἰς τὸ ἥμισυ. Ἐκ τοῦ γεγονότος ἐπίσης ὅτι πολλαὶ ἰδιότητες παρουσιάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντοτε μαζί, ἐνῷ τουναντίον ἄλλαι ἀποκλείουν ἀλλήλας, προέκυψε τὸ συμπέρασμα ὅτι μεταξὺ γόνων τινῶν ὑπάρχει ἕλξις, ἐνῷ μεταξὺ ἄλλων ἄπωσις. Ἐκ πολλῶν ἄλλων ἐνδείξεων πρὸς τούτοις ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ γόνοι ἐναλλάσσουν θέσιν ἐπὶ τῶν χρωματοσωμάτων κατὰ τὴν διασταύρωσιν αὐτῶν εἰς τὰς πυρηνοτομίας, ὅπερ ἐκλήθη *χιασματυπία*. Ὁ Morgan τέλος ἐπὶ τῇ βάσει ὅλων τῶν ἀνωτέρω προσδιορίζει τὴν θέσιν τῶν γόνων ἐπὶ τῶν χρωματοσωμάτων καὶ κατασκευάζει οὕτω τὸν λεγόμενον χάρτην τῶν χρωματοσωμάτων. Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει δὲ ὅλων τῶν ὡς ἄνω ἐκδοχῶν μελέτη, ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος καλεῖται σήμερον *ἀνώτερος μενδελισμὸς* ἢ καὶ *μοργανισμός*, πρὸς τιμὴν τοῦ Morgan καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ. Παρ᾽ ὅλην ὅμως τὴν ἁλματικὴν πειραματικὴν πρόοδον καὶ τ᾽ ἀποτελέσματα τῆς θεωρίας τῶν γόνων, δὲν γνωρίζομεν ἀκόμη τί πράγματι εἶναι ὁ γόνος καὶ πῶς ἐν γένει ἔχει ἡ φυσιολογία τῆς κληρονομικότητος. Κατὰ τῆς μονοπωλιακῆς δὲ ταύτης θεωρίας τῶν χρωματοσωμάτων τοῦ πυρῆνος, ὡς μόνου φορέως τῆς κληρονομικότητος, ἄλλαι θεωρίαι δέχονται ὅτι καὶ τὸ *πρωτόπλασμα* καὶ ἰδίᾳ τὰ ἐν αὐτῷ *μιτοχόνδρια*, ἔχουν κληρομικὰς ἱκανότητας. Πάντως τὸν σπουδαιότερον ρόλον παίζει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ πυρήν. Ἐκτὸς τῶν νεωτάτων τούτων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται εἰς τὰ πειραματικὰ δεδομένα, καὶ ἄλλοι παλαιότεροι βιολόγοι προσεπάθησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὰ φαινόμενα τῆς κληρονομικότητος διὰ καταλλήλων θεωριῶν. Τούτων κυριώτεραι εἶναι ἡ θεωρία τοῦ *ἰδιοπλάσματος* τοῦ Nägeli, ἡ θεωρία τοῦ *βλαστοπλάσματος* τοῦ Βάϊσμαν, ἡ τῆς *ἐνδοκυτταρικῆς παγγενέσεως* τοῦ δὲ Βρί, ἡ *μνημονικὴ* θεωρία τοῦ Σεμὸν κλπ., καὶ αἱ ἀκόμη παλαιότεραι, ὡς ἡ τοῦ Λαμάρκ, ἐκδοχὴ ἀοράτου ρευστοῦ, τοῦ Δαρβίνου περὶ ὑπάρξεως φύτρων (Gemmules) κλπ. Οὐδεμία ὅμως τούτων εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς διὰ τοῦ πειράματος βεβαιουμένας σήμερον ἀριθμητικὰς σχέσεις τῶν φαινομένων τῆς κληρονομικότητος, ὡς ἡ ἄνω θεωρία τῶν γόνων.

Ὡς πρὸς τὸ κληρονομήσιμον ἤδη αὐτῶν διακρίνονται αἱ διάφοροι ἰδιότητες τῶν ὀργανισμῶν: 1) Εἰς τὰς ἤδη κληρονομηθείσας ἐκ τῶν προγόνων, αἱ ὁποῖαι βεβαίως κληρονομοῦνται περαιτέρω. 2) Εἰς τὰς συγγενεῖς ἢ ἐκ γενετῆς παρουσιαζομένας, αἱ ὁποῖαι δὲν προϋπῆρχον εἰς τοὺς γεννήτορας καὶ τῶν ὁποίων ἡ κληρονομικότης δὲν εἶναι πάντοτε βεβαία· καὶ 3) Εἰς τὰς ἐπικτήτους ἢ σωματικάς, αἱ ὁποῖαι ἀποκτῶνται μετὰ τὴν γέννησιν. Τὸ κληρονομήσιμον τούτων ἤγειρε πολλὰς συζητήσεις καὶ πειραματικὰς ἐρεύνας, ἰδίως ὑπὸ τοῦ Βάϊσμαν, Κάμερερ, Φίσσερ, Τόβερ κ. ἄ. Κατὰ τὴν σήμερον κρατοῦσαν ἄποψιν δὲν δύναται νὰ νοηθῇ κληρονομικότης ἐπικτήτων ἰδιοτήτων, ἐφ᾽ ὅσον αὗται ὀφείλονται εἰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν σωματικῶν κυττάρων τοῦ ὀργανισμοῦ. Κατὰ πόσον δὲ ἐξωτερικαὶ ἐπιδράσεις δύνανται νὰ ἐπιδράσωσι καὶ ἐπὶ τῶν γενετησίων κυττάρων, ὥστε νὰ μεταβάλουν τὴν σύνθεσιν τῶν γόνων καὶ νὰ δημιουρ-

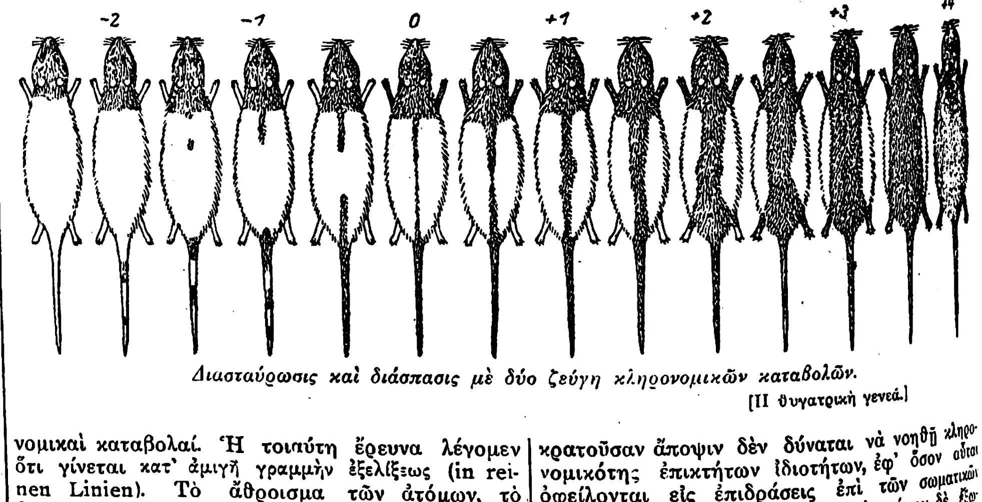

Διασταύρωσις καὶ διάσπασις μὲ δύο ζεύγη κληρονομικῶν καταβολῶν.

[II θυγατρικὴ γενεά.]

Digitized by Google

γήσουν νέους τοιούτους, δὲν γνωρίζομεν σήμερον. Αἱ πρόοδοι αὗται τῆς κληρονομικολογίας εὗρον εὐρυτάτην καὶ σπουδαιοτάτην ἐφαρμογὴν εἰς τὴν γεωπονίαν, τὴν ζῳοτεχνίαν, τὴν ἀνθρωπολογίαν, τὴν παθολογίαν, τὴν κοινωνιολογίαν, τὴν ψυχολογίαν, τὴν πειραματικὴν παιδαγωγικὴν κλπ. Διὰ τῆς τεχνικῆς διασταυρώσεως καὶ τῆς κυτταρολογικῆς διαλύσεως ἀναζητεῖται σήμερον ἡ παραγωγὴ κληρονομικῶς σταθερῶν ποικιλιῶν τῶν καλλιεργουμένων γεωπονικῶν φυτῶν (σίτου, ἀραβοσίτου κλπ.), μὲ ὡρισμένας ἰδιότητας (μεγάλην ἀπόδοσιν, ἀνθεκτικότητα κατὰ τοῦ ψύχους, ἢ κατὰ ὡρισμένων ἀσθενειῶν), αἱ ὁποῖαι ἔχουν βεβαίως μεγίστην οἰκονομικὴν σημασίαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἱδρύονται πανταχοῦ εἰδικὰ βιολογικὰ ἰνστιτοῦτα, ἐργαζόμενα δι' ὅλων τῶν νεωτέρων μεθόδων καὶ μέσων, ἰδίᾳ δ' ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου λειτουργοῦν ἤδη ἄνω τῶν 100. Ὁμοίως ἐργάζονται καὶ εἰς τὴν ζῳοτεχνίαν, διὰ νὰ παραγάγουν εἴδη μὲ ὡρισμένας ἰδιότητας. Μεγίστην σπουδαιότητα ἀπέκτησαν αἱ πρόοδοι τῆς νεωτέρας κληρονομικολογίας διὰ τὰ ἀνθρωπολογικὰ προβλήματα. Ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς φυλῆς ὡς συνόλου ἀτόμων μὲ τὰς αὐτὰς φυλετικὰς κληρονομικὰς καταβολάς, ὁ καθορισμὸς τῶν φυλῶν καὶ τῆς μείξεως αὐτῶν κατὰ τὴν προϊστορικὴν καὶ ἱστορικὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν κλπ., γίνεται ἤδη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τοῦ Μένδελ. Μεγίστην ἐπίσης σπουδαιότητα ἔλαβεν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν προόδων τῆς νεωτέρας κληρονομικολογίας εἰς τὰ ζητήματα τῆς κοινωνικῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς ὑγιεινῆς τῆς φυλῆς, ἢ ἄλλως *εὐγονίας* ἢ *εὐγονισμοῦ* καλουμένης. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα κοινωνικὰ προβλήματα ἀναμένουν τὴν λύσιν των ἐκ τῶν προόδων τούτων τῆς πειραματικῆς κληρονομικολογίας. Οὕτως ἡ σημασία τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν τῶν ἀτόμων ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ συγκροτήματος καί, ἀντιστρόφως, ἡ ἐπίδρασις τοῦ κοινωνικοῦ συγκροτήματος ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν τῶν ἀτόμων διὰ τοῦ χρόνου ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας. Ἡ κληρονομικότης διαφόρων ἀσθενειῶν εἰς τὴν παθολογίαν ἐτέθη ἐπίσης ἐπὶ ὅλως διόλου νέων βάσεων καὶ ἐρευνᾶται διὰ τῆς παρακολουθήσεως τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τῶν οἰκογενειῶν. Οὕτω δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἔννοιαν τῆς κληρονομικότητος, ὡς κληρονομικαὶ ἀσθένειαι, ἡ σύφιλις λ. χ. ἢ ἡ φυματίασις, ἀλλ' ὡς μεταβίβασις τούτων εἰς τοὺς ἀπογόνους διὰ μολύνσεως. Τοὐναντίον ὅμως ἐπιστοποιήθη ἡ κληρονομικὴ βάσις πολλῶν παθολογικῶν καταβολῶν, προδιαθέσεων ἰδιοσυγκρασίας κλ., ἰδίᾳ εἰς πολλὰς ψυχικὰς ἀσθενείας. Ἐκτεταμένην ἐφαρμογὴν εὗρον ἀκόμη αἱ πρόοδοι τῆς κληρονομικολογίας εἰς τὴν ψυχολογίαν, διὰ τῆς ἐρεύνης τῆς κληρονομικότητος τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μίαν τῶν σπουδαιοτέρων βάσεων τῆς νεωτέρας πειραματικῆς παιδαγωγικῆς. Διὰ διαφόρων μεθόδων ἐπιδιώκεται σήμερον ὁ καθορισμὸς τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ παρακολούθησις αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸ κληρονομήσιμον των ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τοῦ Μένδελ. Ἡ ψυχολογία τοῦ παιδός, αἱ ἀτομικαὶ διαφοραὶ τῶν μαθητῶν κλπ. εἶναι προβλήματα σοβαρώτατα διὰ τὴν νεωτέραν πειραματικὴν παιδαγωγικήν, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ κληρονομικολογία θὰ ἐπιχύσῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἄπλετον φῶς.

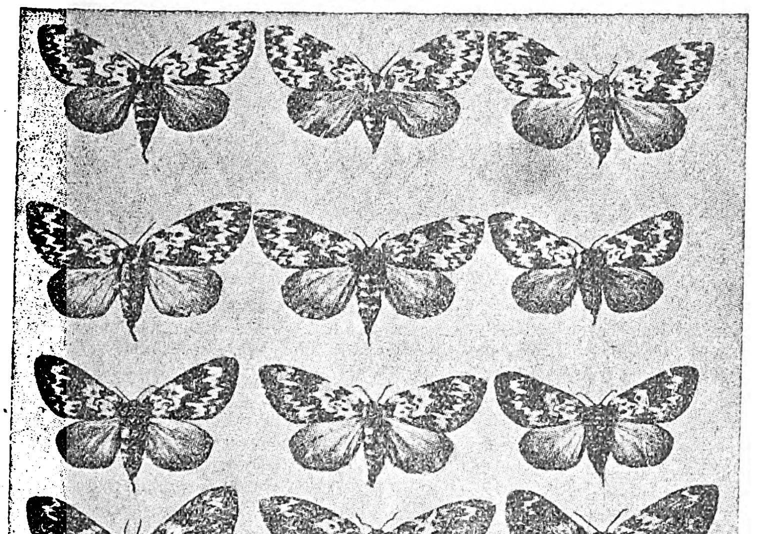

Σειρὰ ποικιλίας μελανισμοῦ τοῦ ἐντόμου λυμαντρία ἡ μοναχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *E. Baur*, «Einführung in die Vererbungswissenschaft».— *Goldschmidt*, «Einführung in die Vererbungswissenschaft».— *Τοῦ αὐτοῦ* «Die Lehre von der Vererbung». — *E. Baur*, Handbuch der Vererbungswissenschaft.—*Θρ. Βλησίδου*, Γενικὴ βιολογία.

Θ. ΒΛΗΣΙΔΗΣ

— [ΨΥΧΟΠΑΘ.] Ἡ *κληρονομικότης*, μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς μεταβιβάσεως ψυχικῶν διαταράξεων ἢ ἁπλῆς εἰς αὐτὰς προδιαθέσεως, ἐκ τῶν προγόνων εἰς τοὺς ἀπογόνους, ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων αἰτιολογικῶν παραγόντων τῆς φρενοβλαβείας. Ὁ τρόπος τῆς μεταβιβάσεως ταύτης ποικίλλει: ὁτὲ μὲν μεταβιβάζεται κατὰ τὴν γονιμοποίησιν, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀρχικῶν γεννητικῶν κυττάρων, σπερματοζωαρίου ἢ ᾠαρίου, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ μικρόβιον (σύφιλις), ἄλλοτε εἰς τὰ γεννητικὰ κύτταρα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς διεισδύουσι τοξῖναι μικροβίων ἢ ἄλλαι δηλητηριώδεις οὐσίαι (κατάστασις μέθης κατὰ τὴν συνουσίαν), αἵτινες κυκλοφοροῦσιν εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν γεννητόρων, ἐνδέχεται τέλος νὰ κληροδοτήσωσιν οὗτοι εἰς τὰ τέκνα των κατάστασίν τινα ἐλάσσονος ἀντιστάσεως τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἢ ἁπλῶς ἐλαττώματα καὶ διαστροφὰς τοῦ χαρακτῆρος. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν τελευταίαν αὐτὴν περίπτωσιν, δέον νὰ εἴμεθα ἐπιφυλακτικοὶ καὶ νὰ μὴ ἐκλαμβάνωμεν πάντοτε ὡς μεταδοθείσας κληρονομικῶς εἰς τὰ τέκνα ἰδιότητάς τινας τοῦ χαρακτῆρος ἢ ἐλαττώματα τῶν γονέων, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν σπουδαῖον ῥόλον παίζει καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος, τὸ εἶδος τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἡ διὰ τοῦ παραδείγματος μίμησις. Συχνάκις τὸ κληρονομικὸν τῶν φρενοβλαβῶν εὑρίσκεται ἐπιβεβαρημένον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ κληρονομικότης αὐτὴ δὲν εἶναι ὁμοειδής, ἤτοι δὲν μεταβιβάζεται τὸ αὐτὸ εἶδος διαταράξεως τῶν φρενῶν, τοῦθ' ὅπερ ἤγαγεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει κληρονομικὴ φρενοβλάβεια, ἀλλὰ κληρονομικὴ προδιάθεσις μόνον εἰς τὸ προσβληθῇ ὑπὸ παντὸς εἴδους ψυχικῶν διαταραχῶν ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει γονεῖς φρενοβλαβεῖς, καὶ τοῦτο ὄχι ὑποχρεωτικῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως. Εἶναι ἀξιοσημείωτον τέλος τὸ γεγονός, ὅτι συνυπάρχουσιν ἢ ἐναλλάσσονται, εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, εἰς διάφορα ἄτομα, ἡ φρενοβλάβεια καὶ ἡ ἐγκληματικότης, αἵτινες κατὰ τὸν Λομπρόζο καὶ τοὺς Ἰταλοὺς ἐγκληματολόγους συγγενεύουσι μεταξύ των.

Δ. ΓΟΥΡΕΤΑΣ

— [ΠΑΙΔΑΓ.] Ἡ *κληρονομικότης* δὲν περιορίζεται εἰς τὴν μεταβίβασιν μόνον σωματικῶν (ὑγιῶν καὶ ἀσθενικῶν) ἰδιοτήτων, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶν. Πνευματικαὶ δὲ ἰδιότητες εἶναι ψυχικαὶ προδιαθέσεις ἢ ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχουσαι ἱκανότητες, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων δύναταί τις νὰ ἐπιτελέσῃ ὡρισμένας ψυχικὰς λειτουργίας. Οὕτως ἔχομεν ἱκανότητας πρὸς παραστάσεις (ταχεῖα ἀντίληψις, ἀντίληψις μεγεθῶν καὶ σχημάτων, μνήμη καὶ φαντασία μὲ ὅλας τὰς διακρίσεις των καὶ συνδυασμούς, ἱκανότης εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας, προσοχή), κριτικὰς ἱκανότητας (διανόησις, ὀξύνοια, βαθύνοια), συναισθητικὰς (εὐαισθησία διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς, τὴν καλλιτεχνίαν, διὰ τὰ παθήματα τῶν ἄλλων, ὀξυθυμία, ἀτολμία, φαιδρότης τοῦ χαρακτῆρος ἢ σκυθρωπότης), βουλητικὰς (δύναμις τῆς θελήσεως, σταθερότης, ἐγκράτεια, εὐπείθεια κλπ. καὶ τὰ ἀντίθετα τούτων). Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀλληλεπίδρασις καὶ συνάφεια τῶν ψυχικῶν ἱκανοτήτων. Ἀλλὰ τὰς ψυχικὰς λειτουργίας δὲν προκαλοῦν μόνον αἱ κληρονομικαὶ τῆς ψυχῆς προδιαθέσεις· παρὰ ταύτας ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἔμφυτοι, ἐμβαλλόμεναι δηλαδὴ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγκυμοσύνης ἢ θηλάσεως· ἐπίσης καὶ ἄλλαι ἐπίκτητοι, προερχόμεναι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναπτύξεως ἐξ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων· τοιαῦται εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, αἱ συναναστροφαί, ἡ συνήθεια, τὰ πάθη κλπ. Ὅπως δὲ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ δίαιτα ἐπιζητοῦν νὰ ἐπηρεάσουν τὰς σωματικὰς κληρονομικὰς ἰδιότητας, οὕτω καὶ ἡ ἀγωγὴ καὶ διδασκαλία ζητοῦν νὰ συμπληρώσουν τὰς ψυχικάς, ἄλλας μὲν προάγουσαι καὶ πολλασιάζουσαι, ἄλλας δὲ περιορίζουσαι. Ἀφοῦ δὲ κληρονομικῶς μεταβιβάζονται ψυχικαὶ προδιαθέσεις, αἵτινες δὲν ὑποπίπτουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν, καὶ ἐκ τούτων οὐχὶ ὅλαι, ἀλλὰ μόνον τινές, αἱ δυνάμεναι κληρονομικῶς νὰ μεταβιβασθοῦν, καὶ ἀφοῦ ἐξ ἄλλου ὁ τρόπος τῆς κληρονομικότητος δὲν εἶναι πάντοτε ὁ αὐτός, ἐξαρτώμενος πολλάκις ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συγκεράσεως τῶν κληρονομικῶν ἰδιοτήτων, προσέτι δὲ ἐπειδὴ ἕνεκα τῆς διασταυρώσεως τῶν γενῶν ἐπέρχονται διάφοροι περιπλοκαί, καθὼς καὶ μεταβολαὶ ἐξ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ καθορισθοῦν εἰς ἕκαστον παῖδα ποῖαι εἶναι αἱ ἐκ κληρονομικότητος ψυχικαὶ αὐτοῦ ἱκανότητες ἢ ἐλαττώματα. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ παιδαγωγικός, προκειμένου ν' ἀνερευνήσῃ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ παιδίου καὶ καθορίσῃ τὴν ψυχικήν του ἰδιοσυστασίαν, καλὸν εἶναι πρὸς τοῦτο ν' ἀνερευνήσῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἐξεχούσας ἰδιότητας τῶν γονέων καὶ κατόπιν καὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν ὄχι ἀπομεμακρυσμένων προγόνων. Ἐκ τούτων δύναται νὰ συναγάγῃ πολυτίμους ἐνδείξεις πρὸς ἀνεύρεσιν σωματικῶν καταστάσεων, αἵτινες ἐπηρεάζουσαι καὶ τὰς ψυχικὰς δύνανται νὰ καθοδηγήσουν αὐτὸν πρὸς διακανονισμὸν ὄχι μόνον τῆς διαίτης, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ τοῦ τρόπου τῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ ἀκόμη καὶ τῶν διασκεδάσεων καὶ ἐνασχολήσεων.

Digitized by Google

Ἀλλ' ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν κληρονομικῶν προδιαθέσεων δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν τῶν ἐπικτήτων, ἂν καὶ ἐκεῖναι εἶναι ἐπιμονώτεραι. Πρὸς τοῦτο χρειάζεται ἀπὸ μέρους τοῦ παιδαγωγικοῦ ὀξεῖα ἀντίληψις καὶ τοῦ πρέποντος διαίσθησις πρὸς εὕρεσιν τῶν καταλλήλων μέσων διὰ πᾶσαν περίστασιν καὶ δι' ἕκαστον ἄτομον. Ἡ κατάλληλος δὲ μελέτη αὐτῶν θὰ εὐκολύνῃ πολὺ καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου ἐπαγγέλματος δι' ἕκαστον παιδίον.

Π. Α. ΒΑΛΑΚΗΣ

—[ΖΩΟΤΕΧΝ.] *Κληρονομικότης* καλεῖται τὸ βιολογικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ οἱ γονεῖς μεταβιβάζουσιν εἰς τὰ τέκνα τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν. Οἱ γονεῖς ὅμως δὲν μεταβιβάζουσι πάντοτε τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν ἐξ ἴσου. Ὁ εἷς τούτων ἐξασκεῖ μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἔχομεν τὴν ὑπερισχύουσαν κληρονομικότητα ἢ τὴν μονόπλευρον λεγομένην· αὕτη, ἀπὸ ζωοτεχνικῆς ἀπόψεως, ἔχει μεγίστην σημασίαν, διότι τὸ ζῷον, τὸ ὁποῖον κέκτηται τὸ προτέρημα τοῦτο, εἶναι καλὸς γενάρχης, ὡς ὁ περίφημος *Ἔκλιψ*, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον μετεβίβαζε πάντοτε τὰς ἐξαιρέτους ἰδιότητας τῆς σωματικῆς διαπλάσεως, ταχύτητος καὶ ἐνεργητικότητός του, ἀλλὰ καὶ τὸ μελανὸν ἐκεῖνο στίγμα, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐπὶ τοῦ γλουτοῦ του. Ὁ Ἔκλιψ ἐγεννήθη τῷ 1764, παρήγαγε 334 νικητὰς ἵππους ἱπποδρομιῶν καὶ ὁ ἴδιος ἐκέρδισεν εἰς ἀπείρους ἱπποδρομικοὺς ἀγῶνας ποσὸν 10.536.025 ἀγγλικῶν λιρῶν. Αἱ φορβάδες ἐκδηλοῦσιν ὑπερισχύουσαν κληρονομικότητα, ἀλλὰ εἰς περιωρισμένην κλίμακα. Συνηθέστερον ἡ κληρονομικότης εἶναι ἀμφίπλευρος ἢ διπλῆ, δηλαδὴ ἀμφότεροι οἱ γεννήτορες μεταβιβάζουσι τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν εἴτε ἰσομερῶς (κληρονομικότης διπλῆ ἴση) ἄνευ μείξεως αὐτῶν, ἢ μετὰ μείξεως, εἴτε ἀνισομερῶς (κληρονομικότης διπλῆ ἄνισος) Ἡ ζωοτεχνία παρέχει παραδείγματα ἰσομεροῦς κληρονομικότητος ἄνευ μείξεως τῶν χαρακτήρων. Τοιοῦτον παράδειγμα εἶναι ὁ κριὸς ὁ παρατηρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Dechambre εἰς τὴν ζωοπανήγυριν τῆς Villette, ὁ ὁποῖος παρουσίαζεν ἀνάστημα ὑψηλόν, κεφαλὴν βαρεῖαν μὲ ῥῖνα πολὺ κυρτὴν μέν, ἀλλὰ κανονικήν, ὦτα μακρὰ καὶ πίπτοντα, τρίχωμα συμπαγές, πυκνόν, λευκὸν καὶ μακρόν, ὥστε ἐκάλυπτε τό τε πρόσωπον καὶ τὰ ἄκρα. Ἡ φυσιογνωμία του αὕτη ἐπρόδιδεν ὅτι ὁ ἐν λόγῳ κριὸς ἦτο προϊὸν κριοῦ τοῦ Πεδεμοντίου μὲ τρίχωμα Μερινὸς καὶ οἱ γονεῖς του εἶχον μεταβιβάσει εἰς αὐτὸν σχεδὸν ἰσομερῶς τοὺς χαρακτῆράς των καὶ ἄνευ μείξεως αὐτῶν. Παράδειγμα ἰσομεροῦς κληρονομικότητος μετὰ μείξεως τῶν χαρακτήρων ἔχομεν τὸν ἀγγλονορμανδικὸν ἵππον, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει ῥῖνα ἐλαφρῶς κυρτήν, καὶ τοῦτο διότι προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον νορμανδικὸν ἵππον, μὲ ῥῖνα ὑπερβαλλόντως κυρτήν, καὶ ἀπὸ τὸν καθαρόαιμον ἀγγλικὸν ἵππον, μὲ ῥῖνα εὐθεῖαν. Ἡ διπλῆ ἄνισος κληρονομικότης ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐὰν οἱ γεννήτορες εἶναι τοῦ ἰδίου τύπου ἢ διαφόρου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ προϊὸν κληρονομεῖ τοὺς οὐσιώδεις χαρακτῆρας ἀμφοτέρων τῶν γεννητόρων, ἀφίνει ὅμως νὰ φαίνεται ὁ ἀτομικὸς χαρακτὴρ ἑνὸς τῶν γεννητόρων. Ἐν τούτοις ἡ μορφή του παραμένει ἁρμονική. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὰ προϊόντα εἶναι δυσαρμονικά Παραδείγματα τῆς διπλῆς ἀνίσου κληρονομικότητος βλέπομεν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ προϊόντα, τὰ προερχόμενα ἐκ διασταυρώσεως.

Ὁμόχρονος κληρονομικότης. Κατὰ τὸν Χαῖκελ, ἔχομεν ὁμόχρονον κληρονομικότητα, ὅταν οἱ χαρακτῆρες παρουσιάζωνται, εἰς ἣν περίοδον ἡλικίας παρουσιάσθησαν καὶ εἰς τοὺς γονεῖς. Οἱ ὀδόντες τῶν ζῴων, οἱ ὁποῖοι φύονται, πίπτουσιν, ἀντικαθίστανται μονίμως καὶ τριβόμενοι μεταβάλλονται, καθ' ὡρισμένην περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ ζῴου, ὥστε δι' αὐτῶν διαγιγνώσκομεν τὴν ἡλικίαν των, εἶναι παράδειγμα ὁμοχρόνου κληρονομικότητος.

Ὁμοτοπικὴ κληρονομικότης. Κατὰ ταύτην ἡ μεταβίβασις τοῦ χαρακτῆρος ἑδράζεται εἰς τὴν ἰδίαν χώραν τοῦ σώματος τοῦ προϊόντος ἢ εἰς τὸ αὐτὸ ὄργανον, εἰς ὃ ἥδρευε καὶ εἰς τὸν γεννήτορα.

Ὁμοϊστολογικὴ κληρονομικότης. Κατ' αὐτὴν ὁ μεταβιβαζόμενος χαρακτὴρ ἑδράζεται μὲν ἐπὶ χώρας τοῦ σώματος τοῦ προϊόντος πολὺ μακρὰν κειμένης ἀπ' ἐκείνης, ἐφ' ἧς ὁ γενάρχης ἔφερε τὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ πάντοτε ἐπὶ χώρας τῆς αὐτῆς ἱστολογικῆς συνθέσεως.

Ἐπαναστρεπτικὴ κληρονομικότης. Κατὰ ταύτην οἱ χαρακτῆρες τοῦ προϊόντος, ἐνῷ, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του, εἶναι πηγῆς πατρικῆς, μετὰ ταῦτα ἀντικαθίστανται ὑπὸ ἄλλων πηγῆς μητρικῆς, καὶ ἀντιθέτως.

Ἀταβιστικὴ κληρονομικότης. Ἡ μεταβίβασις εἰς τὰ προϊόντα χαρακτήρων πολὺ ἀπομεμακρυσμένων προγόνων, οὐχὶ ἀμέσων, καλεῖται *ἀταβιστικὴ κληρονομικότης, προγονικὴ* ἢ *ἀταβισμός.* Διακρίνεται εἰς τὸν οἰκογενειακὸν ἀταβισμόν, εἰς τὸν ἀταβισμὸν γενεᾶς, καὶ εἰς τὸν τερατολογικὸν ἀταβισμόν. Ὁ ἀταβισμὸς παρατηρεῖται τόσον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ εἰς τὰ ζῷα, εἶναι μεγίστης δυνάμεως καὶ δι' αὐτοῦ ἐξιχνιάζεται ἡ ἀρχικὴ μορφὴ τῶν γενεῶν καὶ τῶν εἰδῶν ζῴων.

Παθολογικὴ κληρονομικότης. Καθ' ὃν τρόπον μεταβιβάζονται οἱ χαρακτῆρες τῶν γεννητόρων εἰς τὰ προϊόντα, οὕτω μεταβιβάζονται καὶ ἔνια νοσήματα αὐτῶν καὶ παθήσεις, ὡς ἡ φυματίασις, αἱ ἐξοστώσεις (προδιάθεσις), τὸ πνευμονικὸν ἐμφύσημα, ἡ περιοδικὴ ὀφθαλμία, ἡ ἀεροκατάποσις, ἡ συρίζουσα ἀναπνοή, ἡ ἀβουλία, ἡ πολυδακτυλία. Δὲν κληρονομοῦνται οἱ ἀκρωτηριασμοί.

Κληρονομικότης τοῦ γένους. Ὡς πρὸς τὴν κληρονομικότητα τοῦ γένους, αἱ γνῶμαι εἶναι διχασμέναι. Πάντως ὅμως ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος συμβάλλει εἰς τὸ νὰ γεννηθῶσι περισσότερα θήλεα, τὸ σφρῖγος ἑνὸς τῶν γεννητόρων συντελεῖ εἰς τὴν ἀπόδοσιν προϊόντων τοῦ αὐτοῦ φύλου πρὸς τὸ τοῦ σφριγῶντος γεννήτορος. Ὁ Thury ἐξαρτᾷ τὴν κληρονομικότητα τοῦ γένους ἀπὸ τὸν βαθμὸν ὡριμότητος τοῦ ᾠαρίου. Τὸ ἄωρον ᾠάριον ἀποδίδει θῆλυ προϊόν, τὸ ὥριμον ἄρρεν. Ἡ καλὴ διατροφὴ εὐνοεῖ εἰς τὴν ἀπόδοσιν θηλέων προϊόντων.

Ἡ ἐξ ἐπιδράσεως κληρονομικότης ἢ τηλεγονία. Οἱ Weissman, Settegast καὶ Sauson ἀρνοῦνται τὴν τηλεγονίαν, δηλαδὴ ὅτι μία θήλεια, ἡ ὁποία ἐτεκνοποίησε μὲ ἕνα ἄρρενα, ὅταν τεκνοποιήσῃ ἐκ δευτέρου μὲ ἄλλον θ' ἀποδώσῃ προϊὸν ὁμοιάζον πρὸς τὸν πρῶτον ἄρρενα.

Κληρονομικότης τῶν ἐπικτήτων ἰδιοκτήτων. Ἡ πρωϊμότης τῶν ζῴων σφαγείου, ἡ ἰδιότης τῶν δρομώνων ἵππων, τῶν γαλακτοφόρων ἀγελάδων, ἡ βελτίωσις τῶν διαφόρων εἰδῶν ζῴων βασίζεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων παραγόντων, καὶ ἐπὶ τῆς κληρονομικότητος τῶν ἐπικτήτων ἰδιοτήτων.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν μορφῶν κληρονομικότητος βασίζονται αἱ ζωοτεχνικαὶ μέθοδοι, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν διαφόρων εἰδῶν ζῴων. Αἱ μέθοδοι αὗται εἶναι ἡ *αἱμομειξία*, ἡ *ἐπιλογή*, ἡ *διασταύρωσις*, ἡ *ἐπιμειξία* καὶ ἡ *ἑτερομειξία*. Αἱμομειξίαν ἔχομεν, ὅταν οἱ γεννήτορες ἀνήκωσιν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Εἶναι μέθοδος ἀρίστη, διότι αὐξάνει τὴν κληρονομικὴν δύναμιν τῶν προτερημάτων εἰς τὸ ὕψιστον. Δέον ὅμως νὰ χρησιμοποιῆται μετὰ συνέσεως, διότι ὅταν παραταθῇ ἐπὶ πολὺ καὶ δὲν γίνῃ σχολαστικὴ ἐκλογὴ τῶν γεννητόρων, εὐνοεῖ εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν κληρονομικότητα τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τὴν οἰκογενειακὴν νόσον καὶ ἐλαττώνει τὴν γονιμότητα. Διὰ τῆς αἱμομειξίας ἐβελτιώθησαν αἱ περιφημότεραι γενεαὶ ζῴων. Ἐπιλογὴν ἔχομεν, ὅταν οἱ γεννήτορες ἀνήκωσιν εἰς τὴν αὐτὴν γενεάν. Ἡ ἐπιλογὴ εἶναι φυσικὴ καὶ τεχνητή· ἡ τεχνητὴ διακρίνεται εἰς τὴν ἐμπειρικὴν καὶ εἰς τὴν μεθοδικὴν τοιαύτην. Ἡ ἐπιλογὴ εἶναι μέθοδος βελτιώσεως βραδεῖα μέν, ἀλλ' ἀσφαλής. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, δέον νὰ ἐκλέγωνται οἱ καλύτεροι γεννήτορες, νὰ ἀποκλείωνται τῆς ἀναπαραγωγῆς οἱ ἀπομακρυνόμενοι τοῦ τύπου τῆς γενεᾶς γεννήτορες, νὰ τηρῶνται γενεαλογικὰ βιβλία καὶ νὰ συνεταιρίζωνται οἱ ἐκτροφεῖς. Διασταύρωσιν ἔχομεν, ὅταν οἱ γεννήτορες ἀνήκωσιν εἰς διαφόρους γενεάς. Τὰ προϊόντα τῆς διασταυρώσεως λέγονται *μιγάδες*. Οἱ τρόποι διασταυρώσεως εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ὅταν εἰσάγηται ξένος ἐπιβήτωρ καὶ χρησιμοποιῆται μόνον μίαν φοράν· ἔπειτα χρησιμοποιοῦμεν ἐπιβήτορα τῆς γενεᾶς μας. 2) Ὅταν εἰσάγηται καὶ χρησιμοποιῆται ξένος ἐπιβήτωρ ἐπὶ τῶν μιγάδων συνεχῶς *(συνεχὴς διασταύρωσις)*. 3) Ὅταν χρησιμοποιοῦμεν ἄλλοτε μὲν ξένον ἐπιβήτορα, ἄλλοτε δ' ἐπιβήτορα τῆς γενεᾶς μας *(διασταύρωσις ἐναλλασσομένη)*. 4) Ὅταν χρησιμοποιῶμεν ἐπιβήτορας διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν μιγάδας μὴ προοριζομένους δι' ἀναπαραγωγήν, ἀλλὰ δι' ἄμεσον ἐκμετάλλευσιν *(διασταύρωσις βιομηχανικὴ ἢ τῆς πρώτης γεννήσεως)*. 5) Ὅταν εἰσάγωνται εἰς τὴν γενεὰν φορβάδες ἀντὶ ἐπιβητόρων *(ἀντίστροφος διασταύρωσις)*. Ἡ διασταύρωσις δίδει ἀποτελέσματα ταχύτερα τῆς ἐπιλογῆς, ὄχι ὅμως ἀσφαλῆ, πρὸ παντὸς δὲ ἂν παραβλέψῃ τις τὴν ἐπιλογὴν τῶν γεννητόρων, τὴν ὑγιεινὴν καὶ διατροφὴν αὐτῶν. Ἐπιμειξίαν ἔχομεν ὅταν οἱ γεννήτορες εἶναι μιγάδες. Ἑτερομειξίαν δέ, ὅταν οἱ γεννήτορες ἀνήκωσιν εἰς διάφορα εἴδη ζῴων. Τὰ προϊόντα καλοῦνται ἑτερόμεικτα καὶ εἶναι ἄγονα συνήθως. Τὰ συνηθέστερα ἑτερόμεικτα εἶναι ὁ ἡμίονος καὶ ὁ γίννος. Ὁ πρῶτος εἶναι προϊὸν ἐπιβήτορος ὄνου καὶ φορβάδος, ὁ δεύτερος ἐπιβήτορος ἵππου καὶ θηλείας ὄνου.

Δ. Γ. ΣΙΑΜΠΑΝΗΣ

—[ΜΕΤΑΛΛ.] *Κληρονομικότης* καλεῖται ἐπὶ τὸ παραστατικώτερον ἡ ἐπήρεια, ἣν διατηρεῖ παρὰ τὰς περαιτέρω θερμικὰς ἢ μηχανικὰς κατεργασίας ὁ ἀρχικὸς σχηματισμὸς τοῦ κόκκου τῶν μετάλλων ἢ μεταλλικῶν κραμάτων κατὰ τὴν στερεοποίησιν. Ἡ διάφορος ὑφὴ αὕτη ἐξηγεῖ τὰς διαφορὰς τῶν ἰδιοτήτων μετάλλων ἢ κραμάτων ὁμοίων κατὰ τὰ ἄλλα ὡς πρὸς τὴν χημικὴν σύστασιν καὶ περαιτέρω κατεργασίαν.

Θ. Χ.

κληρονόμος (ὁ, ἡ)· ὁ συνήθως δικαιώματι γένους νεμόμενος τὸν κλῆρον, τὴν περιουσίαν, ὁ διαδεχόμενος τὴν κτῆσιν περιουσίας: «ὁ πρωτότοκος εἶναι κληρονόμος τῆς πατρικῆς περιουσίας», «δὲν ἄφησε κληρονόμους», «καλοὺς κληρονόμους» εὐχὴ πρὸς νεονύμφους.

—*[Νομ.]* Ὁ καθολικὸς διάδοχος τοῦ ἀποβιώσαντος καλεῖται *κληρονόμος*. Τὸ δίκαιον, προδιαγράφον τοὺς ὅρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐγκύρως εἶναί τις κληρονόμος, ὁρίζει ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ ζῇ ἢ τοὐλάχιστον νὰ κυοφορῆται κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν γραμμὴν τῆς περὶ τὸ κληρονομεῖν ἱκανότητος τοῦ κληρονόμου. Ἐκ τοῦ νόμου, ἐξ ἄλλου, ἀνίκανοι πρὸς τὸ κληρονομεῖν εἶναι οἱ γονεῖς οἱ γενόμενοι ἔνοχοι αἱμομειξίας μὲ τὰ τέκνα των, ὡς καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τὰ γενόμενα ἔνοχα πράξεων βλαπτουσῶν τὴν οἰκογενειακὴν τάξιν. Ἡ χήρα ἐπίσης, ἥτις παρέβη τὸν πένθιμον ἐνιαυτόν, συνῆψε τουτέστι γάμον πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου της, εἶναι ἀνίκανος νὰ κληρονομήσῃ, ἀπολύτως μὲν ἐκ διαθήκης, ἐξ ἀδιαθέτου δὲ ἀδυνατεῖ νὰ κληρονομήσῃ τοὺς πέραν τοῦ τρίτου βαθμοῦ συγγενεῖς της. Πρὸς τὴν παραβᾶσαν τὸν πένθιμον ἐνιαυτὸν χήραν διὰ τῆς συνάψεως νομίμου νέου γάμου ὁ νόμος ἐξωμοίωσε καὶ τὴν κατὰ τὸν αὐτὸν πένθιμον χρόνον ἐξ ἀθεμίτου σχέσεως κυοφορήσασαν. Διὰ τὴν αὐτὴν χήραν ἐπίσης τὸ δίκαιον ὁρίζει, ὅτι ἂν αὐτὴ ἐγκαταστήσῃ μόνον κληρονόμον τὸν σύζυγον αὐτῆς, αὐτὸς κληρονομεῖ μόνον τὸ τρίτον τῆς περιουσίας της, τῶν ὑπολοίπων δύο τρίτων κληρονομουμένων ἀπὸ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου αὐτῆς κληρονόμους. Ἀναλόγους περιορισμοὺς ποσοτικοὺς τῆς κληρονομίας ὁ νόμος ἔθετο καὶ διὰ τὸν συνάψαντα γάμον μετὰ δευτερογάμου. Τὰ νομικὰ πρόσωπα ὑφιστάμενα κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, εἶναι ἱκανὰ κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν γνώμην πρὸς τὸ κληρονομεῖν. Εἰδικῶς πρὸς ἐγκατάστασιν κληρονομικὴν ἐν διαθήκῃ (ἱκανότης πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι), πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἀνικάνων πρὸς τὸ κληρονομεῖν, ἐν γένει εἶναι καὶ οἱ γεννηθέντες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διαθέτου καὶ μὴ ὄντες κατ' αὐτὸν συνειλημμένοι, ἐπίσης καὶ ἡ σχολάζουσα κληρονομία. Ἡ πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι ἱκανότης δέον νὰ ὑπάρχῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀδιαπτώτως μέχρι τῆς κτήσεως.

Ἐκπίπτουν τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, καθιστάμενοι ἀνάξιοι πρὸς τὸ κληρονομεῖν, ὁ ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐπαγαγὼν τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου, ὁ παρεμποδίζων τὴν δικαστικὴν ἀνάκρισιν πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν αὐτουργῶν τοῦ φόνου τοῦ κληρονομουμένου καὶ ὁ παρακωλύσας τὸν διαθέτην νὰ συντάξῃ διαθήκην ἢ καταστρέψας αὐτὴν ἢ ὁ προσβαλὼν ταύτην ὡς πλαστήν. Ἀνάξιοι ἐπίσης πρὸς τὸ κληρονομεῖν, τῆς κληρονομίας ἀφαιρουμένης ἀπ' αὐτῶν, ὑπὲρ συνήθως μὲν τοῦ δημοσίου, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλων προσώπων, εἶναι καὶ ἡ ἀθεμίτως συζῶσα μετ' ἄλλου σύζυγος τοῦ κληρονομουμένου καὶ ὁ ἀθεμίτως διαβιώσας μετ' αὐτοῦ, ὁ ἀφαιρέσας κληρονομιαῖον πρᾶγμα κληροδόχος κλπ.

Π. Ι. ΖΕΠΟΣ

— **κληρονόμος ἀναγκαῖος**· βλ. *κληρονομικὴ διαδοχή*.

— **κληρονόμος ἑκούσιος** ἢ **ἐξωτικός**. Καλεῖται οὕτως ὁ μὴ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου τελῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον πατρικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν. Ὅλως ἀντιθέτως οἰκεῖος κληρονόμος (suus) εἶναι ὁ τελῶν ὑπὸ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου, ἤτοι παρ' ἡμῖν σήμερον τὰ ἀχειράφετα ἀνήλικα τέκνα τοῦ κληρονομουμένου. Ἡ διάκρισις ἔχει σημασίαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς *κληρονομίας* (βλ. λ.), ἄλλως αὐτὴν ἀποκτώντων τῶν οἰκείων καὶ ἄλλως τῶν ἐξωτικῶν. Ὁ κληρονόμος, ἀποδεχθεὶς τὴν κληρονομίαν καὶ ἀποκτήσας οὕτως αὐτήν, καθίσταται ἀμετακλήτως καθολικὸς τοῦ ἀποβιώσαντος διάδοχος κατὰ τὸν κανόνα, «ὁ ἅπαξ κληρονόμος ἐσαεὶ κληρονόμος» (semel heres semper heres). Κατ' ἐξαίρεσιν τῆς ἀρχῆς ταύτης, διὰ τοῦ δικαιώματος ἀποχῆς (βλ. *κληρονομία*) ὅπερ παρέχεται εἰς τὸν οἰκεῖον κληρονόμον, οὗτος δύναται ἐπιγενομένως νὰ ἀποβάλῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ κληρονόμου.

Π. Ι. Ζ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βλ. λ. *κληρονομία*.

κληρονομῶ (—*έω*)· διαδέχομαι τὴν κτῆσιν περιουσίας συνήθως δικαιώματι γένους: «τὰ τέκνα κληρονομοῦν τοὺς γονεῖς» || ἀποκτῶ διὰ κληρονομίας: «ἐκληρονόμησε ὅλους τοὺς συγγενεῖς του».

κλῆρος (ὁ)· λαχνός, λότος: «νὰ βάλωμε κλῆρον», ἀρχ. «κλήρους ἐβάλοντο», «'ς ὅποιον πέσῃ ὁ κλῆρος» || μοῖρα γῆς ἴση πρὸς ἄλλας, παρεχομένη διὰ κληρώσεως, καθόλου, *κλῆροι* καλοῦνται αἱ μοῖραι τῆς διανεμομένης γῆς || γῆ, ἀγρός, περιουσία τὴν ὁποίαν καταλείπει ὁ ἀποθανών || μεταφ. τὸ κληρούμενόν τινι ὑπὸ τῆς τύχης, τύχη, μοῖρα, *κοριζικό*· «τοιοῦτος ἔλαχεν ἡμῖν κλῆρος», «ἡ ἀέναος πάλη εἶναι ὁ κλῆρος τοῦ ἀνθρώπου» || ὁ ἱερὸς κλῆρος, τὸ ἱερατεῖον, οἱ ἱερωμένοι ὡς σύνολον: «ἀνώτερος—, κατώτερος κλῆρος», «ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος».

—*[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Καθὼς πᾶσα κοινωνία ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα θρησκευτική, οὕτω καὶ ἡ ἐπὶ γῆς συστᾶσα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐσωτερικόν τινα ὀργανισμὸν καὶ διοικητικὸν σύστημα, πρὸς ἑνότητα, συγκράτησιν καὶ διοίκησιν τῶν κατ' αὐτήν· ἄνευ ἀνωτέρας ἀρχῆς ἐποπτευούσης, ἄνευ πολιτεύματος, δὲν ἠδύνατο νὰ

διατηρηθῇ καὶ στηριχθῇ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Κύριος ὡς ὑπερτάτους ποιμένας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας παρεσκεύασε καὶ κατέστησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἀποστόλους (*Ματθ.* 4, 18. 10, 5. 3, 11. *Λουκ.* 9, 3. *Ἰωάν* 13, 18. 19, 18. *Πράξ.* 5, 1), οἵτινες, ἀπ' αὐτοῦ λαβόντες τὴν ἐξουσίαν, ὡς ὑπέρτατοι ἄρχοντες, ποιμένες καὶ διδάσκαλοι ἐκυβέρνων αὐτήν, προνοούμενοι δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς κατέστησαν ποιμένας καὶ διδασκάλους αὐτῆς. Οὕτως ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἤδη ἐποχῇ κατηρτίσθη τὸ κυβερνητικὸν τῆς Ἐκκλησίας σύστημα, περιλαμβάνον τοὺς τρεῖς τῆς ἱερωσύνης βαθμούς, τὸν τοῦ *ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου* καὶ *διακόνου.* Πάντες οἱ ἀνήκοντες εἰς τοὺς τρεῖς τούτους βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης ἐλέγοντο *κλῆρος* καὶ *κληρικοί,* εἴτε διότι κλῆρος αὐτῶν εἶναι ὁ Θεός, εἴτε διότι ὡς κλῆρον ἐξελέξαντο τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διακονίαν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ πιστοί, ἐκτὸς ἄλλων ὀνομάτων (ποίμνιον, πλῆθος πιστῶν, ἰδιῶται), ἔφερον κυρίως τὸ ὄνομα *λαὸς* καὶ *λαϊκοί.* Ἡ διάκρισις οὕτω τῶν λαϊκῶν καὶ κληρικῶν εἶναι θεμελιώδης, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ κατασταθεῖσα (Ἐφεσ. 4, 11), ἡ δὲ Ἐκκλησία, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐντολῆς τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς, ἐκανόνισε, σὺν τῷ χρόνῳ, τὰ δικαιώματα, τὰ καθήκοντα καὶ τὰς συνθήκας τῆς κανονικῆς αὐτῶν ἐνεργείας, καθορίσασα τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς καταδείκνυται, ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατασταθὲν σύστημα τῆς ἱεραρχίας εἶναι θείῳ καὶ οὐχὶ ἐκκλησιαστικῷ δικαιώματι, κακῶς δὲ ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία παραδέχεται μὲν τὴν θείῳ δικαιώματι ἐγκατάστασιν αὐτῆς, ἕνεκα ὅμως τοῦ μοναρχικοῦ αὐτῆς συστήματος διδάσκει ὅτι, καθὼς ὁ Πέτρος μεταξὺ τῶν ἀποστόλων εἶχε τὸ πλήρωμα τῆς ἀποστολικῆς ἐξουσίας, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατασταθέντων ἐπισκόπων, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης, ὡς διάδοχος τοῦ Πέτρου, ἔχει τὸ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας πρωτεῖον. Ἐκτὸς τῶν Ρωμαίων τὴν θείῳ δικαίῳ ἐγκατάστασιν τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης πολεμοῦσι καὶ οἱ προτεστάνται, οἵτινες ἀρνοῦνται τὴν μερικὴν ἱερωσύνην καὶ ἀποδέχονται γενικήν τινα καὶ καθολικήν, ἀπορρίπτουσι πᾶσαν διαφορὰν μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ, μόνον δὲ χάριν τῆς τάξεως ὁρίζουσι διαφόρους λειτουργοὺς (ministri). Τῶν προτεσταντῶν ἐξαίρεσιν ποιεῖται ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία, ἥτις ἀναγνωρίζει θείῳ δικαίῳ κατασταθέντας τοὺς τρεῖς τῆς ἱερωσύνης βαθμούς.

Τὰ οὕτως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατασταθέντα τρία τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματα ἕνεκα τῶν διαφόρων αὐτῆς ἀναγκῶν σὺν τῷ χρόνῳ ἐπηυξήθησαν, οὕτω δὲ ὁ κλῆρος διεκρίθη εἰς τὸν *ἀνώτερον* καὶ *κατώτερον,* τὸν μὲν πρῶτον περιλαμβάνοντα τοὺς τρεῖς βαθμούς, τὸν δὲ κατώτερον τοὺς *ἀναγνώστας,* πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ τήρησιν τῶν Γραφῶν, τοὺς *ὑποδιακόνους,* τοὺς *ψάλτας,* τοὺς *ἀκολούθους* τῶν ἐπισκόπων, τοὺς *ἐξορκιστάς,* τεταγμένους ἐπὶ τῶν ἐνεργουμένων καὶ δαιμονιζομένων, τοὺς *θυρωρούς,* τοὺς *ἑρμηνευτάς,* πρὸς μετάφρασιν τῶν Γραφῶν καὶ τοῦ κηρύγματος, καὶ τοὺς *κατηχητάς,* πρὸς κατήχησιν τῶν μελλόντων εἰσελθεῖν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Καίτοι πάντες καλοῦνται κληρικοί, οἱ τῶν ἀνωτέρων ὅμως τάξεων φέρουσι καὶ τὸ ὄνομα *οἱ περὶ τὸ βῆμα,* οἱ *ἱερατικοὶ* καὶ *ἱερωμένοι,* διότι καθίσταντο ἐντὸς τοῦ βήματος καὶ διὰ χειροτονίας, ἐνῷ οἱ τῶν κατωτέρων, ἐκτὸς τοῦ βήματος καὶ διὰ χειροθεσίας, πάντες δὲ ἀνεξαιρέτως ἀπέλαυον διαφόρων προνομίων, ἀπαλλασσόμενοι τῆς φορολογίας, τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν τοιούτων. Τῶν κληρικῶν διεκρίνοντο οἱ μοναχοί, ἐκτὸς τῶν διὰ χειροτονίας εἰσερχομένων εἰς τὸν κλῆρον, καθὼς ἐν γένει, ὡς προείπομεν, καὶ οἱ λαϊκοί, οἵτινες ὅμως τὸ κατ' ἀρχὰς συμμετεῖχον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπισκόπων καὶ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τούτοις τὸ ἀξίωμα τῶν ἐπισκόπων, χωρὶς νὰ ὑποστῇ καθ' ἑαυτὸ οὐσιώδη μεταβολήν, ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸ *μητροπολιτικὸν σύστημα,* καθ' ὅ, ἕνεκα τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῶν μεγάλων πόλεων εἰς τὰς μικροτέρας καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὰ χωρία, οἱ ἐπίσκοποι τῶν μητέρων Ἐκκλησιῶν ἐξήσκουν φυσικῶς ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν θυγατέρων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν χωρίων· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ λόγου τῆς μητρότητος, αἱ Ἐκκλησίαι τῶν μεγάλων πόλεων διεκρίνοντο καὶ διὰ τὴν ἀποστολικότητα αὐτῶν, ὡς ἀνάγουσαι τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἢ διὰ τὴν ἐξέχουσαν αὐτῶν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν θέσιν. Οὕτως οἱ ἐπίσκοποι τῶν πόλεων τούτων ἐκλήθησαν *μητροπολῖται* καὶ οἱ θρόνοι αὐτῶν *ἀποστολικοί,* ἐπεκύρουν τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐχειροτόνουν τοὺς ἐπισκόπους τῶν μικροτέρων πόλεων, καθὼς καὶ οὗτοι τοὺς τῶν χωρίων, τοὺς *χωρεπισκόπους,* καὶ συνεκάλουν τὰς *ἐπαρχιακὰς συνόδους.* Ἐκτὸς ἄλλων πόλεων, τῆς Ἐφέσου, π. χ., τῆς Κορίνθου κτλ., τοιαῦται μητροπόλεις ἦσαν ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Ρώμη, ὁ ἐπίσκοπος τῆς ὁποίας, καίτοι ἴσος πρὸς τοὺς ἄλλους, διὰ τὸ κοσμοϊστορικὸν ὅμως τῆς πόλεως μεγαλεῖον ἐθεωρεῖτο ὡς πρῶτος μεταξὺ ἴσων (primus inter pares). Τὸ σύστημα τοῦτο ἐνισχύθη διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου διαιρέσεως τοῦ κράτους εἰς *θέματα, διοικήσεις* καὶ *ἐπαρχίας,* καθ' ὃ καὶ οἱ μητροπολῖται τῶν πρωτευουσῶν τῶν διοικήσεων ἐκλήθησαν *ἔξαρχοι, ἀρχιεπίσκοποι* καὶ *πρῶτοι* ἢ *πρωτεύοντες* τῶν ἐπισκόπων, ἐπεκύρουν δὲ καὶ ἐξετέλουν τὴν χειροτονίαν τῶν μητροπολιτῶν τῶν ἄλλων πόλεων καὶ συνεκάλουν τὰς *συνόδους τῶν διοικήσεων.* Τὰ δίκαια ταῦτα τῶν ἐξάρχων καὶ ἀρχιεπισκόπων ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ (καν. 6) καὶ Β' Οἰκουμενικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, ἥτις διὰ τοῦ 3 αὐτῆς κανόνος τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ παρέσχε τὰ αὐτὰ τῷ Ρώμης πρεσβεῖα διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν Νέαν Ρώμην, ἐπεκύρωσε δὲ τὰ δίκαια ταῦτα καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι Δ' (καν. 9 καὶ 28). Οὕτω καθιερώθησαν τὰ δίκαια τῶν ἐξάρχων, οἵτινες ἤδη ὠνομάζοντο καὶ διὰ τοῦ κοινοῦ ἄλλοτε ὀνόματος τοῦ *πατριάρχου,* ἐνῷ ὁ Ρώμης ἐπεφυλάξατο ἑαυτῷ τὸ ὄνομα *πάπας,* ἀποδιδόμενον ἄλλως καὶ τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλοις τῆς Δύσεως ἐπισκόποις. Διὰ τῆς Γ' καὶ Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καθωρίσθησαν καὶ τὰ δίκαια τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κύπρου. Συνῳδὰ τῇ ἀναπτύξει καὶ τῷ καθορισμῷ τοῦ μητροπολιτικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ συστήματος, ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ γεννηθῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ ἀνάγκη διαφόρων ἀξιωμάτων ἔν τε τῷ ἀνωτέρῳ καὶ κατωτέρῳ κλήρῳ, οὕτω δὲ προέκυψαν τὰ ἀξιώματα τοῦ *περιοδευτοῦ,* τοῦ *ἀρχιδιακόνου* καὶ *ἀρχιπρεσβυτέρου,* τοῦ *οἰκονόμου,* πρὸς διαχείρισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, τῶν *ἐκδίκων* ἢ *συνδίκων,* πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ *κειμηλιάρχου,* τοῦ *σκευοφύλακος,* τῶν *βιβλιοθηκαρίων,* τῶν *ταχυγράφων,* πρὸς κατάστρωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων, καὶ τῶν *χαρτοφυλάκων,* ἕνεκα δὲ τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐγεννήθησαν καὶ τὰ μεγάλα ἀξιώματα τῶν *συγκέλλων* καὶ *ἀποκρισιαρίων.* Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν *κοπιατῶν,* ἤδη νεκροθαπτῶν, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ τῶν *παραβολώνων,* χρησιμευόντων εἰς τὰς μιασματικὰς νόσους. Πάντες οἱ εἰς τὸν κλῆρον κατατασσόμενοι καὶ οἱ τοῦ ἀνωτέρου ἔτι ἠδύναντο νὰ εἶναι ἄγαμοι καὶ ἔγγαμοι πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, μηδ' αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων ἐξαιρουμένων, μέχρι τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου (καν. 12 καὶ 13), ἀπῃτεῖτο δὲ παρὰ πάντων οὐ μόνον βίος ἁγνός, ἀλλὰ καὶ παίδευσις ἀνάλογος, πρὸς τοῦτο δὲ ἐχρησίμευον αἱ τότε ὑπάρχουσαι σχολαὶ θεολογικαί τε καὶ φιλοσοφικαί, καὶ ἡ κατ' οἶκον παίδευσις παρὰ τοῖς ἐπισκόποις.

Ἐκτὸς τῶν ἀξιωμάτων τούτων, ἐν τοῖς πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετ' αὐτὴν χρόνοις καὶ μέχρις ἔτι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀναφέρονται καὶ ἕτερα ἀξιώματα, ἀνανεούμενα ἐκ παλαιοτέρων ἢ καὶ νεώτερα, τὰ ὁποῖα, ὀνομαζόμενα *ὀφφίκια, κληρικᾶτα* καὶ *ἀρχοντίκια,* δὲν εἶναι σταθερά, διότι συνεχύθη ἡ τάξις αὐτῶν· τοιαῦτα εἶναι τὸ τοῦ *μεγάλου οἰκονόμου, διακόνου* ἢ *πρεσβυτέρου,* τὸ τοῦ *μεγάλου σακελλαρίου,* ἐποπτεύοντος τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἀνδρῷα μοναστήρια, τὸ τοῦ *μεγάλου σκευοφύλακος,* τὸ τοῦ *μεγάλου χαρτοφύλακος,* κατέχοντος τὴν πατριαρχικὴν σφραγῖδα καὶ ἐκδίδοντος τὰς ἐκκλησιαστικὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις, τὸ τοῦ *σακελλαρίου* ἢ *ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης,* ἐποπτεύοντος τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ γυναικεῖα μοναστήρια. καὶ τὸ τοῦ *πρωτεκδίκου,* ὅστις μετὰ τῶν λοιπῶν *ἐκδίκων* ἔκρινε τὰς μικρὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις· οὗτοι ἀπετέλουν τὸ παρὰ τὸν Κωνσταντινουπόλεως δικαστήριον καὶ ἐκαλοῦντο *ἐξωκατάκηλοι,* πιθανῶς διότι κατῴκουν ἔξω τῶν πατριαρχικῶν κελλίων· οὗτοι ὀνομαζόμενοι ἅμα καὶ *σταυροφόροι,* ὡς φέροντες σταυρὸν ἐπὶ τῶν σκιαδίων, ἐν ταῖς μετὰ τοῦ πατριάρχου συνεδριάσεσιν ἐκάθηντο ἐπὶ σκάμνων, ἀνωτέρω τῶν ἀρχιερέων. Μετὰ τοὺς ἐξωκατακήλους εἵποντο τὰ ἀξιώματα τοῦ *πρωτονοταρίου,* τοῦ *ὑπομνηματογράφου,* τοῦ *λογοθέτου,* κρατοῦντος τὴν σφραγῖδα τοῦ πατριάρχου ἢ τοῦ ἀρχιερέως καὶ λογογραφοῦντες διαφόρους ὑποθέσεις, τοῦ *καστρινσίου,* τηροῦντος τὰ πατριαρχικὰ ἄμφια, τοῦ *ἱερομνήμονος,* ὑπομιμνήσκοντος τῷ πατριάρχῃ τὰς ἐν τῇ λειτουργίᾳ εὐχάς, τοῦ *ρεφερενδαρίου,* χρησιμεύοντος ὡς διαγγελέως πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, τοῦ *ἐπὶ τῶν γονάτων,* παρέχοντος τῷ πατριάρχῃ τὸ ἐπιγονάτιον, τοῦ *ὑπομιμνήσκοντος,* ὑπενθυμίζοντος τὰς διαφόρους ὑποθέσεις, τοῦ *ἐπὶ τῶν σεκρέτων,* τηροῦντος τὴν τάξιν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις, τοῦ *ἐπὶ τῶν κρίσεων,* ἴσως ἀντιπροσωπεύοντος τὸν πατριάρχην ἐν τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις, τοῦ *τῶν ὀστιαρίων,* θυρωρῶν, τοῦ *τῶν κατηχήσεων,* τοῦ *ὀρφανοτρόφου,* τοῦ *νουμμοδότου,* διανέμοντος ἐλεημοσύνας, τοῦ *περιοδευτοῦ,* καὶ ἄλλων, ἔτι δὲ καί τινων κατωτέρων, ὡς τῶν *δομεστίκων τῶν χορῶν,* τῶν *πρωτοψαλτῶν,* τῶν *πρωτοκανονάρχων* κτλ. Τὰ ὀφφίκια ταῦτα, πολλὰ τῶν ὁποίων ἀπαντῶσι καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους, διαιροῦνται κατά τινας μὲν εἰς τὸν *δεξιὸν* καὶ *ἀριστερὸν χορόν,* κατ' ἄλλους δὲ εἰς διαφόρους *πεντάδας,* δύο, πέντε καὶ ἐννέα ἔτι, καὶ κατ' ἄλλους εἰς ὀφφίκια τῶν ἱερωμένων καὶ τῶν λαϊκῶν, ἐν τοῖς τελευταίοις τῶν ὁποίων τάσσονται τὰ τοῦ *μεγάλου ῥήτορος, τοῦ μεγάλου λογοθέτου, τοῦ μεγάλου σκευοφύλακος, τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος, πρωτεκδίκου, πρωτονοταρίου, ρεφερενδαρίου, μεγάλου διερμηνευτοῦ* κλπ. Τὰ τελευταῖα ταῦτα σῴζονται μέχρις ἐσχάτων, χάριν τιμῆς διδόμενα εἰς διαφόρους λαϊκούς, ἐκτὸς τῶν εἰς ἱερωμένους μόνον παρεχομένων, ἤτοι τοῦ *μεγάλου πρωτοσυγκέλλου, τοῦ μεγάλου ἀρχιδιακόνου, δευτερεύοντος, τριτεύοντος, μεγάλου οἰκονόμου, μεγάλου ἀρχιμανδρίτου, μεγάλου ἐκκλησιάρχου* κτλ.

Ἡ αὐτὴ τάξις καὶ βαθμολογία τῶν τριῶν ἱερατικῶν βαθμῶν καὶ τῶν διαφόρων κληρικῶν ἀξιωμάτων καὶ ὀφφικίων ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς Ἀνατολῆς ὀρθοδόξοις πατριαρχείοις, ταῖς αὐτοκεφάλοις Ἐκκλησίαις Κύπρου, Ρωσίας, Ἑλλάδος, Ἰβηρίας, ταῖς ἡμιανεξαρτήτοις ἀρχιεπισκοπαῖς Ἀχρίδος καὶ Πεκίου καὶ τοῖς τελευταῖον ἱδρυθεῖσι πατριαρχείοις τῆς Ρουμανίας, Σερβίας κτλ., ἀναλόγως ἐννοεῖται πάντοτε τῶν πολιτικῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν.

Τὰ ἀνωτέρω περὶ τῶν κληρικῶν ἀξιωμάτων λεχθέντα, μετά τινων μεταβολῶν, τηροῦνται καὶ ὑπὸ τῶν ἀφ' ἡμῶν ἀποσχισθεισῶν αἱρετικῶν Ἐκκλησιῶν. Οὕτως οἱ *νεστοριανοὶ* ἔχουσι τοὺς μητροπολίτας αὐτῶν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους, διαφόρους κληρικοὺς ὀφφικιαλίους, τοὺς χωρεπισκόπους, ἀρχιπρεσβυτέρους καὶ ἀρχιδιακόνους καὶ μετ' αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ ἄλλους κατωτέρους, πάντων δὲ τούτων κεφαλὴ εἶναι ὁ *πατριάρχης τῆς Ἀνατολῆς.* Ὁμοίως οἱ *γρηγοριανοὶ Ἀρμένιοι* ἔχουσι πέντε πατριάρχας ἐν Ἐτσμιατζίν, Σίς, Ἀγδαμήρ, Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἱερουσαλήμ, ὧν οἱ τρεῖς πρῶτοι καλοῦνται *καθολικοί,* καὶ μάλιστα ὁ πρῶτος, ἀντιπροσωπεύων τὴν ἀρμενικὴν Ἐκκλησίαν, χειροτονῶν τοὺς ἐπισκόπους καὶ παρασκευάζων τὸ μύρον. Ὑπὸ τοὺς πατριάρχας τελοῦσιν οἱ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι, διακρινόμενοι τῶν πρώτων κατὰ τὴν τελετουργικὴν στολήν, κατόπιν οἱ ἱερεῖς καὶ διάκονοι καὶ οἱ λεγόμενοι *βαρταμπέτ,* ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἀρχιμανδρίτας καὶ διδάκτορας, καὶ ἕτεροι κατώτεροι, ψάλται, ἀναγνῶσται κ.τ.λ. Τῶν γρηγοριανῶν Ἀρμενίων ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν οἱ *Ἀρμενοκαθολικοί,* οἵτινες μόλις τῷ 1866 ἐτέθησαν ὑπὸ μίαν πνευματικὴν ἀρχήν, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχην αὐτῶν, ἔχοντες καὶ διαφόρους ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους. Ἐπίσης καὶ οἱ ἐν Συρίᾳ *ἰακωβῖται* ἔχουσιν ἴδιον πατριάρχην, μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους, τῶν ὁποίων προηγεῖται ὁ *μαφριάν, πρῶτος τῆς Ἀνατολῆς,* λεγόμενος, ἕπονται δὲ οἱ ἱερεῖς καὶ διάκονοι ἔγγαμοι καὶ ἄγαμοι. Ἴδιον πατριάρχην μετὰ κλήρου ἔχουσι καὶ οἱ εἰς τὴν Ρώμην προσελθόντες ἰακωβῖται. Πολυπληθεστέρα εἶναι ἡ μερὶς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀβησσυνίᾳ μονοφυσιτῶν, τῶν λεγομένων *Κοπτῶν,* ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων εἶναι ὁ ἐν Καΐρῳ πατριάρχης αὐτῶν, θεωρούμενος διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Μάρκου, μεθ' ὃν ἔρχεται ὁ ἐν Ἀβησσυνίᾳ *ἀβουνᾶ* καὶ διάφοροι ἐπίσκοποι, χωρεπίσκοποι πρωθιερεῖς, ἱερεῖς, ἀρχιδιάκονοι, διάκονοι, ὑποδιάκονοι, ἀναγνῶσται, ψάλται καὶ πυλωροί, ἔγγαμοι καὶ ἄγαμοι· παρὰ τοῖς Ἀβησσυνοῖς ὑπάρχουσιν οἱ λεγόμενοι *ἀλάκα,* ἄνευ χειροτονίας, ἐπιβλέποντες τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀγαθά, καὶ οἱ *διφθέρα,* διδάσκαλοι. Τέλος τῶν ἀρχαίων μονοθελητῶν ἀπόγονοι εἶναι οἱ *μαρωνῖται,* οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1182 συνηνωμένοι μετὰ τῆς Ρώμης ἔχουσιν ἴδιον πατριάρχην τῆς Συρίας καὶ Ἀντιοχείας, ὑποκείμενον τῇ ρωμαϊκῇ προπαγάνδᾳ καὶ ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν ἀρχιεπισκόπους, ἐπισκόπους, ἱερεῖς καὶ διακόνους μετὰ διαφόρων ἀξιωμάτων, ἐγγάμων καὶ ἀγάμων.

Ἄλλην τροπὴν ἔλαβεν ἐν τῇ Δύσει ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἱεραρχικοῦ συστήματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἀξιωμάτων καὶ ὀφφικίων, ἀφ' οὗ χρόνου οἱ πάπαι τῆς Ρώμης, μονοκρατορίας ἀντεχόμενοι ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων αὐτῶν ἀντικανονικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς συνδρομῆς εὐνοϊκῶν περιστάσεων, ἀνέτρεψαν τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς σύστημα καὶ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτῶν ὑπέταξαν οὐ μόνον τὰς διαφόρους ἀνεξαρτήτους καὶ αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Ἀγγλίας, Ἱσπανίας καὶ Ἀφρικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀνατολὴν ἔστρεψαν ἀπ' ἀρχῆς τὸ βλέμμα, παντοκρατορίαν θηρεύοντες ἐπὶ παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ ἑαυτοὺς κεφαλὴν καὶ ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνακηρύττοντες. Εἶναι πλουσιωτάτη ἡ διαμόρφωσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων ἀξιωμάτων καὶ ὀφφικίων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὰ ἐπισημότερα.

Μετὰ τὸν πάπαν ἔρχονται οἱ *πρωτεύοντες* (primati) ἀρχιερεῖς, ἐξαφανισθέντες σὺν τῷ χρόνῳ, οἱ *ἀρχιεπίσκοποι,* οἱ *πατριάρχαι,* οἱ *τιτουλάριοι ἐπίσκοποι,* ἐγκατεστημένοι ἐν ξέναις χώραις, οἱ *μητροπολῖται,* οἱ *ἐπίσκοποι* καὶ οἱ *χωρεπίσκοποι·* μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ *πρεσβύτεροι* καὶ ἐπὶ κεφαλῆς οἱ *ἀρχι-*

Digitized by Google

πρεσβύτεροι, καὶ οἱ *διάκονοι* μετὰ τῶν *ἀρχιδιακόνων*, ὁμοίως οἱ ἐν τοῖς ναΐδρίοις τῶν ἡγεμόνων *καπλάνοι* καὶ *ἀρχικαπλάνοι*, οἱ *οἰκονόμοι* καὶ ἀντ' αὐτῶν οἱ *ἐπίτροποι*, ἐν δὲ ταῖς μικρότεραις πόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις οἱ *τιτλοῦχοι ἱερεῖς*, οἱ *πάροχοι*, οἱ *πλανώμενοι* (vogi) καὶ οἱ *κουρᾶτοι* (curé), ἐπὶ μιᾶς δεκάδος τῶν ὁποίων ἵσταντο οἱ *δέκαρχοι* (decanus). Ἕνεκα τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἐπελθούσης ποικίλης διαφθορᾶς, ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος ὑπήχθη οὗτος ὑπό τινα κανόνα, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν ὠνομάσθησαν *κανονικοί*. Ἀλλὰ πάντων τῶν ἀξιωματούχων τούτων ὑπερέχοντες μετὰ τὸν πάπαν εἶναι οἱ *καρδινάλιοι*, οἵτινες ἑπτὰ κατ' ἀρχὰς καὶ φέροντες ἀδιαφόρως τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου, σὺν τῷ χρόνῳ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὸ περὶ τὸν πάπαν συνέδριον, διαχειριζόμενοι τὰς σπουδαιοτάτας ἐκκλησιαστικὰς καὶ πολιτικὰς ὑποθέσεις, αὐτοὶ ἐπὶ τέλους ἔχοντες τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ πάπα, διακρινόμενοι δὲ καὶ ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν ἐρυθρὸν πῖλον καὶ τὴν πορφυρᾶν τήβεννον. Σημασίαν μεγάλην εἶχον καὶ οἱ ἀποτελοῦντες τὴν αὐλὴν (curia τοῦ πάπα, σπουδαῖα ἐξασκοῦντες ἔργα ὡς γραμματεῖς καὶ γραφεῖς. Χαρακτῆρα ἡμικληρικὸν ἔχουσι καὶ τὰ πολλὰ καὶ πολυσχιδῆ μοναχικὰ τάγματα, οἱ σύνδεσμοι καὶ αἱ ἱεραποστολαί.

Τέλος, προκειμένου περὶ τῶν προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν, μόνη ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία, ἀποδεχομένη τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης θείῳ δικαίῳ κατασταθέντας, ἔχει *ἀρχιεπισκόπους* καὶ *ἐπισκόπους* καὶ ὑπ' αὐτοὺς διαφόρους *διακόνους* καὶ *ἀρχιδιακόνους*, ὑπόκειται ὅμως καὶ δουλεύει εἰς τὸν καισαροπαπισμόν. Ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς Ἐκκλησίας ἀπεσχίσθη μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ μερίς, ἥτις, μὴ ἀναγνωρίζουσα τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἔχει μόνον *πρεσβυτέρους* καὶ *συνόδους* καὶ ὀνομάζεται *Ἐκκλησία τῶν πρεσβυτεριανῶν καὶ καθαρῶν*, ἀξιούντων ὅτι μόνη ἡ Ἐκκλησία αὐτῶν εἶναι καθαρὰ ἀπὸ πάσης ἀνθρωπίνης συμπράξεως κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Καλβίνου. Αἱ λοιπαὶ προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι, διῃρημέναι εἰς τὰς *λουθηρανικὰς* καὶ *καλβινικάς*, συμμορφοῦνται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν· καὶ οἱ μὲν ἐν Γερμανίᾳ λουθηρανοί, ἀπορρίπτοντες τὴν ἱερωσύνην καὶ τοὺς βαθμοὺς αὐτῆς, ἔχουσι μόνον διὰ τὴν τάξιν τοὺς ποιμένας (pastores), *διακόνους*, *ὑποδιακόνους* καὶ *ἐφόρους* (superintendentes), *μερικοὺς καὶ γενικούς*· καὶ ἐν ταῖς λουθηρανικαῖς Ἐκκλησίαις, μετὰ πολλὰς μεταβολάς, ἐπεκράτησεν ἡ ἐπέμβασις καὶ κυριαρχία τῆς πολιτείας καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων, δικαιολογουμένη ἐκ τῆς ἑνότητος δῆθεν καὶ συγκεντρώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας. Αἱ λοιπαὶ λουθηρανικαὶ Ἐκκλησίαι ἐν Δανίᾳ, Νορβηγίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Ἰσλανδίᾳ, ἔχουσι μὲν τὰ αὐτὰ ἀξιώματα, ἀκολουθοῦσαι δὲ δῆθεν τὸ ἐπισκοπικὸν σύστημα, ἔχουσι καὶ τοὺς λεγομένους *ἐπισκόπους*, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἵσταται ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ κοινοβούλιον, ἐπεμβαίνοντες καὶ εἰς τὰ καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Τέλος αἱ καλβινικαὶ Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Γαλλίας ἔχουσι τὰ *πρεσβυτέρια* αὐτῶν, συγκείμενα ἐκ *ποιμένων* καὶ *πρεσβυτέρων* (pasteurs), ταῦτα δὲ ἀποτελοῦσι τὰς *τάξεις* (classes) καὶ τὰς *συνόδους τῶν τάξεων*, *ἐπαρχιακὰς καὶ ἐθνικάς*· αἱ τελευταῖαι ἀποτελοῦσι τὴν ἀνωτάτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὴν ὑψίστην ἐξουσίαν ἐξασκοῦσιν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Βαλσαμῶνος*. Περὶ ὀφφικίων, παρὰ *Migne* τόμ. 138. —*Ἰωάν. Κιτρους*, παρὰ *Migne* τόμ. 114 καὶ 11.. — *Ραλλη καὶ Ποτλῆ*, τόμ 5.—*Κ. Οἰκονόμου* Ἐπιστ. διατριβ. — *Σκαρλάτου Βυζαντίου*, Κωνσταντινούπολις τόμ. Α' καὶ Β'.— *Κωνσταντιου τοῦ ἀπὸ Σιναίου*, Κωνσταντινιὰς καὶ Ἐλάσσονες Συγγραφ ιί.—*Χρυσάνθου*, Συνταγμάτιον (Τεργγόβυστον 1715). —*Σάθα*, Μεσαιωνικὴ βιβλ. τόμ. Γ'. —*Δελικανη* Ἔγγραφα πατριαρχικά. —*Συροπούλου*. Ἱστορ. τῆς ἐν Φλωρεντ. συνόδου, 2, 2.. 27. 4 30. — *Συμεὼν Θεσσαλονίκης*, παρὰ *Migne*, τόμ. 155. —*Miklosisch*, Acta Patr. τόμ. .. —*Μ. Γεδεών*, Χρονικὰ πατρ οἴκου —*Γκόαρ* Εὐχολόγιον.—*Zhismann*, Die Synoden und die Episcopal-Aemter in Morgen-Kirche.— «Ἐκκλ. Ἀλήθεια», τόμ. Β' Γ' καὶ Δ. —*Παραμυθίας Ἀθηναγορα*, Περ. συγκέλλων καὶ πρωτοσυγκέλλων. —*Δουκαγγιου*. Konstantinoplis Christ βιβλ. 4. —*Silbernagel*, Verfassung d. gegenwärtigen Zustand's d. Orient Kirche. —*Rothe*, Die Anfünge d christl. Kirche.—*Bickel*, Gesch. d Kirch-Rechts —*Möhler*, Die Einheit d. Kirche. — *Döllinger*. Kirche und Kirchen —*Neander* K-Gesch. τόμ. 3. —*Kurtz* Handb. d. K-Gesch τόμ. 1, 2.—Byzantinische Zeitschrift τόμ. 2. —*Φ. Βαφειδου*, Ἐκκλ. Ἱστορ τόμ. Α —Δ'. —*Τοῦ αὐτοῦ*, Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα κτλ

† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— *(Κληρον. Δίκ.)* Ἐν τῇ παρ' ἡμῖν αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τὸ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν χρεῶν ἥμισυ τῆς τῶν τελεστησάντων ἀρχιερέων περιουσίας, τῆς κτηθείσης εἴτε πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε μετ' αὐτήν, περιέρχεται εἰς τὸ γενικὸν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον, τὸ ἕτερον δὲ ἥμισυ ἐπιτρέπεται ὁ ἀρχιερεὺς—τηρουμένων, ὡς εἰκός, τῶν περὶ νομίμου μοίρας διατάξεων—νὰ διαθέσῃ διὰ χαριστικῆς πράξεως ἐν ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου ἢ διὰ τελευταίας διατάξεως ἐλευθέρως. Πᾶσα τοῦ ἐπισκόπου δωρεὰ ἐν ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου, μειοῦσα τὸ εἰς τὸ γενικὸν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον περιερχόμενον ἥμισυ, ἀκυροῦται κατὰ τὸ μέρος τοῦτο δι' ἀγωγῆς ἢ ἐνστάσεως μόνον τοῦ εἰρημένου ταμείου. Ἀλλὰ καὶ πᾶσα τοῦ ἐπισκόπου διάταξις τελευταίας βουλήσεως, προσβάλλουσα τὸ ἥμισυ, εἶναι, ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, αὐτοδικαίως ἄκυρος. Ἐν Κύπρῳ ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ ἀποβιώσαντος ἐπισκόπου τὰ μὲν πρὸς χρῆσιν τῆς θείας λατρείας προωρισμένα ἱερὰ ἄμφια, σταυροί, εἰκόνες καὶ ἄλλα τοιαῦτα περιέρχονται εἰς τὴν ἐπισκοπήν, ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ περιουσίας, κινητῆς ἢ ἀκινήτου, τὰ μὲν ἐκ κληρονομίας προερχόμενα ἢ ἀποδεδειγμένως πρὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὑπ' αὐτοῦ κεκτημένα περιέρχονται εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους, ἐὰν οὗτοι ἀποδείξωσι τὴν τοιαύτην προέλευσιν αὐτῶν, τὰ δὲ λοιπὰ περιέρχονται ἐξ ἡμισείας εἰς τοὺς κληρονόμους καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, ὁσάκις ἀποθνήσκῃ ἄνευ διαθήκης. Διὰ διαθήκης δὲ δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ πλέον τῶν δύο τρίτων τῆς περιουσίας αὐτοῦ, τοῦ ἑτέρου τρίτου περιερχομένου, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὸν οἰκεῖον θρόνον.

Κ. Μ. Ρ.

— **κλήρου *ἐνδυμασία***. Εἰς πάσας τὰς ἀρχαίας θρησκείας ἀπαντῶμεν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, σαφῆ τὴν ἰδέαν, ὅτι καθὼς δὲν πρέπει νὰ παρουσιαζώμεθα πρὸ τοῦ Θεοῦ ἐμφορούμενοι ὑπὸ τοῦ συνήθους γηΐνου φρονήματος, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπαγορεύεται εἰς ἡμᾶς νὰ πλησιάζωμεν αὐτὸν φέροντες τὴν συνήθη καθημερινὴν ἐνδυμασίαν· τοῦτο ἰσχύει πολὺ περισσότερον βεβαίως διὰ τοὺς λειτουργούς. Ἰδιαίτερα διάφορα τῶν καθημερινῶν, ἐνδύματα διὰ τὴν λατρείαν τοῦ θείου ἐκφράζουσιν ἄρα πρωτίστως καὶ κυρίως τὸν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ὀφειλόμενον πρὸς τὸν Θεὸν σεβασμόν. Ἡ ἰδιαιτέρα λοιπὸν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐνδυμασία ἔχει κυρίως ἠθικὸν σκοπόν, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ φρονήματος τῶν λειτουργῶν καὶ τοῦ συμμετέχοντος εἰς τὴν λατρείαν λαοῦ. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐπανευρίσκεται καὶ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ἔσω ἀνθρώπου πολλάκις παραβάλλεται, ἤδη ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, πρὸς τὴν ἔνδυσιν νέου ἐνδύματος, τοῦ ἐνδύματος τοῦ γάμου, ἢ πρὸς τὴν ἔνδυσιν νέου τινὸς ἀνθρώπου (Πρὸς Κολοσ. γ' 10 καὶ Ψαλμ. 131,9). Ἐντεῦθεν ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ συμβολισμοῦ τῶν ἱερῶν ἀμφίων ἀφ' ἑνὸς μὲν προβάλλει τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς πρὸς ἄσκησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν τὴν ἱερατικὴν στολὴν περιβαλλομένων κληρικῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἰσθητοποιεῖ τυπικῶς ἱμάτια καὶ ὀθόνια, σχετιζόμενα πρὸς τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος (ἰδίως εἰς τὴν ἐνδυτὴν τῆς ἁγίας Τραπέζης κλπ.) διὰ σκοποὺς πάλιν φρονηματιστικοὺς κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων, καὶ μάλιστα τῆς ἱερᾶς λειτουργίας.

Ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τῆς ἰδιαιτέρας ἐνδυμασίας τῶν κληρικῶν κατὰ τὴν χριστιανικὴν λατρείαν, διετυπώθησαν μέχρι τοῦδε τρεῖς θεωρίαι, διότι μέχρι σχεδὸν τοῦ Ε' αἰῶνος περὶ λειτουργικῆς τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου περιβολῆς ἐλλείπουσι θετικαὶ μαρτυρίαι. Κατὰ τὴν πρώτην θεωρίαν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐρρύθμισαν τὰ τῆς περιβολῆς τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου. Κατὰ τὴν δευτέραν θεωρίαν, αὕτη προῆλθεν ἐκ τροποποιήσεώς τινος, ἢ κατ' ἀπομίμησιν, τῆς ἐνδυμασίας τῶν λευϊτῶν καὶ ἱερέων τῆς Π. Διαθήκης. Τέλος, κατὰ τὴν τρίτην θεωρίαν, ἡ περιβολὴ τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου προῆλθε καὶ ἐξειλίχθη ἐκ τῆς κοινῆς τῶν ἐθνικῶν ἐνδυμασίας. Ἐκ τῶν θεωριῶν τούτων, ἡ πρώτη στερεῖται ἐντελῶς θετικῆς ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως μαρτυρίας· ἑπομένως δὲν δύναται νὰ σταθῇ ἐπιστημονικῶς. Ἡ δευτέρα, διατυπωθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ Δύσει, ἐπὶ τῶν χρόνων Καρόλου τοῦ Μεγάλου, στερεῖται ἐπίσης σοβαρᾶς ἱστορικῆς βάσεως, ἂν καὶ ἐνέχει σημασίαν τινὰ διά τινα ἐκ τῶν ἐπισκοπικῶν ἀμφίων (ἐγκόλπιον κλπ.). Ἀπομένει λοιπὸν ὡς μόνη ἐπιστημονικῶς ἀποδεκτὴ ἡ τρίτη θεωρία τῆς προελεύσεως καὶ ἐξελίξεως τῶν ἱερατικῶν ἀμφίων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐνδυμασίας. Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται ἐπὶ θετικῶν ὁπωσδήποτε μαρτυριῶν καὶ ἐπὶ ἀρχαιοτάτων ἀπεικονίσεων· διετυπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Βαλαφρείδου Στράβωνος (Θ' αἰών). Συμφώνως πρὸς ταύτην, ἐν τῷ πρωτογόνῳ Χριστιανισμῷ λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ ἐνεδύοντο σχεδὸν ὁμοιομόρφως. Πάντες προσήρχοντο εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις ἐνδεδυμένοι μὲν κατὰ τὸν κρατοῦντα τότε ρυθμόν, ἀλλὰ φέροντες καθαρὰν καὶ λευκὴν στολὴν καὶ κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρουσαν τῆς καθημερινῆς (ἑπομένως μὲ τὴν ἑορταστικὴν ἐνδυμασίαν των)· μόνον ἡ στολὴ τῶν ἱερέων διεκρίνετο διά τινων τιμητικῶν λωρίων ἢ στίχων.

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἐνδύματος τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας περιόδους: α') Τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν ἐποχὴν τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων. β') Τὴν ἀπὸ τοῦ Ε' μέχρι τῶν μέσων τοῦ Θ' αἰῶνος, ὅτε ἤρχισεν ὁ χωρισμὸς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. γ') Τὴν κυρίως βυζαντινὴν περίοδον, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Θ' αἰῶνος μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453) καὶ δ') Τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας, ἀπὸ τῶν μέσων δηλαδὴ τοῦ ΙΕ' μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἤτοι μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν περίοδον τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων δὲν παρατηρεῖται διαφορὰ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν· εἶναι ὅμως λίαν πιθανόν, ὅτι ἤδη πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, καὶ ὁσάκις ἦτο δυνατόν, ἐφόρουν ἰδιαιτέραν στολήν, ἡ ὁποία ἦτο καθαρωτέρα καὶ εὐπρεπεστέρα (ἑορταστικὴν ἐνδυμασίαν). Ὅπως δὲ ἡ ἐνδυμασία τῶν ἐθνικῶν, οὕτω καὶ ἡ τῶν Χριστιανῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ *χιτῶνος* (tunica), τὸν ὁποῖον ἐφόρουν ἐσωτερικῶς (μακρὸν ὑποκάμισον μὲ χειρίδας ἢ ἄνευ χειρίδων, τὸ ὁποῖον ἔσφιγγον εἰς τὴν ὀσφὺν διὰ μιᾶς ζώνης) καὶ τοῦ *ἱματίου* (pallium), ὅπερ ἤρχισε ν' ἀντικαθιστᾷ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων τὴν ἀρχαίαν ρωμαϊκὴν τήβεννον (toga), ἥτις ἦτο εὐρύχωρον καὶ πολύπτυχον μάλλινον ἔνδυμα, ᾠοειδοῦς σχήματος, τὸ ἐπίσημον ἔνδυμα τῶν πολιτῶν. Μὲ τὸ ἱμάτιον ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ καὶ ὁ *φελώνης* (paenula), ταξιδιωτικὸν ἔνδυμα σχήματος βραχέος μανδύου, πρὸς προστασίαν ἀπὸ τῶν κακοκαιριῶν. Οἱ ἀσκητικώτερον ὅμως βίον διάγοντες παρέλειπον τὸν χιτῶνα, ἐνδυόμενοι μόνον τὸν ἐξ ἐρίου συνήθως κατασκευαζόμενον μελανοκυανοῦν ἢ ὑπόφαιον φιλοσοφικὸν μανδύαν, ὅστις καὶ *τρίβων* ὠνομάζετο. Οὕτω διηγεῖται εἰς ἡμᾶς ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἱστορία 6, 19) περὶ τοῦ Ἡρακλᾶ, πρεσβυτέρου, κατόπιν δὲ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ὅτι τὴν συνήθη στολὴν ἀπεκδυσάμενος ἐνεδύθη τὸν φιλοσοφικὸν μανδύαν, τὸν ὁποῖον πάντοτε ἔφερεν. Ὁ Τερτυλλιανὸς μάλιστα, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «De pallio», συνιστᾷ τὸν φιλοσοφικὸν τρίβωνα (ἢ ἱμάτιον) μόνον, ἄνευ χιτῶνος φορούμενον, ὡς τὴν μᾶλλον ἁρμόζουσαν στολὴν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἱερεῖς. Οὕτως ἐν τῇ κατακόμβῃ τοῦ ἁγίου Καλλίστου ἡ ὁποία ἀνεκαλύφθη πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων καὶ ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν Β' αἰῶνα λήγοντα, φαίνεται ἐπὶ τοιχογραφίας ἐνώπιον τραπέζης, φερούσης ἰχθὺν καὶ ἄρτον, ἀνήρ, προφανῶς ἱερεύς, ὅστις, μόνον τὸ ἱμάτιον ἐνδεδυμένος, φαίνεται ἱερουργῶν. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου χιτῶνος καὶ τοῦ ἱματίου τῶν ἐθνικῶν προῆλθον τὸ *στιχάριον*, ὁ ποδήρης δηλαδὴ καὶ χειριδωτὸς λευκὸς χιτὼν (alba, tunica talaris) καὶ ὁ *φενώλης* (ἢ φελόνης, φελόνιον, φαινόλιον—paenula, casula, planeta) τῶν κληρικῶν.

Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, διατηροῦνται μὲν ὁ χιτὼν καὶ τὸ ἱμάτιον (στιχάριον καὶ φελώνης), πλὴν μετασχηματίζονται καὶ διακοσμοῦνται διαφοροτρόπως κατὰ τόπους, προσλαμβάνοντα διακοσμήσεις ἐν χρήσει ἰδίως οὔσας παρὰ τοῖς ὑπαλλήλοις τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἡ συνήθης ὅμως καὶ ἐκτὸς τῆς λατρείας στολὴ τῶν κληρικῶν παραμένει ἡ αὐτή. Οὕτως ἐπὶ τοῦ Χρυσοστόμου († 407) διακρίνεται ἡ λειτουργικὴ στολὴ τοῦ κλήρου τῆς συνήθους, ἐν τῇ Δύσει δὲ ἡ αὐστηρὰ αὕτη διάκρισις καὶ ἐθεσπίσθη διὰ συνοδικῆς πράξεως (Καρχηδ Δ' καν 41). Ἀλλὰ καὶ ἡ συνήθης τοῦ κλήρου ἐνδυμασία ἀρχίζει νὰ διακρίνηται τῆς τῶν λαϊκῶν κατὰ τὸ χρῶμα, διότι οἱ κληρικοὶ φέρουσιν ἤδη μέλαιναν στολήν, ὡς οἱ κατὰ Θεὸν πενθοῦντες (*Σωκράτ*. Ἐκκλ. Ἱστορ. στ' 22). Ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ χρώματος τούτου ἐζήτησε νὰ προσδώσῃ ἀξιοπρέπειαν καὶ σεμνότητα εἰς τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς, οἵτινες ὤφειλον ν' ἀποφεύγωσι τὰς λαμπρὰς ἐσθῆτας τῶν κοσμικῶν. Ἡ λειτουργικὴ ὅμως στολὴ παραμένει καὶ καθιεροῦται λευκή, ὡς καὶ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, εἰς σημεῖον ἠθικῆς ἁγνότητος καὶ καθαρότητος. Ὁ συμβολισμὸς τῶν ἀμφίων ἀρχίζει ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ἵνα δηλωθῇ π. χ. ὅτι ἡ ἠθικὴ αὕτη ἁγνότης ὀφείλεται εἰς τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, κοσμεῖται ἡ λευκὴ ἱερατικὴ στολὴ διὰ τιμητικῶν τινων ἐρυθρῶν στίχων καὶ σταυρῶν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σχῆμα, αἱ διαφοραὶ ἀρχίζουσι νὰ γίνωνται ἐκδηλότεραι. Ἐν τῇ Δύσει, ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἡ ἐνδυμασία τῶν λαϊκῶν, εἴτε ἐξ ἐπιδράσεως τῶν Γερμανῶν, εἴτε καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, μεταβάλλεται, γίνεται δηλαδὴ βραχυτέρα καὶ στενοτέρα· ἀλλὰ καὶ ἐν Βυζαντίῳ τὸ ἔνδυμα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑφίσταται καταφανῶς τὴν γαλατικὴν ἐπίδρασιν. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐτροποποίουν τὰς ἀμφιέσεις των κατὰ τὰ παλαιὰ γαλατικὰ ὑποδείγματα. Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, ἔν τε τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ, δείκνυται συντηρητική· ἀποκρούει τὸν νέον συρμὸν καὶ διατηρεῖ τὴν παλαιὰν μακρὰν καὶ πλατεῖαν περιβολήν, ἣν ἐθεώρει ἀξιοπρεπεστέραν καὶ πρεπωδεστέραν διὰ τὸν κλῆρον· διατηρεῖ ὅθεν τὸ στιχάριον καὶ τὸ φελόνιον, ὡς παρατηροῦμεν ταῦτα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ μόνη ἴσως προσθήκη, ἥτις καθιεροῦται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, εἶναι τὸ *ὀράριον* (ὄχι ἐκ τοῦ ὁρῶ=φυλάσσω, ἐπιτηρῶ, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Βαλσαμὼν εἰς τὸν κβ' κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, ἀλλ' ἐκ τοῦ λατινικοῦ orarium, ὅπερ ἐκ τοῦ os=στόμα). Τὸ νέον τοῦτο ἄμφιον μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 343 καὶ 381), βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος) καὶ εἶτα ἐν τῇ Δύσει (διὰ τοῦ ὀνόματος orarium, stola). Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἀπαγορεύει τὴν χρῆσιν τοῦ ὀραρίου εἰς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ ναοῦ (καν. κβ'), καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας καὶ ψάλτας (καν. κγ'), ὁρίζει δὲ «τὸ ὀράριον φορεῖν μόνον ἐστὶ τῶν διακόνων». Ὡς νέον ἄμφιον δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ *ὠμοφόριον*, ὅπερ ἔφερον μό-

Digitized by Google

νον οἱ ἐπίσκοποι· ἐν τῇ Ἀνατολῇ γίνεται τὸ πρῶτον μνεία αὐτοῦ ὑπὸ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἤτοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος· ἐν τῇ Δύσει καλεῖται pallium linostimum. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ λειτουργικὴ στολὴ τῶν κληρικῶν πλουτίζεται πως διὰ νέων τινῶν ἀμφίων, ἀλλ' ἡ συνήθης αὐτῶν ἐνδυμασία μόνον κατὰ τὸ χρῶμα διαφέρει τῆς τῶν λαϊκῶν.

Κατὰ τὴν τρίτην περίοδον, τὴν κυρίως βυζαντινήν, ἔχομεν περισσοτέρας πληροφορίας περὶ τῆς περιβολῆς τῶν κληρικῶν, καὶ μάλιστα τῆς λειτουργικῆς. Ἡ πολυτέλεια εἰσάγεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ παρατηρεῖται ἡ τάσις εἰς τὸν ἀνώτερον ἰδίως κλῆρον πρὸς ἀπομίμησιν τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. Οὕτως, ἀντὶ τῶν ἐξ ἐρίου καὶ λίνου μονοχρόων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἀμφίων, εἰσάγονται τὰ σηρικὰ καὶ διάχρυσα καὶ διὰ μαργαριτῶν πεποικιλμένα ἄμφια. Νέα ἄμφια καθιεροῦνται, ὡς τὸ *περιτραχήλιον* ἢ *ἐπιτραχήλιον* (τροποποίησις τοῦ ἀρχαίου ὀραρίου;), ἡ *ζώνη*, τὰ *ἐπιμάνικα*, τὸ *ὑπογονάτιον*, ὁ *πατριαρχικὸς σάκκος* κλπ. Τὰ λειτουργικὰ χειρόγραφα τῆς ἐποχῆς ταύτης ποιοῦνται μνείαν πλείστων ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀμφίων· τὸ χειρόγραφον τῆς Καρλσρούης (γραφὲν περὶ τὸ 1200, ἐκδ. Engdahl) ὑποδηλοῖ μόνον τὴν ἔνδυσιν τῶν ἀμφίων ἐν τῇ προσκομιδῇ καὶ ποιεῖται λόγον περὶ «στολῆς» (ἐννοεῖ τὸ φελόνιον). Τὰ μεταγενέστερα ὅμως χειρόγραφα (οἷον τὸ τῆς Πάτμου, ΙΓ' αἰών, τὸ τοῦ ἁγίου Ὄρους, 1306) καί τινα ἄλλα ὀνομαστὶ ἀναφέρουσι τὸ *στιχάριον, ἐπιμανίκια, ζώνην, φελώνιον, ὀράριον, ἐπιτραχήλιον* καὶ *ὑπογονάτιον*, ὡς ἄμφια τῶν λειτουργῶν ἱερέων. Οἱ μοναχοὶ εἶχον στολὴν διάφορον τῆς τῶν ἱερέων (παππάδων καὶ τότε καλουμένων), ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν λαϊκῶν. Ἐν τῇ Δύσει αἱ διαφοραὶ μεταξὺ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν εἰς τὴν ἐνδυμασίαν γίνονται καταφανέστεραι ἰδίως ἐπὶ τῶν χρόνων Καρόλου τοῦ Μεγάλου ὁπότε καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διατάξεις ὑπῆρχον διὰ τὴν χρῆσιν ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν ἀμφίων. Ἀνατολικοὶ καὶ δυτικοὶ θεολόγοι προσπαθοῦσι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην νὰ εὕρωσιν ἀνολογίας, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅτι ἡ ἐνδυμασία τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου προῆλθεν εἴτε ἐκ τροποποιήσεως, εἴτε κατ' ἀπομίμησιν τῶν λευϊτῶν καὶ ἱερέων τῆς Π. Διαθήκης· ἡ θεωρία αὕτη σχετίζεται πρὸς τὴν ἀλληγορικὴν ἐξήγησιν τῆς ὅλης λειτουργίας. Ἕτεροι, ἰδίως ἐν τῇ Δύσει, ζητοῦσι νὰ εὕρουν ἀναλογίας μεταξὺ τῶν λειτουργικῶν ἀμφίων καὶ τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος, ἢ συνδέουν τὰ ἄμφια συμβολικῶς πρὸς ὡρισμένας χριστιανικὰς ἀρετάς· ἀκόμη καὶ σήμερον κατὰ τὴν ἔνδυσιν τῶν ἀμφίων ἀπαγγέλλονται σχετικαὶ συμβολικαὶ ῥήσεις ἐκ τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης. Τὸ *ράσον* λογίζεται ὡς μοναχικὸν κυρίως ἔνδυμα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τέλος τῆς τουρκοκρατίας, ἡ μὲν λειτουργικὴ περιβολὴ παραμένει ἡ αὐτή, παραλλαγάς τινας δὲ μόνον ὑφίσταται ἡ καθημερινὴ τῶν κληρικῶν στολή, ἀλλὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔνδυμα ἦτο τὸ ράσον· δι' ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων ἐπεβλήθη βραδύτερον τοῦτο, καὶ οὕτω συνετελέσθη ἡ ὁμοιομορφία τοῦ ἐνδύματος τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου. Μόνον οἱ τῶν ξένων παροικιῶν ἱερεῖς ἀφίενται ἐλεύθεροι νὰ φέρωσι τὸ ἐπικρατοῦν φραγκικὸν ἔνδυμα.

Συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Α' Κορινθ. ια' 4), οἱ κληρικοὶ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἱερουργοῦντες ἔχουσιν ἀσκεπῆ τὴν κεφαλήν, εἰς ἔνδειξιν βαθυτάτου σεβασμοῦ ἢ ταπεινώσεως ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου. Μεταγενέστεραι εἰδήσεις ἀναφέρουν, ὅτι οἱ ἀπόστολοι Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς *πέταλον*, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Π. Διαθήκης, προσέτι δ' ὅτι οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης καὶ Ἀλεξανδρείας ἱερουργοῦντες ἔφερον *μίτραν*. Ἡ μίτρα, ἐκ τοῦ ἁπλοῦ καμηλαυκίου προελθοῦσα, ὑπέστη ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου πολλὰς τροποποιήσεις κατὰ τὸ σχῆμα, τὸ σημερινὸν δὲ σχῆμα αὐτῆς εἶναι τὸ τῆς κιδάρεως (εἶδος τιάρας, ἣν ἔφόρουν οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν). Ὁ πολυτελὴς στολισμὸς τῆς μίτρας τῶν σημερινῶν ἐπισκόπων ἐμφανίζει αὐτὴν προσομοίαν πρὸς βασιλικὸν στέμμα. Ἐκτὸς τῆς λατρείας οἱ κληρικοὶ ἔφερον ἀνέκαθεν κάλυμμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν λαϊκῶν. Τὸ κάλυμμα τοῦτο κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὀνομάζεται *καμελαύκιν* ἢ *καμαλαύκα*, εἶχε δὲ κυλινδροειδὲς ἢ σφαιροειδὲς σχῆμα. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἐπεκράτησαν τὸ σκιάδιον διὰ τοὺς ἀνωτέρους καὶ ὁ κυλινδρικὸς πῖλος διὰ τοὺς κατωτέρους κληρικούς, ἀλλὰ τὸ πρῶτον κατηργήθη τῷ 1669. Τὸ καλημαύκιον, ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα «καλπάκι», ἐπικρατεῖ δι' ὅλους τοὺς κληρικούς, ἀλλὰ τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἦτό πως διάφορον τοῦ σημερινοῦ, διότι ἔλειπεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἄνω γῦρος, ὅστις καθιερώθη βραδύτερον ὑπὸ τὴν τουρκικὴν ἐπίδρασιν.

Ἐν τῇ Δύσει μόλις ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος διακρίνεται τὸ ἐπισκοπικὸν κάλυμμα, ἡ infula, ἥτις εἶχε διάφορα σχήματα καὶ προῆλθεν ὡσαύτως ἐκ τοῦ παπικοῦ καμηλαυκίου, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν μίτραν. Ταύτην φέρουν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ καρδινάλιοι, οἱ ἡγούμενοι καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι κληρικοί. Ἡ παπικὴ τιάρα προῆλθεν ἐκ τῆς μίτρας κατὰ τὸν μεσαίωνα, διὰ τῆς προσθήκης ἑνός, βραδύτερον δὲ τριῶν στεμμάτων, τὰ ὁποῖα, κατὰ τοὺς παπικούς, δηλοῦσι τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τοῦ πάπα, ἡ ὁποία εἶναι τρισσή, κατὰ τὸ τρισσοῦν τοῦ Κυρίου ἀξίωμα. Ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος ἐν τῇ Δύσει καθιεροῦνται καὶ τὰ *χειρόκτια* (χειροθῆκαι) τῶν ἐπισκόπων. Ὡσαύτως τὰ ἰδιαίτερα σανδάλια τῶν ἐπισκόπων εἶναι προϊὸν τῆς Δύσεως. Κοινὰ ἄμφια, διακριτικὰ τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει, εἶναι ἡ *ῥάβδος* (πατερίτσα) καὶ τὸ *ἐγκόλπιον*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Wilpert*. Die Gewandung der Christen in den ersten Jahrhunderten (1898). — *J. Braun*. Die liturgische Gewandung im Okzident und Orient (1907). — *Γ. Σωτηρίου*, Περὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ κλήρου (ἐν «Γρηγορίῳ Παλαμᾷ» ἔτος γ' [1919] τεύχη Μ'-ΜΔ').

Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

—κλήρου, ἀγωγὴ περὶ — *[Νομ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἀγωγὴ ἡ σκοποῦσα τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων παρὰ τοῦ τίτλῳ κληρονομίας ἢ ἄνευ τίτλου τινὸς κατέχοντος. Ἀντικείμενον αὐτῆς εἶναι πᾶν πρᾶγμα ἐνσώματον, ὡς καὶ ἀσώματον (ἀπαιτήσεις)· δι' αὐτὸ ἡ ἀγωγὴ περὶ κλήρου φέρει χαρακτῆρα ἄλλοτε ἐμπραγμάτου καὶ ἄλλοτε ἐνοχικῆς ἢ καὶ μεικτῆς ἀγωγῆς. Τὴν ἀγωγὴν ἐγείρει πᾶς κληρονόμος ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, ὡ. καὶ ὁ καθολικὸς καταπιστευματοδόχος καὶ ὁ παρὰ τοῦ δημοσίου ἀγοράσας τὴν κληρονομίαν. Στρέφεται δὲ ἐναντίον παντὸς κατέχοντος κληρονομιαῖα, εἴτε τίτλῳ κληρονομίας (pro herede), εἴτε καὶ ἄνευ τίτλου (pro possessore) καὶ τῶν κληρονόμων αὐτῶν. Στρέφεται ἐπίσης καὶ κατὰ τοῦ μὴ κατέχοντος, ὑποδεξαμένου ὅμως τὴν δίκην, οὐδέποτε ὅμως κατὰ τοῦ κατέχοντος ἐξ εἰδικοῦ τινος τίτλου (ἀγοράς, δωρεᾶς κλπ.). Διαρκούσης τῆς περὶ κλήρου ἀγωγῆς δίκης, ὁ καλῇ πίστεως κληρονόμος ἐγκύρως ἀσκεῖ τὰς ἐνοχικὰς ἀπαιτήσεις τῆς κληρονομίας, τὰς δὲ ἐμπραγμάτους οἰοσδήποτε τῶν ἐν τῇ δίκῃ διαδίκων. Τῆς ἀγωγῆς ἀποδεικνυομένης βασίμου, ἀποκαθίστανται ἀπὸ τὸν ἐναγόμενον τὰ κληρονομιαῖα, μέ τινας διαφορὰς ἂν ὁ ἐναγόμενος οὗτος ἦτο καλῆς ἢ κακῆς πίστεως. Ἡ περὶ κλήρου ἀγωγὴ παραγράφεται μετὰ τριακονταετίαν ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῶν κληρονομιαίων.

Π. Ι. Ζ.

κλῆρος (ὁ) (Clerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κληριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, καὶ μὲ ποικιλοχρώμους λωρίδας ἐπὶ τῆς ράχεως. Γνωστότερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι ὁ *κλῆρος ὁ μυρμηκοειδὴς* (Clerus formicarius), ὅστις ἔχει μέγεθος μέτριον, κεφαλὴν μικρὰν καὶ τριγωνικήν, προθώρακα τετραπλευρικόν, κοιλίαν τετραγωνικὴν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, κεραίας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ ἡμιτοξοειδεῖς, πόδας ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ φαιῶν καὶ πυρρῶν λωρίδων ἐπὶ τῆς ράχεως. Ζῇ ἐπὶ τῶν κορμῶν διαφόρων δένδρων καὶ αἱ κάμπαι του κατατρώγουσι τὰς κάμπας διαφόρων ξυλοφάγων ἐντόμων.

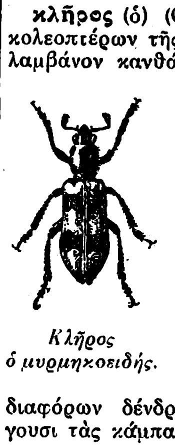

Κλῆρος ὁ μυρμηκοειδής.

Δ. Ν. Π.

Κλήρου *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ὀρεινῆς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτοικοι 650.

Κ. Μ. Κ.

κληρουχία (ἡ)· χώρα κατεχομένη ὑπὸ κληρούχων, χώρα ὁπωσδήποτε καταχτηθεῖσα καὶ διανεμηθεῖσα εἰς κλήρους: «κληρουχία τῶν Ἀθηναίων ἐν Λήμνῳ».

— *[Ἀρχ.]* *Κληρουχία* εἶναι ἡ διὰ κλήρου διανομὴ χώρας εἰς τοὺς πολίτας καὶ αὐτὸ τὸ σύνολον τῶν *κληρούχων*, τοὺς ὁποίους ἡ πόλις ἐξέπεμπε. Ἡ κληρουχία δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς στρατιωτικὴ ἀποικία εἰς χώραν διὰ πολέμου καταχτηθεῖσαν, μὲ οἰκονομικοὺς συγχρόνως καὶ πολεμικοὺς σκοπούς. Ἡ χώρα τότε «κατεκληρουχεῖτο», κατενέμετο δηλαδὴ ὑπὸ τῶν *γεωνόμων* εἰς τόσους κλήρους, ἴσους κατὰ τὴν ἀξίαν, ὅσοι ἦσαν οἱ μέλλοντες νὰ ἐποικήσουν τὴν χώραν πολῖται. Ἀφοῦ δ' ἐμοιράζετο ἡ χώρα εἰς ἴσα μερίδια, ἐγίνετο ἡ διανομὴ εἰς τοὺς κληρούχους διὰ κλήρου (βλ. λ. *κλήρωσις*). Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων αἱ κληρουχίαι ἦσαν ὁ κανονικὸς τρόπος τοῦ ἀποικισμοῦ παρ' Ἀθηναίοις, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ ἐσυστηματοποιήθησαν καὶ ἐτελειοποιήθησαν, ἀποτελέσασαι μίαν τῶν βάσεων τῆς ἰσχύος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν κοινωνικὸς καὶ οἰκονομικός, ἀφ' ἑτέρου δὲ στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός. Καὶ εἶχον μὲν ἰδίας ἀρχὰς ἐκλεγομένας ὑπὸ τῶν κληρούχων, ἀλλ' ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐκπεμφθεῖσαι κληρουχίαι ἔχουν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οὕτω: 1) Ἀρχαιοτάτη, τὴν ὁποίαν δὲν μνημονεύουν οἱ συγγραφεῖς, εἶναι ἡ εἰς Σαλαμῖνα. 2) Πρώτη ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀναφερομένη εἶναι ἡ τῆς Χαλκίδος (506), τὴν ὁποίαν ἐξέπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν νίκην των κατὰ τῶν πλουσίων Χαλκιδέων (ἱπποβοτέων)· εἰς ταύτην ἔλαβον μέρος 4.000 Ἀθηναῖοι. 3) Ἡ τῆς Σκύρου μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κίμωνος ὑποταγὴν τῶν Δολόπων καὶ Πελασγῶν τῆς νήσου (468). 4) Ἡ τῆς Χερσονήσου (452) καὶ εἶτα κατὰ σειρὰν ἡ τῆς Λήμνου (452—448), ἡ τῆς Ἐρετρίας (446), τῆς Ἱστιαίας (445, τῆς Ἴμβρου (443), τῆς Σάμου (440), τῆς Ποτιδαίας (435), τῆς Προποντίδος (432) καὶ τῆς Αἰγίνης (431). Ἐπίσης κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον κατεκληρουχήθησαν ἡ Λέσβος, ἡ Ἄνδρος, ἡ Μῆλος, ἡ Νάξος, ἡ χώρα τῶν Σκιωναίων δι' ἀποίκων Πλαταιέων καὶ αὐτὴ ἡ Δῆλος, κατόπιν ἰδιαιτέρων διαπραγματεύσεων. Ἅπασαι αὗται αἱ κληρουχίαι ἀπωλέσθησαν (404) καὶ μόλις τῷ 356 παρουσιάζονται καὶ πάλιν κατὰ τὴν νέαν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Πρὸς τὰς κληρουχίας τῶν Ἀθηναίων παραβάλλονται αἱ coloniae civium Romanorum, δι' ὧν οἱ Ρωμαῖοι ἐπεδίωκον νὰ ἑδραιώσουν τὸ κράτος των εἰς τὰς καταλαμβανομένας χώρας καὶ νὰ ἐκλατινίσουν αὐτὰς κατὰ τὸν ὀργανισμόν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἤθη. Αἱ κληρουχίαι διέφερον καθ' ὁλοκληρίαν τῶν *ἀποικιῶν*.

Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

κληροῦχος (ὁ)· ὁ ἔχων, ὁ λαβὼν κλῆρον, μοῖραν γῆς συνήθως καταχτηθείσης· ‖ καθόλου, ὁ λαβὼν μοῖραν γῆς διανεμομένης.

— *[Ἀρχ.]* *Κληροῦχοι* ὠνομάζοντο οἱ πολῖται, τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμπον ὡς ἀποίκους εἰς καταλαμβανομένην ξένην χώραν· ἐκεῖ δὲ οὗτοι ἐλάμβανον διὰ κλήρου μερίδιον ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν γεωνόμων εἰς ἴσους κλήρους διανεμομένων κτημάτων τῶν κατοίκων τῆς ὑποταχθείσης ἐχθρικῆς πόλεως. Ὡς κληροῦχοι ἐπέμποντο συνήθως πτωχοί, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδιδεν ἡ πόλις ὅπλα καὶ χρήματα· οὗτοι ἐθεωροῦντο πολῖται Ἀθηναῖοι, ὁσάκις δὲ εὑρίσκοντο εἰς τὰς Ἀθήνας ἤσκουν τὰ πολιτικά των δικαιώματα. Τοὐναντίον ὁ ἄποικος ἔπαυε πλέον νὰ εἶναι πολίτης τῆς μητροπόλεως, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε μόνον θρησκευτικὴν σχέσιν. Οἱ κληροῦχοι ἠδύναντο καὶ νὰ μένουν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνοικιάζοντες τὸν κλῆρόν των εἰς τοὺς πρώην ἰδιοκτήτας, καθὼς συνέβη ἐν Λέσβῳ, ὅπου τὸ ἐνοίκιον ἦτο δύο μναῖ ἐτησίως. Οἱ κληροῦχοι ἦσαν φρουροὶ εἰς τὰς ὑποτασσομένας πόλεις. Ὡς τέλειοι δὲ πολῖται ὑπέκειντο εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, εἰς πάντα φόρον καὶ δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ὑπηρέτουν ὡς στρατιῶται καὶ ναῦται. Κατὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους οἱ κληροῦχοι τῆς Χαλκίδος ἐπλήρωσαν, μόνον αὐτοί, εἴκοσι τριήρεις. Ὅτι δ' ἐθεωροῦντο Ἀθηναῖοι πολῖται, δεικνύουν καὶ αἱ φράσεις «οἱ ἐν Σαλαμῖνι κατοικοῦντες Ἀθηναῖοι», «ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων τῶν ἐν Δήλῳ κατοικούντων» κ. ἄ.

Ν. Ζ.

κληρῶ (—όω)· ἐκλέγω, λαμβάνω διὰ κλήρου καὶ συνήθως εἰς τὸ παθ. ἐκλέγομαι, καθίσταμαι διὰ κλήρου: «ἐκληροῦντο ἄρχοντες», «οἱ ἔνορκοι κληροῦνται» ‖ «τὸ λαχεῖον κληροῦται τετράκις τοῦ ἔτους» οἱ ἀριθμοὶ τοῦ λαχείου τίθενται εἰς τὴν κληρωτίδα κλπ. ‖ «οἱ κληρωθέντες ἀριθμοί» οἱ ἐκ τῆς κληρωτίδος ἐξαχθέντες, «αἱ εἰς τὸ ἄρτιον κληρωθεῖσαι ὁμολογίαι» ‖ δημοτ. *κληρώνομαι*· ὑφίσταμαι τὴν κλήρωσιν: «αὔριο κληρώνονται» ‖ διανέμω εἰς κλήρους, εἰς μοίρας: «τὴν καταχτηθεῖσαν χώραν ἐκληρώσαν».

κλήρωσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κληροῦν, ἡ ἐκ τῆς κληρωτίδος ἐξαγωγή, ἡ διὰ κλήρου ἐκλογή: «ἡ κλήρωσις τῶν ἐννέα ἀρχόντων, —τῶν δικαστῶν, — τῶν ἐνόρκων» ‖ «κλήρωσις τοῦ λαχείου» ἡ ἐκ τῆς κληρωτίδος ἐξαγωγὴ τῶν κερδιζόντων ἀριθμῶν ‖ εἰς κλήρους, εἰς μοίρας διανομὴ τῆς γῆς.

— *[Ἀρχ.]* Ἡ *κλήρωσις* ἦτο ἐν εὐρείᾳ χρήσει ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ δημοσίῳ βίῳ τῶν ἀρχαίων. Ἦτο ἐκλογὴ ἐμπεπιστευμένη εἰς τοὺς θεούς, «Διὸς κρίσις» κατὰ τὸν Πλάτωνα, καὶ διὰ τοῦτο πρὸ ταύτης οἱ πολῖται προσηύχοντο, ἵνα κατ' αὐτὴν εἶναι εὐμενεῖς οἱ θεοὶ πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἀρίστων, προκειμένου μάλιστα περὶ ἀρχόντων. Ἡ κλήρωσις ἦτο πανάρχαιον ἔθιμον. Δι' αὐτῆς κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους διενέμετο ἡ πολεμικὴ λεία μεταξὺ τῶν νικητῶν· διὰ κληρώσεως οἱ Ἡρακλεῖδαι ἐμοίρασαν τὰ τρία βασίλεια τῆς Πελοποννήσου· διὰ κληρώσεως ὡρίσθη κατὰ τὴν μονομαχίαν τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Πάριδος, τίς πρῶτος θὰ βάλῃ τὸ ἀκόντιον (Ἰλ. Γ, 327)· διὰ κληρώσεως ὡρίσθη, τίς ἐκ τῶν ὀκτὼ παρουσιασθέντων Ἑλλήνων θὰ μονομαχήσῃ πρὸς τὸν Ἕκτορα (Ἰλ. Η, 160—175), πρὸ αὐτῆς δὲ ὁ στρατὸς προσηυχήθη, ὑψώσας τὰς χεῖρας, ἵνα κληρωθῇ ὁ Αἴας ἢ ὁ Διομήδης ἢ ὁ Ἀγαμέμνων· διὰ κληρώσεως ὡρίζετο ἡ θέσις τῶν ἀγωνιστῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐγίνετο ἡ ἐκλογὴ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων κτλ. Ἡ κλήρωσις κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐγίνετο ἢ μὲ τεμάχια ὀστράκων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔγραφον τὸ ὄνομα των οἱ μετέχοντες τῆς κληρώσεως, ἢ μὲ τεμάχια κλάδων μὲ ἰδιαίτερα σημεῖα τῶν μετεχόντων (Ἰλ. Η, 160—175). Ἐτίθεντο δὲ οἱ κλῆροι ἐντὸς περικεφαλαίας, ἕως ὅτου ἀναπηδήσῃ ἐξ αὐτῆς ὁ κλῆρος ἑνός, ὅστις ἦτο καὶ ὁ λαχών. Εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ κλήρωσις ἐγίνετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θησέως μὲ ἐπόπτας τοὺς θεσμοθέτας. Ἐντὸς

Digitized by Google

κάλπης (κληρωτίδος ἢ κληρωτηρίου) ἔθετον τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων καὶ εἰς ἄλλην ὁμοίαν ἰσαρίθμους κυάμους, ἐκ τῶν ὁποίων λευκοὶ μὲν ἦσαν ὅσοι καὶ οἱ μέλλοντες νὰ ἐκλεγοῦν ἄρχοντες, οἱ δὲ λοιποὶ μαῦροι. Ἔπειτα ἐξῆγον ἓν ὄνομα ἀπὸ τὴν μίαν κάλπην καὶ ἕνα κύαμον ἀπὸ τὴν ἄλλην· καὶ ἐὰν μὲν ἦτο λευκός, ἐπετύγχανεν ὁ ὑποψήφιος, ἐὰν δὲ μαῦρος ἀπετύγχανε. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἀρχόντων ἐξελέγετο καὶ εἷς ἐπιλαχών. Τοιουτοτρόπως ἐγίνετο καὶ ἡ κλήρωσις τῶν δικαστηρίων, ἤτοι ὡρίζετο ὑπὸ τῶν θεσμοθετῶν τὸ τμῆμα τῆς Ἡλιαίας καὶ τὸ μέρος ὅπου θὰ ἐδίκαζεν. Ὁμοίως ἐξελέγοντο οἱ δήμαρχοι, οἱ εὔθυνοι, οἱ λογισταί, οἱ τσμίαι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Οἱ Ἐτεοβουτάδαι ἐξέλεγον ὁμοίως ἐκ τοῦ γένους των τὸν ἱερέα τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ Εὐμολπίδαι τὸν ἱεροφάντην τῶν Ἐλευσινίων καὶ οἱ Κήρυκες τὸν δᾳδοῦχον. Ἐπίσης διὰ κληρώσεως ὡρίζετο, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ, τίς θὰ ἀνελάμβανεν ἐν τῷ στρατῷ ἢ τῷ στόλῳ σπουδαῖόν τι ἐγχείρημα. Εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τοὺς δραματικοὺς ἀγῶνας διὰ κλήρου ὡρίζοντο αἱ φυλαί, οἱ διδάσκαλοι, οἱ πρωταγωνισταί, ἡ σειρὰ παραστάσεως καὶ οἱ κριταὶ τῶν ἀγώνων, διὰ τοὺς ὁποίους συνετάσσετο κατάλογος ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῶν χορηγῶν. Καὶ εἰς τὴν Ρώμην οἱ συνάρχοντες, ἐὰν δὲν διῴκουν ἀπὸ κοινοῦ, ὥριζον συνήθως τὴν σειρὰν τῆς διοικήσεως διὰ κλήρου. Ὡσαύτως καὶ ἡ διανομὴ τῶν ἐπαρχιακῶν διοικήσεων εἰς τοὺς πραίτωρας διὰ κληρώσεως (sortitio) ἐγίνετο. Ν. Ζ.

κληρωτήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου ἐγίνετο ἡ κλήρωσις τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δικαστῶν παρ' ἀρχαίοις· || κληρωτίς, τὸ κιβώτιον τῶν λαχνῶν.

κληρωτίς, *—ίδος* (ἡ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖται ἡ κλήρωσις, κιβώτιον ἐν ᾧ κλείονται οἱ λαχνοί, ἄλλως *κληρωτήριον*.

κληρωτός, *—ή, —όν*· ὁ διὰ κλήρου ἐκλεχθείς, κατασταθείς, ἀντίθ. *αἱρετὸς* ἢ *χειροτονητός*: «*κληρωτοὶ ἄρχοντες*», «*ἀρχαὶ κληρωταί*»· || **κληρωτὸς** (ὁ)· ὡς οὐσ. (βλ. κατωτ.).

—/Ἀρχ. Κληρωταὶ ἀρχαὶ ἢ *κληρωτοὶ ἄρχοντες* ἐλέγοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οἱ ἐκλεγόμενοι διὰ κλήρου (οἱ «λαχόντες») κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς χειροτονητοὺς ἄρχοντας. Κληρωταὶ ἀρχαὶ ὑπῆρχον κυρίως ἐν Ἀθήναις, ἦσαν δέ: ἡ βουλὴ τῶν 500, οἱ ἐννέα ἄρχοντες μετὰ τοῦ γραμματέως των, ὁ ἐπιστάτης καὶ οἱ ἐννέα πρόεδροι, οἱ δέκα λογισταὶ τῆς βουλῆς, ἤτοι οἱ σύμβουλοι αὐτῆς, οἱ δέκα εὔθυνοι μετὰ τῶν δύο παρέδρων, οἱ δέκα ταμίαι τῆς Ἀθηνᾶς, οἱ δέκα ἀποδέκται, οἱ δέκα ἱεροποιοὶ οἱ ἐπὶ τὰ ἐκθύματα, οἱ ἕνδεκα οἱ ἐντεταλμένοι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θανατικῶν ποινῶν, οἱ πέντε εἰσαγωγεῖς, οἱ πωληταί, ὁ ταμίας τῶν ἀδυνάτων, οἱ δέκα ἐπισκευασταὶ τῶν ἱερῶν, οἱ δέκα μετρονόμοι, οἱ δέκα σιτοφύλακες, οἱ δέκα ἐπιμεληταὶ τοῦ ἐμπορίου, οἱ δέκα ἀστυνόμοι, οἱ δέκα ἀγορανόμοι, οἱ τετταράκοντα ἢ κατὰ δήμους δικασταί, οἱ πέντε ὁδοποιοί, οἱ δέκα λογισταὶ καὶ συνήγοροι διὰ τὰς λογιστικὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων, οἱ δέκα ἀθλοθέται, ὁ γραμματεὺς κατὰ πρυτανείαν, ὁ γραμματεὺς ἐπὶ τοὺς νόμους, ὁ ἄρχων εἰς Σαλαμῖνα, ὁ ἱερομνήμων καὶ ἄλλοι. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν κλήρωσιν ἐχρησιμοποίουν κυάμους, διὰ τοῦτο ἐλέγοντο οἱ κληρωτοὶ ἄρχοντες καὶ *κυαμευτοὶ* ἢ *ἀπὸ κυάμου*. Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν κληρωτοὶ ἄρχοντες ἀναφέρονται εἰς Αἰτωλίαν, Βοιωτίαν, Χαλκηδόνα, Δῆλον, Δελφούς, Πέργαμον, Μαγνησίαν, Σμύρνην, Τῆνον, Ρόδον, Τάραντα καὶ Συρακούσας. Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

—/*Στρατολογ.*/ *Κληρωτὸς* ἐκαλεῖτο μέχρι πρό τινων ἐτῶν ὁ στρατεύσιμος, ὁ προσερχόμενος κατὰ τὴν κλῆσιν τῆς κλάσεώς του καὶ κατατασσόμενος εἰς τὸ στράτευμα διὰ κληρώσεως. Ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ ἐντεῦθεν ὁ ὅρος οὗτος κατηργήθη, καθ' ὅσον ἡ στράτευσις δὲν ἐκτελεῖται πλέον διὰ κληρώσεως, ἀλλὰ δι' ἀπ' εὐθείας κατατάξεως —Ω

Κλησίδι /*Γεωγρ.*/. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Καλογέρου (πρότερον Θρόνου) τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 26. Μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Θρόνου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Σίβρυτος. Ἐντεῦθεν ἐξορμήσαντες οἱ Ἕλληνες τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1822 ὑπὸ τὸν Γ. Δεληγιαννάκιν προσέβαλον τὸν Γετὶμ-Ἀλῆν, κατέχοντα τὸ Ἀρκάδι, τὸν ὁποῖον καὶ ἐξωλόθρευσαν μετὰ τῶν πεντήκοντα πέντε ὀπαδῶν του. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ζάκρου τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 45. Ε. Γ.

— **Κλησίδι** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἄκρα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κρήτης μεταξὺ τῶν ὅρμων Ζάκρο καὶ Κάτω Κάμπος (πλάτ. 35°05′ Β, μῆκ 26°17′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia, western portion). Σ. Ε. Λ.

κλῆσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *καλεῖν*, πρόσκλησις: «*κλῆσις εἰς γεῦμα, — πρὸς βοήθειαν*»· || δικαστικὴ κλῆσις, πρόσκλησις εἰς τὸ δικαστήριον· || ἰδίᾳ τὸ ἔγγραφον, δι' οὗ γίνεται ἡ πρόσκλησις: «*μοῦ ἐκοινοποίησε κλῆσιν*» || «*ὀνομαστικὴ κλῆσις*» καὶ «*ψηφοφορία δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως*» δηλαδὴ ἀπαγγελλομένου τοῦ ὀνόματος ἑνὸς ἑκάστου τῶν ψηφιζόντων (λατ. per singulorum sententias exquisitas).

—/*Ἀρχ. Δίκ.*/ *Κλῆσις* ἐκαλεῖτο ἡ πρόσκλησις τοῦ ἐναγομένου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐνάγοντος πρὸς τὸν ἁρμόδιον ἄρχοντα. Ὁ ἐνάγων ἐκλήτευε τὸν ἀντίδικον, ἤτοι ἔλεγε πρὸς αὐτὸν «*καλοῦμαί σε* (ἢ *προσκαλοῦμαί σε*) *πρὸς τὸν ἄρχοντα*», προκειμένου δὲ περὶ φόνου, τραύματος κττ., ὁ ἐνάγων ἔλεγε «*καλοῦμαί σε εἰς Ἄρειον πάγον*». Ἡ κλήτευσις ἐγίνετο ἐνώπιον δύο μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο *κλητῆρες*, ἐνώπιον τῶν ὁποίων προσέθετε καὶ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν τῆς κλήσεως ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος πρὸς ἀνάκρισιν. Οὕτως ἐγίνετο νομίμως ἡ κλήτευσις, ἡ ὁποία ἐπερίττευεν εἰς τέσσαρα εἴδη μηνύσεων, εἰς τὴν ἀπαγωγήν, ἤτοι τὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ σύλληψιν συνήθως κλέπτου, τὴν φάσιν κατὰ λαθρεμπόρων, τὴν ἐφήγησιν καὶ τὴν ἔνδειξιν. Ὁ καλούμενος εἶχε δικαίωμα προθεσμίας πέντε ἡμερῶν, ἡ ὁποία ὅμως ἠγνοεῖτο καὶ δὲν ἐδίδετο, ἐὰν ὁ ἐναγόμενος ἐκρύπτετο καὶ δὲν παρουσιάζετο ἀμέσως, ἵνα γίνῃ ἡ κλῆσις. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἐνάγων ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν ἄρχοντός τινος. Ἐὰν δὲν ἐνηργεῖτο νομίμως ἡ κλῆσις, δὲν ἐγίνετο δεκτὴ ἡ μήνυσις, καὶ τότε ἡ δίκη ἐκαλεῖτο *ἀπρόσκλητος*. Διὰ τὰς χήρας καὶ ὀρφανὰ ἐξετέλει τὴν κλῆσιν ἀπ' εὐθείας ὁ ἄρχων πρὸ πέντε ἡμερῶν (προσκαλεσάμενος πρόπεμπται). Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

—/*Πολιτ. Δικον.*/ Καλεῖται *κλῆσις* ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἔγγραφον, δι' οὗ καλοῦνται, ὅπως προσέλθωσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ, πρὸς συζήτησιν ὡρισμένης ὑποθέσεως μάρτυρες ἢ διάδικοι. Ἐν περιπτώσει μὴ προσελεύσεως μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδικείου, ὁ διάδικος παρουσιάζων τὰ ἐπιδοτήρια ζητεῖ τὴν ἀναβολὴν εἰς ἄλλην δικάσιμον τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν, πρὸς δὲ ἐπιτυγχάνει καὶ τὴν εἰς πρόστιμον καταδίκην των, κατὰ τὸ ἄρθρ. 314 τῆς πολιτικῆς δικονομίας· ἡ μὴ ἐμφάνισις μαρτύρων ἐνώπιον τοῦ πρωτοδικείου συνεπάγεται μὲν τὰς συνεπείας τοῦ ἄρθρου 314, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐξετάσεώς των, ἐὰν ἤθελον τυχὸν βραδύτερον ἐμφανισθῇ. Πρὸς συζήτησιν ἀνακοπῆς ἢ ἐφέσεως καλεῖται ὁ ἀντίδικος ἢ ὁ ἀντίκλητος αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τὸ πινάκιον διὰ κλήσεως, ἐν ᾗ σημειοῦται ἡ ἡμέρα τῆς συζητήσεως καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ πινακίου. Ἡ κλῆσις εἰς πᾶσαν μεταγενεστέραν περίπτωσιν προτετιμημένων ἢ μὴ δικῶν δὲν κατατίθεται, ὡς γίνεται ἐπὶ εἰσαγωγικῶν τῆς δίκης δικογράφων, ἀλλὰ προσάγεται εἰς τὸν γραμματέα τοῦ δικαστηρίου, ὅστις ἐγγράφει ταύτην ἐν τῷ οἰκείῳ πινακίῳ, ὁρίζων ἡμέραν συζητήσεως, ἣν σημειοῖ κάτωθι αὐτῆς καὶ ὑπογράφει οὐχὶ ἀντίγραφον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ προσαχθὲν εἰς τὸν γραμματέα δικόγραφον τῆς κλήσεως.

Ἡ λέξις «*κλῆσις*», ἣν ἐν παρενθέσει παρὰ τὴν λέξιν ἀγωγὴ ἀναγράφει τὸ τροποποιηθὲν ἄρθρ. 495 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, σημαίνει ἐπίσης τὴν παρ' εἰρηνοδικείοις ἀγωγήν, ἥτις κατ' ἀνάγκην δέον νὰ φέρῃ πάντα ἐν γένει τὰ οὐσιώδη προσόντα τῆς ἀγωγῆς.

—/*Ποιν. Δίκ.*/ Βλ. λ. *κλήτευσις*.

— **κλῆσις καὶ ἐκλογή**. Κλῆσις καλεῖται ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς ἀναγγέλλεται τῷ ἁμαρτωλῷ ἡ σωτηρία, ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ συντελεσθεῖσα καὶ προσκαλεῖται οὗτος εἰς προσδοχὴν ταύτης. Ὁ Θεὸς καλεῖ πάντας εἰς σωτηρίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες οἱ καλούμενοι δὲν εἶναι δεκτικοὶ τῆς κλήσεως ταύτης, διὰ τοῦτο πάντες οἱ κλητοὶ δὲν εἶναι ἐκλεκτοί. Ἡ κλῆσις δ' αὕτη, ἥτις γίνεται διὰ τοῦ θείου κηρύγματος, παρίσταται ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ὡς φυσική τις ἀνάπτυξις καὶ τεχνικη ἐνέργεια, καθόσον παραβάλλεται πρὸς τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σπειρομένου σίτου (*Ματθ.* 13.1) καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κεραμέως παραγόμενα σκεύη εἰς τιμὴν ἢ ἀτιμίαν (*Ρωμ.* 9,21). Ἀλλ' ἡ φυσικὴ αὕτη ἀνάπτυξις καὶ τεχνικὴ ἐνέργεια ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου (*Ματθ.* 11,28.23,37), καθόσον ὁ ἄνθρωπος δύναται ν' ἀντιστῇ τῇ κλήσει. Κατὰ ταῦτα ἡ κλῆσις δὲν γίνεται κατ' ἀναγκαίους νόμους, ἀλλ' ἐλευθέρως. Ἐνῷ δὲ οἱ ἀρχαιότεροι δογματικοὶ ἀνέφερον τὴν κλῆσιν μόνον εἰς τοὺς ἀβαπτίστους, οἱ νεώτεροι ἀναφέρουσιν αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς βεβαπτισμένους, ὡς πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ κλῆσις, ἡ διὰ τοῦ κηρύγματος γενομένη, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προτροπὴ πρὸς προσδοχὴν τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι χάριτος. Ἡ κλῆσις ἐκδηλοῦται ὡς τοιαύτη: α′) τῶν ἐθνῶν καὶ β′) τῶν ἀτόμων. Ἡ κλῆσις τῶν ἐθνῶν δὲν εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς χάριτος, ἀλλ' ἡ κλῆσις τῶν ἀτόμων, ἥτις δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν, διότι δύναται ἔθνος τι νὰ κληθῇ, χωρὶς ἅπαντα τὰ ἄτομα αὐτοῦ νὰ ὦσιν ἐκλεκτά. Κ. Ι. Δ.

Κλησοῦνι /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία, προκύπτουσα ἐξ ἐγγράφων παλαιῶν δικαιοπραξιῶν, τῆς ἐκτάσεως τῶν *Ἀμπελοκήπων*, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς περιλαμβανομένης ἀπὸ Ἠλυσίων ἕως Ἁγίου Ἀνδρέου (Πυρρῆ) καὶ ἀπὸ ὁδοῦ Κηφισίας ἕως κοίτης τοῦ Ἠριδανοῦ. Σ. Ε. Λ.

Κλησοχώρι /*Γεωγρ.*/. Προάστειον τῆς Ἐδέσσης, κείμενον βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἐδέσσης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Πέλλης. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, παρ' αὐτὸ δὲ διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Σκύδρας-Ἀρδέας. Κάτ. (1928) 456. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσερκόβιανη*. Χ. Δ.

Κλησσῶ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Νέας Ὀρεστιάδος τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 767. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κλήσελη*. Α. Θ. Σ.

Κλήσων /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Λέλεγος, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του εἰς τὸν θρόνον τῶν Μεγάρων. Τοῦτον πάλιν διεδέχθη ὁ *Πύλας* ἢ *Πύλος* (βλ. λ. καὶ *Λέλεγες*). Ν. Ζ.

Κλησώνυμος /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Ἀμφιδάμαντος ἐξ Ὀποῦντος τῶν Λοκρῶν, τὸν ὁποῖον ἀκουσίως ἐφόνευσεν ὁ Πάτροκλος, ὅτε κατὰ τὴν παιδικήν των ἡλικίαν ἐφιλονίκησαν παίζοντες ἀστραγάλους. Ν. Ζ.

Κλῆτα /*Μυθολ.*/. —1) Μία τῶν δύο ἐν Σπάρτῃ λατρευομένων Χαρίτων, τῶν ὁποίων ἡ ἑτέρα ὠνομάζετο *Φαέννα* ἢ *Φάεινα*. Εἰς τὴν ἀπὸ Ἀμύκλας πρὸς τὴν Σπάρτην ὁδόν, παρὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πηγὴν Τίασαν καὶ οὐχὶ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς Κορυθαλίας Ἀρτέμιδος, ἱδρύθη τὸ πρῶτον πρὸς τιμὴν αὐτῶν ναὸς ὑπὸ τοῦ Λακεδαίμονος, υἱοῦ τῆς Ταϋγέτης καὶ συζύγου τῆς Σπάρτης, θυγατρὸς τῆς Κλήτας καὶ τοῦ Εὐρώτα. —2) Ὄνομα Ἀμαζόνων, ὧν μία ἐλθοῦσα εἰς Κάτω Ἰταλίαν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς βασιλίσσης αὐτῶν ἵδρυσεν ὁμώνυμον πόλιν. Ν. Ζ.

κλήτευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κλητεύειν, πρόσκλησις εἰς τὸ δικαστήριον μάρτυρος ἢ διαδίκου.

—/*Ποιν. Δίκ.*/ Ἡ κατὰ τὴν περὶ πταισμάτων δίκην *κλῆσις* τοῦ κατηγορουμένου καὶ τοῦ μάρτυρος γίνεται ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀστυνόμου ἢ τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πρωτοδικῶν. Ἡ κλῆσις γίνεται ἐγγράφως καὶ κοινοποιεῖται εἰς μὲν τὸν κατηγορούμενον πέντε, εἰς δὲ τοὺς μάρτυρας τρεῖς τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου, ἀναφέρει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ καλουμένου καὶ τὴν δικαστικὴν ἀρχήν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας δέον νὰ ἐμφανισθῇ. Ἡ κλῆσις εἰς τὸ δικαστήριον τῶν πλημμελειοδικῶν κοινοποιεῖται εἰς μὲν τὸν κατηγορούμενον 8, εἰς δὲ τοὺς μάρτυρας καὶ πραγματογνώμονας 3 τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου, ἐπιμελείᾳ τοῦ εἰσαγγελέως. Ἐὰν ὁ κατηγορούμενος ἢ ὁ μάρτυς ἢ ὁ πραγματογνώμων κατοικῇ εἰς ἄλλον τόπον ἐκτὸς τῆς ἕδρας τοῦ δικαστηρίου, προστίθενται ὀκτὼ ἡμέραι, ὁσάκις ὁ τόπος εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ δικαστηρίου. Ἐν πάσῃ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει προστίθενται δεκαπέντε ἡμέραι. Ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἡ κλῆσις δέον νὰ ἐγχειρισθῇ τοὐλάχιστον ὀκτὼ ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου, παρατεινομένης τῆς προθεσμίας λόγῳ ἀποστάσεως κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἤτοι, ἐὰν ὁ κατηγορούμενος δὲν κατοικῇ ἐν Ἀθήναις, ἡ κλῆσις δέον νὰ ἐπιδοθῇ εἰς αὐτὸν τουλάχιστον 16 ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου. Ὁ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελεὺς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καλῇ ἀμέσως εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἐκτὸς ἐὰν προηγήθη ἐνέργεια προεισαγωγικῆς ἀνακρίσεως. Ὁ κατηγορούμενος, εἰς ὃν ἐκοινοποιήθη κλῆσις ἐμφανίσεως ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἀκροατήριον τῶν πλημμελειοδικῶν, δικαιοῦται λαμβάνων γνῶσιν τῆς ἐνεργηθείσης προανακρίσεως, νὰ προσφύγῃ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸν ἁρμόδιον εἰσαγγελέα τῶν ἐφετῶν, συντασσομένης πρὸς τοῦτο ἐκθέσεως ἐναντίον τοῦ γραμματέως τῆς εἰσαγγελίας τῶν πρωτοδικῶν. Ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν ὀφείλει νὰ ἀποφανθῇ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἀφ' ἧς περιέλθῃ εἰς αὐτὸν ἡ ἔκθεσις προσφυγῆς, ἀπορρίπτων αὐτὴν ἢ διατάσσων κυρίαν ἀνάκρισιν. Κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πρωτοδικῶν δύναται, μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, νὰ ἀποσύρῃ τὴν δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰσαχθεῖσαν ὑπόθεσιν καὶ νὰ διατάξῃ κυρίαν ἀνάκρισιν. Αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἐφαρμόζονται εἰς ἃς περιπτώσεις εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' εἰδικοῦ νόμου ἡ δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰσαγωγή. Χ. Ν. Τ.

κλητεύω· καλῶ τινα εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ διὰ τοῦ κλητῆρος: «*ἐκλητεύθη νομίμως*».

Κλητὴ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου, ἐν τῇ περιφερείᾳ Ριζαίου τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, ἄλλοτε ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 120 κατοίκους, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς Ρωσίαν, ἄλλοι δὲ προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1923. Ε. Ι. Κ.

κλητήρ, *—ῆρος* (ὁ)· ὁ καλῶν, ὁ δι' οὗ καλεῖται, προσκαλεῖταί τις ὑπὸ τῶν δικαστῶν, δικαστικὸς

Digitized by Google

κλητήρ· ‖ ὁ δημόσιος ὑπηρέτης, καθόλου ἀνώτερος ὑπηρετικὸς βαθμός, ὁ ὑπηρετῶν τοὺς ὑπαλλήλους δημοσίου ἢ καὶ ἰδιωτικοῦ γραφείου: «κλητὴρ ὑπουργείου,—τραπέζης,—ἑταιρείας κττ.»· ‖ «ἀστυνομικοὶ κλητῆρες» παλαιότερον τὰ κατώτερα ὄργανα τῆς ἀστυνομίας, οἱ ἀστυφύλακες.

—/*'Αρχ.*/ Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις *κλητὴρ* ἐκαλεῖτο: —1) Ὁ πολίτης, ὁ ὁποῖος κατὰ παράκλησιν τοῦ ἐνάγοντος παρευρίσκετο καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος προσεκάλει τὸν ἀντίδικόν του, ἵνα εἰς ὡρισμένην ἡμέραν ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ κατὰ τὴν *κλῆσιν* (βλ. λ.) ὁριζομένου ἄρχοντος. Οἱ κλητῆρες ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς ποινικὰς ὑποθέσεις μεταξὺ ἰδιωτῶν, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐποίκιλλε κατὰ τὸ εἶδος τῆς ὑποθέσεως ἀπὸ 2—7. 'Επειδὴ ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισε νὰ γίνεται κατάχρησις εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν κλητήρων, ἐπέγραφον δηλαδὴ εἰς τὴν μήνυσιν ὡς κλητῆρας ἀνθρώπους εὐτελεῖς, ἐνώπιον τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἐνηργήθη ἡ κλῆσις, εἰσήχθη ἡ γραφὴ τῆς *ψευδοκλητείας* (βλ. λ.). —2) Κατὰ τὴν πρώτην 'Αθηναϊκὴν συμμαχίαν *κλητὴρ δημόσιος* ἐκαλεῖτο ὁ συζητῶν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως μετὰ ἀντιπροσώπου συμμαχικῆς πόλεως ἢ πόλεων τὰς ἀμφισβητήσεις πληρωμῆς συμμαχικοῦ φόρου. Ν. Ζ.

—/*'Οργαν. Δικαστ.*/ Ἡ ἰσχύουσα παρ' ἡμῖν νομοθεσία ἀναθέτει εἰς τοὺς *κλητῆρας* τὴν ἐνέργειαν δικαστικῶν πράξεων δευτερευουσῶν μέν, ἐχουσῶν ὅμως ἱκανὴν σπουδαιότητα καὶ διὰ τὰ συμφέροντα τῶν διαδίκων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς δικαιοσύνης. Οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες διορίζονται ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων προσόντων καὶ κατόπιν ἐξετάσεων διὰ πράξεως τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κλητήρων τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν περιφέρειαν ἑκάστου δικαστηρίου πρωτοδικῶν ἔχει ὁρισθῆ διὰ νόμου. Ἕκαστος δικαστικὸς κλητήρ, εἰς οἱονδήποτε μέρος καὶ ἂν κατοικῇ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέρχεται τὰ ἔργα του καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν τοῦ πρωτοδικείου, παρὰ τῷ ὁποίῳ εἶναι διωρισμένος. Οἱ κλητῆρες ἐνεργοῦν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικονομίας τὰς ἐπιτετραμμένας εἰς αὐτοὺς κλήσεις, κοινοποιήσεις καὶ ἐκτελέσεις καὶ ὅλας τὰς παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τὰς πρὸς διατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐταξίας τοῦ δικαστηρίου διαταγὰς τοῦ προέδρου.

Ὁ κλητὴρ ὀφείλει νὰ παρέχῃ τὴν συνδρομήν του εἰς πάντα, ὅστις προσηκόντως τὴν ἐπικαλεῖται, κατὰ γενικὸν δὲ κανόνα μήτε νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ ἐνυπόστατον τῆς ἐπιχειρητέας πράξεως, μήτε ν' ἀρνηθῇ τὴν συνδρομήν του δύναται. Περὶ τῶν πράξεών των οἱ κλητῆρες συντάσσουν ἔγγραφον, ἐνεργοῦν δ' αὐτὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμπαραλαμβάνοντες καὶ μάρτυρας. Τὰ οὕτω συντασσόμενα παρὰ τῶν κλητήρων ἔγγραφα ἔχουν δύναμιν δημοσίων ἐγγράφων. Τὰ τῆς ἀμοιβῆς τῶν κλητήρων συνήθως ὁρίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λαμβανομένου παρ' αὐτῶν ποσοστοῦ ἐπὶ τοῦ τέλους τοῦ χαρτοσήμου, ἐφ' οὗ συντάσσεται τὸ ἀποδεικτικὸν τῆς ἐπιδόσεως. Οἱ κλητῆρες τελοῦσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πρωτοδικῶν, παρ' ᾧ εἶναι διωρισμένοι, ἀσκοῦντος καὶ πειθαρχικὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίαν.

Ἔμμισθοι δικαστικοὶ κλητῆρες. Διὰ τὴν κοινοποίησιν τῶν ποινικῶν δικογράφων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐνταλμάτων καὶ ποινικῶν ἀποφάσεων διορίζονται παρ' ἑκάστῳ πλημμελειοδικείῳ, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνακριτῶν, παρὰ ταῖς εἰσαγγελίαις τῶν πρωτοδικῶν, τῶν ἐφετῶν καὶ τοῦ 'Αρείου Πάγου, παρ' ἑκάστῳ εἰρηνοδικείῳ καὶ πταισματοδικείῳ, δικαστικοὶ κλητῆρες ἐπὶ μηνιαίᾳ ἀποζημιώσει. Εἰς τὰς κοινοποιήσεις τῶν ποινικῶν δικογράφων οἱ ἔμμισθοι κλητῆρες ἀναπληροῦνται ἐν περιπτώσει κωλύματος ὑπὸ χωροφυλάκων ἢ εἰς περίπτωσιν ἀναποφεύκτου καὶ κατεπειγούσης ἀνάγκης καὶ ὑπὸ ἀμίσθων κλητήρων.

Κλητῆρες ἀκροατηρίου. Παρ' ἑκάστῳ δικαστηρίῳ ὁρίζονται κλητῆρες ἀκροατηρίου, ὧν ἔργον εἶναι ἡ προπαρασκευὴ τοῦ δελτίου συνεδριάσεων, ἡ ἐκφώνησις τῶν συζητητέων ὑποθέσεων καὶ ἡ τήρησις τῆς εὐταξίας ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ. Εἰς τὰ πολυμελῆ δικαστήρια διορίζονται εἰδικοὶ κλητῆρες ἀκροατηρίου, ἀποκλειστικὸν ἔργον ἔχοντες τὴν ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς καθαριότητος τοῦ καταστήματος, μὴ δικαιούμενοι δὲ νὰ ἐνεργοῦν οὐδὲν ἐκ τῶν καθηκόντων τοῦ κλητῆρος (βλ. 'Οργαν. δικαστ. ἄρθρ. 153—165 νόμ. ΓΜΔ' τοῦ 1871, ΒΡΚ' τοῦ 1893, ΓΨΟΑ' τοῦ 1911, 1866 τοῦ 1920 κλπ.). Ε. Ι. Μ.

κλητήριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δι' οὗ καλεῖταί τις· ‖ συνήθ. εἰς τὸ οὐδ. «κλητήριον ἐπίκριμα, —θέσπισμα» καὶ κατὰ παράλειψιν τοῦ προσδιοριζομένου ***κλητήριον*** (τὸ) ὡς οὐσ., τὸ δι' οὗ καλεῖταί τις ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ ἢ τοῦ ἀνακριτοῦ.

— **κλητήριον *ἐπίκριμα*** /*Ποιν. Δικ.*/· βλ. λ. *ἐπίκριμα κλητήριον*.

— **κλητήριον *θέσπισμα*** /*Ποιν. Δικον.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ κλῆσις, ἥτις ἀπευθύνεται πρὸς τὸν κατηγορούμενον ὑπὸ τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως, ἵνα ἐμφανισθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πλημμελειοδικείου καὶ δικασθῇ ὡς ἔνοχος πλημμελήματός τινος. Ἡ κλῆσις αὕτη δέον νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως καὶ νὰ φέρῃ τὴν σφραγῖδα τῆς εἰσαγγελίας. Ἡ ἐπίθεσις ὅμως τῆς σφραγῖδος ἐπὶ τοῦ κλητηρίου θεσπίσματος δὲν εἶναι διατεταγμένη ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτῆς οὐδεμίαν συνέπειαν συνεπάγεται. 'Επίσης τὸ κλητήριον θέσπισμα πρέπει νὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὸ πλημμέλημα, διὰ τὸ ὁποῖον καλεῖται οὗτος ὅπως δικασθῇ. Ἡ κοινοποίησις τοῦ κλητηρίου θεσπίσματος γίνεται ὀκτὼ ἡμέρας τοὐλάχιστον πρὸ τῆς ἐν αὐτῷ ὁριζομένης δικασίμου. Ἡ προθεσμία αὕτη παρεκτείνεται λόγῳ ἀποστάσεως, προστιθεμένων εἰς αὐτὴν ὀκτὼ ἢ δεκαπέντε ἡμερῶν ἀναλόγως τοῦ ἂν ὁ τόπος τῆς κατοικίας τοῦ κατηγορουμένου εὑρίσκεται ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς περιφερείας τοῦ δικαστηρίου. 'Εὰν ἐκοινοποιήθη εἰς τὸν κατηγορούμενον κλῆσις, ὅπως ἐμφανισθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον τῶν πλημμελειοδικῶν «ἀπ' εὐθείας», δηλαδὴ χωρὶς νὰ προηγηθῇ κυρία ἀνάκρισις, ὁ κατηγορούμενος δύναται, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν κοινοποιήσεως τῆς κλήσεως, νὰ προσφύγῃ εἰς τὸν ἁρμόδιον εἰσαγγελέα τῶν ἐφετῶν καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν διενέργειαν κυρίας ἀνακρίσεως. Ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν ἀποφαίνεται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἀφ' ἧς περιέλθῃ εἰς αὐτὸν ἡ ἔκθεσις τῆς προσφυγῆς, ἢ ἀπορρίπτων τὴν προσφυγὴν ἢ διατάσσων κυρίαν ἀνάκρισιν. Ὑπάρχει ὅμως πληθὺς νεωτέρων νόμων, οἵτινες ἐπιτάσσουν τὴν δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰσαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον. Ἡ ἄσκησις τῆς προσφυγῆς κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας δὲν ὑποχρεοῖ τὸν εἰσαγγελέα τῶν πλημμηλειοδικῶν ὅπως ἀποστείλῃ τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν εἰσαγγελέα τῶν ἐφετῶν. Χ. Ν. Τ.

Κλητίας. 'Ηλεῖος ὀλυμπιονίκης, νικήσας κατὰ τὰς ἁρματοδρομίας τῆς 177ης Ὀλυμπιάδος (72 π. Χ.) διὰ διζύγου ἅρματος. —Π.

κλητικὴ (ἡ) (ἐνν. *πτῶσις*, λατ. vocativus) /*Γραμματ.*/. Καλοῦμεν *κλητικὴν* τὴν πτῶσιν, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦμεν, ὁσάκις θέλομεν νὰ καλέσωμεν ἢ νὰ προσαγορεύσωμέν τινα, δι' ὃ καὶ «προσαγορευτικὴ» ἢ «προσηγορία» ἢ καὶ «προσαγορευτικὸν πρᾶγμα» ἐκλήθη ἡ πτῶσις αὕτη ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν καὶ ἐν γένει ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γραμματικῶν. Οἱ ἀρχαῖοι 'Ινδοὶ γραμματικοὶ δὲν ἐθεώρουν τὴν κλητικὴν ὡς πτῶσιν, ἀλλ' ὡς ἰδίαν πρότασιν· ἀνήκει δὲ ἡ κλητικὴ εἰς τὰς λεγομένας «ἀορίστους», ἤτοι τὰς ἄνευ ἰδιαιτέρας καταλήξεως σχηματιζομένας, κατὰ τὸ πλεῖστον, πτώσεις. Οὕτως ἡ κλητικὴ ἀποτελεῖ λείψανον τῆς πρὸ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κλίσεως γλωσσικῆς καταστάσεως, δεῖγμα τῆς παλαιοτάτης, τῆς ἀρχικῆς ἀκλισίας τῆς 'Ιαπετικῆς γλώσσης: λόγε, popule κ. λ.

Σχηματισμὸς τῆς κλητικῆς. Τῆς κλητικῆς ἰδιαίτερον καὶ διακεκριμένον τύπον παρατηροῦμεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ εἰς μόνον τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν πολλῶν ὀνομάτων (οὐχὶ πάντων). Τῶν ἀντωνυμιῶν καὶ ἐν τῷ ἑνικῷ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κλητικὴ ὁ τύπος τῆς ἑνικῆς ὀνομαστικῆς: ὦ σύ, ὦ οὗτος κ.τ.λ. Ἔληγε δ' ἡ ἑνικὴ κλητικὴ τῶν μὲν πρωτοκλίτων —καὶ δὴ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους— εἰς —α βραχὺ μετ' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου: ὁ δεσπότης—ὦ δέσποτα, ὦ 'Αφρόδιτα, ὦ Ἕλενα (πρβλ. καὶ τὰ δευτερόκλιτα: ὦ ἄδελφε, ὦ πόνηρε, μόχθηρε, τὰ τριτόκλιτα πάτερ, 'Αγάμεμνον, Διόμηδες, Σώκρατες). 'Αλλ' ἡ οὕτω κατ' ἀρχὰς σχηματιζομένη κλητικὴ τῶν πρωτοκλίτων ὑπέστη ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν τονικὴν καὶ ἄλλην ἐπίδρασιν τῆς ἑνικῆς ὀνομαστικῆς, δι' ὃ καὶ ἐκλίνετο: ὦ δίκη, ὦ τιμή, ὦ νίκη, ὦ 'Ατρείδη, μόνον δὲ τὰ λήγοντα εἰς *—της*, *—πώλης*, *—ώνης*, *—λάτρης*, *—μέτρης*, *—τρίβης*, *—άρχης* κ. λ. ἐξηκολούθουν νὰ σχηματίζωνται εἰς τὴν ἑνικὴν κλητικήν των εἰς *—α* (βραχύ): ὦ δικαστά, κριτά, ποιητά, βιβλιοπῶλα, ἀρτοπῶλα, γεωμέτρα, τελῶνα, εἰδωλολάτρα, παιδοτρίβα, γυμνασιάρχα. Τῶν δευτεροκλίτων ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ἡ κλιτικὴ ἔληγεν εἰς *—ε*: ὦ ἄνθρωπε, ὦ λόγε, ὦ παρθένε, ἐνίοτε ὅμως ἀντ' αὐτῆς ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ ἑνικὴ ὀνομαστική: Ζεῦ πάτερ *ἠέλιός* τε, *γαμβρὸς ἐμὸς* θύγατέρ τε, *φίλος* ὦ Μενέλαε, *ὦ θεὸς* (τὸ ὦ θεὲ εἶναι μεταγενέστερον, οὐχὶ τῆς δοκίμου, τῆς κλασσικῆς περιόδου). Καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ εἰς *—e* ὡσαύτως ἔληγεν ἡ ἑνικὴ κλητικὴ τῶν δευτεροκλίτων εἰς *—us* (ἢ ἀρχαιότερον εἰς *—os*): popule Romane, ἀλλὰ τῶν μὴ ληγόντων εἰς *—us* ἡ ἑνικὴ κλητικὴ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς ἑνικῆς ὀνομαστικῆς: gener, magister, vir κ. λ. Τοῦ οὐσιαστικοῦ puer ἡ ἑνικὴ κλητικὴ ἦτο παλαιότερον puere, κατόπιν ὅμως, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν εἰς *—r*, puer. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν Λατινικὴν μόνον ὁ εἰς *—e* οὗτος τύπος τῆς ἑνικῆς κλητικῆς τῶν δευτεροκλίτων ἀπετέλει ἴδιον καὶ διακεκριμένον ἀπὸ τὰς ἄλλας πτώσεις τύπον (ἀλλὰ ἑνικὴ ὀνομαστικὴ nauta, ἑνικὴ κλητικὴ nauta filia—filia, pater—pater, mater—mater, gens—gens). Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ὁμιλουμένην, εἰς τὴν ὁποίαν ὡσαύτως μόνον αἱ κλητικαὶ τῶν δευτεροκλίτων εἰς *—ε* ἔχουν ἰδιαίτερον καὶ χωριστὸν ἀπὸ τὰς ἄλλας πτώσεις τύπον: ὁ ἄνθρωπος—τὸν ἄνθρωπο—ὦ ἄνθρωπε (ἀλλὰ ὁ ταμίας—τὸν ταμία(ν)—ὦ ταμία, ὁ 'Αντρέας—τὸν 'Αντρέα—ὦ 'Αντρέα, ὁ γέροντας τὸ γέροντα—ὦ γέροντα, ὁ χτίστης,—τὸ χτίστη—αἶ χτίστη)· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν νεοελληνικῶν δευτεροκλίτων μερικὰ (ἰδίως κύρια ὀνόματα) σχηματίζουν τὴν κλητικήν των οὐχὶ εἰς *—ε* (ὡς παρ' ἀρχαίοις), ἀλλὰ εἰς *—ο*: αἶ! Γιάγκο, Γεῶργο, Μῆτσο, Νῖκο, γέρο. Εἰς τὰς νεολατινικάς, ἤ, ἄλλως, ρωμανικὰς λεγομένας γλώσσας — ἐξαιρουμένων μερικῶν ἀποκρυσταλλωθέντων τύπων—ἡ κλητικὴ ἀπώλεσεν ἐντελῶς τὸν ἴδιον, τὸν χωριστόν της τύπον. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλας γλωσσικὰς ὁμοφυλίας, ὡς λ. χ. εἰς τὴν Σλαυϊκήν: εἰς μὲν τὴν Σλοβενικὴν ἰδιαίτεροι τύποι τῆς ἑνικῆς κλητικῆς ἀπαντοῦν εἰς μόνα τὰ δημώδη ᾄσματα, εἰς τὰ ὁποῖα δύνανται, ὡς γνωστόν, νὰ παραμένουν καὶ ἀρχαϊκώτεροι τύποι, εἰς δὲ τὴν γλῶσσαν τῶν συγχρόνων Ρώσων μόνον δύο λέξεις (αἱ δηλοῦσαι δηλαδὴ τὸν Θεὸν καὶ τὸν κύριον) διέσωσαν τὸν ἰδιαίτερον τύπον τῆς ἑνικῆς κλητικῆς. Ἡ ὑπὸ τῆς ἑνικῆς ὀνομαστικῆς ἀντικατάστασις αὕτη τῆς ἑνικῆς κλητικῆς ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ κλητικὴ δύο ἀριθμῶν (τοῦ δυϊκοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ) εἶχεν ἀνέκαθεν τὸν αὐτὸν πρὸς τὴν δυϊκὴν καὶ πληθυντικὴν ὀνομαστικὴν τύπον. Πλὴν τούτου διάφοροι τάξεις ὀνομάτων εἶχον καὶ εἰς τὸν ἑνικὸν τὸν αὐτὸν διά τε τὴν ὀνομαστικὴν καὶ τὴν κλητικὴν τύπον: ὁ ἥρως—ὦ ἥρως, ὁ πένης—ὦ πένης, ὁ κόραξ—ὦ κόραξ, ὁ ἀνδριὰς—ὦ ἀνδριάς, ἡ ἀκτὴ—ὦ ἀκτή, ὁ ποιμὴν—ὦ ποιμήν, ὁ κλητὴρ—ὦ κλητήρ, ἰδίως δὲ δι' ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ οὐδετέρου γένους ὀνόματα. Ποικίλος ἦτο ὁ σχηματισμὸς τῆς ἑνικῆς κλητικῆς τῶν τριτοκλίτων εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν· ὡς δεῖγμα τῆς ποικιλίας ταύτης ἀναγράφομεν ὀλίγους τινὰς τύπους: ὦ βασιλεῦ—ὦ σῶτερ—ὦ δαῖμον—ὦ τριῆρες—ὦ αὔθαδες—ὦ γίγαν—ὦ ἄρχον—ὦ ποὺς—ὦ Ἄρτεμι—ὦ χαρίεν—ὦ τυραννὶ—ὦ ἠοῖ—ὦ αἰδοῖ—ὦ Κλειοῖ—ὦ γύναι κλπ.

Κλητικὴ μετὰ τοῦ ὦ. Ἡ συχνὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρόταξις τοῦ ἐπιφωνήματος *ὦ* πρὸ τῆς κλητικῆς εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τῆς πτώσεως ταύτης, διὸ καὶ παρατηρεῖται εἰς πλείστας γλώσσας· ἀλλ' ἡ χρῆσις τούτου ποικίλλει κατὰ τὰς διαφόρους γλώσσας καὶ διαλέκτους. Οὕτως εἰς μὲν τὴν ἀττικὴν διάλεκτον ἡ κλητικὴ μετὰ τοῦ *ὦ* εἶναι συνηθεστάτη, δύναταί τις νὰ εἴπῃ κανονική. Εἰς τὸν «Πρωταγόραν» λ. χ. τοῦ Πλάτωνος ὅλαι σχεδὸν αἱ κλητικαὶ (ἑκατὸν περίπου) ἀπαντοῦν μετὰ τοῦ *ὦ*, εἰς δὲ τὸ «Συμπόσιον» αἱ ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ὀκτὼ ἐν ὅλῳ κλητικῶν, αἱ ὁποῖαι ἠριθμήθησαν εἰς αὐτό. Ἔλλειψις τοῦ *ὦ* παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς παρατηρεῖται, ὁσάκις δηλοῦται περιφρόνησίς τις ἢ ἀποστροφὴ (ὁ Δημοσθένης λ. χ. προσφωνεῖ πάντοτε τὸν ἀντίπαλόν του ῥήτορα: «Αἰσχίνη», οὐδέποτε δὲ «ὦ Αἰσχίνη»), ἔτι δὲ ἀπειλὴ ἢ ἀπαρέσκεια καὶ ἐν γένει ζωηροτέρα συναισθηματική τις κατάστασις. 'Αλλὰ παρ' Ὁμήρῳ εἶναι τοὐναντίον συνηθεστέρα ἡ ἄνευ τοῦ *ὦ* κλητικὴ (ἰδίως ἐπὶ ἐπικλήσεων καὶ προσφωνήσεων ἀνθρώπων πρὸς θεούς, γυναικῶν πρὸς ἄνδρας, δούλων πρὸς τοὺς κυρίους των), ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἐξ ἑκατοντάδων ὁλοκλήρων κλητικῶν μόλις αἱ εἴκοσιν ἑπτὰ λέγονται μετὰ τοῦ *ὦ*· εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ, οὐδέποτε τὸ *ὦ* προτάσσεται τῆς κλητικῆς τοῦ *Θεός*. 'Εν τῇ Λατινικῇ ἡ κλητικὴ μετὰ τοῦ «o» (=ὦ) εἶναι σπανιωτέρα τῆς ἐν τῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ, διὸ καὶ εἰς τὸ «ὦ ἄνδρες 'Αθηναῖοι» ἢ «ὦ ἄνδρες βουλευταὶ» ἀντιστοιχοῦν τὰ λατινικὰ «patres conscripti», «quirites» κλπ. Ἡ αὐτὴ ποικιλία περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἐπιφωνήματος + κλητικῇ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς νεωτέρας γλώσσας. Οὕτω λ. χ. εἰς τὴν σύγχρονον Γερμανικήν, ὅπως καὶ εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν, τοῦτο δὲν εἶναι πολὺ σύνηθες, ἀλλ' ἀντιθέτως εἰς τὴν 'Ιρλανδικὴν τὸ *a*(=o + κλητικῇ εἶναι συχνότερον, εἰς δὲ τὴν παλαιοτέραν 'Ιρλανδικὴν συχνότερον ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀττικῇ διαλέκτῳ, ἢ μᾶλλον ἀπαραίτητον.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

κλητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κλῆσιν, εἰς τὴν πρόσκλησιν: «κλητικὸν ἐπιφώνημα»· ‖ τὸ θηλ. *κλητικὴ* (βλ. λ.) ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *πτῶσις*.—'Επίρρ. ***κλητικῶς***.

— **κλητικοὶ *ὕμνοι*** /*'Αρχ.*/. Οἱ ἀναπεμπόμενοι ὕμνοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν *θεοφανείων* ἢ ἐπιδημιῶν τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Κλῆτορ *Μοὺρ* (Cleator Moor) /*Γεωγρ.*/. Πόλις ἐν τῇ κομιτείᾳ Κούμπερλαντ τῆς 'Αγγλίας. Κάτ. 8.301. Ἔχει βιομηχανίαν σιδήρου. Λ. Α.

κλήτορες (οἱ). 'Εκαλοῦντο οὕτως ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας οἱ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων ἐκλεγόμενοι κλητῆρες, καθῆκον ἔχοντες νὰ βοηθῶσι τοὺς κοινοτικοὺς προεστῶτας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν δικαστικῶν ἀποφάσεων. Λ. Χ. Ζ.

Κλῆτος. 'Επίσκοπος Ρώμης (βλ. λ. *'Ανάκλητος*).

κλητός, *—ή, —όν*· ὁ κεκλημένος, ὁ προσκληθείς, ὁ καλεσμένος: φρ. «πολλοὶ μὲν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί»· ‖ περιζήτητος, σπουδαῖος, ἐκλεκτὸς (ἀρχ.).

Digitized by Google

Κλήτωρ /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως *Κλείτωρ* (βλ. λ.).

κλητώρια (τὰ) [*Βυζαντ.*]. 'Ελέγοντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὰ ἐπίσημα γεύματα, τὰ παρατιθέμενα ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις κατὰ τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς ἑορτάς, ἐπὶ τοῖς γάμοις τῶν βασιλέων ἢ μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐπὶ τῇ ἀφίξει ξένων ἡγεμόνων ἢ ἐπισήμων πρεσβειῶν, ἐπὶ τῇ τελέσει μεγάλων ἱπποδρομιῶν κλπ. Τὰ κλητώρια ἦσαν ἀφαντάστου πολυτελείας καὶ διείποντο ὑπὸ αὐστηροτάτου κανονισμοῦ, ὅστις ὠνομάζετο *κλητωρολόγιον*. Τοιαῦτα κλητωρολόγια ὑπῆρχον ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας, τῷ δὲ 900 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ ἀτρικλίνης Φιλόθεος, περισυλλέξας πάντα ταῦτα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ, συνέταξε νέον κλητωρολόγιον, τὸ ὁποῖον ἴσχυσεν ἔκτοτε. Κατὰ τὰ γεύματα ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ πατριάρχου παρεκάθητο εἰς ἰδιαιτέραν τράπεζαν, ἥτις ὠνομάζετο *ἀποκοπτή, τιμία, βασιλικὴ τράπεζα, χρυσῆ τράπεζα, οἰκειοτέρα, μυστικωτέρα*, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ ἐκαλοῦντο *παρατράπεζα*. Τὴν βασιλικὴν τράπεζαν ὑπηρέτουν ὁ *μέγας δομέστικος*, ὁ *ἐπιγκέρνης* ἢ *πιγκέρνης* (οἰνοχόος), οἱ *τρίκλινοι* καὶ τὰ *παιδόπουλα*. Διαρκοῦντος τοῦ γεύματος οἱ αὐλικοὶ ψάλται ἔμελπον διαφόρους ὕμνους. Εἰς πάντα τὰ γεύματα οἱ προσκεκλημένοι ἐκάθηντο, ὅπως καὶ σήμερον, πρὸ τῶν τραπεζῶν, ἐξαιρετικῶς δὲ μόνον εἰς τὸ γεῦμα τὸ παρατιθέμενον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῇ καλουμένῃ «Τρίκλινος τῶν 19 ἀκκουβίτων» ἐξηπλοῦντο ἐπὶ μεγάλων ἀνακλίντρων, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος, κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐξαιρετικῆς πολυτελείας ἦσαν τὰ κλητώρια τὰ διδόμενα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων. Ταῦτα ἐπανελαμβάνοντο ἐπὶ 12 συνεχεῖς ἡμέρας μέχρι τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανίων, παρεκάθηντο δὲ καθ' ἑκάστην εἰς αὐτὰ περὶ τὰ 250 ἄτομα, ἐν οἷς καὶ 12 πένητες. Εἰς τὴν βασιλικὴν τράπεζαν, κειμένην εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης, παρεκάθητο ὁ βασιλεὺς μετὰ 12 ἐκ τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων, εἰκονιζόντων τοὺς 12 ἀποστόλους, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς τραπέζας (18 ἐν ὅλῳ, τεταγμένας ἐπὶ δύο σειρῶν) οἱ λοιποὶ κεκλημένοι. Ἅπαντα τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη ἦσαν ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, τινὰ δὲ κεκοσμημένα καὶ διὰ πολυτίμων λίθων, αἱ δὲ εἰς τὸ τέλος τοῦ γεύματος παρατιθέμεναι ὀπῶραι προσεκομίζοντο ἐντὸς τριῶν τεραστίων δοχείων ὁλοχρύσων, ἅτινα μετεφέροντο διὰ μικρῶν χειραμαξίων, κεκαλυμμένων διὰ πολυτίμων μεταξωτῶν ὑφασμάτων, καὶ εἶτα, ἀνυψούμενα διὰ χρυσῶν σχοινίων, κατερχομένων μηχανικῶς ἀπὸ τῆς ὀροφῆς, ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν τραπεζῶν. Τὸ βυζαντινὸν κλητωρολόγιον ἐμιμήθησαν κατόπιν πλεῖσται ξέναι αὐλαί. Ν. ΚΛΣ

κλητωρολόγιον (τὸ) /*Βυζαντ.*/. Ἐλέγετο οὕτως ὁ κανονισμὸς ὁ διέπων τὰ ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις τοῦ Βυζαντίου παρατιθέμενα ἐπίσημα γεύματα, ἅτινα ἐκαλοῦντο *κλητώρια* (βλ.λ.). Ν. ΚΛΣ

Κλιὰς (Clias), ***Φωκίων-Ἑρρῖκος***. Ἑλβετὸς στρατιωτικὸς καὶ γυμναστὴς (1788—1854). Ἐγκύψας εἰς ἰδίας μελέτας ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, ἐτελειοποίησε τὴν μέθοδόν του ἐν Γότσταττ τῆς Βέρνης, ὡς διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς τῷ 1811 καὶ ἐν Ἰντερλάκεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ τῷ 1814, μεθ' ὃ εἰσήγαγε ταύτην εἰς Βέρνην. Τὴν μέθοδόν του ἐφήρμοσε καὶ ἐν Παρισίοις ἐπὶ τριετίαν (1819—1821), ἐκδοὺς καὶ ἐγχειρίδιον, τὴν «Στοιχειώδη γυμναστικήν», ὡς καὶ ἐν Λονδίνῳ τῷ 1822, προσκληθεὶς ὡς ἀνώτερος ἐπιθεωρητὴς τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς ἔν τε τῷ στρατῷ καὶ τῷ στόλῳ, μέχρι τοῦ 1827. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξέδωκε καὶ τὴν «Στοιχειώδη διδασκαλίαν γυμναστικῶν ἀσκήσεων»(1823). Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλβετίαν, μετέβη τῷ 1841 εἰς Μπεζανσὸν τῆς Γαλλίας, ἔνθα ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιθεωρητὴς τῆς γυμναστικῆς μέχρι τοῦ 1848. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν τῇ πατρίδι του, ἀπασχολούμενος μὲ τὴν θεραπευτικὴν γυμναστικήν, ἐκδοὺς καὶ τὴν «Στοιχειώδη πραγματείαν ἐπιστημονικῆς γυμναστικῆς», ἥτις ἔσχε πολλὰς ἐκδόσεις. Σ. Γ. Σ.

Κλιάσμα (Kljasma) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, παραπόταμος τοῦ Ὄκα, παραποτάμου καὶ τούτου τοῦ Βόλγα, πηγάζων ἐγγὺς καὶ ΒΔ. τῆς Μόσχας καὶ ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 680 χλμ. περίπου εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ὄκα, ὀλίγον πρὸ τῆς μετὰ τοῦ Βόλγα συμβολῆς τοῦ τελευταίου. Διασχίζει τὰ κυβερνεῖα Μόσχας καὶ Βλαδιμίρ, διέρχεται διὰ τῆς πόλεως Βλαδιμὶρ καὶ εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ροῦ του πλωτός. Χ. Δ.

κλιβανάριος (ὁ)· βλ. λ. *κλιβάνιον*.

κλιβανάριος (ὁ) (Clivanarius) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *παγουριδῶν*, περιλαμβάνον παγούρους μετρίου μεγέθους, διακρινομένους διὰ τοὺς λαμπροὺς χρωματισμούς των. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυάριθμα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰ παράλια τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλιβανάριος ὁ μισάνθρωπος* (Clivanarius misanthropus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς βορείας ἀκτὰς τῆς Γαλλίας, καὶ *κλιβανάριος ὁ ἀνώμαλος* (Clivanarius anomalus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα βάθη τῶν περὶ τὰς Ἀντίλλας θαλασσῶν. Δ. Ν. Π.

κλιβανεύς, *—έως* (ὁ)· ἐργάτης ἀρτοποιείου, ὁ ἀνάπτων τὸν κλίβανον καὶ ἐπιμελούμενος τῆς ὀπτήσεως τῶν ἄρτων, κοιν. *φούρναρης*: «κλιβανεῖς καὶ ζυμωταί».

κλιβάνιον (τὸ) [*Βυζ.*]. Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ σιδηροῦς καὶ στιλπνὸς θώραξ τῶν τε πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων. Οἱ διὰ τοιούτων θωράκων ὡπλισμένοι ἄνδρες ἐλέγοντο *κλιβανάριοι*. Ν. ΚΛΣ

κλίβανος (ὁ)· θάλαμος θολωτὸς ἐπὶ βάσεως περιφερειακῆς πρὸς ὄπτησιν ἄρτων ἢ καὶ φαγητοῦ, κοιν. *φοῦρνος*· || «κλίβανος φορητὸς» εἶδος κλιβάνου ἐκ μετάλλου, χρησιμοποιουμένου εἰς ἐκστρατείας· || «κλίβανος ἀπολυμαντικός, — ἀποστειρωτικός, — ὀδοντιατρικὸς κττ.».

— [*'Εγκυκλ.*] Ὁ *κλίβανος* εἶναι *κάμινος* ὀπτήσεως ἄρτου καὶ γενικώτερον κάμινος κλειστοῦ χώρου, ἔνθα ὑποβάλλονται τρόφιμα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα εἰς ὄπτησιν, ἀποξήρανσιν, ἀπολύμανσιν, ἀποστείρωσιν κτλ.

Ἡ παλαιοτέρα μορφὴ κλιβάνου, διατηρουμένη πάντοτε, εἶναι ἡ ἀποτελουμένη ἐξ ἡμισφαιρικοῦ θόλου, ἐκ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πυριμάχων ὑλικῶν, στερεωμένων ἐπὶ ἐπιπέδου δαπέδου ἐκ λιθίνων πλακῶν μετὰ ὀπῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ συχνάκις χωριστοῦ καπναγωγοῦ. Οἱ τοιοῦτοι κλίβανοι θερμαίνονται διὰ *πυρώσεως*. Ἐντὸς αὐτῶν εἰσάγονται ξύλα, τὰ ὁποῖα καιόμενα θερμαίνουσι τὰς παρειάς· κατόπιν ἀποσύρονται τὰ ξύλα καὶ ἡ τέφρα αὐτῶν καὶ ἐντὸς τοῦ θερμανθέντος χώρου εἰσάγονται τὰ πρὸς ὄπτησιν τρόφιμα, ἄρτος κτλ. Δεύτερος τρόπος θερμάνσεως εἶναι διὰ καύσεως κάτωθι συσκευῆς ὁμοίας πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐντὸς καταλλήλου ἑστίας καυσίμων ὑλῶν (ὑπόκαυστον). Ὡς καύσιμοι ὗλαι χρησιμοποιοῦνται ξύλα, γαιάνθρακες, κὼκ, φωταέριον, βαρὺ πετρέλαιον κτλ. Ἐπίσης ἡ θέρμανσις δύναται νὰ γίνῃ δι' ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως, ἧς αἱ σπεῖραι περιβάλλουσι τὸν θάλαμον τοῦ κλιβάνου. Εἰς τοὺς κλιβάνους τούτους ὑπάγονται παντοειδεῖς συσκευαὶ διαφόρων σχημάτων καὶ κατεσκευασμέναι ἐκ διαφόρων ὑλικῶν, λίαν διαδεδομέναι ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκονομίᾳ (κλίβανοι μαγειρείων) καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Αἱ συσκευαὶ αὗται εἶναι μόνιμοι ἢ φορηταὶ (στρατιωτικοὶ κλίβανοι ἐκστρατείας, νοσοκομείων κτλ.).

Τρίτος τρόπος θερμάνσεως εἶναι δι' ἀτμοῦ, προερχομένου ἐκ λέβητος, διοχετευομένου ἐντὸς ἢ πέριξ τοῦ θαλάμου τοῦ κυρίως κλιβάνου. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ κλίβανοι ἑψήσεως διατετηρημένων τροφῶν τῶν ἐργοστασίων κονσερβοποιίας, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσιν ἐξέλιξιν τῶν ἀτμολούτρων τῶν διεκθερμαντήρων (Bain - marie). Ἡ χρῆσις ἀτμοῦ ὑπὸ πίεσιν ἐπιτρέπει τὴν καταπληκτικὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἑψήσεως τῶν τροφῶν, ἥτις ἐνῷ εἰς συνήθη ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν ἀπαιτεῖ πολλὰς ὥρας, εἰς πίεσιν ὀλίγον μεγαλυτέραν δύναται νὰ γίνῃ εἰς ὀλίγα λεπτὰ (χύτρα τοῦ Παπίνου, autoclave, μικραὶ οἰκιακαὶ κλεισταὶ χύτραι ταχείας ἑψήσεως), ἄνευ βλάβης τῆς γεύσεως τῶν ἐδεσμάτων. Ἐπίσης μεγάλην διάδοσιν ἔχουσιν οἱ ἀπολυμαντικοὶ κλίβανοι καὶ οἱ ἀποστειρωτικοὶ κλίβανοι.

Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

— ***κλίβανος ἀπολυμαντικός***. Μηχάνημα χρησιμεῦον πρὸς ἀπολύμανσιν διαφόρων μεμολυσμένων ἀντικειμένων. Ἡ ἀπολύμανσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐπιδράσεως θερμοῦ ὑδρατμοῦ (100° τοὐλάχιστον). Ἀπολυμαντικῶν κλιβάνων ὑπάρχουν πολλοὶ τύποι. Πάντες ὅμως ἀποτελοῦνται ἐκ δύο κυρίων μερῶν, ἑνὸς ἀτμολέβητος πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἀτμοῦ καὶ ἑνὸς κιβωτίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθενται τὰ πρὸς ἀπολύμανσιν ἀντικείμενα καὶ τὸ ὁποῖον δέχεται τὸν ἐκ τοῦ λέβητος ὑδρατμόν. Ὁ θερμὸς ἀτμὸς ἢ διελαύνει διὰ τοῦ κιβωτίου τούτου ἄνευ πιέσεως, ἐξερχόμενος ἐξ εἰδικῆς ὀπῆς, ὁπότε ἔχει θερμοκρασίαν 100°, ἢ ἐπιδρᾷ ὑπὸ πίεσιν, ὁπότε ἡ θερμοκρασία αὐξάνει ἀναλόγως τῆς πιέσεως εἰς 105°, 110°, 120°, κτλ. Ἐπὶ πιέσεως μιᾶς ἀτμοσφαίρας ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται εἰς 121°, ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν θερμοκρασίαν περίπου ταύτην φονεύονται ἀσφαλῶς τὰ παθογόνα μικρόβια, διὰ τοῦτο συνήθως θερμαίνεται ὁ κλίβανος μέχρις ἐπιτεύξεως πιέσεως μιᾶς ἀτμοσφαίρας. Μανόμετρον κείμενον ἐπὶ τοῦ κλιβάνου δεικνύει τὴν πίεσιν, εἰδικὸν δὲ θερμόμετρον τὴν παραγομένην θερμοκρασίαν. Ὁ ἀπολυμαντικὸς κλίβανος εἶναι συχνότατα τοποθετημένος ἐπὶ τροχοφόρου ὀχήματος πρὸς εὔκολον μεταφοράν. Τοιοῦτοι κλίβανοι παρακολουθοῦν συνήθως τὰς στρατιωτικὰς μονάδας εἰς τὰς μετακινήσεις των.

Προτιμότεροι εἶναι οἱ διὰ πεπιεσμένου ὑδρατμοῦ κλίβανοι, διότι ἡ ἀπολύμανσις δι' αὐτῶν

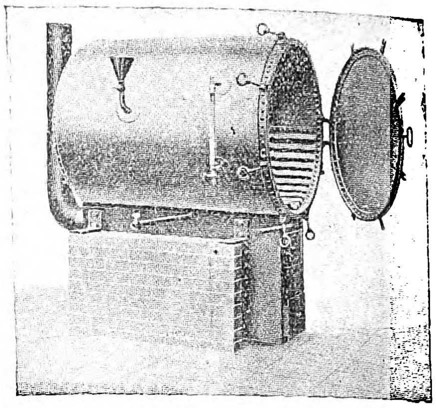

'Απολυμαντικὸς κλίβανος διελαύνοντος ἀτμοῦ.

εἶναι ἀσφαλεστέρα καὶ ταχυτέρα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι δαπανηρότεροι καὶ ἔχουν ἀνάγκην εἰδικοῦ θερμαστοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῶν ἐκρήξεων κινδύνων. Οἱ κλίβανοι ὅμως οὗτοι δύνανται ἐν ἀνάγκῃ νὰ λειτουργήσουν ὡς κλίβανοι διελαύνοντος ἀτμοῦ, ἅμα ἀφήσωμεν τὴν στρόφιγγα τῆς ἐκφυγῆς τοῦ ἀτμοῦ ἀνοικτήν. Εἰς τοὺς διὰ πεπιεσμένου ὑδρατμοῦ κλιβάνους ἐνδείκνυται νὰ ἀφήσωμεν τὴν στρόφιγγα ἐκφυγῆς κατ' ἀρχὰς ἀνοικτήν, διὰ νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ ἀήρ, διότι τὸ μῖγμα ἀέρος καὶ ὑδρατμοῦ δὲν εἶναι τόσον δραστικὸν ὅσον ὁ ἀμιγὴς ὑδρατμός, προσέχομεν δὲ ἵνα μὴ ἡ πίεσις ὑπερβῇ τὸ ἐπιτρεπόμενον ὅριον, ὁπότε ὑπάρχει κίνδυνος ἐκρήξεως.

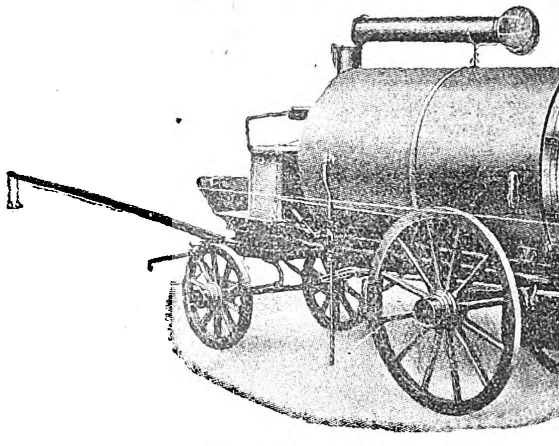

Φορητὸς ἀπολυμαντικὸς κλίβανος.

Πολλοὶ κλίβανοι ἔχουν συσκευὰς αὐτομάτου εἰδοποιήσεως περὶ τοῦ ὅτι ἐπετεύχθη ἡ προσδιορισθεῖσα πίεσις καὶ θερμοκρασία.

Διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν πολυπλόκων τούτων κλιβάνων ἀπαιτεῖται, ἐξησκημένον ὁπωσδήποτε προσωπικόν.

Μεγάλοι καὶ τελειοποιημένοι ἀπολυμαντικοὶ κλίβανοι ἔχουν προθερμαντῆρα, ἤτοι συσκευήν, ἡ ὁποία τοὺς θερμαίνει πρὸ τῆς διοχετεύσεως τοῦ ἀτμοῦ καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ταχυτέρα ἐκδίωξις τοῦ ἀέρος καὶ ἀποφεύγεται ἡ συμπύκνωσις τοῦ ἀτμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑγραίνει τὰ ἀντικείμενα καὶ παράγει κηλῖδας. Ἔχουν ἐπίσης ἰδιαιτέραν συσκευὴν πρὸς

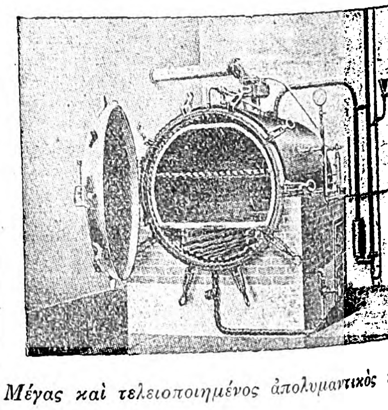

Μέγας καὶ τελειοποιημένος ἀπολυμαντικὸς κλίβανος.

ἀποξήρανσιν τῶν ἀντικειμένων μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀπολυμάνσεως.

Ἀξιοσύστατοι εἶναι καὶ οἱ ἁπλοῖ διὰ διελαύνοντος ἀτμοῦ κλίβανοι, λόγῳ τῆς εὐθηνίας καὶ τῆς εὐχρηστίας αὐτῶν, ἀρκεῖ νὰ πληροῦν τοὺς ἑξῆς ὅρους: α) Ἡ ὀπὴ εἰσαγωγῆς τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὸ σχετικὸν κιβώτιον νὰ κεῖται ὑψηλότερον τῆς ὀπῆς

Digitized by Google

τῆς ἐκφυγῆς, ὁπότε ἐκδιώκεται εὐχερέστερον ὁ ἀήρ. β) Ἡ ὀπὴ τῆς ἐκφυγῆς νὰ εἶναι κατά τι μικροτέρα τῆς ὀπῆς τῆς εἰσαγωγῆς, ὁπότε ἐπιτυγχάνεται σχετική τις πίεσις, ἥτις ἀναβιβάζει τὴν θερμοκρασίαν εἰς 102° καὶ καθιστᾷ ἀσφαλεστέραν τὴν ἀπολύμανσιν.

Τὴν ἀπολυμαντικὴν ἱκανότητα ἑνὸς κλιβάνου ἐλέγχομεν ὡς ἑξῆς: Θέτομεν ἐντὸς αὐτοῦ γάζαν ἢ σωλήνια ἐμπεποτισμένα διὰ μικροβιούχου ὑλικοῦ καὶ δὴ διὰ μικροβίων ἀνθεκτικῶν, ὡς εἶναι οἱ σταφυλόκοκκοι καὶ τὰ κολοβακτηρίδια. Θερμαίνομεν αὐτὸν μέχρις ἐπιτεύξεως τῆς ἐνδεικνυομένης θερμοκρασίας, ἐπὶ μίαν μὲν ὥραν ἂν πρόκειται περὶ κλιβάνου ἄνευ πιέσεως, ἐπὶ ἓν τέταρτον δέ, ἂν πρόκειται περὶ κλιβάνου μετὰ πιέσεως. Μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν μικροβιούχων τούτων ἀντικειμένων ἐλέγχομεν τὴν στειρότητα αὐτῶν διὰ καλλιεργειῶν.

Γ. Η. ΠΑΓΚΑΛΟΣ

— **κλίβανος ἀποστειρωτικός.** Μηχάνημα χρησιμεῦον πρὸς ἀποστείρωσιν διαφόρων ἀντικειμένων. Ὑπάρχουν τριῶν εἰδῶν ἀποστειρωτικοὶ κλίβανοι: α) ξηροκλίβανος, β) ἀτμοκλίβανος, γ) αὐτόκαυστον (autoclave).

α) *Ξηροκλίβανος.* Χρησιμεύει πρὸς ἀποστείρωσιν ἀντικειμένων διὰ τῆς ξηρᾶς θερμότητος. Ἀποτελεῖται ἐκ τετραπλεύρου μεταλλίνου κιβωτίου μὲ διπλᾶ τοιχώματα, τὸ ὁποῖον θερμαίνεται κάτωθεν ἢ ἐκ τῶν πλαγίων διὰ φλογὸς φωταερίου, πετρελαίου, ἢ δι' οἱουδήποτε ἄλλου μέσου. Ὑπάρχουν ξηροκλίβανοι θερμαινόμενοι δι' ἠλεκτρισμοῦ. Ἐξωτερικῶς εἶναι συνήθως ἐπενδεδυμένος ὁ ξηροκλίβανος διὰ φύλλου ἀμιάντου. Ἐπὶ τῆς ἄνω πλευρᾶς τοποθετεῖται θερμόμετρον, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ἐπιτευχθεῖσαν θερμοκρασίαν. Ὁ ξηροκλίβανος θερμαίνεται μέχρις 160° ἕως 180° καὶ εἰς τὴν θερμοκρασίαν αὐτὴν διατηρεῖται ἐπὶ $\frac{1}{4}$—$\frac{1}{2}$ τῆς ὥρας, ὁπότε τὰ ἐντὸς αὐτοῦ ἀντικείμενα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν στεῖρα. Διὰ τοῦ ξηροκλιβάνου ἀποστειροῦνται μόνον ὑάλινα ἢ μετάλλινα σκεύη, διότι μόνον αὐτὰ δὲν καταστρέφονται διὰ τῆς ὑψηλῆς ξηρᾶς θερμότητος. Εἰς τὰ σανατόρια χρησιμοποιοῦνται μεγάλοι ξηροκλίβανοι πρὸς ἀπολύμανσιν τῶν ὑαλίνων καὶ τῶν ἐκ πορσελλάνης σκευῶν.

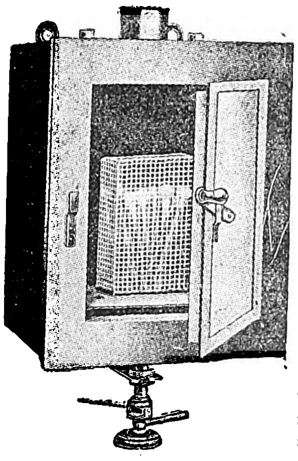

Ξηροκλίβανος ἀποστειρωτικός.

β) *Ἀτμοκλίβανος Koch.* Εἶναι δοχεῖον συνήθως κυλινδρικὸν ἐκ χαλκοῦ ἢ λευκοσιδήρου, περιβαλλόμενον διὰ δυσθερμαγωγοῦ σώματος (πιλήματος, λινελαίου). Ὁ πυθμήν του συγκοινωνεῖ μετ' ἄλλου δοχείου ἐν εἴδει χύτρας, περιέχοντος ὕδωρ· ἄνωθεν τῆς χύτρας ταύτης τίθεται διάτρητος κόφινος ἢ συρμάτινον πλέγμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται τὰ πρὸς ἀποστείρωσιν ἀντικείμενα. Ὁ ἀτμοκλίβανος κλείει ἄνωθεν διὰ κωνικοῦ καλύμματος, φέροντος ὀπὴν πρὸς τοποθέτησιν τοῦ θερμομέτρου. Διὰ λυχνίας τοποθετουμένης κάτωθεν φέρεται τὸ ὕδωρ τῆς χύτρας εἰς βρασμόν, οἱ δὲ ἀτμοὶ διερχόμενοι διὰ τοῦ πλέγματος ἐκφεύγουν ἐκ τοῦ καλύμματος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀεριοστεγές. Ἡ ἐντὸς τοῦ κλιβάνου τούτου ἀναπτυσσομένη θερμοκρασία δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 100° διὰ τοῦτο πρὸς ἀποστείρωσιν διατηροῦμεν αὐτὴν ἐπὶ μίαν ὥραν. Ὁ ἀτμοκλίβανος Koch χρησιμεύει πρὸς ἀποστείρωσιν θρεπτικῶν ὑλικῶν κυρίως.

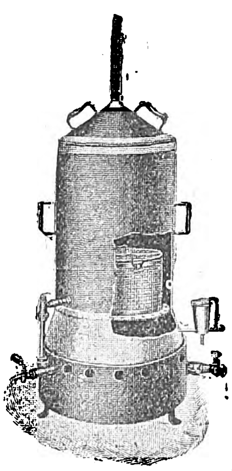

Ἀτμοκλίβανος Koch.

γ') *Αὐτόκαυστον* (Autoclave de Chamberland). Τὸ αὐτόκαυστον εἶναι κυλινδρικὴ χύτρα μὲ ἰσχυρὰ τοιχώματα, ὥστε ν' ἀντέχουν εἰς τὴν πίεσιν. Καλύπτεται διὰ καλύμματος, τὸ ὁποῖον προσαρμόζεται ἀεριοστεγῶς διὰ κοχλιώσεως. Τὸ κάλυμμα τοῦτο φέρει στρόφιγγα ἐκφυγῆς τοῦ ἀτμοῦ, μανόμετρον, καθὼς καὶ ἀσφαλιστικὴν δικλεῖδα. Εἰς ἄλλα αὐτόκαυστα ἡ στρόφιγξ, ἡ δικλεὶς καὶ τὸ μανόμετρον κεῖνται εἰς τὰ πλάγια τῆς χύτρας. Ἐξωτερικῶς ἡ χύτρα περιβάλλεται ὑπὸ σιδηροῦ καλύμματος, τὸ ὁποῖον κάτωθεν ἔχει εἰδικὴν θέσιν διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς θερμαντικῆς ἑστίας. Ἐντὸς τῆς χύτρας τοῦ αὐτοκαύστου τίθεται ὕδωρ καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ πλέγμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται τὰ πρὸς ἀποστείρωσιν ὑλικά. Ἡ στρόφιγξ τῆς ἐκφυγῆς ἀφίνεται ἀρχικῶς ἀνοικτὴ διὰ νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ ἀήρ, καὶ ἀφοῦ ἀρχίσουν νὰ ἐξέρχωνται ἐξ αὐτῆς ὑδρατμοί, κλείεται πρὸς ἐπίτευξιν πιέσεως καὶ ἀναλόγου θερμοκρασίας. Δυνάμεθα διὰ τοῦ αὐτοκαύστου νὰ ἐπιτύχωμεν θερμοκρασίαν μέχρις 140°· ἡ θερμοκρασία ὅμως αὐτὴ εἶναι περιττή, διότι ἡ τῶν 120° ἀρκεῖ διὰ νὰ φονεύσῃ ἐντὸς $\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας καὶ τοὺς πλέον ἀνθεκτικοὺς σπόρους. Διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι ἐπετεύχθη ἡ θερμοκρασία τῶν 120°, θέτομεν ἐντὸς τοῦ πλέγματος, πλὴν τῶν πρὸς ἀποστείρωσιν ὑλικῶν, φύσιγγα κλειστήν, περιέχουσαν ἀντιπυρίνην (ἡ ὁποία τήκεται εἰς τοὺς 120°) καὶ ἐλάχιστον ποσὸν κόνεως κυανοῦ τοῦ μεθυλενίου. Μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς θερμοκρασίας τῶν 120°, τὸ περιεχόμενον τῆς φύσιγγος χρώννυται κυανοῦν.

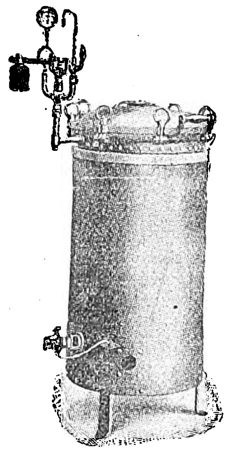

Αὐτόκαυστον.

Τὸ αὐτόκαυστον δὲν πρέπει ν' ἀνοίγεται εὐθὺς μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀποστειρώσεως, ἀλλ' ἀφοῦ κατέλθῃ ἡ πίεσις εἰς τὸ 0, πρέπει ὅμως ν' ἀνοιχθῇ πρὶν ψυχθῇ τελείως, ἄλλως ὁ ἐκ καουτσοὺκ κύκλος τοῦ στομίου προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ καταστρέφεται. Τὰ αὐτόκαυστα χρησιμεύουν εἰς μὲν τὴν μικροβιολογικὴν τέχνην διὰ τὴν ἀποστείρωσιν τῶν θρεπτικῶν ὑλικῶν, εἰς δὲ τὴν χειρουργικὴν διὰ τὴν ἀποστείρωσιν ἐργαλείων καὶ εἰδῶν ἐπιδέσεως.

Γ. Η. ΠΑΓΚΑΛΟΣ

— **κλίβανος ἐκστρατείας** [*Στρατ.*]. Οἱ κλίβανοι ἐκστρατείας χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἔψησιν ἄρτου κατὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οἱ ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιμελητείας στρατοῦ χρησιμοποιούμενοι πρὸς τοῦτο κλίβανοι ὑπάγονται εἰς τρεῖς κατηγορίας:

1) Τοὺς καλουμένους *κλιβάνους κατασκευῆς*, κατασκευαζομένους ἐξ ὑλικῶν συλλεγομένων ἢ ἐπεξεργαζομένων ἐν μέρει ἐπὶ τόπου ἢ καὶ παρασκευαζομένων ἐν μέρει ἐκ τῶν προτέρων. Οἱ κλίβανοι οὗτοι δύνανται νὰ θερμανθῶσι διὰ ξύλων ἢ γαιανθράκων ἢ ἀποκλειστικῶς διὰ ξύλων. Ἐκ τῶν κλιβάνων κατασκευῆς τὰ κάλυτερα ἀποτελέσματα ἔδωσαν οἱ κλίβανοι Lespinasse καὶ οἱ κλίβανοι Eterlin.

2) Τοὺς *φορητοὺς* ἢ *λυομένους κλιβάνους*, τῶν ὁποίων τὰ στοιχεῖα, λελυμένα καὶ καθ' ὅλα προητοιμασμένα, δύνανται εὐχερῶς νὰ μεταφερθῶσι καὶ ἁρμολογηθῶσιν εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐγκαταστάσεώς των.

3) Τοὺς *κινητοὺς κλιβάνους*, τελείως ἡρμολογημένους καὶ μεταφερομένους, μετὰ τῶν παρελκομένων των, ἐπὶ ὀχήματος. Οἱ κλίβανοι οὗτοι, ὡς καὶ οἱ τῆς δευτέρας κατηγορίας, δὲν ἐπιδέχονται ἢ τὴν διὰ καυσοξύλων θέρμανσιν.

Οἱ κλίβανοι ἐκστρατείας ἐγκαθίστανται εἰς τὰς βάσεις, τὰ γενικὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ, ἢ καὶ εἰς τὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ. Συγκροτοῦνται εἰς μοίρας, τῶν ὁποίων ἑκάστη ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας ἑνὸς σώματος στρατοῦ.

Παρὰ τῷ ἡμετέρῳ στρατῷ χρησιμοποιοῦνται οἱ λυόμενοι μεταλλικοὶ ὀκτάγωνοι κλίβανοι ἐκστρατείας συστήματος Godelle. Τὰ διάφορα τμήματα καὶ ἀπάρτια αὐτοῦ κατασκευάζονται ἐκ σιδηρῶν ἐλασμάτων, μαλακοῦ χάλυβος καὶ ἐκ χυτοῦ χάλυβος. Ἡ ἑστία κατασκευάζεται ἐκ πλίνθων (τούβλων) ἢ ἐκ κεραμίτιδος γῆς (βεβρεγμένης, κτυπημένης καὶ τετριμμένης). Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ θὰ ἐγκατασταθῇ ὁ κλίβανος Godelle, ἡ συναρμολόγησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπικάλυψις αὐτοῦ διὰ στρώματος χώματος ἀπαιτοῦσι περίπου 45'. Ἡ ὄπτησις καὶ θέρμανσις τοῦ κλιβάνου ἀπαιτοῦσι 5—6 ὥρας, ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς θερμοκρασίας. Ὁ μέσος ὅρος τοῦ χρόνου, ὅστις παρέρχεται μεταξὺ τῆς συναρμολογήσεως τοῦ κλιβάνου καὶ τῆς ἐκκλιβανεύσεως τοῦ ἄρτου τῆς πρώτης κλιβανιᾶς εἶναι 7 μέχρις 7 $\frac{1}{2}$ ὡρῶν. Ἡ παραγωγικότης ἑκάστου κλιβάνου δύναται νὰ φθάσῃ εἰς 2.000 μερίδας κατὰ εἰκοσιτετράωρον.

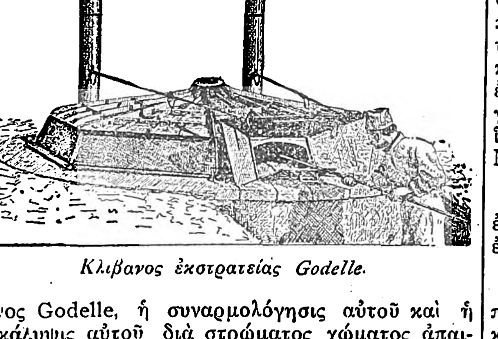

Κλίβανος ἐκστρατείας Godelle.

Ι. Π. ΑΛΕΞΑΚΗΣ

— **κλίβανος ἐπωαστικὸς** [*Μικροβ.*]· βλ. λ. *ἐπωαστικὸς* κλίβανος.

— **κλίβανος ἠλεκτρικός.** Οὕτω καλεῖται πᾶς κλίβανος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ἀπαιτουμένη θερμότης ἐπιτυγχάνεται δαπάνῃ συνεχοῦς ἢ ἐναλλασσομένου ρεύματος. Αἱ χρησιμοποιούμεναι συνήθως διατάξεις μετατροπῆς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς θερμότητα ἐν τοῖς ἠλεκτρικοῖς κλιβάνοις, εἶναι τὸ βολταϊκὸν τόξον ἢ ἀγωγοὶ μεγάλης εἰδικῆς ἀντιστάσεως (ferronickel, maillechort κλπ.), διαρρεόμενοι ὑπὸ τοῦ ὑπὸ μετατροπὴν ρεύματος. Ὁ ἐκμεταλλεύσιμος χῶρος τοῦ κλιβάνου περιβάλλεται ὑπὸ πυριμάχου ὑλικοῦ. Οἱ ἠλεκτρικοὶ κλίβανοι χρησιμοποιοῦνται ἰδιαίτατα ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ πρὸς ἐπεξεργασίαν διαφόρων μετάλλων.

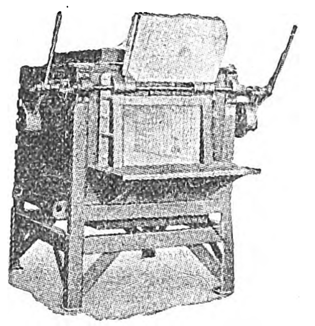

Ἠλεκτρικὸς κλίβανος Siemens-Schuckert (1300° c. 75 k. w.).

Α. Π. ΜΠΡΟΥΜΗΣ

— **κλίβανος ὀδοντοτεχνικός**· βλ. λ. *ἀτμολέβης* ὀδοντοτεχνικός.

κλιβία (ἡ), ἡ *ἱμαντόφυλλον* (Clivia ἢ Imantophyllum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδοδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (5—6), ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, ριζωματικὰ καὶ λίαν κοσμητικά, πολλαπλασιαζόμενα διὰ σπορᾶς καὶ διὰ παραφυάδων (κυρίως). Τὰ πλέον διαδεδομένα τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν λογίζονται: *κλιβία ἡ κυρτανθὴς* (Clivia cyrtanthiflora), *κλιβία ἡ κινναβάρινος* (Clivia miniata), *κλιβία ἡ δίχρους* (Clivia bicolor) καὶ *κλιβία ἡ εὐγενὴς* (Clivia nobilis).

Κλιβία ἡ κυρτανθής.

Κ. ΠΑΠ.

κλιβίνη (ἡ) (Clivina) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλιβινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτου μεγέθους κανθάρους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικὸν καὶ χρῶμα φαιὸν ἢ ὑπέρυθρον συνήθως. Γνωστὰ περὶ τὰ 200 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν καὶ ἰδίως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας.

Δ. Ν. Π.

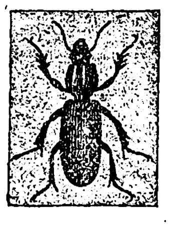

Κλιβίνη.

κλιβινίδαι (οἱ) (Clivinidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἔντομα, ἀπαντῶντα σχεδὸν πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς ὄχθης τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν ἢ τῶν λιμνῶν ἐνδιαιτώμενα, ὅπου καὶ κατασκευάζουσιν ὑπογείους στοάς. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι ἡ *κλιβίνη* καὶ ἡ *κόρυζα*.

Δ. Ν. Π.

Κλίδερω (Chitheroe) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λάγκα, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ριμπλ (Ribble) καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου Πέντλ, 35 μίλ. Β. τοῦ Μάντσεστερ, ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ ἑνώνοντος τὰς κομιτείας Λάγκα καὶ Ὑόρκην. Κάτ. 12.500. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, χαρτοποιίας, κεραμουργίας, ζυθοποιίας, τυπογραφεῖα. Ἔχει γυμνάσιον ἱδρυθὲν ἀπὸ τοῦ 1554 καὶ παλαιὰν ἐκκλησίαν τῆς Μαρίας Μαγδαληνῆς.

Λ. Α.

Κλίδων [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μαγνησίας ἐπὶ Μαιάνδρῳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, γνωστὴ μόνον ἐξ ἐπιγραφῆς.

—Π.

κλίκα (ἡ)· ὅμιλος ἀνθρώπων ἐπιδιώκων τὴν προαγωγὴν τῶν συμφερόντων του διὰ τῆς κολακείας ἰσχυροῦ τινος, τὸν ὁποῖον περιστοιχίζει: «ἡ κλίκα τοῦ βασιλέως, — τοῦ πρωθυπουργοῦ, — τοῦ στρατηγοῦ κττ.», «οἱ κλίκες εἶναι τὰ προσκόμματα τῶν τιμίων ἀνθρώπων», «τὸν διευθύνει ἡ κλίκα» (ἀπὸ τοῦ γαλλ. clique).

Digitized by Google

Κλικέριος (Clicère), *ἅγιος*. Ἐκ Μιλάνου καταγόμενος, διετέλεσεν ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης κατὰ τὸν Ε´ αἰῶνα καὶ περὶ τὸ 438 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου. Ε.Γ.Π.

Κλικὸ (Clicquot), ***Φραγκῖσκος-Ἐρρῖκος***. Γάλλος κατασκευαστὴς ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων (1728—1791), οὗτινος τὰ ὄργανα ἐπεσκιάσθησαν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν τοῦ Καβαγιὲ-Κόλλ. Γ. Σ.

κλῖμα (τό)· (ἀρχ.) κλίσις ἐδάφους, μέρος ἢ ζώνη τῆς γῆς· ἐκ τούτου ἡ μεταγενεστέρα ἔννοια διοικητικῆς περιφερείας: «τὸ κλῖμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου»· ‖ αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ καὶ ὑγιειναὶ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὑρίσκεται τόπος τις: «κλῖμα ξηρόν, —ὑγρόν, —ὑγιεινόν, —ἐπίνοσον, —ὀρεινόν, —ἑλῶδες, —ψυχρόν, —θερμόν, —εὐκραὲς κττ.». «τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος, — τῆς Ἰταλίας, — τῆς Ἑλβετίας κττ.», «δὲν τὸν ἐδέχθη τὸ κλῖμα», «ὅσο νὰ συνηθίσῃ 'ς τὸ κλῖμα», «πρέπει ν' ἀλλάξῃ κλῖμα» νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλον τόπον ὑγιεινοτέρου κλίματος.

—[ΜΕΤΕΩΡΟΛ.] *Κλῖμα* καλεῖται κατὰ τὸν Hann τὸ σύνολον τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τὴν μέσην κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπί τινος σημείου τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Κατὰ τὸν Bonacia, ὁ ἀνωτέρω ὁρισμὸς τοῦ κλίματος εἶναι λίαν ἀνεπαρκής, διὰ τοῦτο καὶ προέτεινεν ἀκριβέστερον, ὅστις ἐν συντόμῳ ἔχει ὡς ἑξῆς. «Τὸ κλῖμα εἶναι τὸ σύστημα τῶν φυσικῶν συντελεστῶν, ὅπερ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὰ μεταβαλλόμενα ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα, ἅτινα ὑπονοεῖ τις διὰ τῆς λέξεως καιρός, ἐν σχέσει τόσον πρὸς τὴν συχνότητα τῶν τύπων, ὅσον πρὸς τὴν ἔντασιν τῶν στοιχείων». Τὸ κλῖμα ἑνὸς τόπου εἶναι οὕτως ὁ κατὰ μέσον ὅρον καιρὸς αὐτοῦ ἢ τὸ σύνολον τῶν καιρικοτήτων μιᾶς μακροτέρας ἢ βραχυτέρας περιόδου. Λέγομεν π. χ. ὅτι ἡ καιρικότης (ἀλλ' οὐχὶ τὸ κλῖμα) ἐν Εὐρώπῃ ἦτο λίαν ψυχρὰ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1879 ἢ βροχερὰ κατὰ τὸν Αὔγουστον 1880· τοὐναντίον τὸ κλῖμα τῆς Ἀγγλίας εἶναι κατὰ τὸν Δεκέμβριον γλυκὺ καὶ ὑγρόν, ἂν καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1879 ἦτο λίαν ψυχρόν. Δὲν εἶναι ὀρθὸν ἀφ' ἑτέρου νὰ λέγωμεν ὅτι τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος ἦτο κατὰ τὸ θέρος 1930 βροχερόν, διότι πρόκειται περὶ ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν μιᾶς μεμονωμένης περιόδου, ἐνῷ εἰς τὴν ἐν προκειμένῳ περίπτωσιν δέον νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου καιρὸς ἢ καιρικότης (Witteruug).

Φύσις, θέσις καὶ τέχνη ὁμοῦ, ἀλλὰ κατὰ διάφορον βαθμὸν ἑκάστη, συντελοῦσιν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κλίματος· ἡ γεωγραφικὴ θέσις τοῦ τόπου, ἡ φυσικὴ καὶ ἡ τεχνητὴ μορφὴ αὐτοῦ, ὡς βλάστησις, καλλιέργεια, δημόσια ἔργα, ἡ γεωλογικὴ σύστασις καὶ ἡ τοπογραφικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἐν γένει τὰ γεωφυσικὰ φαινόμενα εἶναι οἱ σπουδαιότεροι παράγοντες τοῦ κλίματος. Τὸ κλῖμα εἶναι ὅ,τι ἡ ἰδιοσυγκρασία ἐν τῷ ἀτόμῳ· ἐξ αὐτοῦ πηγάζουσι καὶ δι' αὐτοῦ μορφοῦνται οἱ σπουδαιότεροι τῶν φυσικῶν χαρακτήρων ἑκάστης χώρας. Ἡ φυσιογνωμία καὶ ἐν γένει ἡ φυσικὴ μορφὴ χώρας τινὸς εἶναι, κατὰ μέγα μέρος, προϊὸν τοῦ κλίματος αὐτῆς· διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἐπιδράσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς φυτικῆς καὶ τῆς ζωϊκῆς ζωῆς, ἐπὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ δυνάμεων, τῶν χαρακτήρων καὶ ἰδιοτήτων τοῦ τόπου, τὸ κλῖμα χαράσσει βαθέως ἐπὶ τῆς φυσικῆς μορφῆς αὐτοῦ τοὺς αἰωνίους νόμους του· ζῷα καὶ φυτά, τέχναι καὶ προϊόντα, γεωργία καὶ βιομηχανία, φυσικὰ φαινόμενα καὶ πολλὰ ἄλλα σπουδαῖα χαρακτηριστικὰ ἑκάστου τόπου, ἐξ αὐτοῦ κυρίως ἐξαρτῶνται. Ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία, ὁ φοίνιξ, ὁ βάμβαξ, τὰ ἑσπεριδοειδῆ, ὁ καπνός, ἡ βανανέα καὶ πολλὰ ἄλλα πολύτιμα προϊόντα εὐδοκιμοῦν ἐν Ἑλλάδι, Αἰγύπτῳ, Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Ἀλγερίᾳ, καὶ ἐν γένει εἰς τὰ εὔκρατα κλίματα τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν· ἐνῷ εἰς τὰ ψυχρὰ καὶ τραχέα κλίματα τῆς μέσης Εὐρώπης καὶ τῶν ὑπερβορείων χωρῶν ἐν γένει, γαῖαι τῆς αὐτῆς καὶ πολὺ μείζονος ἔτι γονιμότητος ἢ οὐδὲν ἢ εὐτελέστερα προϊόντα παράγουσι. Τὸ κλῖμα ὁρίζει τὰς ἀποδημίας τῶν πτηνῶν, αὐτὸ χαράσσει τὰ ὅρια καὶ τὰς ζώνας τῆς βλαστήσεως, αὐτὸ κανονίζει τὰς διαμονὰς τῶν ζῴων, αὐτὸ ρυθμίζει ἐν γένει τὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐπὶ τῆς Γῆς. Αἱ ἰδιότητες τοῦ κλίματος ἐπιδρῶσι σπουδαίως οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ στοιχείου τοῦ ἀνθρώπου· αὐταὶ ὑπαγορεύουσι τὰ ἔργα, ἐπιβάλλουσι τὸν τρόπον τοῦ ζῆν, κανονίζουσι τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς αὐτοῦ· αὐταὶ ἀναπτύσσουσι τὸ φρόνημα καὶ ἐν γένει παρέχουσι τὰ σπουδαιότερα στοιχεῖα τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς καταστάσεως τῶν λαῶν. Οἱ ἄριστοι λαοὶ καὶ οἱ ἐξοχώτεροι πολιτισμοὶ ἀνεπτύχθησαν καὶ ἤκμασαν ὑπὸ τὰ εὐκραέστερα τῶν κλιμάτων· ἐνῷ εἰς τὰ θερμὰ τῆς διακεκαυμένης, ὡς καὶ εἰς τὰ ψυχρὰ τῶν βορείων χωρῶν καὶ τὰ τραχέα τῆς κατεψυγμένης ζώνης κλίματα ὁ ἄνθρωπος ἢ παρέμεινε μέχρι τοῦδε ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει, ἢ ἐβράδυνε πολὺ νὰ προαχθῇ εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἡ εὔκολος καὶ ἄνευ τῶν φροντίδων ἐπιμεμελημένης τεχνικῆς καλλιεργείας, δι' αὐτοφυῶν καρπῶν, ἢ ἐξ αὐτομάτου σχεδὸν βλαστήσεως ζωὴ εἰς τὰς θερμὰς χώρας καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀδρανῆ, μαλθακὸν καὶ στάσιμον, ἐνῷ τοὐναντίον, ὑπὸ τὸ βάρος εἰς ἄκρον δυσκόλου βίου καὶ ὑπὸ τὰς ποικίλας στερήσεις τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ὁ ἄνθρωπος τῶν τραχέων ὑπερβορείων κλιμάτων ἀδυνατεῖ νὰ ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλοτέρας σφαίρας ἀναπτύξεως καὶ πολιτισμοῦ. Ἤθη καὶ ἔθιμα, κλίσεις καὶ διαθέσεις, πνευματικαὶ καὶ σωματικαὶ ἰδιότητες εἶναι προϊόντα, κατὰ μέγα μέρος, τοῦ κλίματος.

Τὸ κλῖμα ἑνὸς τόπου τῆς Γῆς ὁρίζεται ἐκ τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς πορείας τῆς θερμοκρασίας, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, τῆς ὑγρασίας, τῆς διευθύνσεως καὶ δυνάμεως τοῦ ἀνέμου, τῆς νεφώσεως καὶ διαυγείας τοῦ οὐρανοῦ, τῆς βροχῆς, τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἐν γένει τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν στοιχείων, ἅτινα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, τῶν ζῴων καὶ ἐπὶ τῆς βλαστήσεως. Ἡ συνιστῶσα τῶν μεμονωμένων δράσεων τῶν διαφόρων τούτων στοιχείων ἀποτελεῖ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος, ἐπίδρασιν κεφαλαιώδους σημασίας ἀπὸ βιολογικῆς, ἰατρικῆς καὶ γεωργικῆς ἀπόψεως. Τὸ κλῖμα ἑνὸς τόπου ἐξαρτᾶται ἐκ πολλαπλῶν ἐπιδράσεων, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι εἶναι τὸ γεωγραφικὸν πλάτος, οἱ ἄνεμοι, ἡ διανομὴ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν πιέσεων, διανομὴ τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, τὸ ἀνάγλυφον τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ βλάστησις.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους ἐπὶ τῶν στοιχείων τοῦ κλίματος ἀποδεικνύεται, ἐὰν ὑπολογίσωμεν διὰ τὰ διάφορα πλάτη τὰς μέσας τιμὰς τῶν στοιχείων αὐτοῦ, ὁπότε ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς διανομῆς τῆς ἡλιακῆς θερμότητος. Τοῦτο δεικνύει καὶ ὁ κατωτέρω πίναξ, εἰς ὃν T παριστᾷ τὴν θερμοκρασίαν κατὰ τὸν Spitaler καὶ Batchelder, P τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν κατὰ τὸν Ferrel, H τὴν βροχὴν κατὰ τὸν J. Murray, N τὴν νέφωσιν κατὰ τοὺς J. Hann καὶ Teisserenc de Bort:

Πλάτος	*Βόρειον ἡμισφαίριον*				*Νότιον ἡμισφαίριον*			
	T	P(mm)	H(cm)	N⁰/₀	T	P	H	N
0⁰	26⁰.3	758.0	195	58	26⁰.3	758 0	195	58
20⁰	25⁰.2	759.2	82	40	23.0	761.7	75	48
40⁰	14⁰.0	762.0	53	49	12.0	760.5	94	56
60⁰	—10.0	758.7	48	61	—0.7	743.4	102	75
80⁰	—16.7	760.5	35					
Μέσ. ὅρος	15⁰.2							

Τὸ μᾶλλον ἀναμφισβήτητον γεγονὸς εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς διανομῆς τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν θαλασσῶν ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας, ἐκφράζεται δὲ διὰ τῶν ὅρων *κλῖμα ἠπειρωτικὸν* καὶ *κλῖμα θαλάσσιον*. Ἡ πρώτη αἰτία τῶν θερμικῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἠπειρωτικῶν περιοχῶν καὶ τῶν θαλασσίων τοιούτων εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς εἰδικῆς θερμότητος τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ ὕδατος, διότι ἡ εἰδικὴ θερμότης τῆς ξηρᾶς εἶναι τὰ $^{6}/_{10}$ τῆς τοῦ ὕδατος, ἑπομένως ἡ αὐτὴ ποσότης θερμότητος θὰ ἀνυψώσῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος, τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἐδάφους περίπου δύο φορὰς περισσότερον ἐκείνης τοῦ ὕδατος. Ἡ δευτέρα αἰτία, ἥτις αὐξάνει τὰς ἀντιθέσεις, εἶναι ὅτι τὸ ὕδωρ θερμαινόμενον ἐξατμίζεται καὶ τείνει νὰ καταβιβάσῃ τὴν θερμοκρασίαν αὐτοῦ. Ὁ ὑγρὸς ἀὴρ συγκρατεῖ μέγα μέρος τῆς ἡλιακῆς θερμότητος, μὴ ἀφίνων νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἐδάφους κα τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας, παρὰ μόνον μικρὰν ποσότητα ταύτης. Μία τέλος τρίτη αἰτία εἶναι, ὅτι αἱ θερμικαὶ μεταβολαὶ δὲν γίνονται αἰσθηταὶ ὑπὸ τοῦ ἐδάφους, παρὰ μέχρι βάθους 25 μέτρων, ἐνῷ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν μαζῶν μέχρις 100 καὶ 200 μέτρων, καὶ συνεπῶς τὸ ὕδωρ εἶναι ἱκανὸν νὰ ἀποθηκεύῃ μεγαλυτέραν ποσότητα θερμότητος ἐκείνης ἣν ἀποταμιεύει τὸ ἔδαφος. Τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκτελοῦνται μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις, λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς θερμοκρασίας τῶν θαλασσίων ἢ ἠπειρωτικῶν ἐπιφανειῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται εἰς ἐπαφήν, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι: 1) Τῆς θαλάσσης οὔσης κατὰ μέσον ὅρον θερμοτέρας τῆς ξηρᾶς, ὁ ἀὴρ εἶναι κατὰ μέσον ὅρον θερμότερος ἄνωθεν τῶν θαλασσῶν παρὰ ἄνωθεν τῶν ἠπείρων. Τὸ φαινόμενον εἶναι ἰδιαιτέρως σαφὲς εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην. Ὁ νόμος οὗτος ἐπαληθεύεται μάλιστα εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην, λόγῳ τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ μεγάλων δασωδῶν καὶ ἑλωδῶν ἐκτάσεων, ὧν ἡ ἐξάτμησις, σχηματιζομένη ἄνωθεν τῶν ἠπείρων, δημιουργεῖ ὑγρὰν ἀτμοσφαῖραν διαθλῶσαν τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. Εἰς τὰς πολικὰς ζώνας ἡ παρατήρησις δεικνύει, ὅτι αἱ θαλάσσιαι περιοχαὶ εἶναι συχνάκις ψυχρότεραι, καὶ τὸ ὕδωρ πήγνυται, παρέχον ἐπιφάνειαν στερεάν, τῆς ὁποίας αἱ θερμικαὶ ἰδιότητες πλησιάζουσιν ἐκείνας τοῦ ἐδάφους, ἐξ ἄλλου ἡ ἀτμοσφαῖρα ὑγροτέρα παρὰ ἐπὶ τῶν ἠπείρων, ἐλαττώνει τὴν ἡλιοφάνειαν. 2 Ἡ θέρμανσις καὶ ἡ ψῦξις εἶναι βραδύτεραι ἐπὶ τῆς θαλάσσης παρὰ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, εἰς τὰς περιοχὰς ἰσχυρᾶς ἡμερησίας κυμάνσεως (τροπικὴ ζώνη), παρατηρεῖται δὲ ἀξιοσημείωτος περίσσεια τῆς θερμοκρασίας τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῆς ξηρᾶς κατὰ τὴν νύκτα, καὶ περίσσεια τῆς θερμοκρασίας τῆς ξηρᾶς ἐπὶ τῆς θαλάσσης κατὰ τὴν ἡμέραν. Αὕτη εἶναι αἰτία τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἀπογαίας καὶ τῆς θαλασσίας αὔρας, αἵτινες πνέουσι τόσον ἰσχυρῶς εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Εἰς τὰς περιοχὰς ἰσχυρᾶς ἐτησίας θερμικῆς κυμάνσεως (πολικὴ καὶ εὔκρατος ζῶναι), παρατηρεῖται εἰς τὰς ἠπείρους περίσσεια θερμότητος κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ κατὰ τὸ θέρος, καὶ περίσσεια ψύχους κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ χειμῶνα. Αὕτη εἶναι μία ἐκ τῶν κεφαλαιωδῶν διαφορῶν μεταξὺ τοῦ ἠπειρωτικοῦ καὶ τοῦ θαλασσίου κλίματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο χαρακτηρίζεται διὰ ψυχρᾶς ἀνοίξεως καὶ ὡραίου φθινοπώρου. Ἡ ψυχρὰ ἄνοιξις ἐπιβραδύνει τὴν ἔναρξιν τῆς περιόδου τῆς βλαστήσεως, ὅπερ ἐξηγεῖ διατὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ πλάτη τὸ ὠκεανικὸν κλῖμα εἶναι μᾶλλον ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν βλάστησιν καὶ ἐπιβραχύνει τὴν ὡραίαν ἐποχήν. Τὸ ὅριον τῆς ἀμπέλου ἐλαττοῦται μετὰ τοῦ πλάτους ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ ὅριον τῶν δημητριακῶν αὐξάνει ἐν τῇ δυτικῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ μέχρι τῆς λίμνης Athabaska εἰς πλάτος 58⁰ καὶ ἐλαττοῦται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι 47⁰. 3) Ἡ θέρμανσις καὶ ψῦξις εἶναι μεγαλύτεραι κατ' ἀπόλυτον τιμὴν ἐπὶ τῶν ἠπείρων. Εἰς τὰς περιοχὰς ἰσχυρᾶς ἡμερησίας κυμάνσεως τῆς θερμοκρασίας (τροπικαὶ χῶραι) ἡ κύμανσις αὕτη εἶναι μεγαλυτέρα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων παρὰ εἰς τὰς ὄχθας τῆς θαλάσσης· εἰς τὰς περιοχὰς ἰσχυρᾶς ἐτησίας κυμάνσεως, ἡ κύμανσις αὕτη λαμβάνει τὴν μεγίστην αὐτῆς τιμὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων. Ἡ διανομὴ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης ἔχει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διανομῆς τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν ἀνέμων καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Αἱ θάλασαι εἶναι οἱ τόποι τῆς μεγαλυτέρας ἐξατμίσεως, ἑπομένως ἄνωθεν τῶν θαλασσῶν ὁ ἀὴρ εἶναι ἐν γένει περισσότερον ἐπιβεβαρημένος ὑγρασίας καὶ ἡ νέφωσις ἰσχυροτέρα, ὅπερ συντείνει ἔτι περισσότερον εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν θερμικῶν μεταβολῶν εἰς τὰ θαλάσσια κλίματα. Αἱ ἤπειροι παρουσιάζουσι τὰ χαμηλότερα ἐλάχιστα τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος. Ἐν Koufra τῆς Σαχάρας, ὁ Rohlf παρετήρησεν ἀπόλυτον ὑγρασίαν 9.8 mm καὶ σχετικὴν 17 ⁰/₀. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τὸ ὕδωρ τιθέμενον ἐντὸς πινακίου ἐξατμίζεται ἐντὸς ὡρῶν τινων.

Τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος οὔσης μεγαλυτέρας κατὰ μέσον ὅρον ἐπὶ τῶν θαλασσῶν, αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ κατακρημνίσεις εἶναι ἐν γένει ἀφθονώτεραι ἐπὶ τῶν ὠκεανῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν. Τὰ θαλάσσια κλίματα εἶναι γενικῶς βροχερώτερα τῶν ἠπειρωτικῶν τοιούτων· ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις, αἵτινες ὀφείλονται εἴτε εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀναγλύφου, εἴτε εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως τῆς διανομῆς τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐπὶ τῶν ἀνέμων εἶναι, ἐκτὸς τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἀπογαίας καὶ θαλασσίας αὔρας, καὶ οἱ μουσσῶνες. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην αἱ ἀντιθέσεις τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἠπείρων διαταράσσουσι, ἰδίᾳ εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, τὴν διανομὴν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, καὶ εἰς αὐτὰς ἀκριβῶς ὀφείλονται τὰ βαθέα βαρομετρικὰ ἐλάχιστα τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ βορείου Εἰρηνικοῦ, αἱ ὑψηλαὶ πιέσεις τῆς Σιβηρίας καὶ οἱ ἄνεμοι οὓς συνεπάγονται. Οἱ ἄνεμοι διερχόμενοι ἀπὸ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ξηρὰν ἐκθέτουσι τὰς ἀκτὰς τῶν ἠπείρων εἰς τὰς ὠκεανικὰς ἐπιδράσεις. Εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην ἰδίᾳ τροποποιοῦσι τὴν θερμικὴν διανομὴν τῶν ἀκτῶν, καταβιβάζοντες τὴν θερμοκρασίαν κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχὴν καὶ ἀνυψοῦντες ταύτην κατὰ τὴν ψυχρὰν τοιαύτην. Οἱ ἄνεμοι οὗτοι εἶναι γενικῶς ὑγροὶ καὶ βροχεροί, ἰδίᾳ εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην, διότι ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις (δυτικὴ ἀκτὴ τῆς Ἀφρικῆς, μεσημβρινὴ Αὐστραλία κτλ.), αἵτινες ἐξηγοῦνται πάντοτε εἴτε διότι ὁ ἄνεμος πνέει ἐκ περιοχῶν μεγαλυτέρων πλατῶν καὶ συνεπῶς ψυχροτέρων, εἴτε λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ψυχροῦ ρεύματος, παραπλέοντος τὰς ἀκτάς. Ἡ δρᾶσις τῶν θαλασσίων ρευμάτων παίζει σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὠκεανῶν ἐπὶ τοῦ κλίματος τῶν παρακτίων αὐτῶν χωρῶν καὶ εἶναι γνωσταὶ αἱ γενικαὶ συνέπειαι τῶν κινήσεων τῶν ὠκεανῶν ἐπὶ τῆς ἀνίσου διανομῆς τῶν θερμοκρασιῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν θαλασσῶν. Τὰ θερμὰ ρεύματα τῶν θαλασσῶν τροποποιοῦσι τὸ κλῖμα τῶν ἀκτῶν ἃς διαβρέχουσι, καθιστῶντα τοῦτο κατὰ μέσον ὅρον καπνικώτερον ἀπὸ θερμικῆς ἀπόψεως, μᾶλλον ἀκανόνιστον ἀπὸ ἀπόψεως ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως καὶ ἀνέμων καὶ εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ὑγρότερον. Τὰ ψυχρὰ ρεύματα τροποποιοῦσι τὸ κλῖμα, καθιστῶντα τοῦτο κατὰ μέσον ὅρον ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε βροχερώτερον, καὶ δίδουσι συχνάκις οὐρανὸν ἀχλυώδη, ἄνευ βροχῶν, ἰδίᾳ εἰς τὰς πέριξ τῶν τροπικῶν (δυτικὸν Μαρόκον, νοτιοδυτικὴ Ἀφρικὴ κτλ.).

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ ἐδάφους δίδει εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς ἰδιαίτερον καὶ χαρακτηριστικὸν κλῖμα. Συντόμως ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὕψους ἐπὶ τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν στοιχείων συνιστα-

Digitized by Google

ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΚΛΙΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΗΣ

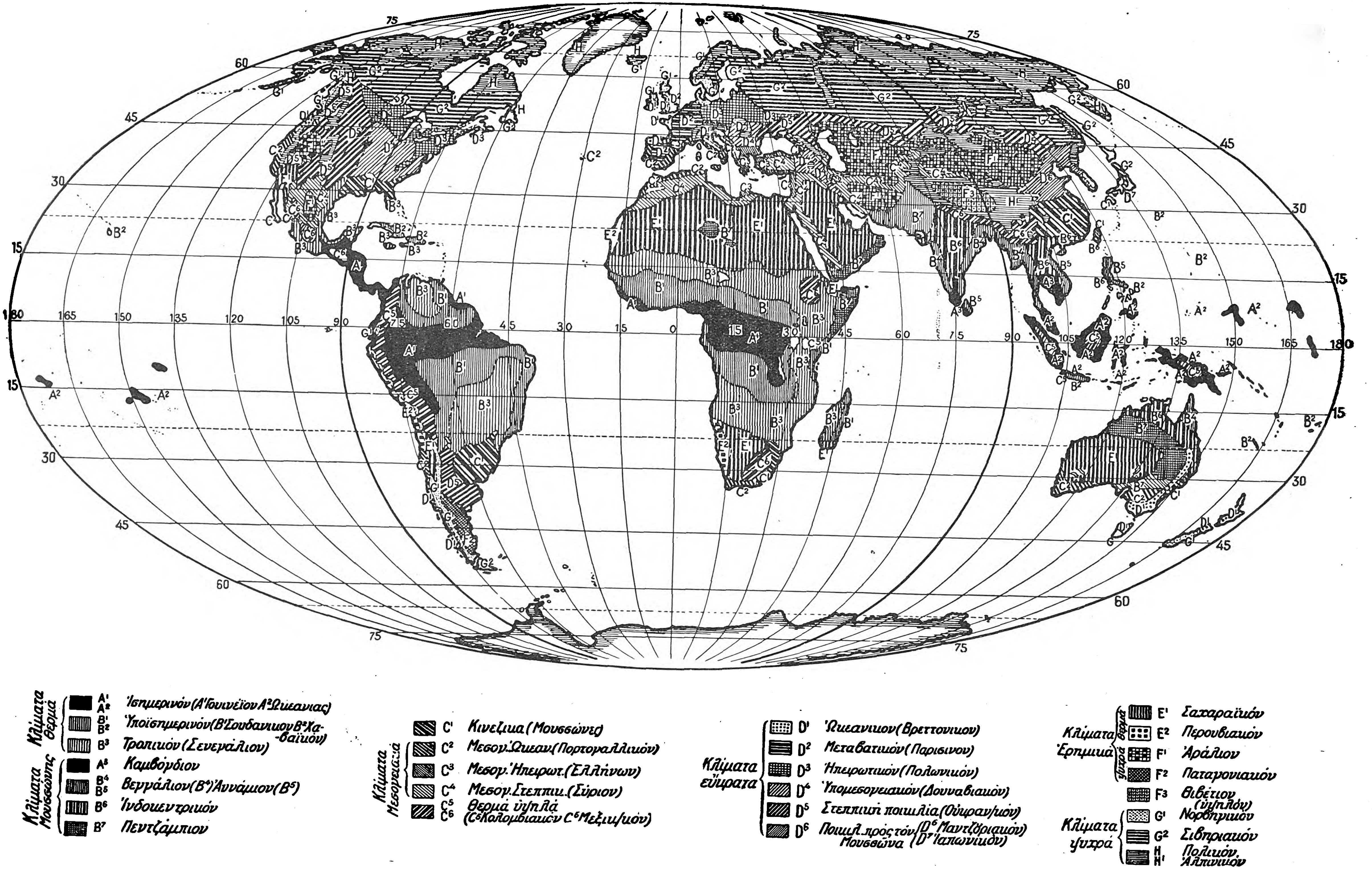

Digitized by Google

εἰς τὰ ἑξῆς: 1) Ἐφ' ὅσον αὐξάνεται τὸ ὕψος, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ στρῶμα ἀέρος καθίσταται ἧττον παχὺ καὶ ἧττον πυκνὸν (νόμος ἐλαττώσεως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως). 2) Ὁ ἀὴρ ἀπορροφεῖ ὀλιγώτερον τὴν ἡλιακὴν θερμότητα (ἐλάττωσις τῆς μέσης ἐτησίας μειώσεως τῆς ἡμερησίας καὶ ἐτησίας κυμάνσεως τῆς θερμοκρασίας ἀέρος). 3) Τοὐναντίον, αὔξησις τῆς τιμῆς τῆς ἡλιοφανείας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἀπωλείας θερμότητος λόγῳ ἀκτινοβολίας κατὰ τὴν νύκτα παρέχει ἀποτόμους καὶ ἰσχυρὰς κυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐδάφους. 4) Ἡ σχετικὴ ὑγρασία αὐξάνει διὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ποσότητα ὕδατος περιεχομένην ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, ὅταν ἡ θερμοκρασία κατέρχεται, καὶ ἐπομένως ἡ σχετικὴ ὑγρασία αὐξάνει μετὰ τοῦ ὕψους. Τὰ ὄρη εἶναι ἐν γένει ὑγρότερα, περισσότερον νεφελώδη καὶ βροχερώτερα τῶν πεδιάδων. Ἡ βροχὴ αὐξάνει σχεδὸν πάντοτε μετὰ τοῦ ὕψους, τῆς αὐξήσεως ταύτης ἐχούσης ὅρια. 5) Ἡ ἀπόλυτος ὑγρασία ἐλαττοῦται, τοῦ ὕψους αὐξανομένου, ἐπίσης πέραν μιᾶς ζώνης μεταβλητοῦ ὕψους ὁ ἀὴρ καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ξηρός· οὕτως εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὑψηλῶν ἰσημερινῶν ὀρέων (Kilimandjaro, Kenia) εὑρίσκει τις χλωρίδα ἡμιερημικήν 6) Τὰ ὄρη ἐπιδρῶσιν ἀκόμη ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν ἀνέμων. Ἡ θερμικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων προκαλεῖ τὴν ἡμερησίαν ἐναλλαγὴν τῆς αὔρας κοιλάδων καὶ τῆς αὔρας τῶν ὀρέων· ἕτεροι πάλιν ἄνεμοι, χωρὶς νὰ προκαλοῦνται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῶν ὀρέων, τελείως μετασχηματίζονται ὑπ' αὐτῶν. Τέλος εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι αἱ μεγάλαι ἁλύσεις τῶν ὀρέων παίζουσι λίαν συχνὰ τὸν ῥόλον τῶν κλιματικῶν φραγμάτων, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ἀναφέρῃ τις ἐν Εὐρώπῃ τὰς Ἄλπεις καὶ τὰ Βαλκάνια, ἐν Ἀσίᾳ τὰ Ἱμαλάϊα, ἐν Ἀμερικῇ τὴν Sierra Nevada καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ τὰς Αὐστραλιανὰς Ἄλπεις. Τέλος, μεταξὺ τῶν συντελεστῶν, οἵτινες προκαλοῦσι τοπικὰς τροποποιήσεις τοῦ κλίματος, εἶναι ἡ βλάστησις. Ἡ ἐπίδρασις τῆς βλαστήσεως ἐπὶ τῶν κλιμάτων δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστή, ἐλλείψει ἀκριβῶν δεδομένων. Ἡ ἐπίδρασις τῶν δασῶν ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας ἐμελετήθη ἐν Nancy, ἐν Σαξωνίᾳ καὶ ἐν Σουηδίᾳ, διὰ τῶν ἐρευνῶν δὲ τούτων ἀπεδείχθη πανταχοῦ μία μέση θερμοκρασία, μικροτέρα εἰς τὰς δασώδεις περιοχάς. Ἡ πτῶσις αὐτὴ τοῦ ἐτησίου μέσου παρατηρεῖται ἰδίᾳ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ἧττον θερμοῦ παρὰ εἰς τὰς ἀναπεπταμένας πεδιάδας. Ἐν Ἀμερικῇ ἐκαλλιέργησαν μεγάλας δασικὰς ἐκτάσεις, ὥστε νὰ δυνηθῶσι διὰ συγκρίσεως νὰ προσδιορίσωσι τὴν ἐπίδρασιν τῶν τελευταίων τούτων, ἀλλὰ δὲν ἐξηκριβώθη ποῖον ὑπῆρξε τὸ κλῖμα πρὸ τῆς μεταβολῆς ταύτης. Εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἰσημερινοῦ, τὰ παρθένα δάση, ἅτινα καλύπτουσι τεραστίας ἐκτάσεις, εἶναι ἡ αἰτία λίαν αἰσθητῆς πτώσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ ἐλαττώσεως τῆς ἡμερησίας θερμικῆς κυμάνσεως, ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὴν ὑγρασίαν τοῦ ἀέρος καὶ εἰς τὴν νέφωσιν. Ἡ θερμικὴ ἐπίδρασις τοῦ δάσους ὀφείλεται πράγματι ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι στεγάζει τὸ ἔδαφος ἀπὸ τῆς ἡλιοφανείας καὶ τῆς ἀκτινοβολίας, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι ἀποσπᾷ μεγάλας μάζας ὑγρασίας. Ἀπεδείχθη ἐν Ῥωσίᾳ ὅτι αἱ μεγάλαι ὑπόγειοι μᾶζαι ὕδατος ἦσαν χαμηλότεραι κάτωθεν δασωδῶν ὄγκων ἢ κάτωθεν τῶν στεππῶν. Παρόμοια πειράματα, γενόμενα ἐν Nancy καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Γασκωνίας, ἐπεβεβαίωσαν τὰ συμπεράσματα ταῦτα. Οἱ ἀεροναῦται αἰσθάνονται ἄνωθεν τῶν δασῶν αἰσθητὴν ψῦξιν μέχρι ὕψους 1500 μέτρων καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ῥίψωσιν ἕρμα διὰ νὰ συγκρατηθῶσι. Ἡ ἰσορροπία τῶν ἀεροπλάνων εἶναι πάντοτε ἐπισφαλής, ὅταν ταῦτα διέρχωνται ἄνωθεν τῶν δασῶν. Οἱ δασολόγοι ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ὑπάρχει αὔξησις τῆς βροχερότητος ἐπὶ τῶν δασῶν, κατὰ τὸν Schreiber ὅμως δὲν παρετηρήθη ἐν Σαξωνίᾳ ἀξιοσημείωτος διαφορά. Ἐν Nancy, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Mathieu, παρατηρεῖται τοὐναντίον μία περίσσεια κατὰ 15 χιλιοστόμετρα τῆς βροχῆς ἐπὶ τῶν δασικῶν μαζῶν. Ἐπὶ τῶν ὀρέων τὰ δάση συμβάλλουσιν εἰς τὸ νὰ αὐξήσωσι τὴν ποσότητα ὕδατος, ἥτις ἀπορροφεῖται ὑπὸ τοῦ ἐδάφους, συμπυκνοῦντα τὴν ὁμίχλην ἐπὶ τῶν φύλλων. Αἱ τροπικαὶ περιοχαὶ εἰς τὰ παρθένα δάση εἶναι ἀναφισβητήτως αἱ βροχερώτεραι, ἐν τούτοις εἶναι δύσκολον νὰ εἴπῃ τις ἐὰν τὸ δάσος εἶναι ἡ αἰτία ἢ τὸ ἀποτέλεσμα· παρετηρήθη ὅμως ἐν τῇ νήσῳ Saint-Thomas ἀξιοσημείωτος ἐλάττωσις τῶν καταχρημνίσεων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ ἐπέκτασις τῆς φυτείας ἐξηφάνισε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δασῶν. Εἰς τὰ ὑψηλὰ πλάτη ἡ ἐπίδρασις τῶν ποανθρακωρυχείων εἶναι προφανής. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Σκανδιναυϊκαῖς χώραις σχηματίζουσιν ἀτμοσφαῖραν ὑγρὰν καὶ τὰ περίχωρα αὐτῶν εἶναι ὁμιχλώδη καὶ ψυχρότερα.

Ἡ τοπικὴ ἐπίδρασις τῆς βλαστήσεως ἐπὶ τοῦ κλίματος δρᾷ κατὰ γενικὸν τρόπον ψυκτικῶς, διότι τὰ φυτὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπορροφοῦσι μέρος τῆς ἀκτινοβολουμένης ἡλιακῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν μετατρέπουσιν εἰς δυναμικὴν χημικὴν ἐνέργειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκθέτουσιν εἰς τὸν ἀέρα ἐκτεταμένας ἐπιφανείας, αἵτινες ἐξατμίζουσι τὴν ὑγρασίαν ἣν ἀντλῶσιν ἐκ τῆς γῆς. Τέλος τὰ δάση καὶ αἱ καλλιέργειαι, αἵτινες ἐπισκιάζουσι κατὰ τὸ θέρος τὸ ἔδαφος, ἐλαττοῦσι τὴν θέρμανσιν τούτου, ἐνῷ κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐστερημένα φύλλων, δὲν τὸ προφυλάττουσι πλέον παρὰ μετρίως ἐναντίον τῆς ἀκτινοβολίας. Οὕτω τὰ δάση ἐνισχύουσι τὴν ἀκτινοβολίαν διὰ τῆς ζωηρᾶς ἀκτινοβολικῆς δυνάμεως τῶν φύλλων, αὐξάνοντα τὴν ἐξάτμισιν διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐξατμιζομένης ἐπιφανείας καὶ συνεπῶς ἐνισχύοντα τὴν ἐντεῦθεν πηγάζουσαν κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας καὶ παράγοντα συχνάκις ὁμίχλην καὶ νέφη. Ἐν γένει εἰς τὰ χερσαῖα κλίματα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἠπείρων ἡ βλάστησις τείνει νὰ προσδώσῃ, μέχρι βαθμοῦ τινος, πολὺ μικροῦ βεβαίως, τοὺς χαρακτῆρας τῶν θαλασσίων κλιμάτων.

Δουναβιακόν. Μεταβατικὴ ποικιλία τῶν μετ' ἐκπεφρασμένου χειμῶνος εὐκράτων κλιμάτων. Τὸ δουναβιακὸν κλῖμα παρατηρεῖται ἐκτὸς τῆς κοιλάδος τοῦ Δουνάβεως καὶ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Πῶ καὶ μάλιστα ἐν Aquitaine, ἔνθα παρατηρεῖται μορφὴ ἧττον ἠπειρωτική· ἐπίσης δυνάμεθα νὰ τὸ παρακολουθήσωμεν μέχρι τῶν νοτίων περιοχῶν τῆς Ῥωσίας.

Ἑλληνικόν. Ὁ ἠπειρωτικὸς τύπος τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος τῆς κατηγορίας τῶν εὐκράτων κλιμάτων, ὅστις παρατηρεῖται ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Τὸ κλῖμα τοῦτο παρατηρεῖται ἐφ' ὅλων τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τῆς Μικρᾶς, καὶ ἐκτείνεται ἀκόμη καὶ μέχρι τῆς Θρᾴκης. Οὕτως ἐν Σμύρνῃ αἱ κλιματικαὶ συνθῆκαι εἶναι περίπου αἱ αὐταὶ ὅπως ἐν Ἀθήναις.

Ἀλπινικόν. Καλεῖται οὕτως εἰδικὴ ὑποκατηγορία τῶν ὀρεινῶν κλιμάτων, παρατηρουμένη ἐπὶ τῶν Ἄλπεων.

Ἀμαζόνιον. Ἕτερος ὅρος τοῦ ἰσημερινοῦ κλιματικοῦ τύπου τῆς κατηγορίας τῶν θερμῶν κλιμάτων, ὅστις καλεῖται *κλῖμα γουϊνέϊον*.

Ἀνδεωνικόν. Τύπος τοῦ κολομβιακοῦ κλίματος (colombien) τῶν ὑψηλῶν καὶ θερμῶν κλιμάτων.

Ἀννάμιον. Μεταβατικὸς τύπος μεταξὺ τοῦ κεντρικοῦ καὶ βεγγαλίου κλίματος τῆς κατηγορίας τοῦ κλίματος τῶν μουσσώνων, παρατηρούμενος ἰδίᾳ ἐν Annam τῆς Ἰνδοκίνας.

Ἄκρατον. Ἕτερος ὅρος τοῦ *χερσαίου* ἢ *ἠπειρωτικοῦ κλίματος* (βλ. κατωτ.).

Ἀράλιον. Καλεῖται ὁ μέσος τύπος τῆς κατηγορίας τῶν ἐρημικῶν ψυχρῶν κλιμάτων καὶ ὅστις παρατηρεῖται ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν πέριξ τῆς λίμνης Ἀράλης τῆς Ἀσίας ὑπαρχουσῶν πεδιάδων.

Ἀρμορικανικόν. Ἕτερος ὅρος τοῦ καλουμένου *βρετονικοῦ* κλίματος τοῦ ὠκεανικοῦ τύπου τῶν μετ' ἐκπεφρασμένου χειμῶνος εὐκράτων κλιμάτων. Χαρακτηρίζει τὴν Βρετάνην τῆς Γαλλίας.

Βεγγάλιον. Καλεῖται ὁ τροπικὸς θεμελιώδης τύπος τῆς κατηγορίας τῶν κλιμάτων μουσσώνων, ὅστις παρατηρεῖται ἐν Βεγγάλῃ, ὡς καὶ ἐν τῷ Βεγγαλικῷ κόλπῳ.

Βοσγιακόν. Καλεῖται οὕτω τὸ κλῖμα, ὅπερ ἐπικρατεῖ ἐν Λωρραίνῃ, ἐφ' ἑνὸς τμήματος τῆς Καμπανίας καὶ ἐν Βουργουνδίᾳ. Εἶναι ἠπειρωτικόν, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ ψυχρῶν καὶ μακρῶν χειμώνων καὶ θερμοῦ θέρους. Ὁ μέσος ὅρος τοῦ θερμοτέρου μηνὸς ἰσοῦται πρὸς 19° καὶ τοῦ ψυχροτέρου πρὸς 1°. Αἱ βροχαὶ ἔχουσι τὸ μέγιστον αὐτῶν κατὰ τὸ θέρος.

Βρετονικόν. Ὁ ὠκεανικὸς τύπος τῶν μετ' ἐκπεφρασμένου χειμῶνος εὐκράτων κλιμάτων. Εἶναι κλῖμα γλυκύ, ὑγρὸν καὶ ἀνεμῶδες· παρατηρεῖται ἐφ' ὅλων τῶν ἀκτῶν, αἵτινες διαβρέχονται ὑπὸ τοῦ ὠκεανοῦ, ἀπὸ τῆς Ἰρλανδίας μέχρι τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν βορείων τῆς Πορτογαλίας, θερμότερον πρὸς νότον, ἧττον θερμὸν πρὸς βορρᾶν.

Γουϊνέϊον. Τὸ παρατηρούμενον ἐπὶ τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἰδίᾳ ἐπὶ μεγάλου τμήματος τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας. Ἀνήκει εἰς τὸν ἰσημερινὸν τύπον τῶν θερμῶν κλιμάτων καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς μὴ ὑπάρξεως ξηρᾶς ἐποχῆς, μὲ δύο βροχερὰ ἰσημερινὰ μέγιστα καὶ ὑπὸ μιᾶς λίαν ἀσθενοῦς (1° ἕως 2°) ἐτησίας μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας.

Ἐνδοτροπικόν· βλ. *κλιματικοὶ* τύποι.

Ἐξωτροπικόν· βλ. *κλιματικοὶ* τύποι.

Ἐρημικόν. Καλεῖται ἄκρος τύπος ἠπειρωτικοῦ κλίματος, παρατηρούμενος εἰς τὰς *ἐρήμους* (βλ. λ.).

Εὔκρατον. Καλεῖται συνήθως οὕτω τὸ κλῖμα, οὗτινος ἡ διαφορὰ τῶν κανονικῶν μέσων θερμοκρασιῶν τοῦ θερμοτέρου καὶ τοῦ ψυχροτέρου μηνὸς κυμαίνεται μεταξὺ 10° καὶ 20° καὶ ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία περιλαμβάνεται μεταξὺ 20° καὶ 0°. Τὰ εὔκρατα κλίματα διακρίνει γενικὴ κίνησις τοῦ ἀέρος πρὸς ἀνατολάς, ἀντὶ κινήσεως πρὸς δυσμάς, ἀντιθέσεις θερμοκρασίας προστιθέμεναι εἰς ἀντιθέσεις ὑγρασίας, ἐποχὴ χειμερινὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκπεφρασμένη, ἐνῷ ἡ ξηρὰ ἐποχὴ δὲν παρατηρεῖται παρὰ ἐξαιρετικῶς. Ὁ χειμὼν καθίσταται μακρότερος καὶ ψυχρότερος, καθ' ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ ἰσημερινοῦ· ὁμοίως δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐν τῇ εὐκράτῳ ζώνῃ ζώνην ἐξησθενημένου χειμῶνος καὶ ζώνην ἐκπεφρασμένου χειμῶνος. Ἡ πρώτη εἶναι ὑποτροπικὴ καὶ ἀντιστοιχεῖ περίπου εἰς τὰ πλάτη ἀπὸ 30 μέχρι 40° καὶ διακρίνεται τῆς δευτέρας, ἥτις ἐκτείνεται μέχρι τῶν περιοχῶν τοῦ παραλλήλου 55°, διὰ συμμετοχῆς ἀτελοῦς εἰς τὴν περιπόλιον ἀτμοσφαιρικὴν κυκλοφορίαν.

Εἰς τὰ εὔκρατα κλίματα ἐκπεφρασμένου χειμῶνος, ἡ ἀτμοσφαιρικὴ διανομή, χαρακτηριστικὴ τῶν ἐξωτροπικῶν περιοχῶν, παρατηρεῖται ἐνταῦθα σαφῶς, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους· τὰ κλίματα ταῦτα εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν μεγάλης ῥοῆς ἀέρος πρὸς ἀνατολάς, διαταρασσομένης ὑπὸ σταθερῶν ἀεροδινῶν. Πάντες οἱ χαρακτῆρες τῶν κλιμάτων τούτων καθορίζονται ἐκ τῆς θέσεως τῶν ἀντικυκλωνικῶν κέντρων καὶ τῶν τροχιῶν ἃς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἀντικυκλωνικαὶ ὑφέσεις. Οἱ ἀντικυκλῶνες ἔχουσιν ἐν τῇ εὐκράτῳ ζώνῃ ἠπειρωτικὴν θέσιν (εἰς Σιβηρίαν ἐν τῷ παλαιῷ κόσμῳ καὶ εἰς Μαννιτόμπα ἐν Ἀμερικῇ), αἱ δὲ τροχιαὶ τῶν κυκλώνων ἀκολουθοῦσι τὰς ἀκτάς, τὰς παροχθίους θαλάσσας, τὰ παραλιμναῖα λεκανοπέδια ἢ τὰς ὑγρὰς πεδιάδας. Αἱ περιοχαί, ἔνθα ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι ἠρεμωτέρα, εὑρίσκονται ἐπομένως γενικῶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων, τὸ δὲ θερμικὸν εὖρος εἶναι ἐκπεφρασμένον. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν χειμῶνα πρὸ πάντων ἐπικρατοῦσιν αἱ ὑψηλαὶ πιέσεις, διὰ τοῦτο ἡ ἐποχὴ αὕτη δὲν εἶναι μόνον ψυχρά, ἀλλὰ σχετικῶς ξηρὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸ θέρος.

Αἱ περιοχαὶ αἱ μᾶλλον τεταραγμέναι εὑρίσκονται γενικῶς πλησίον τῶν ἀκτῶν. Τὸ θερμικὸν εὖρος εἶναι ἐκεῖ ἀσθενέστερον καὶ ὁ χειμὼν ἰδίᾳ γλυκύς, ἂν καὶ τοῦτο δὲν ἀποκλείει πτώσεις θερμοκρασίας, ὀφειλομένας εἰς τὰς μεταβολὰς τοῦ ἀνέμου πρὸ καὶ μετὰ τὴν διέλευσιν τῶν ὑφέσεων. Οἱ δύο θεμελιώδεις τύποι τοῦ κλίματος τῆς κυρίως εὐκράτου ζώνης εἶναι ὁ *ὠκεανικὸς* τύπος, ὅστις ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ κλίματος τῆς Βρετάνης (*βρεττανικὸν* κλῖμα) καὶ ὁ *ἠπειρωτικὸς* τύπος, ὅστις ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ κλίματος τῆς Πολωνίας (*πολωνικὸν* κλῖμα). Ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἠπειρωτικοῦ τύπου εἰς τὸν ὠκεανικὸν γίνεται εἰς τὰς ἀνοικτὰς πεδιάδας διὰ μεταπτώσεων, τῶν ὁποίων τὸ *παρισινὸν* κλῖμα παρέχει τὸν μέσον τύπον. Εἰς τὰ κλειστὰ λεκανοπέδια ὁ ἠπειρωτικὸς χαρακτὴρ ἐκδηλοῦται ταχύτερον. Εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Δουνάβεως αἱ ἐπιδράσεις τῆς Μεσογείου ἀρχίζουσι νὰ γίνωνται αἰσθηταί, δίδουσαι λαβὴν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ *δουναβιακοῦ* κλίματος. Εἰς τὰ νότια τῆς Ῥωσίας ἡ ξηρασία αὕτη ἐπιτείνεται, σχηματίζουσα τὸ *οὐκρανικὸν* κλῖμα, ὅπερ μεταπίπτει περαιτέρω εἰς τὰ κλίματα τῶν στεππῶν καὶ τῶν ἀραλοκασπιακῶν ἐρήμων. Αἱ ἔρημοι καὶ τὰ ὄρη διακόπτουσιν ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ τὴν λωρίδα τῶν εὐκράτων κλιμάτων, καὶ ὅταν τὴν ἀνευρίσκωμεν εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἡ ἐπίδρασις τῶν μουσσώνων δημιουργεῖ χαρακτηριστικὰς ποικιλίας: τὸ *μαντζουριακὸν* κλῖμα καὶ τὰ *ἰαπωνικὰ* κλίματα.

Ἡλιακόν. Καλεῖται οὕτω τὸ κλῖμα ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ὁ σχηματισμὸς ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ποσότητος τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, ἣν λαμβάνει οἱοσδήποτε τόπος, ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους αὐτοῦ. Ἡλιακὸν μόνον κλῖμα θὰ ἐπεκράτει, ἐὰν ἡ Γῆ ἐκαλύπτετο ὑπὸ μιᾶς ὁμογενοῦς ξηρᾶς ἢ ἐξ ὁλοκλήρου ἐξ ὑδατίνου στρώματος καὶ δὲν ὑπῆρχε συγχρόνως ἀτμοσφαῖρα, δηλαδὴ ἐὰν ἡ Γῆ εὑρίσκετο περίπου εἰς ἣν κατάστασιν καὶ ἡ σελήνη.

Ἠπειρωτικόν. Καλεῖται οὕτω τὸ κλῖμα ἐκεῖνο, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ διαφορὰ τῶν κανονικῶν μέσων θερμοκρασιῶν τοῦ θερμοτέρου καὶ τοῦ ψυχροτέρου μηνὸς ὑπερβαίνει τοὺς 20° καὶ ἐν γένει ἐκεῖνο, ὅπερ χαρακτηρίζεται ὑπὸ μεγάλου πλάτους θερμικῶν μεταβολῶν καὶ οὐρανοῦ γενικῶς ἀρκετὰ αἰθρίου. Τὸ ἐτήσιον ἐν αὐτῷ εὖρος τῆς κυμάνσεως τῆς μέσης πιέσεως εἶναι συνήθως πλατὺ σχετικῶς. Ἐν γένει εἰς τὰ χερσαῖα ἢ ἠπειρωτικὰ κλίματα, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ ἡμερήσιαι καὶ ἐτήσιαι κυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας εἶναι μεγάλαι, ὁ χειμὼν εἶναι δριμὺς καὶ ὁ θερινὸς καύσων ἔντονος· ὁμοίως δὲ αἱ ἡμέραι εἶναι συνήθως θερμαί, αἱ νύκτες ψυχραὶ ἢ δροσεραὶ καὶ ἡ σχετικὴ ὑγρασία μικρὰ κατὰ τὸ θέρος. Ἐντεῦθεν τὰ κλίματα ταῦτα, ὑπό τινας ἐπόψεις, δὲν εἶναι ὑγιεινά. Γενικῶς τὸ ἠπειρωτικὸν κλῖμα εἶναι δριμύ. Ἡ ἐτησία θερμομετρικὴ κύμανσις αὐξάνει ἐν συνόλῳ, αὐξανομένης τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης· ὁ ψυχρότερος μὴν εἶναι συνήθως ὁ Ἰανουάριος καὶ ὁ θερμότερος ὁ Ἰούλιος, οἱ δὲ χρόνοι τοῦ μεγίστου καὶ ἐλαχίστου τῶν θερμοκρασιῶν ἐπιβραδύνονται ὀλίγον, παρὰ εἰς τὸ θαλάσσιον κλῖμα. Αἱ ἡμερήσιαι καὶ ἐτήσιαι μεταβολαὶ σχεδὸν ὅλων τῶν στοιχείων τοῦ κλίματος εἶναι μεγαλύτεραι ἄνωθεν τῶν ἠπείρων, παρὰ ἄνωθεν τῶν θαλασσῶν. Ἡ νέφωσις κατὰ κανόνα ἐλαττοῦται πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ μετ' αὐτῆς καθίσταται μικροτέρα ἡ σχετικὴ ὑγρασία, περισσοτέρα ἡ ἡλιοφάνεια καὶ ὑψηλοτέρα ἡ θερμοκρασία. Τὸ ὕψος καὶ ἡ συχνότης τῆς βροχῆς γενικῶς

Digitized by Google

ἐλαττοῦται πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ἀλλ' αἱ συνθῆκαι αὗται εὐρύτατα ἐπηρεάζονται ὑπὸ τῆς τοπικῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ὑπὸ τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων. Αἱ νηνεμίαι εἶναι συχνότεραι ἄνωθεν τῶν ἠπείρων παρὰ ἄνωθεν τῶν ὠκεανῶν. Αἱ ἐποχικαὶ μεταβολαὶ τῆς πιέσεως ἄνωθεν τῶν ἠπείρων δίδουσι λαβὴν εἰς συστήματα ἀνέμων ἀπὸ τῶν καὶ πρὸς τὰς ἠπείρους πνεόντων τῶν καλουμένων ἠπειρωτικῶν ἀνέμων, οἵτινες κάποτε ἐξελίσσονται εἰς ἀληθεῖς μουσσῶνας. Αἱ ἄκραι κυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας, αἵτινες παρατηροῦνται ἄνωθεν τῶν ἠπείρων, ἐνισχύονται περισσότερον λόγῳ τῆς ξηρότητος τοῦ ἀέρος. Μεταξὺ τῶν ἠπειρωτικῶν κλιμάτων καταλέγονται τὸ τῆς Βιέννης, τῆς Μόσχας, τοῦ Βλαδιβοστὸκ κλπ.

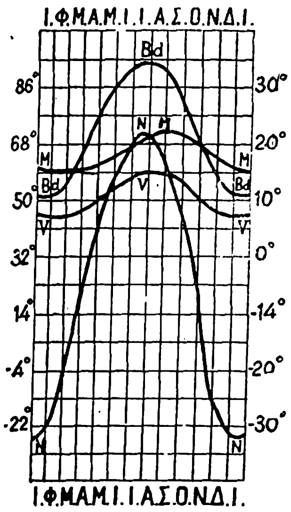

Ἐτησία πορεία θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος.

[Ἐπίδρασις τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κατὰ τὸν Angot. M=Μαδέρα. V=Βαλεντία. Bd=Βαγδάτη. N=Ν' Ερσίνσκ]

[Σημ. Τὸ Ι, Φ κ.τ.λ. σημαίνει Ἰανουάριος κ.τ.λ.]

Θαλάσσιον. Καλεῖται οὕτω τὸ κλῖμα, οὗτινος ἡ διαφορὰ τῶν κανονικῶν μέσων θερμοκρασιῶν τοῦ θερμοτέρου καὶ τοῦ ψυχροτέρου μηνὸς δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 10° περίπου, τὸ δὲ ἐτήσιον εὖρος τῆς κυμάνσεως τῆς μέσης πιέσεως εἶναι στενόν. Τὸ θαλάσσιον κλῖμα εἰς τὰ ὑψηλὰ πλάτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ συχνῶν βροχῶν καὶ γενικῶς ὑπὸ οὐρανοῦ νεφελώδους. Αἱ ἀνωτέρω ὅμως θερμομετρικαί, αἱ βαρομετρικαὶ καὶ ἄλλαι τινὲς ἰδιότητες τῶν θαλασσίων κλιμάτων δὲν εἶναι ἀμοιβαίως ἀποκλειστικαὶ εἰς μόνους τοὺς παραλίους τόπους· εἰς τὸν Ἰσημερινὸν π. χ. ἐν αὐτῷ τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων ἠπείρων ἡ ἐτησία μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας εἶναι πάντοτε πολὺ μικρὰ καί, συνεπῶς, τὸ κλῖμα τῶν ἀντιστοίχων χωρῶν ἔχει χαρακτῆρα θαλάσσιον· τὸ ἀντίθετον δὲ παρατηρεῖται εἰς ἄλλους τόπους, οἵτινες, καίπερ παράλιοι, ἔχουσιν ὑπό τινας ἐπόψεις κλῖμα ἠπειρωτικὸν ἢ χερσαῖον. Εἰς τὰ θαλάσσια κλίματα ὁ χειμὼν εἶναι ἤπιος, τὸ δὲ θέρος οὐχὶ πολὺ θερμόν· πρὸς δὲ ἡ ἡμερησία κύμανσις τῆς θερμοκρασίας δὲν εἶναι πολὺ εὐρεῖα, ἡ ὑγρασία εἶναι μεγάλη, ὁ ἀὴρ ὑπόκειται εἰς συχνὴν κίνησιν καὶ εἶναι καθαρὸς καὶ ἄνευ κονιορτοῦ. Ἐντεῦθεν, ὑπό τινας ἐπόψεις, τὰ κλίματα ταῦτα εἶναι ὑγιεινότερα τῶν χερσαίων. Εἰς τὰ γνησίως θαλάσσια κλίματα καὶ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἤ, κατὰ τὸν χειμῶνα, εἴς τινα μέσα πλάτη, ἔνθα τὸ εὖρος τῆς ἡμερησίας κυμάνσεως τῆς θερμοκρασίας εἶναι μικρὸν καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς ἡμερησίας θερμάνσεως τοῦ ἐδάφους ἀνεπαρκής, ὅπως παραγάγῃ ἀρκετὰ ἰσχυρὸν ἀνοδικὸν ρεῦμα ἀέρος ὡς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων, δὲν παρατηρεῖται ἡ διπλῆ κύμανσις τῆς ἀπολύτου ὑγρασίας, πρὸς δὲ εἰς τὰ θαλάσσια κλίματα, ὡς ἐκ τῆς ἐγγύτητος τῆς θαλάσσης, παράγεται μεγάλη ποσότης ὑδρατμῶν, ἥτις δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ χερσαῖα.

Κατ' ἐξοχὴν θαλάσσιον κλῖμα παρουσιάζουσιν αἱ νῆσοι Ἀζόραι τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἡ Μαδέρα κλπ., εἰς πλάτος 35° περίπου, ἔνθα οἱ ψυχρότεροι μῆνες τοῦ ἔτους εἶναι ὁ Φεβρουάριος καὶ ὁ Μάρτιος, ὁ θερμότερος δὲ ὁ Αὔγουστος, ἐνῷ εἰς τὰ χερσαῖα κλίματα τοῦ Τουρκεστὰν (Ὑαρκάνδην κτλ.), εἰς πλάτος 40° περίπου, ὁ ψυχρότερος μὴν εἶναι ὁ Ἰανουάριος καὶ ὁ θερμότερος ὁ Ἰούλιος. Τὸ ἀθηναϊκὸν κλῖμα, κατὰ τὸν καθηγητὴν Αἰγινήτην, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐτησίας πορείας τῆς θερμοκρασίας, δὲν φέρει μὲν χαρακτῆρα θαλάσσιον, ἀλλ' οὔτε καὶ γνησίως χερσαῖον· δύναται ὀρθότερον νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων κλιματικῶν τύπων· κλίνει ὅμως, ὡς καὶ διὰ τὸ ἐτήσιον εὖρος τῆς θερμοκρασίας, μᾶλλον πρὸς τὸν χερσαῖον.

Εἰς τὰ θαλάσσια κλίματα, τὸ μὲν ἐλάχιστον τῆς θερμοκρασίας παρατηρεῖται (ἰδίᾳ τὸν χειμῶνα) συνήθως πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, τὸ δὲ μέγιστον ἀμέσως μετὰ τὴν μεσημβρίαν.

Θερμόν. Τὸ κλῖμα οὗτινος ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι μεγαλυτέρα τῶν 20°. Τὰ θερμὰ κλίματα ἐπικρατοῦσιν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τρίτου τῶν ἠπείρων, μᾶς εἶναι ὅμως ἀτελῶς γνωστά, ἐλλείψει ἀρκετῶν παρατηρήσεων. Δύο τύποι ἀκραῖοι δύνανται νὰ διακριθῶσιν· ὁ εἷς, κατὰ ὁποῖον αἱ βροχαὶ παρατηροῦνται σχεδὸν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους μὲ ἓν ἢ δύο μέγιστα, ἀλλ' ἄνευ πραγματικῆς ξηρᾶς ἐποχῆς, ὁ δὲ ἄλλος, καθ' ὃν ὑπάρχει λίαν ἐκπεφρασμένη ξηρὰ περίοδος, παρατηρουμένη ἐπὶ ἓξ καὶ πλέον μῆνας. Ὁ πρῶτος τύπος παρατηρεῖται εἰς ἐκείνους τοὺς περὶ τὸν ἰσημερινὸν τόπους, ὅπου αἱ δύο διαβάσεις τοῦ ἡλίου διὰ τοῦ ζενὶθ πρέπει νὰ δώσωσι δύο μέγιστα βροχῆς· ἀλλ' ἐκεῖ ἔνθα αἱ τοπικαὶ ἐπιδράσεις δύνανται νὰ καταργήσωσιν ἓν τῶν μεγίστων τούτων, ἡ ἐτησία μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας θὰ εἶναι λίαν ἀσθενής. Ὁ δεύτερος τύπος παρατηρεῖται πέριξ τῶν τροπικῶν, ἔνθα αἱ δύο διαβάσεις τοῦ ἡλίου διὰ τοῦ ζενὶθ προσεγγίζουσιν ἀλλήλαις καὶ παρέχουσι κανονικῶς μίαν βραχεῖαν περίοδον βροχῶν, ἔνθα ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας εἶναι περισσότερον αἰσθητή. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων καὶ λίαν ἐκπεφρασμένων τύπων ὑπάρχουσι μεταβατικοὶ τοιοῦτοι· ἐκεῖ ἔνθα αἱ δύο διαβάσεις τοῦ ἡλίου διὰ τοῦ ζενὶθ χωρίζοντα διὰ διαστήματος 3 μέχρι 5 μηνῶν, ὑπάρχει θεωρητικῶς θέσις διὰ μικρὰν ξηρὰν περίοδον. Οἱ ἀνωτέρω τύποι εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἀντιπροσωπεύονται διὰ τῶν ἑξῆς κλιμάτων: Ὁ ἰσημερινὸς τύπος ἐπικρατεῖ ἐπὶ μεγάλου τμήματος τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας καὶ καλεῖται κλῖμα *γουϊνέιον*, ὁ τροπικὸς τύπος παρατηρεῖται ἐν Σενεγάλῃ καὶ καλεῖται κλῖμα *σενεγάλιον* καὶ ὁ ὑποϊσημερινὸς τύπος ἐπικρατεῖ ἐν Σουδὰν καὶ καλεῖται κλῖμα *σουδάνιον*. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων καὶ ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων τῶν κάτω τῶν 1000 ἕως 1500 μέτρων, ἕκαστος τῶν θεμελιωδῶν τύπων παρουσιάζεται μᾶλλον ἠπειρωτικός, μετὰ θερμικῶν μεταβολῶν ἰσχυροτέρων καὶ τάσεως πρὸς ξηρασίαν. Εἰς τὰς ὠκεανικὰς νήσους ἡ ἐπίδρασις τῆς θαλάσσης ἐκφράζεται τοὐναντίον διὰ λίαν μεγάλης ὑγρασίας καὶ σχεδὸν πλήρους ἐλλείψεως θερμικῆς μεταβολῆς, ἥτις ἄγει εἰς τὴν διάκρισιν ἑνὸς κλίματος ἰσημερινοῦ ὠκεανικοῦ (κλῖμα *ὠκεανικὸν* ἢ τῆς *ὠκεανίας*) καὶ ἑνὸς κλίματος τοπικοῦ ὠκεανικοῦ (*πολυνησιακὸν* ἢ κλῖμα *χαβαϊκόν*). Τέλος ἐπὶ τῶν ὀρέων ὕψους ἄνω τῶν 2.000 μέτρων ἡ ἐλάττωσις τῆς θερμοκρασίας δημιουργεῖ δύο ἀρχικοὺς τύπους κλιμάτων ὑψηλῶν, τὸ *ὀρεινὸν ἰσημερινὸν* κλῖμα ἢ *κολομβιακὸν* κλῖμα καὶ τὸ *τροπικὸν ὀρεινὸν* κλῖμα ἢ *μεξικανικὸν* κλῖμα. Αἱ ἐπιδράσεις τῶν μουσσώνων πολλάκις τροποποιοῦσι τοὺς χαρακτῆρας τῶν κλιμάτων τῆς θερμῆς ζώνης καὶ ἐπικρατοῦσι τελείως ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ καὶ παρέχουσι σπουδαίους κλιματικοὺς τύπους.

Μαθηματικόν. Ἕτερος ὅρος τοῦ *ἡλιακοῦ κλίματος*.

Μεσογειακόν. Ὑποκατηγορία τῶν εὐκράτων καὶ ἄνευ χειμῶνος κλιμάτων, ἥτις χαρακτηρίζεται ὑπὸ ψυχρᾶς ἐποχῆς, σχετικῶς εὐκράτου, διαταρασσομένης λόγῳ τῆς διελεύσεως βαρομετρικῶν ὑφέσεων, αἵτινες ρίπτουσι βροχάς, καὶ ἐποχῆς θερμῆς μετὰ θερμοκρασιῶν ἴσων ἢ καὶ ἀνωτέρων ἐκείνων τῶν τροπικῶν χωρῶν μὲ ἀτμοσφαῖραν ἠρεμωτέραν καὶ περιόδους ξηρασίας, αἵτινες δύνανται νὰ διαρκέσωσιν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Τὸ κλῖμα τοῦτο ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, ἰδίᾳ δὲ ἐν Προβηγκίᾳ (Provence), ἐπικρατεῖ δὲ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἱσπανίας, τῆς Ἀλγερίας καὶ Τύνιδος. Τὸ *προβηγκιακὸν* κλῖμα εἶναι μέσος τύπος τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος, ἡ δὲ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους εἶναι ἡ αἰτία τοπικῶν ποικιλιῶν αὐτοῦ. Οὕτω τὰ ὄρη αὐξάνουσι σημαντικῶς τὴν βροχὴν (ἡ Νίκαια π. Χ. ἔχει ὕψος βροχῆς 857 χιλιοστομέτρων, ἐνῷ ἡ Μασσαλία μόνον 548) καὶ περιορίζουσιν ὅθεν τὴν ἐπέκτασιν τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος, ὅπερ δὲν εἰσέρχεται εἰς τὰς μεγάλας κοιλάδας τῶν μεσημβρινῶν ἄλπεων· τὰ ὄρη ἐπίσης συντείνουσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν χαρακτήρων τῶν τοπικῶν ἀνέμων· ὁ μιστρὰλ π. χ. καθίσταται ψυχρότερος, διερχόμενος ἄνωθεν τοῦ χιονοσκεποῦς κεντρικοῦ συγκροτήματος. Ἕτεραι ἐπιδράσεις γενικώτεραι συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν μεσογειακῶν κλιμάτων· οὕτω παρατηροῦνται ὠκεανικαὶ ποικιλίαι μετ' ἠλαττωμένης θερμικῆς κυμάνσεως καὶ ἐπιβραδυνομένης τοιαύτης, ὡς ἐπίσης καὶ ἠπειρωτικαὶ ποικιλίαι μετ' ἄκρων θερμοκρασιῶν, σχηματίζονται δηλαδὴ τύποι βόρειοι ἧττον θερμοὶ καὶ τύποι μεσημβρινοὶ σχεδὸν τροπικοί. Ἐπίσης παρατηροῦνται διαφοραὶ εἰς τὴν διανομὴν βροχῶν. Ἡ ζώνη τῶν ἀτμοσφαιρικῶν διαταράξεων, διασχιζομένη ὑπὸ βαρομετρικῶν ὑφέσεων, αἵτινες ρίπτουσι βροχάς, ἐπεκτείνεται ταχύτερον καὶ ἐπὶ περισσότερον χρόνον πρὸς βορρᾶν παρὰ πρὸς νότον. Ἡ διάκρισις ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα καὶ ἡ πλέον εὔκολος εἶναι ἡ μεταξὺ τῆς ὠκεανικῆς ποικιλίας, ἧς ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος παρατηρεῖται ἐν Πορτογαλίᾳ (κλῖμα *πορτογαλικόν*) καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς ποικιλίας, τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ λεχθῇ ὡς ἄριστον παράδειγμα (κλῖμα *ἑλληνικόν*).

Ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀσίας ἡ ἔλλειψις τῶν ὀρέων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν λεκανοπεδίων δὲν ἐπαναφέρουσι τὸ μεσογειακὸν κλῖμα ἐν τῇ ὑποτροπικῇ ζώνῃ καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ μουσσῶνος προκαλεῖ ἐκεῖ τὸν σχηματισμὸν ἑνὸς πρωτοτύπου κλίματος, τοῦ *κινεζικοῦ*, τὸ δὲ μεσογειακὸν κλῖμα ἀνευρίσκομεν ἐν Ἀμερικῇ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ· οὕτως ἡ Καλιφορνία καὶ ἡ Χιλὴ ἔχουσι κατὰ τὸ θέρος κλῖμα ξηρὸν καὶ τὸν χειμῶνα εὔκρατον καὶ ψυχρόν, τὸ ὀρεινὸν ὅμως διάφραγμα τῆς Sierra Nevada ἐν Καλιφορνίᾳ καὶ τὸ τῶν Ἄνδεων ἐν Χιλῇ δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν εἴσδυσιν περαιτέρω τῶν ὠκεανικῶν ἐπιδράσεων, αἵτινες μεταβιβάζονται τόσον μακρὰν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ μῆκος τοῦ μεσογειακοῦ λεκανοπεδίου. Οἱ βροχεροὶ ἄνεμοι, οὓς φέρουσιν αἱ βαρομετρικαὶ ὑφέσεις τῆς ψυχρᾶς ἐποχῆς, δὲν γίνονται αἰσθητοὶ ἐπὶ τῶν ὑψιπεδίων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐπίσης ἐπανευρίσκομεν τὴν ὠκεανικὴν ποικιλίαν τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος εἰς τὸ ἄκρον τῆς νοτίου Ἀφρικῆς, εἶναι δὲ χαρακτηριστικὴ εἰς τὸ Cap. Τὸ κλῖμα τοῦτο μετασχηματίζεται ἐν Natal εἰς ποικιλίαν ἀνάλογον τοῦ κινεζικοῦ κλίματος. Αἱ αὐταὶ σχέσεις παρατηροῦνται ἐν Αὐστραλίᾳ μεταξὺ τῆς περιοχῆς τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς πρὸς τὸ Σίδνεϋ καὶ τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς τῆς Μελβούρνης ἐν Ἀδελαΐδι. Ἐνταῦθα τὸ μεσογειακὸν κλῖμα ἐκτείνεται μακρότερον ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ παρὰ ἐν Cap καὶ βαθμιαίως ἐπικρατεῖ ἡ ξηρασία ἐπὶ τῶν πεδιάδων τοῦ Darling, ἔνθα παρατηρεῖται ἀνάλογον πρὸς τὸ *σύριον* κλῖμα.

Μεταβλητόν. Καλεῖται οὕτω πᾶν κλῖμα μεταβατικόν· εἰδικώτερον ἐκεῖνο, οὗτινος τὸ εὖρος κυμαίνεται μεταξὺ 10° καὶ 20°.

Μουσσώνων. Κατηγορία κλιμάτων παρουσιάζουσα μεγάλας ποικιλίας, αἵτινες χαρακτηρίζονται ὑπὸ ὑπεροχῆς τῶν γεωγραφικῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῶν κοσμικῶν τοιούτων. Τὸ χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῶν κλιμάτων τούτων εἶναι τὸ εὖρος τῆς κυμάνσεως τοῦ βαρομέτρου, ὅπερ εἶναι σημαντικῶς εὐρὺ παρὰ ὑπὸ τὰς συνήθεις συνθήκας. Κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν χαμηλῶν πιέσεων παρατηροῦνται ὑγροὶ ὠκεανικοὶ ἄνεμοι, καὶ κατὰ τὰς ὑψηλάς, οἱ ξηροὶ ἠπειρωτικοὶ τοιοῦτοι. Αἱ βροχαὶ τοῦ μουσσῶνος εἶναι πρὸ πάντων βροχαὶ ἀναγλύφου. Μεταξὺ τῶν γεωγραφικῶν ἐπιδράσεων, αἵτινες κανονίζουσιν ἐνταῦθα τὸν μηχανισμὸν τοῦ κλίματος, περιλαμβάνεται καὶ ἡ διανομὴ τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὡς καὶ τῶν πεδιάδων καὶ τῶν ὑψῶν. Αἱ ἐπιδράσεις τοῦ μουσσῶνος γίνονται αἰσθηταὶ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου. Τὰ κέντρα δράσεως, ἅτινα προκαλοῦσι τὰ μεγάλα ἀτμοσφαιρικὰ ρεύματα, εἶναι, κατὰ τὸν χειμῶνα, ὁ ἀντικυκλὼν τῆς Σιβηρίας καὶ κατὰ τὸ θέρος τὸ κυκλωνικὸν πεδίον, ὅπερ παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν πεδιάδων καὶ ὀροπεδίων βορειοδιτικῶς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Ἰράν. Τὰ Ἱμαλάϊα, αἱ Ἰνδοκινεζικαὶ ὀροσειραί, αἱ Ghattes τοῦ Dekkan, ἡ παραλία τῆς μεσημβρινῆς Ἀραβίας καὶ τὸ συγκρότημα τῆς Ἀβησσυνίας ἐξασκοῦσι τὴν μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν, ὅσον ἀφορᾷ τὰς συμπυκνώσεις, ἐπὶ τῶν ἐκτεθειμένων κλιτύων καὶ παίζουσι τὸν ρόλον προπετάσματος διὰ τὰς χώρας τὰς εὑρισκομένας ἐπὶ τῶν ἀντιθέτων ὑπηνέμων πλευρῶν. Ἐκ τοῦ σιβηρικοῦ ἀντικυκλῶνος ἐκφεύγουσι γλῶσσαι ψυχροῦ καὶ ξηροῦ ἀέρος, ἐπιδρῶσαι ἐφ' ὅλης τῆς περιφερείας τῆς Ἀσίας, φθάνουσαι μέχρι τῶν μεσημβρινῶν χερσονήσων ὑπὸ μορφὴν βορειοανατολικοῦ ρεύματος. Πᾶσαι αἱ χῶραι, ὑφιστάμεναι τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ρεύματος τούτου, ξηραίνονται καὶ ψύχονται, καθίστανται δὲ ἔτι μᾶλλον ψυχρότεραι ἐν Ἰνδοκίνᾳ. Τὸ ρεῦμα κατὰ τὴν κίνησίν του ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν ὀρέων καὶ καθίσταται ξηρότερον. ὅταν διασχίζῃ ὑψηλὰ σημεῖα, ὅπως εἰς τὰς Ἰνδίας, νοτίως τῶν Ἱμαλαΐων. Ὁ ρόλος τῶν χαμηλῶν πιέσεων βορειοδυτικῶς τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχὴν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου εἶναι περισσότερον παρηλλαγμένος, διότι ἡ θέσις αὐτῶν μεταβάλλεται πολὺ περισσότερον τῆς τοῦ σιβηρικοῦ ἀντικυκλῶνος· ἁμιλλῶνται ἀκόμη καὶ κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν τοῦ θέρους, ὡς ἑστία προκλήσεως ἀέρος, πρὸς τὰς χαμηλὰς πιέσεις, αἵτινες παρατηροῦνται ἐν Σαχάρᾳ. Ὅταν τὸ κυκλωνικὸν πεδίον ἔχῃ ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τοῦ Ἰράν, ἡ κανονικὴ ἀτμοσφαιρικὴ κυκλοφορία ἀνατρέπεται τελείως ἐν τῇ τροπικῇ ζώνῃ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ· ὁ ἀληγής, ὅστις ἐνισχύει κατὰ τὸν χειμῶνα τὸν βορειοανατολικὸν μουσσῶνα, δὲν παρατηρεῖται πλέον, ἡ ἀναρρόφησις τοῦ κυκλωνικοῦ ἀσιατικοῦ πεδίου προκαλεῖ εὐρὺ ἀτμοσφαιρικὸν ρεῦμα ἀπὸ ΝΔ. ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀπὸ Ν. καὶ ΝΑ. ἐπὶ τῆς Ἰνδοκίνας. Ἐκ τούτων τὸ νοτιοδυτικὸν ρεῦμα ἔχει ἐξαιρετικὴν ἔντασιν καὶ ἐκδηλοῦται ὡς ἄμεσος ἐπέκτασις τοῦ ἀληγοῦς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ὅστις καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, τῆς ζώνης τῶν ἰσημερινῶν νηνεμιῶν ἐξαφανιζομένης τελείως.

Ὁ διερχόμενος ἄνωθεν θερμοῦ ὠκεανοῦ ἄνεμος ἐμπλουτίζεται δι' ὑδρατμῶν, οἵτινες πίπτουσιν ὑπὸ μορφὴν βροχῆς, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς ὑψηλὰ σημεῖα· οὕτως αἱ δυτικαὶ Ghattes, τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῶν Ἱμαλαΐων καὶ αἱ ἁλύσεις τῆς Βιρμανίας, αἵτινες παρουσιάζονται καθέτως πρὸς τὸ ρεῦμα, διαβρέχονται ἰδιαιτέρως ὑπ' αὐτοῦ.

Εἰς τὰς Ἰνδίας παρατηροῦνται τρεῖς ἐποχαί, ἡ ψυχρὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμερινοῦ μουσσῶνος, ἡ θερμὴ κατὰ τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν καὶ

Digitized by Google

ἡ ὑγρὰ κατὰ τὸν θερινὸν μουσσῶνα· ἐπίσης ὀλίγη βροχὴ παρατηρεῖται καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα, κυρίως εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας. Εἰς τὰ χαμηλὰ πλάτη κλίματα μουσσώνων καὶ μὴ μουσσώνων ὀλίγον διαφέρουσι, διότι οἱ θερινοὶ μουσσῶνες καὶ οἱ καυστικοὶ ἀληγεῖς δύνανται ἀμφότεροι νὰ δίδωσι βροχὰς καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου ἔχει μικρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας. Εἰς ὁμαλὸν κλῖμα μουσσῶνος πνέουσι κατὰ τὸ θέρος θαλάσσιοι ἄνεμοι καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα ξηροὶ τοιοῦτοι· ἐπικρατεῖ συνεπῶς κατὰ τὸ θέρος θαλάσσιον κλῖμα καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα χερσαῖον. Προσομοιάζον πρὸς τὸ κλῖμα μουσσώνων ἔχουσι καὶ ἐκεῖναι αἱ ἀκταὶ μεγάλων νήσων καὶ χερσονήσων, αἵτινες βλέπουσι πρὸς τὴν στερεὰν ἢ ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου πρὸς τὰ δεξιά, ἐπὶ τοῦ νοτίου πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς διευθύνσεως ταύτης, ὅπως αἱ βορειοδυτικαὶ ἀκταὶ τῆς Ἰαπωνίας, αἱ βορειοανατολικαὶ τῆς Φορμόζης καὶ τῶν Φιλιππίνων, αἱ ἀνατολικαὶ ἀκταὶ τοῦ νοτίου Dekan, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κεϋλάνης. Ἡ κλίμαξ τῶν κλιμάτων τῶν μουσσώνων παρουσιάζεται λίαν πλουσία ἐν τῇ θερμῇ ζώνῃ καὶ ἐν τῇ ὑποτροπικῇ τοιαύτῃ. Παρατηροῦνται οὕτω δύο θεμελιώδεις τύποι, εἷς τροπικός, ὑγρὸς ἐν γένει, μετὰ θερμικῶν μεταβολῶν ἀσθενεστέρων, ὁ *βεγγάλιος ὑποτροπικὸς* τύπος μετὰ θερμικῶν κυμάνσεων ἰσχυροτέρων καὶ ξηρότητος μᾶλλον ἐκπεφρασμένης· εἶναι ὁ *ἰνδοκεντρικὸς* τύπος, ὅστις παρατηρεῖται εἰς τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας τῶν Ἰνδιῶν, εἰς τὸ Tonkin καὶ εἰς τὰ νότια τῆς Κίνας. Οἱ θεμελιώδεις οὗτοι τύποι τροποποιοῦνται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφόρων γεωγραφικῶν συντελεστῶν.

Ὁ προσανατολισμὸς τῶν ἀκτῶν Coromandel καὶ τῶν κορδιλλιερῶν τοῦ Ἀννὰμ καθιστῶσι βροχερωτέραν τὴν περιοχὴν κατὰ τὸν χειμερινὸν μουσσῶνα καὶ συνεπῶς παρουσιάζουσι ποικιλίας κατὰ τὴν ξηρὰν ἐποχήν, τὸ *ἀννάμιον* κλῖμα μετὰ ἰσχυροτέρων θερμικῶν μεταβολῶν, ὅπερ παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν Coromandel, καὶ τὸ *καμβόδγιον* κλῖμα μετὰ ἀσθενεστέρων θερμικῶν μεταβολῶν, περίπου τύπος ἰσημερινοῦ κανονικοῦ κλίματος, ὅπερ παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κεϋλάνης. Ὁ ἰνδοκεντρικὸς τύπος μεταπίπτει εἰς τὸν *πεντζάβιον* τύπον εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῶν Ἰνδιῶν, καταλήγων τέλος εἰς ὑποερημικὸν κλῖμα, ὅπερ παρατηρεῖται πρὸς νότον τῆς Ἀραβίας, εἰς τὴν χώραν Σομαλὶ καὶ εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Αὐστραλίας. Περαιτέρω μετασχηματίζεται ἐπεκτεινόμενος ἐν τῇ ὑποτροπικῇ ζώνῃ, ὅπου παρατηροῦνται βροχαὶ τοῦ χειμῶνος, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν σχηματισμὸν βαρομετρικῶν ὑφέσεων, σχηματίζει δὲ τὸν *κινεζικὸν* τύπον, ὅστις παρατηρεῖται ἐν τῇ κεντρικῇ Κίνᾳ, εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν, ἐν τῇ Ἀργεντινῇ δημοκρατίᾳ καὶ εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς Αὐστραλίας καὶ ἐν Νατάλ.

***Ὀρεινὸν** καὶ **ὀροπεδίων**.* Καλεῖται οὕτω τὸ κλῖμα, ὅπερ παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν μέχρι τῶν 2.000 μ. τόπων. Τὰ κλίματα ταῦτα εἰς ὅλας τὰς ζώνας ἔχουσιν ἴδια χαρακτηριστικὰ καὶ διακρίνονται ἀπὸ τῶν κλιματικῶν χαρακτήρων τῶν πλησίον αὐτῶν κειμένων χαμηλῶν τόπων. Τὰ ὄρη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς χαμηλοὺς τόπους, χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἐλαττώσεως τῆς πιέσεως, θερμοκρασίας καὶ ἀπολύτου ὑγρασίας, ἐπίσης χαρακτηρίζονται ὑπὸ αὐξήσεως τῆς ἐντάσεως τῆς ἡλιοφανείας καὶ ἀκτινοβολίας. Ἡ βροχὴ εἶναι, μέχρις ὁρίου τινός, ποικίλλοντος κατὰ τόπους, συχνοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα, ἡ δὲ κίνησις τοῦ ἀέρος, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν ὅρων, ζωηροτέρα ἢ εἰς τὰς πεδιάδας. Εἰς ὕψος περίπου 4.900 μέτρων ἡ πίεσις ἔχει τὸ $^1/_2$ τῆς τιμῆς ἥτις παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ὀροπεδίων ἡ πίεσις εἶναι μικροτέρα κατὰ τὸν χειμῶνα παρὰ κατὰ τὸ θέρος, ὁ δὲ ἀὴρ καθαρώτερος, διαυγέστερος καὶ ξηρότερος. Ἡ ὥρα, καθ' ἣν παρατηρεῖται ἡ μεγίστη καὶ ἡ ἐλαχίστη θερμοκρασία, ἐπηρεάζεται πολὺ ὑπὸ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν· οὕτως ὑψηλαὶ καὶ κλεισταὶ κοιλάδες μὲ ἰσχυρὰν ἡλιοφάνειαν συχνὰ παρουσιάζουσιν ἠπειρωτικὰς συνθήκας μεγάλης θερμομετρικῆς μεταβολῆς καὶ ὀροπέδια (ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ὄρη) ἔχουσι σχετικῶς ὑψηλοτέρας θερμοκρασίας καὶ μεγάλας θερμομετρικὰς μεταβολάς. Τὸ ὕψος συγκιρνᾷ τὴν θερμότητα τῶν χαμηλῶν πλατῶν, ὑψηλαὶ δὲ ὀρειναὶ κορυφαί, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν ἰσημερινόν, δύνανται νὰ παραμείνωσι χιονοσκεπεῖς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους.

Αἱ μεταβολαὶ τῆς σχετικῆς ὑγρασίας μετὰ τοῦ ὕψους δὲν ἀκολουθοῦσι γενικὸν νόμον, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Εὐρώπης ὁ χειμὼν εἶναι ἡ ξηροτέρα ἐποχὴ καὶ τὸ θέρος ἡ ὑγροτέρα, ἡ δὲ νέφωσις εἶναι συχνὰ μεγαλυτέρα ἐπὶ τῶν ὀρέων παρὰ εἰς τὰ χαμηλότερα ὕψη, καὶ ἔχει τὸ μέγιστον αὐτῆς συνήθως κατὰ τὸ θέρος, ἐνῷ τὸ ἀντίθετον ἰσχύει διὰ τοὺς χαμηλοὺς τόπους εἰς τὰ εὔκρατα πλάτη. Γεωγραφικὸν πλάτος, ὕψος, τοπικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἄνεμος εἶναι οἱ ρυθμίζοντες συντελεσταὶ καὶ οἱ ἐπηρεάζοντες τὴν νέφωσιν ἐπὶ τῶν ὀρέων.

Τὰ ὀρεινὰ κλίματα ὁμοιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὰ θαλάσσια, ὡς ἔχοντα μεγάλης ταχύτητος ἀνέμους, παρὰ πρὸς τὰ ἠπειρωτικὰ τῶν χαμηλῶν τόπων. Τὰ ὄρη τροποποιοῦσι τοὺς γενικοὺς καὶ συγχρόνως προκαλοῦσι τοπικοὺς ἀνέμους· μεταξὺ τῶν τελευταίων οἱ πλέον γνωστοὶ εἶναι ἡ *αὔρα τῶν ὀρέων* καὶ ἡ *αὔρα τῶν κοιλάδων*, αἵτινες ἐπηρεάζουν τὴν ἡμερησίαν περίοδον ὑγρασίας, τῆς νεφώσεως καὶ τῆς βροχῆς, τοῦ ἀνοδικοῦ ἀνέμου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας τείνοντος νὰ σχηματίσῃ νέφη καὶ βροχὰς πρὸς τὰ ἄνω, ἐνῷ τοὐναντίον αἱ ἀντίθετοι συνθῆκαι ἐπικρατοῦσι κατὰ τὴν νύκτα.

***Παράκτιον**.* Καλεῖται οὕτως ἡ μεταβατικὴ βαθμὶς μεταξὺ τοῦ καθαρῶς θαλασσίου καὶ τοῦ καθαρῶς ἠπειρωτικοῦ ἢ χερσαίου κλιματικοῦ τύπου, ἣν σχηματίζουσιν αἱ ἀκταί.

***Παράλιον**.* Ἄλλη ὀνομασία τοῦ *παρακτίου* κλίματος.

***Πολικόν**.* Τὸ κλῖμα ὅπερ παρατηρεῖται πέραν τοῦ πολικοῦ κύκλου. Ὁ μέσος ἐτήσιος τῶν θερμοκρασιῶν εἶναι πανταχοῦ κατώτερος τοῦ μηδενός, μόλις δὲ δύο μῆνες ἔχουσι μέσον ὅρον ἀνώτερον τούτου. Τὸ ὅριον τοῦ πολικοῦ κλίματος ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ ἀπομακρύνεται σημαντικῶς τοῦ πολικοῦ κύκλου, ἐνῷ ἐξαπλοῦται ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως σχεδὸν τῆς Σιβηρίας καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου (Gulf Stream) τὸ ἐπεκτείνει ἐπὶ τῆς νορβηγικῆς ἀκτῆς πέραν τοῦ Βορείου ἀκρωτηρίου, κατέρχεται δὲ πρὸς νότον ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, καλύπτον τὸ ἥμισυ τοὐλάχιστον τῶν ὑψιπεδίων τοῦ Λαμπραδόρ.

Εἰς τὰς νήσους καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ὁ χειμὼν δύναται νὰ εἶναι ἧττον ψυχρὸς παρὰ εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ σιβηριακοῦ κλίματος, ἀλλὰ θέρος σχεδὸν δὲν ὑπάρχει. Γενικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ πολικοῦ κλίματος εἶναι ἡ ἀνομβρία.

***Ὑψηλόν**.* Τὸ κλῖμα ὅπερ παρατηρεῖται εἰς τὰς περιοχὰς ὕψους ἀπὸ 2000 μέχρι 4000 μέτρων.

***Φυσικόν**.* Τὸ κλῖμα ὅπερ παρέχει ἡ ὁμοιόμορφος κατανομὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τῶν ἡλιακῶν κλιματικῶν ζωνῶν, κατανεμημένων ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους.

***Χερσαῖον**.* Ὀνομάζεται καὶ οὕτω τὸ *ἠπειρωτικὸν* κλῖμα.

***Ψυχρόν**.* Καλεῖται οὕτως ἐκεῖνο τὸ κλῖμα, οὗτινος ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι μικροτέρα τοῦ μηδενός. Ἡ βλάστησις καὶ αἱ καλλιέργειαι εἶναι γενικῶς δυναταὶ εἰς τὰ κλίματα ταῦτα λόγῳ τῶν μακρῶν ἡμερῶν τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου. Τὰ ψυχρὰ κλίματα ἀποτελοῦσι τὴν μεταβατικὴν μορφὴν τῶν εὐκράτων κλιμάτων. Τὰ ψυχρὰ κλίματα διακρίνονται εἰς *κλῖμα νορβηγικὸν* καὶ *κλῖμα σιβηριακόν*. Ἔξω τῆς Ἀσίας τὰ ψυχρὰ κλίματα δὲν ἔχουσιν ἐνδιαφέρουσαν ἐπέκτασιν παρὰ μόνον ἐν Ἀμερικῇ· οὕτως ὁ νορβηγικὸς τύπος παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς τῆς Ἀλάσκας, ὁ δὲ σιβηριακὸς ἐφ' ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ Καναδᾶ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

***Ὠκεάνιον**.* Καλεῖται καὶ οὕτω τὸ *θαλάσσιον* κλῖμα.

***Ὠκεανικόν**.* Παραλλακτικὸς τύπος θαλασσίου ἰσημερινοῦ κλίματος τῆς κατηγορίας τῶν θερμῶν κλιμάτων, παρατηρούμενος ἐν τῇ Γιαλουΐτ τῶν νήσων Μαρσὰλ τῶν εὑρισκομένων ἐν τῇ κεντρικῇ Ὠκεανίᾳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Αἰγινήτου*, Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Α' καὶ Β'.—*J. Hann*, Handbuch der Klimatologie.—*W. Köppen*, Die Klimate der Erde.—*P. Klein et J. Sanson*, Météorologie et Physique agricoles.—*Emm. de Martonne*, Traité de géographie physique.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

—[ΥΓΙΕΙΝ.] Ἐξετάζοντες τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *κλίματος* ἐπὶ τὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου, βλέπομεν ὅτι τοῦτο παίζει σημαντικώτατον ρόλον. Ἡ μεγάλη θερμοκρασία μετὰ ὑγρασίας καὶ πλημμελῆ ἀτμοσφαιρικὴ κυκλοφορία τοῦ ἀέρος εἶναι οἱ κύριοι συντελεσταὶ τῆς γενέσεως τῶν διαφόρων ἐνδημικῶν νόσων, αἵτινες πολλάκις λυμαίνονται κυριολεκτικῶς τὰς *τροπικὰς* χώρας. Τοιαῦται νόσοι εἶναι οἱ ἑλειογενεῖς πυρετοί, ἡ ἀσιατικὴ χολέρα, ἡ πανώλης, ἡ δυσεντερία, ὁ γαστεντερικὸς πυρετός. Ἐπίσης ἡ ἀναιμία τῶν τροπικῶν χωρῶν, αἱ νόσοι τοῦ ἥπατος, αἱ δερματικαὶ παθήσεις εἶναι συνήθεις εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην, συχνότεραι δὲ τὸ φαγεδαινικὸν ἕλκος τῶν θερμῶν χωρῶν, ἡ πληγὴ τῆς Ὑεμένης, τὸ ἕλκος τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ἕλκος τῆς Ἀμβοΐνης κτλ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω παθήσεων, ἡ ἡλίασις καὶ ἡ θερμοπληξία εἶναι ἐντονώταται καὶ ἰδίᾳ διὰ τοὺς λευκούς, εἰς τοὺς ὁποίους λείπει ἡ μελαγχρωστικὴ τοῦ δέρματος, ἡ ἐμποδίζουσα τὴν ἐν τῷ βάθει εἴσδυσιν τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων. Γενικῶς εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην ἡ θνησιμότης εἶναι πολὺ ηὐξημένη.

Εἰς τὰ *εὔκρατα* κλίματα δὲν ἔχομεν ἐνδημικὰς νόσους, ἡ δὲ θνησιμότης εἶναι ὀλιγωτέρα ἀπὸ τὴν τοῦ τροπικοῦ.

Ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὸ *πολικὸν* κλῖμα, εἶναι ἀρίστη. Λοιμώδεις νόσοι δὲν ὑφίστανται, ἐπίσης ἡ φυματίασις καὶ τὰ λοιπὰ στηθικὰ νοσήματα εἶναι ἄγνωστα· μόνον αἱ ὀφθαλμίαι εἶναι συχναί, προερχόμεναι ἀπὸ τὰς ἐκτυφλωτικὰς ἀνταυγείας τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῶν πάγων καὶ τῶν χιόνων.

Εἰς τὸ *ἠπειρωτικὸν* κλῖμα ἡ θνησιμότης ἐκ ποικίλων λοιμωδῶν νόσων εἶναι μεγαλυτέρα. Ἡ φυματίασις ἀναπτύσσεται περισσότερον ἐνταῦθα, ὡς καὶ διάφοροι ἐντερικαὶ νόσοι τῶν παίδων. Ὅλως ἀντίθετον εἶναι τὸ *θαλάσσιον* κλῖμα, ὅπερ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ δέρματος διεγερτικῶς, οὕτως ὥστε τονοῦται ἡ κυκλοφορία· ἐπίσης ἡ ἀναπνοὴ δι' αὐτοῦ γίνεται βαθυτέρα καὶ μεγάλως αὐξάνει ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀερίων. Μετὰ τῆς ἀναπνοῆς τονουμένη καὶ ἡ κυκλοφορία φέρει γενικὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος μετὰ αὐξήσεως τῆς θρέψεως αὐτοῦ, ἐκδηλουμένης διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ βάρους τοῦ σώματος καὶ τῆς καλῆς ὀρέξεως. Ἡ θνησιμότης εἶναι μικρὰ εἰς τὸ θαλάσσιον κλῖμα.

Τὸ *ὀρεινὸν* κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν. Αἱ ἐπιδημικαὶ νόσοι εἶναι σπανιώταται, ὅπως καὶ ἡ φυματίασις, ἡ ὁποία σχεδὸν ἐκλείπει ἀπὸ 2.000 μ. ὕψους καὶ ἄνω. Ἡ κυκλοφορία καὶ ἡ ἀναπνοὴ τελοῦνται ἀνετώτατα, ἡ δὲ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης αὐξάνει σημαντικά, παραλλήλως πρὸς τὴν καταφανῆ αὔξησιν τῆς ὀρέξεως.

Τοπικαί τινες κλιματολογικαὶ συνθῆκαι ἐπιφέρουσι σημαντικὰς ἀλλοιώσεις εἰς τὰς ἀνωτέρω συνθήκας. Οὕτω τὸ εἶδος τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων ἔν τινι τόπῳ ἐπηρεάζεται ἐκ τῆς ὑπάρξεως πλησίον αὐτοῦ λόφου τινός, κοιλάδος, δάσους. Τὰ στάσιμα ὕδατα, τὰ γεννῶντα τὰ ἕλη κτλ., εἶναι συνθῆκαι σημαντικαί, ἵνα χαρακτηρίσωσιν ἕνα τόπον ὡς μᾶλλον ἢ ἧττον ὑγιεινὸν ἑνὸς ἄλλου γειτονικοῦ, ὀλίγας ὥρας μόνον ἀπέχοντος ἀπὸ αὐτοῦ.

Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

—[ΕΚΚΛ.] Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος διῄρεσε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος εἰς τέσσαρα *θέματα* ἢ *κλίματα* (prafecturae), ταῦτα δὲ εἰς διοικήσεις καὶ τὰς διοικήσεις εἰς ἐπαρχίας (*Ζωσιμ.* 2. 32. *Θεοδωρ.* Ἐκκλ. ἱστορ. 5, 28 καὶ 6, 9). Πρὸς τὴν πολιτικὴν ταύτην διαίρεσιν προσηρμόσθη κατ' ὀλίγον, ὡς ἦτο ἑπόμενον, καὶ ἡ ἐκκλησιαστική, οὕτως ὥστε ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις συνέπιπτε πρὸς τὴν πολιτικήν, οἱ δ' ἐπίσκοποι τῶν πρωτευουσῶν τῶν θεμάτων καὶ διοικήσεων διεκρίνοντο τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἀσκοῦντες καὶ δικαιοδοσίαν τινὰ ἐπ' αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα *κλῖμα* ἐκκλησιαστικῶς καλεῖται μεγάλη τις ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια, ἀποτελοῦσα ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν (τὸ κλῖμα π. χ. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου). Κ. Ι. Δ.

κλιμάγραμμον (τὸ) (Climagramme). Ὅρος ἀποδιδόμενος εἰς τὴν σύντομον ἀναπαράστασιν τῶν κυριωτέρων *κλιματικῶν* στοιχείων (βλ. λ.) ἑνὸς τόπου ὑπὸ μορφὴν μαθηματικοῦ τύπου, ἐπινοηθέντος ὑπὸ τοῦ Hellmann. Ὁ τύπος οὗτος περιλαμβάνει 4 ὁμάδας ψηφίων, ἤτοι μίαν διὰ τὴν θερμοκρασίαν, μίαν διὰ τὴν ὑγρασίαν, μίαν διὰ τὴν νέφωσιν, καὶ μίαν διὰ τὴν βροχήν. Πολλάκις προστίθεται καὶ 5η διὰ τὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν βροχῆς. Ἡ πρώτη ὁμὰς περιέχει τὴν μέσην θερμοκρασίαν τοῦ τόπου, τὰς ἄκρας τιμὰς τῶν μέσων μηνιαίων θερμοκρασιῶν καὶ τὰς ἀπολύτως ἄκρας παρατηρηθείσας θερμοκρασίας, ἡ δευτέρα ὁμὰς περιλαμβάνει τὴν μέσην τιμὴν τῆς ἀπολύτου καὶ τῆς σχετικῆς ὑγρασίας, ὡς καὶ τὰς ἄκρας τιμὰς τῶν μέσων μηνιαίων, αἵτινες φέρουσι καὶ τὸν μῆνα καθ' ὃν σημειοῦνται διὰ λατινικοῦ ἀριθμοῦ.

Οὕτω π. χ. τὸ κλιμάγραμμον τῆς Ρώμης (36 μ.) ἔχει τὴν ἑξῆς μορφήν:

1η ὁμὰς — 2α ὁμὰς — 3η ὁμὰς

$$15.4\ \frac{24.5}{7.0}\ \frac{42.0}{-8.2}\quad 9.3\ \frac{13.2}{5.7}\ 65\ \frac{74}{55}\quad 4.4\ \frac{5.5\ \mathrm{III}}{2.0\ \mathrm{VII}}$$

4η ὁμὰς — 5η ὁμὰς

$$827\ \frac{127.\ \mathrm{X}}{18\ \mathrm{VII}}\quad 99\ \frac{11.5\ \mathrm{XI}}{2.2\ \mathrm{VII}}$$

Ἔνθα: 15.4, ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία· 24.5 ἡ μέση μηνιαία τιμὴ τῶν μεγίστων θερμοκρασιῶν· 7.0, ἡ μέση μηνιαία τιμὴ τῶν ἐλαχίστων θερμοκρασιῶν· 42.0, ἡ ἀπόλυτος μεγίστη παρατηρηθεῖσα θερμοκρασία· —8.0, ἡ ἀπόλυτος ἐλαχίστη παρατηρηθεῖσα θερμοκρασία· 9.3, ἡ μέση ἐτησία τάσις ὑδρατμῶν· 13.2, ἡ μέση μηνιαία μεγίστη τάσις ὑδρατμῶν τοῦ ἔτους· 5.7, ἡ μέση μηνιαία ἐλαχίστη τάσις ὑδρατμῶν τοῦ ἔτους· 65, ἡ μέση ἐτησία σχετικὴ ὑγρασία μετὰ μέσων μηνιαίων ἄκρων 74 καὶ 55· 4.4, ἡ μέση ἐτησία νέφωσις, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν μέσων μηνιαίων ἄκρων τιμῶν μετὰ τῆς ἐνδείξεως τοῦ μηνός· 827, τὸ μέσον ἐτήσιον ὕψος βροχῆς εἰς χιλιοστ., ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν μέσων μηνιαίων ἄκρων τιμῶν μετὰ τῆς ἐνδείξεως τοῦ μηνός· 99, ὁ μέσος μηνιαῖος ἀριθμὸς ἡμερῶν βροχῆς μετὰ μέσων μηνιαίων ἄκρων τιμῶν καὶ τῆς ἐνδείξεως τοῦ μηνός.

Παρ' ἡμῖν, κατὰ τὸν Λειβαθηνόν, τὸ κλιμάγραμμον τῆς Ζακύνθου ἔχει τὴν ἑξῆς μορφήν:

$$18.9\ \frac{27.3}{-11.3}\ \frac{40.4}{-1.4}\quad 11.8\ \frac{16.0}{7.0}\ 69\ \frac{76}{57}\quad 3.1\ \frac{5.0\ \mathrm{XII}}{0.6\ \mathrm{VII}}$$

$$1119\ \frac{224\ \mathrm{XII}}{3\ \mathrm{VII}}\quad 100\ \frac{16.3\ \mathrm{XII}}{0.9\ \mathrm{VII}}$$

[*G. Hellmann*: Das Klimagramm: Met. Zeitschrift (Σεπτ. 1924 σ. 278)].

Θ. Θ. Φ.

Digitized by Google

Κλίμακας *[Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς νήσου Κύπρου, ἐκτεινόμενον κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Πάφου, δυτικῶς τοῦ χειμάρρου Ἐζούζας, καὶ καταλαμβάνον τὸ μεταξὺ τῶν χωρίων Ἁγίου Νεοφύτου καὶ Τρεμηθούσης διάστημα. κ. μ. κ.

Κλίμακας, *Ἰωάννης.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν, νεώτατος ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως. Προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου εἰς τὸ τακτικόν, προήχθη, χάρις εἰς τὴν ἱκανότητα καὶ ἀνδρείαν, εἰς ἀξιωματικόν, ἔδρασε καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ 1825—1829 καὶ παραμείνας εἰς τὸ στράτευμα ἀπεστρατεύθη ὑποστράτηγος, ἀφοῦ διεκρίθη ἐπὶ Ὄθωνος μεταξὺ τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν. Γ. Δ. Κ.

Ἰωάννης Κλιμάκας.

κλιμακηδόν· ἐπίρρ. δίκην κλίμακος, κατὰ βαθμῖδας κλίμακος, βαθμηδόν: «παράταξις στρατοῦ κλιμακηδόν»· || στρατ. τακτ. εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἐκαλεῖτο *κλιμακηδὸν τάξις* ἡ πρὸς τὸ ἓν πλευρὸν κλιμακωτὴ τάξις μονάδος τινός· σήμερον ὁ ὅρος δὲν χρησιμοποιεῖται, πᾶσα δὲ πρὸς τὸ πλευρὸν διάταξις ὑπάγεται εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς *κλιμακώσεως* (βλ. λ.).

κλιμάκιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κλῖμαξ*, μικρὰ κλῖμαξ, κοιν. *σκαλίτσα*· || βαθμὶς τῆς κλίμακος, κοιν. *σκαλοπάτι*· || στρατιωτ. ἓν τῶν τμημάτων στρατοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα διαιρεῖται μεῖζον σῶμα, τμῆμα στρατοῦ ἀποτελοῦν στοιχεῖον κλιμακωτῆς τάξεως.

—*[Τακτ.] Κλιμάκιον* καλεῖται ἓν ἕκαστον τῶν κατὰ βάθος κατανεμημένων τμημάτων στρατεύματός τινος διατελοῦντος ἐν *κλιμακώσει*. Προκειμένου περὶ πορείας ἢ σταθμεύσεως, τὰ διάφορα κλιμάκια δὲν ἔχουσιν ἀποστολὴν διάφορον, καθ' ὅσον ἡ σχετικὴ κλιμάκωσις λαμβάνεται ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀκοπωτέρας πορείας, ἀνετωτέρας σταθμεύσεως, εὐκολωτέρας διατροφῆς κτλ., δι' ὃ δὲν λαμβάνουσι καὶ εἰδικὰς ὀνομασίας· προκειμένου ὅμως περὶ μάχης, ἕκαστον κλιμάκιον ἔχει ἀποστολὴν διάφορον. Ἐν ἐπιθέσει, κατὰ μὲν τὴν μέχρι τοῦ 1915 ἐποχὴν ἐχρησίμευον, τὸ μὲν ἐπὶ κεφαλῆς κλιμάκιον (ἡ ἄλυσις τῶν ἀκροβολιστῶν, ἡ γραμμὴ μάχης, ἡ γραμμὴ πυρὸς) διὰ τὴν παροχὴν τοῦ πυρός, τὸ δεύτερον κλιμάκιον (αἱ ἐνισχύσεις, τὰ στηρίγματα) διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἐπαρκείας τοῦ πυρὸς ἐν τῇ ἀλύσει, τὸ δὲ τρίτον (ἐφεδρεία, διαθέσιμα τμήματα) ἐν ἀρχῇ διὰ τὴν βαθμιαίαν ἐνίσχυσιν τῆς ἀλύσεως, κατόπιν διὰ τὴν ἐν καιρῷ πύκνωσιν αὐτῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐφόδου. Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχήν, τὸ *κλιμάκιον πυρός*, δηλαδὴ τὸ σύνολον τῶν ὁμάδων μάχης τῶν προοριζομένων ὅπως παρέχωσι πυρά, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἄλλοτε ἄλυσιν ἀκροβολιστῶν, τὰ ὄπισθεν ὅμως κλιμάκια, τὰ συλλήβδην σήμερον καλούμενα *ἐφεδρεῖαι*, δὲν ἰσοδυναμοῦσι πρὸς τὰ παλαιὰ δεύτερον καὶ τρίτον κλιμάκια (ἐνισχύσεις, ἐφεδρεία), καθ' ὅσον εἶναι ῥιζικῶς διάφορος ὁ τρόπος τῆς προχωρήσεως τοῦ πεζικοῦ ἐν τῇ μάχῃ, διάφορος ὁ τρόπος τῆς ἐνισχύσεως καὶ ἔτι πλέον διάφορος ὁ τρόπος συντηρήσεως ἐφεδρειῶν (οὐχὶ αἱ αὐταὶ ὑποδεέστεραι μονάδες αἱ ἀρχικῶς ὁρισθεῖσαι ὡς ἐφεδρεία, ἀλλ' αἱ ἑκάστοτε ἐξ *ἀντικαταστάσεως* συνενούμεναι καὶ ἀνασυγκροτούμεναι). Τὰ κλιμάκια τῶν συγχρόνων ἐφεδρειῶν ἔχουσιν ἀποστολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν προσπαθειῶν καὶ τῆς διαρκείας τοῦ ἀγῶνος, τῆς ἐπανορθώσεως τῶν σφαλμάτων ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν καὶ τῆς πληρώσεως τῶν ἐκ τούτων προκυπτόντων κενῶν καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας. Ἐν ἀμύνῃ, τὰ κλιμάκια ἐγκαθίστανται ἐπὶ τῶν διαφόρων κατὰ βάθος *τοποθεσιῶν*, ἀδιαφόρως ἂν αὗται ἔχωσιν ὀργανωθῆ ἀμυντικῶς ἢ μή· τὸ μὲν πρῶτον κλιμάκιον ἐπὶ τῆς *τοποθεσίας ἀσφαλείας* (τοποθεσίας προφυλακῶν, προκεχωρημένης γραμμῆς ἀμύνης), τὰ δὲ ὄπισθεν ἐπὶ τῶν διαφόρων κατὰ βάθος ἀμυντικῶν γραμμῶν τῆς *τοποθεσίας ἀντιστάσεως* (1ης, 2ας, 3ης κτλ.).

Εἰς τὸν ἔφιππον ἀγῶνα τοῦ ἱππικοῦ, κατὰ μὲν τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς (τὰς μέχρι τοῦ 1915), τὸ ἱππικὸν τοῦτο κατενέμετο κατὰ βάθος εἰς διάφορα *κλιμάκια* (συνήθως τρία), πρὸς σχηματισμὸν *στηριγμάτων* καὶ *ἐφεδρείας*, σήμερον ὅμως (ἀπὸ τοῦ 1916 καὶ ἐντεῦθεν) παρεμφερὴς κλιμάκωσις δὲν ἐκτελεῖται, καθ' ὅσον ὁ ἔφιππος ἀγὼν διεξάγεται πάντοτε δι' ἑνὸς μοναδικοῦ κλιμακίου. Ν. Θ. Κ.

—*[Ναυτ.] Κλιμάκια* (κοιν. *σκαλοπάτια*) καλοῦνται αἱ βαθμῖδες πάσης τοῦ πλοίου ναυτικῆς κλίμακος. Εἶναι δὲ τὰ κλιμάκια ξύλινα μὲν δικτυωτὰ ἐκ τὴκ ἢ ἐξ ὀξυᾶς διὰ τὰς ἐξωτερικὰς κλίμακας, τὰς τοῦ ἐπιστέγου καὶ τὰς τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς φυλακῆς, καὶ ἐκ διαμήκων ξύλων σχήματος παραλληλεπιπέδου ὀρθογωνίου τομῆς διὰ τὰς πλευρικὰς κλιμακίδας καὶ τὰς τῶν κυτῶν, ἐνίοτε δέ, εἰς τὰς τελευταίας τοιαύτας, ἀπαντῶσι καὶ ἐκ σιδηρῶν ῥαβδίων κλιμάκια ἐμπεπηγμένων κατὰ τὰ ἄκρα των ἐντὸς τῶν ἐκ σιδηρελαματίνων ταινιῶν σκελῶν (κοιν. σκαλομερίων) τῆς κλιμακίδος. Τὰ κυλινδρικὰ ἐν τούτοις ξύλινα κλιμάκια τῶν κλιμακίδων τῶν λεμβούχων, τῶν κρεμαστῶν κλιμακίδων (κοιν. ἀνεμόσκαλες) καὶ τῶν ἀναβαθρῶν τῶν ἐπιτόνων, ὡς καὶ τὰ σχοίνινα τῶν ἐπιτόνων. ὀνομάζονται *βαθμῖδες* (κοιν. σκαλιέρες) καὶ οὐχὶ *κλιμάκια*. Σ. Ε. Λ.

κλιμακίς, —*ίδος* (ἡ)· ὑποκορ. τοῦ *κλῖμαξ*, μικρὰ κλῖμαξ.

—*[Ναυτ.]* —1) Ὀνομασία, ἥτις δίδεται (κοιν. *σκάλα τοῦ ἀμπαριοῦ*), πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν κυρίως κλιμάκων, εἰς τὰς κατακορύφους, ἅμα δὲ καὶ ἐπιτοιχίους κλίμακας, τὰς μεταγούσας ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ἢ τῶν ὑποφραγμάτων εἰς τὰ κύτη. Αἱ κλιμακίδες δύνανται νὰ ὦσι ξύλιναι ἢ σιδηραῖ, μόνιμοι ἢ ἀφαιρεταί, καὶ σχοίνιναι μετὰ ξυλίνων κλιμακίων κρεμασταί, ἀλλὰ μὲ τὸ εἰς ψέλλιον ἀπολῆγον κατώτερον ἄκρον των προσδενόμενον μετ' ἐντάσεως εἰς πόρπην τοῦ δαπέδου τοῦ κύτους, διήκουσι δὲ κατακορύφως ἐπὶ τῶν διαφραγμάτων (κοιν. *μπουλμέδες* ἢ *φρακτές*) τῶν κυτῶν. —2) Κλῖμαξ (κοιν. *σκάλα τῆς μπάντας*) ἀποτελουμένη ἐξ ἐπιμήκων ξυλίνων τύλων ὀρθογωνίου τομῆς, καθηλωμένων ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου παραλλήλως τῇ γραμμῇ τοῦ καταστρώματος καὶ εἰς ἴσας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις.

Χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν ναυτῶν ἢ ὑπαξιωματικῶν μεταξὺ παραβεβλημένης λέμβου εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ πλοίου καὶ καταστρώματος. Ἐν πλῷ, ὁπότε αἱ κύριαι κλίμακες εἶναι ἐντεθειμέναι, διὰ τῶν ὑπηνέμων τοιούτων κατέρχονται καὶ οἱ ἀξιωματικοί, ὁσάκις καθαιρῆται λέμβος πρὸς νηοψίαν πλοίου ἐν ὄψει, ἢ πρὸς σωστικοὺς σκοπούς. Εἰς τὰς τοιαύτας κλιμακίδας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔλειπον ἀπὸ τὰ μεγάλα πολεμικὰ τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, σπανίζουσαι εἰς τὰ σύγχρονα, χειραγωγοὶ σχοίνινοι (κοιν. *σκαντήλια*) κρεμάμενοι παραλλήλως ἑκατέρας τῶν πλευρῶν τῆς κλιμακίδος ὑποβοηθοῦσι τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν κατάβασιν. —3) *Κρεμασταὶ κλιμακίδες* (κοιν. *ἀνεμόσκαλες*), ἔχουσαι ἀντὶ ἀκάμπτων σκελῶν σχοίνινα τοιαῦτα, μεταξὺ τῶν ὁποίων, διανοιγομένων διὰ κεστρῶν, παρεμβάλλονται τὰ ἡὐλακισμένα ὀλόγυρα ἄκρα ξυλίνων κλιμακίων. Τοιαῦται κλιμακίδες εἶναι αἱ ἀπὸ τῶν διζύγων εἰς τὸ τραχήλωμα τῆς φώσωνος κατὰ μῆκος καὶ πρύμνηθεν τῶν μικρῶν ἐπιστηλίων τεταμέναι, ὡς καὶ αἱ ἀπὸ τῶν λεμβούχων ἢ τῆς κορώνης αἰωρούμεναι καὶ δι' ὧν ἀνέρχονται ἢ κατέρχονται οἱ λεμβῖται τῶν εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῶν τοιούτων κλιμακίδων προσδεδεμένων λέμβων. Εἶδος τοιούτων δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ αἱ *ἀναβάθραι τῶν ἐπιτόνων*, ἔχουσαι ξύλινα τὰ κλιμάκια, καὶ αἱ ἐκ βαθμιδοσχοίνου προσδεδεμένου ἀπὸ ἐπιτόνου εἰς ἐπίτονον. —4) Εἰς τοὺς φάρους, ἡ σιδηρᾶ ἑλικοειδὴς κλῖμαξ, «ταχείας κλίσεως», ἡ συνεχίζουσα οἱονεὶ τὴν κλίμακα τοῦ φάρου, ἅτε μετάγουσα, εἰς τοὺς ἀπὸ 3ης τάξεως καὶ ἄνω φάρους, ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου ὑπηρεσίας εἰς τὸ δάπεδον τοῦ κλωβοῦ. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

κλιμακοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κλίμακα, ὁ ἔχων σχῆμα κλίμακος ἢ βαθμῖδος κλίμακος.

κλιμακοπηγία (ἡ)· πῆξις, σύμπηξις, κατασκευὴ κλίμακος· || τὸ δικαίωμα τῆς στερεώσεως κλίμακος ἐπὶ ἀλλοτρίας ἰδιοκτησίας.

κλιμακόπλευρον (τό)· τὸ πλευρὸν τῆς κλίμακος, τὸ ξύλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐνσφηνοῦνται ἢ προσηλοῦνται αἱ βαθμῖδες τῆς κλίμακος, κοιν. *σκαλομέρι*.

κλιμακοστάσιον (τὸ)· ὁ τόπος ὅπου ἵσταται, ἱδρύεται ἡ κλῖμαξ, ὁ χῶρος τῆς οἰκοδομῆς ὁ προωρισμένος πρὸς κατασκευὴν τῆς κλίμακος.

κλιμακοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ βαστάζων τὴν κλίμακα: «κλιμακοφόρος τοῖχος, — πλευρά»· || ὁ χῶρος ὅπου ἱδρύεται ἡ κλῖμαξ, κλιμακοστάσιον.

κλιμακτήρ, —*ῆρος* (ὁ)· βαθμὶς κλίμακος, κοιν. *σκαλοπάτι*· || τμῆμα κλίμακος, τὸ ὁποῖον χωρίζεται διὰ πλατείας βαθμῖδος, τὸ ἀπὸ πλατυβάθμου μέχρις ἄλλου πλατυβάθμου ἢ τῆς κορυφῆς τμῆμα κλίμακος: «ὅσα πατώματα τόσοι καὶ οἱ κλιμακτῆρες», «κλῖμαξ μὲ δύο κλιμακτῆρας».

κλιμακτηρικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κλιμακτῆρα, εἰς τὴν βαθμῖδα τῆς κλίμακος· || «κλιμακτηρικὸν ἔτος τῆς ἡλικίας» τὸ 63ον ἔτος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἰσέρχεταί τις εἰς νέαν περίοδον τῆς ζωῆς, «κλιμακτηρικὴ περίοδος τῶν γυναικῶν» ἡ ἐποχὴ τῆς καταπαύσεως τῶν ἐμμήνων διὰ τὴν κρισιμότητα τῆς περιόδου (βλ. λ. *ἐμμηνοληξία*).

κλιμακῶ (—*όω*)· ῥυθμίζω, διασκευάζω εἰς σχῆμα κλίμακος· || παρατάσσω τὸν στρατὸν κατὰ κλίμακα.

κλιμάκωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ εἰς κλίμακα ῥύθμισις, διασκευή· || ἡ παράταξις τοῦ στρατοῦ κατὰ κλιμάκια.

—*[Τακτ.] Κλιμάκωσις* καλεῖται ἡ δι' οἱονδήποτε λόγον, ὡς π. χ. πορείαν, στάθμευσιν, μάχην, κτλ., κατανομὴ στρατεύματός τινος, κατὰ τὴν ἔννοιαν ὅμως τοῦ βάθους μόνον, εἰς ἣν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν πλευρά. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, ἐφ' ὅσον, διὰ τὴν κατάλληλον κατανομὴν ἐν τῇ μάχῃ, ἀπαιτεῖται μεγάλη συμπαράταξις κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ μετώπου, ὡς π.χ. διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐπὶ μετώπου ἐκτεταμένου, δι' ἐνέργειαν ἀπότομον καὶ ἰσχυρὰν ἀλλὰ μικρᾶς διαρκείας, κτλ., θὰ ἐπέρχεται ἀντίκτυπος ἐπὶ τῆς μικροτέρας κατὰ βάθος κλιμακώσεως. Δι' αὐτό, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐνεργείας ἐμμόνου καὶ παρατεταμένης, ἡ μεγάλη κατὰ βάθος κλιμάκωσις εἶναι ἀπαραίτητος, τόσον δὲ μείζων ἐφ' ὅσον ἡ ἐνέργεια πρόκειται νὰ εἶναι μᾶλλον παρατεταμένη, ὁπότε ἀναγκαστικῶς ἡ ἐνέργεια αὕτη πρέπει νὰ ἐπεκτείνεται ἐπὶ μικροῦ μετώπου. Κλιμάκωσις ἐξετελεῖτο ἀνέκαθεν, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ἐγίνετο εὐρεῖα χρῆσις τοῦ ὅρου τούτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἐξετελεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν ἐντεταγμένων ὑποδεεστέρων μικρῶν μονάδων. Ν. Θ. Κ.

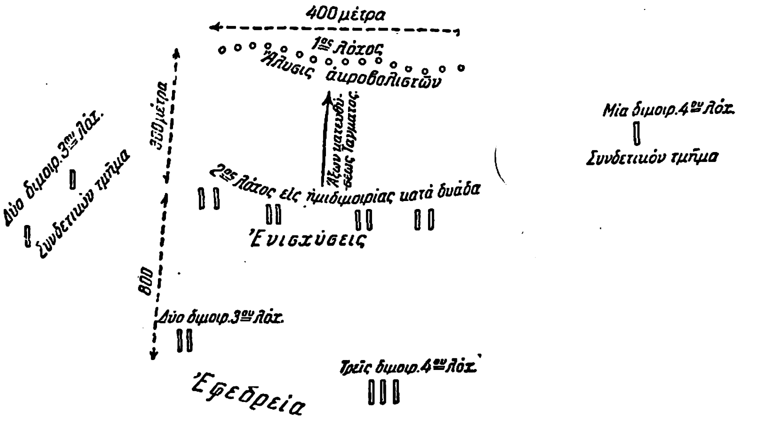

Κλιμάκωσις ἐντεταγμένου τάγματος κατὰ τὴν ἐποχὴν 1860—1915.

—*[Βλητ.]* Εἰς σχηματισθεῖσαν κατὰ τὴν βολὴν πυρβολαρχίας δέσμην διὰ τοῦ ὅρου *κλιμάκωσις* δηλοῦται ἡ εἰς χιλιοστὰ τῆς ἀποστάσεως διαφορὰ τῶν παρεκτροπῶν δύο γειτονικῶν πυροβόλων. Διὰ πυροβόλα ἐσκοπευμένα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, δι' οὗ κατὰ συνέπειαν διέρχονται τὰ ἐπίπεδα βολῆς τούτων, ἡ κλιμάκωσις ἰσοῦται τῷ μηδενί. Τὸ ἄνοιγμα τῆς δέσμης, ἤτοι ἡ γωνία, ἣν σχηματίζουσι τὰ ἐπίπεδα βολῆς τῶν δύο ἀκραίων πυροβόλων, καθορίζεται ἢ τροποποιεῖται κατὰ τὰς ἀνάγκας, ὡς καὶ ἡ μετάβασις ἐκ μιᾶς μορφῆς τῆς δέσμης εἰς ἄλλην (ἐν συγκλίσει, ἀποκλίσει ἢ παραλληλισμῷ), ἐνεργεῖται διὰ τῶν παραγγελμάτων «κλιμάκωσις τόσα», ἢ «αὐξήσατε (ἐλαττώσατε) τὴν κλιμάκωσιν κατὰ τόσα»· ἡ οὕτως εἰς χιλιοστὰ ἐν τῷ παραγγέλματι καθοριζομένη διόρθωσις εἰς τὴν παρεκτροπὴν δίδεται, ἐξαιρουμένου τοῦ ὁδηγοῦ πυροβόλου, τοῦ ἀκραίου ἐν τῇ παρατάξει καὶ συνήθως τοῦ δεξιοῦ, εἰς τὰ λοιπά, ἁπλῆ διὰ τὸ 2ον, διπλῆ διὰ τὸ 3ον καὶ τριπλῆ διὰ τὸ 4ον πυροβόλον. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

κλιμακωτός, —*ή,* —*όν*· ὁ διατεταγμένος εἰς σχῆμα κλίμακος, ὁ ἐμφανίζων μορφὴν κλίμακος: «ἀνωφέρεια —, κλιτὺς κλιμακωτή»· || «κλιμακωτὴ παράταξις» ἄλλως, «— κατὰ κλιμάκια»· || «κλιμακωτὸς στίχος» (βλ. κατωτ.).

— **κλιμακωτὴ** ***βολή.*** Ἡ βολὴ ἡ ἐκτελουμένη διὰ *κλιμακωτῶν ὑψώσεων.*

— **κλιμακωτὸς** ***στίχος*** *[Λαογρ.].* Καλοῦσι *κλιμακωτοὺς στίχους* συνήθως τριῶν εἰδῶν στίχους: α') Ἐκείνους, ἐν οἷς ἑκάστη κατὰ σειρὰν λέξις εἶναι κατὰ μίαν συλλαβὴν μεγαλυτέρα τῆς προηγουμένης· π. χ.

ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενές, ὀλβιόδαιμον.

β') Ἐκείνους, ὧν ἡ τελευταία λέξις ἐπαναλαμβάνεται ἐν ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου· π. χ.

Digitized by Google

Ἄναξ βασιλεῦ, σοῦ πεσόντος οὐ φέρω,
καὶ μὴ φέρων τὸ πάθος αὐτὸς δακρύω,
καὶ δακρύων τὸ φίλτρον εἰς σὲ δεικνύω.

γ') Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι καταλήγουν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς αὐτῆς λέξεως, ἁπλῆς ἢ συνθέτου· π. χ.

Στοᾶς ὀρῶ τὸ μῆκος, ὡς μέγα, μέγα
ψυχρὸν ὕδωρ ἥδιστον ἐμφέρει, φέρει.
καὶ γὰρ τὸ ῥεῖθρον ἄφωνον ῥέει, ῥέει.

Κλιμακωτὰ ποιήματα, ἐκ μὲν τῆς μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς ἔχομεν τὴν ἔμμετρον ἐπιστολὴν τοῦ Πολυβίου πρὸς τὸν Σῦρον Δημήτριον, ἐκ δὲ τῆς βυζαντινῆς ἐμμέτρου λογοτεχνίας τὸν ἐξ 96 ἰαμβικῶν στίχων εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Κομνηνὸν ἐπιτάφιον, ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Τζέτζη, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεχνοποιία μηχανικὴ καὶ ἀντηχητικὴ πρὸς τὸ ἐπιστρέψαι Ναβάτιον εἰς θεοσέβειαν», ποίημα τοῦ Θεοδώρου Πτωχοπροδρόμου, περισωθὲν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 3.058 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, τὸν εἰς τὸν Μανουὴλ ἐπίσης τὸν Κομνηνὸν ἐπιτάφιον, συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξίου Β' καὶ τῆς χήρας του Μαρίας ἐξ Ἀντιοχείας κ. ἄ.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν κλιμακωτῶν τούτων ποιημάτων, ἐν τῇ δημώδει φιλολογίᾳ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἰδίως, ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα καὶ ἀνάλογα πρὸς ταῦτα *παραμύθια*, δυνάμενα νὰ ὀνομασθῶσι *κλιμακωτά*, λόγῳ τῆς κλιμακωτῆς διατάξεως τῶν ἐπεισοδίων των. Οὕτω πολλὰ ἐκ τῶν *ναναρισμάτων*, τὰ ὁποῖα ᾄδονται συνήθως ὑπὸ τῶν μητέρων ἢ τροφῶν πρὸς διασκέδασιν τῶν παιδίων, ἔχουσι κλιμακωτὸν χαρακτῆρα. Τοιοῦτον εἶναι καὶ ἰουδαϊκόν τι ᾆσμα τοῦ Πάσχα, ὃν ἐν θρησκευτικῇ χρήσει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις μέχρι σήμερον. Καλούμενον «Χὰδ γκαδιά», ψάλλεται κατ' οἶκον πρὸ τοῦ δείπνου καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κεκανονισμένων εὐχῶν τὰς δύο νύκτας τοῦ Πάσχα. Ἄρχεται οὕτω: «Ἕνα κατσικάκι, ἕνα κατσικάκι, τὸ ἀγόρασε ὁ πατεράκης γιὰ δύο ἄσπρα»· ἡ πρώτη στροφὴ ἀναφέρει ὅτι τὸ κατσικάκι τὸ ἔφαγε τὸ γατάκι· ἡ δευτέρα ὅτι τὸ γατάκι ἐδάγκασε τὸ σκυλάκι καὶ οὕτω καθεξῆς, ἡ δὲ τελευταία, ἡ συγκεφαλαιοῦσα πάσας, ἔχει ὡς ἕπεται: «Τότε ἦρθε ὁ Θεός μας καὶ ἐσκότωσε τὸν Μάλαχ Χαμμόβες (τὸν ἄγγελον τοῦ θανάτου), ποὺ ἐσκότωσε τὸν μακελλάρη, ποὺ ἐσκότωσε τὸ βόϊδι, ποὺ ἤπιε τὸ νερό, ποὺ ἔσβησε τὴ φωτίτσα, ποὺ ἔκαψε τὸ ξυλάκι, ποὺ ἔδειρε τὸ σκυλάκι, ποὺ ἐδάγκασε τὸ γατάκι, ποὺ ἔφαγε τὸ κατσικάκι, ποὺ ἀγόρασε ὁ πατεράκης γιὰ δύο ἄσπρα· τὸ κατσικάκι, τὸ κατσικάκι». Ὑπό τινων ἐρευνητῶν ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ ἑβραϊκὸν τοῦτο κλιμακωτὸν ᾆσμα, τὸ ὁποῖον ἑρμηνεύουν ἀλληγορικῶς, εἶναι τὸ πρότυπον, ἐξ οὗ προῆλθον τὰ κλιμακωτὰ ᾄσματα καὶ παραμύθια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

Κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, ἡ παλαιοτάτη διατύπωσις κατὰ κλιμακωτὸν τρόπον εὑρίσκεται εἰς ἀπόσπασμα Ἀθηναίου ποιητοῦ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, τοῦ Διφίλου, ὅστις ἐν τῇ κωμῳδίᾳ αὐτοῦ «Θησεὺς» εἰσῆγε τρεῖς κόρας Σαμίας, γριφευούσας παρὰ πότον· «προβαλὼν δ' αὐταῖσι τὸν γρῖφον· τί πάντων ἰσχυρότατον; καὶ τὴν μὲν εἰπεῖν ὅτι ὁ σίδηρος, καὶ φέρειν τούτου τὸν λόγον τὴν ἀπόδειξιν, διότι τούτῳ πάντ' ὀρύσσουσίν τε καὶ τέμνουσι καὶ χρῶντ' εἰς ἅπαντα· εὐδοκιμοῦσαν δ' ἐπάγειν τὴν δευτέραν φάσκειν τε τὸν χαλκέα πολὺ κρείττω φέρειν ἰσχύν· ἐπεὶ τοῦτον κατεργαζόμενον καὶ τὸν σίδηρον τὸν σφοδρὸν κάμπτειν, μαλάσσειν, ὅ,τι ἂν χρῄζῃ ποιεῖν κτλ.» (*Ἀθην.* Δειπν. I, 451 β). Ὁ Δίφιλος εἶχε φαίνεται ὡς βάσιν δημῶδες ᾀσμάτιον ἢ μυθάριον, τὸ ὁποῖον διεσκεύασε. [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Παρατηρήσεις εἰς τὰ Σωζοπολιτικὰ παραμύθια, ἐν «Λαογραφ.» τ. Ε', σ. 480–488.]

— Ω.

κλιμάμαξα (ἡ). Τετράτροχον ὄχημα, ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν μακρῶν πλευρῶν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἐστερεωμέναι κλιμακοειδεῖς πλευραὶ (θαιροί), πρὸς συγκράτησιν τοῦ φόρτου.

Ν. Θ. Κ.

κλῖμαξ,—ακος (ἡ)· ἡ κεκλιμένη καὶ ἐπὶ σταθεροῦ σημείου ἐρειδομένη ἀνάβαθρα, κοιν. *σκάλα*: «κλῖμαξ τῆς οἰκίας, — τοῦ πλοίου», «κλῖμαξ πηκτή, — κινητή, — περιαιρετή», «— ξυλίνη, — λιθίνη. — μαρμαρίνη, — σχοινίνη» ‖ μεταφ. «κλῖμαξ θερμομετρική» ἡ διαίρεσις τοῦ θερμομέτρου εἰς βαθμούς ‖ «κλῖμαξ χαρτογραφική» ἡ ἀναλογία τοῦ μήκους τῶν γραμμῶν σχεδίου τινὸς πρὸς τὴν φυσικὴν τοῦ σχεδιαζομένου ὑπόστασιν, ἡ ἀναλογία σχεδιαγραφουμένου χώρου πρὸς τὴν πραγματικὴν ἔκτασιν ‖ φρ. «εἰς εὐρεῖαν κλίμακα» εἰς μεγάλην ἔκτασιν: «αἱ ἐπιχειρήσεις ἔγιναν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα», «μεταβολαὶ —, μεταθέσεις εἰς εὐρεῖαν κλίμακα».

— [ΕΓΚΥΚΛ.] Καλοῦνται *κλίμακες* ἐν γένει τὰ παντὸς εἴδους βαθμιδωτὰ κατασκευάσματα, διὰ μέσου τῶν ὁποίων δύναταί τις ν' ἀνέρχεται, διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων, ἀπὸ θέσεώς τινος εἰς ἄλλην ὑψηλοτέραν, ἢ νὰ κατέρχεται ἀντιστρόφως.

Αἱ κλίμακες διαιροῦνται εἰς δύο κυρίως κατηγορίας: τὰς *φορητάς*, ἢ ὁπωσδήποτε *μετακινητάς*, καὶ τὰς *μονίμους*.

Κλίμακες φορηταί. Ἡ χρῆσις τούτων χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀπωτέρας ἀρχαιότητος, τόσον διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πρακτικοῦ βίου ὅσον καὶ διὰ πολεμικοὺς σκοπούς. Ἦσαν δὲ αἱ φορηταὶ κλίμακες τῶν ἀρχαίων χρόνων ὅμοιαι σχεδὸν πρὸς τὰς κοινὰς σημερινὰς τοιαύτας (σχ. 4, ἀριθ. 5)· ὅταν ὅμως ἐπρόκειτο νὰ χρησιμεύσουν δι' ἐκπόρθησιν φρουρίων, κατεσκευάζοντο μακρόταται καὶ λίαν στερεαί, ὥστε νὰ φθάνουν ἀφ' ἑνὸς μέχρι τοῦ ὕψους τῶν τειχῶν καὶ ν' ἀντέχουν ἀφ' ἑτέρου εἰς

Σχ. 1. *Ἀρχαία πολιορκητικὴ κλῖμαξ.*
[Ἐξ ἀναγλύφου τοῦ μνημείου τῶν Νηρηΐδων.]

τὸ βάρος πολλῶν συγχρόνως στρατιωτῶν, οἵτινες ἔδει ν' ἀνέρχωνται τὰς βαθμῖδάς των ἐν μεγάλῃ ταχύτητι καὶ πυκνῇ ἐπαλληλίᾳ. Ὅμοιαι κλίμακες

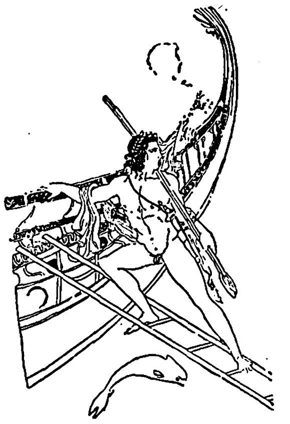

Σχ. 2. *Κλῖμαξ ἐπιβιβάσεως ἐπὶ πλοίων* (Ἀγγειογραφία).

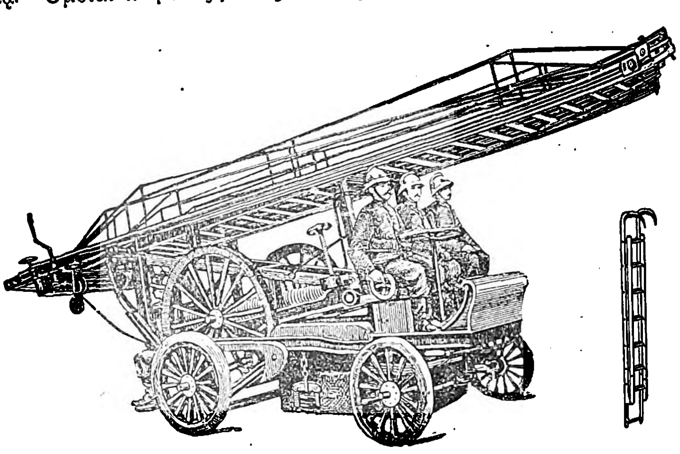

Σχ. 5. *Κλίμακες πυροσβεστῶν.*
[Ἀριστερά: Κλῖμαξ μηχανικὴ ἀναβιβαζομένη καὶ ἀναπτυσσομένη διὰ κινητῆρος.
Δεξιά: Μικρὰ διπλῆ κλῖμαξ ἀναβάσεως εἰς μικρὰ ὕψη.]

ἐχρησιμοποιοῦντο συνήθως καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τῶν τριήρεων ἐπιβίβασιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀποβίβασιν τῶν ἀνδρῶν.

Αἱ σύγχρονοι φορηταὶ κλίμακες (σχ. 4) εἶναι ποικίλων μορφῶν καὶ χρήσεων. Ἡ ἁπλουστέρα ὅλων (ἀριθ. 5) ἀποτελεῖται ἐκ δύο ξυλίνων δοκῶν, διατεταγμένων παραλλήλως, ἢ ὑπὸ ἐλαφρὰν μεταξύ των γωνίαν, καὶ συνδεομένων πρὸς ἀλλήλας, κατ' ἴσας ἀποστάσεις, διά, ξυλίνων ἐπίσης, ῥάβδων (βαθμίδων). Εἰς ἄλλας (ἀριθ. 7) αἱ πλευρικαὶ δοκοὶ ἔχουσι σχῆμα ἐπιμήκους παραλληλογράμμου, αἱ δὲ βαθμῖδες ἀποτελοῦνται ἐκ σανίδων ἀρκετοῦ πλάτους, ὥστε νὰ στηρίζωνται καλύτερον ἐπ' αὐτῶν τὰ πέλματα τῶν ποδῶν τοῦ ἀναβαίνοντος. Κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν ὡς ἀνωτέρω φορητῶν κλιμάκων εἶναι ἀπαραίτητον νὰ στηρίζεται τὸ ἄνω αὐτῶν ἄκρον ἐπὶ τοῦ τοίχου ἢ ἄλλου τινὸς ἐρείσματος. Τοιαύτη ὅμως ἀνάγκη δὲν παρίσταται διὰ τὰς *διπλᾶς* κλίμακας, αἵτινες τηροῦνται ὄρθιαι ἀφ' ἑαυτῶν ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Αἱ τελευταῖαι ἀποτελοῦνται συνήθως ἐκ δύο ὁμοίων κλιμάκων (ἀριθ. 3 καὶ 4),

Σχ. 3. *Κλῖμαξ κηπουροῦ.*
[Ἐξ ἀρχαίας εἰκόνος.]

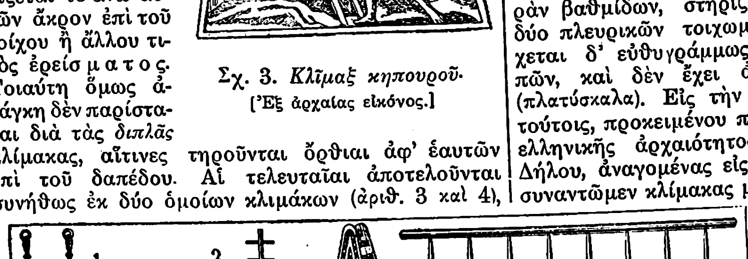

Σχ. 4. *Σύγχρονοι φορηταὶ καὶ μετακινηταὶ κλίμακες.*
[1=Σχοινίνη κλῖμαξ. 2=Κλῖμαξ διὰ τὴν συλλογὴν καρπῶν. 3=Διπλῆ κλῖμαξ πρὸς χρῆσιν οἰκιῶν, καταστημάτων καὶ τεχνιτῶν. 4=Διπλῆ τροχοφόρος κλῖμαξ κλαδευτοῦ. 5=Ἁπλῆ φορητὴ κλῖμαξ γενικῆς χρήσεως. 6=Μετακινητὴ κλῖμαξ βιβλιοθήκης). 7=Ὁμοία ἁπλουστέρου τύπου.]

συνδεδεμένων δι' ἀρθρώσεως κατὰ τὰ ἄνω ἄκρα των, ἄλλοτε δὲ πάλιν (ἀριθ. 6) τὸ ἕτερον αὐτῶν σκέλος ἀποτελεῖται ἐκ σταθεροῦ προσαρτήματος· τότε προσλαμβάνουσι τὴν μορφὴν μονίμου κλίμακος, ἥτις ὅμως, λόγῳ τοῦ μικροῦ βάρους της, δύναται νὰ μετατίθεται ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν, εἴτε ἀνεγειρομένη διὰ τῶν χειρῶν, εἴτε συρομένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μέσῳ τροχίσκων.

Φορητὰς κλίμακας εἰδικῶν τύπων χρησιμοποιοῦσιν οἱ πυροσβέσται διὰ τὴν ἐκ τῶν ἔξωθεν ἄνοδόν των εἰς καιομένας οἰκίας. Εἶναι δὲ αἱ κλίμακες αὗται ἄλλοτε μικραὶ καὶ εὐμετακόμιστοι, δυνάμεναι νὰ μεταφέρωνται εὐχερῶς παρ' ἑνὸς ἀτόμου, ἄλλοτε δὲ μηχανικαί, φερόμεναι ἐπὶ εἰδικῶν αὐτοκινήτων. Αἱ τελευταῖαι αὗται δύνανται ν' ἀναπτύσσωνται καὶ νὰ συμπτύσσωνται τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτρικοῦ ἢ ἄλλου κινητῆρος καὶ νὰ ἐξικνοῦνται εἰς ποικίλα, ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε ἀναγκῶν, ὕψη. Παρομοίων μηχανικῶν κλιμάκων γίνεται χρῆσις καὶ ἀπὸ τοὺς τεχνίτας τῶν τηλεγράφων διὰ τὴν τοποθέτησιν ἢ τὰς ἐπισκευὰς τῶν τηλεγραφικῶν ἀγωγῶν.

Ἄλλων τέλος τύπων φορηταὶ κλίμακες εἶναι αἱ ἐκ σχοινίων κατασκευαζόμεναι (ἀριθ. 1), χρήσιμοι ἰδίως ἐν τοῖς πλοίοις (βλ. κατωτέρω /Ναυτ./), καὶ

θὼς καὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν ἐκ τῶν δένδρων συλλογὴν τῶν καρπῶν (ἀριθ. 2).

Κλίμακες μόνιμοι. Κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα αἱ ἀρχιτέκτονες δὲν ἀπέδιδον πολλὴν σημασίαν εἰς τὰς κλίμακας τῶν ἰδιωτικῶν οἰκημάτων· ἀντιθέτως ὅμως εἰς τὰ ἐρείπια τῶν δημοσίων κτιρίων, καὶ αὐτὰ ἔτι τ' ἀναγόμενα εἰς παλαιοτάτας ἐποχάς, συναντῶμεν πολλάκις ὡραῖα ἀρχιτεκτονικὰ κατασκευάσματα τοῦ εἴδους τούτου, ἀξιόλογα ἰδίως διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς συνθέσεως καὶ τὴν ἐπιτυχῆ διάταξιν τῶν βαθμίδων των.

Ὁ Ὅμηρος, προκειμένου περὶ οἰκιῶν, ὁμιλεῖ περὶ ἄνω ὀρόφου (ὑπερῴου), εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήρχοντο διὰ κλίμακος, παλαιότερον ὅμως αἱ οἰκίαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπετελοῦντο ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ἰσογαίου διαμερίσματος. Εἰς αὐτὰς ἡ κλῖμαξ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἁπλῆν σειρὰν βαθμίδων, στηριζομένων ἐπὶ δύο πλευρικῶν τοιχωμάτων, ἀνέρχεται δ' εὐθυγράμμως, ἄνευ καμπῶν, καὶ δὲν ἔχει ἀναπαυτῆρας (πλατύσκαλα). Εἰς τὴν Κνωσὸν ἐν τούτοις, προκειμένου περὶ τῆς προελληνικῆς ἀρχαιότητος, καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῆς Δήλου, ἀναγομένας εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχήν, συναντῶμεν κλίμακας μὲ τέσσαρας καμπάς, μετὰ ἢ ἄνευ ἀναπαυτήρων. Εἰς τὰς διωρόφους ἀθηναϊκὰς οἰκίας τῶν νεωτέρων σχετικῶς χρόνων ὑπῆρχε κλῖμαξ ὁδηγοῦσα εἰς τὸν γυναικωνίτην, ὅστις ἦτο ἐγκατεστημένος εἰς τὸν ἄνω ὄροφον. Τόσον δὲ ἐν Ἀθήναις ὅσον καὶ ἐν Ῥώμῃ, τὰ διαμερίσματα, τὰ κεχωρισμένα ἀπὸ τοῦ κυρίου οἰκήματος, ἐπεκοινώνουν δι' ἐξωτερικῶν κλιμάκων, τῶν λεγομένων «ἀναβαθμῶν», τὰς ὁποίας συναντῶμεν καὶ ἐν Πομπηΐᾳ, μολονότι καὶ ἐκεῖ κυριαρχεῖ διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἴκου ἡ ἁπλουστάτη εὐθύγραμμος κλῖμαξ, μὲ τὰς βαθμῖδάς της στηριγμένας ἐπὶ δύο

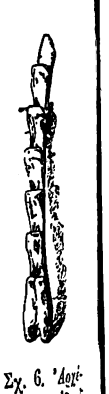

Σχ. 6. *Ἀρχέγονος κλῖμαξ ὀρυχείων, ἀποτελουμένη ἐκ λαξευθέντος κορμοῦ δρυός.*

παραλλήλων τοίχων. Ἐν Ῥώμῃ ἐσυνήθιζον ν' ἀποκαλοῦν «ἑλληνικὰς κλίμακας» (scalae graecae) εἴδος κλιμάκων, τῶν ὁποίων αἱ βαθμῖδες περιεβάλλοντο

Digitized by Google

ὑπὸ σανίδας, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, οἱ ἀναβαίνοντες.

Οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἱερὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος σπανίως ἦσαν διακεκοσμημένα μὲ κλίμακας ἐξαιρετικοῦ κάλλους. Εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρό-

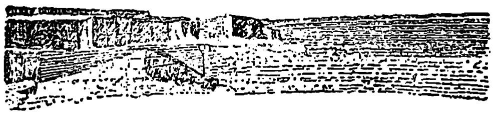

Σχ. 7. *Κλῖμαξ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Φαιστοῦ, ἐν Κρήτῃ.*

νους, ἀνήρχοντο δι' ὁδοῦ ὀφιοειδοῦς, ἀποληγούσης εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Προπυλαίων, μόλις δὲ κατὰ τὸν Α΄ μ. Χ. αἰῶνα ἀντικατεστάθη αὕτη διὰ μεγαλοπρεποῦς μαρμαρίνης κλίμακος. Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως ἀρχιτέκτονες, μετὰ τὴν ἐπινόησιν τοῦ θόλου, ἠδυνήθησαν νὰ δημιουργήσουν ὡραῖα κατασκευάσματα, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ βαθμῖδες ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν παραστάδων τῶν τόξων, τὰ ὁποῖα ἐστέγαζον τὴν κλίμακα. Ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ τριπλῆ θολωτὴ κλῖμαξ τοῦ Κολοσσαίου· ἐν αὐτῇ δύο ἀντιμέτωποι σειραὶ βαθμίδων ἄγουσιν εἰς τὸν πρῶτον ἀναπαυτῆρα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἑτέρα σειρὰ ἄγει εἰς τὸ δεύτερον πλατύσκαλον. Μία ἐπίσης ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἐστεγασμένων κλιμάκων τῆς Ρώμης ἦτο ἡ τοῦ Tabularium ἐν τῷ Καπιτωλίῳ· τὰ δύο τμήματα αὐτῆς

Σχ. 8. *Κλῖμαξ μὲ καμπάς, ἐν οἰκίᾳ τῆς Δήλου.*

εἶχον 66 βαθμῖδας, ἐσκεπάζετο δὲ τὸ πρῶτον τμῆμα ἀπὸ ἓξ χαμηλοὺς θόλους, κλιμακηδὸν διατεταγμένους, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ ἑνὸς ἑνιαίου θόλου.

Κατεσκευάζοντο ὁμοίως ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ κλίμακες ἑλικοειδεῖς, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις ἐπεξετάθη ἰδίως κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν· μία τοιαύτη κλῖμαξ σῴζεται εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Σαγγαρίου, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Εἰς τὰ θέατρα τέλος καὶ τὰ ἀμφιθέατρα ἡ κυκλοφορία ἐξησφαλίζετο διὰ κλιμάκων, διατεταγμένων ἀκτινοειδῶς καὶ διαχωριζουσῶν τὰς κερκίδας.

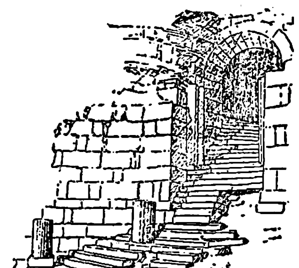

Σχ. 9. *Θολωτὴ κλῖμαξ Περγάμου.*

Αἱ βαθμῖδες κατεσκευάζοντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἁπλᾶ ὁμοιόμορφα παραλληλ επίπεδα. Ἐν τούτοις δὲν ἐσπάνιζε καὶ ἡ καμπυλόγραμμος διαμόρφωσις τῶν βαθμίδων, τῆς ὁποίας δείγματα συναντῶμεν ἐν Δήλῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἴς τινας στρογγύλους ναούς, ὅπως ἐν Δελφοῖς καὶ Ἐπιδαύρῳ, συναντῶμεν βαθμῖδας κυκλικάς. Μὲ κυκλικὰς δ' ἐπίσης βαθμῖδας ἐσυνήθιζον οἱ Ρωμαῖοι νὰ περιβάλλουν τὸ βῆμα τῶν ῥητόρων.

Ἡ μεσαιωνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἀπέδιδε πολλὴν σημασίαν εἰς τὸ χρηστικὸν καὶ διακοσμητικὸν τοῦτο ἐξάρτημα τῆς οἰκοδομῆς, πλεῖστα δ' ὅσα διασῴζονται ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης μνημεῖα, λαμπρυνόμενα ἀπὸ μεγαλοπρεπεῖς ἀληθῶς κλίμακας. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δὲν παρωράθη ἡ καλλωπιστική των ἀξία. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀνὰ τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς πόλεις πολυτελῶν μεγάρων ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἀριστουργηματικήν του κλίμακα τὸ θέατρον τῆς «Ὄπερας» τῶν Παρισίων.

Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἡ κλῖμαξ, εἴτε ἐκ μαρμάρου, εἴτε ἐκ ξύλου, εἴτε ἐκ σιδήρου εἶναι κατεσκευασμένη, συνίσταται ἐκ τῶν αὐτῶν πάντοτε στοιχείων: ἐκ συνεχοῦς δηλαδὴ σειρᾶς κατακορύφων καὶ ὁριζοντίων ἐπιπέδων, τῶν ὁποίων ἡ ἀλληλουχία ἀκολουθεῖ κεκλιμένην γραμμήν, συνδέουσαν δύο σημεῖα διαφόρου ὕψους. Αἱ βαθμῖδες, ἔχουσαι σχῆμα ὀρθογώνιον ἢ τραπεζοειδὲς (διὰ τὰς συνήθεις κλίμακας), ἐνίοτε δὲ τριγωνικὸν (διὰ τὰς ἑλικοειδεῖς), μὲ εὐθυγράμμους ἢ ἀπεστρογγυλωμένας πλευράς, τοποθετοῦνται παραλλήλως, κατ' ἴσας κατακορύφους ἀποστάσεις· ἡ ὁριζοντία ἐπιφάνεια ἑκάστης καλεῖται *βατήρ*, ἡ δὲ κατακόρυφος *μετόπη*. Ἐκ τῆς πείρας εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι, διὰ ν' ἀνέρχεταί τις μίαν κλίμακα ἀκόπως, δὲν πρέπει αἱ βαθμῖδες αὐτῆς νὰ ὑπερβαίνουν τὰς 20—21. Διὰ τοῦτο ἡ 21η βαθμὶς κατασκευάζεται εἰς διαστάσεις πολὺ μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων, ὀ-

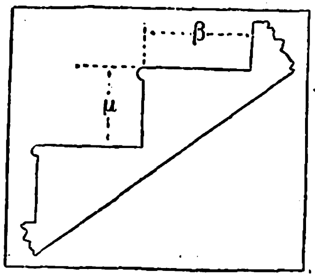

Σχ. 10. *Τομὴ κλίμακος οἰκοδομῶν.*
[β=βαθμίς. μ=μετόπη.]

νομάζεται δὲ *ἀναπαυτὴρ* (κοιν. *πλατύσκαλον*). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο συνήθως γίνεται καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῆς κατευθύνσεως τῆς κλίμακος, ἐκτὸς ἂν ἄλλοι οἰκοδομικοὶ λόγοι ἐπέβαλον νὰ κατασκευασθῶσι τὰ πλατύσκαλα κατὰ συντομωτέρας ἀποστάσεις.

Τὰ μεταξὺ δύο ἀναπαυτήρων τμήματα λέγονται *βραχίονες* τῆς κλίμακος. Εἶναι δὲ οἱ βραχίονες

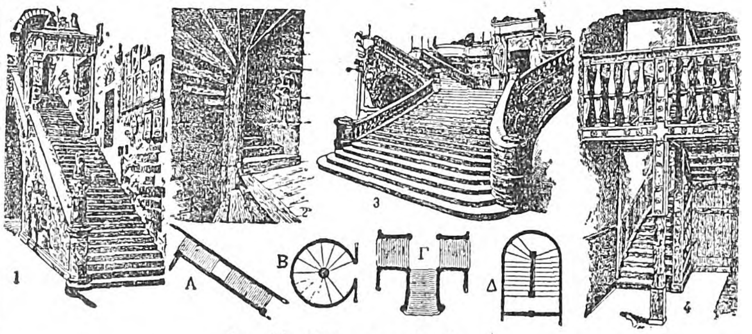

Σχ. 11. *Κλίμακες οἰκοδομῶν.*
[1=Ἐξωτερικὴ κλῖμαξ ΙΔ΄ αἰῶνος (Α=κάτοψις αὐτῆς). 2=Ἑλικοειδὴς ἐσωτερικὴ κλῖμαξ ΙΕ΄ αἰῶνος (Β=κάτοψις). 3=Κλῖμαξ διπλῆς διακλαδώσεως (Γ=κάτοψις). 4=Κλῖμαξ μετ' ἐπαλλήλων κιγκλιδοφράκτων ἀναπαυτήρων (Δ=κάτοψις).]

εἴτε εὐθύγραμμοι, ὅταν ἡ κατεύθυνσις τῆς κλίμακος εἶναι κανονική, ἀκολουθοῦσα ἐπιπέδους τοίχους, εἴτε περιστροφικοὶ (ἢ ἄλλως κυρτοί), ὅταν ἡ κατεύθυνσίς της ἀκολουθῇ γραμμὴν καμπύλην. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν αἱ βαθμῖδες εἶναι ὅμοιαι μεταξύ των καὶ παράλληλοι αἱ μετόπαι των· εἰς τὴν δευτέραν αἱ βαθμῖδες τείνουν πρὸς τὸ τριγωνικὸν σχῆμα καὶ αἱ μετόπαι δὲν εἶναι παράλληλοι. Αἱ κλίμακες, ὅταν εἶναι ἐστερεωμέναι ἐπὶ δύο τοίχων, δύνανται νὰ μὴ φέρουν κιγκλιδώματα μετὰ χειραγωγῶν, ὅταν ὅμως στηρίζωνται ἐπὶ ἑνὸς τοίχου, μόνον τότε τὸ κιγκλίδωμα εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν πρὸς τὸ ἄλλο μέρος πλευρὰν τῆς κλίμακος. Δύο κιγκλιδώματα τέλος φέρουν, ὅταν δὲν εἶναι ἐστερεωμέναι ἐπὶ τοίχου, ἀλλὰ στηρίζωνται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ τὸ ἀνώτατον ἄκρον αὐτῶν. Αἱ ἑλικοειδεῖς τέλος κλίμακες, αἵτινες συνήθως εἶναι ἐστηριγμέναι ἐπὶ κατακορύφου στύλου, περὶ ὃν ἑλίσσονται, φέρουσιν ἓν μόνον κιγκλίδωμα, ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς.

Ἡ σχέσις διαστάσεων μετόπης καὶ βατῆρος κανονίζεται οὕτως, ὥστε τὸ διπλάσιον τοῦ ὕψους τῆς πρώτης προστιθέμενον εἰς τὸ πλάτος τοῦ δευ-

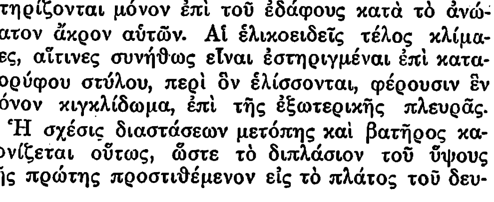

Σχ. 12. *Κλίμακες ἑλικοειδεῖς.*
[1=Σιδηρᾶ. 2=Ξυλίνη ἡρμοσμένη ἐπὶ κεντρικοῦ στύλου. 3=Ὁμοία ἐλευθέρα. 1΄,2΄,3΄=Κατόψεις τῶν τριῶν κλιμάκων.]

τέρου νὰ δίδῃ ἄθροισμα 61—63 ἑκατοστομέτρων (ἴσον δηλαδὴ πρὸς τὸ μέσον κανονικὸν βῆμα τοῦ ἀνθρώπου). Διὰ νὰ εἶναι δ' ἐξ ἄλλου ἡ κλῖμαξ ἀναπαυτική, δέον τὸ ὕψος τῆς μετόπης νὰ εἶναι περίπου ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ ἀναγκαίου πλάτους τοῦ βατῆρος. Οὕτως ὁ κανονικώτερος τύπος κλίμακος δέον νὰ ἔχῃ ὕψος μετόπης 15,5 ἑκατ. καὶ πλάτος βατῆρος 32 ἑκατ., ἢ μετόπην 15 ἑκατ. καὶ βατῆρα 31 ἑκατ. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι τόσον τὸ ὅριον τῶν 21 βαθμίδων, ὅσον καὶ αἱ προαναφερθεῖσαι ἀναλογίαι τῶν διαστάσεων μετόπης καὶ βατῆρος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τηρηθῶσι πάντοτε, ἰδίως εἰς κλίμακας ἐσωτερικὰς δευτερευούσης σημασίας. —Ρ.

— *(Ναυτ.)* Ὁ ὅρος *κλῖμαξ* σημαίνει ὅ,τι καὶ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ, κυρίως ὅμως ὀνομάζονται εἰς τὴν ναυτικὴν γλῶσσαν *κλίμακες*, κατὰ διαστολὴν πρὸς τὰς *κλιμακίδας*, αἱ πρὸς ἀποβίβασιν καὶ ἐπιβίβασιν χρησιμεύουσαι, κατ' ἐπέκτασιν δὲ αἱ μετάγουσαι ἀπὸ τοῦ καταστρώματος πρὸς τὰ ὑποφράγματα.

Τῶν πρώτων τούτων (κοιν. *ἔξω σκάλα*) τὸ ἄνω πλατύσκαλον, καλούμενον *ἐξώστης τῆς κλίμακος*, εἶναι ἐστερεωμένον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, προέχον ἔξω αὐτῆς παραλλήλως τῷ καταστρώματι, δυνάμενον καὶ νὰ παρατίθεται τῇ πλευρᾷ τοῦ πλοίου πρὸ τοῦ ἀπόπλου, περιστρεφόμενον πέριξ διαμήκων καὶ ὁριζοντίων γιγγλυμῶν. Εἰς τὴν πρυμναίαν ὄψιν τοῦ πλατυσκάλου τούτου ἀρθροῦνται ἀμφότεραι αἱ κεφαλαὶ τῶν σκελῶν τῆς κλίμακος, δυναμένης οὕτω καὶ στρέφηται περὶ ἐγκαρσίους γιγγλυμοὺς καὶ νὰ ἀνέλκηται πρὸ τοῦ ἀπόπλου ἢ νὰ καθέλκηται ἅμα τῷ κατάπλῳ· καταλήγει δὲ ἡ ἐξωτερικὴ κλῖμαξ πρὸς τὰ κάτω εἰς πλατύσκαλον, ἐφ' οὗ ἀγκυρίζονται οἱ ἐξ ἁλύσεως ἀναρτῆρες τῆς κλίμακος καὶ ἐφ' οὗ τὸ πρῶτον πατεῖ ὁ ἀπὸ τῆς λέμβου ἐξερχόμενος πρὸ ἐπιβιβάσεως· εἰς τὰ μεγάλα πλοῖα μεσολαβεῖ καὶ ἄλλο πλατύσκαλον, πρὸς ἀνετωτέραν ἀνάβασιν. Πάντοτε δὲ τὸ ἄνω πλατύσκαλον εἶναι πρὸς πρῷραν ὡς πρὸς τὸ κάτω, εἰς τρόπον ὥστε πᾶς ἀνερχόμενος νὰ βλέπῃ πρὸς πρῷραν, πᾶς δὲ κατερχόμενος πρὸς πρύμναν, ἐξαιρέσεως ὑφισταμένης εἰς τὰ μικρὰ πολεμικά, εἰς ἃ ἡ κλῖμαξ, πάντοτε οὖσα ἀφαιρετή, κατέρχεται οὐχὶ παραλλήλως ἀλλὰ καθέτως πρὸς τὴν πλευράν. Ὅταν δὲ καὶ αἱ συνήθεις ἐξωτερικαὶ κλίμακες εἶναι ἀφαιρεταί, τότε ἢ ἐντίθενται διὰ συσπάστων πρὸ τοῦ ἀπόπλου, ἢ πλαγιάζονται πρὸς τὴν πλευράν, ἀνελκόμεναι ἐν ἀρχῇ περὶ τοὺς ὁριζοντίους γιγγλυμοὺς τῶν κεφαλῶν καὶ πλαγιαζόμεναι εἶτα περὶ τοὺς διαμήκεις τοῦ ἄνω αὐτῆς πλατυσκάλου, τοῦ χρησιμεύοντος ὡς ἐξώστου. Εἰς τὰ παλαιότερα πλοῖα μία μόνη κλῖμαξ ὑπῆρχεν, ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, πρὸς ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ κυβερνήτου

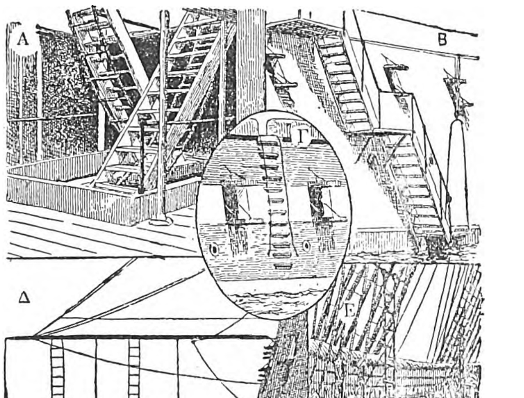

Κλίμακες πλοίων.
[Α: Κλίμακες καθόδου, χιαστὶ καὶ ἐγκαρσίως τοῦ πλοίου διατεθειμέναι.—Β: Κλῖμαξ ἐξωτερικὴ μετὰ ἀνωτέρου, κατωτέρου καὶ ἐνδιαμέσου ἐξώστου.—Γ: Κλιμακὶς πλευρᾶς μεταξὺ δύο κανονοθυρίδων φρεγάτας.—Δ: Κλιμακῖδες λεμβούχου.—Ε: Ἀναβάθρα μετὰ ξυλίνων κλιμακίων, μετάγουσα εἰς τὰς βαθμῖδας τῶν ἐπιτόνων.]

καὶ τῶν ἀξιωματικῶν, κατόπιν ὅμως προσετέθη καὶ δευτέρα, ἀριστερά, διὰ τοὺς δοκίμους καὶ τοὺς ὑπαξιωματικούς, εἰς δὲ τὰ σύγχρονα ἐπιβατηγὰ τοποθετοῦνται πλείονες πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπιβιβάσεως καὶ καταμερισμὸν αὐτῆς. Πάντως εἰς πᾶσαν ἐξωτερικὴν κλίμακα διακρίνομεν τὰ *σκέλη*, τὰ *κλιμάκια*, τὰς *στήριγγας* καὶ τοὺς *χειραγωγούς*. Εἰς τοὺς ἄνω ἐξώστας τῶν κλιμάκων τῶν πολεμικῶν πλοίων ὑπάρχει ἔνοπλος σκοπός, βάλλων ἅπαξ ἀσφαίρως κατὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ ὑποστολὴν σημαίας. Ὁσάκις δὲ πρόκειται νὰ ἐπιβῶσιν ἐπισκέπτριαι, ὑπενδύεται ἡ κάτω ἐπιφάνειά της διὰ φύλλου ὀθόνης, καρφουμένης ἐπὶ τῶν πρῳραίων ὄψεων τῶν κλιμακίων, διὰ λόγους αἰδοῦς ὡς πρός τε τὰς ἀνερχομένας καὶ τοὺς ὑποκάτωθεν αὐτῶν λεμβίτας.

Αἱ κλίμακες τῶν καθόδων (κοιν. *σκάλες τῶν κου-*

Digitized by Google

βουσιῶν) ἐξυπηρετοῦσι τὴν ἀπὸ καταστρώματος εἰς κατάστρωμα κυκλοφορίαν. Παρατηρηθέντος ὅτι ὁ μέγιστος ἀριθμὸς πνιγέντων κατὰ τὴν καταβύθισιν (1892) τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ «Victoria», κατόπιν συγκρούσεώς του πρὸς τὸ «Camberdown», ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι τῶν κλιμάκων τῶν καθόδων οὐσῶν ἁπλῶν καὶ καταστασῶν ὀρθίων λόγῳ τῆς κλίσεως οἱ ἐν τοῖς ὑποφράγμασιν ἄνδρες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνέλθουν εἰς τὸ κατάστρωμα, ὅπως περιβληθοῦν σωσίβια καὶ πέσουν εἰς τὴν θάλασσαν, κατασκευάζονται ἔκτοτε αἱ κλίμακες τῶν καθόδων πάντοτε ἁπλαῖ καὶ χιαστὶ ἡ μὲν πρὸς τὴν δὲ διατεθειμέναι.

Κατ' ἔτι μείζονα ἐπέκτασιν ὀνομάζουσι *κλίμακας*, καίτοι *κλιμακίδας*, τὰς μεταγούσας ἀπὸ τοῦ καταστρώματος εἰς τὸ ἐπίστεγον καὶ τὰς χρησιμευούσας εἰς ἄνοδον τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φυλακῆς, ἐπὶ τῆς παρὰ τὸ δρύφακτον τοποθετουμένης κινητῆς ἀποβάθρας. Σ. Ε. Λ.

— *[Μουσ.]*· βλ. *κλῖμαξ* μουσική.

— *['Αρχ. Στρατ.] Κλῖμαξ* ἐκαλεῖτο μία τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν τῶν ἀρχαίων, χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἀνάβασιν τῶν τειχῶν τῶν προσβαλλομένων πόλεων. Τοιούτων κλιμάκων ὑπῆρχον διάφορα εἴδη. Συνήθως ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ κοιναὶ ξύλιναι κλίμακες, ὕψους ἀναλόγου πρὸς τὸ τοῦ προσβαλλομένου τείχους, καὶ πλάτους τοιούτου, ὥστε νὰ ἀνέρχωνται ὁμοῦ καὶ πλείονες τοῦ ἑνὸς ἄνδρες. 'Εχρησιμοποιοῦντο ὡσαύτως καὶ κλίμακες σχοίνιναι, φέρουσαι εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν ἄγκιστρα, ἵνα, ῥιπτόμεναι ἐπὶ τῶν τειχῶν, ἀναρτῶνται ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων. 'Οσάκις τὰ τείχη ἦσαν πολὺ ὑψηλά, ἡ διὰ τῶν κλιμάκων ἀνάβασις ὑπεβοηθεῖτο διὰ συσκευῆς τινος ἀποτελουμένης ἐκ πολλῶν δερματίνων ἀσκῶν συγκοινωνούντων ἀλλήλοις καὶ ἀεροστεγῶς πεφραγμένων (δι' ἀλοιφῆς τινος περὶ τὰς ῥαφὰς αὐτῶν). 'Επὶ τῶν ἀσκῶν τούτων ἐκάθηντο εἷς ἢ δύο ἄνδρες, εἶτα ἐξωγκοῦντο δι' ἀεραντλιῶν, ὥστε ἀνυψούμενοι οὗτοι ἠδύναντο εὐκολώτερον νὰ ῥίψωσι τὰς κλίμακας.

'Οσάκις ἡ περὶ τὰ τείχη τάφρος, ἢ ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τῶν ἐπάλξεων, δὲν ἐπέτρεπον τὴν χρῆσιν τῶν ἀνωτέρω κλιμάκων, μετεχειρίζοντο τὰς λεγομένας *ὑποτρόχους κλίμακας*. Αὗται προσήγοντο μέχρις ἀποστάσεώς τινος ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ εἶτα, διὰ σχοινίων καὶ πολυσπάστων, κατεβιβάζετο ἡ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῶν ἠρθρωμένη *ἐπιβάθρα* (ἐπίπεδος ἐκ σανίδων καταβαθμός), καὶ δι' αὐτῆς, ὡς διὰ περιαιρετῆς γεφύρας, κατήρχοντο ἐπὶ τῶν προσβαλλομένων ἐπάλξεων οἱ ἐπιτιθέμενοι. Τὸ πλάτος τῆς τε κλίμακος καὶ τῆς ἐπιβάθρας ἔδει νὰ ἦτο τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται ἡ ἄνοδος 3—5 ἀνδρῶν ὁμοῦ, «ὡς ἂν ὁμοψύχως τοῖς τὸ τεῦχος προμαχοῦσιν ἀντιμαχήσονται». Τὸ ὕψος τῆς κλίμακος ἔδει νὰ ᾖ τριῶν τοὐλάχιστον ποδῶν ἀνώτερον τοῦ τοῦ τείχους, ὥστε ἡ ἐπιβάθρα καταβιβαζομένη ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, νὰ ᾖ ἐπικλινὴς πρὸς αὐτάς.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐπιτιθέμενοι ἀνήρχοντο ἐπὶ τῆς κλίμακος καὶ τῆς ἐπιβάθρας αὐτῆς, οἱ ἀμυνόμενοι ἔρριπτον ἐπ' αὐτῶν «ἐκ λίνου παχέα ἀμφίβληστρα», δηλαδὴ δίκτυα, καὶ ἀφοῦ τοὺς περιέβαλλον δι' αὐτῶν, τὰ ἀνέσυρον μετὰ δυνάμεως καὶ τοὺς ἠχμαλώτιζον. Πρὸς ματαίωσιν τοῦ τεχνάσματος τούτου τῶν ἀμυνομένων, κατεσκευάζετο ἐπὶ τῆς ἐπιβάθρας τριγωνικόν τι πλαίσιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξεῖχον, ἐν εἴδει ἀγκίστρων, μεγάλοι σιδηροῖ ἧλοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐμπλεκόμενον τὸ δίκτυον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνασυρθῇ ὑπὸ τῶν ἀμυνομένων.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω διὰ τὰς ἀναβάσεις χρησιμοποιουμένων κλιμάκων ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι, χρησιμεύουσαι διὰ τὴν κατόπτευσιν τῶν πολιορκουμένων πόλεων, τουτέστι τοῦ πάχους τῶν τειχῶν, τοῦ πλήθους, τῶν κινήσεων καὶ τῶν συγκεντρώσεων τῶν πολιορκουμένων, καθὼς καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκτελουμένων συμπληρωματικῶν ἔργων ἀμύνης. Αἱ κλίμακες αὗται ἐλέγοντο *σκοποί*, ἦσαν δὲ ἀρθρωταὶ καὶ ἐστηρίζοντο ἐπὶ ὑποτρόχου ἢ μὴ ἰκριώματος, ἦσαν δηλαδὴ παρόμοιαι πρὸς τὰς χρησιμοποιουμένας σήμερον ὑπὸ τῶν πυροσβεστῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων διὰ τὴν τοποθέτησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν ἐναερίων συρμάτων (τηλεγράφου, ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ κλ.). Εἰς τὸ ἀνώτατον τῆς κλίμακος ἄκρον ὑπῆρχε προπέτασμα, ἐν εἴδει ἀσπίδος, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἵστατο ὁ παρατηρητής. Αἱ ὑπότροχοι κλίμακες (αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τῶν τειχῶν), καθὼς καὶ αἱ ἐπιβάθραι αὐτῶν περιεφράσσοντο ἑκατέρωθεν διὰ βυρσῶν, ἵνα προστατεύωνται οἱ ἀναρριχώμενοι ἀπὸ τῶν «ἐκ πλαγίων ἐπιφερομένων βελῶν». Ν. ΚΛΕ

—*[Γυμν.]* 'Εν τῇ γυμναστικῇ ἡ *κλῖμαξ* εἶναι ὄργανον χρησιμεῦον ἰδίᾳ διὰ τὰς ἀναρριχήσεις. Αἱ κλίμακες εἶναι ἢ ξύλιναι ἢ σχοίνιναι ἢ ἀναμίξ, τοποθετοῦνται δ' ἐπὶ τῆς γεφύρας ἢ κατακορύφως ἢ ὁριζοντίως ἢ κεκλιμένως. Εἰς τὰς κεκλιμένας καὶ τὰς ὁριζοντίας κλίμακας γίνονται ἀναρριχήσεις διὰ μόνων τῶν χειρῶν συνήθως, εἰς δὲ τὰς κατακορύφους γίνονται ἀναρριχήσεις διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν σκελῶν. Αἱ ἀναρριχήσεις γίνονται ἢ κατὰ μέτωπον ἢ ἐκ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῆς κλίμακος. 'Επὶ τῶν ὁριζοντίων κλιμάκων ἐκτελοῦνται ἐπίσης πλαγία ἐξάρτησις διὰ τῶν χειρῶν ἐκ τοῦ ἑνὸς σκέλους τῆς κλίμακος καὶ διάφοροι ἀσκήσεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἐκ τῆς θέσεως ταύτης· ἐξάρτησις ἐκ τῶν βαθμίδων καὶ χειροβαδίσματα ἢ ἐξάρτησις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σκέλους τῆς κλίμακος καὶ ἀναπτέρωσις ἐπὶ ταύτης. Σ. Γ. Σ.

—*[Ναυτ. Τακτ.]* Καλεῖται *κλῖμαξ* σχηματισμὸς τῆς τακτικῆς τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, καθ' ἣν τὰ πλοῖα ἐτάσσοντο ἐπὶ γραμμῆς διοπτεύσεως, ἀλλὰ κατ' ὀδοντώσεις ὀρθογωνίους. Διεκρίνοντο δέ, ὡς πρὸς τὴν ὀρθίαν τοῦ ἀνέμου, εἰς δεξιήνεμον καὶ ἀριστερήνεμον. Σ. Ε. Λ.

— *[Πυροβολ.] Κλῖμαξ* καλεῖται ἐξάρτυμα τοῦ κιλλίβαντος, ἀφ' ἑνὸς μὲν προσαρμοζόμενον εἰς τὴν ἀκτηρίδα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν τῶν παλαιῶν βαρέων πυροβόλων μετὰ κυλινδουμένου κιλλίβαντος, χρησιμεῦον δὲ διὰ τὴν ἐπισήμανσιν καὶ ἀνασκόπευσιν τῇ βοηθείᾳ γραμμῆς χαρασσομένης ἐπὶ τῆς κλίνης. Περιλαμβάνει μικρὰν πλάκα μετὰ διαιρέσεων εἰς χιλιοστὰ τῆς μεταξὺ τῶν δύο κλιμάκων ὁριζοντίας ἀποστάσεως. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

— *[Αποκρυφ.]* 'Η *κλῖμαξ* ὡς σύμβολον εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων μυστηρίων ἐξεικονίζει τὴν βαθμιαίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος προσέγγισιν πρὸς τελειοτέραν τινὰ ζωήν. Εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Μίθρα ἡ ἐξ ἑπτὰ βαθμίδων κλῖμαξ συνεβόλιζε τὴν ἄνοδον τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν τελειοποίησιν. Αἱ ἑπτὰ αὐτῆς βαθμῖδες ἀπεκαλοῦντο *πύλαι*, ἐξ οὗ καὶ ὁ ὑποψήφιος πρὸς εἰσδοχὴν ὑπεχρεοῦτο νὰ διέλθῃ διὰ μέσου 7 σκοτεινῶν ἄντρων, ἡ διέλευσις τῶν ὁποίων ἀπεκαλεῖτο ἄνοδος τῆς κλίμακος τελειοποιήσεως. Ἕκαστον τῶν ἄντρων τούτων ἀντεπροσώπευεν ἰδιαίτερον κόσμον ἢ κατάστασιν ὑπάρξεως, δι' ἧς ὑπετίθετο ὅτι διήρχετο ἡ ψυχὴ ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸν ὑπέρτατον κόσμον, τὸν κόσμον τῆς ἀληθείας. Εἰς τὰ ἰουδαϊκὰ μυστήρια τὸν αὐτὸν ἐνέχει συμβολισμὸν ἡ ἐκ τῆς 'Αγίας Γραφῆς γνωστὴ κλῖμαξ τοῦ 'Ιακώβ, τὴν ὁποίαν παρέλαβε καὶ ὁ τεκτονισμὸς ὡς σύμβολον ἰδίου φιλοσοφικοῦ βαθμοῦ. Η. Π. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

— **κλῖμαξ *ἀναγωγῆς κεκλιμένων ἀποστάσεων***. Κατασκευάζομεν κατὰ πρῶτον τὴν ἁπλῆν γραφικὴν κλίμακα τῶν μηκῶν τοῦ σχεδίου (ἔστω ὅτι αὕτη εἶναι 1/.5000) καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου ταύτης, ὅπερ εἶναι ἡ διαίρεσις 100 διὰ τὴν θεωρουμένην, ὑψοῦμεν τὴν κάθετον 0.100, ἐφ' ἧς λαμβάνομεν μῆκος τοὐλάχιστον ἴσον πρὸς τὰ $\frac{3}{2}$ τῆς ἁπλῆς γραφικῆς κλίμακος, ἵνα αἱ ἀκραῖαι ἀκτῖνες συναντῶσι τὰς παραλλήλους τῇ ἁπλῇ γραφικῇ κλίμακι τῶν μηκῶν ὑπὸ γωνίαν ἱκανῶς μεγάλην. Εἶτα, μὲ κέντρον τὸ 0 καὶ ἀκτῖνα τὴν ἀπόστασιν 0.100 κα-

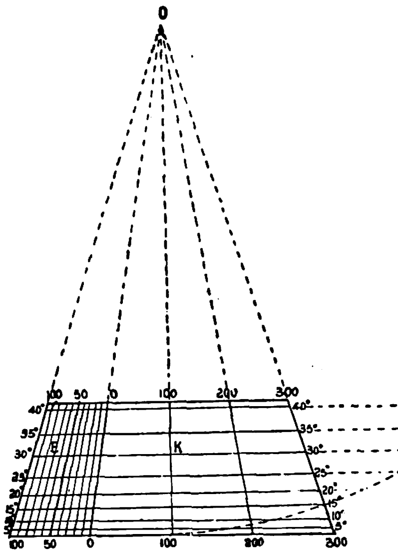

Κλῖμαξ ἀναγωγῆς κεκλιμένων ἀποστάσεων.

τασκευάζομεν τόξον κύκλου, ὅπερ διαιροῦμεν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς καθέτου εἰς μοίρας ἢ βαθμούς· ἐξ ἑκάστου σημείου τῶν ὑποδιαιρέσεων τοῦ τόξου ἄγομεν παραλλήλους τῇ κλίμακι τῶν μηκῶν καὶ τέλος ἑνοῦντες τὰς διαιρέσεις τῆς κλίμακος τῶν μηκῶν μετὰ τοῦ κέντρου 0, ἀναγράφομεν τὰς τιμὰς τῶν πρὸς τὰς παραλλήλους τῇ κλίμακι τῶν μηκῶν ἀντιστοιχουσῶν ἐπικέντρων γωνιῶν. 'Η κλῖμαξ αὕτη χαράσσεται ἐπὶ τεμαχίων μεταλλικῶν, ἅτινα ἔχουσι σχῆμα τραπεζίου, τουτέστι χαράσσεται ἐπ' αὐτῶν μόνον ἡ κυρίως κλῖμαξ, ἡ περιοριζομένη ἐν τῷ σχήματι διὰ συνεχῶν γραμμῶν.

'Η κλῖμαξ αὕτη χρησιμοποιεῖται ὡς ἑξῆς: 'Εὰν πρόκειται νὰ εὕρωμεν τὴν προβολὴν μήκους 170 μέτρων, μετρηθέντος ὑπὸ κλίσιν 30°, τοποθετοῦμεν τὸ ἓν σκέλος τοῦ διαβήτου ἐπὶ τοῦ σημείου Ε τῆς τομῆς τῆς παραλλήλου τῶν 30° καὶ τῆς ἀκτῖνος 0—70, τὸ δὲ ἕτερον ἐπὶ τοῦ σημείου Κ, κειμένου ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλλήλου καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῖνος 0—100. Τὸ μῆκος ΚΕ παριστᾷ τὸ ζητούμενον ὑπὸ τὴν κλίμακα τοῦ σχεδίου. Ν. ΠΑΠΑΠΑΣΧΑΛΗΣ

—**«Κλῖμαξ ἀρετῶν»** ἢ ***«Κλῖμαξ τοῦ Παραδείσου»***. Ἔργον ἀσκητικοῦ περιεχομένου τοῦ μοναχοῦ καὶ συγγραφέως *'Ιωάννου* τῆς Κλίμακος (βλ. λ., τ. ΙΓ', σ. 370 α).

— **κλῖμαξ *γραφική*.** Καλεῖται οὕτως ἡ γραφικὴ παράστασις τῆς ἀριθμητικῆς κλίμακος. 'Η γραφικὴ κλῖμαξ κατασκευάζεται ὡς ἑξῆς: 'Επὶ εὐθείας μήκους περίπου ἴσου πρὸς τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς μεγαλυτέρας διαστάσεως τοῦ σχεδίου, ἀρχομένης ἀπό τινος σημείου (0), λαμβάνομεν πρὸς τὰ δεξιὰ τούτου μήκη ἴσα πρὸς 1 ἑκ.· ἐπίσης λαμβάνομεν καὶ ἀριστερὰ τοῦ (0) μῆκος 1 ἑκατοστοῦ, ὅπερ διαιροῦμεν εἰς 10 ἴσα μέρη. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς κλίμακος καλεῖται πτέρνα. Γνωστὸν ὅτι εἰς γραφικὸν μῆκος 1 ἑκ. δι' ἑκάστην κλίμακα ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένος ἀριθμὸς μέτρων, συνεπῶς, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν τῷ θεωρουμένῳ παραδείγματι πρόκειται περὶ τὴν κλίμακα $\frac{1}{10.000}$, θέλομεν ἔχει τὴν

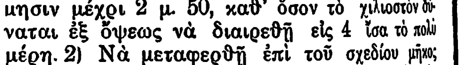

ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένην διάταξιν τῆς ἀριθμήσεως τῆς κλίμακος.

Διὰ τῶν γραφικῶν κλιμάκων δυνάμεθα νὰ ἐπιλύσωμεν γραφικῶς τὰς σχέσεις (5) καὶ 6) τῆς ἀριθμητικῆς κλίμακος (βλ. λ. *κλῖμαξ* χάρτου), ἤτοι: 1) Νὰ προσδιορισθῇ τὸ πραγματικὸν μῆκος εὐθείας, ἧς δίδεται τὸ ἀντίστοιχον γραφικὸν μῆκος ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Μετροῦμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸ δοθὲν μῆκος διὰ χαρτίνης ταινίας ἢ διὰ διαβήτου, μεταφέρομεν εἶτα τὸ μῆκος τοῦτο ἐπὶ τῆς κλίμακος, οὕτως ὥστε, ἐνῷ τὸ ἓν ἄκρον ταυτίζεται μετὰ μιᾶς διαιρέσεως τῶν ἑκατομέτρων, τὸ ἕτερον νὰ πίπτῃ ἐντὸς τῆς πτέρνης· τότε ἐπὶ μὲν τῆς κυρίως κλίμακος ἀναγινώσκομεν τὰ ἑκατόμετρα, ἐπὶ δὲ τῆς πτέρνης τὰ δεκάμετρα ἀπ' εὐθείας καὶ κατ' ἐκτίμησιν μέχρι 2 μ. 50, καθ' ὅσον τὸ χιλιοστὸν δύναται ἐξ ὄψεως νὰ διαιρεθῇ εἰς 4 ἴσα τὸ πολὺ μέρη. 2) Νὰ μεταφερθῇ ἐπὶ τοῦ σχεδίου μῆκος μετρηθὲν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἀναχθὲν εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ἔστω πρὸς μεταφορὰν τὸ μῆκος 540 μ.· τοποθετοῦμεν τὸ ἓν ἄκρον τῶν σκελῶν τοῦ διαβήτου ἐπὶ τῆς διαιρέσεως 500, ἀνοίγομεν εἶτα τοῦτον μέχρις ὅτου ἡ ἀκὶς τοῦ ἑτέρου σκέλους πέσῃ ἐπὶ τῆς 4ης διαιρέσεως ἀριστερὰ τοῦ (0)· τὸ ἄνοιγμα τοῦτο τῶν σκελῶν τοῦ διαβήτου εἶναι τὸ ζητούμενον γραφικὸν μῆκος, ὅπερ μεταφέρεται ἐπὶ τοῦ σχεδίου.

— **κλῖμαξ *θερμομετρικὴ*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *θερμόμετρον* (τ. ΙΒ', σ. 576 β').

— **κλῖμαξ** τοῦ ***'Ιακώβ***. Πρωτόγονος τύπος ὑψομετρικοῦ ναυτικοῦ ἐργαλείου, προηγηθεὶς τοῦ *ἀστρολάβου*. Σ. Ε. Λ.

— **κλῖμαξ *κατιοῦσα*** *[Μουσ.]*· βλ. λ. κατιόντες φθόγγοι.

—**κλῖμαξ**, ἢ ***κλιμακωτὸν*** *[Ρητορ.]*. Ἓν τῶν λεκτικῶν σχημάτων, καθ' ὃ ὁ λόγος προχωρεῖ βαθμηδόν, οὕτω πως, ὥστε ἡ τελευταία λέξις τοῦ ἡγουμένου γίνεται ἀρχὴ τοῦ ἑπομένου· ἡ κλῖμαξ ὅθεν εἶναι συνεχὴς ἀναδίπλωσις, οἷον τοῦ Δημοσθένους (περὶ τοῦ Στεφ. § 96): «Οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα, οὐκ ἔγραψα δέ· οὐδὲ ἔγραψα μέν, οὐκ ἐπρέσβευσα δέ· οὐδὲ ἐπρέσβευσα μέν, οὐκ ἔπεισα δὲ Θηβαίους». Τὴν ῥητορικὴν ταύτην τέχνην τῆς τάξεως τῶν λέξεων πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὸν τρόπον τῆς λέξεως ὁ Δημοσθένης.

'Η κλῖμαξ (λατ. gradatio) ἀποτελεῖ συνάμα ἕνα τῶν κανόνων περὶ τῆς *δυνάμεως* τῶν περιόδων. Κατ' αὐτὴν τάσσονται τὰ κῶλα τῶν περιόδων κλιμακηδόν, ὥστε ν' ἀναβαίνῃ ὁ λόγος ἀπὸ τὰ κατώτερα καὶ ἧττον ἄξια εἰς τὰ ὑψηλότερα καὶ κρείττονα καὶ σπουδαιότερα, ἐκ τῶν μικροτέρων καὶ ἀσθενεστέρων εἰς τὰ μεγαλύτερα καὶ ἰσχυρότερα. 'Η κλῖμαξ ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς ὡραία σύνθεσις καὶ ἀσμένως δι' αὐτῆς ἐπεζητεῖτο ἡ διακόσμησις τῶν λόγων, διότι εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἀγαπῶμεν φυσικὰ νὰ προχωροῦμεν ἐπὶ τὰ μείζω, καὶ ἀφοῦ ἅπαξ προστεθῇ ἐνώπιον ἡμῶν ἀντικείμενόν τι ἐξέχον, ἡ μετὰ τοῦτο παράστασις τῶν ταπεινοτέρων γίνεται ἀηδής. 'Ο Κοϊντιλιανὸς παρέχει τὴν ἑξῆς συμβουλὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου: «Προσεκτέον νὰ μὴ παρακμάζῃ ὁ λόγος καὶ νὰ μὴ ἐπιφέρωμέν τι ἀσθενέστερον μετὰ τὸ ἰσχυρότερον, ὡς ἐάν τις μετὰ τὸ ἱερόσυλος ἐπιφέρῃ κλέπτης, ἢ μετὰ τὸ λῃστὴς αὐθάδης· διότι πρέπει νὰ αὔξηται ὁ λόγος καὶ νὰ ὑψώνηται». Τὴν τάξιν ὅμως ταύτην οὔτε πάντοτε εἶναι δυνατὸν νὰ λαμβάνῃ ὁ λόγος, οὔτε πάντοτε πρέπει νὰ ζητοῦμεν αὐτήν· διότι πᾶν εἶδος τοῦ γράφειν δὲν εἶναι τοιούτων περιόδων ἐπιδεκτικόν. 'Επὶ πλέον, τὸ κ-

Digitized by Google

μεταχειριζώμεθα αὐτὰς συχνάκις, μάλιστα εἰς ὑποθέσεις, αἵτινες δὲν συγχωροῦσι τοσαύτην ἐπιδεικτικὴν περιέργειαν, εἶναι ἐπιτετηδευμένος καὶ ἀηδὴς καλλωπισμός. Παραδείγματα τῆς τοιαύτης λεκτικῆς τάξεως εἶναι τ' ἀκόλουθα χωρία: «Βούλομαι δὲ καὶ τὰ πολιτεύματα ἐξετάσαι τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ τούτου, δι' ὧν οὐδὲν ἔσθ' ὅ,τι τῶν δεινοτάτων ἐλλιπὼν φανήσεται· καὶ γὰρ ἀναιδῆ καὶ θρασὺν καὶ κλέπτην καὶ ὑπερήφανον καὶ πάντα μᾶλλον η ἐν δημοκρατίᾳ πολιτεύεσθαι ἐπιτήδειον ὄντ' αὐτὸν ἐπιδείξω» (*Δημοσθ.* κατὰ Ἀνδροτίωνος). «Καίτοι πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους, ἢ μᾶλλον φιλέλληνες, ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες ἐτόλμησαν ἐπιδεῖν, ὥστε μὴ τοῖς λοιποῖς αἴτιοι γενέσθαι τῆς δουλείας, ἐρήμην μὲν τὴν πόλιν γιγνομένην, τὴν δὲ χώραν πορθουμένην, ἱερὰ δὲ συλώμενα, καὶ ναοὺς ἐμπιπραμένους, ἅπαντα δὲ τὸν πόλεμον περὶ πατρίδα τὴν ἑαυτῶν γιγνόμενον;» (*Ἰσοκρ.* Πανηγυρ. 56). Ι. Φ. Δ.

—**κλῖμαξ** ***κλίσεων.*** Καλοῦσιν οὕτω τὴν γραφικὴν παράστασιν τοῦ τύπου $εφ.α=\frac{ι}{δ}$, ἐν ᾧ ι=ἡ γραφικὴ ἰσοδιάστασις τοῦ χάρτου καὶ δ = ἡ γραφικὴ ἀπόστασις μεταξὺ δύο διαδοχικῶν καμπύλων. Ἡ κλῖμαξ κλίσεων εἴς τινας χάρτας σχεδιάζεται παραπλεύρως τῆς κλίμακος τῶν μηκῶν· ἐπίσης χαράσσεται ἐπὶ τῶν κανόνων ἐνίων τοπογραφικῶν ὀργάνων.

Ἡ κλῖμαξ κλίσεων χάρτου, ἐν ᾧ $δ=\frac{1}{2}$ · χιλιοστοῦ, κατασκευάζεται τῇ βοηθείᾳ τοῦ παρατιθεμένου πίνακος κλίσεων, ὅστις καιηρτίσθη βάσει τοῦ τύπου $εφ.α=\frac{ι}{δ}$, ἐν ᾧ $ι=\frac{1}{2}$ χιλιοστοῦ. Χαράσσομεν τὴν εὐθεῖαν ΑΒ (σχ. 1) μήκους αὐθαιρέτου· ἐκ τοῦ Α ὑψοῦμεν τὴν κάθετον ΑΑ′, ἐπίσης μήκους αὐθαιρέτου, καὶ εἶτα χαράσσομεν τὴν Α′Β′ παράλληλον τῇ ΑΒ. Ἐκ τοῦ Α ἀρχόμενοι λαμβάνομεν πρὸς τὰ δεξιὰ μήκη Αα, αβ, βγ, γδ,... κΒ ἐκ τοῦ πίνακος τῶν κλίσεων ἴσα πρὸς τὰς ἀποστάσεις τῶν καμπύλων τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς 2°, 3°, 4°... κ. τ. λ., καὶ ἐκ τῶν σημείων α, β, γ... φέρομεν παραλλήλους τῇ ΑΑ′, μέχρις ὅτου αὗται συναντήσωσι τὴν Α′Β′.

Γωνία κλίσεως	*Ἀποστάσεις καμπύλων*
1°	28.6
2°	14.3
3°	9.5
4°	7.1
5°	5.7
6°	4.8
7°	4.1
8°	3.6
9°	3.2
10°	2.8
11°	2.9
12°	2.3

Μεταξὺ τῶν διαστημάτων Αα, αβ, βγ,... χαράσσομεν τὰς κλίσεις, λαμβανομένας ἐκ τοῦ πίνακος τῶν κλίσεων, τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς τὰς μεταξὺ τῶν καμπύλων ἀποστάσεις.

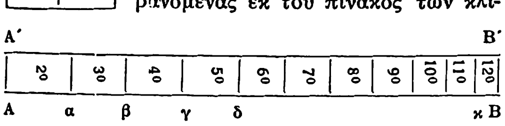

Σχ. 1.

Ἡ κλῖμαξ τῶν κλίσεων χρησιμοποιεῖται διττῶς: 1ον) Νὰ προσδιορισθῇ ἡ κλίσις, ἣν παρουσιάζει τὸ ἔδαφος μεταξὺ τῶν καμπύλων 40 μ. καὶ 50 μ. κατὰ τὴν διεύθυνσιν ΑΒ. (σχ. 2) (περίπτωσις ἀναγνώσεως χάρτου). Τοποθετοῦντες τὴν κλίμακα ἐπὶ τοῦ χάρτου, μετακινοῦμεν ταύτην ἐπ' αὐτοῦ, μέχρις ὅτου ἓν οἱονδήποτε τμῆμα ταύτης καλύψῃ τὴν γραμμὴν ΑΒ. Ὁ ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου τῆς κλίμακος σημειούμενος ἀριθμὸς τῶν μοιρῶν εἰς τὸ θεωρούμενον παράδειγμα 2 παρέχει τὴν ζητουμένην κλίσιν. 2ον) Νὰ προσδιορισθῇ ἐπὶ τοῦ σχεδίου συντασσομένου μὲ γραφικὴν ἰσοδιάστασιν ½ χιλιοστοῦ ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν καμπύλων πρὸς τὴν διεύθυνσιν ΑΒ τοῦ ἐδάφους (σχ. 3), δεδομένου ὅτι τοῦτο ἔχει πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἰσόρροπον κλίσιν καὶ ἴσην πρὸς 3° (περίπτωσις κατασκευῆς χάρτου). Ἐπὶ τῆς εὐθείας 1—7, ἥτις εἶναι ὁριζοντία προβολὴ τῆς ΑΒ, λαμβάνομεν, ἀρχόμενοι, ἀδιαφόρως, εἴτε ἀπὸ τοῦ 1 εἴτε ἀπὸ τοῦ 7, μήκη ἴσα πρὸς τὸ μῆκος τῆς κλίμακος, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς κλίσιν 3°. Πρὸς εὐχερεστέραν χρῆσιν τῆς κλίμακος κλίσεων, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἰδίᾳ τῶν χαρτῶν, κατασκευάζουσι ταύτην ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῶν ἐπισκεπτηρίων.

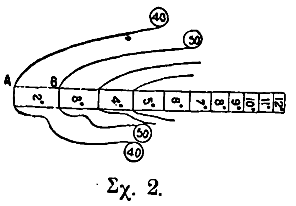

Σχ. 2.

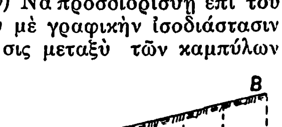

Σχ. 3.

—**κλῖμαξ** ***κοχλίου ὠτὸς*** *(Ἀνατομ.)*. Ὁ ἑλικοειδὴς αὐλὸς τοῦ κοχλίου τοῦ ὠτὸς δι' ὀστεοϋμενώδους ἑλικοειδοῦς πετάλου διαιρεῖται εἰς δύο μοίρας, *τὰς κλίμακας τοῦ κοχλίου*, ἤτοι τὴν πρὸς τὴν αἴθουσαν (*αἰθουσαίαν*) κλίμακα, καὶ τὴν πρὸς τὸ τύμπανον (*τυμπανικήν*), πληρουμένας ὑπὸ τοῦ ἔξω λέμφου. Ἐκ τῶν δύο τούτων κλιμάκων ἡ μὲν πρώτη ἐκβάλλει εἰς τὴν ἄνω μοῖραν τῆς αἰθούσης (τὴν ἰδίως αἴθουσαν), ἡ δὲ τυμπανικὴ εἰς τὴν κάτω μοῖραν τῆς αἰθούσης (ὑπαίθουσαν). Ι. Π.

—**κλῖμαξ** ***μουσικὴ*** *(Φυσ.)*. Ὀνομάζομεν ἐν τῇ ἀκουστικῇ *κλίμακα μουσικὴν* σειρὰν ἤχων μουσικῶν, διαχωριζομένων ὑπὸ μουσικῶν διαστημάτων. *Διάστημα* δύο ἤχων καλοῦμεν τὸν λόγον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παλμῶν αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, π.χ. εἰς ἓν δευτερόλεπτον. Ὡρισμένη μελῳδία δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀπολύτου ἀριθμοῦ τῶν παλμῶν τῶν ἤχων ἢ μουσικῶν φθόγγων, ἐξ ὧν αὕτη ἀποτελεῖται, ἀλλ' ἐκ τῶν διαστημάτων αὐτῶν. Ἐκ τῶν διαστημάτων ὡρισμένα ἔχουσιν ἰδιάζουσαν σημασίαν, καθόσον χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ μουσικῇ καὶ καλοῦνται ὡς ἐκ τούτου *μουσικὰ διαστήματα*. Μεταξὺ τῶν μουσικῶν διαστημάτων τὰ κυριώτερα εἶναι τ' ἀκόλουθα: ὁμοφωνία 1 : 1, δευτέρα 9 : 8, τρίτη 5 : 4, τετάρτη 4 : 3, πέμπτη 3 : 2, ἕκτη 5 : 3, ἑβδόμη 15 : 8, ὀγδόη 2 : 1.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω διαστημάτων χρησιμοποιοῦνται καὶ ἕτερα, καλούμενα *συμπληρωματικὰ* καὶ προκύπτοντα ἐκ τῶν πρώτων, τ' ἀκόλουθα: ἐλάσσων δευτέρα 16:15, ἐλάσσων, τρίτη 6:5.

Ἑκάστη μουσικὴ κλῖμαξ ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ἤχων ἐπαναλαμβανομένων περιοδικῶς κατὰ ἑπτάδας. Ἑκάστη σειρὰ ἐξ ἑπτὰ ἤχων ἀποτελεῖ μίαν *ἑπτάδα* (gamme) καὶ οἱ φθόγγοι ἑκάστης ἑπτάδος χαρακτηρίζονται διὰ τῶν συμβόλων:

do, re, mi, fa, sol, la, si.

Ἐὰν διὰ 1 καλέσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν παλμῶν τοῦ βαρυτέρου ἤχου, τοῦ θεμελιώδους do, θὰ ἔχωμεν ὅσον ἀφορᾷ τὸν σχετικὸν ἀριθμὸν παλμῶν τῶν διαφόρων φθόγγων, τὸν ἀκόλουθον πίνακα:

do	re	mi	fa	sol	la	si
1	$^{9}/_{8}$	$^{5}/_{4}$	$^{4}/_{3}$	$^{3}/_{2}$	$^{5}/_{3}$	$^{15}/_{8}$

Αἱ διαδοχικαὶ ἑπτάδες, αἵτινες συνιστῶσι μουσικὴν κλίμακα περιλαμβάνουσιν ἤχους ἢ φθόγγους, ὧν οἱ ἀριθμοὶ τῶν παλμῶν εἶναι διπλάσια, τετραπλάσια, καὶ γενικῶς πολλαπλάσια τῶν αὐξουσῶν δυνάμεων τοῦ 2 τῶν ὁμωνύμων φθόγγων τῆς θεμελιώδους κλίμακος. Οἱ ἀριθμοὶ οἱ ἀναγραφόμενοι ἐν τῷ ἀνωτέρω πίνακι παριστῶσι καὶ τὰ διαστήματα τῶν ἓξ τελευταίων φθόγγων, ἐν σχέσει πρὸς τὸν πρῶτον. Τὰ διαδοχικὰ διαστήματα τῶν φθόγγων ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

do		re		mi		fa		sol		la		si		do
1		$^{9}/_{8}$		$^{5}/_{4}$		$^{4}/_{3}$		$^{3}/_{2}$		$^{5}/_{3}$		$^{15}/_{8}$		2
	$^{9}/_{8}$		$^{10}/_{9}$		$^{16}/_{15}$		$^{9}/_{8}$		$^{10}/_{9}$		$^{9}/_{8}$		$^{16}/_{5}$	

Ἐκ τούτου παρατηροῦμεν ὅτι ὑφίστανται τρία μόνον διάφορα διαδοχικὰ διαστήματα, ἤτοι $^{9}/_{8}$, $^{10}/_{9}$ καὶ $^{16}/_{15}$. Τὸ πρῶτον, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερον, καλεῖται *μείζων τόνος*, τὸ δεύτερον *ἐλάσσων τόνος* καὶ τὸ τρίτον καλεῖται *μεῖζον ἡμιτόνιον*. Κατὰ ταῦτα, τὰ διαδοχικὰ διαστήματα τῆς ἑπτάδος περιλαμβάνουσι δύο τόνους, ἡμιτόνιον, τρεῖς τόνους καὶ ἓν ἡμιτόνιον. Ὁ μείζων καὶ ὁ ἐλάσσων τόνος διαφέρουσιν ἐλάχιστα μεταξύ των. Οὕτως ἐὰν φθόγγος ἐκτελῇ n παλμοὺς κατὰ δευτερόλεπτον, ἤτοι ἔχει συχνότητα n, ὁ φθόγγος, ὅστις εἶναι κατὰ ἕνα μείζονα τόνον βαρύτερος αὐτοῦ, θὰ ἔχῃ συχνότητα $n'=n.\ ^{9}/_{8}$, ἐνῷ ὁ φθόγγος, ὅστις θὰ εἶναι κατὰ ἕνα ἐλάσσονα τόνον ὑψηλότερος, θὰ ἔχῃ συχνότητα $n''=n.\ ^{10}/_{9}$. Τὸ διάστημα ἀπὸ n′ εἰς n″ ἢ n′ : n″ εἶναι ἴσον πρὸς $^{9}/_{8} : ^{10}/_{9} = ^{81}/_{80}$. τὸ διάστημα δὲ τοῦτο καλεῖται *κόμμα* (comma). Ἐν τῇ πράξει συνήθως τὸ κόμμα παραλείπεται καὶ δίδεται κοινὸν ὄνομα φθόγγου εἰς τὰ δύο διαστήματα $^{9}/_{8}$ καὶ $^{10}/_{9}$, ἅτινα διαφέρουσι μεταξύ των κατὰ ἓν κόμμα.

Φυσικὴ ἑπτὰς ἢ κλῖμαξ (gamme). Ἡ ἑπτάς, ἥτις ἄρχεται ἐκ τοῦ φθόγγου do, καλεῖται θεμελιώδης τῆς μουσικῆς κλίμακος. Ὁ φθόγγος do καλεῖται ἐπίσης *θεμελιώδης* ἢ *τονικὸς* φθόγγος. Ἡ φυσικὴ ὅμως ἑπτὰς ἀπεδείχθη ἀνεπαρκὴς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μουσικῆς συνθέσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐδημιουργήθησαν νέαι ἑπτάδες *μείζονες*, αἵτινες ἔχουσιν ὡς θεμελιώδεις ἢ τονικοὺς φθόγγους τοὺς διαφόρους φθόγγους τῆς θεμελιώδους ἑπτάδος. Ἐφ' ὅσον δὲ μουσικὸν τεμάχιον ἔχει γραφῆ διὰ τῶν φθόγγων τῆς φυσικῆς ἑπτάδος (ἢ τῶν ὀξυτέρων ἢ βαρυτέρων κατὰ ὀγδόην αὐτῶν), λέγομεν ὅτι τοῦτο ἔχει γραφῆ εἰς *μεῖζον* do. Οἱ φθόγγοι ἑπτάδος ἐχούσης ὡς θεμελιώδη ἢ τονικὸν φθόγγον τὸ sol τῆς θεμελιώδους ἑπτάδος θὰ εἶναι κατὰ σειράν: sol, la, si, do, re, mi, fa, sol. Ἡ σειρὰ ὅμως τῶν φθόγγων τούτων θὰ ἀναπαράγῃ τὴν ἑπτάδα, μόνον ἐφ' ὅσον τὰ διαδοχικὰ διαστήματα εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῆς φυσικῆς ἑπτάδος. Τὰ διαστήματα ὅμως τῆς φυσικῆς ἑπτάδος εἶναι κατὰ σειράν: τόνος, τόνος, ἡμιτόνιον, τόνος, τόνος, τόνος, ἡμιτόνιον, ἐνῷ τὰ τῆς νέας ἑπτάδος εἶναι: τόνος, τόνος, ἡμιτόνιον, τόνος, τόνος, ἡμιτόνιον, τόνος. Ὡς ἐκ τούτου πρὸς ἀναπαραγωγὴν τῆς ἑπτάδος δέον νὰ μετατοπίσωμεν τὸ δεύτερον ἡμιτόνιον. τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται, ἂν ὁ ἕβδομος φθόγγος fa τῆς ἑπτάδος ἀντικατασταθῇ δι' ἑτέρου φθόγγου, τοῦ fa ἐν διέσει, χαρακτηριζομένου διὰ τοῦ συμβόλου fa ♯, καὶ ὁ ὁποῖος χωρίζεται ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ fa διὰ τοῦ διαστήματος 25/24 Οὕτω προκύπτει μεταξὺ τοῦ ἤχου τούτου καὶ τοῦ προηγουμένου mi τὸ διάστημα 25/24×16/15=10/9, ἤτοι τόνος, καὶ μεταξὺ τοῦ sol καὶ τοῦ fa ἐν διέσει τὸ διάστημα 9/8 : 25/24, ὅπερ δὲν διαφέρει τοῦ ἡμιτονίου ἢ κατὰ ἓν κόμμα, ὅπερ ἐν τῇ πράξει δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει. Οὕτως ἡ νέα ἑπτάς, ἡ ἔχουσα ὡς θεμελιώδη φθόγγον τὸ sol τῆς θεμελιώδους ἑπτάδος, θὰ περιλαμβάνῃ τοὺς φθόγγους:

sol, la, si, do re mi fa ♯ sol

καὶ καλεῖται *ἑπτὰς εἰς μεῖζον sol.*

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν διαφόρους ἑπτάδας μείζονας, ἀκολουθοῦντες κανόνας, οὓς διδάσκει ἐκτενῶς ἡ θεωρία τῆς μουσικῆς. Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐπετύχομεν τὴν μετατόπισιν τοῦ ἡμιτονίου δι' εἰσαγωγῆς ἀντὶ τοῦ φυσικοῦ fa τοῦ fa ἐν διέσει. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν μετατόπισιν ταύτην καὶ κατ' ἄλλον τρόπον. Ὑποθέσωμεν ὅτι θέλομεν νὰ σχηματίσωμεν κλίμακα, λαμβάνοντες ὡς θεμελιώδη ἦχον τὸ fa τῆς θεμελιώδους κλίμακος. Τότε αὕτη θὰ περιλαμβάνῃ κατὰ σειρὰν τοὺς ἀκολούθους φθόγγους: fa, sol, la, si, do, re, mi, fa καὶ τὰ διαδοχικὰ διαστήματα θὰ εἶναι: τόνος, τόνος, τόνος, ἡμιτόνιον, τόνος, τόνος, ἡμιτόνιον. Πρὸς ἀναπαραγωγὴν τῆς ἑπτάδος δέον νὰ μετατοπίσωμεν τὸ πρῶτον ἡμιτόνιον μεταξὺ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου φθόγγου, τοῦτο δὲ κατορθοῦται διὰ χρησιμοποιήσεως ἀντὶ τοῦ φυσικοῦ si τοῦ si ἐν ὑφέσει, χαρακτηριζομένου διὰ τοῦ συμβούλου si ♭, καὶ ὅπερ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ si διὰ τοῦ διαστήματος 24/25, ἀπὸ τοῦ προηγουμένου la διὰ ἡμιτονίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑπομένου do ὑπὸ τόνου. Οὕτω θὰ ἔχωμεν τοὺς φθόγγους:

fa, sol la si ♭ do re mi fa,

ἥτις ἀποτελεῖ τὴν *ἑπτάδα εἰς μεῖζον fa.*

Ἑκάστη τῶν ἀνωτέρω μειζόνων ἑπτάδων χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς μείζονος τελείας συγχορδίας, ἥτις σχηματίζεται διὰ τῆς συμπαραγωγῆς τῆς θεμελιώδους τῆς τρίτης καὶ τῆς πέμπτης τῆς ἑπτάδος. Εἰς ἑκάστην δὲ μείζονα ἑπτάδα ἀντιστοιχεῖ μία ἐλάσσων ἑπτάς, χαρακτηριζομένη ἐκ τῆς ἐλάσσονος τελείας συγχορδίας. Οὕτως ἡ ἐλάσσων ἑπτάς, ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν μείζονα ἑπτάδα τοῦ do, ἔχει ὡς θεμελιώδη φθόγγον τὸ la τῆς πρώτης. Αὕτη χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ πρῶτον ἡμιτόνιον κεῖται μεταξὺ τοῦ ἑβδόμου καὶ ὀγδόου φθόγγου τῆς θεμελιώδους ἑπτάδος καὶ ὅτι τὸ δεύτερον ἡμιτόνιον κεῖται μεταξὺ τοῦ ἑβδόμου καὶ ὀγδόου φθόγγου τῆς νέας ἑπτάδος, καί, ἑπομένως, ὅπως ἀναπαραχθῇ ἑπτάς, δέον ὁ ἕκτος καὶ ἕβδομος φθόγγος νὰ ὑποστῶσι δίεσιν: ἤτοι ἡ ἐλάσσων ἑπτὰς ἢ ἀντίστοιχος πρὸς τὴν μείζονα ἑπτάδα τοῦ do θὰ περιλαμβάνῃ τοὺς φθόγγους:

la si do re mi fa ♯, sol ♯, la.

Ἡ ἐλάσσων αὕτη ἑπτὰς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς τελείας συγχορδίας la-do-mi, ἥτις εἶναι ἐλάσσων καὶ λέγομεν ὅτι τὸ la ἔλασσον εἶναι σχετικὸν πρὸ τὸ do μεῖζον. Ὁ σχετικὸς ἐλάσσων τόνος ἑκάστης τῶν μειζόνων ἑπτάδων εὑρίσκεται δι' ἐφαρμογῆς τοῦ αὐτοῦ κανόνος ὡς ἀνωτέρω. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ διάστημα τὸ ὑφιστάμενον μεταξὺ φθόγγου τινὸς ἐν διέσει καὶ τοῦ ἑπομένου φθόγγου ἐν ὑφέσει, εὑρίσκομεν ὅτι τοῦτο εἶναι μὲν μικρόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀμελητέον.

Οὕτω τὸ διάστημα μεταξὺ re καὶ mi♭ εἶναι 128/125, ὅπερ εἶναι μεγαλύτερον τοῦ κόμμα 81/80. Ἐὰν μεταξὺ τῶν φθόγγων τῆς φυσικῆς ἑπτάδος, ἥτις πολλάκις καλεῖται καὶ *διατονική*, παρεμβάλωμεν τὰς ἀπαιτουμένας *διέσεις* καὶ *ὑφέσεις*, σχηματίζομεν τὴν *χρωματικὴν ἑπτάδα ἢ κλίμακα*, περιλαμβάνουσαν 21 ἐν ὅλῳ διαστήματα. Θεωρητικῶς εἶναι τοὐλάχιστον δυνατὸν νὰ ἐκτελέσωμεν ὅλους τοὺς διαδοχικοὺς τούτους βαθμοὺς διὰ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς καὶ δι' ὡρισμένων μουσικῶν ὀργάνων, ὡς π. χ. τοῦ βιολίου. Εἰς τὰ ὄργανα ὅμως τὰ παρέχοντα ὡρισμένους ἤχους, ὡς π. χ. μανδολῖνον, κλειδοκύμβαλον, κιθάρα, χρησιμοποιεῖται ἁπλουστέρα κλῖμαξ, ἥτις καλεῖται *συγκεκραμένη κλῖμαξ*. Ἐν τῇ κλίμακι ταύτῃ τὰ διαστήματα μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν φθόγγων εἶναι ἴσα, ὁ δ' ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 12. Ἡ φυσικὴ κλῖμαξ περιλαμβάνει 5 τόνους καὶ δύο ἡμιτόνια, ἰσοδυναμοῦντα πρὸς 12 ἡμιτόνια. Ἐὰν εἰσαγάγωμεν ἓν μόνον ἡμιτόνιον διὰ τὰ 12 διαστήματα μεταξὺ do_1 καὶ do_2, θὰ ἔχωμεν:

$$x^{12}=2,\ \text{ἤτοι}\ x=\sqrt[12]{2}=1{,}059.46$$

Ἡ συγκεκραμένη κλῖμαξ ἐπεκράτησε καὶ χρησιμοποιεῖται σήμερον γενικῶς ἐν τῇ μουσικῇ.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐχρησιμοποίουν τὴν *πυθαγόρειον κλίμακα*, ἔχουσαν ὡς βάσιν τὰ διαστήματα $^{3}/_{2}$ καὶ 2 Ἡ πυθαγόρειος κλῖμαξ συγκροτεῖται ἐκ τῶν διαδοχικῶν ἤχων 1, $^{9}/_{8}$, $^{81}/_{64}$, $^{4}/_{3}$, $^{3}/_{2}$, $^{27}/_{16}$, $^{243}/_{128}$, 2, δὲν χρησιμοποιεῖται ὅμως ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— *(Μουσ.)*· βλ. λ. *διατονικὸς* [Μουσ.], *χρωματικὴ κλῖμαξ*, *μείζων* [Μουσ.], *ἐλάσσων* [Μουσ.], *τρόπος* καὶ *Ἑλλὰς* [Μουσ.].

Digitized by Google

—*κλῖμαξ χαράξεως σκιωδῶν γραμμῶν* (Diapason). Αὕτη κατασκευάζεται ἐπὶ φύλλου χάρτου, ἐφ' οὗ σχεδιάζουσι διὰ σκιωδῶν γραμμῶν ὀρθογώνια παραλληλόγραμμα διαφόρου ἐντάσεως χρώματος καὶ ἀποστάσεως. Τὸ σχῆμα 1 δεικνύει μέρος τῆς κλίμακος τῶν σκιωδῶν γραμμῶν καὶ τῆς κλίμακος τῶν μηκῶν $^1/_{20.000}$. Κάτωθεν ἑκάστου ὀρθογωνίου χαράσσεται γραμμὴ παράλληλος πρὸς τὰς σκιώδεις γραμμὰς καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας σημειοῦνται δύο γραμμαί. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο τούτων γραμμῶν διάστημα δεικνύει τὴν ἀπόστασιν τῶν δύο διαδοχικῶν καμπύλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὀφείλομεν νὰ σχεδιάσωμεν ἀντίστοιχον χρωματισμὸν τῶν σκιωδῶν γραμμῶν.

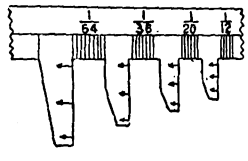

Σχ. 1.

Ἡ κλῖμαξ τῶν σκιωδῶν γραμμῶν χρησιμοποιεῖται διττῶς: 1) Νὰ προσδιορισθῇ ἡ κλίσις, ἣν παρουσιάζει τὸ ἔδαφος μεταξὺ τῶν καμπύλων K_{40} καὶ K_{50} κατὰ τὴν διεύθυνσιν αβ (σχ. 2) (περίπτωσις ἀναγνώσεως χάρτου). Τοποθετοῦντες τὴν κλίμακα ἐπὶ τοῦ χάρτου, μετακινοῦμεν ταύτην ἐπ' αὐτοῦ, μέχρις ὅτου ἕν οἱονδήποτε τμῆμα τῶν ὀνύχων ταύτης καλύψῃ τὴν γραμμὴν αβ. Ἡ ἄνωθεν τοῦ ἀντιστοίχου ὀρθογωνίου τῶν σκιωδῶν γραμμῶν ἀναγραφομένη κλίσις εἶναι ἡ ζητουμένη. 2) Νὰ χαραχθῶσιν αἱ σκιώδεις γραμμαὶ αἱ μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν καμπύλων K_{40} καὶ K_{50} (περίπτωσις κατασκευῆς τοῦ χάρτου). Μετακινοῦντες τὴν κλίμακα ἐπὶ τοῦ χάρτου (σχ. 2), φροντίζομεν, ὥστε οἱονδήποτε διάστημα τῶν ὀνύχων ταύτης νὰ ταυτισθῇ ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῶν θεωρουμένων διαδοχικῶν καμπύλων· ὅταν ἐπιτύχωμεν τοῦτο, σχεδιάζομεν μεταξὺ τῶν δοθεισῶν καμπύλων σκιώδεις γραμμὰς ὁμοίας πρὸς τὰς ἄνωθεν τοῦ θεωρουμένου ὄνυχος ἐσχεδιασμένας τῆς κλίμακος.

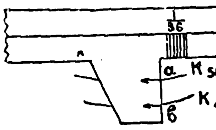

Σχ. 2.

Ν. Π.

—*κλῖμαξ χάρτου [Χαρτογρ.].* Καλεῖται οὕτως ἡ σταθερὰ ἀναλογία ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῶν μηκῶν τῶν γραμμῶν τοῦ χάρτου τούτου καὶ τῶν ὁμολόγων πρὸς ταύτας γραμμῶν τοῦ ἐδάφους. Ἐὰν καλέσωμεν διὰ $A_1, A_2, A_3 \ldots A_\nu$ τὰ μήκη τῶν γραμμῶν τοῦ ἐδάφους καὶ διὰ $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3 \ldots \alpha_\nu$ τὰ τῶν ἀντιστοίχων γραμμῶν τοῦ χάρτου δι' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χάρτην, ὑφίσταται ἡ σχέσις:

$$\frac{\alpha_1}{A_1}=\frac{\alpha_2}{A_2}=\frac{\alpha_3}{A_3}=\ldots=\frac{\alpha_\nu}{A_\nu} \qquad (1)$$

ἡ σχέσις

$$\frac{\alpha_1}{A_1}=\frac{\alpha_2}{A_2}=\frac{\alpha_3}{A_3}=\ldots=\frac{\frac{\alpha_\nu}{\alpha_\nu}}{\frac{A_\nu}{\alpha_\nu}} \qquad (2)$$

εἶναι ἰσοδύναμος τῇ (1) καὶ ἐὰν θέσωμεν $\frac{A_\nu}{\alpha_\nu}=K$ ἔχομεν

$$\frac{\alpha_1}{A_1}=\frac{\alpha_2}{A_2}=\frac{\alpha_3}{A_3}=\ldots=\frac{A}{K} \qquad (3)$$

Ἀριθμητικὴ κλῖμαξ χάρτου καλεῖται τὸ κλάσμα τῆς μορφῆς $\frac{1}{K}$, ὅπερ ἐκφράζει τὴν σταθερὰν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν μηκῶν τοῦ χάρτου καὶ τῶν ἀντιστοίχων τοῦ ἐδάφους ἐκ τῆς σχέσεως (3), ἤτοι τῆς:

$$\frac{\alpha}{A}=\frac{1}{K} \quad (4)$$

Γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ K διὰ συντεταγμένον χάρτην εἶναι γνωστὸς ἀριθμὸς ἢ ὁρίζεται ἐκ τῶν προτέρων, προκειμένου νὰ συνταχθῇ χάρτης νέος, ἐξάγονται αἱ κάτωθι δύο σχέσεις:

$$A=\alpha K \ (5) \quad \text{καὶ } \alpha=\frac{A}{K} \ (6)$$

Ἡ σχέσις (5) δηλοῖ ὅτι μῆκος (α) μετρηθὲν ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παριστᾷ πραγματικὸν μῆκος αK. Ἡ σχέσις (6) δηλοῖ ὅτι μῆκος (A) μετρηθὲν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἵνα μεταφερθῇ ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀπὸ κλίμακα $\frac{1}{K}$, δέον νὰ διαιρεθῇ διὰ K.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κλιμάκων εἶναι λίαν πεπερασμένος, ἂν καὶ ἐκ τῆς σχέσεως (4) φαίνεται ὅτι οὗτος δύναται νὰ ἦ ἄπειρος: α) Ἡ σειρὰ ἡ δεκαδική, περιλαμβάνουσα τὰς κλίμακας ὧν ὁ παρονομαστὴς εἶναι ἀκριβὲς πολλαπλάσιον τοῦ 10, ἤτοι τῶν μορφῶν $^1/_{10}$ $^1/_{100}$ $^1/_{1000}$ $^1/_{10.000}$ .... $^1/_{1.000.000}$. β) Ἡ σειρὰ ἧς ὁ παρονομαστὴς εἶναι πολλαπλάσιον τοῦ 20, ἤτοι τῶν μορφῶν:

$$\frac{1}{20}, \frac{1}{200}, \frac{1}{2000}, \frac{1}{20.000} \ldots\ldots \frac{1}{2.000.000} \ldots$$

γ) Ἡ σειρὰ ἧς ὁ παρονομαστὴς εἶναι πολλαπλάσιον τοῦ 25, ἤτοι τῶν μορφῶν: $\frac{1}{25}, \frac{1}{50}, \frac{1}{75}$

$$\frac{1}{250}, \frac{1}{500}, \frac{1}{750}, \frac{1}{2.500}, \frac{1}{5.000}, \frac{1}{7\,500} \ldots \frac{1}{25.000}$$

δ) Ἡ σειρὰ ἧς ὁ παρανομαστὴς εἶναι ἀριθμὸς οὐχὶ στρογγύλος, ἤτοι τῶν μορφῶν:

$$\frac{1}{27}, \frac{1}{253}, \frac{1}{6\,484}, \frac{1}{57.637} \ldots \frac{1}{1.456.789}$$

Λόγῳ τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες παρουσιάζονται κατὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν σχέσεων (5) καὶ (6) διὰ τῶν κλιμάτων τῆς (δ) σειρᾶς, αὗται δὲν χρησιμοποιοῦνται.

Πίναξ κυριωτέρων κλιμάκων.

Κλιμακες	*Χρῆσις τῶν κλιμάκων.*
$\frac{1}{100}, \frac{1}{200}, \frac{1}{250}$	Διὰ τὰς λεπτομερείας τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἔργων ἐπιχωματώσεως.
$\frac{1}{500}, \frac{1}{1000}$	Σχέδια ἐπαύλεως, χωρίου ἢ κτήματος, σχέδιον διανομῆς γαιῶν.
$\frac{1}{2000}, \frac{1}{2500}$	Σχέδια ὀχυρώσεως, ὁδοποιίας.
$\frac{1}{5.000}, \frac{1}{10.000}$	Σχέδια κοινότητος, μικρᾶς πόλεως, μεγάλης ἰδιοκτησίας, θέσεως μεταλλείων.
$\frac{1}{20.000}, \frac{1}{25.000}$	Πεδία μαχῶν, πινακίδες βολῆς, στρατιωτικαὶ ἀναγνωρίσεις.
$\frac{1}{40.000}, \frac{1}{50.000}$	Διὰ τοὺς ἐπιτελικοὺς χάρτας.
$\frac{1}{75.000}, \frac{1}{80.000}, \frac{1}{100.000}$	Τοπογραφικοὶ χάρται μεγάλων ἐκτάσεων, λεγόμενοι ἐπιτελικοὶ χάρται.
$\frac{1}{400.000}, \frac{1}{500.000}$	Χάρται γενικοὶ χωρῶν.
$\frac{1}{1.000000}$	Χάρται γεωγραφικοί.

Ν. ΠΑΠΑΠΑΣΧΑΛΗΣ

—*κλίμακες Χαρώνειοι [Ἀρχ. Θέατρ.].* Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ θεάτρῳ αἱ κλίμακες, δι' ὧν ἀνήρχοντο ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας αἱ σκιαὶ ἢ τὰ φαντάσματα τῶν ἐπανερχομένων ἐκ τοῦ ᾅδου καὶ μόνον τοιούτων, καθόσον αἱ ἐμφανίσεις ζώντων προσώπων ἢ καὶ πραγμάτων ἐγίνοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς διὰ τῶν *ἀναπιεσμάτων*. Αἱ Χαρώνειοι κλίμακες ἔκειντο, κατὰ τὸν Πολυδεύκη (IV. 132), «κατὰ τὰς ἐκ τῶν ἑδωλίων καθόδους». Τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ Πολυδεύκους ἐχαρακτήρισάν τινες (*Octave Navarre*, Dionysos, σελ. 138 *E. Haigh*, The Attic theatre, σελ. 217) ὡς ἀνακριβῆ καὶ σκοτεινήν· ἐν τούτοις καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀληθῆ λέγει ὁ γραμματικός, καθόσον ἐκ τῶν γενομένων ἐσχάτως ἀνασκαφῶν ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἐρετρίας ἀνεκαλύφθη ὑπόγειος δίοδος, χωροῦσα ἀνθρώπινον σῶμα καὶ ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ὀρχήστρας εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς σκηνῆς διήκουσα. Ἐν τῇ ὑπογείῳ αὐτῇ διόδῳ ὑπῆρχον δύο κλίμακες, ἡ μία ὑπὸ τὸ λογεῖον, δι' ἧς ἀνήρχοντο ἐπὶ σκηνῆς ζῶσαι ὑπάρξεις, καὶ ἡ ἄλλη ὑπὸ τὴν ὀρχήστραν, δι' ἧς ἀνήρχοντο αἱ σκιαὶ τῶν ἀποθανόντων, ὅπως ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινεν εἰς τοὺς «Πέρσας» τοῦ Αἰσχύλου διὰ τὸ φάντασμα τοῦ Δαρείου, ὅπερ ἐξήρχετο ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας, ἐφ' ἧς εὑρίσκετο καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ. Ὅμοιαι μὲ τὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἐρετρίας εὑρεθεῖσαν ὑπόγειον δίοδον εὑρέθησαν καὶ ἐν τοῖς θεάτροις τῆς Σικυῶνος, τῆς Μαγνησίας τῆς ἐπὶ Μαιάνδρου καὶ τῶν Τράλλεων. Σπουδαῖον εἶναι, ὅτι τοιαύτη τις δίοδος δὲν ἀνευρέθη ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακῷ θεάτρῳ καὶ ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐν αὐτῷ στοῶν ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἄλλας χρείας ἀγνώστους ἡμῖν. Ν. Ι. Λ.

Κλῖμαξ *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* —1) Ὄρος τῆς παραλίας τῆς Κοίλης Συρίας (*Στράβ.* 755). Ἐκ τῆς ἐκ παραλλήλου ἐπισκοπήσεως τῆς συγχρόνου παραλιακῆς γεωγραφίας προκύπτει, ὅτι ἡ Κλῖμαξ ταυτίζεται (Mediter. Pilot ἔκδ. 1925 V, 142, 48) πρὸς ἓν τῶν ὀρέων Akura ἢ Afka (χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to Ras En Nakura), μᾶλλον δὲ πρὸς τὸ πρῶτον. —2) Ὄρος τῆς Λυκίας «ἐπίκειται δὲ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει στενὴν ἀπολεῖπον πάροδον ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ, ταῖς μὲν νηνεμίαις γυμνουμένην ὥστε βάσιμον εἶναι τοῖς ὁδεύουσι, πλημμύροντος δὲ τοῦ πελάγους ὑπὸ τῶν κυμάτων καλυπτομένην ἐπὶ τὸ πολύ. Ἡ μὲν οὖν διὰ τοῦ ὄρους ὑπέρβασις περίοδον ἔχει καὶ προσάντης ἐστί, τῷ δ' αἰγιαλῷ χρῶνται κατὰ τὰς εὐδίας» (*Στράβ.* 666). Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε φθάσει εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς Κλίμακος ἐν τρικυμιώδει ἡμέρᾳ (*Πλούταρχ.* Ἀλεξ. 17). Δὲν ἀνέμεινεν ὅμως διὰ νὰ διέλθῃ ὑπὸ εὐδίαν, ἀλλ' ἐρρίφθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς Κλίμακος, χρειασθεὶς μίαν ἡμέραν διὰ τὴν διέλευσίν του, καθ' ἣν οἱ στρατιῶταί του εἶχον τὸ ὕδωρ μέχρις ὀμφαλοῦ. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Μουσσάρ-Ντάγ* (ὕψους 1070 μ.), τὸ ἀπολῆγον εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Χελιδόνια* (πλάτ. 36°12' Β., μῆκ. 30°27' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnu). —3) Τρίτον ὄρος καὶ *Κλῖμαξ Τυρίων* ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου (Ἰουδ. Ἀρχ. Γ, ε, 4), ὅστις τὸ τοποθετεῖ 100 στάδια βορείως τῆς Πτολεμαΐδος. Ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ ἰδίου ὄρους, τοῦ τῆς Λυκίας, τοῦ Ἰωσήπου προσθέσαντος τό: *Τυρίων*, λόγῳ συγχύσεως παρ' αὐτοῦ τῆς Πτολεμαΐδος τῆς Συρίας (Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Ἄκρης), πλησίον ὅμως τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ὄρος, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ἐν Νακούρα ὁ λόφος (ὑψόμ. 326 μ., πλάτ. 33°06' Β., μῆκ. 35°09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2634: Ras En Nakura to El Aris), πρὸς τὴν Πτολεμαΐδα τῆς Λυκίας (νῦν *Καρὰ Μπουρνοῦ* τῆς Καραμανίας) ἔνδον τῆς ὁποίας τὸ προμνηθὲν ὄρος *Κλῖμαξ*. —4) Ὄρος τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας τῆς χώρας τῶν Ἀγχιτῶν καὶ πρὸς τὴν παράλιον τῶν Κιναιδοκολπιτῶν «μεθ' ὃ πηγή, τὸ καλούμενον Στυγὸς Ὕδωρ» (*Πτολεμ.* ΣΤ, ζ, 20 καὶ 23, ἔκδ. *Nobbe*). Ὑποτίθεται τὸ σύγχρονον *Τζεμπὲλ Σαφφάν*, τὸ κατὰ τὸν πρὸς Ἀν. τερματισμὸν τῆς χερσονήσου τῆς Ἀραβίας. Σ. Ε. Λ.

— **Κλῖμαξ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πολίχνη παράλιος τοῦ σταθμοῦ Λιβύης μεταξὺ Πεδνόπου καὶ Σιρόπου (*Πτολεμ.* Δ, ε, 32, ἔκδ. *Nobbe*). Ἡ ταυτότης της ἀμφισβητεῖται· πάντως ὅμως ἔκειτο δυτικῶς, οὐχὶ μακρὰν δὲ τῆς Ταποσύρεως. Πιστεύεται ἐν τούτοις καὶ ὅτι εἶναι *Καταβαθμὸς ὁ Μικρός*, τοῦ Πτολεμαίου δὶς ἐκ παραδρομῆς ἐπαναλαβόντος τὴν μνείαν τοῦ τόπου, ὡς ἄλλου, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλῖμαξ*. Σ. Ε. Λ.

— **Κλῖμαξ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ν. ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (*Πτολεμ.* Δ, δ, 2, ἔκδ. *Nobbe*), δυτικῶς τῆς Τευθρανίας καὶ τῆς Καράμβιος, μεταξὺ Αἰγιαλοῦ (50 στάδια) καὶ Τιμολαΐου (40 στάδια) κατὰ τὸν Ἀνώνυμον (Περίπλ. Εὐξ. 17). Ταυτίζεται πρὸς τὸν σύγχρονον ὕφορμον *Τσιντέ*, ἔχοντα περίπου συντεταγμένας: πλάτος 41°56' Β, μῆκος 33°02' Ἀν. (ὡς πρὸς τὸν ἀγγλικὸν χάρτ. 2237: Bosporus to Kerempeh). Σ. Ε. Λ.

— **Κλῖμαξ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* —1) Ὀρεινὴ ὁδὸς ἀπὸ Ἄργους εἰς Μαντίνειαν τῆς Ἀρκαδίας, μία ἐκ τῶν δύο εἰσβολῶν εἰς αὐτήν. Εἶναι δύο ὥρας ΒΔ ἀπὸ τὸ Ἄργος πρὸς τὴν σημερινὴν Σκάλαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰνάχου. Ἡ ὁδὸς εἶναι δυσκολωτάτη εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ Λυρκείου ὄρους, ἔνθα εἴς τινα σημεῖα οἱ ἀρχαῖοι εἶχον λαξεύσει βαθμῖδας ἐπὶ βράχων, ἰδίως ὄπισθεν τοῦ χωρίου Καπαρέλι καὶ εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν Πόρτες. Αἱ βαθμῖδες αὗται ἐπὶ Παυσανίου ἦσαν τὸ πλεῖστον κατεστραμμέναι. Μετὰ τὴν δύσκολον καὶ ἀπότομον ταύτην ἀνάβασιν διὰ μιᾶς στροφῆς, ἡ ὁδὸς ἔρχεται πρὸς τὸ σημερινὸν χωρίον Ζάγκα καὶ εἶτα εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς τὴν Μαντίνειαν. —2) Ἀτραπὸς διὰ μέσου βράχων εἰς τὴν Α. ἀκτὴν τῆς Λυκίας, Β. τῆς Φασήλιδος. —3) Στενὴ δίοδος, εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Ἀτταλείας εἰς τὸ χωρίον Στάνος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πισιδίαν καὶ Λυκίαν, τὸ σημερινὸν Τσιμποὺκ-Μπογάζ. —4) *Κλῖμαξ μεγάλη* ἐλέγετο ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου πρὸς τὴν Περσέπολιν. Ἡ παλαιὰ αὕτη ὁδός, ἥτις εἶναι περίπου ἡ σημερινὴ ἀπὸ Βυσὶρ πρὸς τὸ Σιράζ, διήρχετο ἀπὸ τὰς ἀκρωρείας τῶν νοτιοπερσικῶν ὀρέων, εἰς τὰς ὁποίας ἦτο τόσον ἀπότομος μὲ τὰς εἰς τοὺς βράχους λαξευμένας βαθμῖδας, ὥστε κατήντα πραγματικὴ κλῖμαξ λαξευτὴ εἰς ὡρισμένα σημεῖα. Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Κλιματιανὸς (κοιν. ***Κλιμαθιανὸς***) *[Γεωγρ.].* Χείμαρρος τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, σχηματιζόμενος ἀπὸ τὰ ὕδατα μέρους τῶν νοτίων κλιτύων τῆς Ἴδης, τὰ ὁποῖα συνάγονται εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ δασώδη κοιλάδα τῆς Λοχριᾶς Ἀμαρίου. Ε. Γ.

κλιματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κλῖμα τόπου τινός: «κλιματικαὶ ζῶναι, —περιοχαί». «κλιματικαὶ παρατηρήσεις».

—***κλιματικὰ στοιχεῖα***, ἢ ***κλιματικοὶ συντελεσταί*** *[Κλιματολ.].* Καλοῦνται οὕτω τὰ μεμονωμένα ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα τῆς ἀτμοσφαίρας, διὰ τῆς συμπράξεως τῶν ὁποίων καθορίζεται τὸ κλῖμα ἑνὸς τόπου. Ταῦτα εἶναι ἡ *θερμοκρασία τοῦ ἀέρος*, ἡ *ὑγρασία*, ἡ *βροχὴ* (ἢ χιών), ἡ *διεύθυνσις* καὶ ἡ *ἔντασις τῆς κινήσεως τοῦ ἀέρος*, ἡ *ἀκτινοβολία*, ἡ *νέφωσις*, ἡ *ἐξάτμισις* καὶ ἄλλα μικροτέρας σημασίας, ὅπως ἡ σύνθεσις, τὰ χημικά, ὀπτικὰ καὶ ἠλεκτρικὰ φαινόμενα τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ κλιματολογία πάντα τὰ ἀνωτέρα κλιματικὰ στοιχεῖα ἐκφράζει δι' ἀριθμητικῶν τιμῶν. Ἐν τῇ κλιματικῇ ἀναπαραστάσει τὰ μεμονωμένα κλιματικὰ στοιχεῖα ἐμφανίζονται ὡς τιμαὶ μετρηθεῖσαι διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μεθόδων, εἰς τρόπον ὥστε περαιτέρω ἀκριβεστέρα γενικὴ ἰδέα τῶν κλιματικῶν περιγραφῶν νὰ ἐπιτυγχάνεται μετὰ ὡρισμένης τινὸς ὁμοιομορφίας, νὰ χρησιμοποιῶνται δηλαδὴ μετὰ σταθερᾶς διαδοχῆς ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν. Εἰς τὴν κλιματολογίαν, ὑπὸ τὴν στενοτέραν αὐτῆς ἔννοιαν, πρωτεύουσαν θέσιν κέκτηνται ἐκεῖνα τὰ μετεωρολογικὰ φαινόμενα ἅτινα ἐπιδρῶσι τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς ὀργανικῆς ζωῆς τῆς γῆς. Ἐν τούτοις ἡ κατάταξις αὐτῶν ἐπηρεάζεται ἐν μέρει ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, αἵτινες ἀσχολοῦνται μὲ τοὺς φυσικοὺς ὅρους τῆς ὀργανικῆς ζωῆς. Αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ ἐπιδράσεις, ἃς νῦν ὑπὸ κλιματικὴν ἔποψιν λαμβάνομεν καὶ αὐτοὶ γώτερον ὑπ' ὄψει, ἀποδεικνύονται ... ἔχουσι χαρακτηριστικὰς ἐπιδράσεις, ὅπως ...

Digitized by Google

τὸ ποσὸν τῆς διαχύτου ἀκτινοβολίας ἢ ἡ ἔντασις τοῦ φωτισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἠλεκτρισμὸς (ραδιοενέργεια τῆς ἀτμοσφαίρας) κλπ. Πρὸς σαφῆ καθορισμὸν καὶ συγκριτικὴν παράστασιν τῶν διαφόρων κλιματικῶν περιοχῶν, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐξακρίβωσις τῶν μεμονωμένων κλιματικῶν στοιχείων, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ διαφοραὶ τῶν κλιμάτων καὶ ἡ σαφὴς διάκρισις αὐτῶν.
Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

—κλιματικαὶ *ἐπαρχίαι* [*Κλιματολ.*]. Αἱ 35 περιοχαὶ τῆς Γῆς, εἰς ἃς ὁ *Ζουπὰν* (Supan) ταξινομεῖ τὰ κλίματα, ἐκ τῶν οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν ἑκάστου, παρὰ τὴν συνήθη ταξινόμησιν τῶν κλιμάτων εἰς τὰς γενικὰς ὁμάδας τοῦ *θαλασσίου*, *ἠπειρωτικοῦ* καὶ *ὀρεινοῦ* κλίματος ὡς καὶ τῶν τοῦ *ἐρημικοῦ*, *παρακτίου* καὶ *μουσσώνων*. Θ. Θ. Φ.

— κλιματικαὶ *ζῶναι* [*Κλιματ.*]. Αἱ ζῶναι εἰς ἃς εἶναι διῃρημένη, ἀπὸ κλιματολογικῆς ἀπόψεως, ἡ Γῆ. Ἡ ἀρχαιοτέρα προταθεῖσα διαίρεσις εἶναι ἡ γενομένη τῇ βοηθείᾳ τῶν τροπικῶν καὶ πολικῶν κύκλων, δι' ὧν ἡ γῆ διαιρεῖται εἰς τὴν *διακεκαυμένην ζώνην* (zone torride) μεταξὺ τῶν δύο τροπικῶν κύκλων, εἰς τὰς δύο *εὐκράτους* (zones tempérées) μεταξὺ τῶν τροπικῶν καὶ τῶν πολικῶν κύκλων καὶ εἰς τὰς δύο *πολικὰς ἢ παγωμένας ζώνας* (zones glaciales) πέραν τῶν πολικῶν κύκλων. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς τεχνητὴ καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα, διότι συμπεριλαμβάνει ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ζώνης περιοχὰς κλιματολογικῶς διαφόρους, ὅπως εἶναι π. χ. τὸ Πεκῖνον καὶ ἡ Κοπεγχάγη, τῶν ὁποίων τὰ κλίματα εἶναι ἐντελῶς διάφορα ἀλλήλων. Ἐπροτάθησαν πλεῖσται ὅσαι διαιρέσεις τῆς γῆς εἰς κλιματικὰς ζώνας, μία ἐκ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἐπὶ τῆς διανομῆς τῶν *ἰσοθέρμων*, τῶν *ἰσοθερῶν* (isothères) καὶ τῶν *ἰσοχειμωνίων* καμπύλων (isochimènes). Θ. Θ. Φ.

— κλιματικὴ *ἀστασία* [*Κλιματολογ.*]. Καλεῖται οὕτως ὑπό τινων ἐπιστημόνων ἡ κανονικὴ κύμανσις τῶν βαρομετρικῶν ὑψῶν μεταξὺ δύο διαδοχικῶν μεσημβριῶν. Τὸ μέγεθος τῆς ἀνωτέρω κανονικῆς κυμάνσεως παριστᾷ, συνήθως, κατὰ τὸν Kaemtz, τὸν βαθμὸν ἀστασίας τοῦ κλίματος ἑνὸς τόπου. Θ. Θ. Φ.

—κλιματικὴ *θερμοκρασία* [*Κλιματολ.*]. Καλεῖται καὶ οὕτω ἡ αἰσθητὴ *θερμοκρασία* (βλ. λ.).

—κλιματικοὶ *συντελεσταὶ* [*Κληματολ.*]. Καλοῦνται οὕτω αἱ ἀστρονομικαί, γεωγραφικαὶ καὶ μετεωρολογικαὶ συνθῆκαι, αἵτινες ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν κλιματικῶν στοιχείων τόπου τινός, κατ' ἄλλους δὲ αὐτὰ ταῦτα τὰ κλιματικὰ στοιχεῖα (*Hann*). Αἱ ἐξωτερικαὶ αὗται συνθῆκαι εἶναι κυρίως τὸ *γεωγραφικὸν πλάτος*, τὸ *ὕψος* καὶ ἡ *φύσις* τοῦ *ὑποθέματος τῆς ἀτμοσφαίρας*. Μεταξὺ τῶν κλιματικῶν συντελεστῶν, ἡ ἐπίδρασις τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους δύνανται νὰ συμπτυχθῶσιν ἐν μέρει εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν συντελεστήν, εἰς ἐκεῖνον ὅστις παρέχει τὴν γωνίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πίπτουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ μεταβολὴ τῆς γωνίας ταύτης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ἔτους ἢ κατὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πλάτους εἰς ἄλλο, ἢ ἀπὸ τῆς βορείας κλιτύος ὄρους ἢ ὀροσειρᾶς εἰς τὴν νότιον, εἶναι ἡ αἰτία ἐν μέρει τῶν κλιματικῶν φαινομένων. Ἡ ἰσχυρὰ ἐπίδρασις τῆς κλίσεως ἀφ' ἑνὸς τοῦ ὁρίζοντος πρὸς τὸν ἄξονα τῆς γῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ἐμελετήθη κατὰ τὰ τελευταῖα 100 ἔτη ἐπισταμένως. Θ. Θ. Φ.

—κλιματικοὶ *τύποι* [*Κλιματολ.*]. Αἱ διάφοροι κατηγορίαι τῶν κλιμάτων. Ἡ ἀρχαιοτέρα ταξινόμησις τῶν κλιμάτων ὑπῆρξεν ἡ διαίρεσις τῆς Γῆς εἰς *κλιματικὰς ζώνας*. Ἡ ταξινόμησις αὐτὴ ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τοῦ Köppen, ὁ δὲ Penck προέβη εἰς ταξινόμησιν τῶν κλιμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διανομῆς τῆς βροχῆς. Αἱ πέντε κλιματικαὶ ζῶναι (βλ. *ζῶναι* Γῆς) ταξινομοῦνται ἐπὶ καθαρῶν ἀστρονομικῶν βάσεων καὶ εἶναι πραγματικῶς ζῶναι ἡλιακοῦ κλίματος. Ἡ πρώτη ὁμὰς τῶν κλιμάτων περιλαμβάνει τὰ *ἐνδοτροπικὰ κλίματα*, ἡ δὲ δευτέρα τὰ *ἐξωτροπικά*.

Ἡ ἀκριβεστέρα ὀνοματολογία διὰ τὴν ὁμάδα τῶν ἐνδοτροπικῶν εἶναι *κλίματα θερμά*, τῶν δ' ἐξωτροπικῶν *εὔκρατα* καὶ *ψυχρά*. Τὰ κλίματα διακρίνονται εἰς τέσσαρας μεγάλας ὁμάδας: *θερμὰ* (climats chauds), *εὔκρατα* καὶ *ψυχρὰ* (climats tempérés et froids), *ἐρημικὰ* (climats désertiques) καὶ κλίματα *μουσσώνων*. Εἰς ἑκάστην τῶν ὁμάδων τούτων αἱ ποικιλίαι διακρίνονται ἀναλόγως τῶν συνδυασμῶν τῶν ἐπιδράσεων, αἵτινες καθιστῶσι τὰς θερμικὰς ταλαντώσεις μᾶλλον ἢ ἧττον ὀξείας, τὸ ἐτήσιον ὕψος τῆς βροχῆς μᾶλλον ἢ ἧττον μέγα, τὴν ξηρὰν περίοδον μᾶλλον ἢ ἧττον εὐδιάκριτον. Αἱ ὁμάδες αὗται δὲν ἔχουσι βεβαίως χαρακτῆρας καθαρῶς σαφεῖς, ἀλλ' ὑπάρχουν βαθμιαῖαι μεταβάσεις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τύπου πρὸς τὸν ἕτερον. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ γενικεύσωμεν τὰ ἀνωτέρω διὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν κλιμάτων, λαμβάνεται ὡς βάσις εἴτε τὸ ἐτήσιον εὖρος τῆς μεταβολῆς τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν στοιχείων, εἴτε αἱ μέσαι τιμαὶ τῶν στοιχείων τούτων. Ἀπὸ ἀπόψεως εὔρους μεταβολῆς τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων, τὰ κλίματα διαιροῦνται εἰς *θαλάσσια*, *νησιωτικὰ* ἢ *ὁμαλά*, *ἠπειρωτικά*, ἢ *τραχέα* καὶ εἰς *μεταβλητά*. Διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν συνεπῶς ἓν κλῖμα, δέον νὰ ἀνατρέξωμεν συγχρόνως εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω ταξινομήσεις, ὁ συνδυασμὸς τῶν ὁποίων παρέχει ἐννέα εἴδη κλιμάτων, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς: *θερμὸν καὶ ὁμαλόν· θερμὸν καὶ τραχύ· θερμὸν καὶ μεταβλητόν· εὔκρατον καὶ ὁμαλόν· εὔκρατον καὶ τραχύ· εὔκρατον καὶ μεταβλητόν· ψυχρὸν καὶ ὁμαλόν· ψυχρὸν καὶ τραχύ· ψυχρὸν καὶ μεταβλητόν*. Θ. Θ. Φ.

—κλιματικοὶ *τύποι* **τοῦ** ***Κέππεν*** [*Κλιματολ.*]. Αἱ διάφοροι μορφαί, εἰς ἃς κατατάσσει ὁ Köppen τὰ κλίματα τῆς Γῆς καὶ αἵτινες παρίστανται διὰ διεθνῶν συμβόλων ὑπ' αὐτοῦ προταθέντων. Οἱ κλιματολογικοὶ τύποι (Klimaformel) τοῦ Köppen ἀποτελοῦσι τὴν τελειοτέραν μέχρι σήμερον ἐπινοηθεῖσαν κατάταξιν καὶ διαίρεσιν τῶν διαφόρων γηΐνων κλιμάτων, καὶ τὴν σύντομον παράστασιν αὐτῶν.

Ὁ Köppen διετύπωσε τοὺς ἕνδεκα κατωτέρω γενικοὺς κλιματικοὺς τύπους:

Ὁ Köppen περαιτέρω δίδει τοὺς κλιματικοὺς

Ζώνη	*Σύμβολα*	*Ἐξήγησις*
Τροπικὰ βροχερὰ κλίματα	Af	Τροπικὰ βροχοδασικὰ κλίματα
	Aw	Κλίματα σαβάννας
Ξηρὰ κλίματα	BS	Κλίματα στεππῶν
	BW	Κλίματα ἐρήμων
Θερμὰ εὔκρατα βροχερὰ κλίματα	Cw	Θερμὰ χειμερινοξηρὰ κλίματα
	Cs	Θερμὰ θερινοξηρὰ κλίματα
	Cf	Ὑγροευκρατικὰ κλίματα
Βόρεια ἢ χιονοδοσικὰ κλίματα	Dw	Χειμερινοξηρόψυχρα κλίματα
	Df	Χειμερινοϋγρόψυχρα κλίματα
Κλίματα χιόνων	ET	Κλίματα τουνδρῶν
	EF	Κλίματα συνεχοῦς παγετοῦ

Κατὰ τὰς μελέτας τοῦ Hermann Wagner ἡ ἐπιφανειακὴ ἔκτασις τῶν κλιματικῶν τούτων περιοχῶν, εἰς ἑκατομμύρ. τετρ. χλμ. ἐκπεφρασμένη, ἔχει ὡς ἑξῆς:

	ἔκτασις ξηρᾶς	*ἔκτασις θαλάσσης*	*ἐπιφάνεια τῆς Γῆς*	*τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῖς %*
1. Af	14.0	103.3	117.3	23.0
2. Aw	15.7	51.1	66.8	13.1
3. BS	21.2	12.9	34.1	6.7
4. BW	17.9	2.2	20.1	3.9
5. Cw	11.3	1.4	12.7	2.5
6. Cs	2.5	10.7	13.2	2.6
7. Cf	9.3	103.2	112.5	22.1
8. Dw	24.5	5.3	29.8	5.8
9. Df	7.2	0.7	7.9	1.5
10. ET	10.3	57.8	68.1	13.4
11. EF	15.0	12.5	27.5	5.4
σύνολον	1489	361.1	510.0	100.0

τύπους ἑκάστου κλίματος ἐν ταῖς λεπτομερείαις, χρησιμοποιῶν ἐπίσης τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Ὁ συνδυασμὸς ἀφ' ἑνὸς τῶν συμβόλων ἕνδεκα (11) κυρίων κλιματικῶν τύπων παρέχει τὰς διαφόρους *κλιματικὰς* ἢ *παραλλήλους μορφὰς* τοῦ Köppen (Nebenformen), διὰ τῶν ὁποίων προσδιορίζεται τὸ κλῖμα οἱουδήποτε τόπου τῆς γῆς. Αἱ κλιματικαὶ αὗται μορφαὶ παρέχουσιν ἐντὸς μικροῦ πλαισίου τὰ κλιματικὰ στοιχεῖα τῆς θερμοκρασίας ὕψους, τῆς κυμάνσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ὑγρασίας εἰς συνδυασμὸν ὀλίγον διαφέροντα τοῦ μεγάλου τύπου, ὡς καὶ τὰ ἐνδιάμεσα εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ δι' ἑκάστην μορφήν. Αἱ σπουδαιότεραι κλιματικαὶ μορφαὶ εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Ἡ τῶν *ἰσοθέρμων ὑψηλῶν κλιμάτων*. Ἡ ἐλάττωσις τῆς θερμοκρασίας αὐξανομένου τοῦ ὕψους παρατηρεῖται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, διὰ τοῦτο ἔχομεν, εἰς ὕψη ἀκόμη καὶ εἰς τὸν Ἰσημερινόν, δροσερὰ καὶ ψυχρὰ κλίματα.

2) Ἡ μορφή, καθ' ἣν εἰς ὡρισμένας περιοχὰς τῆς θερμῆς ζώνης παρατηροῦνται εἰς μικρὰς ἐκτάσεις ὑψηλόκορμα παρθένα δάση, παρ' ὅλην τὴν σαφῶς ἐκπεφρασμένην ξηρὰν ἐποχήν.

3) Ἡ μορφὴ τοῦ ὑγροῦ ἐρημικοῦ κλίματος, ἥτις ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς κλιματικὰς μορφάς: εἰς τὰς *ἐνδοθαλασσίας*, τὸ *κλῖμα Bn''* καὶ τὸ *κλῖμα Bn'''*. Ἐνταῦθα τὸ κατώτατον παρὰ τὰς ἀκτὰς στρῶμα ἀέρος εἶναι ὑγρὸν καὶ παρατηρεῖται γενικῶς ἰσχυρὸς σχηματισμὸς δρόσου, ἐνῷ ἡ ἀνομβρία, ἐλλείψει ἀνοδικῶν κινήσεων τοῦ ἀέρος, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔτι μεγαλυτέρα παρὰ εἰς τὰς ἐγγὺς περιοχὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ.

4) Ἡ μορφὴ τῶν κλιμάτων πέριξ τοῦ 40οῦ κύκλου πλάτους.

Ὁ Köppen, πρὸς ἀκριβέστερον χαρακτηρισμὸν τῶν κλιμάτων, προχωρεῖ περαιτέρω πρὸς διατύπωσιν ὑποδιαιρέσεων τῶν ἀνωτέρω κλιματικῶν μορφῶν καὶ τύπων, χρησιμοποιῶν διὰ τὴν ἀναπαράστασιν αὐτῶν συνδυασμοὺς τῶν συμβόλων, διὰ νὰ ἐκφράσῃ διὰ τύπων τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ συγγενῆ κλίματα. Εἰς τὸν ἑπόμενον πίνακα δίδονται πάντες οἱ συνδυασμοὶ τῶν ὑποκατηγοριῶν τούτων.

Κύρια κλίματα	*κλιματικαὶ μορφαὶ*	*ὑποδιαιρέσεις*
Af=τροπικὸν βροχοδασικὸν κλῖμα	Am	S, S', S'',
Aw=κλῖμα Σαβάννας	As	w, w', w'',
BS=κλῖμα στεππῶν	Bn, B'	h, k, k'
BW=κλῖμα ἐρήμων	Bn'' Bn'''	(s, w)
Cs=κλῖμα ἐτησίου	Cx, Cx'	a, b
Cw=κλῖμα σινικὸν	Cwi	(g)
Cf=ὑγροευκρατικὰ κλίματα	Cfi	
Dw=βεϋκαλικὸν κλῖμα	—	a, b, c, d
Df=ὑγροψυχροχειμερινὸν κλῖμα	Dx	a, b, c,
ET=κλῖμα τουνδρῶν	ETH, ETHi	—
EF=κλῖμα χιόνων	EFH, EFHi	—

Περαιτέρω δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν καὶ λοιπὰς κλιματικὰς ὑποδιαιρέσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Köppen*, Die Klimate der Erde.
Θ. Θ. Φ.

—κλιματικὸς *βουβὼν* [*Ἰατρ.*] βλ. λ. *βουβών*.

Κλιματοβούνι, ἡ *Κληματοβούνι* [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς νήσου Μήλου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Τρυπητῆς τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 114.

κλιματογραφία (ἡ). Κλάδος τῆς κλιματολογίας, πραγματευόμενος περὶ τοῦ κλίματος χώρας, περιοχῆς ἢ τόπου τινός. Θ. Θ. Φ

κλιματοθεραπεία [*Ἰατρ.*]. Ἡ κατάλληλος χρησιμοποίησις τῶν διαφόρων κλιματολογικῶν ὅρων ἑνὸς τόπου πρὸς θεραπείαν ὡρισμένων παθολογικῶν καταστάσεων τοῦ ὀργανισμοῦ. Εἰς τὴν θεραπείαν διὰ τῆς κλιματοθεραπείας, πλὴν τῆς εἰδικῆς θεραπευτικῆς δράσεως τοῦ κλίματος ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, συντρέχουσι καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν, ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ θορύβου καὶ τοῦ μεμολυσμένου ἀέρος τῶν πόλεων, ἡ ἐγκατάλειψις τῶν πολλῶν ἀσχολιῶν τῆς ἐργασίας κτλ. Τὰ *ὀρεινὰ* κλίματα εἶναι κατάλληλα διὰ τοὺς πάσχοντας ἐξ ἀναιμίας ἢ ἐκ χλωρώσεως καὶ μάλιστα ἐξ ἀναιμιῶν κατόπιν λοιμωδῶν νόσων, ὡς ἑλονοσίας, τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἐκ μετεγχειριστικῶν ἀναιμιῶν κτλ.· εἰς τοὺς πάσχοντας ἐκ φυματιάσεως πνευμονικῆς ἢ ἐκ φυματικῶν συριγγίων ἢ φυματιάσεως τῶν ὀστῶν καὶ φυματιώδους λύκου. Ἐπίσης ἐνδείκνυται τὸ ὀρεινὸν κλῖμα εἰς περιπτώσεις ἄσθματος καὶ χρονίας βρογχίτιδος. Γενικῶς εἰς τοὺς παρουσιάζοντας ἀτονίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὡς εἰς ὡρισμένας ψυχοπαθείας, π χ. εἰς τὴν μελαγχολίαν, ἀναφέρουσιν ὅτι φέρει βελτίωσίν τινα. Τὰ ὀρεινὰ κλίματα δέον ν' ἀποφεύγωσιν οἱ πολὺ γέροντες, οἱ καχεκτικοί, οἱ καρκινοπαθεῖς, οἱ παρουσιάζοντες πνευμονικὴν συμφόρησιν, οἱ καρδιακοὶ καὶ γενικῶς οἱ παρουσιάζοντες διέγερσιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ οἱ ἐν δράσει φυματικοί. Τὰ *θαλάσσια* κλίματα ἐνδείκνυνται εἰς περιπτώσεις ραχιτισμοῦ, λεμφατικῶν ἐκδηλώσεων, ἐπὶ δυσμορφιῶν καὶ παραμορφώσεων τῶν ὀστῶν, εἰς περιπτώσεις ἀναρρώσεως ἀπὸ διαφόρους λοιμώδεις νόσους, ὡς τῆς ἱλαρᾶς, τυφοειδοῦς πυρετοῦ, πνευμονίας, πλευρίτιδος, εἰς περιπτώσεις προφυματικῶν καταστάσεων, χειραδώσεως, ἀδενοπαθείας, φυματιώδους λύκου, φυματιώδους περιτονίτιδος καὶ εἰς περιπτώσεις πνευμονικῆς φυματιάσεως ἄνευ μεγάλων ἀντιδράσεων.
Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κλιματολογία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ σπουδὴ ἢ ἡ ἐπιστήμη τῶν κλιμάτων. Ὁ Ἱπποκράτης ἀναφέρει πρῶτος περὶ κλιμάτων, ἐν τούτοις ἡ ἐπιστήμη τοῦ κλίματος ἤρξατο ἀναπτυσσομένη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ δὴ ἐπὶ σταθερῶν ἐπιστημονικῶν βάσεων ὑπὸ τῶν Humboldt, Dove, Hann κ.τ.λ. Κατὰ τὸν Hann ἡ ἐπιστήμη τοῦ κλίματος ἔχει σκοπὸν νὰ προσδιορίσῃ τὴν μέσην κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Γῆς, χωρὶς νὰ μᾶς στερῇ ἑκάστοτε τῆς σπουδῆς τῶν ἀποχῶν ἀπὸ τῆς μέσης ταύτης καταστάσεως, αἵτινες δύνανται να παραχθῶσιν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον κατὰ τὴν διάρκειαν μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπιτυγχάνομεν, χρησιμοποιοῦντες τὰς παρατηρήσεις τὰς γενομένας κατὰ τὴν διάρκειαν μακρᾶς περιόδου ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ, εὑρίσκοντες οὕτω δι' αὐτῶν μίαν μέσην κατάστασιν τῶν συνθηκῶν τοῦ καιροῦ, ἥτις ἐπιτρέπει νὰ δώσωμεν γενικὴν ἰδέαν τῶν ἐκδηλώσεών της (κανονικῶν εἴτε μή) εἰς οἱανδήποτε ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Ἡ κλιματολογία, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, χρησιμοποιεῖ μεθόδους στατιστικὰς καὶ γραφικάς, τὴν ἁρμονικὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν θεωρίαν τῶν πιθανοτήτων. Ἡ κλιματολογία εἶναι ἁπλῶς κλάδος τῆς μετεωρολογίας, τῆς τελευταίας θεωρουμένης ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν αὐτῆς. Ὁ αὐστηρὸς ὅμως καθορισμὸς τῶν ὁρίων τῆς ὕλης καὶ τοῦ θέματος, μὲ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀσχολῆται ἑκάστη τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν, δὲν εἶναι δυνατός. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ θέμα τῆς μετεωρολογίας, ὑπὸ τὴν στενοτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, εἶναι νὰ ὑπαγάγῃ τὰ μεμονωμένα ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα ὑπὸ γνωστοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ νὰ ἀποκαλύπτῃ τὴν αἰτιατὴν σχέσιν καὶ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν τρόπων· ἐπομένως ἡ μετεωρολογία, ὡς ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεώς της, εἶναι ἐπιστήμη θεωρητική. Ἡ κλιματολογία τοὐναντίον εἶναι περιγραφικὴ ἐπιστήμη καὶ σκοπός της εἶναι νὰ παρέχῃ ὅσον οἷόν τε ζωηροτέραν εἰκόνα τῆς συμπράξεως πάντων τῶν ἀτμοσφαιρικῶν φαινομένων ἄνωθεν γηΐνου τινὸς

Digitized by Google

τόπου. Ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην τοῦ κλίματος εἶναι ἀπαιτητὸν ὄχι μόνον νὰ παρουσιάζῃ ἡμῖν μωσαϊκὴν εἰκόνα πάντων τῶν πολυειδῶν κλιμάτων τῶν διαφόρων τόπων, ἀλλὰ νὰ μᾶς παρέχῃ συστηματικὴν ἀναπαράστασιν διὰ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως τῶν φυσικῶς συγγενῶν κλιμάτων εἰς ὁμάδας, προσέτι νὰ ἀποδεικνύῃ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεταβολῆς καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἀλληλεπίδρασιν τῶν κλιμάτων.

Ἡ κλιματολογία προϋποθέτει τὴν γνῶσιν τῶν σπουδαιοτέρων ἀρχῶν τῆς μετεωρολογίας, ὅπως καὶ ἡ τελευταία χρῄζει ἐπίσης τῆς γνώσεως τῶν σπουδαιοτέρων κλιματικῶν γεγονότων. Ἡ κλιματολογία ὀνομάζεται ὑπό τινων καὶ *γεωγραφικὴ μετεωρολογία*, διότι ὁ κύριος σκοπός της εἶναι νὰ προσφέρῃ πρακτικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἐνδιαφέρουσα τὴν συγκομιδήν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ὑγείαν, θέματα ζωτικῆς σημασίας διὰ τὸν ἄνθρωπον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Julins Hann*, Handbuch der Klimatologie.—*W. Köppen*, Die Klimate der Erde. Θ. Θ. Φ.

— **κλιματολογία** *γεωργική*· βλ. *οἰκολογία*.

κλιματολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κλιματολογίαν, εἰς τὴν μελέτην τοῦ κλίματος ἐν γένει: «κλιματολογικαὶ παρατηρήσεις».

κλιματόστομον (τὸ) (Climatostomum) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐγχυματικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροτρίχων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπειροστομιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῳάρια παρασιτικῶς ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Κλὶμς (Klimsch), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1894 ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἐξετέλεσε συμπλέγματα, μεμονωμένα ἀγάλματα καὶ προτομάς, ἄκρως ἐκτιμηθέντα διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐξεργασίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ φίλημα», «Ἡ Σαλώμη», «Μία χορεύτρια», «Ὁ Γκναΐστ» (ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου), ὁ «Φρειδερῖκος Λίππμανν», ὁ «Ροδόλφος Μόσσε» καὶ ὁ «Βίρχωβ». Ι. Μ. Π.

Κλὶμτ (Klimt), ***Γουσταῦος***. Αὐστριακὸς ζωγράφος (1862—1912). Ἐπεδόθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν εὐρυτάτων διακοσμητικῶν συνθέσεων, ἐν αἷς ἡ χάρις τῆς σχηματοποιήσεως ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν ἁρμονίαν τοῦ χρώματος καὶ ἡ δύναμις τῆς ἀλληγορίας πρὸς τὴν ἐκφραστικὴν διαύγειαν τῶν συνόλων. Ὑπῆρξε δημιουργὸς θρησκευτικοῦ ὕφους, διακριθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξεικόνισιν γυναικείων φυσιογνωμιῶν καὶ τὴν παράστασιν συμβόλων καὶ μύθων. Διεκόσμησε τὴν κλίμακα τοῦ Ἀνακτορικοῦ θεάτρου καὶ τοῦ Καλλιτεχνικοῦ μουσείου τῆς Βιέννης, ἐξετέλεσε δὲ καὶ σειρὰν συμβολικῶν μορφῶν διὰ τὴν μεγάλην αἴθουσαν («ἄουλαν») τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, μὴ γενομένην ἀποδεκτὴν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐντόνως νεωτερίζοντος χαρακτῆρός της. Ι. Μ. Π.

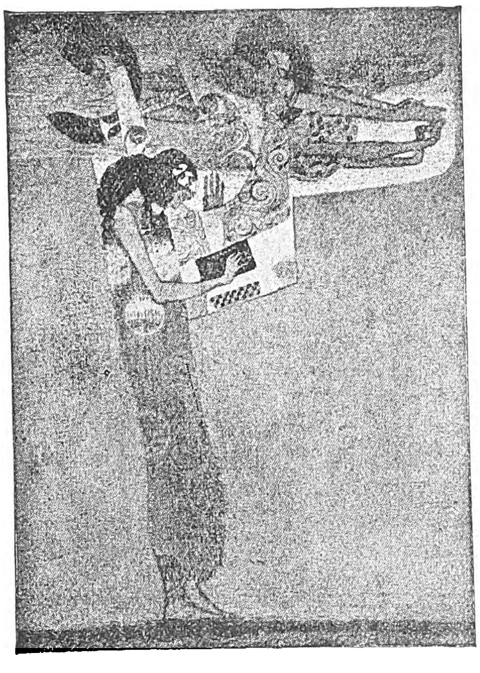

Γουσταύου Κλίμτ: *Ἡ ἐνάτη συμφωνία τοῦ Μπετόβεν.*

Κλὶν (Klin) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Μόσχας, ἐπὶ τοῦ Σέστρα, παραποτάμου τοῦ Βόλγα, ΒΔ. τῆς Μόσχας καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Πετρούπολιν. Κάτ. (1923) 6.902. Ἦτο παλαιὸν φεουδαρχικὸν κτῆμα τῆς οἰκογενείας τῶν Ρωμανώφ, παρ' αὐτὴν δὲ εὑρίσκεται τὸ μουσεῖον Τσαϊκόφσκυ. Ἔχει ὑφαντουργικὰς καὶ μεταλλουργικὰς βιομηχανίας, πριονιστήρια, κεραμοποιεῖα κλπ. Χ. Δ.

κλινάμαξα (ἡ)· ἅμαξα περιλαμβάνουσα καὶ κλίνας πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ταξιδιωτῶν.

— /*Ἐγκυκλ.*/ Καλεῖται κυρίως *κλινάμαξα* (γαλλ. wagon-lit, ἀγγλ. sleeping-car, γερμ. Schlafwagen) εἶδος σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος, χρησίμου διὰ τὰς μεγάλας διαδρομάς, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ κεχωρισμένα διαμερίσματα, ὧν ἕκαστον περιλαμβάνει δύο συνήθως κλίνας.

Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ ἐν γένει διαρρύθμισις τῶν κλιναμαξῶν ἔχει λύσει, κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον, τὸ δυσχερὲς ἀρχιτεκτονικὸν πρόβλημα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἱκανοποιητικῆς ἀνέσεως πρὸς τὴν ἄκραν οἰκονομίαν τοῦ χώρου. Πρὸς τοῦτο τὸ ὅλον ὄχημα χωρίζεται εἰς μικρὰ διαμερίσματα, τῶν ὁποίων αἱ θύραι ἀνοίγουσιν ἐπὶ ἑνιαίου πλευρικοῦ διαδρόμου, συγκοινωνοῦσι δὲ τὰ διαμερίσματα ταῦτα ἀνὰ δύο μετὰ κοινοῦ μικροῦ καλλωπιστηρίου. Τὴν ἡμέραν ἕκαστον διαμέρισμα ἐμφανίζεται περιλαμβάνον ἓν εὐρύχωρον καὶ ἀναπαυτικὸν ἀνάκλιντρον, μικρὰν τράπεζαν, ἀναρτῆρας δι' ἐνδύματα καὶ ἐταζέρας διὰ τὰς ἀποσκευὰς τῶν ἐπιβατῶν. Κατὰ τὴν ὥραν ὅμως τοῦ ὕπνου ὁ θαλαμηπόλος μετατρέπει, ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν, μέσῳ εἰδικοῦ μηχανισμοῦ, τὸ ἀνάκλιντρον εἰς δύο κλίνας, τὴν μίαν ὑπὲρ τὴν ἄλλην, ὅπως αἱ τῶν ἀτμοπλοίων· τὸ τραπεζίδιον ἐξ ἄλλου διπλοῦται καὶ τίθεται κατὰ μέρος, οὕτω δὲ τὸ διαμέρισμα μετατρέπεται εἰς ἄνετον κοιτῶνα διὰ δύο ἄτομα. Τὸ ὄχημα ἔχει ἴδιον ἀποχωρητήριον, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος θερμαίνεται διὰ καλοριφέρ.

Ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουν τρεῖς μεγάλαι ἑταιρεῖαι κλιναμαξῶν, συμβεβλημέναι μὲ τὰς διαφόρους σιδηροδρομικὰς ἑταιρείας. Εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι δίκτυα χρησιμοποιοῦνται κλινάμαξαι μόνον ἐν τῇ γραμμῇ Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης - Εὐρώπης καὶ Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινουπόλεως. Δικαίωμα χρήσεως αὐτῶν ἔχουν οἱ ἐπιβάται α΄ καὶ β΄ θέσεως ἐπὶ καταβολῇ προσθέτου εἰσιτηρίου.

Ὡς κλινάμαξα δύναται ἀκόμη νὰ χαρακτηρισθῇ εἷς νέος τύπος ἐπιβατικοῦ σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος, τοῦ ὁποίου τὰ καθίσματα φέρουν κινητὰ προεκτάματα, συμπτυσσόμενα καὶ ἀφανῆ ἐν καιρῷ ἡμέρας· τὴν νύκτα ἕκαστον προέκταμα συρόμενον πρὸς τὰ ἔξω συναποτελεῖ μετὰ τοῦ ἀντιστοίχου καθίσματος ἀναπαυτικὸν ἀνάκλιντρον διὰ τὸν ὕπνον τῶν ἐπιβατῶν.

κλινάνθιον (τὸ) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτως ὁ ὑποδοχεὺς τῶν ἀνθηλίων εἰς τὴν κεφαλὴν συνθέτου φυτοῦ. Κ. ΠΑΠ.

κλινάρι (τὸ) (=ἰδιωμ. Κρήτ.)· τὸ πτωχικὸ κρεββάτι, ἡ πενιχρὰ κλίνη: «καὶ πέφτει στὸ κλινάρι τζη ἡ μαυροκακομοίρα». Ι. Δ. Μ.

Κλίνγκεμαν (Klingemann), ***Ἐρνέστος-Αὔγουστος***. Γερμανὸς σκηνοθέτης καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1777—1831). Τῷ 1813 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰδιωτικοῦ θεάτρου τῆς γενεθλίου του πόλεως Βρουνσβίκης, ἀνύψωσε δὲ αὐτὸ εἰς τοιαύτην ἀκμήν, ὥστε ἡ κυβέρνησις τὸ κατέστησε κρατικὸν ἵδρυμα. Παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1829, ὅτε καὶ ὠργάνωσε τὴν πρώτην παράστασιν τοῦ «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε. Ἔγραψε πλεῖστα δράματα ἐν οἷς: «Ἐρρῖκος ὁ Λέων», «Λούθηρος», «Κρόμβελ», «Μωϋσῆς», «Γερμανικὴ πίστις», «Κολόμβος», «Φάουστ», τινὰ τῶν ὁποίων ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐδημοσιεύθησαν εἰς δύο συλλογὰς ὑπὸ τοὺς τίτλους «Θέατρον» (1820) καὶ «Δραματικὰ ἔργα» (1818). Θ. Κ.

Κλίνγκενταλ (Klingenthal) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ παρὰ τὰ οὐγγρικὰ σύνορα. Ἔχει βιομηχανίαν μουσικῶν ὀργάνων, παιγνιδίων, χάρτου περιτυλίξεως κλπ. Κάτ. (1925) 6.470. Χ. Δ.

Κλίνγκερ (Klinger) ***Μάξ***. Γερμανὸς καλλιτέχνης (1857—1920). Ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικήν, τὴν χαρακτικὴν καὶ τὴν γλυπτικήν. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἐν Καρλσρούῃ ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν, βραδύτερον δὲ εἰς τὸ Βερολῖνον. Πνεῦμα εὐρὺ καὶ μεθοδικόν, τάλαντον ἐξαιρετικῆς ἐλαστικότητος καὶ καλλιτεχνικὴ ἰδιοσυγκρασία ἐξόχου εὐαισθησίας, δὲν ἐβράδυνε νὰ γίνῃ εὐφήμως γνωστὸς εἰς τοὺς κύκλους τῶν φιλοτέχνων κατ' ἀρχάς, εἰς τὸ εὐρύτερον διεθνὲς κοινὸν μετὰ ταῦτα. Τὰ πρῶτά του ἔργα: «Οἱ περιπατηταὶ» καὶ τὰ «Σχεδιάσματα ἐπὶ τοῦ θέματος ὁ Χριστός», ἀποκείμενα νῦν ἐν τῇ Ἐθνικῇ πινακοθήκῃ τοῦ Βερολίνου, προὐκάλεσαν εὐνοϊκωτάτας ἐντυπώσεις. Μεταγενέστεραι συνθέσεις ἐστερέωσαν ἀκλονήτως τὴν φήμην του. Ἀπετέλουν αὗται «κύκλους», οἵτινες τόσον ἤρεσκον εἰς τὸν Κλίνγκερ διότι ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὴν πραγματικότητα ἢ τὸ ὄνειρον, εἰμὴ ὡς μίαν σειρὰν ἀλληλοδιαδόχων παραστάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ τόλμη τῆς φαντασίας ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν ρωμαντικὴν αἰσθηματικότητα καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς ἐκτελέσεως πρὸς ἕνα παραδόξου οὐσίας φυσιοκρατισμόν. Τοιαῦται εἶναι: «Αἱ διασώσεις τῶν ὀβιδιακῶν θυμάτων» (1879), «Ὁ Ἔρως καὶ ἡ Ψυχή», «Ἡ Εὔα καὶ τὸ μέλλον» (1880), «Ἡ ἱστορία ἑνὸς χειροκτίου» (1881), «Τὰ δράματα, ἤτοι σκηναὶ ἀθλιότητος ἀπὸ τὴν νυκτερικὴν ζωὴν μιᾶς μεγαλοπόλεως» (1883), «Τὰ ἰντερμέδια, ζωή, ἔρως καὶ θάνατος» (1889). Παραλλήλως πρὸς τὰ ἔργα ταῦτα ὁ Κλίνγκερ ἐξετέλεσε κατὰ τὸ αὐτὸ περίπου χρονικὸν διάστημα σειρὰν πεντήκοντα περίπου διακοσμητικῶν συνθέσεων διὰ μίαν ἔπαυλιν πλησίον τοῦ Βερολίνου. Ἐκ τῶν συνθέσεων τούτων, αἵτινες ὁμιλοῦν εὐγλώττως περὶ τοῦ πολυμόρφου, εὐστρόφου καὶ πλήρους ἠρέμου μεγαλείου ταλάντου του, ἑπτὰ εὑρίσκονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν πινακοθήκην τοῦ Βερολίνου καὶ ἕτεραι ἑπτὰ εἰς τὴν ἐν Ἀμβούργῳ καλλιτεχνικὴν στοάν. Ἄλλα, ἐξαιρέτως ἀξιομνημόνευτα, ἔργα τοῦ Κλίνγκερ εἶναι: «Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος» (1887), «Ἡ πηγή», ἀποκειμένη νῦν εἰς τὴν Πινακοθήκην τῆς Δρέσδης, «Ἡ ἀποκαθήλωσις» (1893), «Ἡ σταύρωσις», «Ἡ κυανῆ ὥρα» (ἐν τῷ μουσείῳ Λειψίας) καὶ «Ὁ Χριστὸς ἐν Ὀλύμπῳ» (1897) (Νέα πινακοθήκη τῆς Βιέννης). Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ πίνακι ὁ Κλίνγκερ ἀποκορυφώνει τὴν τάσιν, ἣν συχνάκις ἐξεδήλωσε κατὰ τὸ καλλιτεχνικόν του στάδιον, ν' ἀντιπαραθέτῃ τὸν Χριστιανισμὸν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα. Ἀπὸ τοῦ 1890 ὁ Κλίνγκερ, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἐκφράσῃ ὅσον πληρέστερον ἠδύνατο τὸ πλούσιον καὶ γόνιμον καλλιτεχνικόν του ἰδεῶδες, ἐτράπη εἰς τὴν γλυπτικήν, εἰς ἣν μετεχειρίσθη ἔγχρωμον μάρμαρον πρὸς δήλωσιν ἑκάστου μέλους τοῦ ἀγάλματος. Ἐθαυμάσθησαν, μεταξὺ τῶν πλαστικῶν του δημιουργιῶν, «Ἡ Σαλώμη» τοῦ μουσείου Λειψίας, «Ἡ Κασσάνδρα» τοῦ αὐτοῦ μουσείου, ὁ ἀνδριὰς τοῦ Μπετόβεν καὶ τὸ σύμπλεγμα «Δρᾶμα», ὅπερ ἀπόκειται νῦν ἐν Δρέσδῃ. Καὶ εἰς τὴν χαρακτικὴν δ' ὁ Κλίνγκερ ἐπεδόθη μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας. Ἐχαλκογράφησε διαφόρους τοπιογραφίας τοῦ Μπαῖκλιν καὶ εἰκονογραφίας βιβλίων. Ἐπὶ πλέον δὲ συνέγραψεν ἐμβριθεῖς μελέτας, ὡς: «Ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ ἰχνογραφία», ἐκδοθεῖσα τῷ 1891. Ἐν τῷ συνόλῳ του ὁ Κλίνγκερ ὑπῆρξε μέγας διδάσκαλος τῆς ἐκφράσεως. Ἠρέσκετο διὰ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀπεικόνιζε, νὰ διερμηνεύῃ χαρακτῆρας. Ἐχρησιμοποίει συχνάκις τὰς ἀντιθέσεις. Ἐνεωτέριζεν ἐνίοτε κατὰ τρόπον λίαν τολμηρόν, ἐξέπληττε καὶ προεκάλει σφοδρὰς διαμάχας καὶ συζητήσεις. Παραμένει ὅμως πάντοτε εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς γερμανικῆς τέχνης κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Ι. Μ. Π.

Μὰξ Κλίγκερ: «*Σταύρωσις*».

— **Κλίνγκερ** (Klinger), ***Φρειδερῖκος - Μαξιμιλιανός***. Γερμανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος (1752—1831). Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Γκαῖτε, ὃν συνώδευσεν εἰς τὴν Ζυρίχην, ὑπηρέτησεν ἐν ἀρχῇ ὡς γραμματεὺς τοῦ δραματικοῦ θιάσου Ζάϊλερ (1776), ἔπειτα δὲ κατετάχθη εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν. Τῷ 1780 ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν, ὅπου, ἑλκύσας τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς αὐλῆς, ἀνυψώθη εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Τῷ 1785 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῆς Πετρουπόλεως, βραδύτερον δέ, ἀφοῦ ἐνυμφεύθη μίαν νόθον θυγατέρα τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης, προήχθη εἰς στρατηγὸν καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄ ἀρχηγὸς τῆς ἐπιμελητείας (1795). Τῷ 1811 διωρίσθη κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ντορπάτ, ὁπόθεν ἀπεσύρθη τῷ 1830. Τὰ δραματικά του ἔργα ἔγραψε πρὸ τῆς μεταβάσεώς του εἰς Ρωσίαν, εἶναι δὲ ταῦτα: «Οἱ Δίδυμοι», «Κονραδῖνος», «Ὁ εὐνοούμενος», «Ἡ Μήδεια ἐν Κορίνθῳ», «Ἡ Μήδεια ἐν Καυκάσῳ», «Δαμοκλῆς»,

Digitized by Google

«Θύελλα καὶ Ὁρμή», αἱ κωμῳδίαι: «Οἱ παῖκται», «Αἱ δύο φίλαι», «Ὁ ὅρκος», τὰ μυθιστορήματα: «Φάουστ», «Ταξίδια πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ», «Ἱστορία ἑνὸς Γερμανοῦ τῶν νεωτάτων χρόνων», καὶ ἰδίᾳ «Ὁ κοσμοπολίτης καὶ ὁ ποιητής», ὅπερ εἶναι σειρὰ διαλόγων λεπτοτάτης ψυχολογίας περὶ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ ἰδεολογικοῦ κόσμου. θ. κ.

κλίνη (ἡ)· τὸ ἁρμόδιον ἔπιπλον, ὅπως κατακλιθῇ τις, κοιν. *κρεββάτι*· || παρ' ἀρχαίοις *κλῖναι* ἐλέγοντο καὶ τὰ παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ ἀνάκλιντρα, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ ἥμισυ κατακεκλιμένοι καὶ ὑπερείδοντες τὸν κορμὸν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἔτρωγον.

— *['Εγκυκλοπ.]* Ἡ χρῆσις τῆς κλίνης ὡς ἐπίπλου χρηστικοῦ ἅμα καὶ διακοσμητικοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Α) Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ἐν Ἑλλάδι, ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὁμήρου, χρησιμοποιοῦνται κλῖναι ποικίλης μορφῆς καὶ πολυτελῶς ἐπεξειργασμέναι. Διακρίνει δὲ ὁ Ὅμηρος τὴν πρὸς ὕπνον κλίνην, ἣν καλεῖ «λέχος» (ἐξ οὗ καὶ ἡ σύζυγος «ἄλοχος»), ἀπὸ τὰ «δέμνια», εὐμετακινήτους κλίνας προχείρου ἀναπαύσεως, καὶ τοὺς «κλιντῆρας», ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τὰ σημερινὰ ἀνάκλιντρα. Τὰ ὁμηρικὰ λέχη κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου, δὲν μᾶς δίδουν ὅμως οὔτε ἡ Ἰλιὰς οὔτε ἡ Ὀδύσσεια ἱκανὰς λεπτομερείας περὶ τῆς μορφῆς καὶ τῆς διακοσμήσεώς των. Μόνον περὶ τῆς περιφήμου κλίνης τοῦ Ὀδυσσέως, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος κατεσκεύασεν εἰς τὸ ἐν Ἰθάκῃ ἀνάκτορόν του, μανθάνομεν ὅτι ἡ μία ἐκ τῶν παραστάδων αὐτῆς ἀπετελεῖτο ἐκ κορμοῦ δρυὸς ἐπιμελῶς τετραγωνισμένου, ὅτι οἱ ἱμάντες τοῦ ὑποστρώματος ἦσαν ἐκ δέρματος βοὸς ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ καὶ ὅτι τέλος ἦτο διακόσμητος δι' «ἐμπαιστοῦ» χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἐλεφαντόδοντος.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ κλίνη ἐν Ἑλλάδι χρησιμεύει ὄχι μόνον πρὸς ὕπνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ φαγητόν, προκειμένου ἰδίως περὶ συμποσίων, ἀλλὰ καὶ πρὸς μελέτην ἀκόμη. Ὑπάρχουν ἐξ ἄλλου νεκρικαὶ κλῖναι διὰ τὴν ἐναπόθεσιν καὶ τὴν κήδευσιν τῶν θανόντων. Τὸ πλαίσιον τῆς κλίνης ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρας συνηνωμένας σανίδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐτείνετο πλέγμα ἐκ σπάρτων, ἢ ἐκ δερματίνων λωρίδων, ἐφ' οὗ ἐπετίθετο ἡ στρωμνή· τὰ προσκεφάλαια κατεσκευάζοντο ἐκ λινῆς ὀθόνης ἢ καὶ λεπτοῦ μαλλίνου ὑφάσματος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ δέρματος· ἐπληροῦντο δὲ ταῦτα δι' ἐλαφρῶν πτίλων, ἡ δὲ στρωμνὴ δι' ἑνὸς εἴδους εὐώδους βάμβακος, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο «γναφάλιον». Τὰ ἐπικαλύμματα ἦσαν ζωηρόχρωμα, διακέντητα εἰς σχήματα ἀνθέων, ζῴων, ἀστέρων κλπ., καὶ ἐνεποτίζοντο συνήθως διὰ βαρέων ἀρωμάτων («ροδόπνοα στρώματα»).

Καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐδείκνυον πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς λεπτομερείας τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν κλινῶν. Τὸ πιθανώτερον δὲ εἶναι ὅτι ἡ συνήθεια μετεδόθη μᾶλλον εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν γειτονικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Γνωρίζομεν ἐπὶ παραδείγματι ὅτι ὁ Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων, διὰ νὰ τιμήσῃ τὸν πρέσβυν τῶν Ἀθηναίων Τιμαγόραν, ἐδώρησεν εἰς αὐτόν, μεταξὺ ἄλλων πολυτελῶν ἀντικειμένων, μίαν μεγαλοπρεπῆ κλίνην καὶ δούλους ἱκανοὺς νὰ τὴν τακτοποιοῦν, «διότι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο ἐπιτηδειότητα».

Ἐπὶ πληθύος ὅλης διασωθέντων ἀγγείων εἰκο-

Σχ. 1. *Ἡ Ἑλένη ἐπὶ τῆς κλίνης της.*
[*Lenormant et de Witte:* «Κεραμογραφικὰ μνημεῖα».]

νίζονται αἱ διάφοροι τεχνοτροπίαι ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν κλινῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι, καθὼς καὶ ἡ χλιδὴ καὶ ἡ ἐξεζητημένη ἐνίοτε προσπάθεια, μεθ' ἧς διεκοσμοῦντο τόσον αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔπιπλα ὅσον καὶ τὰ ἐξαρτήματά των. Καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ἀκόμη, παρὰ τὴν παροιμιώδη αὐστηρότητα τοῦ βίου, αἱ κλῖναι τῶν συμποσίων ἦσαν ἐπεστρωμέναι διὰ βαρυτίμων ὑφασμάτων καὶ στολισμέναι μὲ πλουσίως διακέντητα προσκεφάλαια, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ κεκλημένοι ἐστήριζον ἀναπαυτικώτατα τὸν ἀγκῶνα. Εἰς τὴν σκηνήν, τὴν ὁποίαν ἔστησεν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος κατὰ τὴν περίφημον ἑορτήν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχον ἑκατὸν κλῖναι θαυμασίως διάχρυσοι καὶ διακόσμητοι, μεταξὺ τῶν ποδῶν τῶν ὁποίων ἦσαν ἡπλωμένοι περσικοὶ τάπητες ἀφθάστου πολυτελείας.

Εἰς νεωτέρους ἐν τούτοις χρόνους (Ε' π. Χ. αἰὼν) ἐπικρατοῦν τάσεις πρὸς ἁπλοποίησιν τῆς ὅλης μορφῆς τοῦ ἐπίπλου, χωρὶς πάντως νὰ θυ-

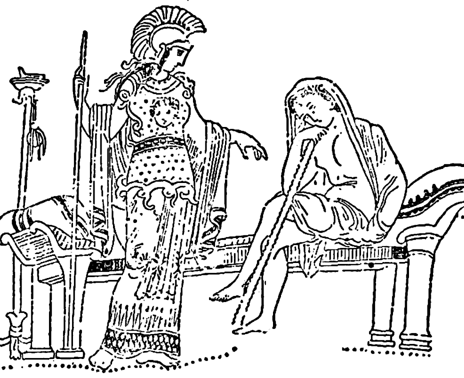

Σχ. 2. *Κλίνη ἀμφικνέφαλος* (Ἀγγειογραφία).

σιάζεται ἡ καλαισθητικὴ περὶ αὐτὸ προσπάθεια. Τότε εἰσάγονται τὸ πρῶτον καὶ αἱ λεγόμεναι «ἀμφικέφαλοι» ἢ «ἀμφικνέφαλοι» κλῖναι, φέρουσαι δηλαδὴ ὑπερείσματα προσκεφαλαίων κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα των, οὕτως ὥστε νὰ δύναταί τις νὰ κατακλιθῇ ἐπ' αὐτῶν εἴτε κατὰ τὴν μίαν εἴτε κατὰ τὴν ἄλλην διεύθυνσιν. Ὑπόδειγμα τῶν κλινῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀποτελεῖ ἓν μικρὸν ὁμοίωμα κλίνης, ἐξ ὀπτῆς γῆς, εὑρεθὲν εἰς τάφον τῆς Τανάγρας (σχ. 3) καὶ ἀποκείμενον ἤδη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Τὰ ἐπ' αὐτῆς ἀνάγλυφα εἶναι λευκὰ ἐπὶ ἐρυθροῦ βάθους, αἱ δὲ γλυφαὶ λεπτότατα κατειργασμέναι. Τὸν Δ' αἰῶνα αἱ κλῖναι τῶν συμποσίων γίνονται ἐπὶ μᾶλλον ἁπλούστεραι. Ὁ σκελετὸς αὐτῶν δὲν φέρει σχεδὸν καθόλου διακοσμήσεις, ἐλλείπουσι δ' ἀκόμη καὶ αἱ στρωμναί, οἱ δὲ συνδαιτημόνες εἶναι ἐξηπλωμένοι ἁπλούστατα ἐπὶ τοῦ ξυλίνου ὑποστρώματος τῆς κλίνης.

Ἡ βιομηχανία τῶν κλινῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλ-

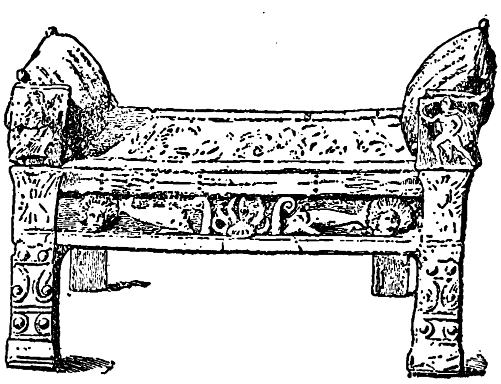

Σχ. 3. *Κλίνη μὲ ἀναγλύφους διακοσμήσεις.*
[Ταναγραῖον εὕρημα ἐξ ὀπτῆς γῆς, εὑρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου.]

λάδι ἤνθει κυρίως εἰς τὴν Μίλητον καὶ τὴν Χίον. Ἐπίσης ἐκ Μιλήτου προήρχοντο τὰ πολυτελέστερα τῶν κλινοσκεπασμάτων, ἄλλα δὲ ὑποδεέστερα ἐκ Κορίνθου. Ἡ Καρθαγένη ἐπίσης ἐφημίζετο διὰ τοὺς τάπητας καὶ τὰ πολύχρωμά της προσκεφάλαια. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχον ἐπιτήδειοι στρωματοποιοὶ (τυλυφάνται), δοῦλοι κατὰ τὸ πλεῖστον, τοὺς ὁποίους ἐξεμεταλλεύοντο ἐπιτήδειοι αὐθένται. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ «κλινοποιοῦ» ἢ «κλινουργοῦ» ἢ «κλινοπηγοῦ» ἦτο ἀπὸ τὰ περισσότερον ἐκτιμώμενα, φαίνεται ὅμως ὅτι ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω ὀνομασίας περιελήφθησαν βαθμηδὸν καὶ οἱ λοιποὶ τῆς ἐπιπλοποιίας κλάδοι. Πάντως τὸ πλούσιον ὀνοματολόγιον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων τύπων

Σχ. 4. *Μαρμαρίνη νεκρικὴ κλίνη.*
[Εὑρεθεῖσα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀποκειμένη εἰς τὸ Λοῦβρον.]

τῆς κλίνης, καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπὶ διαφόρων μνημείων ἀπεικονιζομένων σχημάτων αὐτῆς καταδεικνύουσι πόσον εὐρὺ καὶ πόσον ἐνδιαφέρον ἦτο τὸ στάδιον τῶν κλινουργῶν· ἀπὸ τοῦ ἀνακλίντρου καὶ τῆς ἁπλῆς κλίνης ἀναπαύσεως μέχρι τῶν μεγάλων καὶ πολλάκις παραδοξοσχήμων κλινῶν, ἀπὸ τῆς χθαμαλῆς «χαμεύνης» ἕως τὰ μεγαλοπρεπῆ ὑψηλὰ «λέχη», τὰ ἀπαστράπτοντα ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἐλεφαντόδοντος, ἀπὸ τοῦ στενοῦ καὶ ἀδιακοσμήτου «κραββάτου» καὶ τοῦ εὐτελοῦς «ἀσκάντου», μέχρι τῶν ἐκ διαχρύσου ξύλου κλινῶν, τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὸν Παρθενῶνα, οἱ «κλινουργοὶ» δὲν παρέλειψαν σχέδιον, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἐκτελέσουν, συμφώνως πρὸς τὰς ἑκάστοτε περιστάσεις καὶ τὰς κρατούσας αἰσθητικὰς ἀντιλήψεις, μετὰ τῆς τεχνικῆς δ' ἐκείνης ἱκανότητος, καλαισθησίας καὶ ἐφευρετικότητος, ἥτις διακρίνει ὅλα τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Β) Ἐτρουσκικαὶ καὶ ρωμαϊκαὶ κλῖναι. Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις καὶ τοῖς Ἐτρούσκοις ἡ χρῆσις τῆς κλίνης ἦτο ἐπίσης τριπλῆ, ὅπως καὶ παρ' Ἕλλησιν.

Ἡ ἐτρουσκικὴ κλίνη, οἵαν τὴν ἀνευρίσκομεν ἀπεικονιζομένην ἐπὶ διαφόρων μνημείων, ἀποτελεῖ πλήρη ἀπομίμησιν τῆς ἑλληνικῆς, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως διακόσμου. Μόνον εἰς τὰ προσκεφάλαια φαίνεται ὅτι ἐνεωτέρισαν οἱ Ἐτροῦσκοι, ἂν κρίνωμεν τοὐλάχιστον ἐκ μιᾶς παραστάσεως τῆς μεγάλης σαρκοφάγου τοῦ Καῖρε, ὅπου μία ἀνακεκλιμένη γυνὴ ἀκουμβᾷ ἐπὶ προσκεφαλαίου, ἀποτελουμένου ἐξ ἀσκοῦ ἡμιπεπληρωμένου ἀέρος καὶ διπλωμένου ἐφ' ἑαυτοῦ. Τοιούτου τύπου προσκεφάλαια δὲν ἀπαντῶνται εἰς οὐδὲν ἑλληνικὸν μνημεῖον.

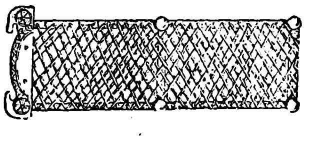

Σχ. 5. *Ρωμαϊκὴ κλίνη ἐξ ὀρειχάλκου.*
[Ἐν τῷ Γρηγοριανῷ μουσείῳ.]

Τῶν Ρωμαίων αἱ κλῖναι κατεσκευάζοντο συχνὰ ἐξ ὀρειχάλκου, ἐπὶ τοῦ πλαισίου δ' αὐτῶν διεσταυροῦντο εἰς πυκνὰς σειρὰς δερμάτινοι ἱμάντες. Ἐπ' αὐτῶν ἐπετίθετο τὸ στρῶμα καὶ τὸ προσκεφάλαιον, πεπληρωμένα δι' ἀχύρου κατ' ἀρχὰς καὶ βραδύτερον διὰ μαλλίου ἢ πτίλων, ὑπὲρ αὐτὰ δὲ πλούσια ἐπικαλύμματα ἐκ πολυτελοῦς διακοσμήτου ὑφάσματος. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐξαρτήματα τῆς πρὸς ὕπνον ρωμαϊκῆς κλίνης (lectus cubicularis). Ὅταν αὕτη προωρίζετο διὰ δύο ἄτομα, ἔφερε κατὰ τὴν μίαν της πλευράν, τὴν πρὸς τὸν τοῖχον, εὐρεῖαν προεξοχήν, ἐνῷ πρὸς τὴν ἑτέραν πλευράν, διὰ τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τῆς κλίνης, προσετίθετο σκίμπους ἢ καὶ μικρὰ κλῖμαξ. Τοιούτου τύπου εἶναι ἡ κλίνη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπεικονίζεται αὐτοκτονοῦσα ἡ Διδώ, ἐν μικρογραφίᾳ τοῦ κώδικος τοῦ Βιργιλίου, τοῦ ἀποκειμένου εἰς τὸ Βατικανόν.

Σχ. 6. *Ἡ Διδὼ ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης της.*
[Μικρογραφία τοῦ ἐν τῷ Βατικανῷ κώδικος τοῦ Βιργιλίου.]

Οἱ Ρωμαῖοι ἐγευμάτιζον ἡμικεκλιμένοι, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες, ἦτο δὲ πάντοτε παρ' αὐτοῖς ἡ κλίνη τοῦ φαγητοῦ (lectus triclinaris), ἔπιπλον πολυτελείας. Ἰδίως ὅμως ἀπὸ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος ἀρχίζουν νὰ κατασκευάζωνται ἐν Ρώμῃ κλῖναι ἐπικεκαλυμμέναι δι' ὀρειχάλκου, διὰ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου καὶ διακόσμητοι δι' ἐλεφαντοστοῦ καὶ ὀστράκων. Εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως ἀπόκειται μία τοιαύτη πολυτελὴς κλίνη (σχ. 7), εὑρεθεῖσα ἐν Πομπηΐᾳ. Βαθμηδὸν ἡ πολυτέλεια ἤχθη ἔτι πέραν, ὁ δὲ Ἡλιογάβαλος εἶχεν ὄχι πλέον διακο-

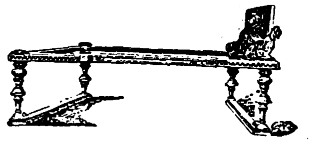

Σχ. 7. *Ρωμαϊκὴ κλίνη ἐπικεκαλυμμένη δι' ὀρειχάλκου καὶ διακόσμητος δι' ἀργύρου.*
[Εὕρημα τῆς Πομπηΐας, ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως.]

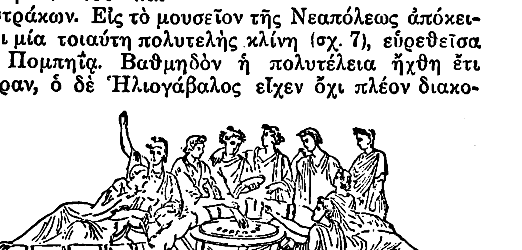

Σχ. 8. *Κλίνη «σῖγμα».*
[Ἐκ τοιχογραφίας τῆς Πομπηΐας.]

σμήτους ἁπλῶς διὰ σπανίων μετάλλων, ἀλλ' ὁλοσώμους ἐξ ἀργύρου κλίνας φαγητοῦ καὶ ὕπνου. Βραδύτερον ἐσυνήθιζον ἀντὶ τῶν τριῶν κεχωρισμένων κλινῶν, ἐπὶ ἑκάστης τῶν ὁποίων ἐλάμβανον θέσιν ἀνὰ τρεῖς συνδαιτημόνες, νὰ χρησιμοποιοῦν μίαν ἑνιαίαν κλίνην, ἀποκληθεῖσαν ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς *sigma* (σῖγμα). Ἡ χρῆσις τῆς κλίνης ταύτης ἐσυνεχίσθη καὶ κατὰ τοὺς πρώτους ἀκόμη χριστιανικοὺς αἰῶνας.

Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ἐπίσης κλίνας φορητὰς καὶ

Digitized by Google

ἄλλας δι' ἀνάπαυσιν τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀναρρωννυόντων—εἶδος ἀνακλίντρων ἐχόντων κατὰ τὰς πλευρὰς κατακόρυφα προπετάσματα διὰ νὰ στηρίζωσι τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας. Δέον ἐπίσης ν' ἀναφέρωμεν τὴν κλίνην τῆς ἐργασίας (lectus lucubratorius), ἐπὶ τῆς ὁποίας κατεκλίνοντο οἱ ἄνδρες διὰ νὰ γράψουν ἢ αἱ γυναῖκες διὰ νὰ πλέξουν ἢ νὰ κεντήσουν. Ἐν χρήσει τέλος ἦσαν παρ' αὐτοῖς καὶ αἱ νεκρικαὶ κλῖναι, μὴ διαφέρουσαι οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰς τοῦ ὕπνου.

Εἰς τὴν βιομηχανίαν ἑνὸς τόσον ἀναγκαίου καὶ τόσον ποικίλης χρήσεως ἐπίπλου ἦτο φυσικὸν ν' ἀπασχολοῦνται πολυάριθμοι τεχνῖται (lectarii). Δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις σαφεῖς πληροφορίαι περὶ τῶν κλινοποιῶν τῆς Ρώμης. Φαίνεται μᾶλλον ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ξένοι, Ἕλληνες ἴσως καὶ Ἀνατολῖται. Ἀλλὰ καὶ τῶν διαφόρων ἐξαρτημάτων τῆς κλίνης ἡ εἰσαγωγὴ ἐγίνετο ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν ἔξωθεν. Τὸ ἔδικτον τοῦ Διοκλητιανοῦ κάμνει μνείαν περὶ προσκεφαλαίων τῶν Τράλλεων καὶ τῆς Δαμασκοῦ, φαίνεται δ' ὅτι καὶ τῶν κλινοσκεπασμάτων ἡ κατασκευὴ δὲν ἦτο ἐντοπία. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ ρωμαϊκὴ κλίνη, παρὰ τὴν πολυτέλειάν της, δὲν παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, ἀποτελοῦσα ἐπιτυχῆ μόνον ἀπομίμησιν τῆς ἑλληνικῆς.

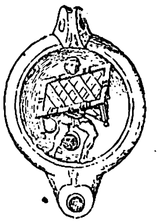

Σχ. 9. *Φορητὴ ρωμαϊκὴ κλίνη.*
[Ἐκ γλυπτοῦ τεμαχίου ὀπτῆς γῆς.]

Γ) Κλῖναι τοῦ μεσαίωνος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὰς μετέπειτα ἐποχάς, ἡ χρησιμοποίησις τῆς κλίνης κατὰ τὰ γεύματα ἐξέλιπε βαθμηδόν, περιορισθεῖσα μόνον διὰ τὸν ὕπνον, δὲν ἐμειώθη ὅμως ἡ σημασία αὐτῆς ὡς ἐπίπλου διακοσμητικοῦ. Εἰς τὰς βορείους χώρας, ἕνεκα ἰδίως κλιματολογικῶν λόγων, αἱ κλῖναι ἀπετέλουν ὁλόκληρα μικρὰ διαμερίσματα, κλειόμενα πανταχόθεν διὰ βαρέων παραπετασμάτων. Εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην ἡ μορφή των δὲν διέφερε κατὰ πολύ, ἀλλ' ἦτο ἐλαφροτέρα.

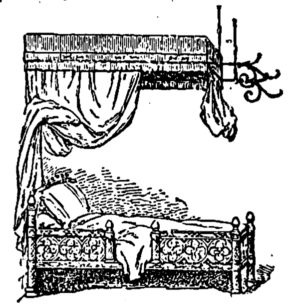

Σχ. 10 *Κλίνη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος.*
[Κατὰ μικρογραφίαν χειρογράφου τῆς ἐποχῆς.]

Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν αἱ κλῖναι ἐτοποθετοῦντο ἐν μέσῳ τῶν δωματίων, τῶν ὁποίων ἀπετέλουν τὸ κυριώτερον ἔπιπλον. Συνίσταντο δ' ἐξ ὀρθογωνίου κατασκευάσματος, μὲ τέσσαρας στήλας ὑποβασταζούσας ἓν εἶδος στέγης, ἀπὸ τῆς ὁποίας κατέπιπτον παχέα μετακινητὰ παραπετάσματα. Διὰ τούτων ἠδύναντο κατὰ βούλησιν νὰ κλείωνται πᾶσαι ἤ τινες μόνον ἐκ τῶν πλευρῶν, εἴτε ἐν ὅλῳ, εἴτε ἐν μέρει. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἦτο ἡ κυρίως κλίνη, ἥτις, προκειμένου περὶ τῶν πλουσίων καὶ τῶν εὐγενῶν, κατεσκευάζετο ἐκ πολυτίμων ξύλων, φερόντων ἀναγλύφους παραστάσεις.

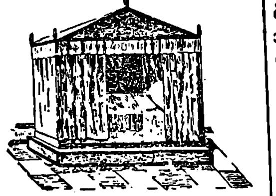

Σχ. 11. *Κλίνη μετὰ στέγης καὶ παραπετασμάτων, τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.*

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἤρχισαν νὰ ἐγκαταλείπωνται αἱ γλυπταὶ διακοσμήσεις, αἱ περικαλλεῖς χαρακταὶ στῆλαι καὶ τὰ ὑψηλὰ ὑπερείσματα τῶν προσκεφαλαίων. Αἱ κλῖναι ἐκαλύπτοντο ὁλόκληροι ἀπὸ βελοῦδα φέροντα χρυσᾶς σειράδας ἢ ἀπὸ ὑφάσματα διακέντητα, ὡμοίαζον δὲ πρὸς εὐρύτατα διβάνια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνεκλίνοντο αἱ οἰκοδέσποιναι ὅταν ἐδέχοντο ἐπισκέψεις.

Σχ. 12. *Ἡ κλίνη τῆς Μαρίας -Ἀντουανέτας.*
[Ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Φονταινεμπλῶ.]

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΔ' αἱ κλῖναι γίνονται ὀλιγώτερον ἀποπνικτικαί, ἀπηλλαγμέναι ὑπερβολικοῦ φόρτου. Τὸ κύριον σῶμά των εἶναι ἀπομεμονωμένον καὶ καλύπτεται ἀπὸ πλούσια κεντητὰ ὑφάσματα, τὰ δὲ παραπετάσματα εἶναι ἀναδιπλωμένα πρὸς τὰ ὀπίσω, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀφίνουν εἰς τὸ ἔπιπλον ἀκεραίαν τὴν μεγαλοπρεπῆ του ἐμφάνισιν. Ὁ τύπος οὗτος ἐπεκράτησεν, ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως, διὰ τοὺς ἐπισήμους, ὑπόδειγμα δὲ αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ εἰς τὸν πύργον τοῦ Φονταινεμπλὼ εὑρισκομένη κλίνη τῆς Μαρίας Ἀντουανέττας (βλ. σχ. 12). Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τοὺς ἰδιώτας, οὐδεὶς γενικὸς κανὼν ἐτηρεῖτο τότε, ἀναφορικῶς μὲ τὸν τύπον τῆς κλίνης. Καθεὶς τὴν διεμόρφωνε κατὰ τὰς ἀτομικάς του ὀρέξεις, ἄλλοι εἰς ρυθμὸν ἀρχαϊκόν, ἄλλοι κατ' ἀπομίμησιν τουρκικῶν καὶ κινεζικῶν κλινῶν, μετὰ ἢ ἄνευ ξυλογλυπτικῶν κοσμημάτων, ἄλλοι δὲ μετὰ παραπετασμάτων καὶ ἄλλοι χωρίς. Πάντως ὅμως μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος αἱ κλῖναι ἦσαν κατὰ κανόνα ξύλιναι.

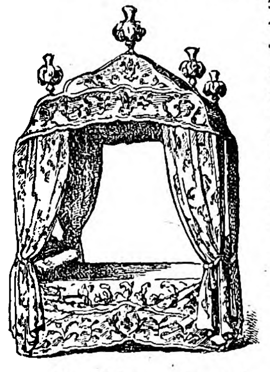

Σχ. 13. *Κλίνη πολωνικοῦ ρυθμοῦ.*
[ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνος.]

Ἀντιθέτως, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους (ΙΘ αἰὼν) αἱ ξύλιναι κλῖναι ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν εἰς τὰς μεταλλικάς. Αἱ περὶ τῆς ὑγιεινῆς νεώτεραι ἀντιλήψεις καὶ τὸ ἐπικρατῆσαν πρακτικὸν πνεῦμα ἐπέβαλλον γενικὴν σχεδὸν τὴν χρῆσιν μεταλλίνων κλινῶν. Εἰς τὰς ξυλίνας ἡ ἀπολύμανσις ἦτο δυσχερής, τὰ δὲ μέτρα καθαριότητος δυσεφάρμοστα· ἡ μεταφορά των, παρεκτὸς τῶν δυσκολιῶν ποῦ παρουσίαζε, δὲν ἠδύνατο σχεδὸν νὰ γίνῃ χωρὶς βλάβας. Ἀντιθέτως αἱ μεταλλικαὶ κλῖναι ἀντικρύζουν κατὰ τὸν ἱκανοποιητικώτερον τρόπον ὅλας τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις. Ὁ ἐπ' αὐτῶν χειρισμὸς τῶν στρωμνῶν εἶναι εὐχερέστερος, ὁ καθαρισμός των ἁπλούστατος, μετακινοῦνται ἀκόπως χάρις εἰς τοὺς τροχίσκους τῶν ποδῶν των, λυόμεναι δὲ καταλαμβάνουν ἐλάχιστον χῶρον καὶ μεταφέρονται εὐκολώτατα, ἄνευ ζημιῶν. Ἡ ἐπικράτησίς των ἄρα ἐπεβάλλετο ἐκ πολλαπλῶν αἰτίων. Σήμερον ἡ χρῆσις τῶν ἐκ ξύλου κλινῶν ἀπαντᾶται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς οἴκους εὐπόρων, ὅπου ὁ χῶρος εἶναι ἄνετος καὶ τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν ἀφθονεῖ διὰ πᾶσαν τοιούτου εἴδους ἀσχολίαν.

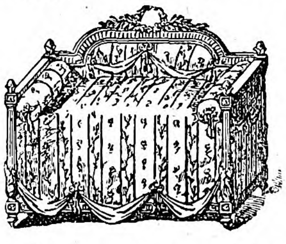

Σχ. 14. *Κλίνη ἀγγλικοῦ ρυθμοῦ.*
[ΙΘ' αἰῶνος.]

Δ) Ἡ κλίνη κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχήν. Ἀπὸ διακοσμητικῆς ἀπόψεως δὲν δύνανται βεβαίως αἱ σημεριναὶ μετάλλιναι κλῖναι νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς ἐκ πολυτίμων ξύλων τοιαύτας τῶν παλαιοτέρων χρόνων, εἰς τῶν ὁποίων τὴν κατασκευὴν εἶχεν ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ δεξιοτεχνία τοῦ κατασκευαστοῦ ἐλεύθερον πεδίον δράσεως. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ὅμως προάγεται καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἡ νεωτέρα κλινουργικὴ τέχνη. Αἱ ἐξ ὁλοκλήρου ὀρειχάλκιναι κλῖναί της, ὅταν εἶναι ἐκτελεσμέναι ἐπὶ καλῶν σχεδίων, δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἔπιπλα στερούμενα καλλιτεχνικῆς καὶ διακοσμητικῆς ἀξίας. Ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἐπ' ἐσχάτων παρατηρουμένη πρόοδος ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ σφυρηλάτου σιδήρου, ἥτις ἐστάθη ἱκανὴ νὰ δώσῃ τόσα ἄλλα ἀξιόλογα καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα (ἀνθοστήλας, πολύφωτα ἠλεκτροφωτισμοῦ, διακοσμητικὰ ἐσωτερικὰ κιγκλιδώματα κ.τ.τ.) εἰσφέρει ὁλονὲν καὶ θὰ εἰσφέρῃ σὺν τῷ χρόνῳ πλειότερον εἰς τὴν δημιουργίαν μεταλλικῶν κλινῶν καλλιτεχνικοῦ τύπου.

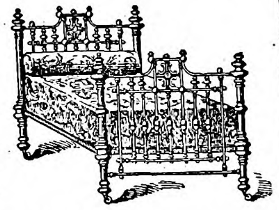

Σχ. 15 *Σύγχρονος ὀρειχαλκίνη κλίνη (δύο ἀτόμων).*

Αἱ μεταλλικαὶ κλῖναι συνίστανται ἀπὸ δύο παραστάδας ἐξ ὀρειχάλκου ἢ βεβαμμένου σιδήρου, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τοὺς πόδας εἶναι κατὰ κανόνα χαμηλοτέρα τῆς πρὸς τὴν κεφαλήν. Ἑκάστη τούτων ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀκραίους στύλους συνδεδεμένους μεταξύ των διὰ ραβδίων ἢ κιγκλιδωμάτων διαφόρων σχεδίων καὶ συνδυασμῶν. Οἱ τέσσαρες πόδες τῶν μεταλλικῶν κλινῶν φέρουσι συνήθως κάτωθεν μικροὺς τροχίσκους πρὸς εὐκολωτέραν μετακίνησιν. Αἱ παραστάδες συνδέονται πρὸς ἀλλήλας, κατὰ τὰς δύο τῆς κλίνης πλευράς, διὰ στερεῶν σιδηρῶν ράβδων, ἀποτελεῖται δ' οὕτω ὁ συνολικὸς τῆς κλίνης σκελετός. Ἐπ' αὐτοῦ ἐπιτίθεται τὸ ὑπόστρωμα (σομμιὲ) καὶ ἐπὶ τούτου ἡ κλινοστρωμνή. Τὰ ὑποστρώματα εἶναι διαφόρων τύπων. Ἄλλα ἀποτελοῦνται ἀπὸ στενὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα, προσαρμοζόμενα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλαισίου καὶ διασταυρούμενα εἰς τὸν μεταξὺ αὐτῶν κενὸν χῶρον· ἄλλα συνίστανται ἐξ ἁπλοῦ ἐλαστικοῦ πλέγματος ἀποτελουμένου ἐκ χαλυβδίνων συρμάτων· ἄλλα τέλος εἶναι παραλληλεπίπεδα κατασκευάσματα (τοῦ σχ. 18), τῶν ὁποίων ἡ ἄνω πλευρὰ καλύπτεται ὑπὸ συρματίνου πλέγματος ἐπικαθημένου ἐπὶ ἐλατηρίων. Ἡ κλινοστρωμνὴ σύγκειται κατὰ κανόνα ἐξ ἑνὸς στρώματος πεπληρωμένου διὰ φυτικῶν νημάτων (τσίβας), ἐφ' οὗ συνήθως ἐπιτίθεται ἕτερον στρῶμα, πεπληρωμένον διὰ μαλλίου, βάμβακος ἢ καὶ πτίλων. Ἐπ' αὐτῶν ἁπλώ-

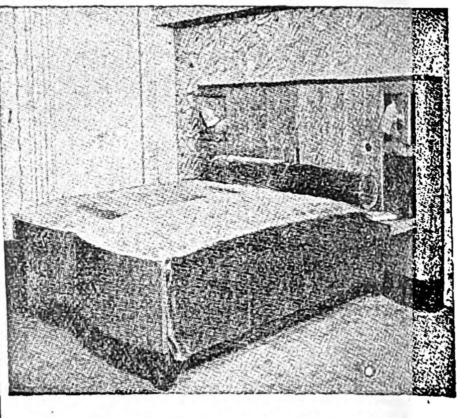

Σχ. 16. *Σύγχρονος διπλῆ κλίνη ἀμερικανικῆς τεχνοτροπίας.*

Σχ. 17. *Κλίνη παιδική.*

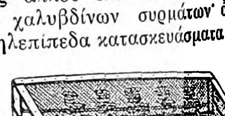

Σχ. 18. *Ὑπόστρωμα (σομμιὲ) μετ' ἐλατηρίων.*

Σχ. 19. *Κλίνη - ἔπιπλον*
[Ἀριστερά: Ἐν ὥρᾳ ἡμέρας ἡ κλίνη εἶναι ἀφανής. Δεξιά: Ἐν ὥρᾳ ὕπνου ἡ κλίνη σύρεται εὐχερῶς πρὸς τὰ ἔξω.]

Digitized by Google

νονται αἱ σινδόνες καὶ τὸ ἐφάπλωμα, ἢ κλινοσκεπάσματα, ἅτινα, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, εἶναι βαμβακερὰ ἢ μάλλινα. Διακοσμητικὸν εἶδος δὲν περιλαμβάνει ἡ κλινοστρωμνὴ παρὰ μόνον τὸ ἐφάπλωμα, τοῦ ὁποίου τὸ περίβλημα εἶναι πολλάκις ἐκ μεταξωτοῦ ὑφάσματος, ἢ ἓν γενικὸν ἐξωτερικὸν ἐπικάλυμμα, ὅπερ δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἐξ ἐκλεκτοῦ ἐρίου, εἴτε μεταξωτὸν ἢ καὶ βελούδινον. Ὅλαι αἱ μεταλλικαὶ κλῖναι δύνανται εὐκόλως νὰ ἐξαρμοσθῶσι, νὰ «λυθοῦν», ὅπως κοινῶς λέγομεν. Διὰ πληρεστέραν ἐν τούτοις εὐχέρειαν μεταφορᾶς κατασκευάζονται καὶ κλῖναι «πτυσσόμεναι» (pliants). Εἰς αὐτὰς τὸ πλαίσιον, φέρον μονίμως προσηρμοσμένον ἐπ' αὐτοῦ τὸ σομμιέ, δύναται νὰ διπλωθῇ, εἴτε ἅπαξ, εἴτε καὶ δίς, ὁπότε τὸ ὅλον συγκρότημα τῆς συμπτυσσομένης κλίνης καταλαμβάνει ἐλάχιστον χῶρον. Ἕνα τοιοῦτον τύπον εἰκονίζει τὸ σχ. 20, ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι ἁπλούστεροι, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ παραστάδες διπλοῦνται, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἐπὶ τοῦ πλαισίου, οὕτω δὲ ἡ κλίνη συμπτύσσεται εἰς μίαν ἐπίπεδον οὕτως εἰπεῖν ἐπιφάνειαν.

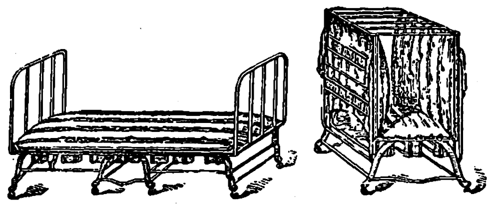

Σχ. 20. *Κλίνη πτυσσομένη (plant).*
[Ἀριστερά: ἀνοικτή. Δεξιά: κλειστή.]

Διὰ τὰς προχείρους ἐν ἐξοχῇ ἐγκαταστάσεις καὶ δι' ἐκδρομάς, κατασκευάζονται ποικίλα ἄλλα εἴδη φορητῶν κλινῶν. Συνηθεστέρα ἐκ τούτων εἶναι ἡ συγκειμένη ἐξ ἑνὸς ὀρθογωνίου ξυλίνου πλαισίου, φέροντος συρμάτινον ἐλαστικὸν πλέγμα καὶ τέσσαρας μικρούς, διπλουμένους ἢ σταθερούς, ξυλίνους πόδας. Ἄλλαι πάλιν κλῖναι τῆς κατηγορίας ταύτης ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ἐλαφρῶν ξυλίνων πλαισίων, ἅτινα διασταυροῦνται χιαστὶ καὶ φέρουν κατὰ τὰς ἄνω αὐτῶν πλευρὰς στερεὰν ὀθόνην, ἡ ὁποία ἁπλοῦται, ὅταν ἡ κλίνη ἀνοίγεται διὰ τὸν ὕπνον, καὶ συμπτύσσεται, ὅταν αὕτη κλείεται.

Εἰς τὴν ἰδίαν ταύτην κατηγορίαν δέον νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ποικίλοι ἄλλοι τύποι φορητῶν κλινῶν, οἵτινες ἔχουσιν ἐπινοηθῇ καὶ ἐπινοοῦνται ἀκαταπαύστως μὲ τὸν σκοπὸν νὰ διευκολύνουν τὰς ἐν ὑπαίθρῳ θερινὰς διαμονάς, τὸ κυνήγιον, τὰς ἐκδρομάς, τὰς ὀρειβασίας. Ἀναφέρομεν μεταξὺ τούτων τὰς ἀποτελουμένας ἐκ λεπτοῦ σχοινίνου πλέγματος, σχήματος ὀρθογωνίου, στηριζομένου κατὰ τὰς στενὰς αὐτοῦ πλευρὰς ἐπὶ λεπτῶν ράβδων, αἵτινες συνδέονται πρὸς σιδηροῦς κρίκους ἢ ἄγκιστρα. Διὰ μέσου λεπτῶν ἀλλὰ στερεῶν σχοινίων τὰ δύο ἄκρα τῶν πλεγμάτων τούτων προσδένονται ἐπὶ κορμῶν δένδρων, ἢ ἄλλων ὑποστηριγμάτων, οὕτω δὲ ἀποτελεῖται πρόχειρος κλίνη, ἀρκούντως ἀναπαυτικὴ ἀφ' ἑνὸς διὰ τὸν ἐπ' αὐτῆς κατακλινόμενον ἐκδρομέα καὶ προφυλάσσουσα αὐτὸν ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν τοῦ ἐδάφους, ἀπὸ δήγματα ἑρπετῶν ἢ ζωϋφίων καὶ ἄλλους μικροὺς ἢ καὶ σοβαροὺς κινδύνους.

Ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκονομίας χώρου ἐν ταῖς οἰκίαις τῆς συγχρόνου ἐποχῆς ἔδωκεν ἐξ ἄλλου ἀφορμὴν εἰς δημιουργίαν τῶν «μαγικῶν» λεγομένων ἐπίπλων. Τὰ ἔπιπλα ταῦτα, ἔχοντα ἐξωτερικῶς τὴν ἐμφάνισιν ἑνὸς ἑρμαρίου ἐπὶ παραδείγματι ἢ ἑνὸς μπουφφέ, περικλείουσι μίαν κλίνην, ἥτις ἐξέλκεται εὐκόλως κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὕπνου, συνοδευομένη ἐνίοτε καὶ ὑπὸ μικροῦ νιπτῆρος. Μετὰ τὴν ἔγερσιν, δι' ἁπλουστάτου καὶ πάλιν χειρισμοῦ ἡ κλίνη εἰσχωρεῖ εἰς τὸ ἔπιπλον, οὕτω δὲ τὸ δωμάτιον δύναται νὰ χρησιμεύῃ ὡς αἴθουσα καὶ ὡς κοιτὼν συγχρόνως.

Ποικίλαι εἰδικαὶ κλῖναι κατασκευάζονται ἐπίσης διὰ διαφόρους θεραπευτικοὺς σκοπούς, ὡς δι' ἐντριβὰς (massage,) διὰ παραλυτικούς, διὰ τραυματίας, δι' ἀσθματικοὺς κλπ. Μία ἐκ τῶν συνηθεστέρων θεραπευτικῶν κλινῶν εἶναι ἡ μηχανικὴ κλίνη (βλ. κατωτέρω), τῆς ὁποίας ὁ μηχανισμὸς ἐπιτρέπει ν' ἀνεγείρουν τὸν ἀσθενῆ εἰς ὕψος, χωρὶς νὰ τὸν μετακινήσουν τὸ παράπαν ἀπὸ τῆς ὑπτίας αὐτοῦ θέσεως.

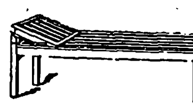

Σχ. 21. *Κλίνη δι' ἐντριβὰς (massage).*

Διεξελθόντες ἐν ἀρκετῇ λεπτομερείᾳ τὰς κυριωτέρας μορφὰς τῆς κλίνης, τόσον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὅσον καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, παρελείψαμεν ν' ἀναφέρωμεν δύο ἀρχεγόνους τύπους κλινῶν, τοὺς ὁποίους ἡ πάροδος τῶν αἰώνων δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξαφανίσῃ. Τὴν κλίνην τοῦ ὀρεσιβίου βοσκοῦ ἢ τοῦ πτωχοῦ ἀγρότου, τὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ ἕνα ἁπλοῦν σωρὸν φύλλων ἢ ἀχύρων ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ τὴν κλίνην τοῦ χωρικοῦ, ἢ τοῦ πτωχοῦ ἐργάτου τῶν πόλεων, τὴν συνισταμένην ἀπὸ δύο δίποδα καὶ τρεῖς ἐπ' αὐτῶν σανίδας. Ἡ στρωμνὴ τῶν κλινῶν αὐτῶν καὶ ἡ διακόσμησίς των δὲν ἔχουν βέβαια ἀξιώσεις περιγραφῆς.
Γ. Ζ.

—*[Ὑγιειν.]* Οἱ ὑγιεινοὶ ὅροι, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ διατηρῶνται διὰ τὴν *κλίνην*, εἶναι σημαντικοί, καθότι ὁ ἄνθρωπος μέγα μέρος τῆς ζωῆς του διέρχεται ἐν αὐτῇ. Τὸ μῆκος καὶ πλάτος τῆς κλίνης δέον νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος, τὸ δὲ ὕψος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δαπέδου νὰ εἶναι ἀρκετὸν (συνήθως $^1/_2$ μέτρου), ὥστε κάτωθεν αὐτῆς ὁ ἀὴρ νὰ κυκλοφορῇ ἐλευθέρως, ἀλλὰ νὰ μὴ δυσχεραίνῃ τὴν ἄνοδον τῶν βραχυσώμων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐγκύων. Καταλληλότεραι κλῖναι αἱ μετάλλιναι, καθότι καθαρίζονται εὐκολώτερον ἀπὸ τὰς ξυλίνας, αἱ ὁποῖαι, ἐκτὸς τούτου, κατασκευάζονται καὶ χαμηλαί, ὁπότε ἐμποδίζουσι τὸν καλὸν ἀερισμόν των. Ἡ κλίνη δὲν πρέπει νὰ κεῖται ἐν μέσῳ ρευμάτων, οὔτε νὰ ἔχῃ τὸ φῶς ἔναντι τοῦ προσώπου τοῦ κοιμωμένου. Η κλίνη τοῦ βρέφους πρέπει νὰ περιβάλληται πανταχόθεν ὑπὸ ἀρκούντως ὑψηλῶν κυγκλιδωμάτων, ἵνα παρεμποδίζηται ἡ πτῶσις τοῦ βρέφους· καταλληλοτέρα δὲ θέσις αὐτῆς εἶναι παραπλεύρως τῆς κλίνης τῆς μητρὸς ἢ τῆς τροφοῦ.
Κ. Α. Τ.

—*[Ὀχυρωτ.]* Βλ. λ. *κλίνη* πυροβόλων.

—**κλίνη ἐκστρατείας** *[Στρατ.]*. Εἰδικὴ κλίνη χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν ἐν ἐκστρατείᾳ· ἀποτελεῖται δ' ἐκ τεσσάρων ζευκτῶν, ξυλίνων ἢ σιδηρῶν, συγκρατούντων δύο μακροὺς διάπηγας, ἐφ' ὧν στερεοῦται χονδρὸν λινὸν ὕφασμα, χρήσιμον διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ κατάκλισιν. Διὰ καταλλήλου πτυχώσεως καὶ ἀναδιπλώσεως τῶν ζευκτῶν καὶ διαπήγων, ἡ κλίνη αὕτη λαμβάνει σχῆμα μικροτάτου ὄγκου, ἐπιτρέποντος τὴν εὔκολον μεταφοράν.
Ν. Θ. Κ.

—**κλίνη *μηχανική***. Εἰδικὴ κλίνη ἀπαρτιζομένη ἐκ δύο μερῶν, ἤτοι ἐκ μιᾶς κλίνης κοινῆς, τοῦ τύπου τῶν νοσοκομείων, καὶ ἐξ ἑνὸς εἰδικοῦ μηχανισμοῦ, ὅστις ἐφαρμόζει ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ κλίνης. Χάρις εἰς τὸν πρόσθετον τοῦτον μηχανισμὸν δύναται, ὁσάκις θέλομεν, νὰ ἀνυψωθῇ τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον τῆς κλίνης καὶ νὰ γίνῃ οὕτως ἡ καθαριότης τοῦ πάσχοντος καὶ τῶν κλινοστρωμάτων, ὡς καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῶν σινδονῶν, χωρὶς ὁ ἀσθενὴς νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἐπιβλαβῆ τινα ἢ ἐπικίνδυνον κίνησιν. Γίνεται δὲ χρῆσις τῶν τοιούτων μηχανικῶν κλινῶν, αἵτινες ἄλλωστε εἶναι πολυδάπανοι, μόνον διὰ βαρέως πάσχοντας ἀσθενεῖς, ὧν ἡ μετακίνησις καὶ δύσκολος καὶ ὀδυνηρὰ εἶναι.
Α. Κ.

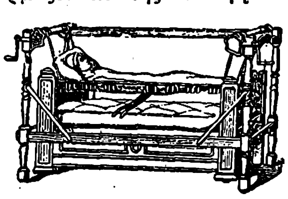

Μηχανικὴ κλίνη ἀσθενῶν.

— **κλίνη ναυπηγικὴ** *[Ναυτ.]*. Ἐπίμηκες κτίσμα ὀρθογωνίου σχήματος, ἐπικλινὲς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ χρησιμεῦον διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ γινομένην ναυπήγησιν τῶν σκαφῶν τῶν πλοίων. Τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ θὰ ἑδρασθῇ ἡ κλίνη, δέον νὰ ᾖ ἀπολύτως ἀνθεκτικόν, ὅπως μὴ ἐνδώσῃ ἡ κλίνη ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐπ' αὐτῆς ναυπηγηθησομένων πλοίων. Διὰ τοῦτο, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι βραχῶδες, δέον νὰ καταστῇ τεχνικῶς ἀνθεκτικὸν τὸ ἔδαφος, ἐμπηγνυμένων ἐν αὐτῷ εἰς πρέπον βάθος στύλων κατὰ σειρὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διεστώσας καὶ νὰ χυθῇ, μέχρι ὕψους τινὸς αὐτῶν, ὑδραυλικὸν σκυροκονίαμα, ὅπερ πηγνύμενον θὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς κλίνης, ἥτις εἶναι λιθόδμητος εἰς τὰ μεγάλα ναυπηγεῖα καὶ ξυλότευκτος εἰς τὰ μικρά. Συνενοῦνται κατόπιν αἱ κεφαλαὶ τῶν στύλων διὰ δοκῶν διαμήκων, σχηματιζουσῶν τρεῖς σειρὰς παραλλήλους, ὧν ἡ μεσαία κατὰ τὸν διαμήκη τῆς κλίνης ἄξονα, αἱ δὲ πλάγιαι κατὰ τὰς μεγάλας τοῦ ὀρθογωνίου αὐτῆς πλευράς. Καθέτως πρὸς τὰς σειρὰς ταύτας, ὀνομαζομένας *ταινίας* (κοιν. *μακρυνάρια*), τοποθετοῦνται, ἀπὸ κεφαλῆς εἰς κεφαλὴν τῶν ἀντικειμένων στύλων, ἐγκάρσιοι ὡς πρὸς τὴν κλίνην δοκοί, καλούμεναι *φαλάγγια*, ὧν τὸ σύνολον, ὁμοῦ μετὰ τῶν ταινιῶν, ἀποτελεῖ τὴν *ἐσχάραν* τῆς κλίνης· ἐπὶ τῶν μέσων δὲ τῶν φαλαγγίων καθηλοῦνται στερεῶς τὰ *ἐσχάρια* (κοιν. *σκαριά*), ἐφ' ὧν ἑδράζεται ἡ τρόπις τοῦ ναυπηγουμένου πλοίου, ὁπότε τὸ βάρος, μεταβιβαζόμενον εἰς τὰ ἐσχάρια καὶ διὰ τούτων εἰς τὰ φαλάγγια, κατανέμεται ὁμοιομερῶς διὰ τῆς ἐσχάρας ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς κλίνης. Τὸ μῆκος τῶν κλινῶν δέον νὰ μὴ εὑρεθῇ μικρότερον τοῦ μεταξὺ τῶν *ὀρθίων* μήκους πλοίου, τοῦ ὁποίου προβλέπεται ἡ ναυπήγησις· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ κλίνη κοπιάζει πολὺ κατὰ τὴν καθολκήν, καθ' ἣν πάντως θὰ ὑποβαστάζεται τὸ καθελκυόμενον πλοῖον ὑπὸ ὑφάλου προεκτάσεως τῆς κλίνης, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον χωρούσης καὶ ὀνομαζομένης *προκλίνιον*. Ναυπηγοῦνται δὲ τὰ πλοῖα ἐπὶ τῆς κλίνης, ἔχοντα πάντοτε τὴν πρῷραν πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ τὴν πρύμναν των πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ τοῦτο, ὅπως δύνανται νὰ ποντίσωσι πρὸς συγκράτησίν των κατὰ τὴν καθολικὴν ὅλας των τὰς ἀγκύρας, ἄνευ βλάβης τῆς κλίνης, εὐθὺς ὡς ἡ πρῷρά των ἀφίσῃ τὸ προκλίνιον.
Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

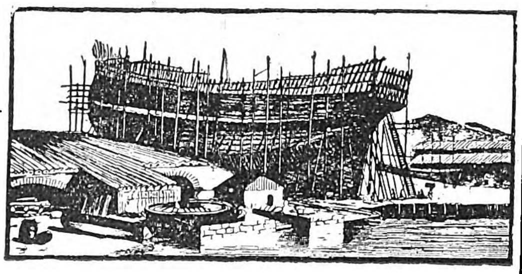

Ναυπηγικὴ κλίνη, ἐφ' ἧς σκάφος φρεγάτας ὑπὸ ναυπήγησιν πρὸς τὴν θάλασσαν.

— **κλίνη *ὀρθοπεδική***. Εἰδικὴ κλίνη τῶν νοσοκομείων, ἐφ' ἧς ἐφαρμόζεται εἰδικὸς μηχανισμὸς εἴτε διὰ τὴν θεραπευτικὴν ἀκινητοποίησιν τῶν ἀρρώστων εἴτε πρὸς βαθμιαίαν θεραπείαν ἀσθενῶν πασχόντων ἐκ χειρουργικῶν λεγομένων φυματιάσεων (λευκῶν ὄγκων), ἐκ καταγμάτων ἢ φλεγμονῶν τῶν ὀστῶν καὶ ἐκ παραμορφώσεων τοῦ σκελετοῦ. Τοιαῦται κλῖναι εἶναι αἱ τοῦ Bonnet, Rollier, τοῦ Calot κλπ. Ἔχομεν ἐπίσης καὶ γυψίνας ὀρθοπεδικὰς κλίνας, ὧν κυρίως γίνεται χρῆσις πρὸς θεραπείαν τῶν χειρουργικῶν φυματιάσεων.
Α. Κ.

—**κλίνη *πυροβόλων***. Τεχνητὸν δάπεδον, ἀπαραίτητον ἄλλοτε διὰ τὴν ἐγκατάστασιν πρὸς βολὴν τῶν μεγάλου καὶ μικροῦ διαμετρήματος πυροβόλων, σχηματίζον ὁριζοντίαν καὶ ὁμαλὴν ἐπιφάνειαν, διευκολύνουσαν τὰς διὰ τὴν σκόπευσιν ἀναγκαίας μικρὰς μετακινήσεις τοῦ κιλλίβαντος καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τούτου μετὰ τὴν βολήν. Κατασκευάζεται κατ' ἀρχὴν ἐκ ξυλείας, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δοκῶν, διατεθειμένων κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς βολῆς, ἐφ' ὧν προσηλοῦνται ἐγκαρσίως, διὰ βλήτρων, ἰσχυραὶ διπλοσανίδες. Τὸ σύνηθες σχῆμα εἶναι ὀρθογώνιον, μήκους μὲν ἀναλόγου πρὸς τὸ εὖρος τοῦ ἀνατροχασμοῦ τοῦ πυροβόλου, πλάτους δὲ ἀρκετοῦ, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἐντὸς τῶν ἀναγκαίων ὁρίων, κατὰ λοξὴν διεύθυνσιν, ἐκτέλεσις βολῆς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πρὸς προφύλαξιν καὶ ἐνίσχυσιν διατίθενται, ἀσφαλῶς προσηλούμενα διὰ κοχλιῶν, ὑπὸ τοὺς τροχοὺς καὶ τὴν ἀκτηρίδα τεμάχια ἐκ σιδηροῦ πεταλείου· πρὸς τούτοις, αἱ πλάκες ἐπισημάνσεως ἢ ἄλλα ὁπωσδήποτε κατάλληλα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπικυμάνσεως εἰδικὰ καταρτίσματα.

Κατὰ τὰς μονίμους ἐγκαταστάσεις εἰς χερσαίας καὶ ἐπακτίους ὀχυρώσεις, ἰδίᾳ δὲ τῶν μεγάλου διαμετρήματος βαρέων πυροβόλων, ἡ κλίνη κατασκευάζεται ἐκ μπετόν, ἀποτελοῦσα οὕτω μόνιμον καὶ λίαν ἀνθεκτικὸν ὑπόστρωμα· ἐν περιπτώσει ἐπειγούσης χρησιμοποιήσεως τῶν πυροβόλων, κατὰ τὴν προσβολὴν ὠχυρωμένων θέσεων, χρησιμοποιεῖται τσιμέντον λίαν ταχείας πήξεως, ὡς τοῦτο κατὰ πρῶτον ἐφηρμόσθη ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Μαντζουρίᾳ, διὰ τὸν ὅλμον τῶν 28 ἑκατ.

Αἱ *κλῖναι ἐκστρατείας*, κυρίως διὰ τὰ μικροῦ καὶ μεσαίου διαμετρήματος πυροβόλα, τὰ ἐγκαθιστάμενα προσωρινῶς εἰς ὀχυρώσεις καὶ διὰ μικρὸν τομέα ἐνεργείας, ἀποτελοῦνται ἐκ τμημάτων δαπέδου μόνον ὑπὸ τοὺς τροχοὺς καὶ τὴν ἀκτηρίδα. Αἱ *εἰδικαὶ κλῖναι*, τῶν βαρέων πυροβόλων, ἀποτελοῦνται ἐκ τεμαχίων ὡρισμένων σχήματος καὶ διαστάσεων, ξυλίνων καὶ μεταλλικῶν, ἅτινα, εὐχερῶς προσαρμοζόμενα πρὸς ἄλληλα, σχηματίζουσι τὸ ἀναγκαῖον ὑπόστρωμα εἴτε διὰ τὴν συγκράτησιν καὶ κίνησιν ἐπ' αὐτοῦ τῆς ἐσχάρας—ὡς διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἄλλοτε φρουριακὴν καὶ πολιορκητικὴν σκευὴν τῶν 17 ἑκ.—εἴτε διὰ τὴν προσαρμογὴν τοῦ μεταλλικοῦ βάθρου τοῦ κιλλίβαντος. Ὅρος ἀπαραίτητος κατασκευῆς τῶν κλινῶν εἶναι ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐλαφρότης, ὡς καὶ ἡ εὐχερὴς καὶ ταχεῖα σύμπηξις καὶ διάλυσις αὐτῶν. Ἡ χρῆσις τῶν κλινῶν, διὰ τὰ μετὰ κυλινδουμένου κιλλίβαντος πυροβόλα, ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μετὰ χαληνωτηρίου συστημάτων κατέστη ἐντελῶς περιττή, ἐλαφρυνθείσης οὕτως οὐσιωδῶς τῆς σκευῆς, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῷ παρελθόντι ἀπετέλει σοβαρὰν δυσχέρειαν διὰ τὴν ἐν ἐκστρατείᾳ χρησιμοποίησιν βαρείας πεδινῆς σκευῆς. Ἄλλως τε, ἡ στερέωσις τοῦ πτύου τῆς ἀκτηρίδος ἐν τῷ ἐδάφει ἀντίκειται εἰς τὴν ὕπαρξιν εἰδικοῦ ὑποστρώματος.
Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

κλινήρης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ἐπὶ τῆς κλίνης εὑρισκόμενος ἕνεκα νόσου, ἀσθενής, κατάκοιτος: «εἶναι δυὸ μῆνες κλινήρης».

Κλινιανκοὺρ (Clignancourt) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν χωρίον τῆς Γαλλίας εἰς τὰ πέριξ τῶν Παρισίων.

Digitized by Google

Εἶναι πυκνῶς κατῳκημένον καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Μονμάρτρης τμῆμα τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης. Μ. Ν. Δ.

κλινική (ἡ)· νοσοκομεῖον, θεραπευτήριον εἰδικῶν νοσημάτων: «χειρουργικὴ —, παθολογικὴ —, μαιευτικὴ κλινική» ‖ τμῆμα νοσοκομείου, ἔνθα θεραπεύονται ἀσθενεῖς εἰδικῶν νοσημάτων: «αἱ χειρουργικαὶ —, αἱ παθολογικαὶ κλινικαὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ» ‖ ἡ ἐπὶ ἀσθενῶν πρακτικὴ διδασκαλία τῆς ἰατρικῆς (βλ. *κλινικός*).

— *['Εγκυκλ.]* Αἱ διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης *κλινικαὶ* ὑπάγονται ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐν αὐταῖς δὲ διδάσκονται καὶ ἐξασκοῦνται παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀρρώστου οἱ φοιτηταὶ τῆς ἰατρικῆς. Ἑκάστης τῶν εἰδικῶν τούτων κλινικῶν προΐσταται ὁ οἰκεῖος καθηγητής, συμπαραστατούμενος ὑπὸ ἐπιμελητοῦ καὶ βοηθῶν, ὡς καὶ τῶν διευθυντῶν τῆς ἐργαστηριακῆς ἐρεύνης, ἀκτινολογικῆς, μικροβιολογικῆς κλπ. Σ. Γ. Σ.

— **«Κλινική».** Ἰατρικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1925 ὑπὸ Δ. Ὀρφανοῦ.

κλινικοί (οἱ). Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης δεχθέντες τὸ βάπτισμα, ὅπερ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐγίνετο οὐχὶ ὡς συνήθως διὰ καταδύσεως, ἀλλὰ διὰ ῥαντισμοῦ καὶ ἐκαλεῖτο βάπτισμα κλινικῶν (baptismus clinicorum). Περὶ τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος τῶν κλινικῶν, ἰδίᾳ ἐὰν οὗτοι μετὰ τὸ βάπτισμα ἔζων, ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἀμφιβολίαι, μέχρι οὗ κατ' ὀλίγον ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ ἐγκύρου αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Κορνήλιος Ρώμης, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Νοβατιανοῦ, ὅστις βαρέως ἀσθενήσας ἐβαπτίσθη, παρατηρεῖ: «ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ, ᾗ ἔκειτο, περιχυθεὶς ἔλαβεν, εἴ γε χρὴ λέγειν τὸ τοιοῦτον εἰληφέναι» (*Εὐσ.* Ἐκκλησ. Ἱστορ. 6, 43), ὁ δὲ 12 κανὼν τῆς συνόδου τῆς Νεοκαισαρείας ἀπαγορεύει μὲν τὴν χειροτονίαν τοῦ κλινικοῦ εἰς πρεσβύτερον «Ἐὰν νοσῶν τις φωτισθῇ, εἰς πρεσβύτερον ἄγεσθαι οὐ δύναται», ἀλλὰ προσθέτει: «εἰ μὴ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἀνθρώπων»· καὶ ὁ 47 τῆς Λαοδικείας: «Ὅτι δεῖ τοὺς ἐν νόσῳ παραλαμβάνοντας τὸ φώτισμα καὶ εἶτα ἀναστάντας ἐκμανθάνειν τὴν πίστιν καὶ γινώσκειν ὅτι θείας δωρεᾶς κατηξιώθησαν». Ἐννοεῖται ὅτι ἐὰν ἐν τῷ βαπτίσματι κλινικοῦ δὲν ἔχουσιν ἀναγνωσθῆ πᾶσαι αἱ τοῦ βαπτίσματος εὐχαί, ἀναγινώσκονται αὗται, ἐπιζήσαντος τοῦ κλινικοῦ, μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Κ. Ι. Δ.

κλινικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κλίνην, εἰς τὸν ἐπὶ τῆς κλίνης κατακείμενον ἀσθενῆ: «κλινικὰ μαθήματα» μάθημα ἰατρικῆς παρ' αὐτὴν τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, «κλινικὴ παθολογία, — χειρουργική» ‖ ***κλινική*** (ἡ) ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη* ἢ *ἐπιστήμη*, ἡ ἔμπρακτος διδασκαλία τῆς ἰατρικῆς.

— ***κλινικὰ μαθήματα.*** Ἡ παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς ἐν νοσοκομείῳ διδασκαλία τῆς ἰατρικῆς, ἤτοι ἡ διδασκαλία τῆς ἐφηρμοσμένης ἰατρικῆς, γινομένη ὑπὸ τακτικοῦ ἢ ἐκτάκτου καθηγητοῦ. Τοιαῦτα μαθήματα, ἀναφερόμενα ἑκάστοτε ἰδιαιτέρως εἰς τὸ νόσημα, ἐξ οὗ πάσχει ὁ ἐξεταζόμενος, θεωροῦνται ἀναγκαιότατα διὰ τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν μελλόντων ἰατρῶν. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καλοῦνται καὶ εἰδικαί τινες περιπτώσεις ὡρισμένων ἀρρώστων, ἐκτιθέμεναι ἐν συγγράμματι, καθ' ἃς ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται τὸ σχετικὸν τῆς παθολογίας κεφάλαιον ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ σημειωθέντα συμπτώματα καὶ τὴν πορείαν τῆς νόσου, ὡς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμοσθείσης θεραπείας. Σ. Γ. Σ.

— ***κλινικὴ παθολογία, — χειρουργική, — θεραπευτική*** *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐφαρμογὴ τῶν εἰδικῶν τούτων κλάδων πρακτικῶς ἐπὶ τῶν ἀρρώστων. Σ. Γ. Σ.

— ***κλινικοὶ χαρακτῆρες.*** Τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα, παθολογικά, ἀνατομικὰ καὶ συμπτωματολογικά, ἑκάστης νόσου, μελετώμενα παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀρρώστου. Σ. Γ. Σ.

κλινίς, —ίδος (ἡ)· ὑποκορ. τοῦ *κλίνη*, μικρὰ κλίνη, κρεββατάκι (ἀρχ.).

— *[Ἀρχ.]* Βλ. λ. *ἐπιπλον*.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *κλινὶς* ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν τὰ ἀνθικὰ ὄργανα τῶν ἀγγειοσπέρμων, ἐκφυόμενα πυκνότατα καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων κατὰ σπονδυλώματα ἢ κυκλάδας ἀπὸ κλάδον, ὅστις πρωϊμώτατα παύει νὰ αὐξάνῃ, σχηματίζουσι σφαιροειδὲς ἢ κυαθοειδὲς βάθυσμα, τὰς *ἀνθοδόχας* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

Κλίνιτς Ρίβερ (Clinich-River) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς διαρρέων τὴν πολιτείαν Τένεσσι. Ἔχει μῆκος 320 χλμ., εἶναι δὲ πλωτὸς ἐπὶ 120 χλμ. διὰ μικρὰ πλοῖα. Σ. Κ. Π.

Κλινίτσα *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ Ὑψοῦντος (βλ. λ.), βουνοῦ ἐν Γορτυνίᾳ.

Κλίνκερφους (Klinkerfues), ***Ἐρνέστος-Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς ἀστρονόμος (1827—1884). Διωρίσθη τῷ 1855 παρατηρητὴς καὶ τῷ 1868 προήχθη εἰς διευθυντὴν τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Γοτίγγης, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς ὁποίας ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἀπὸ τοῦ 1868. Συνέγραψε διαφόρους σπουδαίας διατριβάς περὶ διπλῶν ἀστέρων, πλανητῶν, κομητῶν, διαττόντων κτλ. Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ ὀγκῶδες σύγγραμμα «Θεωρητικῆς ἀστρονομίας», ὅπερ ἐξέδωκεν ἐν Βρουνσβίχῃ τῷ 1872. Πλὴν τῆς ἀστρονομίας, ὁ Κλίνκερφους κατέγινε καὶ εἰς τὴν μετεωρολογίαν ὡς καὶ εἰς διαφόρους ἐφευρέσεις. Σ. Π.

Κλινοβός *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σούρπης τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 15.

κλινοδακτυλία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος ἐκείνη δυσμορφία, καθ' ἣν δάκτυλός τις ὑφίσταται παρέκκλισιν εἴτε κατὰ τὴν προσθιοπισθίαν αὐτοῦ κατεύθυνσιν, ὁπότε ὀνομάζεται ἐπίσης ἡ δυσμορφία καὶ καμπτοδακτυλία, εἴτε πλαγίως, ὁπότε πρόκειται πράγματι περὶ κλινοδακτυλίας. Ἡ συγγενὴς κλινοδακτυλία συνυπάρχει συνήθως μετ' ἄλλων συγγενῶν δυσμορφιῶν τῆς χειρὸς καὶ τῶν δακτύλων καὶ ἰδίως μὲ τὴν ἐκτρωδακτυλίαν. Ἡ ἐπίκτητος κλινοδακτυλία εἶναι συχνοτέρα τῆς συγγενοῦς, παρατηρουμένη συχνότατα ὡς ἐπιπλοκὴ συρρικνωτικῶν οὔλων, κατάγματος τῶν φαλάγγων πλημμελῶς πωρωθέντος ἢ φλεγμονῶν τῶν εἰς τὰς φάλαγγας καταφυομένων τενόντων, καὶ συνοδεύεται πολλάκις ὑπὸ δυσκαμψίας ἢ καὶ ἀγκυλώσεως ἀκόμη τοῦ πάσχοντος δακτύλου. Διακρίνομεν τῆς ἐπικτήτου κλινοδακτυλίας τὰ ἑξῆς εἴδη: τὸν ἐν εἴδει σφύρας δάκτυλον, τὴν πρὸς τὰ ἔξω κλινοδακτυλίαν, τὸν ἀνεστραμμένον δάκτυλον, τὸν ἐν εἴδει ξιφολόγχης δάκτυλον, καὶ τὸν ἐν εἴδει Ζ δάκτυλον. Ἡ πρὸς τὰ πλάγια παρέκκλισις δακτύλου τινὸς γίνεται πρὸς τὰ ἔξω, ὁπότε ὁ δάκτυλος φέρεται εἰς ῥαιβότητα (varus) ἢ πρὸς τὰ ἔσω, ὁπότε ὁ δάκτυλος φέρεται εἰς βλαισότητα (valgus). Ἄλλοτε πάλιν ἡ μία φάλαγξ φέρεται εἰς ῥαιβότητα καὶ ἡ ἑτέρα εἰς βλαισότητα, ὁπότε ἔχομεν τὴν ἐν εἴδει ξιφολόγχης παραμόρφωσιν τοῦ δακτύλου.

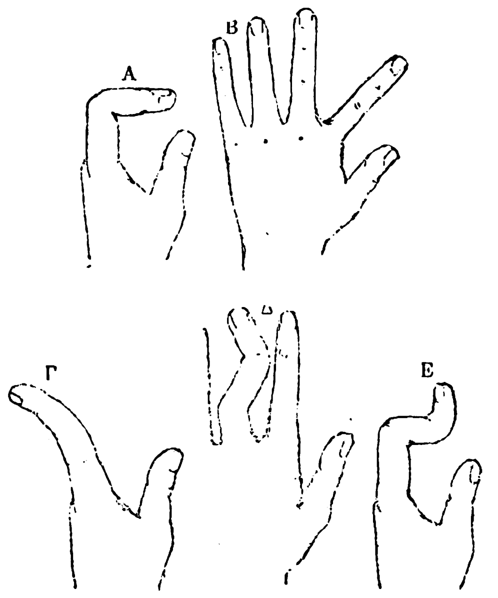

Κλινοδακτυλία.

[Α=δάκτυλος ἐν εἴδει σφύρας, Β=κλινοδακτυλία τοῦ δείκτου πρὸς τα ἔξω. Γ=ἀνεστραμμένος δάκτυλος. Δ=δάκτυλος ἐν εἴδει Ζ. Ε=δάκτυλος ἐν εἴδει ξιφολόγχης.]

Ἡ κλινοδακτυλία, εἴτε κατὰ τὴν προσθιοπισθίαν κατεύθυνσιν γίνεται εἴτε πλαγίως, προκαλεῖ μεγάλην λειτουργικὴν δυσχέρειαν, διότι παρακωλύει οἱανδήποτε χειρωνακτικὴν ἐργασίαν. Διὰ τοῦτο, ἐὰν μὲν ἐπιτύχωμεν τὴν διόρθωσιν αὐτῆς διὰ τῶν γνωστῶν φυσικοθεραπευτικῶν μέσων ἢ ἀκόμη καὶ χειρουργικῶς, ὡς π. χ. εἰς τὴν παρέκκλισιν πρὸς τὰ ἔξω τοῦ μεγάλου δακτύλου (hallux valgus), ἔχει καλῶς, ἄλλως δέον νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ πάσχοντος δακτύλου. Α. Κ.

κλινοδιαγώνιος (ἡ) (Klinodiagonale) *['Ορυκτ.]*. Καλεῖται οὕτως κατὰ τὸν Naumann ἐκ τῶν τριῶν κρυστολλογραφικῶν ἀξόνων a, b καὶ c τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος ὁ πρῶτος ἄξων a, ὁ ὁποῖος κλίνει πρὸς τὸν ἄξονα c, σχηματίζων μετ' αὐτοῦ γωνίαν διάφορον τῆς ὀρθῆς, κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὸν δεύτερον b, ὁ ὁποῖος, ὡς κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν δύο ἄλλων, ὀνομάζεται *ὀρθοδιαγώνιος* (orthodiagonale). Ἡ γωνία αὐτὴ τῶν κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων a πρὸς c, ἡ ὁποία παριστάνεται διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ γράμματος β, ἀποτελεῖ *κρυσταλλογραφικὴν σταθεράν*, διότι ἡ τιμὴ αὐτῆς δι' ἕκαστον κρυσταλλικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, εἶναι σταθερά, χαρακτηριστικὴ τῆς χημικῆς συστάσεως τοῦ σώματος τούτου. Γ. Β.

κλινοδίποδα (τὰ) *[Στρατ.]*. Τὰ σιδηρᾶ (σπανίως ξύλινα) δίποδα ὑποστηρίγματα, ἅτινα ἀνὰ δύο χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν τοποθέτησιν τῶν κλινοσανίδων. Ν. Θ. Κ.

κλινοειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ κλίνην, ὁ ἔχων σχῆμα κλίνης.

— ***κλινοειδὴς ἀπόφυσις*** *[Ἀνατομ.]*. Τρεῖς κλινοειδεῖς ἀποφύσεις ὑπάρχουσι, κείμεναι ἑκατέρωθεν τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ σώματος τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, ἡ *προσθία*, ἡ *μέση* καὶ ἡ *ὀπισθία*, ὧν ἡ μὲν προσθία ἀνήκει εἰς τὴν ἐλάσσονα πτέρυγα, ἡ δὲ μέση καὶ ἡ ὀπισθία εἰς τὸ ἐφίππιον. Ι. Π.

κλινοζωϊσίτης (ὁ) (Klinozoisit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἐπιδότου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $[SiO_4]_8\ Al_2\ [Al.OH]\ Ca_2$, μὲ μικρὰν περιεκτικότητα εἰς ὀξείδιον σιδήρου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ζωϊσίτην, ὁ ὁποῖος κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικόν, παρουσιάζει σκληρότητα καὶ εἰδικὸν βάρος παρεμφερῆ πρὸς τὰ τοῦ ζωϊσίτου καὶ ἐπιδότου, ἀπαντᾷ δὲ κυρίως εἰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς ὡς ὀρυκτὸν ἐπαφῆς ἢ καθολικῆς μεταμορφώσεως. Γ. Β.

κλινοθερμαντήριον (τό)· τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου θερμαίνεται ἡ κλίνη, οἷον δι' ἀσκοῦ θερμοῦ ὕδατος.

κλινοκέρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἄμμι τὸ μεῖζον*.

κλινόκερως (ὁ) (Clinocerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν λεπτιδῶν, περιλαμβάνον μυίας μὲ σῶμα κομψόν, ἐπίμηκες, λεπτὸν καὶ μὲ ποικίλους χρωματισμούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλινόκερως ὁ μελανὸς* (Clinocerus niger), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ ἔχει χρῶμα μελανόν, μὲ θώρακα κεκοσμημένον ὑπὸ φαιῶν λωρίδων καὶ πτέρυγας ἡμιδιαφανεῖς μὲ μελανὰς νευρώσεις. Δ. Ν. Π.

κλινοκεφαλία (ἡ) *['Ανθρωπολ.]*. Παθολογικὸν σχῆμα μορφῆς τοῦ κρανίου, χαρακτηριζόμενον διὰ ἐφιππιοειδοῦς κοιλάνσεως τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐγκαρσίως, κατὰ τὴν χώραν τῆς στεφανιαίας ῥαφῆς. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

κλινοκλασίτης (ὁ) (Klinoklas) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, βασικὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $AsO_4\ [Cu.OH]_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα ὑπὸ μορφὴν πρισματικήν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς νεφροειδῆ ἢ στηλοειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα $2^1/_2$—3, εἰδικὸν βάρος 4,2—4,4, λάμψιν ὑαλώδη, ἐπὶ ἐπιφανείας δὲ σχισμογενοῦς μαργαριτώδη, καὶ χρῶμα μαυρωπὸν κυανοπράσινον. Εὑρίσκεται ἐν Cornwall καὶ Devonschire, προσέτι δὲ ἐν Saida τῆς Σαξωνίας. Γ. Β.

κλινοπόδιον (τὸ) (Clinopodium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν, ἄλλως καλούμενον *καλαμίνθη*.

κλινόπους, —οδος (ὁ)· ὁ πούς τῆς κλίνης, τὸ ἐφ' οὗ στηρίζονται τὰ ξύλα της κλίνης, κοιν. *στρίποδο*.

κλινορρομβοειδικὸν (τό), ἢ ***κλινορρομβικὸν σύστημα.*** Ἓν ἐκ τῶν ἑπτὰ κρυσταλλικῶν συστημάτων, καθ' ἃ κρυσταλλοῦνται τὰ διάφορα κρυσταλλικὰ σώματα. Συνηθέστερον καλεῖται *μονοκλινὲς σύστημα* (βλ. λ.). Γ. Β.

κλῖνος (ὁ) (Clinus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βλεννιδῶν*. Οἱ ἰχθύες τοῦ γένους τούτου ἔχουσι σῶμα ἀρκετὰ ἐπίμηκες ἢ μέτριον, κεκαλυμμένον ὑπὸ μικροτάτων λεπίων, ῥύγχος βραχύ, ὀδόντας μικροτάτους ἐπὶ τῶν σιαγόνων καὶ τοῦ οὐρανίσκου, ῥαχιαῖον πτερύγιον ἐπιμηκέστατον καὶ ἐκ πλήθους ἀκανθῶν ἀποτελούμενον. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶναι ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν θαλασσῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλῖνος ὁ κηλιδωτὸς* (Clinus maculatus), ὅστις ἔχει μῆκος ἀρκετόν, σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ῥύγχος βραχύ, στοματικὸν ἄνοιγμα στενόν, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, ἀμφοτέρωθεν τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς τοποθετημένους, ῥάχιν κυρτὴν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα, ῥαχιαῖον πτερύγιον ἐπίμηκες, πολυακανθωτόν, χαμηλότερον κατὰ τὴν κορυφήν του καὶ ὑψηλότερον κατὰ τὸ ἄκρον του, στηθιαῖα πτερύγια βραχέα καὶ εὐρέα, ῥαχιαῖα ἀνανάπτυκτα, φέροντα ἀνὰ δύο ἐπιμήκεις ἀκάνθας, κοιλιακὸν ἐπιμηκέστατον καὶ οὐραῖον βραχὺ καὶ πλατύ. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι φαιοτεφρὸς μετὰ κυανῶν μαρμαρυγῶν. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι

Digitized by Google

ἡ ἀπεστρογγυλωμένη κυανῆ κηλίς, ἣν φέρει ἑκατέρωθεν τῶν βραγχιακῶν ἐπιπτυγμάτων. Δ. Ν. Π.

κλινοσανίς, *—ίδος* (ἡ)· σανὶς τῆς κλίνης, σανὶς ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν στριπόδων στηριζομένων πρὸς παρασκευὴν τῆς κλίνης.

κλινοσκέπασμα (τό)· τὸ σκέπασμα τῆς κλίνης, τὸ δι' οὗ τις σκεπάζεται κατακλινόμενος πρὸς ὕπνον, οἷον ἐφάπλωμα, κουβέρτα κτλ.: «κλινοσκεπάσματα βαμβακερά, — μάλλινα, — ἐλαφρὰ κτλ.».

—*[Στρατ.]* Τὸ *κλινοσκέπασμα* (κοιν. *κουβέρτα*) τοῦ στρατιώτου εἶναι μάλλινον, συνήθως ἐξ ἐρίου προβάτου, χρώματος δὲ συνήθως λευκοφαίου. Τὰ κλινοσκεπάσματα τοῦ στρατοῦ φέρουσι, διὰ συνυφάνσεως, ἀναγεγραμμένας τὰς λέξεις «Ἑλληνικὸς Στρατός». Ἐν ἐκστρατείᾳ ἕκαστος ὁπλίτης ἐφοδιάζεται δι' ἑνὸς κλινοσκεπάσματος, ἐνίοτε δ' ἡμικλινοσκεπάσματος, συσκευαζομένου ὑπὸ μὲν τῶν πεζοπόρων ἐπὶ τοῦ γυλιοῦ, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει τοιοῦτος δὲν συμπαραλαμβάνεται, τότε χιαστὶ ἐπὶ τοῦ σώματος, ὑπὸ δὲ τῶν ἐφίππων ἐπὶ τῆς σέλλας. Ν.Θ.Κ.

κλινοστάτης (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ βοτανικῇ περιστροφικὸν κατασκεύασμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται φυτὰ εἰς διαφόρους στάσεις κλίσεων, πρὸς πειραματισμόν. Κ. ΠΑΠ.

κλινοστρωμνή (ἡ)· ἡ στρωμνὴ τῆς κλίνης, στρῶμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατακλίνεταί τις πρὸς ὕπνον: «κλινοστρωμνὴ ἐκ μαλλίου, — ἐκ βάμβακος».

—*[Ὑγιειν.]* Ἡ *κλινοστρωμνὴ* ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ στρῶμα, τὸ προσκεφάλαιον, τὰς σινδόνας καὶ τὰ κλινοσκεπάσματα. Ἡ στρωμνὴ καὶ τὰ προσκεφάλαια πρέπει νὰ εἶναι πεπληρωμένα ὑπὸ ἐλαστικῆς ξηρᾶς οὐσίας, εὐκόλως διαχωρητῆς εἰς τὸν ἀέρα καὶ δυσθερμαγωγοῦ. Τοιαῦται οὐσίαι, ἐκπληροῦσαι τοὺς κανόνας τούτους, εἶναι ποικίλαι, ὧν καταλληλότεραι εἶναι αἱ τρίχες τοῦ ἵππου, τὸ καθαρὸν ἔριον, θαλάσσιά τινα χόρτα κτλ. Ἀκατάλληλα εἶναι τὸ ἄχυρον καὶ τὰ πτίλα. Τὸ προσκεφάλαιον πρέπει νὰ ἔχῃ μέτριον ὕψος. Αἱ σινδόνες πρέπει νὰ ἀλλάσσωνται δὶς τῆς ἑβδομάδος, ἵνα εἶναι πάντοτε καθαραί, τὰ δὲ σκεπάσματα νὰ εἶναι πορώδη καὶ ἀνάλογα πρὸς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ περιβάλλοντος. Αἱ φανέλλαι εἶναι προτιμότεραι τῶν ἐφαπλωμάτων, καθότι ἡ πλύσις των εἶναι εὐκολωτέρα. Κ. Α. Τ.

κλινότροχος (ἡ) *[Βοτ.]*. Ὀνομασία φυτοῦ, ἀπαντῶσα παρὰ τῷ Θεοφράστῳ καὶ ἀναφερομένη πιθανῶς εἰς τὸ κοινὸν ἐν Ἑλλάδι δένδρον *σφένδαμνος ἡ πεδινὴ* (Acer campestre). Κ. ΠΑΠ.

κλινόχλωρον (τὸ) (Klinochlor), ἢ *ῥιπιδόλιθος* (ὁ) (Rhipidolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τῶν χλωριτῶν, ἀνῆκον εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὀρθοχλωριτῶν. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $H_8 Mg_5 Al_2 Si_3 O_{18}$ Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος ὑπὸ μορφὴν πλακώδη ἢ λεπιδώδη, ἀπαντᾷ δὲ συνήθως εἰς λεπιδώδη καὶ στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει σκληρότητα 2, εἰδικὸν βάρος 2,55—2,78, εἶναι εὔκαμπτον καὶ ἔχει λάμψιν ὑαλώδη ἕως λιπαράν, ἐπὶ ἐπιφανείας δὲ σχισμογενοῦς μαργαριτώδη, καὶ χρῶμα κυανοπράσινον, πρασινόλευκον ἢ βαθυπράσινον. Τὸ κλινόχλωρον οὐδέποτε ἀπαντᾷ εἰς πυριγενῆ πετρώματα ὡς πρωτογενὲς συστατικόν. Ὡς δευτερογενὲς ὅμως συστατικὸν εἰς τὰ πετρώματα, ταῦτα καὶ ἰδίως εἰς τοὺς γάββρους, σχηματίζεται κατὰ τὴν χημικὴν ἀποσάθρωσιν τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος τῶν πυροξένων καὶ τῆς ἀμφιβόλου. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ὡραῖοι κρύσταλλοι αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐντὸς ῥωγμῶν χλωριτικῶν σχιστολίθων μαζὺ μὲ γρανάτας καὶ διοψίδιον εἰς τὸ Piemont, τὴν Ἑλβετίαν, τὸ Τυρόλον κ. ἀ. Ἰδίως ὅμως ἀπαντᾷ εἰς τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς εἰς συμπαγεῖς μάζας, διότι ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ χλωριτικοῦ σχιστολίθου, ἐπίσης δὲ καὶ τοῦ ἀμφιβολίτου, τοῦ γλαυκοφανίτου καὶ τοῦ ἐκλογίτου. Γ. Β.

κλινοχουμίτης (ὁ) (Klinohumit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ὀρθοπυριτικὸν ἅλας, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν χουμιτῶν. Τὰ μέλη τῆς ὁμάδος ταύτης ἀποτελοῦν ἕνωσιν τοῦ $Mg(F, HO)_2$ μετὰ μορίων τοῦ ὀλιβίνου, ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μορίων τοῦ τελευταίου τούτου ἐξαρτᾶται ἡ ὀνομασία καὶ αἱ κρυσταλλογραφικαὶ σταθεραὶ τοῦ μέλους. Τοιουτοτρόπως ὁ χημικὸς τύπος τοῦ κλινοχουμίτου εἶναι $Mg(F, OH)_2$, $4 (Mg, Fe)_2 SiO_4$, ἐνῷ τὰ ἄλλα μέλη τῆς ὁμάδος περιέχουν ὀλιγώτερα μόρια ὀλιβίνου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀποτελεῖ τὴν συνηθεστέραν μορφὴν χουμίτου τοῦ Βεζουβίου, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κοιτασμάτων μαγνητίτου τοῦ Tilly Foster Mine. Γ. Β.

Κλίντβορτ (Klindworth), ***Κάρολος***. Γερμανὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ μαθητὴς τοῦ Λίστ (1830—1916). Ἔζησεν ἐπὶ δεκατετραετίαν ἐν Λονδίνῳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1868—1884 ὡς καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Μόσχας. Ἐγκατασταθεὶς τέλος ἐν Βερολίνῳ, διηύθυνε μετὰ τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ τοῦ Βύλλνερ τὰς συναυλίας τῆς φιλαρμονικῆς, μόνος του δὲ τὰς συναυλίας τῆς «Wagner-Verein». Ὁ Κλίντβορτ ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ καὶ σχολὴν κλειδοκυμβάλου, ἑνωθεῖσαν τῷ 1893 μετὰ τοῦ Ὠδείου Σαρβένκα. Ἔγραψε διάφορα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, διεσκεύασε δι' ᾆσμα καὶ κλειδοκύμβαλον τὴν «Τετραλογίαν» τοῦ Βάγνερ κλπ. Γ. Σ.

κλιντήρ, *—ῆρος* (ὁ) *[Ἀρχ.]* Ἡ λέξις αὕτη σημαίνει, κατὰ τοὺς ἀρχαίους λεξικογράφους, κάθισμα καὶ νεκροδόχον φορεῖον. Τὸ κάθισμα, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ *κλισίη* καὶ *κλισμός*, εἶχε στρογγύλον ἐρεισίνωτον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κεκλιμένον πρὸς τὰ ὀπίσω, οὕτως ὥστε ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ νὰ δύναται ὄχι μόνον νὰ ἀκουμβᾷ ἀναπαυτικῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ κατακλίνεται σχεδόν. Τὸ κάθισμα τοῦτο, λίαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, παρίσταται συχνότατα ἐπὶ ἀγγείων. Φαίνεται ἐπενδεδυμένον μὲ ὑφάσματα καὶ ἐφωδιασμένον μὲ προσκέφαλα. Τὸν κλιντῆρα μετεχειρίζοντο ἰδίως αἱ γυναῖκες. Τὸ ἀναπαυτικὸν τοῦτο ἑλληνικὸν κάθισμα παραλαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι ὠνόμασαν μὲ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν *καθέδρα*. Β. Δ. Θ.

Κλιντὴρ ἢ καθέδρα ῥωμαϊκή.

Κλίντον (Clinton) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κομιτείας ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἀϊόβας, ἐπὶ τοῦ Μισσισιπῆ ποταμοῦ, 138 μίλλια Δ. τοῦ Σικάγου. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Σικάγου καὶ διαφόρων ἄλλων πόλεων. Εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον, ἔχον ἐργοστάσια κατασκευῆς ἐπίπλων, ἐφιππίων, κλειδίων, μηχανῶν φωταερίου, βαγονίων, σακχάρου. Ἐνταῦθα τῷ 1887 ἱδρύθη ἡ «Ἀμερικανικὴ Ἀμυντικὴ Ἕνωσις», μυστικὸν τάγμα, σκοπὸν ἔχον τὴν καταπολέμησιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ καθολικισμοῦ. Ἡ πόλις ἐκτίσθη τῷ 1855. Κάτοικοι 27.268.

—2) Πόλις κειμένη ἐν τῇ κομιτείᾳ Γοῦρστερ, τῆς Μασσαχουσέτης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νάσουα καὶ περὶ τὰ 15 μίλλια Β.Α. τῆς πόλεως Γοῦρστερ. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ πρὸς τὴν Νέαν Ὑόρκην σιδηρόδρομος. Ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια ἐριουργίας, ταπητουργίας, βαμβακουργίας κτλ. Ἡ βιομηχανία τῶν κομβίων χρονολογεῖται ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ πρῶτος ἀποικισμὸς ἐγένετο τῷ 1645. Κάτ. 13.075.

— 3) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Ἐρρίκου, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μισσουρῆ. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκράντ, 87 μίλλια ΝΑ. τῆς πόλεως Κάνσας. Ἔχει πυκνὸν σιδηροδρομικὸν δίκτυον. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Κλίντον ἀπαντοῦν καὶ στρώματα γαιανθράκων, ἀλλὰ κυρίως τὸ διαμέρισμα εἶναι γεωργικόν. Ἔχει ἐργοστάσια ἀγγειοπλαστικῆς καὶ ἀλευρομύλους. Κάτοικοι 5.098.

— 4) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ἰνδιάνας. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐώβας. Ἔχει μεγάλα ἀνθρακωρυχεῖα ἐν τῇ περιοχῇ της. Κάτ. 11.500. Λ. Α.

Κλίντον (Clinton), ***Γεώργιος***. Ἀμερικανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ (1739—1812). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1756 ἐναντίον τῶν Γάλλων τοῦ Καναδᾶ. Κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν σύγκρουσιν ὑπερήσπισε τὰ δικαιώματα τῶν ἀποικιῶν, ἐκλεγεὶς τῷ 1768 μέλος τοῦ ἀποικιακοῦ καὶ τῷ 1775 τοῦ ἠπειρωτικοῦ συνεδρίου, ὅπου ἐψήφισε τὴν δήλωσιν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐξελέγη μετὰ ταῦτα κυβερνήτης τῆς Νέας Ὑόρκης. Τὴν θέσιν ταύτην, εἰς ἣν ἐπέδειξεν ἔκτακτον δραστηριότητα, διετήρησεν ἐπὶ 18 συνεχῆ ἔτη (1777—1795) καὶ κατόπιν ἐπὶ ἄλλα τρία (1801—1804). Εἰς τρεῖς ἐκλογὰς (1780, 1783, 1786) δὲν εἶχεν ἀντίπαλον. Ἡγεῖτο τῆς ἀντιπολιτεύσεως τῆς ἀντιτιθεμένης πρὸς τὸν θεσμὸν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συντάγματος. Τῷ 1804 ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡττηθεὶς εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1808 ὑπὸ τοῦ Μάντισον (Madison) ἐξελέγη ἐκ νέου ἀντιπρόεδρος καὶ ἀπέθανεν ἐν Οὐασιγκτῶνι τῷ 1812. Λ. Α.

—**Κλίντον**, ***Γεώργιος***. Ἀμερικανὸς πολιτικός, κυβερνήτης τῆς Νέας Ὑόρκης ἀπὸ τοῦ 1741—1751.

— **Κλίντον** (Clinton), *σὲρ* ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος στρατηγὸς (1738—1795), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν, ἐγένετο τῷ 1758 συνταγματάρχης τῆς φρουρᾶς τῶν γρεναδιέρων, ἀφοῦ προηγουμένως ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν τῆς Νέας Ὑόρκης (Ἡν. Πολιτειῶν). Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου διεκρίθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Φερδινάνδου Μπρούνσβικ, προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην τῷ 1762 καὶ εἰς ὑποστράτηγον τῷ 1772. Ἀπὸ τοῦ 1772—1784 ἦτο βουλευτής. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν, ἀπεστάλη εἰς Ἀμερικὴν (1775), ὅπου τῷ 1778 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν βρεττανικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1781 παρῃτήθη ἕνεκα στρατιωτικῆς τινος ἀτυχίας. Ἐπανελθὼν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1790. Τῷ 1794 διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ Γιβραλτάρ, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Λ. Α.

— **Κλίντον** (Clinton), ***Ἐρρῖκος-Φάϊνες***. Ἄγγλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Γκάστομ τῆς ἐπαρχίας Νόττιγκαμ (1781—1852). Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης, ἐνδιατρίψας ἰδιαιτέρως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς κλασσικῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας. Ἔγραψε δύο ἀξιόλογα ἔργα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν, τά: «Fasti Hellenici, Ἡ πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ χρονολογία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς 55ης μέχρι τῆς 24ης ὀλυμπιάδος» (1824—1851) καὶ «Fasci Romani, Ἡ πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ χρονολογία τῆς Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρακλείου» (1845—1870). Τῷ 1851 καὶ 1853 ἐδημοσίευσεν ἐπιτομὰς τῶν ἄνωθι ἔργων. Τὰ «Φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα» τοῦ Ἐρρίκου Φ. Κλίντον (τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει αὐτοβιογραφίαν γραφεῖσαν τῷ 1818) ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ C. J. F. Clinton τῷ 1854. Λ. Α.

κλιντονίτης (ὁ) (Clintonit), ἢ ***σεϋβερτίτης*** (Seybertit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας, ὁμοιάζον ὡς πρὸς τὴν κρυσταλλικὴν μορφὴν πρὸς τοὺς μαρμαρυγίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅμως διαφέρει ὡς πρὸς τὴν σκληρότητα καὶ πρὸ παντὸς τὴν χημικὴν σύστασιν. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $H_6 (Mg\,Ca)_{10} Al_{10} Si_4 O_{36}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, εἶναι εὔθραυστον, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 4—5, εἰδικὸν βάρος 3,1, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ἐρυθρόφαιον ἕως κίτρινον. Ἀπαντᾷ εἰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς ὡς προϊὸν μεταμορφώσεως, ἰδίως δὲ ἐντὸς κοκκωδῶν ἀσβεστολίθων τῶν Amity καὶ Warwick ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Γ. Β.

Κλίντς (Clinch) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Ἀλλεγκάνυ, ἅτινα ἐκτείνονται ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς πολιτείας Βιργινίας. Ῥέει ἐπὶ 250 μίλ. πρὸς τὰ ΝΔ., ἑνούμενος μετὰ τοῦ Κίνγκστων, μεθ' οὗ σχηματίζει τὸν ποταμὸν Τενεσῆ. Εἶναι πλωτὸς εἰς πλοῖα μικρᾶς χωρητικότητος ἐπὶ 100 περίπου μίλλ. Λ. Α.

Κλίντσυ (Klinzy) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ῥωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Μπριάνσκ, παρὰ μικρὸν ἀριστερὸν παραπόταμον τοῦ Δνειπέρου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπριάνσκ - Χόμελ, ἔχουσα βιομηχανίαν ἐρίων καὶ σχοινίων καὶ χυτήρια σιδήρου. Κάτ. (1923) 16.162. Χ. Δ.

κλίνω, *ἀόρ. ἔκλινα,—ἐκλίθην, παθ. μετχ. κεκλιμένος*· κάμνω τι νὰ εἶναι πλάγιον, λοξόν, νὰ μὴ εἶναι κατακόρυφον, κάμνω τι νὰ ῥέπῃ: «κλίνω τὴν κεφαλὴν ἐμπρός, —ὀπίσω, —δεξιά, —ἀριστερά»· || ἀμετ. ἔχω θέσιν πλαγίαν, λοξήν, ῥέπω, κοιν. *γέρνω*: «ὁ τοῖχος κλίνει πρὸς τὰ ἐντός», «ἔκλινε πρὸς τὰ ἔξω»· || φρ. «κλίνω γόνυ» κάμπτω, λυγίζω τὸ γόνυ, γονατίζω, πίπτω εἰς τὰ γόνατα: «ἔκλινε γόνυ πρὸς τῆς ἁγίας εἰκόνος καὶ προσηυχήθη»· || στρέφω, γυρίζω, μεταβάλλω κατεύθυνσιν: «κλίνατε ἐπὶ δεξιά, — ἐπ' ἀριστερά»· || «ὁ ἥλιος κλίνει πρὸς τὴν δύσιν» κοιν. «γέρνει νὰ βασιλέψῃ»· || καὶ μεταφ. «ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν του» ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ· || φέρομαι, ἄγομαι, ῥέπω, εἶμαι ἐπιρρεπής: «κλίνω νὰ πιστεύσω τὰ λεγόμενα», «ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος μας», «κλίνει πρὸς τὴν ὀκνηρίαν» ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ: «ἡ πλάστιγξ κλίνει πρὸς τὰ σταθμά»· || ἐπὶ τῶν χρωμάτων: κλίνει πρὸς τὸ πράσινο, — πρὸς τὸ γαλάζιο»· || γραμματ. σχηματίζω τοὺς τύπους ὀνόματος ἢ ῥήματος: «κλίνει τὸ ὄνομα, — τὸ ῥῆμα κατ' εὐθεῖαν καὶ ἀντιστρόφως»· || παθ. μετχ. *κεκλιμένος, —η, —ον*· γερτός, ὁ μήτε κατακόρυφος μήτε ὁριζόντιος: «κεκλιμένον ἐπίπεδον» τὸ σχηματίζον γωνίαν ὀξεῖαν πρὸς τὸ ὁριζόντιον.

Κλιόσι *[Γεωγρ.]*. —1) Βουνὸς τῆς νοτίας Εὐβοίας (ἡ κορυφή του: ὑψόμετρον 2290 ποδ., πλάτ. 38° 09' 1/8 Β, μῆκ. 24° 17' 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petali Gulf and the eastern part of the Euripo channel), 4 χιλιομ. ὁριζοντιογραφίας ἀνατολικῶς τῶν Στύρων (Στούρων). Ἄριστον γνώρισμα εἰς τοὺς παραπλέοντας τὸ νότιον τμῆμα τῆς Εὐβοίας τόσον ἐξ ἀνατολῶν της ὅσον καὶ ἐκ δυσμῶν, ἀπολήγει εἰς τὸ φερώνυμον ἀκρωτήριον.—2) Ἀκρωτήριον τῶν Κοίλων τῆς Εὐβοίας, ἀπόληξις (πλάτ. 30° 10' 50" Β., μῆκ. 24° 19' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. ὁ αὐτὸς) ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου τοῦ προμνησθέντος βουνοῦ. Ἀπέχει 12 1/2 μίλ. Ἀν. τοῦ Καφηρέως. Σ. Ε. Λ.

Κλιούγιεφ, ***Νικόλαος Ἀλεξέγιεβιτς***. Σύγχρονος Ῥῶσος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1887. Μουζῖκος

Digitized by Google

ἁπλοῦς, καταγόμενος ἐκ τῆς Βορείου Ρωσίας, ἐνεφανίσθη τῷ 1912 μὲ μίαν συλλογὴν ποιημάτων: «Ὁ ἦχος τῶν ἐλάτων», ἥτις ἐπεβλήθη διὰ τὴν καλλιτεχνικήν της ἀξίαν. Χρησιμοποιεῖ ἐπιτυχῶς ἴδιον λεκτικὸν καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν ζωήν. Ἔγραψε: «Τὸ χάλκινον κῆτος» (Πετρούπολις 1919), «Πεσνοσλὸβ» (1919), «Ὁ στάβλος τῶν λεόντων» στίχοι (Μόσχα 1922), «Λένιν», συλλογὴ ποιημάτων (Μόσχα 1924) καὶ ἄλλα. Ε. Ι. Χ.

Κλιουτσέβσκη (Kliuchevsky), ***Βασίλειος-Ὀσήποβιτς.*** Ρῶσος συγγραφεὺς καὶ ἱστορικὸς (1842—1911). Ἀφιερώθη εἰς μελέτας περὶ τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν ΙΕ΄, ΙΣΤ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰῶνα. Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, δὲν ἔπαυσεν ἐρευνῶν καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην περίοδον τῆς ρωσικῆς ἱστορίας, λαμβάνων πάντοτε ὡς βάσιν τῆς κριτικῆς του ἐρεύνης τὰ ἤθη, ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἱστορικῶν συγγραμμάτων τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ δούμα τῶν Βογιάρων» (1883), «Ἡ προέλευσις τῆς δουλοπαροικίας» (1885), «Ὁ κεφαλικὸς φόρος καὶ ἡ κατάργησις τῆς δουλείας ἐν Ρωσίᾳ» (1886). Τῷ 1902 ἐξέδωκε τὴν «Ρωσικὴν ἱστορίαν», μεταφρασθεῖσαν τῷ 1925 καὶ εἰς τὴν Γερμανικήν. Μ. Ν. Δ.

Κλιουτσέφ, ἢ ***Κλιουτσέφσκαγια Σόπκα*** *[Γεωγραφ.—Ἡφαιστειολ.].* Ἡφαίστειον ὄρος ἐπὶ τῆς χερσονήσου Καμτσάτκας, ἐν τῇ ΒΑ. Ἀσίᾳ, ἔχον ὕψος 4.916 μ. Εἶναι τὸ συχνότατα λειτουργοῦν ἐκ τῶν ἡφαιστείων τῆς χερσονήσου. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν ἐκρήξεών του ἔλαβε χώραν τῷ 1829, ὁπότε ἐξέχυσε λάβαν ὄγκου $3^2/_3$ κυβ. χιλιομ. Εἶναι ἡ μεγίστη ποσότης λάβας, ἡ ὁποία μέχρι τοῦδε ἐξεχύθη κατὰ τὰς ἱστορικὰς ἐποχὰς ἀπὸ ἡφαίστειον. Γ. Κ. Γ.

Κλὶπ (Clip) */Γεωγρ./.* —1) Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀφρικῆς. Πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Ντράκενσμπεργκ, ρέει ΒΔ. καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Βάαλ, 12 μίλλια ΝΔ. τοῦ Στάντερτον. —2) Ποταμὸς πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων, ἅτινα ἐκτείνονται 15 μίλ. Δ. τῆς Γιοχάννεσμπουργ, καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ποταμὸν Βάαλ, μετὰ ΝΔ. ροῦν 70 μιλλίων. Ὁ ποταμὸς οὗτος προμηθεύει ὕδωρ εἰς τὰ χρυσωρυχεῖα τοῦ Μπλὰκ Ρήϊφ (Black Reef). Λ. Α.

κλίπεος (ὁ) (clipeus) *[Ἀρχ.].* Ἡ ἀσπὶς παρὰ Ρωμαίοις (βλ. λ. *ἀσπίς*).

Κλίππελ-*Φάϊλ* (Klippel Feil) ***συνδρομὴ*** *[Ἰατρ.].* Συνίσταται εἰς τὴν ἐκ διαπλάσεως παραμόρφωσιν τῶν αὐχενικῶν σπονδύλων, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς καταφανοῦς ἐλλείψεως τοῦ αὐχένος· κατὰ ταύτην αἱ κινήσεις τῆς κεφαλῆς εἶναι λίαν περιωρισμέναι, στηρίζεται δ᾽ αὕτη ἀπ᾽ εὐθείας ἐπὶ τοῦ κορμοῦ. Ἀνατομικῶς ἐξεταζόμενοι οἱ αὐχενικοὶ σπόνδυλοι εἶναι συγκεκολλημένοι πρὸς ἀλλήλους ἐν εἴδει ὀστεώδους μάζης, εὐρύτατα διηνεῳγμένης ἐπὶ τὰ ὀπίσω εἰς δισχιδῆ ράχιν (spina-bifida), ἐπεκτεινομένην ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ κρανίου μέχρι τῶν πρώτων θωρακικῶν σπονδύλων. Ἡ συνδρομὴ αὕτη ἀνεγνωρίσθη τῷ 1911. Μ. Ν. Κ.

κλίππερ (τὸ) (clipper) */Ναυτ./.* Τύπος ἐμπορικοῦ ἱστιοφόρου, ἐξαρτισμοῦ δρόμωνος ἢ ὑπερδρόμωνος, ὅστις πραγματοποιηθεὶς ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις, μεσοῦντος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐγκαινίασε καὶ διετήρησε ταχύτητας ἀφαντάστους ἕως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ δὴ δι᾽ ἱστιοφόρα πλοῖα. Ἡ σύλληψις τῆς ἰδέας τῆς ναυπηγήσεως τῶν κλίππερς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ πολέμου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὁπότε, παρὰ τὴν γενικὴν ἀντίληψιν, καθ᾽ ἣν ὁ ἐξ ἑπτὰ φρεγατῶν καὶ ἐμπορικῶν διεσκευασμένων εἰς καταδρομικὰ στόλος τῆς συμπολιτείας θὰ κατεστρέφετο ἐντὸς βραχυτάτου, ἠδυνήθη οὗτος ἐν τούτοις νὰ καταφέρῃ σοβαρώτατα πλήγματα εἰς τὸ ναυτικὸν τῆς θαλασσοκρατείρας γόητρον. Αἱ ἀπίστευτοι δὲ τῶν Ἀμερικανῶν ἐπιτυχίαι αὗται ὠφείλοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς προγόνους τῶν κλίππερς, τὰς ὀξυπλόους, μακρὰς καὶ μεγίστας ἐπιφανείας ἱστιοφοριῶν ἐχούσας φρεγάτας. Ἀποκαταστάσης τῆς εἰρήνης ὁ τύπος τῶν τοιούτων σκαφῶν εἶχε παροραθῆ. Ὅταν ὅμως τὸ ἀτμήλατον σκάφος ἀπέβη ἐπικίνδυνος τοῦ ἱστιοφόρου συναγωνιστής, οἱ Ἀμερικανοὶ ἐφοπλισταὶ ἀνεμνήσθησαν τῶν ναυτικῶν ἀρετῶν τῶν φρεγατῶν ἐκείνων, καὶ οἱ ναυπηγοί των, πρὸ πάντων ὁ Donald Mac Kay, ἐμελέτησαν τὸν τύπον τοῦ κλίππερ, παρασχόντα σκάφη στερεώτατα καὶ δυνάμενα νὰ ἀψηφῶσι τοὺς κλύδωνας τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τοῦ Καίηπ Χόρν, χάρις εἰς τὴν ἰδιαζούσης στερεότητος ναυπηγίαν των, καθ᾽ ἣν καὶ αὐτὸς ὁ φάλκης ἀπετέλει μέρος τοῦ σκελετοῦ τοῦ σκάφους. Ὀξύπρωρα δὲ καὶ ἔχοντα ἱστιοφορίαν δυσαναλόγως μεγάλην, ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σκάφους των, ἐπετύγχανον κατὰ τὰς ὠκεανοπλοΐας των, συνδυάζοντα τὰς περὶ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀμερικὴν πλεύσεις των ἀναλόγως τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων, ἀφάνταστον ταχυπλοΐαν καὶ δὴ εἰς τὰ νότια πλάτη, ὅπου οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι πνέουσι σφοδροὶ δι᾽ ὅλου τοῦ ἔτους καὶ τὸν χειμῶνα μάλιστα καταιγίζοντες. Οἱ πλέον ἀπίστευτοι εἰς ταχύτητα ἱστιοφόρου διάπλοι ἐπετεύχθησαν ὑπὸ τοῦ κλίππερ «Ἀηδὼν» («Nightingale»), σημειώσαντος δίαρμα 336 μιλ. εἰς ἓν τῶν εἰκοσιτετραώρων τῆς ἀπὸ Σαγγάης εἰς Ντήηλ ὠκεανοπλοΐας του, ὅπερ ὑπερέβησαν τὸ «Ἱπτάμενον Νέφος» («Flying Cloud»), καὶ τὸ «Κῆρυξ τοῦ Ὠκεανοῦ» («Ocean Herald»), διανύσαντα 427 μίλ. εἰς 24 ὥρας, ὅπερ κατέρριψεν ὁ «Μονάρχης τῶν θαλασσῶν» («Sovereign of the Seas»), τηρῆσαν ἐν συνεχείᾳ καὶ ὑπὲρ τὸ εἰκοσιτετράωρον σταθερὰν ταχύτητα 18 μιλλίων (*G. Holmes*, Ancient and Modern Ships τόμ. I σελ. 150). Ἄλλο κλίππερ, τὸ «Ἐρυθροχίτων» («Red Jacket»), πλέον ἐξ Ἀγγλίας εἰς Αὐστραλίαν, διήνυσε νοτίως του Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1856, μὲ πάγον εἰς τὸ κατάστρωμα, 2.672 μίλ. ἐν ὀκτὼ ἡμερονυκτίοις δηλαδὴ μὲ μέσην ταχύτητα 14 μιλλίων ὡς ἔγγιστα· ἕτερον ἀγγλικὸν «James Baines» εἶχεν ἡμερήσιον δίαρμα τὴν 17 Ἰουνίου 1854, ἐν τῷ αὐτῷ ὠκεανῷ, βορειότερον ὅμως, 420 μιλ., δηλαδὴ ἔπλεε μὲ μέσην ταχύτητα $17^1/_2$ μιλ. καὶ τοῦτο ἱστιοφοροῦν μετ᾽ ἀναπεπταμένων σιπάρων· τοῦθ᾽ ὅπερ καταδεικνύει τὴν στερεότητα οὐ μόνον τοῦ σκάφους ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξαρτίας.

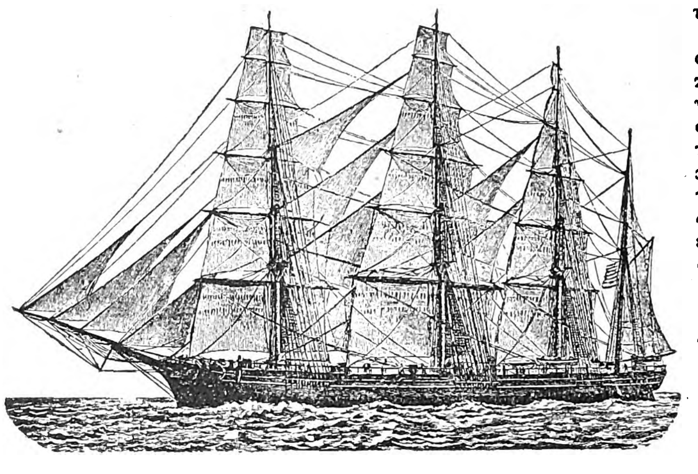

Τὸ μέγιστον τῶν ναυπηγηθέντων κλίππερς «Μεγάλη Δημοκρατία».

Τὸ ἐπιβλητικώτερον ὅμως εἰς μέγεθος κλίππερ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξε τὸ ὑπὸ τοῦ Δόναλδ Μὰκ Κέϋ ἐπίσης ναυπηγηθὲν (1853) «Μεγάλη Δημοκρατία» («Great Republic») πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀπὸ νέας Ὑόρκης εἰς Ἅγιον Φραγκῖσκον ὠκεανοπλοΐας. Τὸ μῆκός του ἦτο 305 ποδῶν, τὸ πλάτος του 53, τὸ βάθος του 30 ποδ. καὶ τὸ ἐκτόπισμά του 3700 τόννων. Εἶχε 4 καταστρώματα, ἡ δὲ ξύλωσίς του ἐνισχύετο ἀπὸ ποδοστήματος ἕως στείρας διὰ πλαγίων σιδηρῶν συνδετῶν. Ἡ ἱστιοφορία του εἶχεν ἐπιφάνειαν 4380 τετραγωνικὰ μέτρα καὶ ἡ ὀργανική του δύναμις ἀνήρχετο εἰς 130 ἄνδρας, ἦτο δὲ τὸ πρῶτον πλοῖον, ὅπερ ἐφωδιάσθη διὰ διπλῶν δολώνων. Ἀπητήθησαν διὰ τὴν κατασκευήν του: 50 χιλιάδες ἡμερομίσθια, 3810 κυβικὰ μέτρα ξηρᾶς πεύκης, 2056 τόννοι λευκῆς δρυός, 336 τόννοι σιδηρικῶν, 6 τόννοι χαλκοῦ μετὰ τῶν φύλλων ἐπιχαλκώσεως καὶ 14670 τρέχοντα μέτρα φύλλων ὀθόνης. Δυστυχῶς τὸ ὡραῖον τοῦτο πλοῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ καταδείξῃ τὰς ναυτικὰς ἀρετάς του, καθ᾽ ὅσον, παθὸν ναυφθορίαν ἐκ πυρκαϊᾶς, μετεσκευάσθη εἰς ἁπλοῦν δρόμωνα· τὸ ὑπόδειγμά του ὅμως εὑρίσκεται ἐν Παρισίοις εἰς τὸ ἐν τῷ Λούβρῳ μουσείῳ τοῦ ναυτικοῦ.

Οἱ Ἄγγλοι ἐφοπλισταὶ πολὺ ἐβράδυναν εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐπιτευχθεισῶν εἰς τὰ κλίππερς τελειοποιήσεων, καὶ μόνον μετὰ τὴν κατάργησιν (1850) τῶν ἕως τότε ἰσχυσασῶν διατάξεων περὶ ναυτιλίας, ἀπεφάσισαν νὰ κινηθοῦν εἰς ναυπηγήσεις πλοίων, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ συναγωνίζωνται, καὶ ἔστιν ὅτε ἐπιτυχῶς, τὰ ἀμερικανικά, διότι πράγματι οἱ ἕως τότε ἰσχύσαντες περὶ ναυτιλίας νόμοι ἦσαν λίαν περιοριστικοὶ τῶν μέσων, δι᾽ ὧν ἡ ἀγγλικὴ ναυτιλία θὰ κατεπολέμει τὸν κινδυνωδέστατον ἀντίζηλόν της. Πρῶτος ὁ ἐφοπλιστὴς Ρίτσαρδ Γκρήην ἐγκαινίασε τὴν πρόκλησιν διὰ τοῦ κλίππερ «Προκαλῶν» («Challenger»), καθελκυσθέντος τῷ 1850 καὶ τὸ ὁποῖον μετὰ τῶν «Stornoway» καὶ «Chrysolite» ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα ἀγγλικὰ κλίππερς, ναυπηγηθέντα ὑπὸ τῶν Hall and Co Ltd εἰς Ἄμπερντην. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν κατὰ τὸ ἥμισυ μικρότερα εἰς διαστάσεις τῶν ἀμερικανικῶν, δὲν ἀπετέλεσαν σοβαρὸν συναγωνιστὴν αὐτῶν. Πρῶτον δὲ τὸ «Cairngorm», ναυπηγηθὲν ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἐπέτυχεν ἐξίσωσιν ταχύτητος πρὸς τὴν τῶν ἀμερικανικῶν, ὂν δὲ στερεώτερον ναυπηγημένον ἐκείνων καὶ παραδίδον τὸ φορτίον του ὑπὸ καλυτέρας συνθήκας, ἐπροτιμᾶτο· τῷ δὲ 1856 τὸ μέγα βρεττανικὸν κλίππερ «Αὐθέντης τῶν νήσων» («Lord of the Isles»), ναυπηγηθὲν ὑπὸ τῶν Scotts ἐν Γρῆνοκ, δὶς κατέρριψε τὰς συντομωτάτας ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἐπιτευχθείσας διαρκείας πλοῦ μεταξὺ Σαγκάης καὶ Γρῆνοκ, ἔκτοτε δὲ ἡ ἀγγλικὴ σημαία ἐπανέκτησε τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν διὰ τῆς ὠκεανοπλοΐας ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ σιδήρου ἀντὶ τοῦ ξύλου εἰς τὰς ναυπηγήσεις τῶν ἱστιοφόρων ἐν ἀρχῇ, μειώσασα τὴν ταχύτητα τῶν κλίππερς, καὶ ἡ πλήρης ἐπικράτησις τῶν ὑπερωκεανίων ἀτμοπλοίων ἐν τῇ ἐξυπηρετήσει τοῦ διὰ τῶν μακρῶν θαλασίων ὁδῶν ἐμπορίου ἔθεσαν ἐκποδὼν τὰ κλασσικὰ κλίππερς, μὴ δικαιουμένων πλέον εἰς τοιαύτην ὀνομασίαν, ἅτε μὴ ἐχόντων τὴν μεγάλην ἐκείνων ταχύτητα, οὐδὲ τὰς ναυτικὰς ἀρετάς των, τῶν συγχρόνων ἀμφικινήτων ὑπερδρομώνων ἢ πολυστήλων ἡμιολιῶν, συναγωνιζομένων εἰσέτι, ὁλονὲν ὀλιγώτερον ὅμως, τὸ ἀτμόπλοιον, διὰ τὸ ὀλιγώτερον δαπανηρὸν τῆς προώσεώς των, συντελουμένης διὰ τῶν ἱστίων καὶ ἐνίοτε διὰ βοηθητικῆς τινος μηχανῆς.

Ἡ ὀνομασία *κλίππερ* μετεβιβάσθη περὶ τὸ 1878 εἰς διστήλους κερκούρους, εἰδικῶς ναυπηγουμένους δι᾽ ἱστιοδρομικοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ καὶ εἰς μονοστήλους τοιούτους, χρησιμεύοντας ἔτι καὶ νῦν πρὸς ἀναψυχὴν ἐντὸς τῶν ἑλβετικῶν λιμνῶν καὶ τοῦ Σηκουάνα· οἱ τελευταῖοι οὗτοι φέρουν, ἀντὶ ἐπιδρόμου, ὠτοειδὲς ἱστίον, λαῖφος καὶ ἀρτέμονας. Σ. Ε. Λ.

Κλίππερτον (Clipperton) */Γεωγρ./.* Ἀπομεμονωμένη ἀκατοίκητος νησὶς τοῦ Εἰρηνικοῦ, κειμένη ἀπέναντι τῆς μεξικανικῆς παραλίας, καθοριζομένη ὑπὸ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων 10^0 13′ Β. πλάτους καὶ 110^0 27′ Δ. μήκους Γκρήνουϊτς. Ἔχει ἔκτασιν 5 τ. χλμ., τὸ δὲ ὕψος της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 30 μέτρα. Ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὸ Μεξικόν. Σήμερον ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν. Χ. Δ.

κλιπσταϊνίτης (ὁ) (Klipsteinit) */Ὀρυκτολ./.* Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν ἅλας τοῦ μαγγανίου, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν τρικλινῶν πυροξένων. Ἀποτελεῖ μεῖγμα τοῦ ροδονίτου ($Mn\ Si\ O_3$) μετὰ διοξειδίου τοῦ μαγγανίου $Mn\ O_2$, προερχόμενον ἐξ ἀποσαθρώσεως. Παρουσιάζει σκληρότητα 5.5, εἰδικὸν βάρος 3,5 καὶ χρῶμα ὑπόφαιον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς Herborn ἐν Nassau. Γ. Β.

Κλίσα-Χισὰρ */Γεωγρ./.* Πολίχνη τῆς Τουρκίας (βλ. λ. *Γκιουνὲς-Χισάρ*).

κλισὲ (τὸ) (γαλλ. cliché). Τεχνικὸς ὅρος, δι᾽ οὗ σημαίνεται ἐν μὲν τῇ φωτογραφικῇ τέχνῃ αὐτὴ αὕτη ἡ ἀρνητικὴ πλάξ, ἐν δὲ τῇ τσιγκογραφίᾳ καὶ τυπογραφίᾳ, κατ᾽ ἐπέκτασιν, ἡ στερεά, ἐπίπεδος ἢ κυλινδρική, ἀναλόγως τῶν χρησιμοποιουμένων πιεστηρίων, πλὰξ (ἐκ τσίγκου, χαλκοῦ κ.τ.λ.), ἥτις, μετὰ κατάλληλον ἐπεξεργασίαν, χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν πάσης φύσεως εἰκόνων, ὧν τὴν πιστὴν ἀπόδοσιν ἐπιδιώκομεν κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *στερεοτυπία, τσιγκογραφία, τυπογραφία, φωτοτυπία.*

Κλισέκιοϊ (=Ἐκκλησοχώρι) */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ σημερινοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Σμύρνης, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Περγάμου (Μπέργκαμα), συνοικισθὲν πρὸ 70 ἐτῶν ὑπὸ Περγαμηνῶν, Μυτιληναίων καὶ Θετταλομαγνήτων. Ὅλοι οἱ κάτοικοί του προσέφυγον μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν (φθινόπωρον 1922) εἰς Ἑλλάδα.

Κλισὲ-*Μπαΐρ* *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τοῦ καζᾶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατ. Θρᾴκης, ὀνομασθεὶς ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς *Ἀπανωκκλήσιον* (βλ. λ.).

κλισιάς,—*άδος* (ἡ)· αὔλειος μεγάλη θύρα, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχονται τὰ κτήνη (ἀρχ.)· ‖ εἶδος φράγματος, χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ ἰχθυοτροφεῖα (γράφεται καὶ *κλεισιὰς* διὰ τὴν ἀμφίβολον ἐτυμολογίαν παρὰ τὸ κλίνω καὶ παρὰ τὸ κλείω).

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *κλισιὰς* (κοιν *μονόφυλλο ποοτέλλο*) τὸ κλεῖον θυρίδα πλοίου, ἑνιαῖον ὀρθογωνίου σχήματος κατασκεύασμα, περίστρεπτον περὶ δύο ὁριζοντίους γιγγλυμοὺς συγκρατοῦντας τὴν ἄνω πλευράν του. Ἡ κλισιὰς ἠνεῳγμένη συγκρατεῖται εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν ἄνοιγμα δι᾽ ἀορτῆρος ἐξ ἁλύσεως, κεκλεισμένη δὲ καθίσταται ὑδατοστεγὴς διὰ πιεστικῶν περικο-

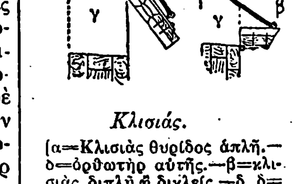

Κλισιάς.

[α=Κλισιὰς θυρίδος ἁπλῆ.—ο=ὀρθωτὴρ αὐτῆς.—β=κλισιὰς διπλῆ ἢ δικλείς.—δ, δ=ὀρθωτῆρες αὐτῆς.—γ=θυρὶς τοῦ πλοίου.]

Digitized by Google

χλίων ἐν σχήματι λύρας, συσφιγγόντων τὴν κάτω ὁριζοντίαν πλευράν της πρὸς τὸν κάτω διάπηγα τῆς θυρίδος. Σ. Ε. Λ.

— *[Λιμεν. ἔργα]* Ἡ *κλισιὰς* κυρίως εἶναι *ὑδροφράκτης* ποταμοῦ ἢ διώρυγος, ἐπιτρέπων τὸν σχηματισμὸν ὑψηλοτέρας ὑδατίνης στάθμης πρὸς τὸ ἓν μέρος αὐτοῦ. Εἰδικώτερον, κλισιὰς ὀνομάζεται ἡ ἔκτασις τοῦ ὑδαφράγματος, ἡ περιλαμβανομένη μεταξὺ δύο τοιούτων ὑδροφρακτῶν—δυναμένων νὰ ὦσι καὶ θυρόπλοια—καὶ ἀποτελοῦσα οἱονεὶ *νηοδόκην*, χρησιμεύουσαν εἰς τὴν μεταγωγὴν τῶν πλοίων τῶν θελόντων νὰ διέλθουν ἀπὸ ἑνὸς τμήματος τοῦ πλωΐμου τῆς διώρυγος πρὸς τὴν ἀνάντη ἢ πρὸς τὴν κατάντη αὐτοῦ. Αἱ τοιαῦται κλισιάδες εἶναι αἱ μᾶλλον χρησιμοποιούμεναι εἰς διώρυγας καὶ ποταμούς, ἢ καὶ εἰς στόμια λιμένων, εἰς οὓς τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας εἶναι παράγων ὑπολογίσιμος. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ ὑπὸ τὴν τοιαύτην εἰδικὴν ἔννοιαν κλισιὰς ἐξ ὑδροφράγματος (τοῦ θαλάμου τῆς νηοδόκης) ἀπομονουμένου ἀπὸ τὴν ἀνάντη καὶ τὴν κατάντη τῆς διώρυγος, μέσῳ θυρῶν (ὑδροφρακτῶν) ἀνθεκτικωτάτων, ὧν τὰ θυρόφυλλα —αὐτὰ εἶναι κυρίως εἰπεῖν αἱ κλισιάδες— προσαρμόζουν ὑδατοστεγῶς κατὰ κοινὴν ἀκμήν, σχηματιζομένης διέδρου γωνίας, ἐχούσης τὴν κόψιν της ἐστραμμένην εἴτε πρὸς τὴν ἀνάντη εἴτε πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐξ ἧς ἔρχεται ἡ πλημμυρίς, καὶ γενικῶς, πρὸς τὴν διεύθυνσιν καθ' ἣν καταθλίβει τὸ ὕδωρ τοὺς ὑδροφράκτας. Τὰ δὲ διαμήκη τοιχώματα τοῦ ὑδροφράγματος τῆς κλισιάδος, τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν νηοδόκην, ἑδράζονται ἐπὶ καταστρώματος ἐκ σκυροκονιάματος ἀνθεκτικοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἐκκοιλαίνηται ὑπὸ τὴν πίεσιν ἢ τὴν ἀπὸ τῶν ὑδάτων διάβρωσιν, καὶ ἀποτελοῦντος τὸν πυθμένα τῆς νηοδόκης· συνήθως τὸ τοιοῦτον κατάστρωμα ἐπιστρώνεται διὰ παχέος στρώματος τσιμεντοκονίας. Εἰς τὸ πρὸς τὴν ἀνάντη ἄκρον τῆς νηοδόκης εὕρηται ὁ *τοῖχος κρεμάσεως*, ἔχων ὕψος ποικίλον, ἀπολήγων δὲ πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸ κατάστρωμα, ἐφ' οὗ και ἑδράζεται. Εἶναι δὲ ἐφωδιασμένοι οἱ ὑδροφράκται τῆς κλισιάδος διὰ *πακτῆς* (κοιν. *βάννας*, κινητῆς θυρίδος, ἀνοιγούσης κατὰ κατακόρυφον διεύθυνσιν) δι' ἧς, ἀνυψουμένης ἐν ἀρχῇ, ἐξισοῦται ἡ στάθμη τῆς νηοδόκης πρὸς τὴν τοῦ ἑνὸς τῶν ἑκατέρωθεν αὐτῆς τμημάτων τῆς διώρυγος, καὶ ἐρείδονται καθ' ἑκατέραν μὲν τῶν πλαγίων πλευρῶν των πρὸς ἔποχθα ἀκρόβαθρα ἐκ λιθοδομῆς διὰ τσιμεντοκονίας, ὀνομαζομένων *ὑποκλείθρων*, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τῆς κάτω πλευρᾶς του ἐπὶ ἀναλόγου ὑποκλείθρου ἐν τῷ καταστρώματι, ὁπότε πιεζομένης τῆς θύρας

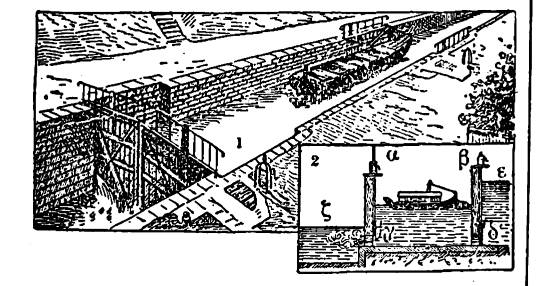

Συνολικὴ παράστασις κλισιάδος (1) καὶ ἐγκαρσία τομὴ κλισιάδος (2).

[α=ὑδροφράκται (θύραι) τῆς κλισιάδος· γ= πακτὴ ἀνοικτή· δ=πακτὴ κλειστή· ε=ἀνωτέρα στάθμη· ζ= κατωτέρα στάθμη.]

ὑδροστατικῶς ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑποκλείθρων, ἀποτρέπεται ἡ διὰ μέσου τῶν ἁρμῶν τῆς ἐπαφῆς της διαρροή. Περιώνυμοι κλισιάδες εἶναι αἱ τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ καὶ μεταξὺ αὐτῶν αἱ εἰς Μιραφλόρες, Πέδρο-Μιγκουέλ, Κουλέμπρα καὶ Γκατούν. Σ. Ε. Λ.

— *[Ναυτ. Φαρ.] Κλισιὰς* καλεῖται κατασκεύασμα ἐστεγασμένον, ἐκ σιδηρελάσματος ἢ χυτοσιδηρῶν τεμαχίων, ἀφ' οὗ ἀρτᾶται πᾶς πρεπούσης καλῆς κατασκευῆς φανὸς λιμένος, εἴτε διὰ πετρελαίου λειτουργῶν, εἴτε αὐτόματος. Διακρίνομεν δὲ εἰς τὴν κλισιάδα: Τὸν *θαλαμίσκον* (1) ἐν ᾧ ἡ *τράπεζα ὑπηρεσίας* (2), ἔχουσα *ὀμφαλὸν περίστρεπτον* (11) διὰ τὴν στροφὴν τοῦ φωτιστικοῦ μηχανήματος κατὰ τοὺς καθαρισμούς του, καὶ τὸ *βαροῦλκον* (3) δι' ἀτέρμονος κοχλίου λειτουργοῦν πρὸς ἄρσιν τοῦ *φωτιστικοῦ μηχανήματος* εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν (7)· τοὺς δύο *ὀρθοστάτας* (4), συνδεομένους ἀμοιβαίως διὰ διαπήγων ὁριζοντίων, χρησιμευουσῶν ἅμα καὶ ὡς *κλιμακίων* (5) διὰ τὴν οὕτω σχηματιζομένην *κλιμακίδα ἐπιθεωρήσεως*, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων ἡ *τροχαλία ἄρσεως* (6) τοῦ φωτιστικοῦ μηχανήματος καὶ πλαγίως αἱ *εὐθυντηρίαι* (9)· τὴν *πρόσοψιν* τοῦ θαλαμίσκου, ἐφ' ἧς στερεοῦνται οἱ *ὀρθοστάται*, ἔχουσαν *θύραν δίφυλλον* (10), δι' ἧς εἰσέλκεται τὸ μηχάνημα τοῦ φανοῦ, πρὸς φύλαξιν καὶ καθαρισμόν, καθαιρούμενον ἐν ἡμέρᾳ. Τὸ ὀπτικὸν μηχάνημα διὰ πετρελαίου τοῦ κλασσικοῦ τύπου τῶν κλισιάδων ἔχει ἑστιακὴν ἀπόστασιν διοπτρικοῦ τυμπάνου Φρενέλ, εἰς μὲν τὰς συνήθεις 150 χιλ., εἰς δὲ τὰς μείζονος ὑποδείγματος 187 $^1/_2$ χιλ., εἶναι δὲ ἐφωδιασμένον διὰ μονομύξου λυχνίας καὶ χρωστικῶν κυλινδρικῶν κρυσταλλοπινάκων, μεταβαλλόντων τὸ λευκὸν φῶς εἰς πράσινον μὲν ἂν ἡ κλισιὰς πρόκειται νὰ τοποθετηθῇ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι, ἢ εἰς ἐρυθρὸν ἐὰν ἀριστερᾷ. Αἱ κλισιάδες, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐπινοήσεως (1915) ἐλατηριωτῶν μη-

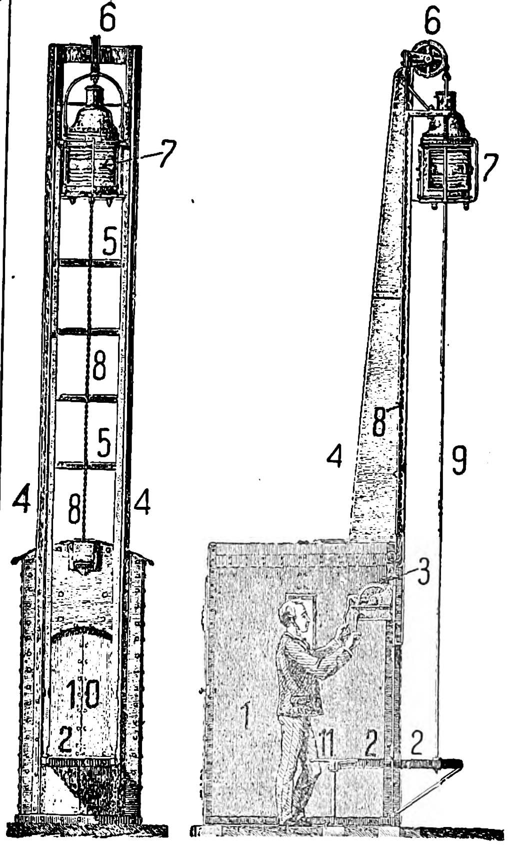

Κλισιὰς τύπου Sautter-Lémonier.

['Αριστερᾷ: πρόσοψις, δεξιᾷ τομὴ διαμηκης. 1=θαλαμίσκος· 2=τράπεζα ὑπηρεσίας· 3=βαροῦλκον μετ' ἀτέρμονος κοχλίου· 4=ὀρθοστάται καὶ κλῖμαξ ἐπιθεωρήσεως· 5=κλιμάκια κλιμακιδος· 6=τροχαλία ἀναρτήσεως φωτιστικοῦ μηχανήματος· 7=φωτιστικὸν μηχάνημα ἐπηρμένον εἰς τὴν θέσιν τῆς λειτουργίας· 8=ἅλυσις ἀναρτήσεως καὶ καθαιρέσεως μηχανήματος· 9=εὐθυντηρίαι διατηρήσεως τοῦ φωτιστικοῦ μηχανήματος εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν του κατὰ τὴν ἄρσιν καὶ τὴν καθαίρεσιν· 10=δίφυλλος θύρα εἰσολκῆς ἢ ἐξολκῆς μηχανήματος· 11=περίστρεπτος ὀμφαλός.]

χανισμῶν, ἀποδιδόντων οἱονδήποτε χαρακτηριστικὸν σκαρδαμύσσοντος φωτός, τοποθετοῦνται καὶ ὡς μικροὶ φάροι ἀκτοπλοΐας, ἀποδίδουσαι διὰ μὲν λευκὸν φῶς φωτοβολίαν 9 μιλ., δι' ἐρυθρὸν 5 $^1/_2$ καὶ διὰ πράσινον 4 $^1/_2$ ὑπὸ μέσην ἀτμοσφαιρικὴν διαφάνειαν Μεσογείου. Αἱ κλισιάδες τῶν αὐτομάτων φάρων εἶναι παραλληλεπίπεδοι, δυνάμεναι νὰ περιλαμβάνωσιν ἕως 4 *ἀεριοταμιευτῆρας*· ἐσχάτως ὅμως («Ἄγκα» 1929) κατεσκευάσθησαν τοιαῦται χυτοσιδηραῖ, διὰ 5 ἀεριοταμιευτῆρας, ἄφθαρτοι τελείως ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν ψεκασμὸν τῶν κυμάτων ἅλμης. Σ. Ε. Λ.

κλισίμετρον (τὸ) (Clisimètre — Gradbogen) *[Τοπογρ.]*. Καλεῖται τοπογραφικὸν ὄργανον, ὅμοιον πρὸς τὴν στάθμην τῶν τεκτόνων *(ἀλφάδι)*, ἐφωδιασμένον διὰ τόξου κύκλου, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ μετρήσῃ τὴν κλίσιν γραμμῆς τινος ὡς δείκνυται ἐν τῷ σχήματι.

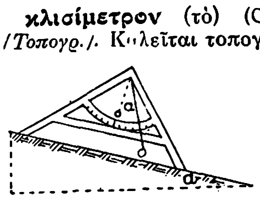

Κλισίμετρον.

— *[Ναυτ.]* Τὸ ναυτικὸν *κλισίμετρον* δεικνύει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ μέτρον τῆς κλίσεως τοῦ πλοίου πρὸς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν του. Ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ πλήρους ὀρειχαλκίνου ἡμικυκλίου (μετρογνωμονίου), δυναμένου νὰ κινῆται ἐλευθέρως περὶ ἄξονα κάθετον εἰς τὸ ἐπίπεδόν του καὶ διερχόμενον διὰ τοῦ κέντρου, καὶ φέροντος διαιρέσεις ἀπὸ 0^0 ἕως 90^0 ἑκατέρωθεν τῆς ἀκτῖνος τοῦ μέσου τῆς ἡμιπεριφερείας, ὅπου καὶ τὸ «μηδὲν» τοῦ κλισιμέτρου. Τὸ ὄργανον στερεοῦται ἐπί τινος μέρους τῆς αἰθούσης τοῦ κυβερνήτου, ἀλλὰ πάντως κατὰ διεύθυνσιν παράλληλον πρὸς τὸ ἐγκάρσιον τοῦ σκάφους, δείκτης δὲ στερεῶς συνδεδεμένος πρὸς τὸ σκάφος καὶ ὁμοκέντρως πρὸς τὸν ἄξονα, περὶ ὃν κινεῖται τὸ κλισίμετρον, δεικνύει «μηδὲν» ὅταν τὸ πλοῖον εἶναι ἀκίνητον ἀλλὰ καὶ ἰσόζυγον. Πλαγιάζοντος ὅθεν τοῦ πλοίου πρός τινα τῶν πλευρῶν του, τὸ μὲν ἡμικύκλιον, ἔχον τὴν διάμετρον πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὴν καμπυλότητα πρὸς τὰ κάτω, διατηρεῖ διαρκῶς τὴν κατακόρυφον θέσιν του, ἐνῷ ὁ δείκτης παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ σκάφους δεικνύει τὴν διαίρεσιν τὴν παρέχουσαν εἰς μοίρας τὴν γωνίαν, καθ' ἣν ἔκλινεν ὁ δείκτης, δηλαδὴ τὸ πλοῖον. Σ. Ε. Λ.

— *[Πυροβολ.]* Τὸ *κλισίμετρον* εἶναι μικρὸν φορητὸν ὄργανον, δι' οὗ δύναται νὰ μετρηθῇ διὰ διοπτεύσεως ἡ ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος γωνιαία διαφορὰ ὕψους ἀντικειμένου τινός. Ἡ διασκευὴ τούτου βασίζεται εἴτε ἐπὶ κινητῆς κατακορύφου ἄντυγος, ἧς τὸ μηδὲν τῶν διαιρέσεων διατίθεται διὰ τῆς ἐπενεργείας βάρους τινὸς πάντοτε ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος, εἴτε ἐπὶ διαφανοῦς τινος διαφράγματος, ἐφ' οὗ ὑπάρχει κατακόρυφος βαθμονόμησις, ἧς τὸ μηδὲν διατίθεται ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος ὑπὸ τοῦ παρατηρητοῦ τῇ βοηθείᾳ μικροῦ φυσαλλιδωτοῦ χωροβάτου ὁρωμένου συγχρόνως μετὰ τοῦ διοπτευομένου ἀντικειμένου, τῇ βοηθείᾳ μικροῦ πρίσματος. Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις ἐφαρμόζεται ἐνίοτε καὶ εἰς τὰς συνήθεις ἀτομικὰς διόπτρας τοῦ πυροβολικοῦ, δυναμένας νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ὡς κλισίμετρον. Καίτοι κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς βολῆς τὰ κλισίμετρα ταῦτα δύνανται νὰ ὦσι λίαν ἐπωφελῆ καὶ κυρίως διὰ τὴν μέτρησιν τῆς γωνίας θέσεως, ἐν τούτοις ἡ χρῆσις αὐτῶν οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐγενικεύθη, ἕνεκα τῆς μὴ εὐχεροῦς πάντοτε χρήσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐπιτυγχανομένης μικρᾶς ἀκριβείας. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

κλισιογράφος (ὁ) *[Ναυτ.]*. Φωτογραφικὸν ὄργανον, χαράσσον ἐν συνεχείᾳ τὰς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κλίσεις τῆς αὐτοκινήτου τορπίλλης δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ τοῦ κανονικοῦ διαμήκους της ἐπιπέδου, δηλαδὴ τὰς διατοιχήσεις αὐτῆς. Τὸ ὄργανον τοῦτο προσαρμόζεται, κατὰ τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἐκσφενδονίσεις, ἐν τῷ κώνῳ γυμνασίων, ὁ δὲ χάρτης του, ἐφ' οὗ ἡ γραφὶς σημειοῖ τὴν συνεχῆ καμπύλην τῶν κλίσεων δι' ὅλην τὴν τῆς τροχιᾶς τῆς τορπίλλης διάρκειαν, ἐκτυλίσσεται τῇ ἐνεργείᾳ μικρᾶς ἕλικος, τιθεμένης εἰς κίνησιν διὰ τῆς ταχύτητος τῆς τορπίλλης, ἢ μέσῳ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ. Σ. Ε. Λ.

κλισιοκάμπη (ἡ) (Clisiocampa) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βομβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ψυχάς, ὧν αἱ κάμπαι, αἵτινες ἔχουσι κυανοῦν χρῶμα, ζῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας καὶ μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας ἐντὸς λεπτοτάτου βομβυκίου. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κλισιοκάμπη ἡ νεύστρια* (Clisiocampa neustria), ἥτις καὶ πολλάκις ἐπιφέρει καταστροφὰς ἐπὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων. Δ. Ν. Π.

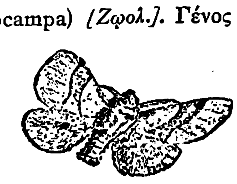

Κλισιοκάμπη ἡ νεύστρια

κλισιοσκόπιον (τό). Τὸ κύριον καὶ ἐπὶ μακρὰν χρονικὴν περίοδον ἀποκλειστικῆς χρήσεως σκοπευτικὸν ὄργανον διὰ τὰ πάσης κατηγορίας πυροβόλα ὅπλα. Κατὰ θεμελιώδη ἀρχήν, περιλαμβάνει σκοπευτικὴν *ἐγκοπήν*, δυναμένην νὰ διαταθῇ εἰς ὡρισμένον τι ὕψος ἄνωθεν τοῦ ἄξονος τῆς κάννης ἢ τοῦ σωλῆνος, οὕτως ὥστε διὰ τῆς διοπτεύσεως, συνήθως ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ στοχάστρου, ἐπὶ τοῦ στόχου ἢ ἄλλου σημείου σκοπεύσεως, νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἁρμόζουσα εἰς τὴν ἀπόστασιν ὕψωσις. Εἰς τὰ πρῶτα φορητὰ ὅπλα, τὸ κλισιοσκόπιον ἀπετελεῖτο ἐξ ἀριθμοῦ τινος ἐλασμάτων, διαφόρου μήκους, μετὰ ἐγκοπῶν, προσηρμοσμένων διὰ γιγγλυμοῦ διὰ τοῦ ἑτέρου ἄκρου αὐτῶν ἐπὶ κοινοῦ *ποδὸς* τοῦ κλισιοσκοπίου, καὶ ἀνορθουμένων διαδοχικῶς, ἀναλόγως τῆς ἀναγκαιούσης διὰ τὴν ἀπόστασιν ὑψώσεως. Εἰς τὸ μετὰ *ὀφθαλμιδίων* κλισιοσκόπιον, τὰ ἐλάσματα ταῦτα ἀντικατεστάθησαν δι' ἑνὸς μόνον τοιούτου, φέροντος ὀπὰς διοπτεύσεως εἰς διάφορα ὕψη. Τὰ ἁπλᾶ ταῦτα μέσα ταχέως κατέστησαν ἀνεπαρκῆ, ἐφ' ὅσον ἡ βελτίωσις τῶν φορητῶν ὅπλων καὶ ἡ συνεπείᾳ ταύτης αὔξησις τοῦ βεληνεκοῦς αὐτῶν καθίστα ἀπαραίτητον τὴν ὕπαρξιν πολλῶν σκοπευτικῶν γραμμῶν. Κατὰ τὸν ἐπικρατήσαντα ὅθεν ὀργανισμὸν τῶν κλισιοσκοπίων, ταῦτα ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο κυρίως συστήματα: τὰ μετὰ *πίνακος* καὶ *ἀναδρομέως* ἢ *χελωνίου*, ἐφ' οὗ ἡ σκοπευτικὴ ἐγκοπή, καὶ τὰ μετὰ *περιστρεφομένου κινητοῦ πίνακος* ἢ μετὰ *γνώμονος*, φέροντος, κατὰ τὸ κινούμενον αὐτοῦ ἄκρον, τὴν ἐγκοπήν. Ὁ πίναξ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἁρμολογεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπὶ τῆς κάννης ποδὸς τοῦ κλισιοσκοπίου δι' ὁριζοντίου ἄξονος.

Εἰς τὸ πρῶτον σύστημα, διὰ τὴν σκόπευσιν, ἀνορθοῦται ὁ πίναξ, συγκρατούμενος εἰς τὴν θέσιν ταύτην δι' ἐλατηρίου καὶ διατίθεται ὁ ἀναδρομεὺς εἰς τὸ κατάλληλον ὕψος, συγκρατούμενος εἴτε διὰ τῆς τριβῆς ἁπλῶς, εἴτε δι' ἀσφαλίστρου τινός, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν ἐπὶ τοῦ πίνακος βαθμονόμησιν εἰς ἀποστάσεις. Εἰς τὸ δεύτερον, ὁ κινητὸς πίναξ διατίθεται ὑπὸ ὡρισμένην κλίσιν, ὥστε ἡ ἐγκοπὴ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ κατάλληλον ὕψος, τῇ βοηθείᾳ ἀναδρομέως στηριζομένου ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ἐξεχουσῶν πλευρῶν τοῦ ποδός· αὗται εἴτε φέρουσι πρὸς τοῦτο τὸν ἀνάλογον ἀριθμὸν *βαθμίδων*, εἴτε εἶναι διαμορφωμέναι κατὰ συνεχῆ καμπύλην· ἡ θέσις τοῦ ἀναδρομέως καθορί-

Digitized by Google

ζεται διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος ἢ τῶν πλευρῶν τοῦ ποδὸς ἢ καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων βαθμονομήσεων εἰς ἀποστάσεις. Τὰ μετὰ ἀναδρομέως κλισιοσκόπια προσηρμόζοντο πλεονεκτικῶς εἰς τὰς ἀραβίδας καὶ τυφέκια, ὧν ἡ τροχιὰ παρουσίαζεν ἀρκοῦσαν καμπυλότητα καὶ ἀπῃτοῦντο συνεπῶς μεγάλαι ὑψώσεις. Ἐνίοτε μάλιστα, διὰ πολὺ μεγάλας ὑψώσεις, ὡς διὰ τὸ ἑλληνικὸν τυφέκιον ὑποδείγματος 1874 (γκρᾶ) εἰς τὸν ἀναδρομέα προσετίθετο τὸ *παρέκταμα*, ἤτοι δεύτερος πίναξ μετὰ ἐγκοπῆς εἰς τὸ ἄνω ἄκρον αὐτοῦ, διὰ τὰς ἄνω τῶν 1200 μ. καὶ μέχρι τῶν 2000 ἀποστάσεις. Τὸ μετὰ περιστρεφομένου πίνακος κλισιοσκόπιον, καίτοι παρουσιάζει μεγαλυτέραν ἁπλότητα καὶ μεγαλυτέραν ἀντοχὴν κατὰ τὴν χρῆσιν, ἕνεκα τῶν μικρῶν ὑψώσεων, ἃς δύναται νὰ δώσῃ ἄνευ ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τοῦ μήκους τοῦ πίνακος ἢ τοῦ ὕψους τῶν πλευρῶν τοῦ ποδός, μόνον εἰς τὰς μετὰ λίαν τεταμένης τροχιᾶς ἀραβίδας καὶ τυφέκια ἠδυνήθη γενικῶς νὰ ἐφαρμοσθῇ.

Ἡ θέσις τῆς προσαρμογῆς τοῦ κλισιοσκοπίου ἐπὶ τῆς κάννης εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ σκοπευτικὴ ἐγκοπὴ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀπόστασιν τῆς εὐκρινοῦς ὁράσεως ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ σκοπευτοῦ. Γενικῶς, κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν κλισιοσκοπίων τῶν φορητῶν ὅπλων, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ διόρθωσις τῆς παρεκτροπῆς, ἕνεκα τῶν ἰδιαζουσῶν συνθηκῶν τῆς χρήσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας διὰ τὴν δραστικότητα τῶν πυρῶν· ἐξαιρετικῶς, εἰς περιστάσεις τινὰς ἐκτάκτου παρεκτροπῆς, εἰς ὡρισμένην τινὰ ἀπόστασιν, ὡς διὰ τὸ ἑλληνικὸν ὑπόδειγμα 1874, διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν 350 μ., ἡ εἰς αὐτὴν ἀντιστοιχοῦσα σκοπευτικὴ γραμμὴ καθορίζεται δι' ἰδίας σκοπευτικῆς ἐγκοπῆς, ἥτις εἰς τὸ τυφέκιον τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ πίνακος. Ἐπίσης, κατὰ γενικὴν ἀρχήν, εἰς τὰ μετὰ πίνακος καὶ ἀναδρομέως κλισιοσκόπια, ἡ κατωτέρα ὕψωσις, ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὸ ὅριον τῆς *θεριστικότητος*, δίδεται ὑπὸ ἰδίας τινὸς σταθερᾶς ἐγκοπῆς. Ἡ ἀντικατάστασις εἰς τὰ τυφέκια καὶ τὰς ἀραβίδας τοῦ κλισιοσκοπίου διὰ σκοπευτικῆς τινος διόπτρας καθίσταται πρακτικῶς ἀπραγματοποίητος, διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τοὐλάχιστον, ἕνεκα τῆς εὐπαθείας τοιούτου λεπτοῦ ὀργάνου καὶ ἕνεκα τῆς μὴ προσαρμογῆς τούτου εἰς τὰς στρατιωτικὰς συνθήκας ἐν πολέμῳ. Διὰ τὰ πυροβόλα, τὸ ἀρχῆθεν χρησιμοποιηθὲν κλισιοσκόπιον, ὑπὸ τὴν ἁπλουστέραν καὶ τὴν συνήθη αὐτοῦ μορφήν, ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς κατακορύφου στελέχους, τοῦ *κανόνος τῶν ὑψώσεων*, ἐφ' οὗ, κατὰ τὸ σχῆμα Τ, ἕτερος ὁριζόντιος κανών, ὁ τῶν *παρεκτροπῶν*, κατὰ μῆκος τοῦ ὁποίου δύναται νὰ μετακινηθῇ ἡ *πινακίς*, τῇ ἐπενεργείᾳ *ἀνακλητικοῦ κοχλίου*· τὸ κλισιοσκόπιον τοποθετεῖται, κατὰ τὴν στιγμὴν μόνον τῆς ἐκτελέσεως τῆς σκοπεύσεως, ἐπὶ τοῦ σωλῆνος, ἐκτὸς τοῦ κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος τούτου ὑπάρχοντος κατακορύφου *αὐλοῦ* τοῦ κλισιοσκοπίου, μέχρι τοῦ καταλλήλου ὕψους· μετακινουμένης εἶτα τῆς πινακίδος ἐπὶ τοῦ κανόνος τῶν παρεκτροπῶν, δίδεται εἰς τὴν σκοπευτικὴν ἐγκοπὴν ἡ εἰς τὴν ἀπόστασιν βολῆς κατάλληλος διὰ τὴν ὕψωσιν καὶ παρεκτροπὴν θέσις. Πρὸς τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν ἑδρῶν τοῦ πολυγωνικῆς ὀρθῆς τομῆς κανόνος τῶν ὑψώσεων ὑπάρχουσι βαθμονομήσεις εἰς ἀποστάσεις καὶ χιλιοστὰ τῆς φυσικῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ κανόνος τῶν παρεκτροπῶν, εἰς ὅμοια χιλιοστὰ μόνον· διὰ τὰ πυροβόλα τὰ βάλλοντα δύο ἢ περισσότερα εἴδη βλημάτων, διαφόρου βάρους, προστίθεται ἐπὶ τοῦ κανόνος τῶν ὑψώσεων καὶ ἑτέρα βαθμονόμησις εἰς ἀποστάσεις, ἢ παραλείπονται ἐντελῶς, τηρουμένης, χάριν ἁπλότητος, τῆς εἰς χιλιοστὰ μόνον.

Αἱ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πυροβόλων ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ κλισιοσκοπίου ὑπῆρξαν λίαν περιωρισμέναι, καθ' ὅσον ἡ μὴ μόνιμος προσαρμογὴ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πυροβόλου, ὅπως διαφυλαχθῇ ἐκ τῶν δυναμένων διὰ τῆς ἀνακρούσεως νὰ ἐπέλθωσι βλαβῶν, ἐπέβαλε τὴν ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον κατασκευὴν τοῦ ὀργάνου τούτου. Μετὰ τὴν γενίκευσιν ὅμως τῆς χρήσεως τῶν χαλινωτηρίων καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν σκοπευτικῶν ὀργάνων ἐπὶ τῆς *κοιτίδος*, ἐδόθη μεγάλη ἐλευθερία εἰς τὴν συστηματικωτέραν καὶ τεχνικωτέραν διαρρύθμισιν τοῦ κλισιοσκοπίου. Ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξίων λόγου βελτιώσεων εἶναι ἡ προσαρμογὴ ἐπ' αὐτοῦ ἁπλοῦ *διοπτῆρος* ἢ *σκοπευτικῆς διόπτρας*, διὰ τὴν εὐκρινεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν διόπτευσιν ἐπὶ τοῦ σημείου σκοπεύσεως. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ἡ δοθεῖσα αὕτη ἐλευθερία εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν σκοπευτικῶν ὀργάνων ἐπέφερε καὶ τὴν δι' ἄλλων τοιούτων, προσαρμοζομένων καλύτερον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐμμέσου σκοπεύσεως, ἀντικατάστασιν τοῦ κλισιοσκοπίου, εἰς τὰ περισσότερα συστήματα τῶν πυροβόλων. Συνήθης τύπος τῶν σήμερον ἐν χρήσει κλισιοσκοπίων, διὰ τὰ ἄνευ ἀνεξαρτήτου σκοπευτικῆς γραμμῆς πυροβόλα, εἶναι τὰ μετὰ καμπύλου κανόνος τῶν ὑψώσεων ἐν σχήματι κυκλικοῦ τόξου. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης καὶ τῆς προσθήκης φυσαλλιδωτοῦ χωροβάτου, τὸ κλισιοσκόπιον ἀντικαθιστᾷ συγχρόνως καὶ τὸν *τετράντα*. Σημειωτέον, ὅτι ὁ καμπύλος κανὼν τῶν ὑψώσεων ἐφηρμόσθη καὶ παλαιότερον, ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μειώσεως τοῦ ὑπερβολικοῦ μήκους αὐτοῦ, διὰ τὰ πυροβόλα καμπύλης βολῆς, τὰ βάλλοντα ὑπὸ μεγάλας γωνίας ὑψώσεως. Ἐπίσης, τῆς ἐπὶ τῆς κοιτίδος προσαρμογῆς τῶν κλισιοσκοπίων γινομένης διὰ μέσου τοῦ ὑπερείσματος τῆς διόπτρας, τῇ βοηθείᾳ ἑτέρου φυσαλλιδωτοῦ χωροβάτου, ὁ κανὼν τῶν ὑψώσεων διατίθεται πάντοτε ἐπὶ τοῦ κατακορύφου ἐπιπέδου, τοῦ παραλλήλου πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κοίλου, ἐξουδετερουμένης οὕτω τῆς ἐπιδράσεως τῆς κλίσεως τοῦ ἄξονος τῶν στροφαλίγγων. Εἰδικούς, τέλος, τύπους κλισιοσκοπίων, ἐφαρμοσθέντας κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀποτελοῦσιν ἐκεῖνοι, εἰς οὓς διορθοῦται αὐτομάτως ἡ παρεκτροπή· τοῦτο ἐπιτυγχάνεται εἴτε κατ' ἁπλοῦν τρόπον, διὰ τῆς λοξῆς διαθέσεως τοῦ κλισιοσκοπίου, εἴτε διὰ τῆς προσθήκης εἰδικοῦ πρὸς τοῦτο μηχανισμοῦ, λειτουργοῦντος κατὰ τὰς καθ' ὕψος μετακινήσεις τοῦ κλισιοσκοπίου.

Κ. ΔΙΓΕΝΗ

κλίσις,—*εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ κλίνειν, ἡ ἐκ τῆς καθέτου ἢ ὁριζοντίας θέσεως πρὸς τὴν πλαγίαν φορά, κάμψις, λύγισμα, κοιν. *γέρσιμο*: «ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους» || μεταφ. φυσικὴ διάθεσις, ῥοπή: «ἔχει κλίσιν εἰς τὴν ζωγραφικήν» || στρατ. ἀλλαγὴ κατευθύνσεως, στροφή.

—*[Γεωμετρ.]* Καλεῖται ***κλίσις εὐθείας γραμμῆς*** ἡ γωνία, ἣν αὕτη σχηματίζει μὲ τὴν ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου προβολὴν αὐτῆς.

Ἐν τῇ παραστατικῇ γεωμετρίᾳ καλεῖται ***κλίσις*** ἢ ***κατάκλισις*** ἡ περὶ τὸν ἄξονα στροφὴ τοῦ κατακορύφου ἐπιπέδου (ἑνὸς ἐκ τῶν δύο προβολικῶν ἐπιπέδων), μέχρις ὅτου ἐφαρμόσῃ ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου προβολικοῦ ἐπιπέδου καὶ οὕτως, ὥστε τὸ θετικὸν μέρος αὐτοῦ καὶ τὸ θετικὸν μέρος τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου νὰ εὑρίσκωνται ἑκατέρωθεν τοῦ ἄξονος ἢ τῆς θεμελιώδους γραμμῆς. Σ. Μ.-Ο

—*[Τοπογρ.]* Βλ. λ. *τοπογραφικὴ κλίσις*.

—*[Ἀστρον.]* Ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ καλεῖται ***κλίσις*** ἓν ἐκ τῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς οὐρανίου σώματος, ἤτοι ἡ γωνία, τὴν ὁποίαν σχηματίζει τὸ ἐπίπεδον αὐτῆς μετὰ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐκλειπτικῆς ἢ ἄλλου τινὸς ἐπιπέδου, λαμβανομένου ὡς βασικοῦ. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο παρίσταται συνήθως διὰ τοῦ *i*.

Κατὰ κανόνα αἱ κλίσεις τῶν μεγάλων πλανητῶν εἶναι ἀρκετὰ μικραί, ὥστε αἱ τροχιαί των νὰ μὴ ἀπέχωσι πολὺ τῆς ἐκλειπτικῆς. Οὕτως ἡ κλίσις τῆς τροχιᾶς τοῦ Ἑρμοῦ ἀνέρχεται εἰς 7°, τῆς Ἀφροδίτης εἰς 3°,5, τοῦ Ἄρεως εἰς 1°,51, τοῦ Διὸς εἰς 1°,18', τοῦ Κρόνου εἰς 2°,30', τοῦ Οὐρανοῦ εἰς 0°,46', καὶ τοῦ Ποσειδῶνος εἰς 1°,47'. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ κλίσις τοῦ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντος νέου μεγάλου πλανήτου Πλούτωνος, ἥτις κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε παρατηρήσεις φθάνει τὰς 17°,30'. Αἱ κλίσεις τῶν τροχιῶν τῶν ἀστεροειδῶν κυμαίνονται κατὰ μέσον ὅρον περὶ τὰς 8°, ἡ τροχιὰ ὅμως τῆς Παλλάδος ἔχει κλίσιν πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν 35° περίπου, ἑτέρων δὲ ὀκτὼ μικρῶν πλανητῶν ἡ κλίσις ὑπερβαίνει τὰς 25°. Ἐκ τῶν βραχείας περιόδου κομητῶν, τρεῖς ἔχουσι κλίσιν ἀνωτέραν τῶν 30°, τῶν δὲ λοιπῶν ἡ κλίσις κυμαίνεται περὶ τὰς 14°. Τοὐναντίον οἱ κομῆται, ὧν ἡ περίοδος εἶναι μείζων τῶν 10 ἐτῶν, ἔχουσι μεγάλας κλίσεις. Ἡ κλίσις τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 5°,9', μεταβαλλομένη κατὰ ± 12'.

Προκειμένου περὶ τῶν δορυφόρων τῶν μεγάλων πλανητῶν, ὡς κλίσις τῆς τροχιᾶς αὐτῶν λαμβάνεται ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς τοῦ δορυφόρου πρὸς τὸ τῆς τροχιᾶς τοῦ περὶ ὃν στρέφεται πλανήτου. Εἰς τοὺς διπλοῦς ἀστέρας ἡ κλίσις τῆς τροχιᾶς τοῦ συνοδοῦ παριστᾷ τὴν γωνίαν τὴν σχηματιζομένην μεταξὺ τοῦ ἐπιπέδου αὐτῆς καὶ τοῦ ἐπιπέδου, ὅπερ ἐφάπτεται τῆς οὐρανίου σφαίρας κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ὀπτικῆς ἀκτῖνος πρὸς τὸν παρατηρούμενον διπλοῦν ἀστέρα.

Κλίσις τοῦ ὁρίζοντος λέγεται ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ὁ ὁρατὸς ὁρίζων πρὸς τὸν νοητόν, ὀνομαζομένη ἐπίσης καὶ *βάθος* ὁρίζοντος (βλ. λ.).

Κλίσις ἄξονος καλεῖται ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ὁ ἄξων οὐρανίου σώματος μετὰ τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς, ἣν διαγράφει. Ἡ γωνία αὕτη προσδιορίζεται συνήθως ἐκ τῆς συμπληρωματικῆς αὐτῆς, ἤτοι τῆς γωνίας ἣν σχηματίζει ὁ ἰσημερινὸς τοῦ οὐρανίου σώματος μετὰ τῆς τροχιᾶς αὐτοῦ. Διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον χρησιμεύει ἡ παρατήρησις τοῦ ἴχνους τῶν κηλίδων, αἵτινες διατρέχουσι τὸν δίσκον τοῦ σώματος κατὰ τὴν περιστροφὴν περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσδιωρίσθη ἡ κλίσις τοῦ ἄξονος τοῦ Ἄρεως, τοῦ Διός, τοῦ Κρόνου, ὡς καὶ τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης. Τῶν λοιπῶν πλανητῶν, ὡς ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὁποίων δὲν διακρίνονται μετὰ βεβαιότητος σαφεῖς κηλῖδες, δὲν κατωρθώθη εἰσέτι νὰ προσδιορισθῇ ἡ κλίσις τοῦ ἄξονος. Ἀντὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν κηλίδων δύναται ἐπίσης νὰ χρησιμεύσῃ, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἡ παρατήρησις τῆς πλατύνσεως τοῦ δίσκου τοῦ σώματος, ἂν αὕτη εἶναι αἰσθητή, ἢ καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν παρέλξεων, ἐὰν πρόκειται περὶ πλανήτου ἔχοντος ἕνα ἢ πλείονας δορυφόρους.

Κατὰ τὸν H. Struve ὁ ἄξων τοῦ Ἄρεως ἔχει κλίσιν πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς του ἴσην πρὸς 64°.50'. Ἡ τιμὴ αὕτη, ἐξαχθεῖσα ἐκ τῆς μελέτης τῶν τροχιῶν τῶν δορυφόρων τοῦ πλανήτου, διαφέρει κατὰ 1°.40' ἐκείνης, ἣν εὗρεν ὁ Lowell (23°.30') ἐκ παρατηρήσεων τῶν πολικῶν χωρῶν τοῦ πλανήτου. Προκειμένου περὶ τοῦ Διός, ὁ ἰσημερινός του ταυτίζεται σχεδὸν μετὰ τῆς τροχιᾶς τοῦ πλανήτου, τῆς κλίσεως τῶν δύο ἐπιπέδων μὴ διαφερούσης τῶν 3° περίπου. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι, τοῦ ἄξονος τοῦ Διὸς ὄντος σχεδὸν καθέτου ἐπὶ τὴν τροχιάν του, δὲν παρατηροῦνται σχεδὸν ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου ὧραι τοῦ ἔτους. Διὰ τὸν Κρόνον προσδιωρίσθη ἐκ τῶν παρέλξεων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τροχιῶν τῶν δορυφόρων του, ὅτι ὁ ἄξων τοῦ πλανήτου ἔχει κλίσιν πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς του ἴσην πρὸς 63°.15.

Ὁ ἄξων τῆς Γῆς σχηματίζει πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν γωνίαν 66°33' περίπου, εἰς ἣν ὀφείλονται τὰ φαινόμενα τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, τῆς ἀνισότητος τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν κτλ. Ὁ ἄξων δὲ περιστροφῆς τῆς Σελήνης εἶναι σχεδὸν κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς αὐτῆς περὶ τὴν Γῆν.

Ἐκ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ παρατηρήσεων τῶν κηλίδων τοῦ Ἡλίου εὑρέθη ὅτι ὁ ἄξων περιστροφῆς αὐτοῦ δὲν εἶναι κάθετος ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, ἀλλὰ σχηματίζει μετ' αὐτῆς γωνίαν 82°.49',5.

—*[Στρατ.]* *Κλίσις* καλεῖται ἡ στροφὴ τοῦ ἐν κινήσει ἢ στάσει πεζοῦ ἀνδρὸς πρὸς νέαν τινὰ κατεύθυνσιν, μὴ ὑπερβαίνουσαν ὅμως τὰς 90°, διότι πᾶσα ἐπὶ πλέον στροφὴ τοῦ πεζοῦ τούτου ἀποτελεῖ *μεταβολὴν* (βλ. λ.). Εἰδικῶς ἐν τῷ πυροβολικῷ, γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου *κλίσις ἐδάφους τοῦ πυροβολικοῦ*· καλεῖται δ' οὕτως ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει τὸ ἔδαφος, οὐχὶ πρὸς τὸν ὁρίζοντα, διότι τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ τὴν συνήθη *τοπογραφικὴν* κλίσιν (βλ. λ.), ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑκάστοτε γραμμὴν θέσεως. Συνεπῶς, ἐνῷ ἡ τοπογραφικὴ κλίσις τοῦ ἐδάφους εἶναι ἡ αὐτὴ πάντοτε δι' ἕκαστον ἔδαφος, τοὐναντίον ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους τοῦ πυροβολικοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἑκάστοτε γραμμῆς θέσεως, δι' αὐτὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔδαφος ἔχει διαφόρους κλίσεις, ἀναλόγους πρὸς τὰ διάφορα σημεῖα, ἐφ' ὧν ὁ στόχος.

Περὶ τῶν τοπογραφικῶν κλίσεων τοῦ ἐδάφους, ἐφ' ὧν ἓν ἕκαστον ὅπλον δύναται νὰ πορεύηται, βλ. λ. *βατότης*. Ν. Θ. Κ.

—*[Ναυτ.]* *Κλίσις* καλεῖται: 1) Τὸ πλαγίασμα τοῦ πλοίου (κοιν. *γέρσιμο μὲ τὴν μπάντα*) πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν, εἴτε λόγῳ κακῆς στοιβασίας, εἴτε, ἐπὶ πλοίου πλαγιοδρομοῦντος, λόγῳ τῆς ἐγκαρσίας συνιστώσης τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου, ὁπότε καὶ ἡ κλίσις εἶναι πρὸς τὴν ὑπήνεμον πλευράν. Ἀλλὰ καὶ ἡ γωνία, τὴν ὁποίαν σχηματίζει τὸ διάμηκες ἐπίπεδον διατοιχοῦντος πλοίου πρὸς τὴν κανονικὴν κατακόρυφον θέσιν τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ἀφ' ἧς θέσεως ἀπέκλινε λόγῳ τῆς διατοιχήσεως, καὶ δὴ ἡ μεγίστη παρατηρηθεῖσα τοιαύτη γωνία. Μετρεῖται δὲ ἡ κλίσις διὰ τοῦ *κλισιμέτρου*, δεικνύοντος ταύτην ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. 2) Ἐν τῇ ναυτικῇ τακτικῇ ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει τὸ διάμηκες ἐπίπεδον τοῦ σκοπευομένου πλοίου πρὸς τὸ ἐπίπεδον βολῆς τὸ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ σκοπεύοντος πλοίου νοούμενον. Εἶναι δὲ ἡ τοιαύτη *κλίσις μηδενική*, ὅταν τὰ δύο ταῦτα ἐπίπεδα συμπίπτουσιν, ὅταν δηλαδὴ τὸ σκοπευόμενον πλοῖον κινῆται ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ σκοπεύοντος διοπτεύσεώς του, *θετικὴ* ὅταν ἡ γωνία τῆς κλίσεως ἀνοίγεται δεξιᾷ ὡς πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ σκοπεύοντος πλοίου ἐπίπεδον βολῆς, καὶ *ἀρνητικὴ* ὅταν ἀνοίγεται ἀριστερᾷ αὐτοῦ. Πάντως μετρεῖται ἀπὸ 0° ἕως 180°. Σ. Ε. Λ.

—*[Ὀχυρωτ.]* Τόσον εἰς τὰς ἐπιχώσεις, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐκχώσεις, δίδεται *κλίσις* εἰς τὰς γαίας. Καὶ εἰς μὲν τὰς ἐπιχώσεις αἱ κλίσεις γενικῶς τῶν γαιῶν εἶναι $^1/_1$, εἰς τὰς ἐκχώσεις ὅμως αἱ κλίσεις εἶναι ἀνάλογοι τῆς φύσεως τῶν γαιῶν. Ὅσον πλέον συνεκτικαὶ εἶναι αἱ γαῖαι, τόσον αἱ κλίσεις εἶναι πλέον ἀπότομοι· εἰς τὰς μαλακὰς τοὐναντίον γαίας, πρὸς ἀποφυγὴν καταπτώσεων, αἱ κλίσεις εἶναι μᾶλλον ὁμαλαί. Ὡσαύτως κλίσις δίδεται καὶ εἰς τοὺς πυθμένας τῶν ὀρυγμάτων καὶ γενικῶς τῶν ἐκσκαφῶν, ἵνα διευκολύνηται ἡ ἀποστράγγισις τῶν ὑδάτων. Π. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Γραμματ.]* Καλοῦμεν *κλίσιν* τὸν διὰ τῆς προσθήκης διαφόρων καταλήξεων εἰς τὴν ῥίζαν ἢ τὸ θέμα ὡρισμένων (τῶν διὰ τοῦτο καλουμένων *κλιτῶν*) μερῶν τοῦ λόγου σχηματισμὸν τῶν ποικιλωτάτων τύπων, διὰ τῶν ὁποίων δηλοῦνται αἱ σχέσεις τῶν διὰ τῶν λέξεων ἐκφραζομένων ἐννοιῶν πρὸς ἀλλήλας. Διακρίνονται δ' αἱ καταλήξεις αὗται (αἱ καλούμεναι *κλιτικαὶ* καταλήξεις, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰς *παραγωγικὰς* τοιαύτας): 1) εἰς *πτωτικάς*, ἤτοι εἰς καταλήξεις, διὰ τῶν ὁποίων σχηματίζονται αἱ πτώσεις (ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν) καὶ 2) εἰς *ῥηματικάς*, ἤτοι εἰς καταλήξεις

Digitized by Google

διὰ τῶν ὁποίων σχηματίζομεν τοὺς τύπους τῶν ῥημάτων. Περὶ τοῦ πῶς ἀνεπτύχθη ἡ κλίσις καὶ εἰς ποίας ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς γῆς, ἔτι δὲ περὶ τοῦ πῶς ἐξειλίχθη αὕτη εἰς τὰς γνωστοτέρας ἐκ τῶν γλωσσῶν, εἰς τὰς ὁποίας παρατηροῦμεν τὸ φαινόμενον τῆς κλίσεως, βλ. εἰς τὸ ἄρθρον *κλιτικαὶ γλῶσσαι*. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ψυχολ.]*. *Κλίσις* (Inclination, Neigung) καλεῖται ἡ σταθερὰ τάσις εἰς τὸ ἐπιθυμεῖν τι καὶ εἰς τὸ ἐπιδιώκειν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἐπιθυμουμένου. Ἀρχικὴ αἰτία τῶν κλίσεων εἶναι κυρίως φυσικαὶ προδιαθέσεις, τὰς ὁποίας κληρονομεῖ ἕκαστος παρὰ τῶν προγόνων του μετὰ τῆς ζωῆς. Εἶναι δ' αἱ προδιαθέσεις αὗται σωματικαὶ καὶ πνευματικαὶ καὶ εὐνοοῦν τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν ὡρισμένων σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἰδιοτήτων παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, αἵτινες, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἐμβάλλουν κλίσιν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν σωματικὴν λειτουργίαν, εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πρᾶξιν, εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν κύκλον τῶν ἐνεργειῶν. Κατὰ ταῦτα λέγομεν: Ὁ δεῖνα ἔχει κλίσιν εἰς τὴν ζωγραφικήν, ὁ δεῖνα εἰς τὴν ἰατρικὴν ἢ εἰς τὸ ἐμπόριον, ὁ εἷς ἔχει κλίσιν εἰς τὸ ἁπατᾶν, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἐλεεῖν τοὺς πάσχοντας κ. ο. κ. Ἀλλ' ἵνα αἱ φυσικαὶ αὗται προδιαθέσεις λάβωσι τὸν χαρακτῆρα κλίσεως, ἀπαιτεῖται νὰ εὐνοηθῶσι καὶ ὑπὸ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ὁ ἄνθρωπος ζῇ, καὶ τὸ ὁποῖον τὰς ἐν δυνάμει ὑπαρχούσας παρ' αὐτῷ καὶ μὴ ἐκδηλωθείσας ἔτι ἐν τῇ πράξει ἰδιότητας δύναται νὰ ἐκκολάψῃ καὶ νὰ καταστήσῃ πραγματικά., ἤτοι κλίσεις, ἐὰν εἶναι εὐμενές, ἢ νὰ καταπνίξῃ πρὸ τῆς ἐκδηλώσεώς των, ἐὰν εἶναι δυσμενὲς πρὸς αὐτάς. Ἐκ τούτου εὐκόλως ἐννοεῖται ὁποίαν σημασίαν ἔχει ὡς πρὸς τοῦτο ἡ ἀγωγή, ἡ σκόπιμος δηλαδὴ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τὴν διάπλασιν τοῦ ἤθους τῶν παίδων, ἵνα ἐκκολάψῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὰς ἀγαθὰς κλίσεις καὶ καταπνίξῃ τὰς κακάς. Ἐκτὸς τῶν *φυσικῶν* κλίσεων ὑπάρχουσι καὶ *ἐπίκτητοι*. Τούτων ἀρχικὴ αἰτία εἶναι ὁ ἐθισμός. Καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ τις φυσικὴν κλίσιν εἴς τι, ἀρκεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ πολλάκις μίαν πρᾶξιν. ἀρκεῖ π. χ. νὰ ἱκανοποιήσῃ κατ' ἐπανάληψιν ἐπιθυμίαν τού τινα, ἵνα ἀποκτήσῃ κλίσιν πρὸς τὴν πρᾶξιν ταύτην, ἐπίκτητον κλίσιν. Ἡ ἀπόκτησις ἐπικτήτων κλίσεων ἐξηγεῖται ψυχολογικῶς ἐκ τούτου, ὅτι ἡ πολλάκις ἐπαναληφθεῖσα πρᾶξις ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς παραστάσεων καὶ κινήσεων, αἵτινες, ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐπαναλήψεων, ἀποκτῶσι κατὰ τοὺς νόμους τοῦ συνειρμοῦ στερεὸν σύνδεσμον μεταξύ των ἐν τῇ συνειδήσει. Ἐξ ἄλλου, ὡς ἐκ τοῦ εὐπλάστου τῆς νευρικῆς ὕλης, πᾶσα ἐπανάληψις τῆς σειρᾶς χαράσσει οἱονεὶ βαθύτερα τὰ ἴχνη τῆς ὁδοῦ, ἣν ἡ σειρὰ ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν ἀναπαραγωγήν, καὶ ἐλαττώνει τὴν ἀντίστασιν τῆς νευρικῆς ὕλης, οὕτως ὥστε μετὰ πολλὰς ἐπαναλήψεις ν' ἀναπλάττεται ἡ σειρὰ ἀφ' ἑαυτῆς μηχανικῶς καὶ ἄνευ συμμετοχῆς τῆς βουλήσεως. Ἐκ τούτου καὶ αἱ φυσικαὶ καὶ αἱ ἐπίκτητοι κλίσεις λαμβάνουν τὴν μορφὴν ἐσωτερικῆς ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τῆς βουλήσεως ἡμῶν δυνάμεως, ὠθούσης ἡμᾶς εἰς ὡρισμένας πράξεις αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦνται ἐκ συμπλέγματος κινήσεων καὶ παραστάσεων. Ὅταν αἱ κλίσεις ἀποκτήσουν τοιαύτην ἰσχύν, ὥστε νὰ κυριαρχοῦν τοῦ ὅλου ψυχικοῦ βίου, λαμβάνουν τὴν μορφὴν *πάθους* (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Stössner*, Lehrbuch der pädagogischen Psychologie. — *Χ. Σκαλιαιάνου*, «Στοιχεῖα γενικῆς ψυχολογίας». Χ. Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

— *[Πυροβολ.]* —1) ***κλίσις τοῦ σωλῆνος***. Ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ὁ ἄξων τοῦ σωλῆνος τοῦ ἐσκοπευμένου πυροβόλου μετὰ τοῦ ὁρίζοντος, καὶ ἥτις εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν *γωνίαν βολῆς* (βλ. λ.). Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ μεγέθους τῆς κλίσεως ταύτης ἐπὶ τοῦ βεληνεκοῦς, βλ. *βεληνεκές*.

— 2) ***κλίσις αὐλακίων***. Ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει τὸ αὐλάκιον τοῦ κοίλου τῶν πυροβόλων ὅπλων μετὰ τῆς γεννητρίας τοῦ κυλινδρικοῦ κοίλου. Ἡ κλίσις αὕτη συνήθως καθορίζεται διὰ τοῦ *βήματος τῶν αὐλακίων* (βλ. *αὐλάκια*).

— 3) ***κλίσις τοῦ ἄξονος τῶν στροφαλίγγων*** βλ. λ. *στροφάλιγξ*.

— ***κλίσεως σταθερὰ*** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτω μία ἐκ τῶν σταθερῶν τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου καὶ τοῦ ὀργάνου διαβάσεων, ἤτοι ἡ γωνία ἡ σχηματιζομένη μεταξὺ τοῦ ὁρίζοντος καὶ τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τῆς μεσημβρινῆς διόπτρας, παρισταμένη συνήθως διὰ τοῦ γράμματος *β*.

Κλίσις τοῦ ὁριζοντίου νήματος. Ὀνομάζεται οὕτω μία ἐκ τῶν λοιπῶν σταθερῶν τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου, ἤτοι ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει τὸ ἴχνος τοῦ παραλλήλου, ὃν διαγράφει ἕκαστος ἀστὴρ ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ τῆς μεσημβρινῆς διόπτρας μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ τεταμένου καθέτως πρὸς τὰ νήματα ὀρθῶν ἀναφορῶν κινητοῦ ὁριζοντίου νήματος. Ἡ σταθερὰ αὕτη παρίσταται συνήθως διὰ τοῦ γράμματος *i*.

[Βλ. *Μεσημβρινὸς κύκλος*.] Σ. Π

κλισμὸς (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος καθίσματος παρ' ἀρχαίοις (βλ. λ. *κλιντήρ*).

Κλίσσα (Klissa) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δαλματικὸν ὄρος, ἀπόληγον εἰς φερώνυμον ἀκρωτήριον καὶ φρούριον ἐπιστέφον τὸ ἄκρον (πλάτ. 43° 32' Β, μηκ. 16° 29' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2712: Zironna channel to Curzola) ἐν τῷ στενῷ Καστέλλι τῶν προσγείων τοῦ Σπαλάτο. Σ. Ε. Λ.

Κλίσσας, Γεώργιος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν καὶ ἰδιοκτήτης τῆς «Σκαρδαμούλας». Τῷ 1820 ἐμυήθη ἐν Ὀδησσῷ τὰ τῆς Φιλικῆς καὶ ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν συνδέσμων τῆς πατρίδος του καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑταίρων. Τῷ 1821 ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Γεώργιον Πάνου εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μονεμβασίας, ὅπου καὶ ἐπληγώθη. Τῷ 1822, κυβερνῶν τὸν «Ἀλκιβιάδην», ἐπολέμησεν εἰς Λέσβον καὶ μετέσχε τῆς πυρπολήσεως τουρκικοῦ δικρότου. Τῷ 1825 διεκρίθη εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια, καὶ τῷ 1826 εἰς Μεσολόγγιον. Ἀπέθανε πένης ἐν Σπέτσαις τῷ 1850. Γ. Δ. Κ.

Κλισσὸν (Clisson) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Νάντης καὶ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Λείγηρος (Loire Inferieure), κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νάντης-Βορδώ. Ἔχει ὑφαντουργεῖα βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, χαρτοποιεῖα καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ κτηνῶν. Κάτ. 5.600

Ἡ Κλισσὸν κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν (843), κατὰ δὲ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους ἐπολιορκήθη πολλάκις ἐναλλὰξ ὑπὸ τε τῶν καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων. Τῷ 1793 ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κλέμπερ, οἱ κάτοικοί της διεσκορπίσθησαν καὶ ἐπί τινα ἔτη παρέμεινεν ἔρημος. Ἡ ἐκ νέου ἀνοικοδόμησις αὐτῆς ἤρχισε τῷ 1798. Μ. Ν. Δ.

Κλισσὸν (Clisson), ***Ὀλιβιὲ ντὲ*** —. Κοντόσταβλος τῆς Γαλλίας (1336—1407). Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων του κατέστη αὐτὸς μόνος κύριος τῶν ἀπεράντων κτημάτων τοῦ πατρός του, εἰκοσαετὴς δὲ μόλις κατεῖχε, καθ' ὅλην τὴν Βρετάνην, τὴν πρώτην θέσιν λόγῳ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ πλούτου του. Μετέσχε πλείστων μαχῶν, ἐπιδείξας μέγιστον θάρρος καὶ σκληρότητα ἀπέναντι τῶν στρατιωτῶν. Ἀναφέρεται ὅτι εἰς τινα μάχην ἐκτύπα τοὺς ἄνδρας διὰ πελέκεως, ἐξ οὗ ἐκλήθη καὶ «χασάπης». Ὁ Κλισσὸν διέπρεψεν ἰδίως εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Γαλλίας κατὰ τῶν Ἄγγλων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν ὅπλοις συναδέλφου του καὶ κοντοσταύλου τῆς Γαλλίας Γκεσλὶν, τὸν διεδέχθη αὐτὸς (1380). Τῷ 1383 κατέστειλε τοὺς στασιάσαντας Παρισινοὺς καὶ τὸ ἴδιον ἔτος ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἄγγλων εἰς Πουατού. Τῷ 1385 ἀφοῦ ὑπεχρέωσε τοὺς Φλαμανδοὺς νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην, προέβη εἰς μεγίστας προπαρασκευάς, ὅπως ἀποβιβασθῇ εἰς Ἀγγλίαν. Ἀποπλεύσας, μετά τινα χρόνον, ἐπὶ κεφαλῆς στόλου ἐξ ἑβδομήκοντα δύο πλοίων, ἠναγκάσθη, λόγῳ τρικυμίας, νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Γαλλίαν. Ὁ Κλισσὸν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην περιεπλάκη εἰς ἀγῶνα μετὰ τῶν πολυαρίθμων ἐχθρῶν του, οἵτινες τῷ 1392 προέβησαν καὶ εἰς δολοφονικὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόπειραν. Ἀπέθανε τῷ 1407, ἐγκαταλείψας τὰ ἀπέραντα κτήματά του εἰς τὰς δύο θυγατέρας του. Ὁ Κλισσὸν ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πλουσιωτέρων φεουδαρχῶν τῆς ἐποχῆς του. Μ. Ν. Δ.

Κλίσσουβ (Kliszow) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πολωνίας ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Βιστούλα, Νίντα, γνωστὸν ἐκ τῆς συναφθείσης παρ' αὐτὸ τὴν 20 Ἰουλίου 1702 μάχης, καθ' ἣν ὁ Κάρολος ΙΒ' τῆς Σουηδίας ἐνίκησε τοὺς Πολωνούς. Χ. Δ.

κλιστεντεράτα (τὰ) (Clistenterata) *[Παλαιοζωολ.]*. Συνώνυμον τῆς τάξεως *ἀρτικουλᾶτα* τῶν βραγχιοπόδων. Γ. Κ. Γ

Κλισύ, ἡ *Κλισὺ-λὰ-Γκαρὲνν* (Clichy-la-Garenne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ νομοῦ τοῦ Σηκουάνα, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων-Βερσαλλιῶν. Κάτ. 50.000. Οἱ Μεροβιγγιανοὶ βασιλεῖς διέμενον συχνάκις ἐν Κλισύ, ἥτις τότε ἐκαλεῖτο Clippiacum. Σήμερον τὸ Κλισὺ εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον, ἔχον πολυάριθμα ἐργοστάσια ἐλαστικοῦ, ὑάλου, χημικῶν προϊόντων, κονσερβῶν κ. ἄ. Ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀποτελεῖται σήμερον ἀπὸ ἐργάτας.

Τὸ Κλισὺ εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκκλησιαστικῶν συνόδων, αἵτινες συνῆλθον ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα. Μ. Ν. Δ.

— **Κλισὺ** (Clichy) ***φυλακαί*** Φυλακαὶ τῶν Παρισίων, κληθεῖσαι οὕτως ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ἣν εὑρίσκοντο. Περιεκλείοντο ἐν αὐταῖς οἱ ἐπὶ ὀφειλῇ εἰς ἰδιώτας καταδικαζόμενοι. Ἡ διατροφὴ τῶν φυλακιζομένων ἐβάρυνε τοὺς δανειστάς. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς προσωπικῆς κρατήσεως τῷ 1867, κατηργήθη καὶ ἡ φυλακὴ αὐτή, μὲ τὴν ὁποίαν συχνάκις ἠσχολοῦντο οἱ γελοιογράφοι τῆς ἐποχῆς. Μ. Ν. Δ.

Κλιταὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις κατὰ τὰ νότια τῆς Βιθυνίας μεταξὺ Τιμαίας καὶ Λαγανείας (*Πτολεμ*. Ε', α', 14, ἐκδ. *Nobbe*), βορείως τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Σαγγαρίου. Φέρεται καὶ ὡς *Κλῖται* καὶ *Κλεῖται* καὶ *Κύβεα* καὶ *Κύβεια*. Εἰς τὸν «Πευτιγγεριανὸν χάρτην» σημειοῦται ὡς Potamia Cepora εἰς 52 ῥωμαϊκὰ μίλλια ἀπὸ τῆς Κλαυδιουπόλεως τῆς καὶ Βιθύνιον. Ταυτίζεται πρὸς τὴν κώμην *Μπαϊνδάρ*, τὴν παρὰ τὸ ποτάμιον Οὐλὰν Τσάϊ (*Ἀρχ. Ἱερός*). Σ. Ε. Λ.

Κλιτερνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο πόλεων τῆς Ἰταλίας (βλ. λ. *Κλειτερνία*).

κλίτη (τά)· πληθ. τοῦ *κλίτος* (τὸ) (βλ. λ.).

Κλιτίας. Ἀττικὸς ἀγγειογράφος τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς ΣΤ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὸ περιφημότερον τῶν σῳζομένων ἀγγείων, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη, ἐκ τοῦ πρώτου κατόχου αὐτοῦ, *ἀγγεῖον τοῦ François* καὶ τὸ ὁποῖον κοσμεῖ νῦν τὸ Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας. Τὸ ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ ἀγγειοπλάστης Ἐργότιμος, εἶναι μέγας κρατὴρ ὕψους 0,66 μ. καὶ περιφερείας 1,81. Στηρίζεται ἐπὶ ποδὸς ἐν σχήματι ἀνεστραμμένου ἐχίνου καὶ φέρει ἑκατέρωθεν ἀνὰ δύο ἑλικοειδεῖς λαβάς, αἵτινες, ὁριζοντίως διατεθειμέναι, ἐκφύονται ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ μέσου τῆς κοιλίας καὶ ὑπερέχουσιν ὀλίγον τοῦ χείλους. Ἡ κοιλία τοῦ κρατῆρος τούτου εἶναι κατάγραφος ἐκ μελανομόρφων μυθολογικῶν παραστάσεων καὶ κοσμημάτων, διαιρεῖται δὲ εἰς πέντε παραλλήλους ζώνας διαφόρου πλάτους. Ἡ πρώτη, ἡ ἀμέσως κάτωθεν τοῦ χείλους,

Ὁ κρατὴρ τοῦ Ἐργοτίμου καὶ Κλιτίου.

παριστᾷ τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν τῆς σκηνῆς ταύτης καθημένας Σφίγγας καὶ καθέτους ταινίας λωτοῦ καὶ φοινικος, ὡς καὶ τὸν χορὸν τῶν ἐξ Ἀττικῆς παίδων καὶ κορασίδων, τὰ ὁποῖα ἐλύτρωσεν ὁ Θησεὺς ἐκ τοῦ Λαβυρίνθου. Ἡ δευτέρα ζώνη εἰκονίζει ἀγῶνα ἁρμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ Πατρόκλου καὶ μάχην μεταξὺ Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν. Ἡ τρίτη ζώνη, ἡ μεσαία καὶ πλατυτέρα ὅλων, ἐξιστορεῖ πομπὴν θεῶν μεταβαινόντων εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος. Ἡ πομπὴ προχωρεῖ πρὸς τὸ ἀνάκτορον, ἔνθα διαμένει τὸ ζεῦγος, ὅπερ εἶναι δωρικοῦ ῥυθμοῦ καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πρόσοψις ἔχει τὴν ὄψιν προνάου ἐν παραστάσι. Ὄπισθεν τοῦ προδόμου τούτου φαίνεται, διὰ τῆς ἡμιανοιγομένης θύρας, ἡ Θέτις καθημένη ἐν τῷ νυμφικῷ θαλάμῳ καὶ φέρουσα τὸν νυμφικὸν πέπλον. Ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας καὶ ὄπισω τοῦ οἰκιακοῦ βωμοῦ ἵσταται, ἕτοιμος νὰ ὑποδεχθῇ τοὺς ξένους, ὁ Πηλεὺς ἐν ἑορτασίμῳ στολῇ, γενειῶν καὶ μὲ μακρὰν κόμην πίπτουσαν ἐπὶ τοῦ αὐχένος. Φέρει ἱμάτιον πλουσίως κεντημένον κατὰ τὰ ἄκρα καὶ χιτῶνα ἐκ λευκοῦ ἐρίου. Ὁ Πηλεὺς χαιρετίζει τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς Κένταυρον Χείρωνα, ὅστις ἐβοήθησεν ἄλλοτε αὐτὸν εἰς τὸ νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀντίστασιν τῆς θεᾶς Θέτιδος εὐκόλως μεταμορφουμένης. Πλησίον τοῦ Κενταύρου ἀκολουθεῖ ἡ Ἶρις, ὁδηγὸς καὶ ἄγγελος τῶν θεῶν. Ἕπονται ἡ Χαρικλώ, ἡ σύζυγος τοῦ Χείρωνος, ἡ Ἑστία, ἡ Δημήτηρ, ὁ Διόνυσος μὲ ἀμφορέα ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ βότρυν εἰς τὴν χεῖρα, αἱ Ὧραι καὶ ἑπτὰ τέθριππα ἅρματα, ἐφ' ὧν ἐπιβαίνουσιν οἱ μεγάλοι θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Πλησίον τῶν θείων ἁρμάτων ὁδεύουσιν αἱ Μοῦσαι. Τὴν πομπὴν τῶν θεῶν ἄγουσιν ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα. Ἡ τετάρτη ζώνη παριστᾷ τὴν καταδίωξιν τοῦ Τρωΐλου ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τὴν Διόνυσον ὁδηγοῦντα τὸν Ἥφαιστον εἰς τὸν Ὄλυμπον. Τέλος, ἡ πέμπτη, ἡ ἄνωθεν τῆς βάσεως, παρουσιάζει ζῷα, Σφίγγας καὶ γρῦπας ἐν μέσῳ στεμμάτων λωτοῦ καὶ φοινικος καὶ ἄλλων διακοσμητικῶν θεμάτων. Κατάγραφος εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἐχινοειδὴς βάσις μὲ τὴν παράστασιν τῆς κωμικῆς μάχης μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

Πυγμαίων καὶ τῶν γεράνων, ὡς καὶ αἱ ἑλικοειδεῖς λαβαὶ μὲ τὴν παράστασιν τοῦ Αἴαντος μὲ τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀχιλλέως, τῆς περσικῆς Ἀρτέμιδος, τῆς τρεχούσης Γοργοῦς, καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα διακοσμητικὰ στοιχεῖα. Κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ Jahns, ἐπὶ τοῦ περιφήμου τούτου ἀγγείου εἰκονίζονται ἐν ὅλῳ 141 θεοὶ καὶ ἄνθρωποι, 12 Κένταυροι, 49 ἵπποι, 18 Πυγμαῖοι καὶ 14 πτηνά. Τὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων μορφῶν καὶ κοσμημάτων κενὰ πληροῦνται διὰ 120 ἐπιγραφῶν πρὸς ἐπεξήγησιν τῶν παραστάσεων. Αἱ ὑπογραφαὶ ἀμφοτέρων τῶν συνεργατῶν τοῦ ἀγγείου τούτου, τοῦ τε Ἐργοτίμου, ὡς ἀγγειοπλάστου, καὶ τοῦ Κλιτίου, ὡς ἀγγειογράφου, ἀναγράφονται δίς, ἐν τῇ κεντρικῇ ζώνῃ καὶ ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ χοροῦ τῶν λυτρωθέντων τέκνων τῆς Ἀττικῆς. Ἡ ἐν γένει παράστασις μὲ τὴν ἀντίθεσιν τῶν χρωμάτων —τοῦ ὑπερύθρου χρώματος τοῦ ἐδάφους, τοῦ στιλπνοῦ μέλανος γανώματος τῶν ἐπιφανειῶν, τοῦ μέλανος τῆς ἐπιδερμίδος τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ λευκοῦ τῶν προσώπων τῶν γυναικῶν, τοῦ φαιοκιτρίνου τῶν γραμμάτων τῶν ἐπιγραφῶν, ὡς καὶ τοῦ ἐρυθρομέλανος τῶν γραμμῶν τῶν ζωνῶν—παρουσιάζει ἀξιοθαύμαστον πλοῦτον θεμάτων καὶ ποικιλίαν χρωματισμῶν καὶ ὑπενθυμίζει τὰς πλουσίας συνθέσεις τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου, τοῦ θρόνου τῶν Ἀμυκλῶν καὶ τὴν ὁμηρικὴν καὶ ἡσιόδειον ἀσπίδα. Ἡ γραμμή, ἐν τούτοις, εἶναι ἀκόμη ἀρχαϊκή. Ὁ Pittier ἀποκαλεῖ τὴν μεγάλην ταύτην σύνθεσιν: Εἰκονογραφημένην ἑλληνικὴν Βίβλον. Κατὰ τὰς ἑρμηνείας διαφόρων ἀρχαιολόγων καὶ τεχνοκριτῶν, ὁ Κλιτίας ἔζησεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀναπτυχθέντος ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Ἑλλήνων, καθ' οὓς ἡ ἰωνικὴ καὶ ἡ κορινθιακὴ τέχνη ἤρχισαν νὰ ἐπηρεάζωσι τὴν ἀττικὴν τέχνην. Τὸ ἀγγεῖον εὑρέθη τῷ 1844 ἐν Fonte Rotella, βορείως τοῦ Chiusi τῆς Ἐτρουρίας, ἀλλά, κατὰ τὸν Furtwängler, κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, ὡς ἀποδεικνύουσι τοῦτο τὸ ἐξελιχθὲν σχῆμα τοῦ κρατῆρος, τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῶν ὑπογραφῶν, οἱ σχηματισμοὶ τῶν κοσμημάτων, αἱ ραδιναὶ ἀναλογίαι τῶν ζῴων, ἡ διαμόρφωσις τῶν πτηνῶν καὶ ὁ τύπος τῶν ἵππων. Ἄλλοι ὅμως χρονολογοῦσι τοῦτο ὑστερώτερον, βασιζόμενοι εἰς τὸ ὅτι ὁ Κλιτίας ἐζωγράφησε φιάλην ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Εὐχειρος, ὅστις διεδέχθη τὸν πατέρα του Ἐργότιμον. Κατὰ ταῦτα, ὁ κρατὴρ οὗτος δέον νὰ χρονολογηθῇ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 570—560 π. Χ.

Πομπὴ θεῶν κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος.

Ἕτερον σῳζόμενον ἔργον τοῦ Κλιτίου εἶναι καὶ μία ἄλλη φιάλη, ἥτις φέρει ὡσαύτως τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Ἐργοτίμου καὶ τοῦ Κλιτίου. Εὑρέθη τῷ 1900 ἐντὸς τύμβου κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς νεκρουπόλεως τοῦ ἀρχαίου Γορδίου. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εὑρίσκεται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου. Εἶναι κατάγραφον ἐκ παραστάσεων δελφίνων ἰχθύων καὶ πολλῶν διακοσμητικῶν στοιχείων. Β. Δ. Θ.

κλιτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κλίσιν ὀνόματος ἢ ρήματος: «κλιτικὴ περίοδος τῆς γλώσσης» ἡ περίοδος καθ' ἣν ἡ γλῶσσα ἤρχισε νὰ σχηματίζῃ τύπους τῆς αὐτῆς λέξεως.

—κλιτικαὶ *γλῶσσαι* langues flexionelles, flektierende Sprachen). Καλοῦνται οὕτως αἱ γλῶσσαι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεπτύχθη ἡ κλίσις διαφόρων μερῶν τοῦ λόγου (ὀνομάτων, ἀντωνυμιῶν, ρημάτων), ἤτοι ὁ διὰ τῶν πτωτικῶν καὶ προσωπικῶν καταλήξεων σχηματισμὸς ποικιλωτάτων τύπων καὶ ἡ διὰ τούτων δήλωσις τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως διαφόρων ὅρων τῆς προτάσεως. Αἱ γλῶσσαι αὗται εἶναι αἱ ἰαπετικαὶ ἢ ἄλλως ἰνδοευρωπαϊκαὶ λεγόμεναι (Ἰνδική, Περσική, Ἀρμενική, Ἑλληνική, Λατινική, Σλαυϊκή, Γερμανική, Κελτικὴ κ.λ.), αἱ σημιτικαὶ (Ἑβραϊκή, Ἀραμαϊκή, Συριακή, Ἀραβικὴ κ.λ.) καὶ αἱ χαμιτικαὶ (αἱ λιβυκαὶ ἢ ἄλλως βερβερικαὶ λεγόμεναι γλῶσσαι καὶ αἱ αἰθιοπικαί: Σομαλική, Δαγκαλική, Βελενικὴ κ.λ). Ἀντιθέτως πρὸς ταύτας ὑπάρχουν γλῶσσαι γραμματικῶς ἀτελέστεραι, αἱ ὁποῖαι στεροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κλίσεως, καὶ τοιαῦται εἶναι αἱ *μονοσυλλαβικαὶ* λεγόμεναι γλῶσσαι: ἡ Σινικὴ ἢ Κινεζική, ἡ Θιβετική, ἡ Βιρμανική, ἡ Ἀνναμιτική, κ.λ. Διάμεσον βαθμίδα ἀποτελοῦν αἱ *συγκολλητικαὶ* γλῶσσαι. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αἱ κλιτικαὶ γλῶσσαι ἦσαν ἀνέκαθεν τοιαῦται. Καὶ αὗται ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἄκλιτοι. Αἱ λέξεις των ἦσάν ποτε ἀκατάσκευοι (rudis indigestaque moles), ἡ δὲ κλίσις διαφόρων μερῶν τοῦ λόγου ἀνεπτύχθη ἐν αὐταῖς ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Τῆς περιόδου ταύτης τῆς ἀκλισίας τῶν ἰαπετικῶν καὶ λοιπῶν γλωσσῶν λείψανα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν τὰ ἄνευ ἐπιθήματος ἢ καταλήξεώς τινος πρῶτα συνθετικὰ διαφόρων συνθέτων λέξεων, οἷα λ. χ. τὰ ἑλληνικά: ναυ-πηγός, συ-φορβός, ἱππό-δαμος κ. λ. κ. λ., ἔπειτα πολλαὶ λέξεις καὶ τύποι γυμνοὶ τρόπον τινὰ καὶ ἐστερημένοι καταλήξεώς τινος, ὁποῖαι λ. χ. ἡ κλητικὴ πτῶσις τῶν ὀνομάτων (λόγε, ἀγαθέ), ἡ ἑνικὴ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ διαφόρων οὐδετέρων (ἄστυ, γόνυ), ἡ ἑνικὴ ὀνομαστικὴ τῶν εἰς—α πρωτοκλίτων (χώρα, terra, nauta), διάφοροι ἀντωνυμικοὶ τύποι (ἐγὼ-ego, σὺ-tu), τὸ ἄρθρον ὁ, ἡ, ἡ προστακτικὴ ἄγε (παρὰ τὰ ἄγε-τε, ἀγέ-τω), φέρε, λέγε, λατ. i (προστ. τοῦ ρήματος ire) ἐκ τοῦ ei κτλ. Ἐκ τοιούτων ἀκλίτων καὶ γυμνῶν παντὸς ἐπιθήματος ἐν ἀρχῇ στοιχείων ἀνεπτύχθη καὶ εἰς τὰς ἰαπετικὰς καὶ εἰς τὰς σημιτικο-χαμιτικὰς γλώσσας ἡ κλίσις, ἰδίως διὰ τῆς συνθέσεως ποικίλων γλωσσικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα, ἕνεκα διαφόρων καὶ πολλάκις ἁδροτάτων φωνητικῶν ἀλλοιώσεων, ἡπλοποιήθησαν ἢ μετεβλήθησαν τοσοῦτον, ὥστε μᾶς εἶναι πλέον ἀδύνατος ἡ ἐξακρίβωσις τῆς πρώτης ἀρχῆς τῶν διαφόρων πτωτικῶν καὶ προσωπικῶν καταλήξεων. Ἡ παρὰ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας Fr. Bopp (1791—1867) γενομένη ἀπόπειρα πρὸς ἀνάλυσιν τῶν γραμματικῶν τύπων τῶν ἰαπετικῶν γλωσσῶν καὶ ἀνεύρεσιν τῶν λέξεων, ἐξ ὧν προέκυψαν αἱ διάφοροι καταλήξεις των (ὡς λ. χ. αἱ ρηματικαὶ -μι,-σι,-τι κ. λ. ἐκ τῶν ἀντωνυμικῶν τύπων ἐμὲ ἢ μέ, σύ, τό(δ), θεωρεῖται ἤδη ὡς καθαρὰ ματαιοπονία.

Ἡ κλίσις ἐν ταῖς ἰαπετικαῖς γλώσσαις ἀνεπτύχθη καὶ ἐτελειώθη εἰς χρόνους προϊστορικούς, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων ἱστορικῶν χρόνων (πιθανῶς καὶ πρότερον) ἀνεπτύχθη ἡ τάσις των πρὸς τὴν ἀναλυτικὴν ἐξέλιξίν των, πρὸς τὴν βαθμιαίαν ἀπώλειαν ποικίλων κατὰ τὰς διαφόρους γλώσσας τύπων καὶ ἀντικατάστασίν των δι' ἐμπροθέτων καὶ ἄλλων ἐκφράσεων. Οὕτω λ. χ. εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐξέλιπον κατὰ διαφόρους χρόνους ἡ δοτικὴ πτῶσις, ἡ εὐκτική, τὸ ἀπαρέμφατον, ὁ μονολεκτικὸς μέλλων, παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος, ἀντικατασταθέντες δι' ἄλλων περιφραστικῶν χρόνων. Μεγαλυτέραν ἀπώλειαν τύπων παρατηροῦμεν εἰς τὰς ρωμανικὰς καὶ γερμανικὰς γλώσσας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Ἀγγλικήν, τῆς ὁποίας τὸ κλιτικὸν σύστημα ἡπλοποιήθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀνάλογον πενίαν τυπικοῦ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐκ τῶν συγχρόνων —ἰαπετικῆς καταγωγῆς— γλωσσῶν παρατηροῦμεν, ἐξαιρουμένης τῆς νέας Περσικῆς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου αἱ ρηθεῖσαι γλῶσσαι προσέλαβον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀναλυτικὸν ἀντὶ τοῦ προτέρου συνθετικοῦ χαρακτῆρός των.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

κλιτοκύβη (ἡ) (Clitocybe) /*Βοτ.*/. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγαρικωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 300 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν δασῶν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *κλιτοκύβη ἡ εὔοσμος* (Clitocybe fragrans), *κλιτοκύβη ἡ γιγάντειος* (Clitocybe gigantea), *κλιτοκύβη ἡ κυαθιόμορφος* (Clitocybe cyathiomorpha). Κ. ΠΑΠ.

κλιτόμετρον (τό)· Τοπογραφικὸν ὄργανον, δι' οὗ μετροῦσι τὰ *κλίτη* τῶν εὐθειῶν γραμμῶν.

κλιτὸν (τὸ) /*Βυζ. Μουσ.*/. Μία ἐκ τῶν τριῶν *χροῶν* τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, καλουμένη καὶ *χρόα τοῦ νανά*, ὡς ἔχουσα μέλος φέρον ποιότητα τοῦ ἀρχαίου μουσικοῦ τούτου φθόγγου, ἀντιστοιχοῦντος ἤδη πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς φθόγγον γα (fa). Ἡ χρόα αὕτη, ἀνήκουσα εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *ἡμίφθορον* τῆς ἀρχαίας παρασημαντικῆς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, εἶναι δὲ ἤδη γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἀραβοπερσικὸν ὄνομα *νισαμπούρ*. Τὸ κλιτόν, ἐνεργοῦν ἐπὶ ὁλοκλήρου ἐπὶ τὸ βαρὺ πενταχόρδου, τίθεται ἐπὶ τοῦ φθόγγου δι (sol) ἐναρμονίως καὶ ἀπαιτεῖ τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὸ βαρὺ τονιαῖον διάστημα τριτημόριον τοῦ τόνου, τὰ δὲ λοιπὰ τρία τόνους. Τιθέμενον καὶ ἐπὶ ἑτέρου μουσικοῦ φθόγγου, φθεγγομένου ὡς δι, ἀκολουθεῖ τὰ αὐτὰ ὡς ἀπὸ τοῦ δι τονιαῖα διαστήματα. Ἡ ἐνέργεια τοῦ κλιτοῦ διατηρεῖται μέχρι λύσεως δι' ἑτέρου φθορικοῦ σημείου. Τὰ ἐπὶ τῆς χορδῆς μήκη τῶν τονιαίων διαστημάτων τοῦ ἐπὶ τὸ βαρὺ πενταχόρδου, ἐφ' οὗ ἐνεργεῖ ἡ χρόα αὕτη, εἶναι τὰ ἑξῆς:

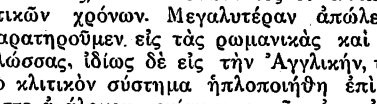

Κλιτόν. Μαρτυρικὰ σημεῖα τοῦ κλιτοῦ.

Δι,		Γα,		Βοῦ,		Πα,		Νη
sol_2		fa_2		mi_2		re_2		do_2
	$25/24$		$256/225$		$9/8$		$9/8$	

ἰσούμενα ἀκριβῶς πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς χορδῆς μῆκος τοῦ πενταχόρδου ($=3/2$). Ἐν ταῖς ἐν χρήσει κρηπῖσι καὶ τοῖς θεωρητικοῖς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, τὰ τονιαῖα διαστήματα τῆς χρόας ταύτης ἐκφράζονται διὰ τῶν μὴ ἐχόντων ἀκρίβειαν τμημάτων (δωδεκατημορίων) τοῦ τόνου, οὕτως:

Δι, ₄ Γα, ₁₄ Βοῦ, ₁₂ Πα, ₁₂ Νη.

Τὰ μαρτυρικὰ σημεῖα τοῦ φθορικοῦ μέλους τοῦ κλιτοῦ εἶναι τὰ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι σημειούμενα. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

κλιτόπιλος (ὁ) (Clitopilus) /*Βοτ.*/. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγαρικωδῶν-ὑμενομυκήτων*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μυκήτων ἰθαγενῆ τῶν ὑγρῶν δασωδῶν περιφερειῶν καὶ τῶν λειμώνων. Εἶναι εἴδη φέροντα συνήθως ἀκανόνιστον πέτασον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κεντρικὸν σαρκῶδες πόδιον (σπανίως ἐκκεντρικὸν) καὶ ἀτρακτοειδῆ σπόρια. Γνωστότερον εἶδος τοῦ ὡς ἄνω γένους θεωρεῖται ὁ ἐδώδιμος καὶ εὐγευστότατος *κλιτόπιλος ὁ προυμνίσκος* (Clitopilus prunulus). Κ. ΠΑΠ.

Κλιτορία *λίμνη* (Clitorius lacus) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λίμνη τῆς Ἰταλίας ἐν Ὀμβρικῇ, τοποθετουμένη ὑπὸ τῶν συγχρόνων μεταξὺ Φολίνιο, Τρὲβ καὶ Μοντεφάλκο. —Π.

κλίτος, *—ους* (τό)· κατωφέρεια, κλίσις, κεκλιμένον ἐπίπεδον· || *κλίτη* (τά)· τὰ δύο πλάγια κατὰ μῆκος τμήματα τῶν ναῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν βασιλικῶν, αἱ δύο (ἐνίοτε καὶ τέσσαρες) χαμηλότεραι στοαί: «δεξιὸν—, ἀριστερὸν κλίτος».

— κλίτος *ἐγκάρσιον* /*Ἀρχ.*/· βλ. λ. ἐγκάρσιον κλίτος.

— κλίτος *εὐθείας* /*Τοπογρ.*/. Καλεῖται οὕτω: ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς ὕψους δύο σημείων τῆς εὐθείας πρὸς τὴν ὁριζοντίαν ἀπόστασιν τῶν αὐτῶν σημείων. Ἡ σχέσις αὕτη ἐκφράζει τὴν τριγωνομετρικὴν ἐφαπτομένην τῆς γωνίας κλίσιν. Ὁ λόγος $\frac{ΒΓ}{ΑΓ}$ ἐκφράζει τὸ κλίτος τῆς γραμμῆς ΑΒ.

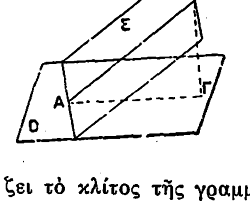

κλιτός, *— ή, —όν*· γραμμ. ὁ δυνάμενος νὰ κλιθῇ, λέξις τῆς ὁποίας σχηματίζονται διάφοροι τύποι· ἀντίθ. *ἄκλιτος*: «τὰ μέρη τοῦ λόγου διαιροῦνται εἰς κλιτὰ καὶ ἄκλιτα».

— κλιτός, *—ή, —όν*· (ἰδιωμ. Κρήτ.) κεκλιμένος, κατηφής, λυπημένος, ἄθυμος, ὁ πλήρης πόνου καὶ ὀδύνης: «κλιτὸ κορμί, κλιτὴ ψυχὴ καὶ μάθια βουρκωμένα»· || ταπεινός, ὄχι ἐπηρμένος. Ι. Δ. Μ.

κλιτότη (ἡ), καὶ *κλιτότητα* (ἡ)· (ἰδιωμ. Κρήτ.) ἡ ταπεινότης, ἡ σεμνότης, ὁ σεβασμός, ἡ ἐξ ἀνατροφῆς εὐπρέπεια.

Κλιτσκώφ, ***Σέργιος - Ἀντώνοβιτς.*** Σύγχρονος Ρῶσος συγγραφεὺς καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1889. Περιγράφει καὶ ἐξυμνεῖ ἰδίως τὴν ἀγροτικὴν ζωήν. Ἐδημοσίευσε: «Τὸ δαχτυλίδι τῆς Λάντης», ποιήματα (Μόσχα 1919), «Σπιτιανὰ τραγούδια», στίχοι (Μόσχα, 1923), «Ὁ μελένιος Γερμανός», μυθιστόρημα (Μόσχα, 1925), «Ὁ δωδέκατος λόχος», διήγημα (Μόσχα, 1925) καὶ ἄλλα. Ε. Ι. Χ.

κλιτύς, *—ύος* (ἡ)· ἡ κατωφερὴς πλευρὰ ὄρους ἢ λόφου ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ μέχρι τῶν προπόδων. Λόγῳ τῆς διαφόρου ἐκτάσεως καὶ μορφῆς τῶν ὑψωμάτων τούτων τῆς γῆς, αἱ κλιτύες ἔχουν διάφορον μορφὴν ὡς καὶ ποικιλίαν κλίσεως τοῦ ἐδάφους, ἀλλαχοῦ καταπίπτουσαι ἠρέμα καὶ ἀλλαχοῦ εἰς βράχους ἀποτόμους. Αἱ κλιτύες συνήθως αὐλακώνονται μὲ ποτάμια, ρύακας, χαράδρας καὶ φάραγγας, πρὸς τὰς ὄχθας τῶν ὁποίων ἡ κλίσις εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπότομος. Ἤρεμον κλίσιν ἔχει ἡ κλιτὺς μεταξὺ ποταμῶν, ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν ὑψηλοτέραν γραμμὴν πρὸς καταπίπτουσαν ράχιν. Ὁμαλὴ ἐπιφάνεια κατὰ τὴν κλιτὺν σχηματίζει τὸν καλούμενον ἐξώστην, κοιλώδης δὲ λεκάνην ἢ χύτραν. Εἰς τὰς κλιτῦς ἔτι διακρίνονται οἱ μαστοὶ τοῦ ὄρους, τὰ στεφάνια κ. ἄ. Ι. Σ. Σ.

κλίφι (τὸ) (ἀραβ. *γιλάφ*. τουρκ. *κιλίφ*=θήκη)· μαξιλαροθήκη, τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα κλινοσρωμνῆς· || κονδυλοφόρος.

Digitized by Google

Κλίφτον (Clifton) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Γκλῶστερ παρὰ τὴν Μπριστόλ, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ προάστειον. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄβον καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων καὶ τῆς βάσεως ὁμαλοῦ ὀροπεδίου. Ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐπὶ τοῦ Ἄβον γέφυρα, κτισθεῖσα τῷ 1864, ἔχει μῆκος 702 ποδῶν καὶ ὕψος 275 Ἡ πόλις εἶναι γνωστὴ διὰ τὰς θερμὰς πηγάς της. Εἶναι ἕδρα ρωμαϊκῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ τοῦ 1850, ἔχει ἐρείπια παλαιῶν ρωμαϊκῶν τειχῶν, ζῳολογικὸν κῆπον, πλῆρες κολλέγιον, μουσεῖον, βιβλιοθήκην καὶ νοσοκομεῖον. Τὸ Κλίφτον εἶναι μία τῶν μᾶλλον συχναζομένων ἐξοχῶν, ἔχει δὲ πληθυσμὸν 18.230 Λ. Α.

Κλίφτον-*Μπράουν* (Clifton-Brown), ***Φραγκῖσκος.*** Ἄγγλος πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὅστις, ὑπὸ τὸν τύπον διοργανωτοῦ, ἐχρησιμοποιήθη ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, παραμείνας ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 1919. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν ἀπεστρατεύθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1922 ὡς ὑποναύαρχος. Γ. Ν. Ν.

Κλίφφορντ (Clifford). Ὄνομα παλαιᾶς ἀγγλικῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας, γνωστότερα μέλη τῆς ὁποίας εἶναι τὰ ἑξῆς: —1) *Ροζαμόνδη Κλίφφορντ* (1140—1176), εὐνοουμένη τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου Β', δηλητηριασθεῖσα, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῆς βασιλίσσης ἐκ ζηλοτυπίας. —2) *Ἰωάννης Κλίφφορντ.* Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων τῶν Ρόδων, ἐπολέμησεν ὑπὲρ τοῦ Ἑρρίκου ΣΤ'. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Οὐέϊκφηλντ, τῷ 1460, ἐδολοφόνησε τὸν Ἐδμόνδον, κόμιτα τοῦ Ρούτλαντ, υἱὸν τοῦ Ριχάρδου, δουκὸς τῆς Ὑόρκης. Ὁ Σαίξπηρ ἀναφέρει τὸ ἐπεισόδιον ἐν τῇ τραγῳδίᾳ του «Βασιλεὺς Ἑρρῖκος ΣΤ'» καὶ παρουσιάζει τὸν Κλίφφορντ λαμβάνοντα μέρος εἰς τὴν δολοφονίαν. —3) *Γεώργιος,* κόμις τοῦ Κεύμπερλαντ (1558—1605). Εἷς τῶν εὐγενῶν τῶν διαπρεψάντων ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἐλισάβετ. Διωρίσθη τῷ 1586 μεταξὺ τῶν δικαστῶν, οἵτινες ἐδίκασαν τὴν Μαρίαν Στούαρτ. Προσέτι ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν Ἱσπανῶν. —4) *Θωμᾶς Κλίφφορντ* (1630—1673). Ἄγγλος πολιτικός. Εἰσῆλθεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῷ 1660, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ 12 ἔτη. Ὑπηρέτει εἰς τὸ ναυτικὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ὁλλανδικοῦ πολέμου. Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ζωήν. Τῷ 1668 διωρίσθη θησαυροφύλαξ καὶ ἦτο ἐκ τῶν μυστικοσυμβούλων τοῦ βασιλέως. Ὑπεστήριξε τὸν καθολικισμὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου μετὰ τὴν ψήφισιν ἐναντίου νόμου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Λ. Α.

— **Κλίφφορντ** (Clifford), ***Γουλιέλμος.*** Ἄγγλος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος (1845—1879). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ. Τῷ 1871 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου καὶ τῷ 1874 ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας. Θεωρεῖται μαθηματικὸς μεγάλης ἀξίας καὶ τὰ ἔργα του: «Elements of Dynamic», «Preliminary sketch of Bi-quaternious» (1873) καὶ «On the Canonical Form and Dissection of a Riemann's Surface» (1877) θεωροῦνται 'κλασσικά' ἕτερον σπουδαῖον ἔργον του εἶναι «Classification of Loci» (1878). Ἐδημοσίευσε προσέτι διάφορα φυλλάδια ἐπὶ ἀλγεβρικῶν τύπων καὶ προβολικῆς γεωμετρίας. Τὰ μετὰ τὸν θάνατον ἐκδοθέντα ἔργα του εἶναι: «Elements of Dynamic» (1870—1887), «Seeing and Thinking», ἐκλαϊκευτικαὶ ἐπιστημονικαὶ διαλέξεις (1879) «Lectures and essays» μετὰ εἰσαγωγῆς ὑπὸ sir F. Pollock (1879), «Mathematical papers» ἐκδοθέντα ὑπὸ R. Tucker, μετ' εἰσαγωγῆς ὑπὸ Henry J. S Smith (1882) καὶ «The Common sense of the exact sciences», ἔργον συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Karl Pearson (1885). Λ. Α.

— **Κλίφφορντ** (Clifford), ***Γουλιέλμος.*** Ἄγγλος θεολόγος καὶ ἐπίσκοπος, γεννηθεὶς τῷ 1823 ἐν Irnham τῆς κομιτείας Lincoln. Σπουδάσας θεολογίαν ἐν Ρώμῃ, ἐχειροτονήθη τῷ 1850 ἱερεὺς τοῦ Clifton, προήχθη εἰς ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ταύτης τῷ 1857 καὶ τῷ 1893 ἀπέθανεν ἐν Bath Ὁ Κλίφφορντ εἶναι γνωστὸς ἔκ τινος παραδόξου ἑρμηνείας του τοῦ α' βιβλίου τῆς «Γενέσεως», ἣν ἐδημοσίευσε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1881 ἐν τῇ «Dublin Review» μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «The Days of the week and the works of Creation». Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὁ πρόλογος τῆς «Γενέσεως» εἶναι καθαρὸν λειτουργικὸν ᾆσμα τῶν Ἑβραίων, ἄνευ ἱστορικοῦ τινος καὶ ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος. Ἰσχυρῶς ὑπὸ πολλῶν πολεμηθεῖσαν τὴν γνώμην ταύτην ὑπερήσπισεν ὁ Κλίφφορντ γράψας μετὰ 2 ἔτη ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιθεωρήσει τὴν διατριβὴν «The Days of creation, some further considerations». Ε. Γ. Π.

— **Κλίφφορντ** (Clifford), ***Λουκία.*** Ἀγγλὶς μυθιστοριογράφος. Ἐνυμφεύθη τὸν μαθηματικὸν Γουλιέλμον Κλίφφορντ τῷ 1875. Τὸ πρῶτόν της ἔργον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Διάφοροι ἱστορίαι», ἐδημοσιεύθη τῷ 1883. Τῷ 1885 ἐξέδωκεν ἀνωνύμως τὸ πρῶτόν της μυθιστόρημα, «Τὸ ἔγκλημα τῆς κυρίας Κέϊθ», τὸ ὁποῖον ἔσχεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν. Ἄλλα ἔργα της εἶναι: «Θεία Ἄννα» (1892), «Καλοκαιρινὴ φλόγα» (1895, «Ἡ ἀντίρρησις τοῦ Σὲρ Τζῶρτζ» (1910), «Τὸ σπίτι στὸ Μέριλεπον» (1917), τὸ δρᾶμα ἢ «Συντροφιὰ τῶν δύο» (1915) κλπ. Λ. Α.

Κλίφφορτ (Cliffort), ***Γεώργιος.*** Ὁλλανδὸς νομοδιδάσκαλος καὶ βοτανικός, γεννηθεὶς τῷ 1685 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1760. Ἀρχικῶς ἐγένετο εἷς τῶν διευθυντῶν τῆς ὁλλανδικῆς ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν· κατόπιν ἵδρυσεν εἰς τὰς γαίας του ἐν Hartecamp βοτανικὸν κῆπον μετὰ θηριοτροφείου, μουσείου καὶ συλλογῆς φυσικῆς ἱστορίας. Προστάτης τοῦ πτωχοῦ καὶ ἀγνώστου τότε Λινναίου, ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν καὶ φύλαξιν τῶν θησαυρῶν του. Ὁ σοφὸς φυσιολόγος ἔδωκε πρὸς τιμὴν τοῦ προστάτου του τὸ ὄνομα *κλιφφορτία* εἰς ἓν γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ροδωδῶν καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1737 τὴν περιγραφὴν τοῦ κήπου του ὑπὸ τὸν τίτλον «Hortus Cliffortianus». Κ. ΠΑΠ.

κλιφφορτία (ἡ) (Cliffortia) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *αἱματοδιψῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριάκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Εἶναι θάμνοι κοσμητικοί, ἔχοντες ὡς κυριώτερον εἶδος *κλιφφορτίαν τὴν τριμερόφυλλον* (Cliffortia tertifolia). Κ. ΠΑΠ.

κλὸ (γαλλ. clos). Λέξις γαλλικὴ τιθεμένη κυρίως πρὸ τῶν ὀνομάτων οἴνων, ἰδίως τῶν ἐν Βουργουνδίᾳ παραγομένων, καὶ σημαίνουσα ὅτι προέρχονται ἐκ σταφυλῶν περιφράκτων ἀμπελώνων. Μ. Ν. Δ.

Κλοάκα *Μάξιμα* (Cloaca Maxima) */Ἀρχ./.* *Κλοάκα* (Cloaca) ἐκαλεῖτο παρὰ Ρωμαίοις μέγας ὑπόγειος ἀγωγός, συνήθως θολωτός, δι' οὗ ἔρρεον τὰ ὕδατα καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι τῆς πόλεως καὶ ἐχύνοντο εἰς ποταμὸν ἢ θάλασσαν. Τοιαῦται ὑπόνομοι ὑπῆρχον πολλαὶ ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' ἡ μεγαλυτέρα πασῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν ἐπίθετον αὐτῆς, ἦτο ἡ *Κλοάκα Μάξιμα*, ἤτοι ἡ Μεγίστη Ὑπόνομος.

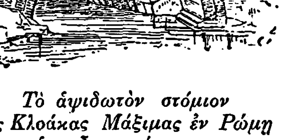

Τὸ ἀψιδωτὸν στόμιον τῆς Κλοάκας Μάξιμας ἐν Ρώμῃ ὡς εἶναι σήμερον.

Ἡ παμμεγίστη αὕτη καὶ κεντρικὴ ὑπόνομος τῆς Ρώμης ἄρχεται ἐκ τοῦ μέσου τοῦ Forum καὶ διερχομένη κάτωθεν τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Θεοδώρου καὶ τῆς ἁψῖδος τοῦ Janus Quadrifons, τῆς ὁδοῦ dei Cerchi, πλησίον τοῦ ἀρχαίου Circus Maximus, καὶ τῆς πλατείας Bocca della Verità, πλησίον τῶν ἀρχαίων ναῶν τῆς Τύχης (Fortuna) καὶ Ἑστίας (Vesta), ἐκβάλλει εἰς τὸν ποταμὸν Τίβεριν, πλησίον τῆς γεφύρας Rotto τοῦ Παλατινάτου. Τὸ μῆκός της εἶναι περίπου 800 μέτρων. Εἰς τὴν ὑπόνομον ταύτην, ὡς τὴν κεντρικήν, ἐχύνοντο ὅλαι αἱ μικρότεραι ὑπόνομοι τῆς αἰωνίας πόλεως. Τὸ ἔργον τοῦτο ἤρχισε, κατὰ τὴν παράδοσιν, καὶ συνετελέσθη, ἴσως, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως τῆς Ρώμης Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου, ὅστις ἔζησε κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ζ' πρὸς τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα, τυγχάνει δ' ὡς ἐκ τούτου τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα οἱ Ρωμαῖοι ἀφῆκαν. Μετὰ εἴκοσι πέντε αἰῶνας ἡ ὑπόνομος αὕτη χρησιμεύει ἀκόμη καὶ σήμερον πρὸς περισυλλογὴν καὶ διέξοδον εἰς τὸν Τίβεριν τῶν ὑδάτων μεγάλου τμήματος τῆς σημερινῆς Ρώμης, διότι δέχεται τὰ ὕδατα τῆς ὑπονόμου Subura εἰς ἣν πίπτουσι τὰ ὕδατα τοῦ Κυρηναλίου, τοῦ Βιμιναλίου καὶ τοῦ Ἐσκυλίνου λόφου καὶ τῶν ἐνδιαμέσων κοιλάδων. Τὸ στόμιον τῆς Κλοάκας Μάξιμας, κατὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτῆς, σχηματίζει ἐντὸς τοῦ τοίχου τῆς προκυμαίας, ἥτις ἄλλοτε ἐκαλεῖτο Pulchrum littus, ἁψῖδα σχεδὸν πέντε μέτρων διαμέτρου, μετὰ τριπλῆς σειρᾶς ὁμοκέντρων ἡμικυκλίων. Ἡ θόλος καὶ οἱ τοῖχοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων (μήκους δύο μέτρων καὶ ὕψους ἑνός), προσηρμοσμένων ἄνευ ἀμμοκονίας. Τὸ ὕψος τῆς κλοάκας δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον, διότι ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως ἔχει ὑψωθῇ, ὁ δὲ βόρβορος ἔχει πρὸ πολλοῦ πληρώσει τὴν ὑπόνομον μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς θόλου. Κατὰ συγχρόνους συγγραφεῖς, τὸ ὕψος της πρέπει νὰ εἶναι περισσότερον τῶν δέκα μέτρων. Ἄλλοτε διήρχοντο τὴν ὑπόνομον ταύτην ἐπὶ λέμβου. Ὁ Ἀγρίππας, π. χ., ὡς ἀναφέρει ὁ Δίων Κάσσιος, ἐπιφορτισθείς, ἐπὶ Αὐγούστου, νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰς ὑπονόμους τῆς Ρώμης, τὴν διῆλθεν οὕτως ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα, ἡ Κλοάκα Μάξιμα εἶχε, πρὸς στερεωτέραν συγκράτησιν αὐτῆς, καὶ ἀντηρίδας, αἵτινες ἐστοίχισαν τὸ παμμέγιστον ποσὸν τῶν χιλίων ταλάντων. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν δημοκρατίαν ἡ διοίκησις καὶ συντήρησις τῶν ὑπονόμων ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς κήνσωρας. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ οἱ ἐντεταλμένοι τὴν συντήρησιν τῶν ὑπονόμων ὠνομάζοντο curatores cloacarum. Β.Δ.Θ.

κλόανθος (ὁ) (Cloanthus) *Ζῳολ./.* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ξυλινιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ψυχάς, μὲ κεραίας λεπτοτάτας, προθώρακα τετραγωνοειδῆ καὶ κοιλίαν ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν κεκαλυμμένην. Ἐκ τῶν 3 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *κλόανθος ὁ τοῦ ὑπερικοῦ* (Cloanthus hypericus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου φυτοῦ. Δ. Ν. Π.

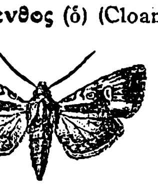

Κλόανθος ὁ τοῦ ὑπερικοῦ.

κλοβάδι (τὸ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *περιεταρία ἡ ἰουδαϊκή.*

Κλόβιο (Clovio ἢ Klovio), ***Ἰούλιος.*** Κροάτης μικρογράφος. Ἐγεννήθη ἐν Grisonne τῷ 1498, διήγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ τῷ 1578. Λίαν ἐνωρὶς ἐφείλκυσεν ἐφ' ἑαυτὸν τὴν προσοχὴν τοῦ φιλοτέχνου κοινοῦ διὰ τὴν γοητεύουσαν χάριν, τὴν λεπτότητα καὶ τὴν λαμπροτάτην χρωματικὴν ἁρμονίαν τῆς τέχνης του. Προσεκλήθη εἰς Παρισίους ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', ὅστις ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτὸν ἀφθόνους τιμὰς καὶ διέμεινεν ἐν τῇ γαλλικῇ αὐλῇ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τούτου. Βραδύτερον ἐγένετο μοναχὸς καὶ ὑπηρέτησε τὴν ἡγεμονικὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Φαρνέζε, ὅστις περιέβαλε τοῦτον διὰ τῆς ἐκτιμήσεως καὶ προστασίας του. Μικρογραφίαι τοῦ Κλόβιο, ὡς καὶ ἐξαίρετοι προσωπογραφίαι διασήμων ἀνδρῶν, ὀφειλόμεναι εἰς τοῦτον, ἀπόκεινται εἰς διάφορα μουσεῖα καὶ βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης, ἰδίᾳ δ' ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Παρισίοις. Ι. Μ. Π.

Κλόβις (ἢ ***Χλοδοβῖκος,*** ἢ ***Χλοδόβιχος*** = Γουλιέλμος) **Α'** (Clovis I). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων (466—511). Υἱὸς τοῦ Χιλδερίκου, διεδέχθη τὸν πατέρα του, ἀποθανόντα τῷ 481, μόλις δεκαπενταετής. Πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου του ὑπῆρξεν ἡ σημερινὴ βελγικὴ πόλις Τουρναί. Νεώτατος ἔτι ἐπέδειξε μέγα θάρρος καὶ ἔκτακτα διοικητικὰ προσόντα. Εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του ἐσκέφθη νὰ συγκεντρώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὅλα τὰ γειτονικὰ βασίλεια καὶ κυρίως ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ Συαγρίου, ὅστις παρουσίαζεν ἑαυτὸν βασιλέα τῶν ἐν Γαλλίᾳ Ρωμαίων. Τῷ 486 ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς Τουλούζην παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Βησιγότθων Ἀλαρίχῳ. Μετ' ὀλίγον ἐζήτησε τὴν παράδοσιν καὶ θανάτωσιν αὐτοῦ. Μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Συαγρίου καὶ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων, ὁ Κλόβις ἠδυνήθη νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ βασίλειόν του μέχρι τοῦ Σηκουάνα καὶ ἀκολούθως μέχρι τοῦ Λείγηρος. Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται, οἵτινες εὑρίσκοντο ἐν Γαλατίᾳ, ἀνεγνώρισαν τὴν ἐξουσίαν του. Κατὰ τοὺς χρονογράφους τῆς ἐποχῆς ἡ κατάκτησις τοῦ Κλόβιος ἐστερεῖτο βιαιότητος καὶ σκληρότητος. Ἐσεβάσθη τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τοὺς ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν Γαλλορρωμαίων νόμους, προσέλαβε πλείστους συμβούλους καὶ ὑπαλλήλους ἐξ αὐτῶν καὶ τὸ κυριώτερον κατώρθωσε νὰ ἐφελκύσῃ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ κλήρου, νυμφευθεὶς τὴν ἀνεψιάν του Κλοτίλδην, καθολικὴν τὸ θρήσκευμα, καὶ συγκατατεθεὶς νὰ βαπτισθῇ τὸ πρῶτόν του τέκνον. Βραδύτερον, προκειμένου νὰ στραφῇ κατὰ τῶν γερμανικῶν λαῶν, ἠσπάσθη καὶ ὁ ἴδιος τὸν Χριστιανισμόν. Μετ' αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν ἡ ἀδελφή του καὶ 3.000 ἐκ τῶν στρατιωτῶν του. Τὴν βάπτισιν τοῦ Κλόβιος ἐπηκολούθησε καὶ ἡ ὑποταγὴ ὅλων τῶν ἀρειανῶν ἐπισκόπων τῆς Βουργουνδίας. Τῷ 500 ὁ Κλόβις ἐπωφελούμενος τῶν διενέξεων τῶν δύο ἀδελφῶν βασιλέων τῆς Βουργουνδίας, ἐπετέθη κατ' αὐτῆς καὶ συνῆψεν εἰρήνην ἐπωφελῆ μεθ' ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, εἰς βάρος τοῦ ἑτέρου. Ἔτη τινὰ βραδύτερον, τῷ 507, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βησιγότθων, τοὺς ὁποίους καὶ κατετρόπωσε, φονεύσας ἰδίᾳ χειρὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἀλάριχον. Ἀκολούθως, ἀφοῦ διεχείμασεν ἐν Βορδὼ τὸν χειμῶνα τοῦ 507—508, κατέλαβε τὴν Τουλούζην, τὴν Ἀγγουλέμην καὶ τέλος ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Ἐκεῖ, διὰ διαφόρων πανουργιῶν καὶ διὰ σφαγῶν, ἠδυνήθη νὰ προσαρτήσῃ τὰ γειτονικὰ φραγκικὰ βασίλεια. Ἐκ τῶν ἡττωμένων βασιλέων οἱ πλεῖστοι ἐθανατώθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

Τῷ 508, μετὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βησιγότθων, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ ὑπάτου. Ἔκτοτε τὸ γόητρον τοῦ Κλόβιος ἐπὶ τῶν Γαλλορρωμαίων ἐξυψώθη· κυρίως ὅμως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν στάσις του. Πολιτικώτατα φερόμενος, εὑρίσκετο εἰς ἀγαθωτάτας σχέσεις μετὰ τοῦ ἁγίου Ρεμὶ καὶ τῆς ἁγίας Γενεβιέβης καὶ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων. Ὠκοδόμει ναούς, τοὺς ὁποίους ἐπροικοδότει διὰ πλουσίων δώρων, καὶ ἐφέρετο ὡς πρόμαχος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κυριώτερος βιογράφος τοῦ Κλόβιος ὑπῆρξεν ὁ ἐπίσκοπος τῆς Τοὺρ Γρηγόριος, ἡ αὐθεντικότης τῶν πληροφοριῶν τοῦ ὁποίου ἐν πολλοῖς ἀμφισβητεῖται. Ὁ Κλόβις ἀπέθανε τῷ 511 καὶ ἐτάφη εἰς τὴν βασι-

Digitized by Google

λικὴν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀφήσας τέσσαρας υἱοὺς καὶ μίαν θυγατέρα. Μ. Ν. Δ.

— **Κλόβις Β'** (Clovis II), βασιλεὺς τῆς Γαλλίας· Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Δαγοβέρτου, ἀποβιώσαντος τῷ 656. Ἐκ τῆς διανομῆς τῶν ἐδαφῶν τοῦ πατρός του ἔλαβε τὰ βασίλεια τῆς Νευστρίας καὶ τῆς Βουργουνδίας, κυβερνήσας κυρίως ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Ναντίλδης καὶ τῶν αὐλαρχῶν Ἔγκα καὶ Ἀρσιαμπώ. Ἐλεήμων καὶ φιλεύσπλαγχνος, διέθεσε κάποτε εἰς στιγμὰς δυστυχίας ὅλον τὸ εἰς τὰ ταμεῖά του εὑρισκόμενον χρῆμα πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν διέθεσε καὶ ὅλας τὰς ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πλάκας τῶν βασιλικῶν τάφων, προκαλέσας οὕτω τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν τοῦ κλήρου. Ὁ Κλόβις Β', ὅστις ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 82 ἐτῶν, ἐγκατέλειψε τρία τέκνα, τὸν Κλοθάριον, τὸν Χιλδέριχον καὶ τὸν Τιερρὺ καὶ εἶναι ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Μ. Ν. Δ.

Νόμισμα Κλόβιος τοῦ Β'.

—**Κλόβις Γ'** (Clovis III). Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Υἱὸς τοῦ Τιερρὺ Γ', γεννηθεὶς τῷ 682, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Νευστρίας καὶ τῆς Βουργουνδίας τῷ 691 καὶ ἀπέθανε τῷ 695. Μ. Ν. Δ.

Νόμισμα Κλόβιος τοῦ Γ'.

Κλὸ-Βουζὼ (Clos-Vougeot) *(Γεωγρ.)*. Περίφημος ἀμπελὼν τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς, παρὰ τὸ χωρίον Βουζώ, παράγων ἐξαίρετον ποιότητα οἴνων. Ὁ ἀμπελών, ἐκτάσεως 125 περίπου χλμ., ἦτο μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἰδιοκτησία τῆς μονῆς Σιτώ. Παρ' αὐτὸν σῴζονται ἔτι καὶ σήμερον πύργος τοῦ ΙΣΓ' αἰῶνος καὶ τὰ πατητήρια τῶν μοναχῶν. Μ. Ν. Δ.

Κλόδιος, ***Ἰωάννης*** καὶ ***Φλωριανός.*** Κρῆτες λόγιοι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου Παδούης, γνωστοὶ ἐξ ἐπιγραφῶν τοῦ 1572—1600. —Π.

Κλοδοάλδος (Clodoaldus), *ἅγιος*. Ἔγγονος τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Κλόβιος τοῦ Α' καὶ υἱὸς τοῦ Κλοδομίρου, βασιλέως τῆς Ὀρλεάνης. Ἐγεννήθη τῷ 522 καὶ ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, προσελθὼν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἔκτισε πλησίον τῶν Παρισίων ἐν Nogent ἐκκλησίαν. Ἀπέθανε περὶ τὸ 560 καὶ ἐτάφη ἐν Nogent, ὅπερ κατόπιν ἔλαβε τὸ ὄνομά του, κληθὲν Saint Cloud (Seine et-Oise). Ξ. Γ. Π.

Κλοδοῦλφος (Clodulphus), *ἅγιος*. Υἱὸς τοῦ ἁγίου Ἀρνούλου, ἐγεννήθη τῷ 605 καὶ ὑπηρέτησεν ὡς ἀνώτερος ὑπάλληλος ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν βασιλέων τῆς Αὐστρασίας Δαγοβέρτου τοῦ Α' καὶ Σιγεβέρτου τοῦ Β'. Καταλιπὼν τὰ ἀνάκτορα ἐγένετο μοναχὸς καὶ τῷ 656 ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τοῦ Metz. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 8 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Κλοζὲ (Klosé), ***Ὑάκινθος - Ἐλεονώρα.*** Δεξιοτέχνης τοῦ εὐθυαύλου, γεννηθεὶς τῷ 1808 ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1880. Μαθητὴς τοῦ Μπέρ, διεδέχθη τοῦτον ὡς καθηγητὴς τῷ 1839. Ὁ Κλοζὲ εἶναι ὁ πρῶτος ἐφαρμόσας ἐπὶ τοῦ εὐθυαύλου τὸ σύστημα τῶν κλειδῶν μετὰ ἐλευθέρων δακτυλίων τοῦ Μπὲμ (Böhm). Αἱ συνθέσεις του περιλαμβάνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔργα δι' εὐθύαυλον: κοντσέρτα, φαντασίας, σπουδὰς κ. τ. λ., ὡς καὶ διάφορα ἐμβατήρια κ. λ. π. διὰ στρατιωτικὴν μουσικήν. Ἡ «Μεγάλη μέθοδος δι' εὐθύαυλον μετὰ κινητῶν δακτυλίων» τοῦ Κλοζέ, παραμένει καὶ σήμερον ἡ βάσις πάσης σοβαρᾶς μελέτης διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο. Γ. Σ.

Κλοθάριος Α' (Clotaire I). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Νεώτερος υἱὸς τοῦ Κλόβιος καὶ τῆς Κλοτίλδης (511—561). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του τὸ φραγκικὸν κράτος διενεμήθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του. Ἕδρα τοῦ βασιλείου του ἦτο ἡ Σουασσόν, ἡ ἔκτασις ὅμως τῶν ἐδαφῶν, ἅτινα ἔλαβεν ὡς μερίδιον, δὲν δύναται ἐπακριβῶς νὰ καθορισθῇ. Βέβαιον ἐν τούτοις εἶναι ὅτι αἱ πόλεις Νυαγιόν, Ἀρρὰς καὶ Τουρναὶ ἀνῆκον εἰς τὸ βασίλειόν του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Κλοδομίρου (524), ἐδολοφόνησε δύο ἐκ τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ ἐσφετερίσθη τὴν κληρονομίαν των. Τῷ 532 ἐπετέθη κατὰ τῶν Βουργουνδίων, τοὺς ἐνίκησε καὶ διένειμε τὸ βασίλειον αὐτῶν. Τῷ 537 ἐπεξετάθη ἔτι περισσότερον τὸ βασίλειόν του διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Ὀράγγης, τοῦ Καρπαντρὰς καὶ ἄλλων ἐδαφῶν. Τέλος, τῷ 558, θανόντος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Χιλδεβέρτου, ἐγένετο ἀπόλυτος κύριος ὅλων τῶν φραγκικῶν βασιλείων. Ὁ Κλοθάριος, χαρακτῆρος ὠμοῦ καὶ σκληροῦ, διῆγε καὶ βίον ἀκόλαστον. Ἐνυμφεύθη πλειστάκις· ἐφόνευεν ἢ ἐνέκλειεν εἰς μοναστήριον πᾶσαν σύζυγον, ἥτις τῷ ἀπήρεσκε, καὶ κατὰ κανόνα ηὐχαριστεῖτο νὰ νυμφεύεται τὰς συζύγους τῶν ἡττημένων ἐχθρῶν του. Ἕνεκα τῆς ἀκολάστου ταύτης διαγωγῆς του ἐπετιμήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀνωφελῶς. Ἄφησεν ἑπτὰ τέκνα. Μ. Ν. Δ.

Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Κλοθαρίου τοῦ Α'.

— **Κλοθάριος Β'** (Clotaire II). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Υἱὸς τοῦ Χιλδερίχου τοῦ Α' (584—628). Κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του ἦτο τεσσάρων μόλις μηνῶν, διεσώθη δὲ ὑπὸ τῆς μητρός του Φρεδεγόνδης, ἥτις μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του ἐκυβέρνησε τὸ φραγκικὸν βασίλειον καὶ διηύθυνε τὸν ἀγῶνα τῆς Νευστρίας κατὰ τοῦ βασιλείου τῆς Αὐστρασίας. Ἐνηλικιωθεὶς ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον καὶ ἐπέτυχεν ἐν τέλει νὰ ἑνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὅλα τὰ φραγκικὰ κράτη. Κατὰ τοὺς βιογράφους του, ὁ Κλοθάριος Β' ὑπῆρξε βασιλεὺς εὐσεβὴς καὶ ἐλεήμων. Εἰργάσθη μεγάλως διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Γαλατίας καὶ ἐθέσπισε νόμους εὐεργετικοὺς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καταργήσας πλείστους φόρους. Ὁ Κλοθάριος Β' ἐνυμφεύθη τρὶς καὶ ἄφησε τρεῖς υἱούς. Μ. Ν. Δ.

Νόμισμα Κλοθαρίου τοῦ Β'.

— **Κλοθάριος Γ'** (Clotaire III). Βασιλεὺς τῶν τριῶν φραγκικῶν βασιλείων, τῆς Νευστρίας, Αὐστρασίας καὶ Βουργουνδίας, υἱὸς τοῦ Κλόβιος Β' καὶ τῆς Βατίλδης (652—670). Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθε μόλις πενταετὴς καὶ ἐβασίλευσεν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς μητρός του ἀπὸ τοῦ 657 μέχρι τοῦ 670. Μ. Ν. Δ.

— **Κλοθάριος Δ'** (Clotaire IV). Βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας ἀποθανὼν τῷ 719. Ἀγνώστου καταγωγῆς, ἐχρίσθη βασιλεὺς ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μαρτέλλου ὡς ἀπόγονος δῆθεν τῶν Μεροβιγγιανῶν βασιλέων, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 717 μέχρι τοῦ 719. Μ. Ν. Δ.

Κλόϊζνερ (Kleusner), καὶ ***Κλάουζνερ*** (Klausner), ***Ἰωσήφ***. Διαπρεπὴς Νεοεβραῖος συγγραφεὺς καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Ὀλκενίκῃ τῆς Βίλνας τῷ 1874. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ σχολῇ τῆς Ὀδησσοῦ, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Αἰδελβέργην, ὅπου παρηκολούθησεν ἀνατολικὰς σπουδὰς καὶ φιλοσοφίαν. Τῷ 1902 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἐπιστρέψας τῷ 1903 εἰς Ρωσίαν, διωρίσθη συντάκτης τῆς «Haschiloach». Τῷ 1912 ἐπεσκέφθη τὴν Παλαιστίνην, δημοσιεύσας τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ περὶ τῆς σιωνιστικῆς καὶ τῆς διανοητικῆς κινήσεως τῆς χώρας τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ «Haschiloach». Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κερένσκυ διετέλεσε καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως, ἀπὸ δὲ τοῦ 1925 μέχρι τοῦ νῦν διατελεῖ καθηγητὴς τῆς νεοεβραϊκῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἱεροσολύμων. Συνέγραψεν ἑβραϊστί: «Luach Achiassaf» (1904), ὑπόδειγμα ἰουδαϊκῆς ἐγκυκλοπαιδείας, «Ozar hajahadut» (1906), «Sefatenu» (1917 καὶ 1923), «Se er Pinsker» (1921), «Kowez lesichron sehel Ben Jehuda» (1924). Ἰδιάζουσαν ἀξίαν ἔχει ἡ μελέτη του περὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ μεσαιωνισμοῦ (Reajon hameschichi, Kraka 1908) καὶ ἰδίᾳ ἡ βιογραφία τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Jeschua hanozeri» (Jerusal. 1922), μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Διὰ τοῦ ἔργου του ὁ Κλόϊζνερ, ἀναγνωρίζων τὴν μεγάλην ἠθικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν τοποθετήσῃ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἀνευρίσκων καὶ ταυτότητά τινα ἀντιλήψεων μεταξὺ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ ὑπόδειγμα γλαφυρότητος νεοεβραϊκοῦ ὕφους. Ἐπίσης σπουδαῖα τυγχάνουν τὰ ἀκόλουθα ἔργα τοῦ Κλόϊζνερ: «Ἱστορία τῆς νεοεβραϊκῆς φιλολογίας» (ρωσιστί, Μπερντίτσεβ 1900), μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἑβραϊκὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 1920, γερμανιστὶ δὲ ἐν Βερολίνῳ τῷ 1921, καὶ τὸ δίτομον (1925—1929) «Jozerim uwonim». Γ. ΕΛ.

Κλοιλία (Cloelia). Ἀρχαία ρωμαϊκὴ οἰκογένεια πατρικίων ἐξ Ἄλβας Λόγγας, ἕλκουσα τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τοῦ Αἰνείου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἄλβας ὑπὸ τοῦ Τύλλου Ὀστυλίου, ὁ κατὰ τὴν παράδοσιν τελευταῖος ἡγεμὼν αὐτῆς *Γάϊος Κλοίλιος*, μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀλβανῶν, ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ Καιλίου λόφου καὶ ἐνεγράφη εἰς τοὺς πατρικίους. Εἰς ταύτην τὴν οἰκογένειαν, κατὰ τὴν μυθικὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης, ἀνήκει καὶ ἡ ἡρωῒς *Κλοιλία*. Ἐπὶ κορυφῆς τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ ὑπῆρχεν ἄγαλμα ἔφιππον τῆς Ἀφροδίτης, ἐναλίας θεότητος, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἱερεῖς ἐπωνόμαζον *Ἀγνίζουσαν* (Cluilia ἢ Cluacina, ἐκ τοῦ cluo=καθαρίζω, ἐξαγνίζω), ὁ δὲ λαὸς ἐγνώριζεν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλοιλία*. Ἐκ τῆς ὁμωνυμίας τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης καὶ Κλοιλίας τινός, ἥτις ἐδόθη ὡς ὅμηρος εἰς τὸν Περσήναν, ὑπεβιβάσθη ἡ θεὰ εἰς θνητὴν καὶ ἐξυψώθη ἡ ὁμηρεύσασα Κλοιλία εἰς ἡρωΐδα. Ἐπλάσθη δηλαδὴ ὁ μῦθος, καθ' ὃν ἡ Κλοιλία, δραπετεύσασα ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Περσήνα καὶ ἔφιππος διελθοῦσα τὸν Τίβεριν, ἔφθασε σῴα εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἡ σύγκλητος ὅμως, πιστὴ εἰς τοὺς ὅρκους, ἀπέστειλεν ὀπίσω εἰς τὸν Περσήναν, ὅστις θαυμάσας τὴν παρθένον Κλοιλίαν ἀφῆκεν αὐτὴν ἐλευθέραν μετ' ἄλλων ὁμήρων. Τότε οἱ Ρωμαῖοι, μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ἔστησαν ἔφιππον ἄγαλμα εἰς τὴν Ἱερὰν ὁδόν, τιμῶντες τὴν ἡρωϊκὴν πρᾶξιν τῆς Κλοιλίας. Ν. Ζ.

κλοιόπους, *—οδος* (ὁ)· κλοιὸς τῶν ποδῶν, δύο ξύλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκλείονται οἱ δύο πόδες τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις οὕτως εἶναι ἠναγκασμένος νὰ κατάκειται ἀκίνητος, παλαιότερον μέσον σωφρονισμοῦ παραφρόνων, κοιν. *φάλαγγας*.

κλοιὸς (ὁ)· ὁ περιβάλλων τὸν λαιμὸν δεσμός ἰδίᾳ τῶν κυνῶν· ‖ καθόλου, ὁ σιδηροῦς δεσμὸς τῶν χειρῶν ἢ καὶ τῶν ποδῶν τῶν ἐγκληματιῶν, αἱ πέδαι· ‖ περιλαίμιον πρὸς κόσμον: «χρυσοῦς κλοιός».

— *(Ἐγκυκλ.)* Ὡς περιλαίμιον τῶν ζῴων ὁ κλοιὸς ἦτο παρ' ἀρχαίοις διαφόρων εἰδῶν. Εἰς παραστάσεις διασωθείσας εὕρηνται κλοιοὶ ἐκ δέρματος, φέροντες ὡς κοσμήματα μικρὰ κομβία ἢ κωδωνίσκους, ἔτι δέ, ἐπὶ κυνῶν φυλάκων οἰκιῶν ἢ συνοδῶν κυνηγίου, φέροντες ἀκτινοειδῶς σειρὰν αἰχμηρῶν καρφίων πρὸς προάσπισιν τοῦ κυνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν θηρίων. Ἐνίοτε οἱ κλοιοὶ τῶν ἀγροτικῶν κυνῶν οἱ χρησιμεύοντες πρὸς πρόσδεσιν τοῦ ζῴου ἦσαν ἐκ ξύλου. Οἱ κλοιοὶ τῶν κυνῶν παρ' ἀρχαίοις ἔφερον μεταλλίνας πλάκας ἐπιγεγραμμένας ἀμφοτέρωθεν, δι' ὧν ἐδηλοῦτο ἡ κυριότης τοῦ ζῴου, τοιαῦται δὲ πλεῖσται σῴζονται εἰς τὰ μουσεῖα Λούβρου, Μονάχου, Βερώνης κ. ἄ. Ἐπὶ δούλων ὁ σιδηροῦς ἢ βρόνζινος κλοιός, φέρων κεχαραγμένην ἐπ' αὐτοῦ ἢ ἐπὶ πλακὸς ἐπιγραφήν, ἐξησφάλιζεν εἰς τὸν αὐθέντην τὴν κυριότητα ἐπὶ τοῦ δούλου εἰς περίπτωσιν ἀποδράσεως αὐτοῦ. Οἱ τοιοῦτοι κλοιοὶ εἶχον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐφαρμοσθῆ ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου εἰς ἀντικατάστασιν τῆς διὰ σιδήρου στίξεως τοῦ μετώπου τοῦ δούλου. Ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἀνεγράφετο συνήθως ἡ διεύθυνσις τοῦ ἰδιοκτήτου, ἡ ἀμοιβὴ ἣν προκηρύσσει εἰς τὸν συλλαμβάνοντα τὸν δραπέτην ἢ ὑπόμνησις τοῦ παρανόμου τῆς παραχωρήσεως ἀσύλου εἰς δραπέτην δοῦλον.

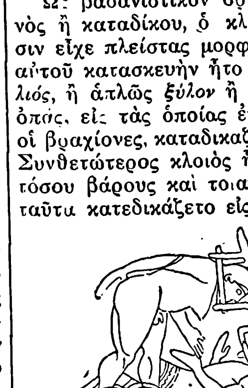

Ρωμαϊκὸς κλοιὸς (boiae).

[Ἐκ βρονζίνου ἀγαλματίου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων.]

Ὡς βασανιστικὸν ὄργανον κατηγορουμένου τινὸς ἢ καταδίκου, ὁ κλοιὸς παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν εἶχε πλείστας μορφάς. Ὑπὸ τὴν ἁπλουστέραν αὐτοῦ κατασκευὴν ἦτο ξύλινον περιτραχήλιον (*κλοιός*, ἢ ἁπλῶς *ξύλον* ἢ *ξύλα*) ἔχον μίαν ἢ τρεῖς ὀπάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐτοποθετεῖτο ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ βραχίονες, καταδικαζόμενοι οὕτως εἰς ἀκινησίαν. Συνθετώτερος κλοιὸς ἦτο ὁ *κύφων*, σύστημα ξύλων τόσου βάρους καὶ τοιαύτης θέσεως, ὥστε ὁ φέρων ταῦτα κατεδικάζετο εἰς διαρκῆ ἐπίκυψιν τοῦ αὐχένος. Τοιοῦτος κλοιὸς εἶναι πιθανώτατα τὸ ἐπὶ ἀγγείου τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου εἰκονιζόμενον ἐργαλεῖον βασανισμοῦ δύο ταυτοχρόνως ἀνθρώπων, ὧν ὁ ὄρθιος μόλις δύναται νὰ φέρῃ ὀπίσω τὴν δεξιὰν πρὸς παραλαβὴν τεμαχίου ἄρτου.

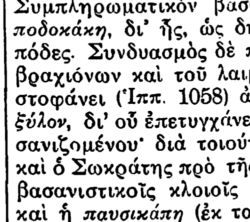

Κύφων.

[Ἀγγειογραφία τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου.]

Συμπληρωματικὸν βασανιστικὸν ὄργανον ἦτο ἡ *ποδοκάκη*, δι' ἧς, ὡς δηλοῖ ἡ λέξις, ἐκακοῦντο οἱ πόδες. Συνδυασμὸς δὲ ποδοκάκης καὶ κλοιοῦ τῶν βραχιόνων καὶ τοῦ λαιμοῦ ἦτο ἴσως τὸ παρ' Ἀριστοφάνει (Ἱππ. 1058) ἀναφερόμενον *πεντεσύριγγον ξύλον*, δι' οὗ ἐπετυγχάνετο τελεία ἀκινησία τοῦ βασανιζομένου· διὰ τοιούτου ἐργαλείου ἐβασανίσθη καὶ ὁ Σωκράτης πρὸ τῆς θανατώσεώς του. Ἐν τοῖς βασανιστικοῖς κλοιοῖς τῶν Ἑλλήνων μνημονευτέα καὶ ἡ *παυσικάπη* (ἐκ τοῦ *παύω* καὶ *κάπη* = παχνί), εἶδος πλεκτοῦ προσωπείου, τὸ ὁποῖον ἠμπόδιζε τὴν λῆψιν τροφῆς καὶ τὸ ὁποῖον ἐφηρμόζετο συνήθως ἐπὶ δούλων.

Digitized by Google

Ἀνάλογα ἐργαλεῖα ὑπῆρχον καὶ παρὰ Ρωμαίοις: Αἱ boiae (ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ βόεια) ἦτο εἶδος κλοιοῦ ξυλίνου ἢ μεταλλίνου, ὁμοίου πρὸς τὸν ζυγὸν τῶν βοῶν· τὸ columbas (ἐκ τοῦ columba=περιστερὰ) εἶχεν ὀπὰς ὁμοίας τῶν τοῦ περιστερεῶνος, ἐν αἷς περιεσφίγγοντο τὰ μέλη τῶν δούλων, ἀντίστοιχοι δὲ τῆς ἑλληνικῆς ποδοκάκης ἦσαν αἱ pedicae καὶ compedes (ποδάγραι), συνήθως σιδηραῖ. Ἐξαιρετικῶς βασανιστικὸς κλοιὸς ἦτο ὁ nervus (νευρὰ) ἐκ δέρματος ἀρχικῶς καὶ εἶτα σιδηροῦς· ἀπετελεῖτο ἐκ δοκοῦ φερούσης καθέτως καὶ κατὰ διαστήματα βραχεῖς πασσάλους μετ' ὀπῶν, δι' ὧν διήρχετο νέα δοκὸς ἐπιμήκης, ἐν τοῖς διαμέσοις δὲ ἐτοποθετοῦντο αἱ κεφαλαὶ ἢ οἱ πόδες τῶν βασανιζομένων. Ὁ βασανισμὸς ἐγίνετο διὰ περισφίγξεως ἢ δι' ἀπομακρύνσεως τῶν πασσάλων, ἐν οἷς ὑπῆρχον τὰ μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, ὁπότε οὗτος διεμελίζετο· τοιοῦτον θάνατον ὑφίσταντο οἱ Χριστιανοὶ μάρτυρες. Τέλος μνημονευτέα ἡ numella, εἶδος πλαισίου ξυλίνου ἢ δερματίνου, ἐν τῷ ὁποίῳ περιεσφίγγετο ὁ λαιμός.

Ρωμαϊκὸς nervus, εὑρεθεὶς εἰς στρατῶνα ξιφομάχων ἐν Πομπηΐᾳ.

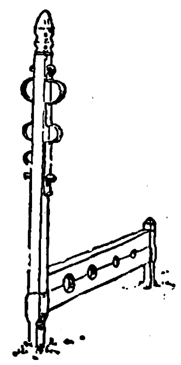

Ἀγγλικὸν stocks.

Παρόμοια βασανιστικὰ ἐργαλεῖα ἐπενοήθησαν καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἡ *κάνγκ* (βλ.λ.) τῶν Κινέζων εἶναι ἀνάλογος τοῦ ἀρχαίου κλοιοῦ τοῦ λαιμοῦ. Τὸ γαλλικὸν *καρκὰν* (carcan) εἶναι σιδηροῦν περιλαίμιον μεθ' ἀλύσεως, δι' ἧς προσδένεται ὁ κατάδικος ἐπὶ πασσάλου πρὸς δημοσίαν ἐπίδειξιν, φέρων ἐπὶ τοῦ στήθους πινακίδα ἀναγράφουσαν τὸ ἀδίκημα· ἡ εἰς τὸ καρκὰν πρόσδεσις ἦτο συνήθης ποινὴ τῶν φεουδαλικῶν δικαστηρίων εἰς περιπτώσεις κυκλοφορίας ἀπηγορευμένων βιβλίων, πολυγαμίας, δολίας χρεοκοπίας, χειροδικίας ὑπηρέτου κατὰ κυρίου κλπ. Ἐνίοτε τὸ καρκὰν ἀπετέλει ὁλόκληρον οἰκοδόμημα, προσάρτημα τῶν φεουδαλικῶν πύργων· ἀπετελεῖτο ἐκ πύργου, pilori καλουμένου, ἀναλόγου πρὸς τοὺς γερμανικοὺς πύργους τοῦ Ρολάνδου, εἰς τὸ ἄνω πάτωμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε σιδηροῦς κύκλος διάτρητος καὶ εἰς τὰς ὀπὰς αὐτοῦ περιεκλείοντο οἱ λαιμοὶ τῶν καταδίκων. Ἡ ποινὴ τοῦ καρκάν, ἀναγνωρισθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (ἄρθρ. 602 ποιν. κώδικος 3ης Μπρυμαὶρ 1796) ὡς ἀτιμωτική, καὶ ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ κώδικος τοῦ 1810 (ἄρθρ. 22) ὡς συνακόλουθος ὡριαία ποινὴ τῆς καταδίκης εἰς ἰσόβια ἢ πρόσκαιρα καταναγκαστικὰ ἔργα, κατηργήθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῷ 1832 (νόμος 28ης Ἀπριλίου ἄρθρ. 12).

Καρκὰν μετὰ πινακίδος, ἀναγραφούσης τὴν λέξιν κλέπτης (voleur).

Κλοιὸς κυνηγετικοῦ κυνός.

[Ἐν τοιχογραφίᾳ τῆς Πομπηΐας, παριστώσῃ τὸν Ἄδωνιν τραυματίαν.]

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνάλογος πρὸς τὸν βασανιστικὸν κλοιὸν ἦτο ἡ πρόσδεσις εἰς τὸ *στὸκς* (stocks), ξύλινον πάσσαλον μετὰ σιδηρῶν ἢ δερματίνων κλοιῶν τῆς κεφαλῆς, συνδυαζόμενον μετὰ ὁριζοντίας διπλῆς διατρήτου δοκοῦ. Τῷ 1376 ὁ Ἐδουάρδος Γ' ἐγκατέστησε στὸκς εἰς πᾶν χωρίον. Ἡ χρῆσις αὐτῶν ἤρχισε καταλυομένη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τελευταία δὲ περίπτωσις ἀναφέρεται τῷ 1865 εἰς Rugby. Ἐν Ἱσπανίᾳ ἀπὸ τοῦ φεουδαρχισμοῦ ἦτο ἐν χρήσει ἡ *πικότα* (picota), ἀπαραίτητον ἐξάρτημα παντὸς δικαστηρίου· ἦτο συνήθως ἄτλους πάσσαλος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διὰ λωρίων ἐδεσμεύοντο αἱ χεῖρες τοῦ καταδίκου, ἢ σειρὰ πασσάλων διὰ πολλούς, ἐνίοτε δὲ εἰς περιοχὰς πλουσίων ἀρχόντων ἦτο πολυτελεστάτη καὶ καλλιτεχνικὴ οἰκοδομή, φέρουσα τὸν θυρεὸν τοῦ φεουδάρχου. Ἡ ποινὴ τῆς πικότας κατηργήθη τὴν 12 Ἰουνίου 1870. Ἐξ Ἱσπανίας διεδόθη εἰς Ἀμερικήν, δι' αὐτῆς δὲ ἐτιμωροῦντο οἱ δοῦλοι. Ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ ὑφίσταται ἡ χρῆσις αὐτῆς σήμερον ἔτι εἰς τὰς προτύπους φυλακὰς τοῦ Wilmington. Εἰς τὰς ἀποικίας πρὸ ἐτῶν ἔτι κλοιὸς σιδηροῦς, φέρων ὁριζοντίαν σιδηροδοκὸν ἢ μεγάλα βάρη, ἐτίθετο, ἐνίοτε ἰσοβίως, ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῶν Νέγρων δούλων πρὸς ἀποφυγὴν ἀποδράσεως. Ἐν Περσίᾳ σήμερον χρησιμοποιεῖται ξύλινον τρίγωνον πλαίσιον, ἐν ᾧ περισφίγγεται ὁ λαιμὸς καὶ αἱ χεῖρες. Ἐν Ἰταλίᾳ ἀνάλογος ποινὴ ἦτο ἡ καλουμένη *ἀργκόλλα* (argolla). Π. Ν. Π.

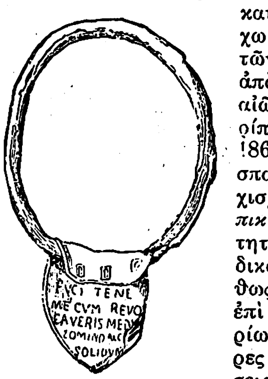

Κλοιὸς Ρωμαίου δούλου.

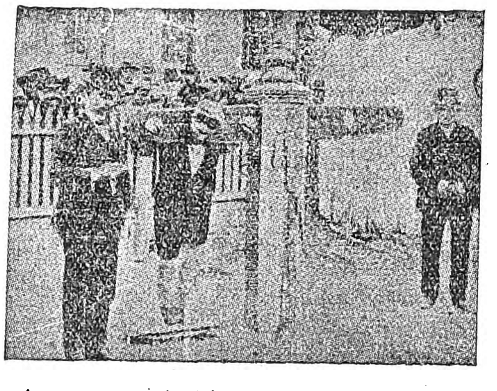

Δημοσία τιμωρία διὰ πικότας εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Wilmington ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις.

— *[Ναυτ.]* Καλοῦνται *κλοιὸς* (κοιν. *σίδερο τῶν μπαστουνιῶν*) σιδηραῖ στεφάναι διπλαῖ, στερεούμεναι εἰς τὸ ἀκροκέραιον διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου των, δεχόμεναι δὲ εἰς τὴν ἐλευθέραν στεφάνην τὸ δοράτιον παριστίου· αἱ ἔσω τοῦ κλοιοῦ τοῦ ἀκροκεραίου ἤνοιγον κατὰ τὸ ἄνω ἥμισύ των, στρεφόμενον περὶ γιγγλυμόν, διὰ τὴν ἔπαρσιν τῶν δορατίων κατὰ τοὺς μεγάλους χειρισμοὺς τῶν ἱστίων.

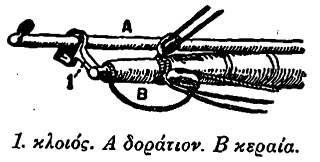

1. κλοιός. Α δοράτιον. Β κεραία.

Κλοιὸς τοῦ δορατίου τοῦ προβόλου εἶναι στεφάνη διπλῆ, ἐστερεωμένη εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δορατίου διὰ τοῦ ἑνὸς μέρους της καὶ ἀφίνουσα διέλευσιν εἰς τὴν ἐπιδορατίδα διὰ τοῦ ἄλλου της μέρους καὶ ἐπέχουσα διὰ τοῦτο θέσιν στηλοκράνου μικροῦ ἐπιστηλίου. Σ. Ε. Λ.

κλοιοφόρον, ἡ *πειραματικὴ τράπεζα [Ἐγκυκλ.].* Συσκευὴ ἢ μηχάνημα, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει πρὸς συγκράτησιν τῶν διὰ πειραματισμοὺς ζῴων. Κλοιοφόρων ὑπάρχουν διάφοροι τύποι, φέροντες το ὄνομα τοῦ ἐφευρέτου ἢ τοῦ κατασκευαστοῦ, ὡς *κλοιοφόρον τοῦ Malassez, κλοιοφόρον τοῦ Tattin* κτλ. Τὸ κλοιοφόρον ἀποτελεῖται ἐκ ξυλίνης ἢ μεταλλίνης τραπέζης φερούσης διαφόρους κλοιούς, διὰ τῶν ὁποίων συγκρατεῖται τὸ ζῷον ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν. Γ. Η. Π.

κλόκα - κλόκα (Kloka - Kloka). Κέλευμα παροτρυντικόν, ἐκφωνούμενον ὑπὸ ἐργατῶν τοῦ ναυσταύθμου τῆς Μάλτας, διὰ τὴν σύγχρονον πτῶσιν τῶν *βαρειῶν* (σφυρῶν) ἐπὶ τῶν σφηνῶν τῶν ἀντηρίδων, αἵτινες συγκρατοῦσι τὸ δεξαμενιζόμενον σκάφος. Σ. Ε. Λ.

Κλόκα, καὶ ***Σκλόκα,*** ἢ ***Σκλόπα*** *[Γεωγρ.].* Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (549 μ.) τοῦ ὀρεινοῦ *Ἀκρωτηρίου* (ἀρχ. *Κυάμου*) τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Ε. Γ.

Κλοκανᾶς, *Εὐστάθιος.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Λεχαινῶν. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Σισίνην καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Ἀγουλινίτσαν τῷ 1825. Γ.Δ.Κ.

Κλοκὲ (Cloquet), ***Ἱππόλυτος.*** Γάλλος ἀνατόμος (1787—1840). Ἀφῆκε πλεῖστα συγγράμματα, ἐν οἷς: δίτομον «Περιγραφικὴν ἀνατομικὴν» (1815, «Συγκριτικὴν ἀνατομικὴν» (1825), κ. ἄ. Ο. Ρ.

Κλόκοβα *[Γεωγρ.].* Παράκτιον ὄρος τῆς Αἰτωλίας (ὁ *Ταφιασσὸς* τῶν ἀρχαίων) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπακτίας, ὑψούμενον ὡς ἀσβεστολιθικὸς ὄγκος ὑπεράνω τῶν ἐκ φλύσχου συνιστωμένων Αἰτωλικῶν Ἄλπεων. Καταπίπτει πρὸς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, ὅπως καὶ ἡ ἀμέσως πρὸς Δ. καὶ ἄνωθεν τοῦ Κρυονερίου Βαράσοβα, καὶ προεκτείνεται ΝΑ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀντιρρίου. Ἡ ὑψίστη αὐτοῦ κορυφὴ ἔχει ὕψος 1044 μ. Ι. Σ. Σ.

Κλοκοτινίτζα *[Γεωγρ.].* Θέσις ἐν Θρᾴκῃ παρὰ τὸν ποταμὸν Ἕβρον, ἔνθα τῷ 1230 ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Ἰωάννης τοῦ Ἀσὰν ἐνίκησε τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Θεόδωρον Ἄγγελον Κομνηνὸν καὶ ᾐχμαλώτισεν αὐτὸν μετὰ μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ του. Ν. ΚΛΣ

κλὸμπ (τὸ) (club). Τὸ ῥαβδίον τῶν ἀστυφυλάκων (βλ. λ. *κλώμπ*).

Κλονάρης, *Χριστόδουλος.* Νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Λιασκοβικίῳ τῆς Ἠπείρου κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Διετέλεσε διδάσκαλος εἰς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικὴν σχολήν, ἐκεῖθεν δὲ μεταβὰς εἰς Παρισίους συνεπλήρωσε τὴν παίδευσίν του, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην. Ἀρξαμένου τοῦ Ἀγῶνος ἐξηκολούθει παραμένων εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν καὶ διὰ τοῦ τύπου ὑπεστήριζε τὰ δίκαια τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους. Εἰς τὴν Ἑλλάδα κατῆλθε κατὰ τὸ ἔτος 1825. Παρέστη δὲ ἔκτοτε τακτικῶς εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς συνελεύσεις ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἠπείρου. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κυβερνήτου διωρίσθη μέλος τοῦ Πανελληνίου. Κατὰ τὸ 1832 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας ἐπεδόθη εἰς τὴν δικηγορίαν καὶ κατὰ τὴν δίκην τοῦ Θεοδ. Κολοκοτρώνη παρέστη ὡς συνήγορος τοῦ συγκατηγορουμένου Δ. Πλαπούτα, ἐπιδείξας κατὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ δυσχερῆ ἐκείνην δίκην τόλμην καὶ εὐγλωττίαν ἐξαιρετικήν. Τῷ 1835 διωρίσθη πρῶτος πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, συντελέσας καὶ διὰ τῶν νομικῶν του γνώσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἤθους του εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἑλληνικῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν δημιουργίαν δικαστικῆς παραδόσεως. Ε. Ι. Μ.

Κλονᾶς. Ἀρχαῖος Ἕλλην μουσικὸς τῶν μεταξὺ Τερπάνδρου καὶ Ἀρχιλόχου χρόνων. Ἀναφέρεται υἱὸς τοῦ Πλουτάρχου («Περὶ μουσ.» 3.5) ὡς Τεγεάτης ἢ Θηβαῖος, εὑρὼν ἑπτὰ αὐλῳδικοὺς νόμους *(ἀπόθετος, ἔλεγος, κωμάρχιος, σχοινίων, κηπίων, ἐπικήδειος, τριμελής),* ἀναλόγους πρὸς τοὺς κιθαρῳδικοὺς τοῦ Τερπάνδρου. —Π.

κλόνησις, — *εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ κλονεῖν ἢ κλονεῖσθαι, κλονισμός.

— *['Αστρον.]* — 1) *Κλόνησις* καλεῖται τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ὁ ἄξων τῆς Γῆς ὑπόκειται εἰς περιοδικὴν κίνησιν πέριξ τῆς μέσης θέσεως, τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε συνεπείᾳ μόνης τῆς μεταπτώσεως. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς κλονήσεως (nutation) ὀφείλεται εἰς τὸν Ἄγγλον ἀστρονόμον Bradley, ὅστις παρατηρῶν τὰς ζενιθίας ἀποστάσεις τῶν ἀπλανῶν, πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἐτησίας παραλλάξεως αὐτῶν, εὗρεν ἀντ' αὐτῆς ὅτι ὁ γ Δράκοντος, ὡς καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀστέρες ἐπὶ 9 περίπου ἔτη ἐπλησίαζον τὸν βόρειον πόλον καὶ ἐντὸς ἴσου χρονικοῦ διαστήματος ἀπεμακρύνοντο αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τοῦ φαινομένου τούτου, ὁ ἄξων τῆς Γῆς, ἀντὶ νὰ διαγράφῃ ἐντὸς 25.800 ἐτῶν, συνεπείᾳ τῆς μεταπτώσεως, κωνικὴν ἐπιφάνειαν περὶ τὸν ἄξονα τῆς ἐκλειπτικῆς, ἔχουσαν βάσιν τὸν κύκλον Κ, διαγράφει ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ὑπὸ τὴν συνδεδυασμένην ἐνέργειαν τῆς μεταπτώσεως καὶ τῆς κλονήσεως, κυματοειδῆ κωνικὴν ἐπιφάνειαν, ἧς ἡ βάσις ὁμοιάζει πρὸς ἐπικυκλοειδῆ, ἤτοι ἀποτελεῖ κλειστὴν κυματοειδῆ καμπύλην, φέρουσαν 14.000 περίπου ἐλλειπτικὰς κυμάνσεις Λ, Λ_1, Λ_2... Ἑκάστη τῶν ἐλλειψοειδῶν τούτων πλήρων κυμάνσεων διαγράφεται ἐντὸς $18^2/_8$ ἐτῶν κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν. Τὸ κέντρον ἑκάστης τῶν ἐλλείψεων, ὃ θὰ ἔγραφεν ὁ γήϊνος ἄξων συνεπείᾳ μόνης τῆς κλονήσεως, εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου Κ, ὁ δὲ μέγας ἄξων τῶν ἐλλείψεων τούτων κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ διερχομένου διὰ τοῦ ἄξονος τῆς ἐκλειπτικῆς Κ. Ὁ μέγας ἄξων ἑκάστης τοιαύτης ἐλλείψεως ἰσοῦται πρὸς 19'',3, ὁ δὲ μικρὸς πρὸς 14'',4.

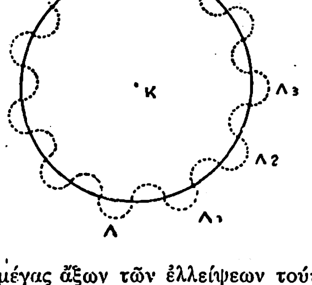

Τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Bradley, στηριζομένην ἐπὶ εἰκοσαετῶν περίπου μεσημβρινῶν παρατηρήσεων (1728—1748), συνεπλήρωσεν ὁ D'Alembert, ἐξηγήσας τὸ αἴτιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται ἡ κλόνησις, καὶ ἀποδείξας ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς περιοδικῆς μεταβολῆς τῶν μεταπτωτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἡλίου καὶ ἰδίως τῆς Σελήνης.

Ἡ μηχανικὴ ἐξήγησις τῆς κλονήσεως ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὅπως ὁ Ἥλιος, οὕτω καὶ ἡ Σελήνη, ἐν τῇ διαγραφῇ τῆς τροχιᾶς της περὶ τὴν Γῆν, ἐνεργοῦσα ἐπὶ τοῦ ἰσημερικοῦ ἐξογκώματος τῆς τελευταίας ταύτης, προκαλεῖ τὴν ἀνάδρομον κίνησιν τοῦ ἐαρινοῦ σημείου γ καὶ τὴν περιοδικὴν μεταβολὴν τῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς. Διαρκοῦντος τοῦ ἔτους μεταβάλλεται μετὰ τῆς ἀποκλίσεως τοῦ Ἡλίου καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐξογκώματος τῆς Γῆς, μηδενιζομένη κατὰ τὰς ἰσημερίας καὶ καταντῶσα μεγίστη κατὰ τὰς τροπάς. Ἐκ τῶν μεταβολῶν τούτων τῆς ἀπο-

Digitized by Google

κλίσεως τοῦ Ἡλίου ἐντὸς τοῦ ἔτους παράγεται ἡ λεγομένη *ἡλιακὴ κλόνησις*. Ὁμοίως ἡ ἐνέργεια τῆς Σελήνης ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐξογκώματος τῆς Γῆς μεταβάλλεται δὶς τοῦ μηνός, μηδενιζομένη ὅταν ἡ Σελήνη, διαγράφουσα τὴν τροχιάν της περὶ τὴν Γῆν, διέρχεται διὰ τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἡ ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς ἀποκλίσεως τῆς Σελήνης ἐντὸς τοῦ μηνὸς παραγομένη κλόνησις καλεῖται *μηνιαία*. Πρὸς τούτοις τὸ ἐπίπεδον τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς μεταβάλλει συνεχῶς θέσιν ὡς πρὸς τὴν ἐκλειπτικήν, τῆς μὲν κλίσεως τῶν δύο ἐπιπέδων διατηρουμένης σταθερῶς ἴσης πρὸς 5^0 περίπου, τῶν δὲ συνδέσμων τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς διαγραφόντων πλήρη κύκλον ἐντὸς $18^2/_3$ ἐτῶν. Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης κινήσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς ὡς πρὸς τὴν ἐκλειπτικήν, μεταβάλλεται ἡ κλίσις αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν μεταξὺ $18^0 7'$ καὶ $28^0 47'$. Ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς τῆς ἀποκλίσεως τῆς Σελήνης προκαλουμένη μεταβολὴ τῆς μεταπτωτικῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἐπιφέρει μεταβολὴν τῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς καὶ ἐπομένως κλόνησιν τοῦ γηΐνου ἄξονος, ἥτις καλεῖται *σεληνιακή*. Ἡ μεγίστη τιμὴ τῆς σεληνιακῆς κλονήσεως ἀνέρχεται εἰς $9'', 21$, τῆς δὲ ἡλιακῆς εἰς $1'', 2$, ἡ μηνιαία ὅμως κλόνησις δὲν ὑπερβαίνει τὸ $0'', 1$.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς κλονήσεως εἶναι τὰ ἑξῆς: α') ἡ περιοδικὴ αὐξομείωσις τῆς μέσης τιμῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς μέχρις $9'', 65$· β') ἡ περιοδικὴ κύμανσις τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου ἑκατέρωθεν τῆς μέσης θέσεως, ἣν θὰ εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν μόνης τῆς μεταπτώσεως καὶ συνεπῶς ἡ μεταβολὴ τῆς ταχύτητος ἐν τῇ ἀναδρόμῳ κινήσει αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς· καὶ γ') ἡ μεταβολὴ τῶν συντεταγμένων τῶν ἀστέρων (ἀποκλίσεως, ὀρθῆς ἀναφορᾶς καὶ μήκους, οὐχὶ ὅμως καὶ πλάτους), συνεπείᾳ τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεσμάτων. Ἐὰν ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν πλὴν τῆς μεταπτώσεως καὶ ἡ κλόνησις, τότε αἱ συντεταγμέναι τῶν ἀστέρων καλοῦνται *ἀληθεῖς*. Κατ' ἀναλογίαν ἔχομεν ἀληθὲς ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον, ἀληθῆ Ἰσημερινόν, ἀληθῆ ἐκλειπτικήν, ἀληθῆ λόξωσιν αὐτῆς κτλ., κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ μέσον ἐαρινὸν σημεῖον, τὸν μέσον Ἰσημερινὸν κτλ., ἐν τῷ προσδιορισμῷ τῶν ὁποίων εἰσέρχεται μόνον ἡ διόρθωσις τῆς μεταπτώσεως, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ τῆς κλονήσεως.

— 2) *Κλόνησις* καλεῖται καὶ μία τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς, ἤτοι τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ὁ ἄξων τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης διαγράφει περὶ τὸν ἄξονα τῆς ἐκλειπτικῆς κωνικὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσαν κυκλικὴν βάσιν. Ἡ κίνησις αὕτη εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς περιοδικῆς μεταβολῆς τῆς κλίσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς κατὰ 12' περίπου ἑκατέρωθεν τῆς μέσης τιμῆς αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀνωμάλου κινήσεως τῶν συνδέσμων τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς ἐν τῇ ἀναδρομῇ αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καὶ τὰ προκαλοῦντα αὐτὸ αἴτια ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Τύχωνος, εἰς τὸν Νεύτωνα ὅμως ὀφείλεται ἡ μηχανικὴ ἐξήγησις αὐτῶν διὰ τῆς παρελκτικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἡλίου. Σ. Π.

κλονίζω· νεώτερος τύπος τοῦ *κλονῶ* (βλ. λ.).

κλονικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κλονισμόν, ὁ πλήρης κλονισμοῦ, ἄλλως *κλονώδης*.

— ***κλονικοὶ σπασμοὶ*** /*Νευρολ.*/. Ἀλληλοδιαδοχὴ ἐντόνων συσπάσεων, κανονικῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, χωριζομένων διὰ πλήρους χαλάσεως. Ἀναλόγως δὲ τῶν συσπωμένων μυῶν παράγονται καὶ κινήσεις. Οἱ κλονικοὶ σπασμοὶ ἢ εἶναι καθολικοί, ἢ εντοπίζονται εἰς ὁμάδας μυῶν, ὡ. εἰς τοὺς μῦς ἑνὸς ἄκρου ἢ τοῦ ἑνὸς ἡμιμορίου τοῦ σώματος. Ἐνίοτε, ὄντες κατ' ἀρχὰς μερικοί, γενικεύονται διαρκούσης τῆς προσβολῆς. Ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται, αὐξάνουσιν αἱ ἐκκρίσεις, ἐπακολουθεῖ δὲ ὕπνος βαθὺς μετὰ ρεγχώδους ἀναπνοῆς, εἶτα δ' ἀνάνηψις, ἀπομενούσης συνήθως καρηβαρίας. Ἑκάστη προσβολὴ ἐκδηλοῦται ὑπὸ ἑνὸς ἢ πλειόνων παροξυσμῶν, ὅτε λέγομεν ὅτι πρόκειται περὶ σειρᾶς παροξυσμῶν, ἥτις δύναται νὰ διαρκέσῃ καὶ πλέον τῶν 24 ὡρῶν. Τότε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος εἴτε ἐκ συγκοπῆς εἴτε ἐξ ἀσφυξίας. Οἱ κλονικοὶ σπασμοὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὀδοντοφυΐας ἐπὶ τῶν βρεφῶν, ἐπὶ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἐπὶ ὀξειῶν ἐγκεφαλιτίδων, μηνιγγιτίδων, μηνιγγικῶν αἱμορραγιῶν, ἐπὶ προϊούσης παραλύσεως, ἐπὶ λοιμωδῶν νόσων, ἐπὶ δηλητηριάσεων, ἡμικρανιῶν, παθήσεων τοῦ στομάχου κτλ. Τὰ παιδία, κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν, εἰς πυρετὸν ἢ καὶ ἄλλα αἴτια ἀντιδρῶσι διὰ σπασμῶν εὐχερῶς, ὡς ὁ ἐνῆλιξ ἀντιδρᾷ διὰ παραληρήματος. Σπασμοὶ ἐπαναλαμβανόμενοι, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ νόσος τις ὡς αἰτία, εἶναι ἐκδήλωσις τῆς ἰδιοπαθοῦς ἐπιληψίας. Τ. Α. ΖΗΣ

Κλονίος /*Μυθολ.*/. —1) Εἷς τῶν πέντε ἀρχηγῶν τῶν Βοιωτῶν, οἵτινες μετέσχον τῆς εἰς Τροίαν ἐκστρατείας. Τοῦτον ἐφόνευσεν εἰς μεγάλην συμπλοκὴν παρὰ τὰ πλοῖα τῶν Ἀχαιῶν ὁ Ἀλεγήνωρ ἢ κατ' ἄλλους ὁ Ἀγήνωρ. —2) Υἱὸς τοῦ Πριάμου.

κλονισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κλονεῖν, τὸ νὰ κλονῆται, νὰ διασείεταί τι πρὸς πτῶσιν: «ὁ κλονισμὸς τῆς οἰκίας ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ»· || μεταφ. διάσεισις, διασάλευσις σταθερᾶς τινος καταστάσεως: «ἠθικὸς—, διανοητικὸς—, οἰκονομικὸς κλονισμός», «ὑπέστη κλονισμὸν ἡ ὑγεία του ἕνεκα τῶν κακουχιῶν».

— /*Ἀστρον.*/ Βλ. *κλόνησις*.

—***κλονισμὸς ἠλεκτρικὸς*** /*Φυσ.*/· βλ. λ. *ἠλεκτρικὸς* κλονισμός.

κλονιστικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κλονισμόν, ὁ μετὰ κλονισμοῦ, συγκλονιστικός: «κλονιστικὸς κραδασμὸς τοῦ ποδός».

Κλονμὲλ (Clonmel) /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Τιππερέρι τῆς Ἰρλανδίας, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Σούρ. Ἔχει ἐργοστάσια ζυθοποιίας, ἀλευρομύλους καὶ βυρσοδεψεῖα. Κάτ. 10.278. Λ. Α.

Κλόνοβιτς (Klonowicz), ***Σεβαστιανὸς-Φαβίνιος***. Πολωνὸς ποιητὴς (1545—1602). Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του ἔγραψεν εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, ἐκ τούτων δὲ τὸ ἄριστον εἶναι ἡ «Ροξαλίνια», εἰς ὃ περιγράφει τὴν Ἐρυθρὰν Ρωσίαν. Ἐκ τῶν εἰς τὴν πολωνικὴν γλῶσσαν ποιημάτων του διακρίνονται: «Ὁ πορθμεύς», εἰς ὃν εἰκονίζει τὸν βίον καὶ τὰ ἤθη τῶν ἐργατῶν τοῦ ποταμοῦ Βιστούλα, «Τὸ βαλάντιον τοῦ Ἰούδα», εἰς ὃ σατυρίζει τὴν φιλαργυρίαν τῶν Ἰουδαίων τῆς Πολωνίας, καὶ «Οἱ ψίθυροι τῶν δασῶν», εἰς οὕς, ἐκτὸς τῶν εἰκόνων τῶν ὡραίων τοπίων, τὰς ὁποίας δίδει, ἐκδηλοῖ καὶ τὰ ἀνθρωπιστικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα πρὸς τὰς ἐργατικὰς τάξεις, τὰς διαβιούσας εἰς τὰ παρθένα δάση τῆς πατρίδος του. Θ. Β.

κλόνος (ὁ)· σφοδρά, τεταραγμένη κίνησις, ἡ ἐν συμπλοκῇ, ἐν μάχῃ ταραχὴ (ἀρχ.)· || «κλόνος μελῶν» ὁ κλονιστικὸς κραδασμὸς τοῦ ποδὸς ἢ τῆς χειρὸς (ἰατρ.).

— ***κλόνος ἐπιγονατίδος*** /*Νευρολ.*/. Τρομώδεις κινήσεις τῆς ἐπιγονατίδος ἐπακολουθοῦσαι εἰδικὸν χειρισμόν, συνιστάμενον εἰς βιαίαν ὦσιν τῆς ἐπιγονατίδος πρὸς τὴν κνήμην δύο ἕως τρεῖς φοράς. Σπανιώτερον παράγεται αὐτομάτως κατὰ τὴν βάδισιν, ἣν καὶ ἐμποδίζει λίαν. Εἶναι σημεῖον ἐκδηλωτικὸν τῆς σπασμωδικῆς παραλύσεως, ὀφειλομένης εἰς προσβολὴν τοῦ πυραμιδικοῦ δεματίου. Τ. Α. Ζ.

— ***κλόνος μελῶν*** /*Νευρολ.*/. Τρομώδεις κινήσεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐπέρχεται αὐτομάτως κατὰ παροξυσμούς, τοῦ ἀσθενοῦς ἔχοντος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνείδησιν αὐτοῦ. Παρατηρεῖται ἐπὶ ἐγκεφαλικῶν παθήσεων καὶ ἔχει στενὴν σχέσιν πρὸς τοὺς μυοκλόνους ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ἐπιληψίαν ἀφ' ἑτέρου. Εἶναι λίαν σπάνιος, αἱ δὲ συνηθέστεραι παθήσεις, ἐφ' ὧν παρατηρεῖται, εἶναι ἡ ληθαργικὴ ἐγκεφαλῖτις καὶ ἡ ἐγκεφαλικὴ σύφιλις. Τ. Α. Ζ.

— ***κλόνος τοῦ ποδὸς*** /*Νευρολ.*/. Τρόμος τοῦ ποδός, ἐπακολουθῶν ἀλλεπαλλήλους παθητικὰς κινήσεις ραχιαίας κάμψεως τοῦ ποδός, ἐκτελουμένας ταχέως, ἢ παραγομένας αὐτομάτως κατὰ τὴν βάδισιν. Ἐπίσης παράγεται ὅταν τὸ ἄτομον στηρίζεται ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ πλήξωμεν τὸν ἀχίλλειον τένοντα. Εἶναι σημεῖον ἐκδηλωτικὸν τῆς σπασμωδικῆς παραλύσεως, παρατηρουμένης ἐπὶ παθήσεων θιγουσῶν τὸν κεντρικὸν νευρῶνα, κατὰ τὰ ἀρχικὰ στάδια. Μετὰ τὸ σημεῖον Babinski, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον σημεῖον τῆς σπασμωδικῆς συνδρομῆς. Τ. Α. Ζ.

— ***κλόνος χειρὸς*** /*Νευρολ.*/. Τρόμος τῆς χειρὸς ἐπακολουθῶν ταχείας ἀλλεπαλλήλους παθητικὰς κινήσεις ραχιαίας κάμψεως τῆς χειρός. Ἀπαντᾷ λίαν σπανίως ὡς σημεῖον ἐκδηλωτικὸν τῆς σπασμωδικῆς συνδρομῆς. Τ. Α. Ζ.

Κλὸντ-*Γκύργκενσμπουργκ*.—1) ***Πέτρος***, *βαρῶνος* —. Ρῶσος γλύπτης (1805—1867). Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, λίαν ἐνωρὶς ὅμως κατέλιπε τοῦτο, διὰ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν γλυπτικήν, ἔνθα κατέστη εἷς τῶν ἐξεχόντων ἐκπροσώπων τῆς φυσιοκρατικῆς σχολῆς. Ἐξειργάσθη ἀγάλματα, πλαστικὰ συμπλέγματα καὶ ἀπεικονίσεις ζῴων. Ἔργα του ὑπάρχουν εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ρωσίας, ἐν οἷς διακρίνονται ὁ ἀνδριὰς Νικολάου τοῦ Α', τὸ μνημεῖον τοῦ μυθογράφου Κριλὼφ καὶ τὰ συμπλέγματα τῆς γεφύρας Ἀνητσκώφ, ἐν Πετρουπόλει. Ὁ Κλὸντ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐν Πετρουπόλει Καλλιτεχνικῆς ἀκαδημίας.

—2) ***Μιχαὴλ Πέτροβιτς***. Ρῶσος ζωγράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1835. Ὑπῆρξεν ἰδίᾳ ρωπογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως.

—3) ***Μιχαὴλ Κωνσταντίνοβιτς***. Ρῶσος ζωγράφος (1832—1902). Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς τοπιογράφος καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐν Πετρουπόλει ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ι. Μ. Π.

Κλόνταϊκ (Clondike) /*Γεωγρ.*/. Διαμέρισμα τοῦ ΒΔ. Καναδᾶ, γνωστὸν ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως, κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν του, χρυσοφόρων στρωμάτων ἄμμου, πλουσιώτερα τῶν ὁποίων ἦσαν τὰ τοῦ ποταμοῦ Μπονάνζα καὶ τῶν παραποτάμων του Ἐλντοράντο, Χάνκερ, Ντομίνιον καὶ Γκὸλντ Ράν. Ὅταν, τῷ 1896, ἀνεκαλύφθησαν ταῦτα, ἡ εἴδησις, διαδοθεῖσα ταχέως, ἔφερεν εἰς τὸ Κλόνταϊκ ἄνω τῶν 30.000 χρυσοθηρῶν. Ἡ μεγαλυτέρα πόλις τοῦ διαμερίσματος εἶναι ἡ *Ντῶσον*, ἀριθμοῦσα τῷ 1900 10 χιλ. κατοίκων. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ὅμως τῶν χρυσοθηρῶν εἰς τὴν Ἀλάσκαν, παρέμειναν μόλις 3.000. Ἔχει πάσας τὰς ἀνέσεις εὐρωπαϊκῆς πόλεως, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ παγωμένης περιοχῆς. Λ. Α.

Κλοντιὸν (Clodion), ***Κλαύδιος Μισὲλ*** (Michel), ὁ ἐπιλεγόμενος—. Γάλλος γλύπτης (1738—1814). Ἐπεδόθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἀφελῶν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰδυλλιακῶν σκηνῶν ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἐξειργάσθη δὲ τερρακότας, αἵτινες ἐκτιμῶνται πολὺ διὰ τὴν θελκτικήν των χάριν. Τοῦ Κλοντιὸν θαυμάζεται κυρίως ἡ ἐπιτηδειότης, μεθ' ἧς ἀπέδωκε τὸ θέλγητρον τῆς γυναικός. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Λουομένη», «Τὸ παιδὶ μὲ τὰ σταφύλια», «Νεᾶνις προσπαθοῦσα νὰ συλλάβῃ ψυχήν», «Βακχίδες», «Ὁ κατακλυσμός», «Μοντεσκιὲ» κλπ. Ι. Μ. Π.

Κλόντνιτς (Klodnitz) /*Γεωγρ.*/. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ Ὄδερ ἐν Ἄνω Σιλεσίᾳ τῆς Γερμανίας. Παραλλήλως πρὸς τὸν ποταμὸν βαίνει ἡ ὁμώνυμος διῶρυξ, μήκους 46 χλμ., πλωτὴ ὑπὸ πλοίων 100 τόννων. Θ. Κ.

κλονῶ (*—έω*) καὶ συνήθ. ***κλονίζω***, ἀόρ. *ἐκλόνησα* - *ἐκλονίσθην*, παρακ.παθ. μετχ. *κλονισμένος*· κάμνω τι νὰ κινηθῇ, νὰ σεισθῇ βιαίως, διασείω, διασαλεύω πρὸς πτῶσιν, πρὸς ἀπώλειαν τῆς σταθερότητος: «τὸ σπίτι —, ἡ γέφυρα —, ὁ τοῖχος ἐκλονίσθη ἀπὸ τὸν σεισμόν»· || μεταφ. κάμνω τινὰ νὰ χάσῃ τὴν εὐστάθειάν του: «ὁ πόλεμος ἐκλόνισε τὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν»· || κάμνω τινὰ νὰ ἀμφιβάλλῃ, ἐμπνέω δισταγμόν: «μοῦ ἐκλόνησες τὴν πεποίθησίν μου,—τὴν γνώμην μου» καὶ ἁπλῶς «μὲ ἐκλόνησες»· || παθ. *κλονίζομαι*· χάνω τὴν ἰσορροπίαν μου, ταλαντεύομαι, κινδυνεύω νὰ πέσω: «ἡ κυβέρνησις κλονίζεται».

κλονώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὑφιστάμενος κλονισμούς, σπασμώδης, ἄλλως *κλονιστικός*.

Κλόος (Kloos), ***Γουλιέλμος***. Ὁλλανδὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἀπὸ τοῦ 1885 διευθύνει τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν περιοδικὸν «Ὁ νέος ὁδηγός», ὅπερ διήνοιξε νέους δρόμους εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς νεωτέρας ὀλλανδικῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ ἄριστος δημιουργὸς τῆς τέχνης τῶν σονέτων, ἐπίσης δὲ ὡς βαθὺς καὶ λεπτότατος καλλιτεχνικὸς κριτικός. Τὰ ποιήματά του ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τοὺς τίτλους «Στίχοι» καὶ «Νέοι στίχοι». Τὰς κριτικὰς αὐτοῦ μελέτας ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Δεκατεσσάρων ἐτῶν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας». Ἔγραψεν ἐπίσης «Ἱστορίαν τῆς νεωτέρας φιλολογίας» (1904—1914). Θ. Κ.

Κλόοτς (Cloots), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Ἀνάχαρσις***, *βαρῶνος τοῦ* Val-de-Grâce. Γάλλος φιλόσοφος, πολιτικὸς καὶ ἐπαναστάτης (1775—1794). Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς ὀλλανδικῆς οἰκογενείας καὶ ἦτο κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Ὁ πατήρ του ἦτο σύμβουλος τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ἀλλ' αὐτὸς ἀποσταλείς, εἰς ἡλικίαν ἕνδεκα ἐτῶν, ὅπως σπουδάσῃ εἰς Παρισίους, ἠγάπησε θερμῶς ὡς πατρίδα του τὴν Γαλλίαν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ ἠγωνίσθη καθ' ὅλην τὴν ταραχώδη περίοδον τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὡς συγγραφεὺς ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1780 διὰ τοῦ ἔργου «Βεβαιότης τῶν ἀποδείξεων τοῦ Μωαμεθανισμοῦ», εἰς ἀπάντησιν ἀναλόγου ἔργου τοῦ Μπερζιὲ περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διὰ τοῦ βιβλίου του τούτου ἐπιτίθεται σφοδρότατα κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐναντίον πάσης ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας. Ἀπειληθεὶς νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ φυλακισθῇ εἰς τὴν Βαστίλλην, ἐγκατέλειψε τοὺς Παρισίους καὶ ἤρχισε περιοδεύων τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας, πάντοτε καταδιωκόμενος διὰ τὰς ἀντιθεϊστικὰς καὶ φιλελευθέρας ἰδέας του. Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βαστίλλης, εἰργάσθη πάσῃ δυνάμει διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως, ὄχι μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλ' εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Μολονότι Πρῶσσος, ἑκατομμυριοῦχος καὶ εὐγενής, ἐν τούτοις οὐδεμίαν εὐκαιρίαν ἀφῆκε χωρὶς νὰ διαδηλώσῃ τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν ἐπανάστασιν ἀφοσίωσίν του. Ὅτε δέ, ἐπὶ κεφαλῆς 36 διαπρεπῶν ξένων τῶν Παρισίων, ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὡμίλησεν ἀπὸ τοῦ βήματος αὐτῆς, διεκήρυξε μετὰ τοσαύτης εὐγλωττίας τὴν πίστιν του πρὸς τὴν παγκόσμιον δημοκρατίαν, ὥστε ἔκτοτε ἐκλήθη ὁ «ρήτωρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους». Κατόπιν, αὐτὸς πρῶτος ἤλλαξε τὸ ὄνομά του ἀποκληθεὶς *Ἀνάχαρσις*, τὸ δὲ παράδειγμά του ἐμιμήθησαν πλεῖστοι Γάλλοι πατριῶται θέλοντες νὰ καταδείξουν ὅτι ἀπαρνοῦνται πᾶν ὅ,τι

Digitized by Google

τοὺς συνέδεε μὲ τὸ παρελθόν. 'Εκλεγεὶς μέλος τῆς Συμβατικῆς. ἐψήφισε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', προσθέσας ὅτι καταδικάζει καὶ τὸν ἀπαίσιον βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρειδερῖκον Γουλιέλμον. Ἂν καὶ εἰλικρινὴς ὑπέρμαχος τῆς ἐλευθερίας, ἐν τούτοις ὁ Ροβεσπιέρος διέταξε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ ὡς ὀπαδοῦ τοῦ Ἑμπὲρ μετὰ δώδεκα ἄλλων, πάντων καταδικασθέντων εἰς θάνατον, ὡς συνωμοτῶν κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοσίας τάξεως. 'Απέθανε πλήρης θάρρους, μέχρι δὲ τῆς τελευταίας στιγμῆς ὡμίλει περὶ τῆς χειραφετήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὁμοφώνως παραδέχονται, ὅτι ἡ καταδίκη τοῦ Κλόοτς ὑπῆρξεν ἄδικος. Μ. Ν. Δ.

κλὸπ *[Χημ. Πολ.]*. Γερμανικὴ συνθηματικὴ στρατιωτικὴ ὀνομασία τῆς χλωροπικρίνης βαλλομένης ἐν ἀναμείξει μετὰ χλωρίου.

Κλὸπ (Klopp), *Ὄννο*. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1822—1903). Κύρια ἔργα του εἶναι: «Ὁ βασιλεὺς Φρειδερῖκος Β' τῆς Πρωσσίας καὶ τὸ γερμανικὸν ἔθνος» (1860), «Ὁ Τριακονταετὴς πόλεμος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Γουσταύου 'Αδόλφου» (1896), Ἡ «πτῶσις τοῦ οἴκου Στούαρτ καὶ ἡ διαδοχὴ τοῦ οἴκου Ἀννοβέρου ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ», «Ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἀννοβέρου Γεώργιος Ε'». Βασιλικῇ χορηγίᾳ ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1864—1884 τὰ ἔργα τοῦ Λεϊβνιτίου εἰς 11 τόμους. Θ. Κ.

κλοπὴ (ἡ). ἡ ἐνέργεια τοῦ κλέπτειν, λαθραία ἀφαίρεσις, σφετερισμὸς ἀλλοτρίου κτήματος, κοιν *κλεψιά*: «κατηγορεῖται ἐπὶ κλοπῇ», «κλοπὴ διὰ ρήξεως»· || «κλοπὴ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας» σφετερισμός, ἰδιοποίησις.

— *['Αρχ. Δίκ.]* Παλαιότατα, ἡ *κλοπὴ* παρουσιάζεται ὡς μὴ ἔχουσα ἀτιμωτικὸν χαρακτῆρα. 'Εν τῇ 'Οδυσσείᾳ ὁ Αὐτόλυκος φέρεται πεπροικισμένος μὲ τὸ τάλαντον τῆς κλοπῆς, ὅπερ ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Ἑρμῆν. 'Εκ τούτου βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ κλοπὴ συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν τρόπων κτήσεως κυριότητος. Ἡ κλοπὴ διαπραττομένη διὰ δολίων μέσων ἢ βίᾳ ὑπὸ μεμονωμένου προσώπου ἢ ἐκ συστάσεως, δὲν ἦτο δυσφημιστικὴ ἐὰν ἐστρέφετο κατὰ τῆς περιουσίας ἐχθροῦ ἢ ξένου λαοῦ· ἡ συνήθεια ὅμως αὕτη δὲν ἐδημιούργει καὶ δίκαιον κλοπῆς ἐν τοῖς κόλποις κοινωνικοῦ συνόλου. Ὁ κύριος ὅθεν τοῦ κλαπέντος, καταλαμβάνων τὸν κλέπτην κατέχοντα τοῦτο, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν φονεύσῃ ἢ νὰ ἀπαιτήσῃ ποινήν, ἥτις μᾶλλον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν τιμὴν τοῦ αἵματος ἢ εἰς τὸ νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ πράγματα εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν. 'Εν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἄλλη διαδικασία δὲν ἐχώρει εἰμὴ ἡ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ κλαπέντος. Εἰς ταύτην ὑπεχρεοῦντο καὶ οἱ γείτονες νὰ συμπράξουν καὶ οἱ διαβάται νὰ βοηθήσουν. Τρόπος ἀποδείξεως τῆς ἀθῳότητος τοῦ κατηγορουμένου ἦτο νὰ ἐπιτρέψῃ οὗτος εἰς τὸν προσάπτοντα τὴν κατηγορίαν νὰ ἀναζητήσῃ τὸ κλαπὲν ἐντὸς τοῦ οἴκου του. Ὁ Δράκων ἐψήφισεν αὐστηροὺς νόμους κατὰ τῆς κλοπῆς. Ὁ κλαπεὶς συλλαμβάνων ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν κλέπτην, ἠδύνατο «ἀπάγειν» ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, οἵτινες καὶ μόνοι ἠδύναντο νὰ διατάξουν τὸν θάνατον, ἄλλως ἡ ὑπόθεσις ἐλάμβανε τὴν συνήθη ὁδὸν τῆς «ἀνακρίσεως» ὅτε οἱ δικασταὶ εἶχον τὸ δικαίωμα ἢ νὰ ἀθῳώσουν ἢ νὰ παραδώσουν τὸν κλέπτην εἰς τὸν δήμιον (ἐνταῦθα ὁ θάνατος προσλαμβάνει τὴν μορφὴν νομίμου ἐκτελέσεως καὶ οὐχὶ ἐγκλήματος, ὡς πρότερον). Μετὰ τὸν Σόλωνα, ὁ ἀττικὸς νόμος διακρίνει τὴν κλοπὴν ἰδιωτικῶν πραγμάτων ἀπὸ τὴν τῶν δημοσίων ἢ ἱερῶν χρημάτων. 'Εν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ κλοπὴ ἦτο ἁπλῆ ἢ προσδιωρισμένη. Ἡ διάκρισις αὕτη ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ βαθμὸς τοῦ ἐγκλήματος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν προξενηθεῖσαν ζημίαν καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως. Πλὴν εἰδικῶν τινων περιπτώσεων, ὅταν ἡ ἀξία τοῦ κλαπέντος ἀντικειμένου δὲν ὑπερέβαινε τὰς πεντήκοντα ἀττικὰς δραχμάς, ἡ κλοπὴ ἦτο ἁπλῆ. Προσδιωρισμένη ἦτο ἡ κλοπή: 1) Ἡ διαπραχθεῖσα ἄνευ τινὸς ἐπιβαρυντικοῦ. Ἡ ἀξία τοῦ κλαπέντος ἀντικειμένου ἔδει κατὰ ταύτην νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς πεντήκοντα δραχμάς. 2) Ἡ διαπραχθεῖσα κατὰ τὴν νύκτα. Εἰς ταύτας προσέθεσε τὸ ἀττικὸν δίκαιον: α') Τὴν διαπραχθεῖσαν εἰς ἕνα τῶν τριῶν λιμένων (ἐὰν ἡ ἀξία τοῦ κλαπέντος ὑπερέβαινε τὰς δέκα δραχμάς). β') Τὴν διαπραχθεῖσαν εἰς ἄλλους δημοσίους τόπους (Λύκειον, 'Ακαδήμειαν, γυμνάσια, λουτρῶνας) ἀνεξαρτήτως τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος ἀντικειμένου. Ἡ εἰς ἁπλῆν καὶ προσδιωρισμένην κλοπὴν διάκρισις ἀφεώρα τὸν διάφορον τρόπον ἐκδικάσεως τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὴν ἐπιβλητέαν ποινήν.

Ὁ κλέπτης ἠδύνατο νὰ καταδιωχθῇ ἐντὸς νομίμων προθεσμιῶν. Τῆς προθεσμίας ὅμως παρελθούσης ἀπράκτου, ὁ κλέπτης ἀπέκτα χρησικτησίαν ἐπὶ τοῦ κλαπέντος; ἢ κάλλιον ἡ ἐκ χρησικτησίας παραγραφὴ εἶχεν ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν τὴν καλὴν πίστιν τοῦ νομέως; Δεκτὸν γενικῶς ὅτι ὁ ἀττικὸς νόμος οὐδεμίαν διάκρισιν ἔθετε μεταξὺ καλῆς καὶ κακῆς πίστεως νομέως· ἑπομένως ἡ προθεσμία ἠδύνατο νὰ προβληθῇ ὡς ἀνατρεπτικὴ ἔνστασις μόνον κατὰ τὴν διεκδίκησιν εἰς τὰς πολιτικὰς δίκας. Ὅθεν, ὅταν λόγῳ προθεσμίας δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐγείρῃ τὴν δίκην κλοπῆς, ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὴν γραφὴν κλοπῆς. Ἡ παραγραφὴ αὕτη δὲν ἴσχυε κατὰ τοῦ δημοσίου.

Ἡ διαδικασία τῆς ἀπαγωγῆς καὶ ἐφηγήσεως ἐφηρμόζετο εἰς πᾶσαν κατηγορίαν κλεπτῶν, οὓς ὁ νόμος περιέλαβεν ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα «κακοῦργοι». Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ: ἀνδραποδισταί, οἱ λωποδύται, οἱ κλέπται· πρὸς τούτους κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ἐξωμοιώθησαν οἱ βαλαντιοτόμοι, οἱ τυμβωρύχοι καὶ ἴσως οἱ ἱερόσυλοι. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ αὐτόφωρον ἦτο ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς ἄσκησιν τῆς ἀπαγωγῆς. Πρὸς γένεσιν δὲ τούτου ἠναγκαζετο, εἰ δυνατόν, ὁ κλέπτης νὰ φέρῃ τὸ κλοπιμαῖον ὁ ἴδιος. Οὕτω προσήγετο ἐνώπιον τῶν *ἕνδεκα* (βλ. λ.), οἵτινες, ἐὰν ὡμολόγει, παρέδιδον τὸν κλέπτην εἰς τὸν δήμιον· ἐὰν ἠρνεῖτο, εἰσήγετο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων εἰς τὸ δικαστήριον τῶν ἡλιαστῶν.

Ἡ ἁπλῆ κλοπὴ ἐπέσυρε δίκην, ἀμφίβολον δὲ ἂν καὶ γραφήν. Ἡ προσδιωρισμένη ἤνοιγε τὸν δρόμον εἰς τέσσαρας διαδικασίας: δίκην, γραφήν, ἀπαγωγὴν καὶ ἐφήγησιν. Ἡ προσφυγὴ εἰς τὰς δύο πρώτας ἐχώρει εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, εἰς δὲ τὰς δύο τελευταίας μόνον ὅταν ὁ κλέπτης συνελαμβάνετο ἐπ' αὐτοφώρῳ.

Ἡ *δίκη κλοπῆς*, ἐκδικαζομένη ἐνώπιον τῶν διαιτητῶν, συνεπήγετο καταδίκην καταβολῆς τοῦ διπλασίου τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος ἀντικειμένου. Τὴν ποινὴν ταύτην κρίνοντες οἱ δικασταὶ ἀνεπαρκῆ, ἠδύναντο νὰ αὐξήσουν. Τὸ «προστίμημα» τοῦτο ἐπεῖχε θέσιν ἀτιμωτικῆς ποινῆς καὶ προσωπικῆς κρατήσεως, συνίστατο δὲ ἀπαρεγκλίτως εἰς δημοσίαν ἔκθεσιν μετὰ δεσμῶν εἰς τοὺς πόδας (ποδοκάκη) ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ νύκτας.

Ἡ *γραφὴ κλοπῆς* ἦτο τιμητή. Οἱ ἡλιασταὶ ἠδύναντο καὶ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου νὰ ἐπιβάλουν, ἐὰν δ' ἔκρινον ὅτι δὲν ἐχώρει αὕτη εἰς δεδομένην περίπτωσιν, ἠδύναντο, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς δίκης κλοπῆς, νὰ καταδικάσωσι τὸν κατηγορούμενον εἰς τὴν καταβολὴν τοῦ διπλασίου τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος ἀντικειμένου καὶ ἐπὶ πλέον ὡς προστίμησιν τὴν ποινὴν τῆς ἁλύσεως.

'Επιβαρυντικὴ περίπτωσις διὰ τὸν κλέπτην ἦτο ἐὰν τὰ μέσα πρὸς διάπραξιν τῆς κλοπῆς ἔτυχον εὔκολα· ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν λωποδύτην (τὸν μεταχειριζόμενον ὅπλον ἢ βίαν, τὸν σημερινὸν δηλαδὴ λῃστήν), καὶ ἐὰν ἔτι ὁ νόμος δὲν προέβλεπε τὴν περίπτωσιν τῆς καταλήψεως ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἤρκει ἡ διαδικασία ἐπὶ πράξεως λωποδυσίας (ἧττον συνοπτικὴ τῆς γραφῆς κλοπῆς) ἵνα καταγνωσθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἐσχάτη τῶν ποινῶν. Ἡ ποινὴ ἐπὶ ἀπαγωγῆς καὶ ἐφηγήσεως ἦτο ὁ θάνατος· ἐπὶ δὲ εἰσαγγελίας καὶ οὗτος, ἐὰν ἔκρινε τὸ δικαστήριον. 'Εν περιπτώσει γραφῆς ἐπεδικάζετο εἰς τὸν κλέπτην ἡ καταβολὴ τοῦ δεκαπλασίου. Ἡ εἰς τὸ δεκαπλάσιον δὲ καταδίκη ἐπέσυρε καὶ ἀτιμίαν. Ἡ ἐκτέλεσις καταδικασθέντος κλέπτου, μὴ πολίτου, ἐγίνετο διὰ ῥαβδισμῶν («ἀποτυμπανισμός»).

'Επὶ γραφῆς, ἀπαγωγῆς καὶ ἐφηγήσεως, ἐὰν ὁ κατήγορος δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδείξῃ τὴν κατηγορίαν, ὑπέκειτο εἰς ζημίαν χιλίων δραχμῶν· ὅθεν ὁ ἐνδοιάζων εἰς τὴν τοιαύτην ἀπόδειξιν προὐτίμα τὴν δίκην κλοπῆς πρὸς ἀπολαυὴν τῶν κλαπέντων καὶ τῶν ἀποζημιώσεων.

Αἱ πληροφορίαι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰσχύουσαν σχετικῶς νομοθεσίαν εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις σπανίζουν. Πάντως κοινὸν ἦτο τὸ ἀξίωμα διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐγκλήματος: «ὃ μὴ κατέθου, μὴ λάμβανε». Τούτου δύο ἐξαιρέσεις ὑπῆρχον ἐκεῖναι, ἃς ἐπέβαλλον ἢ αἱ θρησκευτικαὶ προκαταλήψεις ἢ τὰ στρατιωτικὰ ἤθη. 'Εν Σάμῳ, κατὰ τὴν ἡμέραν ἥτις ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἑρμῆν, ἐδίδετο, κατὰ παλαιὸν χρησμόν, πᾶσα ἐλευθερία πρὸς κλοπὴν καὶ λῃστείαν· ἴσως ἐν τῇ πραγματικότητι αὗται νὰ περιωρίζοντο εἰς συμβολικὰς πράξεις· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει οἱ πολῖται, ἐν γνώσει τελοῦντες τοῦ ἐθίμου, θὰ ἐλάμβανον πᾶσαν προφύλαξιν. Ἡ στρατιωτικὴ ἐν Σπάρτῃ ἀνατροφὴ περιελάμβανεν ἐν τῇ πράξει ἀσκήσεις λεηλασίας, καθ' ἃς ἐτιμωρεῖτο μόνον ὁ καταλαμβανόμενος κλέπτων. Βεβαίως τὸ τοιοῦτον ἐπετρέπετο ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, διότι κατὰ κανόνα αἱ τοιαῦται ἀσκήσεις ἀπέβαινον εἰς βάρος μόνον τῶν περιοίκων καὶ τῶν εἱλώτων. 'Εν τῇ αὐτῇ πόλει οἱ κακοῦργοι ἐρρίπτοντο εἰς τὸν Καιάδαν. Κατὰ τὸν Δημόκριτον, ὁ διαπράξας λῃστείαν ἐθανατοῦτο, εἴτε κατὰ διαταγὴν τῶν ἀρχόντων, εἴτε μετὰ δικαστικὴν ἀπόφασιν. 'Εν Λοκροῖς ὁ κλέπτης κατεδικάζετο εἰς ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν. Α. Ν. Φ.

— *[Ρωμ. Δίκ.]* Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ὡς *κλοπὴ* ἐχαρακτηρίζετο γενικῶς ἡ ἀφαίρεσις ἐπὶ σκοπῷ ἰδιοποιήσεως παντὸς ἀλλοτρίου κινητοῦ πράγματος. Ὡς ἐκ τῆς ἀοριστίας δὲ τοῦ ὁρισμοῦ, περιελαμβάνετο ἐν αὐτῷ καὶ ἡ λῃστεία, καθὼς καὶ τινες περιπτώσεις ἀπάτης. Κατὰ τὴν Δωδεκάδελτον ἡ κλοπὴ διεκρίνετο εἰς αὐτόφωρον (furtum manifestum) καὶ μὴ τοιαύτην (furtum nec manifestum). Ὁ συλληφθεὶς ἐπ' αὐτοφώρῳ ἔνοχος κλοπῆς ἐτιμωρεῖτο διὰ κεφαλικῆς ποινῆς, ἤτοι, ἐὰν μὲν ἦτο ἐλεύθερος διὰ μαστιγώσεως καὶ ἐπιδικάσεως εἰς τὸν κλαπέντα, ἐὰν δὲ ἦτο δοῦλος διὰ κατακρημνίσεως ἀπὸ τῆς Ταρπηΐας πέτρας. Δι' ἐδίκτου τοῦ πραίτωρος ὅμως ἡ κεφαλικὴ ποινὴ ἐμετριάσθη εἰς τὸ τετραπλάσιον τοῦ κλαπέντος. Ἡ μὴ ἐπ' αὐτοφώρῳ κλοπὴ ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς καταδίκης τοῦ ἐνόχου εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ διπλασίου τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος. Βραδύτερον ὡρίσθη, διὰ τῆς νομολογίας καὶ τοῦ ἐδίκτου τῶν πραιτώρων, ἀκριβέστερον ἡ ἔννοια τῆς κλοπῆς, εἰσήχθη δὲ καὶ ἡ actio furti, δι' ἧς ἐσκοπεῖτο ἡ καταδίκη τοῦ ἐνόχου εἰς τὸ τετραπλοῦν τῆς ἀξίας τοῦ κλοπιμαίου. Πρὸς διεκδίκησιν τῶν κλοπιμαίων ἠδύνατο νὰ ἐγερθῇ καὶ ἡ condictio furtiva, ἥτις δὲν εἶχεν ἀτιμωτικὰς συνεπείας.

'Επὶ τῶν αὐτοκρατόρων διεκρίθησαν εἰδικαί τινες περιπτώσεις κλοπῆς (crimina extraordinaria), ἧς ἡ διάπραξις συνωδεύετο μὲ ἐπιβαρυντικὰς περιστάσεις. 'Επὶ τῶν crimina extraordinaria ὁ παθὼν εἶχε τὸ δικαίωμα ἢ πολιτικῶς νὰ ἐναγάγῃ τὸν ἔνοχον διὰ τῆς actio furti ἢ νὰ ζητήσῃ τὴν ποινικήν του καταδίωξιν. Ε. Ι. Μ.

—*['Αστ Δίκ.]* Διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς *κλοπῆς* ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἡ συνδρομὴ τῶν ἑξῆς τριῶν στοιχείων: α) *Πρᾶγμα κινητόν*. Κλοπὴ ἀκινήτου δὲν δύναται νὰ διαπραχθῇ (Ν. 25. Παν. 47. 2). Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀποβολὴ ἀπὸ ἀκινήτου δὲν ἀποτελεῖ κλοπήν. Ὅ,τι ὅμως ἐκ τοῦ ἀκινήτου ἀφαιρεῖται, ὡς π. χ. δένδρα, λίθοι καρποί, κ.λ.π., εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον κλοπῆς (Νόμ. 38. Π. 41. 3). Καίτοι ὅμως ἀκινήτου κλοπὴ δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, ἐν τούτοις, εἰς περίπτωσιν βιαίας καταλήψεως ἀκινήτου, ἡ ἀνόρθωσις τῆς ζημίας δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ κατὰ τοὺς περὶ κλοπῆς κανόνας (Νόμ. 25. παράγρ. 1. Παν. 47. 2, *Windscheid* § 452. σημ. 16, 'Εφετεῖον 'Αθηνῶν ἀπόφ. 321/1906 ἐν Θεμ. ΙΖ' σελ. 435).

β') 'Ενέργεια ἐπὶ τοῦ πράγματος ἀποτελοῦσα χρησιμοποίησιν αὐτοῦ καθ' οἱονδήποτε τρόπον. Ἄνευ ὑλικῆς πράξεως, διὰ μόνου τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου, δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ διαπραχθῇ κλοπὴ (Νομ. 1. παρ. 1. Π. 47, 2). 'Ενῷ δὲ ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς κλοπῆς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, δὲν δύναται αὕτη νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀδίκημα τῆς κλοπῆς κατὰ τὸ κοινὸν ποινικὸν δίκαιον.

γ') Πρόθεσις πλουτισμοῦ (Animus lucri faciendi), εἴτε διαρκοῦς εἴτε προσκαίρου. Κατὰ συνέπειαν καὶ ὁ ἀφαιρῶν πρᾶγμά τι ἵνα τὸ δωρήσῃ, εἶναι κλέπτης, ἐνῷ τοὐναντίον δὲν διαπράττει κλοπὴν ὁ τὸ πρᾶγμα ἀφαιρῶν ἵνα τὸ καταστρέψῃ. Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἐγνώριζε κλοπὴν κληρονομικῶν πραγμάτων μὴ περιελθόντων ἔτι εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ κληρονόμου. 'Εξηγήθη δὲ ἡ διάταξις αὕτη ὡς ὀφειλομένη εἰς αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τῆς κλοπῆς, ἥτις προϋποθέτει νομὴν ὁπωσδήποτε ἐπὶ τοῦ κλαπέντος, ὥστε ἐπὶ κληρονομικῶν πραγμάτων, μὴ διατελούντων ἐν νομῇ, εὐλόγως δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διάπραξις τῆς κλοπῆς (Νομ. 1. παρ. 15. Π. 47. 4). Παρ' ἄλλων ἡ διάταξις αὕτη τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀποδίδεται εἰς τὴν κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ῥωμαϊκὸν δίκαιον χωροῦσαν καὶ ὑπὲρ τοῦ κακῇ πίστει κατόχου (usucapio pro herede), ὅπερ νῦν δὲν ἰσχύει, ἐπὶ τῶν μὴ καταληφθέντων ὑπὸ τοῦ κληρονόμου κληρονομικῶν πραγμάτων, ἥτις δὲν θὰ ἦτο δυνατή, ἐὰν ἡ κατάληψις αὕτη ἀπετέλει κλοπήν, διότι τὰ κλοπιμαῖα δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν τακτικὴν χρησικτησίαν. Ἡ ἐξαίρεσις αὕτη τῶν κληρονομικῶν πραγμάτων δὲν ἰσχύει νῦν (ἀντιθέτως *Winsdsheid* § 454, σημ 20).

Ἡ κλοπὴ διακρίνεται, ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κλέπτου, εἰς *αὐτόφωρον* καὶ *μή*. Ἡ ἔννοια τῆς ἀστικῆς κλοπῆς τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου εἶναι πολὺ εὐρυτέρα τῆς τοῦ ἄρθρου 371 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Στοιχεῖα τῆς ἀστικῆς κλοπῆς δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀφαίρεσις τοῦ κλαπέντος ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἄλλου, οὔτε ἡ ἔλλειψις κυριότητος τοῦ κλέπτου ἀπὸ τοῦ ἀφαιρουμένου πράγματος. Κλοπὴν ἀστικὴν εἶναι δυνατὸν νὰ διαπράξῃ καὶ αὐτὸς ὁ κατέχων τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ κεκτημένος δικαίωμα ἐμπράγματον ἢ ἐνοχικὸν ἐπ' αὐτοῦ, παρέπεται δὲ ὅθεν ὅτι καὶ ἰδίου πράγματος κλοπὴ εἶναι δυνατὴ (ἐὰν ὁ δοὺς πρᾶγμά τι ὡς ἐνέχυρον ἐπώλησεν αὐτό, εἰ καὶ εἶναι κύριος, κλοπὴν ποιεῖ). Οὕτως, εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτὴν τῆς κλοπῆς περιλαμβάνεται καὶ ἡ κλοπὴ τοῦ ἄρθρου 371 τοῦ ποινικοῦ νόμου, τὸ ἀδίκημα τῆς ὑπεξαιρέσεως καὶ ἡ παράνομος ἰδιοποίησις ἀπολωλότων πραγμάτων. 'Επίσης περιλαμβάνεται ἡ παράνομος ἀπαλλοτρίωσις ξένου πράγματος διατελοῦντος ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ κλέπτου ('Εφετ. Πατρῶν ἀποφ 83/1898 ἐν Θέμ 9 σελ. 205). 'Επίσης εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τῆς κλοπῆς περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἀποδοχὴ πληρωμῆς μὴ ὀφειλομένου χρέους, ἐὰν ὁ λαμβάνων διατελῇ ἐν γνώσει τοῦ ἀχρεωστήτου (Νόμ 44, Π. 47, 2). 'Εὰν κατὰ κέλευσιν τοῦ ὀφειλέτου ψευδὴς πληρεξούσιος τοῦ πιστωτοῦ ἔλαβε παρ' ἑτέρου, αὐτὸς (ὁ λαβὼν) ἐνέχεται διὰ κλοπήν.

Digitized by Google

Ἡ actio furti ὡς ποινικὴ δὲν ἰσχύει νῦν, δύναται ὅμως νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ μὴ διαθέτοντος τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς κλοπῆς ἀγωγήν· καὶ τότε ὅμως μόνον ὡς ἁπλῆ ἀγωγὴ ἀποζημιώσεως καὶ οὐχὶ ὡς ποινική, ὡς ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ. Διὰ τῆς condictio furtiva, ἥτις ἐγείρεται ὑπὸ τοῦ κυρίου, τοῦ νομικοῦ νομέως (Ἀρ. Πάγ. ἀπ 104/1907 ἐν Θέμ ΙΗ′ σελ. 650, Νόμ. 21 παρ. 1, Παν 47.2) καὶ τοῦ δικαιούχου ἐμπραγμάτου τινὸς δικαιώματος ἐπὶ τοῦ κλαπέντος πράγματος, διώκεται ἡ ἀπόδοσις τοῦ κλοπιμαίου ἢ ἡ παροχὴ πλήρους τοῦ διαφέροντος (Ἄρ. Πάγ. ἀπ. 357/1907 ἐν Θέμ. ΙΘ/267, Ἐφετ. Ἀθ. ἀπ. 2053/1901 ἐν Θέμ. ΙΓ′ σελ. 503). Ἡ ἀγωγὴ αὕτη ἐγείρεται καὶ ἂν ὁ κλέπτης ἀπώλεσεν ὁπωσδήποτε ἢ μετεβίβασε τὸ κλαπέν, ὁ δὲ διὰ ταύτης ἐναγόμενος εὐθύνεται καὶ ἂν τὸ κλαπὲν οὐδόλως περιῆλθεν εἰς χεῖράς του. Πλείονες κλέπται εὐθύνονται εἰς ὁλόκληρον καὶ οἱ κληρονόμοι τούτων ἀπεριορίστως, τῶν τοιούτων ἀγωγῶν παραγραφομένων μετὰ τριακονταετίαν. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ κλέπτης θεωρεῖται διατελῶν πάντοτε ἐν ὑπερημερίᾳ, πρᾶγμα ὅπερ οὐ μικρὰν ἀσκεῖ ἐπιρροήν, δεδομένου ὅτι τὸ μὲν ὀφείλει τόκους ἀπὸ τῆς κλοπῆς, τὸ δὲ ὀφείλει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν μεγίστην ἀξίαν ἣν ἔσχε τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τῆς κλοπῆς μέχρι τῆς ἀποδόσεως.

Α. Β. ΠΑΜΠΟΥΚΑΣ

— *(Ποινικ. Δίκ.)* Ἡ *κλοπὴ* εἶναι ἔγκλημα κατὰ τῆς περιουσίας. Ἡ ἔννοια αὐτῆς, ὡς διατυποῦται ἐν τῷ ἡμετέρῳ ποινικῷ νόμῳ, δὲν εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, διότι κατ' αὐτὸ ἡ κλοπὴ δὲν περιελάμβανε μόνον τὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ξένου κινητοῦ πράγματος ἐκ τῆς ἀλλοτρίας παραφυλακῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν κλοπὴν τῆς χρήσεως τοῦ πράγματος, τὸ furtum usus, τὴν κλοπὴν τῆς κατοχῆς, δηλαδὴ τὸ furtum possessionis, καὶ τὰς περιπτώσεις, αἵτινες σήμερον ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπεξαιρέσεως. Τοὐναντίον τὸ γερμανικὸν δίκαιον διέκρινεν ἀνέκαθεν μεταξὺ κλοπῆς καὶ ὑπεξαιρέσεως, τὴν ἀντίληψιν δὲ ταύτην τοῦ γερμανικοῦ δικαίου ἐκύρωσεν ἡ Καρολίνα, καὶ ἐκεῖθεν ἡ διάκρισις μεταξὺ κλοπῆς καὶ ὑπεξαιρέσεως μετεπήδησεν εἰς τοὺς νεωτέρους ποινικοὺς νόμους.

Κατὰ τὸν ἰσχύοντα ποινικὸν ἡμῶν νόμον (ἄρθρον 371), κλέπτει ὅστις λαμβάνει εἰς τὴν κατοχήν του ξένα κινητὰ πράγματα. διὰ νὰ τὰ ἔχῃ παρανόμως ὡς ἰδιοκτησίαν του. Κατὰ ταῦτα, στοιχεῖα τοῦ ἐγκλήματος τῆς κλοπῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα. Ἀντικείμενον τῆς κλοπῆς εἶναι, ὅπως λέγει ὁ νόμος, «κτῆμα», δηλαδὴ πρᾶγμα, καὶ δὴ πᾶν κινητὸν πρᾶγμα. Ἑπομένως ἀντικείμενον τῆς κλοπῆς δύναται νὰ καταστῇ καὶ τὸ διὰ σωλήνων διοχετευόμενον ἀεριόφως, ἢ ὕδωρ, ἢ θερμὸς ἀήρ, ἐφ' ὅσον τὰ πράγματα ταῦτα εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν σωλήνων τῆς διοχετεύσεως καὶ δὲν ἐξέφυγον αὐτῶν, ἀπολέσαντα οὕτω τὴν αὐτοτέλειάν των καὶ τὴν ἰδιότητα ὅπως καταστοῦν ἀντικείμενον κτήσεως. Περὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐκράτει πρότερον μεγάλη διαφωνία. Τὸ Reichsgericht ἠρνήθη ἐπανειλημμένως, ὅπως θεωρήσῃ ὡς πρᾶγμα τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, συνεπῶς ἠρνήθη νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς κλοπὴν τὴν ἀφαίρεσιν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Σήμερον τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπώλεσε τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, διότι ἐν Γερμανίᾳ μὲν ἀπὸ τοῦ 1900, παρ' ἡμῖν δὲ ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ δὴ διὰ τοῦ νόμου 2979 τῆς 3 Αὐγούστου 1922, ἡ ἀφαίρεσις ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τιμωρεῖται αὐτοτελῶς, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν περὶ κλοπῆς διατάξεων τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὡς ἰδιώνυμον ἔγκλημα. Πράγματα δὲν εἶναι αἱ ἀξιώσεις καὶ τὰ δικαιώματα, διότι ταῦτα εἶναι ἀσώματα, μὴ δυνάμενα νὰ ἀφαιρεθοῦν δι' ἀνθρωπίνης δράσεως. Δύνανται ὅμως νὰ καταστοῦν ἀντικείμενον κλοπῆς ἔγγραφα ἀποδεικτικὰ δικαιωμάτων. Διαφωνία κρατεῖ διὰ τὰ βιβλιάρια καταθέσεων εἰς τραπέζας. Πρᾶγμα δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ἡ κόμη ὅμως, οἱ ὀδόντες κλπ. τοῦ ζῶντος ἀνθρώπου, ἅτινα δύνανται, ἀποσπασθέντα ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, νὰ καταστοῦν αὐτοτελῆ ἀντικείμενα, εἶναι δυνατὸν νὰ καταστοῦν καὶ ἀντικείμενον κλοπῆς. Ἡ ἄρχουσα δόξα δέχεται, ὅτι ἀντικείμενον κλοπῆς δύναται νὰ καταστῇ καὶ τὸ ἀνθρώπινον πτῶμα, ὅταν τοῦτο ἀπέκτησε κυκλοφοριακὴν ἀξίαν, π. χ. ὡς μούμια, ἀποτελέσαν ἀντικείμενον συλλογῆς μουσείου, ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου, ἢ ἰατρικοῦ ἀνατομείου. Τὰ ἀντικείμενα ὅμως, ἅτινα τίθενται εἰς τὸν τάφον ὁμοῦ μὲ τὸν νεκρόν, εἶναι ἀναμφισβητήτως πράγματα, δυνάμενα νὰ καταστοῦν ἀντικείμενον κλοπῆς, ἐπὶ τῇ βάσει μάλιστα ρητῆς διατάξεως τοῦ ἡμετέρου νόμου, ὁρίζοντος, ἐν ἄρθρῳ 372 ἀριθ. 2, ὅτι κλέπτης ἐστὶ καὶ ὅστις τυμβωρυχῶν νεκροσυλεῖ. Τέλος πράγματα εἶναι τὰ ζῷα, εἴτε ζῶντα, εἴτε μετὰ τὴν θανάτωσιν αὐτῶν. Τὸ πρᾶγμα δέον νὰ ᾖ κινητόν. Ἐφ' ᾧ ἡ μετακίνησις τῶν ὁρίων ἀκινήτου δὲν θεωρεῖται ὡς κλοπή. Ὁ νόμος περὶ διακρίσεως κτημάτων καὶ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν γένει δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ πράγματος ὡς κινητοῦ ἢ ἀκινήτου. Ὥστε, ὡς κινητὰ πράγματα χαρακτηρίζονται ἐνταῦθα οὐ μόνον ἐκεῖνα, ἅτινα ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν δύνανται νὰ μετακινηθοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρῶτος ὁ κλέπτης ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ ἀκινήτου πρὸς τὸν σκοπὸν κλοπῆς, ὡς π.χ. δένδρα, καρποί, ἐντετοιχισμένα ἀγάλματα κλπ. Τὸ κινητὸν πρᾶγμα δέον νὰ ᾖ ξένον, τουτέστι πρέπει ἡ κυριότης τοῦ κινητοῦ πράγματος νὰ ἀνήκῃ εἰς ἕτερον φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον. Τὸ ἂν τὸ πρᾶγμα εἶναι ξένον, θέλει κριθῆ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον τοῦ τόπου τῆς τελέσεως τῆς πράξεως. Συνεπῶς, ἐάν τις ἀφαιρέσῃ τὸ ἴδιον πρᾶγμα, θεωρῶν τοῦτο ὡς ξένον, οὐδεμίαν κλοπὴν πράττει, οὔτε δὲ καὶ ἀπόπειραν κλοπῆς. Ἡ πρᾶξις τοῦ ἐκ πλάνης τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἀφαιροῦντος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἢ ὡς ἐλλιπὴς τυπικὴ πρᾶξις, ἢ ὡς φανταστικὸν ἔγκλημα, δηλαδὴ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὡς πρᾶξις ἀτιμώρητος. Ἐπίσης οὐδεμίαν κλοπὴν πράττει ὁ ἀφαιρῶν τὴν κατοχὴν τοῦ ἰδίου κινητοῦ πράγματος· ὁ κύριος π. χ. τοῦ πράγματος, ὅστις παρεχώρησεν εἰς ἕτερον δικαίωμα χρήσεως, καρπώσεως ἢ ἐνεχύρου, ἀφαιρῶν αὐτὸ ἀπ' ἐκεῖνον, εἰς ὃν τὸ παρεχώρησεν, οὐδεμίαν κλοπὴν πράττει. Ἐὰν τὸ πρᾶγμα εὑρίσκεται εἰς τὴν συγκυριότητα πλειόνων προσώπων, ὁ εἷς συγκύριος ἀφαιρῶν τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ ἑτέρου συγκυρίου, πράττει κλοπὴν τοῦ εἰς αὐτὸν μὴ ἀνήκοντος ἰδανικοῦ μέρους τοῦ πράγματος, τοῦτο δὲ κατά τε τὴν κοινὴν δόξαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 372 ἀριθ. 1 τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου, καθ' ἣν ἐάν τις κληρονόμος ὑφαιρέσῃ τι ἐκ τῆς εἰσέτι ἀμερίστου κληρονομίας πρὸς βλάβην τῶν συγκληρονόμων, κληροδόχων ἢ δανειστῶν τῆς κληρονομίας, ἢ ἐὰν συνιδιοκτήμων τις ἢ συνέταιρος ὑφαιρέσῃ τι ἐκ τοῦ κοινοῦ πράγματος ἢ ταμείου, πρὸς βλάβην τῶν λοιπῶν συμμετόχων, ἡ πρᾶξις αὕτη θεωρεῖται ὡς κλοπή. Ἡ ἁπλῆ ἐνοχικὴ ἀξίωσις προσώπου τινὸς ἐπὶ πράγματος δὲν καθιστᾷ τὸ πρᾶγμα ἴδιον, συνεπῶς δύναταί τις νὰ πράξῃ κλοπὴν τοῦ ἀγορασθέντος καὶ μήπω παραδοθέντος πράγματος. Τοὐναντίον ὁ πτωχεύσας, ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς κηρυττούσης τὴν πτώχευσιν ἀποφάσεως, στερεῖται τῆς διαχειρίσεως, οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς κυριότητος τῆς περιουσίας αὐτοῦ, συνεπῶς ἀφαιρῶν ἀντικείμενόν τι τῆς περιουσίας αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ διωχθῇ ὡς ἔνοχος κλοπῆς. Δύναται ὅμως νὰ διωχθῇ, κατὰ τὸ ἄρθρον 154 τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὡς διαρρήξας τὰς σφραγῖδας. Ἀμφισβήτησις κρατεῖ ἂν δύναται νὰ κλαπῇ τὸ κλοπιμαῖον. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δόξαν, καὶ τὸ κλοπιμαῖον δύναται νὰ καταστῇ ἀντικείμενον κλοπῆς, διότι ναὶ μὲν ὁ κλέπτης δὲν ἀπέκτησε τὴν κυριότητα τοῦ κλαπέντος, ἀλλὰ πάντως τὸ πρᾶγμα εἶναι ξένον διὰ τὸν δεύτερον κλέπτην. Κλοπὴ δὲν πράττεται ἐπὶ πραγμάτων ἀδεσπότων. Ἡ ἰδιότης τῶν πραγμάτων ὡς ἀδεσπότων κρίνεται κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον. Τὸ ξένον κινητὸν πρᾶγμα, διὰ νὰ εἶναι ἀντικείμενον κλοπῆς, πρέπει νὰ εὑρίσκεται εἰς ἀλλοτρίαν παραφυλακήν. «Ὅστις λαμβάνει εἰς τὴν κατοχήν του» λέγει ὁ νόμος. Ἂν τὸ διὰ τὸν κλέπτην ξένον πρᾶγμα εὑρίσκεται εἰς τὴν παραφυλακὴν τοῦ κυρίου τοῦ πράγματος ἢ εἰς τὴν παραφυλακὴν τρίτου προσώπου, εἶναι ἀδιάφορον. Οὐδέποτε ὅμως θεωρεῖταί τις ὡς κλέπτης, ὅταν ἰδιοποιῆται ξένον πρᾶγμα εὑρισκόμενον εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ παραφυλακήν. Ὁ τοῦτο πράττων ὑπεξαιρεῖ, ἀλλὰ δὲν κλέπτει. Παραφυλακὴ εἶναι ἐκείνη ἡ σχέσις πρὸς τὸ πρᾶγμα, καθ' ἣν τις συνήθως δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἔχει τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἰς τὴν διάθεσίν του. Π. χ. εἰς τὴν παραφυλακὴν τοῦ Α εὑρίσκονται τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκίας του καὶ ὅταν οὗτος ταξιδεύῃ. Ὁ γεωργὸς ἔχει τὴν παραφυλακὴν τοῦ ἀρότρου, τὸ ὁποῖον ἀφῆκε κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὸν ἀγρόν. Ὁ ταξιδιώτης ἔχει εἰς τὴν παραφυλακήν του τὴν βαλίζαν, ἣν φέρει προπορευόμενος ὁ ἀχθοφόρος. Ὁ ἔμπορος ἔχει εἰς τὴν παραφυλακήν του τὸ ἐμπόρευμα, ὅπερ θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πελάτου πρὸς ἐκλογὴν ἐντὸς τοῦ καταστήματός του, οὐχὶ ὅμως πλέον καὶ ὅταν τὸ πέμπῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πελάτου. Ἀμφισβητεῖται ἡ ἔννοια τῆς συμπαραφυλακῆς, δηλαδὴ τῆς παραφυλακῆς πλείστων προσώπων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Τὸ ζήτημα τοῦτο γεννᾶται ἰδίως προκειμένης τῆς σχέσεως κυρίου καὶ ὑπηρέτου, ἢ ἐμπόρου καὶ ὑπαλλήλου, ἢ τραπεζίτου καὶ ταμίου, ἢ μισθωτοῦ καὶ ἐκμισθωτοῦ, κλπ. Συνήθως οἱ συγγραφεῖς δέχονται ὅτι καὶ ἡ ἐκ τῆς συμπαραφυλακῆς ἀφαίρεσις εἶναι κλοπή. Καὶ ἂν δηλαδὴ δεχθῶμεν ὅτι ὁ κύριος καὶ ὁ ὑπηρέτης ἔχουν συμπαραφυλακὴν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ πραγμάτων, ἡ ἀφαίρεσίς τινος ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου ἀποτελεῖ κλοπήν. Τὸ αὐτὸ δέον νὰ δεχθῶμεν καὶ περὶ τοῦ ἐμποροϋπαλλήλου, ὅστις ἀφαιρεῖ πρᾶγμά τι τοῦ καταστήματος εἰς ὃ ὑπηρετεῖ, ἢ τοῦ ταμίου, ὅστις ἀφαιρεῖ τὰ χρήματα ἐκ τοῦ χρηματοκιβωτίου τῆς τραπέζης, οὗτινος κρατεῖ τὰς κλεῖδας. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ὅμως ταύτῃ περιπτώσει, δέον νὰ δεχθῶμεν ὑπεξαίρεσιν, ἐὰν τὰ ἐν τῷ χρηματοκιβωτίῳ χρήματα ἐπαφέθησαν εἰς τὸν ταμίαν, ὅπως τὰ διαχειρισθῇ οὗτος ἀποκλειστικῶς. Ἐπὶ τῶν λησμονηθέντων ἔξω τῆς ἰδίας οἰκίας πραγμάτων, ἡ παραφυλακὴ τοῦ λησμονήσαντος τὸ πρᾶγμα δὲν ἀπόλλυται μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἕτερός τις ἤθελεν ἀποκτήσει αὐτήν. Ὁπότε, ἐὰν μὲν ὁ ἀποκτήσας τὴν παραφυλακὴν τοῦ λησμονηθέντος κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα, πράττει ὑπεξαίρεσιν, ἐὰν δὲ ἕτερος ἀφαιρέσῃ τὸ λησμονηθὲν πρᾶγμα ἐκ τῆς παραφυλακῆς τοῦ εὑρόντος αὐτό, οὗτος ὁ τρίτος πράττει κλοπήν.

Ἡ δρᾶσις τῆς κλοπῆς συνίσταται εἰς τὴν τοῦ ξένου κινητοῦ πράγματος ἐκ τῆς ἀλλοτρίας παραφυλακῆς ἀφαίρεσιν. Οὔτε ἡ λέξις «παραφυλακή», οὔτε ἡ λέξις «ἀφαίρεσις» χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου, περιέχονται ὅμως ἐν τῇ φράσει «λαμβάνει εἰς τὴν κατοχήν». Ἐν σχέσει πρὸς τὴν δρᾶσιν τῆς ἀφαιρέσεως ὑπῆρχον τέσσαρες θεωρίαι: ἡ τῆς contrectatio, τῆς ablatio τῆς illatio καὶ τῆς comprehensio. Κατὰ τὴν πρώτην ἡ κλοπὴ εἶναι τετελεσμένη ἅμ' ὡς ὁ δράστης ψαύσῃ τὸ ξένον κινητὸν πρᾶγμα· κατὰ τὴν δευτέραν πρέπει τὸ πρᾶγμα νὰ ἀποκομισθῇ ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐφυλάσσετο· κατὰ τὴν τρίτην ἔπρεπε νὰ μεταφερθῇ καὶ εἰς τὸν τόπον τὸν προωρισμένον διὰ τὴν ἀπόκρυψιν αὐτοῦ, ἐνῷ κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς comprehensio ἀρκεῖ ἡ λῆψις τοῦ πράγματος εἰς τὴν ἰδίαν κατοχήν. Ἡ τελευταία αὕτη θεωρία ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ρητῶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου, οὐδὲν ἕτερον ἀξιοῦντος διὰ τὴν συντέλεσιν τῆς κλοπῆς ἢ τὴν εἰς τὴν κατοχὴν λῆψιν τοῦ ξένου κινητοῦ πράγματος. Ἡ ἀφαίρεσις, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἔχει διττὸν τὸ νόημα: σημαίνει ἀφαίρεσιν ἀπὸ τῆς παραφυλακῆς τοῦ ἑτέρου καὶ λῆψιν εἰς τὴν ἰδίαν παραφυλακήν. Δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ πρῶτον. Ἐφ' ᾧ π. χ., ὅστις πλήττει τὴν χεῖρα τοῦ Α, εἰς τὴν ὁποίαν κρατεῖ οὗτος ἓν ὡρολόγιον, ὅπερ ἕνεκα τοῦ πλήγματος πίπτει εἰς τὸν ποταμόν, οὐδεμίαν κλοπὴν ἔπραξε, διότι δὲν ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχήν του τὸ ὡρολόγιον. Ὅστις ὅμως λύει τὸν σκύλον ἀπὸ τὴν ἅλυσιν, εἰς ἣν οὗτος εἶναι προσδεδεμένος, ἐλπίζει δὲ νὰ τὸν λάβῃ εἰς τὴν κατοχήν του κατόπιν, τετελεσμένην μὲν κλοπὴν δὲν ἔπραξεν εἰσέτι, ἔπραξεν ὅμως ἀπόπειραν τοιαύτης. Ἐπίσης ἡ κλοπὴ εἶναι τετελεσμένη, ὅταν ὁ κλέπτης συλλαμβάνεται ἐπ' αὐτοφώρῳ μὲ τὸ ἀφαιρεθὲν ἀντικείμενον εἰς τὰς χεῖρας, ἕτοιμος ὅπως ἀπέλθῃ. Διότι οὗτος ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχήν του τὸ πρᾶγμα, δὲν σημαίνει δὲ ὅτι τὴν ἀπώλεσεν ἀμέσως καὶ πάλιν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς σκέψεως δέον νὰ ἀποφανθῶμεν, ὅτι πρόκειται κλοπὴ τετελεσμένη, ὅταν ὁ ἀφαιρέσας τὸ πρᾶγμα τὸ ἔκρυψεν εἰς τὴν κατοικίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ ἀφῄρεσε, διὰ νὰ τὸ ἀποκομίσῃ βραδύτερον. Ἐν τούτοις, ὡς πρὸς τοῦτο, διαφωνοῦν συγγραφεῖς τινες, ὡς π. χ. ὁ Frank, δεχόμενος μόνον ἀπόπειραν κλοπῆς. Διαφωνοῦν ἐπίσης οἱ συγγραφεῖς ἂν πρόκειται κλοπὴ ἢ ἀπάτη, ὅταν πωλῇ τις ξένον πρᾶγμα ὡς δῆθεν ἰδικόν του καὶ ὑποδεικνύῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν νὰ μεταβῇ ὅπως τὸ παραλάβῃ. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην ἐνταῦθα δὲν πρόκειται κλοπὴ ἐκ μέρους τοῦ πωλήσαντος, ἀλλ' ἀπάτη, διότι ὁ πωλήσας οὐδέποτε ἔλαβε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ κατοχήν. Οἱ ἀντιγνωμοῦντες, ἰσχυρίζονται, οὐχὶ ὀρθῶς, ὅτι διὰ τὴν κλοπὴν δὲν ἀπαιτεῖται ἡ λῆψις τοῦ πράγματος εἰς τὴν ἰδίαν κατοχὴν τοῦ κλέπτου.

Ἡ γενομένη ἀφαίρεσις δέον νὰ ᾖ ἄδικος. Ἄδικος ἀφαίρεσις εἶναι ἡ αὐτογνώμων καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἔχοντος τὸ δικαίωμα. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχῃ συγκατάθεσις, δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συγκατάθεσις τοῦ τε ἰδιοκτήτου καὶ τοῦ ἔχοντος τὴν παραφυλακήν. Ἡ τοῦ ἑνὸς ἀρκεῖ. Ὅταν συναινῇ ὁ ἔχων τὴν παραφυλακήν, ὁ λαβὼν τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν κατοχήν του δὲν ἔλαβεν αὐτὸ αὐτογνωμόνως. Ὅταν συναινῇ ὁ ἰδιοκτήτης, δὲν εἶναι ἄδικος ἡ ἰδιοποίησις τοῦ πράγματος, ἀφοῦ ἐγένετο τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἔχοντος τὸ δικαίωμα. Διαφωνία κρατεῖ ἂν αἴρῃ τὸ ἄδικον τῆς ἀφαιρέσεως ἡ συγκατάθεσις παιδίου ἢ παράφρονος. Κατὰ Κωστῆν, ἀκολουθοῦντα τῷ Hälschner, οὐχί. Κατὰ Frank καὶ τὸ Reichsgericht, ναί. Ἐὰν ἡ συγκατάθεσις ἐδόθη εἰς τὸν ἀφαιρέσαντα ρητῶς ἢ σιωπηρῶς, οὐδεμία κλοπή, ἔστω καὶ ἂν ὁ συγκατατεθεὶς ἄλλα ἐφρόνει κατὰ διάνοιαν. Ἐὰν π. χ. ἀλήτης τις διερχόμενος πρὸ λαχανοπωλείου λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ λαχανοπώλου ὅπως λάβῃ μικρὸν λάχανον, οὐδεμίαν κλοπὴν ἔπραξεν, ἔστω καὶ ἂν ὁ λαχανοπώλης λέγων ναί, ἐφρόνει κατὰ νοῦν ὄχι.

Ὁ δόλος τῆς κλοπῆς συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ δράστης ἀφαιρεῖ ξένον κινητὸν πρᾶγμα, ἐν γνώσει ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ξένον, ὅτι δὲν ἔχει καὶ ἓν δικαίωμα ὅπως τὸ ἀφαιρέσῃ, ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης ἢ ὁ ἔχων τὴν παραφυλακὴν δὲν συγκατατίθεται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν, τὸ ἀφαιρεῖ δὲ διὰ νὰ τὸ ἔχῃ παρανόμως ὡς ἰδιοκτησίαν του. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ὁ δράστης εἰς τίνος τὴν ἰδιοκτησίαν εὑρίσκεται τὸ πρᾶγμα, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν. Ἐὰν ὁ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν κατοχήν του λαμβάνων νομίζῃ ἐκ πλάνης ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος τοῦ πράγματος, τότε λείπει ὁ δόλος τῆς κλοπῆς. Ἡ πλάνη ὅμως αὕτη, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὸν δόλον, πρέπει νὰ εἶναι πλάνη περὶ τὰ πράγματα καὶ οὐχὶ περὶ τὸν νόμον. Ἐπίσης ἀποκλείει τὸν δόλον ἡ πλάνη τοῦ πράξαντος ἐν σχέσει πρὸς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἔχοντος τὸ δικαίωμα. Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ξένου κινητοῦ πράγμα-

Digitized by Google

τος δέον νὰ γίνῃ μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἰδιοποιήσεως. Ἡ ἔννοια τῆς προθέσεως ταύτης εἶναι αὕτη: ὁ δράστης θέλει διὰ τῆς ἀποστερήσεως τοῦ ξένου πράγματος ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, νὰ τὸ καταλάβῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ νὰ τὸ ἔχῃ ὡσὰν νὰ ἦτο κύριος (διότι κύριος τοῦ κλεπτομένου οὐδέποτε γίνεται ὁ κλέπτης), διαθέτων αὐτὸ κατ' ἀρέσκειαν ὡς κύριος, ἀποκλειομένης τῆς διαθέσεως τοῦ πράγματος ὑπὸ τοῦ κυρίου. Ὁ κλέπτης δηλαδὴ ἀφαιρεῖ τὸ πρᾶγμα θέλων νὰ ἀσκῇ ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ κυρίου ἐπὶ τοῦ ἀφαιρομένου πράγματος καὶ νὰ ἐκμεταλλεύηται αὐτὸ κατὰ τὴν οἰκονομικήν του ἀξίαν. Κατὰ ταῦτα δὲν ὑπάρχει δόλος κλοπῆς, ὅταν ὁ δράστης ἀφαιρῇ τὸ πρᾶγμα ἁπλῶς διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ καὶ κατόπιν νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ. Ὁ χωρικὸς Α π. χ., ὅστις ἀφῄρεσε τὸν ξένον ἵππον διὰ νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλο χωρίον καὶ ἐκεῖθεν πέμπει τὸν ἵππον πάλιν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην του, οὐδεμίαν κλοπὴν ἔπραξεν. Ἐὰν ὅμως τις ἀντὶ ξένου ἵππου μεταχειρισθῇ ξένον αὐτοκίνητον, εἶναι κλέπτης οὐχὶ τοῦ αὐτοκινήτου, ἀλλὰ τῆς καταναλωθείσης βενζίνης, διότι ἡ χρῆσις τῆς βενζίνης ἤγαγεν εἰς τὴν ἐκμηδένισιν αὐτῆς, συμπίπτει δηλαδὴ πρὸς τὴν ὁλοσχερῆ διάθεσιν αὐτῆς, ὡς θὰ τὴν διέθετεν ὁ κύριος, διάθεσιν, μετὰ τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἕτερον ἀπομένει ἐξ αὐτῆς. Τὸ αὐτὸ δέον νὰ δεχθῶμεν καὶ ὅταν τις ἀφαιρῇ ξένον βιβλιάριον καταθέσεων εἰς τράπεζαν, τὸ χρησιμοποιῇ, λαμβάνῃ τὰ χρήματα καὶ ἐπιστρέφῃ αὐτὸ εἰς τὸν κύριον. Ἀλλ' ἐνταῦθα, πλὴν τῆς κλοπῆς κατέναντι τοῦ κυρίου τοῦ βιβλιαρίου, δέον νὰ δεχθῶμεν ὡς συρρέουσαν καὶ ἀπάτην κατέναντι τῆς τραπέζης. Διαφωνοῦν οἱ συγγραφεῖς, ὅταν τις ἀφαιρῇ ξένον πρᾶγμα διὰ νὰ τὸ καταθέσῃ ὡς ἐνέχυρον εἰς τὸ ἐνεχυροδανειστήριον. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δόξαν δὲν πρόκειται κλοπή, ἐὰν ὁ τὸ πρᾶγμα ἀφαιρέσας διὰ τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον, εἶχε καὶ τὴν πρόθεσιν νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὸν κύριον, συγχρόνως δὲ εἶχε καὶ θετικὰς καὶ βασίμους πιθανότητας ὅτι θὰ δυνηθῇ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἐνεχυριασθέν. Ἡ ἁπλῆ, ἀστήρικτος αἰσιοδοξία τοῦ δράστου ὅτι θὰ δυνηθῇ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἐνεχυριασθὲν ξένον πρᾶγμα, δὲν ἐξαρκεῖ ὅπως καταστήσῃ πιθανὴν τὴν πρόθεσιν τῆς ἐπιστροφῆς. Ἐὰν ὅμως ὁ δράστης λαμβάνῃ τὸ ξένον πρᾶγμα εἰς τὴν κατοχήν του, διὰ νὰ τὸ κρατήσῃ αὐτὸς ὡς ἐνέχυρον, τότε δέον νὰ διακρίνωμεν: Ἐὰν σκέπτηται ἐνδεχομένως νὰ τὸ πωλήσῃ, πρόκειται κλοπή, ἐὰν θέλῃ ἁπλῶς νὰ ἐξασκήσῃ πίεσιν ἐπὶ τοῦ δανειστοῦ του, κλοπὴ δὲν πρόκειται, ἀλλ' αὐτοδικία.

Ὁ δόλος τῆς κλοπῆς λείπει ἐξ ὁλοκλήρου, ὅταν τις ἀφαιρῇ τὸ ξένον πρᾶγμα διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ὄφελος τοῦ κυρίου αὐτοῦ, π. χ. διὰ νὰ τὸ πωλήσῃ καὶ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη τοῦ κυρίου τοῦ πράγματος. Ὅταν ὁ ἀφαιρῶν τὸ ξένον κινητὸν πρᾶγμα θέλῃ νὰ τὸ καταστρέψῃ, δέον νὰ διακρίνωμεν εἰς τί συνίσταται ἡ καταστροφὴ αὕτη. Ἐὰν πρόκειται καταστροφή, ἐξ ἧς ὁ ἀφαιρέσας τὸ πρᾶγμα ἔχει ὄφελος, ὁ δόλος τῆς κλοπῆς εἶναι πλήρης, ἂν οὐχί, τότε δὲν προκύπτει κλοπή, ἀλλὰ φθορὰ ξένης ἰδιοκτησίας. Π. χ. ὁ Α ἀφαιρεῖ ξένους ἄνθρακας διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ πρὸς θέρμανσιν, ἢ ἀφαιρεῖ ξένα φαγητὰ διὰ νὰ τὰ καταβροχθίσῃ, ἢ ξένην ξυλίνην τράπεζαν διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ εἰς τὴν θερμάστραν του. Ἐνταῦθα ὁ δόλος τῆς κλοπῆς εἶναι πλήρης, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅταν ἀφαιρῇ ξένον ὡρολόγιον διὰ νὰ τὸ θραύσῃ. Ὁ δόλος τῆς κλοπῆς δὲν ἀποκλείεται, ὅταν ὁ ἀφαιρῶν τὸ ξένον πρᾶγμα θέλῃ νὰ τὸ μεταβιβάσῃ εἰς ἕτερον, εἴτε ἐπ' ἀνταλλάγματι, εἴτε ἄνευ ἀνταλλάγματος. Διότι ὁ ἀφαιρῶν τὸ ξένον πρᾶγμα, ὅπως τὸ μεταβιβάσῃ εἰς ἕτερον, θέλει ταυτοχρόνως νὰ τὸ διαθέσῃ κατ' ἀρέσκειαν ὡς κύριος. Animus lucri faciendi δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὸν δόλον τῆς κλοπῆς. Ἐφ' ᾧ εἶναι κλέπτης καὶ ὅστις ἀφαιρεῖ τὸ πρᾶγμα, ἀφίνων συγχρόνως εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἰς χρῆμα. Ἡ κλοπή, ὑπὸ τὴν ἐν τοῖς πρόσθεν ἀναπτυχθεῖσαν ἔννοιαν, διαιρεῖται εἰς *κλοπὴν ἁπλῆν* καὶ εἰς *κλοπὴν διακεκριμένην*. Ἁπλῆ εἶναι ἐκείνη, ἧς ἡ ἀξία τοῦ ἀντικειμένου δὲν ὑπερβαίνει τὰς τετρακισχιλίας δραχμάς, συγχρόνως δὲ δὲν ἀνήκει εἰς μίαν τῶν περιπτώσεων τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 374 καὶ 375 τοῦ ποινικοῦ νόμου προβλεπομένων. Αἱ περιπτώσεις τῶν ἄρθρων τούτων παριστοῦν κλοπὰς διακεκριμένας. Ἡ ἁπλῆ κλοπὴ τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν, ἡ διακεκριμένη μὲ εἱρκτὴν ἢ πρόσκαιρα δεσμά. Ἐπί τε τῆς ἁπλῆς καὶ τῆς διακεκριμένης κλοπῆς ἰσχύουν ἐπιβαρυντικαί τινες αἰτίαι, ἀπαριθμούμεναι ἐν ἄρθρῳ 376 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἡ κλοπὴ κατὰ κανόνα, εἴτε εἶναι ἁπλῆ, εἴτε διακεκριμένη, διώκεται ἐξ ἐπαγγέλματος. Τὸ ἄρθρον 377 θεσπίζει ἐξαιρέσεις, καθ' ἃς ἡ κλοπὴ διώκεται τῇ ἐγκλήσει τοῦ παθόντος. Ἐν ἄρθρῳ 378 θεσπίζεται ὡς λόγος ἄρσεως τοῦ ἀξιοποίνου τῆς κλοπῆς ἡ ἔμπρακτος μετάνοια τοῦ δράστου, ὑποβαλλομένη εἰς ὡρισμένους ὅρους. Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Παιδαγ.]* Ἡ διαστροφὴ τῆς ὁρμῆς πρὸς κτῆσιν ὑλικῶν τινων ἀγαθῶν ὁδηγεῖ εἰς τὴν *κλοπήν*. Τὸ παιδίον κατ' ἀρχὰς ἀγνοεῖ τὴν διαφοράν, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἰδικῶν του καὶ τῶν ἀλλοτρίων ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀναπτυσσομένης τῆς διανοίας, βλέπει ὅτι παιγνίδια, ἐνδύματα κλπ., δὲν εἶναι κοινὸν κτῆμα, ἀλλ' ἀνήκουν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους μέλη τῆς οἰκογενείας. Ἡ διάκρισις αὕτη γίνεται ἀκριβεστέρα διὰ τῆς συναναστροφῆς μὲ ἄλλα παιδία. Ἡ ὕπαρξις λίαν ἀσθενοῦς συναισθήματος εὐθύνης, ἢ ἡ ἔλλειψις αὐτοῦ, ἡ ἄγνοια τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἐγκλήματος τῆς κλοπῆς καὶ τὸ ἰσχυρὸν θέλγητρον τῶν γλυκισμάτων, ὀπωρικῶν κλπ., εὐκόλως προάγουν τὸ παιδίον εἰς τὴν κλοπήν. Ἐὰν δὲ ἐπιτυχῶς, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν, γίνουν μικραί τινες κλοπαί, τὸ κακὸν αὐξάνεται, ἕνεκα τοῦ ἐνισχυομένου συναισθήματος τῆς ἀσφαλείας· παιγνίδια, βιβλία, τετράδια, χρήματα κλπ. κλέπτονται οὕτως ἐν τῷ σχολείῳ ἢ κατ' οἶκον. Διὰ τοῦτο αἱ πρῶται μικραὶ κλοπαὶ πρέπει νὰ ἀνακαλύπτωνται, νὰ τιμωροῦνται, καὶ διὰ καταλλήλου διδασκαλίας, ἐφ' ὅσον ἑκάστοτε τὸ ἐπιτρέπει ἡ ἡλικία, νὰ ματαιοῦνται καὶ νὰ προλαμβάνωνται. Πρὸς πρόληψιν ἢ καταπολέμησιν τῆς τάσεως εἰς τὸ κλέπτειν ὠφέλιμος εἶναι πρὸς τούτοις ἡ ἀπαγόρευσις εἰς τὰ παιδία νὰ παίζουν ἐπὶ χρήμασι· διότι τοιαῦτα παιγνίδια ἐνέχουν ἰσχυρὸν τὸν πειρασμὸν εἰς τὴν κλοπήν. Ὡσαύτως πρέπει νὰ ἀπαγορεύεται τὸ μικρεμπόριον, τὸ ὁποῖον πολλάκις διεξάγουν τὰ παιδία ἀναμεταξύ των, ἀγοράζοντα καὶ πωλοῦντα εἰκονογραφημένα δελτάρια, γραμματόσημα, πέννας κλπ. Οἱ κλεψιμανεῖς παῖδες ἔχουν ἀνάγκην ἰδιαιτέρας ψυχιατρικῆς θεραπείας. Σ. Μ. Κ.

Κλοπίκι (Chlopicki) ***Γρηγόριος-Ἰωσήφ***. Πολωνὸς στρατηγὸς (1771—1854). Εἰς τὸν πολωνικὸν στρατὸν κατετάχθη τῷ 1787 καὶ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1792—1794. Μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, καταταχθεὶς εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου. Μετέσχεν ὡς στρατηγὸς τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ ἐτραυματίσθη ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Σμολένσκ. Τῷ 1818 ἐπιστρέψας εἰς Πολωνίαν παρῃτήθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830, ἂν καὶ ἐτήρησε στάσιν ἐφεκτικήν, ἐκλήθη ὁμοθύμως εἰς τὴν ἀρχὴν ὡς δικτάτωρ. Μὴ τολμήσας ν' ἀναλάβῃ ἀναφανδὸν τὸν κατὰ τῆς Ρωσσίας ἀγῶνα, παρῃτήθη καὶ μετέσχεν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης τοῦ κατ' αὐτῆς πολέμου. Τραυματισθεὶς σοβαρῶς ἀπεσύρθη εἰς Γαλικίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Τὸ ὄνομά του εὑρίσκεται ἀναγεγραμμένον ἐπὶ τῆς θριαμβευτικῆς ἁψῖδος τῶν Παρισίων. Μ. Ν. Δ.

—**Κλοπίκι** (Chlopicki), ***Ἰωάννης***. Πολωνὸς στρατιωτικός, γνωστὸς ἐκ τῆς συγγραφῆς ἀπομνημονευμάτων περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Μ. Ν. Δ.

κλοπιμαῖος, —*α,* —*ον*· ὁ ἐκ κλοπῆς προερχόμενος, ὁ διὰ κλοπῆς ἀποκτηθείς, κοιν. *κλεψιμαῖκος*: «κλοπιμαία περιουσία» «ὡρολόγιον κλοπιμαῖον»· || *κλοπιμαῖον* (τό)· ὡς οὐσ., πᾶν ὅ,τι προέρχεται ἐκ κλοπῆς: «κατεσχέθησαν τὰ κλοπιμαῖα».

Κλοπινὲλ (Clopinel), ***Ἰωάννης***. Γάλλος ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς τοῦ μεσαίωνος (βλ. λ. *Ἰωάννης ὁ ἐκ Μαίν*, τ. ΙΓ', σ. 370 γ').

κλοπόρτη (ἡ) (Cloporta) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἰσοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀνισκιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ἡ *κλοπόρτη ἡ τῶν τοίχων* (Cloporta muralis), ἥτις ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῶν ὑπογείων τῶν οἰκιῶν καὶ γενικῶς εἰς ὑγροὺς καὶ σκιεροὺς τόπους καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων ὀργανικῶν οὐσιῶν. Δ. Ν. Π.

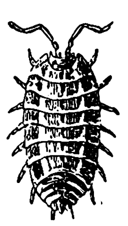

Κλοπόρτη ἡ τῶν τοίχων.

Κλόπστοκ (Klopstock), ***Φρειδερῖκος-Γκόττλιμπ***. Ὀνομαστὸς Γερμανὸς ποιητὴς (1724—1803). Προικισμένος μὲ δύναμιν θελήσεως καὶ ἐξαιρετικὴν αἰσθηματικότητα, ἀνατραφεὶς εἰς περιβάλλον πλῆρες θρησκευτικῶν παραδόσεων, ἐμελέτησε τοὺς ἀρχαίους κλασσικοὺς καὶ ᾐσθάνετο ἑαυτὸν καθ' ὅλον του τὸν βίον ὡς μαθητὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἂν καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἰένᾳ καὶ Λειψίᾳ θεολογίαν καὶ φιλολογίαν, αὐτὸς ἤθελε νὰ εἶναι μόνον ποιητὴς καὶ ἐφιλοδόξει νὰ γίνῃ ὁ Μίλτων τῆς Γερμανίας. Εἰς ἡλικίαν 24 περίπου ἐτῶν ἐδημοσίευσε (1748) εἰς τὰ «Bremer Beiträge», περιοδικὸν νεωτέρων ποιητῶν, τὰ τρία πρῶτα ᾄσματα τοῦ «Μεσσίου» του, τὰ ὁποῖα προὐκάλεσαν ζωηρὸν ἐνθουσιασμόν. Τῷ 1750 μετέβη εἰς Κοπεγχάγην, κληθεὶς ἀπὸ τὸν θαυμαστήν του βασιλέα τῆς Δανίας Φρειδερῖκον τὸν Ε', ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ἐνίσχυσεν οἰκονομικῶς, διὰ νὰ κατορθώσῃ καὶ ἐπιδοθῇ ἀπερίσπαστος εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου του. Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὸν «Μεσσίαν» (1773) καὶ ἀπέλαυσεν ὅλως ἐξαιρετικῶν τιμῶν, ἀπέθανεν ἐν Ἀμβούργῳ.

Μὲ τὸν Κλόπστοκ ἀρχίζει ἡ νεωτέρα περίοδος τῆς γερμανικῆς φιλολογίας. Εἰς τὸ ἐπικὸν ἔργον του ὁ «Μεσσίας» (20 ᾄσματα, ἐξ 20 χιλ. περίπου στίχων), τὸ ποίημα τοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῆς λυτρώσεως, περιγράφει τὴν πορείαν τοῦ Θεανθρώπου ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, διὰ τῆς κολάσεως, εἰς τὴν γῆν καὶ πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν. Δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἰησοῦ τῶν Εὐαγγελίων, ἀλλ' εἰσάγει, ὅπως καὶ ὁ Ὅμηρος, παρὰ τὰς ἀνθρωπίνους ἐνεργείας, μακροσκελεῖς λόγους τῆς θεότητος, τῶν ἀγγέλων, τῶν πνευμάτων τῆς κολάσεως κλπ. Οὕτω τὸ 1ον ᾆσμα δὲν περιέχει παρὰ ἕνα διάλογον μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ὅστις ἀναλαμβάνει τὴν λύτρωσιν τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἰδίας του θυσίας. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ὅμως νὰ ὑπερβάλῃ τὸ ὕψος τῶν Εὐαγγελίων καὶ νὰ δημιουργήσῃ κάτι, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆρξε πρὸ αὐτοῦ, ἀπεμάκρυνε κάθε ἀνθρώπινον ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ, «ἀφῄρεσε πᾶν τὸ σωματικὸν ἀπὸ τὸ ἔπος του», ὅπως παρετήρησεν ὁ Σίλλερ.

Φρειδερῖκος Κλόπστοκ.

Ὡς πρότυπόν του ἔσχε τὸν «Ἀπολεσθέντα παράδεισον» τοῦ Μίλτωνος, τὸν ὁποῖον καὶ εἰς πολλὰ ἐμιμήθη, χωρὶς καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ τὸν φθάσῃ. Ὑπὸ τὸν ἐπικὸν ποιητήν, παρέμεινε σχεδὸν μόνον ὁ λυρικὸς τοιοῦτος. Διὰ τοῦτο οἱ ὕμνοι του καὶ τὰ λυρικά του μέρη εἶναι τὰ ὡραιότερα τοῦ ἔργου του. Ὁ Κλόπστοκ ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς γερμανικῆς γλώσσης, πλουτίσας ἐκτάκτως τὴν ποιητικὴν τοιαύτην, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσήγαγε καὶ τὸ ἑξάμετρον. Παρ' αὐτοῦ ἐδιδάχθη ὁ Γκαῖτε τὸν ἐλεύθερον, ἄνευ ὁμοιοκαταληξίας, στίχον. Ὁ Χέρντερ, τονίζων τὸν μέγαν ρόλον του, ἔγραψεν: «Ὅτε τῷ 1748 ἐδημοσιεύθησαν τὰ τρία πρῶτα ᾄσματα τοῦ «Μεσσίου», ἦτο ὡς νὰ εὑρέθη ὄχι μόνον μία νέα γλῶσσα, ἀλλὰ συγχρόνως μία νέα ψυχή, μία νέα καρδία, μία ἁγνοτέρα ποιητικὴ τέχνη». Ἠλευθέρωσε τὴν γερμανικὴν ποίησιν ἀπὸ τὰ δεσμὰ μιᾶς ξηρᾶς ὑποταγῆς εἰς τὸ λογικόν, καὶ τῆς ἐχάρισε, διὰ τοῦ βάθους, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀληθείας τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον τὸν ἐπλήρου, ὡραιότητα καὶ μεγαλειότητα, ἄγνωστον μέχρι τότε ἐν Γερμανίᾳ. Προικισμένος μὲ σπανίαν δύναμιν πάθους καὶ ἰδιοφυΐαν καλλιτέχνου, ἀφύπνισεν εἰς τὰς καρδίας τῶν μακρὰν τοῦ δημοσίου βίου ζώντων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του τὸν ἰδεωδέστερον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν θρησκείαν, τὴν πατρίδα, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν φιλίαν καὶ τὸν ἔρωτα.

Ὁ Κλόπστοκ ἔγραψε καὶ ᾠδάς, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη συλλογή, δημοσιευθεῖσα τῷ 1771, προεκάλεσε μέγαν θαυμασμόν. Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ὁ μαθητὴς τῶν Ἑλλήνων», «Πρὸς τοὺς φίλους», «Ἡ μέλλουσα ἐρωμένη», «Ἡ ἀνοιξιάτικη ἑορτή», «Ἡ λίμνη τῆς Ζυρίχης» (1757), θεωρουμένη ὡς πρότυπον μουσικότητος τῆς γλώσσης. Εἰς τὰς ᾠδάς του, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλούσιαι εἰς ὡραίας λεπτομερείας, ἀκολουθεῖ τὸν Ὁράτιον καὶ προσπαθεῖ νὰ συμμορφοῦται πλήρως πρὸς τὰ παραγγέλματα τῶν θεωρητικῶν. Ἰδιαίτερόν του χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ δημιουργία ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας. Διὰ ταύτης ζητεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἀσύλληπτον, τὸ μυστικὸν τοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον κλονίζει βαθύτατα τὴν ὕπαρξίν μας. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἔμμετρα δράματα: «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀδὰμ» (1757), «Σολομὼν καὶ Δαυΐδ» (1772), «Ἡ μάχη τοῦ Χέρμανν» (1769) καὶ τὸ πεζὸν «Ἡ δημοκρατία τῶν Γερμανῶν λογίων» (1774).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Αἱ κυριώτεραι ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Κλόπστοκ εἶναι ἡ ἐν Λειψίᾳ (1798—1817) εἰς 11 τόμους, ἡ τῶν «Ἁπάντων» εἰς ἕνα τόμον (Λειψία 1839), ἡ τοῦ *Muncker Pawel* (Stuttg. 1884, 2 τόμ.).—*Klamer-Schmidt*, Klopstoks u. seine Freunde (Halberst. 1810, 2 τόμ.). —*Pawel*, Klopstocks Oden (Wien 1880). —*Muncker*, Klopstocks Geschichte seines Lebens u. seiner Schriften (Stuttg. 1888).—*Kinzel*, Klopstock (1901). —*Woehlert*, Das Weltbild in Klopstocks Messias (1905). —*F. Zimmermann*, Neues Leben aus Klopstocks (1923).
Γ. Ε. ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Κλοριβιὲρ (Clorivière), ***Πέτρος-Ἰωσὴφ-Πικὸ*** (Picot) *ντὲ λὰ* —. Γάλλος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1735. Τῷ 1756 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐφυλακίσθη. Τῷ 1814 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ' διευθυντὴς ἁπάντων τῶν μοναστηρίων τῶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ Ἰησουϊτῶν, ἀπέθανε δ' ἐν Παρισίοις τῷ 1820. Συνέγραψεν ἑρμηνείαν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Παρισίοις τῷ 1809, κατέλιπε δὲ ἀνέκδοτον ἑρμηνείαν τοῦ «Ἄσματος τῶν ᾀσμάτων», τῆς «Ἀποκαλύψεως» καὶ τοῦ κατὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον λόγου τοῦ Σωτῆρος. Ε. Γ. Π.

Κλόστερκαμπ (Klostercamp) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πρωσσίας ἐν Ρενανίᾳ, 6 χλμ. πρὸς Β. τοῦ Ντύσσελντορφ, παρὰ τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι ἐνίκησαν τῷ 1760 τὸν στρατὸν τοῦ Ἀννοβέρου, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος τῆς Βρουνσβίκης,

Digitized by Google

χάρις εἰς τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ Γάλλου λοχαγοῦ, ἱππότου *ντ' Ἀσσάς.*

Κλόστερνόϋμπουργκ (Klosterneuburg) */Γεωγραφ./.* Πόλις τῆς κάτω Αὐστρίας, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τῆς Βιέννης. Κάτ. 14.066. Ἔχει παλαιοὺς ναοὺς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, βιβλιοθήκην μὲ 120.000 τόμους καὶ 2.150 χειρόγραφα, πινακοθήκην, συλλογὴν ἀρχαίων νομισμάτων, μουσεῖον, θεολογικὴν σχολὴν κ. ἄ, ὡς καὶ τὸν τάφον τὸν περικλείοντα τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Λεοπόλδου. Ἡ περιοχὴ παράγει ἐξαιρέτους οἴνους, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν κύριον πλοῦτον αὐτῆς. Εἰς τὴν πόλιν ὑπάρχουν αἱ περίφημοι ὑπόγειοι ἀποθῆκαι οἴνων, τινὲς τῶν ὁποίων ἔχουσι τρεῖς ὀρόφους. Θ. Κ.

Κλὸτ *βέης* (*Ἀντώνιος* Clot). Γάλλος ἰατρὸς (1793—1868). Ἂν καὶ πενέστατος, κατώρθωσε νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μομπελλιέ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεφοίτησε τῷ 1820. Ἀποκτήσας ταχέως φήμην ἱκανοῦ ὀργανωτοῦ, ἐκλήθη τῷ 1825 ὡς ἀρχίατρος καὶ χειρουργὸς εἰς Αἴγυπτον, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐρημώσει αἱ ἐπιδημίαι. Ἀφικόμενος εἰς τὴν χώραν ὠργάνωσεν ἀμέσως ὑγειονομικὸν συμβούλιον καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Χάγκας, ὅπου ἡ θνησιμότης ἦτο τρομακτική. Ἐπιτυχὼν νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἡγεμόνα, παθόντα δυσεντερίτιδα, ἔτυχεν εὐρείας δικαιοδοσίας. Τότε κατήρτισε τὰ σχέδια τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἀμπούζαμπελ παρὰ τὸ στρατόπεδον καὶ ὠργάνωσε τὴν πρώτην ἰατρικὴν σχολὴν πρὸς μόρφωσιν ἰθαγενῶν ἰατρῶν. Παρὰ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν τῶν σπουδαστῶν, ὅστις παρενέβαλλεν ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια εἰς τὸ ἔργον του, ὁ Κλὸτ παρέσχε σημαντικὰς ὑπηρεσίας, αἵτινες ταχέως ἐξετιμήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα ὅτε ἐνέσκηψεν ἡ χολέρα. Ἀκόμη εἰς τὴν Αἴγυπτον διατηρεῖται ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ.

Ὁ Μωχάμμετ Ἄλης τὸν ὠνόμασε *βέην*, μὲ τίτλον δηλαδή, ὅστις ἐδίδετο μόνον εἰς Μουσουλμάνους ἢ προσηλύτους. Κατόπιν τὸν ὠνόμασε στρατηγόν, γράψας εἰς τὸ διάταγμα: «ἐκέρδησε γενναίως τὴν μάχην κατὰ τῆς ἑπταμήνου ἐπιδημίας». Τῷ 1832 ὁ Κλὸτ μεταβὰς εἰς Γαλλίαν ἐπὶ ἀποστολῇ, παρέλαβεν ἰθαγενεῖς μαθητάς του, ὅπως συμπληρώσουν αὐτόθι τὰς σπουδάς των. Ἡ ἰατρικὴ ἀκαδημία ἐξήτασε τούτους καὶ ἐνθουσιωδῶς ἐξῇρε τὸν καταρτισμόν των, ὠνόμασε δὲ τὸν Κλὸτ βέην ἑταῖρόν της. Ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον μετέφερε τὴν ἰατρικὴν σχολὴν εἰς Κάϊρον (1837) καὶ παραιτηθεὶς ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν τοῦ ὑγειονομικοῦ συμβουλίου καὶ τὴν γενικὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἰατρικῆς ὑπηρεσίας. Εἰσήγαγε τὸν ἐμβολιασμὸν κατὰ τῆς εὐλογίας, κατεπολέμησε τὴν ὀφθαλμίαν, ἵδρυσε σχολὴν μαιευτικήν, τόσον τελείαν, ὥστε οἱ ἐπισκεφθέντες αὐτὴν Εὐρωπαῖοι τὴν ἐχαρακτήρισαν ἀνωτέραν πάσης ἐν Εὐρώπῃ, συνέστησε κτηνιατρικὴν σχολήν, ἐξέδωκεν ἐν ἀραβικῇ γλώσσῃ εἰς μυριάδας ἀντιτύπων «Λαϊκὴν ἰατρικὴν» καὶ κατήργησε τὰς ἁλύσεις τῶν φρενοπαθῶν. Ἡ φήμη τοῦ Κλὸτ βέη ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Πλεῖσται ἀκαδημίαι τὸν ἐξέλεξαν ἑταῖρον των, ὁ δὲ πάπας τὸν ὠνόμασε κόμητα μὲ τὸ ἔμβλημα «Ἐν ἀπίστοις πιστός». Ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ δεισιδαίμονος Ἀμπᾶς, ὁ Κλὸτ βέης παραιτηθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην (1849). Πέντε ἔτη κατόπιν ὁ Σαΐτ πασᾶς τὸν ἀνεκάλεσεν, ἀλλ' ἡ ὑγεία του εἶχε πάθει καὶ μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἐπέστεψεν εἰς Μασσαλίαν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε. Γ. Λ. Α.

Κλοτίλδη (Clotilde), *ἁγία.* Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Βουργουνδίων Χιλπερίχου, ἀνετράφη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θείου της, σφοδροῦ ἀρειανοῦ. Ἐν τούτοις ἔμεινεν αὐτὴ πιστὴ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἣν ἐδιδάχθη ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ. Συζευχθεῖσα τῷ 493 μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Κλόβιος τοῦ Α', κατώρθωσε νὰ ἑλκύσῃ τοῦτον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τῷ 496 ἐβαπτίσθη αὐτός τε ὁ βασιλεὺς ἐν Reims καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Τῷ 511 ἡ Κλοτίλδη ἀνήγειρεν ἐν Παρισίοις τὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου ναόν, ὅστις κατόπιν μετωνομάσθη τῆς *Ἁγίας Γενεβιέβης.* Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἀπεσύρθη εἰς Tours παρὰ τὸν τάφον τοῦ ἁγίου Μαρτίνου καὶ ἐκεῖ ἀποθανοῦσα τῷ 545 μετεκομίσθη καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Παρισίοις. Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 3 Ἰουνίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

— **Κλοτίλδη** (Clotilde). Βασίλισσα τῶν Βησιγότθων, κόρη τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Κλόβιος (497—531). Τῇ συγκαταθέσει τῶν ἀδελφῶν της συνεζεύχθη τὸν βασιλέα τῶν Βησιγότθων Ἀμαλάριχον. Ὢν πιστὴ ὅμως καθολική, κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ συζύγου της, προσκεκολλημένου εἰς τὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν. Ὁσάκις μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐγκάθετοι τοῦ Ἀμαλαρίχου τὴν ἐλιθοβόλουν καὶ τὴν περιύβριζον, κάποτε δὲ καὶ ἐξυλοκοπήθη ὑπὸ τοῦ συζύγου της ἠναγκάσθη τότε νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀδελφοῦ της Χιλδεβέρτου, ὅστις ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ γαμβροῦ του τὸν κατενίκησε καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ἡ Κλοτίλδη ἐπιστρέφουσα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της εἰς τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων, ἀπέθανε καθ' ὁδόν, ἡ δὲ σορὸς αὐτῆς ἐτάφη εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν Παρισίοις, παρὰ τὸν τάφον τοῦ Κλόβιος. Μ. Ν. Δ.

— **Κλοτίλδη** (Clotilde), ***Αὐγουστίνα,*** γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Mafleurai. Διάσημος Γαλλὶς χορεύτρια (1776—1826). Τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς παρισινῆς Ὀπερά, τὸν Μάρτιον τοῦ 1793, εἰς τὸ ἔργον «Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος», ὑποδυθεῖσα τὸ πρόσωπον τῆς Θέτιδος. Λόγῳ τοῦ κάλλους καὶ τῆς χορευτικῆς της δεινότητος, προὐκάλεσεν εὐθὺς ἀμέσως τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Παρισινῶν. Βραδύτερον διέπρεψεν εἰς τὰς παραστάσεις τῆς «Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀδώνιδος», τοὺς «Ἔρωτας τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας», τὴν «Ἐπιστροφὴν τοῦ Ὀδυσσέως», τὰ «Μυστήρια τῆς Ἴσιδος» κ. ἄ. καὶ ἐξηκολούθει νὰ θριαμβεύῃ μέχρι τοῦ 1819. Μ. Ν. Δ.

— **Κλοτίλδη** *τῆς* ***Σαβοΐας*** (Clotilde de Savoie), ***Μαρία-Θηρεσία-Λουΐζα.*** Ἰταλὶς πριγκίπισσα, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β', γεννηθεῖσα τῷ 1843 καὶ νυμφευθεῖσα τῷ 1859 τὸν Ἱερώνυμον Ναπολέοντα, ἀνεψιὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας Ναπολέοντος τοῦ Γ'. Εὐσεβὴς καὶ αὐστηρῶν ἠθῶν, παρέμεινε μακρὰν τῆς θορυβώδους αὐλῆς τοῦ Κεραμεικοῦ. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ συνώδευσε τὸν σύζυγόν της ἐξορισθέντα ὑπὸ τοῦ Θιέρσου. Μ. Ν. Δ.

Κλὸτς (Klotz, ἢ Cloz). Ὄνομα οἰκογενείας διακεκριμένων κατασκευαστῶν ἐγχόρδων ὀργάνων ἐν Μίττενβαλδ τῶν βαυαρικῶν Ἄλπεων. Σπουδαιότερος ὑπῆρξεν ὁ *Ματτίας Κλὸτς* (1653—1743), ἱδρυτὴς τῆς βιομηχανίας ταύτης, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐστήθη καὶ ἀνδριὰς ἐν Μίττενβαλδ. Γ. Σ.

— **Κλὸτς** (Klotz), ***Λουδοβῖκος-Λουκιανός.*** Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Σπουδάσας νομικὰ ἐν Παρισίοις, ἐξήσκησε κατ' ἀρχὰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀκολούθως ἐγένετο δημοσιογράφος, ἀρθρογραφήσας εἰς διαφόρους παρισινὰς ἐφημερίδας ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν κυρίως ζητημάτων τῆς Γαλλίας. Ἀναμειχθεὶς βραδύτερον εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξετέθη εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1896, ἐκλεγεὶς ὡς ὑποψήφιος τοῦ ριζοσπαστικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ταχέως κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν. Διετέλεσε δὶς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1911—1913 καὶ 1917 1920). Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐγκατέλειψε τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα καὶ ἐτάχθη μετὰ τῆς δεξιᾶς, κηρύξας τὸ σύνθημα ἡ «Γερμανία πρέπει νὰ πληρώσῃ». Τῷ 1929, ἀναμειχθεὶς εἰς χρηματιστηριακὰ σκάνδαλα κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν δανειστῶν του καὶ ἐζητήθη ἡ ποινικὴ αὐτοῦ δίωξις, ἀλλὰ χαρακτηρισθεὶς ὡς πάσχων τὰς φρένας ἐνεκλείσθη εἰς φρενοπαθολογικὴν κλινικήν, ἀφοῦ πρῶτον παρῃτήθη ἀπὸ μέλος τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑποθέσεων ἐπιτροπῆς τῆς γερουσίας. Ὁ Κλὸτς ἔγραψεν: «Ἀπὸ τὸν πόλεμον εἰς τὴν εἰρήνην» (1924). Μ. Ν. Δ.

— **Κλὸτς** (Klotz), ***Ραϊνόλδος.*** Γερμανὸς φιλόλογος καὶ κριτικὸς (1807—1870). Σπουδάσας θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, εἰδικεύθη εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἧς καὶ διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας (1832). Ἔγραψεν: «Ἐγχειρίδιον τῆς ἱστορίας τῆς λατινικῆς φιλολογίας» καὶ «Λεξιλόγιον τῆς λατινικῆς γλώσσης», ἐξέδωκε τὰ «Σῳζόμενα» Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως καὶ τὸν Κικέρωνα εἰς 11 τόμους, καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ὑπὸ τοῦ Πφλοῦγκ ἀρξαμένην κριτικὴν ἔκδοσιν τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου. Θ. Κ.

— **Κλὸτς** (Klotz), ***Χριστιανός.*** Γερμανὸς φιλόλογος (1738—1771). Σπουδάσας ἐν Λειψίᾳ καὶ Ἰένῃ, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Γοττίγγῃ, τῷ δὲ 1765 ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου εἰς τὴν ἕδραν τῆς ρητορικῆς ἐν Χάλλῃ. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα εἰς τὴν λατινικήν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί: «Ὁμηρικὰς ἐπιστολάς», «Στοιχεῖα διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην», «Φιλολογικὰ πάρεργα». Ἰδιαιτέρως ἐκτιμῶνται αἱ εἰς τὴν λατινικὴν ποιήσεις καὶ σάτιραι αὐτοῦ, ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τὸν τίτλον «Opuscula poetica». Θ. Κ.

κλούβα (ἡ)· δημοτ. μεγεθυντ. τοῦ *κλουβί*, μεγάλο κλουβί: «κλούβα γιὰ κόττες».

Κλοῦβα */Παραλ. Γεωγρ./.* Νησίον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Πολυαίγου τῶν Κυκλάδων, ἀπόθραυσμα ποτὲ ἀκρωτηρίου, σχηματίζον δύο ἀμφιδύμους ὅρμους, τὸν *Κανάβαρον* πρὸς Β. καὶ τὴν ἀγκάλην *Κλουβὶ* πρὸς Ν. (πλάτ. 36°45'55" Β., μηκ. 24°37'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilos, Kimolos and Polino). Σ. Ε. Λ.

κλουβὶ (τό)· κλωβίον, κλωβός: «τὸ κλουβὶ τοῦ καναριοῦ, — τῆς καρδερίνας» ‖ παροιμ. «κάλλιο 'ς τὸ κλαδὶ πάρα 'ς τὸ κλουβὶ» ὅτι ἡ ἐν ταῖς πόλεσι ζωὴ παρ' ὅλα τὰ μέσα τοῦ πολιτισμοῦ πνίγει.

κλουβιάζομαι· κλείομαι εἰς τὸ κλουβί, ζῶ ἐν κλωβῷ: «ὅλα τὰ πουλλιὰ δὲν κλουβιάζονται».

κλουβιάζω· ἀντὶ *κλουβιαίνω* (βλ. λ.).

κλουβιαίνω, ἀόρ. *ἐ)κλούβιανα*· δημοτ., ἐπὶ τῶν ᾠῶν, γίνομαι κλούβιος: «τ' αὐγὰ 'ς τὸν ἥλιο κλουβιαίνουν» ‖ μεταφ. καθίσταμαι ἀνόητος, ἄκριτος: «γήρασε καὶ κλούβιασε» ‖ «κλούβιασε τὸ μυαλό του» ἔγινε φυρό.

κλούβιασμα (τό)· δημοτ., τὸ χάλασμα τῶν αὐγῶν ‖ ἔγκλεισις εἰς κλωβὸν πτηνῶν.

κλουβίδα (ἡ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χηνοπόδιον τὸ λευκόν.*

κλούβιος, —*α,* —*ο*· δημοτ., ἐπὶ τῶν ᾠῶν: «κλούβιο αὐγὸ» τὸ ἠλλοιωμένον, μὴ ἐδώδιμον ‖ «κλούβια κι' ἄπιαστα» φρ. ἀποτροπιασμοῦ, δηλ. κλούβια νὰ εἶναι τὰ μάγια καὶ ἀβλαβῆ (νὰ μὴν πιάσουν) ‖ μεταφ. «κλούβιο κεφάλι», ἄλλως *φυρό*· καὶ «κλούβιος ἄνθρωπος» μωρός, ἀνόητος, ἄκριτος.

Κλούβιος (Cluvius), ***Ροῦφος.*** Ρωμαῖος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος. Τῷ 41 μ. Χ. ἐγένετο ὕπατος, τῷ δὲ 68 διεδέχθη τὸν Γάλβαν ὡς διοικητὴς τῆς Ἱσπανίας Ταρρακωνησίας καὶ διὰ τῆς συνετῆς πολιτικῆς του κατώρθωσε νὰ εἶναι εἰς ὅλους ἀγαπητός, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸν Νέρωνα. Ἦτο οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος, τίμιος καὶ ρήτωρ δεινός. Ἔγραψε λατινιστὶ «Historias» μεγίστης ἀξίας, πιθανῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καλιγούλα μέχρι καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Νέρωνος, αἵτινες ἀπωλέσθησαν. Ὁ Τάκιτος τὸν ἐξετίμα πολὺ ὡς ἱστορικὸν καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησεν ὡς πηγήν του. Ἂν καὶ μοναρχικὸς ὁ Κλούβιος, δὲν ἐπηρεάζετο εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων ἐκ τῶν προσωπικῶν του γνωριμιῶν καὶ συμπαθειῶν. Τὰ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του εὑρηνται παρὰ Peter (F. H. Roman. σ. 313). Κ. Κ. Κ.

κλουβιώνη (ἡ) (Clubiona) */Ζωολ./.* Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διπνευμόνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δρασιδῶν,* περιλαμβάνον μικρὰς ἀράχνας ἐπιξάνθου ἢ ὑπερύθρου χρώματος, ὑφαινούσας τὸ ἀράχνιόν των ἐπὶ τῶν φλοιῶν διαφόρων δένδρων, παρὰ τὰς μασχάλας τῶν κλάδων, ἢ ἐπὶ τῶν πετρῶν. Γνωστὰ περὶ τὰ 15 εἴδη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, ὧν γνωστότερον ἡ κλουβιώνη ἡ μονόστικτος (Clubiona unimaculata), ἥτις ὡς ἴδιον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα φέρει μελανὴν ἀκανόνιστον κηλῖδα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς κοιλίας. Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Κλουβιώνη ἡ μονόστικτος.

Κλοῦγκε (Kluge), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς γλωσσολόγος (1856—1926). Ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ, τῷ δὲ 1886 διωρίσθη αὐτόθι καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. Ἔγραψε: «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς συζυγίας», «Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς γερμανικῆς γλώσσης» (1882—1883), «Διδασκαλία περὶ τῶν ριζῶν τῶν παλαιογερμανικῶν διαλέκτων», «Ἡ γλῶσσα τῶν Γερμανῶν φοιτητῶν», «Ἡ γλῶσσα τῶν ναυτικῶν», «Ἀπὸ τοῦ Λουθήρου μέχρι τοῦ Λέσσιγγ» (1897), «Προϊστορία τῆς γερμανικῆς γλώσσης» «Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης». Μετὰ τοῦ Lutz ἐδημοσίευσε τὴν «Ἀγγλικὴν ἐτυμολογίαν» («English etymology»). Ἀπὸ τοῦ 1901—1914 ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Γερμανικὴ γλωσσολογία». Θ. Κ.

Κλοῦγκερ (Kluger), ***Σαλομών.*** Ἑβραῖος ταλμουδιστὴς καὶ ἱεροκήρυξ (1783—1869), δράσας ἐν Μπρόντυ τῆς Πολωνίας. Συνέγραψε περὶ τὰ τετρακόσια ἔργα, ἐξ ὧν τινα μόνον ἐξεδόθησαν ἀναφερόμενα εἰς νομολογικὰ καὶ ταλμουδικὰ ζητήματα. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα εἶναι: «Sefer hachazim», «Chidduschim al Schulchan Aruch», «Maasse jedei jozer». Διεκρίνετο διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν μεγάλην ρητορικήν του δεινότητα, διὸ καὶ ὠνομάσθη «ὁ ἱεροκήρυξ τῆς Μπρόντυ», ὑφ' ἣν ὀνομασίαν καὶ εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ραββινικῇ φιλολογίᾳ. Γ. ΕΛ.

Κλούγχαρτ (Klughardt), ***Αὔγουστος-Φρειδερῖκος-Μαρτῖνος.*** Γερμανὸς συνθέτης (1847—1902). Ἔγραψε τὰς εἰσαγωγάς: «Im Frühling», «Sophonisbe», «Siegesouverture», 5 συμφωνίας, 2 σουΐτας δι' ὀρχήστραν, ἓν κοντσέρτον δι' ὀξύαυλον, ἓν διὰ βιολοντσέλλον, ἓν διὰ βιολίον, πλεῖστα τραγούδια, τὰ ὀρατόρια: «Die Grabegung Christi», «Die Zerstörung Jerusalem» καὶ «Die heilige Nacht», τὰ μελοδράματα: «Mirjam» (1871), «Iwein» (1879), «Gudrun» (1882), «Die Hochzeit des Mönchs» (1886) κ. ἄ. Γ. Σ.

Κλούδιον */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Σαμνίτιδος ἐν Ἰταλίᾳ (*Πτολ.* Γ' 1, 67), ταυτιζομένη πρὸς τὴν ἄλλοθεν γνωστὴν πόλιν *Καύδιον* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Κλουὲ (Clouet), *Ἰωάννης* Ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Βρυξέλλαις κατὰ τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος. Εἰργάσθη ἐν Γαλλίᾳ, ἐν τῇ αὐλῇ τῶν δουκῶν τῆς Βουργουνδίας, καὶ ἐγένετο ὁ εἰσηγητὴς καρποφόρου ἀνακαινίσεως ἐν τῇ τέχνῃ. Ἀπὸ τούτου κατάγονται οἱ διαπρέψαντες ἐν τῇ γαλλικῇ τέχνῃ *Ἰωάννης καὶ Φραγκῖσκος Κλουέ.* Ι. Μ. Π.

—**Κλουὲ** (Clouet), *Ἰωάννης*. Γάλλος ζωγράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγεννήθη τῷ 1485 περίπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1545 Ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Α΄ ἐτιμήθη ἐξαιρέτως, κατασταθεὶς αὐλικὸς ζωγράφος καὶ ἀρχιθαλαμηπόλος αὐτοῦ, ἐξετέλεσε δὲ πολυπληθεῖς προσωπογραφίας, τόσον τοῦ βασιλέως, ὅσον καὶ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τῶν περὶ τὸν βασιλέα μεγιστάνων. Ἡ τέχνη του θαυμάζεται διὰ τὴν σπανίαν λεπτότητα, τὴν ἄκραν αἴσθησιν τοῦ περιττοῦ, τὴν χάριν, τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ψυχολογικὴν ὀξύτητά της. Ὁ Ἰωάννης, ὡς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Φραγκῖσκος*, ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι τῆς ψυχογραφικῆς προσωπογραφίας. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων ἔργων τοῦ Ἰωάννου Κλουὲ τάσσονται αἱ δύο προσωπογραφίαι Φραγκίσκου τοῦ Α΄, ἃς ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐξετέλεσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1524 μέχρι τοῦ 1528. Ι. Μ. Π.

Ἰωάννης Κλουέ.

—**Κλουὲ** (Clouet), ***Φραγκῖσκος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1510—1572). Εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν διεδέχθη τὸν πατέρα του ὡς ζωγράφος καὶ ἀρχιθαλαμηπόλος τοῦ βασιλέως. Ὑπῆρξε καλλιτέχνης μεγάλου ταλάντου, ἀκάματος δὲ καὶ παραγωγικώτατος. Κατέλιπε πληθὺν ἐλαιογραφιῶν, μικρογραφιῶν καὶ σχεδιασμάτων. Πολλὰ τούτων, μολονότι ἀνυπόγραφα, ἀναγνωρίζονται εὐχερῶς, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἰδιαζούσης τεχνοτροπίας των καὶ τῆς ἐκφραστικῆς των δυνάμεως. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων του ἔργων τάσσονται αἱ προσωπογραφίαι Φραγκίσκου τοῦ Β΄ εἰς παιδικὴν ἡλικίαν (μουσεῖον Ἀμβέρσης), Ἐλισάβετ τῆς Αὐστριακῆς καὶ Καρόλου τοῦ Θ΄ (μουσεῖον Λούβρου), Φραγκίσκου τοῦ Β΄ καὶ Ἐρρίκου Γ΄, τοῦ δουκὸς τῆς Ἀνδηγαυΐας (μουσεῖον Βερολίνου), Ἐρρίκου τοῦ Β΄ (μουσεῖον Λούβρου). Ι. Μ. Π.

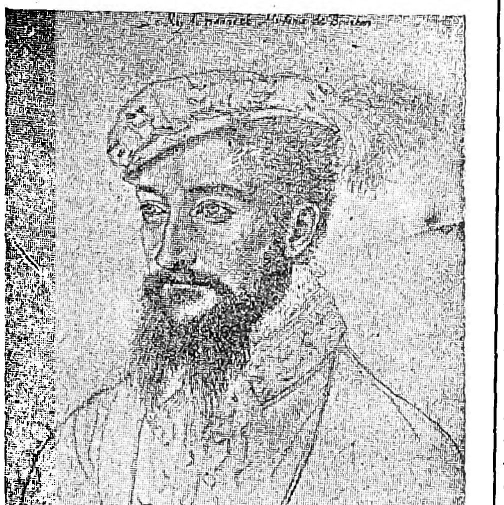

Φραγκίσκου Κλουέ: *Ἀντώνιος τῶν Βουρβώνων, βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας.*
[Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τῶν Παρισίων.]

Κλοῦκα */Γεωγρ./*· βλ. *Κουλούκα.*

Κλουκίνες, ἢ ***Κλουκινοχώρια*** */Γεωγρ./*. Οὕτω καλοῦνται κοινῶς τὰ χωρία τῆς περιοχῆς τοῦ τέως δήμου Νωνάκριδος, κατὰ τὰς ΒΑ. κλιτῦς τῶν Ἀροανίων ὀρέων, εἰδικώτερον δὲ τὰ χωρία *Περιστέρα, Μεσορρούγια* καὶ *Σόλος*. Οἱ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ παράλια κατελθόντες σήμερον καὶ πολλοὺς συνοικισμοὺς ἀποτελέσαντες κάτοικοι τούτων ἠναγκάζοντο ἄλλοτε, λόγῳ τοῦ ἀγόνου ἐδάφους των, νὰ μετέρχωνται μακρὰν τοῦ τόπου των ἐπαγγέλματα διάφορα, φημιζόμενοι καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον ὡς ἐπιτήδειοι τεχνῖται. Ἰδίᾳ μετήρχοντο τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ βαρελλοποιοῦ, τοῦ ὑλοτόμου καὶ τοῦ κτίστου. Οἱ τοῦ χωρίου Περιστέρας ἰδίᾳ κατεσκεύαζον ἐκ ξύλου πλατάνου σκαφίδια, πτύα, κοχλιάρια καὶ ἐκ ξύλου ἐλάτης βαρέλλια δι' ὕδωρ, ἀτράκτους κ. ἄ. Ι. Σ. Σ.

Κλούνιον */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κορσικῆς (*Πτολεμ.* Γ, β, 5). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Πιέτρα Κορμπάρα*, 10 μίλ. ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Σάγκρο (Sagro: πλάτ. 42°48′ Β, μῆκ. 9°29′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1131: Island of Corsica). Σ. Ε. Λ.

Κλουνὺ (Cluny) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. *Κλυνύ*).

Κλουνυανοὶ (οἱ). Ὁ δοὺξ Γουλιέλμος τῆς Ἀκουϊτανίας, μετὰ τὴν κατάπτωσιν τῶν ἐν Γαλλίᾳ μονῶν τῶν βενεδικτίνων, ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ τῷ 910 ἐν τῇ πόλει Cluny, ἥτις ὑπήγετο ὑπ' αὐτόν, μονὴν ἐπ' ὀνόματι τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἀφιερώσας εἰς αὐτὴν ὅλην του τὴν περιουσίαν. Ὡς πρῶτον ἡγούμενον διώρισε τὸν Berno. μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου οἱ μοναχοὶ ἐξέλεγον τὸν ἑαυτῶν ἡγούμενον. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἱδρυτοῦ ἡ μονή, ἐν ᾗ θὰ ἐφηρμόζοντο αὐστηρῶς οἱ κανόνες τοῦ τάγματος τῶν βενεδικτίνων, θὰ ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐπισκοπικῆς ἐξουσίας, ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν ἑαυτῆς ἡγούμενον καὶ τὸν πάπαν τῆς Ρώμης. Ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς εἰς τοὺς μοναχοὺς ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἐπεβάλλετο ἡ περίθαλψις τῶν ἐνδεῶν καὶ πτωχῶν, ἡ αὐστηρὰ νηστεία, ἡ ὑποταγὴ εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἡγουμένου καὶ ἡ αὐστηρὰ σιωπή, ἥτις ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου νὰ συνεννοοῦνται οἱ μοναχοὶ μεταξύ των διὰ σχημάτων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Berno ἐξελέγη ἡγούμενος τῆς μονῆς, ἐν ἡλικίᾳ 45 ἐτῶν ὁ *Odo*, ὅστις ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν εἶχεν εἰσέλθει εἰς αὐτὴν ὡς μοναχός. Ἡ φήμη αὐτοῦ προσείλκυσε πολλοὺς μοναχοὺς εἰς τὴν μονήν, οὕτως ὥστε ηὐρύνθη αὕτη ὑπ' αὐτοῦ, ἐκτίσθη δὲ καὶ νέος ναὸς ὡς καὶ σχολεῖον, ὅπερ ὁ ἴδιος διηύθυνεν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἱδρύθησαν νέαι μοναί, ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τὸ Cluny καὶ διευθυνόμεναι ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὁποίου ὑπήχθησαν καὶ ἄλλαι μοναὶ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ μοναχοὶ δ' ἔζων πλησίον τῆς μονῆς ἐν ἰδίαις καλύβαις, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἀναχωρηταί. Οὕτω κατ' ὀλίγον ἀπετελέσθη τὸ τάγμα τῶν *Κλουνυανῶν*, ὅπερ περιελάμβανε πολλοὺς μοναχούς. Μετὰ τὸν Odo ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας ἡγούμενοι ἐγένοντο ὁ *Maieul* (Majolus), ὁ *Odilo* καὶ ὁ *Hugo*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ τάγμα τῶν Κλουνυανῶν ἠρίθμει περὶ τὰς δέκα χιλιάδας μοναχῶν. Ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου ὅμως *Pontius*, καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ ἕνεκα τῶν καλβινιστῶν καὶ τῶν ἐρίδων τῶν ἀναφυεισῶν ἐν τῷ τάγματι, ἤρχισεν ἡ κατάπτωσις τοῦ τάγματος τούτου, μέχρις οὗ, κατὰ τὸ 1790, ἐπωλήθη εἰς τὴν πόλιν Cluny ἀντὶ ἑκατὸν χιλιάδων φράγκων ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἡ μονὴ μετὰ τοῦ περιφήμου ναοῦ τοῦ Cluny, ἅτινα οὕτω κατεστράφησαν, ἐλαχίστων ὑπολειφθέντων ἐρειπίων. Ἐν τῷ περιφήμῳ μουσείῳ τοῦ Cluny, ἐν Παρισίοις, τῷ ἱδρυθέντι τῷ 1334 ὑπὸ τοῦ de Bonne, σῴζονται ἔτι τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς μονῆς τοῦ Cluny.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lorain*, L' abbaye de Clugny (1839). — *Champly*, Hist. de l' abbaye de Clugny (1866). Κ. Ι. Δ.

Κλοὺζ (Cluj, γερμαν. *Κλάουζενμπουργ*, οὑγγρ. *Κόλοζβαρ*) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 105 χιλ., Ρουμᾶνοι, Οὖγγροι, Γερμανοὶ καὶ Ἑβραῖοι Ἐν αὐτῇ σῴζεται ναὸς τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, ρυθμοῦ γοτθικοῦ, ἀνεγερθεὶς τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα, καὶ πρὸ τοῦ ναοῦ ἀνδριὰς τοῦ Ματθία Κορβίνου. Ἔχει πανεπιστήμιον, δημοσίαν βιβλιοθήκην, θέατρον, μουσεῖα, φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα καὶ διάφορα φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα. Ἐπὶ πλέον εἶναι ἕδρα ἐπισκόπων τῆς Ὀρθοδόξου, τῆς Προτεσταντικῆς καὶ τῆς Οὐνιτικῆς Ἐκκλησίας. Μ. Ν. Δ.

κλουπέα (ἡ) (Clupea Cuvier) */Παλαιοζῳολ./*. Γένος ἰχθύων, συνώνυμον τοῦ γένους *ἀλόζη*, ζῶν καὶ σήμερον. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ὠτόλιθοι τῶν ἰχθύων τούτων εἶναι γνωσταὶ καὶ τῆς νεοκωμίου ἐποχῆς. Γ. Κ. Γ.

κλουπεΐνη (ἡ) */Ὀργ. Χημ./*. Λεύκωμα ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *πρωταμινῶν*. Ἀνευρέθη εἰς σπέρματα διαφόρων ἰχθύων. Σ. Γ.

κλουσία (ἡ) (Clusia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταλαγμοφόρων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑπερικωδῶν* (Hypericaceae), περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη ἰθαγενῆ τῆς μέσης καὶ βορείου Ἀμερικῆς. Ἅπαντα τὰ εἴδη σχεδὸν παρέχουσι πικρὸν κόμμι, χρησιμεῦον ποικιλοτρόπως. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κλουσία ἡ ροδόχρους* (Clusia rosea), *κλουσία ἡ μικρανθὴς* (Clusia minor), καὶ *κλουσία ἡ πολιὰ* (Clusia flava). Κ. ΠΑΠ.

κλουσιάνθεμον (τὸ) (Clusianthemum) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑπερικοειδῶν*, ἰθαγενῶν τῆς Νέας Καληδονίας. Κ. ΠΑΠ.

κλουσιίδαι (αἱ) (Clousiaceae) */Βοτ./*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κισтανθῶν*, περιλαμβάνουσα φυτὰ δενδρώδη, κομμιοφόρα ἢ ρητινοφόρα, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κλούσιον (Clusium) */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Μία ἐκ τῶν δώδεκα ἀρχαίων πόλεων τῆς Ἐτρουρίας, κειμένη πλησίον τοῦ ποταμοῦ Κλάνιδος, εἰς τὴν νοτίαν ἐσχατιὰν τῆς ὁμωνύμου λίμνης, ἐπὶ λόφου ἀπομεμονωμένου καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Φλωρεντίας εἰς Ρώμην. Τὸ ἀρχαῖόν της ὄνομα ἦτο Camers, ἀναφέρεται δὲ τὸ πρῶτον κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ΄ π. Χ. αἰῶνος, ὁπότε, συμμαχήσασα μετ' ἄλλων πόλεων, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ρώμης, βασιλεύοντος Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνος ὁ βασιλεὺς αὐτῆς L. Porcena, εἷς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ρώμης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως αὐτῆς Ταρκυνίου τοῦ ὑπερηφάνου. Πολιορκήσας καὶ κυριεύσας αὐτήν, τὴν ἀφώπλισε καὶ τὴν κατέστησε φόρου ὑποτελῆ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οἱ Ρωμαῖοι ἐξηγέρθησαν καὶ ἀπηλλάγησαν τῆς ὑποτελείας. Βραδύτερον τὸ Κλούσιον συνεδέθη διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Ρώμης, ὅτε δὲ τῷ 391 π. Χ. ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, οἱ Ρωμαῖοι ἀντεπεξῆλθον πρὸς ὑπεράσπισίν του καὶ ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Γαλάτας, οὗτοι δὲ πρὸς ἐκδίκησιν ἐβάδισαν ἐναντίον τῆς Ρώμης καὶ κυριεύσαντες αὐτὴν τῷ 390 π. Χ. τὴν κατέστρεψαν. Οἱ δεσμοὶ οὗτοι τῶν δύο πόλεων ἐξηκολούθησαν ὑφιστάμενοι, φαίνεται δὲ ὅτι βραδύτερον ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Κλούσιον ἀποικία ἐκ Ρώμης. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἦτο μία τῶν σημαντικωτέρων ἰταλικῶν πόλεων, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων, ὁπότε παρήκμασε, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ ὑπάρχῃ καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ὁπότε ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν ὀχύρωσίν του τμήματα τῶν ἀρχαίων τειχῶν του, καὶ διετέλεσε πρωτεύουσα τοῦ δουκάτου ἐπὶ Λογγοβάρδων.

Αἱ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ εἰς τὰ παρὰ τὸ σημερινὸν Chiusi ἐρείπια τοῦ Κλουσίου, ἔφερον εἰς φῶς ἀρχαιοτάτους φρεατοειδεῖς καὶ θαλαμωτοὺς τάφους καὶ χριστιανικὰς κατακόμβας, ἐξ ὧν προέκυψαν πλουσιώτατα καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα εὑρήματα, ἅτινα, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀνήκουν εἰς διαφόρους ἐποχάς, βοηθοῦν τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐτρουσκικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ πλουσία συλλογὴ τῶν εὑρημάτων τοῦ Κλουσίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει ὁ ἐν Φλωρεντίᾳ φυλασσόμενος μελανόμορφος «κρατὴρ τοῦ Φρανσουά», ἔργον τοῦ ἀγγειογράφου Κλιτίου, φυλάσσεται εἰς τὸ αὐτόθι ἱδρυθὲν μουσεῖον, συνίσταται δὲ εἰς διάφορα ἀγγεῖα ἐκ μελαίνης γῆς, εἰς ἀγαλμάτια ἐξ ἰδιορρύθμου ἐγχωρίου λίθου καὶ εἰς τεφροδόχους κάλπας, αἱ ὁποῖαι εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα canopes. Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

Κλούσνικωφ, ***Ἰβὰν Νικολάγιεβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1832—1899). Ἐδημοσίευσε πλεῖστα μυθιστορήματα καὶ λυρικὰς συλλογάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρίστη εἶναι «Αἱ ἀναμνήσεις». Θ. Β.

Κλοὺτ (γερμ. Klut, ἀγγλ. Kloet, Keloet) */Γεωγρ. — Ἡφαιστειολ./*. Ἡφαίστειον ἐνεργὸν τῆς νήσου Ἰάβας, κείμενον μεταξὺ τῶν διοικήσεων Κεντίρι καὶ Πασουρουάν. Ἔχει ὕψος 1731 μ. καὶ εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τὰς ἐκρήξεις του. Ἔχει μίαν λίμνην εἰς τὸν κρατῆρά του, ἡ ὁποία κατὰ τὰς ἰσχυρὰς ἐκρήξεις ἐκσφενδονίζεται καὶ δίδει γένεσιν εἰς ρεύματα ἰλύος ἢ μεταβάλλεται εἰς ἀτμούς. Πολλαὶ τῶν ἐκρήξεών του εἶναι καταστρεπτικαί. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Μαΐου τοῦ 1919 ἀνεξέχυσε λάβαν ὄγκου 36 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων. Γ. Κ. Γ.

Κλοῦτερτ ***σπήλαιον*** (Kluterthoehle) */Γεωγρ./*. Σπήλαιον παρὰ τὴν πόλιν Μίλσπε τῆς Βεστφαλίας, ἐν Γερμανίᾳ, μήκους συνολικοῦ 3.800 μέτρων. Θ. Κ.

Κλουτώριος (Clutorius), ***Πρίσκος***, ἢ ***Γάϊος Λουτώριος Πρίσκος***. Ρωμαῖος ποιητής, διάσημος διὰ τὴν οἴησιν αὐτοῦ. Ἐποίησεν ἐπιτάφιον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Γερμανικοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ἔλαβε πολλὰ χρήματα παρὰ τοῦ Τιβερίου. Ἡ χρηματικὴ αὕτη ἀμοιβὴ ἀπεθράσυνεν αὐτὸν ἔτι μᾶλλον ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας του, καὶ ὅτε ὁ Δροῦσος, ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ἠσθένει βαρέως, ὁ Κλουτώριος εἰς κύκλον πολλῶν ἐπιφανῶν γυναικῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Π. Πετρωνίου, παρουσίᾳ καὶ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ Βιτελλίας, ἐκαυχήθη, ὅτι ἐπὶ τῷ τυχὸν θανάτῳ τοῦ Δρούσου εἶχε πολὺ ἀνώτερον ποίημα συντεταγμένον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανε μεγαλυτέραν χρηματικὴν ἀμοιβήν. Κατηγορηθεὶς διὰ τοῦτο κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη (21 μ. Χ.), παρὰ τὴν ἀθῳωτικὴν κατάθεσιν τῆς Βιτελλίας καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγόρευσιν τοῦ ὑπατικοῦ Λεπίδου, ἥτις παρέχει

Digitized by Google

πιστοτάτην εἰκόνα τοῦ ἐλαφρογνώμονος ποιητοῦ καὶ τῆς κενότητος τῶν ἔργων αὐτοῦ. Χ. Κ. Κ.

κλυβάδι (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἑλξίνη ἡ ἰουδαϊκή, ἡ παριεταρία.*

Κλύβερ (Cluever, λατ. Cluverius), ***Φίλιππος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ γεωγράφος (1580—1623). Ἀφοῦ ἐσπούδασε νομικὰ καὶ γλωσσολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον Λέϋντ, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἱστορικὴν γεωγραφίαν ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰωσὴφ Σκαλιγέρου. Ἐταξίδευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς διαφόρους χώρας, καὶ δὴ εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ ἅπασαν τὴν Γερμανίαν, ἐπιτυχὼν δὲ χρηματικὴν ἐπιχορήγησιν. παρὰ τῆς ἀκαδημίας τοῦ Λέϋντ, μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ὅπως περιγράψῃ αὐτάς. Ἔγραψε λατινιστί: «*Ἀρχαία Γερμανία*», εἰς τρία βιβλία, «*Ἀρχαία Σικελία*», «*Ἀρχαία Ἰταλία*». Ἀλλὰ τὸ κύριον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ «*Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν παγκόσμιον γεωγραφίαν, τήν τε ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν*», εἰς ἓξ βιβλία, ὅπερ ἔσχεν 26 ἐκδόσεις καὶ ὑπῆρξεν ἐπὶ ἕνα αἰῶνα τὸ μόνον διδακτικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν βιβλίον περὶ γεωγραφίας. Θ. Κ.

κλυδάζω· παθ. *κλυδάζομαι*· κλυδωνίζομαι, ταράττομαι, κυμαίνομαι.

Κλῦδαι /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Καρίας, μεταξὺ ὅρμου Κρύων, οὗ ἀπεῖχε 50 σταδίους, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Πηδαλίου, οὗ ἀπεῖχε 30 σταδίους, εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς χερσονήσου *Ἀγκὼν* (Σταδ. Μεγ. Θαλασ. 259—261). Εἶναί τις τῶν ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου *Σουβέλλα Μπουρνοῦ* (πλάτ. 36°35′ Β, μῆκ. 28°54′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1.886: Karagatch to Makri) σχηματιζομένων ὅρμων (Medit. Pilot V, 91). Σ. Ε. Λ

κλυδασμὸς (ὁ) /*Ἰατρ.*/. Κυματοειδὴς ταλάντωσις ἢ ἀνακίνησις παθολογικοῦ τινος ὑγροῦ (πύου, ἐξιδρώματος κλπ.) ἐν τῷ σώματι. Τοιοῦτος κλυδασμὸς παρατηρεῖται π. χ. ἐπὶ ἀποστημάτων, καταλλήλως διὰ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ψηλαφουμένων. Σ. Γ. Σ.

—/*Ὠκεανογρ.*/ Ὁ ὅρος *κλυδασμὸς* εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὸν ἀρχαῖον ὅρον *ἀνωρροθία* καὶ τὸν τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης *ρεστία*, σημαίνει δὲ ἀκατάστατον κυματισμὸν καὶ ἀκανόνιστον, ἐκδηλούμενον εἰς ἐνίους λιμένας εἰδικοῦ προσανατολισμοῦ ὡς πρὸς τὸ πέλαγος, ὅταν εἰς τοῦτο ἐπικρατῇ κλύδων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ὁ κλυδασμὸς τῶν ὑδάτων ἐν τῷ λιμένι τῆς Κατάνης, ὅταν ἐν τῷ πελάγει ἐπικρατῇ κλύδων ἀπὸ εὔρου. Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

κλύδων, —ωνος (ὁ)· ἡ κύμανσις, ἡ ταραχὴ τῆς θαλάσσης, κοιν. *θαλασσοταραχή* ‖ μεταφ. ταραχή, ἀνωμαλία: «πολιτικὸς —, ἐκκλησιαστικὸς κλύδων».

—/*Ὠκεαν.*/ *Κλύδων* καλεῖται κυματώδης κατάστασις θαλάσσης καὶ διαβάθμισις τῆς καταστάσεως θαλάσσης, μεσολαβοῦσα κατὰ μὲν τὰ μέχρις ἐσχάτων παρ' ἡμῖν κρατήσαντα μεταξὺ *κυματισμοῦ* καὶ *σάλου*, κατὰ δὲ τὰ ἐπ' ἐσχάτων εἰσαχθέντα (*Κοντογιάννη*, Ὠκεανογρ. Α', 180—181), διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς κλίμακος Ντούγκλας, μεταξὺ *κλυδωνίου* καὶ *μαινομένης* θαλάσσης. Σ. Ε. Λ

κλυδωνίζομαι, ἀόρ. *ἐκλυδωνίσθην*· ταράττομαι, κινοῦμαι ὑπὸ τοῦ κλύδωνος, κυμαίνομαι, πλήττομαι ὑπὸ τῶν κυμάτων: «ὡς πλοῖον ἀκυβέρνητον, κλυδωνιζόμενον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πελάγους».

κλυδώνιον (τό). Ὅρος ἐσχάτως ἐπισημοποιηθεὶς (*Κ. Χ. Κοντογιάννη*, Ὠκεανογραφία, Α, σελ. 179—181) ὡς ἀντίστοιχος τοῦ «mer-grosse», καὶ χαρακτηρίζων τὴν κατάστασιν τῆς θαλάσσης τὴν μεταξὺ τοῦ βαθμοῦ *ἐπίσαλος* καὶ τοῦ βαθμοῦ *κλύδων* εἰς τοὺς πίνακας τῆς κατὰ τὸν Βρεττανὸν πλοίαρχον Ντούγκλας διαβαθμίσεως. Ἡ διαβάθμισις αὐτῶν δὲν ὑπῆρχε πρότερον παρ' ἡμῖν. Σ. Ε. Λ.

κλυδώνισμα (τό), καὶ **κλυδωνισμός**· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλυδωνίζεσθαι, ἡ ἕνεκα τῶν κυμάτων ταλάντευσις.

κλυδωνισμὸς (ὁ)· βλ. λ. *κλύδων*.

Κλύερ (Cluer), ***Τζών***. Ἄγγλος τυπογράφος ζήσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τελειοποιήσας τὸ σύστημα τῆς μουσικῆς χαρακτικῆς, δι' ἧς ὑπεσκελίσθη ἡ μουσικὴ τυπογραφία. Γ. Σ.

Κλὺζ (Cluses) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἄνω Σαβοΐας εἰς τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ τοῦ Ἄρβ καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σιεβράν. Ἔχει σχολὴν καὶ ἐργοστάσιον ὡρολογοποιίας. Ἡ Κλὺζ καταστραφεῖσα τελείως ὑπὸ πυρκαϊᾶς τῷ 1844, ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ νέου σχεδίου. Ἔχει ἐκκλησίαν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ 2.900 κατοίκους. Μ. Ν. Δ

Κλυζερὲ (Clyseret), ***Γουσταῦος-Παῦλος*** Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1823—1906). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Σαὶν-Σύρ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγός. Ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ 1848, κηρυχθεὶς κατὰ τῶν σοσιαλιστῶν. Τῷ 1855 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη εἰς Ἀλγέριον. Παραιτηθεὶς μετ' ὀλίγον τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μετέβη εἰς Ἀμερικήν. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν, συνώδευσε τὸν Γαριβάλδην εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δύο Σικελιῶν, μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἤρχισε σφοδρὸν δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Γ'. Συλληφθεὶς καὶ καταδικασθεὶς εἰς φυλάκισιν διὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου, δὲν ἔπαυσε καὶ μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του τὸν ἀγῶνα. Συλληφθεὶς καὶ πάλιν ἀφέθη ἐλεύθερος, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀμερικῆς, λόγῳ τῆς ἀμερικανικῆς του ἰθαγενείας, καὶ οὕτως ἠδυνήθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Γαλλίας. Ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, παρέμεινεν ὀλίγας ἡμέρας εἰς Παρισίους καὶ εἶτα μετέβη εἰς Λυὼν καὶ Μασσαλίαν, ὅπως ὀργανώσῃ ἐπαναστατικὸν κίνημα.

Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Κομμούνας ἐν Παρισίοις, διωρίσθη ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. ἐξελέγη μέλος αὐτῆς καὶ μετ' ὀλίγον παρεπέμφθη εἰς τὸ στρατοδικεῖον ἐπὶ ἐγκαταλείψει τοῦ φρουρίου τοῦ Ἰσσύ, ἀλλ' ἠθῳώθη. Μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν σύλληψιν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς γενικῆς ἀμνηστείας ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἤρχισε πάλιν δημοσιογραφῶν καὶ ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν. Ἐξελέγη πλειστάκις βουλευτής, ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ 1900, ὡς σοσιαλιστὴς κατ' ἀρχὰς καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ πολιτικοῦ του σταδίου ὡς ἐθνικόφρων. Ὁ Κλυζερὲ συνέγραψεν ἀπομνημονεύματα καὶ τὸ ἔργον: «Ὁ στρατὸς καὶ ἡ δημοκρατία». Μ. Ν. Δ.

κλύζω· ἀρχ. περιλούω δι' ἀφθόνου ὕδατος, κατακλύζω ‖ πλύνω, ἀποπλύνω καθαίρω ‖ ἰατρ. καθαίρω τινὰ διὰ κλυστῆρος.

Κλυμένη /*Μυθολ.*/. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ (Ὠκεανίς) καὶ τῆς Τηθύος, σύζυγος τοῦ Ἰαπετοῦ καὶ μήτηρ τοῦ Ἄτλαντος, τοῦ Προμηθέως καὶ τοῦ Ἐπιμηθέως, κατὰ τὴν «Θεογονίαν» τοῦ Ἡσιόδου. —2) Σύζυγος τοῦ Προμηθέως καὶ μήτηρ τοῦ Ἕλληνος καὶ τοῦ Δευκαλίωνος. —3) Σύζυγος τοῦ Ἡλίου καὶ μήτηρ τοῦ Φαέθωνος καὶ τῆς Πασιφάης. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἡ Κλυμένη ἦτο σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων Μέροπος καὶ ἡ ἀπαρηγόρητος μήτηρ τοῦ Φαέθωνος ἐκ τοῦ Ἡλίου. —4) Θυγάτηρ τοῦ Νηρέως (Νηρηΐς). —5) Θυγάτηρ τοῦ Μινύου καὶ τῆς Εὐρυάλης, μητρὸς τοῦ Ἀργοναύτου Ἰφίκλου· ἐγγόνη τοῦ Μίνωος καὶ σύζυγος τοῦ Ναυπλίου ἤ, κατ' ἄλλους, τοῦ Φύλακος καὶ μήτηρ τοῦ Ἀργοναύτου Ἰφίκλου. —6) Μία τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου, αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας. —7) Μία τῶν θεραπαινίδων τῆς Ἑλένης εἰς τὴν Τροίαν, ἡ ὁποία ἦλθε μαζί της ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Σπάρτην. —8) Ἡ σώτειρα τοῦ μικροῦ Περσέως, τῆς ὁποίας, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὑπῆρχε βωμὸς εἰς τὰς Ἀθήνας. Π. Τ. Π.

κλυμένη (ἡ) (Clymene) /*Ζωολ.*/. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μαλδανιδῶν*, περιλαμβάνον σκώληκας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, λεπτοὺς κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ σώματος καὶ διωγκωμένου περὶ τὸ μέσον. Οἱ σκώληκες οὗτοι ἀκινητοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ παραμένουσιν ἐντὸς σωλῆνος. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς διαφόρους θαλάσσας τῆς γῆς, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *κλυμένη ἡ ἀμφίστομος* (Clymene amphystoma), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ.Ν.Π

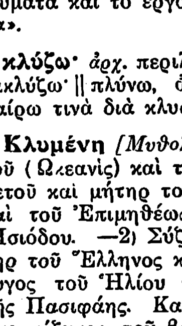

Κλυμένη ἡ ἀμφίστομος.

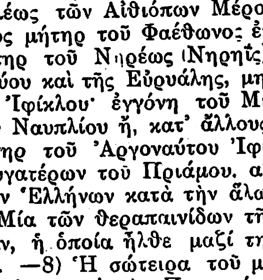

Κλυμενία.

κλυμενία (ἡ) (Clymenia) /*Παλαιοζωολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ζώων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κλυμενιιδῶν ἐξωσιφωνικῶν ἀμμωνοειδῶν μαλακίων*. Τὸ γένος τοῦτο ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ὁμάδας, τὰ *γωνιοκλυμενιοειδῆ* καὶ τὰ *πλατυκλυμενιοειδῆ*. Τὰ πρῶτα φέρουν πάντοτε ἐξωτερικὸν λοβόν. Τὸ κέλυφός των εἶναι κατὰ κανόνα λεπτοδισκοειδές, πολὺ εὐρυόμφαλον, ὑποδιαιροῦνται δ' εἰς δύο ὑποοικογενείας, τοὺς *γωνιοκλυμενιίδας* καὶ τοὺς *σελλακλυμενιίδας*. Τὰ πλατυκλυμενιοειδῆ εἰς τὸ κανονικὸν στάδιον δὲν φέρουν ἐξωτερικὸν λοβόν, ὑποδιαιροῦνται δ' εἰς πλατυκλυμενιίδας, κυμακλυμενιίδας καὶ ρεκτοκλυμενιίδας. Λείψανα κλυμενιῶν εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Συνώνυμον: *πλανουλίτης*. Γ. Κ. Γ.

κλυμενιίδαι (οἱ) (Clymeniidae) /*Παλαιοζωολ.*/. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἐξωσιφωνικὰ ἀμμωνοειδῆ* μαλάκια. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον ἐπίπεδον δισκοειδές, εὐρυόμφαλον, λεῖον ἢ φέρον λεπτὰς γραμμάς, σπανιώτερον δ' ἐγκαρσίας πλευράς. Ἡ γραμμὴ τῶν ραφῶν φέρει ἁπλᾶ σάγματα καὶ λοβούς. Ὁ ἐμβρυακὸς θάλαμός των ἦτο εὐρύσαγμος καὶ ὁ σίφων των εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ραχιαίας πλευρᾶς. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν μόνον ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρασίαν καὶ Β. Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

κλύμενον (τὸ) /*Βοτ.*/. Ὀνομασία φυτοῦ ἀπαντῶσα παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ καὶ ἀναφερομένη πιθανῶς εἰς *σκορπίουρον τὸν σκωληκοειδῆ*. Κ. ΠΑΠ.

Κλύμενος /*Μυθολ.*/. —1) Υἱὸς τοῦ ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης Κάρδυος καὶ τῆς νύμφης Κρήτης. Περὶ τούτου λέγεται ὅτι πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος ἀνενέωσε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ ἵδρυσε βωμὸν εἰς τὸν πρόγονον αὐτοῦ Ἡρακλέα ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπονομασθείσης Κυδωνίας. Ἀνέθηκε καὶ βωμὸν εἰς τὴν Ἥραν, Ὀλυμπίαν ἐπονομαζομένην (*Παυσαν.* V, 8, 1. 14, 8. VI, 21, 6). Ε. Γ.

—2) Βασιλεὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ, φονευθεὶς ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ὀγχηστίου Ποσειδῶνος ὑπὸ τῶν Θηβαίων. Λαβὼν τότε ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του Ἐργῖνος τὴν ἀρχήν, ἐπῆλθε μετὰ στρατοῦ κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ ὑπεχρέωσεν αὐτὰς ἄνευ μάχης νὰ τελῶσι φόρον εἰς αὐτὸν διὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός του, ἐκ τοῦ ὁποίου μόλις ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἀπηλλάγησαν. Τὰ ἀνωτέρω εἶναι μυθικὴ ἐξήγησις τῶν μεταξὺ Θηβῶν καὶ Ὀρχομενοῦ ἀγώνων.

—3) Βασιλεὺς τῆς Ἀρκαδίας, υἱὸς τοῦ Σχοινέως ἢ Τελέου. Ἐρασθεὶς τῆς θυγατρός του Ἁρπαλύκης, ἀπέσπασεν αὐτὴν ἀπὸ τὸν μνηστῆρα καὶ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς θυγάτριον. Ἡ Ἁρπαλύκη, μὴ ἀνεχομένη τὴν καταισχύνην, ἐφόνευσεν ἡ ἰδία τὸ θυγάτριόν της καὶ τὸ προσέφερεν ὡς φαγητὸν εἰς τὸν πατέρα της. Τοῦτο δὲ ἀνακαλύψας οὗτος ἐφόνευσε τὴν κόρην του, ἥτις μετέπειτα μετεμορφώθη εἰς πτηνόν, καὶ ὁ ἴδιος ηὐτοκτόνησεν. Ὁ μῦθος εἶναι τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Η. Ζ.

Κλύμπερ (Klueber), ***Ἰωάννης-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς νομομαθὴς καὶ δημοσιολόγος (1762—1837). Καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν Ἐρλάγγῃ (1786) καὶ Ἁϊδελβέργῃ (1807), σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ μυστικοσύμβουλος· καὶ τῷ 1814 γραμματεὺς καὶ συντάκτης τῶν πρακτικῶν τοῦ περιφήμου ἐν Βιέννῃ διεθνοῦς διπλωματικοῦ συνεδρίου. Ἐπανελθὼν εἰς Βερολῖνον τῷ 1817, ἀνέλαβεν ἀνωτέραν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς διπλωματικὰς ἀποστολὰς εἰς Πετρούπολιν, Φραγκφούρτην καὶ Γαλλίαν. Ἀπειληθεὶς ὑπὸ ποινικῆς διώξεως διὰ τὰς φιλελευθέρας γνώμας του, τὰς ἐκφρασθείσας ἐν τῷ ἔργῳ του «Δημόσιον δίκαιον τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας», παρῃτήθη τῷ 1823. Ἔγραψε: «De Aripomania» κριτικὴ τῆς φεουδαρχικῆς νομοθεσίας· «Ἱστορία τῶν φεούδων» (1753), «Νέα βιογραφία τοῦ δημοσίου γερμανικοῦ δικαίου» (1791), «Δημόσιον δίκαιον τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Ρήνου», «Κρυπτογραφία», «Νέον διεθνὲς δίκαιον τῆς Εὐρώπης», δημοσιευθὲν κατὰ πρῶτον γαλλιστὶ καὶ ἔπειτα γερμανιστί, «Ἱστορία τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς παλιγγενεσίας τῆς Ἑλλάδος» (Φραγκούρτη, 1835). Θ. Κ.

Κλυνὺ (Cluny, ἢ Cluniacum) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σὼν-ἐ-Λουὰρ (Saône et Loire), πρωτεύουσα καντονίου καὶ ἀπέχουσα 23 χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Μακόν, καὶ κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Λυῶνος. Κάτ. 4.430. Διεξάγει ἐμπόριον κτηνῶν, ἵππων, ξυλείας καὶ δημητριακῶν. Ἡ βιομηχανία της ἀσχολεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν φαγεντιανῶν εἰδῶν, ἐπεξεργασίαν δερμάτων καὶ παραγωγὴν ἀσβέστου. Ἐπὶ πλέον ἔχει πριονιστήρια, ἀλευρομύλους, λατομεῖα, ὑφαντουργικὴν σχολὴν ἀξιόλογον καὶ διδασκαλεῖον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Τὸ Κλυνύ, κείμενον μεταξὺ δύο ὀρέων, εἰς τὸ βάθος κοιλάδος, διαβρεχομένης ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Γκρών, παρουσιάζει ἀπὸ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς καὶ θρησκευτικῆς μέγα ἐνδιαφέρον. Ἐν αὐτῷ διασῴζονται 12 ρωμανικαὶ οἰκίαι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ πολλαὶ τοῦ ΙΣΓ'. Ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ εὐσεβοῦς ἱδρυθείσης τῷ 909 μονῆς, ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων τῆς χριστιανωσύνης. Ἐκ τοῦ περιτειχίσματος τοῦ μοναστηρίου σῴζονται σήμερον τέσσαρες πύργοι, ἐκ δὲ τοῦ μεγάλου μοναστηριακοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου, κτισθέντος τῷ 1109, σῴζον-

Digitized by Google

ται τὸ κωδονοστάσιον, μέρος τῆς νοτίου πλευρᾶς αὐτοῦ, τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ ἄλλα τινὰ παραρτήματα, τοῦ κυρίως ναοῦ κατεδαφισθέντος ἀπὸ τοῦ 1811—1823. Ἀξία λόγου εἶναι καὶ ἡ δημοσία βιβλιοθήκη τοῦ Κλυνύ, περιέχουσα, μεταξὺ ἄλλων σπανιωτάτων βιβλίων, μέγαν ἀριθμὸν βιβλίων τοῦ ΙΕ′ καὶ ΙΣΤ′ αἰῶνος, τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς «Γενέσεως» μὲ αὐτογράφους σημειώσεις τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, τὸ «Ψαλτήριον» τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, χειρόγραφον «Εὐχολόγιον» τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου καὶ ἓν χειρόγραφον περὶ τοῦ βίου τοῦ Καρλομάγνου. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους πλεῖστα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης διηρπάγησαν. Μ. Ν. Δ.

— **Κλυνὺ** (Cluny) ***μουσεῖον***. Ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον ἐν Παρισίοις, κείμενον ἐπὶ τῶν λεωφόρων Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ Ἁγίου Μιχαὴλ καὶ περιλαμβάνον δύο κτίρια· τὸ ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ Κλυνὺ καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνακτόρου, ἅτινα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα θέρμαι τοῦ Ἰουλιανοῦ. Τὸ μέγαρον τοῦ Κλυνὺ ᾠκοδομήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Pierre de Chaslus, ἀββᾶ τοῦ Κλυνύ, καὶ τελείως ἀνεκαινίσθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου ντ' Ἀμπουάζ, ἀδελφοῦ τοῦ ὁμωνύμου ὑπουργοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΒ′. Κατὰ τὸ 1790, ἐγένετο ἰδιοκτησία τοῦ κράτους, ἀλλ' εἶτα ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Σομμεράρ (Sommerard), οἰκονομικοῦ συμβούλου τῆς αὐλῆς, ὅστις ἐπλούτισε τοῦτο μὲ πολυτίμους συλλογὰς διαφόρων ἀντικειμένων τοῦ μεσαίωνος καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπισυμβάντα κατὰ τὸ 1842, ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἠγόρασε τὸ κτίριον καὶ τὸ μουσεῖον καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος παρεχώρησε τοῦτο εἰς τὸ κράτος μετὰ τῶν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐρειπίων τῶν θερμῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ.

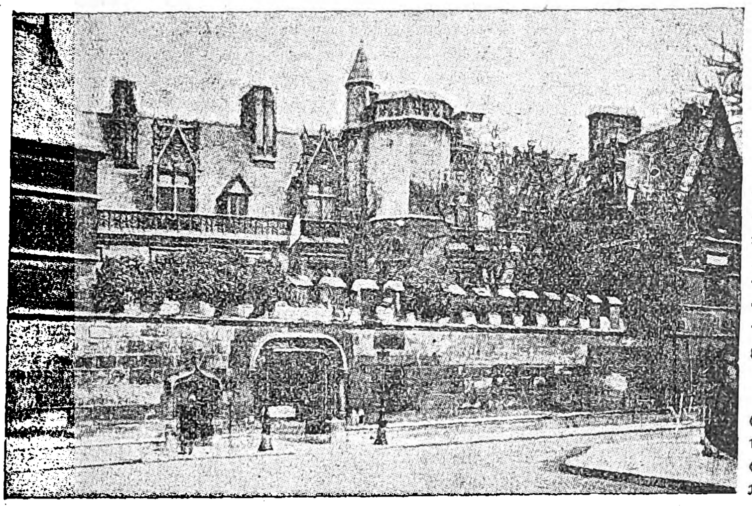

Μουσεῖον τοῦ Κλυνύ.
[Κάτοψις καὶ κυρία εἴσοδος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σομμεράρ.]

Τὸ μουσεῖον, ἀνοῖξαν τὰς πύλας του εἰς τὸ κοινὸν τῷ 1844, διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: τὸ ἓν περιλαμβάνει ἀντικείμενα ἀπὸ τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος καὶ τὸ ἕτερον τῆς γαλλορρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τὸ τελευταῖον κατέχουσι τὰ θερμὰ λουτρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, ἅτινα εἶχον καταστραφῆ ἐκ πυρκαϊᾶς κατὰ τὸ 885 ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Ὅταν τὸ μουσεῖον περιῆλθεν εἰς τὸ κράτος, περιελάμβανε περὶ τὰ 1.400 διάφορα ἀντικείμενα τῆς συλλογῆς τοῦ Σομμεράρ, ἔκτοτε δὲ καθημερινῶς ἐπλουτίζετο διὰ νέων, καὶ σήμερον περιλαμβάνει περὶ τὰς 20.000 ἀντικειμένων. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐχωρίσθησαν κατὰ κατηγορίας καὶ κατὰ χρονολογίαν εἰς διαφόρους αἰθούσας τοῦ μουσείου. Αἱ γαλλικαὶ συλλογαὶ τοῦ μουσείου ἄρχονται ἀπὸ τῆς γαλλορρωμαϊκῆς ἐποχῆς· μεταξὺ τούτων κυριώτεραι εἶναι τέσσαρες βωμοί, ἀνευρεθέντες κατὰ τὸ 1710 ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων (Notre-Dame), σαρκοφάγοι τῆς ἐποχῆς τοῦ ΙΑ′ καὶ ΙΒ′ αἰῶνος· ἐπίσης καὶ πλεῖστα ὅσα ἀντικείμενα τέχνης τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Ἐκ τῶν κινητῶν ἀντικειμένων, ἅτινα εἶναι πολυτιμότατα καὶ ποικιλώτατα, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἔργα γλυπτικῆς τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, καὶ ἰδίως τὰ ἠκρωτηριασμένα ἀγάλματα, ἅτινα προέρχονται ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς διακοσμήσεως τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων καὶ τῆς Πύλης τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Τὰ ἔργα τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος ἐμπνέονται κυρίως ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς τεχνοτροπίας. Ἐπίσης καὶ Γάλλοι καλλιτέχναι τοῦ ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνος ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ ἀρκετῶν καὶ ἀξιολόγων ἔργων. Τὸ μουσεῖον τοῦ Κλυνὺ εἶναι ἐπίσης πλουσιώτατον εἰς ἐπιστρώσεις (ταπετσαρίας), διάφορα κιβώτια, κλίνας, ἑρμάρια, καθίσματα καὶ ποικίλα ἄλλα εἴδη ἐπιπλώσεως. Τὰ μουσικὰ ὄργανα κατέχουσιν ἰδιαιτέραν αἴθουσαν. Ἡ προθήκη τῶν περονίων καὶ μαχαιρίων εἶναι ἀρκετὰ περίεργος. Τὰ τρυβλία (πιᾶτα), ποτήρια, ὡς καὶ ποικίλα ἐξ ἀργίλλου ἢ ὑάλου ἀντικείμενα, καταλαμβάνουσι πλείστας προθήκας. Αἱ προθῆκαι τῶν φαγεντιανῶν σκευῶν τοῦ Στρασβούργου, τῆς Ρουένης, τοῦ Οὐρβίνο καὶ τοῦ Πεζάρο προκαλοῦσι τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν σχεδίων καὶ τὴν λεπτοτάτην τέχνην, μεθ' ἧς εἶναι ἐπεξειργασμένα. Ἐπίσης ἀξιολογώτατα εἶναι καὶ τὰ φαγεντιανὰ ἀγγεῖα τὰ προερχόμενα ἐκ Ρόδου μὲ τὰς πολυχρώμους διακοσμήσεις των. Δ. Ν. Π.

κλυπεαστὴρ (ὁ) (Clypeaster) */Ζωολ./*. Γένος ἐχίνων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλυπεαστριδῶν*, περιλαμβάνον ἐχίνους μὲ παχύ, ἀνθεκτικὸν περίβλημα καὶ σῶμα πενταγωνικόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλυπεαστὴρ ὁ ροδοειδὴς* (Clypeaster rosaseus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Ἀντιλλῶν. Δ. Ν. Π.

— */Παλαιοζωολ./* Τοῦ γένους τούτου τὰ πρῶτα λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης ἠωκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Προβηγκίαν. Ἄφθονα λείψανα συναντῶνται συχνὰ ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου καὶ πλειοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς νεογενῶν στρωμάτων εἰς τὴν νῆσον Κρήτην (τὸ εἶδος *κλυπεαστὴρ ὁ γιγαντανθής*), εἰς τὴν Ἤπειρον (κοιλὰς τοῦ Μολίτσα) ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (β′ μεσογειακῆς) βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου διαπλάσεως τὰ εἴδη *κλυπεαστὴρ latirostris* καὶ *κλυπεαστὴρ intermedius*, καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

κλυπεαστρίδαι (οἱ) (Clypeastridae) */Ζωολ./*. Οἰκογένεια ἐχίνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γναθοστόμων*, περιλαμβάνουσα ζῷα θαλάσσια, μὲ σῶμα πενταγωνικὸν καὶ εἰς διαφόρους θαλάσσας διαδεδόμενα. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ὁ *κλυπεαστὴρ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

—*/Παλαιοζωολ./* Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι τῆς σημερινῆς. Γ.Κ.Γ.

κλυπεῖδαι (οἱ) (Clypeidae) */Ζωολ./*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς χαρακτηριζομένους ἐκ πεπλατυσμένου σώματος, ὅπερ καλύπτεται ὑπὸ λεπτῶν καὶ μεγάλων λεπίων, ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένου ραχιαίου πτερυγίου καὶ λίαν ἀνεπτυγμένου κοιλιακοῦ. Αἱ σιαγόνες φέρουσι πολυπληθεῖς ὀδόντας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *ἀρίγγη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— */Παλαιοζωολ./* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῆς οἰκογενείας ταύτης τῶν ἰχθύων εὑρίσκονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

κλυπεόλη (ἡ) (Clypeola) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον δώδεκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐτήσια, ποώδη, χαμηλὰ φυτά, 0,04—0,13 μ. ὕψους, φέροντα λεπτὰς ρίζας, βλαστὸν διακλαδούμενον ἢ ἁπλοῦν, φύλλα ἀντιστρόφως ᾠοειδῆ, ἄνθη μικρά, πυκνά, εἰς πλουσίας ταξιανθίας βοτρύων τεταγμένα, χρώματος κιτρίνου, ἀπολήγοντος εἰς λευκόν, καὶ καρπὸν ἀδιαρραγῆ μονόχωρον, μονόσπερμον κάψαν. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *κλυπεόλη ἡ ἰουθλάσπειος* (Clypeola Jouthlaspi) μετὰ τῶν παραλλαγῶν αὐτῆς: *γκαουδίνειον* (Clypeola Jouthlaspi gaudini) καὶ *μακρόκαρπον* (Clypeola Jouthlaspi macrocarpa). Κ. ΠΑΠ.

κλυσαντλία (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. *κλυστήρ*.

Κλυσάρης, ***Δημήτριος***. Ἀθηναῖος ἀγωνιστής, πεσὼν τῷ 1821 εἴς τινα ἐπίθεσιν κατὰ τῆς τουρκοκρατουμένης Ἀκροπόλεως. Γ. Δ. Κ.

κλύσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κλύζειν*, κατάκλυσις, ἀποκάθαρσις δι' ἀφθόνου ὕδατος· ‖ ἡ διὰ κλυστῆρος ἀποκάθαρσις, κένωσις.

κλύσμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κλύζειν*, ἡ δι' ὕδατος κάθαρσις, ἡ διὰ κλυστῆρος πλύσις κοιλότητός τινος τοῦ σώματος: *«κάμετέ του ἕνα κλύσμα»*· ‖ τὸ ὑγρὸν τὸ εἰσαγόμενον διὰ τοῦ κλυστῆρος εἰς κοιλότητα τοῦ σώματος πρὸς πλύσιν, κάθαρσιν κλπ. (βλ. καὶ λ. *ἔνεμα*)· ‖ τὸ μέσον, τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ πλύσις, ὁ ἄλλως *κλυστὴρ* (βλ. λ.).

— ***κλύσμα ἠλεκτρικὸν*** *[Ἰατρ.]*. Ἡ διὰ τοῦ πρωκτοῦ εἰσαγωγὴ ἐντὸς τοῦ ἀπευθυσμένου ὑγροῦ, ἠλεκτριζομένου τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτροδίου ὑπὸ μορφὴν καθετῆρος (π. χ. ἠλεκτροδίου Boudet), καθ' ὃν χρόνον ἕτερον ἠλεκτρόδιον, πλακῶδες, 300 τ. ἑκτ., εἶναι ἐφηρμοσμένον ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ πάσχοντος. Τὸ κλύσμα τοῦτο ἐνεργεῖ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ρεύματος, ὅπερ διεγείρει αὐτὰς τὰς μυϊκὰς ἶνας τῶν ἐντέρων, οὐχὶ δὲ κατὰ τοὺς κλονισμοὺς τῶν διακοπῶν, οἵτινες δρῶσι μόνον ἐπὶ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ πάσχων μόνον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διόδου τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἐν ἀρχῇ τοὐλάχιστον τῆς ἐφαρμογῆς, αἰσθάνεται κολικὸν τῶν ἐντέρων, ὅστις παύεται εὐθὺς ὡς διακόψωμεν τὸ ρεῦμα. Ὁ ἠλεκτρικὸς ὑποκλυσμὸς συνεστήθη ἐπιτυχῶς ἐπὶ ἐντερικῆς ἐμφράξεως, ἕνεκα συσσωρεύσεως καὶ στάσεως κοπράνων ἢ ἕνεκα ψευδειλεοῦ, οὐδέποτε δ' ἐπαγόμενος κίνδυνόν τινα, θεωρεῖται ὡς δυνάμενος εἰς πολλὰς περιπτώσεις ν' ἀπαλλάξῃ τὸν πάσχοντα χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, ἐπιβαλλομένης ἄλλοτε ὡς ἀναποφεύκτου. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Κλύσμα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία φρουρίου κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀραβίου κόλπου (Ἡρωοπολιτικοῦ) ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μὲ τὴν *Ἀρσινόην* μεσημβρινοῦ, ἀλλ' ὀλίγον νοτιώτερον αὐτῆς, ὡς ἐκ τῶν παρὰ Πτολεμαίῳ (Δ, ε, 14, ἔκδ. *Nobbe)* συντεταγμένων προκύπτει. Ἡ ὀνομασία του δὲν φαίνεται προγενεστέρα τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων, τοῦ Στράβωνος μὴ ἀναφέροντος τὴν τοπωνυμίαν. Δύο εἰδήσεις, ἡ μὲν τοῦ Στράβωνος (ΙΖ, α, 25), ἡ δὲ τοῦ Διοδώρου (Α, λγ, 3), γεννοῦν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ ὀνομασία Κλύσμα ὠφείλετο εἰς τὸ μέγα τῶν Πτολεμαίων τεχνικὸν ἔργον. Διετηρήθη ὅμως ἡ ὀνομασία, ἀναφερομένη ὑπὸ Λουκιανοῦ (Ἀλεξ. 44), τοῦ Ἱεροκλέους ὡς *Κλύσμα Κάστρον*, ὡς καὶ παρὰ τοῦ Ἐπιφανίου (ΙΙ, 618) καὶ τοῦ Φιλοστοργίου (ΙΙΙ, 6), ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀνωνύμου Ἄραβος γεωγράφου ἐκ τῶν μεταγενεστέρων (ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Quatremère εἰς Mém. géogr. histor. sur l'Égypte I, 183), ὀνομάζοντος τὴν τοιαύτην τοποθεσίαν *Κολζούμ*, ὡς καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς θάλασσαν, τὸν μυχὸν δηλαδὴ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης Μπάχρ-ἐλ-Κολζούμ. Περιηγηταί, ὧν ὁ Niebuhr πρῶτος, ἀνεκάλυψαν ἐρείπια τοῦ Κλύσματος ΒΔ. (πλάτ. 29°57′ Β., μῆκ. 32°36′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 734: Suez bay) τοῦ Σουέζ. Σ. Ε. Λ.

κλυσμαντλία (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. *κλυστήρ*.

κλυσοπομπὸς (ὁ) *[Ἰατρ.]*· βλ. *κλυστήρ*.

κλυστήρ, *—ῆρος* (ὁ), ἢ ***κλυστήριον*** (κοιν. *σερβιτσάλι*). Συσκευὴ εἰδική, χρησιμεύουσα πρὸς εἰσαγωγὴν ὑγρῶν ἐντὸς διαφόρων κοιλοτήτων τοῦ σώματος ἢ πρὸς πλύσιν τραυμάτων. Αἱ πλύσεις αὗται καλοῦνται *κλυσμοί, κλύσεις* ἢ καὶ *ἔνεμα*. Κλυστήρων ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη:

1) *Κοινὸν κλυστήριον*, τὸ παλαιότερον πάντων, περιπεσὸν ἤδη ἐν ἀχρηστίᾳ. Ἀποτελεῖται ἐκ σωλῆνος κυλινδρικοῦ ἐκ μετάλλου. Ἐντὸς τοῦ σωλῆνος τούτου ἐφαρμόζει καλῶς ἔμβολον ἀπολῆγον εἰς χειρολαβήν. Διὰ τοῦ ἐμβόλου τούτου, κινουμένου, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπορρόφησις τοῦ χρησιμοποιηθησομένου ὑγροῦ καὶ ἡ ἀπώθησις τούτου. Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ κυλινδρικοῦ σωλῆνος ὑπάρχει ρύγχος, εἰς ὃ ἐφαρμόζεται καλαμίσκος ἐκ κόμμεως ἐλαστικοῦ ἐσκληρυμμένου, ὅστις κατὰ τὸν ὑποκλυσμὸν εἰσβιβάζεται ἐν τῷ ἀπευθυσμένῳ.

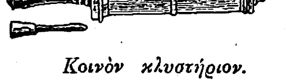

Κοινὸν κλυστήριον.

2) *Κλυστήριος κύστις*. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ κύστεως ἐλαστικῆς εὐπιέστου, σχήματος σφαιροειδοῦς ἢ ἀπιοειδοῦς, διαφόρου μεγέθους, ἀποληγούσης εἰς ρύγχος μετὰ καλαμίσκου ἐξ ὀστοῦ ἢ ἐσκληρυμμένου ἐλαστικοῦ κόμμεως. Ἡ κλυστήριος συσκευή, οὖσα λίαν εὔχρηστος, λειτουργεῖ διὰ πιέσεως διὰ τῆς χειρός.

Κλυσμαντλία.

3) *Κλυσμαντλία* ἢ *κλυστηραντλία*. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ κύστεως ἐλαστικῆς σχήματος ἀπιοειδοῦς, φερούσης κατὰ τὰ δύο ἄκρα σωλῆνας ἐλαστικοὺς ἱκανοῦ μήκους. Ὁ εἷς ἐκ τῶν σωλήνων τούτων φέρει καλαμίσκον, ὁ δ' ἕτερος εὑρίσκεται ἐμβεβυθισμένος ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ, οὗ πρόκειται νὰ γίνῃ χρῆσις. Διὰ τῆς ἐλαστικῆς κύστεως πιεζομένης συνεχῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπορρόφησις τοῦ ὑγροῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐξακόντισις τούτου.

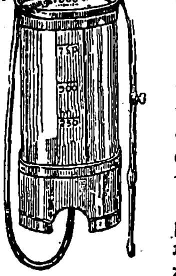

Καταιονητήρ

4) *Καταιονητὴρ* ἢ *ἐγχύτης*. Ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει συσκευή. Ἀποτελεῖται ἐκ δοχείου συνήθως κυλινδρικοῦ ὑελίνου ἢ ἐκ μετάλλου, χωρητικότητος 1—2 χι-

Digitized by Google

λιογραμ. Ὁ πυθμὴν τοῦ δοχείου ἢ ἡ παρὰ τὸν πυθμένα πλαγία ἐπιφάνεια καταλήγει εἰς ὀπὴν μετὰ ῥύγχους, εἰς ὃ ἐφαρμόζεται ἐλαστικὸς σωλήν. Εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ ἐλαστικοῦ τούτου σωλῆνος ἐφαρμόζεται στρόφιγξ μετὰ καλαμίσκου. Ἡ ἐκροὴ τοῦ ὑγροῦ κανονίζεται ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ δοχείου. Ὁ καταιονητὴρ ἔχει τὸ προσὸν ὅτι δύναται νὰ ἀποστειρωθῇ. Ι. Κ. Κ.

Κλυταιμήστρα, καὶ ***Κλυταιμνήστρα*** (ὁ πρῶτος τύπος εἶναι ὁ ἀρχαιότερος, χρησιμοποιούμενος εἰς τὰς ἐπιγραφάς). Θυγάτηρ τοῦ Τυνδάρεω καὶ τῆς Λήδας καὶ ἀδελφὴ τῆς Ἑλένης καὶ τῆς Τιμάνδρας. Καὶ αἱ τρεῖς ἀδελφαί, κατὰ τὸν ποιητὴν Στησίχορον, ἠπάτησαν τοὺς συζύγους των, διότι ὁ Τυνδάρεως δὲν ἐθυσίασεν εἰς τὴν Ἀφροδίτην. Εἰς τὴν «Ἰλιάδα» (Α, 113) μνημονεύεται ἁπλῶς ὡς σύζυγος νόμιμος τοῦ Ἀγαμέμνονος (κουριδίη ἄλοχος)· ἐν δὲ τῇ «Ὀδυσσείᾳ» ἐκτίθενται ἐκτενῶς τὰ περὶ αὐτῆς. Ὁ Νέστωρ διηγεῖται τὰ τῆς Κλυταιμήστρας ὡς παγκοσμίου φήμης γεγονὸς (γ 195 καὶ ἑφ.). Ἡ διήγησις τοῦ Νέστορος καλύπτει κατά τι τὴν Κλυταιμήστραν. Ἠρνεῖτο κατ' ἀρχάς, διότι εἶχε σκέψεις ἀγαθάς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπείσθη μὲ τοὺς θελκτικοὺς λόγους τοῦ Αἰγίσθου, ὅστις πάντοτε εἶναι ὁ δόλιος, καὶ εἰς τὸν οἶκόν του φονεύεται ὁ Ἀγαμέμνων τῇ ἀνοχῇ πάντοτε τῆς Κλυταιμήστρας. Ἀλλαχοῦ ὅμως (λ 405 καὶ ἑφ.) ὁ Ἀγαμέμνων διηγεῖται ἄλλως τὰ τῆς Κλυταιμήστρας. Εἶναι αὐτὴ δολία, ἀναίσχυντος καὶ κακοῦργος. Λαμβάνει μέρος εἰς τὸν φόνον τοῦ συζύγου της καὶ φονεύει ἡ ἰδία τὴν Κασσάνδραν πλησίον τοῦ Ἀγαμέμνονος· δὲν θέλει δὲ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐνώπιόν της ἀποθνήσκοντος συζύγου της, ὅστις ἀναφωνεῖ ὅτι «οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον

Guerin: Κλυταιμήστρα.

ἄλλο γυναικός». Τὸ ἦθος λοιπὸν τῆς Κλυταιμήστρας δὲν παρουσιάζεται τὸ αὐτὸ εἰς πάντα τὰ χωρία τῆς «Ὀδυσσείας», τὰ ὁποῖα ὅμως συμφωνοῦν εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ φόνος ἔγινεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Αἰγίσθου κατόπιν δείπνου. Ἑπτὰ ἔτη ἐβασίλευσεν ὁ Αἴγισθος καὶ τὸ ὄγδοον ἐφονεύθη μετὰ τῆς Κλυταιμήστρας ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου. Τὸ τέλος των ὅμως δὲν διηγεῖται σαφῶς ὁ Ὅμηρος (γ 310). Μετὰ τὸν Ὅμηρον ἐπραγματεύθησαν τὰ τῆς Κλυταιμήστρας οἱ τραγικοί. Ὁ Αἰσχύλος εἰς τὴν «Ὀρέστειαν» παρουσιάζει τὴν Κλυταιμήστραν διηγουμένην εἰς τὸν χορὸν ἀναισχύντως καὶ κακούργως τὰ τοῦ φόνου τοῦ συζύγου της καὶ προτρέπουσαν τὸν χορὸν νὰ χαίρῃ καὶ αὐτός. Εἰς τὴν ἀπορίαν δὲ τοῦ χοροῦ διὰ τὴν τόσην θρασύτητα καὶ τοὺς κομπαστικοὺς λόγους της, ἐπαναλαμβάνει ὅτι διὰ τῆς δεξιᾶς της ἐφόνευσεν, ἀδιαφοροῦσα διὰ τοὺς ψόγους τοῦ χοροῦ. Ὁ δὲ Αἴγισθος παρουσιάζεται ὡς τιμωρὸς τοῦ γένους του, διότι ὁ Ἀτρεὺς ἐφόνευσε τὸν πατέρα του Θυέστην. Καὶ εἰς τὸν Σοφοκλέα ὁμοίως παρουσιάζεται ἡ Κλυταιμήστρα. Ἔχει μὲν συνείδησιν τῆς κακῆς της πράξεως, ἀλλὰ δὲν μετανοεῖ καὶ προσπαθεῖ, χωρὶς ἐντροπήν, νὰ ἐξηγήσῃ τὸν φόνον τοῦ συζύγου της ὡς ἀντίποινα διὰ τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας. Ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων μόνον ὁ Εὐριπίδης προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ αὐτήν, παρουσιάζων ὡς ἐκδικουμένην καὶ ὡς προτραπεῖσαν ὑπὸ ἄλλων.

Ὡς δεῖγμα κακῆς γυναικὸς ἦτο κατάλληλος ἡ Κλυταιμήστρα νὰ γίνῃ ὑπόθεσις καὶ εἰς σοφιστικὰ ἐγκώμια. Ῥητορικὰ μνημεῖα μὲ ὑπόθεσιν αὐτὴν ἀναφέρονται τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τοῦ σοφιστοῦ Πολυκράτους. Ἀλλὰ καὶ ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἠσχολήθησαν μὲ τὴν Κλυταιμήστραν. Πλεῖσται παραστάσεις αὐτῆς ὑπάρχουν ἐπὶ ἀγγείων, σαρκοφάγων, τεφροδόχων καλπῶν, κατόπτρων κτλ. Ἀνάγλυφον ἐκ σαρκοφάγου τοῦ ἐν Ῥώμῃ μεγάρου Circi παριστᾷ τὸν φόνον τοῦ Αἰγίσθου καὶ Κλυταιμήστρας ὑπὸ τοῦ υἱοῦ της. Τῆς νεωτέρας ζωγραφικῆς ἔχομεν τὴν Κλυταιμήστραν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου τοῦ Γάλλου ζωγράφου Guérin (1774—1833). Παρίσταται ὠθουμένη ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ πλησιάζουσα εἰς τὸν κοιμώμενον Ἀγαμέμνονα. Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

κλύτανθος (ὁ) (Clytanthus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένους. Δ. Ν. Π.

Κλυτία *[Μυθ.]*. —1) Θαλασσία νύμφη (Ὠκεανίς), θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Θέτιδος. Ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ της Ἀπόλλωνος-Ἡλίου, ὅστις ἔστρεψε τὴν συμπάθειάν του πρὸς τὴν ἀδελφήν της Λευκοθέαν, δὲν ἐλάμβανε τροφήν, ἵνα ἐκ πείνης ἀποθάνῃ. Ὁ θεὸς ταύτην μαραινομένην ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἔρωτός της μετεμόρφωσεν εἰς τὸ γνωστὸν ἄνθος ἡλιοτρόπιον. —2) Θυγάτηρ τοῦ Πανδάρεω καὶ ἀδελφὴ τῆς Ἀηδόνος· ἀπεικονίσθη εἰς τὴν ἐν Δελφοῖς λέσχην τῶν Κνιδίων ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου. —3) Παλλακὴ τοῦ Ἀμύντορος, ὅστις ἐξ αἰτίας της ἐτύφλωσε τὸν υἱόν του Φοίνικα. —4) Θυγάτηρ τοῦ Ἀμφιδάμαντος, σύζυγος τοῦ Ταντάλου καὶ μήτηρ τοῦ Πέλοπος. —5) Θυγάτηρ τῆς Μερόπης καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Κῶ Εὐρυπύλου, ὅστις ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ μήτηρ τοῦ Χάλκωνος καὶ Ἀνταγόρα. —6) Θυγάτηρ τῆς Νιόβης. —7) Μήτηρ τοῦ Μυρτίλου, ἡνιόχου τοῦ Οἰνομάου. Ν. Ζ.

κλυτία (ἡ) (Clytia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μὲ βραχείας κεραίας, μὲ κεφαλὴν εὐρεῖαν καὶ γυμνὴν τριχῶν. Αἱ κλυτίαι ἔχουσι μέτριον μέγεθος καὶ ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *κλυτία ἡ πορφυρᾶ* (Clytia purpurea), κοινοτάτη ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

Κλυτίδαι (οἱ). Οἰκογένεια τῆς Πύλου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλαμβάνοντο οἱ ὀνομαστοὶ μάντεις τῆς Ὀλυμπίας. Διετείνοντο ὅτι κατήγοντο ἐκ τοῦ Κλυτίου, υἱοῦ τοῦ Ἀλκμέονος, καὶ ἐκ τοῦ Μελάμποδος. Εἰς ταύτην ἀνῆκον καὶ ὁ *Θεοκλύμενος*, ὁ *Ἀμφιάραος*, ὁ *Τισαμενὸς* καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεογόνου *Ἐπέραστος*, ὅστις ἐνίκησε, κατὰ Παυσανίαν, εἰς ἔνοπλον δρόμον ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ν. Ζ.

Κλυτίος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς Ἀλκμέονος καὶ Τριφύλλης, ἔγγονος Ἀμφιαράου, ἀρχηγέτης τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ μαντικοῦ γένους τῶν Κλυτιδῶν. —2) Εἷς τῶν γιγάντων, φονευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑκάτης μὲ δέσμην ἀνημμένων δᾴδων, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου μὲ πεπυρακτωμένον σίδηρον. —3) Ἀργοναύτης, υἱὸς Εὐρύτου, βασιλέως τῆς Οἰχαλίας, καὶ τῆς Ἀντιόπης, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰφίτου. Ἐπὶ ἀρχαίου κορινθιακοῦ ἀγγείου ἐπιγράφεται τὸ ὄνομά του μετὰ παραστάσεώς του, ἐπὶ ἑτέρου δὲ παρίσταται μετέχων τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. —4) Υἱὸς τοῦ Λαομέδοντος καὶ πατὴρ τοῦ Καλήτορος, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Αἴαντος. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον μετεῖχε τῆς συνελεύσεως τῶν δημογερόντων. Ν. Ζ.

Κλυτίππη *[Μυθ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Θεσπιοῦ, ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους γενομένη μήτηρ τοῦ Εὐρυκάπυος (*Ἀπολλόδ.* Β' 7,8). —Π.

Κλυτομήδης *[Μυθ.]*. Υἱὸς τοῦ Αἰτωλοῦ Ἐνωπος, ἀναφερόμενος παρ' Ὁμήρῳ (Ιλ. Ψ 634). Ἐνικήθη ἐν πυγμαχίᾳ ὑπὸ τοῦ Νέστορος. — Π.

κλυτόμητις (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ὁ πεφημισμένος (κλυτὸς) διὰ τὴν εὐφυΐαν του. Συνήθης ἐπίκλησις διαφόρων ἀρχαίων θεῶν, ὡς τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἡφαίστου παρ' Ὁμήρῳ (Ὕμν. ΙΘ' 1) καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Πτολεμαΐδος (αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι). Π. Ν. Π.

Κλυτόνηος *[Μυθολ.]*.—1) Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων Ἀλκινόου. Ἐνίκησε τοὺς ἀδελφούς του Λαοδάμαντα καὶ Ἅλιον εἰς ἀγῶνα δρόμου, κατὰ τὰς ἑορτάς, αἱ ὁποῖαι ἐτελέσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλκινόου πρὸς τιμὴν καὶ τέρψιν τοῦ φιλοξενουμένου Ὀδυσσέως (Ὀδ. θ, 119).

— 2) Υἱὸς τοῦ Ναυβόλου, πατὴρ τοῦ ἀργοναύτου Ναυπλίου, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλύτιος*. Ν. Ζ.—Π. Ν. Π.

κλυτός, *—ή, —όν*· περίφημος, ὀνομαστός, ἔνδοξος, κοιν. *ξακουστὸς* (ἀπὸ τοῦ *κλύω*=ἀκούω).

Κλύτος, ἢ ***Κλυτὸς*** *[Μυθολ.]*. —1) Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἀθηναίου Πάλλαντος, ὅστις μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του ἦλθεν ὡς πρεσβευτὴς τῶν Ἀθηναίων πλησίον τοῦ Αἰακοῦ, ἵνα ζητήσωσι τὴν βοήθειάν του κατὰ τοῦ Μίνωος. —2) Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου, φονευθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του Δαναΐδος Αὐτοδίκης.—3) Εἷς τῶν ὡραίων νέων, τοὺς ὁποίους ἐρωτευθεῖσα ἡ Ἠὼς ἀπήγαγεν εἰς Αἰθιοπίαν διὰ ν' ἀπολαύσῃ τοῦ κάλλους των. —4) Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡρακλείδου Τημένου.

— Κλύτος. Ἱστορικὸς ἐκ Μιλήτου, μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, γράψας συγγραφὴν εἰς δύο τουλάχιστον βιβλία «Περὶ Μιλήτου». Περὶ τούτου ὁμιλεῖ ὁ Ἀθήναιος (XII. 540 C καὶ XIV, 655 B, E). Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

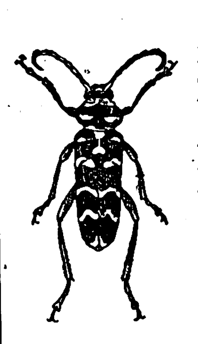

Κλυτὸς ὁ τετράστικτος.

κλυτὸς (ὁ) (Clytus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἔντομα μὲ σῶμα κομψόν, ἐπίμηκες, κυλινδρικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μὲ προθώρακα σφαιροειδῆ, κεραίας ἀρκούντως βραχείας καὶ χρωματισμοὺς σκοτεινούς. Ἐκ τῶν τριακοσίων περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κλυτὸς ὁ τετράστικτος* (Clytus quadripunctatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιοκίτρινον μετὰ τεσσάρων μελανῶν κηλίδων. Δ. Ν. Π.

κλυτόστομα (τὸ) (Clytostoma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (4—5), ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ πολυετῆ, καλλιεργούμενα σήμερον πολλαχοῦ διὰ τὰ λίαν κοσμητικὰ φύλλα καὶ ἄνθη των. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *κλυτόστομα τὸ ῥιζοβόλον* (Clytostoma radicans) καὶ *κλυτόστομα τὸ μεγανθὲς* (Clytostoma grandiflora), γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *μπιγκόνιες*. Κ. ΠΑΠ.

κλυτότοξος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ὁ ὀνομαστὸς (κλυτὸς) διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν τέχνην τοῦ τόξου του, ὁ ἔνδοξος τοξότης. Συνήθης ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος παρ' ἀρχαίοις, ἰδίως ἐν τῇ «Ἰλιάδι» καὶ «Ὀδυσσείᾳ». —Π.

κλύτρα (ἡ) (Clytra) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλυτριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, μὲ σῶμα κυλινδρικόν, κιτρίνους ἢ ὑποκιτρίνους χρωματισμοὺς καὶ μελανῶς ἢ κυανῶς ἐστιγμένα ἔλυτρα. Ἐκ τῶν πεντήκοντα περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *κλύτρα ἡ στικτὴ* (Clytra maculata), ἥτις ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν δρυῶν. Δ. Ν. Π.

κλυτρίδαι (οἱ) (Clytridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἔντομα μὲ σῶμα μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, ζωηροὺς χρωματισμούς, ἀπαντῶντα ἐπὶ τῶν θερμῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτώμενα. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν οὐσιῶν, ἀναλόγως τῶν διαφόρων γενῶν. Γνωστότερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι τὰ ἑξῆς: *κλύτρα*, *κοπτοκέφαλος*, *λαβιδόστομος*, *λαχναία* καὶ *χειλοτόμος*. Δ. Ν. Π.

κλύφι (τό), ὀρθότερον *κλίφι* καὶ *κελίφι*· ἐπένδυμα ἰδίᾳ τοῦ προσκεφαλαίου (ἡ λ. τουρκική, ἄσχετος πρὸς τὸ *κέλυφος*).

Κλὼ (Claus), ***Αἰμίλιος***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Κλάους* Αἰμίλιος).

κλωβίον (τό)· μικρὸς κλωβός.

κλωβοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς κλωβίων διὰ πτηνά.

κλωβὸς (ὁ)· φορητὸς ἐκ σύρματος οἰκίσκος πτηνῶν || μέσον δι' οὗ μεταφέρονται πτηνὰ ζωντανά || καθόλου, χῶρος πεφραγμένος διὰ πλέγματος, ἐμποδίζων τὴν ἔξοδον: «κλωβὸς πιθήκων, — λεόντων κττ.».

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *κλωβὸς* πᾶν κλειστὸν τεχνικῶς μέρος, φορητὸν ἢ μόνιμον, ὅπου ἐγκλείονται διάφορα πτηνὰ καὶ ἥμερα ἢ ἄγρια ζῷα. Ὁ κλωβὸς (κοιν. *κλουβὶ* ἢ *κλούβα*) ἔχει ποικίλον σχῆμα καὶ διαστάσεις, ἀναλόγως τῶν πτηνῶν ἢ ζῴων, ἅτινα θὰ διατηρηθῶσιν ἐν αὐτῷ. Οἱ κλωβοὶ δυνατὸν νὰ εἶναι *κινητοὶ* καὶ *μόνιμοι*. Κινητοὶ κλωβοὶ εἶναι συνήθως οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὰ διάφορα ᾠδικὰ πτηνὰ καὶ δὴ τὰ ἐξωτικὰ καὶ τοὺς ψιττακούς, ἀκίνητοι δὲ οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὰς ὄρνιθας, τοὺς φασιανούς, γενικῶς πάντα τὰ κατοικίδια ἀλεκτοροειδῆ, τὰς περιστερὰς καὶ σπανιώτερον διὰ τὰ ᾠδικὰ πτηνὰ καὶ τοὺς ψιττακούς, ἐφόσον πρόκειται περὶ εἰδικοῦ πτηνοτροφείου πρὸς βιομηχανικοὺς σκοπούς, ὡς καὶ διὰ τὰ διάφορα ἥμερα, ὡς κονίκλους, ἰνδικὰ χοιρίδια καὶ ἄγρια, ὡς λέοντας, τίγρεις, ἄρκτους κτλ. ζῷα.

Κινητοὶ κλωβοὶ διὰ μικρὰ πτηνά. Κατασκευάζονται εἴτε ἐκ ξύλου καθ' ὁλοκληρίαν, ἢ ἐκ καλάμων καὶ ξυλίνου δαπέδου, ἢ ἐκ σύρματος καὶ ξυλίνου δαπέδου, ἢ τελείως ἐκ σύρματος, λεπτοῦ ἢ παχέος, μετὰ δαπέδου ἐκ λευκοσιδήρου. Οἱ καταλληλότεροι εἶναι οἱ τελευταῖοι, ἀλλ' οἱ περισσότερον ἐν χρήσει οἱ ἐξ σύρματος μετὰ ξυλίνου δαπέδου. Οἱ συνήθεις κλωβοὶ ἔχουν σχῆμα ὀρθογώνιον μὲ

Digitized by Google

ἀμφικλινῆ τὴν στέγην, ἥτις δέον νὰ μὴ καλύπτεται ὑπὸ λευκοσιδήρου ἢ ὑφάσματος, διότι τοῦτο ἐμποδίζει νὰ διεισδύωσιν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες. Τὸ μῆκος τοῦ κλωβοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πτηνῶν, ἅτινα θέλουσι διατηρηθῆ ἐν αὐτῷ. Κλωβὸς μήκους 0,50 μ., πλάτους 0,30 καὶ ὕψους 0,60 ἀρκεῖ διὰ τὴν διαβίωσιν 8 — 10 μικρῶν ᾠδικῶν πτηνῶν. Αἱ ἐκ χαλκοῦ ἢ ὀρειχάλκου ῥάβδοι, αἱ περικλείουσαι τὰς πλευρὰς καὶ τὴν ὀροφὴν τοῦ κλωβοῦ, ἀπέχουσιν ἀλλήλων ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν πτηνῶν, ἅτινα θὰ ἐγκλεισθῶσιν ἐν αὐτῷ. Πάντως, δέον νὰ λαμβάνηται φροντίς, ὅπως ὑπάρχῃ ἀπόστασις τοσαύτη μόνον, ὥστε νὰ μὴ δύναται τὸ πτηνὸν νὰ περᾷ διὰ μέσου τούτων τὴν κεφαλήν του, διότι, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὑπάρχει κίνδυνος στραγγαλισμοῦ.

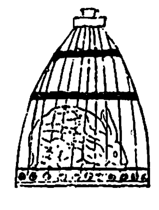

Κλωβὸς πρὸς διατήρησιν κονίκλων.

Ἀναλόγως τῶν διαστάσεών του ὁ κλωβὸς φέρει μίαν, δύο ἢ καὶ περισσοτέρας θύρας, τοποθετημένας εἰς διάφορα ἐπίπεδα καὶ πλευρὰς τούτου, ὥστε νὰ δύναται εὐκόλως νὰ εἰσέρχηται ἡ χεὶρ πρὸς τυχὸν σύλληψιν τοῦ πτηνοῦ καὶ τοποθέτησιν τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὸ ποτὸν καὶ τὴν τροφὴν σκευῶν. Αἱ θύραι δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμέναι δι' ἐλατηρίου, ὥστε νὰ κλείωσιν αὐτομάτως. Διὰ νὰ μὴ διασκορπίζεται ἡ τροφὴ εἰς τὸ ἔδαφος, κατὰ τὴν βάσιν τοῦ κλωβίου καὶ εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς πλευρὰς τοποθετοῦνται πήχεις ἐκ ξύλου, ὕψους 0,05—0,06 μ. καὶ ὑπεράνω τούτων, συνήθως, ὕαλοι ἁπλαῖ ἢ κεκοσμημέναι, αἵτινες ἀφ' ἑνὸς ἐμποδίζουσι νὰ διασκορπίζωνται αἱ τροφαὶ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιτρέπουσι τὴν διείσδυσιν τοῦ φωτὸς ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ. Τὸ δάπεδον ἀποτελεῖται ἐκ δίσκου λευκοσιδηροῦ (λαμαρίνας), ὅστις εἶναι κινητὸς καὶ σύρεται διὰ κρίκου, διὰ νὰ καθαρίζηται ἐκ τῶν ἀκαθαρσιῶν. Τὸ κινητὸν δάπεδον πλύνεται καθ' ἑκάστην διὰ ζέοντος ὕδατος μετὰ σάπωνος καὶ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος μετὰ διαλύσεως φαινικοῦ ὀξέος, εἶτα ἀπομάσσεται διὰ σπόγγου καὶ καλύπτεται ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος ποταμίας ἢ θαλασσίας καθαρᾶς καὶ στεγνῆς ἄμμου.

Διὰ τὴν τελείαν ἐπίπλωσιν τοῦ κλωβίου ἀπαιτοῦνται τὰ κάτωθι ἐξαρτήματα καὶ σκεύη: *Πέταυρα* (κοιν. *στηρίγματα*). Ταῦτα εἶναι κυλινδρικαί, μικροῦ διαμετρήματος, ξύλιναι ῥάβδοι. Ὁ ἀριθμὸς τούτων δέον νὰ μὴ εἶναι μέγας, οὔτε νὰ εὑρίσκωνται πλησίον ἀλλήλων, διότι ἐμποδίζουν τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν. Ἡ διάμετρος τούτων δέον νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ μέγεθος τῶν πτηνῶν, διότι ἐὰν εἶναι μεγαλυτέρας διαμέτρου τὸ πτηνὸν δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν, ἐὰν δὲ εἶναι μικροτέρας διαμέτρου, τὸ πτηνὸν ὀλισθαίνει κατὰ τὴν στήριξιν. Καλὸν εἶναι, διὰ νὰ στηρίζηται καλῶς τὸ πτηνόν, νὰ κόπτωνται οἱ ὄνυχες αὐτοῦ, ὅταν εἶναι ὑπερβολικῶς μεγάλοι. Ἐκτὸς τῶν πεταύρων τοποθετοῦσιν ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ καὶ αἰώρας ἐκ ξύλου ἢ μετάλλου. *Ταϊστήρια*. Ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ὀπτῆς γῆς ἢ ξύλου ἢ λευκοσιδήρου ἢ καὶ ὑάλου. Καταλληλότερα πάντων εἶναι τὰ ἐξ ὑάλου καὶ λευκοσιδήρου. Ἐντὸς τῶν ταϊστηρίων τοποθετοῦσι τὴν τροφὴν τῶν πτηνῶν. Πλεῖστα τούτων φέρουσι κάτωθεν δοχεῖον, ἐν ᾧ συναθροίζονται αἱ διασκορπιζόμεναι κατὰ τὸ φαγητὸν ὑπὸ τοῦ πτηνοῦ τροφαί. Παρὰ τὰ ταϊστήρια τοποθετοῦνται καὶ μία ἢ δύο ἐσχάραι ἐκ σύρματος πρὸς τοποθέτησιν τῶν χόρτων. Εἴς τινα ἄκραν τοῦ κλωβοῦ ἐπίσης τοποθετοῦσιν ὀστοῦν σηπίας (σουπιοκόκκαλο), ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν λείανσιν τοῦ ῥάμφους τῶν πτηνῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὴν τροφήν των μικρᾶς ποσότητος ἀσβέστου (ἣν περιέχει τὸ ὀστοῦν τοῦτο). Ταϊστηρίων ὑπάρχουσι πολλὰ συστήματα, ἐσωτερικά, ἐξωτερικά, περιστροφικὰ κτλ. *Ποτιστήρια*. Ταῦτα εἶναι ἁπλᾶ ἐξ ὑάλου καὶ ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ τοποθετοῦνται εἰς ἄκραν τινὰ τοῦ κλωβοῦ. Καταλληλότερα εἶναι τὰ σιφωνοειδῆ, κωνικὰ ἢ σφαιρικά, ἐσωτερικὰ ἢ ἐξωτερικά, ἅτινα διατηροῦσι διαυγὲς καὶ καθαρὸν τὸ ὕδωρ καὶ ἀφίνουσι νὰ ἐκρεύσῃ τόση ποσότης, ὅση καταναλίσκεται ἑκάστοτε ὑπὸ τοῦ πτηνοῦ. Κατὰ τὸν χειμῶνα δέον τὸ προσφερόμενον ὕδωρ νὰ μὴ ἔχῃ θερμοκρασίαν κατωτέραν τοῦ περιβάλλοντος. *Λουτῆρες*. Οὗτοι κατασκευάζονται ἐκ λευκοσιδήρου ἢ καὶ ὑάλου καὶ τοποθετοῦνται εἰς τὸ βάθος τοῦ κλωβοῦ. Καταλληλότεροι θεωροῦνται οἱ ὑέλινοι ἐξωτερικοί, οἵτινες τοποθετοῦνται ἐκτὸς τοῦ κλωβίου καὶ συγκοινωνοῦσι μετ' αὐτοῦ διὰ θύρας ἥτις κλείει αὐτομάτως μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ λουτῆρος. Πρὸς πρόληψιν ἐπιδημιῶν, δέον ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κλωβοῦ νὰ ὑπάρχῃ ποτιστήριον καὶ λουτήρ.

Κινητοὶ κλωβοὶ διὰ ψιττακούς. Ὁ διὰ ψιττακοὺς χρησιμοποιούμενος κλωβὸς ἔχει σχῆμα τετραγωνικὸν ἢ κυλινδρικόν. Ἀντὶ πεταύρων τοποθετεῖται ξύλινος ἱστὸς κυλινδρικός, φέρων κατὰ διαστήματα κυλινδρικά, βραχέα ἐκ ξύλου στηρίγματα. Κατὰ τὸ ἀνώτερον ἄκρον τοῦ ἱστοῦ τοποθετοῦνται ἐντὸς εἰδικῶν ὑποστηριγμάτων τὸ ταϊστήριον καὶ τὸ ποτιστήριον, καὶ κατὰ τὴν βάσιν του ὑπάρχει δίσκος ἐκ λευκοσιδήρου, ἐφ' οὗ καὶ στηρίζεται ὁ ἱστός, ὅπου συναθροίζονται αἱ ἀκαθαρσίαι. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ κλωβίου κρέμαται λεπτὴ ἅλυσις, ἐξ ἀλουμινίου συνήθως, ἀπὸ τῆς ὁποίας αἰωρεῖται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ πτηνὸν διὰ τοῦ ῥάμφους του.

Μόνιμοι κλωβοί. Οὗτοι τοποθετοῦνται ἐν τῇ αὐλῇ, τῷ κήπῳ, ἢ τῷ ἐξώστῃ τῆς οἰκίας. Οἱ κλωβοὶ οὗτοι κατασκευάζονται εἰς μέρος ὀλιγώτερον προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ ἐρείδονται κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου. Τὸ μῆκος τοῦ μονίμου κλωβοῦ ὡς καὶ τὸ ὕψος καὶ πλάτος (ἅτινα πάντοτε εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸ μῆκος) ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πτηνῶν, ἅτινα θὰ διαβιώσουν ἐν αὐτῷ. Συνήθως ὁ κλωβὸς διὰ κινητοῦ συρματίνου πλαισίου (τελλάρου) χωρίζεται εἰς δύο τμήματα. Εἰς τὸ ἓν τῶν τμημάτων τούτων ὑπάρχει μικρὰ δεξαμενὴ διὰ τὸ λουτρὸν καὶ τὴν πόσιν τῶν κατοίκων τοῦ κλωβοῦ, ὡς καὶ κατάλληλα δοχεῖα διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς τροφῆς. Εἰς τὸ ἕτερον τμῆμα ὑπάρχουν μικρὰ δενδρύλλια καὶ διάφορα φυτὰ ἢ χλόη. Τὰ ἄκρα ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ ἐρείδωνται καὶ ἐπὶ τοίχων, προφυλάσσονται ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα διὰ ὑαλοφράκτων πλαισίων, ἡ δὲ ὀροφὴ τούτων καλύπτεται διὰ κεράμων. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ τοίχου καὶ κατὰ τὸ $1/4$ περίπου τοῦ πλάτους, ὁ κλωβὸς καλύπτεται ἄνωθεν δι' ἐλασμάτων σιδηρῶν (τσίγκων), τὸ δὲ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς ὀροφῆς κλείεται διὰ συρματοπλέγματος. Αἱ θύραι τῆς συγκοινωνίας τοῦ κλωβοῦ πρὸς τὰ ἐκτὸς δέον νὰ εἶναι διπλαῖ, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερική, διὰ νὰ μὴ διαφεύγουσι τὰ πτηνά. Κατὰ τὸν χειμῶνα τὰ πτηνὰ περιορίζονται εἰς τὰ ὑαλόφρακτα τμήματα τοῦ κλωβοῦ, καὶ ἀναλόγως τῆς χώρας τῆς προελεύσεώς των τὸ τμῆμα τοῦτο θερμαίνεται ἢ οὔ.

Μόνιμοι κλωβοὶ δι' ἥμερα ἢ ἄγρια ζῷα. Οἱ κλωβοὶ διὰ τὰ ἥμερα ζῷα εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τοὺς διὰ τὰ πτηνὰ χρησιμοποιουμένους κλωβούς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ συρματόπλεγμα εἶναι ἰσχυρότερον. Διὰ τὰ ἁρπακτικὰ ζῷα κατασκευάζουσι κλωβοὺς ἐξ ἀνθεκτικῶν τετραγωνικῶν ἢ κυλινδρικῶν ῥάβδων.

Κλωβὸς δι' ὄρνιθας· βλ. *ὀρνιθών*.

Κλωβὸς διὰ περιστεράς· βλ. *περιστερεών*.

—*[Ἱστορ.]* Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦτο γνωστὴ ἡ κατασκευὴ *κλωβῶν* διὰ τὴν τοποθέτησιν ἐν αὐτοῖς διαφόρων πτηνῶν καὶ ζῴων. Οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν τοὺς κλωβοὺς *οἰκίσκους*, *ὀρνιθοτροφεῖα*, *καλιάς*, *καλιούς*, *κλωβοὺς* καὶ *κλωβία*. Τὰ διὰ τὰ ἄγρια ζῷα χρησιμοποιούμενα ἐκάλουν *γαλεάγρας*, καὶ *ζωγρεῖα* τοὺς κλωβοὺς τοὺς ἀδιαφόρως χρησιμοποιουμένους διὰ τὰ πτηνὰ ἢ τὰ ἄγρια ζῷα. Αἱ διάφοροι ἀναπαραστάσεις ἐπὶ μνημείων ἢ ἀλλαχοῦ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ

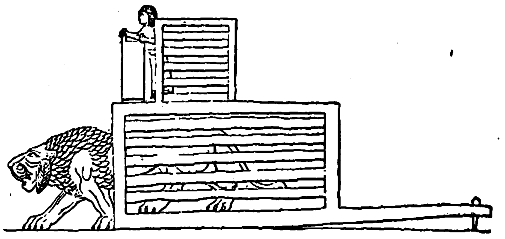

Κλωβὸς ἀσσυριακὸς πρὸς διαφύλαξιν λεόντων.

Ρωμαῖοι εἶχον διαφόρων εἰδῶν καὶ σχημάτων κλωβούς, κατεσκευασμένους ἐκ ξύλων, λύγου, καλάμων καὶ σιδηρῶν δοκῶν. Ἐν ἀναγλύφῳ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἀναπαρίσταται ἰδιόρρυθμος κλωβός, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτοποθετοῦντο αἱ πρὸς θυσίαν προοριζόμεναι ὄρνιθες, ἵνα μεταφερθῶσιν εἰς τὸν τόπον τοῦ θυσιαστηρίου. Ὁ κλωβὸς ἀναφέρεται καὶ ἦτο γνωστὸς καὶ εἰς τοὺς Ἑβραίους, ὡς εἰδικὸν σκεῦος πρὸς τοποθέτησιν καὶ μεταφορὰν ἢ διατήρησιν διαφόρων πτηνῶν. Εἰς διάφορα μνημεῖα ἀναπαρίστανται κλωβοὶ ἐκ χονδρῶν ξύλων κατεσκευασμένοι καὶ οἵτινες ἐχρησίμευον διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ διατήρησιν ἀγρίων ζῴων.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

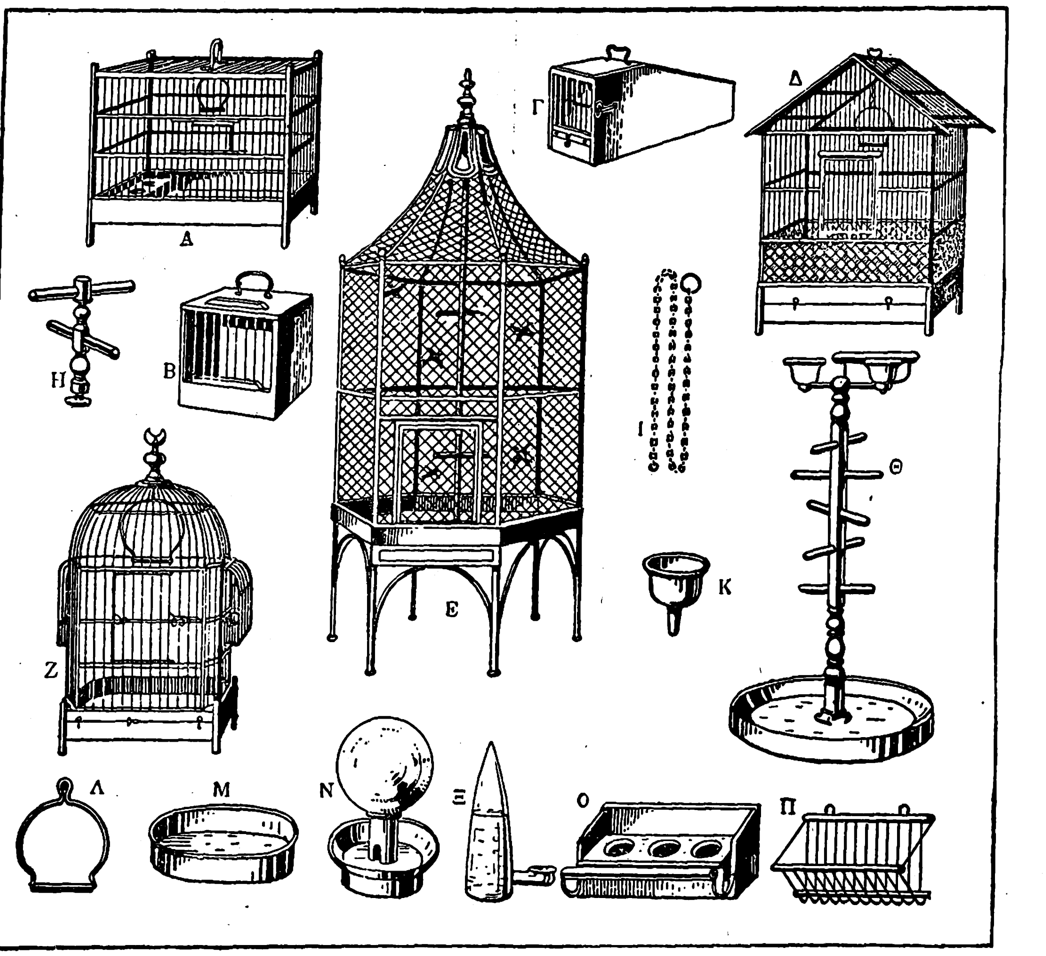

Κλωβοὶ καὶ προσαρτήματα τούτων.

[Α=Κοινὸς τετράπλευρος κλωβός. Β καὶ Γ=μικροὶ κλωβοὶ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν μεταφορὰν πτηνῶν. Δ=κλωβὸς μὲ ἀμφικλινῆ στέγην. Ε=μέγας κλωβὸς πρὸς τοποθέτησιν ἐντὸς κήπων. Ζ=κλωβὸς διὰ ψιττακοὺς καὶ μελοψιττάκους. Η=στήριγμα χρησιμοποιούμενον διὰ κλωβοὺς τῶν ψιττακῶν. Θ=στήριγμα διὰ ψιττακοὺς ἐλευθέρους καὶ δι' ἁλύσεως συγκρατουμένους ἐκ τοῦ ποδός. Ι=Ἅλυσις πρὸς συγκράτησιν ψιττακῶν. κ=Ταϊστήριον διὰ ψιττακούς. Λ=αἰῶραι πτηνῶν. Μ=λουτρῶν. Ν=ποτιστήριον σιφωνοειδὲς (ἐσωτερικόν). Ξ=ποτιστήριον κωνικὸν (ἐξωτερικόν). Ο=ταϊστήριον διὰ μικρὰ πτηνά. Π=ἐσχάρα πρὸς τοποθέτησιν τῶν χορταρικῶν.]

—*[Ναυτ. Φάρ.]* Ὁ *κλωβὸς* εἶναι τὸ ὑψηλότερον καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ φάρου, κατασκεύασμα, σιδηροῦν ἔχον τὸν σκελετόν, κρυσταλλόφρακτα τὰ πλάγια καὶ στεγαζόμενον διὰ χαλκίνου ἡμισφαιρικοῦ τρούλλου· ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται τὰ φωτιστικὰ τοῦ φάρου μηχανήματα καὶ τὰ παρελκόμενα αὐτῶν. Ἑδραζόμενος ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου μέρους τοῦ πύργου, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἐξ ἐλάσματος, χωνεύματος ἢ καὶ ἐκ τοιχοποιίας τοιχίου 1, ὅπερ πακτοῦται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων 2 τοῦ πύργου διὰ τῶν παρεκταμάτων 3 τῶν ὀρθοστατῶν 4, τῶν σχηματιζόντων μετὰ τῶν ὁριζοντίων συνδέσμων των 5 τὰ πλαίσια τοῦ ὑαλοστασίου τῶν κρυσταλλοπινάκων τοῦ κλωβοῦ 6, καὶ ἀπαρτιζομένου οὕτω θαλάμου πανταχόθεν κρυσταλλοφράκτου, καλουμένου φωτοστάσιον. Τὰ ἄνω ἄκρα τῶν ὀρθοστατῶν 4 συνδέονται στερρῶς διὰ κοχλιωτῶν περονῶν πρὸς τὴν ἐκ χυτοσιδήρου ἢ ἐκ κρατερώματος πυροβόλων κορωνίδα 7, ἔχουσαν κατὰ δια-

Digitized by Google

στήματα καλλιτεχνικὰς ὑδρορρόας 8· ἐπὶ τῆς αὐτῆς δὲ κορωνίδος στερεοῦνται καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τὰ κάτω ἄκρα τῶν, ἐν σχήματι τεταρτημορίων περιφερείας, δοκίδων 9 ἐκ σιδηρογωνιῶν, χρησιμευουσῶν ὡς σκελετοῦ διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ὑδατοστεγῆ στερέωσιν τῶν ἐκ φύλλου χαλκοῦ ἀτράκτων 10 τοῦ τρούλλου καὶ ὧν δοκίδων τὰ ἄνω ἄκρα συνδέονται διὰ περικοχλιωτῶν βλήτρων πρὸς τὴν στεφάνην 11 τοῦ ὑποβάθρου 12, τὸ ὁποῖον φέρει ὀπὰς ἐξαερισμοῦ καὶ ἐπικαλύπτεται διὰ τῆς σφαίρας 13. Τὴν σφαῖραν ταύτην καθὼς καὶ τὸ κέντρον τῆς στεφάνης 11, διαπερᾷ τὸ κάτω μέρος 14 τοῦ ἀλεξικεραύνου· τοῦτο δέ, ἀπολῆγον εἰς μίαν ἢ πλειοτέρας ἀκὰς 15 ἐκ λευκοχρύσου ἢ ἐπιμελῶς κεχρυσωμένου χαλκοῦ καὶ φέρον ἀνεμοδείκτην 16 καὶ διεύθυνσιν προσανατολισμοῦ 17 διὰ τῶν κυρίων σημείων N, S, E. καὶ W, ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὴν γῆν τῇ βοηθείᾳ ἀγωγοῦ 18 ἐξ ἐρυθροῦ χαλκοῦ, προσδενομένου εἰς τὴν πόρπην 19, παραθέοντος ἐξωτερικῶς ὅλον τὸ ὕψος τοῦ πύργου μεσολαβούντων μονωτήρων ἐκ πορσελλάνης καὶ ἀπολήγοντος εἰς φρεάτιον πλῆρες ἀνθρακοκόνεως, ἐν ᾗ θάπτεται ἡ πλὰξ τῆς γῆς, δυναμένη νὰ ἀφίεται καὶ εἰς τὸ φρέαρ τοῦ ὕδατος, ἢ καὶ εἰς τὸν θαλάσσιον βυθόν, ἐὰν ἡ θάλασσα εἶναι ἐγγύτατα τοῦ πύργου καὶ ἀβαθής. Τὸ δάπεδον 20 τοῦ κλωβοῦ ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸν θάλαμον ὑπηρεσίας 21 διὰ κλίμακος ταχείας κλίσεως 22, φέρει δὲ κάτωθέν του τροχαλίας

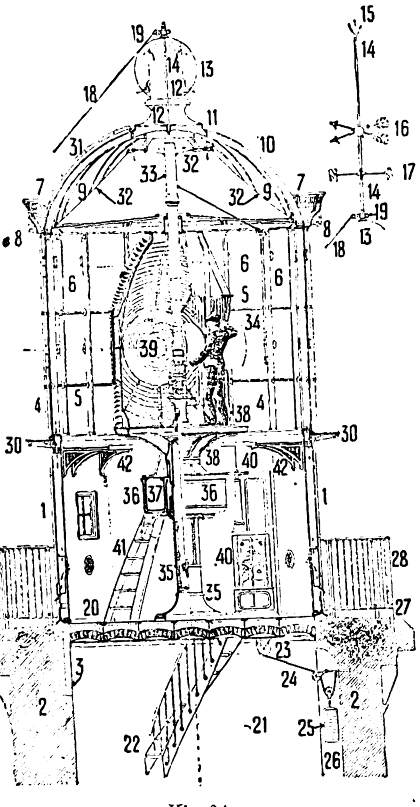

Κλωβός.

παραπομπῆς 23 διὰ τὸ συρματόσχοινον 24 τοῦ κινητηρίου βάρους 25, ὅπερ διὰ τῆς βραδείας ἐν τῇ αὔλακι 26 τοῦ πύργου πτώσεώς του θέτει εἰς περιστροφὴν τὸ σύνολον τοῦ ὀπτικοῦ καὶ τοὺς περιστροφικοὺς φάρους· πάντως τὸ δάπεδον 20 τοῦ κλωβοῦ ἀποτελεῖ ἑνιαῖον νοητὸν ἐπίπεδον μετὰ τοῦ τερματίζοντος τὸν κυρίως πύργον τοῦ φάρου ἐξώστου 27, τοῦ φέροντος προφυλακτικὸν κιγκλίδωμα 28. Ἐπενδύεται δὲ τὸ τοιχίον 1 ἐσωτερικῶς διὰ σανίδων ἐκ μαονίου, δρυός, ἢ τήκ, ἀφινομένων ἀεραγωγῶν 29 μετὰ ρυθμιστοῦ εἰσροῆς. Κλίμακες σιδηραῖ ἀφαιρεταὶ ἄγουν εἰς τὸν ἐξωτερικὸν ἐξώστην ἐπιθεωρήσεως 30 καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν κορωνίδα 7, ὁπόθεν μεταβαίνει ὁ φαροφύλαξ πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ ἀλεξικεραύνου διὰ τῆς μὴ ἀφαιρετῆς μέν, ἀλλὰ δυναμένης νὰ φέρηται παν τοῦ τῆς κορωνίδος κύκλῳ σιδηρᾶς κλίμακος 31 Τέλος ὁ οὐρανὸς 32, ἐξ ἐλάματος εἰς σχῆμα κωλούρου κώνου, στρέφοντος τὰ κοῖλα πρὸς τὸ κάτω, ἐμποδίζει τὰς ἐνδεχομένως εἰσελευσομένας διὰ τῶν ἀτράκτων τοῦ τρούλλου 10 σταγόνας τῆς βροχῆς νὰ πέσωσιν ἐν τῷ φωτοστασίῳ· τὸ ἄνω ἄνοιγμα 32 τοῦ οὐρανοῦ διαπερᾷ ὁ καπνοδόχος 33, δι' οὗ ἐκφεύγουσι τὰ ἀέρια τῆς καύσεως, τῆς ἐκφυγῆς κανονιζομένης διὰ τοῦ ρυθμιστοῦ καύσεως 34.

Οὕτως ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ τῶν νεωτάτου τύπου ἀστραπιαίων φάρων ὑπάρχουσι: Τὸ κοχλιωτὸν βάθρον 35 τῆς λεκάνης τοῦ ὑδραργυρολούτρου 36, συστήματος Bourdelles, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ ὑδράργυρος, ἐφ' οὗ ἐπιπλέει ὁ πλωτὴρ 37, ὁ ὑποβαστάζων τὸ ὑπόβαθρον 38 τοῦ ὀπτικοῦ 39, ὅπερ ἐπιπλέον ἐπὶ τοῦ ὑδραργύρου καθίσταται ἐλαφρόν, παρ' ὅλον τὸ βάρος του, καὶ δύναται εὐχερῶς νὰ περιστρέφεται διὰ τοῦ μηχανήματος περιστροφῆς 40, ὅπερ μεταβιβάζει εἰς τὸ ὀπτικὸν τὴν ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ κινητηρίου βάρους 25 ἐνέργειαν. Δευτέρα σιδηρᾶ κλῖμαξ 41, ταχείας κλίσεως καὶ αὕτη, μετάγει ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ κλωβοῦ εἰς τὸν ἐσωτερικόν του ἐξώστην 42, ἐφ' οὗ πατεῖ ὁ φαροφύλαξ, πρὸς μετάβασίν του εἰς τὸ ὑποβάθρον 38 διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ὀπτικοῦ καὶ τὴν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῆς ποιότητος τοῦ φέγγους τῆς φωτιστικῆς πηγῆς.

Οἱ κλωβοὶ τῶν φάρων σταθεροῦ ἢ σκαρδαμύσσοντος φωτός, ὡς καὶ οἱ τῶν παρατεινομένων ἀναλαμπῶν, δύνανται νὰ ὦσι πολυγωνικῆς ὁριζοντίου τομῆς, ὁπότε καὶ οἱ κρυσταλλοπίνακές των εἶναι ἐπίπεδοι. Εἰς τοὺς φάρους ὅμως ἀστραπιαίων ἐκλάμψεων οἱ κλωβοὶ εἶναι ἀπαραιτήτως—πρὸς ἀποφυγὴν παρασίτων ἀναλαμπῶν, ὀφειλομένων εἰς τὴν ἀνάκλασιν τῶν μετὰ ταχύτητος περιστρεφομένων δεσμῶν καὶ προσπιπτουσῶν ἐπὶ ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν—κυκλικῆς τομῆς καὶ οἱ κρυσταλλοπίνακές των κυλινδρικοί. Ὡσαύτως, εἰς ἄλλους κλωβοὺς οἱ ὀρθοστάται εἶναι κατακόρυφοι καὶ εἰς ἄλλους, ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς φάρους τῆς Τρίνιτυ Χάους, ἑλικοειδεῖς πρὸς ἀποφυγὴν γενέσεως σκοτεινῶν τομέων πρὸς ὡρισμένας διευθύνσεις, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς πρώτης κατηγορίας κλωβούς. Τέλος, τῶν μεγάλων θαλασσίων πτηνῶν προσελκυομένων ὑπὸ τῆς φλογὸς καὶ θραυόντων τοὺς κρυσταλλοπίνακας τῶν κλωβῶν, πολλοὶ τοιοῦτοι, ὡς ὁ φάρος μας τῆς νήσου Στροφάδων καὶ πλεῖστοι τῶν αὐτομάτων μας, περιβάλλονται ὁλόγυρα ὑπὸ ἀνθεκτικῶν συρματοπλεγμάτων φονευόντων τὰ προσπίπτοντα πτηνὰ πρὶν ταῦτα πέσωσιν ἐπὶ τῶν κρυσταλλοπινάκων. Σ. Ε. Λ.

—***κλωβὸς τοῦ Φαρανταίη***. Οὕτως ὀνομάζεται μεταλλικὸν πλέγμα ἢ ἔλασμα περιβάλλον πάντα χῶρον πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐν αὐτῷ ἐξαρτημάτων ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως ἐξωτερικῶν ἠλεκτρικῶν πεδίων. Ὁ κλωβὸς Φαρανταίη ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, ἠλεκτρικὸν διάφραγμα, στηρίζεται δὲ ἐπὶ τῆς ἰδιότητος τῶν ἠλεκτρικῶν φορτίων νὰ παραμένωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγωγίμων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γῆς μεμονωμένων σωμάτων. Σπουδαιόταται ἐφαρμογαὶ τοῦ κλωβοῦ τοῦ Φαρανταίη εἶναι τὸ ἀλεξικέραυνον τοῦ Meslen καὶ τὸ μεταλλικὸν ἔλασμα, διὰ τοῦ ὁποίου καλύπτονται τὰ ἐξαρτήματα τῶν δεκτῶν τοῦ ραδιοφώνου, ἵνα ἀποφευχθῇ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις ξένων ἠλεκτρικῶν πεδίων, ἧς ἀπόρροια θὰ ἦσαν παράσιτοι ἦχοι καὶ ἀδυναμία πρὸς ἐντελῆ συντονισμόν. Α. Π. Μ.

κλωγμὸς (ὁ), καὶ *κλωσμός*· ἀρχ., ἡ ἐνέργεια τοῦ κλώζειν, τὸ φωνεῖν *κλὼ κλώ*, ἐπὶ τῶν ὀρνίθων καὶ ἄλλων πτηνῶν, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπῳάσουν· || ἡ ἄναρθρος φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα παρακινηθῇ τὸ ὑποζύγιον πρὸς ταχυτέραν βάδισιν.

κλωδετίτης (ὁ) (Claudetit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν τριοξείδιον τοῦ ἀρσενικοῦ τοῦ τύπου $As_2 O_3$. Ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὅτι ἐκρυσταλλοῦτο εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν βαλεντινίτην, ἀπεδείχθη ὅμως βραδύτερον ὅτι οἱ κρύσταλλοι αὐτοῦ ἀνήκουν εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἡ δὲ παρατηρηθεῖσα ἀρχικῶς ρομβικὴ συμμετρία εἶναι ἀποτέλεσμα διδύμου κατασκευῆς. Παρουσιάζει σκληρότητα 1, εἰδικὸν βάρος 4,15, ἀπαντᾷ δὲ εἰς λεπτὰ φυλλάρια ἐπὶ ἀρσενοπυρίτου τοῦ Santo Domingo ἐν Πορτογαλίᾳ. Γ. Β.

Κλωδία (Clodia). Ἀδελφὴ τοῦ δημάρχου *Κλωδίου*, ζήσασα τὸν Α' αἰῶνα π. Χ. Νόμιμος σύζυγός της ἦτο ὁ ἐξάδελφος αὐτῆς Κ. Καικίλιος Μέτελλος Celer, ὕπατος τῷ 60 π. Χ. Ὑπῆρξε περιβόητος διὰ τοὺς ἔρωτάς της καὶ ἀφῆκεν ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἠθῶν τοῦ αἰῶνός της. Ὁ Κικέρων τὴν κατηγόρησεν ὅτι ἐδηλητηρίασε τὸν σύζυγόν της, διὰ νὰ εἶναι περισσότερον ἐλευθέρα μὲ τοὺς πολυαρίθμους φίλους της. Μεταξὺ τῶν πολλῶν θαυμαστῶν καὶ φίλων της εἶναι καὶ δύο ὀνομαστοὶ ἄνδρες εἰς τὴν λατινικὴν λογοτεχνίαν καὶ ἱστορίαν, ὁ Κάτουλλος, ὅστις εἰς τὰ ποιήματά του τὴν ὀνομάζει *Λεσβίαν*, καὶ ὁ Καίλιος. Αἱ λαμπραὶ ἑορταί, αἱ ὁποῖαι ἐδίδοντο πρὸς τιμήν της ὑπὸ τῶν νέων τῆς Ρώμης εἰς τοὺς κήπους τοῦ Τιβέρεως καὶ εἰς τὴν ἔπαυλίν της, πληροῦσι τὰ ἐρωτικὰ χρονικὰ τῆς Ρώμης. Αὐτὸς ὁ Κικέρων, ὅστις πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ διαζευχθῇ τὴν σεμνὴν Τερεντίαν του καὶ νὰ συζευχθῇ τὴν Κλωδίαν, ὀνομάζει αὐτὴν εἰς τὰς ἐπιστολάς του μὲ τὸ ὁμηρικὸν ἐπίθετον βοῶπις. Παρὰ πάντα τ' ἀνωτέρω ὅμως, ἡ Κλωδία δὲν ἦτο κοινὴ πόρνη. Αἱ σχέσεις αὐτῆς μὲ τὸν Κάτουλλον καὶ τὸν Καίλιον δεικνύουν ὅτι ἠγάπα τὰ γράμματα καὶ ἐγνώριζε ν' ἀναζητῇ τοὺς λογίους καὶ πνευματώδεις ἄνδρας. Μετὰ τὸ 55 ἔτος π. Χ. δὲν ἀναφέρεται πλέον.

—**Κλωδία *γενεὰ*** (Clodia gens). Ὄνομα ρωμαϊκῆς οἰκογενείας, τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ὄνομα Claudia, τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ δημώδης τύπος, ἐμφανιζόμενος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἐλευθέρας πολιτείας. Εἶναι κλάδος τῆς οἰκογενείας τῶν Κλαυδίων, οἱ δὲ ἀνήκοντες εἰς αὐτὴν εἶναι γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα *Κλώδιος* (Clodius). Ν. Ζ.

Κλώδιος (Clodius). Ὀνομαστότεροι τῶν Κλωδίων εἶναι:

—1) ***Πόπλιος Ἄππιος Κλώδιος Ποῦλχερ***. Πρῶτος προσέλαβε τὸ δημῶδες ὄνομα Clodius ἀντὶ Claudius, ἵνα μὲ αὐτὸ κερδήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ ὄχλου. Εἶναι ὁ πολιτικὸς καὶ διαβόητος δημαγωγὸς (93—52), ἐκ φύσεως ἔχων κλίσιν εἰς πράξεις στασιαστικάς. Ἠγωνίσθη (70—67) ὑπὸ τὸν σύγγαμβρόν του Λούκουλλον κατὰ τοῦ Μιθραδάτου, μετὰ τὴν νίκην δὲ κινήσας εἰς στάσιν κατ' αὐτοῦ τοὺς στρατιώτας ἐστέρησεν αὐτὸν τοὺς καρποὺς τῆς νίκης του. Ἕνεκα τούτου ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν καὶ νὰ φύγῃ εἰς Κιλικίαν, πρὸς τὸν διοικητὴν αὐτῆς Κ. Μάρκιον, ἐπίσης σύγγαμβρόν του, ὅστις ὠνόμασεν αὐτὸν διοικητὴν ἑνὸς μικροῦ στόλου· ἀλλὰ συνελήφθη ὑπὸ τῶν πειρατῶν καὶ μόλις ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου ἠλευθερώθη καὶ ἦλθεν εἰς Συρίαν. Καὶ ἐκεῖ δὲ ἐκίνησε ταραχὰς καὶ ἐκινδύνευσεν ἡ ζωή του, μετὰ δυσκολίας κατορθώσας νὰ διαφύγῃ εἰς Ρώμην. Τότε ἤρχισε νὰ ἐκβιάζῃ πολλοὺς καὶ κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (65 π. Χ.), ἀλλὰ διέφυγε τὴν τιμωρίαν καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Γαλατίαν, ἔνθα ἤρχισε τὸν πλουτισμὸν μὲ τρόπον λίαν ἄδικον. Τῷ 61 π. Χ., ἐπειδὴ προσέβαλε δημοσίᾳ τὴν θρησκείαν, κατεδιώχθη, ἐναντίον του δὲ ὡμίλησε καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Κικέρων, ἐν τούτοις ἠθωώθη καὶ ἀπῆλθεν ὡς ταμίας εἰς Σικελίαν. Ἐπειδὴ ἠγάπα τὴν Πομπηΐαν, σύζυγον τοῦ μεγάλου ποντίφικος Ἰουλίου Καίσαρος, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν πλησιάσῃ, εἰσέδυσε λαθραίως ὡς γυνὴ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καίσαρος, καθ' ὃν χρόνον αἱ γυναῖκες ἐτέλουν μυστικὴν ἑορτὴν εἰς τὴν Καλὴν Θεάν. Ἀνακαλυφθεὶς καὶ συλληφθεὶς κατεδιώχθη διὰ τὴν ἀνοσίαν του πρᾶξιν καὶ ἐδικάσθη· ἀλλ' ἐπέτυχε ν' ἀθωωθῇ δεκάσας τοὺς δικαστάς. Τῷ 59 π. Χ., διὰ νὰ νικήσῃ τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ ἰδίως τὴν μερίδα τοῦ Κικέρωνος, μετετάχθη ἐκ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἡ οἰκογένειά του ἔκπαλαι, εἰς τὴν τάξιν τῶν πληβείων, υἱοθετηθεὶς ἑκουσίως ὑπὸ πληβείου τινός. Τότε ἔλαβε καὶ τὸν δημώδη τύπον τοῦ ὀνόματός του Clodius, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεδίωξε τὴν δημαρχίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπέτυχε (58 π. Χ.), βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐπὶ τῆς δημαρχίας του ἐψήφισε πολλοὺς νόμους πρὸς ἐλάττωσιν τῆς δυνάμεως τῆς συγκλήτου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ περὶ ἐξορίας τοῦ Κικέρωνος διὰ τὸν φόνον τῶν συνωμοτῶν νόμος καὶ ὁ περὶ διανομῆς δωρεὰν σίτου εἰς τὸν λαόν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀπήλλαττεν αὐτὸν τοῦ σπουδαιοτέρου ἀντιπάλου του, ὁ δὲ δεύτερος καθίστα αὐτὸν ἀγαπητὸν εἰς τὸν ὄχλον, τὸν ὁποῖον ἔκτοτε μετεχειρίσθη πρὸς τρομοκράτησιν τῆς Ρώμης. Ἐσχημάτισεν ἔνοπλον συμμορίαν, τῆς ὁποίας πρώτη πρᾶξις ἦτο ἡ πυρπόλησις τῆς οἰκίας τοῦ Κικέρωνος. Καὶ αὐτὸν τὸν Πομπήϊον τὸν ἠνάγκασε νὰ μένῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀποκλείσας οὕτως αὐτὸν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς συγκλήτου. Βραδύτερον κατώρθωσεν ἡ σύγκλητος νὰ ἀντιτάξῃ πρὸς αὐτὸν ἕτερον πληβεῖον, τὸν Ἄννιον Μίλωνα, καὶ νὰ ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Κικέρωνα. Κατ' ἀμφοτέρων ἐπετέθη ἀκάθεκτος ὁ Κλώδιος, μὴ διστάσας νὰ προσεταιρισθῇ καί τινας τῶν πρώην ἐχθρῶν του, καὶ αὐτὸν τὸν Πομπήϊον. Αἱ πράξεις τοῦ Κλωδίου παρέσχον μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν μετέπειτα τριανδρίαν, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόδρομος αὐτῆς. Τῷ 53 π. Χ., ὅτε ὁ μὲν δήμαρχος Μίλων ἐζήτει νὰ γίνῃ πραίτωρ, ὁ δὲ Κλώδιος ὕπατος, ἐπειδὴ ἤρχισαν μάχαι εἰς τοὺς δρόμους τῆς Ρώμης μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μίλωνος καὶ τῆς συμμορίας τοῦ Κλωδίου, ἠμποδίσθη ἡ ἐκλογή, καὶ τὸ ἔτος 52 ἤρχισε χωρὶς νὰ ἔχῃ ἡ Ρώμη ὑπάτους καὶ πραίτωρας. Τὴν 19 Ἰανουαρίου συνηντήθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι εἰς τὴν Ἀππίαν ὁδόν, ἐκτὸς τῆς Ρώμης, καὶ ἤρχισε δεινὸς ἀγών, τοῦ ὁποίου ἀποτέλεσμα ἦτο ὁ φόνος τοῦ Κλωδίου. Τὸ πτῶμά του μετεφέρθη εἰς Ρώμην, ἔνθα ὁ λαὸς τῷ προσέφερε μεγάλας τιμάς. Τὸν Μίλωνα, κατηγορηθέντα διὰ τοῦτο, ὑπερήσπισεν ὁ Κικέρων (pro Milone), ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος, διότι ὁ Μίλων ἐξωρίσθη.

—2) ***Τίτος Κλώδιος Ἔπριος Μάρκελλος***. Ρωμαῖος ρήτωρ, ἀκμάσας τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ. καὶ καταγόμενος ἐκ ταπεινῆς οἰκογενείας τῆς Καπύης. Ἐγένετο πραίτωρ (57 μ. Χ.) καὶ εἶτα ὕπαρχος τῆς Λυκίας καὶ Παμφυλίας, ἔνθα τὰ μέγιστα κατεπίεσε τοὺς κατοίκους· κατηγορηθεὶς δὲ ἀνεκλήθη, ἐδικάσθη καὶ ἠθωώθη ὑπὸ τῆς συγκλήτου. Τῷ 61 ἔγινεν ὕπατος καὶ βραδύτερον (70—73) ἀνθύπατος τῆς Ἀσίας. Τῷ 74, ἐκ δευτέρου, ἔγινεν ὕπατος ἀσκῶν μεγάλην ἐπιρροὴν παρὰ τῷ Βεσπασιανῷ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐν τούτοις συνώμοσε (79), ἀποτυχούσης τῆς συνωμοσίας ηὐτοκτόνησε.

—3) ***Λεύκιος Κλώδιος Μάκερ***. Ὡς ὕπαρχος τῆς 3ης λεγεῶνος Αὐγούστας ἐν Ἀφρικῇ, εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ εἶναι διοικητὴς τῆς συγκλήτου ἐν Ἀφρικῇ, καὶ ἐπειδὴ δὲν τὸ ἐπέτυχεν ἀπεστάτησεν ἐπὶ Νέρωνος (68 μ. Χ.) καὶ ἤρχισε νὰ συγκεντρώνῃ στρατεύματα καὶ ν' ἀργυρολογῇ μετὰ μεγάλης σκληρότητος. Τοῦτο συνετέλεσεν ὥστε ν

Digitized by Google

μισηθῇ ὑπὸ πάντων, καὶ ὅταν ἦλθεν ἐναντίον αὐτοῦ ὁ ὑπὸ τοῦ νέου αὐτοκράτορος Γάλβα πεμφθεὶς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος Τρεβώνιος ἐγκατελείφθη ὑπὸ πάντων καὶ τὰ ὄνειρά του ἐματαιώθησαν.

—4) *Δέκιμος Κλώδιος Ἀλβῖνος.* Ρωμαῖος ἐπιφανής, γεννηθεὶς τῷ 140 μ. Χ. ἐν Ἀδρουμήτῳ τῆς Λιβύης Δίαν ἐνωρὶς κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους λεγεῶνας, ἀποκτήσας μεγάλην πεῖραν τῶν στρατιωτικῶν. Ὅτε ἀπεστάτησεν ὁ Ἀβ. Κάσσιος ἐν Βιθυνίᾳ, διωρίσθη διοικητὴς τοῦ κατ' αὐτοῦ ἀποσταλέντος στρατοῦ (175 μ. Χ.). Ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην νικητής, ἔγινεν ὕπατος. Τῷ 182 εὑρίσκομεν αὐτὸν μαχόμενον ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Κουάδων ἐν Δακίᾳ, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ἐν Γαλατίᾳ ἐναντίον ἄλλων γερμανικῶν φύλων. Ἐκ τῆς Γαλατίας ἦλθεν εἰς Βρεττανίαν, τῆς ὁποίας ἔγινεν ὕπαρχος, ἑτοιμαζόμενος διὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα. Τὴν αὔξουσαν δύναμίν του φοβούμενος ὁ αὐτοκράτωρ Σεπτίμιος Σεβῆρος, ὠνόμασεν αὐτὸν καίσαρα καὶ υἱοθέτησεν αὐτόν, καταστήσας οὕτω διάδοχον. Παρ' ὅλα ταῦτα, τῷ 196, ἔλαβεν αὐθαιρέτως τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐκάλεσε τὸν στρατὸν ἵνα τὸν ὑποστηρίξῃ. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκήρυξεν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατόν. Οἱ ἀντίπαλοι συνηντήθησαν εἰς Λυὼν τῆς Γαλατίας, ἔνθα γενομένης μάχης (19 Φεβρουαρίου 197) ἐνικήθη ὁ Κλώδιος καὶ ἐφονεύθη.

—5) *Μᾶρκος Κλώδιος Μάξιμος.* Ρωμαῖος ἐπιφανής, ἀναδειχθεὶς (ἀρχαὶ Γ' αἰῶνος μ. Χ.) ὡς στρατιωτικός. Κατ' ἀρχὰς ἔγινε χιλίαρχος, εἶτα πραίτωρ, ἀνθύπατος Βιθυνίας, Ἑλλάδος καὶ Ναρβωνίτιδος Γαλατίας, ὕπατος δύο φορὰς καὶ ἅπαξ πολίαρχος. Ἐνίκησε τοὺς Σαρμάτας εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν καὶ τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὸν Ρῆνον. Συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Βαλβίνου ἔλαβε μετ' αὐτοῦ αὐθαιρέτως τὸν τίτλον τοῦ καίσαρος (238 μ. Χ.), ἀλλὰ μετὰ 99 ἡμέρας καθῃρέθη.

—6) *Γάϊος Κλώδιος Λικῖνος.* Ἱστορικὸς Ρωμαῖος ἀκμάσας ἐπὶ Αὐγούστου. Συνέθεσεν ἱστορίαν τῆς Ρώμης ἀπὸ τῶν καρχηδονιακῶν πολέμων μέχρις Αὐγούστου, τῆς ὁποίας ὁ Τίτος Λίβιος ἀναφέρει τὸ τρίτον βιβλίον. Τῷ 4 π. Χ. ἐγένετο ὕπατος.

—7) *Πόπλιος Κλώδιος Τουρρῖνος.* Ὄνομα δύο ρητόρων, πατρὸς καὶ υἱοῦ, οἵτινες ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Σενέκα εἰς τὸ ἔργον του «Naturales questiones». Ἤκμασαν τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα.

Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Κλωδίων (Clodion). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχουσιν ἐξηκριβωμέναι πληροφορίαι. Κατά τινας ἡ ἕδρα αὐτοῦ εὑρίσκετο εἰς τὴν βορείαν περιοχὴν τῆς Γαλατίας, ὅπόθεν καὶ ἐξεκίνησε διὰ νὰ κατακτήσῃ τὸ Καμπραί. Νικήσας ἐπανειλημμένως τοὺς Ρωμαίους, ἠδυνήθη νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ βασίλειόν του μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σόμμ. Μετὰ τινα ὅμως χρόνον ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Ἀετίου, ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Τὰ γεγονότα ταῦτα ὑποτίθεται ὅτι συνέβησαν περὶ τὸ 431 μ. Χ., τοῦ Κλωδίωνος βασιλεύσαντος μέχρι τοῦ 448. Νεώτεροί τινες συγγραφεῖς φρονοῦν, ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ Κλωδίονος ἐπεξετείνετο ἐπὶ ὅλων τῶν Φράγκων, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη θεωρεῖται ἀβάσιμος. Μ. Ν. Δ.

Κλώδωνες (αἱ) /*Ἀρχ.*/. Γυναῖκες μετέχουσαι τῶν ὀρφικῶν καὶ διονυσιακῶν ὀργίων εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην. Εἰς Παλατίτσαν εὑρέθη ἀνάγλυφον, εἰς τὸ ὁποῖον παρίσταται μία τούτων κρατοῦσα ὄφιν. Ἐκ τούτου δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ λατρεία αὕτη ἀνάγεται εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους, ἐὰν σκεφθῇ ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν μινωϊκῶν εὑρημάτων τῆς Κνωσσοῦ ὑπάρχουν γυναῖκες κρατοῦσαι ὄφεις. Αἱ Κλώδωνες ἦσαν γνωσταὶ καὶ μὲ τὸ ὄνομα *Μιμαλλόνες.* Ν. Ζ.

Κλωζὲλ (Clausel, ἢ Clauzel), ***Βερτράνδος***, *κόμης* —. Γάλλος στρατάρχης (1772—1842). Κατατaχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν τῷ 1791, διέπρεψε ταχέως εἰς τὰς ἐκστρατείας τοῦ στρατοῦ τοῦ Βορρᾶ καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων, λόγῳ δὲ τῆς ἀνδρείας του προὐβιβάσθη ταχέως εἰς ὑποστράτηγον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπατείας καὶ κατόπιν τῆς αὐτοκρατορίας κατέλαβε σπουδαιοτάτας θέσεις ἐν τῷ στρατῷ, ἄλλοτε ὡς ἐπιτελάρχης καὶ ἄλλοτε ὡς ἀρχιστράτηγος. Κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους διέπρεψεν ἐν Ἰταλίᾳ, Δαλματίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου ἐπέδειξε πρωτοβουλίαν καὶ ἀποφασιστικότητα ἀξιοθαύμαστον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ὑπηρέτησεν ὑπὸ τοὺς Βουρβώνους. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς νήσου Ἔλβας προσέτρεξεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν Κεραμεικόν, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος διοικητὴς τῆς ἐν Βορδῷ ἑδρευούσης ΙΑ' μεραρχίας. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλῶ, περιληφθεὶς εἰς τὸν κατάλογον τῶν προγεγραμμένων, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀμερικήν, ὅπόθεν ἐπέστρεψε τῷ 1820 καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῷ 1827, ἠκολούθησε τοὺς φιλελευθέρους, ἐπεδοκίμασε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1830 καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ἀπεστάλη εἰς τὸ Ἀλγέριον, ὅπου διωργάνωσε τὸν ἐκεῖ στρατὸν καὶ κατήγαγε σημαντικὰς νίκας κατὰ τῶν ἰθαγενῶν. Μετὰ ἓν ἔτος ἀνακληθεὶς ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως στρατάρχης τῆς Γαλλίας καὶ ἤρχισεν ἐκ νέου ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν, ἐνδιαφερόμενος κυρίως διὰ τὴν κατάκτησιν καὶ τὸν ἐποικισμὸν τοῦ Ἀλγερίου. Ἐπιτυχὼν ν' ἀποσταλῇ καὶ ἐκ δευτέρου ὡς διοικητὴς τοῦ Ἀλγερίου, τῷ 1835, ἀλλὰ μὴ ὑποστηριχθεὶς ὅσον ἔδει ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως, ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντίνης καὶ ἀνεκλήθη ὡς ὑπεύθυνος τῆς ἥττης. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν κατέλαβε τὴν ἐν τῇ βουλῇ ἕδραν του. Μ. Ν. Δ.

κλώζω· ἀρχ. φωνάζω *κλώ κλώ*, ἐπὶ τῶν ὀρνίθων, κοιν. *κλωσσῶ* (βλ. λ.)· ‖ ἐκβάλλων φωνὴν ἄναρθρον παρακινῶ τὸ ὑποζύγιον πρὸς ταχυτέραν βάδισιν.

κλωθογυρίζω· γυρίζω κυκλοτερῶς, στριφογυρίζω· ‖ μεταφ. ὑπεκφεύγω, διστάζω, προσπαθῶ νὰ ἀποφύγω.

κλωθογύρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλωθογυρίζω, στριφογύρισμα· ‖ ἡ συστροφὴ τῶν ὑδάτων: «τὰ κλωθογυρίσματα τοῦ ποταμοῦ» ‖ ὑπεκφυγή, προσπάθεια πρὸς ἀποφυγήν.

κλωθοειδὴς (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπίπεδος καμπύλη, ἥτις ἔχει καμπυλότητα ἀνάλογον τοῦ τόξου της. Εὑρέθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Jacques Bernoulli (1744) καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Κορνὺ κατὰ τὴν σπουδὴν τῶν φαινομένων τῆς διαθλάσεως τοῦ φωτός. Ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τοῦ Cesaro ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει τὴν ἠλακάτην. Σ. Μ.-Ο

κλώθω, *ἀόρ. ἔκλωσα—ἐκλώσθην*, παθ. μετχ. *κεκλωσμένος*· κατασκευάζω νῆμα ἐξ ἐρίου, βάμβακος κττ., νήθω, κοιν. *γνέθω*· ‖ μεταφ. ἀναβάλλει, βραδύνει, ἀργεῖ εἰς τὴν φράσ. «τὸ κλώθει»: «μᾶς ὑπόσχεται πῶς θὰ τὸ κάμῃ, μὰ τὸ κλώθει» ‖ ὁμιλῶ περὶ ἔρωτος, ἀρέσκομαι εἰς τὸν ἔρωτα, ἐρωτοτροπῶ.

Κλωθὼ /*Μυθολ.*/. Μία τῶν τριῶν Μοιρῶν, θυγατέρων τῆς Νυκτός. Ὁ Πλάτων ὀνομάζει εἰς τὴν «Πολιτείαν» του θυγατέρας τῆς Ἀνάγκης καὶ τὰς παριστᾷ καθημένας καὶ ψαλλούσας. Ἡ Κλωθὼ ψάλλει τὸ παρὸν καὶ ὡς κλώθουσα ἐκφράζει τὴν ἀκαταμάχητον πλοκὴν τῶν γεγονότων τῶν ἀποτελούντων τὴν ζωήν. Ἡ δρᾶσίς της ἀρχίζει εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν καὶ καταλήγει εἰς τὸ μνῆμα. Κλώθει δὲ τὴν κλωστήν, ἥτις προσδιορίζει τὸ μῆκος τοῦ βίου ἑκάστου ἀνθρώπου. Ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου ἀναφέρεται ὡς μία ἡ Κλωθώ, ἐνῷ ὁ Ὅμηρος ἔχει τὸν πληθυντικὸν Κλῶθες (Ὀδ. η, 197). Ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης σχηματίζουν σύμπλεγμα τριῶν ἀδελφῶν, εἰκονιζομένων ὁτὲ μὲν ὑπὸ μορφὴν γραιῶν, ὁτὲ δὲ ὑπὸ μορφὴν γυναικῶν εἰς ὥριμον ἡλικίαν, μὲ σοβαρὰν καὶ αὐστηρὰν φυσιογνωμίαν. Εἰς τὸ μαρμάρινον ἀνάγλυφον τῆς συλλογῆς τοῦ Humboldt ἡ Κλωθὼ κάθηται καὶ ἔχει τὰ σύμβολα καὶ τὴν στάσιν τῆς κλωθούσης γυναικός. Ν. Ζ

Κλωκὸς /*Γεωγρ.*/. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (ὑψ. 1780 μ.) τοῦ ἐν Ἀχαΐᾳ ὄρους *Κερύνεια* (βλ. λ.). Λέγεται καὶ *Φτέρη.*

Κλωκωτὸς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν Τρικκάλων - Λαρίσης πρὸς Α. τῶν Τρικκάλων καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον (1928) 567. Χ. Δ.

Κλωμηδάδος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον καὶ κοινότης τῆς νήσου Λέσβου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μηθύμνης. Κάτ. 643 (1928). Ἔχει ταχυδρομεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ παράγει κυρίως ἔλαιον. Δυτικῶς τοῦ χωρίου κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Νάπης. —Π.

κλὼμπ (τὸ) (club)· βλ. λ. *λέσχη.*

—**κλὼμπ** (club). Λέξις ἀγγλική, σημαίνουσα ράβδον, ρόπαλον, μπαστούνι, κοντὸν ἀθλητικῶν παιδιῶν. Ἐξ αὐτῆς ὠνομάσθη καὶ ἡ ράβδος, τὴν ὁποίαν φέρουν οἱ Ἄγγλοι ἀστυνομικοὶ καὶ τὴν ὁποίαν ἡ ἀγγλικὴ ὀργανωτικὴ ἀποστολὴ τῆς ἀστυνομίας ἐν Ἑλλάδι εἰσήγαγε καὶ παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ 1921. Τὸ κλὼμπ ὠνομάσθη ἑλληνιστὶ εἰς τοὺς σχετικοὺς κανονισμοὺς «ἀστυνομικὴ ράβδος», ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀστυνομικῶν καὶ κοινὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποδηλοῦται διὰ τῆς ἀγγλικῆς λέξεως. Τὸ ἑλληνικὸν κλὼμπ εἶναι ράβδος ξυλίνη, βάρους 175 δραμίων, μήκους 35 ἑκατοστομέτρων, καὶ περιμέτρου 10 ἑκατοστ. κατὰ τὸ κάτω ἄκρον, ὅπερ εἶναι λεῖον. Ἡ λαβὴ εἶναι λεπτοτέρα καὶ φέρει τέσσαρας ἀναγλύφους δακτυλίους, ἵνα κρατῆται ἀσφαλέστερον διὰ τῆς χειρός, καθὼς καὶ μικρὸν δερμάτινον λωρίον, ὅπερ κατὰ τὴν χρῆσιν περιβάλλει τὸν καρπὸν τῆς χειρός. Φυλάσσεται εἰς τὸ δεξιὸν θυλάκιον τῆς περισκελίδος, ὅπερ ἐπὶ τούτῳ εἶναι κατεσκευασμένον βαθύτερον, καὶ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων ὡς πρῶτον ὅπλον ἀμύνης, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ὡς ὅπλον ἐπιθέσεως κατὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ἀπαγορευομένης τῆς χρήσεως αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς κοιλίας. Μ. Δ. Β.

Κλωμπέργκιος (Clauberg), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1625—1665). Κατ' ἀρχὰς διδάσκαλος, ἐχρημάτισε βραδύτερον μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Hernborn. Ὁ Κλωμπέργκιος ἀνήκει εἰς τοὺς Γερμανοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Καρτεσίου, μετ' ἄλλων δὲ ἐξήνεγκε καὶ διδάγματα προσεγγίζοντα πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς *συμπτωσιαρχίας* (Occasionalismus). Ἔγραψε: «Logica vetus et nova» (1656), «Opera philosophica» (1691). Σ. Μ. Κ.

κλών, *—ωνὸς* (ὁ)· τρυφερὸς κλάδος, κοιν. *κλωνάρι*: «*κλὼν μυρσίνης, — δάφνης*».

κλωνὰ (ἡ)· δημοτ., νῆμα διὰ ράψιμο, κλωστὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὡρισμένου μήκους: «*πέρασέ μου τὴν κλωνὰ 'ς τὴ βελόνα*», «*κοντὸς ἴσα μὲ μιὰ κλωνά*».

κλωνανθὴς (ὁ, ἡ), *—ἐς* (τό)· ὁ ἔχων κλωνάρια ἀνθισμένα, ὁ θάλλων ἅμα καὶ ἀνθῶν.

κλωναράκι (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κλωνάρι* (βλ. λ.).

κλωνάρι (τό)· τρυφερὸς κλάδος, βλαστός, βλαστάρι: «*κλωνάρι μυρτιᾶς*, — *ἐλιᾶς*» (ὑποκορ. τοῦ *κλὼν* ἄνευ ὑποκοριστικῆς σημασίας).

Κλωνάρι(ν) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ ἐπαρχίαν Λεμεσοῦ. Κάτοικοι 80. Κ. Μ. Κ.

Κλωνάριον. Ἑταίρα τῆς ἀρχαιότητος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ εἰς τοὺς «Ἑταιρικοὺς διαλόγους» αὐτοῦ.

κλωναρόφυλλο (τό)· φύλλον τοῦ κλωναριοῦ, ἀντίθ. *ριζόφυλλο*, ἐπὶ τῶν ποωδῶν φυτῶν.

Κλωνᾶς. Ἕλλην μουσικός, ἀκμάσας, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων, τὴν ὁποίαν μᾶς γνωρίζει ὁ Πλούταρχος, μεταξὺ τῶν χρόνων τῶν μουσικῶν Τερπάνδρου καὶ Ἀρχιλόχου, ἤτοι κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος. Ἡ πατρὶς τοῦ Κλωνᾶ παραμένει ἀκαθόριστος, διότι, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας, κατὰ μὲν τὴν ἀρκαδικὴν παράδοσιν κατήγετο ἐκ Τεγέας, κατὰ δὲ τὴν βοιωτικὴν ἐκ Θηβῶν. Ὁ Κλωνᾶς ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν ἀρχαίων ὡς ὁ εὑρετὴς τῶν αὐλῳδικῶν νόμων, ὅπως ὁ Τέρπανδρος τῶν κιθαρῳδικῶν. Οἱ αὐλῳδικοὶ οὗτοι νόμοι, ἤτοι οἱ κανόνες τοῦ ᾄσματος τῇ συνοδείᾳ τοῦ αὐλοῦ, ἦσαν, ὅπως καὶ οἱ κιθαρῳδικοί, ἑπτά: ὁ ἀπόθετος, ὁ ἔλεγος, ὁ κωμάρχιος, ὁ σχοινίων, ὁ κηπίων, ὁ ἐπικήδειος καὶ ὁ τριμελής, ὡς ἀπαριθμεῖ αὐτοὺς ὁ Πλούταρχος. Εἰς τὸν Κλωνᾶν ἀποδίδεται ἐπίσης καὶ ἡ εὕρεσις τῶν προσοδίων καὶ ἡ ποίησις τῶν ἐλεγείων καὶ ἑξαμέτρων, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ αὐτὸς Πλούταρχος, εἰς ἀμφοτέρας τοῦ ὁποίου μαρτυρίας βασιζόμενοι, δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ἀμέσως μετὰ τὸν Τέρπανδρον, ἡ αὐλῳδία ἔλαβε μεγάλην διάδοσιν διὰ τοῦ Κλωνᾶ, ἐπινοητοῦ αὐτῆς καὶ σημαντικοῦ ἀντιπάλου τῆς τερπανδρείου κιθαρῳδίας. Β. Δ. Θ.

Κλωνὴς /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ νοτία τῆς νήσου *Πολυαίγου* (πλάτ. 36° 44' 25" Β., μήκ. 24° 39' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolos and Polino islands) ἀπορρὼξ ἄκρα. Πρὸ αὐτῆς νησίον, «ἀπόθραυσμα», φερώνυμον. Σ. Ε. Λ.

κλωνὶ (τό)· κλωνίον· κλωνάρι: «*ἕνα κλωνὶ βασιλικό*».

Κλωνὶ /*Γεωγρ.*/. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 426.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Λιχουδεσίου ἢ Λυκουδεσίου τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 61.

κλωνιὰ (ἡ)· ἀντὶ *κλωνὰ* (βλ. λ.).

κλωνιάζω· ἀποκτῶ κλῶνας, ἐπὶ φυτοῦ.

κλωνίον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κλών*, κοιν. *κλωνὶ* (βλ. λ.).

κλωνοβλάστημα (τό)· (συνήθ. εἰς τὸν πληθ.) νέος κλάδος αναβλαστάνων μετὰ τὸ κλάδευμα παλαιοῦ. Τὰ κλωνοβλαστήματα ἰτέας, λεύκης, δρυὸς κλπ. χρησιμοποιοῦνται ἰδίᾳ πρὸς διατροφὴν τῶν ζῴων κατὰ τὸν χειμῶνα.

κλωνόγυρτος, *— η, — ο*· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου οἱ κλῶνες κάμπτονται πρὸς τὰ κάτω: «*κλωνόγυρτη ἰτιὰ*» (λ. νεόπλαστος).

Digitized by Google

κλωνοειδὴς (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κλωνάρι.

κλῶνος (ὁ)· δημοτ., κλών, κλωνάρι: ᾆσμ. «νὰ τοὺς κλώνους μου, κρέμασε τ' ἅρματά σου».

— /*Βιολ.*/ *Κλῶνος* καλεῖται εἰς τὴν πειραματικὴν βιολογίαν τὸ σύνολον ἀτόμων, τὰ ὁποῖα παράγονται ἐξ ἑνὸς ἀρχικοῦ τοιούτου διὰ βλαστητικοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ὡς λ. χ. δι' ἁπλῆς διαιρέσεως. Ἐξ ἑνὸς λ. χ. μονοκυττάρου ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος πολλαπλασιάζεται διὰ τοιαύτης ἁπλῆς διαιρέσεως, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν παραγωγὴν τοιούτων κλώνων (βλ. *κληρονομικότης*). Θ. ΒΛ.

Κλὼντ (Claude), ***Γεώργιος***. Γάλλος σοφός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1870. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ βιομηχανικῆς φυσικῆς καὶ χημείας τῶν Παρισίων (1886—1889), ἐν ἔτει δὲ 1889 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τοῦ ἐργαστηρίου ἐν τῷ ἠλεκτρικῷ κέντρῳ τῆς περιοχῆς τῶν Halles τῶν Παρισίων, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1894. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρξατο δημοσιεύων ἀξιολόγους πραγματείας, αἵτινες διεκρίνοντο κυρίως διὰ τὸν πρακτικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ ἐξ ὧν διεφαίνετο ἡ μεγάλη ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ Κλώντ. Τῷ 1893 ἐδημοσίευσεν ἀνακοίνωσίν του ἐπὶ τῶν μέσων αὐξήσεως ἀσφαλείας τῶν διανομέων ἐναλλασσομένων ρευμάτων ὑψηλῆς τάσεως, καὶ κατὰ τὸ 1894 σπουδαιοτάτην μελέτην ἐπὶ τῶν ἐναλλασσομένων ρευμάτων, ὡς καὶ μέθοδον πραγματοποιήσεως εἰδικοῦ μετρητοῦ φάσεως διὰ τὴν μέτρησιν τῆς διαφορᾶς φάσεως τῶν ἐναλλασσομένων ρευμάτων. Τῷ 1897 κατέδειξε τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον, ὅπερ παρουσιάζει ἡ διάλυσις τῆς ἀσετυλίνης ἐν τῇ ἀκετόνῃ (ὀξόνῃ) ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας. Τῷ 1896 ὁ Κλὼντ διωρίσθη μηχανικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τῆς ἑταιρείας Thomson-Houston, παρέμεινε δ' ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1902. Αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀσετυλίνης ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φλογὸς δι' ὀξυατετυλίνης καὶ εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν τοῦ ὀξυγόνου καὶ ἀκολούθως ἐπεδόθη εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ὑγροποιήσεως τοῦ ἀέρος. Ἡ συσκευή, ἣν ἐπενόησε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, θεωρεῖται μεγίστης σπουδαιότητος μέχρι σήμερον καὶ δύναται αὕτη ὑπὸ πίεσιν μεταβαλλομένην μεταξὺ 20 καὶ 40 ἀτμοσφαιρῶν νὰ ἐπιτύχῃ ἀπόδοσιν ὑπερβαίνουσαν τὸ 1 λίτρον κατὰ ὡριαῖον-ἵππον. Ὁ Κλὼντ ἐπέτυχε νὰ ἀποχωρίσῃ τελείως τὸ ὀξυγόνον ἀπὸ τοῦ ἀζώτου τοῦ περιεχομένου ἐν ὑγρᾷ μάζῃ ἀέρος. Ἀναχωρῶν δὲ ἐκ τοῦ ὑγροῦ ἀέρος κατώρθωσε νὰ λάβῃ ὅλα τὰ ἀέρια τὰ ὑπεισερχόμενα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἧς κατώρθωσε νὰ εὕρῃ τὴν σύστασιν. Οὕτως ἀνεῦρεν, ὅτι ἡ ἀναλογία τοῦ *νέου* ἐν τῷ ἀέρι εἶναι 3 μέρη πρὸς 20.000, ἡ τοῦ *ἡλίου* 1 μέρος ἐπὶ 200.000. Κατὰ τὸ 1910 δ' ὑπέδειξε τὴν σπουδαιότητα τῶν λυχνιῶν διὰ νέου εἰς φωτεινὰς διακοσμήσεις, ἀκολούθως δ' ἐχρησιμοποίησε σωλῆνας νέου ὡς φωρατὰς τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων καὶ ὡς δείκτας τῶν ἐναλλασσομένων ρευμάτων εἰς καλῴδια διανομῆς.

Γεώργιος Κλώντ.

Ὁ Κλὼντ ἔδρασεν ἐπιστημονικῶς εἰς μεγάλον βαθμὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Ἐπιστρατευθεὶς εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ πολέμου, ἐχρησιμοποιήθη κατ' αὐτὸν ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐφευρέσεων καὶ ἀκολούθως ὡς μέλος τῆς διευθύνσεως τῶν ἐφευρέσεων. Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1914 ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, ἃς εἶχεν ἐκτελέσει ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ d'Arsonval ἐπὶ τῶν ἐκρηκτικῶν οὐσιῶν μὲ βάσιν τὸ ὑγρὸν ὀξυγόνον, ἐπέτυχε δὲ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν σχετικὴν ἐκρηκτικὴν οὐσίαν. Ἀκολούθως ἐφεῦρε συσκευὴν παρακολουθήσεως διὰ τοῦ ἤχου τῶν ἐχθρικῶν πυρβολαρχιῶν, ὡς καὶ συσκευὴν ρυθμίσεως βολῆς. Κατὰ τὸ 1916 ἐπενόησε πυροβόλον, οὗτινος ἡ λειτουργία ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ ἰζώδους. Ὁ Κλὼντ ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν πολεμικῶν ἀερίων, ἰδίᾳ διὰ τῆς ἐπινοήσεως μεθόδου ὑγροποιήσεως τοῦ χλωρίου, ἥτις ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ πλείστων χημικῶν ἐργοστασίων ἐν Γαλλίᾳ. Κατὰ τὸ 1917 ὁ Κλὼντ ἔλαβε προνόμιον εὑρεσιτεχνίας διὰ τὴν συνθετικὴν παρασκευὴν τῆς ἀμμωνίας, ἥτις μετατρέπει τελείως τὴν ὑπὸ τοῦ Haber ὑποδειχθεῖσαν μέθοδον. Τῆς μεθόδου τοῦ Κλὼντ κληθείσης καὶ μεθόδου τῆς ὑπερπιέσεως (hyperpression) γίνεται σήμερον ἐκμετάλλευσις εἰς Montereau, Bethune, Decazeville, Saint-Etienne. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Κλὼντ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Boucherot ἀσχολεῖται εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς πρακτικῆς χρησιμοποιήσεως τῆς θερμικῆς ἐνεργείας τῶν θαλασσῶν. Ἀπὸ τοῦ 1926 ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς παραγωγῆς ἐνεργείας διὰ χρησιμοποιήσεως τῆς διαφορᾶς θερμοκρασίας, ἥτις παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ἐπιφανειακῶν θαλασσίων ὑδάτων καὶ τοιούτων μεγάλου βάθους. Ἡ διαφορὰ αὕτη θερμοκρασίας εἶναι σταθερά, εἰς δὲ τὰς τροπικὰς χώρας διὰ βάθη 1000 μέτρων ἀνέρχεται εἰς 20°—25° C. Εἰς τὴν πραγματοποίησιν ὅμως τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ Κλὼντ ἀντετίθεντο δύο μεγάλαι δυσχέρειαι: 1) Ὁ τρόπος, καθ' ὃν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσωμεν θαλάσσιον ὕδωρ βάθους 1000 μέτρων. 2) Ἡ μικρὰ διαθέσιμος διαφορὰ θερμοκρασίας. Ἀμφότεραι αἱ δυσχέρειαι αὗται ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν Κλὼντ καὶ Boucherot ὅτι δύνανται νὰ ὑπερνικηθοῦν εὐχερῶς, πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν κατεσκεύασαν διάταξιν ὑπὸ μικρὰν κλίμακα, ἥτις ἀπέδωκεν ἄριστα ἀποτελέσματα. Ὁ Κλὼντ ἐξακολουθεῖ ἤδη ἐργαζόμενος πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἀνωτέρω ἰδεῶν του, μέχρι σήμερον ὅμως φαίνεται ὅτι δὲν κατέληξεν εἰς πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Κλὼντ ἄλλαι μὲν ἀποτελοῦσιν ἀνακοινώσεις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν, ἄλλαι δὲ ἀνεκοινώθησαν προφορικῶς εἰς διαφόρους γαλλικὰς ἐπιστημονικὰς ἑταιρείας. Ἐκτὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας αὐτοῦ, ὁ Κλὼντ θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον σπουδαίων ἐκλαϊκευτῶν τῆς ἐπιστήμης, τὸ δ' ἔργον αὐτοῦ «L'électricité à la portée de tout le monde» ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα μνημειῶδες ἐκλαϊκευτικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου, ἐτιμήθη δὲ τοῦτο διὰ τοῦ βραβείου Hebert καὶ μετεφράσθη εἰς πλείστας γλώσσας. Ὁμοίως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ d'Arsonval, συνέγραψεν ἔργον «Air liquide, oxygène, azote». Εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς μακρᾶς καὶ γονίμου ἐργασίας αὐτοῦ, ὁ Κλὼντ ἐτιμήθη διὰ διαφόρων βραβείων, τὴν δὲ 4 Δεκεμβρίου ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν διὰ τὸ τμῆμα τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Μωρὶς Λεμπλάν. Κ. Π.

—**Κλὼντ** (Claude), ***Ἰωάννης***. Γάλλος διαμαρτυρόμενος ἐφημέριος (1619—1687). Τῷ 1673 ἐδημοσίευσε τὴν «Ἄμυναν τῆς μεταρρυθμίσεως». Ὁ Βοσσουέτος, μολονότι ἀντίπαλός του, τὸν ἐσέβετο καὶ τὸν ἐξετίμα. Ὁ Κλώντ, μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης, λόγῳ τοῦ σφοδροῦ ἀγῶνός του κατὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', διετάχθη τῷ 1865 νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν διὰ παντός. Ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐξαιρετικῶν τιμῶν ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης. Τῷ 1686 ἐδημοσίευσε τὰ «Παράπονα τῶν σκληρῶς πιεζομένων ἐν Γαλλίᾳ διαμαρτυρομένων». Οἱ σύγχρονοί του τὸν ἀπεκάλουν ὁ «μέγας Κλώντ». Μ. Ν. Δ.

— **Κλὼντ** (Claude ἢ Claudin) ὁ ***Νέος***. Διάσημος Γάλλος συνθέτης τῆς πολυφωνικῆς σχολῆς (1528 — 1602), οὗτινος τὰ τραγούδια εἶναι ἐν πολλοῖς ἐφάμιλλα τῶν τοῦ Ζαννεκέν. Ἂν καὶ οὐγενότος ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ συνθέτου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἔργα του εἶναι τὰ ἑξῆς: «X psaumes de David» (1564), «Dodécachorde» (1598), «Psaumes à 3 parties» (1602—1608 1610), «Les CL psaumes de David» (1613), «Psaumes en vers mésurez», «Missa ad placitum» (1607), «Livre des meslanges», «Octonaires de vanité» (1606), «Le Printemps» (1603) κτλ. Πλεῖστα ἐκ τῶν ἔργων του ἔχουν ἐπανεκδοθῆ μὲ σύγχρονον σημειογραφίαν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν: «Maîtres Musiciens» τοῦ Ἐξπέρ. Γ. Σ.

— **Κλὼντ *Λορραὶν*** (Claude Lorrain), ***Κλαύδιος Ζελὲ*** (Gellée), ἐπιλεγόμενος *Λορραίν*. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Λωρραίνῃ (1600—1682), εἷς τῶν διασημοτέρων τοπιογράφων τοῦ κόσμου, τασσόμενος παρὰ τὸν Ruysdaël καὶ τὸν Poussin. Ἀπορφανισθεὶς μικρός, περισυνελέγη ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ, βραδύτερον δ' ἠκολούθησεν ἕνα ἐμπορευόμενον συγγενῆ του εἰς Ἰταλίαν, ἧς διῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως διαφόρους πόλεις, παραμείνας ἰδίᾳ ἐν Ρώμῃ καὶ Νεαπόλει. Ἐν Ρώμῃ ὁ Κλὼντ ἔλαβε μαθήματα ζωγραφικῆς παρὰ τοῦ Αὐγουστίνου Τάφφι, ὅστις ὑπῆρξε δι' αὐτὸν οὐ μόνος διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ προστάτης. Ὁ Τάφφι ὅμως ἐρρίφθη εἰς τὰς ἐν Λιβόρνῳ γαλέρας, ὁ δὲ Λορραίν, στερηθεὶς προστασίας καὶ διδαχῆς, ἐπανέλαβε τὸν πλάνητα βίον του. Διέτρεξε τὴν Ἰταλίαν, τὸ Τυρόλον καὶ τὴν Βαυαρίαν, ἐπανελθὼν δ' εἰς Γαλλίαν εἰργάσθη ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὡς βοηθὸς διακοσμητοῦ τινος ἐν Νανσύ. Τῷ 1627 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ τάλαντόν του εἶχεν ἤδη ἐπαρκῶς ὡριμάσει. Δύο τοπιογραφίαι, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσε χάριν τοῦ καρδιναλίου Μπεντιβόλιο, εἵλκυσαν ἐπ' αὐτὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φιλοτέχνου κοινοῦ. Ὁ πάπας Οὐρβανὸς Η' ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτὸν τὴν παντοδύναμον προστασίαν του, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἄρχεται μία νέα περίοδος βίου διὰ τὸν Κλώντ. Καθίσταται ὁ εὐνοούμενος ζωγράφος ἀλλεπαλλήλων παπῶν. Ἡγεμονικοὶ οἶκοι τοῦ ἀναθέτουν τὴν ἐκτέλεσιν εὐρυτάτων συνθέσεων· ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, μέχρι τοῦ θανάτου του, κυριαρχεῖ ὡς ὁ εὐνοούμενος καλλιτέχνης τῶν ἀνωτάτων κοινωνικῶν τάξεων· εἶναι ὁ ζωγράφος τοῦ συρμοῦ. Αἱ ἐλαιογραφίαι του καὶ αἱ χαλκογραφίαι του γίνονται ἀνάρπαστοι. Εἶναι τόση ἡ ζήτησίς των, ὥστε κυκλοφοροῦν ἀπειράριθμοι ἀπομιμήσεις των. Ξένα ἔργα προσφέρονται εἰς τοὺς ἀγοραστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομά του καὶ ὁ Λορραὶν ἀναγκάζεται νὰ συλλέγῃ καὶ νὰ ταξινομῇ ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ τὰ σχεδιαγραφήματα τῶν συνθέσεών του, πρὸς ἔλεγχον τῆς γνησιότητός των. Μαθητὰς δὲν ἔσχεν ὁ Λορραίν. Μιμητὰς ὅμως πολλούς, ἐν οἷς ὁ Δομίνικος Ρομάνο καὶ ὁ Σεβαστιανὸς Μπουρντόν. Μετὰ τὸν θάνατόν του Patel ὁ πατὴρ ἐπειράθη ἄνευ ἐπιτυχίας ν' ἁμιλληθῇ πρὸς αὐτόν.

Ὁ Κλὼντ ὑπῆρξε παραγωγικώτατος καλλιτέχνης. Εἰς 500 ὑπολογίζονται αἱ ἐλαιογραφίαι του. Πλὴν τούτων δὲ κατέλιπε καὶ μακρὰν σειρὰν χαλκογραφιῶν. Αὗται ἐξεδόθησαν τῷ 1875 ἐν Παρισίοις, τῇ ἐπιμελείᾳ Ἀμὰν-Ντυράν. Τὰ ἔργα του εὑρίσκονται διεσπαρμένα εἰς τὰ πλεῖστα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης. Ἐν τῇ πρῴην αὐτοκρατορικῇ πινακοθήκῃ τοῦ Λένινγκραντ ἀπόκεινται τέσσαρες ἐκ τῶν θεμελιωδῶν, οὕτως εἰπεῖν, τοπιογραφιῶν του, φέρουσαι τοὺς τίτλους: «Πρωΐ», «Μεσημέρι», «Ἀπόγευμα», «Βράδυ». Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου κατέχει, πλὴν ἄλλων, τὴν «Ἀποβίβασιν τῆς Κλεοπάτρας» καὶ τὸ «Πέρασμα τοῦ ποταμοῦ». Ὁ Κλὼντ εἶναι καλλιτέχνης πλούσιος εἰς ἀρετάς, ἀλλὰ δὲν στερεῖται σπουδαίων μειονεκτημάτων. Τὴν φύσιν βλέπει μὲ γνήσιον αἴσθημα καὶ πηγαίαν συγκίνησιν, ἀλλὰ δὲν κατορθώνει ν' ἀπελευθερώσῃ τὸ τοπίον ἀπὸ τὴν συμβατικότητα καὶ τὴν ἀκινησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ εἶχε καθηλώσει ἐπὶ μέγιστον χρονικὸν διάστημα ἡ ἰταλικὴ τέχνη. Ρίπτει ἀφ' ἑτέρου εἰς τοὺς πίνακάς του ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Παρὰ ταῦτα ὅμως κατέχει τὴν ἱκανότητα ν' ἀποδίδῃ τὰς λεπτοτάτας διακυμάνσεις τῆς ἀτμοσφαίρας, ν' ἀνοίγῃ εἰς τὸ βάθος τῶν τοπιογραφιῶν του ἀκαταμετρήτους, καταφώτους ὁρίζοντας, νὰ δημιουργῇ συνθέσεις διασήμους διὰ τοὺς ἀτμώδεις ἢ περιλάμπρους των φωτισμούς. Ἐν τῷ σημείῳ δὲ τούτῳ ἔγκειται ἡ ἀληθὴς ἀξία τῆς τέχνης τοῦ Κλὼντ Λορραίν. Ἐν τῇ ἰδιότητί του ταύτῃ, ὡς ἰδιοτύπου καὶ μεγαλοφυοῦς «φωτιστοῦ», οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τὸν φθάσῃ.

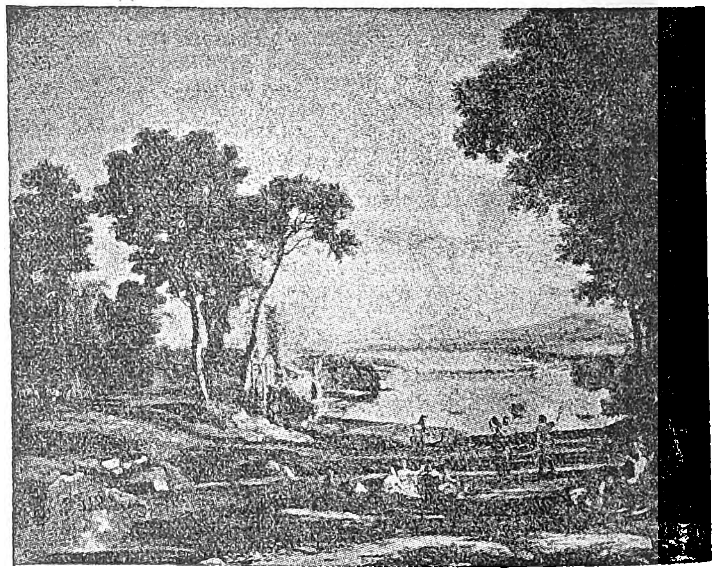

Κλὼντ Λορραίν: Τοπίον.

['Εθνικὴ Πινακοθήκη Λονδίνου.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Michel*, Études sur l'art (le paysage flamand, Claude Lorrain, Paris 1896).—*Mme Mark Pattison (Lady E. Dilke)*, Claude Lorrain (Paris 1884). Ι. Μ. Π.

Κλωντὲλ (Claudel), ***Παῦλος - Λουδοβῖκος - Κάρολος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἐσπούδασε τὸ δίκαιον καὶ εἰσῆλθεν ἀπὸ τοῦ 1892 εἰς τὴν διπλωματίαν, γνωρίσας ὡς διπλωμάτης ὅλον σχεδὸν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Τόκιο ἀπὸ τοῦ 1921, ἀπὸ τοῦ 1927 διατελεῖ τοιοῦτος ἐν Βοστώνῃ. Ἐκ

Digitized by Google

παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπαγγελματικήν του σταδιοδρομίαν, ὁ Κλωντὲλ ἠσχολήθη συνεχῶς περὶ τὴν συγγραφικήν, καταλαβὼν ὅλως ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὰ σύγχρονα γαλλικὰ γράμματα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀξιόλογον κριτικόν του ἔργον, ἔγραψε πολλοὺς τόμους ποιημάτων καὶ μεγάλα λυρικὰ δράματα. Ἀπὸ τοῦ 1886 προσεχώρησεν εἰς τὸν καθολικισμόν, λαβὼν τὴν θρησκείαν σχεδὸν ὡς ἀποκλειστικὸν θέμα τῆς τέχνης του, τὴν ὁποίαν διέπει ἰσχυρὰ καὶ πρωτόγονος πίστις, μὲ μεγάλας μυστικὰς καὶ μεταφυσικὰς ἐξάρσεις. Οὕτως, ἐνῷ ὁμολογεῖ πολλὰ εἰς τὴν Βίβλον, τὸν Αἰσχύλον, τὸν Σαίξπηρ καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων εἰς τὸν Ριμπὼ καὶ τὸν Μαλλαρμέ, εἶναι μεταξὺ τῶν συγχρόνων του κατ' ἐξοχὴν ὁ ἄνθρωπος τοῦ μεσαίωνος μὲ τὸν ὠμὸν ρεαλισμὸν καὶ τὸν ἀπρόσιτον συμβολισμὸν τῶν μυστηρίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὡδηγημένον εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Ἀπὸ τὸν Σαίξπηρ ἐκράτησεν εἰς τὰ δράματά του τὴν συνεχῆ ἀνάμειξιν τοῦ πλέον δριμέος κωμικοῦ μὲ τὸ πλέον βίαιον τραγικόν. Διὰ τοῦτο ὁρίζει καὶ ὁ ἴδιος ὡς σκοπὸν τῆς τέχνης γενικῶς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ συνδυασμοῦ τῶν διαφόρων. Τὸ ὕφος του εἶναι ὅλως ἰδιαίτερον καὶ προσωπικόν: εἶδος πεζοῦ ἐρρύθμου καὶ παρηχοῦντος λόγου, ἐξηρμένου, συχνὰ σκοτεινοῦ, ἐθελημένου καὶ ὄχι φυσικοῦ, μὲ βιαίας καὶ μεγαλοπρεπεῖς παραβολάς, συναρπάζει χωρὶς νὰ γοητεύη.

Παῦλος Κλωντέλ.

Ποιητὴς μεγάλης γραμμῆς, ὅπως ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Γ. Λανσόν, δὲν κατώρθωσε καὶ οὔτε προσεπάθησε νὰ ἑλκύση πρὸς ἑαυτὸν τὸ πολὺ κοινόν, ἀρκούμενος εἰς τὸν θαυμασμὸν μιᾶς μικρᾶς ὁμάδος διανοουμένων. Ἐπὶ τούτων ὅμως ἡ ἐπίδρασίς του εἶναι μεγίστη, ἐν μέρει δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ σημερινὴ ἀκμὴ τῆς θρησκευτικῆς λογοτεχνίας ἐν Γαλλίᾳ ὀφείλεται εἰς αὐτόν.

Ἔργα: Ποίησις: «Vers l' exil» (1895), «Cinq Grandes Odes» ((1910), «Cantate à trois voix» (1913), «Corona benignitatis amici» (1915), «Poèmes de guerre» (1914—1915) κλπ. *Δρᾶμα*: «La ville» (1889), «L'Otage» (1910), «L'annonce faite à Marie» (1911), «Le pain dur» (1918), «Le soulier de Satin» (1928) κ. ἄ. «Théâtre» (1911—1912 τόμοι 4). *Πεζά*: Κριτικαί, ἀναμνήσεις, αἰσθητικά. κλπ. Ἐπίσης μετέφρασε δράματά τινα τοῦ Αἰσχύλου («Ἀγαμέμνονα», «Εὐμενίδας»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Duhamel*, Paul Claudel (1913).—*P. Lasserre*, Les chapelles littéraires (1921). —Ω.

Κλωντὲν (Claudin), ***Ἀνατόλιος***. Γάλλος βιβλιοπώλης καὶ συγγραφεὺς (1833—1906). Ἐδημοσίευσεν εἰς τρεῖς τόμους τὰς «Τοπογραφικὰς ἀρχαιότητας τῆς Γαλλίας», ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν (1880—1897). Ἕτερον ἄξιον λόγου ἔργον τοῦ Κλωντὲν εἶναι καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς τυπογραφίας ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα» (1900—1902), περιέχουσα πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν γαλλικὴν βιβλιογραφίαν τῆς περιόδου ἐκείνης. Μ. Ν. Δ.

— **Κλωντὲν** (Claudin), ***Γουσταῦος***. Γάλλος λόγιος καὶ δημοσιογράφος (1823—1896). Ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων καὶ ἤρχισε ταυτοχρόνως δημοσιογραφῶν εἰς τὸν «Γαλλικὸν ταχυδρόμον». Ἐπί τινα χρόνον διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τῷ 1851 προσελήφθη ὡς τακτικὸς συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Μεμοριὰλ» τῆς Ρουένης. Τῷ 1856 ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐγένετο συνεργάτης τῆς «Χώρας», τοῦ «Εἰκονογραφημένου Κόσμου», τοῦ «Φιγκαρὼ» καὶ τέλος τοῦ «Παγκοσμίου Μηνύτορος». Τῷ 1872 ἐγκατέλειψε τὴν ἐνεργὸν δημοσιογραφίαν καὶ ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλολογίαν. Ὁ Κλωντέν, πλὴν ἄλλων, ἐδημοσίευσε πληθώραν διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων, ἐν οἷς: τὸ «Palsambleu», «Τελεία καὶ παῦλα» «Οἱ «Παρίσιοι καὶ ἡ παγκόσμιος ἔκθεσις» «Μεταξὺ μεσονυκτίου καὶ τῆς 1ης μεταμεσονυκτίου», «Τόσκα», «Αἱ ἀναμνήσεις μου», «Τὰ βουλεβάρτα τῶν Παρισίων» «Αἱ γυναῖκες δικαζόμεναι ὑπὸ τοῦ Διαβόλου», «Τὰ ξυλοπέδιλα τοῦ κόμιτος Μπροκολὶ» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Κλωπᾶς. Πρόσωπον μνημονευόμενον ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, πρὸς διάκρισιν Μαρίας τινὸς (Μαρία ἡ τοῦ *Κλωπᾶ*) ἀπὸ τῆς Μαρίας τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς (ιθ' 25). Ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη εἶναι, ὅτι ὁ Κλωπᾶς οὗτος ἦτο σύζυγος τῆς ἐν λόγῳ Μαρίας καὶ οὐχὶ ἀδελφός, ὡς εἴκασάν τινες. Ὁ δὲ ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς Εὐσέβιος (Ἐκκλ Ἱστ Γ' 11), ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἡγησίππου, ἐκδέχεται τὸν Κλωπᾶν τοῦτον ὡς ἀδελφὸν Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος καὶ πατέρα Σίμωνος τοῦ β' ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων. Ἄλλοι συγχέουσιν αὐτὸν πρὸς *Ἀλφαῖον*, τὸν πατέρα τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ. Π. Ι. Μ

Κλωποτὰ */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σπαρτιάδος τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτοικοι (1928) 73.

κλώσιμο, —*ατος* (τό)· δημοτ., τὸ κλώθειν, ἄλλως *γνέσιμο*.

κλῶσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κλώθειν, νῆσις, κοιν. *γνέσιμο*.

— */Ἐγκυκλ./* Ἡ *κλῶσις* εἶναι τέχνη συναρμολογήσεως διὰ παραλληλισμοῦ καὶ στριψίματος διαφόρων φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν ἰνῶν εἰς συνεχῆ κλωστήν. Τὸ ἀρχαιότερον ἐργαλεῖον πρὸς κατασκευὴν κλωστῆς εἶναι ἡ *ρόκα* (βλ. λ.). Τῷ 1530 ἐφευρέθη ἐν Γερμανίᾳ ποδοκίνητον μηχάνημα πρὸς κλῶσιν. Βραδύτερον (1738) ἐφευρέθη ἐν Ἀγγλίᾳ τελειότερον μηχάνημα πρὸς κατασκευὴν κλωστῆς. Ἔκτοτε, διὰ συνεχῶν ἐφευρέσεων, προώδευσε σημαντικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ διὰ μηχανῶν κατασκευὴ κλωστῶν. Αἱ πρὸς κλῶσιν χρησιμοποιούμεναι κλωστικαὶ ἶνες εἶναι τριῶν κατηγοριῶν: 1) Αἱ φυτικῆς προελεύσεως, ἐκ λίνου, βάμβακος, καννάβεως κτλ. 2) Αἱ χημικῆς προελεύσεως ἢ ἐξ ὀρυκτῶν, ἐκ χάρτου, ἀμιάντου, τεχνητῆς μετάξης κλπ. 3) Αἱ ζωϊκῆς προελεύσεως, ἐκ μετάξης, ἐρίου καὶ τριχῶν. Ἀναλόγως τῶν πρὸς κλωστοποίησιν ἰνῶν τὰ μηχανήματα διαφέρουν ἀλλήλων. Διὰ τῶν μηχανημάτων καθαρίζονται αἱ ἶνες ἀπὸ τὰς ἐν αὐταῖς ξένας οὐσίας, κατόπιν διαχωρίζονται καὶ στρώννυνται παραλλήλως πρὸς σχηματισμὸν κορδελῶν καὶ δι' αὐτῶν «φυτιλίων», τὰ ὁποῖα διὰ τῶν κυρίως κλωστικῶν μηχανημάτων μετατρέπονται εἰς κλωστὰς ὑφαντικάς.

Τὸ τελειότερον σημερινὸν μηχάνημα κλωστοποιήσεως, ὁ *σελφάκτωρ*, ἀπαρτίζεται ἀπὸ μίαν σταθερὰν βάσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας τοποθετοῦνται τὰ «μασούρια» α πλήρη νήματος, ἀπὸ μίαν διπλῆν σειρὰν κυλίνδρων β καὶ ἑνὸς «ἁμαξίου» γ, φέροντος τὰ «ἀδράχτια» δ. Δύο σύρματα ε καὶ ζ ὑπάρχουν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἑκάστης κλωστῆς η

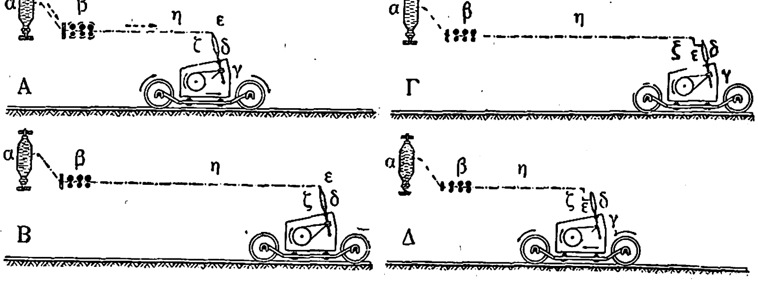

Λειτουργία τοῦ σελφάκτωρ.

Ἡ ἐργασία γίνεται εἰς 4 περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον (Α), οἱ κύλινδροι τραβοῦν τὸ «φυτίλιον» καὶ τροφοδοτοῦν τὰ «ἀδράχτια», σταματοῦν δὲ μαζὶ μὲ τὸ ἁμάξιον, τὸ ὁποῖον ἀπομακρύνεται τῆς σταθερᾶς βάσεως κατὰ 1,60 ἕως 1,80 μέτρα, ὅπου σταματᾷ. Τὰ «ἀδράχτια» περιστρέφονται μὲ 5.000 ἕως 10.000 στροφὰς κατὰ λεπτὸν καὶ δίδουν εἰς τὸ «φυτίλιον» τὸ ἀπαιτούμενον στρίψιμον (κλῶσιν). Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον (Β) οἱ κύλινδροι καὶ τὸ ἁμάξιον δὲν κινοῦνται. Τὰ «ἀδράχτια» ἐξακολουθοῦν νὰ περιστρέφωνται, διὰ νὰ περατώσουν τὸ στρίψιμον. Κατὰ τὴν τρίτην περίοδον (Γ), μένουν ἀκίνητοι οἱ κύλινδροι καὶ τὸ ἁμάξιον. Τὰ «ἀδράχτια» κάμνουν μερικὰς στροφὰς πρὸς ἀντίθετον διεύθυνσιν, διὰ νὰ ἐκτυλίξουν τὴν κλωστὴν μεταξὺ τῆς ἄκρης τοῦ «ἀδραχτιοῦ» καὶ τοῦ «μασουριοῦ». Κατὰ τὴν τετάρτην περίοδον (Δ), οἱ κύλινδροι δὲν κινοῦνται. Τὸ ἁμάξιον πλησιάζει, τὰ ἀδράχτια περιστρέφονται καὶ μαζεύουν τὴν κλωστήν. Κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην περίοδον τὰ σύρματα ε καὶ ζ κινοῦνται διὰ νὰ τεντώσουν τὴν κλωστήν. Περὶ τῆς κλώσεως τῆς μετάξης ἐκ τῶν κουκουλίων βλ. λ. *μεταξουργεῖον*. Σ. ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ

— */Ἀρχ./* Ἡ *κλῶσις*, ἤτοι ἡ ἐργασία τοῦ κλώθειν ἢ νήθειν τὸ κλῶσμα ἢ τὸ νῆμα, ἀνάγεται εἰς τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους καὶ διετηρήθη, διὰ τῶν αἰώνων, μέχρι τῆς σήμερον ἐν ταῖς χώραις, ἔνθα διατηροῦνται εἰσέτι τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα. Ἡ κλῶσις περιγράφεται συχνάκις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ὁ Κάτουλλος ἰδίως ἐνεπνεύσθη πλήρεις χάριτος στίχους, ἐν οἷς ἡ ὡραιότης τῆς ποιητικῆς ἐκφράσεως ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς περιγραφῆς τῆς ἐργασίας. Ἡ κλώστρια—ἡ *χερνῆτις*, καθ' Ὅμηρον, ἢ ἡ *νηθίς*, κατὰ τὸν σχολιαστὴν τῆς «Ἰλιάδος»,—ἐλάμβανε τὴν ἠλακάτην ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ἢ ἔθετε τὸ κατώτερον αὐτῆς ἄκρον ἐν τῇ ζώνῃ, πρὸς μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεών της. Καὶ τότε, λαμβάνουσα ὀλίγα ἔρια, μίαν τολύπην ἐρίων, ἐκ τοῦ παρακειμένου καλάθου, καὶ στερεώνουσα αὐτὴν εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς ἠλακάτης, ἤρχιζε νὰ κλώθῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ νῆμα, ἢ τὸ κλῶσμα (ἢ, κατὰ ποιητικὴν λέξιν, τὴν κλῶσιν), εἰς τὸ ὁποῖον ἔδιδε τὸ ἁρμόζον σχῆμα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ὑγραίνουσα αὐτὸ διὰ σιέλου καὶ δίδουσα διὰ τῆς δεξιᾶς εἰς τὴν ἄτρακτον περιστροφικὴν κίνησιν. Τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς κλῶσιν, ἦτο κυρίως τὸ ἔριον· ἀλλὰ καὶ λίνον καὶ μέταξα παρομοίως βεβαίως ἐκλώθοντο. Τὰ μουσεῖα βρίθουσι παραστατικῶν μνημείων, ἐφ' ὧν παρίστανται αἱ διάφοροι πράξεις τῆς κλώσεως. Ἡ κλώστρια παρίσταται συνήθως καθημένη ἐπὶ σκίμποδος, ἔχουσα πρὸ αὐτῆς τὸν κάλαθον πλήρη ἐρίου καὶ κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας τὰ ἐργαλεῖα τῆς κλώσεως.

Κλώστρια.

['Αγγειογραφία.]

[Πρβλ. *Blümner*, Technologie.—*G. Lafaye*, Fusus ἐν *Daremberg-Saglio*/. Β. Δ. Θ.

κλῶσμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κλώθειν, τὸ κεκλωσμένον, ἡ κλωστή.

— */Ναυτ./* *Κλῶσμα* (κοιν. *σφιλάτσο* ἢ *φιλάτσο*) καλεῖται ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς συστροφῆς, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιᾷ, καννάβινων κλωστῶν πρὸς κατασκευὴν σχοινίων· τὰ καννάβινα δὲ ταῦτα νήματα δέον νὰ ἔχωσι μῆκος ἑνὸς τοὐλάχιστον μέτρου. Τὰ οὑτωσὶ κατασκευαζόμενα κλώσματα ἐμβαπτίζονται, προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς κατασκευὴν σχοινίου, ἐντὸς σκάφης περιεχούσης κεδρίαν, κατόπιν δὲ σπογγιζόμενα διὰ παλαιοπάνων κλώθονται διὰ πηνίων. Συνένωσις πολλῶν κλωσμάτων καὶ συστροφὴ αὐτῶν κατ' ἐναντίαν φορὰν ἐκείνης, πρὸς ἣν εἶναι ἐστραμμένα τὰ νήματα διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κλώσματος, δηλαδὴ ἀριστεροστρόφως, ἀποτελεῖ τὸ *ἔμβολον* τοῦ σχοινίου. Πρὸς ἔλεγχον κατασκευάζεται, εἰς ἑκάστην παραλαβὴν νημάτων καννάβινων, εἷς μάρτυς, σχοινίον δηλαδὴ δοκιμαστικόν, περιφερείας 47 χιλιοστομέτρων, ὅπερ πρέπει νὰ ἀνθέξῃ ὑπὸ βάρος 1750 χιλιογράμμων, τοῦθ' ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς 50 χιλιόγραμμα δι' ἕκαστον κλῶσμα, ἔχον γενικῶς περιφέρειαν 8—9 χιλιοστῶν. Σ. Ε. Λ.

κλωσματόδεσμος (ὁ). Ναυτικὸς δεσμός, χρησιμεύων εἰς τὴν συνένωσιν δύο λεπτῶν σχοινίων ἄνευ μεγάλης ἐπαυξήσεως τοῦ πάχους: Ἐκστρέφομεν τὰ κλώσματα τῶν δύο ἄκρων τῶν σχοινίων, ἅτινα πρόκειται νὰ συνενώσωμεν, τὰ συνδέομεν διὰ στειροκόμβου καὶ ἀνασταλμάτων καὶ συσφίγγοντες τοὺς τοιούτους δεσμοὺς ἀποκόπτομεν πᾶν τὸ ἐξέχον. Σ. Ε. Λ.

κλωσμὸς (ὁ)· *κλωγμὸς* (βλ. λ.).

κλῶσσα, —*ας* (ἡ)· δημ., ἡ ἐπῳάζουσα ὄρνις: «ἡ κόττα μου ἔπεσε κλῶσσα», ᾆσμ.: «κλῶσσα, τὰ πουλλιὰ | δὲν τά 'βγαλες σωστά», «κάτσε, κλῶσσα μου, 'ς τ' ἀβγά σου, γιὰ νὰ βγάλῃς τὰ πουλλιά σου».

— */Λαογρ./* *Κλῶσσα μὲ τὰ κλωσσόπουλα* ἢ *κλωσσαριὰ* ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὁ ἀστερισμὸς Πλειὰς (Πούλια). Κατὰ παραδόσεις, πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀπαντώσας, ἡ Πούλια ἦτο «κλῶσσα μὲ τὰ κλωσσόπουλά της», καταστερισθεῖσα μετὰ ἓξ μόνον ἐπιζησάντων νεοσσῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ φαίνονται καλά. Ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἔχει μεγάλην δύναμιν ἐπὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν μαγγανειῶν, ὅπως καὶ τὸ φεγγάρι. Ἂν δὲν ἴδῃ τὰ «μάγια» (τὰς μαγικὰς συσκευασίας) ἐπὶ τῆς στέγης τῆς οἰκίας ἔνθα παρασκευάζονται, οὐδεμίαν ταῦτα προσκτῶνται μαγικὴν δύναμιν. Πολλάκις καὶ αὐτὴ κατέρχεται ἐξ οὐρανοῦ μεθ' ὅλης τῆς φωλεᾶς καὶ εἶδον αὐτὴν πολλοὶ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα γραΐδια, ἀλλ' ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ τὴν συνήντα ἐκείνην τὴν στιγμήν. Παρόμοιαι ὀνομασίαι τῆς Πλειάδος εὕρηνται καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, περισυλλεγεῖσαι ὑπὸ τοῦ J. Grimm ἐν «Deutsche mythologie» (σ. 691). [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*: Οἱ περὶ ἀστέρων, καὶ ἀστερισμῶν μῦθοι, ἐν «Λαογρ. Συμμ.». τ. Β. σ. 184 κ. ἑξ.] Θ. Π.

Κλῶσσα */Παραλ. Γεωγρ./*. Ὀνομασία, ἣν, λόγῳ τοῦ σχήματός της, ὁρωμένης ἐκ ΒΒΑ., οἱ ναυτικοί μας δίδουν εἰς τὴν ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ ἀνατολικὴν νησῖδα τοῦ ζεύγους τῶν Ἀκραδιῶν, τοῦ ἀριστερᾷ τῷ καταπλεύσαντι εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 46' 45'' Β., μῆκ. 24° 24' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilos, Kimolos and Polinos). Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

κλώσσημα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ κλωσσᾷ ἡ κόττα, ἡ ἐπώασις: «ἀχάμνινε ἡ κόττα ἀπὸ τὸ κλώσσημα»· ‖ τὸ σύνολον τῶν ᾠῶν τὰ ὁποῖα ἐπωάζει ἡ ὄρνις.

κλωσσοπούλλι (τό)· πουλλὶ τῆς κλώσσας, τὸ ἀρτίως ἐκκολαφθὲν καὶ παρακολουθοῦν τὴν μητέρα.

κλωσσοφωλιὰ (ἡ) /*Ζωολ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐκκολαπτηρίου ἢ ἐπωαστηρίου (βλ. λ. *ὄρνις* καὶ *ὀρνιθοκομία*). Δ. Ν. Π.

κλωσσῶ, καὶ *κλωσσάω*, καὶ *κλώσσω*· ἀόρ. *ἐκλώσσησα*, δημ., ἐπὶ τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν πτηνῶν ἐν γένει, γίνομαι κλώσσα, ἐπωάζω: «τὸν καρὸ ποῦ κλωσσᾶνε τὰ πουλλιά»»· ‖ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων, θέλω νὰ ἐπωάσω: «κλωσσήσανε ἡ κόττες μου καὶ δὲ γεννοῦν».

κλωστὴ (ἡ)· τὸ κεκλωσμένον, τὸ στριμμένο νῆμα, τὸ χρησιμοποιούμενον ἰδίᾳ πρὸς ραφὴν κττ. (βλ κλῶσις): «κλωστὴ ψιλή,—χοντρή», «μεταξωτὴ—,βαμβακερὴ κλωστή», «κλωστὲς χρωματιστὲς γιὰ κεντήματα».

κλωστήρ, —*ῆρος* (ὁ)· εἶδος ἀτράκτου, ἄλλως *κλώστης*.

κλωστὴρ (ὁ) (Closter) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *νωτοδοντιδῶν*, περιλαμβάνον νυκτοβίους ψυχὰς μετρίου μεγέθους, μὲ πτέρυγας μᾶλλον βραχείας, κεραίας παχείας καὶ βραχείας καὶ φαιὸν ἢ τεφρὸν χρῶμα. Αἱ κάμπαι τῶν κλωστήρων ζῶσιν ἐπὶ τῶν φύλλων διαφόρων δένδρων, ἅτινα καὶ κατατρώγουσιν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κλωστὴρ ὁ τίμων* (Closter timon), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Ρωσίᾳ Δ. Ν. Π.

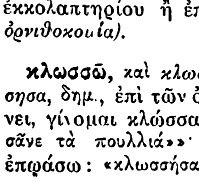

Κλωστήρ.

κλωστηρίδιον (τὸ) (Clostridium Pasteurianum [*Μικροβ.*/. Πολύμορφον ἀναερόβιον σπορογόνον μικρόβιον, τοῦ ὁποίου ὁ σπόρος κεῖται κατὰ τὸ μέσον τοῦ μικροβιακοῦ σώματος καὶ δίδει εἰς αὐτὸ σχῆμα ἀτράκτου ἢ πλήκτρου κώδωνος. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν μικροβιακὴν χλωρίδα τοῦ ἐντέρου καὶ ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Pasteur τῷ 1861 Περιεγράφη ἐπίσης ὡς *βουτυρικὸς βάκιλλος* καὶ ὡς *ἀμυλοβακτηρίδιον*. Γ. Η. Π.

κλωστήριον (τὸ) (Closterium) /*Βοτ.*/. Γένος μυκήτων, ἐκ τῶν *σχιστομυκήτων* ἢ *βακτηριωδῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *δεσμιδιωδῶν* (Desmidiaceae). περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν γλυκέων ὑδάτων. Γνωστότερον εἶδος θεωρεῖται *κλωστήριον τὸ περιδεραιῶδες*. Κ. ΠΑΠ.

κλωστήριον (τό)· ἐργοστάσιον, ἔνθα γίνεται ἡ *κλῶσις* (βλ. λ.), ἡ κατασκευὴ νήματος, νηματουργεῖον: «κλωστήριον βάμβακος.—ἐρίου»· ‖ «κλωστήριον μετάξης», ἄλλως «ἀναπηνιστήριον».

κλώστης (ὁ), θηλ. *κλώστρια*· ὁ κλώθων, ὁ εἰδικὸς τεχνίτης τῶν κλωστηρίων· ‖ εἶδος μεγάλου ἀτράκτου, συνήθως σιδηροῦ, *κλωστήρ*.

κλωστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κλῶσιν, εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν νημάτων: «κλωστικὸν κατάστημα», «κλωστικὰ ἔξοδα»· ‖ *κλωστικὴ* (ἡ) ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ κλώθειν: «ἔμπειρος τῆς κλωστικῆς».

κλωστοὶ (οἱ), ἄλλως ***γυριστοί***. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν Πόντῳ οἱ ἐκ Μουσουλμάνων Χριστιανοὶ (ἐκ τοῦ *κλώθω*=στρέφω, γυρίζω, δηλαδὴ Χριστιανοὶ ἐξ ἐπιστροφῆς). Μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Πόντου εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, μέρος τῶν Χριστιανῶν, λόγῳ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀσκουμένης θρησκευτικῆς καταπιέσεως, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸν Ἰσλαμισμόν, ἐνῷ ταυτοχρόνως παρέμενεν ἐν κρυπτῷ εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων του. Εἰς τοὺς κρυφοὺς τούτους Χριστιανοὺς ἀνῆκον καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν μὲν Μουσουλμᾶνοι, ὄντες ἀπόγονοι πατέρων ἐξισλαμισθέντων εἰς προγενεστέρους χρόνους, διὰ καταλλήλου ὅμως προσηλυτισμοῦ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ κάθε Μουσουλμᾶνος ἀρνούμενος τὴν θρησκείαν του τιμωρεῖται κατὰ νόμον διὰ θανάτου, διὰ τοῦτο καὶ ὅσοι ἐκ τούτων ἐπανήρχοντο εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἠρκοῦντο νὰ τὸν πρεσβεύουν εἰς τὰ κρυφά. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν δυνάμεθα νὰ καταλέξωμεν καὶ τὰς Μουσουλμανίδας, τὰς ὁποίας νυμφευόμενοι οἱ κρυφοὶ Χριστιανοὶ κατώρθωνον νὰ τὰς προσελκύσουν εἰς τὴν πίστιν των. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοὶ τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν *κλωστοὶ* ἢ *γυριστοί*, βραδύτερον ὅμως μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα ὠνομάσθησαν ὅλοι γενικῶς οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἔφερον δύο ὀνόματα, ἕνα χριστιανικόν, τοῦ ὁποίου ἔκαμνον χρῆσιν μόνον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, καὶ ἕνα τουρκικόν, δι' ὅλας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνουν ἱεροπραξίαι, ἐλάμβανον μυρίας προφυλάξεις, διὰ νὰ μὴ δώσουν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν νὰ ὑποψιασθοῦν τίποτε.

Οἱ κλωστοὶ διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 1856, ὅτε κατώρθωσαν ν' ἀποτινάξουν τὸν ἐφιάλτην τῆς συνειδήσεως. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, πιεζομένη ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἠναγκάσθη νὰ δημοσιεύσῃ τὸ λεγόμενον «Χάττι Χουμαγιούν», διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ ἐκηρύσσετο, ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου, ἡ ἀστικὴ ἰσότης ὅλων τῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος. Τότε περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας οἰκογένειαι κλωστῶν, ὅπου πρὸ πάντων ἀπετέλουν συμπαγεῖς πληθυσμούς, διεκήρυξαν ἑαυτοὺς ἐπισήμως Χριστιανοὺς καὶ ἐζήτησαν παρὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν τὴν ἀντικατάστασιν τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων διὰ τῶν ἑλληνικῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθοῦν τὸ τετελεσμένον γεγονὸς καὶ νὰ τοὺς ἐγγράψουν εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία ὡς Χριστιανούς. Ἀρκετοὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς κλωστούς, ὅσοι κατῴκουν σποραδικῶς μεταξὺ πολυαρίθμου τουρκικοῦ πληθυσμοῦ, δὲν ἐτόλμησαν ἀμέσως ν' ἀποκαλυφθοῦν, ἐκ φόβου μήπως ἐξεγείρουν τὸν φανατισμόν του. Ἡ ἐπιτυχία ὅμως τῶν πρώτων ἔδωσε καὶ εἰς αὐτοὺς θάρρος καὶ ἤρχισαν νὰ ἐκτελοῦν τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα ἐλευθερώτερα καὶ εἰς τοὺς Τούρκους νὰ παρουσιάζωνται ὡς Χριστιανοί. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐδείκνυε μὲν ἀνοχήν, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ ἐπισήμως Χριστιανοὺς καὶ Ἕλληνας τὴν καταγωγήν. Ἠθέλησε μᾶλλον νὰ τοὺς χαρακτηρίσῃ ὡς Τούρκους μὲν τὴν ἐθνικότητα, Χριστιανοὺς δὲ τὸ θρήσκευμα. και ὡς τοιούτους μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν *τενεσούρ*, ἤτοι ἀρνησίθρησκοι Μουσουλμᾶνοι, τοὺς ἐνέγραψεν εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία μὲ δύο ὀνόματα, ἓν τουρκικὸν καὶ ἓν ἑλληνικόν. Ἡ τραγελαφικὴ αὐτὴ ἰδιότης ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα ὅτι οἱ τενεσούρηδες εἶχον ὑποχρέωσιν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ συντάγματος τοῦ 1908. Ἔκτοτε ἡ μόνη διάκρισις ἦτο τὸ διπλοῦν ὄνομα, διότι ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις, δυνάμει τῆς συνταγματικῆς ἐξισώσεως, ἐπεβλήθη εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους τοῦ κράτους. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

κλωστόμετρον (τό). Ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον πρὸς μέτρησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλωστῶν ἑνὸς τεμαχίου ὑφάσματος. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο φακῶν τοποθετημένων ἀπέναντι ἀλλήλων, καὶ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἐφάπτεται ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος κατὰ τὴν μέτρησιν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου πλησιάζομεν τὸν ὀφθαλμόν μας.

Κλωστόμετρον.

κλωστοποίησις, —*εως* (ἡ)· ἡ κατασκευὴ τῆς κλωστῆς, ἡ *κλῶσις* (βλ λ.).

κλωστός, —*ή*, —*όν*· ὁ κεκλωσμένος, ὁ μεταβεβλημένος εἰς κλωστήν, *γνεσμένος*.

κλωστοϋφαντήριον (τό)· κλωστήριον ἅμα καὶ ὑφαντήριον, ἐργοστάσιον ἔνθα γίνεται κλῶσις καὶ ὕφανσις, ἄλλως *κλωστοϋφαντουργεῖον*.

κλωστοϋφαντικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κλώστου καὶ τοῦ ὑφαντοῦ· ‖ καθόλου, ἡ βιομηχανία τῆς κατασκευῆς νημάτων καὶ ὑφασμάτων.

κλωστοϋφαντουργὸς (ὁ, ἡ)· ὁ τεχνίτης ἢ ὁ βιομήχανος τῆς κλωστικῆς ἅμα καὶ τῆς ὑφαντικῆς.

κλωστοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων κλωστήν: «κλωστοφόρα φυτὰ» φυτὰ τῶν ὁποίων αἱ ἶνες κλώθονται.

κλωστρίδιον (τὸ) /*Μικροβ.*]· βλ.λ. *κλωστηρίδιον*.

κλῶστρος (ὁ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κληματὶς ἡ κιρρώδης*.

Κλώτα / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Βαθέως εἰσδύουσα κόλπωσις ἀκτῆς τύπου «ρία» ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τῆς Καληδονίας (*Πτολ.* Β, γ, 1 ἔκδ *Nobbe*). Εἶναι ἡ σύγχρονος στομαλίμνη τοῦ *Κλάϊντ* (Clyde estuary). Σ. Ε. Λ.

κλωτσηδόν· ἐπίρρ. δημοτ., μὲ τὶς κλωτσιές: «τὸν ἔβγαλαν ἔξω κλωτσηδόν».

κλωτσιὰ (ἡ)· τὸ διὰ τοῦ ποδὸς κτύπημα, λάκτισμα: «τὸν πέταξε ἔξω μὲ μιὰ κλωτσιά»· ‖ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων: «τ' ἄλογο ἄρχισε τὶς κλωτσιές».

κλῶτσος (ὁ)· κλωτσιά, λάκτισμα: «θὰ φᾶς κάναν κλῶτσο»· ‖ ᾆσμ.: «κόκκινη κλωστὴ δεμένη | 'ς τὴν ἀνέμη τυλιγμένη | δῶσ' της κλῶτσο νὰ γυρίσῃ | παραμύθι ν' ἀρχινήσῃ»· ‖ φρ. «τὸν ἔχουν τοῦ κλώτσου καὶ τοῦ μπάτσου» τὸν κλωτσοῦν καὶ τὸν χτυποῦν, ἐπὶ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον κακομεταχειρίζονται.

κλωτσοσκούφι (τό). Νεοελληνικὴ παιδιά, καθ' ἣν οἱ παῖκται, τοποθετούμενοι εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων ἑνὸς ἢ δύο μέτρων, σχηματίζουν κύκλον, οὗ τὸ κέντρον καταλαμβάνει διὰ κλήρου παίκτης ἔχων πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους φέσιον ἢ παλαιὸν πῖλον ἢ σκοῦφον. Ὁ παίκτης οὗτος προσπαθεῖ διὰ λακτισμάτων νὰ ἐκτινάξῃ τὸν σκοῦφον ἐκτὸς τοῦ κύκλου ἢ νὰ κτυπήσῃ δι' αὐτοῦ ἕνα τῶν ἄλλων παικτῶν κατὰ τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ σῶμα, ἐνῷ οἱ ἄλλοι, ἀντιλακτίζοντες ἢ πλήττοντες διὰ τῶν χειρῶν, προσπαθοῦν ν' ἀποφύγουν τὰ κτυπήματα καὶ νὰ κρατήσουν τὸ κλωτσοσκούφι ὡς οἷόν τε πλείονα χρόνον ἐν τῷ κύκλῳ, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὸν τὸ κέντρον κατέχοντα σύντροφόν των. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸ κλωτσοσκούφι ἀντικατεστάθη διὰ τῆς σφαίρας, ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς ἐπεκράτησε καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ποδοσφαίρισις. Ἡ λεγομένη *ποδοσφαίρισις ἐν κύκλῳ* ἢ *γερμανικὴ σφαῖρα*, παιδιὰ γερμανικῆς προελεύσεως, κοινοτάτη ἐν Εὐρώπῃ, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ἡμέτερον κλωτσοσκούφι. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΖΑΣ

κλωτσῶ, καὶ *κλωτσάω*· λακτίζω, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων: «μὴν κλωτσᾷς σὰν ἄλογο», «τὰ μουλάρια κλωτσοῦνε».

Κλὼφ (Clough), ***Ἀρθοῦρος - Οὔγος***. Ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Λίβερπουλ (1819—1861). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Θωμᾷ Ἄρνολντ, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδάς του ἐν Ὀξφόρδῃ. Μετὰ ταῦτα ἐταξίδευσεν εἰς διαφόρους χώρας καὶ τῷ 1849 ἀνέλαβε καθήκοντα διευθυντοῦ τῆς πανεπιστημιακῆς λέσχης τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1852 μετέβη εἰς Καίμπριτζ τῆς Μασσαχουσέτης, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1853, ὁπότε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπως ὑπηρετήσῃ ὡς ἐπιθεωρητὴς τῆς παιδείας. Προσβληθείσης τῆς ὑγείας του μετέβη εἰς διαφόρους χώρας πρὸς θεραπείαν, Ἀνατολήν, Γαλλίαν, Ἑλβετίαν καὶ τέλος εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Τὸ γνωστότερον ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὸ βουκολικὸν εἰδύλλιον «The Bathie of Toper-na-Fuosich» (1848). Μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἔργων του εἶναι: «Ambarvalia» (1849), περιέχον μικρὰ ποιήματα «Ἀγάπαι ταξιδίου», μυθιστόρημα ἐκδοθὲν ἐν Ρώμῃ τῷ 1849, «Δίψυχος» (Βενετία 1850) κλπ. Τὴν ποίησιν τοῦ Κλὼφ διακρίνει σκεπτικιστικὴ καὶ μελαγχολικὴ διάθεσις. Λ. Λ.

Κμὲρ (Khmer) Λαὸς τῆς Ἰνδοσινικῆς χερσονήσου (βλ. λ. *Χμέρ*).

κμέτοι (σλαβ. *κμέτ*). Παρὰ Σλάβοις, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἢ τῆς πατριᾶς. Ἐν Σερβίᾳ ἐλέγετο οὕτω καὶ ὁ δήμαρχος.

Κμέτυ (Kmety), ἢ ***Κμέϋτ, Γεώργιος***. Τοῦρκος στρατηγός, Οὔγγρος τὴν καταγωγὴν (βλ. λ. *Ἰσμαὴλ πασᾶς ὁ Ματζάρ*).

Κν— (Kn—). Τὰ ἀπὸ Kn— ἀρχόμενα ἀγγλικὰ ὀνόματα βλ. ἐν *N—*.

κνᾶ. Βαφὴ κόμης ἢ ὀνύχων (βλ. λ. *κινᾶ* καὶ *λαουσονία ἡ λευκή*).

Κναγεὺς /*Μυθολ.*/. Μυθικὸς ἥρως παρ' ἀρχαίοις Σπαρτιάταις. Ἐκστρατεύσας ὁμοῦ μετὰ τῶν Διοσκούρων εἰς Ἄφιδναν καὶ αἰχμαλωτισθείς, ἐπωλήθη δοῦλος εἰς Κρήτην, ἔνθα ὑπηρέτει εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Μετὰ πάροδον ἐτους ἀπέδρασε συναποφέρων τὴν παρθένον ἱέρειαν τῆς θεᾶς καὶ τὸ ἄγαλμα αὐτῆς, ἥτις ἔκτοτε ἀπεκλήθη *Κναγία*. Τὴν λακωνικὴν ταύτην παράδοσιν ὁ Παυσανίας (Γ' 18,4) ἀποδεικνύει μὴ στηριζομένην ἐπὶ τῆς πραγματικότητος. Π. Ν. Π.

Κναγία (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ τοῦ ἥρωος *Κναγέως*.

Κνάϊπ (Kneipp), ***Σεβαστιανός***. Βαυαρὸς κληρικὸς καὶ θεραπευτὴς (1821—1897). Μέχρις ἡλικίας 21 ἐτῶν ἦτο ἐργάτης ὑφαντής, κατόπιν δ' ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Μονάχῳ καὶ τῷ 1852 περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα. Ἀσθενήσας βαρέως ἐξ ὑπερκοπώσεως, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε οἱ ἰατροὶ ν' ἀπολέσωσι πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἐθεραπεύθη μόνος διὰ τῆς ὑδροθεραπείας, κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ «Ἐγχειριδίου ὑδροθεραπίας» τοῦ Hahn ὅπερ τυχαίως εἶχεν ἀναγνώσει. Εἰσελθὼν ἔπειτα εἰς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν τοῦ Μονάχου, ἐθεράπευσε πολλοὺς συμμαθητάς του, ἐφαρμόζων τὴν ὑδροθεραπευτικὴν μέθοδον, ὡς αὐτὸς εἶχε τροποποιήσει καὶ βελτιώσει αὐτήν. Σὺν τῷ χρόνῳ διεδόθη ἡ φήμη του καὶ πλῆθος ἀσθενῶν συνέρρεε παρ' αὐτῷ ἐξ ὅλης τῆς Γερμανίας καὶ ἄλλων χωρῶν, αὐτὸς δὲ ὁ πάπας τὸν συνεβουλεύθη καὶ τὸν ὠνόμασε, τιμῆς ἕνεκεν, ἰδιαίτερον θαλαμηπόλον του. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἥτις ὠνομάσθη «μέθοδος Κνάϊπ», συνίσταται κυρίως εἰς ἐπίχυσιν ψυχροῦ ὕδατος, καταιονήσεις, περιτύλιξιν τοῦ σώματος διὰ βεβρεγμένης ὀθόνης, εἰς πρωϊνοὺς περιπάτους διὰ γυμνῶν ποδῶν ἐπὶ ὑγρᾶς χλόης, εἰς ψυχρολουσίαν τῶν κνημῶν, τῶν βραχιόνων καὶ τῶν ἀρθρώσεων τῶν γονάτων, καὶ ὑδροποσίαν. Συνεδυάζετο δὲ καὶ μετὰ τῆς λήψεως φαρμάκων ἐξ ἐκχυλισμάτων διαφόρων βοτάνων. Ὁ Κνάϊπ ἐπενόησε

Digitized by Google

ἐπίσης καὶ τὸν ἀβλαβῆ ἐκ κριθῆς καφὲν (βλ. λ. *καφές*), τὸν γνωστὸν ἐκ τοῦ ὀνόματός του. Ἔγραψεν: «Ἡ ὑδροθεραπευτική μου» (1887), «Οὕτω πρέπει νὰ ζῆτε» (1890), ἀμφότερα μεταφρασθέντα εἰς πολλὰς γλώσσας, «Ἡ δίαιτα τῶν παιδίων, ἐν ὑγείᾳ καὶ νόσῳ» (1891), «Ἡ διαθήκη μου», «Κωδίκελλος εἰς τὴν διαθήκην μου, δι' ἀσθενεῖς καὶ ὑγιεῖς» (1896). θ. κ.

Κναῖρεντ (Knäred) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Σουηδίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χάλλαντ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάϊγγε-Χαίσσλεχολμ, γνωστὸν ἐκ τῆς ἐκεῖ συναφθείσης τὴν 30 Ἰανουαρίου τοῦ 1613 συνθήκης μεταξὺ Σουηδῶν καὶ Δανῶν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ δεύτεροι ὑπεχρεοῦντο, ἔναντι χρηματικῆς ἀμοιβῆς, νὰ παραχωρήσουν εἰς τοὺς πρώτους τὰς ἐν Σουηδίᾳ κτήσεις των.

Κνακαλησία /*Ἀρχ.*/. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ τοῦ ὄρους *Κνάκαλος* (βλ. λ.).

Κνάκαλος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Πελοποννήσου ἐν Ἀρκαδίᾳ. Τοποθετεῖται δυτικῶς τῶν Καφυῶν, ταυτιζόμενον πρὸς τὸ σημερινὸν χωρίον *Καστανιά*, ὁ Κίπερς ὅμως ταυτίζει αὐτὸ πρὸς ἀπομεμονωμένον τινὰ στρογγύλον βράχον, ἐφ' οὗ σῴζονται καταφανῆ ἐρείπια κυκλωπείου τείχους καὶ ἴχνη παναρχαίου συνοικισμοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ ἤγετο ὑπὸ τῶν Καφυατῶν ἐπέτειος τελετὴ πρὸς τιμὴν τῆς ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐπικληθείσης Ἀρτέμιδος Κνακαλησίας (*Παυσ.* Η' 23, 4). π. Ν. Π.

Κνακίων, ***Κνακιών***, ἢ ***Κνηκείων*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου ἐν Λακεδαίμονι, γνωστὸς ἀπὸ τῶν αὐτόθι συνερχομένων «ἀπελλῶν» τῆς Σπάρτης, αἱ ὁποῖαι, κατά τινα ῥήτραν, ἀποδιδομένην εἰς τὸν Λυκοῦργον, ὤφειλον νὰ συνέρχωνται εἰς τὸν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Βαβύκης γεφύρας χῶρον. Κατά τινας ἀρχαίους συγγραφεῖς ὁ Κνακιὼν εἶναι προγενεστέρα ὀνομασία τοῦ μετέπειτα γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Οἰνοῦς* ποταμοῦ, ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ ἄλλοι μὲν ταυτίζουν αὐτὸν μὲ τὸν *Τρυπιώτικο*, δεξιὸν παραπόταμον τοῦ Εὐρώτα, ἄλλοι πρὸς τὸν ποταμὸν *Κελεφίνα*, ἐν τῷ χάρτῃ δὲ τῆς Βρεττανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς ὁ Κνακιὼν ταυτίζεται πρὸς τὸν ποταμὸν *Μούσγα*. Τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ παράγεται ἀπὸ τῆς λέξεως *κνηκός* (=ὑποκίτρινος, θολός). π. Ν. Π.

Κνάκφουςς (Knackfuss), ***Ἔρμανν-Γουλιέλμος-Ἰωάννης***. Γερμανὸς ζωγράφος καὶ τεχνοκρίτης (1848—1915). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, οὗ ἐσχεδίασε πλεῖστα ἐπεισόδια. Τῷ 1875 μετέβη διὰ δύο ἔτη εἰς Ρώμην, ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως, τῷ 1880 ὠνομάσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Κάσσελ καλλιτεχνικῆς καὶ βιοτεχνικῆς ἀκαδημίας. Τῷ 1898 συνώδευσεν εἰς Παλαιστίνην τὸν Γουλιέλμον Β', οὗ ἀπεικόνισε τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ εἴσοδον. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Κνάκφουςς τάσσονται αἱ τοιχογραφίαι τῆς αἰθούσης ἀναμονῆς τοῦ σταθμοῦ τοῦ Στρασβούργου, «Ἡ μάχη τοῦ Τουρίνου» (Βερολῖνον 1882), «Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν Πανδεκτῶν» (Κάσσελ 1892), «Ἡ ἁγία οἰκογένεια» (1893) κλπ. Ἐπὶ πλέον ὁ Κνάκφουςς ἐξετέλεσεν ἄνω τῶν χιλίων ξυλογραφιῶν καὶ ἐδημοσίευσεν ἐνδιαφερούσας καλλιτεχνικὰς μελέτας, ἐν αἷς καὶ τὴν ἀξιόλογον «Ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς τέχνης» εἰς 2 τόμους (1888). Ι. Μ. Π.

Κνάμπλ (Knabl), ***Ἰωσήφ***. Αὐστριακὸς γλύπτης ἐκ Τυρόλου (1819—1881). Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Ρένν καὶ Ἔντρες ἐν Μονάχῳ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἀφιερώθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποδειγμάτων τῆς μεσαιωνικῆς τέχνης. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ» ἐν τῷ ναῷ τῆς Mergentheim ἐν Βυρτεμβέργῃ, «Ἡ ἁγία Ἄννα καὶ ἡ Παρθένος», σύμπλεγμα βραβευθὲν εἰς τὴν ἐν Μονάχῳ καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τοῦ 1858 καὶ ἀποκείμενον εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἄϊχσταιττ, καὶ «Ἡ στέψις τῆς παρθένου Μαρίας», τὸ ἀριστούργημά του, εὑρισκόμενον ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Μονάχου. Ι. Μ. Π.

—**Κνάμπλ** (Knabl), ***Κάρολος*** Αὐστριακὸς ζωγράφος (1850—1904), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Κατ' ἀρχὰς ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ πατρός του καὶ ἤσκησε τὴν ξυλογλυπτικήν, βραδύτερον ὅμως ἐστράφη πρὸς τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Πιλότι ἐν Μονάχῳ. Ἀπεικόνισεν ἰδίᾳ σκηνὰς ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ ληστευθεὶς φιλάργυρος» καὶ «Ἡ κρυμμένη ἰδιοφυΐα». Ι. Μ. Π.

Κνάους (Knaus), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1829—1910). Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ γενετείρᾳ του Βισβάδεν, μετὰ ταῦτα δ' ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Δυσσελδόρφης, ἔνθα ἔσχεν ὡς διδασκάλους τὸν Sohn καὶ τὸν Schadow. Διεφημίσθη λίαν ἐνωρὶς ὡς ῥωπογράφος πλήρης χάριτος καὶ ὡς διεισδυτικὸς προσωπογράφος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ κηδεία», «Καταυλισμὸς Βοημῶν», «Πυρκαϊὰ ἀγροικίας», «Ἡ ἐπαύριον τῆς ἑορτῆς τοῦ χωρίου», «Οἱ μικροὶ προνομευταί», «Ὁ σαλτιμπάγκος», «Παιδικὴ ἑορτή», προσωπογραφίαι τοῦ Μόμμσεν καὶ τοῦ Χέλμολτς κλπ. Ι. Μ. Π.

Κνὰππ (Knapp), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς (1798—1864). Ἔζησεν ὡς ἐκκλησιαστικὸς λειτουργὸς καὶ ἔγραψεν ὡραιότατα ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα, εἰς τὰ ὁποῖα συνδυάζει διαύγειαν πνεύματος καὶ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα. Ἐκ τῶν ἔργων του διακρίνονται: «Χριστιανικὰ ποιήματα» (1829), «Νεώτερα ποιήματα» (1834), «Θησαυρὸς εὐαγγελικῶν ᾀσμάτων» (1837), «Φθινοπωρινὰ ἄνθη» (1859). Γ. Ε. Κ.

— **Κνὰππ** (Knapp), ***Γεώργιος-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος (1842—1926). Τὸ πλεῖστον τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου αὐτοῦ διαπνέεται ἀπὸ τὰς ἀπόψεις τῆς ἱστορικῆς σχολῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὀπαδὸς ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων. Λίαν πρωτότυπον συμβολὴν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην ἀποτελεῖ ἡ συστηματοποίησις τῶν νομισματικῶν φαινομένων τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησεν ἐν τῇ περὶ χρήματος θεωρίᾳ του. Βάσις τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ἡ ἰδέα, ὅτι τὸ χρῆμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κνὰππ ὁρίζει ὡς τὸ σπουδαιότερον μέσον πληρωμῶν, εἶναι ἁπλῶς δημιούργημα τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, εἰς διαταγὴν τῆς ὁποίας καὶ μόνον ὀφείλεται ἡ εἰς τὰς συναλλαγὰς ἀποδοχή του, ἀδιακρίτως ἐὰν τὸ ὑλικὸν ἐξ οὗ τὰ χρηματικὰ μέσα κατασκευάζονται ἔχουν ἐσωτερικὴν ἀξίαν (πολύτιμα μέταλλα) ἢ ὄχι (χαρτονόμισμα). Ἐκ τῆς ἰδιαζούσης σημασίας, τὴν ὁποίαν ὁ Κνὰππ ἀποδίδει εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ χρήματος ὡς μέσου πληρωμῶν, ἐξάγει τὸ ἀνεφάρμοστον τῆς θεωρίας περὶ ἀξίας ἐπὶ τῶν χρηματικῶν μέσων. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι ἡ «Staatliche Geldtheorie» (4 ἔκδ. 1923). Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

—**Κνὰππ** (Knapp), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς χημικὸς (1814—1904). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Γκίσεν καὶ Βρουνσβίκῃ καὶ ἐπιθεωρητὴς τοῦ βασιλικοῦ ἐργοστασίου εἰδῶν πορσελλάνης. Ἔγραψε: «Ταχεῖα κατασκευὴ ὄξους», «Βυρσοδεψία», «Ὑδραυλικὰ κονιάματα», «Ἐγχειρίδιον χημικῆς τεχνολογίας». θ. κ.

Κναῦσον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Μία τῶν παρὰ Παυσανίᾳ μνημονευομένων ἓξ πόλεων τῶν Εὐτρησίων Ἀρκάδων, αἵτινες μετέσχον εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Μεγάλης Πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου (*Παυσαν.* Η' 27,3). π. Ν. Π.

κναυτία (ἡ) (Knautia) /*Βοτ.*/· βλ. λ. *κνωτία*.

κναφάλιον (τὸ) (Gnafalium καὶ Gnaphalium) /*Βοτ.*/· βλ. λ. *γναφάλιον*.

κνάφαλ(λ)ον (τό)· βλ. λ. *γνάφαλ(λ)ον*.

κναφεύς, *—έως* (ὁ)· ἀρχ., ἄλλως *γναφεύς*, ὁ λευκαντής.

κνεβελίτης (ὁ) (Knebelit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρθοπυριτικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τοῦ ὀλιβίνου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι (Mn Fe)$_2$ Si O$_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα, ὅπως καὶ ὁ ὀλιβίνης, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 6—7, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα τεφρόμαυρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς νεφροειδῆ συσσωματώματα ἐπὶ κοιτασμάτων μαγνητίτου τῆς Dannemora καὶ τοῦ Vester-Silfberget ἐν Dalarne. Γ. Β.

Κνέλλερ (Kneller), *σὲρ* ***Γοδεφρεῖδος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1648—1723). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ρέμπραντ καὶ τῷ Φερδινάνδῳ Μπόλ, τῷ δὲ 1672 ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα ἐμελέτησεν ἰδίως τὰ ἔργα τοῦ Τισιανοῦ. Εἰργάσθη εἰς τὰς κυριωτέρας γερμανικὰς αὐλάς, μετέβη κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐζωγράφησεν ὁλόκληρον τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, καὶ κατόπιν ἐγένετο αὐλικὸς ζωγράφος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Καρόλου τοῦ Β'. Ἐν Ἀγγλίᾳ διήγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του, ἐξετέλεσε δ' ἄπειρον πλῆθος προσωπογραφιῶν, αἵτινες ἔχουν χρῶμα λαμπρόν, ἀλλ' οὐχὶ ψυχογραφικὴν ἀξίαν· κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ψυχραὶ καὶ ἐπιφανειακαί. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Αἱ 43 προσωπικότητες τῆς λέσχης Κὶτ-Κὰτ» καὶ «Αἱ 10 καλλοναὶ τῆς αὐλῆς Γουλιέλμου τοῦ Γ'» (Πινακοθήκη Χάμπτον). Ι. Μ. Π.

Κνέμ, καὶ ***Κνεμοὺ*** /*Μυθολ.*/. Αἰγυπτιακὴ θεότης (βλ. λ. *Κνήφ*).

Κνέμπελ (Knebel), ***Κάρολος-Λουδοβῖκος*** *φὸν —*. Γερμανὸς ποιητὴς (1744—1834). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ὑπηρέτησε κατόπιν ἐπὶ δεκαετίαν ὡς ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ. Διῆλθε τὸν βίον του ἐν στενῇ ἐπαφῇ μὲ τοὺς διασημοτέρους τῶν τότε ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς Γερμανίας, τὸν Γκαῖτε, τὸν Σίλλερ, τὸν Χέρντερ, τὸν Βῆλαντ. Ἔγραψεν: «Ὕμνους», «Ἐλεγείας», «Ἄνθη τῆς ζωῆς εἰς δίστιχα». Λίαν ἐνδιαφέροντα εἶναι: ἡ «Ἀλληλογραφία μὲ τὸν Γκαῖτε» (Λειψία 1851, 5 τόμ.) καὶ αἱ «Ἐπιστολαὶ τῆς συζύγου τοῦ Σίλλερ πρὸς ἕνα ἔμπιστον φίλον» (1856). Ἐπὶ πλέον μετέφρασε τὸν «Σαοὺλ» τοῦ Ἀλφιέρι, τὰς «Ἐλεγείας» τοῦ Προπερτίου, «Περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων» τοῦ Λουκρητίου. Αἱ μεταφράσεις αὗται θεωροῦνται ὡς τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του. Γ. Ε. Κ.

κνεόρρινος (ὁ) (Cneorrhinus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*. Οἱ κνεόρρινοι εἶναι μικροὶ κάνθαροι, ἄπτεροι, χρώματος ὑποφαίου, μὲ σῶμα ᾠοειδές, ἐπίμηκες, ῥύγχος βραχύτατον. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κνεόρρινος ὁ τῆς ἀρεναρίας* (Cneorrhinus arenarius), ὅστις ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου φυτοῦ καὶ ἀπαντᾷ ἐν Γαλλίᾳ, Πορτογαλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Δ. Ν. Π.

κλεπελίτης *σιδηρομιγὴς* /*Ὀρυκτολ.*/· βλ. λ. *ἰγελστρομίτης*.

κνέφας, *—ους* (τό)· ἀρχ., σκότος: «ἀμφὶ κνέφας» ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὥρα, κοιν. *σούρρουπα*· || καὶ ἡ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ὥρα, ἰδιωματ. *σούνταχα*.

κνέφαλ(λ)ον (τό)· βλ. λ. *γνάφαλ(λ)ον*.

Κνὲχτ (Knecht), ***Ἰουστῖνος-Ἐρρῖκος***. Διακεκριμένος Γερμανὸς ὀργανοχρούστης (1752—1817). Αἱ ἀξιολογώτεροι συνθέσεις του εἶναι: «Tougemälde der Natur» (=εἰκόνες τῆς φύσεως), ἐν αἷς ἀνευρίσκομεν ὡς πρόγραμμα τὸ ὑπὸ τοῦ Μπετόβεν ὀλίγον βραδύτερον χρησιμοποιηθὲν ἐν τῇ «Ποιμενικῇ συμφωνίᾳ», «Die unterbrochene Hirtenwonue», «Mirjam und Deborah», ἐπὶ τοῦ «Μεσσία» τοῦ Κλόπστοκ, «Das Lied von der Glocke», ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποιήματος τοῦ Σίλλερ κτλ. Ὡς θεωρητικὸς ὁ Κνὲχτ ἔγραψε διάφορα τολμηρὰ βιβλία, ὡς τά: «Gemeinnützliches Elementarwerk der Harmonie und des Generalbasses», «Kleines alphabetisches Wörterbuch der vornehmsten und interessantesten Artikel aus der musikalishen Theorie», «Luthers Verdienst um Musik und Poesie» κ. ἄ. Γ. Σ.

κνέωρον (τὸ) (Cneorum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνεωρωδῶν*, περιλαμβάνον δώδεκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῶν Καναρίων νήσων. Εἶναι θάμνοι πολυετεῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυμνοί, φέροντες ὀλίγους πρασίνους κλάδους, φύλλα ἐπιμήκη καὶ καρπὸν κάψαν ἢ δρύπην. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *κνέωρον τὸ τοίκοκκον* (Cneorum tricoccum), ἰθαγενὲς τῆς Ἱσπανίας καὶ Ἰταλίας. Κ. ΠΑΠ.

κνεωρώδη (τὰ) (Cneoraceae) /*Βοτ.*/. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γερανικῶν*, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸ *κνέωρον* (βλ. λ.), συγγενὲς τῶν *ζυγοφυλλωδῶν*. Κ. ΠΑΠ.

κνηθοκάμπη (ἡ) (Cnethocampa) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λιπαριδῶν*. Αἱ ψυχαὶ τοῦ γένους τούτου ἔχουσι μέτριον μέγεθος, κεραίας κτενοειδεῖς εἰς ἀμφότερα τὰ γένη, ἄρρεν δηλαδὴ καὶ θῆλυ, καὶ προθώρακα τελείως κεκαλυμμένον ὑπὸ τριχῶν. Ἡ κοιλία εἶναι βραχεῖα καὶ σχεδὸν κωνικὴ εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ ἐπιμήκης καὶ κυλινδρικὴ εἰς τὰς θηλείας, εἰς ἃς τελευτᾷ εἰς θύσανον βραχειῶν καὶ πυκνῶν τριχῶν, ὅστις καλύπτει τὴν περὶ τὴν ἕδραν τοῦ ζῴου χώραν. Αἱ κάμπαι τῶν κνηθοκαμπῶν ζῶσι καθ' ὁμάδας ὑπὸ δικτυοειδὲς ἐπιστέγασμα, ὅπερ αὐταὶ αὗται κατασκευάζουσι παρὰ τὰς μασχάλας τῶν κλάδων καὶ σπανιώτερον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀπόστασιν. Κατὰ τὴν νύκτα ἐξέρχονται τοῦ ἐνδιαιτήματός των καὶ κατὰ σειρὰν ἕρπουσι μέχρι τῶν ἄκρων τῶν κλάδων, ὅπως καταφάγωσι τὰ φύλλα. Αἱ κάμπαι ἔχουσι κεκαλυμμένον τὸ σῶμά των διὰ μακρῶν τριχῶν, αἵτινες ἀποπίπουσιν ἅμα τῇ ἀφῇ ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν σφοδροῦ ἀνέμου. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Κνηθοκάμπη ἡ πομπική (Cnethocampa processionea). Εἶναι γνωστὴ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Αἱ κάμπαι αὐτῆς, χρώματος μελανοϋποκυανοῦ μετὰ λευκῆς λωρίδος ἐφ' ἑκατέρας τῶν πλευρῶν, ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν δρυῶν καὶ ἐνίοτε παρουσιάζονται τόσον πολυπληθεῖς, ὥστε καταστρέφουσι τελείως τὰ δένδρα, κατατρώγουσαι τὰ φύλλα των. Τὸ μῆκος τῆς κάμπης φθάνει τὰ 40 περίπου χλστμ. Αἱ κάμπαι ὑφαίνουσι βουβύκιον λεπτὸν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας. Τὰ τέλεια ἔντομα ἀναφαίνονται κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον, ὅτε αἱ θήλειαι ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ καὶ τῶν κλάδων τῆς δρυός, ἐκκολαπτόμενα τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν.

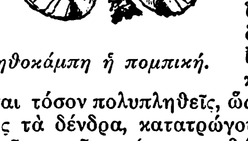

Κνηθοκάμπη ἡ πομπική.

Digitized by Google

Κνηθοκάμπη ἢ πιτυοκάμπη (Cnethocampa pityocampa). Ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν πιτύων καὶ ἐπιφέρει εἰς τὰ δένδρα ταῦτα μεγάλας καταστροφάς. Αἱ κάμπαι της μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας ἐντὸς τῆς γῆς. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ.Ν.Π.

κνήθω· προξενῶ κνησμόν, φαγούραν· || μεταφ. ἐρεθίζω: παροιμ. «ὄνος ὄνον κνήθει»· || αἰσθάνομαι κνησμόν, ἔχω φαγούρα, ξύνομαι.

κνηκᾶτος, —η, —ο· δημοτ., ὕπωχρος, ὀλίγον κίτρινος, ἀρχ. *κνηκός*.

Κνηκείων [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου ἐν Λακεδαίμονι, ἄλλως *Κνακίων* (βλ.λ.).

κνηκίνη [*Χημ.*]· βλ. λ. *κνικίνη*.

κνῆκος (ὁ)· ἀρχ., εἶδος ἀκάνθης, τῆς ὁποίας τὸ ἄνθος εἶναι ὠχρόν, σκόλυμος, γαϊδουράγκαθο.

κνῆκος (ὁ) (Cnicus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν, τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος *κνῆκον τὴν ἱεράκανθαν* (Cnicus Benedictus ἢ Centaurea Benedicta ἢ Calcitrapa ἢ Carbenia Benedicta), ἰθαγενὲς τῶν παραμεσογείων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι βορείου Καυκάσου, Ἀρμενίας, Συρίας, Περσίας, Ἀφγανιστὰν κτλ. Εἶναι ἐτήσιον ποῶδες φυτόν, ὕψους 0.40 τοῦ μέτρου. Τὰ φύλλα του ἐπιμήκη, λογχοειδῆ, τὰ κατώτερα μόνον ἔμμισχα, φθάνουσι τὰ 0,30 τοῦ μέτρου· τὰ ἄνθη του κίτρινα, ἐπάκρια, εἶναι μοναδικὰ κεφαλαὶ περιβαλλόμεναι ὑπὸ πολλῶν σεπάλων, ἅτινα περικλείουσιν ἄπειρα πέταλα. Τὸ ὡς ἄνω φυτὸν ἔπαιξε μέγαν ρόλον εἰς τὴν ἰατρικὴν τοῦ μεσαίωνος. Τὰ νεαρά, ἐπαχθῶς ὄζοντα, πικρὰ φύλλα του, ἅτινα δὶς τοῦ ἔτους (Ἰούνιον καὶ Αὔγουστον) συλλέγονται, περιέχουν τὴν *κνηκίνην* (βλ. λ.), χρησιμοποιοῦνται δὲ εἰς περιωρισμένην πλέον κλίμακα ἐσωτερικῶς ἐναντίον τοῦ πυρετοῦ, τῶν παθήσεων τῶν πνευμόνων, τοῦ ἥπατος, κατὰ τῆς ὑστερίας, τῶν καταρρων, τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ, τοῦ καρκίνου, τοῦ ἰκτέρου κλπ. Ὁ ὀπὸς τοῦ βεβρασμένου φυτοῦ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης κατὰ τῶν στομαχικῶν καὶ κοιλιακῶν ἐνοχλήσεων. Κ. ΠΑΠ.

—**κνῆκος, ἢ κάρθαμος ὁ βαφικὸς** (κοιν. *ἀσφούρι*). Ἡ ἐρυθρὰ αὕτη βαφὴ προέρχεται ἐκ τῶν ἀπεξηραμμένων πετάλων τῶν ἀνθέων τοῦ φυτοῦ Carthamus tinctorius, ὅπερ κατάγεται ἐξ Αἰγύπτου καὶ καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ἐν Αἰγύπτῳ, Ἰνδίαις, Κίνᾳ καὶ Βρεττανικῇ Μαλάκᾳ. Ἡ ἀρίστη ποιότης κνήκου εἶναι ἡ αἰγυπτιακή. Αἱ καλαὶ ποιότητες ἔχουσι βαθέως ἐρυθρὸν χρῶμα ὀλίγα σπέρματα καὶ στεροῦνται ἀνοργάνων οὐσιῶν, ὅταν δὲ εἶναι χρώματος κιτρίνου εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστοι. Τὰ ἄνθη ταῦτα τοῦ κνήκου ἀποτελοῦσιν ἐρυθρὰν βαφήν, χρησιμεύουσι δὲ καὶ πρὸς νοθείαν τοῦ κρόκου (safran). Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

—**κνήκου ἔλαιον ἢ καρθαμέλαιον.** Τὰ σπέρματα τοῦ φυτοῦ Carthamus tinctorius ἀποτελοῦσιν ἀρίστην τροφὴν τῶν πτηνῶν καὶ περιέχουσι περὶ τὰ 30 % ἐλαίου, τὸ ὁποῖον ἐξάγεται καὶ καταναλίσκεται εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς ὡς φωτιστικὸν ἢ καὶ βρώσιμον ἔλαιον. Ἐν Εὐρώπῃ τὸ ἔλαιον τοῦτο χρησιμεύει ὡς ὑποκατάστατον τοῦ λινελαίου εἰς τὰς ἐλαιοβαφὰς καὶ ἔν τινι μέτρῳ εἰς τὴν σαπωνοποιίαν. Α. Μ. Σ.

κνηκός, —ή, —όν· ἀρχ., ὀλίγον κίτρινος, κιτρινωπός, ὡς τὸ ἄνθος τοῦ *κνήκου*.

κνημιαῖος, —α, —ον, ἢ κνημιαῖος· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κνήμην, ὁ τῆς κνήμης: «κνημιαῖον ὀστοῦν», «κνημιαῖοι μύες», «κνημιαία ἀρτηρία».

—**κνημιαῖαι ἀρτηρίαι** [*Ἀνατομ.*]. —1) Ἡ *ὀπισθία κνημιαία* ἀρτηρία εἶναι κυρίως συνέχεια τῆς ἰγνυϊκῆς, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ διχασμοῦ ταύτης μέχρι τοῦ ἔσω σφυροῦ, ὑφ' ὃν διχάζεται εἰς τὴν *ἔσω καὶ τὴν ἔξω πελματιαίαν ἀρτηρίαν*. Φέρεται ἀνὰ μέσον τῶν ἐν τῷ βάθει κνημιαίων μυῶν, συνοδευομένη ὑπὸ δύο φλεβῶν καὶ τοῦ κνημιαίου νεύρου. Κλάδοι αὐτῆς εἶναι αἱ δύο περονιαῖαι ἀρτηρίαι, ἡ τροφοφόρος τῆς κνήμης, ἡ ὀπισθία ἔσω σφυρῖτις καὶ οἱ ἔσω περονιαῖοι κλάδοι. —2) Ἡ *προσθία κνημιαία* ἀρτηρία, προκύπτουσα ἐκ τοῦ διχασμοῦ τῆς ἰγνυϊκῆς, διέρχεται διὰ τῆς ἄνω ὀπῆς τοῦ μεσοστέου συνδέσμου εἰς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῆς κνήμης καὶ διήκει πρὸς τὰ κάτω, ἐπὶ τοῦ μεσοστέου συνδέσμου, συνοδευομένη ὑπὸ δύο φλεβῶν καὶ τοῦ ἐν τῷ βάθει περονιαίου νεύρου, μέχρι τῆς διαρθρώσεως τοῦ ποδός, ἔνθα μεταβαίνει εἰς τὴν ραχιαίαν ἀρτηρίαν τοῦ ποδός. Κλάδοι αὐτῆς εἶναι ἡ προσθία καὶ ἡ ὀπισθία παλίνδρομος ἀρτηρία καὶ αἱ πρόσθιαι σφυρῖτιδες. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

κνήμη (ἡ)· τὸ μεταξὺ γόνατος καὶ σφυρῶν μέρος τοῦ ποδός· || τὸ πρόσθιον ὀστοῦν τῆς κνήμης, τὸ καλούμενον καὶ *κνημιαῖον*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ ἕτερον ὀστοῦν, τὸ καλούμενον *περόνην*· || ὁ μεταξὺ τοῦ γονάτων βλαστὸς τοῦ φυτοῦ.

— [*Ἀνατομ.*] *Κνήμη* καλεῖται τὸ τμῆμα τῶν κάτω ἄκρων, ὅπερ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ γόνατος μέχρι τοῦ ταρσοῦ. Ὁ σκελετὸς τῆς κνήμης ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀστῶν, τῆς *κνήμης* καὶ τῆς *περόνης*, συναπτομένων πρὸς ἄλληλα διὰ τοῦ μεσοστέου συνδέσμου. Ταῦτα δὲ περιβάλλονται ὑπὸ τῶν ἁπαλῶν μορίων, ἅτινα ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὰ ἔνδον εἶναι: 1) τὸ δέρμα μετὰ τοῦ ὑποδορίου συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ τῶν ὑποδερματίων ἀγγείων καὶ νεύρων· 2) ἡ κνημιαία περιτονία, ἥτις δίκην περιχειρίδος περιβάλλει πανταχόθεν τοὺς μῦς, πλὴν τῆς ἔσω ἐπιφανείας, ἔνθα ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀστοῦ τῆς κνήμης, τελείως ἄμυος οὖσα, κεῖται ὑπὸ τὸ δέρμα· 3) οἱ μύες, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν διαιροῦνται εἰς τοὺς προσθίους κνημιαίους, εἰς τοὺς ἔξω ἢ περονιαίους καὶ εἰς τοὺς ὀπισθίους κνημιαίους· καὶ οἱ μὲν πρόσθιοι κάμπτουσι τὸν πόδα ραχιαίως (=ἐκτείνουσιν), οἱ δ' ὀπίσθιοι κάμπτουσιν αὐτὸν πελματιαίως, τείνοντες νὰ φέρωσι τὸν πόδα εἰς εὐθυωρίαν μετὰ τῆς κνήμης καὶ ἀνασπῶντες ἅμα τὸ ἔσω χεῖλος αὐτοῦ (=ὑπτιασταί), οἱ δ' ἔξω ἀνασπῶσι τὸ ἔξω χεῖλος τοῦ ποδὸς (=πρηνισταί). Ἡ περιβάλλουσα τοὺς μῦς περιτονία ἐκπέμπει μεταξὺ αὐτῶν δύο μεσομύϊα διαφράγματα, τὸ πρόσθιον καὶ τὸ ὀπίσθιον περονιαῖον μεσομύϊον διάφραγμα, ὧν τὸ μὲν πρόσθιον προσφύεται ἐπὶ τοῦ προσθίου χείλους τῆς περόνης καὶ χωρίζει τοὺς προσθίους ἀπὸ τῶν ἔξω κνημιαίων μυῶν, τὸ δὲ ὀπίσθιον ἐπὶ τοῦ ἔξω χείλους τῆς περόνης καὶ χωρίζει τοὺς ἔξω ἀπὸ τῶν ὀπισθίων κνημιαίων μυῶν· οἱ ὀπίσθιοι δ' οὗτοι μύες δι' ἑτέρου μεσομυΐου διαφράγματος, φερομένου ἀπὸ τοῦ ἑτέρου πλαγίου ἐπὶ τὸ ἄλλο, διαιροῦνται εἰς τοὺς ἐν τῷ βάθει κνημιαίους μῦς μετὰ τῶν ὀπισθίων κνημιαίων ἀγγείων καὶ εἰς τοὺς ἐπιπολῆς ὀπισθίους κνημιαίους μῦς. Πρὸς συγκράτησιν δὲ τῶν τενόντων τῶν κνημιαίων μυῶν ἐν τῇ κανονικῇ αὐτῶν θέσει, ἡ κνημιαία περιτονία ἀπεργάζεται κατὰ τὸ μεταξὺ κνήμης καὶ περόνης ὅριον τοὺς *καθεκτικοὺς συνδέσμους*. Νευροῦνται δὲ οἱ μὲν πρόσθιοι κνημιαῖοι καὶ οἱ ἔξω ἢ περονιαῖοι μύες ὑπὸ τοῦ κοινοῦ περονιαίου νεύρου, οἱ δ' ὀπίσθιοι ὑπὸ τοῦ κνημιαίου νεύρου.

2) Τὸ ἕτερον τῶν ὀστῶν τῆς κνήμης τὸ πρὸς τὰ ἔσω τῆς περόνης κείμενον, τὸ παχύτερον ὅλων τῶν λοιπῶν ὀστῶν τοῦ σκελετοῦ μετὰ τὸ τοῦ μη-

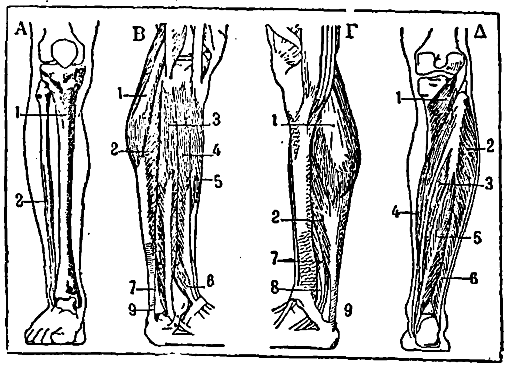

Κνήμη.

(Α) Προσθία ἐπιφάνεια τῶν ὀστῶν κνήμης καὶ περόνης: 1=Κνήμη. 2=Περόνη. Β) Ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια. Γ) Εσωτερικη ἐπιφάνεια (μύες ἐπιπολῆς): 1=Δικέφαλος ἢ γαστροκνήμιος μῦς. 2=Ὑποκνημίδιος. 3=Μακρὸς περονιαιος. 4=Κοινὸς ἐκτείνων. 5=Πρόσθιος κνημιαῖος. 6=Πρόσθιος περονιαῖος. 7=Μακρὸς κοινὸς καμπτήρ. 8=Ὀπίσθιος κνημιαῖος. 9=Ἀχίλλειος τένων. Δ) Ὀπισθία ἐπιφάνεια (μύες ἐν τῷ βάθει): 1=Ἰγνυακὸς μῦς. 2=Μακρὸς περονιαῖος. 3=Ὀπίσθιος κνημιαῖος. 4=Μακρὸς κοινὸς καμπτηρ. 5=Καμπτὴρ τοῦ μεγάλου δακτύλου. 6=Βραχὺς περονιαῖος.

ροῦ, αὐλοειδές, τρίγωνον πρισματικὸν τὸ σχῆμα. Τῆς κνήμης τὸ μὲν ἄνω ἄκρον, σχῆμα τετραπλεύρου πυραμίδος ἔχον, ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀγκωμάτων, τοῦ *ἔσω* καὶ τοῦ *ἔξω κνημιαίου κονδύλου*, ὧν αἱ δύο ἄνω ὑπόκοιλοι ἀρθρικαὶ ἐπιφάνειαι, αἱ *γλῆναι*, συντάσσονται πρὸς τοὺς κονδύλους τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. Ἡ περιφέρεια τῶν γληνῶν ἢ τὰ γληνιαῖα χείλη ἔμπροσθεν μεταβαίνουσιν εἰς τρίγωνον πολύτρητον ἐπιφάνειαν, ἧς ἡ κορυφή, στρεφομένη πρὸς τὰ κάτω, ἀπολήγει εἰς τὸ *κνημιαῖον κύρτωμα*, εἰς ὃ προσφύεται ὁ τένων τοῦ τετρακεφάλου μυός· τὸ δ' ἔξω πλάγιον χεῖλος τῆς εἰρημένης τριγώνου ἐπιφανείας προέχει κατὰ τὸ μέσον εἰς φῦμα, τὸ *Γερδύειον φῦμα*, ψηλαφητὸν ὢν ἔξωθεν, εἰς ὃ προσφύεται ὁ πρόσθιος κνημιαῖος μῦς καὶ ἡ μηριαία περιτονία, καὶ ὅπερ χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς πρὸς εὕρεσιν καὶ ἀπολίνωσιν τῆς προσθίας κνημιαίας ἀρτηρίας. Τὸ δὲ κάτω ἄκρον, λεπτότερον τοῦ ἄνω καὶ τετράπλευρον τὸ σχῆμα, διὰ μὲν τῆς κάτω αὐτοῦ ἐπιφανείας, ὑπόκοιλον καὶ περικεχονδρωμένης οὔσης, συντάσσεται μετὰ τοῦ ἀστραγάλου, διὰ δὲ τῆς ἔξω ἐπιφανείας, φερούσης πλατεῖαν αὔλακα, συντάσσεται πρὸς τὸ κάτω ἄκρον τῆς περόνης· ἡ δ' ἔσω ἐπιφάνεια περατοῦται πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸ ἔσω σφυρόν, ὀξυκορύφως τελευτῶν. Τὸ δὲ σῶμα τῆς κνήμης, τρίγωνον πρισματικὸν ὄν, ἐμφανίζει μίαν ἔσω, μίαν ἔξω καὶ μίαν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν, χωριζομένας διὰ τριῶν χειλέων, τοῦ προσθίου ἢ τῆς ἀκάνθης τῆς κνήμης, τοῦ ἔσω καὶ τοῦ ἔξω. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— [*Μεταλλ.*] *Κνήμη* (κοιν. *γάμπα*) καλοῦνται οἱ πλευρικοὶ ὀρθοστάται τῶν πλαισίων, δι' ὧν γίνεται ἡ ὑποστήριξις τῶν παρειῶν τῶν στοῶν τῶν μεταλλείων. Συνήθως συνίστανται ἐκ στρογγυλίων ξυλείας πεύκης, διαμέτρου 0,15 ἕως 0,25 μ. Τὸ ἓν ἄκρον χονδροειδῶς λεπτυσμένον ἐμβυθίζεται εἰς ὀπὴν ἐντὸς τοῦ δαπέδου τῆς στοᾶς, τὸ δ' ἕτερον στηρίζεται διὰ καταλλήλου ἐγκοπῆς, καθ' ἡμίξυλον συνήθως, ἐπὶ τοῦ ὑπερτόνου ἢ *ἀνωφλίου*, κοιν. *καπέλλου* ἢ *κεφαλαρίου* τοῦ πλαισίου. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

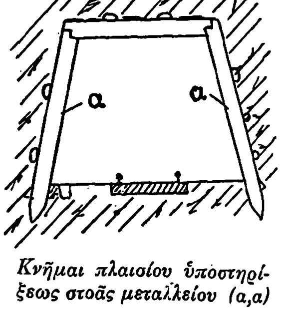

Κνῆμαι πλαισίου ὑποστηρίξεως στοᾶς μεταλλείου (a,a)

— **κνῆμαι ραιβαί.** Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς τὴν ἐπίκτητον ἐκείνην δυσμορφίαν, καθ' ἣν αἱ κνῆμαι κυρτοῦνται εἰς τρόπον, ὥστε τὸ κυρτὸν αὐτῶν νὰ στρέφηται πρὸς τὰ ἔξω. Εἰς τὰς 90% περίπου τῶν περιπτώσεων ἡ παραμόρφωσις αὕτη τῶν κνημῶν εἶναι ἀμφίπλευρος καὶ συμμετρική. Σπανίως συμβαίνει ὅμως ἡ μία κνήμη νὰ μένῃ εὐθεῖα καὶ ἡ ἄλλη νὰ κυρτοῦται. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ πάσχουσα εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ ἀριστερὰ κνήμη. Ὁμοίως ἐπὶ ἀμφιπλεύρου δυσμορφίας, ἐὰν σκέλος τι πάσχῃ ἐντονώτερον, τοῦτο θὰ εἶναι τὸ ἀριστερόν. Ἡ δυσμορφία δύναται νὰ ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰς κνήμας ἢ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ σκέλος. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει τὰ σκέλη πλησιάζουσι κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν καὶ ἀπομακρύνονται κατὰ τὸ μέσον, σχηματίζοντα οὕτω τὰς ἐν εἴδει Ο καλουμένας κνήμας (βλ. εἰκ.). Αἱ ραιβαὶ κνῆναι ὀφείλονται εἰς ραχιτισμὸν καὶ ἐμφανίζονται μεταξὺ τοῦ 1ου καὶ 3ου ἔτους, εἶτα γίνονται σπανιώτεραι καὶ μετὰ τὸ 10 ἔτος ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν. Συχνὰ αἱ ραιβαὶ κνῆμαι συνοδεύονται ὑπὸ κλίσεως τοῦ ποδὸς πρὸς τὰ ἔσω (*ραιβοποδία*), ἢ πρὸς τὰ ἔξω (*βλαισοποδία*), ὡς καὶ ὑπὸ ἄλλων ραχιτικῶν ἐκδηλώσεων, οἷαι ἡ διόγκωσις τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφύσεων, τὸ πλευρικὸν κομβολόγιον, ἡ σκολίωσις κλπ.

Ἡ διάγνωσις τῶν ραιβῶν κνημῶν εἶναι εὔκολος, γιγνομένη καὶ διὰ μόνης τῆς ἐπισκοπήσεως. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρόγνωσιν αὐτῶν εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν κυρτοτήτων (80—90%) ἰῶνται μεταξὺ δύο καὶ ἥμισυ καὶ τεσσάρων ἐτῶν καὶ μόνον 10—20% ἐξ αὐτῶν μένουσι μετὰ ταῦτα πρὸς διόρθωσιν.

Θεραπεία. Πρὸ τοῦ τετάρτου ἔτους δέον νὰ ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἁπλῆν ὑποβοήθησιν τοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τὴν τάσιν, ἣν οὗτος ἔχει πρὸς αὐτόματον εὐθύασιν τῶν κυρτοτήτων, διὰ τῆς τονώσεως αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς χρήσεως εἰδικῶν ὀρθοπεδικῶν μηχανημάτων, ἅτινα ἀφ' ἑνὸς ἐμποδίζουσι τὸ βάρος τοῦ σώματος νὰ μεταβιβάζεται ἐπὶ τῆς κυρτότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πιέζουσι δι' εἰδικοῦ μηχανισμοῦ ἐπὶ τῆς κυρτότητος, συμβάλλοντα οὕτως εἰς τὴν διόρθωσιν αὐτῶν. Μετὰ τὸ τέταρτον ὅμως ἔτος ἡ αὐτόματος εὐθύασις τῶν κυρτοτήτων σπανίως ἐπέρχεται, δι' ὃ πρέπει τότε νὰ διορθώσωμεν αὐτὰς χειρουργικῶς, εἴτε δι' ὀστεοκλασίας, εἴτε δι' ὀστεοτομίας, γραμμικῆς ἢ κυβοειδοῦς. Α.Κ.

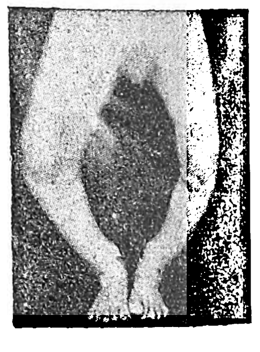

Κνῆμαι εἰς σχῆμαι Ο.

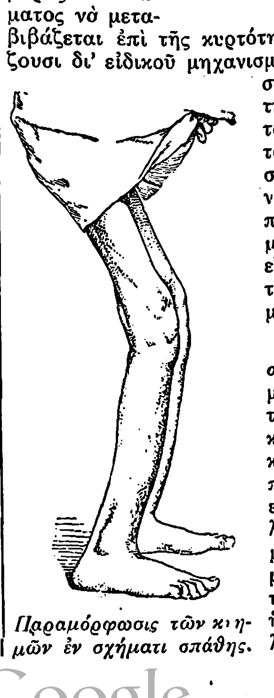

Παραμόρφωσις τῶν κνημῶν ἐν σχήματι σπάθης.

— **κνῆμαι ἐν σχήματι σπάθης.** Δυσμορφία ὁμοιόμορφος καὶ συμμετρικὴ ἀμφοτέρων τῶν κνημῶν, συνισταμένη εἰς κύρτωσιν αὐτῶν πρὸς τὰ πρόσω καὶ ὀφειλομένη εἰς κληρονομικὴν σύφιλιδα. Τὸ ὀστοῦν τῆς κνήμης εἶναι καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τῆς διαφύσεως αὐτοῦ πρὸς τὰ πρόσω, ὅπου ἡ κυρτότης, πεπαχυμμένον λόγῳ περιοστικῆς ὑπερο-

Digitized by Google

στώσεως καὶ ὀζῶδες, ἐνῷ πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι ὁμαλόν. Λαμβάνει δ' οὕτως ἡ κνήμη σχῆμα σπάθης (βλ. εἰκ.), ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς παραμορφώσεως. Αἱ συφιλιδικαὶ αὗται ὑπεροστώσεις τῶν κνημῶν παρατηροῦνται συνηθέστερον κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, μεταξὺ 18—20 ἐτῶν (ἐκδηλούμεναι συνήθως διὰ πόνων καλουμένων ὀστεοκόπων) καὶ παραμένουσι διὰ βίου, μὴ ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν. Διαπύησις δ' αὐτῶν δὲν ἐπέρχεται, παρὰ μόνον ἐὰν ἀναπτυχθῇ ἐπ' αὐτῶν κομμιωματώδης ὀστεΐτις, ὁπότε καὶ δύναται ἡ πάθησις νὰ συγχυσθῇ πρὸς ὀστεομυελίτιδα. Ἀλλὰ καὶ ὁ ῥαχιτισμὸς δύναται ἐνίοτε νὰ προκαλέσῃ κνήμας ἐν σχήματι σπάθης, ἀλλὰ τότε ἡ δυσμορφία ἐντοπίζεται κατὰ τὸ κατώτερον τριτημόριον τῆς κνήμης. Α. Κ.

κνημίαι (αἱ) /*Ναυτ.*/. —1) Αἱ ἀκτῖνες παντὸς τροχοῦ τῶν ὑπηρετικῶν μηχανημάτων τῆς ἀτμομηχανῆς. —2) Αἱ ἀκτῖνες τοῦ τροχοῦ τοῦ χρησιμεύοντος διὰ τὴν περιστροφὴν τοῦ κυλίνδρου, ἐφ' οὗ περιελίσσεται τὸ οἰακόσχοινον πρὸς χειρισμὸν τοῦ οἴακος διὰ τὴν στροφὴν τοῦ πηδαλίου. Ἐφωλεύουσαι διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸν κύλινδρον τοῦ οἰακοστροφίου καὶ στερεούμεναι διὰ τροχοῦ, ἀπολήγουσιν εἰς τὰς *λαβὰς χειρισμοῦ* (κοιν. *χερούλια*), ἐφ' ὧν ἐνεργοῦν οἱ οἰακίζοντες. Σ. Ε. Λ.

κνημιαῖος, —α, —ον· βλ. λ. *κνημαῖος*.

Κνημῖδες /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Α. Λοκρίδος ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους Κνημίς, Δ. τοῦ λιμένος Θρονίου, ἀπέχουσα 20 στάδια ἀπὸ Δαφνοῦντος πρὸς Β. Τινὲς τοποθετοῦν αὐτὴν παρὰ τὸν φάρον τῆς Βρωμολίμνης ἢ Σιδηροτόπου, ὅπου σώζονται ἐρείπια ἀρχαίων ὀχυρώσεων, ἄλλοι δὲ (*Λήκ*, *Ραγκαβῆς*) παρὰ τὴν Νικοράχην. —Π.

κνημιδοφόρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ φορῶν κνημῖδας (ἀρχ.)· || ἐπὶ ἵππου, ὁ φέρων λευκὸν σημεῖον ἀπὸ τῆς ὁπλῆς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ κανόνος, λευκόπους.

κνημιδοφόρος (ὁ) (Cnemidophorus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμοιβιδῶν*. Οἱ κνημιδοφόροι εἶναι μεγάλοι σαῦροι, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κνημιδοφόρος ὁ στικτὸς* (Cnemidophorus maculatus), ὅστις ἔχει σῶμα πεπλατυσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ πεπλατυσμένην ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ῥύγχος, προσθίους πόδας βραχεῖς, ὀπισθίους ἐπιμηκεστέρους τῶν προσθίων μετὰ μακρῶν ὀνύχων, οὐρὰν ὑποκυλινδρικήν, πεπλατυσμένην, ἀπολήγουσαν εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ κιτρίνων καὶ λευκῶν κηλίδων κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν. Δ. Ν. Π.

Κνημιδοφόρος ὁ στικτός.

κνήμιον (τὸ) /*Ἀνθρωπολογ.*/. Σωματομετρικὸν σημεῖον καλούμενον ὑπὸ τῶν ξένων «tibiale». Τὸ ὑψηλότερον σημεῖον κατὰ τὸ ἔξω χεῖλος τῆς ἔσω γληνοειδοῦς κοιλότητος τῆς ἄνω ἐπιφύσεως τῆς κνήμης. Χρησιμεύει καὶ ὡς ἀφοριστικὸν της γραμμῆς τῆς κατὰ γόνυ ἀρθρώσεως· ἐπὶ εὐτραφῶν ὅμως δυσχερῶς ἀνευρίσκεται. Ἀρχόμεθα τότε τῆς ψηλαφήσεως ἐκ τοῦ προσθίου σημείου τοῦ χείλους ἄνωθεν τῆς ἐπιγονατίδος καὶ βαίνομεν πρὸς τὰ ἔσω. Τοῦτο εἶναι τὸ *ἔσω κνήμιον*. Ἔχομεν ὅμως καὶ *ἔξω κνήμιον*, ἀντιστοίχως καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς περόνης. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

κνημιοσφίγκτης (ὁ)· ἐργαλεῖον τῶν ἁμαξοπηγῶν, διὰ τοῦ ὁποίου σφίγγονται αἱ ἀκτῖνες τῶν τροχῶν, ἄλλως *ἀκτινοσφίγκτης*.

κνημίς, —ῖδος (ἡ)· τὸ κάλυμμα τῆς κνήμης, ὡς ὅπλον προφυλακτικόν, οἱονδήποτε περικάλυμμα τῆς κνήμης, ἄλλως *περικνημίς* || συνεκδ. ἡ σιδηρᾶ στεφάνη τῶν τροχῶν.

—/*Ἀρχαιολ.*/ Ἑλληνικὴ καθαυτὸ ἐπινόησις, ἄσχετος πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν καὶ λοιπὰς ἀνατολικὰς πολεμικὰς ἐξαρτήσεις ἡ *κνημὶς* ἀναφαίνεται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Β' π. Χ. χιλιετηρίδος. Τὰ εὑρήματα τοῦ αἰγαιατικοῦ καὶ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ πολεμισταὶ τῶν χρόνων ἐκείνων ἠγνόουν τὴν χρῆσιν τῆς κνημῖδος, προασπίζοντες ἐπαρκῶς τοὺς πόδας διὰ τῶν πελωρίων ἀσπίδων. Ἤδη ὅμως ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι γνωστή. Ἀνευρίσκομεν ταύτην ἐπὶ ἀγγείων τῆς γεωμετρικῆς καὶ προκορινθιακῆς ἐποχῆς, κατὰ δὲ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς τε ἰωνικῆς καὶ δωρικῆς ἐξαρτήσεως. Τὸ κύριον μέρος τῆς κνημῖδος συνήθως ἦτο ἐκ μετάλλου, βρόνζου ἁπλοῦ ἢ ἐπιχρύσου, εἶχεν ἔκτυπα τὰ σημεῖα τῆς τοποθετήσεως τῶν ἐξεχόντων μυῶν καὶ ἔφερεν ἐσωτερικῶς δερματίνην ὑπένδυσιν πρὸς ἀποφυγὴν τριβῆς τοῦ μετάλλου ἐπὶ τῶν μυῶν, κατὰ δὲ τὸ γόνυ καὶ μικρὸν ὑποστρωμάτιον· ὁ ἐξωτερικὸς αὐτῆς διάκοσμος ἦτο ποικίλος, συνήθως δὲ κατὰ τὸ γόνυ ἐξεικονίζετο γοργόνειον. Ἐνίοτε ἡ κνημὶς ἔφερεν ἐν εἴδει ἐξαρτήματος «περιμήριον» διὰ τὴν προάσπισιν τοῦ μηροῦ κυκλοτερῶς ἢ μόνον κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος, «ἐπισφύριον», προασπίζον τοὺς ἀστραγάλους καὶ μετάλλινον θώρακα τῶν δακτύλων κυρίως καὶ τοῦ λοιποῦ κάτω μέρους τοῦ ποδός. Ἡ τοιαύτη κνημὶς παρέμεινεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μέρος τῆς ἑλληνικῆς πανοπλίας, διεδόθη εἰς μεγάλην Ἑλλάδα καὶ Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τέλος εἰς Ἐτρουρίαν καὶ Ρώμην. Αἱ πρῶται γνωσταὶ ἐν Ἐτρουρίᾳ κνημῖδες, ἁπλοῦσται τὴν μορφήν, εὑρέθησαν εἰς τάφους τοῦ Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνος, αἱ πρῶται ῥωμαϊκαὶ δὲ κνημῖδες (ocreae) ἀνάγονται εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος ἐγένετο μικρά τις μεταρρύθμισις εἰς τὰς κνημῖδας ὑπὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἀφ' οὗ αὗται, ἐλαφρότεραι γενόμεναι καὶ χρησιμοποιούμεναι κυρίως ὑπὸ τῶν μισθοφόρων, ἐκαλοῦντο ἰφικρατίδες· περὶ αὐτῶν ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Π. Ν. Π.

Ἀνάγλυπτος κνημὶς Ρωμαίου ξιφομάχου. (Ἐκ τῶν εὑρημάτων τῆς Πομπηίας.)

κνημὶς (ἡ) (Cnemis) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουτελιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν δύο γνωστῶν εἰδῶν ἡ *κνημὶς ἡ στικτὴ* (Cnemis punctata), ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γουϊάναν καὶ ἡ *κνημὶς ἡ πυρρόχρους* (Cnemis rufa) εἰς τὴν Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

Κνημὶς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον καὶ πόλισμα (βλ. καὶ λ. *Κνημῖδες*) τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Ὀπουντίου (Βορείου Εὐβοϊκοῦ) κόλπου, ὅπερ κατὰ τὰς γεωγραφικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς τοῦ Σκύλακος ὑπήγετο εἰς τὴν Φωκίδα. Μεταγενεστέρως ἡ τοπωνυμία φέρεται πληθυντικῶς καὶ παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ, ιε, 10, ἔκδ. Nobbe) καὶ παρὰ Στράβωνι (Θ, 426 ἔκδ. Teubner). Ἡ σχετικὴ δὲ περικοπὴ τοῦ Στράβωνος οὐδεμίαν ἀφίνει ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τοῦ ἀκρωτηρίου, συμπίπτουσαν (πλάτ. 38°47'23" Β, μῆκ. 22°50'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talenta channels) πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Βρῶμο* (βλ. λ.) τὸ ἀντικρύζον τὸ *Κήναιον* (βλ. λ.). Τὴν θέσιν τοῦ ὅρμου τῆς πολίσματος δέον νὰ ταυτίσῃ τις πρὸς τὸν ὅρμον *Ἁγ. Κωνσταντίνου*. Σ. Ε. Λ.

—**Κνημὶς** /*Γεωγρ.*/. Ὄρος ἢ κάλλιον βουνοσειρά, ἀποτελοῦσα τὴν ΝΑ. παραφυάδα τοῦ Καλλιδρόμου καὶ χωρίζουσα ἐν τῇ ἀρχαιότητι τοὺς μεσογείους Λοκροὺς ἐπικνημιδίους ἀπὸ τοὺς παραλίους ὑποκνημιδίους. Ἐξαπλοῦται δὲ ἀπὸ τοῦ Βορείου μέχρι Ἐλατείας (Δραχμάνι) καὶ ἀπὸ Ὀπούντος (Ἀταλάντη) μέχρις Ὑαμπόλεως (Καλαποδίου), ὅπου ἑνοῦται μὲ ἄλλην βουνοσειράν, τὸν Χλωμόν. Ἔχει πολλὰς κορυφάς: *Πόρτες*, *Σπαρτιά*, *ἅγιος Ἠλίας*, *Φουντάνα* καὶ *Ξεροβούνι*, ἥτις εἶναι καὶ ἡ ὑψηλοτέρα (720 μέτρ.). Εἰς ἓν σημεῖον τῆς παραλίας καὶ ἀπέναντι τοῦ ἀρχαίου Κηναίου, ἀκρωτηρίου τῆς Εὐβοίας, προχωρεῖ εἷς κλάδος τῆς Κνημῖδος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριον *Κνημὶς* (βλ. λ.), ἔνθα κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἡ πόλις *Κνημῖδες* (βλ. λ.). Ἡ θέσις ἦτο λίαν ὀχυρά, σῴζεται δὲ μέχρι σήμερον κάστρον ἐνετικόν, ἐξ οὗ ἐπέβλεπον οἱ Ἐνετοὶ τὸν εἴσπλουν εἴς τε τὸν Μαλιακὸν καὶ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον. Ἡ Κνημὶς ἔχει πολλὰς πηγὰς καὶ δάση, ἐξ ὧν ὀνομαστὰ εἶναι τῆς Φουντάνας. Γεωλογικῶς ἡ Κνημὶς εἶναι σπουδαιοτάτη ἕνεκα τῆς μεγάλης ποσότητος τοῦ ὀφείτου λίθου. Ν. Ζ.

κνημοδέτης (ὁ). Ταινία χρησιμεύουσα εἰς τὴν συγκράτησιν τῶν περικνημίδων, σφίγγουσα αὐτὰς ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τοῦ γόνατος, κοιν. *καλτσοδέτα*. Οἱ κνημοδέται εἶναι ἀνθυγιεινοί, διότι προκαλοῦσι παθητικὴν ὑπεραιμίαν τοῦ σκέλους κάτωθεν τοῦ σημείου τῆς περισφίγξεως αὐτῶν. Ἐκ τῆς ὑπεραιμίας ταύτης δυνατὸν νὰ προκληθῇ διόγκωσις τῶν φλεβῶν καὶ γένεσις κιρσῶν. Μᾶλλον ἐπικίνδυνοι εἶναι εἰς τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι φέρουσιν αὐτὰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλαφρῶς δεδεμένας. Τούτου ἕνεκα, προτιμότερον διὰ τὰς γυναῖκας εἶναι νὰ φέρωσι πρὸς συγκράτησιν τῶν καλτσῶν αὐτῶν ταινίας ἐλαστικὰς ἀπὸ τοῦ στηθοδέσμου αὐτῶν ἢ καὶ ἀπὸ εἰδικῆς ζώνης. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην αἱ ταινίαι φέρονται ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν καὶ ὄχι μεταξὺ τῶν σκελῶν, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κακώσεων, αἵτινες δυνατὸν νὰ προέλθωσιν ἐκ τῶν μεταλλικῶν ῥυθμιστήρων τοῦ μήκους τῶν ταινιῶν. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κνημομηριαῖος, —α, —ον· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κνήμην ἅμα καὶ τὸν μηρόν: «*κνημομηριαία διάρθρωσις*».

— **κνημομηριαία** *διάρθρωσις* /*Ἀνατομ.*/. Ἡ διάρθρωσις, καθ' ἣν οἱ μηριαῖοι κόνδυλοι συντάσσονται μετὰ τῶν μηριαίων γληνῶν. Αἱ ἀρθρικαὶ ἐπιφάνειαι τῆς διαρθρώσεως ταύτης εἶναι: 1) ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῶν κονδύλων τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. 2) αἱ κνημιαῖαι γλῆναι καὶ 3) δύο διάρθριοι μηνίσκοι, εἷς ἑκατέρωθεν. Ἐπειδὴ δ' ἑκάτερος κόνδυλος καὶ ἑκατέρα γλήνη χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τοῦτο ἡ κνημομηριαία διάρθρωσις εἶναι διφυής, χωριζομένη εἰς ἀριστερὰν καὶ δεξιάν, συνενουμένας ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἐπιγονατιδομηριαίαν. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Κνῆμος. Σπαρτιάτης ναύαρχος, δράσας κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Περὶ τὸ τέλος τοῦ θέρους τοῦ 430/429 π. Χ., ἄγων 100 πλοῖα καὶ 1000, ὁπλίτας ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ζακύνθου, ἧς δῃώσας κατὰ τὴν ἀπόβασιν τὰ παράλια ἀπεχώρησε. Τὸ θέρος τοῦ ἑπομένου ἔτους, κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀμπρακιωτῶν καὶ Χαόνων, ἐπιθυμούντων νὰ ἀποστήσωσι τὴν Ἀκαρνανίαν ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, ἀπεστάλη μετὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως εἰς Λευκάδα· ἐκεῖθεν, διαλαθὼν τὸν μετὰ 20 ἀθηναϊκῶν πλοίων φρουροῦντα τὴν Ναύπακτον Φορμίωνα, διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἤπειρον, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἀμπρακιωτῶν, Χαόνων, Λευκαδίων, Ἀνακτορίων, Θεσπρωτῶν, Μολοσσῶν, Ἀτιντάνων, Ὀρεστῶν, Παραυαίων, Μακεδόνων καὶ ἄλλου πολλοῦ πλήθους· μὴ ἀναμείνας τὴν ἐκ Κορίνθου ὑποσχεθεῖσαν βοήθειαν καὶ διὰ τῆς Λιμναίας διελθών, ἐπολιόρκησε τὴν Στράτον, ἀλλά, χάρις εἰς τὴν ἀπειθαρχίαν τῶν βαρβαρικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ἡττήθη κατὰ γενομένην ἔξοδον τῶν Στρατίων καὶ ἀπεχώρησεν εἰς Οἰνιάδας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λευκάδα, ὅπόθεν παραλαβὼν τὴν ἀποσταλεῖσαν βοήθειαν ἀπῆλθεν εἰς Κυλλήνην. Ἐκεῖ ἀπεστάλησαν εἰς αὐτὸν ἐκ Σπάρτης ναυτικοὶ σύμβουλοι, οἱ Τιμοκράτης, Βρασίδας καὶ Λυκόφρων, κομίζοντες διαταγὰς πρὸς παρασκευὴν ναυμαχίας. Αὕτη, πυρετωδῶς ἑτοιμασθεῖσα ἑκατέρωθεν, ἦτο ἡ περίφημος περὶ τὸ τέλος τοῦ 429 π. Χ. γενομένη ναυμαχία τοῦ Ρίου. Ἐπὶ τῆς πελοποννησιακῆς ἀκτῆς ὥρμουν τὰ 77 πλοῖα τοῦ Κνήμου, οὗτινος ἡ πεζικὴ δύναμις ἐστρατοπέδευεν οὐ μακράν, εἰς Πάνορμον τὸν Ἀχαϊκόν· ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ἀκτῆς ἔμενεν ἡ μικρὰ δύναμις τοῦ Φορμίωνος. Ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἀλληλοκατεσκοπεύοντο, φοβούμενοι οἱ μὲν τὴν ἔξοδον εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ οἱ δὲ τὴν εἰς τὰ στενὰ ναυμαχίαν. Τέλος πρῶτοι ἐξῆλθον οἱ Πελοποννήσιοι καὶ κατ' αὐτῶν ἔπειτα ὁ Φορμίων, κατὰ τὴν πρώτην δὲ σύγκρουσιν 9 πλοῖα τῶν Ἀθηναίων κατεστράφησαν ἢ συνελήφθησαν, τὰ ὑπόλοιπα δὲ 11 ἐδιώκοντο πρὸς τὸν κόλπον τῆς Ναυπάκτου ὑπὸ 20 πελοποννησιακῶν, ἀποτελούντων τὸ δεξιὸν κέρας τῆς ἐξόδου· ἐκ τινος ὅμως περιστατικοῦ ἀναθαρρήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράφησαν κατὰ τῶν διωκτῶν, ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ ἀφήρεσαν τὰ αἰχμάλωτα πλοῖα των καὶ 6 ἐχθρικά. Οὕτως ἔληξεν ἡ ναυμαχία, καθ' ἣν ηὐτοκτόνησεν ὁ ἐκ τῶν συμβούλων τοῦ Κνήμου Τιμοκράτης, αὐτὸς δὲ ὁ Κνῆμος ἀπῆλθεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Κρίσσης. Ἐκεῖθεν, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος, κατὰ προτροπὴν τῶν Μεγαρέων, ἀπέστειλεν ἐκ Νισαίας 4 πλοῖα κατὰ τοῦ ἀφυλάκτου λιμένος τοῦ Πειραιῶς, τὰ ὁποῖα κατὰ πρῶτον κατέλαβον τὸ Βούδορον φρούριον τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἀκολούθως τὴν Σαλαμῖνα πόλιν. Ἀλλ' ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ ἀγρίαν λεηλασίαν καὶ αἰχμαλωσίαν τῶν 3 πλοίων τοῦ Βουδόρου, φοβούμενοι τοὺς ἐπερχομένους Ἀθηναίους. (Πρβλ. *Θουκυδίδου* Β' 66 84—94, *Διοδώρου* ΙΒ' 47—49). Π. Ν. Π.

κνησάρα (ἡ)· (ἰδιωμ. Κρήτ.) τὸ κόσκινον· ἐκ τούτου καὶ *κνησαρόπανα* τὰ τρίχινα λεπτὰ κοσκινόπανα (ἀπὸ τοῦ ἀρχ. *κνησέρα*). Ι. Δ. Μ.

κνησμὸς (ὁ), καὶ **κνησμονὴ** (ἡ)· ἐρεθισμὸς τῆς ἐπιδερμίδος προκαλῶν ξύσιμο, κοιν. *φαγοῦρα*.

—/*Δερματολ.*/ Ὁ *κνησμὸς* εἶναι αἴσθησις ἰδιάζουσα καὶ ἀκαθόριστος, προκαλοῦσα τὸν ξυσμόν. Ἡ ἐνδόμυχος παθογένεια τοῦ κνησμοῦ εἶναι ἐκ τῶν πλέον σκοτεινῶν. Πολλοὶ φυσιολόγοι ὑποπτεύθησαν τὴν ὕπαρξιν εἰδικῶν ὀργάνων, νεύρων, ἢ νευρικῶν ἀπολήξεων, ἀλλ' οὔτε ἡ ἀνατομία οὔτε ὁ πειραματισμὸς ἐδικαίωσαν τοιαύτην ὑπόθεσιν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶναι καθωρισμένον ἐὰν ὁ κνησμὸς εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῶν κοινῶν αἰσθητικῶν νεύρων, ἢ τοῦ νευρικοῦ συστήματος τῆς ὀργανικῆς ζωῆς, ὅπως φαίνεται τὸ πιθανώτερον. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐντάσεως ὑπάρχουσι διάφοροι βαθμοί, ἀπὸ τοῦ ἐλαφροτέρου καὶ ὑποφερομένου νὰ συγκρατηθῇ μέχρις τοῦ ἀφορήτου, ὅτε οὐδεμία δύναμις δύναται νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἄρρωστον ἀπὸ τοῦ νὰ ξυσθῇ. Ὁ κνησμὸς δυνατὸν νὰ εἶναι ἐντοπισμένος, διάχυτος ἢ γενικός. Σπανίως εἶναι συνεχής, συνηθέστατα εἶναι διαλείπων, ἐμφανίζων κατὰ περιόδους παροξυσμούς. Ὁ κνησμὸς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ προκαλῇ οὐδεμίαν στοιχειώδη βλάβην τοῦ δέρματος, ἄλλοτε ὅμως ἐπιφέρει στοιχειώδεις βλάβας ἄλλοτε ἄλλας, καὶ βλάβας ἐπὶ

Digitized by Google

κνήφης καὶ λειχηνοποίησιν ἐπὶ χρονίου ἁπλοῦ λειχῆνος κτλ. Θεραπεία ἡ αὐτὴ τῆς *κνύζης* (βλ. λ.).

— *[Κτηνιατρ.]* Ὁ *κνησμὸς* εἶναι ὀχληρὰ αἴσθησις γαργαλισμοῦ, ἀναγκάζουσα τὰ ζῷα νὰ προστρίβωνται ἐπὶ τῶν πέριξ ἀντικειμένων ἢ νὰ ξέωνται διὰ τῶν ὀδόντων ἢ τῶν ἄκρων αὐτῶν. Προερχόμενος ἐξ ἐρεθισμοῦ τῶν νευρικῶν ἀπολήξεων τοῦ δέρματος, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον σύμπτωμα τῶν δερματικῶν παθήσεων καὶ ἰδίᾳ τῶν παρασιτικῶν τοιούτων (ψώρα, φθειρίασις). Πλὴν τούτου ἐλαφρὸς κνησμὸς παρατηρεῖται καὶ κατὰ τὴν ἐπούλωσιν διαφόρων τραυμάτων ἢ πληγῶν, κατὰ τὰς διαθεσικὰς καταστάσεις (ἔκζεμα, διαβήτης), καθὼς καὶ εἰς τὰ ζῷα τὰ στερούμενα ἐπαρκοῦς δερματοκομίας. Ἐξαφανίζεται διὰ τῆς θεραπείας τῶν διαφόρων παρασιτικῶν δερματικῶν νόσων καὶ καταπραΰνεται εἰς περίπτωσιν διαθετικῆς καταστάσεως, μὲ πλύσεις τοῦ δέρματος διὰ διαλύσεως ρεζορσίνης ἢ χλωράλης. Β. Χ.

κνησμώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ προκαλῶν κνησμόν, φαγούραν.

κνηστήρ, —*ῆρος* (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος ξύστου παρ' ἀρχαίοις, χρησιμοποιούμενον διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ὀπωρῶν ἀπὸ τοῦ φλοιοῦ ἢ πρὸς ξύσιν τυροῦ («τυρόκνηστις»), καθαρισμὸν τῶν ἰχθύων ἀπὸ τῶν λεπίων (ἄλλως «ἰχθυαπρίδες»), πρὸς λείανσιν τῶν δορῶν κλπ. Ἄλλως ἐκαλεῖτο καὶ *κνῆστις*, *κνῆστρον*, *κνηστήριον*, *κύβηλον* (λατιν radula). Ἀναλόγως τῆς χρήσεώς του εἶχε σχῆμα ἀνάλογον πρὸς τοὺς σημερινοὺς ξύστας τῶν μαγειρείων, ἢ ἀπετελεῖτο ἐξ ἁπλῆς τετραπλεύρου λεπίδος ἐπὶ ξυλίνης χειρίδος τοποθετουμένης· πλεῖστοι τοιοῦτοι κνηστῆρες εὑρέθησαν ἰδίως ἐν Πομπηΐᾳ. — Π.

κνηστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ προκαλῶν κνησμόν, ἐρεθισμὸν τῆς ἐπιδερμιδος.

κνηστὶς (ἡ). Παρ' ἀρχαίοις εἶδος περόνης διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς κόμης. Γνωστοτάτη εἶναι ἡ κοίλη κνηστὶς τῆς Κλεοπάτρας, ἐν ᾗ ἀπέκρυπτεν αὕτη δηλητήριον.

κνῆστρον (τό). Εἶδος ξυστικῆς μαχαίρας παρ' ἀρχαίοις· ἄλλως *κνηστήρ* (βλ. λ.).

κνήφη (ἡ)· κνησμός· || πάθησις τῆς ἐπιδερμίδος προκαλοῦσα κνησμόν.

κνιάζ, θηλ. *κνιαγγίνα*. Σλαυϊκὸς τίτλος, δηλῶν τὸν ἡγεμόνα, τὸν πρίγκιπα: *βελὶκ κνιὰζ* (=ὁ μέγας δούξ), *κνιαζέστβο* (=ἡ ἡγεμονία), *κνιαζέσκι* (=ἡγεμονικός).

Κνιάζεβατς (Kniajevats, Knjazevac, Knajevatz) *[Γεωγρ.]*. Πολις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Τιμόκ, παρὰ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα. Κάτ. 6000. Τῷ 1876 κατελήφθη καὶ κατεστράφη κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὴν 25 Ὀκτωβρίου τοῦ 1915 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, μετὰ τετραήμερον ἀντίστασιν. Μ. Δ. Β.

Κνιάζιν (Kniazin), ***Φραγκῖσκος***. Πολωνὸς ποιητὴς (1750—1807). Ἔγραψε λυρικὰ ποιήματα καὶ τὰ δράματα: «Μήτηρ Σπαρτιᾶτις», «Θεμιστοκλῆς» καὶ «Ἕκτωρ». Ἀπέθανεν ἐκ θλίψεως διὰ τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος του καὶ ἐξ ἀτυχοῦς ἔρωτος πρὸς τὴν κόρην τοῦ προστάτου του πρίγκιπος Ἀδὰμ Τσαρτορύσκι, παρ' ᾧ διέμενεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς γραμματεύς. Ὁ Κνιάζιν ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τοῦ ρωμαντισμοῦ ἐν τῇ πολωνικῇ ποιήσει. Θ. Κ.

Κνιάζνιν, ***Ἰάκωβος Βορίσοβιτς***. Ρῶσος ποιητὴς (1742—1791). Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ρωσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πετρουπόλεως καὶ ἐξελέγη κατόπιν μέλο τῆς ἀκαδημίας. Συνέγραψε τὰς τραγῳδίας: «Ρωσλάβου» «Ἰαροπόλκ» καὶ «Βλαδίμιρου», ὡς καὶ κωμῳδίας τινάς. Μετέφρασεν ἐπίσης πλεῖστα γαλλικὰ θεατρικὰ ἔργα, ἐν οἷς τὰ τοῦ Κορνηλίου. Θ. Β.

Κνίγγε (Knigge), ***Ἀδόλφος-Φραγκῖσκος-Φρειδερῖκος φὸν*—**. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1752—1796). Ἐσπούδασε νομικά, περιεπλανήθη εἰς διαφόρους τόπους καὶ ἐν τέλει ἔδρασεν ὡς μέλος τῆς αἱρέσεως τῶν «φωτισμένων», ἥτις ἐπεδίωκε ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὅλα τὰ φυσικά της δικαιώματα, τὰ ἀφαιρεθέντα διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, διὰ τοῦ κράτους καὶ τῆς θρησκείας. Τὸ γνωστότερον ἔργον του εἶναι: «Περὶ τῆς συναναστροφῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους» (1788), ἐκ τῶν πολυαρίθμων δὲ μυθιστορημάτων του: «Τὸ μυθιστόρημα τῆς ζωῆς μου» (1781—1887 εἰς 4 τόμ.), «Ἡ ἱστορία τοῦ Πέτρου Κλάουζεν» (1783—1785 εἰς 3 τόμ.), «Τὸ ταξίδιον εἰς Μπραουνσβάϊγκ» (1792) κ. ἄ. Γ. Ε. Κ.

κνιδέλαιον (τὸ) *[Χημ.]*. Καθαρτικὸν ἔλαιον λαμβανόμενον ἐκ τῶν σπερμάτων *δαφνοειδοῦς τοῦ κνιδίου*, ἅτινα καλοῦνται *κνίδιος κόκκος* ἢ *κνιδόκοκκος*. Σ. Γ.

κνίδη (ἡ) (Urtica) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνιδοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριάκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν μεσημβρινῶν κλιμάτων τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς.

Κνίδη ἡ δίοικος.

Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, τινὰ ζιζάνια, ἄλλα φαρμακευτικὰ κτλ., φέροντα εἰς τὰ ἐναέρια μέρη των τρίχας λεπτὰς κωνικάς, καταληγούσας εἰς ὀξύ, λίαν εὐθραύστους καὶ πλήρεις μυρμηκικοῦ ὀξέος. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ὁ καυστικὸς κνησμός, ὃν αἰσθάνεταί τις ἀπροσέκτως θίγων τὰ φυτὰ ταῦτα. Πολλὰ τῶν εἰδῶν ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὸ ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας: *τσουκνιδες*, *τσικνίδες*, *τσοῦκνες*, *σκιίθρες καὶ σκίθες*. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Κνίδη ἡ δίοικος* (Urtica diœca ἢ major), τῆς ὁποίας γίνεται συνήθως χρῆσις δι' ἐντριβὰς εἰς περιπτώσεις παραλυσίας, ληθαργίας ἢ ἀποπληξίας. Τὰ φύλλα της κοπτόμενα εἰς λεπτὰ τεμάχια ἀποτελοῦσιν ἀρίστην τροφὴν διὰ τὰ ἰνδικὰ ὀρνίθια (γαλλόπουλα), ξηρὰ δὲ ἐν ἀναμείξει μετὰ πιτύρων δίδονται εἰς τὰς κοινὰς ὄρνιθας πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ᾠοτοκίας. Ἐπίσης τὰ φύλλα καὶ ἡ ρίζα της εἶναι χρήσιμα διὰ τὰς βιφικάς των ἰδιότητας· ἐκ τοῦ μακροῦ δὲ καυλοῦ της λαμβάνεται κλωστικὴ οὐσία, ἐφάμιλλος, ὡς πρὸς τὴν στερεότητα, πρὸς τὴν κάνναβιν, ἐξ ἧς παρασκευάζονται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης χονδρὰ ὑφάσματα, σχοινία κλπ. Ρίζα (ἀφέψημα αὐτῆς), καυλὸς καὶ φύλλα τοῦ ὡς ἄνω φυτοῦ χρησιμοποιοῦνται καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς διουρητικά, καθαρτικὰ τοῦ αἵματος, πρὸς αὔξησιν τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, ὡς ἀντιπυρετικὰ κλπ. *Κνίδη ἡ καυστηρὰ* (Urtica urens ἢ minor), *κνίδη ἡ μεμβρανώδης* (Urtica membranacea), *κνίδη ἡ σφαιριδιόκαρπος* (Urtica pilulifera), *κνίδη ἡ κιοβιένσειος* (Urtica kioviensis ἢ radicans Bolla), *κνιδη ἡ καυστηροτάτη* (Urtica urentissima), τὸ πλέον καυστικὸν εἶδος τοῦ γένους, οὗτινος ὁ κνησμὸς εἶναι διαρκέστατος καὶ ἐντονώτατος. Κ. ΠΑΠ.

Κνίδη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ. Τ. Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 412 Πρότερον ὠνομάζετο *Κόπριβα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀγάπη (Ράτσι)*, *Ἰτιὲς (Βούρμποβον)*, *Κολοκυθάκι*, *Λαγκαδάκια (Λούτσισνο)*, *Μικροκλεισοῦρα (Σαδοβίτσα)*, *Παλαιοκνίδη (Παλαιοκόπριβα)*, *Πιστικὸν (Πισκό)*, *Πόρος (Ικουστὰμ)* καὶ *Πυλωρή*, μὲ 1.298 κατοίκους ἐν ὅλῳ. Χ. Δ.

Κνιδία *Ἀφροδίτη*. Ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης ἐν Κνίδῳ, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ μεγάλου γλύπτου Πραξιτέλους. Κατὰ τὸν Λουκιανόν, τὸ ἄγαλμα τοῦτο κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀγαλμάτων τῆς θεᾶς, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον, δὲν ἦτο μόνον τὸ περιφημότερον τῶν ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα ἐφιλοτέχνησεν ὁ Πραξιτέλης, ἀλλὰ καὶ τὸ περιφημότερον ὅλων τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο ἐκ παρίου μαρμάρου, ὡς λέγει ὁ Λουκιανός, καὶ παρίστα τὴν Ἀφροδιτην γυμνὴν καὶ ἑτοίμην νὰ λάβῃ τὸν λουτρόν της. Ἡ θεὰ ἵστατο ὀλίγον κύπτουσα, καὶ μὲ τὴν δεξιὰν μὲν χεῖρα ἀπέθετε τὸ ἔνδυμα ἐπὶ μυροδόχου ὑδρίας, τὴν δὲ ἀριστερὰν ἔφερεν ἐξ ἐνστίκτου πρὸς τὴν αἰδῶ. Διὰ τοῦ λουτροῦ ἐδικαιολογεῖτο ἡ γυμνότης, τὸ ἔνδυμα δὲ μὲ τὴν ὑδρίαν ἐχρησίμευον καὶ ὡς στήριγμα τοῦ ἀγάλματος. Τὴν κόμην περιέσφιγγε στενὴ ταινία, τὸ λεῖον μέτωπον εἶχε τριγωνικὸν σχῆμα, τὸ στόμα ἠνοίγετο εἰς ἀόριστον μειδίαμα, τὸ δὲ ὑγρὸν βλέμμα ἐπλανᾶτο μακράν, μεστὸν πόθου. Ὁ Λουκιανός, ὅστις ἐπίτηδες ἐταξίδευσε μέχρι Κνίδου, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι, διὰ νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸ περίφημον αὐτὸ ἔργον, κατελήφθη ἐκ θάμβους ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀριστουργήματος τούτου. Ἐξυμνεῖ τὰς ὡραίας γραμμὰς τῆς κόμης, τοῦ μετώπου καὶ τῶν ὀφρύων, θαυμάζει τὸ λαμπερόν, τὸ χάριεν καὶ τὸ ὑγρὸν τοῦ βλέμματος καὶ τὸ χάρμα τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἐλαφροῦ μειδιάματος καὶ ἐξίσταται ἐπὶ τῇ στερεότητι τῆς σαρκὸς τῶν λαγόνων καὶ τῇ κινήσει τῆς τεταμένης κνήμης.

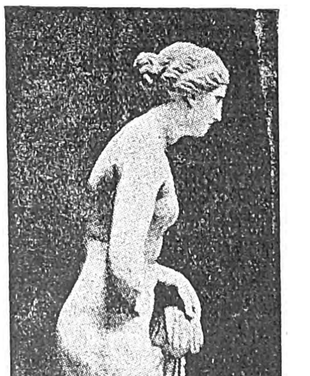

Ἀντίγραφον Κνιδίας Ἀφροδίτης.

Ἡ κεφαλὴ τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης.

Τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν ἀξίαν ἐν γένει τοῦ ἀγάλματος τούτου καθίστα ἐντατικωτέραν, ἀναμφιβόλως, καὶ ὁ διὰ τῆς ἐγκαυστικῆς μεθόδου χρωματισμὸς αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἡ θεὰ νὰ φαίνηται ὡς ζωντανὴ ὕπαρξις μὲ τὸ φυσικὸν χρῶμα τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος. Τὸ γυμνὸν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σώματος εἶχον ὑποστῇ τὴν λεγομένην γάνωσιν, ἤτοι τὴν ἐπάλειψιν ἐλαίου, ἢ μᾶλλον κηροῦ ἐλαφρῶς χρωματισμένου, ὅστις, εἰσερχόμενος εἰς τοὺς πόρους τοῦ μαρμάρου, ἐμείου τὴν στιλπνότητα καὶ ἔδιδεν εἰς τὸ μάρμαρον τὸ φυσικὸν χρῶμα τῆς ἐπιδερμίδος. Ὁ χρωστὴρ ἐχρωμάτισε τὴν κόμην ξανθήν, ζωγραφήσας δὲ τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἐνδυναμώσας τὴν σκιὰν τῶν βλεφάρων συνετέλεσεν, ὥστε νὰ λάμπωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς θεᾶς «τὸ ὑγρὸν ἅμα τῷ φαιδρῷ», περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ μετὰ θαυμασμοῦ ὁ Λουκιανός. Τὰ χείλη καὶ αἱ θηλαὶ τῶν μαστῶν ἦσαν ρόδιναι. Τὸ ἔνδυμα, ἐξαισίας ἐκτελέσεως, εἶχε τὰ διαφαινόμενα διὰ τῶν πτυχώσεων τοῦ πίπτοντος ἐνδύματος κράσπεδα ἐρυθρὰ καὶ κυανᾶ. Ἡ ὑδρία ἦτο κεχρωματισμένη διὰ στιλπνοῦ μαύρου χρώματος, κατ' ἀπομίμησιν τῆς γανώσεως τῶν ἀττικῶν ἀγγείων. Τὰ ἀνοικτὰ ἢ σκοτεινὰ ταῦτα χρώματα καὶ αἱ βαθεῖαι πτυχαὶ τοῦ ἐνδύματος μὲ σκιάν, ἔκαμνον τὴν δέουσαν ἀντίθεσιν μὲ τὸ ὑπόλευκον τῆς σαρκὸς τοῦ ὡραίου τούτου ἐν τῇ ἀνθήσει του σώματος. Τὸ θαυμάσιον τοῦτο ἄγαλμα ἦτο ἱδρυμένον ἐντὸς ναΐσκου, ὅστις περιεβάλλετο ὑπὸ δάσους ἐκ δαφνῶν, κυπαρίσσων καὶ πλατάνων. Τὸ ἄγαλμα ἵστατο ἐντὸς τετραγώνου ἀδύτου ἀμφιθύρου. Ἡ μετωπικὴ θύρα τοῦ ναοῦ ἦτο ἀνοικτή, ἡ δὲ ἀκτινοβολοῦσα εἰκὼν τῆς θεᾶς ἔβλεπε πρὸς τὸν θεατήν. Ἡ ὀπισθια θύρα ἦτο κλειστή, ἵνα ἡ λευκότης τοῦ μαρμάρου μειοῦται ἐπὶ σκοτεινοῦ ἐδάφους. Ἡ θέα τοῦ ἀγάλματος κατ' ἐνώπιον ἤρκει εἰς τὴν περιέργειαν τοῦ πλήθους τῶν ἐπισκεπτῶν, ἀλλ' οἱ καλλιτέχναι ἠρέσκοντο νὰ θαυμάζωσι καὶ τὴν θαυμασίαν ράχιν, ἥτις ἐφωτίζετο διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας, τὴν ὁποίαν ἤνοιγεν ἐπὶ τούτῳ φύλαξ. Ἡ μορφὴ αὕτη, ἐξ οἱουδήποτε σημείου ὁρωμένη, ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν θερμῆς, φυσικῆς, ζώσης καὶ παλλούσης ὑπάρξεως. Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν Κνιδίων, νέος τις τοσοῦτον ἐμμανῶς ἠράσθη τῆς ἐξαισίας ταύτης καλλονῆς, ὥστε, πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ πάθους του, ἐκρύβη ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐκλαβὼν τὸ μάρμαρον ὡς σάρκα. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι ὁ Πραξιτέλης, πρὸς ἀπεικόνισιν τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης, ἔλαβεν ὡς πρότυπον ὡραίας ἑταίρας. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Ἀθηναγόρας καλεῖ τὴν Κνιδίαν Ἀφροδίτην ἑταίραν. Ὁ Ἀθήναιος νομίζει, ὅτι ὁ Πραξιτέλης ἔλαβεν ὡς πρότυπον τὴν Φρύνην, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρινὸς τὴν Κρατίναν καὶ ὁ Ἀρνόβιος τὴν Ποσιδίππην. Ἡ Κνιδία Ἀφροδίτη θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημα τοῦ Πραξιτέλους καὶ σημειώνει σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς πλαστικῆς. Τὸ ἀριστούργημα ὅμως τοῦτο, μεταφερθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἱδρυθὲν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Λαύσου, ὅπως ἀνα-

Digitized by Google

φέρει ὁ Κεδρηνός, ἐκάη κατὰ ἐπισυμβᾶσαν εἰς ὑστερωτέρους χρόνους πυρκαϊάν. Πᾶσα, λοιπόν, ἐλπὶς ἀπώλετο πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὅλου ἢ μέρους τοῦ ἀγάλματος. Ἰδέαν ὅμως αὐτοῦ λαμβάνομεν ὁπωσδήποτε ἐκ τῶν ἀπείρων ἀπεικονίσεων καὶ ἀντιγράφων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε. Τοιαῦται ἀπεικονίσεις καὶ ἀντίγραφα εὑρηνται εἰς τὰ νομίσματα τῆς Κνίδου, φέροντα ἐπὶ μὲν τοῦ ἐμπροσθοτύπου τὴν εἰκόνα τοῦ Καρακάλλα καὶ τῆς Πλαυτίλλας, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθοτύπου τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγάλματος τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης· ἐπίσης ὑπάρχουν ἄπειρα εἰδώλια καὶ πολλὰ μαρμάρινα ἀντίγραφα. Ἀλλὰ τὸ ἀντίγραφον, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς προσεγγίζον τὸ πρωτότυπον, εἶναι ἡ λεγομένη *Ἀφροδίτη τοῦ Βατικανοῦ*. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο στερεῖται βεβαίως τοῦ πολυχρώμου κόσμου τοῦ ἀρχετύπου, ἀφίνει ὅμως νὰ ἐννοήσῃ τις τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ᾐσθάνοντο οἱ ἐπισκέπται πρὸ τοῦ ἔργου τοῦ Πραξιτέλους. Ἡ στάσις τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Βατικανοῦ εἶναι φυσικωτάτη. Ἡ θεὰ στρέφει ὀλίγον τὴν κεφαλὴν ἀριστερά, ρίπτουσα τὰ βλέμματα πέριξ της, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι δὲν τὴν παρατηρεῖ ἀδιάκριτός τις. Τὰ γόνατα πλησιάζουσιν ἄλληλα ὡς ὑπὸ ἐλαφροῦ ρίγους συστελλόμενα—προειδοποίησις τοῦ πραγματικοῦ ρίγους, τὸ ὁποῖον μέλλουν νὰ αἰσθανθῶσιν οἱ πόδες της ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. Ἡ ἔκφρασις τῆς κεφαλῆς δὲν παρουσιάζει τὸ περιπαθὲς καὶ λάγνον ὑστερωτέρων ἀντιγράφων, ἀλλὰ φανερώνει νωχελῆ καὶ ρεμβώδη γαλήνην. Τὰ ἡμιανοιγμένα χείλη δὲν χαμογελοῦν, ἀλλ' ἑτοιμάζονται μᾶλλον νὰ μειδιάσωσι. Τὸ χάρμα τοῦ προσώπου πλαισιώνει καὶ ἐπιστέφει ἡ κομψὴ ἁπλότης τῆς κόμης. Ἀπολήγουσα ὀπίσω εἰς κόρυμβον ἡ κόμη, ἐξαπλοῦται ἐπὶ τοῦ ἰνίου καὶ πέριξ τοῦ μετώπου εἰς εὐστρόφους βοστρύχους μὲ ἐλαφροὺς κυματισμοὺς λεπτοτάτης ἐκτελέσεως, καὶ σφίγγεται διὰ τῆς στενῆς ταινίας διὰ στρεφομένης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἄλλα ἀντίγραφα εἶναι: μία κεφαλή, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν Lord Leconfield, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Furtwängler δὲν διστάζει νὰ θεωρήσῃ ὡς προελθοῦσαν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ Πραξιτέλους· ἑτέρα κεφαλή, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ Kaufmann καὶ ἡ ὁποία ἐγκωμιάζεται ὡς πλησιεστέρα τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Βατικανοῦ, καὶ ἄλλη ἀκόμη κεφαλὴ εὑρισκομένη ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Τουλούζης. Εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν συγκαταλέγονται καὶ πολλαὶ ἄλλαι κεφαλαὶ ἐν τοῖς μουσείοις τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Βιέννης, τῆς Βοστώνης καὶ τῆς Δρέσδης. Β. Δ. Θ.

Κνιδία θάλασσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σπανίας χρήσεως παρ' ἀρχαίοις ὀνομασία τοῦ δυτικῶς τῆς Κνιδίας χερσονήσου, ΝΑ. τῆς Κῶ, Α. τῆς Νισύρου καὶ ΒΑ. τῆς Τήλου, τμήματος τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πρβλ. *Πλουτ.* Λουκ. 3), τοῦ πρὸ τῶν στομίων τῶν κόλπων τῆς Κῶ καὶ τῆς Σύμης, περιλαμβάνοντος τοὺς μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω νήσων καὶ τῆς χερσονήσου διέκπλους. Δὲν ἔχει ταὐτὸν ἴδιον ὀνομασίαν. Σ. Ε. Λ.

—Κνιδία χερσόνησος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἐλάσσων χερσόνησος, καθ' ἣν ἀπολήγει πρὸς δυσμὰς ἡ μεγάλη τῆς Δωρίδος μικρασιατικὴ χερσόνησος, ἐφ' ἧς ἡ πόλις *Κνίδος* μὲ τοὺς ἀμφιδύμους αὐτῆς λιμένας, τοὺς σχηματιζομένους ἑκατέρωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου *Τριόπιον*, ἀφ' οὗ καὶ *Τριοπία* καὶ *Τριοπὶς* ἡ χερσόνησος ὠνομάζετο. Κατ' ἐπέκτασιν νοεῖται παρὰ πολλῶν ὡς Κνιδία χερσόνησος καὶ ὅλη ἡ τῆς Δωρίδος χερσόνησος, μέχρι τῶν μυχῶν τοῦ Μουρδουμπὲκ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Κῶ καὶ Ἀρινὲ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δωρίδος. Σ. Ε. Λ.

κνιδικά (τὰ) (Urticales) *[Βοτ.]*. Ἄθροισμα δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνον τὰς οἰκογενείας τῶν *κνιδωδῶν*, *μορεωδῶν* καὶ *ουλμωδῶν*, εἰδῶν ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ ἄλλων χωρῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κνιδίνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἐφέσου ἐπὶ τοῦ ὄρους Κορησσός. Ἐνταῦθα τῷ 390 π. Χ. ἐφονεύθη ὁ Σπαρτιάτης Θίβρων, λυμαινόμενος τὴν χώραν, ὑπὸ τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ Στρούθα. —Π.

κνίδιον (τὸ) (Cnidium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδιοφόρων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Μᾶλλον διαδεδομένα εἴδη εἶναι: *κνίδιον τὸ ἑλῶδες* (Cnidium palustre ἢ dubium) καὶ *κνίδιον τὸ κωνειόφυλλον* (Cnidium silaifolium ἢ apiodes), ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν εἰς ὀρεινὰς ἰδίᾳ περιφερείας. Κ. ΠΑΠ.

Κνίδιος, —ία· ὁ κάτοικος τῆς Κνίδου, ὁ ἐκ τῆς Κνίδου προερχόμενος· ‖ ὡς ἐπίθετον 'τρικατάλητον: «κνίδια κρόμμυα» τὰ ἐκ Κνίδου προερχόμενα.

—Κνιδία Ἀφροδίτη· βλ. *Κνιδία*.

—Κνιδίων θησαυρός. Ναΐσκος ἐν Δελφοῖς, χρησιμεύων πρὸς φύλαξιν τῶν πολυτίμων ἀναθημάτων τῶν Κνιδίων. Τὸ κτίσμα τοῦτο συνέκειτο ἐκ δόμου ἐν παραστάσι καὶ σηκοῦ, ἠγείρετο δὲ ἐπὶ ἀναλήμματος παρὰ τὴν Ἱερὰν ὁδόν, μὲ τὴν πρόσοψιν πρὸς ἀνατολάς. Εἶχε μῆκος 8.90, πλάτος 6.28 καὶ ὕψος 6.93 μέτρα. Τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ θησαυροῦ τούτου, ὅπως καὶ τὸ τοῦ Σιφνίων, ἦτο ὅτι εἶχεν εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ προδόμου, μεταξὺ τῶν παραστάδων, ἀντὶ κιόνων, δύο καρυάτιδας, ἤτοι γυναικεῖα ἀγάλματα. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα εὑρέθησαν εἰς τεμάχια καὶ συνηρμολογήθησαν σχεδὸν τελείως. Ἡ κεφαλὴ εἶναι στρογγύλη καὶ πλήρης. Τὸ πρόσωπον πλαισιοῦται ἐντὸς πλουσίας κόμης, συγκρατουμένης διὰ πλατείας ταινίας ἐπὶ τοῦ αὐχένος καὶ διατεθειμένης εἰς κυματιστικὰς αὐλακώσεις ἄνωθεν τοῦ μετώπου. Οἱ κρόταφοι καλύπτονται ἀπὸ πυκνοὺς βοστρύχους. Οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ στόμα μὲ τὸ ἐλαφρὸν μειδίαμα δίδουσιν εἰς τὴν μορφὴν ἔκφρασιν φαιδρὰν καὶ ἀγαθήν. Οἱ βραχίονες ἐλλείπουσιν, ἀλλ' αἱ πτυχώσεις τῶν ἐνδυμάτων φανερώνουσιν ὅτι ἡ χεὶρ ἐκράτει τὸ ὕφασμα, ἀνυψώνουσα αὐτὸ ἐλαφρῶς· ὁ ἕτερος βραχίων ἦτο κεκαμμένος. Ὡσαύτως ἐλλείπουσιν οἱ πόδες. Ὁ τεχνίτης τῶν ἀγαλμάτων τούτων φαίνεται τέλειος κάτοχος τῆς τεχνοτροπίας τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν κιόνων ὡς στηριγμάτων τοῦ ἐπιστυλίου μὲ γυναικεῖα σώματα, ἀποδώσας ἐπιτυχῶς τὴν ἀντίστασιν μὲ τὴν ἄνεσιν.

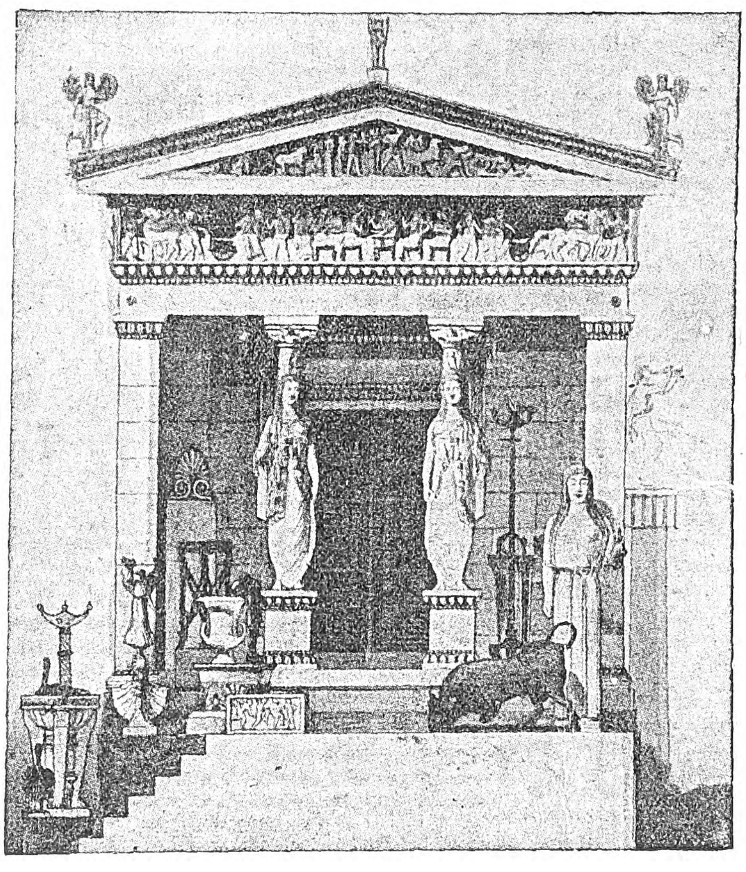

Ἀναπαράστασις τῆς προσόψεως τοῦ ἐν Δελφοῖς θησαυροῦ τῶν Κνιδίων.

Ἡ διάθεσις τῶν ἐνδυμάτων συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην. Ἡ ἐπιμέλεια, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ὁ τεχνίτης ἐν τῇ ἀποδόσει τῆς κόμης καὶ τῶν ἐνδυμάτων, ὡς καὶ ἡ κομψότης τῆς ὅλης παραστάσεως τῶν μορφῶν τούτων, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς ἰωνικῆς τέχνης καὶ καθιστοῦν τὰ ἔργα ταῦτα λαμπρὰ δείγματα αὐτῆς. Ἀλλ' ὅ,τι ἐξαίρει τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων τὴν καλλιτεχνικὴν σημασίαν, εἶναι ἡ ἀνάγλυπτος διακόσμησις τοῦ ἀετώματος καὶ τοῦ διαζώματος αὐτοῦ. Τὸ θέμα τῆς ἀναγλύπτου διακοσμήσεως τοῦ ἀετώματος εἰκονίζει τὴν ἔριδα μεταξὺ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἡρακλέους περὶ τῆς κατοχῆς τοῦ τρίποδος. Εἰς τὰς γωνίας τοῦ μετώπου ὑπῆρχον πτερωταὶ Νῖκαι, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς κορυφῆς ζῷον καθήμενον ἢ ὄρθιον. Τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν τὴν ζῳφόρον, ἦσαν τὰ ἑξῆς: Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἄνωθεν τῆς εἰσόδου, ἡ ἀποθέωσις τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις ἐγένετο δεκτὸς ἐν Ὀλύμπῳ εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσέφερεν εἴς τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς ἦτο ἡ ἀπαγωγὴ τῶν θυγατέρων τοῦ Λευκίππου ὑπὸ τῶν Διοσκούρων. Τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς παραστάσεως ἦτο ὁ βωμός, ὅπου προσεφέρετο ἡ θυσία, τὴν ἱερότητα τῆς ὁποίας ἐμόλυνεν ἡ βιαιοπραγία τῶν Τυνδαριδῶν. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς παρίστατο ἡ μάχη μεταξὺ Τρώων καὶ Ἑλλήνων περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Εὐφόρβου, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν θεῶν, οἵτινες ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ Ὀλύμπου παρηκολούθουν τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς. Ἐκ τῶν ἀναγλύφων τούτων οὐδὲν σχεδὸν ἀπωλέσθη, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀναπαράστασις καὶ ἀνακαίνισις συνεπληρώθη εὐκόλως ἐν Λούβρῳ. Πέριξ τοῦ νεκροῦ τέσσαρες ἥρωες διεκδικοῦσι τὸ πτῶμα καὶ τὰ ὅπλα τοῦ θύματος. Ἐκ τούτων ὁ Μενέλαος κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, δεξιὰ τοῦ κατὰ γῆς κειμένου νεκροῦ. Ἀπέναντι αὐτοῦ ἵστανται ὁ Ἕκτωρ καὶ ὁ Αἰνείας. Ἑκατέρωθεν τῶν μαχομένων ἀνὰ εἷς ἡνίοχος ἐφ' ἅρματος, ἕτοιμος νὰ παραλάβῃ παρὰ τῶν μελλόντων νικητῶν τὸ περιμάχητον πτῶμα. Τὸ θέμα τῶν θεῶν ἀναπτύσσεται ἐπὶ δύο πλακῶν. Ἐπὶ τῆς μιᾶς παρίστανται τρεῖς θεαὶ καθήμεναι ἐπὶ ἑδρῶν ἄνευ ἐρεισινώτου· ἐξ αὐτῶν εὐκόλως διακρίνεται ἡ Ἀθηνᾶ μὲ τὴν αἰγίδα. Ἐπὶ τῆς ἄλλης πλακὸς εἰκονίζονται πέντε μορφαί. Ὁ Ζεὺς κάθηται ἐπὶ θρόνου, οὗτινος τοὺς βραχίονας ὑποβαστάζουσι δύο ἀγαλμάτια, μία νύμφη καὶ εἷς σάτυρος καταδιώκων αὐτήν. Πρὸ τοῦ Διὸς φαίνεται ὅτι ἵστατο μορφή τις, ἥτις κατεστράφη, διεσώθη ὅμως ἡ χεὶρ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ γόνατος τοῦ Διός· ἴσως ἦτο ἡ Ἥρα. Ὄπισθεν τοῦ Διὸς τρεῖς ἄλλαι μορφαί. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἀγένειος, μὲ νεανικὸν τὸ πρόσωπον καὶ μὲ πλουσίαν κόμην πλαισιοῦσαν τὸ μέτωπόν του, ἀποτείνεται πρὸς τὴν παρακαθημένην θεὰν Ἄρτεμιν, ἥτις θέτει τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ ὤμου του. Ἡ τρίτη μορφὴ ἴσως εἶναι τῆς Λητοῦς ἢ τῆς Ἀφροδίτης, ὄπισθεν δὲ αὐτῆς ὁ Ἄρης, πάνοπλος, ἀλλ' ἀδιάφορος διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης. Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, τέλος, παρίστατο Γιγαντομαχία. Τὰ ἀνάγλυφα τῆς πλευρᾶς ταύτης σῴζονται ἐξ ὁλοκλήρου. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν εἰκονίζεται ὁ Αἴολος μὲ τὸν πίθον του καὶ τὸν ἀσκὸν ἡμιφουσκωμένον. Πρὸ αὐτοῦ δύο θεαὶ ὁδοιποροῦσαι καὶ ἐρίζουσαι μετὰ δύο ὁπλιτῶν καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ Ἡρακλῆς φέρων περὶ τὸν λαιμόν του τὴν δορὰν τοῦ λέοντος τῆς Νεμέας καὶ ἡ Κυβέλη ἐφ' ἅρματος συρομένου ὑπὸ δύο λεόντων. Ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων, οἵτινες ἀντιμετωπίζουσι τὸ ζεῦγος τοῦτο, ὁ μὲν ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ βέλους τοῦ Ἡρακλέους, τὸν δὲ κατατρώγουσιν οἱ λέοντες. Ἕπονται ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις καὶ ὁ Διόνυσος. Ἐναντίον τῶν τριῶν ὁπλιτῶν, οἵτινες, προφυλαγμένοι διὰ τῶν ἀσπίδων των, προχωροῦσι πρὸς τοὺς τρεῖς θεούς, ὁ Ἀπόλλων μὲν καὶ ἡ Ἄρτεμις τανύουσι τὸ τόξον, ὁ δὲ Διόνυσος κρατεῖ τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα. Τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως κατεῖχεν ὁ Ζεὺς ἐφ' ἅρματος ὄρθιος καὶ ἀντιμετωπίζων δύο ὁπλίτας, πρὸ τῶν ὁποίων οἱ ἵπποι ἀνορθοῦνται. Πλησίον τοῦ Διὸς εἶναι ἡ Ἥρα, ἥτις, ἱσταμένη ὄπισθεν τῶν δύο τούτων γιγάντων, διαπερᾷ διὰ τῆς λόγχης της τὸν ἐχθρόν. Πλησίον αὐτῆς, στρέφουσα τὰ νῶτα, ἡ Ἀθηνᾶ, ἥτις συμπλέκεται μὲ δύο Γίγαντας. Ἐκ τῶν ὀλίγων ἐπιγραφῶν τῆς ζῳφόρου ὑποτίθεται ὅτι ὁλόκληρον τὸ ἀνάγλυπτον διάζωμα τοῦ ναΐσκου τούτου εἶχε τὰ ὀνόματα τῶν μορφῶν ἄνωθεν τῶν κεφαλῶν των, ὅπως ἐπὶ τῶν γραπτῶν ἀγγείων, ἐκ τῶν ἰχνῶν δὲ τοῦ χρωματισμοῦ πολλῶν πλακῶν συμπεραίνεται ὅτι αἱ παραστάσεις ἦσαν ἐγχρωμοι. Τὰ γλυπτὰ ταῦτα δὲν ἔχουσιν ὅλα τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν, ὁ δὲ Homolle φρονεῖ ὅτι εἶναι ἔργα τριῶν καλλιτεχνῶν. Τὰ τεχνικῶς πλημμελῆ ἀνάγλυφα εἶναι τὰ τοῦ ἀετώματος καὶ τῆς δυτικῆς καὶ νοτίας ζῳφόρου. Τὰ ἀνάγλυφα τῆς ἀνατολικῆς καὶ βορείας πλευρᾶς παρουσιάζουσιν αἰσθητὴν τὴν πρόοδον τῆς τέχνης. Ἐκ τῶν γλυπτῶν τούτων προξενεῖ τὸν θαυμασμὸν ἰδίως ἡ τεχνικὴ ἐντέλεια τῆς Γιγαντομαχίας. Ὁ γλύπτης τῆς ζῳφόρου ταύτης γνωρίζει βαθέως τὴν ἐπιστήμην τοῦ σχήματος καὶ ἔχει ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ὡραιότητος τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐκφραστικῆς ἀξίας της. Οἱ νεκροί, οἱ κείμενοι κατὰ γῆς, ἔχουσι πράγματι τὸ ἄκαμπτον τοῦ πτώματος. Οἱ ζῶντες ἔχουσιν ἕκαστος τὴν ἀνάλογον στάσιν πρὸς τὴν δρᾶσίν του. Σχετικῶς ἐξαίρεται τὸ ἐπεισόδιον τῆς μάχης, καθ' ἣν πρωταγωνιστοῦσιν ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ. Ἡ ὀργίλη Ἥρα προβάλλει τὸ σῶμά της μετὰ τοσαύτης μανίας, ὥστε, χωρὶς τὴν λόγχην ὡς στήριγμα, θὰ ἔχανε τὴν ἰσορροπίαν της. Τοὐναντίον, ἡ Ἀθηνᾶ φαίνεται ὅτι καταρρίπτει τοὺς ἐχθρούς της ἄνευ βίας, διὰ μόνης τῆς φορᾶς τοῦ πρὸς τὰ πρόσω βήματός της, μὲ τὴν ἠρεμον δὲ στάσιν της κάμνει αἰσθητὴν τὴν ἀντίθεσιν μὲ τὴν

Digitized by Google

ἀγωνίαν καὶ τὰς συσπάσεις τῶν ἀντιπάλων της. Τὴν αὐτὴν τεχνικὴν ἐντέλειαν παρουσιάζουσιν ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἡ Κυβέλη. Ἡ θηριωδία τῶν λεόντων, τῶν ὁποίων οἱ ὀδόντες ἐμπήγνυνται εἰς τὰς σάρκας τῶν Γιγάντων, προκαλεῖ εἰς τὸν θεατὴν αἴσθημα φρίκης. Ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ πίνακος τούτου τῆς Γιγαντομαχίας, ὡς καὶ ἡ διάταξις εἶναι ὑπέροχα, δικαίως δὲ ὁ καλλιτέχνης αὐτοῦ δὲν ἐδίστασε νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφήν του ἐπὶ τῆς περιφερείας τῆς ἀσπίδος μὲ κεφαλὴν τῆς Γοργοῦς, τὴν ὁποίαν φέρει ὁ Μενέλαος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Ἡ ἐπιγραφή, δυστυχῶς, εἶναι λίαν ἐφθαρμένη, ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον ὅτι ὁ γλύπτης τῆς βορείας καὶ ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ζφφόρου τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων εἶναι Θρασυμήδης ὁ Ἀργεῖος, ὅστις ἔμαθε, προφανῶς, τὴν γλυπτικὴν ἐν Ἰωνίᾳ ἢ ἐν ταῖς νήσοις, διότι τὸ ὅλον τῶν ἀναγλύφων τούτων φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς ἰωνικῆς τέχνης καὶ εἶναι, ἴσως, τὸ ἀριστούργημα αὐτῆς. Ἡ ἀνέγερσις ἄρα τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων συνετελέσθη περὶ τὰ 500 π. Χ., κατὰ τὸν κολοφῶνα δηλαδὴ τῆς ἀκμῆς τῆς ἰωνικῆς τέχνης. Κατὰ τὸν Perrot, οἱ Κνίδιοι ἵδρυσαν τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν Δελφοῖς εἰς ἀνάμνησιν καὶ ἐξ εὐγνωμοσύνης αὐτῶν πρὸς τὴν Πυθίαν, ἥτις συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ μὴ συνθηκολογήσωσι μὲ τὸν Ἅρπαγον, ἐπελθόντα κατὰ τὸ 544, ἐναντίον των, ὡς διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος. Ἱστορικὴ λοιπὸν αἰτιολογία τῆς ἱδρύσεως τοῦ ναΐσκου καὶ μαρτύρια τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ διακοσμήσεως δίδουσι τὸ ἐνδόσιμον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ θησαυρὸς τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς εἶναι ἔργον τοῦ τελευταίου ἡμίσεος τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ θησαυρὸς τῶν Κνιδίων, ἀναστυλωθείς, εὑρίσκεται νῦν ἐν τῇ ἀρχικῇ του θέσει. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

κνίδιος *κόκκος* (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ *δαφνοειδὲς τὸ κνίδιον*. Κ. ΠΑΠ.

κνιδοβλάστη (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται *κνιδοβλάσται* τὰ ἰδιόρρυθμα κύτταρα, ἅτινα ἐπαναπαύονται ἐπὶ τοῦ ἐξωδέρματος τῶν *κνιδοζῴων* (βλ. λ.). Τὰ ἀποτελοῦντα τὰς κνιδοβλάστας κύτταρα εἶναι διαφορώτατα, ἀναλόγως τῶν διαφόρων γενῶν καὶ εἰδῶν τῶν ζῴων τούτων. Κατὰ τὸ ἄκρον των τὰ κύτταρα ταῦτα φέρουσι λεπτότατα κνήζοντα νημάτια, τὰς *νηματοκύστεις* (βλ. λ.), αἵτινες περιέχουσιν ὑγρόν τι δηλητηριῶδες, ὅπερ ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ δέρματος τῶν λοιπῶν ζῴων ἐπιφέρει κνησμόν. Δ. Ν. Π.

κνιδόζῳα (τὰ) (Cnidaria) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μεταζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλεντερωτῶν*. Τὰ *κνιδόζῳα* ἢ *κνιδώδη* καλοῦνται οὕτως ἐκ τῶν κνιδωδῶν ὀργάνων, ἅτινα καλύπτουσι τὸ σῶμά των καὶ ἅτινα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *νηματοκύστεις* ἢ *κνιδοβλάσται*. Τὰ ζῷα ταῦτα χαρακτηρίζονται, ὡς ἑξῆς: Στόμα καὶ πεπτικὴ συσκευὴ καταλαμβάνουσι τὸ κέντρον τοῦ σώματος καὶ αἱ κνιδοβλάσται καλύπτουν ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος. Αἱ κνιδοβλάσται σχηματίζουσι τρία στρώματα, τὸ ἐξώδερμα, τὸ μεσόδερμα καὶ τὸ ἐνδόδερμα. Ἡ σύστασις τοῦ μεσοδέρματος εἶναι ποικιλωτάτη. Τὸ ἐξώδερμα τῶν ἁπλουστέρων κνιδοζῴων ἀποτελεῖται ἐκ μοναδικοῦ στρώματος ἐπιθηλιακῶν κυττάρων, βλεφαρωτῶν συνήθως, ἀλλ' εἰς τὰ πολυπλοκωτέρου ὀργανισμοῦ ζῷα ἀποτελεῖται ἐξ ἀλλεπαλλήλων κυτταρικῶν στρωμάτων, ὧν τὰ κύτταρα παίζουσι διαφορώτατον ρόλον, χρησιμοποιούμενα ὡς αἰσθητήρια ὄργανα ἢ νευρικὰ καὶ μυϊκὰ τοιαῦτα. Αἱ νηματοκύστεις εἶναι ἐξηπλωμέναι ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ δέρματος, ἀλλ' ἰδίως ἀφθονοῦσιν ἐπὶ τῶν πλοκάμων καὶ φυματίων τῶν ζῴων, καὶ τελευτῶσιν εἰς ἐπίμηκες ἐλαστικὸν φυμάτιον, ὅπερ πολλάκις σπειροειδῶς κάμπτεται ἐπὶ τῆς κύστεως. Ὅταν τὸ ζῷον εὑρίσκεται ἐν ἀναπαύσει, τὰ φυμάτια ἐπαναπαύονται ἐπὶ τῶν κύστεων καὶ εἶναι μαλακά, ἀλλ' ἐκουσίως δύνανται τὰ ζῷα νὰ τὰ προεκτείνουν, ὁπότε καθίστανται σκληρὰ καὶ ἅμα τῇ ἐπαφῇ τούτων πρὸς ξένον ζωϊκὸν σῶμα ἐκκρίνουσιν εἰς τοῦτο τὸ δηλητήριον. Τὸ μεσόδερμα, εἰς τὰ ἁπλούστερα τῶν ζῴων τούτων, σχηματίζει λεπτὸν ἔλασμα, ὅπερ εἶναι ὁμογενὲς μεταξὺ τῶν κατωτάτων στρωμάτων τοῦ ἐξωδέρματος καὶ τῶν ἀνωτάτων τοῦ ἐνδοδέρματος. Εἰς τὰ πολυπλοκωτέρου ὀργανισμοῦ ζῷα τὸ μεσόδερμα λαμβάνει αἰσθητὸν πάχος, ὁπότε γίνεται κερατώδους συστάσεως. Τὸ ἐνδόδερμα ἀποτελεῖται ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἐξώδερμα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι φέρει ὑποτυπωδεστέρας νηματοκύστεις, αἵτινες συχνάκις διεισδύουσι καὶ μέχρι τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων τῆς πεπτικῆς συσκευῆς.

Ἡ πεπτικὴ συσκευὴ εἶναι κοιλότης διανοιγομένη πρὸς τὰ ἐκτὸς ὑπὸ εὐρέος τρήματος καὶ πλαισιοῦται ὑπὸ πλείστων ποικίλως διακλαδιζομένων φυματίων. Εἰς τὰ ἁπλούστερα τῶν ζῴων τούτων ἡ κοιλότης τῆς πεπτικῆς συσκευῆς εἶναι ἁπλῆ, ἀλλ' εἰς τὰ τελειότερα φέρει, προσαρτηματικούς, περιφερικοὺς σάκκους, σχηματιζομένους ὑπὸ τῶν πτυχώσεων τοῦ δέρματος τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων ἢ τῶν διαυλακώσεων τοῦ σκελετοῦ. Ἡ πεπτικὴ κοιλότης κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς ἄκρον ποικίλως διακλαδίζεται ἐν τῇ γενικῇ σωματικῇ κοιλότητι καὶ ἐν εἴδει ἀκτίνων διαπερᾷ τὸ σῶμα καὶ συγκοινωνεῖ διαδοχικῶς μετὰ πάντων τῶν ζῴων τῆς κοινότητος καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὅταν καὶ ἓν ἔτι ζῷον, ἐκ τῶν πολλῶν τῆς ἀποικίας, λάβῃ τὴν τροφήν, αὕτη διὰ τοῦ πολυπλόκου δικτύου τῆς πεπτικῆς συσκευῆς διαβιβάζεται εἰς πάντα τὰ συνιστῶντα τὴν ἀποικίαν ζῷα. Δὲν ἔχει εἰσέτι ἀποδειχθῇ ἡ ὕπαρξις νευρικοῦ συστήματος εἰς πλεῖστα κνιδόζῳα. Ὁ Müller ἀνεκάλυψεν ἴχνη νευρικοῦ συστήματος εἴς τινα τούτων, ὑπὸ μορφὴν κυκλικοῦ νήματος, κατὰ τὴν βάσιν τῶν πλοκάμων καὶ φυματίων, ἐξ ὧν διαφαίνονται ἀρχίζουσαι πολύπλοκοι διακλαδώσεις λεπτοτάτων, ὁμογενῶν πρὸς τὸ κύριον κυκλικὸν νημάτιον. Τὸ γεννητικὸν σύστημα δὲν ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ διακεκριμένων ὀργάνων· τὰ κύτταρα, ἅτινα δίδουσι τὴν γένεσιν εἰς τὰ φάρια, καθὼς καὶ εἰς τὰ σπερματοζωΐδια, ἀναφαίνονται ὑπὸ μορφὴν στιγμάτων κατὰ μῆκος τοῦ ἐνδοδέρματος ἢ ἐνίοτε τοῦ ἐξωδέρματος, καὶ εἴς τινα ζῷα, ὅπως εἰς τὴν *ὑδρακτινίαν*, τὰ ᾠὰ σχηματίζονται εἰς τὸ ἐνδόδερμα καὶ τὰ σπερματοζωΐδια εἰς τὸ ἐξώδερμα. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμβρύου, ἥτις συνήθως ἕπεται ἀνομοίου μερικοῦ καταμερισμοῦ, ἔχει μορφὴν βλεφαρωτῆς κάμπης, διαφόρου κατὰ μέγεθος καὶ σχῆμα εἰς τὰ διάφορα γένη καὶ εἴδη, ἥτις ἀποτελεῖται ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς κυττάρων. Ἡ δι' ἐκβλαστήσεως ἀγενὴς γένεσις εἶναι λίαν διαδεδομένη εἰς τὰ κνιδόζῳα.

Τὰ κνιδόζῳα, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, εἶναι θαλάσσια καὶ ἀπαντῶσιν εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Εἰς τὰ κνιδόζῳα ὑπάγονται τὰ *ἀνθόζῳα*, τὰ *κοράλλια*, τὰ *κτενοφόρα*, καὶ αἱ *ὑδρομέδουσαι* (βλ. λ.). Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

κνίδομαι (δημ. Κρητ.)· ξύνομαι, τύπος ἀρχαϊκὸς διατηρηθεὶς εἰς τὴν Κρήτην ἀναλλοίωτος (λέγεται καὶ *τρώγομαι*). Ι. Δ. Μ.

Κνίδος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρίας εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Κνιδίας (Βυβασσίης) χερσονήσου, ἀνατολικῶς τοῦ Τριοπίου ἀκρωτηρίου (νῦν Κάβο Κριός) καὶ ἕδρα τῆς δωρικῆς Ἑξαπόλεως. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς εὑρέθησαν. Τὸ τεῖχος εἶναι πολυγωνικὸν μὲ πελεκημένους ὀγκολίθους, ἐπὶ τούτου δὲ ἦτο ἡ σκοπὴ (ἀστεροσκοπεῖον) τοῦ μεγάλου Εὐδόξου. Ἡ ἀκρόπολις ἔχει 284 μ. ὕψος. Ἔργα τέχνης σπουδαῖα ἦσαν οἱ ναοὶ τῆς πόλεως, ἡ ἀγορά, τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ θέατρον. Ἡ Κνίδος εἶχε δύο λιμένας, συνδεομένους διὰ διώρυγος, ἑκατέρωθεν τοῦ ἰσθμοῦ, ἐφ' οὗ ἦτο ἱδρυμένη ἡ πόλις· ὁ βόρειος πρὸς τὴν Ἁλικαρνασσὸν ἐπὶ τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου ἦτο τριηρικός, ἐκλείετο δι' ἀλύ-

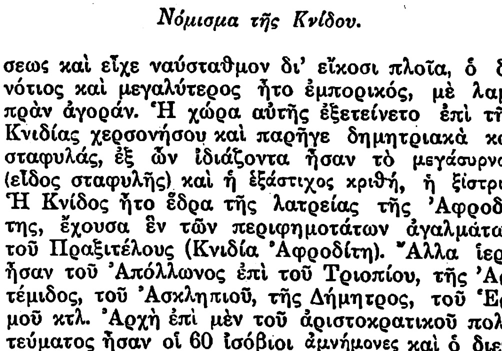

Νόμισμα τῆς Κνίδου.

σεως καὶ εἶχε ναύσταθμον δι' εἴκοσι πλοῖα, ὁ δὲ νότιος καὶ μεγαλύτερος ἦτο ἐμπορικός, μὲ λαμπρὰν ἀγοράν. Ἡ χώρα αὐτῆς ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς Κνιδίας χερσονήσου καὶ παρῆγε δημητριακὰ καὶ σταφυλάς, ἐξ ὧν ἰδιάζοντα ἦσαν τὸ μεγάσυρνον (εἶδος σταφυλῆς) καὶ ἡ ἑξάστιχος κριθή, ἡ ἐστριξ. Ἡ Κνίδος ἦτο ἕδρα τῆς λατρείας τῆς Ἀφροδίτης, ἔχουσα ἓν τῶν περιφημοτάτων ἀγαλμάτων τοῦ Πραξιτέλους (Κνιδία Ἀφροδίτη). Ἄλλα ἱερὰ ἦσαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τοῦ Τριοπίου, τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῆς Δήμητρος, τοῦ Ἑρμοῦ κτλ. Ἀρχὴ ἐπὶ μὲν τοῦ ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματος ἦσαν οἱ 60 ἰσόβιοι ἀμνήμονες καὶ ὁ διευθύνων τὰς ψηφοφορίας ἀφεστήρ· ἐπὶ δὲ τῆς δημοκρατίας ἦσαν ἡ βουλή, οἱ προστάται, οἱ δημιουργοὶ καὶ οἱ ἐξετασταί. Ἐνδόξους δὲ ἄνδρας εἶχε τὸν ἰατρὸν καὶ ἱστορικὸν Κτησίαν, τὸν ἱστορικὸν Ἄρατον, τὸν ῥήτορα Ἀρτεμίδωρον, τὸν περιώνυμον ἀστρονόμον, μαθηματικὸν καὶ γεωγράφον Εὔδοξον καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα Σώστρατον, τὸν οἰκοδομήσαντα τὸν μέγιστον φανὸν ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου. Ὡς ἱδρυταὶ τῆς πόλεως φέρονται ὁ Τριόπας, πατὴρ τοῦ Πελασγοῦ, καὶ ὁ Φόρβας μετὰ Λακεδαιμονίων. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔγινε θαλασσία δύναμις καὶ ἐπεξέτεινε τὸ ἐμπόριόν της μέχρις Αἰγύπτου καὶ Σικελίας. Ἵνα ἀποφύγουν τὴν εἰς τοὺς Πέρσας ὑποδούλωσιν, ἐπεχείρησαν νὰ ἀνοίξουν διώρυγα εἰς τὴν Βυβασσίην χερσόνησον καὶ νὰ καταστήσουν τὴν χώραν των νῆσον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν καὶ ὑπέκυψαν εἰς αὐτούς. Μετὰ τὸ 480 μετεῖχον τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηνῶν πληρώνοντες 3 τάλαντα. Πλησίον δὲ τῆς Κνίδου ὁ Κόνων (394) κατεναυμάχησε τοὺς Λακεδαιμονίους. Περὶ τὸ 390 συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Ῥόδου, Ἐφέσου, Σάμου καὶ Βυζαντίου. Ἀπὸ τοῦ 285–222 διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους καὶ τέλος ὑπετάγη εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ὑπάρχουν νομίσματα αὐτῆς διαφόρων ἐποχῶν μὲ τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὴν ἐπιγραφὴν Κνιδίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Newton*, History of Halicarnassos... Cnidus (II. 458, London, 1861). Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

— **Κνίδου** ***Ἀφροδίτη***. Ἄγαλμα τοῦ Πραξιτέλους (βλ. λ. *Κνιδία* Ἀφροδίτη).

κνιδόσκολος (ὁ) (Cnidoscolus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιωδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν πεντήκοντα εἰδῶν, ἅτινα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, Ἀμερικῆς, Αὐστραλίας κλπ. Εἶναι δένδρα χαμηλὰ καὶ θάμνοι πολυετεῖς, παράγοντες ἐλαστικὸν κόμμι. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κνιδόσκολος τὸ ἐνικόδενδρον* (Cnidoscolus enicodendron). Κ. ΠΑΠ.

κνιδώδη (τὰ) (Urticaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα 41 γένη, ὧν κυριώτερα: *ἀρτόκαρπα*, *βοιχμηρία*, *βρουσσοντία*, *ἐλξίνη*, *κάνναβις*, *κεκροπία*, *κελτίς*, *κνίδη*, *λαπόρτεια*, *λυκίσκος*, *μακλοῦρα*, *μορέα*, *πιλίον*, *πλανερία*, *πτελέα*, *συκῆ* κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κνίδωσις, —*εως* (ἡ)· κνησμός, οἱονεὶ ἀπὸ ψαύσεως τῆς κνίδης, φαγούρα, τσούξιμο.

—*[Δερματολ.]* *Κνίδωσις* (Urticaire) καλεῖται δερματοπάθεια λίαν κνησμώδης, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἐξανθήματος χαρακτηριστικοῦ, καλουμένου *πομφοῦ*, ἤτοι οἰδηματωδῶν βλατίδων χροιᾶς λευκωπῆς ἢ ῥοδοχρόου, ἀναπτυσσομένων ταχέως καὶ διαρκουσῶν ὀλίγον, τὸ πολὺ 24 ὥρας. Ὁ κνησμὸς συνηθέστατα προηγεῖται τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐξανθήματος, παραμένων μέχρι τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ. Τὸ ἐξάνθημα, ἄλλοτε ἄλλο τὴν ἔντασιν, εἶναι ἐντετοπισμένον ἢ διάχυτον, καταλαμβάνον κατὰ προτίμησιν τὸν κορμὸν καὶ τὰ ἄκρα. Ἐπὶ τῶν μοιρῶν τῶν ἐχουσῶν χαλαρὸν ὑποδόριον συνεκτικὸν ἱστὸν ἢ τὰ βλέφαρα καὶ τὸ πέος, τὸ ἐξάνθημα παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ἐντόνου οἰδήματος παρερχομένου ταχέως. Τὸ ἐξάνθημα δύναται νὰ καταλάβῃ καὶ τοὺς βλεννογόνους τοῦ φάρυγγος, λάρυγγος, ῥινός, κατά τινας δὲ καὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος ὑπὸ μορφὴν παροξυστικῆς διαρροίας. Διακρίνομεν τὰς ἑξῆς μορφάς: 1ον) Ἐκ τοῦ σχήματος· τὴν *δακτυλιοειδῆ*, *πολυκυκλικήν*, *γραμμοειδῆ*. 2ον) Ἐκ τῆς μορφῆς· τὴν *αἱμορραγικήν*, καθ' ἣν ἐπέρχονται μικραὶ ἐκχυμώσεις κατά τινα στοιχεῖα, τὴν *πομφολυγώδη*, καθ' ἣν τὸ κέντρον τοῦ πομφοῦ ὑπεγείρεται ὑπὸ πομφόλυγος· τὴν *γιγαντιαίαν* κνίδωσιν (Urticaire géante) ἢ *νόσον τοῦ Quinque*, καὶ τὴν μετὰ μελαγχρωστικῶν κηλίδων *χρονίαν* κνίδωσιν (Urticaire pigmentée), καθ' ἥν, λόγῳ τῶν ἐπανειλημμένων προσβολῶν, ἐπιγίνονται ἐπὶ τοῦ κνησμοῦ αἱ ἀναφερθεῖσαι κηλῖδες. Ἡ μορφὴ αὕτη δέον νὰ μὴ συγχυσθῇ μὲ τὴν μελαγχρωματικὴν κνίδωσιν, ἀποτελοῦσαν ἰδίαν νόσον κατωτέρω περιγραφομένην.

Αἰτιολογία. Ἡ κνίδωσις εἶναι σύνδρομον, ὀφειλόμενον εἰς διάφορα ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ αἴτια. 1ον) Ἐξωτερικά. Ἡ ἐπαφὴ τῶν τριχῶν τῆς ἀκαλήφης (κοιν. τσουκνίδας), διαφόρων τοξικῶν φυτῶν, τὸ δεῖγμα τῶν κωνώπων, τῶν κόρεων, τῶν μεδουσῶν, παράγουσι κνίδωσιν, ἐπὶ δὲ εὐαισθητοποιημένων ἀτόμων καὶ ἁπλοῖ ἐρεθισμοὶ ἀβλαβεῖς διὰ τοὺς ἄλλους, ὡς ἡ ἐπαφὴ ἐνδυμάτων, ψυχροῦ ὕδατος, ἀλλαγὴ θερμοκρασίας κτλ., δύνανται νὰ παραγάγωσι ταύτην. 2) Ἐσωτερικά. Ἡ βρῶσις διαφόρων τροφῶν, ὡς ἰχθύες, ὄστρεα, ἀλλᾶντες, ᾠά, φράουλαι, ἡ λῆψις διαφόρων φαρμάκων, ὡς ἡ κινίνη, τὸ κοπάϊον βάλσαμον, αἱ ἐνέσεις διαφόρων φαρμακευτικῶν ὀρῶν δύνανται ἐπὶ προδιατεθειμένων ἀτόμων νὰ παραγάγωσι κνίδωσιν. Ἐπίσης πεπτικαὶ διαταραχαὶ καὶ ἀπορροφήσεις τοξικαί, λοιμώδεις νόσοι, ἐχινόκοκκοι, νόσοι τοῦ αἵματος, παθήσεις νευρικαὶ καὶ τῶν ἀδένων τῶν ἔσω ἐκκρίσεων δυνατὸν νὰ προκαλέσωσι κνίδωσιν.

Παθογένεια. Ἡ κνίδωσις σήμερον θεωρεῖται ὡς τοπικὴ δερματικὴ ἐκδήλωσις τῆς διαταραχῆς τῆς ἰσορροπίας τῆς κολλοειδοῦς συστάσεως τοῦ αἵματος τῶν πασχόντων ὄντων προηγουμένως εὐαισθητοποιημένων (sensibilisé) πρὸς τὸ α' ἢ β' αἴτιον. Ἐπὶ τῶν πλείστων περιπτώσεων κνιδώσεως προηγεῖται ἢ συνυπάρχει αἱμορρηκτικὴ κρίσις τοῦ Vidal (Crise hémoclasique).

Θεραπεία. Ἐπὶ παρουσίᾳ κνιδώσεως πρέπει πρῶτον νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ προκαλοῦν ταύτην αἴτιον καὶ ἀρθῇ. Βελτίωσις τῶν ὅρων τῆς ζωῆς ἐπὶ τὸ ὑγιεινότερον· θεραπεία τῆς τυχὸν συνυπαρχούσης νόσου, ἐξ ἧς πιθανὸν νὰ προεκλήθη ἡ κνίδωσις· εἰδικὴ ἐπὶ ἀνεπαρκείας ὀργάνου ἔσω ἐκκρίσεως ὀποθεραπεία. Ἐσωτερικῶς προληπτικῶς μὲν χορηγοῦμεν τὴν πεπτόνην, τὸ Chlorure de Calcium, τὸ Hyposulfite de Calcium. Κατὰ δὲ τὸν παροξυσμὸν ὑποδόριον ἔνεσιν ἀδρεναλίνης. Ἐπειδὴ αἱ πλεῖσται τῶν κνιδώσεων ὀφείλονται εἰς ἀναφυλαξίαν ἐξ εὐαισθητοποιήσεως, ἐπεχείρησαν ἐπιτυχῶς νὰ θεραπεύσωσι ταύτην διὰ τῆς ἀντιευαισθητοποιήσεως (Désensibilisation). Ἀναζητεῖται ἡ προκαλοῦσα τὴν κνίδωσιν τροφὴ ἢ φαρμακευτικὴ

Digitized by Google

ουσία καὶ χορηγοῦμεν ἐκ ταύτης $^1/_2$ ὥραν πρὸ τῆς νέας λήψεως ἐλαχίστην ποσότητα. Ἐπίσης πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν συνιστᾶται ἡ αὐτοαιμοθεραπεία, ἡ αὐτοροθεραπεία. Ἐξωτερικῶς ἐνεργεῖται ἐπίπασις δι' ἀδρανῶν κόνεων ἢ πλύσις δι' ἠραιωμένου χλιαροῦ ὄξους ἢ ἐγχύματος χαμαιμήλου.

Γιγαντιαία κνίδωσις (Urticaire géante). Αὕτη ἢ *νόσος τοῦ Quinque* ἢ *ὀξυπερίγραπτον οἴδημα* (Oedème aigue circonscrit), χαρακτηρίζεται ὑπὸ ἀποτόμου ἐμφανίσεως οἰδηματοειδῶν διηθήσεων ροδίνων ἢ πορσελλανοειδῶν, μεγέθους ἀπὸ λεπτοκαρύου μέχρι πορτοκαλλίου, συνοδευομένων ὑπὸ αἰσθήματος τάσεως τοῦ δέρματος, καύσου καὶ ἐντόνου κνησμοῦ. Ἐντοπίζεται ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Ἐπέρχεται κατὰ τὴν νύκτα, συνήθως, προηγεῖται δὲ μικρὸς πυρετὸς καὶ καταβολὴ δυνάμεων. Ἡ νόσος διαρκεῖ τὸ πολὺ 48 ὥρας. Ὁ μόνος κίνδυνος ἐκ τῆς νόσου εἶναι ἡ σπανία ἄλλωστε ἐντόπισις εἰς τὸν λάρυγγα, δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ ἐντόνους ἀναπνευστικὰς διαταραχάς. Αἰτιολογία, παθογένεια καὶ θεραπεία αἱ τῆς συνήθους κνιδώσεως.

Μελαγχρωματικὴ κνίδωσις (Urticaire pigmentaire). Χαρακτηρίζεται ὑπὸ κηλίδων ἐπιπέδων ἢ μόλις προεχουσῶν ἐπαρμάτων χροιᾶς ὑποφαίου, μεγέθους ἀπὸ κεφαλῆς καρφίδος μέχρις εἰκοσαλέπτου νικελίνου, διεσπαρμένων ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, ἰδίᾳ κορμοῦ καὶ ἄκρων, καὶ ἄλλοτε ἄλλων τὸν ἀριθμόν, ἀπὸ δέκα μέχρι πολλῶν ἑκατοντάδων. Τὸ παθογνωμονικὸν σημεῖον αὐτῆς συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ξυσμοῦ ἢ κεντήματος μὲ ἀμβλεῖαν αἰχμήν, αἱ κηλῖδες ἐξογκοῦνται, σκληρύνονται καὶ ἀποβαίνουσι σαφῶς κνιδώδεις. Ἡ πάθησις συνήθως ἄρχεται μικρὸν μετὰ τὴν γέννησιν, σπανίως μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ ἐξαφανίζεται συνήθως μετὰ πάροδον 8—15 ἐτῶν, ἑπομένως εἶναι πολὺ σπανία εἰς ἐνήλικας. Ἱστολογικῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ διηθήσεως τοῦ δέρματος ὑπὸ σιτευτικῶν κυττάρων. Ἐπίσης παρατηρεῖται αὔξησις τῆς μελαγχρωστικῆς κατὰ τὴν βασικὴν στιβάδα τῆς ἐπιδερμίδος.

Αἰτιολογία ἄγνωστος. Ἄλλοι παραδέχονται τὴν νευρικὴν προδιάθεσιν. Ἄλλοι ἀνεπάρκειαν ἡπατικὴν καὶ γαστρεντερικὰς διαταραχάς. Ὁ Jenschen καὶ ὁ Touraine κατατάσσουν ταύτην εἰς τὰς ψευδολευχαιμίας, καθότι, πλὴν τῆς σπληνομεγαλίας καὶ τῆς ἡπατομεγαλίας, παρατηροῦνται ἀλλοιώσεις τοῦ αἵματος, προσομοιάζουσαι ἄλλοτε πρὸς τὴν λυμφατικὴν καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴν μυελογόνον λευχαιμίαν.

Θεραπεία. Ἅπασαι αἱ θεραπεῖαι αἱ ἐπιχειρηθεῖσαι, ἤτοι ραδιοθεραπεία, φωτοθεραπεία, ἠλεκτρόλυσις, παρέμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ν. ΟΛΥΜΠΙΤΗΣ

—*[Κτηνιατρ.]* Ἡ *κνίδωσις* (Urticaire échauboulure) εἶναι παροδικὴ πάθησις αἰφνιδίας ἐμφανίσεως, χαρακτηριζομένη δι' ἐλαφρῶν τοῦ δέρματος ἐπαρμάτων, τελείως κυκλικῶν καὶ πεπλατυσμένων, μεγέθους παλαιοῦ ἀργυροῦ διδράχμου ἢ πενταδράχμου, ἐμφανιζομένων ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, συνηθέστερον ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης, τοῦ τραχήλου, τῶν πλευρῶν κτλ. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν αἱ τρίχες εἶναι ξηραί, ἄστιλπνοι καὶ ἠνωρθωμέναι, προσδίδουσαι εἰς τὸ δέρμα ἰδιάζουσαν μορφήν. Γενικὴ ἀντίδρασις ἢ κνησμὸς οὐδόλως παρατηρεῖται. Ἡ ἐξέλιξις εἶναι ταχεῖα καὶ ἐντὸς 2 ἢ 3 ὡρῶν τὸ πᾶν ἔχει τελείως ἐξαφανισθῆ. Παρατηρεῖται μετὰ βράσιν χόρτου ἢ καρπῶν νεωστὶ συλλεγέντων, κατὰ τὴν ἀλλαγὴν διαίτης ἢ μετὰ ψῦξιν. Αἱ ἀνωτέρω διαταραχαὶ τῆς κυκλοφορίας ἀπορρέουσι πιθανῶς ἐκ δηλητηρίων τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος, ἅτινα, ἀπορροφούμενα διὰ τοῦ αἵματος, προκαλοῦσιν ἀγγειοσυστολὴν τῶν τριχοειδῶν τοῦ δέρματος, διὰ παραλύσεως τῶν νευριδίων τῶν ρυθμιζόντων τὴν διάμετρον αὐτῶν. Ἡ θεραπεία αὐτῆς εἶναι δίαιτα καὶ περίπατος τῶν ζῴων, ἐλαφρὰ καθαρτικά, διουρητικὰ καὶ ἀντισηπτικὰ τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Β. Χ.

κνίζω· ἐρεθίζω, παροξύνω· || προκαλῶ ἐρεθισμὸν δι' ἐπαφῆς, γαργαλίζω.

Κνιθάκις, *Νικόλαος*. Ὁπλαρχηγὸς τοῦ χωρίου Ροδωποῦ τῆς Κρήτης καὶ τοῦ δυτικοῦ διαμερίσματος ταύτης (1842—1902). Ἀνήκει εἰς τὴν παλαιὰν οἰκογένειαν τῶν Κνίθων. Τῷ 1866 μετέσχεν ὡς ὁπλίτης τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς ὁπλαρχηγὸς δὲ ἔδρασε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθυσίασε καὶ τὴν περιουσίαν του. Μετέσχεν ἐνεργῶς μὲ τὸ σῶμα τῶν ὁπλιτῶν, τὸ ὁποῖον διῴκει, εἰς τὰς μάχας Βουκολιῶν, Καστελλίου, Ἁγίας Μαρίνης, Μωδίου, Γερανίου καὶ Μονοδενδρίου. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐφονεύθησαν τρεῖς σημαιοφόροι αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ σημαία ἐσώθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μετ' αὐτὴν ἤσκει μικρὸν ἐμπόριον ἐν Χανίοις καὶ ἐν Πειραιεῖ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1902. Ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπιτροπὴ τῶν ἀγωνιστῶν κατέταξεν αὐτὸν εἰς τὰς τάξεις αὐτῆς. Ε. Γ.

κνικίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{40}H_{74}O_{20}$ ἀνευρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Νατιβὲλλ εἰς κνῆκον τὴν ἱεράκανθαν (ἀκάνθην τὴν ἱεράν, καρδοσάντο, ἁγιάγκαθο, καλάγκαθο). Κιτρίνη κόνις, λίαν πικρὰ ἀντιπυρετικῶν καὶ τονωτικῶν ἰδιοτήτων. Σ. Γ.

Κνίλλιγκ (Knilling), ***Εὐγένιος***, *φὸν*—. Βαυαρὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1865. Διοικητικὸς ὑπάλληλος ἀρχικῶς, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, καὶ τῆς Παιδείας καὶ Ἐκκλησιαστικῶν (1912—1918), βουλευτὴς εἰς τὴν βαυαρικὴν βουλήν, ὡς μέλος τοῦ βαυαρικοῦ λαϊκοῦ κόμματος, πρωθυπουργὸς ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1924, ὅτε ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν τῆς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου χρέους. Ἔγραψε «*Τὸ θρησκευτικὸν Ἔδικτον καὶ τὸ Κογκορδᾶτον*» (1891). Θ. Κ.

Κνὶς (Knies), ***Κάρολος-Γουσταῦος-Ἀδόλφος***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος (1821—1898). Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Αϊδελβέργης (1865—1896) ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς παλαιοτέρας ἱστορικῆς σχολῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς στατιστικῆς ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἡ περιγραφικὴ μέθοδος τοῦ Achenwall, ὡς καθαρῶς ἱστορικὴ κατεύθυνσις, ἀποχωρισθῇ τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης, τῆς τελευταίας ταύτης περιοριζομένης μόνον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μαθηματικῆς μεθόδου.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων τοῦ Κνὶς εἶναι: «Die Politische Ökonomie vom Standpunkt der geschichtlichen Methode» (1853 2α ἔκδ. 1883), «Geld und Kredit» (2 τόμ. 1873—1879). Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

κνῖσα, —*ης* (ἡ)· ὁ καπνὸς καὶ ἡ ὀσμὴ ἡ ἀναδιδομένη ἐκ τοῦ ψηνομένου κρέατος ἐπὶ τῶν ἀνθράκων, κοιν. *τσίκνα*· || τὸ ἐπίπλουν, ὁ λιπώδης ὑμὴν ὁ περικαλύπτων τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα, διὰ τοῦ ὁποίου περιετυλίσσοντο τὰ ἐν τῷ βωμῷ καιόμενα τεμάχια τοῦ θύματος, κοιν. *μπόλια*.

κνισμὸς (ὁ)· ὡς ἀπὸ τοῦ *κνίζω*, ἀντὶ *κνησμός* (βλ. λ.).

Κνίσοβον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων χωρίου *Ἀργιθέα* (βλ. λ.).

Κνίττελφελντ (Knittelfeld) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστρίας ἐν Στειρίᾳ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γιούντεμπουργ, εἰς ὕψος 644 μ. ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἁγ. Μιχαὴλ-Βίλλαχ. Κάτ. 11.931 (1923). Ἔχει βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, σιδηρουργίαν καὶ μεγάλα ἐργαστήρια κατασκευῆς τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων. Θ. Κ.

Κνιχίνιν (Knihinin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ, τέως ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Πολωνίαν. Κάτ. 16.554 (1921), ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ σχεδὸν Ἰουδαῖοι. Ἔχει διυλιστήρια πετρελαίων, βυρσοδεψεῖα καὶ οἰνοπνευματοποιΐαν. Θ. Κ.

κνίψ, —*ιπὸς* (ἡ)· βλ. λ. *σκνίψ*.

Κνὸκ-σὺρ-Μὲρ (Knock-sur-Mer) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τοῦ Βελγίου ἐν τῇ Δυτικῇ Φλανδρίᾳ, ἀπέχουσα 12 χλμ. πρὸς Β. τῆς Βρύγης, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. (1925) 5.071.

Κνόλλερ (Knoller), ***Μαρτῖνος*** *φὸν* —. Γερμανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Στάϊναχ τοῦ Τυρόλου τῷ 1725 καὶ θανὼν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1801. Τῷ 1753 ἔλαβε παρὰ τῆς ἀκαδημίας τῆς Βιέννης τὸ μέγα βραβεῖον τῆς ἱστορικῆς ζωγραφικῆς, τῷ δὲ 1755 ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα συνεδέθη φιλικῶς μετὰ τοῦ R. Mengs καὶ τοῦ Winckelmann. Ἐπανελθὼν εἰς Γερμανίαν ἀπεικόνισε διάφορα ἐπεισόδια ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Καρόλου τοῦ Βορρωμαίου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Φόλντερς, παρὰ τὴν Χάλλην, τῷ δὲ 1765 μετέβη ἐκ νέου εἰς Μιλάνον, πλησίον τοῦ προστάτου του, κόμιτος Φιρμιάνι. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: μία ὀροφὴ ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ πρίγκιπος Belgiojoso, ἐν Μιλάνῳ· αἱ τοιχογραφίαι τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἔτταλ, ἐπὶ τῶν βαυαρικῶν Ἄλπεων· μία κολοσσιαία τοιχογραφία (36×9) ἐν τῷ δημαρχείῳ τοῦ Μονάχου, εἰκονίζουσα τὴν «Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου» κ. λ. π. Ι. Μ. Π.

Κνόμπελσντορφ (Knobelsdorff). Πρῶσσος διπλωμάτης, χρηματίσας ἀξιωματικὸς τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, δράσας δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἐπιτετραμμένος καὶ πρέσβυς τῆς Πρωσσίας ἀπὸ τοῦ 1790 μέχρι τοῦ 1802. Λίαν ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ διπλωματικαὶ ἐκθέσεις του περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ναπολεοντείου περιόδου. Ἀπέθανε τῷ 1820. Ν. Μ.

— **Κνόμπελσντορφ** (Knobelsdorf), ***Ἰωάννης-Γεώργιος-Βενσεσλαῦος***, *βαρῶνος φὸν*—. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος (1697—1753). Ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ καὶ ὠνομάσθη ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ μεγάλου διευθυντὴς τῶν βασιλικῶν οἰκοδομήσεων καὶ ἐπιμελητὴς τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν ἀνακτορικῶν κήπων. Ὠκοδόμησε τὴν Ὄπεραν τοῦ Βερολίνου, τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σαρλότεμπουργκ καὶ τοῦ Πότσνταμ καὶ τὴν βασιλικὴν ἔπαυλιν «Σὰν-Σουσί». Τῷ 1748 ἤρχισε ν' ἀνοικοδομῇ τὴν πόλιν τοῦ Ντεσσάου, ἣν δὲν ἐπρόφθασε ν' ἀποπερατώσῃ, ἀποθανών. Ἐπὶ πλέον ἐξετέλεσε τοπιογραφίας καὶ προσωπογραφίας λίαν ἐκτιμηθείσας καὶ ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς γαλλικῆς καλαισθησίας ἐν τῇ πρωσσικῇ αὐλῇ. Ὁ Φρειδερῖκος ἐνεκωμίασε τοῦτον διὰ θερμῶν ἐκφράσεων ἐν τῷ 7ῳ τόμῳ τῶν «Ἁπάντων» του. Ι. Μ. Π.

κνοπίτης (ὁ) (Knopit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μετατιτανικὸν ἀσβέστιον μὲ περιεκτικότητα εἰς δημήτριον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὸν τύπον τοῦ περοβσκίτου ($CaTiO_3$). Παρουσιάζει ψευδοκυβικὴν συμμετρίαν μὲ ἕδρας ἑξαεδρικὰς καὶ ὀκταεδρικάς, σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 4,11—4,29, θραυσμὸν ἀνώμαλον, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα μαῦρον. Προέρχεται ἐκ μεταμορφωσιγενῶν ἀσβεστολίθων τοῦ Alnö. Γ. Β.

Κνὸπφ (Khnopff), ***Φερδινάνδος***. Βέλγος ζωγράφος (1858—1921). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Xavier Mellery καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ὁμάδος τῶν Εἴκοσι». Ἡ τέχνη του εἶναι ἰδεαλιστικὴ καὶ μυστικοπαθής. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Προσωπογραφία τοῦ πατρὸς τοῦ ζωγράφου» (1881), «Προσωπογραφία τῆς μητρὸς τοῦ ζωγράφου» (1882), «Εἷς ἀκροατὴς τοῦ Σοῦμανν» (1883), «Μία σφίγξ» (1884), «Εἷς ἄγγελος» (1886), «Ἀναμνήσεις» (1889, Μουσεῖον Βρυξελλῶν), «Ἡ σιωπή», «Ἡ κυανῆ πτέρυξ», «Ἡ μόνωσις» (1897), «Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας», «Ἄσπρο, μαῦρο, χρυσαφί» (Μουσεῖον Βρυξελλῶν), «Τὸ μυστικὸν» κλπ. Ἐπὶ πλέον ὁ Κνὸπφ ἐξετέλεσε καί τινα γλυπτικὰ ἔργα ἐπὶ μαρμάρου καὶ ἐλεφαντοστοῦ. Ι.Μ.Π.

Κνὸρρ (Knorr), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς δεξιοτέχνης καὶ παιδαγωγὸς τοῦ κλειδοκυμβάλου (1807—1861), καθηγητεύσας τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του ἐν Λειψίᾳ. Τὰ παιδαγωγικά του ἔργα εἶναι: «Neue Pianoforteschule des neuesten Zeit», «Ein Supplement zu den Werken von Cramer Czerny, Herz, Hummel, Hünten, Kalkbrenner, Moscheles κλπ.». Γ. Σ.

— **Κνὸρρ** (Knorr), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς χημικὸς (1859—1921). Καθηγητὴς ἐν Βύρτσμπουργ, εἶναι γνωστὸς κυρίως ἐκ τῆς παρ' αὐτοῦ ἀνακαλύψεως τῆς ἀντιπυρίνης (1884). Ἀξιόλογοι εἶναι αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κινολίνης καὶ τῶν παραγώγων τῆς πυρρόλης, καὶ ἔρευνα ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς πυραζόλης. Θ. Κ.

Κνόρριγκ (Knorring), ***Σοφία - Μαργαρίτα***, *φὸν* —. Σουηδὸς μυθιστοριογράφος (1797—1848). Ἔγραψε: «Αἱ ἐξαδέλφαι» (1834), «Οἱ φίλοι» (1835), «Τὰ ὄνειρα» καὶ «Ὁ καλυβονοικοκύρης», τὸ καλύτερον ἔργον της. Θ. Κ.

Κνουμοῦ *[Μυθολ.]*. Αἰγυπτιακὴ θεότης (βλ. λ. *Κνήφ*).

Κνοῦντσεν (Knudsen), ***Κνοὺτ-Ἀντώνιος***. Δανὸς καθηγητὴς τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, σπουδάσας τὴν γυμναστικὴν ἐν τῷ εἰδικῷ ἰνστιτούτῳ τῆς Στοκχόλμης (1889—1891), ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε σπουδάσει θεολογίαν. Διωρίσθη ἀπὸ τοῦ 1898 διευθυντὴς τῆς γυμναστικῆς σχολῆς ἐν Κοπεγχάγῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1906 διατελεῖ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς ἐν Δανίᾳ, εὐδοκιμώτατα ἐργασθείς. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἀξιολογώτερα εἶναι: «Αἱ βάσεις τῆς γυμναστικῆς διδασκαλίας» (1899), ἡ «Κινησιολογία» (1901), ἡ «Ἐφηρμοσμένη ἀνατομική» (1902), τῇ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Π. Λακούρ, καὶ τὸ «Ἐγχειρίδιον γυμναστικῆς» (1917). Σ.Γ.Σ.

Κνόϋτιγγεν (Kneutingen) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κνυτάνζ*.

κνοῦτον (τὸ) (λ. ρωσ. *κνούτ*). Ὄργανον τιμωρίας, χρησιμοποιηθὲν ἐν Ρωσίᾳ μέχρι τοῦ 1845. Ἀπετελεῖτο ἐκ ξυλίνης λαβῆς μήκους ἡμίσεος περίπου πήχεως· εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τῆς λαβῆς ταύτης ἐστερεοῦντο κυλινδροειδῶς πεπλεγμέναι λωρίδες ἐκ δέρματος, μήκους ἑνὸς περίπου πήχεως, ἀπολήγουσαι εἰς μεταλλικὸν δακτύλιον, εἰς ὃν προσεδένετο ἑτέρα λωρὶς μεγαλυτέρα τοῦ πήχεως, κατασκευασμένη ἐκ χονδροῦ δέρματος, τοῦ ὁποίου τὸ ἄκρον ἦτο κεκαμμένον ἐν εἴδει ὄνυχος. Δι' αὐτοῦ τοῦ ἄκρου, τὸ ὁποῖον ἦτο σκληρὸν ὡς ὀστοῦν, κατεφέροντο τὰ κτυπήματα. Ἡ τιμωρία διὰ κνούτου ἐξετελεῖτο βραδέως, ἀπαιτοῦσα μεγάλην ἔντασιν δυνάμεων ἐκ μέρους τοῦ ἐκτελεστοῦ. Τὸ δὲ μέγεθος τῆς τιμωρίας δὲν ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κτυπημάτων, ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ τρόπου μεθ' οὗ κατεφέροντο. Κατὰ τὴν μαστίγωσιν ἀπεσπῶντο ἐκ τοῦ μαστιγουμένου σώματος τεμάχια δέρματος καὶ σαρκός. Ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν χρονογράφων περιπτώσεις, καθ' ἃς δήμιοι διὰ τριῶν κτυπημάτων ἔθραυον τὴν σπονδυλικὴν στήλην τοῦ καταδίκου ἢ ἐθανάτουν αὐτὸν διὰ τοῦ κνούτου, φθάνοντος μέχρι πνευμόνων. Ἡ ποινὴ αὕτη ἐπεβλήθη μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς εἰς θάνατον ποινῆς ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ. Σ. Κ. Π.

Digitized by Google

Κνοῦτος (Knut). Ὄνομα βασιλέων τῆς Δανιμαρκίας· βλ. λ. *Κανοῦτος*.

κνύζα (ἡ) (Prurit ou neurodermie) *['Ιατρ.]*. Καλεῖται οὕτω κνησμώδης δερματοπάθεια, καθ' ἣν ὁ κνησμός, μὴ ἐξαρτώμενος ἐκ προϋπαρχουσῶν βλαβῶν τοῦ δέρματος, ἀποτελεῖ τὸ μόνον σύμπτωμα· δὲν ἐπιφέρει οὐδεμίαν εἰδικὴν χαρακτηριστικὴν στοιχειώδη βλάβην, ὡς ἐπὶ ἄλλων κνησμωδῶν δερματοπαθειῶν. Αἱ κνύζαι διαιροῦνται εἰς *καθολικὰς καὶ τοπικάς*.

Καθολικαὶ κνύζαι (Prurits généralises). Εἰς ταύτας περιλαμβάνονται αἱ :

Διαθεσικαὶ ἢ πρωτοπαθεῖς (Prurits primitifs). Ἡ κληρονομικότης, ἡ νευροαρθρῖτις, ἡ κακὴ ὑγιεινὴ καὶ διαιτητικὴ προδιαθέτουσιν εἰς τὴν πάθησιν, εἰς ἣν ἡ ἰουδαϊκὴ φυλὴ εἶναι λίαν προδιατεθειμένη. Αἱ πλεῖσται τῶν καλουμένων διαθεσικῶν ἢ πρωτοπαθῶν κνυζῶν εἶναι κατ' οὐσίαν κνύζαι ἐξ αὐτοδηλητηριάσεως, ὡς ἀπέδειξαν τελευταίως αἱ λεπτολόγοι ἐξετάσεις τοῦ αἵματος. Ἡ ἐν τῷ αἵματι εὑρισκομένη βλαβερὰ οὐσία εἶναι ἢ παράγωγον φυσιολογικοῦ μεταβολισμοῦ (ὡς σάκχαρον, χολικὰ ὀξέα), ηὐξημένον ὅμως, ἢ ἐξ ὑπερπαραγωγῆς ἢ ἀτελοῦς ἀπεκκρίσεως ἢ εἶναι παράγωγον τροποποιημένου μεταβολισμοῦ. Ἐπὶ διαβήτου ἡ κνύζα εἶναι συνήθης, οὐχὶ ὅμως καὶ σταθερά, ὀφείλεται δὲ μᾶλλον εἰς ἄλλα παράγωγα συνδεδυασμένα μετὰ τοῦ σακχάρου ἢ εἰς τὸ σάκχαρον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, καθότι πολλάκις ἐλλείπει ἐπὶ ἐντόνου γλυκαιμίας. Ἐπὶ ἰκτέρων καὶ ἡπατικῆς ἀνεπαρκείας ἡ κνύζα ὀφείλεται εἰς τὰ χολικὰ ἅλατα. Ἐπὶ ἀζωθαιμίας ἡ κνύζα εἶναι λίαν συνήθης, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀρθριτικῶν, ἰωμένη ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει διὰ τῶν σκευασιῶν τῶν διαλυτικῶν τῶν οὐρικῶν ἁλάτων. Ἡ χρονία καθ' ἕξιν δυσκοιλιότης εἶναι ἐπίσης ἓν ἐκ τῶν αἰτίων τῆς κνύζης, λόγῳ τῶν ἐντερικῶν ἀπορροφήσεων. Ἕτερον αἴτιον εἶναι ἡ διαταραχὴ τῆς μεταλλικῆς ἰσορροπίας τοῦ αἵματος καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐλάττωσις τῶν ἰόντων τοῦ ἀσβεστίου, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τοὺς κάμνοντας κατάχρησιν μεταλλικῶν ὑδάτων ἀλκαλικῶν. Αἱ τοιαῦται κνύζαι παρέρχονται διὰ τῆς καταλλήλου διαίτης, τεινούσης εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἀσβέστων. Μεταξὺ τῶν αἰτίων εἶναι καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ἀδένων ἔσω ἐκκρίσεως, ὡς καὶ ἐντετοπισμέναι χρόνιαι πυώδεις ἑστίαι καὶ πυώδης ὠτῖτις, φατνιοδοντικαὶ διαπυήσεις, χρονία σκωληκοειδῖτις.

Ὁ κνησμὸς ἀποτελεῖ τὸ μόνον σύμπτωμα, ὧν ἄλλοτε ἄλλος τὴν ἔντασιν. Διατρέχει ὅλους τοὺς βαθμοὺς ἀπὸ τοῦ ἐλαφροῦ μέχρι τοῦ μὴ δυναμένου νὰ συγκρατηθῇ. Ἔντονος κνησμὸς προκαλεῖ ἔντονον ξεσμὸν διὰ τῶν ὀνύχων, μέχρις οὗ τὸ δέρμα καλυφθῇ πολλάκις ὑπὸ διαβρώσεων ἐπιπολαίων, αἱμορραγουσῶν ἐλαφρῶς. Ἡ μεγάλη κρίσις τοῦ κνησμοῦ ἐξελίσσεται ὡς ἑξῆς: Κατ' ἀρχὰς ὁ ἄρρωστος προσπαθεῖ νὰ τὸν συγκρατήσῃ, εἶτα βαθμηδὸν ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ξεσμοῦ, ἡ ὁποία ὁλονὲν αὐξάνει καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἱκανοποίησις συνοδεύεται μὲ αἴσθημα ἡδονικόν· μετ' ὀλίγον ὁ ἄρρωστος, κυανωτικὸς καὶ ἀγωνιῶν, ἀπορροφεῖται ἀπὸ τὸ πάθος του, μέχρις ὅτου καταπληγώσῃ τὸ δέρμα του ἐκ τοῦ ξεσμοῦ, ὅτε καὶ ἐπέρχεται τὸ τέλος τῆς κρίσεως, τοῦ ἀρρώστου παραμένοντος ἐξηντλημένου καὶ οἱονεὶ αἰσχυνομένου ἑαυτόν. Ἡ κρίσις αὕτη συγκρίνεται μὲ τὴν ἐπιληπτικὴν κρίσιν καὶ καλεῖται ὑπὸ πολλῶν δερματικὸς αὐνανισμός. Συνέπεια τοῦ κνησμοῦ εἶναι διαβρώσεις καὶ δρυφάδες καὶ τυχόν, ἐκ τούτων, λόγῳ ἐπιμολύνσεως, πυοδερμίτιδες.

Χειμερινή. Αὕτη ἐπέρχεται ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρις Ἰανουαρίου. Ὁ κνησμὸς ἀποβαίνει ἐντονώτερος, σχεδὸν ἀφόρητος κατὰ τὴν κατάκλισιν καὶ τὴν πρωϊνὴν ἔγερσιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, ἐὰν ὁ ἄρρωστος δὲν ἐκτίθεται εἰς ἀλλαγὰς θερμοκρασίας, ὁ κνησμὸς καταπαύει. Πιθανῶς τὸ ψῦχος ἐνεργεῖ ὡς προδιαθετικὸν αἴτιον ἐπὶ κληρονομικῶς προδιατεθειμένων νευρικῶν ἢ ἀρθριτικῶν ἀτόμων.

Συμπτωματικαὶ (Prurits dans les dermatoses). Πολλαὶ δερματοπάθειαι ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ αἰτίου ἔχουσι τὴν κνύζαν ὡς σύνηθες ἢ τυχαῖον σύμπτωμα. Μεταξὺ αὐτῶν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουσιν ἡ ψώρα, ἡ κνίδωσις, τὸ ἔκζεμα, ἡ νόσος τοῦ Düring, ὁ ὁμαλὸς λειχήν, ἡ σπογγοειδὴς μυκητίασις, τινὲς ἐρυθροδερμίαι καὶ τὰ φαρμακικὰ ἐρυθήματα κ.τ.λ.

Τοξικαὶ (Prurits toxiques). Προκαλοῦνται ἐκ τῆς λήψεως ἀπὸ τοῦ στόματος ἢ δι' ἐνέσεων διαφόρων φαρμάκων, ὡς π. χ. μορφίνης, εὐθαλείας, καφεΐνης, ἀρσενικοῦ.

Ἐξωτερικοῦ αἰτίου (Prurits provoqués). Προκαλοῦνται ὑπὸ δηγμάτων φθειρῶν, κόρεων, ἀκάρεων, διὰ τῆς ἐπαφῆς διαφόρων ἐρεθιστικῶν φυτῶν, ὡς ἡ ἀκαλήφη (τσουκνίδα) ἢ φαρμάκων ἢ χημικῶν ἐν γένει οὐσιῶν.

Γεροντικὴ (Prurit sénile). Ἀναπτύσσεται ἐπὶ γερόντων, ἔχει δὲ τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι παρὰ τὸν ἀφόρητον ξεσμὸν οὐδεμία σχεδὸν ἐκδορὰ ἐπιγίνεται ἐπὶ τοῦ δέρματος.

Κνύζαι ἐντετοπισμέναι (Prurits localisés). Εἰς ταύτας περιλαμβάνεται: *Κνύζα τοῦ δακτυλίου* (Prurit annal). Εἶναι λίαν ἐπίμονος καὶ ὀφείλεται συνήθως εἰς τὴν παρουσίαν ὀξυούρων ἢ ἑλμίνθων, εἰς αἱμορροΐδας ἢ καὶ εἰς χρονίαν δυσκοιλιότητα.

Κνύζα τῶν γεννητικῶν ὀργάνων (Prurit Périgénital). Παρατηρεῖται συνήθως ἐπὶ διαβήτου, κυστίτιδος, προστατίτιδος, βλεννορροίας ἢ στενωμάτων, παθήσεων τῆς μήτρας ἢ τῶν παραμητρίων καὶ ἐπὶ τῆς κλιμακτηρικῆς περιόδου τῶν γυναικῶν.

Κνύζα τῶν ρωθώνων (Prurit nasal). Ὀφείλεται εἰς χρονίας παθήσεις τῆς ρινὸς καὶ τοῦ ρινοφάρυγγος καὶ ἐφθαρμένους ὀδόντας καὶ οὐλίτιδας.

Κνύζα τῶν παλαμῶν καὶ τῶν πελμάτων (Prurit palmaire et plantaire). Εἶναι πάντοτε συμμετρικὴ καὶ παρατηρεῖται ἐπὶ ἀνισορρόπων καὶ αὐτοδηλητηριασμένων ἀτόμων. Θεραπεία οἵα καὶ τῆς *κνήφης* (βλ. λ.). Ν. ΟΛΥΜΠΙΤΗΣ

Κνυτὰνζ (Knutange, γερμ. *Κνόϋτιγγεν*, Kneutingen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λωρραίνης, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ περιελθοῦσα μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὴν Γαλλίαν. Κάτ. (1921) 5 368. Ἔχει ἐργοστάσια σιδήρου καὶ χάλυβος. Χ. Δ.

κνώδαλον (τό)· ζῷον ἐπικίνδυνον, βλαβερόν, δηλητηριῶδες (ἀρχ.)· || χαρακτηριστικὸν εὐτελοῦς, μωροῦ, ἀνοήτου ἀνθρώπου.

κνώδαξ, *—ακος* (ὁ), καὶ ***κνωδάκιον*** (τό). Κυλινδρικὸν τεμάχιον μηχανισμοῦ, περὶ τὸ ὁποῖον περιστρέφεται ἄλλο μέλος τοῦ αὐτοῦ μηχανισμοῦ, ἄτρακτος ἢ ἄξων περιστροφῆς. Εἰς τὰς ἐμβολοφόρους μηχανάς, τὸ *κνωδάκιον τοῦ στροφάλου*, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται ὁ διωστήρ, λέγεται συνηθέστερον *κομβίον τοῦ στροφάλου*.

Κνώδαρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Μεσαορίας τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου, μὲ 545 κατοίκους, ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Κ. Μ. Κ.

κνώδων, *—οντος*. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὠνόμαζον *κνώδοντας* δύο προεξοχάς, αἵτινες ἐσχηματίζοντο ὀλίγον κάτωθι καὶ ἑκατέρωθεν τῆς αἰχμῆς τῶν δοράτων, ὅταν ταῦτα προωρίζοντο διὰ κυνήγιον ἀγρίων ζῴων. Σκοπὸς τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἦτο νὰ μὴ ἀφήνουν τὸ δόρυ νὰ εἰσχωρῇ πολὺ ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ θηρίου, ὁπότε τοῦτο προσεγγίζον τὸν κυνηγὸν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν πλήξῃ. Ἦσαν δὲ οἱ κνώδοντες ἢ εὐθύγραμμοι, ἢ συνηθέστερον κυρτοὶ εἰς σχῆμα γαμψῶν ὀνύχων, τῶν ὁποίων αἱ αἰχμαὶ ἐνεπήγοντο ἐπίσης ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ζῴου· οὕτως ὁ κυνηγὸς ἠδύνατο νὰ συγκρατῇ εὐκολώτερον εἰς ἀπόστασιν τὸ πληγωμένον θήραμα, μέχρις ἐξαντλήσεώς του ἀπὸ τὴν αἱμορραγίαν τοῦ τραύματος. — Ω.

Κνωπία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τις τῆς Βοιωτίας, ἀναφερομένη παρὰ Στράβωνι (Θ 404). —Π.

Κνωσὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παναρχαία ἔνδοξος πόλις τῆς Κρήτης, ἥτις δύναται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Εὐρώπης καὶ μητρόπολις τοῦ παλαιοτάτου τῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτισμῶν. Κεῖται 5 χλμ. μεσογείως, πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου. Ἡ πόλις εἶναι ἤδη γνωστὴ εἰς τὸν Ὅμηρον ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω ὄνομα, ὅπερ προελληνικὸν ὂν (ὡς καὶ πάντα τὰ τοπωνυμικὰ εἰς *—σὸς* ἢ *—σσός*), εἶναι ἀναμφιβόλως καὶ τὸ παμπάλαιον τῆς πόλεως ὄνομα, ἀνῆκον εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν προελληνικὸν λαὸν τῶν Μινωϊκῶν Κρητῶν ἢ Ἐτεοκρήτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ πόλις εἶδε τὰς λαμπροτάτας ἡμέρας τῆς ἀκμῆς της. Ἀνάξια πίστεως πρέπει διὰ τοῦτο νὰ θεωρηθῶσιν ἄλλα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα μεταγενέστεροι συγγραφεῖς μνημονεύουσιν ὅτι ἔφερεν ἡ Κνωσὸς δῆθεν παλαιότερον. Κατὰ τὸν Στράβωνα «ἐκαλεῖτο ἡ Κνωσὸς *Καίρατος* πρότερον». Τοῦτο ἐπαναλαμβάνουσι καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, ὁ δὲ σχολιαστὴς τοῦ Καλλιμάχου σημειοῖ ὁμοίως: «Ποταμὸς Κρήτης καὶ πόλις ἡ Καίρατος». Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερεν ὁ ποταμίσκος, ὅστις ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔρρεε καὶ σήμερον ἔτι ῥέει πρὸς Α. τῆς πόλεως καὶ τοῦ προϊστορικοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ (σήμερον καλεῖται Κατσαμπαδιανὸς ἐκ τοῦ παρὰ τὰς ἐκβολάς του ἱδρυμένου συνοικισμοῦ Κατσαμπᾶ). Ἢ πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ δοθῇ σημασία εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας, ἢ τὸ πολὺ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἓν ἄλλο πολίχνιον Καίρατος ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ὅπερ εἶναι ἴσως τὸ πιθανώτερον. Τὸ πολίχνιον μάλιστα θὰ ἠδύνατο νὰ τοποθετηθῇ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καιράτου, ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερον ὁ Κατσαμπᾶς, διότι ἐνταῦθα ἀφθονώτατα ἴχνη ὑστερομινωϊκοῦ συνοικισμοῦ συναντῶνται, εὐθὺς ὡς σκάψῃ τις βαθύτερον εἰς τὸ ἔδαφος. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει καὶ ὁ ὀνομασθεὶς *βασιλικὸς* θολωτὸς κτιστὸς τάφος παρὰ τὰ *Ἰσόπατα* (βλ. λ.) ἀνήκει πολλῷ μᾶλλον εἰς τὸν συνοικισμὸν τοῦτον ἢ εἰς τὴν ἀρκούντως μακρότερον κειμένην Κνωσόν.

Ἓν ἄλλο ὄνομα, *Τρίττα*, ἀποδιδόμενον καὶ τοῦτο εἰς τὴν Κνωσὸν (*Ἡσύχ.*: «Τρίττα, οὕτως ἡ Κνωσὸς ὠνομάζετο»), εἶναι ἀνάξιον προσοχῆς καὶ θὰ σχετίζεται πιθανῶς πρὸς ὡρισμένην τινὰ τοποθεσίαν ἢ λατρείαν. Τὸ κύριον καὶ πραγματικὸν ὄνομα λοιπὸν ἦτο ἀνέκαθεν Κνωσὸς (οὕτως ὀρθότερον, οὐχὶ Κνωσσός). Ὑπὸ τῶν Λατίνων συγγραφέων καλεῖται ἡ πόλις διὰ τοῦ G, Gnossos.

Τὴν δόξαν καὶ τὴν φήμην της ὀφείλει ἡ Κνωσὸς οὐχὶ κυρίως εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ὁμιλοῦντας καὶ τούτους πολλὰ περὶ αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὰς περιφήμους ἀνασκαφὰς τοῦ Ἄγγλου ἀρχαιολόγου σὲρ Ἀρθούρου Ἔβανς. Αὗται, ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐφεξῆς ἐνεργηθεῖσαι, ἐπεκύρωσαν τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις φήμην τῆς Κνωσοῦ καὶ ἀπέδειξαν ταύτην ὡς πράγματι παναρχαίαν πόλιν καὶ ἕδραν τῆς κραταιᾶς δυναστείας τῶν προελληνικῶν βασιλέων, ἐξ ὧν ἡ παράδοσις διετήρησε μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Μίνωος.

— *[Προϊστ. 'Αρχ.] Νεολιθικὴ ἐποχή*. Ἤδη κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν ἡ Κνωσὸς παρουσιάζεται ἔχουσα συνοικισμόν. Ἐπὶ τοῦ λοφίσκου Κεφάλα, ὅπου ἀνεκαλύφθη τὸ περίφημον μινωϊκὸν ἀνάκτορον, εὑρέθη ἐπίχωσις νεολιθικὴ 6,43 μέτρων, ἐνῷ σύμπασα ἡ ὑπόλοιπος ἐπίχωσις, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, περιλαμβάνουσα πάσας τὰς μινωϊκὰς περιόδους, ἦτο μόνον 5,33 μέτρα. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι μακραίων νεολιθικὸς συνοικισμὸς ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Κεφάλας, διαρκείας μερικῶν χιλιάδων ἐτῶν πρὸ τοῦ 3.500 π. Χ. Ὀλίγα ἔτι ἀσφαλῆ πράγματα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς νεολιθικῆς Κνωσοῦ. Ἐγίνετο χρῆσις ἁπλῆς ἢ ἐγχαράκτου κεραμεικῆς ἄνευ χρώματος, ἀλλὰ μετὰ τεχνητῆς στιλβώσεως· ἡ ὑφαντικὴ ἦτο ἤδη γνωστὴ (πήλινα σφονδύλια ἀτράκτων), ἡ θεότης ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ ἀμόρφων σχεδὸν εἰδωλίων, συνήθως ὀκλάζοντος τύπου. Αἱ κατοικίαι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον χορτόπλεκτοι καλύβαι. Τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὴν μεγάλην ἐπίχωσιν ἀφ' ἑνός, καὶ τὴν παντελῆ σχεδὸν ἔλλειψιν λιθίνων λειψάνων ἀφ' ἑτέρου. Μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη (1923—1924) ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς κεντρικῆς αὐλῆς τοῦ ἀνακτόρου τὰ λείψανα οἰκιῶν λιθίνων τῆς τελευταίας περιόδου τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, αἵτινες παρουσιάζουσιν ἤδη τὸ τετράγωνον σχῆμα, καὶ οὐχὶ τὸ ἀλλαχοῦ ἐν χρήσει στρογγύλον. Εἶχον δὲ τὰ οἰκήματα ταῦτα καὶ μονίμους τετραγώνους ἑστίας.

Χαλκῆ ἐποχή. Μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς (συμβατικῶς τιθεμένην περὶ τὸ ἔτος 3315 π. Χ, ἤτοι τὸ πρῶτον ἱστορικὸν ἔτος τῆς Αἰγύπτου), δὲν εὑρίσκομεν πλέον ἴχνη σημαντικὰ ἐν Κνωσῷ. Ταῦτα ἀπουσιάζουσι καὶ κατὰ τὴν πρωτομινωϊκὴν 1 περίοδον (3315—2800) καὶ κατὰ τὴν πρωτομινωϊκὴν 2 τοιαύτην (2800—2400), εἴτε διότι δὲν κατῳκεῖτο τὸ μέρος, εἴτε, ὅπερ πολλῷ πιθανώτερον, διότι κατὰ τὴν βραδύτερον γενομένην ἰσοπέδωσιν τοῦ λόφου πρὸς κτίσιν τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου ἀπεξέσθησαν καὶ ἀπεκομίσθησαν τὰ σχετικὰ στρώματα. Μόνον κατὰ τὴν πρωτομινωϊκὴν 3 ἐποχὴν (2400—2100) εὑρίσκομεν μνημειώδη ἔργα διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τοῦ χώρου, ὅπου μετ' ὀλίγον ἱδρύεται τὸ μέγα ἀνάκτορον. Πρόκειται περὶ μεγάλων καὶ ἐντέχνων ὑπογείων κατασκευασμάτων, ἐξ ὧν δύο τοὐλάχιστον ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος τοῦ λόφου, ἓν ὑπὸ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ κατόπιν ἀνακτόρου καὶ ἓν κάτωθεν τοῦ νοτίου διαδρόμου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι περίεργον κατασκεύασμα θολοειδὲς ὑπὸ τὴν γῆν, οὗ τὸ δάπεδον, διαμέτρου 8,32 μ., εὑρίσκεται περὶ τὰ 16 μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Ἡ διάμετρος τοῦ κατασκευάσματος τούτου ἐλαττοῦται ὀλίγον κατὰ τὴν βάσιν, ὥστε ἡ τομή του ἔχει σχῆμα βεντούζας. Ἡ εἴσοδος ἦτο κατ' ἀρχὰς ὑπογεία, ἐν εἴδει σήραγγος, εἶτα δὲ κατήρχετό τις διὰ περιστροφικῆς κλίμακος, ἥτις ἔφερε καὶ θωρακεῖον κατὰ τὸ ἐξωτερικόν της μέρος πρὸς προφύλαξιν, ἔτι δὲ καὶ ἀνοίγματα καμαροειδῆ, ἐξ ὧν ἐλάμβανε φῶς ἡ κλῖμαξ, ὁσάκις ἡ θόλος ἦτο φωτισμένη. Εἰς τί ἐχρησίμευε τὸ παράδοξον τοῦτο ὑπόγειον, δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν. Ὑπετέθη ὅτι ἦτο θολωτὸν φυλακεῖον πρὸς ἐπίβλεψιν πιθανῆς εἰσόδου, ὑπαρχούσης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὡς ἀνάλογον παράδειγμα παρέχει ἡ πύλη τῆς Μεγάλης Πόλεως ἐν Μεσσήνῃ. Ἴσως πιθανώτερον πρόκειται περὶ θησαυροῦ, ἤτοι ὑπογείου οἰκοδομήματος, ὅπου ἐφυλάσσοντο ὑγρὰ καὶ ἰδίως ξηρὰ προϊόντα (δημητριακά).

Ἀρχομένης τῆς *μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς* (περὶ τὸ 2100 π. Χ.), ἔχομεν καὶ τὰ πρῶτα ἀξιόλογα κτίσματα ἐν Κνωσῷ. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν βλέπομεν ἀκόμη ἐν πλήρει διαμορφώσει τὸ εἰς ἡμᾶς γνωστὸν ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ, ἀλλ' ἔχομεν πέριξ τῆς κεντρικῆς τούτου αὐλῆς μεμονωμένα συμπαγῆ οἰκοδομήματα, τὰς καλουμένας «*νήσους*» (Insulae). Μία τοιαύτη «νῆσος» ἔκειτο κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς κεντρικῆς αὐλῆς, ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερον ὁρατὰ μεγάλα ὀρθογώνια κτιστὰ φρέατα, 7—8 μέτρα βαθέα (αἱ κοινῶς καλούμεναι: *φυλακαὶ τοῦ Μίνωος*). Τὰ ἐντὸς τῆς γῆς ἐσκαμμένα ταῦτα φρέατα ἀπετέλουν μέρος τῆς κατὰ τὸν χῶρον τοῦτον «νήσου», ἥς

Digitized by Google

τὸ ἐξωτερικὸν θὰ εἶχε, φαίνεται, πυργοειδὲς σχῆμα. Ὁμοίως μία ἄλλη «νῆσος» ἔκειτο κατὰ τὸ μέρος, ὅπου βραδύτερον ἠγέρθησαν τὰ διαμερίσματα τοῦ

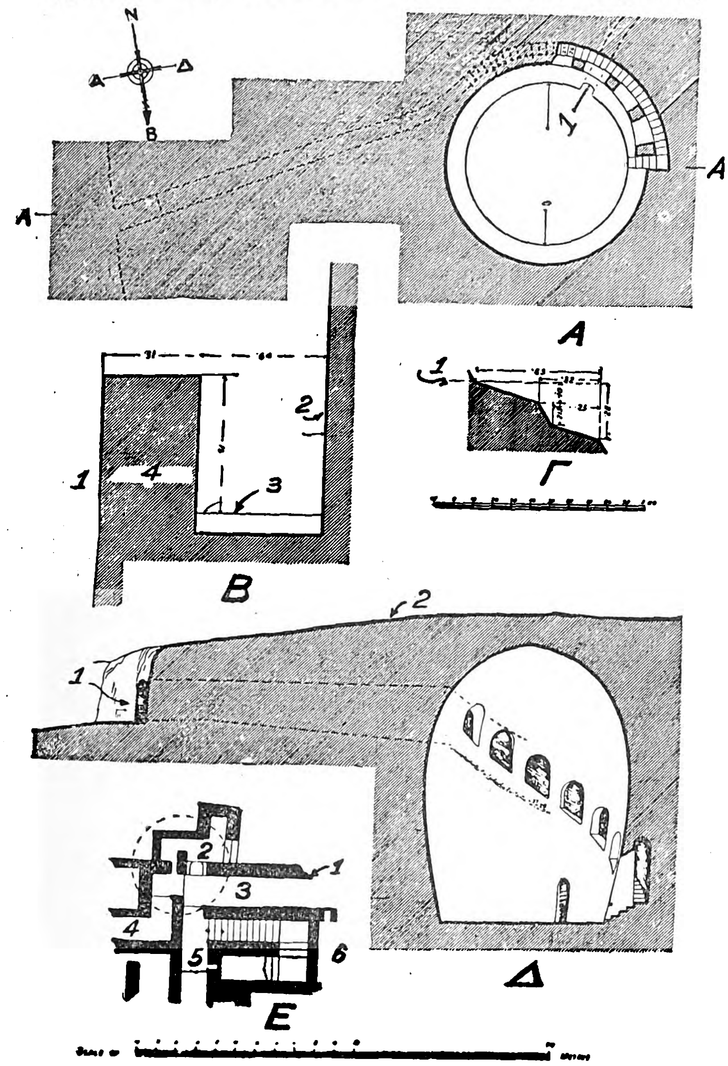

Ὑπόγειον κατασκεύασμα ὑπὸ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ.
[Α=κάτοψις· 1=ὁδὸς πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς γεφύρας· Β=τομὴ διὰ τῆς κλίμακος· 1=ἐμβαδὸν θόλου· 2=πρόσοψις τοῦ τοίχου τῆς κλίμακος· 3=ἐπίπεδον ἀνωτάτης βαθμῖδος· 4=θωρακεῖον· Γ=τομὴ διὰ τῶν βαθμίδων· 1=6.04 μέτρα ὑπὲρ τὸ ἔδαφος τοῦ θαλάμου Δ=τομὴ Α, Α. 1=εἴσοδος τοῦ δρόμου· Ε=σχέδιον δεικνύον τὸ ὑπόγειον (ἡ στιγματικὴ γραμμή) ἐν σχέσει πρὸς τὴν νοτίαν στοὰν τοῦ κατόπιν ἀνακτόρου· 1=θεμέλια τοίχου ἐκτεινομένου μέχρι θαλάμου εἰς βάθος 8.90 μέτρων ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ νοτίου διαδρόμου· 2=νοτία στοά· 3=νότιος διάδρομος· 4=διάδρομος. 5=νοτιοδυτικὸς διάδρομος· 6=νοτία κλῖμαξ συμπληρωθεῖσα.]

θρόνου καὶ τὰ τῶν τετραγώνων πεσσῶν. Δεξιὰ τοῦ προθαλάμου τοῦ δωματίου τοῦ θρόνου διακρίνονται ἔτι τὰ θεμέλια τοῦ κτίσματος ἐκείνου καὶ ἡ περίφημος ἐστρογγυλευμένη γωνία, ἥτις ἀνῆκεν εἰς αὐτό. Ἔχομεν λοιπὸν καὶ ἐδῶ μίαν «νῆσον» μετὰ στερεᾶς κατασκευῆς, ἥτις, ἀντὶ τῶν στοῶν, κλιμάκων καὶ ἐξεδρῶν τοῦ ὑστερωτέρου ἀνακτόρου, παρουσίαζε πρὸς τὴν κεντρικὴν αὐλὴν συμπαγῆ τοῖχον ὀχυρωματικῆς κατασκευῆς.

Ὅμοια μεμονωμένα οἰκοδομήματα δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πλευρὰς τῆς κεντρικῆς αὐλῆς, εἰς τρόπον ὥστε σχεδὸν πᾶς ὁ χῶρος τοῦ κατόπιν ἀνακτόρου, πλὴν τῆς κατοικιδίου συνοικίας μετὰ τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου, ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν κτιρίων τούτων.

Προχωρούσης τῆς πρώτης μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς, ὀλίγον μετὰ τὸ 2000 π. Χ., πρώτην φορὰν κτίζεται τὸ ἀνάκτορον κατὰ τὴν γνώριμον ἤδη εἰς ἡμᾶς καὶ σήμερον σῳζομένην μορφήν του, προτοῦ δὲ ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ μεσομινωϊκὴ δευτέρα ἐποχὴ φαίνεται νὰ ὑπῆρχον ἤδη αἱ εἴσοδοι καὶ ἡ γενικὴ διάταξις τῶν διαφόρων σημερινῶν διαμερισμάτων. Μία μεγάλη τομὴ καὶ ἐκχωμάτωσις γίνεται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ λόφου, ἐκεῖ δὲ κτίζονται τὰ ὀνομασθέντα: *διαμερίσματα τῆς βασιλίσσης*. Ὁ προσανατολισμὸς τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ (ἀπαραλλάκτως δὲ καὶ τῆς Φαιστοῦ καὶ τῶν Μαλίων), γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κεντρικῆς αὐλῆς, ὀρθογωνίου οὔσης, ἧς ὁ μεγαλύτερος ἄξων εἶναι ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆς, οἱ ξύλινοι σκελετοὶ (ξυλοδεσιές) ἐντὸς τῶν τοίχων παίζουσι σπουδαῖον ρόλον· ἐμφανίζονται ἤδη αἱ παραστάδες θυρῶν ἐξ ὑπερκειμένων ἀσβεστολιθικῶν ἢ γυψίνων πωρίων, γίνεται δὲ συχνὴ χρῆσις ποικιλοχρώμων λίθων διὰ τὰς βάσεις τῶν κιόνων, ἐνῷ βραδύτερον χρησιμοποιεῖται ἁπλοῦς λίθος. Ἀμφότεραι αἱ αὐλαί, κεντρικὴ καὶ δυτική, ἐπιστρώνονται διὰ λίθων κατὰ τὸ σύστημα τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα καλντιρίμι.

Τὸ τέλος τῆς δευτέρας μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς (περὶ τὸ 1750) ἐπισφραγίζει μία μεγάλη καταστροφή, ἥτις ἐνσκήπτει εἰς ἀμφότερα τὰ ἀνάκτορα Κνωσοῦ καὶ Φαιστοῦ. Ἐν τούτοις τὰ ἀνάκτορα ταῦτα ἐπανακτίζονται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων των καὶ οὐδεμία διακοπὴ τοῦ πολιτισμοῦ σημειοῦται, νέα ὅμως στοιχεῖα ἐμφανίζονται εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν τέχνην, πιθανῶς συνδεόμενα πρὸς μεταβολὴν τῆς ἐν Κνωσῷ βασιλευούσης δυναστείας. Νῦν λαμβάνει τὴν ὁριστικήν του μορφὴν τὸ ἀνάκτορον. Οἱ τοῖχοι κτίζονται συμπαγῶς· ὑπόγειοι θησαυροὶ λαξεύονται εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ ἡ κατοικίδιος συνοικία διαμορφοῦται τελειωτικῶς μετὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς κλιμακοστασίου, τῆς ὑπηρεσιακῆς μικροτέρας κλίμακος καὶ τῶν περὶ τὸ μέγαρον τῆς βασιλίσσης στοῶν, αὐλῶν καὶ λοιπῶν διαμερισμάτων. Νῦν ἐπίσης ἐμφανίζεται ἡ μνημειώδης τοιχογραφία εἰς τὴν διακόμησιν τῶν σπουδαιοτέρων αἰθουσῶν καὶ διαδρόμων τοῦ ἀνακτόρου, ἔτι δ' ἡ μνημειώδης πλαστικὴ τῶν ἐξ ἀσβέστου κεχρωσμένων ἀναγλύφων. Τέλος, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μορφοῦται τελειωτικῶς ἡ γραφή. Κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον ἔχομεν μόνον ἰδεογραφικὴν γραφήν, ἤτοι χρησιμοποιοῦνται διάφοροι εἰκόνες ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἀντικειμένων, ἵνα δηλώσωσι γραπτῶς διάφορα πράγματα. Κατὰ τὴν μεσομινωϊκὴν 3 ὅμως ἐποχὴν ἡ γραφὴ αὕτη ἐξελίσσεται εἰς γραμμικὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι πραγματικὰ γράμματα, ἔχοντα ἕκαστον τὴν φθογγικὴν ἀξίαν μιᾶς συλλαβῆς συνήθως. Νῦν ἐπίσης συναντῶνται τὸ πρῶτον μεγαλύτερα κείμενα, γεγραμμένα εἰς τὴν γραφὴν ταύτην, ἅτινα εἶναι ἢ ἐπὶ πηλίνων πινακίδων, ἢ χαράσσονται ὑπὸ τύπον ἀφιερώσεως ἐπὶ διαφόρων σκευῶν. Κατέχομεν καὶ δύο ἐπιγραφὰς διὰ μελάνης, γεγραμμένας ἐπὶ δύο εὐτελῶν ἀγγείων εὑρεθέντων ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Κνωσοῦ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ ἐξορκισμῶν ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς

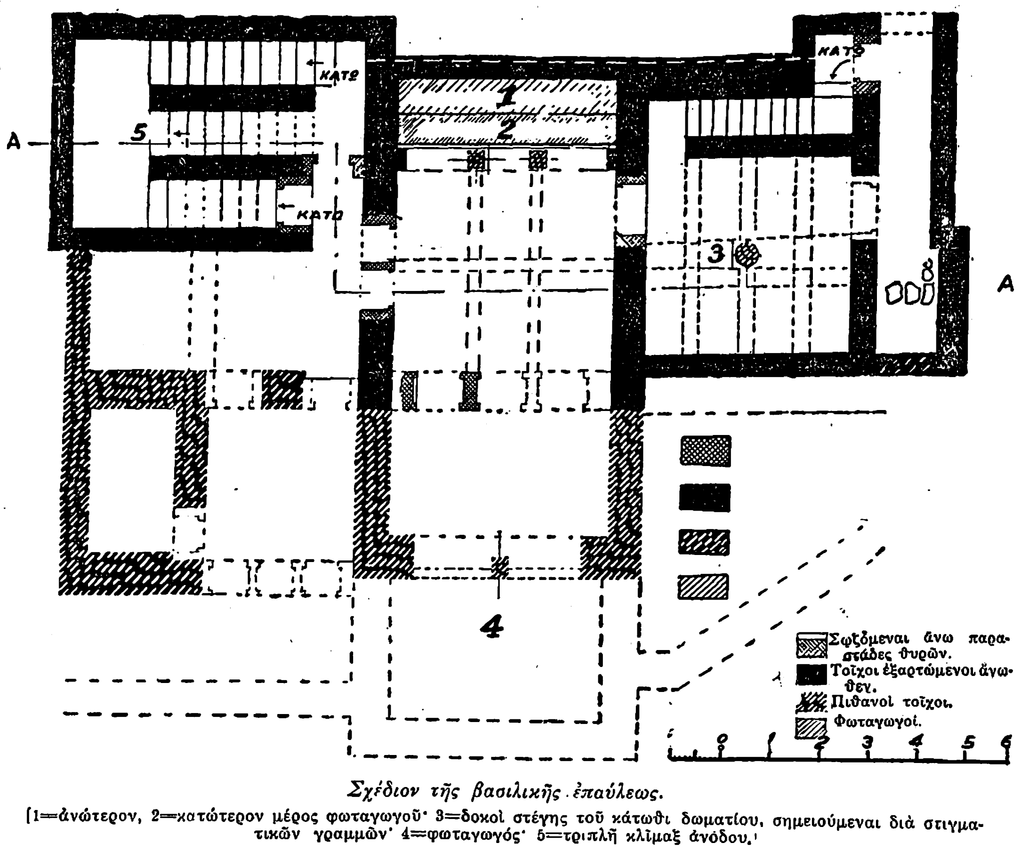

Σχέδιον τῆς βασιλικῆς ἐπαύλεως.
[1=ἀνώτερον, 2=κατώτερον μέρος φωταγωγοῦ· 3=δοκοὶ στέγης τοῦ κάτωθι δωματίου, σημειούμεναι διὰ στιγματικῶν γραμμῶν· 4=φωταγωγός· 5=τριπλῆ κλῖμαξ ἀνόδου.]

(1550 π. Χ.), τὸ ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ μεταξὺ καταστρέφεται καὶ ἐπανακτίζεται, δὲν ὑφίσταται οὐσιώδεις μεταβολὰς ἐν τῷ σχεδίῳ του. Μόνον δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν του περίοδον, τὴν λεγομένην τοῦ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ (ὑστερομινωϊκὴ 2, 1450—1400), μερικὰ μέρη ὑφίστανται τροποποιήσεις καὶ λαμβάνουσι νέαν μορφήν, ὡς τὸ περίφημον διαμέρισμα τοῦ θρόνου. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐποχὴν ἔχομεν τὴν γραφὴν τὴν λεγομένην γραμμικὴν Β (ἡ προηγουμένη εἶναι ἡ γραμμικὴ Α). Ἡ γραφὴ Β δὲν ἀπαντᾷ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Κρήτης πλὴν τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ἐνῷ ἡ Α εἶναι διαδεδομένη εἰς ὅλα τὰ κέντρα (βλ. *γραφή*).

Τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ, τοῦ ὁποίου ἐξετέθη οὕτως ἡ μέχρι τοῦδε οἰκοδομικὴ ἱστορία, διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας συνοικίας, τὴν ἀνατολικῶς καὶ τὴν δυτικῶς τῆς κεντρικῆς αὐλῆς κειμένην. Ἡ τελευταία εἶναι κυρίως ἡ συνοικία τῶν θρησκευτικῶν διαμερισμάτων καὶ τῶν στενομάκρων ἀποθηκῶν, ἐν αἷς ἐφυλάσσοντο ὑγρὰ καὶ ξηρὰ προϊόντα, πολύτιμα ἀντικείμενα, σκεύη καὶ ἐνδύματα, τέλος τόξα, βέλη καὶ ἄλλα εἴδη πολεμικῆς χρήσεως. Αἱ ἀποθῆκαι παρουσίαζον πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν συμπαγῆ τοῖχον μόνον, μετὰ πελωρίων ὀρθοστατῶν ἐκ γυψολίθου, ἄνευ οὐδενὸς ἀνοίγματος. Πᾶσαι αἱ θύραι ἠνοίγοντο πρὸς τὸν μακρὸν διάδρομον τῶν ἀποθηκῶν, ὅστις καὶ αὐτὸς ἔφερεν ὑπὸ τὸ ἐκ γυψίνων πλακῶν δάπεδόν του ὑπόγεια θησαυροφυλάκια.

Τὰ διαμερίσματα τοῦ θρόνου ἔκειντο κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς κεντρικῆς αὐλῆς. Ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ ἕνα προθάλαμον καὶ τὴν κυρίως αἴθουσαν τοῦ θρόνου, ὅπου ἀνευρέθη καὶ κεῖται ἔτι κατὰ χώραν ὁ περίφημος θρόνος τοῦ Μίνωος. Ἴσως πρόκειται περὶ διαμερίσματος, ὅπου ἠσκοῦντο τῆς Θέμιδος τὰ καθήκοντα, ἴσως ἦτο αἴθουσα παρουσιάσεων ἢ τέλος θρησκευτικῶν τελετῶν. Ὁ θρόνος περιεβάλλετο ὑπὸ δύο γρυπῶν ἐζωγραφημένων ἐπὶ τοῦ τοίχου. Οἱ γρῦπες εἶναι τὰ φανταστικὰ ἐκεῖνα μυθολογικὰ ὄντα, ἅτινα, ἀποτελοῦντα συνδυασμὸν τοῦ βασιλέως τῶν ζῴων καὶ τοῦ βασιλέως τῶν πτηνῶν (λέοντος καὶ ἀετοῦ), ἦσαν πεπροικισμένα δι' ὑπερανθρώπου ρώμης καὶ εὐκινησίας, ἐχρησίμευον δ' ὡς σύμβολα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ὡς βραδύτερον συναντῶμεν ταῦτα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Διός. Ἐκτὸς τοῦ θρόνου εὑρίσκονται εἰς τὴν αἴθουσαν κατὰ μῆκος τῶν τοίχων καὶ λίθινα θρανία, χρησιμεύοντα διὰ τοὺς γέροντας ἢ προκρίτους. Ἀπέναντι τοῦ θρόνου ἓν μυστηριῶδες κατασκεύασμα βυθίζεται εἰς τὴν γῆν, ἡ λεγομένη ἱερὰ δεξαμενή, ἥτις, ἀπαντῶσα καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ ἀνακτόρου, εἶχεν ἴσως τὸν προορισμὸν θρησκευτικῶν καθαρμῶν ἢ προσευχῶν.

Πρόκειται περὶ κατασκευασμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα κατέρχεταί τις διὰ βαθμίδων, εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι κίονες. Προφανῶς πρόκειται περὶ καλλιτεχνικωτέρας καὶ οὕτως εἰπεῖν πολιτισμένης ἀπομιμήσεως τῶν ὑπογείων ἱερῶν σπηλαίων, ἅτινα καθ' ὅλην τὴν μινωϊκὴν ἐποχὴν ἐχρησίμευον ὡς κατ' ἐξοχὴν τόποι λατρείας. Οὕτω καὶ ἐντὸς τοῦ ἀνακτόρου ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἓν κατασκεύασμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο ὁ προσευχόμενος νὰ εὑρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, ὅπου ἤδρευεν ἡ τρομερὰ χθονία θεότης, ἡ ἐπίφοβος δέσποινα τῶν σεισμῶν, ἡ

Digitized by Google

ἔχουσα σύμβολον τοὺς χθονίους ὄφεις. Ἐπίσης καὶ τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βωμοῦ της τὰ ἱερὰ ἦσαν ὑπόγεια, ἴσως μάλιστα οἱ ἱεροὶ πεσσοὶ μὲ τοὺς

ται συνοικίαι χωρίζονται διὰ διαδρόμου ἔχοντος διεύθυνσιν ἀπὸ Α. πρὸς Δ. Τὸ λεγόμενον μέγαρον τῆς βασιλίσσης ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς κα-

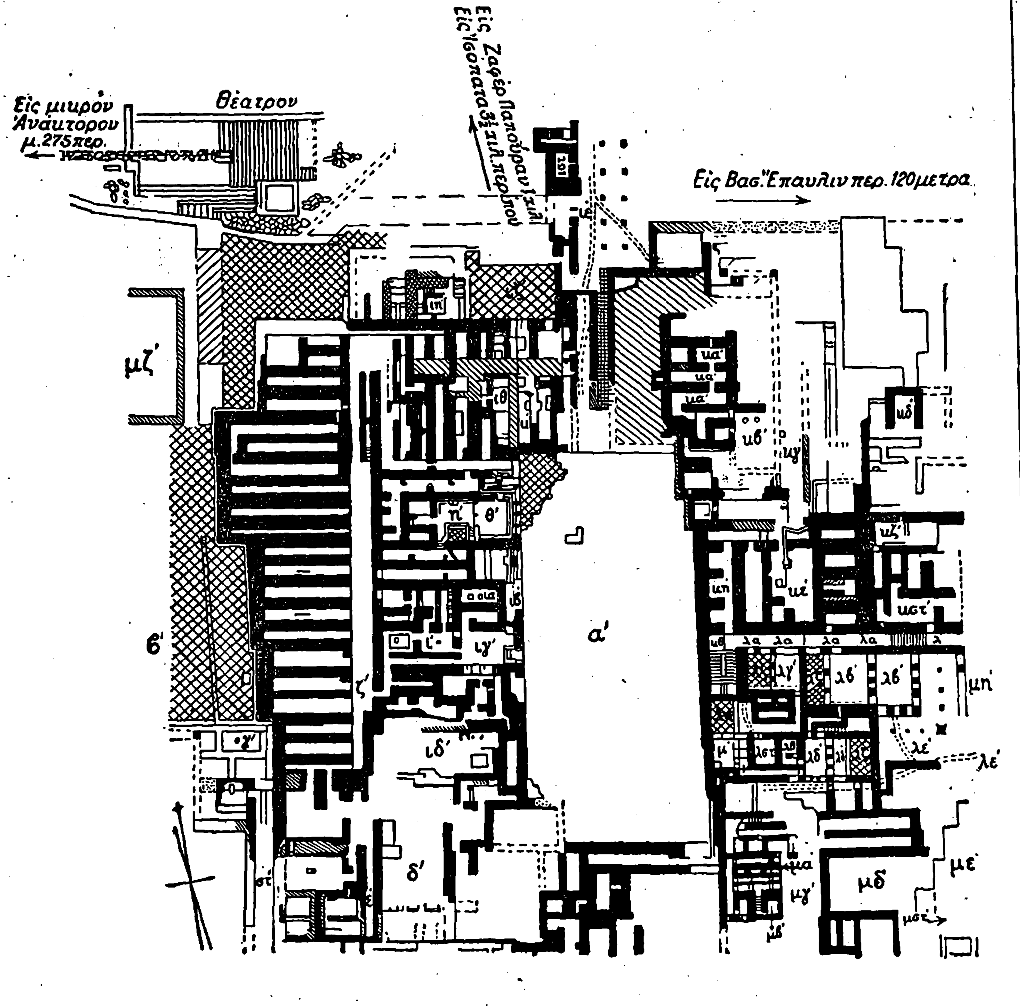

Σχεδιογράφημα τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ.

[α=κεντρικὴ αὐλή· β=δυτικὴ αὐλή· γ=δυτικὴ στοά· δ=νότιον πρόπυλον· ε=διάδρομος ρυτοφόρου· στ=διάδρομος πομπῆς· ζ=διάδρομος ἀποθηκῶν· η=αἴθουσα τοῦ θρόνου· θ=πρόδρομος αἰθούσης· ι=δωμάτια ἱερῶν κιόνων· ια=ἱερὰ θησαυροφυλάκια· ιβ=τὸ ἱερὸν τῆς θεᾶς· ιγ=δωμάτιον μὲ τὰς βάσεις κιόνων· ιδ=αὐλὴ τοῦ βωμοῦ· ιε=βορεία εἴσοδος τῶν ἀνακτόρων· ιστ=φυλακεῖον· ιζ=βορεία στοά· ιη=βορεία ἱερὰ δεξαμενή· ιθ=κτιστοὶ λάκκοι (φυλακαί)· κ=διαμέρισμα τοῦ ρυτοφόρου· κα=αἱ Β.Α. ἀποθῆκαι· κβ=ἡ Β.Α. αἴθουσα· κγ=ὁ διάδρομος τοῦ ζατρικίου· κδ=ἀποθῆκαι τῶν μεγάλων πίθων· κε=διαμέρισμα τῶν ἀγωγῶν τοῦ ὕδατος· κστ=διαμέρισμα τοῦ γλύπτου· κζ=τὸ σχολεῖον· κη=ὁ διάδρομος τῶν ἀδιεξόδων· κθ=ἡ μεγάλη κλῖμαξ· λ=κλίμακες πρὸς τὸν ἄνω διάδρομον· λα=οἱ διάδρομοι τῶν ὀρόφων· λβ=στοὰ τῶν διπλῶν πελέκεων· λγ=αἴθουσα τῶν κιονοστοιχιῶν· λδ=τὸ μεγαρον τῆς βασιλίσσης· λε=ὑπόνομοι· λστ=θησαυροφυλάκιον· λζ=φωταγωγοὶ αἰθουσῶν· λη=αὐλὴ ἠλακωτῶν· λθ=δωμάτιον λουτροῦ· μ=δωμάτιον τοῦ ἀνακλίντρου· μα=ἱερὸν τῆς θεᾶς τῶν περιστερῶν· μβ=νοτία ἱερὰ δεξαμενή· μγ=αὐλὴ τοῦ ἱεροῦ· μδ=Ν.Α. αὐλή· με=βάσις τοῦ μονολίθου στύλου· μστ=νοτιοδυτικὴ αὐλή· μζ=οἰκία τῶν χαλκῶν σκευῶν· μη=ἐξέδρα.]

διπλοῦς πελέκεις, οἱ κειμένοι πάντοτε εἰς ἰσόγεια ἢ ἡμυπόγεια διαμερίσματα, ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἀπομιμήσεις τῶν ἱερῶν σταλακτιτῶν, οἵτινες κοσμοῦσι τὰ περισσότερα τῶν ἱερῶν σπηλαίων, διήκοντες ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς ὀροφῆς. Ὅτι καὶ οἱ σταλακτῖται οὗτοι ἦσαν ἀντικείμενα λατρείας, μᾶς ἐδίδαξεν ἐπ' ἐσχάτων ἡ ἐξερεύνησις τοῦ παρὰ τὸν Ἀμνισὸν σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας, τοῦ ὁποίου δύο σταλακτῖται περιβάλλονται ὑπὸ τοίχου ἐν εἴδει ἀδύτου. Νοτιώτερον τῶν διαμερισμάτων τοῦ θρόνου ἠγείροντο τὰ ἱερὰ δωμάτια μὲ τοὺς τετραγώνους πεσσοὺς καὶ τὸ μέρος ὅπου εὑρέθησαν τὰ ἱερὰ ὑπόγεια θησαυροφυλάκια, ἐξ ὧν προέρχονται αἱ περίφημοι ἐκ φαγεντιακῆς θεαὶ τῶν ὄφεων καὶ λοιπὰ ἱερὰ ἀντικείμενα. Κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἠγείρετο μικρὸν οἰκιακὸν ἱερὸν μὲ πρόσοψιν πρὸς τὴν κεντρικὴν αὐλήν, ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν τῇ βοηθείᾳ τῶν διασωθέντων ἐπὶ τόπου ἰχνῶν καὶ μιᾶς μικρογραφικῆς τοιχογραφίας, ἥτις παριστᾷ πρόσοψιν ἑνὸς τοιούτου οἰκοδομήματος. Πρόκειται περὶ ναΐσκου μὲ τρεῖς πτέρυγας, ὧν ἡ μεσαία ὑψηλοτέρα, φέρουσα ἕνα κίονα μεταξὺ δύο παραστάδων, αἱ δὲ πλάγιαι χαμηλότεραι καὶ μὲ δύο κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν.

Ὄπισθεν τῆς συστάδος τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀποθηκῶν ἐκτείνεται μία δευτέρα αὐλή, ἡ δυτική, ὡς ὁμοίαν τοιαύτην ἔχομεν καὶ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Φαιστοῦ. Ἡ αὐλὴ αὕτη φαίνεται ὅτι ἵστατο εἰς μεγαλυτέραν συνάφειαν πρὸς τὸ πολὺ κοινόν. Πρὸ αὐτῆς διήρχετο ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν ὁδός, δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον, ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς συγκεντρώσεις πρακτικωτέρου χαρακτῆρος, οἷον πρὸς συναλλαγὰς καὶ ἄλλας ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἡ ἀνατολικὴ συστὰς τῶν οἰκοδομημάτων τοῦ ἀνακτόρου, κειμένη εἰς τὴν κλιτὺν τοῦ λόφου τῆς Κεφάλας, περιλαμβάνει τὸ μὲν τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ μετὰ πάσης δυνατῆς εὐμαρείας ἐκτισμένην κατοικίδιον συνοικίαν, τὸ δὲ μίαν συστάδα οἰκοδομημάτων βιομηχανικοῦ προορισμοῦ. Αἱ δύο αὐτοικιδίου συνοικίας. Ἐνταῦθα, καθὼς καὶ βορείως τούτου, ὑπῆρχον διαμερίσματα ἀφθόνως ἀεριζόμενα καὶ φωτιζόμενα, ὧν αἱ αἴθουσαι ἦσαν λαμπρῶς διὰ τοιχογραφιῶν κεκοσμημέναι. Δελφῖνες καὶ ἄλλοι ἰχθύες ζωηρῶς νηχόμενοι ἐνεψύχουν τὸ ἥσυχον καὶ δροσερὸν ἐκεῖνο περιβάλλον, χορεύτριαι δὲ καὶ ἄλλαι αὐλικαὶ κυρίαι ἔδιδον τὸν τόνον τῆς ἑορταστικῆς προδιαθέσεως, ἥτις χαρακτηρίζει γενικῶς τὴν μινωϊκὴν κοινωνίαν. Τὰ διαμερίσματα ταῦτα τῆς βασιλίσσης (τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῶσιν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν βασίλισσαν, ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν) ἐξυπηρετοῦντο ὑπὸ ἰδιαιτέρας μικρᾶς κλίμακος, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας ἠδύνατό τις νὰ κυκλοφορῇ μὲ τὰ ἀνώτερα πατώματα, χωρὶς νὰ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ χρησιμοποιῇ τὸ μέγα κλιμακοστάσιον. Μία δὲ ἔτι κλῖμαξ ὑπῆρχεν, ἄγουσα πρὸς τὰς νοτιωτέρας συνοικίας τοῦ ἀνακτόρου, εἰς τρόπον ὥστε τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα διαμερίσματα ἐξυπηρετοῦντο διὰ τριῶν διαφόρων κλιμάκων.

Τὸ μνημονευθὲν μέγα κλιμακοστάσιον, τὸ ὁποῖον μετὰ τῆς αἰθούσης τῶν κιονοστοιχιῶν δίδει μίαν πράγματι μεγαλειώδη ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἐπισκέπτην, εἶναι ἴσως τὸ λαμπρότερον καὶ ἐπιβλητικώτερον μέρος τῶν ἀνακτόρων, διότι κατὰ καλὴν

συγκυρίαν μᾶς περιεσώθη καὶ εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Αἱ πτέρυγες τῆς κλίμακος ταύτης (ὅπως γενικῶς τῶν μινωϊκῶν κλιμάκων) κάμπτονται κατ' ὀρθὴν γωνίαν, τέσσαρες δὲ τούτων διατηροῦνται κατὰ χώραν, μία δ' ἔτι πέμπτη ὑπῆρχεν ἀσφαλῶς ἀκόμη. Οὕτω κερδίζομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι τὸ ἀνάκτορον κατὰ τὴν συνοικίαν ταύτην ἔφθανεν ἀσφαλῶς εἰς τὸ ὕψος τριῶν τοὐλάχιστον πατωμάτων, ἐξ ὧν τὸ δεύτερον ἦτο εἰς τὸ ὕψος τῆς κεντρικῆς αὐλῆς καὶ ἠδύναντο ἐκ τῆς τετάρτης πτέρυγος τῆς κλίμακος νὰ ἐξέλθωσιν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην. Εἰς τὴν περιγραφεῖσαν ἤδη δυτικὴν συνοικίαν εἶναι ἐπίσης τὰ δύο πατώματα, τοὐλάχιστον, βεβαιωμένα.

Ἡ βορείως τοῦ διαδρόμου τούτου συνοικία, ἡ βιομηχανική, περιεῖχεν ἐργαστήρια διαφόρων εἰδῶν, μεγάλους καὶ μικροὺς ἀγωγοὺς χρησιμεύοντας πρὸς ἀποχέτευσιν καὶ διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων καὶ ἀποθήκας πίθων τοῦ μεσομινωϊκοῦ ἀνακτόρου. Μία ἐκ τούτων περιέχει ἔτι τοὺς κατὰ χώραν εὑρεθέντας γιγαντιαίους πίθους ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἀνθρωπίνου ἀναστήματος εἰς ὕψος.

Ὁλόκληρον τὸ ἀνάκτορον διὰ πυκνοῦ δικτύου ὑπονόμων καὶ ἄλλων ἀγωγῶν τοῦ ὕδατος ἐξυπηρετεῖτο πληρέστατα ὡς πρὸς τὰς ἀνάγκας ὑδρεύσεως καὶ καθαριότητος. Αἱ ὑπόνομοι ἦσαν εὐρεῖαι καὶ καλῶς κατεσκευασμέναι. Μία κεντρικὴ τούτων ἀρτηρία ὑπὸ τὸν βόρειον διάδρομον εἶναι τόσον εὐρεῖα, ὥστε ἄνθρωπος δύναται νὰ κυκλοφορῇ ἐλευθέρως ἐντὸς αὐτῆς. Τὸ ὑδραυλικὸν μέρος τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ εἶναι ἀκριβῶς ἐκ τῶν πλέον ἀξιοθαυμάστων σημείων τοῦ προηγμένου τούτου πολιτισμοῦ. Ὁμοῦ μετ' αὐτοῦ ἐξαφανίζεται ἡ πρόοδος αὕτη καὶ μόνον δύο περίπου χιλιετηρίδας βραδύτερον, ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, εὑρίσκομεν ἀνάλογον, ἂν καὶ ὄχι τόσον συστηματικήν, φροντίδα ἀποχετεύσεως.

Τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ εἶχεν εἰσόδους καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, ἰδιαιτέρως ὅμως μεγαλοπρεπὴς καὶ κυρία εἴσοδος ἦτο ἡ ἀπὸ νότου. Ἐνταῦθα ἡ κλιτὺς τοῦ λόφου καταλήγει εἰς ρεῦμά τι χειμάρρου («τῆς Βλυχειᾶς» λεγόμενον σήμερον), πέραν τοῦ ὁποίου ἀνεκαλύφθησαν ἀξιόλογα οἰκοδομήματα καὶ ἓν μέγα ἀναλημματικὸν κατασκεύασμα, τοῦ ὁποίου ὁ προορισμὸς ἡρμηνεύθη ὡς μνημειώδης ὁδογέφυρα (Viaduct). Μία ἄλλη σειρὰ λειψάνων, παρουσιάζουσα ἴχνη πλακοστρώτου ὁδοῦ καὶ βάσεις κιόνων, ἤγαγε τὸν Ἔβανς εἰς ἀναπαράστασιν μεγαλοπρεποῦς προσόδου ἐκ τοῦ μέρους τούτου πρὸς τὸ παλαιότερον μεσομινωϊκὸν ἀνάκτορον. Πρόκειται περὶ ἑνὸς βαθμιδωτοῦ στωϊκοῦ κατασκευάσματος, ὅπερ κατ' ὀρθὰς ἢ περίπου ὀρθὰς γωνίας καμπτόμενον ἦγεν εἰς τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ ἀνακτόρου, ἐνῷ παραπλεύρως τούτου ὑπῆρχεν ὁδός, ἥτις διερχομένη ἀριστερὰ τῆς δυτικῆς αὐλῆς (παρὰ τὸ σημερινὸν φυλακεῖον Κνωσοῦ) προεχώρει βορείως καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν, κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου διεύθυνσιν, καθ' ἣν καὶ ἡ σημερινὴ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Ἡρακλείου—Πεδιάδος.

Βραδύτερον τὸ ἀνακαινισθὲν ἀνάκτορον ἀπέκτησε νέαν εἴσοδον, τὸ νότιον πρόπυλον, εὐρὺ καὶ μεγαλοπρεπές, κοσμούμενον διὰ τοιχογραφιῶν. Ἀπέναντι περίπου τούτου, εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς κεντρικῆς αὐλῆς ἠνοίγετο ἡ βορεία εἴσοδος, ἐξυπηρετουμένη ὑπὸ διαδρόμου, ὅστις ἐκοσμεῖτο δι' ἐγχρώμων ἀναγλύφων δι' ἀσβέστου,

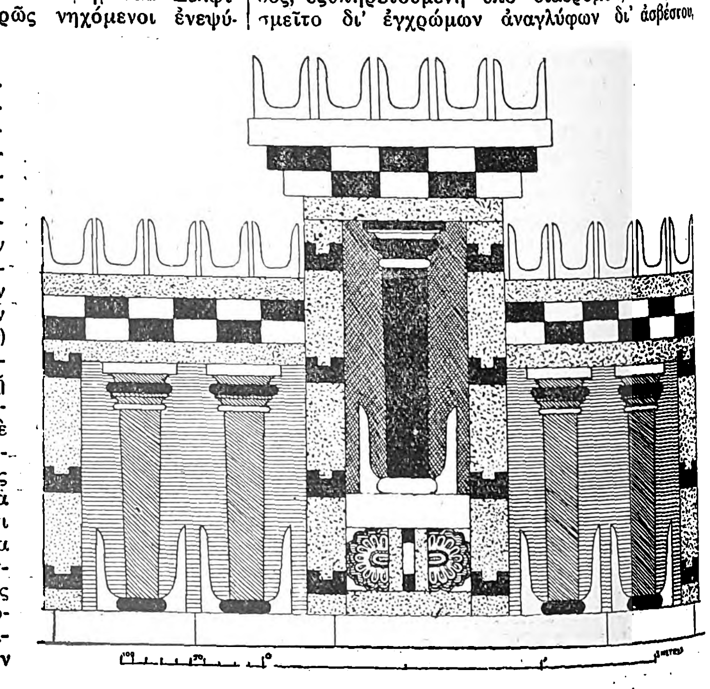

Ἀναπαράστασις τοῦ μικροῦ οἰκιακοῦ ἱεροῦ τοῦ ἀνακτόρου.

ἐξόχου τέχνης. Ἡ βορεία εἴσοδος παρουσιάζει καὶ ἓν στερεὸν φυλακεῖον καὶ καθόλου δεικνύει ἀσυνήθως ἰσχυρὰν κατασκευήν, ἴσως διὰ λόγους ὀχυρωματικῆς προνοίας.

Digitized by Google

Παρὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ ἀνακτόρου ὑπῆρχε μία ἄλλη εἴσοδος, ἥτις διὰ καταλλήλου διαρρυθμίσεως ἐχρησίμευε συγχρόνως καὶ ὡς θέατρον.

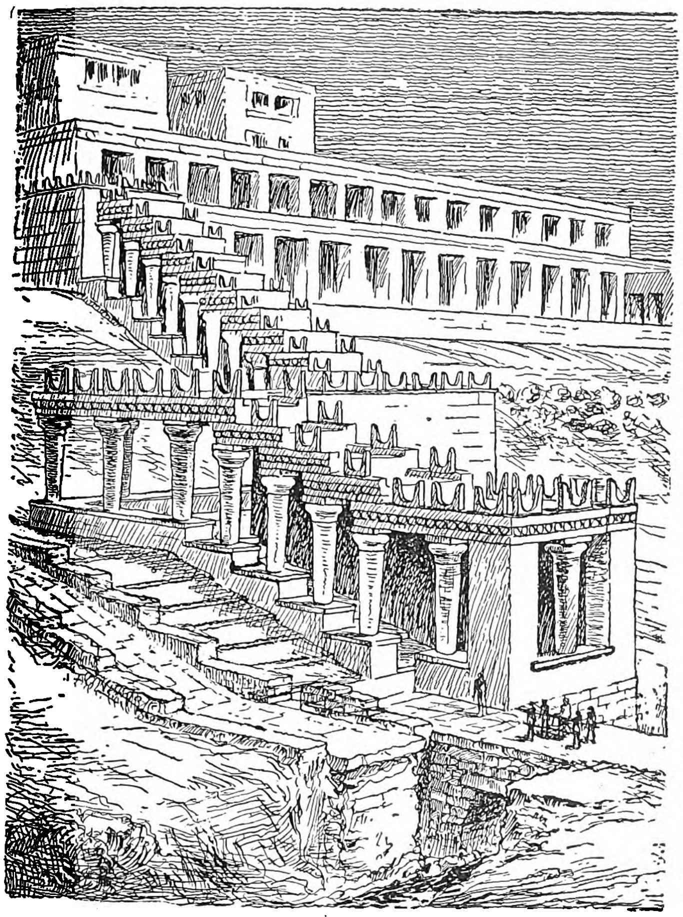

Ἀναπαράστασις τῆς «βαθμιδωτῆς στοᾶς», τῆς εἰσόδου τοῦ παλαιοτέρου μεσομινωϊκοῦ ἀνακτόρου.

Φέρει ἐκ τῶν δύο πλευρῶν της βαθμῖδας, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χωρήσουν ἑκατοντάδας καθημένων ἀνθρώπων. Εἰς μίαν γωνίαν τετράγωνόν τι κτιστὸν βάθρον ἐπεῖχεν ἴσως θέσιν βασιλικοῦ θεωρείου, μία δὲ μικρὰ πλακόστρωτος πλατεῖα πρὸ τοῦ θεάτρου τούτου θὰ ἦτο ὁ στίβος τῶν προσφιλῶν μινωϊκῶν ἀγωνισμάτων.

Πέριξ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ ἠγείροντο διάφορα ἄλλα οἰκοδομήματα, τὰ μὲν αὐτοτελῆ, τὰ δ' ἔχοντα προφανῶς σχέσιν πρὸς τοῦτο. Διὰ παρακολουθήσεως ὡραίας πλακοστρώτου ὁδοῦ, ἥτις ἤρχιζεν ἐκ τοῦ μνημονευθέντος θεάτρου, ἀνεκαλύφθη, εἰς ἀπόστασιν 230 περίπου μέτρων δυτικώτερον, τὸ λεγόμενον *μικρὸν ἀνάκτορον*, ὁπόθεν προέρχονται σπουδαῖα ἔργα τέχνης.

Ἰδιαιτέρως περίφημον εἶναι τὸ ἐν σχήματι κεφαλῆς ταύρου ἀγγεῖον (ρυτὸν) ἐκ στεατίτου, οὗτινος τὸ ρύγχος ἐσχηματίζετο διὰ περιγράμματος ἐξ ἐνθέτου ὀστρέου (σεντεφίου), οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου καὶ τὰ κέρατα ἐκ ξύλου ἐπιχρύσου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς ἀπὸ τῆς μεσομινωϊκῆς εἰς τὴν ὑστερομινωϊκήν, ὁπότε εἰς τὴν Κνωσὸν συναντῶμεν γενικῶς τὴν οἰκοδομικὴν καὶ τεχνικὴν δρᾶσιν τῆς νέας ἐποχῆς, ἥτις ἐπηκολούθησε κατόπιν μιᾶς μεγάλης καταστροφῆς, σεισμικῆς εἴτε ἄλλης.

Τὸ μικρὸν ἀνάκτορον εἶναι ἐκτισμένον ὡς καὶ ἡ κατοικίδιος συνοικία τοῦ ἀνακτόρου καὶ ἡ καλουμένη βασιλικὴ ἔπαυλις, εἰς ἐντομὴν ἐπίτηδες ποιηθεῖσαν ἐντὸς τοῦ λόφου, ἔχει δὲ πρόσοψιν πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον ὡς καὶ ἐκεῖνα. Ἔχει 34 μέτρα μήκους ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ θὰ εἶχε περὶ τὰ 34 βάθους ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς (τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα εἶναι κατεστραμμένον). Ὑπερβαίνει λοιπὸν κατὰ πολὺ τὰς διαστάσεις μιᾶς συνήθους οἰκίας. Ἡ εἴσοδος ἔκειτο πρὸς Α καὶ κατεστραμμένη οὖσα ἀναπαρεστάθη ἐπὶ τοῦ σχεδίου εἰκαστικῶς. Ἐξ αὐτῆς προχωρῶν τις εἰσήρχετο εἰς μίαν περίστυλον αὐλήν, ἥτις εἶχε τρεῖς κίονας ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς. Πρὸς Β. ταύτης ἠνοίγετο τὸ κυρίως μέγαρον, τὸ σπουδαιότερον διαμέρισμα τοῦ οἰκοδομήματος, ὅπερ συνέκειτο ἐκ δύο δωματίων, ἐχόντων εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἀντὶ τοίχων συνεχῆ ἀνοίγματα θυρῶν, ἅτινα ἔβλεπον πρὸς μίαν στοὰν ἢ διάδρομον. Δυτικῶς τοῦ μεγάρου τούτου βυθίζεται ἓν θρησκευτικῆς χρήσεως διαμέρισμα, ἀνάλογον πρὸς τὰς λεγομένας ἱερὰς δεξαμενάς. Τοῦτο ἔφερεν ἓξ κίονας, ἐξ ἀποτυπωμάτων τῶν ὁποίων ἐπὶ τοῦ χώματος ἀπεδείχθη ὅτι ἔφερον ραβδώσεις, οὐχὶ ὅμως κοίλας, ὡς εἰς τοῖς ἑλληνικοῖς ρυθμοῖς κατόπιν, ἀλλὰ κυρτὰς κατὰ γνώριμον αἰγυπτιακὸν σχῆμα, μιμούμενον δέσμην παπύρων. Τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο διαμέρισμα ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ εἶχε μεταβληθῆ εἰς βωμόν, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχονται μερικὰ ἄξεστα εἰδωλοειδῆ συσσωματώματα φυσικῶν βράχων.

Ἡ μνημονευθεῖσα βασιλικὴ ἔπαυλις κεῖται περὶ τὰ 120 μέτρα πρὸς Β. τοῦ ἀνακτόρου, χαμηλότερον τούτου, ἐντὸς τῆς χαράδρας τοῦ Καιράτου ποταμοῦ. Ἡ ἔπαυλις αὕτη εἶναι ἓν μικρὸν ἀριστούργημα καὶ μᾶς παρουσιάζει ἴσως κάλλιον παντὸς ἄλλου μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος τὰς περιέργους ἰδιότητας καὶ τὰ ἀσυνήθη διαμερίσματα τῆς μινωϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τὸ κέντρον τοῦ οἰκοδομήματος ἀποτελεῖ ἓν ὀρθογώνιον μέγαρον, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου εἷς ἐπιμήκης φωταγωγὸς ἐξησφάλιζε τὸ φῶς. Εἰς τὸ βάθος ὅμως τοῦ φωταγωγοῦ τούτου καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸν δυτικώτατον μυχὸν τῆς ὅλης ἐπαύλεως εἶναι ἐσκαλισμένη μία κόγχη, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχε λίθινος θρόνος. Μία παράδοξος καὶ σχεδὸν φαντασματορικὴ ἐνθρόνισις τῆς ἐξεχούσης προσωπικότητος τῆς οἰκίας, ἀναμφιβόλως πρὸς σπουδαῖόν τινα καὶ ἐπίσημον σκοπόν. Ἴσως τελετουργικοὶ λόγοι ἐπέβαλλον τὴν τοιαύτην διάταξιν, ἴσως πάλιν ἐνταῦθα ἀπεδίδετο δικαιοσύνη.

Τὸ δεύτερον πάτωμα τοῦ μεγάρου τούτου, τοῦ ὑπενθυμίζοντος ζωηρῶς τὴν πρωτοχριστιανικὴν βασιλικήν, εἶχεν ἀνοίγματα μετὰ κιγκλιδώματος πρὸς τὸν μνημονευθέντα φωταγωγόν, ὁπόθεν ὡς ἀπὸ ἐξώστου ἠδύναντο ἄνωθεν νὰ συνομιλῶσι πρὸς τὴν κάτω ἐπὶ τοῦ θρόνου καθημένην προσωπικότητα. Ἀριστερὰ τοῦ κυρίως μεγάρου εὑρίσκεται μία ἄλλη πτέρυξ, ἥτις συνεκοινώνει μετὰ τῶν ἄνω πατωμάτων διὰ τριπτερύγου κλίμακος, πρᾶγμα ὅπερ παρουσιάζει ὅλως ἐξαιρετικὴν καὶ ἀσυνήθη πολυτέλειαν. Δεξιὰ δὲ τοῦ μεγάρου ὑπάρχει ἄλλο διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον συγκοινωνεῖ πρὸς τὸ μέγαρον τοῦτο διὰ μιᾶς θύρας καὶ περιέχει κατὰ τὸ μέσον ἕνα τετράγωνον ἱερὸν πεσσόν. Ὁ πεσσὸς οὗτος ἐγείρεται κατὰ τὸ μέσον πλακοστρώτου τετραγώνου ἐκ γυψολίθων, περιβαλλομένου ὑπὸ αὔλακος, ἥτις καταλήγει εἰς δύο λεκάνας. Διάταξις, ἥτις προφανῶς εἶχε τὸν σκοπὸν νὰ ὑποδέχηται τὰς ρευστὰς σπονδὰς ἢ τὸ αἷμα τῶν θυσιαζομένων ζῴων κατὰ τὰς ἀποκρύφους ἱερὰς τελετάς, αἵτινες θὰ ἐλάμβανον χώραν εἰς τὸ μυστικοπαθὲς ἡμίφως τοῦ διαμερίσματος ἐκείνου. Οἱ τοῖχοι

Ἀποθήκη τῶν πίθων.

τῆς ἱερᾶς ταύτης κρύπτης εἶναι κατεσκευασμένοι μετ' ἀσυνήθους ἐπιμελείας διὰ γυψολίθων, μία δὲ κλῖμαξ ὡδήγει ἐντεῦθεν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ὅπου θὰ ὑπῆρχεν ἱερὸν λαϊκωτέρας χρήσεως μεθ' ἑνὸς κίονος κατὰ τὸ μέσον.

Ἓν τέλος οἰκοδόμημα πρέπει νὰ μνημονευθῇ ἰδιαιτέρως, ἓν εἶδος ξενῶνος ἢ σταθμοῦ ἀναψυχῆς, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα καραβὰν-σεράϊ, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔδωκεν ὁ Ἔβανς. Τοῦτο κεῖται πρὸς Ν. τοῦ ἀνακτόρου, εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς χαράδρας τοῦ ρεύματος Βλυχειὰ καὶ ἀμέσως πρὸς Α. τῆς μνημονευθείσης ἤδη μεγάλης ὁδογεφύρας. Πρόκειται περὶ μιᾶς συστάδος οἰκοδομημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ κυριώτατον διαμέρισμα ἔφερε τοιχογραφικὸν διάκοσμον μίαν ζῳφόρον ἐκ περδίκων καὶ ἄλλων πτηνῶν, δεξιὰ δὲ τούτου ἦτο ἓν ἀνοικτὸν διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον περιεῖχε μικρὰν δεξαμενήν, εἰς ἣν διωχετεύετο τὸ ὕδωρ ἀενάου πηγῆς. Προφανῶς τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἦτο εἰς δημοσίαν χρῆσιν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν διαβατῶν. Τὸ περισσεῦον ὕδωρ διὰ μικροῦ ὀχετοῦ ἐχύνετο ἔξω τοῦ διαμερίσματος εἰς μίαν λεκάνην, ἐξ ἧς ἐποτίζοντο τὰ ζῷα. Παρὰ τὸν ξενῶνα ἀνεκαλύφθη μία ἀέναος πηγή, ἥτις ἤδη εἰς μινωϊκοὺς χρόνους ἦτο ἐν χρήσει, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ μινωϊκοῦ αἰῶνος, περὶ τὰ 1200 π. Χ. κτισθεῖσα, μετεβλήθη εἰς εἶδός τι νυμφαίου, ὅπου προσεφέροντο θυσίαι καὶ ἀναθήματα.

Πλὴν τῶν κατ' ἰδίαν περιγραφέντων ἀνωτέρω σπουδαίων οἰκοδομημάτων, ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνασκαφεῖσαι οἰκίαι, αἵτινες μάλιστα, ἂν καὶ μέτριαι τὴν κατασκευήν, ἐφήπτοντο σχεδὸν τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου, ὡς τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὰς μεσαιωνικὰς πόλεις. Ἰδίως ἠγείροντο αἱ ἰδιωτικαὶ ἐκεῖναι οἰκίαι κατὰ τὸ νότιον μέρος τοῦ λόφου τῆς Κεφάλας, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πέριξ τοῦ ἀνακτόρου. Εἰς μερικὰς ἐκ τῶν οἰκιῶν τούτων εὑρέθησαν ἀξιόλογα χαλκᾶ σκεύη, μία δὲ ἄλλη πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ ἀνακτόρου, ἡ λεγομένη οἰκία τῶν τοιχογραφιῶν, παρέσχεν ἀξιόλογα τεμάχια ἐκ τῆς ἄλλοτε πλουσίας τοιχογραφήσεώς της, ἀπεικονίζοντα ζωηρῶς φυτικὴν φύσιν καὶ ἐξωτικὰ ζῷα ἐντὸς αὐτῆς, σπάνια κυανᾶ πτηνὰ ἢ πιθήκους δρέποντας ἄνθη. Δὲν εἶναι διόλου παράδοξον νὰ πρόκειται περὶ τῶν βασιλικῶν κήπων, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ ζῷα ταῦτα, εἰσηγμένα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ὡς σπάνια φαινόμενα, περιεφέροντο ἐλεύθερα.

Ἡ πόλις αὐτὴ τῆς Κνωσοῦ φαίνεται ὅτι ἐκάλυπτε μεγάλην ἔκτασιν ἤδη κατὰ τοὺς πρωΐμους μινωϊκοὺς χρόνους. Ἀξιώσεις εὐκοσμίας καὶ καθαριότητος ἐπληροῦντο ἤδη ἔκτοτε κατὰ τὸ δυνατόν. Ἓν τεμάχιον τῆς παλαιοτέρας πόλεως ἀνεσκάφη πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ ἀνακτόρου, παρουσιάζει δὲ κτιστὸν ὀχετὸν τῆς πρώτης μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς, ὡς ὅμοιοι ὀχετοὶ ἀνεκαλύφθησαν καὶ εἰς τὴν μεσομινωϊκὴν πόλιν τῶν Μαλίων. Κυρίως ὅμως ἀνεκαλύφθησαν ἐρείπια τῆς μινωϊκῆς Κνωσοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου Γυψάδες, κειμένου πρὸς Ν. τοῦ ἀνακτόρου. Ὁ λόφος οὗτος ἦτο κεκαλυμμένος ὑπὸ οἰκιῶν τῆς μετασεισμικῆς νέας ἐποχῆς, ὅπως καὶ γενικῶς ὅλαι αἱ σπουδαῖαι οἰκίαι τῆς Κνωσοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὴν περίοδον μετὰ τὸν μέγαν σεισμόν, ὅστις περὶ τὸ τέλος τῆς μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων τὴν Κνωσὸν περὶ τὸ 1600 π. Χ. Τέλος λείψανα κατοικιῶν ἀνευρέθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου Ἑλληνικά, παρὰ τὴν ἔπαυλιν Ἀριάδνην τοῦ Ἔβανς, ἔτι δὲ κατὰ μῆκος τῆς

Digitized by Google

ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Καιράτου. Ὅσαι τῶν οἰκιῶν τούτων διετηροῦντο καλῶς, ὡς ἡ «οἰκία τῶν πεπτωκότων ὀγκολίθων», ἢ ἡ «οἰκία τοῦ θυσιασθέντος βοός», παρουσίασαν ἐν

Ρυτὸν ἐν σχήματι κεφαλῆς ταύρου.

παράδοξον χαρακτηριστικόν. Τὰ θεμέλια δηλαδὴ εἶναι συμπαγῆ, χωρὶς νὰ δεικνύουν κανὲν ἄνοιγμα θύρας οἱ τοῖχοι. Κατ' ἀκολουθίαν διὰ ξυλίνων, ἴσως μάλιστα κινητῶν, κλιμάκων, εἰσήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν ἐκ τοῦ δευτέρου πατώματος, ὅπερ ἦτο ἐφωδιασμένον κανονικῶς διὰ θυρῶν καὶ παραθύρων, ἐνῷ τὸ ἰσόγειον, στερούμενον παντὸς ἀνοίγματος, ἐχρησίμευεν ὡς ὀχυρὰ καὶ ἀσφαλὴς ἀπο-

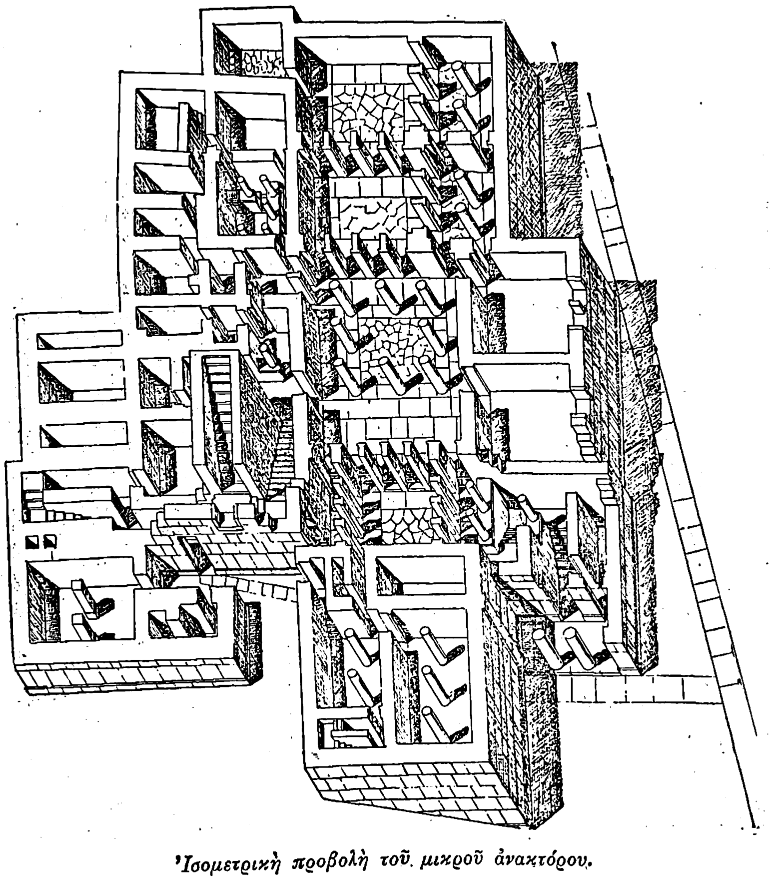

Ἰσομετρικὴ προβολὴ τοῦ μικροῦ ἀνακτόρου.

θήκη. Ἀποσυρομένης μάλιστα καὶ τῆς κινητῆς κλίμακος, ἡ οἰκία καθίστατο ἀπρόσιτος εἰς τοὺς κλέπτας καὶ γενικῶς τοὺς κακοποιούς. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας ἦτο σύνηθες εἰς παντὸς εἴδους πύργους (φρουρίων, μονῶν κλπ.), διατηρεῖται καὶ διὰ τὰς οἰκίας καὶ μέχρι σήμερον εἰς τὰ ἀγριώτερα μέρη τῆς Ἀλβανίας, ὅπου οὐδεμία ἀσφάλεια ὑπάρχει. Αἱ τοιαῦται οἰκίαι τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς ἐξωτερικῶς παρεῖχον τὴν ὄψιν πύργων, ἔχουν δὲ διασωθῆ τοιαῦται ἐπὶ τοῦ μωσαϊκοῦ τῆς πόλεως ἐκ τῆς μεσομινωϊκῆς 2 ἐποχῆς. Αἱ συνήθεις ὅμως οἰκίαι, γνωσταὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μωσαϊκοῦ, παρουσιάζονται ἐντελῶς σύγχρονοι τὴν ὄψιν, μετὰ κανονικῆς ἐξωθύρας, ἰσοδομικῆς ἢ ἄλλης τεχνικῆς τοιχοδομίας, δύο ἢ τριῶν πατωμάτων καί, τὸ ἐκπληκτικώτερον, μετὰ παραθύρων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀντὶ ὑελοπινάκων ἐγίνετο ἰσως χρῆσις δέρματος ἐμπεποτισμένου δι' ἐλαίου, ὅπερ οὕτω γίνεται ἀρκούντως διαφανές. Οὕτως ἡ ἀνησυχητικὴ ἐντύπωσις τῶν πυργοειδῶν οἰκιῶν ἐξαφανίζεται πρὸ τῆς κανονικῆς οἰκιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς, παρουσιαζούσης οἰκίας, αἵτινες ἀξιολόγως θὰ ἠδύναντο νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰ οἰκοδομήματα μιᾶς συγχρόνου πόλεως. Ὅτι ἑκάστη οἰκία εἶχε καὶ ὅλας τὰς εὐκολίας καὶ ἀπαιτήσεις τῆς καλυτέρας ζωῆς, εἶναι ἐπίσης πολλαχῶς ἀποδεδειγμένον. Πλεῖσται ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀσφαλῶς τοὺς ἀνθοκήπους, τὰς περιποιημένας αὐλὰς καὶ τὰ ῥέοντα ὕδατά των, αἱ ὁδοὶ ἦσαν λιθόστρωτοι διὰ λόγους καθαριότητος κλπ.

Λιμένας εἶχεν ἀναμφιβόλως ἡ Κνωσός, μάλιστα πιθανῶς, ὡς καὶ κατόπιν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, πλείονας τοῦ ἑνός, δεδομένης τῆς ἐμπορικῆς ἐπιδόσεως καὶ τοῦ ναυτικοῦ ταλάντου τῶν προελληνικῶν Κρητῶν. Τὸ πλησιέστερον σημεῖον τῆς θαλάσσης (ὀλιγώτερον τῶν 5 χλμ.) εἶναι αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Καιράτου ποταμοῦ, ὅπου ὁ σημερινὸς συνοικισμὸς Κατσαμπᾶς. Ἐκεῖ ἀνευρίσκονται πολλὰ ἐρείπια καὶ ἐγένοντο εὑρήματα πείθοντα, ὅτι καὶ ἐν τῇ μινωϊκῇ ἐποχῇ ἔκειτο ἐνταῦθα συνοικισμός τις, ὅστις ἀνωτέρω ὑπετέθη ὅτι ἴσως ἐκαλεῖτο Καίρατος. Ἐνταῦθα ὁ Ἔβανς τοποθετεῖ τὸ ἐπίνειον τῆς Κνωσοῦ, πρέπει ὅμως νὰ ὑπῆρχέ που καὶ εἰς λιμήν, διότι τὸ μέρος ἐνταῦθα δὲν παρέχει οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην προφύλαξιν ἐναντίον τῶν Β. καὶ ΒΔ. ἀνέμων, οἵτινες δεινῶς μαστίζουσι τὸ πέλαγος τῆς Κρήτης καὶ εἶναι οἱ κινδυνωδέστατοι πάντων. Ἐπίσης εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι ὁ ἁπλοῦς χείμαρρος Καίρατος ἦτο τότε ἐν μέρει πλωτός. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου, τὸ ὁποῖον ἔχει τεχνητὸν ὅρμον οὐχὶ παλαιότερον τῆς ἐνετικῆς ἐποχῆς, οὐδεμία παρατήρησις ἐγένετο, πείθουσα ὅτι δυνατὸν νὰ ὑπῆρχε λιμὴν ἐν τῇ μινωϊκῇ ἐποχῇ.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἐπίνειον τοῦ Μίνωος ἦτο ὁ Ἀμνισός, ἤτοι ὁ αἰγιαλὸς τῆς 6 χλμ. πρὸς Α. τοῦ Ἡρακλείου κειμένης κοιλάδος τοῦ Καρτεροῦ, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν σπήλαιον τῆς Εἰλειθυίας, οὗ ἐπ' ἐσχάτων ἐβεβαιώθη ἡ θέσις καὶ ἡ πραγματικὴ ὕπαρξις. Καὶ ἐνταῦθα ὅμως, παρὰ τὰς ὑπὸ διαφόρων λογίων ἐπανειλημμένας ἐρεύνας, οὐδὲν ἴχνος μινωϊκῆς ἐγκαταστάσεως ἀνεκαλύφθη. Ἡ τοποθεσία ἔχει μὲν ἀξιόλογον αἰγιαλόν, ὅπου ἠδύναντο νὰ σύρωσι τὰ πλοῖα, ἀλλὰ στερεῖται ὅρμου κατὰ τοῦ Βορρᾶ, ἤδη δ' ἐν τῇ «Ὀδυσσείᾳ» χαρακτηρίζεται τὸ μέρος ὡς «λιμένες χαλεποί». Ἡ μοναδικὴ μέχρι σήμερον ἀνακαλυφθεῖσα λιμενικὴ ἐγκατάστασις τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς (ἥτις εἶναι καὶ ἡ παλαιοτάτη λιμενικὴ ἐγκατάστασις τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ κόσμου γενικῶς) κεῖται περὶ τὰ 12 ½ χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Ἡρακλείου εἰς τοποθεσίαν Ἅγιοι Θεόδωροι. Ἐκεῖ ἓν βραχῶδες ἀκρωτήριον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο 4—5 μέτρα ὑψηλότερον ἢ σήμερον, σχηματίζει ἄσυλον κατὰ τῶν Β. καὶ ΒΔ. ἀνέμων. Εἰς τὸν οὕτω σχηματιζόμενον ὅρμον ἀνεκαλύφθησαν ἀρκετὰ οἰκοδομήματα τῆς πρώτης ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς, ἔτι δ ἓν μέγα ὀρθογώνιον, σχηματιζόμενον ἐκ τιτανικῶν ὀγκολίθων. Εἶναι ἓν εἶδος περικεκλεισμένης ἀγορᾶς, κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς ὁποίας διετηρήθησαν μικρά τινα οἰκοδομήματα, ἴσως ἁπλαῖ ἀποθῆκαι. Τέλος, κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὅρμου μέγα ὀρθογώνιον λάξευμα διαιρούμενον εἰς δύο, ἀρχικῶς δ' ὑπολογισθὲν εἰς τρία μέρη, ἔμεινεν ἡμιτελές. Ἄγνωστον πρὸς τίνα σκοπὸν ἐχρησίμευε τὸ λάξευμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ μέρος τῶν περιγραφέντων οἰκοδομημάτων, εἶναι σήμερον ὑποβρύχια, διότι τὸ ἔδαφος τῆς ἀνατ. Κρήτης ἔχει ὑποστῆ σημαντικὴν καθίζησιν. Ἡ λιμενικὴ αὕτη ἐγκατάστασις ἴσως ἀνήκει εἰς τὴν Κνωσόν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀπέχει ταύτης κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν περὶ τὰ 10 χλμ., ἤτοι ὀλί-

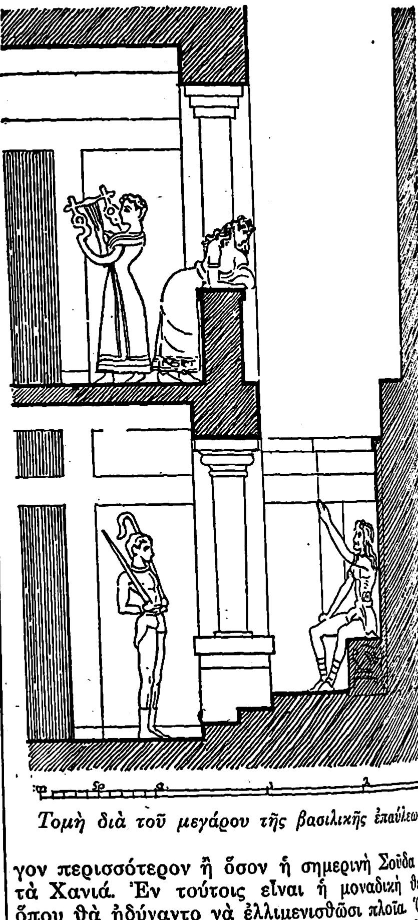

Τομὴ διὰ τοῦ μεγάρου τῆς βασιλικῆς ἐπαύλεως.

γον περισσότερον ἢ ὅσον ἡ σημερινὴ Σοῦδα ἀπὸ τὰ Χανιά. Ἐν τούτοις εἶναι ἡ μοναδικὴ θέσις, ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ ἐλλιμενισθῶσι πλοῖα. Ὁλόκληρος ἡ ὑπόλοιπος παραλία εἰς ἔκτασιν δεκάδων χιλιομέτρων ἑκατέρωθεν εἶναι ἐντελῶς ἀλίμενος, τότε δ' οἱ λιμένες ἐχρησιμοποιοῦντο ὅπου ὑπῆρχον καὶ οὐχὶ ὅπου ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν. Βραδύτερον συναντῶμεν τὰ ἐπίνεια τῆς Γόρτυνος, τὸν Λεβῆνα καὶ τὰ Μάταλα, πολὺ μακρότερον τῆς πόλεως κείμενα καὶ προσιτὰ ὄντα δι' ὁδοῦ πολλῷ δυσβατωτέρας. Ἄλλως ἡ τοποθεσία τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἀπέχει ὀλιγώτερον τῶν 6 χλμ. τοῦ Ἀμνισοῦ, πρέπει δὲ νὰ ἐξετασθῇ μήπως ταύτην μᾶλλον ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω ὄνομα νοοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ἡ ἐπέκτασις ἑνὸς ὀνόματος ὀλίγα χιλιόμετρα μακρότερον οὐδὲν τὸ ἀσύνηθες παρουσιάζει.

Τὰ νεκροταφεῖα τῆς Κνωσοῦ ἀπεκαλύφθησαν περὶ τὸ 1 χλμ. πρὸς Β. ἐπὶ τοῦ λόφου *Ζαφέρ Παπούρα* καὶ τελευταῖον εἰς τοποθεσίαν *Μαῦρος Σπήλιος*, ἐπὶ τοῦ λόφου Ἁγίου Ἠλία, κειμένου ἀπέναντι τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ πρὸς Α. Τὸ πρῶτον νεκροταφεῖον ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν ἐσχάτην μινωϊκὴν περίοδον τῆς παρακμῆς, τὸ τοῦ Μαύρου Σπήλιου ὅμως χρονολογεῖται ἤδη ἀπὸ τῆς μεσομινωϊκῆς, ἀποτελεῖται δ' ἀπὸ συστάδας λαξευτῶν ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ βράχου σπηλαίων. Τῇ βοηθείᾳ τῶν νεκροταφείων καὶ τῆς ἐκτάσεως ἣν τὰ λείψανα οἰκιῶν τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς καταλαμβάνουσι, δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν μίαν γενικὴν ἰδέαν περὶ τοῦ μεγέθους τῆς πόλεως. Ἡ βεβαιωθεῖσα ἔκτασις τῆς Κνωσοῦ παρουσιάζει ἐπιφάνειαν 1.125.000 τετραγωνικῶν μέτρων, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ... πτομένην ὑπὸ τῶν ἀστικῶν συνοικιῶν. Ἡ ἀριστοκρατικὴ καὶ εὔπορος τάξις κατῴκει εἰς οἰκίας πυκνῶς παρ' ἀλλήλας κειμένας πέριξ τοῦ ἀνακτόρου.

Digitized by Google

ἐνῷ αἱ ἄλλαι συνοικίαι περιελάμβανον τὸν ἀπορώτερον πληθυσμόν. Οὕτως ἀποδεικνύεται μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος πόλις ἡ Κνωσός, κατέχουσα ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐντὸς τῆς καὶ ἄλλως κατὰ τὴν μινωϊκὴν ἐποχὴν πυκνότατα συνῳκισμένης Κρήτης. Ὁ Ἔβανς, ἐπὶ τῇ βάσει ὑπολογισμῶν ὁπωσδήποτε πιθανῶν, ἀναβιβάζει τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως εἰς 82 χιλιάδας κατοίκων. Ἀριθμὸς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπέρογκος, καὶ τοῦτο διότι οὔτε τείχη περιώριζον τὴν ἔκτασιν τῆς πόλεως, οὔτε ἄλλαι δυσμενεῖς καὶ ἐπικίνδυνοι συνθῆκαι ἠμπόδιζον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ εὐημεροῦντος ἄστεως. Ἡ παράδοσις τοῦ γεγονότος τούτου διατηρεῖται ζωηρὰ καὶ κατόπιν παρ' Ὁμήρῳ, ὅπου ἀναφέρεται ἡ «εὐρεῖα Κνωσὸς» καὶ μνημονεύονται «ἄνθρωποι πολλοὶ ἀπειρέσιοι καὶ ἐνενήκοντα πόλιες ... τῇσι δ' ἐνὶ Κνωσὸς μεγάλη πόλις».

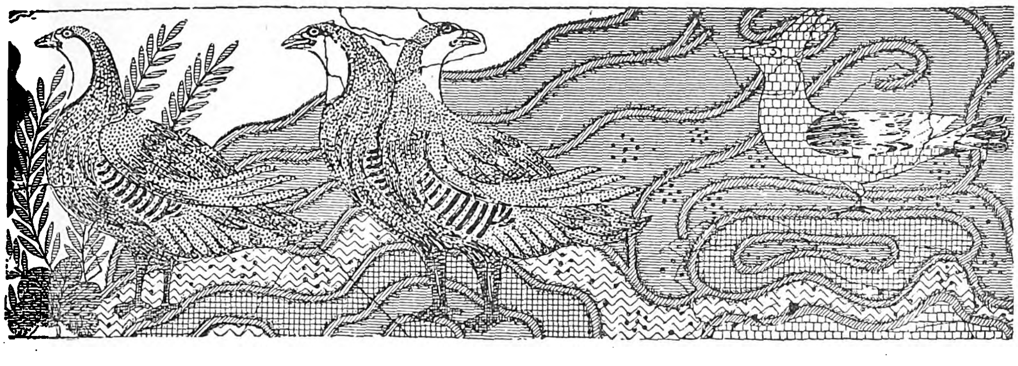
Τμῆμα ἐκ τῆς ζῳφόρου τοῦ ξενῶνος.

—/*Προϊστορ.*/ Ἡ ἱστορία τῆς πόλεως, κατὰ τὰ πορίσματα τῶν ἀνασκαφῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς παρουσιάζουσι κυρίως τὰς τύχας τοῦ ἀνακτόρου, δύναται νὰ συνοψισθῇ δι' ὀλίγων λέξεων ὡς ἑξῆς: Ἤδη ἐπὶ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς Κνωσοῦ συνοικισμός, ὅστις ὑπερβαίνει εἰς ἔκτασιν πάντα ἄλλον γνωστὸν ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Ὕστερον ἐπακολουθεῖ, κατὰ τὰς ἀλληλοδιαδόχους μινωϊκὰς ἐποχάς, ἡ κτίσις ἀνακτόρων, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἤδη ἐκτεθέντα. Τὰ ἀνάκτορα ταῦτα καταστρέφονται πολλάκις καὶ ἐπανακτίζονται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων των, χωρὶς ὅμως διὰ τοῦτο ἡ ὁμαλὴ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ νὰ ὑποστῇ διατάραξίν τινα. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι οὐχὶ βαθύτερα καὶ ἐξωτερικὰ εἶναι τὰ αἴτια τῶν καταστροφῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐσωτερικῆς φύσεως καὶ μὴ ἔχοντα σχέσιν πρὸς ἐπιδρομὰς ἀλλοτρίων φύλων, τοὐλάχιστον κατὰ τὸ μέγιστον μέρος. Μία λίαν πιθανὴ ἀφορμὴ τῶν καταστροφῶν τούτων εἶναι οἱ σεισμοί. Τὸ ἔδαφος τῆς βορείας παραλίας τῆς Κρήτης εἶναι ἄκρως σεισμοπαθές, ἀκριβῶς κατὰ τὴν περιοχὴν τῆς Κνωσοῦ καὶ τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου, ἔχομεν δὲ τὰς μαρτυρίας περὶ καταστρεπτικῶν σεισμῶν καὶ κατὰ τοὺς ἑλληνορρωμαϊκοὺς καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Ἂν καὶ οἱ κατάλογοι δὲν διετηρήθησαν πλήρεις, ἐν τούτοις διδασκόμεθα ἐξ αὐτῶν, ὅτι ἀνὰ περιόδους 100—150 ἐτῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπισυμβῶσι δύο καὶ πλείονες καταστρεπτικοὶ σεισμοί. Οὕτω, κατὰ τὰ τελευταῖα 650 ἔτη τῆς ἐνετικῆς καὶ τουρκικῆς κατοχῆς, ἀναφέρονται, πλὴν τῶν μικροτέρων, ἐννέα σεισμοὶ καταστρεπτικοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ ὑπῆρξε περίπου ἀκριβῶς τῆς αὐτῆς χρονικῆς διαρκείας. Ἐπειδὴ δὲ λογικὸν εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους δὲν ἐπεκράτουν διάφοροι γεωλογικαὶ συνθῆκαι, πολλαὶ ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταστροφῶν τοῦ ἀνακτόρου θὰ ὀφείλωνται ἐξάπαντος εἰς σεισμούς. Εἰς μίαν οἰκίαν («τῶν πεπτωκότων ὀγκολίθων») κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ ἀνακτόρου εἶχον καταπέσει μεγάλοι πελεκητοὶ λίθοι, οἵτινες προφανῶς προήρχοντο ἐκ τοῦ ἀνακτόρου, φθάσαντες ἕως ἐκεῖ κατόπιν σεισμικῆς δονήσεως. Οὕτω πιστεύεται τώρα ὡς λίαν πιθανόν, ὅτι αἱ ριζικαὶ καταστροφαὶ τοῦ ἀνακτόρου κατὰ τὸ τέλος τῆς μεσομινωϊκῆς 2 ἐποχῆς καὶ τῆς μεσομινωϊκῆς 3 τοιαύτης ὀφείλονται εἰς σεισμούς. Ὁ Ἔβανς μάλιστα φρονεῖ, ὅτι πᾶσαι γενικῶς αἱ καταστροφαὶ ὀφείλονται εἰς σεισμικὰς δονήσεις.

Ἐννοεῖται ὅτι τὰ πορίσματα ταῦτα μόνον κατὰ τὰς γενικὰς γραμμάς των δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀσφαλῆ, πλὴν δὲ τούτου, τὰ ἱστορικὰ καὶ ἄλλα διδάγματα δὲν φαίνονται νὰ ἐπικυρώνουν τὴν ἰδέαν, ὅτι πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ καταστροφαὶ προέρχονται ἐκ σεισμῶν. Μετὰ τῆς καταστροφῆς, ἥτις συνέβη κατὰ τὸ τέλος τῆς μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς, συνδέονται καὶ φαινόμενα μεταβολῶν τινων εἰς τὴν τέχνην καὶ γενικῶς εἰς τὸν τρόπον τοῦ παρατηρεῖν τὴν φύσιν. Εἶναι ἡ *νέα ἐποχή*, ὡς τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Ἔβανς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι νέον αἷμα εἰσέρρευσεν εἰς τὴν Κρήτην, ἢ τοὐλάχιστον ὅτι ἐπῆλθον ἔξωθεν αἴτια καταστρεπτικά, ἅτινα ἀνερρίπισαν καὶ ἔδωκαν νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τέως ἡσύχου καὶ ἀπομεμονωμένου μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ περὶ τὸ τέλος τῆς μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς καταστροφὴ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν ἱστορικῶν θεωριῶν, ὅπως τῆς τῶν Ἐτεοκρήτων ἢ τῆς ὑπὸ Ed. Meyer ὑποστηριχθείσης γνώμης, καθ' ἣν τὸ ἐν Κνωσῷ εὑρεθὲν πῶμα πυξίδος μὲ τὸ ὄνομα τοῦ φαραὼ Κυὰν σημαίνει ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος κατακτητὴς ἔφθασε μέχρι τῆς Κρήτης. Πάντα τὰ σημεῖα ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν παραμένουσι σκοτεινά, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἔχομεν, κατὰ τὸ τέλος τῆς μεσομινωϊκῆς καὶ ὕστερον διαρκούσης τῆς πρώτης ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς, καταστροφάς, αἱ ὁποῖαι δὲν περιορίζονται εἰς μόνην τὴν Κνωσόν, ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου ἐκτείνεται ὁ μινωϊκὸς πολιτισμός. Τοῦτο εἶναι δύσκολον νὰ ἀποδοθῇ εἰς σεισμούς, διότι οὗτοι οὐδέποτε προσλαμβάνουσι τοιαύτην ἔκτασιν, ἀλλὰ καταστρέφουσι μόνον μίαν στενὴν περιοχήν. Αἱ καταστροφαὶ αὗται ἑρμηνεύονται μόνον ὡς ἔργα βίας καὶ χειρὸς ἀνθρωπίνης. Διὰ τοῦτο ἡ λεπτολόγος ἔρευνα περὶ τῆς ἀκριβοῦς χρονικῆς καταστροφῆς ἑκάστης τῶν πόλεων, μεμονωμένων οἰκιῶν, μεγάρων καὶ γενικῶς συνοικισμῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, θὰ εἶχε τὴν μεγίστην ἱστορικὴν σημασίαν. Τὰ κατεστραμμένα ταῦτα κέντρα ἀπαντῶσι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς μινωϊκῆς Κρήτης. Τὸ ἀνατολικώτατον ταύτης ἄκρον, τὸ Ζάκρο, φέρει ἀκριβῶς τὰ ἐρείπια κατεστραμμένης πόλεως. Τὸ δυτικώτατον ὅριον τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ ἦτο μέχρι σήμερον ἡ Τύλισος (13 χλμ. δυτικῶς τοῦ Ἡρακλείου), ὅπου τρεῖς μεγάλαι καὶ πλούσιαι μινωϊκαὶ οἰκίαι ἔχουσιν ἀνασκαφῆ. Ἀλλὰ τὸ ὅριον τοῦτο μετετοπίσθη σήμερον (1930) δέκα ἔτι χιλιόμετρα δυτικώτερον, εἰς τοποθεσίαν Σκλαβόκαμπον. Ἐνταῦθα ἡ πρὸς τὰ Ἀνώγεια κατασκευαζομένη ὁδὸς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀνακάλυψιν μιᾶς ἔτι μεγάλης καὶ πλουσίας οἰκίας, ἥτις, ἐφόσον ἔχει ἀνασκαφῆ, παρουσιάζει τὰ γνωστὰ ἤδη φαινόμενα, ἤτοι καταστροφὴν διὰ πυρός, περὶ τὸ τέλος τῆς ὑστερομινωϊκῆς 1 ἐποχῆς. Ἐντὸς λοιπὸν τῶν δύο τούτων περιοχῶν περιλαμβάνονται πλεῖστα κατεστραμμένα κέντρα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ παράσχωσι δι' ἀκριβεστέρας ἐρεύνης θετικὰ ἱστορικὰ συμπεράσματα.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑστερομινωϊκῆς 2 ἐποχῆς (περὶ τὸ 1400 π. Χ.), τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ διατρέχει τὰς ὑστάτας του ἡμέρας. Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἐποχῆς προέρχεται τὸ δωμάτιον τοῦ θρόνου μετὰ τοῦ προθαλάμου του. Τὸ ἀνάκτορον καταστρέφεται τότε τελειωτικῶς καὶ οὐδέποτε ἀναλαμβάνει πλέον τὴν ἀρχικήν του μορφήν. Ἐπὶ τῆς ὑστερομινωϊκῆς 3 ἐποχῆς (1400—1250 π. Χ.), ἥτις εἶναι ἐποχὴ γενικοῦ μαρασμοῦ καὶ βραδέος θανάτου τῆς μινωϊκῆς τέχνης, κατοικοῦνται ἔτι, προχείρως ἐπανακτισθέντα μικρά τινα καὶ ἐλεεινὰ διαμερίσματα τοῦ ἀνακτόρου. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης προέρχεται τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον, ἤτοι στενόχωρον δωμάτιον (μόνον $1^1/_2$ τ. μ.), ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν ἄθικτα καὶ κείμενα κατὰ χώραν τὰ εἰδώλια τῆς θεότητος καὶ λοιπὰ ἱερὰ σκεύη, ὡς τὰ εἶχον ἀφήσει οἱ τελευταῖοι κάτοικοι. Τὸ νυμφαῖον ἐπίσης προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς ὑστάτης ἐποχῆς, ἤτοι ἡ πρὸς Ν. τοῦ ἀνακτόρου μινωϊκὴ πηγή, ἥτις περικλεισθεῖσα εἰς μικρὸν δωμάτιον ἐδέχετο διάφορα ἀφιερώματα.

Οὕτω κατήντησεν εἰς κατάστασιν φυτοζωοῦντος ἐρειπίου τὸ ἔνδοξον ἀνάκτορον, τοῦ ὁποίου τὸν μακραίωνα βίον ἐδόξασαν τόσαι γενεαὶ προϊστορικῶν καλλιτεχνῶν καὶ τὴν φήμην κατέστησαν ἀθάνατον αἱ ἔνδοξοι μινωϊκαὶ δυναστεῖαι. Ἡ παράδοσις μᾶς διέσωσε κυρίως τὸ ὄνομα τοῦ Μίνωος, τοῦ μεγάλου θαλασσοκράτορος, σοφοῦ νομοθέτου καὶ ἀδεκάστου δικαστοῦ. Ἡ κυριαρχία, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε εἶχον ἐξασκήσει εἰς τὰς πέριξ χώρας οἱ μονάρχαι τῆς Κνωσοῦ, διετηρήθη ζωηρὰ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Μεγάρων, παρεποιήθη δ' ἐν μέρει εἰς τὰ μυθεύματα περὶ φόρου τῶν νέων καὶ παρθένων, τῶν ὁποίων ὁ πυρὴν θὰ εἶναι πάντως ἱστορικός. Ἀφ' ἑτέρου οἱ συστηματικοὶ ἱστορικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι (Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης, Πλάτων) μᾶς διέσωσαν σοβαρωτέρας, ἂν καὶ συγκεχυμένας, ἤδη πληροφορίας περὶ τῆς δυναστείας τοῦ Μίνωος ἐν Κνωσῷ καὶ τῆς δράσεώς της ἔξω τῆς νήσου. Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων τοσοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, ἀφαιρουμένων τῶν μυθολογικῶν παραγεμισμάτων, ὅτι ἡ Κνωσὸς ὑπῆρξεν ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκράτει ὑποτελεῖς πάσας τὰς Κυκλάδας, ἐξήσκει τὴν ἐπίδρασίν της καὶ ἐπὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅτι διετήρει ἰσχυρὸν ναυτικόν, ὅπερ ἦτο ἀναγκαία προϋπόθεσις οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνωτέρω ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν πειρατείαν, ἥτις τότε ἐλυμαίνετο τὰς θάλασσας καὶ εἶχεν ἐπιφέρει τὴν ἐρήμωσιν τῶν παραλίων. Τέλος καὶ πρὸς τὴν Δύσιν ἐξετάθη τὸ ἐπιχειρηματικὸν ἢ κατακτητικὸν πνεῦμα τῆς Κνωσοῦ, ἀλλὰ μετ' ὀλιγωτέρας ἐπιτυχίας. Τοὐλάχιστον ἡ παράδοσις μᾶς διέσωσε μόνον τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς ἀτυχοῦς ἐκστρατείας, θῦμα τῆς ὁποίας ἔπεσεν ὁλόκληρος ὁ κρητικὸς στρατός, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ βασιλεὺς (κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ ἴδιος ὁ Μίνως). Ὁ στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ διὰ παντὸς εἰς Κάτω Ἰταλίαν καὶ ἔκτισεν ἐν Ἰαπυγίᾳ τὴν πόλιν Ὑρίαν, ἐνῷ εἰς τὴν Σικελίαν, τὸν κυρίως τόπον τοῦ ἀτυχοῦς δράματος, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Μίνωος ἐκ μέρους τοῦ Σικελοῦ βασιλέως Κωκκάλου, ἐκτίσθη ἡ Μινῴα καὶ ἔτι μεσογειότερον ἡ Ἔγγυος.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω τελευταῖα μνημονευθέντα

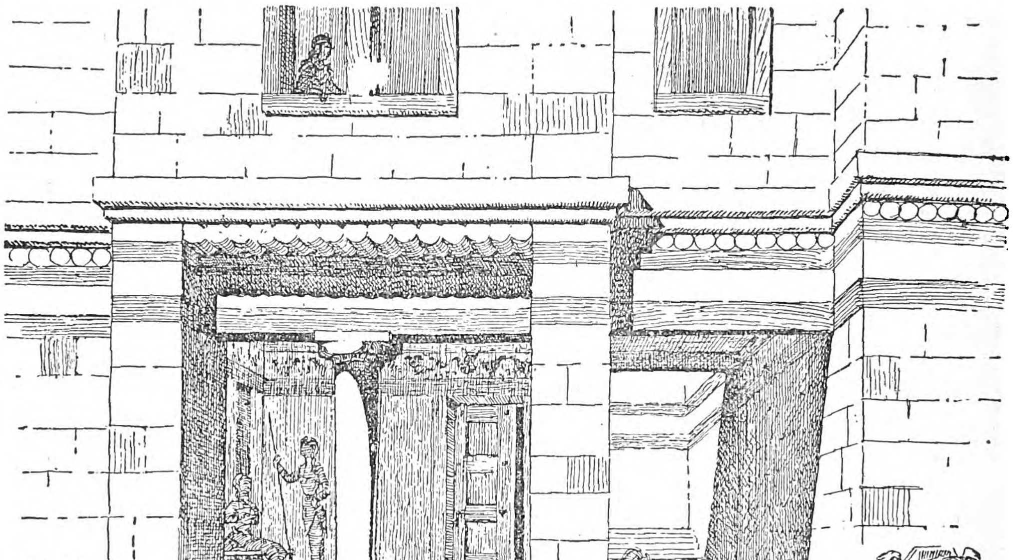
Ὁ «ξενὼν» τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ. Δεξιὰ ἡ δεξαμενή, εἰς ἣν διωχετεύετο τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς.

Digitized by Google

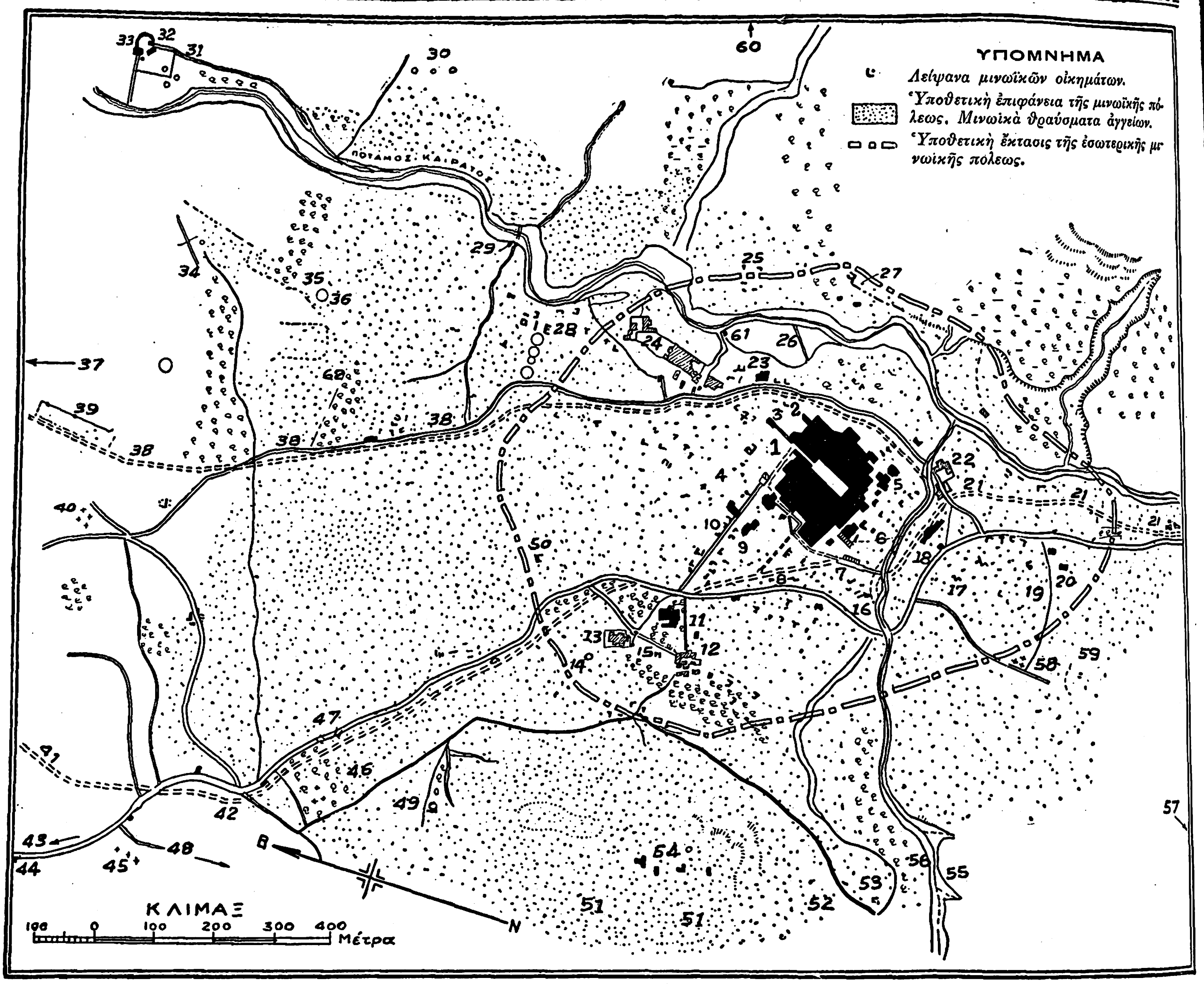

Σχεδιογράφημα τῆς ἐκτάσεως τῆς Μινωϊκῆς Κνωσοῦ.

[1=ἀνάκτορον· 2=βορειοανατολικὴ οἰκία· 3=βορεία στοὰ μετὰ κιόνων· 4=περιοχὴ τοῦ θεάτρου 5=περιοχὴ οἰκιῶν νοτιοανατολικῆς γωνίας· 6=νοτία οἰκία· 7=βαθμιδωτὴ στοὰ ἀνόδου· 8=ἀρχαία Μινωϊκὴ ὁδός· 9=οἰκία τοιχογραφιῶν· 10=ἀποθήκη ὁπλοστασίου· 11=τὸ μικρὸν ἀνάκτορον· 12=ἡ ἀγροικία Μπουγάδα Μετόχι· 13=Ἡ ἔπαυλις τοῦ Ἔβανς «Ἀριάδνη»· 14=Μινωϊκὸν φρέαρ· 15=ἡ τοποθεσία «Ἑλληνικη»· 16=ἀρχαία κοίτη ποταμοῦ· 17=Μινωϊκὸν φρέαρ· 18=ὁ ξενὼν (καραβὰν-σεράϊ)· 19=ὁ λόφος Γυψάδες· 20=Μινωϊκαὶ οἰκίαι ἀνασκαφεῖσαι ὑπὸ τοῦ D. Hogarth· 21=ὑποθετικὴ κατεύθυνσις τῆς μεγάλης ὁδοῦ πρὸς νότον· 22=παλαιὰ τουρκικὰ οἰκήματα· 23=ἡ Βασιλικὴ ἔπαυλις· 24=ἡ ἀγροικία «Μακρὺ τεῖχος»· 25=ὀγκόλιθοι ἐξ οἰκοδομημάτων καλῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς· 26=ξύλινος ὑδραγωγός· 27=μνημειώδη λείψανα μεγάλων κατασκευασμάτων· 28=λείψανα μεσομινωϊκῶν οἰκιῶν· 29=λείψανα ρωμαϊκῆς γεφύρας. 30=ὑστερομινωϊκοὶ τάφοι· 31=ἀτραπὸς καὶ αὔλαξ ὑδρομύλου· 32=ὑδρόμυλος· 33=ΥΜ₃ θολωτοὶ τάφοι· 34=τὸ Μινωϊκὸν νεκροταφεῖον Τζαφὲρ Παπούρα· 35=λαξευτοὶ Ρωμαϊκοὶ τάφοι· 36=ἁλώνιον· 37=πρὸς τὸ μινωϊκὸν νεκροταφεῖον Ἰσόπατα περὶ τὰ 3½ χιλιόμετρα· 38=ὑποθετικὴ κατεύθυνσις Μινωϊκῆς ὁδοῦ· 39=Μινωϊκοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι χρησιμοποιηθέντες ἐκ νέου κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους· 40=γεωμετρικοὶ τάφοι· 41=ὑποθετικὴ κατεύθυνσις Μινωϊκῆς ὁδοῦ, ἐρχομένη ἐκ τοῦ Μινωϊκοῦ Ἐπινείου (σημερινοῦ Καισαμπᾶ)· 42=ἴχνη μινωϊκῆς ὁδοῦ· 43=ὁδὸς πρὸς Ἡράκλειον· 44=ἀρχαῖος τεκές· 45=γεωμετρικοὶ καὶ πρωτοκορινθιακοὶ τάφοι· 46=γεωμετρικοὶ τάφοι· 47=ἴχνη Ρωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου· 48=ὁδὸς πρὸς τὸ χωρίον Φορτέτσα· 49=Ἐκκλησία Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ νεκροταφεῖον· 50=ἴχνη μικροῦ ἀρχαίου ναοῦ· 51=ὕψωμα τῆς κατόπιν Ἑλληνορρωμαϊκῆς ἀκροπόλεως· 52=Ἑλληνορρωμαϊκοὶ λαξευτοὶ τάφοι· 53=ἐρειπιωμένον ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου· 54=βάσις δωρικοῦ κίονος· 55=ἡ τοποθεσία «Μαυροκόλυμπος»· 56=Μινωϊκὸν ὑδραγωγεῖον· 57=ὑστερομινωϊκοὶ λαξευτοὶ τάφοι· 58=ἀρχαῖα λατομεῖα· 59=ρωμαϊκὸν νεκροταφεῖον· 60=πρὸς τὸ μινωϊκὸν νεκροταφεῖον «Μαῦρος Σπήλιος» (θαλαμοειδεῖς τάφοι μεσομινωϊκῆς περιόδου καὶ ἑξῆς).]

ἴχνη τῆς ὑστερομινωϊκῆς 3 ἐποχῆς, ἀποσβέννυται διὰ παντὸς πλέον ἡ ὕπαρξις τοῦ γηραιοῦ καὶ ἐνδόξου ἀνακτόρου, ὅπως καὶ γενικῶς ὁ μινωϊκὸς κόσμος ἐξαφανίζεται, ἀφοῦ ἀπέθανε βραδὺν φυσιολογικὸν θάνατον ἐκ γήρατος καὶ παρέσχε προηγουμένως πᾶν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ παράσχῃ. Εἷς νέος κόσμος, ὁ τοῦ γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ, καὶ ἓν νέον αἷμα, τὸ ἑλληνικόν, μέλλει τοῦ λοιποῦ νὰ δράσῃ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐδάφους. Ἡ χαλκῆ ἐποχὴ ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς σιδηρᾶς.

— *[Ἱστ.-Ἀρχ.]* *Ἡ ἑλληνικὴ Κνωσός.* Μὲ τὴν ἐκπνοὴν τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ ἡ Κνωσός, ὡς πόλις, δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχῃ τὴν σημασίαν της. Διατηρήσασα τὸ προελληνικὸν ὄνομά της, διετήρησε καὶ τὰ πρωτεῖα, οὖσα καθ' ὅλην τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν μία τῶν πρώτων πόλεων τῆς Κρήτης (Κνωσὸς-Γόρτυς-Κυδωνία). Ἐκ τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς (1150—700 π. Χ.) κατέχομεν σειρὰν σπουδαίων ἀγγείων, προερχομένων ἐκ τάφων τῆς Κνωσοῦ, μεταξὺ δὲ τούτων ὑπάρχουσι καί τινα μετὰ λευκῆς διακοσμήσεως, μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδός των, ὡς καί τινα ποικιλόχρωμα, προδίδοντα πιθανῶς κυπριακὴν ἐπίδρασιν. Τὰ τῆς γεωμετρικῆς ὅμως Κνωσοῦ, ὡς καὶ γενικῶς τὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης, εἶναι λίαν σκοτεινά.

Ἐκ τῶν κατόπιν χρόνων ἔχομεν γενικῶς ἐλαχίστας πληροφορίας περὶ Κνωσοῦ καὶ τῆς Κρήτης ἐν γένει, διότι ἀπώλοντο οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, οἵτινες ὡμίλουν εἰδικῶς περὶ Κρήτης, τὰ δὲ σποραδικῶς καὶ παρεμπιπτόντως ὑπὸ ἄλλων συγγραφέων ἀναφερόμενα εἶναι λίαν πενιχρά. Ἐμνημονεύθησαν ἤδη ἀνωτέρω ὁμηρικὰ χωρία, διατηροῦντα ἀναμνήσεις τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ εἶναι σχετικῶς ὄψιμα (ἰδίως τὸ περίφημον χωρίον τῆς «Ὀδυσσείας», τ 172, τὸ ἀναφέρον τὰς φυλὰς τῆς Κρήτης θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Μπέλοχ ὡς ὄψιμος παρεμβολὴ τοῦ Ζ' ἢ ΣΤ' αἰῶνος). Εἰς τὴν «Ἰλιάδα» παριστάνεται ὡς βασιλεὺς τῆς Κνωσοῦ ὁ Ἰδομενεύς, ὅστις μετὰ τοῦ συντρόφου καὶ συγγενοῦς του Μηριόνου ἄγει εἰς Τροίαν 80 πλοῖα καὶ ἄρχει μόνον ὀλίγων πόλεων τῆς κεντρικῆς Κρήτης (Φαιστοῦ, Γόρτυνος, Λύκτου, Λυκάστου καὶ Μιλάτου). Ἀσφαλῶς ὁ Ἰδομενεὺς δὲν κατῴκει πλέον εἰς τὸ ἀνάκτορον, ἤ, ἂν κατῴκει, θὰ εἶχε καταλάβει καμμίαν γωνίαν, ἀντιστοιχοῦσαν περίπου πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς πηγῆς-νυμφαίου, ἥτις ἀνωτέρω ἐμνημονεύθη. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου παριστάνεται οὗτος ὡς γνήσιος Ἕλλην, οὐδ' εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν τοῦτον ἄρχοντα λαοῦ ἀλλογλώσσου καὶ ἐντελῶς ἀλλοτρίου τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, μεθ' ἧς συμπράττει ἐν Τροίᾳ. Εὑρισκόμεθα λοιπὸν εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ νῆσος εἶχεν ἤδη καταληφθῆ ὑπὸ φυλῶν ἑλληνικῶν, οὐχὶ ὅμως ἀκόμη τῶν δωρικῶν, ἀλλὰ τῶν ἀχαϊκῶν πρὸς τὸ παρὸν καλουμένων. Τὰ φῦλα ταῦτα προηγήθησαν τῶν Δωριέων κατὰ τὴν κάθοδον εἰς Πελοπόννησον καὶ Κρήτην. Εἶναι οἱ φορεῖς τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, τοὐλάχιστον τοῦ ὑστερωτέρου τοιούτου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ φῦλα ταῦτα γενικῶς εἶχον ὑποστῆ τὴν βαθυτάτην ἐπίδρασιν τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τοῦτο συνεχωνεύθησαν ἐν Κρήτῃ εὐκολώτερον πρὸς τὴν μινωϊκὴν φυλὴν καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα βλέποντες τὴν δυναστείαν τοῦ Ἰδομενέως διαδεχομένην τὴν τοῦ Μίνωος.

Κατὰ τὴν παράδοσιν μάλιστα, ὁ πρῶτος κατήγετο κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ δευτέρου (Μίνως-Δευκαλίων-Ἰδομενεύς), πρᾶγμα εὐκόλως ἐξηγούμενον, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν τὴν μεγίστην σημασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε γενικῶς καθ' ἅπασαν τὴν ἀρχαιότητα ἡ γνησία διαδοχή, καὶ τὰς μεγίστας προσπαθείας, τὰς ὁποίας ἑκάστη νέα δυναστεία σφετεριστῶν κατέβαλλε, διὰ νὰ παρουσιασθῇ ὡς γνήσιος διάδοχος τῆς προηγουμένης. Οὕτω καὶ ὁ Ἰδομενεύς, ὡς συνεχιστὴς τῆς παλαιᾶς δυναστείας, βασιλεύει τῆς πόλεως, ἥτις ὑπῆρξε μητρόπολις τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν του.

Τὸ δεύτερον καὶ ὑστερώτερον κῦμα εἶναι τὸ τῶν Δωριέων, μετὰ τοὺς Ἀχαιούς, τὸ ὁποῖον ἐσάρωσεν ὅλα τὰ ὑπόλοιπα καὶ τοῦ μινωϊκοῦ καὶ τοῦ ἀχαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ νήσῳ, ἥτις ἐκδωρίζεται ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Οὕτω καὶ ἡ Κνωσὸς ἐμφανίζεται πλέον πόλις δωρική, μὲ τὰ γνωστὰ ἐν Κρήτῃ δωρικὰ νόμιμα. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἐνταῦθα περισσότερον ἢ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ, ὡς ἄλλως ἦτο ἑπόμενον, διετηρήθησαν προδωρικαὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐπεβίωσαν παλαιὰ κατάλοιπα τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν Κνωσῷ ἐδεικνύετο μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τὸ ἀναμφιβόλως μινωϊκῆς προελεύσεως ἱερὸν ἄλσος τῆς Ῥέας, ἤτοι τῆς μεγάλης Θεᾶς-Μητρός, πλῆρες κυπαρίσσων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν Διόδωρον, ὑπῆρχεν ἡ «οἰκία τῆς Ῥέας». Καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀνακτόρου ἐπέζησε λατρεία τις, διότι ἐσχάτως ἀνεκαλύφθησαν τὰ λείψανα ἀρχαϊκοῦ ναοῦ κατὰ τὸ ΝΔ. μέρος τῆς κεντρικῆς αὐλῆς. Πολλαὶ δὲ ἄλλαι ἀναμνήσεις τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς ἀναμφιβόλως θὰ ὑπῆρχον, ὧν ὅμως δὲν μᾶς περιεσώθησαν τὰ ἴχνη ἢ αἱ περὶ αὐτῶν σχετικαὶ εἰδήσεις. Τῆς ὁμηρικῆς περιόδου ἀναμνήσεις ἦσαν ὁ τάφος τοῦ Ἰδομενέως καὶ τοῦ Μηριόνου, οἵτινες ἐδεικνύοντο παρὰ τὴν Κνωσὸν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐποχῇ Οἱ δύο οὗτοι ἥρωες ἐτιμῶντο δι' ἐναγισμῶν καὶ ηὔχοντο εἰς αὐτοὺς οἱ Κνώσιοι ἐξερχόμενοι εἰς πόλεμον. Ζήτημα εἶναι ἂν ὁ ὁμηρικὸς ὕμνος εἰς Ἀπόλλωνα Πύθιον, ὁ ἀναφέρων τὴν κτίσιν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ ὑπὸ Κνωσίων ἱερέων, πρέπει νὰ θεωρηθῇ μινωϊκῆς ἢ μᾶλλον δωρικῆς καταγωγῆς, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ

Digitized by Google

Ἀπόλλων εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν δωρικὴ θεότης. Τέλος σπουδαῖαι προσωπικότητες, ἐκ Κνωσοῦ καταγόμεναι, ἀναφέρονται ὁ θρησκειολόγος καὶ τερατουργὸς ἀνὴρ Ἐπιμενίδης (κατ' ἄλλους κατήγετο ἐκ Φαιστοῦ), ὅστις καὶ τὰς Ἀθήνας ἐκάθηρε. Κνώσιος ἐπίσης ἦτο καὶ ὁ σπουδαῖος ἀρ-

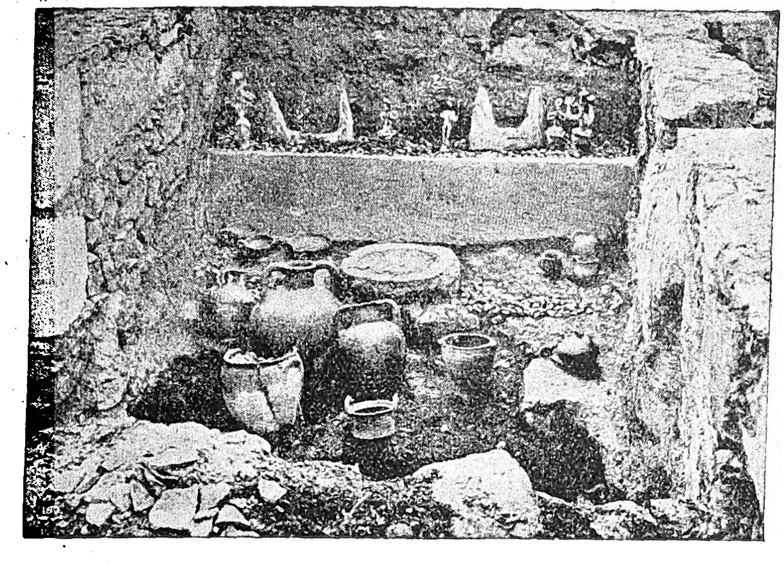

Τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἐσχάτης μινωϊκῆς ἐποχῆς.

χιτέκτων τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς Χερσίφρων, εἷς ἐκ τῶν κτιστῶν τοῦ περιφήμου Ἀρτεμισίου τῆς Ἐφέσου, ἄλλη δὲ προσωπικότης ἦτο βραδύτερον (472 π. Χ.) ὁ Κνώσιος Ἐργοτέλης, ὀλυμπιονίκης καὶ ἄλλων ἀγώνων νικητής, ὅστις ὅμως, ἐκδιωχθεὶς κατόπιν στάσεως ἐκ Κνωσοῦ, δὲν ἤθελε νὰ ὀνομάζηται Κνώσιος καὶ ἀνηγορεύετο πάντοτε Ἱμεραῖος.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν ἀναφέρονται δύο ἐπίνεια τῆς Κνωσοῦ, τὸ Ἡράκλειον καὶ τὸ Μάτιον. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον ἔκειτο πιθανῶς ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου (διότι σποραδικῶς ἀνακαλύπτονται τάφοι καὶ ἄλλα λείψανα), τὸ δὲ Μάτιον ἔκειτο ἀνατολικώτερον ὀλίγα χιλιόμετρα, ἄγνωστον ἀκριβῶς ποῦ. Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ἔκειτο ἐν Καρτερῷ (16 χιλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Ἡρακλείου), ἤτοι ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἔθετον τὸν Ἀμνισόν, τὸ ἐπίνειον τοῦ Μίνωος.

Τὰ ὀλίγα πράγματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κνωσοῦ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ πόλις ἀνευρίσκεται ἀνέκαθεν οὖσα εἰς ἀκατάπαυστον ἔχθραν πρὸς τὴν γείτονά της, μικροτέραν μέν, ἀλλ' ἡρωϊκὴν καὶ ἀγέρωχον πόλιν Λύκτον. Τῷ 346 π. Χ. οἱ Κνώσιοι καλοῦσι κατ' αὐτῆς εἰς βοήθειαν τοὺς μισθοφόρους τοῦ Φαλαίκου, ἀλλὰ καὶ οἱ Λύκτιοι ἐπικαλοῦνται τοὺς συγγενεῖς των Σπαρτιάτας, οὕτω δ' ἀποφεύγεται ὁ πρὸς στιγμὴν ἐπαπειληθεὶς κίνδυνος. Βραδύτερον οἱ Κνώσιοι ἐπιτυγχάνουσι νὰ συνενώσωσι τὰς πλείστας τῶν κρητικῶν πόλεων ἐναντίον τῆς Λύκτου. Μαρτύριον ἀψευδὲς τοῦ φοβεροῦ μίσους, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγερθῆ ἐναντίον τῆς δυστυχοῦς ὑπερηφάνου πόλεως, εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Δρήρου, ἡ ἀναφέρουσα τὸν ὅρκον τῆς νεολαίας, ὅτι οὐδέποτε θὰ συμπαθήσῃ πρὸς τὴν Λύκτον, κατ' οὐδένα τρόπον, δι' οὐδενὸς μέσου, οὔτε τὴν ἡμέραν, οὔτε τὴν νύκτα, ἀλλ' ὅτι θὰ τὴν βλάψῃ διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου! Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι περὶ τὸ 220 π. Χ., ὁπότε τέλος, συμμαχήσαντες οἱ Κνώσιοι μετὰ τῶν Γορτυνίων, πολεμοῦσι πρὸς τοὺς ἀτρομήτους Λυκτίους καὶ τέλος κυριεύεται ἡ ἔρημος ἀνδρῶν πόλις διὰ δόλου (οἱ Λύκτιοι ἔλειπον εἰς Ἱεράπυτναν). Οὕτω κατεστράφη ὑπὸ τῶν Κνωσίων ἡ Λύκτος, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνεκτίσθη.

Ἄλλας εἰδήσεις περὶ Κνωσοῦ ἔχομεν ὅτι τῷ 305, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ρόδου, ἔπεμψεν εἰς Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν 150 ὁπλίτας. Ἐν τούτοις, ἕνα αἰῶνα βραδύτερον, Ρόδιοι καὶ Κνώσιοι ἀνευρίσκονται φίλοι, ὡς ἐπίσης ἀναφέρονται οἱ Κνώσιοι μεταξὺ τῶν συμμαχίδων πόλεων πρὸς Εὐμένη τὸν Β', βασιλέα τῆς Περγάμου. Τῷ 189 π. Χ. συμμαχεῖ ἡ Κνωσὸς πρὸς τὴν Γόρτυνα κατὰ τῆς Κυδωνίας. Κατὰ τὸ 171 Σύλλας ὁ Κνώσιος ἀναφέρεται ὡς ἀρχηγὸς τῶν Κρητῶν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ στρατιᾶς, μαχόμενος ὑπὸ τὸν Περσέα ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, κατὰ δὲ τὸ 144 ἡ Κνωσὸς καυχᾶται ἔτι ὅτι εἶναι ἡ πρώτη πόλις τῆς Κρήτης. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη, ἀνευρίσκεται πολεμοῦσα πρὸς τὴν Γόρτυνα, ἴσως δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ πρωτεῖα. Ὁριστικὴν καταστροφὴν διὰ τὴν πόλιν (καὶ τοὐναντίον ὁριστικὴν σωτηρίαν διὰ τὴν ἀντίπαλόν της Γόρτυνα) ἐσήμανεν ἡ ἐκστρατεία τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν Μέτελλον κατὰ τῆς νήσου. Τῷ 69 κατασκάπτεται ὑπὸ τῶν λεγεώνων του ἡ Κνωσός, μετὰ δὲ τὸ 36 ἀποστέλλεται ἐκεῖ ρωμαϊκὴ ἀποικία ἐκ Καπύης.

Ἐλάχιστα ἄλλα εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς πρωτεύστης ταύτης τῶν κρητικῶν πόλεων. Ἡ Γόρτυς τοὐλάχιστον διετήρησε μερικὰ ἐρείπια· ἐν Κνωσῷ ὅμως οὐδὲν διατηρεῖται σήμερον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, πλὴν ἀμόρφων τινῶν ὄγκων ἀσβέστου καὶ λίθων τῇδε κἀκεῖσε ἐντὸς τῶν ἀγρῶν. Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τρεῖς λόγους: Πρῶτον, ἡ Κνωσὸς κατεστράφη κατὰ τὴν τελικὴν κατάκτησιν τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ Μετέλλου (69 π. Χ.) ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οὕτω δ' ἀπώλεσε τὴν σπουδαιότητά της, ἐνῷ ἡ Γόρτυς, μὴ καταστραφεῖσα, γενομένη δὲ ὀλίγον βραδύτερον (ἐπὶ Αὐγούστου) πρωτεύουσα Κρήτης καὶ Κυρήνης, ἐπλουτίσθη διὰ λαμπρῶν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς οἰκοδομῶν, ὧν τὰ ἐρείπια σήμερον φαίνονται παντοῦ. Δεύτερον, ἡ Κνωσὸς κεῖται κατὰ τὸ σεισμοπαθέστερον μέρος τῆς Κρήτης, συνετέλεσε δ' ἀσφαλῶς καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐρειπίων. Τρίτον, τέλος, ἡ κτίσις τοῦ Χάνδακος - Ἡρακλείου μὲ τὰ πελώρια τείχη καὶ τὰ λοιπὰ οἰκοδομήματά του ἐγένετο αἰτία νὰ ἀπαχθῇ ὅλον τὸ οἰκοδομήσιμον ὑλικὸν ἐκ Κνωσοῦ. Σήμερον ἀνακαλύπτονται παντοῦ τοῦ Ἡρακλείου ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ μάρμαρα, ὧν ἡ προέλευσις εἶναι ἀσφαλῶς κνωσιακή.

Οὕτω, πάντα τὰ ἐρείπια τῆς ἑλληνικῆς πόλεως ἐξηφανίσθησαν. Πρὸ ὀλίγων σχετικῶς ἐτῶν κατεστράφησαν τὰ ἐρείπια τοῦ πραιτωρίου τῆς Κνωσοῦ, ἐνταῦθα δὲ πρέπει νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ χάριν τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καταστροφὴ ἑνὸς ἄλλου ρωμαϊκοῦ ἢ πρωτοχριστιανικοῦ μνημείου, ὅπερ ἦτο γνωστὸν ὑπὸ τὸ περίεργον ὄνομα «τάφος τοῦ Καϊάφα» (ἡ παράδοσις ὅτι ὁ Καϊάφας ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Κρήτῃ εἶναι παλαιά, ἀπαντῶσα ἤδη εἰς τὰ ἀπόκρυφα χριστιανικὰ ἔργα (παράρτημα τοῦ ἀποκρύφου εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου) καὶ εἰς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς).

Νόμισμα τῆς Κνωσοῦ.

Ὡς μόνη πηγή, ἵνα βελτιώσωμεν τὰς γνώσεις μας περὶ ἑλληνικῆς Κνωσοῦ, ὑπολείπονται αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ νομίσματα. Οὕτως, ἐκ τῶν πρώτων μανθάνομεν, ὅτι ὑπῆρχε περίφημον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κνωσῷ, τὸ Δελφίνιον, ὅπου κατετίθεντο ἀντίγραφα τῶν μεταξὺ διαφόρων πόλεων συνθηκῶν. Πρὸ ὀλίγων μηνῶν (1930) ἀνεκαλύφθησαν μερικὰ ἄλλα ἀρχαῖα καὶ μία ἐπιγραφὴ τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος ἐντὸς ἀγροῦ τῆς Κνωσοῦ, ἥτις ἀναφέρει Ἀπόλλωνα Λύκιον. Μία παλαιοτέρα ἐπιγραφὴ (τοῦ ἔτους 450 π. Χ. περίπου), εὑρεθεῖσα ἐν Ἄργει καὶ περιλαμβάνουσα συνθήκην μεταξὺ Κνωσίων καὶ Τυλισίων, προσθέτει ἐπίσης μερικὰ πράγματα εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Κνωσοῦ: Ἀναφέρει ἱερὸν τοῦ Ἄρεως, θυσίας εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἐν Ἰυτῷ (πιθανῶς τὸ σημερινὸν ὄρος

Ἕτερον νόμισμα τῆς Κνωσοῦ.

Γιούχτας βλ. λ.), εἰς τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἀφροδίτην ἐν Κνωσῷ, ἀναφέρεται δ' ἔτι καὶ τέμενος ἐν Ἀχάρνᾳ (τῷ σημερινῷ χωρίῳ Ἀρχάναις). Διὰ τὴν πνευματικὴν κίνησιν μᾶς δίδει μίαν νύξιν ἄλλη τις ἐπιγραφὴ τοῦ ἔτους 100 π. Χ. ἢ ὀλίγον πρότερον, εὑρεθεῖσα ἐν Δήλῳ, ὅπου εἶχον στήσει αὐτὴν οἱ Κνώσιοι: Διοσκουρίδης ὁ Διοσκουρίδου, Ταρσεύς, συνέταξεν ἐγκώμιον ὑπὲρ τῆς πόλεως, δι' ὃ ἀνακηρύσσεται πρόξενος καὶ πολίτης τῆς Κνωσοῦ, λαμβάνει κτῆμα καὶ οἰκίαν, εὑρίσκει ἄσυλον εἰς τοὺς λιμένας Κνωσοῦ καὶ ἄλλων τιμῶν ὁμοίων τυγχάνει.

Ἐκ τῆς νομισματικῆς, τέλος, λαμβάνομεν μίαν ἔτι ἀπόδειξιν περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ἑλληνικῆς Κνωσοῦ, διότι κατέχομεν πλῆθος ὡραίων καὶ σπουδαίων νομισμάτων τῆς πόλεως. Ταῦτα φέρουσι συνήθως ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὸν Λαβύρινθον (οὗ ἡ παράδοσις οὕτως ἀποδεικνύεται διατηρηθεῖσα πάντοτε ζωηρὰ καὶ ἐρριζωμένη βαθέως εἰς τὰς πεποιθήσεις τῶν Δωριέων τῆς Κνωσοῦ, ἂν καὶ ἀνήκουσα εἰς ξένην φυλήν). Ἐπὶ τῆς ἄλλης ὄψεως φέρουσι τὸν Μινώταυρον, εἴτε συνηθέστερον κεφαλὴν ἀνδρικὴν ἢ γυναικείαν (Ἥρας, Ἀπόλλωνος, Διὸς ἢ Μίνωος).

Ἐκ τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων ἔχομεν ἔτι ὀλιγωτέρας εἰδήσεις περὶ Κνωσοῦ. Τρομερὸς σεισμὸς συνετάραξε τὴν πόλιν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος, ὅπως καὶ κατόπιν ἡ πόλις πάντοτε βεβαίως θὰ ὑπέφερε. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγένετο ἕδρα ἐπισκοπῆς καὶ ἀναφέρονται ἔνδοξοι ταύτης ἐπίσκοποι: Ὁ Πινυτὸς ἐπὶ Μ. Ἀντωνίνου καὶ Κομμόδου, «μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων ἐξοχώτατος», διακριθεὶς διὰ τὸ ἦθος, τὴν παιδείαν καὶ τὰς συγγραφάς του. Ὁ Ζηνόβιος, παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον τῷ 431. Ὁ Γεννάδιος, ἀναφερόμενος εἰς τὴν σύνοδον Χαλκηδόνος τοῦ 451. Ὁ Ἀναστάσιος, παρακαθήσας εἰς τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον τῆς Νικαίας τῷ 787, πρὸς ὃν διατηρεῖται ἐπιστολὴ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

Εἶτα ἡ Κνωσός, ἥτις ἀναφέρεται ὑπὸ τὸν τύπον *Κονωσσός*, καταντᾷ ἐντελῶς ἄσημος καὶ χάνονται τὰ ἴχνη της κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς μέσους αἰῶνας. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους διάφοροι περιηγηταὶ ἀναφέρουσι σποραδικῶς περὶ αὐτῆς καὶ περιγράφουσιν ἐρείπιά τινα, τὰ ὁποῖα ἐξηφανίσθησαν σήμερον. Καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως φαίνεται νὰ ἐλησμονήθη ἐντελῶς, ἂν καὶ ὑπὸ τοῦ Κορνέλιους ἀναφέρεται χωρίον *Γινόσσα* ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ὑπὸ τοῦ Σαβαρὺ μνημονεύεται τοποθεσία *Κνωσοῦ*, ἀποδιδομένη εἴς τινα ἐρείπια. Σήμερον, ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς παλαιᾶς Κνωσοῦ κεῖνται τὰ χωρία Βλυχειά, Μακρυτοῖχος καὶ Μπουγάδα Μετόχι. Τὴν ἀναβίωσιν τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος, ὁμοῦ μετὰ τῆς σημερινῆς δόξης της, ὀφείλει ἡ Κνωσὸς εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ περιφήμου ἀνακτόρου, οὗ ἡ ἀνασκαφὴ ἤρχισε τῷ 1900, μικροεργασίαι δὲ καὶ ἀναστηλώσεις ἐξακολουθοῦσι μέχρι σήμερον. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ὁμοῦ μετὰ τῶν περιγραφέντων ὑπολοίπων οἰκοδομημάτων, ἀντιπροσωπευόντων τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν δόξαν τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἔχει κινήσει τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον. Ἄνω τῶν δύο χιλιάδων ξένων ἐτησίως, ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς γῆς, ἐπισκέπτονται τὰ σεβάσμια ἐκεῖνα ἐρείπια, ἂν καὶ ταῦτα δὲν ἔτυχον ἔτι τῆς δεούσης διαφημίσεως, ὅπως γίνωσι γνωστὰ καὶ εἰς τὰ ὀλιγώτερον μορφωμένα στρώματα τῶν ταξιδευόντων περιηγητῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ· Θεμελιῶδες διὰ τὴν μινωϊκὴν Κνωσόν, *Sir A. Evans*, Palace of Minos, τόμ. 1 (1921), τόμ. 2 (1928), τόμ. 3 (1930). Περιγραφὴ βραχεῖα τοῦ ἀνακτόρου καὶ γενικῶς τῆς κνωσιακῆς τέχνης: *Σπ. Μαρινάτου*, Ὁ ἀρχαῖος Κρητ. Πολιτισμὸς (1927. Γενικώτερα βιβλία περὶ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ, πραγματευόμενα καὶ περὶ Κνωσοῦ, ὑπάρχουσι πάμπολλα, ὧν τὰ σπουδαιότερα βλέπε ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου *Μαρινάτου*. Διὰ τὰ λοιπὰ ζητήματα: *Στ. Ξανθουδίδου*, Ἐπίτομος ἱστορία τῆς Κρήτης (1909).—*Ι. Σβορώνου*, Numismatique de la Crète ancienne (1890) 59 ἑξ.—*Joh. Meursius*, Creta κλπ. (1675).—*F. Cornelius*, Creta Sacra τόμ. 1, (1755) 237 ἑξ. κλπ.

Σ. Ν. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

—**Κνωσοῦ** ***Ἐπισκοπὴ*** *[Ἐκκλ. Ἱστορ.]*. Ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν πρώτων ἱδρυθεισῶν ἐν Κρήτῃ ἐπισκοπῶν, λαβοῦσα τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως Κνωσοῦ, διατηρηθεῖσα καὶ κατὰ τὴν δευτέραν βυζαντιακὴν περίοδον, μὲ ἕδραν τὸ χωρίον Ἅγιον Μύρωνα Μαλεβυζίου. Ἐπίσης διετηρήθη καὶ ἐπὶ ἑνετοκρατίας (San Miro), ὑπὸ Λατῖνον ἐπίσκοπον. Μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἐγκαθιδρύθη ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κνωσοῦ, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπισκοπαῖς τῆς νήσου, ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος. Τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Μαλεβυζίου καὶ Τεμένους, χηρεύσασαν δὲ διὰ τοῦ σφαγιασμοῦ τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ (24 Ἰουνίου 1821) τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Νεοφύτου Φυντικάκη, ὁ ἐν ἔτει 1823 διορισθεὶς μητροπολίτης Κρήτης Καλλίνικος ὁ ἐξ Ἀγχιάλου, κατήργησε καὶ ἥνωσε μετὰ τῆς μητροπόλεως. † Ρ.Α.Τ.

—**Κνωσσὸς** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμός, κείμενος ἐγγὺς τοῦ χώρου τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Κνωσοῦ πρὸς Ν τῆς πόλεως Ἡρακλείου, εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου χλμ., κατοικούμενος κυρίως ὑπὸ φυλάκων τῶν ἀρχαιοτήτων. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἡρακλείου τῆς ἐπαρχίας Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κατ. (1928) 56. Ὁ συνοικισμὸς συνδέεται μετὰ τοῦ Ἡρακλείου δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, κοσμεῖται δὲ ὑπὸ ὡραίου ἀγροκτήματος, ἀνήκοντος εἰς τὸν Ἄγγλον ἀρχαιολόγον Ἀρθ. Ἔβανς.

κνωτία (ἡ) (Knautia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *διψακωδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν τεσσαράκοντα εἰδῶν, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Νοτίου Ἀφρικῆς. Εἶναι ἐτήσια ἢ πο-

Digitized by Google

λυετῆ, ἔντριχα, ἢ γυμνὰ φυτά, ἔχοντα διχαζομένην διακλάδωσιν καὶ ἀντίθετα φύλλα. Τὰ ἄνθη των εὑρίσκονται ἐπὶ μακρῶν μίσχων καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἀπείρων λογχοειδῶν περιβληματικῶν φυλλαρίων. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *κνωτία ἡ ἀρουραία* (Knautia arvensis ἢ Scabiosa arvensis ἢ Trichera arvensis)· εἶδος πολυετές, ὕψους 0,30—1,50μ., φέρει ἄνθη κυανοῦ-λιλὰ ἢ ἐρυθροῦ-λιλὰ χρώματος. Ὡς ἐκ τῆς σκληρότητος τῆς ὑποστάσεως τοῦ φυτοῦ, τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ εὐχάριστον καὶ εὔγευστον κτηνοτροφικὴν οὐσίαν. Πάλαι ποτὲ τὰ φύλλα του ἀντικαθίστων τὸ τεῖον. κ. παπ.

Κοα—. Τὰ ἀπὸ Coy— ἢ Koy— ἀρχόμενα γαλλικὰ ὀνόματα ζητητέα εἰς *Κουα—.*

κοαγουλάσαι (αἱ) *[Χημ.]*· βλ. *θρομβάσαι.*

κοάζω· ἐπὶ τῶν βατράχων, φωνάζω κοὰξ κοάξ.

Κοάνγκο καὶ *Κουάνγκο*, ἢ *Κβάνγκο* (Coango, Quango Kwango, Couango) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς, ὁ μεγαλύτερος τῶν βραχιόνων τοῦ Κασάϊ, συμβάλλων εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην αὐτοῦ, μικρὸν πρὸ τῆς μετὰ τοῦ Κόγγου ἑνώσεως τοῦ τελευταίου. Ἔχει μῆκος 1000 χλμ. καὶ εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν πολυαρίθμων καὶ μεγάλων ποταμῶν τῆς λεκάνης τοῦ Κόγγου, ὁ ὁποῖος ἐγένετο γνωστὸς εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' ἤδη αἰῶνος ἦτο γνωστὸς εἰς Πορτογάλους ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι συγχύσαντες αὐτὸν μετὰ τοῦ Κασάϊ καὶ τοῦ Κόγκου ἐθεώρησαν ὅτι ἦτο ὁ κύριος βραχίων τοῦ ὑδρογραφικοῦ συστήματος τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1854, ὁ Λίβινγκστον ἀνεκάλυψεν, ὅτι δὲν ἦτο ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Κασάϊ, ἐξηκολούθει ὅμως νὰ νομίζῃ ὅτι ἦτο ὁ κύριος βραχίων τοῦ Κόγγου. Ἡ πλάνη αὕτη διεσκεδάσθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Στάνλεϋ. Τέλος, κατὰ τὰ ἔτη 1882—1885 νέοι ἐξερευνηταὶ διέσχισαν αὐτὸν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ροῦ του καὶ καθώρισαν ἐπακριβῶς τὴν γεωγραφικήν του θέσιν. Ὁ Κοάνγκο πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Μοσσάμπα, εἰς ὕψος 1600 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τῶν πηγῶν τοῦ Κασάϊ, ῥέει ΒΒΔ., κατέρχεται μὲ μεγάλην κλίσιν ἐκ τῶν ὀρέων, σχηματίζων πλῆθος καταρρακτῶν, ὧν πολλοὶ φθάνουσιν εἰς ὕψος τὰ 50 μ., καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κόγγου, ὁπόθεν καθίσταται πλωτὸς εἰς μῆκος 300 περίπου χλμ., ἀφοῦ δὲ φθάσῃ πλησίον τοῦ ροῦ τοῦ Κόγγου, εἰς ἀπόστασιν 35 περίπου χλμ., στρέφεται πρὸς ΒΑ., διέρχεται διὰ μέσου παρθένων δασῶν καὶ συναντᾷ τὸν Κασάϊ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκείνου λαμβάνει τὸ ὄνομα Κβά. Ὁ Κοάνγκο δέχεται πλῆθος παραποτάμων, ὧν σπουδαιότεροι εἶναι: ὁ *Οὐάμπο*, ὁ *Σαγιέ*, ὁ *Κουιλιοὺ* καὶ ὁ μέγιστος πάντων *Ντζούμα*, ἴσος περίπου πρὸς τὸν Κοάνγκο. χ. Δ.

— **Κοάνγκο** (*ἐπαρχία*) *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὴν μεγάλην ὑποδιαίρεσιν Κόνγκο-Κασάϊ, ἐν τῷ Βελγικῷ Κόνγκο. Τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κοάνγκο καὶ Ντζοῦμα, παραποτάμου τοῦ πρώτου, καλύπτεται δὲ ὑπὸ ἀπεράντων δασῶν.

Κοάντζα, ἢ *Κουάντζα* (Koanza, Coanza, Kuanza, Quanza καὶ Couanza) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς ὁ μέγιστος τῶν ἐν τῇ Πορτογαλικῇ Ἀγγόλᾳ, μήκους 950 περίπου χλμ., ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Πηγάζει ἐκ τῆς μικρᾶς λίμνης Μουσσόμπο καὶ ῥέει κατ' ἀρχὰς πρὸς Β. διευθυνόμενος πρὸς τὸν Κόγγον· ἀπὸ τῆς 10 ὅμως μοίρας Ν. πλάτους λαμβάνει δυτικὴν κατεύθυνσιν, διασχίζει τὰς παρὰ τὴν θάλασσαν ὀροσειράς, σχηματίζει πλῆθος καταρρακτῶν, ὧν ὁ τελευταῖος, τοῦ Καμπαμπέ, ἔχει ὕψος 21 μέτρων, καὶ ἐκεῖθεν ῥέει πρὸς τὴν θάλασσαν, καθιστάμενος πλωτὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν εἰς μῆκος 225 χλμ. Σπουδαιότερος παραπόταμός του εἶναι ὁ δεξιὸς *Λουκάλλα*, συμβάλλων μικρὸν μετὰ τὴν ἐκ τῶν ὀρέων ἔξοδον. Τὸ στόμιον τοῦ Κοάντζα φράσσεται ὑπὸ ἐπικινδύνων σύρτεων καὶ ὑφάλων. χ. Δ.

—**Κοάντζα**, ἢ *Κουάντζα* (*Ἄνω* καὶ *Κάτω*) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο ἐπαρχιῶν τῆς Πορτογαλικῆς Ἀγγόλας, ὀφειλουσῶν τὸ ὄνομα εἰς τὸν ὁμώνυμον ἀφρικανικὸν ποταμόν. Καταλαμβάνουσι τὸ τέταρτον περίπου τῆς ἐκτάσεως τῆς Ἀγγόλας καὶ ἐκτείνονται ἑκατέρωθεν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς 10 μοίρας μέχρι τῶν ἐκβολῶν χρησιμεύει ὡς χώρισμα μεταξὺ τῆς Βορείου καὶ τῆς Νοτίου. Ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ὀλίγον βορειότερον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κοάντζα κεῖται ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας, παράλιος πόλις *Ἅγιος Παῦλος τῆς Λοάνδας* (20.000 κατ.).

κοάξ· ἀπόδοσις τῆς φωνῆς τῶν βατράχων: «βρεκεκὲξ κοὰξ κοάξ» (*Ἀριστοφ.*).

Κοάρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐν Συρίᾳ (βλ. λ. *Γοαρία*).

Κοᾶς, Ἀθανάσιος. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἰδομένης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Ἴσκον, τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην καὶ τὸν Τζαβέλλαν. Τῷ 1825, ἐπὶ κεφαλῆς σώματος Ρουμελιωτῶν, ἀποκατέστησε τὴν τάξιν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Πελοπόννησον, προήχθη δὲ εἰς χιλίαρχον καὶ διεκρίθη εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ μάχας. Παραμείνας εἰς τὸν στρατὸν ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὄθωνος, ἀπέθανε συνταξιοῦχος τῷ 1862. Γ. Δ. Κ.

Κοάσ(ι) *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὴ περιφέρεια τοῦ Πόντου, γειτονεύουσα πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας καὶ ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς ἄλλοτε μὲν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρζερούμ), κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν πατριαρχικὴν καὶ σταυροπηγιακὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Χουτουρᾶ. Περιέχει τὰ ἑξῆς χωρία: *Φαργανάντων* (κάτ. 100), *Ἀντωνάντων* (κάτ, 100), *Καρᾶ-Κοτύλ(ι)* (κάτ. 250), *Ποπαδάντων* (κάτ. 80), *Σουλαμίσ(ι)* (κάτ. 80), *Μουρουζάντων* (κάτ. 80), *Καρμούτ(ι)* (κάτ. 125), *Μαστροπούλ(ι)* (κάτ. 60) καὶ *Σιχτορμη* (κάτ. 150). Κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἡ περιφέρεια κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἐγκατέλειψαν τὰς ἑστίας των καὶ μετῴκησαν εἰς τὸν Καύκασον, ὅπου διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ἐκεῖ ἑλληνικὰς κοινότητας Ποντίων. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1918 καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

κόασμα (τό), καὶ **κοασμὸς** (ὁ)· τὸ κοάζειν, ἡ φωνὴ τῶν βατράχων.

Κοατέπεκ (Coatepec) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ Βέρα-Κροὺθ πρὸς Ν. καὶ ἐγγὺς τῆς Jalapa (πρ. Χαλάπα), μεθ' ἧς συνδέεται διὰ διακλαδώσεως τοῦ σιδηροδρόμου Βέρα-Κροὺθ—Χαλάπας. Κάτοικοι 800. Τὸ ὄνομά της εἶναι ἀζτεκικὸν καὶ σημαίνει «Ὄρος ὄφεων».

κοάτι (τὸ) (Coati) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρκτιδῶν*. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔχουσι πολλὰ χαρακτηριστικὰ ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἄρκτων. Τὸ ῥύγχος των εἶναι ἀρκετὰ ἐπίμηκες καὶ ἀπολήγει εἰς διωγκωμένην ἀπόφυσιν. Τὸ μῆκός των δὲν ὑπερβαίνει τὸ μῆκος τῆς κατοικιδίου γαλῆς καὶ τὸ σῶμά των εἶναι εὐκίνητον καὶ ἀρκούντως κομψόν. Τὸ τρίχωμά των εἶναι ποικίλον, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, μελανόν, ὑπόφαιον, πυρρὸν ἢ φέρει πάσας τὰς ἀνωτέρω ἀποχρώσεις. Ἡ οὐρὰ εἶναι ἐπιμήκης, συνήθως ἠνωρθωμένη, καὶ ἔχει χρῶμα φαιὸν ἢ ὑποτεφρὸν μετὰ μελανοπυρρῶν ἀποχρώσεων. Οἱ πόδες καταλήγουσιν εἰς πέντε δακτύλους, ἐφωδιασμένους δι' ἰσχυρῶν ὀνύχων, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἀναρριχῶνται εὐκόλως ἐπὶ τῶν

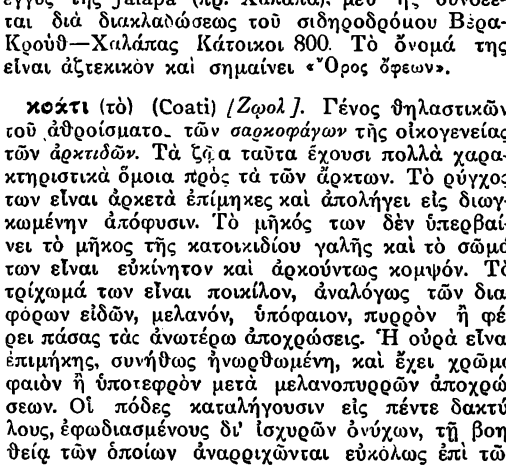

Κοάτι τὸ φαιόν.

δένδρων. Ἡ ὄσφρησίς των εἶναι ἐκτάκτως ἀνεπτυγμένη, καὶ ἡ ἁφή, λεπτοτάτη, φαίνεται ὅτι ἑδράζει ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ ῥύγχους, ὅπερ συνεχῶς ἀνακινεῖ τὸ ζῷον. Γενικῶς τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι εὐκίνητα, περίεργα, καὶ παρ' ὅλον ὅτι ἔχουσιν ἥμερον ὕφος καὶ ἐξημεροῦνται εὐκόλως, ἐξαγριοῦνται μὲ τὸ παραμικρὸν καὶ τρέπονται εἰς φυγήν. Κατοικοῦσι τὰ μεγάλα δάση τῆς Ἀμερικῆς καί, συνήθως, ζῶσι κατ' ὀλιγαρίθμους ὁμάδας. Εἶναι ἀποκλειστικῶς σαρκοφάγα καὶ τρέφονται ἐκ μικρῶν θηλαστικῶν, πτηνῶν, ᾠῶν πτηνῶν, μαλακίων, ὄφεων, χελωνῶν καὶ σπανιώτατα καὶ ἐξ ὀπωρῶν. Γνωστὰ δύο εἴδη τοῦ γένους, τὸ *κοάτι τὸ φαιὸν* (Coati cinereus) καὶ τὸ *κοάτι ἡ νηρῖτις* (Coati narica). Τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὸ Τεξὰς καὶ τὴν Γουατεμάλαν. Ἀμφότερα δὲ ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ κοσμοῦσι πλεῖστους ζῳολογικοὺς κήπους τοῦ κόσμου. Δ. Ν. Π.

Κόατς, Γῆ τοῦ — (Terre de Coats) *[Γεωγρ.]*. Γῆ ἀνακαλυφθεῖσα ἐν τῷ Νοτίῳ Παγωμένῳ ὠκεανῷ, πρὸς τὸ τμῆμα αὐτοῦ τὸ κείμενον πρὸς τὸν νότιον Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, ὑπὸ τοῦ Μπρὺς τῷ 1901 καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν χορηγῶν τῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς, Ἰακώβου καὶ Ἀνδρέου Κόατς. Ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ παραλλήλου 74° Ν. πλάτ. καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ 22 Α. μήκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς. Εἶναι χώρα βραχώδης, ὀρεινὴ καὶ κεκαλυμμένη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ πάγων. Τὸ κλῖμα εἶναι ψυχρότατον, μετὰ συχνῶν κυκλώνων, καθιστώντων δυσχερεστάτην πᾶσαν ἐξερεύνησιν. Δὲν εἶναι γνωστὸν εἰσέτι ἐὰν πρόκειται περὶ νήσου ἢ περὶ χώρας συνεχομένης πρὸς τὰς ἄλλας χώρας τοῦ Νοτίου Πόλου. Μ. Δ. Β.

Κοατσακοάλκος (Coatzacoalcos) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Μεξικοῦ, πηγάζων ἐκ τῆς Σιέρρα Ἀλμπρίτσιας τοῦ Τεχουαντέπεκ καὶ ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 300 περίπου χλμ. καὶ κατεύθυνσιν πρὸς Β. εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Καμπεχιανοῦ κόλπου παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν.

Κοαχουίλα (Coahuila) *[Γεωγρ.]*. Τὸ τρίτον κατ' ἔκτασιν ἐκ τῶν 28 ὁμοσπόνδων κρατῶν τῆς δημοκρατίας τοῦ Μεξικοῦ, καταλαμβάνον τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς χώρας. Ὁρίζεται πρὸς Β καὶ ΒΑ ὑπὸ τοῦ Τεξὰς (Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι), πρὸς ΝΑ ὑπὸ τῆς Νέας Λεώνης, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Θακατέκας, πρὸς ΝΔ ὑπὸ τοῦ Ντουράγγο καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Κιχουαχούα, ἔχει ἔκτασιν 150,395 τ. χλμ., πληθυσμὸν (1921) 393,480 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Σαλτίλιο* (κάτ. 40.451), ἄλλας δὲ μεγάλας πόλεις τὸ *Σιέρρα Μοχάντα*, τὸ *Μονκλόβα*, τὸ *Τορρεὸν* κλπ. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας ἀνήκει εἰς τὸ Μεξικανικὸν ὑψίπεδον, δύναται δὲ νὰ διαιρεθῇ, ἀπὸ ἀπόψεως μορφολογίας, εἰς δύο διακεκριμένας περιοχάς, τὴν δυτικήν, καλυπτομένην ὑπὸ τῶν μὲ ποώδη βλάστησιν ἀμερικανικῶν πεδιάδων (λιάνος, llanos, καὶ τὴν ἀνατολικήν, καλυπτομένην ὑπὸ τῶν περιβαλλουσῶν τὸ ὑψίπεδον ὀροσειρῶν, αἵτινες ἀποστέλλουσι πρὸς τὸν καθορίζοντα τὰ μεξικανικὰ σύνορα ποταμὸν Ρίο-Γκράντε-ντὲλ-Νόρτε (Μέγαν ποταμὸν τοῦ Βορρᾶ), πλῆθος παραποτάμων εἰς τὰς εὐφόρους κοιλάδας. Τὸ νοτιώτατον τμῆμα τῆς χώρας εἶναι τὸ μᾶλλον προηγμένον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἐξυπηρετεῖται δὲ ἄριστα συγκοινωνιακῶς ὑπὸ τριῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, διευθυνομένων ἐκ Δ πρὸς Α. Τετάρτη μεγάλη γραμμή, μὲ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, ἐξυπηρετεῖ τὸ μέσον καὶ βόρειον τμῆμα τῆς χώρας. Ἡ Κοαχουίλα εἶναι ἐκ τῶν ἱδρυσασῶν τὴν Μεξικανικὴν δημοκρατίαν πολιτειῶν τῷ 1824. Χ. Δ.

κόβα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἡ κατὰ τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν ὀνομασία τῆς ἁλύσεως, δι' ἧς ἀρτῶνται, ἀπὸ τοῦ μέσου των καὶ μονίμως, αἱ μεγάλαι τῶν ἱστιοφόρων πλοίων κεραῖαι (βλ. λ. *ἀρτάνη*). *Κόντρα-κόβα* ὀνομάζεται ἡ παραρτάνη. Σ. Ε. Λ.

κοβαία (ἡ) (Cobaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολεμονιωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κοβαίαν τὴν ἀναρριχωμένην* (Cobaea scandens), ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Κοσταρίκας. Εἶναι ἀναρριχώμενος θάμνος, φθάνων πολλάκις τὸ ὕψος 18 μέτρων, ἐτήσιος, κοσμητικός. Φέρει γυμνὰ ἁπλᾶ φύλλα, ἄνθη ἔμμισχα, μοναδικά, μήκους 0,15—0,22 μ., ἔχοντα πέντε σέπαλα βαθέως τετμημένα, χρώματος βιολεττί, καὶ στεφάνην κωδωνοειδῆ, ἀρχικῶς πρασίνου χρώματος, καταλήγουσαν εἰς κυανοβιολεττί· καρπὸν ἀρκετὰ εὐμεγέθη (περὶ τὰ 0,04 μ.) καὶ σπέρματα πεπλατυσμένα. Ἡ κοβαία ἀναπτυσσομένη καὶ διαδιδομένη ταχέως (διὰ σπερμάτων ἢ παραφυάδων) εἰσήχθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1789 εἰς τὸν βοτανικὸν κῆπον τῆς Μαδρίτης. Κ. ΠΑΠ.

Κοβαλέβσκαϊα, Σοφία Βασίλεβνα Ρωσὶς μαθηματικὸς (1850—1891). Ἐσπούδασεν ἐν Ἀϊδελβέργῃ, Βερολίνῳ καὶ Γοττίγγῃ. Τῷ 1868 ὑπανδρεύθη τὸν *Βλαδίμιρον Κοβαλέβσκι*. Τῷ 1881 ἐξελέγη μέλος τῆς μαθηματικῆς ἑταιρείας τῆς Μόσχας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της μετῴκησεν εἰς Στοκχόλμην, ἔνθα κατέλαβε τὴν ἕδραν τῶν μαθηματικῶν τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου. Τῷ 1888 ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῶν Παρισίων διὰ τὰς παρατηρήσεις της ἐπὶ τῆς στροφῆς στερεοῦ σώματος πέριξ σταθεροῦ σημείου, διὰ δύο δὲ ἄλλας ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῆς Στοκχόλμης. Ἀπέθανεν ἐν Στοκχόλμῃ ἐκ περιπνευμονίας. Δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου της εἶχεν ἀνακηρυχθῆ μέλος τῆς ἀκαδημίας Πετρουπόλεως. Ἐκ τῶν ἔργων της σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ueber die Reduction einer bestimmten Klasse Abel'scher Integral 3-tem Ranges auf elliptische Integrale» («Acta Mathematica», 4), «Sur le problème de la rotation d'un corps solide autour d'un point fixe» (1889 «Acta Mathematica», 12, 2), «Sur une propriété du système d'equations différentielles qui définit la rotation d'un corps solide autour d'un point fixe» (1890). Σ. Κ. Π.

Κοβαλέβσκι, Ἀλέξανδρος, *Ὀνούφριεβιτς*. Ρῶσος ζῳολόγος (1840—1901). Ἐξελθὼν τῆς φυσικομαθηματικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως τῷ 1865, ἐγένετο μετὰ τριετίαν καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καζάν. Τῷ 1870 ἐξετέλεσεν ἐπιστημονικὸν ταξίδιον εἰς Ἀλγέριον καὶ Ἐρυθρὰν θάλασσαν, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του δὲ ἀνεκηρύχθη ἀκαδημαϊκός. Ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν ἐμβρυολογίαν τῶν ἀσπονδύλων καὶ τὴν

Digitized by Google

συγκριτικὴν φυσιολογίαν, συνέγραψε τὰ ἑξῆς: «Beiträge zur Anat. und Entwicklungsgeschichte d. Loxosoma Neapolitanum» (1866), «Embryologische Studien an Würmern und Arthropoden» (1864), «Ueber die Knospung der Ascidien» (1874), «Ueber die Entwicklungsgeschichte d. Pyrosoma» (1875), «Documents pour l'histoire embryogénique des Alcyonaires» (1883). σ. κ. π.

— **Κοβαλέβσκι, *Βλαδίμηρος · Οὐνούφριγιεβιτς*.** Ρῶσος παλαιοντολόγος (1843—1883). Περατώσας τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐν Ρωσίᾳ, μετέβη εἰς Λονδῖνον, ἔνθα παρηκολούθησε νομικά. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν γενέτειράν του ἠσχολήθη εἰς τὴν παλαιοντολογίαν καὶ τῷ 1873 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῆς ζῳολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῷ 1881 ἐπιμελητὴς τῆς γεωγνωσίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας. Σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «On the Osteology of the Hippotamidae» (1873), «Sur l'Anchiterium aure lianense et sur l'histoire paléontologique des cheveaux» (1873), «Ostéologie des genus Entelodon Aym». «Monographia der Gattung Anthracotherium Cuv. und Versuch einer naturlichen Klassification d. fossilen Huftthiere» (1876). σ. κ. π.

— **Κοβαλέβσκι, *Γεώργιος, Πετρόβιτς*.** Ρῶσος περιηγητὴς καὶ συγγραφεὺς (1811—1868). Ἀπόφοιτος τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Χαρκόβου, ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους κυβερνητικὰς θέσεις ὡς μεταλλειολόγος μέχρι τοῦ 1837, ὅτε τῇ αἰτήσει τῆς κυβερνήσεως τοῦ Μαυροβουνίου μετέβη εἰς Μαυροβούνιον πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν χρυσοφόρων στρωμάτων. Τῷ 1839 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίβας. Τῷ 1847, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ Ἀλῆ, ἐξηρεύνησε γεωλογικῶς τὴν ΒΑ. Ἀφρικήν, προσδιορίσας ἐκ τῶν πρώτων μετ' ἀκριβείας τὰς πηγὰς τοῦ Λευκοῦ Νείλου. Μετὰ διετίαν συνώδευσε θρησκευτικὴν ἀποστολὴν εἰς Πεκῖνον, ἔνθα συνέλεξε πλεῖστα στοιχεῖα περὶ Μογγολίας. Τῷ 1853, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ εἰς Μαυροβούνιον, ἀπεστάλη ἐκεῖ ὡς πληρεξούσιος τῆς Ρωσίας. Κατόπιν ἐγένετο γερουσιαστής, ἀντιπρόεδρος τῆς αὐτοκρατορικῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας κλπ. Τὰς ἐντυπώσεις ἐκ τῶν διαφόρων περιηγήσεων περιέγραψεν εἰς ἔργα «Τέσσαρες μῆνες ἐν Μαυροβουνίῳ» (1841), «Ταξίδια εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀφρικὴν» (1849), «Ταξίδιον εἰς Κίναν» (1853), «Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος 1853—1854» κλπ. σ. κ. π.

Κοβαλίτσα */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμενον ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χαϊδὰρ-πασᾶ—Ἐσκῆ-σεχὴρ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἴν-Εὐνοῦ (Βιθυνία).

—*/Στρατ. Ἱστορ./* Ἡ Κοβαλίτσα κατέστη ὀνομαστὴ ἐκ τῆς στρατιωτικῆς σημασίας καὶ ἀξίας τοῦ παρ' αὐτῇ ὑψώματος, ὅπερ, κείμενον νοτίως τῆς στενωποῦ Καρᾶ-σοῦ, δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Χαϊδὰρ-Πασᾶ—Ἐσκὶ-Σεχὶρ καὶ ἡ ἁμαξιτὸς Προύσης—Ἐσκὶ Σεχίρ, φράσσει τὴν νοτίαν αὐτῆς ἔξοδον, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ στόμια τῶν στενωπῶν Μουρατλὰρ καὶ Καντιλί, δι' ὧν ἄγουσιν ὁδεύσεις ἡμιονικαὶ ἀπὸ Ἴνεγκιολ καὶ ἀπὸ Κιουταχείας πρὸς Ἴν-Εὐνοῦ. Τὸ ἐπικαιρον τῆς τοποθεσίας ταύτης ἐξετιμήθη κατ' ἐπανάληψιν καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς: 1) Τῷ 1099 συνήφθη ἐνταῦθα μάχη μεταξὺ σταυροφόρων, ὑπὸ τὸν Βοημοῦνδον, καὶ τῶν Σελτζούκων Τούρκων ὑπὸ τὸν Ἀρσλάν, καθ' ἣν οἱ τελευταῖοι ἡττήθησαν. 2) Τῷ 1920 (24-28 Δεκεμβρίου) τὸ ὕψωμα τῆς Κοβαλίτσης ἀπετέλεσεν ὡσαύτως τὸν περιμάχητον χῶρον μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης καὶ ὁμάδος μεραρχιῶν (24ης, 4ης καὶ 11ης, 1ης καὶ 61ης καὶ μεραρχίας ἱππικοῦ) τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ μεραρχία Ἀρχιπελάγους τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης ἐπιτεθεῖσα, κατώρθωσε νὰ ἐκτοπίσῃ τὰς περὶ τὴν Κοβαλίτσαν τουρκικὰς δυνάμεις δι' ἑλιγμοῦ, ὃν ἐπεχείρησε διὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς πτέρυγος, πρὸςΠοριά, ἐξαναγκάσασα αὐτὰς νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐπὶ ἑτέρας ἀμυντικῆς τοποθεσίας, ἀνατολικώτερον κειμένης, Τσοκοὺρ Χισσὰρ—Ὀκλοῦ Μπαλῆ. Ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα στρατοῦ Σμύρνης σπουδαίας ὑποστὰν φθορὰς καὶ κρῖναν ὡς ἐκπληρωθέντα τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιθετικῆς ἀναγνωρίσεως, ἣν ἐξετέλει, ἀπεχώρησεν, ἐπανελθὸν εἰς τὴν ἀνατολικῶς τῆς Προύσης ὀχυρωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀμυντικὴν τοποθεσίαν. 3) Τῷ 1921 (14-19 Μαρτίου) τὸ ἑλληνικὸν Γ' σῶμα στρατοῦ ἐκ τῶν III, VII καὶ X μεραρχιῶν καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, προελάσαν ἐκ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἀνατολικῶς τῆς Προύσης, προσέβαλε τὴν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν, τὴν ἐρειδομένην ἐπὶ τῶν σημείων, Κοβαλίτσα-Τσεπνὶ-Ἀβγκίν, καὶ ἣν κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι ἐν πρώτῃ μὲν γραμμῇ διὰ τῶν 1ης, 61ης, 24ης, 4ης καὶ 11ης μεραρχιῶν πεζικοῦ καὶ τοῦ τάγματος ἀσφαλείας τῆς τουρκικῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ἐν ἐφεδρείᾳ δ' ὀπίσω διὰ τῆς 5ης μεραρχίας Καυκάσου καὶ τῶν 1ης καὶ 3ης μεραρχιῶν ἱππικοῦ καὶ ἑνὸς συντάγματος μηχανικοῦ. Μετὰ σκληρὸν πολυήμερον ἀγῶνα εἶχε μὲν κατορθώσει τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ νὰ καταλάβῃ διὰ τῆς VII αὐτοῦ μεραρχίας τὸ ἰσχυρὸν συγκρότημα ἔργων τῆς Κοβαλίτσης, καὶ διὰ τῆς X αὐτοῦ μεραρχίας τὴν ὠχυρωμένην γραμμὴν τοῦ Τσεπνί, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους εἶχον παραμείνει εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων αἱ πολλαπλαῖ γραμμαὶ χαρακωμάτων τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἀβγκίν, μὴ δυνηθείσης τῆς III μεραρχίας νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Τέλος ἐξ αἰφνιδιαστικῆς περὶ τὰ ἐξημερώματα τῆς 18 Μαρτίου 1921 ἐνεργείας τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ προηγμένου συντάγματος πεζικοῦ τῆς X μεραρχίας, ἀνατολικῶς τοῦ Τσεπνί, ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη ν' ἀποσυρθῇ αὕτη τῇ 19 Μαρτίου 1921 ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Καρᾶ Μπακίρ, δυτικώτερον, ὁπότε καὶ ἡ III μεραρχία ἀπεχώρησεν εἰς Γενίκιοϊ (Α. τοῦ Μπιλετζίκ). Τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ κατόπιν προηγουμένης ἐγκρίσεως καὶ τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ἐπάνοδον τοῦ σώματος στρατοῦ εἰς τὰς ἀνατολικῶς τῆς Προύσης θέσεις ἐξορμήσεως αὐτοῦ. Οἱ Τοῦρκοι ἐτήρησαν μόνον ἁπλῆν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀποχωροῦντος Γ' σώματος στρατοῦ καὶ ἐνεργοῦντες δι' ἐσωτερικῶν γραμμῶν ἐσπευσμένως κατηύθυναν τὸ μεῖζον μέρος τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων πρὸς Τουμλοῦ Μπουνάρ, προτιθέμενοι ν' ἀποκόψωσι τὰς μετὰ τοῦ Οὐσὰκ συγκοινωνίας τοῦ Α' ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ, ὃ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε προελάσει πρὸς Ἀφιὸν Καρᾶ Χισάρ. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος, τῶν Τούρκων ἀποκρουσθέντων ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῆς II μεραρχίας, ἐνεργησάσης κατὰ πρωτοβουλίαν τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς ἐν Τουμλοῦ Μπουνὰρ (25—28 Μαρτίου 1921). —4) Τῇ 21ῃ Αὐγούστου 1922 τὸ ἑλληνικὸν Γ' σῶμα στρατοῦ, ὑποχωροῦν, κατόπιν διαταγῆς, ἀπὸ τοῦ Ἐσκὶ-Σεχὶρ πρὸς Προῦσαν καὶ κατέχον τὴν Κοβαλίτσαν διὰ τῆς X μεραρχίας αὐτοῦ, ἀπέκρουσεν ἐπιτυχῶς τουρκικὴν ἐπίθεσιν καὶ ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς δυσμὰς ἀποχώρησιν αὐτοῦ.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Κόβαλοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Δαίμονες τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λατρείας, ἀναφερόμενοι παρ' Ἀριστοφάνει (Ἱππ. 635) μετ' ἄλλων θεοτήτων. Ὁ Ἁρποκρατίων ὁρίζει αὐτοὺς ὡς «δαίμονάς τινας σκληροὺς περὶ τὸν Διόνυσον», φαίνεται δὲ ὅτι ἡ λέξις σχετίζεται μὲ τὰς λέξεις *κοάλεμος* καὶ *κῶμος* (ἐξ οὗ ἡ *κωμῳδία*), δι' ὃ παρ' Ἀριστοτέλει κόβαλος ὀνομάζεται ὁ μιμητὴς καὶ ἀλλαχοῦ *κοβαλεία* ἡ μίμησις. Παρ' Ἀριστοφάνει ἡ λέξις πολλαχοῦ φέρεται σημαίνουσα τὸν ἀπατεῶνα, κακόβουλον, πανοῦργον, ὑβριστὴν καὶ φλύαρον, ὑπῆρχε δὲ καὶ ῥῆμα *ἐκκοβαλικεύειν*, σημαῖνον ἀπατᾶν, λῃστεύειν καὶ παραλογίζεσθαι. π. Ν. π.

Κόβκλον */Γεωγρ./*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ὀργάνης τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 81.

Κοβάλσκι, *Μαριὰν Ἀλμπέρτοβιτς*. Ρῶσος ἀστρονόμος (1821—1884). Ἀποφοιτήσας τῆς μαθηματικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως, μετέσχεν ἀποστολῆς τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορικῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας εἰς τὰ Οὐράλια ὄρη. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεών του ἐξέδωκεν εἰς τὸ βιβλίον «Βόρεια Οὐράλια καὶ ἡ παράκτιος ὀροσειρὰ Παϊ-Χόϊ» (1853 εἰς ρωσικὴν καὶ γερμανικήν). Τῷ 1850 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀστρονομίας εἰς Καζάν, διατηρήσας αὐτὴν μέχρι θανάτου. Ἄλλα ἔργα του: «Recherches sur le mouvement de Neptune, suivies des tables de cette planète» (Καζὰν 1855), «Recherches Astronomiques de l'Observatoire de Kasan», (1859), «Observations des étoiles de la zone enfre 75° et 80° de déclinaison boréale» (1885). σ. κ. π.

κοβαλτάνθη (ἡ)· βλ. *ἐρυθρίτης*.

κοβαλτίνης (Kobaltin), ἢ ***κοβαλτίτης*** (Kobaltit) */Ὀρυκτολ./*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν ἕνωσιν τοῦ κοβαλτίου μετὰ θείου καὶ ἀρσενικοῦ τοῦ τύπου CoAsS. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν ἑξαεδρικὴν καὶ ἀπαντᾷ εἰς κοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Εἶναι εὔθραυστος μὲ θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, ἔχει δὲ σκληρότητα $5\,^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 6—6,40, λάμψιν μεταλλικήν, χρῶμα ἀργυρόλευκον ἢ ἐρυθρότεφρον καὶ κόνιν μαύρην. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον μετάλλευμα τοῦ κοβαλτίου ἀλλ' εἰς μικρὰς ποσότητας, εὑρίσκεται δὲ μετ' ἄλλων παραπλησίων ἑνώσεων ὡς καὶ αὐτοφυοῦς ἀργύρου καὶ βισμουθίου παρὰ τὸ Annaberg καὶ Scheeberg εἰς τὰ Erzgebirge, ἀφθονώτερος παρὰ τὸ Temiskaming εἰς τὸ Kobaltdistrikt τοῦ Καναδᾶ, προσέτι δὲ ἐντὸς γνευσίων καὶ μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων κ. ἀ. Γ. Β.

κοβάλτιον */Χημ./*. Χημικὸν στοιχεῖον, ἔχον σύμβολον C_0, ἀτομικὸν βάρος 58,97 καὶ ἀτομικὸν ἀριθμὸν 27. Εἶναι ἰσχυρῶς στιλπνὸν μέταλλον τοῦ χρώματος στιλβωθέντος χάλυβος, σκληρότερον καὶ στερεώτερον τοῦ σιδήρου. Τήκεται εἰς 1464° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος 8,6—8,8. Ὅπως ὁ σίδηρος καὶ τὸ νικέλιον, εἶναι ἐπίσης τὸ κοβάλτιον μαγνητικὸν καὶ δύναται καλῶς νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς παρασκευὴν μαγνητῶν. Εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 1150° χάνει αἰφνιδίως τὴν μαγνητικότητά του. Εἰς λεπτοτάτην μορφήν, ὡς λ. χ. δι' ἀναγωγῆς δι' ὑδρογόνου ἢ δι' ἄνθρακας, εἶναι πυροφόρον. Τὸ κοβάλτιον εἶναι λίαν σκληρόν, διὰ προσθήκης ὅμως μαγνησίου εἰς ποσότητα 0,125 % καθίσταται ἐν θερμῷ καλῶς σφυρηλατήσιμον καὶ προσόμοιον κατὰ τὴν λευκότητα καὶ στιλπνότητα πρὸς τὸ νικέλιον. Προσμίξεις δι' ἄλλων μετάλλων καὶ εἰδικῶς διὰ νικελίου ἐπηρεάζουν πολὺ τὰς ἰδιότητας καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κοβαλτίου, ἐνῷ ἀντιθέτως τὸ νικέλιον καὶ διὰ σημαντικῆς προσμίξεως καβαλτίου δὲν ὑφίσταται ἐπιβλαβῆ ἐπίδρασιν. Τὸ κοβάλτιον δὲν μεταβάλλεται διὰ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὕδατος, ὑπὸ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ καὶ θειικοῦ ὀξέος δυσκόλως προσβάλλεται, ὑπὸ ἀραιοῦ δὲ νιτρικοῦ ὀξέος διαλύεται πρὸς νιτρικὸν κοβάλτιον. Τὸ κοβάλτιον δὲν ἀνήκει εἰς τὰ συχνάκις ἀπαντῶντα ἐν τῇ φύσει μέταλλα καὶ σπανιώτατα ἀπαντᾷ εἰς μεγάλας ποσότητας. Συνοδεύει δὲ πάντοτε τὰ ὀρυκτὰ τοῦ νικελίου, ὅπως καὶ ἀντιθέτως τὸ νικέλιον συνοδεύει πάντοτε τὰ ὀρυκτὰ τοῦ κοβαλτίου. Ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει εὑρίσκεται μόνον εἰς τὸν μετεωρικὸν σίδηρον. Ὡς ὀρυκτὰ τοῦ κοβαλτίου σημαντικὰ ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως διὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ κοβαλτίου εἶναι ὁ *σμαλτίνης*, ὁ *κοβαλτίνης* καὶ ὁ *ἀσβολάνης*.

Τὸ μεταλλικὸν κοβάλτιον παρασκευάζεται δι' ἀναγωγῆς δι' ὑδρογόνου ἢ δι' ἀργιλλίου τοῦ ὀξειδίου τοῦ κοβαλτίου, ὅπερ λαμβάνεται διὰ φρύξεως καὶ ἄλλων χημικῶν κατεργασιῶν τῶν θειούχων καὶ ἀρσενικούχων μεταλλευμάτων αὐτοῦ. Περαιτέρω δύναται νὰ παρασκευασθῇ καὶ δι' ἠλεκτρολύσεως τῶν ἁλάτων αὐτοῦ, ὡς καὶ διὰ καταβυθίσεως διὰ ψευδαργύρου.

Τὸ μεταλλικὸν κοβάλτιον μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεως τῶν μεγάλων κοιτασμάτων τοῦ ἀσβολάνη ἐν Νέᾳ Καληδονίᾳ καὶ Καναδᾷ δὲν εἶχε μεγάλην πρακτικὴν χρησιμοποίησιν, κατόπιν ὅμως ἔτυχε τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ ἐπεδιώχθη ἡ χρησιμοποίησίς του λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτοῦ σκληρότητος καὶ τῆς σκληρότητος ἣν προσδίδει εἰς τὰ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἄλλων μετάλλων κράματα. Οὕτω κρᾶμα αὐτοῦ μετὰ 10—15 % χρωμίου χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὸ ὄνομα *στελλίτης* πρὸς κατασκευὴν χειρουργικῶν ἐργαλείων, ἐκ σιδηρομιγοῦς δὲ στελλίτου κατασκευάζονται μαχαίρια, μαγνῆται κλπ., ἐκ σιδηρομιγοῦς δὲ καὶ βολφραμιομιγοῦς στελλίτου κατασκευάζονται σκληρότατα γλύφανα (fraises) διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ χάλυβος. Γενικῶς κράματα κοβαλτίου μετὰ χρωμίου, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀντοχῆς των χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κατασκευὴν ὡρισμένων τεμαχίων μηχανημάτων. Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

—*[Φαρμ.]* Τὰ ἅλατα τοῦ *κοβαλτίου* εἶναι λίαν τοξικά, κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι, τὰ δὲ ζῷα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνίενται διαλύματα τῶν ἁλάτων αὐτῶν θνῄσκουσι μετὰ φαινομένων φλεγμονῆς τῶν ἐντέρων, σπασμῶν καὶ κεντρικῆς παραλύσεως. Θεραπευτικῶς αἱ ἑνώσεις τοῦ κοβαλτίου δὲν εὑρίσκουν σχεδὸν ἐφαρμογήν, διὸ καὶ οὐδεμία τούτων περιλαμβάνεται εἰς τὰς διαφόρους φαρμακοποιίας. Τὸ νιτρικὸν κουβάλτιον

$$C_0(NO_3)_2+6H_{20}$$

εὗρεν ἐφαρμογὴν κατὰ τῶν δηλητηριάσεων δι' ὑδροκυανικοῦ ὀξέος. Διαλύματα αὐτοῦ $^1/_2$ — 1% εἶναι ἀβλαβῆ διὰ τὸν ὀργανισμόν, δύνανται δὲ 20-30 κ. ἐκ. τούτων νὰ ἐγχυθῶσιν ὑποδορίως, ἐνῷ συγχρόνως νὰ παρέχωνται ἐσωτερικῶς τὰ αὐτὰ ποσά. Κατὰ τὸν Haselhoff ἀπορρίμματα ὑδάτων περιέχοντα ἑνώσεις κοβαλτίου εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπιβλαβῆ διὰ τὰ φυτά, 1—2 χιλγρ ἅλατος κοβαλτίου εἰς 1 λίτρον ὕδατος δρῶσι δηλητηριωδῶς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρετηρήθη ὅτι τὰ ἅλατα τοῦ κοβαλτίου, ἐν συνδυασμῷ ἰδίᾳ μεθ' ἑνώσεων τοῦ σιδήρου, δρῶσιν ἐντόνως κατὰ τῶν γονοκόκκων. Κ. Γ. Μ.

— ***κοβαλτίου ἑνώσεις*** */Χημ./*. Τὸ κοβάλτιον σχηματίζει ἑνώσεις ὡς διατομικὸν καὶ ὡς τριατομικὸν στοιχεῖον. Τὰ ἅλατα σχηματίζονται διὰ διαλύσεως τοῦ μετάλλου ἢ τοῦ ὀξειδυλίου, ἢ τοῦ ὑδροξειδίου ἢ τῶν ἀνθρακικῶν ἁλάτων εἰς ὀξέα ἢ διὰ διπλῆς ἀντικαταστάσεως. Τὰ διαλύματα αὐτῶν ἐρυθραίνουσι τὸ ἡλιοτρόπιον. Τὰ ἀδιάλυτα ἅλατα εἶναι κερασέρυθρα ἢ ἰώδη, τὰ δὲ διαλυτὰ εἶναι ὡς ἔνυδρα ροδέρυθρα ἕως καρμινέρυθρα, ὡς ἄνυδρα δὲ ἰόχροα ἢ κυανᾶ. Αἱ ἑνώσεις τοῦ κοβαλτίου βάπτουν τὸν μαργαρίτην τοῦ βόρακος ἢ τοῦ φωσφορικοῦ νατρίου κυανοῦν. Τὰ διαλυτὰ ἅλατα τοῦ κοβαλτίου παρέχουσι μετ' ὀξαλικοῦ ὀξέος, καλιοκυανιδίου καὶ καλιοσιδηροκυανιδίου ἰζήματα ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ἁλάτων· μετὰ θειούχου ἀμμωνίου παρέχουσι μέλαν θειοῦχον κοβάλτιον. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ κίτρινον ἵζημα, ὅπερ προκύπτει διὰ νιτρώδους καλίου, τὸ νιτρῶδες καλιοβάλτιον (διαφορὰ ἀπὸ τοῦ νικελίου). Τὸ κοβάλτιον προσδιορίζεται ποσοτικῶς εἰς τὰς ἑνώσεις του διὰ καθιζήσεως ἐκ τῶν διαλυμάτων του δι' ἀλκαλίων καὶ ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου (ἢ βρωμιούχου ὕδατος) ὑπὸ τὴν μορφὴν ὀξειδίων καὶ ἀναγωγῆς τούτων διὰ ρεύματος ὑδρογόνου πρὸς μέταλλον ἢ δι' ἠλεκτρολυτικῆς καθιζήσεως

Digitized by Google

τοῦ μετάλλου. Αἱ ἑνώσεις τοῦ κοβαλτίου χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων τοῦ κοβαλτίου, ὡς χρώματα τῆς κεραμεικῆς καὶ περαιτέρω εἰς μικρὰ ποσὰ εἰς τὴν γαλβανοτεχνικήν.

Τὰ ἅλατα τοῦ τριατομικοῦ κοβαλτίου εἶναι γνωστὰ μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν συμπλόκων ἁλάτων, ὡς τὸ κοβαλτιοεξανιτρῶδες κάλιον $K_3Co(NO_2)_6 + 3H_2O$. Ἐπίσης γνωστὸν ἅλας τοῦ τριατομικοῦ εἶναι καὶ τὸ ὑδροξείδιον $Co(OH)_3$. Τὸ ἄτομον τοῦ κοβαλτίου κέκτηται τὴν ἰδιότητα νὰ ἑνοῦται ἀπ' εὐθείας μετὰ μονατομικῶν ριζῶν ἢ στοιχείων, ὡς ἡ $-NO_2$, ἡ NH_3 κλπ. καὶ νὰ σχηματίζῃ πολυπλόκους κοβαλτιοαμμωνιακὰς ἑνώσεις, εἰς τὰς ὁποίας συμμετέχει ὡς ἑξατομικόν.

Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν ἑνώσεων τοῦ κοβαλτίου εἶναι: Τὸ *ὀξικὸν κοβάλτιον*. $Co(C_2H_3O_2)_2 + 4H_2O$, τὸ *ἀρσενικικὸν κοβάλτιον* $Co_3(AsO_4)_2 + 8H_2O$ ἀπαντῶν ἐν τῇ φύσει ὡς ἐπάνθισμα κοβαλτιούχων μεταλλευμάτων, τὸ *ἀνθρακικὸν κοβάλτιον* $CoCO_3 + 6H_2O$, τὸ *χλωριοῦχον κοβάλτιον* $CoCl_2 + 6H_2O$, τὸ *κυανιοῦχον κοβάλτιον* $Co(CN)_2 + 3H_2O$, τὸ *νιτρικὸν κοβάλτιον* $Co(NO_3)_2 + 6H_2O$, τὸ *κοβαλτιοεξανιτρῶδες κάλιον*, σύμπλοκον ἅλας τοῦ τριατομικοῦ κοβαλτίου, τοῦ τύπου $K_3Co(NO_2)_6 + 3H_2O$, τὸ *ὀξαλικὸν κοβάλτιον* $CoC_2O_4 + 2H_2O$, τὰ *ὀξείδια τοῦ κοβαλτίου*, ὧν διακρίνομεν τρία, ἤτοι: α') τὸ ὑποξείδιον τοῦ κοβαλτίου CoO, ἀνοικτοπρασίνην κόνιν, β') τὸ ὀξείδιον τοῦ κοβαλτίου Co_2O_3 φαιομέλαιναν κόνιν καὶ γ') τὸ μαγνητικὸν ὀξείδιον τοῦ κοβαλτίου Co_3O_4, ἐπίσης φαιομέλαν, τὸ *θειικὸν κοβάλτιον* $CoSO_4 + 7H_2O$ καὶ τὸ *θειοῦχον κοβάλτιον* CoS. Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

—κοβαλτίου *χρώματα [Χημ.]*. Πολλαὶ ἐκ τῶν ἑνώσεων τοῦ κοβαλτίου χρησιμοποιοῦνται ὡς χρώματα πρὸς χρῶσιν τῆς ὑάλου, ὡς χρώματα τῆς κεραμεικῆς, πρὸς χρῶσιν χάρτου ταπετσαρίας κλπ. Οὕτω διὰ συντήξεως ποτάσσης μετὰ χαλαζιακῆς ἄμμου τῇ προσθήκῃ ὀξειδίου ἢ ὑποξειδίου τοῦ κοβαλτίου λαμβάνεται ὑπέροχον κυανοῦν χρῶμα, τὸ *σμάλτον* (κυανοῦν τοῦ κοβαλτίου, ὕαλος κοβαλτίου, κυανοῦν χρῶμα ὑάλου, κυανοῦν τοῦ Κάϊζερ, κυανοῦν τοῦ βασιλέως, ἀζουροκυανοῦν κλπ.), συνιστάμενον ἐκ πυριτικοῦ καλιοκοβαλτίου, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν κεραμευτικὴν καὶ τὴν ὑαλουργίαν πρὸς χρῶσιν τῆς ὑάλου, τοῦ σμάλτου καὶ τῆς πορσελλάνης, ὡς λίαν ἀνθεντικὸν καὶ ἀμετάβλητον εἰς τὰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας χρῶμα. Ἕτερα χρώματα τοῦ κοβαλτίου εἶναι: τὸ *ἀνοικτὸν ἰῶδες τοῦ κοβαλτίου*, λαμβανόμενον διὰ διαπυρώσεως ἀρσενικικοῦ κοβαλτίου, τὸ *κυανοῦν τοῦ κοβαλτίου* (ἢ οὐλτραμαρίνη τοῦ κοβαλτίου ἢ κυανοῦν τοῦ βασιλέως ἢ βιενναῖον κυανοῦν ἢ κυανοῦν τοῦ Thénard ἢ κυανοῦν τοῦ Leithner ἢ κυανοῦν τοῦ Dumonts), ὅπερ εἶναι ἕνωσις τοῦ ὑποξειδίου τοῦ κοβαλτίου μετ' ἀργίλλου, τὸ *φαιὸν τοῦ κοβαλτίου*, λαμβανόμενον διὰ πυρώσεως μίγματος ἐκ θειικοῦ σιδήρου καὶ θειικοῦ ἀμμωνίου, τὸ *κίτρινον τοῦ κοβαλτίου* (ἢ χρυσολίνη ἢ ἰνδικὸν κίτρινον ἢ ἅλας τοῦ Fischer), ὅπερ εἶναι τὸ κοβαλτιοεξανιτρῶδες κάλιον, τὸ *ροδέρυθρον τοῦ κοβαλτιομαγνησίου*, λαμβανόμενον διὰ πυρώσεως ἀνθρακικοῦ μαγνησίου μετὰ νιτρικοῦ κοβαλτίου, τὸ *πράσινον τοῦ κοβαλτίου* (ἢ πράσινον τοῦ Rinmann ἢ πράσινον κιννάβαρι ἢ πράσινον τῆς Σαξωνίας ἢ πράσινον τοῦ ψευδαργύρου), λαμβανόμενον διὰ καθιζήσεως διαλύματος χλωριούχου κοβαλτίου καὶ χλωριούχου ψευδαργύρου δι' ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ διαπυρώσεως τοῦ ἰζήματος, τὸ *τουρκικὸν πράσινον*, λαμβανόμενον διὰ διαπυρώσεως μίγματος ἀργίλλου, ὑδροξειδίου τοῦ χρωμίου καὶ ἀνθρακικοῦ κοβαλτίου κλπ. Σ. Γ.

κοβαλτομηνίτης (ὁ) (Kobaltomenit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτόν, ἀποτελοῦν πιθανῶς σεληνιακὸν ἅλας τοῦ κοβαλτίου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς μικρὰ κρυστάλλια μὲ χρῶμα ροδακινόχρουν ἕως αἱματέρυθρον. Γ. Β.

Κοβανοὺζ(ι) *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν ἄλλοτε χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας 'Αμασείας, ἔχον περὶ τοὺς 150 κατοίκους. Σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ Τούρκων.

Κοβαρέσμιοι (οἱ). Λαὸς τῆς κεντρικῆς 'Ασίας, ὅστις ἔφυγε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τατάρων ὑπὸ τὸν Τσεγκὶς Χὰν καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὴν Μικρασίαν καὶ τὴν Β. Συρίαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Βαρβακάν. Τελείως βάρβαροι καὶ αἱμοχαρεῖς, ἔσπειραν τὸν τρόμον καὶ τὸν ὄλεθρον. Τότε τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην κατεῖχον κατὰ τμήματα διάφοροι Μουσουλμᾶνοι ἐμίραι καὶ ἱππόται Χριστιανοί. Τῷ 1243, οἱ ἐμίραι Δαμασκοῦ, Κεράκ καὶ 'Εμέσσης συνησπίσθησαν κατὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου καὶ συνῆψαν συμμαχίαν μετὰ τῶν ἱπποτῶν, εἰς οὓς ὑπεσχέθησαν πλὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς Γαλιλαίας καὶ μέρος τῆς Αἰγύπτου, ἂν ἐπετύγχανεν ἡ κοινή των ἐνέργεια. 'Αλλ' ὁ σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τοὺς Κοβαρεσμίους, ἐκχωρήσας εἰς αὐτοὺς τὴν Παλαιστίνην. Εἴκοσι χιλιάδες ἱππέων τῶν ἀγρίων τούτων ὀρδῶν δῃώσαντες τὴν Τρίπολιν καὶ τὴν Γαλιλαίαν ἔφθασαν ἐνώπιον τῶν Ἱεροσολύμων (1244). Ἡ ὀλιγάριθμος φρουρὰ μετὰ τῶν κατοίκων ἀπεχώρησεν ἐγκαίρως, καὶ οἱ Κοβαρέσμιοι εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἀμαχητί. Εὑρόντες μόνον γέροντας καὶ ἀσθενεῖς, ἀνεπέτασαν εἰς τὰς ἐπάλξεις χριστιανικὰς σημαίας καὶ ἤρχισαν γενικὴν κωδωνοκρουσίαν. Ἑπτὰ χιλιάδες τῶν φυγάδων ἀπατηθέντες ἐπέστρεψαν καὶ κατεσφάγησαν. Οἱ τάφοι ἀνεσκάφησαν, ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας καὶ οἱ εἰσβολεῖς προήλασαν πρὸς Ν. Τότε οἱ Ναΐται καὶ οἱ 'Ιωαννῖται συνηνώθησαν, ἐστρατολόγησαν καὶ ἐκάλεσαν τοὺς συμμάχους ἐμίρας πρὸς συντριβὴν τῶν Κοβαρεσμίων. Μάτην οἱ ἐμίραι ἀπεδοκίμαζον τὴν ἐπίθεσιν, συνιστῶντες τὴν κατάληψιν ἐπικαίρων σημείων. Ὁ Λατῖνος πατριάρχης ἐπέμενεν εἰς ἄμεσον ἐπίθεσιν. Ἡ μάχη, διεξαχθεῖσα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Γάζης, ἀπέβη πανωλεθρία διὰ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους. Οἱ διασωθέντες κατέφυγον εἰς Πτολεμαΐδα (Ἄκρην). Οἱ Αἰγύπτιοι κατέλαβον τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' οἱ Κοβαρέσμιοι ἔμειναν ἀκόμη ἐπὶ μακρὸν δῃοῦντες τὴν Παλαιστίνην. Τῷ 1246 κατέλαβον τὴν Δαμασκόν, ἀλλ' ἐζήτησαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ὁ σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου συμμαχήσας τότε μετά τινων ἐμιρῶν τῆς Συρίας, τοὺς κατετρόπωσεν εἰς δύο μάχας (1247), καὶ ἔκτοτε δὲν ἀναφαίνονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιστίνης. Γ. Λ. Α.

Κοβαρρουμπίας, ὑ ***Λεΰβα*** (Covarrubias y Leyva), ***Διέγος***. Ἱσπανὸς νομοδιδάσκαλος (1512—1577). Κατ' ἀρχὰς ἐδίδαξε τὸ κανονικὸν δίκαιον εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαλαμάγκας, διετέλεσεν ἀκολούθως δικαστὴς εἰς πλείστας πόλεις καὶ τῷ 1549 διωρίσθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἁγίου Δομινίκου, ἐπεφορτίσθη ν' ἀναδιοργανώσῃ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαλαμάγκας, μετέσχε τῆς συνόδου τῶν τριάκοντα καὶ διετέλεσε πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς Καστίλλης καὶ ἀκολούθως πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους. 'Εκ τῶν ἔργων του ἄξια λόγου εἶναι: «Epitome de sponsalibus et matrimonio», «Variarum ex jure pontificio, regio et cœsareo jure resolutionum». Μ. Ν. Δ.

Κόβας, ***'Αλέξανδρος***. 'Αγωνιστὴς ἐκ Χίου, μόλις διαφυγὼν ἐκ τῆς σφαγῆς τοῦ 1822. 'Επολέμησε γενναιότατα εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ 'Ιμπραήμ. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸ Κρεμμύδι. Ὁ ἀδελφός του *Νικόλαος* ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὰς 'Αθήνας τῷ 1827. Γ. Δ. Κ.

Κόβατα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Γεμουρᾶ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 25 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Ε. Ι. Χ.

Κοβάτσεφ. Βούλγαρος στρατηγός, διατελέσας κατὰ τὸν Βουλγαροτουρκικὸν πόλεμον 1912—1913 ἐν ἀρχῇ μὲν διοικητὴς τῆς 2ας μεραρχίας, τῆς δρασάσης εἰς δυτικὴν Θράκην, κατόπιν δὲ διοικητὴς τῆς 4ης στρατιᾶς (2α καὶ 7η μεραρχίαι) τῆς δρασάσης εἰς χερσόνησον Καλλιπόλεως. Κατὰ Μάϊον 1913 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἑλληνοσερβοβουλγαρικοῦ πολέμου 1913 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 4ης στρατιᾶς ἀπέναντι τῆς δεξιᾶς στρατιᾶς τῶν Σέρβων (τῆς 3ης), τῆς ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων. 'Επειδὴ ὅμως κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μπρεγαλνίτσα, καίτοι δρῶν ἐπιτυχέστατα ἐναντίον τῶν Σέρβων, ἐξηναγκάσθη ὅλως αἰφνιδίως νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς ἀνατολάς, λόγῳ τῆς ραγδαίας ἑλληνικῆς προελάσεως τῆς ἀπειλησάσης τὰς γραμμὰς συγκοινωνίας καὶ τὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ τῆς 4ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς, ἀντικατεστάθη ἀμέσως ἐν τῇ διοικήσει τῆς στρατιᾶς ταύτης, περιπεσὼν δ' ἔκτοτε εἰς δυσμένειαν δὲν ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κοβέγκιλες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ 'Ιουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

Κόβελ (Kowel) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἀπὸ τοῦ 1920, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τουρίγια καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λούμπλιν—Ρόβνο. Κάτ. 20.815. Εἶναι γεωργικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Ἡ πόλις κατελήφθη τῷ 1915 ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Θ. Κ.

κοβελλίνης (ὁ) (Cobellin ἢ Kupferindig) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν τῆς ὁμάδος τοῦ κινναβαρίτου, ἀποτελοῦν θειοῦχον ἕνωσιν τοῦ χαλκοῦ τοῦ τύπου CuS. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν κινναβαρίτην, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τεφρά, φυλλώδη, νεφροειδῆ καὶ στηλοειδῆ συσσωματώματα. Παρουσιάζει σκληρότητα $1\,^1/_2$—2, εἰδικὸν βάρος 4,67—4,68, λάμψιν ἡμιμεταλλικὴν στεατώδη καὶ χρῶμα κυανόμαυρον, ἢ τριβόμενον ἰνδικὸν κυανοῦν. Εὑρίσκεται μετ' ἄλλων θειούχων ἑνώσεων τοῦ χαλκοῦ ὡς προϊὸν μετουσιώσεως αὐτῶν, εἰς μεγαλύτερα δὲ ποσὰ ἐντὸς σχιστολίθων ἢ φλεβῶν παρὰ τὸ Sangerhausen, ἐν Χιλῇ, Βολιβίᾳ κ. ἀ. Γ. Β.

κοβελλίτης (ὁ) (Kobellit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν θειοῦχον ἅλας τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ἀντιμονίου. Ὁ χημικὸς αὐτοῦ τύπος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι $Pb_2(Bi, Sb)_2S_5$, ἤτοι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τύπον τοῦ κοβαλίτου, εἰς τὸν ὁποῖον μέγα μέρος τοῦ βισμουθίου ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἀντιμονίου. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 6,29—6,32, ἀπαντᾷ δὲ ἐν Vena τῆς Σουηδίας. Γ. Β.

Κοβέλλο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὡραῖος Μικρασιατικὸς ὅρμος, $3\,^1/_2$ μίλ. ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου *Μονοδένδρι* (ἢ τοῦ *Γέροντα*), ἀνοικτὸς πρὸς δυσμὰς (πλάτ. 37°24' $^2/_3$ Β., μῆκ. 27°15' $^1/_4$ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos Strait to Mandelyah gulf). 'Αμαξιτὸς ὁδὸς ἄγει εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς λόφους Ἱερούδα καὶ Δίδυμοι, ἐκεῖθεν δὲ εἰς ὅρμον Σκρόφα. Εἶναι ὁ *Πάνορμος* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Κόβεν - ***Γκάρντεν*** (Covent - Garden) *[Γεωγρ.]*. Συνοικία ἐν Λονδίνῳ, πρότερον καλουμένη *Κόνβεντ* (Convent) *Γκάρντεν*, ἐκ τοῦ κήπου, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο παρὰ τὸ ἀββαεῖον τοῦ Οὐεστμίνστερ. 'Εν αὐτῇ ὑπάρχει ὁμώνυμος πλατεῖα, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται ἡ ὁμώνυμος ἀγορὰ καὶ τὸ ὁμώνυμον θέατρον. Ἡ πλατεῖα καὶ τὸ ἐν αὐτῇ πάρκον κατεσκευάσθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐπὶ σχεδίων τοῦ Τζόνς, ἀρχιτέκτονος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου. Ἡ ἀγορὰ κατεσκευάσθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀγορὰ ὀπωρικῶν, λαχανικῶν καὶ ἰδίως ἀνθέων. Τὸ θέατρον ἐκτίσθη κατὰ πρῶτον τῷ 1732 καὶ ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὰς ὡς θέατρον ποικιλιῶν ὑπὸ τὸν περίφημον ἀρλεκῖνον Τζὼν Ρίτς. Κατόπιν ἐχρησιμοποιήθη ὡς δραματικὸν θέατρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπαίζοντο κυρίως τὰ δράματα τοῦ Σαίξπηρ. Τῷ 1808 τὸ θέατρον τοῦτο ἐκάη, τῷ δὲ 1809 ἐκτίσθη εἰς τὸν ἴδιον χῶρον νέον θέατρον, πολυτελέστατον, ἐν τῷ ὁποίῳ διέπρεψαν οἱ ὀνομαστότεροι Ἄγγλοι ἠθοποιοί, ὁ 'Ονόφφιγκτον, ὁ Κήμμπλ, ὁ Γκάρρικ, ὁ Μάκλιν, ὁ Μακρήντυ, ὁ Κὴν κτλ. Τῷ 1858 ἐκτίσθη τὸ σημερινὸν κτίριον τοῦ θεάτρου, ὅπερ θεωρεῖται ἐκ τῶν πολυτελεστέρων θεάτρων τοῦ κόσμου. Τὸ σημερινὸν θέατρον χρησιμοποιεῖται μόνον ὡς μελοδραματικὸν θέατρον, ἐν αὐτῷ δὲ ἐνεφανίσθησαν κατὰ καιροὺς οἱ μεγαλύτεροι ἀοιδοὶ τοῦ κόσμου, 'Αδελίνα Πάττι, Μάλιμπραν, Γκρίζι, Τρεμπέλλι, Νικολίνι, Τετραζίνι, Καροῦζο, Θωμᾶς Μπούρκ, Κλάρα Μπὸντ κτλ. Μ. Δ. Β.

κοβενάντ. Κατὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Α' πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἐν τῇ πρεσβυτεριανῇ 'Εκκλησίᾳ τῆς Σκωτίας, ἠγέρθησαν πλεῖστοι ἐν Σκωτίᾳ (1637), οἵτινες συνελθόντες ἐν Γλασκώβῃ τῇ 28 Φεβρουαρίου τοῦ 1638 ἀπεφάσισαν νὰ διατηρήσωσι τὴν 'Εκκλησίαν αὐτῶν πρεσβυτεριανήν, ἀποδιώκοντες τοὺς ἐπισκόπους. Ἡ ἀπόφασις αὕτη διεμηνύθη εἰς ὅλην τὴν Σκωτίαν, οἱ δὲ ὑπογράφοντες αὐτὴν ὑπεχρεοῦντο εἰς ἐνεργὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς πρεσβυτεριανῆς ἐκκλησίας τῆς Σκωτίας. Ἡ ἀπόφασις αὕτη (τὸ national covenant ἢ convenant) ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς βουλῆς (τῇ 11 'Ιουνίου 1640) καὶ ἐπεκυρώθη ἔπειτα (1651) ὑπὸ τοῦ Καρόλου Β'.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ἀπεπειράθησαν οἱ Σκῶτοι νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἰσχὺν τοῦ κοβενὰντ καὶ εἰς τὴν 'Αγγλίαν. Αἱ πρῶται ἀπόπειραι αἱ γενόμεναι πρὸς τὴν βουλὴν καὶ ἔπειτα τὸν βασιλέα ἀπέτυχον. Τῇ 25 ὅμως Σεπτεμβρίου τοῦ 1643 ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου τὸ καλούμενον Solemn League and Covenant, ὅπερ ἐν τούτοις ἤρθη πάλιν ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου τῷ 1661 διατηρηθείσης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ μόνον ἐν Σκωτίᾳ. Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀπώλεσε τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ ἐν Σκωτίᾳ. Τότε ἐγένετο ἐν Σκωτίᾳ σχίσμα ὑπὸ τὸν Ριχάρδον Κάμερν, οὗτινος οἱ ὀπαδοὶ ἐφρόνουν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τοῦ θρόνου μόνον ἐφ' ὅσον ἐδέχετο τὸ κοβενὰντ τοῦτο. Κατὰ τὸ 1829 τέλος ἀμφότερα τὰ κοβενὰντ ἔχασαν καὶ ἐν Σκωτίᾳ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. Κ. Ι. Δ.

Κόβεντρυ (Coventry) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς 'Αγγλίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, παρὰ τὴν ὁμώνυμον διώρυγα καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σέρμπερν, εἰς ἀπόστασιν 175 χλμ. ΒΔ. Κάτ. 131.200. Ἔχει μεταλλουργεῖα, ἐργοστάσια ποδηλάτων, μηχανημάτων ἐκ χυτοσιδήρου, μεταξωτῶν, ὀνομαστῶν ὡρολογίων, τηλεβόλων καὶ ὀβίδων. 'Επίσης ἔχει διαφόρους ἀνωτέρας σχολὰς καὶ πολυτεχνεῖον. Εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς 'Αγγλίας καὶ ἕδρα ἐπισκόπου ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος. Κατ' ἔτος λαμβάνει χώραν ἐν αὐτῇ μεγάλη θρησκευτικὴ τελετὴ καὶ λιτανεία, ἔχουσα τὴν ἀρχήν της εἴς τινα θρῦλον (βλ. λ. *Γκοντίβα*). —2) Διῶρυξ τῆς 'Αγγλίας ἐν ταῖς κομιτείαις τοῦ Οὐάρικ καὶ τοῦ Στάφορντ. Ἔχει 60 χλμ. μῆκος καὶ 14 ὑδροφράκτας. Διέρχεται διὰ τῶν διωρύγων Ἄξφορντ, Ἄσμπυ, Φάρτσλεϋ καὶ Βιρμιγχάμης καὶ διὰ τῶν πόλεων Κόβεντρυ, Νούνκτον καὶ 'Αθερστον, καὶ ἑνοῦται πρὸς τὴν διώρυγα τοῦ Τρένκ. —3) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. 'Αμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ρὸντ-Ἄϊλαντ, παρὰ τὸν ποτα-

Digitized by Google

μὸν Πάουταξετ, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς κινητηρίου δυνάμεως εἰς τὴν πόλιν. Κάτ. 5.670. Ἔχει ἐργοστάσια βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ μηχανουργεῖα. Μ. Δ. Β.

Κόβερν, ἢ ***Κώβερυ*** (Cauvery) *[Γεωγρ.]*. Ἀγγλικὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ τῶν Ἰνδιῶν Χάβερυ, τοῦ *Χαβήρου* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.

Κόβητος, ἢ ***Κόβετος*** (Cobet), ***Κάρολος-Γαβριήλ.*** Ὀλλανδὸς φιλόλογος (1813—1889), εἷς τῶν μεγαλυτέρων ἑλληνιστῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου ἐν Λεύδῃ τῆς Ὀλλανδίας. Ἦτο κυρίως γραμματικὸς καὶ κριτικός, εἶχε δ' οἱονεὶ ἔμβλημα τὴν ῥήτραν «ratio est melior quam omnes grammatici», καταφρονεῖ δηλονότι τῆς παραδόσεως καὶ τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν ἀντιγράφων, ἐὰν εἰς τὴν παράδοσιν ἀντίκειται ἡ ratio. Ἀλλὰ σήμερον ἡ μέθοδος αὕτη δὲν θεωρεῖται ὡς ἀπολύτως ὀρθή· ἡ ratio, ἤτοι ὁ ὀρθὸς λόγος, δὲν δύναται πάντοτε νὰ διδάσκῃ ἡμᾶς οὔτε τί ἦτο δυνατόν, οὔτε τί δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Ἀπεστρέφετο σφόδρα τὴν περὶ τὰς ἐτυμολογίας διατριβήν, δι' ὃ ἔλεγε: «τοὺς τῶν ἐτυμολογούντων λόγους τοῖς τῶν ἀραχνῶν ὑφάσμασιν εἰκάσειεν ἄν τις, ὡς ὄντας οὐδὲν μὲν χρησίμους, πάνυ δὲ τεχνικούς» («Λόγ. Ἑρμ.» 1, 252). Ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ νεοφανὴς γλωσσολογία παρεῖχεν ἐνίοτε διδάγματα ἐτυμολογικὰ μὴ στηριζόμενα ἐπὶ τῆς παραδόσεως, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ γλωσσικῶν ἀρχῶν καὶ νόμων, ἕνεκα δὲ τούτου ἥκιστα πείθοντα, ὁ Cobet ἐξεδήλωσε τὴν ἀποστροφήν του καὶ ἀπὸ ταύτης.

Κάρολος Κόβητος.

Ἐπαναλαμβάνων τὴν περὶ ἐτυμολογίας γνώμην τοῦ Γαληνοῦ: «ἀλαζὼν ἐστι μάρτυρ ἡ ἐτυμολογία, πολλάκις μὲν ὁμοίως μαρτυροῦσα τοῖς τἀναντία λέγουσι τῶν ἀληθῶν, οὐκ ὀλιγάκις δὲ τοῖς ψευδομένοις μᾶλλον ἢ περ τοῖς ἀληθεύουσιν». Πρῶτον βιβλίον τοῦ Cobet κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἦτο ἡ «Ξενοφώντειος προσωπογραφία» (Prosopographia Xenophontea) τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν ἐν ἡλικίᾳ 23 ἐτῶν τῷ 1836· ἠκολούθησαν αἱ «Observationes criticae in Platonis comici reliquias» τῷ 1840. Τῷ 1846 διορισθεὶς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου ἀνέγνωσεν ἐναρκτήριον λόγον ἐπιγραφόμενον: «Oratio de arte interpretandi grammatices et critices fundamentis innixa primario philologi officio» διὰ τῆς πραγματείας ταύτης, ἥτις εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων, θεμέλια τῆς ἑρμηνευτικῆς θεωρεῖ τὴν γραμματικὴν καὶ τὴν κριτικήν. Τῷ 1852 ἐπεχείρησε μετὰ τριῶν μαθητῶν του τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιωνύμου καταστάντος φιλολογικοῦ περιοδικοῦ «Μνημοσύνης», τῆς ὁποίας ἡ ἔκδοσις ἔπαυσε τῷ 1862, ἐπανελήφθη δὲ τῷ 1873. Εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο κατεχώριζε τὰς πραγματείας αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι ὕστερον καὶ εἰς ἰδιαίτερα τεύχη ἐξεδίδοντο, οἷον τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Variae lectiones, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos» 1854. Τῷ 1866—1867 ἐξέδωκεν ἑλληνιστί, ἐν τῷ «Λογίῳ Ἑρμῇ» τοῦ Κόντου, ὅστις ὑπῆρξε μαθητής του, «Διορθωτικὰ εἰς τὰ τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως», πραγματείαν διδακτικωτάτην ἅμα καὶ χαριεστάτην. Βραδύτερον δὲ ἐξέδωκε: «Miscellanea critica» (1876), «Observationes criticae et palaeographicae ad Dionysii Halicarnassensis Antiquitates Romanas» (1877), «Collectanea critica» (1878). Ἐκ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἐξέδωκε 1) Ὑπερείδου: «Ὑπὲρ Εὐξενίππου πρὸς Πολύευκτον» (ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς «Μνημοσύνης»). 2) Ὑπερείδου: «Ἐπιτάφιον». 3) Φιλοστράτου: «Περὶ Γυμναστικῆς». 4) Ξενοφῶντος: «Κύρου Ἀνάβασις». 5) Ξενοφῶντος: «Ἑλληνικά». 6) Λυσίου: «Λόγους καὶ Ἀποσπάσματα» (1863). 7) Διογένην τὸν Λαέρτιον (Didot). Β. Φ.

Κοβὶλ (Coville), ***Ἀλφρέδος-Ἀλέξανδρος.*** Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1860. Διευθυντὴς τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τῆς Γαλλίας, παλαιογράφος, καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λυῶνος (1891—1896), καθηγητὴς εἰς τὸ λύκειον Καὲν (1883—1886). Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Οἱ καβοσιανοὶ καὶ τὸ διάταγμα τοῦ 1413», «Ἔρευναι ἐπὶ τῶν κρατῶν τῆς Νορμανδίας», «Οἱ Βαλουᾶ καὶ ὁ Ἑκατονταετὴς πόλεμος». Συνειργάσθη εἰς τὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λαβὶς ἐκδοθεῖσαν «Ἱστορίαν τῆς Γαλλίας».

Κοβιλὰμ (Covilham, ἢ Covilhao), ***Πέτρος.*** Διάσημος Πορτογάλος θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Μετέσχε τῶν πολέμων τῆς Καστιλλίας καὶ μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Κατὰ τὴν ἐν Ἀφρικῇ διαμονήν του ἡ ἐπιτυχὴς διεξαγωγὴ συνεννοήσεων καὶ σύναψις συνθηκῶν μετὰ τῶν βασιλέων τῶν Μαύρων, ἐπέσυραν τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ὅστις τὸν ὠνόμασεν ἀξιωματικὸν τοῦ οἴκου του καὶ τῷ ἀνέθεσε τὴν ἀποστολὴν ἐξευρέσεως ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας. Ἀναχωρήσας ἐκ Σανταρὲμ τῷ 1487 μετέβη διὰ Νεαπόλεως εἰς Ῥόδον καὶ διὰ Καΐρου εἰς Ἀραβίαν, Ἰνδοστὰν καὶ Μοζαμβίκην. Ἐπανελθὼν εἰς Κάϊρον, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀβησσυνίαν. Προηγουμένως ἀπέστειλε λεπτομερῆ ἔκθεσιν τοῦ ταξιδίου του εἰς τὸν βασιλέα, ἐν ᾗ περιέγραφε τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν Ἰνδιῶν, ὧν ἦτο ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος ἐπισκέπτης. Ἀφιχθεὶς εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν ἐγένετο μεγαλοπρεπῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ νεγκοὺς Ἰσκάντερ, ὅστις τὸν ἐπλήρωσε τιμῶν καὶ χρυσίου, ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ ἐξέλθῃ πλέον τῆς χώρας του, ἔνθα ἐνυμφεύθη καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος περὶ τὸ 1515 ἢ κατ' ἄλλους τῷ 1545. Κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονήν του διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Πορτογάλου βασιλέως, εἰς ὃν πλείστας παρέσχε πληροφορίας περὶ τῆς διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας, ἣν ἐγνώριζον οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Ἄραβες καὶ ἣν μετὰ δεκαετίαν περίπου (1497—1498) ἀνεκάλυψεν ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα. Γ. Ν. Ν.

Κοβίλιανη *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων χωρίου *Πολύλοφος* (βλ. λ.).

Κόβινγκτον (Covington) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Κεντώκυ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀχάϊο, ἀπέναντι τῆς Κινκιννάτης, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ γεφυρῶν. Κάτοικοι 58.000. Ἡ πόλις ἐξυπηρετεῖται διὰ διαφόρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἠλεκτρικῶν τροχιοδρόμων καὶ ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν τῶν λιμένων τοῦ Ὀχάϊο. Εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου, ἡ δὲ μητρόπολις αὐτῆς, γοτθικοῦ ῥυθμοῦ, θεωρεῖται ἓν τῶν ὡραιοτέρων κτιρίων ὁλοκλήρου τῆς πολιτείας. Ἔχει ἀξιόλογα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ νοσοκομεῖον τῆς Ἁγίας Ἐλισάβετ, τὸ γερμανικὸν καὶ τὸ προτεσταντικὸν ὀρφανοτροφεῖον, γηροκομεῖον κλπ. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον γεωργικὸν κέντρον ἐκτεταμένης περιφερείας, τὰ δὲ προϊόντα αὐτῆς περιλαμβάνουν καπνόν, βαμβακερά, μηχανήματα, εἴδη σχοινοπλεκτικῆς κλπ. —2) Πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Βιργινίας. Κάτοικοι 5.623. Ἀποτελεῖ σιδηροδρομικὸν κόμβον, κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἄνω Τζέϊμς μετὰ τοῦ Τζάκσον ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἀσπαλαχικῇ κοιλάδι. Ἀποτελεῖ κέντρον πολυσυχναστον λόγῳ τῶν θειούχων πηγῶν της. Δ. Σ. Δ.

Κόβιτσα *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Βαθύλακκος* (βλ. λ.).

Κόβνο, ἢ ***Κάουνας*** (Cowno, Kaunas) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τῆς Λιθουανίας ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Νιέμεν καὶ Βιλιγιὰ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καινιξβέργης—Βίλνας—Ῥίγας. Κάτοικοι 95.771, ὧν ὑπὲρ τὸ τρίτον Ἰουδαῖοι. Ἔχει δημαρχεῖον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος λουθηρανικὴν ἐκκλησίαν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τρεῖς μεγάλας ὀρθοδόξους ἐκκλησίας, καθολικὴν τοῦ 1471, συναγωγάς, ἱερατικὴν σχολήν, πολυτεχνεῖον, μουσεῖον, βιβλιοθήκην μὲ 60.000 τόμους κλπ. Διὰ τοῦ ποταμοῦ Νιέμεν, ὅστις εἶναι πλωτός, διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Πολωνίας. Ἐξάγει σιτηρά, ἄλευρα, κηρόν, ἡδύποτα, ζῦθον καὶ ξυλείαν καὶ εἰσάγει κυρίως γαιάνθρακας. Ἔχει ἐπίσης βιομηχανίαν γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ ἐργοστάσια μεταλλουργίας. Ἔχει στρατιωτικὸν καὶ ἐμπορικὸν ἀερολιμένα καὶ πομπὸν ἀσυρμάτου. Εἶναι πόλις ὠχυρωμένη δι' ἕνδεκα φρουρίων, συνδεομένων διὰ κυκλικῆς ὁδοῦ. Εἶναι πόλις παλαιά, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου φρουρίου Ῥίττερς-Βέρντερ, κτισθέντος ὑπὸ τῶν Τευτόνων τῷ 1391 καὶ τοῦ μοναστηρίου Ποζαΐσκυ-Οὐσπενσκ τῷ 1674. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1812 τὰ γαλλικὰ στρατεύματα τοῦ Ναπολέοντος διέβησαν τὸν Νιέμεν ἄνωθεν τοῦ Κόβνο, εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ γεγονότος ἐστήθη μνημεῖον ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης. Παρ' αὐτὴν οἱ Ῥῶσοι ἐνίκησαν τοὺς Πολωνοὺς τῷ 1831. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο τὸ θέατρον σφοδρῶν ἐπιθέσεων τῶν Γερμανῶν, οἵτινες κατέλαβον αὐτὴν μετὰ βομβαρδισμὸν 10 ἡμερῶν τῷ 1915. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ ἐγγύτατα τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου γερμανορωσικῆς μεθορίου μικρὸν ῥωσικὸν φρούριον τῆς *Κόβνο* ἦτο μεγάλης σημασίας κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἐν λόγῳ πολέμου, ἅτε ἐπικρατοῦν τῆς κοιλάδος τοῦ Νιέμεν καὶ προκαλύπτον τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Βίλνα-Λιμπάου, ἰδίως δὲ τὴν Βίλναν, ἀποτελοῦσαν κόμβον τῶν μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ῥωσικῶν συγκοινωνιῶν. Κατὰ τὴν μεγάλην πρὸς *Κουρλανδίαν* (βλ. λ.) γερμανικὴν προέλασιν τοῦ Ἰουνίου μέχρι Σεπτεμβρίου 1915, εἷς τῶν κυρίων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῶν Γερμανῶν ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ Κόβνο, καθ' ὅσον ἐπεκράτει παρ' αὐτοῖς ἡ ἀκράδαντος πεποίθησις ὅτι, διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, θὰ κατωρθοῦτο κατόπιν ἢ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπώθησις τῶν Ῥώσων πρὸς τὰ ἕλη τοῦ Πριπέτ, καὶ συνεπῶς ἡ ἀποκοπή των ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας των (*Hindenburg*, Aus meinem leben, 1920). Ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς 10ης γερματικῆς στρατιᾶς τοῦ φὸν Eichorn ἐναντίον τῆς ἀμυνομένης τὸ φρούριον τοῦτο ῥωσικῆς φρουρᾶς (ἀποτελούσης ἀνεξάρτητον ἀπόσπασμα). Κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον 1915 μετέφερον οἱ Γερμανοὶ πολυάριθμον βαρὺ πυροβολικὸν δυτικῶς τοῦ Κόβνο, ἐπωφεληθέντες τῆς παρεχομένης προκαλύψεως, ἐπιγείου τε καὶ ἐναερίου, ὑπὸ τῶν δυτικῶς αὐτοῦ μεγάλων δασῶν. Τὴν 8ην Αὐγούστου 1915 ἐξετελέσθη ἡ πρώτη προπαρασκευὴ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ, διαρκέσασα ἐπὶ διήμερον, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀνελήφθη ἐρρωμένη ἐπίθεσις ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, μὴ κατορθώσασα ὅμως τὸ ποθούμενον, μεθ' ὅλους τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας τῶν 12ης καὶ 13ης. Μετὰ νέαν δὲ προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ ἐξαιρετικῆς σφοδρότητος, κατώρθωσαν οἱ Γερμανοί, διὰ πολλαπλῶν ἐφόδων ἐκτελουμένων διὰ συμπαγῶν μαζῶν πεζικοῦ, νὰ καταλάβωσι τὸ φρούριον κατὰ τὴν νύκτα 17—18 Αὐγούστου, συλλαβόντες τότε περὶ τὰς 25.000 αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ πυροβόλα. Μεθ' ὅλην ὅμως τὴν κατάληψιν τοῦ Κόβνο, καὶ μετ' ὀλίγον τῆς Βίλνας, δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Γερμανοὶ νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸ σχέδιόν των, διότι οἱ Ῥῶσοι ἀντέταξαν, κατὰ τὴν πρὸς ἀνατολὰς ὑποχώρησίν των, σθεναρὰν ἄμυναν, ἧς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε νὰ ἐκκενωθῶσι μὲν πλεῖσται πόλεις, νὰ δοθῇ δὲ ὁ χρόνος, ὥστε νὰ διαρρεύσῃ καὶ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ σιδηροῦ κλοιοῦ ὁ κύριος ὄγκος τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κόβο. Ὄνομα ἰουδαϊκῆς οἰκογενείας καταγομένης ἐκ τῆς παρὰ τὸ Μιλάνον ὁμωνύμου ἰταλικῆς κώμης, ἧς τὰ μέλη διέπρεψαν ὡς λόγιοι καὶ ῥαββῖνοι. Ἐξ αὐτῶν μᾶλλον ἀξιόλογοι τυγχάνουν οἱ ἑξῆς: —1) ***Ἠλίας.*** Ἐχρημάτισε ῥαββῖνος Θεσσαλονίκης καὶ συνέθεσεν ὑπὸ τύπον ἐρωταποκρίσεων νομολογικὸν ἔργον, ἐκδοθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1739 ὑπὸ τὸν τίτλον «Meoroth hagedolim». Ἀπέθανε τῷ 1689. —2) ***Ἰωσήφ.*** Ῥαββῖνος Θεσσαλονίκης. Συνέγραψεν ἔργον νομολογικὸν περιεχομένου, ἐκδοθὲν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1744. —3) ***Ἰωσήφ.*** Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, ῥαββῖνος καὶ οὗτος Θεσσαλονίκης. Συνέγραψε «Ben purath jossef» (1797). —4) ***Ῥαφαήλ.*** Ῥαββῖνος Θεσσαλονίκης, συνέγραψε «Chajei Abraham» (1804). —5) ***Ἀσσήρ.*** Ἀρχιραββῖνος Θεσσαλονίκης (1799—1874). Ἐξέδωκε «schaar Ascher». —6) ***Ἰσαάκ.*** Γεννηθεὶς τῷ 1770 ἀπέθανε τῷ 1854 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Διετέλεσεν ἀρχιραββῖνος Ἱεροσολύμων ἀπὸ τοῦ 1848 καὶ ἀκολούθως. Συνέγραψε: «Girsa dinkuta» καὶ «Tifereth bachurim». Γ. ΕΛ.

Κοβοῦργοι (Koburg). Παλαιὰ γερμανικὴ δυναστικὴ οἰκογένεια, ἧς τὰ μέλη ἐβασίλευσαν εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐξ ἧς προέρχονται τινες καὶ νῦν συνεχιζόμενοι βασιλικοὶ καὶ πριγκιπικοὶ κλάδοι. Γενάρχης αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ *Ἰωάννης Ἐρνέστος, δοὺξ τοῦ Σὰξ Ζάαλφελντ* (Sachsen Saalfeld) (1658—1729), ὅστις τῷ 1699, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς Ἀλβέρτου, ἐκληρονόμησε τὸ δουκᾶτον τοῦ Κοβούργου (Koburg) καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τοῦ Ζάαλφελντ-Κοβούργου. Τῷ 1735 ἐκτήσατο ἡ οἰκογένεια ἐκ κληρονομίας καὶ τὸ δουκᾶτον τοῦ Γκότα (Gotha) ἀπὸ δὲ τοῦ 1826, ὅτε τὸ δουκᾶτον Ζάαλφελντ ἀπεσπάσθη ἐξ αὐτῆς, καλεῖται *Σὰξ-Κοβούργου-Γκότα*, καὶ ἐπὶ τὸ συνοπτικώτερον οἰκογένεια *Κοβούργων*. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ἀνελθόντα τὸν θρόνον: —1) Πρίγκιψ *Λεοπόλδος τοῦ Κοβούργου*, γενόμενος βασιλεὺς τοῦ Βελγίου (1790—1856). —2) Πρίγκιψ *Φερδινάνδος τοῦ Κοβούργου* (1816—1885), διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς βασιλίσσης τῆς Πορτογαλίας Μαρίας τῆς Β', ἀνελθὼν εἰς τὸν πορτογαλικὸν θρόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φερδινάνδος Β'*. —3) Πρίγκιψ *Φερδινάνδος τοῦ Κοβούργου*, ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (1887), καὶ τσάρος αὐτῆς (1909), ὃν παραιτηθέντα, τῷ 1919, διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Βόρις Γ'*. —4) Πρίγκιψ *Ἀλβέρτος τοῦ Κοβούργου* (1819—1861), διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας (1840) ὀνομασθεὶς πρίγκιψ σύζυγος, καὶ ἐκ τῶν τέκνων τοῦ ὁποίου, λαβόντων τὸν τίτλον τῶν βασιλικῶν πριγκίπων, συνεχίζεται ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ πριγκιπικὸς κλάδος τῶν Κοβούργων. Πρεσβύτερον μέλος ταύτης ὑπῆρξεν ὁ ἀποθανὼν τῷ 1917 *δοὺξ τοῦ Κόννωτ.* Θ. Κ.

Κοβοῦργον (Koburg καὶ Coburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Βαυαρίᾳ καὶ τῇ περιοχῇ τῆς Ἄνω Φραγκωνίας. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Ἴτς, τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ἀϊζεναχ-Λίχ

Digitized by Google

τενφελλς-Μπάμμπεργκ, ἐπὶ λόφου ὕψους 303 μ. Κάτ. 24.701. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ ἐκ τῶν νέων περιφερειακῶν συνοικιῶν μὲ εὐρείας ἐπαύλεις. Ἡ παλαιὰ πόλις εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα διὰ τὰ ἀξιόλογα κτίριά της, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ἀνάκτορον «Ἐντινμπουργκ», κτισθὲν τῷ 1549, πολυτελῶς διακεκοσμημένον, μετὰ πινακοθήκης καὶ παρεκκλησίου· τὸ ἀνάκτορον τοῦ μεγάλου δουκός, ἡ βιβλιοθήκη μὲ 130 000 τόμους, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Εἰς τὰ ΒΑ. τῆς πόλεως ἑνούμενος μετ' αὐτῆς δι' ὡραίων κήπων, ὑπάρχει ὁ πύργος τοῦ Κοβούργου, κτισθεὶς κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, ὅστις τῷ 1057 ἀνεφέρετο διαμονὴ τῶν κομίτων τοῦ Ἕννεμπεργκ καὶ τῶν δουκῶν τῆς Σαξωνίας. Τῷ 1632 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν καὶ ἐπολιορκήθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ Βαλλενστάϊν. Τῷ 1530 κατῴκησεν ἐν αὐτῷ καὶ ὁ Λούθηρος. Ἀνακαινισθὲν τῷ 1838 χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς μουσεῖον, περιέχον καὶ πολυτίμους συλλογὰς κρυσταλλίνων εἰδῶν καὶ ὅπλων. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων κτιρίων ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὸ δημαρχεῖον, τὸ πολυτεχνεῖον «Ἐργεστίνουμ», τὸ νοσοκομεῖον, τὸ θέατρον κτλ. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, πορσελλάνης, κεραμεικῆς, ἐπίπλων, ψιαθίνων πίλων κτλ. Συχνάζεται ὑπὸ πολλῶν ἐπισκεπτῶν λόγῳ τῆς γραφικῆς του θέσεως καὶ τῶν ὡραίων του ἐξοχῶν, ὅπου εὑρίσκονται τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κόλλενμπεργκ, τοῦ Ρόζενάου, τοῦ Χόενστάϊν κτλ. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, πέριξ τοῦ φρουρίου Τσίβο, καὶ ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς κόμιτας τοῦ Ἕννεμπεργκ. Κατὰ τὸν ΙΔ αἰῶνα ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ δουκάτου τοῦ Κοβούργου. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βέλτιν καὶ τῷ 1699 εἰς τὸ δουκᾶτον τῆς Σαξωνίας. Ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1918 ἦτο πρωτεύουσα τοῦ δουκάτου τοῦ Σὰξ-Κοβούργου-Γκότα, ἐναλλὰξ μετὰ τῆς πόλεως Γκότα. Μ. Δ. Β.

— **Κοβούργου δουκᾶτον.** Ἀρχαῖον δουκᾶτον τῆς Γερμανίας, ἀποτελοῦν σήμερον νομὸν τῆς Βαυαρίας. Περιελαμβάνετο μεταξὺ τοῦ πρώην δουκάτου τῆς Σαξωνίας-Μάϊνιγκεν πρὸς Β. καὶ Δ. καὶ τῆς Βαυαρίας πρὸς Α. καὶ Ν. Εἶχεν ἔκτασιν 562 τετρ. χλμ., περὶ τὰς 70.000 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Κοβοῦργον*. Ἡ ἵδρυσις αὐτοῦ ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Τῷ 1699 προσηρτήθη εἰς τὸ δουκᾶτον τῆς Σαξωνίας, εἰς τὸ ὁποῖον τῷ 1826 προσηρτήθη καὶ τὸ τοῦ Γκότα, ἀποτελεσθέντος τοῦ κοινοῦ δουκάτου τοῦ *Σὰξ-Κοβούργου-Γκότα*. Τῷ 1866 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῆς γερμανικῆς μοναρχίας, τῷ δὲ 1918 προσεχώρησεν εἰς τὴν γερμανικὴν δημοκρατίαν. Μ. Δ. Β.

κόβρχ, ἢ *κόμπρα* (ἡ) /*Ζωολ.*/. Πορτογαλικὴ ὀνομασία τοῦ ἑρπετοῦ *νάγια* (βλ. λ.).

κοβρεσία (ἡ) (Cobresia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυγχοσπόρων* περιλαμβάνον 3—4 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἰμαλαΐων καὶ τῶν προασιατικῶν ὀροσειρῶν. Ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντᾷ ἓν μόνον εἶδος, ἡ *κοβρεσία ἡ διτετμημένη* (Cobresia bipartita), ἰθαγενὲς τῶν Πυρηναίων, τῶν Ἄλπεων, τῆς Νοτίου Εὐρώπης καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι πολυετές, ποῶδες φυτόν, ἔχον φύλλα ἐπιμήκη, ἄνθη ἐπάκρια, ἀποτελοῦντα ταξιανθίαν ψευδοστάχυος καὶ καρπὸν ἐλεύθερον, ᾠοειδῆ πρὸς ἐπιμήκη. Κ. ΠΑΠ.

Κοβρὸβ /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Βλαντιμίρσκ. Κάτοικοι (1926) 26.586. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν, σφαγίων, γεωμήλων, μέλιτος, καὶ ἔχει ἐργοστάσια, ἐν οἷς χαρτοποιίας καὶ ὑφαντουργίας. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸ Βλαντίμιρ καὶ Νίζνι Νόβγοροντ. Σ. Κ. Π

κόβω, καὶ *κόβγω*, καὶ *κόφτω*· βλ. *κόπτω*.

Κόβων. Υἱὸς τοῦ Ἀριστοφάντου «ἀνὴρ ἐν Δελφοῖς δυναστεύων μέγιστος» (*Ἡρόδ.* ΣΤ' 66) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διαμάχης τῶν Σπαρτιατῶν βασιλέων Δημαράτου καὶ Κλεομένους. Ὅτε ὁ πρῶτος κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ δευτέρου ὅτι δὲν εἶναι γνήσιος υἱὸς τοῦ Ἀρίστωνος, οἱ Σπαρτιᾶται ἀπεφάσισαν ν' ἀπευθυνθοῦν εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τότε ὁ Κόβων πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κλεομένους ἔπεισε τὴν πρόμαντιν Περίαλλαν νὰ ἀναγγείλῃ ὀρθὸν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Κλεομένους. Γενομένων ὅμως τούτων γνωστῶν, ἐδιώχθη ἐκ Δελφῶν ὁ Κόβων. Π. Ν. Π.

Κόγαμος (τουρκ. *Κουτζοῦ τσάϊ* καὶ συνηθέστερον *Ἀλάσεχιρ τσάϊ*) /*Γεωγρ.*/. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἕρμου, πηγάζων ἐκ τῆς Μεσσωγίδος Διαρρέων ἰδίαν κοιλάδα, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας κεῖται ἡ Φιλαδέλφεια, μετὰ διαδρομὴν 90 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἕρμον μεταξὺ Σαλιχλῆ καὶ Ἀδάλων.

Κογγ—. Τὰ ἀπὸ Cong— ἢ Kong— ξενόγλωσσα ζητητέα εἰς *Κονγκ*—.

κογγία (ἡ) (Congea) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βερβεριδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ πολυετῆ, περιλαμβάνοντα φυτὰ ἀνθοφόρα, λίαν κοσμητικά. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κογγία ἡ κομψή* (Congea elegans). Κ. ΠΑΠ.

κογγλουτίνη (ἡ) /*Χημ.*/· βλ. *γλοβουλῖναι*.

κόγγολι (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀγριόστεμμα τὸ κοινόν*.

Κόγγον /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Κόνγκο*.

Κόγγος /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Κονγκό*.

Κογγρεγκασιοναλισταὶ (οἱ). Αἵρεσις διαμαρτυρομένων, ἔχουσα μεγάλην διάδοσιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ἀσκοῦσα μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν ταῖς χώραις ταύταις. Ἡ θεμελιώδης ἰδέα τῆς αἱρέσεως ταύτης εἶναι, ὅτι ἑκάστη χριστιανικὴ κοινότης (congregatio), ἀναγνωρίζουσα ὡς κεφαλὴν αὐτῆς τὸν Ιησοῦν Χριστόν, πρέπει νὰ εἶναι τελείως ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Κατὰ ταῦτα ἡ αἵρεσις αὕτη, ἀναγνωρίζουσα μόνον τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἀπορρίπτει τὴν αὐθεντίαν τῶν συνόδων, τῶν συμβόλων καὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀρνεῖται τὴν ἀνάγκην τῆς ἑνώσεως τῶν καθ' ἕκαστον ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων πρὸς τὰς ἐκκλησίας τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ κράτους, ἀντιτιθεμένη οὕτω πρός τε τὴν ἐπισκοπιανὴν καὶ πρεσβυτεριανὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἀρχὴ τῆς αἱρέσεως ταύτης, τῆς κληθείσης ἕνεκα τῆς ἀνωτέρω θεμελιώδους ἰδέας αἱρέσεως τῶν *Κογγρεγκασιοναλιστῶν* ἢ *Κοινοτικῶν*, ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ, ἥτις διὰ τῆς εὐνοίας καὶ τῶν νόμων, οὓς ἐξέδωκεν ὑπὲρ τῆς κρατικῆς ἐκκλησίας, ἠνάγκασε πολλοὺς τῶν Πουριτανῶν ν' ἀπέλθωσιν εἰς Ὁλλανδίαν. Ἐκεῖ ὁ Ροβέρτος Μπράουν συνεκρότησε τοὺς Κογγρεγκασιοναλιστὰς εἰς ἰδίαν κοινότητα κληθεῖσαν ἐκ τοῦ ὀνόματός του τῶν *Βραουνιστῶν*. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Μπράουν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ὑψηλὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγγλίας, διέταξε τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κογγρεγκασιοναλιστῶν ἐπὶ τὸ ἐλευθεριώτερον ὁ Ἰωάννης Ροβινσών, οὗτινος ὁ μαθητὴς Ἑρρῖκος-Ἰακὼβ ἵδρυσεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1616 κοινότητα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἐν Ὁλλανδίᾳ. Κατὰ τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγῶνας τοῦ κοινοβουλίου πρὸς τὸν Κάρολον τὸν Α' ηὔξησεν ἡ σημασία τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐν λόγῳ αἱρέσεως, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐκλήθησαν *ἀνεξάρτητοι* (*ἰνδεπένδεντς*). Κατ' ἀρχὰς συνειργάζοντο οὗτοι μετὰ τῶν πρεσβυτεριανῶν πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὑψηλῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν ὅμως τούτου ἐπὶ τοῦ Κρόμβελλ, ὅστις ἀνῆκε μὲν εἰς τοὺς ἀνεξαρτήτους, ηὐνόει ὅμως καὶ τοὺς πρεσβυτεριανούς, ὡς χρησίμους πρὸς καταπολέμησιν τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, ἐχωρίσθησαν ἀπ' αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπεισέρχονται εἰς τοὺς Κογγρεγκασιοναλιστὰς χιλιαστικαὶ ἰδέαι καὶ τάσεις φιλίας πρὸς τοὺς Κουακέρους. Τῇ 29 Σεπτεμβρίου τοῦ 1658 ἐγένετο συνάθροισις διακοσίων ἀπεσταλμένων ἑκατὸν εἴκοσιν κοινοτήτων τῶν Κογγρεγκασιοναλιστῶν, οἵτινες μετὰ σύσκεψιν ἐξέδωκαν οἱονεὶ ὁμολογίαν τῶν Κογγρεγκασιοναλιστῶν ἐν 32 ἄρθροις, τῷ δὲ 1831 ἐξεδόθη ἡ «ἔκθεσις πίστεως, διοικήσεως καὶ πειθαρχίας» αὐτῶν ἐν 33 ἄρθροις.

Ἡ αἵρεσις τῶν Κογγρεγκασιοναλιστῶν ἔχει διαδοθῆ ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας πολλαχοῦ, ἰδίᾳ ὅμως ἐν Ἀμερικῇ (ἀπὸ τοῦ 1620) καὶ ἐν Σκωτίᾳ (ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος). Κατά τινα στατιστικὴν τοῦ 1877 ὁ ὁλος ἀριθμὸς τῶν Κογγρεγκασιοναλιστῶν ἀνήρχετο εἰς 1.250.000. Κατ' ἄλλην στατιστικὴν τοῦ 1882 ὑπῆρχον ἐν ὅλῳ 5 000 ἐκκλησίαι Κογγρεγκασιοναλιστῶν, ἐξ ὧν 4.397 ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ, 19 ἀνώτερα σεμινάρια ἀριθμοῦντα 57 καθηγητὰς καὶ 493 φοιτητὰς καὶ 10 σχολαὶ διὰ τὴν ἱεραποστολήν. Κ. Ι. Δ.

κογγρεσσίτης (ὁ) (Congressit) /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα ἐξηχηγενὲς πλουτώνιον, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν νεφελινικῶν καὶ σοδαλιθικῶν πετρωμάτων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ νεφελίνην εἰς ποσότητα περὶ τὰ $72^1/_2$ %, καὶ ἀπὸ σοδάλιθον καὶ ἀλβίτην εἰς μικρὰν ποσότητα. Ἐκ τῶν ἐγχρόων συστατικῶν περιέχει μόνον μαρμαρυγίαν. Εἶναι σπάνιον πέτρωμα, ἀπαντᾷ δὲ ἐν Graigmont. Γ. Β.

κογγρέσσον (τὸ) (congress). Καλεῖται οὕτω τὸ ὄργανον τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο βουλῶν, τῆς γερουσίας (senate) καὶ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (house), αἱ ὁποῖαι ἀπὸ κοινοῦ καὶ μὲ ἴσα δικαιώματα συντελοῦν εἰς τὴν νομοθετικὴν παραγωγήν. Ἡ γερουσία ἀποτελεῖται ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων, ἀνεξαρτήτως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, ἐκλέγει ἀνὰ δύο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν ἀνέρχεται εἰς 49, ὁ ἀριθμὸς τῶν γερουσιαστῶν εἶναι σταθερὸς, ἀνερχόμενος εἰς 98. Ἐν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς συγκροτήσεως τῆς γερουσίας ἀντικατοπτρίζεται ἐναργῶς ὁ ὁμοσπονδιακὸς χαρακτὴρ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Οἱ γερουσιασταὶ ἐκλέγονται δι' ἓξ ἔτη, καθ' ὃν τρόπον ἡ νομοθεσία ἑκάστης πολιτείας ὁρίζει. Ἡ γερουσία ὅμως οὐδέποτε ἀνανεοῦται ὁλοσχερῶς, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ ἓν τρίτον καὶ ἀνὰ δύο ἔτη, τοιουτοτρόπως δὲ διαφυλάσσεται ἡ συνοχὴ τοῦ ἔργου τῆς γερουσίας, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὁμοῦ μετὰ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων ἀσκεῖ ἡ γερουσία τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, εἶναι δὲ ἀπαραίτητος ἡ συγκατάθεσις αὐτῆς διὰ τὴν γένεσιν τῶν νόμων. Πλὴν τῶν νομοθετικῶν καθηκόντων της ἀσκεῖ ἐνίοτε ἡ γερουσία καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν, συγκροτουμένη εἰς ἀνώτατον δικαστήριον, προκειμένου νὰ δικάσῃ τὸν πρόεδρον ἢ ἀντιπρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὡς καὶ ἀνωτάτους ὁμοσπονδιακοὺς ὑπαλλήλους, κατηγορηθέντας ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, δωροδοκίᾳ κλπ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ γερουσία ἐκδίδει δικαστικὰς ἀποφάσεις, ἀπονέμουσα τὸ δίκαιον. Ἐπίσης ἡ γερουσία μετέχει ἔν τινι μέτρῳ καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐφ' ὅσον δίδει τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς εἰς τὸν παρὰ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας διορισμὸν ὡρισμένης κατηγορίας ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ προέδρου σύναψιν ἐμπορικῶν συνθηκῶν ἢ συνθηκῶν εἰρήνης μετ' ἄλλων πολιτειῶν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γερουσίαν, ἡ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ δὲν ἀντιπροσωπεύει τὰς κατ' ἰδίαν πολιτείας, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν λαὸν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευτὰς ἐκλεγομένους ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἑκάστης ἐξ αὐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς ἑπομένως τῶν βουλευτῶν δὲν εἶναι σταθερός. Τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύνταγμα παραδόξως δὲν καθορίζει τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν, ἀφήσαν τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ τοιούτου καθορισμοῦ εἰς τὴν νομοθεσίαν τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν. Ἐν τούτοις πᾶσαι αἱ πολιτεῖαι ἔχουν εἰσαγάγει τὴν καθολικὴν καὶ ἴσην ψηφοφορίαν, εἰς πλείστας δὲ πολιτείας παρεχωρήθη τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ δύο ἔτη, ἑκάστη δὲ δευτέρα ἐκλογὴ συμπίπτει μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Ἡ βουλὴ ἀσκεῖ καθαρῶς νομοθετικὴν ἐξουσίαν, μὴ μετέχουσα τῆς ἐκτελεστικῆς, ἀσκεῖ δὲ ταύτην ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν γερουσίαν. Πρὸς εὐχερεστέραν ἐκπλήρωσιν τῶν νομοθετικῶν των καθηκόντων, καὶ ἰδίᾳ λόγῳ τοῦ ὄγκου τῶν νομοθετημάτων, τὸ Κογγρέσσον ἔχει εἰσαγάγει τὸ σύστημα τῶν ἐπιτροπῶν. Πᾶσα πρότασις νόμων εἰσαγομένη εἰς ἓν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἀναγινώσκεται κατ' ἀρχάς, χωρὶς ἐπ' αὐτῆς οὐδεμία συζήτησις νὰ γίνῃ καὶ παραπέμπεται εἰς τὴν ἁρμοδίαν ἐπιτροπήν. Αὕτη ἀποφασίζει κυρίως περὶ τῆς τύχης τῆς προτάσεως, καὶ ἢ ἀποδέχεται αὐτὴν ἀμετάβλητον, ἢ μετὰ τροποποιήσεων, ὁπότε τὴν εἰσάγει εἰς τὸ σῶμα, ἵνα ἀναγνωσθῇ διὰ δευτέραν φοράν, ἢ τὴν ἀπορρίπτει, ὁπότε θεωρεῖται ὡς μὴ εἰσαχθεῖσα. Λόγῳ τῆς αὐστηρῶς τηρουμένης ἀρχῆς τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἐν Ἀμερικῇ, τὸ Κογγρέσσον εἰς οὐδεμίαν συνάφειαν εὑρίσκεται μετὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὁ δὲ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ἐπικοινωνεῖ μετ' αὐτοῦ μόνον ἐγγράφως. Οὔτε ὁ πρόεδρος, οὔτε οἱ ὑπουργοί του ἀντιπροσωπεύονται ἐπισήμως ἐν τῷ Κογγρέσσῳ, τὸ ὁποῖον δύναται καὶ δικαιοῦται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νομοθετικῶν του καθηκόντων νὰ ἐνεργῇ αὐτοβούλως. Ἐξ ἀντιθέτου οἱ ὑπουργοὶ οὔτε προέρχονται, οὔτε ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Κογγρέσσου, κατὰ τὸ σύνταγμα μάλιστα δὲν δύνανται νὰ εἶναι μέλη αὐτοῦ (βλ. καὶ λ. *Ἡνωμέναι* Πολιτεῖαι /*Πολιτειολ.*/). Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

—***κογγρέσσα θρησκευτικά.*** Ἐλεύθεραι συνελεύσεις κληρικῶν καὶ λαϊκῶν (ἰδίᾳ θεολόγων) πρὸς ἐξέτασιν καὶ λύσιν διαφόρων θρησκευτικῶν, ἠθικοκοινωνικῶν καὶ ἱεραποστολικῶν ζητημάτων. Ἐν τῷ προτεσταντισμῷ ἰδίως τοιαῦτα κογγρέσσα ἐγένοντο πολλὰ κατὰ τὸ παρελθόν, ἄξιον ὅμως ἰδιαιτέρας μνείας διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ εἶναι τὸ συνελθὸν κατὰ τὸ 1890, ὁπότε οἱ ἰθύνοντες αὐτὸ κατέληξαν εἰς τὰς ἑξῆς περίπου ἀποφάσεις: 1) Ὅλαι αἱ διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιήσιμοι δυνάμεις τῆς θρησκευτικῆς κοινότητος ἀνάγκη ν' ἀφυπνισθοῦν καὶ ὀργανωθοῦν ἐκκλησιαστικῶς. 2) Οὐδὲν δικαίωμα ὑποστάσεως ἔχουν αἱ ἱεραρχικαὶ διαβαθμίσεις τοῦ κλήρου. 3) Οὐδεμία κοινότης πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς 5.000 ψυχάς, αὕτη δὲ ἀνάγκη νὰ εἶναι συγκεντρωμένη περὶ ἕνα ἱερέα. 4) Ἕκαστος ἱερεὺς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ἕκαστον μέλος τῆς ἐνορίας του. 5) Ἕκαστος ἱερεύς, ἰδίως τῶν βιομηχανικῶν περιφερειῶν, ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὴν σύγχρονον κοινωνιστικὴν κίνησιν, ὡς καὶ τὰ γενικὰ οἰκονομικὰ ζητήματα τῆς σήμερον. 6) Ὁ ἱερεὺς ἔχει τὸ χρέος νὰ γίνῃ ὁ ἔμπιστος σύμβουλος ὅλης τῆς ἐνορίας του κ.λ.π. 7) Οὐχὶ προσωπικαί, ἀλλ' ἐνοριακαὶ κοινότητες ἀνάγκη νὰ σχηματίζωνται, παραμεριζομένων τῶν προσωπικῶν ἑκάστου πεποιθήσεων (τοῦτο πρὸς ἀποτροπὴν ὑποκειμενικῶν περὶ θρησκείας ἀντιλήψεων). Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Κογγρέσου νῆσος /*Γεωγρ.*/. Μία τῶν ἀποτελουσῶν τὴν συστάδα *Ζαφαρὶν* (βλ. λ.) τριῶν νησίδων.

Digitized by Google

κογγοβεργίτης (ὁ) /*Ὀρυκτ.*/. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν ἀμάλγαμα τοῦ ἀργύρου, ἤτοι κρᾶμα αὐτοῦ μετὰ ὑδραργύρου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ περιεκτικότης εἰς ἄργυρον ἀνέρχεται εἰς 95%. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι Ag Hg. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα καὶ ἀπαντᾷ ἐν Kongsberg. Γ. Β.

Κογεβίνας, *Ἄγγελος*. Ἰατρὸς ἐκ Κερκύρας, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας, διδάξας ἀργότερον ὡς καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς, κλινικῆς καὶ παθολογίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, γενόμενος ἀρχίατρος καὶ διευθύντης τοῦ νοσοκομείου Κερκύρας. Ἔγραψε: «Περὶ ἠλεκτροζωϊκῶν ρευμάτων», «Περὶ ἠλεκτροθεραπείας», «Περὶ ἀπολιθωμένων ἰχθύων» καὶ τὸ «Περὶ Μεσμερισμοῦ» ἔργον ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας Γρ. Ὀριόλη. Ἀπέθανε τῷ 1871.

—**Κογεβίνας, *Νικόλαος*.** Ἕλλην ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1856 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1897. Υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ Ἀγγέλου Κογεβίνα, ἔλαβεν ἐπιμεμελημένην ἀνατροφήν, μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του, λόγῳ τῆς ἀδυνάτου κράσεώς του, ἐδιδάχθη κατ' οἶκον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων τὴν γαλλικήν, γερμανικὴν καὶ ἰταλικήν. Ἀκολουθῶν τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰακώβου Πολυλᾶ, κηρύσσοντος ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταφρασθῶσιν ὅλα τὰ κλασσικὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων φιλολογιῶν καὶ τὰ ἄριστα τῶν νεωτέρων τοιούτων, νεανίας ἔτι ἐπεχείρησε νὰ μεταφράσῃ τὴν «Αἰνειάδα» τοῦ Βιργιλίου καὶ τὸν «Προμηθέα» τοῦ Αἰσχύλου, χωρὶς νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον του. Βραδύτερον μετέφρασεν ἐλεγεῖά τινα τοῦ Ἀλβίου Τιβούλου καὶ ἀπὸ τοὺς ἠθικοὺς χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου τὸν «Περὶ κολακείας». Ἐπίσης μετέφρασε τὴν «Ἰφιγένειαν» τοῦ Γκαῖτε, ποιήματά τινα τοῦ Γουλιέλμου Χέϋ καί τινα τοῦ Σίλλερ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν «Βουτηχτήν», ὅστις εἶναι οὐχὶ μόνον τὸ ἀριστούργημα τῶν μεταφράσεών του ἀλλὰ μία ἐκ τῶν ὡραιοτέρων μεταφράσεων τοῦ ποιήματος τούτου. Πρωτότυπα ἔργα ὁ Κογεβίνας δὲν ἀφῆκεν, εἰμὴ τὴν μὴ περατωθεῖσαν μελέτην του «Περὶ τοῦ Βηλαρᾶ καὶ τῶν ἔργων του»· ὥστε ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ποιητικὸν ἔργον του ἀποτελεῖται ἐκ μεταφράσεων, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Γλαῦκος Πόντιος*.

Αἱ μεταφράσεις τοῦ Κογεβίνα ἐγένοντο μετὰ τέχνης, ἀκριβείας καὶ ἀληθοῦς ἐμπνεύσεως, καὶ ἐμφανίζουσιν ἀξιοζήλευτον ἰδιορρυθμίαν. Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ προσδώσῃ ἀρχαϊκὴν μορφὴν εἰς τὰς μεταφράσεις του καὶ μετεχειρίσθη, κατὰ τὸν Μαβίλην, μετρικὸν σύστημα «ἀποδίδον τὸ ἀρχαῖον πεντάμετρον μεθ' ἑνὸς διστίχου, τοῦ ὁποίου ὁ πρῶτος στίχος εἶναι πολιτικὸς δεκαπεντασύλλαβος καὶ ὁ δεύτερος ἀλεξανδρινὸς δεκατρισύλλαβος μὲ σταθερὰν τομὴν καὶ τόνον εἰς τὴν ἕκτην συλλαβήν, ἀπομακρυνόμενος τοῦ μετρικοῦ συστήματος τοῦ Πολυλᾶ». Ὁ Νικόλαος Κογεβίνας ἠκολούθησεν, ὅπως πάντες οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑπτανησιακῆς σχολῆς, τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, τὰς περὶ τῆς ὁποίας ἰδέας του ἐκθέτει εἰς τὴν περὶ Βηλαρᾶ μελέτην του. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολεμικὴν κίνησιν τοῦ 1897, μετέβη εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ πάσχων ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος κατεβλήθη ἐκ τοῦ ταξιδίου τούτου καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπέθανε. Τῷ 1916 ἐδημοσιεύθησαν τὰ «Ἔργα» του ἐν Ἀθήναις. Θ. Β.

—**Κογεβίνας, *Λυκοῦργος*.** Σύγχρονος Ἕλλην καλλιτέχνης, υἱὸς τοῦ *Νικολάου Κογεβίνα*, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1887. Ἐσπούδασεν εἰς Παρισίους καὶ ἠσχολήθη κατόπιν εἰς τὴν τοπογραφίαν, ἀπεικονίσας μετὰ βαθέος αἰσθήματος τῆς φύσεως τινὰ τῶν μᾶλλον ἰδιοτύπων ἑλληνικῶν τοπίων. Ἐπιδοθεὶς ἐπιτυχῶς εἰς τὴν χαλκογραφίαν, ἣν ἐκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων ἐκαλλιέργησεν, ἀνεδείχθη δημιουργὸς ἀξιόλογος. Ἐξέδωκε τρεῖς σειρὰς χαλκογραφιῶν: τὸ «Ἅγιον Ὄρος» (μὲ πρόλογον τοῦ Καρόλου Ντόλ), τὴν «Μεσαιωνικὴν Ἑλλάδα» (μὲ πρόλογον τοῦ Γαβριὴλ Μιλλὲ) καὶ τὴν «Κλασικὴν Ἑλλάδα» (μὲ πρόλογον τοῦ Γουσταύου Φουζέρ). Τῷ 1925 ὁ Κογεβίνας ἐβραβεύθη ἐν τῇ ἐν Παρισίοις ἐκθέσει τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν. Ι. Μ. Π.

Κόγετιν (Kojetin καὶ γερμ. Kojetein) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Μοραβίᾳ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χάννα, παραποτάμου τοῦ Μοράβα. Εἶναι σπουδαῖον βιομηχανικὸν κέντρον σακχάρεως. Κάτ. 6.200, ἅπαντες Τσέχοι. Μ. Ν. Δ.

Κογιάλοβιτς (Kojalowicz), ***Ἀδαλβέρτος*.** Λιθουανὸς ἰησουΐτης, ἀσχοληθεὶς μὲ ἱστορικὰς μελέτας (1609-1667). Ἐσπούδασε θεολογίαν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Βίλνας, καὶ τῷ 1654 ἐγένετο πρύτανις τοῦ κολλεγίου τῆς πόλεως ταύτης καὶ κατόπιν πρύτανις τῆς ἀκαδημίας. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα ἱστορικά, εἰς τὴν λατινικὴν κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξ ὧν σπουδαιότερα εἶναι: «Historia Lithuaniae» (pars prior, 1650) καὶ «Historia Lithuaniae» (pars altera, 1669). Χ. Δ.

Κογιενίκωφ, *συνδρομὴ τοῦ*—. Εἶδος ἐπιληπτικῆς κρίσεως, ὑπὸ μορφὴν μυϊκῶν συσπάσεων ἢ μυοκλονιῶν, καταλαμβανουσῶν ὡρισμένην μοῖραν τοῦ σώματος (συνεχὴς μερικὴ ἐπιληψία). Αἱ μυοκλονίαι ἐπέρχονται ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς καὶ γίνονται ἀντιληπταὶ ὑπὸ τοῦ πάσχοντος, ὅστις ἀδυνατεῖ νὰ τὰς σταματήσῃ διὰ τῆς θελήσεως. Ἡ πάθησις ὀφείλεται εἰς ἐρεθισμὸν τῆς φλοιώδους οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου ἢ κατ' ἄλλους εἰς βλάβην τῶν κεντρικῶν πυρήνων αὐτοῦ καὶ συγγενεύει ἀπὸ αἰτιολογικῆς ἀπόψεως, μὲ τὰς ἀκουσίας μυϊκὰς συσπάσεις, αἵτινες ἐπέρχονται κατὰ τὴν ληθαργικὴν ἐγκεφαλίτιδα. Δ. ΚΟΥΡΕΤΑΣ

κογιόγκα (ἡ). Ἰδιωματικὴ ὀνομασία τῆς *καζάκας* (βλ. λ.).

κογιονδεγάλλο (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία ἐν Κεφαλληνίᾳ τοῦ καρποῦ τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος*.

Κογιοὺν-*Μπουρουνοὺ* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Καραμανίας πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Καραγὰτς (πλάτ. 36°51' Β., μῆκ. 28°28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1545: Marmarice and Karagatch harbours). Σ. Ε. Λ.

Κογκὰ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῷ νομῷ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πυξίτου, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 80 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1923. Ε. Λ. Χ.

κογκάρδα (ἡ)· βλ. λ. *κονκάρδα*.

κογκερία (ἡ) /*Παλαιοζῳολ.*/. Γένος μαλακοστράκων ἐκ τῶν *μυτιλιδῶν*. Λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς νεογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Παρουσιάζονται εἰς στρώματα τῆς μειοκαίνου καὶ τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, σχηματίζοντα στρώματα ὁλόκληρα, γνωστὰ ὡς *στρώματα καγκεριῶν*.

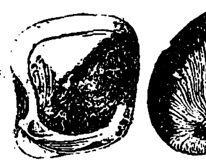

Κογκερία.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν νεογενῶν της στρωμάτων εἰς τὸν Ἰσθμὸν (τὰ εἴδη *κογκερία ἡ ἀμυγδαλοειδής*, *κογκερία ἡ ἐλάσσων*), εἰς τὴν Θεσσαλίαν (Σινοῦ Κερασιὰν τὸ εἶδος *κογκερία Basteroti*), Εὔβοιαν (λεκάνη τοῦ Μεσῶντα), Ἀττικὴν (Χασάνι, τὰ εἴδη *κογκερία clavaeformis*, *κογκερία simplex*), Μέγαρα, Θράκην καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

Κογκέττι (Coghetti), ***Φραγκῖσκος*.** Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1804. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ντιόττι, ἐμελέτησε δὲ μετὰ πάθους ἐπὶ τριετίαν ὅλην τὸ ἔργον τοῦ Ραφαήλ, ὅστις παντὸς ἄλλου καλλιτέχνου μᾶλλον ἔθελγε τοῦτον. Κατὰ τὴν ἐποχήν του ἀπέκτησε μεγάλην φήμην, ἀλλὰ σήμερον ἡ τέχνη του θεωρεῖται πολὺ ὀλιγώτερον σημαντικὴ ἢ ὅσον ἐθεωρεῖτο προηγουμένως. Μεταξὺ τῶν γνωστοτέρων συνθέσεών του περιλαμβάνονται αἱ ἀκόλουθοι: «Τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου» (ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Villa Torlonia), «Ἡ μάχη τῶν Ἀμαζόνων», «Ὁ θρίαμβος τοῦ Βάκχου», «Τὰ τέσσαρα στοιχεῖα», «Ὁ Παρνασσὸς τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν πάσης ἐποχῆς», «Ὁ μῦθος τοῦ Προμηθέως», «Ὁ Ἀπόλλων ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν Ὡρῶν» κλπ. Ι. Μ. Π.

κογκλουτίνη (Konglutinum) /*Φαρμ.*/. Οὐσία ἀπαντῶσα εἰς τὰ λούπινα, τὰ ἀμύγδαλα, τοὺς πυρῆνας τῶν ροδακίνων, τὰ πίσα, τὰ κεράσια, τὰ βερύκοκα κλπ., ἀνήκουσα εἰς τὰς φυτικὰς καζεΐνας. Παρασκευάζεται δι' ἐκχυλίσεως δι' ὕδατος τῶν θραυσθέντων καὶ ἀπὸ τὰ κελύφη ἀπαλλαγέντων σπερμάτων. Εἰς τὸ πρὸς ἐκχύλισιν αὐτῶν χρησιμοποιούμενον ὕδωρ προστίθεται σόδα ἢ καυστικὸν κάλι, τὸ δ' ἐκχύλισμα μεταγγίζεται, διηθεῖται καὶ καθιζάνεται δι' ὀξικοῦ ὀξέος ἀραιοῦ, τὸ δὲ ὑπόλειμμα κατεργάζεται δι' ἀλκοόλης 40—50%, εἶτα δι' αἰθέρος καὶ τέλος ξηραίνεται ὑπεράνω θειϊκοῦ ὀξέος. Ἡ κογκλουτίνη διαλύεται ἐλάχιστα εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὰ οὐδέτερα διαλύματα τῶν ἁλάτων, εἰς λίαν ὅμως ἀραιὰ διαλύματα καυστικοῦ καλίου ἢ νατρίου ἢ ἀμμωνίου διαλύεται εὐκόλως, καθιζάνεται δι' ἐξ αὐτῶν προσθήκῃ ὀξέος. Ἡ κογκλουτίνη ἀποτελεῖ κόνιν τεφρόλευκον, ἐγκλείουσαν πάντοτε ἴχνη φωσφόρου. Αἱ ἐκ διαφόρων φυτῶν παρασκευαζόμεναι κογκλουτῖναι δεικνύουν διαφορὰς πρὸς ἀλλήλας μὴ ὀφειλομένας εἰς ξένα προσμίγματα, ἀλλ' εἰς τὴν διάφορον σύνθεσίν των. Κ. Γ. Μ.

Κόγκο, ἢ ***Κογκὸ*** (Congo) /*Γεωγρ.*/. Χώρα καὶ ποταμὸς ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ (βλ. *Κόνγκο*).

Κογκοβὰρ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἄνω Μηδίας μετὰ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, ἀναφερομένη παρὰ Ἰσιδώρῳ Χαρακηνῷ (Παρθ. 6). Τοποθετεῖται παρὰ τὸ νῦν Ἀμπουλφεντᾶ, εἶναι δὲ τὸ ἐν τῷ Πευτιγκεριανῷ πίνακι ἀναγραφόμενον Concobar, τὸ ἄλλοθεν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Concabas. Τινὲς τὸ Κογκοβὰρ σχετίζουν μὲ τὴν ἀρχαίαν πολίχνην *Κινκιβὰρ* τῆς περσικῆς περιοχῆς τοῦ Χαμαντάν, κειμένην παρὰ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια τοῦ σημερινοῦ Κενγκαβὲρ μεταξὺ Χαμαντὰν καὶ Καρμισίν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Ἄραβος γεωγράφου Γιακοὺτ (IV 312). — Π.

κογκολεπὰς (ἡ) (Concholepas) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κτενοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μουρικιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα παρεμφερῆ πρὸς τὰς *πορφύρας* (βλ. λ.), μὲ κόγχην ᾠοειδῆ, πεπλατυσμένην καὶ βραχείας συσπειρώσεις. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ Περοῦ καὶ τῆς Παταγωνίας καὶ παρὰ τὰς ἀκτάς. Δ. Ν. Π.

Κογκολλοῦντο (Cogolludo), ***Διέγος*.** Ἱσπανὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Ἀλκάλᾳ τῆς Ἐναρές. Τῷ 1629 ἐγένετο μοναχός, καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν Γιουκατάν, ὅπου διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ἀναγνώστης, μετὰ ταῦτα σκευοφύλαξ καὶ τέλος ἡγούμενος. Μετὰ βαθεῖαν μελέτην τῶν ἀρχείων ταύτης τῆς χώρας, συνέγραψε «Ἱστορίαν τῆς Γιουκατάν», δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Fr. Ayeta (Μαδρίτη 1688). Β. Ν. ΣΗΦΑΚΙ

κογκορδᾶτον (τό)· βλ. λ. *κονκορδᾶτον*.

Κογκορδία (Concordia) /*Γεωγρ.*/· βλ. *Κονκόρντια*.

Κόγκουλι (Cogull) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λερίδα τῆς Καταλωνίας. Κάτ. 500, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Παρ' αὐτῷ ἀνευρέθησαν προϊστορικὰ νεολιθικὰ χαράγματα λαξευμένα ἐπὶ βράχων, χρώματος μέλανος καὶ ἐρυθροῦ, παριστῶντα διάφορα ζῷα, ἵππους, ταύρους, αἶγας, χοροὺς γυναικῶν καὶ διάφορα ἐργαλεῖα. Σπουδαιοτάτη μελέτη περὶ αὐτῶν γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἱσπανοῦ γεωλόγου Βιντὰλ καὶ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὰ δὸν Ροκαφόρ, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ ἰνστιτούτου τῶν Καταλωνικῶν σπουδῶν (1908 σ. 544—550). Μ. Ν. Δ.

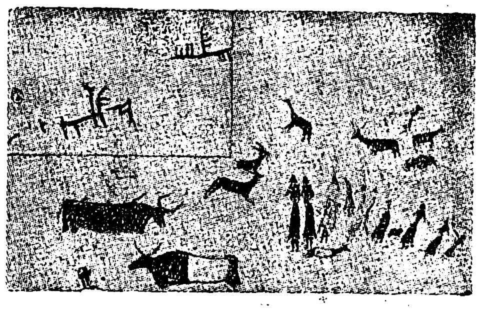

Προϊστορικαὶ τοιχογραφίαι τῆς Κόγκουλι.

Κογκρέσσον (τὸ) (Congress)· βλ. λ. *Κογγρέσσον*.

κογξβεργίτης (Kongsbergit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν (βλ. *ἀρκουερίτης*).

κόγχη (ἡ)· κογχύλιον μετὰ διφυοῦς ὀστράκου, κοιν. *κοχύλι, ἀχηβάδα*· ‖ κοίλωμα ἐν εἴδει κόγχης, καθόλου κοίλωμα ἀβαθές: «ἡ κόγχη τῶν ὀφθαλμῶν»· ‖ «ἡ κόγχη τοῦ ναοῦ» (βλ. κατωτ.).

—/*Ζῳολ.*/ Καλεῖται *κόγχη* τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα τοῦ σώματος τῶν διαφόρων μαλακίων. Αἱ *κόγχαι* ἢ *κογχύλια* εἶναι *μονόθυροι* ἢ *δίθυροι*, καθόσον ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς ἢ δύο τμημάτων (θυρίδων).

1) *Μονόθυροι κόγχαι.* Αὗται συνίστανται ἐξ ἑνὸς τμήματος, ὅπερ συνήθως στρέφεται σπειροειδῶς καὶ ἔχει σχῆμα καὶ χρῶμα διαφορώτατα. Αἱ κόγχαι ὁτὲ μὲν καλύπτονται ὑπὸ λεπτῆς ἢ χονδρῆς ἐπιδερμίδος, ὁτὲ δὲ εἶναι γυμναί. Τὰς κόγχας διαιροῦσιν εἰς *χερσαίας*, *ποταμίους* καὶ *θαλασσίας*, ἐφ' ὅσον τὰ ἐν αὐταῖς περικλειόμενα ζῷα ζῶσιν εἰς τὴν ξηράν, τοὺς ποταμοὺς ἢ τὰς θαλάσσας. Τὰ ζῷα τὰ ἐνδιαιτώμενα ἐν τῇ ξηρᾷ ἔχουσι γενικῶς κόγχας λεπτὰς καὶ δὲν φέρουσιν οὔτε ἀκάνθας, οὔτε φυμάτια. Τὰ ἐν τοῖς ποταμοῖς ζῶντα ζῷα φέρουσι κόγχας κεκαλυμμένας ὑπὸ πρασίνης ἢ φαιᾶς ἐπιδερμίδος, τινὲς δὲ κοσμοῦνται καὶ ὑπὸ ἀκανθῶν ἢ φυματίων· τέλος τὰ εἰς τὰς θαλάσσας ζῶντα ζῷα ἔχουσι κόγχας γενικῶς παχείας καὶ ἐφωδιασμένας διὰ φυματίων ἢ ἀκανθῶν. Κατὰ κανόνα αἱ μονόθυροι κόγχαι φέρουσι δύο κύρια τμήματα, τὴν *βάσιν*, ἤτοι τὸ περισσότερον διωγκωμένον τμῆμα, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς κορυφῆς, καὶ τὴν *συσπείρωσιν*, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ συστήματος τῶν διαυλακώσεων τῶν ἀποτελούντων τὴν κόγχην. Τὸ ἄνοιγμα, τρῆμα, ἢ στόμα, εὑρίσκεται, σχεδὸν πάντοτε, κατὰ τὴν βάσιν τῆς κόγχης καὶ ἐκεῖθεν τὸ ζῷον εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται. Τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνοί-

Digitized by Google

γματος διαφέρει εἰς τὰ διάφορα ζῷα. Αἱ *πτυχώσεις* ἢ *χείλη* τῆς κόγχης διακρίνονται εἰς δεξιὸν καὶ εἰς ἀριστερὸν ἄκρον. Τὸ ἀριστερὸν ἄκρον ἐνίοτε ἐλλείπει.

2) *Δίθυροι κόγχαι.* Αὗται ἀποτελοῦνται ἐκ δύο θυρίδων ἢ *βαλβίδων.* Αἱ δίθυροι κόγχαι διακρίνονται εἰς ποταμίας καὶ θαλασσίας. Αἱ πρῶται ἀνήκουσιν εἰς ζῷα ἐνδιαιτώμενα εἰς ποταμοὺς καὶ γενικῶς τὰ γλυκέα ὕδατα καὶ φέρουσιν ἐπιδερμίδα, αἱ δὲ δεύτεραι ἀνήκουσιν εἰς ζῷα ζῶντα εἰς τὰς θαλάσσας καί, γενικῶς σχεδόν, δὲν φέρουσιν ἐπιδερμίδα, ἀλλ' ἀκάνθας, διογκώσεις καὶ φυμάτια. Αἱ κόγχαι αὗται εἶναι ἐλεύθεραι ἢ προσκεκολλημέναι, συμμετρικαὶ ἢ μή, ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι, κυλινδρικαὶ ἢ ἐπιμήκεις, κεκλασμέναι ἢ ἡμινενευγμέναι κτλ. Ἑκάστη θυρὶς παρουσιάζει ἐξωτερικὴν ὄψιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κυρτήν, ἀνώμαλον, διηυλακωμένην, πολυσπειρώδη, κυματοειδῆ, ὀδοντωτὴν κτλ., τὴν δὲ ἐσωτερικὴν ὄψιν, ἥτις συνήθως εἶναι κοίλη, λείαν, λευκὴν ἢ μαρμαρυγώδη καὶ εὑρισκομένην ἐν ἀμεσωτέρᾳ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ζῴου. Τὰ ἄκρα τῆς κόγχης διακρίνονται εἰς πρόσθιον, ὀπίσθιον, ἀνώτερον καὶ κατώτερον. Ἡ ὑφὴ τῶν κογχῶν εἶναι φυλλοειδής, νηματοειδής, ὑαλώδης ἢ κερατώδης. Ἡ κόγχη εἶναι φυλλοειδής, ὅταν σχηματίζεται ἐξ ἐλασμάτων ἢ στρωμάτων ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως, ὑπερκειμένων ἀλλήλων· εἶναι νηματοειδής, ὅταν αἱ ἀσβεστολιθικαὶ διαστρώσεις ταύτης σχηματίζουσι λεπτότατα νημάτια· εἶναι ὑαλώδης, ὅταν τὰ ἐλάσματα τὰ σχηματίζοντα ταύτην ἐνέχουσιν εἰς μεγάλην ποσότητα ἄσβεστον καὶ πυρίτιον, καὶ τέλος εἶναι κερατώδης, ὅταν ἐπὶ τῆς ἀσβεστολιθικῆς οὐσίας, ἥτις τὴν ἀποτελεῖ, ἐνυπάρχῃ μεγάλη ποσότης μυκώδους οὐσίας. Αἱ κόγχαι παρουσιάζουσι, κατὰ κανόνα, χρωματισμοὺς ζωηρούς. Τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῶν τοιχώματα, κατὰ κανόνα, εἶναι στίλβοντα λόγῳ ειδικοῦ ἐκκρίματος τοῦ ζῴου. Τὰ ἐξωτερικὰ αὐτῶν τοιχώματα ὀφείλουσι τὴν χρῶσίν των εἰς πλῆθος ἐγχρώμων κοκκιδίων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ ζῴου καὶ διὰ τοῦ μανδύου τούτου, ὅστις πάντοτε εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένος καὶ ἐκτατός, ἐναποτίθενται ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς κόγχης.

Αἱ κόγχαι σπουδαιότατον ρόλον παίζουσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἐξ αὐτῶν καταλλήλως λειαινομένων καὶ κατεργαζομένων κατασκευάζουσι διάφορα εἴδη κοσμητικά, σιγαροθῆκας, κιβωτίδια, καπνοσύριγγας καὶ κοσμήματα ἔτι. Ὅσαι κόγχαι δὲν εἶναι κατάλληλοι πρὸς κατεργασίαν, ἀποκόπτονται εἰς λεπτότατα ἐλάσματα ἢ τεμαχίδια καὶ δι' αὐτῶν διαποικίλλονται διάφορα ἀντικείμενα, ἔπιπλα κτλ. Ἐξ ἄλλου, ἡ κόνις ἡ προερχομένη ἐκ τῶν κογχῶν ἢ ἐκ τῆς μαργαρώδους οὐσίας τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων, ἀναμιγνύεται μετὰ διαφόρων λιπασμάτων, ὡς ἐνέχουσα διαφόρους θρεπτικὰς οὐσίας. Λόγῳ τῆς ποικίλης χρησιμοποιήσεως τῶν κογχῶν εἰς πλεῖστα μέρη διενεργεῖται συστηματικὴ ἁλιεία αὐτῶν, ἰδίως εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Ἀντιλλῶν, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἐκ τῶν χωρῶν δὲ τούτων, ὅπου καὶ κατεργάζονται, ἐξάγονται κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐν Εὐρώπῃ εἰς σάκκους ἢ κιβώτια.

Διάφοροι τύποι θαλασσίων ἐδωδίμων κογχῶν.

[1=ὄστρεον τὸ κοινόν· 2=ὄστρεον τὸ πορτογαλικόν· 3 καὶ 4 μύτυλος ὁ κοινός· 5=πελωρὶς ἡ πεποικιλμένη· 6 καὶ 7=κλοβίναι· 8=λειμωνία· 9 καὶ 10=ὄστρεον τὸ κυματῶδες καὶ ὄστρεον τὸ πεταλῶδες· 11=ὄστρεον τὸ κομψόν· 12=βερνία.]

Ἐδώδιμοι κόγχαι. Πλεῖστα εἴδη κογχῶν εἶναι ἐδώδιμα. Ἐκ τῶν διθύρων κογχῶν ἐδώδιμοι εἶναι αἱ ἑξῆς: *ὄστρεον, μύτιλος, βούκαρδον, κτείς, πελωρίς,* κτλ. Ἐκ τῶν μονοθύρων κογχῶν ἐδώδιμοι εἶναι ὁ *κῆρυξ,* ἡ *λεπάς, τρίτων* κτλ. Κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῶν νωπῶν καὶ καταλλήλων πρὸς βρῶσιν κογχῶν εἶναι ἡ στιλπνὴ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ὀσμὴ τῆς θαλάσσης. Ἐπίσης ὅταν διανοιγῇ ἡ δίθυρος κόγχη δέον τὸ ἐντὸς ζῷον νὰ εἶναι ζῶν. Αἱ κόγχαι χρησιμοποιοῦνται συνήθως ὡς ὀρεκτικὰ καὶ ἐσθίονται ὠμαὶ ἢ βεβρασμέναι, ἢ καὶ ἑψημέναι.

Δ. Ν. Π.

— *[Γεωλ.— Φυσ. Γεωγρ.]* Κόγχη (Kar, cirque) καλεῖται κοίλωμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, εὐρείας συνήθως περιφερείας, σχηματιζόμενον εἰς τὰς κλιτῦς τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, γενικῶς πλησίον τῶν κορυφῶν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν χιόνων καὶ παρουσιάζον πυθμένα ἐπίπεδον ἢ ἀσθενῶς κεκλιμένον, πλευρὰς δὲ πανταχόθεν ἀποκρήμνους, αἱ ὁποῖαι κατέρχονται ἐλαφρῶς συγκλίνουσαι πρὸς τὴν ἔξοδόν του. Αἱ κόγχαι σχηματίζονται κυρίως διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν παγετώνων. Ἡ τοπογραφικὴ μορφή των εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν διάφορος τῆς μορφῆς μιᾶς λεκάνης συλλογῆς, ἀνορυχθείσης ὑπὸ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν χειμάρρων. Ὑποθέτουν, ὅτι κατ' ἀρχὰς σχηματίζεται χωνίον διαβρωσιγενές, τὸ ὁποῖον κατόπιν διὰ τῆς πήξεως τῶν ὑδάτων καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου ἐπερχομένης ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων, ἀποκτᾷ πλευρὰς ἀποκρήμνους. Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ χωνίου σχηματίζεται, διὰ τῆς πτώσεως χιόνων, μικρὸς παγετών, ὁ ὁποῖος ἐκχωματώνει τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἑδράζεται, ἐκσκάπτει τὸν πυθμένα καὶ σχηματίζει μετωπικὸν σωρόν. Ἡ κλίσις τοῦ πυθμένος τῶν κογχῶν οὐδέποτε εἶναι συνεχής, ἀλλὰ παρουσιάζει ἢ ταπεινώματα, κατεχόμενα ὑπὸ λιμνῶν (κογχικαὶ λίμναι), ἢ τυρφώνων, ἢ σειρὰν ἀναβαθμίδων. Εἰς τὴν Νορβηγίαν αἱ κόγχαι καλοῦνται *μπότνερ* (Botner). Διὰ τοῦ σχηματισμοῦ κογχῶν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ὄρους τινὸς γεννῶνται αἱ ὀξεῖαι ἀκρώρειαι καὶ αἱ αἰχμηραὶ κορυφαὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων.

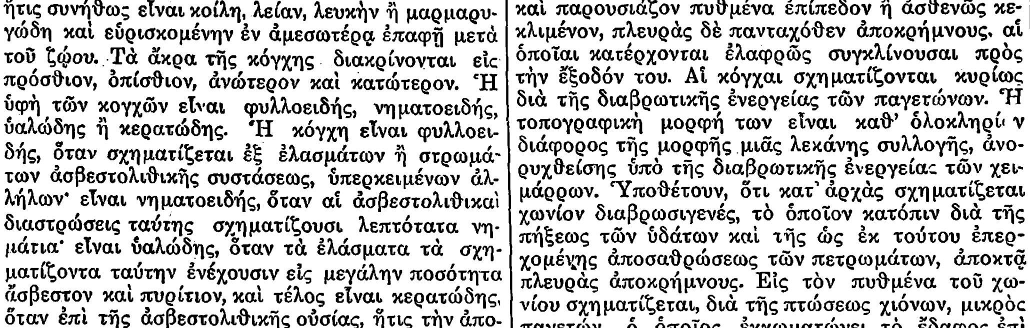

Κόγχη ἐπὶ τοῦ κορυφαίου ὄγκου τοῦ Ὀλύμπου.

[Φωτογραφία ἀνέκδοτος τοῦ Γ. Κ. Γεωργαλᾶ]

Κόγχαι παρουσιάζονται ὄχι μόνον εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν σήμερον παγετῶνες, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ὑψηλά, στερούμενα παγετώνων. Ἡ ὕπαρξις τοιούτων κογχῶν εἰς ὄρη ἄνευ παγετώνων μαρτυρεῖ ὅτι τὰ ὄρη ταῦτα ἐκαλύπτοντο ἄλλοτε ὑπὸ παγετώνων κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου τῆς Γῆς. Τοιαῦται κόγχαι παρουσιάζονται π. χ. εἰς τὸν Μέλανα Δρυμόν, Βόσγια κλπ. Ἐν Ἑλλάδι κόγχαι παρουσιάζονται εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη, τὸν Παρνασόν, Ταΰγετον, Γκιώναν, Βαρδούσια, Χελμόν, Ζίριαν καὶ Ὄλυμπον. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄρος αἱ κόγχαι φέρουν διαφόρους ὀνομασίας, ὡς π. χ. Μεγάλη Καζανιά, Μικρὴ Καζανιά, Μεγάλη Γοῦρνα, Μαρὴ Γοῦρνα κτλ.

Γ. Κ. Γ.

— *[Ἀρχ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόγχη* (καὶ *κόγχος*) ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων (concha) διάφορα δοχεῖα καὶ σκεύη, τὰ ὁποῖα εἶχον τὸ σχῆμα τῆς μετὰ διφυοῦς ὀστράκου θαλασσίας κόγχης, τῆς κοινῶς λεγομένης ἀχηβάδας. Τὸ ὄστρακον τοῦτο ἐθεωρεῖτο τὸ σύμβολον τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῶν Νυμφῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀρχικῶς αἱ μεγάλαι καὶ λίαν κοῖλαι φυσικαὶ κόγχαι ἐχρησίμευον ὡς ἀντλητήρια ὕδατος εἰς τὰς πηγὰς καὶ τὰς κρήνας, αἱ δὲ μικραὶ ὡς περίαπτα. Ἡ τέχνη, μιμουμένη τὸ σχῆμα τοῦ κογχυλίου τούτου, ἐπενόησε διάφορα εἴδη ἀγγείων διαφόρων μεγεθῶν, ὕλης καὶ χρήσεως. Ὁ Ὁράτιος ἀποκαλεῖ κόγχην τὴν ἁλατοδόχην, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ τὸ μυροδόχον ἀγγεῖον. Ὁ Ἰουβενάλιος καὶ ὁ σχολιαστής του παρομοίως καλοῦσι τὰ μυροδόχα ἀγγεῖα. Αἱ κόγχαι αὗται ἐχρησίμευον κυρίως ὡς ποτήρια καὶ ἀγγεῖα διὰ τὰς σπονδάς· κατὰ τὸν Διοσκορίδην ὅμως τὸν ποιητὴν καὶ ὡς ἐλαιοδόχα καὶ καρποδόχα καὶ χρωματοδόχα ἀγγεῖα καὶ σκεύη. Κόγχαι ὡς χρωματοδόχα δοχεῖα εὑρέθησαν ἐν Πειραιεῖ. Τὰ δοχεῖα ταῦτα, κατὰ τὰς παρατάσεις αὐτῶν ἐπὶ μνημείων τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἔχουσι τὸ σχῆμα ὀστράκου καμπύλου μὲ ραβδώσεις ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, ἀκριβῶς ὅπως εἶναι αἱ αὐλακώσεις τῶν φυσικῶν ὀστράκων. Οὕτως εἰκονίζεται τὸ μυροδόχον ἀγγεῖον τῆς κόγχης πλησίον τοῦ παλαιστοῦ ἐπὶ τοῦ μωσαϊκοῦ, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸ Tusculum τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ ἀγγεῖα κόγχης εὑρέθησαν. Μεταξὺ τούτων χαρακτηριστικὸν εἶναι χάλκινον ἀγγεῖον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Τὸ δοχεῖον τοῦτο φέρει ὡς στηρίγματα, διὰ τὴν εὔκολον τοποθέτησίν του, μικρὰ κογχύλια μὲ ἑλικοειδῆ τὰ ἄκρα αὐτῶν. Μεγάλα ἀγγεῖα κόγχης ἐχρησίμευον διὰ τοὺς λουτρούς. Ἔθος ὑπῆρχεν ἐπίσης, ὅπως θέτωσι τοιαῦτα ἀγγεῖα παρὰ τὰ ἀγάλματα τῆς λουομένης Ἀφροδίτης ἢ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἔρωτος, τοῦ βοηθοῦντος τὴν μητέρα του. Αἱ Νύμφαι ἐπίσης παρίστανται συχνάκις ὄρθιαι, κρατοῦσαι μὲ τὰς δύο χεῖρας μεγάλην κόγχην, ἐξ ἧς ἐκπηδᾷ τὸ ὕδωρ τῆς κρήνης. Τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ κατέχει τοιοῦτον ἄγαλμα. Κατ' ἐπέκτασιν καὶ ἡ λεκάνη, ἢ ἡ δεξαμενή, ἥτις ἐδέχετο τὸ ἐκ τῆς κόγχης τῆς Νύμφης ἐκπηγάζον ὕδωρ, ὠνομάζετο ἐπίσης *κόγχη.*

Νύμφη μετὰ πίδακος ἐν σχήματι κόγχης.

[Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

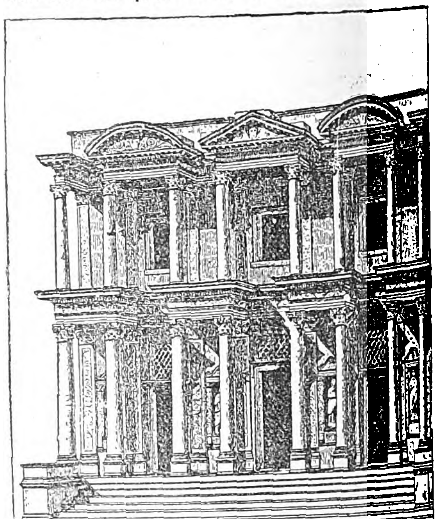

Βιβλιοθήκη τῆς Ἐφέσου.

Ἡ πρόσοψις μετὰ κογχῶν καὶ ἀγαλμάτων.

Κόγχη ἐκαλεῖτο ἐπίσης τὸ κοίλωμα ἐντὸς τοίχου πρὸς τοποθέτησιν ἐν αὐτῷ ἀγαλμάτων, προτομῶν ἢ ἀγγείων. Τὸ σχῆμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ταύτης μορφῆς εἶναι συνήθως ἡμικυκλικόν, ἀπομιμούμενον βεβαίως τὸ φυσικὸν σχῆμα τοῦ ἡμίσεος ὀστράκου τῆς θαλασσίας κόγχης, ἀλλ' ἀπολήγον ἄλλοτε μὲν εἰς ἡμικυκλικήν, ἄλλοτε δὲ εἰς

εὐθεῖαν κορυφήν. Κατὰ τὸν Βιτρούβιον, κόγχη δι' ἄγαλμα πρέπει νὰ ἔχῃ ἡμικυκλικὴν τὴν κορυφήν, κόγχη δὲ διὰ δοχεῖα πρέπει νὰ ἔχῃ εὐθεῖαν τοιαύτην. Εἶναι ἄπειρα τὰ ἐν Ἑλλάδι κτίσματα, ἰδίως ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα ἔχουσι *ζωθήκας*, ὡς ἄλλως καλοῦνται αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ κόγχαι. Τοιαῦτα εἶναι π. χ. τὸ ἐν Ἀθήναις μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν πλευρὰν τοξοειδῶς κοίλην. Εἰς αὐτὴν ὑπῆρχον μεταξὺ κορινθιακῶν παραστάδων τρεῖς ζωθῆκαι ἢ κόγχαι, φέρουσαι τοὺς ἀνδριάντας τοῦ Φιλοπάππου, τοῦ πάππου τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Δ' καὶ τοῦ Σελεύκου τοῦ Α', ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐξέδρα τοῦ Ἡρώδου μὲ δεξαμενήν, ἥτις εἶχε σχῆμα ὑψηλῆς ἡμισείας θόλου κοσμουμένης μὲ κόγχας καμπύλας καὶ τετραπλεύρους ἐναλλὰξ κλπ. Τοιαῦτα οἰκοδομήματα μὲ ἀψῖδας καὶ δεξαμενάς, μὲ κόγχας καὶ ἀγάλματα καὶ κίονας—*νυμφαῖα* ὀνομαζόμενα, ὡς ἀφιερωμένα εἰς τὰς Νύμφας τῶν ὑδάτων—ὑπῆρχον, καὶ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν, εἰς πολλὰς πόλεις πρὸς τέρψιν καὶ ἀναψυχὴν τῶν κατοίκων, ἀλλὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα φαίνεται ὅτι ἦσαν κατ' ἐξοχὴν ἀγαπητά. Ἡ θόλος τῆς Θεσσαλονίκης, ἐκ τῶν τελευταίων πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρόνων ἔργων, ὁμοία πρὸς τὸ Πάνθεον τῆς Ρώμης, ἀπετελεῖτο ἀπὸ κύλινδρον ὑποβαστάζοντα τὴν θολωτὴν ὀροφήν. Ὁ κύλινδρος ἔχει διάμετρον 24 μέτρων, τὰ δὲ τοιχώματά του, πάχους 6.70 μ., διακόπτουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεγάλαι, ὡς δωμάτια, θολωταὶ κόγχαι, ποικίλλουσαι τὴν ὄψιν. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἐφέσου, ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐγένετο περὶ τὰ 100 μ. Χ., ἀπετελεῖτο ἀπὸ τετράπλευρον αἴθουσαν, μὲ κόγχας διὰ τὰ βιβλία εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς καὶ κίονας πρὸ αὐτῶν. Ἡ πρόσοψις τοῦ κτιρίου ἐκοσμεῖτο ἐπίσης μὲ διστύλους προστάσεις κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, μὲ κόγχας, μὲ ἀγάλματα καὶ μὲ ἀετώματα τῶν παραθύρων τετραγωνικὰ καὶ καμπύλα. Καί, τέλος, τὸ θέατρον ἐν Ἀσπένδῳ τῆς Παμφυλίας, τὸ κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ζήνωνος, δαπάναις τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, εἶχε πρόσοψιν τῆς σκηνῆς πρὸς τὸ κοῖλον κοσμουμένην κατὰ τὸν τρόπον τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἐφέσου, ἀλλὰ πλουσιώτερον καὶ ποικιλώτερον.

Κόγχη ἐκαλεῖτο ἐπίσης, κατὰ Γαληνόν, καὶ μέτρον χωρητικότητος ὑγρῶν. Ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἰατροῖς καὶ ἐχώρει τρία κοχλιάρια.

Κόγχη, κατ' Ἀριστοφάνην, ἐκαλεῖτο καὶ μικρὰ σφραγίς, ἴσως ἐν σχήματι κόγχης, διὰ τῆς ὁποίας ἐσφράγιζον οἱ διαθέται, πρὸς προφύλαξιν, τὰ θηκίδια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔκρυπτον τὴν διαθήκην των. Ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀποσφραγίζειν τὴν διαθήκην, ἐλέγετο ἀνακογχυλιάζειν αὐτήν. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— /*Βυζαντ.*/ Ἐν τῇ βυζαντινῇ ἀρχιτεκτονικῇ καλεῖται *κόγχη* ἡ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ προεξοχή, ἡ εὑρισκομένη πρὸ τοῦ ἱεροῦ. Ἐξωτερικῶς αἱ κόγχαι κατὰ μὲν τὴν παλαιοχριστιανικὴν περίοδον εἶναι συνήθως ἡμικυλινδρικαί, κατὰ δὲ τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, αὗται εἶναι συνήθως τρίπλευροι ἢ καὶ πολύπλευροι, χωρὶς ὅμως νὰ λησμονηθῇ ἐντελῶς καὶ τὸ ἡμικυλινδρικὸν σχῆμα. Εἰς τὸ μέσον φέρουσιν αὗται ἁπλοῦν, δίλοβον ἢ καὶ τρίλοβον παράθυρον, κοσμοῦνται δὲ συνήθως διὰ κεράμων εἰς ποικίλα σχήματα ἐκτεθειμένων. Ἄριστον ὑπόδειγμα τοιαύτης πλουσίας διακοσμήσεως παρουσιάζει ἡ κόγχη τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις τῆς κόγχης εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς χριστιανικῆς καὶ βυζαντινῆς τέχνης. Κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν περίοδον εἰς τὸ τεταρτοσφαίριον τῆς κόγχης εἰκονίζεται μέγας σταυρὸς ἢ καὶ παραστάσεις ὁλόκληροι (Ἰησοῦς διδάσκων, Ὅραμα Ἰεζεκιήλ, Ἅγιοι κλπ.). Μετὰ τοὺς εἰκονομαχικοὺς ὅμως χρόνους ἡ διακόσμησις ἀποβαίνει περισσότερον κανονικὴ καὶ ἔχει τὴν ἑξῆς διάταξιν: Εἰς τὸ τεταρτοσφαίριον εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος ὡς Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, ὀρθία ἢ καθημένη ἐπὶ θρόνου καὶ κρατοῦσα τὸν Ἰησοῦν, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο ἀρχάγγελοι. Ὑπάρχουσιν ὅμως εὐάριθμά τινα παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὴν θέσιν τῆς Θεοτόκου Πλατυτέρας καταλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς ἐν προτομῇ ὡς Παντοκράτωρ. Κάτω τῆς Θεοτόκου παρίσταται ἡ θεία λειτουργία, ἡ λειτουργία δηλαδή, ἣν ἐν τῷ οὐρανῷ τελεῖ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ ὑπ' αὐτὴν ἡ μετάληψις τῶν ἀποστόλων (Λάβετε, φάγετε κλπ.)· εἰκονίζεται δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς δίδων τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εἰς τοὺς ἀποστόλους. Τέλος κάτω τῆς παραστάσεως ταύτης εἰκονίζονται τέσσαρες ἢ καὶ περισσότεροι ἱεράρχαι συλλειτουργοῦντες. Ἡ διάταξις αὕτη, ἥτις ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτῆς γραμμαῖς ἀποκρυσταλλοῦται κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, καθίσταται πλέον στερεότυπος κατὰ τὴν μετὰ τὴν ἅλωσιν περίοδον, ὡς δεικνύουσιν αἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διασῳζόμεναι πολυπληθεῖς τοιχογραφίαι. Α. Ξ

—/*Ἀνατομ.*/ *Κόγχαι ρινικαὶ* καλοῦνται λεπτὰ ὀστεΐνα πέταλα, τρία τὸν ἀριθμόν, ἄνω, μέσον καὶ κάτω, ἅτινα ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ ἔξω τοιχώματος τοῦ κύτους τῆς ρινὸς προέχουσι πρὸς τὰ ἔσω καὶ κάτω. Τῶν τριῶν τούτων κογχῶν ἡ μὲν ἄνω καὶ ἡ μέση ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἠθμοηδὲς ὀστοῦν, ἡ δὲ κάτω, ἡ τρίτη, εἶναι ἴδιον ὀστοῦν. Καὶ ἡ μὲν ἄνω εἶναι πασῶν βραχυτέρα καὶ κεῖται ἐγγὺς τῆς ὀροφῆς τοῦ ρινικοῦ κύτους, διὸ εἶναι δυσπρόσιτος καὶ δυσθέατος, ἡ δὲ κάτω, ἡ μακροτέρα, εἶναι οὐ μόνον ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ φάρυγγος ὁρατὴ καὶ προσιτή. Αἱ εἰρημέναι κόγχαι διὰ τῶν ἔσω κυρτῶν αὐτῶν ἐπιφανειῶν προσπελάζουσιν εἰς τὸ μεσόριον καὶ οὕτω στενοῦσι τὸ κύτος τῆς ρινός, διὰ δὲ τῶν ἔξω κοίλων αὐτῶν ἐπιφανειῶν ἀπεργάζονται μετὰ τοῦ ἔξω τοιχώματος τρεῖς αὐλακοειδεῖς διόδους, τοὺς *ρινικοὺς πόρους*, ἀνοικτοὺς πρὸς τὰ κάτω.

Κόγχαι σφηνοειδεῖς ἢ βερτόνεια κέρατα. Λεπτότατα ὀστάρια τρίγωνα, ὧν ἡ βάσις, συγκαμπτομένη πρὸς τὰ πρόσω, ἀποτελεῖ μέρος τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ σφηνοειδοῦς, καὶ ἅτινα ὅμως ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὸ ἠθμοειδές, ἀφ' οὗ ἀποσπῶνται κατὰ τὴν διάλυσιν τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου.

Κόγχη ἰνιακή· βλ. *ἰνιακὴ κόγχη*

Κόγχη ὀφθαλμοῦ· βλ. *κόγχος ὀφθαλμικός*.

Κόγχη Σαντορίνειος ἢ κόγχη ἀνωτάτη. Κόγχη σμικροτάτη ὑποτυπώδης, ἐμφανιζομένη ἐνίοτε ὑπερθεν τῆς ἄνω ρινικῆς κόγχης, ἀφ' ἧς χωρίζεται δι' αὔλακος, τοῦ *σφηνοηθμοειδοῦς κολπώματος*.

Κόγχη ὠτός. Κοίλωμα βαθύ, κείμενον ὑπερθεν τοῦ ἀντιτράγου καὶ ὄπισθεν τοῦ στομίου τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου. Ἡ κόγχη διὰ λοξῆς ἀκρολοφίας, τοῦ σκέλους τῆς ἕλικος, διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἄνω, μικρότερον, καλεῖται *κύμβη* ἢ *λέμβος*, τὸ δὲ κάτω, εὐρύτερον, *κοιλότης τῆς κόγχης*, παριστῶσα οἱονεὶ τὸν πρόδομον τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— /*Ζῳολ.*/ *Κόγχη ἢ ἐπιμυλὶς* καλεῖται χώρα τοῦ σώματος τῶν ζῴων, ἔχουσα ὡς ἀνατομικὴν βάσιν τὴν μηροκνημιαίαν ἄρθρωσιν καὶ ἀναλογοῦσα πρὸς τὸ γόνυ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀποτελεῖ προεξοχὴν καμπύλην, σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ ὀστοῦ τῆς ἐπιγονατίδος καὶ κεῖται ἐπὶ τῶν πλαγίων καὶ ὀλίγον τι κάτωθεν τῆς κοιλίας, μεθ' ἧς ἑνοῦται διὰ πτυχῆς τοῦ δέρματος, καλουμένης *πτυχῆς τῆς κόγχης*.

Ἡ ἐξέτασις τῆς κόγχης καὶ τῶν βηματισμῶν ἵππου, φέροντος ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἴχνη τομῆς ἢ καυτηριασμοῦ, καθίσταται ἐπιβεβλημένη καὶ ἀπαραίτητος, καθόσον κτύπημα ἢ ἄλλη τις βλάβη ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐξοίδημα βραδέως ἀπορροφούμενον ἢ ἰσχυρὰν χωλότητα, συνεπιφέρουσαν τὴν ἀτροφίαν τοῦ ἄκρου.

Ἡ καλὴ θέσις καὶ ἡ ὁμαλότης τῆς κόγχης ἀποτελοῦσι τὰ κυριώτερα προτερήματα αὐτῆς. Δέον ὅθεν αὕτη νὰ κεῖται εἰς ἀπόστασίν τινα τῆς κοιλίας καὶ ὀλίγον τι πρὸς τὰ ἔξω, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ παρακωλύωνται αἱ κινήσεις αὐτῆς κατὰ τοὺς ταχεῖς βηματισμούς. Ἡ πρὸς τὰ ἔξω ὑπερβολικὴ ἀπόκλισις αὐτῆς μαρτυρεῖ ἵππον βλαισὸν καὶ ἐλαττωματικῆς εὐσταθείας, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας ἡ πρὸς τὰ μέσα ἀποδεικνύει ἵππον ἔχοντα ἀνοικτοὺς ταρσοὺς καὶ συνεπῶς ραιβόπουν. Ἡ ὁμαλὴ κόγχη δέον νὰ διακρίνεται καλῶς ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ νὰ στερῆται πάσης βλάβης. Ὡς παθήσεις ἢ βλάβαι παρατηροῦνται ὕδαρθρα, ἐξοστώσεις, ἀτελὴς ἐξάρθρωσις τῆς ἐπιγονατίδος, διάφοροι οὐλαί, ὡς καὶ ἴχνη ἐκδορίου ἢ καυτηριασμοῦ. Εἰς τὸν βοῦν ἡ ἁφὴ τῆς πτυχῆς τῆς κόγχης ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων σημείων πρὸς κρίσιν τῆς παχυντικῆς καταστάσεως αὐτῶν. Β. Χ.

— **κόγχαι παρεσκευασμέναι** (Conchae preparatae). Καλοῦνται οὕτω τὰ κονιοποιηθέντα καὶ ἐκπλυθέντα κελύφη τῶν ὀστρέων. Αὗται ἀποτελοῦν παλαιὰ φάρμακα, ἀναφερόμενα ἔτι εἰς φαρμακοποιίας κρατῶν τινων. Πρὸς παρασκευὴν τῶν κογχῶν πλύνονται τὰ κελύφη δι' ὕδατος καὶ ἀλέθονται εἰς λεπτοτάτην κόνιν, ἥτις ἀναδεύεται μεθ' ὕδατος καὶ κατόπιν, ἀποχεομένου τοῦ ὕδατος, ξηραίνεται. Ἡ οὕτω λαμβανομένη λευκὴ λεπτὴ κόνις εἶναι ἄγευστος, ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον δὲ διαφαίνεται ὁμοιογενής. Χημικῶς ἐξεταζομένη ἀποτελεῖται αὕτη ἀπὸ 95—98 % ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, 1,2—1,8 % φωσφορικοῦ ἀσβεστίου καὶ 0,5 % ὀργανικῆς τινος οὐσίας. Περαιτέρω ἐνέχει αὕτη ὀξείδιον ἀργιλλίου, πυριτικὸν ὀξύ, ὀξείδια μαγνησίου καὶ σιδήρου. Ἡ κόνις τῶν κογχῶν ἀπετέλει ἄλλοτε συστατικὸν πολλῶν φαρμακευτικῶν κόνεων. Εὑρίσκει ἐφαρμογὴν μικρὰν εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων ὀδοντοτριμμάτων. Κ. Γ. Μ.

Κόγχη /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ἡ Ν. τῆς Σαλαμῖνος ἐσχατιά, ἐπίσημον διὰ τὰ ἀπὸ Διώρυγος πρὸς Πειραιᾶ ἢ τἀνάπαλιν κατευθυνόμενα πλοῖα, ἔχον φάρον (πλάτ. 37°52'12'' Β, μῆκ. 23°27'06'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Athens to Isthmus), τεθέντα εἰς λειτουργίαν τῷ 1901 καὶ οὗ τὸ σπινθηρίζον φῶς (25 μιλ.) εἶναι ὁρατὸν εἰς τοὺς περιπατητὰς τοῦ Π. Φαλήρου. Ἡ ὀνομασία του εἶχε περίεργον ἐξέλιξιν. *Κουκκὶ* παλαιόθεν, ἀνεγράφετο εἰς τοὺς ἐνετικοὺς χάρτας Cocchi (δηλαδὴ Κόκκι), ὁπόθεν μετηνέχθη καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν, ἀνεγινώσκετο δὲ ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων ναυτικῶν μας ὡς *Κόχη*. Οἱ σύγχρονοι τὸ ἐξηλλήνισαν εἰς *Κόγχη*. Ὁ φάρος ὠνομάζετο, καὶ ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Σαλαμινίων ἀκόμη, καὶ *Περιστέρια*. Σ. Ε. Λ.

κογχήστρα (ἡ) /*Βοτ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀναγαλλὶς ἡ ἀρουραία* (βλ. λ.).

κογχικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς κόγχην τινά, οἷον τοῦ ὀφθαλμοῦ.

κογχινίνη (ἡ) /*Χημ.*/· βλ· *κινιδίνη*.

κογχιολίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Πρωτεϊνικὴ ὕλη, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *σκελετινῶν*. Ἀπεκκρίνεται ἐκ τῆς κόγχης καὶ τοῦ βλενογόνου ὑμένος μαλακίων τινῶν. Περιέχει ἄφθονον προλίνην Σ. Γ.

κογχίτης (ὁ) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον τοῦ χημικοῦ τύπου τοῦ ἀσβεστίτου $CaCO_3$ Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα καὶ συνεπῶς ἀνήκει εἰς τὸν ἀραγονίτην, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν μορφὴν ρομβικῆς συμμετρίας τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου. Ὁ κογχίτης προέρχεται ἀπὸ κελύφη κογχυλίων. Γ. Β.

κογχοβλεφαρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀνήκων ἢ εὑρισκόμενος συγχρόνως εἰς τὴν κόγχην καὶ τὸ βλέφαρον.

— **κογχοβλεφαρικὴ αὖλαξ** /*Ὀφθαλμ.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐμβάθυνσις τοῦ βλεφάρου, παραλλήλως πρὸς τὴν ὀφρύν, ἥτις σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ ἄνω χείλους τοῦ ταρσοῦ καὶ τοῦ δέρματος, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὸ κάτω κογχικὸν χεῖλος τῆς κόγχης. Ὑπάρχουσι δύο κογχοβλεφαρικαὶ αὔλακες· ἡ *ἄνω*, οἵα περιεγράφη, καὶ ἡ *κάτω*, ἥτις σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ κάτω χείλους τοῦ κάτω ταρσοῦ καὶ τοῦ κάτω κογχικοῦ χείλους τῆς πυέλου. Ἡ κάτω κογχοβλεφαρικὴ αὖλαξ εἶναι ἧττον ἐκσεσημασμένη ἢ ἡ ἄνω. Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον τὴν χώραν τῆς κάτω κογχοβλεφαρικῆς αὔλακος (συμπεριλαμβανομένου καί τινος τμήματος τῆς μαλιακῆς χώρας) *ὑπώπια*· ὠνόμαζον ἐπίσης οὕτω καὶ τὰς κακώσεις, αἵτινες συνέβαινον κατὰ τὴν χώραν ταύτην (τραυματικαὶ ἐκχυμώσεις κτλ.). Κατ' ἀναλογίαν ἡ χώρα τῆς ἄνω αὔλακος ὀνομάζεται *ἀνώπια*. Ἡ κογχοβλεφαρικὴ αὖλαξ εἴς τινας γέροντας μετατρέπεται εἰς κυρτότητα. Παρ' αὐτοῖς βλέπομεν ὄγκωμα ἢ ὀγκώματα, ἅτινα παρουσιάζονται ἐν εἴδει κήλης. Πράγματι πρόκειται περὶ κήλης τοῦ λιπώδους ἱστοῦ τῆς κόγχης, ὅστις διηύρυνε ἢ διέρρηξε τὰ κενοχώρια τοῦ κρεμαστῆρος συνδέσμου τοῦ βολβοῦ καὶ προέβαλε δίκην σάκκων. Οἱ σάκκοι οὗτοι συχνότερον ἀπαντῶσι κατὰ τὰ ὑπώπια καὶ σπανιώτερον εἰς τὰ ἀνώπια, ἔνθα παρατηροῦνται κυρίως κατὰ τὸν ἔσω κανθόν. Α. Γ.

— **κογχοβλεφαρικὸς ὄγκος** /*Ὀφθαλμ.*/. Καλεῖται οὕτως ὁ ὄγκος, ὅστις ἔλαβεν ἀρχὴν ἐν τῇ κόγχῃ καὶ ἐκεῖθεν ἐπεξετάθη μέχρι τῶν στιβάδων τοῦ βλεφάρου, ὡς οἱ δερματοειδεῖς ὄγκοι κτλ., ἢ τἀνάπαλιν, ὅταν λ. χ. κακοήθης τις ὄγκος, ἀναφανεὶς ἐπὶ τῶν βλεφάρων, ἐπεξετάθη καὶ ἐντὸς τῆς κόγχης. Ἀναλόγως δὲ τῆς ἀρχικῆς ἕδρας τῆς παθολογικῆς καταστάσεως, τὸ νόσημα ὀνομάζεται *κογχοβλεφαρικὸν* ἢ *βλεφαροκογχικόν*. Α. Γ.

κογχόδερμος (ὁ) (Conchodermus) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κιρροπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λεπαδιδῶν*, περιλαμβάνον λεπάδας ἀρκετοῦ μεγέθους, ὧν αἱ δύο ἢ πέντε βαλβῖδες εἶναι μικραὶ καὶ λίαν ἀπομεμακρυσμέναι ἀλλήλων, ὁ δὲ μεμβρανώδης αὐτῶν μανδύας σχηματίζεται ἐξ ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως τμημάτων. Τὰ ἐλάχιστα εἴδη τοῦ γένους ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ ζῶσι προσκεκολλημένα ἐπὶ διαφόρων θαλασσίων ζῴων. Δ. Ν. Π.

κογχοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ κόγχην, ὁ κοῖλος εἰς σχῆμα κόγχης.

— **κογχοειδὴς τοῦ Νικομήδους** /*Μαθημ.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ καμπύλη, ἥτις γεννᾶται ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος τῆς ἀγομένης ἐκ σταθεροῦ σημείου Ο εἰς σημεῖον Π σταθερᾶς εὐθείας ΜΝ λαμβάνομεν σταθερὸν μῆκος ΠΡ. Ὁ γεωμετρικὸς τόπος τοῦ σημείου Ρ εἶναι ἡ κογχοειδὴς τοῦ Νικομήδους, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτήν, διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ εἰς τὴν εὕρεσιν δύο μέσων ἀναλόγων. Ἡ ἐξίσωσίς της εἰς πολικὰς συντεταγμένας εἶναι:

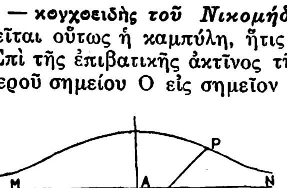

$$(\rho \pm \lambda)\ \text{συν}\ \Theta = K$$

καὶ εἰς καρτεσιανὰς συντεταγμένας:

$$\lambda^2 y^2 = (K - y)^2 (X^2 + y^2)$$

ἔνθα $\lambda = ΠΡ$ καὶ $K = ΟΑ$.

Ἡ σταθερὰ εὐθεῖα ΜΝ ($y = k$) εἶναι ἀσύμπτωτος τῆς καμπύλης, τὸ δὲ σημεῖον Ο διπλοῦν σημεῖον (κόμβος ἢ σημεῖον ἀνακάμψεως καθόσον $\lambda \lessgtr K$). Σ. Μ.-Ο.

Digitized by Google

κογχοηθμοειδῆ *ὀστᾶ*, ἢ *λαβύρινθος* /'*Ανατομ.*/. Αἱ δύο πλάγιαι μοῖραι τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ, καλούμεναι οὕτω ἕνεκα τῆς κυψελώδους αὐτῶν κατασκευῆς καὶ διότι σχηματίζουσι τὸ ἔσω τοίχωμα τοῦ ὀφθαλμικοῦ κόγχου. ι. π.

κογχόμετρον (τὸ) /'*Ανθρωπολογ.*/. 'Εργαλεῖον, ὑπὸ τῶν ξένων καλούμενον Orbitometer, πρὸς μέτρησιν κυρίως μὲν τοῦ βάθους (μήκους) τῶν ὀφθαλμικῶν κόγχων τοῦ κρανίου, ἢ τοῦ μήκους τῶν τοιχωμάτων αὐτῶν, ἀπὸ οἱουδήποτε σημείου τοῦ χείλους των, ἀλλὰ καὶ διὰ λεπτομερεστέρας καταμετρήσεις ἐπὶ τῶν κόγχων. ι. γ. κ.

κόγχος (ὁ)· κόγχη καθόλου καὶ ἰδίᾳ ἡ κοιλότης τοῦ προσώπου, ἔνθα ὁ ὀφθαλμός.

—***κόγχοι ὀφθαλμικοί***, ἢ ***πυελίδες τῶν ὀφθαλμῶν*** /'*Ανατομ.*/. Κοιλότητες δύο, εὐρεῖαι καὶ μεγάλαι, κείμεναι ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ προσώπου καὶ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων, βαθεῖαι περὶ τὰ 4 $^1/_2$—5 ἑκ., χρησιμεύουσαι πρὸς κατασκήνωσιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ προάσπισιν αὐτῶν. Ἔχουσι σχῆμα πυραμίδων τετραπλεύρων, ὁριζοντίως κεκλιμένων, ὧν ἡ μὲν βάσις κεῖται πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἔξω, ἡ δὲ κορυφὴ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔσω, καὶ ὧν οἱ ἄξονες προεκτεινόμενοι πρὸς τὰ ὀπίσω τέμνονται ἐν τῷ ἐφιππίῳ. Εἰς σχηματισμὸν ἑκατέρου ὀφθαλμικοῦ κόγχου συμβάλλουσιν ἑπτὰ ὀστᾶ, ἤτοι τὸ μετωπιαῖον, τὸ σφηνοειδές, τὸ ἠθμοειδές, τὸ ζυγωματικόν, τὰ τῆς ἄνω γνάθου, τὸ ὑπερῴιον καὶ τὸ δακρυϊκόν. 'Εφ' ἑκατέρου κόγχου τὸ *ἄνω τοίχωμα* (ἢ ἡ *ὀροφή*), τρίγωνον ὄν, ἐμφανίζει ὄπισθεν, κατὰ τὴν κορυφήν, τὸ *ὀπτικὸν τρῆμα*, δι' οὗ διέρχεται τὸ ὀπτικὸν νεῦρον καὶ ἡ ὀφθαλμικὴ ἀρτηρία, ἔμπροσθεν δὲ πρὸς μὲν τὰ ἔξω τὸν *βόθρον τοῦ δακρυϊκοῦ ἀδένος*, πρὸς δὲ τὰ ἔσω τὸν *τροχιλιακὸν βόθρον*, εἰς ὃν προσφύεται ἡ τροχιλία τοῦ ἄνω λοξοῦ μυὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὸ δὲ *κάτω πρόχωμα* ἢ *ἔδαφος*, τρίγωνον καὶ ὑπόκυρτον ὂν καὶ ἐπικλινὲς πρὸς τὰ ἔξω καὶ κάτω, διελαύνεται ὑπὸ τοῦ ὑποκογχίου πόρου, οὗ τὸ ὀπίσθιον ἡμιμόριον διατελεῖ ἄκλειστον (*ὑποκόγχιος αὔλαξ*). Τὸ *ἔξω τοίχωμα* ὄπισθεν χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω τοιχώματος διὰ τοῦ ὑπερκογχίου καὶ τοῦ ὑποκογχίου σχίσματος· τρίγωνον δὲ καὶ ὑπόκοιλον ὄν, φέρεται λοξότερον τῶν λοιπῶν ἐκ τῶν πρόσω καὶ ἔξω πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔσω· ἡ προσθία αὐτοῦ μοῖρα φέρει 1 ἢ 2 τρήματα, τὰ *ζυγωματοκογχικά*, ἀφ' ὧν ἄρχονται οἱ ζυγωματικοὶ πόροι· ἀντιστοιχεῖ δὲ τὸ προκείμενον τοίχωμα διὰ τῆς ὀπισθίας αὐτοῦ μοίρας εἰς τὸν κροταφικὸν λοβὸν τοῦ ἐγκεφάλου. Τὸ δ' *ἔσω τοίχωμα* χωρίζει τὸν κόγχον ἀπὸ τοῦ κύτους τῆς ρινός, εἶναι δὲ στενότερον τῶν λοιπῶν, ἐπιμηκέστερον, λεπτότερον καὶ ἄρα εὐθραυστότερον· σημειωτέαι ἐνταῦθα τρεῖς κάθετοι καὶ παράλληλοι ραφαί, ἡ προσθία, ἡ μέση καὶ ἡ ὀπισθία, ἔτι δὲ ἡ δακρυϊκὴ αὔλαξ, ἧς τὸ μὲν πρόσθιον τοίχωμα σχηματίζει ἡ προσθία δακρυϊκὴ ἀκρολοφία ἢ ἄκανθα, ἀνήκουσα εἰς τὴν μετωπιαίαν ἀπόφυσιν τῆς ἄνω γνάθου, τὸ δὲ ὀπίσθιον ἡ ὀπισθία δακρυϊκὴ ἀκρολοφία, ἀνήκουσα εἰς τὸ δακρυϊκὸν ὀστοῦν. Ἡ *κορυφὴ τοῦ κόγχου* ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἔσω εὐρυτέραν μοῖραν τοῦ ὑπερκογχίου σχίσματος, ἥτις κεῖται ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ κάτωθεν τοῦ ὀπτικοῦ τρήματος· διὰ τῆς κορυφῆς δὲ ταύτης καὶ τοῦ ὀπτικοῦ τρήματος κοινωνοῦσιν ὁ μὲν κόγχος πρὸς τὴν κοιλότητα τοῦ κρανίου, ὁ δ' ὀφθαλμὸς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον. ι. π.

κογχυλευτὴς (ὁ)· παρ' ἀρχαίοις, ὁ ἁλιεὺς κογχυλίων.

Κογχύλια /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Μπουρσουκίου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, κείμενον παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος. Κάτ. (1928) 216. Πρότερον ὠνομάζετο Πυρλίδα. χ. δ.

κογχυλιάτης *λίθος*, ἢ *κογχίτης* /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα ἀσβεστολιθικόν, σχηματισθὲν διὰ τῆς συσσωρεύσεως καὶ ἀποθέσεως ὀστράκων ἀσβεστολιθικῶν διαφόρων κογχυλίων ἐλασματοβραγχίων καὶ γαστεροπόδων. Τοιαῦτα πετρώματα ἀπαντῶσι πολλαχοῦ. 'Εν Ἑλλάδι συναντῶνται εἰς τὸν Πειραιᾶ (λατομεῖα), περιοχὴν Ἰσθμοῦ καὶ ἀλλαχοῦ. Χρησιμοποιοῦνται λαξευόμενα ὡς λίθοι οἰκοδομικοὶ (κυρίως ὡς ἀγκωνάρια). γ. κ. γ.

—***κογχυλιάτου λίθου ὑποδιάπλασις στρωμάτων*** (Muschelkalk) /*Γεωλογ.*/. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν ὑποδιαπλάσεων στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἐν Γερμανίᾳ παρουσιαζομένη κυρίως τριάσιος διάπλασις στρωμάτων τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων. Ἡ ὑποδιάπλασις αὕτη ἀποτελεῖται κυρίως εἰς μὲν τὰ ἀνώτερα καὶ κατώτερα τμήματά της ἐκ φαιῶν καὶ φαιοκυάνων λεπτοστρωματοειδῶν, συχνὰ ἀργιλλωδῶν ἀσβεστολίθων καὶ δολομιτῶν, μὲ ἐνδιάμεσα στρώματα πρασινοϋποφαίων μαργῶν καὶ σχιστῶν ἀργίλλων, εἰς δὲ τὰ μεσαῖα ἐκ γυψοφόρων καὶ ἁλατοφόρων μαργῶν καὶ δολομιτῶν. Τὸ πάχος τῶν στρωμάτων τῆς ὅλης ὑποδιαπλάσεως φθάνει τὰ 250—350 μ. Τὰ στρώματα ἀπετέθησαν ἐντὸς θαλάσσης ἀβαθοῦς, περιβαλλομένης ὑπὸ μαζῶν ξηρᾶς καὶ μόνον διὰ στενῶν πορθμῶν συγκοινωνούσης μετὰ τῆς μεγάλης θαλάσσης. Ἡ πανίς, ἡ ὁποία ἐγκλείεται ἀπολιθωμένη ἐντὸς τῶν στρωμάτων τούτων, εἶναι σχετικῶς πτωχή, καὶ παρουσιάζει ἀφθονίαν μὲν ἀτόμων, πτωχείαν ὅμως γενῶν. 'Αποτελεῖται κυρίως ἐκ *διθύρων* (τῶν γενῶν *λίμας*, *κτενός*, *μυοφορίας* κλπ.) μετ' ὀλίγων *γαστροπόδων* (τῶν γενῶν *τουρμπονίλλας*, *νάτικας* κλπ.), ἀφθόνων *κρινοειδῶν* (ὁ *ἔγκρινος* ὁ liliiformis), ἐνῷ τὰ *βραγχιόποδα* (τὰ γένη *τερεβράτουλα*, *σπειριφερίνα*) καὶ ἀκόμη περισσότερον τὰ *κεφαλόποδα* (ἐκ τῶν *ἀμμωνοειδῶν*, τὸ γένος *κερατίτης*) ὑποχωροῦσι κατὰ πολὺ καὶ μόλις ὑπάρχουν ἀντιπρόσωποι ἄλλων ζωϊκῶν ὁμάδων, ὡς π. χ. *ἐχινοειδῶν*, *κοραλλίων* καὶ *σπογγων*. 'Εκ τῶν σπονδυλωτῶν παρουσιάζονται λείψανα τῶν γενῶν τῶν ἑρπετῶν *νωτοσαύρου* καὶ *πλακόδοντος*.

Στρώματα τῆς ὑποδιαπλάσεως ταύτης εὑρίσκονται κυρίως ἐν Γερμανίᾳ (Θουριγγίᾳ, Φραγκονίᾳ, Σουαβίᾳ, Λοθριγγίᾳ, εἰς τὰ βόρεια τοῦ Χάρτζ καὶ εἰς τὴν Σιλεσίαν), εἰς τὰ ΒΔ. τοῦ Γαλλικοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου, 'Αγγλίαν, Τουλώνην, Ἱσπανίαν, Σαρδηνίαν, Δοβρουτσᾶν καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ ὑποδιάπλασις αὕτη ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς σειράς: τὴν *κατωτέραν* (ἢ *σειρὰν τοῦ κυματώδους ἀσβεστολίθου*) τὴν *μέσην* (ἢ *σειρὰν τῆς ἀνυδρίτιδος γύψου*) καὶ τὴν *ἀνωτέραν* (ἢ *σειρὰν τοῦ κυρίου κογχυλιάτου*). γ. κ. γ.

—***κογχυλιάτου λίθου ὑποπερίοδος*** /*Γεωλογ.*/. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν ὑποπεριόδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ τριάσιος περίοδος τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Κατ' αὐτὴν ἐσχηματίσθησαν τὰ στρώματα τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ κογχυλιάτου λίθου. γ. κ. γ.

κογχυλιογραφία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ὁ ἐπιστημονικὸς κλάδος ὁ πραγματευόμενος περὶ τῶν κογχυλίων.

κογχυλιολογία (ἡ) /*Ζωολ.*/. Καλεῖται οὕτως ὁ κλάδος τῆς ζωολογίας ὁ πραγματευόμενος περὶ τῶν ζῴων τῶν ἐφωδιασμένων δια κογχῶν, ὡς τῶν *μαλακίων*, τῶν *μαλακοστράκων* κλπ.

κογχυλιολόγος (ὁ). Ὁ ἐπιστήμων ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν μελέτην καὶ τὴν κατάταξιν τῶν κογχυλίων.

κογχύλιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κογχύλη*, μικρὰ κογχύλη· || τὸ ὄστρακον τῶν ὀστρακοδέρμων, κοιν. *κοχύλι*.

— /'*Εγκυκλ.*/ Βλ. *κόγχη*.

— /'*Αρχιτ.*/ Ἡ μορφὴ τοῦ *κογχυλίου* εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν εἶναι κυρίως διακοσμητικὴ καὶ τοποθετεῖται εἰς τὸ τεταρτοσφαίριον τὸ καλύπτον τὰς ἡμικυκλικῆς μορφῆς κόγχας. Ἡ μορφὴ αὕτη ἀπαντᾶται πρῶτον εἰς ρωμαϊκὰ ἔργα, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὰς κρήνας καὶ νυμφαῖα, ἐξακολουθεῖ δὲ χρησιμοποιουμένη καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς μέχρι σήμερον, ὁπότε ἡ χρῆσις αὐτῆς ταύτης τῆς μορφῆς δὲν εἶναι συχνή, ἀλλὰ ἡ ὀνομασία μένει (συνήθως ὑπὸ τὴν κοινὴν λέξιν *ἀχηβάδα*) καὶ σημαίνει πᾶν ἐπὶ τοίχου τυφλὸν ἄνοιγμα. κ. μ

— /'*Εραλδ.*/ Οἱ ἑραλδισταὶ διαιροῦν τὰ ἐν τοῖς θυρεοῖς εἰκονιζόμενα *κογχύλια* (coquilles) εἰς τρεῖς κατηγορίας: Εἰς κογχύλια ἁπλῶς, ὅταν ταῦτα εἶναι μετρίου μεγέθους, εἰς *κογχύλια τοῦ ἁγίου 'Ιακώβου*, ὅταν εἶναι μεγάλου μεγέθους, καὶ *κογχύλια τοῦ ἁγίου Μιχαήλ*, ὅταν εἶναι μικροῦ μεγέθους. Εἰκονίζονται συνήθως χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ καὶ κοῖλα. 'Εὰν εἶναι κυρτὰ λέγονται «ἀνεστραμμένα». Ὑπῆρξαν σύμβολα τῶν σταυροφόρων ἢ προσκυνητῶν τῶν ἁγίων Τόπων. γ. ε. γ.

Κοδανὸς ***κόλπος*** (Codanus sinus) /'*Αρχ. Γεωγρ.*/. Κόλπος τῆς Σκανδιναυΐας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (IV, 27, 8) ὡς πλήρης νήσων. Πιθανῶς νὰ ἐννοῇ τὸν *Καττεγάτην*. σ. ε. λ.

κοδίαιον (τὸ) (Codiaeum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἰατροφῶν*, περιλαμβάνον εἴκοσι φυτὰ δενδρώδη καὶ θαμνώδη, λίαν κοσμητικά, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς 'Ασίας καὶ 'Ωκεανίας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κοδίαιον τὸ ποικίλον* (Codiaeum variegatum), *κοδίαιον τὸ χρυσόστικτον* (Codiaeum chrysostictum) καὶ *κοδίαιον τὸ κυματοειδὲς* (Codiaeum undulatum). κ. παπ.

Κοδμπαοὺρ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λύκου, ἐν τῇ περιφερείᾳ Χαιριάνων τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 80 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Μέχρι τοῦ 1915 εἶχον μεταναστεύσει εἰς Ρωσίαν 60 περίπου οἰκογένειαι, αἱ δὲ λοιπαὶ ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1923. ε. ι. χ.

Κοδομανός. 'Επίθετον *Δαρείου* τοῦ Γ', τελευταίου βασιλέως τῆς περσικῆς δυναστείας τῶν 'Αχαιμενιδῶν (Κιανιάν), τὸν ὁποῖον, κατατροπωθέντα ὑπὸ 'Αλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κατὰ τὴν ἐν 'Αρβήλοις καὶ Γαυγαμήλοις μάχην, ἐφόνευσεν ὁ Βῆσσος. ν. μ.

Κοδοσία /'*Αρχ. Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Καδοσία*.

κοδουρίτης (ὁ) /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον, χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ σπανδίτου. Ὁ τυπικὸς κοδουρίτης συνίσταται ἀπὸ καλιοῦχον ἄστριον, σπανδίτην καὶ ἀπατίτην, ἐνῷ ἄλλα πετρώματα τῆς αὐτῆς σειρᾶς περιέχουν ἐν μέρει καὶ χαλαζίαν, πυρόξενον, ἢ σπανίως βιοτίτην, ὁπότε ὀνομάζονται ἀντιστοίχως *χαλαζιακός*, *πυροξενικὸς κοδουρίτης* κτλ. 'Απαντᾷ ἰδίως εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Vizagapatan καὶ Ganjam τῶν 'Ινδιῶν. γ. θ.

Κοδράνα /'*Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰνδοσκυθίας (νῦν Gandhara), ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (Ζ' 1, 56). Ὑπὸ τοῦ Λάσσεν τοποθετεῖται παρὰ τὸ νῦν *Τακάλ*, πιθανωτέρα ὅμως εἶναι ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Ράϊχ, ὅστις ταυτίζει αὐτὴν μὲ τὴν σημερινὴν *Κόντρα* (Kodra). —π.

κοδράντης (ὁ), ἢ ***κουαδράντης*** (ὁ) /'*Αρχ.*/. Κατ' ἀπόδοσιν τοῦ λατινικοῦ quadrans Μονὰς βάρους καὶ νομισματικὴ μονὰς παρὰ Ρωμαίοις, ἐπεκταθεῖσα καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ Βυζαντίῳ μετὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Ὡς μονὰς βάρους ἀντεστοίχει πρὸς τὰ $^3/_{12}$ τῆς λίβρας, ἤτοι πρὸς 3 οὐγγίας, δι' ὃ ἐκαλεῖτο καὶ teruncius, συμβολικῶς δὲ παρίστατο διὰ τῶν σημείων =-. 'Εξ αὐτοῦ καὶ ὁ ὅρος dequadrans ἐπὶ βάρους ἴσου πρὸς λίβραν μεῖον ἑνὸς κοδράντου. Ὡς μονὰς νομισματικὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ $^1/_4$ τοῦ ἀσαρίου, συμβολικῶς δὲ παρίστατο διὰ τριῶν στιγμῶν (...). 'Εν τούτοις, παρὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ὁ κοδράντης-νόμισμα ἔσχε ποικίλας διακυμάνσεις ἐκτὸς τῆς Ρώμης, ἀναφέρεται δὲ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ παρὰ Λουκᾷ καὶ Ματθαίῳ ὡς ἰσοδύναμος ἑνὸς λεπτοῦ καὶ παρὰ Μάρκῳ ὡς ἰσοδύναμος δύο λεπτῶν. Συνήθης τύπος ἐπὶ τοῦ κοδράντου ἦτο εἰκὼν τοῦ Ἡρακλέους μετὰ λεοντῆς. —π.

Κοδρᾶτος, ***ἅγιος***. 'Εν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *ἐπίσκοπος 'Αθηνῶν*, ὅστις ἐξ 'Αθηνῶν ἀπελαθεὶς ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ἑορτάζεται τὴν 21 Σεπτεμβρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν 'Ιωσὴφ ὁ ὑμνογράφος. —2) Ὁ ἐκ Κορίνθου μετὰ 'Ανέκτου, Παύλου, Διονυσίου, Κυπριανοῦ καὶ Κρήσκεντος ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τῷ 258 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 10 Μαρτίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν 'Ιωσὴφ ὁ ὑμνογράφος. —3) Ὁ ἐκ Νικομηδείας ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ καὶ οὗτος μαρτυρήσας, ἑορταζόμενος δὲ τὴν 7 Μαΐου (*H. Schmidt*, «Martyrium des Kodratos», ἐν τῷ «Archiv für Slavische Philologie» 1896, 172 κ ἑξ.). —4) Ὁ μετ' 'Ακακίου καὶ Στρατονίκου ἐν Πτολεμαΐδι τῷ 275 (κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν 'Αγιολόγιον) μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 4 Μαρτίου. —5) Ὁ μετὰ 'Απολλὼ καὶ 'Ισαακίου ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ ὑπηρετῶν, ὅστις μετὰ τῶν συνδούλων εὗρε μαρτυρικὸν θάνατον. Συνεορτάζονται τὴν 21 'Απριλίου (βλ. '*Αλεξανδρία*). —6) Ὁ μετὰ Θεοδοσίου, 'Εμμανουὴλ καὶ ἄλλων τεσσαράκοντα ἐν 'Ανατολῇ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 26 Μαρτίου. ε. γ. π.

—**Κοδρᾶτος**. 'Απολογητὴς τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' αἰῶνος. Ἤκμασεν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ καὶ 'Αδριανοῦ (98—138), χρηματίσας μαθητὴς τῶν 'Αποστόλων. Πόθεν κατήγετο δὲν εἶναι γνωστόν, ὡς ἀγνοεῖται καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον. 'Εκ τοῦ ἱστορικοῦ δ' Εὐσεβίου γνωρίζομεν μόνον ὅτι ὁ Κοδρᾶτος, κατὰ τὰς εὐαγγελικὰς αὐτοῦ πορείας, ἔγραψε καὶ ὁ ἴδιος ἐνεχείρισε τῷ 125 πρὸς τὸν 'Αδριανόν, εὑρισκόμενον τότε ἐν 'Αθήναις, «ἀπολογίαν ὑπὲρ τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσεβείας, ὅτι δή πονηροί τινες ἄνδρες τοὺς ἡμετέρους ἐνοχλεῖν ἐπειρῶντο», ἥτις καὶ ἐγένετο ἀφορμή, ὅπως ὁ 'Αδριανὸς διατάξῃ τὸν ἀνθύπατον τῆς 'Ασίας Μινούκιον τὸν Φουνδανὸν «μηδένα κτείνειν ἄνευ ἐγκλήματος καὶ κατηγορίας». 'Απόσπασμα μόνον τῆς ἀπολογίας αὐτῆς περιέσωσεν ὁ Εὐσέβιος, ὅστις ἐπαινεῖ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνδρός. Πότε καὶ ποῦ ἀπέθανεν ὁ Κοδρᾶτος, ὑπ' οὐδενὸς τῶν παλαιῶν ἀναφέρεται, παλαιὰ δὲ μόνον μαρτυρολόγια ἀναγράφουσιν ὅτι ἐκήρυξεν ἐν 'Αθήναις καὶ Μαγνησίᾳ, ὅτι ἀπηλάθη ἐξ 'Αθηνῶν καὶ ὅτι ἐμαρτύρησεν ἐπὶ 'Αδριανοῦ τοῦ Αἰλίου. 'Αλλὰ πιθανὸν ὅτι τὰ μαρτυρολόγια, ὡς καὶ ὁ Ἱερώνυμος καί τινες νεώτεροι, συγχέουσι κακῶς τὸν ἀπολογητὴν Κοδρᾶτον καὶ τὸν ὁμώνυμον ἐπίσκοπον τῶν 'Αθηνῶν.

[*Δ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» ἐν 'Αθήναις 1930, 67]. ε. γ. π.

—**Κοδρᾶτος**. 'Επίσκοπος 'Αθηνῶν κατὰ τὸν Β' αἰῶνα. Κατὰ τὸν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου (161—180) ἀκμάσαντα ἐπίσκοπον Κορίνθου Διονύσιον, μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου 'Αθηνῶν Πουπλίου διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Κοδρᾶτος, ὅστις κατώρθωσε τὴν ἐκ τῶν διωγμῶν διασκο-

Digitized by Google

πισθεῖσαν χριστιανικὴν κοινότητα τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἐπισυνάξῃ καὶ ἀναζωπυρήσῃ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν αὐτῶν (*Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, «Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν» ἐν Ἀθήναις 1928, 18). Ε. Γ. Π.

Κόδριγκτων (Codrington), ***Ἐδουάρδος*** *σὲρ* — Ἄγγλος ναύαρχος (1770—1851). Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Χάρρυ, εἰσῆλθε δὲ εἰς τὸ ναυτικὸν τῷ 1783, προαχθεὶς τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς ἀνθυποπλοίαρχον. Διεκρίθη κατὰ τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ Φλίσσινγκεν καὶ εἰς διαφόρους ναυμαχίας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν τοῦ Τραφαλγκάρ, ὡς κυβερνήτης τοῦ πολεμικοῦ «Ὠρίων», διαδραματίσαντος σπουδαῖον ρόλον. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Βαλεάρων καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς πρὸς τὴν Μεσόγειον ἀκτὰς τῆς Ἱσπανίας, συνεργασθεὶς μετὰ τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τῶν Γάλλων.

Ἐδουάρδ. Κόδριγκτων.

Τῷ 1814 προήχθη εἰς ὑποναύαρχον, ἐνῷ ὑπηρέτει ὡς κυβερνήτης πολεμικοῦ εἰς τὴν μοῖραν ὑπὸ τὸν σὲρ Ἀλέξανδρον Κόχραν ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῆς Βασιγκτῶνος, Βαλτιμόρης καὶ Νέας Ὀρλεάνης. Τῷ 1821 προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον, τὸν δὲ Δεκέμβριον τοῦ 1826 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἀγγλικῆς μοίρας ἐν τῇ Μεσογείῳ. Συνομολογηθείσης τῆς συνθήκης μεταξὺ τῶν τριῶν συμμάχων δυνάμεων, Ἀγγλίας, Ρωσίας καὶ Γαλλίας (6 Ἰουλίου 1827), δι' ἧς ἀπεφασίζετο ἡ διὰ τῆς βίας κατάπαυσις τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ὁ Κόδριγκτων διετάχθη νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Ντὲ Ριγνὺ ἀρχηγοῦ τῆς γαλλικῆς μοίρας, καὶ τοῦ Φὸν ντὲρ Χέϋντεν τῆς ρωσικῆς. Προϊστάμενος, ὡς ἀρχαιότερος τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων, ἠνάγκασε τὸν διοικητὴν τοῦ ἐν Πύλῳ ὁρμοῦντος τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου Ἰμπραὴμ πασᾶν νὰ συνομολογήσῃ ἀνακωχήν. Ὁ Ἰμπραὴμ παραβὰς τὴν συμφωνίαν ἀπέστειλε κρυφίως πλοῖα μετὰ προμηθειῶν πρὸς τοὺς ἀποκεκλεισμένους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Τούρκους. Ὁ Κόδριγκτων τότε παρέταξε τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις πρὸ τοῦ στομίου τοῦ κόλπου τῆς Πύλου (20 Ὀκτωβρίου 1827), ὅπως ἀποκλείσῃ τὸν Ἰμπραήμ, ἠκολούθησε δὲ ἡ ναυμαχία, καθ' ἣν κατεστράφη ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος (βλ. λ. *Ναυαρῖνον*). Ἡ εἴδησις τῆς ναυμαχίας, μὴ προβλεφθείσης ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐγένετο δυσμενῶς δεκτὴ ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως, ὁ δὲ Κόδριγκτων περιεπλέχθη εἰς μακρὰν ἀλληλογραφίαν, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι δὲν παρέβη τὰς δοθείσας πρὸς αὐτὸν ὁδηγίας, μέχρις ὅτου ἀνεκλήθη τὴν 4ην Ἰουνίου. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ Κόδριγκτων μετέβη εἰς Μάλταν πρὸς ἀνεφοδιασμὸν καὶ ἐπιδιόρθωσιν τῶν πλοίων του. Παρέμεινε μέχρι τοῦ Μαΐου 1828, ὅτε ἀπέπλευσεν ὅπως ἑνωθῇ μετὰ τῶν Γάλλων καὶ Ρώσων συμμάχων εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου. Προσεπάθησαν νὰ ἀναγκάσουν τὸν Ἰμπραὴμ ὅπως ἐκκενώσῃ τὴν χερσόνησον εἰρηνικῶς, ἐπειδὴ ὅμως οὗτος προέβαλλε δυσχερείας, τὴν 25 Ἰουλίου οἱ τρεῖς ναύαρχοι συνεφώνησαν, ὅπως ὁ Κόδριγκτων μεταβῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη τὴν ἀνάκλησιν τοῦ υἱοῦ του Ἰμπραήμ. Ὁ Κόδριγκτων, ἂν καὶ τὴν 22 Ἰουλίου εἶχε πληροφορηθῆ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀντικατάστασιν, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ὁ διάδοχός του δὲν εἶχε φθάσει, ἀνεχώρησε δι' Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐπέτυχε τὴν συνθήκην τῆς 6ης Αὐγούστου 1828, δι' ἧς ἐκανονίσθη ἡ ἐκκένωσις τῆς Πελοποννήσου, προσενεγκὼν οὕτω δευτέραν μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν Ἀγῶνα. Ἐν τέλει αἱ ὑπηρεσίαι του ἀνεγνωρίσθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀπονεμηθέντος αὐτῷ τοῦ μεγαλοσταύρου τοῦ Λουτροῦ. Τῷ 1839 προήχθη εἰς ναύαρχον. Ὁ σὲρ Ἐδουάρδος Κόδριγκτων κατέλιπε δύο υἱούς, τὸν *σὲρ Γουλιέλμον* (1804—1884), ὅστις διεκρίθη ὡς διοικητὴς τμήματος στρατοῦ ἐν Κριμαίᾳ, καὶ τὸν *σὲρ Ἰωάννην Ἐρρῖκον* (1808—1877), εἰσελθόντα εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ θανόντα μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ναυάρχου. Δ. Σ. Δ.

Κοδρίδαι (οἱ) / *Ἀρχ.* /. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ μυθικοῦ βασιλέως *Κόδρου* (βλ. λ.).

Κοδρικᾶς, ***Παναγιώτης***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1827. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ μαθημάτων ἐν τῇ πατρίδι του, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀνωτέρας σπουδάς. Σχετισθεὶς ἐνταῦθα μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Σούτσου, διορισθέντος τῷ 1783 ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, προσελήφθη ὑπ' αὐτοῦ μὲ τὸν τίτλον τοῦ καγκελλαρίου. Τῷ 1801 ἐστάλη γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις τουρκικῆς πρεσβείας, βραδύτερον δ' ἐγένετο διερμηνεὺς ἐν τῷ γαλλικῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, νομιζόμενος παρὰ τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλλήνων ὡς κατάσκοπος τῆς μυστικῆς παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τούτῳ ἀστυνομίας. Ὁ Κοδρικᾶς ἐγένετο ἰδίως γνωστὸς τῷ 1816. Ἔνθερμος ζηλωτὴς τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, τῆς γραφομένης ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς σιγιλλίοις καὶ τῆς ἡγεμονικοῖς χρυσοβούλλοις, δι' ἐπιστολῆς δημοσιευθείσης εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» τῆς Βιέννης ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀρχαϊζούσης γλώσσης τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων καὶ κατὰ τῆς μεταρρυθμιστικῆς τάσεως τοῦ Ἀ. Κοραῆ. Ὁ Κοδρικᾶς ἐν Παρισίοις ἐδημοσίευσε τὸν πρὸς τοὺς ἐκδότας τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ» λόγον του, ἐν ᾧ ἀπέτρεπεν αὐτοὺς νὰ γράφωσι τὴν γλῶσσαν κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κοραῆ. Τῷ 1817 συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσε τὴν «Ἀπολογίαν τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων», τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον ἀπεκήρυξαν οἱ συνυπογράψαντες αὐτὴν ἐν Πίζῃ σπουδασταί, ταχθέντες ἀπροκαλύπτως μὲ τὴν γνώμην τοῦ Κοραῆ. Μετ' ὀλίγον ὁ Κοδρικᾶς ἐξέδωκεν εἰς δευτέραν βελτιωμένην ἔκδοσιν τὴν «Ἀπολογίαν» του μετ' ἀπαντήσεως πρὸς τοὺς ἐν Πίζῃ σπουδαστάς. Τῷ 1818 ἐδημοσίευσε πολυσέλιδον πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μελέτη τῆς ἑλληνικῆς κοινῆς διαλέκτου», ἥτις καὶ ἐπέφερε τὰς γνωστὰς μεταξὺ Κοραϊστῶν καὶ Κοδρικιστῶν διενέξεις, αἵτινες ἔπαυσαν ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Αἱ ἰδέαι τοῦ Κοδρικᾶ ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς καθαρευούσης ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκώτερον περισσότερον τῶν ἰδεῶν τοῦ Κοραῆ. Ν. Ι. ΣΗΦΑΚΙΣ

Κόδρος ὁ *Μελάνθου*. Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ ὄνομά του σχετίζεται πρὸς τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἐν Ἀθήναις, ἥτις κατὰ τὴν συνήθη παράδοσιν, ἔγινεν ὡς ἑξῆς. Περὶ τὸ 1068 π. Χ. ἀφορία μεγάλη ἠνάγκασε τοὺς Δωριεῖς τῆς Πελοποννήσου νὰ διέλθουν τὸν Ἰσθμόν, νὰ καταλάβουν τὰ Μέγαρα καὶ νὰ προχωρήσουν πρὸς τὰς Ἀθήνας. Τότε, ἐρωτήσαντες τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἂν θὰ δυνηθοῦν νὰ κυριεύσουν αὐτάς, ἔμαθον ὅτι θὰ κατορθώσουν τοῦτο, ἂν δὲν φονεύσουν τὸν βασιλέα Κόδρον. Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ ἐκ τῶν Δελφῶν Κλεόμαντις ἔσπευσε καὶ ἐξήγγειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁπότε ὁ Κόδρος ἀποφασίζει ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ πατρίδος. Ἐνδυθεὶς λοιπὸν ὡς ἐπαίτης καὶ λαβὼν δρέπανον ἐξῆλθε πρὸς τὸν Ἰλισὸν διὰ φρύγανα. Ἐκεῖ συναντήσας δύο στρατιώτας Δωριεῖς καὶ ἐπίτηδες περιελθὼν εἰς ἔριδα πρὸς αὐτούς, φονεύει τὸν ἕνα καὶ φονεύεται ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Τὴν ἐπομένην οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν τὸν νεκρὸν πρὸς ταφήν, οἱ δὲ Δωριεῖς, ἐνθυμούμενοι τὸν χρησμόν, ὑπεχώρησαν, περιορισθέντες μόνον εἰς τὴν Μεγαρίδα. Οἱ Ἀθηναῖοι θαυμάσαντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κόδρου κατήργησαν τὴν βασιλείαν, νομίζοντες ὅτι οὐδεὶς ἦτο ἄξιος νὰ βασιλεύσῃ μετ' αὐτόν. Περὶ τῆς ἀρχῆς ἐφιλονίκουν οἱ δύο πρεσβύτεροι υἱοί του, ὁ Μέδων καὶ ὁ Νηλεύς, ὅστις ἤθελε νὰ ἄρξῃ αὐτός, ἐπειδὴ ὁ ἀδελφός του ἦτο χωλός· ἀλλ' ἡ Πυθία ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ Μέδοντος, ὅστις καὶ ἐγένετο ἰσόβιος ἄρχων. Ὁ δὲ Νηλεὺς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν του καί τινων Ἀθηναίων ὡδήγησεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν τοὺς ἀποίκους Ἴωνας. Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Κόδρου, ἔργον τοῦ Φειδίου, ἐσῴζετο ἐπὶ Παυσανίου εἰς τοὺς Δελφούς· παρὰ δὲ τὸν Ἰλισὸν ἐδεικνύετο καὶ ὁ τάφος του. Ν. Ζ.

Κόδρουλα / *Ἀρχ. Γεωγρ.* /. Πόλις τῆς Παμφυλίας, τοποθετουμένη ὑπό τινων κατὰ τὰ Α. ὅρια τῆς χώρας ἢ παρὰ τὴν Ἀσκανικὴν θάλασσαν καὶ ὑπ' ἄλλων Β. τοῦ νῦν Κεστὲλ-Γκιόλ. Ἐσώθησαν νομίσματα αὐτῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι τοῦ Τριβωνιανοῦ Γάλλου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΟΔΡΟΥΛΕΩΝ. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου, μετασχοῦσα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (451), ὑπῆρχε δὲ τοὐλάχιστον μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Εἶναι γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Κορύδαλα*, *Κοώδρουλα*, *Δορίδαλα* καὶ *Βρύδαλα*. —Π.

Κοδσοῦ / *Γεωγρ.* /· βλ. λ. *Κάδης*.

Κοέλιο (Coello), ***Ἀλόνσος-Σάντσεθ***. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1525—1590). Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ραφαήλ, ἐν Ρώμῃ, μετὰ ταῦτα δ' εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀντωνίου Μόρο ἐν Ἱσπανίᾳ, ἔνθα ἐξετέλεσε πρῶτά τινα ἔργα λίαν ἀξιοσημείωτα. Ταῦτα ὑπῆρξαν ἀφορμὴ προσκλήσεως τοῦ καλλιτέχνου εἰς Πορτογαλλίαν, ἔνθα ἔτυχεν ἐγκαρδίου ὑποδοχῆς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Δὸν Ἰωάννου. Θανόντος τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὁ Κοέλλιο ἐκλήθη εἰς Ἱσπανίαν, ἵνα ἀναπληρώσῃ ἐν τῇ αὐλῇ Φιλίππου τοῦ Β' τὸν θανόντα διδάσκαλόν του Ἀντώνιον Μόρο. Φίλιππος ὁ Β' ἐκάλει τοῦτον κολακευτικῶς «Πορτογάλον Τισιανόν», οἱ δὲ πάπαι Γρηγόριος ΙΓ' καὶ Σίξτος Ε', ὁ καρδινάλιος Φαρνέζε καὶ οἱ δοῦκες τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Σαβοΐας ἐξεδήλωσαν πανηγυρικώτατα τὴν πρὸς αὐτὸν ἄκραν των ἐκτίμησιν. Ὁ Κοέλιο διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς προσωπογράφος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται αἱ προσωπογραφίαι τῆς ἰνφάντης Ἰσαβέλλας (Μαδρίτη) καὶ Φιλίππου τοῦ Β' (Βερολῖνον). Ι. Μ. Π.

— **Κοέλιο** (Coello), ***Κλαύδιος***. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1621—1693). Ἀνῆκεν εἰς ἣν καὶ ὁ Ἀλόνσος Κοέλιο οἰκογένειαν. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ricci καὶ διὰ σκληρᾶς καὶ ἐπιπόνου προσπαθείας ἀπέκτησε λίαν ἐνωρὶς λαμπρὰν φήμην. Ἐξετέλεσεν εὐρυτάτας διακοσμητικὰς συνθέσεις, ἐν συνεργασίᾳ πολλάκις μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ Ντονόζο, καὶ πίνακας ἄκρως ἐκτιμηθέντας. Ὀνομασθεὶς αὐλικὸς ζωγράφος Καρόλου τοῦ Β', μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρρένιο, ἀντικατέστησε τοῦτον ἐν τῷ ὑψηλῷ ἀξιώματι, ὅπερ κατεῖχεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ὡς τὸ ἀριστούργημά του θεωρεῖται ὁ ἐν τῷ Ἐσκουριὰλ πίναξ: «Κάρολος ὁ Β' γονυπετὴς καὶ περιβαλλόμενος ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς του». Ι. Μ. Π.

Κόεν (Cohen), ***Ἕρμαν***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1842—1918), ἑβραϊκῆς καταγωγῆς, ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεοκαντιανῆς σχολῆς τοῦ Μαρβούργου. Διορισθεὶς ἐκεῖ ὑφηγητὴς τῷ 1873, καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῷ 1876, διέτριψεν ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη, δημιουργήσας σειρὰν ἀνταξίων διαδόχων (Νάτορπ, Κασσίρερ κ. ἄ.) καὶ θεμελιώσας νέαν καὶ μᾶλλον συγχρονισμένην ἀντίληψιν τοῦ καντιανισμοῦ, βασιζομένην ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἐννοιῶν τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐν γένει. Ἀπὸ τοῦ 1902 ἀποσυρθεὶς ἰδιώτευεν ἐν Βερολίνῳ, συγγράφων, καὶ ἐκδίδων ἀπὸ τοῦ 1906 τὰς «Φιλοσοφικὰς Ἐργασίας» (Philos. Arbeiten). Ἀκρότατος ὀρθολογιστής, ἀποκρούει πάντα ψυχολογισμόν, ἐμπειρισμὸν καὶ πᾶσαν ἀναγωγὴν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν εἰς ἔνστικτα, ζωϊκοὺς σκοπούς, ὑποσυνειδήτους τελολογίας κλπ. Ἀπορρίπτει ἐπίσης καὶ τὸ μόνον μυστηριῶδες καὶ ἄσχετον πρὸς τὴν νόησιν ὑπόλοιπον τῆς γνώσεως παρὰ Κάντ, τὸ «πρᾶγμα καθ' ἑαυτό». Πᾶν ἀντικείμενον ἀναλύεται εἰς νόησιν. Ἡ νόησις εἶναι συγχρόνως μορφὴ καὶ οὐσία· ἡ λογικὴ δὲν εἶναι μόνον θεωρία τῆς γνώσεως, ἀλλὰ καὶ ὀντολογία. Περιεχόμενον τῆς νοήσεως δὲν εἶναι τὸ ὑλικὸν αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἑνότης τῆς κρίσεως, ἥτις δημιουργεῖ τὴν ἑνότητα τοῦ ἀντικειμένου ἐν τῇ ἑνιαίᾳ συνειδήσει. Λαβὼν ὡς ἀφετηρίαν ἱστορικὰς μελέτας ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, εὑρίσκει τρεῖς τοὺς ἀκρογωνιαίους λίθους, ἐφ' ὧν πρέπει νὰ στηριχθῇ πᾶσα νεωτέρα φιλοσοφία: τὸν Πλάτωνα, μὲ τὴν αὐτοκριτικὴν τοῦ νοῦ, τὴν διαλεκτικήν του· τὸν νεώτερον ἀπειροστικὸν λογισμόν· καὶ τὸν Κάντ, ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ συστηματοποίησις τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Ἔργον τῆς φιλοσοφίας εἶναι ὄχι ἡ ἔρευνα τῆς προελεύσεως τῆς γνώσεως παρ' ἑκάστῳ ἀτόμῳ (ψυχολογισμός), ἀλλ' ἡ διαφώτισις τῶν ἐσωτερικῶν λογικῶν συνθηκῶν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐμπειρίας. Δι' ὃ καὶ τὸ κεντρικὸν πρόβλημα δὲν εἶναι, ὡς παρὰ Κάντ, ὁ τρόπος τῆς συνθέσεως, ἀλλ' ἡ δημιουργία, ἡ ἐκπήγασις τοῦ λογικοῦ περιεχομένου· ὁλόκληρον τὸ ἀδιαίρετον περιεχόμενον τῆς νοήσεως εἶναι δημιούργημα τῆς νοήσεως. Κεντρικὴ ἔννοια εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ ἀπείρου, καὶ κύριον ὄργανον ὁ ἀπειροστικὸς λογισμός. Ἡ λογικὴ παρεῖδε τὸν ἀπειροστικὸν λογισμὸν καὶ τὴν ἄπειρον κρίσιν, διὸ ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ της. Διὰ τῆς ἀπείρου κρίσεως δημιουργοῦνται πᾶσαι αἱ νεώτεραι ἔννοιαι, τοῦ ἀτόμου, τοῦ ἀκαθορίστου, τῆς ἀθανασίας κλπ. Ἐλάχιστον ὅριον δεδομένου εἶναι τὸ ἀπείρως μικρόν, ὅ,τιδήποτε δύναται νὰ παρασταθῇ ἐν τῇ μαθηματικῇ ἐπιστήμῃ ὡς >0. Τὸ ἀπείρως μικρὸν εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ πραγματικότης, τὸ ὄν· πραγματικοὶ εἶναι ἐπίσης καὶ οἱ ἀρνητικοὶ καὶ οἱ φανταστικοὶ ἀριθμοί. Αἱ κρίσεις δημιουργοῦνται καθ' ὡρισμένας κατευθύνσεις, αἵτινες εἶναι αἱ κατηγορίαι· αὗται δὲν εἶναι ἔμφυτοι ἔννοιαι, οὔτε ἀντιστοιχοῦν κατὰ μίαν πρὸς τὰ εἴδη τῶν κρίσεων, ἅτινα εἶναι τέσσαρα κυρίως: α) νόμοι τῆς νοήσεως· β) νόμοι τῶν μαθηματικῶν· γ) νόμοι τῆς μαθηματικῆς φυσικῆς ἐπιστήμης· καὶ δ) νόμοι τῆς μεθοδολογίας. Αὗται ὑποδιαιροῦνται εἰς δώδεκα εἴδη, κατηγορικὰς συναρτήσεις τοῦ σκέπτεσθαι, καὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξουν ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων· ἐπὶ κεφαλῆς τῆς σειρᾶς τῶν κρίσεων εὑρίσκεται ἡ κρίσις τῆς προελεύσεως, ὅταν ἔχωμεν οἱονδήποτε ὡς δεδομένον, τὸ μαθηματικὸν χ ὥς τι δυνάμενον νὰ ὁρισθῇ. Πᾶσαι αἱ ἀφῃρημέναι ἐπιστημονικαὶ ἔννοιαι εἶναι ἁπλῶς κατηγορίαι· χῶρος καὶ χρόνος δὲν εἶναι μορφαὶ τῆς παραστατικότητος, τὴν ὁποίαν ὁ Κόεν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Κάντ, δὲν ἀναγνωρίζει ὡς αὐθύπαρκτον καὶ ἰσότιμον πρὸς τὸ νοεῖν πηγὴν γνώσεως. Ἡ αἰτιότης δὲν εἶναι χρονικὴ ἀκολουθία, ἀλλὰ διατήρησις ἑνὸς γίγνεσθαι ἐντὸς ἄλλου. Χαρακτηριστικὸν τοῦ χρόνου εἶναι ἡ κατὰ πρόληψιν ἀναμονή· ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ εἶναι τὸ μέλλον. Ἀριθμὸς καὶ σκοπὸς εἶναι ἐπίσης κατηγορίαι.

Εἰς τὴν ἠθικὴν ὁ Κόεν εἶναι ἐπίσης ὀρθολογιστής· ἡ ἠθικὴ εἶναι ἡ λογικὴ τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν, ἡ κεντρική της ἔννοια ἡ καθαρά, ἀπὸ παντὸς συναισθήματος ἀπηλλαγμένη, βούλησις, σκοπός της ὁ ἀνθρωπισμὸς μὲ τὴν ὡραίαν σημασίαν, ἣν τοῦ ἔδωκεν ὁ γερμανικὸς κλασσικισμός, μέσον καὶ ἐξελεγκτικὴ δύναμις ἡ ἀπαράγραπτος ἀνθρωπίνη ἀξία, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν. Ἡ θρησκευτικότης ἀνάγεται ἐπίσης εἰς τὴν ἠθικήν· πᾶσα ἀνάμιξις μυστικοπαθείας ἢ μυθολογικοῦ στοιχείου τὴν ὑποβιβάζει. Ὁ Κόεν ὁμιλεῖ μὲ ἀπροκάλυπτον προτίμησιν περὶ τοῦ αὐστηροῦ καὶ συνεποῦς Ἰεχωβὰ τῶν Ἰουδαίων, τοῦ ὁποίου ἡ ἔννοια εἶναι δικαιοσύνη, ἀπέναντι τῆς ἀκατανοήτου ἀγάπης καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἰδέα τῆς τελείας ἠθικότητος. Συμφώνως πρὸς ταῦτα ὁ Κόεν ἀποκλίνει ὑπὲρ τοῦ

Digitized by Google

σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ διεθνισμοῦ, ὄχι ὅμως ὑπὸ τὴν πολιτικὴν των ἔννοιαν. Τὸ δέον εἶναι ἐπίσης ὄν, ἀλλ' ὄχι ὕπαρξις, καὶ ἡ ἀπόλυτος ἔννοια αὐτοῦ, ἀνέφικτον ἀλλὰ κυριαρχικὸν ὅριον, ὡς εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ ἀπολύτου ἀντικειμένου ἐν τῇ γνώσει. Εἰς τὴν αἰσθητικήν του τέλος κάμπτεται ὀλίγον ἡ αὐστηρὰ ὀρθολογιστική του συνέπεια: ὄργανον τῆς τέχνης εἶναι τὸ καθαρὸν συναίσθημα, ἤτοι ἡ ἄνευ ἐνδιαφέροντος ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ συνόλῳ του, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κατωτέρων ζωϊκῶν του στοιχείων καὶ ἐκδηλώσεων.

Αἱ πολλαὶ αὐθαιρεσίαι τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Κόεν δὲν δύνανται ν' ἀποκρύψουν τὸ ὑψηλόφρον μεγαλεῖον τῆς γενικῆς του θεωρίας.

Ἀποστολήν του ἐνόμιζε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν παραδόσεων τοῦ γερμανικοῦ κλασσικισμοῦ· ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία, ἰδίως ἀπὸ τοῦ Κάντ, εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ μόνη νόμιμος διάδοχος τοῦ Πλάτωνος, ὁ δὲ Κὰντ ἐξεδήλωσεν ἐν τῇ πληρότητί του τὸ ἠθικὸν πνεῦμα τοῦ γερμανισμοῦ.

Ἔργα: «Ἡ θεωρία τοῦ Κάντ περὶ τῆς καθαρᾶς ἐμπειρίας» (1871, 3η ἔκδ ἐπεκταθεῖσα 1918), «Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπειροστικῆς μεθόδου καὶ ἡ ἱστορία της» (1883), «Πῶς στηρίζει τὴν ἠθικὴν ὁ Κάντ» (1871, 2α ἔκδ. 1910), «Μία ὁμολογία ὡς πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν ζήτημα» (1880), «Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Κάντ ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ» (1883), «Ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον ἐν τῷ Ταλμούδ», «Πῶ στηρίζει ὁ Κάντ τὴν αἰσθητικὴν» (1889), «Εἰσαγωγὴ μετὰ κριτικῆς εἰς τὴν «Ἱστορίαν τοῦ ὑλισμοῦ» τοῦ Λάγκε», «Σύστημα τῆς φιλοσοφίας: I. Λογικὴ τῆς καθαρᾶς γνώσεως (1902, 3η ἔκδ. 1922), II. Ἠθικὴ τῆς καθαρᾶς βουλήσεως (1904, 3η ἔκδ. 1921), III. Αἰσθητικὴ τοῦ καθαροῦ συναισθήματος» (1912), «Θρησκεία καὶ ἠθικότης» (1907), «Σχόλιον εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ καθαροῦ λόγου τοῦ Κάντ» (1907, 2α ἔκδ 1917), «Ἡ σημασία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ διὰ τὴν θρησκευτικὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος» (διάλεξις), «Περὶ τοῦ ἰδιοτύπου τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος» (διάλεξις, 1914), «Ἡ ἔννοια τῆς θρησκείας ἐν τῷ συστήματι τῆς φιλοσοφίας» (1915). Ε. Λ.

κοὲν (Kohen). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου (ἐτυμολογουμένου ἐκ τοῦ *καχὲν* =ἱερουργῶ) ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ὁ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ λειτουργῶν ἱερεύς. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ *κοὲν γκαδὼλ* (=μέγας ἱερεύς, ἀρχιερεύς). Ὁ ὅρος ὅμως, ἀναφερόμενος καὶ εἰς ἀρχαιοτέρας περιόδους τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ, καὶ δὴ εἰς τὴν νομαδικὴν τοιαύτην, δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ ἀραβικὸν *καχὶν* (kahin), ὅπερ σημαίνει ὄχι μόνον τὸν ἐκτελοῦντα ὡρισμένην ἱεροτελεστίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱερομάντιν.

Ἡ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων χρῆσις τῆς λέξεως ὡς ἐπωνύμου ἢ ὡς ὀνόματος οἰκογενείας τυγχάνει κοινοτάτη ἀπὸ τῆς ταλμουδικῆς ἰδίᾳ περιόδου καὶ ἐντεῦθεν. Ὑπὸ ἔποψιν ὅμως ἐθνολογικὴν καὶ γενεαλογικὴν εἶναι λίαν ἀμφίβολον, ἐὰν πάντες οἱ νῦν φέροντες τὸ ἐπώνυμον *Κοὲν* ἕλκουν τὴν καταγωγήν των ἀπὸ ἀρχαίαν ἱερατικὴν κάσταν. Ἡ λέξις κοὲν προσκτᾶται διάφορον προφορὰν καὶ γραφὴν κατὰ χώρας, ὡς καὶ διαφόρους καταλήξεις, ὡς εἰς τὰς γερμανοφώνους καὶ σλαυϊκὰς χώρας. Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τῆς Ἑλλάδος ἀπαντᾷ συνήθως ὁ τύπος *Κοέν*. Γ. ΕΛ.

Κοὲν (Kohen), ***Ἀλβέρτος***. Ἰσραηλίτης γλωσσολόγος, γεννηθεὶς εἰς Πρεσβούργην τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1814 καὶ ἀποθανὼν εἰς Παρισίους τῷ 1877. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης ὡς καὶ σημιτικὰς γλώσσας καὶ ἑβραϊκὴν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἐν τῷ προτεσταντικῷ σεμιναρίῳ τῆς Βιέννης, τῷ δὲ 1836, ἐλθὼν εἰς Παρισίους, προσελήφθη ὡς παιδαγωγὸς ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Ρώτσιλδ, ἥτις βραδύτερον διώρισεν αὐτὸν διευθυντὴν τῶν ὑπ' αὐτῆς χορηγουμένων εὐεργετημάτων. Εἶναι ὁ διοργανωτὴς τοῦ ἑβραϊσμοῦ ἐν Ἀλγερίῳ (1841) καὶ Τύνιδι (1846). Τῷ 1854 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ βαρώνου Ρώτσιλδ εἰς Ἱεροσόλυμα, μὲ σκοπὸν τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἰουδαϊκῆς κοινότητος διὰ τῆς ἱδρύσεως σχολείων καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων. Τῷ 1862 ἀνεκηρύχθη Γάλλος ὑπήκοος καὶ ἐβραβεύθη διὰ τοῦ παρασήμου τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Γ. ΕΛ.

— **Κοὲν** (Cohen), ***Ἑρρῖκος***. Γάλλος μουσουργὸς καὶ νομισματολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμστελοδάμῳ (1808—1880). Τὰ πρῶτά του θεατρικὰ δοκίμια παρέστησεν ἀνεπιτυχῶς ἐν Νεαπόλει. Ἐγκατασταθεὶς ὁριστικῶς ἐν Γαλλίᾳ, ὠνομάσθη διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου τῆς Λίλλης. Συνέθεσε τὸ λυρικὸν ποίημα «Μαργαρίτα καὶ Φάουστ», τὴν λυρικὴν σκηνὴν «Ὁ Μοναχός», διαφόρους μελῳδίας κτλ. Ἔγραψεν ἐπίσης θεωρητικά τινα βιβλία («Traité pratique et facile de l'harmonie», «Traité élémentaire el facile de contrepoint et de fugue» «Les Principes de la musique», κτλ.).

— **Κοὲν** (Cohen), ***Ἰούλιος-Αἰμίλιος-Δαυΐδ***. Γάλλος μουσουργὸς (1830—1901). Μαθητὴς τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων (τάξεως Τσίμμερμανν, Μαρμοντέλ, Μπενουά, Ἀλεβύ), ὠνομάσθη τῷ 1870 καθηγητὴς τοῦ φωνητικοῦ συνόλου τοῦ ᾠδείου καὶ ἀργότερον διευθυντὴς τῆς χορῳδίας τοῦ Μελοδράματος. Τῷ 1861 προσήγγισε τὸ θέατρον διὰ τοῦ μελοδράματος «Maître Claude», γενομένου εὐμενῶς δεκτοῦ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Ἐπηκολούθησε τὸ κωμικὸν μελόδραμα «José-Maria», τῷ δὲ 1870 ἡ «Dea». Τὰ ἔργα ταῦτα, ἂν καὶ περιέχουσι σελίδας ἀξιολόγους καὶ πλήρεις μελῳδικότητος, δὲν κατώρθωσαν νὰ παραμείνωσιν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ ρεπερτόριον. Ὁ Κοὲν ἔγραψεν ἐπίσης τὰ χορικὰ τῆς «Ἐσθὴρ» καὶ τῆς «Ἀθαλίας», ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, συμφωνίας, «Τραγούδια χωρὶς λέξεις» καὶ «Étude de concert» διὰ κλειδοκύμβαλον, «Πένθιμον ἐμβατήριον» κ. λ. π. Τ. Σ.

Κοετσοῦ. Ἰάπων καλλιτέχνης τοῦ ΙΖ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἀπέθανε τῷ 1637. Ἠσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν, τὴν κεραμευτικήν, τὴν ξυλογλυπτικὴν τὴν ἐξεργασίαν τῆς «λάκκας» καὶ τὴν ζωγραφικήν, ἔνθα παρέσχεν ὅλον τὸ μέτρον τοῦ ταλάντου του. Ἐπὶ πλέον, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Σοκβάντο καὶ τοῦ Νομπουτάντα, ἀπαρτίζει τὴν τριάδα τῶν διασημοτέρων καλλιγράφων τῆς ἐποχῆς του. Μολονότι ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Καϊχοκοῦ Γιουσό, ἀνήκοντι εἰς τὴν σχολὴν τῶν Κάνο, ἐνεκολπώθη τὴν ἀντίπαλον τεχνοτροπίαν τῶν Τόζα, εἰς ἣν προσέδωκε νέαν λαμπρότητα. Συνειργάσθη ἐνίοτε μετὰ τοῦ ἐπίσης διασήμου καταστάντος, παρ' αὐτῷ δὲ μαθητεύσαντος, Σοκιτσοῦ, καὶ ἐδημιούργησεν ἔργον, ἐν ᾧ ἡ αἴσθησις τοῦ περιττοῦ οὐδόλως ἀποκλείει τὴν ἐπίτευξιν θαυμασίων διακοσμητικῶν ἀποτελεσμάτων, ἡ δ' εὐγένεια τῆς ἐκφράσεως ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν ἐντέλειαν τοῦ σχεδίου. Ι. Μ. Π.

Κοεφφετὼ (Coeffeteau), ***Νικόλαος***. Γάλλος θεολόγος, ποιητής, ἱστορικὸς καὶ ἱεροκήρυξ (1574—1623). Νεώτατος κατετάγη εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Παρισίοις. Ἑρρῖκος ὁ Δ', ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τοῦ κηρύγματός του, τὸν διώρισεν ἰδιαίτερον ἱεροκήρυκά του. Σήμερον εἶναι γνωστὸς μόνον ὡς συγγραφεὺς μιᾶς ρωμαϊκῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου, τῆς ὁποίας τὸ ὕφος θεωρεῖται ὡς ὑπόδειγμα τοῦ πεζοῦ γαλλικοῦ λόγου. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐπεχείρησε τὴν μετάφρασιν τῆς Νέας Διαθήκης, τῆς ὁποίας ὅμως μικρὸν μόνον μέρος ἐπρόλαβε νὰ μεταφράσῃ. Μ. Ν. Δ.

Κόζακ (Cosack). Γερμανὸς νομικός, γεννηθεὶς τῷ 1855. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ γερμανικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦ 1882 ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Βερολίνου, Γκίσεν, Φράϊμπουργ, Μπὸν καὶ τελευταίως τοῦ Μονάχου. Κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ: «Ἡ νομὴ τοῦ κληρονόμου» (1877), «Ἐγχειρίδιον ἐμπορικοῦ δικαίου (1923), «Ἐγχειρίδιον τοῦ γερμανικοῦ ἀστικοῦ δικαίου κατὰ τὸν ἀστικὸν κώδικα» (1924, 2 τ.). Ἐπεμελήθη προσέτι τῷ 1915 τὴν 17ην ἔκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Γκέρμπερ «Σύστημα τοῦ γερμανικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου». Θ. Κ.

Κοζὰκ ***ντάγ***, ἢ ***Γιαλατζὶκ ντὰγ*** */Γεωγρ./*. Ὄρος ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κείμενον ἀνατολικῶς τῶν Κυδωνιῶν καὶ ἐκτεινόμενον ἀπὸ Δ. πρὸς Α. Ἔχει ὕψος 1.210 μ. (κορυφὴ *Σουλοῦ Καγιᾶ*), τὸ δὲ ἀνατολικώτερον αὐτοῦ τμῆμα καλεῖται *Πινδαρος* (ὕψ. 1.240 μ.) καὶ διαχωρίζει τὰ εἰς τὸν Κάϊκον (Μπακὶρ τσάϊ) καὶ Γρύλλιον (Ἀγιασμὰτ τσάϊ) ρέοντα πρὸς νότον ὕδατα, ἀπὸ τῶν ὑδάτων, ἃ ὑποδέχεται πρὸς βορρᾶν ὁ Ἀδραμυττηνὸς κόλπος διὰ τῶν Κανιτζᾶ τσάϊ καὶ Εὐανίου ποταμοῦ. Ἡ κορυφογραμμὴ τοῦ ὄρους ἀπετέλει τὸ βορειότερον ὅριον τῆς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (14 Μαΐου 1919) ὁρισθείσης ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου διασυμμαχικοῦ συμβουλίου ἐδαφικῆς ζώνης ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς κατοχὴν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Κόζακας, ἢ ***Κόζιακας*** */Γεωγρ./*. —1) Ὄρος τῆς Θεσσαλίας, τὸ *Κερκέτιον* τῶν ἀρχαίων, ὑψούμενον ἀποτόμως πρὸς Δ. τῶν Τρικκάλων καὶ ἀνῆκον εἰς τὸ πινδικὸν σύστημα. Ἐκτείνεται ἐκ Β. πρὸς Ν., ὑψούμενον ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τοῦ Πορταϊκοῦ ποταμοῦ κατὰ πρηῶνας εἰς μῆκος 25 χλμ. Εἶναι κατάφυτον ἐξ ἐλατῶν. Ἡ περὶ τὸ μέσον ὑψίστη κορυφὴ αὐτοῦ, ἡ *Ὀρνιοφωλιά*, ἀριθμεῖ ὕψος 1.901 μ. Πάλαι τὸ ὄρος τοῦτο ἐσχημάτιζε τὰ ὅρια τῆς Ἀθαμανίας (Ἠπείρου) καὶ Θεσσαλίας.

—2) Ὄρος τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὸ σύστημα τοῦ ὄρους Βόρα καὶ ὑψούμενον ΒΔ. τῆς λίμνης τοῦ Ὀστρόβου καὶ ἄνωθεν τοῦ χωρίου Ἁγίου Ἀθανασίου εἰς ὕψος 1.708 μ. Ι. Σ. Σ.

Κοζάκης ***Τυπάλδος***. Κλάδος τοῦ μεγάλου οἴκου τῶν *Τυπάλδων* (βλ. λ.). Τὸ διακριτικὸν *Κοζάκης* ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα εὐπατρίδης τις ἐκ Ραγούζης, ὀνόματι Cosacchi, ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν μονογενῆ κόρην του εἴς τινα Τυπάλδον, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θὰ προσθέσωσιν εἰς τὸ ὄνομα Τυπάλδος καὶ τὸ ὄνομα Κοζάκης. Γ. Ε. Τ.

— **Κοζάκης** ***Τυπάλδος***, ***Ἀγαθάγγελος*** (κατὰ κόσμον *Ἀνδρέας*). Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1771. Ἀφιερωθεὶς εἰς τὰ θεῖα, μετέβη, νέος ὤν, εἰς διαφόρους μονὰς τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Βραδύτερον ἐπανῆλθεν ἐν Ληξουρίῳ καὶ τῷ 1806 ἀπεστάλη εἰς τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως μὲ ἐμπιστευτικὴν ἀποστολὴν τῆς μητροπόλεως Κεφαλληνίας. Ὁ τότε πατριάρχης Γρηγόριος Ε'. ἐκτιμήσας τὴν μόρφωσιν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, τὸν ἐκράτησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου μετὰ πάροδον τριετίας ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Τριπόλεως Συρίας καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλεσε συνοδικὸς μέχρι τοῦ 1814. Τῷ 1918 ἡ Ἰόνιος Γερουσία τὸν ἐξέλεξε τοποτηρητὴν τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου Κεφαλληνίας καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἄρχεται ἡ σημαντικωτέρα περίοδος τῆς ζωῆς του. Εἰς τὴν νέαν του θέσιν ὁ Κοζάκης δὲν περιωρίσθη ἁπλῶς εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά του καθήκοντα. Μεμυημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ὠργάνωσε σώματα Κεφαλλήνων ἐθελοντῶν, τὰ ὁποῖα, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν, κατώρθωσε ν' ἀποστείλῃ εἰς Πελοπόννησον διὰ τοῦ ἑξῆς τρόπου. Διέδωσε καταλλήλως, ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος συνέλαβεν αἰχμαλώτους μερικοὺς Κεφαλλῆνας, ἐπὶ πλέον δ' ὅτι ἓν ἀλγερινὸν πλοῖον μετέφερεν, εἰς τὰς Στροφάδας νήσους, γυναικόπαιδα ἐκ Πελοποννήσου. Ἡ σκόπιμος αὕτη διάδοσις ἐξήγειρε τὴν κοινὴν γνώμην. Ἐγένοντο πάνδημοι δεήσεις πρὸς σωτηρίαν τῶν αἰχμαλώτων, καὶ ὁ λαός, ἡγουμένου τοῦ μητροπολίτου Ἀγαθαγγέλου, ἐζήτησεν ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ ἀποστολὴ βοηθειῶν. Ὁ Ἄγγλος τοποτηρητὴς Travers συγκατετέθη, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι θὰ ἦτο προσωπικῶς ὑπεύθυνος ὁ μητροπολίτης Ἀγαθάγγελος, ἐν ᾗ περιπτώσει αἱ βοήθειαι ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἄλλον σκοπόν.

Τοιουτοτρόπως ἐπετεύχθη ἡ ἀποστολὴ εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Πελοπόννησον ἀρκετῶν ἐθελοντῶν, πολεμεφοδίων κλπ. Ὅταν ὅμως ἐγνώσθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σκηνοθεσίας, ὁ ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων νήσων Maitland κατεδίκασε τὸν Ἀγαθάγγελον εἰς ἐξορίαν, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν καθήρεσεν ἐκ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου. Ἐκ Κεφαλληνίας μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐφιλοξενήθη παρὰ τοῦ μητροπολίτου Δαλματίας. Ἐκεῖ, διὰ τοῦ Καποδιστρίου, ἐγνώρισεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Φραγκῖσκον, ὅστις καὶ τὸν ἐτίμησε δι' ἐπισκέψεώς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρον. Τῷ 1824 μετέβη εἰς Ρωσίαν καὶ διωρίσθη ἐπίσκοπος Κριμαίας, συνάμα δὲ τῷ ἐχορηγήθη ἡ ἐπικαρπία τῆς ἐν Βαλακλάβᾳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς ἣν καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ 1853. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον διωρίσθη πνευματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ρωσικοῦ στόλου, κατὰ δὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Σεβαστουπόλεως ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῆς ἐκ τῶν τελευταίων μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Γκορτσακώφ. Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον μετέβη εἰς ἁγίους τόπους, ὅπου τῷ 1865 ἀπέθανε πτωχός, καθόσον εἶχε διαθέσει τὴν περιουσίαν του εἰς ἐθνικοὺς καὶ φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Γ. Ε. Τ.

— **Κοζάκης** ***Τυπάλδος***, ***Γεώργιος***. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1790. Ὑπῆρξεν ἀντάξιος ἀδελφὸς τοῦ μητροπολίτου *Ἀγαθαγγέλου*. Διεκρίθη διὰ τὴν μόρφωσίν του, τὴν φιλοπατρίαν του, τὰ γενναῖα φρονήματά του κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τὴν ἀγαθοεργὸν κοινωνικήν του δρᾶσιν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἱδρύσεως τοῦ βασιλείου. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Παδούης καὶ Παρισίων, ἔνθα ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφίας, ἐγκατεστάθη εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας. Ἐκεῖ ἐλάχιστα ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, καθόσον ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας. Τῷ 1820 ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ πολιτικὰ βιβλία, πατριωτικὰ δράματα καὶ ν' ἀπευθύνῃ προκηρύξεις μετὰ τῶν Ὑψηλάντου, Ἠπίτου κλπ., συγχρόνως δὲ ἐνήργει ἐράνους διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἱεροῦ λόχου, ἦλθε μετὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου εἰς Ὕδραν καὶ ἐκεῖθεν, ὡς πληρεξούσιος τοῦ τελευταίου, μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ἵνα διαπραγματευθῇ τὴν παράδοσιν τῆς ἐν Νεοκάστρῳ πολιορκηθείσης τουρκικῆς φρουρᾶς. Οἱ πολιορκούμενοι ὅμως, ἀναμένοντες βοηθείας, παρέτεινον σκοπίμως τὰς διαπραγματεύσεις. Πράγματι ἐντὸς ὀλίγου ἀπεστάλησαν, ἐκ Μεθώνης, πρὸς ἐνίσχυσίν των δύο πλοῖα μὲ τρόφιμα, πολεμεφόδια καὶ στρατιώτας, ἐπὶ πλέον δὲ ἓν τμῆμα στρατοῦ διὰ ξηρᾶς. Ὁ Τυπάλδος, ἀφοῦ ἀπέκρουσε τὰς ἐχθρικὰς ἐπικουρίας καὶ τὰς ἐξηνάγκασε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Μεθώνην, ὑπεχρέωσεν ἐν τέλει τοὺς πολιορκουμένους νὰ παραδοθῶσιν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ ἐκρατοῦντο αἰχμάλωτοι, ἀλλὰ θ' ἀπεστέλλοντο, δι' ἑλληνικῶν πλοίων, εἰς Αἴγυπτον καὶ Τύνιδα. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραδοθείσης φρουρᾶς ἀνεχώρησεν ἐξ Ἑλλάδος, ἐλλείψει ὅμως ἐπαρκῶν πλοίων παρέμειναν ἀρκετοὶ Τοῦρκοι, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπετέθησαν, παρασπονδήσαντες, οἱ Ἕλληνες στρατιῶται. Αἱ προθέσεις των ὅμως ἐματαιώθησαν ἐγκαίρως διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Τυπάλδου, ὅστις ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἑπτακοσίων ἐθελοντῶν καὶ ἐπροστάτευσε μέ-

Digitized by Google

κίνδυνον τῆς ζωῆς του τοὺς αἰχμαλώτους. Τὰ ἀνωτέρω γεγονότα ἀναπαριστᾷ ἡ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Μονάχου σῳζομένη τοιχογραφία. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος ὁ Τυπάλδος ἠσθένησε, καὶ ἐπειδή, λόγῳ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις τῶν Ἰονίων νήσων δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Ἐκεῖ μετὰ τοῦ Καποδιστρίου, διὰ τῆς ἀρθρογραφίας των, ὑπερήσπιζον τὰ ἑλληνικὰ δίκαια. Διὰ τὴν ἐπανάστασιν ὁ Τυπάλδος προσέφερεν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν μεγάλην, διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεί-

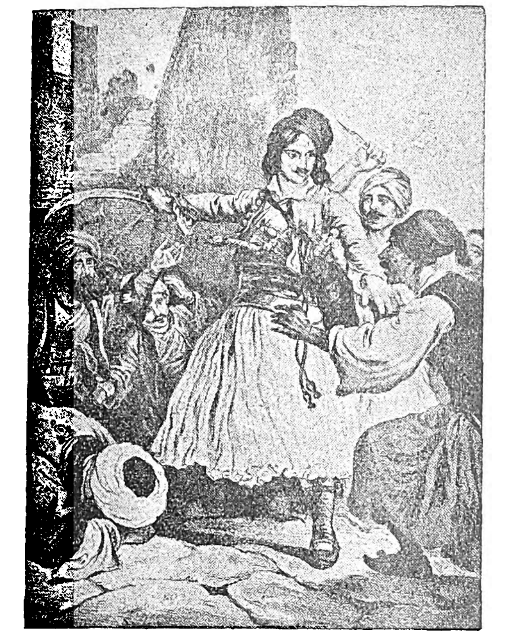

Ἡ κατάληψις τοῦ Νιοκάστρου καὶ ἡ διάσωσις τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς παρὰ τοῦ Γ. Τυπάλδου Κοζάκη.
[Τοιχογραφία ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Μονάχου.]

νην, περιουσίαν του ἐξ 150.000 δραχμῶν. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας. Ἐξελέγη πληρεξούσιος Κεφαλληνίας κατὰ τὴν Β' ἐθνικὴν συνέλευσιν. Τῷ 1843 τῷ ἀνετέθη ἡ σύστασις τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Νομισματικοῦ μουσείου. Τῷ ἀνετέθησαν διάφοροι ἀποστολαὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ τῷ 1861 ἐξελέγη γερουσιαστής.

Ἐδημοσίευσε διάφορα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Essai sur l'analyse à la medecine» (Paris 1817), «Περὶ Ἱπποκράτους» (ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί), ἐπαινεθὲν παρὰ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, «Περὶ τῶν ὠφελειῶν τῆς παιδείας» (Paris 1818), «Ποῖον τὸ καταλληλότερον σύστημα ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» (Paris 1819), «Ἔκθεσις περὶ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Νομισματικοῦ μουσείου» (Ἀθῆναι 1857), «Περὶ τῆς προόδου καὶ πτώσεως τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος» (Ἀθῆναι 1839), μεταφρασθὲν καὶ δημοσιευθὲν εἰς τὴν ἰταλικὴν (Napoli 1862), «Περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν σῳζομένων χειρογράφων τοῦ Ἕλληνος ἰνδολόγου Δημητρίου Γαλανοῦ». Ἡ ἐργασία αὕτη, ἀποτελουμένη ἐξ 7 τόμων ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀθήναις τῇ συνδρομῇ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Τυπάλδος ἐτιμήθη διὰ γαλλικοῦ παρασήμου τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς, τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου καὶ Λαζάρου τῆς Ἰταλίας, τοῦ ρωσικοῦ κλπ. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1867.
Γ. Ε. Τ.

—**Κοζάκης *Τυπάλδος*, *Γεώργιος*.** Υἱὸς τοῦ *Γεωργίου Τυπάλδου Κοζάκη* καὶ τῆς *Εὐφροσύνης Μουρούζη*. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Ἀθηνῶν, Ἀϊδελβέργης καὶ Παρισίων. Εἰσῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ διπλωματικὸν σῶμα· διετέλεσε μάλιστα ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1866 καὶ βραδύτερον γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀκολούθως ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Κεφαλληνίας τῷ 1887 καὶ βουλευτὴς Ἀθηνῶν τῷ 1895. Συνεχίζων τὰς πατρικάς του παραδόσεις, εἰργάσθη ὑπὲρ διαφόρων ἐθνικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἔφορος τοῦ Ἀμαλιείου ὀρφανοτροφείου, πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκληροδότησε μετὰ τῆς συζύγου του Ροξάνης, τὸ γένος Σούτσου, τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμαλίας οἰκίαν των. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1899.
Γ. Ε. Τ.

Κοζάκοι (ρωσ. *Καζάκ*, πληθ. *Καζακί*, γαλλ. Cosaques, γερμαν. Kosaken, ἀγγλ. Cossacks, ἰταλ. Cosaci). Ὄνομα διδόμενον εἰς πληθυσμοὺς τῆς Ρωσίας κατοικοῦντας κυρίως εἰς τὰς ΝΑ. αὐτῆς χώρας καὶ ζῶντας ἄλλοτε ὑπὸ ἡμιστρατιωτικὸν καὶ ἡμιαυτόνομον καθεστώς, μετ' ἰδιαιτέρων προνομίων. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς παλαιούς, οἵτινες ἐθεώρουν τοὺς Κοζάκους ὡς καταγομένους ἐκ ξένων λαῶν κατοικούντων ἄλλοτε τὰ νότια τμήματα τῆς Ρωσίας, οἱ νέοι ἱστορικοὶ φρονοῦν ὅτι οἱ Κοζάκοι ἀποτελοῦν στρατιωτικὸν καὶ κοινωνικὸν φαινόμενον αὐτῆς ταύτης τῆς ρωσικῆς ζωῆς, ὀφειλόμενον εἰς πρωτότυπον ἐκδήλωσιν ἐνδιαθέτου ὁρμῆς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τούτους οἱ Κοζάκοι εἶναι τὰ μοιραῖα καὶ φυσικὰ δημιουργήματα τῶν γεωγραφικῶν, στρατιωτικῶν καὶ κοινωνικῶν ὅρων τῶν σλαυϊκῶν βασιλείων τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος. Οἱ κίνδυνοι τῶν ἐπιδρομῶν τῶν νομαδικῶν ὀρδῶν, οἵτινες ἠπείλουν συνεχῶς τοὺς σλαυϊκοὺς πληθυσμοὺς τῶν συνόρων, ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς ἰδιαίτερον ἐντελῶς εἶδος ζωῆς καὶ μετέβαλον αὐτοὺς εἰς πολεμιστὰς ἑτοίμους εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἀντισταθοῦν ἐνόπλως εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους προσβολὰς τῶν ἀενάων κυμάτων τῶν γειτονικῶν φυλῶν. Κατὰ ταῦτα οἱ Κοζάκοι εἶναι δημιουργήματα τοῦ ἀγῶνος τῶν μονίμων κατοίκων τῆς χώρας κατὰ τῶν ἀσταθῶν στοιχείων, τοῦ σλαυϊσμοῦ κατὰ τοῦ νομαδισμοῦ. Παραλλήλως πρὸς τὴν αὐθόρμητον δημιουργίαν τῶν ἐλευθέρων τούτων Κοζάκων (volnye), ἐδημιουργήθησαν καὶ ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων τῆς Μόσχας, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Λιθουανίας ἰδιαίτεραι φρουραὶ Κοζάκων (gorodovye) πρὸς διαφύλαξιν τῶν συνόρων των. Τὴν πύκνωσιν τῶν Κοζάκων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀργανώσεώς των ηὐνόησαν κατόπιν καὶ ἄλλα γεγονότα.

Ὁ κοζακισμὸς (Kozatchestvo), ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἀπετέλει προπέτασμα τῶν συνόρων, ἱκανοποίει ἀφ' ἑτέρου τὰς τάσεις τῶν λαϊκῶν μαζῶν πρὸς ὀργάνωσιν αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς αὐτονομίας· προσείλκυεν ὅθεν πρὸς ἑαυτὸν πάντας τοὺς φεύγοντας τὰς καταδιώξεις τῶν διαφόρων ἡγεμόνων καὶ δυσηρεστημένους ἐκ τῶν ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων, οἵτινες προετίμων τὴν ἐπικίνδυνον ἀλλ' ἐλευθέραν ζωὴν τοῦ Κοζάκου ἀπὸ τὴν τῶν ὑποδούλων εἰς τὰς προνομιούχους τάξεις. Συνεπῶς οἱ καλούμενοι Κοζάκοι δὲν εἶναι εἰμὴ Ρῶσοι, Μεγαλορρῶσοι καὶ Μικρορρῶσοι (καίτοι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ ἱκανὰ στοιχεῖα Τατάρων, Κιργισίων καὶ Καλμούκων), χωρὶς νὰ ἀποτελοῦν, ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ρωσικῶν λαῶν, ἰδιαίτερον ἐθνικὸν ἢ θρησκευτικὸν στοιχεῖον. Τὸ ὄνομά των προέρχεται ἐκ τοῦ τουρκο-ταταρικοῦ *καζάκ*, ὅπερ σημαίνει τὸν ἐλεύθερον πολεμιστήν, τὸν θαρραλέον ἄνδρα, καὶ ὑπεδήλου κατωτέραν τινὰ κατηγορίαν τοῦ στρατοῦ, ἐλαφρῶς ὡπλισμένων. Τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τοὺς Ρώσους χρονογράφους, ἐπὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Τυφλοῦ, ἀποθανόντος τῷ 1462. Εἰς τοὺς Τατάρους ὁ κοζακισμὸς ὑφίστατο πολὺ πρὶν εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ρωσίαν. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἀναφέρονται ἤδη Κοζάκοι Τάταροι τῆς Ἀζοφικῆς, τοῦ Περεκόπ, τοῦ Μπελγκορόντ κτλ.

Οἱ Κοζάκοι ἐνεφανίσθησαν κατὰ πρῶτον ἐν Ρωσίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Σὺν τῷ χρόνῳ καὶ σὺν τῇ αὐξήσει τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν διεσκορπίσθησαν καὶ εἰσέδυσαν καὶ εἰς ἄλλα τμήματα τῆς χώρας, ἐκεῖθεν τῶν Οὐραλίων ὀρέων καὶ ἐν Σιβηρίᾳ, πέραν τῆς λίμνης Βαϊκάλης, ἐνισχυθέντες καὶ διὰ τῶν ἀθρόων προσελεύσεων εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν καὶ τοπικῶν στοιχείων. Πάντες οὗτοι οἱ Κοζάκοι ὀνομάζονται καὶ εἶναι γνωστοὶ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν ἐγκατασταθῆ: ἤτοι *Κοζάκοι τοῦ Δόν*, τοῦ *Κουμπάν*, τοῦ *Ὀρενμπουργκ*, τῆς *περιοχῆς Τρανσβαϊκάλης*, τοῦ *Βόλγα*, τῶν *Οὐραλίων*, τῆς *Σιβηρίας*, τοῦ *Ἀστραχάν*, τοῦ *Ἀμοὺρ* ποταμοῦ, ἐν Σιβηρίᾳ, τῆς *Οὐκρανίας*, *Ζαπορρόγαι*, τοῦ *Ἰαΐκ*. Ἡ θρησκεία των εἶναι ἡ ὀρθόδοξος, τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζουν μετὰ φανατισμοῦ, ἡ δὲ γλῶσσά των ἡ τῶν Μικρορρώσων.

— [ΙΣΤΟΡ.] ***Οἱ Κοζάκοι μέχρι τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου*: *Κοζάκοι τῆς Οὐκρανίας καὶ Ζαπορρόγαι*.** Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐσχηματίσθη πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Ρωσίας ἰσχυρὰ ὁμὰς Κοζάκων, οἱ Κοζάκοι τῆς Οὐκρανίας, εἰς τοὺς ὁποίους βραδύτερον ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ἀνέθεσε τὴν φρούρησιν τῶν συνόρων κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ Κοζάκοι οὗτοι ἔζων ἐν στρατοπέδῳ, ὅπερ ἐκαλεῖτο «σιὲτς» καὶ διῃρεῖτο εἰς τμήματα ἢ συνοικισμοὺς καλουμένους «κουρέν». Ὅλοι ἦσαν ἴσοι μεταξύ των καὶ ὤφειλον νὰ εἶνε ἄγαμοι, ἀπαγορευομένης τῆς προσλήψεως γυναικῶν εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις των. Ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἀρχηγοῦ καλουμένου ἀταμάνου καὶ ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν Κοζάκων, καλουμένης «Ράντα». Ἔζων ἐκ τοῦ πολέμου, τοῦ κυνηγίου καὶ τῆς ἁλιείας· ἡ γεωργία ἦτο παρ' αὐτοῖς ἀπηγορευμένη. Ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη ἐξηκολούθησε σφοδρὸς ἀγὼν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Πολωνίας, καταλήξας εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Οὐκρανίας εἰς τὸν τσάρον (1654), πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ Κοζάκοι οὗτοι ὡρκίσθησαν πίστιν καὶ ὑπακοήν. Ἔτι νοτιώτερον, ἀποτελοῦντες εἶδος πρωτοπορίας τῶν πρώτων, ἔζων ἐπὶ τοῦ Δνειπέρου ποταμοῦ οἱ *Ζαπορρόγαι* (βλ. λ.).

Οἱ Κοζάκοι τοῦ Δόν. Οὗτοι ἦσαν ἐκ καταγωγῆς Μεγαλορρῶσοι καὶ ἐνεφανίσθησαν κατὰ πρῶτον τῷ 1480. Τῷ 1570 ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ. Τῷ 1613 ὁ ἀταμᾶνος τοῦ Δὸν ἀνεγνώρισε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μιχαὴλ Ρωμανὼφ ὡς τσάρου τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ διετήρησε σχεδὸν πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Οἱ Κοζάκοι οὗτοι ἔζων οἰκογενειακῶς εἰς μικρὰς πόλεις καλουμένας «στανίτσα» καὶ κυβερνωμένας δημοκρατικῶς. Βαθμηδὸν ὅμως ἤρχισε νὰ δημιουργῆται εἰς τοὺς κόλπους τῶν δημοκρατικῶν τούτων κοινοτήτων εἶδός τι ἱεραρχίας, ὅπερ ὡδήγησεν εἰς ἐμφυλίους σπαραγμούς· ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦσαν οἱ «ντομοβίτυ» καὶ «γκολίτυ» (ἤτοι οἱ ἁπλοῖ Κοζάκοι), ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ «σταρσὶν» (πρεσβύτεροι), τοὺς ὁποίους ὑπεστήριζον οἱ τσάροι. Τῷ 1666 ὁ ἀταμᾶνος τῶν Κοζάκων τοῦ Δὸν Στάνκο Ραζίν, ἐπαναστατήσας κατὰ τοῦ τσάρου, κατετρόπωσε τὰ τσαρικὰ στρατεύματα καὶ ἐγένετο κύριος ὁλοκλήρου τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ Δὸν μέχρι τῶν Οὐραλίων. Μετὰ τριετεῖς ὅμως ἀγῶνας συνελήφθη καὶ ὡδηγήθη εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπου ἐφονεύθη τῷ 1669. Τῷ 1671 οἱ Κοζάκοι τοῦ Δὸν ἠναγκάσθησαν νὰ δώσουν ἐκ νέου ὅρκον ὑποταγῆς εἰς τὸν τσάρον.

Οἱ Κοζάκοι τοῦ Βόλγα, τοῦ Ἀστραχάν, τοῦ Καυκάσου, τοῦ Ἰαΐκ καὶ τῆς Σιβηρίας. Οἱ Κοζάκοι ἐνεφανίσθησαν περὶ τὸν Βόλγαν καὶ τὸ Ἀστραχὰν κατὰ τὸ 1440. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἵδρυσαν τὴν Σαμάρα, τὴν Τσαριτσὶν καὶ τὴν Σαράτωφ. Τῷ 1557 τμήματά τινα αὐτῶν διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ. Οἱ φυγάδες οὗτοι, μετὰ τῶν Κοζάκων τοῦ Δόν, κατῆλθον πρὸς τὸν Καύκασον, ὅπου ἐσχημάτισαν τὰ σώματα τῶν Κοζάκων τοῦ Τερὲκ καὶ τοῦ Καυκάσου, ἐνῷ ἄλλα τμήματα αὐτῶν κατέφυγον πρὸς τὴν περιοχὴν τῶν Ἰαΐκ (Οὐραλίων) καὶ πρὸς τὴν Σιβηρίαν. Οὕτω, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, εὑρίσκοντο ἐγκατεστημένοι εἰς τὰ ΝΑ. κράσπεδα τῆς Ρωσίας καὶ εἶχον ἀρχίσει νὰ κατακτοῦν καὶ τὴν Σιβηρίαν· τὸ σχίσμα, τὸ ὁποῖον ἐπῆλθεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐν τῇ ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων, συνέβαλεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κοινοτήτων τῶν Κοζάκων, ὅπου συνέρρεον πλήθη καταδιωκομένων πιστῶν διὰ τὴν ἐμμονήν των εἰς τὰς παλαιάς των θρησκευτικὰς πεποιθήσεις.

Οἱ Κοζάκοι ἐπὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Ὁ Μέγας Πέτρος κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν Κοζάκων. Κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας του πάντες σχεδὸν οἱ ἀταμάνοι τῶν Κοζάκων, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, εἶχον ὑποταχθῇ εἰς τὸν τσάρον. Ὁ ἀταμᾶνος τῶν Ζαπορρόγων Μαζέππα, συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ ΙΒ', ἡττήθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Πολτάβαν τῷ 1709. Ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἀπηνὴς δίωξις τῶν Κοζάκων καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ «σιὲτς» τῶν Ζαπορρόγων. Καὶ οἱ Κοζάκοι τοῦ Δὸν ἐπεχείρησαν ν' ἀντισταθοῦν πρὸς τὸν Πέτρον τὸν Μέγαν τῷ 1707 καὶ 1708, ἀλλὰ ματαίως. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνός των τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια τῆς ἀνεξαρτησίας των· ὁ ἀταμᾶνός των, ἀντὶ νὰ ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν Κοζάκων, διωρίζετο εἰς τὸ ἑξῆς ὑπὸ τοῦ Τσάρου. Οἱ Κοζάκοι τοῦ Δὸν ἔλαβον μέρος εἰς πάντας τοὺς πολέμους τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα (τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πολωνίας). Τῷ 1723 οἱ Κοζάκοι τοῦ Ἰαΐκ ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑποβάλουν τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀταμάνου των ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ τσάρου. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρουν ὅπλα Κοζάκοι ὑπελογίζοντο εἰς 150.000, πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν ὁμάδων ὑπῆρχον τοιαῦται καὶ κατὰ μῆκος τῶν συνόρων τῶν Κιργισίων καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν συνόρων τῆς Κίνας, μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ.

Οἱ Κοζάκοι κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἡ ἱστορία τῶν Κοζάκων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ταυτίζεται πρὸς τὴν γενικὴν ἱστορίαν τῆς Ρωσίας. Νέα «βόϊσκο» (ὡς ὠνομάζοντο τὰ στρατιωτικὰ σώματα τῶν Κοζάκων) ἐμφανίζονται, ἐνῷ τὰ παλαιὰ μεταρρυθμίζονται. Οἱ Κοζάκοι τοῦ Δόν, ὑπὸ τὸν περίφημον αὐτῶν ἀταμᾶνον Πλατώφ, παίζουν σπουδαιότατον ρόλον εἰς τοὺς πολέμους πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ὁ Πλατὼφ μετὰ τῶν Κοζάκων του, καταδιώκων τοὺς Γάλλους ἀπὸ τῆς Λειψίας εἰς τὸν Ρῆνον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐξέλιξις τῆς πολιτικῆς, στρατιωτικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἡ παρείσφρησις μεταξὺ τῶν Κοζάκων διαφόρων ξένων στοιχείων ἤρχισε νὰ μεταβάλλῃ τὴν φυσιογνωμίαν τῶν ὁμάδων τῶν Κοζάκων, οἵτινες, ἐν τῇ ὠργανωμένῃ Ρωσικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἀπετέλουν εἶδός τι ἀναχρονισμοῦ.

Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' ὑπῆρχον ἐν Ρωσίᾳ δώδεκα «βόϊσκο» (περιφέρειαι, κοιτίδες, στρατιωτικὰ σώματα) Κοζάκων, τὰ ἑξῆς: —1) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Δόν*, τὸ συμπαγέστερον καὶ τὸ σημαντικώτερον ὅλων, ἀποτελούμενον ἀπὸ Μεγαλορρώσους, μὲ κέντρον τὸ Νόβο-Τσερκάσκ, τὸ Ροστόβιον καὶ τὸ Ταϊγάνιον. —2) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Κουμπάν*, ἀποτελούμενον ἀπὸ Μικρορρώσους κατὰ πλειοψηφίαν, μὲ κέντρον τὸ Αἰκατερινοντάρ. 3) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Τερέκ*, ἀποτελούμενον ἀπὸ Μεγαλορρώσους καὶ περικλεῖον πληθυσμοὺς ὀρεινῶν Μουσουλμάνων, οἵτινες ἀποτελοῦν τὰ 80 ἑκατοστὰ τοῦ συν-

Digitized by Google

όλου, μὲ κέντρον τὸ Μοσντόκ, ἐπὶ τοῦ Τερέκ. —4) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Ἀστραχάν*, μὴ ἀποτελοῦν σύνολον συμπαγές, ἀλλὰ νησῖδας ἑκατέρωθεν τοῦ Βόλγα, μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ Τατάρων καὶ μὲ κέντρον τὸ Ἀστραχάν. —5) Τὸ *βόϊσκο τῶν Οὐραλίων*, ἀποτελούμενον ἀπὸ Μεγαλορρώσους, μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ Καλμούκων καὶ Κιργισίων καὶ μὲ κέντρον τὴν Οὐράλσκ. —6) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Ὀρενμπουργκ*, ἄνευ προεξέχοντος ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, μὲ κέντρον τὸ Ὀρενμπουργκ. —7) Τὸ *βόϊσκο τῆς Σιβηρίας*, ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος τῶν συνόρων μέχρι τῆς Τζουνγκαρίας, μετὰ τμημάτων ἀπὸ τοῦ Σεμιπαλατίνσκ μέχρι τοῦ Μπιίσκ, ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Τὸμσκ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἀκμολίνσκ. —8) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Σεμιρετσίνσκ*, ἐγκατεσπαρμένον ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κυβερνείῳ μὲ κέντρον τὸ Βερνύ. —9) Τὸ *βόϊσκοτοῦ Ἰενισσέϊ*. —10) Τὸ *βόϊσκο τῆς Ὑπερβαϊκαλίας*, κατὰ μῆκος τῶν συνόρων τῆς Κίνας μέχρι τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἀργκοῦν καὶ Σίλκα, μὲ κέντρα τὸν Τσίτα, τὴν Κιάκτα καὶ τὴν Νερτσίνσκ. —11) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Ἀμούρ*, κατὰ μῆκος τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, μὲ κέντρον τὸν Μπλακοβεστσένσκ. —12) Τὸ *βόϊσκο τοῦ Οὐσσουρὶ* μὲ κέντρον τὴν Νίκολσκοϊε.

Ὀργάνωσις τῶν βόϊσκο. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1827 γενικος ἀταμᾶνος ὅλων τῶν Κοζάκων ἐθεσπίσθη νὰ εἶναι ὁ διάδοχος τοῦ τσαρικοῦ θρόνου. Ἀπὸ τὰ τέλη δὲ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ΄ ἡ διοίκησις τῶν Κοζάκων ὑπήχθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Ρωσίας. Ἀνώτατον πάντων τῶν Κοζάκων κοινὸν διοικητικὸν ὄργανον ὡρίσθη «ἡ ἀνωτέρα διοίκησις τῶν βόϊσκο τῶν Κοζάκων», ἥτις ἀπετέλει μίαν διεύθυνσιν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστου βόϊσκο ὑπῆρχεν ὁ «νακάσνυ», ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ μὴ εἶναι ἀναγκαίως Κοζάκος. Ὁ ἀταμᾶνος τοῦ Δὸν ὑπήγετο ἀπ᾿ εὐθείας εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν· οἱ ἀταμᾶνοι τῶν ἄλλων βόϊσκο ὑπήγοντο εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς στρατιωτικῆς περιοχῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκοντο. Τὸ ἔδαφος ἑκάστου βόϊσκο διῃρεῖτο διοικητικῶς εἰς «ὄντελ» ἢ «ὄκρουγκ» (τμήματα ἢ κύκλους), ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εἷς ἀταμᾶνος ἐξετέλει χρέη πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ. Τὰ βόϊσκο ἀπετελοῦντο ἀπὸ μικρὰς πόλεις ἢ κοινότητας («στάνιτσα»), ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκετο εἷς ἀταμᾶνος ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν Κοζάκων τῆς στάνιτσα. Τούτου ἡ ἐκλογὴ ἔπρεπε νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ νακάσνυ τοῦ βόϊσκο. Πλὴν τῶν στάνιτσα ὑπῆρχον καὶ τὰ χωρία, ἀποτελούμενα ἀπὸ τριάκοντα τοὐλάχιστον οἰκογενείας (πετσιολόκ), μὲ ἀταμᾶνον ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ χωρίου καὶ ἐγκρινόμενον ὑπὸ τοῦ νακάσνυ.

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν Κοζάκων. Οἱ Κοζάκοι, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξαιρέσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς καταβολῆς παντὸς ἀμέσου φόρου, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνδύωνται καὶ ἐξοπλίζωνται δι᾿ ἰδίων ἐξόδων. Κατ᾿ ἀρχὰς τὸ ἔδαφος ἑκάστου βόϊσκο ἀπετέλει κοινὴν ἰδιοκτησίαν πάντων τῶν μελῶν του Κατόπιν, εἰς τὰς χώρας τῶν Κοζάκων, εἶχον δημιουργηθῆ τριῶν εἰδῶν ἰδιοκτησίαι: α΄) ἡ ὁμαδικὴ ἰδιοκτησια τοῦ βόϊσκυ (δάση, ὁδοὶ κτλ.)· β΄) ἡ ὁμαδικὴ ἰδιοκτησία ἑκάστης στάνιτσα (ἡ τελευταία διενέμετο κατὰ κλήρους ἢ «πάϊ» μεταξὺ ὅλων τῶν ἀρρένων)· γ΄) ἡ ἰδιωτικὴ ἰδιοκτησία (ἰδίως αἱ γαῖαι αἱ διδόμεναι εἰς πλήρη ἰδιοκτησίαν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ εἰς τοὺς «τσινοβνίκι», ἢ δημοσίους ὑπαλλήλους, ἀντὶ μισθοδοσίας). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ γεωργία ἦτο ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀσχολιῶν τῶν Κοζάκων, ἐπιδιδομένων μετὰ ζήλου εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ λίνου, τοῦ καννάβεως, τῶν λαχανικῶν, τῶν καρποφόρων δένδρων, τοῦ καπνοῦ, τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς χορτονομῆς, εἰς τὴν μελισσοκομίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ἁλιείαν καὶ τὸ κυνήγιον. Οἱ Κοζάκοι ἐξεμεταλλεύοντο ἐπίσης καὶ τὸν μεταλλευτικὸν πλοῦτον τῆς χώρας των, ἀποτελούμενον ἀπὸ γαιάνθρακας, σίδηρον, χαλκόν, πετρέλαιον καὶ ἅλας, ὧν τὰ μεταλλεῖα παρεχώρουν ἐπὶ ἐνοικίῳ εἰς εἰδικούς. Ὡσαύτως ἡ βιομηχανία, λίαν ἀνεπτυγμένη εἴς τινα βόϊσκο, εἶχε παραχωρηθῆ εἰς ξένας χεῖρας. Ἄλλοτε ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν Κοζάκων ἦτο ἀνθηροτάτη. Κατὰ τὰς τελευταίους ὅμως χρόνους ὁ κοζακισμὸς εἶχεν ἀρχίσει νὰ παρακμάζῃ. Ἡ παρακμὴ αὕτη ὀφείλεται εἰς πολλαπλᾶ αἴτια, μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Κοζάκων, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν ἐλάττωσιν τῶν κλήρων τῆς διανομῆς. Οἱ Κοζάκοι ἀποτελοῦν, ἀκόμη καὶ σήμερον, μεταξὺ τῶν Ρώσων ἰδιαίτερον ἐντελῶς τύπον, μὲ ἰδιαιτέρας παραδόσεις, μὲ ἰδιαιτέραν ἀντίληψιν περὶ τιμῆς καὶ στρατιωτικῆς πειθαρχίας, μὲ ἰδιαίτερον ὕφος ὑπερηφανείας, σχεδὸν ὑπεροψίας, ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἐγνώρισαν ποτὲ τὴν δουλείαν, αἰσθανόμενοι καὶ διακηρύττοντες ἑαυτοὺς ἀνωτέρους ἀπὸ τὰ πλήθη τῶν Ρώσων χωρικῶν, ἕνεκα τῆς σχετικῆς εὐπορίας των, τοῦ μεγαλυτέρου βαθμοῦ μορφώσεώς των καὶ τῶν δημοκρατικωτέρων θεσμῶν των.

Οἱ Κοζᾶκοι ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι σήμερον. Ἡ στάσις τῶν Κοζάκων, οἵτινες κατὰ τὴν πρώτην ἐπανάστασιν τοῦ 1905 εἶχον ταχθῆ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ τσάρου, ὑπῆρξε κατ᾿ ἀρχὰς ἐφεκτικὴ ἀπέναντι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μαρτίου τοῦ 1917. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην οἱ Κοζάκοι οὐδεμίαν πρόθεσιν ἔδειξαν πρὸς ὑπερίσχυσιν τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος. Ἡ στάσις των αὕτη καθωρίσθη κατόπιν σαφῶς εἰς τὸ «Γενικὸν συνέδριον τῶν κοζακικῶν στρατευμάτων», τὸ ὁποῖον συνῆλθε τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς τὴν Νόβο-Τσερκάσκ. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ἐκηρύχθησαν κατ᾿ ἀρχὰς ὑπὲρ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ Κερένσκυ, μὴ θέλοντες νὰ ταχθοῦν «οὔτε πρὸς τὰ δεξιά, οὔτε πρὸς τὰ ἀριστερά», οὔτε ὑπὲρ τῆς ἀντεπαναστάσεως τῶν τσαρικῶν, οὔτε ὑπὲρ τοῦ σοσιαλισμοῦ, «διὰ τὸν ὁποῖον ἐφρόνουν ὅτι ἡ χώρα δὲν εἶναι ἑτοίμη». Ἐπίσης ἀπεφάσισαν νὰ συνεχίσουν πολεμοῦντες παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων μέχρι τῆς ἐπιτεύξεως τῆς νίκης, «χάριν τῆς ἰδικῆς των σωτηρίας, τῆς σωτηρίας ὁλοκλήρου τῆς Ρωσίας καὶ τῆς σωτηρίας τῶν μικρῶν σλαυϊκῶν χωρῶν». Τέλος ἀπεφάσισαν νὰ κρατήσουν τὰς γαίας των καὶ νὰ ἀποδώσουν εἰς τοὺς πρώτους κυρίους των ἐκείνας, τὰς ὁποιας τὸ παλαιὸν καθεστὼς εἶχε παραχωρήσει εἰς ἰδιώτας τῆς ἐκλογῆς του, εἰς κρατικὰς ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας. Κατόπιν τῶν ἀποφάσεων τούτων οἱ Κοζάκοι ὑπεστήριξαν ἐνόπλως τὸν Κερένσκυ κατὰ τῆς πρώτης ἀποπείρας τῶν μπολσεβίκων, ὅπως ἀνατρέψουν αὐτόν, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1917. Ἀλλ᾿ ὁ Κερένσκυ δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Κοζάκων. Οὐδὲν ἔπραξε πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν δικαίων ἐκ τῶν ἀξιώσεών των, ἀφήσας νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ μεταξὺ τούτων ἡ ἀναρχία. Ὅταν δὲ οἱ μπολσεβῖκοι ἤρχισαν διαβάλλοντες αὐτούς, ὡς ἀποβλέποντας εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ τσαρισμοῦ, ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Κερένσκυ ἦτο τόσον ἀσθενής, ὥστε αἱ κατηγορίαι ἐκεῖναι ἤρχισαν νὰ γίνωνται πιστευταὶ παρὰ τῷ λαῷ καὶ τῷ στρατῷ, ὅπου οἱ Κοζάκοι δὲν ἔχαιρον μεγάλης δημοτικότητος, ἕνεκα τοῦ ἐπαχθοῦς ῥόλου, τὸν ὁποῖον ἐπέβαλλεν εἰς αὐτοὺς ὁ τσαρισμός, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παντοδυναμίας του. Ὁ ἀταμᾶνος τῶν Κοζάκων Καλεντὶν ἀντέκρουσε τὴν κατηγορίαν, εἰς δὲ τὸ ἐπαναστατικὸν συνέδριον τοῦ Αὐγούστου ἐν Μόσχᾳ ὑπέβαλε πλῆρες πρόγραμμα ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως, μακρὰν τῶν ἀγώνων τῶν κομμάτων καὶ τῶν τάξεων, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου μέχρι τῆς νίκης, διὰ τῆς δημιουργίας στρατοῦ πειθαρχουμένου καὶ ἐπὶ λελογισμένης πολιτικῆς ἐσωτερικῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Μετ᾿ ὀλίγον ὅμως οἱ μπολσεβῖκοι εἶχον ὑπερισχύσει καὶ εἶχον ἀνατρέψει τὸν Κερένσκυ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (Νοέμβριος τοῦ 1917) ὑπῆρχον ἐν Πετρουπόλει τρία συντάγματα ἱππικοῦ Κοζάκων, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐξῆλθον τῶν στρατώνων των πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Κερένσκυ, ὁ ὁποῖος εἶχε πλέον ἀπολέσει τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν τελείως. Μετὰ τὴν ἐπικράτησίν των οἱ μπολσεβῖκοι προσεπάθησαν νὰ διαλύσουν καὶ νὰ ἐξολοθρεύσουν τὰ σώματα ἐκεῖνα τῶν Κοζάκων, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν ἀμετατρέπτως ἀντιδραστικά. Βραδύτερον, ὁπότε εἰς τὰ νότια τμήματα τῆς Ρωσίας, ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Κοζάκων τοῦ Δὸν καὶ τοῦ Κουμπάν, εἶχον συγκεντρωθῆ τὰ στρατεύματα τῶν ἀντεπαναστατῶν, οἱ Κοζάκοι συνέπραξαν πρὸς ταῦτα εἰς τὸν κατὰ τῶν μπολσεβίκων ἀγῶνα. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τοῦ ἀγῶνος τούτου ἠναγκάσθησαν οἱ πλεῖστοι τούτων νὰ ἐκπατρισθοῦν, μετὰ τῶν ἄλλων Ρώσων, διασπαρέντες εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Οἱ λοιποὶ παρέμειναν ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ, ἀσπασθέντες τὸ νέον καθεστώς, ἐν τῷ ὁποίῳ πολλαχοῦ ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερα στρατιωτικὰ σώματα. Οἱ πρὸς Α τῆς Κασπίας θαλάσσης Κοζάκοι μετὰ τῶν Κιργισίων, Μεγαλορρώσων, Οὐκρανῶν, Τατάρων καὶ Καλμούκων τῆς περιοχῆς ἀπετέλεσαν τῷ 1920 ἰδιαιτέραν δημοκρατίαν, ἥτις μέχρι τοῦ 1925 ἐκαλεῖτο *Δημοκρατία τῶν Κιργισίων*, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου ὠνομάσθη *Δημοκρατία τῶν Κοζάκων* (*Καζακστάν*).

Κοζάκοι.

(1=ἀξιωματικὸς τῶν Κοζάκων τοῦ Οὐράλ· 2=Κοζάκος τοῦ Ἀμούρ· 3=σαλπιγκτης τῶν Κοζάκων τοῦ Ντόν· 4=ὑπαξιωματικὸς τῆς συνοδειας τοῦ αὐτοκράτορος.)

Μ. Δ. Β

— *(Στρατ. Ὀργάν.)* Εἰδικὰ στρατιωτικὰ σώματα κυρίως μὲν ἱππικοῦ, ἐν μέρει δὲ πυροβολικοῦ καὶ ἐλαχίστου πεζικοῦ, ἅτινα ἀπετέλουν οὐσιῶδες μέρος τοῦ, πρὸ τοῦ ἐπικρατήσαντος ἐπαναστατικοῦ καθεστῶτος, ρωσικοῦ στρατοῦ, στρατολογούμενα ἐκ τῶν Κοζάκων ἀποκλειστικῶς, παλαιότερον, εἶτα δὲ καὶ ἐκ μὴ Κοζάκων, τῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὰς περιοχὰς αὐτῶν.

Ὀργανισμὸς καὶ σύνθεσις τῶν σωμάτων τούτων καθωρίσθη ἀρχικῶς διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1835 «Περὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δὸν» τῶν μᾶλλον διαφημισθένων ἐν τῇ ἱστορίᾳ «Κοζάκων τοῦ Ντόν»· αἱ περὶ τούτου διατάξεις βαθμιαίως ἐφηρμόσηθαν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ σώματα. Κατὰ ταύτας οἱ Κοζάκοι ἀπετέλεσαν ἰδίαν στρατιωτικὴν κατηγορίαν, ὑπὸ τοὺς *ἀταμάνους* (βλ. λ.), οἵτινες ἠδύναντο νὰ ὀνομάζωνται καὶ ἐκ τῶν μὴ Κοζάκων. Διὰ μεταγενεστέρων ὅμως μεταρρυθμίσεων, ἀπὸ τοῦ 1866 ἀρξαμένων, ἐπεδιώχθη ἡ ἀφομοίωσις τῶν σωμάτων αὐτῶν πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ὑπαγωγὴ ὑπὸ ἑνιαίαν στρατιωτικὴν διοίκησιν· πρὸς τούτοις δέ, ἡ συμφώνως πρὸς τὰς γενικὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας συγκρότησις καὶ στρατολογία τῶν διαφόρων μονάδων. Ἀπὸ τοῦ 1867, ἐπιτραπέντος εἰς πάντα Ρῶσον ὑπήκοον νὰ ἐγκαθίσταται ἐντὸς τῶν τοπικῶν περιοχῶν τῶν Κοζάκων, ἡ ἀναλογία τῶν μὴ Κοζάκων ηὔξησε σημαντικῶς καὶ ἐνιαχοῦ μάλιστα κατέστη ὑπερτέρα. Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις τῶν Κοζάκων διὰ μὲν τοὺς ἀξιωματικοὺς καθωρίζετο εἰς 25 ἔτη, διὰ δὲ τοὺς ὁπλίτας εἰς 30 ἔτη, ἐξ οὗ τρία κατὰ κανόνα εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν. Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη, διὰ τοὺς τελευταίους τούτους, μετέπειτα ἐμειώθη εἰς 25 ἔτη, ἀργότερον δὲ εἰς 20 μόνον, μέχρις ὅτου, εἰσαχθείσης τῆς γενικῆς στρατολογίας τῷ 1874, ἀφωμοιώθη πρὸς τὴν τοῦ λοιποῦ στρατοῦ. Μόνον τὰ σώματα τῶν Κοζάκων τοῦ Οὐρὰλ (Ural) συνεπληροῦντο, ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, δι᾿ ἐθελοντῶν. Τὰ οὕτω τελικῶς συγκροτηθέντα σώματα τῶν Κοζάκων ἀπετέλεσαν τοπικὰ στρατεύματα, διακρινόμενα ἐκ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς των, τὰ βόϊσκος (voiskos), ἐξ ὧν ἓξ μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, τὸ τοῦ Δόν, τοῦ Ὀρενμπουργ, τοῦ Οὐράλ, τοῦ Ἀστραχάν, τοῦ Κουμπὰν καὶ τοῦ Τερέκ, πέντε δὲ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τοῦ Τουρκεστάν, τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας, τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας ἢ τῆς Βαϊκάλης, τοῦ Ἀμοὺρ καὶ τῆς Οὐσσουρι (Βλαδιβοστόκ). Ἡ δύναμις καὶ ἡ σύνθεσις τῶν τοπικῶν τούτων στρατευμάτων παρουσίαζε μεγίστας διαφοράς. Ἀπὸ τοῦ 1827, ὁ μέγας δοὺξ διάδοχος τοῦ θρόνου ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ ἀταμάνου, διὰ τὸ σύνολον τῶν στρατευμάτων τῶν Κοζάκων.

Καθ᾿ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν, τὰ στρατεύματα ταῦτα ὑπήγοντο εἰς τὰς κατὰ περιφερείας στρατιωτικὰς ἀρχὰς καὶ ἐπιτελεῖα, ἐκτὸς τοῦ ἀταμάνου τοῦ Δόν, ὑπαγομένου ἀπ᾿ εὐθείας ὑπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.

Περὶ τῆς συνθέσεως καὶ συγκροτήσεως ἢ ὑπαγωγῆς εἰς ἀνωτέρας μονάδας τῶν Κοζάκων, βλ. *Ρωσία (Στρατ. Ὀργ.)*.

Οἱ εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν διατελοῦντες Κοζάκοι ὑποχρεοῦνται οἱ ἴδιοι εἰς τὴν προμήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ ἵππου των καὶ πάντων τῶν διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἀναγκαιούντων. τῶν ἀπόρων βοηθουμένων πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ κράτους· οἱ λοιποί, οἱ ἐν ἀορίστῳ ἀδείᾳ, ὑποχρεοῦνται μόνον νὰ διατηρῶσι τὰ εἴδη ἐξαρτύσεως καὶ ἱματισμοῦ· ἐπίσης οἱ τοῦ πυροβολικοῦ καθ᾿ ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἵππον. Τὸ πυροβόλον ὅπλον καὶ ἡ λόγχη παρείχοντο ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας, καθὼς καὶ ὁ ἱματισμὸς καὶ λοιπὰ στρατιωτικὰ εἴδη διὰ τοὺς Κοζάκους τῆς φρουρᾶς. Ἐκτὸς διαφορῶν τινων, ἀναλόγως τοῦ τόπου προελεύσεως, καθ᾿ ὅσον ἀφορᾷ τὰ διακριτικὰ χρώματα, ἐπιρράμματα καὶ ἐν γένει ἄλλας τινὰς λεπτομερείας, τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τῆς στολῆς τῶν Κοζάκων ἦτο τὸ ἐκ γούνας κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, εἶδος καλπακιοῦ, τὸ papacha καλούμενον. καὶ ὁ μακρὸς ἄνευ κομβίων ἐπενδύτης. Οἱ φυσιγγιοφόροι τελαμῶνες ἐφέροντο χιαστὶ ἐπὶ τοῦ στήθους.

Ὁ ὁπλισμὸς τῶν Κοζάκων συνέκειτο ἐξ ἐλαφρᾶς καμπύλης σπάθης ἄνευ χειροφύλακος, μετὰ κολεοῦ ἐκ σκληροῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως, ἐξ ἀραβίδος τῶν τριῶν γραμμῶν ἄνευ βαϊονίδος, καὶ διὰ μέρος τῶν Κοζάκων τοῦ Δὸν καὶ τοῦ Ὀρενμπουργ, ἐκ λόγχης μήκους 3, 11 μέτρων· οἱ Κοζάκοι τοῦ Κουμπὰν καὶ τοῦ Τερὲκ ἔφερον πρὸς τούτοις τὸ ἐπίμηκες ἐγχειρίδιον τῶν Καυκασίων, τὸ Kinchal καλούμενον.

Κ. Δ.

—**Κοζάκων *δημοκρατία***, ἢ ***Καζακστὰν*** *(Γεωγρ.)*. Αὐτόνομος σοβιετικὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία τοῦ παλαιοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστάν, ἱδρυθεῖσα τῇ 26 Αὐγούστου 1920 ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα *Κιργκιζστὰν* ἢ *Κιργισίων δημοκρατία*, μετονομασθεῖσα δὲ ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1925. Τὸ ἐπίσημον ὄνομα αὐτῆς εἶναι *Καζακστάν*, τὸ δὲ συντετμημένον κατὰ τὸ σοβιετικὸν σύστημα ***ASSR τῶν Κοζάκων*** ἢ ***AKSSR***.

Digitized by Google

Ἔχει ἔκτασιν 2.960.016 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1926) 6.491.700 κατοίκων, οἱ ὁποῖοι κατανέμονται κατὰ φυλὰς ὡς ἑξῆς: 57,1 % Κοζάκοι—Κιργίσιοι, 19,7 % Ρῶσοι, 13,2 % Οὐκρανοὶ καὶ 10 % διάφοροι (Τάταροι, Οὐζμπέκοι, Γερμανοὶ κλπ.). Ἐπίσημον γλῶσσαν ἔχουσι τὴν ρωσικὴν καὶ τὴν κοζακικὴν καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Ἄλμα Ἄτα* (πρῴην *Βιέρνυ*), ἀριθμοῦσαν 45.385 κατ. Ἡ δημοκρατία τῶν Κοζάκων ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ Β. τμήματος τοῦ Τουρκεστάν, ὁρίζεται δὲ πρὸς Β. μὲν ὑπὸ τῆς Σιβηρίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Σινικοῦ Τουρκεστὰν (Σιν Κιάνγκ), πρὸς Ν. ὑπὸ διαφόρων ἄλλων αὐτονόμων σοβιετικῶν δημοκρατιῶν καὶ ἐδαφῶν (Κιργκιζιστάν, Οὐζμπεκισταν, Τουρκμενιστὰν κλπ.) καὶ πρὸς Δ. καὶ ΒΔ. ὑπὸ τῆς Κασπίας καὶ μικρῶν ἄλλων αὐτονόμων σοβιετικῶν δημοκρατιῶν τῶν Οὐραλίων (Μπακιριστάν, Ταταρία, Νταγκεστὰν κλπ.). Τὸ ἔδαφος τῆς δημοκρατίας, ἀποτελούμενον ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν *Κιργισιανῶν στεππῶν* (βλ. λ.), εἶναι πεδινόν, ἔρημον καὶ ἄγονον, κατάξηρον καὶ ἀκατάλληλον διὰ καλλιέργειαν. Περιλαμβάνει πολλὰς μεγάλας λίμνας (*Ἀράλην*, *Μπαλκὰχ* κλπ.), ὅπου ἐκβάλλουσι διάφοροι ποταμοί (*Ἀμοῦ Νταριὰ* καὶ *Σὺρ Νταριὰ* κλπ.), ἐρχόμενοι ἐκ τῶν Ἱμαλαΐων καὶ τῶν Οὐραλίων. Οἱ κάτοικοι ζῶσι κατὰ μέγα μέρος νομαδικὸν βίον καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ συγκοινωνία εὑρίσκεται εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν, μία δὲ μόνη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ κατερχομένη ἀπὸ Μόσχας διασχίζει τὴν χώραν ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καὶ φθάνει μέχρις Οὐζμπεκιστὰν καὶ Κιργκιζιστάν. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα, ἐκτὸς τῆς ἀναφερθείσης πρωτευούσης εἶναι τὸ *Ἀκμολίνσκ* (12 781 κάτ.), τὸ *Ἀκτιουμπίνσκ* (20 861 κάτ.), τὸ *Ἀουλι Ἄτα* (24.767 κάτ.), τὸ *Ἀκμετσὲκ* (νῦν *Κιζὺλ Ὄρντα*, 22 612 κάτ.), τὸ *Κουσταναΐ* (25.417 κάτ.), τὸ *Πετροπαυλὸσκ* (47.357 κάτ.), τὸ *Σεμιπαλατίνσκ* (56.884 κάτ.), ὁ λιμὴν τῆς Κασπίας *Γκουριὲβ* (νῦν *Τσαπάϊεβ*, 12.001 κάτ.), τὸ *Τουρκεστὰν* (21.788 κάτ.) καὶ τὸ *Οὐράλσκ* (36 329 κάτ.). Πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν σημερινὴν δημοκρατίαν χώρα περιελάμβανε τὰ κυβερνεῖα Τουργκάϊ, Ἀκμολίνσκ, Σεμιπαλατίνσκ, Σεμιρετσιέ, Σὺρ Νταριὰ καὶ Οὐράλσκ, σήμερον δὲ διαιρεῖται εἰς 8 διοικητικὰς περιφερείας. Ἐκ τῆς δημοκρατίας τῶν Κοζάκων εἶναι ἐξηρτημένον ἐπίσης τὸ αὐτόνομον διαμέρισμα τῶν *Καρακαλπάκων* (βλ. λ.). Κ. Δ.

Κοζάν, ἢ **Χοζὰν** *(Γεωγρ.)*. Ὑποδιοίκησις τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Ἀδάνων, εἰς τὰ ΒΑ. τοῦ νομοῦ τούτου. Ἔχει ἐπιφάνειαν 2.265 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 26.881 κατοίκων (1927). Ἀποτελεῖ μέρος τῆς Κιλικίας, ὅπου τὸ ἄλλοτε βασίλειον τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας. Σήμερον δὲν ὑπάρχουσιν Ἀρμένιοι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην. Ν. Μ.

Κοζάνη. Πόλις τῆς δυτικῆς Μακεδονίας, κειμένη (βόρ. πλάτ. 40°—41°, ἀνατ. μήκ. 21°—22°) 15 περίπου χλμ. βορειότερον τοῦ Ἀλιάκμονος, εἰς τοὺς πρόποδας ἀντερεισμάτων τοῦ Βερμίου ὄρους καὶ εἰς ὕψος 706 ἕως 725 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

—*(Γεωγρ.)* Ἡ *Κοζάνη* εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἐπαρχίας καὶ δήμου, καὶ ἔχει 12.702 (1928) κατοίκους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ 50 προσφυγικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ἐγκατασταθεῖσαι εἰς τὸν τελευταίως ἀνεγερθέντα συνοικισμόν. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἶναι στεναὶ καὶ σκολιαί, τὸ κλῖμα εὐκραές, ἡ βαρομετρικὴ πίεσις 759 ἕως 763 χιλιοστομ., ἡ μέση θερμοκρασία κατὰ τὸ θέρος 24°—30°, κατερχομένη κατὰ τὸν χειμῶνα μέχρι τῶν —18°. Ἠλεκτροφωτίζεται καὶ ὑδρεύεται ἐκ παλαιοῦ ὑδραγωγείου. Εἶναι ἕδρα νομαρχίας, διοικήσεως χωροφυλακῆς, ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, μεραρχίας, πρωτοδικείου, πταισματοδικείου, ὑποθηκοφυλακείου, δασικῆς ἐπιθεωρήσεως, νομομηχανικοῦ, οἰκονομικῆς ἐφορείας, ταμείου καὶ ταχυδρομείου πρώτης τάξεως. Ἔχει ἐπανορθωτικὰς φυλακὰς καὶ ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ τῆς τραπέζης Ἀθηνῶν. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐμπορικόν, βιομηχανικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν περιφερειακὸν ἐπιμελητήριον μὲ σύνολον μελῶν 4.736 (κατὰ τὸ 1929), γεωργικὸν ἐπιμελητήριον καὶ γραφεῖον προστασίας καπνοῦ, νοσοκομεῖον προσφύγων, ἐθνικὸν οἰκοτροφεῖον, δασικὴ ἑταιρεία, σύνδεσμος δημοδιδασκάλων, σύνδεσμος κυνηγῶν, φιλόπτωχος ἀδελφότης κυριῶν, λέσχη δημοσίων ὑπαλλήλων, σύνδεσμος Ποντίων, σύνδεσμος πολεμιστῶν, σύνδεσμος προσφύγων, ἀθλητικὸς σύλλογος καὶ γυμναστικὸς σύλλογος, ἐκδίδονται δὲ τρεῖς ἐφημερίδες. Εἶναι ἕδρα τῆς ΙΑ' ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας, περιλαμβανούσης τοὺς νομοὺς Κοζάνης, Φλωρίνης καὶ Πέλλης, καὶ ἔχει τὰ ἑξῆς σχολεῖα: Ἑξατάξιον γυμνάσιον μὲ 292 μαθητάς, πεντατάξιον διδασκαλεῖον μὲ 40 μαθητάς, μονοτάξιον διδασκαλεῖον νηπιαγωγῶν μὲ 17 μαθητρίας, πεντατάξιον δημόσιον ἐμπορικὴν σχολὴν μὲ 75 μαθητάς, ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, πέντε δημοτικὰ σχολεῖα μὲ σύνολον μαθητῶν καὶ μαθητριῶν 1516 καὶ νηπιαγωγεῖον μὲ 62 νήπια. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ βιβλιοθήκη τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ὑφίσταται ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ διαρκῶς πλουτιζομένη ἐκ δωρεῶν, περιλαμβάνει σήμερον 7654 τόμους καὶ διάφορα χειρόγραφα μεγάλης ἀξίας (φιρμάνια διαφόρων ἐποχῶν, ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα, τὸ ἱστορικὸν ἀρχεῖον τῆς πόλεως).

Ἡ Κοζάνη συνδέεται πρὸς τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις διὰ τεσσάρων ἁμαξιτῶν ὁδῶν. Ἡ πρώτη, κατευθυνομένη πρὸς βορρᾶν, διέρχεται διὰ τῶν Καϋλαρίων καὶ τοῦ Ἀμυνταίου (Σόροβιτς), καὶ παρὰ τὴν Μπάνιτσαν ἑνοῦται μετὰ τῆς ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Μοναστήριον ἀγούσης δημοσίας ὁδοῦ. Δευτέρα, κατευθυνομένη βορειοανατολικῶς, φέρει διὰ τῆς Βερροίας εἰς Θεσσαλονίκην. Τρίτη, πρὸς δυσμάς, φέρει εἰς Σιάτισταν καὶ ἐκεῖθεν διχαζομένη ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς Καστορίας εἰς Κορυτσάν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν Γρεβενῶν εἰς Δεσκάτα. Ἡ τελευταία, κατευθυνομένη νοτιοανατολικῶς, φέρει εἰς Σέρβια καὶ ἐκεῖθεν διὰ μέσου τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου καὶ τῆς Μελούνας εἰς Λάρισαν. Κ. Α. Τ.

—*(Στρατ. Γεωγρ.)* Ἡ κατοχὴ τῆς πόλεως τῆς Κοζάνης, εὑρισκομένης ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως διαφόρων ὁδῶν, ἔχει μεγάλην στρατηγικὴν ἀξίαν, διότι ἀπὸ ταύτης στρατὸς δύναται νὰ βαδίσῃ α') πρὸς βορρᾶν διὰ Πτολεμαΐδος πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐριγῶνος, β') πρὸς ἀνατολὰς διὰ τοῦ ὄρους Βερμίου εἰς Βέρροιαν, γ') πρὸς νότον διὰ Σερβίων εἰς τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα, καὶ δ') πρὸς δυσμὰς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος πρὸς Καστορίαν ἢ Γρεβενά. Τὸ περὶ τὴν Κοζάνην ἔδαφος, ἐνισχυόμενον δι' ὀχυρώσεων, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἀφ' ἑνὸς ὡς σημεῖον στηρίγματος στρατοῦ ἑλιγμῶν, σκοποῦντος τὴν ἄμυναν τοῦ πρὸς νότον ἐδάφους καὶ τῶν ὁδῶν τῶν ἀγουσῶν πρὸς Θεσσαλίαν καὶ τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν, ἀφ' ἑτέρου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ στρατοῦ ἐνεργοῦντος ἀπὸ Βοδενῶν καὶ τοῦ βορείου τμήματος τοῦ Βερμίου, δύναται νὰ ἀπειλήσῃ πλευρικῶς ἐχθρικὴν δύναμιν ὁρμωμένην ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐριγῶνος, και γενικῶς ἀπὸ δυσμῶν, καὶ βαδίζουσαν πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ στρατηγικὴ ἀξία τῆς Κοζάνης θέλει αὐξήσει ἐν τῷ μέλλοντι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ Καλαμπάκας-Βερροίας καὶ τῆς ἁμαξιτοῦ Γρεβενῶν-Ἰωαννίνων. Ν. Ι. ΚΟΚΙΔΗΣ

—*(Ἱστορ.)* Ἡ προέλευσις τοῦ ὀνόματος *Κοζάνη* εἶναι ἄγνωστος. Αἱ ἐκ τοῦ βουλγαρικοῦ *κόζα* (=αἶξ) ἢ *κόζια* (=δέρμα) ἢ ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *κόζ* (=κάρυον) καὶ *ἀνὰ* (=μήτηρ) ἐτυμολογίαι δὲν φαίνονται ἀληθεῖς. Προτιμοτέρα εἶναι ἡ γνώμη ὅτι τὸ ὄνομα προῆλθεν ἀπὸ τῆς *Κόσδιανης* τῆς Ἠπείρου, ἄποικοι τῆς ὁποίας ἔκτισαν τὸν πρῶτον συνοικισμὸν ἐν τῇ κατεχομένῃ σήμερον ὑπὸ τῆς Κοζάνης τοποθεσίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀφοῦ παρέμειναν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα εἰς θέσιν τινὰ πλησίον τῆς Ἐρατύρας (Σελίτσης), καλουμένην σήμερον *Παλαιοκόζιανη*. Μετὰ τοὺς ἐκ Κόσδιανης Ἠπειρώτας ἐγκατεστάθησαν ἐν Κοζάνῃ καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν ἄποικοι (ἐκ Σερβίων, Δυτικῆς Μακεδονίας, Θρᾴκης, Θεσσαλίας, Ἀτσίγγανοι), εἰς τρόπον ὥστε ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ Κοζάνη ἀπέβη μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πόλεων τῆς Μακεδονίας. Ἡ βιομηχανία τῆς πόλεως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας συνίστατο εἰς τὴν ἐριουργίαν καὶ ὑφαντουργίαν, τὸ δὲ ἐμπόριον αὐτῆς ἐξετείνετο οὐ μόνον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν, Γερμανίαν, Αὐστρίαν, ὅπου ὑπῆρχον ἀκμαῖαι ἐμπορικαὶ παροικίαι Κοζανιτῶν, ὠργανωμέναι εἰς ἀδελφότητας (κομπανίες).

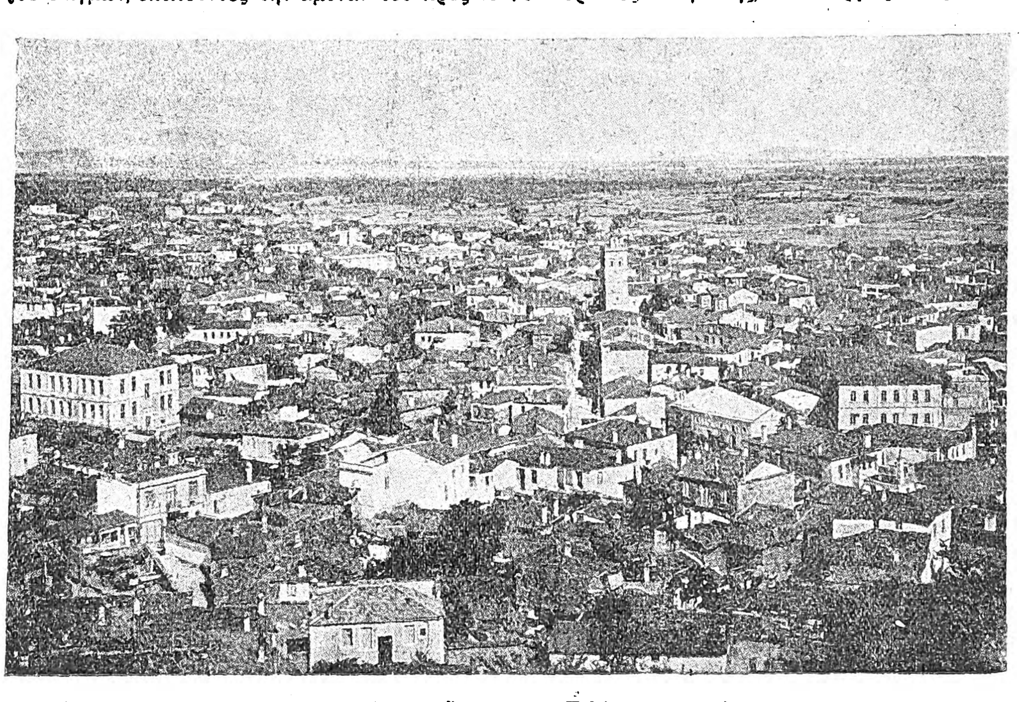

Βορεία ἄποψις τῆς Κοζάνης.

Περίφημος ὑπῆρξεν ἡ ἑλληνικὴ σχολὴ τῆς Κοζάνης, ἱδρυθεῖσα τῷ 1665. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐδίδαξαν πολλοὶ ὀνομαστοὶ διδάσκαλοι τοῦ γένους: ὁ Γεώργιος (καὶ ὡς μοναχὸς Γρηγόριος) Κονταρῆς (1668—1679) μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Νικολάου Ὀρφανίου καὶ ἱερομονάχου Νεοφύτου, ὁ ἐκ Σερβίων Γεώργιος Παρακείμενος (1699—1707), ὁ Σωτήριος ἱερεὺς (1707—1728), ὁ ἐκ Καστορίας Σεβαστὸς Λεοντιάδης (1728—1733). Τῷ 1733 ἡ σχολὴ ἐκλείσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ μετά τινα ἔτη, τῷ 1745, ἀνιδρύθη ἐπὶ νέων βάσεων, ἐνισχυθεῖσα οἰκονομικῶς ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Κοζανιτῶν. Εἰς τὴν νέαν ταύτην σχολήν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη «Στοά», ἐδίδαξαν οἱ ἑξῆς: ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης (1746—1750) μετὰ τοῦ μαθητοῦ του Θεοδώρου Ἀναστασίου τοῦ Καβαλιώτου, ὁ Νικόλαος Μπαρκότσης (1750—1754), ὁ Διονύσιος Ραψανίτης (1754—1756), ὁ Κωνσταντῖνος ἱερεὺς ὁ Κοζανίτης (1756—1757), ὁ Γεώργιος Σπανόπουλος (1757—1760), ὁ Δημήτριος Ἀνασώτης (1760—1762), ὁ Κωνσταντῖνος μοναχὸς (1762—1763), ὁ Κύριλλος ὁ ἐξ Ἀγράφων (1763—1769), (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1768 ἕως 1772 ἐλειτούργησεν ἐν Κοζάνῃ πλὴν τῆς «Στοᾶς», καὶ ἄλλη σχολὴ ἱδρυθεῖσα δαπάναις τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐμπορευομένων Κοζανιτῶν), ὁ Δημήτριος ἱερεὺς ὁ Κοζανίτης (1769—1774), ὁ Ἰωάννης ὁ Αἰτωλὸς (1774—1777), ὁ Ἀμειλόχιος ὁ Παρασκευᾶς (1777—1783), ὁ Γεώργιος Παπαδόπουλος (1783—1795), ὁ Γεώργιος Λόγιος (1795—1797), ὁ Γεώργιος Ἰωαννάκης (1797—1803), ὁ Χριστόδουλος Ἰωάννου ὁ Ζαγορίτης (1803—1807), ὁ Στέφανος Πελεκίδης (1807), ὁ Χαρίλαος Μεγδάνης, ὁ Στέργιος Δαρδούφας (1831), ὁ Γεώργιος Ρουσιάδης (1845), ὁ Ἰωάννης Παπανικολάου (1849), ὁ Δημήτριος Ἀργυριάδης κ. ἄ. Κατὰ τὸ 1880 ὑπῆρχον ἐν Κοζάνῃ δύο σχολαὶ ἀρρένων καὶ δύο θηλέων, μὲ μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἀνερχομένους εἰς 700. Τῷ 1899 ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ Βαλιανδορίου γυμνασίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξε πρῶτος ὁ Παναγιώτης Λιούφης.

Ἡ Κοζάνη ὑπέστη πολλὰ δεινὰ κατὰ τὰ ἔτη 1769—1775 λόγῳ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλὼφ καὶ τῶν ἐπακολουθημάτων αὐτῆς. Κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1912.

—*(Ἐκκλ. Ἱστορ.)* Ἡ *Κοζάνη* μέχρι τοῦ 1745 ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Σερβίων. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μετεφέρθη ἡ ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς εἰς αὐτήν, ὀνομασθεῖσα «ἐπισκοπὴ Σερβίων καὶ Κοζάνης». Πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς κοινῆς ταύτης ἐπισκοπῆς ὑπῆρξεν ὁ Μελέτιος τοῦ Κατακάλου (1745—1752). Μετ' αὐτὸν οἱ: Ἰγνάτιος (1752—1785), Θεόφιλος Βερροιεύς, Διονύσιος Λεβαδεὺς (—1815), Βενιαμὶν ὁ Θεσσαλονικεὺς (1815—1850), Εὐγένιος (1850—1882), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπισκοπὴ προήχθη εἰς μητρόπολιν μὲ τὸν οα' ἐκκλησιαστικὸν βαθμόν, Κωνσταντῖνος Ματουλόπουλος (1882—1892), Γεράσιμος Τανταλίδης (1892—1894), Κωνσταντῖνος Ματουλόπουλος (1894—1910 τὸ β'), Φώτιος Μανιάτης (1910—1923).

Σήμερον ἡ μητρόπολις Κοζάνης ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν της 93 ἐνοριακοὺς ναούς, 108 ἐφημερίους καὶ δύο μονάς. Σπουδαιότεροι ναοὶ τῆς πόλεως εἶναι: ὁ Ἅγιος Νικόλαος, κτισθεὶς τῷ 1664 καὶ περιλαμβάνων ὡραῖον κεντητὸν Ἐπιτάφιον θρῆνον, ἔργον τοῦ πρώτου διδασκάλου τῆς Κοζάνης Γεωργίου Κονταρῆ, ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος κ. ἄ. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

Digitized by Google

—Κοζάνης ἐπαρχία /*Γεωγρ.*/. Ἡ ἐπαρχία Κοζάνης κεῖται εἰς τὸ ΝΑ. μέρος τοῦ νομοῦ καὶ ἔχει πρὸς Α. τὰς ἐπαρχίας Αἰκατερίνης καὶ Βερροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρὸς Β. τὴν ἐπαρχίαν Ἐορδαίας (πρώην Καϋλαρίων), πρὸς Δ. τὰς ἐπαρχίας Ἀνασελίτσης καὶ Γρεβενῶν καὶ πρὸς Ν. τὰς

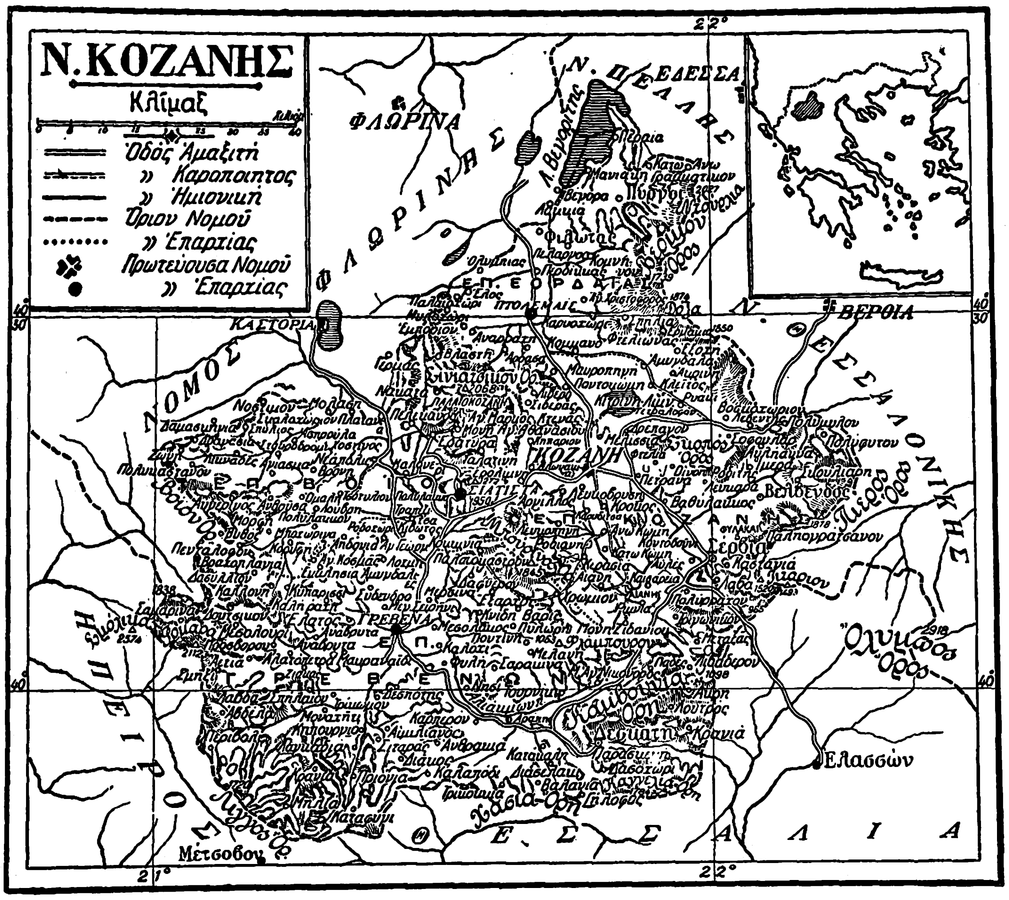

ἐπαρχίας Ἐλασσῶνος καὶ Γρεβενῶν. Ἡ ἐπαρχία Κοζάνης εἶναι ὀρεινή, περιλαμβάνουσα τμήματα τῶν ὀρέων: Βερμίου, Βουρόνου, Βουνασίων κτλ., διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, ἔχει 52.853 κατοίκους καὶ περιλαμβάνει τὸν δῆμον Κοζάνης καὶ 64 κοινότητας, τὰς ἑξῆς: *Ἁγίας Παρασκευῆς* (κάτ. 316), *Ἁγίου Δημητρίου* (πρώην Τοπισιλὰρ) (κάτ. 872), *Ἁγίου Χαραλάμπους* (Ἰσακλὰρ) (κάτ. 271), *Αἰανῆς* (Καλλιανῆς) (κάτ. 786), *Ἁλωνακίων* (Σαριχανλὰρ) (κάτ. 798), *Ἀμυγδαλιᾶς* (Μπουγιοὺκ Τεκελὲρ) (κάτ 418), *Ἄνω κώμης* (Ἄνω Βάνιτσα) (κάτ. 598), *Ἀργίλλου* (Γενῆ-Κιοΐ) (κάτ. 235), *Αὐλήαννας* (Ἁγίας Ἄννης, Ἰντελόβης) (κάτ. 395). *Αὐλῶν* (κάτ. 291), *Βαθυλάκκου* (Κιτσιλὲρ) (κάτ. 259), *Βατεροῦ* (Κοτζᾶ-Ματλῆ) (κάτ. 566), *Βελβενδοῦ* (κάτ. 3.292), *Βοσκοχωρίου* (Τσομπανλῆ) (κάτ. 281), *Γοῦλες* (κάτ. 400), *Δρεπάνου* (Καρατζιλὰρ) (κάτ. 1.046), *Ἐλάτης* (Λουζιανῆς, (κάτ. 575), *Ἱμέρας* (Χεϊμπελῆ) (κάτ. 507), *Καισαρειᾶς* (κάτ. 351), *Καρυδίτσας* (Σπούρτας) (κάτ. 328), *Καστανιᾶς* (κάτ. 867), *Καταφυγίου* (κάτ. 1.890), *Κάτω κώμης* (Κάτω Βανίτσης) (κάτ. 278), *Κερασιᾶς* (Κερασιά, Κτένι, Μυλωτίνη) (κάτ. 418), *Κοιλάδος* (Ἰσκιουπλὲρ) (κάτ. 999), *Κοντοβουνίου* (Δουγτζιλὰρ) (κάτ. 202), *Κρανιδίων* (Κρανὶκ-Τζίντζηρα) (κάτ. 415), *Κρόκου* (Γκοβλίτσης) (κάτ. 1115), *Λάβας* (Λαβανίτσης) (κάτ. 571), *Λευκάρων* (Ἄκ-Σακλῆ) (κάτ. 729), *Λευκόβρυσης* (Ἰσβόρου) (κάτ. 480), *Λευκοπηγῆς* (Ἀσπρονερίου, Βελιστίου) (κάτ 704), *Λιβαδεροῦ* (Μόκρου Χορτολιβάδου) (κάτ. 1175), *Λιβερῶν* (Γκαρτζιόβης) (κάτ. 298). *Λυγερῆς* (Ντεϊνλῆ) (κάτ. 306), *Μελισσίων* (Σινεκλῆ) (κάτ. 541), *Μεσιανῆς* (Χατζῆ Ριχανλῆ) (κάτ. 388), *Μεταμορφώσεως* (Σωληναρίου Δραβουδανίστης) (κάτ. 527), *Μεταξᾶ* (κάτ. 923), *Μικροβάλτου* (κάτ. 461), *Μοσχοχωρίου* (Ματσκοχωρίου) (κάτ. 710), *Νέας Σιγῆς* (Γιανοσλοῦ) (κάτ. 281), *Ξερολίμνης* (Σαχινλὰρ) (κάτ. 611), *Οὐνόης* (Ἰλεσλῆ) (κάτ. 711), *Παλιογρατσάνου* (κάτ. 699), *Πετρανῶν* (Τζιτζιλὲρ) (κάτ. 344), *Πλατανορρεύματος* (Ὀρτὰ-Κιοΐ) (κάτ. 174), *Πολυμύλου* (Χαντόβου) (κάτ. 444), *Πολυρράχου* (Ροχόβου) (κάτ. 327), *Πολυφύτου* (Φυτίβιανης) (κάτ. 177), *Πρωτοχωρίου* (Πορτορὰζ) (κάτ. 486), *Ροδιανῆς* (Ραδουβίστης) (κάτ. 306). *Ρυδίτου* (Χατζῆ Ὀμουρλοῦ) (κάτ. 414), *Ρυακίου* (Μορανλῆ) (κάτ. 439), *Σερβίων* (κάτ. 3.157), *Σιδερᾶ* (Δεμιρτζιλὰρ) (κάτ. 404), *Σκαφιδίου* (Κιουτσοὺκ Ματλῆ (κάτ. 537), *Σκήτης* (Ντεντελὲρ (κάτ. 665), *Σκούλιαρης* (κάτ. 623), *Σοφουλὰρ* (κάτ. 582), *Σπάρτου* (Σαρτακλῆ) (κάτ. 209), *Τετραλόφου* (Ντορταλῆ) (κάτ. 557), *Τρανοβάλτου* (κάτ. 842), *Τριγωνικοῦ* (Δελίνου) (κάτ. 498). Κ. Α. Τ.

—Κοζάνης νομός /*Γεωγρ.*/. Ὁ νομὸς Κοζάνης **κεῖται εἰς** τὸ ΝΔ. μέρος τῆς Μακεδονίας. Συνο**ρεύει πρὸς** Β. ΒΔ. μὲ τὸν νομὸν Φλωρίνης, πρὸς Δ. μὲ τὸν νομὸν Ἰωαννίνων, πρὸς Ν. μὲ τὸν νομὸν Τρικκάλων καὶ Λαρίσης, πρὸς Α. καὶ ΒΑ. μὲ τὸν νομὸν Θεσσαλονίκης. Διοικητικῶς ὁ νομὸς Κοζάνης διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας: *Κοζάνης, Καϋλαρίων, Γρεβενῶν καὶ Ἀνασελίτσης*, καὶ ἔχει ἐν ὅλῳ 173.846 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ὑλοτομίαν, ἀμπελουργίαν, σηροτροφίαν, εἰς τὴν κατασκευὴν μαλλίνων κλινοσκεπασμάτων (βελέντσες), σαγιακίων, γουναρικῶν καὶ εἰς τὴν ταπητουργίαν.

Γεωργία. Ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις ἀνέρχονται εἰς 620.165 στρέμματα. Κατὰ τὸ ἔτος 1928 ἐκαλλιεργήθησαν αἱ κατωτέρω ἐκτάσεις μὲ τὴν ἀκόλουθον παραγωγὴν προϊόντων:

Προϊόντα	*Στρέμματα*	*Παραγωγὴ εἰς χιλιόγρ.*
Σῖτος	232.240	17.459.800
Κριθὴ	77.545	7.020.700
Σμιγὸς	2.799	181.600
Ἀραβόσιτος	106 829	6 148.000
Βρόμη	12.449	613.300
Σίκαλις	64.653	4.891.100
Ὄσπρια	16.367	859 800
Γεώμηλα	1.316	260.100
Προϊόντα λαχανοκήπων	2.583	1.176 300
Καπνὸς	47.932	1.984 200
Σησάμιον	33	1.300
Γλυκάνισον	285	26.900
Διάφορα βιομηχανικὰ προϊόντα	110	2.600
Ζωοτροφικὰ προϊόντα	7.951	1.650.100
Γλεῦκος	34.061	5.973.200
Σταφυλὴ φαγητοῦ	13.012	3 031.600

Ἐπίσης συνεκομίσθησαν μήλων 68.900 χιλγρ., ἀπιδίων 103.500, σύκων 6.500, καστάνων 340.500, ἀμυγδάλων 164.300, καρύων 119.280, βαλανιδίων 128.400.

Κτηνοτροφία. Ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης ἡ κτηνοτροφία εἶναι σημαντικῶς προηγμένη. Κατὰ πληροφορίας τοῦ γραφείου στατιστικῆς τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, διατρέφονται ἐν τῷ νομῷ τὰ ἑξῆς ζῷα:

Εἴδη	*Ἀριθμ.*	*Εἴδη*	*Ἀριθμ.*
Βόες	33.434	Ὄνοι	18.323
Ἀγελάδες	22.228	Πρόβατα	378.953
Βούβαλοι	934	Χοῖροι	13.104
Ἵπποι	5.422	Αἶγες	225.552
Ἡμίονοι	4.079	Πτηνὰ κατοικίδια	250 624
Φορβάδες	3.243	Κόνικλοι	3.294

Ὄρη. Ἐντὸς τοῦ νομοῦ Κοζάνης ὑπάρχουν τὰ Καμβούνια ὄρη, αἱ δυτικαὶ κλιτύες τοῦ Πιερίου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, αἱ μεσημβριναὶ τοῦ Βερμίου καὶ αἱ ἀνατολικαὶ τοῦ Βοΐου Σμόλικα καὶ τὰ μικρότερα ὄρη: Μορίκιον, Βέλια, Κουρῆ καὶ Σκάτσκον. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κοζανίτης (ὁ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας σταφυλῶν τῆς ἀμπέλου ἐν Κερκύρᾳ.

Κόζαρη (*Ἐπάνω—*) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Γουβῶν τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 281.

«Κοζαρὺ», ἢ **«*Κουζαρί*»**. Τίτλος γνωστοῦ συγγράμματος τοῦ Ἑβραίου ποιητοῦ *Ἰούδα Ἀλεβῆ*, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς τῶν Χαζάρων Βουλὰν (περὶ τὸν Η΄ αἰῶνα μ. Χ.), ἐπιθυμῶν νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀπόλυτον θρησκευτικὴν ἀλήθειαν, ἀπευθύνεται πρός τινα Ἰουδαῖον διδάσκαλον, τοῦ ὁποίου ἡ θρησκευτικὴ ἀπολογία τὸν συγκινεῖ βαθύτατα. Ὁ βασιλεὺς μετὰ μεγάλου τμήματος τοῦ βασιλείου του ἀσπάζεται κατόπιν τούτου τὸν ἰουδαϊσμόν. Τὸ ὅλον ἔργον συνεγράφη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀραβιστί. Μετεφράσθη ἑβραϊστὶ ὑπὸ τοῦ Ἰούδα Ἴμπν-Τιμπὸν τῷ 1167 καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰούδα μπὲν Καρντινὰλ τῷ 1200, λατινιστὶ ὑπὸ Buxtorf τοῦ νεωτέρου, πορτογαλιστί, ἱσπανιστὶ καὶ γερμανιστὶ ὑπὸ Cassel (1909). Γ. ΕΛ.

κοζατσὲκ (kosatchek). Χορὸς δημοφιλέστατος ἐν τῇ Μικρᾷ Ρωσίᾳ, χορευόμενος κυρίως ὑπὸ τῶν Κοζάκων, ἐξ οὗ καὶ alla Cosacca καλεῖται· ὁ ρυθμός του εἰς 2/4, μετρίας ζωηρότητος εἰς τὴν ἀρχήν, ἐξελίσσεται εἰς φρενιτιώδη γοργότητα. Γ. Σ.

Κὸζ-Βιρὰν /*Γεωγρ.*/. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βυρσίνη*, Κάτω — (βλ. λ.).

Κοζέ, *Φραγκῖσκος-Μαρία*. Γάλλος λόγιος καὶ ποιητὴς (1723—1780). Διετέλεσε πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων καὶ ἐδημοσίευσε μέγαν ἀριθμὸν ἐπικηδείων λόγων καὶ λατινικῶν ποιημάτων. Μεταξὺ ἄλλων ἐδημοσίευσε καὶ κριτικὴν τοῦ «Βελισσαρίου», τοῦ Μαρμοντέλ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν καὶ τῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε δριμυτάτην ἀπάντησιν τοῦ Βολταίρου πλήρη σκληρῶν σαρκασμῶν. Μ. Δ. Β.

Κόζελ (Cosel καὶ Kosel) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὄδερ. Κάτ. 8 150 (1925). Ἔχει παλαιὸν ἀνάκτορον καὶ βιομηχανίαν χάρτου, χυτοσιδήρου καὶ ξυλουργίας. Θ. Κ.

Κόζελ (Cosel), ***Ἄννα-Κωνσταντία***, *κόμισσα*—. Ἐρωμένη τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας καὶ βασιλέως τῆς Πολωνίας Αὐγούστου Α΄ τοῦ Ἰσχυροῦ (1680—1765). Θυγάτηρ τοῦ Δανοῦ συνταγματάρχου φὸν Μπρόντκορφ, ἐνυμφεύθη τῷ 1699 τὸν Σάξωνα ὑπουργὸν φὸν Λόϋμ. Ἐξαιρετικῆς καλλονῆς, εὐφυεστάτη καὶ λαμπρᾶς φιλολογικῆς μορφώσεως, κατέθελξε τὸν ἐκλέκτορα καὶ ἐγένετο ἐρωμένη αὐτοῦ, ἀφοῦ διεζεύχθη (τῷ 1707) τὸν σύζυγόν της, ἀπονεμηθέντος αὐτῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ τίτλου τῆς κομίσσης τοῦ Κόζελ. Ἀλλ' ἡ εὐτυχία αὐτῆς δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Ραδιοῦργος καὶ δεσποτική, ἐμισεῖτο ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν, ζηλότυπος δὲ σφόδρα κατέστρεψε τὸν ἔρωτα τοῦ ἐκλέκτορος καὶ ἐξήντλησε τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ, μέχρις οὗ, τῷ 1716, κατὰ διαταγήν του συνελήφθη καὶ ἀπεμονώθη εἰς τὸ ἀνάκτορον Στόλπεν, ὅπου καὶ παρέμεινεν ἐγκάθειρκτος μέχρι τοῦ θανάτου της. Ἐκ τῶν μετὰ τοῦ ἐκλέκτορος τέκνων της, νομιμοποιηθέντων τῷ 1724, ὁ *Φρειδερῖκος-Αὔγουστος*, κόμις τοῦ Κόζελ, στρατηγός, ἔκτισε τὸ περίφημον ἐν Δρέσδῃ ἀνάκτορον Κόζελ, καὶ ἵδρυσεν ἐν τῇ πόλει τὸν φερώνυμον αὐτοῦ κῆπον.

— Κόζελ (Cosel), ***Καρλόττα***. Γερμανὶς μυθιστοριογράφος (1818—1890). Συνεπλήρωσε τὴν μόρφωσίν της διὰ πολλῶν ταξιδίων εἰς τὴν Εὐρώπην, ἤρχισε δὲ τὸ φιλολογικὸν αὐτῆς στάδιον δι' ἄρθρων εἰς φιλολογικὰς ἐπιθεωρήσεις ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀδελαΐς Ἄσνερ*. Ἔγραψεν: «Ἴχνη εἰς τὴν ἄμμον» (1868), «Ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους» (1870), «Ὀγδοήκοντα βαθμῖδας ὑψηλότερα», «Εἰς τὸν Λαβύρινθον τοῦ κόσμου» (1879), «Ζωντανὲς εἰκόνες», «Νεωτεριστής», «Χάρτινοι πύργοι» (1882). Θ. Κ.

Κοζέλσκ /*Γεωγρ.*/. Περιφέρεια τοῦ ἄλλοτε κυβερνείου Καζούγκα τῆς Ρωσίας. Κατέχει ἔκτασιν 2.461.107 τετρ. χλμ. καὶ διασχίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ζίρντα. Κάτ. 60.500. Παράγει δημητριακὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις, γνωστὴ τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τοῦ 1400 μ. Χ. Ἔχει ἐργοστάσια βυρσοδεψίας, κεραμοποιίας καὶ ἐλαιουργίας. Σ. Κ. Π.

Κοζέμορα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον ἄλλοτε 110 κατοίκους Ἕλληνας, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

Κόζεντς (Cosenz), ***Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς στρατιωτικὸς (1812—1898). Ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας, ἐν αἷς διεκρίθη πληγωθεὶς δίς, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς Βενετίας κατέφυγεν εἰς τὸ Πεδεμόντιον, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1859, ὁπότε ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν συντάγματος Γαριβαλδινῶν. Το ἑπόμενον ἔτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας καὶ ἐβάδισε νικηφόρως πρὸς τὴν Νεάπολιν, ὅπου διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τῷ 1881 διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου. διατηρήσας τὴν θέσιν ταύτην μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου του. Λ. Λ.

Κοζέντσα (Cosenza) /*Γεωγρ.*/. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ, ἐκτάσεως 6.646 τ. χλμ

Digitized by Google

Κάτ. 545 616. Ἔχει ἔδαφος μᾶλλον ὀρεινόν, ἀποτελοῦν προέκτασιν τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἀπεννίνων, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος Σίλα, ὕψους 1.930 μ. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κράτι, Νέτο, Μπουζέντο, Λάο, Σάουτο κτλ. καὶ εἶναι χώρα γεωργικὴ μὲ ἀφθονίαν συκομορεῶν, ἐλαιώνων καὶ ἀμπελώνων. —2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Κράτι καὶ Μπουζέντο, εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ. ἀπὸ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Κάτ. 33 235. Διαιρεῖται εἰς παλαιὰν καὶ νέαν πόλιν καὶ εἶναι ἕδρα ἀρχιεπισκόπου, μὲ μητρόπολιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται τὸ μαυσωλεῖον Λουδοβίκου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ, δικαστικὸν μέγαρον, θέατρον, σεμινάριον, λύκειον, ἀναμνηστικὸν μνημεῖον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1844, πολυτεχνεῖον κτλ. Ἐξάγει μέταξαν, ἔλαιον, οἶνον κτλ. Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο Cosentia, ἀνάγεται εἰς τοὺς Πελασγοὺς ἢ τοὺς Λουκανούς. Τῷ 429 π. Χ. εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ. Κατόπιν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Τῷ 411 μ. Χ. ἐπολιορκήθη καὶ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ. Τῷ 902 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἐξεδίωξαν οἱ Νορμανδοί. Τῷ 1130 ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς Καλαβρίας, τῷ δὲ 1461 ἐσυλήθη ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Ὀρσίνι. Ὑπέστη πολλὰς καταστροφὰς ἐκ τῶν σεισμῶν, οἱ καταστρεπτικώτεροι τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ τῶν ἐτῶν 1638, 1783, 1854, 1870 καὶ 1908.
Μ. Δ. Ε.

κόζι (τουρκ. *κὸζ*=κάρυον) τὸ κερδίζον χαρτὶ (ἐκ τοῦ παιδικοῦ παιγνιδίου τῶν καρυδιῶν), τὸ ἀτοῦ.
Ν. Μ.

Κόζι */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Ἰωάννου τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 56.

Κόζια */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Σκαμνακίου τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 78.

Κοζίαρα (Coziara) */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ινδικῆς, ἄλλως *Κοττιάρα* (βλ.λ.).

Κόζιας *μονή.* Ἱστορικὴ μονὴ εἰς τὰ σύνορα τῆς Βλαχίας καὶ Τρανσυλβανίας, εἰς ἣν κατέφυγεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου.
Γ. Δ. Κ.

«Κοζίκι - ντὲν» (Koziki - den). Ἔργον τοῦ Ἰάπωνος συγγραφέως *Μοτοόρι*, πολύτιμον διὰ τὸ πλῆθος τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας περιέχει, καὶ διότι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ἐπιτίθεται σφοδρῶς κατὰ τῆς ἐπιβολῆς τῶν κινεζικῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν. Σκώπτει πᾶν τὸ κινεζικὸν καὶ ἐξαίρει τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς Ἰαπωνίας. Διὰ τοῦ βιβλίου τούτου ὁ Μοτοόρι συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἀντικινεζικοῦ ρεύματος ἐν Ἰαπωνίᾳ.
Μ.Ν.Δ.

Κοζίμα ***Βάγνερ*** (Cosima Wagner). Δευτέρα σύζυγος τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ μουσικοσυνθέτου *Ριχάρδου Βάγνερ* (1837—1930). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ διασήμου συνθέτου καὶ κλειδοκυμβαλιστοῦ Φράντς Λίστ καὶ εἶχε κατ' ἀρχὰς νυμφευθῆ τῷ 1857 τὸν φίλον τοῦ πατρός της ὀνομαστὸν βιολιστὴν καὶ ἀρχιμουσικὸν Χὰνς φὸν Μπύλω, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τρεῖς θυγατέρας. Ἦτο ἐξαιρετικῆς μορφώσεως καὶ ἰσχυροτάτου χαρακτῆρος, εἰς νεαρωτάτην δὲ ἡλικίαν ἠδύνατο νὰ συζητῇ ἀνέτως ἐπὶ τῶν δυσκολωτάτων καλλιτεχνικῶν ζητημάτων. Μετὰ τοῦ Βάγνερ εἶχε γνωρισθῆ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας καὶ ἐθαύμαζε κατ' ἀρχὰς αὐτὸν ὡς μουσικόν. Συνεδέθη ὅμως στενῶς μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1864, ὁπότε ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος ὁ Β' ἐκάλεσε τὸν Βάγνερ εἰς τὸ Μόναχον καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον ἔπαυλιν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Στάρνμπεργκ, ὅπου παρέλαβε μαζί του ὡς κλειδοκυμβαλιστὴν καὶ ἀρχιμουσικὸν τὸν Μπύλω. Ἦτο ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βάγνερ εἶχε χωρισθῆ ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς πρώτης του συζύγου *Μίνας Πλάνερ* καὶ εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰς γυναῖκας, αἰσθανόμενος πέριξ αὐτοῦ τὴν μόνωσιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν. Ἡ Κοζίμα μαγνητισθεῖσα ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν προσωπικότητα τοῦ μουσουργοῦ καὶ «αἰσθανομένη ὅτι ἦτο προωρισμένη νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἠρεμίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν, ποῦ τοῦ ἦσαν ἀναγκαῖαι», παρεδόθη εἰς αὐτὸν ἀνεπιφυλάκτως ψυχῇ τε καὶ σώματι. Τὴν 10 Ἀπριλίου 1865 ἡ Κοζίμα ἐγέννησε τὸν Σίγκφρηδ ἐκ τοῦ Βάγνερ. Ὁ Μπύλω προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τὸ σκάνδαλον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη. Μετ' ὀλίγον ὁ Βάγνερ, ἀναχωρήσας ἀπὸ τὸ Μόναχον, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἔπαυλιν Τρίμπσχεν, παρὰ τὴν Λουκέρνην τῆς Ἑλβετίας. Τὴν 12 Μαΐου 1866 ἡ Κοζίμα μετέβη καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ μεθ' ὅλων τῶν τέκνων της. Μέχρι τοῦ 1870 συνέζησεν ἐλευθέρως μετὰ τοῦ Βάγνερ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν Εὔαν, νυμφευθεῖσαν τὸν Ἄγγλον συγγραφέα Χοῦστον Στούαρτ Τσάμπερλαιν. Τῷ 1869 διεζεύχθη τὸν πρῶτόν της σύζυγον καὶ τῷ 1870 συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Βάγνερ ἐν Λουκέρνῃ. Ἔκτοτε ἡ Κοζίμα ἀπέβη ἡ μόνη γυναῖκα, ἡ ὁποία ἀπησχόλησε τὴν ὕπαρξιν τοῦ Βάγνερ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀνδρός της ἤρχισε νὰ κρατῇ ἡμερολόγιον, τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη σελὶς ἀφιεροῦται εἰς τὰ τέκνα της, «διὰ νὰ γνωρίζουν κάθε στιγμὴν τῆς ζωῆς ποῦ ἔζησα καὶ νὰ δύνανται νὰ μὲ κρίνουν». Εἰς τὸ ἡμερολόγιόν της αὐτὸ ὁμιλεῖ σαφῶς διὰ τὴν περιπέτειάν της καὶ ἀναπτύσσει ὅλους τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι τὴν ὤθησαν πρὸς ἐκεῖνον «ποῦ ἐφάνη ἐνώπιόν της γεμᾶτος εὐγένειαν καὶ ἀλήθειαν. Ἦτο ὁλομόναχος, ἐγκαταλελειμμένος, χωρὶς φίλους, δίχως χαράν. Τοῦ ἀπήντησα: Ἔρχομαι μαζί σου καὶ θέλω νὰ εὕρω τὴν ὕψιστην τὴν ἁγνοτάτην εὐτυχίαν, μὲ τὸ νὰ σὲ βοηθῶ νὰ ὑποφέρῃς τὴν ζωήν». Πράγματι, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου της μὲ τὸν Βάγνερ, ἡ Κοζίμα μετεβλήθη εἰς ἑστιάδα τοῦ Μπαϋρόϋτ. Ὄχι μόνον ἐγέμισε τὸν οἶκον καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Βάγνερ μὲ ὅλην τὴν θέρμην τῆς ἀφοσιώσεώς της, ἀλλά, χάρις εἰς τὸν ἰσχυρὸν καὶ πλήρη θελήσεως χαρακτῆρά της, προσέφερεν ὑπηρεσίας θετικὰς εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ βαγνερικοῦ θεάτρου. Καὶ ὅπως ἡ Ματθίλδη Βέζεντονκ ὑπῆρξεν ἡ ἐμπνεύστρια τοῦ «Τριστάνου», οὕτω καὶ ἡ Κοζίμα ἐνέπνευσε καὶ ἐβοήθησε τὸν Βάγνερ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ τελευταίου του μεγαλουργήματος, τοῦ «Πάρσιφαλ». Καὶ ἀπὸ τοῦ 1883, ὅταν ὁ Βάγνερ ἀπέθανεν ἐκ συγκοπῆς εἰς τὸ Παλάτσο Καλλέργη τοῦ Κανὰλ Γκράντε τῆς Βενετίας, ἡ Κοζίμα ἐθεώρησεν ὡς μοναδικὸν πλέον προορισμὸν τῆς ὑπολοίπου ζωῆς της τὴν συνέχισιν τῆς βαγνερείου παραδόσεως τοῦ Μπαϋρόϋτ, ὅπου τρόπον τινὰ ἀπέμεινεν ἡ πιστὴ θεματοφύλαξ τῆς μνήμης του, ἀποτελοῦσα τὸ κέντρον τῆς διεθνοῦς μουσικῆς κινήσεως τοῦ Μπαϋρόϋτ. Τῷ 1910 ἡ τρίτη ἐκ τῶν τριῶν θυγατέρων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τοῦ πρώτου γάμου της, ἡ *Ἰζόλδη*, κατέφυγεν εἰς τὰ βαυαρικὰ δικαστήρια, διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἦτο κόρη τοῦ Μπύλω, ἀλλὰ τοῦ Βάγνερ (ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ σχέσεων τῆς μητρός της, ὅταν ἀκόμη ἦτο κυρία Μπύλω). Ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἀπέρριψε τὴν ἀγωγήν, ἐπὶ τῇ βάσει μαρτυρίας τῆς Κοζίμας. Ὡς πρὸς τὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν ἡ Κοζίμα ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Βάγνερ, οἱ βιογράφοι αὐτοῦ δὲν εἶναι πάντες σύμφωνοι. Τινὲς μάλιστα ἐτάχθησαν ἐναντίον της ἀπροκαλύπτως, ἄλλοι ἀμφισβητήσαντες τὴν ἐπίδρασίν της ἐπὶ τοῦ μουσουργοῦ, καὶ ἄλλοι διατυπώσαντες τὴν μομφήν, ὅτι ἐφρόντισε νὰ διαστρέψῃ ἐκ τῶν ὑστέρων, διὰ ψευδῶν ἐγγράφων καὶ πειστηρίων, τὴν ἱστορίαν του, ἰδίως τὰς σχέσεις του μὲ τὰς γυναῖκας, σχέσεις οὐχὶ πάντοτε ἀκηλιδώτους.
Μ. Δ. Β.

Βάγνερ Κοζίμα.

Κόζιν (Cosin), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος κληρικὸς καὶ θεολόγος (1594—1672). Ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστὸς διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου του «Collection of Private Devotions». Τῷ 1639 ἐγένετο ἀντιπρύτανις τοῦ Καίμπριτζ, καὶ τῷ 1660 ἐπίσκοπος τοῦ Ντούρχαμ. Διέκειτο ἐχθρικώτατα πρὸς τὸν Καθολικισμόν. Ἔγραψε: «Historia Transubstantiationis Papalis» (1675), «A scholastical History of the Canon of Holy Scripture» (1657) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐδημοσιεύθησαν εἰς πέντε τόμους ἐν Ὀξφόρδῃ (1843—1855).
Λ. Α.

Κοζίνα (Kozina) */Παραλ. Γεωγρ./.* Δαλματικὴ νῆσος (πλάτ. 43°51′ Β., μῆκ. 15°28′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa island to Zirona channel), ἐν τῷ διέκπλῳ Παζμὰν (Pasman strait).
Σ. Ε. Λ.

Κόζιρεβ, ***Μιχαὴλ Γιάκοβλεβιτς.*** Σύγχρονος Ρῶσος διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1892. Ἐξέδωκεν: «Ὁ λοχαγὸς Ζουράβλεβ» (1923), «Μίστερ Μπρὶντς» (1924), «Μυρμηκοφωλιὰ» (1925), «Διηγήματα» (1927) κ. ἄ.
Ε. Ι. Χ.

Κοζίτσα, ἢ ***Καστρὶ*** */Γεωγρ./.* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ εἰς *Ἀμπελακιώτισσαν* μετονομασθέντος χωρίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. *Καστρί*).

Κὸζ-κιοΐ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἦτο ἑλληνικὸν καὶ ἐκαλεῖτο *Καργιὰ* καὶ *Καρυαί*
Μ. Δ. Β

Κοζλὰρ */Γεωγρ./.* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ροδόπης χωρίον *Πηγάδια* (βλ. λ.).

Κοζλόβσκι, ***Μιχαὴλ Ἰβάνοβιτς.*** Ρῶσος γλύπτης (1743—1803). Ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν ἄριστα θεωροῦνται τὸ στηθὲν ἐν Πετρουπόλει ἄγαλμα τοῦ στρατάρχου Κουτούζωφ, τὸ τοῦ «Σαμψών», εὑρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Πετρουπόλεως Ἐρμιτάζ, «Ἡ ἀναπαυομένη νεᾶνις» ἐν τῷ χειμερινῷ ἀνακτόρῳ, «Ὁ πολεμιστὴς τοῦ Βοροδῖνο» εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Μόσχας, καὶ πλεῖστα ἀνάγλυφα κοσμοῦντα τὰ ἀνάκτορα τῆς Πετρουπόλεως.
Θ. Β.

Κοζλοῦ-*δερὲ* */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Δρανιά.*

—**Κοζλοῦ-*κιοΐ*** */Γεωγρ./.* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Καρυοχώρι* (βλ. λ.).

Κοζλοῦτσα */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Καρυόφυτον.*

Κόζλωφ, ***Νικόλα.*** Βούλγαρος ἐπικὸς ποιητὴς γεννηθεὶς τῷ 1824. Εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν βουλγαρικὴν λογοτεχνίαν ἐκ τοῦ ἔπους αὐτοῦ «Χαϊντοὺτ Σιδὲρ» καὶ ἔκ τινων λυρικῶν του στίχων εὑρισκομένων εἰς τὴν συλλογὴν «Στὰρ-Σπόμεν». Ἕτερον ἔργον του εἶναι «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Βουλγαρίας», διὰ τὸ ὁποῖον ἡ βουλγαρικὴ «Ἑταιρεία τῶν γραμμάτων» τῷ ἀπένειμεν ἐτησίαν σύνταξιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδέχθη ὁ ποιητής.
Τ. Β.

Κοζλὼφ */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Ταμπὼβ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λυέσνοϊ Βορονέτς, παραποτάμου τοῦ Δόν. Κάτ. 54.250. Εἶναι σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον, ἐξάγουσα ᾠά, ζῷα, σιτηρά, κρέατα κτλ. Ἔχει ἀλευρομύλους καὶ βυρσοδεψεῖα.
Λ. Α.

—**Κοζλὼφ** */Γεωγρ./.* Ἕτερον ὄνομα τοῦ ρωσικοῦ λιμένος *Εὐπατορία* (βλ. λ.).

Κοζλώφ, ***Ἰβὰν Ἰβάνοβιτς.*** Ρῶσος ποιητὴς (1779—1849). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν καὶ ὡς δημόσιος ὑπάλληλος, τῷ δὲ 1821 ἀπολέσας τὴν ὅρασίν του ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν καὶ μετέφρασε πλεῖστα ἔργα τοῦ Βύρωνος καὶ ἄλλων συγγραφέων εἰς τὴν ρωσικήν. Ἔγραψε: «Τσερνέτς», «Στιχοτβορένια», «Μπεζούμναϊα», «Κνιαγκίνια Νατάζια Μπορίσοβνα, Ντολγκορούκαϊα», «Κ. Σβετλάνε», «Πλὰτς Ἰαροσλάβνι».
Σ. Κ. Π.

Κόζμιν, ***Προκόφιϊ Ταράσοβιτς*** Ρῶσος στρατιωτικὸς καὶ ἐξερευνητὴς (1795—1851). Τῷ 1820 συμμετέσχε τῆς ἀποστολῆς τοῦ βαρώνου Βράγγελ, ἀποσταλείσης πρὸς ἐξερεύνησιν καὶ περιγραφὴν τῶν ἀκτῶν τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, οὗτινος ὅρμος καὶ ἀκρωτήριον φέρουν τὸ ὄνομά του. Προσληφθεὶς ὑπὸ τῆς Ρωσοαμερικανικῆς ἑταιρείας ἀπεστάλη ὡς ἀρχηγὸς ἀποστολῆς πρὸς ἀνεύρεσιν λιμένων εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Οὔτσκ καὶ περιέγραψε λεπτομερῶς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Οὖντ καὶ τὰς νήσους Σαντάρσκιγιε· προσέτι δ' ἀνεκάλυψε τὰς νήσους *Προκόφιεβα* καὶ *Κουσκόβα.* Βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας.
Σ. Κ. Π.

Κοζυβά, ἢ ***Βὰρ Κοζυβά***· βλ. λ. *Βὰρ* Κοχέβα.

Κοζύλης *μονή.* Ἀρχαία μονὴ ἐν Ἠπείρῳ τιμωμένη εἰς μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἧς ἐρείπια σῴζονται ΝΑ. τοῦ χωρίου Καμαρίνα, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ζαλόγγου ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Ἡ μονὴ ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς παρακειμένης ὁμωνύμου πόλεως, ἱδρυθείσης πιθανῶς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νικοπόλεως κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Εἰς ταύτην μετηνέχθη τότε, κατὰ τὸν Π. Ἀραβαντινὸν (Χρονογραφία Β' σ. 85), καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἕδρα τῆς Νικοπόλεως, ἀναδειχθείσης τῆς Κοζύλης ἐπισκοπῆς καὶ ὑπαχθείσης ἀμέσως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδος· ἀργότερον ὅμως μετ' ἄλλων ἐπισκοπῶν ὑπήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ναυπάκτου. Βραδύτερον, ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Χιμάρας, ὑπετάγη εἰς τοὺς Φράγκους, κατὰ δὲ τὸ 1363 ὁ Κοζύλης καὶ Χιμάρας Φρὰ Νικόλαος ὑπήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ὑπῆρχε ψιλῷ ὀνόματι καὶ ἐπισκοπὴ Κοζύλης καὶ Ρωγῶν. Ἡ μονὴ Κοζύλης παρακμάσασα ὑπήχθη ὡς μετόχιον τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς τὴν ὥραν ἀπέχουσαν ταύτης μονὴν τοῦ Ζαλόγγου.
Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Κοζύνθιον */Ἀρχ. Γεωγρ./*· βλ. λ. *Ζοκύνθιον.*

Κοζυράκις, ***Ἠλίας.*** Πληρεξούσιος, κατὰ τὴν μεγάλην κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, τοῦ τμήματος Ἡρακλείου ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ ἐπιτροπῇ.
Ε. Γ.

—**Κοζυράκις** (ἢ ***Κοζύρης***), ***Κωνσταντῖνος.*** Ὁπλαρχηγὸς τοῦ χωρίου Βρυσῶν τῆς Κρήτης, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1868 ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἀδοσίδου πασᾶ, φεύγοντος ἐκ Νεαπόλεως εἰς Ἡράκλειον, καὶ τῶν ἐν Σπιναλόγγᾳ Τούρκων, ὅπου ἔκαυσε καὶ τουρκικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον. Μετέσχε πλείστων μαχῶν πρὸς τοὺς Τούρκους, τῷ 1878 ἐξελέγη πληρεξούσιος Μεραμβέλλου ἐν τῇ κρητικῇ συνελεύσει καὶ κατόπιν ἐχρημάτισεν ἔπαρχος Βιάνου. Ἀπέθανε τῷ 1895.
Ε. Γ.

Κόης */Ἀρχ./.* Ἱερεὺς τῶν Καβείρων (βλ. *Κοίης*).

Digitized by Google

Κοῆς. —1) ***Ἀντώνιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ψαρῶν Ἦτο πλοιοκτήτης καὶ κυβερνήτης τοῦ βρικίου «Λεωνίδας», μὲ τὸ ὁποῖον ἐπολέμησεν εἰς Ἐρεσσόν, Σάμον, Κασσάνδραν, Πάτρας, Χίον καὶ ἀλλαχοῦ. —2) ***Γεώργιος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμέναυ Ἔπεσε κατὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν τῷ 1824. Γ.Δ.Κ.

Κοθενταΐνα (Cocentaina) /*Γεωγρ.*/. Ἐπαρχία τῆς Ἱσπανίας, συνορεύουσα μετὰ τῆς ἐπαρχίας τῆς Βαλεντίας Κάτ. 24 455. Εἶναι περιοχὴ κατ' ἐξοχὴν ἐλαιοπαραγωγὸς καὶ οἰνοπαραγωγός, ἔχει βιομηχανίαν χάρτου καὶ ὑφαντήρια καννάβεως, βάμβακος καὶ μετάξης. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις (κάτ. 7.288), κτισθεῖσα τῷ 1411 π.Χ Ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται τείχη ρωμαϊκά, ἐπιδιορθωθέντα ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ τὸ ἀνάκτορον τῶν δουκῶν Medmaceli, περιέχον θαυμασίας τοιχογραφίας. Μ. Ν. Δ.

κόθορνος (ὁ) /*Ἀρχ.*/. Ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ ὑπόδημα, ὅπερ γενικῶς ἔφερον οἱ ὑποκριταὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγῳδίας, τετράγωνον τὸ σχῆμα καὶ ἀμφοτεροδέξιον, κατεσκευασμένον δηλαδὴ οὕτω πως, ὥστε ἑκάτερον τῶν ὑποδημάτων νὰ ἐφαρμόζεται ἀδιαφόρως καὶ εἰς τοὺς δύο πόδας. Τὴν εἰδικὴν ταύτην ὀνομασίαν (λατ. cothurnus), πρὸς δήλωσιν τοῦ τραγικοῦ ὑποδήματος, ἔλαβε κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀναφαίνεται ἡ λέξις, ἀναφερομένη ὑπό τε τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων. Ὁ Ribbeck ὑποστηρίζει ὅτι ἀντὶ κοθόρνων οἱ Ρωμαῖοι ὑποκριταὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ἐφόρουν *κρηπῖδας* (crepida), βαρέα ὑποδήματα ξύλινα ἢ δερμάτινα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Dierks, ὅτι ὁ κόθορνος οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς σκηνῆς, ἐκτὸς ὅταν ἔπαιζον ἐπ' αὐτῆς Ἕλληνες. Συχνότατα οἱ Λατῖνοι μετεχειρίζοντο τὴν λέξιν Cothurnus ὡς συνώνυμον τῆς τραγῳδίας, ὠνόμαζον δὲ τὸν μὲν τραγικὸν ἠθοποιὸν cothurnatus, τὴν δὲ τραγικὴν σκηνὴν cothurnatio. Ὁ κόθορνος ἔφερε πολλὰ πέλματα ἐκ φελλοῦ καὶ κυρίως ἐκ ξύλου, τὸ ὕψος δὲ αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἐποίκιλλε κατὰ τὰς περιστάσεις. Ὁ Böttiger παραδέχεται ὡς ἐλάχιστον αὐτοῦ ὕψος τοὺς τέσσαρας δακτύλους, τοὐναντίον ὁ Genelli τοὺς τέσσαρας δακτύλους τοὺς θεωρεῖ ὡς τὸ μέγιστον τοῦ κοθόρνου ὕψος. Ἐξ ἄλλου ὁ Wieseler παρατηρεῖ ὅτι τὸ ὕψος τοῦ κοθόρνου δὲν ἦτο ὡρισμένον, κανονιζόμενον ἐκ τῆς σπουδαιότητος τοῦ φέροντος αὐτὸν προσώπου. Πάντως, ὡς ἐκ τοῦ ὕψους αὐτοῦ, ὁ κόθορνος καθίστα τὸ βάδισμα τοῦ ὑποκριτοῦ ἀσταθές, τοῦ παρημπόδιζε δὲ καὶ πᾶσαν ἀπότομον ἢ ταχεῖαν κίνησιν. *Κόθορνον* ἀπεκάλουν καὶ τὸν ἀναποφάσιστον ἢ τὸν ἔχοντα εὐμετάβλητον τὸν χαρακτῆρα. Οὕτως ἀπεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του καὶ ὁ Θηραμένης. Ν. Ι. Λ.

Ἡ Μελπομένη φέρουσα κοθόρνους.
Παράστασις ἐπὶ μωσαϊκοῦ.)

Κόθορνος.

Κόθος /*Μυθολ.*/. Υἱὸς τοῦ Ξάνθου, μυθολογούμενος ὡς ἱδρυτὴς τῆς Ἐλευθερίδος, Ἐλλοπίας, Χαλκίδος, Πιερίου καὶ ἄλλων πόλεων. —Π.

Κοθράκια /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Σάμου, ἐπὶ τοῦ κολπου τῆς Ἐφέσου (πλάτ. 37° 43' 40'' Β., μῆκ 27° 05' 20'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1530: Samos Strait), ΒΑ. ἄκρα τῆς ΝΑ. τῶν προβολῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Παλαιοκάστρου Ἀστυπαλαίας. Σ. Ε. Λ.

Κοθρέας /*Γεωγρ*/. Χωρίον τῆς νήσου Κεφαλληνίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Ἐρίσου, ΒΑ καὶ ἐγγὺς τῆς Ἄσσου, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 235. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Δραπανίτικα καὶ Κοκολᾶτα καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 386. Δ. Χ.

κοθρῆς (ὁ), καὶ ***κοθρίτης*** ὁ συλλέγων κόθρους ἢ κοθροκόμματα, τὰ ἀπομεινάρια τοῦ ψωμιοῦ, ἐπαίτης.

κόθρος (ὁ) ὁ κοσκινόγυρος ‖ ὁ ἐκ ξύλου κρίκος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται οἱ κώδωνες τῶν αἰγοπροβάτων. ἄλλως *λαιμουδαριά* ‖ τὸ χεῖλος τοῦ ταψιοῦ ‖ συνεκδοχ. τὰ ἀκραῖα τεμάχια τῆς πίττας ‖ μεταφ. ἡ περὶ τὴν σελήνην ἐμφαινομένη ἐνίοτε φωτεινὴ στεφάνη ‖ ἐντεῦθεν ὑποκορ. *κορθί* (τὸ) καὶ μεγεθ. *κόθρα* (ἡ) καὶ τὸ σύνθετ. *κοθροκόμματο* =τὸ ἀπομεινάρι τοῦ ψωμιοῦ (ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἀρχ. *κόθουρος*, βλ. Λεξ. Ἀρχ. ΣΓ' 97 κ. ἑ).

Κοθωκίδαι /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ Ἀττικὸς δῆμος πιθανῶς ἐν τῇ Παραλίᾳ, ἀνήκων κατὰ τὰ ἔτη 307 /306 καὶ 200 π. Χ. εἰς τὴν Οἰνηΐδα, διατελέσας δὲ κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν χρονολογιῶν διάστημα ὑπὸ τὴν Δημητριάδα φυλήν. Ἐξ αὐτοῦ κατήγοντο πλεῖστοι διάσημοι Ἀθηναῖοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ρήτωρ Αἰσχίνης. Κατὰ τὸν Milchhofer ἔκειτο παρὰ τὴν σημερινὴν Γκορίτσαν, ΒΔ τῶν Καλυβίων (ἀρχαίας Θρίας), κατὰ δὲ τὸν Loeper ἐπίσης παρὰ τὴν ἀρχαίαν Θρίαν, ἀνατολικώτερον ὅμως περὶ τὴν θέσιν Στεφάνι ἢ Δεμερτζῆ. Π. Ν. Π.

Κοθώνι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 481, κατὰ τὸ πλεῖστον κτηνοτρόφοι. Χ. Δ

Κοθωνίων, *τέως δῆμος* — /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸς δῆμος τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, περιλαμβάνων 16 χωρία κείμενα ἐπὶ τῆς Πίνδου. Σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ πρωτεύουσα *Βιτσίτσα* (νῦν *Μεσοχώρα*), τὸ *Κοθώνι* (ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομα ὁ δῆμος), τὸ *Κορνέσι* (νῦν *Μοσχόφυτον*), τὸ *Μεράκοβον* (νῦν *Μυρόφυλλον*) κλπ. Ἠρίθμει 3500 περίπου κατοίκους κατὰ τὸ πλεῖστον κτηνοτρόφους. Χ. Δ.

κοιαίστωρ, - *ωρος* (ὁ) (λατ quaestor, ἐκ τοῦ quaerere=ἐρευνᾶν, ἀνακρίνειν) /*Ἀρχ.*/. Ἀνώτερος ὑπάλληλος παρα τῆς Ρωμαίοις καὶ εἶτα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Παρὰ τοῖς πρώτοις ὑπῆρχον ἐν ἀρχῇ δύο τοιοῦτοι, οἱ quaestores urbani, τῶν ὁποίων κύριον ἔργον ἦτο ἡ ἔρευνα τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἐθεσμοθετήθησαν δύο ἕτεροι, περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ αἰῶνος προσετέθησαν ἕτεροι τέσσαρες, μεταγενεστέρως δέ, ὅτε ηὐξήθησαν αἱ ρωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι, ηὐξήθησαν καὶ οὗτοι, ὥστε κατὰ τὸν Α' π. Χ αἰῶνα ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς 20. Κατ' ἀρχὰς ἐξελέγοντο οὗτοι ὑπὸ τῶν ὑπάτων καὶ τοῦ λαοῦ, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὑπὸ τῶν ὑπάτων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπῆλθον μεταβολαὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν (καθήκοντα στρατολογικά, ὑπηρεσια σχετικὴ πρὸς τὸν στόλον, τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν κλ.), τέλος δὲ κατὰ τοὺς τελευταίους π. Χ χρόνους κύριον αὐτῶν ἔργον ἦτο ἡ ταμειακὴ ὑπηρεσία καὶ ἡ τήρησις τῶν ἀρχείων, βραδύτερον δέ, ἐπὶ αὐτοκρατορίας, περιεβλήθησαν καὶ ὑπὸ ποικίλων ἄλλων καθηκόντων, ὡς π. χ. τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἀγώνων ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ κλπ.

Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς οἱ κοιαίστωρες ἦσαν ἀνώτατοι δικαστικοὶ ἄρχοντες. Βραδύτερον περιεβλήθησαν καὶ διὰ καθηκόντων ταμειακῶν και μετωνομάσθησαν *ταμίαι.*

Ὁ Μεγας Κωνσταντῖνος ἐθέσπισε τὸν «κοιαίστωρα τοῦ ἱεροῦ παλατίου» (quaestor sacri palatii). Οὗτος κατεῖχε θέσιν ἀνωτέραν τῆς τῶν ἀνθυπάτων, διηύθυνε τὰ γραφεῖα τοῦ βασιλέως καὶ συνυπέγραφε τὰς ἐκ τούτων πεμπομενας διαταγάς, προήδρευε τῶν ἐπιτροπῶν, αἵτινες συνέτασσον τοὺς νόμους, καὶ τέλος συμμετεῖχε τῶν συνεδριάσεων τῆς συγκλήτου καὶ ἀνεγίνωσκεν ἐνώπιον αὐτῆς τὰς βασιλικὰς ἐπιταγάς. Ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐθέσπισε τὸν κοιαίστωρα τῆς πόλεως (quaestor urbi, δηλαδὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὗτινος ἔργον ἦτο νὰ ἐξετάζῃ πάντας τοὺς ἐν τῇ πρωτευούσῃ παρεπιδημοῦντας, ὑπηκόους ἢ ξένους, ἄνδρας ἢ γυναῖκας, νὰ ἐξακριβώνῃ τὴν ταυτότητα αὐτῶν καὶ τοὺς λόγους τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς των, νὰ ἐνεργῇ παρὰ ταῖς διαφόροις ἀρχαῖς τὴν ταχεῖαν διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεών των καὶ νὰ μεριμνᾷ ὅπως ἐπέρχωνται ἐγκαίρως εἰς τὸ ἴδια Ν. ΚΛΕ

Κοιαντὶς /*Μυθ.*/. Ὄνομα τῆς Λητοῦς καὶ τῆς Ἀστερίας ἀπὸ τοῦ πατρός των *Κοίου.*

κοιβερλινία (Koeberlinia) /*Bot.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιβερλινιωδῶν*, κατατασσομένην σήμερον εἰς τὰ *καππαριδώδη* (βλ. λ.). Εἶναι φυτὸν πολυετές, θαμνῶδες καὶ καρποφόρον. Κ. ΠΑΠ.

κοιβερλινιώδη (τὰ) (Koeberliniaceae) /*Bot.*/. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος μεθ' ἑνὸς εἴδους, τὴν *κοιβερλινίαν* βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

κοΐζω ἀρχ., ἐπὶ τῆς φωνῆς τῶν χοιριδίων, φωνάζω κοΐ κοΐ, ἄλλως *γρυλλίζω.*

Κοιηΐς /*Μυθ.*/. Ἡ Λητὼ καὶ ἡ Ἀστερία ἀπὸ τοῦ πατρός των Κοίου.

Κοίης, ἢ ***Κόης*** /*Ἀρχ.*/. Ἱερεὺς τῶν Καβείρων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ λατρείᾳ. Ἡ λέξις κατὰ τὸν Ἡσύχιον ἐσήμαινε τὸν ἱερέα τὸν καθαίροντα τοὺς φονεῖς, ἀπαντᾷ δὲ παρ' ἀρχαίοις γραμματικοῖς ὁ τύπος «κοιᾶται» ἀντὶ «ἱερᾶται» καὶ «κοιώσατο» ἀντὶ «ἀφιερώσατο». Πρὸς τὴν λέξιν αὐτὴν σχετίζουν τινὲς τὸν ἐν Διδύμοις ἐπὶ ἐπιγραφῶν ἀναφερόμενον «κώταρχον τῶν μεγάλων θεῶν Καβείρων» (κατὰ συναίρεσιν ἀπὸ τοῦ «κοήταρχος»), τὸν ἐν Σπάρτῃ «κοακτῆρα» καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τιτᾶνος *Κοῖος*. Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης παράγονται ἐπίσης τὰ ἀρχαῖα ἀνδρωνύμια *Κοίης* καὶ *Εὐκοίης*. Π. Ν. Π.

Κοῖλα /*Ἀρχ Γεωγρ.*/. Μεγάλη κόλπωσις τῆς ἀνατολικῆς Εὐβοίας, διανοιγομένη μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καφηρέως καὶ Χερσονήσου (Χερσονήσι ἢ Ὀχτωνιά: πλάτ. 38°31'50'' Β., μῆκ. 24°14'10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 426: Doro channel to Saloniki). Τανῦν ἡ κόλπωσις εἶναι, κυρίως εἰπεῖν, ἀνώνυμος, ἄλλων μὲν ὀνομαζόντων αὐτὴν κόλπον Ὀχτωνιᾶς ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου, ἄλλων δὲ προσπαθούντων νὰ ἀναβιώσῃ ἡ ἀρχαία της ὀνομασία. Πάντως ἐν τῇ κολπώσει καὶ ἀπὸ Β. πρὸς Ν. αὐτῆς σχηματίζονται τὰ ἀκρωτήρια, *Κυδώνια*, *Φυλάγρα*, *Κλιόσι* καὶ *Ὀχτωνιά*, οὗ πρόκειται νησὶς *Κάμβουνο*, καὶ οἱ ὅρμοι *Ἀγάθου*, *Καραλίδες*, *Μουρτέρια*, *Πετριές*, ὡραῖος φυσικὸς λιμὴν φωτιζόμενος διὰ φαρίσκου Ἄγκα πρασίνων ἐκλάμψεων, καὶ *Κάλαμος*. Σ.Ε.Λ.

— **Κοῖλα,** ἢ, ***Κοιλοῦς*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, κειμένη πρὸς Ν. τῆς Σηστοῦ. Ὑπὸ τοῦ Pomp. Mela (II. 26) ὀνομάζεται portus Coelus, ὑπὸ τοῦ Πλινίου (IV, 49) Cœla oppidum, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων *Κοῖλα* καὶ *Κοιλία*. Ἐνωρίτατα διεδόθη ἐν αὐτῇ ὁ Χριστιανισμός, ἀναφέρονται δὲ καὶ ἐπίσκοποι αὐτῆς κατὰ τὰς ἐν Νικαίᾳ τῷ 325 καὶ ἐν Ἐφέσῳ τῷ 431 Οἰκουμενικὰς συνόδους. Τῶν Κοίλων οὐδὲν ἴχνος σῴζεται. Σήμερον ὀνομάζεται λιμήν τις *Κίλια* ἢ *Κούλιαν-λιμὰν* πρὸς Ν. τῆς Σηστοῦ (Μποβάλι-Καλεσσί) καὶ ἀπέναντι τοῦ Ναγαρᾶ-Καλεσσί (ἀρχ. Ἀβύδου). Α. Θ. Σ.

— **Κοῖλα** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Μελισσίων τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται πρὸς Β. καὶ ἐγγὺς τῆς Κοζάνης, ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Πτολεμαΐδα ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κάτ. (1928) 317. Πρότερον ὠνομάζετο *Λαμνῆδες* ἢ *Ἰσλαμλῆ*. Χ. Δ.

— **Κοῖλα** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Φερρῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κεῖται δύο ὥρας περίπου πρὸς βορρᾶν τῶν Φερρῶν. Κάτ. (1928) 267. Πρότερον ὠνομάζετο *Κισλὰ-Κιοΐ*. Α. Θ. Σ.

Κοιλάδα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ὑπὸ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ ὄρους Σκοπός, παρὰ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν Κοζάνης—Βερροίας. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον Κάτ. (1928) 422. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἰσκιουπλέρ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀμυγδαλιὰ* (*Συχινὰρ Μπουτζάκ*), *Κίσσα* (*Κιοσελὲρ*) καὶ *Κρεμαστὴ* (*Καραμανλῆ*) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1001. Χ. Δ.

Κοιλάδι /*Γεωγρ.*/. Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιῶν (Γιαρδεμλῆ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρὸς ΒΒΑ. τοῦ Κιλκίς. Κάτ. (1928) 97. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρὰ-Ἀματλῆ* Χ. Δ.

— **Κοιλάδι** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγιάσματος (Λατορίστης) τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 111. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσαβαλέρη*. Χ. Δ.

Κοιλάδια /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Λιμὴν φυσικὸς καὶ νησις τῆς ἀνατολικῆς ἀκτης τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Καὶ ὁ μὲν λιμήν, ἔχων εἴσδυσιν $^1/_3$ μιλ. καὶ εὖρος $^1/_3$ περίπου, εἶναι τοῦ Κρανιδίου τὸ ἐπίνειον καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Τακτικῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα ὡς τόπος ἀποβάσεώς των. Ἡ δὲ νησὶς ὑπηνεμεῖ τὸν ἀνοικτὸν πρὸς ΒΔ ὅρμον, ἐγγύτατα τοῦ στομίου τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται (πλάτ. 37°25' $^1/_3$ Β., μῆκ. 23°07' $^1/_2$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia), μεταβάλλουσα αὐτὸν εἰς λιμένα ἀσφαλῆ. Σ. Ε. Λ.

Κοιλάδ(ιον) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 1.900 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων 600 περίπου ἦσαν Ἕλληνες, μεταναστεύσαντες εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἰς τὸ Κοιλάδιον ὑπῆρχε παλαιὰ μονὴ τῆς Παναγίας, ἔρημος μὲν μοναχῶν, χρησιμεύουσα δὲ ὡς ναὸς τῶν Χριστιανῶν. Ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ τούτου ἀντέγραψεν ὁ Texier τὰς τρεῖς ὡραίας μεσαιωνικὰς εἰκόνας τῶν αὐτοκρατόρων Τραπεζοῦντος Ἀλεξίου Γ' Κομνηνοῦ, τῆς αὐτοκρατείρας καὶ τῆς βασιλομήτορος. Α. Α. Π.

κοιλαδογένεσις, —*εως* (ἡ)(Talbildung) /*Γεωγρ.-Γεωλογ.*/. Τὸ φαινόμενον τοῦ σχηματισμοῦ κοιλάδων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τῇ ἐπιδράσει τῶν διαφόρων γεωλογικῶν παραγόντων καὶ κυριώτατα διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος καὶ τῶν παγετώνων. Ἡ κοιλαδογένεσις ἄρχεται μὲ τὴν δημιουργίαν αὐλακίου μικροῦ ἐπὶ κεκλιμένης ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ὕδωρ ἐξακολουθεῖ ἐκβαθύνον περαιτέρω. Πρὸς τὰ ἄνω διακλαδώ-

Digitized by Google

ται τὸ αὐλάκιον δενδροειδῶς καὶ μεγεθύνει οὕτω πως τὴν περιοχὴν συλλογῆς ὑδάτων. Βαθμηδὸν εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα κυριαρχεῖ ἔντονος διάβρωσις καὶ ἡ κοιλὰς λαμβάνει διατομὴν ἐν σχήματι V. Εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα ἡ πρόσχωσις τῶν μεταφερομένων ὑπὸ τῶν ὑδάτων ὑλικῶν ἐπικρατεῖ τῆς διαβρώσεως καὶ ἐκβαθύνσεως. Ἡ διατομὴ τῆς κοιλάδος ὁμοιάζει πρὸς τὴν διατομὴν κοινῆς σκάφης. Οὕτω πως ἡ κοιλὰς διαρκῶς ὀπισθοχωρεῖ πρὸς τὰ ἄνω καὶ εὐρύνεται κατὰ τὸ μέσον αὐτῆ διαρκῶς μεγεθυνομένη. Ἡ κοιλὰς τότε ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τμημάτων: α') ἐκ τοῦ *ἄνω ροῦ*, ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ καταρράκται, ταχεῖαι ροαὶ κτλ.· β') ἐκ τοῦ *μέσου ροῦ* ἢ τῆς *βουνώδους περιοχῆς* καὶ γ') ἐκ τοῦ *κάτω ροῦ*, τῆς *περιοχῆς τῶν προσχώσεων*

Τὴν μεγέθυνσιν καὶ διεύρυνσιν τῶν κοιλάδων ὑποβοηθοῦν ἡ ἀποσάθρωσις τῶν πετρωμάτων, αἱ κατολισθήσεις ἐδαφῶν τῶν κλιτύων, αἱ κατακρημνίσεις βράχων καὶ τεμαχίων τῶν πλευρῶν τῶν κλιτύων καὶ ἡ ἀπόπλυσις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Μετὰ τὴν διάπλασιν τῶν κοιλάδων ἡ κατατομὴ τῆς κατὰ μῆκος διαδρομῆς των δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς καμπύλην, ἡ ὁποία εἰς τὴν περιοχὴν τῶν πηγῶν κατέρχεται ταχέως, ἐνῷ πρὸς τὰς ἐκβολὰς κατέρχεται ὁλονὲν ὁμαλώτερον καὶ βραδύτερον καὶ πλησιάζει ἀσυμπτώτως πρὸς τὴν ὁριζόντιον διεύθυνσιν. Τὴν τοιαύτην καμπύλην, ἥτι καλεῖται *καμπύλη ἰσορροπίας*, τείνει νὰ δημιουργήσῃ ἑκάστη κοιλὰς καὶ ἑκάστη ροὴ ὑδάτων. Ἀμφίβολον ὅμως ἂν καὶ μετὰ μακροχρόνιον ροὴν ποταμός τις κατορθώνῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θεωρητικὴν καμπύλην τῆς ἰσορροπίας. Ἡ ἐκβάθυνσις τῆς κοιλάδος τῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν δύναται νὰ κατέλθῃ κάτω τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ἡ ἐπιφάνεια αὕτη καλεῖται *βάσις διαβρώσεως* (Erosionsbasis). Γ. Κ. Γ.

Κοῖλαι Νῆσοι (Coelae insulae) /*Γεωγρ.*/. Νησῖδες ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 38,3) μετ' ἄλλων πολλῶν προσκειμένων εἰς τὴν ἀπὸ Σμύρνης μέχρι Τρωάδος μικρασιατικὴν ἀκτήν.

κοιλαίνω, *ἀόρ. ἐκοίλανα—ἐκοιλάνθην*· ποιῶ τι κοῖλον, βαθουλώνω, σκάφτω: παροιμ. «σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι».

κοιλάκανθος (ὁ) (Coelacanthus Ag.) /*Παλαιοζωολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ἰχθύων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κοιλακανθιδῶν κροσσοπτερυγίων τελεοστόμων* ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶχον τὸ ἐξωτερικὸν χεῖλος τῆς σιαγόνος ἄνευ ὀδόντων· ὀλίγοι τοιοῦτοι ὑπῆρχον μόνον ἐν τῇ ἐσωτερικῇ σειρᾷ. Τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ λέπια ἦσαν ρυτιδώδη καὶ κοκκώδη. Τὰ ἀκτίνια τῶν πτερυγίων δὲν ἦσαν ὀδοντωτά.

Λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου καὶ τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Γερμανίαν (χαλκουιγὴς σχιστόλιθος), Βόρ. Ἀμερικήν, Μαδαγασκάρην, εἰς τὴν διάπλασιν τῶν στρωμάτων τοῦ Καρροῦ τῆς Νοτ. Ἀφρικῆς. Ἐπίσης καὶ ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως. Συνώνυμα: *ὁπλότυγος, κογχίοψις, ραβδόδερμα.* Γ. Κ. Γ.

κοίλαμβος (ὁ) (Coelambus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροφίλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δυτισκιδῶν* Τὸ γένος περιλαμβάνει ὑδρόβια ἔντομα μὲ σῶμα ᾠοειδές. ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ τὰς πλευρὰς καὶ αἰχμηρόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πρὸς τὸ ὀπίσθιον, μὲ κεραίας λεπτὰς καὶ μετρίου μεγέθους, πόδας λεπτούς, ὧν τὸ τρίτον ζεῦγος ἐπιμηκέστερον τῶν δύο πρώτων καὶ πολυακανθωτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του. Τὸ σῶμά του ἔχει κιτρινόφαιον χρῶμα μετὰ δύο ἐπιμήκων μελανῶν διαυλακώσεων ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ 6—8 μικροτέρων τοιούτων. Γνωστὰ 10 εἴδη ἀπαντῶντα ἐντὸς τῶν γλυκέων ἢ ὑφαλμύρων ὑδάτων, στασίμων ἢ μή, καὶ ὧν κυριώτερον εἶναι ὁ *κοίλαμβος ὁ ραβδωτὸς* (Coelambus striatus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π

κοιλανάγλυφον (τό). Νεόπλαστος ὅρος πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ *προστύπου ἀναγλύφου* (βλ. λ.) τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἰδίως τοῦ κοίλου γλύμματος τῶν δακτυλιολίθων (γαλ. relief en creux). Β. Δ. Θ.

Κοιλάνεμον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Καρπασίας τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου. Κάτοικοι 103, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν. Κ. Μ. Κ.

κοίλανθος (ὁ) (Coelanthe) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεντιανωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος· *κοίλανθον τὸν ἀσκληπιδοειδῆ* (Coelanthe asclepliadea ἢ pneumonanthe), ἰθαγενὲς τῆς βορείου καὶ μέσης Εὐρώπης. Εἶναι φυτὸν πολυετές, ποῶδες καὶ λίαν κοσμητικόν, ἔχον ἄνθη ὡραῖα κωδωνοειδῆ, χρώματος βαθέος κυανοῦ, ἀνοίγοντα περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, διὰ νὰ ἐπανακλείσουν τὴν 5ην ἀπογευματινήν Κ. ΠΑΠ

Κοιλάνι(ον) /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεμεσοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου διαμερίσματος. Ἔχει κωμοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἀπέχει τῆς Λεμεσοῦ 21 μίλλια. Κάτοικοι 1.300 (40 Μωαμεθανοί), ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, κυρίως ἀμπελοκαλλιέργειαν κτηνοτροφίαν καὶ κηπουρικήν. Κ. Μ. Κ.

— Κοιλανίου *διαμέρισμα*. Ἓν ἐκ τῶν τριῶν διαμερισμάτων τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ τῆς νήσου Κύπρου. Κατέχει τὸ ΒΔ. τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἔχει ἔδαφος ὀρεινὸν καὶ τὸ πλεῖστον κατάφυτον ἐξ ἀμπέλων. Οἱ ὀνομαστοὶ οἶνοι τῆς Κύπρου κατασκευάζονται εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο. εἰς τινα χωρία τοῦ ὁποίου (Μαλλιά, Πέρα Πεδί), τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἱδρύθησαν ὑπὸ ἑλληνικῶν ἑταιρειῶν μεγάλα ἐργοστάσια πρὸς παρασκευὴν οἴνου Τὰ χωρία τοῦ διαμερίσματος τούτου, ἀνερχόμενα εἰς 49 καὶ ἀριθμοῦντα 19 χιλιάδας κατοίκων ἐξ ὧν 1000 Μωαμεθανοί, εἶναι γνωστὰ κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *κρασοχώρια*. Πάντα σχεδὸν ἔχουσι πηγαῖα ὕδατα, κλῖμα ὑγιεινότατον καὶ τὰ πλεῖστα εἶναι κέντρα παραθερισμοῦ Κυπρίων καὶ ξένων, διατηροῦντα πρὸς τοῦτο μεγάλα ξενοδοχεῖα, ἐν πολλοῖς ἐφάμιλλα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐξοχῶν. Ἐκτὸς τοῦ οἴνου παράγει τὸ διαμέρισμα καὶ μεγάλην ποσότητα σταφίδος. Ἐκ τῶν σταφυλῶν παρασκευάζονται διάφορα γλυκίσματα, ὡς γλευκόπιτται (κοιν. *κκιοφτέρκα*) καὶ γλευκαλλάντες (κοιν. *σουτζιοῦκκος*), ἕψημα (μέλι ἐκ μούστου) καὶ πολτός. Τὰ ΒΑ. τοῦ διαμερίσματος τούτου χωρία, τὰ λεγόμενα τῆς Πιτσιλλιᾶς, παράγουν ἐν ἀφθονίᾳ κυδώνια, ροδάκινα, καρύδια, λεπτοκάρυα. οἶνον, τὰ ὀνομαστὰ διὰ τὸ εὔγευστόν των φασόλια καὶ γεώμηλα. Τὰ δὲ ΒΔ τοῦ διαμερίσματος χωρία, ἀνήκοντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς *Μαραθάσας*, παράγουν ἄφθονα μῆλα, γεώμηλα, φασόλια καὶ ὀλιγώτερον οἶνον. Κ. Μ. Κ

κοίλανσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοιλαίνειν, βαθούλωμα, σκάψιμο: «ἡ κοίλανσις τοῦ λίθου, — τοῦ ξύλου, — τοῦ μετάλλου».

— /*Μεταλλ.*/ *Κοίλανσις* (γαλλ. emboutissage) καλεῖται ἡ μηχανικὴ κατεργασία, δι' ἧς δίδεται εἰς ἐπίπεδον ἔλασμα μετάλλου σχῆμα ἐσωτερικῶς κοῖλον καὶ ἐξωτερικῶς κυρτόν Ἡ κατεργασία γίνεται διὰ πιέσεως βαθμιαίας ἐν θερμῷ ἢ ψυχρῷ *θερμηλασία* ἢ *ψυχρηλασία*), ἵνα μὴ τὸ μέταλλον διαρραγῇ κατὰ τὴν παραμόρφωσιν. Πράγματι ἡ παραμόρφωσις τῆς ἐπιπέδου ἐπιφανείας διὰ τῆς κοιλάνσεως γεννᾷ ἐπιφανείας μὴ ἀναπτυξίμους ἐπὶ ἐπιπέδου, ἀπαιτούσας μετατόπισιν τῶν μορίων πρὸς ἄλληλα, διὰ συνθλίψεως καὶ ἐπεκτάσεως. Ὡς καὶ κατὰ τὴν *ἐπιβολὴν* (βλ λ.) γίνεται χρῆσις *μητρῶν*, ἐφ' ὧν ἐνεργοῦσι τὰ πιεστήρια. Διὰ τῆς κοιλανσεως κατεσκευάζονται πλῆθος ἀντικειμένων. Διὰ τῆς ἐν ψυχρῷ κατασκευάζονται διάφορα ἀντικείμενα ἐκ μαλακοῦ σιδήρου, χαλκοῦ, ὀρειχάλκου, διαφόρων κραμάτων κλπ., π. χ κάλυκες φυσιγγίων, κομβία, διὰ δὲ τῆς ἐν θερμῷ κατασκευάζονται τεμάχια ἐκ χάλυβος διαφόρων κραμάτων, ὑφιστάμενα ἀναθέρμανσιν κατὰ τὰς διαδοχικὰς κατεργασίας καὶ ἀνόπτησιν. Διὰ κοιλάνσεως δίδεται ἡ διατομὴ ἐν σχήματι λατινικοῦ ὕψιλον U τῶν ἐξ εἰδικοῦ χάλυβος πλαισίων τῶν βαγονίων, τῶν αὐτοκινήτων, γινομένης χρήσεως μεγάλων πολλαπλῶν ὑδραυλικῶν πιεστηρίων 600 ἕως 1200 τ. δυνάμεως, ἕνεκα τοῦ μεγάλου μήκους τῶν τεμαχίων, φθάνοντος εἰς τὰ πλαίσια τῶν φορτηγῶν αὐτοκινήτων τὰ 7 ἕως 8 μ. καὶ πλέον τῶν 20 μ. διὰ τὰ βαγόνια μετὰ φορείων.

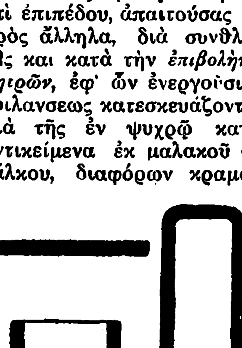

Κατεργασία ἐλάσματος ἐπιπέδου διὰ κοιλάνσεως.

Ἡ κοίλανσις ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν κατεργασίαν δερματίνων τεμαχίων (ὡς ἐμβόλων ἀντλιῶν, στομίων σωλήνων κλπ.) καθ' ὅμοιον τρόπον, ἀφοῦ μαλακυνθῇ τὸ δέρμα δι' ὕδατος, λίπους κλπ. Τὸ δέρμα σκληρύνεται κατόπιν, δι' ἀφαιρέσεως τῶν ὑλῶν τούτων μετὰ τὴν κατεργασίαν καὶ ἀπόκτησιν τοῦ καταλλήλου σχήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Léon Geuze*, Forgeage et Laminage (Παρίσιοι, 1922.— *Η. Γούναρη*, Μεταλλογνωσία καὶ Μεταλλοτεχνία (Ἀθῆναι, 1930). Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—κοιλάνσεως *δοκιμασία* /*Μεταλλ.*/. Ἐκτὸς τῶν θεμελιωδῶν μηχανικῶν δοκιμασιῶν τῶν μετάλλων, γίνονταί καὶ εἰδικαί τινες δοκιμασίαι δι' εἰδικὰς χρήσεις αὐτῶν. Ἡ *δοκιμασία κοιλάνσεως* χρησιμεύει πρὸς ἔλεγχον τῆς μαλακτότητος τῶν ἐλασμάτων καὶ γίνεται διὰ πιέσεως σφαίρας ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος ἐπὶ μήτρας φερούσης ἀντίστοιχον κοιλότητα. Θ. Χ.

κοιλαρᾶς (ὁ), θηλ. *κοιλαροῦ*· ὁ ἔχων μεγάλην κοιλίαν, προγάστωρ.

κοιλάρφανος, *—η, —ο*· ὁ ἐκ κοιλίας ὀρφανός· ὁ ἀπολέσας τὸν πατέρα του, εὑρισκόμενος ἔτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρός του.

κοιλάς, *—άδος* (ἡ)· κοῖλος τόπος, μικρὰ σχετικῶς πεδιάς, συνήθως περικλειομένη ὑπὸ ὀρέων ἐγγὺς ἀλλήλων: «ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν», «ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα».

—/*Γεωλογ.*/ Ἡ *κοιλὰς* εἶναι ἐπιμήκης, σχετικῶς στενὴ ἐντομὴ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (ἐδαφικὸν κοίλωμα), παρουσιάζουσα κλίσιν πρὸς ὁρίζοντα καὶ παρανθεῖσα κυρίως διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ ρέοντος ὕδατος.

Εἰς ἑκάστην κοιλάδα διακρίνομεν τὸν *πυθμένα* καὶ τὰς *πλευράς*. Τὰς πλευρὰς ἀποτελοῦσιν αἱ κλιτύες τῶν ὑψωμάτων, βουνῶν, ὀρέων κλπ., διὰ μέσου τῶν ὁποίων διήκει ἡ κοιλάς. Ἐκ τῶν πλευρῶν δεξιὰ μὲν καλεῖται ἡ κειμένη πρὸς τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ κατερχομένου τὴν κοιλάδα, ἀριστερὰ δὲ ἡ πρὸς τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ πλευρὸν εὑρισκομένη Αἱ κοιλάδες δύνανται νὰ ἔχωσι διαφορετικὰ πλάτη. Στεναὶ κοιλάδες καλοῦνται ἐν Ἑλλάδι ἁπλῶς *πύλαι* ἢ *στενά*, ὡς π. χ τὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου, τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, τῶν Δερβενακίων κτλ. Πολὺ στεναὶ κοιλάδες μὲ πλευρὰς ὀρθουμένας ἀποτόμους καὶ πολὺ πλησίον ἀλλήλων κειμένας, καλοῦνται *φάραγγες* ἢ *χαράδραι*.

Αἱ κοιλάδες, γεννώμεναι διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν ἐπιφανειακῶς ἀπορρεόντων ὑδάτων, λαμβάνουσι διαφόρους μορφάς, τὰς ὁποίας κανονίζει οὐσιωδῶς ὁ βαθμὸς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἰσοπεδώσεως τῶν πλευρῶν των (βλ. καὶ *κοιλαδογένεσις*). Εἰς πολλὰς κοιλάδας τὰ ρέοντα ὕδατα ἰδίᾳ τὰ ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῶν κοιλάδων, συναντῶντα πετρώματα, διαφόρως ἀνθιστάμενα εἰς τὴν διαβρωτικήν των ἐνέργειαν, προκαλοῦν τὴν γένεσιν ἀλλαχοῦ μὲν καταρρακτῶν ἢ πτώσεων διαφορετικῶν ὑψῶν ἢ ὁρμητικῶν ροῶν ὑδάτων, ἀλλαχοῦ δὲ λιμνῶν διαφορετικῶν βαθῶν καὶ πλατῶν.

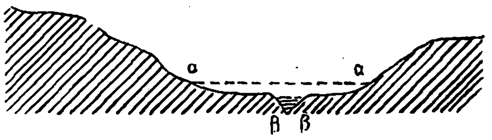

Κοιλάς.

[β-β'=Πυθμήν. α-β καὶ β'-α'=Πλευραί.]

Ἀναλόγως τῆς γενέσεώς των αἱ κοιλάδες διακρίνονται: α') Εἰς *ἀρχικὰς κοιλάδας*. ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν ἀρχικῶς συνεπείᾳ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐδάφους καὶ κατόπιν διεμορφώθησαν περαιτέρω διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν ρεόντων ὑδάτων. Τοιαῦται π. χ. ἐγεννήθησαν ὅπου προϋπῆρχον σκαφοειδῆ ἢ ταφροειδῆ τεκτονικὰ κοιλώματα τοῦ ἐδάφους (*σκαφογενεῖς. ταφρογενεῖς κοιλάδες*). β') Εἰς *καθ' αὑτὸ διαβρωσιγενεῖς κοιλάδας*. Αἱ μορφαὶ τῶν διαβρωσιγενῶν κοιλάδων εἶναι ἐπίσης πολὺ διάφοροι, ἐξαρτώμεναι ἐκ τῆς ἀνθεκτικότητος τῶν πετρωμάτων εἰς τὴν διάβρωσιν. ἐκ τῆς τεκτονικῆς τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τῆς στρώσεως τῶν στρωμάτων. δι' ὧν διέρχεται ἡ κοιλὰς (ἂν δηλαδὴ τὰ ἀπορρέοντα ὕδατα διατρέχουν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν στρωμάτων, ἢ καθέτως ἢ καὶ λοξῶς πρὸς ταύτην).

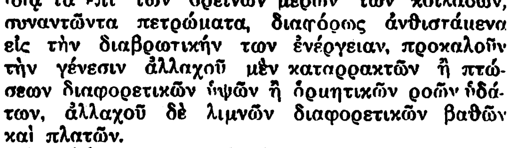

Διάφοροι μορφαὶ κοιλάδων

(1=Μεταπτωσιγενὴς κοιλάς. 2=Σκαφογενὴς κοιλάς. 3=Ἀντικλινογενὴς κοιλάς. 4=Διαβρωσιγενὴς κοιλάς.)

Αἱ κοιλάδες, ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν ἐν σχέσει μὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν κυρίων κορυφογραμμῶν τῶν ὀρέων, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται, καλοῦνται *ἐπιμήκεις* ἢ *παράλληλοι* (π. χ. αἱ κοιλάδες τῶν ποταμῶν Εὐρώτα, Ἀράχθου, Λούρου κτλ.) ἢ *ἐγκάρσιαι* (κάτω ροῦς τοῦ Πηνειοῦ, μέσος ροῦς τοῦ Ἀλφειοῦ, κτλ.) ἢ *διαγώνιοι*.

Ἐπίσης διακρίνουν: 1) Τὰς *προηγηθείσας* ἢ *προγενετικὰς κοιλάδας* (antezedente Täler), ἐκείνας δηλαδὴ αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν ἀπὸ ποταμοὺς προϋπάρχοντας εἰς μίαν περιοχήν, πρὶν αὕτη ἀρχίσῃ νὰ προσβάλληται ὑπὸ τῆς ὀρογενέσεως, καὶ κατορθώσαντας νὰ διατηρήσουν τὴν κοίτην των κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς περιοχῆς εἰς ὄρος· καὶ 2) Τὰς *ἐπιγενετικὰς κοιλάδας* ἐκείνας αἱ ὁποῖαι δὲν ἀκολουθοῦν τὴν σημερινὴν κλίσιν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ἄλλην προϋπάρχουσαν παλαιότερον. Οἱ ποταμοὶ δηλαδὴ τῶν κοιλάδων τούτων ἔρρεον ἀρχικῶς σύμφωνα μὲ τὴν κλίσιν τῆς παλαιᾶς ἐπιφανείας. Ἡ ἐπιφάνεια αὕτη διεβρώθη καὶ ἀπεκομίσθη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ σήμερον ἔχει ἀλλάξει κλίσιν. Ἐν τούτοις οἱ ποταμοὶ ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσουν τὴν παλαιάν των ὁδόν, ἂν καὶ ἡ παλαιὰ κλίσις τοῦ ἐδάφους μετεβλήθη τελείως.

Ἡ σημασία τῶν κοιλάδων εἶναι μεγίστη διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, καθόσον αὗται ἀποτελοῦν τὰς ὁδοὺς συγκοινωνίας καὶ διεισδύσεως ἀπὸ μιᾶς

Digitized by Google

χώρας εἰς ἄλλην. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν διὰ τὴν συγκοινωνίαν αἱ ἐγκάρσιαι κοιλάδες εἰς ὀρεινὰς χώρας, διότι δι' αὐτῶν δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ διεισδύωσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὀρεινῶν χωρῶν. χωρὶς νὰ εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ διέρχωνται διὰ τῶν ἀκρωρειῶν καὶ τῶν ῥάχεων τῶν ὀροσειρῶν. Γ. Κ. Γ.

—/*Τοπογρ.*/ Αἱ *κοιλάδες* κατατάσσονται: α') Εἰς *πεδιομόρφους*, ὧν ἡ μορφή, ἕνεκα τῆς μεγάλης εὐρύτητος καὶ τοῦ μήκους αὐτῶν, συγχέεται πρὸς τὰς πεδιάδας. β') Εἰς *χθαμαλάς*, δηλαδὴ ἐκείνας, αἵτινες εὕρηνται εἰς ὕψος κατά τι ὑψηλότερον τῆς περὶ τὴν ἔξοδον αὐτῶν πεδιάδος. γ') Εἰς *ὑψηλάς*, δηλαδὴ ἐκείνας, αἵτινες εὕρηνται εἰς ἱκανὸν ὕψος μεταξὺ τῶν ὀρέων.

Κυρία κοιλὰς καλεῖται ἐκείνη, ἐν ᾗ ἐκβάλλουσιν ἕτεραι κοιλάδες, αἵτινες καλοῦνται διὰ τοῦτο *δευτερεύουσαι.* Ν. Π.

—**Κοιλὰς *Ἐννώμ*** βλ. λ. *Γέεννα*.

—***κοιλὰς παρεγκεφαλίδος*** /*Ἀνατομ.*/. Αὖλαξ βαθεῖα ὀβελιαία, κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς παρεγκεφαλίδος· εἰς τὸν πυθμένα τῆς κοιλάδος προέχει κεκυρτωμένος πρὸς τὰ κάτω δίκην ἡμιδακτυλίου ὁ *κάτω σκώληξ τῆς παρεγκεφαλίδος*. Ι. Π.

Κοιλὰς /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται νοτιοδυτικῶς καὶ ἐγγὺς τῆς Λαρίσης, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 777. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἀμαρλάρ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ἐλευθεραὶ* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.121. Χ. Δ.

—**Κοιλὰς** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ΒΔ. τοῦ Κρανιδίου, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ ἐν τῷ Ἀργολικῷ λιμένος Κοιλάδια, καὶ ἔχει τελωνοσταθμαρχεῖον, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 631. Χ. Δ.

—**Κοιλὰς *τοῦ θανάτου*** /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Θανάτου κοιλάς*.

κοίλασμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοιλαίνειν, τὸ κεκοιλασμένον, βαθούλωμα, σκάμμα.

κοιλέμβολον (τὸ) /*Ναυτ.*/. *Σχηματισμὸς* στολοδρομούσης ναυτικῆς δυνάμεως. Μεγάλης χρήσεως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ κωπήρους ναυτικοῦ, ἀπετέλει μετάταξιν ἐκ τῆς «γραμμῆς μετώπου», θλωμένης εἰς τὸ πλοῖον τοῦ μέσου αὐτῆς, ὅπερ ἐγίνετο *ρυθμιστὴς* καὶ ὅπερ ἦτο συνήθως ἡ ναυαρχίς, κατὰ τρόπον ὥστε τὰ κέρατα (πτέρυγες) νὰ σχηματίζωσι σχῆμα V, ἔχοντος διεστῶτα τὰ σκέλη, τὸ δὲ ἄνοιγμα αὐτῶν πρὸς τὴν πορείαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως· οὕτως ὑπῆρχον δύο *πρωτόπλοι*, εἷς εἰς τὴν κεφαλὴν ἑκάστης πτέρυγος, πάντα δὲ τὰ πλοῖα, ἔχοντα τὴν αὐτὴν πορείαν καὶ τὰς αὐτὰς πλαγίας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις. ἔδει νὰ διοπτεύωσι τὸν ρυθμιστὴν ὑπὸ γωνίαν σταθερὰν καὶ μεγαλυτέραν τῆς ὀρθῆς, τὰ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος πρὸς δεξιὰ τοῦ διαμήκους των ἐπιπέδου, τὰ δὲ τοῦ δεξιοῦ πρὸς ἀριστερά. Εἰς τὸ ἱστιοφόρον ναυτικὸν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τοιούτου σχηματισμοῦ, καὶ ἀκόμη περισσότερον ἡ εἰς τὸν τοιοῦτον μετάταξις ἐξ ἄλλου σχηματισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τήρησις τῆς τάξεως ἐν τῇ στολοδρομίᾳ μετὰ τὴν σπανίως ἐπιτυγχάνουσαν ἀποκατάστασιν τοῦ σχηματισμοῦ, παρουσίαζον ἀφθάστους δυσχερείας, δι' ὃ καὶ σπανιώτατα ἐχρησιμοποιεῖτο, πάντως δὲ μόνον ἐὰν ἡ κατὰ κοιλέμβολον στυλοδρομία ἐτελεῖτο κατ' οὐριοδρομίαν. Κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀτμηλάτου πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἀνήβησε τὸ κοιλέμβολον ὡς σχηματισμὸς «πρὸς φυγήν», καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀνάστροφον σχηματισμὸν τοῦ τῆς «γραμμῆς ἐμβόλου», ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο (λ. χ. ὑπὸ τοῦ Τεγενὼφ εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Λίσσης) ὡς σχηματισμὸς «πρὸς δίωξιν». Περιορισθεὶς εἰς σχηματισμὸν πρὸς ἄσκησιν εἰς τοὺς ἑλιγμοὺς κατὰ τὰ γυμνάσια τῆς τακτικῆς, σπανίως πλέον ἐκτελεῖται. Σ. Ε. Λ.

κοιλέντερα (τά), ἢ ***κοιλεντερωτὰ*** (τὰ) (Coelenterata) /*Ζῳολ.*/. Ὁμοταξία ζῴων ἀσπονδύλων, περιλαμβάνουσα τὰς *μεδούσας*, τὰ *κοράλλια*, τοὺς *σπόγγους*, ὡς καὶ πάντα τὰ μετὰ ἀκτινωτῆς συμμετρίας θαλάσσια ζῷα. Εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ὁμοταξιῶν τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου καὶ τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτὴν ζῷα ἀπαντῶσιν εἰς πάσας τὰς θαλάσσας καί τινα ἐνδιαιτῶνται εἰς γλυκέα ὕδατα. Πάντα διακρίνονται διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ὡραιότητα τοῦ σώματος καὶ τοῦ χρώματός των, δι' ὃ καὶ καλοῦνται ἄνθη τῶν θαλασσῶν. Τὸ σῶμά των, ὅσῳ ἁπλοῦν καὶ ἂν φαίνεται, ἀποτελεῖται ἐκ ποικίλης συστάσεως κυτταρικῶν νηματίων, ἀναλόγως τῶν ὀργάνων, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται ταῦτα. Εἰς τὸ σῶμα τῶν κοιλεντερωτῶν διακρίνονται μύες, νεῦρα, αἰσθητήρια ὄργανα καὶ εἴς τινα τούτων καὶ αἱματοφόρα ἀγγεῖα. Τὰ κοιλεντερωτὰ συνήθως σχηματίζουσι πολυαρίθμους ἀποικίας. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ σύστημα τῶν ὀχετῶν, εἰς οὓς διανοίγονται αἱ κοιλότητες τῆς πεπτικῆς συσκευῆς, ἥτις διακλαδίζεται εἰς πάντα τὰ ζῷα τῆς ἀποικίας, χρησιμεύει ὡς κοινὸς ἀγωγὸς τῆς κυκλοφορίας τῶν τροφῶν. Τὰ κοιλεντερωτά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔχουσιν ἀκτινωτὴν συμμετρίαν καὶ τὸ ἄνοιγμα τῆς κεντρικῆς κοιλότητος, ἤτοι τὸ στόμα, περιβάλλεται ὑπὸ στεφάνης πλοκαμιδίων ἢ φυματικῶν προσαρτημάτων, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν σύλληψιν τῶν τροφῶν καὶ ὡς ἀμυντικὸν ὄργανον τῶν ζῴων. Τὸ δέρμα, ὅπερ περιβάλλει τὸ σῶμά των, εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐαίσθητον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐπαναπαύονται μικρὰ κνιδώδη κύτταρα. Ὁ πολλαπλασιασμὸς γίνεται δι' ᾠῶν, ἐκβλαστήσεως καὶ διὰ διχοτομήσεως. Τὰ κοιλεντερωτὰ ὑφίστανται πολυπλοκωτάτας μεταμορφώσεις, ὧν τὰς χαρακτηριστικωτέρας παρουσιάζουσιν αἱ *μέδουσαι*.

Τὰ κοιλεντερωτὰ ὑποδιαιροῦνται εἰς τέσσαρας διακεκριμένας κατηγορίας, τοὺς *σπόγγους*, τοὺς *πολύποδας*, τὰς *μεδούσας* καὶ τὰ *κτενοφόρα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π

κοιλερία (ἡ) (Koeleria) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑξήκοντα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας, Ἀρμενίας, Ἀβησσυνίας, Καμερούν κλπ. Τὸ γένος τοῦτο, ὑποδιαιρούμενον εἰς δύο ὑπογένη, τὸ τῶν *λοφοχλοῶν* (Lophochloa) καὶ τὸ τῶν *αἰροχλοῶν* (Airochloa), περιλαμβάνει φυτὰ ἐτήσια καὶ πολυετῆ, ποώδη, σταχυώδη, τινὰ κτηνοτροφικά, ἄλλα ζιζάνια κλπ. Πλέον διαδεδομένα εἴδη εἶναι: *κοιλερία ἡ γλαυκὴ* (Koeleria glauca ἢ poa ἢ aira ἢ festuca ἢ airochloa glauca), *κοιλερία ἡ σκληρότριχος* (Koeleria hirsuta ἢ Aira ἢ Festuca ἢ Airochloa hirsuta), *κοιλερία ἡ βαλλεζιάνειος* (Koeleria Vallesiana), *κοιλερία ἡ πυραμιδώδης* (Koeleria pyramidata), *κοιλερία ἡ φλεοειδὴς* (Koeleria phleoides ἢ dactyloides), *κοιλερία ἡ χαρίεσσα* (Koeleria gracilis ἢ Aira cristata ἢ Gracilis ἢ Macrantha κλπ.) πολυετής, καὶ *κοιλερία ἡ ἐριόσταχυς* (Koeleria eriostachya ἢ Carniolica). Κ. ΠΑΠ.

κοιλεστίνης (ὁ) (Cölestin) /*Ὀρυκτ.*/. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ στροντίου Sr SO_4. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ ρομβικοῦ συστήματος, ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν βαρύτην, εἰς κρυστάλλους μορφῆς πρισματικῆς καὶ πινακοειδικῆς, ἀπαντᾷ δὲ εἰς κοκκώδη, στηλοειδῆ ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 3—3 $^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 3,9—4, λάμψιν ὑαλώδη ἕως μαργαριτώδη καὶ χρῶμα λευκόν, ὑποκίτρινον, κυανότεφρον καὶ σπανίως ὑπέρυθρον ἢ πράσινον. Εὑρίσκεται ὑπὸ μορφὴν συγκριμάτων ἐντὸς ἀσβεστολίθων, δολομιτῶν, μαργῶν καὶ γύψων, μετὰ θείου δέ, γύψου καὶ ἀσβεστίτου ἐντὸς μαργῶν τριτογενοῦς ἡλικίας ἐν Σικελίᾳ κ. ἀ. Γ. Β.

Κοίλη /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. —1) Ἀττικὸς δῆμος ἀνήκων εἰς τὴν Ἱπποθοωντίδα φυλήν, πλὴν τῆς περιόδου τῶν ἐτῶν 307—200 π. Χ., καθ' ἣν ἀνῆκεν εἰς τὴν Δημητριάδα, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Κοιλὴ* ἢ *Κοιλίς*. Ἔκειτο κατὰ τὰς Μελιτίδας πύλας, παρὰ τὰς Δ. κλιτῦς τῆς Πνυκὸς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου, παρὰ τὸν Ἅγιον Δημήτριον τὸν Λουμπαρδιάρην. Αὐτόθι διήρχετο καὶ ἡ Κοίλη ὁδός, ἧς σῴζονται ἐλάχιστα ἴχνη καὶ παρ' ἣν ἦσαν τὰ Κιμώνεια μνήματα (*Ἡροδ.* ΣΤ' 103) καὶ ὁ τάφος τοῦ Θουκυδίδου (*Μαρκελ.* Βίος Θουκ. 55). —2) Νησίς τις ἔναντι τῆς Τρωάδος, ἀναφερομένη παρὰ Πλινίῳ. Π. Ν. Π

— **Κοίλη *Ἦλις*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Τὸ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ, Ἐρυμάνθου, Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ ὄρους Φολόη περικλειόμενον τμῆμα τῆς Ἤλιδος (βλ. λ. *Ἦλις*). — Π.

— **Κοίλη *ὁδός***. —1) Ὁδὸς ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸν ἀρχαῖον δῆμον *Κοίλη* (βλ. λ.). —2) Ὁδὸς ἐν Ἄργει, παρ' ἣν ἦσαν ἀνηγερμένοι ναὸς τοῦ Διονύσου, τάφος τῆς Ὑρνηθοῦς κ. ἄ. μνημεῖα (*Παυσαν.* Β' 23). —Π.

— **Κοίλη *Περσὶς*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Γεωγραφικὸς ὅρος τοῦ Στράβωνος, δι' οὗ δηλοῦται τμῆμα τῆς μεσογείου Περσίδος (βλ. λ. *Περσίς*).

— **Κοίλη *Συρία*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Γεωγραφικὸς ὅρος, δι' οὗ παρ' ἀρχαίοις ἐδηλοῦτο κυρίως μὲν ἡ μεταξὺ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου μεγάλη κοιλὰς τῆς Συρίας, εἰδικώτερον δὲ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ διάφορα πρὸς τὴν κοιλάδα γειτνιάζοντα τμήματα τῆς χώρας. Ἀρχικῶς ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν ταύτην περιελαμβάνετο ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀρόντου διαβρεχομένη κοιλάς, διαδοχικῶς ὅμως ὑπ' αὐτὴν περιελήφθησαν αἱ τρεῖς Α. αὐτῆς κείμεναι ἐκτάσεις, κυρίως δὲ ἡ περιοχὴ τῆς Δαμασκοῦ, ἡ Δαμασκηνὴ Συρία τῆς παλαιᾶς Διαθήκης (Ἀρὰμ Νταιμεσὲκ) καὶ πρὸς Β. ἡ περιοχὴ τῆς Ἐμέσης (νῦν Χόμς)· ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀναφέρεται ἡ Κοίλη Συρία ἐπὶ Σελευκιδῶν, διακρινομένη τῆς Φοινίκης. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων (192 π. Χ.) ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Κοίλης Συρίας περιελήφθησαν ὅλη ἡ Ν. Συρία καὶ αὐτὴ ἡ Παλαιστίνη, ἔτι δὲ καὶ αἱ μετὰ τῆς Ἀραβίας καὶ Αἰγύπτου γειτνιάζουσαι χῶραι, πλὴν τῆς φοινικικῆς στενῆς παραλίου λωρίδος ἀπὸ Ὀρθωσίας μέχρι Πηλουσίου καὶ τῆς Ἰουδαίας. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατοχὴν (64 π. Χ.) ἀπὸ τῆς Κοίλης Συρίας ἀπεχωρίσθη ἡ Φοινίκη καὶ ἡ Ἰουδαία, ἀνῆκεν ὅμως εἰς αὐτὴν ἡ Τραχωνῖτις, Δαμασκηνὴ καὶ Δεκάπολις. Τέλος ὁ Ἰώσηπος εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν περιλαμβάνει τοὺς Μωαβίτας, Ἀμμωνίτας καὶ τὴν Δ. τοῦ Ἰορδάνου Σκυθόπολιν. Διοικητικῶς ἡ Κοίλη Συρία ἐπὶ μὲν τῶν Σελευκιδῶν εἶχε διαιρεθῆ εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, ἐπὶ Ρωμαίων δὲ εἰς τέσσαρας δικαστικὰς συνόδους (conventus juridicae)· ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχίαν, ἐπὶ δὲ Θεοδοσίου ἑνωθεῖσα μετὰ τῆς Συρίας Φοινίκης, ἀπετέλεσε τὴν *Φοινίκην Λιβανησίαν*. Ἡ εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν ἀνταποκρινομένη ἔκτασις σήμερον καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Ἐλ Μπεκαὰ* (=ἡ πεδιάς). Π. Ν. Π.

Κοίλη /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Μονοδρύου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτοικοι (1928) 201.

—**Κοίλη** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Πάφου μὲ 400 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

Κοιλὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Δῆμος τῆς Ἀττικῆς (βλ. λ. *Κοίλη, 1*).

Κοιλῆται (οἱ), ἢ ***Κοιλαλῆται*** /*Ἀρχ.*/. Ἀνδρεῖος καὶ πολεμικὸς λαὸς τῆς Θρᾴκης, πολεμήσας μετὰ τῶν Ὀδρυσῶν καὶ Δίων κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου (14—37 μ. Χ.). Ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Nat. Hist. IV, 18, 2), διακρίνονται εἰς *Μεγάλους*, κατοικοῦντας περὶ τὸν Αἷμον, καὶ *Μικροὺς* περὶ τὴν Ροδόπην, ἡ δὲ χώρα αὐτῶν ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπετέλεσε μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θρᾴκης (*Πτολεμ.* Γεωγρ. III, 11, 6). Α. Θ. Σ.

Κοιλητικὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Χώρα τῆς Θρᾴκης περὶ τὸν Αἷμον καὶ τὴν Ροδόπην, ἀποτελέσασα ἐπὶ ρωμαιοκρατίας μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θρᾴκης (*Πτολεμ.* Γεωγρ. III 11, 6). Οἱ κάτοικοι αὐτῆς *Κοιλῆται* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

κοιλία (ἡ), κοιν. *κοιλιά*· ἡ κοιλότης τοῦ κορμοῦ τῶν ζῴων, ἡ ἐγκλείουσα τὸν στόμαχον καὶ τὰ ἔντερα· || συνεκδ. ὁ στόμαχος: «μὲ κενὴν —, πλήρη τὴν κοιλίαν» κοιν. «μὲ ἄδεια —, μὲ γεμάτη κοιλιά», παροιμ. «ἡ κοιλιὰ παραθύρια δὲν ἔχει» δὲν δύναταί τις νὰ γνωρίσῃ τί ἔφαγε ὁ ἄλλος· || μεταφ. «ὁ ὑπηρέτης πρέπει νὰ 'χῃ μεγάλη κοιλιὰ» δηλαδὴ νὰ δέχεται ἐπιπλήξεις ἢ ἀποδοκιμασίας· || καθόλου κοίλωμα: «ἡ καρδία ἔχει τρεῖς κοιλίας»· || ἐξόγκωμα, κύρτωμα: «ἡ κοιλιὰ τῆς στάμνας, — τοῦ πιθαριοῦ» || φρ. «κάμνω κοιλιὰ» ἐξογκοῦμαι εἰς μέρος τι τῆς ἐπιφανείας: «ἔκαμε κοιλιὰ ὁ τοῖχος καὶ θὰ πέσῃ» || ἐπὶ ἀνθρώπου, γίνομαι προγάστωρ: «ἔκαμε κοιλιὰ ἀπὸ τὸ πολὺ πάχος».

—/*Ἀνατομ.*/ Ἡ *κοιλία* ἢ *γαστὴρ* εἶναι κοιλότης εὐρεῖα, κειμένη μεταξὺ τοῦ θώρακος καὶ τοῦ πυθμένος τῆς πυέλου καὶ περικλειομένης ἄνωθεν μὲν ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων ὑπὸ τοιχωμάτων ἁπαλῶν καὶ ὑπεικτικῶν, ὄπισθεν δὲ καὶ κάτωθεν ὑπὸ τῆς ὀσφυϊκῆς μοίρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης, τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ τῆς πυέλου, ἐγκλείουσα δὲ τὸν στόμαχον, τὸ ἧπαρ, τὸ πάγκρεας, τὸν σπλῆνα, τὸ ἔντερον, τοὺς νεφρούς, τὴν κύστιν κλπ. Ἡ κοιλία ἢ ἡ περιτοναϊκὴ κοιλότης δι' ἐγκαρσίας πτυχῆς τοῦ περιτοναίου, τοῦ *μεσοκόλου*, διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, τὴν *ἄνω* καὶ τὴν *κάτω κοιλίαν*· καὶ ἐν μὲν τῇ ἄνω κοιλίᾳ κατασκηνοῖ ὁ στόμαχος, τὸ ἧπαρ, ὁ σπλήν, τὸ πάγκρεας καὶ ἡ ἄνω μοῖρα τοῦ δωδεκαδακτύλου, ἐν δὲ τῇ κάτω τὸ λεπτὸν καὶ τὸ παχὺ ἔντερον. Πρὸς προσδιορισμὸν δὲ ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῆ τῆς θέσεως τῶν ἐν τῷ κύτει τῆς κοιλίας σπλάγχνων διαιροῦσι κατὰ συνθήκην τὸ κοιλιακὸν τοίχωμα διὰ δύο ὁριζοντίων γραμμῶν, ἀγομένων τῆς μὲν ἀπὸ τοῦ προσθίου ἄκρου τῆς 12ης πλευρᾶς ἐπὶ τὸ ὁμώνυμον ἄκρον τῆς ἀντιστοίχου, τῆς δὲ μεταξὺ δύο ὑψηλοτέρων σημείων τῶν δύο λαγονίων ἀκρολοφιῶν, εἰς τρεῖς ἀλληλοδιαδόχους χώρας, τὴν *ἐπιγάστριον*, τὴν *μεσογάστριον* καὶ τὴν *ὑπογάστριον*. Ἑκάστην δὲ τῶν χωρῶν τούτων ὑποδιαιροῦσι πάλιν διὰ δύο ἐπιμήκων (καθέτων) γραμμῶν, ἀγομένων ἀπὸ τοῦ προσθίου ἄκρου ἑκατέρας (10ης πλευρᾶς) μέχρι τῶν ἡβικῶν φυμάτων εἰς τρεῖς μοίρας, μίαν μέσην καὶ δύο πλαγίας· καὶ ἡ μὲν μέση μοῖρα τῆς ἐπιγαστρίου χώρας καλεῖται *ἐπιγάστριον* (ἢ *προκάρδιον*), αἱ δὲ πλάγιαι *ὑποχόνδρια* (δεξιὸν καὶ ἀριστερόν)· τῆς δὲ μεσογαστρίου χώρας ἡ μὲν μέση μοῖρα ὀνομάζεται *ὀμφαλικὴ χώρα*, αἱ δὲ πλάγιαι, *πλάγιαι κοιλιακαὶ* (=κενεῶνες ἢ λαγόνες)· τῆς δὲ ὑπογαστρίου χώρας ἡ μὲν μέση μοῖρα καλεῖται *ἡβική*, αἱ δὲ πλάγιαι *βουβωνικαὶ χῶραι* (=λαγόνιοι). Ι. Π.

— ***κοιλία καμίνου*** /*Μεταλλ.*/. Καλεῖται οὕτως εἰς τὰς φρεατοειδεῖς καμίνους ἐν γένει καὶ τὰς ὑψικαμίνους ἡ ὑπάρχουσα κατὰ τὸ κάτω τρίτον τοῦ ὕψους διεύρυνσις πρὸς αὔξησιν τῆς χωρητικότητος αὐτῆς. Β. Ι.

Digitized by Google

—κοιλία ἢ *κόλπος νεφροῦ* [*Ἀνατομ.*]. Κοιλότης ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ ἔσω χείλους τοῦ νεφροῦ, βάθους 3 ἑκ., εἰς ἣν ἄγουσιν αἱ πύλαι τοῦ νεφροῦ. Ἡ κοιλία αὕτη καὶ αἱ πύλαι πληροῦνται ὑπὸ τῆς νεφρικῆς ἀρτηρίας, τῆς φλεβὸς καὶ ὑπὸ τῆς νεφρικῆς πυέλου μετὰ τῶν καλύκων. **ι. π.**

—κοιλία νωτιαίου μυελοῦ τελικὴ [*Ἀνατομ.*]. Ἀνεύρυσμα τοῦ κεντρικοῦ σωλῆνος τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, κείμενον μεταξὺ τοῦ μυελικοῦ κώνου καὶ τοῦ τελικοῦ νηματίου καὶ ἀμέσως κατωτέρω τῆς ἐκφύσεως τοῦ κοκκυγικοῦ νεύρου, ἐγγὺς τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ μυελοῦ. Καλεῖται δὲ καὶ *πέμπτη κοιλία*. **ι. π.**

— κοιλίαι ἐγκεφάλου [*Ἀνατομ.*]. Αὗται εἶναι τέσσαρες, ἤτοι αἱ *δύο πλάγιαι* (δεξιὰ καὶ ἀριστερά), ἡ *τρίτη* ἢ *μέση* καὶ ἡ *τετάρτη*. 1) Αἱ *πλάγιαι κοιλίαι* κεῖνται ἐ ν τ ὸ ς τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἀποτελοῦνται ἑκατέρα ἐκ τεσσάρων μοι ρ ῶ ν, τῆς *κεντρικῆς*, ἀντιστοιχούσης εἰς τὸν βρεγματικὸν λοβόν, τῆς *μετωπιαίας*, τῆς *ἰνιακῆς* καὶ τῆς *κροταφικῆς*, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τοὺς ὁμωνύμους λοβο ὺ ς καὶ ἐπικαλοῦνται ὡς ἐκ τοῦ σχήματος *κέρατα*. Ἑκατέρα πλαγία κοιλία εἶναι πανταχόθεν συγκεκλεισμένη, πλὴν κατὰ τὸ μεταξὺ τῆς κεντρικῆς μοίρας καὶ τοῦ μετωπιαίου κέρατος ὅριον, ἔνθα διὰ τοῦ *μεσοκοιλιακοῦ* (*μ ο ρ ρ ο σ ε ί ο υ*) *τρήματος* συγκοινωνεῖ ἑκατέρωθεν μετὰ τῆς τρίτης κοιλίας. α') Ἡ *κεντρικὴ*

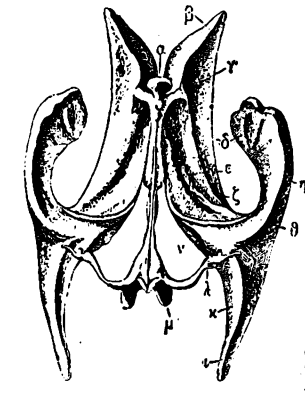

Ἐκμαγεῖον τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου.

[α=ὀπτικὸν κόλπωμα· β, η, κ καὶ ι=κέρατα· γ=μεσοκοιλιακὸν τρῆμα· δ=ἱππόκαμπος· ε=χοριοειδὲς πλέγμα· ζ=κερκοφόρος πυρήν· ϑ=παράπλευρον ἔπαρμα· κ=βολβὸς τοῦ ἰνιακοῦ κέρατος· λ=πλάγιον τρῆμα· μ=ὀπίσϑια καὶ ἄνω κολπώματα· ν=βολβὸς τοῦ ἰνιακοῦ κέρατος.]

μοῖρα, πεπλατυσμένη ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ μεσοκοιλιακοῦ τρήματος μέχρι τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου, ἔνθα συμβάλλεται μετὰ τοῦ ἰνιακοῦ καὶ τοῦ κροταφικοῦ κέρατος. Τὸ ἔσω χεῖλος αὐτῆς ἀντιστοιχεῖ εἰς ἣν γραμμὴν τὸ μεσολόβιον συμφύεται μετὰ τῆς ψαλίδος, τὸ δ' ἔξω παράγεται ἐκ τῆς συναντήσεως τοῦ μεσολοβίου μετὰ τοῦ ῥαβδωτοῦ σώματος· τὸ ἄνω τοίχωμα ἢ ἡ ὀροφὴ σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ μεσολοβίου, τὸ δὲ κάτω ἔδαφος ἢ ἔδαφος ὑπὸ πολλῶν μορίων, ἤτοι τοῦ κερκοφόρου πυρῆνος, τῆς μεθορίου ταινίας, τοῦ χοριοειδοῦς πλέγματος κλπ. β') Τὸ *μετωπιαῖον* ἢ *πρόσθιον κέρας* ἀφορίζεται ἀπὸ τῆς κεντρικῆς μοίρας διὰ τοῦ μεσοκοιλιακοῦ τρήματος, εὐρύτερον δ' ὂν πρὸς τὰ πρόσω, στρέφει τὸ κυρτὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἐντὸς καὶ πρόσω· Καὶ τὸ μὲν ἄνω τοίχωμα σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ στελέχους τοῦ μεσολοβίου, τὸ δὲ πρόσθιον ὑπὸ τοῦ γόνατος τοῦ μεσολοβίου, τὸ δ' ἔσω ὑπὸ τοῦ διαφανοῦς διαφράγματος, τὸ δὲ κάτω ἅμα καὶ ἔξω ὑπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ κερκοφόρου πυρῆνος (=ἡ ἄνω ἔσω μοῖρα, ἐνδοκοιλιακή, τοῦ ῥαβδωτοῦ σώματος). γ') Τὸ *ἰνιακὸν* ἢ *ὀπίσθιον* κέρας ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου, ἔνθα συνέχεται μετὰ τῆς κεντρικῆς μοίρας καὶ τοῦ κροταφικοῦ κέρατος καὶ χωρεῖ εἰς τὸν ἰνιακὸν λοβόν, τελευτῶν 2—3 ἑκμ. ἐντεῦθεν τοῦ ἰνιακοῦ πόλου. Καὶ τὸ μὲν ἄνω τοίχωμα (ὀροφὴ) σχηματίζεται ὑπὸ τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ μεσολοβίου, τὸ δὲ κάτω ὑπὸ τῆς λευκῆς οὐσίας τοῦ ἰνιακοῦ λοβοῦ, τὸ δ' ἔσω ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πληκτραίαν σχισμὴν καὶ ἐμφανίζει δύο ἐπιμήκη καὶ ὑπόκυρτα ἐπάρματα, ὧν τὸ μὲν ἄνω καλεῖται *βολβὸς* τοῦ ἰνιακοῦ κέρατος, τὸ δὲ κάτω, μεῖζον, *πτηναῖον πλῆκτρον*, παραγόμενον ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πληκτραία σχισμὴ προωθεῖ τὸ ἔσω τοίχωμα τοῦ ἰνιακοῦ λοβοῦ εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ κέρατος. δ') Τὸ ***κροταφικὸν*** ἢ ***κάτω κέρας*** ἐκτείνεται ὡς συνέχεια τῆς κεντρικῆς μοίρας ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου πρὸς τὰ πρόσω μέχρι 2 χλμ. ὄπισθεν τοῦ κροταφικοῦ πόλου, ἀποφράσσεται δ' ἐπὶ τὰ ἐντὸς ὑπὸ τοῦ πλαγίου χοριοειδοῦς πλέγματος. Τὸ κάτω τοίχωμα αὐτοῦ ἐμφανίζει δύο τοξοειδῆ λευκὰ ἐπάρματα, διήκοντα ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ πρόσω, ὧν τὸ μὲν ἔσω, μεῖζον, καλεῖται *ἱππόκαμπος* (=*ἀμμώνειον κέρας*), τὸ δ' ἔξω, βραχύτερον, *παράπλευρον ἔπαρμα* (=*μεκέλειον*. 2) Ἡ *τρίτη* ἢ ἡ *μέση κοιλία* ἀποτελεῖ μέρος τοῦ διαμέσου ἐγκεφάλου καὶ κεῖται ἐν τῷ μέσῳ ἐπιπέδῳ μεταξὺ τῶν ὀπτικῶν θαλάμων, ἔχουσα ὕπερθεν αὐτῆς τὴν ψαλίδα καὶ τὸ μεσόλοβον, καὶ πρὸς μὲν τὰ πρόσω συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν πλαγίων κοιλιῶν διὰ τῶν μεσοκοιλιακῶν (μορροείων) τρημάτων, πρὸς δὲ τὰ ὀπίσω ἐκβάλλει εἰς τὸν συλλουΐειον ὑδραγωγὸν (βλ. λ. *ἐγκέφαλος*). 3) Ἡ δὲ *τετάρτη κοιλία* ἀνήκει εἰς τὸν ῥομβοειδῆ ἐγκέφαλον (=ἔσχατον ἐγκέφαλον ἢ μυελεγκέφαλον) καὶ βρεγματικῶς μὲν ἐκβάλλει εἰς τὸν συλλουΐειον ὑδραγωγόν, οὐραίως δὲ εἰς τὸν κεντρικὸν σωλῆνα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. **ι. π.**

—κοιλίαι καρδίας [*Ἀνατομ.*]. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καρδίας διὰ δύο διαφραγμάτων, ἑνὸς ἐγκαρσίου καὶ ἑτέρου ἐπιμήκους (καθέτου) διαιρεῖται εἰς τέσσαρας κοιλότητας, δύο ἄνω καὶ δύο κάτω· αἱ δύο κάτω κοιλότητες, αἱ πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς καρδίας ἀντιστοιχοῦσαι, καλοῦνται *κοιλίαι τῆς καρδίας, δεξιὰ καὶ ἀριστερά*. **ι. π.**

—κοιλίαι λάρυγγος [*Ἀνατομ.*]. Κολπώματα ἐν τοῖς πλαγίοις τῆς μέσης μοίρας τοῦ κοίλου τοῦ λάρυγγος, ἓν δεξιόθεν καὶ ἓν ἀριστερόθεν, σχηματιζόμενα ὑπὸ τοῦ βλεννογόνου τοῦ λάρυγγος. Ἑκατέρα κοιλία ἐμφανίζει τρία τοιχώματα, ὧν τὸ μὲν ἄνω (=ἡ ὀροφὴ) ἀποτελεῖται ὑπὸ τῆς κοιλιαίας πτυχῆς (=νόθου φωνητικῆς χορδῆς), τὸ δὲ κάτω ὑπὸ τοῦ φωνητικοῦ χείλους (=γνησίας φωνητικῆς χορδῆς), τὸ δ' ἔξω ἢ ὁ πυθμὴν ἔχει ὡς ὑπόθεμα τὸ σύστοιχον πέταλον τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου. **ι.π.**

— κοιλίας τραύματα [*Χειρουργ. Πολ.*]. Τὰ τραύματα τῆς κοιλίας, εἰσδυτικὰ ἢ διαμπερῆ, βάλλουσι τὰ διάφορα ἐν αὐτῇ ὄργανα (ἧπαρ, κύστις, νεφροί, σπλήν, στόμαχος) καὶ πρὸ πάντων τὰ ἔντερα, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐνταῦθα. Τὰ διαμπερῆ τραύματα τῆς κοιλίας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐπὶ τόπου θανατηφόρων, ἀνέρχονται εἰς 13—14 ἐν ὅλῳ ἐπὶ 100. Ἐξ 100 δ' ἐν ὅλῳ τραυματιῶν, φερόντων τραύματα τῆς κοιλίας διαμπερῆ, 7—10 μόνον ἀφικνοῦνται εἰς τοὺς χειρουργικοὺς σταθμοὺς τῶν πρόσθεν (2—3 ἐπὶ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου), οἱ πλεῖστοι δ' ἀποθνήσκουσιν ἅμα τῷ τραυματισμῷ ἢ κατὰ τὴν διακομιδήν. Τὰ συχνότερα, βαρύτερα καὶ τὰ μᾶλλον θανατώδη τραύματα εἶναι τὰ τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου. Τὰ διαμπερῆ τραύματα τῆς κοιλίας, τὰ ἁπλᾶ, ἄνευ τρώσεως ἐντερικῆς, εἶναι σπάνια, κατ' ἐξαίρεσιν ἐπισυμβαίνοντα· ἡ βολὶς ἐν ταῖς τοιαύταις σπανίαις περιπτώσεσι διαπερᾷ διαμπὰξ τὸ κοιλιακὸν κύτος διοδεύουσα παρὰ τὰ ἔντερα ἢ μεταξὺ τῶν ἐντερικῶν ἑλίκων, χωρὶς νὰ τρώσῃ τὸ τοίχωμα αὐτῶν, ἡ δὲ θεραπεία ἐπέρχεται ἄνευ τινὸς περιτοναϊκῆς ἀντιδράσεως. Ἀλλ' αὐτόματος θεραπεία τῶν διαμπερῶν τραυμάτων τῆς κοιλίας, διὰ τῶν νέων ἰδίως μικρᾶς διαμέτρου βολίδων, εἶναι οὐχὶ σπανίως ἐφικτὴ καὶ ἐπὶ αὐτῆς τῆς τρώσεως τοῦ ἐντέρου. Δύναται ὄντως τὸ ἔντερον νὰ εἶναι τετρωμένον μετὰ πολλαπλῶν μάλιστα διατρήσεων, καὶ ἐν τούτοις νὰ μὴ προσυπάρχῃ μηδεμία διαταραχὴ λειτουργική, μηδὲν σύμπτωμα γενικὸν ἢ τοπικόν, οὐσιῶδες τοὐλάχιστον, ἔκδηλον τοῦ ἐντερικοῦ τούτου τραυματισμοῦ, ἡ δ' ἴασις νὰ συντελεσθῇ ἀφ' ἑαυτῆς. Κατ' ἐξαίρεσιν ἡ βολὶς δύναται νὰ παραγάγῃ τραῦμα διαμπερὲς τοῦ κύτους τῆς κοιλίας ἄνευ τρώσεως τῶν ἐντέρων, ὅτε ἡ ἴασις ἐπέρχεται αὐτομάτως· ἀλλὰ καὶ οὐχὶ σπανίως εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἴασις τῶν ἐντερικῶν διατρήσεων ἀφ' ἑαυτῶν, ἄνευ ἐπεμβάσεως χειρουργικῆς. Οἱ τελευταῖοι πόλεμοι, οἱ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου, ἀπὸ τοῦ Ἱσπανοαμερικανικοῦ (1898—1900) μέχρι καὶ τῶν Βαλκανικῶν, βρίθουσι τοιούτων παραδειγμάτων αὐτομάτου ἰάσεως τῶν διὰ βολίδος τραυμάτων τῶν ἐντέρων· τοῦτο δ' ὀφείλεται εἰς τὴν νέαν μικρᾶς διαμέτρου βολίδα, ἐνῷ ἐν τοῖς ἄλλοτε πολέμοις διὰ τῶν ὀγκωδῶν (τῶν 11 χλμ.) βολίδων, ἡ ἔκβασις τῶν τοιούτων τραυμάτων ἦτο σχεδὸν πάντοτε ὀλεθρία. Διὸ καὶ οἱ χειρουργοὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους πολέμους, καθ' οὓς ἐγένετο χρῆσις τῆς νέας βολίδος, ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν ἀπείχοντο συστηματικῶς ἀπὸ τῆς ἀμέσου λαπαροτομίας καὶ περιωρίζοντο εἰς τὴν συντηρητικὴν θεραπείαν τῶν διὰ πυροβόλου ὅπλου τραυμάτων τῆς κοιλίας. Ἐπὶ διαμπερῶν τραυμάτων τῆς κοιλίας μετὰ τρώσεως ἐντερικῆς, οἷα κατὰ κανόνα συμβαίνει (93 ἐπὶ 100), ἡ βολὶς διερχομένη κατ' ἐπαφὴν τοῦ ἐντέρου ὁτὲ μὲν ἐκδέρει ἢ αὐλακίζει ἐπὶ ἔκτασίν τινα τὸν περιτοναϊκὸν μόνον χιτῶνα, ἢ τοῦτον τε καὶ τὸν μυϊκὸν χιτῶνα, φειδομένη τοῦ βλεννογόνου ὑμένος, ὁτὲ δὲ τιτρώσκει καὶ τὸν βλεννογόνον ὑμένα, διανοίγουσα οὕτω τελείως τὸ ἔντερον. Ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ὁ ὀρογόνος χιτὼν ὑφίσταται τὴν μείζονα ἀπώλειαν οὐσίας, ἐπιγίγνεται δ' αἱματηρὰ ὑποπεριτοναιος ἐκχύμωσις καί, ἐπὶ τελείας διατρήσεως, αἱμορραγία ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ ἐντέρου, ἐνδεχομένως δὲ καὶ ἔκχυσις ἐντερικῶν ὑλῶν ἐν τῇ περιτοναϊκῇ κοιλότητι. Ὅταν δ' ἡ βολὶς πλήττῃ τὸ ἔντερον καθέτως τῇ ἐπιφανείᾳ τούτου, διατιτραίνει αὐτὸ συνήθως διαμπάξ, ὅτε παράγονται δύο στόμια, τὸ μὲν εἴσοδον, τὸ δ' ἔξοδον· Ἄλλοτε ἡ βολὶς διαπερᾷ συγχρόνως πλείονας ἐντερικὰς ἕλικας καὶ ἰδίως ὅταν αὕτη διελαύνῃ διὰ μέσου τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος ἐγκαρσίως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τὸ ἕτερον πλάγιον, ὅτε οὐχὶ σπανίως διαπράττονται ὑπὸ τῆς αὐτῆς βολίδος πολλὰ ἐντερικὰ τραύματα, ἕως 8 καὶ 20 καὶ πλείονα ἔτι.

Τὰ τραύματα τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου καὶ τοῦ ἐγκαρσίου κόλου ἕνεκα τῆς εὐκινητότητος αὐτῶν εἶναι βαρύτερα ἢ τὰ τοῦ ἀνιόντος καὶ τοῦ κατιόντος κόλου, ἔνθα, ἕνεκα τῆς μικρᾶς κινητικότητος τῶν ἐντερικῶν τούτων τμημάτων, διευκολύνεται ἡ γένεσις περιγράπτου φλεγμονῆς καὶ ἡ ἐγκύστωσις. Τὰ βαρύτερα τῶν τραυμάτων εἶναι τὰ ἐγκάρσια ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τὸ ἕτερον πλάγιον τῆς κοιλίας, τὰ τῆς ὑπομφαλίου ζώνης καὶ τὰ τῆς δεξιᾶς λαγονίου χώρας· τὰ δ' ἧττον βαρέα εἶναι τὰ ὑπὲρ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὰ κατὰ μῆκος τοῦ σώματος διελαύνοντα, ἀνιόντα πρὸς τὸν θώρακα ἢ κατιόντα πρὸς τὴν κοιλίαν. Τὰ ἐπὶ τῶν ἐντερικῶν τοιχωμάτων τραυματικὰ στόμια ποικίλλουσι τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος· ἂν μὲν τὰ τρωθέντα ἔντερα τυγχάνωσι κενὰ ἢ περιέχωσιν ὕλας συμπαγεῖς, τὰ στόμια εἶναι ὁμαλά, στενὰ καὶ στρογγύλα ἢ ᾠοειδῆ ἢ ὡς σχισμή, ἂν δὲ περιέχωσιν ὑγρὸν ἢ παχυρρεύστους ὕλας, τότε τὰ στόμια εἶναι ἀκανόνιστα καὶ μεγάλων διαστάσεων, αὐτόχρημα ἐκρηκτικά. Ἡ βολὶς διαπερῶσα τὴν κοιλίαν τραυματίζει οὐ μόνον τὰ ἔντερα, ἀλλὰ συχνάκις καὶ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας τοῦ μεσεντερίου ἢ τοὺς ἀρτηριακοὺς κλῶνας ἢ τὰ εὐρέα ἀγγειακὰ στελέχη· αἱ δ' ἐνδοπεριτοναϊκαὶ αἱμορραγίαι εἶναι ἄκρως βαρεῖαι, ἅτε τῆς αὐτομάτου ἐπισχέσεως αὐτῶν οὔσης ἀνεφίκτου.

Αἱ διατρήσεις τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος εἶναι ἰδιαζόντως βαρεῖαι καὶ κινδυνώδεις, ἅτε ἐπιπλεκόμεναι μετ' ἐκχύσεως ἐντερικοῦ περιεχομένου ἐν τῷ περιτοναϊκῷ κύτει. Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ βολίς, ἥτις διατιτραίνει διαμπερῶς τὰ ἔντερα, διελαύνουσα διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, μολύνει καὶ αὐτὴ τὸ περιτόναιον κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ἐντέρου διέξοδον αὐτῆς καὶ ἄνευ ἐκχύσεως περιτοναϊκῶν ὑλῶν. Ἔκδηλον δ' ὅτι ἡ μόλυνσις αὕτη ἔσται πληρεστέρα, ἂν τὸ ἔντερον διετέλει πλῆρες ἢ ἂν ὑφίστατο κενόν, ἂν ὁ τραυματίας ἀρτίως εἶχε φάγει καὶ πίει ἢ ἂν ἦτο νῆστις ἀπὸ πολλοῦ. Ἀλλ' ἑτέρωθεν αὐτονόητον εἶναι ὅτι ἀληθὴς ἐντερικὴ κενότης εἶναι ἀνεπίτευκτος καὶ ἡ ἀσηψία τοῦ τραυματικοῦ πόρου ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν ἄκρως σπανίαν.

Ἀλλ' ἡ βαρυτάτη μόλυνσις ἐπιγίγνεται διὰ τῆς ἐν τῷ περιτοναίῳ, μέσῳ τοῦ τραύματος, ἐκχύσεως ἐντερικῶν περιεχομένων. Ἡ ἔκχυσις δ' ὅμως αὕτη, ὡς αἱ λαπαροτομίαι καὶ αἱ νεκροψίαι ἀπέδειξαν, δὲν συμβαίνει πάντοτε. Δύο κυρίως ἐπεξεργασίαι, εὐθὺς ἐπὶ τῷ τραυματισμῷ ἢ ὡς τάχιον μετ' αὐτὸν ἐπιγιγνόμεναι, παρακωλύουσι, συνήθως, ἂν ἡ ἐντερικὴ διάτρησις μικρά, οἵα ἡ διὰ τῆς νέας βολίδος παραγομένη, τὴν ἔκχυσιν τῶν κοπρανωδῶν ὑλῶν ἐν τῷ περιτοναίῳ. Εἶναι δ' αὗται τοῦτο μὲν ἡ ἅμα τῷ τραυματισμῷ πρόπτωσις δίκην κήλης ἐν τῇ ἐντερικῇ διατρήσει τοῦ βλεννογόνου ὑμένος, ἀποτελοῦντος τὸ *βλεννογόνιον βύσμα*, τοῦτο δ' ἡ ταχεῖα ἀπόφραξις τοῦ τραύματος ἔξωθεν διὰ προσφύσεων τῆς τετρωμένης ἐντερικῆς ἕλικος πρὸς τὰ παρακείμενα, πρὸς ἃ ἐν στενῇ ἐπαφῇ εὑρίσκεται. Ἀλλὰ τὸ βλεννογόνιον βύσμα, ὅπερ οὕτως ἐμφράττον τὸ τραῦμα, ἐπέχει τὴν ἄμεσον καὶ ἀθρόαν διέκπτωσιν κοπρανωδῶν ὑλῶν, εἶναι αὐτὸ τοῦτο μικροβιοβριθές, ἱκανὸν νὰ μολύνῃ δι' ἐπαφῆς τὸ περιτόναιον καὶ ἐκτὸς τούτου διατελεῖ καὶ διαπερατόν. Ἕνεκα ὅμως τῆς στενῆς ἐπαφῆς τῆς τρωθείσης ἐντερικῆς ἕλικος μεθ' ἑτέρων ἑλίκων, ἢ ἐπίπλου ἢ καὶ τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος, ἡ βραχὺ μετὰ τὸν τραυματισμὸν ἀρχομένη συγκολλητικὴ διεργασία συμβάλλεται ἐγκαίρως, διὰ τῆς ἐκ τῶν ἔξω ἀποφράξεως τοῦ τραύματος, εἰς τὴν παρακώλυσιν τῆς κοπρανώδους ἐκχύσεως ἢ τὸν περιορισμὸν τῆς ἐκ τοῦ βύσματος μολύνσεως καὶ εἰς τὴν στερέωσιν τοῦ βύσματος ἐν τῇ ἑαυτοῦ θέσει. Ὁ τρόπος δ' οὗτος τῆς αὐτομάτου ἐμφράξεως ὀφείλεται εἰς τὴν νέαν βολίδα, ἥτις, μικρὰ τὴν διάμετρον, δυσπαραμόρφωτος, παράγει τραύματα λίαν μικρά, στενούμενα ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς συσπάσεως τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος, εὐκόλως ἐμφρασσόμενα, ἰδιαζόντως καλοήθη, ἄγοντα ὁμαλῶς, ἄνευ συμβάματός τινος, εἰς ὁριστικὴν ἴασιν. Ἀλλ' ὅταν ὅμως ἡ διάτρησις εἶναι εὐρεῖα, οἵαν δὴ ἀπεργάζονται αἱ παλαιαὶ βολίδες ἢ αἱ σφαιροβολίδες Schrapnell καὶ τὰ θραύσματα τῶν ὀβίδων, ἢ καὶ αἱ νέαι βολίδες ὅταν πλήττωσιν ἐκ βραχειῶν ἀποστάσεων ἢ παραμεμορφωμέναι ἢ διὰ τῶν πλευρῶν ἢ τῆς βάσεως ἢ μετ' ἐποστρακισμόν, τότε ἀδύνατος σχεδὸν ἀποβαίνει ἡ διὰ βύσματος ἢ διὰ προσφύσεων ἔμφραξις καὶ παρακώλυσις τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἐντερικοῦ περιεχομένου. Πλὴν καὶ οὕτω εἶναι δυνατὸν ἐνίοτε, ἐπὶ σπανίων τινῶν περιπτώσεων, τῇ ἐνεργητικῇ καὶ πάλιν ἐπικουρίᾳ τῶν προσφύσεων νὰ περιορισθῶσι καὶ νὰ ἐγκυστωθῶσιν αἱ ἐκχυθεῖσαι ὕλαι. Ἐπὶ πᾶσι δὲ προσήκει νὰ ἔχῃ τις ἐν νῷ δύο τινά, πρῶτον μὲν τὸν βαθμὸν τῆς κινητικότητος τῶν ἐντέρων, ἥτις ἐπὶ μὲν τοῦ λεπτοῦ ἰδίως ἐντέρου, τοῦ ἐγκαρσίου κόλου καὶ τῆς σιγμοειδοῦς καμπῆς εἶναι μεγάλη, συμβάλλουσα εἰς τὴν ἐπὶ μείζονα μᾶλλον ἢ ἧττον ἔκτασιν διάχυσιν τῶν σηπεδονωδῶν ὑλῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνιόντος καὶ τοῦ κατιόντος κόλου λίαν περιωρισμένη· δεύτερον δὲ τὰς ἀμυντηρίους δυνάμεις τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ διαφερόντως τὰς τοῦ περιτοναίου.

Ἡ βαρύτης τῶν τραυμάτων τῆς κοιλίας ἐξαρτᾶται οὐ μόνον ἐκ τῆς διαμέτρου καὶ τῆς δρώσης δυνάμεως τοῦ τιτρώσκοντος βλήματος (βολίς, βολὶς παραμεμορφωμένη κλπ., σφαιροβολίδες Schrapnell καὶ θραύσματα ὀβίδων καὶ χειροβομβίδων), ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τιτρωσκομένου ὀργάνου ἢ σπλάγ-

Digitized by Google

χνου. Ἡ κυριώδης δ' αἰτία τῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης παραχρῆμα ἢ μετὰ βραχὺ ἐπερχομένων θανάτων εἶναι αἱμορραγία ἐσωτερικὴ ἐκτρώσεως εὐμεγέθους ἀγγείου ἢ ἀγγειώδους σπλάγχνου (ἥπατος, σπληνὸς) ἢ καταπληξία (schock).

Θεραπεία. Ἐν ταῖς «στάσεσι τῶν καταφυγίων τραυματιῶν» καὶ τοῖς «σταθμοῖς ἐπιδέσεως» ἐνεργοῦνται: 1) ἀναθέρμανσις καὶ καρδιοτόνωσις τῶν τραυματιῶν· 2) ἐπίδεσις τοῦ τραύματος ἀσηπτικὴ καὶ περιείλησις τῆς κοιλίας πιεστικὴ πρὸς ἐπίτευξιν ἀκινησίας τῶν ἐντέρων, ἐνισχυομένης ἔτι μᾶλλον δι' ἐνέσεων μορφίνης· 3) νηστεία ἀπόλυτος, μὴ ἐπιτρεπομένου μηδὲ τοῦ ὕδατος μηδ' ἑτέρου ποτοῦ· 4) διακομιδὴ ὅσον οἷόν τε ταχεῖα εἰς τοὺς μονίμους χειρουργικοὺς σταθμούς, ἠρέμως ὡς δυνατὸν καὶ ἄνευ κλονισμῶν. Ἐν τοῖς χειρουργικοῖς σταθμοῖς ἡ θεραπεία τῶν εἰσδυτικῶν ἢ διαμπερῶν τραυμάτων τῆς κοιλίας προὐκάλεσε μακρὰς καὶ σπουδαιοτάτας συζητήσεις ποτέρα ἀγωγὴ εἶναι προκριτωτέρα, ἡ ἀποχὴ ἢ ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις. Διὰ τῆς τραυματικῆς διανοίξεως τῶν ἐντέρων ἡ μόλυνσις εἶναι συνήθως μοιραία, ἀναπόφευκτος ἡ δ' ἐντεῦθεν ἀναπτυσσομένη περιτονῖτις ἀποβαίνει σχεδὸν πάντοτε θανατηφόρος. Διό, πλὴν ἰδιαιτέρων τινῶν περιπτώσεων ἡ λαπαρατομία ἐλλόγως, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀστικῇ χειρουργικῇ, ἐπεβάλλετο καὶ ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν ὅσον ἔνεστιν ἐνώρως. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον κατὰ τὸν Ἀγγλοβοερικὸν πόλεμον (1899—1902) χειρουργοὶ ἔξοχοι προέβησαν ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τὰς κρείσσονας ἐφικτὰς συνθήκας εἰς ἀμέσους λαπαρατομίας ἐπὶ τραυμάτων τῆς κοιλίας· ἀλλ' ἀλλεπάλληλα ἐπηκολούθησαν τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, διότι ἡ θνητότης τῶν χειρουργουμένων ἀπέβαινεν ὑπερτέρα τῆς τῶν μὴ χειρουργουμένων. Τούτου ἕνεκα, παρὰ τὰ ἐπιτυχῆ ἀποτελέσματα τῆς ἐν τῇ ἀστικῇ χειρουργικῇ ἀμέσου λαπαρατομίας, ἠναγκάσθησαν ν' ἀποστῶσι τῆς τοιαύτης ἐναίμου θεραπείας καὶ νὰ ταχθῶσιν ὑπὲρ τῆς προσδοκητικῆς ἀγωγῆς. Ἡ αὐτὴ δὲ μέθοδος ἐτηρήθη καὶ κατὰ τοὺς ἑπομένους μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμους, διακριβωθέντος ὅτι τραυματίαι τινὲς τῆς κοιλίας ἐτελεύτων ἐπὶ τόπου πρὶν διακομισθῶσιν, ἐκ δὲ τῶν διακομισθέντων ἄλλοι μὲν ἀπέθνησκον ὑπὸ περιτονίτιδος, ἢ ὑπὸ λοιμώξεως, πλείονες ὅμως ἐσῴζοντο ἄνευ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως καὶ πάντες σχεδὸν οἱ λαπαρατομούμενοι ἐθανατοῦντο. Ἡ βραδεῖα προσέλευσις τῶν τραυματιῶν πρὸς τὸν χειρουργόν, ἡ ὀψία χειρουργικὴ ἐπέμβασις, ἡ σπάνις ἢ ἡ ἔλλειψις χώρου καταλλήλου, ἡ ρυπαρία, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς χειρουργικοῖς σταθμοῖς τῆς ζώνης τῶν πρόσω, ἔνθα πυκνοὶ συνωθοῦνται οἱ τραυματίαι καὶ ἔμπλεως κονιορτοῦ καὶ μολυντικῶν στοιχείων ἀὴρ κυκλοφορεῖ, ταῦτα ἦσαν τὰ κυριώδη αἴτια, δι' ἃ ἡ λαπαρατομία, ἐγχείρησις δυσχερὴς καὶ λεπτεπίλεπτος, ἥτις ἐξαιτεῖ καὶ χρόνον καὶ ἀσηψίαν ἄκραν καὶ περιβάλλον ἤρεμον, ἀπέβαινεν ὀλεθρία. Ἄλλως δ' ὁ χρόνος ὁ καταναλισκόμενος πρὸς χειρουργίαν μακρὰν καὶ ἀμφιβόλου ἢ μᾶλλον ἀπαισίας ἐκβάσεως ἠδύνατο ἐπωφελέστατα, σωτηρίως πολλάκις, νὰ δαπανᾶται χάριν ἄλλων τραυματιῶν ἐν πλήθει πέριξ ἀναμενόντων. Ἐξαίρεσιν μοναδικὴν ἀπετέλουν τὰ τραύματα τῆς κοιλίας, καθ' ἃ ἐμφανῶς ἠπειλεῖτο ἀμέσως ἡ ζωὴ τοῦ τραυματίου ἐξ αἱμορραγίας ἐσωτερικῆς, ὅτε ἡ λαπαρατομία πρὸς ἀπολίνωσιν τῆς αἱμορραγούσης ἀρτηρίας ἐπεβάλλετο καὶ ἐνηργεῖτο ἄνευ ἀναβολῆς.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον ὅμως πόλεμον, καθ' ὃν τὰ πλείονα τῶν τραυμάτων, τὰ $^2/_3$, τὰ $^3/_4$, παρήγοντο ὑπὸ τῶν βλημάτων τοῦ πυροβολικοῦ, ἐπεβλήθη ἡ ἀνάγκη τῆς μείζονος προσπελάσεως τῆς ἐνεργοῦ χειρουργικῆς πρὸς τὸν τραυματίαν, διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐπὶ τῆς ζώνης τῶν πρόσω χειρουργικῶν κέντρων ἐφωδιασμένων μεθ' ἁπάντων τῶν πρὸς ἐπειγούσας χειρουργίας χρειωδῶν, ἐξομοιωθείσης οὕτω τῆς ἐν πολέμῳ χειρουργικῆς πρὸς τὴν ἐν εἰρήνῃ. Ἀπαιτοῦνται ὅμως συνθῆκαί τινες ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐπέμβασιν πρὸς λαπαρατομίαν: 1) ἐκτέλεσις τῆς ἐγχειρήσεως ὅσον ἔνεστι τάχιον κατὰ τὰς πρώτας ὥρας μετὰ τὸν τραυματισμόν· 2) ἐκτέλεσις αὐτῆς ὑπὸ ἐμπείρου χειρουργοῦ· 3) ἀπουσία πολλαπλῶν βαρέων τραυμάτων ἐν ἄλλοις ὀργάνοις, ἀνιάτων ἢ δυσιάτων· 4) κατάστασις τοῦ τραυματίου, μὴ παρέχουσα φαινόμενα ἐπικειμένου θανάτου, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ αἱμορραγίας, ἢ κατάστασις τοιαύτη, οἵα νὰ ἐμφανίζῃ ἱκανότητα καὶ ἀντοχὴν πρὸς τὴν λαπαρατομίαν. Ἡ δ' ἀναίμακτος, ἡ ἰατρικὴ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἀκινησίαν, εἰς τὴν τελείαν ἀπὸ τροφῆς καὶ ποτοῦ ἀποχὴν ἐπί τινας ἡμέρας, εἰς διακλυσμοὺς τοῦ στόματος κατὰ τῆς δίψης, εἰς ἐνέσεις ὑποδερμικὰς ἢ ἐνδοφλεβίους ὀροῦ τεχνητοῦ ἢ ἐγχύσεις αὐτοῦ κατὰ σταγόνας ἐν τῷ ὀρθῷ, καὶ ἐπὶ περιτοναϊκῆς μολύνσεως εἰς τὴν ὑπερηβικὴν τομὴν τοῦ Murphy μετὰ διασωληνώσεως.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—κοιλίας χῶραι /*Ἀνατομ.*/. Ζῶναι ἢ χῶραι, εἰς ἃς διαιροῦσι κατὰ συνθήκην τὸ κοιλιακὸν τοίχωμα πρὸς ἀκριβῆ ὅσον ἔνεστι καθορισμὸν τῆς θέσεως τῶν ἐν τῇ κοιλότητι τῆς κοιλίας ὀργάνων ἢ σπλάγχνων. Ι. Π.

Κοιλία, ἡ *Κοῖλαι* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις Βυζαντινὴ ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Καλλιπόλεως καὶ ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Ἕλλης (βλ. λ. *Καλλίπολις*). Ν. ΚΛΣ

Κοίλιαι /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ζεῦγος νησίδων, *Κοίλι* καὶ *Πλατύ*, περιβαλλόμενον ὑπὸ μυρμήκων (πλάτ. 38° 40′ 20″ Β., μῆκ. 24° 08′ 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 426: Doro channel to Saloniki) εἰς $1^1/_2$ μίλ. ΒΔ. τοῦ λιμένος τῆς Κύμης τῆς Εὐβοίας. Σ. Ε. Λ.

κοιλιάδελφος (ὁ, ἡ) /*Τερατογ.*/. Τερατογονικὴ διάπλασις, ἀναγομένη εἰς τὰ διπλᾶ τέρατα, κατὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα ἐμφανίζουσι μίαν μόνην κεφαλήν, ἕνα μόνον τράχηλον, δύο μόνον θωρακικὰ ἄκρα (βραχίονας), ἕνα μοναδικὸν κορμόν, ἐξικνούμενον καὶ κάτωθι τοῦ ὀμφαλοῦ· εἶτα ὁ κορμὸς διχάζεται πρὸς τὴν πυελικὴν ὑπογαστρικὴν χώραν, ἥτις ὑποβαστάζεται ὑπὸ τεσσάρων κάτω ἄκρων· οὕτω τὸ τέρας φαίνεται συνεχόμενον διὰ τῆς ὑπογαστρικῆς κοιλιακῆς χώρας. Μ. Ν. Κ.

κοιλιάζω· δημοτ., κάμνω κοιλιά, ἐξογκοῦμαι εἰς μέρος τι τῆς ἐπιφανείας: «ὁ τοῖχος κοίλιασε».

κοιλιαῖος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ λάρυγγος: «κοιλιαῖος μῦς», «κοιλιαία ἀπόφυσις».

— κοιλιαία *ἀπόφυσις λάρυγγος* /*Ἀνατομ.*/. Σωληνοειδὴς προσεκβολὴ τῆς ὀροφῆς τῆς λαρυγγικῆς κοιλίας, διήκουσα ἐντὸς τῆς ἀρυταινοεπιγλωττιδικῆς πτυχῆς καὶ κατὰ μῆκος τοῦ πλαγίου χείλους τῆς ἐπιγλωττίδος μέχρι τοῦ ἄνω χείλους τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου, σπανίως ὕπερθεν αὐτοῦ καὶ σπανιώτερον μέχρι τῆς ῥίζης τῆς γλώσσης. Ι. Π.

— κοιλιαία *πτυχὴ λάρυγγος* /*Ἀνατομ.*/. Πτυχαὶ δύο τοῦ βλεννογόνου τοῦ λάρυγγος, αἵτινες ἀφορίζουσιν ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἔσω τὴν λαρυγγικὴν κοιλίαν, ἔχουσαι μῆκος ἑκατέρα παρὰ μὲν τῷ ἀνδρὶ 2 ἑκ., παρὰ δὲ τῇ γυναικὶ 12 χιλμ., οὐδόλως δὲ μετέχουσαι τῆς φωνητικῆς λειτουργίας, ἥτις δὲν διαταράσσεται, καὶ ἂν ἀμφότεραι ἀποκοπῶσιν. Ι. Π.

— κοιλιαῖος *μῦς λάρυγγος* /*Ἀνατομ.*/. Οὗτος κατασκηνοῖ ἐντὸς ἑκατέρας κοιλιαίας πτυχῆς καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἰνῶν τοῦ θυρεοαρυταινοειδοῦς μυός, εἰσδυομένων εἰς τὴν κοιλιακὴν ταύτην ἢ νόθον φωνητικὴν πτυχήν. Ι. Π.

— κοιλιαῖος *σύνδεσμος λάρυγγος* /*Ἀνατομ.*/. Κεῖται ἐντὸς τῆς κοιλιαίας πτυχῆς (νόθου φωνητικοῦ συνδέσμου) καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κάτω χείλους τοῦ τετραγώνου ὑμένος τοῦ λάρυγγος. Ι. Π.

κοιλιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοιλίαν, ὁ τῆς κοιλίας: «κοιλιακὸς μῦς», «ἐνοχλήσεις κοιλιακαί».

—κοιλιακὰ *γάγγλια* /*Ἀνατομ.*/· βλ. *ἡλιακὰ γάγγλια*.

—κοιλιακὰ *νεῦρα* /*Ἀνατομ.*/. Τὰ νεῦρα, τὰ τοὺς μῦς τῆς κοιλίας νευροῦντα, προέρχονται ἐκ τῶν μεσοπλευρίων καὶ ὀσφυϊκῶν νεύρων, ἔτι δ' ἐκ τοῦ λαγονοϋπογαστρίου καὶ τοῦ λαγονοβουβωνικοῦ νεύρου. Τὰ σπλάγχνα τοῦ κύτους τῆς κοιλίας νευροῦνται: ὁ στόμαχος καὶ τὸ ἧπαρ ἐκ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ καὶ τοῦ συμπαθητικοῦ πλέγματος· τὸ λεπτὸν ἔντερον, ὁ σπλήν, τὸ πάγκρεας καὶ οἱ νεφροὶ ἐκ τοῦ κοιλιακοῦ ἢ ἡλιακοῦ πλέγματος· τὸ παχὺ ἔντερον ἐκ νωτιαίων καὶ συμπαθητικῶν ἰνῶν καὶ τὸ ἀπευθυσμένον ἐκ τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ τοῦ αἰδοιικοῦ πλέγματος. Ι. Π.

—κοιλιακὴ *ἀορτὴ* /*Ἀνατομ.*/. Αὕτη, συνέχεια οὖσα τῆς θωρακικῆς ἀορτῆς, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἀορτικοῦ τμήματος τοῦ διαφράγματος, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ 12ου θωρακικοῦ σπονδύλου, μέχρι τοῦ 4ου ὀσφυϊκοῦ, ἔνθα διχάζεται εἰς τὰς κοινὰς λαγονίους ἀρτηρίας. Φέρεται δ' ἔμπροσθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἔχουσα ἐπὶ τὰ δεξιὰ τὴν κάτω κοίλην φλέβα. Οἱ κλάδοι αὐτῆς εἶναι *τοιχικοί*, πάντες διφυεῖς, καὶ *σπλαγχνικοί*, ὧν οἱ μὲν διφυεῖς, οἱ δὲ μονοφυεῖς. Ι. Π.

— κοιλιακὴ *ἀπονεύρωσις* /*Ἀνατομ.*/. Οἱ καθ' ἕκαστον κοιλιακοὶ μύες περικαλύπτονται ὑπὸ περιβλητικῆς ἀπονευρώσεως ἢ περιτονίας. Τὸ σύνολον κοιλιακὸν τοίχωμα καλύπτεται ὑπὸ δύο ἀπονευρώσεων ἢ περιτονιῶν, τῆς *ἐπιπολῆς*, καλυπτούσης τὴν ἔξω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, καὶ τῆς ἐν τῷ βάθει ἢ τῆς ἐγκαρσίας, καλυπτούσης τὴν ἔνδον ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν ἐπιπολῆς χωρίζεται εἰς δύο πέταλα, ὧν τὸ μὲν ἔξω ἀνήκει εἰς τὴν ὑποδερμάτιον ἀπονεύρωσιν τοῦ σώματος, τὸ δ' ἔσω παριστᾷ τὴν περιβλητικὴν ἀπονεύρωσιν τοῦ ἔξω λοξοῦ κοιλιακοῦ μυός. Ἡ ἐν τῷ βάθει ἀπονεύρωσις καλύπτει τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τοῦ ἐγκαρσίου κοιλιακοῦ μυός. Αἱ ἀπονευρώσεις τῶν τριῶν πλαγίων κοιλιακῶν μυῶν συμπλεκόμεναι ἀλλήλαις ἐναλλὰξ κατὰ τὴν μέσην γραμμὴν ἀποτελοῦσι τὴν *λευκὴν γραμμήν*. Ι. Π.

— κοιλιακὴ *ἀρτηρία* /*Ἀνατομ.*/. Ἐκφύεται ἐκ τοῦ προσθίου τοιχώματος τῆς κοιλιακῆς ἀορτῆς ἅμα τῇ διόδῳ ταύτης διὰ τοῦ ἀορτικοῦ τρήματος τοῦ διαφράγματος καὶ μετὰ βραχεῖαν πορείαν χορηγεῖ τὴν ἀριστερὰν γαστρικὴν ἀρτηρίαν καὶ ἀμέσως εἶτα διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, τὴν ἡπατικὴν ἀρτηρίαν καὶ τὴν σπληνικήν. Αἱ ἐκφύσεις τῶν τριῶν τούτων κλάδων προσεγγίζουσι πρὸς ἀλλήλας, οὕτως ὥστε συχνάκις ἡ κοιλιακὴ ἀρτηρία ἐμφανίζεται ὡσεὶ διῃρημένη εἰς τρεῖς ἀκρέμονας δίκην τρίποδος, ἐξ οὗ τὸ σύνολον τῶν κλάδων τούτων ἀποκαλεῖται *ἀλλήρειος τρίπους*. Ἀγγειοῖ δ' ἡ κοιλιακὴ ἀρτηρία τὸν στόμαχον, ἐν μέρει τὸ δωδεκαδάκτυλον, τὸ ἧπαρ, ἐν μέρει τὸ πάγκρεας, τὸν σπλῆνα καὶ ἐν μέρει τὸ μεῖζον ἐπίπλουν. Ι. Π.

—κοιλιακὴ *ἐμπνευμάτωσις* /*Ἰατρ.*/· βλ. λ. *ἐμπνευμάτωσις*.

—κοιλιακὴ *κύησις* /*Μαιευτ.*/· βλ. λ. ἐξωμήτριος κύησις.

—κοιλιακὴ *νόσος* (maladie cœliaque). Πάθησις χρονία τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ χρονίας διαρροίας ἢ διαλειπούσης, μετ' ἐκπομπῆς συνήθων κοπράνων πλουσίων εἰς λίπος, σημαντικῆς κοιλιακῆς ἐξογκώσεως καὶ λίαν ἐκσεσημασμένης ἀτροφίας μετὰ στασιμότητος τῆς ἀναπτύξεως βάρους καὶ ἀναστήματος. Ἡ νόσος αὕτη, ἥτις ἔχει λίαν μακρὰν διάρκειαν, ἐχωρίσθη διὰ πρώτην φορὰν τῆς ὁμάδος τῶν ἄλλων διαρροιῶν τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἰατροῦ S. Gee τῷ 1888. Δύναται δὲ νὰ ἀρχίσῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 6ου μηνὸς τῆς ἡλικίας δι' ὀξείας διαταραχῆς τοῦ πεπτικοῦ συστήματος καὶ διαρροίας σφοδρᾶς μετὰ συχνῶν κενώσεων καὶ μετὰ πολλῶν βλεννῶν, ἢ καὶ χωρὶς νὰ προηγηθῇ νοσηρὰ κατάστασις. Ἡ διάρροια ἐγκαθίσταται, ἡ κοιλία ἐξογκοῦται, ἡ ἐπίσχνανσις ἐπέρχεται καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σώματος σταματᾷ. Κατ' ἀρχὰς αἱ διαταραχαὶ αὗται εἶναι συνήθως διαλείπουσαι· διαρκοῦσιν ἐπί τινας ἑβδομάδας, ἔπειτα ἐλαττοῦνται ἢ ἐξαφανίζονται· πιστεύεται ὅτι τὸ παιδίον ἐθεραπεύθη, ἀλλὰ μετά τινα βραχεῖαν ἀναβολὴν καὶ μετά τινας φροντίδας, αἵτινες ἐλήφθησαν ἐπὶ τῆς τροφικῆς διαίτης, ἐπισυμβαίνει ὑποτροπή. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὑποτροπὰς ἡ νόσος ἐγκαθίσταται τελειωτικῶς. Ἐν τῇ κοιλιακῇ νόσῳ ὁ ἀριθμὸς τῶν κενώσεων εἶναι πάντοτε ηὐξημένος, παρατηρεῖται δὲ πάντοτε καθολικὴ διαταραχὴ τῆς πέψεως. Ἡ ἀνοχὴ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος εἶναι ἠλαττωμένη διὰ τὰ λιπαρὰ σώματα, ὀλιγώτερον δὲ διὰ τοὺς ὑδατάνθρακας· αἱ λευκωματοειδεῖς οὐσίαι εἶναι, ἐν γένει, αἱ καλύτερον πεπτόμεναι τροφαί. Ἡ τῆς κοιλίας διόγκωσις, ἡ μυϊκὴ ἀτονία καὶ ἡ στασιμότης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀναστήματος εἶναι ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν συμπτωμάτων. Ἡ νόσος εἶναι ἐξαιρετικῶς χρονία. Ι. Κ.

—κοιλιακοὶ *μύες* /*Ἀνατομ.*/. Οὗτοι ἀποτελοῦντες τὸ πρόσθιον καὶ τὰ πλάγια τοιχώματα τῆς κοιλίας, ἀφορίζουσι τὸ κύτος τῆς ἰδίας κοιλίας, ὅπερ πρὸς μὲν τ' ἄνω ἀποφράσσεται ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, πρὸς δὲ τὰ κάτω μεταβαίνει εἰς τὴν κοιλότητα τῆς πυέλου, συγκλειομένην πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ μυῶν. Διαστέλλονται δ' οἱ μύες τῆς κοιλίας εἰς προσθίους, πλαγίους καὶ ὀπισθίους, ὧν πρόσθιοι μὲν εἶναι δύο, ὁ ὀρθὸς κοιλιακὸς καὶ ὁ πυραμιδοειδής, πλάγιοι δὲ τρεῖς, οἱ δύο λοξοὶ καὶ ὁ ἐγκάρσιος, ὀπίσθιος δ' εἷς, ὁ τετράγωνος ὀσφυϊκός. Ι. Π.

—κοιλιακὸν *πλέγμα* /*Ἀνατομ.*/· βλ. λ. *ἡλιακὸν πλέγμα*.

— κοιλιακὸς *μίσχος τοῦ Χὶς* /*Ἀνατομ.*/. Δεσμὶς συνδέουσα πρὸς ἄλληλα τὰ δύο μυοκάρδια, τὸ κολπικὸν καὶ τὸ κοιλιακόν, ἅτινα χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν ἰνωδῶν δακτυλίων (βλ. *κολποκοιλιακὸν* δεμάτιον τοῦ His). Ι. Π.

— κοιλιακὸς *τῦφος* /*Ἰατρ.*/· βλ. λ. τῦφος.

κοιλιαλγία (ἡ) (Cœlialgie) /*Ἰατρ.*/. Οὕτω χαρακτηρίζονται τὰ κοιλιακὰ ἄλγη, κατ' ἐξοχὴν πολυπληθῆ, ὀφειλόμενα εἰς πλεῖστα καὶ διάφορα αἴτια. Ὁ ἐντοπισμὸς τοῦ ἄλγους ἀποτελεῖ πολύτιμον διαγνωστικὸν σημεῖον, ὡς καὶ ἡ φορὰ τῆς ἀκτινοβολίας αὐτοῦ. Τὰ ἡπατικὰ ἄλγη ἀκτινοβολοῦσι πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον, τὰ στομαχικὰ πρὸς τὴν ράχιν καὶ τὸ πρόσθιον τοίχωμα τοῦ θώρακος, τὰ νεφρικὰ πρὸς τὸ ὄσχεον ἢ τὰ μεγάλα χείλη τοῦ αἰδοίου, τὰ δὲ ἄλγη τῆς μήτρας πρὸς τὰς βουβωνικὰς χώρας καὶ τοὺς μηρούς. Ὅταν τὰ ἄλγη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐντοπισθῶσιν εἴς τι σημεῖον ὡρισμένον (κοιλιαλγία διάχυτος), ἐξετάζομεν τότε τὴν φύσιν αὐτῶν. Μ. Ν. Κ.

κοίλιαρης (ὁ), καὶ *κοιλιάρης*· ἰδιωμ., ὁ ἔχων μεγάλην κοιλίαν, προγάστωρ, ἄλλως *κοιλαρᾶς*.

Κοιλιάρης /*Γεωγρ.*/. Ὁ *Πυκνὸς* τῶν ἀρχαίων καὶ κατά τινας *Μέλας*, *Χιλίαρος* καὶ *Ράμνος* Ποταμὸς τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου Κρήτης. Πηγάζει ἐκ τῶν βορεινῶν κλιτύων τῶν Λευκῶν Ὀρέων παρὰ τὸ χωρίον Στῦλον, διαρρέει τὴν ὑπὸ το

Digitized by Google

Ἄπτερα κοιλάδα τῆς ἐπαρχίας καὶ χύνεται εἰς τὸν ἐξωτερικὸν λιμένα τῆς Σούδας, παρὰ τὸ χωρίον Καλύβες. Κατὰ τὸν Δέφνερ πρέπει νὰ γράφεται *Κυλιάρης*, «διότι ὁρμητικῶς καταβαίνει ἀπὸ τὸν Στῦλον καὶ κυλάει πέτρες». Ε. Γ.

κοίλιασμα (τό)· δημοτ., ὁ σχηματισμὸς κοιλίας, κυρτότητος: «τὸ κοίλιασμα τοῦ τοίχου».

Κοιλίνια /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κελοκεδάρων τῆς ἐπαρχίας Πάφου. Κάτοικοι 200, ἐξ ὧν 40 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

κοιλίνιος (ὁ) (Cœlinius) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βρακοντιδῶν*. Οἱ κοιλίνιοι εἶναι ἔντομα μικροῦ, σχετικῶς, μεγέθους, μὲ κεφαλὴν τετράγωνον καὶ κοιλίαν πεπλατυσμένην. Τὰ 3 εἴδη, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος τοῦτο, ἁπαντῶσι πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

κοιλιόδεσμος (ὁ)· δεσμός, ζώνη τῆς κοιλίας, ἐπίδεσμος πρὸς ἐπίσχεσιν τῆς ἐξογκώσεως τῆς κοιλίας, οἷον εἰς τὰς γυναῖκας μετὰ τὸν τοκετόν.

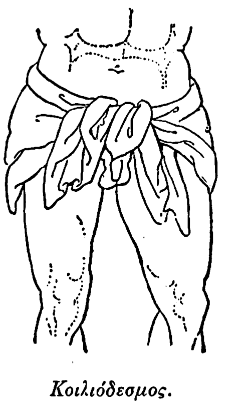

Κοιλιόδεσμος.
[Ἐξ ἀγάλματος ἁλιέως εὑρεθέντος ἐν Ρώμῃ.]

— [*Ἀρχ.*] Ὁ *κοιλιόδεσμος* (ἄλλως *φοῦνδα* καὶ παρὰ Ρωμαίοις ventralis, ventrale, ligatura ventris) ἦτο πλατεῖα ζώνη μαλλίνη ἢ ἐκ σισύρας, περιτυλισσομένη κατὰ ἕνα ἢ περισσοτέρους κύκλους περὶ τὴν κοιλίαν. Πιθανῶς ἐφέρετο διὰ λόγους καθαρῶς ἰατρικούς, δι' ὃ καὶ ἀναφέρονται κοιλιόδεσμοι, ἐν οἷς ἐτοποθετεῖτο ἀψίνθιον κατὰ τῶν ἐξοιδημάτων τῆς βουβῶνος. Ἐνίοτε οἱ κοιλιόδεσμοι ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ διὰ πρακτικοὺς σκοποὺς (τοποθέτησις χρημάτων κ. ἄ.) ὡς τὰ σημερινὰ ζωνάρια. —Π.

κοιλιόδουλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δοῦλος τῆς κοιλίας του, ὁ δουλεύων εἰς τὴν κοιλίαν, ὁ πᾶσαν φροντίδα καὶ πᾶσαν δαπάνην καταβάλλων χάριν ἐκλεκτοῦ φαγητοῦ, ἄλλως: *καλοποθητής*, *γουλόζος*.

κοιλιοκήλη (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἐν γένει παραγομένη κοίλη, κατ' ἀκολουθίαν τῆς διασπάσεως τῆς συνοχῆς τῶν τοιχωμάτων αὐτῆς. Κυρίως ἡ τοιαύτη κήλη ἀπαντᾷ κατὰ τὴν κύησιν παρὰ ταῖς γυναιξὶν ἢ καὶ πρὸ ταύτης (ὀλφαλοκήλη, παραομφαλοκήλη). Ἡ ἐξέλιξις τῆς κυήσεως ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα: α') ἐν ἀρχῇ, ὅπως καταστήσῃ τὰς κήλας ἐμφανεστέρας· β') ἀπὸ τοῦ πέμπτου μηνός, ὅπως ἐξαφανίσῃ ταύτας βαθμηδόν, καθ' ὅσον ἡ μήτρα, ἀπωθοῦσα τὰ ἔντερα, παρεμβάλλεται μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος· γ') μετὰ τὸν τοκετόν, ὅπως ἐπιδεινώσῃ ταύτας, καθόσον ἡ διάτασις τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος ἀπολήγει εἰς μεγάλην χαλάρωσιν. Κυρίως αἱ κοιλιοκῆλαι ἐμφανίζονται εἰς τὰς πολυτόκους, καὶ δὴ κατὰ τὸν ὀμφαλόν, ὁπότε παράγονται ἀληθεῖς *κοιλιοπτωσίαι*. Ὅθεν ἡ κύησις ἐπιδεινοῖ τὴν πρόγνωσιν τῶν κηλῶν· ἡ περίσφιγξις ὅμως τούτων εἶναι ὅλως ἐξαιρετικὸν φαινόμενον, ἰδίᾳ κατὰ τὸν τοκετόν, καθ' ὅσον τὸ ἔμβρυον εὑρίσκεται πολὺ μακρὰν τῶν κηλικῶν δακτυλίων. Εὐθὺς ὡς ἐγερθῇ ἀπὸ τῆς κλίνης ἡ λεχώ, ἡ κοιλιοκήλη ἐμφανίζεται ὀγκώδης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μεθ' ὅλων τῶν παρεπομένων αὐτῇ, ἤτοι ἑλκυσμῶν κοιλιακῶν, βάρους, ἀλγηδόνων, κολικῶν κλπ. Πρὸς θεραπείαν τῆς κοιλιοκήλης προσωρινήν, ἀναπόσπαστος εἶναι ὁ κοιλιακὸς ἐπίδεσμος, τὸ περίζωμα τῆς κοιλίας, ἢ ἡ εἰδικὴ κοιλιακὴ ζώνη, ἀλλὰ πρὸς ριζικὴν διευθέτησιν ταύτης συνιστᾶται ἡ εἰδικὴ ἐγχείρησις διὰ τὴν κοιλιοπτωσίαν ἐν γένει καὶ τὰς ὀμφαλοκήλας. Μ. Ν. Κ.

κοιλιομητροτομία (ἡ) [*Ποιν. Δίκ.*]· βλ. λ. *καισαρικὴ τομή*.

κοιλίοξυς (ἡ) (Coelioxys) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπιδῶν*, περιλαμβάνων μελίσσας παρασιτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνδιαιτωμένας, μὲ σῶμα ἀρκετὰ εὐμεγέθες, κεφαλὴν πεπλατυσμένην ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὄπισθεν, κεραίας λεπτὰς καὶ πλησίον ἀλλήλων κειμένας, πόδας λεπτοὺς καὶ μετρίου μήκους, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας, ἡμιδιαφανεῖς καὶ πολυνευρώδεις, θώρακα φοειδῆ, διωγκωμένον περὶ τὸ μέσον του καὶ κοιλίαν κωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς τέρετρον. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν πλεῖστα ἁπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

κοιλιοπτωσία (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Κατάστασις συνισταμένη εἰς τὴν μερικὴν ἢ ὁλικὴν ἐξαφάνισιν τοῦ μυϊκοαπονευρωτικοῦ ἱμάντος τῆς κοιλίας. Κατὰ ταύτην τὸ περιτόναιον ἐφάπτεται ἀμέσως τοῦ ὑποδορίου κυτταρικοῦ ἱστοῦ ἢ διαχωρίζεται τούτου διὰ λεπτῶν μυϊκῶν ἰνῶν. Διακρίνεται ἡ κοιλιοπτωσία τῆς κήλης, καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἁπλῶς διαστολὴ τοῦ προϋπάρχοντος στομίου. Κατὰ τὴν κοιλιοπτωσίαν, ἐντερικαὶ μᾶζαι καὶ ἄλλα κοιλιακὰ σπλάγχνα τείνουσι νὰ εἰσέλθωσιν ἐν τῇ διανοιγείσῃ ὀπῇ διὰ μικρᾶς ἐξωθήσεως. Τὸ μεσεντέριον διατείνεται καὶ παράγονται ἕλκυσμοὶ ἐπώδυνοι· αἱ πάσχουσαι εἶναι ἀνίκανοι πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν. Ἡ κοιλιοπτωσία εἶναι πολλάκις αὐτόματος ἢ κατ' ἀκολουθίαν πολυτοκίας ἢ κοιλιοτομίας. Ἵνα διαγνώσωμεν ταύτην, ἡ ἁπλουστάτη μέθοδος εἶναι νὰ καλέσωμεν τὴν ἐν ὁριζοντίᾳ κατακλίσει πάσχουσαν, νὰ καθήσῃ ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν χειρῶν ἢ τῶν ἀγκώνων αὐτῆς· ἐν τῇ τοιαύτῃ τότε κινήσει βλέπομεν προεξοχὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔντονον, διαγραφομένην ὑπὸ τὸ δέρμα κατὰ τὸ ἀσθενὲς σημεῖον, καὶ διὰ τῆς ψηλαφήσεως ἀνταλαμβανόμεθα ὅτι τὸ δέρμα εἰσέρχεται ἐν τῇ κοιλιακῇ κοιλότητι, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως. Ἡ κύησις δημιουργεῖ τὴν κοιλιοπτωσίαν ἢ ἐπιτείνει τὴν ὑφισταμένην τοιαύτην· πρὸς τοῦτο ὅμως συντελεῖ μεγάλως καὶ ἡ φυσικῶς χαλαρὰ ἢ ἀσθενὴς κοιλιακὴ ἀπονεύρωσις. Ἡ κοιλιοπτωσία ἐπηρεάζει τὴν κύησιν· κατ' αὐτὴν ἡ μήτρα, μὴ συγκρατουμένη διὰ τοῦ κοιλιακοῦ ἱμάντος, κλίνει ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ πίπτει ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου, σχηματίζουσα οὕτω τὴν δίκην δισσακίου μήτραν. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἐμβρύου δὲν γίνεται ἐν τῇ μήτρᾳ κατὰ τοὺς φυσικοὺς κανόνας ταύτης· δι' ὃ κατὰ τὴν κοιλιοπτωσίαν ἔχομεν ἀνώμαλα σχήματα.

Πρὸς θεραπείαν τῆς καταστάσεως ταύτης συνιστᾶται ἡ γυμναστικὴ τῶν κοιλιακῶν μυῶν πρὸ τῆς κυήσεως καὶ μέχρι τοῦ τετάρτου ἔτι μηνὸς ταύτης. Συγκρατοῦμεν δὲ τὴν κοιλίαν δι' ἰσχυρᾶς ἐλαστικῆς ζώνης, προσαρμοζομένης τελείως ἐπὶ ταύτης. Ἡ ζώνη δέον νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας καὶ τῶν εἰλεακῶν ἀκρολοφιῶν. Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ τοκετοῦ, ὑπαρχούσης κοιλιοπτωσίας, δέον νὰ συντάμωμεν τὴν περίοδον τῆς ἐξωθήσεως διὰ τῆς τεχνητῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἐμβρύου. Ἡ κοιλιοπτωσία δύναται νὰ ἰαθῇ σὺν τῷ χρόνῳ αὐτομάτως, ἀρθείσης τῆς αἰτίας τῆς διατάσεως τῆς κοιλίας. Τὴν τοιαύτην ἴασιν ὑποβοηθοῦμεν διὰ μεθοδικῆς γυμναστικῆς τῆς κοιλίας καὶ διὰ τῆς χειρομαλαξίας (massage)· ὅταν ὅμως αὕτη ἐπιμένῃ, δέον ἡ πάσχουσα νὰ φέρῃ διηνεκῶς τὴν κοιλιακὴν ζώνην ἢ εἰδικὸν ἐπὶ τούτῳ κατασκευασθέντα ἐπίδεσμον τῆς κοιλίας. Μ. Ν. Κ.

κοιλιοσκοπία (ἡ) (coelioscopie ἢ abdominoscopie) [*Ἰατρ.*]. Ὅρος, δι' οὗ ἐκσημαίνεται ἡ ἀπ' εὐθείας διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπισκόπησις καὶ ἐξέτασις τῆς ὑπογαστρικῆς κοιλότητος, τῆς γυναικὸς ἰδίᾳ, ἐνεργουμένη δι' εἰδικοῦ φωτιστικοῦ ἐργαλείου εἰσαγομένου ἀπὸ τοῦ κολεοῦ, κατόπιν κολπικῆς λαπαρατομίας (Sayle 1910). Τελεῖται δι' αὐτῇ τὴν σήμερον καὶ δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου τῆς συσκευῆς τῶν ἀκτίνων Roentgen, ἐνεργοῦντος καὶ ἄνευ λαπαρατομίας. Ἡ τοιαύτη ἐξέτασις καὶ ἐπισκόπησις τῶν ὑπογαστρικῶν ὀργάνων (μήτρας ἰδίᾳ καὶ ἐξαρτημάτων ταύτης) διενεργεῖται καὶ διὰ τῆς ἀμέσου ἀκτινοσκοπίας μετὰ προηγουμένην ἔγχυσιν λιπιοδόλης (lipiodol) ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων ἢ πόρων τῶν ὑπὸ παρατήρησιν ἢ ἐξέτασιν ὀργάνων τῆς ἐλάσσονος πυέλου. Μ. Ν. Κ.

κοιλιοστομία (ἡ) [*Χειρουργ.*]. Πᾶσα ἐγχείρησις, δι' ἧς ἀνοίγεται στόμιον εἰς τὰ κοιλιακὰ τοιχώματα· ὡς π. χ. ἐπὶ στομαχοστομίας, νηστιοστομίας, παρὰ φύσιν ἕδρας κλπ. Ι. Κ. Κ.

κοιλιοτομία (ἡ)· ἡ διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως διάνοιξις τῶν τοιχωμάτων τῆς κοιλίας. Συνών. *λαπαρατομία*. Ι. Κ. Κ.

Κοιλὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἄλλως καλούμενος *Κοίλη* (βλ. λ.)

Κοιλιωμένος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Ζακύνθου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ καὶ νομῷ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου πρὸς Δ. τῆς κωμοπόλεως Μαχαιράδον καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 849. Χ. Δ.

κοιλόβλαστα (τά), ἢ **κοιλόθαλλα** (τά) (Siphoneae) [*Βοτ.*]. Ἄθροισμα *χλωροφυκῶν* περιλαμβάνον φύκη ἀποτελούμενα ἢ μονοκυττάρους θαλλούς, ζῶντας ἐντὸς τῶν ὑδάτων ἢ ἐπὶ ὑγρᾶς γῆς. Ὁ πολλαπλασιασμός των εἶναι διττός: ἀγενής, γινόμενος διὰ ζῳοσποριῶν, καὶ ἐγγενὴς διὰ γονοποιίας φοκυττάρων ὑπὸ σπερματοζῳιδίων μὴ ἑλικοειδῶν. Κυριώτεραι οἰκογένειαι θεωροῦνται: *βοτρυδίδαι* (Botrydiaceae), *βωχερίδαι* (Vaucheriaceae), *καυλερπίδαι* (Caulerpaceae), *κωδίδαι*, (Codiaceae) καὶ *βαλονίδαι* (Valoniaceae). Κ. ΠΑΠ.

κοιλόγενυς (ὁ) (Coelogenys) [*Ζωολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑπονυχιδῶν*. Τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου ἔχουσι σῶμα μέτριον, εὔρωστον, χαμηλὸν καὶ μέγεθος παραπλήσιον πρὸς τὸ τοῦ λαγωοῦ. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον πάντων εἶναι ὁ *κοιλόγενυς ὁ στικτὸς* (Coelogenys maculata), ὅστις ἔχει σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν σχετικῶς ὀγκώδη, ὦτα ἠνωρθωμένα καὶ μικρότατα, ράχιν ἀποτόμως ὑψουμένην ἀπὸ τοῦ μέσου της μέχρι τῶν γλουτῶν, πόδας βραχεῖς καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα μελανόφαιον μετὰ πολλῶν λευκῶν, κατὰ σειρὰς διατεταγμένων, κηλίδων ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τῶν πλευρῶν καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ ἐν νοτίῳ Ἀμερικῇ κυρίως καὶ θηρεύεται διὰ τὸ κρέας του, ὅπερ εἶναι νοστιμώτατον καὶ ἔχει παραπλησίαν γεῦσιν πρὸς τὸ τοῦ λαγωοῦ. Δ. Ν. Π.

κοιλόγλωσσον (τὸ) (Coeloglossum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν ἐκ τῶν *ὀρχεωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, τοῦ Καυκάσου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Σιβηρίας, Νοτίου Ἀμερικῆς κλπ. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, ποώδη καὶ λίαν κοσμητικά. Τὰ εἴδη εἶναι: *κοιλόγλωσσον τὸ ἀνδρεῖον* (Coeloglossum viride ἢ Satyrium viride ἢ Fuscum ἢ Alpinum ἢ Plantanthera viridis κλπ.) ὕψους 0,06—0,25 μ., φέρον ἐπιμήκεις κονδύλους ὡς ρίζωμα, καυλὸν ὀξύν, χρώματος ἀνοικτοῦ κιτρινοπρασίνου, φύλλα 3—5 μόνον, ἀπέχοντα μεταξύ των, φοειδῆ μέχρις ἐπιμήκη-λογχοειδῆ, χρώματος κυανοπρασίνου, ἄνθη μικρὰ πρασινοκίτρινα, ζωηρῶς πράσινα ἢ ἐρυθρωπά, ἀσθενῶς εὐωδιάζοντα, κείμενα κατ' ἀραιὰς ταξιανθίας εὐθέων βοτρύων κλπ., καὶ *κοιλόγλωσσον τὸ σατυριῶδες* (Coeloglossum satyrioides ἢ Orchis ἢ Plantanthera satyrioides), ἰθαγενὲς τῆς Κριμαίας, δυτικῆς Ἀσίας κλπ. Ἀμφότερα εὐδοκιμοῦσιν ἐπὶ ἀσβεστούχων ἐδαφῶν. Κ. ΠΑΠ.

κοιλόδοντα (τά) [*Ζωολ.*]. Ὑποδιαίρεσις τῶν ἑρπετῶν, μὴ ἐν χρήσει σήμερον, περιλαμβάνουσα τὰ ἔχοντα κοίλους ὀδόντας ἑρπετά.

κοιλοκάρυον (τὸ) (Coelocaryum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυριστικωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (5—6), ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς βορείου Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας. Εἶναι φυτὰ δενδρώδη καὶ δασικά, μᾶλλον ὑψηλά, παρέχοντα χρήσιμον ξυλείαν εἰς τὴν ξυλουργικὴν καὶ ἐπιπλοποιίαν. Κυριώτερον καὶ γνωστότερον τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν θεωρεῖται τό: *κοιλοκάρυον τὸ ὀξύκαρπον* (Coelocaryum oxycarpum), δένδρον ὕψους 25—30 μέτρων, φέρον καρποὺς δεψικοὺς κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κοιλόκερα (τὰ) (Cavicornia) [*Παλαιοζωλ.*]. Τὰ ἀρχαιότατα ἀπολιθωμένα πραγματικὰ κοιλόκερα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Αἱ πρῶται μορφαὶ ἦσαν ἐλαφοειδεῖς. Γ. Κ. Γ.

κοιλόκυρτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ κοῖλος ἅμα καὶ κυρτός: «κοιλόκυρτος φακός» ὁ ἔχων τὴν μίαν ὄψιν κοίλην, τὴν δ' ἄλλην κυρτήν.

κοιλολεπίδαι (οἱ) (Coelolepidae Pander) [*Παλαιοζωλ.*]. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τοὺς *ἑτεροστράκους* ἰχθῦς. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶχον μορφὴν σελαχιοειδῆ μὲ εὐρὺ ἀπεστρογγυλωμένον ἐμπρόσθιον τμῆμα καὶ στενὸν σῶμα. Ἔφερον οὐρὰν βαθέως ἐκτετμημένην, ἑτερόκερκον, ὀφθαλμοὺς μικρούς, πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας. Τὸ δέρμα των ἔφερε λέπια ἀγκιστροειδῆ ἐξ ὀδοντίνης, ἐπικεχρισμένα μὲ γανοειδῆ οὐσίαν. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *θηλόδους* καὶ ἡ *λαναρκία*. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἄνω σιλουρίου καὶ δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ τὴν Σκωτίαν. Γ. Κ. Γ.

κοιλομέτωπος (ὁ) (Cœlometopus) [*Ζωολ.*]. Γένος κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη κανθάρων, ὧν ἐν ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ, ὁ *κοιλομέτωπος ὁ ἀσπιδωτὸς* (Cœlometopus clypeatus), ὅστις ἐνδιαιτᾶται ὑπὸ τὸν φλοιὸν τῶν δένδρων ἢ ἐντὸς τῶν σεσηπότων ξύλων καὶ ἀπαντᾷ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ κυρίως. Δ. Ν. Π.

κοιλομυελία (ἡ) (coelomyélie) [*Ἰατρ.*]. Ὅρος προταθεὶς ὑπὸ τοῦ H. Roger τῷ 1892, δι' οὗ ἐκσημαίνονται αἱ παθολογικαὶ κοιλότητες αἱ ἀπαντῶσαι ἐπὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Μ. Ν. Κ.

κοῖλον (τό)· οὐσιαστικοποιηθὲν οὐδέτερον τοῦ ἐπιθέτου *κοῖλος* (βλ. λ.)· ἡ κοιλότης, τὸ ἐκ βάθος, βαθούλωμα, τὸ κοίλωμα, τὸ ἐσκαμμένον.

— [*Γεωλογ.*] Βλ. *κόγχη*.

— [*Ἀρχ. Θέατρ.*] *Κοῖλον* ἐκαλεῖτο τὸ διὰ τοὺς θεατὰς προωρισμένον μέρος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου, τὸ κυρίως *θέατρον* λεγόμενον, κληθὲν οὕτω (κοῖλον) μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν λιθίνων θεάτρων, τὰ ὁποῖα προσωκοδομοῦντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς κοῖλα καὶ εἰς τὸν βορρᾶν κατὰ προτίμησιν ἐκτεθειμένα λόφῳ, τὸ μὲν διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐν τῷ λίθῳ λαξεύσεως τῶν ἑδω-

Digitized by Google

λίων, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο οἱ θεαταί, τὸ δὲ διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἣν προσελάμβανε τὸ οἰκοδόμημα ἐκ τῆς ἔναντι τῶν λόφων θέας. Κατὰ γενικὸν κανόνα, ἐξαίρεσιν τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσε τὸ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακὸν θέατρον, τὸ κοῖλον εἶχε σχῆμα κατά τι μεγαλύτερον τοῦ ἡμικυκλίου, ἐκτεινόμενον πέραν τῆς πρὸς τὸ προσκήνιον παραλλήλου διαμέτρου τοῦ κύκλου τῆς ὀρχήστρας κατὰ τοσοῦτον, ὥστε ἅπασαι ὁμοῦ αἱ κερκῖδες ν' ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ἑπτὰ δωδέκατα τοῦ κεντρικοῦ κύκλου. Παρὰ Ῥωμαίοις, τὸ κυρίως λεγόμενον *θέατρον* ἢ *κοῖλον* ἐκαλεῖτο cavea. ὑποδιῃρεῖτο δὲ εἰς πρώτην caveam (prima cavea), περιλαμβάνουσαν τὰ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ καθίσματα τῶν συγκλητικῶν, εἰς μέσην (media cavea), περιλαμβάνουσαν τὰ ἑδώλια τῶν ἱππέων, καὶ εἰς ἀνωτάτην (summa cavea), περιλαμβάνουσαν πάντα τὰ λοιπὰ καθίσματα.

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

—*[Ἀποκρυφ.]* Κατὰ τὴν μυστικὴν κοσμοθεωρίαν τὸ *κοῖλον* εἶναι ἡ ὕλη, ἐξ ἧς σύγκεινται τὰ ἡλιακὰ ἡμῶν συστήματα, ὁμογενής, μὴ ὑποκειμένη εἰς μέτρησιν καὶ πυκνοτέρα πάσης ἄλλης γνωστῆς οὐσίας. Ὅ,τι συνήθως ἀποκαλοῦμεν ὕλην, δὲν εἶναι κοῖλον, ἀλλα τοὐναντίον ἡ ἀπουσία κοίλου, εἶναι τὰ διάκενα ἢ φυσαλλίδες, αἵτινες δημιουργοῦνται ἐντὸς τοῦ κοίλου ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν ἐπίδρασιν τῆς *ἐνεργείας* ἢ *φοχάτ.* Αἱ φυσαλλίδες τοῦ κοίλου, συνδυαζόμεναι πρὸς ἀλλήλας, σχηματίζουσι τὰς ποικίλας καταστάσεις τῆς ὕλης, ἐξ ὧν σύγκεινται τὰ ἡλιακὰ ἡμῶν συστήματα. Η.Π.Γ.

—*[Μαθ.]* Λέγομεν ὅτι μία καμπύλη στρέφει τὰ *κοῖλα* αὐτῆς πρὸς ὡρισμένον ἡμιεπίπεδον ὡς πρὸς τὴν ἐφαπτομένην της εἰς ἓν σημεῖον Μ, ἐὰν πρὸς τὸ ἡμιεπίπεδον τοῦτο διευθύνονται καὶ οἱ δύο κλάδοι τῆς καμπύλης οἱ ἀναχωροῦντες ἐκ τοῦ σημείου Μ. Πρὸς τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν λέγομεν ὅτι ἡ καμπύλη στρέφει τὰ *κυρτὰ* αὐτῆς. Σ. Μ.-Ο

—κοῖλον στόματος *[Ἀνατομ.]*. 1) *Κοῖλον στόματος ὀστεΐνον*· τοῦτο ἀπαρτίζουσι 4 ὀστεΐνα τοιχώματα, ἤτοι τὸ *πρόσθιον*, τὰ *δύο πλάγια* καὶ τὸ *ἄνω*. Καὶ τὸ μὲν πρόσθιον καὶ τὰ δύο πλάγια σχηματίζονται κυρίως ὑπὸ τῶν φατνιακῶν ἀποφύσεων τῶν σωμάτων τῶν δύο γνάθων μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγγεγομφωμένων ὀδόντων· τὸ δ' ἄνω τοίχωμα, θολωτὸν ὄν, ἀποτελεῖ τὴν *ὀστεΐνην ὑπερῴαν*. Κοινωνεῖ δὲ τὸ ὀστεΐνον κοῖλον τοῦ στόματος: α') μετὰ τοῦ κύτους τῆς ρινὸς διὰ τοῦ τομικοῦ πόρου· β') μετὰ τοῦ πτερυγοϋπερῳίου βόθρου διὰ τοῦ πτερυγοϋπερῳίου πόρου·—2) *Κοῖλον στόματος μετὰ τοῦ μαλθακῶν μορίων*· ἡ κοιλότης ἐν γένει ἐκείνη, ἥτις παράγεται, ὅταν καθέλκοντες τὴν κάτω γνάθον ἀνοίγωμεν τὸ στόμα, καὶ ἥτις ἔμπροσθεν καὶ ἐν τοῖς πλαγίοις ἀφορίζεται ὑπὸ τῶν παρειῶν καὶ τῶν χειλέων. Ἡ κοιλότης δ' αὕτη, κεκλεισμένου ὄντος τοῦ στόματος, διῄρηται διὰ τοῦ φραγμοῦ τῶν ὀδόντων εἰς δύο ἄνισα μέρη, ἤτοι: α') εἰς τὸ *ἰδίως κοῖλον τοῦ στόματος*, ὅπερ, μεῖζον ὄν, κεῖται ὄπισθεν τῶν ὀδόντων καὶ ἐγκλείει τὴν γλῶσσαν μετὰ τῶν ἀδένων, καὶ β') εἰς τὸν *πρόδομον τοῦ στόματος* ἢ *τὸ προστόμιον*, ὅπερ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν παρειῶν καὶ τῶν φραγμῶν τῶν ὀδόντων. Τὸ προστόμιον, κεκλεισμένου ὄντος τοῦ στόματος, παριστᾷ σχισμοειδῆ κοιλότητα διατατήν, ἔχουσαν σχῆμα ἱππείου πετάλου, καὶ ἐμφανίζει δύο τοιχώματα, τὸ ἔξω, ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν χειλέων καὶ τῶν παρειῶν, καὶ τὸ ἔσω ὑπὸ τῶν ὀδόντων μετὰ τῶν φατνιακῶν ἀποφύσεων τῶν γνάθων, ἔτι δὲ δύο αὔλακας, τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω φατνιοπαρειακήν, καὶ δύο ὀβελιαίας πτυχὸς τοῦ βλεννογόνου, τὸν *χαλινὸν τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω χείλους*. Τὸ *ἰδίως κοῖλον τοῦ στόματος* ἐπὶ συνεσπασμένων γνάθων παριστᾷ σχισμοειδῆ κοιλότητα, ἧς τὸ μὲν πρόσθιον τοίχωμα καὶ τὰ πλάγια ἀπεργάζονται οἱ ὀδόντες, χωρίζοντες αὐτὴν ἀπὸ τοῦ προστομίου, τὸ δ' ἄνω ἢ τὴν κορυφὴν ἀποτελεῖ ἡ *ὑπερῴα*, τὸ ὀπίσθιον ἰσθμὸς μετὰ τῶν παρισθμίων καὶ τὸ κάτω ἢ τὸ ἔδαφος ἡ γλῶσσα μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—κοῖλον τυμπάνου, ἢ ***μέσον οὖς*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ κοῖλον τοῦ τυμπάνου (μέσον οὖς), ὡς καὶ τὸ ἔξω οὖς (πτερύγιον καὶ ἔξω ἀκουστικὸς πόρος), εἶναι ἐπικουρικὰ μέρη τοῦ ὀργάνου τῆς ἀκοῆς, χρησιμεύοντα πρὸς μεταβίβασιν τῶν ἠχητικῶν κυμάτων εἰς τὸ ἔσω οὖς. Κεῖται δὲ τὸ κοῖλον τοῦ τυμπάνου ἐν τῷ λιθοειδεῖ μέρει τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ καὶ ἀποτελεῖ κοιλότητα ἀεροφόρον, παρεμφερῆ πρὸς ἀμφίκοιλον φακόν, φερομένην ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω καὶ πρόσω καὶ συναπτομένην μεθ' ἑτέρων ἐπικουρικῶν ἀεροφόρων κοιλοτήτων, αἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς αὐτήν, ἤτοι ἔμπροσθεν μὲν ἡ ἀκουστικὴ ἢ εὐσταχιανὴ σάλπιγξ, ὄπισθεν δὲ τὸ μαστοειδὲς ἄντρον μετὰ τῶν μαστοειδῶν κυψελῶν. Διελαύνεται δ' ἐγκαρσίως ὑπὸ τῆς ἁλύσεως τῶν τριῶν ἀκουστικῶν ὀσταρίων, δι' ἧς συνάπτεται ὁ τυμπανικὸς ὑμὴν μετὰ τοῦ ἔσω ὠτός. Καὶ τὸ μὲν στενότερον μέρος αὐτοῦ (2 χλμ.) ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν ὀμφαλὸν τοῦ τυμπανικοῦ ὑμένος, τὸ δὲ πλατύτερον (6 χλμ.) ὄπισθεν τούτου· εἶναι δὲ τὸ ὀπίσθιον ἡμιμόριον αὐτοῦ οὐ μόνον διπλασίως πλατύτερον τοῦ προσθίου, ἀλλὰ καὶ ὑψηλότερον (15 χλμ.), ἐμφανίζον δύο μέρη, τὸ κάτω, παριστῶν συνέχειαν τοῦ ἰδίως κοίλου τοῦ τυμπάνου, καὶ τὸ ἄνω ἢ τὸν *ἐπιτυμπάνιον χῶρον*, ὅστις περιέχει τὴν κεφαλὴν τῆς σφύρας καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἄκμονος καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκβάλλει εἰς τὸ μαστοειδὲς ἄντρον, παριστῶν τὸν *πρόδομον* αὐτοῦ. Τὸ *ἔξω τοίχωμα* τοῦ κοίλου τοῦ τυμπάνου ἀπαρτίζει ὁ *τυμπανικὸς ὑμήν*, δι' οὗ χωρίζεται τὸ κοῖλον τοῦ τυμπάνου ἀπὸ τοῦ ἔξω ὠτός. Εἶναι δ' ὁ ὑμὴν οὗτος ἐλλειψοειδὴς ἢ ᾠοειδής, ἔχων τὴν μὲν κάθετον διάμετρον 10—11 χλμ., τὴν δὲ ὀβελιαίαν 8—9 χλμ., καὶ τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν βλέπουσαν ἅμα πρὸς τὰ κάτω καὶ πρόσω, τὴν δ' ἔσω πρὸς τ' ἄνω καὶ ὀπίσω. Ἡ ἔξω ἐπιφάνεια, ὑπόκοιλος οὖσα, ἐμφανίζει κατὰ τὸ κέντρον χωνοειδὲς ἐντύπωμα, τὸν *ὀμφαλόν*.

Τὸ *ἔσω τοίχωμα*, τὸ πρὸς τὸν λαβύρινθον, ὑψηλότερον ὂν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐμφανίζει ἄνω μοῖραν, ἀνήκουσαν εἰς τὸν ἐπιτυμπάνιον χῶρον, καὶ κάτω μοῖραν, ἀνήκουσαν εἰς τὸ ἰδίως κοῖλον τοῦ τυμπάνου. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς κάτω μοίρας ὑπάρχουσι: α') ἐν τῷ μέσῳ τὸ *ἀκρωτήριον* (ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν πρώτην ἕλικα τοῦ κοχλίου; καὶ ἐπ' αὐτοῦ καθέτως ἡ αὖλαξ τοῦ ἀκρωτηρίου, τὸ *ἰακωβσώνειον* ἢ *τυμπανικὸν ἡμισωλήνιον*· β') ἡ *ᾠοειδὴς θυρὶς* ὕπερθεν καὶ ὄπισθεν τοῦ ἀκρωτηρίου, εἰς ἣν ἐνσαρμόζεται ἡ βάσις τοῦ ἀναβολέως (μείζων διάμετρος αὐτῆς =3—4 χλμ., ἐλάσσων=1,5 χλμ.)· γ') ἡ *στρογγύλη θυρὶς* (διάμετρος=1—2 χλμ.), κειμένη ὄπισθεν καὶ κατωτέρω τοῦ ἀκρωτηρίου, ἀποφρασσομένη ὑπὸ λεπτοτάτου ὑμένος (δευτερεύων τυμπανικὸς ὑμήν)· δ') ὁ *τυμπανικὸς κόλπος*, βαθὺ κόλπωμα κείμενον ὄπισθεν τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ μεταξὺ τῆς ᾠοειδοῦς καὶ τῆς στρογγύλης θυρίδος· ε') τὸ *στόμιον τοῦ μυϊκοῦ ἡμισωληνίου*, κείμενον ὕπερθεν τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ ἔμπροσθεν τῆς ᾠοειδοῦς θυρίδος.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιτυμπανίου (ἄνω) μοίρας σημειωτέα: α') τὸ *ἔπαρμα τοῦ προσωπικοῦ πόρου*, ὕπερθεν καὶ ὄπισθεν τῆς ᾠοειδοῦς θυρίδος· β) τὸ *ἔπαρμα τοῦ ἔξω ἡμικυκλίου σωλῆνος*, ὕπερθεν καὶ ὄπισθεν τοῦ προσωπικοῦ ἐπάρματος.

Τὸ *ὀπίσθιον τοίχωμα* (μαστοειδὲς) κοινωνεῖ πρὸς τὸ μαστοειδὲς ἄντρον καὶ τὰς μαστοειδεῖς κυψέλας δι' εὐρέος σωληναρίου. Τὸ *πρόσθιον τοίχωμα* (καρωτιδικὸν) ἐμφανίζει τὸ στόμιον, δι' οὗ κοινωνεῖ τὸ κοῖλον τοῦ τυμπάνου πρὸς τὴν ἀκουστικὴν σάλπιγγα καὶ τὸ στόμιον τοῦ καρωτιδικοῦ σωληναρίου. Τὸ *ἄνω τοίχωμα* ἢ ὀροφὴ σχηματίζεται ὑπὸ λεπτοῦ ὀστεΐνου πετάλου ὑπὸ τὴν σκληρὰν μήνιγγα· τὸ δὲ *κάτω τοίχωμα* (σφαγιτιδικόν), στενὸν δίκην αὔλακος, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν σφαγιτιδικὸν βόθρον καὶ ἄρα εἰς τὸν βολβὸν τῆς σφαγίτιδος φλεβός· φέρει δὲ λεπτὰς κυψέλας.

Τὰ τρία ἀκουστικὰ ὀστάρια, δι' ὧν ὁ τυμπανικὸς ὑμὴν κοινωνεῖ πρὸς τὸ ἔσω τοίχωμα τοῦ κοίλου τοῦ τυμπάνου, καλοῦνται *σφῦρα, ἄκμων* καὶ *ἀναβολεὺς* (βλ. λ.), συντεταγμένα εἰς ἅλυσιν. Ἡ *σφῦρα* ἐμφανίζει κεφαλήν, αὐχένα, λαβὴν καὶ δύο ἀποφύσεις· καὶ ἡ μὲν κεφαλή, ᾠοειδὴς οὖσα, κατασκηνοῖ ἐν τῷ ἐπιτυμπανίῳ χώρῳ, ἐμφανίζουσα ὄπισθεν ἐφιππιοειδῆ ἀρθρικὴν ἐπιφάνειαν πρὸς σύνταξιν μετὰ τοῦ ἄκμονος· ὁ δ' αὐχὴν εἶναι ἀποπεπλατυσμένος· ἡ δὲ λαβὴ διήκει πρὸς τὰ κάτω ἐντὸς τοῦ τυμπανικοῦ ὑμένος μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ αὐτοῦ· ἐκ δὲ τῶν δύο ἀποφύσεων ἡ μὲν ἔξω, βραχεῖα οὖσα (=1 χλμ.), ἐκφύεται μεταξὺ τοῦ αὐχένος καὶ τῆς λαβῆς τῆς σφύρας καὶ προωθοῦσα τὸν τυμπανικὸν ὑμένα πρὸς τὰ ἔξω σχηματίζει τὸ *σφυραῖον ἔπαρμα*, ἡ δὲ προσθία, μακροτέρα, ἐκφυομένη ἐκ τοῦ αὐχένος εἰσδύεται εἰς τὴν λιθοτυμπανικὴν σχισμὴν (Γλασέρειον). Συντάσσονται δὲ τὰ ἀκουστικὰ ὀστάρια πρὸς ἄλληλα μὲν διὰ διαρθρώσεων, μετὰ δὲ τῶν τοιχωμάτων διὰ συνδεσμώσεων.

Οἱ μύες τῶν ἀκουστικῶν ὀσταρίων εἶναι δύο: 1) ὁ *τείνων τὸ τύμπανον μῦς*, ὅστις ἕλκων τὴν σφῦραν πρὸς τὰ ἔσω τείνει τὸ τύμπανον καὶ ἅμα ὠθεῖ τὴν βάσιν τοῦ ἀναβολέως εἰς τὸν λαβύρινθον, αὐξάνων τὴν πίεσιν τοῦ λέμφου τούτου· καὶ 2) ὁ *μῦς τοῦ ἀναβολέως*, ὅστις, ἀνταγωνιστὴς ὢν τοῦ προηγουμένου ἕλκει τὴν βάσιν τοῦ ἀναβολέως ἐπὶ τὰ ἐκτός, καὶ οὕτω ἔνθεν μὲν ἐλαττοῖ τὴν πίεσιν τοῦ λέμφου τοῦ λαβυρίνθου, ἔνθεν δὲ μετακινεῖ τὴν λαβὴν τῆς σφύρας καὶ μετ' αὐτῆς τὸν ὑμένα τοῦ τυμπάνου ἐπὶ τὰ ἐκτός, ἐνεργῶν ὡς χαλαστήριος μῦς τούτου. Ὁ βλεννογόνος τοῦ κοίλου τοῦ τυμπάνου ἐπενδύει πάντα τὰ τοιχώματα τούτου, ὡς καὶ πάντα τὰ εἰς αὐτὸ προέχοντα μόρια· καὶ πρὸς μὲν τὰ πρόσω συνέχεται μετὰ τοῦ βλεννογόνου τῆς ἀκουστικῆς σάλπιγγος, πρὸς δὲ τὰ ὀπίσω ἐπαλείφει τὸ μαστοειδὲς ἄντρον καὶ τὰς μαστοειδεῖς κυψέλας· ἐπαλεῖφον δὲ καὶ τὰ ὀστάρια ὑπεγείρεται ὑπὸ τούτων καὶ σχηματίζει διαφόρους πτυχὰς καὶ κολπώματα. Ι. Π

Κοῖλον *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεσολόφου (Λοζίστης) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Ἡ στατιστικὴ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928 δὲν ἀναγράφει αὐτό. Κάτ. (1920) 38. Πρότερον ὀνομάζετο *Μπὲς Ταουκλῆ*.

κοιλὸν (τό). Μέτρον χωρητικότητος ἐν χρήσει εἰς τὰ Βαλκάνια ἰδίως καὶ τὴν Τουρκίαν, διὰ τὴν μέτρησιν τῶν σιτηρῶν καὶ τῶν ὀπωρῶν.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *κοιλὸν* εἶναι μέτρον ποικιλλούσης κατὰ τόπους χωρητικότητος. Ἐν Ἑλλάδι ἰσοῦται πρὸς 24 ὀκάδας, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς μερικὰς ἐν τούτοις τουρκικὰς ἐπαρχίας κατασκευάζεται εἰς μέγεθος 48 ὀκάδων, εἰς ἄλλας δὲ χώρας τῶν Βαλκανίων πολὺ μεγαλύτερον· ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει συνήθως χωρητικότητα 169 ὀκάδων. Ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῆς τὸ κοιλὸν ἔχει σχῆμα κυλινδρικοῦ κάδου, ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ ὁποίου εἶναι διαμετρικῶς προσηρμοσμένος ξύλινος πῆχυς. Διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ σίτου ἢ ἄλλων δημητριακῶν ὁ κάδος πληροῦται μικρὸν κατὰ μικρόν, ἀνακινούμενος ταυτοχρόνως διὰ νὰ κατακαθίσουν οἱ σπόροι· μετὰ τὴν πλήρωσιν δέ, ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σίτου ἰσοπεδοῦται διὰ τῆς χειρός, ὥστε νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν καθορίζοντα τὸ ὅριον τῆς πληρώσεως πῆχυν.

Κατασκευάζονται ἐπίσης κάδοι ἔχοντες τὸ ἥμισυ τῆς περιεκτικότητος τοῦ κοιλοῦ (12 ὀκάδων), τὰ κοινῶς λεγόμενα *μισοκοίλια*. —Ρ.

κοιλονυχία (ἡ) (coelonychie). Ἀλλοίωσις τῶν ὀνύχων, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς ὑπεγέρσεως τῶν πλαγίων χειλέων τῶν ὀνύχων κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ μέσον τμῆμα αὐτῶν νὰ εἶναι ἐμβεβυθισμένον, ἐμφανίζον ἐπιφάνειαν κοίλην καὶ λείαν. Μ. Ν. Κ.

κοιλοπελτὶς (ἡ) (Coelopeltis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψαμμοφιδιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει ὄφεις μὲ κεφαλὴν αἰσθητῶς κοίλην κατὰ τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν χώραν, ρύγχος βραχύ, σῶμα κυλινδρικόν, ἐλαφρῶς πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ μικρῶν, ἐλαφρῶς κυματοειδῶν καὶ κυρτῶν λεπίων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κοιλοπελτὶς ἡ φαιόχρους* (Cœlopeltis cinerea), ἥτις ἔχει βασικὸν χρωματισμὸν σώματος φαιοελαιώδη, ὅστις κατὰ τὴν ράχιν γίνεται φαιοερυθρός. Ἡ κεφαλή του εἶναι φαιοκιτρίνη μετὰ ἀνοικτοτέρου χρώματος γραμμώσεων καὶ ἡ κοιλία κιτρινόλευκος. Ἀπαντᾷ ἐν Αἰγύπτῳ, ἀνατολικῇ Ἀραβίᾳ, Ἀλγερίᾳ, Τύνιδι καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίως παρὰ τὰς μεσογειακὰς χώρας. Τὸ μῆκός του φθάνει τὸ ἓν μέτρον. Τὰ δήγματά του δὲν εἶναι ἐπικίνδυνα. Δ. Ν. Π.

κοιλοποδία (ἡ). Παθολογικὴ κατάστασις τοῦ ἄκρου ποδός, καθ' ἣν τὸ πέλμα αὐτοῦ, ὑπερβολικῶς κοῖλον κατὰ τὸ μέσον, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ τῆς πτέρνης μόνον καὶ τοῦ προσθίου πέρατος τῆς καμάρας τοῦ ποδὸς (τῶν κεφαλῶν τῶν μεταταρσίων). Ἡ δυσμορφία αὕτη ὀφείλεται εἰς διαφόρους αἰτίας, ἰδίᾳ δ' εἰς διαταραχὰς τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ εἰδικώτερον τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ὅτε μετὰ τῆς κοιλοποδίας ἀναπτύσσεται καὶ γαμψοδακτυλία. Μικροὶ βαθμοὶ τῆς κοιλοποδίας παρατηροῦνται καὶ ἄνευ ἐμφανοῦς παθολογικῆς αἰτίας. Ι. Π.

κοιλοπόνημα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ κοιλοπονάῃ τις, ὁ πόνος τῆς κοιλίας κατὰ τὸν τοκετόν, αἱ ὠδῖνες.

κοιλόπονος (ὁ)· ὁ πόνος τῆς κοιλίας.

κοιλοπονῶ, καὶ ***κοιλοπονάω***· δημοτ., ἔχω πόνους τοκετοῦ, ὠδῖνας: «ὅταν ἐκοιλοπόναγε ἡ μάννα μου νὰ μὲ γεννήσῃ».

κοιλόπους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸν ἄκρον πόδα, τὸ πέλμα τοῦ ποδὸς κοῖλον πέραν τοῦ δέοντος, βλ. *κοιλοποδία*.

κοῖλος, *—η*, *—ον*· ὁ ἐσκαμμένος, ὁ ἔχων βάθος, βαθουλός, ἀντίθ. *κυρτός*: «κοῖλος λίθος» ὁ ἔχων κοιλότητα. «κοῖλος τόπος» κοιλάς· ‖ «κοῖλον κάτοπτρον» ἀντίθ. «κυρτὸν κάτοπτρον»· ‖ ***κοῖλον*** (τό)· ὡς οὐσ κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσ. *μέρος*: «τὸ κοῖλον τῆς ἀσπίδος», «τὰ κοῖλα τοῦ προσώπου», «τὸ κοῖλον τοῦ ποδὸς» κοιν. *ἡ καμάρα*.

—κοῖλαι φλέβες *[Ἀνατομ.]*. Τὰ δύο φλεβικὰ πρέμνα, ἅτινα ἐπαναφέρουσιν εἰς τὴν καρδίαν τὸ αἷμα τῶν ἄνω (*ἄνω κοίλη φλὲψ*) καὶ τῶν κάτω (*κάτω κοίλη φλὲψ*) μερῶν τοῦ σώματος. Καὶ ἡ μὲν *κάτω* ἢ *ἀνιοῦσα κοίλη φλὲψ* ἐπαναφέρει εἰς τὴν καρδίαν τὸ αἷμα σύμπαντος τοῦ κάτωθεν τοῦ διαφράγματος μέρους, ἤτοι τῶν κάτω κοίλων, τῶν σπλάγχνων τῆς κοιλίας καὶ τῆς πυέλου, τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων καὶ τοῦ κάτω μέρους τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ τῶν μηνίγγων αὐτοῦ. Ἀποτελουμένη ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν δύο κοινῶν λαγονίων φλεβῶν, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 4ου ἢ 5ου ὀσφυϊκοῦ σπονδύλου, δεξιόθεν τῆς ἀορτῆς, φέρεται πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τὰ δεξιὰ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, διήκει εἰς τὴν αὔλακα τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ ἥπατος, εἶτα δ' εἰσδύεται, διὰ τοῦ ὁμωνύμου τρήματος τοῦ διαφράγματος, εἰς τὸ κύτος τοῦ θώρακος καὶ διατιτραίνουσα τὸ περικάρδιον ἐκβάλλει εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον τῆς καρδίας διὰ στομίου φέροντος τὴν εὐσταχιανὴν βαλβῖδα, ἥτις

Digitized by Google

εἶναι ἡ μόνη βαλβὶς τῆς κάτω κοίλης φλεβός. Ἡ δ' *ἄνω ἢ κατιοῦσα κοίλη φλὲψ* φέρει εἰς τὴν καρδίαν τὸ αἷμα τοῦ ὑπερθεν τοῦ διαφράγματος κειμένου μέρους τοῦ σώματος, πλὴν τοῦ τῶν πνευμόνων. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ τῆς συμβολῆς: 1) τῶν δύο ἀνωνύμων φλεβῶν, εἰς ἃς ἀθροίζονται αἱ φλέβες τῆς κεφαλῆς, τοῦ τραχήλου καὶ τῶν ἄνω κώλων· καὶ 2) ἐκ τῆς ἀζύγου φλεβός, εἰς ἣν συμβάλλονται αἱ φλέβες τοῦ κορμικοῦ τοιχώματος. Ἄρχεται δ' ὄπισθεν τῆς δεξιᾶς στερνοκλειδικῆς ἀρθρώσεως καὶ φερομένη εὐθὺ ἐπὶ τὰ κάτω, παρὰ τὸ δεξιὸν χεῖλος τοῦ στέρνου, ἐκβάλλει εἰς τὸ ἄνω τοίχωμα τοῦ δεξιοῦ κόλπου. Ἔχει δὲ μῆκος 6—7 ἑκμ. καὶ κεῖται ἐν μέρει μὲν ἐντὸς τοῦ περικαρδίου, ἐν μέρει δ' ἔξωθεν τούτου, στερεῖται δὲ πάσης βαλβῖδος. Ι. Π.

—**κοίλη** *γωνία [Γεωμετρ.]* βλ. λ. *γωνία* (τ. Η' σ. 800 α').

Κοῖλος *λιμὴν* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου (*Πτολεμ.* Γ, ιγ' 12, ἐκδ. *Nobbe*). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Χέλια λιμὰν* (40°10' Β., μήκ. 26°22' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles). Ἄλλως: *Κόλη, Κοίλη, Κοιλία, Κοῖλα, Κύλα.* Σ. Ε. Λ.

κοιλόσπερμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φυτὸν τὸ ἔχον σπέρμα κοιλῶδες καὶ φέρον τὴν κοίλην αὐτοῦ ἐπιφάνειαν πρὸς τὴν κάτω ὄψιν τοῦ φυτοῦ. Κ. ΠΑΠ.

κοιλότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι κοῖλον, βαθούλωμα, κούφωμα: «κοιλότης ἐδάφους, — ξύλου, — λίθου» ‖ πᾶς κοῖλος χῶρος τοῦ σώματος ἐγκλείων ὄργανα: «ἡ κοιλότης τοῦ θώρακος, — τῆς λεκάνης, — τοῦ κρανίου, — τοῦ φάρυγγος», «ὀφθαλμικὴ κοιλότης».

—**κοιλότης** *ἀρθρικὴ* *[Ἀνατομ.]*. Ἐν τῇ κατὰ φύσιν διαρθρώσει κοιλότης χαίνουσα δὲν ὑφίσταται ἕνεκα τῆς συντονίας τῶν μυῶν καὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Ἀφισταμένων ὅμως τῶν μερῶν τῆς διαρθρώσεως διά τινα αἰτίαν, καθ' ἣν συλλέγεται ἀρθρικὸν ὑγρόν, τότε παράγεται χαίνουσα κοιλότης, ἧς τὰ τοιχώματα ἀποτελοῦσιν ἔνθεν μὲν αἱ ἀρθρικαὶ ἐπιφάνειαι τῶν ὀστῶν, ἔνθεν δὲ ὁ ἀρθρικὸς θύλακος. Ἡ χωρητικότης τῆς κοιλότητος εἶναι ἄλλοτε ἄλλη, ἀναλόγως τῆς διαρθρώσεως· ἡ κοιλότης λ.χ. τῆς κατὰ γόνυ διαρθρώσεως δύναται νὰ περιλάβῃ 300 καὶ πλέον κυβ. ἑκμ. ὑγροῦ. Ι. Π.

—**κοιλότης** *εὐθυκολεϊκὴ* *[Ἀνατομ.]*. Ἡ κάτω ἐλάσσων μοῖρα τοῦ εὐθυμητρικοῦ κολπώματος (= δουγλάσειος χῶρος), ἡ καὶ *πυθμὴν τοῦ δουγλασείου χώρου* καλουμένη, ἥτις ἀφορίζεται ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τοῦ αὐχένος τῆς μήτρας καὶ τῆς ἄνω μοίρας τοῦ κολεοῦ (2 ἑκμ.), ὄπισθεν δ' ὑπὸ τοῦ ἀπευθυσμένου. Παριστᾷ σχισμοειδῆ κοιλότητα, δυναμένην νὰ περιλάβῃ 1—2 δακτύλους, εἰς ἣν οὐδέποτε σχεδὸν παρεισδύονται ἔντερα. Ὁ πυθμὴν δ' αὐτῆς ἀντιστοιχεῖ περίπου εἰς τὸ ὕψος τῆς μέσης ἐγκαρσίας πτυχῆς τοῦ ἀπευθυσμένου (=πτυχῆς τοῦ Kohlrausch) καὶ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πρωκτοῦ 5—6 ἑκ., πλὴν ἐπὶ παιδίων, παρ' οἷς εἶναι βραχυτέρα ἡ ἀπόστασις. Ι. Π.

— **κοιλότης** *μασχαλιαία* *[Ἀνατομ.]*. Κοιλότης κάτωθεν τοῦ ὤμου, ἀφοριζομένη ὑπὸ μυῶν καὶ πληρουμένη ὑπὸ λίπους καὶ τῶν μασχαλιαίων ἀγγείων καὶ νεύρων. Ἔχει σχῆμα κοίλης πυραμίδος, ἧς ἡ μὲν κορυφὴ βλέπει πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔσω, ἡ δὲ βάσις πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔξω. Τὸ πρόσθιον τοίχωμα αὐτῆς ἀποτελεῖ ὁ μείζων καὶ ὁ ἐλάσσων θωρακικὸς μῦς· τὸ δὲ ὀπίσθιον σχηματίζουσιν ὁ πλατὺς ραχιαῖος, ὁ μείζων στρογγύλος καὶ ὁ ὑποπλάτιος· τὸ δὲ ἔσω ὁ πρόσθιος ὀδοντωτὸς καὶ τὸ ἔξω ἀποτελεῖται ὑπὸ τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ καὶ τῆς κατ' ὦμον διαρθρώσεως· εἶναι δὲ τοῦτο στενότερον μὲν τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ τὸ ἀξιολογώτερον ἀπὸ πρακτικὴν ἔποψιν, διότι ἐπ' αὐτοῦ πορεύονται τὰ μασχαλιαῖα ἀγγεῖα, γιγνόμενα κατωτέρω βραχιόνια, ἤτοι ἡ μασχαλιαία φλέψ, ἡ μασχαλιαία ἀρτηρία καὶ τὸ βραχιόνιον πλέγμα, ὅπερ περιβάλλει τὴν ἀρτηρίαν διὰ τῶν κλάδων αὐτοῦ. Ἐν τῇ μασχαλιαίᾳ κοιλότητι σκηνοῦσι πλεῖστα λεμφογάγγλια καὶ πυκνότατοι ἱδρωτοποιοὶ ἀδένες, ἐκκρίνοντες συνήθως ἄφθονον ἀλκαλικὸν καὶ δύσμηρον ἱδρῶτα. Ι. Π.

κοιλρευτερία (ἡ) (Koelreuteria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπινδωδῶν* τῆς ὑποοικογενείας τῶν *δυσσαπινδείων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κοιλρευτερίαν τὴν θυσανώδη* (Koelreuteria paniculata), ἰθαγενὲς τῆς νοτίου Κίνας καὶ Ἀνατολικῆς Ἀσίας. Εἶναι θάμνος ὑψηλὸς ἢ δένδρον, φέρον κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν του ἐντρίχους κλάδους. Τὰ φύλλα του εἶναι ἐπιμήκη, ἔμμισχα, φθάνοντα τὸ μῆκος τῶν 0,35 μ., τὰ ἄνθη του ἐπάκρια, εἰς μακράς, μέχρι 0,40 μ., τεταγμένα ταξιανθίας ἀνθοφόρων βοτρύων, συμμετρικά, ἔχοντα πέντε σέπαλα καὶ τέσσαρα πέταλα ἕκαστον, ὀλίγον πρὸς τὰ ὄπισθεν κεκαμμένα, κιτρινωπά. Οἱ ἀνθῆρές του ἀνέρχονται εἰς ὀκτὼ (σπανίως εἶναι πέντε), καὶ οὗτοι ἐστραμμένοι πρὸς τὰ ὀπίσω· ὁ καρπός του τέλος εἶναι τριμερὴς διαρρηγνυόμενος. Εἰσήχθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1763 ἐν Εὐρώπῃ καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς κόσμον κήπων, δενδροστοιχιῶν κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κοιλρευτερία ἡ θυσανώδης.

κοιλρευτεριδαι (αἱ) (Koelreuterieae) *[Βοτ.]*. Ὑποοικογένεια τῶν *σαπινδωδῶν*, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὴν *κοιλρευτερίαν* (βλ. λ.), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας καὶ Ἀσίας. Κ. ΠΑΠ.

κοίλωμα (τό)· τὸ κεκοιλασμένον, ἐπιφάνεια κοίλη, βαθούλωμα: «κοίλωμα γῆς, — ὄρους, — βράχου, — δένδρου».

— **κοίλωμα** *σπλαγχνικὸν* *[Ἀνατομ.]*. Κοιλότης εὐρεῖα τοῦ ἀνθρωπίνου κορμοῦ, ἐν ᾗ κατασκηνοῦσι τὰ σπλάγχνα. Καὶ τὸ μὲν τοίχωμα τοῦ κοιλώματος ἀπαρτίζεται ἐξ ὀστῶν, μυῶν, αἱμοφόρων ἀγγείων καὶ νεύρων· τὸ δὲ πλήρωμα αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, ὅστις διελαύνει τὸ σπλαγχνικὸν κοίλωμα καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ στόματος εἰς τὸν πρωκτόν, ἐκ τῶν πνευμόνων καὶ τῆς καρδίας, ἐκ τοῦ ἥπατος, τοῦ παγκρέατος καὶ τοῦ σπληνός, ἐκ τῶν νεφρῶν καὶ τῆς οὐροδόχου κύστεως, καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς μήτρας μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς. Ι. Π.

Κοίλωμα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Γερακαρειοῦ τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 20. Πρότερον ὠνομάζετο *Δουρμουσλῆ*.

Κοίλωση *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Σκουάσης τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 78.

Κοίλωσσα *[Γεωγρ.]* βλ. *Κήλωσσα*.

κοιμηθιὰ (ἡ)· δημοτ., ὁ τόπος ὅπου κοιμᾶταί τις, συνήθως τοῦ λαγωοῦ: «ἡ κοιμηθιὰ τοῦ λαγοῦ», «ὁ λαγὸς ἀλλάσσει κοιμηθιά».

κοίμησις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ κοιμᾶταί τις· ‖ ἐπὶ τὸ εὐφημότερον, ὁ θάνατος, ὁ αἰώνιος ὕπνος: «ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου, — τοῦ ἁγίου».

— *[Ἐκκλησ.]* Τὸ ἱστορικὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μὴ ὑπάρχον εἰς τὰς ἀρχαίας τοῦ Χριστιανισμοῦ πηγάς, παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐκ μεταγενεστέρων πως εἰδήσεων καὶ πατρικῶν παραδόσεων. Πολλὰς ἐκ τούτων ᾀσματογραφήσασα διὰ τῶν ὑμνογράφων αὐτῆς (Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Κοσμᾶ τοῦ Μαϊουμᾶ, Ἀνατολίου, Γερμανοῦ κλπ.), ψάλλει ἡ Ἐκκλησία ὡς ὑπόθεσιν εὐλαβείας κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς δόξαν τῆς Θεοτόκου. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἐν Ἐφέσῳ. Ἡ ἡμέρα τοῦ ἑορτασμοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ εἰς τὰς διαφόρους χριστιανικὰς χώρας· οὕτω π.χ. ἐν Γαλλίᾳ ἑωρτάζετο τὴν 18 Ἰανουαρίου, ἐν Ρώμῃ ὅμως ἀνέκαθεν τὴν 15 Αὐγούστου, αὕτη δὲ ἡ ἡμέρα καθιερώθη κατόπιν πρὸς ἑορτασμὸν πανταχοῦ. Πρὸ τῆς ἑορτῆς ὡρίσθη δεκατετραήμερος νηστεία, ἡ ὁποία ἀναφέρεται ὡς ὑπάρχουσα ἐν τῷ «Τόμῳ τῆς ἑνώσεως», τῷ συνοδικῶς ἐκδοθέντι ἐν Κωνσταντινουπόλει (Ι' αἰών). Συνήθως ἡ ἑορτὴ ἀποδίδεται εἰς τὰς 23 Αὐγούστου, ἑορταζομένη ἰδίᾳ εἰς πανηγυρίζοντα ἐξωκκλήσια, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ παρετείνετο μέχρι τῆς 28ης Αὐγούστου. Τοιουτοτρόπως ὅλος σχεδὸν ὁ Αὔγουστος εἶναι καθιερωμένος εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου. Ἑορτάζει δὲ ἡ Ἐκκλησία μας μετὰ τῆς Κοιμήσεως καὶ τὴν μετάστασιν τοῦ ἀχράντου σκήνους τῆς Θεοτόκου. Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

— *[Τεχν.]* Ἐν τῇ βυζαντινῇ τέχνῃ ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου ἀρχίζει νὰ παρίσταται μετὰ τοὺς εἰκονομαχικοὺς χρόνους καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ Γ' καὶ ἐφεξῆς αἰῶνος. Διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς παραστάσεως ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις ἡ ἀπόκρυφος διήγησις, ἡ φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἧς περίληψις εἶναι τὰ ἐν τοῖς συναξαρίοις ἀναγραφόμενα.
Ἐν τῇ ἁπλουστέρᾳ τῆς σκηνῆς ταύτης ἀπεικονίσει παρίσταται ἡ Θεοτόκος νεκρά, ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς κλίνης, ἄνωθεν δ' αὐτῆς ὁ Ἰησοῦς κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας τὴν ψυχὴν τῆς Θεομήτορος, εἰκονιζομένην ὑπὸ μορφὴν βρέφους. Γύρῳ τῆς κλίνης παρίστανται οἱ ἀπόστολοι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πέτρον καὶ Παῦλον, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ ἱεράρχαι Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, Ἱερόθεος καὶ Τιμόθεος. Ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἡ παράστασις καθίσταται συνθετωτέρα καὶ προστίθενται νέα ἐπεισόδια εἰς αὐτήν, ὅπως οἱ ἀπόστολοι ἐρχόμενοι ἐπὶ νεφελῶν, ὁ ἄγγελος ὁ ἀποκόπτων διὰ ρομφαίας τὰς χεῖρας τοῦ Ἑβραίου Ἰεχωνία, ὅπως ἐπίσης καὶ ἄλλα πρόσωπα.
Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους εἰς τὰς τοιχογραφίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἡ παράστασις οὐδεμίαν ὑφίσταται μεταβολήν, ἀλλ' εἰκονίζεται στερεοτύπως μέχρι τῶν ἡμερῶν μας (εἰκόνα βλέπε ἐν λ. *Ἀπόστολοι* τ. Ε' σ. 241). Α. Ξ.

— **Κοιμήσεως** *Θεοτόκου μοναί*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωσταὶ ἐν Ἑλλάδι πλεῖσται μοναί, ὡς αἱ τῆς *Ἁγίας Λαύρας, Κλειστῶν, Πεντέλης, Πεπελινίτσης, Φανερωμένης* κτλ. Ἕτεραι μοναί, δευτερευούσης σημασίας, φερώνυμοι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: —1) Ἡ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπλίας μονή, καλουμένη καὶ *μονὴ Ταλαντίου*, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Ἀραχναίου. Κάτ. 6. —2) Ἡ ἐν τῇ νήσῳ Αἰγίνῃ μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Αἰγίνης, μὲ 9 κατ. —3) Ἡ ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων μονή, ἄλλως καλουμένη *μονὴ Παναγίας*, κάτ. 7. Ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Σέλιανης τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας. —4) Ἡ ἐν τῇ κοινότητι Γρεβενιτίου τῆς ὑποδιοικήσεως Ἰωαννίνων μονὴ τῆς Βουτσᾶς. Κάτ. 4. —5) Ἡ ἐν Τήνῳ γυναικεία μονή, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Δύο χωριῶν, ἄλλως καλουμένη *μονὴ Χερουβεὶμ* (πρώην *Κεχροβουνίου*) μὲ 110 κατ. —6) Ἡ παρὰ τὸ χωρίον Βαλτεσινῖκον τῆς Γορτυνίας μονή, ἐν ᾗ ἐκλείσθησαν τῷ 1826 πολλαὶ οἰκογένειαι καὶ πολεμισταὶ ἀντιτάξαντες ἄμυναν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους τοῦ Ἰμπραήμ. Κ. Μ. Κ.

Κοίμησις *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐντὸς τῆς εὐρείας κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος πρὸς Δ. τοῦ Σιδηροκάστρου καὶ παράγει καπνόν, σιτηρὰ κλπ. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1.145. Πρότερον ὠνομάζετο *Σπάτοβον*. Χ. Δ.

Κοιμητήρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησὶς μεταξὺ *Δεσποτικοῦ* καὶ *Ἀντιπάρου*.

κοιμητήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου κοιμῶνται τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου, νεκροταφεῖον (μαλακωτέρα ἔκφρασις)· ‖ ἀρχ., ὁ τόπος ὅπου κοιμᾶταί τις, δωμάτιον ὕπνου, κοιτών.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *νεκροταφεῖον*.

Κοιμητηρίου *(συνοικία)* *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ συνοικία τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς πόλεως, ὁριζομένη ὑπὸ τῶν συνοικιῶν Κυνοσάργους πρὸς Δ, Ἀρδηττοῦ πρὸς Β. καὶ Σταδίου καὶ Ὑμηττοῦ πρὸς ΒΑ. καὶ Α. Πρὸς νότον συναντᾷ τὰ ὅρια τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως. Ἡ συνοικία κοιμητηρίου περιορίζεται ὑπὸ τῶν ὁδῶν Πυθέα, Τριβωνιανοῦ καὶ Δικαιάρχου, ἔχει ἔκτασιν 522 στρεμμάτων· τὸ μεγαλύτερον δὲ μέρος αὐτῆς καλύπτει τὸ Α' νεκροταφεῖον. Κατοικεῖται ὑπὸ 2.130 κατοίκων.

κοιμίζω· κοιν. *κοιμάω*, ἀόρ. *ἐκοίμισα*· κάμνω τινὰ νὰ κοιμηθῇ, ἀποκοιμίζω: «πάω νὰ κοιμίσω τὸ παιδί» ‖ μεταφ., καθησυχάζω, καταπαύω, καταπραΰνω: «δὲν ἔχω τίποτε νὰ μοῦ κοιμίσῃ τὸν πόνο μου».

κοίμισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κοιμίζω*: «ἐξάφνισα τὸ παιδὶ ἀπάνω 'ς τὸ κοίμισμα» ‖ καθησύχασις, καταπράϋνσις: «τὸ κοίμισμα τοῦ πόνου, — τῶν παθῶν».

κοιμισμένος, —*η*, —*ο*· παρακ. παθ. μετχ. τοῦ *κοιμίζω* καὶ *κοιμῶμαι*· δημοτ., ὑπὸ τοῦ ὕπνου κατειλημμένος: «δὲν ἤμην ἀκόμη κοιμισμένος», «εἶχα κοιμίσμενο τὸ παιδί» ‖ μεταφ. νωθρός, δυσκίνητος, ἀδρανὴς τὸν νοῦν: «κοιμισμένο μυαλὸ» καὶ ἁπλῶς «κοιμισμένος».

κοιμιστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς κοίμισιν, ὁ κοιμίζων τινά: «κοιμιστικὸν φάρμακον».

Κοῖμὸς *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μάνα (Ροζιᾶς) τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 12.

Κοΐμπαλς (Koïbals). Σαμογετικὴ φυλὴ οἰκοῦσα παρὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Ἰενισσέη ἐν Σιβηρίᾳ. Τὸ πρόσωπόν των εἶναι στρογγύλον καὶ ἐπίπεδον ὡς τῶν γνησίων Μογγόλων, ὁμιλοῦσι τουρκικὸν ἰδίωμα καὶ ἔχουσιν ἀσπασθῆ τὸν Χριστιανισμόν.

Κοϊμπατὸρ (Coimbatore) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Νόγιλ. Κάτ. 65.800. Εἶναι σπουδαῖον βιομηχανικὸν κέντρον, μὲ βαμβακουργίαν, βυρσοδεψίαν, ὑφαντουργίαν κτλ. Ἡ περιφέρεια καλύπτει ἐπιφάνειαν 19.830 τ. χλμ., ἔχει δὲ 2.116.565 κατοίκους. Εἶναι ἐπίπεδος χώρα, περιβαλλομένη ὑπὸ ὀρέων, ὧν ἡ σειρὰ Ἀναμαλαὶ φθάνει εἰς ὕψος 3.000 μ. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κώβερυ, Βχαβάνι, Νόγιλ καὶ Ἀμαραβάτι. Πολυάριθμοι διώρυγες, ἐκκινοῦσαι ἐκ τῶν ποταμῶν, χρησιμεύουσι πρὸς ἄρδευσιν τῆς χώρας. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι δημητριακά, σπορέλαια, βάμβαξ, καπνὸς καὶ καφές.

Digitized by Google

Ἐξάγει κυρίως δημητριακά, βάμβακα, δασικὰ προϊόντα, ζῷα, δέρματα, σκεύη ἐκ χαλκοῦ καὶ ὀρειχάλκου. Ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνίας ἐξυπηρετεῖται διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαδρὰς καὶ τῶν νοτίων ἰνδικῶν σιδηροδρόμων. Λ. Σ. Δ.

Κοΐμπρα (Coimbra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πορτογαλίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μοντέγκο καὶ συνδεομένη μετὰ τοῦ ἀπέναντι αὐτῆς εὑρισκομένου προαστείου Σάντα-Κλάρα. Κάτ. 21 580. Ἡ Κοΐμπρα, σπουδαιοτάτη πόλις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, κατεκτήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Κατὰ τὸν Ι' καὶ ΙΑ' αἰῶνα μ. Χ. διετέλεσε, λόγῳ τῆς στρατηγικῆς αὐτῆς θέσεως, βάσις τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Σαρακηνῶν. Τὸ κλῖμα αὐτῆς, ἐξαιρετικῶς γλυκύ, ὑποβοηθεῖ μεγάλως τὴν ἄφθονον παραγωγὴν ἑσπεριδοειδῶν καὶ δημητριακῶν, τῶν ὁποίων καὶ γίνεται σημαντικὴ ἐξαγωγή. Ἐπίσης ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, παράγει ζυμαρικά, εἴδη ἀγγειοπλαστικῆς, ἡδύποτα, οἴνους καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον, ἐξυπηρετούμενον διὰ πυκνῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας μετὰ τῆς Λισσαβῶνος, τοῦ Ὀπόρτο καὶ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Φιγκουέϊρα.

Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Κοΐμπρας, ἥτις διετέλεσεν ἐπὶ 250 ἔτη πρωτεύουσα τῆς Πορτογαλίας, ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ ἀρχαία ἐκκλησία τῆς Σάντα Κρούζα:, ὅπου εὑρίσκεται καὶ ὁ τάφος τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Πορτογαλίας Ἀλφόνσου Ἑρρίκου. ἡ στοὰ αὐτῆς, τὸ πανεπιστήμιον μετὰ τῆς βιβλιοθήκης του, τὸ ἀστεροσκοπεῖον, τὸ μουσεῖον καὶ ὁ βοτανικὸς κῆπος. Μ. Ν. Δ.

— **Κοΐμπρα** (Coimbra) ***νομός*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Πορτογαλλίας ἐν τῇ παλαιᾷ ἐπαρχίᾳ τῆς Μπεΐρας (Beira). Ἔχει ἐπιφάνειαν 3907 τ. χλμ καὶ πληθυσμὸν 332.170. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Μοντέγκο, Ζέρερε καὶ Φεριάνσο, παράγει ἀφθονίαν ἑσπεριδοειδῶν, ἐξαγομένων εἰς Ἀγγλίαν, δημητριακὰ και γεώμηλα. Ἡ Κοΐμπρα εἶναι ἐπίσης πλουσία εἰς μεταλλεῖα μολύβδου, ψευδαργύρου, ὀρυχεῖα γαιανθράκων καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν χάρτου, φαγεντιανῶν εἰδῶν, ὑφασμάτων κτλ. Κυριώτεραι πόλεις τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα, ἡ *Ἀργκανίλ, Μίρα, Μιράνδα, Ταμπόα.* Μ. Ν. Δ.

κοιμῶμαι (*—άομαι*), καὶ ***κοιμοῦμαι,*** *ἀόρ ἐκοιμήθην*, παρακ. παθ. μετχ. *κεκοιμημένος*, κοιν. *κοιμισμένος*· καταλαμβάνομαι ὑπὸ τοῦ ὕπνου, καθεύδω: «κοιμοῦμαι ἐλαφρά, —βαριά», «ἐκοιμήθηκα ὡς τὸ μεσημέρι», «κοιμήσου καὶ παράγγειλα 'ς τὴ Βενετιὰ λογάρι»· || κατακλίνομαι πρὸς ὕπνον: «κοιμοῦμαι ἐνωρίς,—ἀργά»· || συνεκδ., καταλαμβάνομαι ὑπὸ τοῦ αἰωνίου ὕπνου, ἀποθνήσκω: «ἐκοιμήθη ἐν ἔτει...», «οἱ κεκοιμημένοι» ἢ «οἱ κοιμηθέντες» οἱ ἀποθανόντες· || μεταφ., εἶμαι νωθρὸς τὸν νοῦν, δυσκίνητος, ἀδρανής: «κοιμᾶται ὁ νοῦς του»· || δὲν λειτουργῶ, δὲν ἰσχύω: «ὁ νόμος ἀχρηστευθεὶς κοιμᾶται».

Κοΐν (Coïn) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μαλάγας, ἔχουσα 31.316 κατοίκους. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις, κειμένη εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς πεδιάδος τῆς Μαλάγας. Κάτ. 12.326. Ἡ πόλις κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῷ 929 μ. Χ. περιβάλλεται ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ κήπων, διὸ καὶ ἀποκαλεῖται ὁ «κῆπος τῆς Ἀνδαλουσίας». Εἶναι σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου ἐξαγωγῆς καρπῶν, ἔχει ἱπποφορβεῖα καὶ λατομεῖα πολυχρώμων μαρμάρων. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται καὶ ὀρυχεῖα ἰάσπιδος. Μ. Ν. Δ

κοινὰ (τά)· (ἰδιωμ. Κρήτ.) αἰγοπρόβατα ἀνήκοντα εἰς δύο ἢ πλείονας ἰδιοκτήτας συνεταιριζομένους χάριν τῆς τυροκομίας, συνήθως ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τέλους Ἰουνίου.

κοινάδελφος (ὁ)· τέρας ἀποτελούμενον ἐκ δύο ἀνεπτυγμένων σωμάτων, ἐχόντων δὲ ἓν ἢ πλείονα κοινὰ ὄργανα.

κοιναισθητικαὶ *παραισθήσεις*. Συνίστανται αὗται εἰς ἀντίληψιν διάφορον τῆς πραγματικότητος τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς κοινῆς αἰσθητικότητος. Οὕτω τὴν ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος παραγομένην κοινὴν αἴσθησιν, π. χ. ἐκ τοῦ στομάχου, τῶν ἐντέρων, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, τῆς καρδίας κτλ., αἰσθάνονται οἱ πάσχοντες διάφορον τὴν φυσιολογικῆς τοιαύτης, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ βλάβη τις τῶν αἰσθητικῶν νεύρων. Τὴν ἐκ τοῦ στομάχου αἴσθησιν αἰσθάνονται ὡς ἐὰν ἦτο ζῷόν τι, δαίμων τις κττ., διὸ καὶ νομίζουσιν ὅτι ἔχουσι ζῷα ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτῶν ἢ διάφορα ἀντικείμενα, καὶ δημιουργεῖται οὕτω τὸ λεγόμενον παραλήρημα κατοχῆς, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ μορφαὶ τοῦ κοιναισθητικοῦ παραληρήματος. Αἱ κοιναισθητικαὶ παραισθήσεις παρατηροῦνται ἐπὶ ἐνδοτοξικῶν ἰδίᾳ καταστάσεων καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν γαστρεντερικῆς ἀρχῆς ψυχώσεων. Εἶναι δυσδιάγνωστοι ἀπὸ τῶν ψευδαισθησιῶν κοιναισθητικοῦ περιεχομένου, καὶ καλύπτονται ὑπὸ τοῦ κοιναισθητικοῦ παραληρήματος. Ἡ προγνωστικὴ αὐτῶν σημασία εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν κοιναισθητικῶν ψευδαισθησιῶν. Πάντως ἡ ἐπιπροσθήκη κοιναισθητικοῦ παραληρήματος εἶναι ἐξόχως βαρὺ φαινόμενον, καθόσον τὸ κοιναισθητικὸν παραλήρημα εἶναι δυσίατον, μορφαὶ δέ τινες αὐτοῦ ἀνίατοι.

κοινᾶτο (τό)· (ἰδιωμ. Κρήτ.) συνεταιρισμὸς ποιμένων εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γάλακτος χάριν τῆς τυροκομίας: «κάνουνε κοινᾶτο».

κοινάτορας (ὁ), πληθ. *κοινατόροι*· (ἰδιωμ. Κρήτ.) οἱ συνεταιριζόμενοι ποιμένες εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γάλακτος χάριν τῆς τυροκομίας (βλ. *κοινά*).

Κοινενὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας (βλ. *Κουνινά*).

κοινενίτης (ὁ) (Koenenit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν ἔνυδρον χλωριοῦχον ἅλας τοῦ μαγνησίου καὶ τριοξειδίου τοῦ ἀργιλλίου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $2MgCl_2 \cdot 3MgO.Al_2O_3.6H_2O$. Κρυσταλλοῦται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ ὀρυχεῖα καλιούχων ἁλάτων ἐν Solling. Γ. Β

κοινὴ (ἡ) *[Γλωσσολογ.]*. Καλοῦμεν *κοινὴν* (langue commune, Gemeinsprache) τὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας τοπικῶς περιωρισμένας διαλέκτους καὶ ἰδιώματα χώρας τινός, ὁμιλεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς χώρας ταύτης καὶ χρησιμεύει ὡς μέσον συνεννοήσεως καὶ ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν διαφόρους διαλέκτους ὁμιλούντων κατοίκων της. Ἡ κοινὴ εἰς ὅλας τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεπτύχθη, διακρίνεται εἰς *κοινὴν ὁμιλουμένην* καὶ εἰς *κοινὴν γραφομένην*, ἡ μεταξὺ ὅμως τούτων ἀπόστασις καὶ διαφορὰ δὲν εἶναι πανταχοῦ ἡ αὐτή, ἀλλὰ ποικίλλει διὰ διαφόρους λόγους εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Ἀκόμη καὶ ἡ μεταξὺ κοινῆς καὶ διαλέκτου ἀπόστασις δὲν εἶναι πανταχοῦ τῆς ὁμογλώσσου χώρας ἡ αὐτή. Οὕτω λ. χ., εἰς ὅσας χώρας ἡ διάλεκτος ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν κοινήν, ὅπως παρ' ἡμῖν εἰς τὴν Τσακωνιάν, τὴν Καππαδοκίαν. τὸν Πόντον κ. ἀ., ἡ εἰς αὐτὰς κοινὴ ὁμιλουμένη ὀλίγον ἀπέχει ἀπὸ τὸν γραπτόν μας λόγον· εἰς ὅσας ὅμως χώρας, ὅπως εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ διάλεκτος ἢ αἱ διάλεκτοι δὲν ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴν κοινήν, εἰς ταύτας ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη διαφέρει περισσότερον ἀπὸ τὴν γραπτήν μας γλῶσσαν. Ἐν γένει εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην παρατηροῦνται πολλαὶ καὶ ποικίλαι φωνητικαί, κλιτικαί, τονικαί, συντακτικαὶ καὶ λεξιλογικαὶ διαφοραὶ ἀπὸ τὴν κοινὴν γραφομένην. Κατὰ τὸν Γερμανὸν γλωσσολόγον H. Paul «(ἐν τῇ κοινῇ) ἵστανται ἐκ παραλλήλου εἷς κανὼν διὰ τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην καὶ ἕτερος διὰ τὴν κοινὴν γραφομένην. Φαίνεται αὐτονόητον ὅτι ἀμφότεραι ὀφείλουν νὰ διατελοῦν εἰς διαρκῆ πρὸς ἀλλήλας συμφωνίαν. Ἀλλὰ τοιαύτη συμφωνία ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους εἶναι τῳόντι ἐντελῶς ἀδύνατος καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς γραφομένης ἀπέναντι τῆς (κοινῆς) ὁμιλουμένης δύναται νὰ προβῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε σχεδὸν νὰ παύσῃ καθ' ὁλοκληρίαν ἡ μεταξύ των ἐπίδρασις. Καὶ μάλιστα ἀκριβῶς διὰ τῆς καθιερώσεως σταθεροῦ κανόνος ὑποβοηθεῖται ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη». Ἡ κοινὴ διατηρεῖται ἑνιαία καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμοιόμορφος, ἐφ' ὅσον διατηρεῖται πολιτικῶς ἑνιαῖον καὶ τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον τὴν ὁμιλεῖ, διασπᾶται δὲ καὶ διασχίζεται, ὅταν διασπασθῇ πολιτικῶς καὶ ὁ λαός, ὁ ὁποῖος τὴν ὡμίλει. Κάλλιστον τούτου παράδειγμα μᾶς παρέχει ἡ ἱστορία τῆς λατινικῆς γλώσσης. Ἐφ' ὅσον διετηρεῖτο ἡ ἑνότης τοῦ μεγάλου ρωμαϊκοῦ κράτους, ἡ Λατινικὴ ἦτο μία εἰς ὅλας τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ὡμιλεῖτο, ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ὅταν ὅμως ἡ ἑνότης διεσπάσθη καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας προῆλθον πολλὰ καὶ διάφορα χωριστὰ κράτη, καὶ ἡ λατινικὴ γλῶσσα διεκρίθη εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας διαλέκτους, ἐξελιχθείσας, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, εἰς ἰδιαιτέρας γλώσσας, χωριστὰς καὶ ἀνεξαρτήτους, τὰς *νεολατινικὰς* ἢ *ρωμανικάς*. Εἷς ἐκ τῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι διατηροῦν τὴν ἑνότητα τῆς γλώσσης, εἶναι καὶ οἱ μεγάλοι, οἱ δόκιμοι, οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς, οἵτινες, θεωρούμενοι ὡς κανών, ὡς πρότυπα ἄξια μιμήσεως ἐπιδροῦν ἰσχυρῶς ἐπὶ τὴν δυνατὴν ὁμοιομορφίαν τῆς κοινῆς γραφομένης καὶ ὁμιλουμένης. Ὅπως ὀρθῶς λέγει ὁ Γ. Χατζιδάκις «ὁ ἐκ τῶν δοκίμων συγγραφέων λαμβανόμενος κανὼν ἔχει τὸ προτέρημα, ὅτι εἶναι ἀκριβέστερος καὶ σταθερώτερος, καὶ μάλιστα εὐκολώτερος εἰς μάθησιν καὶ μίμησιν· ἀλλ' ἔχει τὸ ἐλάττωμα, ὅτι πολλάκις ἀπαρχαιοῦται ἐν πολλοῖς, διό, ἂν πιστῶς καὶ κατὰ πάντα τηρῆται, δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς μεγάλην ἀπομάκρυνσιν τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ ὁμιλουμένου καὶ εἰς ἀκαταληψίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον εἶναι λίαν ἐπιβλαβὲς (πρβλ λ. χ. τὴν ἱστορίαν τοῦ λεγομένου «Ἀττικισμοῦ»). Ἡ τοιαύτη δηλαδὴ κωδικοποίησις τρόπον τινὰ τῆς γλώσσης δύναται ν' ἀποβῇ σφόδρα ἐπιβλαβής, καθ' ὅσον, ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα καθεστῶτα τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι κἄτι τὸ διαρκῶς ἀναπτυσσόμενον, ἤτοι ἀεὶ μεταβαλλόμενον, ἀφοῦ μεταβολὴ σημαίνει ζωήν, ἡ δὲ εἰδωλολατρικὴ τρόπον τινὰ λατρεία μόνον τῶν παραδοθέντων ἐμφαίνει παραγνώρισιν τῶν μεγάλων γλωσσοπλαστικῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ πάσης ἐποχῆς. Ἂς προστεθῇ ὅτι ἡ πάντοτε καὶ ἐν πᾶσιν ἀνεξαιρέτως τήρησις τοῦ παλαιοῦ κανόνος ἀποβαίνει φορεὺς πεπαλαιωμένων καὶ δὴ ὀπισθοδρομικῶν ἀντιλήψεων, παραγνωρίζει δὲ τὰς ἀξιώσεις τοῦ παρόντος, καθ' ὅσον φαίνεται ὅτι ὑπαγορεύει ἀποστροφὴν καὶ περιφρόνησιν πρὸς αὐτό, καίτοι ὁ χρόνος εἶναι πάντοτε καινοποιός, νεογόνος καὶ εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ἀνομολογῆται ἡ δύναμις αὐτοῦ αὕτη καὶ δὴ νὰ ἀναγνωρίζωνται ὡς νόμιμα καὶ κῦρος ἔχοντα τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἤτοι ἡ ἀνέλιξις τῶν καθεστώτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνέλιξις δὲ οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἢ διαρκὴς δημιουργία. Τὸ ὀρθὸν ἄρα εἶναι, ἂν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ γραπτὰ καὶ δόκιμα μνημεῖα ἀναγνωρίζηται καὶ τὸ παρὸν ὡς ἔγκυρον, ὡς κανών, ἤτοι ἂν ἕκαστος τῶν μεταχειριζομένων τὴν γλῶσσαν γραπτῶς ἢ προφορικῶς δὲν ἔχῃ πάντοτε, ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ γραπτὰ πρότυπα, τὸν ἐξ αὐτῶν κανόνα... Μόνον ὅταν τοιουτοτρόπως ἀμφότερα: τά τε κλασσικὰ πρότυπα τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ προφορικὴ χρῆσις τῆς μορφωμένης συγχρόνου τάξεως, τῶν «καλῶς ἀνατεθραμμένων ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους» κατὰ τὸν Κοραήν, λαμβάνωνται ὡς κανὼν καὶ κατὰ τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν κανονίζηται ἑκάστοτε ἡ λαλουμένη καὶ γραφομένη γλῶσσα, μόνον ὅταν τελῆται διαρκὴς τούτων ἐπικοινωνία..., μόνον τότε δύναται νὰ ἐξακολουθῇ ἐπιτελοῦσα τὴν μεγάλην ἐθνικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν της καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὸν σκοπόν της, νὰ εἶναι πράγματι ζῶσα καὶ ἐθνικὴ γλῶσσα».

Οἱ παράγοντες οἱ συντελοῦντες εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινῆς γλώσσης εἶναι πολλοὶ καὶ ποικίλοι, μεταξὺ δὲ τούτων πρώτιστος καὶ σπουδαιότατος πάντων εἶναι, κατὰ τὸν H. Paul, ἡ ἀνάγκη. Τοιαύτη δὲ ἀνάγκη παρουσιάζεται κατὰ πρῶτον τότε, ὅταν αἱ διαλεκτικαὶ διαφοραὶ ἔχουν ἤδη προχωρήσει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ καθίσταται—ἂν μὴ ἀδύνατος—τοὐλάχιστον πολὺ δύσκολος ἡ μεταξὺ ὅλων τῶν ὁμογλώσσων συνεννόησις. Καὶ ἡ ἀνάγκη αὕτη καθίσταται κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον αἰσθητή, καθ' ὅσον ἔχει ἀναπτυχθῆ μεταξὺ τῶν τὰς διαφόρους διαλέκτους λαλούντων πυκνὴ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐπικοινωνία, πυκναὶ καὶ μεγάλαι αἱ ἐμπορικαί, οἰκονομικαί, πολιτικαί, φιλολογικαὶ καὶ λοιπαὶ σχέσεις. Εἰς κοινὴν δὲ ἀνυψοῦται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐχὶ τεχνητόν τι γλωσσικὸν κατασκεύασμα, γινόμενον «ἐν κοινῇ συσκέψει, ὅπως οἱ τοῦ κοινοβουλίου νόμοι», ἀλλὰ συνήθως μία ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας διαλέκτους, ἐκείνη ἡ ὁποία, διὰ διαφόρους πολιτικοὺς ἢ θρησκευτικοὺς ἢ φιλολογικοὺς ἢ ἐν γένει ἐκπολιτιστικοὺς ἢ καὶ περισσοτέρους συγχρόνως λόγους, ἀπέκτησεν εὐγένειαν, αἴγλην καὶ ὑπεροχὴν τοιαύτην, ὥστε ἀπέναντι αὐτῆς αἱ λοιπαὶ διάλεκτοι νὰ ὑποβιβασθοῦν καὶ καταπέσουν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ὁμιλούντων αὐτὰς εἰς ἀγροῖκα ἰδιώματα. Οὕτω προῆλθεν ἐκ μὲν τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς διαλέκτου ἡ *ἀττικὴ-Κοινή*, ἥτις κατέστη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὄχι μόνον γλῶσσα πανελλήνιος, ἀλλὰ καὶ διεθνής, ἐκ δὲ τῆς διαλέκτου τοῦ Λατίου—ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῆς Ρώμης (sermo urbanus)—ἡ λατινικὴ κοινή, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηπλώθη εἰς ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ πέραν αὐτῆς, εἰς τὴν Γαλατίαν, τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον, τὴν Δακίαν κ.ἀ., ἐκ δὲ τῆς διαλέκτου τῆς Τοσκάνης καὶ τῆς Ile-de-France (ἢ μᾶλλον τῶν ἐν αὐτοῖς μεγάλων φιλολογικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν κέντρων: τῆς Φλωρεντίας καὶ τῶν Παρισίων) προῆλθον ἡ σημερινὴ ἰταλικὴ καὶ γαλλικὴ κοινή, ὁμιλουμένη καὶ γραφομένη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Χατζιδάκι*, Γενικὴ Γλωσσικὴ (τόμ. Β' Ἀθῆναι 1916).—*H. Paul*, Prinzipien der Sprachgeschichte (Halle a. S. 1920, ἰδίως τὸ 23ον Κεφ., σελ. 401 μέχρι τέλους, τοῦ ὁποίου μετάφρασιν ἐδημοσίευσεν ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν «Ἀθηνᾶς» Η', 146 κ.ἑξ.). —*A. Meillet*, Linguistique historique et linguistique générale (Paris 1921). —*J. Vendryes*, Le langage (Paris 1921). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Κοινὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Χίου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ καὶ νομῷ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 442. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὴν γυναικείαν μονὴν Ἐπισκέψεως καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 452. Χ. Ζ.

κοινῇ· ἐπίρρ. τοῦ ἐπιθ. *κοινός*, ἄλλος τύπος τοῦ *κοινῶς*, ἀπὸ κοινοῦ, ἀντίθ. *ἰδίᾳ*: «κοινῇ μετ' ἐκείνου», «τὰ κοινῇ συμφέροντα» τὰ συμφέροντα εἰς πάντας ὁμοίως.

κοινιάζω· (ἰδιωμ. Κρήτ.) κάμνω κοινᾶτο, συνεταιρισμὸν χάριν τυροκομίας (βλ. *κοινά*), ἀντίθ. ξεκοινιάζω.

κοινλεϊνίτης (ὁ) (Könleinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸς ὑδρογονάνθραξ τοῦ χημικοῦ τύπου $C_5 H_8$. Ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν βελανιδίων μὲ λάμψιν ἀδα-

Digitized by Google

μαντοειδῆ, ἢ ὑπὸ μορφὴν λεπίων, ὡς ἐπάνθημα ἐπὶ ἀσφαλτούχου ξύλου. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 1—1,2 καὶ τήκεται εἰς 108—114° Κ. Εὑρίσκεται ἐν Redwitz τῆς Βαυαρίας κ. ἀ. Γ. Β.

κοινοβιακός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ τρόπον κοινοβίου, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κοινῇ ζῆν: «κοινοβιακὴ δίαιτα», «κοινοβιακὸς τρόπος τοῦ ζῆν», «κοινοβιακὸν μοναστήριον». —Ἐπίρρ. ***κοινοβιακῶς***.

κοινοβιάρχης (ὁ)· ὁ ἄρχων, ὁ προϊστάμενος τοῦ κοινοβίου, ὁ ἡγούμενος μοναστηρίου, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ μοναχοὶ ζῶσι κοινοβιακῶς.

κοινοβιαρχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις κοινοβιάρχης, τὸ ἀξίωμα τοῦ κοινοβιάρχου.

κοινοβιάτης (ὁ)· μοναχὸς ζῶν ἐν κοινοβίῳ, ἐν κοινοβιακῷ μοναστηρίῳ.

κοινόβιον (τό)· οὐδ. τοῦ ἐπιθ. *κοινόβιος* ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *μοναστήριον*, μονὴ ἔνθα οἱ μοναχοὶ ζῶσι κοινοβιακῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *ἰδιόρρυθμον*.

—*[Ἐγκυκλ.] Κοινόβιον* καλεῖται τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ζῶσι πολλοὶ μοναχοί, διοικούμενοι ὑπὸ ἑνὸς ἡγουμένου, ὃν ἐκλέγουσιν αὐτοί, καὶ διαιτώμενοι κοινῶς· πάντες τρώγουσιν εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν, διότι τὸ ταμεῖον τοῦ μοναστηρίου παρέχει τὴν δαπάνην τῆς τροφῆς, καθὼς χορηγεῖ καὶ τὴν ἐνδυμασίαν ἑκάστου μοναχοῦ καὶ τὰ ὑποδήματα. Κατὰ τὸν αὐστηρὸν μοναχικὸν νόμον, οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ ἔχῃ τροφὴν ἰδίαν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, διότι τὸ τοιοῦτο—*λαθροφαγία* λεγόμενον—ἐφελκύει πνευματικὴν ποινήν. Ἐὰν οἱ μοναχοὶ πάντες ἐργάζωνταί τι ἐπιτήδευμα, οὗ πωλεῖται τὸ προϊόν, τὸ ἐξ αὐτοῦ χρῆμα ἀνήκει εἰς τὴν ὅλην μονάζουσαν ἀδελφότητα. Σήμερον, εἰκόνα ποθητὴν μοναχικοῦ πολιτεύματος, κοινοβιακοῦ δηλαδή, παρέχουσιν αἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναὶ Ἁγίου Παύλου, Διονυσίου, Γρηγορίου, Σίμωνος Πέτρας, Ἁγίου Παντελεήμονος, Ξενοφῶντος, Κασταμονίτου. Ἐσφιγμένου, Κουτλουμουσίου, Καρακάλλου, Ζωγράφου. καίτοι ὁ αὐστηρὸς μοναχικὸς χαρακτὴρ ὑπέστη μεταβολήν τινα, μὴ ὁμοιάζων τοὺς τῶν ἀρχαίων κοινοβίων Νιτρίας, Ταβεννῶν, Παλαιστίνης, Πόντου καὶ Συρίας, καθὰ δεικνύει ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τοῦ «Λαυσαϊκοῦ» τοῦ Παλλαδίου, τοῦ «Λειμῶνος» τοῦ Μόσχου, ἢ καὶ τῆς «Φιλοθέου ἱστορίας», τοῦ ἱεροῦ Θεοδωρήτου. Ὅπου εἰσήχθη τὸ λεγόμενον ἰδιόρρυθμον μοναστικὸν πολίτευμα, εὑρίσκει τις ἴχνη κοινοβιακοῦ συστήματος—ὡς καὶ εἰς τὰ κατ' ἰδίαν διοικούμενα κελλία—, διότι ἕκαστος προϊστάμενος (προηγούμενος, ἀρχιμανδρίτης, ἢ γέροντας) τρώγει ἐν κοινῇ τραπέζῃ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν, αὐτὸς μεριμνῶν καὶ περὶ τῆς ἐνδυμασίας αὐτῶν. Εἰς τὰς ἐν Δωδεκανήσῳ, Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ, Ἠπείρῳ μονὰς οὔτε κοινοβιακόν, οὔτε ἰδιόρρυθμον πολίτευμα μοναχικὸν εὑρίσκομεν. Τὸ πατριαρχεῖον πολλάκις συνέστησε τὴν τήρησιν τοῦ αὐστηροῦ μοναχικοῦ συστήματος, δηλαδὴ τοῦ κοινοβιακοῦ. Μ. Ι. Γ.

—*[Βιολ.]* Βλ. *ἀποικία*.

κοινοβιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κοινοβίου, τῶν κοινοβιακῶς ζώντων: «ἡ κοινοβιότης τῶν μοναχῶν», «τὰ ἀγαθὰ τῆς κοινοβιότητος».

κοινοβουλευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κοινῇ βουλεύεσθαι, εἰς τὸ κοινοβούλιον, ὁ προσαρμοζόμενος πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς τρόπους τοῦ κοινοβουλίου: «ὁ τρόπος —, ὁ λόγος τοῦ βουλευτοῦ Α ὑπῆρξε αὐστηρῶς κοινοβουλευτικός» || «κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησις» ἡ προσαρμοζομένη πρὸς τὰ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ κρατοῦντα || «κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα» τὸ πολίτευμα τοῦ ὁποίου βάσις εἶναι τὸ κοινοβούλιον.— Ἐπίρρ. ***κοινοβουλευτικῶς***.

—**κοινοβουλευτικὴ** ***διαδικασία.*** Ὑπὸ τὸν περιληπτικὸν τοῦτον ὅρον ἐννοεῖται τὸ σύστημα, δηλαδὴ ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ βουλὴ ἢ ἡ γερουσία ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντα αὐτῆς. Οἱ σχετικοὶ κανόνες ἀπαντῶσιν εἴτε ἐν τῷ Συντάγματι (καὶ ἐκ τούτων μόνον οἱ γενικώτεροι), εἴτε ἐν τῷ κανονισμῷ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Οἱ ἐν λόγῳ κανόνες εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἡ βουλὴ (ἢ ἡ γερουσία) συνεδριάζει δημοσίᾳ (ἄρθ. 47 καὶ 63 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927). Ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων περιλαμβάνει δύο τινά: α') ὅτι ἀκροαταὶ εἶναι δεκτοὶ κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς βουλῆς, ὑπὸ τοὺς ὅρους τῶν σχετικῶν ἄρθρων τοῦ κανονισμοῦ· β') ὅτι δημοσιεύονται ἐπίσημα πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων. Τῆς ἀρχῆς τῆς δημοσιότητος ἐπιτρέπεται παρέκκλισις, δηλαδὴ ἐπιτρέπονται καὶ αἱ μυστικαὶ συνεδριάσεις ὑπὸ τοὺς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένους ὅρους (βλ λ. συνεδριάσεις). 2) Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῇ γερουσίᾳ κατὰ τὰ παρὰ τῶν κανονισμῶν ὁριζόμενα (ἄρθ. 22 κανον. Βουλ.). Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου δὲν προστατεύει καὶ τὴν ἀκολασίαν. Διὰ τοῦτο (ἡ γερουσία ἢ) ἡ βουλὴ ἔχει πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰ μέλη αὐτῆς, δυναμένη νὰ ἐπιβάλλῃ πειθαρχικὰς ποινὰς εἰς τοὺς βουλευτάς, τοιαῦται δὲ εἶναι ἡ «ἀνάκλησις εἰς τάξιν» καὶ ἡ ἀνάκλησις εἰς τάξιν «μετ' ἐγγραφῆς εἰς τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ» (ἄρθ. 26 καὶ 27 καν. Βουλ.). 3) Ὁ πρόεδρος κηρύττει τὴν ἔναρξιν τῶν συνεδριάσεων, συναινέσει δὲ τῆς βουλῆς τὸ τέλος αὐτῶν, προσδιορίζει συγχρόνως, ἐπινεύσει τοῦ σώματος, τὴν ἡμέραν, τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς ἐπομένης, ἥτις εἶναι: α') ἡ τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν ἐρωτήσεων· β') ἡ τῶν ἐπερωτήσεων καὶ γ') ἡ τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας. Ἡ βουλὴ ὁρίζει τὴν ὥραν τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς. Ἀλλὰ «κατὰ τὴν πρώτην τακτικὴν συνεδρίαν ἑκάστης συνόδου ἡ βουλὴ συνέρχεται τῇ 10 π. μ. ὥρᾳ». 4) Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 48 τοῦ Συντάγματος, ἡ βουλὴ ἢ ἡ γερουσία δὲν δύνανται ν' ἀποφασίσουν ἄνευ ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἥτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τοῦ $^1/_4$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν ἢ τῶν γερουσιαστῶν. 5) Ἡ νομοθετικὴ ἐργασία, περὶ τῆς ὁποίας βλ. λ. *νόμος* καὶ *νομοθετικὴ* πρωτοβουλία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Ν. Σαριπόλου*, Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον (τ. Γ' 1915 σ. 411 ἑπ.).—*Ζέγγελη*, Τὸ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦν Κοινοβουλευτικὸν Δίκαιον (β' ἔκδ. 1912 σ. 293 ἑπ.).
Η. Γ. Κ.

—**κοινοβουλευτικὸν** ***δίκαιον.*** Ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν νὰ καλῆται οὕτω τὸ δίκαιον, τοῦ ὁποίου οἱ κανόνες ἀναφέρονται εἰς τὴν καθόλου λειτουργίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Συνεπῶς, τὸ κοινοβουλευτικὸν δίκαιον ἀναφέρεται ἐν πρώτοις εἰς τὴν ὕπαρξιν ἀντιπροσωπευτικῶν ὀργάνων τοῦ λαοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἰδίως τὴν ὕπαρξιν κοινοβουλίου ἀσκοῦντος κυρίως τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ «ἑνιαίου» ἢ μονήρους νομοθετικοῦ σώματος ἢ ἀντιθέτως τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἰς δύο βουλὰς (βλ. λ. *κοινοβούλιον*) καὶ ἐνδιαφέρεται περὶ τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως ἢ καὶ ὀργανώσεως αὐτῶν, ἤτοι περὶ τῶν προσόντων τῶν ἐκλογέων καὶ τῶν ἐκλογίμων ἑκάστου τούτων, περὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν γερουσιαστῶν, δηλαδὴ τοῦ ἰσχύοντος ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει ἐκλογικοῦ συστήματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν περὶ τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας, τοῦ πλειοψηφικοῦ ἢ ἀναλογικοῦ ἢ μικτοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, τῆς διὰ σφαιριδίων ἢ ψηφοδελτίων ἐκλογῆς, τοῦ συστήματος τῆς διενεργείας τῶν ἐκλογῶν, τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀναλογίας μεταξὺ ἑνὸς βουλευτοῦ ἢ γερουσιαστοῦ καὶ τῶν κατοίκων τῆς χώρας, τῆς ἐξελέγξεως καὶ ἐκδικάσεως τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν καὶ γενικῶς περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν τρόπον τῆς καθόλου συστάσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ἐπὶ τούτοις τὸ κοινοβουλευτικὸν δίκαιον ἐνδιατρίβει μὲ τὴν καλουμένην «αὐτονομίαν» τῶν βουλῶν, τὴν ὀργάνωσιν δηλαδὴ αὐτῶν εἰς «σῶμα», τὴν ἐκλογὴν τοῦ προεδρείου αὐτῶν, τὸν τρόπον τῆς ἐπιψηφίσεως καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ κανονισμοῦ ἑκατέρας τούτων, ἤτοι τὴν τηρητέαν διαδικασίαν κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῶν (ἐν ᾗ περιλαμβάνονται ζητήματα ἀπαρτίας κλπ.), κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου τῆς βουλῆς, τὴν σύστασιν τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν, τὸν χρόνον τῶν ἐργασιῶν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων (σύνοδος—περίοδος), τὴν καθόλου θέσιν τῶν ἀποτελούντων τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν, ἤτοι περὶ «ἐντολῆς» καὶ τῆς σημασίας τοῦ βουλευτικοῦ ἢ γερουσιαστικοῦ ἀξιώματος, τὴν ἔναρξιν καὶ λῆξιν ἢ ἔκπτωσιν ἀπ' αὐτοῦ, τὰς καλουμένας προνομίας ἢ ἀσυλίας, τὴν ἀποζημίωσιν τῶν μελῶν αὐτῶν κλπ. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, τὸ κοινοβουλευτικὸν δίκαιον ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὰς καθόλου σχέσεις τῶν βουλῶν πρός τε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν κυβέρνησιν, διαλαμβάνει περὶ τῆς θέσεως τῆς κυβερνήσεως ἐν ταῖς βουλαῖς (κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησις), τῶν ἐν αὐταῖς πολιτικῶν κομμάτων καὶ ὀργανώσεως αὐτῶν, τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἀπέναντι αὐτῶν, τὰ ὁποῖα συνίστανται εἰς τὴν σύγκλησιν, ἀναστολήν, ἢ διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν των, τὴν διάλυσιν αὐτῶν, ἐπὶ τούτοις δέ, προκειμένου ἰδίως περὶ κοινοβουλευτικῶν δημοκρατιῶν, τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, περὶ τῆς ποινικῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, τῆς ἑτέρας τῶν δύο βουλῶν κατηγορούσης, τῆς δ' ἄλλης δικαζούσης, καὶ τέλος τῶν κοινῶν συνελεύσεων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἐν ὡρισμέναις περιπτώσεσι, τῶν μικτῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, τῆς καθόλου ἀπέναντι ἀλλήλων θέσεως τῶν δύο βουλῶν, ἤτοι περὶ τῆς «πολιτικῆς» καὶ «νομοθετικῆς» ἰσοτιμίας αὐτῶν καὶ γενικώτερον περὶ παντὸς ὅπερ ἀφορᾷ ἢ σχέσιν ἔχει μὲ τὸ κοινοβούλιον καὶ τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν πολίτευμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ζέγγελη*: Τὸ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦν κοινοβουλευτικὸν δίκαιον (β' ἔκδ. 1912).
Η. Γ. Κ.

—**κοινοβουλευτικὸν** ***πολίτευμα.*** Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ἀποδίδεται συνήθως παρ' ἡμῖν τὸ «κοινοβουλευτικὸν σύστημα» ἢ τὸ «σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως» καὶ ὁ «*κοινοβουλευτισμὸς*» (βλ. λ.). Τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἴτε ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ μοναρχίᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἐμμέσῳ καὶ ἀντιπροσωπευτικῇ δημοκρατίᾳ κοινοβουλευτικοῦ τύπου. Η. Γ. Κ.

κοινοβουλευτισμὸς (ὁ)· ἡ ἀρχή, τὸ δόγμα τοῦ κοινοβουλευτικῶς πολιτεύεσθαι, τὸ σύστημα καθ' ὃ ἡ κυβέρνησις χώρας τινὸς ἀπορρέει ἐκ τῆς λαϊκῆς βουλήσεως καὶ ἀπολαύει τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν βουλὴν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ: «ἔκπτωσις —, ἀκμὴ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ».

—*[Ἱστορ.—Πολιτειολ.]* Ὁ *κοινοβουλευτισμὸς* ἢ τὸ *σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως* ἀνεπτύχθη ἐν Ἀγγλίᾳ κυρίως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' (βλ. *Ἀγγλίας* πολίτευμα). Ὁ σπόρος τούτου, μετὰ δύο καὶ πλέον αἰώνων καλλιέργειαν, μετεφυτεύθη προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ εἰς τὰ λοιπὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παλινορθώσεως, ἐν Ἰταλίᾳ, Βελγίῳ, Ὁλλανδίᾳ, Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ, Δανίᾳ, Ρουμανίᾳ καὶ Ἑλλάδι, δηλαδὴ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς κοινοβουλευτικὰς μοναρχίας καὶ ἐκ τῶν δημοκρατιῶν μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἄγνωστος δὲ παρέμεινε καὶ ἀγνοεῖται ἔτι σήμερον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς, λόγῳ τοῦ ἐκεῖ κρατοῦντος τύπου τῆς προεδρικῆς δημοκρατίας, καθ' ὃν ὁ πρόεδρος κυβερνᾷ ἀπ' εὐθείας διὰ τῶν ὑπουργῶν του, οὓς διορίζει κατ' ἰδίαν βούλησιν καὶ ἔξω τοῦ κοινοβουλίου, τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει ν' ἀποτελῶσι μέλη, καὶ οἵτινες εἶναι προσωπικῶς καὶ μόνον ἀπέναντι τοῦ προέδρου ὑπεύθυνοι. Οὐδαμοῦ ὅμως τῶν κρατῶν τούτων, ὅπου ἐπεκράτησε τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, ὑπῆρχον μέχρι τελευταίως οὔτε ὑπάρχουσι καὶ σήμερον ἔτι εἰς πολλὰ τούτων γραπτοὶ κανόνες δικαίου (ἐξαιρέσει ἀτελῶν τινων γενικῶν διατάξεων) καθιεροῦντες πλῆρες καὶ τέλειον σύστημα κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως. Ἀντιθέτως, ὅπως καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, πανταχοῦ ὅπου ἐλειτούργησε τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα, διήπετο ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν «συνθηκῶν τοῦ πολιτεύματος», καὶ ἐλειτούργει ἁπλῶς ὡς πολιτικὸς κανών, ὡς «ἄγραφον δίκαιον», ἀγνοούμενος, κυρίως εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου. Ἐξαίρεσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπετέλει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ Σύνταγμα τῆς Τουρκίας τῆς 7 Σιλχιδζὲ 1293 (11 Δεκεμβρίου 1876), ὡς ἀνεθεωρήθη τῷ 1909, τὸ ὁποῖον καθιέρωνε ρητῶς τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα ἐν ἄρθρ. 35 καὶ 38, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ Σύνταγμα τῆς Βενεζουέλας τῆς 27 Μαΐου 1874 (ἄρθ. 34 § 1). Εἰς τὰς ἐξαιρέσεις ταύτας δέον νὰ προστεθῇ καὶ τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς Πορτογαλίας τῆς 21 Μαρτίου 1911, ἐν τῷ ὁποίῳ καθιεροῦντο σαφέστερόν πως κανόνες τινὲς τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι παρὰ τῶν πλείστων Συνταγμάτων ἠγνοεῖτο τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐρρυθμίζετο ἁπλῶς παρ' ἀγράφων κανόνων, οὐδεμίαν νομικὴν ὑποχρέωσιν ἐδημιούργει πρὸς παραίτησιν εἰς τὸν ἀποδοκιμασθέντα ὑπουργὸν καὶ τὴν ἀπολέσασαν τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς βουλῆς κυβέρνησιν, ἀλλ' ἁπλῶς «πολιτικὴν» ἢ «ἠθικὴν» ὑποχρέωσιν. Παράβασις δὲ τῶν συναποτελούντων τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα κανόνων, ἤτοι μὴ συμμόρφωσις πρὸς τὴν ἀποδοκιμαστικὴν ψῆφον τῆς βουλῆς, δὲν ἀπετέλει παρανομίαν, δηλαδὴ παράβασιν νομικοῦ κανόνος. Σήμερον ἀκόμη ἐν Γαλλίᾳ δὲν ὑφίσταται νομικὴ ὑποχρέωσις πρὸς παραίτησιν, ἂν καὶ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ συνταγματικοῦ νόμου τῆς 25 Νοεμβρίου 1875 ἀναφέρει ρητῶς τὴν ἐνώπιον τῶν βουλῶν ἀλληλέγγυον ἢ ἀτομικὴν πολιτικὴν εὐθύνην τῶν ὑπουργῶν.

Ἡ ἀναγωγὴ τοῦ συστήματος τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως εἰς γραπτὸν δίκαιον καὶ ἡ βάσει κανόνων δικαίου ρύθμισις τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τῶν μεταπολεμικῶν πολιτευμάτων, πρώτου τοῦ ἀπὸ 11 Αὐγούστου 1919 γερμανικοῦ Συντάγματος ὁρίσαντος ἐν ἄρθρῳ 44 ὅτι: «ὁ ἀρχικαγκελλάριος καὶ οἱ ὑπουργοὶ τῆς ἐπικρατείας χρῄζουσι πρὸς ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων των τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Ράϊχσταγ. Ἕκαστος τούτων ὑποχρεοῦται νὰ παραιτηθῇ, ἐὰν τὸ Ράϊχσταγ ἄρῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐμπιστοσύνην του». Βάσει δὲ τοῦ ἄρθρου 17 § 1 ἐδ. 3 τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος ἐπεβλήθη καὶ εἰς τὰ κατ' ἰδίαν γερμανικὰ κράτη τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως, συνεπείᾳ δὲ τούτου πάντα τὰ Συντάγματα τῶν κατ' ἰδίαν γερμανικῶν πολιτειῶν περιέλαβον εἰδικοὺς κανόνας ρυθμίζοντας τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα, ὡς λ. χ. τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ Συντάγματος τῆς Πρωσσίας, τὸ ἄρθρον 59 § 1 ἐδ. 2 τοῦ Συντάγματος τῆς Βαυαρίας κλπ. Τὸ παράδειγμα τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος ἐμιμήθησαν καὶ πάντα τὰ μεταπολεμικὰ Συντάγματα: τῆς Αὐστρίας (ἄρθρ. 74 § 1), Τσεχοσλοβακίας § 75), Πολωνίας (ἄρθρ. 58 § 2), Ἐσθονίας (ἄρθρ. 170), Φινλανδίας (ἄρθρ. 43), Ἰρλανδίας (ἄρθρ. 56), Λεττονίας (ἄρθρ. 59), Λιθουανίας (ἄρθ. 60) τῆς ἐλευθέρας πόλεως Danzig (ἄρθρ. 29), τῆς Αἰγύπτου (ἄρθρ. 61), τῆς Τουρκικῆς δημοκρατίας (ἄρθρ. 44) καὶ τέλος τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα, περὶ οὗ κατωτέρω.

Οὕτω πως τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα, διεπόμενον παρὰ τοῦ ἰσχύοντος Συνταγματικοῦ δικαίου ἐν ἑκάστῳ κράτει, συνεπάγεται τὴν νομικὴν ὑπο-

Digitized by Google

χρέωσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅπως ἡ κυβέρνησις, ὡς καὶ πᾶς ὑπουργός, ἀπολαύη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως παραιτῆται μετ' ἀποδοκιμαστικὴν ψῆφον τῆς βουλῆς, ἐξ οὗ ὑποδηλοῦται ἡ εὐθύνη αὐτοῦ ἐν περιπτώσει μὴ συμμορφώσεως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς βουλῆς, δηλαδὴ τὴν ἐνώπιον τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἔγερσιν κατηγορίας ἐπὶ παραβάσει ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος. Ἄξιον δὲ ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ τυγχάνει τὸ ὅτι, ἐνῷ πρὸ τοῦ πολέμου ἡ ἐνώπιον τῆς βουλῆς εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν ἦτο, ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ, συλλογική, καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ἀτομική, πολλὰ τῶν μεταπολεμικῶν πολιτευμάτων ἀντιθέτως καθιεροῦσι τὴν ἀτομικὴν καὶ οὐχὶ τὴν ἀλληλέγγυον εὐθύνην τῶν ὑπουργῶν, ἐνῷ ἄλλα, ὡς λ. χ. τὸ πολωνικὸν καὶ δὴ τὸ τσεχοσλοβακικόν, καθιέρωσαν τὴν συλλογικὴν εὐθύνην τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως.

Παρ' *ἡμῖν* τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως ἀνεπτύχθη καὶ ἐλειτούργησε κυρίως ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο καθιεροῦτο τὸ δικαίωμα τῆς βουλῆς τοῦ ἐλέγχειν τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως διοριζομένους ὑπουργοὺς καὶ τὸ καθῆκον αὐτῶν νὰ λογοδοτῶσι πρὸς τὴν βουλήν, δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ ἁπλῶς τῆς κοινοβουλευτικῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν (ἄρθ. 58 καὶ 78). Βάσει κυρίως τῶν διατάξεων τούτων τοῦ Συντάγματος ἀνεπτύχθη καὶ ἐλειτούργησε παρ' ἡμῖν τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα, ἂν καὶ οὐδεμία διάταξις αὐτοῦ περιεῖχε τὴν «κύρωσιν», δηλαδὴ τὴν ἐπιταγὴν τῆς ὑποχρεώσεως τῶν ὑπουργῶν εἰς παραίτησιν μετ' ἀποδοκιμασίαν καὶ ἔνδειξιν ἐλλείψεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς πρὸς αὐτούς.

Εἰς τὴν ἀτέλειαν τῶν καθιερουμένων κοινοβουλευτικῶν ἀρχῶν δέον νὰ ἀποδοθῇ καὶ τὸ ὅτι, καθόσον ἀφορᾷ τὸ «ζήτημα ἐμπιστοσύνης», δὲν ἀπῃτεῖτο «ρητὴ ἀπόφασις» τῆς βουλῆς, ἀλλ' ἠδύνατο αὕτη ὁπωσδήποτε, εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως, ν' ἀποδοκιμάσῃ τὴν κυβέρνησιν. Οὕτω πολλάκις παρ' ἡμῖν, ὑπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, «πολιτικὸν ζήτημα» διὰ τὴν ἐν ἀρχῇ κυβέρνησιν ἐτέθη κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς, κατ' ἐπανάληψιν δὲ ἐτονίσθη ἐν αὐτῇ τῇ βουλῇ τοῦτο σαφῶς, ὅτι δηλαδὴ ἐνδεχομένη ἀποτυχία τοῦ παρὰ τῆς κυβερνήσεως ὑποδειχθέντος ὑποψηφίου προέδρου ἀποτελεῖ ἔκφρασιν δυσπιστίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν. Ἐπίσης «πολιτικὸν ζήτημα» διὰ τὴν κυβέρνησιν ἐτίθετο καὶ κατὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἢ δωδεκατημορίων αὐτοῦ· τὸ τοιοῦτον, ἂν καὶ ἠμφεσβητήθη παρὰ τῆς ἐπιστήμης, εἶναι γεγονὸς ὅτι κατ' ἐπανάληψιν ἐφηρμόσθη παρ' ἡμῖν. Ἐξ ἄλλου, κατ' ἐπανάληψιν, πολιτικὸν ζήτημα ἐτίθετο ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ λόγου, εἴτε ἐπὶ τῆς καθόλου ἀκολουθουμένης παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, εἴτε καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς ἀπορρίψεως ὡρισμένου κυβερνητικοῦ νομοσχεδίου. Πολλάκις μάλιστα «πολιτικὸν ζήτημα» πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἐτίθετο σαφῶς δι' εἰδικῆς προτάσεως, εὐθὺς ἅμα τῷ καταρτισμῷ αὐτῆς. Οὐχὶ δὲ σπανίως ἡ παραίτησις τῆς κυβερνήσεως ἐδόθη, πρὶν εἰσέτι ἐκδηλώσῃ σαφῶς τὰς πρὸς αὐτὴν διαθέσεις της ἡ βουλή. Πολιτικὸν ζήτημα ἐτίθετο εἴτε δι' ὅλην τὴν κυβέρνησιν (συλλογικὴ εὐθύνη), εἴτε διά τινα μόνον τῶν ὑπουργῶν, ἀλλ' ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἐκηρύσσετο, κατὰ κανόνα πάντοτε, ἀλληλέγγυος ἡ κυβέρνησις πρὸς τὸν καθ' οὗ ἐγίνετο ἡ περὶ μομφῆς πρότασις ὑπουργόν.

Κατὰ τὸ λειτουργῆσαν κοινοβουλευτικὸν παρ' ἡμῖν σύστημα τοῦτο, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῇ ἐν τῇ ἀρχῇ τὴν ἀποδοκιμασθεῖσαν παρὰ τῆς βουλῆς κυβέρνησιν καὶ νὰ διαλύῃ δι' αὐτῆς τὴν βουλήν, ἢ καὶ νὰ παύσῃ τὴν πλειοψηφοῦσαν κυβέρνησιν καὶ νὰ διορίσῃ ἑτέραν ἐκ τῆς μειοψηφίας, διαλύων πάλιν δι' αὐτῆς τὴν βουλήν. Ἡ κυβέρνησις ἔδει, κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, νὰ χαίρῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τόσον τῆς βουλῆς, ὅσον καὶ τοῦ βασιλέως· διὰ τοῦτο, οὐχὶ σπανίως παρετηρεῖτο παρ' ἡμῖν ὅτι πολλάκις συνέβη νὰ ἐπέλθῃ κυβερνητικὴ κρίσις οὐχὶ συνεπείᾳ κοινοβουλευτικῆς ἥττης, ἀλλὰ λόγῳ διαφωνίας τοῦ στέμματος πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ κυβέρνησιν. Πλέον δὲ ἢ ἅπαξ ἔχομεν καὶ ἐνάσκησιν τοῦ δικαιώματος τῆς παύσεως τῆς κυβερνήσεως.

Πρὸς τὴν μορφὴν ταύτην τοῦ συστήματος τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως ἀντιτίθεται ἡ περὶ «δεδηλωμένης» ἀρχὴ τοῦ Χ. Τρικούπη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ στέμμα δὲν δύναται νὰ προβῇ οὐδ' εἰς τὸν διορισμόν, οὐδ' εἰς τὴν διατήρησιν ἐν ἀρχῇ κυβερνήσεως, ἥτις δὲν κέκτηται ὑπὲρ αὐτῆς τὴν πλειοψηφίαν τῆς βουλῆς· τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν εἰσέτι, καθ' ἣν δι' ὑπουργείου προερχομένου ἐκ τῆς μειοψηφίας ἤθελε τὸ στέμμα προβῇ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς· συνεπῶς, διάλυσις τῆς βουλῆς μόνον ὑπὸ κυβερνήσεως προερχομένης ἐκ τοῦ πλειοψηφοῦντος ἐν τῇ βουλῇ κόμματος ἐπετρέπετο νὰ ἐνεργηθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ κυβερνήσεως ἐκ τῆς μειοψηφίας, οὐδ' εἰσέτι παρ' «ἀχρόου» ὑπουργείου, δηλαδὴ «ὑπηρεσιακῆς» κυβερνήσεως.

Τὸ νῦν ἰσχῦον Σύνταγμα, κατ' ἀπομίμησιν ἄλλων μεταπολεμικῶν Συνταγμάτων, ἐζήτησεν ἐν ἄρθρῳ 89 νὰ ρυθμίσῃ διὰ ρητῶν κανόνων τὰ τῆς λειτουργίας τοῦ συστήματος τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως. Ἐν πρώτοις ἐθέσπισε ρητῶς, ὅτι ἡ «κυβέρνησις πρέπει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς». Οὕτω πως καθιερώθη παρ' ἡμῖν ρητῶς ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν ἀπέναντι μόνον τῆς βουλῆς· συνεπῶς, κατ' ἀρχήν, ἡ κυβέρνησις δὲν ἀπαιτεῖται ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς γερουσίας. Ἡ τοιαύτη εὐθύνη ἀποκαλύπτεται ἀφ' ἑνὸς α') ἐκ τοῦ ἄρθρου 54, ἐδ. β', κατὰ τὸ ὁποῖον «ἡ βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλῃ τὰς ἀπευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰς εἰς τοὺς ὑπουργούς, οἵτινες εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δίδουν διασαφήσεις, ὁσάκις ζητηθοῦν»· καὶ ἀφ' ἑτέρου β') ἐκ τοῦ ἄρθρου 55 § β', κατὰ τὸ ὁποῖον «ἡ βουλὴ δικαιοῦται, ἐπὶ τῇ αἰτήσει δὲ τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς ὑποχρεοῦται νὰ διορίζῃ ἐξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπάς, συντεθειμένας κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων», ἐξαιρέσει τῶν ζητημάτων ἐκείνων τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἢ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, ὁπότε ἀπαιτεῖται προηγουμένως ἀπόφασις τῆς βουλῆς· τέλος γ') ἐκ τοῦ ἄρθρου 90, καθ' ὃ οἱ ὑπουργοὶ ἔχουσιν εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν, πλὴν τῶν ἐξεταστικῶν, καὶ ἀκούονται ὁσάκις ζητήσουν τὸν λόγον, ψηφοφοροῦν δὲ μόνον ἂν εἶναι μέλη αὐτῶν. Ἡ βουλή, ἡ γερουσία καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ αὐτῶν δύνανται ν' ἀπαιτήσουν τὴν παρουσίαν τῶν ὑπουργῶν. Ἡ κύρωσις τῶν ὡς ἄνω ἀρχῶν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος τίθεται διὰ τοῦ ἄρθρου 89, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει ὡς νομικὴν ὑποχρέωσιν εἰς τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τὴν κυβέρνησιν καθόλου ν' ἀπολαύουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς. Ἡ κυβέρνησις δύναται ὁποτεδήποτε νὰ ζητῇ παρὰ τῆς βουλῆς ψῆφον ἐμπιστοσύνης, ὀφείλει ὅμως νὰ ζητήσῃ ταύτην εὐθὺς ἅμα τῷ καταρτισμῷ αὐτῆς. Ἵνα μὴ δὲ ἡ νομικὴ αὕτη ὑποχρέωσις τῆς κυβερνήσεως ἀποβῇ γράμμα κενὸν διὰ τῆς ἀναβολῆς ἢ διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς, ὡρίσθη ἐν μὲν τῇ § 1 ἐδάφιον γ' τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ὅτι, ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως ἔχουν διακοπῇ αἱ ἐργασίαι τῆς βουλῆς, δέον νὰ κληθῇ αὕτη ἐντὸς 15 ἡμερῶν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γνώμην της περὶ τῆς κυβερνήσεως, ἐν δὲ τῷ ἄρθρῳ 80 § 2 ὡρίσθη ὅτι εἰς περίπτωσιν κυβερνητικῆς μεταβολῆς δὲν δύναται δι' ἀναστολῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου ν' ἀναβληθῇ πέραν τῶν 15 ἡμερῶν ἡ εἰς τὴν βουλὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 87 ἐμφάνισις τῆς νέας κυβερνήσεως, ἐὰν δ' ἔχῃ προηγηθῇ μακροτέρα ἀναστολή, αὕτη συντομεύεται ἀναλόγως. Ἡ βουλὴ κατ' ἀρχὴν δύναται πάντοτε ν' ἀποσύρῃ τὴν πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἤ τινα ὑπουργὸν ἐμπιστοσύνην της «δι' ἀποφάσεώς της». Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ Σύνταγμα ἀπαιτεῖ ἀπόφασιν τῆς βουλῆς, δὲν δύναται νὰ νομισθῇ ὅτι ἐνδεχομένη ἀπόρριψις νομοσχεδίου τινός, ἐφ' οὗ ἰδιαιτέραν σημασίαν δίδει λ. χ. ἡ κυβέρνησις, δέον νὰ θεωρῆται ὡς ἄρσις τῆς πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἤ τινα ὑπουργὸν ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς. Ἡ κυβέρνησις ἢ ὁ ὑπουργὸς δύναται βεβαίως νὰ παραιτηθῇ, ἐὰν θεωρῇ ἑαυτὸν θιγέντα, δὲν ἔχει ὅμως πρὸς τοῦτο καὶ καθῆκον. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ συχνῆς παρὰ τῆς βουλῆς θέσεως ζητήματος ἐμπιστοσύνης («προτάσεως περὶ δυσπιστίας») ὡρίσθη, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκ νέου θέσις τοιούτου ζητήματος πρὸ τῆς παρελεύσεως διμήνου ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπερρίφθη παρὰ τῆς βουλῆς τοιαύτη πρότασις, ἐκτὸς ἐὰν ἡ σχετικὴ περὶ δυσπιστίας πρότασις εἶναι ὑπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἡμίσεος τῶν βουλευτῶν. Ὁπωσδήποτε, πᾶσα πρότασις περὶ δυσπιστίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη παρὰ εἴκοσι τοὐλάχιστον βουλευτῶν, ἐν αὐτῇ δὲ ν' ἀναφέρωνται σαφῶς οἱ λόγοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων ζητεῖται ἡ ἀποδοκιμασία τῆς κυβερνήσεως, δηλαδὴ «τὰ θέματα, περὶ τὰ ὁποῖα θέλει στραφῆ ἡ περὶ τῆς προτάσεως συζήτησις». Ὑποβληθείσης τοιαύτης προτάσεως, δέον ἡ σχετικὴ συζήτησις ν' ἀρχίσῃ δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ὑποβολὴν αὐτῆς καὶ δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ πλέον τῶν 5 ἡμερῶν, πάντως ὅμως πρέπει προηγουμένως ἡ σχετικὴ πρότασις νὰ γίνῃ κατ' ἀρχὴν δεκτὴ διὰ τῶν $^2/_5$ τοὐλάχιστον τῶν βουλευτῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς σχετικῆς συζητήσεως ἐνεργεῖται ἐπὶ τῆς ἐπιβληθείσης προτάσεως ψηφοφορία, ἥτις ὅμως τῇ αἰτήσει 20 βουλευτῶν δύναται ν' ἀναβληθῇ ἐπὶ 48 ὥρας. Ἡ τελευταία § τοῦ ἄρθρου 89 τοῦ Συντάγματος ἐπιτρέπει, κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ προτάσεως δυσπιστίας, νὰ συμμετέχωσιν αὐτῆς καὶ οἱ ὄντες ὑπουργοί, ἐφόσον εἶναι βουλευταί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Redsbob:* Die parlamentarische Regierung in ihrer wahren und in ihren unechten Form (1918).—*Hasbach*, Die parlamentarische Kabinettsregierung (1919).—*Hübner*, Die parlamentariscle Regierungsweise Englands in Vergangenheit und Gegenwart (1918). — *W. Michael*, Die Entwicklung des Parlamentarismus in England ἐν τῷ Handbuch der Politik (τ. I 1920 σ. 314 ἑπ., ἐπίσης αὐτόθι σ. 329 ἑπ.).—*L. Bergsträsser*, Geschichte des Parlamentarismus in Deutschland (ἐπίσης αὐτόθι σ. 322 ἑπ.).—*Ad. Wahl*, «Die Entwicklung des Parlamentarismus in Frankreich. — *Gmelin*, Zur Frage der Einführung der parlamentarichen Regierung in Reiche ἐν τῷ Zeitschrift für Politik (τ. XI (1918) σ. 298 ἑπ.).— *W. Schelder*, Das parlamentarische System ἐν τῷ Archiv des öffentlichen Rechts (τ. 41 (1921) σ. 254 ἑπ.).—*G. Schmitt*, Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus (1923). *Koellrenter*, Das parlamentarische System in den deutchen Landesverassungen (1921). — *Ν. Ν. Σαριπόλου*, Τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ νεωτάτῃ αὐτοῦ ἐξελίξει (1921).—*Η. Γ. Κυριακοπούλου*, Ὁ κοινοβουλευτισμὸς ἐν Ἑλλάδι ὡς πολιτικὸς καὶ νομικὸς κανὼν (τ. 1 1929).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

κοινοβούλιον (τό)· συνέδριον κοινῇ βουλευομένων ἀνδρῶν, τὸ σύνολον τῶν βουλευτῶν ὡς πολιτειακὸς παράγων, ἡ βουλή· ‖ ὁ τόπος, τὸ κατάστημα, ὅπου συνέρχονται οἱ βουλευταί, ἄλλως *βουλή*.

—[*Ἐγκυκλ.*] Διὰ τοῦ ὅρου *κοινοβούλιον* ἐννοεῖται συλλήβδην τὸ ἐκ δύο βουλῶν συνιστάμενον ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα τοῦ λαοῦ, ἢ ἄλλως ἡ «λαϊκὴ ἀντιπροσωπεία». Τὸ σύστημα τῆς ἐκ δύο βουλῶν συστάσεως τοῦ κοινοβουλίου προῆλθεν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτεύματος τῆς *Ἀγγλίας* (βλ. λ.), ἐκεῖθεν δὲ εἰσήχθη εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Παρὰ δὲ τὰ προταθέντα κατὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ κοινοβουλίου εἰς δύο βουλάς, ἁπανταχοῦ σχεδόν, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, εἰσήχθη τὸ σύστημα τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων. Καὶ εἰς μὲν τὰς μοναρχικὰς πολιτείας, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ ἄνω βουλὴ ἀπετέλεσε τὸ σῶμα τῆς ἀντιπροσωπεύσεως τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως, εἰς δὲ τὰς ὁμοσπονδιακὰς πολιτείας (Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, Ἑλβετίαν, Γερμανίαν) ἡ ὕπαρξις καὶ δευτέρου νομοθετικοῦ σώματος ἐκρίθη ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν κατ' ἰδίαν κρατῶν τῶν συναποτελούντων τὴν ὁμοσπονδίαν. Ἀλλ' εἰς τὰς ὁμοσπονδιακὰς πολιτείας (ὅπως καὶ σήμερον ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω τριῶν πολιτειῶν καὶ ἐν Αὐστρίᾳ) τὸ «ὁμοσπονδιακὸν συμβούλιον», λόγῳ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ, δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν δευτέρα βουλή, ὡς παραδέχονται οἱ ἐπιφανέστεροι σύγχρονοι δημοσιολόγοι. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἤδη τὸ σύστημα τῶν δύο βουλῶν εἶχεν εἰσαχθῆ ἐν Ἰταλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Ρωσίᾳ, Βελγίῳ, Ὁλλανδίᾳ, Ρουμανίᾳ, Σουηδίᾳ, Δανίᾳ, Τουρκίᾳ, Ἰαπωνίᾳ, ὡς καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα κράτη τῆς τέως Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, λ. χ. τῇ Πρωσσίᾳ, Βαυαρίᾳ, Σαξωνίᾳ, Βυρτεμβέργῃ, Βάδῃ κλπ., ἠγνοεῖτο δὲ ἐν Βουλγαρίᾳ, Σερβίᾳ (πρὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1901 καὶ μετὰ τὸ Σύνταγμα τῆς 5 Ἰουνίου 1903) καὶ Λουξεμβούργῳ. Παρ' ἡμῖν, ἐνῷ κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 τὸ κοινοβούλιον ἀπετελεῖτο ἐκ δύο βουλῶν, ἀντιθέτως βάσει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 καθιερώθη τὸ σύστημα τοῦ μονήρους νομοθετικοῦ σώματος.

Καθόσον ἀφορᾷ τὸ σύστημα τῶν δύο βουλῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ κοινοβουλευτικῇ δημοκρατίᾳ ὁ Prevost-Paradol εἰς τὸ ἔργον του «La France nouvelle» εἶχεν ἤδη ὑποστηρίξει ὅτι ἡ ὕπαρξις δευτέρας βουλῆς θ' ἀπετέλει τὸ ἀπαραίτητον μέσον, δι' οὗ θὰ περιωρίζετο ἡ κάτω βουλή, ἥτις κατὰ τὸ σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως θ' ἀπέβαινε παντοδύναμος. Ἡ διαίρεσις τοῦ κοινοβουλίου εἰς δύο βουλὰς θὰ ἐπέφερε μοιραίως τὴν ἐξασθένησιν τῆς κάτω βουλῆς. Εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην ὀφείλεται κυρίως ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ θεσμοῦ τῶν δύο βουλῶν εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸ πρότυπον τῆς ὁποίας ἠκολούθησαν ἡ Πορτογαλία καὶ αἱ ἐξῆς μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀνιδρυθεῖσαι δημοκρατίαι: ἡ Ἑλλάς ἡ Πολωνία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Ἰρλανδία. Ὁ θεσμὸς τῶν δύο βουλῶν δὲν ἀπαντᾷ ἐν Λιθουανίᾳ, Λεττονίᾳ, Ἐσθονίᾳ καὶ Φινλανδίᾳ. Ἐπίσης δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰς κατ' ἰδίαν πολιτείας τῆς Γερμανίας, ἐξαιρέσει τῆς Πρωσσίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ «Συμβούλιον τοῦ κράτους» (Staatsrat) δὲν ἀποτελεῖ, κυρίως εἰπεῖν, δευτέραν βουλήν, ἀλλ' «ἀντιπροσωπείαν τῶν ἐπαρχιῶν». Ἡ ὕπαρξις ὅμως κοινοβουλίου συνισταμένου ἐκ δύο βουλῶν προκαλεῖ πλεῖστα ὅσα ζητήματα, τοῦτο μὲν καθόσον ἀφορᾷ τὴν σύνθεσιν ἑκάστης αὐτῶν, τοῦτο δὲ καθόσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς συνεργασίας αὐτῶν μεταξύ των ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, διὰ τὴν ὁποίαν κυρίως προορίζονται. Καὶ προκειμένου περὶ τοῦ πρώτου ζητήματος, ἐν μὲν τῇ μοναρχίᾳ ἡ σύνθεσις τῆς ἄνω βουλῆς διευκολύνεται διὰ τῆς ὑπάρξεως διαφόρων «τάξεων» καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀντιπροσωπείας αὐτῶν, ἢ διὰ τοῦ παρὰ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος διορισμοῦ τῶν γερουσιαστῶν. Ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ὅμως τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀδύνατον· ἡ δευτέρα βουλή, συνεπῶς, ἢ α') θὰ ἐκλέγεται παρὰ τοῦ λαοῦ ὡς καὶ ἡ πρώτη, ἢ β') ἐμμέσως διὰ τῶν νομαρχιακῶν καὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων κλπ., ὅπως ἐν Γαλλίᾳ, ἤ, ὡς θεωρητικῶς ὑποστηρίζεται, γ') ἐκ τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων καὶ θ' ἀποτελῇ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ λαοῦ, ὅστις πολιτικῶς ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ πρώτῃ βουλῇ, ἢ δ') κατὰ μικτόν τι σύστημα. Κατὰ τὸ β' σύστημα, ἐνῷ ἐζητήθη ὁ καταρτισμός, λ. χ. παρ' ἡμῖν, ἐνὸς μέρους μόνον τῆς γερουσίας βάσει τοῦ παρὰ τῆς 30μελοῦς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἐπιτροπῆς καταρτισθέντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον καθιέρου κυρίως εἰπεῖν μικτὸν σύστημα, ὅπως καὶ τὸ νῦν ἰσχῦον (ἄρθρ. 59). Κατὰ τὸ α' σύστημα καταρτίζεται ἡ γερουσία (κατὰ τὰ $^4/_5$ περίπου παρ' ἡμῖν) ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ Πολωνίᾳ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ σύ-

Digitized by Google

στημα τοῦτο προβάλλονται αὖθις νέαι δυσχέρειαι προκειμένου περὶ τῆς ἐκλογικῆς βάσεως, ἂν δέον αὕτη νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς βουλῆς, ὡς καὶ προκειμένου περὶ τῆς δυνατῆς διακρίσεως γενικώτερον ἑκατέρου τῶν δύο τούτων νομοθετικῶν σωμάτων. Προκειμένου περὶ τῆς ἐκλογικῆς βάσεως δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι συνήθως διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς γερουσίας ὁρίζεται μεγαλυτέρα ἐκλογικὴ περιφέρεια (λ. χ. ὁ νομὸς παρ' ἡμῖν) ἐκείνης, ἥτις ὁρίζεται διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς βουλῆς (ἐπαρχία, περιφέρεια πρωτοδικείου). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναλογία ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ ἑκάστου γερουσιαστοῦ καὶ τῶν κατοίκων τῆς ἐκλογικῆς περιφερείας εἶναι πολὺ μικροτέρα ἐκείνης μεταξὺ βουλευτοῦ καὶ τῶν κατοίκων τῆς διδομένης περιφερείας. Προκειμένου περὶ τῆς διακρίσεως γενικώτερον τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων, συνήθως λαμβάνεται ὑπ' ὄψει α) ἡ διὰ μακρότερον χρόνον ἐκλογὴ τῶν γερουσιαστῶν ἢ ὅσον τῶν βουλευτῶν, ἀνανεουμένου κατὰ κανόνα ἀνὰ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα τοῦ ἑνὸς τρίτου αὐτῶν (ὡς λ. χ. παρ' ἡμῖν ἀνὰ τριετίαν)· β) ἐπηυξημένον ὅριον ἡλικίας διὰ νὰ ἐκλεγῇ τις γερουσιαστὴς ἢ ὅσον ἀπαιτεῖται ἵνα ἐκλεγῇ τις βουλευτὴς (παρ' ἡμῖν 40 ἐτῶν ἔναντι 25)· γ) ὡρισμένη περιουσία τοῦ ἐκλεξίμου, ὡς λ. χ. ἐν Ἀϊτῇ, ἐν Κολομβίᾳ κλπ. καὶ δ· μεγαλυτέρα ἐκλογικὴ ἡλικία, ἵνα γίνῃ τις ἐκλογεὺς κατὰ τὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογὰς ἢ ὅση ἀπαιτεῖται διὰ τὰς βουλευτικάς.

Καθόσον ἀφορᾷ τὸ δεύτερον ζήτημα, τὸν τρόπον τουτέστι τῆς συνεργασίας τῶν δύο βουλῶν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, παρατηρητέον ἐν πρώτοις ὅτι ἐκ τῆς τοιαύτης ἀκριβῶς συνεργασίας συνήθης τυγχάνει ἡ μεταξὺ τῶν δύο σωμάτων σύγκρουσις. Καὶ ἐν μὲν τῇ μοναρχίᾳ εἴτε ὁ μονάρχης αἴρει τὴν σύγκρουσιν, εἴτε ἀναγνωρίζεται ὑπερέχουσα θέσις εἰς τὴν βουλὴν καὶ ἡ ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους ἐπικράτησις τῶν ἀπόψεων αὐτῆς, λόγῳ τῆς ἐκ τοῦ λαοῦ ἀμέσου προελεύσεως αὐτῆς καὶ τῆς λόγῳ τῆς ἀριστοκρατικῆς συνθέσεώς της μειονεκτικῆς θέσεως τῆς γερουσίας. Ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ὅμως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ προέλευσις τῶν δύο βουλῶν εἶναι κοινή, δυσχερέστερον προβάλλεται τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἄρσεως τῶν διαφωνιῶν καὶ συγκρούσεων μεταξὺ αὐτῶν. Ἐκτὸς τῆς δυνατότητος, ἥτις παρέχεται, ὅπως (ἐννοεῖται ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν καθιερώθη ἡ καλουμένη «νομοθετικὴ ἰσοτιμία» τῶν δύο βουλῶν, ὁπότε νομοσχέδιον ἀπορρίπτεται διαφωνούσης τῆς μιᾶς τῶν δύο βουλῶν) διὰ τοῦ συντάγματος ὁρισθῇ ὅτι, προκειμένης διαφωνίας μεταξὺ τῶν δύο βουλῶν ἐπί τινος νομοσχεδίου, τοῦτο καθίσταται νόμος καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τῆς γερουσίας, ἐὰν ἐπιψηφισθῇ ἐκ δευτέρου παρὰ τῆς βουλῆς δι' ἐπηυξημένης πλειοψηφίας (ὡς ὁρίζει λ. χ. τὸ ἄρθρ. 30 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος), κατὰ δύο τρόπους εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξομαλυνθῇ ἡ μεταξὺ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ὑφισταμένη διαφωνία: εἴτε α') διὰ τῆς συγκλήσεως αὐτῶν εἰς κοινὴν συνέλευσιν καὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ λήψεως ἀποφάσεως (ὡς ἐπὶ παραδείγματι ὁρίζει τὸ ἄρθρ. 30 § 4 ἐδ. γ' τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος) εἴτε β') διὰ τῆς συστάσεως μικτῶν ἐπιτροπῶν, συγκειμένων ἐκ βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, τῇ προτάσει τοῦ ἑτέρου τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων. Ἡ τελευταία αὕτη δυνατότης προβλέπεται ἀπὸ τὸ ἄρθρ. 35 § 1 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hatschek*, Allgemeines Staatsrecht (τ. I καὶ τ. II σ. 73 ἑπ. καὶ σ. 50 ἑπ.). — *A. Mendelssohn-Bartholdy*, Ein—oder Zweikammersystem? ἐν τῷ Handbuch der Politik (τ. I (1920) σ. 352 ἑπ.). — *Η. Γ. Κυριακοπούλου*, Περὶ τῶν μικτῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν (1929).

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

κοινογαμέται (οἱ) /*Βιολογ.*/. Πολυπύρηνα πρωτοπλασματικὰ σωμάτια, χρησιμεύοντα ὡς γενετήσια κύτταρα εἰς πολλοὺς μύκητας, ὡς λ. χ. εἰς πολλοὺς περονοσπορίδας (Aldugo Bliti) κλπ. Οὗτοι θεωροῦνται ὡς ἄθροισμα μονοπυρήνων γαμετῶν.

Θ. ΒΛ.

κοινογαμία (ἡ)· ἡ ἄνευ συζυγικοῦ δεσμοῦ κοινὴ ἀνδρῶν μετὰ γυναικῶν μεῖξις, ἐλεύθερος γάμος.

κοινοκτημοσύνη (ἡ)· ἡ κοινὴ κτῆσις καὶ χρῆσις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν· || σύστημα ἀντίθετον τοῦ ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἐρειδομένου· κατ' αὐτὸ ὅλα τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθά, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς κλπ., ἀνήκουν εἰς χεῖρας τῆς ὁλότητος, ἡ ὁποία, μὴ διακρινομένη εἰς τάξεις, ἐργάζεται καὶ ἀπολαμβάνει τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας της ὠργανωμένη καταλλήλως (βλ. καὶ λ. *κολλεκτιβισμὸς* καὶ *κομμουνισμός*).

—/*Ἀστ. Δικ.*/. *Κοινοκτημοσύνη* καλεῖται ὁ θεσμὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ περιουσίαι τῶν συζύγων καθίστανται κοιναί, εἴτε γενικῶς εἴτε μερικῶς. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἰσχύει ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἄλλαις χώραις ὑπὸ διαφόρους παραλλαγάς. Παρ' ἡμῖν, ἰσχύοντος τοῦ θεσμοῦ τῆς προικός, αἱ περιουσίαι τῶν συζύγων εἶναι χωρισμέναι.

Ε. Ι. Μ.

κοινοκτήμων, —*ονος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων ἔχων τὰ κτήματα· || ὁ ὀπαδὸς τῆς κοινοκτημοσύνης.

κοινοκύτταρον (τό). Ὅρος χρησιμοποιούμενος πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὀρθοτέρου *πολυπύρηνον κύτταρον* ἢ καὶ τοῦ παλαιοτέρου τοιούτου *συγκύτιον* (βλ. *κύτταρον*).

κοινολεκτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ λόγου, ὁ κοινολεκτούμενος. —Ἐπίρρ. ***κοινολεκτικῶς***.

κοινόλεκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κοινῶς λεγόμενος, ὁ εὔχρηστος ἐν τῷ κοινῷ λόγῳ: «λέξις—, χρῆσις—, σύνταξις κοινόλεκτος».

κοινολεκτῶ (—*έω*)· ὁμιλῶ τὴν κοινὴν γλῶσσαν, τὸ κοινὸν λόγον· || παθ. *κοινολεκτοῦμαι*· λέγομαι, εἶμαι εὔχρηστος ἐν τῷ κοινῷ λόγῳ.

κοινολόγημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοινολογεῖν, τὸ κοινολογηθέν.

κοινολόγησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κοινολογεῖν, τὸ νὰ λέγεταί τι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ἡ εἰς τὸ κοινὸν διάδοσις, δημοσίευσις: «ἡ κοινολόγησις τῶν καταχρήσεων, —τῶν σκανδάλων».

κοινολογία (ἡ)· *κοινολόγησις* (βλ. λ.).

κοινολογῶ (—*έω*), ἀόρ. *ἐκοινολόγησα—ἐκοινολογήθην*, παθ. μετχ. *κοινολογημένος*· λέγω τι εἰς τὸ κοινόν, διαδίδω, δημοσιεύω, κοινοποιῶ: «ἐκοινολόγησε ὅ,τι τοῦ ἐνεπιστεύθην», «ἐκοινολογήθησαν οἱ ἀρραβῶνες τοῦ δεῖνος», «κοινολογεῖται ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ἐγγύς».

κοινόμυια (ἡ) (Coenomyia) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν στρατιομυιιδῶν. Αἱ κυνόμυιαι ἔχουσιν ἀρκετὸν μέγεθος, κεφαλὴν μικράν, σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος, κεραίας πολυτριχωτὰς καὶ βραχείας, θώρακα εὔρωστον καὶ διωγκωμένον, κοιλίαν ᾠοειδῆ, διωγκωμένην. εἰς αἰχμηρόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἄκρον ἀπολήγουσαν, καὶ πτέρυγας μετρίου μεγέθους, διαφανεῖς καὶ πολυνευρώδεις. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κοινόμυια ἡ σκωριόχρους* (Coenomya ferruginea), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης.

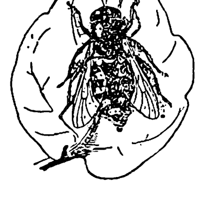

Κοινόμυια ἡ σκωριόχρους.

Δ. Ν. Π.

κοινὸν (τό)· (ἀρχ.) πᾶσα ἕνωσις ἀτόμων ἢ ὁμάδων πρὸς ἐπιδίωξιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, ἄλλως *σύνοδος, θίασος*· || θρησκευτικὸς σύλλογος: «κοινὸν τῶν ὀργεώνων», «κοινὸν τῶν θιασωτῶν»· || προσωρινὴ ἕνωσις πρὸς συλλογὴν ἐράνων δι' οἱονδήποτε σκοπόν: «κοινὸν ἐρανιστῶν»· || ἐπαγγελματικὴ ἕνωσις, ἕνωσις ἐμπόρων, βιοτεχνῶν κλπ.· || ἡ ἕνωσις τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν τῶν ἐξ Ἰσθμοῦ καὶ Νεμέας: «κοινὸν τῶν διονυσιαστῶν»· || κοινοτικὴ ἕνωσις, *δῆμος*· || ὁμοσπονδιακὴ ἕνωσις δύο ἢ πλειόνων πολιτειῶν: «κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν».

—/*Ἐγκυκλ.—Ἀρχ.*/ Ὁ ὅρος *κοινὸν* ἐσήμαινεν εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον τῶν Ἑλλήνων τὸ ὁμοσπονδιακὸν κρατικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῖς ἐξηλληνισμέναις χώραις ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἀντίστοιχοι ὅροι τῆς Λατινικῆς, ἀπαντῶντες εἰς συγγραφεῖς καὶ ἐπιγραφάς, εἶναι: commune (ὁ μᾶλλον ἰσοδύναμος τῷ ἑλληνικῷ), καὶ εἶτα οἱ: conventus, concilium καὶ foedus. Τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα εἰς πολὺ παρῳχημένους χρόνους προητοίμασαν τὴν συγκρότησιν τῶν πολιτικῶν κοινῶν, ὀφείλονται εἰς ποικίλα αἴτια. Κατὰ πρῶτον πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ τάσις, ἡ ὁποία ὤθει τοὺς λαοὺς τῆς αὐτῆς φυλῆς ὅπως συνέρχωνται περὶ τὸ αὐτὸ κοινὸν ἱερὸν καὶ τελῶσι τὰ τῆς λατρείας εἰς κοινὰς ἑορτὰς ὑπενθυμιζούσας τὴν κοινὴν καταγωγήν των. Βραδύτερον αἱ οἰκονομικαί, κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀνάγκαι διεδραμάτισαν πρωτεύοντα ῥόλον εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν κοινῶν. Ἡ κοινὴ λατρεία δὲν ἦτο πλέον λόγος ὑπάρξεως τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ σύμβολον τῆς πολιτικῆς ἑνώσεως. Ὡς πολιτικὸς ὀργανισμὸς τὸ κοινὸν ἀντιπροσωπεύει τὴν τελευταίαν μορφὴν μακρᾶς πολιτικῆς ἐξελίξεως, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν συγκεντρωτικῶν κρατῶν, διὰ σειρᾶς μερικωτέρων ἑνώσεων διαρκῶς εὐρυνομένων: ἑνώσεις κωμῶν εἰς *δήμους*, δήμων εἰς *συστήματα δήμων*, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ συμμετέχοντες δῆμοι παραιτοῦνται τοῦ ἰδίου των δικαίου, διὰ νὰ ὑποταχθοῦν ὑπὸ κοινὸν δίκαιον καὶ κοινὰς ἀρχὰς κλπ. Ὁ *συνοικισμός*, ἀφ' ἑτέρου, εἶναι ἡ συγκέντρωσις εἰς ἑνιαῖον συγκρότημα πολλῶν διεσκορπισμένων συγκροτημάτων ἢ συνένωσις εἰς ἑνιαῖον ἔδαφος πλειόνων ἀνεξαρτήτων ἄλλοτε ἐδαφῶν. Ὁ συνοικισμὸς δηλαδὴ εἶναι συγκέντρωσις, ἄλλοτε ὑλική, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὠχυρωμένου περιβόλου, ὅπως ἦσαν οἱ συνοικισμοὶ τῆς Τεγέας, τῆς Μαντινείας καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως, ἄλλοτε δὲ διοικητικὴ καὶ θρησκευτική, πέριξ μιᾶς πρωτευούσης, ὅπου ἑδρεύουν τὰ ἱερὰ καὶ αἱ κοιναὶ ἀρχαί, ὅπως εἶναι ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἀττικῆς ὁ ἀποδιδόμενος εἰς τὸν Θησέα καὶ ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἀργολίδος. Τὰ οὕτω σχηματιζόμενα κράτη εἶναι κράτη συγκεντρωτικά· μία μόνον *πολιτεία* ὑπάρχει (Ἀθηναίων πολιτεία, Ἀργείων πολιτεία κλπ.), ἡ δὲ δημοτικὴ διάκρισις ἀποτελεῖ μόνον ἐσωτερικὴν διάκρισιν διοικητικήν. Ὁ συνοικισμὸς εἶναι εἶδος στενῆς συμπολιτείας καὶ προητοίμασε τὰς συμπολιτείας. Πλὴν τῶν συμπολιτειῶν καὶ τῶν ἀμφικτιονιῶν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἄλλη κατηγορία συγκροτημάτων, τὰ καλούμενα *ἔθνη*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου οἱ Ἕλληνες ἐδήλουν ὄχι συγκεκροτημένα κράτη, ἀλλ' ὁμάδας λαῶν, ὀρεινῶν συνήθως, κατοικούσας ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων, ὅπως τοὺς Θεσσαλούς, τοὺς Μάγνητας, τοὺς Περραιβούς, τοὺς Αἰνιᾶνας, τοὺς Δόλοπας, τοὺς Ἀθαμάνας κλπ., οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν κοινά, τῶν ὁποίων εἶναι ἄγνωστος ὁ ἐν ἀρχῇ πολιτικὸς χαρακτήρ. Ἐπρόκειτο μᾶλλον περὶ θρησκευτικῆς ἑνώσεως, περὶ ἓν κέντρον λατρείας, ἑνώσεως, ἡ ὁποία ἐγέννα ποιάν τινα ἀλληλοβοήθειαν, ἀντικαθιστῶσαν τὸν πατριωτισμόν, καὶ ἦτο ἀποτέλεσμα συναισθηματικῶν καὶ συμφεροντολογικῶν λόγων. Πολλὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν τούτων ἐμφανίζονται πολὺ ἐνωρὶς ὡς νομικὰ πρόσωπα, διότι ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὴν δελφικὴν ἀμφικτιονίαν. Τοιουτοτρόπως τὸ κοινὸν ἀπέβη πολιτικὴ μορφὴ τοῦ ἔθνους. Ἐπίσης εἷς ἐκ τῶν τρόπων συνενώσεως πλειόνων πόλεων ἢ ἐθνοτήτων εἰς περιπτώσεις κοινῆς δράσεως διὰ τὴν ὑποστήριξιν ἑνιαίων συμφερόντων ἦτο καὶ ἡ *συμμαχία*, ἡ ὁποῖα συνήπτετο διὰ σειρᾶς διπλωματικῶν συμφώνων.

Τὸ κοινὸν ἦτο συνδυασμὸς ἀμφικτιονίας, συμπολιτείας καὶ συμμαχίας καὶ εἶχεν ὡς βασικὸν σκοπὸν τὴν διατήρησιν τῆς *αὐτοπολιτείας* ἑκάστης πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ταυτόχρονον ἐπιβολὴν εἰς γενικώτερα ζητήματα *κοινοπολιτείας*. Ἑκάστη πόλις προσχωροῦσα εἰς τὸ κοινὸν ἐξεχώρει τὸ δίκαιον τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς ὑποστάσεως ὡς πολιτείας εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν. Τὸ κοινὸν ἤσκει τὴν κυριαρχικὴν ἐξουσίαν του διὰ τῶν *ὁμοσπονδιακῶν συνελεύσεων*, τῶν *ἐκκλησιῶν*, εἰς τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ λάβουν μέρος ὅλοι οἱ πολῖται, καὶ τῶν *βουλῶν* ἢ *συνεδρίων*, εἰς ἃ μετεῖχον ἀντιπρόσωποι ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν πόλεων. Αἱ συνελεύσεις αὗται ἐξέλεγον τὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχὰς τοῦ κοινοῦ, αἱ ὁποῖαι ὤφειλον νὰ ἐκτελοῦν τὰς ἀποφάσεις των, νὰ ἐπιβλέπουν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ὁλότητος, νὰ διευθύνουν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ κοινοῦ, νὰ στρατολογοῦν καὶ διοικοῦν τὰς ὁμοσπονδιακὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, νὰ εἰσπράττουν τὰ εἰσοδήματα καὶ νὰ διαχειρίζωνται τὸ κοινὸν ταμεῖον. Αἱ πόλεις, ἐξ ἄλλου, ἐσωτερικῶς ἦσαν αὐτόνομοι, ἔκοπτον ἴδια νομίσματα, εἶχον ἰδίαν νομοθεσίαν, δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ συνομολογήσωσι χωριστὴν συνθήκην μετ' ἄλλης πολιτείας ἢ νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἐκστρατείαν. Εἰδικὴ συμφωνία, ἡ *ὁμολογία*, ἐρρύθμιζε τὰς σχέσεις μιᾶς πόλεως μετὰ τοῦ κοινοῦ, ὅταν αὕτη προσεχώρει εἰς αὐτό. Αἱ συνελεύσεις τῆς ὁμοσπονδίας, ἂν δὲν ὑπῆρχε κοινὸς ἱερὸς τόπος ἢ κοινὸν ἱερόν, ἐγίνοντο ἐκ περιτροπῆς εἰς διαφόρους πόλεις τῆς ὁμοσπονδίας.

Τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύστημα διεδόθη εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας κυρίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Διαδόχων, ὁπότε ἀπέβη ὁ κανονικὸς τύπος τοῦ ἑλληνιστικοῦ κράτους, ἀντικαταστῆσαν τὰς παλαιὰς πολιτείας. Εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινῶν δύνανται νὰ διακριθῶσι τρεῖς περίοδοι: α') ἡ περίοδος τῶν αὐτονόμων κοινῶν, ἡ ὁποία διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος μέχρι τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως, β') ἡ περίοδος τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας κατὰ τὸν Β' καὶ Α' αἰῶνα τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς βασιλείας, κατὰ τὸ 27 π. Χ., καὶ γ') ἡ περίοδος τῶν κοινῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ Α' μέχρι τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Ὁ ῥόλος τῶν κοινῶν εἰς ἑκάστην τῶν τριῶν τούτων περιόδων εἶναι διάφορος: εἰς τὴν πρώτην περίοδον τὰ κοινὰ εἶναι καθαρῶς ὁμοσπονδιακὰ κράτη, ἐφωδιασμένα μὲ τελείαν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν· εἰς τὴν δευτέραν περίοδον εἶναι ἁπλοῖ θρησκευτικοὶ σύνδεσμοι, καὶ εἰς τὴν τρίτην εἶναι ἐπαρχιακαὶ συνελεύσεις ἐπιφορτισμέναι μὲ τὴν λατρείαν τῶν αὐτοκρατόρων.

Α. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον ἀνήκουσι δύο ὁμάδες κοινῶν: τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ προελθόντα, καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία μετὰ τῶν ὁμοσπονδιῶν, αἱ ὁποῖαι συνεκροτήθησαν κατὰ τὸ πρότυπόν της.

1. Κοινὸν τῶν Βοιωτῶν. Ἡ ἕνωσις τῶν βοιωτικῶν πόλεων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος ὑπὸ σχετικῶν νομισμάτων. Τὰ θρησκευτικὰ κέντρα τοῦ κοινοῦ ἦσαν τὸ ἐν Ὀγχηστῷ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἐν Χαιρωνείᾳ, ὅπου ἤγετο ἡ ἑορτὴ τῶν Παμβοιωτίων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος ἡ παρουσία τῶν βοιωταρχῶν, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (IX, 15), ἀποδεικνύει ὅτι ἡ βοιωτικὴ ἕνωσις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαιότερον πρότυπον τοῦ πο-

Digitized by Google

λιτικοῦ τούτου συστήματος, εἶχε λάβει τὴν μορφὴν ὁμοσπονδιακῆς συμπολιτείας. Τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν φαίνεται ὅτι δὲν διελύθη μετὰ τὴν κατὰ τὸ 335 καταστροφὴν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐναντίον τοῦ Περσέως πολέμου (171), ἀνασυγκροτηθὲν κατόπιν καὶ φυτοζωῆσαν καὶ μέχρι τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος.

2. Κοινὸν τῶν Λοκρῶν τῶν Ἠοίων. Τὸ κοινὸν τοῦτο φαίνεται νὰ εἶναι τόσον παλαιὸν ὅσον σχεδὸν καὶ τὸ τῶν Βοιωτῶν, καὶ ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εὑρίσκετο εἰς χεῖρας ἐνιαυσίου *ἄρχοῦ* ἢ *προστάτα*. Αἱ συμμετέχουσαι πόλεις ἀπετέλουν συμπολιτείαν κοινοῦ δικαίου καὶ κατέβαλλον κοινοὺς φόρους. Τὸ κοινὸν διετηρήθη μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ 279 μέχρι τοῦ 234 οἱ Ὀπούντιοι Λοκροὶ ὑπήχθησαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Κατόπιν ἡ ὁμοσπονδία διῃρέθη εἰς δύο τμήματα, ἓν τοῦ Βορρᾶ, τὸ ὁποῖον διετέλεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Αἰτωλίας, καὶ ἕτερον τοῦ Νότου, τὸ ὁποῖον συνεμάχησε μετὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Βοιωτῶν.

3. Κοινὸν τῶν Θετταλῶν. Κατ' ἀπόσπασμα τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐκεῖνος ὅστις ἥνωσε τοὺς Θεσσαλοὺς ὑπῆρξεν ὁ Ἀλευᾶς, δυνάστης τῆς Λαρίσης ζήσας κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα. Οὗτος διῄρεσε τὴν χώραν εἰς τέσσαρας περιφερείας, *τετραρχίας* ἢ *τετράδας* καλουμένας, τὴν Θεσσαλιῶτιδα, τὴν Πελασγιῶτιδα, τὴν Φθιῶτιδα καὶ τὴν Ἑστιαιῶτιδα. Ὁ θεσμὸς τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας ἢ *ταγείας* φαίνεται ὅτι ἦτο παλαιότατος. Ὁ *ταγὸς* ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν τεσσάρων τετραρχιῶν καὶ ἦτο πιθανῶς εἷς ἐκ τῶν πολλῶν δυναστῶν-τυράννων τῆς χώρας ταύτης. Μετὰ τὰ μηδικὰ οἱ δυναστικοὶ οἶκοι ἀνετράπησαν ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν, διὰ τὴν εὔνοιάν των πρὸς τοὺς Πέρσας, καὶ πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν ἱδρύθη τὸ κοινόν, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Β, 22. Δ 78) κατὰ τὸ 422. Τὸ κοινὸν κατηύθυνε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, ἔκοπτε νομίσματα κλπ. Κατὰ τὸ 374 ὁ Ἰάσων, τύραννος τῶν Φερῶν, ἐπιβληθεὶς εἰς τὸ κοινόν, ἐξελέγη ταγός, καὶ μετὰ τὴν δολοφονίαν του ἡ ταγεία μετετράπη εἰς ἀληθινὴν τυραννίαν. Τῷ 364 ὁ Πελοπίδας καταλύσας τοὺς τυράννους τῶν Φερῶν ἀναδιωργάνωσε τὸ κοινὸν κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ βοιωτικοῦ κοινοῦ. Ὁ Φίλιππος ὁ Μακεδὼν κατήργησε τὸ παλαιὸν κοινὸν καὶ τὸ διῄρεσεν εἰς 4 κοινά, κατ' ὄνομα μόνον αὐτόνομα, κατ' οὐσίαν δὲ ὑποτελῆ εἰς τοὺς Μακεδόνας. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 196 διακήρυξιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Τ. Φλαμινίνου, τὸ κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν ἀναδιωργανώθη μὲ πρωτεύουσαν τὴν Λάρισαν καὶ θρησκευτικὸν κέντρον τὸ ἱερὸν τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς. Ἐπὶ Αὐγούστου τὸ κοινὸν μετετράπη εἰς ἐπαρχιακὴν συνέλευσιν.

4. Ἄλλα κοινά. Τὰ περὶ τὴν θεσσαλικὴν ὁμοσπονδίαν ἔθνη ὠργανώθησαν καὶ ταῦτα εἰς κοινά. Τοιουτοτρόπως ἔχομεν τὸ κοινὸν τῶν Μαγνήτων, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ μάχην (176) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Δημητριάδα καὶ περιελάμβανεν ἓν συνέδριον καὶ μίαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν *κοινῶν ἀρχόντων*, τοῦ *κοινοῦ στρατηγοῦ*, τοῦ *ἱππάρχου*, τοῦ *ναυάρχου*, τοῦ *γραμματέως τῶν συνέδρων*, τοῦ *ταμίου* καὶ τοῦ *ἱερέως* τοῦ Ἀκραίου Διός. Ἡ ἐκτελεστικὴ αὕτη ἐπιτροπὴ ἐξελέγετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Δημητριάδος. Τὸ κοινὸν τῶν Αἰνιάνων συνεκροτήθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας, τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος. Ἀπορροφηθὲν περὶ τὸ 279 ὑπὸ τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, ἀναδιωργανώθη μετὰ τὸ 167 καὶ ὑπῆρχε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνῆκεν εἰς συμβούλιον ἐκ πέντε *αἰνιαρχῶν*. Τὸ κοινὸν τῶν Οἰταιέων, τὸ ὁποῖον ἔχασε τὴν αὐτονομίαν του μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Μακεδονίαν (344), ἐπανιδρύθη δὲ μετὰ τὸ 196 μὲ ἐπὶ κεφαλῆς συμβούλιον ἐκ τριῶν ἐνιαυσίων καὶ ἐπωνύμων ἀρχόντων, τῶν *βουλάρχων* καὶ τῶν *ἱεροθυτῶν*. Ἡ συνέλευσις τοῦ κοινοῦ ἐκαλεῖτο *πυλαία*.

5. Κοινὸν τῶν Φωκέων. Ἱδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀπετελέσθη ἐξ 22 πόλεων τῆς Φωκίδος. Κατ' ἀρχὰς τὸ κοινὸν εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς δύο στρατηγούς, τὸν ἕνα διὰ τὸ πεζικὸν καὶ τὸν ἄλλον διὰ τὸ ἱππικόν. Ἐν καιρῷ πολέμου οἱ δύο στρατηγοὶ εἶχον ἀπόλυτον ἐξουσίαν καὶ τὸν τίτλον τοῦ *αὐτοκράτορος*. Ἀπὸ τοῦ 371 οἱ στρατηγοὶ ἐγένοντο τρεῖς. Τῷ 339 ἀναφαίνεται συμβούλιον ἐκ τεσσάρων *ἀρχόντων Φωκεῦσι* μεθ' ἑνὸς γραμματέως καὶ ἑνὸς ταμίου. Τὸν Γ' αἰῶνα οἱ ἐπώνυμοι ἄρχοντες τοῦ κοινοῦ καλοῦνται *Φωκάρχαι* καὶ συνοδεύονται ὑφ' ἑνὸς γραμματέως καὶ τῶν *ἀριστήρων*. Τὸ συνέδριον τοῦ κοινοῦ συνήρχετο πλησίον τῆς Δαυλίδος.

6. Κοινὸν τῶν Δωριέων. Αἱ πόλεις τῆς Δωρίδος, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν κατ' ἀρχὰς τρίπολιν ἢ τετράπολιν, ἀναφαίνονται ὠργανωμέναι εἰς κοινὸν κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα. Ἄρχων τοῦ Ἐρινεοῦ ἀναφέρεται ὑπὸ τὸν τίτλον *δωριαρχέων*.

7. Κοινὸν τῶν Μολοσσῶν κλπ. Οἱ Μολοσσοὶ ἵδρυσαν κοινὸν (κοινὸν τῶν Μολοσσῶν) μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θαρύπα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησαν εἶδος συνταγματικῆς βασιλείας, ὁρίσαντες πλὴν τοῦ βασιλέως καὶ ἰσόβιον στρατιωτικὸν ἄρχοντα, τὸν *προστάτην*, ὁ ὁποῖος ἦτο μετὰ τοῦ βασιλέως ἄρχων ἐπώνυμος. Οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἠπείρου, ὅπως οἱ Θεσπρωτοί, ἵδρυσαν ἴδια κοινὰ (κοινὸν τῶν Θεσπρωτῶν), τὰ ὁποῖα ὅμως ἀπερροφήθησαν βραδύτερον ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Μολοσσῶν, ἀναπτυχθέντος εἰς τὸ μεγαλύτερον κοινὸν τῶν Ἀπειρωτᾶν (Ἠπειρωτῶν). Κέντρον τοῦ κοινοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν ἦτο ἡ πόλις Φοινίκη, ὅπου συνεκαλεῖτο ἡ ἐκκλησία, διὰ ν' ἀποφασίσῃ περὶ πολέμου καὶ περὶ εἰρήνης. Τὸ κοινὸν τῶν Ἠπειρωτῶν διελύθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 168, ὁ δὲ πληθυσμὸς ἐδεκατίσθη καὶ ἐπωλήθη, διότι συνεμάχησε μὲ τὸν Περσέα. Θρησκευτικὸν κέντρον ὁλοκλήρου τῆς Ἠπείρου ἦτο τὸ ἱερὸν τοῦ Δωδωναίου Διός.

8. Κοινὸν τῶν Ἀθαμάνων. Ἱδρύθη περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος ἐπὶ τῆς βασιλείας ἴσως τοῦ Ἀμυνάνδρου καὶ ὑπῆρχε μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος.

9. Κοινὸν τῶν Ἀκαρνάνων. Πρώτη μνεία κοινοῦ τῶν Ἀκαρνάνων, ἑδρεύοντος ἐν Στράτῳ, γίνεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος κατὰ τὸ 391 (Ἑλλην. IV, 6, 4, 7). Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἀπὸ τοῦ αἰτωλικοῦ ζυγοῦ, οἱ Ἀκαρνᾶνες ἵδρυσαν κατὰ τὸ 221 νέον κοινὸν μὲ ὁμοσπονδιακὴν βουλήν, ἐπώνυμον ἄρχοντα στρατηγὸν καλούμενον *ἱεραπόλον*, *προμνάμονα* καὶ 2 ἢ 3 *συμπρομνάμονας*.

10. Κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν. Μνημονεύονται διὰ πρώτην φορὰν τῷ 314. Διαλυθὲν τῷ 146, ἐπανιδρύθη κατόπιν καὶ ὑπῆρχε μέχρι τοῦ Σύλλα (βλ. καὶ *Αἰτωλικὴ* συμπολιτεία).

11. Κοινὸν τῶν Χαλκιδέων. Ἡ ὁμοσπονδία τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς ἱδρύθη περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ὀλύνθου, ἀπετελεῖτο ἐκ 32 πόλεων καὶ διελύθη τῷ 348.

12. Κοινὸν τῶν Εὐβοέων. Αἱ πόλεις τῆς Εὐβοίας συνηνώθησαν κατὰ πρῶτον μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν τῷ 411, ἀλλ' ἵδρυσαν πολιτικὸν κοινὸν μόνον μετὰ τὸ 196. Ἐπώνυμος ἄρχων τοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον διετηρήθη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων, ἦτο ὁ *ἡγεμών*.

13. Κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν. Ἡ πρώτη μετατροπὴ προϋπαρχούσης θρησκευτικῆς ἀμφικτιονίας τῶν ἀχαϊκῶν πόλεων εἰς πολιτικὸν σῶμα συνετελέσθη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Τῷ 146 ἡ Ἀχαΐα κατέστη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία καὶ ἡνώθη διοικητικῶς μετὰ τῆς Μακεδονίας. Τὸ κοινόν, διαλυθέν, ἀνεφάνη μετ' ὀλίγον καὶ διετηρήθη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων (βλ. καὶ *Ἀχαϊκὴ* συμπολιτεία).

14. Κοινὸν τῶν Ἀρκάδων. Συνεκροτήθη τῷ 371 ἐνεργείαις τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τοῦ Λυκομήδους, κατηργήθη τῷ 331 ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ ἀνεφάνη κατόπιν, ζῆσαν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἀλλ' ἄνευ πολιτικῆς σημασίας.

15. Κοινὸν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἱδρύθη τῷ 146 μὲ ἀρχηγὸν ἕνα ἐπώνυμον στρατηγὸν καὶ ἕνα ταμίαν, ἀναδιωργανώθη δὲ τῷ 24 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου μὲ τὸ ὄνομα: κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων. Ἔζησε μέχρι τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου.

16 Κοινὸν τῶν Νησιωτῶν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν νήσων ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας κατὰ τὸ 308 ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Α' τοῦ Σωτῆρος, ἱδρύθη τὸ κοινὸν τοῦτο, τεθὲν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Αἰγύπτου μὲ ἀρχηγὸν ἕνα *νησίαρχον*, ἐκλεγόμενον ἀναμφιβόλως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Αἱ νῆσοι ἔστελλον ἀπεσταλμένους εἰς τὸ ὁμοσπονδιακὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνήρχετο ἄλλοτε ἀλλαχοῦ, καὶ διετήρουν στόλον. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν του τὸ συνέδριον ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Θρησκευτικὸν κέντρον τοῦ κοινοῦ (τὸ ὁποῖον διετηρήθη μέχρι τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ.) ἦτο τὸ ἱερὸν τῆς Δήλου.

17. Κοινὸν τῶν Κρηταιέων. Ἡ ὕπαρξις κρητικῆς ὁμοσπονδίας μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ Γ' αἰῶνος. Τὸ συνέδριον αὐτῆς συνήρχετο ἐν Κνωσῷ. Μετὰ τὴν μεταβολὴν τῆς Κρήτης εἰς ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (67), τὸ κοινὸν διετηρήθη ὡς ἐπαρχιακὴ συνέλευσις, ὑπὸ ἕνα *κρήταρχον*.

18. Κοινὸν τῶν Ἰώνων. Αἱ δώδεκα πόλεις τῆς Ἰωνίας (δεκατρεῖς μετὰ τῆς Σμύρνης) ἀπετέλουν ἀμφικτιονίαν μὲ κέντρον τὸ Πανιώνιον, ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος παρὰ τὴν Πριήνην. Διαλυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κύρου ἡ ἀμφικτιονία αὕτη τῷ 334, ἐπανιδρύθη μετ' ὀλίγον, ἴσως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Αἱ συνελεύσεις καὶ τὰ συνέδρια ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων, καλουμένων *συνέδρων* ἢ *βουλευτῶν*, συνήρχοντο εἰς τὸ Πανιώνιον. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἄρχοντες τοῦ κοινοῦ ἦσαν: ὁ *βασιλεὺς Ἰώνων*, εἷς *πρύτανις* καὶ εἷς *ἀρχιερεύς*. Τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων ὑφίστατο μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ.

19. Λυκίων τὸ κοινόν. Συνεστήθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 276 καὶ 204, ὑπήχθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μακεδονίας, ὑπετάγη κατόπιν εἰς τοὺς Ροδίους καὶ ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου τῷ 169. Κατὰ τὸν Β' αἰῶνα π. Χ. περιελάμβανεν 23 πόλεις. Τὸ συνέδριον ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας, ἐν οἷς καὶ τὸν *λυκίαρχον*, ἀρχηγὸν τοῦ κοινοῦ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικόν, τὸν *ἵππαρχον*, τὸν *ὑποϊππαρχον* καὶ τὸν *ναύαρχον*.

20. Κοινὸν τῶν Καρῶν ἢ τῶν Χρυσαορέων. Πρώτη μνεία καρικῆς ὁμοσπονδίας γίνεται κατὰ τὸ 367 π. Χ. Κατὰ τὸν Στράβωνα, θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Καρῶν ἦτο τὸ ὁμοσπονδιακὸν ἱερὸν τοῦ Χρυσαορέως Διὸς ἐν Στρατονικείᾳ. Τὸ κοινὸν τῶν Χρυσαορέων ἦτο ὁμοσπονδία κωμῶν συνηνωμένων περὶ μίαν πρωτεύουσαν.

Β. Ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας τῆς Ρώμης τὰ κοινὰ κατ' ἀρχὰς ηὐνοήθησαν ὑπ' αὐτῆς, ὡς ἐμπόδια διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς μακεδονικῆς ἐξουσίας, βραδύτερον, ὅμως θεωρηθέντα ὡς ἐθνικιστικὰ κέντρα, ἢ διελύθησαν ἢ διετηρήθησαν, ἄνευ ὅμως τοῦ πολιτικοῦ των χαρακτῆρος. Τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων κοινῶν ἀναφαινόμενα ἐπεδίδοντο εἰς θρησκευτικὰς μόνον καὶ ἀγωνιστικὰς ἀσχολίας καὶ ἐλάχιστον πολιτικὸν χαρακτῆρα εἶχον. Τὰ συνέδρια ἐχρησίμευον ὡς μεσάζοντα μεταξὺ τῶν πόλεων καὶ τοῦ διοικητοῦ. Οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν στρατολογίαν δυνάμεων πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας προπάντων κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν πανηγύρεων καὶ συνεδρίων. Οἱ ναυτικοὶ ἀρχηγοὶ εἶχον σπουδαιότερα καθήκοντα, φροντίζοντες διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς πειρατείας καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀνεπαρκοῦς ρωμαϊκοῦ στόλου. Τὰ κοινά, ἡ ὕπαρξις τῶν ὁποίων βεβαιοῦται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην (146—127 π. Χ.), εἶναι τὰ ἀκόλουθα: τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Ἀθαμάνων, τῶν Αἰτωλῶν, τῶν Αἰνιάνων, τῶν Φωκέων, τῶν Μαγνήτων, τῶν Ἀχαιῶν, τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Εὐβοέων, τῶν Λοκρῶν, τῶν Δωριέων, τῶν Βοιωτῶν. Οἱ Βοιωτοί, οἱ Εὐβοεῖς, οἱ Λοκροί, οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Δωριεῖς φαίνεται ὅτι συνηνώθησαν εἰς ἓν κοινόν. Ἐν Ἀνατολῇ, τὸ κοινὸν τῶν Λυκίων, διατηροῦν τὴν αὐτονομίαν του, ἦτο τὸ ζωντανώτερον· παρέσχε πλοῖα εἰς τοὺς Ρωμαίους κατὰ διαφόρους πολέμους καὶ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Βρούτου, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ διελύθη. Τὰ κοινὰ τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας συνασπισθέντα ἀπετέλεσαν ἑνιαῖον κοινόν, τὸ κοινὸν Ἀσίας.

Γ. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν αὐτοκρατόρων ἡ Ρώμη ἐπεδίωξε νὰ μεταβάλῃ τὰ λείψανα ταῦτα τῶν ὁμοσπονδιῶν εἰς ὄργανα κυβερνήσεως, ἐκμεταλλευομένη πρὸς ὄφελός της τὴν προτίμησιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ μεγάλα συνέδρια. Μέχρι τοῦδε ὁ καθαρῶς αὐτόχθων χαρακτὴρ τῶν κοινῶν τὰ καθίστα ὀργανισμοὺς ἠθικῶς ἀνεξαρτήτους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Ὁ Αὔγουστος ἐζήτησε νὰ τὰ καταστήσῃ ταχέως ὑποχείριά του καὶ διὰ νὰ τὰ συνδέσῃ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῖς ἀνέθεσε τὸ καθῆκον τῆς λατρείας (ὄχι τῶν προστατῶν θεῶν τῆς Ρώμης, ὅπερ θὰ ἦτο ἀδύνατον, ἀλλὰ) αὐτῆς τῆς Ρώμης θεοποιημένης καὶ τῶν αὐτοκρατόρων της. Οὕτως ἐντὸς ὀλίγου, ἡ λατρεία τῶν αὐτοκρατόρων κατέστη ἡ ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους. Τὰ πνεύματα ἐν Ἑλλάδι, συνηθισμένα εἰς τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν ἡρώων καὶ προητοιμασμένα ὑπὸ τῶν τελετῶν τῆς ἀποθεώσεως, τῶν εὐημεριστικῶν θεωριῶν καὶ τῆς διαδόσεως καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν αἰγυπτιακῶν ἰδεῶν περὶ θειότητος τῶν βασιλέων, εὐκόλως ἀπεδέχθησαν, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς παρακμῆς, τὴν λατρείαν τῶν αὐτοκρατόρων. Διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐπαρχιακῆς λατρείας, κατ' ἀρχὰς τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Αὐγούστου, εἶτα τῶν Αὐγούστων, τὰ κοινὰ ἀπέβησαν πραγματικοὶ κρατικοὶ θεσμοί, συνδεόμενα μετ' ἀλλήλων διὰ τῆς κοινῆς λατρείας τοῦ αὐτοκράτορος κυριάρχου.

Ἡ διοικητικὴ ἀναδιοργάνωσις τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, τῷ 27 π. Χ., ἐσήμανε καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν κοινῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, τὴν δημιουργίαν δὲ τῶν concilia εἰς τὰς λατινικὰς χώρας. Κατὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν ταύτην οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἠκολούθησαν ἑνιαίαν πολιτικήν, ἀλλ' ἔλαβον ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἐπαρχίαν. Οὕτως ἐν Ἀνατολῇ κάθε ἔθνος εἶχε καὶ τὸ κοινόν του, εἰς τρόπον, ὥστε ἡ καλὴ λειτουργία τῆς αὐτοκρατορικῆς λατρείας νὰ μὴ κωλύηται ὑπὸ τῶν συχνῶν μεταβολῶν τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ Θεσσαλοὶ π. χ., ἀποτελοῦντες ἴδιον κοινόν, ἠδύναντο ν' ἀνήκουν ἀδιαφόρως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μακεδονίας ἢ Ἀχαΐας. Τὸ πρῶτον, κατὰ χρονολογικὴν σειράν, τῶν ἐπαρχιακῶν τούτων κοινῶν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε τὸ κοινὸν Ἀσίας. Συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ συνήρχετο διὰ νὰ εὐχηθῇ ὑπὲρ μακροημερεύσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, νὰ προβῇ εἰς θυσίας καὶ νὰ διοργανώσῃ τοὺς ἐτησίους ἀγῶνας. Εἶχε κατ' ἀρχὰς ἐπὶ κεφαλῆς ἕνα «*ἀρχιερέα* καὶ διὰ βίου ἀγωνοθέτην θεᾶς Ρώμης καὶ αὐτοκράτορος θεοῦ τοῦ Σεβαστοῦ», ἕνα *ἀργυροταμίαν Ἀσίας* καὶ ἕνα *γραμματέα* τῶν ναῶν Ἀσίας. Οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο εἰς διαφόρους πόλεις τοῦ κοινοῦ, καὶ κατ' ἔτος ἐκόπτοντο νομίσματα ὑφ' ἑκάστης πόλεως ὡς ἐνθύμια. Τὸ κοινὸν Ἀσίας ἔπαυσε πιθανῶς νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Ἄλλα κοινὰ ἱδρυθέντα ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς, πέριξ διαφόρων ἱερῶν, ἦσαν: τὸ κοινὸν Φρυγίας, τὸ κοινὸν Λεσβίων, τὸ κοινὸν Ἐφεσίων, τὸ κοινὸν τῶν ἐν Βιθυνίᾳ Ἑλλήνων ἢ κοινὸν Βιθυνίας τῆς ἐν Νικομηδείᾳ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς ἕνα *βιθυνιάρχην*, κοινοβούλιον ἢ βουλὴν διακεκριμένην ἴσως τοῦ συνεδρίου, τὸ κοινὸν Πόντου μὲ κέντρον τὴν Νεοκαισάρειαν, ἕνα

Digitized by Google

ἀρχιερέα τοῦ Πόντου καὶ ἕνα *ποντάρχην*, τὸ κοινὸν τῶν Γαλατῶν μὲ ἕνα *γαλατάρχην* καὶ ἕνα ἀρχιερέα τοῦ κοινοῦ τῶν Γαλατῶν, τὸ κοινὸν Λυκαονίας, τὸ κοινὸν Καππαδοκίας μὲ *καππαδοκάρχην* καὶ κέντρον τὴν Καισάρειαν κλπ. Ἡ ἐπαρχία τῆς Λυκίας-Παμφυλίας περιελάμβανεν δύο κοινά: τὸ Λυκίων κοινὸν καὶ τὸ κοινὸν Παμφυλίας. Εἰς τὸ κοινὸν τῶν Λυκίων διετηρήθη ἄθικτος ὅλη ἡ αὐτόνομος ὀργάνωσις τῶν παλαιῶν κοινῶν μὲ τὴν ἐκκλησίαν ἢ βουλὴν ἢ κοινοβούλιον, τοὺς *ἀρχοστάτας*, τοὺς *ἐθνικοὺς ἄρχοντας (λυκιάρχην, στρατηγούς, ναύαρχον, ἀρχιφύλακα κλπ.)*, τὸν ὁμοσπονδιακὸν ἱερέα τοῦ Πατρῴου Ἀπόλλωνος. Εἰς τὰς παλαιὰς ταύτας ἀρχὰς προσετέθη εἷς εἰδικὸς ἱερεὺς διὰ τὴν λατρείαν τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Αὐγούστου, ὁ *ἀρχιερεὺς τῶν Σεβαστῶν*, ὁ ὁποῖος ἦτο ταυτοχρόνως γραμματεὺς τοῦ κοινοῦ. Τὸ κοινὸν τῶν Παμφυλίων μαρτυρεῖται ἐκ τῆς ὑπάρξεως *παμφυλιάρχου*, καὶ εἶχεν ἀρχιερέα τῶν Σεβαστῶν, ἀνὰ τετραετίαν ἐκλεγόμενον καὶ διοργανοῦντα τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἑορτάς. Ἐν Κιλικίᾳ ὑπῆρχε κοινὸν Κιλικίας μὲ *κιλικιάρχην* καὶ μητρόπολιν τὴν Ταρσόν, ἐν Κύπρῳ κοινὸν τῶν Κυπρίων, ἐν Συρίᾳ κοινὸν Συρίας, κοινὸν Φοινίκης, κοινὸν Σιδωνίων· ἐν Κρήτῃ ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται τὸ κοινὸν Κρητῶν.

Ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχον τὰ ἑξῆς κοινὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων: 1) Κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν. Διετηρήθη μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ. Τὸ ὁμοσπονδιακὸν συνέδριον συνήρχετο ἐν Λαρίσῃ καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ 324 ἀντιπροσώπων. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ κοινοῦ ἐλάμβανον χώραν διάφοροι θρησκευτικαὶ τελεταί, τὰς ὁποίας διηύθυνεν ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν. 2) Κοινὸν τῶν Φωκέων μὲ ἕνα φωκάρχην. 3) Κοινὸν τῶν Βοιωτῶν μὲ ἕνα βοιωτάρχην, ἀποτελοῦν νῦν θρησκευτικὴν καθαρῶς ἕνωσιν τῶν βοιωτικῶν πόλεων. 4) Κοινὸν τῶν Λοκρῶν 5) Κοινὸν τῶν Εὐβοέων. 6) Κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν, περιλαμβάνον ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Πελοποννήσου, οἱ ὁποῖοι εἶχον μετάσχει τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, μὲ ἕνα στρατηγόν, ἕνα γραμματέα, ἕνα προστάτην διὰ βίου τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, ἕνα ἀρχιερέα κλπ. 7) Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων, γενικώτερον κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν, Βοιωτῶν, Λοκρῶν, Εὐβοέων καὶ Φωκέων, περιλαμβάνον τὰ ἔθνη ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶχον καὶ ἴδιον ἕκαστον κοινόν, καὶ ὁμοιάζον πρὸς ἐπαρχιακὴν συνέλευσιν ὅλων τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Ἀχαΐας, μὲ συνέδριον συνερχόμενον ἐν Ἄργει, ἄρχοντα ἑλλαδάρχην καλούμενον καὶ ἑλληνοταμίαν. 8) Κοινὸν τῶν Πανελλήνων, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ περιλαμβάνον πράγματι ὅλας τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἑλληνικὴν καταγωγήν, χωρὶς νὰ καταργῇ τὰ ἐπὶ μέρους κοινά. Ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ ἐκαλεῖτο ἄρχων τῶν Πανελλήνων καὶ ἦτο ταυτοχρόνως ἱερεὺς τοῦ Ἀδριανοῦ. 9) Κοινὸν τῶν Ἀρκάδων, ὅπερ ὑφίστατο μέχρι τοῦ 212. 10) Κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων μὲ ἕνα στρατηγὸν καὶ θρησκευτικὸν κέντρον τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ταινάρῳ. 11) Κοινὸν τῶν Ἀμφικτιόνων, ἀναδιοργανωθὲν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου μὲ ἕνα προϊστάμενον ἢ ἐπιμελητήν. 12) Κοινὸν τῶν Μακεδόνων. 13) Κοινὸν Θρᾳκῶν κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Sain-Croix*, Anciens gouvernements fédératifs (1806).—*Freeman*, History of federal government (ἔκδ. β' London 1893). — *Vischer*, Ueber die Bildung von Staaten u. Bünden oder Centralisation u. Foederation im alten Griechenland (ἐν «Kleine Schriften» I σ. 308—381 καὶ 534—587). — *Marquarat*, De provinciarum romanarum conciliis et sacerdotibus (ἐν «Ephem. épigraph.» I σ. 200).— *Guiraud*, Les assemblées provinciales de l'Empire romaine (1887).— *Leicester Warren*, Greek federal coinage (1863).— *Beurlier*, Essai sur le culte rendu aux empereurs romains (1890).—*Σ. Κουγέα*, Ἡ ἰδέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι (Ἀθῆναι 1928).

Θ. Π

κοινονύμφη (ἡ) (Coenonympha) */Ζῳολ./*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σατυριδῶν*, περιλαμβάνον ὡραίας ψυχάς, μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, μὲ πτέρυγας ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένας, τριχωτάς, εὐρέως διασχιζομένας καὶ ποικίλως κεχρωσμένας. Τὸ γένος περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, Αὐστραλίᾳ καὶ Μαλαισίᾳ. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ἡ *κοινονύμφη ἡ κεκοσμημένη* (Coenonympha ornata), ἥτις εἶναι ὡραιοτάτη ψυχὴ μὲ πτέρυγας μελανοκυανᾶς, ὧν αἱ κατώτεραι φέρουσι κατὰ τὴν περιφέρειάν των λευκὰς κηλῖδας καὶ μελανὰ στίγματα.

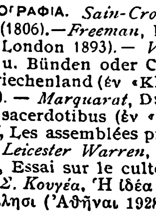

Κοινονύμφη ἡ κεκοσμημένη.

Δ. Ν. Π.

κοινοποίησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοινοποιεῖν, γνωστοποίησις, δημοσίευσις, κοινολόγησις: «ἡ κοινοποίησις τῶν ἀρραβώνων τοῦ δεῖνος» || ἰδίᾳ, ἀνακοίνωσις πρός τινα δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ ἄλλου δικαιώματος δι' ἐπισήμου πράξεως, ἐπίδοσις δικογράφου.

—*[Δικονομ. Δίκ.]* Βλ. λ. *ἐπίδοσις*.

—**κοινοποίησις** ***ὀνομάτων καὶ ἰδιωμάτων***. Καλεῖται οὕτως ἡ ἀντίδοσις τῶν ὀνομάτων καὶ ἰδιωμάτων ἀμφοτέρων, τῶν μὴ εἰς μεταβολὴν ὑποκειμένων φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τὸ πρόσωπον. Αὕτη καλεῖται συνήθως *ἀντίδοσις*, ἐνίοτε δὲ *ἀντιμεθίστασις, ἐπαλλαγὴ* καὶ *ἐπίζευψις*. Κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν βάσις ταύτης εἶναι «ἡ εἰς ἄλληλα τῶν μερῶν περιχώρησις καὶ ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις». Ἐκ τῆς περιχωρήσεως λοιπὸν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως αὐτῶν προέρχεται ἡ κοινοποίησις τῶν ἰδιωμάτων καὶ ὀνομάτων ἐπὶ τὸ πρόσωπον καὶ οὐχὶ ἐπὶ τὰς φύσεις, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ παρεδέχοντο οἱ μονοφυσῖται καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὁ Λούθηρος καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν. Ἀκολουθία τῆς ἐσφαλμένης ταύτης διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν εἶναι ἡ ὑπ' αὐτῶν παραδοχὴ τῆς πανταχοῦ παρουσίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ (ubiquitas) καὶ τῆς κοινωνίας ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐν, ὑπὸ καὶ μετὰ τοῦ ἄρτου.

Κ. Ι. Δ

κοινοποιῶ (—*έω*), ἀόρ. *ἐκοινοποίησα* — *ἐκοινοποιήθην*, παθ. μετχ. *κοινοποιημένος*· καθιστῶ τι κοινόν, γνωστόν, γνωστοποιῶ, δημοσιεύω, κοινολογῶ: «ἡ διαταγὴ ἐκοινοποιήθη εἰς πάσας τὰς ἀρχάς» || ἰδίᾳ, ἀνακοινῶ, καθιστῶ γνωστὸν εἴς τινα τὸ περιεχόμενον δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ ἄλλου δικαιώματός μου δι' ἐπισήμου πράξεως, ἐπιδίδω διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος ἢ ἄλλως: «ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου», «ἐκοινοποίησα εἰς τὸν ὑπάλληλόν μου τὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰς αὐτὸν τιμωρίαν».

κοινοπραγῶ (—*έω*)· πράττω, ἐνεργῶ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλου ἢ μετ' ἄλλων.

κοινοπρακτῶ (—*έω*)· ἀντὶ *κοινοπραγῶ* (βλ. λ.).

κοινοπραξία (ἡ)· ἡ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλου ἢ μετ' ἄλλων ἐνέργεια, ἄλλως *κοινοπραγία*.

— */Νομ./* Καλεῖται *κοινοπραξία* ἢ *κοινωνία* (communia) σχέσις ἥτις δημιουργεῖται ὅταν δύο ἢ πλείονα πρόσωπα κοινωνοῦν ἐμπραγμάτου τινὸς δικαιώματος, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πρὸς τοῦτο βούλησίς τις ἐκ μέρους τῶν συγκοινωνῶν πρὸς ἑταιρικὸν σκοπόν. Κατὰ τοῦτο μάλιστα διαφέρει ἡ κοινοπραξία τῆς ἑταιρείας, ἣν ἀείποτε διακρίνει πρόθεσις τῶν συμβαλλομένων πρὸς κοινὸν ὄφελος, ἐνῷ κύριον γνώρισμα τῆς πρώτης εἶναι ἡ ἁπλῆ τῶν δικαιωμάτων τῶν κοινωνῶν συνάντησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Ἐνῷ δὲ ἡ ἑταιρεία δημιουργεῖ κοινωνίαν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἑταιρικῆς περιουσίας, ἥτις δύναται καὶ διαλυθείσης ἀκόμη τῆς ἑταιρείας νὰ ἐξακολουθήσῃ ὡς πρὸς τὰ μὴ διανεμηθέντα ἑταιρικὰ πράγματα, τοὐναντίον ἡ κοινοπραξία αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἄνευ τοῦ στοιχείου τῆς συνεργασίας πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν εἴτε ὑλικὴν εἴτε μή, δὲν συνιστᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς ἑταιρείας.

Ἡ κοινοπραξία δύναται τὸ μὲν νὰ πηγάσῃ ἐκ συμβάσεως, ὡς ὅταν πολλοὶ ἀπὸ κοινοῦ ἀποκτοῦν δικαίωμα ἐμπράγματον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, τὸ δὲ νὰ προέρχεται τυχαίως, ὡς ὅταν πολλοὶ ἐγκαθίστανται κληρονόμοι τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἢ κληροδοτῆταί τι ἐξ ἀδιαιρέτου εἰς πλείονας, ἢ ἐξ οἱασδήποτε ἄλλης ἐκ τῶν αἰτίων τῆς κυριότητος σχέσεως. Ἡ δευτέρα μάλιστα περίπτωσις καλεῖται εἰδικώτερον Communio incidens (Ν. 25 § 16 Π 11, 2).

Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ρωμαϊκὸν δίκαιον μόνον ἐκ κοινοῦ δικαιώματος κυριότητος συνιστᾶτο κοινωνία. Βραδύτερον ὅμως τὴν τῆς κοινωνίας σχέσιν ἐθεωρήθησαν συνιστῶσαι καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐπικαρπία (Ν. 7 παράγρ. 7 Π. 10. 3), ἡ χρῆσις, ἡ ἐμφύτευσις (Ν. 7 πρ. Π. 10. 3), ἡ ἐπιφάνεια (Ν. 1 παράγρ. 18 Π. 43. 18) καὶ ἡ ἀνεξαρτήτως ἀληθοῦς δικαιώματος καλῇ τῇ πίστει κτῆσις (Ν. 7 παράγρ. 8, Π. 10. 3). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐδόθη ἡ ἐκ τῆς κοινωνίας ἀγωγὴ ὡς actio utilis. Ὁμοίως κοινωνία συνιστᾶται ἐπὶ τῶν πραγματικῶν δουλειῶν πλειόνων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κτήματος. Ἐκ τῆς νομῆς ὅμως πλειόνων δὲν δύναται νὰ παραχθῇ κοινοπραξία, ὡς ἐπίσης κοινωνία δὲν ὑπάρχει, ὅταν πλείονες παρίστανται ὡς πιστωταὶ ἢ ὀφειλέται τοῦ αὐτοῦ ἐνοχικοῦ δικαιώματος (Ν. 7 παράγρ. 11 Π. 10. 3). Ἕκαστος τῶν κοινωνῶν ὑποχρεοῦται ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐπιτρέπῃ ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ πράγματος εἰς τοὺς συγκοινωνούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀπέχῃ τῶν πράξεων ἐκείνων, ὧν δὲν δικαιοῦται. Ὁ αὐτὸς κοινωνὸς ὑποχρεοῦται ἅμα ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν συγκοινωνὸν πᾶν ὅ,τι οὗτος ἐξ ἰδίων ἐδαπάνησε πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον (Ν. 3. παράγρ. 12. Π. 10.3). Τοὐναντίον ἡ δαπάνη πρὸς τὸ συμφέρον μόνον τοῦ συγκοινωνοῦ δὲν διέπεται ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς διαχειρίσεως ἀλλοτρίων. Ὁ κοινωνὸς ὑποχρεοῦται ἐκ τῶν τῆς κοινωνίας κανόνων νὰ ἀνορθώσῃ πᾶσαν πταίσματί του ζημίαν τοῦ κοινοῦ πράγματος ἢ καὶ τῆς περιουσίας τοῦ συγκοινωνοῦ, ἐξ ἀφορμῆς ὅμως τῆς κοινωνίας προελθοῦσαν. Ἕκαστος τῶν συγκοινωνῶν εὐθύνεται καὶ δι' ἐλαφρὰν ἀμέλειαν, ὑποχρεούμενος νὰ καταβάλῃ οἵαν καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις ἐπιμέλειαν (Ν. 25 παράγρ. 16 Π. 12.2). Ἐπίσης ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ πᾶν ὅ,τι προσεπορίσθη ἐκ τοῦ κοινοῦ πράγματος, ἢ καὶ ἀπὸ τῆς περιουσίας τῶν συγκοινωνῶν, ἐξ αἰτίας ὅμως τῆς κοινωνίας, ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν ὁ κοινωνὸς ἐποιήσατο ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ παρ' αὐτοῦ κατεχομένου κοινοῦ ἐξ ἀδιαιρέτου πράγματος, ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τῷ ἑτέρῳ συγκοινωνῷ τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ μέρος τῶν καρπῶν, δικαιούμενος εἰς ἀνταπόδοσιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν (ἀπόφ. 238/1919 ἐν Θέμ. Λ. σελ. 551).

Ἡ κοινωνία κατατάσσεται εἰς τὰς ἐνοχὰς τὰς quasi ex contractu πηγαζούσας. Λύεται δὲ αὕτη διανεμομένου τοῦ κοινοῦ πράγματος αἰτήσει παντὸς συγκοινωνοῦ, ἀφοῦ οὐδεὶς ἄκων μένει κοινωνός, ἀλλ' ἔξεστι αὐτῷ βουλομένῳ ἀπαγορεύειν τὴν κοινωνίαν (Ν. 1 καὶ 2 πρ. II 10. 2). Τοῦ δικαιώματος τούτου μόνον δι' ὡρισμένην χρονικὴν διάρκειαν εἶναι ἰσχυρὰ παραίτησις, ὁ δὲ γερμανικὸς ἀστικὸς κῶδιξ προκειμένου περὶ σπουδαίου λόγου λύσεως τῆς κοινωνίας ἀποκλείει τοιοῦτον δικαίωμα παραιτήσεως (παράγρ. 749). Ἡ διανομὴ γίνεται καὶ δικαστικῶς αἰτήσει παντὸς δικαιούχου. Ὁ δικαστὴς ὀφείλει κατ' ἀρχὴν ἐν τῇ διανομῇ νὰ ἀκολουθῇ τὴν συμφωνίαν τῶν κοινωνῶν, ἀποβλέπων πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν. Περαιτέρω ἐδικαιοῦτο κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς διανομῆς, νὰ ἐπιδικάσῃ καὶ ὁλόκληρον τὸ κοινὸν πρᾶγμα εἰς ἕνα τῶν συγκοινωνῶν, ἀποζημιουμένων τῶν λοιπῶν, νὰ συστήσῃ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ πράγματος δουλείαν κ. λ. π. Τὸ τελευταῖον δύναται καὶ νῦν νὰ πράξῃ ὁ δικαστής, πλὴν κατὰ τὰ λοιπὰ τὰ τῆς διανομῆς ρυθμίζει ἡ πολιτικὴ δικονομία. Εἰς ἕκαστον συγκοινωνὸν δίδεται ἡ actio communi dividundo, δι' ἧς ἐπιδιώκεται οὐ μόνον ἡ διανομὴ τοῦ κοινοῦ, χωροῦσα ἄλλως τε καὶ ἐπὶ παντὸς δικαιώματος ἐμφυτεύσεως ἐπιφανείας, δουλείας κ. λ. π., ἀλλὰ καὶ ἡ ἱκανοποίησις πάντων τῶν ἐκ τῆς κοινωνίας ἀπορρεόντων κατὰ τῶν συγκοινωνῶν δικαιωμάτων. Κατὰ συνέπειαν ἀδόκιμος ἡ τοιαύτη τῆς ἀγωγῆς ὀνομασία, δηλοῦσα κατὰ λέξιν ἁπλῶς ἀγωγὴν διανομῆς κοινοῦ.

Α. Β. ΠΑΜΠΟΥΚΑΣ

Κοῖνος. Εἷς τῶν ἓξ ταξιάρχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, υἱὸς τοῦ Πολεμοκράτους καὶ γαμβρὸς τοῦ Παρμενίωνος, δράσας κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκστρατείαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ (344 π. Χ.), ταχθεὶς μεταξὺ τῶν τάξεων Περδίκκα καὶ Κρατεροῦ, κατὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην (333 π. Χ.) παρὰ τὴν τάξιν τοῦ Περδίκκα, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου (332 π. Χ.) συμβαλὼν ἀπὸ θαλάσσης διὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως, καὶ κατὰ τὴν ἐν Γαυγαμήλοις μάχην (331 π. Χ.). Ἐπίσης ἐπολέμησε κατὰ τῶν Μάρδων τῆς Κασπίας, Ἀσπασίων, Ἀσσακηνῶν, παρὰ τὴν Ἄορνον πέτραν τῆς Βακτριανῆς κ. ἄ., ἡγήθη δὲ πλείστων ἀποστολῶν. Ὅτε ὁ Ἀμύντας ἐγένετο σατράπης τῆς Σογδιανῆς, ὁ Κοῖνος ἐγένετο ἀρχηγὸς μεγάλου τμήματος στρατοῦ, μεθ' οὗ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Σπιταμένους, ἄγοντος σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ 3.000 Σκύθας ἱππεῖς, παρὰ τὰς Βαγάς, μεταξὺ Σογδιανῆς καὶ Μασσαγετικῆς. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Μασσάγων, ὁ Κοῖνος ἀπεστάλη πρὸς πολιορκίαν τῶν Βαζίρων, τὰ ὁποῖα κατέλαβε. Κατὰ τὰς μετὰ τοῦ Πώρου συγκρούσεις (326 π. Χ.), ἐξυπηρέτησε μεγάλως τοὺς Μακεδόνας. Κατὰ τὴν γενομένην μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ὑφάσιος σύνοδον τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν, διὰ μακροτάτου λόγου του, ὅστις διεσώθη παρ' Ἀρριανῷ ὁλόκληρος, ὑπερημύνθη τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐγείρας τὴν δυσφορίαν τῶν συναδέλφων του. Ἦτο ἐκ τῶν θερμοτέρων ὀπαδῶν τοῦ βασιλέως εἰς τὰ σχέδιά του περὶ προσεγγίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸν ἀσιατικὸν πολιτισμόν, νοσήσας δὲ ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνωτέρω σύνοδον ἀπέθανε.

Π. Ν. Π.

— **Κοῖνος** (Coenus). Ἀρχαῖος Ἕλλην ζωγράφος, ἀναφερόμενος παρὰ Πλινίῳ ὡς εἰδικὸς περὶ τὴν κατασκευὴν «στεμμάτων».

—Π.

κοινός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀνήκων εἰς πλείονας τοῦ ἑνὸς κατ' ἴσον μερίδιον, ὁ μὴ ἴδιος, ὁ μὴ ἀτομικός: «τὰ κοινὰ συμφέροντα», «ἡ κοινὴ πατρίς», «ὁ κοινὸς πατήρ, — φίλος, — ἐχθρός», «τὰ τῶν φίλων κοινά» || ὁ ἀνήκων εἰς ὅλους: «ὁ χρόνος εἶναι κοινὸς ἰατρός», «κοινὸν ἐλάττωμα», «κοινὴ συνήθεια», «κοινὸν ἐνδιαφέρον» || ὁ μὴ ἐξαιρετικός, συνήθης, εἷς τῶν πολλῶν: «κοινὸς ἄνθρωπος, — δικηγόρος, — ἰατρός», «κοινὸν βιβλίον» || «κοινὴ γνώμη» ἡ γνώμη πάντων: «τὸ ἀπαιτεῖ ἡ κοινὴ γνώμη», «ἀντίκειται εἰς τὴν κοινὴν γνώμην» || «κοινὴ γλῶσσα» καὶ ἁπλῶς «κοινὴ» ἡ ὑπὸ πάντων λαλουμένη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἰδιωματικὴν ἢ τὴν ἀρχαίαν ἢ ἀρχαΐζουσαν: «διήγημα —, ποίημα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν» || «κοινὴ γυναῖκα» ἢ ἁπλῶς «κοινὴ» ὡς οὐσ. ἡ ἑταιρικὸν βίον διάγουσα, πόρνη || «κοινὸς νοῦς» ὁ μὴ ἐξαιρετικός, συνήθης διανοητικὴ ἀντίληψις || «κοινὸς τόπος» ἐν τῇ ρητορικῇ καὶ τῇ τέχνῃ καθόλου, τὸ συνήθως παρατηρούμενον, σύνηθες ἐπιχείρημα, κοινὴ καὶ συνήθης ἰδέα λατ. locus communis: «ἡ στοιχείωσις γεφυρῶν καὶ κτηρίων εἰς τὴν δημοτικὴν παράδοσιν εἶναι κοινὸς τόπος» βλ. *κοινοτοπία* || «κοινὸν μυστικὸν» τὸ ὑπὸ πάντων γινωσκόμενον, ἀλλ' ὡς μυστικὸν δῆθεν θεωρούμενον: «ἡ ἀντιζηλία μεταξὺ βασιλέως καὶ πρωθυπουργοῦ εἶ-

Digitized by Google

ναι κοινὸν μυστικόν»· || «κοινὸς διαιρέτης» ἀριθμὸς ἀκριβῶς διαιρῶν δύο ἄλλους ἀριθμούς· || «κοινὴ συλλαβὴ» ἡ λαμβανομένη ἐν τῷ μέτρῳ ὁτὲ μὲν ὡς μακρά, ὁτὲ δὲ ὡς βραχεῖα, λατ. syllaba anceps· || «γένους κοινοῦ» ὀνόματα οὐσιαστικὰ τῶν ὁποίων ἡ κατάληξις εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ ἀρσενικοῦ καὶ ἐπὶ θηλυκοῦ γένους: ὁ καὶ ἡ ἰατρός, ὁ καὶ ἡ κύων, ἄλλως *διγενῆ*· || *κοινὸν* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.) τὸ δημόσιον, ὁ πολὺς λαός, ὁ κόσμος: «πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινοῦ», «ἡ εἴσοδος ἐπετράπη εἰς τὸ κοινόν», «τὸ κοινὸν κατέκλυσε τὸ θέατρον»· || «τὸ κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν, — τῶν Ἀχαιῶν» ἡ πολιτεία, ἡ συμπολιτεία, τὸ κράτος τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Ἀχαιῶν *(ἀρχ.)*· || «τὸ κοινὸν» κατὰ παράλειψιν τοῦ *ταμεῖον*: «κατέθεσαν εἰς τὸ κοινόν», «ἔδωσαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ»· || φρ. «οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ἐκείνου» οὐδεμία σχέσις, οὐδεὶς δεσμός, ἀρχ. «τὶ κοινὸν κυνὶ καὶ βαλαντίῳ;»· || ἐπίρρ. φρ. «ἀπὸ κοινοῦ» κοινῶς, μαζί: «θὰ ἀναλάβωμεν τὴν δαπάνην ἀπὸ κοινοῦ».—Ἐπίρρ. **κοινῶς**· κατὰ τρόπον κοινόν, κατὰ κοινὴν συνήθειαν.

— */Ἀρχ. Μουσ./* 1) *Κοινὸς φθόγγος* ἐκαλεῖτο ὁ συνάπτων δύο συνημμένα τετράχορδα ὁμοίου σχήματος. Τοιοῦτοι κοινοὶ φθόγγοι ἦσαν τρεῖς: ἡ ὑπάτη μέσων (βου τῆς μέσης· mi_2), συνάπτουσα τὰ τετράχορδα ὑπάτων καὶ μέσων· ἡ μέση (κε τῆς μέσης· la_2), συνάπτουσα τὰ τετράχορδα μέσων καὶ νητῶν συνημμένων καὶ ἡ νήτη διεζευγμένων (βου τῆς νήτης· mi_3), συνάπτουσα τὰ τετράχορδα νητῶν διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων. Οἱ κοινοὶ οὗτοι φθόγγοι ἦσαν ἐν μὲν τῷ βαρυτέρῳ τῶν συναπτομένων τετραχόρδων οἱ ὀξύτατοι, ἐν δὲ τῷ ὀξυτέρῳ οἱ βαρύτατοι.

2) *Κοινὸς τόνος* ἐκαλεῖτο ὁ μεταξὺ μέσης καὶ παραμέσης (κε τῆς μέσης, ζω τῆς νήτης· la_2, si_2) διαζευκτικὸς μείζων ἢ ἐπόγδοος τόνος, ὁ διαζευγνύων τὸ τετράχορδον μέσων καὶ διεζευγμένων.

3) *Κοινὰ τετράχορδα* ἦσαν ἐκ τῶν πέντε τοῦ ἀμεταβόλου συστήματος, τὰ τετράχορδα ὑπάτων καὶ μέσων, ὡς ὄντα κοινὰ ἔν τε τῷ ἀμεταβόλῳ καὶ μεταβόλῳ συστήματι.

4) *Κοινὰ διαστήματα σύνθετα* ἢ *ἀσύνθετα* ἐλογίζοντο τὰ ἀπὸ ἡμιτονίου μέχρι διτόνου, διότι τὸ μὲν ἡμιτόνιον ἢ λεῖμμα ($={}^{256}/_{248}$) ἦτο ἐν μὲν τῷ ἐναρμονίῳ γένει σύνθετον, ἐν δὲ τῷ διατόνῳ καὶ χρωματικῷ ἀσύνθετον, ὁ ἐπόγδοος τόνος ($={}^{9}/_{8}$) ἐν μὲν τῷ χρωματικῷ σύνθετον, ἐν δὲ τῷ διατόνῳ ἀσύνθετον, τὸ τριημιτόνιον ($={}^{32}/_{27}$), ἐν μὲν τῷ χρωματικῷ ἀσύνθετον. ἐν δὲ τῷ διατόνῳ σύνθετον, καὶ τὸ δίτονον ($={}^{81}/_{64}$) ἐν μὲν τῷ ἐναρμονίῳ ἀσύνθετον, ἐν δὲ τῷ διατόνῳ καὶ χρωματικῷ σύνθετον.

5) Ἐκ τῶν ἑπτὰ εἰδῶν τοῦ διαπασῶν συστήματος ἐκαλεῖτο *κοινὸν* ἢ καὶ *λοκριστὶ* καὶ *ὑποδώριον* τὸ ἕβδομον εἶδος τῶν διαπασῶν συστημάτων, ἀρχόμενον ἢ ἀπὸ τοῦ προσλαμβανομένου (κε τῆς ὑπάτης· la_1) καὶ ἐξικνούμενον μέχρι τῆς μέσης (κε τῆς μέσης· la_2) ἢ ἀπὸ τῆς μέσης μέχρι τῆς νήτης ὑπερβολαίων (κε τῆς νήτης· la_3). Τὸ εἶδος τοῦτο εἶχεν ὡς χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ ἕβδομον τὸν τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— **κοινὰ πράγματα** (res omnium communes) */Νομ./*. Καλοῦνται οὕτω τὰ εἰς πάντας ἀνήκοντα, λόγῳ τῆς φύσεως αὐτῶν μὴ δυνάμενα νὰ ἐξουσιασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ χρησιμεύοντα εἰς τὰς ἀνάγκας πάντων πράγματα. Τοιαῦτα κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν δίκαιον εἶναι ὁ ἀήρ, ἡ θάλασσα καὶ τὸ ῥέον ὕδωρ. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ πλέον ἐθεώρουν ὡς κοινὸν πρᾶγμα καὶ τὸν αἰγιαλόν, πλὴν τοῦ Κέλσου, ὅστις τὸν κατέτασσε μεταξὺ τῶν δημοσίων πραγμάτων. τούτου δ' ἡ γνώμη ἐν τέλει καὶ ἐπεκράτησε. Τὰ τοῖς πᾶσι κοινὰ πράγματα εἶναι δυνατὸν κατὰ μέρος νὰ ἐξουσιασθῶσι: λ.χ. τμῆμα θαλάσσης εἶναι δυνατὸν νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἀποκλειστικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαιώματος, ὅταν παρεχωρήθη προνομιακῶς ἐπ' αὐτοῦ δικαίωμα ἁλιείας. Τὸ ῥέον λόγῳ τῆς φορᾶς του πρὸς τὰ κάτω ὕδωρ εἶναι πρᾶγμα κοινόν· ἐκ τούτου πᾶς τις δύναται ἐξ αὐτοῦ ν' ἀντλῇ καὶ νὰ χρησιμοποιῇ πρὸς ἄρδευσιν κλπ. Π. Ι. Ζ

—**κοινὴ βοὴ** */Ποιν. Δικον./*. Κατὰ τὸ ἄρθρον 168 τῆς ποινικῆς δικονομίας ἐπ' αὐτοφώρῳ πρᾶξις ὑπάρχει καὶ ὅταν ὁ κατηγορούμενος κατεδιώχθη διὰ δημοσίας κραυγῆς. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 101 τοῦ κανονισμοῦ τῆς χωροφυλακῆς, ὡς τοῦτο ἐπεξηγεῖται ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς κυβερνήσεως», ὡς αὐτόφωρος θεωρεῖται ἐπίσης ἡ πρᾶξις, ὅταν ὁ δράστης καταδιώκηται ὑπὸ τοῦ ἀδικηθέντος διὰ δημοσίας βοῆς. Ἐπὶ τῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ πράξεων ὁ δράστης δύναται νὰ συλληφθῇ καὶ χωρὶς ἔνταλμα συλλήψεως (ἄρθρ. 209 Ποιν. δικον.).

—**κοινὴ γνώμη**. Ἡ ἐν συγκεκριμένῃ τινὶ κοινωνίᾳ σχηματιζομένη γνώμη, ἡ ὁποία δεσμεύει εἰς τὰς πράξεις του ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ταύτης, χωρὶς ἐν τούτοις τὸ φέρον αὐτὴν ὑποκείμενον νὰ εἶναι δυνατὸν συγκεκριμένως νὰ προσδιορισθῇ. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἐξάγονται κυρίως δύο τινά: α') ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη, ἀπροσδιορίστου ὄντος τοῦ ὑποκειμένου της, προστατεύεται διὰ τοῦ ἀνευθύνου καὶ ὁδηγεῖ κατ' ἀκολουθίαν πολλάκις εἰς παρεκτροπάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν βαρύτατον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ὅλης κοινωνικῆς ζωῆς, καὶ β') ὅτι ἡ δέσμευσις, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ, μὴ ὀφειλομένη εἰς ὑπευθύνως διατυπουμένην καὶ ὡρισμένην τινὰ προέλευσιν κεκτημένην προσταγήν, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ εἰμὴ δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ δεσμευθῇ, δηλαδὴ ἡ δεσμευτική της δύναμις στερεῖται νομικοῦ κύρους. Ὁ ἐξαναγκασμός, τὸν ὁποῖον ἀσκεῖ ἡ κοινὴ γνώμη, ἰσχύει μόνον, ἐφ' ὅσον δὲν θέλει τις νὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τῆς παραβάσεως τῶν προσταγῶν της. Ἡ παράβασις ὅμως αὕτη δὲν συνεπάγεται εἰμὴ μόνον ἠθικὴν δίωξιν. Ὁ παραβαίνων τὰς προσταγὰς τῆς κοινῆς γνώμης πρέπει ἁπλούστατα νὰ παραιτηθῇ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία διέπεται ὑπὸ τῶν προσταγῶν τούτων. Ἐφ' ὅσον θέλει νὰ εἶναι μέλος τῆς ὑπὸ αὐτῶν διεπομένης κοινωνίας καὶ νὰ χαίρῃ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ ἐκτιμήσεώς της, δὲν εἶναι δυνατὸν εἰμὴ νὰ ὑφίσταται τὸν καταναγκασμὸν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ νὰ προσαρμόζεται εἰς τὰς ἐντολάς της. Ὅ,τι διακρίνει θεμελιωδῶς τὴν κοινὴν γνώμην ἀπὸ τοῦ δικαίου εἶναι τοῦτο: ὅτι ἔξω τοῦ δικαίου δὲν ὑπάρχει τόπος ἐλευθέρας δράσεως τοῦ ἀτόμου, ἐνῷ ἔξω τῆς κοινῆς γνώμης ὑπάρχει τόπος πλήρους ἐλευθερίας, τόπος, ὅστις καὶ ἐὰν δὲν εἶναι ὑπὸ τῶν πλείστων ἀνεκτός, δὲν εἶναι πάντως ἀθέμιτος καὶ ἀπηγορευμένος. Τόσον ἡ ἐθιμοτυπία, ὅσον καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀποτελοῦν σύνολον προσταγῶν, τῶν ὁποίων ὁ καταναγκαστικὸς χαρακτὴρ διακρίνεται κατὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ καταναγκασμοῦ τοῦ δικαίου: ὅτι ἰσχύει μόνον, ἐφ' ὅσον δὲν θέλει τις νὰ παραιτηθῇ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν διεπομένην ὑπὸ τῶν προσταγῶν τούτων κοινωνίαν. Τὸ δίκαιον δὲν χορηγεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ τῆς τηρήσεως καὶ παραβάσεως τῶν κανόνων του. Ὁ παραβαίνων αὐτοὺς ἐνεργεῖ παρὰ πᾶν δικαίωμα, καὶ ὅταν λέγωμεν ὅτι τίθεται «ἐκτὸς νόμου», ἐννοοῦμεν ὄχι ὅτι ζῇ ἐλεύθερος ἔξω τοῦ δικαίου, ἀλλ' ὅτι στερεῖται ἀκριβῶς τῆς ἐλευθερίας του. Ἡ ἐθιμοτυπία ἀντιθέτως καὶ ἡ κοινὴ γνώμη δίδουν τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ τῆς τηρήσεως ἢ παραβάσεως τῶν ἐντολῶν των, ὁ παραβαίνων δὲ ταύτας ἐνεργεῖ συμφώνως πρὸς χορηγούμενον εἰς αὐτὸν δικαίωμα. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῶσι καθαρῶς ἐννοιολογικῶς ἡ ἐθιμοτυπία καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀπὸ τοῦ δικαίου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάκρισιν εἰδικῶς τῆς κοινῆς γνώμης ἀπὸ τῆς ἐθιμοτυπίας, αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ καθαρῶς ἐννοιολογικῶς, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου τῶν προσταγῶν των. Ὡς προσταγὴν τῆς κοινῆς γνώμης χαρακτηρίζομεν συνήθως τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ φυσικὸς ἀπρόσωπος φορεὺς της ἀπέναντι προβλημάτων ἐπικαίρων καὶ ἐξαιρέτως παροδικῶν. Ἀντιθέτως, ὡς κανόνα τῆς ἐθιμοτυπίας χαρακτηρίζομεν συνήθως τὴν στάσιν, ἣν λαμβάνει ὁ ὡσαύτως ἀπρόσωπος φορεύς της ἀπέναντι ζητημάτων παρατεταμένης σχετικῶς ἰσχύος, ζητημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς συμπίπτει συνήθως τοὐλάχιστον πρὸς τὴν ἰσχὺν ὡρισμένης (ἀδιάφορον ἐὰν τοπικῶς περιωρισμένης ἢ μὴ) ἱστορικῆς ἐποχῆς. Ἐνῷ ὁ κανὼν τῆς ἐθιμοτυπίας ρυθμίζει π. χ. τὸν τρόπον, καθ' ὃν δέον κατὰ τὴν διάρκειαν ὁλοκλήρου σχεδὸν ἐποχῆς νὰ χαιρετᾷ τις καθ' ὁδὸν τοὺς γνωστούς του, ἡ προσταγὴ τῆς κοινῆς γνώμης γεννᾶται πάντοτε ἐξ ἀφορμῆς ὡρισμένου καὶ ἀπὸ τῆς συνήθους καθημερινῆς ζωῆς διακρινομένου γεγονότος καὶ ἰσχύει μόνον ἐφ' ὅσον εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπίκαιρον.

Ταῦτα ἀφοροῦν τὴν ἔννοιαν τῆς κοινῆς γνώμης, ὅπως συνήθως καὶ ὑπὸ τῶν πλείστων χρησιμοποιεῖται ἢ ὑπονοεῖται αὕτη. Ἡ ἐπιστημονικὴ ὅμως—συγκεκριμένως: κοινωνιωλογικὴ—πραγμάτευσις τῆς ἐννοίας τῆς κοινῆς γνώμης ἔχει ὁδηγήσει εἰς τὸν σχηματισμὸν διαφόρων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας θεωριῶν, ἀπομακρυνουσῶν ταύτην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπὸ τῆς συνήθους χρήσεώς της.

Ἐκ τῶν παλαιοτέρων κοινωνιολόγων ἐκεῖνος, ὅστις ἐχρησιμοποίησεν ἰδιαιτέρως τὴν ἔννοιαν τῆς κοινῆς γνώμης, ὑπῆρξεν ὁ Herbert Spencer. Πραγματευόμενος οὗτος περὶ τῶν διεπόντων τὴν κοινωνίαν πολιτικῶν θεσμῶν, διδάσκει, ὅτι τόσον αἱ μορφαὶ τῶν πολιτευμάτων, ὅσον καὶ αἱ πολιτικαὶ δυνάμεις, βασίζονται ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως ὡρισμένης θεμελιώδους μονάδος. Καὶ ἐνῷ ἡ θεμελιώδης μονάς, εἰς ἣν ἀνάγονται αἱ μορφαὶ τῶν πολιτευμάτων, εἶναι τριαδική, ἀπαρτιζομένη ἐκ τοῦ ἄρχοντος, τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ λαοῦ ἢ ἀριστοκρατίας καὶ τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ, ἡ θεμελιώδης μονάς, εἰς ἣν ἀνάγονται αἱ δρῶσαι ἐν τῇ κοινωνίᾳ πολιτικαὶ δυνάμεις, συνίσταται εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Δι' αὐτῆς καὶ μόνον δι' αὐτῆς κυβερνᾷ κατὰ τὸν Spencer, καὶ ὁ ἰσχυρότερος τῶν μοναρχῶν. Ὡς κοινὴν γνώμην χαρακτηρίζει μάλιστα οὗτος ὄχι μόνον τὴν αὐθορμήτως παραγομένην γνώμην τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπαγορευομένην εἰς αὐτοὺς γνώμην τῶν παρελθουσῶν γενεῶν, τὴν παράδοσιν καὶ τὸ παρελθόν, «κοινὴν γνώμην τῶν νεκρῶν». Τὴν ἔννοιαν τῆς κοινῆς γνώμης χρησιμοποιεῖ ὁ Spencer ἐν σχέσει πρὸς πᾶσαν κοινωνίαν καὶ δὴ ἐν σχέσει πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνίαν τῶν πρωτογόνων. Καὶ ἐκεῖ ἰσχύει, πολλάκις, ὑφ' ὡρισμένας προϋποθέσεις, ἡ κοινὴ γνώμη. Ἡ ἄποψις αὕτη τοῦ Spencer ἐμφανίζεται διέπουσα καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν νεωτέρων ἐθνολόγων καὶ κοινωνιολόγων. Οὕτω π. χ. ὁ Franz Oppenheimer, βαριζόμενος ἐπὶ τῶν περιγραφῶν καὶ ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων ἐθνολόγων τινῶν, θεωρεῖ τὴν κοινὴν γνώμην ὡς παράγοντα διέποντα καὶ κοινωνίας πρωτογόνων. Τὸ ὅτι π. χ. ὁ πιστωτὴς εἰς πρωτογόνους τινὰς κοινωνίας δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ὠθήσῃ τὸν ὀφειλέτην του μέχρις οἰκονομικῆς καταστροφῆς, θεωρεῖται ὡς ὀφειλόμενον εἰς προσταγὴν τῆς κοινῆς γνώμης, προσταγήν, ἥτις μάλιστα ἐξεδηλοῦτο καὶ διὰ φυσικῆς βίας. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ Oppenheimer, ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς γενικωτέρας αὐτοῦ κοινωνιολογικῆς θεωρίας, καθ' ἣν τὸ δίκαιον δὲν ἐγεννήθη εἰ μὴ ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν τάξεων καὶ μετὰ τῆς ἐξ αὐτῆς προελθούσης πολιτείας, δὲν διακρίνει εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευομένην προσταγὴν τὴν ἰδιότητα κανόνος δικαίου, δικαίου, ὅπερ εἶναι δυνατὸν ὄχι μόνον λογικῶς, ὡς διδάσκει ὁ R. Stammler, ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς νὰ ὑφίσταται ἄνευ πολιτείας καὶ πρὸ τῆς πολιτείας.

Ἡ ἄποψις, καθ' ἣν ἡ κοινὴ γνώμη ἀποτελεῖ παράγοντα διέποντα πᾶσαν ἐν γένει κοινωνίαν, ἀπεκρούσθη κυρίως ὑπὸ τοῦ Ferdinand Tönnies. Οὗτος θεωρεῖ τὴν ἔννοιαν τῆς κοινῆς γνώμης ὡς ἰδιάζουσαν μόνον εἰς τὴν κοσμοπολιτικὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Συγκεκριμένως ἀντιπαρατάσσει ὁ Tönnies τὴν ἔννοιαν τῆς κοινῆς γνώμης εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς θρησκείας. Εἰς τὴν ζωὴν τῆς «φυσικῆς» καὶ ξένης πρὸς πᾶν τὸ κατὰ συνθήκην γιγνόμενον κοινότητος δὲν δρᾷ ὡς παράγων ἡ κοινὴ γνώμη. Εἰς τὴν ζωὴν τῆς τοιαύτης κοινότητος δρᾷ μόνον τὸ αἴσθημα καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ βασιζομένη πίστις. Ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι προϊὸν τῆς ἀνατροπῆς τῶν αἰσθηματικῶν ἀξιῶν τῆς φυσικῆς καὶ ἐπὶ ἀπολύτου ἀλληλεγγύης βασιζομένης ζωῆς. Ἡ κοινὴ γνώμη προβάλλει μὲ τὴν ἀπαίτησιν, ὅπως θέσῃ γενικοὺς κανόνας καὶ δὴ ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει τυφλῆς τινος πίστεως, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῆς λογικῆς. Ἡ τάσις της συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐμφανίζεται ὡς ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ πεφωτισμένη γνώμη. Δεδομένου μάλιστα ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη δὲν διέπεται ὑπὸ ἰδεολογίας τινός, ἀλλ' ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸ τυπικὸν μέρος τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, ἐκδηλοῦται αὕτη ἐξωτερικῶς μόνον εἰς τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ παράβασις τῶν προσταγῶν της. Θετικὴ διάκρισις ἐκείνου, ὅστις ἀκολουθεῖ ταύτας πιστῶς, δὲν εἶναι δυνατή, διότι, ἐνῷ ἡ διάκρισις προϋποθέτει ὑπέρβασιν τοῦ κανονικοῦ, ἡ κοινὴ γνώμη οὐδὲν ζητεῖ πλέον τῆς κανονικότητος καὶ τυπικότητος. Ὁ θαυμασμός, τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ γεννᾷ ἡ διάκρισις, κεῖται ὑπεράνω τοῦ ἐπιπέδου τῆς στενῆς ἀντιλήψεώς της. Ἐνῷ λοιπὸν προβάλλει αὕτη μὲ τὴν ἀπαίτησιν, ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὡς ἡ πεφωτισμένη γνώμη, εἶναι πράγματι ἐξαιρέτως στενὴ καὶ περιωρισμένη. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι προβάλλει αὕτη μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀπαίτησιν, δημιουργεῖ ὡρισμένας ὑποχρεώσεις εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῶν διεπομένων ὑπ' αὐτῆς κοινωνιῶν. Πᾶν πολιτικὸν κόμμα ἀναγκάζεται νὰ ἐμφανίζῃ τὴν γνώμην του ὡς κοινὴν γνώμην, ἢ τοὐλάχιστον ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοιαύτης. Ὡς κύριον ὄργανον τῆς κοινῆς γνώμης θεωρεῖ ὁ Tönnies τὸν τύπον, τὴν ἐφημερίδα. Δι' αὐτῆς, ὡς καὶ ἐν γένει διὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου, ὅστις διασπᾷ κατ' ἀρχὴν τὴν αἰσθηματικὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ λέγοντος καὶ τοῦ ἀκούοντος, μεταξὺ τοῦ διδάσκοντος καὶ τοῦ διδασκομένου, δημιουργεῖται ἡ κοινὴ γνώμη, παρασύρουσα πολλάκις αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτείαν εἰς τὴν ὁδόν, ἥτις ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν αἰγίδα της ὡς ἡ μόνη φωτεινή.

Θεμελιώδη λοιπὸν σημασίαν διὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Tönnies περὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἔχει τοῦτο: ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη προϋποθέτει ἄρσιν πάσης αἰσθηματικῆς κοινότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ κοσμοπολιτικὴν ζωήν. Ἡ κοινὴ γνώμη, ἀντιθέτως πρὸς τὴν θρησκείαν, εἶναι πάντοτε ξηρά, λογικὴ καὶ βασίζεται ἐπὶ ὑπολογισμῶν. Ἡ κοσμοπολιτικὴ κοινωνία ἐκδηλοῦται πρωτίστως διὰ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ εὑρίσκει τὴν δικαίωσίν της εἰς αὐτήν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τοῦ Tönnies δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κοινὴ γνώμη ὅ,τι εἰς κοινωνίας π. χ. πρωτογόνων ἔδρα ὡς ἄνωθεν (ἢ μᾶλλον ἄγνωστον πόθεν) προερχόμενος καταναγκασμός. Ἡ κοινὴ γνώμη δὲν γεννᾷ πίστιν, ἀλλὰ μόνον ὑπολογισμόν. Ἡ γένεσις τῆς κοινῆς γνώμης ὡς φαινομένου κοινωνιολογικοῦ ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ ἐπιστήμη ἤρξατο ρυθμίζουσα τὰς πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ αἴρουσα τὴν πίστιν καὶ τὸ αἴσθημα. Τὴν κυριωτέραν της ἐνέργειαν ἐκδηλοῖ κατ' ἀκολουθίαν ἡ κοινὴ γνώμη σήμερον, ὁπότε ἡ καθολικὴ ἐκπαίδευσις ἔδωκε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς πάντας τὸ δικαίωμα, ὅπως κρίνωσι καὶ βασίζωσι τὰς

Digitized by Google

κρίσεις των ἐπὶ λογικῶν (ἢ μᾶλλον: ὑποτιθεμένων ὡς λογικῶν) ἐπιχειρημάτων. Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένου τοῦ ζητήματος, εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη καταβιβάζει τὸ ἐπίπεδον τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως κοινωνίας τινός. Ἡ καθολικὴ ἐκπαίδευσις ὁδηγεῖ πρὸς ἐπιπέδωσιν, ἥτις ἐπιτυγχάνεται κατ' ἀνάγκην ἐπὶ θυσίᾳ τοῦ πνεύματος. Δεδομένου ὅτι ἡ εἰς τὴν καθολικὴν ἐκπαίδευσιν ἐν πολλοῖς ὀφείλουσα τὴν ὕπαρξίν της κοινὴ γνώμη ἀποτελεῖ τὴν συνισταμένην τῆς πνευματικῆς καταστάσεως κοινωνίας τινός, δὲν εἶναι δυνατὸν εἰ μὴ οἱ πολλοὶ νὰ προσδιορίζουν τὴν κοινὴν γνώμην, τῶν ὀλίγων καὶ ἐκλεκτοτέρων παραμεριζομένων ὑπ' αὐτῆς. Κοινὴ γνώμη εἶναι ἡ λατρεία τοῦ μέσου ὅρου. Ὁ ἐν τῷ πλαισίῳ δημοκρατικῶς ὠργανωμένου πολιτεύματος δρῶν πολιτικὸς ἀναγκάζεται νὰ θυσιάζῃ ἐκ τῆς ἰδεολογίας καὶ τῶν πεποιθήσεών του ὅ,τι δὲν εἶναι προσιτὸν εἰς τοὺς πολλούς, διὰ νὰ ἔχῃ ἀκριβῶς ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην. Δημοκρατία, ἐπιστήμη, κοσμοπολιτισμὸς καὶ καθολικὴ ἐκπαίδευσις (ἔννοιαι, αἵτινες εἶναι ἐξηρτημέναι ἀπ' ἀλλήλων) ἀποτελοῦν τὸ πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δρᾷ ἡ κοινὴ γνώμη. Τὸ πρόσχημα τῆς λογικῆς ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον διακρίνει ταύτην ὡς γνώμην θεμελιωδῶς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἐμφανίζον μάλιστα αὐτὴν ὡς τὸ γνώρισμα τῶν ἐποχῶν ἐκείνων, κατὰ τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὸν πάντες κατὰ τεκμήριον νὰ ἔχουν γνώμην. Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι ἡ γνώμη πάντων. Δυνατὸν —καὶ τοῦτο συμβαίνει μάλιστα συνήθως— νὰ μὴ ὀφείλεται ἡ κοινὴ γνώμη εἰ μὴ εἰς ὀλίγων ἁπλῶς τὴν ἔμπνευσιν, εἰς τὴν ἔμπνευσιν μάλιστα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κέκτηνται τὴν ἱκανότητα τοῦ δημαγωγοῦ. Τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραπλανήσῃ τὸν θέλοντα νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ νὰ ὁδηγήσῃ τοῦτον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὡς κοινὴ γνώμη δέον νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνέδεεν ἄλλοτε τὰ πλήθη πρὸς τὴν θέλησιν καὶ γνώμην τῶν ὀλίγων ἀριστοκρατῶν. Τὴν γνώμην τῶν ὀλίγων δὲν ἀπεδέχετο τὸ πλῆθος ὡς γνώμην. Ἡ γνώμη τῶν ὀλίγων—καὶ ὅταν ἀκόμη ἦτο ἀκατανόητος εἰς τοὺς πολλούς, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συνέβαινε συνήθως—παρελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ πλήθους ὑπὸ μορφὴν καθαρῶς συμβολικὴν καὶ μετετρέπετο εἰς τὴν συνείδησίν του εἰς πίστιν. Τὸ πλῆθος δὲν ἐπεδοκίμαζε τὴν γνώμην τῶν ὀλίγων, ἀλλ' ἐπίστευεν εἰς αὐτήν. Ἡ κοινὴ γνώμη προϋποθέτει ἀντιθέτως—καὶ ὅταν ἀκόμη δημιουργῆται ἐκ τῆς γνώμης ὀλίγων—τὸ ἀμετάβλητον τῆς ὑποστάσεώς της ὡς γνώμης. Ἡ εἰς κοινὴν γνώμην μετατρεπομένη γνώμη τῶν ὀλίγων ὑποτίθεται— καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ εἶναι οὐσιώδης — ὅτι κατανοεῖται καὶ ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν πολλῶν, ὑποτίθεται μάλιστα ὅτι ὀφείλεται εἰς τοὺς πολλούς. Κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι μάλιστα δυνατὸν νὰ μετατραπῇ εἰς κοινὴν γνώμην γνώμη, ἡ ὁποία δὲν εἶναι προσιτὴ εἰς τοὺς πολλούς. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὁ θέλων νὰ κατακτήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς αὐτὴν τὰς ἐπιθυμίας του, κατέρχεται κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν πολλῶν. Ὑπάρχουν βεβαίως καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν συμβαίνει τοῦτο. Ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ πλαισίῳ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ τῆς κοσμοπολιτικῆς ζωῆς συμβαίνει, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ὥστε τὸ πλῆθος νὰ περιβάλλῃ διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του ἄνθρωπον, ὅστις δὲν κατέρχεται εἰς τὸ ἐπίπεδόν του, ἄνθρωπον, ὅστις δὲν θυσιάζει τὴν ἀνωτέραν πνευματικήν του ὕπαρξιν διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ πλήθους. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως αὐτός, ὅστις συνήθως ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν, ἐπικρατεῖ χωρὶς νὰ δημιουργήσῃ περὶ ἑαυτὸν κοινὴν γνώμην. Εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν πιστεύει τὸ πλῆθος ὡς εἰς προφήτην. Κοινὴ γνώμη δὲν σχηματίζεται εἰμὴ μόνον ἐν σχέσει πρὸς κάτι, τὸ ὁποῖον εἶναι λογικῶς προσιτὸν εἰς τοὺς πολλούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Herbert Spencer*, Principles of Sociology, §§ 464—470.—*Ferdinand Tönnies*, Gemeinschaft und Gesellschaft (Berlin, 1926).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Kritik der öffentlichen Meinung (Berlin, 1922).—Πρβλ. καὶ τὰς ἀφισταμένας θεμελιωδῶς τῶν διεπουσῶν τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον μελέτας: *Gustave Le Bon*, Psychologie des foules....—*Gabriel Tarde*, L' opinion et la foule....—*Ε. Λεμπέση*, Κριτικὴ τῆς κοινῆς γνώμης (Ἀθῆναι, 1929).

Π. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

— **κοινὴ *λῆξις γραμματίων*·** βλ. *γραμμάτια* ἰσοδύναμα.

— **«Κοινῆς *σωτηρίας ἐπιτροπή*».** Ἐκλήθη οὕτω περιβόητος ἐπιτροπή, συσταθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως τὴν 6 Ἀπριλίου 1793 καὶ ἀποτελουμένη ἐξ 9 μελῶν τακτικῶν καὶ 3 ἀναπληρωματικῶν. Ἡ ἐξουσία τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν διήρκει ἐπὶ ἕνα μῆνα, ὤφειλε δὲ νὰ δίδῃ λόγον τῶν πράξεών της καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα. Ἡ σύγχυσις, τὴν ὁποίαν ἐνέβαλεν ἡ παραφορὰ τῶν παθῶν καὶ ἡ διαίρεσις τῶν φατριῶν, ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς συγκεντρώσεως εἰς αὐτὴν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὑπὸ χαρακτῆρα δικτατορικόν. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1793 ἡ συγκρότησις τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐγένετο διαρκής, τῆς ἐξουσίας τῶν μελῶν της παρατεινομένης ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα, εἰς τὰ 12 δὲ αὐτῆς μέλη περιελαμβάνοντο οἱ Ροβεσπιέρρος, Σαὶν-Ζύστ, Λάζαρος Καρνό, Καντὼν κτλ. Ἡ ἐξέγερσις τῆς Βανδέας, ἡ ἐπανάστασις τῆς Λυὼν καὶ ὁ ἐξωτερικὸς πόλεμος παρέσχον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ἀπὸ τῆς 4 Δεκεμβρίου 1793 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, ἔδωσε μεγάλην ὤθησιν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ἐνήργησε τὰς μεγάλας στρατολογίας καὶ ἔθεσεν εἰς εὐρεῖαν κυκλοφορίαν τὸ χαρτονόμισμα, θεραπεύσασα οὕτω τὰς ἀνάγκας τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. Ἀλλ' ἡ δικτατορικὴ αὐτῆς ἐξουσία κατέστη ἀχαλίνωτος καὶ ἐπῆλθεν ἡ τρομοκρατία τοῦ Ροβεσπιέρρου, ἥτις κατέρρευσε διὰ τοῦ θριάμβου τῶν Θερμιδωριανῶν τὴν 28 Ἰουλίου 1794, οἵτινες μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ Ροβεσπιέρρου καὶ τῶν ὀπαδῶν του εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς κοινῆς σωτηρίας. Ἀπεφασίσθη τότε ἡ ἀνανέωσις τοῦ τετάρτου τῶν μελῶν αὐτῆς κατὰ πάντα μῆνα. Τῷ 1795 τὰ μέλη αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς δέκα ἕξ, ἀλλ' ἡ ἐπιτροπή, μὴ δυναμένη νὰ ἔχῃ τὴν ἐνεργητικότητα τῆς πρώτης, ἐξησθένησε. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οὐδεμία διεπράχθη ὑπερβασία. Μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ διευθυντηρίου (27 Ὀκτωβρίου 1795) ἡ ἐπιτροπὴ τῆς κοινῆς σωτηρίας κατηργήθη.

Θ. Β.

— **κοινοὶ *τόποι*** *(Ρητορ.)*. Καλοῦνται οὕτω τὰ καθ' ὕλην *ἐπιχειρήματα*. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα εἶναι *ἐσωτερικὰ* ἢ *ἔντεχνα* καὶ *ἐξωτερικὰ* ἢ *ἄτεχνα*, διαιροῦνται καὶ οἱ κοινοὶ τόποι εἰς *ἐσωτερικοὺς* ἢ ἐντέχνους τόπους καὶ *ἐξωτερικοὺς* ἢ ἀτέχνους (βλ. τὰς λ.). Οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον ἀρκετὴν σπουδαιότητα εἰς τοὺς κοινοὺς ἢ ῥητορικοὺς τόπους, διὰ τοὺς χάριν ἀσκήσεως συνταςσομένους λόγους. Οὕτω, ὁ Ἀντιφῶν ἐξειργάζετο καὶ διεπόνει μετὰ τῶν μαθητῶν του, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πρωταγόρου καὶ τοῦ Γοργίου, γενικὰ θέματα λόγων (κοινοὺς τόπους), ἅτινα οὐδένα πρακτικὸν σκοπὸν εἶχον, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν πρὸς τοὺς λόγους ἄσκησιν· ὅτι δὲ ὁ Ἀντιφῶν διέτριψε περὶ τοὺς κοινοὺς τόπους, δεικνύουσι τὰ ὅμοια χωρία, ἅτινα ἀπαντῶνται εἰς διαφόρους λόγους αὐτοῦ καὶ τὰ ὁποῖα παρενέβαλεν ὅπου ἂν εὕρισκεν εὔκαιρον τόπον (πρβλ. «περὶ τοῦ Ἡρώδου φόνου» § 14, 87 καὶ «περὶ τοῦ χορευτοῦ» § 2, 3).

Κοινοὶ τόποι ὀνομάζονται προσέτι καὶ γενικαί τινες καὶ τετριμμέναι ὑποθέσεις, ὧν συχνάκις γίνεται χρῆσις.

Ι. Φ. Δ.

— **κοινὸν *γένος*** *(Γραμμ.)*· βλ. λ. *γένος*.

— **κοινὸν *διαιρέτης*** *(Μαθημ.)*· βλ. *διαιρέτης*.

— **κοινὸς *νοῦς*.** Ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτοῦ τεχνικῇ σημασίᾳ σημαίνει τὸν ὀρθὸν νοῦν, ὡς καθωρίσθη οὗτος ὑπὸ τῆς σκωτικῆς σχολῆς. Ὡς τοιοῦτος εἶναι ἡ πηγὴ τῶν προτέρων ἀληθειῶν, τῶν ὁποίων τεκμήριον καὶ ἐχέγγυον εἶναι ἡ ἰδία αὐτῶν σαφήνεια. Οὕτω καθίσταται βάσις τῆς φιλοσοφίας κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς σχολῆς ταύτης. Διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ κοινοῦ νοῦ καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεουσῶν αὐτονοήτων ἀληθειῶν ἀντεπεξέρχεται ἡ σκωτικὴ σχολὴ κατὰ τοῦ ὑποκειμενισμοῦ τοῦ Hume καὶ ἐξασφαλίζει τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐκτὸς κόσμου, ἐνῷ ἐξ ἄλλου συμβάλλει εἰς τὴν ἐμπέδωσιν αὐτονόμου ἠθικῆς, ἀνεξαρτήτου τῆς θρησκείας καὶ τῆς θεολογίας.

Ν. Λ.

κοινοσάρκιον (τὸ) *(Βιολ.)*. Καλεῖται οὕτω τὸ περίβλημα, ὅπερ περιβάλλει διὰ συστήματος ἀγωγῶν τὰς ἀποικίας διαφόρων ζῴων (βλ. καὶ λ. *ἀποικία*).

Δ. Ν. Π.

κοινοσία (ἡ) (Coenosia) *(Ζωολ.)*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας ἀρκετοῦ μεγέθους, ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ ἀπαντώσας ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν.

Δ. Ν. Π.

κοινόστεον (τὸ) *(Γεωλ.)*. Ὁ ἐξ ἀσβεστολιθικῆς οὐσίας ἀποτελούμενος σκελετὸς συνθέτου κοραλλίου.

κοινοτάρχης (ὁ)· ὁ ἄρχων, ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος.

κοινότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κοινοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι κοινόν, ὁμοιότης, ταυτότης: «ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων,—τῶν ἰδεῶν,—τῶν φρονημάτων»· || εἶδος συνεταιρισμοῦ τῶν κατοίκων πόλεως ἢ χωρίου πρὸς προαγωγὴν τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ συμφερόντων: «κοινότης Ἀμπελακίων,—Ὕδρας,—Σπετσῶν» (ἐπὶ τουρκοκρατίας)· || ἡ στενοτάτη διοικητικὴ διαίρεσις, ἡ αὐτοδιοίκησις χωρίου ἢ μικρᾶς πόλεως πρὸς προαγωγὴν τῶν ἰδιαιτέρων τοπικῶν συμφερόντων: «κοινότης παλαιοῦ Φαλήρου,—Κηφισιᾶς, — Μεγάρων»· || «ἰσραηλιτικὴ κοινότης» ἡ θρησκευτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἕνωσις τῶν ἔν τινι τόπῳ Ἰσραηλιτῶν· || «κοινότης ἱερὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους» ἡ ὁμοσπονδιακὴ διοίκησις τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῶν· || «μαθητικὴ κοινότης» σύνδεσμος μαθητῶν συνήθως τῆς αὐτῆς τάξεως πρὸς αὐτοδιοίκησιν ὡς ἐν μικρᾷ κοινωνίᾳ.

—*(Ἐγκυκλ.)* Ἡ *κοινότης* εἶναι ἡ κατωτάτη διοικητικὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ὑποδιαίρεσις, ἔχουσα πληθυσμὸν ὀλιγώτερον τῶν 10.000 καὶ οὐχὶ κατώτερον τῶν 300 κατοίκων, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν ὁποίων ὑπάρχει σχολεῖον στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Αὐτοδιοικεῖται ὡς τοιαύτη διὰ τοῦ αἱρετοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, οὐχὶ κατὰ τεκμήριον ἁρμοδίου, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον ὁ νόμος ὁρίζει τοῦτο. Διαφέρει δὲ τοῦ *δήμου* ἡ κοινότης τόσον κατὰ τὴν ἔκτασιν ὅσον καὶ κατὰ τὸ σύστημα. Κατὰ τὴν ἔκτασιν: ἐπειδὴ ὁ δῆμος ἔχει τοὐλάχιστον 10.000 κατοίκων, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι πρωτεύουσα νομοῦ, ἡ ὁποία πάντως εἶναι δῆμος, ἔστω καὶ ἂν ἔχῃ κατοίκους ὀλιγαριθμοτέρους τῶν 10.000. Κατὰ τὸ σύστημα: ἐπειδὴ ὁ δῆμος ἔχει δημοτικὸν συμβούλιον, δημαρχιακὴν ἐπιτροπήν, παρέδρους καὶ δήμαρχον ἀπ' εὐθείας ἐκλεγόμενον, ἐνῷ ἡ κοινότης ἔχει συμβούλιον καὶ πρόεδρον, ἐμμέσως ἐξ αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου ἐκλεγόμενον.

Ἡ καταγωγὴ τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν δήμων εἶναι καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ζήτημα πολλαπλῶς ἀμφισβητούμενον. Ἀλλαχοῦ ἐτέθη ζήτημα περὶ πρωτογονίας τοῦ δήμου ἐν σχέσει πρὸς τὴν πολιτείαν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐδέχθησαν τὴν γνώμην αὐτὴν ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ ὁ Φλογαΐτης. Ἀντέκρουσεν ὅμως ὁ Γ. Ἀγγελόπουλος αὐτούς, ἀντιτάξας ὅτι κατ' ἀρχὰς δῆμος καὶ πολιτεία ταυτίζονται. Διὰ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἡ ἔννοια τοῦ δήμου καὶ τῆς κοινότητος προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν τῆς πολιτείας. Δῆμος ἢ κοινότης, ἀφ' ἧς καταστῇ ἀνεξάρτητος ἀπὸ οἱανδήποτε πολιτείαν, ἀποβαίνει πολιτεία. Διὰ τοῦτο εἶναι παράλογον νὰ τεθῇ ζήτημα προτεραιότητος μεταξὺ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος, ἡ δ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἱστορικὴ ἔρευνα δὲν εἶναι δυνατὸν εἰμὴ ν' ἀπολήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ δῆμος, ἡ κοινότης, κατ' ἀρχὰς ἕνεκα τοῦ ὀλιγαρίθμου τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ σμικροῦ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπικρατείας, δὲν εἶχε λόγον ὑπάρξεως. Ὅταν ἡ πολιτεία ηὐξήθη κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμόν, διετηρήθησαν ἢ ἀνέστησαν ἢ συνέστησαν ὑστερώτερον, ἐντὸς τῶν ἀρχικῶν ὁρίων, ἀλλ' ἤδη πλέον ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος, οἱ πολιτικοὶ θεσμοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἢ καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι ἄλλοτε πολιτεῖαι πρωτογόνου μορφῆς. Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τρεῖς ἐξηνέχθησαν γνῶμαι. Ἡ πρώτη διδάσκει τὴν συνεχῆ τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινοτήτων ὕπαρξιν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Ἡ δευτέρα θεωρεῖ τὴν κοινότητα ὡς θεσμὸν βυζαντινόν. Τέλος ἡ τρίτη δέχεται, ὅτι αἱ κοινότητες εἶναι τὸ πολιτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἰδίως τῶν φορολογικῶν αὐτῆς συστημάτων. Τὸ μόνον ἀποδεδειγμένον εἶναι, ὅτι ἀνὰ πᾶσαν περίοδον τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς συνεχείας των ἀναφαίνονται θεσμοὶ δικαιολογοῦντες ἱστορικῶς τὴν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος ἐγκαθίδρυσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1833/1834 συνέστησαν οἱ δῆμοι εὐρύτεροι τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας κοινοτικῶν περιφερειῶν. Αἱ κοινότητες ὅμως διετηρήθησαν ὡς περιουσιακὰ ὑποκείμενα, περὶ τῆς διοικήσεώς των ὅμως ὁ νόμος οὐδὲν ὥρισε καὶ ὡς ἐκ τούτου ἴσχυσαν αἱ σχετικαὶ διατάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Ὁ περὶ δήμων νόμος τοῦ 1833/1834 συνετάγη μὲ τὴν ὀρθὴν ἄλλωστε πρόθεσιν νὰ συμπληρωθῇ βαθμηδὸν ὁ θεσμὸς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς εὐρυτέρας ἐπαρχίας καὶ τοῦ ἔτι εὐρυτέρου νομοῦ. Κατὰ τὸν νόμον αὐτὸν οὐδεὶς Ἕλλην πολίτης ἠδύνατο νὰ μὴ ὑπάγεται εἴς τινα δῆμον. Ἡ δημοτικότης ἐκτᾶτο διὰ γεννήσεως, νυμφεύσεως, διὰ κατατάξεως, δι' ἐγγραφῆς κατόπιν αἰτήσεως καὶ διὰ πλήρους ἐγκαταστάσεως. Ἡ διπλῆ δημοτικότης ἀπηγορεύετο κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας ἐπετρέπετο νὰ διατηρηθῇ καὶ ἡ παλαιὰ δημοτικότης παρὰ τὴν ἀπόκτησιν νέας τοιαύτης. Ἡ δημοτικότης συνεπήγετο ἀφ' ἑνὸς ὑποχρεώσεις καὶ ἀφ' ἑτέρου δικαιώματα. Αἱ μὲν ὑποχρεώσεις συνίσταντο εἰς τὴν καταβολὴν τῶν ἐμμέσων καὶ τῶν ἀμέσων φόρων καὶ τὴν παροχὴν προσωπικῆς ἐργασίας. Τὰ δὲ δικαιώματα ἦσαν: 1) τὸ δικαίωμα τῆς διαμονῆς ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ δήμου, 2) τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν χρῆσιν τῆς κοινοχρήστου περιουσίας, 3) τὸ δικαίωμα τοῦ περιθάλπεσθαι ὑπὸ τοῦ δήμου. Δικαίωμα σπουδαιότατον ἀπετέλει καὶ ἡ ἐκλογικὴ ἐνέργεια πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ δημοτικοῦ ἄρχοντος. Ἀλλὰ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα δὲν ἦτο δικαίωμα τοῦ συνόλου τῶν δημοτῶν. Περιωρίζετο τὸ δικαίωμα τοῦτο οὐχὶ κατὰ γένος μόνον εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ κατὰ ἡλικίαν εἰς τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἀλλ' ἤδη ὁ δημότης, διὰ νὰ καταστῇ ἐκλογεύς, ἔδει νὰ εἶναι μονίμως ἐγκατεστημένος ἐν τῷ δήμῳ καὶ νὰ κέκτηται τὸ προσὸν τοῦ νὰ εἶναι «μᾶλλον φορολογούμενος». Ἡ ἐνάσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου ἦτο ἤδη τῷ 1834 ὑποχρεωτική. Ἡ ψηφοφορία διενηργεῖτο διὰ καταθέσεως ψηφοδελτίου ἀριθμουμένου, ἵνα δύναται ὁ ἐκλογεὺς νὰ ἐξετάσῃ κατὰ πόσον ἠλλοιώθη τυχὸν ἡ ψῆφός του. Ἐπετρέπετο δὲ νὰ ὑπογράφῃ ὁ ψηφοφόρος τὸ

Digitized by Google

ψηφοδέλτιόν του. Τὸ σύστημα τοῦτο μετεβλήθη ριζικῶς ὡς ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 διὰ τοῦ περὶ δημαιρεσιῶν νόμου τῆς 19ης Νοεμβρίου τοῦ 1864, εἰσαχθείσης ἔκτοτε τῆς ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ διάταξις τοῦ νόμου τούτου, ἡ ἀπαιτοῦσα ἰδιοκτησίαν ἢ ἐπιτήδευμά τι διὰ τὸν ἐκλογέα, κατηργήθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1877. Ἐστεροῦντο δὲ τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ἕνεκα καταδίκης, οἱ διατελοῦντες κατόπιν ὁριστικοῦ βουλεύματος ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργήματι, οἱ ἐστερημένοι τῆς ἐλευθέρας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας των, οἱ κληρικοὶ καὶ μετὰ τὸν περὶ στρατολογίας νόμον τῆς 28 Μαΐου 1877 καὶ οἱ μὴ ἐν τῷ μητρώῳ τῶν ἀρρένων ἐγγεγραμμένοι. Ἦσαν ἐκλόγιμοι ἐκ τῶν ἀρρένων δημοτῶν οἱ συμπληρώσαντες τὸ 25ον τῆς ἡλικίας των. Ἐξελέγοντο ἀμέσως οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι, τὸ δὲ δημαιρεσιακὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν μελῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ ἰσαρίθμων δημοτῶν, ἐκ τῶν «μᾶλλον φορολογουμένων», ἐξέλεγε κατόπιν τρεῖς ὑποψηφίους δημάρχους, ἐξ ὧν διώριζε τὸν ἕνα ὁ βασιλεύς, ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ δήμου α΄ ἢ β΄ τάξεως, ἢ ὁ νομάρχης ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ δήμου γ΄ τάξεως. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἀφ᾿ ἑνὸς ἀπεφάσιζε καὶ ἀφ᾿ ἑτέρου ἐπετήρει τὰς ἐνεργείας τοῦ δημάρχου. Αἱ ἔγκυροι ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου διεκρίνοντο εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἔγκυροι παρευθύς, καὶ εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἔγκυροι μετὰ δεκαπενθήμερον ἀπὸ τῆς λήψεως, ἐφ᾿ ὅσον ὁ νομάρχης δὲν ἐξέδωσε διαταγὴν ἐμποδίζουσαν τὴν ἐκτέλεσιν, εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι διὰ τὴν ἐγκυρότητά των ἔχρῃζον τῆς ῥητῆς ἐγκρίσεως τοῦ νομάρχου καὶ εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἔχρῃζον βασιλικῆς ἐγκρίσεως διδομένης διὰ διατάγματος. Τὰ δημοτικὰ συμβούλια ἠδύναντο ἐπίσης νὰ γνωμοδοτοῦν καὶ νὰ διατυπώνουν εὐχάς. Τὰς ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐξετέλει ὁ δήμαρχος, ὁ πρῶτος ἄρχων τοῦ δήμου καὶ σπουδαῖος ἐντολοδόχος τῆς κυβερνήσεως. Ὁ δήμαρχος ἐξεπροσώπει δικαστικῶς τὸν δῆμον, διώριζε τοὺς δημοτικοὺς ὑπαλλήλους καὶ μετεῖχεν αὐτοδικαίως ὡς πρόεδρος τοῦ ἀδελφάτου τῶν ἀγαθοεργῶν δημοτικῶν ἱδρυμάτων. Ὡς ἐντολοδόχος τῆς κυβερνήσεως ὁ δήμαρχος ἐξετέλει διοικητικὰ καθήκοντα, ἐν οἷς ἀστυνομικὰ (προληπτικὰ καὶ κατασταλτικά), ληξιαρχικά, ἐκλογικά, στρατολογικά, φορολογικά, ταχυδρομικὰ καὶ λιμενικά. Ἀναλόγως τῆς τάξεως τοῦ δήμου ἐξελέγοντο πάρεδροι, εἰς μὲν τοὺς δήμους πρώτης τάξεως ἕξ, εἰς δὲ τοὺς δευτέρας τέσσαρες καὶ εἰς τοὺς τρίτης δύο. Οἱ πάρεδροι ἦσαν βοηθοὶ τοῦ δημάρχου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν του, ἐνεργοῦντες κατὰ τὰς παραγγελίας του, τῆς ἐντολῆς τοῦ δημάρχου εἰς οὐδένα περιορισμὸν ὑποκειμένης εἰμὴ εἰς ὅσους ὑπέκειτο αὐτὸς οὗτος.

Ὁ πρῶτος ἐκλεγεὶς πάρεδρος ἐξετέλει αὐτοδικαίως, ἐλεύθερος ἀπὸ οἱανδήποτε παραγγελίαν τοῦ δημάρχου, τὸ δημαρχιακὸν λειτούργημα, ὅταν ὁ δήμαρχος εἶχεν ἀποβιώσει, παυθῆ, ἀσθενήσει ἢ ἀποδημήσει. Ὁ πρῶτος ἐκλεγεὶς πάρεδρος ἀνεπλήρου, κατὰ τ᾿ ἀνωτέρω, τὸν δήμαρχον μέχρις ὅτου ἤθελεν ἐκλεγῆ νέος ἢ ἀνελάμβανεν ὁ μέχρι τοῦδε τοιοῦτος ἐκ νέου τὰ καθήκοντά του. Εἰδικοὶ πάρεδροι, ἀποτελοῦντες τὸ *παρεδρεῖον*, ἦσαν βοηθοὶ τοῦ δημάρχου δι᾿ ὡρισμένην περιφέρειαν, ἐνεργοῦντες κατὰ τὰς παραγγελίας του, ἀλλ᾿ ἐκλεγόμενοι ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἐχόντων δικαίωμα. Ὁ εἰδικὸς πάρεδρος ἐξετέλει καὶ καθήκοντα, κατὰ ἐξουσίαν ἀπ᾿ εὐθείας διδομένην, ἀνακριτικά, ληξιαρχικά, φορολογικὰ καὶ ἄλλα. Ὁ πολύπλοκος ὁπωσδήποτε ὀργανισμὸς τοῦ δήμου συνεπήγετο τὴν ἀνάγκην εἰδικῶν ὑπαλλήλων, ἰδίως προκειμένου περὶ μεγαλυτέρων δήμων. Οἱ κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ γραφεῖς, οἱ δημαστυνόμοι, οἱ δημογραμματεῖς, οἱ δημοτικοὶ εἰσπράκτορες, οἱ οἰκονόμοι τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ οἱ ἀγροφύλακες. Ὁ θεσμὸς τοῦ εἰδικοῦ παρεδρείου ἠδύνατο νὰ ἀποβῆ, καταλλήλως ἀναπτυσσόμενος, ὁ σύνδεσμος ὁ ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινότητος. Τὸ παρεδρεῖον, ἀναπτυσσόμενον ἐντὸς τοῦ εὐρυτέρου δημοτικοῦ ὀργανισμοῦ, ἠδύνατο βραδέως νὰ μεταβληθῆ εἰς κοινότητα οἰκονομικῶς αὐθύπαρκτον, μὲ κοινοτικὴν προπαίδειαν καὶ μὲ συνείδησιν τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν. Ὁ νομοθέτης ἐπροτίμησεν ἴσως, ἕνεκα τῆς παρόδου ἀχρησιμοποιήτου χρόνου, νὰ ἐπιφέρῃ διὰ μιᾶς μεταβολὴν εἰς τὰ καθεστῶτα, διατυπωθεῖσαν οὐχὶ ὁριστικῶς εἰς τὸν νόμον ΔΝΖ΄. Πάντως ὁ νόμος τοῦ 1833/1834 ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς δημοτικῆς ἡμῶν νομοθεσίας καὶ ἀπὸ νομοτεχνικῆς ἀπόψεως συγκεντροῖ στοιχεῖα καὶ σήμερον ἔτι χρησιμοποιούμενα. Ἡ μακρὰ ὅμως ἐφαρμογὴ τοῦ δημοτικοῦ καθεστῶτος, τοῦ συντεταγμένου κατὰ τὸ γαλλικὸν ὑπόδειγμα μὲ ἀναλλοίωτον ὁμοιομορφίαν καὶ ἀλληλουχίαν, διὰ τὰ ἱστορικῶς καὶ γεωγραφικῶς πλέον διακεκριμένα τμήματα τῆς ἐπικρατείας, ἐξηφάνισεν ἐν πολλοῖς τὰς ἀνωμαλίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἐπὶ τουρκοκρατίας τὴν κοινότητα θεσμὸν προσηρμοσμένον τελείως εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ κατ᾿ ἐξοχὴν ἡ τοιαύτη δημοτικὴ νομοθεσία, καὶ ἰδίως ἡ συστηματική της ὁμοιομορφία, μὴ συνεπαγομένη τὴν ἐπιδίωξιν εἰδικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς οὐδένα τὸ αἴσθημα τῆς εὐθύνης γεννῶσα, περιώρισε τὴν δημιουργικότητα καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ πολίτου εἰς ματαιοδόξους καὶ ἀρχομανεῖς προσπαθείας. Ἡ ἀνάγκη νὰ τονωθῆ καὶ ἡ πρωτοβουλία καὶ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης, διὰ νὰ καταστῆ πράγματι δημιουργικὸς ὁ θεσμὸς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, καὶ εἰδικώτερον ἡ ἀναγνώρισις ὅτι τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων συνοικισμῶν ἐξηφάνιζον τὰ συμφέροντα τῶν μικρῶν, ὡδήγησαν εἰς τὴν νομοθετικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ 1912.

Ο λόγος (ratio) τοῦ νόμου τοῦ 1912 ΔΝΖ΄ δέχεται, ὅτι ἐκ τῆς διαφόρου ἐκτάσεως τῶν συνοικισμῶν ἀπορρέει καὶ ἡ ἀνάγκη διαφόρου συστάσεως καὶ λειτουργίας τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὰς περιφερείας τὰς ἐχούσας πληθυσμὸν περισσότερον τῶν 10.000 καὶ εἰς τὰς περιφερείας τὰς ἐχούσας πληθυσμὸν ὀλιγώτερον τῶν 10.000. Διεκρίθη ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπικράτεια εἰς δήμους καὶ κοινότητας. Κοινοτικὴ περιφέρεια εἶναι λοιπὸν κατὰ τὸν νόμον ἡ περικλείουσα, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσημον ἀπογραφήν, πληθυσμὸν ὀλιγώτερον τῶν 10.000, ἀλλὰ πάντως μόνιμον συνοικισμὸν 300 τοὐλάχιστον κατοίκων, ἐν ᾧ διατηρεῖται σχολεῖον στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ἡ σύστασις τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν περιφερειῶν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπολύτως, δηλαδὴ διὰ τὴν διοίκησιν καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς περιφερείας. Ὑποχρεοῦται δὲ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς νὰ προκαλέσῃ διάταγμα πρὸς σύστασιν ἰδίας κοινοτικῆς περιφερείας, ὅπου τὸ ἥμισυ τῶν ἐκλογέων αἰτεῖται τοῦτο καὶ ὑπάρχει κοινοτικὴ περιουσία, τοὐλάχιστον ἀποδίδουσα δύο χιλιάδας δραχμῶν ἐτησίως, ἢ τοὐλάχιστον ὑπάρχει μόνιμος συνοικισμὸς 400 κατοίκων. Ἡ τοιαύτη σύστασις εἶναι πάντοτε προαιρετική, ἀλλ᾿ ἐναπόκειται εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργὸν νὰ προκαλέσῃ τὸ διάταγμα πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς περιφερείας οἱουδήποτε μονίμου συνοικισμοῦ τῶν νέων χωρῶν, ὡς ἀποτελούσης ἰδίαν κοινοτικὴν περιφέρειαν. Ἡ τοιαύτη διοικητικὴ σύστασις εἶναι ὁτὲ μὲν προαιρετική, ἐφ᾿ ὅσον ἐνεργεῖ ὁ ὑπουργός, ἐπὶ αἰτήσεως, ὁτὲ δὲ ἀναγκαστική, ἐφ᾿ ὅσον ὁ ὑπουργὸς προκαλεῖ τὸ διάταγμα αὐτοπροαιρέτως.

Ὁμοίως ἐναπέκειτο μέχρι τοῦ νόμου 4189 εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ νὰ προκαλέσῃ διάταγμα πρὸς σύστασιν ἰδίας κοινοτικῆς περιφερείας, ὅπου μόνιμος προσφυγικὸς συνοικισμός, ἀποτελούμενος ἐκ 300 τοὐλάχιστον κατοίκων Ἀλλ᾿ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ κρίσις τοῦ ὑπουργοῦ περιορίζεται εἰς τὸ ἐρώτημα: ἐὰν εἶναι ἢ δὲν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰτούντων αὐτὸ ἐνηλίκων κατοίκων ἐπαρκής. Καὶ ἡ τοιαύτη σύστασις εἶναι κατ᾿ οὐσίαν ὁτὲ μὲν προαιρετική, ὁτὲ δὲ ἀναγκαστική· τύποις εἶναι διοικητικὴ πάντοτε, ἀφοῦ ὁ ὑπουργὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ εἰσακούσῃ τὴν γνώμην τοῦ ἡμίσεος τοὐλάχιστον, ἀλλ᾿ ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ μόνον. Ἡ τοῦ ἀπαιτουμένου πληθυσμοῦ συγκέντρωσις πιστοῦται μόνον ἀπὸ τ᾿ ἀποτελέσματα ἐπισήμου ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὅλης ἐπικρατείας. Τοῦ σχολείου ἡ συντήρησις δὲν ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι δημοσία ἢ κοινοτική. ἀλλ᾿ ἀρκεῖ νὰ συντηρῆται ὁπωσδήποτε τὸ σχολεῖον, π. χ. διὰ δωρεᾶς.

Ἡ θέλησις τῶν κατοίκων ἀπαιτεῖται μόνον ἐπὶ προαιρετικῆς συστάσεως. Ἀδιάφορος εἶναι ἡ θέλησις τῶν κατοίκων μόνον ἐπὶ ἀναγκαστικῆς συστάσεως. Ἐπὶ διοικητικῆς συστάσεως ἡ θέλησις τῶν κατοίκων ἐνδέχεται νὰ ληφθῆ ὑπ᾿ ὄψιν ἀλλ᾿ ἐνδέχεται καὶ νὰ μὴ ληφθῆ. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 5 § 1 ἐπιτρέπεται νὰ ὑποβληθοῦν ἐνστάσεις ἐναντίον τῶν ἐν τῇ αἰτήσει περὶ συστάσεως, αἱ ὁποῖαι ὑποβάλλονται ὑπὸ τοῦ νομάρχου μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παρατηρήσεων εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν. Πάντως, τὸ γεγονὸς ὅτι ἐναπόκειται ἡ σύστασις ἢ μὴ κοινότητος εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ, προϋποθέτει μὲν ἐξουσιοδότησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ συνεπάγεται καὶ δικαίωμα προσφυγῆς ἐνδεχομένως εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας κατὰ τῆς ἀρνήσεώς του νὰ συστήσῃ κοινότητα καὶ κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ νὰ συστήσῃ κοινότητα, ἐφ᾿ ὅσον ἡ πρᾶξις αὕτη ἀποτελεῖ κατάχρησιν ἐξουσίας.

Τὰ ὅρια τῶν κοινοτήτων ὁρίζονται ὑπὸ πρωτοβαθμίων ἐπιτροπῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἀμφισβητούμεναι ἀποφάσεις δικάζονται κατ᾿ ἔφεσιν ὑπὸ δευτεροβαθμίου ἐπιτροπῆς, ὁριζούσης ὁριστικῶς τὰ ὅρια ὑπὸ ἀμφισβήτησιν. Καίτοι ὁ νόμος διακρίνει τὸν δῆμον ἀπὸ τὴν κοινότητα, ἐν τούτοις, ὡς πρὸς τὴν κοινότητα, στερούμεθα ὅρων ἀναλόγων πρὸς τὸ *δημότης* καὶ *δημοτικότης*. Πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως ταύτης δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιῶμεν τοὺς ὅρους *κοινοτικὸς* καὶ *κοινοτικότης*. Κοινοτικὸς μὲν εἶναι ὁ τὴν κοινοτικότητα κατέχων, κοινοτικότης δὲ ἡ ἀναπόσπαστος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἰδιότης ἡ κτωμένη διὰ γεννήσεως, διὰ νυμφεύσεως, διὰ τελείας ἀποκαταστάσεως, συνεπείᾳ αἰτήσεως ἢ διὰ κατατάξεως. Ἐκλογεῖς εἶναι οἱ κατὰ τὸν νόμον περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν ἐκλογεῖς καὶ αἱ γυναῖκες αἱ συμπληρώσασαι τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἐὰν γνωρίζουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατὰ τὸ προεδρικὸν διάταγμα τῆς 5/5 Φεβρουαρίου 1930, τὸ ἐκδοθὲν δυνάμει τοῦ ἄρθρ. 196 § 2 καὶ 197 τοῦ κώδικος τῆς νομοθεσίας περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων, κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 3572 τῆς 14 Ἰουνίου 1924. Ἡ ἐνάσκησις τῆς ἐκλογικῆς λειτουργίας προϋποθέτει τὴν ἐγγραφὴν τοῦ ἐκλογέως εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους.

Ἐκλόγιμοι εἶναι οἱ συμπληρώσαντες τὸ 25ον ἔτος ἄρρενες ἐκλογεῖς. Τῆς ἐκλογιμότητος στεροῦνται: 1) οἱ ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοὶ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης, 2) οἱ δημοτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρέται, 3) πάντες οἱ ἐκ τοῦ κοινοτικοῦ ταμείου μισθοδοτούμενοι, 4) τὰ μέλη τῶν λιμενικῶν ἐπιτροπῶν παρ᾿ οἱουδήποτε καὶ ἂν διορίζωνται, 5) οἱ διορισθέντες ἀμέσως ὑπὸ τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου ἢ ἀδελφάτου διοριζομένου συνολικῶς ἢ μερικῶς ὑπὸ τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, 6) οἱ ἀπὸ τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου ἐξαρτώμενοι ἀγροφύλακες, ἔστω καὶ ἂν δὲν μισθοτοῦνται ἀπὸ τὸ κοινοτικὸν ταμεῖον, 7) οἱ διατελοῦντες εἰς συμβατικὴν μετὰ τῆς κοινότητος σχέσιν, ὡς καὶ οἱ σύμβουλοι, τὰ μέλη τῆς διοικήσεως καὶ οἱ ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων τῶν εἰς τοιαύτην μετὰ τῆς κοινότητος διατελούντων σχέσιν, 8) οἱ ὀφειλέται τῆς κοινότητος διὰ ποσὸν ἀνώτερον τῶν 500 δρχ. Περὶ τῆς ἀνικανότητος ἢ τοῦ ἀσυμβιβάστου κρίνει τὸ ἁρμόδιον εἰρηνοδικεῖον, συνεπείᾳ αἰτήσεως ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως, καὶ οἱ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐξαιρούμενοι τῆς ἐκλογιμότητος καὶ τυχὸν ἐκλεγέντες, μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου, κηρύσσονται ὑπὸ τοῦ νομάρχου ἔκπτωτοι, ἀντικαθιστάμενοι ἐντὸς 20 ἡμερῶν διὰ τῶν ἀναπληρωματικῶν συμβούλων. Οἱ οὕτως ἐξαιρούμενοι, διὰ νὰ ἐκλεγῶσιν, ὀφείλουν νὰ παραιτηθοῦν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των ὡς ὑποψηφίων. Προκειμένου περὶ στρατιωτικῶν ἢ πολιτικῶν ὑπαλλήλων, τὸ ἔγγραφον τῆς παραιτήσεως ἐπιδίδεται διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος εἰς τὸν εἰρηνοδίκην, τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν ἢ τὸν νομάρχην, οἵτινες τὸ ὑποβάλλουν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, εἰς ὃ ὑπάγεται ὁ παραιτούμενος. Η παραίτησις, ἰσχύουσα εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως, ἐπ᾿ οὐδενὶ λόγῳ ἀνακαλεῖται. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ὑπουργοῦ στερεῖται δικαιοπαραγωγικῆς σημασίας, καὶ διὰ τοῦτο λογίζεται ἡ παραίτησις ὡς γενομένη δεκτή, καὶ ἂν δὲν ἐξεδόθη ἀπόφασις τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ.

Τοὺς ὑποψηφίους προτείνουν οἱ ἐκλογεῖς, τρεῖς τοὐλάχιστον, ἐγγράφως ἐφ᾿ ἁπλοῦ χάρτου. Ἡ πρότασις ἐπιδίδεται τῇ παραγγελίᾳ τοῦ ὑποψηφίου ἢ ἐκλογέως ἐκ τῶν ὑπογραψάντων διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος, ἐλλείψει δὲ κλητῆρος διὰ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, εἰς τὸν εἰρηνοδίκην, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται ἡ κοινότης, ἐν τῇ ὁποίᾳ προτείνονται οἱ ὑποψήφιοι. Εἰς τὴν πρότασιν δέον νὰ προσαρτηθῇ ἀντίγραφον τῆς ληξιαρχικῆς πράξεως, ἐφ᾿ ἁπλοῦ χάρτου, ἐλλείψει τοιαύτης ἀπόσπασμα τοῦ μητρῴου ἢ πιστοποιητικὸν δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν τῆς ἡλικίας τοῦ ὑποψηφίου· καὶ προκειμένου περὶ κοινοτήτων ἐχουσῶν πληθυσμὸν 1.001—3.000, κατοίκων γραμμάτιον καταθέσεως εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν ταμεῖον δρχ. 50, ἢ προκειμένου περὶ κοινοτήτων ἐχουσῶν πληθυσμὸν 3.001 καὶ πλέον, δρ. 100. Τὴν 25ην ἡμέραν πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὁ εἰρηνοδίκης, ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ἀνακηρύσσει τοὺς ὑποψηφίους τῆς περιφερείας του κοινοτικοὺς συμβούλους καὶ διαβιβάζει ἀμέσως εἰς τὴν νομαρχίαν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων, ὁ δὲ νομάρχης ἐπιστρέφει παρ᾿ αὐτοῦ κεκυρωμένους ἐντύπους πίνακας τῶν ὀνομάτων τῶν ἀνακηρυχθέντων ὑποψηφίων. Ἡ ἐκλογὴ διεξάγεται παρισταμένου δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, διοριζομένου καὶ ἐφορευομένου ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν τῆς περιφερείας, ἐπιμελείᾳ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἀπὸ δύο κληρωτὰ μέλη καὶ λειτουργὸν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδίκου. Ἡ ψηφοφορία διενεργεῖται διὰ ψηφοδελτίων καὶ εἶναι μυστική. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἀναλογικόν, ἀλλὰ προστατεύει τὴν ἀντιπροσώπευσιν τῆς μειοψηφίας. Κοινοτικοὶ σύμβουλοι ἐκλέγονται πέντε εἰς τὰς κοινότητας τὰς ἐχούσας μέχρι 1.000 κατοίκων, ἓξ εἰς τὰς ἐχούσας 1.001—2.000, ἐννέα εἰς τὰς ἐχούσας 2.001—4.000, δώδεκα εἰς τὰς ἐχούσας 4.001—6.000 καὶ δεκαπέντε εἰς τὰς ἐχούσας 6.001 καὶ πλέον. Ἕκαστος ἐκλογεὺς ψηφίζει ἐπὶ πενταμελῶν συμβουλίων μόνον τέσσαρα τακτικὰ μέλη καὶ δύο ἀναπληρωματικά, οὕτως ὥστε νὰ ἐκλεγῆ καὶ εἷς ἀντιπρόσωπος ἐκ τῶν μειοψηφούντων, ἐπὶ παντὸς πολυμελεστέρου δὲ τὰ $^2/_8$ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεκτέων ὡς τακτικὰ καὶ $^1/_8$ ὡς ἀναπληρωματικά Ἐπὶ ἀναπληρωματικῶν ἐκλογῶν ἡ ἐκλογὴ διενεργεῖται πλειοψηφικῶς. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ψηφοφορίας ἀνοίγονται τὰ κιβώτια καὶ ἐξάγονται τὰ ψηφοδέλτια, ἑκάστου ἀριθμουμένου καὶ μονογραφομένου ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου ἢ τοῦ προέδρου τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς· σημειοῦται δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἔναντι τῶν ὀνομάτων τῶν ψηφιζομένων ὑποψηφίων εἰς τὸν ἐπίσημον ὀνομαστικὸν πίνακα

Digitized by Google

των, τὸν ὑπὸ τοῦ νομάρχου κεκυρωμένον. Τῆς ψηφοφορίας καὶ τῆς διαλογῆς τηρεῖται πρακτικόν. Εἰς τὰς κοινότητας, ὅπου ὑπάρχει μόνον ἓν ἐκλογικὸν τμῆμα, ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ δημοσιεύει ἀμέσως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς καὶ τὸ κοινοποιεῖ εἰς ἕκαστον τῶν ἐκλεγέντων. Ὅπου ὑπάρχουν περισσότερα τμήματα, αἱ ἐφορευτικαὶ ἐπιτροπαὶ συνέρχονται εἰς τὴν ἕδραν τῆς κοινότητος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τμηματικῶν ἀποτελεσμάτων ἐξάγουν τὸ γενικόν, ὅπερ ἀμέσως δημοσιεύουν καὶ τὸ κοινοποιοῦν εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἐκλεγέντων. Εἰς περίπτωσιν ἰσοψηφίας ἐνεργεῖται κλήρωσις ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου εἰρηνοδίκου. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἐκτίθενται τὰ πρακτικὰ δημοσίᾳ ἐν τῷ κοινοτικῷ καταστήματι, ἡ δ' ἐφορευτικὴ δέχεται τὰς ὑποβαλλομένας τυχὸν ἐνστάσεις, προφορικὰς ἢ ἐγγράφους. Ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας ταύτης, ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ διαβιβάζει τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκλογῆς μετὰ τῶν ὑποβληθεισῶν ἐνστάσεων καὶ τῶν τυχὸν παρατηρήσεών της ἐπ' αὐτῶν εἰς τὸ ἁρμόδιον εἰρηνοδικεῖον. Τὸ εἰρηνοδικεῖον, ἐκδικάζον, ἐκδίδει ἀπόφασιν ᾐτιολογημένην, ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παραλαβῆς τῶν πρακτικῶν, ἐξετάζον αὐτεπαγγέλτως τὰ τῆς ἐκλογῆς καὶ ὅταν οὐδεὶς ἀμφισβητῇ τὸ κῦρός της. Ἡ ἀπόφασις δημοσιευομένη ἐκτίθεται ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον. Αἱ κυρωτικαὶ ἀποφάσεις εἰς οὐδὲν ὑπόκεινται ἔνδικον μέσον. Αἱ ἀκυρωτικαὶ ἀποφάσεις, ἐντὸς δεκαημέρου ἀπὸ τῆς ἐκθέσεώς των, ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τοῦ πρωτοδικείου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται τὸ δικάσαν εἰρηνοδικεῖον. Ἡ ἔφεσις, ὅπως καὶ ἡ ἔνστασις, ἐπιτρέπεται εἰς πάντα ἐκλογέα. Μὴ ἐφεσιβληθείσης τῆς ἀποφάσεως τοῦ εἰρηνοδικείου, αὕτη καθίσταται ὁριστικὴ καὶ τελεσίδικος. Ἐφεσιβληθείσης τῆς ἀποφάσεως, τὸ πρωτοδικεῖον δέον νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παραλαβῆς τῆς δικογραφίας. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης οὐδὲν ὑπάρχει ἔνδικον μέσον, μηδὲ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, ἡ ὁποία θ' ἀντέκειτο εἰς τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν τῆς συνταγματικῆς διακρίσεως διοικήσεως καὶ δικαιοσύνης. Τὸ πρωτοδικεῖον δύναται νὰ ἐπανέλθῃ κατόπιν αἰτήσεως κοινοτικοῦ ἢ αὐτεπαγγέλτως ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως, ἀλλὰ μόνον πρὸς συμπλήρωσιν ἀτελείας ἢ ἑρμηνείαν ἀσαφείας ἢ ἀοριστίας ὡς καὶ πρὸς διόρθωσιν προφανῶν λαθῶν κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ψήφων ἢ τὸν καθορισμὸν τῆς σειρᾶς τῶν ἐκλεγέντων. Αἱ κατὰ τ' ἀνωτέρω ἀποφάσεις διαβιβάζονται ἅμα τῇ ἐκδόσει των εἰς τὸν νομάρχην. Ἀκυρουμένης τῆς ἐκλογῆς, ὁ νομάρχης ἐκδίδει πρόγραμμα πρὸς ἐπανάληψιν τῆς ἐκλογῆς. Ματαιουμένης τῆς ἐκλογῆς ἐλλείψει προτάσεων ὑποψηφίων, δέον ὁ νομάρχης ἀμέσως νὰ ἐκδώσῃ νέον πρόγραμμα, καὶ ἂν ἡ ἐκλογὴ ματαιωθῇ ἐκ δευτέρου, ἐλλείψει καὶ πάλιν ὑποψηφίων, ὑπάγεται καθ' ὁλοκληρίαν διὰ διατάγματος ἡ κοινότης αὕτη εἰς τὴν ἐγγυτέραν κοινότητα ἢ δῆμον. Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς δίδουν ὅρκον οἱ σύμβουλοι πρὶν ἢ ἀναλάβουν τὰ καθήκοντά των. Εἰς κοινότητας ἐχούσας ὀλιγωτέρους τῶν 500 κατοίκους ἐπιτρέπεται ἡ ἐκλογὴ ὀκτὼ τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ὁρισθείσης πρὸς ἐκλογὴν καὶ συμβολαιογραφικῶς.

Τὸ *κοινοτικὸν συμβούλιον* εἶναι ἁρμόδιον εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν «ἀναφερομένην εἰς τὰ τοπικὰ συμφέροντα», ἐκτὸς ἐὰν ἄλλως ὁρίζῃ ὁ νόμος. Ποῖα τὰ κοινοτικὰ συμφέροντα δὲν ὁρίζει ὁ νόμος. Ὁρίζει ὅμως, ὅτι τὰ κοινοτικὰ συμβούλια ἰδίως ἀποφασίζουν: α΄) περὶ τῆς διαχειρίσεως καὶ διοικήσεως τῆς κοινοτικῆς περιουσίας, β΄) περὶ ἀποδοχῆς δωρεῶν ἢ κληροδοτημάτων, γ΄) περὶ συνομολογήσεως δανείων, δ΄) περὶ παραστάσεως τῆς κοινότητος ἐνώπιον δικαστηρίου ὡς ἐναγούσης ἢ ἐναγομένης, περὶ διορισμοῦ πληρεξουσίου δικηγόρου, περὶ ἐπαγωγῆς, ἀντεπαγωγῆς ἢ μὴ δόσεως ὅρκου ἐπιβληθέντος ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ε΄) περὶ διορισμοῦ καὶ ἀπολύσεως τῶν κοινοτικῶν ὑπαλλήλων, στ΄) περὶ ἐκτελέσεως κοινοτικῶν ἔργων, ζ΄) περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τῶν κοινοτικῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, τῶν ὁποίων ἐκλέγονται τὰ μέλη τῆς διοικήσεως. Ἡ ἔννοια τοῦ «τοπικοῦ συμφέροντος», παρὰ τὴν ἐνδεικτικὴν ἀπαρίθμησιν τῶν θεμάτων, περὶ ὧν ἰδίως ἀποφασίζει τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον, παραμένει ὁπωσδήποτε ἀκαθόριστος, καὶ τοῦτο ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης, ἐπαφιέμενος ἐκ προθέσεως εἰς τὴν πρακτικήν, νὰ διευκρινίσῃ τὴν ἀσάφειαν τοῦ νόμου κατὰ τρόπον ἑκάστοτε συμβάλλοντα πλειότερον εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Καὶ δὲν εἶναι ὀρθόν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νόμιμον νὰ ἐπιχειρῆται ἐξόγκωσις ἢ περιορισμὸς τῆς ἁρμοδιότητος ταύτης. Αἱ ἀποφάσεις τῶν κοινοτικῶν συμβουλίων, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν διοίκησιν τοπικῶν ὑποθέσεων, εἶναι μετὰ δεκαπενθήμερον ἀμέσως ἐκτελεσταὶ καὶ δὲν ὑποβάλλονται εἰς τὸν προηγούμενον τῆς ἐκτελέσεως ἔλεγχον τοῦ νομάρχου. Αἱ ἀμέσως ὅμως ἐκτελεσταὶ ἀποφάσεις τῶν κοινοτικῶν συμβουλίων ὑπόκεινται εἰς τὸν ἀκυρωτικὸν ἔλεγχον τοῦ νομάρχου, τοῦ ὁποίου ἡ σχετικὴ ἁρμοδιότης αἴρεται μετὰ 15 ἡμέρας.

Ἐπειδὴ ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἡ αὐτὴ προθεσμία διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου καὶ τῆς ἐνασκήσεως τοῦ ἀκυρωτικοῦ ἐλέγχου ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ἐπὶ τῷ προδήλῳ σκοπῷ νὰ μὴ ἐκτελεσθῇ ἀπόφασις, ἡ ὁποία ν' ἀκυρωθῇ ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν, ἕπεται ὅτι τόσον ἡ μία ὅσον καὶ ἡ ἄλλη προθεσμία ἀρχίζουν νὰ τρέχουν ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ σημείου, καθ' ὃ παρελήφθη παρὰ τοῦ νομάρχου ἡ ἀπόφασις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου. Προκειμένης ἀποφάσεως συνεπαγομένης δαπάνην ἀπρόβλεπτον εἰς τὸν προϋπολογισμόν, δύναται τὸ συμβούλιον τότε μόνον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ δεκαπενθημέρου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ὁ νομάρχης ἐξασκεῖ τὸν ἀκυρωτικὸν ἔλεγχον, ὅταν ὑπάρχῃ περίπτωσις ἀνωτέρας βίας, βεβαιουμένης ἐν τῇ ἀποφάσει. Ἡ τοιαύτη ἀνωτέρα βία δέον νὰ θεωρηθῇ ὄχι μόνον ὅτι ἀποτελεῖ ὅρον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν νομικῆς ἐπιτακτικῆς ὑποχρεώσεως, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀποτελεῖ ὅρον ἀπαραίτητον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς κοινοτικῆς λειτουργίας ἐν γένει. Ἀπὸ τὴν ἄμεσον ἐκτελεστότητα ἐξαιροῦνται, ἂν καὶ κατ' οὐσίαν ἀναφέρονται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων, αἱ ἀποφάσεις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου ἀφ' ἑνὸς αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐνοικίασιν κοινοτικῶν κτημάτων, συμβιβασμούς, κατάργησιν δικῶν, ἄφεσιν χρέους καὶ τέλος τὴν χορήγησιν δωρεῶν ὑπὸ τῆς κοινότητος ἢ τῶν κοινοτικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων. Ἡ ἔγκρισις τοῦ νομάρχου ἀποτελεῖ τὴν ἐκ τοῦ νόμου προϋπόθεσιν τῆς ἐκτελεστότητος τῶν ὡς ἄνω ἀποφάσεων. Ἡ μὴ κοινοποίησις σχετικῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ νομάρχου ἐντὸς 15 ἡμερῶν ταυτίζεται κατὰ νόμον πρὸς τὴν ἀποποίησιν τῆς ἐγκρίσεως. Κατὰ τῆς ἀρνητικῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου ἐπιτρέπεται ἡ ἄσκησις ἐφέσεως ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀποφάσεως εἰς τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον, ἢ ἐὰν ὁ νομάρχης σιωπηρῶς ἀπεποιήθη τὴν ἔγκρισιν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν συμπληροῦται ἡ δεκαπενθήμερος προθεσμία ἐνασκήσεως τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τοῦ νομάρχου.

Ἡ ἔφεσις αὕτη ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ ἐπιτρέπεται εἰς τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον καὶ εἰς πάντα ἔχοντα «ἔννομον συμφέρον». Ἔννομον συμφέρον ἔχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ἀμέσως καὶ προσωπικῶς ὑφιστάμενος ζημίαν, οὐχὶ δὲ ὁ κάτοικος τῆς κοινότητος ἢ ὁ κοινοτικὸς ὡς τοιοῦτος, διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ λαϊκῆς ἀγωγῆς διακρινομένου κατὰ τὴν ὁρολογίαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου τοῦ ἔχοντος ἔννομον συμφέρον, ἀπὸ τὸν ἐκλογέα καὶ τὸν δημότην. Ἀλλ' ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συναχθῇ, ὅτι ἔννομον συμφέρον ἔχει μόνον ὁ ἔχων συμφέρον προστατευόμενον ἤδη καὶ εἰς ὃ προστίθεται μόνον τὸ ἔνδικον τοῦτο μέσον, ὅπως π. χ. ὁ προτείνας συμβιβασμὸν προμηθευτὴς τῆς κοινότητος, ἀλλ' ἐνδεχομένως καὶ ὁ τὸ πρῶτον ἤδη δι' ἐνδίκου μέσου ἀσφαλιζόμενος, ὅπως ὁ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀπόφασις κοινοτικῆς δωρεᾶς.

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου εἶναι ἄκυροι, ἐὰν ἐλήφθησαν κατὰ παράβασιν νόμου ἢ διατάγματος. Προστίθεται ὅτι ὡσαύτως αἱ ληφθεῖσαι καθ' ὑπέρβασιν ἁρμοδιότητος ἀποφάσεις εἶναι ἄκυροι. Τοῦτο ἀποτελεῖ περιττολογίαν ἀφοῦ ἡ ἁρμοδιότης ὁρίζεται διὰ τοῦ νόμου καὶ πᾶσα τῆς ἁρμοδιότητος ὑπέρβασις ἀποτελεῖ παράβασιν τοῦ νόμου τούτου. Τὴν ἀκυρότητα τῆς ἀποφάσεως τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, διὰ παράβασιν νόμου ἢ διατάγματος πρὸς ἐκτέλεσιν νόμου ἐκδοθέντος, ἀπαγγέλλει ὁ νομάρχης ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παραλαβῆς αὐτῆς, δι' ἀποφάσεως εἰδικῶς ᾐτιολογημένης. Συγχρόνως ἐπιτρέπεται εἰς πάντα ἐκλογέα ἢ πάντα ἔχοντα ἔννομον συμφέρον προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ νομάρχου κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἐντὸς 8 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς τοιχοκολλήσεώς της, διὰ παράβασιν νόμου ἢ ἐκτελεστικοῦ τοιούτου διατάγματος. Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν προθεσμιῶν αὐτῶν εἶναι χωρὶς ἄλλο ἀπαράδεκτος ἡ προβολὴ τῆς ἀκυρότητος τῶν κατὰ παράβασιν νόμου ἢ ἐκτελεστικοῦ διατάγματος ληφθεισῶν ἀποφάσεων, παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ παραβάσεως νόμου προγενεστέρου τοῦ ΔΝΖ' ἢ αὐτοῦ τούτου τοῦ ΔΝΖ', ἐκ τοῦ ἄρθρ. 45 τοῦ ὁποίου ἐλήφθη τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ κώδικος, τὸ κῦρος τῶν ὁποίων δύναται νὰ περιορίσῃ ὁ νόμος οὗτος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀποκλείεται, διότι τοιαύτη ἔμμεσος νόμου κατάργησις εἶναι ἀντισυνταγματικὴ καὶ ἡ προθεσμία δὲν εἶναι, ὡς πρὸς τοὺς ἔχοντας συμφέρον νόμιμον, ἀνατρεπτική. Προκειμένου περὶ μεταγενεστέρων διατάξεων ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι τὴν ἀκυρότητα δύναται νὰ προβάλῃ πᾶς ἔχων νόμιμον συμφέρον ὁποτεδήποτε καὶ ὅτι μόνον ὁ ἐκλογεὺς καὶ ὁ νομάρχης περιορίζονται ἀπὸ τὰς προθεσμίας αὐτάς, τόσον ἐπὶ προγενεστέρων, ὅσον καὶ ἐπὶ μεταγενεστέρων τοῦ ΔΝΖ' νόμων. Καὶ ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ δικαίωμα τοῦ ἔχοντος ἔννομον συμφέρον, δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ λεχθῇ ὅτι τοιουτοτρόπως ἡ παρανομία ἐξασφαλίζεται καὶ δυνατὸν πράξεις προφανῶς παράνομοι ν' ἀποβοῦν ἀπρόσβλητοι, διότι ὁ νομάρχης παρεῖδεν ἢ δὲν προέλαβε νὰ κυρώσῃ τὴν 15ην ἡμέραν, ἀλλ' ἔπραξε τοῦτο μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, διότι τοῦτο εἶναι τὸ γνωστὸν ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον στρέφεται κατὰ πάσης προθεσμίας, τῆς ὁποίας ὅμως ὁ θεσμὸς εἶναι ἀναγκαῖος. Τῶν ἀκύρων πράξεων τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου διακρίνονται αἱ ἀκυρώσιμοι. Αἱ ἀποφάσεις εἶναι ἀκυρώσιμοι, ὅταν εἰς τὴν κατάρτισιν ἢ τὴν ψήφισιν αὐτῶν συμμετέσχε κοινοτικὸς σύμβουλος συμφέρον ἔχων ὁ ἴδιος ἢ τοῦ ὁποίου συγγενὴς μέχρι δευτέρου βαθμοῦ ἔχει χρηματικὸν συμφέρον. Ἡ ἐπὶ ἀκυρώσει προσφυγὴ ἐπιτρέπεται εἰς πάντα ἐκλογέα ἐνώπιον τοῦ νομάρχου. Ἡ ἀκύρωσις ὅμως ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, ἀλλ' ὑπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ νομάρχου καὶ δὲν ἔχει ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

Ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος ἐκλέγεται κατ' ἔτος τὴν 1ην Σεπτεμβρίου κατὰ πλειονοψηφίαν, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανεκλεγῇ, εἰμὴ ψηφιζόμενος ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἄλλων συμβούλων ἐπὶ πενταμελῶν καὶ ὑπὸ τῶν 2/3 τοὐλάχιστον ἐπὶ πολυαριθμοτέρων συμβουλίων. Μόνον ἐπὶ συμβουλίου ἀποτελουμένου ἐξ ἐννέα μελῶν καὶ ἄνω ἐκλέγεται ὁ πρόεδρος διὰ μίαν διετίαν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου εἶναι ἄμισθον. Ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ τῷ χορηγηθοῦν, δι' ἀποφάσεως τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἔξοδα παραστάσεως ἀνάλογα ὄχι μόνον πρὸς τὰ ἔσοδα τῆς κοινότητος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συμβούλων, δηλαδὴ ἐμμέσως ἀνάλογα πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς κοινότητος. Ὁ πρόεδρος εἰσηγεῖται τὰ συζητητέα θέματα καὶ ἐκτελεῖ ὑποχρεωτικῶς τὰς ἀποφάσεις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου. Ἀρνουμένου τοῦ προέδρου νὰ ἐκτελέσῃ ἀπόφασιν τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἐντέλλεται τοῦτο τὴν ἐκτέλεσιν πρὸς ἓν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ὁ πρόεδρος οὐδὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐνεργήσῃ ἐκ τῶν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ συμβουλίου ὑπαγομένων ἄνευ προηγουμένης ἀποφάσεως, εἰμὴ προκειμένου προφανοῦς κινδύνου τῶν συμφερόντων τῆς κοινότητος, ὁπότε ἐπιτρέπεται καὶ ἄνευ προηγουμένης ἀποφάσεως νὰ ἐγείρῃ ἀγωγάς, ν' ἀντικρούσῃ τοιαύτας, νὰ διορίσῃ πληρεξουσίους καὶ νὰ προβῇ ἐν γένει εἰς πᾶσαν δικαστικὴν ἢ ἐξώδικον πρᾶξιν. Αἱ πράξεις αὗται ὑποβάλλονται ἀμέσως κατόπιν εἰς τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον πρὸς ἔγκρισιν. Ὁ πρόεδρος ἐκπροσωπεῖ τὴν κοινότητα ἐπὶ δικαστηρίῳ, δίδει τοὺς ἐπιβαλλομένους εἰς αὐτὴν ὅρκους καὶ ὑπογράφει τὰ συμβόλαια τῆς κοινότητος, εἰς ἃ ἐπισυνάπτεται ὑποχρεωτικῶς ἀντίγραφον τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, τῆς παραλείψεως συνεπαγομένης ὑφ' ἑνὸς ἀκυρότητα καὶ ἀφ' ἑτέρου πειθαρχικὴν εὐθύνην τοῦ συμβολαιογράφου. Ἐὰν τὰ συμφέροντα τοῦ προέδρου συγκρούωνται πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς κοινότητος, ἐκπροσωπεῖ τὴν κοινότητα ὁ ἀντιπρόεδρος καὶ αὐτὸν ὁμοίως κωλυόμενον ὁ διὰ περισσοτέρων ψήφων ἐκλεγεὶς σύμβουλος ἢ ἄλλο μέλος τοῦ συμβουλίου παρ' αὐτοῦ ὁριζόμενον. Ὁ πρόεδρος, συνυπογράφοντος καὶ τοῦ ἐφημερίου, ὑποχρεοῦται νὰ ἐκδίδῃ τὰ πιστοποιητικὰ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν οἰκογενειακῶν καταστάσεων τῶν μελῶν τῆς κοινότητος. Ὁ πρόεδρος δύναται νὰ ἀπουσιάσῃ μόνον μέχρι 30 ἡμερῶν ἄνευ ἀδείας, ἕως τρεῖς δὲ μῆνας κατόπιν ἀδείας τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο παρατείνῃ τὴν ἄδειάν του. Ἐπὶ παραβάσει δὲ τῶν ὡς ἄνω διατάξεων ὁ πρόεδρος ὑπόκειται εἰς ἔκπτωσιν ἀπὸ τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα, ἀπαγγελλομένην ὑπὸ τοῦ νομάρχου αὐτεπαγγέλτως ἢ ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ παντὸς κοινοτικοῦ. Τὸν πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀντικαθιστᾷ αὐτοδικαίως ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς κοινότητος.

Ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα πρᾶξις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου. Δι' αὐτῆς προβλέπονται καὶ διὰ μιᾶς ἐγκρίνονται ὑπὸ τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τῆς κοινότητος δι' ἓν οἰκονομικὸν ἔτος, οὕτως ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προταθῇ ὅτι ἐδόθη μὲν ἔγκρισις, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε πρόβλεψις, οὐδὲ ἀντιστρόφως. Τὸν προϋπολογισμὸν εἰσηγεῖται ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος. Ὁ νομάρχης ἐλέγχει τὸν προϋπολογισμὸν ἀπὸ ἀπόψεως νομιμότητος καὶ δὲν ἀπαιτεῖται προηγούμενος ἔλεγχος διὰ νὰ καταστῇ ἐκτελεστός. Ὁ προϋπολογισμὸς ὑπόκειται εἰς τοὺς ἑξῆς περιορισμούς: Ἡ πρόβλεψις τῶν ἐσόδων πρέπει νὰ εἶναι πραγματική. Ἐὰν ἐγένετο πρὸς περιγραφὴν εἰδικῶν διατάξεων πρόβλεψις περισσοτέρων ἢ ὀλιγωτέρων ἐσόδων, τοῦτο ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ νομάρχου. Ἡ πρόβλεψις τῶν ἐξόδων δέον νὰ περιλαμβάνῃ τὰς ὑποχρεωτικὰς δαπάνας καὶ κατόπιν τὰς προαιρετικάς. Αἱ δαπάναι καὶ ἡ κατάρτισις ἀποθεματικοῦ διὰ τοὺς εἰδικοὺς σκοποὺς πρέπει ν' ἀποτελοῦν τὴν συνολικὴν διάθεσιν τῶν εἰδικῶν ἐσόδων. ἀλλ' ἡ κατάρτισις εἰδικοῦ προϋπολογισμοῦ, σκόπιμος ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως, δὲν εἶναι κατὰ νόμον ἀναγκαία. Ὁ προϋπολογισμὸς πρέπει νὰ τείνῃ πρὸς ἰσοσκέλισιν, ἀλλὰ δὲν ἕπεται

Digitized by Google

ἀμέσως ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς παρουσιάζων ἔλλειμμα ἀντίκειται εἰς τὸν νόμον. Μόνον ἐφ᾿ ὅσον ἡ τοιαύτη κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ συνεπάγεται τὸν κίνδυνον νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν αἱ ὑποχρεωτικαὶ δαπάναι, εἶναι ἁρμόδιος ὁ νομάρχης νὰ προβῇ εἰς τροποποίησιν ἢ ἀκύρωσιν, ὁλικὴν ἢ μερικήν, τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐὰν μάλιστα τὰ προβλεπόμενα ἔσοδα δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὰς ὑποχρεωτικὰς δαπάνας, ὁ νομάρχης καλεῖ τὸ συμβούλιον νὰ ψηφίσῃ δι᾿ ᾐτιολογημένης ἀποφάσεως τοὺς πόρους τοὺς ἀναγκαίους πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ὑποχρεωτικῶν δαπανῶν, ἀλλὰ μόνον αὐτούς, διότι κατὰ τὸν νόμον εἶναι ἀναρμόδιον νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὴν σκοπιμωτέραν ἔστω προαιρετικὴν δαπάνην. Ἐὰν 15 ἡμέρας μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον δὲν ψηφίσῃ τοὺς ἀναγκαίους φόρους, ἐπιβάλλει αὐτοὺς ὁ νομάρχης δι᾿ ᾐτιολογημένης ἀποφάσεως.

Ὑποχρεωτικαὶ δαπάναι εἶναι: 1) αἱ πρὸς ἀγορὰν καὶ συντήρησιν ληξιαρχικῶν βιβλίων μητρῴου καὶ τοῦ ὅλου ἀρχείου, 2) αἱ πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐπὶ τῆς κοινοτικῆς περιουσίας φόρων τοῦ δημοσίου, 3) αἱ πρὸς πληρωμὴν τοῦ ενοικίου τοῦ κοινοτικοῦ καταστήματος, τῶν δαπανῶν τοῦ ἀναγκαίου προσωπικοῦ καὶ τῶν ἐξόδων παραστάσεως, 4) αἱ διὰ τὸν δαμαλισμὸν τῶν κατοίκων καὶ διὰ τὰ περιφράγματα τῶν νεκροταφείων, 5) αἱ ἐκ συμβάσεως πρὸς τραπέζας, ἰδιώτας, ὡς καὶ ἐκ καταδικαστικῶν ἀποφάσεων ἢ ἄλλων νομίμων λόγων ὀφειλαί, 6) αἱ διὰ τὴν συντήρησιν ὑπαρχόντων ἔργων ὑδρεύσεως, 7) αἱ διὰ τὴν καθαριότητα, 8) αἱ δικαστικαί, 9) αἱ διὰ τὴν συντήρησιν ἐκθέτων, 10) αἱ δι᾿ εἰδικῶν νόμων ἐπιβεβλημέναι. Τοῦ προϋπολογισμοῦ οὐδεμία ἐπιτρέπεται μεταβολὴ διὰ μεταφορᾶς πιστώσεων καὶ διαφόρου χρησιμοποιήσεως. Αἱ πιστώσεις θὰ διατεθοῦν δι᾿ οὓς σκοποὺς ἐψηφίσθησαν. Πᾶσα νέα δαπάνη δέον νὰ καλύπτεται διὰ τοῦ ἀποθεματικοῦ, ἄλλως ἡ περὶ αὐτῆς ἀπόφασις δέον νὰ προτείνῃ τοὺς ἀναγκαίους πρὸς κάλυψιν αὐτῆς πόρους. Ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς λήξεως ἑκάστης χρήσεως, ὑποβάλλει ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος εἰς τὸ συμβούλιον τὸν ἀπολογισμὸν τῆς διαχειρίσεώς του. Ἀφοῦ ἀποφασίσῃ τὸ συμβούλιον ἐντὸς ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς χρήσεως, ἀποστέλλεται ὁ ἀπολογισμὸς εἰς τὸν νομάρχην. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου ἐπιτρέπεται ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου, οὐχὶ δὲ πλέον καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ νόμου 400 (1914). Ἡ ἔφεσις ἐπιτρέπεται εἰς τὸν πρόεδρον, τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον καὶ τὸν ὑπόλογον κοινοτικὸν ταμίαν.

Ἡ ἐκτέλεσις κοινοτικῶν ἔργων καὶ ἡ προμήθεια πραγμάτων, ἐφ᾿ ὅσον ἡ ἀξία των ὑπερβαίνει τὰς 30.000 δραχμάς, γίνεται κατὰ τὰς «περὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων καὶ προμηθειῶν τοῦ κράτους» ἑκάστοτε κειμένας διατάξεις. Τυχοῦσα ὅμως ἀντίθετος διάταξις τοῦ κώδικος ὑπερισχύει, μὴ ἐφαρμοζομένης ἐνταῦθα τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ νεώτερος νόμος καταργεῖ τὸν ἀρχαιότερον, ἐφ᾿ ὅσον εἶναι ἀντίθετοι, διότι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐφαρμόζεται ὁ νεώτερος μόνον ἐπειδὴ παραπέμπει εἰς αὐτὸν ὁ ἀρχαιότερος. Ἡ ἐκτέλεσις κοινοτικῶν ἔργων καὶ ἡ προμήθεια πραγμάτων, ἐφ᾿ ὅσον ἡ ἀξία των εἶναι κατωτέρα τῶν 30.000 δραχμῶν, ἐνεργεῖται τῇ ἀποφάσει τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου ὑπὸ τοῦ προέδρου ἐπὶ ἀποδόσει λογαριασμοῦ. Μόνον ἐν περιπτώσει προφανοῦς κινδύνου ἢ ἀναποτρέπτου ζημίας ἐκ τῆς ἀναβολῆς καὶ κατόπιν ἀποφάσεως βεβαιούσης τοῦτο, τοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἐκτέλεσις ἔργων καὶ ἡ προμήθεια πραγμάτων ἀξίας ἀνωτέρας τῶν 30.000 δραχμῶν ἄνευ δημοπρασίας. Ἡ κατάτμησις τοῦ ἔργου ἢ τῆς προμηθείας εἰς τμήματα κατωτέρας ἀξίας, ἐφόσον ἐνεργεῖται πρὸς περιγραφὴν τοῦ νόμου, συνεπάγεται τὴν ἀκυρότητα τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἀπαγγελτέαν ὑπὸ τοῦ νομάρχου κατὰ τὰς εἰδικὰς περὶ ἀκυρότητος διατάξεις. Ἡ ἐκποίησις ἢ ἀνταλλαγὴ ἢ ἐπιβάρυνσις δι᾿ ἐμπραγμάτου δικαιώματος κοινοτικῶν ἀκινήτων ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ προφανεῖ ὠφελείᾳ τῆς κοινότητος ἢ τῶν κατοίκων αὐτῆς, βεβαιουμένῃ δι᾿ ἀποφάσεως τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου δι᾿ ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ λαμβανομένης. Ἀφοῦ καταστῇ ἡ ἀπόφασις ἐκτελεστή, ὑποβάλλεται διὰ τοῦ νομάρχου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὁ ὑπουργὸς ἀποφασίζει ἐπὶ τῆς ἐγκρίσεως ἢ μή. Οἱαδήποτε τῶν ἀνωτέρω διατάξεων παράβασις συνεπάγεται τὴν ἀκυρότητα τῶν νόμῳ προϋποθετουσῶν τὴν ἔγκρισιν δικαιοπραξιῶν ὑπὲρ τῆς κοινότητος, οὐδεμιᾶς ἀγωγῆς χωρούσης κατ᾿ αὐτῆς ἕνεκα τῆς ἀκυρώσεως. Πᾶσα ἐκποίησις ἢ μίσθωσις πραγμάτων ἐνεργεῖται διὰ δημοπρασίας. Πρόκειται περὶ ἀποκλειστικοῦ καθορισμοῦ τοῦ τρόπου μεταβιβάσεως καὶ μισθώσεως κοινοτικῶν πραγμάτων. Ἡ δημοπρασία δὲν εἶναι πρότασις, τῆς ὁποίας ἡ ἀποδοχὴ ἀποτελεῖ σύμβασιν, ἀλλὰ πρόσκλησις πρὸς ὑποβολὴν προτάσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἀποδοχὴ θ᾿ ἀποτελέσῃ σύμβασιν, ἡ ὁποία καταρτίζεται τελειωτικῶς ἅμα τῇ ἐγκρίσει τῆς δημοπρασίας. Ζήτημα εἶναι πότε δέον νὰ θεωρῆται νομικῶς ὑπάρχουσα ἡ ἔγκρισις· ἅμα τῇ λήψει τῆς ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἢ ἀφοῦ καταστῇ ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐκτελεστή; Ὀρθοτέρα εἶναι ἡ δευτέρα, διὰ τῆς ὁποίας ἀποφεύγεται ἡ ἄλλως ἀναγκαία παραδοχὴ διαλυτικῆς αἱρέσεως, ἡ ὁποία καὶ τὸ ζήτημα περιπλέκει καὶ δημιουργεῖ πρωθύστερα. Πάντως, καὶ μέχρις ὅτου καταστῇ ἐκτελεστή, δὲν ἐπιτρέπεται μονομερὴς ὑπαναχώρησις τοῦ εἰς ὃν κατεκυρώθη τὸ ἀντικείμενον τῆς δημοπρασίας. Ἡ ἁρμοδιότης τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου νὰ ἐγκρίνῃ ἢ μὴ τὴν δημοπρασίαν εἶναι ἀπεριόριστος καὶ ἡ μεταξὺ τῶν ὅρων τῆς διακηρύξεως βεβαίωσις ὅτι θὰ εἶναι τελειωτικὴ ἡ δημοπρασία, μόνον ὡς ἀδεσμεύτως διδομένη βεβαίωσις ἔχει σημασίαν.

Ἄκυρος εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν διενέργειαν τῆς δημοπρασίας καὶ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς, μεταβάλλει τοὺς ὅρους ὑφ᾿ οὓς ἐτελέσθη αὕτη. Διότι θὰ ἠδύνατο τοιουτοτρόπως εὐκόλως νὰ περιγράφεται ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου καὶ νὰ ἐπιτευχθοῦν οἱ συμφερώτεροι διὰ τὴν κοινότητα ὅροι. Μόνον ἐὰν εἶναι προφανὴς ἡ βελτίωσις τῶν ὅρων ὑπὲρ τῆς κοινότητος ἐπιτρέπεται τοῦτο. Τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον ἐπιτρέπεται νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὴν φερεγγυότητα τοῦ προσώπου, εἰς ὃ κατακυροῦται τὸ ἀντικείμενον τῆς δημοπρασίας καὶ παρὰ τὴν προσφορὰν συμφερωτέρων ὅρων ν᾿ ἀρνηθῇ τὴν ἔγκρισιν. Παράλειψις τῆς δημοπρασίας ἢ τῶν περὶ αὐτὴν διατυπώσεων συνεπάγεται τὴν ἀκυρότητα τῆς δικαιοπραξίας, ἡ ὁποία ἔδει νὰ τελεσθῇ ὑπὸ τύπον δημοπρασίας, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὑπὲρ τῆς κοινότητος. Ἔχει ὅμως τὸ δικαίωμα ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ ζητήσῃ τὴν διενέργειαν τῆς δημοπρασίας, διότι τὴν ἐλαττωματικότητα τοῦ τίτλου του δύναται νὰ προβάλῃ πᾶς τρίτος.

Τὸ σύστημα τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας τῆς κοινότητος τελεῖ ὑπὸ τοὺς ἑξῆς περιορισμούς, ἐφ᾿ ὅσον ἡ κοινότης δὲν ἔχει πραγματοποιήσει ἐτήσια ἔσοδα ὑπερβαίνοντα τὰς ἑκατὸν χιλιάδας δραχμῶν: Εἰς ἑκάστην κοινότητα διορίζεται εἷς γραμματεὺς καὶ εἷς κλητήρ. Εἰς κοινότητας πραγματοποιούσας ἔσοδα κατώτερα τῶν 4.000, τὰ καθήκοντα γραμματέως ἀνατίθενται εἴς τινα τῶν κοινοτικῶν συμβούλων ἀμίσθως ἢ τὸν διδάσκαλον ἐπὶ ἐπιμισθίῳ μέχρις 100 δρχ., ἀρνουμένου δὲ τούτου εἰς εἰδικὸν γραμματέα ἐπὶ μισθῷ 160 δρ. κατὰ μῆνα. Ἐὰν ὅμως δέχεται ὁ διδάσκαλος, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ πρόσληψις εἰδικοῦ γραμματέως. Ἡ πρόσληψις εἰδικοῦ γραμματέως ἐπιτρέπεται πάντοτε εἰς τὰς κοινότητας τὰς ἐχούσας ἐτησίως ἔσοδα ἄνω τῶν 4.000 ἐπὶ μισθῷ ἀναλόγῳ πρὸς τὰ ἔσοδα, καθ᾿ ἃ εἰδικῶς ὁρίζει ὁ νόμος. Διὰ τὸν γραμματέα δὲν ἀπαιτοῦνται τυπικὰ προσόντα, ἀλλ᾿ ἐν ἐλλείψει οὐσιαστικῶν προσόντων, ἐὰν π. χ. ὁ γραμματεὺς ἀγνοῇ γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ὁ διορισμὸς εἶναι παράνομος, διότι ὑποτίθεται κατὰ λογικὴν ὅτι ὁ νόμος ἀπαιτεῖ τὰ οὐσιαστικὰ προσόντα. Ὁ κλητὴρ πρέπει νὰ εἶναι κοινοτικός, καὶ νὰ γνωρίζῃ γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, διορίζεται δὲ εἰς τὰς κοινότητας τὰς ἐχούσας ἔσοδα κατώτερα τῶν 4.000 ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ 80 δρ., εἰς δὲ τὰς λοιπὰς μὲ μισθὸν ἀνάλογον πρὸς τὰ πραγματοποιούμενα ἐτησίως ἔσοδα τῆς κοινότητος, καθ᾿ ἃ εἰδικῶς ὁρίζει ὁ νόμος. Ἐὰν ὑπάλληλός τις προσληφθῇ παρανόμως ὑπὸ τῆς κοινότητος, οὐδόλως δεσμεύεται ἡ κοινότης ἐκ τῆς τοιαύτης προσλήψεως. Οἱ κοινοτικοὶ γενικῶς ὑπάλληλοι ὁρκίζονται τὸν ὅρκον τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, πρὶν ἢ ἀναλάβουν τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά των, ἀλλ᾿ οὐδεμία ἐπὶ παραβάσει τῆς διατάξεως ὑπάρχει ἀκυρωτικὴ συνέπεια. Τὸ δικαίωμα τῆς μισθοληψίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως. Ζήτημα εἶναι ἐὰν δικαιοῦνται εἰς μισθοληψίαν ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἐγκαταστάσεως οἱ παρὰ τὸν νόμον ἐγκατασταθέντες προτοῦ δώσουν τὸν ὅρκον. Ἀλλ᾿ ἀφοῦ ἡ παράβασις τῆς διατάξεως, καθ᾿ ἣν ἀπαιτεῖται νὰ προηγηθῇ τῆς ἐγκαταστάσεως ἡ δόσις τοῦ ὅρκου, οὐδεμίαν ἀκυρότητα συνεπάγεται καὶ συνεπῶς ἡ ἐγκατάστασις ὑπάρχει καὶ νόμῳ καὶ πράγματι, ἀπορίας ἄξιον εἶναι πόθεν ἡ ἀμφιβολία περὶ τὴν μισθοληψίαν. Διότι, τότε μόνον ἡ μισθοληψία θὰ ἠμποδίζετο ἕνεκα τῆς μὴ προηγουμένης δόσεως τοῦ ὅρκου, ἐὰν ἡ μὴ δόσις αὐτοῦ ἠμπόδιζε τὴν ἐγκατάστασιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη σημαίνει τὴν ἀφετηρίαν τῆς μισθοληψίας. Ὁ κοινοτικὸς ὑπάλληλος πρέπει νὰ εἶναι Ἕλλην πολίτης ἐγγεγραμμένος εἰς τὸ μητρῷον δήμου ἢ κοινότητος, νὰ δύναται νὰ ἐνασκήσῃ νομίμως τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ λειτουργίαν καὶ νὰ μὴ ἔχῃ καταδικασθῇ ἐπὶ κακουργήματι ἢ πλημμελήματι ἐκ τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 22 καὶ 24, 456, 457, 461 καὶ 482 § 1 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις εἰδικῆς ὑπηρεσίας εἰς ἀλλοδαπόν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰς κοινότητας τῶν παλαιῶν χωρῶν. Τὴν ταμειακὴν ὑπηρεσίαν τῶν κοινοτήτων ἐκτελεῖ ὁ ἑκασταχοῦ ἐπαρχιακὸς ταμίας διὰ τὰς κοινότητας τῆς περιφερείας του.

Σύνδεσμος κοινοτήτων. Μετ᾿ ἀπόφασιν ἰδίᾳ λαμβανομένην καὶ ὁρίζουσαν τὴν ἐτησίαν ἑκάστης εἰσφορὰν ὅμοροι κοινότητες τοῦ αὐτοῦ νομοῦ ἀποτελοῦν σύνδεσμον πρὸς ἐπιδίωξιν κοινοῦ σκοποῦ. Ὁ σύνδεσμος ἀναγνωρίζεται διὰ διατάγματος, ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν προκαλουμένου. Ὁ σύνδεσμος διοικεῖται ἀπὸ συμβούλιον καὶ τριμελῆ ἐπιτροπήν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι τὸ συμβούλιον ἰδίως ἀποφασίζει, ἐνῷ ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ κυρίως ἐκτελεῖ, ὅπως ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος. Τὰ κοινοτικὰ συμβούλια τῶν συμπραττουσῶν κοινοτήτων ὁρίζουν ἕκαστον ἀνὰ δύο συμβούλους μέλη τοῦ συμβουλίου τοῦ συνδέσμου. Τὸ συμβούλιον ἐκλέγει πρόεδρον δι᾿ ἀπολύτου πληοψηφίας ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του. Ὁ πρόεδρος μετὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁμοίως δι᾿ ἀπολύτου πλειοψηφίας ἐκλεγομένων μελῶν ἀποτελεῖ τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπήν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου καὶ τῶν μελῶν τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι διετές, ἀλλ᾿ ἐπιτρέπεται ἡ ἐπανεκλογὴ τῶν ἰδίων προσώπων εἰς τὸ αὐτὸ ἀξίωμα.

Τὸ συμβούλιον συνέρχεται καλούμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ δύναται νὰ συνέλθῃ καὶ αὐτὸ καὶ ἀποφασίζει περὶ τῶν ἐκτελεστέων. Ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ δεσμεύεται ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου, ἀλλ᾿ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν ἀποφάσεων ἐνεργεῖ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς κρίσιν, ὑποκειμένη ὡς πρὸς τὰς ἐνεργείας αὐτὰς εἰς τὸν ἐκ τῶν ὑστέρων ἔλεγχον τοῦ συμβουλίου τοῦ συνδέσμου. Πάντως ἡ τριμελὴς ἐπιτροπὴ λογοδοτεῖ τὴν δευτέραν Κυριακὴν τοῦ Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους, ἐκθέτουσα λεπτομερῶς τὰ τῶν ἐξόδων καὶ καταθέτουσα τὰ δικαιολογητικά των. Διὰ συντετελεσμένα ἔργα ἡ ἐπιτροπὴ δύναται νὰ λογοδοτῇ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους. Ἡ περὶ ἐγκρίσεως τῶν πεπραγμένων ἀπόφασις λαμβάνεται κατ᾿ ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν τῶν παρόντων μελῶν. Ἂν καὶ ὁ νόμος δὲν ὁρίζει κατώτατον ὅριον ἀπαρτίας, ὁ νομάρχης εἶναι ἁρμόδιος νὰ ἐλέγξῃ ἐπὶ τούτῳ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου, ἐὰν πρόκειται προφανῶς δολία ἀποφυγὴ τοῦ ἐλέγχου ἐκ μέρους τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ νομάρχης εἶναι ἁρμόδιος νὰ ἐλέγξῃ τὰς πράξεις τοῦ συμβουλίου, καθ᾿ ἣν ἔκτασιν εἶναι ἁρμόδιος νὰ ἐλέγχῃ τὰς πράξεις τῶν κοινοτικῶν συμβουλίων. Ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν δὲν ἐξασκεῖ ἄμεσον ἔλεγχον. Οἱ σύνδεσμοι διαλύονται αὐτοδικαίως ἢ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου δι᾿ ὃ συνέστησαν, ἢ μόλις ἀποβῇ τοῦτο ἀνέφικτον ἀναμφισβητήτως. Αὐτοπροαιρέτως διαλύεται ὁ σύνδεσμος κατόπιν ἀποφάσεως ἐπὶ τούτῳ τοῦ συμβουλίου, ἡ ὁποία, διὰ νὰ εἶναι ἔγκυρος, πρέπει νὰ συγκεντροῖ ὑπὲρ αὐτῆς τὰ τρία τέταρτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν· ὁ ὑπουργός, ἀφοῦ τοῦ διαβιβασθῇ διὰ τοῦ νομάρχου ἡ σχετικὴ ἀπόφασις, προκαλεῖ ὑποχρεωτικῶς διάταγμα περὶ διαλύσεως. Συνεπῶς τὸ ἓν τέταρτον τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου δύναται νὰ παρεμποδίσῃ τὴν διάλυσιν τοῦ συνδέσμου. Ἐπειδὴ τοῦτο δυνατὸν ν᾿ ἀποβῇ κατάχρησις δικαιώματος, ἐὰν ἔχῃ π. χ. καταστῇ πράγματι ἀνέφικτος ὁ σκοπὸς δι᾿ ὃν συνέστη τὸ ἔργον καὶ ἀμφισβητεῖται τοῦτο μόνον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐκβιαστικῆς διατηρήσεως τοῦ συνδέσμου, πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ὁ ὑπουργὸς ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν ἐνδιαφερομένων εἶναι ὄχι μόνον ἁρμόδιος, ἀλλ᾿ ἔτι μᾶλλον ὑποχρεοῦται νὰ προκαλέσῃ διάταγμα περὶ διαλύσεως τοῦ συνδέσμου, τῆς ἀρνήσεώς του ὑποκειμένης εἰς ἀκύρωσιν. Ὡς πρὸς τὴν ταμειακὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων, ἰσχύουν αἱ σχετικαὶ περὶ κοινοτήτων διατάξεις.

Ἑρμηνεία. Εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἰσχύοντος ἑκάστοτε κώδικος περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων, δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ᾿ ὄψιν δύο τινά: 1) Ὅτι τὸ πνεῦμα καὶ ὁ λόγος τοῦ νόμου θὰ διαπιστωθῇ καὶ θὰ ἐξευρεθῇ διὰ ἐξακριβώσεως ὄχι μόνον τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων, ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς διὰ παρακολουθήσεως τῆς κατευθύνσεως τῶν μεταρρυθμίσεων τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας, τῶν τεινουσῶν πρὸς ὡρισμένους σκοπούς. 2) Ὅτι ὁ κῶδιξ δὲν εἶναι τὸ πραγματικὸν κείμενον τοῦ νόμου, ἀλλ᾿ ὅτι πράγματι τὰ κείμενα εἶναι πολλὰ καὶ ὁσάκις παρατηρηθῇ ἀντίφασις, αὕτη δέον ν᾿ ἀρθῇ ἐξακριβουμένης καὶ τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τῶν διαφόρων κειμένων, ὁπότε δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι ναὶ μὲν ὁ μεταγενέστερος νόμος καταργεῖ τὸν προηγούμενον, ὄχι ὅμως πάντοτε ὁ μεταγενέστερος γενικὸς τὸν προηγούμενον εἰδικόν. Ἐπειδὴ μάλιστα ἡ διατηρουμένη κωδικοποίησις οὔτε πλήρης εἶναι οὔτε ἀπολύτως ἀκριβής, παρίσταται ἀνάγκη νὰ κωδικοποιηθῇ ἐκ νέου ἡ σχετικὴ νομοθεσία.

Γενικά. Ἡ κοινότης ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν δῆμον εἶναι θεσμός, τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία προσαρμόζεται πράγματι πληρέστερον εἰς τοὺς μικροὺς συνοικισμοὺς καὶ ἰδίως τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας. Ἀλλὰ τότε μόνον ὁ κοινοτικὸς θεσμὸς θὰ λάβῃ πραγματικὴν ὑπόστασιν, ὅταν ἡ κοινότης γίνῃ κοινότης ἀμεσωτέρων συμφερόντων. Τοῦτο θὰ πραγματοποιηθῇ μόνον ὅταν ἡ κοινότης συμπεριλάβῃ ἐν τῇ λειτουργίᾳ της τὴν συστηματικὴν συντήρησιν τῶν παραγωγικῶν συμφερόντων τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ κοινότης, ὅπως καὶ ὁ δῆμος, ὅσον καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ δήμαρχος, εἶναι θεσμός, τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία περισσότερον

ἀποξενώνει τὸ ἄτομον παρὰ τὸ συνδέει μὲ τὸ κοινόν. Καὶ ὁ δῆμος θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ὑπάρχῃ κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ, ὅπου ἡ ἔκτασις καὶ ὁ πολυσύνθετος ρυθμὸς τῆς κοινοτικῆς ζωῆς ἐπιβάλλει τοῦτο. Ἀλλ' ὅπου ἡ κοινοτικὴ ζωὴ σχετικῶς εἶναι ἁπλῆ, δυνατὸν εἶναι καὶ πρέπον ἡ κοινότης νὰ τελέσῃ σχετικῶς εὐρυτέραν λειτουργίαν. Εἰς τὴν κρίσιν περὶ τοῦ κοινοτικοῦ θεσμοῦ ἐν Ἑλλάδι πρέπει νὰ προηγῆται ἡ μελέτη τοῦ δημοτικοῦ καθεστῶτος μετὰ τῶν ἐκ τῆς μακρᾶς ἐφαρμογῆς ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἤδη ἀποτελοῦν δεδομένον ἀναμφισβήτητον εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἱστορίαν καὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἄγνοια ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς ἀνασυνδέσεως τοῦ κοινοτικοῦ βίου μὲ τὴν ἀρχικὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν. Θ. Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

Κοινότης, *Ἁγίου Ὄρους ἱερά*— βλ. λ. *Ἱερὰ κοινότης Ἁγίου Ὄρους.*

Κοινότης *τῶν Παρισίων* (Commune de Paris)· βλ. *Κομμοῦνα.*

Κοινότητες *ἑπτὰ* (Sette Comuni) */Γεωγρ./* βλ. λ. *Ἑπτὰ κοινότητες.*

— **Κοινότητες *Δεκατρεῖς*** (Tredici Comuni) */Γεωγρ./*. Ὁμὰς χωρίων ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βερώνης, ἡ ὁποία μέχρι τοῦ 1792 ἀπετέλει αὐτόνομον πολιτείαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Βενετίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς φέρουν τὰ αὐτὰ ἐθνολογικὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὴν ὁμάδα τῶν χωρίων *Ἑπτὰ κοινότητες* (βλ. λ.). Μ. Δ. Β.

Κοινοτήτων *Βουλή* (House of Commons). Τὸ ἕτερον ἐκ τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον. Λέγεται καὶ *Κάτω Βουλή.* Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν ἄλλων κρατῶν, ἐνῷ ἡ βουλὴ τῶν Λόρδων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν γερουσίαν (βλ. καὶ λ. *Ἀγγλία*, τ. Α' σ. 229 β').

κοινοτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοινότητα, ὁ τῆς κοινότητος: «κοινοτικὸν δάσος». «κοινοτικὰ συμφέροντα, — κτήματα».

κοινοτοπία (ἡ)· κοινὸς τόπος, γνωστὸν καὶ τετριμμένον, ἐπὶ λόγων, ἰδεῶν, ἐπιχειρημάτων.

κοινοτοπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοινοτοπίαν, ὁ τῆς κοινοτοπίας, κοινὸς καὶ τετριμμένος: «κοινοτοπικὰ ἐπιχειρήματα».— Ἐπίρρ. ***κοινοτοπικῶς.***

Κοϊντιλιανός, *Ἀριστείδης.* Ἕλλην συγγραφεὺς ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν νεοπλατωνικῶν ἰδεῶν τῶν ἐκτιθεμένων εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ **«Περὶ μουσικῆς»**. Θεωρεῖται ὡς μαθητὴς τοῦ Πορφυρίου, ἴσως δὲ καὶ τοῦ Ἰαμβλίχου. Τὸ σύγγραμμά του ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν βιβλίων. Τὸ πρῶτον βιβλίον περιλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν περὶ ἁρμονικῆς (κεφ. 4—12), ρυθμικῆς (κεφ. 13—19) καὶ μετρικῆς (κεφ. 20—29). Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος εἶναι σημαντικώτατον διὰ τὰς σπουδαίας πληροφορίας, τὰς ὁποίας μᾶς παρέχει περὶ τῶν ἀρχαίων λυρικῶν μέτρων. Προβάλλει δὲ σωρείαν δυσλύτων προβλημάτων. Τὸ δεύτερον βιβλίον, ἐξετάζει τὴν ἐπίδρασιν τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἤθους τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ τρίτον βιβλίον ζητεῖ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος καὶ Πυθαγόρου νὰ εὕρῃ διαφόρους ἀναλογίας μεταξὺ τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἤτοι τῶν ἀριθμῶν ἐν γένει, τῶν φάσεων τῆς Σελήνης, τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, τῶν γεωμετρικῶν σωμάτων κλ. Ὡς πηγαὶ τοῦ συγγραφέως ἐχρησίμευσαν τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοξένου καὶ ἄλλων παλαιῶν περὶ τὰ αὐτὰ πράγματα ἀσχοληθέντων. Νεωτέρα εὐχρηστος κριτικὴ ἔκδοσις εἶναι τοῦ A. Jahn (Berlin 1882), μετὰ πολλῶν δὲ ἑρμηνευτικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ α' βιβλίου καὶ διεξοδικοῦ προλόγου τὸ ἔργον τοῦ Julius Caesar «Die Grundzüge der Griech. Rhythmik.» (Marburg 1861). [Πρβλ. *W. Schmid* καὶ *O. Stählin*, Gesch. der Griech. Litt. VII, II² (1924⁶ München, σελ. 894 § 770]. Χ. Κ. ΚΑΠΝΟΥΚΑΓΙΑΣ

— **Κοϊντιλιανὸς** (Quintilianus), ***Μᾶρκος-Φάβιος***· βλ. *Κουϊντιλιανός.*

Κόϊντος (Quintus), ***Κούρτιος - Ροῦφος***· βλ. *Κούρτιος Κόϊντος.*

— **Κόϊντος, *Μάρκιος-Φίλιππος.*** Ρωμαῖος ὕπατος· βλ. *Μάρκιος.*

— **Κόϊντος *Μέτελλος-Νουμιδικός.*** Ὕπατος καὶ πραίτωρ (βλ. λ. *Μέτελλος*).

—**Κόϊντος** (Quintus), ***Σέξτιος.*** Ρωμαῖος φιλόσοφος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 70 π. Χ. Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις ὑπὸ ἐπιφανεῖς ρήτορας καὶ σοφιστὰς τῆς ἐποχῆς, ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τοῦ Καίσαρος περὶ εἰσόδου του εἰς τὴν γερουσίαν ἢ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν καὶ ἀφιερώθη ὁλοκληρωτικῶς εἰς τὴν φιλοσοφίαν· ἀπογοητευθεὶς ὅμως καὶ ἐκ ταύτης κατ' ἀρχὰς ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἡ σχολή του, ἧς ἡ βραχεῖα ἀλλὰ μεγάλη ἀκμὴ συμπίπτει πρὸς τοὺς περὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ χρόνους, ὠνομάζετο σχολὴ τῶν *Σεξτιανῶν* καὶ εἰς αὐτὴν ἀνῆκον ὁ Σωτίων, παρ' ᾧ ἐφοίτησεν ὁ Σενέκας, ὁ Κορνήλιος Κέλσος, ὁ Παπίριος Φαβιανὸς κ. ἄ. Αἱ θεωρίαι του δὲν ἔχουν τίποτε τὸ πρωτότυπον, ἀλλ' εἶναι ἐκλεκτικὴ συγχώνευσις τῆς στωϊκῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ πυθαγορικοῦ ἀσκητισμοῦ, χωρὶς τὰς ὑπερβολὰς ἀμφοτέρων· ἡ ἀπόλυτος φυτοφαγία ἐπιβάλλεται ἐκ λόγων ὑγιεινῆς καὶ ἵνα μὴ ἐθιζώμεθα εἰς τὴν ὠμότητα· σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀνύψωσις, ἡ καθαρότης τῶν ὁρμῶν, ἡ αὐτοκυριαρχία καὶ ἡ διαρκὴς ἑτοιμότης εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην βλακείαν καὶ τὴν ταπεινότητα τῶν αἰσθήσεων. Ἡ ψυχὴ εἶναι, ἀντιθέτως πρὸς τὰς στωϊκὰς δοξασίας, ἄϋλος δύναμις, μὴ καταλαμβάνουσα χῶρον, στηρίζουσα καὶ παρακινοῦσα τὸ σῶμα. Ἡ αὐστηρότης τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ Κοΐντου, αἵτινες ἐκφράζονται συνήθως ὡς σύντομοι γνῶμαι, πολλάκις ἑλληνιστὶ συντεταγμέναι, συμπίπτει συχνάκις τόσον πρὸς τὰ χριστιανικὰ παραγγέλματα, ὥστε ν' ἀμφισβητηθῇ ἡ γνησιότης αὐτῶν. Συλλογὴν τοιούτων γνωμικῶν εὗρεν ὁ Ὠριγένης παρὰ τῷ Κέλσῳ (VIII, 30), ὑπὸ τὸ ὄνομα Σέξτου τινός, πολλαὶ δ' ἀνευρίσκονται εἰς συριακὰς καὶ λατινικὰς (Ρουφῖνος) παραλλαγάς. Φαίνεται ὅτι ὁ Κόϊντος Σέξτιος πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν ἰατρὸν καὶ βοτανολόγον *Σέξτιον Νίγηρα*, γράψαντα ἑλληνιστὶ «Περὶ ὕλης ἰατρικῆς», τὸν ὁποῖον χρησιμοποιοῦν ὡς πηγὴν ὁ Διοσκορίδης καὶ ὁ Πλίνιος. Ε. Λ.

— **Κόϊντος *Σερβίλιος Καιπίων*** (Quintus Servilius Caepio). Ρωμαῖος πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς (βλ. λ. *Καιπίων*).

—**Κόϊντος** ὁ ***Σμυρναῖος.*** Ἕλλην ἐποποιὸς καὶ γραμματικός. Τὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ μανθάνομεν μόνον ἐκ τῶν ποιημάτων του (π. χ. XII, 308 κ.ἑ.). Κατήγετο ἐκ Σμύρνης, ἐξ οὗ καὶ *Σμυρναῖος*, ὁ δὲ χρόνος τῆς ἀκμῆς του τίθεται κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα. Ἡ ἐπωνυμία *Καλαβρός*, ἡ ὁποία ἐνωρὶς ἐδόθη εἰς τὸν ποιητήν, προῆλθεν ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὑρέσεως τοῦ μοναδικοῦ χειρογράφου τοῦ Κοΐντου, τὴν Καλαβρίαν τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Βησσαρίωνος μεταξὺ 1453 καὶ 1472 μ. Χ. Εἰς τὸ ἔπος αὐτοῦ, ἐκ 14 λόγων ἀποτελούμενον, διηγεῖται «τὰ μεθ' Ὅμηρον» ἤ, ὅπως καὶ ἄλλως λέγεται, «Τὰ Ὁμήρου παραλειπόμενα», δηλαδὴ τὰ γεγονότα τὰ μεσολαβήσαντα μεταξὺ τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τῆς «Ὀδυσσείας». Τὴν ὕλην πρὸς συγγραφὴν τοῦ ἔπους του παρέσχον τὰ παλαιὰ κυκλικὰ ἔπη, ὅπως τὴν ηὗρεν εἰς τὰ διάφορα μυθολογικὰ ἐγχειρίδια, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησε. Κατὰ πόσον ἐμιμήθη τοὺς Λατίνους ποιητὰς Βιργίλιον, Ὀβίδιον καὶ Σενέκαν, δὲν δυνάμεθα εὐκόλως νὰ ἀποφανθῶμεν, διότι εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅλοι νὰ ἤντλησαν ἀπὸ κοινὴν προγενεστέραν πηγήν. Τὸ ἔργον του ἀκολουθεῖ τὴν διάταξιν τῶν ποιημάτων τοῦ ἐπικοῦ κύκλου: 1) Οἱ λόγοι I—V συνετάχθησαν κατὰ τὴν «Αἰθιοπίδα». 2) Οἱ VI—X κατὰ τὴν «Μικρὰν Ἰλιάδα» καὶ 3) οἱ XI—XIV κατὰ τὰς διαφόρους «Ἰλίου Πέρσεις». Ἡ διήγησις ἀρχίζει ἀπὸ τὰ γενόντα τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἕκτορος «Εὖθ' ὑπὸ Πηλείωνι δάμη θεοείκελος Ἕκτωρ...» καὶ τελειώνει μὲ τὸ ναυάγιον τῶν ἐκ Τροίας ἀποπλεόντων Ἀργείων «ἄλλη δ' ἄλλος ἵκανεν, ὅπῃ θεὸς ἦγεν ἕκαστον, | ὅσσοι ὑπὲρ πόντοιο λυγρὰς ὑπάλυξαν ἀέλλας». Τὸ ὅλον στερεῖται ποιητικῆς πνοῆς καὶ ἑνιαίας μορφῆς· οἱ δὲ ἥρωές του εἶναι τελείως ἄψυχοι καὶ τεχνητοί. Ἡ μόνη ἐπιτυχὴς πρωτοτυπία τοῦ Κοΐντου ἔγκειται εἰς τὰς νέας εἰκόνας, τὰς ὁποίας ἀντλεῖ κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ μέτρον εἶναι τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον καὶ γλῶσσα ἡ ὁμηρικὴ μὲ ἀρκετὰς ἀτελείας. Ὡς ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν λεπτολογιῶν καὶ τῆς παραθέσεως στίχων ὅλων ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου, εἰς πολλὰ μέρη ἡ διήγησις καθίσταται λίαν ἀνιαρά. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ὁ Κόϊντος ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, διότι πιστεύεται, ὅτι ὁ ποιητὴς συνέταξε τὸ ἔπος του μᾶλλον ὡς σχολικὸν ἀνάγνωσμα τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου του, ἐφ' ὅσον ἦτο καὶ γραμματικός.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος εὑρεθὲν χειρόγραφον ἀπωλέσθη πάλιν· ὑπάρχουν ὅμως εὐτυχῶς ἀντίγραφα αὐτοῦ εἰς δύο ἀρίστους κώδικας: 1) Monacensem 264 (M) τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ Parrhasianum Neapolitanum 167 τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐπίσης. Κριτικὴ ἔκδοσις νεωτέρα εἶναι τοῦ Albertus Zimmermann (Lipsiae 1891), ἑρμηνευτικὴ δὲ τοῦ H. Köchly (Lips. 1850). Πρὸς τούτοις ὑπάρχει καὶ μετάφρασις τοῦ ἔργου εἰς τὴν καθομιλουμένην ἑλληνικὴν ὑπὸ Δ. Νικολαΐδου καὶ Χ. Γρηγορᾶ (Κωνσταντινούπολις 1868).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *W. Schmid* καὶ *O. Stählin*, Gesch. der gr. Litt. (1924⁶ München), σελ. 962 κ. ἑξ. — *F. Kehmptzow*, De Quinti Sm. fontibus et mythopoeia (Kiel 1891).

Χ. Κ. ΚΑΠΝΟΥΚΑΓΙΑΣ

Κοίνυρα */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς νήσου Θάσου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (VI, 47), ἀπέναντι τῆς Σαμοθράκης. Τῶν ἀρχαίων χρόνων οὐδὲν ἴχνος σῴζεται. Φαίνεται ὅμως ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, ἕνεκα τῆς πειρατείας καὶ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, οἱ κάτοικοι τῶν Κοινύρων ἀπεσύρθησαν χάριν ἀσφαλείας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν λειψάνων πολλῶν οἰκιῶν καὶ δύο βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, μαρτυρούντων ὅτι ὁ τόπος ἐκεῖνος κατῳκεῖτο μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Σήμερον *Κοίνυρα* καλεῖται μικρὰ ἔρημος κοιλάς, δύο ὥρας περίπου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου Θεολόγος, ὅπου ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς παραλίας σῴζονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἐγκαταλειφθέντος χωρίου καὶ τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν. Α. Θ. Σ.

— **Κοινύρων *νῆσος*** */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Μικρὰ ἀκατοίκητος νῆσος τοῦ Θρακικοῦ πελάγους, κειμένη 1852 μέτρα πρὸς Ἀν. τῆς νήσου Θάσου, ἀπέναντι τῶν ἀρχαίων *Κοινύρων*, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔλαβε τὸ ὄνομα. Ἡ ἀνατολικὴ αὐτῆς πλευρὰ εἶναι βραχώδης καὶ ἄδενδρος, ἡ δὲ δυτικὴ κατάφυτος ἀπὸ ἀγριελαίας, πρίνους, κομάρους κ.τ.λ. Ἡ ἔκτασις της εἶναι διπλασία περίπου τῆς Θασοπούλας, τὸ δὲ ὕψος αὐτῆς 55—167 μέτρα. Α. Θ. Σ.

— **Κοινύρων *χῶρος*** */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Τοποθεσία τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς νήσου Θάσου, ἀπέναντι τῆς ὁμωνύμου νησῖδος, διατηρήσασα μέχρι σήμερον τὸ παλαιόν της ὄνομα. Μεταξὺ τῆς θέσεως αὐτῶν καὶ τῶν *Αἰνύρων* (βλ. λ.), δύο ὥρας περίπου ἀνατολικῶς τῆς κοιλάδος Θεολόγου, ὑπῆρχον τὰ περίφημα χρυσοφόρα μεταλλεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυψαν πρῶτοι οἱ Φοίνικες, ἐξεμεταλλεύοντο δὲ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων οἱ Θάσιοι. Α. Θ. Σ.

κοινωμάτιον (τὸ) (κοιν. *πριτσίνι*, ἢ *πρετσίνι*). Εἶδος ἥλου χρησιμεύοντος πρὸς σύνδεσιν μεταλλικῶν ἐλασμάτων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ κυλινδρικὸν σῶμα, ἐκ χάλυβος ἢ χαλκοῦ, φέροντος κατὰ τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων του ἡμισφαιρικὴν κεφαλήν. Κατὰ τὴν ἥλωσιν (πρετσίνωμα) τὰ ἐλάσματα ἔχουν ἤδη διατρυπηθῆ καὶ τοποθετηθῆ οὕτως, ὥστε αἱ δύο (ἢ καὶ περισσότεραι, προκειμένου περὶ περισσοτέρων τῶν δύο ἐλασμάτων) ὀπαὶ νὰ εὑρίσκωνται ἀκριβῶς ἡ μία εἰς τὴν προέκτασιν τῆς ἄλλης. Τὸ χαλύβδινον κοινωμάτιον, τὸ ὁποῖον ἔχει θερμανθῆ μέχρις ἐρυθροπυρώσεως ἐπὶ παρακειμένης ἑστίας (καμίνι), τίθεται ἐντὸς τῆς ὀπῆς καὶ σφυρηλατεῖται κατὰ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον του μέχρι σχηματισμοῦ δευτέρας (εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα ἐστιγμένης) κεφαλῆς, ἐνῷ συγχρόνως πιέζεται ἡ ἀρχικῶς ὑπάρχουσα κεφαλὴ ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ἐπερχομένη κατόπιν ψῦξις καὶ συστολὴ τοῦ κοινωματίου σφίγγει τὰ ἐλάσματα μετὰ μεγίστης δυνάμεως ἐπ' ἄλληλα. Χάλκινα κοινωμάτια σφυρηλατοῦνται ἐν ψυχρῷ. Ἐνίοτε, πρὸς καλυτέραν ἐφαρμογήν, τὸ ἄκρον τοῦ κοινωματίου κατασκευάζεται κολουροκωνικόν. Τὰ κοινωμάτια κατασκευάζονται ἐκ τεμαχίων κυλινδρικοῦ σύρματος. Ἡ κεφαλὴ μορφοῦται ἐπὶ εἰδικῆς πρέσσας, ἥτις καὶ ἀποκόπτει τὸ περισσεῦον μῆκος τοῦ κοινωματίου.

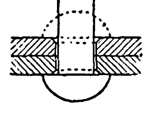

Κοινωμάτιον.

κοινωνία (ἡ)· μετουσία, μετοχή, τὸ νὰ κοινωνῇ, τὸ νὰ μετέχῃ τίς τινος: «τῆς θαλάσσης βουκόλοις οὐδεμία κοινωνία» οἱ βουκόλοι δὲν μετέχουν τῆς θαλάσσης, δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν θάλασσαν· ‖ τὸ μετὰ πάντων συνέρχεσθαι, συναναστρέφεσθαι, συναναστροφή, ὁ κόσμος, οἱ ἄνθρωποι ὡς ἑνιαῖον σύνολον: «ἡ κοινωνία ἀποδοκιμάζει τὰ τοιαῦτα», «ἔχει ἐξαίρετον θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν»· ‖ εἰδικώτερον, οἱ ἄνθρωποι τόπου τινὸς ἢ πόλεως ὡς σύνολον: «ἡ κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν,—τῆς Σπάρτης», «ἡ ἑλληνική—, ἡ γαλλικὴ κοινωνία»· ‖ «κοινωνία τῶν ἐθνῶν» ἕνωσις τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου πρὸς ἐπίλυσιν διεθνῶν ζητημάτων καὶ ἀποτροπὴν τοῦ πολέμου· ‖ «θεία κοινωνία» τὸ δι' οὗ τις κοινωνεῖ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἄλλως, ἁγία μετάληψις ἢ μετάδοσις, κοιν. *κοινωνιά.*

— */Κοινωνιολ./*. *Κοινωνία* καλεῖται σύνολον διασταυρουμένων πράξεων, διεπομένων ὑπὸ νοήματος κοινοῦ.

Ἡ στάσις τοῦ ἀνθρωπίνου συνειδότος εἶναι διπλῆ. Ἡ δέχεται τὴν ἐκ τῶν ἔξω ζωήν, ἢ δημιουργεῖ πρὸς τὰ ἔξω ζωήν· ἢ θεωρεῖ ἢ πράττει. Τρίτη στάσις εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀδύνατος. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ στάσις αὐτὴ δὲν εἶναι χρονική, ἀλλὰ καθαρῶς λογική. Δὲν ὑπάρχουν δηλαδὴ μόνον θεωρητικοὶ ἄνθρωποι καὶ μόνον πρακτικοὶ ἄνθρωποι, ἢ στιγμαὶ μόνον θεωρητικαὶ ἢ μόνον πρακτικαί. Πᾶσα στιγμὴ θεωρίας ἐνέχει ἐλάχιστόν τι πρακτικῆς ἐνεργείας τοὐλάχιστον ψυχικῆς, ὅπως καὶ πᾶσα πρακτικὴ ἐνέργεια προϋποθέτει ἐλάχιστόν τι θεωρίας. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὴν διάκρισιν τῶν δύο αὐτῶν λογικῶν στοιχείων, τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξεως, ὡς ἐξαντλούντων τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρωπίνου συνειδότος.

Εἶναι προφανὲς ὅτι διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωήν, μόνον τὸ πρακτικὸν στοιχεῖον ἔχει σημασίαν. Ἡ θεωροῦσα συνείδησις ὑπάρχει ἐν τῇ μονώσει. Εἶναι δέκτης ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων καὶ ἐξαν-

Digitized by Google

τλεῖται εἰς αὐτάς. Τοὐναντίον ἡ πρακτικὴ ἐνέργεια δύνατοι νὰ κατευθύνεται καὶ πρὸς ἑτέρους ἀνθρώπους καὶ δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς πολλὰς ἀνθρωπίνας συνειδήσεις, ἐξ ὧν ἑκάστη νὰ κατευθύνῃ τὴν πρακτικήν της ἐνέργειαν πρὸς τὰς ἄλλας συνειδήσεις, ὅλων δὲ αὐτῶν αἱ ἐνέργειαι δυνατὸν νὰ ἄγωνται τελικῶς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἤ, ἀκριβέστερον, νὰ διέπωνται ἀπὸ τὸ αὐτὸ νόημα. Ἐὰν ἤδη τὰς τελευταίας αὐτὰς ὀνομάσωμεν κοινωνικὰς πράξεις, καταλήγομεν εἰς τὴν ἑξῆς διάκρισιν. Ἡ πρᾶξις δύναται νὰ εἶναι κοινωνικὴ καὶ μὴ κοινωνική. Μὴ κοινωνικὴ πρᾶξις εἶναι ἡ εἰς οὐδεμίαν ἐπαφὴν θέτουσα τὴν συνείδησιν τοῦ πράττοντος πρὸς ἄλλας συνειδήσεις. Τοιαύτη εἶναι ἡ συνήθως παρακολουθοῦσα τὴν ἱστορίαν, ἡ πρᾶξις τοῦ μυστικοῦ, ἡ πρᾶξις ἡ κατευθυνομένη πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὴν ὕλην, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἀλλὰ μὴ θίγουσα τὴν ψυχικὴν ζωὴν ἑτέρου ἀνθρώπου. Τοὐναντίον κοινωνικὴ εἶναι ἡ πρᾶξις ἡ θέτουσα εἰς ἐπαφὴν δύο συνειδήσεις. Πρὸς τοῦτο χρειάζεται βεβαίως οὐχὶ μόνον ψυχικὴ ἐνέργεια. Ἡ καθαρῶς ψυχικὴ ἐνέργεια δὲν ἐξέρχεται τῆς συνειδήσεως. Ὅπως γνωσθῇ καὶ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἐξωτερικῶς, ἔχει ἀνάγκην ἑνὸς ὑλικοῦ φορέως. Ὥστε ἡ κοινωνικὴ ἐνέργεια ἔχει οὐχὶ μόνον, ὡς πολλάκις ὑπεστηρίχθη, ψυχικὸν χαρακτῆρα. Εἶναι ψυχοφυσικὴ ἐνέργεια. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ ψυχοφυσικὴ ἐνέργεια, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα, ἐν τῇ ἐπαφῇ δύο συνειδήσεων, νὰ καταστῇ κοινωνική, πρέπει νὰ γίνῃ κοινωνικὴ πρᾶξις. Πᾶσα πρᾶξις ἔχει ἕνα ψυχοφυσικὸν φορέα, δηλαδὴ ἔχει στοιχεῖα ψυχικὰ καὶ στοιχεῖα ὑλικά. Ἀλλὰ λέγεται πρᾶξις μόνον ἐφ' ὅσον δύναται νὰ καταλογισθῇ εἰς μίαν συνείδησιν. Ὁ τοιοῦτος ὅμως καταλογισμὸς προϋποθέτει ἐλευθέραν συνείδησιν. Ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη προέρχεται ἀπὸ ὡρισμένην ψυχήν, ἀλλ' αὕτη ἔχει πάλιν τὴν αἰτίαν της εἰς ἄλλα ἐξωτερικὰ γεγονότα, τότε δὲν καταλογίζομεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτὴν τὴν πρᾶξιν· ἁπλῶς θεωροῦμεν τὴν ψυχὴν ὡς ἕνα κρίκον εἰς μίαν κατὰ λογικὴν ἀνάγκην ἄπειρον σειρὰν αἰτίων. Καταλογίζομεν μίαν πρᾶξιν, ὅταν λέγωμεν ὅτι ὡρισμένος ἄνθρωπος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν πρᾶξιν αὐτήν. Ἔπραξεν οὕτως, ἀλλ' ἠδύνατο νὰ πράξῃ καὶ ἄλλως. Εἶχε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς. Πηγὴ τῆς πράξεως αὐτῆς εἶναι ἡ συνείδησίς του. Ἀντιθέτως, ἐὰν ἀποκρούσωμεν τὴν ἐλευθέραν συνείδησιν, τότε ἀποκλείομεν τὴν ἔννοιαν τῆς πράξεως. Καθίσταται ἀδύνατος ὁ καθορισμὸς τοῦ σημείου, ἀφ' οὗ ἡ πρᾶξις ἄρχεται. Εὑρισκόμεθα ἐνώπιον μιᾶς ἀτέρμονος ἁλύσεως αἰτίων. Ἀλλ' ἔχομεν καὶ σειρὰν ἀτέρμονα ἀποτελεσμάτων, διότι εἰς τὴν ἀληθῆ αἰτιοκρατίαν ὁ αἰτιολογικὸς εἱρμὸς δὲν σταματᾷ ποτέ. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ καθορίσωμεν ἓν τέλος εἰς τὴν πρᾶξιν. Ἡ πρᾶξις πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν ἀρχὴν καὶ ἓν τέλος, ἄλλως συγχωνεύεται πλήρως πρὸς τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν καὶ πᾶσα κοινωνικὴ ἔρευνα καθισταται ἀδύνατος. Διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν ἔναρξιν καὶ τὸ τέρμα τῆς πράξεως, χρειαζόμεθα κάποιαν ἀρχήν, ἡ ὁποία νὰ δύναται νὰ μᾶς ὁρίζῃ ἑκάστοτε τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα. Χωρὶς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ἡ πρᾶξις ὡς αὐτοτελὴς ἑνότης εἶναι ἀδύνατος. Ἡ ψυχοφυσικὴ ἐνέργεια καθίσταται ὅθεν πρᾶξις, ὅταν ἀναφερθῇ εἰς τὴν ἀρχήν, ἥτις δύναται μόνη νὰ τὴν χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἄπειρον σειρὰν τῶν αἰτίων καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ αὐτοτελῆ ἑνότητα. Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἡ προσδιδουσα ὡρισμένον νόημα εἰς τὴν ἐνέργειαν, εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον πρὸς δημιουργίαν τῆς πράξεως. Ἡ πρᾶξις εἶναι ὅθεν συνδυασμὸς ἑνὸς ψυχοφυσικοῦ στοιχείου πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτήν, ἥτις εἶναι στοιχεῖον νοητὸν οὐχὶ αἰσθητόν. Ἀλλὰ διὰ τῆς συνδέσεως ταύτης πρὸς τὴν νοητὴν ἀρχήν, ἡ πρᾶξις παύει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον, τὸν ὑπὸ τῆς κατηγορίας τῆς αἰτίας διεπόμενον, καὶ αἴρεται εἰς διάφορον κόσμον, ὁ ὁποῖος δὲν ἐννοεῖται διὰ τῆς κατηγορίας τῆς αἰτίας, ἀλλὰ δεῖται πρὸς τοῦτο ἄλλων ἀρχῶν. Αὐτὸς ὁ κόσμος, ὁ ἐξ αἰσθητοῦ (ψυχοφυσικοῦ) καὶ νοητοῦ στοιχείου συναποτελούμενος, καλεῖται κόσμος τῆς ἱστορίας ἢ τοῦ πολιτισμοῦ ἢ καὶ κοινωνικὸς κόσμος.

Ἡ μικτὴ αὕτη ὀντότης τῆς πράξεως ἔχει ὡς διακαθοριστικὸν στοιχεῖον τὴν νοητὴν ἀρχήν. Ποία εἶναι ἑκάστοτε ἡ ἀρχὴ αὐτή; Τοιαύτη ἀρχὴ δὲν εἶναι μία, ἀλλὰ πολλαί· πᾶσα δυναμένη νὰ προσδώσῃ νόημα, σημασίαν εἰς τὴν ἐνέργειαν. Μία οἱαδήποτε οἰκονομικὴ ἀρχὴ γεννᾷ τὴν οἰκονομικὴν πρᾶξιν· εἷς ἐθιμοτυπικὸς κανὼν ὁρίζει μίαν ἐθιμοτυπικὴν πρᾶξιν· ὁ νόμος ὁρίζει τὰς πράξεις δικαίου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀδίκους πράξεις. Ἡ πρᾶξις δὲν γινώσκεται διὰ τῆς κατηγορίας τῆς αἰτίας, δηλαδὴ φυσιοκρατικῶς, καὶ ἐνέχει καὶ στοιχεῖον νοητὸν πάντοτε, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ διακαθοριστικὸν αὐτῆς στοιχεῖον. Διὰ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ χρειάζεται ἄλλη μέθοδος ἀπὸ τὴν μέθοδον γνώσεως τῆς φύσεως. Τὸ νοητὸν τοῦτο στοιχεῖον ἀπαιτεῖ τὴν ὕπαρξιν ἐλευθέρας συνειδητῆς ἐνεργείας καὶ συνεπῶς ἱκανότητος ἐκλογῆς μεταξὺ διαφόρων δυνατοτήτων ἐνεργείας. Οὕτω καθορίζεται τὸ πρῶτον στοιχεῖον τῆς κοινωνίας, ἡ *πρᾶξις*, ὡς ἡ ἔχουσα νόημα ψυχοφυσικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐλέχθη ὅτι ἡ πρᾶξις δύναται νὰ εἶναι κοινωνικὴ καὶ μή. Διὰ νὰ εἶναι κοινωνική, πρέπει νὰ θέτῃ εἰς ἐπαφὴν δύο συνειδήσεις ἐλευθέρας, δύο προσωπικότητας. Δὲν ἀρκεῖ ψυχολογικὴ ἐπαφὴ τῶν δύο ἀτόμων. Χρειάζεται νὰ ἀναφέρεται ἡ πρᾶξις πρὸς τὸ ἕτερον ἄτομον ὡς εἰς νοητὴν ὕπαρξιν, ὡς εἰς ἀξίαν κοινωνικήν. Πρέπει τὸ νόημα τῆς πράξεως νὰ θίγῃ τὸ νοητὸν στοιχεῖον τῆς προσωπικότητος. Τὸ νοητὸν τοῦτο στοιχεῖον εἶναι ἐλευθέρα συνείδησις, τὴν ὁποίαν ὑποθέτομεν τόσον εἰς τὸ ὑποκείμενον ὅσον καὶ εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς πράξεως. Ἂν ἡ πρᾶξις ἀνεφέρετο μόνον εἰς τὴν ψυχοφυσικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἑτέρου ἀνθρώπου, θὰ ἦτο πρᾶξις μὴ κοινωνική, θέτουσα εἰς ἐπαφὴν πρόσωπον μὲ ὑλικόν τι ἀντικείμενον. Ὥστε *πρᾶξις κοινωνικὴ* εἶναι ἡ πρὸς ἑτέραν συνείδησιν ἀναφερομένη. Ὅταν αἱ κοινωνικαὶ πράξεις διέπωνται ἀπὸ μίαν κοινὴν ἀρχήν, ἀπὸ ἓν κοινὸν νόημα, σχηματίζουν *κοινωνίαν* (νόημα δικαίου, θρησκευτικὸν ἢ ἐθιμοτυπικὸν νόημα κ.τ.λ.). Ἀλλὰ ἡ κοινωνικὴ πρᾶξις ὡς καὶ ἡ κοινωνία διαιρεῖται εἰς *αὐτόνομον* ἢ *ἠθικὴν* καὶ *ἑτερόνομον* ἢ *ἐξουσιαστικὴν* κοινωνίαν. Τὸ ἄτομον ἐν τῇ πράξει ἔχει ἀκτῖνα ἐνεργείας δυναμένην νὰ περιπλακῇ πρὸς τὴν ἀκτῖνα ἐνεργείας τῶν ἄλλων ἀτόμων. Γεννᾶται ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνάγκη ρυθμίσεως τῆς πράξεως τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων. Διττῶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τάξις τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Δύναται νὰ διανοηθῇ τις διασταυρουμένας ἐνεργείας ἀτόμων, ἐν αἷς ἡ ἐλευθέρα ἐνέργεια αὐτοπεριορίζεται, τῆς συνειδήσεως ἑκάστου θετούσης ἑαυτῷ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἰθυντήριον ἀρχήν, ὁπότε πᾶσα ἐκ τῶν ἔξω ἐπὶ τῶν ἀτόμων ἐνεργοῦσα τάξις περιττεύει. Ἀλλὰ μία τοιαύτη κοινωνία προϋποθέτει τὴν γνῶσιν παρὰ πάντων μιᾶς ἀπολύτου ἀρχῆς τῆς πράξεως καὶ τὴν διαρκῆ καὶ αὐτόβουλον ὑποταγὴν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Καὶ ἑνὸς ἡ παρέκκλισις θὰ καθίστα τὴν τάξιν ταύτην ἀνεπαρκῆ, διότι οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν δεσμεύσῃ πλὴν τοῦ ἑαυτοῦ του. Προϋποθέτει ὅθεν ἡ ἠθικὴ κοινωνία συνειδήσεις ἀπολύτως ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας ἐλευθέρας, αἵτινες διαρκῶς ἐνεργοῦσι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πράξεως, τὴν ἀπολύτως δι' ὅλους ἰσχύουσαν, προϋποθέτει τὴν ἐθελουσίαν συμμόρφωσιν πρὸς τὴν ἀπόλυτον αὐτὴν ἀρχήν, μίαν κοινωνίαν ἐλευθέρως ἰδεατήν, δηλαδὴ κοινωνίαν αὐτονόμως ἐνεργούντων ἀνθρώπων. Εἶναι προφανὲς ὅτι τοιαύτη ἀπόλυτος ἐλευθερία εἶναι ἰδέα. Ἐν τῇ ἱστορικῇ ζωῇ ἡ κοινωνία ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἀνθρώπους ἔχοντας μόνον τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως καὶ τῆς σχετικῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἱστορικὴ ζωὴ κινεῖται εἰς τὸν διάμεσον κόσμον τῆς σχετικῆς ἐλευθερίας, ἐνεργοῦσα καὶ ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως. Ἡ πρᾶξις τῆς ἐν τῇ πραγματικότητι ὑφισταμένης μὴ ἀπολύτως ἐλευθέρας βουλήσεως δὲν δύναται νὰ καθορίζηται αὐτονόμως ἀπὸ τὴν ἰδίαν συνείδησιν· χρειάζεται ἑτέραν ἐκ τῶν ἔξω δύναμιν διὰ νὰ τὴν κυβερνήσῃ. Δὲν τῆς ἀρκεῖ ἡ αὐτονομία· χρειάζεται ἑτερονομίαν· χρειάζεται μίαν τάξιν ὑπεράνω τῶν ἀτόμων ἱσταμένην καὶ διακαθοριστικῶς ἐπ' αὐτῶν ἐνεργοῦσαν.

Ἡ ἰδεατὴ ἀρχὴ τῆς ἱστορικῆς ἐνεργείας, δηλαδὴ τῆς πράξεως, εἶναι ἡ ἐλευθερία. Τοῦτο σημαίνει πρᾶξιν· ἐνέργειαν δυναμένην νὰ καταλογισθῇ εἰς ὡρισμένην συνείδησιν ἀτομικήν. Αἱ ἐν τῇ ἱστορικῇ πραγματικότητι ἐμφανιζόμεναι πράξεις, ὡς σχετικαὶ διαμορφώσεις, διεπόμεναι ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας, ἐφόσον τὰς συνδέει μία νοητὴ συνύφανσις, ἓν κοινὸν νόημα, ἀπαρτίζουν ἰδίαν πλοκὴν χωριστήν, ἰδίαν κοινωνικὴν ζωήν. Εἰς τὴν πραγματικότητα μόνον σχετικαὶ διαμορφώσεις τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς εἶναι δυναταί, μόνον σχετικὴ ἐλευθερία εἶναι δυνατή. Ὅτι κοινωνίαι ἰδανικῶς ἐλεύθεραι δὲν ὑπάρχουν, οὐδεὶς τὸ ἀμφισβητεῖ. Ὑποστηρίζεται μόνον ἡ ἀπόλυτος ὑποβολὴ τοῦ κοινωνικοῦ εἰς τὴν νομοτέλειαν τῆς φύσεως. Μὲ αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν ἡ ἱστορικὴ ζωὴ καθίσταται μέρος τῆς φύσεως, ματαία δὲ εἶναι πᾶσα ρύθμισις αὐτῆς ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς φύσεως κατ' ἀνάγκην ἐπερχομένην. Ὥστε ζήτημα ἑτερονόμου κοινωνικῆς τάξεως μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν μιᾶς σχετικῆς ἐλευθερίας, μιᾶς ἐνδιαμέσου μεταξὺ φύσεως καὶ ἰδέας καταστάσεως, ἔχει οἱονδήποτε νόημα, ἀφοῦ καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία καὶ ἡ ἀπόλυτος αἰτιοκρατία τὴν ἀποκλείουν. Ἢ θὰ ἀποκλείσῃ τις ἀπολύτως τὴν ἑτερονομίαν, δηλαδὴ τὸ δίκαιον, ἢ θὰ δεχθῇ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην.

Ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτονομίας, ἡ ἠθικὴ ἀρχή, καθόσον ὑπάρχει ἐλευθερία, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἑτερονομίας, ἡ κοινωνικὴ τάξις, ἐφόσον ἐλλείπει ἡ ἐλευθερία, εἶναι αἱ δύο μόναι δυναταὶ καὶ συγχρόνως ἄφευκτοι μορφαὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Δύναταί τις οὕτω νὰ σκεφθῇ στιγμὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου διεπομένας ὑπὸ τῆς ἠθικῆς μορφῆς, ἄλλας ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς ἑτερονόμου μορφῆς, ἄλλας καὶ ὑπ' ἀμφοτέρων συγχρόνως. Τῇ καθαρῶς λογικῇ ταύτῃ διακρίσει ἑπόμενοι, δυνάμεθα τὰς πράξεις τὰς ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς μορφῆς τῆς ἑτερονομίας διεπομένας, νὰ ἀθροίσωμεν εἰς ἓν σύνολον κοινωνικὸν ἢ πολιτειακόν. Ὁ ἠθικὸς καὶ ὁ πολιτειακὸς κοινωνικὸς κύκλος δὲν διακρίνονται χρονικῶς ἢ χωρικῶς. Ἡ αὐτὴ πρᾶξις δύναται νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ἠθικὴ καὶ πολιτειακή. Τὰ αὐτά, ἀλλὰ καὶ διάφορα ἐξ ἄλλου ἄτομα δύνανται νὰ ἀνήκουν εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς κοινωνικοὺς κύκλους. Αἱ ἑτερονόμως ρυθμιζόμεναι κοινωνίαι καλοῦνται *κοινωνίαι ἐξουσιαστικαί*. Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία λογικῶς ἀναγκαία διαίρεσις τῆς κοινωνίας. Αἱ περαιτέρω διαιρέσεις μόνον ἐμπειρικῶς δύνανται νὰ σχηματισθοῦν. Σχηματίζονται ἑκάστοτε ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς πλοκῆς τῆς ἱστορίας. Γνωστότεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι *αἱ ἐθιμοτυπικαὶ κοινωνίαι*, αἱ *κοινωνίαι τῆς θετικῆς θρησκείας* καὶ τῆς *θετικῆς ἠθικῆς*.

Ἀφ' ἧς ἡ ἀνάλυσις τῆς ἐννοίας τῆς πράξεως κατέδειξεν, ὅτι αὕτη κεῖται ὑπὲρ τὴν αἰσθητὴν ζωὴν καὶ ἐγεννήθη οὕτως ἡ ἀνάγκη ἄλλης μεθόδου, διαφόρου τῆς φυσιοκρατικῆς, πρὸς γνῶσιν τῆς πράξεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς κοινωνίας, ἐδιδάχθη ὁ ἐπιστητὸς κόσμος εἰς φυσικὸν καὶ εἰς κοινωνικὸν ἢ ἱστορικὸν ἢ καὶ ἠθικὸν κόσμον, ὅστις συνήθως καλεῖται κόσμος τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκ τῆς διακρίσεως ταύτης προκύπτει, ὅτι κοινωνία δὲν εἶναι σύνολον ἀνθρώπων ὡς ὑλικῶν ὄντων, ἀλλὰ σύνολον συνειδητῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι ὅμως καὶ αὐταί, καίτοι χρειάζονται ὑλικὸν φορέα, τὴν διακαθοριστικὴν οὐσίαν ἔχουν εἰς τὸ νόημά των· τοῦτο δὲ τέλος ἐκφράζει μίαν καθαρὰν νοητὴν σχέσιν μεταξὺ νοητῶν προσωπικότητων. Οὕτως ἡ κοινωνία ἐξαϋλοῦται, ἡ δὲ θεωρουμένη συνήθως ὀντολογική της ὑπόστασις ἀναλύεται εἰς σχέσιν νοητήν. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἐν προκειμένῳ ἡ ἀναλογία πρὸς τὴν φυσικομαθηματικὴν ἐπιστήμην, ἥτις τὴν ὕλην τῆς φύσεως ἀναλύει ἐπ' ἄπειρον εἰς σχέσεις μαθηματικάς, εἰς νόμους φυσικούς.

Πρὸς ζωηροτέραν πλαισίωσιν τοῦ ὁρισμοῦ τούτου τῆς κοινωνίας, ὅστις δὲν εἶναι ὁ συνήθως διατυπούμενος μέχρι σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, εἶναι ἀνάγκη νὰ δοθῇ συνοπτική τις ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῶν γνωστοτέρων περὶ κοινωνίας θεωριῶν. Ἀλλ' εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο αἱ περὶ θετικῆς πολιτείας θεωρίαι συνήθως συγχέονται πρὸς τὰς περὶ κοινωνίας θεωρίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου λαμβάνεται ὡς βάσις τῆς ἀνασκοπήσεως αὐτῆς διαχωρισμὸς τῶν καθαρῶν περὶ θεωρίας κοινωνιῶν ἀπὸ τὰς θεωρίας τὰς ἐχούσας εἰς τὴν περὶ πολιτείας καὶ δικαίου ἔρευναν καταλληλοτέραν θέσιν.

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἦτο ἄγνωστος ἡ διάκρισις μεταξὺ κοινωνίας καὶ πολιτείας. Τὰ ὅρια τῆς πολιτείας συμπίπτουν πρὸς τὰ ὅρια τῆς αὐτοτελοῦς κοινωνίας. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τὴν πολιτείαν. Οἱ πατέρες καὶ οἱ φιλόσοφοι τοῦ μέσου αἰῶνος κινοῦνται μόνον ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἐννοιῶν, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Καὶ αὐτὴ ἡ θρησκευτικὴ κοινωνία ἐθεωρήθη πολιτεία, civitas dei. Τοιουτοτρόπως ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναμείνῃ τις τὴν διάκρισιν τῆς ἐννοίας τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας, ἡ ὁποία ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ἡ ἀπολυταρχία. Ἡ ἀπολυταρχία ἐδικαιολόγει τὴν ὕπαρξίν της ὡς «ἐλέῳ Θεοῦ», ἐνταλεῖσα νὰ διακυβερνᾷ τὰ τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἀντιμοναρχικοὶ κατέληγον εἰς τὸ ἱστορικὸν ἐρώτημα: τί ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς πολιτείας. Τὸ ἐρώτημα τοῦτο, τὸ κατὰ τὴν ἄποψιν πολλῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων ἐστερημένον ἀντικειμένου, ὑπῆρξεν ἡ γόνιμος ἀρχὴ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης, ἰδίως ἐπειδὴ συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ χωρισθῇ τῆς κοινωνίας ἡ ἔννοια, ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῶν διαμαρτυρομένων ἀντιμοναρχικῶν ὁ Stephanus Junius Brutus (Hubert Languet), οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ κοινωνίας καὶ πολιτείας καὶ παραδέχεται ὅτι πρὸ τῆς πολιτείας ὑπῆρξεν ἀπεριόριστος ἡ φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, συμπήξαντος βραδύτερον κοινωνίαν. Καὶ οἱ καθολικοὶ ἀντιμοναρχικοί, ὅπως ὁ Bossaeus («De justa reipublicae christiana» 1590), παρεδέχθησαν ὁμοίαν ἀπεριόριστον φυσικὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν διεδέχθη ἡ διὰ συμβολαίου σύμπηξις κοινωνίας καὶ πολιτείας. Ἀλλὰ καὶ οἱ μοναρχικοὶ (Bodin, «De la Republique» 1577), κατορθώσαντες νὰ συνθέσουν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ συμβολαίου μὲ τὰς πολιτικάς των ἀντιλήψεις, δὲν ἐπλησίασαν περισσότερον τὴν διάκρισιν πολιτείας καὶ κοινωνίας. Ὁπωσδήποτε σαφὴς καθίσταται ἡ διάκρισις εἰς τὸ ἔργον τοῦ Johannes Althusius («Politica methodice digesta et exemplis sacris et profanis illustrata» 1603), διακρίνοντος μεταξὺ consociatio simplex καὶ consociatio publica. Πρῶτος ὁ Grotius ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ κοινωνίας (societas) καὶ πολιτείας (civitas). Ὁ Grotius ὡς κοινωνίαν ἐννοεῖ ὁμάδα οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι ζοῦν πλησίον ἀλλήλων, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἰσχυροὺς δεσμοὺς μεταξύ των, ἑνιαίαν δικαιοδοσίαν καὶ κοινὴν διοίκησιν («De jure belli ac pacis», II βιβλ. κεφ. XII 9), ἐνῷ τοὐναντίον ὡς πολιτείαν ἐννοεῖ τὴν ἕνωσιν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων,

Digitized by Google

οἵτινες συνεδέθησαν ἀπολύτως εἰς τὸν κοινὸν τόπον, καθιέρωσαν κοινὸν δίκαιον χάριν γενικῆς ὠφελείας (βιβλ. Ι κεφ. Ι, 14). Ὁ Spinosa οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ κοινωνίας καὶ δικαίου. Ὁ Bossuet («Politique tirée des propres paroles de l'écriture sainte» 1710), καίτοι παρεδέχθη ὅτι πρὸ τῆς πολιτείας ὑπῆρχε κατάστασις ὁμοιάζουσα πρὸς στοιχειώδη κοινωνίαν οἰκογενειακῶν ὁμάδων, δὲν εἶχεν ἀντίληψιν τῆς σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ γεγονός, καὶ δὲν ὀνομάζει τὴν φυσικὴν αὐτὴν κατάστασιν κοινωνίαν.

Ἀλλ' αἱ αὐξάνουσαι ἤδη ἐθνολογικαὶ γνώσεις ἐπανέφερον ζωηροτέραν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν συνείδησιν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὴν διάκρισιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὴν πολιτείαν. Ὁ ἄνθρωπος εἰς κάθε περίοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἔζησεν ἐν κοινωνίᾳ κατ' ἀρχὰς μικροτέρᾳ, βραδύτερον μεγαλυτέρᾳ, ἐν ᾗ ἀνεπτύχθη ὁ χωρισμὸς μεταξὺ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων κατ' ἀρχάς, στοιχειωδῶς καὶ κατὰ τύχην ἀλλὰ ὁλοὲν πληρέστερον καὶ τέλος κατὰ κληρονομικὴν διαδοχήν. Τὴν ἄποψιν αὐτὴν διετύπωσεν ἐναργέστερον παντὸς ἄλλου ὁ David Hume («Essay on the Origin of Government»). Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη περιορίζεται χρονικῶς καὶ μετὰ τὴν γέννησιν τῆς πολιτείας θολοῦται. Ὁ Rousseau δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διάκρισιν πολιτείας καὶ κοινωνίας. Μεταχειρίζεται τὰς δύο ἐννοίας ἐναλλάξ, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ταυτότητος. Ἡ ἱστορικότης ἄλλωστε τῆς ἐρεύνης τοῦ Rousseau εἶναι καθαρῶς ὑποθετική. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Rousseau ὑπῆρξε μεγίστη. Ὁ Kant ἀκολουθεῖ, ὅσον ἀφορᾷ τὰ προβλήματα ταῦτα, τοὺς Ἄγγλους θεωρητικοὺς καὶ τὸν Rousseau. Ἀλλ' εἶναι προφανὴς ἡ ἀδυναμία του εἰς τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ θέμα, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλαχίστας κατέχει γνώσεις.

Μόνον εἰς τὸ καθαρῶς λογικὸν πεδίον ἔθεσεν ὁ Kant τὰς βάσεις τῆς περὶ πρακτικῆς ζωῆς θεωρίας διὰ τῆς διακρίσεως τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἑτερονομίας, τῆς ἠθικῆς κοινωνίας καὶ τῆς κοινωνίας δικαίου. Πρῶτος ὁ Ἕγελος ποιεῖται διάκρισιν πολιτείας καὶ κοινωνίας. Πρὸ αὐτοῦ ἡ πολιτεία ἦτο καὶ κοινωνία, ὡς προερχομένη ἐκ ταύτης, ἀλλ' ἤδη ὁ Ἕγελος ὁρίζει ὅτι οὐδέποτε ἡ πολιτεία εἶναι κοινωνία. Κατ' αὐτόν, μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς πολιτείας ἡ κοινωνία ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ παρὰ τὴν πολιτείαν. Ἡ κοινωνία εἶναι σύστημα ἀναγκῶν. Ἡ πολιτεία τοὐναντίον εἶναι τὸ ἑνιαῖον πνεῦμα, ἐξυψωμένον ἐν τῇ ἀντικειμενικότητί του. Μετὰ τὸν Ἕγελον προσετέθησαν πολλὰ ἐμπειρικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ διάκρισις συνεπληρώθη. Τὴν διάκρισιν τοῦ Ἑγέλου ἐδέχθη καὶ ὁ Μὰρξ καὶ εἰς τὸν μαρξισμὸν ἔλαβεν ἡ διάκρισις αὕτη ὅλας τὰς δυνατὰς ἀποχρώσεις, ὁδηγήσασα καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει νὰ καταστραφῇ ἡ πολιτεία καὶ ν' ἀπομείνῃ ἡ κοινωνία (ἀναρχισμός). Ὁ ἑγελιανὸς ἐπίσης L. o. Stein, ἂν καὶ κατέβαλε προσπαθείας, αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον εἶναι δεῖγμα ἐξαίρετον ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, δὲν κατώρθωσε νὰ διασαφηνίσῃ τὴν διάκρισιν καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς τὴν ἔννοιαν τῆς κοινωνίας. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἔργον τῆς κοινωνιολογίας καὶ ἰδίᾳ τῶν Tönnies, Mohl, Durkheim, M. Weber καὶ G. Simmel.

Ἡ διάκρισις μεταξὺ κοινωνίας καὶ πολιτείας εἶναι σπουδαιοτάτη καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου. Ἀλλ' ἤδη ἡ σχολὴ τοῦ Kelsen διακρίνει μεταξὺ κοινωνιολογικῆς καὶ νομικῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας, ταυτίζουσα τὴν νομικὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ δίκαιον, διακοπτομένου τοιουτοτρόπως τοῦ δεσμοῦ τῆς νομιμότητος μετὰ τῆς πολιτειακῆς πραγματικότητος. Περὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο περιστρέφεται σήμερον ἡ γενικὴ θεωρία τῆς πολιτείας.

Ἐν συμπεράσματι δύναται νὰ τονισθῇ, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν παλαιοτέρων περὶ κοινωνίας θεωριῶν ἀποτελοῦν φιλοσοφικὴν ἐνατένισιν τῆς ἱστορίας τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ οὐχὶ καθαρῶς λογικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐννοίας αὐτῆς. Ἐξαιρουμένου τοῦ Κάντ, τοιαύτην λογικὴν ἀνάλυσιν θὰ εὕρωμεν μόνον εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνιολογίαν.

Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς γενέσεως τῆς κοινωνίας πολλὰ ἀντιφατικὰ ἐγράφησαν, διότι, ἐλλείψει σαφῶν πληροφοριῶν, ἀνεδημιουργήθη ἡ προϊστορικὴ ζωή, καθ' ἣν καὶ διεμορφώθη ἡ πρωτόγονος κοινωνία, μὲ ἐλάχιστα δεδομένα, εἰλημμένα συνήθως ἐκ τῆς ζωῆς τῶν σήμερον ἔτι πρωτογόνως βιούντων ἀνθρώπων. Συνήθως ἄρχεται ἡ ἔρευνα ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις βιολογικὰς καὶ ψυχολογικὰς τάσεις, ἰδίᾳ ἀπὸ τὴν τάσιν πρὸς διατήρησιν τοῦ εἴδους, ἥτις διέπλασε τὴν λεγομένην μικρὰν οἰκογένειαν, τὴν ἀποτελουμένην μόνον ἀπὸ πατέρα, μητέρα καὶ τέκνα. Αὕτη φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πρώτη μορφὴ ὁμαδικοῦ βίου κατὰ τὴν προανθρωπίνην περίοδον.

Τὸν ἄνθρωπον συναντῶμεν ἤδη εἰς εὐρύτερον κύκλον, τὴν ὁμάδα (Sippe, clan), ζῶντα μονογαμικῶς συχνάκις, ἀλλ' εἰς γάμον προσωρινῆς διαρκείας, ἀναγκαίας διὰ τὴν γέννησιν καὶ συντήρησιν τῶν τέκνων. Ὁ πατὴρ ἀπεσπᾶτο ταχέως ἀπὸ τὰ τέκνα, ἅτινα προσεκολλῶντο εἰς τὴν μητρικὴν ὁμάδα. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἱστορικὴν περίοδον φαίνεται ὅτι εἰς προϊστορικοὺς χρόνους, καὶ δὴ εἰς ὡρισμένας περιοχάς, ἡ μήτηρ καθίστατο ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας. Ὑπεστηρίχθη ἐπίσης ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔζη ἀρχικῶς ὅπως τὰ νομαδικὰ ζῷα, χωρὶς ἰδίαν οἰκογένειαν, ἐν κοινογαμίᾳ. Ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν φαίνεται πλέον ὑποστηρίξιμος. Βέβαιον εἶναι ὅτι εἰς τὴν ὁμάδα εὑρίσκομεν πλέον ἀνεπτυγμένα τὰ θεμελιώδη κοινωνικὰ ἔνστικτα, γενικώτερον τὴν κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν ὁμάδα συναντῶμεν τὰ πρῶτα στοιχεῖα μιᾶς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, μὲ θρησκευτικὰς φετιχιστικὰς κυρώσεις. Μεταξὺ τῶν κοινωνιῶν ἐβασίλευε συγκριτικῶς πρὸς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἰσότης, λόγῳ τῆς ἁπλότητος καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀναγκῶν. Ὁ κοινωνικὸς βίος εἶχε χαρακτῆρα τυπικῶς ὁμοιόμορφον. Ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία εἶναι ἐλαχίστη ὡς καὶ ἡ διαφορὰ ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον. Τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον κατεῖχεν ὁ φόβος τῆς μεταβολῆς τῶν ὑπαρχόντων· τὸ νέον ἦτο κίνδυνος, ὅ,τι ἐγίνετο ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἐπ' ἄπειρον. Ὑπεστηρίχθη ὅτι εἰς τὴν ὁμογενῆ αὐτὴν ἐμφάνισιν συνετέλεσε καὶ τὸ ἔνστικτον τοῦ ρυθμοῦ. Κυρίως ὅμως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ μίμησις. Οὕτως αἱ κοινωνικαὶ πράξεις προσελάμβανον εἰς τὴν ὁμάδα τυπικὴν καὶ ἄκαμπτον μορφήν, τῆς ὁποίας ἡ παράβασις συνεπήγετο θείας ἢ καὶ ἀνθρωπίνας κυρώσεις. Ἐξ αὐτῆς τῆς ὁμοιομορφίας προέκυψεν ἡ κοινωνικὴ ἐθιμοτυπία, τὸ ἔθιμον, γενικῶς καὶ χρονικῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, ἡ παράδοσις. Τὰ ἔθιμα αὐτὰ ἐξεπροσώπευον τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἥτις εἶναι συγχρόνως καὶ ἐθιμοτυπική, καὶ πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ τάξις. Αἱ ἔννοιαι αὗται ἦσαν, ὡς εἰκός, ἀδιάκριτοι. Ὁ πρῶτος τοιοῦτος κοινωνικὸς κανὼν ἦτο ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ φόνου τῶν κοινωνῶν. Ὄχι μόνον ὁ κίνδυνος τῆς μειώσεως τῆς δυνάμεως τῆς ὁμάδος, ἀλλὰ καὶ ὁ φόβος τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ψυχῆς καθίστων τὴν ἀπαγόρευσιν θεμελιώδη κοινωνικὸν νόμον. Τοῦτο ἴσχυε κυρίως προκειμένου περὶ τοῦ πατριάρχου ἢ τοῦ ἀρχηγοῦ, οἵτινες, λόγῳ τῆς πνευματικῆς ἢ σωματικῆς ὑπεροχῆς, ἦσαν ἀπαραίτητοι εἰς τὴν ὁμάδα. Ἐκ τῶν πρώτων ἐπίσης θεσμῶν ὑπῆρξεν ἡ προστασία τῆς κατοχῆς τῶν κινητῶν πραγμάτων, τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἐργαλείων. Ἐπ' αὐτῶν ἐστηρίζετο ἡ συντήρησίς του. Ἡ δὲ προστασία ἦτο, ὅπως καὶ προκειμένου περὶ φόνου, κοινωνική, διότι ἀφαίρεσις τοιούτων ὀργάνων πρὸς τὰ ἔξω μὲν ἀπετέλει μείωσιν τῆς ὁλικῆς δυνάμεως τῆς ὁμάδος, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτῆς συνέβαινε τοῦτο, διότι ἡ βιαία ἀφαίρεσις ἀπὸ τὸν ἕνα προοιώνιζε βιαιοπραγίας καὶ εἰς βάρος ἄλλου κοινωνοῦ. Ἡ τοιαύτη ἀτομικὴ ἰδιοκτησία κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐργαλείων καὶ τῶν κατοικιδίων ζῴων. Ἡ γῆ ἦτο κοινὸν κτῆμα τῆς ὁμάδος, τοῦθ' ὅπερ καὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους συχνότατα συμβαίνει. Ἡ πρώτη ἰδιοκτησία εἶναι τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου. Παραλλήλως ὅμως πρὸς αὐτὴν ἀνεπτύχθη καὶ ἡ λεγομένη πολιτικὴ ἰδιοκτησία, βάσιν ἔχουσα τὴν βίαν καὶ τὴν ἁρπαγήν, ἥτις καὶ κυρίως ἀνέπτυξε τὴν ἀρχικῶς μικρὰν κοινωνικὴν ἀνισότητα ὡς καὶ τὴν ἀνισότητα μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμάδων, ἰδίᾳ διὰ τῆς δουλείας τῶν ἡττημένων. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ὁμάδων σχέσεις ἀνεπτύχθη βραδέως κάποια τάξις. Ἀφ' ἑνὸς ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀγνώστου, τὸ ὁποῖον ἐνεσάρκωνεν ὁ ξένος, ἀφ' ἑτέρου αἱ πιθανὸν βίᾳ ἀρξάμεναι ἐπιγαμίαι, διηυκόλυναν τὴν συναλλαγήν, ἥτις προσέλαβε καὶ αὐτὴ τυπικὴν μορφήν, ἰδίᾳ τὴν τοῦ βωβοῦ ἐμπορίου, καθ' ὃ αἱ συναλλασσόμεναι ὁμάδες ἔφερον εἰς ὡρισμένον σημεῖον τῆς ἐνδιαμέσου περιοχῆς τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ἐτοποθέτουν, ἀπεμακρύνοντο καὶ τὴν ἐπομένην ἐπανήρχοντο καὶ παρελάμβανεν ἑκάστη τῆς ἄλλης ὁμάδος τὰ ἀντικείμενα.

Τὸ ἐμπόριον γενικῶς ὅμως προϋποθέτει ἤδη μίαν σχετικὴν κατανομὴν ἐργασίας, ἥτις φαίνεται πράγματι ἀναπτυχθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὡς συνέχεια τῆς ἐν τῇ φύσει ὑπαρχούσης κατανομῆς. Ὡς πρὸς τὴν οἰκογένειαν, αὕτη διετηρήθη εἰς τὴν ὁμάδα καὶ δή, ἐνῷ πρὶν οἱ σύζυγοι ἔζων ἕκαστος χωριστὰ εἰς τὴν μητρικὴν στέγην, ἤδη κατέστη οἰκονομικὴ ἑνότης καὶ διαμορφοῦται ἡ πατριαρχικὴ οἰκογένεια. Ὑπ' αὐτὴν τὴν μορφὴν κυρίως γνωρίζομεν τὴν ὁμάδα, ὡς ἀπόρροιαν τοῦ πατριαρχικοῦ καθεστῶτος. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ πρώτη φάσις τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς ἦτο μᾶλλον μητριαρχική.

Εἰς τὴν ὁμάδα ἀνεπτύχθη, μετὰ τῆς περιπλοκῆς τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἐξουσία. Κατ' ἀρχὰς μόνον προσωρινῶς εἰς τὰς ἐκστρατείας, μετὰ δὲ μονίμως ἀνέλαβεν εἷς ἢ καὶ ὀλίγοι τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν. Τὸ πάθος τῆς ἐξουσίας χαρακτηρίζεται ὡς μία ἐξέλιξις τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Ἀρχικῶς θὰ διηγωνίζετο ὁ ἄνθρωπος χάριν τῆς ἰδίας σωτηρίας καὶ μὴ ὑστερῇ τῶν ἄλλων. Ἡ προσπάθεια ὅμως αὕτη τῆς ἰσότητος κατήντησε προσπάθεια ὑπερτερήσεως. Ἡ ἀπόκτησις ὑλικῶν ἀγαθῶν δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς τάσεως πρὸς ἐξουσίασιν, διότι τότε ὑφίσταντο ἐλάχισται ἀνάγκαι. Μᾶλλον πιθανὴ εἶναι ἡ ἐξ αὐτῆς τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἀνάπτυξις τῆς τάσεως πρὸς ἐξουσίασιν, ἥτις θεωρεῖται καὶ τὸ μέγα ἱστορικὸν σφάλμα, δι' οὗ ἀνετράπη ἡ κατὰ φύσιν ἰσότης τῶν ἀνθρώπων. Συγχρόνως πρὸς τὴν ἐξουσίασιν ἀνεπτύχθη καὶ ἡ τάσις πρὸς ὑποταγήν, καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ φόβου καὶ τῆς φυγῆς προστατεύει τὴν ζωήν· ὁ φόβος καὶ ἡ φυγὴ ἐξειλίχθησαν εἰς τάσιν πρὸς ὑποταγήν. Εἶναι ἑπόμενον ὅτι καὶ θρησκευτικὸν κῦρος καὶ πραγματικὴ δύναμις, τέλος δὲ καὶ πλοῦτος συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν ἐξουσίαν. Αἱ διαταγαὶ αὐτῆς εἶχον καὶ θρησκευτικὸν καὶ ἐθιμοτυπικὸν καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα, ἢ ὀρθότερον εἶχον ὅλας τὰς ἰδιότητας, αἵτινες μετὰ ταῦτα διεκρίθησαν εἰς ἔθιμα, νόμους καὶ θρησκευτικὰς ἐπιταγάς. Τοῦτο ὅμως συνέβη κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Τότε ἄρχεται ἡ διαμόρφωσις διαφόρων κοινωνικῶν κύκλων ἀλληλοδιασταυρουμένων καὶ χαρακτηριζομένων διὰ μιᾶς κοινῆς κοινωνικῆς τάσεως, εἴτε θρησκευτικῆς, εἴτε πολιτικῆς, εἴτε ἄλλης. Συνήθως, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, τὰ ὅρια τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἐχώριζον ὅλας τὰς ἄλλας κοινωνίας. Ταύτης πάλιν τὰ ὅρια καθώριζε συνήθως ἡ ἐξουσία τοῦ ἢ τῶν ἐξουσιαστῶν τῆς ὁμάδος, ἡ συνισταμένη εἰς τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν τῆς ὁμάδος πρὸς τὰ ἔξω, καὶ πρὸς τὰ ἔσω εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Βραδύτερον ὅμως οἱ λοιποὶ κοινωνικοὶ κύκλοι ἤρχισαν νὰ χειραφετοῦνται ἀπὸ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν καὶ ἀφ' ἑνὸς νὰ περιορίζωνται εἰς ὡρισμένον μέρος τῆς ὁμάδος, ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐπεκτείνωνται καὶ ἐπὶ ἀτόμων ἄλλων ὁμάδων. Σήμερον μόνον ὡς ἀλληλοτεμνομένους κύκλους δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὰς ποικίλας κοινωνικὰς διαμορφώσεις. Κυριώτεροι τύποι κοινωνιῶν εἶναι ἡ θρησκευτικὴ κοινωνία, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς κυρώσεως τῆς θείας ἐπεμβάσεως καὶ τιμωρίας, ἡ ἐθιμοτυπική, ἥτις εὑρίσκει τὴν κύρωσίν της εἰς τὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς κοινῆς γνώμης, καὶ τέλος ἡ πολιτική, ἥτις συνήθως κρατεῖ δι' ἑαυτὴν τὴν δι' ἀμέσου σωματικῆς βίας κύρωσιν. Ἡ ἱστορία εἰς αὐτὴν κυρίως ἐσταμάτησε καὶ τόσον δι' αὐτὴν ἀποκλειστικῶς ἐνδιεφέρθη, ὥστε μόνον ἐσχάτως ἐχώρισεν ἡ ἔρευνα πολιτείαν καὶ κοινωνίαν.

Ἡ πολιτικὴ κοινωνία ἔχει ὡς πρώτην βαθμίδα μαζὶ μὲ ὅλας τὰς ἄλλας κοινωνίας τὴν ὁμάδα, ἥτις στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς βιολογικῆς ταυτότητος, τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ὁμάδος διὰ τῆς προσκτήσεως ἑτέρων βιολογικῶς ἑτερογενῶν στοιχείων ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς οἰκήσεως εἰς πόλεις ἢ λαρίσας, καταστήσασα τὸν ἐσωτερικόν της ὀργανισμόν, μετέβαλε τὸν ἀρχικόν της ὁμοιογενῆ χαρακτῆρα. Οὕτω φαίνεται ὅτι ἐσχηματίσθησαν εὐρύτεροι κοινωνικοὶ κύκλοι, μὲ ὠργανωμένην πλέον πολιτικὴν ἐξουσίαν, οἵτινες καὶ ὠνομάσθησαν φῦλα (Stämme). Τὰ φῦλα εἶχον συνήθως ἓν πρωτογενὲς ὀλιγαρχικὸν ἢ καὶ δεσποτικὸν πολίτευμα. Ἡ δημοκρατία ἐμφανίζεται βραδύτερον. Τὸ φῦλον εἶναι μία πρωτογενὴς πολιτικὴ κοινωνία, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν ὅρια εἶναι ὡς ἐκ τούτου λίαν ἀσαφῆ.

Διὰ τὴν ἔρευναν τῆς γενέσεως τῶν κοινωνιῶν ἡ καλυτέρα μέθοδος εἶναι ἡ συγκεκριμένη ἔρευνα ὡρισμένων εἰδικῶν περιπτώσεων. Ἡ ἐν προκειμένῳ πορεία τῆς ἐξελίξεως ποικίλλει τοσοῦτον, ὥστε μία γενικὴ ἀνασκόπησις μόνον εἰς πολὺ γενικὰς πιθανολογίας δύναται νὰ περιορισθῇ. Σταθερά τις διάκρισις ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐνεργείᾳ εἶναι ἡ ἑξῆς: Πᾶς κοινωνὸς ἐνεργεῖ βιολογικῶς, ὁμαδικῶς καὶ ἀτομικῶς. Ἡ ἐνέργεια ἔχει τὸ βιολογικόν της ὑπόβαθρον καὶ δύναται μάλιστα νὰ εἶναι τὸ σπουδαιότερον σημεῖον αὐτῆς. Δεύτερον ἔχει τὸ ὁμαδικὸν στοιχεῖον, καθ' ὅσον εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν κρατουσῶν κοινωνικῶν τάσεων. Τέλος ἔχει τὸ ἀτομικὸν στοιχεῖον, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀπόρροια τῆς ἀπολύτως ἀτομικῆς ψυχοσυνθέσεως τοῦ ἐνεργοῦντος. Τὰ τρία αὐτὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν εἰς πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, εἰς ποικιλλούσας ὅμως ποσοτικὰς σχέσεις. Ἡ ἐμβάθυνσις τῆς τοιαύτης διακρίσεως δύναται νὰ καταστῇ καρποφόρος διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ θέματος τῆς κοινωνιολογίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Barth Paul*, Philosophie der Gechichte als Soziologie (1915).—*Dilthey*. Einleitung in die Geisteswissenschaften. — *Gumplowicz*, Grundriss der Soziologie (1885).—*Mac-Dougall*, Introduction to a social psychology (1924).—*Oppenheimer Fr.*, System der Soziologie, I Allgemeine Soziologie (1922-23).—*Rickert*, Die Grenzen der nationwissenschaftlichen Begriffsbildung (1921).—*Simmel*, Soziologie (1920).—*Stammler*, Wirhchaft u. Recht nach der materialistischer Geschichtsauffassung (1923).—*Tarde*, Lois de l'imitation (1920).

Θ. Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ

— [ΛΕΙΤΟΥΡΓ.] Ἡ *κοινωνία* (ἢ *μετάληψις*) τῶν τιμίων Δώρων ὑπὸ τῶν ἱερουργούντων κληρικῶν καὶ τῶν πιστῶν (ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι πρὸς τοῦτο προπαρασκευασθῆ) γίνεται κατὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας καὶ μετὰ τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῶν τιμίων Δώρων. Καὶ πρῶτον μὲν κοινωνοῦν οἱ κληρικοί. Ὁ διάκονος περιβάλλεται σταυροειδῶς τὸ *ὠράριον* (βλ. λ.) καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα, τότε δὲ κλείεται ἡ ὡραία Πύλη καὶ ὁ χορὸς ψάλλει τὸ *κοινωνικὸν* (βλ. λ.). Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην οἱ λειτουργοὶ προετοιμάζονται ἐντὸς τοῦ ἁγίου Βήματος διὰ τὴν κοινωνίαν. Ὁ ἱερεὺς χωρίζει τὸν ἅγιον Ἄρτον εἰς τέσσαρας με-

Digitized by Google

ρίδας μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας καὶ θέτει εἰς τὸν ἅγιον δίσκον σταυροειδῶς ὡς ἑξῆς:

ΙΣ
ΝΙ ΚΑ
ΧΡ

ἔπειτα λαμβάνει τὴν ἄνω κειμένην μερίδα, τὴν φέρουσαν τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος ΙΣ (Ἰησοῦς), κάμνει μὲ αὐτὴν σταυρὸν ἄνωθεν τοῦ ἁγίου Ποτηρίου καὶ λέγων: «Πλήρωμα ποτηρίου πίστεως Πνεύματος Ἁγίου· ἀμήν», ἐμβάλλει αὐτὴν εἰς τὸ ἅγιον Ποτήριον. Μετὰ ταῦτα προσφέρεται τὸ *ζέον* (βλ. λ.), ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ διάκονος ἐγχέει σταυροειδῶς εἰς τὸ Ποτήριον. Κατόπιν τούτου οἱ λειτουργοὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι κοινωνοῦν ἐντὸς τοῦ ἁγίου Βήματος. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἀφοῦ κοινωνήσῃ ὁ κλῆρος, ἀνοίγεται ἡ ὡραία Πύλη, ὁ δὲ διάκονος κρατῶν τὸ ἅγιον Ποτήριον καὶ ἐξερχόμενος λέγει: «Μετὰ φόβου Θεοῦ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε». Τότε προσέρχονται οἱ θέλοντες νὰ κοινωνήσωσιν, ἐνῷ ὁ χορὸς ψάλλει τὸ κοινωνικὸν τῆς Μ. Πέμπτης. Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

— [ΑΣΤΙΚ. ΔΙΚ.] Βλ. λ. *κοινοπραξία*.

— [ΒΙΟΛ.] *Κοινωνίαι* ζῴων γενικῶς καλοῦνται συνενώσεις πολλῶν ἀτόμων, οὐχὶ σωματικαί, ὡς εἰς τὰ *κοινόβια* (βλ. λ.), ἀλλὰ λόγῳ συμβιωτικοῦ ἐνστίκτου. Τοιαῦται κοινωνίαι εἶναι τελείως ἐκπεφρασμέναι εἰς πολλὰ εἴδη ἐντόμων, ὡς λ. χ. τὴν μέλισσαν, τοὺς μύρμηκας κλπ. Χαρακτηριστικὸν τῶν κοινωνιῶν τούτων εἶναι ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀτόμων τῆς κοινωνίας κατανομὴ τῆς ἐργασίας (ἐργασία *βασιλίσσης*, μελισσῶν *ἐργατίδων* καὶ *κηφήνων*), κοινὴ καταγωγὴ τῶν ἀτόμων τῆς κοινωνίας, ὡς ἐπίσης καὶ πολυμορφισμὸς (διαφορὰ βασιλίσσης ἀπὸ ἐργάτιδας καὶ κηφῆνας). Ὡς κοινωνίας δὲν δυνάμεθα συνεπῶς νὰ θεωρήσωμεν τὰς κατὰ σύμπτωσιν συνυπάρξεις πολλῶν ζῴων (πολλῶν ἐγχυματικῶν λ. χ., ἢ πολλῶν ἰχθύων κλπ.) ἢ τὰς ἀγέλας τῶν θηλαστικῶν, ὅπου ἐλλείπουν τὰ ὡς ἄνω χαρακτηριστικά.

— **Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν** (ἀγγλ. League of Nations, γαλ. Société des Nations, γερμ. Völkerbund). Ἡ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἱδρυθεῖσα διαρκὴς καὶ ἰδίας φύσεως ἕνωσις τῶν πολιτειῶν, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεταξὺ τῶν κρατῶν συνεργασίας καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς διὰ τοῦ πολέμου λύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν. Ἡ ὠργανωμένη αὕτη Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν διέπεται, διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὑπὸ ὀργανικοῦ χάρτου, *τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.Τ.Ε.* (Pacte), τὸ ὁποῖον θεσπίζει σειρὰν νέων κανόνων διὰ τὰς ἐφεξῆς διεθνεῖς σχέσεις τῶν πολιτειῶν. Οὕτω τὰ κράτη μέλη τῆς Κ. Τ. Ε. ὑποχρεοῦνται νὰ ἀποδεχθῶσιν ὡρισμένας ὑποχρεώσεις μὴ προσφυγῆς εἰς πόλεμον, νὰ διατηρῶσι φανερὰς διεθνεῖς σχέσεις βασιζομένας ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς τιμῆς, νὰ τηρῶσιν αὐστηρῶς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, αἵτινες ἀναγνωρίζονται ἐφεξῆς ὡς πραγματικὸς ὁδηγὸς τῶν κυβερνήσεων, νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ σέβωνται ἀπολύτως τὰς ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑποχρεώσεις εἰς τὰς ἀμοιβαίας τῶν ὠργανωμένων λαῶν σχέσεις

Χαρακτὴρ Κ. Τ. Ε. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν δὲν εἶναι ὑπερπολιτεία, οὔτε πολιτεία ὁμόσπονδος, οὔτε ὁμοσπονδία πολιτειῶν οὔτε καὶ ἁπλῆ συμμαχία, ἀλλὰ διαρκὴς καὶ ἰδίας φύσεως ἕνωσις τῶν πολιτειῶν ἐκείνων, αἵτινες δὲν ὑπάγονται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν οὐδεμιᾶς ἄλλης πολιτείας. Ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς τυγχάνει περισσότερον πολιτικὸς ἢ νομικός. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μία νέα μορφὴ τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς ζωῆς. Δὲν πρόκειται περὶ νέας πολιτείας συνθέτου, ὑπερκειμένης τῶν ἄλλων πολιτειῶν, οὐδὲ περὶ συγχωνεύσεως τῶν διαφόρων πολιτειῶν εἰς μίαν «Κοινωνίαν» ἀποτελοῦσαν ὑπερπολιτείαν ἀλλὰ περὶ συνδέσμου τῶν Ἐθνῶν κατὰ τὸν ὀρθὸν ἀγγλικὸν ὅρον.

Προέλευσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν δὲν ὀφείλεται ὡς ὑπὸ πολλῶν νομίζεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἔμπνευσιν τοῦ Οὐΐλσωνος. Οὗτος βεβαίως τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἀλλ' ἡ ἰδέα περὶ ἱδρύσεως ὠργανωμένης Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναφαινομένη εἰς τὰς ἀρχαίας ἀμφικτιονίας τῶν Ἑλλήνων, αἵτινες ἦσαν μὲν κατ' ἀρχὰς ἑνώσεις θρησκευτικαί, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ συνετέλεσαν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν προσέγγισιν καὶ κοινοπραξίαν τῶν ἀφικτιόνων. Ἔτι περισσοτέρας ὁμοιότητας πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν παρουσιάζει τὸ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τὸ πρῶτον καὶ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου κατόπιν ἱδρυθὲν πανελλήνιον συγκρότημα, τὸ «Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων», ὅπερ βάσιν εἶχε τὴν κοινὴν εἰρήνην, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας τὸ συνέδριον αὐτοῦ, ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Κοινοῦ, ἐδίκαζε τὰς μεταξὺ τούτων ἀναφυομένας διαφοράς. Καὶ βραδύτερον ἐν τῇ ἱστορίᾳ συναντῶνται πλεῖστα ὅσα σχέδια, βάσιν ἔχοντα τὴν ἰδέαν ταύτην. Τὸ πρῶτον σχέδιον διεθνοῦς ὀργανώσεως ἐπὶ τῷ τέλει τῆς παγιώσεως τῆς εἰρήνης εἶναι τὸ τοῦ Πέτρου Ντυμπουᾶ (Dubois), Γάλλου πολιτειολόγου, ὅστις τῷ 1306 προέτεινεν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Περὶ ἀνακτήσεως τῶν Ἁγίων Τόπων», τὴν ἵδρυσιν χριστιανικῆς ὁμοσπονδίας καὶ διεθνοῦς διαιτητικοῦ δικαστηρίου, πρὸς εἰρηνικὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀναφυομένων διεθνῶν διαφορῶν. Μετὰ τοῦτον καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ὅσοι διετύπωσαν παρόμοια σχέδια, ἐξ ὧν τὰ σοβαρώτερα εἶναι τὸ «μέγα σχέδιον εἰρήνης» (grand dessein) τοῦ Σουλὺ (Sully), ὅπερ ἐγένετο, ὡς λέγεται, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου τοῦ Δ' (1589 — 1610), τὸ σχέδιον τοῦ ἀββᾶ ντὲ Σαὶν Πιὲρ (de Saint Pierre) περὶ διαρκοῦς εἰρήνης (1713) καὶ τὸ τοῦ Καντίου σχέδιον πρὸς αἰωνίαν εἰρήνην (Entwurf zum Ewigen Frieden, 1795) κτλ.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὁ «Ἀμερικανικὸς σύνδεσμος πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Εἰρήνης» (League to enforce Peace) ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τὰφτ καὶ πολλοὶ ἀγγλικοὶ τοιοῦτοι, ὧν προΐστατο ὁ ὑποκόμις Bryce.

Ἡ διοργάνωσις ὅμως τῆς Κ.Τ.Ε. δὲν ἐπραγματοποιήθη παρὰ μόλις μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ τῇ προτάσει τοῦ προέδρου Οὐΐλσωνος, ὅστις διετύπωσε τὴν ἰδέαν ταύτην εἰς τὰ περίφημα 14 ἄρθρα τοῦ διαγγέλματός του τοῦ 1918, καὶ δὴ εἰς τὸ ἄρθρον 14, καθ' ὃ: «Εἷς γενικὸς σύνδεσμος τῶν ἐθνῶν δέον νὰ συσταθῇ ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν συμφώνων, ἐπὶ τῷ τέλει παροχῆς ἀμοιβαίας ἐγγυήσεως τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος μικρῶν τε καὶ μεγάλων κρατῶν». Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν νικησάντων κρατῶν, οἱ συνελθόντες ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνακωχὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1918 εἰς Παρισίους, διατελοῦντες ἔτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πρωτοφανοῦς πολεμικοῦ κατακλυσμοῦ, ἀπαραίτητον ἐθεώρησαν διὰ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἐξασφάλισιν διαρκοῦς εἰρήνης τὴν ἵδρυσιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ἵδρυσις τῆς Κ. Τ. Ε. Τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1919, πρὶν ἔτι ἐπιληφθῇ ἡ συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης τοῦ ἔργου της, ὁ πρόεδρος Οὐΐλσων ἔσχεν μακρὰν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Γάλλου ἀντιπροσώπου Λέοντος Μπουρζοᾶ (Léon Bourgeois), καθ' ἣν συνεζητήθη καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ συνδιάσκεψις ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος τῆς ἱδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Οὕτω, κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν τῆς ὁλομελείας τῆς συνδιασκέψεως, ἐσυζητήθη ἐν πρώτοις τὸ θέμα τοῦτο καὶ παμψηφεὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἵδρυσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἐκ 15 μελῶν, ἀντιπροσώπων διαφόρων κρατῶν, πρὸς μελέτην καὶ ὑποβολὴν σχετικοῦ σχεδίου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, μέλη τῆς ὁποίας ἀπετέλουν ὁ πρόεδρος Οὐΐλσων καὶ ὁ συνταγματάρχης Χάουζ (House) διὰ τὴν Ἀμερικήν, ὁ λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ καὶ στρατηγὸς Σμοὺτς (Smuts) διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Λέων Μπουρζοᾶ καὶ Λαρνὸντ (Larnaude) διὰ τὴν Γαλλίαν, ὁ Ὀρλάντο (Orlando) διὰ τὴν Ἰταλίαν, Ὕμανς (Hymans) διὰ τὸ Βέλγιον, Βέσνιτς (Vesnitch) διὰ τὴν Σερβίαν κ. τ. λ., ἐπεράτωσε τὸ ἔργον της ἐντὸς 10 συνεδριάσεων ἐν τῷ ἐν Παρισίοις ξενοδοχείῳ Κριγιὸν (Crillon), συσταθείσης πάραυτα καὶ ἐπιτροπῆς συντάξεως τοῦ σχεδίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐκ τῶν Μπουρζοᾶ, Λαρνόντ, λόρδου Σέσιλ, Βενιζέλου καὶ Ὕμανς. Τὴν 13 Φεβρουαρίου τὸ σχέδιον τῆς ἐπιτροπῆς ἐσυζητήθη εἰς δευτέραν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν 14 Φεβρουαρίου, τούτου ἐξετασθέντος ὑπὸ τῆς ὁλομελείας τῆς συνδιασκέψεως, παρελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀναχωροῦντος δι' Ἀμερικὴν Οὐΐλσωνος πρὸς ὑποβολὴν καὶ ἐξέτασιν ὑπὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου. Τὴν 15 Μαρτίου ὁ πρόεδρος Οὐΐλσων ἐπιστρέψας ἐξ Ἀμερικῆς ἀναλαμβάνει καὶ πάλιν τὴν προεδρίαν τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐν 15 συνεδρίαις, ἐξετάσασα καὶ συζητήσασα ἐκ νέου τὸ σχέδιον τοῦτο, διετύπου τὸ ὁριστικὸν πλέον σχέδιον τοῦ συμφώνου, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίως τῶν ὑποβολῶν τοῦ στρατηγοῦ Σμούτς, ὅπερ καὶ ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Οὐΐλσωνος εἰς τὴν πέμπτην συνεδρίαν τῆς ὁλομελείας τῆς συνδιασκέψεως (28 Ἀπριλίου 1919), γενόμενον ὑπ' αὐτῆς παμψηφεὶ ἀποδεκτόν. Τὸ σύμφωνον τοῦτο τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, συγκείμενον ἐκ μικροῦ προοιμίου καὶ 26 ἄρθρων, προταχθὲν εἰς τὰς διαφόρους συνθήκας τῆς εἰρήνης, τὰς ὑπογραφείσας κατὰ τὸ 1919—1920, ἀποτελεῖ τὸν καταστατικὸν οὕτως εἰπεῖν χάρτην τῆς νέας ταύτης διεθνοῦς ὀργανώσεως.

Ἕδρα καὶ μέλη τῆς Κ.Τ.Ε. Ἕδρα αὐτῆς ὡρίσθη ἡ Γενεύη. Τὸ συμβούλιον ὅμως εἰς πᾶσαν στιγμὴν δύναται νὰ μεταφέρῃ ταύτην ὁπουδήποτε ἤθελε κρίνει τοῦτο εὔλογον. Οὐχ ἧττον ἡ Γενεύη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μόνιμος πλέον καὶ ὁριστικὴ ἕδρα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, δεδομένου μάλιστα ὅτι πρό τινων μηνῶν κατετέθη καὶ ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ ἀνοικοδομηθησομένου νέου κτιρίου τῆς Κοινωνίας. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν: α) Ἀπὸ ὅλας τὰς πολιτείας, αἵτινες ὑπέγραψαν τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης 1919—1920, ὧν τὰ ὀνόματα περιλαμβάνονται εἰς τὸ παράρτημα τοῦ συμφώνου. Εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξῆς: Αὐστραλία, Νότιος Ἀφρική, Ἀϊτή, Βολιβία, Βέλγιον, Βραζιλία, Μεγ. Βρεττανία, Γαλλία, Γουατεμάλα, Ἑλλάς, Ν. Ζηλανδία, Ἰαπωνία, Ἰνδίαι, Ἰταλία, Καναδᾶς, Κίνα, Κούβα, Λιβερία, Νικαράγουα, Ὀνδούρα, Οὐρουγουάη, Παναμᾶς, Περοῦ, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σερβο-Κροατο-Σλοβακία, Σιάμ, Τσεχοσλοβακία. β) Ἀπὸ τὰς πολιτείας, αἵτινες ὁρίζονται ἐπίσης εἰς τὸ παράρτημα τοῦ συμφώνου καὶ αἱ ὁποῖαι προσεκλήθησαν νὰ προσχωρήσουν εἰς τὸ σύμφωνον ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως, δι' ἁπλῆς μόνον δηλώσεως. Τὰ κράτη ταῦτα εἶναι: Ἀργεντινή, Βενεζουέλα, Δανία, Ἑλβετία, Ἱσπανία, Κολομβία, Νορβηγία, Ὁλλανδία, Παραγουάη, Περσία, Σαλβαδώρ, Σουηδία καὶ Χιλή.

Πᾶν κράτος μὴ ἀρχικὸν μέλος δύναται νὰ γίνῃ, κατόπιν αἰτήσεώς του, μέλος τῆς Κοινωνίας, ἐὰν ἀποφανθῶσιν ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς αὐτοῦ τὰ δύο τρίτα τῆς συνελεύσεως καὶ ἐὰν παράσχῃ ἐγγυήσεις, ὅτι θὰ τηρῇ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις καὶ θὰ σέβηται τοὺς ὅρους τοῦ συμφώνου τῆς Κ.Τ.Ε. Τοῦτο ἐθεσπίσθη ἰδίως διὰ τὰ ἐχθρικὰ κράτη, Γερμανίαν, Αὐστρίαν κ.λ.π., ἅτινα θὰ ἐγίνοντο δεκτὰ ὡς μέλη, ὅταν ἡ Κ. Τ. Ε. ἤθελε πεισθῆ, ὅτι ταῦτα ἐκτελοῦν τὰς ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑποχρεώσεις αὐτῶν. Ἐν τῇ πρακτικῇ καθιερώθη ἐπὶ πλέον, ὅπως ἐν τῇ αἰτήσει τοῦ κράτους τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ γίνῃ μέλος τῆς Κ.Τ.Ε. τίθενται αὐτῷ διάφοροι ἐρωτήσεις, ὡς λ. χ. ἐὰν ἡ κυβέρνησις τοῦ ἐν λόγῳ κράτους εἶναι νόμιμος, ἐὰν τοῦτο ἔχῃ καθωρισμένα σύνορα κ.λ.π. Αἱ διάφοροι συνελεύσεις τῆς Κ.Τ.Ε. ἀπεδέχθησαν, συμφώνως μὲ τὰ ἀνωτέρω, ὡς μέλη πλεῖστα ὅσα κράτη. Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ κάτωθι πίνακι ἐμφαίνονται τὰ ὑπὸ τῶν διαφόρων συνελεύσεων ἀποδεκτὰ ὡς μέλη τῆς Κοινωνίας γενόμενα κράτη:

1η Συνέλευσις 1920	*2α Συνέλευσις* 1921	*3η Συνέλευσις* 1922	*4η Συνέλευσις* 1923	*5η Συνέλευσις* 1924	*7η Συνέλευσις* 1926
Αὐστρία Βουλγαρία Κόστα-Ρίκα Λουξεμβοῦργον Ἀλβανία Φινλανδία	Ἐσθονία Λεττονία Λιθουανία	Οὐγγαρία	Ἰρλανδία Αἰθιοπία	Δομινικανικὴ Δημοκρατία	Γερμανία

Ἡ ἕκτη συνέλευσις (1925) οὐδὲν κράτος ἐψήφισεν ὡς μέλος. Δὲν εἶναι εἰσέτι μέλη τῆς Κ.Τ.Ε. τὸ Ἀφγανιστάν, ἡ Αἴγυπτος, τὸ Μεξικόν, ἡ Χεζάζη, ἡ Ρωσία, ἡ Τουρκία, ὡς καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι παράδοξον ἀληθῶς ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων κυρίως προῆλθεν ἡ Κ.Τ.Ε., δὲν συγκαταλέγονται μέχρι σήμερον μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς. Τὸ σύμφωνον τῆς Κ.Τ.Ε. κατεπολεμήθη πράγματι ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὴν πατροπαράδοτον πολιτικὴν αὐτῶν. Καίτοι ὅμως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν συμμετέχουν τῆς Κοινωνίας, οὐχ ἧττον παρακολουθοῦν τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς διὰ διπλωματικῶν πρακτόρων καλουμένων «Παρατηρητῶν».

Πᾶν μέλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν δύναται νὰ ἀποχωρήσῃ αὐτῆς μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ προειδοποιήσεως καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διεθνῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀποχωρήσεως. Οὕτω τῷ 1924 ἡ Κόστα-Ρίκα ἐγνωστοποίει τὴν ἀπόφασίν της περὶ ἀποχωρήσεως αὐτῆς ἐκ τῆς Κοινωνίας, ἥτις ἔλαβε χώραν μετὰ διετίαν, καὶ δὴ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1927. Ἐκτὸς τῆς ἑκουσίας ταύτης ἀποχωρήσεως τὸ σύμφωνον προβλέπει καὶ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀποπομπῆς, ἥτις ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὁσάκις κράτος μέλος τῆς Κοινωνίας παρέβη τὰς ἐκ τοῦ συμφώνου ἀπορρεούσας ὑποχρεώσεις.

Ὄργανα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Τὰ ὄργανα τῆς Κοινωνίας, δι' ὧν αὕτη λειτουργεῖ, εἶναι κυρίως τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ συνέλευσις. 2) Τὸ συμβούλιον. 3) Ἡ γραμματεία. 4) Τὸ μόνιμον δικαστήριον τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης. 5) Οἱ εἰδικοὶ τεχνικοὶ ὀργανισμοί.

Συνέλευσις. Τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότερον τῶν ὀργάνων τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἶναι ἡ συνέλευσις (Assemblée). Αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινωνίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως μεταξὺ αὐτῶν. Ἕκαστον κράτος-μέλος δὲν δύναται νὰ ἔχῃ περισσοτέρους τῶν τριῶν ἀντιπροσώπων καὶ δὲν διαθέτει παρὰ μίαν μόνον ψῆφον. Ἡ συνέλευσις συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην Δευτέραν τοῦ Σεπτεμβρίου ἐν Γενεύῃ, δύναται ὅμως καὶ ἐκτάκτως νὰ συνέλθῃ (ὡς ἐγένετο τῷ 1926), ἐὰν ἤθελεν αὕτη ἀποφασίσει τοῦτο, ἢ ἐὰν ἤθελε συγκληθῆ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ συνέλευσις ἔχει τὴν ἀποκλειστικὴν ἁρμοδιότητα: 1) Νὰ ἀποφασίζῃ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς ἢ μὴ τῶν ὑποψηφίων ὡς μελῶν τῆς Κοι-

Digitized by Google

ωνίας. 2) Νὰ ἐκλέγῃ τὰ μὴ μόνιμα μέλη τοῦ συμβουλίου. 3) Νὰ ἀναθεωρῇ τὰς συνθήκας ὁσάκις αὗται καταστῶσι, λόγῳ νέων γεγονότων, ἀνεφάρμοστοι. 4) Νὰ καθορίζῃ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. 5) Νὰ καθορίζῃ τὸ ἀναλογοῦν δι' ἕκαστον κράτος-μέλος βάρος τῶν δαπανῶν τῆς Κοινωνίας. 6) Νὰ διοργανώνῃ ὅλας τὰς σπουδαίας ἐπιτροπὰς κτλ. Πρὸς αὐτὴν ὡσαύτως ὀφείλει ἐτησίως τὸ συμβούλιον νὰ ὑποβάλλῃ ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων. Ἐν τέλει ἡ συνέλευσις μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀποφαίνεται διὰ πᾶσαν τροποποίησιν τοῦ συμφώνου ὡς καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν δικαστῶν τοῦ μονίμου διεθνοῦς δικαστηρίου. Ἡ συνέλευσις ὡσαύτως ἔχει καὶ τὴν γενικὴν ἁρμοδιότητα νὰ ἐπιληφθῇ παντὸς ζητήματος ἀναγομένου εἰς τὸν κύκλον τῆς δράσεως τῆς Κοινωνίας, ἢ θίγοντος τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Αἱ ἐργασίαι τῆς συνελεύσεως διεξάγονται ἐπὶ τῇ βάσει ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ, αἱ δὲ συνεδριάσεις αὐτῆς γίνονται δημοσίᾳ, τῶν συζητήσεων διεξαγομένων εἰς γαλλικὴν ἢ ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Πρόεδρος τῆς συνελεύσεως εἶναι αὐτοδικαίως κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν της ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ συνέλευσις ἐκλέγει τὸν πρόεδρόν της. Ὡς τοιοῦτος κατὰ προτίμησιν ἐκλέγεται ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος κράτους, ὅπερ δὲν εἶναι μόνιμον μέλος τοῦ συμβουλίου. Ἡ πρώτη συνέλευσις, συγκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ προέδρου Οὐΐλσωνος συνῆλθεν ἐν Γενεύῃ τὴν 15 Νοεμβρίου μέχρι 18 Δεκεμβρίου 1920, ἐν ᾗ παρευρέθησαν ἀντιπρόσωποι 41 κρατῶν ἐπὶ 42 κρατῶν-μελῶν. Αὕτη ἐκλέξασα πρόεδρον αὐτῆς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Βελγίου Ὕμανς, ἠσχολήθη μὲ πλεῖστα ὅσα ζητήματα, ὡς τὴν ψήφισιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς, τὴν διοργάνωσιν τῆς γραμματείας τῆς Κοινωνίας, τὴν ἀποδοχὴν ὡς νέων μελῶν τῆς Κοινωνίας τῆς Αὐστρίας, Βουλγαρίας, Κοστα-Ρίκας, Λουξεμβούργου, Ἀλβανίας καὶ Φινλανδίας κτλ. Ἔκτοτε τακτικώτατα, καθ' ἕκαστον Σεπτέμβριον συνερχομένη αὕτη, ἀσχολεῖται μὲ τὰ σπουδαιότερα ζητήματα πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς φύσεως.

Αἱ ἀποφάσεις τῆς συνελεύσεως λαμβάνονται κατὰ παμψηφίαν, ἐκτὸς μερικῶν εἰδικῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν, ὡς ἡ περίπτωσις τῆς ἀποδοχῆς νέων μελῶν, καθ' ἣν ἀρκεῖ ἡ πλειοψηφία τῶν δύο τρίτων τῆς συνελεύσεως. Ἡ συνέλευσις ἔχει τὴν ἐν γένει ἀποστολὴν νὰ συμβάλλῃ διὰ τῶν ἐργασιῶν της εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς διεθνοῦς δημοσίας γνώμης, προσπαθοῦσα ὅπως διαφωτίζῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἑκάστου κράτους ὅπως σκέπτεται οὐχὶ ἐθνικιστικῶς, ἀλλὰ διεθνῶς καὶ ἀνθρωπιστικῶς.

Συμβούλιον. Τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀποτελεῖται κατὰ τὸ σύμφωνον ἐκ μελῶν μονίμων καὶ μὴ μονίμων. Τὰ μόνιμα μέλη ἀποτελοῦσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μεγάλων δυνάμεων, Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας, Ἰαπωνίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ταῦτα κατ' ἀρχὰς ἦσαν μόνον τέσσαρα, λόγῳ τῆς μὴ συμμετοχῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὧν ἡ θέσις παραμένει κενή, σήμερον δὲ εἶναι πέντε, προστεθείσης ἀπὸ τοῦ 1926 καὶ τῆς Γερμανίας ὡς μονίμου τοῦ Συμβουλίου μέλους.

Τὰ μὴ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου, ἅτινα ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως, ἀρχικῶς ὡρίσθησαν εἰς τέσσαρα (Βέλγιον, Βραζιλία, Ἱσπανία, Ἑλλάς), ηὐξήθησαν δὲ τῷ 1922 εἰς ἕξ, καὶ τῷ 1926 εἰς ἐννέα. Ὡσαύτως ἀπεφασίσθη, ὅπως καθ' ἕκαστον ἔτος ἀνανεοῦνται τρία ἐκ τῶν μὴ μονίμων μελῶν. Ἵνα δὲ τοῦτο καταστῇ δυνατόν, τῷ 1926 ἐξελέγησαν, ὡς μὴ μόνιμα μέλη, διὰ μίαν τριετίαν, ἡ Χιλή, ἡ Πολωνία καὶ ἡ Ρουμανία, ἐξαιρετικῶς δὲ διὰ δύο ἔτη ἡ Κίνα, ἡ Κολομβία, καὶ ἡ Ὀλλανδία, καὶ δι' ἓν ἔτος τὸ Βέλγιον, τὸ Σαλβαδὼρ καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἑπόμενον ἔτος, τῷ 1927, ἐξῆλθον τοῦ συμβουλίου τὸ Βέλγιον, Σαλβαδὼρ καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία, καὶ εἰσῆλθον ὁ Καναδᾶς, ἡ Φινλανδία, καὶ ἡ Κούβα. Τῷ 1928 ἡ Κίνα, ἡ Κολομβία καὶ ἡ Ὀλλανδία ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας, Περσίας καὶ Βενεζουέλας. Τῷ 1929 ἐξῆλθον ἡ Χιλή, ἡ Πολωνία καὶ ἡ Ρουμανία καὶ εἰσῆλθον ἡ Γιουγκοσλαυΐα, τὸ Περοῦ καὶ ἡ Πολωνία (ἐπανεκλεγεῖσα). Ὥστε σήμερον τὸ συμβούλιον ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε μόνιμα μέλη: τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἰαπωνίαν, καὶ ἀπὸ 9 μὴ μόνιμα μέλη: τὸν Καναδᾶν, τὴν Φινλανδίαν, τὴν Κούβαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Περσίαν, τὴν Βενεζουέλαν, τὴν Γιουγκοσλαυΐαν, τὸ Περοῦ καὶ τὴν Πολωνίαν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ μονίμων μελῶν, ὡς καὶ τῶν μονίμων, δύναται νὰ αὐξηθῇ, ἐὰν ἤθελεν ἐγκρίνει τοῦτο ἡ πλειοψηφία τῆς συνελεύσεως. Τὰ μὴ μόνιμα μέλη τοῦ συμβουλίου, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς τριετοῦς θητείας αὐτῶν, δὲν εἶναι ἀμέσως ἐπανεκλέξιμα, ἐκτὸς ἐὰν τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου κράτους ἡ συνέλευσις ἐγκρίνῃ τὴν ἐπανεκλογήν του διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων, ὡς λ. χ. ἐγένετο διὰ τὴν Πολωνίαν καὶ τὸ Βέλγιον. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν μὴ μονίμων μελῶν ἡ συνέλευσις λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν γεωγραφικὴν τῶν κρατῶν τοποθεσίαν, τὴν συγγένειαν τῶν φυλῶν, τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν, οὕτως ὥστε τὰ κράτη τὰ ἔχοντα γεωγραφικὴν γειτνίασιν, συγγένειαν φυλῆς, τὰς αὐτὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις καὶ τὸν αὐτὸν πολιτισμόν, νὰ ἀντιπροσωπεύωνται ἑκάστοτε ὑπὸ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἐν τῷ συμβουλίῳ. Ἐκτὸς ὅμως τῶν διαρκῶν ἢ μονίμων μελῶν καὶ τῶν μὴ μονίμων τοιούτων, ἕκαστον κράτος-μέλος τῆς Κοινωνίας προσκαλεῖται νὰ στείλῃ ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὸ συμβούλιον, ὁσάκις πρόκειται νὰ συζητηθῇ ἐν αὐτῷ ὑπόθεσις ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα τὸ κράτος τοῦτο. Βεβαίως, ἐὰν τὸ ἐν λόγῳ κράτος ἀντιπροσωπεύεται ἤδη ἐν τῷ συμβουλίῳ, εἶναι τουτέστι μέλος αὐτοῦ, δὲν συντρέχει οὐδεὶς λόγος τῆς ἰδιαιτέρας ταύτης προσκλήσεως. Οὕτω κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἑλληνο-ιταλικῆς διαφορᾶς, τῷ 1923, ἡ Ἑλλὰς μὴ οὖσα μέλος τοῦ συμβουλίου, προσεκλήθη νὰ στείλῃ ἀντιπρόσωπόν της, ὅπως συμμετάσχῃ τῶν συζητήσεων.

Πίναξ ἐμφαίνων τὰ ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε Συνελεύσεων ἐκλεγέντα ἀπὸ τοῦ 1920—1930 μὴ μόνιμα μέλη διὰ τὸ Συμβούλιον.

Ἀρχικὰ μέλη, ἄρθ. 4 Συμφώνου	*1920*	*1921*	*1922*	*1923—25*	*1926*	*1927*	*1928*	*1929*
Βέλγιον Ἑλλὰς Ἱσπανία Βραζιλία	Βέλγιον Κίνα Ἱσπανία Βραζιλία	Βέλγιον Κίνα Ἱσπανία Βραζιλία	Βέλγιον Κίνα Ἱσπανία Βραζιλία Οὐρουγουάη Σουηδία	Βέλγιον Τσεχοσλοβ. Ἱσπανία Βραζιλία Οὐρουγουάη Σουηδία	Βέλγιον Τσεχοσλοβ. Χιλὴ Πολωνία Ρουμανία Κίνα Κολομβία Ὀλλανδία Σαλβαδὼρ	Καναδᾶς Κοῦβα Χιλὴ Πολωνία Ρουμανία Κίνα Κολομβία Ὀλλανδία Φινλανδία	Καναδᾶς Κούβα Χιλὴ Πολωνία Ρουμανία Ἱσπανία Περσία Βενεζουέλα Φινλανδία	Καναδᾶς Κούβα Γιουγκοσλ. Πολωνία Περοῦ Ἱσπανία Περσία Βενεζουέλα Φινλανδία

Ἕκαστον κράτος-μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας δὲν δικαιοῦται νὰ ἔχῃ παρὰ μόνον ἕνα ἀντιπρόσωπον καὶ μίαν ψῆφον. Τὸ συμβούλιον συνέρχεται τοὐλάχιστον ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐν Γενεύῃ καὶ ὁσάκις αἱ περιστάσεις ἤθελον ἀπαιτήσει τοῦτο. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐν γένει τὸ συμβούλιον δύναται νὰ συνέλθῃ εἰς οἱανδήποτε στιγμὴν καὶ εἰς οἱονδήποτε τόπον, ὅστις ἤθελεν ὁρισθῇ. Οὕτω συνῆλθε διὰ πρώτην φορὰν ἐν Παρισίοις τὴν 16 Ἰανουαρίου 1920, διὰ δευτέραν ἐν Λονδίνῳ τὴν 14 Φεβρουαρίου 1920, ἔπειτα δὲ ἐν Παρισίοις τὴν 12 Μαρτίου 1920. ἐν Ρώμῃ τὴν 18 Μαΐου 1920, τὴν 16 Ἰουνίου ἐν Λονδίνῳ κτλ. Κατὰ κανόνα ὅμως, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1925, ἡ σύνοδος τοῦ συμβουλίου γίνεται τακτικῶς ἐν Γενεύῃ.

Τὸ συμβούλιον, καίτοι κατώτερον τῆς συνελεύσεως, ἐφ' ὅσον λογοδοτεῖ εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ὑποβολῆς ἐκθέσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ διευθῦνον ὄργανον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Τοῦτο δικαιοῦται ὡς καὶ ἡ συνέλευσις «νὰ ἐπιληφθῇ παντὸς ζητήματος ἀναγομένου εἰς τὸν κύκλον τῆς δράσεως τῆς Κοινωνίας ἢ θίγοντος τὴν παγκόσμιον εἰρήνην» καὶ ἰδίως ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰς διεθνεῖς διαφορὰς πρὸς πρόληψιν ἐνόπλων συγκρούσεων τῶν ἐριζόντων κρατῶν, ὡς καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὰς τοῦ συμφώνου παραβιάσεις. Ὁ κύκλος τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ συμβουλίου εἶναι πολὺ εὐρύτερος τοῦ τῆς συνελεύσεως. Δυνάμει τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ συμφώνου, τὸ συμβούλιον εἶναι ἁρμόδιον εἰς τὸ νὰ καθορίζῃ τοὺς ἐξοπλισμοὺς ἑκάστου κράτους-μέλους τῆς Κοινωνίας καὶ νὰ λαμβάνῃ τὰ κατάλληλα μέτρα τῶν ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς κατασκευῆς πυρομαχικῶν καὶ ὑλικοῦ πολέμου δυσαρέστων συνεπειῶν. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ συμβουλίου ὑπάγονται, ἡ διοίκησις τῶν ἐδαφῶν τῆς Σάρρης καὶ τοῦ Δάντσιγ, ἡ ἐξάσκησις ἐλέγχου ἐπὶ τῶν διεθνῶν ἐντολῶν, τὸ δικαίωμα ἐποπτείας τῶν μειονοτήτων, ἡ γενικὴ ἐποπτεία ἐπὶ τῆς γραμματείας καὶ ἐπὶ τῶν διαφόρων τεχνικῶν ὀργανώσεων, ἡ γνωμοδότησις διὰ πᾶσαν τροποποίησιν τῶν ἄρθρων τοῦ συμφώνου, ἡ λῆψις μέτρων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκτελέσεως διοικητικῆς τινος ἀποφάσεως, ἡ σύγκλησις συνδιασκέψεων καὶ συνεδρίων ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κτλ. Τὸ συμβούλιον εἶναι ἁρμόδιον ἐπίσης, ὅπως ἐπιλαμβάνεται τῶν διεθνῶν διαφορῶν ἢ κατ' αἴτησιν ἢ αὐτεπαγγέλτως πρὸς ἐπίτευξιν εἰρηνικῆς λύσεως πάσης διαφορᾶς, ἥτις δύναται νὰ προκαλέσῃ ρῆξιν καὶ νὰ ἀπειλήσῃ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην (ἄρθρ. 12, 13, 15 τοῦ συμφώνου). Πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης τὸ συμβούλιον δύναται νὰ διατάξῃ τὴν λῆψιν διαφόρων μέτρων, ὡς λ. χ. οἰκονομικὸν καὶ ἐμπορικὸν ἀποκλεισμὸν παντὸς μὴ συμμορφουμένου πρὸς τὰς ἀποφάσεις ἢ συστάσεις αὐτοῦ. Τὸ συμβούλιον ἐπελήφθη πλείστων ὅσων διεθνῶν διαφορῶν, ἀπειλησασῶν τὴν διατάραξιν τῆς εἰρήνης, καὶ ἐπέτυχε τὸν εἰρηνικὸν διακανονισμὸν τούτων.

Πίναξ ἐμφαίνων τὰς κυριωτέρας διεθνεῖς διαφοράς, ὧν ἐπελήφθη τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ἀριθ.	*Διαφιλονικοῦντα κράτη*	*Χρονολ.*	*Ἀντικείμενον διαφορᾶς*	*Ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα*
1	Βέλγιον—Γερμανία	1920	Διαμαρτυρίαι τῆς Γερμανίας διὰ τήν, κατόπιν δημοψηφίσματος, προσάρτησιν τοῦ Eupen καὶ Malmedy εἰς τὸ Βέλγιον.	Τὸ Συμβούλιον ἀπεδέχθη ὁριστικῶς τὸ δημοψήφισμα καὶ ἀνεγνώρισε τὴν προσάρτησιν ὡς ἔγκυρον καὶ ἰσχυράν.
2	Περσία—Ρωσία	1920	Κατάληψις τοῦ λιμένος Ἐνσελὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων κατόπιν βομβαρδισμοῦ.	Εἰδικὴ συνθήκη μεταξὺ Περσίας καὶ Ρωσίας.
3	Τουρκία—Δυτικαὶ Δυνάμεις	1920	Διωγμοὶ καὶ σφαγαὶ Ἀρμενίων ὑπὸ τῶν ἐθνικιστῶν Τούρκων.	Οὐδέν.
4	Σουηδία—Φινλανδία	1920	Νῆσοι τῆς Ἀλάνδης.	Συνθήκη τοῦ 1921 μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, ἧς ἡ τήρησις ἀνετέθη εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν.
5	Πολωνία—Λιθουανία	1920	Διεκδίκησις περιφερείας τῆς Βίλνας.	Χάραξις οὐδετέρας ζώνης.
6	Παναμᾶς—Κοστα-Ρίκα	1921	Διεκδίκησις ἐδάφους συνόρων.	Μεσολάβησις Ἡνωμ. Πολιτειῶν.
7	Ἀλβανία—Ἑλλὰς καὶ Σερβία	1921	Διαχάραξις συνόρων καὶ συνοριακὰ ἐπεισόδια μετὰ τῆς Σερβίας.	Παραπομπὴ διαφορᾶς εἰς Συνδιάσκεψιν Πρεσβευτῶν καὶ ἀποστολὴ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐν Ἀλβανίᾳ πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως τῶν Πρεσβευτῶν.
8	Γερμανία—Πολωνία	1921	Ἄνω Σιλεσία. Καθορισμὸς συνόρων.	Τὸ συμβούλιον ὥρισε τὴν μεθόριον γραμμὴν κατόπιν ὑποδείξεως εἰδικῆς ἐπιτροπῆς. Συνθήκη μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων κρατῶν.
9	Βουλγαρία—Ρουμανία, Σερβία καὶ Ἑλλὰς	1922	Εἰσβολὴ Βουλγάρων καὶ ἐπεισόδια συνόρων.	Συνεννοήσεις τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ ἀνάκρισις.
10	Ἑλλὰς—Ἰταλία	1923	Ὑπόθεσις Κερκύρας.	Διευθέτησις τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως τῶν Πρεσβευτῶν τῇ συμπράξει τοῦ Συμβουλίου.
11	Λιθουανία—Συνδιάσκεψις πρεσβευτῶν	1923	Ὑπόθεσις τῆς Μεμέλ.	Διευθέτησις ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου.
12	Ἀλβανία—Ἑλλὰς	1924	Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Μουσουλμάνων Ἀλβανικῆς καταγωγῆς.	Προστασία τοῦ Συμβουλίου.
13	Ἑλλὰς—Βουλγαρία	1925	Ἐπεισόδιον συνόρων	Ἀπόφασις Συμβουλίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.
14	Ἀγγλία—Ἰρὰκ—Τουρκία	1925—26	Διαχάραξις συνόρων.	Ἀπόφασις Συμβουλίου.

Γραμματεία. Αὕτη εἶναι ἐγκατεστημένη μονίμως εἰς τὴν ἕδραν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Τοιοῦτος τυγχάνει ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν

Digitized by Google

Ἐθνῶν μέχρι σήμερον ὁ σὲρ Ντράμμοντ (Sir J. E. Drummond). Ὁ γενικὸς γραμματεὺς διορίζεται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς συνελεύσεως. Κατέχει δὲ οὗτος σπουδαιοτάτην καὶ πλήρη εὐθυνῶν θέσιν, ἔχει δὲ ὡς βοηθοὺς καὶ ὑπὸ τὰς διαταγάς του ἑτέρους τρεῖς γενικοὺς γραμματεῖς. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς εἶναι αὐτοδικαίως καὶ γενικὸς γραμματεὺς τῆς συνελεύσεως καὶ τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας. Τὸ προσωπικὸν τῆς γραμματείας διορίζεται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῇ ἐγκρίσει τοῦ συμβουλίου. Ἡ γραμματεία διαιρεῖται εἰς τμήματα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: Τὸ *πολιτικόν*, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Γάλλου Μαντοῦ (Mantoux). Τὸ *νομικόν*, διευθυνόμενον ὑπὸ Ὁλλανδοῦ. Τὸ *τμῆμα τῶν πληροφοριῶν*, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Γάλλου Κομὲρ (Comert). Τὸ *τμῆμα τῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν*, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Νορβηγοῦ Κόλμπαν (Colban). Τὸ *τμῆμα τῶν ἐντολῶν*, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Καταστίνη (Katastini). Τὸ *τμῆμα τοῦ ἀφοπλισμοῦ*, διευθυνόμενον ὑπὸ Ἰταλοῦ. Τὸ *τμῆμα ὑγιεινῆς*, διευθυνόμενον ὑπὸ Πολωνοῦ. Τὸ *τμῆμα διαμετακομίσεως*. Τὸ *τμῆμα κοινωνικῶν ζητημάτων* (ὄπιον, σωματεμπορία), διευθυνόμενον ὑπὸ Ἀγγλίδος, κτλ. Ἡ γραμματεία ἐκτελεῖ τὸ ὅλον διοικητικὸν ἔργον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, καταρτίζει τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῶν συνόδων τῆς συνελεύσεως καὶ συμβουλίου καὶ δι' αὐτῆς τηροῦνται αἱ σχέσεις μεταξὺ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῶν κρατῶν-μελῶν αὐτῆς.

Μόνιμον δικαστήριον διεθνοῦς δικαιοσύνης. Προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 14 τοῦ συμφώνου, ἱδρύθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1921 ὑπὸ τῆς συνελεύσεως. Ἕδρα αὐτοῦ ὡρίσθη ἡ Χάγη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1922 Οἱ διεθνεῖς δικασταὶ ἐξελέγησαν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως καὶ τοῦ συμβουλίου. Τὸ ἐν λόγῳ δικαστήριον ἐσυστήθη πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἀναφυομένων νομικῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν. Καίτοι ἡ προσφυγὴ εἰς τοῦτο τῶν κρατῶν δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, οὐχ ἧττον ὅμως τὰ μέγιστα συμβάλλει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης καὶ εἰς τὸ ὅλον ἔργον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Τεχνικοὶ Ὀργανισμοί. Ἐκτὸς τῶν ἄνω ὀργανισμῶν ὑφίστανται καὶ εἰδικοὶ ὀργανισμοί, οἵτινες ὑποβοηθοῦσι τὸ ἔργον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῶν ὀργανισμῶν τούτων εἶναι: 1) Ἡ *διεθνὴς ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας*, σκοπὸν ἔχουσα τὴν σωματικήν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν εὐεξίαν τῶν ἐμμίσθων ἐργατῶν. 2) Ἡ *διεθνὴς ὀργάνωσις τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς διαμετακομίσεως*, σκοποῦσα τὴν μελέτην ζητημάτων σχετικῶν μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῶν συγκοινωνιῶν. 3) Ἡ *διεθνὴς ὀργάνωσις τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς*, διὰ τὴν πρόληψιν τῶν ἐπιδημικῶν νόσων καὶ ὑπόδειξιν τῶν μέσων ἐξυγιάνσεως λαῶν καὶ χωρῶν. 4) Ἡ *διεθνὴς δημοσιονομικὴ καὶ οἰκονομικὴ ὀργάνωσις*, ἥτις ἀσχολεῖται μὲ ζητήματα συναλλαγῶν, ὑποτιμήσεως τῶν βιοτικῶν ἀντικειμένων, οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως χωρῶν, ὡς λ. χ. τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὑγγαρίας.

Ἐπιτροπαὶ Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Πρὸς τελειοτέραν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν συνεκρότησε καὶ συγκρατεῖ διαφόρους ἐπιτροπάς, αἵτινες διὰ τῶν ἐκθέσεων καὶ τῆς μελέτης τῶν ζητημάτων πάσης εἰδικῆς φύσεως διευκολύνουσι τὴν ἀποστολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐκ τῶν ἐπιτροπῶν τούτων ἄλλαι μὲν εἶναι μόνιμοι, ἄλλαι δὲ προσωριναί.

α) *Μόνιμοι ἐπιτροπαί.* Εἶναι συμβουλευτικὰ ὄργανα τοῦ συμβουλίου δι' εἰδικὰ ζητήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑποβάλλουσιν ἐκθέσεις κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης αὐτῶν. Τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν τούτων ἐκλέγονται ἐκ τῶν διαφόρων κρατῶν, εἴτε ὡς πραγματογνώμονες μεγάλης καὶ ἀνεγνωρισμένης ἀξίας ἐπὶ τοῦ θέματος, εἴτε ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν κυβερνήσεών των. Αἱ ἐν λόγῳ ἐπιτροπαὶ ἐκλέγουσι τὸν πρόεδρόν αὐτῶν καὶ κανονίζουν τὴν διαδικασίαν αὐτῶν. Μέχρι σήμερον ὑφίστανται ἑπτὰ μόνιμοι ἐπιτροπαί: 1) Ἡ *ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην τῶν στρατιωτικῶν, ναυτικῶν καὶ ἀεροπορικῶν ζητημάτων*, ἥτις προβλέπεται καὶ ὑπὸ τοῦ συμφώνου (ἄρθρ. 9) καὶ ἀποτελεῖται ὑπὸ ἑνὸς ἀντιπροσώπου στρατιωτικοῦ, ἑνὸς ναυτικοῦ καὶ ἑνὸς εἰδικοῦ περὶ τὴν ἀεροπλοΐαν, διοριζομένων ὑφ' ἑκάστου ἀντιπροσωπευομένου ἐν τῷ συμβουλίῳ κράτους. 2) Ἡ *μόνιμος ἐπιτροπὴ τῶν ἐντολῶν*, ἥτις προβλέπεται ὑπὸ τοῦ 22 ἄρθρου τοῦ συμφώνου, σκοπὸν ἔχουσα νὰ ἐξετάζῃ τὰς ἐτησίας ἐκθέσεις τῶν ἐντολοδόχων δυνάμεων καὶ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸ συμβούλιον τὴν γνώμην της σχετικῶς μὲ τὰ ζητήματα τῶν ἐντολῶν. 3) Ἡ *διεθνὴς ἐπιτροπὴ τῆς πνευματικῆς συνεργασίας*, συγκροτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ συμβουλίου καὶ ἐν ᾗ συμμετέχουσιν ὡς μέλη καὶ γυναῖκες. Αὕτη σκοπὸν ἔχει τὴν πνευματικὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν. 4) *Συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν κατάργησιν τῆς σωματεμπορίας καὶ προστασίαν τοῦ παιδός*, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ 12 μελῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. 5) *Ἐπιτροπὴ τοῦ ὀπίου*, ἀποτελουμένη ἐκ 13 μελῶν ἀντιπροσώπων τῶν κρατῶν τῶν εἰδικῶς ἐνδιαφερομένων διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ταύτης συμμετέχουν καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δι' ἑνὸς παρατηρητοῦ. 6) *Ἐπιτροπὴ ἐλέγχου*, ἥτις εἶναι πενταμελὴς καὶ σκοπὸν ἔχει νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. 7) *Ἐπιτροπὴ διανομῆς τῶν ἐξόδων*, σκοποῦσα τὴν ἐπισταμένην ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῆς δικαίας διανομῆς τῶν ἐξόδων τῆς κοινωνίας μεταξὺ τῶν κρατῶν-μελῶν αὐτῆς.

β') *Προσωριναὶ συμβουλευτικαὶ ἐπιτροπαί.* Αὗται συγκροτοῦνται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῇ προτάσει τῆς συνελεύσεως, δι' εἰδικήν τινα περίπτωσιν καὶ μελέτην, παύουν δὲ νὰ ὑφίστανται ἅμα ὡς φέρουν εἰς πέρας τὸ εἰς αὐτὰς ἀνατεθὲν ἔργον. Τοιαῦται ἐπιτροπαὶ εἶναι: 1) Ἡ *ἐπιτροπὴ διὰ τὴν κωδικοποίησιν τοῦ Διεθνοῦς δικαίου*, ἀποτελουμένη ἀπὸ 17 διασήμους νομικούς, σκοπὸν ἔχουσα τὴν προοδευτικὴν κωδικοποίησιν τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου. 2) Ἡ *προπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπὴ τῆς συνδιασκέψεως τοῦ ἀφοπλισμοῦ* κτλ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔχομεν καὶ ὀργανώσεις διοικητικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς φύσεως, ὡς: 1) Ἡ κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Σάρρης, διοριζομένη ὑπὸ τοῦ συμβουλίου καὶ κυβερνῶσα τὸ λεκανοπέδιον τῆς Σάρρης. 2) Ὁ ὕπατος ἁρμοστὴς διὰ τὴν ἐλευθέραν πόλιν τοῦ Ντάντσιγ. Ὁ ὕπατος ἁρμοστὴς διὰ τοὺς πρόσφυγας κτλ.

Διὰ τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἄρθρου 18, καθιερώθη ὡσαύτως ἡ ἀνοικτή, ἡ φανερὰ διπλωματία. Οὕτως εἰσάγεται ἐν τῷ μεταπολεμικῷ διεθνεῖ δικαίῳ ὁ νέος οὗτος κανὼν (ἀπόρροια τῶν ἰδεῶν τοῦ Οὐΐλσωνος), τουτέστιν ἡ δημοσιότης τῶν διεθνῶν συνθηκῶν. Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 18: «Πᾶσα συνθήκη ἢ ἀνάληψις διεθνοῦς ὑποχρεώσεως συναφθησομένη ἐν τῷ μέλλοντι ὑφ' ἑνὸς μέλους τῆς Κοινωνίας, δέον πάραυτα νὰ καταχωρηθῇ ὑπὸ τῆς γραμματείας καὶ νὰ δημοσιευθῇ ὑπὸ ταύτης τὸ ταχύτερον. Οὐδεμία τῶν συνθηκῶν τούτων, ὡς καὶ οὐδεμία ἀνάληψις διεθνῶν ὑποχρεώσεων, θέλει εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἄνευ τῆς καταχωρήσεως ταύτης». Ὁ θεσπισθεὶς οὗτος κανὼν τυγχάνει ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην. Οὕτω καταδικάζεται ἡ διπλωματία καὶ αἱ μυστικαὶ συνθῆκαι συμμαχίας, λίαν ἐπικίνδυνοι διὰ τὰς εἰρηνικὰς σχέσεις τῶν κρατῶν.

Προϋπολογισμὸς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Οὗτος καταρτίζεται ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῆς Κοινωνίας καὶ καλύπτεται ἀπὸ τὰς κατ' ἀναλογίαν ὁριζομένας συνδρομὰς τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινωνίας. Διὰ τὴν πρώτην περίοδον, 5 Μαΐου 1919—30 Ἰουνίου 1920, ὁ προϋπολογισμὸς αὐτῆς ἦτο £ 250.000, διὰ τὴν δευτέραν περίοδον, 1 Ἰουλίου—31 Δεκεμβρίου 1920, 10.000.000 φρ. χρ., διὰ τὴν τρίτην περίοδον 1 Ἰανουαρίου—31 Δεκεμβρίου 1921, 21.250.000 φρ. χρ, διὰ τὴν τετάρτην περίοδον 20.873 945 φρ. χρ., διὰ τὴν πέμπτην περίοδον, 1 Ἰανουαρίου—31 Δεκεμβρίου 1923, 25 673 508 φρ. χρ. καὶ ἔκτοτε μέχρι σήμερον ὁ ἐτήσιος αὐτῆς προϋπολογισμὸς κυμαίνεται μεταξὺ 22 καὶ 25 ἑκατομμ. φρ. χρ. Διὰ τὴν κατανομὴν τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς ἕκαστον κράτος-μέλος ποσοῦ ἐλήφθη ὡς βάσις ἓν σύστημα μονάδος. Ὁ ὅλος προϋπολογισμὸς ὁρίζεται εἰς ἕνα ὡρισμένον ἀριθμὸν μονάδων, αἵτινες κατανέμονται εἰς τὰ μέλη ἀναλόγως τῆς ἀντοχῆς καὶ σπουδαιότητος αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. διὰ τὴν Ἀλβανίαν ἀναλογεῖ μία μονάς, τουτέστιν ἡ συνδρομὴ αὐτῆς εἶναι φρ. χρ. 24.150, διὰ τὴν Αἰθιοπίαν δύο μονάδες, ἤτοι φρ. χρ. 48.300, διὰ τὴν Μ. Βρετανίαν 105 μονάδες, ἤτοι φρ. χρ. 2.535.759, διὰ τὴν Ἑλλάδα 7 μονάδες, ἤτοι 169.050 φρ. χρ. κτλ.

Τοιοῦτος τυγχάνει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ θεσμὸς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Καίτοι πλείστας ὅσας ἀτελείας παρουσιάζει, ἐν τούτοις εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐπραγματοποίησε καὶ ἐπετέλεσε μέγα μέρος τοῦ προγράμματός της, τόσον ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, ἐξομαλύνασα πλείστας ὅσας διεθνεῖς διαφοράς, ὅσον καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς, κατορθώσασα τὸ σπουδαιότατον ἔργον τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὑγγαρίας, καὶ ἀπὸ φιλανθρωπικῆς, ἀναλαβοῦσα τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ κατὰ τοῦ ὀπίου, τὴν κατάργησιν τῆς σωματεμπορίας τῶν γυναικοπαίδων, μεριμνήσασα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων προσφύγων, προστατεύσασα τὰς μειονότητας καὶ καταβάλλουσα πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας ἀναξιοπαθούντων πληθυσμῶν καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν καλυτέρας τύχης αὐτῶν. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη δεκαετηρὶς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Scelle*, Le Pacte des Nations (1919).—*Larnaude*, La Société des Nations (1920).—*Bourgeois*, L'oeuvre de la S. D. N. (1923).—*Hoijer*, Le Pacte de la S. D. N. (1926). —*Milhaud*, La S. D. N. (Paris 1919). —*Lachapelle*, La S. D. N. (1920). —*Munch*, Les origines de la S. D. N. (Copenhague 1923). —*Λαγουδάκη*, Τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (1920). —*Σεφεριάδου*, Μαθήματα Διεθνοῦς δικαίου. —*Κουγέα*, Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ ἡ ἰδέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι, Société des Nations, Annuaires 1920—1927, 1928 καὶ 1929 (Genève). —*Freytagh-Loringhoven*,, Die Satzung des Völkerbundes (1926). —*Von Bulow*, Der Versailles Völkerbund, Stuttgart (1923). —*Schücking und Wehberg*, Die Satzung des Völkerbundes Berlin (1924). — *Pollock*, The League of Nations (1922). —*Gilbert*, The League and its Guarantees (1920). —*Lawrence*, Lectures on the League of Nations (Bristol, 1919). —*Butler*, A. handbook to the League (London 1919).—*Duncan*, The League of Nations, Boston 1919 (London 1920).—*Kellor*, Security against war (1924). —*G. Scelle*, La Réforme du Conseil (R. D. I. P. 1927 No 6).

Σ. Φ. ΝΙΚΟΓΛΟΥ

κοινωνικοαισθητικός, —ή, —όν· ὁ ἐξ αἰσθητικῆς μᾶλλον ἀφετηρίας ὁρμώμενος καὶ περὶ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα ἀσχολούμενος· ὁ συνδυάζων τὰς περὶ τῶν κοινωνικῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων ἰδέας μετὰ αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων.

— /*Κοινωνιολ.*/ Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν κοινωνιολογικῶν θεωριῶν ἀπεκλήθησαν *κοινωνικοαισθητικοί* διανοηταί τινες, οἱ ὁποῖοι, ἐξ αἰσθητικῆς μᾶλλον καὶ καλλιτεχνικῆς ἀφετηρίας ὁρμώμενοι, ἐπεζήτησαν νὰ βελτιώσουν τὴν κρατοῦσαν κοινωνικὴν κατάστασιν διὰ νέων κοινωνικῶν, ἰδεαλιστικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, θεωριῶν, τὰς ὁποίας ἐγκατέσπειραν εἰς τὰ λογοτεχνικά των ἔργα. Ὡς τοιοῦτος δύναται νὰ θεωρηθῇ κατὰ πρῶτον ὁ Πλάτων, ὅστις ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» καὶ τοῖς «Νόμοις» αὐτοῦ διετύπωσε νέας ἀρχὰς κοινοκτημοσύνης τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς κοινωνίας κατὰ τὸ πρότυπον τῶν δεξιοτήτων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὡς κοινωνικοαισθητικὸς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ Γουλ. *Γκόντουϊν* (βλ. λ.), ὁ ὁποῖος ἐν τῷ ἔργῳ του, «Ἔρευναι περὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεώς της ἐπὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς καθολικῆς εὐδαιμονίας» καὶ τοῖς μυθιστορήμασιν αὐτοῦ ζητεῖ τὴν διὰ τῆς πειθοῦς ριζικὴν τροποποίησιν τῆς κοινωνίας, τὴν κατάργησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ κράτους καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως κοινωνικοαισθητικὸς εἶναι ὁ Raskin ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ὁ Τολστόϊ ἐν Ρωσίᾳ. Ἐπικρίνοντες δριμέως τὸ σήμερον κρατοῦν κοινωνικὸν σύστημα, θεωροῦντες αὐτόχρημα ἀποκτηνωτικὸν τὸν ὑπερβολικὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων, τὸν ὁποῖον καθιστᾷ ἀνάγκην ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ἐξέλιξις, καὶ καυτηριάζοντες τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κερδοσκοπικοῦ πνεύματος εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ζητοῦν μίαν εἰρηνικὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως διὰ τῆς ἐπανόδου εἰς ἁπλουστέρας κοινωνικὰς μορφάς, ὅπου ὁ ὑπέρτατος κοινωνικὸς κανὼν θὰ εἶναι ἡ παραγωγικὴ ἐργασία. Καὶ ὁ μὲν Raskin ζητεῖ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰς στενὰς ἐπαγγελματικὰς συντεχνίας τοῦ μεσαίωνος, μὲ τὴν ἱεραρχίαν των καὶ τὸν εἰδυλλιακόν των χαρακτῆρα, αἱ ὁποῖαι θὰ καλλιεργοῦν τὰς ἀτομικὰς δεξιότητας καὶ θὰ μορφώνουν αἰσθητικῶς τὸ ἄτομον, ὑποχρεοῦσαι τοῦτο νὰ ἐργάζηται, ὁ δὲ Τολστόϊ, ἀπορρίπτων τὴν σημερινὴν ἐκβιομηχάνισιν ὡς ἀπάνθρωπον καὶ ἀποκτηνωτικὴν καὶ τὴν ζωὴν τῶν κεφαλαιοκρατικῶν μεγαλοπόλεων ὡς ἐκφυλιστικήν, ζητεῖ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν φύσιν, εἰς τὸν γεωργικὸν βίον καὶ τὸν ἀγροτικὸν κομμουνισμὸν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ρωσικῶν ἀγροτικῶν κοινοτήτων «μίρ». Οἱ κοινωνικοαισθητικοί, ὡς παραβλέποντες τοὺς νόμους τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς οὐτοπισταὶ καὶ ἰδεαλισταὶ κοινωνιολόγοι.

Θ. Π.

κοινωνικὸν (τὸ) /*Λειτουργ.*/. Στίχος τις ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ, ψαλλόμενος ἐν τῇ λειτουργίᾳ μετὰ τό: «Πρόσχωμεν. Τὰ Ἅγια τοῖς Ἁγίοις». Ἐκλήθη *κοινωνικόν*, διότι τούτου ψαλλομένου κοινωνοῦσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐντὸς τοῦ ἁγίου Βήματος οἱ λειτουργοῦντες κληρικοί. Ὁ στίχος τοῦ κοινωνικοῦ ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἑορτῆς, ἐπισφραγίζεται δὲ πάντοτε διὰ τοῦ «Ἀλληλούϊα». Ἐν ταῖς Κυριακαῖς ψάλλεται ὡς κοινωνικὸν ὁ στίχος: «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν», ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς στίχος τις κατάλληλος ἑκάστῃ αὐτῶν, ἐν ταῖς θεομητορικαῖς: «Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι», ἐν ταῖς τῶν ἀρχαγγέλων: «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα», ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων: «Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν», ἐν ταῖς μνήμαις τῶν ἁγίων: «Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος», τῇ ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ: «Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ κλπ.» καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ Μεγάλῳ Σαββάτῳ: «Ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος καὶ ἀνέστη σῴζων ἡμᾶς». Ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς παραμονῆς τῆς Ἀναλήψεως ψάλλεται καθ' ἑκάστην τό: «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε, πηγῆς ἀθανάτου γεύσασθε», ἐν δὲ ταῖς κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν τελουμέναις λειτουργίαις τῶν Προηγιασμένων, ὁ στίχος: «Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος».

Τὸ κοινωνικὸν ψάλλεται συμφώνως πρὸς τὸν ἦχον τῆς ἡμέρας καὶ εἰς παπαδικὸν (ἀργὸν) μέλος, ἵνα οὕτω μὴ προξενηθῇ χασμῳδία, ἥτις ἀπαραιτήτως θὰ ἐλάμβανε χώραν κατὰ τὸν χρόνον τῆς κοινωνίας τῶν κληρικῶν καὶ τῆς πρὸ τούτου ἀπαιτουμένης προετοιμασίας αὐτῶν. Κοινωνικὰ ἔντεχνα ἐμελοποίησαν ἅπαντες οἱ κατὰ καιροὺς διαπρέψαντες πρωτοψάλται καὶ μουσικοδιδάσκαλοι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, διακρίνονται δὲ τὰ τοῦ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου τοῦ Νεοχωρίτου.

Ι. Χ. Κ.—Ν. Δ. Χ.

Digitized by Google

κοινωνικος, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοινωνίαν, ὁ τῆς κοινωνίας: «κοινωνικὸς βίος» τὸ νὰ ζῇ τις ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐνεργῶς, «κοινωνικαὶ ἀρεταὶ» αἱ ἀρεταὶ αἱ ἐκδηλούμεναι ἐν τῇ μετ' ἄλλων ἀναστροφῇ· ‖ «κοινωνικὰ καθήκοντα», «κοινωνικαὶ ὑποχρεώσεις» αἱ πρὸς τὴν κοινωνίαν ὑποχρεώσεις· ‖ «κοινωνικὸς ἄνθρωπος» ὁ ἔχων πολλὰς κοινωνικὰς σχέσεις, ὁ ἀγαπητὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀντίθ. *ἀκοινώνητος*· ‖ *κοινωνικὸν* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ.λ.). —Ἐπίρρ. ***κοινωνικῶς.***

— **κοινωνικὰ *συναισθήματα*** *[Ψυχολ.]*. Καλοῦνται οὕτως ὅλα ἐκεῖνα τὰ συναισθήματα ἀγάπης, ἀφοσιώσεως καὶ αὐτοθυσίας ἐνίοτε πρὸς μικρὸν ἢ μέγα κοινωνικὸν περιβάλλον, εἰς τὸ ὁποῖον ὡς μέλη ἀνήκομεν, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀλληλεξαρτήσεως καὶ ἀλληλεγγύης ἡμῶν πρὸς τὸ περιβάλλον τοῦτο. Τὰ κοινωνικὰ συναισθήματα εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὰ *οἰκογενειακὰ* καὶ γεννῶνται καθ' ὅμοιον πρὸς ταῦτα τρόπον. Ὡς ἐκ τῆς συναισθήσεως ἀλλελεγγύης μεταξὺ μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας γεννῶνται τὰ οἰκογενειακά, οὕτω καὶ ἐκ τῆς συναισθήσεως ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς κοινότητος ἢ τῆς γενικωτέρας πατρίδος γεννᾶται τὸ συναίσθημα τῆς φιλοπατρίας, ἐν στενῇ ἢ εὐρείᾳ σημασίᾳ, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τούτου ἀνήκει εἰς τὰ κοινωνικὰ συναισθήματα.

Κοινωνικὰ ὡσαύτως συναισθήματα εἶναι καὶ ἡ ἰδιάζουσα ἀγάπη, ἣν ἐνίοτε αἰσθάνεταί τις πρὸς ἐπαγγελματικὴν ἢ κοινωνικὴν τάξιν, εἰς ἣν ἀνήκει, ὡς καὶ ἡ ἰδιάζουσα ἀφοσίωσις εἰς τὰ συμφέροντα τῆς εἰς ἣν ἀνήκει πολιτικῆς μερίδος. Εὐρύτερον καὶ τῆς φιλοπατρίας κοινωνικὸν συναίσθημα εἶναι τὸ κυρίως μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἀναπτυχθὲν συναίσθημα ἀγάπης πρὸς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα, ὅπερ προέρχεται ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνάγκης συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης μεταξὺ πάντων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εὐδαιμονίας πάντων τῶν ἀνθρώπων. Τὸ συναίσθημα τοῦτο καλεῖται ὑπό τινων *ἀνθρωπισμός.*

Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

—**κοινωνικαὶ *ἀσφαλίσεις***· βλ. λ. *ἀσφάλεια* (ἀσφάλειαι κοινωνικαί).

— **κοινωνικῆς *ἀσφαλίσεως, ταμεῖα*—.** Τὰ ταμεῖα ταῦτα (*ταμεῖα συντάξεων, ταμεῖα ἀσθενείας* κττ.) λειτουργοῦν ἐπὶ τῇ βάσει κανονισμοῦ ἐπέχοντος θέσιν καταστατικοῦ. Περὶ τῶν ταμείων κιονωνικῆς ἀσφαλίσεως προβλέπει ὁ νόμος 2868 «Περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως ἐργατῶν καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων». Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦτον διὰ τοῦ καταστατικοῦ ἑκάστου ταμείου δέον νὰ κανονίζωνται: 1) Αἱ ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἀσφαλιζομένων, τὸ ποσοστὸν τῶν εἰσφορῶν τῶν ἀσφαλιζομένων, τὸ ποσοστὸν τῶν εἰσφορῶν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐν γένει οἱ λοιποὶ πόροι αὐτῶν. 2) Ἡ σύνθεσις τῆς διοικήσεως τοῦ ταμείου καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῆς. 3) Ὁ τρόπος τῆς τοποθετήσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν κεφαλαίων τοῦ ταμείου. 4) Ὁ τρόπος τῆς λογοδοτήσεως, τοῦ ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς. 5) Ὁ τρόπος τῆς ἐκπροσωπεύσεως, ἐξωδίκου ἢ ἐνώπιον τῶν δικαστικῶν καὶ λοιπῶν δημοσίων ἀρχῶν. 6) Αἱ διατυπώσεις τῆς τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ. Τὸ καταστατικὸν ἑκάστου ταμείου ἐγκρίνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς οἰκονομίας κατόπιν γνωμοδοτήσεως τοῦ συμβουλίου ἐποπτείας ἐργατικῶν ἀσφαλίσεων. Προκειμένου περὶ ταμείων ἱδρυθέντων καὶ λειτουργούντων ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν νόμων τὰ τοῦ καταστατικοῦ αὐτῶν διέπονται ὑπὸ τῶν νόμων τούτων.

Ι. Λ. Ζ.

—**κοινωνικὴ *ἀνθρωπολογία ἢ κοινωνιοανθρωπολογια.*** Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς σωματικῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν μιᾶς κοινωνικῆς ὁμάδος ἐπὶ τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὁμάδος ὁλοκλήρου. Οὕτω ἡ κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία διὰ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐρεύνης της μετέχει καὶ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς ἀνθρωπολογίας. Δύο εἶναι κυρίως τὰ βασικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν κοινωνικὴν ἀνθρωπολογίαν: α) τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κράτους, τῆς τάξεως, τοῦ κοινωνικοῦ στρώματος κλπ., ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν σωματικῶν ἢ πνευματικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀτόμων *(πολιτικὴ ἀνθρωπολογία)* καὶ β) τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀνθρωπολογικῶν γνωρισμάτων τῶν ἀτόμων ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς τοῦ συνόλου (*ἱστορικὴ ἀνθρωπολογία*). Εἰς τὰ δύο ταῦτα προβλήματα περιλαμβάνεται ἡ ἔρευνα τῆς συμμετοχῆς τῶν διαφόρων φυλῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς κατὰ ἐπαγγέλματα, τάξεις κλπ. ἀνθρωπολογικῆς διαφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, τῆς ἐγκληματολογικῆς ἀνθρωπολογίας, τῆς ἀνθρωπολογίας τῶν οἰκογενειῶν, τῶν καταλλήλων συνθηκῶν πρὸς καλλιέργειαν τοῦ εὐγονισμοῦ κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Fischer*, Sozialanthropologie. — *E. Fischer-G. Schwalbe-A. Ploetz*, Anthropologie —*H. Ziegler*, Die Vererbungslehre in der Biologie und in der Soziologie —*L. Woltmann*, Politische anthropologie.—*O. Schlanginhafen*, Sozialanthropologie —*P. Topinard*, L' anthropologie et la science sociale.

—Ω

— **κοινωνικὴ *ἠθική*.** Ἡ ἠθική, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τὴν ἠθικότητα κατὰ τὴν κοινωνικὴν αὐτῆς σημασίαν καὶ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐξάρτησιν αὐτῆς. Ἡ κοινωνικὴ ἠθικὴ ἐρευνᾷ πρὸς τούτοις τίνες εἶναι οἱ ἠθικοὶ κανόνες οἱ ὀφείλοντες νὰ ρυθμίζουν τὸν κοινωνικὸν καὶ τὸν πολιτικὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν πρὸς τὸν πλησίον, θεωρούμενον ὡς μέλος τῆς κοινωνίας.

— **κοινωνικὴ *νομοθεσία*·** βλ. *κοινωνικὴ* πολιτική.

— **κοινωνικὴ *οἰκονομική*.** Ἡ σκοπίμως προδιαγεγραμμένη ἐνέργεια χάριν ἀποκτήσεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων (οἰκονομία) ἐκτυλίσσεται ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ μὲν οἰκονομία καλεῖται παρὰ πολλῶν καὶ *κοινωνικὴ οἰκονομία* (économie sociale, social economy, Sozialökonomie), ἡ δὲ περὶ τὴν σπουδὴν τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων ἀσχολουμένη ἐπιστήμη ἐπίσης *κοινωνικὴ οἰκονομικὴ* (économique sociale, social economics, Sozialökonomik), εἰς ἀντικατάστασιν τῆς πατροπαραδότου ὀνομασίας *πολιτικὴ οἰκονομία.*

Α. Α. Τ.

— **κοινωνικὴ *παιδαγωγική*.** Ἡ παιδαγωγικὴ θεωρία, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος μορφώνεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δι' αὐτῆς καὶ χάριν αὐτῆς. Κατὰ τὸν κυριώτατον ἐκπρόσωπον τῆς θεωρίας ταύτης, τὸν νεοκαντιανὸν Παῦλον Νάτορπ, ἡ ἀγωγὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἅμα δὲ εἶναι καὶ ὅρος αὐτοῦ. Ἡ κοινωνικὴ παιδαγωγικὴ κατὰ Νάτορπ εἶναι «θεωρία τῆς μορφώσεως τῆς βουλήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κοινωνικοῦ βίου», τὸ δὲ πρόβλημα αὐτῆς ἀποτελοῦν «αἱ πρὸς ἀλλήλας σχέσεις τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς κοινωνίας». Πρῶτος ἐκπρόσωπος τῆς κοινωνικῆς παιδαγωγικῆς (καίτοι βέβαια δὲν κάμνει χρῆσιν τοῦ ὅρου τούτου) ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς παιδαγωγικῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Πλάτων, ὁ ὁποῖος ἀναπτύσσει τὴν παιδαγωγικὴν αὐτοῦ θεωρίαν ἐν τῇ «Πολιτείᾳ». Ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Καντίου στηρίζεται ἡ παιδαγωγικὴ θεωρία τοῦ Νάτορπ. Ἡ κοινωνικὴ παιδαγωγικὴ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀτομικήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ τοῦ παιδὸς εἶναι μονὰς καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχουσα καὶ καθ' ἑαυτὴν παιδευομένη ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ.

Πᾶσα ὅμως διάκρισις τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας εἰς ἀτομικὴν καὶ εἰς κοινωνικήν, εἶναι καθαρῶς θεωρητική, εἶναι μόνον προϊὸν λογικῆς ἀφαιρέσεως· διότι ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν ὑπάρχει μόρφωσις τοῦ ἀτόμου ἄνευ μορφώσεως τοῦ κοινοῦ, καὶ τοὐναντίον δὲν ὑπάρχει ἀληθῶς μορφωμένη κοινωνία ἄνευ ἀληθῶς μορφωμένων ἀτόμων. Διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ θεωρία δὲν διακρίνεται εἰς ἀτομικὴν καὶ εἰς κοινωνικήν, ἀλλ' εἶναι μία καὶ μόνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Natorp*, Sozialpädagogik.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Allgemeine Pädagogik.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Gesammelte Abhandlungen zur Sozialpädagogik.—*Τοῦ αὐτοῦ* Philosophie und Pädagogik.—*P. Bergemann*, Soziale Pädagogik.—*Kästner*. Sozialpädagogik und Neuidealismus —*Budde* Sozialpädagogik und individualpädagogik in typischen Vertretern. —*Toischer*, Theoretische Pädagogik.—*N. Καραχρήστου*, Κοινωνιολογικὴ παιδαγωγική.

Σ. Μ. Κ.

— **κοινωνικὴ *πολιτική*.** Ὁ ὅρος οὗτος ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ (Sozialpolitik) καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων, τοῦ κοινοβουλίου, τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης ὡς πολιτικὸς μᾶλλον ὅρος παρὰ ὡς αὐστηρῶς ἐπιστημονικός. Οὗτος σημαίνει περίπου —χωρὶς ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ περιεχομένου του —κρατικὰς κυρίως ἐνεργείας, σκοπούσας τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

Ὁρισμὸς τῆς ἐννοίας κοινωνικὴ πολιτικὴ ἐπεζητήθη κατὰ δύο τρόπους, περιγραφικῶς καὶ θεωρητικῶς. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ ἡ δύναμις πρὸς περαιτέρω διαμόρφωσιν αὐτῆς λαμβάνονται ἐκ τῆς δεδομένης, κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ ὅρου, ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος. Οὕτως ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ὁρίζεται ὡς «τὸ σύνολον τῶν μέτρων, δι' ὧν, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ἐπιδιώκεται, ἀναλόγως τῶν διατιθεμένων πολιτικῶν δυνάμεων, ἡ βελτίωσις τῆς τύχης τῶν τάξεων, αἱ ὁποῖαι διαθέτουν ἐπ' ἀντιμισθίᾳ τὰς ἐργατικάς των δυνάμεις εἰς μὴ αὐτοτελεῖς βιοποριστικὰς ἐργασίας καὶ αἱ ὁποῖαι κρίνονται ὡς διαβιοῦσαι ὑπὸ συνθήκας κακάς». Ὁ ὁρισμὸς οὗτος ἀφορᾷ τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν ἐν τῇ στενοτέρᾳ σημασίᾳ αὐτῆς. Ἡ προέλευσις τοῦ ὅρου ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμφανισθέντων μέτρων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ κράτους πρὸς βελτίωσιν κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ τὸ πολυάριθμον, πολύπλοκον καὶ ρευστὸν τῶν σχέσεων τούτων ἐξηγεῖ τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν συγγραφέων ἀσυμφωνίαν περὶ τοῦ ἀκριβοῦς ἐπιστημονικοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἐννοίας τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς. Οἱ διδόμενοι ὁρισμοὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι μᾶλλον ὡς ἀπόψεις ἐνδεικτικαὶ τῆς θέσεως ἑκάστου συγγραφέως ἀπέναντι τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πραγματεύεται ταῦτα παρὰ ὡς ἀντικειμενικοὶ ὁρισμοὶ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Οὕτως, ἄλλοτε μὲν ἔχομεν συσχέτισιν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς μὲ τὸν σοσιαλισμόν, ὁπότε ὁρίζεται ὡς «πολιτικὴ πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ», ἄλλοτε ταυτίζεται μὲ τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, θεωρουμένη ὡς τμῆμα τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, καὶ ἄλλοτε κρίνεται ὡς «πολιτικὴ ἀφορῶσα τὸν πληθυσμὸν ἢ συμφέροντα ὡρισμένων κοινωνικῶν τάξεων»· ἢ τέλος θεωρεῖται ἐξαντλουμένη ἡ ἔννοια τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ὑγιεινῆς τῶν ἐργαζομένων.

Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ἐπεζητήθη ἡ εὕρεσις τοῦ ὁρισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ πνεύματος τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, διὰ τῆς θεωρητικῆς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ περιεχομένου αὐτῆς κατὰ τρόπον γενικώτερον, ἀφῃρημένον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην δοθέντες ὁρισμοί, οἱ ὁποῖοι ἀφοροῦν τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν ἐν τῇ εὐρείᾳ σημασίᾳ αὐτῆς, παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν καὶ ἀσυμφωνίαν. Οὕτως ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ὡρίσθη ὡς «πολιτικὴ ἀποσκοποῦσα τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαρκοῦς ἐπιτεύξεως τῶν κοινωνικῶν σκοπῶν», ἢ ἄλλως «τὸ σύνολον τῶν μέτρων πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων», ἢ τέλος ὡς «τὸ σύνολον τῶν πολιτικῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς διατηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως τῆς ἐσωτερικῆς οὐσιαστικῆς συνοχῆς τῆς κοινωνίας». Διὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν γίνεται συγχρόνως διάκρισις μεταξὺ τυπικῆς συνοχῆς τῆς κοινωνίας, τῆς ὁποίας ἡ συντήρησις εἶναι ἔργον τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τῆς οὐσιαστικῆς συνοχῆς, εἰς ἣν ἀποβλέπει ἡ κοινωνικὴ πολιτική. Ἀλλ' οἱ ὁρισμοὶ οὗτοι ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ζήτημα ἂν χαρακτηρίζουν ἀκριβῶς τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὀνομασθῆ ὑπὸ τῆς πράξεως ὡς κοινωνικὴ πολιτική, εἶναι πολὺ ἀφῃρημένοι καὶ προβληματικοί, ἔχοντες ἀνάγκην μεγάλων ἀναπτύξεων ἐννοιῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν κοινωνιολογίαν καὶ κοινωνικὴν φιλοσοφίαν. Οὕτω π. χ. ἔχουν ἀνάγκην σαφοῦς καθορισμοῦ αἱ ἐν αὐτοῖς περιεχόμεναι ἔννοιαι: «κοινωνικοὶ σκοποί», «κοινωνικὴ ἀντίθεσις», «τυπικὴ καὶ οὐσιαστικὴ συνοχὴ τῆς κοινωνίας» κτλ., αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζουν μεγίστας δυσχερείας κατὰ τὸν ὁρισμόν των. Κατὰ ταῦτα καὶ οἱ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην μέθοδον διδόμενοι ὁρισμοὶ δὲν κρίνονται ἱκανοποιητικοί. Ἡ δυσχέρεια τῆς εὑρέσεως πλήρους καὶ ἀκριβοῦς ἐπιστημονικοῦ ὁρισμοῦ ὀφείλεται εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς. Αὕτη εἶναι τέχνη τοῦ ἑκάστοτε κατορθωτοῦ ἐκ τῆς ἰσορροπήσεως, καθ' ὡρισμένα χρονικὰ σημεῖα, τῶν ἐν διαρκεῖ ἐξελίξει κοινωνικῶν σχέσεων, τῶν διατιθεμένων πολιτικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἠθικῶν ἀντιλήψεων, ἤτοι ὑλικοῦ πολυπλοκωτάτου, οὗτινος τὰ ἄλλως ρευστὰ χαρακτηριστικὰ δὲν δύνανται νὰ περιληφθοῦν εἰς σύντομον ὁρισμόν.

Τὰ ὑπὸ τὸν ἁπλῶς ἐνδεικτικὸν λοιπὸν ὅρον *κοινωνικὴ πολιτικὴ* μέτρα, ἐμφανιζόμενα εἰς ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἱστορίας, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, κατὰ τρόπον χαρακτηρίζοντα σήμερον τὴν κρατικὴν δρᾶσιν καὶ ἀποτελοῦντα σημαντικὸν τμῆμα, ὄχι μόνον τῆς καθόλου ἐσωτερικῆς πολιτικῆς. ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξωτερικῆς τοιαύτης. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, καταργήσασα τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα καὶ τὰ προνόμια τῶν τάξεων τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, ἐξισώσασα νομικῶς καὶ πολιτικῶς ὅλους τοὺς πολίτας καὶ κηρύξασα ἐλευθέρους ἀπὸ παντὸς δεσμοῦ συντεχνιακοῦ ἢ ὑποτελείας, ἐνόμισεν ὅτι κατήργησε πᾶσαν ταξικὴν διαφοράν. Καταργήσασα ὅμως τὴν νομικὴν ἐξάρτησιν τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀλλήλων, ἔθεσεν ὡς βάσιν νέας ἐξαρτήσεως τὴν εὐκόλως λυομένην σύμβασιν ἐργασίας, ἥτις ἐρρυθμίζετο μόνον ἀπὸ τὰ ἀντίπαλα συμφέροντα. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καὶ λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐτίθετο μεγαλύτερος ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀριθμὸς πολιτῶν εἰς ἐπιτεινομένην προοδευτικῶς ἐξάρτησιν ἀπὸ μικρότερον σὺν τῷ χρόνῳ ἀριθμὸν προσώπων καὶ πραγμάτων, δηλαδὴ ἐργοδοτῶν καὶ κεφαλαίων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μόνιμον βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα δημιουργεῖ τὰς ταξικὰς διαφορὰς καὶ ἡ ἐξάρτησις αὕτη εἶναι μόνιμος καὶ διαρκής, ἐμορφώθησαν νέαι τάξεις τῶν ἐπ' ἀντιμισθίᾳ ἐργαζομένων προλεταρίων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ηὔξανε διὰ τῆς συρροῆς εἰς τὰς βιομηχανικὰς πόλεις κατοίκων τῆς ὑπαίθρου χώρας. Ἐφ' ὅσον δὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν—πλὴν τοῦ ἀέρος—εἶναι ἀντικείμενα ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, ἡ νέα τάξις τῶν προλεταρίων ἔχει ὡς μόνον μέσον κτήσεως τῶν πρὸς ζωὴν ἀναγκαιούντων τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν της. Ταύτην ἀνταλλάσσει διὰ τῆς συμβάσεως ἐργασίας. Ἐπειδὴ δὲ μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποχειροβιώτων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων, ἰδίως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας, ηὔξανον ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ ἡ ἀπαθλίωσις τοῦ ὑπὸ καταθλιπτικοὺς ὅρους ἐργαζομένου μεγάλου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ κράτος, βλέπον ἀπειλουμένην τὴν ζωτικότητα τοῦ λαοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ τὰ θεμέλια αὐτοῦ, ἔλαβε μέτρα προστασίας τῶν πιεζομένων. Οὕτως ἐνεφα-

Digitized by Google

νίσθη τὸ πρῶτον ἡ νεωτέρα κοινωνικὴ πολιτικὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐργατικῆς προστατευτικῆς νομοθεσίας, τῆς ὁποίας ἡ οὐσία συνίσταται εἰς ὑποχρέωσιν ἐπιβαλλομένην παρὰ τοῦ κράτους πρὸς μεμετρημένην καὶ ἐκ τούτου ἐν τῷ συνόλῳ ἐπωφελεστέραν χρησιμοποίησιν τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων.

Τὰ πρῶτα μέτρα κοινωνικῆς πολιτικῆς ἀπέβλεπον εἰς τὴν προστασίαν καὶ προφύλαξιν τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας ἀπὸ βλάβας σωματικὰς καὶ ψυχικάς, ἐκ καταχρήσεως δυνάμεων λόγῳ ὑπερμέτρως μακροχρονίου ἐργασίας. Ἡ προστασία ἐστράφη κατόπιν πρὸς τὰς γυναῖκας. Τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἐργασίας διὰ τοὺς ἄνδρας μόνον μεμονωμένως ἐρρυθμίσθησαν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα νομοθετικῶς. Ἐνομοθετήθη μὲ ἐξαιρέσεις ἡ κυριακὴ ἀργία, ἀλλὰ κατὰ τὰ λοιπὰ ἀφέθη ἡ ρύθμισις τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν σύμβασιν τῶν ἐνδιαφερομένων, ὅπερ πολλάκις ἐσήμαινε τὴν ρύθμισιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐργοδότου. Μόνον διὰ τὰς ἐπικινδύνους καὶ ἐπιπόνους ἐργασίας, π. χ. βιομηχανίας δηλητηρίων, μεταλλευτικὰς ἐργασίας, ἐνομοθετήθησαν ἐνωρὶς χρονικοὶ περιορισμοὶ διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ ἀπανορεύσεις διὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία. Τὰ προστατευτικὰ μέτρα ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν γενικώτερον τῶν ὅρων διαβιώσεως εἰς τοὺς τόπους ἐργασίας καὶ τὰς κατοικίας. Ἐπίσης διευκολύνεται ἡ μετάβασις καὶ ἐπιστροφὴ εἰς τοὺς τόπους ἐργασίας. Λαμβάνονται μέτρα ἐξασφαλίζοντα τὴν καταβολὴν τῆς συμπεφωνημένης ἀντιμισθίας διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς καταβολῆς εἰς εἶδος κτλ. Εἰδικὴ ταχεῖα διαδικασία ὁρίζεται διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐκ τῆς συμβάσεως ἐργασίας διαφορῶν. Ἐπειδὴ τέλος ἡ πρᾶξις ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ προστατευτικὴ τῶν ἐργατῶν νομοθεσία χάνει τὴν ἀξίαν της, ἐφόσον δὲν ὑπάρχουν ὄργανα ἐπιβλέποντα τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, ἐδημιουργήθη τὸ σῶμα τῆς ἐπιθεωρήσεως ἐργασίας.

Παρὰ τὴν ἀποβλέπουσαν παθητικῶς εἰς προφύλαξιν ἀπὸ κινδύνων προστατευτικὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν καὶ εἰς συμπλήρωσιν αὐτῆς, ἐγεννήθη ἡ ἀσφαλιστικὴ νομοθεσία, σκοποῦσα τὴν ἐνεργητικὴν ἐπανόρθωσιν ζημιῶν προσγενομένων εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἐκ τῆς ἐπελεύσεως κινδύνων τινῶν, ὅπως ἡ ἀσθένεια, τὸ ἀτύχημα, ἡ ἀναπηρία, τὸ γῆρας, ἡ ἀνεργία. Αὐτὴ κατ' οὐσίαν ἀποτελεῖ ἀναγκαστικὴν ρύθμισιν τῆς ἐργατικῆς ἀντιμισθίας. Ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ ἐργοδότου εἶναι ὑποχρέωσις ὅπως φέρεται χρεολυτικῶς ποσὸν τι εἰς πίστωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἐπίσης οἰκονομικὸν ἀγαθὸν καταναλισκόμενον, καὶ ἐπομένως ἀποσβεστέον ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς χρησιμοποιήσεώς της. Ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ ἐργάτου εἶναι ἀναγκαστικὴ ἀποταμίευσις, εἰς ἣν ὁ ἠσφαλισμένος τοποθετεῖ μέρος τῆς ἀντιμισθίας του πρὸς ἐπιστροφὴν αὐτῷ, ὑπὸ μορφὴν παροχῶν τῆς ἀσφαλίσεως, ὅταν ἡ πρὸς ἐργασίαν ἱκανότης του διαρκῶς ἢ προσωρινῶς μειωθῇ, ἡ παύσῃ, ἢ ἄλλως εὑρεθῇ χωρὶς μέσα συντηρήσεως. Κατὰ ταῦτα οὐδεμία ἐπιβάρυνσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπέρχεται, ἀλλὰ γίνεται μόνον μεταφορὰ εἰς τὸν λογαριασμὸν τῆς συμβάσεως ἐργασίας τῶν ἠσφαλισμένων, τῶν βαρῶν, ἅτινα ἐπεβάλλοντο εἰς τὸ σύνολον διὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς εὐποιίας. Διὰ τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως χορηγεῖται τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἐργαζόμενον νὰ ἀπαιτήσῃ, ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους, ἐπανόρθωσιν γενομένης ζημίας. Ὑποχρέωσις πρὸς ἀσφάλισιν καὶ αὐτοδιοίκησις ὑπὸ τὴν κρατικὴν ἐποπτείαν εἶναι αἱ βάσεις τοῦ ἀσφαλιστικοῦ οἰκοδομήματος. Χάρις εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν προήχθη σπουδαίως ἡ ὑγεία τῶν ἐργαζομένων τάξεων διὰ τῆς καταπολεμήσεως μεταδοτικῶν νόσων, ἠλαττώθη ἡ θνησιμότης τῶν παίδων καὶ ηὔξησεν ἡ μέση διάρκεια ζωῆς.

Μακροὶ ἀγῶνες ἐχρειάσθησαν μέχρι τῆς ἀναγνωρίσεως ἴσων δικαιωμάτων εἰς τοὺς ἐργάτας ἐν τῇ συμβάσει τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως εἰς τὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις τοῦ δικαιώματος νὰ ἐνεργοῦν διαπραγματεύσεις καὶ νὰ συνάπτουν τιμολογιακὰς περὶ ἐργασίας συμβάσεις. Εἰς τὰ μέτρα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς περιλαμβάνονται τέλος κανόνες περὶ διαιτητικῆς λύσεως συλλογικῶν ἢ ἀτομικῶν ἐργατικῶν διαφορῶν καὶ ἡ σύστασις συνεταιρισμῶν πρὸς εὐθηνότερον πορισμὸν τῶν ἀντικειμένων τῆς ἀνάγκης ὑπὸ τῶν ἐργατῶν.

Παρὰ ὅμως τὴν ἑνότητα τῶν βασικῶν τάσεων τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη, ἡ πρόοδος τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ὑπῆρξε διάφορος εἰς τὰ διάφορα κράτη, λόγῳ φυσικῶν ὅρων, ὡς τὸ κλῖμα, ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους, ὡς ἐπίσης λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν, τῆς καταστάσεως τῆς βιομηχανίας, τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς ἐργατικῆς κινήσεως. Ἡ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ὅμως τῆς συγκοινωνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου συνεχὴς ἐπαφὴ τῶν λαῶν ἐν τῇ διεθνεῖ ἀγορᾷ ἐπιβάλλει παγκόσμιον ἐξίσωσιν τῶν διαφόρων μέτρων κοινωνικῆς πολιτικῆς, πρὸς ἀποφυγὴν μειώσεως τῆς συναγωνιστικῆς δυνάμεως τοῦ μεμονωμένως λαμβάνοντος τοιαῦτα μέτρα κράτους, καὶ ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ διεθνὴς κοινωνικὴ πολιτική, τῆς ὁποίας σήμερον ἐπίσημον ὄργανον εἶναι ἡ παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν διεθνὴς ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Herkner - Καλιτσουνάκι*, Τὸ ἐργατικὸν ζήτημα.—*Sombart*, Τὸ προλεταριᾶτον. Ἑλλην. μετάφρ.—*L. v. Wiese*, ἄρθρον Sozialpolitik ἐν «Handwörterbuch der Staatswissenschaften», ἐν τέλει τοῦ ὁποίου ὑπάρχει πλουσία βιβλιογραφία.—*Antoine*, Économie sociale.

Π. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

— κοινωνικὴ πρόνοια. Ὁ ὅρος οὗτος συνήθως ἢ ταυτίζεται μὲ τὸν ὅρον *κοινωνικὴ πολιτική*, ἢ εἶναι δηλωτικὸς κλάδων τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ἄλλοτε ὅμως σημαίνει τὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν πρὸς ζωάρκειαν ἀναγκαίων εἰς ἄτομα μὴ δυνάμενα νὰ πορισθοῦν τὰ ἀπαραίτητα. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει διαφέρει τῆς *κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως* κυρίως κατὰ τὸ ὅτι ἡ κοινωνικὴ πρόνοια παρέχεται ἄνευ προηγουμένης συνεισφορᾶς τοῦ λαμβάνοντος ταύτην, πολλάκις δὲ ἄνευ νομικῆς ὑποχρεώσεως τοῦ διδόντος. Σημαντικὸς κλάδος τῆς κοινωνικῆς προνοίας εἶναι τὰ μέτρα προστασίας τῆς νηπιακῆς καὶ παιδικῆς ἡλικίας.

—κοινωνικὴ στατιστική. Κλάδος τῆς στατιστικῆς, περιλαμβάνων τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν δεδομένων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῶν φυσικῶν φαινομένων τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου, τῶν ὁποίων ἔκδηλος εἶναι ἡ συνάφεια πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ὑποδιαιρέσεις τῆς κοινωνικῆς στατιστικῆς εἶναι, ἐκτὸς τῆς καταγραφῆς τῶν συμβάντων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν σημασίαν διὰ τὴν μόρφωσιν συμπερασμάτων ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων, οἷον ἐγκλημάτων, αὐτοκτονιῶν, διαζυγίων κλπ. (Moralstatistik, Sratistique morale), ἡ στατιστικὴ πληθυσμοῦ, ἐκπαιδεύσεως, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ οἰκονομική. Α. Α. Τ.

—κοινωνικὴ συνείδησις. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη ἣν αἰσθάνεται ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος, ὅπως δρᾷ πρὸς προάσπισιν καὶ προαγωγὴν τῆς εἰς ἣν ἀνήκει κοινωνίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρνητικὴν συνείδησιν, ἥτις παρατηρεῖται εἰς πρωτογόνους κοινωνίας ἢ εἰς ἄτομα κατωτάτης ἠθικῆς ὑποστάσεως καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποφεύγει τις νὰ πράξῃ τὸ κακὸν ἢ πράττει τὸ καλὸν ὄχι ἐξ ἐσωτερικῆς τινος ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ τοῦ φόβου ἀποδοκιμασίας ἢ τιμωρίας ὑπὸ τῶν ἄλλων. Διὰ τῆς ἀποκτήσεως κοινωνικῆς συνειδήσεως ἀνυψοῦται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς ταπεινῆς θέσεως τοῦ δούλου τοῦ συνόλου, τὴν ὁποίαν εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας κατέχει, εἰς ἀνεξάρτητον προσωπικότητα, ἥτις ἐργάζεται ἐξ ἐλευθέρας βουλήσεως ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ συνόλου. Χ. Σ.

—κοινωνικὴ σχέσις· βλ. *κοινωνιολογία.*

—κοινωνικὴ ὑγιεινή /*Ὑγιειν.*/ βλ. *ὑγιεινή.*

— κοινωνικὴ ψυχολογία /*Ψυχολ.*/ βλ. λ. *ψυχολογία.*

— κοινωνικοὶ νόμοι *Κοινωνιολ.*/ βλ. λ. *κοινωνία*

— κοινωνικὸς δυναμισμὸς /*Κοινων.*/. Οὕτω καλεῖται ἡ συνισταμένη τῆς συντονισμένης δράσεως ἀφ' ἑνὸς τῆς ὁμάδος καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀτόμου βλ. λ. *κοινωνιολογία*).

— κοινωνικὸν ἢ ἐργατικὸν ζήτημα. Τὸ ζήτημα τὸ ἀφορῶν, ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς, τὴν θέσιν τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα διαθέτουν τὰς ἐργατικὰς των δυνάμεις εἰς ἐργοδότας ἐπ' ἀντιμισθίᾳ. Ἐργάται ἐλεύθεροι ὑπῆρχον ἀνέκαθεν, ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς περιόδους αἱ ὁποῖαι εἶχον κυρίαν οἰκονομικὴν βάσιν τὴν δουλείαν ἢ δουλοπαροικίαν. Ἀθρόως ὅμως ἐνεφανίσθη ἡ ἐργατικὴ τάξις, ὡς χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον, κατὰ τὴν κεφαλαιοκρατικὴν περίοδον. Ἡ κατάργησις ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τῆς δουλοπαροικίας καὶ τῆς συντεχνιακῆς ἐξαρτήσεως ἐδημιούργησε πλῆθος πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι προσέφερον τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν των δυνάμει τῆς ἐλευθέρας συμβάσεως ἐργασίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιοτέραν βάσιν τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς ὀργανώσεως. Ἐκ παραλλήλου ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ὤθησε τοὺς πλεονάζοντας ἀπὸ τὴν γεωργικὴν παραγωγήν—ἡ ὁποία ἐξ ἐδαφικῶν καὶ κλιματολογικῶν λόγων δὲν ἠδύνατο νὰ αὐξηθῇ ἀναλόγως—καὶ ἀπὸ τὴν χειροτεχνίαν πρὸς τὰς πόλεις, ὅπου προσεφέροντο τὴν ἐργασίαν των χειρῶν των ἐπ' ἀντιμισθίᾳ. Πρὸ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς, ἡ φύσις τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν μεταλλείων, ἁλυκῶν καὶ τῆς ναυτιλίας εἶχε δημιουργήσει ὁμάδας ἐργατικῶν οἰκογενειῶν, ἐργαζομένας εἰς ἐργοδότας κεφαλαιούχους.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους αἱ μεγάλαι τεχνικαὶ πρόοδοι, ὡς ἡ ἐμφάνισις τῆς ἀτμομηχανῆς, τοῦ μηχανικοῦ ὑφαντηρίου, τῆς χαρτοποιητικῆς μηχανῆς κτλ., ἐπέφεραν ριζικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν ὅλων τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν καὶ ἐξήτησαν ἐκ τῶν μηχανῶν μεγάλας μάζας τοῦ πληθυσμοῦ, αἵτινες συνεσωρεύοντο εἰς ἀνθυγιεινότατα ἐργοστάσια μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων τέκνων, μέχρι θανάτου ἐργαζόμενοι καὶ πάντοτε πεινῶντες, ὑποκύπτοντες εἰς ἐπαγγελματικὰς ἀσθενείας καὶ ἀτυχήματα, κατοικοῦντες εἰς τρώγλας καὶ καταντῶντες εἰς φρικαλέαν ἠθικὴν βαρβαρότητα καὶ πνευματικὴν ἀποκτήνωσιν. Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πρώτων ἐργατῶν τῆς νέας βιομηχανικῆς περιόδου, οἵτινες, διατελοῦντες ὑπὸ κοινὰς βιοποριστικὰς συνθήκας, ἐμόρφωσαν ἰδίαν τάξιν, ἐνεφάνισε τὸ νεώτερον *ἐργατικὸν ζήτημα* (βλ. λ.). Λόγῳ ὅμως τῶν σημαντικῶν διαφορῶν, αἳ ὁποῖαι ὑφίστανται ἐντὸς τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀναλόγως τῶν ἰδιαιτέρων ἐθνικῶν καὶ βιοποριστικῶν σχέσεων, ὡς καὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, παρουσιάζονται πολυάριθμα καὶ πολύμορφα μερικώτερα ἐργατικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ καθίστανται πολυπλοκώτερα. Ἡ λύσις τῶν ζητημάτων τούτων ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν στενοτέραν σημασίαν τοῦ ὅρου. Π. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

—κοινωνικὸν πρόβλημα /*Κοινων.*/. Καλοῦσι καθόλου *κοινωνικὸν πρόβλημα*, τὸ προκύπτον ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἀνισότητος περὶ τὴν κατανομὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας στηριζόμενα κοινωνικὰ καθεστῶτα καὶ ἐκ τῶν ἀντιφάσεων τὰς ὁποίας περικλείουν εἰς τοὺς κόλπους των ταῦτα. Πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος ἀκολουθοῦνται δύο θεμελιώδεις ὁδοί: ἡ πρώτη ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν δι' ὡρισμένης *κοινωνικῆς πολιτικῆς* βελτίωσιν τῆς μειονεκτικῆς θέσεως τῶν κατωτέρων τάξεων, ἄνευ μεταβολῆς τῶν βασικῶν γνωρισμάτων τοῦ καθεστῶτος, καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὴν βιαίαν ἀνατροπὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν νέας τάξεως πραγμάτων. Θ. Π.

— «Κοινωνικὸν συμβόλαιον». Κοινωνικοῦ περιεχομένου ἔργον τοῦ *Ρουσσὼ* Ἰωαν.-Ἰακὼβ (βλ. λ.).

— κοινωνικὸς καθολικισμός, ἢ **καθολικὸς σοσιαλισμὸς** /*Κοινων.*/. Ἐκλήθη οὕτως ἡ τάσις ἡ ὁποία ἐνεφανίσθη κυρίως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος διὰ μεταρρυθμίσεων σοσιαλιστικοῦ χαρακτῆρος, ἐμπνευσμένων ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κοινωνικὸς καθολικισμὸς ἐδημιουργήθη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὡς κεντριστικὴ στάσις μεταξὺ τοῦ ἄκρου ἀτομικισμοῦ, τὸν ὁποῖον καλλιεργεῖ τὸ κρατοῦν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς, καὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ σοσιαλισμοῦ. Θεωρητικοὶ ἐκπρόσωποι αὐτοῦ ὑπῆρξαν ἐν Γαλλίᾳ μὲν ὁ Fr. Huet, ἐν Γερμανίᾳ δὲ ὁ φὸν Κέττελερ. Ἀμφότεροι ἐπέκριναν τὴν κερδομανίαν καὶ τὸν οἰκονομικὸν ἐγωϊσμὸν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν ὡς ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἐπαναστατικότητα τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος κηρύσσει τὸν ἀμείλικτον καὶ ἀσίγαστον ἀγῶνα τῶν τάξεων, καὶ προέτειναν τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τῶν ταξικῶν διαφορῶν διὰ δημιουργίας μεικτῶν σωματείων ἐξ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν. Ἡ ἀνιστόρητος καὶ οὐτοπιστικὴ αὕτη τάσις ἀπέτυχε. Σήμερον ὁ κοινωνικὸς καθολικισμὸς ἐπιδίδεται εἰς τὴν προσέλκυσιν τῶν ἐργατικῶν ἐπαγγελματικῶν συνδικάτων, τὴν παραπλάνησίν των ἀπὸ τοῦ ταξικοῦ προορισμοῦ των καὶ τὸν ἐμποτισμόν των διὰ θρησκευτικῶν ἀρχῶν. Θ. Π.

— κοινωνικὸς προτεσταντισμός. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβάνεται τόσον ἡ παλαιοτέρα κίνησις ἡ πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Στιῖκερ συνδεομένη, ὅσον καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Φρειδερῖκον Νάουμαν κυρίως νεωτέρα κίνησις πρὸς κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν καὶ βελτίωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Τῶν δύο τούτων κοινωνικῶν κινήσεων ἐν τῇ διαμαρτυρομένῃ Ἐκκλησίᾳ ἐκείνη μὲν ἔφερε χαρακτῆρα πολιτικὸν μᾶλλον καὶ ἐπεζήτει τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀρχῶν αὐτῆς διὰ τῆς πολιτικῆς ὁδοῦ, αὕτη δὲ τηρεῖ ἑαυτὴν μακρὰν τῆς καθαρῶς πολιτικῆς δράσεως καὶ διάκειται συμπαθῶς πρὸς τὸν σοσιαλισμόν, ὡς καὶ πρὸς τὸ νεώτερον καθόλου πνεῦμα. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ διὰ τοῦ Νάουμαν, Γκοῦρε, Βὲγκ κ. ἄ. δημιουργηθεῖσα ροπὴ αὕτη δὲν εἶναι ἐντελῶς ἑνιαία· τοὐναντίον ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τοῦ περὶ τὸν Νάουμαν κύκλου καὶ τοῦ περὶ τὸ περιοδικὸν «Χριστιανικὸς κόσμος» κύκλου, εἰς ὃν ὀφείλεται καὶ τὸ περίφημον συνέδριον τοῦ 1890. Ἰδιαιτέρας μνείας ἀξία εἶναι ἡ ἐν Σαξωνίᾳ κίνησις τοῦ κοινωνικοῦ προτεσταντισμοῦ, ἥτις τελεῖ εἰς ἐπαφὴν καὶ πρὸς τὸν μαρξικὸν σοσιαλισμόν. Ἐν Ἑλβετίᾳ ὁ κοινωνικὸς οὗτος προτεσταντισμὸς προσέλαβε ριζοσπαστικὸν χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον τὸ μὲν Εὐαγγέλιον θεωρεῖται ὡς περιέχον τὴν ἀντικεφαλαιοκρατικὴν θρησκείαν τοῦ προλεταρίου, ὁ δὲ σοσιαλισμὸς ὡς ἐκδήλωσις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὁ κατὰ τοῦ πλούτου ἀγὼν ὡς χριστιανικὸν καθῆκον. Οἱ ἀπὸ τοῦ 1882 ἐν Γερμανίᾳ συγκροτηθέντες σύλλογοι τῶν Χριστιανῶν ἐργατῶν ἐπιζητοῦσι, μεταξὺ ἄλλων, τὴν καλλιέργειαν εἰρηνικῶν σχέσεων μεταξὺ ἐργοδότου καὶ ἐργάτου, ὡς καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ πραγματικὴν προαγωγὴν τῶν ἀποτελούντων αὐτοὺς μελῶν. Κ. Λ.

Digitized by Google

— «**Κοινωνικῶν** ***καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν Ἑταιρεία***». Ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 19ην Ἰουλίου 1916 καὶ ἐπιδιώκουσα τὴν διὰ ποικίλων μέσων ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐρευνῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἀμέτοχος πάσης μὲ ὡρισμένην ἰδεολογικὴν κατεύθυνσιν κινήσεως, προσπαθεῖ ὅπως ἐξετάζῃ τὰ τρέχοντα προβλήματα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀντικειμενικῆς ἐρεύνης, ἀναλογοῦσα κατὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἐν Γερμανίᾳ «Verein für Sozialpolitik» (Ἑταιρείαν Κοινωνικῆς Πολιτικῆς). Διατηρεῖ αἴθουσαν συγκεντρώσεων καὶ ὁμιλιῶν καὶ βιβλιοθήκην, ἐξέδιδε τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν», σήμερον δὲ δημοσιεύει τὰς ἐν τῇ ἑταιρείᾳ γινομένας ἀνακοινώσεις κλπ. ἐργασίας ἐν τῷ «Ἀρχείῳ τῶν Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν». Εἷς τῶν κυρίων αὐτῆς σκοπῶν εἶναι ἡ ἵδρυσις ἐλευθέρας σχολῆς κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. —π.

κοινωνικότης, —*ητος* (ἡ)· ἡ τάσις πρὸς ἐν κοινωνίᾳ μετ' ἄλλων ἀνθρώπων συμβίωσιν· τὸ κοινωνικὸν ἔνστικτον· ἡ προσαρμογὴ εἰς τὰς ἐκ τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως πηγαζούσας ὑποχρεώσεις· || καλὴ κοινωνικὴ συμπεριφορά, εὐγενὴς διαγωγή· ἐπίχαρις ἀναστροφὴ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς μέλη τῆς κοινωνίας· ἔλλειψις μισανθρωπίας.

κοινωνιοκρατία (ἡ)· ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ὅρου *σοσιαλισμὸς* (βλ. λ.).

κοινωνιολογία (ἡ). Ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐρευνῶσα τὰ ἱστορικὰ (ἢ κοινωνικὰ) φαινόμενα οὐχὶ χρονολογικῶς καὶ εἰδικευτικῶς, ἀλλὰ συστηματικῶς καὶ γενικευτικῶς. Διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου δηλοῦται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἀντικείμενον, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται ἡ κοινωνιολογία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μέθοδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἐργάζεται αὕτη. Ὁριζομένων τῶν ἱστορικῶν (ἢ κοινωνικῶν) φαινομένων ὡς τοῦ ἀντικειμένου ἐρεύνης τῆς κοινωνιολογίας, διακρίνεται ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν ἐπιστημῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐρευνοῦν τὴν φύσιν. Ἐὰν ταυτίζωμεν τὰ ἱστορικὰ πρὸς τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οὔτε κοινωνία εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἱστορίας, οὔτε ἱστορία ἄνευ κοινωνίας. Καὶ τὸ ἀπόλυτον ἀκόμη ἄτομον προσλαμβάνει ἱστορικὸν χαρακτῆρα μόνον ἐφ' ὅσον προβάλλεται κοινωνικῶς. Ἔξω τῆς κοινωνίας δὲν ὑπάρχει ἱστορία. Μήπως ὅμως ὑπάρχει ἔξω τῆς ἱστορίας κοινωνία; Μήπως αἱ μορφαί, ὑφ' ἃς συμβιοῦν τὰ ζῷα, ἀποτελοῦν κοινωνίας; Ἐὰν θεωρήσωμεν τὴν κοινωνίαν ὡς βασιζομένην ἐπὶ τῆς συμπτώσεως νοημάτων καὶ σκοπῶν, ἡ ἔννοια ταύτης δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ περιλάβῃ καὶ τὰς μορφάς, ὑφ' ἃς συμβιοῦν τὰ ζῷα. Οἱ ἐκ τῆς φυσιοκρατίας ὅμως ὁρμώμενοι κοινωνιολόγοι θεωροῦν τὴν κοινωνίαν διεπομένην οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ὑπὸ φυσικῆς ἀναγκαιότητος. Κατ' αὐτούς, ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ ἁπλῶς μορφὴν ἀνωτέραν τῆς κοινωνίας τῶν ζῴων. Πάντως, κατὰ κανόνα θεωροῦν καὶ οἱ φυσιοκρατικῶς προσανατολισμένοι κοινωνιολόγοι ὡς ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης των τὴν πρὸς τὴν ἱστορίαν ταυτιζομένην κοινωνικὴν ζωήν, δηλαδὴ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο ἀρκεῖ διὰ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα, ὅπως καὶ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως αὐτῶν τούτων τῶν φυσιοκρατῶν ταυτίσωμεν ἐν τῷ προκειμένῳ τὰ ἱστορικὰ πρὸς τὰ κοινωνικὰ ἐν γένει φαινόμενα.

Λέγοντες, ὅτι ἡ κοινωνιολογία ἐρευνᾷ τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα συστηματικῶς καὶ γενικευτικῶς, διακρίνομεν ταύτην ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἱστορίας. Πρὸς αὐτὴν ἔχει ἡ κοινωνιολογία κοινὸν μόνον τὸ ἀντικείμενόν της. Ἡ μέθοδος, ἣν ἀκολουθεῖ ἡ κοινωνιολογία, διακρίνεται θεμελιωδῶς ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς μεθόδου. Ἡ κοινωνιολογία γενικεύει καὶ συστηματοποιεῖ ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας πιστοποιεῖ ἰδιογραφικῶς καὶ συνδέει χρονολογικῶς. Ἐὰν ἡ γενίκευσις, εἰς ἣν προβαίνει ἡ κοινωνιολογία, ὁδηγῇ εἰς τὴν πιστοποίησιν νόμων φυσικῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἢ ἁπλῶν ἐννοιῶν πρὸς συστηματικὴν ταξινόμησιν τῶν νοημάτων, ἅτινα ἐλευθέρως καὶ οὐχὶ κατ' ἀνάγκην φυσικὴν δροῦν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν γνωσιολογικῶν ἀρχῶν, ἐξ ὧν ὁρμᾶται ὁ ἐρευνῶν τὴν ἱστορίαν κοινωνιολόγος. Πάντως, ὁρίζοντες τὴν κοινωνιολογίαν ὡς τὴν ἐπιστήμην, ἥτις ἐρευνᾷ τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα συστηματικῶς καὶ γενικευτικῶς, ὁρίζομεν ταύτην κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα τόσον ἐκείνους, οἵτινες ἀναζητοῦν εἰς τὴν ἱστορίαν νόμους φυσικούς, ὅσον καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, διακρίνοντες πλήρως τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ἱστορίας, δηλαδὴ τὴν ἀναγκαιότητα ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας, θεωροῦν τὴν κοινωνιολογικὴν γενίκευσιν ὡς ἁπλῆν συστηματοποίησιν τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ δρώντων ἀνθρωπίνων νοημάτων.

Διὰ τοῦ ὁρισμοῦ λοιπὸν τούτου ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης διάκρισις ταύτης ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ πάσης φυσικῆς ἐπιστήμης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἱστορίας. Ἤδη ὑπολείπεται νὰ διακρίνωμεν ταύτην ἀπὸ τῶν δύο ἐκείνων κλάδων τῆς συστηματικῆς φιλοσοφίας, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται συναγωνιζόμενοι ταύτην: ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας καὶ ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας. Ἡ διατύπωσις τῆς διακρίσεως ταύτης εἶναι εὐχερεστάτη. Ἐνῷ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας καὶ ἡ κοινωνικὴ φιλοσοφία ὁρμῶνται ἐξ ὡρισμένων ἀξιῶν καὶ ταξινομοῦν ἢ ἑρμηνεύουν τὴν ἱστορικὴν (κοινωνικὴν) πραγματικότητα ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, ἡ κοινωνιολογία εἶναι κατ' ἀρχὴν ξένη πρὸς πᾶσαν ἀξιολογίαν καὶ ζητεῖ νὰ νοήσῃ τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα ἐπὶ τῇ βάσει ἁπλῶς τῶν στοιχείων, ἅτινα αὐτὴ αὕτη ἡ πραγματικότης προσφέρει. Ἐὰν ὁ κοινωνιολόγος εἶναι φυσιοκρατικῶς προσανατολισμένος, θὰ ἐξηγήσῃ τὴν πραγματικότητα ἀνάγων αὐτὴν εἰς νόμους φυσικούς, τοὺς ὁποίους θὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς αὐτὸν ἡ τυπικότης καὶ περιοδικότης τῶν φαινομένων. Ἐὰν ἀντιθέτως ὁρμᾶται οὗτος ἐκ τῆς πλήρους γνωσιολογικῆς διακρίσεως φύσεως καὶ ἱστορίας, θὰ ἀναζητήσῃ εἰς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα τὰ νοήματα, τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν τοὺς δημιουργήσαντας αὐτὴν ἀνθρώπους, καὶ θὰ ἀναγάγῃ ταῦτα εἰς γενικωτέρας ἐννοίας, συνδυάζων ὅ,τι εἰς τὴν ἁπλῆν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν γεγονότων ἐμφανίζεται ὡς μεμονωμένον καὶ αἴρων τὴν ἁπλῆν καὶ πολλάκις τυχαίαν μόνον ἱστορικὴν διαδοχὴν διὰ τῆς συστηματικῆς συνοχῆς, τὴν ὁποίαν θὰ ἀνακαλύψῃ καὶ εἰς κατ' ἐπίφασιν ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων φαινόμενα. Ἡ συστηματικὴ ἀνασυγκρότησις τῶν νοημάτων, ἅτινα πληροῦν τὴν ἱστορίαν, σημαίνει— ἐφ' ὅσον προβαίνει τις εἰς αὐτήν, χωρὶς νὰ ὁρμᾶται ἐξ ἰδίων καὶ ξένων πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀξιῶν —κοινωνιολογικὴν συστηματοποίησιν τῆς ἱστορίας. Ἐνῷ ὁ ἱστορικὸς περιορίζεται εἰς τὴν πιστοποίησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ καὶ τόπῳ ἤρξατο τὸ σύστημα τοῦ συντεχνιακοῦ ἐξαναγκασμοῦ καταστρατηγούμενον ὑπὸ τοῦ ἐμπορικοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ συναγωνισμοῦ ἢ τὸ ἐργαστήριον ἐκτοπιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐργοστασίου, ὁ κοινωνιολόγος, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἐξ ἄλλων συναφῶν γεγονότων (ὡς συναφῆ γεγονότα θὰ θεωρήσῃ οὗτος καὶ γεγονότα ξένα πρὸς τὴν οἰκονομίαν, ὡς π. χ. ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου εἰς τὸν Βορρᾶν, ἡ ἐκτόπισις τῆς Λατινικῆς ὡς ἐπισήμου γλώσσης καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις), γενικεύει τὰ νοήματα, ὑφ' ὧν πληροῦνται τὰ γεγονότα ταῦτα, καὶ ἀντιπαρατάσσει εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς κοινωνίας τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως τὴν ἔννοιαν τῆς ἀστικῆς κοινωνίας.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐπεχειρήθη ἡ συγκρότησις εἰκόνος ἀποκαλυπτούσης τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς κοινωνιολογίας ὡς ἐπιστήμης. Ἤδη ἐρωτᾶται: πῶς ἐξειλίχθη μέχρι τοῦδε καὶ μέχρι τίνος σημείου ἔφθασεν ἡ κοινωνιολογικὴ ἔρευνα; Ἐν ἄλλαις λέξεσι: τίς ἡ ἱστορία τῆς κοινωνιολογίας ὡς ἐπιστήμης;

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, καὶ δὴ ἀπ' αὐτῶν τούτων τῶν χρόνων τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς, εἶχε προσελκύσει τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνίας τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φιλοσόφων. Ὁ τρόπος ὅμως, καθ' ὃν ἠρευνήθη τὸ πρόβλημα τοῦτο, δὲν ἦτο ἱκανός, ὅπως συστήσῃ μέχρι τέλους αὐτοῦ τούτου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὴν ὕπαρξιν κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης. Πρακτικὴ καὶ ἠθικὴ σκοπιμότης, οὐχὶ δὲ θεωρητικὴ ἀνάγκη ὤθησε τοὺς παλαιοτέρους ἐρευνητὰς εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῆς κοινωνίας. Τὸ ὅτι ἡ διάθεσις τούτων ὑπῆρξε πολιτικὴ μᾶλλον καὶ οὐχὶ θεωρητική, χαρακτηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν εἶδον τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνίας εἰ μὴ κυρίως ὡς πρόβλημα πολιτικῆς ὀργανώσεως αὐτῆς. Τὴν κοινωνίαν ἔβλεπον οὗτοι μέσῳ τῆς πολιτείας, τὸν δὲ ἄνθρωπον ὡς δημιουργὸν κοινωνικῆς (ἱστορικῆς) ζωῆς μέσῳ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ὡς πολίτου. Ὄχι μόνον ὁ Πλάτων καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων καὶ ἱστορικῶν ἀλλὰ καὶ οἱ Machiavelli καὶ Bodinus, Althusius καὶ Grotius, Hobbes καὶ Pufendorf ἐγνώρισαν τὴν κοινωνίαν, μόνον ἐφ' ὅσον ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν γνωριμίαν ταύτην ἡ μελέτη τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας. Καὶ οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ἀσχοληθέντες παλαιότεροι διανοούμενοι, ἀπὸ τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τοῦ Bossuet μέχρι τῶν ἀπηλλαγμένων πάσης θεολογικῆς προκαταλήψεως Vico καὶ Condorcet, δὲν προέβησαν εἰς συνειδητὴν διάκρισιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεώς της. Αὐτὸς οὗτος ὁ Montesquieu περιωρίσθη εἰς μελέτην τῶν πολιτειακῶν μορφῶν τῆς δημοκρατίας, μοναρχίας καὶ δεσποτείας, ὡς καὶ εἰς ἠθικὴν ἐκτίμησιν τούτων, χωρὶς νὰ θίξῃ τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀπὸ γενικωτέρας καὶ ὀλιγώτερον μονομεροῦς ἀπόψεως.

Ἡ πρώτη συνειδητὴ διάκρισις τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῆς πολιτείας προῆλθεν ἐκ τῆς ἀρνήσεως τῶν ἀπολυταρχικῶν πολιτευμάτων. Ἡ αὐτόματος καὶ φυσικὴ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας ἐνέπνευσε τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν τεχνητὴν ὑπόστασιν τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεώς της. Ἡ περιφρόνησις αὕτη, ἂν καὶ ἐστρέφετο εἰδικῶς πρὸς τὰ ἀπολυταρχικὰ πολιτεύματα, καὶ δὴ οὐχ κατ' ἀρχὴν πρὸς πάντα, ὡδήγησεν εἰς τὴν διάκρισιν γενικῶς τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς κοινωνίας. Οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐπεχείρησαν τὴν διάκρισιν ταύτην, ὑπῆρξαν οἱ Locke, Hume καὶ Rousseau. Διὰ τῶν φυσιοκρατῶν μετεβιβάσθη αὕτη εἰς τὸν Adam Smith, ὅστις, θεωρῶν τὸν ἐλεύθερον συναγωνισμὸν ὡς τὸν φυσικὸν σκοπὸν τῆς κοινωνίας καὶ βλέπων τὸ κράτος ἀντιτιθέμενον πρὸς αὐτόν, ἐβάσισε τὴν διδασκαλίαν του ἐπὶ τῆς πλήρους διακρίσεως μεταξὺ οἰκονομικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ πολιτικῆς ἀφ' ἑτέρου ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας.

Οὕτω πως ἐπετεύχθη ἡ χειραφέτησις τῆς ἐννοίας τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ κράτους, χειραφέτησις, εἰς ἣν συνέβαλον ἰδιαιτέρως καὶ οἱ Γερμανοὶ φιλόσοφοι Kant καὶ Fichte. Ἡ χειραφέτησις αὕτη, δι' ἧς ἐπετεύχθη καὶ ἡ ἀναγωγὴ τῆς ἐννοίας τῆς κοινωνίας εἰς ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ἐπιστήμης, συνεβάδισε πρὸς ὁλόκληρον μεταστροφὴν τῆς οὐσιαστικῆς συνθέσεως τῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία, ὑπερνικήσασα κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τὴν ἐκκλησίαν διὰ τοῦ κράτους, ἐμφανίζεται ἤδη ὑπερνικῶσα τὸ κράτος διὰ τῆς οἰκονομίας, τέλος δὲ αὐτὴν ταύτην τὴν οἰκονομίαν διὰ τῆς ὑποτασσούσης πλέον ἐκκλησίαν, κράτος καὶ οἰκονομίαν ἀφῃρημένης ὀντότητος τῆς κοινωνίας. Ὁ πολίτης τῆς civitas dei ἐκτοπίζεται ὑπὸ τοῦ ὑπηκόου τοῦ «πεφωτισμένου» ἀπολυταρχικοῦ κράτους, τέλος δὲ ὁ τοῦτον ἐκτοπίσας ἐπαναστάτης homo oeconomicus παραλαμβάνεται ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης καὶ μεταβάλλεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μὲν τῆς ἀγγλογαλλικῆς κοινωνιολογίας εἰς παθητικὸν μέλος τῆς ἀφῃρημένης ὀντότητος τῆς κοινωνίας, εἰς ἁπλοῦν κύτταρον «φυσικοῦ ὀργανισμοῦ», ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ προελθούσης γερμανικῆς κοινωνιολογίας εἰς δημιουργικὸν στοιχεῖον τῆς κοινωνίας, εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄτομον.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων τίθεται σαφῶς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς γενέσεως τῆς κοινωνιολογίας. Αὕτη προῆλθεν ἐκ διαφόρων πρὸς ἀλλήλας κατευθύνσεων. Ἡ γερμανικὴ κοινωνιολογία δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἠρύσθη ταύτην ὁ ὁ δυτικοευρωπαϊκὸς κόσμος. Ἄλλη ἡ καταγωγὴ τῆς ἀγγλογαλλικῆς καὶ ἄλλη ἡ τῆς γερμανικῆς κοινωνιολογίας.

Ἡ γαλλικὴ (δι' αὐτῆς δὲ καὶ ἡ ἀγγλικὴ) κοινωνιολογία ἐβασίσθη ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, αἵτινες διεῖπον τὴν λογοκρατίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Καλύψασα τὰς ἀρχὰς ταύτας ὑπὸ ὁρολογίαν «νατουραλιστικήν», ἐνεφανίσθη συνδεδεμένη πρὸς τὸν θετικισμόν. Ὁ Αὔγουστος Comte εἶναι ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος, ὅστις, βασισθεὶς ἐπὶ τοῦ Saint-Simon, ἐδημιούργησε τὸ πρῶτον σύστημα κοινωνιολογίας.

Ὁ Comte, ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἣν εἶχεν ἤδη θεσπίσει ἡ αἰσθησιαρχικὴ φιλοσοφία τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ διαφωτισμοῦ, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι αἱ ἰδέαι ἀποτελοῦν ἁπλῆν ἀντανάκλασιν τῶν ἐντυπώσεων (ἡ νόησις εἶναι ἁπλοῦν προϊὸν τῆς αἰσθήσεως), ἐθεώρησε τὰ πάντα ὡς σχετικὰ καὶ ὡς μὴ ἀναγόμενα εἰς σφαῖραν κειμένην ἔξω τῆς ἁπλῆς πραγματικότητος. Ἡ ἀρχή, ὅτι τὰ πάντα εἶναι σχετικά, ὡδήγησε τὸν Comte εἰς τὴν πιστοποίησιν τῆς σχετικότητος τοῦ πνεύματος. Δεδομένης τῆς σχετικότητος τοῦ πνεύματος, τὸ μόνον, ὅπερ ὑπολείπεται εἰς τὸν ἐρευνητήν, εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀναζήτησις καὶ πιστοποίησις τῶν σταδίων, τὰ ὁποῖα διέρχεται, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν σχετικῶν αὐτοῦ προσανατολισμῶν, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ὁ Saint-Simon καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Turgot εἶχον προβῆ εἰς τὴν πιστοποίησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι τρία εἶναι τὰ στάδια τῆς ἐξελίξεως, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει διῆλθε καὶ ὑπολείπεται πάντως νὰ διέλθῃ ἀκόμη ἡ ἀνθρωπότης. Τὰ τρία ταῦτα στάδια εἶναι τὸ θεολογικόν, τὸ μεταφυσικὸν καὶ τὸ θετικόν. Τὴν πιστοποίησιν ταύτην ἀνήγαγεν ὁ Comte εἰς νόμον ἀπόλυτον αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὁ νόμος οὗτος — ὁ «νόμος τῶν τριῶν σταδίων» —ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς φιλοσοφίας καὶ κοινωνιολογίας τοῦ Comte. Τὸ πνεῦμα, κατὰ τὸν ἱδρυτὴν τοῦ θετικισμοῦ, διέρχεται κατ' ἀναπότρεπτον φυσικὴν ἀνάγκην τρία στάδια ἐξελίξεως: τὸ θεολογικὸν ἢ πλασματικόν, τὸ μεταφυσικὸν ἢ ἀφῃρημένον καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ἢ θετικόν. Ὡς θεολογικὸν θεωρεῖ ὁ Comte τὸ στάδιον ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἐστραμμένον πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ἀπολύτου, ἀνακαλύπτει τοῦτο εἰς τὸ πρόσωπον ὄντων ὑπερφυσικῶν, ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾷ τὴν ὕπαρξιν ἁπάντων τῶν φαινομένων. Ὡς μεταφυσικὸν στάδιον χαρακτηρίζει ὁ Comte ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀντικαθιστᾷ τὰ ὑπερφυσικὰ ὄντα διὰ δυνάμεων ἀφῃρημένων (δι' ἐννοιῶν), πρὸς ἃς θεωρεῖ ἀνταποκρινομένας τὰς διαφόρους σφαίρας τῶν φαινομένων. Τέλος, ὡς θετικὸν στάδιον χαρακτηρίζει ὁ Comte ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον παύει ὁ ἄνθρωπος ἀναζητῶν τὸ ἀπόλυτον καὶ παρατηρεῖ τὰ φαινόμενα πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ἀνευρέσεως τῶν φυσικῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι προσδιορίζουσι ταῦτα.

Κατὰ τὸν Comte, πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι ἦσαν ἠναγκασμέναι νὰ διέλθωσι καὶ τὰ προηγηθέντα τοῦ θετικισμοῦ στάδια, τῆς θετικοποιήσεως τούτων ἀρξαμένης ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Βάκωνος,

Digitized by Google

τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Γαλιλαίου. Ἡ μόνη ἐπιστήμη, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Comte εἶχε μείνει μέχρι τῶν ἡμερῶν του ὑποτεταγμένη εἰς τὴν θεολογικὴν καὶ μεταφυσικὴν φιλοσοφίαν, εἶναι ἡ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα ἐρευνῶσα *κοινωνικὴ φυσικὴ* ἢ *κοινωνιολογία*. Ἡ θετικοποίησις αὐτῆς ἀπετέλεσε καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ὅλου του ἔργου. Πρὸς θετικοποίησιν τῆς κοινωνιολογίας ἐβασίσθη ὁ Comte ἐπὶ ἀρχῆς, ἣν ὡσαύτως εἶχε πρὸ αὐτοῦ θεσπίσει καὶ ἐκμεταλλευθῆ ἐπιστημονικῶς ὁ Saint-Simon, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι καὶ ἡ ἱστορία διέπεται ὑπὸ νόμων φυσικῶν καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἡ γνῶσις τοῦ παρελθόντος ἐξουσιοδοτεῖ τὸν βασιζόμενον ἐπ' αὐτῆς εἰς τὴν θετικὴν πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος. Συνδυάσας δὲ ὁ Comte τὴν ἀρχὴν ταύτην πρὸς ἄλλην θεμελιώδη διὰ τὴν φιλοσοφίαν του ἀρχήν, καθ' ἣν τὰ φυσικὰ φαινόμενα κέκτηνται δύο ὄψεις, τὴν στατικὴν καὶ δυναμικὴν ὄψιν, προέβη καὶ εἰς διαίρεσιν τῆς κοινωνιολογίας του εἰς *στατικὴν* καὶ *δυναμικήν*. Ἡ στατικὴ μελέτη τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἀνταποκρίνεται, κατὰ τὸν Comte, εἰς τὴν θετικὴν θεωρίαν περὶ τῆς τάξεως, ἐνῷ ἡ δυναμικὴ μελέτη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν θετικὴν θεωρίαν περὶ τῆς προόδου. Εἰς τὴν διάκρισιν, συγχρόνως ὅμως καὶ τὸν συνδυασμὸν τάξεως καὶ προόδου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπήγασεν ἡ διαίρεσις τῆς κοινωνιολογίας εἰς στατικὴν καὶ δυναμικήν, προέβη ὁ Comte διὰ λόγους κυρίως πολιτικούς. Ζῶν εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς παραδόσεως (τῆς παραδεδομένης τάξεως τῶν πραγμάτων) καὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς προόδου καὶ τῆς πλήρους ἀρνήσεως τῶν ἐκ παραδόσεως κειμένων συνετάρασσε τὴν γαλλικὴν κοινωνίαν, ἐνόμισεν ὅτι ὤφειλε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν συμφιλίωσιν τῶν διισταμένων τάσεων, ἀποδεικνύων ὅτι τάξις καὶ πρόοδος ἀποτελοῦν δύο ἀναγκαίας φάσεις τῆς αὐτῆς θεμελιώδους ἀρχῆς. Ἀλλὰ τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο τούτων ἀρχῶν ἐπεχείρησεν ὁ Comte μόνον διὰ τοῦ λογικοῦ του. Ἡ καρδία του ἐμφανίζεται ἀπειθοῦσα εἰς τὴν συμφιλιωτικὴν προσπάθειάν του. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ προσπάθειά του ἐξεδηλώθη μόνον ἐν τῷ στενῷ ἐπιστημονικῷ σχεδίῳ τῆς διαιρέσεως τῆς κοινωνιολογίας εἰς στατικὴν καὶ δυναμικήν, ἡ στατικὴ κοινωνιολογία του, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει οὗτος τὴν περὶ τῆς τάξεως θεωρίαν, ἐμφανίζεται ἐξαιρέτως ἀτροφική, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δυναμικὴν κοινωνιολογίαν του. Τὸ τμῆμα τῆς κοινωνιολογίας τοῦ Comte, τὸ ὁποῖον ἀφιεροῖ οὗτος εἰς τὴν κοινωνικὴν στατικήν, περιλαμβάνει κυρίως τὰς ἑξῆς δύο θεωρίας: α') τὴν θεωρίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως κοινωνικῆς τινος ἀλληλεγγύης ἀναλόγου πρὸς τὴν διέπουσαν τοὺς φυσικοὺς ὀργανισμοὺς ἀλληλεγγύην, θεωρίαν, δι' ἧς τὸ πρῶτον ὑπεστηρίχθη ἡ ἄποψις περὶ τῆς ὑπάρξεως καθαρῶς βιολογικῆς ἀναλογίας μεταξὺ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ β') τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν μονὰς κοινωνικὴ δὲν εἶναι τὸ ἄτομον, ἀλλ' ἡ οἰκογένεια. Τὸ ἄτομον, κατὰ τὸν Comte, δὲν ἀποτελεῖ πραγματικότητα ἰδίαν, ἀλλ' εἶναι προϊὸν αὐθαιρέτου ἀφαιρέσεως, εἰς ἣν προβαίνει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἡ κοινωνικὴ δυναμικὴ ἀπησχόλησε τὸν Comte περισσότερον καὶ σοβαρώτερον. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς κοινωνιολογίας τοῦ Comte ἀποτελεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας περὶ τῶν τριῶν σταδίων ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁλόκληρος ἡ ἱστορία ἐμφανίζεται τείνουσα πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ θετικοῦ καθεστῶτος, τὸ ὁποῖον ὠνειρεύετο ὁ ἱδρυτὴς τοῦ θετικισμοῦ. Ἐνῷ ὁρμᾶται ὁ Comte ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἱστορία κινεῖται μόνον ὑπὸ φυσικῶν (μηχανικῶν) αἰτιῶν, ἐμφανίζει ἐν τούτοις ταύτην ἐξηρτημένην οὐχὶ ἐξ αἰτιῶν, ἀλλ' ἐκ σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἡ καθαρῶς πολιτικὴ καὶ οὐχὶ ἐπιστημονικὴ συνείδησίς του ἐνεφύσησεν ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα. Εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ μεγάλη ἀντίφασις, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Comte.

Ἀπὸ βάσεως συγγενοῦς πρὸς ἐκείνην, ἐφ' ἧς προσεπάθησε νὰ θεμελιώσῃ τὴν κοινωνιολογίαν του ὁ Comte, ὡρμήθη καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἱδρυτῶν τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς κοινωνιολογίας, ὁ Herbert Spencer. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὑπῆρξε γνήσιον τέκνον τῆς αἰσθησιαρχικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς λογοκρατίας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τὸ Ἐγώ, κατὰ τὸν Spencer, δηλαδὴ τὸ ὑποκείμενον, ζῇ μόνον κατ' ἀντανάκλασιν, δηλαδὴ ἀποτελεῖ ἁπλῆν ἀντιγραφὴν τοῦ μὴ Ἐγώ, τοῦ ἀντικειμένου, τῆς φύσεως. Καὶ ἡ ἱστορικὴ (κοινωνικὴ) ζωὴ διέπεται ὑπὸ φυσικῆς νομοτελείας. Δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον εἰμὴ φαινόμενα ἁπλῶς φυσικά, πάντα δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα (ἀπὸ τῶν ἀστρονομικῶν μέχρις αὐτῶν τούτων τῶν κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν) ἀνάγονται εἰς ἕνα θεμελιώδη νόμον: εἰς τὸν νόμον τῆς διατηρήσεως τῆς δυνάμεως. Ἡ διατήρησις αὕτη τῆς δυνάμεως ὀφείλεται, κατὰ τὸν Spencer, εἰς τὴν ἰδιόρρυθμον ἐξέλιξιν, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ φαινόμενα. Ἡ πάντα τὰ φαινόμενα, ἀπὸ τῶν ἀνοργάνων μέχρι τῶν «ὑπεροργανικῶν» (κοινωνικῶν) διέπουσα ἐξέλιξις συνίσταται, κατὰ τὸν Spencer, εἰς τὴν σύμπτωσιν δύο διαδικασιῶν: τῆς ὁλοκληρωτικῆς καὶ τῆς διαφορικῆς. Διὰ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς ὕλης καὶ τοῦ ταυτοχρόνως σημειουμένου διασκορπισμοῦ τῆς κινήσεως, μεταβιβάζεται ἡ ὕλη ἀπὸ καταστάσεως ἀκαθορίστου καὶ ἀσυναρτήτου ὁμοιογενείας εἰς κατάστασιν ὡρισμένης καὶ συνηρτημένης ἑτερογενείας. Ἡ ταυτοχρόνως σημειουμένη ὁλοκλήρωσις καὶ διαφοροποίησις συνιστᾷ τὴν ἐξέλιξιν. Τὸ ἄτλοῦν, κινούμενον ὑπὸ διαφόρων αἰτίων, διαφοροποιεῖται, ἐνῷ τὰ οὕτω πως διαφοροποιούμενα μεμονωμένα φαινόμενα ὁλοκληροῦνται συγχρόνως καὶ ἑνοῦνται εἰς ἀνωτέρας διαρκῶς μονάδας. Ὁ Spencer δὲν ἀναγνωρίζει ἄλλην τάξιν φαινομένων, πλὴν τῆς τάξεως τῶν φαινομένων ἐκείνων, δι' ὧν ἐκδηλοῦται ἡ ὕλη, δηλαδὴ τῶν τελούντων ὑπὸ τὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως φυσικῶν φαινομένων. Ἡ κοινωνιολογία τοῦ Spencer, ἐμφανιζομένη ὡς συνέχεια τῆς βιολογίας αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τῆς ἐξελίξεως ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν (κοινωνικῶν) φαινομένων. Ἐκ τῶν τμημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διῃρημένη ἡ κοινωνιολογία τοῦ Spencer, τὸ μόνον, ὅπερ ἔχει θεμελιώδη θεωρητικὸν χαρακτῆρα, εἶναι τὸ δεύτερον. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ εἶναι τὸ μόνον, ὅπερ δὲν διέπεται ὑπὸ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου, φέρει ἐν τούτοις, ἀνακριβῶς, τὸν τίτλον «ἐπαγωγικὰ ἐξαγόμενα τῆς κοινωνιολογίας», πραγματεύεται ὁ Spencer περὶ τῆς ἐννοίας τῆς κοινωνίας. Εἰς τὸ ἐρώτημα: «τί εἶναι κοινωνία;» ἀπαντᾷ οὗτος: «ἡ κοινωνία ἀποτελεῖ ὀργανισμόν». Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος ἀπάντησις, ἥτις ὑπῆρξε μοιραία διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνιολογίας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἡ ἀναλογία μεταξὺ κοινωνίας καὶ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς κοινωνιολογίας τοῦ Spencer. Εἰς τὰ ἄλλα τμήματα τῆς κοινωνιολογίας του (καὶ εἶναι ἐν ὅλῳ τὰ τμήματα ταύτης ὀκτὼ) πραγματεύεται ὁ Spencer εἰδικῶς περὶ ἑκάστης τῶν θεμελιωδῶν κατηγοριῶν, εἰς ἃς εἶναι δυνατὸν νὰ ταξινομηθῇ ἡ κοινωνικὴ ζωή. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει κυρίως ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν φαινομένων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο φύλων, εἰς τοὺς πολιτικοὺς θεσμοὺς καὶ τὴν θρησκευτικὴν ζωήν. Ὅ,τι χαρακτηρίζει πάντως τὴν συμβολήν του εἰς τὴν ἔρευναν ταύτην εἶναι ἡ μονομερὴς προσκόλλησίς του εἰς τὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς ἡμᾶς ἡ μελέτη τῶν πρωτογόνων λαῶν. Καὶ ἡ μονομέρεια αὕτη δὲν εἶναι τυχαία. Ὁ Spencer, μὴ θέλων νὰ νοήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰμὴ ὡς τυφλὸν ὄργανον τῆς φύσεως, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσῃ... νὰ ἐπιλεσθῇ πρὸς θεμελίωσιν τῶν θεωριῶν του τὸν κοινωνικῶς ἐξειλιγμένον τύπον τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐν πάσῃ περιπτώσει δίδει τοὐλάχιστον τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δημιουργεῖ τὴν ἱστορίαν του. Ἡ περὶ τοῦ ἀνθρώπου θεωρία τοῦ Spencer οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ψυχολογία τοῦ πρωτογόνου τύπου, διότι ὅ,τι ἐνδιαφέρει τοῦτον εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ παθητικῇ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἐνεργητικῇ αὐτοῦ ὑποστάσει. Ἡ μονομέρεια τοῦ Spencer εἶναι προϊὸν τοῦ ἀκραιφνοῦς νατουραλισμοῦ του. Τὴν κοινωνίαν ὑπέταξεν οὗτος εἰς τὴν προϊστορικὴν κοινωνίαν.

Ὡς ἱδρυτὴς τῆς γερμανικῆς κοινωνιολογίας δέον νὰ θεωρηθῇ ὁ Lorenz von Stein. Οὗτος ἕλκει τὴν καταγωγήν του ἀμέσως ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του ἐκείνης, ἡ ὁποία, συνδεομένη πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν Herder, Schelling, Schleiermacher καὶ τῆς ἱστορικῆς τοῦ δικαίου σχολῆς, ὀνομάζεται ρωμαντικὸς ἰδεαλισμός. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ ἰδεαλισμοῦ πρὸς τὸν τελευταῖον μεγάλον ἀντιπρόσωπον τῆς κλασσικῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας, πρὸς τὸν Friedrich Hegel, προῆλθεν ἡ κοινωνιολογία τοῦ Lorenz von Stein. «Ἡ μεγίστη τῶν ἀντινομιῶν, λέγει ὁ Stein, «τὰς ὁποίας περιέχουν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πράγματα, εἶναι ἡ μεταξὺ τοῦ μεμονωμένου ἀνθρώπου καὶ τοῦ προορισμοῦ του» ὑφισταμένη ἀντινομία. Ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ καὶ δέον νὰ ζητῇ, ὅπως οἰκειοποιηθῇ ὁλόκληρον τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου διὰ τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων καὶ τῆς ἐργασίας του. Καθιστάμενος τοιουτοτρόπως ὁ ἄνθρωπος φορεὺς τῆς ἀποστολῆς ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναλαμβάνει ἀποστολὴν ἀντιφάσκουσαν πρὸς τὴν περιωρισμένην ὑπόστασίν του. Τὴν ἀντινομίαν ταύτην μεταξὺ τοῦ ἀπεριορίστου προορισμοῦ καὶ τῆς περιωρισμένης πραγματικότητος αὐτοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἄρῃ ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἡ ἀντινομία αἴρεται μόνον διὰ τῆς ἑνώσεως πολλῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἕνωσις λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων (ἡ κοινωνία) δὲν ὀφείλεται εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν καὶ τὴν ἕνωσιν τῶν ζῴων εἰς ὁμάδας. Ἡ ἕνωσις τῶν ἀνθρώπων ὀφείλεται ὄχι εἰς ἀνάγκην φυσικήν, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην πνευματικήν, ἀνάγκην ἀντιστρατευομένην τὴν φύσιν. Ἡ ἀπεριόριστος πνευματικὴ ἀποστολὴ τοῦ ἀνθρώπου, προσκρούουσα, κατὰ τὸν Stein, εἰς τὴν περιωρισμένην φυσικὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ, ὁδηγεῖται πρὸς τὴν κοινότητα, διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ ἀκριβῶς τοὺς ὑπὸ τῆς φύσεως τεθειμένους φραγμούς. Ἡ θεωρία αὕτη, θεωρία καθαρῶς ἰδεαλιστική, εἶναι ἀντίθετος πρὸς πάντα νατουραλισμόν. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου προχωρεῖ ὁ Stein καθαρῶς ἐπιστημονικῶς. Ἀπὸ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ καὶ πέραν ἄρχεται οὗτος, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ Hegel, νὰ ἀναμειγνύῃ εἰς τὴν ἔρευνάν του καὶ θεωρίας καθαρῶς μεταφυσικάς. Ἡ κοινότης, εἰς ἣν καταφεύγουν οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ ὑπερνικήσουν τὴν ἀντινομίαν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος, ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν Stein, ὅλον ἴδιον καὶ ἀνεξάρτητον, δηλαδὴ ζῇ ζωὴν προσωπικότητος. Ὄχι τὴν ζωὴν φυσικοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Spencer, ἀλλὰ τὴν ζωὴν προσωπικότητος, ἀποτελούσης ὑποκείμενον βουλήσεως. Τὸ κέντρον ὅμως τῆς προσωπικότητος ταύτης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεύρῃ ὁ Stein εἰς τὴν κοινωνίαν. Αὕτη ὄχι μόνον δὲν ἔχει συνείδησιν προσωπικῆς ἑνότητος, ἀλλὰ διέπεται ὑπὸ ἀντιθέσεων καὶ ἀσυμφωνιῶν. Ἡ συνείδησις, τὸ Ἐγὼ τῆς κοινότητος, εὕρηται, κατὰ τὸν Stein, εἰς τὴν πολιτείαν. Ὁρμώμενος μάλιστα οὗτος ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ζωὴ ἐν γένει ὀφείλεται εἰς τὴν κίνησιν, ἥτις προκαλεῖται μεταξὺ προσωπικοῦ τινος καὶ ἀπροσώπου στοιχείου, μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, θεωρεῖ καὶ τὴν ζωὴν τῆς κοινότητος (ἐν τῇ ἀφῃρημένῃ γενικότητι αὐτῆς) ὡς ὀφειλομένην εἰς τὴν κίνησιν, ἥτις προκαλεῖται μεταξὺ τῆς πολιτείας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ προσωπικὸν στοιχεῖον τῆς κοινότητος, καὶ τῆς κοινωνίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἀπρόσωπον αὐτῆς στοιχεῖον. Ἡ διέπουσα ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν ἀντίθεσις μεταξὺ πολιτείας καὶ κοινωνίας ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν Stein, τὴν πηγήν, ἐξ ἧς ἀρύεται τὴν ζωήν της ἡ κοινότης. Ἐνῷ ἡ πολιτεία ἐπιδιώκει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ της διὰ τῆς ἑνότητος, συνενοῦσα τὰ μεμονωμένα ἄτομα εἰς προσωπικὴν ὁλότητα, ἡ κοινωνία ἐπιδιώκει τὴν ἐκπλήρωσιν τούτου διὰ τῶν ἀτόμων ὡς κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων μονάδων, τάσσουσα μάλιστα τὰ μὲν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ δέ.

Ἐρωτᾶται ὅμως: Πῶς συμβιβάζεται ἡ ὕπαρξις τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑφισταμένων ἀντιθέσεων πρὸς τὴν ἑνότητα, ἣν συμβολίζει ἡ ἰδέα τῆς πολιτείας; Τρόπος συμβιβασμοῦ δὲν ὑπάρχει, κατὰ τὸν Stein. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάρχουν δύο πόλοι, οἱ ὁποῖοι ἀντιμάχονται ἀλλήλους. Ἐνῷ ἡ κρατοῦσα ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξις ζητεῖ νὰ κατακτήσῃ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἡ πολιτεία ἀντιθέτως ζητεῖ νὰ ἄρῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς κρατούσης τάξεως. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἡ νίκη εἶναι πάντοτε πρὸς τὸ μέρος τῆς κοινωνίας. Ἡ πολιτεία μάλιστα ἀναγκάζεται συνήθως νὰ προστατεύῃ διὰ τῆς ἐξουσίας της τὴν ἀνελευθερίαν, πρὸς ἣν διαρκῶς καὶ ἀφ' ἑαυτῆς τείνει ἡ κοινωνία. Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, ἥτις ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀνελευθερίαν, γεννᾶται, κατὰ τὸν Stein, καὶ ἡ κίνησις, ἥτις τείνει πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς κινήσεως ταύτης τείνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον τείνει οὗτος πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητα. Ὁ Stein κατώρθωσε νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ περιγράψῃ λεπτομερῶς τὴν κίνησιν ταύτην, βασισθεὶς κυρίως ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ἱστορίας. Μελετῶν οὗτος τὸ δεύτερον στάδιον τῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν κινήσεως, ἐπιχειρεῖ μάλιστα, βασιζόμενος ἐν πολλοῖς καὶ ἐπὶ τοῦ Saint-Simon, τὸν πρῶτον κοινωνιολογικὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ προλεταριάτου. Ἐὰν ὁ Stein, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἱδρυτὰς τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς κοινωνιολογίας, ἐμελέτησε σὺν τοῖς ἄλλοις ἰδιαιτέρως καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος, ὁ δεύτερος ἐκ τῶν μεγάλων ἱδρυτῶν τῆς γερμανικῆς κοινωνιολογίας, ὁ Karl Marx, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν κοινωνιολόγος τοῦ προλεταριάτου.

Ὅπως καὶ ὁ Stein, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Marx κατάγεται ἀμέσως ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ. Ὁ Hegel ἰδίᾳ ὑπῆρξεν ἐκεῖνος, ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ ὁποίου ὡρμήθη ὁ Marx. Περὶ τῆς καταγωγῆς του ἀπὸ τοῦ ἰδεαλισμοῦ μαρτυροῦν σαφῶς πᾶσαι αὐτοῦ αἱ θεωρίαι. Αὐτὴ αὕτη ἡ θεμελιώδης περὶ ἱστορίας θεωρία του, ὁ *ἱστορικὸς ὑλισμός*, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας εἶναι δυνατὸν ὁπωσδήποτε—ἔστω καὶ κατὰ τελευταῖον λόγον—νὰ ἀναχθῇ εἰς αἴτια οἰκονομικά, ἀποτελεῖ θεωρίαν ξένην πρὸς τὸν νατουραλισμὸν ἀγγλογαλλικοῦ τύπου. «Τὸ κύριον ἐλάττωμα», λέγει ὁ Marx, «τοῦ μέχρι τοῦδε ἀναπτυχθέντος ὑλισμοῦ... συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὸ ἀντικείμενον, ἡ πραγματικότης, τὸ αἰσθητὸν ἐκλαμβάνεται μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἀντικειμένου.... καὶ οὐχὶ ὡς αἰσθητὴ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, οὐχὶ ὡς πρᾶξις...». Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐκδηλοῦται σαφῶς ἡ ἀντίθεσίς του πρὸς τὴν αἰσθησιαρχίαν καὶ τὸν νατουραλισμόν, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν ὁποίων ἡ πραγματικότης (καὶ δὴ αὐτὴ αὕτη ἡ ἱστορικὴ) ἀποτελεῖ πρᾶγματι μόνον ἀντικείμενον. Τὴν ἱστορίαν, κατὰ τὸν Marx, κινεῖ κάτι, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ἐνεργὸν πλευρὰν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ παθητικὸς ἄνθρωπος τοῦ Spencer εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν Marx. «Ἡ ὑλιστικὴ θεωρία περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἀνατροφῆς λησμονεῖ», κατὰ τὸν ἱδρυτὴν τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, «ὅτι αἱ περιστάσεις μεταβάλλονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι ...

Digitized by Google

παιδαγωγὸς παιδαγωγεῖται κατ' ἀνάγκην καὶ αὐτός». Οἱ ἄνθρωποι, λέγει ὁ Marx εἰς τὴν «Γερμανικὴν ἰδεολογίαν», ἣν συνέγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Friedrich Engels, παράγουν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ δὴ ἀμέσως αὐτὴν ταύτην τὴν ὑλικήν των ζωήν. Τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνίας ὡς ἐννοίας ἀπησχόλησεν ὡσαύτως τοὺς Marx καὶ Engels κατὰ τρόπον προδίδοντα σαφῶς τὴν ἀντίθεσίν των πρὸς τὴν ἀγγλογαλλικὴν νατουραλιστικὴν κοινωνιολογίαν. Σχέσις κοινωνικὴ δὲν εἶναι δυνατόν, κατ' αὐτούς, νὰ ὑφίσταται εἰμὴ μόνον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ μόνον ἐκεῖ, ὅπου ὁ σύνδεσμος δὲν εἶναι ἁπλῶς φυσικός, ἀλλὰ βασίζεται ἐπὶ συνδετικοῦ νοήματος. «Ὅπου» λέγουν οἱ Marx καὶ Engels, «ὑπάρχει σχέσις, ὑπάρχει αὕτη δι' ἐμέ· τὸ ζῷον πρὸς οὐδὲν σχετίζεται καὶ ἐν οὐδεμιᾷ εὑρίσκεται σχέσει. Ἡ σχέσις τοῦ ζῴου πρὸς ἄλλα ζῷα δὲν ὑφίσταται ὡς σχέσις». Ὁ Engels ἐπίσης τονίζει, ὅτι ἀναλογίαι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰ ζῷα δὲν ἐπιτρέπονται καὶ ὅτι αὐτὴ αὕτη ἡ πρωτόγονος κοινωνία τῶν ἀνθρώπων εἶναι κάτι τὸ ἀπολύτως διάφορον πρὸς τὰς οἰκογενείας τῶν ζῴων. Ἡ σημασία τοῦ Marx, διὰ τὴν κοινωνιολογίαν, δὲν ὀφείλεται ἁπλῶς εἰς ὅσα γενικὰ ἐδίδαξεν οὗτος περὶ κοινωνίας καὶ περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἱστορίας. Ἡ κυριωτέρα σημασία του ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μελετητὴς τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, ὅστις παρετήρησε ταῦτα κοινωνιολογικῶς. Διὰ τῆς κριτικῆς, ἣν ἤσκησεν οὗτος εἰς βάρος τῆς κλασσικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἀπεκάλυψε τὴν περιωρισμένην ἱστορικὴν ἰσχὺν τῶν ἐννοιῶν. ἐφ' ὧν ἐβασίζετο αὕτη, καὶ μετέτρεψε τὰ δόγματα, δι' ὧν ἐπετεύχθη πρὸς στιγμὴν ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοτέλεια τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, εἰς ἐννοίας κοινωνιολογικάς, δηλαδὴ ἐννοίας προωρισμένας ἁπλῶς νὰ χρησιμεύουν πρὸς συστηματικὴν ταξινόμησιν ἱστορικῶν φαινομένων σχετικῆς καὶ οὐχὶ ἀπολύτου ἰσχύος. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐμφανίζεται ὁ Marx ὡς συνεχιστὴς τοῦ ἔργου τῆς ἱστορικῆς τοῦ δικαίου σχολῆς καὶ γενικῶς τοῦ ἔργου τῶν ρωμαντικῶν. Οἱ κλασσικοὶ οἰκονομολόγοι ἐμφανίζουν, κατὰ τὸν Marx, τὴν παραγωγὴν ὡς διεπομένην «ὑπὸ αἰωνίων φυσικῶν νόμων, ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τῆς ἱστορίας», χρησιμοποιοῦντες ὡς βάσιν διὰ τὴν αἰωνιότητα τῶν τοιούτων φυσικῶν νόμων τὰς συνθήκας τῆς ἀστικῆς οἰκονομίας, αἵτινες εἶναι περιωρισμένης ἱστορικῆς ἰσχύος. Τὴν πλάνην ταύτην κατεπολέμησε πρῶτος ὁ Marx, ἀποκαλύψας τὸν κοινωνικὸν καὶ ἱστορικὸν χαρακτῆρα τῆς οἰκονομίας. Διὰ τοῦ ἔργου του κυρίως τούτου ἐμφανίζεται ὁ Marx ὡς εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἱδρυτῶν τῆς κοινωνιολογίας.

Εἰς τοὺς Comte, Spencer, Lorenz von Stein καὶ Marx προσεκολλήθη πλῆθος ἐπιγόνων. Ἐλάχιστοι ἐκ τῶν μαθητῶν τῶν τεσσάρων τούτων ἀνδρῶν ἐσημείωσαν σταθμόν τινα, ἔστω καὶ μικρόν, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς κοινωνιολογίας. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τοὺς μαθητὰς τοῦ Marx, οὗτοι ἐμφανίζονται ἢ ὡς στενοὶ ἀπολογηταὶ τοῦ γράμματος τῆς διδασκαλίας του, ἢ ὡς ξένοι πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν πνευματικοὶ τύποι (οἰκονομολόγοι ἢ πολιτικοί). Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ κυρίως ὁ συνδυάσας περισσότερον παντὸς ἄλλου τὸν μαρξισμὸν πρὸς τὸν Kant καὶ τὸν κριτικὸν ἐν γένει ἰδεαλισμὸν Max Adler. Σημασίαν ἰδιαιτέραν διὰ τὴν κοινωνιολογίαν ἔχει ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ τοῦ κοινωνικοῦ χαρακτῆρος, ὃν κέκτηται ἐν γένει τὸ συνειδὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἰδιαίτατα δὲ ἡ ἐννοιολογικὴ δυὰς πραγματικότητος καὶ ἀληθείας. Κατὰ τὸν Max Adler, ἡ κοινωνία ὑπάρχει a priori δεδομένη εἰς τὴν συνείδησίν μας. Ἡ θεωρία αὕτη δὲν εἶναι τελείως ξένη καὶ πρὸς τὴν διατυπωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Friedrich Nietzsche ἄποψιν, καθ' ἣν ἡ συνείδησις δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀτομικὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Lorenz von Stein οἱ πλεῖστοι ἐστράφησαν μᾶλλον πρὸς τὴν καλλιέργειαν εἰδικωτέρων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ὡς τὸ συνταγματικὸν καὶ διοικητικὸν δίκαιον, ἡ δημοσία οἰκονομία κλπ. Ἐκ τῶν ἀφιερωθέντων εἰς τὴν μελέτην τῶν γενικωτέρων κοινωνικῶν φαινομένων ἰδιαιτέραν τινὰ σημασίαν κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν μόνον οἱ ἀπὸ κοινωνικο-χριστιανικῶν ἰδεῶν ὁρμηθέντες Joh. Jos. Rossbach καὶ Adolf Widmann καὶ ὁ Karl A. Dietzel. Ὡς διανοούμενον ἀρυσθέντα πολλὰ ἀπὸ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Stein δέον πάντως νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὸν Robert von Mohl, ὅστις ἀνήκει μάλιστα καὶ εἰς τοὺς πρώτους ἐκ τῶν μεγάλων νομοδιδασκάλων, οἵτινες ἀνεγνώρισαν πλήρως τὴν ἀνάγκην τῆς κοινωνιολογίας ὡς ἰδιαιτέρας ἐπιστήμης. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη προεκάλεσε καὶ τὴν γνωστὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος ἔριδα μεταξὺ Mohl καὶ Treitschke.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Comte ἢ οἱ ὁπωσδήποτε τὴν ἐπίδρασίν του ὑποστάντες κοινωνιολόγοι ὑπῆρξαν πολλοί. Ὅσοι ἐξ αὐτῶν προσεκολλήθησαν εἰς τὸ γράμμα τῆς διδασκαλίας του κατὰ τρόπον ἀπολογητικὸν —ὡς ὁ βιογράφος τοῦ Comte E. Littré καὶ ὁ E. de Roberty— δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιδείξουν πρωτοτυπίαν τινὰ ἀξίαν λόγου. Ὁ G. de Greef, ὅστις δὲν ἔμεινε τελείως πιστὸς εἰς τὸ γράμμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Comte, ηὐτύχησε περισσότερον εἰς τὴν ἐπιστημονικήν του ἔρευναν. Ὁ de Greef μάλιστα ἀνήκει ὡς εἷς ἐκ τῶν πρώτων εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους ἀντιπροσώπους τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς κοινωνιολογίας, οἵτινες ἀνεγνώρισαν τὴν δημιουργικότητα καὶ ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ. Μεταξὺ τῶν πρωτοτύπως ἀναδειχθέντων μαθητῶν τοῦ Comte ἰδιαιτέραν πως θέσιν κατέχει ὁ καὶ ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἐπιστήμης (ἰδίᾳ τῆς σοσιαλιστικῆς) ἐπηρεασθεὶς T. G. Masaryk. Ἡ ἐπίδρασις τούτου ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα καὶ ἰδιαιτέραν τινὰ διάδοσιν τοῦ θετικισμοῦ τοῦ Comte εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἐκ τῶν νεωτέρων Γερμανῶν κοινωνιολόγων ὁ ὁπωσδήποτε περισσότερον παντὸς ἄλλου ἀρυσθεὶς τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ Comte εἶναι ὁ Ludwig Stein. Τέλος, ἐκ τῶν νεωτέρων Γάλλων κοινωνιολόγων ὁ Levy-Brühl εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις προσεκολλήθη πιστῶς εἰς τὸν Comte. Πάντως ὁ Levy-Brühl ἀνεδείχθη οὐχὶ τόσον ὡς συνεχιστὴς τοῦ Comte ὅσον ὡς ἐθνολόγος.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Spencer ἐπὶ τὴν κοινωνιολογίαν, ἥτις ἀνεπτύχθη κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἶναι ἡ σημαντικωτέρα πάσης ἄλλης ἐπιδράσεως, ἥτις ἠσκήθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Τὸ μέγεθος ὅμως τῆς ἐπιδράσεως δὲν ὑπῆρξεν ἀνάλογον πρὸς τὸ μέγεθος τῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐπιτευχθείσης ἀποδόσεως τῆς κοινωνιολογίας. Ἐὰν ὁ Spencer ἐπεχείρησεν ἁπλῶς ἀναλογίαν τινὰ μεταξὺ κοινωνίας καὶ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ, τὸ πλῆθος τῶν ἐξ αὐτοῦ ὁρμηθέντων νατουραλιστῶν κοινωνιολόγων περιώρισαν ὁλόκληρον τὴν κοινωνιολογικὴν ἔρευναν εἰς τὸ στενὸν καὶ ξηρὸν πλαίσιον τῆς ἀναλογίας ταύτης. Τὸ ἀληθὲς εἶναι, ὅτι πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ θεμελιώδους ἔργου τοῦ Spencer, περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνιολογίας, ἄλλος ἐρευνητής, ὁ P. von Lilienfeld, εἶχεν ἀναγάγει τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ κοινωνίας καὶ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ εἰς ἀποκλειστικὸν σχεδὸν σκοπὸν τῆς κοινωνιολογίας. Ὁ Lilienfeld ὅμως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς μεταγενεστέρους. Ἡ λεγομένη ὀργανολογικὴ σχολή, ἢ καὶ γενικῶς ἡ βιολογικῶς προσανατολισμένη κοινωνιολογία, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Spencer. Τὸ πόσον ἄκαρπος ὑπῆρξεν ἡ περὶ τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ κοινωνίας ἔρευνα, ἣν ἐνέπνευσε τὸ παράδειγμα τοῦ Spencer, ἀποδεικνύει εὐγλώττως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ von Méray ἐθεώρει ὡς σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, πληροφορῶν τοὺς ἀναγνώστας του ὅτι ζῶσιν ἐντὸς σώματος ζῴου καὶ δὴ ζῴου εὑρισκομένου ἀκόμη εἰς τὰς πρώτας φυσιολογικὰς βαθμῖδας ἐξελίξεως.

Ἐκ τῶν βιολογιστῶν κοινωνιολόγων ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν σήμερον σοβαρῶς νὰ ἀπασχολήσουν τὸν ἱστορικὸν τῆς κοινωνιολογίας. Μεταξὺ τούτων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ A. Schäffle. Οὗτος μάλιστα ἀνήκει εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἤσκησαν, ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βιολογισμοῦ ὁρμώμενοι, σοβαρὰν εἰς βάρος τοῦ Spencer κριτικήν. Ὡσαύτως ὡς ὁπωσδήποτε ἀπὸ τοῦ Spencer ὁρμηθεῖσα σοβαρὰ κατεύθυνσις δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ κατεύθυνσις τοῦ λεγομένου *κοινωνιολογικοῦ δαρβινισμοῦ*. Αὕτη, ἀναγομένη ἴσως ἐμμέσως εἰς τὸν Thomas Hobbes καὶ εἰς τὰς ἀτομιστικὰς θεωρίας τῆς κλασσικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἰδίᾳ εἰς τὰς τοῦ Malthus, ζητεῖ νὰ ἐμφανίσῃ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν ὡς διεπομένην ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, δηλαδὴ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἐὰν συνδυάζωμεν τὴν κατεύθυνσιν ταύτην πρὸς τὸν Spencer, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αὕτη συνδέεται περισσότερον πρὸς αὐτὸν καὶ ὀλιγώτερον πρὸς τὸν Δαρβῖνον. Ὁ Ἄγγλος ζῳολόγος, ὄχι μόνον δὲν ἐπεχείρησε νὰ προεκτείνῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ἀλλ' ἐνεπνέετο ἐν σχέσει πρὸς ταύτην ὑπὸ ἀρχῶν, αἵτινες ἀντέκειντο εἰς τὰς βιολογικάς του θεωρίας. Ὁ Spencer, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Δαρβῖνον, ἐθεώρησε τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν ὡς ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἀκμαιότητα αὐτῶν τούτων τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, καταπνιγομένων πάντων ἐκείνων, οἵτινες στεροῦνται τῆς ἱκανότητος, ὅπως διεξαγάγωσιν ἐπιτυχῶς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, καὶ ἐστράφη κατὰ πάσης κρατικῆς περιθάλψεως τῶν ἀσθενῶν καὶ πτωχῶν. Πάντως ὡς κύριοι ἀντιπρόσωποι τοῦ κοινωνιολογικοῦ δαρβινισμοῦ δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὁ Friedrich von Hellwald καὶ ὁ Ludwig Gumplowicz. Ὁ Hellwald, ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἁπλῆ προέκτασις τῆς ἱστορίας τῆς φύσεως, ἐχώρησε πέραν τῶν διδασκαλιῶν τῶν νατουραλιστῶν καὶ ὀργανολόγων τῆς ἐποχῆς του, καὶ ἐδίδαξεν ὅτι ὁ μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν ἀναπτυσσόμενος ἀνταγωνισμὸς ὁδηγεῖ ἑκάστοτε εἰς τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ βιολογικῶς ἰσχυροτέρου, δηλαδὴ βιοβαρεστέρου. Τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Hellwald ἀνέπτυξε συστηματικώτερον ὁ Gumplowicz, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ὁποίου ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν φυλῶν ὁδηγεῖ εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ ἀσθενεστέρου ἔθνους ὑπὸ τὸ ἰσχυρότερον, τῆς γενέσεως τοῦ κράτους ὀφειλομένης εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς ἐθνικῆς καθυποτάξεως καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν φυλῶν μεταβιβαζομένου εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν τούτων τῶν ἐπὶ ἐθνικῆς ἀνομοιογενείας βασιζομένων κοινωνιῶν, ὅπου ἐμφανίζεται πλέον οὗτος ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ὁμάδων. Σχετικαὶ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Gumplowicz εἶναι καὶ αἱ θεωρίαι τῶν M. A. Vaccaro, Otto Ammon, Benjamin Kidd καὶ Vacher de Loupage. Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν εὐγονικὴν κατώρθωσεν ὁ κοινωνιολογικὸς δαρβινισμὸς νὰ ἔχῃ μέχρι σήμερον ὀπαδούς τινας.

Ὡς ὁρμηθέντες ἀπὸ τοῦ Spencer δέον νὰ θεωρηθῶσι καὶ δύο ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους ἀντιπροσώπους τῆς νεωτέρας γαλλικῆς κοινωνιολογίας: ὁ A. Fouillée καὶ ὁ René Worms. Ἀμφότεροι ἐπέμειναν εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀναλογίας μεταξὺ κοινωνίας καὶ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ Worms μάλιστα ἀντικρούσαντος τὴν ἄποψιν τοῦ Spencer, καθ' ἣν ὑπάρχουν σημεῖά τινα συνιστῶντα διαφορὰς μεταξὺ τούτων. Ἀμφότεροι ὅμως ἐμφανίζονται μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἐρεύνας ἐγκαταλείποντες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὸν ἀρχικὸν ἀκραιφνῆ νατουραλισμόν των. Τοῦτο ἰσχύει κυρίως ἐν σχέσει πρὸς τὸν Fouillée, ὅστις, λαβὼν θέσιν ἀπέναντι τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας, ἀπέκρουσε τόσον τὸν οἰκονομικὸν ἀτομικισμόν, ὅσον καὶ τὸν οἰκονομικὸν ὑλισμὸν καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν κοινωνιολογίαν, ὅπως, μεταρρυθμίζουσα τὴν κοινωνίαν, ὁδηγήσῃ ταύτην εἰς τὴν ἀλληλεγγύην καὶ ἐλευθερίαν, αἵτινες ἰδιάζουν εἰς τὴν φύσιν της. Κατὰ τὸν Fouillée, ἀνυψούμενος ὁ ἄνθρωπος ὑπεράνω τῶν φραγμῶν τῆς ἀτλῆς καὶ τυφλῆς φύσεως, δέον νὰ ἀποκτήσῃ μεγαλυτέραν συνείδησιν τῆς προσωπικότητός του καὶ τῆς κοινωνικῆς του εὐθύνης. Συμφώνως πρὸς τὸ παλαιὸν παράδειγμα τοῦ Comte ἐμφανίζεται ὁ Fouillée ὑποτάσσων τὴν θεωρίαν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τάσσων τὴν κοινωνιολογίαν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ περὶ ἀνθρωπότητος πολιτικῶν ἰδεῶν.

Ἐὰν τὰ συμπτώματα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Spencer εἰς τοὺς κοινωνιολογικοὺς κύκλους τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ὑπῆρξαν μᾶλλον μεμονωμένα, ὑπάρχει χώρα τις, ἡ ὁποία ὀφείλει, δύναταί τις εἰπεῖν, ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν εἰς τοὺς κόλπους της γενομένην καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνιολογίας, εἰς αὐτόν. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἡ Ἀμερική. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἐπὶ τὴν ἀμερικανικὴν κοινωνιολογίαν ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν καὶ ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη, ἡ ἐπίδρασις ὅμως αὕτη οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ ἐκτοπίσῃ πλήρως ἢ καὶ ἁπλῶς νὰ συναγωνισθῇ ἀποτελεσματικῶς τὴν ἀσκηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Spencer κηδεμονίαν. Ἄλλωστε ἡ ἐπίδρασις τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος ἠσκήθη ἐπὶ μακρὸν μόνον μέσῳ τοῦ ἐν ἔτει 1872 ἐν Γερμανίᾳ ἱδρυθέντος περιφήμου διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν «Συλλόγου κοινωνικῆς πολιτικῆς», τοῦ ὁποίου οἱ σκοποὶ δὲν ἦσαν αὐστηρῶς ἐπιστημονικοί. Δὲν ὑπάρχει—ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν Γερμανίαν—ἄλλη χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἀνεπτύχθη ἡ κοινωνιολογία τόσον καταπληκτικῶς, ὅσον ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη, ἀρξαμένη ἤδη ἀπὸ τῆς ἑβδόμης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, συνεδυάσθη καὶ πρὸς ἐντατικὴν πανεπιστημιακὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου κλάδου. Οἱ λόγοι, οἵτινες ἐγέννησαν ἐν Ἀμερικῇ τὴν τάσιν πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν, ὑπῆρξαν κατ' ἀρχὰς περισσότερον πρακτικοὶ καὶ ὀλιγώτερον θεωρητικοί. Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ὁ L. F. Ward, κατατάσσων, ἐν ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ μικρᾷ πραγματείᾳ, τὰ κοινωνιολογικὰ συστήματα εἰς διαφόρους σχολάς, θεωρεῖ ὡς πρώτην ἐκ τῶν ἀναπτυχθεισῶν σχολῶν τὴν σχολὴν τῆς φιλανθρωπίας. Καὶ πράγματι: λόγοι ἀνθρωπιστικοὶ καὶ πολιτικοὶ εἶναι οἱ ὠθήσαντες κατ' ἀρχὰς τοὺς Ἀμερικανοὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς κοινωνιολογίας. Ὅπου ὅμως ἐξεδηλώθη καθαρῶς θεωρητικὴ διάθεσις ἐρεύνης, ἐκεῖ ἡ διάθεσις αὕτη ἐμφανίζεται κηδεμονευομένη ὑπὸ τοῦ Spencer. Ὁ πρῶτος Ἀμερικανὸς κοινωνιολόγος, ὅστις ἐνεφανίσθη πεπροικισμένος μὲ ἀτομικότητα ἀξίαν λόγου, ὑπῆρξεν ὁ Lester F. Ward. Ὁρμηθεὶς οὗτος ἐκ τῆς βιολογίας, ἰδιαίτατα δὲ ἐκ τῆς παλαιοβοτανικῆς, ἠσχολήθη μόνον περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του μὲ τὴν κοινωνιολογίαν καὶ ἐκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς ἐκτενῆ συστηματικὴν ἐργασίαν περὶ αὐτῆς. Τὸ σύστημά του διαιρεῖ ὁ Ward εἰς καθαρὰν καὶ ἐφηρμοσμένην κοινωνιολογίαν. Ὡς καθαρὰν κοινωνιολογίαν νοεῖ οὗτος τὴν μελέτην τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐμφανίζεται ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης ἐπιδράσεως τῆς κοινωνίας, δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ ζώντων καὶ σκοποὺς θετόντων ἀνθρώπων. Ὡς ἐφηρμοσμένην δὲ κοινωνιολογίαν τὴν παρακολούθησιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐπετεύχθη ἡ συνειδητὴ τελειοποίησις τῆς κοινωνίας διὰ τῆς κοινωνίας, δηλαδὴ διὰ τῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἔθεσαν οἱ ἄνθρωποι. Ἤδη ἡ διαίρεσις αὕτη προδίδει τὴν διάθεσιν τοῦ Ward, ὅπως ἀπομακρυνθῇ

Digitized by Google

κατά τι ἀπὸ τοῦ διδασκάλου του Spencer. Ὑπάρχουν μάλιστα σημεῖα εἰς τὰ ἔργα του, ὅπου ἡ διάθεσις αὐτὴ λαμβάνει μορφὴν καθαρωτέραν. Πρόκειται κυρίως περὶ τοῦ σημείου ἐκείνου, ὅπου ὁ Ward, ἂν καὶ ἀναγνωρίζει τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν ὡς παράγοντα διέποντα τὴν κοινωνικὴν ζωήν, θεωρεῖ ἐν τούτοις ταύτην, ὑφ' ὡρισμένας προϋποθέσεις, ὑπερνικωμένην ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ward ἐμφανίζεται ἀναγνωρίζων τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ πνεύματος καὶ φύσεως. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα, ἥτις διέπει τὸ σύστημα τοῦ Ward, εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν θεωρίαν ἣν ἀνέπτυξε καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας γερμανικῆς κοινωνιολογίας, ὁ Ferdinand Tönnies. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ φυσικοῦ καὶ ὀργανικοῦ πρὸς τὸ τεχνητὸν εἶναι ἐκείνη, διὰ τῆς πιστοποιήσεως τῆς ὁποίας προσπαθεῖ οὗτος νὰ ἀναλύσῃ τὴν κοινωνικὴν πραγματικότητα καὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξίν της. Πάντως ἡ ἰδέα τοῦ Tönnies, ἰδέα προελεύσεως καθαρῶς ρωμαντικῆς, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μόνον ἐξωτερικῶς κοινὰ σημεῖα πρὸς τὴν τοῦ Ward. Ὁ τελευταῖος οὗτος, παρὰ πᾶσαν προσπάθειαν, ἣν κατέβαλεν, ὅπως χειραφετηθῇ ἀπὸ τοῦ ἀκραιφνοῦς νατουραλισμοῦ καὶ βιολογισμοῦ, ἔμεινε, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, προσκεκολλημένος εἰς τὴν γραμμήν, ἣν εἶχε πρὸ αὐτοῦ χαράξει ὁ Spencer. Ὁ Ward ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸ σχῆμα τῆς ἐξελίξεως τοῦ διδασκάλου του, δὲν ἀπέκρουσε δὲ ἀπολύτως —ὡς ὑποστηρίζεται ὑπό τινων— καὶ τὰς βιολογικὰς ἀναλογίας. Τόση μάλιστα ὑπῆρξεν ἡ πρὸς αὐτὰς ἐνδόμυχος κλίσις του, ὥστε ἠθέλησε νὰ ἐμφανίσῃ αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἀριστοτέλη ὡς ἐγκαινιάσαντα τὰς βιολογικὰς ἀναλογίας. Ἀγνοῶν ἢ ἑρμηνεύων ἐσφαλμένως τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ἐμφανίζει τὸν Ἀριστοτέλη λέγοντα, ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι «ζῷον πολιτικόν», ἐνῷ ὁ Ἀριστοτέλης ἐχρησιμοποίησε τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὸν μεμονωμένον ἄνθρωπον. Ἐκτενὲς σύστημα κοινωνιολογίας συνέγραψε μετὰ τὸν Ward ὁ ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ σχολῇ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῆς Columbia University, ὡς καθηγητὴς τῆς κοινωνιολογίας δράσας, Franklin H. Giddings. Οὗτος ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ Spencer περισσότερον τοῦ Ward, ἐμφανίσας τὴν κοινωνιολογίαν ὡς ψυχολογικὴν καὶ οὐχὶ βιολογικὴν ἐπιστήμην, ἀποκρούσας δὲ τελείως τὰς βιολογικὰς ἀναλογίας. Συγκεκριμένως χαρακτηρίζει οὗτος τὴν κοινωνιολογίαν ὡς τὴν γενικὴν ἐπιστήμην περὶ τῶν κοινωνικῶν στοιχείων καὶ πρώτων ἀρχῶν ἐν σχέσει πρὸς πάντα τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἐρευνοῦν, ἀπὸ μονομεροῦς ἐπόψεως ὁρμώμεναι, αἱ εἰδικαὶ κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι (πολιτική, πολιτικὴ οἰκονομία, συγκριτικὴ φιλολογία κλπ.). Ἰδιαιτέρως σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ περὶ τὰ ἐθνολογικὰ προβλήματα στραφεῖσα ἔρευνα τοῦ Giddings. Ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν μητρωνυμικῶν καὶ πατρωνυμικῶν, ὡς λέγει, ὁμάδων, ἡ περίπτωσις τῆς ἐξωγαμίας κλπ., ἀποτελοῦν προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀπησχόλησαν τοῦτον ἐξαιρέτως.

Ὁ τρίτος ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνιολογίας ὑπῆρξεν ὁ Albion W. Small. Οὗτος ἠσχολήθη οὐχὶ τόσον περὶ τὴν συστηματικὴν κοινωνιολογίαν, ὅσον περὶ τὴν μεθοδολογίαν καὶ ἱστορίαν αὐτῆς. Ὁ Small μάλιστα ἀνήκει εἰς τοὺς ὀλίγους κοινωνιολόγους, οἵτινες, ἀσχοληθέντες περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης των, ἐξετίμησαν ἰδιαιτέρως τὴν σημασίαν, ἣν εἶχεν ὁ Savigny καὶ ἐν γένει ἡ ἱστορικὴ τοῦ δικαίου καὶ τῆς οἰκονομίας (Schmoller σχολὴ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνιολογίας. Ὁ Small ἔδρασεν ἰδιαιτέρως ὡς διευθυντὴς τοῦ θεωρητικοῦ κοινωνιολογικοῦ τμήματος τῆς σχολῆς τῆς κοινωνιολογίας καὶ ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Σικάγου. Ἡ ἀμερικανικὴ κοινωνιολογία χαρακτηρίζεται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τάσεώς τινος ψυχολογιστικῆς. Ἡ τάσις αὐτή, οὖσα ἀρκούντως ἐμφανὴς εἰς τὸν Giddings, ἐξεδηλώθη καθαρώτερον εἰς τὰ ἔργα τῶν Ross, Baldwin, Cooley, Ellwood καὶ Watson. Ὁ τελευταῖος ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ λεγομένου «Behaviorismus», κατευθύνσεως ἀποβλεπούσης εἰς τὴν εἰδικὴν μελέτην τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐνεργοῦν οἱ ἄνθρωποι ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἰδίᾳ δὲ τῆς ψυχικῆς πλευρᾶς τῆς ἐνεργείας ταύτης. Ὁ «Behaviorismus» ἀποτελεῖ κίνησιν συγγενῆ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνιολογίας τοῦ Pareto καὶ τοῦ Leopold von Wiese. Ὁ Wiese ὅμως, βασιζόμενος ἐν πολλοῖς ἐπὶ τοῦ Simmel, ἐπιχειρεῖ ἐπιτυχέστερον τὴν διάκρισιν τῆς κοινωνιολογίας του ἀπὸ τῆς ἁπλῆς ψυχολογίας, καὶ δὴ ἀπ' αὐτῆς ταύτης τῆς λεγομένης κοινωνικῆς. Τέλος, δέον νὰ μνημονευθοῦν οἱ ὡσαύτως ψυχολογιστικῶς προσανατολισμένοι Thomas καὶ Bogardus, ὁ οἰκονομολόγος Edwin R. A. Seligman, ὅστις ἠσχολήθη ὡσαύτως περὶ προβλήματα κοινωνιολογικά, ὡς π. χ. περὶ τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς δημοσίας οἰκονομίας, καὶ ὁ Νοτιοαμερικανὸς κοινωνιολόγος Cornejo, τοῦ ὁποίου ἡ συστηματικὴ κοινωνιολογία ἀποτελεῖ ἐγκυκλοπαιδείαν γνώσεων, διεπομένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Spencer.

Οἱ δύο ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων Γάλλων κοινωνιολόγων, ὁ Tarde καὶ ὁ Durkheim, ὑπῆρξαν μᾶλλον ξένοι πρὸς τὸν Spencer. Ἂν καὶ τὰ συστήματα τούτων διέπονται ὡσαύτως ὑπὸ νατουραλιστικῆς κατευθύνσεως, ὁ νατουραλισμός των εἶναι μᾶλλον ὀνομαστικός, τὰ δὲ ἔργα των δὲν ἐμφανίζουν τὴν ξηρότητα, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει συνήθως ἐκείνους, οἵτινες παρατηροῦν τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα μὲ τὴν συνείδησιν βιολόγου καὶ ἐπιστήμονος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Τρία εἴδη νόμων διέπουν, κατὰ τὸν Tarde, ἅπαντα τὰ φαινόμενα, τὰ φυσικὰ καὶ κοινωνικά. Οἱ νόμοι τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἀντιθέσεως καὶ τῆς προσαρμογῆς τῶν φαινομένων διέπουν τὸ σύμπαν καὶ ἐπιτρέπουν εἰς ἡμᾶς τὴν κατανόησιν αὐτοῦ. Ἡ ἐπανάληψις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς μιμήσεως, ἡ ἀντίθεσις ἀποτελεῖ ἁπλῶς εἰδικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ φαινομένου τῆς ἐπαναλήψεως, δηλαδὴ τὴν ἀρνητικὴν αὐτοῦ ὄψιν, τέλος δὲ ἡ προσαρμογὴ ἀποτελεῖ τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, δι' οὗ συντίθεται εἰς ἀνωτέρας μορφὰς ἡ ἁπλῆ ἐπανάληψις καὶ ἡ ἁπλῆ ἀντίθεσις. Ἐξαιρέτως διαδεδομένη εἶναι ἡ ἄποψις, καθ' ἣν ὁ Tarde ζητεῖ τὰ πάντα νὰ ἀναγάγῃ εἰς τὴν μίμησιν. Ἡ ἄποψις αὐτὴ εἶναι ἀπολύτως ἐσφαλμένη καὶ ὀφείλεται εἰς κακὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου του. Ὁ Tarde παραδέχεται πλήρως καὶ τὴν ὕπαρξιν φαινομένων ἀπολύτως ἀτομικῶν, φαινομένων μὴ ὀφειλομένων εἰς ἐπανάληψιν καὶ μίμησιν. Ἡ μίμησις μάλιστα προϋποθέτει, κατὰ τὸν Tarde, τὸ ἀπολύτως ἀτομικόν, τὸ ὁποῖον γίνεται ἀντικείμενον μιμήσεως. Τὴν κυρίαν μάλιστα σημασίαν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ ἔχει ἀκριβῶς ὁ παράγων τοῦ ἀπολύτως ἀτομικοῦ, ὁ πρῶτος, ὡς λέγει, ἐφευρέτης. Ἡ μίμησις συμβάλλει ἁπλῶς εἰς τὸ νὰ προβληθῇ τὸ ἀτομικὸν κοινωνικῶς. Ἐὰν ἐβάσισεν ὁ Tarde τὴν κοινωνιολογίαν μόνον ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν φαινομένων τῆς μιμήσεως, τοῦτο ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τὸ ὅτι ἠρνήθη κατ' ἀρχὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀπολύτως ἀτομικοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι ἀκριβῶς ἐθεώρησε τὴν ἀτομικότητα ὡς μὴ δυναμένην ἐπιστημονικῶς νὰ πιστοποιηθῇ καὶ νοηθῇ. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο κατέληξεν ὁ Tarde εἰς συμπεράσματα συγγενῆ πρὸς ἐκεῖνα, πρὸς τὰ ὁποῖα ὡδήγησαν ἀργότερον αἱ γνωσιολογικαὶ ἔρευναι τῶν Γερμανῶν κοινωνιολόγων, τοῦ τρόπου καθ' ὃν διετύπωσε μάλιστα ταῦτα ὁ Tarde ὁμοιάζοντος πρὸς ὡρισμένας διατυπώσεις, ἃ ἔδωκεν ἀργότερον εἰς τὰς ἀρχάς του ὁ Simmel. Τὸ ἀτομικόν, κατὰ τὸν Tarde, δὲν συλλαμβάνεται ἐπιστημονικῶς. Δὲν ὑπάρχει ἐπιστήμη τοῦ ἀτομικοῦ. Ὑπάρχει ἁπλῶς τέχνη τοῦ ἀτομικοῦ. Τέλος, δέον νὰ τονισθῇ ὅτι ὁ Tarde, ζητῶν νὰ ἐρευνήσῃ βαθύτερον τὴν κοινωνικὴν ζωήν, κατήγγειλε τὴν ἐπιπολαιότητα ἐκείνων, οἵτινες ἀρκοῦνται εἰς βιολογικὰς ἀναλογίας μεταξὺ κοινωνίας καὶ φυσικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ Tarde στρέφεται ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν ἀναλογιῶν τοῦ Spencer, τοῦ Worms καὶ τοῦ Novicow, καθιστῶν μάλιστα ὑπεύθυνον, διὰ τὴν καταλαβοῦσαν τοὺς κοινωνιολόγους μανίαν τῶν ἀναλογιῶν, αὐτὸν τοῦτον τὸν Comte.

Ἡ ἔρις, ἥτις ἀνεπτύχθη μεταξὺ Tarde καὶ Durkheim, ἀποκαλύπτει ἀμέσως τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ἐξ αὐτῶν ἀπέναντι τῶν προβλημάτων τῆς κοινωνιολογίας. Ὁ Tarde, ὅστις κατηγορήθη ἐπὶ ὑποτιμήσει τοῦ ἀτόμου, ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Durkheim ἀκριβῶς διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι οὗτος ἀγνοεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀτόμου ὡς παράγοντος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, καὶ ζητεῖ νὰ ἀναγάγῃ τὰ πάντα εἰς τὴν κοινωνίαν, ὡς εἰς ἴδιον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενον ὀργανισμόν.

Ὁ Émile Durkheim, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς μαθητὴς τοῦ Comte, ἀπορρίπτει ἐν τούτοις τὸν «μεταφυσικόν, ὡς λέγει, θετικισμὸν τῶν Comte καὶ Spencer», προσεπάθησεν εἰς μάτην νὰ ἀποκρούσῃ τὰς κατηγορίας, ἃ ἐπέρριψε κατ' αὐτοῦ ὁ Tarde. Τὸ ὅτι ἀποδίδει εἰς τὴν κοινωνίαν ὀντότητα ἰδίαν καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν ἀπαρτιζόντων ταύτην ἀτόμων ἐξάγεται σαφῶς ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ γράμματος τῆς διδασκαλίας του. Λέγων, ὅτι ἀντικείμενον τῆς κοινωνιολογίας εἶναι τὰ «faits sociaux» (κοινωνικὰ γεγονότα, δεδομένα, πράγματα καὶ προσθέτων, ὅτι ταῦτα «εἶναι ἔξω τῆς συνειδήσεως τῶν ἀτόμων», ὁμολογεῖ, ὅτι προσδίδει εἰς τὴν κοινωνίαν ὀντότητα καταπνίγουσαν πᾶν τὸ ἀτομικόν. Τὸ ἄτομον, λέγει ὁ Durkheim, εὑρίσκει ἐνώπιόν του τὰ κοινωνικὰ γεγονότα ἐσχηματισμένα καὶ δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ ταῦτα. Τὰ κοινωνικὰ γεγονότα ἔχουν «σῶμα, μορφὴν αἰσθητήν, ἥτις ἰδιάζει εἰς αὐτά, καὶ συνιστοῦν πραγματικότητα sui generis καὶ πλήρως διακεκριμένην ἀπὸ τῶν ἀτομικῶν πράξεων, δι' ὧν ἐκδηλοῦνται». Τὸ κοινωνικὸν γεγονός, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ κοινωνία, εἶναι, κατὰ τὸν Durkheim, πρᾶγμα. Ἡ ἀναγνώρισις αὐτὴ πραγματικῆς ὑποστάσεως εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἡ ὑποβίβασις τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ μηδὲν—ἀπόψεις, ἃς ὑπεστήριξαν καὶ ἐν Γερμανίᾳ οἱ ἐρευνηταὶ τῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν Steinthal, Lazarus καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ W. Wundt—κατεπολεμήθησαν τελευταίως μετ' ἀποτελεσματικότητος, συμβαλόντος εἰς τὴν καταπολέμησιν τούτων ἰδιαιτέρως καὶ τοῦ Ἕλληνος κοινωνιολόγου Α. Ἐλευθεροπούλου Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν γενικῶν ἀρχῶν, ἐξ ὧν ὡρμήθη ὁ Durkheim, συνέβαλεν οὗτος—καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἐξασφαλίσαντα εἰς τὸ ἔργον του ἀξίαν ἀναντίρρητον—εἰς τὴν ἔρευναν προβλημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν κοινωνιολογικὴν σύλληψιν τῶν ἀρχῶν, αἵτινες διέπουν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας. Δύο εἶναι, κατ' αὐτόν, αἱ μορφαί, ὑφ' ἃς ἐνεφανίσθη μέχρι τοῦδε ἡ κοινωνία. Αἱ μορφαὶ αὗται εἶναι ἡ τῆς μηχανικῆς καὶ ὀργανικῆς ἀλληλεγγύης, τῆς δευτέρας διαδεχθείσης ἱστορικῶς τὴν πρώτην. Ὡς τὸ κύριον κίνητρον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως θεωρεῖ ὁ Durkheim τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων, ἐκ τῆς προόδου τοῦ ὁποίου ἐμφανίζει (ἀκολουθῶν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν διδασκαλίαν τῶν Adam Ferguson, Adam Smith καὶ Saint-Simon), ἐξηρτημένον τὸν πολιτισμόν. Ὡσαύτως ἄξιαι μεγάλης προσοχῆς εἶναι αἱ ἐθνολογικαὶ ἔρευναι τοῦ Durkheim. Περὶ τὴν ἐθνολογικὴν εἰδικῶς κοινωνιολογίαν ἐμφανίζονται ἀσχολούμενοι καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν Γάλλων κοινωνιολόγων, ὡς ὁ μνημονευθεὶς ἤδη Lévy-Brühl καὶ οἱ C. Bouglé, Descamps, P. Rivet καὶ Mauss. Ἐὰν ἐν Γαλλίᾳ ἐλάχιστοι ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκαλλιέργησαν τὴν κοινωνιολογίαν ὡς ἰδιαιτέραν ἐπιστήμην, τῶν πλείστων ἐκ τῶν ὁπωσδήποτε περὶ αὐτὴν ἀσχοληθέντων ἐμφανιζομένων ὡς ἐρευνητῶν, οἵτινες ὡς πολιτειολόγοι ἢ νομικοί, θρησκειολόγοι ἢ φιλόλογοι, ἐφήρμοσαν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν σφαῖραν τῆς ἐρεύνης των τὴν κοινωνιολογικὴν ἁπλῶς μέθοδον (τοῦτο ἔπραξε π. χ. κατ' ἐξοχὴν ὁ πολιτειολόγος Duguit), ἐν Γερμανίᾳ ἀνεπτύχθη ἡ κοινωνιολογία ἀπολύτως αὐτοτελὴς καὶ ὡς εἰδικὴ ἐπιστήμη, τῆς ἀναπτύξεώς της ὁδηγησάσης εἰς ἄνθησιν, ἣν μόνον ἡ Ἀμερικὴ δικαιοῦται τελευταίως νὰ συναγωνισθῇ.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰσδυσάσης εἰς τὴν Γερμανίαν τῆς κατευθύνσεως τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ νατουραλισμοῦ, ἐφάνη ἡ γερμανικὴ κοινωνιολογία ἀπαρνηθεῖσα πρὸς στιγμὴν τὴν καθαρῶς γερμανικὴν καταγωγήν της καὶ ἐγκολπωθεῖσα τὰς ἔξωθεν εἰσχωρησάσας ἀρχάς. Ἡ σημειωθεῖσα ὅμως πρὸς στιγμὴν ἀπάρνησις ἀπετέλεσεν ἁπλοῦν ἐπεισόδιον. Αὐτὸς οὗτος ὁ Schäffle, παρὰ τὴν βιολογιστικήν του κατεύθυνσιν, κατέληξε τέλος εἰς τὸ νὰ ἀπαλλαγῇ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἤσκησεν ἐπ' αὐτὸν ἡ ἀγγλογαλλικὴ κοινωνιολογία. Καὶ ἄλλος νατουραλιστής, ὁ G. Ratzenhofer, ὅστις ὑπῆρξεν ὡσαύτως ὀπαδὸς τῶν βιολογικῶν ἀναλογιῶν τοῦ Spencer καὶ τοῦ ὁποίου ἡ περὶ συμφερόντων θεωρία ἤσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἀμερικανικὴν κοινωνιολογίαν (ἰδίᾳ τὴν τοῦ Ross καὶ τοῦ Small), ἐμφανίζεται εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν ἔργων του ἀπιστῶν πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν τοῦ Spencer, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη. Τὸ ἐπεισόδιον ὅμως, ὅπερ ἐσημείωσεν ἡ διείσδυσις τοῦ βιολογισμοῦ εἰς Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν, ἔληξεν ἀποτελεσματικῶς διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ferdinand Tönnies. Οὗτος εἶναι ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας γερμανικῆς κοινωνιολογίας. Δι' αὐτοῦ ἐπετεύχθη ἡ ἐπιστροφὴ ταύτης εἰς τὴν πρώτην καὶ καθαρῶς γερμανικὴν πηγήν της. Ὁ Tönnies ἐνεφανίσθη ὡς εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων κριτικῶν τοῦ μηχανικοῦ καὶ τεχνητοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις διέπει τὴν ἐποχήν μας. Ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς ἀντιλήψεως τῶν ρωμαντικῶν περὶ τῆς ὀργανικότητος τῆς ζωῆς καὶ ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀγροτικοῦ πολιτικοῦ Justus Möser, ἐδημιούργησε θεωρίαν, ἡ ὁποία ἐπενήργησεν εἰς τὴν γερμανικὴν κοινωνιολογίαν, ὅσον οὐδεμία ἄλλη προγενεστέρα διδασκαλία. Πρόκειται περὶ τῆς θεωρίας, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν εἰς τὸ ἔργον του «Κοινότης καὶ κοινωνία», θεωρίας, ἧς τὸ περιεχόμενον διατυπώνει αὐτὸς οὗτος ὁ τίτλος τοῦ ἔργου του. Δύο εἶναι, κατὰ τὸν Tönnies, αἱ μορφαί, ὑφ' ἃς ἐξεδηλώθη μέχρι τοῦδε ἡ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων. Αἱ μορφαὶ αὗται εἶναι ἡ κοινότης καὶ ἡ κοινωνία. Ἑκάστη τῶν μορφῶν τούτων δὲν ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἰδιαιτέραν ἐξωτερικὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ δέον νὰ ἀναχθῇ καὶ εἰς ἰδιαίτερον τύπον ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Ἡ κοινότης εἶναι προϊὸν τῆς οὐσιαστικῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κοινωνία εἶναι προϊὸν τῆς αὐθαιρέτου καὶ τεχνητῆς βουλήσεώς του. Ἡ κοινότης βασίζεται ἐπὶ τῆς αἰ-βουλήσεως, ἥτις πηγάζει ἀφ' ἑαυτῆς ἐκ τῆς αἰσθηματικῆς ἐσωτερικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κοινωνία ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της εἰς βούλησιν, ἡ ὁποία ὑπαγορεύεται ὑπὸ τῆς σκέψεως, ὑπὸ τοῦ ὑπολογισμοῦ, ὑπὸ σκοπῶν. Η βούλησις, ἐφ' ἧς βασίζεται ἡ κοινότης, ἐκδηλοῦται ὡς ἀρέσκεια, ὡς συνήθεια, ὡς μνήμη. Ἡ βούλησις, ἀντιθέτως, ἐξ ἧς ἀρύεται τὴν ὕπαρξίν της ἡ κοινωνία, ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὰς οὐχὶ συναισθηματικάς, ἀλλὰ λογικάς. Ἡ κοινωνία, ἀντιθέτως πρὸς τὴν κοινότητα, παριστάνει κύκλον ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι συμβιοῦν εἰρηνικῶς, ἐνῷ εἶναι οὐσιαστικῶς οὐχὶ ἡνωμένοι, ἀλλὰ κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων. Ἐνῷ ἡ κοινότης ἀποτελεῖ πραγματικὴν κοινότητα αἵματος, τόπου ἢ πνεύματος, τῶν μελῶν της νοούντων ἄλληλα κατὰ τρόπον, οὕτως εἰπεῖν, ὀργανικὸν καὶ φυσικόν. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνήκει ἕκαστος μόνον εἰς ἑαυτὸν καὶ δὲν νοεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ συμβάλλεται πρὸς τὸν ἄλλον. Ἐνῷ ἐν τῇ κοινό-

Digitized by Google

τηιι νοεῖ ἕκαστος τὴν ζωήν του ὡς ἀποστολήν, ἐν τῇ κοινωνίᾳ νοεῖ ὁ ἄνθρωπος τὴν ζωήν του ὡς ἐπάγγελμα.

Ἐπ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω γενικῶν ἀρχῶν μελετᾷ ὁ Tönnies ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν πολιτικήν, θρησκευτικήν, οἰκονομικὴν κλπ. ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἡ σημασία τῆς διακρίσεως κοινότητος καὶ κοινωνίας, καταλήγων εἰς τὰ ἑξῆς γενικὰ συμπεράσματα: Ἡ κοινότης γνωρίζει τρεῖς μορφὰς ἐξελίξεως. Τὴν πρώτην μορφὴν ἀποτελεῖ ἡ οἰκογενειακὴ ζωή, τῆς ὁποίας σύμβολον εἶναι ἡ ὁμόνοια. Ὑποκείμενον τῆς κοινότητος κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο στάδιον ἐξελίξεώς τη. εἶναι ὁ λαὸς ἐν τῇ προπολιτειακῇ αὐτοῦ ὀργανώσει. Δευτέρα μορφὴ εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ χωρίου, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ὑποκείμενον τὸ κοινοβιακὸν πολιτικὸν καθεστώς, ὅπερ ἴσχυσε πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς πολιτείας. Ὡς τρίτη καὶ τελευταία μορφὴ κοινότητος ἐμφανίζεται ἡ ζωὴ τῆς πόλεως, ὡς ἐξεδηλώθη αὕτη κυρίως κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Σύμβολον ταύτης εἶναι ἡ θρησκεία, ὡς ὑποκείμενόν της δὲ ἰσχύει ἡ ἐκκλησία. Ὅπως ἡ κοινότης, οὕτω καὶ ἡ κοινωνία γνωρίζει τρία στάδια ἐξελίξεως. Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ζωῆς τῆς μεγαλοπόλεως, ἡ συμβατικότης εἶναι ὁ κύριος παράγων συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ δεύτερον στάδιον παριστάνει ἡ ἐθνικὴ ζωή, τῆς ὁποίας κίνητρον εἶναι ἡ πολιτικὴ καὶ ὑποκείμενον ἡ πολιτεία. Ὡς τρίτην καὶ τελευταίαν μορφὴν κοινωνίας ἐμφανίζει ὁ Tönnies τὴν κοσμοπολιτικὴν ζωήν, ἡ ὁποία διέπεται κυρίως ὑπὸ τοῦ παράγοντος τῆς κοινῆς γνώμης. Μὲ ἄλλας λέξεις: πρὸς τὴν κοινότητα ἀνταποκρίνεται ὁ πνευματικὸς καὶ ὀργανικὸς πολιτισμός, δηλαδὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουσιν οἱ Γερμανοὶ «Kultur», ἐνῷ πρὸς τὴν κοινωνίαν ἀνταποκρίνεται ὁ ὑλιστικὸς καὶ μηχανικὸς πολιτισμός, τὸν ὁποῖον ἀντιπαρατάσσουν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὴν «Kultur» διὰ τοῦ ὅρου «Zivilisation».

Ἡ θεωρία τοῦ Tönnies, ἡ ὁποία εἶναι προϊὸν καθαρῶς γερμανικοῦ τρόπου παρατηρήσεως τοῦ κόσμου, εἶχεν ἤδη—κατὰ τρόπον ἐμβρυώδη μέν, ἀλλ᾽ ἀρκούντως σαφῆ—διατυπωθῆ ὑπὸ τοῦ Schleiermacher καὶ τοῦ νεαροῦ Marx. Παραδόξως, ἀνάλογον θεωρίαν εἶχε διατυπώσει καὶ ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς τοῦ δικαίου Henry Maine, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁμολογεῖ ἄλλως τε αὐτὸς οὗτος ὁ Tönnies ὅτι ἐβασίσθη ἐν πολλοῖς. Ἡ γερμανικὴ κοινωνιολογία παρέλαβε καὶ υἱοθέτησεν ἐν πολλοῖς τὴν θεμελιώδη διάκρισιν τοῦ Tönnies. Ὁ Carl Brinkmann, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλει ἡ κοινωνιολογία ἐργασίας συστηματοποιησάσας τὸ περιεχόμενον καὶ τοὺς σκοπούς της, παρατηρεῖ ὅτι ἡ διάκρισις τῆς κοινότητος ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ἀρχήν, ἀφ᾽ ἧς ὡρμήθη τὸ μέγιστον μέρος τῆς νεωτέρας γερμανικῆς κοινωνιολογίας. Καὶ πράγματι: κοινωνιολόγοι, ὡς οἱ Max Weber, Franz Oppenheimer, Alfred Vierkandt, Hermann Schmalembach καὶ ἄλλοι, υἱοθετοῦν πλήρως τὴν ὑπὸ τοῦ Tönnies γενομένην διάκρισιν. Ὁ Vierkandt εἰδικῶς, ὁ ὁποῖος σὺν τοῖς ἄλλοις εἶναι καὶ ἐθνολόγος καὶ δὴ ὁ πρῶτος, ὅστις ἐφήρμοσε καὶ εἰς τὰ φαινόμενα τῆς θρησκείας τῶν πρωτογόνων τὴν «ἀπριοριστικὴν» μέθοδον τοῦ Rudolf Otto, βασίζει ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς κοινωνιολογίας του ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους σχήματος τοῦ Tönnies. Ὁ Schmalembach προσεπάθησε νὰ συμπληρώσῃ τὸ σχῆμα τοῦτο, προσθέσας εἰς τὰς ἐννοίας τῆς κοινότητος καὶ κοινωνίας τὴν ἔννοιαν τοῦ δεσμοῦ. Ὁ Max Weber ἐχρησιμοποίησεν ὡσαύτως τὸ σχῆμα τοῦ Tönnies, διατυπώσας μάλιστα τοῦτο ἐκ νέου καὶ δὴ κατὰ τρόπον, ὅστις κατέστη κλασσικός. Τὰ ἔργα του περὶ τῆς κοινωνιολογίας τῶν θρησκειῶν καὶ περὶ τῆς σχέσεως οἰκονομίας καὶ κοινωνίας ἀποκαλύπτουν ἀφάνταστον πλοῦτον γνώσεων καὶ πρωτοφανῆ συνθετικὴν ἱκανότητα. Ἡ κοινωνιολογία ὅμως δὲν ὀφείλει εἰς τοῦτον ἁπλῶς τὴν ἀνεκτίμητον αὐτὴν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην εἰδικῶν φαινομένων. Ὁ Max Weber εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ἐμελέτησε κατὰ βάθος τὰς γνωσιολογικὰς προϋποθέσεις τῆς κοινωνιολογίας. Αἱ μελέται του αὗται βασίζονται κυρίως ἐπὶ τῶν πορισμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξεν ὁ εἷς ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων ἀντιπροσώπων τοῦ νεοκαντιανισμοῦ, ὁ Heinrich Rickert. Οὗτος, ἐρευνήσας τὰ γνωσιολογικὰ προβλήματα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὰς ἱστορικὰς ἐπιστήμας καὶ συνεχίσας παράδοσιν, ἧς τὰς βάσεις εἶχον θέσει οἱ Wilhelm Dilthey καὶ Wilhelm Windelband, διέκρινε τὰς ἐπιστήμας ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῇ βάσει κριτηρίου λογικοῦ (μεθοδολογικῶς), ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῇ βάσει κριτηρίου πραγματικοῦ (δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τοῦ ἀντικειμένου, περὶ τὴν ἔρευναν τοῦ ὁποίου στρέφονται αὗται). Τὸ λογικὸν κριτήριον ὡδήγησε τὸν Rickert εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὰς ἐπιστήμας εἰς γενικευτικὰς καὶ εἰδικευτικάς. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πραγματικοῦ κριτηρίου διέκρινεν οὗτος αὐτὰς ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὧν ἀντικείμενον εἶναι τὸ ἁπλῶς πραγματικόν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὧν ἀντικείμενον εἶναι ἡ ὑπὸ νοήματος πεπληρωμένη πραγματικότης, ἡ ἱστορία. Συνδυάσας τέλος ὁ Rickert τὰ πορίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὡδηγήθη ὑφ᾽ ἑκάστου τῶν δύο τούτων κριτηρίων, ἐθεώρησε τὰς περὶ τὸ ἁπλῶς πραγματικόν, δηλαδὴ τὴν φύσιν, στρεφομένας ἐπιστήμας ὡς βασιζομένας ἐπὶ τῆς γενικευτικῆς μεθόδου, τὰς δὲ ἱστορικὰς ἐπιστήμας ὡς ἀκολουθούσας τὴν εἰδικευτικὴν μέθοδον. Τὸ ἱστορικὸν δὲν γενικεύεται, κατὰ τὸν Rickert, ἀλλὰ συλλαμβάνεται μόνον ἐν ἑκάστῃ ἀτομικῇ αὐτοῦ ἐμφανίσει ὡς τοιοῦτον, καὶ δὴ συγκεκριμένως ὡς νόημα πληροῦν ἑκάστην ὡρισμένην ἱστορικὴν πραγματικότητα. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐμφανίζεται ἐπεμβαίνων ὁ Max Weber καὶ ἀποδεικνύων, ὅτι καὶ τὸ ἱστορικὸν εἶναι δυνατὸν νὰ γενικευθῇ, αἰρομένης τῆς ἀτομικότητός του. Καὶ γενικεύεται τὸ ἱστορικόν, κατὰ τὸν Max Weber, οὐχὶ ὅπως τὸ ἁπλῶς (φυσικῶς) πραγματικόν, τοῦ ὁποίου ἡ γενίκευσις ὁδηγεῖ εἰς τὴν πιστοποίησιν νόμων φυσικῶν, ἀλλὰ κατὰ τελείως διάφορον τρόπον. Δεδομένου ὅτι τὸ ἱστορικὸν δὲν εἶναι ἁπλῶς πραγματικόν, ἀλλὰ πληροῦται ὑπὸ νοήματος ἀνθρωπίνου, ἡ γενίκευσίς του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν ἐν τῇ πραγματικῇ αὐτῆς ἐπιφανείᾳ, ἀλλ᾽ ἀφορᾷ τὰ νοήματα, ὑφ᾽ ὧν εἶναι αὕτη πεπληρωμένη, καὶ τὰ ὁποῖα, ὡς νοήματα καὶ οὐχὶ πραγματικότης, δὲν ὁδηγοῦν διὰ τῆς γενικεύσεως εἰς τὴν θέσπισιν νόμων φυσικῶν. Διὰ τῆς γενικεύσεως τῶν πληρούντων τὴν ἱστορίαν νοημάτων—καὶ ἡ γενίκευσις αὕτη ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν καὶ δικαιολογεῖ τὴν ὑπόστασιν τῆς κοινωνιολογίας—καταλήγομεν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐννοιῶν, δι᾽ ὧν δυνάμεθα νὰ ταξινομήσωμεν καὶ συστηματοποιήσωμεν τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα. Αἱ ἔννοιαι αὗται, αἱ διὰ γενικεύσεως τῶν νοημάτων σχηματιζόμεναι, δὲν ἀνταποκρίνονται πλέον εἰς ὡρισμένην πραγματικότητα, ἀλλ᾽ ἀποτελοῦν ἰδανικοὺς τύπους, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ταξινομοῦμεν αὐτὴν καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ πληρεστέρα κατανόησις ταύτης. Εἰς τὰς μελέτας ἐφηρμοσμένης κοινωνιολογίας, ἃς ἐκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Max Weber, ὑπάρχει πλῆθος τοιούτων ἰδανικῶν τύπων, εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ὁποίων ὡδηγήθη οὗτος, γενικεύσας τὰ πληροῦντα τὴν ἱστορίαν νοήματα. Ὡς οἱ κλασσικώτεροι τῶν τύπων τούτων θεωροῦνται ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους διήρεσεν ὁ Max Weber τὸ φαινόμενον τῆς ἐξουσίας. Ἡ ὑπὸ τοῦ Max Weber κυρίως γενομένη ἐγκαινίασις τῶν ἐρευνῶν περὶ τῶν γνωσιολογικῶν προϋποθέσεων τῆς κοινωνιολογίας ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν πλήθους ἐργασιῶν στραφεισῶν περὶ τὰ προβλήματα ταῦτα. Σχετικὰ πρὸς τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξεν ὁ Max Weber, εἶναι ἐκεῖνα, πρὸς τὰ ὁποῖα ὡδηγήθη ἐν τῇ ἐρεύνῃ του καὶ ὁ Werner Sombart. Οὗτος, τύπος συγγενὴς πρὸς τὸν Max Weber, ἠσχολήθη ὡσαύτως ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν περὶ τὴν κοινωνιολογικὴν ἐπεξεργασίαν ὡρισμένων ἱστορικῶν φαινομένων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ καὶ περὶ τὰς γνωσιολογικὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνιολογίας. Αἱ περὶ τὴν ἱστορίαν στραφεῖσαι ἔρευναί του ὡδήγησαν τὸν Sombart εἰς τὸ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν πληρεστέραν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ὑπαρχουσῶν κοινωνιολογικῶν εἰκόνων τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ τῆς ἐξελίξεώς του. Τὴν εἰκόνα ταύτην κατήρτισεν ὁ Sombart, βασισθεὶς ἐν πολλοῖς ἐπὶ τοῦ Max, δηλαδὴ ἐπὶ ἐκείνου ἀκριβῶς, τοῦ ὁποίου τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα ἐνεφανίσθη τελευταίως καταπολεμῶν λυσσωδῶς. Αἱ γνωσιολογικαὶ ἔρευναι ὡδήγησαν τὸν Sombart εἰς τὸ νὰ θεωρήσῃ τὴν κοινωνιολογίαν ὡς τὴν ἐπιστήμην, ἥτις ἀναζητεῖ εἰς τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα τὸ ἐπαναλαμβανόμενον καὶ τυπικόν. Τὰ μέχρι τοῦδε συγκροτηθέντα συστήματα κοινωνιολογίας διακρίνει οὗτος εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ψυχολογικὴν κοινωνιολογίαν, καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὴν νοολογικὴν κοινωνιολογίαν. Ἡ τελευταία αὕτη, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ψυχολογικήν, ἣν ἀποκρούει ὁ Sombart, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνεύρεσιν αἰτιῶν καὶ τὴν θέσπισιν νόμων φυσικῶν, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα, τὸ πνεῦμα τῆς ἱστορίας. Εἰς τὴν πιστοποίησιν ὅμως τοῦ τρόπου, καθ᾽ ὃν δέον νὰ ἐπιχειρῇ ἡ κοινωνιολογία τὴν σύλληψιν τοῦ νοήματος τῆς ἱστορίας, σημειοῦται διάστασις τοῦ Sombart πρὸς τὸν Max Weber. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐθεώρει ὡς σκοπὸν τῆς κοινωνιολογίας τὴν γενίκευσιν τῶν νοημάτων, τὰ ὁποῖα πράγματι ἔχουν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν προβαίνουν εἰς δρᾶσιν τινά. Πέραν τῆς πιστοποιήσεως καὶ γενικεύσεως τῶν νοημάτων τούτων δὲν πρέπει νὰ χωρῇ ἡ κοινωνιολογία. Ὁ Max Weber εἶχεν ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς ἀπολύτου ἀντικειμενικότητος τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Sombart, ἀντιθέτως, θεωρεῖ τὴν κοινωνιολογίαν ὡς τεταγμένην, ὅπως νοῇ τὴν ἱστορίαν, οὐχὶ ἁπλῶς διὰ τῆς διαγνώσεως τῶν νοημάτων, ἅτινα πράγματι ἔχουν οἱ δημιουργοῦντες ἢ οἱ ὁπωσδήποτε συμβάλλοντες εἰς τὴν δημιουργίαν της ἄνθρωποι, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ γενικωτέρου πνεύματος ἑκάστης ἐποχῆς καὶ ἑκάστου φαινομένου, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ πνεῦμα τοῦτο ὑπῆρξε ξένον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ὑπῆρξαν φορεῖς τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐποχῆς ἢ παράγοντες τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φαινομένου. Ὁ Sombart ἀναζητεῖ εἰς τὴν ἱστορίαν οὐχὶ ἁπλῶς τὸ πραγματικόν, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς αὐτῆς νόημα. Ἡ διάστασις μεταξὺ Max Weber καὶ Sombart ἐμφανίζεται μεγάλη, μόνον ἐφ᾽ ὅσον ἔχει τις ὑπ᾽ ὄψει τὸν τρόπον, καθ᾽ ὃν διετύπωσαν οὗτοι τὰς γνωσιολογικάς των ἀρχάς. Εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην ἔρευνάν των ἡ διάστασις αὕτη αἴρεται σχεδὸν πλήρως. Καὶ ὁ Max Weber, ἐπιχειρῶν τὴν διάγνωσιν τοῦ νοήματος φαινομένου τινός, διαγιγνώσκει τοῦτο ἀναγκαστικῶς κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ μαρτυρήσῃ σαφῶς περὶ τοῦ ἐὰν τὸ διαγνωσθὲν νόημα εἶχον ἐν ἑαυτοῖς πράγματι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ παράγοντες τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φαινομένου. Ἄλλως τε ὁ Max Weber ὁμολογεῖ—καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἐπαφή τις μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Sombart εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν διατύπωσιν τῶν γνωσιολογικῶν των ἀρχῶν—, ὅτι τὸ νόημα, ὅπερ δέον ἡ κοινωνιολογία νὰ διαγιγνώσκῃ, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπῆρξε συνειδητὸν εἰς ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου ἡ δρᾶσις ἐρευνᾶται. Εἰς τὰς πράξεις μας προσδίδομεν, κατὰ τὸν Max Weber, πολλάκις νοήματα, τῶν ὁποίων δὲν εἴχομεν πλήρη συνείδησιν. Τὸ ὅτι προσεδώσαμεν ὅμως ταῦτα εἰς τὰς πράξεις μας—π.χ. εἰς τὸ καλλιτέχνημα, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήσαμεν—, τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὰ νοήματα αὐτὰ ἦσαν πράγματα ἐν ἡμῖν, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν ἦσαν συνειδητά. Ἡ διάστασις λοιπὸν μεταξὺ Max Weber καὶ Sombart δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, ὅσον θεωρεῖται συνήθως. Ὀρθῶς λοιπὸν ὁ Sombart φέρει ὡς παραδείγματα ἀντιπροσώπου τῆς νοολογικῆς κοινωνιολογίας αὐτὸν τοῦτον τὸν Max Weber καὶ δὴ παραπλεύρως εἰς τοὺς Othmar Spann καὶ Max Scheler.

Ὁ Spann κατέλαβε σπουδαιοτάτην θέσιν ἐν τῇ γερμανικῇ κοινωνιολογίᾳ, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις περισσότερον παντὸς ἄλλου κατώρθωσε νὰ ἐκμεταλλευθῇ κοινωνιολογικῶς τὰς ἀρχάς, αἵτινες εἶχον ἐμπνεύσει τὸν ρωμαντικὸν ἰδεαλισμὸν τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος. Ἡ ἀντίθεσίς του πρὸς τὸν ἀτομικισμὸν καὶ ἡ ἰδέα τῆς κοινωνίας ὡς ὀργανικοῦ ὅλου ἀποτελοῦν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς κοινωνιολογίας του. Πάντως δέον νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ ὑπ᾽ αὐτοῦ γενομένη ἀναγνώρισις ὀργανικῆς ὁλότητος καὶ ἑνότητος εἰς τὴν κοινωνίαν οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν νατουραλιστικὴν ἀναλογίαν τῆς κοινωνίας πρὸς φυσικὸν ὀργανισμόν. Ἡ ἔννοια τῆς ὀργανικότητος καὶ ὁλότητος παρὰ Spann ἐπήγασεν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἐνέπνευσαν τὴν ἱστορικὴν τοῦ δικαίου σχολήν. Ὁ Max Scheler ὑπῆρξεν ὡσαύτως τέκνον τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἡ καταγωγή του μάλιστα ὑπερπηδᾷ τὰ ὅρια τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἐρευνῶντα αὐτὴν εἰς τὸν μεσαίωνα καὶ δὴ συγκεκριμένως εἰς τὴν σχολαστικὴν θωμιστικὴν διδασκαλίαν τοῦ καθολικισμοῦ. Ἡ σημασία του διὰ τὴν κοινωνιολογίαν ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν ἰσχυρὰν προσωπικότητά του — προσωπικότητα, ἥτις διαφαίνεται εἰς ὅλας τὰς γραμμὰς τῶν ἔργων του καὶ ἤσκησε μεγάλην παιδαγωγικὴν ἐπίδρασιν —παρὰ εἰς συγκεκριμένην τινὰ θεωρίαν. Τέλος ὁ Ernst Troeltsch παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς σοβαρωτάτας συμβολάς, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν στρεφομένην περὶ τὰς γνωσιολογικὰς προϋποθέσεις τῆς κοινωνιολογίας ἔρευναν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν τῆς θρησκείας. Εἰς τοῦτον ὀφείλομεν ὡσαύτως μίαν ἐκ τῶν βαθυτέρων κριτικῶν τοῦ Saint-Simon, τοῦ Comte καὶ τοῦ Spencer. Κριτικὴν κατὰ τοῦ θετικισμοῦ τοῦ Comte εἶχεν ἐπιχειρήσει—βασισθεὶς ἐπὶ σοβαρωτάτων ἐπιχειρημάτων—καὶ ὁ Scheler.

Τύπος ξένος μᾶλλον πρὸς τοὺς ἀνωτέρω μνημονευομένους, οὐχὶ ὅμως κατὰ βάθος καὶ ἀντίθετος πρὸς αὐτούς, εἶναι ὁ Franz Oppenheimer. Ὁ Oppenheimer ἐπεχείρησε νὰ συνδέσῃ ἐν ἑαυτῷ κατευθύνσεις, αἵτινες ἀφ᾽ ἑαυτῶν οὐδεμίαν ἐμφανίζουν συνοχὴν πρὸς ἀλλήλας, καὶ νὰ συμβιβάσῃ ὅ,τι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀσυμβίβαστον. Ὁ Oppenheimer ὄχι μόνον υἱοθετεῖ τὴν περὶ κοινότητος καὶ κοινωνίας θεωρίαν τοῦ Tönnies καὶ ὁλόκληρον τὴν ρωμαντικὴν ἰδεολογίαν, ἐξ ἧς αὕτη ἐπήγασεν, ἀλλ᾽ ἐμφανίζεται μάλιστα καὶ ὡς ἐκεῖνος, ὅστις ἀκριβῶς προσέδωκεν εἰς τὴν διάκρισιν κοινότητος καὶ κοινωνίας τὸ βαθύτερον ἠθικὸν πάθος, τὸ ὁποῖον ἐξεδηλώθη ὡς πολιτικὸν σύνθημα καὶ ὡς πόθος πρὸς κοινότητα. Ἐὰν ὁ Max Weber ἐξεμεταλλεύθη τὴν θεωρίαν τοῦ Tönnies αὐστηρῶς ἐπιστημονικῶς, ἀναγαγὼν τὴν διάκρισιν κοινότητος καὶ κοινωνίας εἰς ἁπλοῦν μεθοδολογικὸν κριτήριον τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Oppenheimer ἐξεμεταλλεύθη ταύτην κυρίως πολιτικῶς, ἀναγαγὼν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διάκρισιν εἰς ἰδεολογικὸν κριτήριον τῶν πόθων τῆς ἐποχῆς μας. Ἀλλὰ καὶ τὴν νεοκαντιανὴν γνωσιολογίαν υἱοθετεῖ οὗτος ἐν πολλοῖς, συγχρόνως δὲ προσκολλᾶται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν βιολογιστικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Gumplowicz. Τέλος, ἐνῷ ἀποκρούει τελείως τὸν Spencer, ἐμφανίζεται θεωρῶν τὸν Comte ἐξ ὡρισμένων ἐπόψεων ὡς διδάσκαλόν του. Ὁ Oppenheimer εἶναι ὁ χαρακτηριστικὸς τύπος τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, ὅστις δι᾽ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεώς του

Digitized by Google

ἠθέλησε νὰ συμβολίσῃ τὸ ἄσκοπον τῆς διασπάσεως τῶν πνευματικῶν δυνάμεων εἰς ἀντιθέτους παρατάξεις. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφανθῇ τις περὶ τῆς ὀρθότητος ἢ μὴ τῆς τοιαύτης προσπαθείας του. Πάντως ὡς σύμβολον τοὐλάχιστον ἔχει ἡ ἐμφάνισις τοῦ Oppenheimer μεγάλως νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν εἰς ἀμέτρητα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄσκοπα κομματίδια διεσπασμένην κοινωνιολογίαν.

Μετὰ τὰ μεγάλα παραδείγματα τῶν «Μαθημάτων θετικῆς φιλοσοφίας» τοῦ Comte καὶ τῆς «Συνθετικῆς φιλοσοφίας» τοῦ Spencer, οὐδεὶς κοινωνιολόγος κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ σύστημα κοινωνιολογίας τόσον ἐκτενὲς καὶ πλῆρες, ὅσον εἶναι τὸ τοῦ Oppenheimer. Ἡ κεντρικὴ γραμμή, ἥτις διέπει τὸ σύστημά του καὶ εἰς ἣν κορυφοῦται ἡ ἀνωτέρω θιγεῖσα συμφιλιωτικὴ προσπάθειά του, συνίσταται εἰς τοῦτο: ὅτι ἡ κοινωνιολογία εἶναι μὲν ἀπηλλαγμένη τοῦ φυσικοεπιστημονικοῦ ντετερμινισμοῦ, βασίζεται ὅμως ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς παρατηρήσεως. Ὡς μέθοδόν του χαρακτηρίζει τὴν μέθοδον τοῦ λεγομένου κοινωνικο ψυχολογικοῦ προσδιορισμοῦ. Ἐξ ὅλων τῶν τμημάτων τῆς κοινωνιολογίας τοῦ Oppenheimer ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέδωκεν οὗτος τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν, εἶναι τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν πολιτείαν Ἀντικρούων τὴν ὑπὸ τῶν κλασσικῶν οἰκονομολόγων καὶ τοῦ Marx ἀναπτυχθεῖσαν θεωρίαν περὶ τῆς πρωτογενοῦς συσσωρεύσεως τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐνδογενοῦς προελεύσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ καταγωγὴ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ὑποταγῆς τῶν μὲν ὑπὸ τοὺς δὲ καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ κράτους δὲν εἶναι ἐνδογενής, ἀλλ' εἶναι ἐξωγενής. Δὲν ὑπάρχει, κατὰ τὸν Oppenheimer, πρωτογενὲς οἰκονομικὸν φαινόμενον συσσωρεύσεως τοῦ πλούτου. Δὲν ὑπάρχει κοινωνικὴ ἀνισότης πηγάσασα ἐκ τῶν κόλπων λαοῦ τινος πρωτογενῶς καὶ ἄνευ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐπεμβάσεως. Τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητα καὶ τὴν γένεσιν τοῦ κράτους προεκάλεσε παντοῦ ἡ κατάκτησις λαοῦ τινος ὑπὸ ἄλλου. Ἡ θεωρία αὕτη ἀνάγεται εἰς τὸν Saint-Simon, εἶχε δὲ ὑποστηριχθῆ μετ' αὐτὸν ὑπὸ διαφόρων ἄλλων κοινωνιολόγων, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ Gumplowicz. Πάντες ὅμως οἱ παλαιότεροι ὑποστηρίξαντες ταύτην περιωρίσθησαν ἢ εἰς διατύπωσιν γενικῶν γραμμῶν, ὅπως ὁ Gumplowicz ἢ εἰς θεμελίωσιν αὐτῆς ἐπὶ περιωρισμένης καὶ μονομεροῦς ἱστορικῆς βάσεως, ὡς ὁ Saint-Simon Ὁ Oppenheimer ἀντιθέτως ἐβάσισε τὰ πορίσματά του ἐπὶ λεπτομεροῦς μελέτης τῆς ἱστορίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς προϊστορίας τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Καὶ ὑπεστήριξεν οὗτος ταῦτα, ἀντιταχθεὶς εἰς τὰς γνώμας ἱστορικῶν, ὡς ὁ Eduard Meyer, καὶ ἐθνολόγων, ὡς οἱ Schmidt καὶ Koppers.

Ἡ μελέτη τῶν προϊστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν μορφῶν κοινωνικῆς ζωῆς ἔφερε τὸν Oppenheimer καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐθνολογικῆς κοινωνιολογίας. Αὕτη, στηριχθεῖσα κατ' ἀρχὰς ἐν πολλοῖς καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπογεωγραφικῆς σχολῆς τοῦ Ratzel, ἀνεπτύχθη κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἰδιαιτέρως ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ. Ὡς ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα ἐκ τῶν θεωριῶν τῆς νεωτέρας ἐθνολογικῆς κοινωνιολογίας δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ περὶ τῶν κύκλων πολιτισμοῦ θεωρία τῆς σχολῆς τῶν λεγομένων καθολικῶν ἐθνολόγων τῆς Βιέννης, σχολῆς, ἧς κύριοι ἀντιπρόσωποι εἶναι ὁ Wilhelm Schmidt καὶ ὁ Wilhelm Koppers. Κατὰ τὴν θεωρίαν τούτων, ἡ ἀνθρωπότης δὲν διῆλθεν ἀναγκαίως ὡρισμένα καὶ ἁπανταχοῦ ὁμοιομόρφως ἐκδηλωθέντα στάδια ἐξελίξεως. Ἡ προϊστορία τῆς ἀνθρωπότητος ὡρμήθη ἐκ τριῶν διαφόρων πρὸς ἀλλήλους κύκλων πολιτισμοῦ, κύκλων, ὧν οἱ χαρακτῆρες ἀπετέλεσαν ὁρμητήρια καὶ οὐχὶ διαδοχικῶς ἀναπτυχθείσας βαθμίδας ἐξελίξεως. Οἱ τρεῖς οὗτοι κύκλοι εἶναι οἱ ἑξῆς: ὁ τῶν ἀνωτέρων κυνηγῶν ἢ τοῦ ἐξωγάμου πατρικοῦ δικαίου, ὁ τῶν γεωργῶν ἢ τοῦ ἐξωγάμου μητρικοῦ δικαίου καὶ ὁ τῶν κτηνοτρόφων ἢ τῆς μεγάλης οἰκογενείας πατρικοῦ δικαίου. Οἱ τρεῖς οὗτοι κύκλοι, διασταυρωθέντες, προεκάλεσαν τὴν γένεσιν δευτερογενῶν κύκλων καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἡ θεωρία τῶν κύκλων πολιτισμοῦ ἔδωκε καὶ νέαν, ἐξαιρέτως ἐνδιαφέρουσαν, μορφὴν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς μητριαρχίας. Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν, ὅστις εἶχεν ὁμιλήσει περὶ μητριαρχίας, εἶναι ὁ Ἰωάννης Ἰάκωβος Bachofen. Οὗτος ἐθεώρησε τὴν μητριαρχίαν ὡς χαρακτηρίσασαν ὁλόκληρον ἐποχήν, ἀντιπαρατάξας συγκεκριμένως τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον ὡς κόσμον πατρικοῦ δικαίου εἰς τὸν προηγηθέντα τούτου πελασγικὸν κόσμον, οὗτινος σύμβολον ἦτο ἡ γυναικοκρατία. Καὶ ἐθεώρησε τὴν μητριαρχίαν ὁ Bachofen οὐχὶ ὡς σύστημα ὀφειλόμενον καὶ συνιστάμενον εἰς οἰκονομικὰς συνθήκας, ἀλλ' ὡς καθεστὼς ἀνταποκριθὲν εἰς ἰδιαιτέραν διάθεσιν τῆς ψυχῆς. Ἀπὸ τοῦ Bachofen καὶ τοῦ παραλλήλως πρὸς αὐτὸν ἀσχοληθέντος περὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο Ἀμερικανοῦ ἐθνολόγου Morgan, παρέλαβε τὴν θεωρίαν περὶ τοῦ μητρικοῦ δικαίου ὁ Engels. Καὶ αὐτός, πιστεύων εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀναγκαστικῆς καὶ ὁμοιομόρφου ἐξελίξεως, ἐθεώρησε τὴν μητριαρχίαν ὡς μίαν ἐκ τῶν γενικῶν βαθμίδων ἐξελίξεως, ἃς ἀναγκαίως διῆλθεν ἡ ἀνθρωπότης. Ἡ σχολὴ τῆς Βιέννης ἐμφανίζεται, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῶν κύκλων πολιτισμοῦ, ἀντιμετωπίζουσα κατὰ νέον ὅλως τρόπον τὸ πρόβλημα τῆς μητριαρχίας. Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐμφανίζεται, κατὰ τοὺς Schmidt καὶ Koppers, χαρακτηρίζον πρωτογενῶς μόνον τὸν κύκλον τῶν γεωργῶν, ὅπου κύριος παράγων τῆς ἐργασίας ἦτο ἡ γυνὴ καὶ ὅπου, ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν ὑπεροχήν της, ἀνεπτύχθησαν τὸ πρῶτον καὶ οἱ μετὰ ταῦτα σπουδαιοτάτην ἀποστολὴν ἐκπληρώσαντες ἀνδρικοὶ σύνδεσμοι. Ὅπου ἀπαντᾷ ἔξω τοῦ ἀρχεγόνου κύκλου τῶν γεωργῶν ὑπεροχὴ τῆς γυναικός, ἐκεῖ ἡ προέλευσίς των εἶναι ἐξωγενής, δηλαδὴ ὀφείλεται ἡ διείσδυσιν ἢ ἐπιβολὴν ξένων ἐθίμων. Εἰς τὴν θεωρίαν τῶν κύκλων πολιτισμοῦ ἐπήνεγκεν οὐσιώδεις τροποποιήσεις ὁ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Scheler ἰδιαιτέρως ἐπηρεασθεὶς Paul Honigsheim. Τρεῖς εἶναι, καὶ κατ' αὐτόν, οἱ πρωτογενεῖς κύκλοι πολιτισμοῦ. Ἐκ τούτων μόνον ὁ πρῶτος ἐγνώρισε τὸ μητρικὸν δίκαιον, ἐν συνδυασμῷ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν μαγείαν. Εἰς τὸν κύκλον αὐτὸν ὀφείλει τὴν γένεσίν της ἡ τραγῳδία, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ρυθμικὴ τοῦ σώματος. Ὁ δεύτερος κύκλος, ὁ τοτεμιστικός, γνωρίζει ὀλιγώτερον τὴν μαγείαν, χαρακτηρίζεται ὑπὸ σχετικῆς τινος ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐμφανίζεται μὲ περιωρισμένας τὰς καλλιτεχνικάς του τάσεις εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ γλυπτικήν. Τέλος, ὁ τρίτος κύκλος, ὁ τῶν κτηνοτρόφων, διέπεται ὑπὸ πλήρους ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρικοῦ στοιχείου καὶ δὲν γνωρίζει ἄλλην καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν πλὴν τοῦ ἡρωϊκοῦ ᾄσματος.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐθνολογικῶς μᾶλλον προσανατολισμένων κοινωνιολόγων ἀνήκουν ἐπίσης ἄλλοι πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Α. Ἐλευθερόπουλος καὶ ὁ Richard Thurnwald. Ὁ Ἐλευθερόπουλος ἠσχολήθη καὶ περὶ προβλήματα γενικὰ τῆς κοινωνιολογίας, ἐμφανίζεται ὅμως κλίνων ἰδιαιτέρως εἰς τὸ νὰ δαμάσῃ κοινωνιολογικῶς τὸ ὑλικὸν τῆς προϊστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ζωῆς τῶν κοινωνιῶν. Αἱ κυριώτεραι θεωρίαι του εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ περὶ τῆς πατριᾶς ὡς τῆς πρώτης μορφῆς οἰκογενειακοῦ ὀργανισμοῦ θεωρία του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκείνη, δι' ἧς ἀποκρούει τὴν ὕπαρξιν τῆς ἐλευθερομιξίας ὡς περιόδου, τὴν ὁποίαν διῆλθεν ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ Ἐλευθερόπουλος ἀνήκει εἰς τοὺς πρώτους, οἵτινες ἀπέκρουσαν ἀποτελεσματικῶς τὴν θεωρίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως περιόδου ἐλευθέρας καὶ ἀκανονίστου συμμίξεως τῶν δύο φύλων. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἕλληνος κοινωνιολόγου δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς κοινωνιολογίας, ἀλλ' ἀναφέρονται καὶ εἰς γενικὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα.

Πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Oppenheimer συνδέεται σχολὴ ὁλόκληρος, ἡ λεγομένη *σχολὴ τῆς Φραγκφούρτης*. Ὡς κύριοι ἀντιπρόσωποι αὐτῆς δέον νὰ θεωρηθοῦν οἱ Gottfried Salomon καὶ Heinz Ziegler. Ἀμφότεροι, ἂν καὶ μαθηταὶ τοῦ Oppenheimer, χαρακτηρίζονται ὑπὸ πλήρους αὐτοτελείας σκέψεως. Ὁ Salomon εἰδικῶς, εἰς ὃν ὀφείλονται καὶ πολύτιμοι μικραὶ συμβολαὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς θέσεως τοῦ Lorenz von Stein ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνιολογίας, ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως περὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς σχέσεως τούτου πρὸς τὴν ἱστορίαν γενικῶς καὶ πρὸς τὸν μαρξισμὸν εἰδικώτερον. Ἡ ὑπὸ τοῦ Oppenheimer διευθυνομένη σχολὴ τῆς Φραγκφούρτης ἐμφανίζεται ἀντιτιθεμένη ἰδίως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Leopold von Wiese διευθυνομένην *σχολὴν τῆς Κολωνίας*. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων σχολῶν συνίσταται κυρίως εἰς τὸ ἑξῆς σημεῖον: Ὁ Oppenheimer παρατηρεῖ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα ὡς ἐξωτερικὰς πραγματικότητας καὶ ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ ψυχολογικοῦ πλαισίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου προσδιορίζονται, ἐνῷ ὁ Leopold von Wiese συνδέει ταῦτα ἀμέσως πρὸς τὴν ἀτομικὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ἐπιρριφθῇ κατὰ τοῦ L. v. Wiese ἡ μομφή, ὅτι συγχέει τὴν κοινωνιολογίαν πρὸς τὴν ψυχολογίαν.

Ὁ Leopold von Wiese ἐμφανίζεται συνεχίζων, συμπληρῶν καὶ συστηματοποιῶν ἰδίως τὸ κοινωνιολογικὸν ἔργον τοῦ φιλοσόφου Georg Simmel. Ὁ Simmel, φιλόσοφος ὤν, καὶ δὴ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ συνδυάσουν καὶ νὰ συμβιβάσουν τὸν κριτικισμὸν μετὰ τοῦ θετικισμοῦ, ἠσχολήθη πρωτίστως περὶ τὰ γνωσιολογικὰ προβλήματα τῆς κοινωνιολογίας. Εἰς τὸν Simmel ὀφείλομεν τὴν καθαρωτέραν διάκρισιν τῆς κοινωνιολογίας ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀπὸ τῆς ψυχολογίας ἀφ' ἑτέρου. Ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν σχέσιν κοινωνιολογίας καὶ ψυχολογίας, τονίζει ὁ Simmel, ὅτι ἡ κοινωνιολογία ἐρευνᾷ τὸ περιεχόμενον τῶν ψυχικῶν διαδικασιῶν καὶ τὴν ἀντικειμενοποίησιν τούτου, οὐχὶ δὲ τὸν νόμον, ὅστις διέπει τὰς ψυχικὰς διαδικασίας. Ὁ Simmel διακρίνει πλήρως τὰς φυσικὰς ἀπὸ τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας, θεωρῶν τὴν κοινωνιολογίαν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ψυχολογίαν, ὡς πνευματικὴν ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας σκοπὸς δὲν εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν διεπόντων τὴν ψυχικὴν ἡμῶν ζωὴν νόμων. Σπουδαιοτάτης σημασίας εἶναι ἐπίσης αἱ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας κάμνει ὁ Simmel ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ. Τὸ ἀτομικὸν δὲν θεωρεῖ οὗτος ὡς ἐπιδεκτικὸν ἐπιστημονικῆς συλλήψεως. Εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνικὴν ἡμῶν ζωὴν βλέπομεν τὸν ἄλλον οὐχὶ ὡς ἄτομον (ὡς ἄτομον εἶναι ὁ ἄλλος ἀπρόσιτος), ἀλλ' ἐν τῇ τυπικῇ αὐτοῦ ἐμφανίσει, π. χ. ὡς συνάδελφον, ὡς σύντροφον, ὡς συγκάτοικον τέλος τοῦ αὐτοῦ ἰδιαιτέρου κόσμου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀμφότεροι κινούμεθα. Ὁ Simmel ταυτίζει τὸ ἀτομικὸν πρὸς τὸ ἐξωκοινωνικὸν καὶ πρὸς τὸ μὴ τυπικόν. Ὡς σκοπὸν τῆς κοινωνιολογίας θεωρεῖ ὁ Simmel τὴν σύλληψιν καὶ μελέτην τῶν τύπων, ὑφ' οὓς ἐκδηλοῦται ἡ κοινωνικότης, δηλαδὴ τῶν τυπικῶν (καὶ μόνον: τυπικῶν) ἐκείνων μορφῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος ἔξω τῆς ἀτομικότητός του. Σύστημα ὁλόκληρον τοιούτων τυπικῶν μορφῶν δὲν παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Simmel. Οὗτος περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ μελετήσῃ κατ' ἐκλογὴν ὡρισμένας μόνον τῶν μορφῶν τούτων. Ὁ Leopold von Wiese κατήρτισεν ὁλόκληρον σύστημα τῶν τύπων, ὑφ' οὓς ἐκδηλοῦται ἡ κοινωνικότης. Καὶ αὐτὸς διακρίνει πλήρως τὸ προσωπικὸν Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ Ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν κοινωνιολογίαν διακρίνει οὗτος ἀπὸ τῆς ψυχολογίας πλήρως, τονίζων ὅτι ὁ σκοπὸς ταύτης συνίσταται εἰς τὴν μελέτην οὐχὶ ψυχικῶν καταστάσεων, ἀλλὰ δράσεων τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ πράγματι: ἡ μομφή, ἥτις ἐκτοξεύεται κατὰ τοῦ Wiese, δὲν εἶναι δεδικαιολογημένη. Οὗτος ἐρευνᾷ τοὺς τύπους τῆς κοινωνικότητος, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται κατ' ἀρχὴν διὰ τὰ ψυχικὰ ἐλατήρια τούτων. Ἐκεῖνο μάλιστα, τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως χαρακτηρίζει τὸν Wiese, εἶναι ὅτι περιορίζεται εἰς τὴν σύλληψιν καὶ συστηματικὴν ταξινόμησιν τῶν τύπων τούτων, χωρὶς κἂν νὰ ἐρευνᾷ τοὺς σκοπούς, οὓς ἐν ἑκάστῃ ἐκδηλώσει κοινωνικότητος ἐπιδιώκουν οἱ ἄνθρωποι. Τὴν μελέτην τῶν σκοπῶν ἀναθέτει ὁ Wiese εἰς τὰς εἰδικὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας, τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου κλπ.

Τὴν κοινωνιολογίαν του ὀνομάζει ὁ Wiese θεωρίαν περὶ τῶν σχέσεων καὶ περὶ τῶν μορφολογικῶν σχηματισμῶν, εἰς τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ὁποίων ὁδηγοῦν αἱ σχέσεις. Ὁ Wiese κατατάσσει εἰς τύπους καὶ μελετᾷ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται ὡς δρᾶσις τείνουσα πρὸς σχέσιν, καὶ οὐχὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνιστᾷ διάθεσιν ἁπλῶς τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο διακρίνεται ὁ Wiese ἀπὸ τῶν πλείστων ἀντιπροσώπων τοῦ ἀμερικανικοῦ «Behaviorismus» καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Pareto. Μεγάλη βεβαίως εἶναι ἡ συγγένεια τοῦ Wiese πρὸς τὸν Pareto καὶ τοὺ ὀπαδοὺς τοῦ Behaviorismus. Ἐνῷ ὅμως οὗτοι συγχέουν πράγματι τὴν κοινωνιολογίαν πρὸς τὴν ψυχολογίαν, ὁ Wiese ὁρμᾶται ἀπὸ πλήρους μεθοδολογικῆς διακρίσεως τούτων. Ὁ Vilfredo Pareto ἀποτελεῖ μορφήν, περὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ὁποίας μέγιστος διεξήχθη ἀγὼν ἐν τῇ ἰταλικῇ πνευματικῇ ζωῇ. Ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν τὸ γεγονός, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ ὁλόκληρον σχολήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπολεμήθη ὑπὸ ἀνδρῶν, ὡς ὁ Benedetto Croce, ὅστις φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ ὀνομάζῃ τὸ σύστημά του ἐπιστημονικὴν τερατολογίαν. Πρὸς τὴν παλαιοτέραν ἰταλικὴν κοινωνιολογίαν ἐν οὐδεμιᾷ εὑρίσκεται ὁ Pareto σχέσει. Ὁ μόνος Ἰταλός, ὅστις εἶναι ἴσως δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πρόδρομος τούτου, εἶναι ὁ θετικιστὴς Roberto Ardigò. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος συνειδητῶς καλλιεργήσας ἐν Ἰταλίᾳ τὴν κοινωνιολογίαν. Παρεκκλίνας μάλιστα ὁ Ardigò τοῦ Comte, ἐτόνισεν ἰδιαιτέρως τὸν συνδυασμὸν ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογίας. Τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ardigò ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα κυρίως ὁ κοινωνιολόγος Franzesco Cosentini. Πάντως ἡ κυρία ἀνάπτυξις τῆς κοινωνιολογικῆς σκέψεως ἐν Ἰταλίᾳ ἐνεφανίσθη ἐξηρτημένη ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τοῦ Spencer καὶ τοῦ Δαρβίνου, ἐν γένει δὲ ἀπὸ τοῦ βιολογικοῦ νατουραλισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τοῦ Marx. Ὁ Spencer ἰδίᾳ εἶχε κατορθώσει νὰ ἀσκήσῃ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῆς κοινωνιολογίας. Ὄχι μόνον ἐν Ἰταλίᾳ κλπ., ἀλλὰ καὶ ἐν Ρουμανίᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ (ὅπου ἡ κοινωνιολογία ἐπίσης ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως), τὴν πρώτην ὤθησιν πρὸς τὴν νέαν ταύτην ἐπιστήμην ἔδωκεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ Spencer. Ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ τοῦ Pareto διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως ὁ Alessandro Groppali, ὁ Enrico Morselli, ὁ Giovanni Pinnaferrà, ὁ Adolfo Asturaro, ὁ Fausto Squillace, ὁ Pasquale Rossi, ὁ Amerigo Namias, ὁ Achille Loria, κατὰ τοῦ ὁποίου ὡσαύτως ἔχει στραφῆ ὁ φιλόσοφος Croce, ὁ Salvatore Cognetti De Martiis, ὅστις ἐπραγματεύθη, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, καὶ προβλήματα κοινωνιολογικά, ἰδίᾳ τὸ πρόβλημα τῆς θέσεως τῆς ἐργασίας ἐν τῇ οἰκονομικῇ ζωῇ, ὁ Scipio Sighele, ὁ Pasquale Rossi, ὁ Giuseppe Prezzolini, ὁ Angelo Majorana καὶ ὁ Mariano Patrizi, οἱ ὁποῖοι ἐνεβάθυναν εἰς τὴν μελέτην τοῦ φαινομένου τῆς

Digitized by Google

κοινωνικῆς μάζης, ἰδίᾳ δὲ ὡρισμένων κοινωνικῶν τύπων, τέλος δὲ καὶ οἱ Carlo Cattaneo, Livio Minguzzi καὶ G. Sergi, ὧν αἱ ἐργασίαι συνέβαλον ἰδιαιτέρως καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς κοινῆς γνώμης. Περὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο πρόβλημα ἠσχολήθη καὶ ὁ μνημονευθεὶς ἤδη Sighele.

Ὁ Achille Loria ἐμφανίζεται ἐπηρεασμένος κυρίως ὑπὸ τοῦ Marx. Εἰς τὴν κοινωνιολογίαν του χωρεῖ μάλιστα οὗτος πέραν τῆς γραμμῆς, ἣν εἶχε χαράξει ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ. Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Loria αὐτὸς οὗτος ὁ Friedrich Engels καὶ δὴ διὰ τῆς κατηγορίας, ὅτι οὗτος παρηρμήνευσε τὸν Marx. Ὁ Loria ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πάντα ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τοῦ παράγοντος, τὸν ὁποῖον ἀποτελεῖ ὁ ἀγὼν τῶν τάξεων, θεωρεῖ ὡς κίνητρον τοῦ παντὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιθυμίαν. Κατὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐσχηματοποίησε τὴν ἱστορίαν ὁ Loria, ἐστράφη πρωτίστως ὁ C. F. Ferraris. Συγγενὴς πρὸς τὸν Loria ὑπῆρξε καὶ ἕτερος Ἰταλὸς κοινωνιολόγος, ὁ Enrico Ferri, ὅστις ἐζήτησε νὰ συνδυάσῃ τὸν Marx πρὸς τὸν Darwin καὶ τὸν Spencer. Πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ferri συνδέεται καὶ ἡ σχολὴ ἐκείνη ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ, ἥτις, ἀπορρίπτουσα τὴν κλασσικὴν ἔννοιαν τῆς ποινῆς, θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐστερημένον ἐλευθέρας βουλήσεως καὶ ἐξηρτημένον κατ' ἀνάγκην ἀναπότρεπτον ἐκ τῶν κοινωνικῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς γεννᾶται καὶ ζῇ. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Loria, ὅστις παρεξέκλινεν οὐσιωδῶς ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Marx, ὁ Antonio Labriola ἀνεδείχθη, καὶ δὴ ἀπὸ ἕδρας πανεπιστημιακῆς, ὡς πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος ἀπολογητὴς τούτου. Μὲ διάθεσιν καθαρῶς κριτικὴν ἀπέναντι τοῦ μαρξισμοῦ ἀνεδείχθη ὁ μετὰ τοῦ Leone τὸν ἐπαναστατικὸν συνδικαλισμὸν τοῦ Sorel εἰς Ἰταλίαν εἰσαγαγὼν Arthuro Labriola, εἰς ὃν ὀφείλομεν καὶ μίαν ἐκ τῶν καλυτέρων περὶ Marx πραγματειῶν.

Ὁ Pareto ἐμφανίζεται ξένος πρὸς πᾶσαν προηγηθεῖσαν αὐτοῦ κοινωνιολογικὴν ἔρευναν καὶ δὴ πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν παραλλήλως πρὸς αὐτὸν ἀναπτυχθεῖσαν σχολὴν τοῦ μᾶλλον πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς πολιτικῆς ἐστραμμένου Gaetano Mosca (εἰς τὴν σχολὴν τοῦ τελευταίου τούτου ἀνήκουν οἱ Carmelo Caristia Franco Savorgnan καὶ Massimo Fovel). Ἐνῷ ὅμως κατηγορεῖ ὁ Pareto τὸν Comte καὶ ὁλόκληρον τὴν πρὸ αὐτοῦ ἀναπτυχθεῖσαν κοινωνιολογίαν ἐπὶ ἐλλείψει ἀντικειμενικότητος, βασίζει ὁλόκληρον τὸ σύστημά του ἐπὶ τῶν κλίσεων τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως, ἐπὶ τῶν προσωπικῶν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν του. Κατατάσσει τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς κοινωνικὰς δυνάμεις εἰς ἱεραρχίαν κατηγοριῶν, προβαίνει εἰς τὴν διαβάθμισιν τούτων ἐπὶ τῇ βάσει καθαρῶς ὑποκειμενικῶν κριτηρίων. Εἷς ἐκ τῶν νεωτέρων Ἰταλῶν κοινωνιολόγων, ὁ Filippo Carli, εἰς ὃν ὀφείλομεν ἐργασίας ἱστορικὰς καὶ συστηματικὰς τῆς κοινωνιολογίας ἀξίας πολλῆς προσοχῆς, κατώρθωσε νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν πλήρη μονομέρειαν καὶ ἔλλειψιν ἀντικειμενικότητος, ἀφ' ἧς ὁρμᾶται ὁ Pareto.

Ὁ Leopold von Wiese, ὡς συγγενῆ τύπον τοῦ ὁποίου ἐχαρακτηρίσαμεν τὸν Pareto, εἶναι τελείως ἀπηλλαγμένος τῆς ἀξιολογικῆς μονομερείας τοῦ Ἰταλοῦ κοινωνιολόγου. Ὡσαύτως, ὁ εἰς ἰταλικὸν πανεπιστήμιον δρῶν Γερμανὸς κοινωνιολόγος Robert Michels, εἰς ὃν ὀφείλομεν σοβαρὰν κοινωνιολογικὴν ἔρευναν τοῦ φαινομένου τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἔθιξεν ὡρισμένα προβλήματα τῆς περὶ σχέσεων θεωρίας, ὡς νοεῖ ταύτην ὁ Wiese, κατὰ τρόπον ἀντικειμενικὸν καὶ ἀπηλλαγμένον μονομερείας. Τέλος καὶ ὁ Max Graf zu Solms ἐμφανίζεται καταλήγων εἰς περὶ σχέσεων συστηματικὴν θεωρίαν συγγενῆ πρὸς τὴν τοῦ L. v. Wiese. Πάντως, ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸν Graf zu Solms ἰδιαιτέρως εἶναι τοῦτο: ὅτι καταλήγει εἰς τοιαύτην θεωρίαν, ὁρμώμενος οὐχί, ὡς ὁ L. v. Wiese, ἀπὸ τοῦ Simmel, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Tönnies καὶ τοῦ Max Weber. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ γερμανικῇ κοινωνιολογίᾳ ὁ Alfred Weber (ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Max Weber ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης) ὡρμήθη—ὡς ἀκριβῶς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὑπὸ τοῦ ρωμαντισμοῦ ἐμπνευσθέντες Γερμανοὶ—ἐκ τῆς ἀνάγκης, ὅπως ἀσκήσῃ κριτικὴν εἰς βάρος τοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας, ὃν οὐχὶ μόνον ὡς ἄνθρωπος λεπτοτάτης παρατηρητικότητος, ἀλλὰ καὶ ὡς διαπρεπὴς οἰκονομολόγος εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ ὤθησε τὸν Alfred Weber εἰς τὸ νὰ προβῇ εἰς τὴν κοινωνιολογικὴν θεμελίωσιν τῆς διακρίσεως μεταξὺ πνευματικοῦ ἢ ὀργανικοῦ πολιτισμοῦ (Kultur) καὶ μηχανικοῦ ἢ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ (Zivilisation). Ὁ ὑλικὸς πολιτισμὸς εἶναι προϊὸν ἐξελίξεως, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν πλήρη λογικοποίησιν τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ἀνάπτυξιν τῆς πρακτικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰς τὴν τεχνικὴν ἐφαρμογὴν ταύτης. Ὁ ὀργανικὸς καὶ πνευματικὸς πολιτισμὸς δὲν διέπεται ὑπὸ ἐξελίξεως ὁδηγούσης διαρκῶς πρὸς τὸ τελειότερον καὶ μεταβιβαζομένης μηχανικῶς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς λαοῦ εἰς τὸν ἄλλον. Ὁ ὀργανικὸς πολιτισμὸς (ἡ «Kultur») κινεῖται πάντοτε, ἐν ἑκάστῃ αὐτοῦ ἐκδηλώσει, ὡς κάτι τὸ ἀπολύτως ἀτομικὸν καὶ ἐν ἑαυτῷ ἐγκεκλεισμένον. Οὗτος δὲν γνωρίζει ἐξέλιξιν πρὸς τὸ διαρκῶς τελειότερον. Ἑκάστη πραγματικὴ ἐκδήλωσίς του σημαίνει καὶ ἰδιαιτέραν τινὰ ἀπόλυτον τελειότητα. Ὁ Alfred Weber, εἰς σειρὰν διαφόρων μελετῶν του, κατώρθωσε νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν οὐσίαν διαφόρων ἱστορικῶν ἐποχῶν καὶ ἰδιαιτέρων κοινωνικῶν φαινομένων, ἐφαρμόζων μετ' ἀπολύτου συνεπείας τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, περὶ ἧς ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος. Εἰς τὴν ἱστορίαν ὅμως δὲν ἀναζητεῖ οὗτος τὰς μηχανικὰς αἰτίας, αἵτινες παρήγαγον τὰ διάφορα φαινόμενα.

Ὁ Alfred Weber θεωρεῖ τὴν κοινωνιολογίαν ὡς τεταγμένην, ὅπως πιστοποιήσῃ τὴν ἰδιαιτέραν φυσιογνωμίαν ἑκάστης ἐποχῆς, ἀποκαλύπτουσα τὰ νοήματα, δι' ὧν ὑπῆρξε πεπληρωμένη. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο συνεχίζει οὗτος πλήρως τὴν παράδοσιν τῆς καθ' αὐτὸ γερμανικῆς κοινωνιολογίας. Ἡ διάστασίς του πρὸς αὐτήν, καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀδελφόν του Max Weber, ἐσημειώθη ἀλλοῦ. Ὁ Alfred Weber δὲν ἀναγνωρίζει εἰς τὴν ἐπιστήμην τὸ δικαίωμα, ὅπως ἀνάγῃ τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα εἰς τύπους, ἀπαλλάσσουσα ταῦτα τῆς ἀπολύτου ἀτομικῆς των ὑποστάσεως. Ὅταν ἀνάγωμεν τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα εἰς γενικότητας, ἐξαιροῦμεν ἐξ αὐτῶν αὐθαιρέτως ὅ,τι ἀκριβῶς συνιστᾷ τὴν ἀληθῆ ἀξίαν των. Ἡ ἀξία των ἔγκειται εἰς τὴν ἀτομικότητα. Ἡ ἰδιαιτέρως ἀνεπτυγμένη ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ Alfred Weber καλλιτεχνικὴ καὶ ποιητικὴ διάθεσις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτόν, ὅπως θυσιάσῃ τὴν ἀτομικότητα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνάγκης καὶ σκοπιμότητος. Ὁ Alfred Weber ἐμφανίζεται λοιπὸν ὡς ὁ μόνος κοινωνιολόγος, τοῦ ὁποίου τὸ κοινωνιολογικὸν πρόγραμμα δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸν ὁρισμὸν τῆς κοινωνιολογίας, τὸν διατυπωθέντα ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἄρθρου. Ὅ,τι ὅμως δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦτον εἶναι ἁπλῶς τὸ πρόγραμμά του. Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τούτου καταλήγει καὶ ὁ Alfred Weber πολλάκις εἰς τὸ νὰ γενικεύῃ τὰ νοήματα, ἅτινα πληροῦν τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα. Πάντως δέον νὰ ἀναγνωρισθῇ, ὅτι καὶ εἰς τὴν διαισθητικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπόδοσιν τοῦ ἀπολύτως ἀτομικοῦ κατώρθωσε συχνότατα νὰ προβῇ. Τοῦτο ὅμως κατώρθωσεν ὁ Alfred Weber οὐχὶ ὡς κοινωνιολόγος, ἀλλ' ὡς διανοούμενος, πεπροικισμένος μὲ ποιητικὴν διαίσθησιν.

Συγγενὴς κάπως πρὸς τὴν ἔννοιαν, ἣν δίδει ὁ Alfred Weber εἰς τὴν κοινωνιολογίαν, εἶναι καὶ ἐκείνη, ἣν ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην ταύτην ὁ κυρίως ὡς οἰκονομολόγος ἀναδειχθεὶς Emil Lederer. Ὡς τύπος, ὡσαύτως, ἐν πολλοῖς συγγενὴς πρὸς τὸν Alfred Weber ἐμφανίζεται καὶ ὁ Arthur Salz, εἰς ὃν ὀφείλομεν καὶ ὅλως πρωτότυπον τρόπον κοινωνιολογικῆς συλλήψεως τῆς μορφῆς τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας καὶ κοινωνίας. Ὅ,τι χαρακτηρίζει ἰδίᾳ τὸν Salz καὶ διακρίνει τὰ πορίσματα τῆς περὶ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστὼς ἐρεύνης του ἀπὸ τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης τοῦ Marx καὶ τῶν μαρξιστῶν εἶναι οὐχὶ μόνον τὸ ὅτι ἀνακαλύπτει ὀργάνωσιν καὶ ἐκεῖ, ὅπου ὁ Marx εἶχε πιστοποιήσει τὴν ὕπαρξιν ἀναρχίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἀντιπαρατάσσει τὸ φαινόμενον τῆς βουλήσεως πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς νομοτελοῦς ἐξελίξεως, κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα πᾶσαν σύγχυσιν μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ ἀναγκαιότητος ἐν τῇ παρατηρήσει τῆς ἱστορίας. Τέλος, δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ Salz προέβη καὶ εἰς ἐπιτυχῆ συμπλήρωσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν γνωσιολογικῶν ἐρευνῶν τοῦ Max Weber, δημιουργήσας τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰδανικοῦ νόμου, δηλαδὴ τῆς ἰδανικῶς νοουμένης τάσεως ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ καὶ χρησιμοποιήσας ταύτην εἰς τὴν μελέτην τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων.

Ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ πνευματικὴ ὑπόστασις προῆλθεν ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὸν Alfred Weber, ἀντιθέσεως ὅμως ἐξ ἐκείνων, αἵτινες συνιστοῦν πολλάκις σχέσιν πρὸς τὸν διδάσκαλον στενοτέραν τῆς τυφλῆς συμφωνίας πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ διδασκάλου, εἶναι ὁ Karl Mannheim. Ἡ ἀρχή, ἀφ' ἧς ὁρμᾶται οὗτος, συνίσταται εἰς τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν δυνατότητα τῆς λογικοποιήσεως τοῦ παντός. Συνδυάζων ὁ Mannheim τὴν πίστιν ταύτην πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Marx διατυπωθεῖσαν ἀρχήν, καθ' ἣν ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐξηρτημένη ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἱστορικῶς πάντοτε προσδιωρισμένη, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐμφανίζεται ὡς ἰδέα μὴ προσδιοριζομένη ὑπὸ τῆς ἑκάστοτε ἰσχυούσης κοινωνικῆς πραγματικότητος, ὀφείλεται εἰς ψευδῆ (ἰδεολογικὴν) ἢ ουτοπικὴν συνείδησιν, τῆς ὁποίας τὴν ἰδεολογικότητα ἢ οὐτοπικότητα εἶναι τεταγμένη ὅπως ἀποκαλύπτῃ ἡ κοινωνιολογία τῆς γνώσεως. Ὁ Mannheim ζητεῖ νὰ διακρίνῃ τὴν κατεύθυνσίν του ἀπὸ τοῦ συνήθους σχετικισμοῦ, ἀντιπαρατάσσων εἰς τὸν «Relativismus» τὸν «Relationismus». Ὡς ἄλλους τέλος ἐπιστήμονας, οἵτινες συνέβαλον ὡσαύτως ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνιολογίας, δέον νὰ θεωρήσωμεν τοὺς Ernest Grünfeld (αὐτὸς εἶναι ὁ ἀποκαλύψας εἰς τὴν νεωτέραν γενεὰν τὴν σημασίαν τοῦ L. v. Stein), Hans Freyer, Theodor Geiger, Heinz Marr καὶ Andreas Walther, εἰς ὃν ὀφείλομεν καὶ τὴν πληρεστέραν περὶ Max Weber πραγματείαν. Ὡσαύτως νομοδιδάσκαλοι καὶ φιλόσοφοι τοῦ δικαίου, ὡς οἱ Gustav Radbruch, Hermann Kantorowicz, Wilhelm Sauer, W. Jerusalem καὶ Hans Kelsen, συνέδεσαν στενότατα τὰ ὀνόματά των καὶ πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν. Τέλος δέον νὰ μνημονευθῇ καὶ ὁ ἀσχοληθεὶς καὶ περὶ τὰ μεθοδολογικὰ προβλήματα τῆς κοινωνιολογίας Ἰταλὸς Eugenio Rignano, ὁ Πολωνὸς Florian Znaniecki, ὁ δρῶν ἤδη ἀκαδημαϊκῶς ἐν Ἀμερικῇ Ρῶσος P. Sorokin, ὁ Ὀλλανδὸς Steinmetz, ὅστις ἠσχολήθη εἰδικῶς καὶ περὶ τὴν κοινωνιολογίαν τοῦ πολέμου, ὁ Σουηδὸς G. Steffen, ὁ Ρουμάνος P. Andrei, ὁ Ἐλβετὸς Duprat καὶ ὁ Γάλλος Gaston Richard. Π. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

κοινωνιολογικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοινωνιολογίαν: «κοινωνιολογικὰ ζητήματα», «κοινωνιολογικὴ αἰσθητική».—Ἐπίρρ. ***κοινωνιολογικῶς***.

—**κοινωνιολογικὴ** *αἰσθητικὴ [Ἐγκυκλ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπὶ τῆς κοινωνιολογίας ἐρειδομένη αἰσθητική, ἥτις, ἀποτελοῦσα αὐτοτελῆ κλάδον αὐτῆς καὶ θεωροῦσα τὴν τέχνην, ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτῆς ἐκδηλώσεις, ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον, προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν καταγωγὴν καὶ ἐξέλιξιν τῆς τέχνης δι' αἰτίων ὀφειλομένων εἰς τὴν ὁμαδικὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τοὺς κοινωνικοὺς νόμους τοὺς διέποντας αὐτὴν (βλ. λ. *αἰσθητικὴ* τ. Β' σ. 849 β' κ. ἑξ.).

κοινωνιολόγος (ὁ, ἡ)· ὁ ἐξετάζων καὶ ἑρμηνεύων τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ γεννώμενα ἑκάστοτε βιοτικὰ προβλήματα, ὁ παρακολουθῶν τὴν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ζητημάτων ἢ φαινομένων, ὁ ἐρευνῶν τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα· ὁ καταγινόμενος μὲ τὴν κοινωνιολογίαν.

κοινωνισμὸς (ὁ)· ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ξενικοῦ ὅρου *σοσιαλισμὸς* (βλ. λ.).

κοινωνιστὴς (ὁ), —*ίστρια* (ἡ)· ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ξενικοῦ ὅρου *σοσιαλιστὴς* (βλ. λ.).

κοινωνιστικός, —ή, —όν· ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ξενικοῦ ὅρου *σοσιαλιστικὸς* (βλ. λ.).

κοινωνὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ κοινωνῶν, ὁ μετέχων τινός, μέτοχος: «κοινωνὸς τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης μας».

κοινωνῶ (—*έω*)· εἶμαι κοινωνός, μετέχω: «κοινωνοῦμεν τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων» ‖ ἐκκλησ. μεταλαμβάνω τῆς θείας κοινωνίας: «κάθε Πάσχα κοινωνοῦμε ὅλοι» ‖ μεταβατ. ἐπὶ τοῦ ἱερέως, παρέχω τὴν θείαν κοινωνίαν: «θὰ κοινωνήσω πρῶτα τὰ παιδιὰ κι' ἔπειτα τοὺς μεγάλους» ‖ «τὸν κοινώνησαν» ἐπὶ ἑτοιμοθανάτου.

κοινῶς· ἐπίρρ τοῦ *κοινός* (βλ. λ.).

κοινωφέλεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κοινωφελοῦς, ἡ κοινὴ ὠφέλεια: «ἡ κοινωφέλεια τῆς συγκοινωνίας».

κοινωφελὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὠφελῶν τὸ κοινόν, ὁ ὠφέλιμος εἰς τὸ κοινόν, εἰς ὅλους: «κοινωφελῆ ἔργα».—Ἐπίρρ. ***κοινωφελῶς***.

κόϊξ (ὁ) (Coix) */ Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον μόνον τὸ εἶδος *κόϊξ τὸ δάκρυ* (Coix lacryma), ἰθαγενὲς πασῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς ὑφηλίου. Εἶναι φυτὸν ἐτήσιον, καλλιεργούμενον ἐν Κίνᾳ διὰ τοὺς καρπούς του, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται ὡς διουρητικὸν καὶ ἀντιφθισικὸν μέσον. Ἐν Βραζιλίᾳ, ἔνθα φύεται εὐρέως, φέρει τὴν ὀνομασίαν «δάκρυα τῆς Παναγίας». Κ. ΠΑΠ.

Κοιογένεια, ἡ *Κοιογενὴς [Μυθ.]*. Ὀνομασία τῆς Λητοῦς καὶ τῆς Ἀστερίας ἀπὸ τοῦ πατρὸς των Κοίου.

Κοῖος *[Μυθολ.]*. Τιτάν, υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἢ Κουρῆτός τινος καὶ τῆς Τιταίας. Ἐγένετο σύζυγος τῆς Τιτανίδος Φοίβης, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὴν Λητὼ καὶ τὴν Ἀστερίαν, αἵτινες ἀπεκαλοῦντο ἀπ' αὐτοῦ διὰ τῶν ἐπιθέτων *Κοιογενεῖς*, *Κοιηΐδες*, *Κοιαντίδες*. Ἐν τοῖς μύθοις τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων ὁ Κοῖος ἐφέρετο ὡς ἐπώνυμος τῆς Κῶ, ὅπου ἐτοποθετεῖτο καὶ ἡ γέννησις τῆς Λητοῦς, ἀλλαχοῦ δὲ φέρεται ὡς ἀδελφὸς τῶν ἑκατογχείρων Αἰγαίωνος καὶ Γύγου. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τοῦ κοεῖν (=νοεῖν), κοᾶν (=κυβερνᾶν), καίειν, κίειν (=πορεύεσθαι), κτλ., κατὰ δὲ τὴν ἑρμηνείαν τῶν στωϊκῶν ἐκ τῆς λέξεως ποιότης κατὰ αἰολικὴν τροπὴν τοῦ π εἰς κ. Π. Ν. Π.

— **Κοῖος** (ἢ *Κῷος*). Τορευτὴς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Τὸ ὄνομα καὶ ἡ χρονολογία τοῦ τεχνίτου τούτου ἐγνώσθησαν διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἐπί τινος μεταλλίνου μυροδόχου ἀγγείου, τὸ ὁποῖον ἐξηγοράσθη ὑπὸ τοῦ

Digitized by Google

Leake ἐν Πύργῳ τῆς Ἠλείας. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο προέρχεται, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐξ Ὀλυμπίας καὶ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ Fitz-William τῆς Ὀξφόρδης. Ἔχει τὴν μορφὴν κεφαλῆς φορούσης κορινθιακὸν κράνος, ὕψος 0.062 μ. καὶ μῆκος 0,076. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς κεφαλῆς εἶναι ἔνθετοι. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς περικεφαλαίας φέρει ἔγγλυπτα νομίσματα καὶ παραστάσεις. Ἐπὶ ἑκάστης τῶν παραγναθίδων εἶναι ἀνὰ μία ἄρκτος. Ἐπὶ τῆς ῥινὸς καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἐσχηματοποιημένον φυτικὸν κόσμημα. Ὁ βραχὺς λαιμὸς καὶ τὸ κυκλικὸν στόμα εἶναι κεκοσμημένα μὲ στέφα-

Μυροδόχον ἀγγεῖον Κοίου.
[Μουσεῖον Fitz-William ἐν Ὀξφόρδῃ.]

νον ἐκ φύλλων, ἡ λαβὴ ἔχει τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν δελφῖνος. Ἡ ὑπογραφὴ τοῦ τεχνίτου εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐκ τῆς διαλέκτου τῆς ἐπιγραφῆς ὁ Collitz-Bechtel φρονεῖ ὅτι ὁ Κοῖος οὗτος ἦτο Ἠλεῖος· ὁ Henzley, ὅμως, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν πηλίνων ἀγγείων τοῦ εἴδους τούτου, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν Ῥόδῳ καὶ Κῷ, συμπεραίνει ὅτι ὁ τεχνίτης εἶναι Κῷος. Ὁ Böckh καὶ ὁ Roehl νομίζουσιν ὅτι ἡ λέξις εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου καὶ οὐχὶ τὸ ἐπίθετον τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Β. Δ. Θ.

κοίρανος (ὁ)· ἄρχων, ἐξουσιαστής, ἡγεμών, βασιλεὺς (λ. ὁμηρική).

Κοίρανος */Μυθολ./*. Πατὴρ τοῦ Πολυείδου, τοῦ περιφήμου ἐκ Κορίνθου μάντεως, τοῦ ἀνακαλέσαντος εἰς τὴν ζωὴν τὸν Γλαῦκον, υἱὸν τοῦ Μίνωος καὶ τῆς Πασιφάης.

—**Κοίρανος** *[Μυθολ./*. Μυθικὸν πρόσωπον ἐκ Πάρου. Περὶ τούτου λέγεται ὅτι, εὑρισκόμενος ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἰδὼν δελφῖνας ἐντὸς δικτύου, ἠγόρασεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον ναυαγήσας εἰς τὸ μεταξὺ Πάρου καὶ Νάξου στενόν, μόνος αὐτὸς ἐκ τοῦ πληρώματος ἐσώθη ὑπὸ δελφῖνος, ὅστις τὸν μετέφερεν εἰς σπήλαιον τῆς Σικύνθου, κληθὲν ἐξ αὐτοῦ *Κοιράνειον*.

Κοίρανος */ Ἀρχ. Γεωγρ./*. Παραπόταμος τοῦ Πυράμου, ὀνομαζόμενος καὶ *Σάρος* καὶ *Σινάρος*, ὅστις ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πτολεμαίου εἶχεν ἰδίαν ἐκβολήν, ἐγγύτατα καὶ δυτικῶς τοῦ Πυράμου. Εἶναι ὁ σύγχρονος *Κχουρμὰν-σού*, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Ἀμανικοῦ ὑψιπέδου Ἐλ-Μποστὰν παραρρέει τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ δασώδους βουνοῦ Μπίνμποα-ντὰγ καὶ συμβάλλει πρὸς τὸν Πύραμον ἐγγὺς τοῦ χωρίου Καραδὰς-Χὰν (πλάτ. 36°33' Β., μῆκ. 35°20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Caraburnu to Karadash Bournou). Σ. Ε. Λ.

Κοιρατάδας. Στρατηγὸς τῶν Βοιωτῶν ἐν Βυζαντίῳ, συλληφθεὶς αἰχμάλωτος κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων (409 π. Χ.).

Κοιστοβόκοι (οἱ), ***Κοιστοβῶκοι***, ἢ ***Κοστοβῶκοι*** */ Ἀρχ. Γεωγρ./*. Λαὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, σκυθικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν πρὸς Β. τῶν Βασταρνικῶν Ἄλπεων (Ἀνατολικὰ Καρπάθια). Μεταναστεύσας ἐκεῖθεν, ἐγκατεστάθη εἰς τὰ βόρεια τῆς Δακίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Πυρετοῦ (Προύθου) καὶ Τύρα (Δνειστέρου). Κατὰ τὸν Παυσανίαν (Ι', 34, 5), οἱ Κοιστοβόκοι ἐπέδραμον τὴν Ἑλλάδα τῷ 86 π. Χ., φθάσαντες μέχρι τῆς Ἐλατείας ἐν Φωκίδι. Α. Θ. Σ.

Κοισύρα */Μυθολ./*. Θυγάτηρ τοῦ Μεγακλέους καὶ σύζυγος τοῦ Πεισιστράτου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Νεφ. στ. 800). —Π.

κοιτάζω· βάλλω τινὰ εἰς τὴν κοίτην, εἰς τὴν κλίνην νὰ κοιμηθῇ· κατακλίνω τινά· ‖ βλέπω (διάφορος γραφὴ κυττάζω)· ‖ παθ. *κοιτάζομαι*· κατακλίνομαι, κοιν. *πλαγιάζω* (ἀρχ.).

κοιτάμενος, *—η, —ο*· δημοτ., ὀρθότερον *κειτάμενος*, μετχ. τοῦ *κοίτομαι* ἢ *κείτομαι*· κατακείμενος, ξαπλωμένος εἰς τὴν κοίτην, εἰς τὸ στρῶμα ἕνεκα νόσου ἢ γήρατος, ἄλλως *κατάκοιτος*: «κοιτάμενος 'ς τὸ στρῶμα».

κοίτασμα, *—ατος* (τό), ἢ ***κοίτη*** (ἡ) */ Μεταλλευτ./*. Συσσώρευσις ἑνὸς ἢ πλειόνων μεταλλευμάτων κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἢ ὑπ' αὐτήν, ὀρυκτῶν δηλαδή, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ καὶ συμφέρουσα ἡ ἐξαγωγὴ μετάλλου ἢ ἄλλου τινὸς προϊόντος. Εἰς κοίτασμά τι παρουσιάζονται, ἐκτὸς τῶν χρησίμων μεταλλευμάτων, καὶ ἄλλαι ὀρυκταὶ οὐσίαι ἄχρηστοι ἢ πετρώματα ἄχρηστα. Τὰ κοιτάσματα διακρίνονται, ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῆς γενέσεώς των, ἐν σχέσει πρὸς τὰ περικλείοντα αὐτὰ πετρώματα, εἰς *συγγενετικὰ* (ὅσα ἐγεννήθησαν ταυτοχρόνως μετὰ τῶν περιβαλλόντων αὐτὰ πετρωμάτων) καὶ *ἐπιγενετικὰ* (ὅσα ἐγεννήθησαν μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν περιβαλλόντων αὐτὰ πετρωμάτων).

Ἀναλόγως τοῦ σχήματος καὶ τῆς προελεύσεώς των τὰ κοιτάσματα διακρίνονται εἰς *φλέβας*, *στρωματοειδεῖς φλέβας*, *στρώματα*, *ὄγκους* ἢ *σωρούς*, *ἐστρωμένους ὄγκους*, *συμποτίσματα* κλπ. Γ. Κ. Γ.

Κόϊτερ (Coiter), ***Βόλχερ***. Ὀλλανδὸς ἀνατομοπαθολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1534. Ὑπῆρξεν ὁ πλέον διακεκριμένος ἰατρὸς τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε: «De ossibus et cartilaginibus corporis humani tabulae» (1566), «Externum et internum principalium corporis humani partium tabulae etc.» (1575). Ἀπεβίωσε τῷ 1576, κατ' ἄλλους τῷ 1590 καὶ κατ' ἄλλους τῷ 1600. Ο. Ρ.

κοίτη (ἡ)· ὁ τόπος ὅπου τις κεῖται, κατακλίνεται, κοιμᾶται, κλίνη, κρεβάτι: «γαμήλιος κοίτη» ἡ νυμφικὴ κλίνη· ‖ τὸ στρῶμα ὅπου κατακλίνεταί τις: «κοίτη σκληρά, —μαλακή»· ‖ ἐπὶ ζῴων, ἡ φωλεά, τὸ καταφύγιον πρὸς ὕπνον: «ἡ κοίτη τοῦ λαγωοῦ, —τῆς ἀλώπεκος»· ‖ ἰδιωματ. *κοίτη*, *κοίτα* καὶ *κιούτα* ἡ ἐκ καλάμων ἢ ῥάβδων ἐσχάρα, ἐπὶ τῆς ὁποίας κοιμῶνται αἱ ὄρνιθες: «ἔπεσε ἡ κόττα ἀπὸ τὴν κιούτα»· ‖ συνεκδ. ὁ ὀρνιθών, ἄλλως *κοττέτσι*: «μπήκανε οἱ κόττες 's τὴν κιούτα»· ‖ «κοίτη ποταμοῦ, —ρύακος» ἡ κοιλότης τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τῆς ὁποίας ῥέει τὸ ὕδωρ: «κοίτη ἀμμώδης, —πετρώδης»· ‖ «κοίτη μείζων» ἡ καταλαμβανομένη κοιλότης κατὰ τὴν μεγίστην ῥοὴν τῶν ὑδάτων, ἀντίθ. «κοίτη ἐλάσσων» ἡ καταλαμβανομένη κατὰ τὴν κανονικὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων· ‖ «κοίτη ξηρὰ» ἡ κοίτη καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν ῥέει ὕδωρ, οἷον ἡ τῶν χειμάρρων, καὶ ἡ ἐγκαταλελειμμένη· ‖ (ναυτ.) ἡ ἀπὸ ὡρισμένης διευθύνσεως πνοὴ τοῦ ἀνέμου· τὸ ἀναστρέφον πλοῖον, ὅθεν, πρέπει νὰ ὑπερβῇ τὴν κοίτην τοῦ ἀνέμου, ὅπως ἀλλάξῃ πρόποδας, μεταβάλλον τὰ πετάσματά του· ‖ ἡ ἰστοπέδη τοῦ προβόλου (κοιν. *τρῦπα τοῦ μπομπρέσου*), περιλαμβανομένη ὑπὸ τῶν παραστατῶν τοῦ περιτοναίου, τῶν ἐπηγκενίδων τοῦ καταστρώματος τοῦ *προστέγου* καὶ τοῦ ἄνω τῆς στείρας μέρους. Τοῦ προβόλου παρουσιάζοντος μεγάλην κλίσιν πρὸς τὰ μέρη ταῦτα τοῦ πλοίου, τὸ σχῆμα τῆς κοίτης παρουσιάζει ἐλλειψοειδεῖς *γενετείρας*.

—/Γεωλογ.] Κοίτη καλεῖται ἡ κοιλότης ἢ ἡ ἐντομὴ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἐντὸς τῆς ὁποίας ῥέουσι τὰ ὕδατα ῥυάκων ἢ ποταμῶν ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν των. *Ἐλάσσων* καλεῖται ἡ κοίτη, τὴν ὁποίαν κατέχει τὸ ῥεῦμα κανονικῶς, *μείζων* δὲ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν κατέχει ἐν πλημμύρᾳ, μὲ ὑψηλὴν δηλαδὴ στάθμην ὑδάτων. Πολλάκις οἱ ποταμοὶ ἀλλάσσουν τὴν κοίτην των καὶ ἀκολουθοῦν νέαν τοιαύτην. Ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα κοίτη καλεῖται τότε ξηρὰ κοίτη. Γ. Κ. Γ.

—[Νομ.] Νομικῶς *κοίτη ποταμοῦ* καλεῖται τὸ σταθερῶς παρὰ τοῦ ῥοῦ τούτου κατακλυζόμενον ἔδαφος, μέχρι τῆς μεγίστης ἀλλὰ συνήθους πλημμύρας αὐτοῦ. Οἱ πλευστοὶ ποταμοὶ μὲ τὰς ὄχθας των, κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον, εἶναι κτήματα δημόσια, ὅθεν καὶ ἡ κοίτη αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὴν πολιτείαν, πράγματι μὲν ὅταν αὕτη ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τοῦ ῥοῦ, κατ' ἰδέαν δὲ μᾶλλον ὅταν διαρρέηται, διότι τότε εἶναι θέσει ἀνεξουσίαστος. Κατ' ἀντιδιαστολὴν ἕπεται, ὅτι ἰδιωτικοὶ ποταμοί, ἤτοι δυνάμενοι ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, εἶναι οἱ μὴ πλευστοὶ τοιοῦτοι, ἀενάως ἢ παροδικῶς ῥέοντες. Ἡ κοίτη ἰδιωτικοῦ ποταμοῦ, εἴτε διαρρεομένη, εἴτε ξηραινομένη, ἀνήκει εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἐδάφους ὅπερ καταλαμβάνει, ἐν ἀμφιβολίᾳ δ' εἰς τοὺς παροχθίους ἰδιοκτήτας διαιρετῶς, διὰ γραμμῆς διηκούσης κατὰ τὸ μέσον τοῦ ῥοῦ. Καὶ ἡ κοίτη ἀενάως ῥέοντος μὴ πλευστοῦ ποταμοῦ, ὅταν διαρρέηται, εἶναι θέσει ἀνεξουσίαστος, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἐδάφους αὐτῆς ἢ τῶν παροχθίων τοιούτων δέον νὰ θεωρηθῇ τότε ὡς κατ' ἰδέαν ἐπίσης ὑφιστάμενον, πράγματι δ' ὑπάρχον ὅταν αὕτη ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τοῦ ῥοῦ. Ὁσάκις ποταμός τις ἀποτελεῖ σύνορον δύο πολιτειῶν, κατὰ τὰ ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ κρατοῦντα, λαμβάνεται ὡς γραμμὴ διαχωρισμοῦ προκειμένου μὲν περὶ ποταμοῦ μὴ πλευστοῦ ἡ κατὰ τὸν μέσον ῥοῦν τοιαύτη, προκειμένου δὲ περὶ πλευστοῦ ἡ διήκουσα διὰ τῆς βαθυτέρας κοιλότητος (συναγκείας, Thalwey) τῆς κοίτης καὶ ἀποτελοῦσα τὴν κυρίαν αὔλακα ναυσιπλοΐας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν συστημάτων ἀστικοῦ δικαίου (Γεν. Ἀρχαί, Ἐμπράγματον) βλ. *Δ. Νομικοῦ*, Ὑδατικὸν δίκαιον τῶν Ρωμαίων κλπ.—*Γ. Μπαλῆ*, Νομ. σχέσεις ἐπὶ τῶν ὑδάτων.—*Windscheid*, Pand. (§ 145 σημ. 5)—*Colin-Capitant*, Cours élém. dr. civ. (4η ἐκδ. I σελ. 728).—*Στεφ. Σεφεριάδου*, Μαθήματα διεθνοῦς δημοσίου δικαίου (βιβλ. πρῶτον). Θ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

—/ Ναυτ./ Κοίτη (κοιν. *κουκέττα*) καλεῖται κλίνη μόνιμος, μόνη ἢ μετ' ἄλλων ἐν θαλαμίσκῳ, πρὸς χρῆσιν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπολόγων ὑπαξιωματικῶν εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ ἐπιβατῶν α' καὶ β' θέσεως· εἰς τὰ ἐπιβατηγά, ἢ μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐν τῷ ὑποφράγματι πρὸς χρῆσιν ναυτῶν ἢ ἐπιβατῶν γ' θέσεως· λέγεται καὶ *ἄγκλιμα*. Σ. Ε. Λ.

—/ Ἀνατομ./ 1) *Κοίτη ὄνυχος*· τὸ δέρμα τῆς ῥάχεως τῆς 3ης φάλαγγος τῶν δακτύλων, ὅπερ συμφύεται μετὰ τῆς κοίλης ἐπιφανείας τῶν ὀνύχων 2) *Κοίτη τριχός*· κόλπωμα τοῦ ἔξω *κολεοῦ* τῆς τριχὸς (βλ. λ.). Ι. Π.

— ***κοίτης (ἀπὸ—) καὶ τραπέζης χωρισμὸς*** (Separatio quoad thorum et mensam). Καλεῖται οὕτως ὁ θεσμός, δι' οὗ δὲν λύεται μὲν ὁ γάμος, ἀλλὰ προσκαίρως ἀποχωρίζονται οἱ σύζυγοι τῆς συμβιώσεως. Ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀδιάλυτον ἀπεφήνατο τὸν γάμον· ἡ τριδεντίνη δὲ σύνοδος (1543—1563, ἐν sess. 24 de sacram matrimon. canon 8) ἐπέσεισεν ἀνάθεμα κατ' ἐκείνου, ὅστις θὰ ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ Ἐκκλησία πλανᾶται, δεχομένη θεμιτὸν καὶ ἐξ εὐλόγου αἰτίας ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης χωρισμόν. Κατὰ τὸ τανῦν ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἰσχῦον δίκαιον, τὰ τοῦ τοιούτου χωρισμοῦ ῥυθμίζονται ὑπὸ τῶν κανόνων 1118–1132 τοῦ κώδικος τοῦ κανονικοῦ δικαίου (codex juris canonici).

Ἐν Ἑλλάδι ἡ πολιτικὴ δικονομία, ἐν ἄρθρῳ 682 καὶ ὁ Καταστατικὸς νόμος τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ἐν ἄρθρῳ 72, ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης χωρισμοῦ, ἀλλ' ἐντεῦθεν οὐδόλως ἀκολουθεῖ ἡ καὶ παρ' ἡμῖν ἰσχὺς τοῦ τοιούτου θεσμοῦ, καθ' ὅσον τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ἀστικὸν δίκαιον ἀγνοεῖ τὸν τοιοῦτον θεσμόν, μήτε τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης χωρισμοῦ ὁρίζον, μήτε τὰ θέματα, καθ' ἃ ἐπιτρέπεται οὗτος. Καὶ δύναται μὲν ὁ ἐπίσκοπος νὰ ἐπιτρέψῃ τῇ γυναικὶ τὴν εἰς ἑτέραν οἰκίαν μετοίκησιν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ χωρισμὸν ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης ἐν τῇ τεχνικῇ τοῦ ὅρου ἐννοίᾳ. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Κοίτη */ Ἀρχ. Γεωγρ./*. Νῆσος προσκειμένη τῇ Β. ἀκτῇ τῆς Κρήτης, τανῦν ὀνομαζομένη τ' *Ἀθοδωροῦ* (πλάτ. 35° 32' 00'' Β., μῆκ. 23° 55' 50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia eastern portion)· πάντως εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν *Ἄκυτον* τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, ἀφοῦ φέρεται παρακατιὸν ἐν τῷ Σταδιασμῷ καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Ἀκοίτιον* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

κοιτίς, *—ίδος* (ἡ)· ὑποκορ. τοῦ *κοίτη*, μικρὰ κοίτη, κλινίδιον, κρεβατάκι, λίκνον· ‖ μεταφ. ὁ τόπος ὅπου ἀνεπτύχθη τι, οἱονεὶ ἐλικνίσθη καὶ ἐξετράφη: «ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς εἶναι ἡ κοιτὶς τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ», «ἡ Παλαιστίνη εἶναι ἡ κοιτὶς τοῦ Χριστιανισμοῦ».

—[Πυροβολ.] Κοιτὶς καλεῖται τὸ μεταξὺ τοῦ κυρίως κιλλίβαντος καὶ τοῦ σωλῆνος τοῦ πυροβόλου τμῆμα τοῦ κιλλίβαντος. Συνδέεται μετὰ τοῦ πρώτου διὰ τῶν, εἰς τὸ μέσον περίπου αὐτῆς, εὑρισκομένων στροφαλίγγων, πέριξ τῶν ὁποίων περιστρέφεται διὰ τοῦ σκοπευτικοῦ καθ' ὕψος μηχανήματος, ὥστε νὰ λαμβάνῃ διαφόρους κλίσεις, ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων, ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα.

Ἡ κοιτὶς περιλαμβάνει, περικλειόμενα ἁπλῶς ἐντὸς αὐτῆς ἢ ἀποτελοῦντα ἓν ὅλον, ἀναλόγως τῶν διαφόρων συστημάτων, τὰ διὰ τὴν χαλίνωσιν τοῦ ἀνατροχασμοῦ καὶ τὴν ἐπανάταξιν μέσα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν ἐλαστικὸν δεσμὸν μετὰ τοῦ σωλῆνος. Ὁ σωλὴν ἐπερείδεται ἐπὶ τῆς κοιτίδος, εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ τοῦ *ἑλκύθρου* (βλ. λ.), διὰ τῶν *πεδίλων* ἢ *κατευθυντηριῶν*, δι' ὧν ἐξασφαλίζεται συγχρόνως ἡ ἀπ' αὐτῆς ἀπόσπασις καὶ ἅτινα ὀλισθαίνουσι κατὰ τὴν παλινδρομικὴν αὐτοῦ κίνησιν, κατὰ τὴν βολήν, ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἀνώτερον ἐπίπεδον τῆς κοιτίδος *ὀλισθητήρων*. Διὰ σχετικῶς βαρεῖς σωλῆνας ἡ ὀλίσθησις ἀντικαθίσταται διὰ κυλινδήσεως ἐπὶ τροχίσκων. Διὰ τὰ βαρέα πυροβόλα, ἡ κοιτὶς διαμορφοῦται εἰς *κοῖλον κύλινδρον*, ἐν ᾧ διατίθεται ὁ σωλήν, δυνάμενος ἐλευθέρως νὰ κινῆται εὐθυγράμμως μόνον.

Ὁ γενικὸς οὗτος ὀργανισμὸς τῆς κοιτίδος ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ συστήματα πυροβόλων, ὧν ὁ κιλλίβας δύναται εἴτε νὰ μετακινηθῇ πλαγίως δι' ὀλισθήσεως ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν, ὡς εἰς τὸ παρ' ἡμῖν ὑλικὸν Σναΐδερ, εἴτε νὰ περιστραφῇ, ὡς εἰς τὰ πυροβόλα θέσεων ἢ ἐπάκτια. Ὁσάκις ὅμως διὰ τοὺς ἐπὶ τροχῶν κιλλίβαντας, τοὺς παραμένοντας ἀκινήτους κατὰ τὴν βολὴν (ὡς εἰς τὸ παρ' ἡμῖν ὑλικὸν ταχυβόλων Κρούπ) ὑπὸ τὴν κοιτίδα παρεντίθεται τὸ *ὑπόθημα* τῆς κοιτίδος, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ κατακορύφου στροφάλιγγος, καθίσταται δυνατὴ ἡ πλαγία μετακίνησις τοῦ σωλῆνος. Ἡ καθ' ὕψος περιστροφὴ τοῦ ὑποθήματος τούτου γίνεται περὶ τὸν ἄξονα τῶν τροχῶν ἀπ' εὐθείας καὶ οὐχὶ δι' ἰδίων στροφαλίγγων.

Ἡ κοιτὶς κατ' ἀρχὴν φέρει πάντα τὰ σκοπευτικὰ ὄργανα τοῦ πυροβόλου. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Digitized by Google

— *[Ναυτ.]* *Κοιτὶς* εἶναι τὸ ξύλινον κατασκεύασμα ἐπὶ τῆς *κλίνης* τοῦ ναυπηγείου, μέσῳ τοῦ ὁποίου καθέλκεται τὸ πλοῖον. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ κοιτὶς ἐκ τῶν *χαμουλκῶν* καὶ τῶν *συρίγγων*, αἵτινες εἶναι καθηλωμέναι ἐπὶ τῶν *φαλαγγίων* καὶ ἐφ' ὧν δύνανται νὰ ὀλισθαίνουν οἱ *χαμουλκοὶ* διαρκούσης τῆς *καθολκῆς*. Σ. Ε. Λ.

— **κοιτὶς** ***βρέφους*** */ Παιδοκομ./*· βλ. λ. *λίκνον*.

Κοῖτοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Αὐτόνομος βαρβαρικὸς λαὸς τῶν ΝΑ. παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κατοικῶν κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Κύρ. Ἀνάβ. VII 8, 25) μεταξὺ τῶν Μοσσυνοίκων καὶ τῶν Τιβαρηνῶν, περὶ τὴν Κερασοῦντα. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

κοιτολογία (ἡ) */Γεωλογ./*. Κλάδος τῆς γεωλογίας (ἄλλοτε τμῆμα τῆς μεταλλειολογίας ἢ μεταλλευματολογίας), ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτην τῶν *κοιτασμάτων* (βλ. λ.), τὰ ὁποῖα περιέχουσιν ὀρυκτὰ μεταλλικὰ ἢ ἀμέταλλα ὠφέλιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀποτεθειμένα εἰς ποσότητας ἱκανὰ πρὸς ἐκμετάλλευσιν.

Ἡ κοιτολογία εἶναι ὁ κύριος παράγων κατὰ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν διάγνωσιν τῶν μεταλλευτικῶν κοιτασμάτων. Ἡ τοιαύτη ἔρευνα δὲν ἔχει μόνον ἐπιστημονικὴν ἀλλὰ καὶ μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ κοιτάσματος. Ὁ ἐκμεταλλευόμενος κοιτασμά τι ἐπιθυμεῖ, ὅπως μία τοιαύτη ἔρευνα τὸν πληροφορήσῃ περὶ τοῦ τρόπου παρακολουθήσεως τοῦ κοιτάσματος κατὰ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν κλίσιν του· περὶ τῆς μεταλλοφορίας εἰς βάθος· περὶ τῆς ἀναζητήσεως ἀναλόγων κοιτασμάτων· περὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ὑπάρχοντος μεταλλεύματος· περὶ τοῦ καλυτέρου τρόπου ἐκμεταλλεύσεώς του· περὶ τῆς καλυτέρας ἐπεξεργασίας καὶ καμινείας του καὶ τέλος περὶ τοῦ προσοδοφόρου τοῦ κοιτάσματος. Εἰς τὰ τέσσαρα πρῶτα ζητήματα δίδει λύσιν ἡ ἔρευνα τοῦ γεωλογικοῦ συνδέσμου καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ στενῶς συνδεομένη γένεσις τοῦ κοιτάσματος. Ἡ μορφὴ καὶ τὸ περιεχόμενον ἀφ' ἑτέρου τῶν κοιτασμάτων βοηθοῦν εἰς τὸν καλύτερον τρόπον ἐξορύξεως, ἐπεξεργασίας καὶ καμινείας τοῦ μεταλλεύματος τοῦ κοιτάσματος καὶ διευκολύνουν τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ὄγκου. Τέλος ὁ ὑπολογισμὸς ἂν ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ κοιτάσματος εἶναι προσοδοφόρος καθίσταται δυνατὸς μόνον κατόπιν ἐρεύνης καὶ ἐπιγνώσεως ὅλων τῶν ἀνωτέρων θεμάτων (βλ. καὶ *μετάλλευμα* καὶ *μεταλλευματολογία*). Γ. Κ. Γ.

κοίτομαι, ἢ ***κείτομαι*** (ἀπὸ τοῦ *κεῖται—κείτεται*, ὅθεν *κείτομαι*)· εἶμαι ἐξηπλωμένος ἐπί τινος κοίτης, ἐπὶ τῆς κλίνης, κατάκειμαι, κατακλίνομαι ἕνεκα νόσου ἢ γήρατος: «κοίτεται 'ς τὸ στρῶμα».

κοῖτος (τό)· (ἀρχ.) ἡ κλίνη καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὁ στάβλος, ὁ σταθμός· || μεταφ. ὁ ὕπνος.

κοιτόστρωμα (τό)· ἢ ***κοιτόστρωσις*** (ἡ) */Δομ./*· Ἐπένδυσις ἢ κατασκεύασμα ἐκ τοιχοποιίας, ξυλείας ἢ σκυροκονιάματος ὡπλισμένου ἢ μή, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν βάθρων ἢ μεταξὺ βάθρου καὶ ἐπόχθου γεφύρας τινός, ἢ μεταξὺ τῶν πλευρικῶν τοιχωμάτων ὑδροφραγμοῦ (écluse), δι' ὧν ἐκρέει τὸ ὕδωρ. Προώρισται νὰ ἐμποδίζῃ τὸ ρεῦμα ἀπὸ τοῦ νὰ προκαλῇ διάβρωσιν τῆς κοίτης καὶ ὑποσκαφὰς τῶν θεμελίων τῶν ἄνω ἔργων. Ὁ ὅρος ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἐπενδύσεως νεωδόχου λιμένος, πλωτῆς δεξαμενῆς, ὡς καὶ κοίτης ποταμοῦ, ὑδραγωγείου, ὑπονόμων ἀποχετευτικῶν ὑδάτων, πρὸς προστασίαν ἀπὸ τῆς διαβρώσεως τοῦ ρεύματος.

Αἱ λιθόκτιστοι κοιτοστρώσεις γίνονται διὰ λίθων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιμελῶς λελαξευμένων, ἀρκετὰ μεγάλων, οἵτινες πρέπει νὰ τοποθετῶνται μὲ τὰς μεγάλας διαστρώσεις τῶν ἁρμῶν αὐτῶν κατὰ μῆκος καὶ οὐχὶ κατὰ πλάτος, ἵνα ἀντέχωσιν εἰς τὸ ρεῦμα τῶν ὑδάτων. Εἰς τὰ κτιστὰ ὑδραγωγεῖα καὶ ὑπονόμους γίνεται συνήθως δι' ἐπιχρίσεως, διὰ τσιμεντοκονίας πάχους 2 ἕως 3 ἑκατοστομ., ἥτις γίνεται καὶ εἰς τὰς ἄλλας κοιτοστρώσεις ἐκ σκυροκονιάματος σιδηροπαγοῦς ἢ μή. Αἱ κοιτοστρώσεις ἔχουσι τὸ σχῆμα ἀνεστραμμένου θόλου ἢ πλακῶν δαπέδων δεχομένων τὰς πιέσεις κάτωθεν.

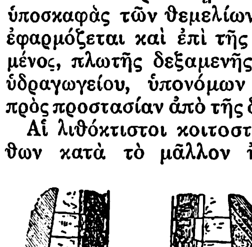

Κοιτόστρωμα (κ).

Ὁ ὅρος *γενικὴ κοιτόστρωσις* (radier général) ἐφαρμόζεται εἰς τὰς γενικὰς διαστρώσεις ἐν σχήματι δαπέδου ὑποκειμένου εἴτε εἰς πιέσεις ἐκ τῶν κάτω, ἢ πρὸς κατανομὴν τῶν ἐκ τῶν ἄνω πιέσεων ἐπὶ μεγάλης ἐπιφανείας, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἀντοχῆς τοῦ ἐδάφους, πρὸς ἵδρυσιν παντοίων κατασκευῶν (οἰκοδομῶν δημοσίων ἔργων, ὑδραυλικῶν ἔργων κτλ.). Ὁ ὑπολογισμὸς γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Ἡ χρῆσις τοῦ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος διευκολύνει τὰ μέγιστα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὴν κατασκευὴν κοιτοστρώσεων. Θ. Χ.

κοιττιγίτης (ὁ) (Köttigit) */'Ορυκτολ./*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ κοβαλτίου ἔνυδρον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $(Co,Zn,Ni,)_3[As_2O_4]_2\,8H_2O$. Ὁ κοιττιγίτης ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἐρυθρίνου διακρινομένην ἐκ τῆς περιεκτικότητος εἰς ψευδάργυρον καὶ νικέλιον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς Schneeberg. Γ. Β.

κοιτών,—ῶνος (ὁ)· ὁ τόπος, τὸ δωμάτιον ὅπου ἡ κοίτη ἢ αἱ κοῖται, δωμάτιον ὕπνου, κοιν. *κρεβατοκάμαρα*: «οἱ κοιτῶνες τοῦ σχολείου».

—*['Υγιειν.]* Ὁ *κοιτὼν* δέον νὰ εἶναι πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς κατοικίας καὶ νὰ ἀερίζεται καλῶς δι' εὐρέων παραθύρων· ὁ χῶρος αὐτοῦ νὰ εἶναι ἀνάλογος τῶν κοιμωμένων ἀτόμων, τὰ δὲ ἔπιπλα αὐτοῦ νὰ περιορίζωνται εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε εὐκόλως νὰ καθαρίζωνται καλῶς. Ἰδιαιτέρα πρόνοια δέον νὰ λαμβάνεται διὰ τὸν κοιτῶνα, εἰς ὃν κοιμῶνται βρέφη. Ἡ θερμοκρασία αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι κανονική· διὰ τοῦτο κατὰ τὸ θέρος δέον νὰ ζητῆται τὸ δροσερώτερον δωμάτιον, μὴ στερούμενον ὅμως τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας. Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ κοιτὼν πρέπει νὰ διατηρῇ θερμοκρασίαν σταθεράν, κυμαινομένην μεταξὺ 18° καὶ 16° C. Εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ βρέφους δὲν πρέπει νὰ εἰσέρχωνται πολλὰ ἄτομα. Ὁ καθαρισμὸς δὲ αὐτοῦ νὰ τελῆται οὐχὶ διὰ σαρώθρου, ἀλλὰ διὰ βεβρεγμένου παννίου. Εἰ δυνατὸν ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος τοῦ βρέφους νὰ μὴ κοιμᾶται ἄλλος, εἰμὴ μόνον ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἢ ἡ τροφός. Κ. Α. Τ.

κοιτωνίσκος (ὁ)· μικρὸς κοιτών, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν κοιτώνων τοῦ ἀτμοπλοίου, κοιν. *καμπίνα*.

κοιτωνίτης (ὁ)· τὸ ἔνδυμα τὸ ὁποῖον φορεῖ τις ἰδίᾳ ἐν τῷ κοιτῶνι καὶ καθόλου ἐν τῷ οἴκῳ, εἶδος ἐπενδύτου: «μὲ ἐδέχθη μὲ τὸν κοιτωνίτην του»· κοιν. *πυτζάμα, νυχτικό, πουκαμίσα*· || αὐτὸς οὗτος ὁ κοιτών· || ἀρχ., ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κοιτῶνος, θαλαμηπόλος, κοιν. *καμαριέρης*.

— *['Αρχ.]* Ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας, ὁ *κοιτωνίτης* ἦτο ὁ ὑπηρέτης, ὅστις ἔβαλλέ τινα νὰ κοιμηθῇ· διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο οὗτος καὶ *κατακοιμιστής*, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀρριανός, καὶ *κραβάτειος*, κατά τινα ἐπιγραφήν. Γενικῶς ὅμως *κοιτωνίτης* ἢ ὁ *ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος* ἦτο ὁ ὑπηρέτης, ὁ ἐποπτεύων καὶ φροντίζων ἐν γένει διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τοῦ κοιτῶνος. Ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγιστάνων, ὅπου ὑπῆρχον βεβαίως πολλοὶ κοιτωνῖται, ὁ ἀνώτερος τούτων ἐκαλεῖτο *ἀρχικοιτωνίτης*. Παρὰ Ρωμαίοις, ὁ κοιτωνίτης (cubilarius) εἶχεν ὄχι μόνον τὴν φροντίδα τῆς ἐπιβλέψεως τοῦ κοιτῶνος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν γένει φροντίδα διὰ τὸν κύριόν του· ἡ κυρία του δὲ ὑπηρεσία ἦτο τὸ νὰ εἰσάγῃ τοὺς ἐπισκέπτας εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ αὐθέντου του, ἱστάμενος ἐν τῷ προκοιτῶνι, ὅστις ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος ἢ διὰ θύρας, ἢ διὰ χρωματιστοῦ παραπετάσματος. Διὰ τοῦτο ἡ θέσις τοῦ κοιτωνίτου ἦτο θέσις ἐμπιστευτική, ἰδίως μάλιστα ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν βασιλέων. Ὁ κοιτωνίτης ἦτο ἢ δοῦλος ἢ ἀπελεύθερος. Ἡ ἐμπιστευτικὴ θέσις, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ ὑπηρέται οὗτοι, καὶ ἡ καθημερινὴ συνάφεια αὐτῶν μὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ βασιλεῖς ἔκαμαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν νὰ διαδραματίσωσι σπουδαῖον ρόλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὡς ὁ Παρθένιος καὶ ὁ Σίγηρος ἐπὶ Δομιτιανοῦ, ὁ Κλέανδρος καὶ ὁ Ἐκλεκτὸς ἐπὶ Κομμόδου καὶ ὁ Ζώτικος ἐπὶ Ἡλιογαβάλου. Β. Δ. Θ.

κὸκ (τό)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ ὀπτάνθρακος· βλ. λ. *κώκ*.

Κὸκ (Kok), ***Ἰάκωβος***. Βενετὸς ναύαρχος ὑπηρετῶν τοὺς Βυζαντινοὺς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Κὸκ ἀνέλαβε τὴν πυρπόλησιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πυρός, ἀλλ' ἀπέτυχε, συλληφθέντων καὶ σφαγέντων μάλιστα πολλῶν ἐκ τῶν εἰς τὸ τόλμημα μετασχόντων ναυτῶν.

Κὸκ (Kock), ***Ἐρρῖκος***. Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ *Πὼλ ντὲ Κόκ*, γεννηθεὶς τῷ 1819. Προικισμένος, ὡς ὁ πατήρ του μὲ τὴν αὐτὴν εὐχέρειαν εἰς τὸ γράφειν, ἠκολούθησε τὸ αὐτὸ στάδιον, ἀλλ' ἐστερεῖτο τῆς αὐθορμήτου εὐθυμίας ἐκείνου. Συνέγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα: («Οἱ διάσημοι κερατάδες», «Διάσημοι ἑταῖραι», μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν, «Ἡ ὡραία κρεολή», «Τὰ κατηραμένα φιλήματα» κλπ.) καὶ θεατρικὰ ἔργα («Τὸ ὕδωρ καὶ τὸ πῦρ» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ πατρός του, «Ὁ χορὸς τῶν σκούδων», «Ἡ ζωὴ τῶν ρόδων» κλπ.). Ἡ ἐπιτυχία του ἐβασίζετο κυρίως εἰς τὴν συγγραφὴν ἀσέμνων σκηνῶν. Δ. Σ. Δ.

—**Κὸκ** (Kock), ***Πὼλ ντὲ***—. Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς παγκοσμίου φήμης (1794—1871). Ὁ πατήρ του ἦτο Ὁλλανδός, ἀλλ' εἶχεν ἐγκατασταθῇ καὶ νυμφευθῇ ἐν Γαλλίᾳ, διατηρῶν τράπεζαν εἰς Πασσύ, ὅπου καὶ ἐκαρατομήθη κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, κατηγορηθεὶς ὡς κατάσκοπος. Ὁ υἱός του Παῦλος, γεννηθεὶς ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀνετράφη ἐν πενίᾳ ὑπὸ τῆς μητρός του, ἥτις τὸν ἐτοποθέτησεν, εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν, ὡς ὑπάλληλον μιᾶς τραπέζης. Τότε ὁ Πὼλ ντὲ Κὸκ συνέθεσε τὸ πρῶτον μυθιστόρημά του, «Τὸ παιδὶ τῆς γυναίκας μου» (1811), τοῦ ὁποίου ὁ τίτλος καὶ μόνον ἤρκεσε νὰ κινήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν προϊσταμένων του. Ἀποδιωχθεὶς ἀπὸ τὴν τράπεζαν, ἤρχισε ν' ἀναζητῇ ἐκδότην διὰ τὸ ἔργον του, καὶ ὅταν τὸ κατώρθωσεν, ἀφωσιώθη ἐφεξῆς ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλολογικήν του παραγωγήν, τῆς ὁποίας τὸ εἶδος καὶ τὰ προϊόντα ἔγιναν γνωστὰ ἀνὰ τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Τὴν φήμην του ἐστερέωσαν ἰδίως τὰ ἔργα του: «Ζωρζέττα» (1820, «Ὁ Γουσταῦος» («Μοσχομάγκας», εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν) (1821) καὶ πρὸ πάντων «Ὁ γείτονάς μου Ραϋμόνδος» (1822). Ἐν συνεχείᾳ ἔγραψε περισσοτέρους τῶν ἑκατὸν τόμων, ἐκδοθέντων κατ' ἐπανάληψιν καὶ μεταφρασθέντων εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας. Ἐπὶ πλέον μετέτρεψε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἔργων του εἰς κωμειδύλλια, σημειώσαντα ἀπὸ σκηνῆς ἐπιτυχίαν ἀντίστοιχον πρὸς τὴν τεραστίαν κατανάλωσιν τῶν βιβλίων του. Κυρίως εἰπεῖν ὁ Πὼλ ντὲ Κὸκ ἔγραψεν ἓν μόνον ἔργον, τοῦ ὁποίου ἐποίκιλλεν ἄνευ τέλους τὸ πλαίσιον καὶ τὰς δευτερευούσας λεπτομερείας, ἐμφανίζων τοὺς ἰδίους κατὰ βάσιν χαρακτῆρας καὶ ἀφηγούμενος τὰ ἴδια σχεδὸν ἀνέκδοτα ὑπὸ διαφόρους παραλλαγάς. Τὰ πρόσωπά του ἐξέλεξε μεταξὺ τῶν μέσων κοινωνικῶν στρωμάτων· ἕνας κόσμος ἀπὸ ἀφελεῖς μικροεισοδηματίας, νέους καὶ γέροντας, ἀπὸ φοιτητὰς τοῦ παλαιοῦ τύπου, ἀπὸ μοδιστροῦλες καὶ γυναῖκας τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου, ἀπὸ πτωχοὺς τῷ πνεύματι ἀστοὺς καὶ προκοιλιῶντας τραπεζίτας, βομβεῖ διαρκῶς εἰς μίαν σπαρταριστὴν ἀπεικόνισιν τῶν κωμικοτήτων τῆς ἁπλῆς ζωῆς. Τὰ ἐπεισόδια πίπτουν ὅπως ἡ χάλαζα, ἀλλὰ χωρὶς ποτὲ καταστροφάς. Εἰς τὸν δρόμον ὁ τρέχων νὰ προλάβῃ τὸ ραντεβοῦ του ἐρωτευμένος δέχεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἕνα δοχεῖον νεροῦ, ἢ καὶ ἄλλου περιεχομένου, σπάζει τὴν μύτην του ἐπάνω εἰς τὸ παραθυρόφυλλον ποῦ ἀνοίγεται ἐξαφνικὰ εἰς τὸ πέρασμά του, σκοντάπτει εἰς τοὺς ταβλᾶδες τῶν στραγαλατζήδων, ἕνας ἀγριόσκυλος τοῦ ἁρπάζει τὸ ἥμισυ τῆς οὐρᾶς τῆς ζακέττας του, ἢ ὁ ἄνεμος στέλλει τὸ καπέλλο του νὰ δροσισθῇ εἰς τὸν Σηκουάναν. Τὴν στιγμὴν πάλιν ποῦ πρόκειται νὰ καθίσῃ εἰς τὸ τραπέζι τῶν ἀρραβώνων ἢ νὰ ὑπογράψῃ τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου, κάποιος ἀδέξιος γλυστρᾷ ἐπάνω στὸ παρκέττο καὶ ἁρπάζεται ἀπὸ τὰ ψεύτικα μαλλιὰ τῆς πενθερᾶς, ἡ ὁποία διὰ νὰ κρατηθῇ πιάνεται ἀπὸ τὰ ἐκ βάμβακος στήθη τῆς νύμφης καὶ οὕτω καθεξῆς, εἰς ἕνα ἀτελείωτον κύκλον φαιδρότητος, χονδροκομμένης βέβαια, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον διασκεδαστικῆς.

Ἡ κριτική, ἀφοῦ ἐκαυτηρίασεν ἐπὶ πολὺ τὸν Πὼλ ντὲ Κόκ, κατέληξεν εἰς τὸ τέλος νὰ γελᾷ καὶ ἡ ἰδία μὲ τὰ ἔργα του, ἀφοπλιζομένη ἀπὸ τὴν τόσην των εὐθυμίαν. Ἄλλως τε δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀνατρεπτικὸν εἰς τὰς δροσερὰς αὐτὰς σελίδας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἠθική, ἡ πραγματικὴ ἠθική, δὲν θίγεται διόλου. Διότι, παρὰ τὴν ἐλαφρότητά των, τὰ ἔργα τοῦ Πὼλ ντὲ Κὸκ ἄγουν πάντοτε εἰς συμπεράσματα ὑπὲρ τῶν συζύγων καὶ ἐναντίον τῶν ἐραστῶν, ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καὶ κατὰ τῆς διαφθορᾶς· μολονότι δὲ ὁ συγγραφεὺς ἀφίνει τὴν πένναν του νὰ παραστρατῇ εἰς ἡμιγύμνους ἀφηγήσεις, ὁ δρόμος του καταλήγει, ἐν φαιδρότητι πάντοτε, εἰς λύσεις ἀψόγους. Μερικὰ ἰδίως ἐκ τῶν ἔργων του, ὅπως «Ἡ Ζωρζέττα», τὸ «Χωρὶς λαιμοδέτην» καὶ ἄλλα, παρουσιάζουν ἀξιόλογον ἐνδιαφέρον· δὲν συναντᾷ κανεὶς εἰς αὐτὰ οὔτε δράματα, οὔτε νεκροταφεῖα, οὔτε πτώματα, τίποτε ἀπὸ τὰ τρομακτικὰ καὶ φρικιαστικὰ συμβάντα, εἰς τὰ ὁποῖα τόσον ἠρέσκετο τὸ μυθιστόρημα τῆς ἐποχῆς του· θὰ εὕρῃ μόνον τὸν γέλωτα ποῦ ἀναβρύει ἀβίαστος, ἢ τὴν λεπτὴν συγκίνησιν ποῦ προκαλεῖ μία ἀτυχία παρμένη ἀπὸ τὰ πλέον ἁπλᾶ ἐπεισόδια τῆς λαϊκῆς ζωῆς.

Ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ψέξῃ τὴν Πὼλ ντὲ Κὸκ εἶναι ἡ ἔλλειψις ὕφους. Ἀλλ' ἰδοὺ πῶς ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος ἐπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς κριτικούς: «Ἐπειδὴ— γράφει εἰς πρόλογον ἑνὸς μυθιστορήματός του — βάζω ἕναν ἐργάτην νὰ μιλῇ σὰν ἐργάτης καὶ μιὰ μοδιστροῦλα σὰν μοδιστροῦλα, μοῦ λέγουν πῶς δὲν ξέρω νὰ γράφω». Τὸ ἀληθὲς ἐν τούτοις εἶναι ὅτι, καὶ ὅταν ὁμιλῇ ὁ ἴδιος διὰ λογαριασμόν του, τὸ ὕφος του δὲν εἶναι καλύτερον.

Εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου τὸ μειονέκτημα τοῦτο τοῦ ὕφους δὲν ἦτο ἀντιληπτόν, ἡ φήμη τοῦ Πὼλ ντὲ Κὸκ ὑπῆρξε τεραστία. Εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἱσπανίαν ἦτο τόση ἡ λατρεία τοῦ πολλοῦ κοινοῦ πρὸς τὸν Γάλλον εὐθυμογράφον, ὥστε οἱ ἐκδόται παρουσίασαν ὡς ἰδικά του πλεῖστα ξένα πρὸς αὐτὸν μυθιστορήματα, διὰ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν κατανάλωσίν των. Οἱ περισσότεροι ἄλλως τε τῶν μεταφραστῶν δὲν παρέλειπον νὰ παρεμβάλλουν εἰς αὐτὰ παραλλαγὰς τοπικοῦ χρώματος, αἱ ὁποῖαι, ἂν ἐζημίωναν τὴν ἀξίαν των, τὰ ἔκαμνον ὅμως δημοφιλέστατα.

Ὁ Πὼλ ντὲ Κὸκ ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης καὶ ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ μέχρι τῶν τελευταίων του στιγμῶν. Διὰ τοὺς Παρισινοὺς δὲν ἦτο μόνον δημοφιλὴς συγγραφεύς, ἀλλὰ καὶ συμπαθέστατος τύπος τῶν βουλεβάρτων, μὲ τὴν ποιητικήν του κόμμωσιν καὶ τὴν μακρὰν ἄψογον ρεδιγκόταν του,

Digitized by Google

τύπου αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν οὔτε ὅταν ἔγραφεν ἀπεχωρίζετο.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν μυθιστορημάτων του, παρεκτὸς ἐκείνων, περὶ ὧν ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος, ἀξιολογώτερα θεωροῦνται: «Ὁ ἀδελφὸς Ἰάκωβος» (1822), «Ὁ κύριος Ντυπόν» (1824), «Ὁ κουρεὺς τῶν Παρισίων» (1826), «Ἡ γυναῖκα, ὁ σύζυγος καὶ ὁ ἐραστής» (1829), «Ὁ κερατᾶς» (1831), «Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ τρία βρακιά» (1840), «Ὁ ἑκατομμυριοῦχος» (1857), «Ἡ γυναῖκα μὲ τὰ τρία πρόσωπα» (1859) κλπ. Ἡ πληρεστέρα τῶν ἔργων του ἔκδοσις περιλαμβάνει 97 ὅλους τόμους. Ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου του ὁ Πὼλ ντὲ Κὸκ ἔγραψεν ἐπίσης, ἄνευ ἐπιτυχίας, καί τινα μελοδράματα (1814—1815), βραδύτερον δὲ (1816—1823) πέντε ἔργα τύπου ὀπερέττας, τὰ ὁποῖα ἐπαίχθησαν ἀπὸ σκηνῆς τῆς Ὀπερὰ-Κωμίκ. Ἐκ τούτων μέγαν ἀριθμὸν παραστάσεων ἐσημείωσεν ἰδίως ὁ «Μουλαρᾶς» (1823). —ρ.

κόκα (ἡ)· ἡ κεφαλή, τὸ κρανίον, συνήθως μεταφορ.: «εἶναι ἄδεια ἡ κόκα του» (ἡ λ. ἀλβανική)· ‖ ξύλινος πῆχυς διεσχισμένος κατὰ μῆκος εἰς δύο καὶ χρησιμεύων ὡς πρόχειρον σημείωμα κατὰ τὰς μεταξὺ δύο ἀνθρώπων συναλλαγάς, ἄλλως *τσέτουλα* (βλ. λ. *ἐγκοπίς*).

—*[Ἐγκυκλ.]* *Κόκα* ἐκαλεῖτο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μετὰ λοφίου, ὅπερ ἔφερον ἄλλοτε οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν γενιτσάρων καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Ν. Μ.

Κόκα (Coca) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Ἰσημερινοῦ, πηγάζων ἐκ τῶν Α. κλιτύων τῶν Ἄνδεων. Ἀκολουθεῖ ροῦν πρὸς Α. μέχρι τοῦ Ἁγίου Ραφαὴλ καὶ ἐκεῖθεν κάμπτων συναντᾶται μετὰ τοῦ Νόου, τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ κυριώτερος παραπόταμος. Ἀπὸ τῆς πηγῆς αὐτοῦ μέχρι τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Νόου διαχωρίζει τὸν Ἰσημερινὸν ἀπὸ τῆς Κολομβίας. Δ. Σ. Δ.

κόκα (ἡ) (Coca) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φύλλα τοῦ θαμνίσκου *ἐρυθρόξυλον ἡ κόκα* (Erythroxylum coca), ἰδίᾳ δὲ τὰ τῶν ποικιλιῶν: *ἐρυθρόξυλον κόκα ἡ βολιβιανή* (Erythroxylum coca boliviana), *ἐρυθρόξυλον κόκα ἡ σπρουκεανή* (Erythroxylum coca spruceana) καὶ *ἐρυθρόξυλον κόκα ἡ νεογρανατική* (Erythroxylum coca novogranatense). Ὁ θαμνίσκος οὗτος ἔχει φλοιὸν ἐρυθρόφαιον, εἶναι ἰθαγενὴς τοῦ Περοῦ καὶ καλλιεργεῖται σήμερον σχεδὸν εἰς ὁλόκληρον τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, παραγομένων ἐτησίως 25 περίπου ἑκατομμυρίων χιλιογράμμων φύλλων. Κ. ΠΑΠ.

Κόκα.
[α=καρπός, β=ἄνθος].

—*κόκας φύλλα* (Folium cocae) *[Φαρμακ.]*. Τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ *ἐρυθρόξυλον ἡ κόκα* συλλέγονται δύο ἕως τέσσαρας φορὰς ἐτησίως, εἰς ἐποχὰς ξηρὰς καὶ θερμάς, ξηραίνονται εἰς τὸν ἥλιον καὶ συσκευάζονται εἰς σάκκους, οἱ ὁποῖοι ἐξάγονται εἰς Εὐρώπην. Ἡ δρόγη σπανίως νοθεύεται, ἐνίοτε προσμειγνυται μετὰ φύλλων κόκας, ἀφ' ὧν ἀφῃρέθη ἡ κοκαΐνη. Τὰ φύλλα τῆς κόκας περιέχουν 0,7—0,9 ἀλκαλοειδῆ, ἤτοι κοκαΐνην, κιναμυλοκοκαΐνην, τρουξιλίνην α καὶ β, βενζοϋλοεκγονίνην, τροπακοκαΐνην, ὑγρίνην, περαιτέρω δὲ περιέχουν ταννίνην, ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, ρητινώδεις οὐσίας, 0,13% σαλικυλικὸν μεθύλιον, κοκαταννικὸν ὀξύ, $C_{17}H_{22}O_{1}$, $.2H_2O$, κοκακιτρίνην χηρωτίνην $C_{53}H_{106}O_5$ κλπ. Τὰ φύλλα τῆς κόκας ἀναγράφονται ὡς ἔγχυμα, ὡς φάρμακον ἀναλγητικόν, εὐστόμαχον, κατὰ τῶν γαστραλγιῶν, τῶν ἐμέτων τῆς ἐγκυμοσύνης, τῶν πονοκεφάλων, καὶ ὡς διεγερτικὰ τοῦ στομάχου, καθότι αὐξάνουν τὴν ἔκκρισιν τοῦ σιέλου, διεγείρουν τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ εὐνοοῦν τὴν ἔκκρισιν τοῦ οὔρου. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλοῦν θανατηφόρους δηλητηριάσεις, ὧν προηγεῖται μεγάλη διέγερσις τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἔμετοι, κατάστασις εὐθύμου μέθης, σπασμοί, διέγερσις τῆς κόρης, κεφαλαλγία, βόμβοι τῶν ὤτων, παράλυσις τῶν ἀναπνευστικῶν καὶ καρδιακῶν λειτουργιῶν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν τὰ φύλλα τῆς κόκας χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν τοῦ βάμματος κόκας (Tinctura cocae) καὶ τοῦ ρoώδους ἐκχυλίσματος (Extractum fluidum cocae). Τὰ φύλλα τῆς κόκας ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νέου κόσμου ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῆς ἠπείρου ταύτης πρὸς μάσησιν, ἀναμειγνυόμενα μετὰ τέφρας διαφόρων φυτῶν καὶ φύλλων καπνοῦ. Κ. Γ. Μ.

Κοκαβέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λεοντίου (Γουρζουμίσης) τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 83.

κοκαϊκός, *—ή, —όν*· περιληπτικὸν διὰ τὰς δρόγας, αἵτινες περιέχουν ἀλκαλοειδῆ ἀναλγητικῶν ἰδιοτήτων, ὡς λ. χ. τὰ φύλλα τῆς κόκας κλπ.

κοκαΐνη (ἡ). Τὸ κύριον ἀλκαλοειδὲς τῶν φύλλων τῆς *κόκας*, τοῦ φυτοῦ *ἐρυθρόξυλον ἡ κόκα*, εἰς τὰ ὁποῖα περιέχεται ἐν ἀναλογίᾳ 0,7—0,9%.

—*[Φαρμ. Χημ.]* Συντακτικῶς ἡ κοκαΐνη ἀποτελεῖ τὴν *μεθυλοβενζοϋλοεκγονίνην*:

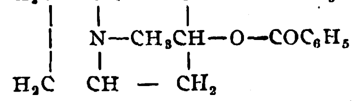

Ἡ κοκαΐνη λαμβάνεται ἐκ τῶν φύλλων τῆς κόκας διὰ κατεργασίας αὐτῶν μεθ' ὕδατος ὀξινισθέντος διὰ θειικοῦ ἢ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Τὰ κατεργάσματα ταῦτα συμπυκνοῦνται, μεταγγίζονται πρὸς ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῶν ρητινῶν καὶ καθιζάνονται δι' ἀνθρακικοῦ νατρίου, ἀναταράσσονται δὲ ἀκολούθως μετ' αἰθέρος, εἰς τὸν ὁποῖον διαλύονται τὰ καθιζηθέντα ἀλκαλοειδῆ. Τὸ αἰθερικὸν κατέργασμα ἐξατμιζόμενον καταλείπει ὑπόλειμμα, τὸ ὁποῖον παραλαμβάνεται μεθ' ὕδατος ὀξινισθέντος διὰ θειικοῦ ὀξέος. Ἐκ τοῦ ὀξίνου τούτου διαλύματος καθιζάνεται ἡ ὑγρίνη προσθήκῃ ὀλίγου ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ εἶτα, μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν αὐτῆς, καθιζάνεται διὰ καυστικοῦ νάτρου ἡ κοκαΐνη. Ἡ κοκαΐνη ἀποτελεῖ πρίσματα μονοκλινῆ, ἄχροα, ἄοσμα, πικρᾶς καὶ στυπτικῆς γεύσεως, λίαν ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως, τηκόμενα εἰς 98°, ὀλίγον διαλυτὰ εἰς ὕδωρ, λίαν διαλυτὰ εἰς αἰθέρα, ἀλκοόλην, πετρελαϊκὸν αἰθέρα καὶ χλωροφόρμιον. Ἡ κοκαΐνη θερμαινομένη ἐπὶ 5 λεπτὰ μὲ πυκνὸν θειικὸν ὀξύ, δίδει διάλυμα, τὸ ὁποῖον ἀραιούμενον δι' ὕδατος παρέχει χαρακτηριστικὴν ὀσμήν. Ἡ κοκαΐνη δύναται νὰ παρασκευασθῇ καὶ συνθετικῶς ἐκ τῆς τροπινῆς. Μετὰ τῶν διαφόρων ὀξέων ἡ κοκαΐνη σχηματίζει ἅλατα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μᾶλλον εὐχρηστοῦν εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἶναι τὸ μετὰ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Ἡ κοκαΐνη ἀπορροφεῖται εὐκόλως ἀπὸ τῶν βλεννομεμβρανῶν, τοῦ δέρματος καὶ τοῦ ὑποδορίου ἱστοῦ, προκαλεῖ δὲ ἐντὸς 5 ἢ 10 λεπτῶν ἀπώλειαν τῆς αἰσθητικότητος, ὡς ἐπιφέρουσα παράλυσιν τῶν νευρικῶν ἀπολήξεων, ἥτις διαρκεῖ ἐπὶ 15—20 λεπτά. Ἀναγράφεται ὡς φάρμακον ἀναισθητικὸν πρὸς πρόκλησιν τοπικῆς ἀναισθησίας πρὸ μικρῶν ἐγχειρήσεων, εἰς ἐπιχρίσεις ἢ ἐνσταλάξεις ἐκ διαλυμάτων 2—5% καὶ εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις. Ἐσωτερικῶς δίδεται ἡ κοκαΐνη ὡς παυσίπονον καὶ ἀντισπασμωδικὸν ἐπὶ γαστραλγιῶν, καρδιαλγιῶν, ἐμέτων τῶν ἐγκύων, κατὰ τῆς ναυτίας τῆς θαλάσσης, κατὰ τοῦ κοκκύτου, τῶν διὰ μορφίνης δηλητηριάσεων, κατὰ τῆς μορφινομανίας κλπ. Εἰς μεγάλας δόσεις ἡ κοκαΐνη προκαλεῖ θανατηφόρους δηλητηριάσεις. Τούτων προηγεῖται ἰσχυρὰ ἐπιβράδυνσις τοῦ σφυγμοῦ, ψυχροὶ ἱδρῶτες, ἔμετοι, βόμβος τῶν ὤτων, διαστολὴ τῆς κόρης τῶν ὀφθαλμῶν, δύσπνοια, σπασμοί, παράλυσις τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν λειτουργιῶν. Ἡ ἀπορρόφησις καὶ ἀπομάκρυνσις τῆς κοκαΐνης ἀπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ γίνεται λίαν ταχέως. Ἡ κοκαΐνη ἀνευρίσκεται εἰς τὰ οὖρα καὶ ὡς *ἐκγονίνη*. Εἰσαγομένη εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἡ κοκαΐνη προκαλεῖ διαστολὴν τῆς κόρης καὶ ἀναισθησίαν τῆς ἴριδος καὶ τῶν μυῶν μετ' ἰσχαιμίας τῶν ἀγγείων. Εἰσαγομένη εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἡ κοκαΐνη προκαλεῖ ἀρχικῶς διέγερσιν τῆς ψυχικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τοῦ ἀτόμου, ὕψωσιν τῆς θερμοκρασίας, εἰς μικρὰς ὅμως δόσεις δὲν ἀντιδρᾷ ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἥτις ἐπιταχύνεται καὶ εἶτα ἐπιβραδύνεται διὰ τῆς ἀπορροφήσεως μεγάλων δόσεων. Ἡ χρῆσις τῆς κοκαΐνης ἀντιδείκνυται εἰς τοὺς γέροντας, τὰ παιδία, τὰ νευρικά, ἀναιμικὰ ἢ καρδιακὰ ἄτομα. Ἐπίσης οὐδέποτε πρέπει νὰ παραγγέλλεται ἡ κοκαΐνη μετὰ καλομέλανος, ἁλάτων τοῦ ἀργύρου ἢ ὑδραργύρου, μετὰ νιτρικοῦ καλίου, ἰωδιούχων, βρωμιούχων, ἀδρεναλίνης, δακτυλίτιδος, αἰθέρος, ἐγχυμάτων εὐθαλείας, ὕδατος δαφνοκεράσου κλπ. Ὡς ἀντίδοτα τῶν διὰ κοκαΐνης δηλητηριάσεων παραγγέλλονται καφές, ἐμετικά, δακτυλῖτις, ὑποδόριοι ἐνέσεις μορφίνης, διεγερτικά, σιναπισμὸς ἐπὶ τῆς καρδίας καὶ τοῦ στομάχου κλπ. Ἐκ τῶν ἁλάτων τῆς κοκαΐνης τὰ εὐχρηστοῦντα εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Κοκαΐνη ὑδροχλωρικὴ (Cocainum hydrocloricum). Εἶναι τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου ἅλας τῆς κοκαΐνης: $C_{17}H_{21}NO_4 \cdot HCl$. Ὅταν τὸ ἅλας τοῦτο εἶναι ἄνυδρον, ἀποτελεῖ κρυστάλλους ἀχρόους ἡμιδιαφανεῖς, πρισματικοὺς ἢ τραπεζοειδεῖς, ἢ στιλπνὰ φυλλίδια τηκόμενα εἰς 181.5. Διαλύεται εἰς ὕδωρ, ἀλκοόλην, ἀκετόνην, χλωροφόρμιον. Εἰς τὸν αἰθέρα, πετρελαϊκὸν αἰθέρα, βενζίνην δὲν διαλύεται. Τὸ ἄνυδρον ἅλας περιέχει 89 25% κοκαΐνης, τὸ ἔνυδρον 80.69%. Τὰ ὑδατικὰ διαλύματα τοῦ ἅλατος δὲν εἶναι εὐσυντήρητα. Ἡ ὑδροχλωρικὴ κοκαΐνη εἶναι τὸ μᾶλλον εὐχρηστοῦν ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐκ τῶν ἁλάτων τῆς κοκαΐνης. Χρησιμεύει εἰς τὴν ὀφθαλμιατρικὴν καὶ ὡς τοπικὸν ἀναισθητικόν. Ἐσωτερικῶς χορηγεῖται ἐπὶ γαστραλγιῶν, ἐμέτων κλ.τ.

Κοκαΐνη βενζοϊκὴ (Cocainum benjoicum). Εἶναι τὸ μετὰ βενζοϊκοῦ ὀξέος ἅλας τῆς κοκαΐνης: $C_{17}H_{21}NO_4 \cdot C_6H_5 \cdot COOH$. Παρέχει διαλύματα μᾶλλον συντηρήσιμα ἀπὸ τῶν τῆς ὑδροχλωρικῆς κοκαΐνης, αἱ δὲ δι' αὐτῆς ἐνέσεις εἶναι ἀνώδυνοι.

Κοκαΐνη γαλακτικὴ (Cocainum lacticum). Εἶναι τὸ μετὰ γαλακτικοῦ ὀξέος ἅλας τῆς κοκαΐνης: $C_{17}H_{21}NO_4 \cdot C_3H_6O_3$. Μᾶζα λευκὴ εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀνεγράφη κατὰ τῆς φυματιώδους κυστίτιδος.

Κοκαΐνη νιτρικὴ (Cocainum nitricum). Εἶναι τὸ μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος ἅλας τῆς κοκαΐνης: $C_{17}H_{21}NO_4 \cdot HNO_3$. Κρυστάλλια ἄχροα, διαλυτὰ εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, δυσδιάλυτα εἰς αἰθέρα. Ἀνεγράφη ἐπὶ παθήσεων τῶν οὐροποιητικῶν καὶ γεννητικῶν ὀργάνων. Κ. Γ. Μ.

κοκαϊνίζω· ἐμβάλλω κοκαΐνην, κάμνω τι νὰ δεχθῇ τὴν ἐπήρειαν τῆς κοκαΐνης, ναρκώνω διὰ κοκαΐνης.

κοκαϊνισμὸς (ὁ) (cocainisme). Ἡ διὰ κοκαΐνης ὀξεῖα ἢ χρονία τοξικὴ δηλητηρίασις. Ἡ γενικὴ τοξικότης τῆς κοκαΐνης δυσκόλως καθορίζεται, ποικίλλει δὲ ἀναλόγως τῶν ἀτόμων. Ἡ πυκνότης τῶν ἀναισθητικῶν ἢ ναρκωτικῶν διαλυμάτων φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότατον παράγοντα ταύτης. Οἱ κοκαϊνομανεῖς ἀπορροφοῦσι τὴν κοκαΐνην δι' ἀνασπάσεως εἰς τὸν βλεννογόνον τῆς ρινός, ἐκ προϊούσης δ' ἕξεως ἐξικνοῦνται εἰς ἀπορροφήσεις μεγίστων δόσεων τοῦ τοξικοῦ τούτου στοιχείου (2 μέχρι 3 γραμμαρίων κοκαΐνης δι' ἡμέραν). Αἱ γυναῖκες, ἰδίως δ' αἱ πόρναι, ποιοῦνται κατάχρησιν τῆς κοκαΐνης καὶ ἀποβαίνουσιν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον κοκαϊνομανεῖς· ἡ τοιαύτη διαφθορὰ φαίνεται ὀλιγώτερον διαδεδομένη εἰς τοὺς ἄνδρας ἢ εἰς τὰς γυναῖκας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ πρόκειται περὶ ἀτόμων ἐκφύλων, ἀβούλων καὶ ἀσταθῶν. Ἡ μεγίστη ἐπέκτασις τῆς διὰ τῆς κοκαΐνης δηλητηριάσεως ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὴν εὐκολίαν, μεθ' ἧς τὰ ἄτομα προμηθεύονται τὸ δηλητήριον τοῦτο, διὰ τῆς μεσολαβήσεως πολυαρίθμων ἐκμεταλλευτῶν, τῶν ὁποίων τὰ κέρδη εἶναι πολλάκις μέγιστα.

Ἡ κοκαΐνη ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐν γένει ἀσκεῖ ἐνέργειαν τοπικοῦ ἀναισθητικοῦ· ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος προκαλεῖ διέγερσιν καὶ ἀνησυχίαν, πολλάκις δὲ παράγεται καὶ παροξυσμὸς σπασμωδικός. Τὰ λοιπὰ ὀργανικὰ συστήματα ἐλάχιστα ἐπηρεάζονται· παρατηρεῖται ἐν τούτοις ἐνίοτε ἐνέργεια ἀφροδισιακὴ ἀρκούντως ἔντονος, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐξηγεῖται ἡ διάδοσις τοῦ τοξικοῦ τούτου εἴς τινας εἰδικὰς τάξεις.

Ὀξὺς κοκαϊνισμός. Οὗτος ἀπαντᾷ συχνάκις εἰς τὸν δι' ἀνασπάσεως ἀπὸ τῆς ρινὸς λαμβάνοντα τὸ φάρμακον καὶ ἀσυνήθιστον πρὸς τοῦτο, ἐνίοτε καὶ δι' ἀσθενεστάτων δόσεων· ἐπίσης εἰς τὸν ἀτὸ καιροῦ τοξικῶς δηλητηριαζόμενον δι' αὐτοῦ, κατόπιν ἀπορροφήσεως ὑπερβολικῆς καὶ ἀθροιστικῆς δόσεως κοκαΐνης· παρατηρεῖται δὲ καὶ κατόπιν θεραπευτικῶν ἐνέσεων εἰς μεγάλας δόσεις παρεχομένων, ὡς καὶ ἐκ διαλυμάτων λίαν πυκνῶν. Τὸ πρῶτον σύμπτωμα εἶναι ἡ τελεία ἀναισθησία τοῦ βλεννογόνου τῆς ρινὸς μετὰ παρατεταμένου αἰσθήματος ψύξεως καὶ καταδήλου ὠχρότητος τοῦ προσώπου. Ἀκολούθως παράγεται εἶδός τι ἐλαφρᾶς μέθης, προσομοίας τῇ προκαλουμένῃ ὑπὸ τοῦ οἰνοπνεύματος· οἱ ὀφθαλμοὶ ἀποβαίνουσιν ἐρυθροί, τὸ πρόσωπον ὑπεραιμικόν, τὰ ὦτα βομβοῦντα, καὶ τὸ ἄτομον καθίσταται λίαν φλύαρον· ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὸν μορφινομανῆ, ὅστις ἐπιδιώκει τὴν μόνωσιν, ὁ κοκαϊνομανὴς δὲν κρατεῖται πλέον εἰς τὴν θέσιν του, κατεχόμενος ὑπὸ τῆς παρορμήσεως καὶ τῆς ἰδέας νὰ δράσῃ καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας τὸ πολύ, ἡ ἀνησυχία αὕτη ὑποχωρεῖ ἀντικαθισταμένη ὑπὸ αἰσθήματος λίαν δυσαρέστου ὑπερβολικῆς κοπώσεως μετὰ κάμψεως τῶν σκελῶν, ἀνησυχίας, ἄγχους, ταχυκαρδίας. Οἱ ὀφθαλμοὶ προσηλοῦνται εἰς τὸ ἀχανές, ἡ ὅρασις θολοῦται, ὁ πάσχων εὑρίσκεται ἐν ἀγωνίᾳ, ὁ σφυγμὸς αὐτοῦ ἀποβαίνει νηματώδης, μικρός. Πολλάκις ἐμφανίζονται ναυτίαι καὶ ἔμετοι. Αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι διηυρυσμέναι, ἡ δ' ἀναπνοὴ πνευστιῶσα. Καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐκ καρδιακῆς κατερείψεως (collapsus). Πλὴν τῶν συνηθέστατα παρατηρουμένων συμπτωμάτων τούτων, ἀναφέρονται καὶ ψυχικαὶ διαταραχαί, ἤτοι διέγερσις, παραισθήσεις, παραλήρημα, ὡς καὶ κινητικαὶ διαταραχαί, ἤτοι σπασμοὶ καθολικοί. Ἡ ἴασις εἶναι συχνή, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων ἀθροιστικῆς τοξικῆς δηλητηριάσεως· εἶναι δὲ καὶ ταχεῖα, καθόσον τὰ συμβάματα ταῦτα ἐξαφανίζονται ἐν διαστήματι ἡμερῶν τινων, μὴ ἐγκαταλείποντα ἴχνη. Παρετηρήθησαν ὅμως ἐνίοτε ὡς ὑπολείμματα τοῦ ὀξέος κοκαϊνισμοῦ ἡ ληθαργία καὶ οἱ ἴλιγγοι.

Χρόνιος κοκαϊνισμός. Οὗτος ἔγκειται εἰς τὰς διαταραχὰς τῶν ἀπὸ τῆς ρινὸς λαμβανόντων τὴν κοκαΐνην. Ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς ρινὸς ἀνάσπασις εἶναι πάντοτε δυσάρεστος· ἐν τούτοις ὁ κοκαϊνομανὴς

Digitized by Google

αὐξάνει τὴν δόσιν, καὶ ὅταν ἐγκατασταθῇ ἡ ἕξις, ἐμφανίζονται τὰ σημεῖα τῆς τοξικῆς δηλητηριάσεως. Εἰς τὴν πρώτην φάσιν ταύτης παράγεται ἡ ἐλαφρὰ μέθη, ἐκδηλουμένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς μυϊκῆς καὶ λεκτικῆς ἐνεργητικότητος· ἡ διέγερσις αὕτη, λίαν εὐχάριστος εἰς τὸν πάσχοντα, παρακολουθεῖται ὑπὸ εὐφορίας. Ὄντως δὲ ὁ κοκαϊνομανὴς κατὰ τὴν φάσιν ταύτην εἶναι εὐερέθιστος, πολεμικός, ἐπιδιώκων φιλονικίαν καὶ ζωηρὰν συζήτησιν πρὸς τὸ περιβάλλον αὐτοῦ. Ταυτοχρόνως ἀναπτύσσεται εἰδική τις καὶ παροδικὴ γεννητικὴ διέγερσις, ἡ δὲ κρίσις τερματίζεται συνήθως δι' ἀφθόνου πολυουρίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κοκαϊνικῆς μέθης ὑφίσταται ἐξασθένησις τῆς εἰδικῆς αἰσθήσεως, ὁ δὲ κοκαϊνομανὴς εἶναι ἱκανὸς νὰ διαπράξῃ ἀνηθίκους πράξεις. Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ παροξυσμοῦ ἀναπτύσσεται περίοδος καταπτώσεως μετ' ἀγχωδῶν αἰσθήσεων, καὶ μετά τινα χρόνον ἐμφανίζονται αἱ ψευδαισθήσεις τῆς ὁράσεως μετὰ κηλίδων ἐγχρώμων, αἵτινες ἐκλαμβάνονται ὡς ζῷα τρομακτικὰ καὶ ἐπικίνδυνα, ἅτινα ὁ πάσχων καταδιώκει συνεχῶς. Παρετηρήθη δὲ καὶ τὸ φαινόμενον τοῦ διπλασιασμοῦ τῆς προσωπικότητος τοῦ κοκαϊνομανοῦς, ὅστις καταδιώκει τότε αὐτὸς ἑαυτόν. Ἐνίοτε ὁ πάσχων ἀκούει φωνάς, παραδόξους μελῳδίας, κραυγάς, ἐπικλήσεις, κλπ. Αἱ δὲ κινητικαὶ διαταραχαί, ἧττον ἔντονοι, συνίστανται κυρίως εἰς μυϊκοὺς τρόμους. Ὡς ἀλλοίωσις δὲ τοπικὴ παρατηρεῖται ἡ καταστροφὴ τοῦ διαφράγματος τῆς ῥινὸς μετὰ διατρήσεως τοῦ χόνδρου.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ τοξικοῦ δηλητηρίου, ἐπέρχεται κατάπτωσις φυσικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνεπανόρθωτος. Πολλάκις δὲ τὸ παραλήρημα εἶναι τοσοῦτον ἔντονον, ὥστε ἐξαναγκάζει εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ πάσχοντος εἰς φρενοκομεῖον. Αἱ ὑποτροπαὶ εἶναι συχναί. Ἡ κοκαΐνη παράγει δυστροφίαν 'κληρονομικήν' ὁ καθηγητὴς Marfan ἐδημοσίευσε περίπτωσιν κοκαϊνομανοῦς πατρός, ὅστις ἔτεκε δύο τέκνα συγγενοῦς ἠλιθιότητος. Ὅθεν ἡ πρόγνωσις εἶναι βαρεῖα, ἐὰν δὲν εἶναι πάντοτε ὀλεθρία καὶ καταστρεπτική.

Θεραπεία καὶ προφύλαξις. Ἡ θεραπεία εἶναι πάντοτε προληπτική. Τὰ ἐκ τῆς θεραπευτικῆς χρήσεως τῆς κοκαΐνης συμβάματα ἀποσοβοῦνται διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Reclus ὑποδειχθέντων προληπτικῶν, ἤτοι: χρῆσις διαλυμάτων ἠραιωμένων. Ὁ καφὲς καὶ αἱ ἐνέσεις αἰθέρος εἶναι χρησιμώτατοι εἰς τὰς ὀξείας δηλητηριάσεις. Πρὸς πρόληψιν δὲ τῆς χρονίας τοξικῆς δηλητηριάσεως ἐκ κακοήθων ἕξεων, διά τε τὴν κοκαΐνην καὶ διὰ τὸ ὄπιον, μόνον κοινωνικὰ μέτρα δύνανται νὰ ἰσχύσωσι. Τὰ ζητήματα ταῦτα ὑπεβλήθησαν ἤδη εἰς διεθνῆ ὀργάνωσιν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

κοκαϊνομανὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* (τό)· ὁ ἐμμανῶς κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας κοκαΐνης, ὁ εὐχαριστούμενος μὲ τὴν εἰς ἑαυτὸν ἐπήρειαν τῆς κοκαΐνης.

κοκαϊνομανία (ἡ)· βλ. *κοκαϊνισμός.*

κοκαΐνωσις (ἡ)· βλ. *κοκαϊνισμός.*

Κοκὰν */Γεωγρ./*· βλ. *Χοκάντ.*

Κοκανάντα (Cocanada) */Γεωγρ./.* —1) Πόλις καὶ λιμὴν τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Γοδαβέρι. Κεῖται ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης καὶ ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Γοδαβέρι, μετὰ τοῦ ὁποίου ἑνοῦται διὰ τῶν δύο πλωτῶν διωρύγων Τσαρμαλακότα καὶ Νταολασβάραμ. Κάτ. 48.100. —2) Ὑποδιαίρεσις τῆς προεδρίας Μαδράς, ἔχουσα ἐμβ. 430 τ. χλμ. καὶ 228.338 κατ. Ἐξάγει ὄρυζαν, καπνόν, βάμβακα, σπορέλαια καὶ σάκχαριν. Δ. Σ. Δ.

κοκάνια (cuccagna, γαλλ. cocagne). Λαϊκὴ ἑορτὴ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης (βλ. λ. *κουκκάνια*).

Κοκὰρ (Coquard), ***Ἀρθοῦρος.*** Γάλλος μουσουργὸς (1846—1910), μαθητὴς τοῦ Καίσαρος Φράνκ. Ἐπιδοθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ νομικὸν στάδιον, ἀπεφάσισεν ὑπερτριακοντούτης ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν μουσικήν. Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870, εἰς ὃν ἔλαβε μέρος, ἔγραψε τὰ χορικὰ τῆς «Ἐσθὴρ» τοῦ Ρακίνα, τῷ δὲ 1876 παρουσίασεν εἰς τὰς συναυλίας Κολὸν τὴν μπαλλάνταν διὰ βαρύτονον καὶ ὀρχήστραν: «Chant des épées». Ὁ Κοκὰρ προσήγγισε τὸ θέατρον τῷ 1884 διὰ τοῦ διπράκτου μελοδράματος «L'épée du roi». Ἓν ἄλλο σκηνικόν του ἔργον «Le mari d'un jour», παιχθὲν τῷ 1886 εἰς τὴν Ὀπερὰ-Κωμίκ, ἀπέτυχεν. Ἡ λυρική του μουσικὴ συμπληροῦται διὰ τῶν τριῶν πράξεων τοῦ μελοδράματος «Jacquerie», οὗτινος τὴν πρώτην πρᾶξιν εἶχε γράψει ὁ Λαλό, καὶ διὰ τῆς «Jahel» (Λυών, 1900). Ἡ μουσικὴ τοῦ Κοκὰρ διακρίνεται διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ ὕφους, τὴν αὐστηρότατα καὶ τὴν ἐκφραστικότητά της. Μεταξὺ τῶν μελῳδιῶν του κλασσικαὶ ἔχουν παραμείνει αἱ: «Joies et Douleurs», «Haï—Luli», «Plainte d'Ariane» καὶ «Ossian». Ὁ κατάλογος τῶν ἔργων του συμπληροῦται διὰ τῶν λυρικῶν ἢ δραματικῶν σκηνῶν: «Κασσάνδρα», «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος», «Ἀνδρομάχη», «Χριστόφορος Κολόμβος», διὰ τῶν χορικῶν τοῦ «Ἀγαμέμνονος», διὰ τῆς ἱερᾶς τριλογίας «Janne D'Arc», διὰ τῆς «Légende» διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν κλπ. Γ. Σ.

— **Κοκὰρ** (Coquart), ***Ἐρνέστος - Γεώργιος.*** Γάλλος ἀρχιτέκτων (1831—1902). Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῷ 1847 καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Λεμπά. Τῷ 1858 ἐτιμήθη διὰ τοῦ πρώτου μεγάλου βραβείου, τῷ δὲ 1866 ἔλαβε τιμητικὸν μετάλλιον δι' ἐκτεθείσας ὑπ' αὐτοῦ ἀναπαραστάσεις τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης καὶ τῶν Προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τῷ 1865 ἐξετέλεσεν ἀρχαιολογικὰς ἀναζητήσεις, κατ' ἐντολὴν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, εἰς τὰ παράλια τῆς Θρᾴκης καὶ εἰς τὴν Σαμοθρᾴκην. Τῷ 1883 ὠνομάσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Παρισίοις σχολῆς τῶν Καλῶν τεχνῶν καὶ τῷ 1888 μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται τὸ μνημεῖον τοῦ ζωγράφου Ρενιὼ καὶ τὸ ἐν Κουλμιὲ εἰς μνήμην τῶν ἡρωικῶς πεσόντων κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἱδρυθέν. Ι. Μ. Π.

Κοκάργιαλι */Γεωγρ./.* Προάστειον τῆς Σμύρνης ἐπὶ τῆς νοτίας παραλίας τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου, ἀπέχον τῆς πόλεως περὶ τὰ 7 χλμ. καὶ συγκοινωνοῦν πρὸς ταύτην διὰ τροχιοδρόμου. Καλεῖται ἐπίσης *Ρεσσαδιὲ* καὶ ἑλληνιστὶ *Μυρακτή.*

Κοκάρτζα */Γεωγρ./.* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεσιανοῦ (Δουρασανλῆ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, κείμενος νοτιοδυτικῶς καὶ ἐγγὺς τοῦ Κιλκίς. Κάτοικοι (1928) 43 Χ. Δ.

Κόκας */Γεωγρ./.* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀβίας (Μεγάλης Μαντινείας) τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 38.

Κόκελ, ***Μέγας*** —, καὶ ***Μικρὸς*** — (γερμ. Kokel */Γεωγρ./.* Ὄνομα δύο ποταμῶν τῆς Ρουμανίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ, οἱ ὁποῖοι πηγάζουσιν ἐκ τῶν Καρπαθίων ὀρέων καὶ μετὰ παράλληλον ῥοῦν ἑνοῦνται μικρὸν πρὸ τῆς ἐκβολῆς καὶ χύνονται εἰς τὸν Μάρον. Ἔχουσι μῆκος 144 καὶ 190 χλμ., ὀνομάζονται δὲ ρουμανιστὶ *Μίκε* καὶ *Μάρε Τέρναβα* (Micâ καὶ Mare Târnava) καὶ οὑγγριστὶ *Νάτζυ* καὶ *Κὶς Κύκυλλαι* (Nagy καὶ Kis Küküllö). Χ. Δ.

κόκερ (ὁ) */Ζωολ./.* Ἀγγλικὴ ποικιλία κυνῶν (βλ. λ. *κύων*).

Κοκερὲλ (Coquerel), ***Ἀθανάσιος-Λαυρέντιος-Κάρολος.*** Γάλλος διαμαρτυρόμενος, πάστωρ καὶ δημοσιολόγος, διακριθεὶς κυρίως ὡς ἱεροκήρυξ (1795—1868). Ἐπὶ δωδεκαετίαν διατελέσας ἱεροκήρυξ τῆς ἐν Ἀμστελλοδάμῳ προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέκτησε τοιαύτην φήμην, ὥστε ἐκλήθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως εἰς Παρισίους καὶ διωρίσθη ἐπίσκοπος τῶν Γάλλων διαμαρτυρομένων. Ὅταν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, ἐξελέγη ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Παρισινῶν. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Ναπολέοντος Γ', ὁ Κοκερὲλ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωήν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἄξια λόγου εἶναι: «Ἀνάλυσις τῆς Βίβλου», ὁ «Πειραματικὸς Χριστιανισμός», «Πρακτικαὶ παρατηρήσεις περὶ τοῦ θείου κηρύγματος». Ἐπὶ πλέον ἀφῆκεν 893 ὁμιλίας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 292 πλήρεις. Μ. Ν. Δ.

—**Κοκερὲλ** (Coquerel), ***Μαϊῶτος ντὲ***—. Εὐπατρίδης ἐκ Ναβάρρας, χρηματίσας αὐλάρχης τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας Καρόλου Β' καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἑταιρείας τῶν Ναβαρραίων. Τῷ 1383 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου ντὲ Μπῶ, ψιλῷ ὀνόματι αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, βάϊλος τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταληφθέντων τμημάτων τῆς Πελοποννήσου. Ἐνταῦθα ὁ Κοκερὲλ κατέστη σχεδὸν σὺν τῷ χρόνῳ αὐτοτελὴς ἡγεμών, ἀναγνωρίζων ἐν τούτοις τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Καρόλου Γ' τοῦ Δυρραχηνοῦ. Ἀπέθανε τῷ 1386.

κοκέτα (ἡ), καὶ ***κουκέτα***· μικρὰ κλίνη, ἰδίᾳ ἐν ἀτμοπλοίοις, ἡ *κοίτη* (βλ. λ.) (γαλλ. couchette)· || θηλ. τοῦ *κοκέτης* (βλ. λ.).

κοκεταρία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κοκέτη ἢ τῆς κοκέτας, φιλαρέσκεια, καλλωπισμός· || ἡ πρὸς ἔρωτα ῥοπή, ἐρωτοτροπία (γαλλ. coqueterie).

κοκεταρίζομαι· εἶμαι φιλάρεσκος, κάμνω νὰ φαίνωμαι ὡραῖος, μεταχειρίζομαι μέσα καλλωπιστικά, καλλωπίζομαι: «πολὺ κοκεταρίζεται ἡ κόρη μου καὶ στενοχωροῦμαι».

κοκέτης (ὁ), θηλ. *κοκέτα*· ὁ πᾶν μέσον μεταχειριζόμενος ὅπως ἐμφανισθῇ ὡραῖος, φιλάρεσκος, καλλωπιστής: «πολὺ κοκέτα ἡ κόρη μου» (γαλλ. coquet, coquette).

Κοκίγι (Coquille), ***Γκύ.*** Γάλλος νομομαθὴς καὶ δημοσιολόγος (1523—1603). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παρισίοις, Ὀρλεάνῃ καὶ Παδούῃ, κατέλαβε δὲ ἀνώτατα δικαστικὰ ἀξιώματα ἐν τῷ δουκάτῳ τοῦ Νεβέρ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Τὰ ἤθη τῆς χώρας καὶ τοῦ δουκάτου τοῦ Νεβὲρ» (1534), «Περὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν» (1592), «Περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γαλλίας» (1594), «Ἱστορία τῆς χώρας καὶ τοῦ δουκάτου τοῦ Νεβὲρ» (1595), «Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν δμοτίμων τῆς Γαλλίας», «Περὶ τοῦ Συμβουλίου τῶν Τριάκοντα» (1576) κτλ. Ἔγραψε καί τινα λατινικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοὺς τίτλους «Poemata» (1590—1593) καὶ «Psalmi» (1592). Εἰς πολλὰ ἔργα του εἶχεν ἐκλατινίσει τὸ ὄνομά του εἰς Conchylibus. Μ. Δ. Β.

Κοκίδης, ***Δημήτριος.*** Υἱὸς τοῦ *Κοσμᾶ Κοκίδου,* ἐγεννήθη τῷ 1840 ἐν Ἀθήναις. Ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, μετὰ διαγωνισμὸν τεθέντα ὑπὸ τοῦ βαρώνου Σίνα. Ἀναγορευθεὶς δόκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Βερολίνῳ, εἰργάσθη ἐν τῷ ἐκεῖ ἀστεροσκοπείῳ ὑπὸ τοὺς Enke καὶ Bruhms. Συνεπλήρωσε δαπάναις Σίνα τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου τῷ 1877 καὶ τακτικὸς τῷ 1882. Διηύθυνε τὸ ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1884—1870, ἱδρύσας πρῶτος τοὺς ἐν Ἑλλάδι μετεωρολογικοὺς σταθμούς. Ἐξέδωκε: «Μαθήματα Ἀστρονομίας» (δύο τόμ., 1884 καὶ 1887), «Περὶ Ἡλίου» (1877), «Περὶ ἀνακαλύψεως οὐρανίων σωμάτων διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ» (1879) καὶ «Μαθήματα Κοσμογραφίας». Ἐξέδωκε δὲ τὰ μαθήματα αὐτοῦ λιθογραφημένα: Στοιχεῖα Ἀστρονομίας, Θεωρητικῆς Ἀστρονομίας, Γεωδαισίας. Οὐρανίου Μηχανικῆς, Θεωρητικῆς Μηχανικῆς. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων καὶ ἐν τῇ ναυτικῇ σχολῇ Δοκίμων, τῶν ἀνωτέρων μαθηματικῶν γεωδαισίας καὶ ἀστρονομίας. Ἀπεβίωσε τὴν 23 Φεβρουαρίου 1896. Ν. Ι. Κ.

— **Κοκίδης,** ***Ἰφικράτης.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ καὶ εἶτα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου (1833—1922). Ὡς νέος ἀξιωματικὸς μετέβη εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἀρχικῶς ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν μηχανολογίαν, κατόπιν ἐφοίτησεν ἐπὶ τριετίαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου, τέλος κατέγινεν εἰδικῶς εἰς τὴν τηλεγραφικὴν ὑπηρεσίαν κατὰ κυβερνητικὴν ἐντολήν. Μὴ συμμετασχὼν τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τοῦ 1862, κατεδιώχθη, ἐξορισθεὶς εἰς Σύρον, ἔνθα ἐπληγώθη σοβαρῶς ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἐπαναστατῶν, δι' ὃ ἐξηναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπανῆλθεν εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, καὶ ἀπὸ τοῦ 1867, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, μετετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν. Διετέλεσε, κατὰ τὴν εἰς Θεσσαλίαν προέλασιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῷ 1878, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, ἐπιτελάρχης τοῦ ἀρχιστρατήγου, τῷ 1882, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς παραλαβῆς τῆς Θεσσαλίας. Ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1884 διετέλεσε τμηματάρχης τοῦ τότε τμήματος ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Κατὰ τὰς ἑλληνοτουρκικὰς συμπλοκὰς 1886, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἐχρημάτισεν ἐπιτελάρχης τοῦ ἀρχηγείου Ἠπείρου, ὁπότε, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του, ἐξετελέσθη ἡ ὀχύρωσις τῆς Ἄρτης. Τῇ εἰσηγήσει του, ἱδρύθησαν τῷ 1883 ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων αἱ ἕδραι τῶν μαθημάτων στρατιωτικῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας, ὧν διετέλεσεν ὁ πρῶτος καθηγητὴς (1883—1895). Ἐχρημάτισε πρόεδρος ἐπιτροπῆς τῆς ἀνεγέρσεως διαφόρων κτιρίων, δαπάναις τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ ἐκτελεσθέντων, ὡς π. χ. τοῦ σχολείου Εὐελπίδων, φυλακῶν Ἀβέρωφ κτλ. Τῷ 1896 διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ τότε ἐν Μεσολογγίῳ 3ου ἀρχηγείου στρατοῦ, ἐντὸς δὲ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀπεστρατεύθη, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον. Συνέγραψε: «Στρατιωτικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος» (1891), «Στρατιωτικὴ ἱστορία τῶν πολέμων Κριμαϊκοῦ 1854, Αὐστροπρωσσικοῦ 1886, Γαλλογερμανικοῦ 1870, Ρωσοτουρκικοῦ 1878» (1888—1892). Ἐξέδωκε τοὺς κάτωθι χάρτας ἑλληνιστί: «Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων» $\left(\frac{1}{50.000}, 1882\right)$, «Τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος» $\left(\frac{1}{300.000}, 1884\right)$ «Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου» $\left(\frac{1}{300.000}, 1884\right)$ «Ὁδοιπορικὰ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου» (1880). Ν. Θ. Κ.

—**Κοκίδης,** ***Κοσμᾶς.*** Ἐγεννήθη ἐν Γάνῳ τῆς Προποντίδος τὴν 1 Νοεμβρίου 1799. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Χίῳ σχολήν, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821, συμπλεύσας ὡς γραμματεὺς τοῦ Ν. Μπότασῃ, κατὰ δὲ τὸν Μάϊον τοῦ 1821 παρευρέθη εἰς διαφόρους ναυμαχίας, γενομένας ἐν διαστήματι 5 μηνῶν, καὶ εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Νεοκάστρου. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Δημ. Ὑψηλάντην, παρευρέθη εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν

Digitized by Google

Ἀθηνῶν μέχρι τῆς ἁλώσεως αὐτῶν κατὰ τὸ 1822, καὶ εἰς τὰς κατὰ τὸ Ἄργος μάχας ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη. Διωρίσθη εἰς πολιτικὴν ὑπηρεσίαν τῷ 1823, ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ ἀλλαχοῦ, τῷ δὲ 1829 ἀνεπλήρωσε τὸν Ἀνάργυρον Πετράκην εἰς τὴν διοίκησιν Σαλαμῖνος. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις, ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος τοῦ δήμου Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς πρώτης περιόδου τῆς δημαρχίας Ἀθηνῶν. Ἐξέδωκε διάφορα βιβλία, μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸν Ἔρασμον (1864) καὶ συνέγραψεν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀκροασθεὶς εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ὄθωνος ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τὰ νομικά, διωρίσθη συμβολαιογράφος Ἀθηνῶν. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος. Ἀπέθανε τῷ 1867.

— **Κοκίδης, *Νικόλαος*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Υἱὸς τοῦ *Ἰφικράτους Κοκίδη*, ἐγεννήθη τῷ 1871. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ἀξιωματικὸς πυροβολαρχίας παρὰ τῷ στρατῷ Θεσσαλίας, τραυματισθεὶς ἐν Ἁγ. Παρασκευῇ (παρὰ τὸ Ρεβένι). Ἀπὸ τοῦ 1898—1902 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας, παρὰ τοῖς στρατιωτικοῖς σχολείοις Εὐελπίδων καὶ Ὑπαξιωματικῶν, κατόπιν δ' ὑπηρέτησε παρὰ τῇ χαρτογραφικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ στρατοῦ. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ συμμετέσχε τῷ 1907 τοῦ διὰ πρώτην φορὰν ἐνεργηθέντος ἐν Ἑλλάδι διαγωνισμοῦ πρὸς ἀπόκτησιν πτυχίου ἀξιωματικοῦ ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας, ἐπιτυχὼν δ' ἐτοποθετήθη ἀμέσως παρὰ τῷ ἀρτισυστάτῳ τότε γενικῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατοῦ (εἰς τὸ τμῆμα Μεταφορῶν). Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, συμμετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 6ης μεραρχίας. Ἀπὸ τοῦ 1917—1920 διετέλεσεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Ἀνακληθεὶς τῷ 1920 εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην, ἐτοποθετήθη ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ τότε ἐν Ἠπείρῳ 5ου σώματος στρατοῦ (1921—1922). Ἀπεστρατεύθη τῷ 1922. Συνέγραψε: «Στρατιωτικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου» (1899), «Στρατιωτικὴ ἱστορία τῶν πολέμων Ἰταλικοῦ 1859, Αὐστροπρωσικοῦ 1866, Γαλλογερμανικοῦ 1870», καὶ σύντομον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος (1898—1900), ἐπίσης πλείστας μονογραφίας καὶ μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν περισπούδαστον: «Ὁ Μόλτκε κατὰ τοὺς πολέμους 1866 καὶ 1870», (Περιοδ. Στρατ. Βιβλιοθήκης, φυλ. Ὀκτωβρίου 1910). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κοκιμβίτης (ὁ) (Coquimbit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου, μὲ χημικὸν μοριακὸν τύπον $Fe_2[SO_4]_3 9H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τριγωνικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ συνήθως εἰς λεπτοκοκκώδη συσσωματώματα. Παρουσιάζει σκληρότητα $2-2^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 2—2,1 καὶ χρῶμα ὑποπράσινον ἢ ὑποκύανον, ἢ εἶναι ἐνίοτε ἄχρουν. Ἀπαντᾷ εἰς Copiapó τῆς ἐπαρχίας Coquimbo ἐν Χιλῇ. Γ. Β.

Κοκίμπο (Coquimbo) /*Γεωγρ.*/. —1) Νομὸς τῆς Χιλῆς, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ μέχρι τῶν ἀργεντινῶν συνόρων. Ἐμβ. 36.509 τ. χλμ. Κάτ. 190 000. Εἶναι χώρα ὀρεινή, μὲ ὑψηλοτέραν τὴν κορυφὴν τῶν Ἄνδεων *Ντόννα Ἄννα* (4.670 μ.). Πλησίον τῶν ὀρέων ὑπάρχουν ἄμπελοι, ἐκ τῶν ὁποίων κατασκευάζεται ἐξαιρετικῆς ποιότητος οἶνος. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας περιλαμβάνει χαλκόν, σίδηρον καὶ μικρὰς ποσότητας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Πλεῖστοι ποταμοί, ἐξ ὧν μεγαλύτερος ὁ *Κοκίμπο* (μήκους 200 χλμ.), διασχίζουν τὸν νομόν. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ γεωργίαν. Πρωτεύουσα ἡ Λὰ Σαρένα. — 2) Μία τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τοῦ ἄνω νομοῦ ἐπὶ τοῦ μυχοῦ ἀσφαλοῦς ὅρμου. Κάτ. 15.500. Ἀπέχει τῆς πρωτευούσης Λὰ Σαρένα 15 χιλμ. σιδηροδρομικῶς, χρησιμεύει δὲ ὡς ἐπίνειον ταύτης. Ὑπάρχουν ἐν αὐτῇ μεγάλα ἐργοστάσια τήξεως χαλκοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγονται σημαντικαὶ ποσότητες. Ἡ ἐξαγωγὴ περιλαμβάνει ἐπίσης κτήνη, χόρτον, χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Δ. Σ. Δ.

κόκκα (ἡ) (ἐξ οὗ *καὶ κοκκιάζω*) (Ἰδιωμ. *Κρήτ.*)· ἐντομή, ἐγκοπή, χαραγή· ‖ μεταφ., παράλειψις: «μὴν κάνῃς κόκκες» μὴ κάμνῃς παραλείψεις, μὴ δημιουργῇς ἐλλείψεις, δι' ἃς θὰ εἶσαι ὀφειλέτης· ‖ ἡ ἀπουσία. Ι. Δ. Μ.

Κόκκαλα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Παλαιᾶς Καβάλλας τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κείμενον βορείως τῆς πόλεως Καβάλλας. Κάτ. (1928) 146.

— **Κόκκαλα, *τῶν Γριβαίων τὰ*—** [*Γεωγρ.*]. Ἱστορικὴ θέσις τῆς Αἰτωλίας, κατὰ τὴν ὁποίαν συνήφθη ἡ φερώνυμος καταστρεπτικὴ διὰ τοὺς Γριβαίους μάχη τῷ 1770 (βλ. *Γρίβας*).

— **Κόκκαλα,** ἢ ***Παλιόκαστρον τῶν Κοκκάλων*** /*Γεωγρ.*/. Ἱστορικὴ θέσις τῆς Ἀρκαδίας, παρὰ τὸ Κούρταγα, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Ἀμφείας καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου Γαρδίκι. Τὴν ὀνομασίαν ἔλαβε τὸ παλαιὸν κάστρον διὰ τὴν σωρείαν τῶν ὀστῶν τῶν κατὰ τὸ 1460 καταφυγόντων αὐτόθι κατοίκων τοῦ γειτονικοῦ Λεονταρίου, οἵτινες ἐσφάγησαν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν Μωάμεθ τοῦ Β' τοῦ Πορθητοῦ. Γ. Δ. Κ.

Κοκκάλα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 105. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Νικόλαος*, *Ἐλυμπιές* ἢ *Ὀλυμπιάς*, *Κορακιάνικα*, *Παχιάνικα*, *Σολοτέριον* καὶ *Σπεῖρα*, καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 617.

— **Κοκκάλα μπουρουνού** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Χθαμαλὴ καὶ προέχουσα γλῶσσα τῆς Β. ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης, ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι (πλάτ. 37° 26' 00'' Β., μηκ. 26° 54' 30'' Ἀν., *χάρτ. ἀγγλ.* 1645: Gulf of Smyrna and island of Khios) 4 μίλλ. Δ.ΒΔ. τοῦ κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ δυτικοῦ φυσικοῦ στομίου τοῦ *Κχεδίζ* (ἀρχ. *Ἕρμος*) φωτοβόλου σημαντῆρος Πελικάν. Σ. Ε. Λ.

Κοκκαλᾶς, ἢ ***Κοκκαλάκης, Ἀντώνιος.*** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, καταγόμενος ἐκ Λάκκων τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας. Ἐπὶ Ρενιέρη (1828) διωρίσθη μέλος τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τῶν δυτικῶν τῆς Κρήτης ἐπαρχιῶν. Μετέσχε τῆς πρώτης ἐν Λάκκοις συναθροίσεως καὶ ἀδελφοποιίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1866. Ε. Γ.

κοκκαλένιος, —α, —ο· δημ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ κόκκαλο, ὀστεΐνος: «κοκκαλένιο χτένι», «κοκκαλένια λαβή».

Κοκκάλες, ἢ ***Κοκάλες*** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Γραμπιᾶς τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 177.

κοκκαλιάζω· δημοτ., γίνομαι σκληρὸς σὰν κόκκαλο, ἀποσκληρύνομαι: «κοκκάλιασε τὸ ψωμί»· ‖ παθαίνω ἀκαμψίαν τῶν ἄρθρων: «κοκκάλιασαν τὰ δάχτυλά μου ἀπὸ τὸ κρύο», ἐπὶ νεκροῦ: «κοκκάλιασε καὶ δὲ σταυρώνουν τὰ χέρια του».

κοκκαλιάρης, —α, —ικο· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὰ ὀστᾶ διαγράφονται διὰ τῶν σαρκῶν, ἰσχνός, λιπόσαρκος: «ψηλὴ καὶ κοκκαλιάρα», «κοκκαλιάρικα χέρια».

κοκκάλιασμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κοκκαλιάζω*, ἀκαμψία τῶν ἄρθρων: «κοκκάλιασμα ἀπὸ τὸ κρύο».

κόκκαλο (τό)· δημοτ., τὸ ὀστοῦν: «ἀνθρωπινὰ κόκκαλα», «κόκκαλο ἀπὸ ψάρι», «ἡ γάτα γλύφει τὰ κόκκαλα»· ‖ φρ. «ἄφησε τὰ κόκκαλά του 'ς τὴν Ἀμερική» ἀπέθανε 'ς τὴν Ἀμερική· ‖ «ἔμεινε πετσὶ καὶ κόκκαλο» κατέστη λιπόσαρκος, ἀπισχνάνθη, ἀπεστεώθη· ‖ «ἔφθασε τὸ μαχαίρι 'ς τὸ κόκκαλο» τὸ κακὸν ἔφθασεν εἰς τὰ μὴ περαιτέρω· ‖ «αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἔχει κόκκαλα» παρέχει δυσκολίας· ‖ «τὸν ἄφησε κόκκαλο» μόνον, ἄνευ ἀντιλήπτορος: «ἄφησε τὸν πατέρα του κόκκαλο» ‖ «γερὸ κόκκαλο» ἐπὶ ἀνθρώπου ἐξαιρέτως ὑγιοῦς, ἄλλως «γερὴ ράτσα»· ‖ ὁ σκληρὸς πυρὴν τῶν ὀπωρῶν, τὸ κουκκούτσι, ἤδη μεσαιωνικόν· ‖ ἐνιαχοῦ ὁ πυρὴν τῶν ἐλαιῶν: «κόκκαλα ἀπὸ ἐλιές, — ἀπὸ κεράσια».

—/*Τεχν.*/ *Κόκκαλο* καλεῖται ἐργαλεῖον εἰς σχῆμα μαχαιριδίου, ἐκ ὀστοῦ ἢ κέρατος, χρήσιμον εἰς τοὺς ζωγράφους, ὅπως καὶ εἰς τοὺς φαρμακοποιοὺς ἢ χημικούς, διὰ τὴν τριβὴν καὶ ἀνάμειξιν χρωμάτων καὶ οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠλλοιοῦντο διὰ τῆς χρήσεως μεταλλίνου μαχαιριδίου προκαλοῦντος ὀξείδωσιν. Χρῆσις τοῦ κοκκάλου γίνεται καὶ διὰ τὴν στίλβωσιν τοῦ χρυσοῦ, ἀντικαθιστῶντος τὸ εἰδικὸν ἐξ ἀχάτου στιλβωτήριον, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν στίλβωσιν τοῦ ἐπιστρώματος τῶν ἐπὶ ὑφάσματος ἁγιογραφιῶν, ὅσων γίνεται ζωγράφησις δι' ᾠοῦ. Τὸ ἐπίστρωμα τοῦτο, ἀποτελούμενον ἀπὸ κόλλαν, σαπούνι καὶ μέλι εἰς μικρὰν ποσότητα, ἔχει ἀνάγκην στιλβώσεως, διὰ νὰ μὴ ἀπορροφᾷ τὸ ὕδαρὲς ἐξ ᾠοῦ χρῶμα. Τὸ κόκκαλον χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τῶν τοίχων, ἐφ' ὑγροῦ, ἁγιογραφιῶν χάραξιν τοῦ σχεδίου καὶ τὸν προπλασμὸν τοῦ προσώπου. ΣΤ. Ξ.

Κοκκαλοῦ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀπολλωνίας (Παζαρούδας) τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λαριγκόβης) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, κείμενον παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τῆς λίμνης Βόλβης (Μπεσίκια). Κάτ. (1928) 254. Χ. Δ.

κοκκαλόχορτο (τό) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐφέδρα ἡ ραδινή*.

Κοκκάρι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Σάμου ΒΔ. τῆς πρωτευούσης Λιμὴν Βαθέος. Εἶναι ἀποικία τῆς κωμοπόλεως τῆς Σάμου Μυτιληνοὶ καὶ ἔχει κατοίκους 1.536 (1928). Ἡ περιοχή του εἶναι εὔφορος, παράγουσα σταφύλια, καπνὸν καὶ λάδι. Ἔχει ἐργοστάσια πάγου καὶ ἐλαιοτριβεῖα. Οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ ναυτικοί. Ν. Ζ.

Κοκκαριανὴ /*Γεωγρ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ μονῆς τοῦ Βροντᾶ (βλ. λ. *Βροντιανή*) κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱδρύσεώς της, ἐκ τῆς τοποθεσίας Κοκκάρι, ἐφ' ἧς ἐκτίσθη.

κοκκάριον (τὸ) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτω (κοιν. *κοκκάρι, κροκκάρι* ἢ *κροκκάδι*) ὁ μικρὸς βολβὸς ὁ προκύπτων ἐκ τῆς σπορᾶς *κρομμύου* τοῦ κοινοῦ. Χρησιμοποιεῖται ὡς κατάπλασμα μαλακτικόν, πρὸς βαφὴν ᾠῶν, μετάξης κλπ., καὶ ὡς ὀρεκτικόν, διατηρούμενον ἐντὸς ὄξους. Κ. ΠΑΠ.

Κόκκας· βλ. λ. *Ἰωάσαφ Α'* Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Κοκκέγιος (Coccejus), ***Ἰωάννης.*** Θεολόγος τῆς μεταρρυθμισμένης Ἐκκλησίας, γνώστης τῆς ἑβραϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς γλώσσης, ἑρμηνευτὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Γεννηθεὶς ἐν Βρέμῃ τῷ 1603, ἐδίδαξε, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, κατ' ἀρχὰς ἐν Βρέμῃ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν (1630), διωρίσθη ἔπειτα (1636) καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Franekez καὶ τέλος (1650) καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Leyden. Τονίζων ὑπερβαλλόντως τὴν ἀξίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἣν ἐθεώρει ἀποτελοῦσαν ἓν ὅλον μετὰ τῆς Καινῆς, ἐστήριξε τὴν αὐτοῦ ἑρμηνείαν ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς διαθήκης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου καὶ τῆς τριπλῆς οἰκονομίας: τῆς πατριαρχικῆς, τῆς τοῦ νόμου καὶ τῆς εὐαγγελικῆς. Αἱ ἰδέαι του αὗται κατεπολεμήθησαν ὑπὸ πολλῶν, ἀλλ' εὗρον καὶ πλείστους ὑποστηρικτάς. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «J. Coccejі opera omnia theologica» εἰς 8 τόμους ἐν Ἀμστελλοδάμῳ (1673—1675). Τῷ 1706 ἐξεδόθησαν δύο ἔτι τόμοι, περιέχοντες τὰ ἀνέκδοτα αὐτοῦ ἔργα. Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἁπάντων αὐτοῦ εὑρηται ἐκτενὴς βιογραφία αὐτοῦ, συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του. Κ. Ι. Δ.

κοκκενίλη (ἡ) /*Χημ.*/. Εἶναι τὰ ἀπεξηραμμένα θήλεα ἐντόμου τινός, *κόκκου τοῦ κακτοφίλου*, ζῶντος ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ φυτοῦ ὀπουντίας τῆς κοκκοφόρου. Διὰ βρασμοῦ αὐτῶν μεθ' ὕδατος καὶ κατακρημνίσεως διὰ στυπτηρίας καὶ ἄλλων σωμάτων λαμβάνεται τὸ *καρμίνιον*. Ἡ κοκκενίλη ἄλλοτε ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρύτερον ὡς χρῶμα ἐν τῇ βαφικῇ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ, σήμερον ὅμως ἡ χρῆσίς της ἠλαττώθη διὰ τῆς διαδόσεως τῶν συνθετικῶν χρωμάτων. Σ. Γ.

Κόκκερελ (Cockerell), ***Κάρολος-Ροβέρτος.*** Ἄγγλος ἀρχιτέκτων καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ (1788—1863). Περιηγήθη πολλὰ ἀρχαιολογικὰ μέρη τῆς Μικρασίας, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας, καὶ πολλὰ ἀνεκάλυψε καὶ περισυνέλεξεν ἀρχαῖα μνημεῖα. Ἐν Αἰγίνῃ ἀνεκάλυψε, τῷ 1811, τὰ περίφημα ἀρχαϊκὰ γλυπτὰ τοῦ ἀετώματος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ Πανελληνίου Διός, τὰ ὁποῖα ἐξηγόρασεν ἀργότερον ὁ πρίγκιψ τῆς Βαυαρίας διὰ τὸ μουσεῖον τοῦ Μονάχου, ἔνθα καὶ εὑρίσκονται νῦν. Ἐν Φιγαλείᾳ τῆς Ἀρκαδίας ἀπεκάλυψεν ἐπίσης, τῷ 1812, τὴν ὡραίαν ζωφόρον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος, ἥτις κοσμεῖ νῦν τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον. Ὁ Κόκκερελ ἀνέσκαψεν εἰσέτι πολλὰς ἀρχαίας τοποθεσίας ἐν Σικελίᾳ, καὶ ἰδίως ἐν Συρακούσαις καὶ Ἀκράγαντι, τοῦ ὁποίου μάλιστα ἐσχεδιαγράφησε τὰ ἀρχαῖα ὀχυρώματα καὶ κατήρτισε μελέτην τῆς ἀναστυλώσεως τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1830 ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὸ 1813 ὁ Κόκκερελ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπισκεφθεὶς τὸ Ἄργος, τὸν Ὀρχομενόν, τὴν Σικυῶνα, τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Κρήτην, μετὰ 7 ἐτῶν δὲ διαμονὴν καὶ μελέτην τῶν λίκνων τούτων τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, διορισθεὶς ἀρχιτέκτων τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεγάλου καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου καὶ ἐκδόσας πλεῖστα σχέδια καὶ μελέτας τῶν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθη καὶ ἐμελέτησεν. Ἐκ τῶν σχεδίων καὶ ἀρχιτεκτονικῶν μελετῶν αὐτοῦ τούτων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι: «Δύο ἀπόψεις τοῦ ρωμαϊκοῦ Forum, ἤτοι τῆς πραγματικῆς καταστάσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναστυλώσεώς του», «Δοκίμιον ἀναστυλώσεως τοῦ μετώπου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος» καὶ «Σπουδὴ τοῦ Μαυσωλείου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ». Κατὰ τὸ 1860 ὁ Κόκκερελ ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ βασιλικοῦ ἰνστιτούτου τῶν Βρεττανῶν ἀρχιτεκτόνων, ἐτύγχανε δὲ μέλος καὶ πολλῶν ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ἑταιρειῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ συμβολή του εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἀρχαιολογίας ὑπῆρξε βαρυσήμαντος. Β. Δ. Ε.

κοκκερικὸν ὀξὺ /*Ὀργ. Χημ.*/. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{31}H_{62}O_8$, τηκόμενον εἰς 92—93°. Ἐλήφθη ἐκ τῆς *κοκκερίνης*. Σ. Γ.

Κόκκεριλ (Cockerill). Βελγικὸς βιομηχανικὸς οἶκος, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Willian Cockerill (1759—1832), ὅστις, μεταναστεύσας ὡς ἀπλοῦς τε-

Digitized by Google

χνίτης ἐξ Ἀγγλίας εἰς Βέλγιον, κατεσκεύασεν, ἐν ἔτει 1799 τὰς πρώτας κλωστικὰς καὶ πλεκτικὰς μηχανὰς ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ, ἱδρύσας τῷ 1807 ἐν Λιέγῃ καὶ σχετικὸν μηχανουργικὸν ἐργοστάσιον. Τὰς ἐργασίας τοῦ πατρὸς διετήρησε καὶ ἐπεξέτεινεν ὁ υἱός John Cockerill (1790—1840), κατασκευάσας εἰς Seraing μεγάλας ἐγκαταστάσεις χυτηρίων σιδήρου καὶ ὑψικαμίνων. Αἱ τελευταῖαι αὗται ἐξελίχθησαν εἰς τὴν «Société Cockerill, Seraing». Γ. Θ. Κ.

κοκκερίνη (ἡ) */Ὀργ. Χημ./.* Οὕτω καλεῖται ὁ κηρὸς ὁ περιβάλλων τὴν *κοχενίλλην*. Σ. Γ.

Κόκκερμουθ (Cockermouth) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Κουμβερλάνδης, ἐπι τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Κόκκερ καὶ Ντέργουεντ, 40 χλμ. ΝΔ. τοῦ Καρλάϊλ. Κάτ. 8.500. Ἔχει ἀρχαῖον πύργον ἐν μέρει καταστραφέντα ὑπὸ τῶν κοινοβουλευτικῶν στρατευμάτων κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐν τῷ πύργῳ τούτῳ ἐφυλακίσθη ἡ Μαρία βασίλισσα τῶν Σκώτων (1568). Δ. Σ. Δ.

κοκκερυλικὴ ***ἀλκοόλη*** */Ὀργ. Χημ./.* Δισθενὴς ἀλκοόλη (γλυκόλη) τοῦ τύπου $C_{80}H_{60}(OH)_2$, ἀπομονωθεῖσα ἐκ τῆς κοκκερίνης, τοῦ κηροῦ τοῦ περιβάλλοντος τὴν κοχενίλλην. Τήκεται εἰς 101—104°. Σ. Γ.

Κοκκήϊος (Coccejus), ***Ἰωάννης***· βλ. λ. *Κοκκήγιος*.

Κόκκι (Cocchi), ***Ἰωακείμ***. Ἰταλὸς συνθέτης (1715—1804), ἀσχοληθεὶς ἀρχικῶς μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ ἀργότερον μὲ τὸ θέατρον. Ἔγραψε διὰ τὰς λυρικὰς σκηνὰς τῆς Ρώμης, Νεαπόλεως καὶ Βενετίας 41 μελοδράματα, ὡς καὶ 2 ὀρατόρια. Ὁ Κόκκι ἀνεβίβασε σειρὰν μελοδραμάτων καὶ ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα ἔζησε μεταξὺ 1757—1763. Γ. Σ.

— Κόκκι (Cocchi), ***Κλαύδιος***. Ἰταλὸς συνθέτης, ζήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἔγραψε: μίαν πεντάφωνον λειτουργίαν, ἓν Te Deum, Ghirlanda (σειρὰν τετραφώνων ψαλμῶν), ψαλμοὺς τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ λιτανείας ὑπὸ τὸν τίτλον: «Armonici concentus» κ. τ. λ.

κοκκιάζω (ἰδιωμ. *Κρητ.*)· κάνω *κόκκες*, δηλ. ἐντομάς, χαραγάς, ἐγκοπάς· ‖ μεσαιων., τοποθετῶ τὸ βέλος κατὰ κόκκαν (κατὰ τὴν ἐγκοπὴν) εἰς τὴν νευράν, τὴν χορδὴν τοῦ τόξου, ἵνα τὸ ἐκτοξεύσω. Ι. Δ. Μ.

κοκκίασις, *—εως* (ἡ). Αἱ κρεατώδεις ἀποφύσεις (κεγχροειδῆ σαρκία) αἱ ἀναπτυσσόμεναι ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς πληγῆς καὶ καλυπτόμεναι κατὰ τὴν ἐπούλωσιν ταύτης ὑπὸ τοῦ δέρματος.

—*[Ὀφθαλμ.] Κοκκίασις* ὀνομάζεται πᾶσα παθολογικὴ κατάστασις τοῦ ἐπιπεφυκότος τῶν βλεφάρων, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος παρουσιάζει κόκκους μικρούς, ἐμβεβυθισμένους ἐντὸς τῆς βλεννογόνου, καὶ ἥτις ἐπαχύνθη, ἢ προεξέχοντος δίκην ὀρόβου ἢ καρποῦ συκῆς. Αἱ προεξοχαὶ δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ σχῆμα θηλῶν. Συνήθως αἱ ὄψεις αὗται ἀπαντῶσιν εἰς τὰ τραχώματα, ἐξ οὗ ταῦτα ὀνομάζονται καὶ *κοκκιάσεις*. Ἐκτὸς ὅμως τῶν τραχωμάτων, κοκκιάσεις παρατηροῦνται καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ἐπιπεφυκίτιδας (ἐπιπεφυκῖτις τῶν λουομένων, ἐπιπεφυκῖτις τῶν νεογνῶν ἐξ ἀγνώστων μικροβίων, ἐπιπεφυκίτιδες ἐκ χρήσεως διαφόρων κολλυρίων, ἐπιπεφυκῖτις φυματική, συφιλιδική, ἐαρινή, θηλακιώδης κτλ.). Α. Γ.

κοκκίδαι (οἱ) (Coccidae) */Ζῳολ./.* Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν φυτοφθειρῶν. Τὰ ἔντομα τῆς οἰκογενείας ταύτης χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τοῦ διμορφισμοῦ, τὸν ὁποῖον παρουσιάζουν. Τὰ ἄρρενα εἶναι πτερωτὰ καὶ διαφέρουσι τελείως τῶν θηλέων, ἅτινα εἶναι σφαιροειδῆ, ἄπτερα, προσομοιάζουσι πρὸς κόκκον καὶ ζῶσιν ἀκίνητα ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, ἀπορροφοῦντα ἐξ αὐτῶν τὸν χυμόν των. Ὅταν ἡ θήλεια ἐναποθέσῃ τὰ ᾠά της, ἀποθνήσκει, τὸ δὲ σῶμά της ξηραίνεται καὶ χρησιμεύει μελλοντικῶς ὡς κρησφύγετον τῶν ἐκκολαφθεισῶν καμπῶν. Αἱ μεταμορφώσεις καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τούτων εἶναι πολύπλοκοι. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν. Ἐκ πλείστων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης λαμβάνονται χρωστικαὶ οὐσίαι. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι τὰ ἑξῆς: *κέρμης, κόκκος, λεκανία, μονόφλεβος* καὶ *πορφυροφόρος*. Δ. Ν. Π.

Κοκκίδης· βλ. *Κοκίδης*.

κοκκιδιὰ (ἡ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δρῦς ἡ τόζζη* (Quercus tozza).

κοκκιδίασις, *—εως* (ἡ)· βλ. *κοκκίον*.

κοκκίδιον (τὸ) (Coccidium) */Ζῳολ./.* Γένος πρωτοζώων τῆς οἰκογενείας τῶν *γρεγαρινιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ζωάρια, ᾠοειδῆ, ἐν σχήματι κόκκου, ἐνδιαιτώμενα εἰς τὸ τρίχωμα πλείστων ζῴων καὶ διὰ σπορίων πολλαπλασιαζόμενα.

Τὰ κοκκίδια παρασιτοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων, κυρίως μὲν τῶν ζῴων, σπανιώτερον δὲ τῶν ἀνθρώπων. Πολλαπλασιάζονται κατὰ δύο τρόπους: α') διὰ σχιζογονίας (ἄνευ συζεύξεως γενῶν) καὶ β') διὰ σπορογονίας. Εἰς τὸν διὰ σπορογονίας πολλαπλασιασμὸν παράγονται αἱ λεγόμεναι ᾠοκύστεις, αἱ ὁποῖαι περιβάλλονται ὑπὸ ἀνθεκτικῆς μεμβράνης. Τὸ περιεχόμενον τῆς ᾠοκύστεως διαιρεῖται εἰς σπόρους, οἵτινες διασπειρόμενοι εἰς τὸ περιβάλλον καὶ καταπινόμενοι ὑπὸ τῶν εὐπαθῶν ζῴων μεταδίδουν τὴν νόσον. Τὰ κοκκίδια προσβάλλουν πλεῖστα ζῷα, ἰδιαιτέρως ὅμως τοὺς κονίκλους, εἰς τοὺς ὁποίους προκαλοῦν σοβαρὰς ἐπιζωοτίας. Τὰ παράσιτα καταλαμβάνουν ὁλόκληρον τὸν πεπτικὸν σωλῆνα, τὸ ἧπαρ, ἐνίοτε τοὺς νεφροὺς καὶ τοὺς ὄρχεις. Διὰ τῶν κοπράνων τῶν νοσούντων ζῴων ἀποβάλλονται τὰ κοκκίδια ὑπὸ μορφὴν κύστεων, αἱ ὁποῖαι ἀναμειγνυόμεναι μὲ τὴν τροφὴν μολύνουν ἄλλα ζῷα.

Τὸ συνηθέστερον τῶν κοκκιδίων εἶναι τὸ *ᾠοειδὲς κοκκίδιον* (Coccidium oviforme), τὸ ὁποῖον προκαλεῖ εἰδικὴν νόσον ἐπὶ τῶν κονίκλων, ὀνομαζομένην *ψωροσπερμίασιν*. Ἐπὶ ἀνθρώπων πασχόντων ἐξ ἐντερίτιδος ἀνευρέθησαν καὶ περιεγράφησαν ἀρκετὰ εἴδη κοκκιδίων. Γ. Η. Π.

κοκκιδούλη (ἡ) (Coccidula) */Ζῳολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥιζοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκινελιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ἔντομα μὲ σῶμα ᾠοειδές, ἐπίμηκες, ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν παρασιτικῶς ἐνδιαιτώμενα καὶ κατατρώγοντα ταῦτα. Τὸ γένος περιλαμβάνει 5 περίπου εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ἡ *κοκκιδούλη ἡ πυρρὰ* (Coccidula rufa), ἥτις ἔχει μῆκος 2 περίπου χιλιοστομέτρων, χρῶμα πυρρὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

κοκκίζω· ἐπιπάσσω κόνιν σακχάρεως, κανέλλας κττ.

Κόκκινα */Παραλ. Γεωγρ./.* Νησίον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου (πλάτ. 38°19' 30" Β., μήκ. 25°57' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Khios island and Gulf of Smyrna). Ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ φέρεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Aspro island. Σ. Ε. Λ.

—**Κόκκινα** */Παραλ. Γεωγρ./.*—1) Ἀκρωτήριον τῆς Θάσου (πλάτ. 40° 33' 1/2 Β., μήκ. 24° 39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos islands), νοτία τῆς νήσου ἐσχατιά, γνωστὴ καὶ ὡς *Κάβο Σαλονικιός*. —2) Βαθυερυθρόχρους ἀπορρὼξ ἀκτὴ τοῦ Β.ΒΑ. μυχοῦ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 36°47'Β., μήκ. 22°48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Gulf of Lakonikos) ἀπόληξις τοῦ ὄρους *Κούρκουλα* εἰς 2 1/2 μίλ. Β. τοῦ ὅρμου Ἐλιὰ τῶν Μολάων· ἐπιστέφεται ὑπὸ πύργου λακωνικοῦ ὀνομαζομένου *Κοκκινιᾶς* ἢ *Ἅϊ Λιά*. Ὁ C. Müller ταυτίζει τὴν τοποθεσίαν πρὸς τὴν *Βιάνδυνα*, ἣν ὁ Πτολεμαῖος (Γ, ιστ', 9, ἔκδ. Nobbe) τοποθετεῖ μεταξὺ τῶν Ἀκρειῶν (νῦν: Ἐλιά) καὶ τοῦ χειμάρρου Ἀσόπου. —3) Νησίον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου πρὸς τὸν ΝΑ. μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Βολισσοῦ (πλάτ. 38° 28' Β, μήκ. 25° 57 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836α: Khios island and Gulf of Smyrna). Σ. Ε. Λ.

—**Κόκκινα** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ἐν τῷ διαμερίσματι Λεύκας τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτ. 250 (1928). Κ. Μ. Κ.

—**Κόκκινα Δένδρα** */Γεωγρ./.* Ἀγροτικὴ περιφέρεια παρὰ τὴν ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος ἐν Μεσολογγίῳ. Χ. Γ. Ε.

—**Κόκκινα Δουριὰ** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τέως δήμου Μελιτίνης, πρὸς Ν. τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ εἶναι κατάφυτον ἐξ ἐλαιώνων. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 430. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸν μικρὸν συνοικισμὸν *Δεσφίνα* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 453. Χ. Δ.

— **Κόκκινα Χώματα** */Παραλ. Γεωγρ./.* Ἡ ΒΑ. ἄκρα τοῦ δυτικοῦ κορμοῦ τῆς Ἀστυπαλαίας (πλάτ. 36°35'35" Β., μήκ. 26°19'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island), ἀπέχουσα 3 μίλ. Δ.ΒΔ. τοῦ συνδέοντος τοὺς δύο κορμοὺς τῆς νήσου ἰσθμοῦ. Σ. Ε. Λ

Κοκκίνα */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Περιβλέπτου (Σεραντζῆ) τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 250. Πρότερον ὠνομάζετο *Μουσταφαχλῆ*.

κοκκινάγκαθο (τὸ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *κενταύριον τὸ ἀτελὲς* καὶ *καρλίνία ἡ μαλλωτή*.

κοκκινάδα (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ κόκκινου, ἐρυθρότης, ἄλλως *κοκκινέλα*.

κοκκινάδες (οἱ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μήκων ἡ ῥοιάς*.

Κοκκινάδες */Γεωγρ./.* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λυγουρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 57.

κοκκινάδι (τό)· δημοτ., ἐρυθρότης: «κοκκινάδι ποῦ ἔχει τ' ἀχείλι της, —τὸ μάγουλό της»· ‖ τὸ κόκκινον χρῶμα τὸ χρησιμεῦον ὡς ψιμύθιον: «βάνει κοκκινάδι» ψιμυθιοῦται.

Κοκκιναῖοι */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Κλήματος Εὐπαλίου τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 82.

Κοκκινάκης, ***Ἰωάννης Δ***. Ἐγεννήθη τῷ 1899 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν νομικὴν καὶ τὰς ξένας γλώσσας. Μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν (1923) παρ' ἰδιωτικῇ ἑταιρείᾳ, ἀκολούθως δ' ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου διετέλεσεν ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, μετέπειτα δὲ τοῦ Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου. Ἰδιωτεύσας κατόπιν, συνειργάσθη εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Τῷ 1918 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Νέοι». Ἐξέδωκε τὰ «Πρῶτα τραγούδια» (1914), «Σονέτα» (1918), «Τελευταία συμφωνία» (1929), ἅπαντα ποιήματα.

— **Κοκκινάκης**, ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην ποιητής, συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1781 ἐν Χίῳ. Παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του *Θεοδοσίου* ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μαθηματικά, ἀφοῦ δ' ἐφοίτησεν ἐπί τινα χρόνον ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βουκουρεστίου, ἀπεστάλη εἰς Βιέννην πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ θέσιν ἐν ἐμπορικῷ γραφείῳ. Ἐπιδοθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εὐδοκίμως εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, εἰς ἃς εἶχεν ἰδιάζουσαν κλίσιν, μετέφρασε τοὺς «Κόρσους», «Μισανθρωπίαν καὶ Μετάνοιαν», «Πτωχείαν καὶ Ἀνδρείαν» τοῦ Αὐγ. Κοτσεβοῦ (Βιέννη 1801), τὸν «Ταρτοῦφον» τοῦ Μολιέρου εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν (Βιέννη 1806, 1807, 1815, 1816, 1821), «Ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου» τοῦ Ἰωσὴφ Νόβακ (Βιέννη 1809), «Ἐπιτομὴν τῆς γενικῆς ἱστορίας» τοῦ Δομαιρὸν (τ. 3, Βιέννη 1812), τὸ δρᾶμα «Οἱ Στερλίτζοι» τοῦ Ι. Βάβου, ὅπερ μετέφρασεν ἐπίσης ἐν Βιέννῃ τῷ 1818 χάριν τοῦ ἐν Ὀδησσῷ συστασθέντος τότε Ἐθνικοῦ θεάτρου. Πάμπολλαι δ' αὐτοῦ διατριβαὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» τῆς Βιέννης. Τῷ 1816 ὁ Κοκκινάκης, προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ συμπολίτου του Κοραῆ, ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Θ. Φαρμακίδου τὴν ἔκδοσιν τῆς διακοπείσης φιλολογικῆς ἐφημερίδος ὁ «Λόγιος Ἑρμῆς», ἐξακολουθήσας καὶ μετὰ τὴν ἐκ Βιέννης ἀναχώρησιν τοῦ συνεργάτου του τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ μέχρι τῆς 1ης Μαΐου 1821, ὅτε ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως νὰ διακόψῃ τὴν ἔκδοσιν, ὑποχρεωθεὶς συνάμα νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ἐκτάκτῳ παραρτήματι τὸ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφοριστικὸν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Χαρακτηρισθεὶς ὡς συνένοχος τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς μετ' ἄλλων ἐν Αὐστρίᾳ διατριβόντων Ἑλλήνων, καὶ μόλις τῷ 1825 ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐλθὼν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον εἰς Αἴγιναν, συνέταξε τὰ πρῶτα διδακτικὰ βιβλία τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸ περὶ ἰχνογραφίας σύγγραμμα τοῦ Φραγκήρου πρὸς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων, ἐνῷ δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς καθολικῆς ἱστορίας τοῦ Ροτιγέρου, ἀπεβίωσε τὴν 16ην Φεβρουαρίου 1831. Ἡ λύπη ἐκ τοῦ θανάτου του ὑπῆρξε πανελλήνιος. Τὸν ἐν Αἰγίνῃ τάφον του εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ κοσμήσῃ μνημεῖον, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ὁ Κοκκινάκης εἶχε συγγράψει καὶ ἰδικήν του «Γενικὴν ἱστορίαν» ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1825 μ. Χ., τῆς ὁποίας τὴν ἔκδοσιν, μὴ ἀχθεῖσαν εἰς πέρας, εἶχεν ἀναγγείλει τῷ 1877 ὁ Ν. Γ. Νικολαΐδης. Ὁ Κοκκινάκης εἶναι γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι ἰδίως ἐκ τῶν πατριωτικῶν του ᾀσμάτων, υἱοθετηθέντων παρ' ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους καὶ ᾀδομένων ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος· γνωστότερον ἐκ τούτων εἶναι τὸ ἐμβατήριον «Ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου». Δ. Π. Π.

— **Κοκκινάκης**, ***Χριστόδουλος***. Ἕλλην διδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1800 ἐν Κίῳ τῆς Βιθυνίας, διδαχθεὶς ἐκεῖ καὶ ἐν τῇ κατὰ Ξηροκρήνην πατριαρχικῇ ἀκαδημίᾳ. Ἀπέθανεν ὑπερενενηκοντούτης. Ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῷ 1875, τοὺς Ὀλυνθιακοὺς τοῦ Δημοσθένους, προσθεὶς ἐξηγητικὰ καὶ γραμματικὰ σχόλια. Μ. Ι. Γ.

κοκκιναπιδιὰ (ἡ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ ὀπωροφόρου δένδρου *ἀπιδέα ἡ χιονώδης*.

Κοκκιναρᾶς */Γεωγρ./.* Ὄνομα κοιλάδος τοῦ Πεντελικοῦ ἀρχομένης ὑπὸ τὴν ὑψίστην κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ ἀναστομουμένης πρὸς τὴν Κηφισιάν, παρὰ τὸ ξενοδοχεῖον «Σέσιλ» καὶ τὴν θέσιν «Κεφαλάρι». Εἶναι πευκόφυτος, διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμίου τῆς Πίρνας, τὸ ὁποῖον διέρχεται κατωτέρω τὴν Κηφισιάν. Ὡραίαν θέσιν κατὰ τὴν κοιλάδα ταύτην κατέχει ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωρ-

Digitized by Google

γίου, ὑψηλὰ δ' ἑκατέρωθεν ταύτης **λατομεῖα** ἐν ἐνεργείᾳ, ἓν τῶν ὁποίων εὑρίσκεται **εἰς τὴν θέσιν** Ἄσπρα μάρμαρα (ΝΑ). Ὁ Κοκκιναρᾶς **εἶναι** γνωστὸς ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ ὑπεδάφους αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν διαφόρων διατρήσεων καὶ ὑδρομαστεύσεων, δι' ὧν ὑδάτων ἐτροφοδοτήθη τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Ἀθηνῶν (βλ. λ. *Ἀθῆναι*). Ι. Σ. Σ.

— **Κοκκιναρᾶς** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σκήτης (Ντεντελὲρ) τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 54. Πρότερον ὠνομάζετο *Κιρμιζῆ - κιοΐ*.

κοκκινέλη (ἡ) (Coccinella) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκινελιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ἔντομα μὲ σῶμα σφαιρικόν, παρόμοιον πρὸς κόκκον, συνήθως μελανόν, μὲ ἔλυτρα ἐρυθρὰ ἢ κίτρινα, κεκοσμημένα μὲ μελανὰ στίγματα. Αἱ κάμπαι των ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, φαιομελανὸν μετὰ πορτοκαλλιωδῶν κηλίδων καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν ψύλλων, οὓς καὶ κατατρώγουσιν. Τὰ τέλεια ἔντομα ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, ἐντὸς τῶν οἰκιῶν κτλ. Ἐκ τῶν πολυαριθμοτάτων εἰδῶν τοῦ γένους, περὶ τὰ 20 ζῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Ἀξιολογώτερον καὶ κοινότερον εἶναι ἡ *κοκκινέλη ἡ στικτὴ* (Coccinella punctata), ἥτις φθάνει τὸ μῆκος τῶν 9 χλστμ. καὶ ἔχει χρῶμα μελανὸν μὲ βαθυτέρου μελανοῦ χρώματος καὶ μελανολεύκους κηλῖδας. Τὰ ἔντομα ταῦτα ὅταν πιεσθῶσιν ἐκκρίνουσι κιτρίνην τινὰ οὐσίαν δριμείας ὀσμῆς. Δ. Ν. Π.

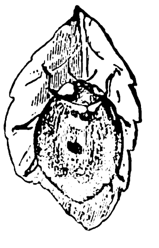

Κοκκινέλη ἡ στικτή.

κοκκινέλι (τό). Καλεῖται οὕτω κοινῶς ὁ ὑπέρυθρος οἶνος. Παρασκευάζεται ἢ ἐξ ἐρυθρῶν σταφυλῶν (ροδίτου) ἢ ἐκ μείγματος ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν. Συνήθως προστίθεται καὶ ρητίνη (βλ. καὶ λ. *οἶνος*). Σ. Γ.

κοκκινελίδαι (οἱ (Coccinellidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τριμερῶν*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, μὲ κεραίας βραχυτέρας τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προθώρακος, σῶμα ἡμισφαιρικὸν ἢ ᾠοειδές, πτέρυγας μακρὰς καὶ κεκαλυμμένας ὑπὸ τῶν ἐλύτρων, ἅτινα εἶναι ἀπεστρογγυλωμένα, ἐπιμήκη ἢ ᾠοειδῆ. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων ἐντόμων καὶ ἰδίως ἐκ ψύλλων. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει περὶ τὰ 100 γένη, ὧν τὰ κυριώτερα τά: *κοκκινέλη, κοκκιδούλη, ὑπερασπίς, χνοώδους, χνοότριβος* (βλ. λ.) κ.τ.λ. Δ. Ν. Π.

Κοκκίνες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κυψέλης (Κιλελὲρ) τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 123. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἀλίτση*.

Κόκκινη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Μικρασιατικῆς χερσονήσου τῆς Δωρίδος (πλάτ. 36° 45' Β., μῆκ. 27° 57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi). Ὀνομάζεται καὶ *Κάτω Ἀρμακίδα*. Σ. Ε. Λ.

—**Κόκκινη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κερκύρας ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ καὶ νομῷ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται εἰς τὸ Ν. ἄκρον τῆς κοιλάδος τῆς Ρόπας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τέως δήμου Παρελείων καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 166. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Βάτος, Κελλιά, Κεφαλόβρυσον καὶ Τρίαλος καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 606. Χ. Δ.

Κόκκινη *Μηλιά*· βλ. *κόκκινος*.

Κοκκίνης, ***Γεώργιος***. Κερκυραῖος εὐπατρίδης, στρατιωτικὸς καὶ κατεργοκύριος κατὰ τὴν περιβόητον ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου κατ' Αὔγουστον 1571, εἰς ἣν μετέσχεν ὑπὸ τὸν Δὸν Ἰωάννην τὸν Αὐστριακὸν καὶ σπουδαίως συνέβαλε διὰ τὴν νίκην τῶν χριστιανικῶν ὅπλων. Γ. Δ. Κ.

— **Κοκκίνης,** ***Ἐμμανουὴλ Δ.*** Κρὴς ἀρχηγός, υἱὸς τοῦ Δημ. Κοκκίνη, λαβὼν μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1856—1897, διακριθεὶς διὰ τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐταπάρνησίν του. Τῷ 1877, κατ' ἐντολὴν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἦλθεν εἰς τὸν νομὸν Λασιθίου καὶ ἐπανεστάτησε τοῦτον, κατά τινα δὲ συμπλοκὴν μετὰ τῶν Τούρκων συνελήφθη αἰχμάλωτος, μετεφέρθη εἰς Χανιὰ καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Τὸ σχετικὸν φιρμάνιον ἔφερεν ὁ Κωνσταντῖνος Ἀδοσίδης πασᾶς, ὅστις ἤρχετο εἰς τὴν Κρήτην τότε ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Πύλης, διὰ νὰ διαπραγματευθῇ τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τῶν ζητημάτων τῶν Κρητῶν, ὧν ἕνεκεν ἐπανεστάτησεν αὕτη. Ἐκ Χανίων ὁ Ἀδοσίδης πασᾶς ἐξῆλθεν εἰς Κουτσουνάρια, ὅπου εἶχε **συναθροισθῆ** μέγας ἀριθμὸς ἐπαναστατῶν πρὸς συνεννόη**σιν, οὗτοι** δὲ ὡς πρῶτον ζήτημα πρὸς συζήτησιν ἔθεντο τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Κοκκίνη, ἣν καὶ ἐπέτυχον. Κατὰ τὰς ἔκτοτε ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης, ὡς ἀρχηγὸς Μεραμβέλλου, ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα, ἔπεσε δὲ μαχόμενος τῇ 28η Φεβρουαρίου 1897 πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ἱεραπέτρας. Ι. Δ. Μ

Ἐμμ. Κοκκίνης.
[Συλλογὴ Ἰ. Μουρέλλου]

—**Κοκκίνης,** ***Ἰωάννης***. Ἐγεννήθη ἐν Κρανιδίῳ περὶ τὸ 1876. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν ὡς πολιτικὸς μηχανικός, τῷ δὲ 1899 ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐσπούδασε δασολογίαν εἰς τὴν ἐν Tharandt τῆς Σαξωνίας δασολογικὴν Ἀκαδημίαν. Διορισθεὶς τῷ 1902, ὑπηρέτησεν ὡς δασάρχης καὶ ἐπιθεωρητὴς εἰς διάφορα τμήματα τῆς χώρας. Κατὰ τὸ 1908—1911 συνέταξε τὸ πρῶτον διαχειριστικὸν σχέδιον ἐν Ἑλλάδι, διὰ τὸ δάσος Πολυδένδρι Ἀγυιᾶς. Ὅταν ἠλευθερώθη ἡ Μακεδονία, διετέλεσεν ὁ πρῶτος δασικὸς σύμβουλος τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ, ὀργανώσας τὴν δασικὴν διοίκησιν Μακεδονίας. Μετέπειτα ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν τότε βασιλικῶν κτημάτων. Τῷ 1919 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν δασῶν. Ἀπὸ τοῦ 1921 ἰδιωτεύει, ἀσχολούμενος εἰς τὴν σύνταξιν διαχειριστικῶν μελετῶν εἰς ἰδιωτικὰ δάση. Ἐδημοσίευσε πραγματείαν - ὑποδείγματα συντάξεως διαχειριστικῶν σχεδίων (1927) καὶ προμελέτην περὶ χρησιμοποιήσεως στρωτήρων ὀξυᾶς ἐξ ἑλληνικῶν δασῶν καὶ ἀποστειρώσεως αὐτῶν (1930), ἐργαζόμενος εἰσέτι σχετικῶς. Α. Ε. Κ.

— **Κοκκίνης,** ***Μιχαήλ***. Μηχανικὸς γεννηθεὶς ἐν Χίῳ, ἀκμάσας κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῆς ἀμύνης τοῦ πολιορκουμένου Μεσολογγίου. Κατὰ τὴν ἔξοδον ἀκολουθήσας τὴν φάλαγγα τοῦ Νώτη Μπότσαρη ἐφονεύθη Χ. Γ. Ε.

Κοκκίνης, ἢ ***Κοκκινοπόταμος*** *[Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναγράφεται εἰς χάρτας τῆς Ἀττικῆς ὁ κύριος καὶ βορειότερος βραχίων τοῦ Ἐλευσινίου *Κηφισοῦ* (βλ. λ.), ὅστις, ξηρὸς κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους, ἔχει μικρὰ ρυάκια κατὰ τὰς πηγὰς αὐτοῦ. Τὰ ἀφθονώτερα σχετικῶς ὕδατα κατέρχονται ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος (Πάστρας), ἀνατολικῶς τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Μελετίου, ἅτινα συμβάλλουν εἰς τὸν χειμαρρώδη βραχίονα, κατερχόμενον ἐκ τῆς Κάζης (τῶν ἀρχαίων Ἐλευθερῶν) καὶ τῶν Βιλλίων (κοι. Ριμπάρι). Τὸ ὄνομα Κοκκίνης προέρχεται ἐκ τῆς θέσεως *Κοκκίνι* (βλ. λ.), τὴν ὁποίαν διέρχεται. Ι. Σ. Σ.

—**Κοκκίνης** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Σπολαΐτας τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 108.

—2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στεφάνης τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 60.

Κοκκίνι (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Ἀγροικία τῆς κοινότητος Στεφάνης (κοιν. Κρώρας) τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας. Ἐγκαταλελειμμένον χωρίον, ἔχει ἤδη δέκα οἰκίας, ὡς σταθμοὺς τῆς πέριξ ρητινοσυλλογῆς. Κάτ. 60 (1928). ΒΔ. τούτου ὑψοῦται τὸ καλούμενον «Κάστρο τοῦ Κορυνοῦ». Ι. Σ. Σ.

κοκκινία (ἡ) (Coccinia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σικυομόρφων*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν εἴκοσι εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν καὶ θερμῶν ἐν γένει χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, διετῆ καὶ πολυετῆ, ἕρποντα καὶ ἀναρριχώμενα, τινὰ φέροντα ἀντὶ ριζώματος κονδύλους φαρμακευτικούς, ἄλλα καρποὺς βρωσίμους κλπ. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται: *κοκκινία ἡ ἰνδικὴ* (Coccinia indica ἢ Cephalandra indicus), φυτὸν διετές, σπανίως πολυετές, ἔχον καρποὺς ἐδωδίμους. Κ. ΠΑΠ.

κοκκινιὰ (ἡ)· δημοτ., χῶμα ἐρυθρωπόν, τὸ χρησιμοποιούμενον συνήθως εἰς τὴν κεραμευτικήν, ἄλλως *κοκκινόχωμα*.

Κοκκινιὰ *[Γεωγρ.]*. Μέγας συνοικισμὸς τοῦ Πειραιῶς, ἐκτεινόμενος ἐκτὸς τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, ἐν τῷ πρὸς Β. πεδινῷ χώρῳ, εἰς μῆκος $2^1/_2$ χλμ. καὶ πλάτος 2. Κάτοικοι 14.225 (1928). Διακρίνεται εἰς *Παλαιὰν* καὶ *Νέαν Κοκκινιάν*. Καὶ ἡ μὲν Παλαιὰ συνέχεται ἀμέσως μετὰ τῆς πόλεως τοῦ Πειραιῶς κατὰ τὰς συνοικίας Λεῦκαν (ὅπου ἡ ὁδὸς Ρετσίνα) καὶ Καραβᾶν. Ἐνταῦθα καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν Θηβῶν ὑπῆρχον ἐξοχικαὶ οἰκίαι πρὸ τοῦ 1922, ἀποτελοῦσαι τὴν ἐνορίαν τῆς *Μεταμορφώσεως* (Ἁγιᾶς Σωτῆρας), ἀριθμοῦσαν 3.700 κατ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ηὐξήθη ἡ Παλαιὰ αὕτη Κοκκινιὰ διὰ προσφυγικῶν οἰκίσκων καὶ μικρομαγαζίων. Πλὴν τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως, παράκειται καὶ τὸ παρεκκλήσιον τῶν Ἁγ. Ἀναργύρων, ἔνθα καὶ τὸ νεκροταφεῖον τοῦ συνοικισμοῦ, ὑπάρχει δ' ἔτι καὶ ὁ ἰδιωτικὸς ναὸς τῶν παλαιοημερολογιτῶν *Ἅγιος Παῦλος*. Τὰ πολλὰ φρέατα τοῦ συνοικισμοῦ, λόγῳ τῆς πυκνώσεως τῶν οἰκιῶν, κατέστησαν ἐσχάτως ἄχρηστα, δύο δὲ μόνον ἔχουν ὕδωρ πόσιμον, ἐξ ὧν ὑδρεύεται ὁλόκληρος ἡ Π. Κοκκινιά. Φωτίζεται δι' ἰδίου ἐργοστασίου ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἔχει 4 δημόσια δημοτικὰ σχολεῖα μεικτά, 2 ἰδιωτικά, ἓν ἰδιωτικὸν ἡμιγυμνάσιον, 5 βυρσοδεψεῖα, 3 ὑφαντήρια (ἐν οἷς καὶ τὸ παλαιὸν τοῦ Ρετσίνα), 2 μεγάλα ἐργοστάσια ζαχαροπλαστικῆς, 2 ἐργοστάσια μωσαϊκῶν πλακῶν, ἐργοστάσιον κεραμοποιίας, παγοποιεῖον, καθαριστήριον σταφίδος, ἐνταῦθα δ' ἔτι εἶναι τὸ κεντρικὸν ἐργοστάσιον τῶν σιδηροδρόμων τοῦ κράτους. Τὸ μετὰ τοῦ Πειραιῶς ὅριον κατέχει ἡ λαχαναγορὰ τῆς πόλεως, παρ' ἣν διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῶν σιδηροδρόμων τοῦ κράτους. Ι. Σ. Σ.

Ἡ *Νέα Κοκκινιά*, ἐκτεινομένη ΒΔ. τῆς Παλαιᾶς, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς πέντε διακεκριμένων συνοικισμῶν: 1) Τῆς κυρίως *Ν. Κοκκινιᾶς*, κατεχούσης τὸ κέντρον τῆς ὁμάδος καὶ χωριζομένης ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ Πειραιῶς πρὸς ΝΑ. ὑπὸ τοῦ ἐν συνεχείᾳ κειμένου συνοικισμοῦ *Παλαιᾶς Κοκκινιᾶς*. Ἔχει ἔκτασιν 700 στρεμμάτων καὶ κατοίκους 33.201 (1928), αὐξηθέντας ἔκτοτε εἰς 35.000 περίπου. 2) Τοῦ ἱδρυομένου ἤδη (1930) συνοικισμοῦ *Καραβᾶ*, βορειοδυτικῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς Ν. Κοκκινιᾶς, ἐκτεινομένου πέριξ τοῦ λόφου Καραβᾶ μὲ κατοίκους 7.000 περίπου. 3) Τοῦ οἰκοδομουμένου καὶ μόνον σποραδικῶς κατῳκημένου συνοικισμοῦ *Κορυδαλοῦ* πρὸς Α. τῆς Ν. Κοκκινιᾶς, παρὰ τὸ Κουτσικάρι. 4) Τοῦ μικροῦ συνοικισμοῦ *Γερμανικῶν Παραπηγμάτων*, πρὸς Β. μεταξὺ Ν. Κοκκινιᾶς καὶ Καραβᾶ, τοῦ ὁποίου ὁ πληθυσμὸς περιελήφθη κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εἰς τὸν τῆς κεντρικῆς Ν. Κοκκινιᾶς. Οὗτος εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ᾠκοδομημένος διὰ χαλυβδίνων οἰκημάτων ἐκ τῶν δοθέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῆς Γερμανίας διὰ τὰς πολεμικὰς ἀποζημιώσεις. 5) Τοῦ ρυμοτομουμένου ἀκόμη νέου συνοικισμοῦ *Ἀμφιάλη*, πρὸς Δ. τοῦ Καραβᾶ, φθάνοντος μέχρι τοῦ ὅρμου Ἁγ. Γεωργίου Κερατσινίου, εἰς τὸν ὁποῖον περιλαμβάνεται καὶ τὸ οἰκοδομούμενον ἤδη τμῆμα «*Νέα Ὀδησσός*», πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἐκ Ρωσίας προσφύγων.

Οἱ ἀνωτέρω συνοικισμοὶ ἱδρύθησαν, συντηροῦνται καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, ἐκτὸς τῶν Γερμανικῶν Παραπηγμάτων καὶ τῆς Νέας Ὀδησσοῦ, ἀνηκόντων εἰς τὸ ὑπουργεῖον Προνοίας. Ἡ ἔκτασις, τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουν συνολικῶς, φθάνει τὰς 4.500 στρεμμάτων, τὰ οἰκήματά των εἶναι λίθινοι μονοκατοικίαι, ἡ δὲ ρυμοτομία των ἀρτιωτάτη. Ἡ κυρίως Νέα Κοκκινιὰ εἶναι ρυμοτομημένη κατὰ τὸ σύστημα τῶν διασταυρουμένων παραλλήλων ὁδῶν, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὸ τῆς ἀκτινοειδοῦς διατάξεως τῶν κυρίων ἀρτηριῶν περὶ ἑνιαῖον κέντρον. Ἔχουσι πλατείας, λεωφόρους, ἄλση, γυμναστήρια, κέντρα διασκεδάσεων, περιπάτους, 5 ναοὺς (*Ἁγ. Γεωργίου, Ἁγ. Ἰωάννου, Ἁγ. Νικολάου, Εὐαγγελιστρίας* καὶ *Ὁσίας Ξένης*), ἴδιον νεκροταφεῖον, φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἰατρεῖα τοῦ δήμου, τοῦ δημοσίου καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται τὸ «Νοσοκομεῖον Ἀμερικανίδων Κυριῶν», ἴδιον ὑδρευτικὸν δίκτυον μὲ ἰδίαν δεξαμενήν, 7 δημοτικὰ σχολεῖα καὶ μεικτὸν γυμνάσιον, καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἱδρύματα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς αὐτοτελοῦς πόλεως. Εἶναι ἕδρα τμήματος τῆς ἀστυνομίας πόλεων Πειραιῶς, ἔχει παράρτημα τοῦ ταχυδρομείου καὶ τηλεγραφείου Πειραιῶς, γραφεῖον τοῦ δήμου, συλλόγους ἀθλητικούς, καλλιτεχνικούς, κοινωνικοὺς καὶ ἐπαγγελματικούς, ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κλπ. Γενικῶς ἡ Κοκκινιὰ εἶναι εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον προοδευσάντων ἀστικῶν συνοικισμῶν τῆς Ἑλλάδος, παρουσιάζει δὲ διαρκῆ ἐξέλιξιν καὶ ἐπαγτάσιν ἐπεκτάσεως. Κατοικεῖται ὑπὸ ἐργατῶν, ἐπαγγελματιῶν καὶ βιοτεχνῶν, ἐργαζομένων ἐπιτοπίως ἢ εἰς τὸν Πειραιᾶ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγκοινωνεῖ διὰ τακτικῆς γραμμῆς λεωφορείων αὐτοκινήτων. Τὴν συγκοινωνίαν ἐπίσης ἐξυπηρετεῖ σπουδαίως, ἰδίως μετὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἡ μεγάλη λεωφόρος Σαλαμῖνος, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ὅρμου Κερατσινίου καὶ φθάνουσα μέχρι τῆς ὁδοῦ Θηβῶν, ἡ ὁποία ἄγει πρὸς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς καὶ τὰς Ἀθήνας. Ὡς βιομηχανικὸν κέντρον ἡ Κοκκινιὰ εἶναι προηγμένη, ἰδίως εἰς τὴν ταπητουργίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐργάζονται περίπου 800 ἐργάται εἰς 10 ἐργοστάσια. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐργοστάσια ἀσβεστοποιίας, οἰνοπνευματοποιίας, ὑφαντουργεῖα κ. λ. π. Χ. Δ.

Digitized by Google

— **Κοκκινιὰ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θυάμιδος (πρῴην Φιλιατῶν) τῆς Ἠπείρου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Θυάμιδος ποταμοῦ, εἰς τρίωρον ἀπόστασιν τῶν Φιλιατῶν, *Κοκκινίτσα* ἢ *Κοκκινιστα* πρότερον καλούμενον. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀριθμοῦσαν (1928) 399 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ μικροκτηνοτροφίαν. Εἰς ταύτην ὑπάγεται ὁ συνοικισμὸς *Ραβοστίβα* ἢ *Ἀραβοστίβα*, μὲ 79 (1928) κατοίκους. Χ. Ι. Σ.

— **Κοκκινιὰ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται νοτιοδυτικῶς τῆς Σιατίστης, εἰς τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 573. Πρότερον ὠνομάζετο *Σούμπινο*. Χ. Δ.

— **Κοκκινιὰ** /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα δύο μικροσυνοικισμῶν μὴ ἀναγραφομένων ἐν τῇ στατιστικῇ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Δαμαλᾶ τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας καὶ ἠρίθμει τῷ 1920 κατ. 35, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὴν κοινότητα Πακιῶν τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας καὶ ἠρίθμει τῷ 1920 κατ. 74. Χ. Δ.

— **Κοκκινιὰ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται βορειοανατολικῶς τοῦ Κιλκὶς καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 320. Πρότερον ὠνομάζετο *Κούσοβον*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Μελισσουργειὸν (Μουγδερὲκ)* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 565. Χ. Δ.

— **Κοκκινιὰ** /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τῶν αἰτωλικῶν Ἄλπεων, ΝΔ. παραφυὰς τῆς Ὀξυᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπακτίας καὶ ἄνωθεν τῶν χωρίων Κλεπᾶ καὶ Ἀραχώβης. Ι. Σ. Σ.

— **Κοκκινιὰ** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Μέγα κτῆμα ἐν Τροιζηνίᾳ καὶ εἰς τὴν ἐνδόχωραν τοῦ Βίδι, ἀποτελοῦν γνώρισμα εἰς τοὺς ἐκπλέοντας καὶ εἰσπλέοντας διὰ τοῦ Β. στομίου τοῦ Πόρου. Σ. Ε. Λ.

Κοκκινίδης, *Ἡρακλῆς*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου, ὅπου (χωρίον Κεραμούτσι) ἐγεννήθη. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866, καθ' ἣν, διὰ τὸ ἀτρόμητον θάρρος, ἦτο τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων. Τετράκις ἐπληγώθη, φονευθεὶς δὲ τῇ 2 Μαρτίου 1868 κατὰ τὴν φονικὴν μάχην παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ Γάζη, πλησίον τῆς Τυλίσου, ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν Σαββαθιανά. Παρὰ τῷ λαῷ πιστεύεται ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀπέσπασαν καὶ ἔφαγον τὴν καρδίαν του ἐκ μίσους. Τὴν δὲ κεφαλήν του ἀποκόψαντες ἐτοποθέτησαν εἰς τῶν Χανιῶν τὴν Πόρταν Ἡρακλείου. Ἡ λαϊκὴ μοῦσα ἀπηθανάτισε τὸ γεγονός. Ε. Γ.

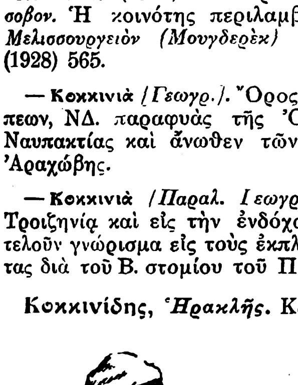

Ἡρακλῆς Κοκκινίδης.
[Συλλογὴ Ἰ. Μουρέλλου.]

κοκκινίζω· ἀποκτῶ χρῶμα κόκκινον, γίνομαι κόκκινος: «κοκκίνισε ἀπὸ τὴν ντροπή του»· || μεταφ. «δὲν κοκκινίζεις μ' αὐτὰ ποῦ λές;», ἄλλως «δὲν ἐντρέπεσαι;»· || «κοκκινίζω τὸ κρέας,—τὶς πατάτες,—τὶς μπάμιες κττ.» τηγανίζω τόσον μόνον, ὥστε νὰ λάβουν χρῶμα κοκκινωπόν.

κοκκινίλα (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ κόκκινου, ἐρυθρότης, ἐρυθρίασις, ἄλλως *κοκκινάδα*: «κοκκινίλα πὄχει τὸ μάγουλό της,—τ' ἀχείλι της!»· || κηλὶς ἐρυθρά: «τί κοκκινίλες εἶν' αὐτές, ποῦ τὶς ἔβαλες!».

κοκκίνισμα (τό)· δημοτ., τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοκκινίζειν, τὸ νὰ γίνῃ τι κόκκινον, ἐρυθρίασις: «πάει νὰ βγῇ αἷμα ἀπὸ τὸ κοκκίνισμα»· || τηγάνισμά τινος, ὥστε νὰ λάβῃ χρῶμα κοκκινωπόν: «οἱ πατάτες—, τὸ κρέας θέλει κοκκίνισμα».

Κοκκινίστα [*Γεωγρ.*]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων χωρίου *Κοκκινιὰ* (βλ. λ.).

κοκκινιστός, —ή, —ό· δημοτ., ὁ διὰ κοκκινίσματος παρεσκευασμένος: «κοκκινιστὸ κρέας».

κοκκινίτης (ὁ) (Coccinit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἰωδιοῦχον ἕνωσιν τοῦ ὑδραργύρου, τῆς ὁποίας ὁ χημικὸς τύπος εἶναι HgJ. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἔχει χρῶμα ὑσγινόχρουν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Μεξικόν. Γ. Β.

Κοκκινίτσα /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων χωρίου *Κοκκινιὰ* (βλ. λ.).

Κόκκινο /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηρονέρου (Ὀσενίτσης) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κείμενον παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Νέστου. Κάτ. (1928) 226. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπούρχοβον*. Χ. Δ.

— **Κόκκινο** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Λήμνου (πλάτ. 39°53' ½ Β., μῆκ. 25°22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island), ἀνοικτὸς πρὸς Ἀν. Λέγεται καὶ *Πόρτο-Χάρος* ἀπὸ τῆς ΒΑ. αὐτοῦ κινδυνώδους ὑφάλου. Σ. Ε. Λ.

— **Κόκκινο** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία δύο ἀκρωτηρίων τῆς Κύπρου: —1) Τοῦ ΒΑ. κέρατος τοῦ κόλπου τοῦ Λάρνακος, 11 μίλ. Α.ΒΑ τοῦ φερωνύμου (πλάτ. 34°54' Β., μῆκ. 33°38' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 846: Plan of Larnaka, 2074: Cyprus) λιμένος. Ὀνομαζόμενον *Πύλα* παλαιότερον, ταυτίζεται πρὸς τὸ *Δᾶδες* τοῦ Πτολεμαίου. —2) Ἄκρα τῆς ΒΔ. ἀκτῆς, ἀναφερομένη ἐπὶ τῶν παλαιῶν γαλλικῶν χαρτῶν ὡς «rochers verts, rouges, oranges». Πιθανῶς νὰ εἶναι ἡ *Καλλίνουσα ἄκρα* τοῦ Πτολεμαίου (Ε, ιδ, 4, ἔκδ. Nobbe)· πάντως κεῖται (περίπου εἰς πλάτ. 35°10' Β., μῆκ. 32°34' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus) εἰς 3½ μίλ. δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Λιμνίτης. Σ. Ε. Λ.

—**Κόκκινο-*Κάστρο*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ νοτία καὶ βαθυερυθρόχρους τῆς Ἁλονήσου ἀκτή, ἣν ἐπιστέφουν λείψανα κτισμάτων τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης της *Ἴκου* ἐξ εἰργασμένων καλῶς λίθων. Κατὰ τὴν ὑδρογραφικὴν ὑποτύπωσιν τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ ὑδρογραφικοῦ H. M. S. «Bonetta», εὑρέθησαν νομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. καὶ πληθὺς ἀμφορέων, ἀγγείων καὶ δακρυρροῶν. Ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον, ἀγκυροβόλιον (πλάτ., 39° 09' Β., μῆκ. 23° 55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group) καὶ ἔνδον αὐτοῦ καταπράσινος λόφος, γραφικώτατα προσαρμόζων εἰς τὸ βαθυέρυθρον τῆς ἀκτῆς, ἐφ' οὗ ἦτο τὸ νεκροταφεῖον τῶν ἀρχαίων, οὗ σῴζεται πλῆθος συλημένων τάφων. Σ.Ε.Λ.

—**Κόκκινο *Λιθάρι*** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχείᾳ Θυάμιδος (πρ. Φιλιατῶν) τῆς Ἠπείρου, τρίωρον ἀπέχον τῶν Φιλιατῶν. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀριθμοῦσαν (1928) 140 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ μικροκτηνοτροφίαν. Εἰς ταύτην ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Νεροχώρι* (πρῴην *Μουτσάλα*) ἔχων (1928) 130 κατοίκους. Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν τὸ χωρίον τοῦτο ἀπετέλει τὸ ὅριον τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἠπείρου βενετικῶν κτήσεων μέχρι τοῦ 1463, ὁπότε ὁ σουλτᾶνος Μεχμὲτ κατέλαβε τὰ παράλια ταῦτα καὶ ἐξεδίωξεν αὐτούς. Χ. Ι. Σ.

— **Κόκκινο-*Μετόχι*** [*Γεωγρ.*]. —1) Συνοικισμὸς ὑπαγόμενος εἰς τὸν δῆμον Χανίων Κρήτης, ὑπὸ προσφύγων κατὰ τὸ πλεῖστον κατοικούμενος. Πρότερον κατῳκεῖτο ὑπὸ Τούρκων, ἀνήκων εἰς τὸν τιμαριοῦχον Ἀλῆ-Σοφτᾶ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἐπαύλεως Σερσεμπίλια ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, τῷ 1821, ἐχρησιμοποιεῖτο τοῦτο ὡς προμαχὼν τοῦ φρουρίου Χανίων Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1822 καταλαβὼν τὰ πέριξ αὐτοῦ ὁ Β. Χάλης ἐπροξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Τούρκους. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Ἰωάννου τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου Κρήτης, ἔχων 12 κατ. (1928). —3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δραπανιᾶ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου Κρήτης μὲ 58 κατ. (1928). —4) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμνάτου Ρεθύμνης Κρήτης μὲ 5 κατ. (1928). Εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου κτῆμα τῆς μονῆς Ἀρκαδίου. Ε. Γ.

—**Κόκκινο *Νερὸ*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀπορρὼξ τῆς Α.ΝΑ. κτιτύος τῆς Ὄσσης (πλάτ. 39° 49' Β., μῆκ. 22° 48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to gulf of Kassandra), ἐγγὺς τοῦ χωρίου Καρύτσα καὶ τοῦ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Δερματᾶς αἰγιαλοῦ Ἁγιόκαμπος τῆς περιοχῆς τῆς Ἁγιᾶς. Ὁ χρωματισμὸς τῶν βράχων, ὀφειλόμενος πιθανῶς εἰς τὰ ἐν τῷ καταρρέοντι ὕδατι διαλελυμένα ὀξείδια, ὁρατὸς ἀπὸ θαλάσσης, ἀποτελεῖ γνώρισμα. Κατὰ τὸν Ν. Γεωργιάδην Θετταλομάγνητα (Θεσσαλία 223) ἡ ὀρθὴ ὀνομασία του εἶναι ἡ τοῦ «Κοκκίνου Ρεύματος, πλησίον τοῦ ὁποίου ἐρείπιά τινα ἑλληνικά, ἴσως τῶν ἀρχαίων Εὐρυμενῶν, αἵτινες μετὰ τῆς Ριζοῦντος ἔκειντο, κατὰ τὸν Στράβωνα, οὐχὶ μακρὰν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πηνειοῦ παραλίας». Σ. Ε. Λ.

—**Κόκκινο *Νερὸ*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καρύτσης τῆς ἐπαρχίας Ἁγιᾶς (Ἀγυιᾶς) τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 44.

—**Κόκκινο *Σημάδι*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου (πλάτ. 37° 25' 20" Β., μῆκ. 23° 06' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia), ΝΔ. κέρας καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα *Κουλάδια* (βλ. λ). τῆς Ἑρμιονίδος. Σ. Ε. Λ.

—**Κόκκινο-*Χωριὸ*** [*Γεωγρ.*]. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, μὲ 381 κατοίκους (1928). Κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Δρεπάνου τοποθεσίας, οὐχὶ μακρὰν τῆς παραλίας, ἔχει δὲ ΒΑ., εἴς τινα ἀπόστασιν, τὸν φάρον τῆς Σούδας. Πλησίον αὐτοῦ εὑρίσκεται τὸ ὑπόγειον σπήλαιον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατὰ τὸ 1821 ἀπέσπασαν καὶ ἐθανάτωσαν οἱ Τοῦρκοι 116 γυναικόπαιδα. Ε. Γ.

κοκκινοβαμμένος, —η, —ο· δημοτ., ὁ βαμμένος κόκκινο χρῶμα, ἐρυθροβαφής.

κοκκινοβαφὴς (ὁ, ἡ), **—ὲς** (τό)· κοκκινοβαμμένος.

κοκκινοβολῶ, καὶ ***—βολάω***· εἶμαι πολὺ κόκκινος, οἱονεὶ ἐκπέμπω ἐρυθρὰς ἀκτῖνας: «τὸ πρόσωπόν του κοκκινοβολάει ἀπὸ τὴν εὐρωστία».

κοκκινοβοστίτσα (ἡ) /*Βοτ.*/. Ποικιλία σταφυλῶν τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος*.

Κοκκινόβραχος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀφιδνῶν (Κιούρκων) τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, κείμενον 4 χλμ. πρὸς Ν. τῶν Ἀφιδνῶν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν - Λαρίσης. Κάτοικοι (1928) 123. Πρότερον ὠνομάζετο *Λιοσάτι*. Χ. Δ.

—**Κοκκινόβραχος** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Περιβλέπτου (Σεραντζῆ) τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτοικοι (1928) 183. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἀρδουάν*.

Κοκκινόβρυση /*Γεωγρ.*/. Μικρὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 70. Πρότερον ὠνομάζετο *Κοσίνα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀμπέλια* καὶ *Μαχαλᾶς* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 490. Χ. Δ.

Κοκκινόγεια /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς πεδιάδος τῆς Δράμας, πρὸς Δ. δ' αὐτῆς ὑψοῦται τὸ Μενίκιον ὄρος, ἔχει δὲ μεγάλας καλλιεργείας καπνοῦ καὶ σιτηρῶν. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 1.341. Πρότερον ὠνομάζετο *Κουμπαλίστα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Νέον Καλαπότι*, *Πηγαὶ* (Μεσὲ) καὶ *Πριονότοπος* (Δοσπὰτ) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.679. Χ. Δ.

κοκκινογένης (ὁ)· δημοτ., ὁ ἔχων τὸ γένειον πυρρόν.

Κοκκινόγι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Πυθείου (Σέλους) τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτοικοι (1928) 238. Πρότερον ὠνομάζετο *Δεμιράδες*.

Κοκκινόγια *Μιανὲς* /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι (1928) 76.

Κοκκινόγκρεμος /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Ἀστυπαλαίας κατὰ τὸν ΒΑ. μυχὸν τῆς ἀνατολικωτέρας κολπώσεως τῆς νοτίας παραλίας τοῦ ἀνατολικοῦ τῶν κορμῶν τῆς νήσου (πλάτ. 36° 34' 40" Β., μῆκ 26° 27' 55" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stamphalia island). Σ. Ε. Λ.

κοκκινόγλο (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δαῦκος τὸ καρωτόν*.

κοκκινογούλια (τὰ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τεῦτλον τὸ ἐρυθρόφυλλον*.

Κοκκινόκα /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πουρίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 13.

κοκκινοκοζιανίτης (ὁ) [*Βοτ.*]. Ποικιλία ἀμπέλου ἐν Κερκύρᾳ. Οὕτω καλοῦνται καὶ αἱ σταφυλαὶ ταύτης.

κοκκινόκωλος (ὁ) /*Ζῳολ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *φοινίκουρος* (βλ. λ.).

κοκκινολαίμης (ὁ) /*Ζῳολ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ἐρύθακος* (βλ. λ.).

Κοκκινόλογκος /*Γεωγρ.*/. Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Σαργιάδος τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 55.

κοκκινομάγουλος, —η, —ο· ὁ ἔχων κόκκινα μάγουλα, παρειὰς ἐρυθράς.

κοκκινομάλλης (ὁ), θηλ. *κοκκινομαλλοῦσα*, οὐδ. ***—μάλλικο***· δημοτ., ὁ ἔχων τὴν κόμην πυρράν, πυρρόθριξ.

κοκκινομανίταρο (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τῶν ἐδωδίμων μυκήτων *γαλάκτιος ὁ ἥδιστος καὶ γαλάκτιος ὁ ἀμφίβολος*.

Κοκκινομηλιὰ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἱστιαίας (Ξηροχωρίου)

Digitized by Google

τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται νοτιοανατολικῶς τῆς Ἱστιαίας, παρὰ τοὺς ΒΑ. πρόποδας τοῦ ὄρους Ξεροβούνι, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 548 Χ. Δ.

Κοκκινομύτης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σίφνου (πλάτ. 36°58′ Β., μῆκ. 24°40′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 a: Archipelago southern Sheet) εἰς 4 μίλ. νοτίως τῆς βορείας τῆς νήσου ἐσχατιᾶς.

Κόκκινον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βοιωτίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἀνατολικῶς τῆς ἀποξηρανθείσης λίμνης τῆς Κωπαΐδος, παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ ὄρους Πτῷον καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 652. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸν συνοικισμὸν *Νέον Κόκκινον*, κατοικούμενον ὑπὸ ἐργατῶν τῶν σιδηρούχων μεταλλείων τοῦ Πτῴου ὄρους καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 778. Χ. Δ.

— **Κόκκινον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ὑποτελωνεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 325. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Πανέϊκα* (Ἀνάζολι) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 402. Χ. Δ.

— **Κόκκινον, *Νέον*—** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοκκίνου τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, κείμενος παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Πτῴου ὄρους. Κατοικεῖται ὑπὸ ἐργατῶν τοῦ παρ' αὐτὸ ἐπὶ τοῦ Πτῴου μεταλλείου σιδηρούχου μεταλλεύματος. Κάτ. (1928) 126. Χ. Δ.

κοκκινονούρα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *φοινικοῦρος*.

κοκκινοπίπερο (τό)· δημ., πιπέρι κόκκινο, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κοινὸν πιπέρι ἢ μαυροπίπερο.

Κοκκινοπλὸς *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Θεσσαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐπὶ τοῦ αὐχένος τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ Ὀλύμπου (κορυφὴ Μύτικας) καὶ τοῦ Τιταρίου ὄρους, παρὰ τὴν ἀπὸ Ἐλασσόνος πρὸς τὸν νομὸν Θεσσαλονίκης ἁμαξιτὸν ὁδόν, εἰς ὑψόμετρον 1180 μέτρων, ἐν μέσῳ καταφύτου ἐκ δασῶν καὶ καταρρύτου τοποθεσίας. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1619. Χ. Δ.

Κοκκινοπόταμο *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κοκκίνης*.

Κοκκινόπουλο *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἡ ΝΑ. ἐσχατιὰ τῶν Ψαρῶν, ἐφ' ἧς ἄκρας (πλάτ. 38° 32′ Β., μῆκ. 25°37′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 b: Archipelago Northern sheet), ἐπισημοτάτης διὰ τὰς ναυτιλιακὰς γραμμὰς Μαλέας—Κωνσταντινουπόλεως, ἱδρύθη τῷ 1909 ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν ὀθωμανικῶν φάρων μέγας φάρος λευκῶν ἐκλάμψεων 23 μιλλίων, ὁ πρῶτος ἐν τῷ Αἰγαίῳ λειτουργήσας διὰ πυρακτώσεως διὰ πετρελαιατμῶν (συστήμ. Μπαρμπιὲ-Μπεννὰρ-Τυρένν). Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς νήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ φόρος μετερρυθμίσθη κατὰ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα Τσάνς. Σ. Ε. Λ.

κοκκινοπρόσωπος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἔχων τὸ πρόσωπον κόκκινον.

Κοκκινόρραχη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐγγὺς τῆς Σπάρτης, ἀνῆκον εἰς τὸν δῆμον τῶν Σπαρτιατῶν τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 183. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσούνι*.

— **Κοκκινόρραχη** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀετορράχης (Ζουλατίκων) τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 74. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπούγα*.

κοκκινόρριζο (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δαῦκος ὁ καρωτός*.

κόκκινος, *—η, —ον*· ἐρυθρός, ἐρυθροβαφής, πορφυροῦς: «κόκκινο φόρεμα,—παννί», «κόκκινος σὰν τὸ αἷμα,—σὰν τῆς ροδιᾶς τὸ ἄνθος», «κόκκινα ἀβγά»· ‖ ὁ ἔχων χρῶμα κόκκινον, ἐρυθρωπόν: παροιμ. «ὠμὸ κρέας, κόκκινα μάγουλα» ὅτι ὁ ἐσθίων κρέας ἡμίοπτον γίνεται εὔρωστος: «κόκκινος βράχος —, χῶμα»· ‖ «ἀνοικτὸς —, βαθὺς κόκκινος»· ‖ *κόκκινο* (τό)· ὡς οὐσ., κατὰ παράλειψιν τοῦ *χρῶμα*: «κλίνει 'ς τὸ κόκκινο»· ‖ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων τὸ κόκκινο σημαίνει τὸν ἔρωτα (βλ. τ. Δ′, 729 γ′) (ἡ λ. παλαιά, ἀπὸ τοῦ *κόκκου* τῆς πρίνου).

— **Κόκκινη *Μηλιὰ*** *[Λαογρ.]*. Μυθικὸς τόπος, ἀναφερόμενος εἰς τὰς περὶ τοῦ Μαρμαρωμένου βασιλιᾶ (Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου) παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, «θὰ σηκωθῇ ὁ βασιλιᾶς καὶ θὰ μπῇ στὴν Πόλη ἀπὸ τὴ Χρυσόπορτα καὶ κυνηγῶντας μὲ τὰ φουσσᾶτά του τοὺς Τούρκους θὰ τοὺς διώξῃ ὥς τὴν Κόκκινη Μηλιά. Καὶ θὰ γίνῃ μεγάλος σκοτωμός, ποὺ θὰ κολυμπήσῃ τὸ μουσκάρι στὸ αἷμα». Τίς ἡ προέλευσις τῆς Κόκκινης Μηλιᾶς εἶναι ἄγνωστον. Κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, αὕτη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ Μονοδένδριον, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρησμοὺς καὶ τὰ προφητικὰ βιβλία τῶν πρὸ τῆς ἁλώσεως χρόνων, ἄγνωστον ἀπὸ ποίας ἐποχῆς ἀντικαταστήσασα τοῦτο. Ἴσως ἡ προέλευσις νὰ εἶναι τουρκική, διότι οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον Κόκκινον μῆλον πᾶσαν μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν πόλιν, εἰς δὲ προφητείας των παλαιάς, πρὸ τῆς ἁλώσεως, ὠνόμαζον οὕτω καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Παραδόσεις τ. Α′ σ. 22, τ. Β′ σ. 670 κ. ἑξ.] — Ω.

— **«Κόκκινος *Σκοῦφος*»** (Bonnet-Rouge). Γαλλικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Παρισίοις ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ ὑποστηρίξασα τὴν πάσῃ θυσίᾳ σύναψιν τῆς εἰρήνης. Μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Κλεμανσὼ εἰς τὴν πρωθυπουργίαν, ἡ ἐφημερὶς αὕτη κατεδιώχθη ὡς ἡττοπαθής, ὁ δὲ διευθυντὴς αὐτῆς Ἀλμερεϋντὰ συλληφθεὶς ὡς προδότης ἐφυλακίσθη (βλ. καὶ λ *Ἀλμερεϋντά*, τόμ. Δ′ σελ. 28α). Μ. Ν. Δ.

Κόκκινος, ἢ ***Κοκκινοπόταμος*** *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ Δάφνου (Μόρνου) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωρίδος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καλούμενος οὕτως ἐκ τῆς κοκκίνης ἰλύος, τὴν ὁποίαν παρασύρει ὁ ὁρμητικὸς αὐτοῦ ροῦς. Πηγάζει ἐκ τοῦ Κόρακος (Βαρδουσίων), καὶ ρέει παρὰ τὸ χωρίον Κωστάριτσα κατὰ διεύθυνσιν Ν. καὶ ΝΑ. Ὀλίγον πρὸ τῆς συμβολῆς μετὰ τοῦ Δάφνου δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὸν Γρανιτσιώτικον. Ι. Σ. Σ.

— **Κόκκινος *Βράχος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Τοποθεσία τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου Ἀργοστολίου. —2) Τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου. Σ. Ε. Λ.

— **Κόκκινος *Ἐγκρεμὸς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τὸ ἀποκρημνότερον σημεῖον τῆς νήσου Ἀντιμήλου, εἰς τὸ μέσον τῆς βορείας ἀπορρῶγος ἀκτῆς της (πλάτ. 36°48′ 10″ Β, μῆκ. 24°14′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Kimolos, Antimilo, Polino). Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. Σ. Ε. Λ.

— **Κόκκινος *Κάβος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Τὸ δυτικὸν καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι κέρας (πλάτ. 38° 50′ 10″ Β., μῆκ. 26° 57′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 515: Port Alí-Agha) τοῦ μικρασιατικοῦ λιμένος Ἀλῆ-Ἀγᾶ. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομάζεται *Ταζλῆ Μπουρνοῦ*. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Χαλκιδικῆς (πλάτ. 39° 54′ 2/8 Β., μῆκ. 23° 43′ 1/8 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to Gulf of Kassandra) εἰς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου Παλλήνης (Κασσάνδρας), 5 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κανάστρι καὶ 2 μίλ. δυτικῶς τοῦ Παλιούρι. Σ. Ε. Λ.

— **Κόκκινος *Πύργος*** *[Γεωγρ.]*. —1) Μικρὸς ὅρμος ἐν τῇ νοτίῳ παραλίᾳ Κρήτης, ἐντὸς τοῦ εὐρέος κόλπου τῶν Ματάλλων (Μεσαρᾶς) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λιθίνου πρὸς Ν. καὶ Μελίσσης πρὸς Β. Μόνον ἐν καιρῷ θέρους παρέχει ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον. —2) Ἐμπορικὸς συνοικισμός, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Τυμπακίου τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 56. Ε. Γ.

— **Κόκκινος *Πύργος*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀνῆκον εἰς τὸν δῆμον Τρικκαίων τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 347.

— **Κόκκινος *Τοῦρλος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ δευτέρα τῶν πρὸς Β. καὶ ἐγγύτατα τῆς Ἀντιπάρου νησίδων (πλάτ. 37° 25′ 20″ Β., μῆκ. 23° 06′ 50″, χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos islands). Βορείως τῆς Κάβουρα κειμένη, εἶναι τῆς Ἀντιπάρου ἀπόθραυσμα, ὑπὸ τῶν τρικυμιῶν προξενηθέν. Σ. Ε. Λ.

Κόκκινος. Ὄνομα βυζαντινῆς οἰκογενείας, ἡ ὁποία κατέφυγε, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς Κρήτην. Ἐκεῖθεν δύο μέλη της, ὁ *Γεώργιος* καὶ ὁ *Λέων*, μετέβησαν εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Κάστρον. Βραδύτερον ἡ οἰκογένεια Κοκκίνου ἀπέκτησε κτήματα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς νήσου. Ἀνεγνωρίσθη εὐγενὴς τῷ 1803. Κυριώτερον μέλος αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ *Γεράσιμος Κόκκινος*, ὅστις μετέσχε τοῦ Ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐτραυματίσθη ἐν Μεσολογγίῳ. Ἐπὶ Καποδιστρίου εἰσήχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν Αἰγίνης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθεν ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ. Ἐξελέγη δὶς βουλευτὴς Κεφαλληνίας. Ἀπεβίωσε φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου. Γ. Ε. Τ.

— **Κόκκινος.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Χίου. Γνωρισθεὶς μετὰ τοῦ Γάλλου φιλέλληνος λοχαγοῦ *Βαλέστρα* (βλ. λ.), κατῆλθε μετ' αὐτοῦ ἐκ Τεργέστης εἰς Πελοπόννησον ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος. Ὁ Κόκκινος, ὀνομασθεὶς λοχαγός, προσελήφθη ὑπασπιστὴς τοῦ Βαλέστρα καὶ μετὰ τοῦ πρώτου σχηματισθέντος τάγματος συμμετέσχεν εἰς τὴν ἄμυναν τῶν Καλαμῶν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου, μεθ' ὃ κατῆλθε μετὰ τοῦ Βαλέστρα εἰς Κρήτην, κατὰ Μάρτιον 1822, ὅτε οἱ Κρῆτες παρεσκευάζοντο διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς Ρεθύμνης. Ἀποτυχούσης τῆς ἐπιθέσεως ἀμφότεροι συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν. Ν. ΚΑΙ

— **Κόκκινος, *Ἀντώνιος*.** Ἕλλην ζωγράφος (1846—1922), γεννηθεὶς ἐν Ἀμοργῷ. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις «Σχολεῖον τῶν Τεχνῶν», ἐκτὸς τῆς ἄλλης ἐργασίας του, συνειργάσθη καὶ εἰς τὰς τοιχογραφίας τοῦ καέντος τμήματος τῶν παλαιῶν Ἀνακτόρων. Ἐκαλλιέργησεν ἀκολούθως τὴν ἁγιογραφίαν, διακοσμήσας πλείστας ἐκκλησίας τῆς Ἠλείας, τῆς Ὀλυμπίας, τῆς Τριφυλίας καὶ τῆς Μεσσηνίας.

— **Κόκκινος, *Δημήτριος*.** Εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστασεως τοῦ 1821 τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης. Σῦνῆψε πολλὰς ἐπιτυχεῖς μάχας πρὸς τοὺς Τούρκους, τοὺς ὁποίους περιώρισεν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἡρακλείου. Ε. Γ.

— **Κόκκινος, *Διονύσιος Ἀντ*.** Σύγχρονος Ἕλλην λογογράφος, γεννηθεὶς ἐν Πύργῳ τῷ 1884. Διακόψας τὰς σπουδάς του εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου, ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐξέδωκε κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ἓν ἔτος (1908—1909) τὴν σοσιαλιστικὴν ἐφημερίδα «Μέλλον». Εἰργάσθη ἀκολούθως εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ἀκρόπολιν», «Πατρίδα», «Καθημερινὴν», «Πρωτεύουσαν», «Πολιτείαν» κτλ. ὡς χρονογράφος ὑπὸ τὰ ψευδώνυμα *Μακκαβαῖος* καὶ *Ἄριελ* καὶ ὡς φιλολογικὸς συνεργάτης εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ἔθνος», «Ἑλληνικὴν» καὶ «Πρωΐαν». Συμμετασχὼν ὡς ὁπλίτης τῶν πολέμων 1912 καὶ 1913 ἔγραψε πολεμικὰς ἐντυπώσεις καὶ ἱστορικὰς μονογραφίας, δημοσιευθείσας εἰς τέσσαρας τόμους τὸ ἔτος 1914 («Μιὰ ζωὴ στὸ πόλεμο», «Βουλγαρικαὶ θηριωδίαι», «Ἡ δρᾶσις τῶν εὐζώνων», «Ἡ μάχη τῆς Ἀετόρραχης»). Τὰ δημοσιευθέντα εἰς ἐφημερίδας μυθιστορήματά του ἀνέρχονται εἰς εἴκοσιν, ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμους ἡ «Κυρία μὲ τὸ ἄσπρο ἄλογο» (1922), ἡ «Μυστικὴ Φωλιὰ» (1924) καὶ ἡ «Φρατζέσκα ντὰ Ρίμινι», ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Τζοβάννι Κιέζε*, τὸ ἔτος 1922. Ἔδωκεν εἰς τὸ θέατρον δύο δραματικὰ ἔργα: τὸ «Σπίτι» τὸ 1908 καὶ τὴν «Χαμένην» τὸ 1919, καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τόμον σειρὰν θεατρικῶν διαλόγων ὑπὸ τὸν τίτλον «Θέατρο τῆς ζωῆς» (1924). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὸ 1926 σειρὰν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκεῖνος ποῦ δὲ χάρηκε τίποτα» (1926) καὶ τὰ «Σφυρίγματα τραίνων» (1930). Ἀπὸ τῆς 25ης Μαρτίου 1930 ἤρχισε δημοσιεύων εἰς τὴν «Πρωΐαν» τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἰς σειρὰν μονογραφιῶν. Πεζογράφος μὲ τάλαντον, ἀφηγηματικὴν χάριν καὶ δραματικὴν αἴσθησιν τῆς ζωῆς. — Ω.

— **Κόκκινος, *Ἐμμανουήλ*.** Νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς (1812—1879). Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του Χίου ὑπὸ τῶν Τούρκων μετέβη μετὰ τῆς μητρός του ἐν Ἰταλίᾳ, διδαχθεὶς τὰ πρῶτα γράμματα ἐν Τεργέστῃ. Ἐφοίτησεν εἶτα εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Μονάχου, τῆς Γοτίγγης καὶ τῆς Αϊδελβέργης, γενόμενος διδάκτωρ τῷ 1836 διὰ τῆς ἐναισίμου διατριβῆς του περὶ τοῦ Δωδεκαδέλτου νόμου. Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα τῷ 1839 ἤρξατο δικηγορῶν ἐν Ἀθήναις, ἐκλεγεὶς καὶ ὑφηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου· τῷ 1861 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου, τῷ 1864 τοῦ διοικητικοῦ καὶ ὕστερον τοῦ συνταγματικοῦ καὶ διεθνοῦς δικαίου. Τῷ 1861 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς Χίου. Μετέφρασε μετὰ τοῦ Ν. Χατζοπούλου τὸ ἔργον τοῦ Ντυβεργιὲ «Περὶ βουλευτικῆς καὶ ἐκλογικῆς μεταρρυθμίσεως» καὶ συνέγραψε σύγγραμμα περὶ διοικητικοῦ δικαίου, παραμεῖναν ἀνέκδοτον.

— **Κόκκινος, *Νικόλαος*.** Ἕλλην συνθέτης λαϊκῶν τραγουδιῶν. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1863 καὶ ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὰ τέλη τοῦ 1919. Ἀληθὴς τραβαδοῦρος, σχεδὸν αὐτοσχεδιαστής, προσήγγισεν ὅλα τὰ εἴδη τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ, μὲ ἀφάνταστον εὐκολίαν καὶ ποικιλίαν. Ἡ μοῦσα του, φυσικὴ καὶ εἰλικρινής, ἀπέδωκε τὴν ζωὴν τῶν βουνῶν, τοὺς ποιμενικοὺς σκοπούς, τὴν ζωὴν τῆς ταβέρνας, τὸν ἔρωτα τοῦ λαοῦ, τὴν νεότητα, τὴν χαρὰν καὶ τὸν παλληκαρισμόν. Ἐκ τῶν λοιπῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ χορῳδιῶν του τὰ ὡραιότερα καὶ δημοφιλέστερα εἶναι: «Γιατὶ ὁπόταν σὲ κοιτῶ», «Ὁ Μάης», «Ἔλα πάμε», «Ἐμεῖς τὰ ξένα», «Ἀποκρηάτικο», «Ἄχ αὐτά», «Ἂν μ' ἀγαπᾷς», «Ὡραιόμορφη κόρη τοῦ ψαρρᾶ», «Πεταλοῦδα», «Τζιτζικάκια ποὺ πουσες», «Ἀπογοήτευσις», «Ἐνθύμησις», «Κοιμήσου, ἀγάπη μου», «Θυμοῦμαι πάντα τὴ βραδειά», «Κοιμήσου, ἀγάπη μου γλυκειά», «Καρνάβαλος», «Λεβεντιά», «Ἡ ἄνοιξις» κ. ἄ. Γ. Σ.

κοκκινοσκούφης (ὁ)· δημοτ., αὐτὸς ποὺ φορεῖ κόκκινη σκούφια· ‖ ὁ φορῶν ἐρυθρὸν πῖλον ὡς σύμβολον ἐπαναστατικῆς ροπῆς· ‖ καθόλου, ἄνθρωπος ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, ἐπαναστάτης, ἀνατροπεύς.

— *[Ἱστορ.]* Ὁ *κόκκινος σκοῦφος* ἐπεκράτησε

Digitized by Google

κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ὡς ἔμβλημα τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, καθιερωθὲν καὶ ἐπισήμως δι' ἀποφάσεως τῆς Κομμούνας τῶν Παρισίων. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, ὅλοι σχεδὸν οἱ Παρισινοὶ ἔφερον τὸν κόκκινον σκοῦφον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ροβεσπιέρρου ἡ χρῆσις τοῦ κόκκινου σκούφου βαθμηδὸν ἐγκατελείφθη. Μ. Ν. Δ.

κοκκινοστήθης (ὁ)· ὁ ἔχων τὸ στῆθος κόκκινον, χαρακτηριστικὸν πτηνοῦ τινος.

κοκκινοσυκιά (ἡ) *[Βοτ.]*. Ποικιλία εἴδους τοῦ φυτοῦ *συκῆ* ἐν Πάρῳ.

κοκκινόσυκο (τό)· ὁ καρπὸς τῆς *κοκκινοσυκιᾶς* (βλ. λ.).

Κοκκινοτριμιθιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ὀρεινῆς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτ. 470.

κοκκινοτρίχης (ὁ)· ὁ ἔχων τὸ τρίχωμα κόκκινον, πυρρόν, πυρρόθριξ, ἄλλως *κοκκινομάλλης*.

κοκκινόχορτο (τό), καὶ **κοκκονόχορτο** *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀνθυλὶς ἡ τραυματική*.

κοκκινόχωμα (τό). Χῶμα ἐρυθροῦ ἢ ἐρυθροφαίου χρώματος, τοῦ ὁποίου κύριον συστατικὸν εἶναι ἡ ἄργιλλος. Τὰ κοκκινοχώματα χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὴν κεραμοπλαστικήν, πλινθοποιίαν κλπ. Ἐπίσης τινὰ τούτων ἀποτελοῦν κατάλληλα ἐδάφη διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἀνθέων καὶ φυτῶν. Τὸ ἐρυθρὸν χρῶμά των ὀφείλουν εἰς τὴν ἐν αὐτοῖς παρουσίαν ἑνώσεων σιδήρου. Γ. Κ. Γ.

Κοκκινόχωμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀραχωβίτσης τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 165, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Χ. Ι. Σ.

— **Κοκκινόχωμα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 680. Πρότερον ὠνομάζετο *Κίναλη*. Χ. Δ.

Κοκκινοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 170. Πρότερον ὠνομάζετο *Νίσβαρη*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Χρύσοβον*. Χ. Δ.

— **Κοκκινοχώρι** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Προφήτου (Κλείσαλι) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 83. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσεσμὲ - Μαχαλέ*.

— **Κοκκινοχώρι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ποδοχωρίου (Ποδογόργιανης) τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 212. Πρότερον ὠνομάζετο *Σαρλῆ*.

Κοκκινοχώρια *[Γεωγρ.]*. Ἐκλήθησαν οὕτως ἐκ τοῦ ἐδάφους των πολλὰ χωρία τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενα εἰς τὸ διαμέρισμα Μόρφου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Εἰς τὰ Κοκκινοχώρια περιλαμβάνονται τὰ χωρία ἡ *Κάτω* καὶ *Ἄνω Ζώδκια*, τὸ *Ἀρκάκιν*, ἡ *Κατοκοπιά*, ἡ *Αὐλῶνα*, τὸ *Ἀκάκιν*, ἡ *Περιστερῶνα* καὶ ὁ *Ἀστρομερίτης*. Τὰ χωρία ταῦτα εἶναι ὀνομαστὰ διὰ τοὺς δημητριακούς καρπούς. Κ. Μ. Μ.

κοκκινωπός, *—ή, —όν* δημοτ., ὁ ἔχων χρῶμα κλίνον πρὸς τὸ κόκκινον, ἐρυθρωπός, ὑπέρυθρος.

κοκκιολιπώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ περιέχων κοκκία λίπους (λ. ἰατρική).

κοκκίον (τό)· ὁ μικρὸς κόκκος.

—**κοκκία ἀλλόχρωμα**. Διακρίνονται ἐντὸς τῶν μικροβίων, εἴτε ἀχρωματίστων ὄντων τούτων, ὁπότε τὰ κοκκία ἰσχυρῶς θλῶσι τὸ φῶς, εἴτε καὶ ἐπικεχρωματισμένων, ὁπότε φαίνονται μὲ βαθύτερον χρωματισμὸν τοῦ λοιποῦ σώματος τῶν μικροβίων. Τὰ κοκκία ταῦτα σχηματίζονται ἐκ τῆς συμπυκνώσεως τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν μικροβίων. Ἐμφανίζονται δὲ συνήθως εἰς τοὺς πόλους τῶν μικροβίων, ὁπότε καλοῦνται καὶ *πολικὰ σωμάτια*, ἢ καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς πόλους (*διπολικὰ κοκκία*). Ἀλλόχρωμα κοκκία παρουσιάζουσι: τὸ βακτηρίδιον τῆς βουβωνικῆς πανώλους, τὸ βακτηρίδιον τοῦ κοχύτου, τὸ βακτηρίδιον τοῦ μαλακοῦ ἕλκους, τὸ βακτηρίδιον τῆς διφθερίτιδος κτλ. Κ. Α. Τ.

κοκκιοπαγὴς ἀσβεστόλιθος *[Πετρογρ.]* βλ. λ. *ἀσβεστόλιθος* καὶ *μάρμαρον*.

κοκκιόπλασμα (τό), ἢ καὶ **κοκκόπλασμα**. Καλεῖται οὕτω συνήθως τὸ μᾶλλον πρὸς τὸ κέντρον τοῦ κυττάρου μέρος τοῦ πρωτοπλάσματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ λεπτοτάτων κοκκίων. Τὸ κοκκιόπλασμα καλεῖται καὶ *ἐνδόπλασμα*, ὑπὸ δὲ τοῦ Nägeli *πολιόπλασμα*. Θ. ΒΛ.

κοκκίσκος (ὁ) (Cocculus) *[Βοτ.]* βλ. *κοκκύλος*.

κοκκιστής (ὁ) (Coccistes) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκυγιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους κόκκυγας μὲ κεφαλὴν λεπτήν, ἐπιμήκη καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὴν κορυφήν της, ῥάμφος λεπτόν, κωνικὸν καὶ μᾶλλον βραχύ, σῶμα κομψὸν καὶ ἐπίμηκες, πτέρυγας μετρίου μεγέθους καὶ αἰχμηράς, οὐρὰν εὐρεῖαν, μακρὰν καὶ ὀδοντωτὴν κατὰ τὴν περιφέρειάν της καὶ τὸ ἄκρον της καὶ πόδας κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους των κεκαλυμμένους ὑπὸ πτερῶν. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ, καὶ ἓν ἐν Εὐρώπῃ, ὁ *κοκκιστὴς ὁ πεποικιλμένος* (Coccistes ornatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος μετὰ λευκαργύρων στιγμάτων ἐπὶ τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς καὶ μελανὸν λοφίον κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς. Δ. Ν. Π.

Κοκκιστὴς ὁ πεποικιλμένος.

κοκκιφάλι, ἢ **κοτσιφάλι** (τό) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ἐν Κρήτῃ ποικιλίας ἀμπέλου.

κοκκιώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐκ κοκκίων, ὁ ἔχων μορφὴν ὡσεὶ ἐκ κοκκίων ἀποτελούμενος, κοιν. *κεχρωτός*.

κοκκίωμα (τό). Ἐκβλάστησις κοκκιώδους ἱστοῦ, φύσεως συφιλιδικῆς ἢ φυματιώδους. Διακρίνομεν: 1) Τὸ *ἀφροδίσιον* ἢ *ἑλκῶδες κοκκίωμα*, πάθησιν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ὀφειλομένην εἰς *καλυμματοβακτηρίδιον τὸ κοκκιωματικὸν* ἢ κατ' ἄλλους εἰς σπειροχαίτην ὁμοίαν πρὸς τὴν ὠχράν. Ἡ πάθησις αὕτη, ἀπαντῶσα εἴς τινας τῶν τροπικῶν χωρῶν παρ' ἐνηλίκοις, εἶναι μεταδοτική, ἐντοπίζεται δ' ἐπὶ τοῦ πέους ἢ τῶν μικρῶν χειλέων τοῦ αἰδοίου, ἐκφύουσα ὀζίδιον, ὅπερ, ἐξελκούμενον καὶ φαγεδαινικῶς ἐπινεμόμενον τοὺς πέριξ ἱστούς, ἐκπέμπει ἀφόρητον δυσοσμίαν. Παρετηρήθη ὅτι ἐνδοφλέβιος ἔνεσις διαλύματος ἐμετικῆς τρυγὸς ἀνέστειλε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κοκκιώματος τούτου. Σ. Γ. Σ.

— **κοκκίωμα δακτυλιοειδὲς** *[Ἰατρ.]*. Δερματοπάθεια χαρακτηριζομένη ὑπὸ ὄζων τεταγμένων κατὰ δακτυλίους. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἀναφαίνεται ὄζος στερρὸς τὴν σύστασιν, λεῖος, μεγέθους μικροῦ πίσου. Διὰ περιφερικῆς μεγεθύνσεως ἢ δι' ἐμφανίσεως ἄλλων ὁμοίων ὄζων, ἡ διάταξις τοῦ ἐξανθήματος ἀποβαίνει δακτυλιοειδής. Τὸ χρῶμα τῶν ὄζων, οἵτινες εἰσὶ τελείως ἀνώδυνοι, ποικίλλει μεταξὺ ῥοδίνου καὶ σκοτεινῶς ἐρυθροῦ. Ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν εἶναι βραδυτάτη, διαρκοῦσα ἐπὶ μῆνας ἢ καὶ ἔτη. Οἱ ὄζοι οὐδέποτε ἑλκοῦνται, ἰώμενοι δὲ δὲν καταλίπουσιν οὐλάς. Ἡ δερματοπάθεια αὕτη, λίαν σπανία οὖσα, παρατηρεῖται ἰδίᾳ κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἀδιαφόρως φύλου. Ἐντοπίζεται ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν χειρῶν, ἐπὶ τοῦ καρποῦ, τῶν ἀγκώνων, τῶν γονάτων ἢ καὶ τῶν ἀστραγάλων, ἐπὶ τοῦ προσώπου οὐδέποτε παρετηρήθη. Οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων θεωροῦσι τὴν πάθησιν πλησιάζουσαν τὰ μέγιστα πρὸς τὰ σαρκωματοειδῆ καὶ τὰ λυκοειδῆ καὶ ἐπομένως ὡς ἐξησθενημένην φυματίασιν τοῦ δέρματος.

—**κοκκίωμα (ἢ κύστις) ὀδοντοφατνιακὸν** *[Ἰατρ.]*. Ἡ πάθησις αὕτη εἶναι ἀπότοκος ἐπιπλοκῆς λοιμώδους ἢ γαγγραινώδους πολφίτιδος. Ἐμφανίζεται συνήθως ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 45ου ἔτους τῆς ἡλικίας ἐπὶ βεβλαμμένων πάντοτε ὀδόντων. Κλινικῶς διακρίνεται κατὰ δύο στάδια, τὸ λανθάνον καὶ τὸ παραμορφωτικόν. Τὸ πρῶτον παρέρχεται ὡς τὰ πολλὰ ἀπαρατήρητον, λόγῳ ἐλλείψεως ὑποκειμενικῶν ὀδυνηρῶν συμπτωμάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ κλινικῶν ἐκδηλώσεων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀφ' ἑτέρου. Συνήθως συγχέεται πρὸς τὴν ὀδοντοφατνιακὴν ἀρθρίτιδα, μεθ' ἧς σχεδὸν πάντοτε συνυπάρχει, ὡς καὶ πρὸς τὸ ἀθροιστικὸν τῆς ῥίζης ἀποστημάτιον. Τὸ παραμορφωτικὸν στάδιον ἐν ἀρχῇ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐμφανίσεως ὑπουλικοῦ ὀγκώματος, σκληροῦ, ὅπερ ἐπὶ περιόδου μὲν ἠρεμίας εἶναι εὐαίσθητον μόνον δι' ἰσχυρᾶς πιέσεως, ἐπὶ φλογιστικῆς δὲ περιόδου εἶναι λίαν εὐαίσθητον δι' ἐλαχίστης πιέσεως. Προϊούσης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παραμορφωτικοῦ σταδίου τοῦ κοκκιώματος καὶ μικρὸν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κλυδασμοῦ διὰ τοῦ δακτύλου γίνεται ἀντιληπτὴ ὡρισμένη ἐλαστικότης καὶ ταπείνωσις τοῦ φατνιακοῦ πετάλου, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ οἰδήματος παρεγχυματώδης τις τριγμός. Τὰ κλινικὰ ταῦτα φαινόμενα ἀπαλείφουσι τὴν ὑπόνοιαν ὑπάρξεως ὡρισμένου εἴδους ὄγκων (ὀδοντινωμάτων, ἰνωμάτων κτλ.), ὧν ἡ σύστασις δὲν ἐπάγεται τὴν ἐκδήλωσιν αὐτοῦ. Τὰ πολυφατνιακὰ κοκκιώματα διακρίνονται διὰ τοῦ μείζονος ὄγκου τῶν οἰδημάτων, τῆς ἀνίσου συστάσεως αὐτῶν καὶ τῆς συχνότερον παρατηρουμένης ἐντοπίσεώς των ἐπὶ τῆς κάτω γνάθου.

Ἡ θεραπεία ἔγκειται εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπιθηλιακοῦ ἐπενδύματος τῆς κύστεως, καθότι ἄνευ τούτου ἡ πάθησις ὑποτροπιάζει κατὰ κανόνα, καὶ δὴ ἐνίοτε ὑπὸ τύπον κοινοῦ οἰδήματος. Προκειμένου περὶ μικροῦ ἢ ἁπλοῦ κοκκιώματος, ἡ θετικωτέρα θεραπεία εἶναι ἡ χειρουργικὴ ἀγωγὴ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν φαρμακευτικὴν τοιαύτην τῶν ῥιζικῶν σωλήνων τοῦ πάσχοντος ὀδόντος. Ἐν τῇ χειρουργικῇ ἀγωγῇ ὑπάρχουσι δύο μέθοδοι: ἡ ἄνευ ἐξαγωγῆς τοῦ ὑπαιτίου ὀδόντος ἀπόξεσις τῆς ῥιζοφατνιακῆς χώρας μετὰ ἢ ἄνευ ἀκρωτηριασμοῦ τῆς ῥίζης καὶ ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ ὀδόντος. Ἐπὶ ὀγκώδους κοκκιώματος ἐνδείκνυται ἡ ἐξαίρεσις τοῦ ὑπαιτίου ὀδόντος καὶ ἡ ἐξάλειψις τοῦ κυστικοῦ θυλάκου δι' ἀποξέσεως πάσης τῆς φατνιακῆς περιοχῆς καὶ διὰ καυτηριάσεως τῶν τοιχωμάτων τοῦ φατνίου. Π. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

Κόκκοβα *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Πολυδένδρι* (βλ.λ.).

κοκκοβακτηρίδιον (τό). Λίαν βραχὺ βακτηρίδιον, συνήθως ὠοειδές, τὸ ὁποῖον μορφολογικῶς μετέχει τῶν χαρακτήρων τοῦ κόκκου καὶ τοῦ βακτηριδίου. Τοιαῦτα βακτηρίδια εἶναι τὸ τῆς πανώλους, τοῦ κοκκύτου κ. ἄ. Γ. Η. Π.

κοκκόδερος (ὁ) (Coccoderus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον 6 περίπου εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Ἀμερικῇ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κοκκόδερος ὁ μακρόκερως* (Coccoderus longicarnis), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν τριγωνικήν, προθώρακα σχεδὸν τετραγωνικὸν καὶ διωγκωμένον κατὰ τὰς πλευράς, κοιλίαν ἐπιμήκη, πόδας λεπτοὺς ἀπολήγοντας εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις καὶ χρῶμα τεφρομελανὸν μετὰ λευκῶν γραμμώσεων καὶ ποικιλμάτων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

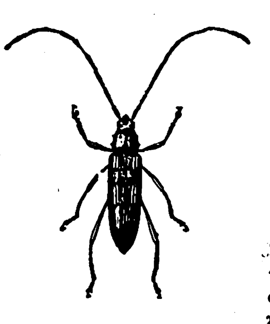

Κοκκόδερος ὁ μακρόκερως

κοκκοειδῆ (τά) *[Ζωολ.]*. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἶναι γνωστὰ πλεῖστα ἔντομα εἰς διάφορα ζῳολογικὰ ἀθροίσματα καὶ οἰκογενείας ὑπαγόμενα, ἅτινα ἔχουσι σῶμα ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ *κόκκου*. Πλεῖστα τούτων εἶναι ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν γεωργίαν. Δ. Ν. Π.

κοκκοθλάστης (ὁ). Καλεῖται τοιουτοτρόπως μηχάνημα χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν θραῦσιν τῶν κόκκων ἢ σπερμάτων τῶν διαφόρων δημητριακῶν καρπῶν, ὡς λ. χ. τοῦ ἀραβοσίτου, τῆς κριθῆς, τῆς βρώμης. Οἱ συνηθέστεροι κοκκοθλάσται ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς ζεύγους ὁριζοντίων χυτοσιδηρῶν κυλίνδρων μικροῦ μήκους, ἐφωδιασμένων διὰ χαραγῶν ἢ αὐλακώσεων καὶ διατεταγμένων παραλλήλως ἢ καὶ λοξῶς ὡς πρὸς τὸν ἄξονα αὐτῶν. Ὑπεράνω τοῦ συστήματος τῶν κυλίνδρων τούτων εὑρίσκεται χοάνη τις, ἀνοικτὴ πρὸς τὰ ἄνω, εἰς τὸ κατώτερον μέρος τῆς ὁποίας εὑρίσκεται κυλινδρίσκος ἐφωδιασμένος ἐπίσης διὰ χαραγῶν. Κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ κοκκοθλάστου τούτου τίθεται εἰς περιστροφικὴν κίνησιν τὸ ζεῦγος τῶν ὁριζοντίων κυλίνδρων, κατ' ἀντίθετον φορὰν ὁ εἷς κύλινδρος ὡς πρὸς τὸν ἕτερον καὶ μὲ διάφορον ταχύτητα περιστροφῆς· εἶτα ῥίπτονται ἐντὸς τῆς χοάνης οἱ κόκκοι, οἵτινες διερχόμενοι διὰ τοῦ κυλινδρίσκου κατὰ κανονικὰς ποσότητας εἰσέρχονται εἰς τὸ ζεῦγος τῶν περιστρεφομένων κυλίνδρων, ἔνθα συνθλίβονται καὶ τεμαχίζονται. Ἕτερον εἶδος συνήθους κοκκοθλάστου ἀποτελεῖται ἔκ τινος κώνου φέροντος αὐλακώσεις ἢ ὀδόντας καὶ περιστρεφομένου ἐντὸς σταθεροῦ κωνικοῦ ὑποδοχέως, ἐφωδιασμένου ἐσωτερικῶς ἐπίσης διὰ χαραγῶν. Οἱ κόκκοι ῥίπτονται μεταξὺ τοῦ περιστρεφομένου κώνου καὶ τοῦ σταθεροῦ ὑποδοχέως, ἔνθα συνθλίβονται διὰ τῆς περιστροφῆς τοῦ κώνου, ἐκφεύγοντες εἰς μικρὰ τεμαχίδια κάτωθεν τοῦ κωνικοῦ ὑποδοχέως. Οἱ κοκκοθλάσται εἶναι γενικῶς χειροκίνητοι ἢ μηχανοκίνητοι. Οἱ χειροκίνητοι εἶναι μικρᾶς ἀποδόσεως καὶ λειτουργοῦσι τῇ βοηθείᾳ τροχοῦ ἢ στροφά-

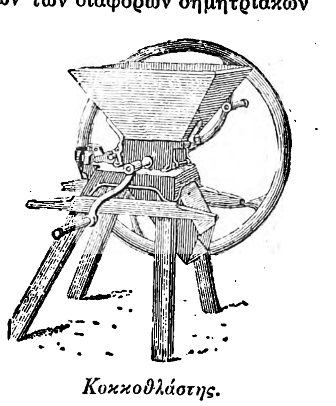

Κοκκοθλάστης.

Digitized by Google

λου, περιστρεφομένου ὑπὸ τῆς χειρὸς ἐργατῶν. Οἱ μη ἀνοποίητοι εἶναι ἐν γένει μεγάλης ἀποδόσεως καὶ λειτουργοῦσι τῇ βοηθείᾳ τροχαλίας, τιθεμένης εἰς περιστροφικὴν κίνησιν, μέσῳ ἱμάντος, ὑπὸ μηχανικοῦ κινητῆρος. Ὡς τοιοῦτοι κινητῆρες χρησιμοποιοῦνται μικροὶ βενζινοκινητῆρες ἢ ἠλεκτροκινητῆρες δυνάμεως 2 ἕως 3 ἵππων. Δ. Κ. Α.

κοκκοθραύστης (Coccothraustes) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους σπίνους, μὲ σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν ἀρκετὰ ὀγκώδη, φέρουσαν παχύ, ἰσχυρὸν καὶ κωνικὸν ράμφος, ὀφθαλμοὺς μᾶλλον μικρούς, πτέρυγας μετρίου μεγέθους καὶ οὐρὰν βραχεῖαν, ἀσθενῶς διχαλωτήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κοκκοθραύστης ὁ κοινὸς* (Coccothraustes vulgaris), ὅστις ἔχει μῆκος 20 περίπου ἑκατοστομέτρων, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιοτεφρὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *γαϊδουρόσπινα*, καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων ὀπωρῶν. Δ. Ν. Π.

Κοκκοθραύστης ὁ κοινός.

κοκκοχιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κερκὶς ἡ κερωνιοειδής*.

κοκκόκρινος (ὁ) *[Παλαιοφυτολ.]*. Εἶδος ἀπολιθωμένων φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν κρινοειδῶν (βλ. λ. *ἀπλοκρινίδαι*).

κοκκοκύψελος (ὁ) (Coccocypselum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουβιωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυσσαινδείων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δώδεκα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τοῦ νέου κόσμου. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κοκκοκύψελος ὁ μικρόφυλλος* (Coccocypselum microphyllum), ἔχων ράγας πολυχύμους καὶ βρωσίμους. Κ. ΠΑΠ.

κοκκολάρυγξ (ὁ) (Coccolarynx) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροραμφῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μεροπιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ μεγέθους πτηνά, μὲ κεφαλὴν μᾶλλον λεπτὴν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, ράμφος σχετικῶς λεπτόν, κυρτὸν καὶ αἰχμηρὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν εὐρεῖαν καὶ μακρὰν καὶ πόδας μᾶλλον βραχεῖς μετ' ἀνεπτυγμένων ὀνύχων. Ἐκ τῶν πέντε εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κοκκολάρυγξ ὁ δίχρους* (Coccolarynx bicolor), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, ἀπαντᾷ ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἔχει χρῶμα κυανομελανοῦν μὲ λευκὰς τὰς παρειὰς καὶ τὰ πλάγια μέρη τοῦ λαιμοῦ. Δ. Ν. Π.

Κοκκολάρυγξ ὁ δίχρους.

κόκκολι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀγρόστεμμα τὸ κοινόν*.

κοκκόλιθος (ὁ) *[Γεωλογ.]*. Μικροσκοπικῶς μικρά, δισκοειδῆ σωματίδια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀσβεστολιθικῆς οὐσίας καὶ μετ' ἄλλων ὁμοίας συστάσεως μικρῶν ραβδίων συνιστῶσι τὸ ἀσβεστολιθικὸν περίβλημα πολὺ μικρῶν ὀργανισμῶν, εὑρισκομένων εἰς τὰς ἰλῦς πυθμένων βαθυτάτων θαλασσῶν. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι καλοῦνται *κοκκόσφαιραι* καὶ *ραβδόσφαιραι*, κατατάσσονται δ' εἰς τὰ φύκη (οἰκογένειαν τῶν *χρυσομοναδινῶν*), ἂν καὶ ἡ πραγματικὴ των θέσις ἐν τῷ ὀργανικῷ κόσμῳ δὲν ἔχει ἀκόμη σαφῶς καθορισθῆ. Κοκκόλιθοι ἀφθονοῦν ἰδίᾳ εἰς τὰς *ἰλῦς γλοβιγερινῶν*, ἐντὸς τῶν ὁποίων παρουσιάζονται 7 ἑκατομμύρια ἐντὸς ἑνὸς κυβικοῦ ἑκατοστομέτρου. Κοκκόλιθοι εἶναι γνωστοὶ καὶ ἀπολιθωμένοι, εὑρεθέντες ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς καὶ τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

— **κοκκόλιθος** (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν ἅλας, ἀνῆκον εἰς τὴν σειρὰν τῶν μονοκλινῶν πυροξένων. Ἔχει τὸν χημικὸν τύπον τοῦ *διοψιδίου*, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ παραλλαγὴν πλουσίαν εἰς σίδηρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς ἀπεστρογγυλωμένα κρυσταλλικὰ κοκκία, ἢ εἰς ὅμοια κοκκώδη συσσωματώματα, εἰς τὸ Arendal τῆς Νορβηγίας (βλ. λ. *αὐγίτης*). Γ. Β.

κοκκόλοβος (ὁ) (Coccoloba) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγονωδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν ὀγδοήκοντα εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ μέγα δένδρον *κοκκόλοβος ὁ βοτρυόκαρπος* (Coccoloba uvibera), ἀπαντῶν εἰς ἀμμώδεις καὶ παραλίους τοποθεσίας. Φέρει καρπὸν βρώσιμον, ἔχει ξύλον βαφικόν, ὁ δὲ κορμός του ἐκκρίνει καὶ *κίνον*. Κ. ΠΑΠ.

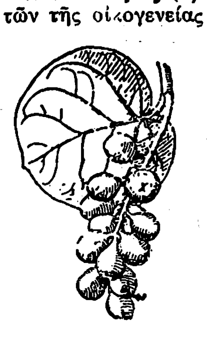

Κοκκόλοβος ὁ βοτρυόκαρπος.

κοκκομαριὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν: *χαμαικέρασος ὁ ἐδώδιμος* καὶ *χαμαικέρασος ὁ βιργίνιος*.

κοκκομηλέα (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω παρ' ἀρχαίοις ἡ κοινῶς παρ' ἡμῖν *κορομηλιά*, ἥτις πολλαχοῦ ὀνομάζεται *κοκκομηλιὰ* καὶ *κοκκομπλιά*.

κοκκονέλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βοτρύανθος ὁ μορδοάνειος*.

κοκκονηῒς (ἡ) (Cocconeis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *διατομοειδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διατομωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κοκκονηῒς ὁ φθείρ*.

κοκκονιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κελτὶς ἡ νότιος*.

κοκκονόχορτο, καὶ **κοκκωνόχορτο** (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀνθυλλὶς ἡ τραυματική*.

κόκκορας (ὁ), καὶ **κόκκορος**· τὸ ἄρρεν τῆς ὄρνιθος, ὁ ἀλέκτωρ, ἄλλως *κόκκοτος*, *πετεινός*: «ὅπου λαλοῦν πολλοὶ κοκκόροι ἀργεῖ νὰ ξημερώσῃ» ‖ φρ. «μᾶς κάμνει τὸν κόκκορα» ἐπιδεικνύει ὑπεροχήν, ἀνδρείαν, φέρεται προκλητικῶς' ‖ ἡ σφῦρα τῶν ὀπισθογεμῶν πυροβόλων ὅπλων.

κοκκορεβιθιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *κερκὶς ἡ κερωνιοειδὴς* καὶ *πιστακία ἡ τερέβινθος*.

κοκκορέλια (τὰ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *στρύχνος ὁ γλυκόπικρος*.

κοκκορέτσα (ἡ), *κοκκορετσά*, ἡ *κοκκορετσιὰ* *[Βοτ.]*. Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *πιστακία ἡ τερέβινθος*.

κοκκορέτσι (τό). Ἔδεσμα ἑλληνικῆς ἀποκλειστικῆς παρασκευῆς, λίαν προσφιλὲς εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ὀρεινῶν μερῶν καὶ γενικῶς τῆς ὑπαίθρου, ὁπόθεν εἰσήχθη καὶ εἰς τὰς πόλεις ὡς φαγητὸν τῶν ἑστιατορίων. Τὸ κοκκορέτσι παρασκευάζεται ὡς ἑξῆς: λαμβάνομεν τοὺς πνεύμονας, τὸ ἧπαρ καὶ ὀλίγα γλυκάδια ἀμνοῦ, ἅτινα τεμαχίζομεν εἰς μικρὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα κατόπιν ἁλατίζομεν καὶ πιπερώνομεν, σουβλίζομεν εἰς μικρὸν σουβλίον, συνήθως σιδηροῦν, καὶ τέλος τὰ περιτυλίσσομεν μὲ τὰ ἔντερα τοῦ ἀμνοῦ. Τὸ οὕτω παρασκευασθὲν κοκκορέτσι τὸ ψήνομεν πλησίον ἀνθρακιᾶς, περιστρέφοντες κατὰ διαστήματα τὸ σουβλίον. Τὸ εὐγευστότερον κοκκορέτσι παρασκευάζεται ἀπὸ τὰ σπλάγχνα καὶ τὰ ἔντερα ἀμνοῦ γάλακτος, ὅστις δὲν ἐγεύθη χόρτον, ἄλλως οἱ πνεύμονες πρέπει ἢ οὐδόλως ἢ εἰς ἐλαχίστην ποσότητα νὰ χρησιμοποιῶνται, ἀντικαθιστάμενοι ὑπὸ τοῦ ἥπατος. Οἱ χωρικοί, καὶ ἰδίως οἱ ποιμένες, θεωροῦσι τὸ κοκκορέτσι ὡς ἀχώριστον ἀπὸ τὸν ὀβελίαν ἀμνόν, καὶ τὸ ψήνουσιν ἐνωρίτερον αὐτοῦ διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προδόρπιον. —Ω.

Κόκκορης, Δημήτριος. Χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1871 ἐν Σπάρτῃ. Μετὰ τὰς ἐν Ἀθήναις ἰατρικὰς σπουδὰς καὶ τὰς εἰδικὰς τοιαύτας ἐν Παρισίοις, Βερολίνῳ καὶ Βιέννῃ, διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, κατόπιν χειρουργὸς τῆς ἀστυκλινικῆς (1901—1904), διευθυντὴς τοῦ χειρουργικοῦ τμήματος τοῦ νοσοκομείου τῶν παίδων (1911—1926) καὶ ὑφηγητὴς τῆς χειρουργικῆς. Ἔγραψε: «Περὶ περιτυφλίτιδος» (Ἀθῆναι 1895), «Περὶ χειρουργικῆς θεραπείας κηλῶν» (1898), «Περὶ θεραπείας ἐντερικῶν συριγγίων» (1916), «Συμβολὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νεοπλασμάτων νεφρῶν, οὐροδόχου κύστεως κλπ.» (1924). Ἐπίσης μετέφρασεν ἐκ τῆς γερμανικῆς τὴν «Χειρουργικὴν παθολογίαν» τοῦ Lossen (1900). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ο.Ρ.

—**Κόκκορης, Λυκοῦργος**. Ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Σπάρτῃ τῷ 1877. Τῷ 1915 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς νοσολογίας τοῦ στόματος ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ διευθυντὴς τῆς νεοϊδρυθείσης πανεπιστημιακῆς ὀδοντοϊατρικῆς κλινικῆς. Τῷ 1914 ἀντεπροσώπευσε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ στ' ἐν Λονδίνῳ διεθνὲς ὀδοντιατρικὸν συνέδριον. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς ὀδοντιατρικῆς καὶ στοματολογίας» (1918), «Περὶ ἐξαγωγῆς ὀδόντων» (β' ἔκδ. 1928), «Αἱ νόσοι τοῦ στόματος» (1927), «Physiologie und Hygiene der Brückenarbeiten (Βερολῖνον 1913) κ. ἄ. Ο. Ρ.

κοκκοροβιθιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πιστακία*.

κοκκορόμυαλος, —η, —ο· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει μυαλὰ κοκκόρου, λιγόμυαλος, ἀνόητος, ἄκριτος, ἄλλως «αὐτὸς ποὺ ἔχει τῆς κόττας τὸ μυαλό».

κόκκος (ὁ)· ὁ ξυλώδης πυρὴν τῶν ὀπωρῶν ἢ ἄλλων καρπῶν, ἄλλως *κουκκούτσι*: «κόκκος ἐλιᾶς, — κερασιοῦ», «τρώει τὰ κεράσια μὲ τοὺς κόκκους» ‖ τὸ σπυρὶ τοῦ σίτου, τοῦ ροδιοῦ' ‖ φαρμακευτικὴ μονὰς βάρους, ἄλλως *σιτάριον*: «δέκα κόκκοι κινίνης» ‖ καθόλου ἐλαχίστη ποσότης: «δὲν ἔχω κόκκο ζάχαρης, — ἁλάτι»' ‖ μεταφ. «δὲν ἔχει κόκκον νοῦ, — πνεύματος, — αἰδοῦς»' ‖ ὁ κόκκος τοῦ πρίνου, ἐξ οὗ παρασκευάζεται ἡ κοκκίνη βαφή, κοιν. *πρινοκόκκι*.

— [ΜΙΚΡΟΒΙΟΛ.] Ὁ *κόκκος* εἶναι μικρόβιον σχήματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σφαιρικοῦ. Μερικοὶ κόκκοι εἶναι ἐντελῶς σφαιρικοί, ὡς εἶναι οἱ σταφυλόκοκκοι· ἄλλοι εἶναι ᾠοειδεῖς (πνευμονιόκοκκοι) καὶ ἄλλοι ἔχουν σχῆμα καφεοειδὲς (μηνιγγιτιδόκοκκοι). Τὸ μέγεθος τῶν κόκκων ποικίλλει ἀπὸ 0,3 μ. μέχρι 2 καὶ 3 μ. Οἱ λίαν μικροὶ κόκκοι ὀνομάζονται *μικρόκοκκοι*. Οἱ κόκκοι, ἀναλόγως τῆς διατάξεως αὐτῶν, καλοῦνται *διπλόκοκκοι* μὲν ἅμα διατίθενται ἀνὰ δύο, *στρεπτόκοκκοι* ὅταν σχηματίζουν ἁλύσεις, *τετράκοκκοι* ὅταν κεῖνται ἀνὰ τέσσαρας, *φακελόκοκκοι* ἢ *σαρκῖναι* ὅταν σχηματίζουν κυβοειδεῖς σειρὰς καὶ *σταφυλόκοκκοι* ὅταν ἀθροίζωνται ἐν εἴδει βότρυος. Ἡ διάταξις αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ διαφόρου τρόπου διχοτομίας κατὰ τὸν πολλαπλασιασμόν. Οἱ κυριώτεροι κόκκοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

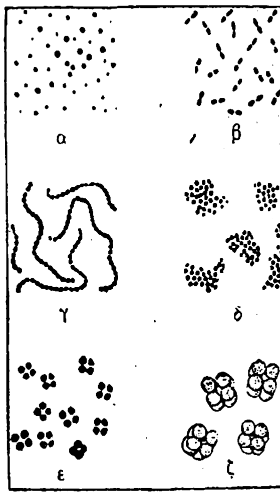

Κόκκος.

[α=κόκκοι· β=διπλόκοκκοι· γ=στρεπτόκοκκοι· δ=σταφυλόκοκκοι· ε=τετράκοκκοι· ζ=φακελόκοκκοι.]

Σταφυλόκοκκος (Staphylococcus pyogenes). Ἀπεμονώθη ἐκ τοῦ πύου ὑπὸ τοῦ Rosenbach τῷ 1884. Εἶναι ἐκλεκτικῶς ἀερόβιον μικρόβιον, σχήματος σφαιροειδοῦς καὶ διαμέτρου 0,7—0,9 μ. Διατάσσεται κατὰ ἀκανονίστους σειρὰς ἐν εἴδει βότρυος, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ πύου εὑρίσκεται συχνὰ διατεταγμένος ἀνὰ δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρας. Χρωματίζεται εὐκόλως δι' ὅλων τῶν χρωστικῶν τῆς ἀνιλίνης, θετικῶς δὲ κατὰ Gram. Ἀναπτύσσεται εὐκόλως ἐφ' ὅλων τῶν θρεπτικῶν ὑλικῶν καὶ εἰς θερμοκρασίας ἀπὸ 8° μέχρι 43°. Ἡ ἀρίστη εἶναι 24—28°. Ἐκ τῆς χροιᾶς τῶν ἀποικιῶν διακρίνουν τρία εἴδη σταφυλοκόκκου, τὸν *χρυσίζοντα* (st. aureus), τὸν *λευκὸν* (st. albus) καὶ τὸν *κιτρόχρουν* (st. citreus).

Ὁ σταφυλόκοκκος εἶναι λίαν ἀνθεκτικὸν μικρόβιον, ἀφθόνως διαδεδομένον εἰς τὴν φύσιν. Ἀντέχει πολὺ εἰς τὴν ἀποξήρανσιν, δυνάμενος νὰ διατηρηθῇ μέχρις 6 μηνῶν. Ἡ θερμοκρασία 80° τὸν φονεύει συνήθως εἰς 1—3 λεπτά. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἀνθεκτικώτεραι φυλαί, αἱ ὁποῖαι φονεύονται μετ' ἀσφαλείας μόνον μετὰ ἐπίδρασιν τῆς θερμοκρασίας τῶν 80° ἐπὶ μίαν ὥραν. Καὶ τὰ τρία εἴδη τοῦ σταφυλοκόκκου ἀπαντοῦν εἰς τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ γίνονται αἰτία (ἰδίως ὁ χρυσίζων), μόνος ἢ ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων μικροβίων, πλείστων φλεγμονῶν καὶ παθήσεων, τὰς ὁποίας καλοῦσι μὲ τὸ γενικὸν ὄνομα *σταφυλοκοκκιάσεις*· τοιαῦται εἶναι οἱ *δοθιῆνες*, οἱ *ψευδάνθρακες*, ἡ *παρωνυχία*, *πυοδερμίτιδες*, *ἀμυγδαλίτιδες*, *ὠτίτιδες*, μολύνσεις τῶν τραυμάτων κλπ. Ὁ σταφυλόκοκκος εἶναι τὸ συνηθέστερον μικρόβιον τῶν διαπυητικῶν φλεγμονῶν, ἀνευρισκόμενος εἰς ἀναλογίαν 50 %. Ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὴν κυκλοφορίαν, προκαλεῖ γενικὴν μικροβιαιμίαν, καθὼς καὶ τὴν ὀξεῖαν πρωτοπαθῆ ὀστεομυελίτιδα. Ὁ σταφυλόκοκκος παράγει δύο εἰδῶν τοξίνας: τὴν *λευκοκτονίνην* (Leucocidin) καὶ τὴν *σταφυλολυσίνην*. Ἡ δευτέρα ἔχει εἰδικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων (αἱμολυσίνη), ἡ δὲ πρώτη προσβάλλει τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια.

Προφύλαξις: Ὁ σταφυλόκοκκος, μολονότι ἀνθεκτικὸν καὶ λίαν διαδεδομένον ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ μικρόβιον, σπανίως δημιουργεῖ αὐτομά-

Digitized by Google

τως παθήσεις, ὡς ὅταν εἰσδύῃ εἰς τοὺς θυλάκους τῶν τριχῶν (*θυλακῖτις, δοθιῆνες*). Συνήθως προαπαιτεῖται τραυματισμὸς ἢ ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος ἢ τῶν βλεννογόνων, ὡς εἶναι συνθλίψεις ἐκ τῶν ἐνδυμάτων, ἐκδοραί, δήγματα ἐντόμων κλπ. Συνηθέστατα ἐνοφθαλμίζεται ὁ σταφυλόκοκκος διὰ τῶν ἀκαθάρτων ὀνύχων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπὶ κνησμοῦ ξύονται οἱ πάσχοντες. Διὰ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ σταφυλοκόκκων παθήσεων συνιστᾶται ἡ αὐστηρὰ καθαριότης τοῦ δέρματος, τῶν βλεννογόνων, τῶν ὀνύχων, ἰδίως τῶν προσώπων. οἱ ὁποῖοι περιποιοῦνται ἀσθενεῖς πάσχοντας ἐκ σταφυλοκοκκιάσεων.

Μικρόκοκκος τοῦ δέρματος. Κόκκος καθ' ὅλα ὅμοιος πρὸς τὸν σταφυλόκοκκον, κατά τι μικρότερος αὐτοῦ καὶ μὴ ἔχων παθογόνον δρᾶσιν. Διακρίνεται τοῦ σταφυλοκόκκου ἐκ τοῦ ὅτι καλλιεργούμενος ἐπὶ πηκτῆς δὲν τὴν ρευστοποιεῖ.

Πνευμονιόκοκκος (Diplococcus lanceolatus-Diplococcus pneumoniae). Εἶχε παρατηρηθῆ ὑπὸ τῶν Pasteur καὶ Koch ἤδη ἀπὸ τοῦ 1881. Πρῶτος ὁ Salamon ἀντελήφθη τὸν ρόλον τοῦ μικροβίου τούτου εἰς τὴν πνευμονίαν, ἐμελετήθη ὅμως καὶ περιεγράφη ὁ πνευμονιόκοκκος κυρίως ὑπὸ τῶν Fraenkel καὶ Weichelbaum. Εἶναι διπλόκοκκος λογχοειδής, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ἐλύτρου. Εἰς τὰ καλλιεργήματα οἱ κόκκοι οὗτοι διατίθενται συνήθως κατὰ μακρὰς ἢ βραχείας ἁλύσεις ἄνευ ἐλύτρου καὶ ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν στρεπτόκοκκον. Εἶναι μικρόβιον ἀκίνητον, ἄσπορον, θετικὸν εἰς τὴν κατὰ Gram χρῶσιν. Εἶναι ἐκλεκτικῶς ἀερόβιον, ἀναπτυσσόμενον εἰς θερμοκρασίας 25°—42°. Εἰς τὰ συνήθη θρεπτικὰ ὑλικὰ ἀναπτύσσεται πενιχρῶς, καλῶς ὅμως ἀναπτύσεται ἐπὶ ὑλικῶν περιεχόντων λεύκωμα (ὀρὸν αἵματος, λεύκωμα ᾠοῦ, ἐξιδρώματα). Αἱ ἀποικίαι εἶναι κυκλικαὶ διαφανεῖς, μὲ σκοτεινότερον κέντρον, ὁμοιάζουσαι πρὸς σταγονίδια ὕδατος. Δὲν εἶναι αἱμολυτικός, ἐπὶ δὲ τῶν αἱματούχων ὑλικῶν αἱ ἀποικίαι λαμβάνουν χροιὰν μελανοπράσινον.

Πολλοὶ μικροβιολόγοι (ἰδίως Ἀμερικανοί) χωρίζουν τοὺς πνευμονιοκόκκους εἰς 4 φυλὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀρολογικῶν καὶ ἀνοσιολογικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων καὶ τοὺς διακρίνουν διὰ τῶν λατινικῶν ἀριθμῶν *I, II, III, IV*. Ἐκ τούτων ἡ φυλὴ *III* ταυτίζεται μὲ τὸν *στρεπτόκοκκον τὸν βλεννώδη* Οἱ πνευμονιόκοκκοι ἐν γένει ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τοὺς στρεπτοκόκκους, τῶν ὁποίων δυσκόλως ἐνίοτε διακρίνονται. Ἄριστον μέσον διακρίσεως εἶναι τὸ λεγόμενον φαινόμενον τοῦ Neufeld. Ἐὰν δηλαδὴ εἰς καλλιέργημα πνευμονιοκόκκου ἐν ζωμῷ προσθέσωμεν μικρὰν ποσότητα χολῆς, οἱ πνευμονιόκοκκοι διαλύονται, ἐνῷ οἱ στρεπτόκοκκοι, πλὴν τοῦ βλεννώδους, δὲν διαλύονται. Ὁ πνευμονιόκοκκος ἀποθνήσκει ταχέως ἐντὸς τῶν καλλιεργημάτων, ἀντέχει ὅμως πολὺ εἰς τὴν ἀποξήρανσιν. Εἰς θερμοκρασίαν 52° φονεύεται εἰς 10΄.

Παθογόνος δρᾶσις. Ὁ πνευμονιόκοκκος προκαλεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων συνηθέστατα μὲν τὴν ὑμενογόνον πνευμονίαν, σπανιώτερον δὲ πρωτοπαθεῖς ὠτίτιδας, ἐνδοκαρδίτιδας, μηνιγγίτιδας, ἐπιπεφυκίτιδας ἢ καὶ γενικὴν μικροβιαιμίαν. Τὰς παθήσεις ταύτας ὀνομάζουν γενικῶς *πνευμονιοκοκκιάσεις*. Μετὰ τὰς ἐκ πνευμονιοκόκκου νοσήσεις δὲν παραμένει σταθερὰ καὶ διαρκὴς ἀνοσία, ὡς ἀποδεικνύεται εἰς ἐπανειλημμένας νοσήσεις ἀτόμων ἐκ πνευμονιοκοκκικῶν παθήσεων.

Ἐντερόκοκκος (Enterococcus). Κόκκος λίαν πολύμορφος, προσομοιάζων πρὸς τὸν πνευμονιόκοκκον, μὲ τὸν ὁποῖον καὶ συνεχέετο· ἀπεμονώθη ὑπὸ τοῦ Thieralin. Εἶναι κατὰ κανόνα σαπρόφυτον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς φυσιολογικὰς κοιλότητας τοῦ ὀργανισμοῦ, ἰδίως εἰς τὸ ἔντερον. Ἐντὸς τῶν κοπράνων ἀνευρίσκεται ὑπὸ μορφὴν διπλοκόκκων, οἱ ὁποῖοι περιβάλλονται ὑπὸ ἀχρόου ἄλω ἐν εἴδει ἐλύτρου. Ἔχει μεγάλην ἀντοχήν, διατηρούμενος εἰς τὰ καλλιεργήματα ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη. Ὅμοιος πρὸς τὸν ἐντερόκοκκον εἶναι ὁ *στρεπτόκοκκος τοῦ Bonome* καὶ ὁ *στρεπτόκοκκος τοῦ γαλακτικοῦ ὀξέος* (Str. acidi lactici).

Στρεπτόκοκκος βλεννώδης (Str. mucosus). Μικρόβιον λίαν συγγενὲς πρὸς τὸν πνευμονιόκοκκον, θεωρούμενον ὑπό τινων ὡς μία φυλὴ τούτου καὶ ὑπὸ ἄλλων ὡς μεταβατικὸς τύπος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ πυογόνου στρεπτοκόκκου· ἀπεμονώθη ὑπὸ τοῦ Schottmüller. Παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν εὐμεγέθων διπλοκόκκων μετὰ ἐλύτρου καὶ σχηματίζει ἁλύσεις συνήθως ἐκ τεσσάρων στοιχείων, ἐνίοτε ὅμως καὶ μακροτέρας. Ἐπὶ τῶν καλλιεργημάτων ἀναπτύσσει βλένναν, ἐπὶ δὲ τοῦ αἱματούχου ἄγαρ φαιοπρασίνους ἀποικίας. Ἀνευρίσκεται ἐπὶ διαφόρων παθήσεων τῶν ἀνωτέρω ἀεροφόρων ὁδῶν, ἐπὶ ὠτίτιδος, μηνιγγίτιδος κλπ.

Στρεπτόκοκκος πυογόνος (Str. pyogenes). Σφαιροειδὴς κόκκος, διατασσόμενος εἰς βραχείας (ἐκ 2—4—6 στοιχείων) ἢ μακρὰς (μέχρις 20 στοιχείων) ἁλύσεις. Εἶναι μικρόβιον ἐκλεκτικῶς ἀναερόβιον, θετικὸν κατὰ Gram (πλὴν τοῦ γαλακτικοῦ στρεπτοκόκκου). Βλαστάνει καλῶς ἐπὶ τῶν συνήθων θρεπτικῶν ὑλικῶν, ἰδίως εἰς τὸν ἀλκαλικὸν ζωμόν, ἀντέχει εἰς τὴν ἀποξήρανσιν ἐπὶ 5—6 ἑβδομάδα., ἡ δὲ θερμοκρασία 70° τὸν φονεύει ἀσφαλῶς μόνον μετὰ ἐπίδρασιν 2 ὡρῶν. Στρεπτοκόκκων ὑπάρχουν πλεῖσται ὅσαι φυλαί, μὴ σαφῶς διαχωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων πάντοτε. Ὑπὸ ἔποψιν μορφολογίας διακρίνουν τοὺς στρεπτοκόκκους εἰς *βραχὺν* (str. brevis) καὶ *μακρὸν* (str. longus). Ὁ Schottmüller διαιρεῖ τοὺς στρεπτοκόκκους: 1ον) εἰς *μακρὸν παθογόνον* ἢ *τοῦ ἐρυσιπέλατος*· 2ον) εἰς *ἤπιον* ἢ *πρασινίζοντα* (str. mitior seu viridans) καὶ 3ον) *βλεννώδη* (str. mucosus), ὅστις, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τὸν πνευμονιόκοκκον. Πλὴν τούτων περιγράφουν ἰδιαιτέρως τὸν *στρεπτόκοκκον τὸν μακρότατον* (str. longissimus) ὁ ὁποῖος συνήθως δὲν εἶναι παθογόνος, καὶ *στρεπτόκοκκον τὸν θρομβιοειδῆ* (str. conglomeratus), ὅστις ἐπὶ καλλιεργείας ἐν ζωμῷ σχηματίζει θρομβία εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου.

Ἄλλο εἶδος στρεπτοκόκκου, ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον, εἶναι ὁ *γαλακτικὸς στρεπτόκοκκος* ἢ *γαλακτόκοκκος*, ὁ ὁποῖος προκαλεῖ γαλακτικὴν ζύμωσιν τοῦ γάλακτος. Καθαυτὸ ἀναερόβιος στρεπτόκοκκος εἶναι ὁ *δυσώδης μικρόκοκκος* (micr. fetidus Veillon), *στρεπτόκοκκος ὁ σαπρὸς* (str. putridus Schottmüller), *στρεπτόκοκκος ὁ μικρὸς* (str. micros), *στρεπτόκοκκος ὁ ἀναερόβιος* (str. anaerobius), καὶ *στρεπτόκοκκος ὁ διάμεσος* (str. intermedius). Στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν βιοχημικῶν καὶ ἀνοσοβιολογικῶν ἰδιοτήτων κατατάσσουν τοὺς στρεπτοκόκκους καὶ εἰς ἄλλας ἀκόμη φυλάς, μὴ σαφῶς καθωρισμένας ὅμως. Μερικὰ εἴδη στρεπτοκόκκων ἔχουν αἱμολυτικὴν δρᾶσιν καὶ ἡ ἰδιότης αὕτη ἐθεωρήθη ὡς συνδεδεμένη μὲ τὴν λοιμογόνον αὐτῶν δύναμιν. Εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ αἱμολυτικοὶ στρεπτόκοκκοι εἶναι ἰδιαιτέρως παθογόνοι, ἀπεδείχθη ὅμως ὅτι μὴ αἱμολυτικοὶ τοιοῦτοι δύνανται νὰ γίνουν αἱμολυτικοί, καὶ ἀντιθέτως.

Παθόγονος δρᾶσις. Οἱ στρεπτόκοκκοι εἶναι τὸ παθογόνον αἴτιον πλείστων παθήσεων, τὰς ὁποίας ὀνομάζουν μὲ τὴν γενικὴν ὀνομασίαν *στρεπτοκοκκιάσεις*. Αὕτη εἶναι τὸ σύνηθες αἴτιον διαφόρων διαπυήσεων, τῶν τραυματικῶν μολύνσεων, τῶν ἐπιπλοκῶν λοιμωδῶν τινων νόσων (ὡς γρίππης κλπ.), τοῦ ἐρυσιπέλατος, θεωρεῖται δὲ ὑπὸ πολλῶν ὡς αἴτιον τοῦ ὀξέος ρευματισμοῦ τῶν ἄρθρων καὶ τῆς ὀστρακιᾶς. Ἐκ τῶν τοπικῶν ἑστιῶν ὁ στρεπτόκοκκος εἰσβάλλει ἐνίοτε εἰς τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν καὶ προκαλεῖ γενικὴν *στρεπτοκοκκαιμίαν*, ὡς τοῦτο συμβαίνει κατὰ τὴν ἐπιλόχειον μόλυνσιν. Παρομοία μικροβιαιμία δύναται νὰ ἐπέλθῃ μετὰ στρεπτοκοκκικὴν ἀμυγδαλίτιδα, οὐλίτιδα, ὠτίτιδα κ.λ.π. Καὶ ἐπὶ τῶν ὑγιῶν βλεννογόνων τῶν κοιλοτήτων τοῦ σώματος (ρινός, στόματος, ἐντέρου, κόλπου), ὑπάρχουν συνηθέστατα στρεπτόκοκκοι, οἱ ὁποῖοι ἐν δεδομένῃ στιγμῇ δύνανται νὰ προκαλέσουν μικροβιαιμίας ἢ ἄλλας ἐντοπίσεις. Τοιουτοτρόπως εἰσβάλλει εἰς τὴν κυκλοφορίαν ὁ *πρασινίζων στρεπτόκκοκος* καὶ ἐγκαθιστάμενος εἰς τὰς βαλβῖδας τῆς καρδίας προκαλεῖ τὴν λεγομένην *χρονίαν ἐνδοκαρδίτιδα* (sepsis lenta-endocardite lente). Ἐπὶ τῶν ζῴων προκαλοῦν οἱ στρεπτόκοκκοι ἀρκετὰς παθήσεις. Τοιαῦται εἶναι *ἀδενῖτις τῶν ἵππων* (Druse der Pferde-Gourme), *ἡ μαστῖτις τῶν ἀγελάδων* κ. ἄ.

Γονόκοκκος. Περὶ αὐτοῦ βλ. ἐν τῷ οἰκείῳ ἄρθρῳ

Μηνιγγιτιδόκοκκος (diplococcus in tracellularis meningitidis). Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Weichselbaum τῷ 1886. Εἶναι διπλόκοκκος, καφεοειδής, διατεταγμένος ἐνίοτε κατὰ τετράδας. Ἐντὸς τοῦ πύου εἶναι συχνότατα ἐνδοκυττάριος. Εἶναι μικρόβιον ἀερόβιον, ἄσπορον, ἀκίνητον καὶ ἀρνητικὸν εἰς τὴν κατὰ Gram χρῶσιν. Ἔχει μικρὰν ἀντοχὴν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις. Ἡ θερμοκρασία τῶν 60° τὸν φονεύει εἰς 10΄ τῆς ὥρας. Ταχέως ἐπίσης φονεύεται διὰ τῆς ἀποξηράνσεως, τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τῶν ἀντισηπτικῶν. Ἐπὶ τῶν συνήθων θρεπτικῶν ὑλικῶν βλαστάνει δυσκόλως. Καλῶς ἀναπτύσσεται ἐπὶ ἄγαρ περιέχοντος λεύκωμα ἀνθρώπινον, ὡς ὀρὸν αἵματος, ἀσκιτικὸν ὑγρόν. Ὁ Dopter ἀπεμόνωσεν ἐξ ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος ἓν εἶδος μηνιγγιτιδοκόκκου μὴ συγκολλωμένου ὑπὸ τοῦ συνήθους συγκολλητικοῦ ὀροῦ καὶ τὸν ὀνομάζει *παραμηνιγγιτιδόκοκκον*. Ἀπεδείχθη μεταγενεστέρως ὅτι ὑπάρχουν διάφοροι φυλαὶ μηνιγγιτιδοκόκκων, διακρινόμεναι ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς μεθόδου τῆς συγκολλήσεως ὑπὸ ὁμολόγου ὀροῦ. Οὕτως ὁ Gordon διαιρεῖ τοὺς μηνιγγιτιδοκόκκους εἰς 4 ὁμάδας *I, II, III, IV*. Ὁ δὲ Nicolle παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν κυρίως μὲν δύο φυλῶν *A* καὶ *B*, ἐξαιρετικῶς δὲ ἑτέρων δύο *C* καὶ *D*. Ὁ τύπος *A* ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν κυρίως μηνιγγιτιδόκοκκον, οἱ δὲ *B*, *C*, *D* εἰς τοὺς παραμηνιγγιτιδοκόκκους τοῦ Dopter. Ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ τύπου τοῦ μηνιγγιτιδοκόκκου ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι ὁ θεραπευτικὸς ὀρός, παρασκευασθεὶς διὰ μιᾶς φυλῆς μηνιγγιτιδοκόκκου, εἶναι ἀνενεργὴς ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Διὰ τοῦτο, ἐν περιπτώσει μηνιγγίτιδος, πρὶν ἐξακριβωθῇ ὁ προκείμενος τύπος τοῦ μηνιγγιτιδοκόκκου ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις ὀροῦ πολυμείκτου.

Παθογόνος δρᾶσις. Ὁ μηνιγγιτιδόκοκκος εἶναι τὸ παθογόνον αἴτιον τῆς ὀξείας ἐπιδημικῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος. Θύρα εἰσόδου τοῦ μικροβίου φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ρινοφαρυγγικὴ κοιλότης, ἔνθα ἀνευρίσκεται ἐνίοτε ὁ μηνιγγιτιδόκοκκος, ἰδίως ἐν καιρῷ ἐπιδημίας (εἰς ἀναλογίας μέχρι 70 %). Οἱ ὑγιεῖς δὲ μικροβιοφόροι εἶναι ἐκεῖνοι, διὰ τῶν ὁποίων μεταδίδεται κυρίως ἡ νόσος. Πλὴν τῆς μηνιγγίτιδος δύναται ὁ μηνιγγιτιδόκκοκος εἰσερχόμενος εἰς τὴν κυκλοφορίαν νὰ προκαλέσῃ γενικὴν μικροβιαιμίαν.

Ψευδομηνιγγιτιδόκοκκος. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ ἢ τοῦ ἐκκρίματος τῆς ρινοφαρυγγιαίας κοιλότητος πασχόντων ἀπεμονώθησαν διάφορα μικρόβια μορφολογικῶς ὅμοια πρὸς τοὺς μηνιγγιτιδοκόκκους, τὰ ὁποῖα ὠνόμασαν ψευδομηνιγγιτιδοκόκκους. Τοιαῦτα εἶναι: ὁ *διπλόκοκκος ὁ παχὺς* (Dipl. crassus), *διπλόκοκκος ὁ κίτρινος* (Dipl. flavus), ὁ *ξηρὸς μικρόκοκκος τοῦ φάρυγγος* (Micr. pharyngis siccus), *μικρόκοκκος ὁ τεφρὸς* (Micr. cinereus).

Μικρόκοκκος ὁ καταρροϊκὸς (Micrococcus catarrhalis). Διπλόκοκκος Gram-ἀρνητικός, ἀερόβιος, καφεοειδής, συνήθως ἐνδοκυττάριος, ὁ ὁποῖος ἀνευρίσκεται συχνὰ εἰς τὸ ἔκκριμα τῆς ρινοφαρυγγιαίας κοιλότητος καὶ τῶν βρόγχων, συγχεόμενος πρὸς τὸν μηνιγγιτιδόκοκκον. Ἀναπτύσσεται καλῶς ἐπὶ τῶν συνήθων θρεπτικῶν ὑλικῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μηνιγγιτιδόκοκκον καὶ τὸν γονόκοκκον. Ἔχει μετρίαν παθογόνον δρᾶσιν, φερόμενος ὡς τὸ αἴτιον, εἴτε μόνος εἴτε ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων μικροβίων, διαφόρων βρογχοπνευμονικῶν παθήσεων καὶ φλεγμονῆς τοῦ ρινοφάρυγγος καὶ τῶν ὀρογόνων ὑμένων.

Μικρόκοκκος ὁ τετραδικὸς (Micrococcus tetragenes). Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Koch τῷ 1881 καὶ ἐμελετήθη ὑπὸ τοῦ Gaffky. Εἶναι Gram-θετικός, ἀκίνητος κόκκος, διατεταγμένος κατὰ τετράδας, σπανίως ἀνὰ 2 ἢ ἀνὰ 3. Ἐπὶ λευκωματούχου ὑλικοῦ ὁλόκληρος ἡ τετρὰς περιβάλλεται ὑπὸ ὀγκώδους θήκης. Εἶναι μικρόβιον ἀερόβιον, ἀναπτυσσόμενον καλῶς ἐπὶ ὅλων τῶν θρεπτικῶν ὑλικῶν. Ἡ παθογόνος αὐτοῦ δρᾶσις εἶναι μετρία. Ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων μικροβίων ἐπιτείνει τὰς διαφόρους διαπυήσεις. Συνηθέστατα ἀνευρίσκεται εἰς τὰ πτύελα τῶν φθισικῶν. Εἶναι παθογόνος διὰ τὸν ἰνδόχοιρον καὶ τοὺς μῦς.

Μικρόκοκκος παρατετραδικὸς (Micr. paratetragenes conglomeratus). Ὀγκώδης τετραδικὸς κόκκος, τοῦ ὁποίου πολλὰ ὁμοῦ στοιχεῖα περιβάλλονται ὑπὸ γλοιώδους θήκης (ζῳόγλοια).

Σαρκῖναι ἢ φακελόκοκκοι. Κόκκοι διατεταγμένοι κατὰ κυβοειδεῖς σωροὺς ἐν εἴδει δεμάτων (sarcina=δέμα). Εἶναι Gram-θετικοὶ καὶ παράγουν συνήθως ἐγχρώμους ἀποικίας. Περιγράφουν διάφορα εἴδη, ὡς *φακελόκοκκος* ὁ *λευκός*, ὁ *χρυσίζων*, ὁ *ξανθὸς* κ. λ. π. Οἱ φακελόκοκκοι εἶναι ἁπλᾶ σαπρόφυτα ἄνευ παθογόνου δράσεως. Συχνότατα ἀνευρίσκονται εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ στομάχου, εἰς τὸ ἵζημα τῶν οὔρων κ. λ. π.

Μελιταῖος μικρόκοκκος (Micrococcus Melitensis). Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου μικροβιολόγου Bruce εἰς τὴν Μάλταν τῷ 1887 καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται καὶ Brucella. Εἶναι μικρὸς ᾠοειδὴς ἢ στρογγύλος κόκκος, διατασσόμενος ἐνίοτε ἀνὰ δύο ἢ βραχείας ἁλύσεις. Ἐπὶ προσφάτων καλλιεργημάτων ἔχει μορφὴν κοκκοβακτηριδίου. Δὲν ἔχει ἰδίαν κίνησιν καὶ χρώννυται ἀρνητικῶς κατὰ Gram. Ἀναπτύσσεται βραδέως ἐπὶ τῶν συνήθων θρεπτικῶν ὑλικῶν εἰς θερμοκρασίαν 37°—38°. Ἀντέχει πολὺ εἰς τὴν ἀποξήρανσιν καὶ φονεύεται μετὰ ἐπίδρασιν θερμοκρασίας 55° ἐπὶ μίαν ὥραν.

Παθογόνος δρᾶσις. Ὁ μελιταῖος μικρόκοκκος προκαλεῖ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου νόσον, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *μελιταῖος* πυρετὸς (βλ. λ.). Ὁ μελιταῖος μικρόκοκκος εἶναι παθογόνος διὰ τὰ ζῷα τοῦ ἐργαστηρίου, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὰ χηλοφόρα (αἶγες, πρόβατα, ἀγελάδες), τὰ ὁποῖα προσβάλλονται καὶ αὐτομάτως. Εἰς τὸν ἄνθρωπον μεταδίδεται ἡ νόσος πιθανώτατα διὰ τοῦ ἀβράστου γάλακτος ἢ τοῦ βουτύρου. Δυνατὸν ἐπίσης νὰ μεταδοθῇ διὰ λύσεων συνεχείας τοῦ δέρματος ἢ τῶν βλεννογόνων, ἐπὶ ἀνθρώπων περιποιουμένων ἀνθρώπου. ἢ ζῷα πάσχοντα ἐκ τῆς νόσου.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *παραμελιταῖοι* ἔχουν περιγραφῆ μελιταῖοι μικροκόκκοι διακρινόμενοι τοῦ συνήθους τύπου λόγῳ τῆς μὴ συγκολλήσεώς των ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ συγκολλητικοῦ ὀροῦ.

Μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὸν μελιταῖον μικρόκοκκον ἔχει ὁ *κοκιοβάκιλλος τῆς ἐπιζῳοτικῆς ἐκτρώσεως* τῶν ἀγελάδων (bacillus abortus Bang), τὸν ὁποῖον πολλοὶ ταυτίζουν πρὸς τὸν μελιταῖον. Μολύνσεις ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ μικροβίου τούτου ἔχουν παρατηρηθῆ, ἀλλὰ ὄχι τόσον συχναί.

Γ. Η. ΠΑΓΚΑΛΟΣ

κόκκος (ὁ) (Coccus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκιδῶν*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόκκος* νοοῦνται καὶ τὰ ἀπεξηραμμένα σώματα τῶν ἐντόμων τοῦ γένους τούτου. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κόκκος ὁ βαφικὸς* (Coccus tinctorialis ἢ illicis), ὅστις ἀπαντᾷ παρασιτι-

Digitized by Google

κῶς ἐπὶ τῆς *πρίνου* καὶ τῆς *δρυὸς τῆς κοκκοφόρου*, καὶ εἶναι διαδεδομένος πανταχοῦ σχεδὸν τῆς δυτικῆς καὶ νοτίου Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ἐν Ἀφρικῇ, ἐν Ἀλγερίῳ καὶ Μαρόκκῳ. Ἡ θήλεια τοῦ ἐντόμου τούτου ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ἐπὶ τῶν βλαστῶν καὶ τῶν φύλλων τῆς πρίνου καὶ τῆς δρυὸς τῆς κοκκοφόρου, μετὰ δὲ τὴν ἐναπόθεσιν εὐθὺς ἀποθνήσκει, καλύπτουσα ταῦτα διὰ τοῦ ἀπεξηραινομένου σώματός της. Μετὰ τὴν τελείαν ἀποξήρανσιν τοῦ σώματός της, ἥτις συμπίπτει κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον, τὸ λευκὸν ἀπεξηραμμένον ἐπικάλυμμα μεταβάλλεται εἰς λεπτὴν καὶ ὑπόλευκον κόνιν. Ταύτην συλλέγουσιν ἐπιμελῶς λίαν πρωῒ καὶ φέρουσιν εἰς ἀτμοὺς ὄξους, μεθ' ὃ ἐκθέτουν εἰς τὸν ἥλιον πρὸς ἀποξήρανσιν, μετὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀπεξηραμμένον σῶμα προσλαμβάνει χρῶμα ὑπόφαιον, ὅπερ μετὰ διάλυσιν εἰς ὀξέα γίνεται φαιοϋποκίτρινον, εἰς ἀλκάλεα ἰῶδες καὶ εἰς θειοῦχον σίδηρον μελανόν. Τὸν κόκκον τὸν βαφικὸν μετεχειρίζοντο ἄλλοτε εἰς τὴν βαφὴν τῶν φεσίων· νῦν ἐλαχίστη χρῆσις γίνεται τούτου ἐν τῇ χρωστικῇ. *Κόκκος ὁ κακτόφιλος* Coccus cacti). Οὗτος ἔχει χρῶμα ἡμισφαιρικὸν ἢ ἐπίμηκες καὶ μακρότατον μέγεθος καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων καὶ ἰδίως τῶν κάκτων, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Δ. Ν. Π.

— ***κόκκος ὁ βαφικός*** βλ. *κέρμης* ζωϊκός.

κόκκος (ὁ), ἢ ***κόκος*** (ὁ) (Cocus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν πεντήκοντα εἰδῶν, ἅτινα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν παραλιακῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Κόκκος ὁ καρυοφόρος* ἢ *ὁ κοινὸς* (Cocus nucifera) (βλ. λ. *φοινικοκαρύα*). *Κόκκος ὁ νότιος* (Cocus australis). Εἶδος ἔχον ἐδωδίμους καρποὺς καὶ δυνάμενον νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Κατάγεται ἐξ Ἀργεντινῆς. *Κόκκος ὁ βεδδελιάνειος*

Κόκκος.

(Cocus Weddeliana). Εἶδος λίαν κοσμητικόν. *Κόκκος ὁ εὔκαμπτος* (Cocus flexuosa). Φυτὸν κοσμητικόν, δυνάμενον ἐπίσης νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς τὰ θερμότερα κλίματα τῆς Ἑλλάδος. *Κόκκος ὁ ρωμανζοφφιανὸς* (Cocus Romanzoffiana). Εἶδος ὑψηλόν, ἰθαγενὲς τῆς Ἀργεντινῆς. Τὸ ξύλον του εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν κατασκευὴν δοκῶν καὶ τηλεγραφικῶν στύλων. *Κόκκος ὁ Υατάη* (Cocus Yatay). Ἰθαγενὲς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, δυνάμενον ὡσαύτως νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν Ἑλλάδι.

Αἱ νύμφαι πλείστων κολεοπτέρων (ὡς τῆς *καλάνδρης* καὶ τῆς *προμηκοθήκης*) προξενοῦσι μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ φύλλα τῶν κόκκων. Κ. ΠΑΠ.

—***κόκκου ἔλαιον***, ἢ *κόκκου βούτυρον*, ἢ *ἔλαιον τοῦ κοκό*, ἢ *κοκόλιπος* /*Χημ. Τροφ.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ λιπαρὰ ὕλη ἡ λαμβανομένη ἐκ τῶν πυρήνων τοῦ *κοκκοφοίνικος* (ἢ *κόκκου τοῦ καρυοφόρου*), ὡς καὶ σειρᾶς ὅλης ἄλλων φοινίκων μικροτέρας σημασίας, ὡς ὁ *κόκκος ὁ βουτυρώδης* τῶν Ἰνδιῶν κλπ. Οἱ πυρῆνες οὗτοι, κόπρα καλούμενοι (coprah ἢ copra ἢ koprah), ὑποβάλλονται εἰς ἔκθλιψιν εἴτε εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς εἴτε εἰς Εὐρώπην. Αἱ κύριαι χῶραι ἐξαγωγῆς εἶναι αἱ πρόσθεν καὶ ὀπίσω Ἰνδίαι καὶ ἡ Κεϋλάνη, ἐξ ὧν ἐξάγονται διαφόρου ποιότητος κόπρα. Περαιτέρω κόπρα ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ἐκ τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν, ἐκ τῆς Σαμόης κλπ. Παρὰ τῶν ἰθαγενῶν ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ λίπους γίνεται δι' ἁπλοῦ βρασμοῦ τῶν πυρήνων, ὁπότε τὸ ἔλαιον ἐπιπλέει τοῦ ὕδατος καὶ συλλέγεται. Εἰς Κεϋλάνην τὸ ξηρανθὲν κόπρα πιέζεται μεταξὺ θερμῶν μεταλλίνων πλακῶν. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ λίπους γίνεται εἴτε δι' ὑδραυλικῶν πιεστηρίων εἴτε δι' ἐκχειλίσεως διὰ διαφόρων διαλυτικῶν ὑγρῶν. Τὸ καθαρὸν λίπος τοῦ κόκκου εἶναι λευκόν, χαρακτηριστικῆς οὐχὶ δυσαρέστου ὀσμῆς καὶ γεύσεως, εὐκόλως ὅμως ταγγίζει. Διαλύεται εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὴν βράζουσαν ἀλκοόλην. Ἔχει εἰδικὸν βάρος εἰς 18° 0,925 καὶ καίτοι φαίνεται σκληρὸν τήκεται εἰς 22° ἤδη. Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως τὸ λίπος τοῦ κόκκου εἶναι μεῖγμα τριγλυκεριδίων τοῦ παλμιτικοῦ, καπρονικοῦ, καπρινικοῦ, καπριλικοῦ, λαουρικοῦ καὶ μυριστικοῦ ὀξέος, εἰς τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα ὀφείλει τὰς χαρακτηριστικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας, ἤτοι τὸν μεγάλον ἀριθμὸν σαπωνοποιήσεως (240—250) καὶ τὸν ηὐξημένον ἀριθμὸν τοῦ Polenske. Λόγῳ τοῦ εὐκόλου ταγγίσματος αὐτοῦ, ἄλλοτε ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον πρὸς παρασκευὴν σαπώνων διὰ ψυχρᾶς σαπωνοποιήσεως, μετὰ τὴν ἐπίτευξιν ὅμω τοῦ καθαρισμοῦ αὐτοῦ ἤρχισε καὶ ἡ χρησιμοποίησίς του δι' ἐδωδίμους σκοπούς. Τὸ καλῶς καθαρισθὲν λίπος τοῦ κόκκου εἶναι κατάλληλον δι' οἱανδήποτε μαγειρικὴν χρῆσιν. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται ὑπὸ διάφορα φανταστικὰ ὀνόματα, ὡς *βεζεταλίνη, παλμίνη, ταλίνη, νουκολίνη, κοκόζη, λαουρεόλη, κοκοτίνη, μυρολίνη* κλπ. Τὸ λίπος τοῦ κόκκου χρησιμοποιεῖται εἴτε ἀπ' εὐθείας ὡς ἐδώδιμον, εἴτε διὰ παρασκευὴν μαργαρίνης, εἴτε τέλος διὰ νοθείαν τοῦ βουτύρου, τοῦ βουτύρου τοῦ κακάου κλπ. Σ. Γ.

Κόκκος, *Δημήτριος*. Ἕλλην ποιητὴς καὶ κωμειδυλλιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀνδριτσαίνῃ τῷ 1856 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1891. Ἡ οἰκογένειά του κατήγετο ἐκ Νάξου. Τῷ 1886 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ἐν Τεργέστῃ προξενείου, περιελθὼν δὲ τὴν Ἰταλίαν ἐδημοσίευσε πλείστας περιγραφὰς τῶν πόλεων ἃς διῆλθεν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Μὴ χάνεσαι». Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας διωρίσθη γραμματεὺς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, ἀλλὰ κυρίως ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ποίησιν. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα σατιρικὰ ποιήματα εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ραμπαγᾶν», «Μὴ χάνεσαι», «Ἀκρόπολιν», «Ἄστυ», συνέθετε δὲ μετὰ τοῦ Γ. Σουρρῆ τὸν «Ρωμηὸν» κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκδόσεώς του. Ἡ συνεργασία αὕτη ὑπῆρξε βραχεῖα. Ὁ Κόκκος ἐξέδωκε τῷ 1887 ὑπὸ τὸν τίτλον «Γέλωτες» συλλογὴν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα διακρίνει εὐτράπελον πνεῦμα καὶ εὔθυμος σάτιρα. Ἰδίως ἔγινε δημοφιλέστατος ὅτε ἤρξατο γράφων κωμειδύλλια. Οὕτως, ἀπὸ τοῦ 1888 ἀνεβιβάσθησαν ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τῆς σκηνῆς «ὁ Μπάρμπα Λινάρδος», «ὁ Καπετὰν Γιακουμῆς» καὶ «Ἡ λύρα τοῦ Γέρω-Νικόλα», τοὺς ἥρωας τῶν ὁποίων διέπλαττεν ὁ ἠθοποιὸς Εὐάγγελος Παντόπουλος. Τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὰ ᾄσματα, εἰς χαριεστάτους στίχους, ἔχουν συντεθῆ ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως, ἐγένοντο δὲ δημοτικώτατα, ὅπως καὶ οἱ τύποι, οὓς ἐνεφάνιζεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἰδίως δὲ ὁ τοῦ Μανουηλίου ἀπεδίδετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς πάντα ἀνοηταίνοντα. Κατὰ μίαν παράστασιν τῆς «Λύρας τοῦ Γέρω-Νικόλα», παράφρων τις λοχίας, πιστεύσας ὅτι διεκωμῳδεῖτο ὁ πατήρ του, ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸν ἐτραυμάτισε θανασίμως. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸ κωμειδύλλιον «Ἡ νύμφη τοῦ χωριοῦ», ὅπερ εἶχεν ἀφήσει ἡμιτελές. Ἐπίσης ἐξεδόθη τῷ 1892 συλλογὴ νέων ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Μαρῖται». Ὁ Δημήτριος Κόκκος ἀνῆκεν εἰς τὴν νέαν γενεὰν τῶν λογογράφων, οἵτινες ἔδωκαν νέαν τροπὴν εἰς τὴν φιλολογίαν, ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς νέας ταύτης κινήσεως. Θ. Β.

Δημήτριος Κόκκος.

— **Κόκκος, *Ἰάκωβος***. Ἑνετὸς ναυτικός Διαμένων εἰς τὸν Εὔξεινον ὡς κυβερνήτης μεγάλης γαλέρας τῷ 1452, ὅτε ὁ Μωάμεθ Β' ἠπείλει διὰ πολέμου τὸ Βυζάντιον, ἀπέπλευσεν ἐκ Τραπεζοῦντος κατὰ διαταγὴν τῆς ἑνετικῆς κυβερνήσεως, κομίζων φορτίον τροφίμων πρὸς ἐφοδιασμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Φθάσας τὴν 2 Δεκεμβρίου 1452 πρὸ τοῦ ἐν τῷ Βοσπόρῳ τουρκικοῦ φρουρίου Ρούμελη-Χισάρ, κατώρθωσε διὰ τῆς τόλμης καὶ τῆς ἐπιτηδειότητός του νὰ ἐξαπατήσῃ τὰ πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ ἐξελθόντα 12 τουρκικὰ ἔνοπλα ἀκάτια καὶ νὰ καταπλεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἀπεβίβασε τὸ φορτίον του. Παρακληθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἔχοντος μεγίστην ἀνάγκην ἀνδρῶν διὰ τὸν ἐπικείμενον πόλεμον, παρέμεινεν ἐπὶ μισθῷ εἰς τὴν βασιλικὴν ὑπηρεσίαν μετὰ τῶν ναυτῶν του καὶ οὕτω συμμετέσχεν εἰς τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως. Ὅταν τὴν νύκτα τῆς 21 πρὸς τὴν 22 Ἀπριλίου 1453, ὁ Μωάμεθ Β' κατώρθωσε νὰ μεταφέρῃ διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον ἀριθμόν τινα πολεμικῶν πλοίων, εἰς τὸν Κόκκον ἀνετέθη ἡ πυρπόλησις αὐτῶν τε καὶ τῆς πλωτῆς γεφύρας, δι' ἧς οἱ Τοῦρκοι εἶχον ζεύξει τὸν Κεράτιον. Ὁ Κόκκος ἐπιβιβάσας ἐπὶ τριῶν ἀκατίων πλήρωμα ἐκ τεσσαράκοντα Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, ἐκίνησε τὴν νύκτα τῆς 28 Ἀπριλίου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἥτις ὅμως ἀπέτυχε. Τὸ ἀκάτιον, ἐφ' οὗ ἐπέβαινεν ὁ Κόκκος, βληθὲν διὰ βολῆς πυροβόλου κατεποντίσθη αὔτανδρον, τὰ δὲ λοιπὰ ᾐχμαλωτίσθησαν μετὰ τῶν πληρωμάτων. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γενουήνσιοι τὴν ἀποτυχίαν ἀπέδωκαν εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ Κόκκου, ἐξ οὗ καὶ σφοδρὰ ἐξερράγη ἔρις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἑνετῶν. Κατ' ἄλλας πηγὰς ἡ ἀποτυχία τοῦ ἐγχειρήματος ὀφείλεται εἰς προδοσίαν τῶν Γενουηνσίων. Ν. ΑΙ

— **Κόκκος, *Φραγκῖσκος***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Νάξῳ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικὸν λεγόμενον κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπανακάμψας δ' εἰς Νάξον ἐδίδαξεν ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετήρχετο ἐκεῖ τὸν διδάσκαλον, χρησιμοποιούμενος συγχρόνως καὶ εἰς ἐμπιστευτικήν τινα ἐν τοῖς πατριαρχείοις θέσιν. Σῴζονται τοῦ Κόκκου διάφοροι ἐπιστολαί, τέσσαρες πρὸς Διονύσιον Ἡρακλείας (1604—1605) καὶ ἀνὰ μίαν πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον, Ἰωάννην Ματθαῖον τὸν Βουστρώνιον, Διονύσιον Κατηλιανὸν καὶ Συμεῶνα τὸν Καβάσιλαν, δημοσιευθεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν Ἐπιστολαρίῳ Κορυδαλλέως καὶ εἶνα ὑπὸ Σοφοκλέους Κ. Οἰκονόμου. [Βλ. *Σ. Κ. Οἰκονόμου*, Φραγκῖσκος Κόκκος. *Μ. Ἰακ. Μαρκόπολι*, Δραματικὸν ἐπεισόδιον τῆς Ναξιακῆς ἱστορίας» (ἐν Νάξῳ 1893)]. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Κόκκος *Ἴσιδος* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Βυζαντινὴ ὀνομασία τῆς ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ θρᾳκικοῦ Βοσπόρου ἐπὶ μίλλιον περίπου ἐκτεινομένης βραχώδους ὀφρύος, μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Δεφτερδάρ-μπουρνοὺ (Κλεῖθρον τῶν ἀρχαίων) καὶ τοῦ Ἀρναούτ-κιοϊ ἢ Μεγάλου Ρεύματος (αἱ Ἑστίαι τῶν ἀρχαίων ἢ τὸ Μιχαήλιον τῶν Βυζαντινῶν). Σήμερον καλεῖται *Κουροὺ-Τσεσμὲ (Ξηροκρήνη)*. Α. Θ. Σ.

κοκκοστεῖδαι (οἱ) (Coccosteidae) /*Παλαιοζ.*/. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποομοταξίαν τῶν *ἀρθροδείρων* ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κεφαλικὴν καλυπτήριον ἀσπίδα, συνισταμένην ἐκ μεγάλων καλυπτηρίων πλακῶν. Ἐπίσης καὶ ὁ κορμὸς αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ κοιλία, ἔφερε προστατευτικοὺς θώρακας ἐκ πλακῶν. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κοκκόστεος*, ὁ *βραχυδεῖρος*, ὁ *δείνιχθυς*, ὁ *διπλόγναθος*, ὁ *μακροπεταλιχθύς*, ὁ *ὁμόστεος*, ὁ *ἑτερόστεος*. κτλ. Λείψανα ἀπολιθωμένα κοκκοστεϊδῶν εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ πολλαχοῦ τῆς γῆς. Γ. Κ. Γ.

κοκκοστεος (ὁ) (Coccosteus Agas.) /*Παλαιοζ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κοκκοστεϊδῶν ἀρθροδείρων* ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶχον κεφαλὴν καὶ θώρακα πεπλατυσμένον, τῶν ὁποίων αἱ καλυπτήριοι πλάκες ἦσαν κεκαλυμμέναι μὲ στρογγύλα κοκκίδια. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἔφερον σκληρωτικὸν δακτύλιον. Ἡ κοιλιακὴ ἀσπὶς εἶχε ρομβικὴν μεσημβρινὴν πλάκα καὶ μίαν ἄλλην ἐμπροσθίαν σφηνοειδῆ μεσημβρινήν. Πρὸ τοῦ κοιλιακοῦ ἀσπιδίου ὑπῆρχον καὶ δύο στεναὶ πλάκες. Τὸ μᾶλλον διαδεδομένον εἶδος ἦτο ὁ *κοκκόστεος decipiens Ag.* Λείψανα ἀπολιθωμένων εἰδῶν κοκκοστέων εἶναι πολὺ ἄφθονα ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοῦ ἐρυθροῦ ψαμμίτου τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ Ἰρλανδίαν, σπανιώτερα δ' εἰς δεβόνια στρώματα τῆς Βοημίας, τοῦ Ἄϊφελ, τοῦ Νασάου, τῆς Ρωσίας, τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὡς καὶ τοῦ Granite Harbour εἰς τὴν Ἀνταρκτίδα. Γ. Κ. Γ.

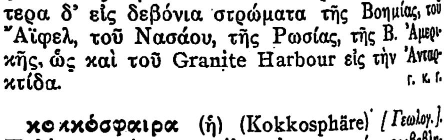

Κοκκόστεος decipiens Ag.
[Ἐκ στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τῆς Σκωτίας.]

κοκκόσφαιρα (ἡ) (Kokkosphäre) /*Γεωλογ.*/. Πολὺ μικροί, στρογγύλοι ὀργανισμοί, περιβεβλημένοι ἀσβεστολιθικὸν σκελετικὸν περίβλημα, ἀποτελούμενον ἐκ μικρῶν στρογγύλων ἀσβεστολιθικῶν δισκιδίων καὶ ραβδίων καὶ εὑρισκόμενοι εἰς τὰς ἰλῦς τῶν πυθμένων βαθυτάτων θαλασσῶν. Τοιαῦται ἰλύες, συνιστάμεναι ἐκ κοκκοσφαιρῶν, καλοῦνται καὶ *κοκκοσφαιρικαὶ* ἢ *κοκκολιθικαὶ ἰλύες*. Εἶναι πολὺ ἀμφίβολον καὶ ἀκαθόριστον εἰσέτι, ἂν αἱ μέχρι σήμερον ὡς ὀργανισμοὶ ἐκλαμβανόμεναι κοκκόσφαιραι ἀνήκουσιν εἰς τὰ φύκη. Γ. Κ. Γ.

κόκκουλος (ὁ) (Cocculus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μηνισκοσπερμιδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυκαρπικῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κόκκουλον τὸν φελλώδη* (Cocculus suberosus) ἰθαγενὲς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κοκκουσὸς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις τῆς Καππαδοκίας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καισαρείας-Κομάνων-Μελιτηνῆς μεταξὺ Κομάνων καὶ Ἀραβισσοῦ, οὐ μακρὰν τοῦ Σάρου ποταμοῦ, ἔνθα ἐξωρίσθη ὁ πατριάρχης Χρυσόστομος (404). Τὴν κατάστασιν ταύτης περιγράφει μετὰ παραστατικότητος οὗτος εἰς τὰς ἐπιστολάς του, προσθέτων ὅτι οἱ κάτοικοι ὑπέφερον πολλὰ ἐκ τῶν λῃστῶν Ἰσαύρων. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀναφέρεται ὡς πόλις τῆς Ἀρμενίας· βραδύτερον δέ, ὅτε ἡ Βυζαντινὴ αὐτο-

Digitized by Google

κρατορία διηρέθη εἰς θέματα, ὑπήγετο εἰς τὸ θέμα Λυκάνδου. Τοποθετεῖται πέριξ τοῦ σημερινοῦ Γιὸκ-Σίν, καθόσον εἰς τὸ μέρος τοῦτο εὑρίσκονται πολυάριθμα ἀρχαῖα τεμάχια καὶ πολλαὶ ἐπιγραφαὶ εἰς τοὺς μιλιοδείκτας τῆς ὁδοῦ καὶ εἰς λίθους χρησιμεύσαντας διὰ τὰς σημερινὰς οἰκοδομάς. Ν. Ζ.

κοκκοφοῖνιξ (ὁ) *[Βοτ.]* βλ. λ. *φοινικοκαρύα.*

κοκκυγίδαι (οἱ) (Cuculidae) */Ζῳολ./.* Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*, περιλαμβάνουσα πτηνὰ ἀρκετοῦ μεγέθους, μὲ σῶμα μᾶλλον λεπτὸν καὶ πτέρυγας μακράς, οὐρὰν εὐμεγέθη καὶ ἀπαντῶντα πανταχοῦ τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι ἡ ἰδιόρρυθμος φωνή των. Ἐκ τῶν τεσσαράκοντα γενῶν, ἅτινα περιλαμβάνει ἡ οἰκογένεια, γνωστότερα εἶναι: *κόκκυξ, σκύθρωψ, σαυροθήρας* κτλ. (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κοκκυγικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κόκκυγα, ὁ τοῦ κόκκυγος (τοῦ ὀστοῦ τῆς σπονδυλικῆς στήλης).

— **κοκκυγικοὶ** *μύες [Ἀνατομ.].* Οὗτοι, καλούμενοι καὶ *οὐραῖοι*, εἶναι τρεῖς, λίαν ὑποτυπώδεις ἕνεκα τῆς ἐξαφανίσεως τῆς οὐρᾶς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ ὁ μὲν *πρόσθιος ἱεροκοκκυγικὸς μῦς* κεῖται ἑκατέρωθεν τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ κόκκυγος· ὁ δὲ *ὀπίσθιος ἱεροκοκκυγικὸς* ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας αὐτοῦ· ὁ δὲ *πλάγιος ἰσχυοκοκκυγικὸς* ἢ ἁπλῶς *κοκκυγικὸς* διήκει ἐπὶ τῶν πλαγίων χειλέων τοῦ κόκκυγος. Εἰς τούτους καταλεκτέοι καὶ ὁ ἡβικοκκυγικὸς καὶ ὁ λαγονοκοκκυγικὸς μῦς, ἀπαρτιζόντες τὸν ἀνελκτῆρα μῦν τοῦ πρωκτοῦ. Ι. Π.

— **κοκκυγικὸν** *πλέγμα [Ἀνατομ.].* Τοῦτο, σμικρότατον ὄν, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κοκκυγικοῦ νεύρου, ἐξερχομένου τοῦ ἱεροῦ σωλῆνος· συνάπτεται δὲ ἔνθεν μὲν μετὰ τοῦ 5ου ἱεροῦ νεύρου, ἔνθεν δὲ μετὰ τοῦ 4ου ἢ 5ου ἱεροῦ συμπαθητικοῦ καὶ τοῦ κοκκυγικοῦ τούτου γαγγλίου. Ἐκ τοῦ πλέγματος τούτου ἐκφύονται σπλαγχνικοὶ κλάδοι, συναπτόμενοι μετὰ τῶν συμπαθητικῶν πλεγμάτων, καὶ τὰ πρωκτοκοκκυγικὰ νεῦρα, ἅτινα 3—5 ὄντα διασπείρονται εἰς τὸ δέρμα περὶ τὸν πρωκτόν. Ι. Π.

— **κοκκυγικὸς** *ἀδήν*, ἢ τοῦ *Luschka [Ἀνατομ.].* Οὗτος, παρακείμενος τῷ τελευταίῳ σπονδύλῳ τοῦ κόκκυγος, ἔχει μέγεθος φακῆς ἢ πίσου καὶ δὲν συνίσταται ἐξ ἀδενικοῦ ἱστοῦ, ἀλλ' ἐκ σπειράματος κολπωδῶν ἀρτηριδίων καὶ φλεβίων ἀναστομουμένων εἰς ἄλληλα. Καὶ εἰς μὲν τὰ ἀρτηρίδια μεταβαίνει ἡ μέση ἱερὰ ἀρτηρία ἀποσχιζομένη, ἐκ δὲ τῶν φλεβίων ἄρχεται ἡ μέση ἱερὰ φλέψ. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀγγείων κατασκηνοῦσιν ἔτι συνδετικὸς ἱστός, λεῖαι μυϊκαὶ ἶνες καὶ νευρικαὶ ἶνες τοῦ συμπαθητικοῦ. Ι. Π.

—**κοκκυγικὸς** *σύνδεσμος [Ἀνατομ.].* Ἡ κάτω μοῖρα τοῦ τελικοῦ νηματίου τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 2ου ἱεροῦ σπονδύλου καὶ συνισταμένη ἐκ σωληνοειδοῦς προσεκβολῆς τοῦ θυλάκου τῆς σκληρᾶς μήνιγγος καὶ ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ μετὰ λειψάνων κοκκυγικῶν νεύρων, ἀποτελεῖ ἐν τῷ συνόλῳ τὸν *κοκκυγικὸν σύνδεσμον*, ὅστις ἀποσχίζεται οὐραίως εἰς νημάτια προσφυόμενα εἰς τὴν βάσιν τοῦ κόκκυγος. Ι. Π.

Κοκκύγιον */ Ἀρχ. Γεωγρ./.* Ὄρος τῆς Ἀργολίδος παρὰ τὴν Ἑρμιόνην (βλ. λ. *Θόρναξ*).

κοκκυγοκέφαλος (ὁ), ἢ *κοκκυκέφαλος* (cocycéphale). Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὰ ὀστᾶ τῆς κορυφῆς τοῦ σώματος τοῦ τέρατος, ὅπερ εἶναι ἀκέφαλον, ἔχουσι τὸ σχῆμα τοῦ κόκκυγος (Dr. Geffroy Saint-Hilaire). Μ. Ν. Κ.

κοκκυγωδυνία (ἡ) */ Ἰατρ./.* Οὕτω καλεῖται ἡ νευραλγία τοῦ κόκκυγος, ἐκδηλουμένη δι' ἄλγους ἐπιμόνου, παρομοίου νευραλγίᾳ ἢ νευρίτιδι, ἑδραζομένου κατὰ τὸν κόκκυγα καὶ ἐπιτεινομένου ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ θέσει καὶ κατὰ τὴν ἀποπάτησιν. Εἶναι ἀπότοκος τραυματισμοῦ, κατάγματος ἢ ἐξαρθρήματος τοῦ κόκκυγος, ἰδίᾳ κατ' ἀκολουθίαν τοκετοῦ, εἴτε αὐτομάτου, εἴτε καὶ δι' ἐμβρυουλκίας τελεσθέντος. Πολλάκις ὅμως ἡ κοκκυγωδυνία συνδέεται πρὸς φοθηκομητρικὰς παθήσεις, μητρίτιδα, ὀπισθίαν κλίσιν τῆς μήτρας, κλπ. Πρὸς θεραπείαν αὐτῆς συνιστῶνται ναρκωτικαὶ τοπικαὶ ἐπαλείψεις διὰ μορφίνης, ἐνέσεις ὑποδερμικαὶ διὰ κοκαΐνης, νοβοκαΐνης κλπ., ἢ καὶ ὑπόθετα ἀναλγητικὰ δι' εὐθαλείας, ὀπίου κλπ., ἡ ἠλεκτροθεραπεία ὡσαύτως· εἰς ἐπιμόνους δὲ περιπτώσεις, πρὸς ῥιζικὴν ἴασιν, συνιστᾶται ἡ δι' ἐγχειρήσεως ἀφαίρεσις τοῦ κόκκυγος. Μ. Ν. Κ.

κοκκύζω· ἐπὶ τοῦ κόκκυγος: φωνάζω κούκκου κούκκου || βήχω συνεχῶς, ἐπὶ τῆς νόσου κοκκύτου.

κοκκύλια (τά). Καλοῦνται οὕτω τὰ λεπτότατα κοκκία, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς τὸ λεγόμενον *κοκκεόπλασμα* καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλως καλοῦνται *μικροσώματα* ἢ *μικροσωμάτια* (βλ. *κύτταρον*). Θ. ΒΛ.

κοκκύλος (ὁ) (Cocculus) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μηνισπερμωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, Ἀμερικῆς καὶ Ἀσίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ θαμνώδη, πολυετῆ καὶ ἀειθαλῆ, κοσμητικά, φαρμακευτικὰ κ.τ.λ. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι: *Κοκκύλος ὁ δαφνόφυλλος* (Cocculus laurifolius) ἰθαγενὴς θάμνος τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων καὶ τῆς Ἰαπωνίας· φέρει κορμὸν εὐθυτενῆ, πυκνόφυλλον καὶ θεωρεῖται λίαν κοσμητικός. *Κοκκύλος ὁ παλαμοσχιδής* (Cocculus palmatus ἢ Sateorhiza Columba), ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἔχον ῥίζωμα φαρμακευτικόν. *Κοκκύλος ὁ φελλώδης* (Cocculus suberosus), ἰθαγενὴς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, οὗτινος τὰ σπέρματα περιέχουσι τὴν τοξικὴν οὐσίαν *πικροτοξίνην*. Κ. ΠΑΠ.

Κοκκύλος.

κόκκυξ, —γος (ὁ) (Cuculus) */Ζῳολ./.* Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκυγιδῶν*. Κυριώτερα γνωρίσματα τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Ῥάμφος κατά τι πεπιεσμένον εἰς τὴν βάσιν του καὶ βαῖνον διαρκῶς πιεζόμενον μέχρι τοῦ ἄκρου του, ὅπου εἶναι ἐλαφρῶς τοξοειδές· ῥωθωνικαὶ ὀπαὶ ᾠοειδεῖς, πτέρυγες ἀμβλεῖαι ἢ ὑποαιχμηραί, οὐρὰ ἐπιμήκης καὶ ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδες βραχεῖς καὶ πτερωτοί. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένα, ὁ στόμαχος περισσότερον πρὸς τὸ ὄπισθεν τοποθετημένος ἢ εἰς τὰ λοιπὰ πτηνὰ καὶ συνάμα εὐρύτατος, ἱκανὸς νὰ περιλαμβάνῃ τὰς μεγάλας ποσότητας τῆς τροφῆς τοῦ πτηνοῦ, ἥτις ἀποτελεῖται ἐξ ἐντόμων, καρπῶν, κλπ. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιός, μελανός, καστανός, ὑπόλευκος διάφορος εἰς τὰ διάφορα εἴδη. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Κόκκυξ ὁ ᾠδικὸς (Cuculus canorus), κοινῶς *κοῦκος* ἢ *φασοτρίγωνο*. Οὗτος εἶναι ὁ κοινότερον ἁπαντῶν ἐν Εὐρώπῃ ὡς καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἔχει μῆκος 30 περίπου ἑκατοστομέτρων, τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος τεφρο ὑποκύανα, μὲ σκοτεινοτέρου χρώματος πτέρυγας καὶ τὰ ὑποκάτω ὑπόλευκα

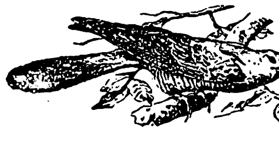

Κόκκυξ ὁ ᾠδικός.

μὲ πλαγίας μελανὰς γραμμώσεις. Τὸ πτέρωμα τούτου ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν πτηνῶν καὶ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς των. Ἡ θήλεια εἶναι πάντοτε μικροτέρα τοῦ ἄρρενος. Ὁ κόκκυξ εἶναι μεταναστευτικὸν πτηνόν, ὅπερ ἔρχεται εἰς εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ ἔαρ καὶ ἀποδημεῖ κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἢ τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀσίας. Ταξιδεύει συνήθως κατὰ τὴν νύκτα. Εἰς τὴν Μάλταν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἔρχεται σχεδὸν πάντοτε μετὰ τῶν τριγώνων, δι' ὃ καὶ καλεῖται «ὁδηγὸς τῶν τριγωνιῶν».

Ἡ ἔλευσίς του γίνεται αἰσθητὴ ἐκ τοῦ ἰδιορρύθμου καὶ μονοτόνου ᾄσματός του. Κατοικεῖ τὰ δάση, ζῇ μονήρης συνήθως καὶ δὲν μετατοπίζεται εἰμὴ διὰ τὴν εὕρεσιν ἀλλαχοῦ τῆς τροφῆς του. Ὁ κόκκυξ ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν ἐκ πάντων τῶν πτηνῶν, διότι δὲν κατασκευάζει τὴν φωλεάν μόνος, ἡ δὲ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠά της εἰς φωλεὰς ἑτέρων εἰδῶν πτηνῶν. Κατὰ τὸν Florent Prevost ἡ θήλεια ἐλάχιστα φροντίζει διὰ τὰ ᾠά της καὶ εἶναι χαχίστη μήτηρ· τοῦτο συμβαίνει διότι ἐπιθυμεῖ διαρκῶς νὰ ἐρωτοτροπῇ μετὰ τοῦ ἄρρενος. Τὰ ᾠά της ἐκκολάπτουσι πολλάκις τὰ ξένα πτηνά, ἐντὸς τῶν φωλεῶν τῶν ὁποίων ἔχουσιν ἐναποτεθῆ· τὰ νεογνὰ τρέφονται ἐκ τῆς τροφῆς, ἣν ἀποκομίζουσιν οἱ ἄλλοι γεννήτορες διὰ τὰ ἴδικά των νεογνά. Μόλις οἱ μικροὶ κόκκυγες ἀναπτυχθῶσιν, ἀπέρχονται τῶν φωλεῶν πρὸς εὕρεσιν τῶν γονέων των, οἵτινες ἐκ θαυμαστοῦ ἐνστίκτου κινούμενοι ἀναγνωρίζουσι τὰ τέκνα των καὶ τὰ περιποιοῦνται, μέχρις ὅτου δυνηθῶσι μόνα των νὰ ἐξεύρωσι τὴν τροφήν των.

Κόκκυξ ὁ μοναχικὸς (Cuculus solitarius). Οὗτος εἶναι κατά τι μεγαλύτερος τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ ζῇ μεμονωμένος εἰς τὰ ἀπέραντα δάση τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, διαρκῶς ἐκβάλλων θρηνώδεις φωνάς.

Κόκκυξ ὁ τεφρὸς (Cuculus cinereus). Εἶναι μικρότερος τῶν προηγουμένων εἰδῶν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Παραγουάην.

Κόκκυξ ὁ μικρὸς (Cuculus minor). Εἶναι τὸ μικρότερον εἶδος τοῦ γένους, ἀπαντῶν εἰς τὴν Γουϊάναν. Δ. Ν. Π.

—*[Λαογρ.]* Ὁ κόκκυξ ὑπὸ τῶν περισσοτέρων λαῶν θεωρεῖται ὡς σύμβολον τῆς μελαγχολίας καὶ τοῦ πένθους. Τοῦτο βεβαίως προῆλθεν ἐκ τῆς θρηνώδους φωνῆς ἣν ἐκβάλλει κατὰ τὴν νύκτα ἰδίᾳ. Τὸ πτηνὸν τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἀναφέρεται πολλαχοῦ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Διὸς μετὰ τῆς Ἥρας, ὁ πατὴρ τῶν θεῶν ἔφερεν ἐπὶ τοῦ σκήπτρου του ὡς σύμβολον τὸν κόκκυγα. Εἰς πλεῖστα ῥωσικὰ ᾄσματα ἀναφέρεται τὸ μύθευμα, ὅτι ὁ κόκκυξ ἦτο νεαρὰ παρθένος, ἥτις ἐθρήνει ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ της καὶ τέλος μετεβλήθη εἰς τὸ πτηνὸν τοῦτο. Πλεῖστοι ἁπλοϊκοὶ Γερμανοὶ πιστεύουσιν ὅτι, ὅστις ἀκούσῃ πρῶτος τὸ ᾆσμα τοῦ κόκκυγος κατὰ τὸ ἔαρ δύναται νὰ μάθῃ ἐξ αὐτοῦ πόσα ἔτη θὰ ζήσῃ, δηλαδὴ ὅσας φορὰς ἀπαντήσῃ τὸ πτηνὸν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ τόσα ἔτη οὗτος θὰ βλέπῃ τὴν ἄνοιξιν. Εἰς τὴν Σουηδίαν, αἱ νεαραὶ κόραι ἐρωτῶσι τὸ πτηνὸν τοῦτο πότε θὰ ὑπανδρευθῶσιν· ὅσας φορὰς ὁ κόκκυξ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν διὰ φωνῶν, μετὰ τόσα ἔτη θὰ νυμφευθῶσιν. Ἐπίσης πολλοὶ ἁπλοϊκοὶ τῶν σκανδιναυϊκῶν νήσων πιστεύουσιν ὅτι, ὅταν ἡ φωνὴ τοῦ κόκκυγος ἀκούεται ἀπὸ βορρᾶ, τότε ὁλόκληρον τὸ ἔτος θὰ πενθήσωσιν οἱ ἀκούσαντες αὐτήν· ἀντιθέτως, ὅταν ἀκούεται ἀπὸ νότου, δυσμῶν ἢ ἀνατολῶν, οἱ κάτοικοι θὰ εὐτυχήσωσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι καὶ ἄλλοι κάτοικοι τῆς Βαλκανικῆς θεωροῦσι τὴν φωνὴν τοῦ κόκκυγος ὡς προάγγελον δυστυχίας, στενοχωριῶν ἢ θανάτου. Δ. Ν. Π.

Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἰδίως ὁ ἀγροτικός, θεωρεῖ τὸν κόκκυγα προάγγελον καὶ κομιστὴν τῆς ἀνοίξεως, φαντάζεται αὐτὸν ἐρχόμενον οὐχὶ ὡς τὰ ἄλλα πτηνά, ἀλλὰ «καβάλλα» ἐπὶ ἑνὸς μεγάλου πτηνοῦ, τοῦ *κουκκαλόγου*. Τὸ λάλημα τοῦ πτηνοῦ, προμύνημα τῆς ἀναστάσεως τῆς ζειδώρου φύσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ ἀγροτικὸς κόσμος ἀναμένει τὴν ἀμοιβὴν τῶν μόχθων του διὰ τῆς συγκομιδῆς τῶν προϊόντων, παράγει εἰς αὐτὸν συναισθήματα χαρᾶς καὶ συμπαθείας, τὰ ὁποῖα δὲν παραλείπει νὰ διατρανώσῃ εἰς τὴν δημώδη ποίησίν του. Διὰ τοῦτο καὶ συγχωρεῖ τὰ ἐλαττώματα τοῦ κόκκυγος, ἰδίως τὴν ἀνεργίαν καὶ ἀστοργίαν πρὸς τὰ τέκνα του, θεωρῶν ὑπεραρκετὸν ἔργον ὅτι φέρει τὴν ἄνοιξιν. Εἰς τὰς ὑπὲρ τοῦ κόκκυγος προκαταλήψεις του ὁ ἀγροτικὸς κόσμος χωρεῖ καὶ περαιτέρω, μέχρι δεισιδαιμονίας. Ὁ ἀκούων διὰ πρώτην φορὰν τὸ λάλημα αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ νηστικὸς καὶ ἔχων τὰ θυλάκιά του πλήρη χρημάτων, πιστεύει ὅτι καθ' ὅλον τὸ ἔτος θὰ ἔχῃ εὐπορίαν χρημάτων, ἂν δὲ τύχῃ νὰ εἶναι νηστικός, θεωρεῖ τοῦτο μεγάλην ἀτυχίαν. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον οἱ ἀγρόται, ἀλλὰ καὶ οἱ κυνηγοὶ ἀποφεύγουσι νὰ εὑρεθῶσι νηστικοὶ κατὰ τὸ λάλημα τοῦ κόκκυγος διὰ πρώτην φοράν, ὅπερ θεωρεῖται δυσοίωνον καὶ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦντος καὶ διὰ τοὺς ληστάς, ἀκούοντας τὴν νύκτα ὁμοίως αὐτό, οἱ ὁποῖοι εἰς πολλὰ ᾄσματά των ἐξορκίζουν τὸν κοῦκκον νύκτα νὰ μὴ λαλήσῃ. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μεταχειρίζεται τὸ πτηνὸν αὐτὸ καὶ εἰς βλασφημίας ἢ κατάρας, ὡς: «κοῦκκος νὰ λαλήσῃ στὸ κεφάλι σου» (=νὰ πεθάνῃς), «ὁ κοῦκκος νὰ σὲ φάγῃ» (νὰ πᾷς στὸ διάβολο), «τρεῖς κι' ὁ κοῦκκος» (=δηλωτικὸν τῆς ἐρημίας ἀνθρώπων), «κοστίζει ὁ κοῦκκος γι' ἀηδόνι» (=διὰ τὸ ὑπερβολικὸν τῆς τιμῆς) κτλ. Φ. Δ. Γ.

—*[Κυνηγ.]* Ὁ *κόκκυξ ὁ ᾠδικὸς* (κοιν. *κοῦκκος*) διαμένει εἰς παντὸς εἴδους δάση, καθήμενος συνήθως εἰς τὰς ὑψηλὰς τῶν δένδρων κορυφὰς καὶ διαιτώμενος εἰς ὡρισμένας περιοχάς. Διακρίνεται ἐξ ὅλων τῶν πτηνῶν διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν δειλίαν, τὴν ἀδηφαγίαν καὶ τὴν μὴ ἀνοχὴν τῶν ἄλλων πτηνῶν εἰς τὴν περιοχήν του, τὸ φίλερι καὶ τὴν ἀστοργίαν του πρὸς τοὺς γόνους του. Ὁ ἐρεθισμός του ἐν καιρῷ τῆς φωτοχίας εἶναι σφοδρότατος. Ζῇ ὁλομόναχος καὶ μόνον ἐν καιρῷ τῶν ἐρώτων του ἀπαντᾷ κατὰ ζεύγη. Εἶναι ἄλλως πολὺ ἔξυπνον πτηνόν, ζωηρόν, ἀλλὰ καὶ πονηρόν. Ἀπαντᾷ εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς βορείου Ἀσίας. Γεννᾷ κατὰ Μάϊον 4—6 ᾠά, μικρὰ καὶ διαφόρου χρώματος καὶ μορφῆς ἕκαστον. Ἐν Ἑλλάδι τὸ κρέας τοῦ κόκκυγος τρώγεται, ὅπερ δὲν συμβαίνει πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Εἶναι παχὺς οὐ μόνον κατὰ τὸν Αὔγουστον, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἔαρ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πολὺ εὔγευστος. Βάλλεται μὲ γόμωσιν σκαγίων ἀριθ. 8, ἀλλὰ δὲν παρέχει πάντοτε εἰς τὸν κυνηγὸν εὐκαιρίαν βολῆς, διότι πετᾷ συνήθως ἀνὰ μέσον τῶν δένδρων καὶ πολλάκις ἀπατᾷ αὐτόν, φαινόμενος ὅτι κάθηται εἰς πλησίον δένδρον, εἰς ὃ διεισδύει, ἀλλὰ τοῦτο πράττει ἀπατηλῶς, διότι ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς αὐτοῦ ἐξαφανιζόμενος. Ἕνεκα ὅμως τῆς μεγάλης ὠφελείας, ἣν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ δενδροκομίαν παρέχει, αἱ κείμεναι περὶ θήρας διατάξεις ἐν Ἑλλάδι ἀπαγορεύουσι τὴν θανάτωσιν αὐτοῦ.

Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

κόκκυξ, —γος (ὁ) *[Ἀνατομ.].* Ὀστοῦν μονοφυές, σύμμετρον, πυραμιδοειδές, λείψανον τῆς οὐρᾶς τῶν θηλαστικῶν ζῴων, κείμενον ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, ἀποτελοῦν τὸ κάτω πέρας τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἀπαρτιζόμενον δὲ ἐκ 4 ἢ 5 ἠτροφηκότων καὶ συμπεφυκότων πρὸς ἀλλήλους σπονδύλων. Καὶ ἡ μὲν βάσις αὐτοῦ φέρει ᾠοειδῆ ἀρθρι-

Digitized by Google

κὴν ἐπιφάνειαν, συντασσομένην μετὰ τῆς κορυφῆς τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ· ὄπισθεν τῆς ἐπιφανείας ταύτης ἀναίρονται καθέτως πρὸς τὰ ἄνω τὰ *κέρατα* τοῦ κόκκυγος, ὡς ἑκατέρωθεν προεκτείνονται τὰ *πλάγια κέρατα* αὐτοῦ, λείψανα τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων. Ἡ κορυφὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ τελευταίου κοκκυγικοῦ σπονδύλου, ἠτροφηκότος μέχρι μικροῦ φύματος. Τὰ δὲ χείλη, τραχέα ὄντα, χρησιμεύουσιν εἰς πρόσφυσιν τοῦ μείζονος ἰσχιοϊεροῦ συνδέσμου καὶ τοῦ ἰσχιοκοκκυγικοῦ μυός. Ι. Π.

κοκκύτης (ὁ) / *Ἰατρ.* /. Εἰδικὴ μολυσματικὴ νόσος, προσβάλλουσα τὰς ἀναπνευστικὰς ὁδοὺς καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἰδιάζοντος παροξυστικοῦ βηχός.

Ἡ πρώτη περιγραφὴ ἐπιδημίας κοκκύτου ὀφείλεται εἰς τὸν Guillaume Baillou τῷ 1578. Τῷ 1682 ὁ Thomas Willis καθορίζει πλέον τοὺς χαρακτῆρας τῆς νόσου ταύτης, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὑπὸ τὸ ὄνομα «σπασμωδικὸς βὴξ τῶν παίδων», (tussis puerorum convulsiva). Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν περίπου ὁ Sydenham κάμνει τὴν διαφορετικὴν διάγνωσιν μεταξὺ κοκκύτου καὶ γρίππης. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὁ κοκκύτης εἶναι πλέον ἐνδημικὴ νόσος εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, ἀλλ' ἐμφανίζεται ἐνίοτε καὶ ὑπὸ ἐπιδημικὴν μορφήν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακροχρόνιον. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ κοκκύτης ἀπησχόλησεν ἅπαντας σχεδὸν τοὺς παιδιάτρους καὶ οὕτως ἐμελετήθη πλήρως ἡ κλινικὴ ἄποψις τῆς νόσου ταύτης.

Αἰτιολογία. Τὸ παθογόνον αἴτιον τοῦ κοκκύτου ἀνεκαλύφθη, τῷ 1906, ὑπὸ τῶν Βέλγων ἰατρῶν Bordet καὶ Gengou. Τὸ μικρόβιον τοῦτο εἶναι βραχύ, ᾠοειδὲς βακτηρίδιον, μὴ λαμβάνον τὴν κατὰ Gram χρῶσιν, χρωματιζόμενον δὲ ἐλαφρῶς ὑπὸ τοῦ κυανοῦ τοῦ μεθυλαινίου καὶ τῆς τολουϊδίνης. Ἀπομονοῦται διὰ διαδοχικῶν καλλιεργειῶν ἐπὶ εἰδικοῦ θρεπτικοῦ ὑλικοῦ (ἄγαρ μετὰ γλυκερινούχου ζωμοῦ γεωμήλων καὶ ὀροῦ αἵματος κονίκλου ἢ ἀνθρώπου). Ὁ μικροργανισμὸς οὗτος, ὅστις εἶναι γνωστὸς σήμερον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *κοκκοβακτηρίδιον* Bordet-Gengou, συναντᾶται ἐντὸς τῶν ρινοφαρυγγικῶν καὶ βρογχικῶν ἐκκριμάτων τῶν κοκκυτοπαθῶν κατὰ τὴν πρώτην ἰδίᾳ περίοδον τῆς νόσου καὶ εἶτα πολὺ σπανιώτερον. Δι' ὃ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων σήμερον παραδέχονται ὅτι ὁ κοκκύτης εἶναι μεταδοτικὸς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου, πρὸ τῆς παροξυστικῆς περιόδου καὶ κατὰ τὰς 3 ἢ 4 πρώτας ἑβδομάδας τοῦ σπασμωδικοῦ βηχός. Ἕνα μῆνα, ἢ 5 ἑβδομάδας ἀργότερον, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν βηχικῶν παροξυσμῶν, ἡ νόσος δὲν εἶναι πλέον μεταδοτική Ὁ κοκκύτης μεταδίδεται σχεδὸν πάντοτε δι' ἀμέσου ἐπαφῆς, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι διαρκείας ὀλίγων μόνον λεπτῶν (Roger). Εἶναι δὲ συνηθεστάτη ἡ νόσος αὕτη κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1ου μέχρι τοῦ 5ου ἔτους, σπανιώτερον μετὰ τὸ 10ον ἔτος· παρατηρεῖται ὅμως καὶ εἰς ὅλας τὰς ἡλικίας. Τὸ κλῖμα καὶ αἱ διάφοροι ἐποχαὶ τοῦ ἔτους δὲν φαίνεται νὰ ἐπιδρῶσιν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς ἐξελίξεώς του. Ὅταν δὲ ἅπαξ προσβάλῃ τὸν ὀργανισμόν, καταλείπει ἀνοσίαν, καὶ εἰς αὐτὴν κυρίως ὀφείλεται ἡ ἐλάττωσις τῆς συχνότητος τῶν περιπτώσεων, ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία.

Συμπτωματολογία. Α') Περίοδος ἐπῳάσεως. Εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς ἡ διάρκεια τῆς περιόδου ταύτης, διότι φαίνεται ὅτι ποικίλλει κατὰ τὰς περιστάσεις· εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι βραχυτάτη, ὀλίγων μόνον ὡρῶν, συνηθέστατα 6—7 ἡμερῶν καὶ ἐνίοτε 9—11 ἡμερῶν.

Β') Καταρροϊκὴ περίοδος. Διαρκεῖ συνήθως 10—15 ἡμέρας· κατὰ τὴν βρεφικὴν ὅμως ἡλικίαν ἡ διάρκεια τῆς περιόδου ταύτης δὲν ὑπερβαίνει τὰς 4—5 ἡμέρας. Ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον κόρυζα, πταρμοί, ἐλαφρὸς βήξ, πολλάκις δὲ μετὰ πυρετοῦ καὶ τινων ρόγχων βρογχίτιδος. Μετὰ 8 περίπου ἡμέρας ὁ βὴξ καθίσταται ἐντονώτερος, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον παροξυντικὸς καὶ σπασμώδης.

Γ') Περίοδος ἀκμῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγκαθίσταται τὸ χαρακτηριστικὸν σύμπτωμα τοῦ κοκκύτου, ὁ σπασμωδικὸς βήξ. Οὗτος συνίσταται ἐκ πολυαρίθμων ἐκπνευστικῶν σπασμῶν, οἵτινες διαδέχονται ἀλλήλους σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐκπνευστικῶν τούτων βηχικῶν σπασμῶν παρεμβάλλεται ἡ *ἐπανάληψις*, ἥτις ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν θορυβώδη παρατεταμένην συρίττουσαν εἰσπνοήν, ὁμοιάζουσαν πρὸς κλωγμὸν κλωσσιζούσης ὄρνιθος ἢ πρὸς παρατεταμένον λαρυγγισμὸν τοῦ ἀλέκτορος. Τὸν βηχικὸν παροξυσμὸν προκαλοῦν ποικίλα αἴτια, ὡς αἱ συγκινήσεις, ἡ ὀργή, ἡ ἀπομίμησις· τὸ τελευταῖον παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὰ νοσοκομεῖα εἰς τὰς κοινὰς αἰθούσας κοκκυτοπαθῶν, ἔνθα ἀρκεῖ νὰ βήξῃ ἓν ἐκ τῶν ἀρρώστων παιδίων, διὰ νὰ δοθῇ τὸ σύνθημα, οὕτως εἰπεῖν, μιᾶς γενικεύσεως τοῦ βηχὸς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀρρώστους. Εἶναι δυνατὸν ὅμως ὁ βὴξ νὰ ἐπέλθῃ καὶ αὐθορμήτως, ἀλλὰ τότε συνήθως προαναγγέλλεται ὑπό τινων προδρομικῶν συμπτωμάτων. Εἰς τὰ βρέφη τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐκδηλοῦνται δι' ἀνησυχίας, κλαυθμῶν καὶ σχετικῆς ἐπιταχύνσεως τῆς ἀναπνοῆς, μιᾶς γενικῆς δηλαδὴ καταστάσεως διεγέρσεως, ἥτις ἐπισπεύδει τὴν ἔκρηξιν τοῦ βηχός, ὅστις ἐμφανίζεται μετά τινα δευτερόλεπτα. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ μεγαλύτερα παιδία, ὅταν τὰ βλέπῃ τις ἀποτόμως δύσθυμα καὶ ἀκίνητα, ἐνῷ πρὸ ὀλίγου ἐξεδήλουν θορυβωδῶς τὴν εὐθυμίαν των, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ παροξυσμὸς δὲν εἶναι μακράν, διότι εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην τὰ παιδία προαισθάνονται τὸν βῆχα καὶ προσπαθοῦν νὰ τὸν ἀποφύγουν, παύοντα τὴν ὁμιλίαν των καὶ κρατοῦντα ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν ἀναπνοήν των. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ τὸ παιδίον, ἐὰν εἶναι ἐξηπλωμένον, προσπαθεῖ νὰ στηριχθῇ συγκρατούμενον ἀπὸ τῶν κιγκλίδων τῆς κλίνης του· ἐὰν δὲ εἶναι ὄρθιον, ζητεῖ πάλιν νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ἀτόμων ἢ τῶν ἐπίπλων τῶν πλησιέστερον εὑρισκομένων καί, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βηχός, κρατεῖται κυρτωμένον πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀσθμαῖνον καὶ ἀγωνιῶν. Ἔχει δὲ τὸ στόμα ἀνοικτόν, τὴν γλῶσσαν ἐκτὸς τοῦ στόματος, τὸ πρόσωπον κατέρυθρον ἢ ἰόχρουν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνειμένους καὶ δακρυρροοῦντας, τὰς σφαγίτιδας φλέβας ἐξωγκωμένας. Ὅταν ὁ παροξυσμὸς παρατείνεται, τὸ πρόσωπον καθίσταται οἰδαλέον, τὰ χείλη κυανωτικὰ καὶ ἡ κυάνωσις ἐπεκτείνεται ἐνίοτε ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον περιρρέεται ὑπὸ ἱδρῶτος. Τὸ τέλος τοῦ παροξυσμοῦ σημειοῦται διὰ τῆς ἀποβολῆς ἀφθόνου βλεννώδους ὕλης, καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ κοκκύτου. Δι' ὃ καὶ ὅταν παιδίον τι, κάτω τῶν 5 ἐτῶν, ἀποβάλῃ βλέννας μετὰ παροξυντικόν τινα βῆχα, δύναται μετὰ μεγάλης πιθανότητος νὰ θεωρηθῇ ὅτι πάσχει ἐκ κοκκύτου. Κατὰ τὴν ἀποβολὴν δὲ τῶν βλεννῶν δὲν εἶναι σπάνιον νὰ προκληθῇ ἔμετος, ἐκκενῶν τὸ περιεχόμενον τοῦ στομάχου.

Ἡ ἔντασις τῶν παροξυσμῶν εἶναι διάφορος. Ὑπάρχουν περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ παροξυσμοὶ εἶναι μόλις αἰσθητοί, ἐνῷ εἰς ἄλλας πάλιν περιπτώσεις ἡ εἰκὼν εἶναι πραγματικῶς τρομακτική. Ἡ διάρκεια ἑκάστου παροξυσμοῦ βηχὸς κυμαίνεται μεταξὺ 20—30 δευτερολέπτων καὶ 1, 2, 3 καὶ σπανιώτατα 4 λεπτῶν. Ὁ σφυγμὸς συνήθως ἐπιταχύνεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν σφύξεων ἀνέρχεται πολλάκις εἰς 140—160 κατὰ λεπτόν. ἀλλ' ἡ ταχυσφυγμία αὕτη ὑποχωρεῖ εὐθὺς ὡς παύσῃ ὁ παροξυσμός. Ὁ ἀριθμὸς τῶν παροξυσμῶν ποικίλλει ἀπὸ 10—20 καὶ ἐνίοτε ὀλιγώτερον κατὰ 24ωρον εἰς τὰς ἐλαφρὰς μορφάς, 20—30 εἰς τὰς μετρίας ἐντάσεως καὶ 40—50 καὶ ἔτι περισσότερον εἰς τὰς βαρείας μορφάς. Ὅταν αἱ προσβολαὶ αὗται ὑπερβαίνουν τὰς 60, ἡ ζωὴ εὑρίσκεται ἐν κινδύνῳ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ οὖρα εἶναι σχεδὸν φυσιολογικά· ἡ λευκωματουρία εἶναι σπανία, ἐμφανιζομένη κυρίως ὅταν ὑπάρχῃ ἐπιπλοκὴ καὶ πρὸ πάντων βρογχοπνευμονία. Ἡ ἐξέτασις τοῦ αἵματος ἀποδεικνύει ἀξιοσημείωτον ὑπερλευκοκυττάρωσιν μὲ αὔξησιν τῶν λεμφοκυττάρων καὶ ἰδίως τῶν μονοπυρήνων. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀρρώστου ποικίλλει· συχνότατα ἐμφανίζονται δέκατα μόνον πυρετοῦ, ἅτινα ὅμως παρατείνονται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ δύνανται νὰ διαρκέσουν καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τῆς νόσου. Ὅταν ἡ θερμοκρασία εἶναι λίαν ὑψηλή, τοῦτο ὀφείλεται συνήθως εἴς τινα ἐπιπλοκήν. Ἡ διάρκεια τῆς περιόδου ταύτης συνήθως παρατείνεται ἐπὶ 20—40 ἡμέρας.

Δ') Περίοδος παρακμῆς. Τὴν περίοδον ταύτην χαρακτηρίζει ἡ βελτίωσις τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου καὶ ἡ ὕφεσις τοῦ σπασμωδικοῦ βηχός. Ἡ ὁλικὴ διάρκεια τοῦ κοκκύτου εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 6—8 ἑβδομάδων, ἐνίοτε ὅμως δὲν ὑπερβαίνει τὰς 8 ἡμέρας ἢ καὶ ἀντιθέτως παρατείνεται ἐπὶ 3, 4, 5 μῆνας καὶ πλέον.

Ἐπιπλοκαί. Αὗται εἶναι πολλάκις μηχανικῆς φύσεως, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν σπασμωδικὸν βῆχα ἢ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιμολύνσεως. Μηχανικῆς φύσεως ἐπιπλοκαὶ εἶναι ἡ ἐξέλκωσις τοῦ χαλινοῦ τῆς γλώσσης, ἥτις συναντᾶται εἰς τὰς 50 % περίπου τῶν περιπτώσεων κατὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τῆς νόσου, ὡς καὶ οἱ ἔμετοι, οἵτινες εἶναι συνηθέστατοι κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς τοῦ βηχός. Ἐνίοτε παρατηροῦνται ἀπότομος ἀκράτεια τῶν κοπράνων καὶ τῶν οὔρων, πρόπτωσις τοῦ ἀπευθυσμένου, κῆλαι κτλ. Ἐκ τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος συνήθης ἐπιπλοκὴ εἶναι αἱ αἱμορραγίαι, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν ὑπέρτασιν τῶν φλεβῶν· αἱ ἐπιστάξεις εἶναι συνηθέσταται καὶ δύνανται ἐνίοτε νὰ καταντήσουν λίαν ἐπικίνδυνοι. Σπανιώτεραι εἶναι αἱ στοματορραγίαι, αἱ ἐκχυμώσεις τοῦ ἐπιπεφυκότος καὶ τῶν βλεφάρων καὶ αἱ ἐντερορραγίαι, ἐξαιρετικαὶ δὲ αἱ αἱμοπτύσεις, αἱ αἱματεμέσεις καὶ αἱ ἐγκεφαλικαὶ αἱμορραγίαι. Κηλῖδες πορφύρας παρατηροῦνται ἐπὶ τῶν καχεκτικῶν παιδίων. Ἡ αὔξησις τῆς πιέσεως τοῦ ἀέρος ἐντὸς τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐνίοτε ἐμφύσημα τῶν πνευμόνων, πνευμοθώρακα καὶ ὑποδόριον ἐμφύσημα. Σοβαρωτάτη ἐπιπλοκὴ εἶναι ἡ βρογχοπνευμονία, ἥτις προσβάλλει ἰδίᾳ τὰ βρέφη καὶ πρὸ πάντων τὰ νοσηλευόμενα ἐντὸς νοσοκομείων. Ἐπίσης ἡ φυματίασις ἀκολουθεῖ πολλάκις τὸν κοκκύτην, ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι προδιατεθειμένον. Αἱ νεφρίτιδες εἶναι ἐξαιρετικαί· κατὰ τὴν ἐμπύρετον περίοδον ἐκδηλοῦται ἐνίοτε ἁπλῆ τις λευκωματουρία. Ἐκ τοῦ νευρικοῦ συστήματος αἱ ἐπιπλοκαὶ εἶναι ποικίλαι· φαίνεται δέ, ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν παρατηρήσεων, ὅτι αὗται εἶναι κατά τι συνηθέστεραι εἰς τὰς βορείους χώρας, ἔνθα ὁ κοκκύτης ἐμφανίζεται πολλάκις ὑπὸ βαρυτέραν μορφήν. Οἱ σπασμοὶ παρατηροῦνται ἰδίᾳ κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν κατά τινα παροξυσμὸν βηχὸς ἢ εἰς τὰ μεταξὺ τῶν παροξυσμῶν χρονικὰ διαστήματα καὶ εἶναι συνήθως γενικοί· εἰς τὰς πλείστας δὲ περιπτώσεις ἐπαναλαμβάνονται κατὰ διαλείμματα καὶ πολλάκις ἐπιφέρουσι τὸν θάνατον. Διαρκούντων τῶν σπασμῶν ἡ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας εἶναι πολλάκις σημαντικὴ καὶ παρετηρήθη περίπτωσις, καθ' ἣν αὕτη εἶχε φθάσει μέχρι 43°6 (Βέρας). Ὁ σπασμὸς τῆς γλωττίδος εἶναι ἐκ τῶν σοβαρωτέρων ἐπιπλοκῶν, διότι εἶναι συχνὰ θανατηφόρος, ἀλλ' εὐτυχῶς εἶναι σπάνιος συναντώμενος ἰδίᾳ ἐπὶ μικρῶν παιδίων ἐχόντων ἰδιαιτέραν εὐαισθησίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Αἱ παρατηρηθεῖσαι παραλύσεις (ἡμιπληγίαι, διπληγίαι, μονοπληγίαι) εἶναι σπανιώταται. Πρὸς τούτοις παρετηρήθησαν καί τινες πολυνευρίτιδες καὶ σύνδρομα τοῦ Little, ὡς καὶ ἀφασία καὶ ψυχώσεις μὲ μελαγχολίαν καὶ παραληρήματα. Ὁ κοκκύτης εἶναι δυνατὸν νὰ συνδυασθῇ καὶ μετ' ἄλλων νόσων κατὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ· ἡ ἱλαρὰ παρατηρεῖται πολλάκις πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κοκκύτου ἢ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ· σπανιώτερον συναντῶνται ἡ ὀστρακιά, ὁ τυφοειδὴς πυρετός, ἡ διφθερῖτις. Ἀποστήματα καὶ γάγγραινα συναντῶνται ἐνίοτε εἴς τινας σπανίας περιπτώσεις καχεκτικῶν καὶ φυματικῶν παιδίων.

Πρόγνωσις. Ὁ κοκκύτης ἐμφανίζεται ὑπὸ βαρυτέραν μορφὴν ἐπὶ τῶν ἐξηντλημένων ὀργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν δευτερογενῶν παθήσεων. Ἡ μεγαλυτέρα θνησιμότης παρατηρεῖται εἰς τὰ παιδία τὰ ὁποῖα δὲν ὑπερέβησαν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας των, διότι ταῦτα προσβάλλονται εὐκολώτερον ἐκ βρογχοπνευμονίας καὶ σπασμῶν.

Προφυλακτικὰ μέσα. Ὁ κοκκύτης μεταδίδεται ἰδίᾳ κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, διὸ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἀπομόνωσις τοῦ ἀρρώστου, τοὐλάχιστον ἐπὶ ἕνα μῆνα, ἢ προτιμότερον μέχρις ἐξαλείψεως τῶν παροξυσμῶν. Ὁ ὀρὸς αἵματος ἀτόμου ἀναρρωννύοντος ἐκ κοκκύτου ἔχει προφυλακτικὴν ἐνέργειαν. Ἡ προφυλακτικὴ ἐμβολιοθεραπεία δὲν ἔδωκε θετικὰ ἀποτελέσματα.

Θεραπεία. Ὁ πάσχων ἐκ κοκκύτου καλὸν εἶναι νὰ κρατηθῇ εἰς τὸ δωμάτιόν του κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἑβδομάδας τῆς νόσου. Ἡ πολλάκις ἐπιβαλλομένη ἀλλαγὴ ἀέρος προτιμότερον νὰ μὴ ἐπιζητῆται πρὸ τοῦ τέλους τῆς παροξυστικῆς περιόδου. Τὸ αὐτεμβόλιον ἔδωκεν ἐνίοτε ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα, ὡς καὶ τὸ ἐκ καλλιεργημάτων τοῦ μικροβίου τῶν Bordet καὶ Gengou παρασκευαζόμενον ἐμβόλιον. Ἡ πραγματικὴ ὅμως ἀποτελεσματικότης τῆς ἐμβολιοθεραπείας δὲν εἶναι ἀκόμη γενικῶς παραδεκτή. Τὰ χρησιμοποιηθέντα πρὸς θεραπείαν τοῦ κοκκύτου φάρμακα εἶναι ἄπειρα, ἀλλ' οὐδὲν πραγματικῶς ἀποτελεσματικόν. Διαρκούσης τῆς καταρροϊκῆς περιόδου, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου, δύναταί τις νὰ μεταχειρισθῇ τὰ διάφορα ἐμετικά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μετὰ μεγάλης ἐπιφυλακτικότητος. Κατὰ τὴν παροξυστικὴν δὲ περίοδον τα ἀντισπασμωδικά, βάμμα εὐθαλείας, βρωμιοῦχον κάλι, νάρδον κτλ., ἀλλὰ καὶ ταῦτα μετὰ προσοχῆς. Καλὸν φάρμακον εἶναι ἡ αἰθόνη, ἥτις χορηγεῖται κατὰ σταγόνας. Ὡς ἀντισηπτικὸν φάρμακον δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ τις ἐνίοτε τὴν κινίνην, ἰδίᾳ ὑπὸ μορφὴν ἀριστοκινίνης (aristochine). Γίνεται ἐπίσης χρῆσις ἐπινεφριδίνης (adrénaline).

Ἡ παλαιὰ μέθοδος, τοῦ νὰ ἐμβολιάζωνται τὰ βρέφη διὰ δαμαλίδος προφυλακτικῶς ἢ θεραπευτικῶς κατὰ τοῦ κοκκύτου, ἐτέθη πάλιν εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ τοῦ Aldrich ἐν Ἀμερικῇ καὶ τὰ ἀποτελέσματα φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν λίαν ἐνθαρρυντικά. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἴασις τοῦ κοκκύτου ἐπέρχεται πολλάκις διὰ θεραπευτικῆς μεθόδου ἥτις φέρει ἀναστάτωσίν τινα εἰς τὸν ὀργανισμόν. Εἰς τὸν κοκκύτην τὸ τελευταῖον φάρμακον εἶναι πάντοτε τὸ καλύτερον, διὸ καὶ τὰ ἴδια θεραπευτικὰ μέσα δὲν ἐπιφέρουν τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις. Ἡ θεραπεία τοῦ κοκκύτου εἶναι ἀκόμη κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐμπειρική. Σ. ΒΕΡΑΣ

κοκκωβιὸς (ὁ), καὶ *κωβιός*· ὁ ἰχθὺς γωβιός· μεταφ ἐπὶ ἀνθρώπου, ἐλαφρόνους, ἄκριτος.

κοκκώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόκκον ἢ πρὸς κόκκους, ὁ ὡσεὶ ἐκ κόκκων ἀποτελούμενος, κοιν. *σπυρωτός*.

κόκκων (ὁ). Τὸ σπέρμα τῶν κώνων τῆς πεύκης (pinus pinea), ἀειθαλοῦς κωνοφόρου δένδρου καὶ ἰθαγενοῦς τῶν μεσογειακῶν χωρῶν, συγκεχριμένως δὲ τῆς Ἱσπανίας, Ἰταλίας, Ν. Γαλλίας, Ἑλλάδος (εἰς τὰς περιφερείας Ἀττικῆς, Βοιωτίας, Εὐβοίας, Ὀλυμπίας, Ἀρκαδίας, Νάξου, Ἐπτανήσου καὶ Κρήτης), Κύπρου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας τι

Digitized by Google

κοινῶς λεγόμενον κουκουνάρι. Αἱ κυριώτεραι ποικιλίαι κοκκώνων εἶναι ἡ τῶν μὲ σκληρὸν καὶ ἡ τῶν μὲ μαλακὸν κέλυφος. Τὰ μὲ μαλακὸν κέλυφος εὐδοκιμοῦσιν ἐν Ἰταλίᾳ κυρίως καὶ εἶναι ἀνωτέρας ποιότητος. Οἱ κόκκωνες ἔχουν μῆκος 0,02 μ., πάχος μέχρι 0,01 μ. καὶ ἀμύγδαλον, ὑπόλευκον, ἐλλειψοειδές, πλουσιώτατατον εἰς ἔλαιον καὶ μὲ γεῦσιν εὐχάριστον, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς τροφήν, ὡς καὶ εἰς τὴν σακχαροπλαστικήν. Τὸ ἐν αὐτοῖς ἔλαιον προκαλεῖ ἐνίοτε ἀλλοίωσίν τινα, ἥτις προσδίδει εἰς αὐτὰ δυσάρεστον γεῦσιν. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

κοκκώνα (ἡ)· προσηγορία κυρίας ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας: «κοκκώνα Μαριγώ»· || θωπευτικὴ προσηγορία, οἷον τῆς μητρός, τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν θυγατέρα: «ἔλα, κοκκώνα μου».

Κοκκωνᾶς. Βυζαντινὸς χρονικογράφος, ὀπαδὸς καὶ συνεργάτης τοῦ περιβοήτου γόητος τῆς ἀρχαιότητος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀβωνοτειχίτου, σύγχρονος τοῦ Λουκιανοῦ. Διατρίβων ἐν Χαλκηδόνι τῆς Βιθυνίας, «διττούς τινας καὶ ἀμφιβόλους καὶ λοξοὺς χρησμοὺς συγγράφων», ἀπέθανε δηχθεὶς ὑπὸ ἐχίδνης (*Λουκιαν.* Ἀλέξ. ἢ Ψευδ. 6, 10). Α. Θ. Σ.

Κοκκώνι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Ν. τῆς Ἰσθμίας, παρὰ τὸν μυχὸν κολπίσκου τοῦ Σαρωνικοῦ, καὶ συνδέεται μετὰ τῆς Κορίνθου δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, μεγάλας φυτείας σταφιδαμπέλων καὶ παραγωγὴν σταφιδοκάρπου. Κάτ. (1928) 775. Χ. Δ.

κοκκωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἐκ κόκκων ἀποτελούμενος, κοκκώδης.

Κόκλα /*Γεωγρ.*/. —1) Συνοικισμὸς ἐγγὺς τοῦ Ἄργους, ἀνήκων εἰς τὸν δῆμον Ἀργείων τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 96. —2) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀττικοβοιωτίας χωρίου *Πλαταιαί* (βλ. λ.). —3) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἠλείας χωρίου *Πηγάδι* (βλ. λ.).

κοκλάνι (τό). Ὄνομα ἐκλεκτῆς γενεᾶς ἵππων τῆς κεντρικῆς Ἀραβίας.

Κοκλὲν (Coquelin), ***Βενέδικτος-Κονστάν***. Ἐπιφανὴς Γάλλος ἠθοποιός, γεννηθεὶς τῷ 1841 ἐν Boulogne-sur-Mer καὶ ἀποθανὼν τῷ 1909 ἐν Couilly-Saint-Germain. Μαθητεύσας ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Ρενιὲ ἐν τῷ Conservatoire τῶν Παρισίων, ἔτυχε κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις του δευτέρου βραβείου κωμῳδίας, νεώτατος δ' ἔτι (1860) προσελήφθη ὡς μισθωτὸς ἠθοποιὸς ἐν τῇ Γαλλικῇ Κωμῳδίᾳ, ἧς ἐγένετο ἑταῖρος τῷ 1864. Διερμηνεύων μετὰ περισσῆς τέχνης τοὺς μεγάλους κωμικοὺς ῥόλους τοῦ γαλλικοῦ δραματολογίου, κατέλαβεν ἐνωρίτατα τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν συναδέλφων του, διακριθεὶς ἰδίως εἰς τὴν κλασσικὴν κωμῳδίαν. Ἀπομακρυνθεὶς τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας τῷ 1886, περιῆλθε μετὰ ἰδιαιτέρου θιάσου ἐπὶ ὁλόκληρον τριετίαν τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικήν, ἐπισκεφθεὶς ἅμα τῷ 1888 καὶ τὰς Ἀθήνας, εἰς ἃς ἐπανῆλθεν ἐκ νέου τῷ 1903 καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῷ Βασιλικῷ θεάτρῳ τὸν «Ταρτοῦφον», τὸν «Ἀρχοντοχωριάτην», τὸν «Γαμβρὸν τοῦ κ. Πουαριέ», τὸν «Ἀββᾶν Κωνσταντῖνον» καὶ τὸν «Συρανὸ ντὲ Μπερζεράκ». Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους μετὰ τὰς διαφόρους καλλιτεχνικὰς περιοδείας του, ἀφοῦ ἔπαιξεν ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἀναγεννήσεως, διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Πύλης τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, ἐν ᾗ ἐδημιούργησε, μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας, τῷ 1899, τὸν Συρανὸ ντὲ Μπερζεράκ. Ὁ Κοκλέν, ἐκτὸς τῆς σκηνῆς, ὑπῆρξε καὶ δόκιμος συγγραφεύς, ἐκδοὺς κατὰ περιόδους διαφόρους μελέτας, σχετικὰς πάντοτε πρὸς τὴν τέχνην του: «Ὁ Ἀρνόλφος τοῦ Μολιέρου», «Ὁ Μολιέρος καὶ ὁ Μισάνθρωπος», «Ἡ τέχνη καὶ ὁ κωμῳδός», «Ἡ τέχνη τοῦ ἀπαγγέλλειν μονολόγους» κτλ. Χρηματίσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν δραματικῶν ἠθοποιῶν, ἵδρυσε τὸ Ἄσυλον τῶν ἀπομάχων ἠθοποιῶν, εἰς ὃ ἐγκατέλιπε καὶ μέγα χρηματικὸν κληροδότημα. Ν. Ι. Λ.

— **Κοκλὲν** (Coquelin), ***Ἐρνέστος***. Γάλλος ἠθοποιός, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Boulogne-sur-Mer τῷ 1867 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1909. Ἀκολουθήσας τὸ στάδιον τοῦ μεγάλου ἀδελφοῦ του, ἀφοῦ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ Conservatoire τῶν Παρισίων καὶ ἔτυχε πρώτου βραβείου κωμῳδίας, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ παρισινοῦ Ὠδείου, μεθ' ὃ προσελήφθη ἐν τῇ Γαλλικῇ Κωμῳδίᾳ, ἐν ᾗ καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, ἤτοι ἐπὶ τριάκοντα πέντε ὁλόκληρα ἔτη. Ἐν τῷ θεάτρῳ διεκρίθη ἰδίως ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ μονολόγων, πολλοὺς τῶν ὁποίων συνέγραφεν ὁ ἴδιος. Ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἔγραψε καὶ σχετικὴν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ τέχνη τοῦ ἀπαγγέλλειν μονολόγους». Ν. Ι. Λ.

Κόκλης (Cocles), ***Ὁράτιος-Πόπλιος***. Παλαιὸς Ρωμαῖος ἥρως καὶ γόνος τοῦ πατρικίου οἴκου τῶν Ὁρατίων (Horatia gens) τῆς βασιλευομένης Ρώμης. Εἷς ἐκ τῶν Ὁρατίων, ὁ Μᾶρκος Ὁράτιος, ὑπῆρξεν ὕπατος κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐξορίας Ταρκυνίου τοῦ νεωτέρου. Ἀδελφὸς τούτου ἦτο ὁ ἥρως Κόκλης. Ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον Κόκλης (μονόφθαλμος), διότι πολεμῶν κατὰ τοῦ Πορσήνα, βασιλέως τῶν Ἐτρούσκων, ὅστις ἐπολιόρκει τὴν Ρώμην, ἔχασεν ἕνα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι, κατὰ τὴν συναφθεῖσαν μάχην, μόνος αὐτὸς κατώρθωσε ν' ἀναστείλῃ τὴν ὁρμὴν τῶν ἐτρουσκικῶν στρατευμάτων, ὑπερασπιζόμενος τὴν ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως ἱερὰν ξυλίνην γέφυραν (pons sublicius), μέχρις ὅτου διελύθη αὕτη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ οὕτω κατέστη ἀδύνατος ἡ δι' αὐτῆς διάβασις τῶν πολεμίων 507 π. Χ.). Ὁ Κόκλης κατώρθωσε νὰ σωθῇ πηδήσας μετὰ τῶν ὅπλων του εἰς τὸν Τίβεριν καὶ φθάσας κολυμβῶν εἰς τὴν ἀντίθετον ὄχθην. Ἡ περὶ Ὁρατίου διήγησις ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων παραδόσεων τῆς βασιλευομένης Ρώμης, αἵτινες περιέχουσι καὶ μυθικὰ στοιχεῖα καὶ αἵτινες ἐπλάσθησαν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Εἰδικώτερον δὲ ἡ περὶ τοῦ Κόκλη παράδοσις φαίνεται ὅτι ἐδημιουργήθη, ἵνα καλυφθῇ ἡ ἐκ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Πορσήνα δεινότης τῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιέλθει ἡ ὑπερήφανος Ρώμη. Τ. Σ.

Κόκλικους (Coclicus, ἢ Coclico), ***Ἀδριανὸς-Πετί***. Βέλγος μουσουργὸς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1500 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1563. Μαθητὴς τοῦ Ζοσκὲν ντὲ Πρέ, διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον ψάλτης τοῦ ποντιφικοῦ παρεκκλησίου καὶ ἐξομολογητὴς τοῦ πάπα. Φυλακισθεὶς διὰ τὸν ἄτακτον βίον του καὶ ἀποφυλακισθεὶς μετέστη τῷ 1545 εἰς τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων. Ὁ Κόκλικους ἐδημοσίευσε τετραφώνους ψαλμοὺς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Musica reservata» (1552) καὶ ἓν «Compendium musices». Γ. Σ.

Κοκλιοί /*Γεωγρ.*/· βλ. *Κουκλιοί*.

Κόκμπωρν (Cockburn), ***Ἀλικία***. Σκωτὶς ποιήτρια (1713—1794). Κατέλιπε πλείστας ἐπιστολάς, ποιήματα, παρῳδίας κλπ., ἀλλ' εἶναι κυρίως γνωστὴ ἐκ τοῦ ποιήματός της «Ἄνθη τοῦ δάσους», τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἡ ὡραιοτέρα σκωτικὴ μπαλλάντα. Δ. Σ. Δ.

— **Κόκμπωρν** (Cockburn), *σὲρ* ***Ἀλέξανδρος-Ἰάκωβος-Ἐδμόνδος***. Ἄγγλος ἀρχιδικαστὴς (1802—1880). Υἱὸς πρεσβευτοῦ, προωρίζετο διὰ τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ἀλλὰ προυτίμησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Τῷ 1847 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Σαουθάμπτον. Ἡ λαμπρὰ ἀγόρευσίς του ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἐπὶ τῆς διαφορᾶς Ἀγγλίας καὶ Ἑλλάδος διὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ δὸν Πατσίφικου, ἔσωσε τὴν κυβέρνησιν τοῦ λόρδου Ἰωάννου Ρῶσσελ, ὅστις τὸν διώρισε δημόσιον κατήγορον τῷ 1850 καὶ γενικὸν εἰσαγγελέα τῷ 1851. Τῷ 1859 διωρίσθη ἀρχιδικαστής. Τῷ 1872 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν ἐν Γενεύῃ ἐπιτροπὴν τῆς διαιτησίας διὰ τὸ ζήτημα τῆς «Ἀλαμπάμας», διαφωνήσας μὲ τὴν πλειοψηφίαν, ἀκολούθως δὲ ἐδημοσίευσε πραγματείαν δικαιολογῶν τὴν ἄποψίν του. Κατέλιπε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἡ ἐθνικότης» (1869), «Τὸ δικαστικὸν σύστημά μας» (1870) κ. ἄ. Δ. Σ. Δ.

— **Κόκμπωρν** (Cockburn), *σὲρ* ***Τζώρτζ***. Ἄγγλος ναύαρχος (1772—1853). Ἐννεαετὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, ἀφοῦ δὲ ὑπηρέτησεν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Μεσόγειον, διακριθείς, ἐστάλη εἰς Μαρτινίκαν καὶ συνέβαλε σπουδαίως εἰς τὴν παράδοσιν τῆς νήσου. Τῷ 1812 προήχθη εἰς ὑποναύαρχον καὶ τῷ 1813—1814 διεδραμάτισε πρωταγωνιστοῦντα ῥόλον εἰς τὸν Ἀμερικανικὸν πόλεμον, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Βασιγκτῶνος. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1815, διὰ τοῦ πολεμικοῦ «Νορθούμπερλανδ», ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασιν ἀπελάσεως του Ναπολέοντος εἰς Ἁγίαν Ἑλένην. Τῷ 1818 ἐγένετο λόρδος τοῦ ναυαρχείου καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς Πορτσμούθ. Τῷ 1837 προήχθη εἰς ναύαρχον, τῷ δὲ 1851 ἐγένετο ἀρχιναύαρχος. Δ. Σ. Δ.

Κόκμπωρν Γῆ (Cockburn Land) /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Μπάφφιν*.

—**Κόκμπωρν *πορθμὸς*** (Cockburn) /*Γεωγρ.*/. Στενὴ λωρὶς θαλάσσης μεταξὺ τῆς νήσου Κλάρενς καὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Γῆς τοῦ Πυρός, ἐν Χιλῇ. Ἄγει ἀπὸ τοῦ νοτίου Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ διὰ τοῦ κόλπου Γιούσλες καὶ τοῦ Μαγελανίου πορθμοῦ πρὸς τὸν Ἀτλαντικόν. Δ. Σ. Δ.

Κόκο (Coco) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ὀνομαζόμενος ἄλλως *Οὐάνκς* (Wanks) ἢ *Σεγκοβία* (Segovia). Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων τῶν κειμένων ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι τῆς Νικαραγουάης καὶ κατὰ τὸν κάτω ῥοῦν αὐτοῦ σχηματίζει τὰ ὅρια μεταξὺ Νικαραγουάης καὶ Χονδούρας. Ἔχει μῆκος περὶ τὰ 650 χλμ. Εἶναι πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοῖα εἰς ἀπόστασιν 200 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ. Λ. Α.

Κόκο (Coco), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς λόγιος καὶ πολιτικὸς (1770—1823). Ἦτο ὀπαδὸς τῶν ἱστορικοφιλοσοφικῶν ἀρχῶν τοῦ Βίκο καὶ τοῦ Φιλαντσιέρι, ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς Νεαπόλεως, τὰ προκληθέντα συνεπείᾳ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Νεαπόλει ἐπανάστασιν τῷ 1799, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Παρθενοπαίας δημοκρατίας καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Νεάπολιν τῶν στρατευμάτων τοῦ καρδιναλίου Ρούφφο κατέφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαρέγκο ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου ὁ Ἰωσὴφ Βοναπάρτης διώρισεν αὐτὸν μέλος τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου, ἐφέτην καὶ σύμβουλον τῆς ἐπικρατείας. Τὰς θέσεις ταύτας διετήρησε καὶ ἐπὶ τοῦ Μυρά, τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ δεχθῇ κατόπιν, τῷ 1813, τὴν ἐπάνοδον τῶν Βουρβώνων. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Αἱ ἐπαναστάσεις τῆς Νεαπόλεως» (1800), «Ὁ Πλάτων ἐν Ἰταλίᾳ» (1806), «Μίμησις τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος», καὶ διηύθυνε τὸ ὄργανον τοῦ γαλλικοῦ κόμματος «Ἐφημερὶς τῆς Ἰταλίας». Μ. Δ. Β.

κοκὸ (τό)· λέξις βρεφικῆς ἡλικίας, πᾶν τὸ ἐδώδιμον διὰ τὰ βρέφη, ἰδίᾳ γλυκίσματα· || συντετμημένος τύπος τῆς λ. *κοκαΐνης* ἐν χρήσει ἰδίως μεταξὺ τῶν κοκαϊνομανῶν.

κοκὸ *ἔλαιον* /*Χημ. Τροφ.*/· βλ. *κόκκου* ἔλαιον.

Κόκοβα /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀχαΐας χωρίου *Σκοτάνη* (βλ. λ.).

Κοκοβίλας, ***Νικόλαος***. Ὑδραῖος πλοίαρχος, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διατελέσας κυβερνήτης τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος, ὑπὸ διαφόρους καπετὰν-πασάδες. Τῷ 1812 ἐστάλη ὡς μπὰς-μπογοῦ τῆς Ὕδρας, ἀλλὰ διῴκησε τὴν νῆσον ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν προκρίτων αὐτῆς. Ἡ διοίκησίς του καθῃρέθη τῷ 1821 ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Οἰκονόμου, κηρύξαντος τὴν ἐπανάστασιν. Ὑπηρέτησε πιστῶς τὸν Ἀγῶνα, διέθεσεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν περιουσίαν του καὶ ἀπέθανε πένης. Γ. Δ. Κ.

Κοκοβτσώφ, ***Βλαδίμιρος Νικολάγεβιτς***, *κόμις*—. Ρῶσος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἐσπούδασε νομικά, ἐγένετο κατόπιν δημόσιος ὑπάλληλος καὶ τῷ 1896 διωρίσθη ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ ὑπουργίας τοῦ κόμιτος Βίτε. Τῷ 1906 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, συμβαλὼν σημαντικῶς μετὰ τοῦ Στολύπιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ρωσίας. Τῷ 1911 ἐγένετο πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, παραιτηθεὶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1914. Ἅμα τῇ ἐπαναστάσει ἔφυγεν ἐκ Ρωσίας ἀποσυρθεὶς εἰς Παρισίους ἔνθα ἐξακολουθεῖ διάγων. Δ. Σ. Δ.

κοκόζη (ἡ) /*Χημ. Τροφ.*/· βλ. *κόκκου* ἔλαιον.

Κοκολάκις, ***Μανώλης*** (*Κοκολομανώλης*). Ὁπλαρχηγὸς Κρὴς ἐκ Κυδωνίας Χανίων. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Καστελλίου Κισάμου (Αὔγουστον 1825) ἠγωνίσθη γενναίως καὶ ἐπληγώθη, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Γραμβούσης μετέσχεν ἐπιτυχῶς τοῦ κλεφτοπολέμου τῶν λεγομένων Γραμβουσανῶν καὶ τῆς μάχης τοῦ Μοχοῦ (Δεκέμβριον 1827) καὶ πρὸ τοῦ Φραγκοκαστέλλου Σφακίων (1828). Ε. Γ.

Κοκολᾶτα /*Γεωγρ.*/. —1) Συνοικισμὸς τῆς νήσου Κεφαλληνίας ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Κρανιᾶς, ἐγγὺς τοῦ Ἀργοστολίου, ὑπαγόμενος εἰς τὸν δῆμον Ἀργοστολίου τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 231. —2) Χωρίον τῆς νήσου Κεφαλληνίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Κουθρέως τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 103.

κοκόλιπος /*Χημ. Τροφ.*/· βλ. *κόκκου* ἔλαιον.

Κόκομο (Kokomo) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Χάουαρντ, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰνδιάνᾳ. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐάϊλντ Κάτ, 53 μίλ. Β. τῆς Ἰνδιανοπόλεως. Διεξάγει ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων, ἔχει πριονιστήρια, ἐργοστάσια χάλυβος κτλ. Ὁ πρῶτος συνοικισμός, ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ σημερινὴ πόλις, ἐγένετο τῷ 1840. Κάτ. 30.067. Λ. Α.

Κοκονὰς (Coconas), ***Ἀννίβας***, *κόμις*—. Πεδεμόντιος τυχοδιώκτης, ὅστις κατέφυγεν εἰς Παρισίους πρὸς ἀνεύρεσιν τύχης, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἰταλοὶ ἀπέλαυον προστασίας ἐκ μέρους τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων. Ἀνδρεῖος, γενναιόδωρος, ἀλλὰ καὶ αἱμοχαρής, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς σφαγὰς τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ὁπότε ἔσφαξεν ἰδιοχείρως ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα Οὐγενότους, εἰς οὓς εἶχεν ὑποσχεθῇ νὰ σώσῃ τὴν ζωήν, ἐὰν ἀπηρνοῦντο τὴν θρησκείαν των· καὶ τοῦτο, διὰ νὰ τοὺς σφάξῃ ὅπως ἤθελεν αὐτός. Γενόμενος εὐνοούμενος τοῦ τριτοτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Θ', μετέσχε τῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας, τοῦ πρίγκιπος Κοντὲ καὶ τῶν Μονμορανσὺ συνυφανθείσης κατὰ τοῦ ἑτοιμοθανάτου βασιλέως Καρόλου τοῦ Θ' συνωμοσίας. **Συλληφθείς,**

Digitized by Google

ὡς συνωμότης, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη τὴν 30 Ἀπριλίου τοῦ 1574. Μ. Ν. Δ.

Κοκόνδριος. Ἕλλην διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς, ζήσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα. Συνέγραψε σύντομον διδακτικὸν ἐγχειρίδιον «Περὶ τρόπων», τὸ ὁποῖον σωθὲν ἐξεδόθη ὑπὸ Walz (ἐν Rhet. Graec. VIII). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὁ Κοκόνδριος πραγματεύεται 15 ῥητορικοὺς τρόπους, τοὺς ὁποίους διαιρεῖ εἰς διάφορα γένη ὡς ἑξῆς: 1) ὀνοματοποιία, ἐν ᾗ περιλαμβάνονται ἡ μετονομασία, μετασχηματισμός, μετατύπωσις, κατάχρησις, μεταφορά, ἀντίθεσις, μετωνυμία, ἀντονομασία καὶ μετάληψις· 2) ἀλληγορία, ἐν ᾗ περιλαμβάνονται ἡ εἰρωνεία καὶ τὸ αἴνιγμα. Εἰς δὲ τὴν εἰρωνείαν ὁ ἀστεϊσμός, ἀντιμετάθεσις, χλευασμός, μυκτηρισμός, χαριεντισμός, ἐπικερτόμησις καὶ ἐναντίωσις. Ἀκολουθεῖ ἡ συνεκδοχή, ὑπερβολή, περίφρασις καὶ ἡ ὁμοίωσις, εἰς ἣν ὑπάγονται ἡ παραβολή, εἰκών, εἰκονογραφία, χαρακτηρισμός, εἰδωλοποιία καὶ παράδειγμα. Περαιτέρω ἡ ἀνταπόδοσις, ἔλλειψις, πλεονασμός, ἐπανάληψις καὶ ἡ ἀμφιβολία. Ν. Α.

Κοκορὰ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 311. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Ἀναζῆρι* καὶ *Μπαρδάκι* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 427. Χ. Δ.

κόκορας (ὁ)· βλ. *κόκκορας*.

κοκορέτσι (τό)· *βλ. κοκκορέτσι*.

Κοκορίτσα /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας χωρίου *Μικροχώρι* (βλ. λ.).

κόκος (ὁ) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν· βλ. *κόκκος*.

Κόκος, ἢ ***Κήλινγκ νῆσοι*** Cocos' Islands ἢ Keeling-isles) /*Γεωγρ.*/. Συστὰς ἐξ 23 κοραλλιογενῶν νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, μεταξὺ 12° Ν. πλάτους καὶ 96° 30' Α. μήκους. Αἱ Κόκος ἔχουν ἐμβαδὸν 22 τ. χλμ., κατοίκους 923, καὶ κεῖνται πλησίον ἀλλήλων, περιβαλλόμεναι ὑπὸ τόσον ἀβαθοῦς θαλάσσης, ὥστε ἡ μεταξὺ αὐτῶν συγκοινωνία νὰ γίνεται εἴς τινα σημεῖα καὶ πεζῇ. Κυριώτερον προϊόν των εἶναι τὰ ἰνδικὰ κάρυα. Ἡ χλωρὶς ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ 46 εἰδῶν, ἐξ ὧν τὰ 20 εἰσήχθησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ τοῦ Staits-Settlement. Πλησίον τῶν Κόκος κατεστράφη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1914 τὸ γερμανικὸν καταδρομικὸν «Ἔμντεν», προσβληθὲν ὑπὸ τοῦ αὐστραλιακοῦ πολεμικοῦ «Σίντνεϋ».

Κοκοσάται /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἔθνος τῆς Γαλατίας (βλ. λ. *Κόσα*).

Κοκόσκα (Kokoschka), ***Ὀσκάρ***. Σύγχρονος Αὐστριακὸς ζωγράφος καὶ ποιητής. Ἐγεννήθη τῷ 1866, ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ σχολὴν τῶν ἐφηρμοσμένων Καλῶν τεχνῶν καὶ κατέλαβε θέσιν καθηγητοῦ ἐν τῇ Καλλιτεχνικῇ ἀκαδημίᾳ τῆς ἰδίας πόλεως. Ὡς ζωγράφος διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν τοπιογραφίαν καὶ τὴν διακοσμητικὴν ζωγραφικήν. Ἐνεκολπώθη τὰς νεωτάτας τάσεις τῆς τέχνης. «Ἡ θύελλα» του, ἀποκειμένη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἀμβούργου, τάσσεται μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων δημιουργιῶν τοῦ ἐξπρεσσιονισμοῦ. Καὶ δράματα δὲ συνέγραψεν ὁ Κοκόσκα ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν αὐτῶν κατευθύνσεων: τὸν «Ἰώβ», τὴν «Φλεγομένην βάτον», τὸν «Ὀρφέα καὶ Εὐρυδίκην». Ι. Μ. Π.

κοκοτίνη (ἡ) /*Χημ. Τροφ.*/· βλ. *κόκκου* ἔλαιον.

κοκοὺν ***βούτυρον*** /*Χημ.*/. Στερεὰ λιπαρὰ ὕλη, ἐξαγομένη ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς γαρκινίας τῆς πορφυρᾶς ἢ ἰνδικῆς, ἥτις ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν σταγονοφόρων. Σ. Γ.

Κοκούρα (Kokura) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ νήσῳ Κιουσιού, ἀπέναντι τῆς πόλεως Μόντσι τῆς νήσου Νιππώνης ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ Σιμονοσέκι. Εἶναι σπουδαῖος ναυτικὸς σταθμὸς καὶ κέντρον τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν δύο νήσων. Κάτ. (1925) 51.663. Χ. Δ.

Κόκραιν (Cochrane). Ἀγγλικὴ προφορὰ τοῦ ὀνόματος *Κόχραν* (βλ. λ.).

Κόκς, ἢ ***Κὸξ*** (Coques ἢ Cocx), ***Γονζαρές***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (1618—1684). Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Βρέχελ καὶ Ράϋκαρτ, διήγαγε δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἐν Ἀμβέρσῃ καὶ διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν προσωπογραφίαν καὶ τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Ἐπειδὴ ἐπειράθη νὰ μιμηθῇ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Ἀντωνίου Βὰν Ντάϋκ ὠνομάσθη «μικρὸς Βὰν Ντάϋκ». Τὸ σημαντικώτερον ἔργον του εἶναι «Ἡ ἀνάπαυσις ἀγροτῶν», ἀποκείμενον ἐν τῇ συλλογῇ Οὐάλλαις, ἐν Λονδίνῳ. Ἄλλα τινὰ ἀξιοσημείωτα ἔργα του εἶναι: «Ἡ προσωπογραφία τοῦ Κορνηλίου ντὲ Βὶ» (μουσεῖον Βερολίνου), «Ἡ οἰκογένεια Βὰν Ἄϋκ» (μουσεῖον Βουδαπέστης) καὶ «Αἱ πέντε αἰσθήσεις» (National Gallery, Λονδῖνον). Ι. Μ. Π.

— **Κὸκς** (Kocks), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς γυναικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1846. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Βόννῃ. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1893 ὑφηγητὴς τῆς γυναικολογίας καὶ μαιευτικῆς, εἶτα δὲ ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς ταύτης. Ἐδημοσίευσε: «Die normale und pathologische Lage und Gestalt des Uterus sonie deren Mechanik» (Βόννη 1880), «Die Totalextirpation des Uterus» (ἐν Ἀρχ. Γυναικολ. τόμ. XIV), ὡς καὶ σειρὰν γυναικολογικῶν πραγματειῶν εἰς γερμανικὰ γυναικολογικὰ περιοδικά. Ο. Ρ

Κοκσκέρωφ, ***Νικόλαος Δημητρίεβιτς***. Ρῶσος ὀρυκτολόγος (βλ. λ. *Κακσκάρωφ* Νικόλαος Δημητρίεβιτς).

Κοκσοὰκ (Koksoak) /*Γεωγρ.*/. Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς χερσονήσου Λαμπραντόρ, μήκους 600 περίπου μιλλίων. Πηγάζει ἐκ τῆς Σάμμιτ Λέϊκ (Summit Lake) καὶ διερχόμενος διὰ τοῦ βορείου τμήματος τῆς χερσονήσου Λαμπραντὸρ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Οὔνγκαβα. Λ. Α.

κοκτέϊλ (τὸ) (ἀγγλ. cock's tail=οὐρὰ πετεινοῦ). Ποτὸν κατασκευαζόμενον ἐκ διαφόρων εἰδῶν ἡδυπότων ἢ οἴνων, εἰς τὰ ὁποῖα προστίθενται ἐνίοτε καὶ τεμάχια φρούτων. Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κοκτέϊλ τὰ ἡδύποτα χύνονται εἰς ὡρισμένον πρὸς τοῦτο δοχεῖον καὶ κατόπιν ἀναταράσσονται ἰσχυρῶς ἐπὶ ὀλίγα λεπτά.

Κοκτσὲ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 300 κατοίκους γεωργούς.

Κοκτσετάου (Koktchetaw) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ παλαιοῦ ρωσικοῦ κυβερνείου τοῦ Ἀκμολινσκ, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν στεππῶν τοῦ Κιργκίς, ὑπαγομένη σήμερον διοικητικῶς εἰς τὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν τῶν Κοζάκων. Κεῖται πρὸς Ν. τοῦ Πετροπαυλὸσκ καὶ ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Κάτ. (1923) 10.452. Χ. Δ.

Κοκτὼ (Cocteau), ***Ἰωάννης***. Γάλλος λογοτέχνης καὶ σχεδιαστής, γεννηθεὶς τῷ 1891. Λίαν ἐνωρὶς ἐνεφανίσθη ὡς ποιητής, δημοσιεύσας τὴν συλλογὴν στίχων «Ἡ λυχνία τοῦ Ἀλαδίνου» (1909). Ἡ παραγωγή του ὑπῆρξε πληθωρικὴ καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς (1930) ἀδιάκοπος. Ἐξέδωκε ποιήματα, μυθιστόρημα καὶ κριτικάς, συνέγραψε θεατρικὰ ἔργα, ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὰς νεωτέρας λογοτεχνικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ζυμώσεις καὶ ὑπερεμάχησε μετὰ πάθους τῶν νεωτεριστικῶν τάσεων, τόσον εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας. Ὑπῆρξεν ἀλληλοδιαδόχως «φουτουριστής», «κυβιστής», «νταντάϊστής» καὶ ὤθησε τὰς δυνατότητας τῆς ἐκφράσεως μέχρι τῶν ἐσχάτων ὁρίων. Ἔγραψε: «Ὁ ἄστατος πρίγκιψ» (1910), «Ὁ χορὸς τοῦ Σοφοκλέους» (1912), «Τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος» (1916—1919), «Λόγοι τοῦ μεγάλου Ὕπνου» (1916—1918), «Ποιήματα» (1916—1923), «Ποτομάκ» (1913—1914), «Τὸ μέγα σφάλμα» (1923), «Θωμᾶς ὁ ἀπατεών» (1924), «Μουσικαὶ σημειώσεις» (1918), «Ἄσπρο χαρτί» (1919), «Ἐπίσκεψις εἰς τὸν Μπαρρές», «Τὸ ἐπαγγελματικὸν μυστικὸν (1920), «Πικασσό», «Οἱ ὑπανδρευμένοι τοῦ πύργου Ἄϊφφελ» (1924), «Τὸ βόδι ἐπάνω εἰς τὴν στέγην», «Ἀντιγόνη», «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα». Ἀξιοσημείωτα εἶναι καὶ τὰ σχεδιάσματα τοῦ Κοκτώ. Ι. Μ. Π.

Κοκύνθιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἄλλη, σπανιώτερον ἀπαντῶσα, ὀνομασία λατινικὴ (Cocynthium τοῦ φρουρίου τῆς Κυρηναϊκῆς Σύρτεως *Ζοκύνθιον* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Κόκυνθος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας, τοῦ ὁποίου ἡ παρὰ Πολυβίου (Β, ιδ, 4 μνεία, ὡς διαιροῦντος τὸν Ἰόνιον πόρον καὶ τὸ Σικελικὸν πέλαγος, ἔφερεν εἰς ἀναστάτωσιν τοὺς ἐρευνητὰς τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας, δεδομένου ὅτι τὸ ἀκρωτήριον τὸ πληρούν τὴν τοιαύτην συνθήκην ἦτο ἡ *Ἰαπυγία ἄκρα* (νῦν Santa Maria di Leuca), ἧς ὅμως τὴν θέσιν ἐγνώριζεν ὁ Πολύβιος. Πρόκειται προφανῶς περὶ πλάνης τοῦ Πολυβίου, παρασυράσης καὶ τὸν Πλίνιον (3, 6, 5 καὶ 3, 15, 1), χαρακτηρίσαντα αὐτὸ ὡς τὴν νοτίαν τῆς Σικελίας ἐσχατιάν, ἐνῷ αὕτη εἶναι τὸ *Ἡράκλειον* (νῦν Capo Spartivento Calabro). Κατὰ τὸν Cluver (Italia antiqua 15, 32) εἶναι τὸ μεταξὺ Λακινίου (Capo Nau) καὶ Λευκοπέτρας (Capo del'Armi) ἀκρωτήριον *Κάπο Στίλο* (Capo Stilo: πλάτ. 38°27' Β., μῆκ. 16°35' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 198: Policastro to Santa Maria di Leuca). Κατὰ τὸν Ἡσύχιον οἱ Κροτωνιᾶται ὠνόμαζον τὸν ΝΔ. ἄνεμον *Κοκκυγίαν*, ἐπειδὴ ἡ διεύθυνσίς του συνέπιπτε πρὸς τὴν τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, τοῦ Lorenz (Disquisitio de civitate veter. Tarentinorum, σελ. 23) δεχομένου ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ ἀνέμου ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι ἔπνεεν οὗτος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διελεύσεως τῶν κοκκύγων. Σ. Ε. Λ

κοκυτία (ἡ) (Cocytia) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συντομιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιοτάτας ψυχὰς μὲ ποικιλοχρώμους πτέρυγας. Μοναδικὸν γνωστὸν εἶδος εἶναι ἡ *κοκυτία ἡ οὐρβίλλειος* (Cocytia Urvillei), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ βόρεια τῆς Νέας Γουϊνέας

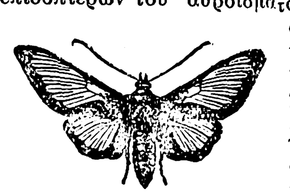

Κοκκυτία ἡ οὐρβίλλειος.

καὶ ἔχει σῶμα ᾠοειδές, παχὺ καὶ ἐπίμηκες, κεφαλὴν σφαιροειδῆ, ἐλαφρῶς πεπιεσμένην, κεραίας λεπτοτάτας καὶ ἐπιμήκεις, πτέρυγας μὲ τὸ πρῶτον ζεῦγος ἐπίμηκες καὶ μετρίως εὐρύ, τὸ δὲ δεύτερον περιωρισμένου διαμετρήματος καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ ἀργυροχρόων γραμμώσεων συνηνωμένων μεταξύ των, ὥστε νὰ ἀποτελῶσι πλατεῖαν λωρίδα. Δ. Ν. Π.

κοκωβιὸς (ὁ)· βλ. *κοκκωβιός*.

Κοκωτὶ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 449. Χ. Δ.

κόλ, ἢ ***οὐάζ***, καὶ ***μεζὲμτ*** (Khôl, Kohl, Kohol). Ἀραβικὴ λέξις παραγομένη ἐκ τοῦ Kahala (=βάφω, κηλιδώνω) καὶ σημαίνουσα τὸ ψιμύθιον, ὅπερ ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις, μελανοπρασίνου χρώματος, διὰ τὴν βαφὴν τῶν βλεφάρων καὶ τῶν ὀφρύων, ὅπως οἱ ὀφθαλμοὶ φανῶσι μεγάλοι. Ἴσως νὰ ἐχρησίμευε καὶ διὰ νὰ προφυλάττῃ τὴν ὅρασιν ἀπὸ τῆς λίαν ἐντατικῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτὸς εἰς χώραν ἀνέφελον, ὅπως ἡ Αἴγυπτος. Πάντως ἀπεδίδοντο εἰς αὐτὸ καὶ θεραπευτικαὶ ἰδιότητες, ὅπως φαίνεται ἀπὸ κιβωτίδιον τοῦ μουσείου τοῦ Λέϊδεν. Διαιρεῖται τοῦτο εἰς τέσσαρας χώρους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐτίθεντο τέσσαρες διάφοροι σκευασίαι τοῦ κὸλ καὶ οἵτινες φέρουν τὰς ἐπιγραφάς: «Διὰ νὰ ἀνοίξῃ τὴν ὅρασιν», «Διὰ ν' ἀποδιώξῃ τὰ δάκρυα», «Διὰ ν' ἀπομακρύνῃ τὸ ἄνθος», «Ἡμερήσιον ψιμύθιον ὀφθαλμῶν». Περιεῖχε θειοῦχον μόλυβδον, ἀνθρακικὸν χαλκὸν καὶ ἄλλας ἴσως φυτικὰς οὐσίας. Ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ψιμύθια, καὶ τὸ κὸλ ἐτίθετο ἐντὸς μικρῶν ἀλαβαστρίνων φιαλιδίων. Ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἡ χρῆσις αὐτοῦ μετεδόθη εἰς τὴν δυτικὴν Ἀσίαν, τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρώμην. Χρησιμοποιεῖται ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ μεταξὺ τῶν γυναικῶν τῶν Μουσουλμάνων καὶ τῶν Κοπτῶν, αἵτινες παρασκευάζουν αὐτὸ μεταχειριζόμεναι κυρίως πεφρυγμένα περικάρπια ἀμυγδάλων καὶ λίβανον.

Κὸλ (Cole). Μυθολογούμενος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται μνεία ἔν τινι ἀρχαίῳ ποιήματι. Κατά τινα παράδοσιν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Κούμχαλ* (Cumhal), πατέρα τοῦ Φὶνν ἐν τῇ γαελικῇ μυθολογίᾳ. Λ. Λ.

Κὸλ (Col) /*Γεωγρ.*/. Σύντμησις τοῦ ὀνόματος τῆς βορειοαμερικανικῆς πολιτείας τοῦ *Κολοράντο*.

Κόλ, ἢ ***Κολάντσα*** (Col ἢ Kolantscha). Λαὸς ἰθαγενὴς τῶν Ἰνδιῶν, κλάδος τῆς φυλῆς τῶν Μούντα. Οἰκεῖ περὶ τὰ βόρεια καὶ τὸ κέντρον τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου καὶ ἀριθμεῖ πληθυσμὸν 3.000.000 περίπου ψυχῶν. Ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς φυλὰς *Σαντὰλ* (2.250.000), *Χὸ* (445.000), κυρίως *Κὸλ* (260.000) καὶ *Χαρβὰρ* (80.000). Οἱ Κὸλ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν θήραν. Εἶναι εἰδωλολάτραι καὶ ὁμιλοῦσιν ὁμώνυμον γλῶσσαν μετὰ πολλῶν κατὰ φυλὰς διαλέκτων, ἀνήκουσαν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δραβιδικῶν γλωσσῶν καὶ ὁμοιάζουσαν μὲ τὴν τοῦ λαοῦ τῶν Σὰν τῆς Ἰνδοκίνας. Χ. Δ.

Κὸλ (Cole), ***Βικᾶτος***. Ἄγγλος ζωγράφος (1833—1893). Εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν ἐξέθεσε τοὺς πρώτους αὐτοῦ πίνακας ἐν τῷ Βρεττανικῷ ἰνστιτούτῳ καὶ τῷ 1853 ἐν τῇ Βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ, τῆς ὁποίας τῷ 1870 ἐξελέγη πρόσεδρον μέλος καὶ μετὰ δέκα ἔτη τακτικόν. Εἷς τῶν γνωστοτέρων πινάκων τοῦ Κὸλ εἶναι «Ἡ λίμνη τοῦ Λονδίνου», ἀποκείμενος ἐν τῇ πινακοθήκῃ Τέϊτ. Λ. Λ.

— **Κὸλ** (Cole), ***Θωμᾶς***. Ἀμερικανὸς τοπιογράφος (1801—1848). Κατέστη γνωστὸς κυρίως ἀπὸ τοὺς πίνακας: «Τὸ ταξίδιον τῆς ζωῆς» καὶ «Ἡ πορεία τῆς αὐτοκρατορίας» (Πινακ. Ἱστορικῆς Ἑταιρείας τῆς Νέας Ὑόρκης) Ἄλλος πίναξ αὐτοῦ «Ἔξωσις ἐκ τοῦ κήπου τῆς Ἐδέμ», ἀπόκειται ἐν τῷ μητροπολιτικῷ μουσείῳ τῆς Ν. Ὑόρκης. Ὁ Κὸλ ἔσχεν ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τῶν Ἀμερικανῶν ζωγράφων καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς παλαιᾶς ἀμερικανικῆς σχολῆς τοπιογράφων. Λ. Λ.

— **Κὸλ** (Cole), ***Τιμόθεος***. Ἀμερικανὸς ξυλογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ. Τῷ 1875, μεταναστεύσας εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἀνέλαβε τὴν εἰκονογράφησιν τοῦ περιοδικοῦ «Αἰών», ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν αὐτοῦ, τῷ 1883, εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς ἀντιγραφὴν ἰταλικῶν, φλαμανδικῶν, ὀλλανδικῶν

Digitized by Google

καὶ ἀγγλικῶν πινάκων. Ὁ Κὸλ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἐξοχωτέρων ξυλογράφων, λαβὼν τὸ πρῶτον μετάλλιον κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τῷ 1900. Λ. Α.

— **Κὸλ** (Cohl), ***Ἰωάννης-Γεώργιος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1808—1878). Τῷ 1854 μεταβὰς εἰς Ἀμερικὴν ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῆς ἀκτογραφικῆς ὑπηρεσίας νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν διαφόρων ἀνακαλύψεων. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Γερμανίαν (1858) ἐγένετο βιβλιοθηκάριος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βρέμης. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ἱστορικὰ κατὰ τὸ πλεῖστον, ὧν σπουδαιότερα τά: «Ταξίδια εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Πολωνίας» (1841), «Αἱ Ρωσογερμανικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Βαλτικῆς» (1841), «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν σχέσεων τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ ἐθνικότητος κλπ.» (1847), «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτοῦ ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ» (1841), «Ἱστορία τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς (1861), «Ἱστορία τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Μαίην» (1869) καὶ «Ἱστορία τῶν ταξιδίων τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Μαγελανείου πορθμοῦ» κλπ. (1877). Ἡ ἀδελφή του *Ἴντα Κὸλ* διεκρίθη ἐπίσης ὡς συγγραφεύς. Ἔγραψεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της: «Ἀγγλικαὶ σκιαγραφίαι» (1845) καὶ μόνη «Τὸ Παρίσι καὶ οἱ Γάλλοι» (1845). Χ. Δ.

κόλα (ἡ) (Cola) /*Bot.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στερκουλωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη: *κόλαν τὴν ἀληθῆ* (Cola vera ἢ nitida) καὶ ***κόλαν τὴν ἀκιδωτὴν*** (Cola acuminata), ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι χαμηλὰ δένδρα, ἀειθαλῆ, καλλιεργούμενα εὐρέως χάριν τῶν καρπῶν των (βλ. *κόλα κάρυα*).

— ***κόλα κάρυα*** (ἢ ***κάρυα τοῦ Σουδὰν***) (Nux Colae, semen Colae, noix du Soudan). Παραγωγὸν φυτὸν τούτων εἶναι *ἡ κόλα ἡ ἀκιδωτὴ* (Cola acuminata). Τὰ κάρυα συλλέγονται ἐν Ἀφρικῇ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἢ εἰς τὰς φυτείας κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Ἰούνιον, Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον, τὰ δὲ σπέρματα αὐτῶν ξηραινόμενα εἰς τὸν ἥλιον φυλάσσονται εἰς πήλινα δοχεῖα. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον τὰ διακρίνει εἰς σπέρματα *πρόσφατα* καὶ εἰς σπέρματα *ξηρά*. Τὰ πρῶτα, ἅτινα εἶναι πάντοτε περιτετυλιγμένα ἐντὸς φύλλων στερκουλίας ἢ κασσιτέρου, φθάνουν ἐκ Μασσαλίας, χρησιμοποιοῦνται δὲ ὡς εἶναι διὰ τὴν παρασκευὴν φυσιολογικῶν ἐκχυλισμάτων. Τὰ δεύτερα ταξινομοῦνται ἐκ νέου εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μασσαλίας, τῆς Χάβρης, τοῦ Ἀμβούργου, τοῦ Ἀμστελλοδάμου καὶ τοῦ Λονδίνου καὶ ταξινομοῦνται, ὅπως τὰ προηγούμενα, ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς των εἰς *κόλα τοῦ Gaudja*, εἰς *κόλα τοῦ Porto Novo*, εἰς *κόλα τοῦ Κογκὸ* κλπ. Τὰ σπέρματα ταῦτα πλυνόμενα ἐν Εὐρώπῃ δι' ὕδατος ὀξινισθέντος δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἀρωματιζόμενα δι' αἰθερίου ἐλαίου καρυοφύλλων, κατατάσσονται ἀναλόγως τοῦ βάρους των, τοῦ χρώματός των καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως. Ἐν Ἀφρικῇ, ἡ τιμὴ αὐτῶν αὐξάνει, καθ' ὅσον ἀπομακρύνονται ταῦτα τῶν ὀχθῶν τοῦ Νίγρητος, ἀποτελοῦντα χρηματικὴν μονάδα. Τὰ σπέρματα τοῦ κόλα εἶναι μικρὰ σωμάτια ὑποτετραγωνικά, ποικίλλοντος μεγέθους, χρώματος ἐρυθροϊώδους, ὅταν εἶναι ἀπεξηραμμένα. Ἡ σύστασίς των εἶναι ἀρκετὰ σκληρά, ἡ γεῦσίς των γλυκίζουσα καὶ ἐλαφρῶς πικρά, εἶναι δὲ ἄοσμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ νωπὰ κόλα ἢ τὰ μονιμοποιημένα, ἅτινα εἶναι ἐλαφρῶς ἀρωματικὰ καὶ ἔχουν γεῦσιν πικράν, στυπτικήν, εἰδικήν. Περιέχουν 2.5—3.5 % καφεΐνην, 0.023—0.03 % θεοβρωμίνην, ἡνωμένας ὑπὸ τὴν μορφὴν γλυκοζιτῶν εἰς τὰ πρόσφατα κάρυα τοῦ κόλα καὶ αἵτινες ἐλευθεροῦνται μετὰ τὴν ξήρανσιν αὐτῶν. Περαιτέρω ἐνέχουν γλυκόζην, πικρὰς οὐσίας, ἄμυλον, φαιὸν τοῦ κόλα καὶ ἴχνη ταννίνης. Τὰ σπέρματα τοῦ κόλα σπανίως νοθεύονται, μείγνυνται ὅμως ἐνίοτε μὲ σπέρματα ἄλλων καρύων, μὴ περιεχόντων καφεΐνην. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἡ δρόγη ἀναγράφεται ὡς διεγερτικὸν τοῦ στομάχου, ὡς τονωτικὸν καὶ ὡς ἀναληπτικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ διέγερσιν τοῦ ψυχικοῦ κέντρου καὶ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐμέτους, διούρησιν, ἐπιμόνους δυσκοιλιότητας, σπασμοὺς καὶ παράλυσιν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει ἡ δρόγη πρὸς παρασκευὴν τοῦ ῥοώδους ἐκχυλίσματος καὶ τοῦ *κοκκώδους κόλα*, ὅπερ παρασκευάζεται ἐκ σακχάρου καὶ ῥοώδους ἐκχυλίσματος κόλα.

Τὸ κόλα, χρησιμοποιούμενον ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας τοῦτο εὐδοκιμεῖ, ἀνεγράφετο εἰς τὴν θεραπευτικὴν αὐτῶν ὡς διεγερτικὸν τοῦ στομάχου, ἀναληπτικὸν καὶ τονωτικόν. Τὴν δρόγην μεταχειρίζονται ἐπίσης πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ποσίμου ὕδατος καὶ διὰ τὴν μεταβίβασιν εἰδήσεων. Οὕτω κάρυον τοῦ κόλα ἐρυθρὸν δηλοῖ ἀπάντησιν καταφατικὴν ἐπὶ αἰτήσεως γενομένης δι' ἀποστολῆς λευκοῦ καρύου. Τὰ κάρυα ταῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο ἐπίσης διὰ τὰς ἐκδηλώσεις ἔρωτος, συμμαχίας ἢ πολέμου. Εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν θεραπευτικὴν εἰσήχθησαν πρὸ μικροῦ χρόνου. Κ. Γ. Μ.

Κόλα (Kola) [*Γεωγρ.*]. Χερσόνησος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας κειμένη μεταξὺ τῆς Λευκῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ. Ἔχει σχῆμα σχεδὸν ἐλλειψοειδὲς καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἠπειρωτικῆς χώρας διὰ λιμνώδους λαιμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσχωροῦσι βαθέως ἀπὸ Β μὲν τὸ φιόρδ τοῦ Κόλα, ἀπὸ Ν. δὲ ὑπὸ τῆς ΒΔ. προεκτάσεως τῆς Λευκῆς θαλάσσης (κόλπος Κανταλάχτι). Ἡ μεγαλυτέρα ἐκ τῶν λιμνῶν, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται εἰς τὸν λαιμὸν τῆς χερσονήσου, εἶναι ἡ *Ἰμάντρα*. Ἡ ὅλη χερσόνησος ἔχει ἔκτασιν 99.000 τετρ. χιλιομτρ καὶ ἀνήκει εἰς τὸ κυβερνεῖον Μουρμάνσκ. Τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου εἶναι χθαμαλὸν καὶ λιμνῶδες, μὲ μικροὺς βουνοὺς ἐγκατεσπαρμένους περὶ τὸ κέντρον αὐτῆς, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 1200 μέτρα. Ἡ χώρα καλύπτεται καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος ὑπὸ χιόνων, ἡ δὲ βλάστησις περιορίζεται εἰς μικρὰ δάση δένδρων τῶν ψυχρῶν κλιμάτων.

Οἱ κάτοικοι τῆς χερσονήσου, μὴ ὑπερβαίνοντες τὰς 20.000, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Λαππωνικὴν κατὰ τὸ πλεῖστον φυλὴν καὶ ἀσχολοῦνται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἁλιείαν. Τὰ ἐπὶ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ παράλια ἐλευθερώνονται κατὰ τοὺς θερμοὺς μῆνας ὑπὸ τῶν πάγων. Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 ἀπεβιβάσθησαν ἐπ' αὐτῆς, κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1918, συμμαχικὰ στρατεύματα πρὸς καταπολέμησιν τῶν μπολσεβίκων, ἀλλ' ἀπεσύρθησαν τὸ ἑπόμενον ἔτος. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν δυτικῶν ὁρίων τῆς χερσονήσου διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Μουρμάνσκ-Λένιγκραδ, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ τὰς μικρὰς συγκοινωνιακὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ φιὸρδ τοῦ Κόλα εὑρίσκεται μικρὰ κωμόπολις ἁλιέων, ὀνομαζομένη ἐπίσης *Κόλα*, σπουδαῖον παλαιὸν ἁλιευτικὸν κέντρον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅπου συνεκεντροῦντο οἱ Νορβηγοὶ ἁλιεῖς καὶ συνηλλάσσοντο μετὰ τῶν Ρώσων ἐμπόρων. Κάτοικοι 601 (1923). Εἶναι γνωστὴ ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ ἐν αὐτῇ φρουρίου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (23 Αὐγούστου 1854). Χ. Δ.

κολαβρισμὸς (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Εἶδος ἐλαφρᾶς πολεμικῆς ὀρχήσεως παρ' ἀρχαίοις, χαρακτηριστικῆς διὰ τὰ ὑψηλὰ καὶ ζωηρὰ αὐτῆς πηδήματα. Ἐχορεύετο ἰδίως ὑπὸ τῶν Θρακῶν καὶ Καρῶν. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, οἱ ὀρχησταί, ἐν πλήρει πανοπλίᾳ, ἐμιμοῦντο πραγματικὴν μεταξὺ δύο πολεμιστῶν σύγκρουσιν τόσον τελείως, ὥστε ὁ θεατὴς ἠπατᾶτο· μετὰ τοὺς πρώτους ξιφισμοὺς ἐπηκολούθει πτῶσις τοῦ ἑνὸς τῶν ἀντιπάλων ὑποκρινομένου τὸν νεκρόν, σκύλευσις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ νικητοῦ καὶ ἀποκόμισις τοῦ πτώματος ὑπὸ τῶν παρακειμένων πολεμιστῶν. Ὑπῆρχε καὶ ῥῆμα *κολαβρίζειν*, σημαῖνον ὀρχεῖσθαι ἀγρίως, καὶ ἐν τῇ μεταφράσει Ἑβδομήκοντα ἐμπαίζειν (βλ. καὶ λ. *καρπαία*). Π. Ν. Π.

Κολαγιάννι (Colajanni), ***Ναπολέων***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, κοινωνιολόγος καὶ πολιτικὸς (1847—1921). Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας, κατὰ τὴν νεότητά του δὲ ἠκολούθησε τὸν Γαριβάλδην εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας καὶ ἐπολέμησε μετ' αὐτοῦ τῷ 1866 εἰς τὸ Τρεντῖνον. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς στατιστικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως. Ἀπὸ τοῦ 1900 ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς βουλευτής. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διηύθυνε τὴν «Λαϊκὴν Ἐπιθεώρησιν» καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, διακρινόμενα διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς πολεμικῆς των, διὰ τὸ βάθος τῆς σκέψεως, ἰδίως εἰς τὰ κοινωνιολογικὰ ζητήματα, καὶ διὰ τὴν καλλιέπειάν των, ἅτινα κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων νεωτέρων Ἰταλῶν συγγραφέων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα» (1879), «Ἡ ἐγκληματικότης ἐν Σικελίᾳ καὶ τὰ αἴτια αὐτῆς» (1885), «Ἡ ὁμαδικὴ ἰδιοκτησία» (1886), «Εἷς ἀπαισιόδοξος κοινωνιολόγος» (1886), «Ἀρχαὶ καὶ ὅρια τῆς ἐγκληματικῆς κοινωνιολογίας» (1888), «Πολιτικὴ διαφθορὰ» (1888), «Ἀποικιακὴ πολιτικὴ» (1891), «Τὸ ὀκτάωρον καὶ ἡ διεθνὴς ἐργατικὴ νομοθεσία» (1892), «Ὁ σοσιαλισμὸς» (1898), «Εἰς τὸ βασίλειον τῆς Μαφφίας» (1900), «Κατώτεραι φυλαὶ καὶ ἀνώτεραι φυλαί, ἡ Λατῖνοι καὶ Ἀγγλοσάξωνες» (1903) κλπ. Μ. Δ. Β.

κολάζω, ἀόρ. *ἐκόλασα—ἐκολάσθην*, δημοτ. *κολάστηκα*, παθ. μετχ. *κεκολασμένος*, δημοτ *κολασμένος*· δαμάζω, μετριάζω, ἐξαγοράζω, ἀφανίζω: «φαίνεται εὐπειθὴς διὰ νὰ κολάσῃ τὸ σφάλμα του», «πῶς νὰ κολάσω τὴν τοιαύτην παρεκτροπήν του»· || τιμωρῶ, ἐπιβάλλω ποινήν· || δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ ἁμαρτήσῃ, σκανδαλίζω: «μὴ μὲ κολάζῃς χρονιάτικη μέρα»· || παθ. *κολάζομαι*· ἁμαρτάνω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, παρασύρομαι ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ: «ἐνόμισα πῶς μ' ἔκλεψε καὶ κολάστηκα», «μὴν τὰ λὲς αὐτὰ καὶ κολάζεσαι»· || παθ. μετχ. *κολασμένος*· ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ἁμαρτωλός, κατάρατος: «αὐτὸς ὁ κολασμένος τὰ φταίει», «ὁ γερο-κολασμένος» ἐπὶ πονηροῦ ἢ ἐν ἁμαρτίαις γηράσαντος.

κολάϊ (τὸ) (τουρκ.)· φροντίς, μέριμνα: «θὰ κάμωμε κολάϊ» θὰ ληφθῇ μέριμνα, θὰ λάβωμεν φροντίδα. Ι. Λ. Μ.

κολαΐνα (ἡ) (Κρητ.) Χρυσοῦν γυναικεῖον περιδέραιον, κατερχόμενον πολλάκις μέχρι τῶν ποδῶν, ἀναλόγως τοῦ πλούτου τῆς φερούσης αὐτό. Ἡ κολαΐνα συνήθως εἶναι ἅλυσις προσηρμοσμένων καταλλήλως φλωρίων, λιρῶν καὶ μαχμουντιέδων καὶ παντὸς εἴδους μικρῶν καὶ μεγάλων χρυσῶν νομισμάτων. Ὑπάρχουν καὶ *διπλοκολαΐναι*, φέρουσαι καὶ σταυροὺς εἰς τὸ μέσον. Ι. Δ. Μ.

Κόλαινα [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς Κρήτης, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 17.

Κολαινὶς /*Μυθολ.*/. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἀττικῇ εἰς τὸν δῆμον Μυρρινοῦντος. Ὠνομάσθη οὕτως ἡ θεὰ κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τοῦ Κολαίνου, ἱδρυτοῦ τοῦ ἐνταῦθα ἱεροῦ αὐτῆς (*Παυσαν.* Δ' 34, 8), κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ τὸ ἐπίθετον συγγενεύει πρὸς τὰς ἀρχαίας λέξεις *κόλος* καὶ *κόλαινον*. Π. Ν. Π.

Κόλαινος /*Μυθολ.*/. Μυθολογούμενος προκεκρώπειος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, ἀπόγονος τοῦ Ἑρμοῦ, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς Ἑλλάνικον καὶ Φανόδημον. Ὑπὸ τοῦ Toepfer ταυτίζεται μὲ τὸν *Κελαινόν*, πατέρα τοῦ Καύκωνος. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἵδρυσεν ἐκ μαντεύματος ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος Κολαινίδος ἐν τῷ ἀττικῷ δήμῳ Μυρρινοῦντι, ἔτι δὲ φέρεται ὁδηγήσας ἀποικίαν ἐξ Ἀττικῆς εἰς Μεσσηνίαν, ἱδρύσας τὰς Κολωνίδας παρὰ τὴν Κορώνειαν· κατὰ τὸν ἀποικισμὸν τοῦτον λέγεται ὅτι ἐκ μαντεύματος ὡδηγήθη ὑπὸ τοῦ πτηνοῦ κόρυδος (= κορυδαλός). Π. Ν. Π.

Κολαιτιανοὶ (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Γαλατικὸς λαὸς τῆς Ἄνω Παννονίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 14, 2) πρὸς Ν. τῶν Βοΐων, ἢ κατὰ τὸν Πλίνιον, ὅστις ὀνομάζει αὐτοὺς *Κολαπιανοὺς* περὶ τὸν Κόλαπιν ποταμὸν (νῦν Κούλπα), κατὰ τὰ ΝΑ. τοῦ Νωρικοῦ, πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Κελείας (νῦν Cilli), ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Windisgraetz τῆς Καρινθίας. Α. Θ. Σ.

Κολάκεια [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαλιέων, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν. Ἔκειτο Ν. τοῦ Σπερχειοῦ, πιθανῶς δὲ κατὰ τὸ 162/158 π. Χ. ὑπετάγη ὑπὸ τῶν Οἰταίων, διότι ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Δρυμαίας τῶν χρόνων τούτων ἀναφέρεται βουλάρχης τῶν Οἰταίων φέρων τὸ ἐθνικὸν Κολακεύς. — Π.

κολακεία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κολακεύειν, ἡ σκόπιμος ἐξυπηρέτησις τῆς ματαιοδοξίας, τοῦ ἐγωϊσμοῦ τινος: «τὸν κατέστησεν αἰχμάλωτόν του διὰ τῶν κολακειῶν», «ἡ κολακεία τῶν ἰσχυρῶν εἶναι ἡ μόνη του ἱκανότης»· || λόγος κολακευτικός, πρᾶξις, ἐνέργεια κολακευτική.

κολάκευμα (τό)· τὸ πρὸς κολακείαν λεγόμενον ἢ πραττόμενον.

κολακευτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κολακείαν, ὁ ἀποβλέπων εἰς κολακείαν: «κολακευτικοὶ λόγοι»· || ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον κολακεύεταί τις, ἐπαίρεται: «αὐτὰ ποῦ ἤκουσα δὲν εἶναι διόλου κολακευτικὰ διὰ σᾶς»· || ὁ ἀγαπῶν νὰ κολακεύῃ, νὰ θωπεύῃ, δημοτ. *γαλίφης*: «κολακευτικὸ παιδάκι».— Ἐπίρρ. ***κολακευτικῶς***.

κολακεύω· ἐπαινῶ ἐν οὐ δέοντι, ἐξαίρω τὰς ἀρετάς τινος πέραν τοῦ δέοντος, ἐξυπηρετῶ τὴν ματαιοδοξίαν, τὸν ἐγωϊσμόν τινος: «κολακεύει τοὺς ἰσχυρούς»· || κάμνω τινὰ νὰ ἐπαρθῇ, νὰ ὑπερηφανευθῇ: «αὐτὰ ποῦ μοῦ λὲς πολὺ μὲ κολακεύουν», «ἡ φωτογραφία πολὺ τὸν κολακεύει» τὸν ἐμφανίζει ὡραιότερον, κομψότερον τοῦ πραγματικοῦ· || παθ. *κολακεύομαι*· ἀγαπῶ τὰς θωπείας, εὐαρεστοῦμαι, συγκινοῦμαι τιμώμενος, ἀγαπώμενος ἢ ὁπωσδήποτε ἐξυπηρετούμενος: «μὲ τὸ παραμικρὸ κολακεύεται», «σκληρὸς ἄνθρωπος, μὲ τίποτα δὲν κολακεύεται», «τοῦ πῆγα κάτι καὶ κολακεύτηκε». || καθόλου, παρασύρομαι ὑπὸ τῶν κολακειῶν.

κολαμίνη (ἡ), ἢ β-*ὀξυαιθυλαμίνη*, ἢ β-*ἀμινοαιθυλικὴ ἀλκοόλη* ἢ 1-*ἀμινοαιθανόλη*-(2), ἢ *αἰθυλολαμίνη* [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ἀμιναλκοόλη τοῦ τύπου CH_2 (OH) CH_2 NH_2, ἀπαντῶσα εὐρύτατα μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς διασπάσεως ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν λεκιθινῶν, συνδεομένη πιθανώτατα μὲ τὴν παραγωγὴν τῆς χολίνης. Παχύρρυτον ἰσχυρῶς βασικὸν ὑγρόν, ἀτμίζον ἐν τῷ ἀέρι. Βράζει εἰς 171° καὶ εἶναι εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Σ. Γ.

Κολάμπα (Kolaba) /*Γεωγρ.*/. Ἐπαρχία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, κειμένη πρὸς Ν. τῆς πόλεως Βομβάης. Ἔχει ἔκτασιν 5.555 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 594.200 κατ., πάντων Ἰνδῶν. Τὰ Δυτικὰ Γκὰτς ὁρίζουν τὰ ἀνατολικὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας. Ἔχει μεγάλας καλλιεργημένας ἐκτάσεις μὲ φυτείας ὀρύζης καὶ ὀσπρίων καὶ ἐκτεταμένα δάση. Χ. Δ.

κολανδρούδια (ἡ) /*Bot.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φλῶμος ὁ κολπώδης*.

Κολανδροῦτσος (ἢ *Ἀνδροῦτσος*), *Ἀναστάσιος*. Σπετσιώτης ναυτικός, μετασχὼν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς

Digitized by Google

τοῦ Ἀγῶνος, χάριν τοῦ ὁποίου διέθεσε καὶ τὰ δύο ἰδιόκτητα πλοῖά του, ἓν βρίκιον 30 πήχεων, ὅπερ ἐχρησιμοποιήθη ὡς πυρπολικόν, καὶ μίαν γολέταν 22 πήχεων. Εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Παν. Σέκερη, ἤδη ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1818, διαρκοῦντος ἑνὸς ταξιδίου του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐν Σπέτσαις κινήσεως, μετέσχε δὲ τῆς πολιορκίας τοῦ Νεοκάστρου, ὡς κυβερνήτης τοῦ «Παγκρατίωνος», τοῦ ἱστορικοῦ βρικίου τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου Κολανδρούτσου. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1822 ἐξελέγη μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Χατζηαναργύρου ναύαρχος τῆς ἐκ δεκατεσσάρων πλοίων σπετσιωτικῆς μοίρας, ἥτις ἑνωθεῖσα μετὰ τοῦ ἄλλου ἑλληνικοῦ στόλου ἔπλευσε πρὸς τὴν Χίον. Ὅταν ὅμως ὁ στόλος εὑρίσκετο εἰς Ψαρά, οἱ Σπετσιῶται ναύαρχοι, διαφωνήσαντες πρὸς τοὺς ναυάρχους τῆς Ὕδρας, ἐγκατέλειψαν τὸν ὑπόλοιπον στόλον καὶ ἐπανέπλευσαν εἰς Σπέτσας. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Κρήτης ἐκστρατείαν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου ὁ Ἀναστάσιος Κολανδροῦτσος ἠμύνθη γενναίως, πολλὰ πράγματα παρεμβαλὼν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Καποδιστρίου ἐχρημάτισε πληρεξούσιος τῶν Σπετσῶν ἐν τῇ Δ' Ἐθνικῇ Συνελεύσει.

— **Κολανδροῦτσος, *Γεώργιος***. Σπετσιώτης ναύαρχος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, οὗτινος ἡ δρᾶσις εἶναι ἀδιασπάστως ἡνωμένη πρὸς τὴν ναυτικὴν ἱστορίαν τῶν Σπετσῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Κολανδροῦτσος ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ χάριν τοῦ Ἀγῶνος τὸ ἰδιόκτητον βρίκιόν του «Παγκρατίων», πήχεων 32, οὗτινος κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Νεοκάστρου ἐπέβαινεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος, κατόπιν δὲ ὁ ἐπίσης Σπετσιώτης ναυτικὸς Κυριάκος Ἀνδρούτσου· ὁ Κολανδροῦτσος ἐξελέγη ναύαρχος ὑπὸ τῶν Σπετσιωτῶν τὸ πρῶτον τῷ 1824, κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο διεκρίθη ὁ σπετσιωτικὸς στόλος κατὰ τὴν ἐν Σάμῳ ναυμαχίαν τῆς 4ης Αὐγούστου, καθ' ἣν κατεναυμαχήθη ὁ τουρκικὸς στόλος. Ὁ Κολανδροῦτσος παρέμεινε ναύαρχος καὶ κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη 1825, 1826 καὶ 1827, μέχρις οὗ ἡ γενικὴ ἀρχηγία τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἀνετέθη εἰς τὸν Κόχραν. Τῷ 1827, κατὰ τὴν εἰς Χίον ἐκστρατείαν, ὁ Κολανδροῦτσος ἡγεῖτο τοῦ στολίσκου, ὅστις συνώδευσε τὸν Φαβιέρον. Μετὰ τὸν Ἀγῶνα παρέμεινεν ἐν Σπέτσαις ἰδιωτεύων. Ἀπέθανε τῷ 1851. —Ω.

κολάνι (τό)· περιαυχένιον τῆς σαγῆς τοῦ ἵππου.

κολανίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀγνώστου συντάξεως γλυκοζίτης, ἀπαντῶν εἰς τὰ κάρυα κόλα. Συνίσταται ἐκ καφεΐνης, ἐρυθροῦ κόλα καὶ σακχάρου. Ὑδρολύεται διὰ τοῦ σιέλου καὶ ἔχει τονωτικὰς ἰδιότητας. Σ. Γ.

κολαντρίζω, ἢ *κουλαντρίζω* (ἐκ τοῦ τουρκ. *κουλλανμάκ*)· μεταχειρίζομαι.

κόλαξ, —*ακος* (ὁ, ἡ)· ὁ κολακεύων, ὁ ἀρεσκόμενος νὰ ἐξαίρῃ τὰς ἀρετάς τινος πρὸς ἴδιον κέρδος: «χαρμεπὴς κόλαξ», «παρασύρεται—, παραπλανᾶται ὑπὸ τῶν κολάκων του»· || ὁ ἀγαπῶν νὰ θωπεύῃ, κοιν. *γαλίφης*.

κόλαξ (ὁ) (Colax) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οἰστριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κόλαξ ὁ στικτὸς* (Colax maculatus), ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

— **κόλαξ** (ὁ) (Colax) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ζυγοπεταλείων-μονάνδρων*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ καὶ κοσμητικά, καλλιεργούμενα καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐν θερμοκηπίοις. Κ. ΠΑΠ.

Κολάξαϊς. Ὁ νεώτερος τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Ταργιτάου, τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Σκυθίας καὶ προπάτορος πάντων τῶν Σκυθῶν, βασιλεύσας, κατά τινα παράδοσιν, διασωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (IV, 5, 7), 1.000 ἔτη περίπου πρὸ τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου τῷ 513 π. Χ., ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατήγοντο οἱ Παραλάται, οἱ «βασίλειοι Σκύθαι» ἐπιλεγόμενοι. Α. Θ. Σ.

Κολαξῆζι [*Γεωγρ.*]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Σκοτοῦσα* (βλ. λ.).

κολαουζιέρης (ὁ). Ναύτης μηχανοκαΐκου ἢ πλοιαρίου δύτου, ἐκλεγόμενος μεταξὺ τῶν ἀρίστων τοῦ πληρώματος, διότι ἀπὸ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐμπειρίαν ἐξαρτᾶται ἡ ὕπαρξις τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἐργαζομένου δύτου. Ἀκουμβῶν εἰς τὸ *περιτόναιον* (κουπαστὴν) τοῦ πλοιαρίου, κρατεῖ ἐλαφρῶς μέν, ἀλλὰ διαρκῶς τεταμμένον τὸν *κολαοῦζον* (βλ. λ.), πότε παρεών καὶ πότε συνάγων αὐτόν, ἀναλόγως τῶν κινήσεων τοῦ δύτου. Συνθηματικοὶ καὶ καθωρισμένοι ἐκ τῶν προτέρων τιναγμοὶ τοῦ κολαούζου χρησιμεύουν πρὸς συνεννόησιν μεταξὺ δύτου καὶ μηχανοκαΐκου, ἰδίᾳ διὰ τὴν αἴτησιν ἀμέσου ἀνελκύσεως αὐτοῦ. Ἄριστοι κολαουζιέρηδες εἶναι οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Καλύμνιοι. Σ. Ε. Λ.

κολαοῦζος (ὁ)· ὁ καθηγεμών, ὁ ὁδηγὸς τῆς ὁδοῦ: παροιμ. «*χωρὶς ποῦ φαίνεται κολαοῦζο δὲ χρειάζεται*» ἐπὶ ζητήματος οὗ ἡ λύσις προφανής· || σχοινίον παρεώμενον ἀπὸ μηχανοκαΐκου ἢ πλοίου δύτου ἐν γένει, τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν ἄκρου του ὄντος προσδεδεμένου εἰς τὸν δύτην, γυμνὸν ὄντα ἢ ἐν σκαφάνδρῳ. Χρησιμεύει δὲ διὰ τὴν συνεννόησιν τοῦ δύτου μετὰ τοῦ *κολαουζιέρη* (βλ. λ.) καὶ διὰ τὴν ἀνέλκυσιν αὐτοῦ. Σ. Ε. Λ.

— [*Μηχαν.*] Ὁ *κολαοῦζος* εἶναι ἐργαλεῖον τῶν σιδηρουργῶν καὶ μηχανουργῶν, χειροκίνητος συσκευὴ χρησιμεύουσα πρὸς κατασκευὴν σπειρώματος ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας κυλινδρικῶν ὀπῶν ἐντὸς μεταλλικῶν σωμάτων, ἢ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας μεταλλικῶν κυλίνδρων, προωρισμένων νὰ χρησιμεύσουν ὡς κοχλίαι μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σπειρώματος. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀποτελεῖται ἀπὸ κοχλίαν ἐκ σκληροῦ χάλυβος, τοῦ ὁποίου τὰ σπειρώματα διακόπτονται ἀπὸ παραλλήλους πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κοχλίου ἐγκοπάς, οὕτως ὥστε τὰ πρὸς τὰς ἐγκοπὰς ἄκρα τῶν σπειρωμάτων ν' ἀποτελοῦν ὀξείας τεμνούσας ἐπιφανείας, αἵτινες χαράσσουν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς ὀπῆς σπείρωμα τοῦ αὐτοῦ βήματος καὶ διατομῆς ὡς τὸ σπείρωμα τοῦ κολαούζου. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ὁ κολαοῦζος ἀποτελεῖται ἀπὸ περικόχλιον τετμημένον εἰς τέσσαρα μέρη κατὰ δύο καθέτους πρὸς ἀλλήλας διαμέτρους, μὲ τὴν αὐτὴν διαμόρφωσιν τῶν ἄκρων εἰς τεμνούσας ἀκίδας. Ἡ κοπὴ τοῦ σπειρώματος γίνεται εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις διὰ περιστροφῆς τοῦ κολαούζου, διευκολύνεται δὲ δ' ἐπαλείψεως τοῦ κολαούζου δι' ἐλαίου, ὅπερ ταυτοχρόνως ψύχει τὸν ὑπὸ τῆς τριβῆς θερμαινόμενον χάλυβα. Γ. Θ. Κ.

κολαοῦζος (ὁ) [*Ζωολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία εἴς τινας τόπους παρ' ἡμῖν τοῦ ἰχθύος *ὀρθαγορίσκος ὁ τοῦ Μόλα* (Orthagoriscus Mola).

Κολαπιανοί (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Γαλατικὸς λαὸς τῆς Παννονίας, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Κολαιτιανοὺς* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Κόλαπις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς ΝΔ. Ἄνω Παννονίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Ἀλβίου ὄρους ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰαπόδων καὶ διερχόμενος διὰ τῆς πόλεως Μέτουλλον (Möttling), ἐκβάλλει εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σαύου, παρὰ τὴν Σισκίαν, τὴν νῦν Sissek (*Στράβ.* IV 207). Σήμερον καλεῖται *Κοῦλπα*. Τὸ μῆκος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 379 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τὰ 136 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Κάρλσταντ ἢ Κάρλοβατς καὶ ἑξῆς εἶναι πλωτά, ἀποτελεῖ δὲ κατὰ τὸν μέσον αὐτοῦ ροῦν τὴν συνοριακὴν γραμμὴν τῆς Σλοβενίας καὶ Κροατίας ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ. Α. Θ. Σ.

Κολαποὺρ (Kolhapur) [*Γεωγρ.*]. Κράτος τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Βομβάης. Εἶναι ἡ τετάρτη, κατὰ τὴν σπουδαιότητα, ἡγεμονία τῆς Μαχράττας καὶ ἡ κυριωτέρα πολιτεία, ἥτις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διοικήσεως τῆς Βομβάης. Καλύπτει ἔκτασιν 3165 τετρ. μιλ., ἀριθμεῖ δὲ πληθυσμὸν 833.400. Οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ Κολαποὺρ εἶναι κατὰ τὸν χειμῶνα πλωτοὶ διὰ μικρὰς λέμβους. Μεταλλεύματα σιδήρου ἀπαντοῦν ἐπὶ τῶν λόφων, ἐκμετάλλευσις τῶν ὁποίων ἐγίνετο ἄλλοτε ἐν εὐρείᾳ κλίμακι. Παράγει ὄρυζαν, σακχαροκάλαμον, καπνόν, βάμβακα, κέγχρον καὶ λαχανικά, ἔχει δὲ ἐργοστάσια μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ἀγγειοπλαστικῆς κ.τ.λ. Ἕνεκα τῆς λυμαινομένης τὴν ἐπαρχίαν πειρατείας, ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ τῷ 1765 καὶ 1792 στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς περιστολὴν αὐτῆς, κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος προέβη εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῆς χώρας. Τὸ κράτος τῆς Κολαποὺρ κυβερνᾶται ὑπὸ μαχαραγιᾶ, δικαιουμένου εἰς χαιρετισμὸν διὰ 21 ὁλμοβολῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπέφερεν ἐκ πανώλους καὶ ἐκ πείνης. Λ. Α.

— **Κολαποὺρ** (Kolhapur) [*Γεωγρ.*]. Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου πολιτείας τῶν Ἰνδιῶν, κειμένη εἰς τὸ τέρμα σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀρχομένης ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου Πούνα-Μπαγκάουμ καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 μιλ. ἀπ' αὐτῆς. Κάτ. 48.100 Ἡ πόλις ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς ἐπαρχίας. Κατέχει πλείστας ἀρχαιότητας. Ἐρείπια πολυπληθῶν βουδιστικῶν ναῶν ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ γειτονικῇ περιοχῇ, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι αὕτη ἀπετέλεσεν ἄλλοτε σπουδαῖον θρησκευτικὸν κέντρον. Τὰ σημαντικώτερα ἐρείπια εἶναι τὰ τοῦ ναοῦ, ὅστις ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὴν θεὰν Μαχαλακσμί. Λ. Α.

κολαπτήρ, —*ῆρος* (ὁ)· ὄργανον τῶν μαρμαρογλύφων, δι' οὗ ἐγκολάπτουσιν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου εἰκόνας ἢ παραστάσεις, γλύφανον.

κολάπτης (ὁ) (Colaptes) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολαπτιδῶν*, περιλαμβάνον δρυκολάπτας ἀρκετοῦ μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῶν κεντρικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κολάπτης ὁ χρυσόχρους* (Colaptes auratus), ὅστις ἔχει μῆκος 30 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ χρῶμα φαιὸν πρὸς τὸ ὑπέρυθρον, μὲ μελανοκυανᾶ στίγματα κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ ἀργυρόλευκα στίγματα κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πτέρυγας. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. *Κολάπτης ὁ μεξικανικὸς* (Colaptes mexicanus). Οὗτος ἀπαντᾷ ἐν τῷ Μεξικῷ καὶ εἶναι κατά τι μικρότερος τοῦ προηγουμένου. Κατὰ τὸ θέρος ἀποκόπτει τὰς βαλάνους, τοποθετῶν τούτους ἐντὸς ὀπῶν τῶν δένδρων, ἃς διανοίγει διὰ τοῦ ῥάμφους του, ἐκ τούτων δὲ τρέφεται κατὰ τὸν χειμῶνα ἐν ἐλλείψει ἑτέρας τροφῆς. Δ. Ν. Π.

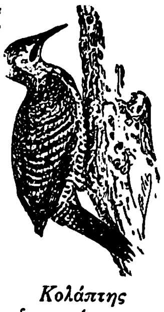

Κολάπτης ὁ χρυσόχρους.

κολαπτίδαι (οἱ) (Colaptidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα οἱ: *κολάπτης* καὶ *μελιγλύπτης* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κολαπτός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐγκεκολαμμένος, ἐγκεχαραγμένος: «εἰκὼν κολαπτή».

κολάπτω, ἀόρ. *ἐκόλαψα*· χαράττω, ἐγχαράττω, ἐγκολάπτω· || ἐπὶ τῶν πτηνῶν, θραύω διὰ τοῦ ῥάμφους τὸ ᾠόν, ἐκκολάπτω.

Κολὰρ (Kolar) [*Γεωγρ.*]. Ἐπαρχία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, καταλαμβάνουσα τὸ Α. τμῆμα τοῦ κράτους τοῦ Μυσὸρ ἐν τῇ Ν. Ἰνδικῇ χερσονήσῳ, πρὸς Δ τοῦ ΝΔ τμήματος τῶν ὀρέων Ἀνατολικῶν Γκάτς. Ἔχει ἔκτασιν 8590 τετρ. χλμ. καὶ πληθυμὸν 731.500 κατ. κατὰ τὸ πλεῖστον Ἰνδούς. Ἡ χώρα καλλιεργεῖται κατὰ τὸ 1/4 καὶ παράγει σιτηρά, ὄρυζαν καὶ σόργον. Σπουδαιοτέρα περιφέρεια αὐτῆς εἶναι τὸ *Κολὰρ Γκόλντ Φίλντς* (Kolar Gold Fields), ὅπου ὑπάρχουν χρυσωρυχεῖα, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ περιοχὴ τοῦ Κολὰρ Γκόλντ Φίλντς ἀποτελεῖται ἐκ τῆς πόλεως *Κολὰρ* (Kolar), κειμένης παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μπανγκαλόρας-Μαδράς, πρὸς Α. τῆς πόλεως Μπανγκαλόρας, καὶ ἐκ τῆς περὶ αὐτὴν περιοχῆς εἰς ἀκτῖνα 20 περίπου χλμ. Ἡ πόλις *Κολὰρ* ἔχει πληθυσμὸν 12.000 περίπου κατοίκων, ἡ δὲ περιοχὴ τοῦ Κολὰρ Γκόλντ Φίλντς 87.682. Σπουδαιότεραι βιομηχανίαι τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ τῆς μετάξης, τοῦ βάμβακος, τῆς σακχάρεως καὶ τοῦ ἐλαίου, ἐν δὲ τῇ πόλει κατασκευάζονται ἐκλεκτῆς ποιότητος μάλλινα κλινοσκεπάσματα, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «καμπλί». Ἡ ἀξία τοῦ ἐκ τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Κολὰρ ἐξαγομένου χρυσοῦ ἀνῆλθε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς 20.000.000 περίπου ἀγγλικῶν λιρῶν. Χ. Δ.

— **Κολὰρ *Γκόλντ Φίλντς*** (Kolar Gold Fields) [*Γεωγρ.*]. Τμῆμα τῆς Ἰνδικῆς ἐπαρχίας *Κολὰρ* (βλ. λ.).

Κολαρντὼ (Colardeau), ***Κάρολος-Πέτρος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1732–1776), μέλος τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημίας. Ἐκ τῶν ἔργων του καλύτερον θεωρεῖται τὸ ποίημα «Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Προμηθέως». Μ. Ν. Σ.

Κολάρτσα [*Γεωγρ.*]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Μανιάκη* (βλ. λ.).

Κολὰς (Colasse), ***Πασκάλ***. Γάλλος μουσουργὸς (1649—1709). Ἀπὸ τοῦ 1696 ἐχρημάτισεν ἰδιαίτερος μουσικοδιδάσκαλος παρὰ Λουδοβίκῳ ΙΔ'. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Ἀχιλλεὺς καὶ Πολυξένη» (1687), «Οἱ γάμοι τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως» (1689), «Αἰνείας καὶ Λαβινία» (1690), «Ἰάσων» (1696), «Ἡ γέννησις τῆς Ἀφροδίτης» (1698), «Πολυξένη καὶ Πύρρος» (1706), «Τὸ μπαλέττο τῶν ἐποχῶν» κτλ., ἅτινα ἔσχον μετρίαν ἐπιτυχίαν. Γ. Σ.

Κολασὶν [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γιουγκοσλαυΐας, ἐν Μαυροβουνίῳ, εἰς ἀπόστασιν 62 χιλιομέτρων ΒΑ. τῆς Κεττίγνης. Οἱ κάτοικοι, κατὰ τὸ πλεῖστον Μουσουλμᾶνοι, ὁμιλοῦσι τὴν σερβικήν. Ν. Ν.

κολασιόνε (τὸ) [*Μουσ.*]. Μουσικὸν ὄργανον (βλ. λ. *καλασιόνε*).

κόλασις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κολάζειν, ἐπιβολὴ τιμωρίας πρὸς σωφρονισμόν, κολασμός· || ἡ αἰωνία κόλασις, ἡ μετὰ θάνατον τιμωρία τῶν ψυχῶν· || συνεκδ. ὁ τόπος τῆς αἰωνίας κολάσεως, ἄλλως *πίσσα*, ἀντίθ. *παράδεισος*: «θὰ πάῃ ἡ ψυχή σου 'ς τὴν κόλαση»· || μεταφ. ὁ τόπος ἢ αἱ περιστάσεις καθ' ἃς ὑποφέρει τις πολλὰ δεινά: «ὁ πόλεμος εἶναι κόλασις», «ἡ ζωή μου 'ς τὸ σπίτι αὐτὸ ἦτο κόλασις».

— [*Θρησκειολ.*] *Κόλασις*, ἀντὶ τόπος κολάσεως, εἶναι

Digitized by Google

παράστασις κοινὴ εἰς πολλὰς θρησκείας καὶ συνδέεται συνήθως πρὸς τὴν παράστασιν τῶν ὑποχθονίων, ἐν οἷς καὶ ζητεῖται, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τόπον τῶν μακάρων, ὅστις μετατίθεται εἰς τὰ ὕψη καὶ ταυτίζεται βραδύτερον πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἡ παράστασις τῆς κολάσεως προϋποθέτει τὴν παράστασιν ἄλλου κόσμου καθόλου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀδυνατεῖ νὰ μεταβῇ ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται ἔτι ἐν τῇ ζωῇ. Ὁ ἄλλος οὗτος κόσμος ἢ τὸ *ἐπέκεινα* τοποθετεῖται καθ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔπειτα ὑπ' αὐτὴν καὶ τέλος ὑπὲρ αὐτήν, πρὸς δημιουργίαν δ' αὐτοῦ ἀπαιτεῖται, ὅπως ἡ ψυχὴ τοῦ θανόντος χωρισθῇ τοῦ τόπου, ἐν τῷ ὁποίῳ διατρίβουσιν οἱ ζῶντες. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ σταδίου τοῦ *ἀνιμισμοῦ* (βλ λ.) καὶ τοῦ τῆς λατρείας τῶν προγόνων, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν θρησκειῶν, ἐν αἷς ἐπικρατοῦσι τὰ γνωρίσματα ταῦτα, οἷαι ἡ τῆς Κίνας, Ἰαπωνίας, Μελανησίας καὶ Κεντρῴας Ἀφρικῆς. Οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι, ὅπου ἀναφαίνεται ἡ παράστασις αὕτη ἄλλου κόσμου, ἐξαρτᾶται ἰσχυρῶς ἐκ τῶν γεωγραφικῶν συνθηκῶν. Λαοὶ λ. χ. κατοικοῦντες πλησίον τῆς θαλάσσης ἢ ἐν χώρᾳ ἀφθονούσῃ εἰς ὕδατα, φαντάζονται τὸ ἐπέκεινα διαρρεόμενον ὑπὸ ποταμῶν ἢ χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ *ἐνθάδε* δι' ὠκεανῶν· τοὐναντίον οἱ οἱ βεδουῖνοι τῆς Ἀραβίας φαντάζονται αὐτὸ ἀποτελούμενον ἐξ ἀμμωδῶν ὀρέων. Ἡ τοποθέτησις τοῦ ἄλλου κόσμου ὑπὸ τὴν γῆν εἶναι πιθανὸν ὅτι συνδέεται πρὸς τὸ ἔθος τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν. Ἐν τῷ ὑποχθονίῳ τούτῳ τόπῳ, ὅστις φέρει διάφορα ὀνόματα, ὡς λ. χ. *Σιὼλ* παρ' Ἑβραίοις, *Ἅδης* παρ' Ἕλλησιν, Orkus παρὰ Ρωμαίοις, ἐπικρατοῦσιν αἱ σχέσεις αἱ ὑφιστάμεναι ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκ τῶν παλαιῶν πλουσιώτατα διεκόσμησαν αὐτὸν οἱ Αἰγύπτιοι, παρ' οἷς ἀπαντῶμεν τὸ πρῶτον καὶ τὴν ἰδέαν τῆς κρίσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς μετὰ θάνατον ἀνταποδόσεως τῶν πράξεων, αἵτινες ἐτελέσθησαν ἐν τῇ ζωῇ. Τέλος ἡ μετάθεσις τοῦ ἄλλου κόσμου ὑπὲρ τὴν γῆν ὀφείλεται ἴσως, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, εἰς τὸ ἔθος τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν. Ἐν τούτοις, παρὰ Πέρσαις καὶ Ἰνδοῖς τὸ ἐπέκεινα τοποθετεῖται ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνῷ ἐν ἄλλαις θρησκείαις ὡρισμένα μόνον πρόσωπα μετατίθενται εἰς αὐτόν, ὡς λ. χ. οἱ βασιλεῖς ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ ἥρωες ἐν Ἑλλάδι, ἅγιοί τινες ἄνδρες παρὰ τῷ Ἰσραήλ. Ἡ ῥοπὴ αὕτη πρὸς μετάθεσιν τοῦ ἄλλου κόσμου εἰς τὸν οὐρανὸν ἐνισχύεται βραδύτερον ὑπὸ τῶν βιωμάτων μυστικοπαθῶν ἀνθρώπων καὶ προφητῶν καὶ ὑπὸ τῆς ἐντεῦθεν μακαριότητος. Ὅπου ὅμως καὶ ἂν τοποθετῆται ὑπὸ τῶν διαφόρων λαῶν τὸ ἐπέκεινα, ἐλλείπει ἀπ' αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ, διότι δὲν γίνεται ἐν αὐτῷ διάκρισις τόπου μακάρων καὶ τόπου κολάσεως. Αὕτη προϋποθέτει ἀνάπτυξιν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ διαρχικὴν κοσμοθεωρίαν, ἔνθα ὑφίσταται ὀξεῖα ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πονηροῦ, μεταξὺ Θεοῦ καὶ διαβόλου, ὡς ἐν τῷ παρσισμῷ. Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα τὰς περὶ κολάσεως καὶ κολασμῶν παραστάσεις τῶν διαφόρων λαῶν ἢ τῶν διαφόρων θρησκειῶν. Θὰ περιορισθῶμεν εἰς γενικούς τινας χαρακτηρισμούς, ἵνα καταδείξωμεν τὴν βαθμιαίαν διάκρισιν τόπου κολάσεως ἢ *κολαστηρίου* ἐν τῷ ἐπέκεινα, παρέχοντες ἔπειτα εἰκόνα τινὰ τῶν ἐν αὐτῷ κολασμῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐμφανίζει κολαζομένους ἐν τῷ Ἅδῃ τὸν Τιτυόν, τὸν Τάνταλον καὶ τὸν Σίσυφον, εἰς οὓς μεταγενέστεροι ποιηταὶ προσέθηκαν τὸν Θάμυριν, τὸν Ἀμφίωνα καὶ τὸν Ἰξίωνα. Οἱ κολασμοὶ ὅμως οὗτοι εἶναι συνέπεια ἁμαρτημάτων στρεφομένων ἐναντίον τῶν θεῶν καὶ ἀποτελοῦσιν ἐξαιρέσεις, πιστοποιούσας τὴν ἔλλειψιν τῆς ἰδέας καθολικῆς ἀνταποδόσεως. Σαφέστερον διακρίνουσι τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῆς κολάσεως αἱ μυστηριακαὶ θρησκεῖαι· ἀλλὰ καὶ ἡ διάκρισις αὕτη δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀνταποδόσεως καὶ στερεῖται ἠθικοῦ χαρακτῆρος. Τὴν πᾶσαν δύναμιν ἔχουσιν ὡς πρὸς τὴν τύχην τῆς ψυχῆς ἐνταῦθα αἱ τελετουργίαι καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ μυστήρια. Τοῦτο ἰσχύει καὶ περὶ τῶν Ὀρφικῶν, εἰς οὓς ὀφείλομεν τὴν παράστασιν ποικίλων ὅσων καὶ φρικτῶν τιμωριῶν ἐν Ἅδῃ. Διότι καὶ αὐτοὶ πιστεύουσιν ὅτι τῆς μακαριότητος μετέχουσι μόνον οἱ κεκαθαρμένοι καὶ τετελεσμένοι καὶ δέχονται συνεπῶς τοὺς κολασμοὺς ἐκείνους, ὡς ὀφειλομένους εἰς τελετουργικὰς παραλείψεις. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι καὶ παρὰ τῷ ἀρχαίῳ Ἰσραὴλ κυριαρχεῖ ἡ παράστασις τοῦ Σεώλ, τοῦ βασιλείου τῶν νεκρῶν, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνουσι πάντες ἀνεξαιρέτως, καὶ ὅπου δὲν διακρίνονται ἔτι εἰς τιμωρουμένους καὶ μακαρίους. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ παράστασις τῆς κολάσεως εἶναι αὐτονόητος ἐν τοῖς ἰουδαϊκοῖς ἀποκρύφοις, προϋποτιθεμένη γνωστὴ παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ. Εἶναι διὰ τοῦτο πιθανὸν ὅτι αἱ περὶ κολάσεως πλούσιαι παραστάσεις τῶν ἀποκρύφων τούτων ὀφείλονται εἰς ἐπιδράσεις τοῦ παρσισμοῦ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ὑφίστατο ἀπὸ μακροῦ ἡ ἰδέα τῆς κρίσεως τῶν νεκρῶν καὶ ὅστις καὶ ἄλλως ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὸν Γ' καὶ Β' π. Χ. αἰῶνα. Ἀλλ' αἱ πλούσιαι αὗται παραστάσεις τῶν ἰουδαϊκῶν ἀποκρύφων ἐμφανίζουσιν, ὡς εἶναι φυσικόν, πολλὴν σύγχυσιν. Οὕτως ἡ κόλασις ἀλλαχοῦ μὲν θεωρεῖται τόπος διαμονῆς πρὸ τῆς κρίσεως, ἀλλαχοῦ δὲ μετὰ τὴν κρίσιν. Ἔπειτα συγχέεται πολλαχῶς ἡ κόλασις πρὸς τὸ βασίλειον τῶν νεκρῶν καθόλου. Τέλος μετατίθεται ὑπὸ τὴν γῆν, ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Φαντάζονται δὲ αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς τόπον πυρὸς καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὴν συνήθως *Γέενναν*. Πλήρης χωρισμὸς τοῦ τόπου τῆς κολάσεως ἀπὸ τοῦ τόπου τῶν μακάρων ἢ παραδείσου συντελεῖται τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ καθαίρεται καὶ συμπληροῦται ἡ ἰδέα τῆς ἠθικῆς ἀνταποδόσεως. Εἶναι βεβαίως ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ περιλαμβάνονται δημώδεις τινὲς παραστάσεις περὶ τοῦ τόπου τῆς κολάσεως, ὡς λ. χ. ὅτι αὕτη εἶναι σκότος καὶ πῦρ, ἀλλ' αὗται εἶναι μᾶλλον εἰκόνες ἐν αὐτῇ. Συνδεθεῖσαι ὅμως πρὸς ἄλλας παντοδαπὰς περὶ κολασμῶν καὶ κολάσεως παραστάσεις ἐν τῇ ψυχῇ τῶν χριστιανικῶν λαῶν, ἀπετέλεσαν μετ' αὐτῶν τὴν σύνθετον καὶ πολύπλοκον περὶ κολάσεως εἰκόνα, ἡ ὁποία ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις καὶ ὡς ὑλικὸν εἰς τὸν Δάντην διὰ τὴν μεγαλειώδη περιγραφὴν αὐτοῦ ἐν τῇ «Θείᾳ Κωμῳδίᾳ». Καὶ διὰ τὸν Χριστιανισμὸν ἡ ἐν τῷ τόπῳ τῆς κολάσεως τιμωρία εἶναι αἰωνία· ἡ ἰδέα τῆς ἀποκαταστάσως τῶν πάντων, ἥτις σημαίνει τελικὴν νίκην τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, παρέμεινεν ὅλως μεμονωμένη. Τινὲς ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων διδασκαλία αὕτη ἐγεννήθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παρσισμοῦ. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι παρ' αὐτῷ δὲν εἶναι πλήρης, εἶναι πάνυ δυσχερὴς ἡ διὰ τῆς ἐρεύνης ἐπαλήθευσις τῶν τοιούτων ὑποθέσεων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὰς διαφόρους ἀποπείρας, αἵτινες ἐγένοντο πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ποικίλων ἐπιδράσεων τῶν περὶ κολάσεως καθόλου παραστάσεων τῶν διαφόρων θρησκειῶν ἐπ' ἀλλήλας. Ὅ,τι μόνον εἶναι βέβαιον εἶναι ἡ βαθμιαία ἐξέλιξις τύπων ἁμαρτωλῶν ἐν τῷ Ἅδῃ καὶ τύπων ἀναλόγων κολασμῶν τόσον ἐν Ἑλλάδι, κυρίως διὰ τῶν Ὀρφικῶν, ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ. Οὕτως εὑρίσκομεν, ὡς πρὸς μὲν τὴν κόλασιν αὐτὴν παραστάσεις, οἷαι τόπος πυρὸς πλείστου γέμων, πολὺ πῦρ καιόμενον, βόρβορος, σκῶρ, διαρροίας ποταμός, ποταμοὶ βορβόρου, αἵματος, πυρός, ποταμοὶ χρυσοῦ περιζέοντος, ὄφεις καὶ θηρία, λίμνη μεγάλη πεπληρωμένη βορβόρου ἀναπαφλάζοντος, λίμνη μεγάλη πεπληρωμένη πύου καὶ αἵματος καὶ βορβόρου ἀναζέοντος· ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἁμαρτωλούς, πατραλοίας, μητραλοίας, ἀνδροφόνους, ψευδόρκους, μοιχούς, ἱεροσύλους κλπ, ἀναγινώσκομεν ὅτι διαβιοῦσιν ἐκεῖ κολαζόμενοι ἄνθρωποι ἐκ τῆς γλώσσης κρεμάμενοι, ἐκ τῶν αἰδοίων ἀνηρτημένοι, ὑπὸ τῶν θηρίων πλησσόμενοι, ἐσθιόμενοι τὰ σπλάγχνα ὑπὸ σκωλήκων ἀκοιμήτων, πεπυρωμένον σίδηρον κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν λαμβάνοντες, τὰς γλώσσας μασώμενοι καὶ πῦρ φλεγόμενον ἔχοντες ἐν τῷ στόματι, ὀπτώμενοι, ὥσπερ ἔχιδναι περιπεπλεγμένοι ἀλλήλους ἐσθίοντες. Οἱ κολασμοὶ οὗτοι εἶναι συνήθως ἀνάλογοι πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τελεσθέντα ἁμαρτήματα κατὰ τὸ αἰσχύλειον ἐκεῖνο: «Ἀλλ' ὦ μεγάλαι Μοῖραι, Διόθεν τῇδε τελευτᾶν ᾗ τὸ δίκαιον μεταβαίνει. Ἀντὶ μὲν ἐχθρᾶς γλώσσης ἐχθρὰ γλῶσσα τελείσθω. Τοὐφειλόμενον πράττουσα Δίκη μέγ' αὐτεῖ. Ἀντὶ δὲ πληγῆς φονίας φονίαν πληγὴν τινέτω. Δράσαντι παθεῖν τριγέρων μῦθος τάδε φωνεῖ».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Landau*, Hölle und Fegfeuer im Volksglauben, Dichtüng und Kirchenlehre(1909). —*E. Rohde*, Psyche (6η ἐκδ. 1910). —*H. Cremer*, Ueber den Zustand nach dem Tode (6η ἐκδ. 1900).— *A. Dieterich*, Nekyia (2α ἐκδ. 1913).—*L. Radermacher*, Das Jenseits im Mythos der Hellenen (1903). —*W. Wundt*, Völkerpsychologie (B, 3, 1909).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

—*[Τέχνη]* Ποικιλώταται εἶναι αἱ κατὰ καιροὺς ἐκτελεσθεῖσαι ἀπεικονίσεις τῆς *κολάσεως*, ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐποχάς τοὺς λαοὺς καὶ τὰς θρησκείας, ἀφ' ὧν προέρχονται. Καταπλήσσουν καὶ τὴν μᾶλλον ἐξημμένην φαντασίαν αἱ δαιμονικαὶ ἀπεικονίσεις τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἰαπωνικαί τινες σκηναὶ τῆς «Κολάσεως», ὡς ἡ ἀνήκουσα εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ βαρώνου Ταχαχάσι (ἐν Τόκιῳ) καὶ προερχομένη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μ Χ. καὶ ἡ ἀποκειμένη εἰς τὸν ἐν Κιότο ναὸν τοῦ Σουγκουβάρα Μεχιζανέ, συνδυάζουν τὴν καλλιτεχνικὴν ἐντέλειαν μετὰ τῆς ἄκρως ἀνεπτερωμένης φαντασιοπληξίας. Πλήρεις ἁρμονίας καὶ γλυκείας μελαγχολίας εἶναι ὡς ἐπι τὸ πλεῖστον αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ *Ἅδου* (βλ. λ.), ὅσαι προέρχονται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν πρόκειται κατὰ κυριολεξίαν περὶ τῆς κολάσεως, ὡς ἐν τῇ χριστιανικῇ ὁρολογίᾳ φέρεται αὕτη, ἀλλὰ περὶ τῆς κατοικίας τῶν νεκρῶν. Τὸ περιφημότερον τῶν σχετικῶν ἀρχαίων ἔργων εἶναι ἡ μεγάλη τοιχογραφία τοῦ Πολυγνώτου, ἣν περιγράφει διὰ μακρῶν ὁ Παυσανίας· αὕτη εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐν Δελφοῖς Λέσχην τῶν Κνιδίων. Ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης πλεῖστα ὅσα στοιχεῖα παρέλαβεν ἡ παλαιοχριστιανικὴ καὶ ἐκ ταύτης ἡ μεσαιωνικὴ τέχνη πρὸς ἀπεικόνισιν τοῦ Ἅδου, συχνάκις προσωποποιηθέντος, καὶ τοῦ τόπου, ἔνθα διάγουσιν οἱ νεκροί. Ἀλλ' ἡ παρακολούθησις τῆς ἀναπτύξεως τῶν θεμάτων τούτων κεῖται ἔξω τοῦ θέματος τῆς ἀπεικονίσεως τῆς κολάσεως, νοουμένης ὡς χώρας βασάνων, ὀδυρμῶν καὶ τραγικῶν ἀνταποδόσεων. Ἡ ἀπεικόνισις αὕτη, ἔν τε τῇ μεσαιωνικῇ τέχνῃ τῆς Δύσεως καὶ τῇ βυζαντινῇ, συνδέεται μετὰ τῆς ὅλης ἀπεικονίσεως τῆς ἐσχάτης κρίσεως. Ἐν τοιαύτῃ συναφείᾳ καὶ σχέσει ἀπεικονίζεται ἡ κόλασις ἐν τῇ Παναγίᾳ τῶν Παρισίων, ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Βέρνης, ἐν τῇ Μεγίστῃ Λαύρᾳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Τορτσέλλο, κτλ. Ἡ τέχνη τῆς Ἀναγεννήσεως συνδέει ὁμοίως τὴν ἐξεικόνισιν τῆς κολάσεως πρὸς τὴν ἐσχάτην κρίσιν. Λαμβάνει δ' ἐν τῇ ἐξεικονίσει ταύτῃ στοιχεῖα οὐ μόνον ἐκ τῶν θρησκευτικῶν πηγῶν καὶ παραδόσεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς «Θείας κωμῳδίας» τοῦ Δάντου, ἥτις τὰ μάλιστα ἐπέδρασεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ εἰκονογραφικοῦ τούτου θέματος ἐν τῇ Δύσει. Ἀφελεῖς εἶναι αἱ ἀναπαραστάσεις τῆς κολάσεως, ἃς ἐξειργάσθη ὁ ἐκ Φιέζολε Φρὰ Ἀντζέλικο. Πλήρεις δαντικῶν ἐπιρροῶν εἶναι αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὸν Βερνάρδον καὶ Ἀνδρέαν Ὀρκάνιαν. Ἰδιότυπον θέλγητρον ἔχουν αἱ τοῦ Τζιόττο (ἐν Ἁγίᾳ Μαρίᾳ τῆς Ἀρένας, ἐν Παδούῃ) καὶ Λουκᾶ Σινιορέλλι (καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ὀρβιέτο). Ὡραιόταται δ' εἶναι καὶ αἱ συνθέσεις, ἃς ἐξειργάσθη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, πρὸς διακόσμησιν τῆς γενομένης τῷ 1481 ἐκδόσεως τοῦ Δάντου, ὁ Σάντρο Μποτιτσέλλι. Ἀλλ' ὑπεροχωτέρα πασῶν, κολοσσὸς ἐντελείας καὶ μεγαλοπρεπείας, εἶναι ἡ ἐν τῇ

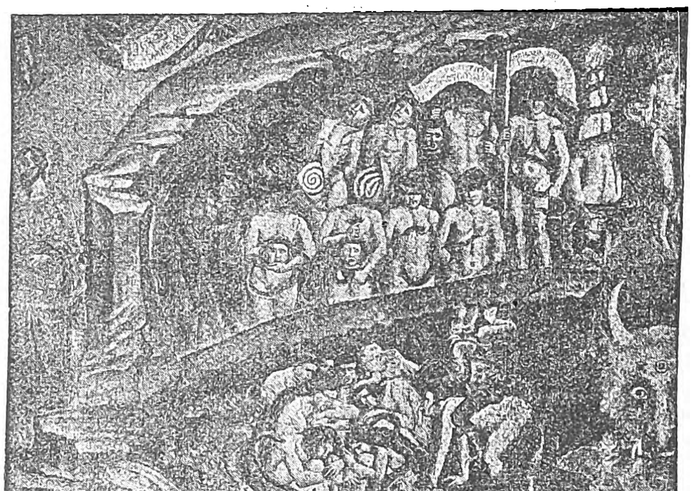

Ἀνδρ. Ὀρκάνια : Κόλασις (τμῆμα).
[Νεκροταφεῖον Πίζης.]

«Ἐσχάτῃ κρίσει» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου (Σίξτειον παρεκκλήσιον Βατικανοῦ) ἀπεικόνισις τῆς κολάσεως. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀπειροπληθῶν καλλιτεχνῶν, ὅσοι ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τοῦ θέματος τούτου, ἐξαιρέτως ἀξιομνημόνευτος εἶναι ὁ Breughel, ὅστις τρόπον τινὰ εἰδικεύθη εἰς τὴν ἐξεικόνισιν τῆς κο-

Digitized by Google

λάσεως. Ἀξιοσημείωτος δ' εἶναι καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ Chenavard ἐν τῷ Πανθέῳ τῶν Παρισίων. I. M. Π.

— **«Κόλασις»** (Inferno). Τίτλος τοῦ πρώτου μέρους τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ *Δάντου* (βλ. λ.).

— **κόλασις αἰωνία.** Κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, ὡς ὑπάρχει αἰωνία ζωή, ὑπάρχει καὶ αἰωνία *κόλασις.* Οὕτως ὁ Ματθαῖος δέχεται «κόλασιν αἰώνιον» (25, 46), διαρκοῦσαν κατὰ τὸν Ἰωάννην «εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» (Ἀποκ. 20, 10), καὶ «πῦρ αἰώνιον» (*Ματθ.* 25, 41), ὅπερ κατὰ τὸν Μᾶρκον «οὐ σβέννυται» (9, 44), ἀλλὰ μένει ὡς «πῦρ ἄσβεστον» (*Μᾶρκ.* 9, 43, *Ματθ.* 3, 12). Ἐναντίον τῆς ῥητῆς ταύτης διδασκαλίας τῆς ἁγίας Γραφῆς περὶ τῆς αἰωνιότητος τῆς κολάσεως ἠγέρθησαν ὑπό τινων ἀπ' ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ἐνστάσεις, ὡς προσκρουούσης πρὸς τὴν ἀγαθότητα, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ ἀμετάβλητον τοῦ Θεοῦ. Διισχυρίσθησαν δηλαδὴ τινές, ὅτι ἡ αἰωνία κόλασις ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀγαθότητα καὶ δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ὡς τιμωροῦντος τὰς ἐν χρόνῳ παραβάσεις δι' αἰωνίας κολάσεως, καὶ τὸ ἀμετάβλητον αὐτοῦ ὡς διὰ τῆς αἰωνίας κολάσεως καταλήγοντος τοῦ κόσμου εἰς δυαδισμόν. Ἐκ τῶν ἰδεῶν τούτων ὁρμώμενοι ἐδέχθησαν ἄλλοι μὲν τὸν διὰ τῆς τιμωρίας ἐξαφανισμὸν τῶν κακῶν (Ἀρνόβιος, Σωκινιανοί, Ἀδβεντισταί), ἄλλοι δὲ τὴν διὰ τῆς τιμωρίας διόρθωσιν καὶ ἐπιστροφὴν τῶν κακῶν, ἐπερχομένης οὕτω τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων (Ὠριγένης, Γρηγόριος Νύσσης, Δίδυμος, Διόδωρος Ταρσοῦ, Θεόδωρος Μοψουεστίας, Σκῶτος Ἐρίγενας, πολλοὶ τῶν ἀναβαπτιστῶν καὶ θεοσοφιστῶν καὶ ἄλλοι). Ἡ Ἐκκλησία, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ῥητῆς διδασκαλίας τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀποκρούει τὰς ἰδέας ταύτας, ἀποδεικνύουσα ὅτι αὗται στηρίζονται ἐπὶ σφαλερᾶς ἀντιλήψεως τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτοῦ ὡς καὶ τῆς οὐσίας τοῦ κακοῦ. K. I. Δ.

κόλασμα (τό)· τὸ γινόμενον πρὸς ἐπανόρθωσιν κακῆς ἐντυπώσεως, ἐπανόρθωσις, μετριασμός.

κολασμένος, —*η,* —*ο*· δημοτ. παρακ. παθ. μετχ. τοῦ *κολάζω,* ὁ καταδικασμένος εἰς τὴν αἰωνίαν κόλασιν· ‖ καθόλου, ἁμαρτωλός, πονηρός: «κολασμένος ἄνθρωπος», «κολασμένη ψυχή».

κολασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κολάζειν, τιμωρία πρὸς σωφρονισμόν, ἄλλως *κόλασις*· ‖ μετριασμός, ἐπανόρθωσις κακῆς ἐντυπώσεως: «ἐλέχθη τοῦτο πρὸς κολασμὸν τῆς κακῆς ἐντυπώσεως».

—*[Γραμμ.] Κολασμὸς προτάσεως* ἢ *λέξεως* εἶναι περιορισμός τις τῆς ἐννοίας αὐτῶν. Οὕτω: ἀντὶ φύγετε, δύνασθε νὰ φύγετε, ἀντὶ ἐγὼ λέγω, λέγω, ἀντὶ πάντες. πάντες σχεδόν, ἀντὶ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἂν δὲν ἀπατῶμαι (ὡς νομίζω, φρονῶ κλπ.), ἀντὶ ἔλθετε, σᾶς παρακαλῶ ἢ εὐαρεστηθῆτε νὰ ἔλθητε κλπ. Σ. Τ.

κολασπίδεμος (ὁ) (Colaspidemus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομηλιδῶν,* περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους μὲ σῶμα ᾠοειδές, διωγκωμένον, προθώρακα βραχὺν καὶ ἔλυτρα βραχέα. Γνωστὰ περὶ τὰ 5 εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κολασπίδεμος ὁ μελανὸς* (Colaspidemus niger), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ λευκομελανῶν κηλίδων κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

Κολασπίδεμος.

κολαστήριος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κόλασιν, ὁ πρὸς κόλασιν γινόμενος: «κολαστήρια μέσα»· ‖ ***κολαστήριον*** (τό)· ὡς οὐσ., ὁ τόπος τῆς κολάσεως, ὅπου τις τιμωρεῖται.

κολαστὴς (ὁ)· ὁ κολάζων, ὁ τιμωρῶν πρὸς σωφρονισμόν, ὁ παιδευτής.

κολαστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κόλασιν, παιδευτικός· ‖ ὁ πρὸς μετριασμὸν γινόμενος, περιοριστικός.—Ἐπιρρ. ***κολαστικῶς.***

κολάστρα (ἡ), καὶ ***κόλαστρον*** (τό)· τὸ πρῶτον μετὰ τὸν τοκετὸν βουτυροβριθὲς γάλα, ἰδίᾳ τῶν βοσκημάτων, ἄλλως *πρωτόγαλα,* ἀρχ. *πυὸς* (ἐκ τοῦ λατ. colostrum).

Κολὰτ-νταὴ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα, μεταξὺ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τοῦ Γκιουμουσχανὲ (Ἀργυρουπόλεως), ἀπολῆγον εἰς τὸ παρὰ τὴν Τρίπολιν ἀκρωτήριον Γκέρελυ. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ ἔχει ὕψος 2980 μέτρα. Ν. Μ.

Κολάτσεκ (Kolazek), ***Φραγκῖσκος.*** Τσέχος φυσικὸς (1851—1913). Μετὰ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Πράγᾳ καὶ Βιέννῃ, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς μαθηματικῆς φυσικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καρόλου ἐν Πράγᾳ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ πραγματεύονται περὶ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ, περὶ τῆς ὀπτικῆς θεωρίας, περὶ ὑδροδυναμικῆς, περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ἐξισώσεων κ.τ.λ. Θ. Κ.

κολατσίζω· κάμνω κολατσό, γεύομαι ὀλίγον, ἰδίᾳ τὴν πρωΐαν: «προτοῦ πιάσωμε δουλειὰ κολατσίζομε λίγο».

κολατσιὸ (τό)· πρόγευμα λαμβανόμενον τὴν πρωΐαν ἢ καὶ τὴν δείλην ἐκ προχείρου φαγητοῦ.

κολάτσισμα (τό)· ἡ λῆψις μικροῦ προγεύματος: «μᾶς ἦρθε ἀπάνω 'ς τὸ κολάτσισμα».

κολαφίζω· καταφέρω κατά τινος κόλαφον, ῥαπίζω, κοιν. *μπατσίζω*· ‖ μεταφ., κάμνω τινὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἐπιβολήν μου, εὐτελίζω, ταπεινώνω.

κολάφισμα (τό), καὶ ***κολαφισμὸς*** (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κολαφίζειν, κοιν. *μπάτσισμα.*

—*[Βυζ. Μουσ.]* Ἐκαλεῖτο *κολαφισμὸς* ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς μελῳδικὴ γραμμὴ ἐντελοῦς θέσεως ὁριστικῆς καταλήξεως, περιεχομένη ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἴσῳ τῆς «Παπαδικῆς» Ἰωάννου Μαΐστορος τοῦ Κουκουζέλους. Ἡ γραμμὴ αὕτη, ἐξηγηθεῖσα εἰς τὸ νῦν ἐν χρήσει γραφικὸν σύστημα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸ «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις» Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου κατὰ τὴν περίοδον «τὰ πλήθη...». I. X. K.—N. A. X

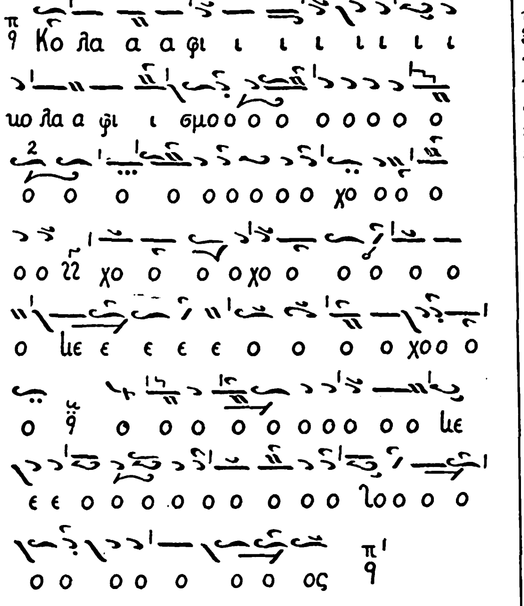

Κολαφισμός.
[Ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἴσου Ἰωάννου Μαΐστορος τοῦ Κουκουζέλους.]

κολαφιστὴς (ὁ)· ὁ κολαφίζων, ὁ κατενεγκὼν κόλαφον κατά τινος.

κόλαφος (ὁ)· πλῆγμα κατὰ τῆς παρειᾶς τινος δι' ἀνοικτῆς παλάμης, ῥάπισμα, κοιν. *μπάτσος*: «τοῦ κατέφερε ἐπανειλημμένους κολάφους»· ‖ μεταφ. προσβολὴ κατά τινος, εὐτελισμός, ταπείνωσις: «ὁ λόγος του ἦτο κόλαφος κατὰ τῆς κυβερνήσεως».

Κόλβα (Kolva) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Πέρμ. Πηγάζει ἐκ τῶν Οὐραλίων ὀρέων καὶ ἔχει μῆκος 450 χλμ. —2) Ποταμὸς ἐν τῷ κυβερνείῳ Ἀρχαγγέλου. Ἔχει μῆκος 320 χιλμ. Λ. Α.

κολβερτισμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἡ ἐφαρμογὴ προστατευτικῶν μέτρων τῆς διοικήσεως ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος, ὡς τοῦτο διεμορφώθη ἐν Γαλλίᾳ, ἰδίως δὲ συμφώνως πρὸς τὴν διοικητικὴν πρᾶξιν τοῦ *Κολμπέρ.* Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ ἐγένετο πολλάκις χρῆσις τοῦ ὅρου κολβερτισμός, διὰ νὰ δηλωθοῦν αἱ ὑπέρμετροι προστατευτικαὶ τάσεις, αἱ θεωροῦσαι τοὺς προστατευτικοὺς δασμοὺς καὶ τὴν κρατικὴν ἐπέμβασιν ὡς τὸν τελικὸν σκοπόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἔδει νὰ τείνῃ. Ἀπὸ τὰς ἀπόψεις ταύτας ἀνάγκη νὰ διακριθοῦν αἱ ἀρχαὶ τοῦ Κολμπέρ, ὁ ὁποῖος ἐθεώρει μὲν τὸν προστατευτισμὸν ὡς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ παρόντος, ἐπιβοηθητικὸν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ μόνον μέχρις ὅτου ἡ βιομηχανία φθάσῃ εἴς τι ὡρισμένον σημεῖον ἀναπτύξεως, δυναμένη πλέον νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐπὶ τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς. Α. Α. Τ.

Κολβέρτος (Colbert), *Ἰωάννης-Βαπτιστής* βλ. λ. *Κολμπέρ.*

κολβιλλέα (ἡ) (Colvillea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καισαλπινωδῶν,* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κολβιλλέαν τὴν βοτρυώδη* (Colvillea racemosa), ἰθαγενὲς τῆς Μαδαγασκάρης καὶ τοῦ Περοῦ. Πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς ἢ μοσχευμάτων καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς σχηματισμὸν δενδροστοιχιῶν κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κόλβιν (Colvin), ***σὲρ Σίδνεϋ.*** Ἄγγλος τεχνοκρίτης, γεννηθεὶς τῷ 1845 Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Τριάδος ἐν Κανταβριγίᾳ, ἔνθα διωρίσθη καθηγητὴς τῶν Καλῶν τεχνῶν (1873), τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος διευθυντὴς τοῦ αὐτόθι μουσείου Φιτσουΐλλιαμ. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σημαντικώτερα εἶναι ὁ βίος τοῦ Οὐώλτερ Λάντορ (1881) καὶ τοῦ Ἰωάννου Κὴτς (1887) ἐν τῇ σειρᾷ «Ἄγγλοι συγγραφεῖς», ἡ ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ροβέρτου Λουδοβίκου Στήβενσον (1894—1897), αἱ ἐκδόσεις ἐπιστολῶν τοῦ Κὴτς (1887), τοῦ Ρ. Λ. Στήβενσον, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι ἀπευθύνονται πρὸς αὐτόν, «Τὸ παιδὶ ἐν τῇ ἀγγλικῇ σχεδιαγραφίᾳ» (1872), «Φλωρεντιανὸν χρονικὸν ζωγραφικῆς» (1898). Ἡ εὐρυμάθειά του, ἡ ὑγιὴς καλαισθησία του, ἡ εὔστοχος κριτική του, ἔν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ φιλολογίᾳ, κατέστησαν τὸν Κόλβιν αὐθεντίαν. Δ. Σ. Δ.

Κολγκούεβ, ἢ ***Καλγκούεβ*** *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ. Κατέχει ἔκτασιν 3.274 τ. χλμ., τὸ ἔδαφος εἶναι σχεδὸν πάντοτε παγωμένον καὶ ἡ βλάστησις πτωχοτάτη. Ἐπὶ τῆς νήσου ἀπαντῶνται πολλάκις πολικὰ ζῷα, παρασυρόμενα ἐκεῖ ὑπὸ τῶν παγετώνων. Ἀποτελεῖ προσέτι καταφύγιον τῶν πολικῶν πτηνῶν, ἡ δὲ περὶ τὴν νῆσον θάλασσα βρίθει ἰχθύων. Τῷ 1902 96 περίπου Σαμογέδαι μετηνάστευσαν εἰς αὐτήν, ἀποτελοῦντες ἔκτοτε τὸν μόνιμον πληθυσμὸν τῆς νήσου, πρὸς τούτοις δὲ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν καὶ περὶ τὰς 2.000 ἐλάφων. Σ. Κ. Π.

Κολὲ (Colet), ***Κλαύδιος.*** Γάλλος συγγραφεύς, ἀποθανὼν τῷ 1552. Εἶναι γνωστὸς ἐξ ἑνὸς περιπετειώδους μυθιστορήματός του, δημοσιευθέντος μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τὸν τίτλον «L'Histoire Palladienne» (1554). Θ. Β.

— **Κολὲ** (Colet), ***Λουΐζα Ρεβοάλ.*** Γαλλὶς ποιήτρια καὶ συγγραφεύς (1806—1876). Τῷ 1836 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ποιητικήν της συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Fleurs du Midi», κατὰ δὲ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἔτυχε τῶν ποιητικῶν βραβείων τῆς Ἀκαδημίας. Γενομένη μέλος τῆς ἑταιρείας «Abbaye-au-Bois», συνεκέντρου εἰς τὰς αἰθούσας της τοὺς μᾶλλον διαπρέποντας συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, τὸν Κουζέν, τὸν Βιλμαίν, τὸν Μυσσέ, τὸν Φλωμπέρ, μεθ' ὧν συνεδέθη τρυφερῶς· τῷ 1855 ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα «Lui», δι' οὗ ἦρε τὸ παραπέτασμα τοῦ αἰσθηματικοῦ βίου της καὶ προεκάλεσε μέγαν θόρυβον. Ἐξέδωκε προσέτι πλεῖστα ποιήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἀκόλουθα: «Penserosa» (1839), «Les funérailles de Napoléon» (1840), «Le poème de la femme», «La paysanne», «La servante», «La religieuse», «Les satires du siècle» κ.τ.λ. Πολυάριθμα ἐπίσης εἶναι καὶ τὰ πεζὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν οἷς: «La jeunesse de Mirabeau», «Deux mois d'émotion», «Folles et Saintes», «Madame de Châtelet», «Naples sous Garibaldi», «Les derniers abbés», «Histoire d'un soldat», «Charlotte Corday», «Madame Roland» κ. ἄ. Θ. Β.

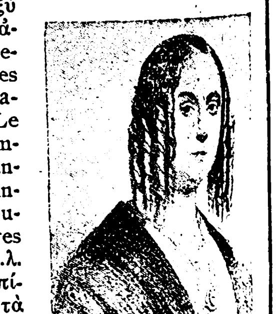

Λουΐζα Κολέ.

κολέανθος (ὁ) (Coleanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν,* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κολέανθον τὸν ἁβρὸν* (Coleanthus subtilis), ἰθαγενὲς τῆς βορείου Νορβηγίας, δυτικῆς Γαλλίας, Ἀνατολικῆς Ἀσίας, Νοτίου Ἀμερικῆς κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κολεμανίτης (ὁ) (Colemanit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, βορικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου, ἔνυδρον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Ca_2B_6O_{11}.5H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα καὶ παρουσιάζει σκληρότητα $3^1/_2$—4, εἰδικὸν βάρος 2,39—2,42 καὶ λάμψιν ὑαλώδη ἕως ἀδαμαντοειδῆ. Ἀπαντᾷ μετὰ πυριτίου ἐν Death Valley τῆς Καλιφορνίας. Γ. Ε.

κολέμβολα (τὰ) *[Παλαιοζ.]*. Τάξις ἐντόμων ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποομοταξίαν τῶν *ἀπτερυγογενῶν* ἐντόμων. Λείψανα τῆς τάξεως ταύτης εὑρί-

Digitized by Google

σκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Κολέν. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821 ὁ ἐκ Σαρδηνίας ἀπόμαχος τῆς ναπολεοντείου στρατιᾶς *Ἀντώνιος Κολένιος* (Tonio Colenio). Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα μετὰ τοῦ κόμιτος Σανταρόζα, συνηγωνίσθη μετ' αὐτοῦ εἰς Σφακτηρίαν. Γ. Δ. Κ.

— **Κολὲν** (Colin). ***Γουσταῦος.*** Γάλλος ζωγράφος (1828–1911). Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Constant Dutilleux καὶ Thomas Couture, ἐνεφανίσθη δὲ διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1863 διὰ τοῦ πίνακός του «Οἱ σφαιρισταί». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισε ν' ἀποστέλλῃ συχνάκις εἰς τὰς παρισινὰς ἐκθέσεις ἔργα του. Κατὰ τὸ 1889 ἐτιμήθη δι' ἀργυροῦ μεταλλίου εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τῶν Παρισίων διὰ τὸν πίνακά του: «Πρωϊνὴ λειτουργία εἰς τὴν Ναβάρραν». Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν τοῦ βίου ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Βάσκων. Αἱ συνθέσεις του διακρίνονται διὰ τὸ ἔντονον τοπικόν των χρῶμα, τὴν αἴσθησιν τῆς φύσεως, τὴν ψυχολογικὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνάργειαν τῆς ἐκφράσεως. Τὰ πλεῖστα μουσεῖα τῆς Γαλλίας κατέχουν πίνακάς του. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ φράγμα τῆς Μπωτασσόας», «Λιτανεία ἐν Φονταραμπί», «Πλανοδία τραγουδίστρια ἐν Ναβάρρᾳ», «Ἡ ἐπάνοδος ἀπὸ τὴν πηγήν», «Βάσκοι σφαιρισταί», «Ἡ συγκομιδὴ τοῦ ἀραβοσίτου», «Ἡ εἴσοδος τοῦ λιμένος», «Συνοικία κατσιβέλων», «Ἐσωτερικὸν δάσους» κλπ. Ι. Μ. Π.

— **Κολὲν** (Colin), *Ἰωάννης.* Γάλλος φιλέλλην. Καταταχθεὶς εἰς τὸ «τακτικὸν» τοῦ Φαβιέρου, ἐπολέμησεν εἰς τὰς ἐκστρατείας Ἀττικῆς, Καρύστου, Ἀκροπόλεως καὶ Χίου καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, διοργανώσας τὸ ὁπλοστάσιον τοῦ ἐν Πόρῳ ναυστάθμου ἐπὶ Ὄθωνος. Γ. Δ. Κ.

— **Κολὲν** (Colins), ***Ἰωάννης-Γουλιέλμος-Καΐσαρ-Ἀλέξανδρος-Ἱππόλυτος, βαρῶνος ντὲ—.*** Βέλγος οἰκονομολόγος καὶ φιλόσοφος (1783—1859). Ὑπηρετήσας τὴν Γαλλίαν ὡς ἀξιωματικὸς καὶ ἐξασκήσας τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἐν Ἀβάννᾳ, ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους τῷ 1830 καὶ ἐπολιτογραφήθη Γάλλος. Ὀπαδὸς μετριοπαθοῦς καὶ ὀρθολογιστικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἐπεδίωκε τὴν ἐξάλειψεν τῆς προλεταριακῆς ἀθλιότητος διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς κολλεκτιβιστικῆς ἰδιοκτησίας. Ἔγραψε: «Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ὡς πηγὴ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῶν δῆθεν σοσιαλιστικῶν οὐτοπιῶν» (1857—1882, 4 τ.), «Κοινωνικὴ ἐπιστήμη» (1858—1883 εἰς 7 τ.), «Τί εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως» (1847), «Τί εἶναι ἡ κοινωνιολογία» (1854, 4 τ.), «Ἡ νέα κοινωνία (1857, 2. τ.), «Περὶ τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς» (1858, 2 τ.), «Ὁ ἔλλογος σοσιαλισμὸς» (1851, 3 τ.), «Περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἐπιστήμης ἔξω τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔξω τῆς ἐπαναστάσεως» (1851, 3 τ.). Ε. Λ.

— **Κολὲν** (Colin), *Μυζέ.* Γάλλος ποιητὴς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Μεταβαίνων εἰς τοὺς ἀρχοντικοὺς πύργους ᾖδεν ἐν συνοδείᾳ τετραχόρδου καὶ ἐζήτει πρὸς τοῦτο ἀμοιβήν. Διεσώθησαν πέντε χαριέστατα ᾄσματα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα περιέλαβεν ὁ Wackernogel εἰς τὰ «Παλαιὰ γαλλικὰ τραγούδια». Θ. Β.

— **Κολὲν** (Colin), ***Παῦλος-Ἀλφρέδος.*** Γάλλος ζωγράφος (1838—1916), υἱὸς τοῦ ζωγράφου καὶ λιθογράφου *Ἀλεξάνδρου Κολέν.* Ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1860, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δ' ἐκείνης μετέσχε τακτικῶς τῶν ἐν Παρισίοις καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς νορμανδικῆς φύσεως, ἀλλ' ἐξειργάσθη καὶ σχέδια διὰ τάπητας. Ἔργα του ἀπόκεινται εἰς πολλὰ γαλλικὰ μουσεῖα, ἰδίᾳ δ' ἐν Λιζιέ, Καρκασσὸν καὶ Νίμ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του πινάκων τάσσονται: «Vue prise à Yport», «Ferme de Criqueboeuf» κλπ. Διετέλεσε γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς διδασκαλίας τοῦ σχεδίου, καθηγητὴς ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων, ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος Παρισίων καὶ ὑποδιευθυντὴς τῆς σχολῆς τῶν Διακοσμητικῶν τεχνῶν. Ι. Μ. Π.

— **Κολὲν** (Colins), *Πέτρος.* Βέλγος ἱστορικὸς καὶ συγγραφεύς (1560—1646). Σπουδάσας κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Λουβαὶν καὶ Βούργης, ἠκολούθησε κατόπιν τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας κατὰ τὰ ἔτη 1581—1583. Τριάκοντα μόλις ἐτῶν παρῃτήθη καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις, ἀφιερωθεὶς εἰς τὰ γράμματα. Ἔγραψε τὴν ἀνεκδοτολογικὴν «Ἱστορίαν τῶν ἀξιομνημονεύτων πραγμάτων τῶν συμβάντων ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1130 μέχρι τοῦ αἰῶνός μας» (1634 εἰς 4ον), περιέχουσαν ἀρκετὰ ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ συγχρόνων προσώπων καὶ πραγμάτων καὶ περὶ τῆς γενεαλογίας τῶν οἴκων τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τῆς Ἐγγιένης. Τῷ 1640 ἐδημοσίευσε μακρὰν συλλογὴν 4600 περίπου στίχων λατινικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Theatrum aulicum quatuor libris comprehensum». Ε. Λ.

Κολέν, *ἐκδοτικὸς οἶκος* Ἀρμὰν — (Librairie Armand Colin). Γαλλικὸς ἐκδοτικὸς καὶ βιβλιεμπορικὸς οἶκος ἐν Παρισίοις, ἱδρυθεὶς τῷ 1869. Ἱδρυτὴς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Ἀρμὰν Κολέν, γεννηθεὶς τῷ 1841, οὗ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ὁ ὁποῖος διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη περιοδεύων ἀντιπρόσωπος βιβλιοπωλείων καὶ ἐταξίδευσεν εἰς πλείστας πόλεις τῆς Γαλλίας. Ὁ οἶκος οὗτος ἀνεπτύχθη μεγάλως ἀπὸ τοῦ 1871, χάρις ἰδίως εἰς τὴν ἐκτύπωσιν σχολικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα κατέστησαν κλασσικὰ εἰς τὸ εἶδός των καὶ συνέβαλον τὰ μέγιστα ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῶν παλαιῶν σχολικῶν ἐκδόσεων καὶ τῶν μεθόδων τῆς συντάξεως καὶ ἐκτυπώσεώς των, ὡς εἶναι τὰ «Μαθήματα γεωγραφίας» τοῦ Φονσὲν καὶ ἡ «Γραμματικὴ» τῶν Λαρὶβ καὶ Φλερύ, ὧν ἡ κυκλοφορία ὑπῆρξε μεγίστη. Μ. Δ. Β.

Κόλενγκ (Kolding) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δανίας βλ. λ. *Κόλντινγκ*).

Κολένσο (Colenso) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοαφρικανικῆς ὁμοσπονδίας ἐν Νατάλῃ, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Τουγκέλα, 25 χιλμ. νοτίως τῆς Λαίδυσμιθ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πὸρτ-Νατὰλ καὶ Λαίδυσμιθ. Ὠνομάσθη οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπισκόπου Κολένσο, ἐποικιστοῦ τῆς Νατάλης. Μ. Ν. Δ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Τρανσβάαλ τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα εὑρίσκοντο τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου 1899 τεταγμένα ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται, δηλαδή: οἱ μὲν Μπόερς (10,000 ἄνδρες καὶ 5 πυροβόλα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Joubert) μὲ τὸν κύριον ὄγκον των ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τουγκέλα ὠχυρωμένων ὑψωμάτων, ὧν αἱ νότιαι κλιτύες ἀποληγουσιν ὁμαλῶς πρὸς τὸν ποταμόν, σχηματίζουσαι τοιουτοτρόπως πρανὲς ἐντελῶς ἀποκεκαλυμμένον καὶ μὲ μικρὸν τμῆμα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Hlangwane Hill, ἐξ οὗ βάλλεται πλευρικῶς ἅπαν τὸ πρανὲς τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης· οἱ δ' Ἄγγλοι (21.000 ἄνδρες καὶ 42 πυροβόλα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Büller) συγκεντρωμένοι παρὰ τὴν Chieveley. Τὴν 14ην Δεκεμβρίου 1899 ἐξέδωκεν ὁ

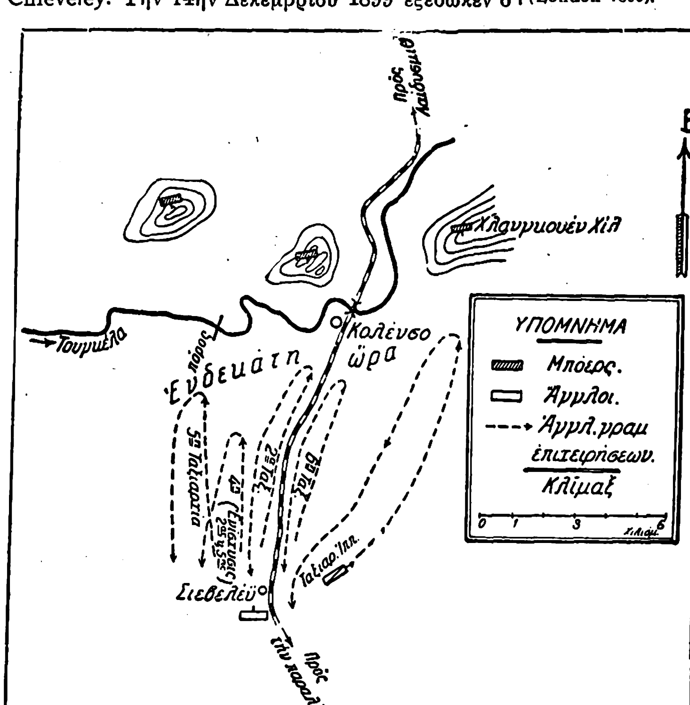

Ἡ μάχη τοῦ Κολένσο τῇ 15ῃ Δεκεμβρίου 1899.

Μπύλλερ τὴν διαταγὴν τῆς κατὰ τὴν ἐπομένην προσπεράσεως τῶν Ἄγγλων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τουγκέλα διὰ τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐνδεικνυομένων κατευθύνσεων καὶ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῶν κατὰ τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας τῶν Μπόερς, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ ἐκτελέσει προηγουμένως οὐδεμίαν ἀναγνώρισιν, συνεπῶς, ὄχι μόνον ἀγνοῶν πλήρως τὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε φανταζόμενος τὴν ὕπαρξιν ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τουγκέλα (ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Χλαγκουὲν Χίλ). Ἅμα ὡς τὴν πρωΐαν τῆς 15ης Δεκεμβρίου ἤρξατο ἡ ἀγγλικὴ προχώρησις, καθηλώθη αὕτη ἐπὶ τόπου, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔφθασεν ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν πυρῶν τῶν Μπόερς, καθ' ὅσον αἱ ἀγγλικαὶ γραμμαὶ τοῦ πεζικοῦ ἐβάλλοντο κυριολεκτικῶς, τὸ δὲ σπεῦσαν πρὸς ὑποστήριξιν ἀγγλικὸν πυροβολικὸν ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ προτροπάδην πρὶν ἢ ἀκόμη ταχθῇ πρὸς πυροβόλησιν, ἀφῆσαν μάλιστα ἐπὶ τόπου πολλὰ πυροβόλα του, συλληφθέντα κατόπιν ὑπὸ τῶν Μπόερς, τὸ δ' ἀγγλικὸν ἱππικὸν ἔφυγε πανικόβλητον. Εὑρεθεὶς ὁ Μπύλλερ πρὸ τοιαύτης πανωλεθρίας (1300 ἄνδρες καὶ 10 πυροβόλα ἐκτὸς μάχης), διέταξε τὴν 11ην ὥραν τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας τὴν γενικὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὸ Σιεβελέϋ. Οἱ Μπόερς δὲν ἐπωφελήθησαν τῆς τοιαύτης εὐνοϊκωτάτης δι' αὐτοὺς καταστάσεως, ἀλλὰ παρέμειναν ἐν παθητικῇ ἀμύνῃ εἰς τὰς θέσεις των, θεαταὶ τῆς ἀγγλικῆς ὑποχωρήσεως. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κολένσο (Colenso), ***Ἰωάννης-Γουλιέλμος.*** Ἀγγλικανὸς θεολόγος καὶ ἐπίσκοπος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Saint-Austell τῆς Κορνουαλίας τῷ 1814, ἐσπούδασεν ἐν Cambridge καὶ τῷ 1837 διωρίσθη ὑφηγητὴς (fellow) ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅπου ἐδίδασκε μαθηματικὰ μέχρι τοῦ 1846. Διορισθεὶς κατόπιν προϊστάμενος τοῦ Forncett Saint Mary, παρέμεινεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ μέχρι τοῦ 1853, ὅτε ἐστάλη ὡς ἐπίσκοπος εἰς τὴν Νατάλην τῆς Ν. Ἀφρικῆς. Τῷ 1860, ὑποβαλὼν ὑπόμνημα πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Canterbery ὑπεστήριξε δι' αὐτοῦ ὅτι κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν δύναται εἰς τοὺς προσηλύτους Κάφρους νὰ ἐπιτραπῇ ἡ πολυγαμία, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ καθίστανται οὗτοι μονόγαμοι διὰ τοῦ θανάτου τῶν πολλῶν γυναικῶν των. Τῷ 1861, ἐκδοὺς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὑπεστήριξεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ὅτι αἱ ἐν τῷ ᾅδῃ ποιναὶ τῶν ἁμαρτωλῶν δὲν θὰ εἶναι αἰώνιαι. Κατόπιν ἐκδώσας ἐν Λονδίνῳ (1862—1865) εἰς 5 τόμους τὴν Πεντάτευχον, ἠρνήθη τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν αὐτῆς. Καὶ καταδικάσθη μὲν τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Κολένσο ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Canterbery, ἀλλὰ διετήρησεν ὁ συγγραφεὺς τὸ ἐπισκοπικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα καὶ ὡς ἐπίσκοπος ἀπέθανεν ἐν Νατάλῃ τῷ 1883. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐξέδωκεν ὁ Κολένσο καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα, ἤτοι «Lectures of the Pentateuch and the Moabite stone» (London 1873), «Notes of the gospel of St. Mathew» (Cambridge 1833), «The New Testament translated into Zulu-Kaffir» (Ekukanyeni 1868), «The books of Genesis and Exodus, translated into Zulu-Kaffir» (Ekukanyeni 1868).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Maignan*, L'évêque Colenso et l'Eglise anglicane ἐν τῷ «Corespondant» τοῦ 1863. —*Land*, A key to bischop Colenso's biblical arithmetic (London 1863).— *Cox*, The life of John William Colenso, Bishop of Natal (London 1888).

Ε. Γ. Π.

κολεοκήλη (ἡ) *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *κολποκήλη.*

κολεόνημον (τὸ) (Coleonema) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν ἐκ τῶν *ρυτωδῶν* (Rutaceae) τῆς ὑποοικογενείας τῶν *διοσμῶν* (Diosmeaee), περιλαμβάνον τέσσαρα εἴδη. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, θαμνώδη, φέροντα ἐπιμήκη φύλλα καὶ λευκὰ ἢ ρόδινα ἄνθη. Γνωστότερα εἴδη θεωροῦνται: *κολεόνημον τὸ λευκὸν* (Coleonema album), 0,30—0,60 μ. ὕψους θάμνος, ἐρεικοειδοῦς μορφῆς, φέρων λευκὰ ἄνθη, καὶ *κολεόνημον τὸ ὡραῖον* (Coleonema pulchrum), ἰσχυρὸς θάμνος μὲ ῥαβδωτοὺς κλάδους, φέρων ρόδινα ἄνθη. Κ. ΠΑΠ.

Κολεόνι, ἢ **Κολλέονι** (Coleoni ἢ Colleoni), ***Βαρθολομαῖος.*** Ἰταλὸς στρατιωτικός, γεννηθεὶς παρὰ τὸ Μπεργκάμο (1400—1475). Ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον ὡς ἀρχηγὸς μισθοφόρων κατὰ τοὺς μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Ἰταλίας πολέμους. Τὴν πολεμικὴν τέχνην ἐδιδάχθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέου τῆς Νεαπόλεως. Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βενετίας, ἡ ὁποία ἐπολέμει τότε πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν γιβελίνων Φίλιππον Βισκόντι, δοῦκα τοῦ Μιλάνου, ταχέως ὅμως ἐγκατέλειψεν αὐτοὺς καὶ ἐτάχθη μὲ τὸν Βισκόντι. Ὁ Βισκόντι ὅμως, ἀπεχθανόμενος αὐτόν, τὸν ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς. Τῷ 1447 διῴκει τὰ στρατεύματα τοῦ Μιλάνου ἐναντίον τοῦ Καρόλου τῆς Ὀρλεάνης. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐκλήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον τοῦ Φραγκίσκου Σφόρτζα. Κατόπιν ἐβοήθησε τὸν Σφόρτζα εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Μιλάνου. Τῷ 1451 τὸ συμβούλιον τῶν δέκα τῆς Βε-

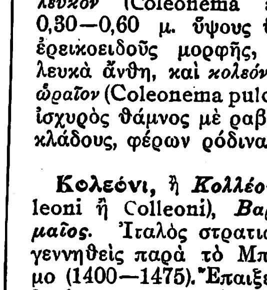
Ὁ ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Κολεόνι.

Digitized by Google

νετίας ἀπεπειράθη νὰ τὸν δολοφονήσῃ, ἀλλ' ἀπέτυχε, μετὰ 3 δὲ ἔτη τοῦ ἀπένειμε διὰ 25 ἔτη τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς δημοκρατίας, τὸν ὁποῖον διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Τῷ 1468 ὁ πάπας Παῦλος Β' ἐπρόκειτο νὰ τὸν διορίσῃ ἀρχηγὸν μιᾶς σταυροφορίας, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐπραγματοποιήθη. Οἱ Βενετοὶ τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς ἀνήγειραν εἰς αὐτὸν ἔφιππον ἀνδριάντα, ἔργον τοῦ μεγάλου γλύπτου τῆς Ἀναγεννήσεως Βερόκκιο, σῳζόμενον ἐν τῇ πλατείᾳ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ Ἁγίου Παύλου τῆς Βενετίας.

κολεόποδα (τὰ) *[Ζωολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἔντομα, ὧν οἱ πόδες περιβάλλονται ὑπὸ κολεοῦ (θήκης).

κολεόπτερα (τὰ) (Coleoptera) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντόμων*. Τὰ κολεόπτερα (κοιν. *κάνθαροι*) εἶναι ἡ πολυπληθεστέρα κατηγορία τῶν ἐντόμων, διότι αὕτη μόνον περιλαμβάνει περισσοτέρας οἰκογενείας, γένη καὶ εἴδη ἢ πᾶσαι αἱ λοιπαί, ὁμοῦ λαμβανόμεναι. Πλὴν τούτου εἶναι καὶ τὰ περισσότερον πάντων γνωστὰ καὶ μελετηθέντα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὑπὸ πλείστων φυσιοδιφῶν τῶν διαφόρων τόπων καὶ χρόνων. Τὰ κολεόπτερα ἔχουσι τελείας μεταμορφώσεις. Αἱ κάμπαι τούτων ἔχουσι μορφὴν σκωληκοειδῆ καὶ ἀπὸ τῆς νυμφικῆς ἔτι αὐτῶν καταστάσεως ἀναφαίνεται τὸ τέλειον ἔντομον.

Ὠόν. Ἐκτὸς ἐλαχίστων κολεοπτέρων, ὡς τῆς *μελάνθης*, τῆς *εὐρυμεδούσης*, τοῦ *φύλου* καὶ ἄλλων τινῶν, ἅτινα εἶναι φοζφοτόκα, πάντα τὰ λοιπὰ εἶναι φοτόκα. Αἱ θήλειαι γεννῶσι τὰ ᾠὰ των ταχέως, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ τὰ ἐναποθέτουσιν ἐπὶ διαφόρων μερῶν καὶ ἀντικειμένων, ὥστε νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῆς ὑγρασίας, τοῦ ψύχους καὶ τοῦ φωτός. Τὰ ᾠά, ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμά των, διαφέρουσιν ἀναλόγως τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν καὶ ἐνίοτε καὶ γενῶν καὶ εἰδῶν. Οὕτω τὰ ᾠὰ τῶν ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν* καὶ *ἐλατηριδῶν* εἶναι σχεδὸν πάντοτε σφαιρικά· τῶν *καραβιδῶν*, *δυτικιδῶν* καὶ *κυρινιδῶν* εἶναι κυλινδρικά, τῶν *χρυσομηλιδῶν*, *κεραμβυκιδῶν* καὶ *κοκκινελιδῶν*, εἶναι ᾠοειδῆ, κτλ. Ὡς πρῶτοι οἱ Weismann καὶ Metschnikov ἀπέδειξαν, ἡ πρώτη φάσις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ᾠοῦ δὲν γίνεται δι' ὁλοκληρωτικοῦ διαμερισμοῦ τῆς λεκύθου, ἀλλὰ διὰ μερικοῦ, καθ' ὃν σχηματίζεται περιφερικόν, ἐμβρυογενὲς στρῶμα, ὅπου μελλοντικῶς ἀναφαίνεται ὁ πυρήν, περὶ τὸν ὁποῖον σχηματίζει τὸ πρωτόπλασμα, ἐξ οὗ προέρχεται ἡ γεννητικὴ ἢ βλαστοδερμικὴ μεμβρᾶνα, ἡ περιβάλλουσα τὴν λέκυθον. Ἡ βλαστοδερμικὴ μεμβρᾶνα λεπτύνεται κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτῆς ἐπιφάνειαν καὶ ἀντιθέτως χονδρύνεται κατὰ τὴν κοιλιακήν. Μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς ἀναφαίνεται κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τῆς κοιλιακῆς ἐπιφανείας ἡ πρωταρχικὴ ταινία, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ δύο ταινιδίων, σχεδὸν παραλλήλων πρὸς ἄλληλα, τῶν ἐπισπερματικῶν ταινιδίων, ἅτινα χωρίζονται ὑπὸ διαυλακώσεως. Τὰ ἐπισπερματικὰ ταινίδια αὐξάνονται πλευρικῶς, μικρὸν κατὰ μικρόν, εἰς τρόπον ὥστε, ἀφοῦ περιβάλουν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν λέκυθον, νὰ συνενωθῶσιν ἐπὶ τῆς διαμέσου ραχιαίας γραμμῆς. Παραλλήλως ἀναπτύσσονται καὶ τὰ βλαστοδερμικὰ φυλλάρια, τὰ ἐξωτερικά, διὰ νὰ σχηματίσωσι τὸ δέρμα τοῦ ἐμβρύου καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα, καὶ τὰ ἐσωτερικά, διὰ νὰ σχηματίσωσι τὰ ὑπόλοιπα ὄργανα. Τέλος, μετὰ ταῦτα, ἡ κάμπη ἔχει σχηματισθῆ ἤδη, ὁπότε καὶ θραύει τὸ κέλυφος τοῦ ᾠοῦ.

Κάμπη. Πάντων σχεδὸν τῶν κολεοπτέρων ἐντόμων αἱ κάμπαι ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, σκωληκοειδὲς καὶ διαφέρουσι καταφανῶς τοῦ τελείου ἐντόμου. Ἐλαχίστων κολεοπτέρων (τῶν οἰκογενειῶν *σταρυλινιδῶν* καὶ *συλφιδῶν*), αἱ κάμπαι προσομοιάζουσι πρὸς τὸ τέλειον ἔντομον, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ θήλειαι τῶν *δρίλων* καὶ τῶν *λαμπυριδῶν* προσομοιάζουσι πρὸς τὰς κάμπας των. Αἱ κάμπαι συνήθως ἔχουσι σχῆμα ᾠοειδὲς ἢ ᾠοειδὲς-ἐπίμηκες, ἐνίοτε κυλινδρικὸν καὶ κωνικὸν καὶ σπανιώτερον γραμμωτόν. Τὸ σῶμα των ἄλλοτε καλύπτεται ὑπὸ λεπιδωτῶν πλακῶν καὶ ἄλλοτε ὑπὸ ἀκανθῶν, φυματίων, μεταξωδῶν νηματίων. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ 13 ἀρθρώσεων, ὧν μία διὰ τὴν κεφαλήν, τρεῖς διὰ τὸν θώρακα καὶ ἐννέα διὰ τὴν κοιλίαν. Αἱ κάμπαι ὑδροβίων τινῶν οἰκογενειῶν, ὅπως αἱ τῶν *δυτικιδῶν*, *δονακιδῶν*, *ὑδροφιλιδῶν* κ.τ.λ., ἔχουσι κοιλίαν ἀποτελουμένην ἐξ ὀκτὼ ἀρθρώσεων. Ἡ κεφαλὴ εἶναι σχεδὸν πάντοτε τελείως διακεκριμένη τοῦ σώματος καὶ συνήθως φέρει στίγματα, ὡς αἰσθητήρια ὁράσεως, ἢ ὀφθαλμούς. Ὄργανα ὁράσεως δὲν φέρουσι τὰ φευγόφωτα ἔντομα. Αἱ κεραῖαι εἶναι νηματοειδεῖς ἢ στεατώδεις, ἐλάχιστα κινηταὶ καὶ συνήθως ἐκ 2 ἢ 3 ἀρθρώσεων ἀποτελούμεναι. Τὸ στόμα ἀποτελεῖται ἐξ ἄνω καὶ κάτω χείλου καὶ σιαγόνων ἀνεπτυγμένων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Τὸ κάτω χεῖλος φέρει συνήθως δύο λεπτὰς προσακτρίδας. Ὁ θώραξ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἀρθρώσεων. Ἡ κοιλία γενικῶς δὲν φέρει πόδας. Ἐλαχίστων κολεοπτέρων οἰκογενειῶν ἔντομα, ὡς τῶν *κεραμβυκιδῶν*, τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, τῶν *βουπριστιδῶν*, καὶ ἄλλων τινῶν, φέρουσι σκληρὰ φυμάτια δισκοειδῆ, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς κινητήρια ὄργανα. Αἱ πρῶται ὀκτὼ ἀρθρώσεις φέρουν ἑκάστη, κατὰ τὴν ραχιαίαν ἢ κοιλιακὴν αὐτῆς ὄψιν, ζεῦγος στιγμάτων, διὰ τῶν ὁποίων διεισδύει ὁ ἀὴρ εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. Ἡ τελευταία ἄρθρωσις, συνήθως, φέρει αὐλακώδη

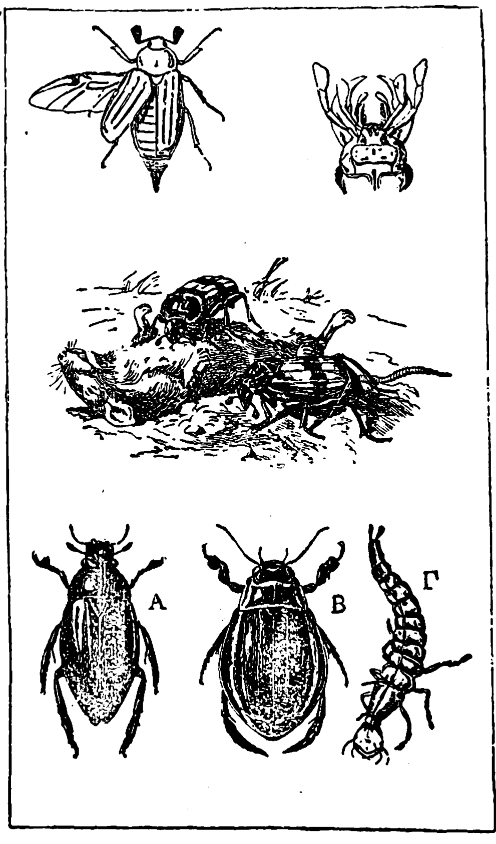

Κολεόπτερα.
[Ἄνω: 1=Πτέρυγες καὶ ἔλυτρα μηλολόνθης 2=Κεφαλὴ καράβου. Μέσον: Νεκροφόρου. Κάτω: Ὑδρόβια κολεόπτερα (Α=Ὑδρόφιλος. Β=Δυτίκος. Γ=Κάμπη δυτίκου).]

ἀπόφυσιν, ψευδοπόδιον καλουμένην, ἥτις εἶναι προέκτασις τῆς ἕδρας, μορφῆς σωληνοειδοῦς, ὡς εἰς τοὺς *χρυσομελίδας*, ἢ διπλοῦ σωλῆνος, ὅπως εἰς τοὺς *τενεβριονίδας*. Τὸ ψευδοπόδιον φέρει ποικιλώτατα φυμάτια ἐν σχήματι κώνου, αἰχμῶν, κτλ. Αἱ κάμπαι κολεοπτέρων τινῶν εἶναι σαρκοφάγοι, ἑτέρων νεκροφάγοι, καὶ ἑτέρων φυτοφάγοι, ἐπιφέρουσαι πολλάκις μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς φυτείας. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν καμπῶν γίνεται ταχέως ἢ βραδέως, ἀναλόγως τῶν διαφόρων γενῶν, πάντως ὅμως δὲν συντελεῖται βραδύτερον τοῦ μηνὸς διὰ τὰ περισσότερα. Μετὰ τὴν τελείαν ἀνάπτυξίν των αἱ κάμπαι γίνονται νύμφαι.

Νύμφη. Ὅταν ἡ κάμπη μεταμορφωθῇ εἰς νύμφην, μένει ἀκίνητος καὶ οὐδεμίαν τροφὴν λαμβάνει. Τὸ χρῶμά της εἶναι ὑπόλευκον, τὸ σῶμά της μαλακὸν ὑπὸ τὸ μεμβρανῶδες δέρμα, ὅπερ περιβάλλει τοῦτο καὶ ὑπὸ τὸ ὁποῖον διαφαίνονται τὸ σχῆμα καὶ πάντα τὰ κύρια ὄργανα τοῦ τελείου ἐντόμου. Τὸ σῶμα ὁτὲ μὲν εἶναι λεῖον, ὁτὲ δὲ καλύπτεται ὑπὸ τριχῶν ἢ ἀκανθῶν. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀρκετὰ ὀγκώδης. Αἱ κεραῖαι, αἱ πτέρυγες καὶ οἱ πόδες ἀναδιπλοῦνται ἐπὶ τῆς κοιλίας, ἥτις ἀποτελεῖται ἐξ εὐδιακρίτων ἀρθρώσεων, κατὰ τὰ πλάγια τῶν ὁποίων διακρίνονται ἓξ ζεύγη στιγμάτων. Αἱ νύμφαι τῶν περισσοτέρων κολεοπτέρων εἶναι γυμναί, τινὲς ὅμως, ὡς αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν *κλυτριδῶν* καὶ τῶν *κρυπτοκεφαλιδῶν*, ἐγκλείονται μερικῶς ἢ ὁλικῶς ἐντὸς μεμβράνης ἢ ποικίλου σχήματος καὶ ὑφῆς κελύφους ἢ βομβυκίου. Ὁ χρόνος τῆς νυμφικῆς καταστάσεως ποικίλλει ἀναλόγως τῶν γενῶν, τῆς θερμοκρασίας, τοῦ τόπου κτλ. Αἱ περισσότεραι δὲν παραμένουσιν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἢ ἐλαχίστας ἑβδομάδας.

Ἔντομον. Ἕκαστον τέλειον κολεόπτερον παρουσιάζει τρία διακεκριμένα τμήματα, τὴν κεφαλήν, τὸν θώρακα καὶ τὴν κοιλίαν. Ἡ κεφαλὴ φέρει τὰ κυριώδη αἰσθητήρια ὄργανα· ὁ θώραξ χρησιμεύει διὰ τὴν συνοχὴν τῶν ὀργάνων κινήσεως καὶ ἡ κοιλία φέρει τὰ ἀναπνευστικὰ καὶ πολλαπλασιαστικὰ ὄργανα. Ἡ κεφαλὴ ἀποτελεῖται ἐκ διαφορωτάτων ὀστῶν, συνδεδεμένων μετ' ἀλλήλων καὶ εἶναι ᾠοειδής, πολυγωνικὴ ἢ ἡμικυκλική, ἄλλοτε δὲ προεκτείνεται καὶ σχηματίζει κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα ρύγχος. Γενικῶς ἡ κεφαλὴ εἶναι στενοτέρα τοῦ θώρακος καὶ φέρει τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ στόμα καὶ τὰς κεραίας. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσι σχῆμα καὶ μέγεθος διάφορον καὶ φέρουσι λεπτότατα νευρικὰ ἰνίδια εἰς τὰ ἡμερόβια ἔντομα καὶ παχύτερα εἰς τὰ νυκτόβια. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀτροφικοὶ ἢ τελείως ἐλλείπουσιν εἰς τὰ ἔντομα τὰ ζῶντα ἐντὸς τῆς γῆς καὶ τῶν μυρμηκιῶν. Στίγματα ἀντὶ ὀφθαλμῶν φέρουσι τὰ γένη *ὁμαλός*, *ἀνθοφάγος* καὶ ἄλλα τινά. Τὸ στόμα εἶναι τοποθετημένον εἰς τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς καὶ ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυριωτέρων σκελετικῶν ὀργάνων, λόγῳ τῆς ποικίλης διαμορφώσεως ἣν λαμβάνουσι τὰ ἀποτελοῦντα τοῦτο ὀστᾶ, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω: ἄνω χεῖλος, οὗ ἡ σύνθεσις καὶ τὸ σχῆμα εἶναι ποικίλα καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης διαρρυθμίσεως τούτου δύναται νὰ γίνῃ, εἰς τὰ περισσότερα τῶν κολεοπτέρων, ἡ κατάταξις εἰς διαφόρους οἰκογενείας· δύο γνάθοι, τριγωνικαὶ ἢ τοξοειδεῖς, αἵτινες ἐνίοτε λαμβάνουσι μεγάλην ἀνάπτυξιν, ὅπως εἰς τοὺς λουκανίδας καὶ τοὺς κλυτρίδας, καὶ κάτω χεῖλος, ὅπερ περιλαμβάνει τὸ σιαγόνιον, τὴν ὑπογλωττίδα καὶ τὴν γλωττίδα καὶ φέρει κατὰ τὴν βάσιν του δύο προσακτρίδας, αἵτινες χειλικαὶ προσακτρίδες καλοῦνται. Αἱ κεραῖαι εἶναι τοποθετημέναι ἀνὰ μία ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ κινητῶν ἀρθρώσεων, ὧν ὁ ἀριθμός, τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος εἶναι διάφορα εἰς τὰς διαφόρους οἰκογενείας. Ἡ κοιλία εἶναι κυβικὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἀρθρώσεων ἢ τμημάτων: τοῦ προθώρακος, τοῦ μεσοθώρακος καὶ τοῦ μεταθώρακος. Ὁ προθώραξ, οὗ τὸ ἀνώτερον τμῆμα εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένον, σχηματίζει τὸ πρόνωτον, ὅπερ φέρει τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν ποδῶν, οἵτινες ἀπομακρύνονται κατὰ τὴν βάσιν των καὶ σχηματίζουσι τὸ πρόστερνον. Ὁ μεσοθώραξ φέρει τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν πτερύγων (ἢ ἔλυτρα) καὶ τὸ δεύτερον ζεῦγος τῶν ποδῶν, οἵτινες κατὰ τὴν βάσιν των ἀπομακρύνονται καὶ σχηματίζουσι τὸ μεσόστερνον. Ὁ μεταθώραξ φέρει κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα τὸ δεύτερον ζεῦγος τῶν πτερύγων καὶ τὸ τρίτον ζεῦγος τῶν ποδῶν, οἵτινες ἀπομακρυνόμενοι κατὰ τὴν βάσιν των σχηματίζουσι τὸ μετάστερνον, ὅπερ ἔχει ποικίλον μέγεθος καὶ συνήθως ἐπίπεδον κατὰ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν καὶ κυρτὸν κατὰ τὴν ἄνω καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 5 μέχρις 7 ἀρθρώσεων, αἵτινες συνάπτονται μεταξύ των δι' ἐλαστικῶν συνδέσμων ἢ πλέγματος. Τὸ δεύτερον ζεῦγος τῶν πτερύγων, ἤτοι αἱ μεμβρανώδεις πτέρυγες, ἐπαναπαύονται ἐπὶ τῆς ράχεως εἰς τὰ κολεόπτερα ἔντομα καὶ ἡ διάταξις αὕτη ἐπιτρέπει τὴν διάκρισιν τούτων ἀπὸ τῶν ὀρθοπτέρων ἐντόμων, ὅπου αἱ μεμβρανώδεις πτέρυγες παραμένουσιν ὄρθιαι. Οἱ πόδες πάντοτε, ἓξ τὸν ἀριθμόν, ὡς εἰς πάντα τὰ ἔντομα (δι' ὃ καὶ ταῦτα ἑξάποδα ἐκλήθησαν), εἶναι διατεταγμένοι εἰς τρία ζεύγη: τοὺς προσθίους, τοὺς μέσους καὶ τοὺς ὀπισθίους. Ἕκαστος ποὺς ἀποτελεῖται ἐκ πέντε τμημάτων καὶ ἀπολήγει συνήθως εἰς κροσσούς, φυλλώδεις ἀποφύσεις, ἄγκιστρα, κτλ.

Τὰ τέλεια ἔντομα ἔχουσι βίον βραχύτερον ἢ αἱ νύμφαι, τοὐλάχιστον τινῶν τούτων. Συνήθως τὰ περισσότερα ἀποθνήσκουσιν εὐθὺς μετὰ τὴν ὀχείαν. Τὰ ἄρρενα διακρίνονται τῶν θηλέων ἐκ τοῦ διαφόρου σχήματος τοῦ σώματος, τῆς ὑφῆς τῶν ἀρθρώσεων τῶν ποδῶν, τοῦ χρώματος κτλ. Ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς ἐκτὸς τῆς θαλάσσης, ἂν καὶ ἐλάχιστα τούτων, ὡς ὁ *ἀείπους*, ὁ *κίλλειος*, καὶ ἄλλα τινὰ ζῶσιν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν ἀμμωδῶν

Πίναξ ἐμφαίνων τὴν κατάταξιν τῶν κολεοπτέρων κατὰ τὸν Latreille.

Κατηγορίαι	*Ἀθροίσματα*	*Οἰκογένειαι*
I. Πενταμερῆ (5 ἀρθρώσεις εἰς πάντας τοὺς πόδας).	1) Σαρκοφάγα	Κικινδελίδαι, καραβιίδαι, ὑδροκανθαρίδαι.
	2) Βραχυέλυτρα	Βουπρεστίδαι ἐλατηοίδαι.
	3) Πριονόκερα	Κεβριονίδαι, λαμπυρίδαι, μελυρίδαι.
	4) Κοιλόκερα	Ὑστεριιδαι, συλφιίδαι. σκαφιδίδαι, γυμνιτίδαι, δερμεστιδαι, ἀκανθοποδιδαι, μακροδακτυλίδαι, βυρριιδαι.
	5) Σχιζόκερα	Ὑδροφιλιδαι, σφαιριιδαι.
	6) Πεταλόκερα	Σκαραβιίδαι λουκανιδαι
II. Ἑτερομερῆ (5 ἀρθρώσεις εἰς τοὺς προσθίους πόδας καὶ τοὺς μεσαιους καὶ 4 εἰς τοὺς ὀπισθίους).	7) Μελάσωμα	Βλαψίδαι, πρωτειιδαι, τενεβριονίδαι.
	8) Σμιλακόκερα	Διαπιριιδαι. κοσσιφενίδαι.
	9) Στενοέλυτρα	Ἑλοπιίδαι, κυστελιίδαι, οἰδημεριδαι, ρυγχοστομίδαι.
	10) Τραχηλίδοι	Πυρροχροΐδαι ἀνθικίδαι, ὡριαλίδαι, κανθαριίδαι.
III. Τετραμερῆ (4 ἀρθρώσεις εἰς πάντας τοὺς πόδας).	11) Ρυγχοφόρα	
	12) Ξυλοφάγα	
	13) Πλατύσωμα	
	14) Μακρόκερα	Πριονιίδαι, κεραμβυκίδαι.
	15) Εὔποδα	Κριοκερίδαι.
	16) Κυκλικὰ	Χρυσομελίδαι, γαλερουκίδαι, κασσιδαρίδαι.
	17) Κοιλοπροσάκτριδα	
IV. Τριμερῆ (3 ἀρθρώσεις εἰς πάντας τοὺς πόδας).	18) Φευγόφωτα	
	19) Ἀπιδιφάγα	
	20) Ψιλαφώδη	

Digitized by Google

θαλασσίων μερῶν καὶ ἐνίοτε βυθίζονται καὶ εἰς τὸ ὕδωρ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν εἰδῶν ἀνέρχεται περίπου εἰς 100.000, ὧν τὰ περισσότερα εἶναι ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ ἰδίως αἱ κάμπαι αὐτῶν. Ἐλάχιστα τούτων, ὅπως οἱ *κάραβοι*, αἱ *κικινδέλλαι* καὶ ἄλλα, προσφέρουσιν ὑπηρεσίας εἰς τὴν γεωργίαν, διότι καταστρέφουσιν ἕτερα ἐπιβλαβῆ ζῷα, ὡς ἔντομα, μαλάκια, κτλ.

Κατάταξις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λινναίου πλεῖστοι φυσιοδίφαι ἠσχολήθησαν μὲν τὴν κατάταξιν τῶν κολεοπτέρων, ὡς οἱ Geoffroy, ὁ Latreille, ὁ Fabricius, ὁ Erichson, ὁ Κυβιέρος, ὁ Leconte, ὁ Horn καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Μεθοδικωτέρα εἶναι ἡ κατὰ Latreille κατάταξις, ἣν καὶ παραδέχονται μέχρι σήμερον.

Γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις. Τὰ κολεόπτερα ἀπαντῶσι διεσπαρμένα πανταχοῦ τῆς Γῆς. Ὁ Wallace ἐχώρισεν εἰς τρεῖς διακεκριμένας ζώνας τὰ μέρη, ἔνθα ἀπαντῶσι τὰ κολεόπτερα: ἰνδοαφρικανικήν, βραζιλιανὴν καὶ μικροτυπικήν. Ἡ πρώτη ζώνη περιλαμβάνει τὴν Σαχάραν, τὴν Μαδαγασκάρην, τὰς νοτίους τῶν Ἱμαλαΐων χώρας, τὴν Μαλαισίαν καὶ τὴν Νέαν Γουϊνέαν. Ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὴν κεντρικὴν καὶ μεσημβρινὴν Ἀμερικήν, τὴν ὀροσειρὰν τῶν Ἄνδεων καὶ τὰς ὄχθας τοῦ Λὰ Πλάτα καὶ ἡ μικροτυπικὴ τὸ ὑπόλοιπον τῆς Γῆς, ἤτοι τὴν Εὐρώπην, τὴν βόρειον Ἀσίαν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν βόρειον Ἀμερικήν, τὴν Καλιφορνίαν, τὴν Χιλήν, τὴν Πολυνησίαν, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Νέαν Ζηλανδίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Stephens*, Manuale of British Coleoptera (London 1830).—*Erichson*, Natur der Insecten Deutchlands (Berlin 1848).— *Blanchard*, Histoire des insectes (Paris 1845). — *Redtenbacher*, Fauna austriaca (Vienne 1849). — *Jacquelin - Duval*, Genera des Coléoptères d'Europe (Paris 1854—1868).— *Laboulbène*, Faune entomologique française (Paris 1854—1856).— *Trouessart*, La géographie zoologique (Paris 1890).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Παλαιοζωολ.]* Τὰ *κολεόπτερα* παρουσιάζονται τὸ πρῶτον ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, μὲ μορφάς, αἱ ὁποῖαι—λόγῳ τῆς κακῆς διατηρήσεώς των—εἶναι δύσκολον νὰ καταταχθοῦν καὶ νὰ εὑρεθῇ ἡ πρὸς τὰς σημερινὰς μορφὰς συγγένειά των. Ἐπίσης ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εὑρέθησαν διαδεδομένα λείψανα κολεοπτέρων ἐντόμων πολλαχοῦ, ἰδίᾳ δ' εἰς τὸ Schambelen, Dobbertin (Μεκλεμβοῦργον), Ἀγγλίαν, Σιβηρίαν (Ust Balei), Solnhofen καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκ κρητιδικῶν στρωμάτων εἶναι γνωστὰ ὀλίγα σπάνια κολεόπτερα ἐκ Γροιλανδίας, Βοημίας, Ἀγγλίας, Β. Ἀμερικῆς. Τοὐναντίον κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ ὑπῆρχον ἤδη ὅλαι αἱ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι ζῶσι σήμερον. Τόποι εὑρέσεως τριτογενῶν κολεοπτέρων εἶναι γνωστοὶ ἐκ τοῦ Aix τῆς Προβηγκίας, Καναδᾶ, Florissant τοῦ Κολοράδου, Ἀν. Πρωσσίας (ἐντὸς ἠλέκτρων) κτλ.

Γ. Κ. Γ.

κολεοπτωσία (ἡ) *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *κολποπτωσία*

κολεορραγία (ἡ) *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *κολπορραγία.*

κολεορρηξία (ἡ) *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *κολπορρηξία.*

κολεόρριζα (ἡ) *[Βοτ.]* Καλεῖται οὕτως ἡ θήκη, ἥτις ἐνίοτε περιβάλλει τὴν ῥίζαν φυτῶν τινων.

κολεὸς (ὁ) ἡ θήκη τοῦ ξίφους, τῆς μαχαίρας κτλ. κοιν. *θηκάρι* ἢ *φηκάρι* ‖ ἀνατομ., ὁ σχισματοειδὴς πόρος τῶν γεννητικῶν μορίων τῆς γυναικός, ἄλλως *κόλπος*.

— *[Ἐγκυκλ.]* *Κολεὸς* καλεῖται γενικῶς ἡ θήκη παντὸς ἀγχεμάχου ὅπλου, ὡς ἐγχειριδίου, μαχαίρας, ξίφους, σπάθης, ξιφολόγχης, χρησιμεύουσα πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐλασμάτων αὐτῶν. Ὁ κολεὸς ἔχει τὸ μῆκος καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἐλάσματος, ὅπερ προφυλάσσει. Κατασκευάζεται ἐκ μετάλλου ἢ ἐκ ξύλου ἢ δέρματος, φέροντος συνήθως, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀντοχῆς του, εἰς τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα, λεπτὸν μετάλλινον περικάλυμμα. Ὁ κολεὸς τοῦ ξίφους καὶ τῆς σπάθης, ἐκ χαλυβδίνου πεταλίου, φέρει πρὸς τὰ ἄνω, κατὰ τὴν εἴσοδον, προστομίδα, ἐφ' ἧς ὑπάρχουν προσκεκολλημένα δύο ἐλατήρια, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, δι' ὧν συσφίγγεται τὸ ἔλασμα καὶ συγκρατεῖται ἵνα μὴ ἐκφεύγῃ εὐκόλως ἐκ τῆς θήκης του, καταλήγει δὲ τοῦ μὲν ξίφους καὶ σπάθης εἰς πτέρναν πρὸς προστασίαν τοῦ κάτω ἄκρου ἐκ τῆς φθορᾶς, τῆς δὲ ξιφολόγχης εἰς χαλύβδινον σφαίρωμα. Εἰς τὰς ἐξωτερικὰς παρειὰς τοῦ κολεοῦ τοῦ ξίφους καὶ τῆς σπάθης ὑπάρχουν πρὸς τὸ ἄνω μέρος ἓν ἢ δύο ψέλλια μετὰ δακτυλιδίου, ἵνα ἀναρτᾶται οὗτος ἐκ τοῦ ζωστῆρος. Πολλοὶ κολεοί, ἰδίᾳ ἐγχειριδίων, ξιφῶν καὶ σπαθῶν, διακοσμοῦνται ὑπὸ πολυτίμων λίθων, παραστάσεων ἀναγλύφων ἐκ πολυτίμων μετάλλων ἢ ἐγχαραγμάτων.

Τ. Ι. Κ.

— *[Ἀρχ.]* Ὁ κολεὸς τῆς ἀρχαίας τέχνης κατεσκευάζετο ἐκ ξύλου καὶ μετάλλου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ πολυτίμου ὕλης καὶ συνίστατο ἐκ τριῶν μερῶν. Τὸ ἀνώτερον μέρος χρησιμεύει ὡς στήριγμα τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους. Εἶναι κάπως εὐρύτερον τοῦ κυρίου σώματος τοῦ κολεοῦ καὶ ἔχει συνήθως σχῆμα ὀρθογώνιον. Τὸ κατώτερον μέρος ἀπολήγει εἰς στρογγύλον μετάλλωμα ἐν σχήματι κομβίου, ἢ ἀνθεμίου, ἢ κεφαλῆς πάνθηρος, ἢ καὶ ἁπλῶς τετραγώνου. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκραίων μερῶν εἶναι ὁ κυρίως κολεός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κλείεται τὸ ξίφος. Τὸ σῶμα τοῦτο λαμβάνει τὸ σχῆμα τοῦ ξίφους καὶ εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, ἢ ὀρθογώνιον, μειούμενον ὁμως ἐκ τῶν ἄνω πρὸ τὰ κάτω, ἢ καμπυλωτόν. Παραστάσεις καμπυλωτῶν κολεῶν βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῆς Περγάμου. Οἱ συνηθέστεροι κολεοὶ ἦσαν ἐκ ξύλου, ἐπενδεδυμένοι διὰ δέρματος ἢ μετάλλου. Αἱ λωρίδες τοῦ δέρματος ἢ τοῦ μετάλλου ἐπετίθεντο ὁριζοντίως ἢ καθέτως, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ παριστοῦν διάφορα κοσμήματα, ὡς μᾶς φανερώνουσι τοῦτο παραστάσεις ἐπὶ ἀγγείων καὶ πραγματικὰ ξίφη μετὰ τοῦ κολεοῦ, εὑρεθέντα πλησίον τοῦ Pesaro τῆς Ἀδριατικῆς καὶ ἀνήκοντα εἰς τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα. Τοιούτων σχημάτων καὶ τοιαύτης διακοσμήσεως πρέπει νὰ ἦσαν καὶ οἱ σχεδὸν σύγχρονοι κολεοὶ τῶν ὁμηρικῶν πολεμιστῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ κολεοῦ, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, ἐπικρατεῖ ὅμως τώρα ὁ μετάλλινος κολεὸς καὶ δὴ ὁ σιδηροῦς. Τοιοῦτοι σιδηροῖ κολεοὶ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος εὑρέθησαν

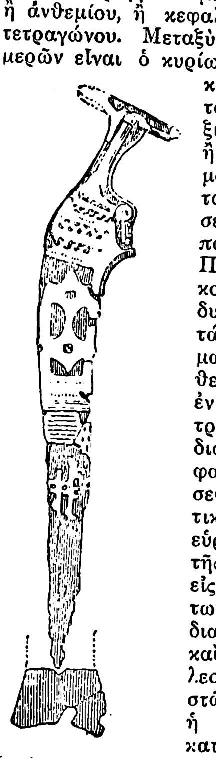

Παράστασις κολεοῦ μὲ κοσμήματα διὰ λωρίδων ἐπὶ τῶν τροπαίων τῆς Περγάμου.

ἐν τάφοις τῆς Ἐτρουρίας, ἕτεροι δὲ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ. Οἱ κολεοὶ τώρα φέρουσι κατὰ τὰ δύο ἀκραῖα μέρη αὐτῶν καὶ κρίκους πρὸς ἐξάρτησιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὤμου ἢ τῆς ζώνης, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ αὐτῶν ἐπιφάνεια ἀρχίζει νὰ κοσμῆται διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων —εὐθυγράμμων δικτύων, ὁμοκέντρων αὐλακώσεων ἢ συνεχῶν μαιάνδρων, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ παραστάσεων μορφῶν. Ἀλλὰ πλουσίως διακεκοσμημένοι κολεοὶ κολεοὶ πολυτελείας, εἶναι οἱ εὑρεθέντες ἐντὸς τύμβων τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσίας καὶ ἀνήκοντες εἰς τὸν Δ' π. Χ. μέχρι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Οἱ κολεοὶ οὗτοι εἶνε κατεσκευασμένοι ἐκ σιδήρου. Τὸ ἄνω μέρος ἢ ἡ λαβὴ εἶνε ἐπενδεδυμένη διὰ ἐγγλύπτων πλακῶν ἐκ χαλκοῦ, χρυσοῦ ἢ ἐλεφαντοστοῦ, ἢ κεκοσμημένη διὰ κεφαλῆς ζῴου ἢ διὰ δύο ἀετιδέων ἢ καρδίας. Ἐπὶ τῆς λαβῆς ταύτης προσηρτᾶτο ὁ κρίκος, ὁ λεγόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου *μύκης*. Ἀνάλογα κοσμήματα καὶ παραστάσεις ἐκόσμουν καὶ τὸ κύριον σῶμα τοῦ κολεοῦ, συνηθέστεραι δὲ εἶναι αἱ μάχαι τῶν Σκυθῶν καὶ Ἀμαζόνων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καὶ κυνηγετικαὶ σκηναὶ ἐκ τῆς μυθολογίας τῶν λαῶν τούτων, ὡς γρῦπες ἐναντίον ἐλάφων, σφίγγες ἢ γρῦπες τοξεύοντες, τοξόται κυνηγοῦντες ἐλέοντας. Τὸν τύπον τοῦτον τοῦ σκυθικοῦ κολεοῦ παρέλαβον, φαίνεται, καὶ οἱ Γαλάται τῆς Ἀσίας, διότι καὶ οἱ γαλατικοὶ κολεοὶ φέρουσιν ὡς κόσμημα τῶν λαβῶν τὸν δικέφαλον ἀετόν, ὅπως παριστάνουσι τοῦτο οἱ κολεοὶ τῶν παραστάσεων τῶν τροπαίων τῆς Περγάμου καὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Γαλάτου τοῦ Καπιτωλίου. Καλύτεροι τὸ σχῆμα, ἀλλὰ πολυτελέστεροι

Παράστασις κολεοῦ ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῆς Περγάμου.

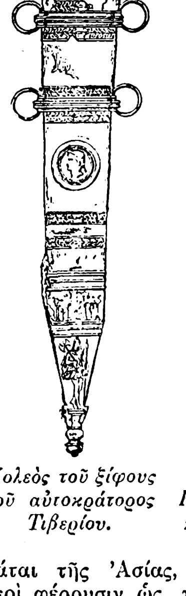

Κολεὸς τοῦ ξίφους τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου.

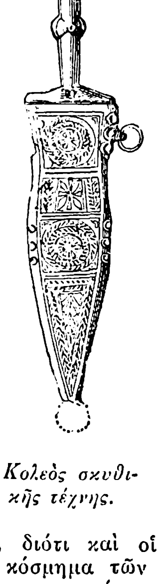

Κολεὸς σκυθικῆς τέχνης.

τὴν ὕλην καὶ τὸν κόσμον, ἦσαν οἱ ῥωμαϊκοὶ κολεοί, οἵτινες διὰ ἐγκαυματουργηθέντων ἀργυρῶν κοσμημάτων ἢ δι' ἐρυθροῦ σμάλτου φέρουσιν ἐκγλύπτους παραστάσεις. Χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τοιαύτης ἐργασίας παρέχει ὁ ἐν Στρασβούργῳ εὑρεθεὶς κολεός. Ὁ κολεὸς οὗτος εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ χρυσωμένου ὀρειχάλκου. Ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους, σχήματος ὀρθογωνίου, παρίσταται πτερωτὸς κεραυνός. Ἐπὶ τοῦ κάτω ἄκρου, σχήματος τριγωνικοῦ, κίων μὲ κιονόκρανον μὲ ἕλικας, ὑποβαστάζων δύο πτερωτοὺς γρῦπας. Ἑκατέρωθεν τοῦ κίονος ζεῦγος πτερύγων, ζεῦγος δελφίνων καὶ ζεῦγος πελτῶν. Ὁ κίων στηρίζεται ἐπὶ ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον παριστᾷ ἀετὸν κρατοῦντα ὄφιν εἰς τὸ ῥάμφος του. Ὁ κολεὸς οὗτος φέρει κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὀρθογωνίου κυρίου σώματος τὴν ὑπογραφὴν τοῦ καλλιτέχνου κατασκευαστοῦ, κατὰ τὸ κάτω δὲ σύμπλεγμα δάφνης. Ἀλλ' ὁ ὡραιότερος τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων κολεῶν εἶναι ὁ τοῦ ξίφους τοῦ λεγομένου τοῦ Τιβερίου. Οὗτος εὑρέθη εἰς τὴν Μαγεντίαν καὶ εὑρίσκεται νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ. Ὁ κολεὸς εἶναι ἐκ ξύλου, ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ ἐπιφάνειαι, ἐξωτερικαί τε καὶ ἐσωτερικαί, αὐτοῦ εἶναι ἐπενδεδυμέναι δι' ἀργύρου. Αἱ ταινίαι, κεκοσμημέναι διὰ φύλλων δρυός, καὶ τὰ ἀνάγλυφα τὰ κοσμοῦντα τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος τοῦ κολεοῦ εἶναι ἐκ χρυσωμένου ὀρειχάλκου. Τὸ ἄνω ἀνάγλυφον, πλησίον τοῦ στομίου τοῦ κολεοῦ, παριστᾷ τὸν αὐτοκράτορα καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου, στηρίζοντα τὴν ἀριστερὰν του χεῖρα ἐπὶ ἀσπίδος, ἐφ' ἧς εἶναι ἐγκεχαραγμέναι αἱ λέξεις: «Felicitas Tiberii» καὶ φέροντα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀγαλμάτιον Νίκης. Πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἶναι ὁ θεὸς Ἄρης καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ἡ Νίκη, φέρουσα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἀσπίδα, ἐφ' ἧς ἐγχάρακτοι ἐπίσης αἱ λέξεις: «Victoria Augusti». Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κολεοῦ ἀνάγλυπτος ἡ προτομὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἐστεφανωμένου καὶ βλέποντος πρὸς ἀριστερά. Τὸ κάτω ἀνάγλυφον παριστᾷ τετράστυλον οἰκίσκον, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου εἶναι ἀετὸς μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ, ὁ ἀετὸς τῆς λεγεῶνος. Ἄνωθεν τοῦ οἰκοδομήματος κρανοφόρος Ἀμαζών, κρατοῦσα ἐν τῇ δεξιᾷ ἀμφίστομον πέλεκυν καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ λόγχην. Κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς τοῦ μνημείου τούτου, αἱ ἐπὶ αὐτοῦ παραστάσεις καὶ ἰδίως ἡ παράστασις τῆς Ἀμαζόνος εἶναι ἡ προσωποποίησις τῆς Οὐϊνδελικίας, τὴν ὁποίαν κατέκτησεν ὁ Τιβέριος, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ὁρατίου, τὸ δὲ ξίφος μετὰ τοῦ κολεοῦ εἶναι δῶρον τῶν κατοίκων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τιβέριον, κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς Γερμανίαν.

Β. Θ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— *[Ἀνατομ.]* *Κολεὸς* ἢ *κόλπος* καλεῖται ὁ μεταξὺ αἰδοίου καὶ μήτρας ἰνομυώδης διατατὸς σωλὴν τοῦ γεννητικοῦ συστήματος τοῦ θήλεος, ὁ εἰσδεχόμενος τὸ πέος κατὰ τὴν συνουσίαν. Μῆκος ἔχων 8—10 ἑκ., ἄρχεται ἀπὸ τῆς μήτρας καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ αἰδοῖον, φερόμενος ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ὀλίγον καμπυλοειδῶς καὶ προσκείμενος κάτωθεν μὲν καὶ ὄπισθεν εἰς τὸ ἀπευθυσμένον, ἔμπροσθεν δὲ καὶ ἄνωθεν εἰς τὴν οὐροδόχον κύστιν καὶ τὴν οὐρήθραν. Τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κολεοῦ προσφύεται κύκλῳ περὶ τὸν αὐχένα τῆς μήτρας, σχηματίζον περὶ αὐτὸν κόλπωμα, τὸν *θόλον* τοῦ κολεοῦ, ἀβαθέστερον μὲν ἔμπροσθεν, βαθύτερον δ' ὄπισθεν· τὸ δὲ κάτω ἄκρον (=στόμιον) κεῖται κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κολεοῦ ἐν τῷ αἰδοίῳ καὶ ἐπὶ μὲν τῶν παρθένων στενοῦται ὑπὸ τοῦ *παρθενικοῦ ὑμένος*, ὥστε τὸ εὖρος αὐτοῦ εἶναι ὅσον τὸ μέγεθος πίσου ἢ κεράσου, ἐπὶ δὲ τῶν ἐκπαρθένων ἀφορίζεται ὑπὸ γλωσσοειδῶν ἐπαρμάτων, τῶν *παρθενικῶν λοβῶν* ἢ *μύρτων*, ἀποτόκων τῆς ἐκ τοῦ συνουσιασμοῦ ῥήξεως τοῦ ὑμένος. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ κολεοῦ φέρει, μάλιστα ἐπὶ τῶν νεαρῶν καὶ ἀτόκων, πολυπληθεῖς ἐγκαρσίας παχύνσεις τοῦ βλεννογόνου, τὰς *κολεϊκὰς ῥυτίδας*, αἵτινες ἐπὶ τοῦ προσθίου καὶ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος πυκνούμεναι καὶ ἀλληλοδιαδόχως διατασσόμεναι ἀποτελοῦσιν ἐπιμήκες ἔπαρμα, ἐγκαρσίως αὐλακωτὸν ἢ γραμμωτόν, τὸν *πρόσθιον καὶ τὸν ὀπίσθιον στῦλον* τοῦ κολεοῦ. Τὸ τοίχωμα τοῦ κολεοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν χιτώνων, οἵτινες, ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω εἶναι ὁ ἰνώδης, ὁ μυϊκός, κρατυνόμενος ὑπὸ τοῦ ἠβοκοκκυγικοῦ μυός, περισφίγγοντος τὸν κολεόν, καὶ ὁ βλεννογόνος. Ἀδένες δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τῷ κολεῷ. Ἀγγειοῦται δ' ὁ κολεὸς κατὰ μὲν τὸ ἄνω μέρος ὑπὸ τῆς μητροκολεϊκῆς ἀρτηρίας, κατὰ δὲ τὸ μέσον ὑπὸ τῆς μέσης κολεϊκῆς, κατὰ δὲ τὸ κάτω μέρος ὑπὸ τῆς κάτω κολεϊκῆς. Αἱ φλέβες ἀπεργάζονται δαψιλὲς πλέγμα, ὅπερ συγκοινωνεῖ ἔνθεν μὲν μετὰ τῶν φλεβῶν τοῦ αἰδοίου, ἔνθεν δὲ μετὰ τῶν ἐνδοπυελικῶν φλεβῶν, ἐκβάλλουσι δ' εἰς τὴν ἔσω λαγόνιον. Τὰ νεῦρα προέρχονται ἐκ τοῦ ὑπογαστρίου πλέγματος.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— *[Ζωολ.]* Καλεῖται *κολεὸς* τὸ σκληρὸν περίβλημα τοῦ πρώτου ζεύγους τῶν πτερύγων τῶν *κολεοπτέρων* ἐντόμων, τὸ ἄλλως καλούμενον *ἔλυτρον* (βλ. λ.).

Δ. Ν. Π.

— **κολεὸς τριχὸς** *[Ἀνατομ.]*. Στιβάδες δύο τοῦ ἐπιθηλιακοῦ θυλάκου τῆς ῥίζης τῆς τριχός, συν-

Digitized by Google

ιστῶσαι δύο κολεούς, τὸν *ἔσω* καὶ τὸν *ἔξω κολεόν*, ὧν ὁ μὲν ἔξω εἶναι συνέχεια τῆς βλαστικῆς στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος, ὁ δ' ἔσω ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς κερατινης στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος.
Ι. Π.

κολεὸς (ὁ) (Coleus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ὀγδοήκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, Αὐστραλίας Ἀσίας κλπ. Εἶναι φυτὰ ποώδη, φρυγανώδη καὶ θαμνώδη, πολυετῆ, φέροντα πολύχρωμα φύλλα καὶ ἄνθη, ἐξ οὗ καὶ λίαν κοσμητικά. Κυριώτερα τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν θεωροῦνται: *κολεὸς ὁ γυμνανθὴς* (Coleus nudiflorum), φέρον μεγάλα ᾠοειδῆ φύλλα, ἔχοντα πορφυρᾶν τὴν κάτω ἐπιφάνειαν αὐτῶν, ἄνθη λευκὰ μὲ κυανοῦν ὑπόχειλος κλπ. Ἀπαντᾷ ὑπὸ πολλὰς ποικιλίας χρωμάτων τῶν φύλλων ἐν Κάτω Ἰνδίαις καὶ Αὐστραλίᾳ· *κολεὸς ὁ ρενελτιάνειος* (Coleus Rehneltianus), εἶδος ἔχον φύλλα τριγωνιαῖα ἐρυθρά, φέροντα πρασινωπὴν στεφάνην· *κολεὸς ὁ χουβέρειος* (Coleus Huberi), ἔχον ἄνθη ζωηροῦ βιολετὶ χρώματος εἰς ταξιανθίας ἀντιστρόφων βοτρύων, ἰθαγενὲς τῆς Ἀβησσυνίας· *κολεὸς ὁ γενειοφόρος* (Coleus barbatus), εἶδος φέρον φύλλα ἀδενώδη κλπ.
Κ. ΠΑΠ.

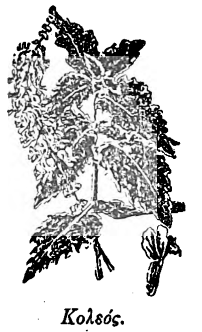

Κολεός.

κολεοσπαστία (ἡ) (vaginism), ἢ ***κολεόσπασμος***, καὶ ***κολπισμὸς*** /*Ἰατρ.*/. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐννοοῦμεν κατάστασιν τῆς γυναικός, συνισταμένην εἰς τὴν ἐπώδυνον ὑπερευαισθησίαν τοῦ αἰδοίου καὶ τοῦ κολεοῦ, παρακολουθουμένην δὲ ὑπὸ συσπάσεως τῶν περιβαλλόντων τὸν κολεὸν μυϊκῶν σφιγκτήρων. Αἴτια τῆς παθήσεως ταύτης εἶναι: ἀφ' ἑνὸς μὲν γενικὴ κατάστασις ἐντόνου νευροπαθείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀλλοιώσεις ἢ βλάβαι, ἐλάχισται ἐνίοτε, τοῦ αἰδοίου, τοῦ κολεοῦ καὶ τῶν γειτνιαζουσῶν χωρῶν, ἤτοι: ἐκδοραί, ραγάδες καὶ ἑλκώσεις τοῦ βλεννογόνου τοῦ αἰδοίου, ἕρπης, αἰδοιοκολπῖτις καὶ φλεγμοναὶ τοῦ ὑμένος ἢ τῶν μύρτων, ἀνώμαλος ρῆξις τοῦ ὑμένος, πολύπους τῆς οὐρήθρας, ραγάδες τοῦ δακτυλίου καὶ προπίπτουσαι ἐπώδυνοι φοθῆκαι. Ἐπίσης σπουδαῖον αἴτιον τῆς κολεοσπαστίας εἶναι αἱ ἀδέξιαι πρὸς διακόρευσιν προσπάθειαι τοῦ ἀνδρός, καὶ οἱ προηγηθέντες βίαιοι πολλάκις χειρισμοὶ αὐνανισμοῦ τῆς νεάνιδος ἢ γυναικός.

Τὸ κύριον καὶ προεξάρχον *σύμπτωμα* τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι ἄλγος ἀφόρητον, προκαλούμενον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διακορεύσεως ἢ κατὰ τὰς διαφόρους πρὸς διακόρευσιν ἀποπείρας, ὁπότε συνήθως ἄρχεται ἡ νόσος, ὡς καὶ εἰς ἑκάστην ἐφεξῆς πρὸς συνουσίαν προσπάθειαν. Εἶτα ἐπακολουθεῖ ἡ σύσπασις τῶν σφιγκτήρων καὶ ὁ σπασμός, εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμόν, ὥστε εἶναι ἀκατόρθωτος ἡ ἐν τῷ κολεῷ εἴσοδος καὶ καθετῆρος ἔτι. Ἡ συνουσία οὕτως εἶναι ἀδύνατος· ἑκάστη προσπάθεια προκαλεῖ φόβον, ἄλγη ἀφόρητα, ἐξικνούμενα μέχρι λιποθυμίας καὶ συγκοπικῆς καταστάσεως· ἐν τούτοις ἡ κύησις εἶναι κατορθωτή· μετὰ δὲ τὸν τοκετὸν ἡ νοσηρὰ αὕτη κατάστασις παρέρχεται, καίτοι πολλάκις ἀναφαίνεται καὶ μετ' αὐτόν, εἴς τινας νευροπαθεῖς γυναῖκας.

Ἡ θεραπεία τῆς νόσου δυσχερὴς ἐν πολλοῖς ἀποβαίνει. Ἐν πρώτοις δέον νὰ ἐπιδιώξωμεν τὸν κατευνασμὸν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, συνιστῶντες τὰς χλιαρὰς πλύσεις ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, πρωΐαν καὶ ἑσπέραν, καὶ ἀμέσως εἶτα ἐντριβὰς δι' οἰνοπνεύματος καὶ ἠρεμίαν ἐν τῇ κλίνῃ ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν. Χορηγοῦμεν τὰ ἀντισπασμωδικὰ φάρμακα καὶ διενεργοῦμεν κολπικὰς διακλύσεις καὶ ἐπαλείψεις τοῦ αἰδοίου δι' ἀλοιφῶν ναρκωτικῶν, εἰσάγοντες ἅμα, εἰ δυνατόν, ναρκωτικὰ ὑπόθετα εἰς τὸν κολεόν. Ἡ χειρουργικὴ θεραπεία τῆς κολεοσπαστίας συνίσταται: εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὑμένος καὶ τῶν μύρτων, εἰς τὴν πλαγίαν διατομὴν τοῦ χείλους τοῦ αἰδοίου, ἑκατέρωθεν τῆς μέσης γραμμῆς καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν κατὰ μῆκος ραφήν. Προσφεύγομεν ὡσαύτως εἰς τὴν βιαίαν, ὑπὸ νάρκωσιν, διαστολήν, ἢ τὴν βραδεῖαν καὶ βαθμιαίαν διὰ τῶν κηρίων τοῦ Hegar, κατόπιν τοπικῆς ἀναισθησίας. Ἐφηρμόσθη καὶ ἡ ἠλεκτροθεραπεία διὰ φαραδικοῦ ρεύματος (μέθοδος Apostoli). Δέον τέλος νὰ ἐπιτηρῆται καὶ ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῆς πασχούσης, παρεχομένης αὐτῇ παντὸς εἴδους ψυχαγωγίας. Ὠφέλιμος ἀπεδείχθη πολλάκις καὶ ἡ εἰς εἰδικὰς λουτροπόλεις παραμονὴ καὶ λουτροθεραπεία, ὡς καὶ τὰ θαλάσσια λουτρά.
Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

κολεοσπόριον (τὸ) (Coleosporium) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν παρασιτικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βασιδιομυκήτων* καὶ *οὐρεδινιδῶν* περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἐπιβλαβῆ.
Κ. ΠΑΠ.

κολεοῦχος (ὁ) /*Ἱππολ.*/. Καλεῖται οὕτω τὸ δερμάτινον προσάρτημα τῆς ἱπποσκευῆς, ὅπερ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀνάρτησιν τῆς σπάθης τοῦ ἱππέως.

κολεοφόρος (ὁ) (Coleophoros) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τινεϊδῶν*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ψυχῶν τούτων εἶναι: κεραῖαι ἁπλαῖ, ἰσομήκεις πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ζῴου καὶ ἐφωδιασμέναι διὰ τριχῶν ἐν εἴδει χρωστῆρος κατὰ τὴν βάσιν των· προβοσκὶς βραχεῖα· κεφαλὴ ἐπιμήκης, στενὴ καὶ λεία, προθώραξ τετραγωνικός, πρόσθιαι πτέρυγες μακραί, λογχοειδεῖς καὶ βαθέως κολπωταὶ κατὰ τὴν περιφέρειάν των, ὀπίσθιαι πτέρυγες στεναί, σχεδὸν γραμμικαί, μὲ βαθείας ἐγκολπώσεις. Αἱ κάμπαι τῶν κολεοφόρων εἶναι σκωληκοειδεῖς καὶ ἔχουσιν ὑπόλευκον χρῶμα.

Ζῶσι καὶ ὑφίστανται πάσας αὐτῶν τὰς μεταμορφώσεις ἐντὸς κοιλωμάτων δένδρων ἢ ὑπὸ τὰ ξηρὰ φύλλα. Αἱ τέλειαι ψυχαὶ ἔχουσι μέτριον μέγεθος καὶ σῶμα κομψότατον. Γνωστὰ περὶ τὰ 50 εἴδη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ. Ἀναφαίνονται ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ Αὐγούστου. Αἱ κάμπαι τούτων κατατρώγουσι

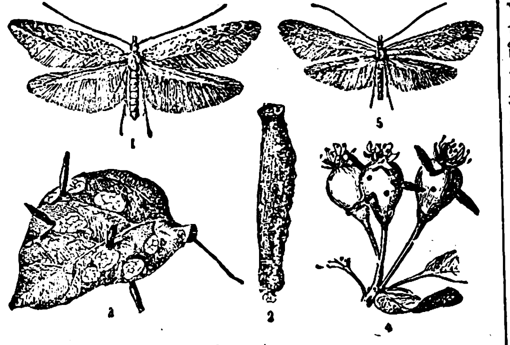

Κολεοφόρα.

[1=Κολεοφόρος ὁ αἱματόχρους. 2=Τὸ περίβλημά του. 3 καὶ 4=Φύλλον ἀπιδέας προσβληθὲν ὑπὸ τῆς κάμπης. 4=Καρπὸς ἀπιδέας προσβληθείς. 5=Κολεοφόρος ὁ πυρρόπτερος.]

τὸ παρέγχυμα τῶν φύλλων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κολεοφόρος ὁ αἱματόχρους* ἢ *ἀλεκτόπτερος* (Coleophorus alectopterus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες καὶ κυλινδρικόν, τὰς προσθίας πτέρυγας ὠχροκιτρίνας καὶ τὰς ὀπισθίας φαιοϋπομελανάς. Αἱ κάμπαι του ἔχουσι σῶμα παχύ, χρώματος λευκοϋποκιτρίνου, καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ πλείστων φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, ἐπιφέρουσαι πλείστας καταστροφὰς εἰς ταῦτα.
Δ. Ν. Π

κολεοχαίτη (ἡ) (Coleochaete) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενεία. τῶν *κολεοχαιτωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κομφερβωδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ θαλλῶν, ἰθαγενῆ τῶν γλυκέων ὑδάτων.
Κ. ΠΑΠ.

κολεοχαιτώδη (τὰ) (Coleochaetaceae) /*Βοτ.*/ Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κομφερβωδῶν*, ἐκ τῶν *χλωροφυκῶν*, περιλαμβάνουσα θαλλοὺς δισκοειδεῖς ἢ τυλώδεις, ἁπλουμένους ἐπὶ τοῦ ὑποθέματος. Οὗτοι, συνιστάμενοι ἐκ κλάδων ἀκτινοειδῶς τεταγμένων, φέρουσιν ᾠογόνια φυόμενα εἰς τὸ ἄκρον τῶν κλάδων, ᾠοσπόρια βλαστάνοντα καὶ μεριζόμενα εἰς πλείονα κύτταρα, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον ἀπολύει ἀνὰ ἓν ζῳοσπόριον κλπ. Τὸ μοναδικὸν γένος τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *κολεοχαίτη*.
Κ. ΠΑΠ.

Κόλερ (Coler), ***Ἀλβῖνος***. Γερμανὸς στρατιωτικὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1831 ἐν Gröningen. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἀκαδημίᾳ Βερολίνου καὶ εἰσῆλθε τῷ 1856 ὡς ὑπίατρος τοῦ τάγματος τῶν δραγώνων τῆς φρουρᾶς· τῷ 1857 προήχθη εἰς ἰατρόν, τῷ δὲ 1863 εἰς ἐπίατρον. Ὡς ἐκ τῆς δράσεώς του κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1864 καὶ 1866 προσελήφθη τῷ 1867 ἐν τῷ πρωσσικῷ ἰατρικῷ ἀρχηγείῳ, εἶτα δὲ κατὰ τὴν ἵδρυσιν τμήματος ἰατρικοῦ ἐπιτελείου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν τῷ 1868 διετέλεσε μέλος αὐτοῦ, παραμείνας μέχρι τοῦ πολέμου 1870—71, ὁπότε ἐγένετο ἀρχίατρος. Τῷ 1874 προήχθη εἰς γενικὸν ἀρχίατρον καὶ τῷ 1889 εἰς γενικὸν ἐπιτελάρχην ἰατρὸν τοῦ στρατοῦ. Διετέλεσεν ἐπίσης διευθυντὴς τοῦ ὑγειονομικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ὡς καὶ τῆς ἰατρικῆς στρατιωτικῆς ἀκαδημίας. Τῷ 1889 προήχθη εἰς ἀνώτερον μυστικοσύμβουλον ἰατρόν, τῷ 1891 εἰς στρατηγόν, τῷ δὲ 1892, τῇ προτάσει τοῦ πανεπιστημίου Βερολίνου, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ τακτικοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου τούτου. Διωργάνωσε τὸ ὑγειονομικὸν τμῆμα τοῦ ἐν πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ στρατοῦ ἐπὶ νέων ὅλως βάσεων, ὑπὸ διοικητικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν.
Ο Ρ

—**Κόλερ** (Kohler), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς νομικὸς καὶ ἱστορικὸς τοῦ δικαίου, γεννηθεὶς τῷ 1849 ἐν Offenburg τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης καὶ ἀποθανὼν τῷ 1919. Ἐφοίτησεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς γενετείρας, τὰς δὲ γυμνασιακάς του σπουδὰς συνεπλήρωσεν ἐν Rastatt. Μεθ' ὃ παρηκολούθησε τὰ νομικὰ μαθήματα εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Φρειβούργου καὶ τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ ἤκουσε τὰς παραδόσεις τοῦ Renaud καὶ τοῦ Vangerow. Τῷ 1878 ἐδημοσίευσε τὸ «Deutsches Patenkecht» καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ γίνει ὑφηγητής, ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν Würzburg. Τῷ 1888 τῇ ἐνθέρμῳ ὑποστηρίξει τοῦ Althoff ἐγένετο καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, ὅπου ἐδίδαξεν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη τὰ ποικιλώτατα θέματα τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου.

Ὁ Κόλερ ἔχει ἀσχοληθῆ ὄχι μόνον μὲ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ μὲ ποικίλα θέματα φιλοσοφικά, φιλολογικὰ καὶ τεχνοκριτικὰ καὶ συνέθεσεν οὐκ ὀλίγα ποιήματα καὶ ἀρκετὰ μουσικὰ τεμάχια. Ἀλλὰ τὸ μὴ νομικὸν ἔργον τοῦ Κόλερ ταχέως ἐλησμονήθη. Ὡς νομικὸς ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων. Ὁ Κόλερ ἀντιλαμβάνεται τὸ δίκαιον ὡς τὸ μέσον, δι' οὗ ἡ ἀνθρωπότης ὡς πολιτεία ζητεῖ νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν δύναμιν τῶν ἀλόγων στοιχείων τοῦ κόσμου, ἐπιβάλλουσα καὶ ἀναπτύσσουσα τὸν πολιτισμόν. Ἄλογα στοιχεῖα τοῦ κόσμου εἶναι:

α) Τὰ τοπικὰ καὶ χρονικὰ ὅρια, β) ἡ αἰτιοκρατία, γ) ἡ ἐξάρτησις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ πραγματικὸν περιβάλλον του, δ) ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς, ε) ἡ ἀνάγκη περιορισμοῦ ἕνεκα τῶν ἀτελειῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως. Εἰς τὰ ἱστορικὰ καὶ συστηματικά του ἔργα ἐξετάζει κατὰ τί συντελεῖ τὸ δίκαιον εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν ἀλόγων στοιχείων τοῦ κόσμου, τὰ δὲ συμπεράσματά του ἐκθέτει ἐν συνόψει εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου καὶ τὸ συνοπτικώτερον ἔργον του «Τὸ Δίκαιον» [Πρβλ. *Περ. Βιζουκίδου* Ὁ Ἰωσὴφ Κόλερ ὡς νομικὸς καὶ φιλόσοφος (1923).- *Them. Tsatsos*, Der Begriff des Eigentumsrechtes bei J. Kohler (1927).]
Θ. Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

Κόλεριτζ (Coleridge)· βλ. *Κόλριτζ*.

Κολετζῆς, ἡ ***Κολετζίου μονή***. Παλαιὰ μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἧς τὸν ἡγούμενον Νικηφόρον εὑρίσκομεν ὑπογεγραμμένον ἐν ἐπισήμῳ ἁγιορειτικῷ γράμματι τῷ 1071. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοδωρήτου, Κολετζίου ἐλέγετο ἡ παλαιὰ μονὴ τοῦ Φακηνοῦ, παρ' αὐτῇ δ' ἔκειτο ἡ σκήτη τῆς ἁγίας Τριάδος. Τὰ κελλία, ὅσα εὑρίσκονται εἰς Κολετζίου, ὑπόκεινται τῇ ἱερᾷ μονῇ Βατοπεδίου.
Μ. Ι. Γ.

κολέτο (τό)· (Ἰδιωμ. Κρήτ.) ὕφασμα λεπτὸν ἐκ φαρμπαλάδων εἰς τὰς ἄκρας καὶ τὰς ραφάς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσηρμόζοντο δαντέλαι κρητικῆς κατασκευῆς.
Ι. Δ. Μ.

Κολετσάτη /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κορύτιανης, τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 41.

Κολὲττ (Colette), ***Γαβριέλλα***. Σύγχρονος Γαλλὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1870. Ἐσπούδασεν ἔν τινι γυναικείῳ μοναστηρίῳ ἐν Παρισίοις καὶ ἐξελθοῦσα αὐτοῦ ὑπανδρεύθη τὸν συγγραφέα *Βιλλύ*, μεθ' οὗ συνειργάζετο εἰς τὴν συγγραφὴν μυθιστορημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὰ «Dialogues de bêtes», «Vagabonde» κτλ. Διαζευχθεῖσα τὸν Βιλλὺ ἐξηκολούθησε συγγράφουσα μυθιστορήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σειρὰ τῆς «Claudine», εἰς ἣν εἰκονίζει ἐπεισόδια τοῦ ἰδίου βίου της, ἐσημείωσαν μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ἐπί τινα χρόνον ἀνήλθεν εἰς τὸ θέατρον, παίζουσα εἰς ἐπιθεωρήσεις. Ὑπανδρευθεῖσα εἰς δεύτερον γάμον τὸν δημοσιογράφον *Ἐρρῖκον Ζουβανέλ*, περιῆλθε τὴν Γαλλίαν, διδουσα διαλέξεις περὶ μητρικῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων.
Θ. Ε.

κολζᾶ ἔλαιον· βλ. *κραμβέλαιον*.

κόλι (τὸ) (τουρκ. *κόλ*)· μικρὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, ἡ νυκτερινὴ περίπολος. Ἐκ τούτου τὸ *καρακόλι*, ἡ μαύρη περίπολος (τῆς νυκτὸς) καὶ ὁ ἀστυνομικὸς ἢ μεθοριακὸς σταθμὸς (καραούλι).

κολιὰ (ἡ) /*Βοτ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρλινία ἡ κομμιοφόρος* (βλ. λ. *καρλινία*).

Κολιάδαι /*Ἀρχ.*/. Φατρία ἐν Ἰθάκῃ, ἀνάγουσα τὴν καταγωγήν της εἰς τὸν ὁμηρικὸν Εὔμαιον καὶ ἀναφερομένη παρὰ Πλουτάρχῳ (Ἑλλην. ζητήμ. 14). Ἴσως εἶναι ἡ ἰδία μὲ τοὺς *Κολλίδας* τοὺς ἀναφερομένους ὑπὸ Ἡσυχίου.
—Π.

Κολιάδης, ***Κωνσταντῖνος***· βλ. λ. *Λεσεβαίέ*, Ἰωάννης-Βαπτιστής.

Κολιακὸν /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Ἰνδικῆς (Coliacum promontorium διεῖργον κατὰ Πλίνιον (VI, 24,6) τὴν μικροτέραν ἀπὸ τῆς Ταπροβάνης (Κεϋλάνης) ἀπόστασιν 4 ἡμερῶν πλοῦ καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἦτο ἡ νῆσος τοῦ Ἡλίου. Προσθέτει ὁ Πλίνιος, ὅτι ἡ θάλασσα αὕτη, λίαν ἀβαθής, ἐχρωματίζετο πρασίνη ἀπὸ τὴν ὕφαλον θαλασσίαν χλωρίδα της, ἧς τὰ φύλλα συχνότατα ἀπέσπων τὰ πηδάλια τῶν μεγάλου βυθίσματος πλοίων. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εἶναι τὸ Pamban (πλάτ. 9°17' Β, μῆκ. 79°13' Ἀν., γαλλ. ἢ τῆς ἀγγλ. Palk Strait and Gulf of Manar) ἢ τὸ

Digitized by Google

Ἡλίου εἶναι ἡ ἡ Μανὰρ ἢ ἡ Παμπὰν καὶ ἡ ἀβαθὴς θάλασσα, ἡ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῆς μεγαλονήσου, ἀφ' ἧς ἀνέδυσαν ἔτι μᾶλλον οἱ κοραλλιογενεῖς σκόπελοι, διαχωριζόμενοι ὑπὸ ὑφάλων πόρων, πλωΐμων μόνον εἰς λέμβους. Σ. Ε. Λ.

Κολιαμπέτσηδες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Σάμου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ καὶ νομῷ, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Κοντακαίικων. Κάτ. (1928) 37.

Κολιάνοι /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεθάνων τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 13.

— **Κολιάνοι** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Καλημεριάνων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 89.

κολιαρούδι (τὸ) /*Ζῳολ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ νεαροῦ ἰχθύος *κολιός* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κολίας (ὁ) (Colias) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πιεριδῶν*, περιλαμβάνον ὡραίας ψυχὰς μὲ σῶμα εὔρωστον καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ λαμπρῶς διαπεποικιλμένας. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κολίας ὁ κεκοσμημένος* (Colias ornatus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, μὲ τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν πτερύγων στιλπνῶς μελανόφαιον, μὲ μεγάλας ριπιδοειδεῖς ἀργυρολεύκους κηλῖδας,

Κολίας ὁ κεκοσμημένος.

μίαν εἰς ἑκάστην πτέρυγα, διατρεχομένας ὑπὸ μελανῶν, ἀκτινοειδῶν ραβδώσεων καὶ ἐχούσας ἀνὰ ἓν μελανὸν στίγμα κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν τμῆμα. Αἱ κάτω πτέρυγες εἶναι ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμέναι τῶν προηγουμένων, ἔχουσι χρῶμα ἐπίσης μελανόφαιον μὲ λευκοαργυρώδεις ταινίας, κατεχούσας τὴν ἐσωτερικὴν πρὸς τὸ σῶμα περίμετρόν των καὶ δύο, μίαν εἰς ἑκάστην πτέρυγα, λευκοαργυρᾶς κηλῖδας. Αἱ κάμπαι τοῦ εἴδους τούτου ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, ἅτινα καὶ κατατρώγουσιν. Δ. Ν. Π.

κολιβριΐδαι (οἱ), ἢ *τροχιλίδαι* /*Ζῳολ.*/. βλ. *κολυβριΐδαι*.

κολίβριον (τὸ) /*Ζῳολ.*/ βλ. *κολύβριον*.

κολικόπονος (ὁ) /*Ἰατρ.*/. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἡ λαϊκὴ ἰατρικὴ ἐννοεῖ τὸ ἄλγος ἢ τὸν πόνον τὸν ἑδραζόμενον ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐν γένει καὶ δὴ ἐν τοῖς ἐντέροις καὶ ὀφειλόμενον κυρίως εἰς δυσπεπτικὰς διαταραχὰς ἢ εἰς ἀνωμαλίαν ἐν γένει περὶ τὴν λειτουργίαν τῶν κοιλιακῶν ὀργάνων. Μ. Ν. Κ.

κολικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *κόλον* τοῦ παχέος ἐντέρου: «κολικαὶ ἀρτηρίαι, — καμπαί, — ταινίαι».

— **κολικαὶ ἀρτηρίαι** /*Ἀνατομ.*/. Αὗται εἶναι: 1) ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω μεσεντέριοι ἀρτηρίαι· 2) ἡ μέση καὶ ἡ κάτω αἱμορροϊδικαί. Καὶ ἡ μὲν ἄνω μεσεντέριος ἀγγειοῖ τὴν σκωληκοειδῆ ἀπόφυσιν, τὸ τυφλόν, τὸ ἀνιὸν καὶ τὸ ἐγκάρσιον κόλον· ἡ δὲ κάτω μεσεντέριος ἀγγειοῖ τὸ κατιόν, τὸ σιγμοειδὲς κόλον καὶ τὴν ἄνω μοῖραν τοῦ ἀπευθυσμένου, τῆς μέσης καὶ τῆς κάτω μοίρας αὐτοῦ ἀγγειουμένης ὑπὸ τῆς μέσης καὶ τῆς κάτω αἱμορροϊδικῆς ἀρτηρίας. Ι. Π.

— **κολικαὶ καμπαὶ** /*Ἀνατομ.*/. Καμπαὶ δύο, σχηματιζόμεναι ὑπὸ τοῦ κόλου ἐντέρου, ἡ *δεξιὰ* ἢ *ἡπατικὴ* καὶ ἡ *ἀριστερὰ* ἢ *σπληνική*. Καὶ ἡ μὲν δεξιὰ παριστᾷ τὸ ἄνω ὅριον τοῦ ἀνιόντος κόλου κειμένη κάτωθεν τοῦ ἥπατος (ἰσοϋψῶς τῇ χοληδόχῳ κύστει), μεθ' οὗ συνάπτεται διὰ περιτοναϊκῆς πτυχῆς, τοῦ *ἡπατοκολικοῦ συνδέσμου*, στηρίζοντος τὴν καμπὴν ταύτην· ἡ δ' ἀριστερὰ κολικὴ καμπὴ κεῖται ἰσοϋψῶς τῇ 7ῃ ἢ 8ῃ πλευρᾷ καὶ κοινωνεῖ ἔμπροσθεν μὲν πρὸς τὸν στόμαχον, ὄπισθεν δὲ πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ νεφροῦ, ἐπὶ τὰ ἐκτὸς δὲ εἰς τὴν βασικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σπληνός. Στηρίζεται δ' ἐν τῇ ἑαυτῆς θέσει διὰ τοῦ *φρενοκολικοῦ συνδέσμου*, δι' οὗ συνάπτεται μετὰ τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος. Ι. Π.

— **κολικαὶ ταινίαι** /*Ἀνατομ.*/. Λωρίδες τρεῖς ἐπιμήκεις, πλάτους 1 ἑκ. Ἄρχονται ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ διήκουσι καθ' ὅλον τὸ παχὺ ἔντερον, πλὴν ἐν τῷ σιγμοειδεῖ κόλῳ, ἔνθα ἐλαττοῦνται εἰς δύο, καὶ πλὴν κατὰ τὴν κατωτέραν μοῖραν τοῦ ἀπευθυσμένου, ἔνθα συνενοῦνται εἰς συνεχῆ ἐπιμήκη στιβάδα. Παριστῶσι δὲ παχυτέρας μοίρας τοῦ μυϊκοῦ χιτῶνος αὐλακοειδεῖς. Διὰ τῶν ταινιῶν τούτων, αἵτινες συνέχουσι τὸ παχὺ ἔντερον, ἀνθιστάμεναι εἰς τὴν κατὰ μῆκος διάτασιν αὐτοῦ, διαιρεῖται τὸ τοίχωμα τούτου εἰς τρεῖς ἐπιμήκεις ζώνας, ὧν ἑκάστη ὑποδιαιρεῖται δι' ἐγκαρσίων αὐλάκων εἰς ἀλληλοδιάδοχα ἐκκολπώματα. Ι. Π.

κολικὸς (ὁ) (colique) /*Ἰατρ.*/. Ὁ ὅρος οὗτος καθορίζει κυρίως πάθησιν ὀδυνηρὰν περιοδικῶς ἐμφανιζομένην, ἤτοι πόνους ὀξεῖς ἑδραζομένους εἰς τὸ παχὺ ἔντερον (κόλον), ὀφειλομένους εἰς τὴν παρεμβολὴν κωλύματός τινος εἰς τὴν διὰ τοῦ ἐντέρου διέλευσιν κοπρανωδῶν ὑλῶν. Ἀλλ' ὁ ὅρος οὗτος ἐφαρμόζεται ἤδη καὶ εἰς διάφορα ἄλγη ἑδραζόμενα εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων· οὕτως ἔχομεν: *κολικοὺς τοῦ ἥπατος, τῆς μήτρας, τῶν νεφρῶν, κολικοὺς σκωληκοειδικούς, τῆς μολυβδιάσεως, τοῦ σπερματίου τόνου, τῆς χοληδόχου κύστεως* κλπ. Μ. Ν. Κ.

— **κολικὸς ἐντέρου** /*Ἰατρ.*/. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνονται πάντες οἱ κολικοὶ οἱ ἀπαντῶντες εἰς τὰ κοιλιακὰ ἐν γένει σπλάγχνα (βλ. *κολικός*). Μ. Ν. Κ.

— **κολικὸς** *ἥπατος* (colique hépatique) /*Ἰατρ.*/. Οὕτω καθορίζεται νοσηρὰ συνδρομή, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἄλγους ἐντόνου, ἑδραζομένου πρὸς τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον καὶ ἐπεκτεινομένου πρὸς τὸν ὦμον, παρακολουθουμένου δὲ ὑπὸ δυσκοιλιότητος καὶ ἐμέτων, πολλάκις δὲ καὶ ὑπὸ ἰκτέρου. Τὸ ἄλγος τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν συστολὴν τῆς χοληδόχου κύστεως, ἐνεργουμένην συνηθέστατα ἐπὶ χολολίθου τινὸς ἢ ἐπὶ ἀλλοτρίου ἐν αὐτῇ σώματος, οὗτινος προσπαθεῖ νὰ διενεργήσῃ τὴν διάβασιν διὰ μέσου τῶν χοληφόρων ὁδῶν. Μ. Ν. Κ.

— **κολικὸς** *μολυβδιασικὸς* (colique saturnine) /*Ἰατρ.*/. Εἶναι συνδρομὴ χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἄλγους κοιλιακοῦ ἐντονωτάτου, ἐπεκτεινομένου ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ πρὸς τὴν ὀσφύν, τοὺς μηροὺς καὶ τὸ ὄσχεον, ὑπὸ δυσκοιλιότητος ἐπιμόνου καὶ ἐμέτων· ταυτοχρόνως παρατηρεῖται πολλάκις καὶ σύσπασις τῆς κοιλίας (κοιλία ἐν σχήματι λέμβου) καὶ τῶν κοιλιακῶν ὀργάνων, καθὼς καὶ μεταβολαὶ τοῦ σφυγμοῦ (δικροτισμός)· τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον εἶναι τὸ συχνότατον τῆς μολυβδιάσεως. Μ. Ν. Κ.

— **κολικὸς νεφροῦ** (colique néphrétique) /*Ἰατρ.*/. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου καθορίζεται συνδρομὴ νοσηρά, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἄλγους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐντόνου, ἑδραζομένου πρὸς τὴν ὀσφυϊκὴν χώραν καὶ ἐπεκτεινομένου πρὸς τὴν κύστιν καὶ τὸν μηρὸν (δεξιὸν ἢ ἀριστερόν, ἀναλόγως τοῦ πάσχοντος νεφροῦ)· τὸ ἄλγος τοῦτο παρακολουθεῖται ὑπὸ δυσκοιλιότητος, ἐμέτων καὶ πολλάκις ὑπὸ τεινεσμοῦ τῆς κύστεως. Ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν διάβασιν ἀλλοτρίου σώματος (συνηθέστατα λίθου) διὰ μέσου τῶν οὐρητήρων. Μ. Ν. Κ.

— **κολικὸς** *χοληδόχου κύστεως* (colique vésiculaire) /*Ἰατρ.*/. Οὕτω καθορίζεται συνδρομὴ νοσηρά, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἄλγους ἑδραζομένου εἰς τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον πρὸς τὸ μέρος τῆς χοληδόχου κύστεως, παρακολουθουμένου ὑπὸ ἐμέτων καὶ δυσκοιλιότητος, συνηθέστατα δὲ καὶ ὑπὸ διατάσεως τῆς χοληδόχου κύστεως. Τὸ ἄλγος τοῦτο, ἰσχυρότατον ἐνίοτε, δὲν παρακολουθεῖται ὑπὸ ἰκτέρου, οὔτε ὑπὸ τῆς διελεύσεως τοῦ λίθου διὰ τῶν χοληφόρων ἀγωγῶν καὶ ἀναμίξεως αὐτοῦ μετὰ τῶν κοπράνων· ἀλλ' ὀφείλεται εἰς τὴν σύσπασιν καὶ συστολὴν τῆς χοληδόχου κύστεως ἐπὶ λίθον τινὰ (χολόλιθον), ὅστις ἐπιδιώκει νὰ ἐμπεδωθῇ ἐντὸς τοῦ κυστικοῦ πόρου, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Μ. Ν. Κ.

Κολίμα (Colima) /*Γεωγρ.*/. Μικρὰ πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τοῦ Μεξικοῦ, ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ, κειμένη μεταξὺ τῶν πολιτειῶν Χαλίσκο πρὸς Β. καὶ ΒΑ. καὶ Μιχοάκαν πρὸς Α καὶ ΝΑ. καὶ ἔχουσα ἔκτασιν 5205 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1921) 91.749, πρωτεύουσαν δὲ ὁμώνυμον πόλιν. Τὸ ἔδαφος τῆς Κολίμα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινόν, διακοπτόμενον ὑπὸ εὐφόρων κοιλάδων, ὑψηλοτέρα δὲ κορυφή του εἶνε τὸ ἡφαίστειον Κολίμα, ὕψους 3880 μ. Ἡ πολιτεία εἶνε γεωργική, παράγουσα καφὲν εἰς ἐκλεκτὴν ποιότητα, τὴν ἀνωτέραν τοῦ Μεξικοῦ, σάκχαριν, ὄρυζαν, βάμβακα, ἰνδικόν, σιτηρά, κακάον, φοινικέλαιον κλπ. Ἐπίσης εἶναι πλουσιωτάτη εἰς μεταλλεύματα, ἰδίως χαλκὸν καὶ σίδηρον, πλημμελῶς ἐκμεταλλευόμενα λόγῳ ἐλλείψεως ἐπαρκῶν συγκοινωνιακῶν μέσων. Αἱ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται αἱ μὲν ἐσωτερικαὶ διὰ πτωχοῦ δικτύου ἁμαξιτῶν καὶ βατῶν ὁδῶν, αἱ δὲ ἐξωτερικαὶ διὰ τῆς προεκτάσεως σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐρχομένης ἐκ Γκουανταλαχάρα ἀφ' ἑνὸς καὶ διὰ τῶν μικρῶν λιμένων τοῦ Εἰρηνικοῦ Μανθανίλιο καὶ Καγιουτλὰν ἀφ' ἑτέρου. Ἡ Κολίμα εἶναι ἐκ τῶν ἱδρυσασῶν τῷ 1824 τὴν μεξικανικὴν ὁμοσπονδίαν πολιτειῶν.

— **Κολίμα** (Colima) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου πολιτείας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1522 μεσογείως καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ. Εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἔχει βιομηχανίαν καπνοῦ, βάμβακος καὶ ἀγγειοπλαστικῶν εἰδῶν. Συγκοινωνεῖ σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς πόλεως Γκουανταλαχάρα καὶ μετὰ τοῦ ἐπινείου της Καγιουτλὰν καὶ εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῆς πολιτείας. Κάτ. (1921) 28.326. Χ. Δ.

Κόλιν, ἢ ***Κόλλιν***, ἢ ***Νὸϋ Κόλιν*** (Kolin ἢ Kollin ἢ Neu Kolin) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Βοημίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα, 54 χλμ. πρὸς Α. τῆς Πράγας, σπουδαῖος κόμβος συγκοινωνιῶν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον. Ἔχει γοτθικὸν ναὸν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ κοσμεῖται ὑπὸ ὡραίων οἰκοδομῶν. Κάτ. (1921) 16.204. Χ. Δ.

— /*Στρατ. Ἱστορ.*/ Διαρκοῦντος τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου, εὑρέθησαν τὴν 17ην Ἰουνίου 1757 οἱ μὲν Αὐστριακοὶ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Daun (4ον σῶμα, λαβὸν καί τινας ἐνισχύσεις, ἐν ὅλῳ 40,000 ἄνδρες) παρὰ τὸ Κριεχενάου μὲ μέτωπον πρὸς δυσμάς, ἅτε προτιθέμενοι νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν πολιορκούντων τὴν Πράγαν Πρώσσων, οἱ δὲ Πρῶσσοι ὑπὸ τὸν βασιλέα Μέγαν Φρειδερῖκον (σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Beverhn καί τινες ἐνισχύσεις, ἐν ὅλῳ 30.000 ἄνδρες), παρὰ τὴν Πλάνια μὲ μέτωπον πρὸς ΝΑ., ἅτε προτιθέμενοι νὰ παρεμποδίσωσι τὸ ἐν λόγῳ αὐστριακὸν στράτευμα ἀπὸ τοῦ νὰ πορευθῇ πρὸς Πράγαν. Ὁ Φρειδερῖκος, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεώς ταύτης, ἐπεζήτησε νὰ ἐπιτεθῇ τὴν ἑπομένην, 18ην Ἰουνίου, κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῶν Αὐστριακῶν, καὶ εἶτα νὰ ὑπερκεράσῃ αὐτούς, ἀπειλῶν τοιουτοτρόπως νὰ τοὺς κυκλώσῃ. Ἀντιληφθεὶς ὅμως ὁ Ντάουν τὰς προθέσεις ταύτας τοῦ Φρειδερίκου, ἐκ τινων ὑπόπτων πρωσσικῶν κινήσεων, ἐκτελεσθεισῶν τὴν ἑσπέραν τῆς 17ης Ἰουνίου, ἐξετέλεσε διαρκούσης τῆς νυκτὸς 17—18 ἀλλαγὴν μετώπου, εὑρεθεὶς τοιουτοτρόπως τὴν πρωΐαν τῆς 18ης παραλλήλως τῆς ὁδοῦ Πράγα - Κόλιν ἐπὶ σειρᾶς ὑψωμάτων εὑρισκομένων νοτίως τῶν χωρίων Μπρεζὰν Σιότζεμιτς καὶ Κρεχζώφ, ἤτοι μὲ μέτωπον πρὸς βορρᾶν. Μολονότι τὴν πρωΐαν τῆς 18ης Ἰουνίου εὑρέθη ὁ Φρειδερῖκος πρὸ νέας τακτικῆς καταστάσεως, ἐνδεικνυούσης αὐτῷ τὴν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν ἐπίθεσιν, οὐχὶ πλέον κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ των, ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ των, ἐν τούτοις δὲν ἠθέλησε ν' ἀλλάξῃ σχέδιον, ἀλλ' ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀπὸ τῆς προτεραίας ληφθείσης ἀποφάσεως, δι' ὃ ἤρχισεν ἐκτελῶν πλευρικὴν πορείαν ἐπὶ ἐδάφους ἐντελῶς ἀποκεκαλυμμένου καὶ εὑρισκομένου ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν Αὐστριακῶν (αἱ λοφοσειραί, ἐφ' ὧν οἱ Αὐστριακοὶ ἐπικρατοῦσιν ὅλου τοῦ πρὸς βορρᾶν ἐδάφους), τεταγμένος ἐπὶ τριῶν γραμμῶν· ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ἱππικὸν τοῦ στρατηγοῦ Ziethen, μεθ' οὗ ἐπορεύετο καὶ ὁ Φρειδερῖκος, ἔχον ἀποστολὴν ν' ἀπωθήσῃ τὸ αὐστριακὸν ἱππικόν, τὸ παρὰ τὴν Κόλιν, μὲ μέτωπον κάθετον πρὸς τὸ αὐστριακὸν στράτευμα, ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ πεζικὸν μετὰ πυροβολικοῦ, ἔχοντα ἀποστολὴν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν νοτίως τοῦ Κρεχζὼφ ὑψωμάτων, ἵνα κατόπιν ὑπερκεράσωσι τὸ δεξιὸν τῶν Αὐστριακῶν, ἐν τρίτῃ δὲ γραμμῇ, ὄπισθεν, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατεύματος (ὁ ὄγκος) ἐμπλεκόμενον ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἀγῶνα, λόγῳ τῆς λοξότητος τοῦ μετώπου (ἐφαρμογὴ τοῦ φρειδερικείου ἑλιγμοῦ, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *λοξὴ παράταξις*). Τὸ μὲν πρωσσικὸν ἱππικὸν κατώρθωσε ν' ἀπωθήσῃ τὸ αὐστριακόν, τὸ δ' ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ πεζικὸν ν' ἄρξηται τῆς κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Αὐστριακῶν ἐπιθέσεως, ἀλλὰ τὰ στρατεύματα τοῦ ὄγκου (3η γραμμή) δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσι, καθ' ὅσον ἐβλήθησαν δραστικώτατα κατὰ πλευρὸν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, ὁπότε ὁ ἀγὼν τοῦ ὄγκου τούτου ἤρξατο μεταβαλλόμενος εἰς μετωπικόν, οὗ συνέπεια ἦτο ἡ καθήλωσις τοῦ κυρίου ὄγκου τῶν Πρώσσων. Τότε ὅμως τὸ πεζικὸν τῆς 2ας γραμμῆς, δηλαδὴ τὸ ἐπιτιθέμενον κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Αὐστριακῶν, ὄχι μόνον ἀνέκοψε τὴν προχώρησίν του, ἅτε μὴ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ ὄγκου, ἀλ-

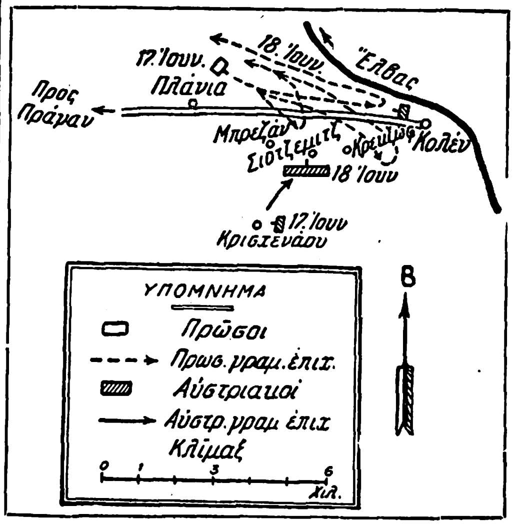

Μάχη τῆς Κόλιν τῆς 18ης Ἰουνίου 1757.

Digitized by Google

λὰ μετ' ὀλίγον ὑπερεκεράσθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τέλος κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν, κατορθωσάντων ἐν τῷ μεταξὺ νὰ μεταφέρωσι δυνάμεις πρὸς τὸ ἀπειλούμενον πλευρόν των (τὸ δεξιὸν των). Εὑρεθεὶς ὁ Φρειδερῖκος πρὸ τοιαύτης καταστάσεως, ἠναγκάσθη πρὸς τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας νὰ ὑποχωρήσῃ ἐν κακῇ καταστάσει εἰς Πλάνιαν, χωρὶς νὰ καταδιωχθῇ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν.

Ἡ μάχη αὕτη εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστική, καθ' ὅσον ἀποδεικνύει δύο τινά, παραμένοντα μέχρι σήμερον ἀναλλοίωτα: α) ὅτι ὁ ἀποπειρώμενος ὑπερκέρασιν ὑπερκερᾶται ἐνίοτε αὐτὸς οὗτος· β) ὅτι, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὑπερκέρασις τοῦ ἀντιπάλου, πρέπει προηγουμένως νὰ καθηλωθῇ οὗτος κατὰ μέτωπον, ἐξ οὗ τὸ μέγα μειονέκτημα τῆς φρειδερικείου λοξῆς παρατάξεως. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κολινδρὸς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται κατὰ τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς εὐρείας μακεδονικῆς πεδιάδος παρὰ τὰς ΒΑ. προεκτάσεις τοῦ Πιέρου ὄρους. Ἐγγὺς αὐτοῦ διέρχεται καὶ σταθμεύει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης, ὡς καὶ ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Θεσσαλονίκης—Κατερίνης. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 3.023. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Βουλιστὰ* (Βούλτιστα) *Καστανιά, Καταχάς, Μεγάλη Γέφυρα* (Μυλωβός), *Μικρὴ Μηλιά, Παλιόσταινη* (Παλιονέσταινη) καὶ *Παλιάμπελα* (Λόντζιανο) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 4 938. Χ. Δ.

Κόλινς (Colins), ***Ἀλέξανδρος***, Φλαμανδὸς γλύπτης (1527—1612). Κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδου Α' συνεπλήρωσε τὸ ἐν Ἴνσμπρουκ μαυσωλεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Α', οὗ τὴν κατασκευὴν εἶχον ἀρχίσει οἱ ἐκ Κολωνίας ἀδελφοὶ Ἄμπελ. Ἐπίσης ἐξετέλεσεν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὰ ἐπιτάφια μνημεῖα τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου τοῦ Τυρόλου, τῆς Φιλιππίνης Βέλσερ, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου Νὰς κλπ. Ἔτι δ' ἐν Ἄουγκσμπουργκ πολυπληθῆ ἐπιτάφια μνημεῖα καὶ ἐν Πράγᾳ τὸ μαυσωλεῖον Φερδινάνδου Α', τῆς συζύγου του Ἄννης καὶ Μαξιμιλιανοῦ Β'. Ι. Μ. Π.

Κολινὺ (Coligny), ***Γασπάρ, ντὲ Σαντιγιόν***. Γάλλος στρατιωτικὸς (1470—1522), πατὴρ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Οὐγενότων ναυάρχου Κολινύ. Διεκρίθη τὸ πρῶτον εἰς τὰς μάχας τοῦ Φορνὺ (1495) καὶ τοῦ Ἀγκναντὲλ (1509) καὶ ἔλαβε τῷ 1516 τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου. Τῷ 1821 ἐπολέμησεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων παρὰ τὸν ποταμὸν Σκάλδον (Escaut), κατὰ τοὺς πρὸς τὸν Κάρολον Κουΐντον πολέμους, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Φραγκῖσκος Α' ἐπρόκειτο νὰ καταλάβῃ τὴν Βισκαΐαν. Δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως νὰ πολεμήσῃ, διότι ἀπέθανεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Ντάξ.

— Κολινὺ (Coligny), ***Γασπάρ, ντὲ Σαντιγιόν***. Ναύαρχος τῆς Γαλλίας καὶ εἷς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Οὐγενότων. Υἱὸς τοῦ στρατάρχου Κολινύ, γεννηθεὶς τῷ 1519 καὶ δολοφονηθεὶς τῷ 1572. Ἐπολέμησε τὸ πρῶτον εἰς Φλάνδραν τῷ 1543, ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς. Διεκρίθη μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Καρινιὰν (1544) καὶ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σεριζὸλ καὶ ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ γενικοῦ συνταγματάρχου τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ, ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἱεραρχικῶς ἀμέσως μετὰ τὸν τοῦ στρατάρχου. Τότε συνέταξε τὰς περιφήμους «Ordonnances sur le fait des gens de guerre», αἱ ὁποῖαι, ἐπικυρωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἀποτελοῦν τὸν πρῶτον ἐπίσημον ὀργανισμὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τῷ 1552 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ναυάρχου, καὶ ἂν καὶ ποτὲ δὲν διῴκησε τὸν γαλλικὸν στόλον, ἐν τούτοις ἠσχολήθη πολὺ μὲ τὸν ἀποικισμὸν ὑπὸ Γάλλων διαφόρων χωρῶν τοῦ νέου κόσμου. Τρεῖς εἶναι αἱ μεγάλαι διοργανωθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ ἀποστολαὶ ἀποίκων, ἡ μία πρὸς τὴν Βραζιλίαν τῷ 1552 καὶ αἱ δύο ἄλλαι πρὸς τὴν Φλωρίδα τῷ 1562 καὶ τῷ 1565, ἀποτυχοῦσαι ἅπασαι. Ἐκτὸς τῶν περὶ τῶν ἀποικισμῶν ἀσχολιῶν του, ὁ Κολινὺ ἔδρα συγχρόνως καὶ ἐντὸς τῆς Γαλλίας, τῷ 1557 δὲ ἔγραψε τὴν ἐνδοξοτέραν σελίδα τῆς ζωῆς του διὰ τῆς κρατερᾶς ἀμύνης, τὴν ὁποίαν ἀντέταξεν ἐν Σαὶν-Κεντέν, πολιορκουμένου ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν, ὁπότε ἔδωκε καιρὸν εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ ὁπλισθῇ ὄπισθέν του. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἀνθέξῃ μετὰ τῶν ὀλίγων του στρατιωτῶν πρὸ τοῦ ὄγκου τοῦ ἱσπανικοῦ στρατοῦ καὶ συλληφθεὶς παρέμεινεν αἰχμάλωτος μέχρι τῆς συνθήκης τοῦ Κατὼ-Καμπρεσὶ (1559). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς αἰχμαλωσίας του ἠσπάσθη τὸν προτεσταντισμόν, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του καὶ τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ Ἐρρίκου Β', εὑρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τοὺς δοῦκας τῆς Γκίζης, οἱ ὁποῖοι, ὡς συγγενεῖς τοῦ νέου βασιλέως Φραγκίσκου Β', ἀνεμείχθησαν ἐνεργῶς εἰς τὰ τῆς διοικήσεως καὶ λόγῳ τῆς ὑπεροψίας καὶ τῆς σκληρότητός των ἐξῆπτον τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἀντιπάλους των. Ἀποτέλεσμα τῆς κακοδιοικήσεως ταύτης τῶν Γκίζη ἦτο ἡ συνωμοσία τοῦ Ἀμπουάζ, διοργανωθεῖσα ὑπὸ τῶν Οὐγενότων καὶ τῆς ὁποίας τὰς εὐθύνας ἐπέρριψαν εἰς τὸν Κολινύ, ἂν καὶ οὗτος οὐδόλως εἶχεν ἀναμειχθῆ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φραγκίσκου Β' καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἄνοδον τοῦ Καρόλου Θ', ἐξηκολούθησεν ἡ δίωξις τῶν Οὐγενότων καὶ ἐξερράγη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κολινὺ ἔδρασε, χωρὶς ὅμως νὰ λάβῃ ποτὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ. Κατὰ τοὺς πολέμους τούτους ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Ντρὲ (1562), ὡς εἷς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαμαρτυρομένων, καὶ ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς μέχρι τοῦ 1563, ὁπότε ἐγένετο προσωρινὴ ἀνακωχὴ διὰ τοῦ ἐδίκτου τοῦ Ἀμπουάζ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδολοφονήθη ὁ δοὺξ τῆς Γκίζης, ὁ δὲ Κολινὺ κατηγορήθη ψευδῶς ὡς ἔνοχος τῆς δολοφονίας του. Ὅτε ἐπανελήφθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι, εὑρέθη καὶ πάλιν δρῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁπαδῶν του καὶ ἐπολέμησε γενναιότατα μέχρι τοῦ εἰρηνευτικοῦ ἐδίκτου τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ (1570). Μετὰ τὴν εἰρήνην ὁ Κολινὺ πλησίον τοῦ βασιλέως ἀπέκτησε μεγάλην ἐμπιστοσύνην καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν κινήσῃ εἰς πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἰσπανίας. Εἶχεν ὅμως νὰ ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μέγα ἐμπόδιον, τὴν βασιλομήτορα Αἰκατερίνην τῶν Μεδίκων, ἡ ὁποία ἔβλεπεν ἐν τῷ προσώπῳ του ἕνα τρομερὸν ἀντίπαλον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν της. Ἐκ τούτου προεκλήθη ἡ μετὰ τῶν Γκιζῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων τοῦ ναυάρχου συνωμοσία αὐτῆς, ἡ καταλήξασα εἰς τὸν τραυματισμὸν τοῦ ναυάρχου (22 Αὐγούστου 1572) καὶ τὰς μετὰ διήμερον ἀγρίας σφαγὰς τῶν Οὐγενότων (βλ. *Βαρθολομαίου* ἁγίου νύξ), τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε θῦμα. Ὁ ναύαρχος Κολινὺ ἐνυμφεύθη δίς, τῷ 1547 μετὰ τῆς Καρλόττας ντὲ Λαβάλ, ἐξ ἧς ἀπέκτησε 5 υἱοὺς καὶ 2 θυγατέρας καὶ τῷ 1571 μετὰ τῆς Ζακελίνας ντ' Ἀντρμόντ, ἐξ ἧς ἀπέκτησε μίαν κόρην.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κολινὺ ἡ Γαλλία ἀπώλεσεν ἕνα ἐκ τῶν καλυτέρων πολιτῶν της, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωνε τὰ προτερήματα τῆς φιλοπατρίας, τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος, τῆς πολιτικῆς μετριοπαθείας καὶ τῆς θεοσεβείας. Ἡ πατρίς του, τιμῶσα τὰς ὑπηρεσίας του, ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα ἐν Παρισίοις, πλησίον τῆς θέσεως ὅπου ἐδολοφονήθη. Χ. Δ.

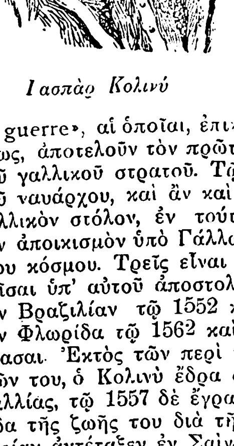

Γασπὰρ Κολινὺ

— Κολινὺ (Coligny), ***Γασπάρ***. Ἔγγονος τοῦ ναυάρχου Κολινὺ (1584—1646). Ἂν καὶ διαμαρτυρόμενος, δὲν ὑπεστήριξε τοὺς ὁμοδόξους του, ὅτε τῷ 1626 ἔλαβον τὰ ὅπλα. Χάρις δὲ εἰς τὴν στάσιν του ταύτην ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου παρὰ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. Ἔκτοτε διῴκησεν ἐπανειλημμένως τὸν γαλλικὸν στρατόν. Ἐκυρίευσε τὸ Ντσαμβιγιὲρ τῷ 1535 καὶ τὸ Ἀρρὰς τῷ 1640, ἡττηθεὶς ὅμως τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπὸ τοῦ κόμητος τοῦ Σουασσὸν παρὰ τὸ Μαρφέ, δὲν ἔλαβε πλέον μέρος εἰς τοὺς πολέμους. Χ. Δ.

— Κολινὺ (Coligny), ***Ἰωάννης***, κόμης τοῦ ***Σαλινύ***. Μακρινὸς συγγενὴς τοῦ ναυάρχου Κολινύ, διακριθεὶς ὡς στρατιωτικὸς καὶ χρονογράφος (1617—1686). Κατ' ἀρχὰς ἐπολέμησε πλησίον τοῦ Κονδὲ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Σφενδόνης, κατόπιν δὲ διῴκησεν ἓν τμῆμα τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀποσταλέντος τῷ 1664 ὑπὸ τοῦ πάπα πρὸς βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Λεοπόλδου, ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα, ἐκδοθέντα τῷ 1841 ὑπὸ τοῦ Μονμερκὲ (Monmerqué), τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἐκ τῶν καλῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς του. Χ. Δ.

— Κολινὺ (Coligny), ***Ὀδέτος***. Γάλλος κληρικός, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ στρατάρχου Κολινὺ (1517—1571). Τῷ 1532 ἐγένετο καρδινάλιος, τῷ 1534 ἀρχιεπίσκοπος τῆς Τουλούζης, καὶ τέλος ἐπίσκοπος-κόμης τοῦ Μπωβαί. Προσελκυσθεὶς εἰς τὸν προτεσταντισμόν, ἔμεινε κατ' ἀρχὰς μετριοπαθής, μέχρι τοῦ 1561, ὁπότε ἠπαρνήθη ἐπισήμως τὸν καθολικισμόν. Τῷ 1563 ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ ἀπέβαλεν ἔκτοτε τὸν τίτλον του καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔνδυμα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θρησκευτικοῦ πολέμου 1567—1568 διετέλεσε πληρεξούσιος τῶν διαμαρτυρομένων. Ἠναγκάσθη ὅμως νὰ φύγῃ εἰς Ἀγγλίαν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1568, ὅτε ἡ Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων ἐφρόντιζε νὰ ἐξαφανίσῃ τοὺς κυριωτέρους ἀρχηγοὺς τῶν Οὐγενότων, ἐκεῖ δὲ ἀπέθανε μετὰ 2 ἔτη, δηλητηριασθεὶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ διαταγὴν τῆς Αἰκατερίνης.

— Κολινὺ (Coligny), ***Φραγκῖσκος***, ἄρχων τοῦ ***Ἀντελό***. Μικρότερος ἀδελφὸς τοῦ ναυάρχου, στρατιωτικὸς ἐπίσης (1531—1569). Ἐπολέμησε κατ' ἀρχὰς πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ του Γασπὰρ μέχρι τοῦ 1551, ὁπότε μετέβη εἰς Ἰταλίαν. Ἐκεῖ πεσὼν εἰς ἐνέδραν συνελήφθη ὑπὸ τῶν συμμάχων τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ ἐνεκλείσθη ἐντὸς φρουρίου τοῦ Μιλάνου, ὅπου ἔμεινε, παρ' ὅλα τὰ διαβήματα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν φίλων του, μέχρι τοῦ 1556. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς αἰχμαλωσίας του ἐμυήθη καὶ ἠσπάσθη τὸν προτεσταντισμόν, ἔδρασε δ' ἔκτοτε ὡς εἷς ἐκ τῶν θερμοτέρων ὑποστηρικτῶν του ἐν Γαλλίᾳ. Εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ὑποκινησάντων τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1560 καὶ ἐπολέμησε γενναιότατα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολέμου. Μεταβὰς εἰς Γερμανίαν κατώρθωσε νὰ στρατολογήσῃ μισθοφόρους, δι' ὧν ὑπερήσπισε τὴν Ὀρλεάνην. Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, μετὰ τὴν προσωρινὴν ἀνακωχὴν τοῦ Ἀμπουάζ, ἐπολέμησε καὶ πάλιν, διακριθεὶς εἰς τὰς μάχας τοῦ Ἁγίου Διονυσίου (1567) καὶ τοῦ Ζαρνὰκ (1569), αἰφνιδίως ὅμως ἀπέθανε, δηλητηριασθεὶς προφανῶς. Χ. Δ.

— Κολινὺ (Coligny), ***Φραγκῖσκος***. Υἱὸς τοῦ ναυάρχου Κολινὺ (1557—1591). Μετὰ τὰς σφαγὰς τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὅπου παρέμεινε μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του μέχρι τῷ 1575. Μετὰ ταῦτα ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρας, ἀρχηγὸν τῶν Οὐγενότων, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν στρατιωτικὴν τέχνην καὶ διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1577 διοικητὴς τοῦ Μομπελιέ. Τῷ 1586 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸν συγκεντρωθέντα τότε πέραν τοῦ Ρήνου ὑπὸ τῶν Οὐγενότων μισθοφορικὸν στρατόν, ἀλλ' ἀπέτυχε λόγῳ τῆς κακῆς ὀργανώσεως τῶν ἐκεῖ ἀρχηγῶν. Τῷ 1588 συνεβίβασε τὸν Ἐρρῖκον τῆς Ναβάρρας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου τοῦ Γ', ὅτε δέ, μετὰ τὸν ἐπισυμβάντα μετ' ὀλίγον (1589) θάνατον τοῦ τελευταίου, ἀνῆλθεν εἰς τὸν γαλλικὸν θρόνον ὁ πρῶτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐρρῖκος Δ', ἔμεινε πλησίον αὐτοῦ καὶ τὸν ἐβοήθησε κατὰ τοὺς πρὸς κατάληψιν τῆς ἐξουσίας πολέμους μέχρι τοῦ θανάτου του. Χ. Δ.

κολιὸς (ὁ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *σκόμβρος* ὁ κοινὸς (βλ. λ.). Ὁ κολιὸς κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον ἔχει τὸ εὐγευστότερον κρέας, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «κάθε πρᾶμα στὸν καιρό του κι' ὁ κολιὸς τὸν Αὔγουστο».

Κολιοὺς *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Κλειστὰ* (βλ. λ.).

Κολὶς (Colis). Φυλαὶ τῶν Δυτικῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ζῶσαι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Κονκὰν καὶ Ντεκάν. Οἱ Κολὶς ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ κατωτέρου ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Γκουζαράτ, ὅπου ἄλλοτε ἀπέζων ἐκ τῆς λῃστείας. Διαφυλάττουν πολλὰ τῶν παλαιῶν ἐθίμων των. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1910 ἠρίθμουν 3.172.000 κατοίκους. Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχουν καὶ περὶ τὰς 600.000 Κολὶς ἢ *Κορίς*, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν νομαδικὰς φυλάς, διαβιούσας ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῶν Ἰνδιῶν. Νομάδες ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Κολὶς διαβιοῦν ὡσαύτως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάντζαπ (Punjab). Λ. Λ.

κολῖτις, —*ιδος* (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην συγγραφεῖς τινες περιέγραψαν τὰς γαστρεντερικὰς ἐκείνας παθήσεις, τῶν ὁποίων τὰ συμπτώματα ἐντοπίζονται περισσότερον ἐπὶ τοῦ παχέος ἐντέρου (βλ. *γαστρεντερικαὶ* παθήσεις, *ἐντεροκολῖτις*). Σ. Β.

κολκρὲμ (ἀγγλ. cold-cream, προφ. *κὸλντ-κρῆμ*). Εἶδος ἀλοιφῆς, χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν συντήρησιν τῆς δροσερότητος καὶ ἁπαλότητος τοῦ δέρματος, τοῦ προσώπου ἰδίως καὶ τῶν χειρῶν. Ἡ ἀλοιφὴ αὕτη παρασκευάζεται ἐκ γλυκερίνης, κητείου σπέρματος, λευκοῦ κηροῦ κττ., ἀρωματίζεται δὲ συνήθως διὰ ροδελαίου.

Κὸλλ (Coll) *[Γεωγρ.]*. Ἀγγλικὴ νῆσος, μία τῶν Ἔσω Ἑβρίδων, τῆς κομιτείας Ἀργκάϋλλ, ἐν Σκωτίᾳ. Τὸ μέγιστον μῆκος αὐτῆς εἶναι 21 χλμ., τὸ δὲ πλάτος της $1\frac{1}{2}$—$6\frac{1}{2}$ χλμ. Ἐμβαδὸν 75 τ. χλμ. καὶ κάτοικοι 390. Αἱ ἀκταί της εἶναι ἀπόκρημνοι, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς συνίσταται ἐκ γνευσίου. Δ. Σ. Δ.

κόλλα (ἡ)· πᾶσα συγκολλητικὴ οὐσία· || ἡ διὰ τὸ κολλάρισμα τῶν ὑφασμάτων καὶ ὑποκαμίσων χρησιμοποιουμένη ἀμυλώδης οὐσία: «πουκάμισο τῆς κόλλας»· || ἀκέραιον φύλλον χάρτου: «μιὰ κόλλα χαρτί».

—κόλλα ζωϊκὴ *[Ἀνατομ.]*. Οὐσία λευκωματινοειδής, ἥτις πέπτεται μὲν ὑπὸ τῆς πεψίνης, δὲν διαλύεται δ' ὅμως ὑπὸ τοῦ παγκρεατικοῦ ὑγροῦ, ἂν μὴ πρότερον ἐπιδράσῃ ἐπ' αὐτὴν ὀξύ. Ὁ ἰνώδης συνδεκτικὸς ἱστὸς ἐπικαλεῖται καὶ *κολλογόνος*, διότι αἱ ἶνες αὐτοῦ βραζόμεναι ἐν ὕδατι παρέχουσι ζωϊκὴν κόλλαν. Ι. Π.

— *[Χημ.]* Μία σειρὰ ζωϊκῶν ὑλῶν, ὡς τὰ ὀστᾶ, οἱ χόνδροι, τὰ δέρματα καὶ οἱ συνδετικοὶ ἱστοὶ ἔχουν τὴν ἰδιότητα, ἂν καὶ εἶναι ἀδιάλυτοι ἐν ψυχρῷ καὶ θερμῷ ὕδατι, διὰ παρατεταμένου βρασμοῦ μεθ' ὕδατος νὰ χάνωσι τὸ σχῆμά των καὶ

Digitized by Google

νὰ μετατρέπωνται εἰς κολλῶδες διάλυμα, ὅπερ κατὰ τὴν ψῦξιν στερεοποιεῖται ζελατινοειδῶς. Αἱ ὗλαι αὗται καλοῦνται *κολλαγόνα* καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ὡς ἀνωτέρω λαμβανόμενον προϊὸν εἶναι ἡ *ζωϊκὴ κόλλα*. Ὡς πρώτη ὕλη γενικῶς διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς κόλλας χρησιμοποιοῦνται τὰ ἀπορρίμματα τῶν σφαγείων, τῆς κατεργασίας τῶν δερμάτων, τῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἰχθύων κ.λ.π. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀποσυνθέσεως τὰ κολλαγόνα πρὸ τῆς κατεργασίας αὐτῶν πρὸς παραγωγὴν κόλλας ξηραίνονται ἢ ἐμβαπτίζονται εἰς γάλα ἀσβέστου. Τὰ ὀστᾶ πρὸ τῆς ἐπεξεργασίας των κατεργάζονται δι' ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος μέχρι πλήρους διαλυτοποιήσεως καὶ ἀπομακρύνσεως τῶν ἀνοργάνων συστατικῶν. Ἡ μετὰ ὕδατος κατεργασία τῶν κολλαγόνων πρὸς παραγωγὴν τῆς κόλλας γίνεται νεωστὶ ἐντὸς κλειστῶν δοχείων κυλινδρικῶν, ὅπου γίνεται ἐκχύλισις διὰ τῶν ἀτμῶν τοῦ ὕδατος. Τὸ διάλυμα τῆς κόλλας συμπυκνοῦται ἐντὸς συσκευῶν κενοῦ. Ἐνίοτε γίνεται καὶ ἀποχρωματισμὸς διὰ θειώδους ὀξέος. Τὸ χρῶμα τῆς κόλλας κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοκιτρίνου μέχρι τοῦ σκοτεινοφαίου, ἐπίσης ἐντόνως κυμαίνεται καὶ ἡ διαφάνεια αὐτῆς. Γενικῶς εἶναι ἀνωτέρας ἀξίας ἡ διαυγεστέρα καὶ ἀνοικτοτέρου χρώματος. Ἡ εἰς ὕδωρ περιεκτικότης αὐτῆς δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ 15% καὶ ἡ εἰς τέφραν τὸ 5%. Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως ἡ συνήθης κόλλα ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ γλουτίνης καὶ μικρῶν ποσοτήτων πεπτονῶν, χρωστικῶν ὑλῶν καὶ ἀνοργάνων συστατικῶν. Ἡ γλουτίνη αὕτη ἀνήκει εἰς τὰς ἀλβουμινοΐδας καὶ διακρίνεται τῶν κυρίως λευκωμάτων ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη δι' ἀραιῶν ὀξέων, ὡς καὶ ὀξικοῦ, διαλύεται εὐκόλως καὶ δὲν παρέχει ἵζημα διὰ σιδηροκυανιούχου καλίου, στυπτηρίας, θειικοῦ σιδήρου κλπ. Διὰ ταννίνης καθιζάνεται ἡ γλουτίνη ἐκ τῶν ὑδατικῶν αὐτῆς διαλυμάτων. Διὰ βρασμοῦ μετ' ἀραιῶν ὀξέων ἢ ἀλκαλίων παρέχει γλυκόκολλαν. Ζωϊκῆς κόλλας ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἔρχονται πλεῖστα ὅσα εἴδη καὶ ποιότητες, χαρακτηριζόμενα διὰ διαφόρων ὀνομάτων, εἴτε φανταστικῶν, εἴτε δηλωτικῶν τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως. Ἡ ζωϊκὴ κόλλα ἔχει εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν ὡς συγκολλητικὴ ὕλη (ἐν τῇ ξυλουργικῇ κλπ.), ὡς καὶ πρὸς παρασκευὴν διαφόρων μαζῶν (πολυγράφων κλπ.), ὡς καὶ περαιτέρω εἰς τὴν γαλβανοπλαστικὴν κλπ. (βλ. καὶ *ζελατίνη*). σ. γ.

— **κόλλα ὑποκαμίσων.** Κόνις λευκή, ὑποτρίζουσα τὴν ἁφήν, μὲ λεπτοτάτους καὶ πολυγωνικοὺς κόκκους. Ἡ κόλλα τῶν ὑποκαμίσων παρασκευάζεται διὰ κατεργασίας τῆς ὀρύζης μὲ ἀσθενὲς διάλυμα καυστικῆς σόδας, τὸ ὁποῖον μαλακύνει αὐτήν· μετὰ τοῦτο πλύνεται δι' ὕδατος, ἀλέθεται καὶ διυλίζεται διὰ λεπτοτάτων κοσκίνων καὶ ἀφοῦ κατεργασθῇ καὶ πάλιν δι' ἀλκάλεως ἐπὶ μερικὰς ὥρας, ἀφίνεται πρὸς ἠρεμίαν, ὁπότε καθιζάνει τελείως ἡ κόλλα. Τὸ ὑπερκείμενον διαυγὲς ὑγρὸν ἀποχύνεται, τὸ ἵζημα ἐκπλύνεται, ἐπαναλαμβάνεται ἡ καθίζησις καὶ ἀπόχυσις καὶ τέλος ξηραίνεται. Δι' ἑτέρας μεθόδου οἱ δίυγροι κόκκοι τῆς ὀρύζης ἀλέθονται διὰ κυλίνδρων καὶ κατεργάζονται διὰ διαλύματος ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ὅπερ καταστρέφει τὴν γλοιίνην καὶ ἐλευθερώνει τὸ ἄμυλον, ὅπερ εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ κόλλα τῶν ὑποκαμίσων. Ἡ κόλλα τῶν ὑποκαμίσων χρησιμεύει εἰς τὴν σιδηρωτικὴν τῶν ἐσωρρούχων καὶ εἰς τὸ κολλάρισμα τῶν ὑφασμάτων ἐν τοῖς ὑφαντουργείοις. Εἰς τὰς τελευταίας ὅμως ταύτας χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον κόλλαι (ἄμυλα) εὐτελεστέρων τῆς ὀρύζης δημητριακῶν. Α. Μ. Σ.

— **κόλλα Φλάνδρας**· βλ. *ὀστεόκολλα*.

— **κόλλα φυτικὴ** *[Βοτ.]*· βλ. λ. *δενδρόκολλα*.

κόλλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χόνδρυλλα* (βλ. λ.) ἡ *βρουλοειδής*.

κόλλαβος (ὁ), ἢ **κόλλοψ** (κοιν. *κλειδί*). Ἡ εἰδικὴ στρόφιγξ, δι' ἧς τανύονται αἱ χορδαὶ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων (βλ. *κλείς*). γ. σ.

κολλάγκαθο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης λαϊκὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρλινία ἡ κομμιοφόρος*.

κολλαγόνον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *κόλλα ζωϊκή*.

κολλαδονία (ἡ) (Colladonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κολλαδονίαν τὴν νομευτικὴν* Colladonia pabularia), ἰθαγενῆ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ Θιβὲτ καὶ τοῦ Ἀφγανιστάν. Εἶναι φυτὸν ποῶδες καὶ πολυετὲς καὶ πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται πιθανῶς καὶ τὸ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ μνημονευόμενον *σίλφιον ἐν Καυκάσῳ* κ. παπ.

κολλαιμία (ἡ). Ὁ Haig ἐκάλεσεν οὕτω τὴν οὐρικὴν δυσκρασίαν, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ἡ ὑπέρμετρος αὔξησις τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος τοῦ αἵματος. Τὸ ἐν τῷ αἵματι πλεόνασμα τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος δὲν παραμένει ἐν διαλύσει, ἀλλ' ἀποτελεῖ κολλοειδὲς ἵζημα, ἤτοι ἕνωσιν ὀξίνου οὐρικοῦ νατρίου καὶ οὐρικοῦ ὀξέος (τετραουρικὸν ἅλας τοῦ W. Roberts). Ὁ Haig φρονεῖ ὅτι τὸ ὑπὸ τοιαύτην κολλοειδῆ μορφὴν οὐρικὸν ὀξὺ ἀποφράσσει τὰ τριχοειδῆ, προέρχεται δ' ἐκ τούτου ἀρτηριακὴ ὑπέρτασις μετ' ἐπιβραδύνσεως τοῦ σφυγμοῦ καὶ δυσχερείας περὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης. Ἡ κολλαιμία ἐκδηλοῦται κλινικῶς δι' ἡμικρανίας, ἐγκεφαλικῶν διαταραχῶν, ἀϋπνίας, ἰλίγγων, ἄσθματος στηθάγχης, αἱμορροΐδων κλπ., τα ὁποῖα ἅπαντα ὀφείλονται εἰς τὴν ἀρτηριακὴν ὑπέρτασιν. Ἡ θεραπεία τῆς κολλαιμίας συνίσταται εἰς τὴν ἀντιαρθριτικὴν δίαιταν καὶ ὑγιεινὴν καὶ εἰς χορήγησιν βενζοϊκοῦ ὀξέος ἢ λιθίνης. Σ. Ν. Ο.

Κολλαΐτη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κεφαλληνίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἀργινίων τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 105.

Κολλάκα *[Γεωγ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τέως δήμου Ἀταλάντης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 386. χ. Δ.

Κολλακτσιλῆ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ εν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης μικροσυνοικισμοῦ *Χαραυγὴ* (βλ. λ.)

Κολλάλτο (Collalto), ***Γαβούτιος ντὲ—***. Γενικὸς στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ βασιλείου τῆς Κρήτης ἐπὶ ἐνετοκρατίας (βλ. λ. *Γαβούτιος ντὲ* Κολλάλτο)

Κολλάντες (Collantes), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1599–1634). Ἐξετέλεσεν ἁγιογραφίας καὶ τοπιογραφίας, εἰς ἃς διεκρίθη διὰ τὴν αἴσθησιν τοῦ γραφικοῦ καὶ τὴν δραματικὴν ἐνίοτε ἀντίληψιν τῆς φύσεως, ἃς κατεῖχε. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται εἰς «Ἅγιος Ἱερώνυμος» καὶ «Ἡ ἀνάστασις τῆς σαρκὸς» ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Buen-Retiro. Ι. Μ. Π.

κολλαντίζω (ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *κολλαμάκ*)· ἀναζητῶ.

Κολλαντὸν (Colladon), ***Ἰωάννης-Δανιὴλ***. Ἑλβετὸς μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ (1802–1892). Εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν διὰ τὸ ἔργον του «Περὶ τῆς συμπιέσεως τῶν ὑγρῶν καὶ τῆς ταχύτητος τοῦ ἤχου ἐν τῷ ὕδατι», τῷ 1829 δὲ κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς μηχανικῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν τεχνῶν καὶ τῆς βιοτεχνίας τῶν Παρισίων. Ἐπιστρέψας ἀργότερον εἰς Ἑλβετίαν, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀκαδημίας τῆς Γενεύης. Εἶναι ὁ πρῶτος συλλαβὼν τὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ πεπιεσμένου ἀέρος διὰ τὴν διάνοιξιν βαθειῶν σηράγγων καὶ ὁ ἐφευρέτης δυναμομέτρου, υἱοθετηθέντος ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου. Ἄκρως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Στοὺρμ ἐργασίαι του ἐπὶ τοῦ συμπιεστοῦ τῶν ὑγρῶν καὶ τῆς ταχύτητος τοῦ ἤχου. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ διάνοιξις σηράγγων», «Τὰ ἀτμόπλοια» κ. ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε καὶ διαφόρους μελέτας ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ καὶ τοῦ ἀλεξικεραύνου.

Κόλλαρ (Kollar), ***Ἰωάννης***. Τσέχος ποιητὴς σλοβακικῆς καταγωγῆς (1793–1852). Ἐσπούδασεν ἐν Πρεσβούργῳ καὶ Ἰένῃ, μετὰ δὲ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ὅπου ἐγένετο πάστωρ τῆς σλοβακικῆς κοινότητος τῆς Πέστης. Ἕνεκα τῶν σφοδρῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων του καὶ τῶν ἐνεργειῶν του ὑπὲρ τῶν καταπιεζομένων ὁμοφύλων του ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐν διασπορᾷ Σλαύων, κατέστη δημοτικώτατος μεταξὺ τῶν Τσεχοσλοβάκων καὶ τῶν Ἰλλυριστῶν. Τῷ 1821 ἐδημοσίευσεν ἐν Πράγᾳ τὴν πρώτην συλλογὴν ποιημάτων του, ἀποτελουμένην ἀπὸ 150 σονέττα. Τῷ 1824 προέβη εἰς δευτέραν ἔκδοσιν τῆς συλλογῆς ταύτης, εἰς ἣν περιελήφθησαν 600 σονέττα καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὸν τίτλον «Σλάβυ τσέρα (= ἡ κόρη τῆς δόξης) ἢ ἡ κόρη τῆς Σλαύας». Ἡ συλλογὴ αὕτη, ἥτις θεωρεῖται τὸ κυριώτερον ἔργον του, διαπνέεται ὑπὸ σφοδροῦ πατριωτισμοῦ καὶ μεγάλης αἰσιοδοξίας διὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς του. Τινὰ τῶν σονέττων του κρίνονται σήμερον ἀξιόλογα, οὐχὶ μόνον ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορικῆς. Τῷ 1837 ἐξέδωκεν ἐν Πέστῃ τὸ περίφημον φυλλάδιον «Ueber die literarische Wechselseitgkeit zwischen den verschiedenen Stoemme und Mundarten der Slaven», ὅπερ προεκάλεσε μέγαν θόρυβον καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ συγγραφεὺς κηρύσσει τὸν φιλολογικὸν πανσλαυϊσμόν, ὅπως ἐκήρυσσε τὸν πολιτικὸν τοιοῦτον ἐν τῇ «Κόρῃ τῆς Σλαύας». Ἔγραψεν ἐπίσης ἐνδιαφέροντα «Ἀπομνημονεύματα», «Διηγήσεις ἐκ τοῦ ταξιδίου μου ἐν Ἰταλίᾳ», «Κηρύγματα», «Ἐκλογὴ σλοβακικῶν λαϊκῶν ᾀσμάτων» (1823–1827) καὶ διάφορα ἀρχαιολογικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα, ἅτινα ὅμως ἢ στεροῦνται κριτικοῦ βάθους, ἢ εἶναι γραμμένα μετὰ μεγάλης δόσεως φαντασίας, ὅπως αἱ «Μελέται ἐπὶ τῶν ὀνομάτων, τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ σλαυϊκοῦ λαοῦ» (1831), «Ἡ θεὰ Σλαύα καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ ὀνόματος τῶν Σλαύων» (1839), «Ἡ ἀρχαία σλαυϊκὴ Ἰταλία» κ. τ. λ. Ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Βιέννῃ. Μ. Δ. Β.

Κολλαρᾶ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαραθέα τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 58.

κολλαργόλη (ἡ) (Collargolum)· βλ. *ἄργυρος κολλοειδής*.

κολλαρίζω, ἢ **κολλάρω**· δημοτ., ἐμβαπτίζω εἰς τὴν κόλλαν ἢ περιβρέχω μὲ διάλυσιν κόλλας ὑφάσματα, ἵνα διὰ τοῦ σιδηρώματος λάβουν ὑφὴν σκληράν: «κολλαρίζω τὰ μανικέτια, — τοὺς γιακάδες κττ.» ‖ προσθέτω κόλλαν εἰς τὸν οἶνον, ἵνα καταστῇ διαυγής, ἄλλως *ἀφυλίζω*.

κολλάρισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κολλαρίζω: «τὸ κολλάρισμα τῶν μανικετιῶν κττ.» ‖ «κολλάρισμα τοῦ κρασιοῦ» ἡ διὰ κόλλας ἀποκατάστασις τῆς διαυγείας του, ἀφύλισις.

— *['Εγκυκλ.]* Τὸ *κολλάρισμα* γίνεται κατὰ τοὺς ἑξῆς δύο τρόπους: 1) Μὲ κόλλαν βρασμένην. Διαλύομεν πρὸς τοῦτο ἐντὸς ὕδατος, εἰς ἀναλογίαν 1–1,5%, *κόλλαν* ὑποκαμίσων (βλ. λ.), φροντίζοντες νὰ διαλυθῇ αὕτη πρῶτον ἐντὸς μικρᾶς ποσότητος ψυχροῦ ὕδατος, καθ' ὃν χρόνον τὸ ὑπόλοιπον βράζει. Μετὰ τὸν βρασμὸν καταβιβάζομεν ἐκ τῆς πυρᾶς τὸ δοχεῖον, καὶ μόλις παύσῃ ὁ κοχλασμός, ρίπτομεν ἐντὸς τὸ ψυχρὸν διάλυμα καὶ ἀνακατώνομεν. Ἐντὸς τοῦ διαλύματος τούτου, θερμοῦ ἔτι, ἐμβαπτίζομεν τὰ ἐνδύματα ἢ τὰ μέρη αὐτῶν, τὰ ὁποῖα θέλομεν νὰ κολλάρωμεν, τὰ ἁπλώνομεν ἐπ' ὀλίγον, φροντίζοντες νὰ μὴ στεγνώσουν ἐντελῶς, καὶ κατόπιν τὰ σιδηρώνομεν. Διὰ τοῦ εἴδους τούτου τοῦ κολλαρίσματος ἐπιτυγχάνεται μεγάλη στιλπνότης καὶ ποιά τις εὐκαμψία. Ἀπαιτεῖται προσοχὴ κατὰ τὸ ἅπλωμα, διότι, ἐὰν τὰ ροῦχα στεγνώσουν, δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ ραντίσωμεν δι' ὕδατος, ὅπως ὑγρανθῶσιν ἐκ νέου, καθόσον σχηματίζονται κηλῖδες. 2) Μὲ κόλλαν ψυχράν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὸ κολλάρισμα γίνεται διὰ ψυχροῦ διαλύματος τῆς αὐτῆς καὶ πάλιν ἀναλογίας. Τὰ οὕτω σιδηρωνόμενα ροῦχα δύνανται νὰ ραντισθῶσι, καθίστανται δὲ σκληρὰ καὶ ἀλαμπῆ. Μὲ τὸν πρῶτον τρόπον κολλάρονται πετσέται, τραπεζομάνδηλα κτλ., μὲ τὸν δεύτερον δὲ συνήθως τὰ ἀνδρικὰ κολλάρα, ὑποκάμισα κτλ. —Ω

— **κολλάρισμα οἴνου**. Ἡ τεχνητὴ διαύγασις τοῦ ἀπομείναντος μετὰ τὴν ζύμωσιν ἕνεκα διαφόρων λόγων θολοῦ οἴνου. Ἀναλόγως τῆς φύσεως ἀλλὰ καὶ κυρίως τοῦ αἰτίου τῆς θολότητος χρησιμοποιοῦμεν διάφορα μέσα διαυγάσεως, ὡς λ. χ. τὸν καολίνην, τὴν γῆν διατόμων, τὸ λεύκωμα τῶν ᾠῶν, τὴν ζελατίνην, διάφορα εἴδη ζωϊκῆς κόλλας, τὸ λεύκωμα τοῦ αἵματος, τὸ λεύκωμα τοῦ γάλακτος κλπ. (βλ. καὶ *οἶνος*). Σ. Γ.

κολλάρο (τό)· δημοτ., τὸ πρόσθετον περιλαίμιον, φωκόλ: «κολλάρο μαλακό, — σκληρό».

— *['Εγκυκλ.]* Τὸ *κολλάρο* διακρίνεται τοῦ *γιακᾶ* (βλ. λ.) κατὰ τὸ ὅτι οὗτος εἶναι ἐρραμμένος ἐπὶ τοῦ ὑποκαμίσου ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐνδύματος, ἐνῷ τὸ κολλάρον εἶναι ἀφαιρετόν, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς ἀλλαγῆς. Στερεοῦται ἐπ' αὐτοῦ διὰ δύο κομβιων, ἑνὸς ἔμπροσθεν καὶ ἑνὸς ὄπισθεν, εἰδικοῦ ἑκάστου διὰ τὴν ὡρισμένην θέσιν. Κολλάρα διακρίνομεν δύο εἰδῶν, τὰ *διπλᾶ* ἢ *γυριστὰ* καὶ τὰ *μονὰ* ἢ *ὄρθια*. Ἐκ τούτων τὰ γυριστὰ δύνανται νὰ φορεθῶσιν εἴτε κολλαρισμένα εἴτε ἀκολλάριστα, τὰ ὄρθια ὅμως χρησιμοποιοῦνται μόνον κολλαριστά, διὰ νὰ μὴ κάμπτωνται. Τὰ τελευταῖα εἶναι διαφόρων εἰδῶν, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐξωτερικῆς ἐνδυμασίας (*τσακιστὰ* κτλ.). Τὸ μῆκος τῶν κολλάρων εἶναι κατὰ 0,01 μ. μεγαλύτερον τοῦ γιακᾶ. Περὶ τὸ κολλάρον, ἂν εἶναι μονόν, ἢ μεταξὺ τῶν διπλωμένων μερῶν αὐτοῦ, ἂν εἶναι γυριστόν, δένεται ὁ λαιμοδέτης.

Κολλατία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιοτάτη ἰταλικὴ πόλις, ἀναφερομένη παρὰ Βιργιλίῳ ὡς κειμένη ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἄλβας Λόγγας, παρὰ Λιβίῳ ὡς σαβινικη ἀποικία καὶ παρὰ Διονυσίῳ Ἁλικαρνασσεῖ ὡς μία τῶν λατινικῶν πόλεων. Ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν ἐλάσσονα τῶν 30 σταδίων ἀπὸ Ρώμης, Ν. τοῦ Ἀνίου καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ὀγδόου μιλλίου τῆς Πραιστίνης ὁδοῦ (Via Praestina). Τοποθετεῖται παρὰ τὸν σημερινὸν λοφίσκον Καστελλούτσιο Β τῆς Λουνγκέτζας (Lunghezza), ὅπου σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίου περιβόλου. Ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου, ἀπὸ ταύτης δὲ ἐπωνομάσθη ὁ Λεύκιος Ταρκύνιος *Κολλατῖνος* (βλ. λ.), οὗτινος ὁ πατὴρ ὑπῆρξε πρῶτος αὐτῆς κυβερνήτης. Εἶχεν αὐτονομίαν τινά, ἣν ἀπώλεσε κατὰ τοὺς δημοκρατικοὺς χρόνους καὶ ἀνέκτησε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κικέρωνος, ἐπὶ Στράβωνος δὲ εἶχε καταντήσει ἀσήμαντος ἰδιωτικὴ κώμη. —Π.

Κολλατίνη *ὁδὸς* (Via Collatina) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπαρχιακὴ ὁδὸς τῆς Ρώμης, ἄγουσα ἐκ Ρώμης εἰς Κολλατίαν, ἀρχομένη ἐκ τῆς Κολλατίνης πύ-

Digitized by Google

λης καὶ λήγουσα ἴσως παρὰ τὴν Ν. ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Τεβερόνε. —π.

— **Κολλατίνη** *πύλη* (Collatina Porta) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πύλη τῆς Ρώμης, ἐξ ἧς ἡ πρὸς Κολλατίαν ἄγουσα Κολλατίνη ὁδός. Ἦτο ἴσως ἀνεξάρτητός τις πύλη ἐπὶ τοῦ περιβόλου τοῦ Σερβίου. —π.

Κολλατῖνος (Collatinus), ***Λεύκιος-Ταρκίνιος***. Συγγενὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ταρκινίων ἐν Ρώμῃ. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστορικοῦ Fabius Pictor ἦτο υἱὸς τοῦ Ἠγερίου, ἡγεμόνος τῆς Κολλατιας (ἐξ οὗ καὶ Κολλατῖνος), καὶ σύζυγος τῆς Λουκρητίας. Ἡ ὑπὸ τοῦ Σέξτου Ταρκινίου ἀτίμωσις τῆς Λουκρητίας, ἀπόντος τοῦ Κολλατίνου εἰς τὸ στρατόπεδον, ὑπῆρξε, κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν παράδοσιν, ἡ αἰτία τῆς ὑπὸ τοῦ Κολλατίνου και Λευκίου Ἰουνίου Βρούτου ἐκδιώξεως τῆς οἰκογενείας τῶν Ταρκινίων ἐκ Ρώμης. Ἡ Λουκρητία αὐτοκτονεῖ πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ συζύγου της, ἡ βασιλεία καταλύεται τῷ 510 π. Χ. καὶ ἀναλαμβάνουν τὸ πρῶτον τὴν ὑπατείαν ἐν Ρώμῃ οἱ Κολλατῖνος καὶ Ἰούνιος Βροῦτος. Κατόπιν ὅμως, ἐπειδὴ ὁ Κολλατῖνος παρέσχε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐργάζεται διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν Ταρκινίων ἐν Ρώμῃ, ἅτε συγγενής των, ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ συνάρχοντός του Βρούτου εἰς Λαβίνιον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, Χ. Κ.

Κόλλε ***ντὶ Βὰλ ντ' Ἔλσα*** (Colle di Val d' Elsa) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Σιέννης, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἔλσα. Κάτ. 9.880. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 33 χλμ. ἀπὸ τῆς Σιέννης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σιέννης-Ἔμπολι. Διαιρεῖται εἰς *Ἄνω* καὶ *Κάτω* πόλιν. Ἐν τῇ Κάτω πόλει ὑπάρχουν τὰ μέγαρα τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας, μεταξὺ ἄλλων τοῦ Τσετσερέλλι (ΙΣΤ' αἰών), τοῦ Σάνγκάλλο, τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀρνόλφο ντὶ Κάμμπιο κτλ Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ καὶ γεωργική, ἔχουσα ἐργοστάσια ὑαλουργίας, κατασκευάζοντα ἀρίστης ποιότητος κρύσταλλα, θεωρούμενα τὰ καλύτερα τῆς Ἰταλίας, ὑψικαμίνους, χυτήρια κτλ. καὶ παράγουσα γεωργικά, δασικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, οἴνους κτλ. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται δύο μεταλλικαὶ πηγαί, ἡ τοῦ Σὰν Μαρτσιὰλ ἁλατοῦχος καὶ ἡ τοῦ Μπανιόλο σιδηροῦχος. Μ. Δ. Β.

—**Κόλλε** ***Σαλβέττι*** (Colle Salvetti) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ νομῷ τῆς Πίζης. Κάτ. 10 650. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Τόρα, εἰς ἀπόστασιν 16 χλμ. ΝΑ τῆς πόλεως Πίζης, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ρώμης-Πίζης. Παράγει κτηνοτροφικὰ προϊόντα, δημητριακὰ καὶ ὀνομαστοὺς οἴνους. Μ. Δ. Β.

Κόλλε (Kolle', ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς μικροβιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διετέλεσεν ἐπ τετραετίαν (1893 –1897) βοηθὸς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ Koch. Ἐδημοσίευσε πληθὺν ἐργασιῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἀνοσίαν καὶ τοὺς μικροοργανισμοὺς καὶ ἐπέτυχε ν' ἀποδείξῃ ἐπιστημονικῶς τὸ βάσιμον τοῦ ἀντιτυφικοῦ ἐμβολίου, ὅπερ ἐμπειρικῶς μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐτίθετο εἰς ἐνέργειαν ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Ἰνδίαις. Ἐπίσης τῷ 1897 ἐπέτυχεν, ἐν συνεχείᾳ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Koch, μέθοδον ἐλάχιστα δαπανηρὰν ἐμβολιασμοῦ τῆς πανώλους τῶν βοῶν, γινομένην δεκτὴν παρ' ἁπασῶν τῶν χωρῶν. Ο. Ρ.

—**Κόλλε** (Colle), ***Ραφαὴλ*** ἢ ***Ραφαελλῖνος ντὸλ —***. Ἰταλος ζωγράφος (1490—1540). Ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ραφαήλ, οὗ τὴν τεχνοτροπίαν ἐμιμήθη λίαν ἐπιτυχῶς. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἰουλίου Ρωμαίου εἰς πλεῖστα ἔργα ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Μαντούῃ. διηύθυνε δ' ἐπί τινα καιρὸν καλλιτεχνικὴν σχολὴν ἐν Μπόργκο-Σὰν-Σεπόλκρο. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται εἰς «Κατακλυσμός», τοιχογραφίαι ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ Βατικανοῦ, συνθέσεις ἐν Γκούμπιο καὶ Οὐρμπίνῳ. Ὁ Κόλλε συνήνου τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν διαύγειαν τοῦ σχεδίου τῆς ρωμαϊκῆς σχολῆς πρὸς τὴν βενετικὴν λαμπρότητα τοῦ χρωματισμοῦ. Ι. Μ. Π.

Κολλὲ (Collé), ***Κάρολος***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ ᾀσματοποιός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1709—1783). Μέλος τοῦ «*Καβὼ*» (βλ. λ.), ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν ἑταιρείαν τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, ὅστις προσέλαβεν αὐτὸν ὡς γραμματέα του Συνέθεσε διὰ τὸ θέατρον τοῦ πρίγκιπος τούτου πλεῖστα θεατρικὰ ἔργα, ἐκτάκτου φαιδρότητος, καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸ «Γαλλικὸν Θέατρον» δύο κωμῳδίας: «Depuis et Desormais»(1763) καὶ «La Partie de chasse de Henri IV» (1774). Ἐπίσης συνέθεσε πλεῖστα λίαν ἐλευθεριάζοντα ᾄσματα. Τὰ διὰ τὸ θέατρον τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης γραφέντα ἔργα του περιελήφθησαν εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Théâtre de société». Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν τὰ ᾄσματά του (1807) καὶ «Mémoires littéraires» εἰς τρεῖς τόμους (1805). Θ. Β.

Κάρολος Κολλέ.

κολλέγιον (τό). Σχολὴ μέσης ἐκπαιδεύσεως μετὰ ἢ ἄνευ οἰκοτροφείου. Ἐν ταῖς ἀγγλοσαξωνικαῖς χώραις πανεπιστημιακὴ σχολὴ (college).

— /*Ἐγκυκλ.*/ Ἡ λέξις *κολλέγιον* (collegium) παρὰ Ρωμαίοις, σημαίνουσα τὸ σύνολον ἀνθρώπων συνερχομένων πρὸς κοινὸν σκοπὸν ἢ διὰ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν, ἀνταπεκρίνετο ἀκριβῶς εἰς τὴν *ἑταιρείαν* τῶν Ἑλλήνων (σύλλογον). Συμφώνως πρὸς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἀπῃτοῦντο τρεῖς ὅπως ἀποτελέσουν κολλέγιον. Τὰ κολλέγια παρὰ Ρωμαίοις ἦσαν ἢ ἱερατικά, ὡς τῶν ποντιφίκων, τῶν οἰωνοσκόπων κλπ., ἢ ἐπαγγελματικά, ὡς τῶν σιδηρουργῶν, βαφέων, ξυλουργῶν, αὐλητῶν κλπ. Τῶν πρώτων ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ρώμης, τὰ δὲ δεύτερα ἀποδίδει ἡ παράδοσις εἰς τὸν Νουμᾶν Πομπίλιον. Ἐπίσης ὑπῆρχον κολλέγια διοικητικά, ἀπαρτιζόμενα ἐκ τῶν ὁμοβαθμων ἀρχόντων πάσης ἐξουσίας, καὶ ἐπιχειρηματικά, ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν προσόδων τοῦ κράτους, ὡς δασῶν, ἀμέσως φόρων κλπ. (βλ. καὶ λ. *ἑταιρεία, σύλλογος, σωματεῖον*).

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ λέξις προσέλαβεν ἔτι εὐρυτέραν ἔννοιαν. Οἱ καρδινάλιοι οἱ περιστοιχίζοντες τὸν πάπαν ἀποτελοῦν τὸ ἱερὸν κολλέγιον. Ἐν Γερμανίᾳ ἡ λέξις κολλέγιον ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς καθορισμὸν τῶν διαφόρων πολιτικῶν σωμάτων. Ὑπῆρχε τὸ κολλέγιον τῶν ἐκλεκτόρων, τὸ κολλέγιον τῶν πριγκίπων, τὸ κολλέγιον τῶν ἐλευθέρων αὐτοκρατορικῶν πόλεων. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ ὄνομα κολλέγιον (collège ἐδίδετο εἰς τὴν τάξιν τῶν δικηγόρων. Ἐπίσης ὑπῆρχε τὸ κολλέγιον τῶν γραμματέων τοῦ βασιλέως, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ κολλεγίου. Τὸ πρῶτον συνίστατο ἐκ τῶν γραμματέων τῶν προσκεκολλημένων εἰς τὴν μεγάλην καγκελλαρίαν τῆς Γαλλίας, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τῶν γραμματέων τοῦ βασιλέως παρὰ ταῖς ἐπαρχιακαῖς αὐλαῖς καὶ καγκελλαρίαις.

Ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος καὶ ἐντεῦθεν ἡ τάξις κολλέγιον ἐσήμαινεν ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ σπουδασταὶ ἐδέχοντο μέσην ἐκπαίδευσιν, δηλαδὴ προπαρασκευαστικὴν δι' ἀνωτέραν μόρφωσιν. Ἡ ἀρχὴ τῶν κολλεγίων (collèges) ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἀνάγεται μέχρι τοῦ Καρλομάγνου. διότι οὕτως ἐκαλοῦντο τότε αἱ σχολαὶ αἱ ἱδρυθεῖθεῖσαι καθ' ἅπασαν τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην, πλησίον τῶν μονῶν καὶ τῶν μητροπόλεων, ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κλήρου, ἀπολύτου κυρίου τῶν σπουδῶν καὶ τῆς μαθήσεως Βραδύτερον, ὅτε ἡ ἐκπαίδευσις, ἐχειραφετήθη, ἰδιῶται, ἐνίοτε πόλεις, ἵδρυον σχολάς, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐδιδάσκοντο τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Τὰ περισσότερα τῶν κολλεγίων τούτων ἦσαν, ἰδίᾳ ἐν Παρισίοις, ἁπλαῖ κατοικίαι, προοριζόμεναι νὰ στεγάσουν τοὺς ἀπόρους φοιτητάς, τοὺς ἀκολουθοῦντας σπουδὰς εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ἡ διδασκαλία ἐν αὐτοῖς ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ οἱ μαθηταὶ κατέστησαν οἰκότροφοι. Τὸ καθεστὼς τοῦτο ἔκτοτε χαρακτηρίζει τὰ ἱδρύματα ταῦτα. Κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα ὁ ἀριθμὸς κολλεγίων ἐν Παρισίοις ἦτο σημαντικός. Τὰ κυριώτερα ἦσαν: τὸ κολλέγιον τῶν Καλῶν Παιδίων ἱδρυθὲν τῷ 1257, τὸ τῆς Σορβόννης (1252), τὸ τοῦ Μπαγαὶ (1303), τῆς Ναβάρρας (1304), τοῦ Μονταιγκὺ (1317). Οἱ ἡγεμόνες, οἱ φεουδάρχαι ἄρχοντες, αἱ πόλεις, καὶ αὐταὶ αἱ ἐπαρχίαι ἐπροστάτευον τὰ κολλέγια, δίδοντες εἰς αὐτὰ τακτικὴν ἐπιχορήγησιν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν, οἱ ἰησουῖται προσεπάθησαν νὰ ἀναλάβουν τὰ ἡνία τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἱδρύσαντες κολλέγια πανταχοῦ. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἶχον τὸ μονοπώλιον τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς ὑπολοίπου Εὐρώπης. Οἱ μοναχοὶ τοῦ τάγματος Oratoire τοὺς συνηγωνίσθησαν, ἱδρύσαντες κολλέγια ἐλευθέρων σπουδῶν, ὁ δὲ συναγωνισμὸς οὗτος διήρκεσε μέχρι τῆς καταργήσεως τῶν ἰησουϊτικῶν σχολῶν τῷ 1762, ὅτε τὰ κολλέγια μετεβιβάσθησαν εἰς τὸ τάγμα Oratoire, τὸ ὁποῖον ἔσχε τὸ μονοπώλιον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως μέχρι τοῦ 1792, ὁπότε διελύθησαν. Ἔκτοτε τὰ κολλέγια ὠργανώθησαν ὑπὸ τοῦ κράτους, συντηρούμενα καὶ ἐξαρτώμενα ἐξ αὐτοῦ, ὠνομάσθησαν δὲ λύκεια. Κολλέγια, ὡς τ' ἀνωτέρω, εἰσήχθησαν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐκ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, ἐκ δὲ τῆς Ἀγγλίας, ἔνθα ἐλειτούργουν ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος καὶ εἶχον μέχρι τῆς μεταρρυθμίσεως ἱερατικὸν χαρακτῆρα, εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὸν Καναδᾶν.

Ἡ συμβολὴ τῶν κολλεγίων εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ συγκεκριμένως τὴν δραματικὴν τέχνην ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη. Εἰς τὰ κολλέγια τῆς Ρέϊμς καὶ τῆς Μπονκοὺρ ἐδιδάχθησαν αἱ πρῶται τραγῳδίαι τοῦ Ζοντέλλ. Εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ρέϊμς ἐπαίχθη τὸ πρῶτον, τῷ 1552, ἡ «Κλεοπάτρα αἰχμάλωτος», ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν δραμάτων καὶ κωμῳδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ρουένης, μεταξὺ τῶν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, ἦτο μέγας. Διὰ τῶν παραστάσεων τούτων τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διάφορα κολλέγια ἐκαλλιέργουν τὴν ἀγάπην τοῦ κοινοῦ πρὸς τὴν δραματικὴν τέχνην. Τοιαῦται διδασκαλίαι ἐγίνοντο οὐ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας.

Σήμερον τὸ ὄνομα *κολλέγιον* (collège) δίδεται ἐν ταῖς ἀγγλοσαξωνικαῖς χώραις εἰς τὰς διαφόρους σχολὰς τὰς ἀποτελούσας τὸ πανεπιστήμιον. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δὲν πρέπει νὰ συγχέεται τὸ κολλέγιον μὲ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, τὰ ὀνομαζόμενα grammar-schools ἢ καὶ colleges, εἰς τὰ ὁποῖα προπαρασκευάζεται ὁ μαθητὴς διὰ τὸ πανεπιστήμιον. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ὑπάρχουν πλεῖστα κολλέγια ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν. Δ. Σ. Ι.

— **Κολλέγιον** ***Ἀθηνῶν Ἑλληνοαμερικανικόν***. Ἱδρύθη κατα τὸ 1925 ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἀμερικανῶν παιδαγωγῶν καὶ φιλανθρώπων, λειτουργήσαν κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἄνδρου. Ἐκεῖ τὸ τὸ πρῶτον ὁ Ὅμηρος Νταΐϊβις συνεκέντρωσε τοὺς πρώτους μαθητὰς καὶ ἤρχισε δημιουργῶν τὴν ὀργάνωσιν αὐτοῦ. Ἀπὸ τὸ 1928 ἐγκατεστάθησαν τά τε διδακτήρια καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον τοῦ κολλεγίου εἰς ἰδιόκτητον οἰκοδόμημα ἐπὶ οἰκοπέδου 150 στρεμμάτων πρὸς βορρᾶν τοῦ Ψυχικοῦ ἐπὶ γραφικοῦ βραχώδους λοφίσκου. Τὸ διδακτήριον ἀνηγέρθη δαπάναις τοῦ Ἐμμ. Μπενάκη. Τὸ Κολλέγιον Ἀθηνῶν περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς σχολεῖα: α) δημοτικὸν σχολεῖον, β) γυμνάσιον, γ) πρακτικὸν λύκειον καὶ δ) ἐμπορικὴν σχολήν. Ἅπαντα τὰ σχολεῖα ταῦτα ἀνεγνωρίσθησαν διὰ νόμου ἰσότιμα πρὸς τὰ ἀντίστοιχα κρατικά, ὑπὸ δὲ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πολιτείας τῆς Ν. Ὑόρκης ἐχορηγήθη εἰς τὸ κολλέγιον Ἀθηνῶν καταστατικὸς χάρτης.

Κολλέγιον Ἀθηνῶν.

Ἐν τῷ κολλεγίῳ ἐκμανθάνεται ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα, πλὴν τῆς γαλλικῆς, ἡ δὲ ἑλληνική, συμφώνως πρὸς τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα τῶν ἀντιστοίχων κρατικῶν σχολείων, διδάσκεται εἰς ὅλας τὰς τάξεις. Τὸ κολλέγιον ἐπιδιώκει νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τοῦ καταλλήλου συνδυασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀμερικανικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν, ἐχόντων συνείδησιν τῆς ἑαυτῶν εὐθύνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ συνηθίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν διὰ τῆς ἀτομικῆς των ἐργασίας, παρατηρήσεως καὶ μελέτης ἀπόκτησιν ἀκριβῶν καὶ σταθερῶν γνώσεων. Προσέτι διὰ τῶν ἀθλητικῶν παιδιῶν καὶ γυμναστικῶν ἀσκήσεων παρέχει εἰς τοὺς μαθητὰς ἀναψυχήν, ἀναπτύσσει δὲ πρὸ πάντων εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας, τῆς εὐθύτητος τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ δικαίου. Ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐκδίδεται ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστί, ἔχουσιν ὀργανωθῆ ποικίλοι μορφωτικοὶ σύλλογοι καὶ παρασκευάζονται διδόμεναι ἐν τῷ σχολείῳ, τῇ ὁδηγίᾳ εἰδικῶν καθηγητῶν, δραματικαὶ παραστάσεις. Ἐπίσης καθ' ἑκάστην Παρασκευήν, μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων, γίνονται διαλέξεις πρὸς τοὺς μαθητὰς ὑπὸ ὡρισμένων ἑκάστοτε καθηγητῶν. Διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ἑλληνικὴν μαθητὰς λειτουργεῖ ἐν τῷ Κολλεγίῳ εἰδικὸν τμῆμα. Τὸ κολλέγιον διοικεῖται ὑπὸ δύο διοικητικῶν συμβουλίων, ὧν τὸ μὲν ἑδρεύει ἐν Ἀθήναις, τὸ δ' ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις· ἐπίσης ὑπὸ δύο ἐν αὐτῷ διευθυντῶν, ἑνὸς Ἕλληνος καὶ ἑτέρου Ἀμερικανοῦ. Α. Σ. Χ.

—**Κολλέγιον** *τῆς Γαλλίας* (Collège de France). Ἀνώτερον ἐκπαιδευτήριον, ἱδρυθὲν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου Α' τῷ 1530. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἱδρύσεώς του ἐκαλεῖτο *βασιλικόν*. ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπωνομάσθη *ἐθνικόν*, μετ' αὐτὴν δ' ἔλαβε τὸ σημερινόν του ὄνομα. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς συστάσεώς του εἰσήχθη ἡ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, γεγονὸς ὅπερ ἐξήγειρε τὸ πανεπιστήμιον, τοῦ ὁποίου οἱ καθηγηταὶ διετείνοντο, ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τῶν γλωσσῶν τούτων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν θὰ ἐξεμηδένιζε τὸ χριστιανικὸν αἴσθημα. Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον φιλολογικοὶ λόγοι οἱ ἐξεγείραντες τοὺς καθηγητὰς τοῦ πανεπιστημίου· ἦσαν καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῶν, καθ' ὅσον οἱ μὲν καθηγηταὶ τοῦ κολλεγίου μισθο-

Digitized by Google

δοτούμενοι ἐδίδασκον δωρεὰν τοὺς σπουδαστάς, ἐνῷ οἱ τοῦ πανεπιστημίου ἔζων ἐκ τῶν διδάκτρων τῶν φοιτητῶν. Ἐγεννήθη ἐκ τούτου μεγάλη ἀντίδρασις καὶ διαμάχη. Παρ' ὅλα ταῦτα, τὸ κολλέγιον τῷ 1532 ἠρίθμει τρεῖς ἕδρας τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἑτέρας τρεῖς τῆς ἑβραϊκῆς. Ὀλίγον βραδύτερον συνεστήθησαν νέαι ἕδραι τῶν μαθηματικῶν, τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, τῆς ὁποίας ὁ καθηγητὴς Ραμοὺς πρῶτος ἐν Γαλλίᾳ προσέβαλε τὸν σχολαστικισμόν. Πάντες σχεδὸν οἱ διδάσκοντες τότε ἦσαν Ἰταλοὶ καὶ Ἱσπανοί, ἴσως δὲ ὁ ἀναφερόμενος ὡς Βενετός, Παῦλος Παράδης, νὰ ἦτο Ἕλλην. Οἱ μετὰ τὸν Φραγκῖσκον Α' Γάλλοι ἡγεμόνες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξύψωσιν καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ κολλεγίου τούτου, ἱδρύοντες νέας ἕδρας. Οὕτω κατὰ τὸν μακρὸν βίον αὐτοῦ συνεστήθησαν αἱ ἕδραι τῆς χειρουργικῆς, τῆς ἀραβικῆς, τῆς βοτανικῆς καὶ τοῦ Κανονικοῦ δικαίου, ἐπὶ δὲ τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', ὅτε τὸ ἵδρυμα ἔλαβε νέαν ὀργάνωσιν, προσετέθησαν πλεῖσται ἄλλαι ἕδραι, ἐν αἷς ἡ τῆς περσικῆς καὶ ἡ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας. Ἐπὶ Ναπολέοντος Α' προσετέθη ἡ ἕδρα τῆς τουρκικῆς, ἐπὶ δὲ τῶν διαδόχων του ἡ τῆς σανσκριτικῆς, σινικῆς, ἡ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, τῆς ἀρχαιολογίας, τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν, τῶν γερμανικῶν τοιούτων κτλ. Κατὰ τὰ τετρακόσια ἔτη τοῦ βίου τοῦ κολλεγίου τῆς Γαλλίας ἐδίδαξαν περιφανέστατοι ἄνδρες, εὐρύναντες τὴν σφαῖραν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καὶ καταστήσαντες τὸ ἵδρυμα τοῦτο ἑστίαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Διὰ τῆς σχολῆς ταύτης ἀπέβη ταχυτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα ἡ ἐκπαίδευσις, δι' αὐτῆς δὲ διεπλάσθη ἡ γαλλικὴ γλῶσσα σαφὴς καὶ ὀρθοεπής. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας ὑπῆρξεν ἡ ἀνωτέρα ἐπιστημονικὴ σχολὴ τοῦ κόσμου, ἐπενεγκοῦσα πλήρη ἐπανάστασιν εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ καταγαγοῦσα πλείστας νίκας κατὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Κατὰ τὸν ἐνεστῶτα ὀργανισμόν του τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας ἀπολαμβάνει πλήρους ἀνεξαρτησίας, αὐτὸ δὲ ὑποδεικνύει τοὺς καθηγητάς, οὓς διορίζει ὁ ὑπουργός. Ἀριθμεῖ τεσσαράκοντα ἕδρας, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς εἶναι αἱ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀρχαιοτήτων, ἑτέρα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας καὶ τρίτη τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς φιλοσοφίας. Ἡ πρώτη ἱδρύθη τῷ 1530, πρῶτος δὲ διδάξας εἶναι ὁ Πέτρος Ντανές. Ἡ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλοσοφίας ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Α' τῷ 1542 ὑπὸ τὸν τίτλον: ἕδρα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλοσοφίας, τὸν δὲ σημερινὸν τίτλον της ἔλαβε τὴν 21 Δεκεμβρίου 1832, περιληφθείσης εἰς αὐτὴν καὶ τῆς λατινικῆς. Θ. Β.

Κολλεζάνο (Collesano) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Παλέρμο, εἰς ἀπόστασιν 73 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Παλέρμο. Κάτ. 7.020. Εἶναι πόλις γεωργική, παράγουσα ἔλαια, δημητριακὰ καὶ οἴνους. Πρὸς Δ. τῆς πόλεως ἀνευρέθησαν λείψανα κυκλωπείων τειχῶν, ἅτινα ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τῆς πόλεως Peropus, τῶν ἀρχαίων Σικελῶν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ὀρυχεῖα ἀχάτου, γύψου, πορφυρίτου καὶ ἰάσπιδος, καθὼς καὶ θειοῦχος πηγή. Μ. Δ. Β.

κολλεκτιβισμὸς (ὁ) (collectivisme) *[Κοινων.]*. Κοινωνικοοικονομικὸν σύστημα, βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ κοινωνικὴ ἰδιοκτησία ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ κατὰ συνέπειαν τούτου ἔλλειψις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον συναντᾶται καὶ εἰς τὰς πρωτογόνους μορφὰς τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως καὶ τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν μαρξισμόν, μέλλει ἀναγκαίως νὰ διαδεχθῇ τὸ σημερινὸν κεφαλαιοκρατικὸν ἀτομικιστικὸν σύστημα, ἅπαντα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας, ἀποτελοῦντα μίαν ἑνιαίαν καὶ μὴ χωριζομένην εἰς τάξεις ὁλότητα, τελοῦν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, παράγοντα ἀναλόγως τῶν ἱκανοτήτων των καὶ καταναλίσκοντα ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν των. Ὁ κολλεκτιβισμός, κατὰ τὸν Κ. Μάρξ, εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, καταργοῦσα τὴν οἰκονομικὴν ἀνισότητα καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ μοχθοῦντος καὶ παράγοντος ἐργάτου ἀπὸ τὸν μὴ ἐργαζόμενον καὶ παρασιτικῶς ζῶντα ἐργοδότην ἢ ἰδιοκτήτην, λύσις, εἰς τὴν ὁποίαν μοιραίως ὁδηγεῖ τὸ κρατοῦν οἰκονομικὸν σύστημα διὰ τῶν βασικῶν ἀντιφάσεών του: τῆς συγκεντρώσεως καὶ συγκεντροποιήσεως τῆς παραγωγῆς, τῆς ἀναρχίας ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ τῆς αὐξούσης ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ἐργατικῆς καὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως. Ἡ πραγματοποίησις τοῦ κολλεκτιβισμοῦ ἀποτελεῖ κατὰ τὸν μαρξισμὸν ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα καὶ ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως αὕτη δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ κατὰ μὲν τοὺς κομμουνιστὰς δι' ἐπαναστάσεως τοῦ προλεταριάτου (τῆς τάξεως, ἡ ὁποία εἶναι ὁ ἱστορικὸς φορεὺς τοῦ νέου συστήματος) καὶ τῆς βιαίας καταργήσεως τῆ ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, κατὰ δὲ τοὺς σοσιαλδημοκράτας διὰ συνεχῶν μεταρρυθμίσεων, βαθμιαίας εἰρηνικῆς ἐξελίξεως μέχρι πλήρους ὡριμάνσεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος καὶ κοινοβουλευτικῆς ὁδοῦ. Κολλεκτιβισμὸν ἐπέβαλεν εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν ἡ ρωσικὴ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1917 ἐν ἀρχῇ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ λεγομένου «πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ». Σήμερον μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς «νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς» (ΝΕΠ) ὁ κολλεκτιβισμὸς ἀποτελεῖ ἐν Ρωσίᾳ παράλληλον πρὸς τὸν ἀτομικιστικὸν τρόπον παραγωγῆς σύστημα καὶ ἐνισχύεται διαρκῶς εἰς βάρος τοῦ καπιταλιστικοῦ τομέως τῆς παραγωγῆς (βλ. καὶ *κομμουνισμός, σοσιαλισμός*). Θ. Π.

κολλέμπλαστρον (τὸ) *[Φαρμακοτεχν.]* βλ. λ. *ἔμπλαστρον*.

Κολλὲν (Collin), ***Λουδοβῖκος-Ἰωσὴφ-Ραφαήλ***· Γάλλος ζωγράφος (1850—1916). Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Μπουγκερὼ καὶ Καμπανέλ, ἐγένετο δὲ τὸ πρῶτον γνωστὸς διὰ τοῦ πίνακός του «Ὁ ὕπνος», ἐκτεθέντος τῷ 1873 καὶ ἀποκειμένου νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ρουέν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε νὰ παρουσιάζῃ συνεχῶς ἔργα ἄκρως ἐκτιμηθέντα, ὡς «Τὸ εἰδύλλιον» ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ κράτους καὶ ἀποκείμενον νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἀρράς, «Δάφνη καὶ Χλόη» (μουσεῖον τῆς Ἀλανσόν), «Τὸ θέρος», «Τέλη τοῦ θέρους», «Φλορεάλ» (μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου) κλπ. Ἐπὶ πλέον ἐξετέλεσεν ἐξαιρέτους διακοσμήσεις ἐν τῇ Σορβόνῃ, τῷ θεάτρῳ τοῦ Ὠδείου καὶ τῷ δημαρχιακῷ καταστήματι τῶν Παρισίων. Τῷ 1898 καὶ 1899 εἰργάσθη εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ «Κωμικοῦ μελοδράματος». Τῷ 1909 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἐν δὲ τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν τεχνῶν ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ὁ Κολλὲν διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς προσωπογράφος, ἐθαυμάσθη δὲ διὰ τὴν διαύγειαν τοῦ σχεδίου του, τὴν εὐγένειαν τῶν στάσεων καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ χρωματισμοῦ του. Ι. Μ. Π.

Ραφαὴλ Κολλέν : Τὸ θέρος.

— Κολλὲν ντ' *Ἐρλεβὶλ* (Collin d'Herleville), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1755—1806). Ἤρξατο τοῦ σταδίου του διὰ τῆς κωμῳδίας «Infortunes d'un clerc au Parlement», ἣν ἠκολούθησεν ἡ «L' inconstant», παιχθεῖσα εἰς τὸ θέατρον τῆς αὐλῆς τῷ 1784 μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ μετὰ δύο ἔτη εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν. Συνέθεσε πλείστας κωμῳδίας, ἐν αἷς «L'optimiste», «le Vieux Célibataire», «Les Châteaux en Espagne» κ.τ.λ. Ὁ Κολλὲν ἐξελέγη μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας βιογραφίας διασήμων ἀνδρῶν. Θ. Β.

Κολλένιο (Collegno) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Πεδεμοντίῳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τουρίνου—Σούζα καὶ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ντόρα Ριπάρια. Κάτ. 6.188. Ἀπέχει 8 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως τοῦ Τουρίνου καὶ εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπὲς μοναστήριον τῶν Κεστορίνι. Ἔχει ἐπίσης ἐρείπια μεσαιωνικοῦ φρουρίου καὶ μέγα φρενοκομεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ περισυνελέγη τῷ 1925 ὁ ἐπικληθεὶς «*ἄνθρωπος τοῦ Κολλένιο*», ὅστις ἀπολέσας τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματός του καὶ τοῦ παρελθόντος του, ἐμφανίζει κατὰ τὰ ἄλλα ψυχολογίαν ἀνθρώπου ἰσορροπημένου, ὁμοιάζει δὲ καταπληκτικῶς πρὸς τὸν ἐξαφανισθέντα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας Κανέλλα καὶ πρὸς τὸν δραπετεύσαντα ἐκ τῶν φυλακῶν τυπογράφον καὶ ἀναρχικὸν Μπρουνέρι. Μ. Δ. Β.

Κολλένιο (Collegno), ***Ὑάκινθος Προβάνα ντὶ—***. Ἰταλὸς στρατηγός, πολιτικὸς καὶ γεωλόγο- (1793—1856). Νεαρώτατος κατετάχθη ἐθελοντὴν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος Α' καὶ ὑπηρέτησεν ἐν Ρωσίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του τῷ 1815, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐχρημάτισε σταβλάρχης τοῦ βασιλέως Καρόλου Ἀλβέρτου. Κηρυχθεὶς ὅμως ὑπὲρ τοῦ φιλελευθέρου κινήματος τοῦ 1821 ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Πεδεμόντιον. Ἐταξίδευσε κατόπιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, Πορτογαλίαν, Ἑλλάδα καὶ Γαλλίαν. Τῷ 1841 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωλογίας εἰς τὸ Βορδὼ καὶ κατόπιν εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ τὸ Τουρῖνον. Τῷ 1848 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τῷ 1852 ἐστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς περιφερείας τῆς Γενεύης, ἀποσυρθεὶς βραδύτερον εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἔγραψε διάφορα ἔργα εἰς γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῶν κοιτασμάτων γαιανθράκων ἐν Εὐρώπῃ» (1838), «Τριτογενῆ ἐδάφη τοῦ νομοῦ τῆς Γιρόνδης» (1843), «Περὶ τοῦ ἐδάφους τῶν Λομβαρδικῶν Ἄλπεων» (1843), «Στοιχεῖα πρακτικῆς καὶ θεωρητικῆς γεωλογίας» (1847) κτλ. Μ. Δ. Β.

Κόλλεντον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος παρακειμένη τῇ Λιβυρνίᾳ (*Πτολεμ.* Β, ιστ, 13. ἔκδ. *Nobbe*). Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει αὐτὴν ὡς Collentum (III, 25. 2) καὶ καθιστᾷ πιθανοφανῆ τὴν ταυτότητά της πρὸς τὴν σύγχρονον Κροατικὴν νῆσον *Πάγκο* (Pago). Σ. Ε. Λ.

Κολλεόνι (Colleoni), ***Βαρθολομαῖος*** βλ. *Κολεόνι*.

κόλλες (οἱ) */Βοτ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρλινία ἡ κομμιοφόρος*.

Κόλλες (Colles). Ἄγγλος ἀνατόμος, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἀνατομικῇ ὁ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφεὶς ὀπίσθιος στῦλος τοῦ βουβωνικοῦ πόρου («κολλέσειος σύνδεσμος»). Ἐπίσης ὡς νόμος τοῦ Κόλλες ἢ τοῦ Μπωμὲς (Baumès) εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἰατρικῇ ὁ καθ' ὃν τὸ ἐκ συφιλιδικοῦ πατρὸς γεννώμενον συφιλιδικὸν τέκνον δὲν μολύνει τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὑγιᾶ κατὰ τὸ φαινόμενον. Ο. Ρ.

κολλέσειος νόμος *[Ἰατρ.]*· ὁ ἄλλως καλούμενος *νόμος* τοῦ Μπωμὲς (βλ. λ.).

Digitized by Google

— **κολλέσειος σύνδεσμος** *['Ανατομ.]*. Ὁ βουβωνικὸς (ἢ Πουπάρτειος ἢ Φαλλόπειος) σύνδεσμος ἐγγὺς τῆς καταφύσεως αὐτοῦ ἐκπέμπει δύο πεταλοειδεῖς προσεκβολάς, ὧν ἡ ἄνω ὀνομάζεται *κολλέσειος σύνδεσμος*· οὗτος ὑπόκοιλος ὤν, παριστᾷ λοξὴν ἰνώδη αὔλακα, κειμένην ἀμέσως ὑπερθεν καὶ ὄπισθεν τοῦ βουβωνικοῦ συνδέσμου καὶ φερομένην οἵαν καὶ οὗτος πορείαν, ἤτοι ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἔξω πρὸς κάτω καὶ ἔσω· ἀφορίζει δ' ἐκ τῶν ὄπισθεν τὸ ὑποδερμάτιον στόμιον τοῦ βουβωνικοῦ πόρου (ὀπίσθιος βουβωνικὸς στῦλος). Σύγκειται ἐκ τοξοειδῶν ἰνῶν, αἵτινες, φερόμεναι πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔσω, χιάζονται κατὰ τὴν λευκὴν γραμμὴν μετὰ τῶν ἰνῶν τοῦ ἀντιθέτου συνδέσμου. Ι. Π.

Κόλλετ (Collett), ***'Ιακωβίνη-Καμίλλη***. Νορβηγὶς μυθιστοριογράφος (1813—1895). Τὸ γνωστότερον ἐκ τῶν ἔργων της εἶναι «Αἱ θυγατέρες τοῦ κυρίου Νομάρχου» (1855), ὅπερ ἔσχε μεγίστην ἐπίδρασιν ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως τῆς Νορβηγίδος γυναικός, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Σκανδιναυϊκῆς λογοτεχνίας. Ἄλλα ἔργα αὐτῆς εἶναι «Μακραὶ νύκτες» (1863) καὶ «'Εναντίον τοῦ ρεύματος» (1879). Λ. Α.

Κολλέττα (Colletta), ***Πέτρος***. 'Ιταλὸς στρατηγός, πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς ἐκ Νεαπόλεως (1775—1831). Τῷ 1798 ἐπολέμησε κατὰ τῶν Γάλλων, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν ὅμως τῆς Παρθενοπαίας Δημοκρατίας (1799) προσεχώρησεν εἰς τὰ δημοκρατικὰ στρατεύματα. Κατὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Δ' διέφυγε μὲν τὸν θάνατον, διεγράφη ὅμως ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἐπανῆλθε τῷ 1806. 'Επολέμησε κατόπιν ἐν Γαέτῃ καὶ Καλαβρίᾳ κατὰ τῶν ἀντιδραστικῶν καὶ ὑπὸ τὸν Μυρὰ ἐν Σικελίᾳ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Πανάρο κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, προαχθεὶς εἰς στρατηγόν, καὶ μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Μυρὰ ἐν Τολεντίνο διεπραγματεύθη τῷ 1815 τὴν παράδοσιν τῆς Καζαλάντσας. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Φερδινάνδου εἰς τὴν Νεάπολιν, ἡ νέα κυβέρνησις ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς μεραρχίας τοῦ Σαλέρνο καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Νεάπολιν τῶν Αὐστριακῶν στρατευμάτων τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν (1821). Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὸ Ριέτι καὶ τὴν νέαν ἐγκατάστασιν τῆς ἀπολυταρχίας συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη Διαφυγὼν τὸν θάνατον ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μπρὲν ἐν Μοραβίᾳ, μετὰ διετῆ ὅμως ἐγκάθειρξιν ἐπετράπη εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν 'Ιταλίαν καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Φλωρεντίαν (1823). Ὁ Κολλέττα ἠσχολεῖτο καὶ εἰς ἱστορικὰς μελέτας, τῷ 1815 δὲ εἶχε γράψει τὴν ἱστορίαν τῶν πολεμικῶν γεγονότων τοῦ ἔτους ἐκείνου. Τῷ 1820 εἶχεν ἐκδώσει ἕτερα δύο ἱστορικὰ δοκίμια. Τὸ κυριώτερον ὅμως ἔργον, ὅπερ ἐδραίωσε τὴν φήμην του ὡς ἱστορικοῦ, εἶναι ἡ «'Ιστορία τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἀπὸ τοῦ 1734 μέχρι τοῦ 1825». Τῷ 1861 ἐξεδόθη νέος τόμος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα ἀνέκδοτα ἢ σπάνια». Μ. Δ. Β.

Κολλετὲ Colletet), ***Γουλιέλμος***. Γάλλος ποιητὴς (1598—1659). Ἐκ τῶν πρώτων μελῶν τῆς 'Ακαδημίας, φίλος τοῦ Ρονσάρ, διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην του εὐρυμάθειαν. Κάτοχος τῆς λατινικῆς καὶ ἑλληνικῆς ὅσον ὀλίγοι, συνέγραψε: τὴν «Ποιητικὴν Τέχνην», ὅπου πραγματεύεται διὰ τὸ σονέτον, τὸ ἐπίγραμμα, τὴν βουκολικὴν ποίησιν καὶ ἀναφέρει τοὺς ποιητάς, οἵτινες διεκρίθησαν εἰς ἕκαστον εἶδος ποιήσεως. Ὁ Κολλετέ, ὅστις συνέθεσε καί τινα θεατρικὰ ἔργα, διεκρίνετο διὰ τὴν σαφήνειαν τοῦ ὕφους του. Μ. Ν. Δ.

—**Κολλετὲ** (Colletet), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος ποιητής, υἱὸς τοῦ *Γουλιέλμου Κολλετὲ* (1628—1680). Ὅπως καὶ ὁ πατήρ του, ἠρέσκετο νὰ στιχουργῇ, ἀλλὰ τὰ ποιήματά του ὑστεροῦν κατὰ πολύ. Ἀφεθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του ἄνευ οἰκονομικῆς ὑποστηρίξεως, ἀπέζη ἐκ τῶν συνδρομῶν τῶν φίλων του. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «'Ερωτικὰ ποιήματα», «Σχολὴ τῶν Μουσῶν», «Πολεμιστὴς 'Ερμῆς», «'Επιτομὴ τῶν χρονικῶν τῶν Παρισίων», «'Εγχειρίδιον τῶν ξένων γλωσσῶν». Μ. Ν. Δ.

κολλετία (ἡ) (Colletia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμνωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δώδεκα εἴδη, ἰθαγενῆ ἀπὸ τῆς βορείου 'Αμερικῆς μέχρι τῆς βορείου Οὐρουγουάης. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη, ἀειθαλῆ, πυκνόκλαδα, κατάλληλα πρὸς κατάρτισιν ζωσίμων φραγμῶν, ἀκανθοφόρα, δυνάμενα νὰ εὐδοκιμήσωσι πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κολλετία ἡ σταυρανθὴς* (Colletia cruciata), εἶδος φέρον λευκὰ ὅμοια τῷ κομβολβούλῳ ἄνθη, ἔχοντα παρὰ τὴν βάσιν μίαν πρασινωπὴν γραμμὴν καὶ ξύλον φαρμακευτικὸν (ἐνεργοῦν καθαρτικῶς)· *κολλετία ἡ ἀκανθηφόρος* (Colletia spinosa), φυτὸν σχεδὸν ὅμοιον τοῦ ὡς ἄνω· *κολλετία ἡ ἰσχυρὰ* (Colletia ferox, εἶδος φέρον συχνὰ πολλὰς τρίχας εἰς τοὺς ἰσχυροὺς στρογγυλοειδεῖς κλάδους του, καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

κολλήγας (ὁ), ἡ *κολλῆγος*, θηλ. *κολλήγισσα*· δημοτ., ὁ μεθ' οὗ τις συνεργάζεται, ὁ συνάψας πρός τινα ἑταιρείαν τινά, οἷον μεταξὺ καλλιεργητοῦ καὶ κτηματίου ἢ βοσκοῦ καὶ ἰδιοκτήτου ποιμνίων κ.τ.τ., ἄλλως *σέμπρος*: «ἔδωσα τὰ χωράφια μου —, τὰ πρόβατά μου 'ς τὸν κολλήγα», «ἔφερε ὁ κολλήγας τὸ τυρί, τὸ γάλα» || «ζυμώνω μὲ κολλήγισσα», «θ' ἀνάψῃ τὸ φοῦρνο ἡ κολλήγισσα» ὅταν δύο ὁμοῦ γυναῖκες ψήνουν τὰ ψωμιά των συγχρόνως, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ μία μόνη νὰ γεμίσῃ τὸν φοῦρνον (ἐκ τοῦ λατ. collega).

κολληγιὰ (ἡ)· δημοτ., συνεταιρισμός, ἑταιρεία ἰδίᾳ μεταξὺ ἰδιοκτήτου καὶ καλλιεργητοῦ ἢ βοσκοῦ: «ἔδωσα τὰ χωράφια μου —, τὰ πρόβατά μου κολληγιά» || παραμ. «ψόφησε τὸ βόϊδι μας πάει ἡ κολληγιά μας» ὅτι ἀποθανόντος τοῦ ἐξ αἵματος συγγενοῦς, ὁ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐξ ἐπιγαμίας συγγενῶν δεσμὸς διαλύεται.

κολληγιάζω· δημοτ., κάμνω *κολληγιὰ* (βλ λ.), συνάπτω ἑταιρείαν: «ἔφετο θὰ κολληγιάσω μὲ τὸν δεῖνα».

κολληγιακός, —*ή*, —*ό*· δημοτ., ὁ ἀνήκων εἰς τὴν κολληγιάν, συνεταιρικός, ἄλλως *μαζικός*: «κολληγιακὸ χωράφι, — ἀμπέλι, — κοπάδι».

κολληγίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γάλλιον τὸ τρικέρατον*.

κολλήκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐλξίνη ἡ κρητική*.

κόλλημα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κολλᾶν, συγκόλλησις: «τί κόλλημα εἶναι αὐτὸ ποῦ τοῦ 'καμες;», «ἀπαγορεύεται τὸ κόλλημα 'ς τοὺς τοίχους» || (τυπογρ.) *κολλήματα*· αἱ ἐπικολλήσεις χαρτίων εἰς σημεῖα, ὅπου ἀπαιτεῖται μεγαλυτέρα ἡ πίεσις: «δὲν ἔκαμα ἀκόμη κολλήματα καὶ δὲ βγῆκε καλὸ τὸ φύλλο» || ἰδιωματ., *κολλήματα*· μικρὰ ἀποκόμματα ὑφασμάτων, χρησιμοποιούμενα πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἐφθαρμένων, ἄλλως *μπαλώματα*.

— *[Λαογρ.]* Καλοῦνται *κολλήματα* εἰς πολλὰ μέρη τῆς 'Ελλάδος τὰ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ὀργανοπαικτῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς ἢ τοὺς γάμους ἐπικολλώμενα νομίσματα ὑπό τινος, εἰς ὃν ἀρέσκει ἡ ἐκτέλεσις ἑνὸς τεμαχίου. Κυρίως ἐν Κρήτῃ κολλήματα καλοῦνται τὰ νομίσματα, ἅτινα οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ἐπιθέτουν εἰς τὸ στῆθος τῆς νύμφης, προσδεδεμένα μὲ μεταξίνας ταινίας. Ι. Δ. Μ.

κόλλημα (τὸ) (Collema) *[Βοτ.]*. Γένος *λειχήνων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κόλλημα τὸ ἰξῶδες* (Collema tenax), ὁμοιάζον καταπληκτικῶς πρὸς τοὺς *ἀσκομύκητας*. Κ. ΠΑΠ.

κολλησιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κόνυζα ἡ βαρύοσμος*.

κόλλησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κολλᾶν*, συγκόλλησις, σύνδεσις: «κόλλησις σιδήρου,—χαλκοῦ» || ἡ ὕλη διὰ τῆς ὁποίας γίνεται ἡ συγκόλλησις || τὸ σημεῖον τῆς συγκολλήσεως: «ἔσπασε ἀπάνω 'ς τὴν κόλλησῃ», «ἡ κόλλησῃ δὲν διακρίνεται διόλου».

κολλητερὸ (τό). Δοχεῖον διπλοῦν πρὸς παρασκευὴν ἰχθυόκολλας (ψαρόκολλας). Ἡ συσκευὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεταλλικῶν δοχείων, ἐξ ὧν τὸ ἓν περικλείει τὸ ἕτερον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δοχεῖον ἐντὸς χλιαροῦ ὕδατος ρίπτομεν τὴν πρὸς παρασκευὴν κόλλαν καὶ συγχρόνως πληροῦμεν τὸ 1/3 τοῦ ἐξωτερικοῦ δοχείου δι' ὕδατος. Τὸ ὕδωρ τοῦτο θερμαίνεται ἰσχυρῶς, ἵνα διὰ τῶν ἀτμῶν αὐτοῦ ρευστοποιηθῇ ἡ ὑπάρχουσα ποσότης κόλλας εἰς τὸ περικλειόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἐσωτερικὸν δοχεῖον. Αἱ συσκευαὶ αὗται δύνανται νὰ θερμαίνωνται μὲ πυράν, μὲ οἰνόπνευμα, μὲ ἀεριόφως καὶ μὲ ἠλεκτρισμόν. Σ. Κ.

κολλητήρ, —*ῆρος* (ὁ)· βλ. *κολλητήριον*.

Κολλητήρη; (ὁ), ἡ **Κολλητῆρι** (τό). Ἓν ἀπὸ τὰ πλέον χαριτωμένα πρόσωπα τοῦ ἑλληνικοῦ Καραγκιόζη, ἄγνωστον δὲ εἰς τὸν τουρκικόν. Εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Καραγκιόζη, ἐντελῶς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μικροκαμωμένος, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον εὐφυὴς καὶ κατεργάρης τοῦ γεννήτορός του, ὃν βοηθεῖ πάντοτε εἰς πάσας ἐν γένει τὰς ἀπάτας του, μὲ τὴν προσπάθειαν ὅμως ν' ἀπατήσῃ καὶ τὸν ἴδιον. πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ κατορθώνει συνήθως. 'Ιδιαίτερον χαρακτηριστικόν του εἶναι ἡ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ του ἐναλλαγὴ τοῦ γράμματος ρ διὰ τοῦ λ: «Δὲν μπολῶ, καλὲ πατέλα, νὰ τλαγουδήσω!». Ν. Ι. Λ.

κολλητήρι(ον) (τὸ) *[Μεταλλοτεχν.]*. Κρᾶμα μολύβδου καὶ κασσιτέρου (βλ. λ. *κασσιτεροκόλλησις*), χαλκοῦ ἢ διαφόρων ἄλλων μετάλλων, χρησιμεῦον πρὸς ἔμμεσον συγκόλλησιν ἢ βράσιν τῶν μετάλλων. Τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται καὶ *κόλλησις*. Ὡσαύτως ὀνομάζεται οὕτω σιδηροῦν ἐργαλεῖον πρὸς συγκόλλησιν μετάλλων, καλούμενον καὶ *κολλητήρ*, καὶ ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὀνοματολογίᾳ *σιδήριον συγκολλητικόν*.

Βάσις τῆς ἐνεργείας τῶν συγκολλητικῶν κραμάτων εἶναι πάντοτε ἡ χρησιμοποίησις κράματος πλέον εὐτήκτου τῶν πρὸς συγκόλλησιν

Κολλητὴρ ἢ κολλητήριον.

τεμαχίων, ἀλλὰ περιέχοντος ὅσον τὸ δυνατὸν ὡς συστατικὸν καὶ τὸ μέταλλον ἢ τὰ μέταλλα, ἐξ ὧν εἶναι κατεσκευασμένα τὰ τεμάχια. Ὅσον τὸ σημεῖον τήξεως τοῦ κολλητηρίου εἶναι περισσότερον ἐγγὺς τῶν πρὸς συγκόλλησιν μετάλλων, τόσον ἡ συγκόλλησις εἶναι στερεωτέρα· πολλάκις ὅμως χρησιμοποιοῦνται λόγῳ εὐκολίας μείγματα πλέον εὐτηκτα, ὁπότε ἡ συγκόλλησις εἶναι ὀλιγώτερον στερεὰ καὶ καλεῖται *μαλακὴ κόλλησις*. Ὡς κολλητήρια χρησιμοποιοῦνται: Διὰ λευκόχρυσον (πλατίνην): χρυσός. Στερεὸν κολλητήριον χρυσοῦ: χρυσὸς 18 μέρη, χαλκὸς 10, ἄργυρος 10. Στερεὸν κολλητήριον ἀργύρου: ἄργυρος 66, χαλκὸς 23, ψευδάργυρος 10 μέρη. Χαλκοῦ: κασσίτερος, ἐφ' ὅσον τὰ τεμάχια δὲν πρόκειται νὰ τίθενται εἰς πυράν. Εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις ὀρείχαλκος μὲ πολὺν ψευδάργυρον, ἐπίσης κρᾶμα χαλκοῦ 5, μολύβδου 1, χαλκὸς πρὸς ὀρείχαλκον, ὀρείχαλκος ἢ κρατέρωμα χαλκοῦ. 'Επίσης χαλκὸς πρὸς χαλκὸν συγκολλᾶται στερεῶς διὰ κράματος χαλκοῦ 50, ψευδαργύρου 40, σιδήρου 10. Μαλακὴν κόλλησιν ἀντιθέτως παρέχει τὸ κρᾶμα Darcet (κασσιτέρου, μολύβδου, βισμουθίου) λίαν εὔτηκτον, τηκόμενον εἰς 94°. Κολλητήριον τοῦ ψευδαργύρου εἶναι ὁ κασσίτερος. Μολύβδου: κασσίτερος 2, ψευδάργυρος 1 μέρος κτλ. 'Αργιλλίου: κράματα ἀργιλλίου καὶ ψευδαργύρου, $Zn\,Al_6$, $Zn\,Al_{10}$, καὶ ἐπὶ πλέον περιέχοντα κασσίτερον, μόλυβδον καὶ ἐνίοτε ἀντιμώνιον. Λευκοσιδήρου: μόλυβδος 7, κασσίτερος 1 (ἰσχνὸν κολλητήριον). Σιδήρου: χαλκὸς ἐρυθρός· διὰ μαλακὰς συγκολλήσεις μικρῶν τεμαχίων γίνεται χρῆσις ὀρειχάλκου (χαλκὸς 67, ψευδάργυρος 33 μέρη καὶ ἄλλων ἀναλογιῶν μετ' ὀλίγου κασσιτέρου (κοιν. *μπρουντζοκόλλησις*). Ὁ κασσίτερος δίδει ἔτι μαλακωτέραν κόλλησιν. 'Επίσης μαλακῆς κολλήσεως μικρᾶς στερεότητος γίνεται χρῆσις δι' ἐλάσματα σιδήρου, συγκειμένης ἐκ 25 μερῶν χαλκοῦ καὶ 75 ψευδαργύρου. Αἱ κασσιτεροκολλήσεις εἶναι μᾶλλον εὔτηκτοι κολλήσεις, ἡ προσθήκη δὲ βισμουθίου τὰς καθιστᾷ ἔτι μᾶλλον εὐτήκτους. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

κολλητὴς (ὁ)· ὁ κολλῶν, συγκολλητής.

κολλητὴς (ὁ) (Colletes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελισσιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μελίσσας, μονήρως ζώσας καὶ ἐφ' ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντώσας. Ἓν τῶν 20 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *κολλητὴς ὁ ζωνηφόρος* (Colletes succinctus), ὅστις ἔχει

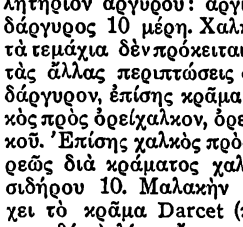

Κολλητὴς ὁ ζωνηφόρος.

σῶμα βραχὺ καὶ ἀρκετὰ εὔρωστον, κεφαλὴν ἀρκούντως ὀγκώδη, ὀφθαλμοὺς διωγκωμένους, κεραίας βραχείας καὶ τοξοειδῶς κεκαμμένας, πτέρυγας ἐπιμήκεις, εὐρείας καὶ διαφανεῖς, κοσμουμένας ὑπὸ πολλῶν νευρώσεων, καὶ χρῶμα μελανοπυρρὸν μὲ ὑπολεύκους καθέτους ραβδώσεις ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ σώματος. Δ. Ν. Π.

κολλητικὸν (τό). Ὀνομάζονται οὕτω διάφοροι κολλώδεις οὐσίαι, τὰς ὁποίας οἱ ἁγιογράφοι, ζωγράφοι καὶ κοσμηματογράφοι μεταχειρίζονται ὡς συνδετικὸν καὶ πυκνωτικὸν τῶν ὑδροχρωμάτων καὶ ὑποστρωμάτων τῶν εἰκόνων. Αἱ οὐσίαι αὗται ἦσαν ἄλλοτε γάλα, ἀφέψημα πιτύρων, εἰς διαφόρους πυκνότητας, καὶ κόλλα προερχομένη ἀπὸ τὴν διὰ βρασμοῦ διάλυσιν δερμάτων ζῴων ἢ τενόντων ποδῶν, ὤτων ἢ ρυγχῶν μόσχων. Χρῆσις τῶν κολλητικῶν τούτων, ἰδίως τῆς κόλλας, ἐγίνετο διὰ τὴν ἰσχυροποίησιν τῶν κονιαμάτων καὶ τῶν ὑποστρωμάτων τῶν μωσαϊκῶν. Κατά τινα παράδοσιν, ὁ ναὸς τῆς 'Αγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκτίσθη διὰ κονιάματος βεβρεγμένου διὰ τοῦ ζωμοῦ βοῶν, προφανῶς διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων κολλητικῶν. 'Επίσης ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐπιστρώματος τῶν ἁγιογραφιῶν γίνεται διὰ μείγματος γύψου καὶ κόλλας (γύψωσις). Ἰδιαίτερον κολλητικὸν κατεσκευάζετο διὰ τὴν *λινοκοπίαν* τῶν ἁγιογράφων, δηλαδὴ τὴν *χρυσοκονδυλιάν*, ἡ ὁποία ἔξῃρε τὰ φωτεινὰ μέρη τῶν ἐνδυμάτων εἰς τὰς ἁγιογραφίας, ἢ πρὸς διακόσμησιν ἢ ἀναγραφὴν γραμμάτων καὶ τίτλων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχρησίμευεν ὀπὸς σκορόδου, ἐπιτυγχανόμενος διὰ συμπιέσεως σκελίδων σκορόδου καὶ ξηράνσεως κατόπιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἥλιον. ΣΤ. Ξ.

κολλητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων τὴν ἰδιότητα νὰ κολλᾷ, νὰ προσκολλᾶται, νὰ μεταδίδεται: «κολλητικὴ νόσος» ἡ μολυσματική, ἄλλως *μεταδοτική* || καθ-

Digitized by Google

λου, ὁ ἐπιτήδειος νὰ κολλᾷ: «ἡ κολλητικὴ ἰδιότης τοῦ ἀμύλου» —Ἐπίρρ **κολλητικῶς.**

—κολλητικαὶ ***νόσοι*** *['Ιατρ.].* βλ. λ. *μεταδοτικαὶ νόσοι.*

κολλητικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κολλητικοῦ, μολυσματικότης, μεταδοτικότης: «ἡ κολλητικότης τῆς φθίσεως».

κολλητινοειδῆ (τά). Ἐξησθενημένη μορφὴ συγκολλητινῶν. Κ. Α. Τ.

κολλητός, —*ή*, —*όν*· ὁ κεκολλημένος, ὁ δυσαποσπάστως προσηρμοσμένος· || δημοτ., ὁ ἐφαπτόμενος, συναφής, συνεχής: «οἱ τάβλες κολλητὲς ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη», «τὰ σπίτια εἶναι κολλητὰ τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο».—Ἐπίρρ. ***κολλητά*** ἐχομένως, κατ' ἐπαφήν: «τὸ σπίτι του εἶναι κολλητὰ 'ς τὸ δικό μου».

κολλητότριχον (τὸ) (Colletotrichum) *[Βοτ.]* Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *μελαντιονωδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ζιζανίων, ζώντων παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν καλλιεργουμένων ἰδίᾳ φυτῶν, ἐφ' ὧν σχηματίζουσι μελανὰ στρώματα κηλίδων, περιβαλλόμενα ὑπὸ μεταξωτῶν νηματίων. Κυριώτερα εἴδη τοῦ ὡς ἄνω γένους, γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν γενικῶς ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *ἀνθράκνωσις*, εἶναι: *κολλητότριχον τὸ γλοιοσποροειδὲς* (Colletotrichum Gloeosporides), *κολλητότριχον τὸ λινδεμουθιανὸν* (Colletotrichum Lindemouthiana) καὶ *κολλητότριχον τὸ τῆς μαλάχης* (Colletotrichum malachae). Κ. ΠΑΠ.

κολλητσάδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *τραχύσπερμον τὸ ἐπικλινές, γάλλιον ἡ ἀπαρίνη* καὶ *ἐλξίνη ἡ ἰουδαϊκή.*

— κολλητσάδα ***ἥμερη*** (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ξάνθιον τὸ χοιράδιον.*

κολλητσάνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐλξίνη ἡ ἰουδαϊκή.*

κολλητσιάνος (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κέγχρος ὁ πρασινανθής.*

κολλητσίδα (ἡ)· κοινὴ ὀνομασία πλείστων φυτῶν *(ξάνθιον τὸ χοιράδιον, καμπενούλη, τραχύσπερμα)*, τῶν ὁποίων οἱ βλαστοὶ ἢ τὰ σπέρματα ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ κολλῶσι· || μεταφ., ἄνθρωπος φορτικός, τοῦ ὁποίου δυσκόλως δύναταί τις ν' ἀπαλλαγῇ: «μοῦ 'γινε κολλητσίδα».

κολλητσόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *γάλλιον ἡ ἀπαρίνη* καὶ *κέγχρος ὁ πρασινανθής.* Κ. ΠΑΠ

Κολλήτω ***Λάκκος*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ὀροπέδιον ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῆς Ἴδης, ὕψους ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 1820 μέτρων. Ι. Δ. Μ.

κολλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *χόνδρυλλα ἡ βρουλοειδὴς* καὶ *καρλινία ἡ κομμιοφόρος.*

Κολλιάκι, ἢ ***Κολλίνες*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου, κείμενον παρὰ τὸ ὄρος Ὀρθολίθι τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Τραχειᾶς τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 176.

κόλλιανδρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κορίαννον τὸ ἥμερον.*

κολλιάντζα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἡδύοσμος ἡ μακρόφυλλος.*

κολλίγας (ὁ)· ἀντὶ *κολλήγας* (βλ. λ.).

Κολλίδαι *['Αρχ.]*· βλ. *Κολιάδαι.*

κολλιδῖναι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται αἱ τριμεθυλο— ἢ μεθυλαιθυλοπυριδῖναι. Ἔχουσι τὸν γενικὸν τύπον $C_8H_{11}N$ καὶ ἐξ αὐτῶν ἡ συμμετρικὴ (α-κολλιδίνη) ἀπαντᾷ εἰς τὴν πίσσαν τῶν λιθανθράκων, παρασκευάζεται καὶ συνθετικῶς καὶ βράζει εἰς 172°. Ἡ μεθυλαιθυλοπυριδίνη (β-κολλιδίνη) ἐλήφθη ἐκ τῆς κιγχονίνης καὶ βρυκίνης κατὰ τὴν θέρμανσιν αὐτῶν μετὰ κάλεως καὶ βράζει εἰς 191°. Σ. Γ.

κολλιὲ (τὸ) (γαλλ collier)· περιλαίμιον, περιδέραιον, ἁλυσίδα, σχηματιζομένη ἀπὸ μαργαρίτας ἢ ἄλλους πολυτίμους λίθους ἢ καὶ ἁπλῶς ἀπὸ χάνδρας, τὴν ὁποίαν φέρουν αἱ κυρίαι περὶ τὸν λαιμόν των. Τὰ κολλιὲ τῶν μαργαριτῶν ἦσαν ἄλλοτε εἰς τὴν κατοχὴν ἐλαχίστων προνομιούχων, λόγῳ πλούτου, γυναικῶν. Μεταπολεμικῶς ἐγενικεύθησαν μὲ τὴν διάδοσιν τῶν ἀπομιμήσεων. Α. ΣΤ.

Κόλλιερ (Collier), ***Ἀρθοῦρος.*** Ἄγγλος θεολόγος καὶ φιλόσοφος (1680—1732). Αἱ θεωρίαι του παρουσιάζουν ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὸν ὑποκειμενικὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Μπέρκελεϋ, μολονότι ἀμφισβητεῖται ὅτι ἐγνώριζε τὸ ἔργον του «Ἀρχαὶ τῆς γνώσεως», ἐκδοθὲν τέσσαρα ἔτη πρὸ τοῦ ἰδικοῦ του, τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν γενικὴν ἀνάπτυξιν εἶχεν ἤδη ἐπιχειρήσει ἀπὸ ἡλικίας 23 ἐτῶν. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ κολλέγια Πέμπροκ καὶ Μπάλλιολ, ἐχειροτονήθη κληρικὸς τῷ 1704 καὶ διετήρησε τὴν ἐνορίαν του μέχρι τοῦ θανάτου του, εἰς τὰ κηρύγματά του δὲ καὶ τὰ θεολογικά του ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀπηχοῦν πιστῶς τὴν δογματικὴν ἀπόχρωσιν τῆς ὑψηλῆς λεγομένης Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, οὐδὲν ἴχνος τῶν τολμηρῶν θεολογικῶν θεωριῶν του ὑπάρχει, αἵτινες ἀναπτύσσονται εἰς τὰ ἄλλα του ἔργα. Τὸ κυριώτερον ἐξ αὐτῶν ἐπιγράφεται: «Καθολικὴ κλεὶς (Clavis universalis), ἤτοι νέα ἔρευνα περὶ ἀληθείας» (1713). Τὸ ἔργον τοῦτο, μεγάλην ἐμποιῆσαν ἐντύπωσιν, φέρει καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Καρτεσίου, τοῦ Μαλεμπράνς κ. ἄ. καὶ στηρίζεται ἐπὶ δύο προϋποθέσεων: α') τῆς ἀσυμφωνίας πάσης τρεχούσης θεωρίας περὶ τῆς ἀντιληπτικῆς παραστάσεως πρὸς τὰ δεδομένα τοῦ κοινοῦ νοῦ, καὶ β') τῆς παρατηρήσεως ὅτι μεταξὺ φαντασίας καὶ ἐξωτερικῆς ἐντυπώσεως ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον διαφορὰ βαθμοῦ καὶ οὐχὶ οὐσίας. Ἡ αἰτία τῶν αἰσθητῶν μας ἀντιλήψεων καὶ τῆς πίστεώς μας ἐπὶ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον εἶναι ἀκατανόητός τις ἐπέμβασις τῆς θείας δυνάμεως. Στρέφεται ὅμως καὶ ἐναντίον τῶν ἀποδείξεων τοῦ Καρτεσίου περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς καὶ ἀμφισβητεῖ οἱανδήποτε ἄϋλον οὐσίαν, εἴτε γνωστὴν εἴτε ἄγνωστον. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρου ἔργου ἔγραψε: «Essays on Substance and Accident» (1712), «A specimen of true philosophy in a discourse of Genesis» (1730) «Logology, a treatise on the Logos in seven sermons on John I, 2, 3, 14» (1732). Ε. Λ.

— Κόλλιερ (Collier), ***Ἱερεμίας.*** Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ θεολόγος (1650—1726). Ἀποφοιτήσας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ, ὑπηρέτησε κατὰ πρῶτον ὡς ἐφημέριος, κατόπιν δὲ ἀναμειχθεὶς εἰς τοὺς τότε δυναστικοὺς ἀγῶνας κατεδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπανειλημμένως ὡς ὀπαδὸς Ἰακώβου τοῦ Β'. Τῷ 1697 ἐξεδόθη ὁ πρῶτος τόμος τοῦ ἔργου του «Κριτικαὶ ἐπὶ διαφόρων ἠθικῶν ζητημάτων» (β' 1705, γ' 1709). Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Σύντομος ἄποψις περὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θεάτρου» (1698), «Ἄμυνα» (1699), «Ἐπὶ πλέον διεκδίκησις» (1708). Ἀπὸ τοῦ 1701 μέχρι τοῦ 1721 ἠσχολήθη εἰς τὴν συγγραφὴν «Μεγάλου ἱστορικοῦ, γεωγραφικοῦ, γενεαλογικοῦ καὶ ποιητικοῦ λεξικοῦ» καὶ τῆς διτόμου «Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Μεγάλης Βρεττανίας». Κατὰ τοῦ ἔργου τούτου διετυπώθησαν πλεῖσται ἐπικρίσεις, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἀντεπεξῆλθεν ὁ συγγραφεὺς μετὰ δυνάμεως. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἕνωσιν τῆς ἀγγλικανικῆς μετὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ ἔσχεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου μακρὰν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχείων. Λ. Α.

— Κόλλιερ (Collier), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος ζωγράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1850. Ἔγραψε: «Πρῶτα μαθήματα τῆς τέχνης», «Ἐγχειρίδιον ἐλαιογραφίας», «Ἡ θρησκεία ἑνὸς καλλιτέχνου». Ἡ πρώτη ἔκθεσις τῶν πινάκων του ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ τῷ 1874. Λ. Α.

—Κόλλιερ (Collier), ***Ἰωάννης Παίν.*** Ἄγγλος κριτικὸς (1789—1883). Ἤρξατο τοῦ σταδίου του ὡς ρεπόρτερ τῶν «Τάϊμς», ἀκολούθως δὲ προσελήφθη εἰς τὰ «Πρωϊνὰ Χρονικὰ» ὡς θεατρικὸς κριτικός. Τῷ 1829 διωρίσθη δικηγόρος εἰς τὰ ἐν Λονδίνῳ δικαστήρια. Ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ Σαῖξπηρ καὶ τῶν ἀρχαίων ἀγγλικῶν δραμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέδωκε διάφορα. Τῷ 1842—1844 ἐξέδωκε τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ εἰς ὀκτὼ τόμους, ἰσχυρίζετο δὲ ὅτι τὸ δημοσιευθὲν κείμενον ἐβασίσθη εἰς χειρογράφους διορθώσεις, γενομένας τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως Καρόλου Α' εἰς πρώτην ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρ, ἡ ὁποία ἀνῆκεν εἰς τὸν λόρδον Ἐλλεσμῆαρ. Ἡ αὐθεντικότης τῶν διορθώσεων ἠμφισβητήθη ὑπὸ πλείστων σαιξπηριστῶν, μέχρις ὅτου ἡ ἔκδοσις ἐκείνη κατετέθη εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον, ἐξητάσθη ὑπὸ εἰδικῶν καὶ ἐξηκριβώθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ πλαστογραφίας, τῶν διορθώσεων γενομένων κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἡ ἀνακάλυψις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ν. Χάμιλτων, διευθύνοντος τὸ τμῆμα χειρογράφων τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου (1860). Παρ' ὅλα ταῦτα κατέλιπε σημαντικὴν καὶ ποικιλοτρόπως ὠφέλιμον ἐργασίαν, τὸ δ' ἔργον του «Βιβλιογραφικὸς καὶ κριτικὸς πίναξ σπανιωτάτων ἔργων τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας» (1865) παραμένει πολύτιμον βοήθημα διὰ τοὺς μελετῶντας τὴν ἀρχαίαν ἀγγλικὴν δραματικὴν ποίησιν. Δ. Σ. Δ.

— Κόλλιερ (Collier), ***Πράϊς.*** Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς (1860—1913), γνωστότατος ἀπὸ τὰ ἔργα του: «Ἀμερικὴ καὶ Ἀμερικανοὶ ἀπὸ γαλλικῆς ἀπόψεως» (1896), «Ἀγγλία καὶ Ἄγγλοι ἀπὸ ἀμερικανικῆς ἀπόψεως» (1909), «Η Δύσις ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ ἀμερικανικῆς ἀπόψεως» (1911), «Γερμανία καὶ Γερμανοὶ ἀπὸ ἀμερικανικῆς ἀπόψεως» (1913). Λ. Α.

Κολλιερὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Ἰθάκης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Πλατρειθιᾶς τῆς ἐπαρχίας Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 177.

«Κόλλιερ 'ς ***Ἑβδομαδιαῖον»*** (Collier's Weekly). Ἀμερικανικὸν ἑβδομαδιαῖον περιοδικόν, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Πράϊς Κόλλιερ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1888. Αἱ κοινωνικαί του ἔρευναι καὶ οἱ ἀγῶνές του ἐναντίον τῶν νοθευμένων τροφίμων, τοῦ οἰνοπνεύματος κλπ. ταχέως κατέστησαν τοῦτο λαϊκὸν ὄργανον. Σήμερον ἡ κυκλοφορία του ὑπερβαίνει τὸ ἓν ἑκατομμύριον τευχῶν ἑβδομαδιαίως. Δ. Σ. Δ.

Κολλὶν (Collin), ***Ἑρρῖκος-Ἰωσήφ.*** Αὐστριακὸς ποιητὴς (1772—1811). Ἔγραψε λυρικὰ ποιήματα κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων. Πλήρης συλλογὴ τῶν ἔργων του ἐξεδόθη τῷ 1812. Θ. Κ.

κολλίνα (ἡ) *[Βοτ.]* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρλινία ἡ κομμιοφόρος.*

Κολλῖναι, ἢ ***Κολλῖνες*** *[Γεωγρ.]*. Χαμηλὴ ὀροσειρὰ τῆς Πελοποννήσου, ἐκτεινομένη παραλλήλως καὶ μεταξὺ τῶν ὀρέων Ταϋγέτου καὶ Πάρνωνος, καθ' ἣν τὰ ὅρια τῆς Ἀρκαδίας καὶ Λακωνίας. Ὑψοῦται βορείως καὶ ἀνατολικῶς τοῦ ὁμωνύμου χωρίου μέχρι ὕψους 1118 μ. Παραφυάς τις πρὸς Α. φέρει τὸ ὄνομα *Ροῦσο*, ὑπὸ ταύτην δὲ διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς Τριπόλεως—Σπάρτης, ἀφίνουσα τὴν ὀροσειρὰν ταύτην κατὰ τὸν αὐχένα Κλεισούραν (ὑψ. 934). Ι. Σ. Σ.

—Κολλῖναι, ***Ἄνω—*** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1,638. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Κάτω Κολλῖναι.* Χ. Δ.

—Κολλῖναι, ***Κάτω—*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κολλινῶν τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, κείμενον εἰς ἀπόστασιν 15 ὑπὸ τῆς κωμοπόλεως Ἄνω Κολλῖναι. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 356. Χ. Δ.

Κόλλινγκουδ (Collingwood), ***Κῶτμπερτ.*** Ἄγγλος ναύαρχος (1750—1810), εἷς τῶν θεμελιωτῶν τῆς βρεττανικῆς θαλασσοκρατίας. Ἂν καὶ κατὰ ὀκτὼ ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Νέλσωνος, ἦτο ἐν τούτοις κατώτερος αὐτοῦ κατὰ βαθμὸν ἐν τῷ ἀγγλικῷ ναυτικῷ. Διακριθεὶς εἰς τὰς ναυμαχίας τῆς 13ης Πραιριὰλ καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Βικεντίου, διεμοιράσθη μὲ τὸν Νέλσωνα τὴν δόξαν τοῦ Τραφαλγκάρ, ἀναλαβὼν τὴν γενικὴν στολαρχίαν κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ναυμαχίας, ὅτε ὁ Νέλσων ὑπέκυψεν εἰς τὸ τραῦμά του. Σ. Ε. Λ.

Κόλλινγουντ (Collinwood) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Αὐστραλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ Βικτωρίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γιάρρα Γιάρρα. Κάτ. 34 400. Ἔχει κλῖμα λίαν ὑγιεινόν, ἀποτελεῖ δὲ προάστειον τῆς Μελβούρνης, ἐξ ἧς ἀπέχει 4 χλμ. ΒΑ.—2) Πόλις τοῦ Καναδᾶ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀντάριο ἐπὶ τοῦ μυχοῦ τοῦ Γεωργιανοῦ κόλπου. Κάτ. 6.000. Εἶναι τὸ τέρμα τῶν ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν τῶν λιμνῶν Χιοῦρον καὶ Ἄνω Λίμνης. Ἔχει ναυπηγεῖα, ξυλουργεῖα, σιδηρουργεῖα, χυτήρια, ἰχθυοτροφεῖα κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κολλίνες *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κολλιάκι.*

Κολλίνι (Collini), ***Κοσμᾶς.*** Ἰταλὸς ἱστορικὸς καὶ φυσικὸς (1727—1806). Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Βολταίρου ἐν Βερολίνῳ, λαβὼν μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἔργου του «Χρονικὰ τῆς αὐτοκρατορίας» καὶ ἀκολουθήσας αὐτὸν κατόπιν ἐν Γενεύῃ. Τῷ 1759 ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ πρίγκιπος Καρόλου Θεοδώρου τοῦ Παλατινάτου, τῷ δὲ 1763 ὠνομάσθη ἱστοριογράφος καὶ τῷ 1766 διευθυντὴς τοῦ γραφείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ μεταλλειολογίας τῆς Μανχάϊμ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Λόγος ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Γερμανίας» (1761), «Δοκίμιον ἱστορίας τοῦ Παλατινάτου τοῦ Ρήνου» (1763), «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἡφαιστειωδῶν ὀρέων» (1781), «Ἡ διαμονή μου παρὰ τῷ Βολταίρῳ» (1807), ἅπαντα γαλλιστί. Μ. Δ. Β.

Κολλινιὸν (Collignon), ***Κάρολος-Στέφανος.*** Γάλλος μηχανικὸς (1802—1885). Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν γεφυρῶν καὶ ὁδῶν τῆς Γαλλίας, μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν στρατηγικῶν ὁδῶν τῆς Γαλλίας, τῆς διώρυγος τοῦ Μάρνη-Ρήνου καὶ τῆς ἀπὸ Παρισίων εἰς Στρασβοῦργον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Βραδύτερον ἐκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν ἔργων τῶν ρωσικῶν σιδηροδρόμων. Τῷ 1846 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τῷ 1866 διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τοῦ ναυτικοῦ, ὅπου καὶ διέπρεψεν ἐπίσης. Μ. Ν. Δ.

— Κολλινιὸν (Collignon) ***Μάξιμος.*** Γάλλος ἀρχαιολόγος (1849—1917). Μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1873—1876 καὶ ἀπὸ τοῦ 1877—1883 καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Bordeaux, ἀργότερον δὲ καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, ἐπεσκέφθη πολλὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ κό-

Digitized by Google

σμου, διενήργησεν ἀρκετὰς ἀνασκαφάς, ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν κλασσικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα ὅσα ἔργα καὶ μελέτας ἀρχαιολογικάς, ἐν οἷς: «Mission archéologique en Asie Mineure» (1876), «Essai sus le mythe de Psyché», «De Colegiis epheborum apud Grecos, exceptâ Attica», «Catalogue des Vases peints du musée de la Société archéologique d'Athènes» (1877), «Manuel d'Archaeologie grecque» (1881), «Mythologie figurée de la Grèce» (1883), «Phidias» (1886), «Histoire de la Céramique grecque» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Rayet*, 1888), «Scopas et Praxitèle» (1907), «Lysippe», «Les Statues Funéraires dans l'art grec» (1911). Ὁ Κολλινιὸν ἐδημοσίευσεν ἐπίσης πολλὰ σημειώματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Monuments de l'art grec» καὶ συνειργάσθη ἐν τοῖς «Monuments grecs», τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῆς «Ἑταιρείας τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν» ἐν Γαλλίᾳ. Πολλὰς ἀρχαιολογικὰς πραγματείας ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ὁ Κολλινιὸν καὶ εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ὡς εἰς τὸ «Bulletin de Correspondance Hellénique», εἰς τὴν «Gazette Archéologique», εἰς τὴν «Revue Archéologique», εἰς τὴν «Journal des Savants» καὶ εἰς τὴν «Gazette des Beaux-Arts». Ὁ Κολλινιὸν ἐτύγχανε μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ πολλῶν ἄλλων γαλλικῶν καὶ ξένων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν. Β. Δ. Θ.

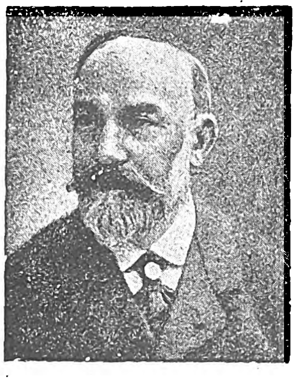

Μάξιμος Κολλινιόν.

Κόλλινς (Collins), ***Ἀντώνιος.*** Ἄγγλος φιλόσοφος (1676—1729) τῆς σχολῆς τοῦ ὀρθολογιστικοῦ θεϊσμοῦ. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ κολλέγια Ἦτον καὶ Κίγκς καὶ συνδεθεὶς στενῶς μὲ τὸν Λόκ, ἔζησεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν βίον του ὡς εἰρηνοδίκης ἐν μικρᾷ πόλει τοῦ Ἔσσεξ· κατέστη ὅμως γνωστότατος ἐκ τῶν ἔργων του, μολονότι τὰ ἐξέδιδε πάντοτε ἀνωνύμως διὰ τὸν φόβον τῆς ἐπιθέσεως τῶν κληρικῶν. Συνοψίζων μὲ ἰσχυρὰν ἐπιθετικότητα ὕφους τὰ συμπεράσματα ὅλων τῶν πρὸ αὐτοῦ Ἄγγλων θεϊστῶν, καταλήγει εἰς τὸ ἐπιγραμματικὸν ἀπόφθεγμα ὅτι: βάσις τῆς ἀθεΐας εἶναι ἡ ἄγνοια καὶ θεραπεία της ἡ ἐλευθεροφροσύνη (freethinking). Εἰς τὸ κυριώτερον ἔργον του, ἐπιγραφόμενον: «Διατριβὴ περὶ ἐλευθεροφροσύνης» (1713), ἐπιτίθεται ἐναντίον παντὸς κληρικοῦ καὶ ὑποστηρίζει ὅτι τὴν ἐλευθέραν σκέψιν συνιστᾷ αὐτὴ ἡ Βίβλος καὶ εἶναι τὸ μόνον μέσον ἐπιτεύξεως τῆς ἀληθείας. Ἀρνεῖται ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἦσαν ἐμπνευσμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἡ νέα Διαθήκη δύναται νὰ θεωρηθῇ ἱερὸν βιβλίον, καθότι ἡ μόνη της ἀπόδειξις εἶναι ἡ προφητεία, ἥτις δὲν ἐξεπληρώθη κατὰ γράμμα. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς καὶ ἡ «Διατριβὴ περὶ τῶν βάσεων καὶ τοῦ λόγου τῆς χριστιανικῆς θρησκείας», προεκάλεσαν σωρείαν ἀπαντήσεων καὶ ἐπιθέσεων. Εἰς τὰς πολλὰς ἀντιρρήσεις ἀπήντησε διὰ τοῦ ἔργου «Ἐξέτασις τοῦ σχεδίου τῆς κατὰ γράμμα προφητείας» (1727), τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ἀληθῆ θύελλαν 35 ἀπαντήσεων. Φιλοσοφικῶς ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς αἰτιοκρατίας (déterminisme) καὶ ἐν τῇ «Ἔρευνῃ ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν» (1715) ἐκθέτει θαυμασίως ὅλα τὰ ὑπὲρ αὐτῆς ἐπιχειρήματα. Εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Σαμουὴλ Κλάρκ δὲν ἀπήντησε, φοβηθεὶς μὴ στιγματισθῇ ὡς ἐχθρὸς τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλάρκ ἐξέδωκε τὸ ἔργον «Ἐλευθερία καὶ ἀναγκαιότης» (1729). Ε. Λ.

— **Κόλλινς** (Collins), ***Γουλιέλμος.*** Ἄγγλος ποιητής (1721—1759). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Οὐΐντσεστερ καὶ τὴν Ὀξφόρδην καὶ κατόπιν ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας ἐν Λονδίνῳ, ὅπου διῆγε ζωὴν ἄτακτον, ἕνεκα τῆς ὁποίας πολλάκις περιῆλθεν εἰς ἔνδειαν. Αἱ στερήσεις καὶ αἱ καταχρήσεις τῆς προτέρας του ζωῆς κατέστρεψαν τὴν ὑγείαν του καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ καταληφθῇ ὑπὸ βαθείας μελαγχολίας, ἡ ὁποία ταχέως κατέληξεν εἰς ἀπώλειαν τοῦ λογικοῦ του (1753). Ἤρχισε νὰ γράφῃ ποιήματα ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, τῷ δὲ 1742 εἶχεν ἐκδόσει τὴν πρώτην του ποιητικὴν συλλογὴν «Περσικαὶ ἐκλογαί». Τῷ 1743 ἐξέδωκε τὰς «Ἐπιστολὰς τοῦ σὲρ Θωμᾶ Χάνμαρ» καὶ τῷ 1747 τὰς «Ὠδάς», αἵτινες ἐνεποίησαν μεγίστην ἐντύπωσιν διὰ τὴν βαθύτητα τῶν αἰσθημάτων καὶ κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν καλυτέρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1749 συνέγραψε τὸν «Ντούγκλας». Μ. Δ. Β.

— **Κόλλινς** (Collins), ***Γουλιέλμος.*** Ἄγγλος ζωγράφος (1788—1847). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν τοῦ Λονδίνου, παρ' ἧς ἐτιμήθη δι' ἀργυροῦ μεταλλίου. Ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἐφημίσθη δὲ λίαν ταχέως καὶ ἔσχε πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς ὑποστηρικτάς. Τῷ 1820 ἐγένετο μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν θαλασσογραφίαν καὶ τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ πώλησις τοῦ ἀγαπημένου ἀρνιοῦ», «Ἀνατολή», «Παιδιὰ συλλαμβάνοντα πτηνά» (τὸ ἀριστούργημά του), «Ἀναχώρησις τοῦ ταχυδρομικοῦ ἁμαξίου τῆς Ρουένης», «Σκηνὴ τῶν Παρισινῶν βουλεβάρτων», «Ἀκροθαλασσιά», «Φωλεὰ πτηνῶν». Πολλὰ ἔργα του ἀπόκεινται εἰς τὴν National Gallery τοῦ Λονδίνου καὶ εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ South Kensington. Ι. Μ. Π.

— **Κόλλινς** (Collins), ***Γουλιέλμος-Οὐΐλσων.*** Ἄγγλος μυθιστοριογράφος (1824—1889), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ ζωγράφου *Γουλιέλμου Κόλλινς*. Κατ' ἀρχὰς δικηγόρος, ἐδημοσίευσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του τὸ πρῶτον του ἔργον: «Ἡ ζωὴ τοῦ Γουλιέλμου Κόλλινς» (1848). Κατόπιν ἐξηκολούθησε τὰ μυθιστορήματά του: «Ἀντωνίνη ἢ ἡ πτῶσις τῆς Ρώμης» (1850), «Βασίλειος» (1852), «Τὸ κρυφτούλι» (1854). Ἀλλὰ τὴν μεγαλυτέραν του ἐπιτυχίαν κατήγαγε μὲ τὴν δημοσίευσιν τοῦ μυθιστορήματός του ἡ «Λευκοφόρος» (1866). Ἔκτοτε ἀπήλαυε μεγάλης φήμης ὡς μυθιστοριογράφος. Ἠκολούθησε τὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὴν ἰδεολογίαν τοῦ Ντίκενς εἰς τὰ ἔργα του, ἅτινα διακρίνονται διὰ τὸ μέγα ἐνδιαφέρον τῆς πλοκῆς καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ὁ σύζυγος καὶ ἡ σύζυγος» (1870), «Ἡ νέα Μαγδαληνή» (1873), «Τὸ μαῦρο φόρεμα» (1881), «Ἡ κληρονομία τοῦ Κάϊν» (1889) κ. ἄ. Τῷ 1892 ἐδημοσιεύθη ἡ ἀλληλογραφία αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ντίκενς ἀπὸ τοῦ 1857 μέχρι τοῦ 1870. Δ. Σ. Δ.

— **Κόλλινς** (Collins), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος κριτικὸς (1848—1908). Ἐξέδωκε διαφόρους Ἄγγλους κλασσικοὺς συγγραφεῖς καὶ ἔγραψε: «Μελέτη ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας» (1891), «Κριτικαὶ μελέται» (1895), «Ἐφήμερα κριτικὰ» (1901), «Δοκίμια ἐπὶ τῆς ποιήσεως καὶ κριτικῆς» (1905), «Ρουσσὼ καὶ Βολταῖρος» (1908) κ. ἄ. Τῷ 1894 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιρμιγχάμης. Λ. Α.

— **Κόλλινς** (Collins), ***Μιχαήλ.*** Ἰρλανδὸς πολιτικὸς (1890—1922). Τῷ 1907 μετέβη εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ὡς ταχυδρομικὸς ὑπάλληλος καὶ κατόπιν ὡς λογιστὴς εἰς ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεμείχθη εἰς τὴν κίνησιν τῶν Ἰρλανδῶν πατριωτῶν καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ δημοκρατικοῦ ἰρλανδικοῦ κόμματος. Τῷ 1911 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰρλανδίαν καὶ ἑνωθεὶς μὲ τὸ σῶμα τῶν Ἰρλανδῶν ἐθελοντῶν τοῦ Δουβλίνου ἔλαβε μέρος εἰς τὰς γενομένας ἐκεῖ ταραχάς. Συλληφθεὶς καὶ φυλακισθείς, ἀφέθη τῷ 1917 ἐλεύθερος, ἐπέδειξε δὲ τοσαύτην δραστηριότητα μεταξὺ τῶν Ἰρλανδῶν πατριωτῶν, ὥστε ἀπέβη ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τοῦ ἰρλανδικοῦ χωριστικοῦ κινήματος καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1918 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ κόμματος τῶν Σὶν-Φαῖν εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλήν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν 29 βουλευτῶν τῆς Ἰρλανδίας, οἵτινες ἐκήρυξαν τὴν Ἰρλανδικὴν Δημοκρατίαν. Ἐπειδὴ ὁ ἐκλεγεὶς πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ταύτης Ντὲ Βαλέρα καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος Ἀρθοῦρος Γκρίφφιθ εὑρίσκοντο ἐν τῇ φυλακῇ, ὁ Κόλλινς εἶχε συγκεντρώσει εἰς χεῖράς του δικτατορικὴν ἐξουσίαν ὡς ὑπουργὸς τῶν Προμηθειῶν κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα τῶν Οἰκονομικῶν τῶν Ἰρλανδῶν επαναστατῶν. Τῷ 1920 ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐπεκήρυξεν αὐτὸν ἀντὶ 10.000 λιρῶν, ὡς τὸν μᾶλλον ἐπικίνδυνον ἐκ τῶν Ἰρλανδῶν ἀρχηγῶν. Τῷ 1921, μετὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν Ἰρλανδῶν ἐπαναστατῶν, ὁ Κόλλινς, ἐπιστρέψας εἰς τὸ Δουβλῖνον, εἶχε καταστῇ ὁ δημοφιλέστερος ἐκ τῶν Ἰρλανδῶν ἀρχηγῶν· ὅταν δὲ αἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ Ντὲ Βαλέρα καὶ τοῦ τότε Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ Λόϋδ Τζὼρτζ διεκόπησαν, ἀνέλαβεν οὗτος, μετὰ τοῦ Γκρίφφιθ καὶ τριῶν ἄλλων, τὴν συνέχισίν των, κατορθώσας διὰ τῆς εὐστροφίας του καὶ τῆς ἱκανότητός του νὰ φέρῃ ταύτας εἰς πέρας καὶ νὰ συνάψῃ τὴν συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὸ Ἐλεύθερον Κράτος τῆς Ἰρλανδίας. Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐκλογὴν τοῦ Γκρίφφιθ ὡς προέδρου τοῦ ἰρλανδικοῦ κράτους, ὁ Κόλλινς ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ κατόπιν πρωθυπουργός, προσπαθήσας νὰ ὀργανώσῃ τὸ νέον κράτος. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ διαφωνοῦντες ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος τοῦ νέου κράτους προέβαλον ἔνοπλον ἀντίστασιν, ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Ἰρλανδίᾳ, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κόλλινς ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν καὶ ἐφονεύθη, παρὰ τὸ Κόρκ, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς τὸ Μῶνστερ, ὅπου εἶχεν ἐμφανισθῆ ἡ μεγαλυτέρα δύναμις τῶν ἀντιθέτων. Μ. Δ. Β.

— **Κόλλινς** (Collins), ***Μόρτιμερ.*** Ἄγγλος ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1827—1876). Ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν. Αἰσθανόμενος ὅμως μεγίστην κλίσιν πρὸς τὴν φιλολογίαν ἐγκατέλειψε τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν ποιημάτων καὶ μυθιστορημάτων. Τῷ 1855 ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον τόμον ποιημάτων του «Εἰδύλλια καὶ στίχοι», κατόπιν τὰ «Τραγούδια τοῦ θέρους». Τῷ 1872 ἐδημοσίευσε τὸ καλύτερόν του ποίημα «Τὰ ἀγγλικὰ πουλιά». Ἐπεδόθη ἐπίσης εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ συνειργάσθη εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ χιοῦμορ αὐτῶν, τὰς συντηρητικάς των ἰδέας καὶ τὴν πολεμικήν των ὑπὲρ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τῶν ἐλευθεριαζόντων. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ἡ γλυκειὰ Ἄννα Παίητζ» (1868), «Τὸ μυστικὸν τῆς μακροβιότητος» (1871), «Ὁ μαρκήσιος καὶ ὁ ἔμπορος» (1871), «Ὁ κύριος Κάρριγκτον» (1873), «Ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον» (1875) κτλ. Μ. Δ. Β.

Κόλλινσβιλλ (Collinsville) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν τῇ κομιτείᾳ Μάντισον τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς. Κάτ. 10.000. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, μεταλλεῖα ψευδαργύρου, ὑφαντουργεῖα, ἀλευρομύλους καὶ σανατόρια διὰ φυματικούς. Δ. Σ. Δ.

κολλινσία (ἡ) (Collinsia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκροφουλαριωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀντιρρινομόρφων-χελωνίων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δώδεκα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ λίαν κοσμητικὰ ὡς ἐκ τῶν ἑλικοειδῶς τεταγμένων φύλλων καὶ τῶν λευκῶν ἀνθέων των. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κολλινσία ἡ δίχρους* (Collinsia bicolor), *κολλινσία ἡ κορυμβανθὴς* (Collinsia corymbosa) καὶ *κολλινσία ἡ μεγανθὴς* (Collinsia grandiflora). Κ. ΠΑΠ.

Κόλλινσον (Collinson), ***Ριχάρδος.*** Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1801—1883). Τῷ 1828 ἠκολούθησε τὸν πλοίαρχον Φόρστερ εἰς τὰς ἐξερευνήσεις του ἀνὰ τὰς μεσημβρινὰς ἀκτὰς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῷ 1831 τὸν Μπέλτσερ κατὰ τὰς ὑδρογραφικὰς αὐτοῦ μελέτας εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1850 ἀνεχώρησε διὰ τοῦ πλοίου «Ἐπιχείρησις» εἰς μέγα ἐξερευνητικόν, ἀνὰ τὰς πολικὰς θαλάσσας τῆς βορείου Ἀμερικῆς, ταξίδιον, διαρκέσαν μέχρι τοῦ 1854, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἐξηρεύνησε τὸν πορθμὸν τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλίας, τὰς ἀκτὰς τῆς Γῆς τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου, τῆς νήσου Μαλβὶλ (Melville) καὶ τῆς Γῆς τῆς Βικτωρίας. Ἀπέθανε φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιναυάρχου. Ἔγραψεν: «Ἐννέα ἑβδομάδες εἰς τὸν Καναδᾶν» (1862) καὶ «Τὰ τρία ταξίδια τοῦ Μαρτίνου Φρόμπισερ» (1867).

κολλινσονία (ἡ) (Collinsonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σταχυδομόρφων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κολλινσονίαν τὴν καναδικὴν* (Collinsonia Canadensis), ἰθαγενὲς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι ἀρωματικὸν φυτόν, οὗτινος ἡ ρίζα περιέχει ὀλίγον κηρόν, δεψικὴν οὐσίαν, ὀργανικὰ ἅλατα κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κολλιοὺρ (Collioure ἢ Colliure) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων, ἐπὶ τῆς Μεσογείου. Κάτ. 3.000. Ἔχει μικρὸν φυσικὸν λιμένα, βιομηχανίαν οἴνου καὶ ναυτιλιακῶν εἰδῶν καὶ ἁλιείαν. Εἶναι πόλις ὠχυρωμένη, μετὰ φρουρίου κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Βωμπάν. Εἶναι ἡ Cauco Illiberis τῶν ἀρχαίων Ἰβήρων καὶ κατόπιν ἀποικία τῶν Φοινίκων. Μ. Δ. Β.

Κόλλιτς (Collitz), ***Ἕρμαν.*** Γερμανὸς φιλόλογος καὶ γλωσσολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1855. Σπουδάσας ἐν Γοτίγγῃ καὶ Βερολίνῳ, διωρίσθη κατόπιν (1892) καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλες. Ὑπῆρξεν ὁ κύριος ὑπέρμαχος τῆς γλωσσολογικῆς καινοτομίας τῶν λεγομένων *νεογραμματικῶν*, ἀπέδειξε δὲ πρῶτος ὅτι ἡ διάκρισις τῶν γραμμάτων *C* καὶ *O* εἶναι ἰνδοευρωπαϊκὴ καὶ ὅτι τὰ φωνήεντα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῶν φωνηέντων τῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς. Ἐδημοσίευσεν: «Ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων καὶ τὸ ριζικὸν ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ τῇ σανσκριτικῇ», «Σχέσις συγγενείας μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων» (1885), «Νέα μέθοδος διὰ τὰς γλωσσολογικὰς ἐρεύνας». Ἀπὸ τοῦ 1884 εἶναι συνεργάτης εἰς τὴν «Συλλογὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν κατὰ διακεκριμένας διαλέκτους». Θ. Κ.

Κόλλμανν (Kollmann), ***Αὔγουστος-Φρειδερίκος*** (1756—1829). Γερμανὸς μουσικός. Ἔγραψε μίαν περιγραφικὴν συμφωνίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ναυάγιον», κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, τὸν 100ὸν ψαλμὸν κτλ. Ὁ υἱός του *Γεώργιος-Αὔγουστος* (1780—1845), ἔγραψεν ἐπίσης ἔργα τινα καὶ ἐφεῦρε νέον τρόπον χορδίσματος τοῦ κλειδοκυμβάλου. Π. Π.

— **Κόλλμανν** (Kollmann), ***Ἰούλιος.*** Γερμανὸς ἰατρός. Τῷ 1860 διωρίσθη ἐν Μονάχῳ ὑφηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς, τῷ 1870 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ τῷ 1878 ἐκλήθη εἰς Basel ὡς τακτικὸς καθηγητής. Ἔγραψε: «Über Verbindungen zwischen Coelum und Nefridium» (1882), «Ἐμβρυολογία τοῦ ἀνθρώπου» (1898) κ. ἄ. Β. Β.

Digitized by Google

Κόλλο (Collo) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀγκυροβόλιον τῆς Ἀλγερινῆς ἀκτῆς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρὰς Φράο καὶ Ρὰς ἐλ Τζέρμυα (πλάτ. 17° 01′ Β, μῆκ. 6°33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 252: Cape Bugaronni to Fratelli rocks). —1) Πολίχνη καὶ νεοπαγὴς λιμὴν ἐξαγωγῆς Ἀλγερινῶν προϊόντων, ἰδίως φελλοῦ.

Σ. Ε. Λ.

Κολλὸ ντ' Ἑρμπουὰ (Collo d' Herbois), ***Ἰωάννης-Μαρία***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1750—1796). Πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἠθοποιὸς παίζων εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ τὴν ἀλλοδαπήν. Κατὰ τὴν νεότητά του συνέθεσε πολυάριθμα δραματικὰ ἔργα, ἅτινα ἐδίδασκεν ὁ ἴδιος, ἐν οἷς: «Lucien, «L'amant loup-garou», «Le bon Angevin» κλπ. εἰς ἃ ἐμιμεῖτο τὸν Καλδερὼν καὶ τὸν Σαίξπηρ. Ἐδημοσίευσε πρὸς τούτοις τὸ ἔργον «L' almanac du père Gérard», ὅπερ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὴν λέσχην τῶν Ἰακωβίνων, ὁπόθεν ἤρξατο τοῦ πολιτικοῦ του σταδίου. Σπεύδων νὰ ἀποκτήσῃ πολιτικὴν θέσιν ἐν τῇ ἐπαναστάσει, μετεβλήθη εἰς δεινὸν δημαγωγὸν καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν παρασκευασάντων τὰς σφαγὰς τοῦ Σεπτεμβρίου, τὰς ὁποίας καὶ ἐπανηγύρισε. Προεδρεύσας τῆς ἐκλογικῆς συνελεύσεως, ἥτις διώρισε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Νομοθετικῆς συνελεύσεως τοῦ 1792, ἐξελέγη ἐκ τῶν πρώτων πληρεξουσίων τῶν Παρισίων καὶ ἐτάχθη παρὰ τῷ Ροβεσπιέρρῳ. Κατὰ τὴν θυελλώδη πάλην μεταξὺ τῶν Ὀρεινῶν καὶ τῶν Γιρονδίνων διεκρίθη ὡς ῥήτωρ, εἰς αὐτὸν δὲ ἀπεδόθη ἡ εἰσήγησις τῆς καταλύσεως τῆς βασιλείας. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Λυῶνος μετέσχε τῶν φρικαλεοτήτων, αἵτινες διεπράχθησαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπου κατὰ χιλιάδας ἐφονεύθησαν οἱ πολῖται διὰ τῶν ἀθρόων τυφεκισμῶν καὶ κανονιοβολισμῶν, συστήματος ἐκτελέσεως, ὅπερ αὐτὸς εἰσήγαγε. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1793 ἐγένετο μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας. Περιελθὼν εἰς διαφωνίας πρὸς τὸν Ροβεσπιέρρον καὶ Σαὶν-Ζούστ, συνώμοσε κατ' αὐτῶν, προήδρευσε τῆς Συνελεύσεως τῆς 9 Θερμιδὼρ καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἧτταν τοῦ Ροβεσπιέρρου καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς τρομοκρατίας. Οἱ Θερμιδωριανοὶ ἐστράφησαν καθ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας καὶ μετὰ ὀκτὼ μῆνας ἐξωρίσθη εἰς τὴν Γουϊάνην. Κατηγορηθεὶς ὅτι ἐξέγειρε τοὺς μαύρους κατὰ τῶν λευκῶν, ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Σιναμάρι, ὅπου καταληφθεὶς ὑπὸ ἐγκεφαλικοῦ πυρετοῦ ἀπέθανε.

Κολλὸ ντ' Ἑρμπουά.

Θ. Β.

κολλογγῖτις, *—ιδος* (ἡ). Γαλλικὴ συνθηματικὴ ὀνομασία πολεμικῆς οὐσίας, συνισταμένης ἐξ 60 % φωσγενίου καὶ 40 % τετραχλωριούχου κασσιτέρου.

κολλογιάνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γλήχωμα τὸ γυμνόν*.

κολλογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Ὅρος ταυτόσημος πρὸς τὸ *κολλαγόνον* (βλ. λ.).

κολλοδιοβάμβαξ (ὁ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Μετρίου βαθμοῦ νιτρώσεως νιτροκυτταρίνη, παρασκευαζομένη διὰ κατεργασίας τοῦ ἀπολιπανθέντος βάμβακος ἐν μείγματι νιτρικοῦ καὶ θειικοῦ ὀξέος, μέχρις ὅτου καταστῇ διαλυτὴ εἰς μεῖγμα αἰθέρος καὶ ἀλκοόλης. Διὰ περαιτέρω νιτρώσεως λαμβάνεται ἡ νιτροκυτταρίνη. Ὁ κολλοδιοβάμβαξ ἀκολούθως ἀπελευθεροῦται τῶν ὀξέων δι' ἐκπλύσεως δι' ὕδατος καὶ ξηραίνεται. Ἡ εἰς ἄζωτον περιεκτικότης αὐτοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 10 καὶ 12,5 % ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ νιτρώσεως. Εἶναι διαλυτὸς εἰς τὸ ὀξικὸν αἰθύλιον, τὸ ὀξικὸν ἀμύλιον καὶ εἰς τὸ μεῖγμα αἰθέρος καὶ ἀλκοόλης (2:1). Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς ζελατινοδυναμίτιδος τοῦ κυτταροειδοῦς, τῆς τεχνητῆς μετάξης, εἰδῶν τινων ἀκάπνου πυρίτιδος, τῶν φωτογραφικῶν φίλμ κλπ.

Σ. Γ.

κολλόδιον (τὸ) (Kollodium). Οὕτω καλεῖται διάλυμα κολλοδιοβάμβακος εἰς ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα. Τὸ κολλόδιον εἶναι ἄχρουν ἢ ἀσθενῶς ὠχροκίτρινον σιροπιῶδες ὑγρὸν οὐδετέρας ἀντιδράσεως, ὅπερ μετὰ τὴν ἐξάτμισιν καταλείπει λεπτὸν στρῶμα ἄχρουν, διαφανές. Τὸ κολλόδιον μείγνυται μετ' ἀλκοολούχων καὶ αἰθερούχων ὑγρῶν, κικελαίου, βαλσάμου τοῦ Καναδᾶ, τερεβινθίνης κλπ. Τὸ κολλόδιον προσλαμβάνει μικρὰς ποσότητας ὕδατος, καθιστάμενον πυκνότερον καὶ ἰξωδέστερον. Τοιοῦτον κολλόδιον παρέχει ὁ μὴ καλῶς καθαρισθεὶς κολλοδιοβάμβαξ. Τὸ ὑπὸ τοῦ κολλοδίου τούτου καταλειπόμενον στρῶμα εἶναι ἀδιαφανὲς καὶ θολερόν. Τὸ κολλόδιον δέον νὰ φυλάσσηται εἰς χονδρὰς καὶ καλῶς κλειομένας φιάλας καὶ εἰς τόπον ψυχρόν. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν τὸ κολλόδιον εὐχρηστεῖ πρὸς ἐπικάλυψιν πληγῶν, συγκόλλησιν μικρῶν τομῶν καὶ πρὸς στερέωσιν μικρῶν ἐπιδέσμων, ὡς διαλυτικὸν μέσον διαφόρων φαρμάκων, ἅτινα πρέπει νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τοῦ δέρματος ἢ ἐπὶ πληγῶν, ὡς π. χ. ἰωδίου, ἰωδοφορμίου, διχλωριούχου ὑδραργύρου, ταννίνης, σαλόλης κλπ. Τὸ κολλόδιον εὐχρηστοῖ ἐπίσης πρὸς ἐπικάλυψιν καταποτίων ἀηδοῦς ὀσμῆς. Τεχνικῶς εὐχρηστοῖ εἰς τὴν φωτογραφικὴν πρὸς ἐπικάλυψιν χάρτου ἢ ὑφάσματος, ἵνα καταστῇ τοῦτο ὑδατοσταγὲς κλπ. Ἀναλόγως τῆς χρήσεώς του τὸ κολλόδιον ἔχει καὶ διάφορον σύνθεσιν. Τὸ *ἐλαστικὸν* καλούμενον κολλόδιον παρασκευάζεται διὰ διαλύσεως κολλοδιοβάμβακος, αἰθέρος, ἀλκοόλης, ἐνετικῆς τερεβινθίνης, κικελαίου καὶ λευκοῦ κηροῦ διαλελυμένου εἰς αἰθέρα. Τὸ *ἀγγλικὸν* καλούμενον κολλόδιον παρασκευάζεται ἐκ κικελαίου, τερεβινθίνης καὶ κολλοδίου. *Φωτογραφικὸν* κολλόδιον διὰ θερμὸν ὕδωρ λαμβάνεται ἐκ 300 μ. αἰθέρος, 360 μ. ἀλκοόλης, 0,065 γρ. βρωμιούχου καλίου, 0,065 γρ. βρωμιούχου ἀμμωνίου, 0,092 ἰωδιούχου καδμίου, 0,185 γρ. ἰωδιούχου ἀμμωνίου

Κ. Γ. Μ.

— *[Φωτογρ.]* Τὸ *κολλόδιον* εἰς τὴν φωτογραφικὴν τέχνην ἐχρησιμοποιήθη τῷ 1851 ὑπὸ τῶν Legray, Fry καὶ Archer ὡς ἔκδοχον τῆς φωτοπαθοῦς οὐσίας τῶν φωτογραφικῶν πλακῶν, πρὶν ἢ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ ζελατίνη. Ἡ διὰ κολλοδίου μέθοδος, θεωρηθεῖσα ὡς ἡ τελειοτέρα τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διετηρήθη ἐπὶ μακρόν, ἐκλήθη δὲ καὶ *ἀρχεροτυπία* ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Archer. Αἱ διὰ κολλοδίου φωτογραφικαὶ πλάκες παρεσκευάζοντο δι' ἐπιχρίσεως ὑαλίνων πλακῶν διὰ κολλοδίου περιέχοντος ἰωδιοῦχα ἅλατα, ἀφοῦ δὲ ἐξηραίνοντο ἐνεβαπτίζοντο εἰς διάλυμα νιτρικοῦ ἀργύρου, ὅτε ἐσχηματίζετο ὁ φωτοπαθὴς ἰωδιοῦχος ἄργυρος. Σήμερον ἡ διὰ κολλοδίου παρασκευὴ φωτογραφικῶν πλακῶν διατηρεῖται εἰς κλάδους μόνον τινὰς τῆς φωτογραφικῆς (παρ' ἡμῖν εἰς τὴν διὰ τῆς αὐτοτυπίας ψευδαργυρογραφίαν). Ἡ διὰ κολλοδίου μέθοδος ἐκτελεῖται διττῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ὑγρᾶς καὶ τῆς ξηρᾶς μεθόδου. Κατὰ τὴν πρώτην ἐπιχρίονται ὑάλιναι πλάκες διὰ κολλοδίου περιέχοντος ἰωδιούχους καὶ βρωμιούχους ἑνώσεις, πριν δὲ ἡ πλὰξ εἰσαχθῇ εἰς τὸν φωτογραφικὸν θάλαμον, χεῖται ἐπ' αὐτῆς διάλυμα νιτρικοῦ ἀργύρου, ὅτε καθίσταται αὕτη φωτοπαθής. Μετὰ τὴν ἔκθεσιν ἐμφανίζεται ἡ εἰκὼν διὰ φυσικῆς μεθόδου ἐντὸς καταλλήλων ἀναγωγικῶν διαλυμάτων (θειικοῦ σιδήρου, πυρογαλλόλης). Ἡ ξηρὰ μέθοδος ἐκτελεῖται κατὰ δύο τρόπους: εἴτε παρασκευάζεται ὡς ἀνωτέρω τὸ φωτοπαθὲς στρῶμα ἐπὶ ὑαλίνης πλακός, ἢ προσμείγνυνται μετὰ τοῦ κολλοδίου αἱ φωτοπαθεῖς ἀργυροενώσεις, σχηματίζουσαι μετ' αὐτοῦ γαλάκτωμα. Κατὰ τὴν πρώτην μέθοδον πλύνεται ἡ φωτοπαθὴς πλὰξ ἐπιμελῶς, ἕως οὗ τὰ ὕδατα τῆς ἐπιπλύσεως δὲν παρέχουν πλέον διὰ χλωριούχου νατρίου θόλωμα ἐκ χλωριούχου ἀργύρου. Τὸ κολλόδιον εἰς τὴν φωτογραφικὴν χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς παρασκευὴν τοῦ κολλοδιοχάρτου.

Κ. Γ. Μ.

— ***κολλόδιον κανθαριδοῦχον*** (Collodium Cantharidatum). Κολλόδιον περιέχον αἰθερικὸν ἐκχύλισμα κανθαρίδων. Ὑγρὸν ἐλαιοπράσινον, σιροπιῶδες, διαυγές, ἀσθενῶς ὀξίνου ἀντιδράσεως, καταλεῖπον μετὰ τὴν ἐξάτμισιν τῆς ἀλκοόλης καὶ τοῦ αἰθέρος λεπτὸν ὑμένιον πρασίνου χρώματος. Εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ἀντὶ τοῦ ἐμπλάστρου τῶν κανθαρίδων.

Κ. Γ. Μ.

κολλοδιοχάρτης (ὁ). Οὕτω καλεῖται ἐμφανοτυπικὸς φωτογραφικὸς χάρτης (χάρτης τῆς ἡμέρας), παρασκευαζόμενος δι' ἐπικαλύψεως τῆς ἐπιφανείας φύλλων καταλλήλου φωτογραφικοῦ χάρτου διὰ γαλακτώματος χλωριούχου ἀργύρου ἐν κολλοδίῳ. Τοιοῦτοι χάρται φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς πολὺ καλὰς ποιότητας καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν διατηρήσιμοι. Ὁ κολλοδιοχάρτης χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ εἰς τὴν λῆψιν φωταντιτύπων ἐξ ἰσχυρῶν φωτοτύπων. Ἐκτὸς τοῦ εἴδους αὐτοῦ τοῦ κολλοδιοχάρτου φέρεται ἐπίσης καὶ κολλοδιοχάρτη κατάλληλος δι' ἀσθενῆ φωτότυπα, ὅστις καλεῖται καὶ χάρτης Rembrandt. Κολλοδιοχάρται φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον, στιλπνῆς ἐπιφανείας, θαμβῆς ἢ ἡμιστίλπνου.

Κ. Γ. Μ.

κολλοδιοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιέχων κολλόδιον.

κολλοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόλλαν, κολλώδης· ‖ ὁ ἔχων πηκτωματώδη σύστασιν: «κολλοειδὴς καρκίνος».

—κολλοειδῆ (τά). Οὕτως ὠνόμασεν ἐκ τῆς ζωϊκῆς κόλλας ὁ Th. Graham τῷ 1861 τὴν τάξιν τῶν ἀμόρφων σωμάτων, τῶν σχηματιζόντων πλαστικὰς μάζας, πηλούς, πηκτάς, ψευδοδιαλύματα καὶ ἐν γένει παρουσιαζόντων κατὰ τὰς δράσεις αὐτῶν φαινόμενα μὴ ἀκολουθοῦντα τοὺς νόμους τῆς καθαρᾶς χημείας. Αἱ πλαστικαὶ μᾶζαι θερμαινόμεναι μαλακύνονται καὶ βαθμηδὸν ὑγροποιοῦνται, χωρὶς νὰ δεικνύωσι καθαρὸν σημεῖον τήξεως. Διασκορπιζόμεναι ἐν ὕδατι δὲν δεικνύουσι σημεῖον κορεσμοῦ. Ἡ ἐν διαλύσει οὐσία ἀποχωρίζεται διὰ τοῦ χρόνου, διὰ θερμάνσεως καὶ διὰ προσθήκης ἐλαχίστων ποσοτήτων ἁλάτων καὶ ὀξέων, ὑπὸ μορφὴν κροκίδων καὶ θρόμβων. Ἄλλοτε πάλιν ψυχόμενον τὸ διάλυμα πήγνυται ὅλον εἰς πηκτήν, περιέχουσαν ἅπαντα τὰ συστατικὰ τοῦ διαλύματος. Ἡ χαρακτηρίζουσα τὰ σώματα ταῦτα μορφὴ συσσωματώσεως ἐκλήθη *κολλοειδὴς κατάστασις*, ἐπειδὴ δὲ πλεῖστα σώματα παρουσιάζονται καὶ ὡς ἄμορφοι μᾶζαι καὶ ὡς κρύσταλλοι, δὲν ὁμιλοῦμεν πλέον περὶ κολλοειδῶν ὡς ἰδιαιτέρας τάξεως σωμάτων, ἀλλὰ περὶ κολλοειδοῦς καταστάσεως τῶν σωμάτων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν κρυστάλλων. Εἶναι μορφὴ τῆς προχείρου συνθέσεως καὶ συσσωματώσεως, ὑφισταμένη διαρκῆ ἐξέλιξιν, καταλήγουσαν εἰς τὴν κατάστασιν εὐσταθοῦς ἰσορροπίας τῶν κρυστάλλων, ἂν καὶ ἡ μεταβολὴ τελεῖται πολλάκις μετὰ τοσαύτης βραδύτητος, ὥστε νὰ μὴ εἶναι αἰσθητή. Σήμερον περιλαμβάνονται εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ τάξεις σωμάτων ἐχόντων ἰδιαιτέρας καὶ ἐξ ἴσου τυπικὰς ἰδιότητας, ἐν πολλοῖς δὲ διαφόρους πρὸς τὰς τῆς ζωϊκῆς κόλλας, ὡς οἱ σάπωνες, τὸ ἐλαστικὸν κόμμι, διαλύματα αὐτουσίων μετάλλων, καὶ διὰ τοῦτο προυτάθησαν γενικώτερα ὀνόματα ὡς *χημεία τριχοειδής*, *χημεία τῶν ἐν διασπορᾷ σωμάτων*, *χημεία τῶν παρημελημένων διαστάσεων*, *χημεία τῶν τιλῶν καὶ τῆς πλαστικῆς καταστάσεως*· ἐπικρατεῖ ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ ὅρος *κολλοειδῆ*.

Τὰ φαινόμενα, τῶν ὁποίων ἡ σπουδὴ συνέβαλε κατὰ πολὺ εἰς τὴν συστηματοποίησιν τοῦ κλάδου τούτου, ἀνάγονται εἰς παλαιὰς βιομηχανίας καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν ὀργανισμῶν, ὡς ἡ βαφική, ἡ βυρσοδεψική, αἱ ἀπορροφητικαὶ ἰδιότητες τοῦ ἐδάφους, ἡ χρῶσις τῆς ὑάλου πορφυρᾶς διὰ μεταλλικοῦ χρυσοῦ, αἱ ἰδιότητες τῶν λευκωμάτων κλπ., ἀποδειχθέντος ὅτι δὲν ἐξαρκοῦσιν οἱ νόμοι τῆς καθαρᾶς χημείας, ἀλλ' ὅτι δέον νὰ συμπληρωθῶσι διὰ φυσικοχημικῶν ἀπόψεων καὶ νὰ διατυπωθῶσιν ἴδιοι κανόνες. Ἡ ἔννοια τοῦ χημικοῦ μορίου δὲν ἐφαρμόζεται, οὔτε ἡ ἔννοια τῆς χημικῆς ἑνώσεως, τελουμένης καθ' ὡρισμένας ἀναλογίας καὶ ὑπὸ σύγχρονον ἐξαφάνισιν τῶν μακροσκοπικῶν ἰδιοτήτων τῶν συστατικῶν.

Ἤδη ὁ Graham ἀνεγνώρισεν, ὅτι τὰ μόρια ἐν κολλοειδεῖ διαλύσει εἶναι μεγαλύτερα τῶν ἐν κρυσταλλικῇ, διότι δὲν διέρχονται διὰ μεμβρανῶν κατὰ τὴν διαπίδυσιν, ἀποχωριζόμενα οὕτω τῶν κρυσταλλικῶν σωμάτων, καὶ διαχέονται ἐλευθέρως ἐν ὑγροῖς πολὺ βραδύτερον (δεκάκις καὶ πλέον). Ἐπίσης ἐκ τῶν μεγάλων μορίων ἐξηγεῖται καὶ ἡ χημικὴ αὐτῶν ἀδράνεια, τῶν ὀξίνων καὶ βασικῶν χαρακτήρων ἐξασθενούντων κατὰ τὴν μεγέθυνσιν τῶν μορίων, ὥστε κατὰ τὰς ἀλληλεπιδράσεις τοιούτων σωμάτων νὰ ἐξασκῶσι δευτερεύουσαν ὅλως ἐπίδρασιν καὶ τὴν κυρίαν κατεύθυνσιν νὰ διδωσιν ἄλλοι παράγοντες. Ἤδη εἰς πλεῖστα τῶν σωμάτων τούτων ἡ χημικὴ σύνθεσις παρεῖχε μέγα μόριον, ἀλλὰ τῷ 1903 ὁ Zsigmondy κατέστησε τὰ μόρια ταῦτα ὁρατὰ διὰ τοῦ ὑπερμικροσκοπίου καὶ ὥρισε τὰς διαστάσεις μεγέθους αὐτῶν ἐν διαλύσει εὑρισκομένων. Σήμερον γινώσκομεν ὅτι τὰ χημικὰ ἄτομα καὶ μόρια ὡς σφαῖραι θεωρούμενα ἔχουσι διάμετρον 10^{-8} ἑκ., ἤτοι 0.1 mμ (ἑνὸς δεκάτου τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ χιλιοστομέτρου, ἑνὸς δεκάτου τοῦ χιλιοστομικροῦ ἢ ἑνὸς Angström). Τὰ κολλοειδῆ μόρια εἶναι μεγαλύτερα ἕως 0,25 μικρῶν ($^1/_4$ τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ χιλιοστομέτρου), καθ' ὅσον μεγαλύτερα τούτων εἶναι ὁρατὰ πλέον διὰ τοῦ μικροσκοπίου καὶ παρέχουσι θολὸν διάλυμα. Τὰ κολλοειδῆ λοιπὸν διαλύματα εἶναι διαυγῆ καὶ διέρχονται τῶν συνήθων ἠθμῶν κυτταρίνης, ἐχόντων μέγεθος πόρων ὀλίγων μικρῶν. Ἐὰν ὅμως εἰς ταῦτα ρίψωμεν δέσμην ἀκτίνων φωτεινῶν καὶ προσβλέψωμεν καθέτως, λόγῳ τῆς παραθλάσεως καὶ διασκορπίσεως σχηματίζεται φωτόσφαιρα πέριξ τῶν μεγάλων μορίων καὶ καθίστανται συλλήβδην ὁρατὰ ὡς φωτίζοντα τὴν δέσμην (φαινόμενον τοῦ Tyndall). Ἐὰν τὴν δέσμην ταύτην ἴδωμεν διὰ τοῦ μικροσκοπίου ὑπὸ κατάλληλον μεγέθυνσιν (ὑπερμικροσκοπικὴ διάταξις), βλέπομεν τὰ καθ' ἕκαστον μόρια ὡς φωτεινὰς σφαίρας κινουμένας ἀκανονίστως καὶ διαρκῶς, τὴν καλουμένην κίνησιν τοῦ Brown, καὶ εἰς ἀρκετὴν ἀραίωσιν ἀριθμοῦμεν αὐτά. Οὕτω προσβλέποντες ἐκ τῶν πλαγίων δέσμην ἡλιακῶν ἀκτίνων εἰσερχομένων εἰς κλειστὸν δωμάτιον, διακρίνομεν πληθὺν σωματίων κινουμένων τῇδε κακεῖσε, τὰς τίλας, δι' ὃ καὶ τὰ ὁμοίως ὁρατὰ καθιστάμενα κολλοειδῆ μόρια ὠνομάσθησαν *τίλαι* (Ζαχαρίας). Μεγαλύτερα συσσωματώματα, ὡς τὰ μικροσκοπικὰ συστατικὰ τῶν πηκτῶν τῶν δεικνυουσῶν κυψελώδη ἱστόν, ὠνόμασεν ὁ Bütschli *μίκελα* (ἤτοι ψιχία, micel, ὑποκοριστικὸν τοῦ mica). Σήμερον πολλοὶ ὀνομάζουσι μίκελα καὶ τὰ κολλοειδῆ μόρια. Τέλος ὁ Fodor ἐκάλεσε ταῦτα *ἐνυδρόνια*, ἐπειδὴ περιέχουσιν ὕδωρ, ἐν μέρει μὲν ἡνωμένον χημικῶς, ἐν μέρει δὲ παρασυρόμενον ἐν εἴδει φλοιοῦ.

Τὰ κολλοειδῆ διαλύματα θεωροῦνται παρὰ πολλῶν ὡς μηχανικὰ μείγματα τοῦ ὑγροῦ μετὰ τοῦ στερεοῦ ἐν λεπτῇ διασπορᾷ καὶ ὡς τὰ θολώματα

Digitized by Google

(αἰωρήσεις καὶ γαλακτώματα) ἑτερογενῆ συστήματα. Ὑπελογίσθη καὶ τὸ μέγεθος τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐν διασπορᾷ σώματος ὡς ἀθροίσματος τῶν ἐπιφανειῶν τῶν καθ' ἕκαστον μορίων, ὡς κύβων θεωρουμένων, καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸν συνολικὸν ὄγκον τοῦ διαλύματος, ἡ εἰδικὴ ἐπιφάνεια, ἐθεωρήθη ὡς καθορίζουσα τὰς ἰδιότητας τοῦ συστήματος. Εἰς μέγεθος 0 1 μ. τοῦ ἐν διασπορᾷ σώματος ἀντιστοιχεῖ εἰδικὴ ἐπιφάνεια 5×10^4 τ. ἑκ., εἰς 1 m. μ. δὲ ἀντιστοιχεῖ 5×10^6 τ. ἑκ. Ὅσον μικρότεραν τὸ μόριον, τόσον μεγαλυτέρα ἡ εἰδικὴ ἐπιφάνεια καὶ τόσον ὀλιγωτέρα ἡ ἰδιότης τοῦ κολλοειδοῦς. Ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν διαυγῶν κολλοειδῶν διαλυμάτων ὡς ἑτερογενῶν συστημάτων ἠμφισβητήθη, διότι τὰ συστατικὰ τοῦ μείγματος εἶναι πολὺ μικρὰ ὅπως ἐφαρμοσθῇ ἡ ἔννοια τῆς ἑτερογενείας. Ἄλλως αἱ ἰδιότητες τῶν κολλοειδῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ μορίου (τίλης) καὶ τῆς χημικῆς συνθέσεως αὐτοῦ, ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Ὡς παρετηρήθη εἰς διαφόρους σειρὰς συμπυκνώσεως ἑνώσεων τοῦ ἄνθρακος, ἰδιαιτέραν πρὸς πολυμερισμὸν δεικνυόντων διάθεσιν, ἐφ' ὅσον αὐξάνει τὸ μέγεθος τοῦ μορίου ὑψοῦται τὸ σημεῖον τήξεως καὶ βρασμοῦ, αὐξάνουσιν ἡ πυκνότης καὶ ἡ σκληρότης, ἐλαττοῦται δ' ἡ διαλυτότης. Τοιαῦται σειραὶ εἶναι τὰ προϊόντα πολυμερισμοῦ τῶν ὀξυμεθυλενίων CH_2O, σχηματίζοντα ἁλύσεις διὰ συγκολλήσεως μέχρι 18 τοιούτων μορίων, ἐπίσης αἱ πλαστικαὶ μᾶζαι, γνωσταὶ ὡς βακελίτης, προϊόντα συμπυκνώσεως φαινελαίων μετὰ μυρμηκυλαλδεΰδης κλπ., εἰς τὰ ὁποῖα αἱ καθ' ἕκαστον ἁλύσεις συρράπτονται δι' ὡρισμένων αὐτῶν σημείων εἰς δίκτυα ἐπιφανείας καὶ εἰς κυψέλας ἐν τῷ χώρῳ. Τὰ λαμβανόμενα προϊόντα σπανίως περιέχουσι πάντα τὰ μόρια ὁμοιομεγέθη, ἀλλ' εἶναι μείγματα μοριακῶν ἁλύσεων διαφόρου μήκους. Ταυτότης λοιπὸν δύο κολλοειδῶν συσκευασιῶν τοῦ αὐτοῦ σώματος κυρίως εἰπεῖν οὐδέποτε ὑπάρχει, ἀλλὰ ταυτότης οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσι τὰ διάφορα μόρια τῆς αὐτῆς μὲν κατασκευῆς, ἀλλὰ διαφόρου μεγέθους. Τὸ σχῆμα ἁλύσεως τῶν μορίων ἐλέγχεται σήμερον διὰ τῶν φασμάτων συμβολῆς μονοχρωματικῶν ἀκτίνων Ραίντγκεν. Εἰς μόρια δ' ἐν κολλοειδεῖ διαλύσει (τίλας), ὡς ὀξειδίου τοῦ βαναδίου, διὰ τῆς διπλῆς διαθλάσεως τῆς ἐμφανιζομένης κατὰ τὴν ροήν, καθ' ἣν διατάσσονται παραλλήλως, καὶ ἐξαφανιζομένης κατὰ τὴν ἠρέμησιν καὶ ἄτακτον διάταξιν τῶν μορίων Εἰς τὸ ἐλαστικὸν κόμμι ἐμφανίζεται ἡ κατ' ἶνας διάταξις κατὰ τὴν ἔκτασιν δι' ἐφελκυσμοῦ. Ἡ κυτταρίνη ἀπεδείχθη διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἀκτίνων Ραίντγκεν ὡς συνισταμένη ἐκ μορίων σχήματος ἰνός. Κατὰ τὸν πολυμερισμὸν αὐτὸν κορέννυνται αἱ ἐνεργοὶ χημικῶς ὁμάδες, ἀπομένουσαι κατὰ τὰ ἄκρα ἐλεύθεραι καὶ ἐξουδετερούμεναι διὰ τῆς ἀδρανείας τοῦ πυρῆνος. Εἰς τὸν τοιοῦτον πολυμερισμὸν συνεργεῖ καὶ τὸ διαλυτικὸν ὑγρόν. ὕδωρ, οἰνόπνευμα κλπ., τὸ ὡς κρυσταλλικὸν ὕδωρ ὑπὸ τῶν μικρῶν μορίων συγκρατούμενον. Τὰ κολλοειδῆ μόρια ἐκτὸς ὕδατος συγκρατοῦσι καὶ ἄλλα σώματα εἰς μικρὰν ποσότητα, θεωρηθέντα ἐν ἀρχῇ ὡς προσμείξεις, ἀλλὰ σήμερον ὡς ἐνεργὰ συστατικὰ τοῦ μορίου ἀναγνωρισθέντα. Πάντως χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ χημικὴ ἀδράνεια αὐτῶν καὶ δυσκινησία· δὲν ἀντιδρῶσιν ὡς τὰ κρυσταλλικὰ μόρια καὶ σχηματίζουσιν ἑνώσεις ἄνευ ὡρισμένων ἀναλογιῶν καὶ ἄνευ ἀπωλείας τῶν χαρακτηριστικῶν μακροσκοπικῶν ἰδιοτήτων τῶν συστατικῶν, ἀνθίστανται εἰς τὴν ἐνέργειαν δραστικῶν οὐσιῶν, ὑπὸ τὴν ζωηροτέραν ἐνέργειαν τῶν ὁποίων σχίζονται εἰς μικροτέρας ἁλύσεις τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, καὶ τέλος ἀποσυντίθενται εἰς ἁπλουστέρας κατασκευῆς μόρια.

Ἐκ φυσικῶν κολλοειδῶν παρασκευάζομεν διαλύματα διὰ κατ' εὐθεῖαν ἐπιδράσεως τῶν διαλυτικῶν. Τεχνητὰ κολλοειδῆ παρασκευάζομεν ἐν διαλύσει διὰ συσσωματώσεως ἢ διασκορπίσεως. Ὅταν παρασκευάζωμεν σῶμά τι ἀδιάλυτον ἐν ὑγρῷ, δυνάμεθα ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας νὰ κρατήσωμεν ἐν διαλύσει, ἐμποδίζοντες τὴν πρόοδον τῆς συσσωματώσεως καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἰζήματος. Πρὸς τοῦτο λαμβάνομεν ἀραιότατα διαλύματα ἢ χρησιμοποιοῦμεν ὡς προσμίξεις διάφορα σώματα, προστατευτικὰ καλούμενα, ὡς κόλλαν, κατάλληλα ἅλατα κλπ. Μέταλλα, ὡς χρυσόν, ἄργυρον κλπ., λαμβάνομεν διὰ προσεκτικῆς ἀναγωγῆς ἀραιῶν διαλυμάτων. Τυπικὸν τοιοῦτον διάλυμα εἶναι τοῦ χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον εἰς πυκνότητα 5 : 100 000 εἶναι βαθέως ἐρυθρόν, παρέχον τίλας μεγέθους περίπου 70 m μ. καὶ διὰ τοῦ χρόνου μεταβάλλεται εἰς ἐρυθροϊῶδες, ἰῶδες, βαθὺ κυανοῦν, τῶν τιλῶν αὐξανουσῶν μέχρις 130 m.μ. ὁπότε καταπίπτουσι. Κολλοειδὲς διάλυμα ὀξειδίου τοῦ κασσιτέρου σταθεροποιεῖ τὸ διάλυμα τοῦ χρυσοῦ, γνωστὸν παλαιόθεν ὡς πορφυροῦν τοῦ Cassius.

Διαλύματα ἀργύρου παραγόμενα δι' ἀναγωγῆς ἀραιῶν διαλυμάτων περιέχουσι μέχρις 1% ἀργύρου καὶ εἶναι βαθέως καφέχροα. Εὐσταθῆ διαλύματα (Collargol) περιέχουσιν ὀργανικὰ προφυλακτικὰ καὶ τὸ ἐν διαλύσει κολλοειδὲς περιέχει 75% καθαρὸν ἄργυρον. Τὰ ἐν διαλύσει μόρια ταῦτα περιέχουσιν ἐλαχίστας ποσότητας ἐνεργῶν ριζῶν, ὡς ὑδροξυλίου κλπ. Τὸ κολλοειδὲς διαλυτὸν θεῖον ἔχει σύνθεσιν S_8H_2O. Ὑδροξείδια παράγονται παρουσίᾳ ἁλάτων ὡς βασικὰ ἅλατα καὶ καθαίρονται διὰ διαπιδύσεως. Ὀξείδιον σιδήρου οὕτω παράγεται ἐκ χλωριούχου σιδήρου διὰ προσθήκης ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου καὶ καθαρισμοῦ διὰ διαπιδύσεως τοῦ βαθέως ἐρυθροῦ ὑγροῦ. Θειοῦχον ἀρσενικὸν παράγεται ἐν διαλύσει διὰ διοχετεύσεως ὑδροθείου εἰς διάλυμα τριοξειδίου τοῦ ἀρσενικοῦ. Ἐπίσης δυνάμεθα νὰ διασκορπίσωμεν ἀδιάλυτα σώματα. Χρυσὸν καὶ ἄλλα μέταλλα λαμβάνομεν εἰς διάλυμα δι' ἠλεκτρικῆς διασκορπίσεως, ἀφίνοντες νὰ παραχθῇ ἠλεκτρικὸν τόξον ὑπὸ ὕδωρ μεταξὺ ἀκίδων χρυσοῦ κλπ. Ὑδροξείδιον διασκορπίζομεν διὰ κατεργασίας μετ' ὀλίγου ὀξέος. Ἄργιλλον διὰ παρατεταμένης τρίψεως. Ἐσχάτως κατεσκευάσθη εἰδικὸς μύλος (moulin colloidal) πρὸς παρασκευὴν εὐσταθῶν διασκορπίσεων διαφόρων σωμάτων.

Τὰ κολλοειδῆ μόρια λόγῳ τοῦ καταλλήλου μεγέθους αὐτῶν δεικνύουσι λίαν ἐντατικὸν χρῶμα, ὁρατὸν εἰς μεγίστην ἀραίωσιν ὡς τὸ ἐρυθρὸν τοῦ χρυσοῦ καὶ τὸ τῶν ὀξειδίων τοῦ σιδήρου. Αἱ εὐαίσθητοι ἀντιδράσεις χρώματος τῆς ἀναλυτικῆς χημείας προέρχονται ἐξ ἐγχρόων τοιούτων κολλοειδῶν μορίων. Ἐκ τῶν κολλοειδῶν διαλυμάτων τῶν γνωστῶν ὡς ἀδιαλύτων σωμάτων κατακρημνίζονται τὰ ἐν διαλύσει μόρια, συσσωματούμενα διὰ τοῦ χρόνου μόνον, διὰ θερμάνσεως ἢ διὰ προσθήκης ἁλάτων (καὶ ὀξέων). Τὰ ἰζήματα ἔχουσι τὴν μορφὴν πηλῶν, κροκίδων ἢ θρόμβων ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος συγκρατήσεως ὕδατος. Ἡ κατακρημνιστικὴ ἱκανότης τῶν ἁλάτων, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ κατιόντος, αὐξάνει δυσαναλόγως μετὰ τῆς ἀτομικότητος αὐτοῦ. Τὸ κατακρημνιζόμενον σῶμα συνήθως μεταβάλλει κατάστασιν, συσπειρούμενον, ὥστε νὰ μὴ διαλύεται ἐκ νέου δι' ἁπλῆς ἀραιώσεως. Διὰ τοῦ χρόνου καθίσταται τὸ ἴζημα δυσδιαλυτότερον. Αἱ κροκίδες καὶ οἱ θρόμβοι συσσωματοῦνται εἰς συμπήγματα ἐν καταστάσει μεγάλης διογκώσεως. Τὰ φυσικὰ κολλοειδῆ ὡς εὐδιάλυτα κατακρημνίζονται διὰ μεγάλης ποσότητος ἁλάτων. Τὸ λεύκωμα διὰ θερμάνσεως ὑφίσταται τὴν ὡς πῆξιν αὐτοῦ γνωστὴν μεταβολὴν καὶ αὐτούσιον καὶ ἐν διαλύσει. Πλεῖστα διαλύματα κεκορεσμένα ἐν θερμῷ ψυχόμενα πήγνυνται εἰς ὁμογενὲς διάφωτον καὶ ἐλαστικὸν σῶμα, περιέχον τὸ σύνολον τοῦ διαλύματος, τὴν πηκτήν. Αἱ πηκταὶ ὡς αἱ τῆς ζελατίνης, τοῦ σάπωνος ἐν οἰνοπνεύματι, τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος ἐν ὕδατι κλπ., περιέχουσι πολλάκις πλέον τῶν 96% ὕδατος. Ξηραινόμεναι συρρικνοῦνται. Ἐμβαπτιζόμεναι αἱ ξηραὶ πηκταὶ ἐκ νέου εἰς τὸ διαλυτικὸν διογκοῦνται, ἀπορροφοῦσαι αὐτό, καὶ πολλάκις διαλύονται ἐκ νέου. Ἡ διόγκωσις τελεῖται ὑπὸ ἔκλυσιν θερμότητος καὶ ἀναπτύσσει μεγίστην δύναμιν. Ξηρὸν ξύλον προσλαμβάνει ἕως 27% ὕδατος καὶ ἀναπτύσσει πίεσιν διογκώσεως 1674 ἀτμοσφαιρῶν. Αἱ πηκταὶ εἶναι ἀσταθοῦς ἰσορροπίας καὶ ὑφίστανται μεταβολήν, τὴν συναίρεσιν, καθ' ἣν τὸ δίκτυον συσπειροῦται καὶ ἀπολύει τὸ ὕδωρ, ὥστε ἡ πηκτὴ διαχωρίζεται εἰς ὑπόστημα καὶ ὑγρόν. Τὸ ἀπορροφούμενον ὕδωρ συγκρατεῖται στερρῶς καὶ δὲν ἀπομακρύνεται ὅλον δι' ἐκθλίψεως. Εἰς φύκη θαλάσσια περιέχοντα 170% ὕδατος ἀπαιτεῖται πίεσις 16 ἀτμοσφαιρῶν, ὅπως ἐκθλιβῇ μέρος τοῦ ὕδατος, καὶ 200 ἀτμοσφαιρῶν, ὅταν τὸ ὕδωρ ἐλαττωθῇ εἰς 93%.

Ὅπως ἀπορροφεῖται τὸ ὕδωρ, ἀπορροφοῦνται καὶ τὰ ἐν διαλύσει σώματα Κατὰ τὴν ἀπορρόφησιν δὲν σχηματίζεται χημικὴ ἕνωσις, τὰ δὲ μείγματα, ὡς αἱ ἔγχροοι ἶνες, δεδεψημένον δέρμα κλπ., καλοῦνται ἑνώσεις ἀπορροφήσεως, προερχόμεναι ἐξ ἁπλῆς παραθέσεως τῶν κολλοειδῶν μορίων ἢ ἐντοπίσεως τοῦ ὡς ἀδιαλύτου ἀποβαλλομένου κολλοειδοῦς ἐν τῷ κυψελώδει ἱστῷ τοῦ ἀπορροφητικοῦ. Αἱ ξηρανθεῖσαι πηκταὶ ὡς πυριτικοῦ ὀξέος κλπ. λαμβάνουσιν ὑαλώδη μορφήν. Αἱ ὕαλοι ἄλλως καὶ τὰ ἄμορφα μέταλλα καὶ κράματα ὑπάγονται εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Ἡ σκλήρυνσις ἄλλως κατὰ τὴν ἀπότομον ψῦξιν τῶν κραμάτων ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πῆξιν τῶν διαλυμάτων.

Ἡ χημεία τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, δι' ὧν διέθετε μέσων, ἠδυνάτει νὰ κατανοήσῃ καὶ συστηματοποιήσῃ τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ παρημέλει τὴν ἔρευναν αὐτῶν. Σήμερον προσλαβοῦσα νέα ἐφόδια διὰ τῶν φυσικοχημικῶν μεθόδων προβαίνει γοργῷ τῷ βήματι εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς τοῦ συστατικοῦ μορίου τοῦ πολυμερισμοῦ αὐτῶν καὶ τῶν διὰ τῆς συγκολλήσεως καὶ παραθέσεως αὐτῶν ἐνεργουσῶν δυνάμεων συνοχῆς τῶν προκαλουσῶν τὰς φυσικὰς τούτων ἰδιότητας καὶ τὴν ἰδιάζουσαν τούτων συμπεριφοράν. Ἡ κατάστασις ἐξελίξεως τοῦ κλάδου τούτου τῆς χημείας καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς πληθώρας τῶν ἀνωνυμιῶν, ὧν πολλαὶ δὲν ἀναγράφονται ἐνταῦθα, καὶ τῆς ἀσταθείας τῶν σχετικῶν ἐννοιῶν διαρκῶς μεταβαλλουσῶν περιεχόμενον.

Π. Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΣ

— **κολλοειδὴς κατάστασις τῆς ὕλης**· βλ. *ὕλη*.

— ***κολλοειδὴς μεμβρᾶνα*** (***κυττάρων***) [*Βιολ.*]. Εἰς τὰ στερούμενα ἰδίας μεμβράνης ζωϊκὰ κύτταρα παράγεται πολλάκις μεμβρᾶνα δι' ἐπαφῆς τοῦ πρωτοπλάσματος μὲ ἀέρα ἢ ὕδωρ (ὅπως ἀκριβῶς ἡ παραγομένη μεμβρᾶνα (πέτσα) τοῦ γάλακτος), ἡ ὁποία καλεῖται *κολλοειδὴς μεμβρᾶνα* καὶ εἶναι ἐνίοτε λίαν λεπτὴ μέχρι πάχους 0,000006 τοῦ χιλιοστομέτρου. Αἱ μεμβρᾶναι αὗται ἔχουσι μεγάλην βιολογικὴν σημασίαν.

Θ. ΒΛ.

κολλοειδοθεραπεία (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ διὰ τῆς χρήσεως τῶν κολλοειδῶν εἰς ἐνέσεις ἐπίτευξις θεραπευτικῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ διαφόρων νοσηρῶν καταστάσεων. Ἐνιέμενα τὰ κολλοειδῆ ἐν τῷ ὀργανισμῷ καὶ δὴ ἐνδοφλεβίως, προκαλοῦσι φαινόμενα ἀντιδράσεως ὅμοια μὲ τὰ ἀφυλακτικά, ὡς πτῶσιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως, ἐλάττωσιν τῆς γλοιότητος τοῦ αἵματος, μεταβολὴν τοῦ αἱμολυτικοῦ τύπου μετὰ λευκολυσίας, αὔξησιν τοῦ χρόνου πήξεως τοῦ αἵματος, κυάνωσιν τῶν ἄκρων, ἔντονον ρῖγος, ὠχρότητα, λιποθυμικάς, τάσεις, κεφαλαλγίαν, πυρετόν, ἀσφυκτικὰ φαινόμενα, ἱδρῶτα, ὑδαρεῖς κενώσεις κτλ. Πλὴν τῶν φαινομένων ὅμως τούτων παρετηρήθη ὅτι ἡ ἔνεσις τῶν κολλοειδῶν παρουσιάζει καὶ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ διαφόρων νοσηρῶν καταστάσεων, ὡς ἐπὶ δοθιήνων ἐκ σταφυλοκοκκικῆς λοιμώξεως κατὰ τὴν διαδρομὴν ὀστεομυελιτίδων, ἐπὶ ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄκρων, μὴ ὑποχωρούντων εἰς τὴν θεραπείαν διὰ τοῦ ἰτεϊλικοῦ ὀξέος, ἐπὶ γονοκοκκικῆς ἀρθρίτιδος, ἐπὶ πλείστων ἐκ τῶν σηψαιμιῶν καὶ λοιμωδῶν νόσων. Ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων περιπτώσεων ἐκτελεῖται ἔνεσις κολλοειδῶν, μόνον ὅταν ἡ λειτουργία τοῦ καρδιακοῦ μυὸς εὑρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἰσχυρὸν ρῖγος. Αἱ χρησιμοποιούμεναι συνήθως κολλοειδεῖς οὐσίαι εἶναι αἱ ἑξῆς: *Κολλοειδὴς ἄργυρος*· τούτου ἔχομεν δύο μορφάς, τὴν *κολλαργόλην*, παρασκευαζομένην διὰ τῆς χημικῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν *ἠλεκτραργόλην*, παρασκευαζομένην διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ὁδοῦ. Τὸν κολλοειδῆ ἄργυρον χρησιμοποιοῦμεν ἐπὶ τῶν πυρετικῶν καταστάσεων τῆς πνευμονίας, τῆς βρογχοπνευμονίας, τῆς εὐλογίας, τῆς γρίππης, τοῦ ἐρυσιπέλατος, τῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος, τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἐπὶ τῶν διαφόρων σηψαιμιῶν κτλ. Χρησιμοποιεῖται ὡσαύτως ὡς ἀντισηπτικόν, ἐνιέμενος ἐντὸς κενωθείσης κοιλότητος ἀποστήματος. *Κολλοειδὴς χρυσός*· ὡς ὁ κολλοειδὴς ἄργυρος καὶ πρὸς τούτοις ἐπὶ τραυματισμῶν τῶν νευρικῶν κέντρων ἢ τῶν νευρικῶν στελεχῶν. *Κολλοειδὲς θεῖον*· ἐπὶ δερματοπαθειῶν, πλὴν τοῦ ἐκζέματος, διότι συχνάκις παρουσιάζει παρόξυνσιν αὐτοῦ, ἐπὶ ρευματισμῶν μὴ ὑποχωρούντων εἰς τὴν διὰ τοῦ ἰτεϊλικοῦ θεραπείαν, ἐπὶ ἀναπνευστικῶν παθήσεων. *Κολλοειδὴς ὑδράργυρος*· εἰς τὴν θεραπείαν τῆς συφίλιδος. *Κολλοειδὴς χαλκός*· ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν θεραπείαν τῆς φυματιάσεως καὶ τοῦ καρκίνου. *Κολλοειδὲς μαγγάνιον*· χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπείαν τῆς γονοκοκκικῆς ἀρθρίτιδος, τῆς σταφυλοκοκκιάσεως, τῶν ἀκμῶν καὶ δοθιήνων τῶν σταφυλοκοκκικῆς προελεύσεως. *Κολλοειδὴς σίδηρος*· εἰς περιπτώσεις ἀναιμίας καὶ χλωρώσεως. *Κολλοειδὴς λευκόχρυσος*· κατὰ τῶν ἐμπυρέτων λοιμωδῶν νόσων. Ὡσαύτως καὶ τὸ *κολλοειδὲς παλάδιον*. *Κολλοειδὲς σελήνιον*· κατὰ τοῦ καρκίνου. *Κολλοειδὴς κινίνη*· ὡς καὶ τὰ ἅλατα αὐτῆς, εἰς ἐνδοφλεβίους ἐνέσεις. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μεταλλικῶν κολλοειδῶν διαλυμάτων χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλα πλεῖστα ὅσα κολλοειδῆ διαλύματα, ὡς τῆς καφουρᾶς (τονωτικὸν τῆς καρδίας), τοῦ γυνοκαρδίου κατὰ τῆς λέπρας, τῆς τερεβινθίνης κατὰ τοῦ καταρρου τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, τῆς λαρυγγίτιδος, τῆς πνευμονικῆς φυματιάσεως κτλ. Ἡ χρῆσις τῶν κολλοειδῶν εἰς ἐνδοφλεβίους ἐνέσεις γίνεται μετὰ προσοχῆς, διότι δὲν εἶναι πολὺ σπάνια καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτῶν ἀποτελέσματα, ἐκ τῆς μεγάλης καταρρίψεως τῶν ζωϊκῶν δυνάμεων τοῦ ὀργανισμοῦ.

Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κολλοειδορρηξία (ἡ), ἢ ***κολλοειδοκλασία*** [*Ἰατρ.*]. Διατάραξις τῆς ἰσορροπίας τῶν κολλοειδῶν τῶν χυμῶν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ κολλοειδορρηξία γεννᾶται ἐκ τῆς εἰσόδου ἐν τῷ ὀργανισμῷ διαφόρων ἀντιγόνων, ὡς μεταλλικῶν κολλοειδῶν διαλυμάτων, ἑτερογενοῦς λευκώματος κτλ. Ἡ εἴσοδος τῶν οὐσιῶν δύναται νὰ γίνῃ δι' ἐνδοφλεβίου ἐνέσεως ἢ καὶ διὰ τῆς πεπτικῆς ὁδοῦ. Ὁ Widal πρῶτος ἀνέφερε τῷ 1914 κολλοειδορρηξίαν, προελθοῦσαν ἐκ τῆς εἰσπνοῆς τοιούτων οὐσιῶν. Τὰ κατὰ τὴν κολλοειδορρηξίαν φαινόμενα εἶναι βαρύτατα. Προηγεῖται ἐλάττωσις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως καὶ τοῦ χρόνου πήξεως τοῦ αἵματος, ἀναστροφὴ τοῦ λευκοκυτταρικοῦ τύπου, ἀπότομος μεταβολὴ τοῦ δείκτου διαθλάσεως τοῦ ὀροῦ τοῦ αἵματος καὶ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἱματοπεταλίων. Ἕπονται εἶτα γενικὰ φαινόμενα ταραχώδους διαδρομῆς· μεγίστη ἀναπνευστικὴ ἀγωνία· ὁ ἀσθενὴς λαμβάνει ὄψιν τρόμου, αἱ φλέβες τοῦ λαιμοῦ διογκοῦνται καὶ τὸ πρόσωπον καθίσταται κατέρυθρον· ὁ σφυγμὸς καθίσταται ἀσθενὴς καὶ ταχύς· οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας εἶναι ἐξησθενημένοι κτλ. Δυνατὸν τὰ φαινόμενα ταῦτα νὰ παρέλθωσι ταχέως. Ἐνίοτε ὅμως ὁ ἀσθενὴς περιπίπτει εἰς λιποθυ-

Digitized by Google

μίαν, ἔτι δὲ σπανιώτερον ἀποθνήσκει. Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐμφανίζονται τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα, δρῶμεν διὰ συμπτωματικῆς θεραπείας.

Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κολλοθειόλη (ἡ) (Collothiolum) *[Χημ.]*. Εἶναι κολλοειδὲς θεῖον, ἀπηλλαγμένον θειούχων καὶ θειωνικῶν ἑνώσεων. Ὑπὸ τὸ ὑπερμικροσκόπιον παρουσιάζει μέγα ἀριθμὸν ἀκανονίστων κόκκων, παρουσιαζόντων τὴν κίνησιν τοῦ Brown. Ἡ κολλοθειόλη ἔχει πλείστας ἐνδείξεις. Χορηγεῖται εἰς παθήσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, εἰς τὴν θεραπείαν δερματικῶν παθήσεων κλπ. Φέρεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐλιξιρίου, ἐνέσεων καὶ ἀλοιφῆς. Κ. Γ. Μ.

κολλοκίκκι 'τό', ἢ *κωλοκίκκι [Βοτ.]*. Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *ρίκινος ὁ κοινός*.

κολλομία (ἡ) (Collomia) *[Βοτ.]* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολεμονιωδῶν*, περιλαμβάνον ἐννέα εἴδη, ἐκ τῶν ὁποίων ὀκτὼ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ἓν τῆς Βορείου, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ μεσημβρινῶν κλιμάτων τοῦ νέου κόσμου. Εἶναι ἐτήσια, ποώδη, λίαν κοσμητικά, ἔχοντα κολλώδη οὐσίαν πέριξ τῶν σπερμάτων των, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία των. Ἀξιολογώτερα εἴδη θεωροῦνται: *κολλομία ἡ μεγανθὴς* (Collomia grandiflora ἢ Gilia grandiflora), ἰθαγενὲς καὶ τῆς μέσης Εὐρώπης. Εἶναι ἐτήσιον φυτὸν ὕψους ἀπὸ 0,15—0,70 μ., φέρον ἁπλοῦν βλαστὸν ἢ διακλαδούμενον, πυκνῶς ἔμφυλλον. Τὰ φύλλα του κεῖνται κατ' ἐναλλαγὴν καὶ εἶναι ἐπιμήκη 0,05 μ. καὶ πλατέα 5—10 ὑποχλστμ. τὰ ἄνθη του ἀρχικῶς κίτρινα, ἀργότερον ἐρυθρά, ἔχουσι πέταλα τέσσαρας φορὰς μακρύτερα τῶν σεπάλων, 5 ἀνθῆρας, φωθήκην ἀντιστρόφως φοειδῆ, καρπὸν καψοειδῆ, μονόσπερμον κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κολλομπριὲρ (Colobrières) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βὰρ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Τουλῶνος. Κάτ. 2.300. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Ρεάλ-Μαρτὲν καὶ διεξάγει ἐμπόριον καστάνων. Παρ' αὐτῇ ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἀργυρούχου μολύβδου καὶ ἀντιμονίου. Μ. Δ. Β.

Κολλοντάϊ, *Ἀλεξάνδρα Μιχαΐλόβνα*. Ρωσὶς κομμουνίστρια, διπλωμάτις καὶ συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1872. Ἀναμειχθεῖσα ζωηρῶς εἰς τὸ κοινωνικὸν κίνημα τῆς πατρίδος της, προσεχώρησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μενσεβικικὴν παράταξιν καὶ ἔδρασεν οὐ μόνον ἐν Ρωσίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἡ ὁποία τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Λένιν ὑπεστήριξεν εἰς τὰ συνέδρια τοῦ Κίνταλ καὶ τοῦ Τσίμερβαλντ τὴν ἀνάγκην τῆς μετατροπῆς τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ ἐθνικοῦ πολέμου εἰς ἐμφύλιον κοινωνικὸν πόλεμον. Ὅταν ἐξερράγη ἡ Ὀκτωβριανὴ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1917, ἐπέδειξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἐξελέγη ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ (ὑπουργὸς) ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας. Τῷ 1923 ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς εἰς Ὄσλο, τῷ δὲ 1926 μετετέθη εἰς τὸ Μεξικόν. Συνέγραψε διάφορα ἔργα κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ διηγήματα, ἠθογραφικὰ καὶ ψυχολογίας τῶν φύλων, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Κοινωνία καὶ μητρότης» (1921), «Ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ κομμουνιστικὸν κράτος» (1922), «Ἡ γυναικεία ἐργασία καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις» (1923), «Διὰ τὸν ἔρωτα» (1925, διηγήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ποιεῖται τὴν ἀπολογίαν τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος) κλπ. Ω.

κολλοτυπία (ἡ). Φωτογραφικὴ μέθοδος τυπώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦνται ἅλατα οὐρανίου. Ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται καὶ *βοθλυτυπία* (Wothlytypie) ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνακαλύψαντος ταύτην Wothly. Ἡ τύπωσις γίνεται ἀμέσως ἐπὶ φύλλου πηκτώματος ἢ ἄλλης κολλοειδοῦς ὕλης ἀπεσκληρυμμένης. Κ. Γ. Μ.

κολλουβιακὸς (ὁ) (Kolluvial) *[Ἔδαφολ.]*. Ὅρος, τοῦ ὁποίου γίνεται χρῆσις ἐν τῇ γεωλογίᾳ καὶ τῇ ἐδαφολογίᾳ, προκειμένου περὶ ἐδαφῶν, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν διὰ τῆς μεταφορικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος, τοῦ ἀνέμου ἢ καὶ τῶν παγετώνων καὶ συνεπῶς δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν σχηματισμοῦ των, ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν δηλαδὴ πετρωμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων παρήχθησαν. Τὰ κολλουβιανὰ ἐδάφη καλοῦνται καὶ *δευτερογενῆ*. Γ. Κ. Γ.

Κόλλουθος ὁ *Λυκοπολίτης*. Ἐπικὸς ποιητής (βλ. λ. *Κόλουθος*).

κολλουρίδα (ἡ), ἢ *κολλωρίδα [Βοτ.]*. Δημώδεις ὀνομασίαι (ἄλλως: *ἀμάραντον*) τοῦ φυτοῦ *ἀείζωον τὸ ὑψηλόν*.

κόλλοφ (ὁ)· βλ. *κόλλαβος*.

κόλλυβα 'τό'· ὁ βεβρασμένος σῖτος, παρασκευαζόμενος συνήθως μὲ κόκκους ροιᾶς καὶ σταφίδας, πολυτελέστερον δὲ καὶ ἄλλως, καὶ κομιζόμενος εἰς τὸν ναόν, ἔπειτα δὲ διανεμόμενος εἰς μνημόσυνον τῶν νεκρῶν ἢ κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν ἁγίου εἰς μνήμην αὐτοῦ.

— *[Λειτουργ.]* Κατὰ τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν, ἡ χρῆσις τῶν *κολλύβων* ἤρχισεν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' αἰῶνος· κατὰ τὴν ἰδίαν παράδοσιν, ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἐθίμου τούτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι συνδεδεμένη πρὸς θαῦμά τι, γενόμενον ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (τῷ 362). Ὁ Ἰουλιανός, γνωρίζων ὅτι οἱ Χριστιανοὶ συνήθιζον κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς νὰ καθαρίζωνται διὰ νηστείας (ἐξ οὗ καὶ καθαρὰ ἑβδομὰς ἐκλήθη αὕτη), ἠθέλησε νὰ μολύνῃ αὐτοὺς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον· διέταξε λοιπὸν κρυφίως νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς πώλησιν τὰς ἡμέρας ἐκείνας τρόφιμα μεμιασμένα ἐκ τῶν αἱμάτων τῶν εἰδωλικῶν θυσιῶν (τῶν εἰδωλοθύτων). Ἀλλὰ κατὰ θείαν συγκατάνευσιν ἐπιφανεὶς κατ' ὄναρ ὁ μεγαλομάρτυς Θεόδωρος ὁ Τήρων εἰς τὸν τότε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Εὐδόξιον καὶ φανερώσας τὰς προθέσεις τοῦ βασιλέως, παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ τοὺς πιστοὺς τὴν ἐπομένην τὸ πρωῒ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν χρῆσιν τῶν τροφίμων τῆς ἀγορᾶς, τὴν δὲ ἔλλειψιν τῆς ἀναγκαίας τροφῆς ν' ἀναπληρώσωσιν οἱ Χριστιανοὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν προχείρως διὰ βεβρασμένου σίτου (κολλύβων). Τοιουτοτρόπως ἐματαιώθη ἡ βέβηλος πρόθεσις τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὁ δὲ λαός, διαφυλαχθεὶς καθ' ὅλην τὴν Καθαρὰν ἑβδομάδα ἀμόλυντος, ἀπέδωκεν εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα τὴν εὐχαριστίαν κατὰ τὸ Σάββατον τῆς ἑβδομάδος ταύτης. Ταῦτα μὲν ἀναφέρει ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις. Τὸ ἔθιμον ὅμως τῶν κολλύβων κατὰ τὰ μνημόσυνα φαίνεται μᾶλλον προελθὸν ἐκ τῶν μακαρίων τῶν ἀρχαιοτέρων χριστιανικῶν χρόνων, αἱ ὁποῖαι πάλιν ἀσφαλῶς ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰ περίδειπνα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὰ κόλλυβα σήμερον, ἐκτὸς τοῦ βεβρασμένου σίτου, περιέχουν καὶ ξηροὺς καρποὺς καὶ ἐπιπάσσονται ὑπὸ πεφρυγμένου ἀλεύρου καὶ κονιοποιημένης σακχάρεως, προτίθενται δὲ ἐντὸς δίσκου κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μνημοσύνων, τὰ δὲ πτωχότερα ἐντὸς βαθέος πινακίου. Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Κολλυβᾶ, *Μελπομένη*. Ἑλληνὶς ἠθοποιὸς τοῦ σοβαροῦ καὶ τοῦ ἐλαφροῦ θεάτρου, γεννηθεῖσα τῷ 1893. Παιδίσκη ἔτι, ἀνῆλθε τὸ πρῶτον τὴν σκηνὴν τῷ 1900, ὑποδυθεῖσα ἐπιτυχῶς μικρὸν Ἄραβα εἰς τὸ δρᾶμα «Λουκία Ντιντιέ». Μεταγενεστέρως ἔπαιξε διαφόρους ρόλους εἰς τοὺς θιάσους τοῦ Κ. Νέζερ, τῆς Βασιλείας Στεφάνου καὶ τοῦ Εὐτυχίου Βονασέρα, ἑδραιώσασα τὴν θέσιν της ὡς ἠθοποιοῦ εἰς τὰ «Μοσχομάγκαν τῶν Παρισίων» καὶ τὴν «Παληόγλωσσαν» τοῦ Ν. Λάσκαρη. Τῷ 1906, προσληφθεῖσα εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον, ἔπαιξε διαφόρους ρόλους, ἐν οἷς μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ τὸν τῆς Ἔμμας εἰς τὰ «Χρυσόψαρα» τοῦ Schönthan. Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου, ἀφοσιωθεῖσα εἰς τὸ ἐλαφρὸν θέατρον, διέπρεψεν εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ κατόπιν εἰς τὴν ὀπερέτταν, ἐν ᾗ διέπλασε, πρώτη αὐτή, ὡς πρωταγωνίστρια τοὺς πρώτους ρόλους εἰς τὰς γερμανικὰς ἰδίως ὀπερέττας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς τοιαύτας, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ ὡς «Πριγκίπισσα τῆς Σασσῶν» εἰς τὴν ὀπερέτταν Σαμάρα—Λάσκαρη. Ἐνυμφεύθη τὸν ἠθοποιὸν τῆς ὀπερέττας Ἰατροῦ. Ν. Ι. Λ.

Κολλυβᾶς· βλ. *Κολυβᾶς*.

κολλυβία (ἡ) (Collybia) *[Βοτ]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑμενομυκήτων*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσώμων φυτῶν, ἔχοντα σαρκώδη ἢ μεμβρανώδη πέτασον, χονδρώδη γυμνὸν ἢ φέροντα δακτύλιον μεμβρανώδη ἢ νηματώδη πόδα κλπ. Τινὰ ἐδώδιμα, τὰ πλεῖστα δὲ ἐπιβλαβῆ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κολλυβία ἡ δρυόφυλλος* (Collybia dryophilla) χρώματος καστανόχρου, ἄνευ μίσχου, ἐδώδιμος, ἀπαντῶσα πανταχοῦ ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι Νοεμβρίου, καὶ *κολλυβία ἡ ἀτρακτόπους* (Collybia velutipes), βρώσιμος, ἄνευ μίσχου, χρώματος ἐρυθροκιτρίνου, ἀπαντῶσα ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ ἐφεξῆς μόνον κατὰ συστάδας κυρίως ἐπὶ τῶν λειμώνων. Κ. ΠΑΠ.

κολλυβιστὴς (ὁ)· ὁ κολλύβους κερδίζων ἐκ τῆς ἐργασίας, ὁ ἀπολαμβάνων κέρματα, ὁ ἀργυραμοιβὸς (διότι ὡς τίμημα τῆς ἀνταλλαγῆς νομισμάτων ἐλάμβανε μικρά τινα νομίσματα, τοὺς κολλύβους).

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἐκλήθησαν *κολλυβισταὶ* κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μοναχοί τινες τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οἵτινες κατὰ τὸ ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων μνημόσυνα προσέφερον κόλλυβα εἰς τὴν ἐκκλησίαν πλὴν τοῦ Σαββάτου καὶ κατὰ τὰς Κυριακάς. Τοῦτο θεωρηθὲν ὡς νεωτερισμὸς προὐκάλεσε ταραχὰς καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θεοδοσίου τοῦ Β' (1769—1773 καὶ Γρηγορίου τοῦ Ε' (1807), οἵτινες καὶ ἐξαπέλυσαν ἐγκυκλίους, δι' ὧν ἐδήλουν ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ προσφορὰ κολλύβων καὶ κατὰ τὴν Κυριακήν. Κ. Μ. Κ.

κολλυβιστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς κολλυβιστάς, ἀργυραμοιβικός.

—**κολλυβιστικαὶ** *ἐργασίαι*. Κατὰ τὴν εἰδικὴν διάταξιν τοῦ ἐδ. 4 τοῦ ἄρθρου 2 ν. περὶ ἁρμοδιότητος ἐμποροδικείων, θεωροῦνται ἐμπορικαὶ πράξεις αἱ «κολλυβιστικαὶ ἐργασίαι». Αἱ ἐργασίαι αὗται περιλαμβάνουν κυρίως δύο ἐνεργείας: τὴν ἐπιτόπιον ἀνταλλαγὴν καὶ τὴν διατόπιον ἀνταλλαγὴν *(Θρ. Πετιμεζᾶ*, Ἐμπ. δικ. Γ' σελ. 129). Ἡ *ἐπιτόπιος καταλλαγὴ* συνίσταται εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀνταλλαγῆς νομισμάτων ξένων πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ τόπου, ἔνθα αὕτη λαμβάνει χώραν. Ἐκ τῆς ἐνεργείας ταύτης προκύπτει κέρδος διὰ τὸν κολλυβιστήν, ὑπολογιζόμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῶν ἀνταλλασσομένων νομισμάτων. Ἐν τούτῳ δὲ συνίσταται ἡ συνιστῶσα τὴν ἐμπορικότητα κερδοσκοπία. Εἰς τὴν ἐπιτόπιον καταλλαγὴν ἀνήκει ἐπίσης καὶ ἡ ἐνέργεια, καθ' ἣν ἀνταλλάσσονται διὰ νομισμάτων μικροτέρας ἀξίας μείζονος ἀξίας τοιαῦτα. Πλὴν ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν ἀποτελεῖ κατὰ κανόνα ἀντικείμενον κερδοσκοπίας. *Διατόπιος καταλλαγὴ* εἶναι ἐξ ἄλλου ἡ συμφωνία ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλῃ χρηματικόν τι ποσὸν εἰς τόπον διάφορον τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως, ἀντὶ ἰσαξίου ὅπερ ἔλαβεν ἐπὶ τῇ συνάψει αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀντισυμβαλλομένου του. Διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης ὁ καταβάλλων ἐπὶ τῇ καταρτίσει τῆς συμφωνίας τὸ χρῆμα ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον τῆς ἐπὶ ἰδίᾳ εὐθύνῃ ἀποστολῆς τῶν χρημάτων, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐκδόσεως διαφόρων χρηματογράφων.

Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν χρηματιστηρίων καὶ τὴν ἰδιότυπον μόρφωσιν τῶν χρηματιστηριακῶν πράξεων, ὡς ἐπίσης μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τραπεζιτικῆς συναλλαγῆς αἱ κολλυβιστικαὶ ἐργασίαι ἀπώλεσαν μέγιστον μέρος τῆς ἐπὶ τῇ συντάξει τοῦ κώδικος πρακτικῆς των σημασίας. Π. Λ. Π.

— **κολλυβιστικὴ** *πρᾶξις*. Ἡ ἐνέργεια μιᾶς καὶ μόνης συγκεκριμένης κολλυβιστικῆς ἐργασίας εἴτε *ἐπιτοπίου* ἢ *διατοπίου καταλλαγῆς* (βλ. *κολλυβιστικαὶ ἐργασίαι*). Π. Λ. Π.

κολλυβογράμματα (τά)· ὀλίγα τινὰ γράμματα, γράμματα στοιχειώδους γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως: «ξέρει κάτι κολλυβογράμματα».

κόλλυβον (τό). Κόλλυβον (cambio) λέγεται τὸ κέρδος, ὅπερ ἀποκομίζει ὁ ἐν ἐπαγγέλματι ἐνεργῶν κολλυβιστικὰς ἐργασίας, ἢ πραγματοποίησις δηλονότι τῆς ἐμπορικῆς αὐτοῦ κερδοσκοπίας. Προκύπτει ἰδιαιτέρως ἐκ τῆς ἐνεργείας συγκεκριμένης τινὸς κολλυβιστικῆς πράξεως (βλ. *κολλυβιστικαὶ ἐργασίαι*). Π. Λ. Π.

κόλλυβος (ὁ) (ἀρχ.). Μικρὸν βάρος χρυσοῦ καὶ ἐντεῦθεν πᾶν κέρμα μικρᾶς ἀξίας: «κολλύβου ἐπριάμην» τὸ ἠγόρασα γιὰ τίποτε· || εἶδος μικροῦ χαλκίνου νομίσματος· || τὸ κατὰ τὴν ἀλλαγὴν νομίσματος (κολλυβισμὸν) παραμένον κέρδος εἰς τὸν ἀργυραμοιβόν, τὸ νῦν *κόλλυβον*.

Ὁ κόλλυβος κατά τινας ἰσοδυνάμει πρὸς τὸ τέταρτον ἢ ἕβδομον τοῦ χαλκοῦ, ἰδιαζόντως δὲ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν Ἀθήναις ὡς κέρματα κατὰ τὰς πληρωμάς· κατ' ἄλλους διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀπεκαλοῦντο συλλήβδην πάντα τὰ μικρᾶς ἀξίας νομίσματα. Τὴν πρώτην ἐκδοχὴν στηρίζει καὶ ἡ ὕπαρξις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κερμάτων ὀνομαζομένων *δικολλύβων*, *τρικολλύβων*, κλπ. Ἀπὸ τοῦ κολλύβου ὁ κολλυβιστὴς ὠνομάζετο ὁ ἀλλάσσων χρήματα καὶ ἡ πρᾶξις «κολλυβισμός» (λατ. permutatio), κολλυβιστὴς δὲ ὁ ἀργυραμοιβός. —Π.

Κόλλυερ (Collyer), ***Ροβέρτος***. Ἀμερικανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1823. Τῷ 1849 προεχειρίσθη εἰς ἱερέα τῆς ἐκκλησίας Μεθοδιστῶν καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος μετηνάστευσεν εἰς Ἀμερικήν, ὅπου εἰργάζετο ὡς κλειθροποιός. Τῷ 1860 ἵδρυσεν ἐν Σικάγῳ δευτέραν ἐκκλησίαν τῶν οὐνιταριστῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μετέσχε τῆς ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς. Τῷ 1879 μετέβη εἰς Νέαν Ὑόρκην, ὅπου διέμενε μέχρι τοῦ θανάτου του (1912). Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Φύσις καὶ Ζωή» (1867), «Ἡ σημερινὴ ζωή» (1871), «Ἡ ἁπλῆ ἀλήθεια» (1877), «Ὁμιλίαι πρὸς νέους καὶ νέας» (1888) «Παλαιὰ καὶ νέα πράγματα» (1893), «Ὁ ράπτης πατέρας» (1906) καὶ «Ἱστορία τῆς πόλεως καὶ συνοικίας Ἴλκλεϋ» (1886). Λ. Α.

Κολλυριδιαναὶ (αἱ). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀντιδικομαριανίτας, τοὺς ἀρνουμένους τὴν ἀειπαρθενίαν τῆς Θεοτόκου, ἀναφέρει ὁ Ἐπιφάνιος τὰς *Κολλυριδιανάς*, αἵτινες ὑπερτιμῶσαι τὴν Θεοτόκον προσέφερον αὐτῇ καθ' ὡρισμένας ἡμέρας κολλυρίδας (αἵρ. 78 ἑ.). Ἡ αἵρεσις αὕτη ἀπετελεῖτο ὡς τὰ πολλὰ ἐκ γυναικῶν ἐκ Θρᾴκης καὶ Ἀραβίας καὶ διὰ τοῦτο εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κολλυριδιαναὶ* (ἅπαξ μόνον καὶ ἐν νεωτέρᾳ σχετικῶς ἐποχῇ ἀπαντᾷ ὁ τύπος Κολλυριδιανοί). Οὐδὲν τῶν νεωτέρων εὑρίσκουσιν ἐν τῇ αἱρέσει ταύτῃ ἀπήχησιν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας. Κ. Ι. Δ.

κολλύριον (τό)· πᾶν φάρμακον ἐπιτήδειον πρὸς θεραπείαν ὀφθαλμικῶν παθήσεων.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ λέξις *κολλύριον*, ὑποκοριστικὸν τοῦ *κολλύρα* (εἶδος ἄρτου ἢ πλακοῦντος, κοιν.

Digitized by Google

κουλλοῦρα), ἐσήμαινεν ἐν ἀρχῇ κυρίως τὰ μικρὰ διαφόρου μορφῆς (ἰδίᾳ δίκην ῥαβδίων) πλακούντια, τὰ παρασκευαζόμενα διὰ φυτικῶν ἢ μεταλλικῶν οὐσιῶν, τὰ εἰσαγόμενα πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν εἰς διαφόρους φυσικὰς κοιλότητας ἢ παθολογικοὺς πόρους (μήτρα, κόλποι, συρίγγια κλπ.) ἢ τὰ κατόπιν λειοτριβήσεως τούτων χρησιμεύοντα ὑπὸ μορφὴν κόνεως ἢ ἐν ὑγρᾷ καταστάσει, κατόπιν διαλύσεως ἐν διαφόροις ὑγροῖς, κατ' ὀφθαλμικῶν παθήσεων.

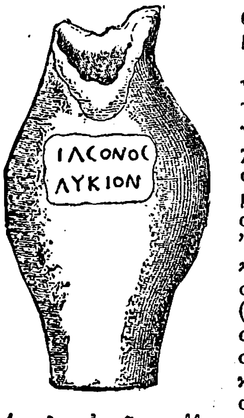

Ἀρχαῖον ἀγγεῖον κολλυρίου ἐκ Τάραντος.
[Εὑρηται ἐν Παρισίοις ἐν τῇ συλλογῇ Moweit.]

Ἤδη ὁ Ἱπποκράτης ἀναφέρει «κολλούρια μητρέων» (VIII. 110), εἰσαγόμενα ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ χρησιμεύοντα πρὸς παρασκευὴν διαλύσεων, ἐνιεμένων ἐν τῇ μήτρᾳ (ὡς φρονεῖ καὶ ὁ Littré). Κατ' Ἀντύλλον τὰ *ὁλόκληρα κολλύρια* ἐτίθεντο εἰς φυσιολογικὰς κοιλότητας (μήτραν, κόλπον, ῥῖνα, οὖς, οὐρήθραν, ἀπευθυσμένον) πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν. Ταῦτα ἐσκευάζοντο ἐκ διαφόρων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, οἷον κολοφωνίας καὶ σμύρνας, ῥίζης κράμβης, δικτάμνου, ἐλατηρίου, εἶχον δὲ μῆκος ἀνάλογον τῆς κοιλότητος, ἐν ᾗ ἐνετίθεντο. Τὰ εἰς τὴν μήτραν ἐντιθέμενα (χρησιμεύοντα πρὸς κάθαρσιν ἢ ἐκβολὴν ἐμβρύων) ἦσαν μύουρα τὸ σχῆμα, ἐχρίοντο δὲ δι' ἐλαίου κυπρίνου πρὸ τῆς χρήσεως καὶ περιεβάλλοντο διὰ νήματος, ἵνα δύνανται εὐκόλως κατόπιν νὰ ἑλκύωνται πρὸς τὰ ἔξω. Ἄλλα τούτων ἐνετίθεντο εἰς πυώδεις κόλπους ἢ συρίγγια καὶ ἐχρησίμευον τοῦτο μὲν πρὸς συγκόλλησιν τῶν ἐπιφανειῶν, τοῦτο δὲ πρὸς ἀποτροπὴν ἢ θεραπείαν τυλώσεως τῶν τοιχωμάτων τῶν πόρων. Κατεσκευάζοντο δὲ συνήθως διὰ μέλιτος ἑφθοῦ, χαλκοῦ κεκαυμένου, μίσυος, χαλκάνθου κτλ. (*Ὀρειβ.* II. 432). Ἐξηραίνοντο δὲ πάντα ἐν σκιᾷ (*Μάρκελ. Ἐμπειρ.*). Τῶν δὲ διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς προοριζομένων κολλυρίων ἐγίνετο χρῆσις μετὰ λέανσιν αὐτῶν, ὑπὸ τύπον κόνεων, ὑγρῶν ἢ ἀλοιφῶν, κατὰ διαφόρων ὀφθαλμικῶν παθήσεων, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ὁ ὅρος *κολλύριον* περιωρίσθη ἀκριβῶς καὶ μόνον διὰ πᾶν φάρμακον τοπικῶς ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὰ κολλύρια ταῦτα ἐσκευάζοντο κατὰ τὸ ἔαρ, διότι κατὰ μὲν τὸ θέρος ἡ δύναμις τῶν διαφόρων συστατικῶν, ἰδίᾳ τῶν φυτικῶν, εἰκάζετο διαπνεομένη, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα κατεστρεφομένη.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπέρμετρος αὐτῶν λέανσις ἀπηγορεύετο, ὅπως μὴ καταστραφῇ τὸ κυρίως τὴν θεραπευτικὴν ἀρετὴν ἔχον χνοῶδες τῶν φυτικῶν οὐσιῶν. Πάντως ἔδει, ὅπως ἓν ἕκαστον τῶν συστατικῶν τριβῇ ἰδιαιτέρως, ἡ δὲ κόνις τούτων τῇ βοηθείᾳ μικρᾶς ἐπιχυνομένης ποσότητος ὑγροῦ διαπερασθῇ διὰ λεπτοτάτου κοσκίνου. Τὰ μεταλλικὰ ἰδίᾳ συστατικὰ τούτων ἔδει, ἵνα λειοτριβηθῶσιν ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Πρὸ τῆς ζυμώσεως εἰς πλακούντια προσετίθετο κόμμι, καίτοι οὐδεμίαν ὀφθαλμικὴν δύναμιν ἔχον, ἵνα ἀποφεύγηται ἡ ῥῆξις τῶν κολλυρίων μετὰ τὴν ξήρανσιν αὐτῶν. Ἐπεβάλλετο δὲ ἡ ταχεῖα χρησιμοποίησις τῶν ἀπὸ φυτικῶν φαρμάκων κολλυρίων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀπὸ μεταλλικῶν οὐσιῶν, διότι τὰ ἀπὸ τούτων παλαιούμενα ἐθεωροῦντο μείζονος δυνάμεως. Τεμάχια τῶν κολλυρίων τούτων εἶτα κονιοποιούμενα ἐτίθεντο εἰς χρῆσιν, εἴτε ὡς κόνις, εἴτε ἐν διαλύσει (μεθ' ὕδατος, ῥοδοσταγματος, ἐλαίου, οἴνου, ὄξους, λευκώματος ἢ γάλακτος γυναικός), εἴτε ὡς ἀλοιφή. Ὡς ἐκ τούτου δὲ κατόπιν ἐκαλοῦντο κολλύρια καὶ κόνεις ἢ ὑγρὰ ἐπιτιθέμενα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς χωρὶς νὰ διέλθωσι διὰ τῆς ἀρχικῆς τοῦ πλακουντίου μορφῆς. Πάντως ὅμως καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐξηκολούθησεν ἡ διάκρισις αὐτῶν εἰς *ξηροκολλούρια* καὶ *ὑγροκολλούρια*. Καὶ τὰ μὲν ὑγρὰ ἐνεστάζοντο ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, αἱ δὲ κόνεις εἴτε ἐνεφυσῶντο, εἴτε ἐπεπάσσοντο διὰ μικροῦ κοχλιαρίου, τῶν ἀλοιφῶν ἐπιχριομένων ἐπὶ τοῦ κάτω ἢ ἄνω βλεφάρου ἀνασπωμένου διὰ σπαθομήλης ἢ χρωστῆρος ἐκ σπόγγου μαλακοῦ (*Πλίνιος* H. N. XXXI, 125), οὗ καιομένου καὶ ἡ κόνις ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κολλύριον (*Διοσκορ.* Καὶ σφραγὶς δὲ *Julii Jucandi* ἀναφέρεται ὡς τοιοῦτον κολλύριον (Col. penicillum) διὰ σπόγγου). Τὰ δριμέα δὲ τῶν κολλυρίων διεκρίνοντο κατὰ Σωρανὸν (11, 12. 16) τῶν μετασυγκριτικῶν, χρησιμευόντων κυρίως κατὰ τῶν παχέων καὶ σκληρῶν βλεφάρων.

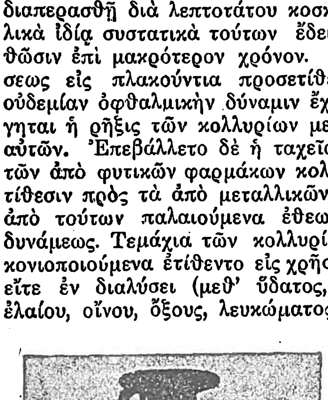

Ἀρχαῖον ἀγγεῖον κολλυρίου.
[Εὑρέθη ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Γαλλορρωμαίου ὀφθαλμιάτρου Γ. Φιρμίου Σευήρου (Daneffe).]

Τὰ ὀλίγιστα κολλύρια τὰ παρασκευαζόμενα ἐξ ἀρχῆς ὡς ὑγρὰ ἢ ἡμίρρευστα διετηροῦντο εἰς εἰδικὰ ἀγγεῖα μετ' ἐστενωμένου λαιμοῦ, φέροντα ἐπιγραφὴν δηλοῦσαν τὴν σύνθεσιν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστοῦ, ὧν τινα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Τὸ ἐξ Ἀθηνῶν ἀποκείμενον νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «ΛΥΚΙΟΝ ΠΑΡΑ ΜΟΥΣΑΙΟΥ», ἄλλα ἀνευρέθησαν ἐν Αἰγύπτῳ, Κατάνῃ, κλπ.

Πολλὰ τῶν κολλυρίων, παρασκευαζόμενα καὶ πωλούμενα ὑπὸ τῶν ἐφευρετῶν ὀφθαλμιάτρων, εἶχον τὸν τύπον τῶν σημερινῶν *ειδικοτήτων* (spécialités), πρὸς ἀποφυγὴν δὲ νοθείας αὐτῶν ἐσφραγίζοντο, κατὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν, ὑπὸ ἰδίων σφραγίδων, ὧν ὑπὲρ τὰς 200 διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ δι' ὧν λαμβάνομεν γνῶσιν οὐ μόνον ὀνομασιῶν πολλῶν τῶν σκευασιῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀνομάτων πολλῶν ἀγνώστων ὀφθαλμιάτρων τῶν χρόνων ἐκείνων. Τοιαῦται σφραγῖδες δὲν εὑρέθησαν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ, φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο συνήθεια κυρίως τῶν Γαλλορρωμαίων ὀφθαλμιάτρων, ἥτις ἴσχυσεν ἀπὸ τοῦ Β' μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος. Πρώτη σφραγὶς εὑρέθη τῷ 1606 Αὗται ἦσαν μικραὶ ἐκ λίθων πλάκες ὡς τὰ πολλὰ τετράγωνοι (ἐνίοτε τρίγωνοι, ἑξάγωνοι, στρογγύλαι), 60 χμ. μήκους, 15 πάχους καὶ 35 πλάτους, ἐπὶ τῶν πλευρῶν (1—4) τῶν ὁποίων ἐχαράσσετο ὡς τὰ πολλὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἢ τῶν ἐφευρετῶν, ἡ σύνθεσις τοῦ κολλυρίου καὶ τὸ νόσημα καθ' οὗ ἀνεγράφετο. Συνήθως αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι λατινικαί, ἐλάχισται δὲ ἑλληνικαί· οὕτως ἐπὶ τῶν τριῶν ἐπιφανειῶν μιᾶς τῶν σφραγίδων, τῆς τοῦ Κόσμου (ἀνακαλυφθείσης τῷ 1879 ἐν Arles) εὕρηται κεχαραγμένον: ΚΟΣΜΟΥ ΜΗΛΙΝΟΝ ΚΟΣΜΟΥ ΑΥΘΗΜΕΡΟΝ ΚΟΣΜΟΥ ΑΡΜΑΤΙΟΝ. Ἐπὶ ἄλλης (*Bolard*) γράφεται: G. DEDEMONIS AMBROSIVM AD KALIGINEM ET CL, ἤτοι Gaii Dedemonis Ambrosium ad caliginem et claritatem (κατ' ἀμβλυωπίας καὶ πρὸς λαμπρότητα ὁράσεως). Ἐπὶ ἄλλης (Entrams) τὰ ἑξῆς ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς (διὰ λεπίδων, διὸ σμύρνης, διὰ τεσσάρων, μήλινον): L. TERENTI PATERNI DIA LEPIDUM, DIA SMYRNEUS DIA TESSARUM, MELINUM. Αὐτὸς δ' ὁ Γαληνὸς ἀναφέρει κολλύριον σφραγιζόμενον δι' ἀναγλυφῆς λέοντος: «Ἀντιγόνου κροκῶδες λεοντάριον, ἐπιγραφόμενον, ἐπειδή περ γλύμματι τούτῳ ἐσφραγίζετο» (XII.773).

Εὐτυχῶς δὲ διεσώθησαν ἐκτὸς τῶν σφραγίδων καὶ τεμάχια αὐτῶν τούτων τῶν ξηρῶν κολλυρίων, διατηρηθέντα ἰδίᾳ ἐν τῇ ὀργανοθήκῃ τοῦ Γαλλορρωμαίου ὀφθαλμιάτρου Γαΐου Φορμίου Σευήρου (εὑρεθείσῃ ἐν Reims 1851) καὶ ἀποκείμενα νῦν ἐν τῷ μουσείῳ St. Germain en Laye, φέροντα δ' ἔτι τὸ ὄνομα τοῦ παλαιοῦ ἐφευρέτου. Τὰ συστατικὰ δὲ μάλιστα τούτων ἐρευνηθέντα διὰ χημικῆς ἐξετάσεως ὑπὸ τοῦ Duquenelle ἐδείχθησαν ἀνταποκρινόμενα ἀκριβῶς πρὸς τὰς γνωστὰς ἡμῖν συνθέσεις τῶν τοιούτων κολλυρίων.

Τὰ κολλύρια ὠνομάζοντο εἴτε ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐφευρέτου (*Ἀττάλου, Εὐελπίδου, Διονυσίου, Κλέωνος, Πακκίου, Ἀσκληπιάδου, Φίλωνος* κτλ.), ὡς καὶ νῦν, εἴτε καὶ διὰ προσθήκης καὶ τῶν κυρίων αὐτῶν συστατικῶν (κινναβάρινον Ἀξίου, διὰ ῥόδων, διὰ κρόκου, διὰ λιβάνου, διὰ σμύρνης κτλ.), εἴτε τέλος καὶ τοῦ νοσήματος, καθ' οὗ συνιστῶντο (Καπίτωνος πρὸς ξηροφθαλμίας). Ἐπὶ τούτοις ὅμως τὰ κολλύρια ἔφερον καὶ διαφόρους ἄλλας ὀνομασίας, εἴτε χάριν διαφημίσεως (ἀμίμητον, ἰσόθεον, ἀνίκητον, ἀσύγκριτον, βασιλικὸν κτλ.), εἴτε συμφώνως πρὸς τὸ χρῶμα αὐτῶν (λευκόν, κύκνειον). Πλεῖστα τούτων ἀναφέρει ὁ Γαληνὸς (XII. 717 ἑ.), ὁ Κέλσος καὶ ὁ Σκριβώνιος Λάργος. Ὁ Παῦλος ὁ Αἰγινήτης (Περὶ κολλουρίων καὶ ἀνακολλημάτων, VI, ιστ') ἀναφέρει μονάμερον, χιακόν, κυκνάριον, κιρρὸν κύκνον, λευκὸν κύκνον κτλ.), ὁ δὲ Νικόλαος Μυρεψὸς 87 εἴδη κολλυρίων. Καὶ παρ' Ἄραψι δὲ ἐξηκολούθησεν τὸ τῶν κολλυρίων πλῆθος (*Σεραπίων*, De antid. VII, 34), πλεῖστα δὲ νέα προσετέθησαν, ἐν οἷς ἀναφαίνεται καὶ ἡ καφουρά.

Καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους ἐξηκολούθησεν ἡ χρῆσις τῶν κολλυρίων καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν ἀπὸ τῶν πρώτων μεταχειρισθέντων ἢ ὑποδειξάντων ταῦτα (κολλύριον *Boerhaave, Helvetius* κτλ.). Καὶ νῦν δ' ἔτι *κολλύρια* καλοῦνται τὰ τοπικῶς, ἀμέσως ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἰδίᾳ τὸν ἐπιπεφυκότα ἐπιτιθέμενα καὶ δρῶντα φάρμακα, ὧν διακρίνομεν: α') Τὰ *ξηρά*, ἀποτελούμενα ἐκ φαρμακευτικῶν οὐσιῶν ἐν λεπτοτάτῃ κόνει ἐπιπασσομένων ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ (καλομέλι, στυπτηρία κτλ.). β') Τὰ *μαλακά*, παρασκευαζόμενα ἐκ διαφόρων φαρμάκων ἀναλόγως τῆς ἐνδείξεως μειγνυομένων μετὰ λιπαρῶν οὐσιῶν (βασελίνης, λανολίνης κτλ.). Εἰς ταῦτα ὑπάγεται ἡ μετὰ κιτρίνης ὑποσεσιμου τοῦ ὑδραργύρου ἀλοιφὴ μετὰ βασελίνης (mercurii praecip. flavi), ἡ κοινῶς ἐν χρήσει ἐπὶ διαφόρων ἐπιμόνων ὀφθαλμικῶν ἢ βλεφαρικῶν παθήσεων. γ') Τὰ *ὑγρά*, τὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν *κολλύρια*, διαλύσεις δηλαδὴ φαρμάκων ἐν διαφόροις ἀπεστειρωμένοις ὑγροῖς (ἀπεστειρ. ὕδωρ, ἔλαιον κτλ.). Τὰ ὑδατώδη καὶ ἐλαιώδη ταῦτα κολλύρια, παρασκευαζόμενα εἰς μικρὰν ποσότητα, διατηροῦνται ἐν σταγονομετρικοῖς φιαλιδίοις, δι' ὧν ἐνστάζονται ἐν τῷ ὀφθαλμῷ. Πρόοδον ἀποτελοῦσι τὰ ἐν εἰδικοῖς σταγονομετρικοῖς φιαλιδίοις παρασκευαζόμενα νῦν

Νεώταται φύσιγγες ὀφθαλμικῶν κολλυρίων (κατὰ Clin).

ὑπὸ τῶν ἐργαστηρίων Clin κολλύρια (ampoules compte-gouttes καὶ ophtalmampoules), ὧν σειραὶ μάλιστα τῶν συνηθεστέρων συσκευάζονται ἐν εἰδικοῖς κυτίοις πρὸς εὐχερεστέραν χρῆσιν. Ἀναλόγως δὲ τῆς δυνάμεως τῆς περιεχομένης ἐν τοῖς κολλυρίοις φαρμακευτικῆς οὐσίας ταῦτα διακρίνονται εἰς *στυπτικὰ* (ὧν κοινῶς γνωστὸν τὸ διὰ θειικοῦ ψευδαργύρου), *καυστικὰ* (διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου, ἀργυρόλης, πρωταργόλης κτλ.), *μυδριατικὰ* (δι' ἀτροπίνης, σκοπολαμίνης κτλ.), *μυωτικὰ* (δι' ἐσερίνης, πιλοκαρκίνης κλπ.), *ἀναισθητικὰ* (διὰ κοκαΐνης, στοβαΐνης κλπ.), *ἀντισηπτικὰ* (διὰ κυανιούχου ὑδραργύρου, κυανοῦ τοῦ μεθυλενίου κτλ.) καὶ *ἀγγειοσυσταλτικὰ* (δι' ἐπινεφριδίνης). Πολλὰ τούτων φέρουσι καὶ νῦν, ὡς πάλαι, τὸ ὄνομα τοῦ ἐφευρέτου (κολλύριον *Stjernerona*, *Brun*, *Sichel*, *Guépin*, *Graefe* κτλ.) ἢ τῆς καθ' ἧς ἀναγράφονται νόσου (ἀντιγλαυκωματικόν, ἀντικαταρρακτικὸν κτλ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Simpson*, Notes on some aucient greek medical vases for coutaining Lykion (Edinburgh, 1856).— *C. L. Grotefeud*, Die Stempel der röm. Angenärzte (Hannover 1867). — *J. Hirschberg*, Geschichte der Augenheilkunde (ἐν XII τόμῳ τοῦ Handb. d. Ges. Augenheilkunde[2] von Graefe u. Saemisch 1899).— *Rod. de Castillo y Quartillers*, Die Augenheilkunde u. der Römerzeit, Ubersetz., von M. Neuburges (Leipzig 1907, μετὰ πλήρους βιβλιογραφίας). — *N. Δελλαπόρτα*, Ὀφθαλμολογία (Ἀθῆναι 1915).

ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ

κολλυρὶς (ἡ) (Collyris) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν φυτοφάγων τῆς οἰκογενείας τῶν *κικινδελλιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, σχεδὸν κυλινδρικόν, κεφαλὴν ἀρκετὰ ὀγκώδη, ἀπεστρογγυλωμένην, προθώρακα κορυνοειδῆ καὶ στενὸν καὶ κοιλίαν ἐπιμήκη. Ἐκ τῶν 70 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι *ἡ κολλυρὶς ἡ μακρόλαιμος* (Collyris longicollis), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸ Ἰνδοστὰν καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν.

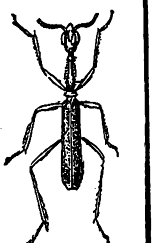

Κολλυρίς.

Δ. Ν. Π.

κολλυρίτης (ὁ) (Collyrites Desm.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ὁλοαστεροειδῶν ἀτελοστομάτων ἀκανονίστων* ἐχινοειδῶν. Οἱ ἐχῖνοι οὗτοι εἶχον ὄστρακον ᾠοειδὲς ἐξωγκωμένον, ταινίας πόρων τῶν ὑδροφορικῶν στενὰς καὶ ἕδραν ᾠοειδῆ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου κρασπέδου. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δογγερίου καὶ μαλμίου ὡς καὶ τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ.

Κολλυρίτης ὁ ἐλλειψοειδὴς (Col. ellipticus).
[Ἐκ στρωμάτων τῆς φαιᾶς ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τοῦ Mamers τῆς Sarthe.]

Γ. Κ. Γ.

κολλυρίτης (ὁ) (Kollyrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου ἔνυδρον, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἀλλοφανοῦς, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ παραλλαγήν. Εἶναι σῶμα ἄμορφον εἰς νεφροειδῆ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως γεώδη, σκληρότητα 1—2, εἰδικὸν βάρος 2 καὶ χρῶμα λευκόν. Ἐμφανίζεται λιπαρὸν εἰς τὴν ἁφήν, ἀπαντᾷ δὲ ὡς ἐπικάλυμμα ἐντὸς ῥωγμῶν ἢ φλεβῶν ἐν Weissenfels, Schemnitz καὶ Hodritsch τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐν Ezquerra τῶν Πυρηναίων.

Γ. Β.

Digitized by Google

Κολλυτὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς 'Αττικῆς ἀνήκων εἰς τὴν Αἰγηΐδα φυλὴν καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ "Αστεως (οἱ κάτοικοι *Κολλυτεῖς*), «ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς πόλεως», ἐκτεινομένη ὅμως καὶ εἰς τὰ προάστεια, ἔνθα ἑωρτάζοντο τὰ κατ' 'Αγροὺς Διονύσια. 'Ωρίζετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τῆς Μελίτης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τῆς Διομείας, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς συγγενείας τῶν ἐπωνύμων ἡρώων, τοῦ Διόμου ὄντος υἱοῦ τοῦ Κολλυτοῦ. 'Εν τῇ καλουμένῃ ὁδῷ «στενωπὸς Κολλυτοῦ» ἦσαν αἱ οἰκίαι τῶν ἑταιρῶν, ἐλέγετο δ' ὅτι οἱ παῖδες τοῦ τμήματος τούτου τοῦ ἄστεως ἐμάνθανον νὰ ὁμιλῶσιν ἕνα μῆνα ἐνωρίτερον ἢ οἱ τῶν ἄλλων δήμων. Ἡ ἀκριβὴς τοποθέτησις τοῦ δήμου ἀμφισβητεῖται. 'Ενῷ ἄλλοτε ἐτοποθετεῖτο βορείως τῆς 'Ακροπόλεως, οἱ νεώτεροι *(Judeich, Dörpfeld)* θεωροῦσι τοῦτον κείμενον μετὰ τῆς Διομείας εἰς τὸ Α. καὶ ΝΑ. μέρος καὶ δὴ ἐν τῇ σημερινῇ συνοικίᾳ τῆς Πλάκας. Πιθανώτατα ἐν τῷ δήμῳ τούτῳ περιείχετο καὶ ἡ ἀρχαία ἀγορά, νοτίως πιθανῶς τῆς 'Ακροπόλεως.
Ι. Σ. Σ.

κολλῶ (*—άω*), καὶ ἰδιωματ. *κολνῶ, ἀόρ. ἐκόλλησα—ἐκολλήθην*, παθ. μετχ. *κε)κολλημένος*· προσκολλῶ, προσάπτω: «κόλλα μιὰ ἐτικέττα 'ς τὸ τετράδιο», «μὴν κολλᾷς χαρτιὰ 'ς τὸν τοῖχο»· ‖ μεταφ. «τοῦ κόλλησαν μιὰ ρητσινιὰ» τοῦ ἀπέδωσαν κατηγορίαν, τὸν ἐδυσφήμησαν, «τοῦ κόλλησαν τὰ κέρατα» τὸν κατέστησαν ἄτιμον· ‖ συγκολλῶ, συναρμόζω, οἷον τὰ τεμάχια ξύλου ἢ μετάλλου· ‖ καλύπτω τὰς ραγάδας μεταλλίνων σκευῶν: «κόλλησα τὸν τενεκέ, — τὴν κατσαρόλα»· ‖ ἐπὶ νόσου, μεταδίδω, μεταβιβάζω: «μοῦ κόλλησε τὴν ἀρρώστια του»· ‖ ἀμεταβ. κατὰ πάσας τὰς χρήσεις· ‖ μεταφ. «μοῦ κόλλησε μιὰ ἰδέα, — ἕνας φόβος, — μία ὑποψία» μὲ κατέλαβε ἔμμονος ἰδέα κτλ.· ‖ φρ. «μοῦ κόλλησε τσιμπούρι» προσεκολλήθη δυσαποσπάστως, ἐπὶ ἀνθρώπου ὅστις φορτικῶς καὶ ἀπρόσκλητος παρακολουθεῖ τινα· ‖ «τῆς κόλλησε γιὰ καλὰ» ἐπὶ ἐρωτικῆς ἐνοχλήσεως· ‖ (Ἰδιωματ. Κρήτ.) κτυπῶ, δέρω: «μὴ μοῦ κολλᾷς, ἀφέντη μου», «τοῦ ἐκόλλα μία ὥρα» τὸν κτυποῦσε μία ὥρα· ‖ μεταφ. «κολλοῦνε τουφεκιὲς» ρίπτουν πυροβολισμούς, πυροβολοῦν.

κολλώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόλλαν, γλοιώδης: «λιπαρὸν καὶ κολλῶδες».

—κολλώδη (τά)· βλ. *κολλοειδῆ*.

Κολλώδης (Collodis) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένη τῇ Σαρδηνίᾳ καὶ κειμένη μεταξὺ *Καραλλίδος* καὶ *Λουτρῶν "Ηρας* (*Πλιν.* III, 13, 2). 'Ανεξακρίβωτος ἡ ταυτότης της, πλειόνων τῆς μιᾶς νησίδων, μὴ ἐξηκριβωμένης ὡσαύτως ταυτότητος, ὑπαρχουσῶν μεταξὺ *Κάλιαρι* καὶ *Κονιένα* (βλ. λ.).
Σ. Ε. Λ.

κολλώδιον (τό)· βλ. *κολλόδιον*.

Κολλωνίδων, *τέως δῆμος — [Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος τῆς Πελοποννήσου ἐν τῷ νομῷ Μεσσηνίας, περιλαμβάνων 26 χωρία κείμενα πρὸς Ν. τοῦ Λυκοδήμου ὄρους παρὰ τὸ ἀκρωτήριον 'Ακρίτας. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ Κορώνη (πρωτεύουσα), τὸ Βασιλίτσι, τὰ Βουνάρια, τὰ Καστέλλια, ὁ Σαρατζᾶς, τὸ Χαροκοπιὸ κλπ. 'Ο πληθυσμὸς τοῦ δήμου ἀνήρχετο εἰς 7.320 κατοίκους. Χ. Δ.

Κὸλμ *διῶρυξ* (Canal de la Colme) *[Γεωγρ.]*. Διῶρυξ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Βελγίου. "Αρχεται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ "Αα, παρὰ τὸ Βάττεν, ἐν τῷ βορειοτάτῳ τμήματι τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ τοῦ Βορρᾶ, καὶ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰ ΒΑ. καταλήγει εἰς τὸ Φύρν, ἐν Βελγίῳ, ἐν τῇ παρὰ τὴν 'Οστάνδην διώρυγι τῆς Δουγκέρκης, ἀφοῦ προηγουμένως διέλθῃ διὰ τῆς Μπέργκ. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι 49 500 μ., εἶναι πλωτὴ διὰ σκάφη μέχρις 150 τόννων καὶ ἔχει ἓξ ὑδροφράκτας μετὰ διακλαδώσεως εἰς τὸ Χόντσχουτ. Μ. Δ. Β.

Κόλμαν (Colman), ***Γεώργιος***. "Αγγλος δραματογράφος καὶ κριτικός, συνήθως ἐπονομαζόμενος ὁ *πρεσβύτερος* ἢ *Γεώργιος ὁ πρῶτος*, πρὸς διάκρισιν ἐκ τοῦ υἱοῦ του (1732—1794). 'Εσπούδασε τὴν νομικὴν ἐν 'Οξφόρδῃ. Τῷ 1760 ἀνεβιβάσθη τὸ πρῶτον θεατρικόν του ἔργον ὁ «Λιμοκοντόρος», τὸ ὁποῖον ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. 'Ηκολούθησαν ἡ «Ζηλότυπος σύζυγος», ὁ «Κρυφὸς γάμος» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γκάρριχ, τῷ δὲ 1767 ἐγένετο μέτοχος τοῦ θεάτρου Κόβεντ Γκάρντεν, διορισθεὶς διευθυντὴς αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἑπταετὲς διάστημα τῆς διευθύνσεώς του ἀνεβίβασε «διεσκευασμένα» πλεῖστα δράματα τοῦ Σαῖξπηρ. Βραδύτερον ἐγένετο ἰδιοκτήτης τοῦ θεάτρου Χέϋμαρκετ. 'Εκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων κατέλιπε πλείστας διασκευὰς ἐξ ἔργων τοῦ Φλέτσερ καὶ Μπὲν Τζόνσον, μίαν ἐξαίρετον μετάφρασιν τοῦ «'Εμπόρου» τοῦ Πλαύτου, μετάφρασιν τῆς «Ποιητικῆς τέχνης» τοῦ 'Ορατίου, τριακοντάδα θεατρικῶν ἔργων, παρῳδίας κλπ.

— Κόλμαν (Colman), ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κόλμαν ὁ νεώτερος*, δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ σατιρικὸς ποιητής. 'Εξεπαιδεύθη ἐν 'Οξφόρδῃ καὶ ἀκολούθως ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Λονδίνῳ. Τῷ 1782 ἐδιδάχθη εἰς τὸ θέατρον τοῦ πατρός του Χέϋμαρκετ τὸ πρῶτόν του ἔργον, «Ἡ δραματογράφος», ἄνευ ἐπιτυχίας. Τοῦτο ἠκολούθησαν «'Ο πτωχὸς κύριος» (1802) καὶ «Τζὼν Μποὺλ ἢ Τὸ τζάκι ἑνὸς "Αγγλου» (1803). Τῷ 1789 διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου Χέϋμαρκετ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του διωρίσθη θεατρικὸς λογοκριτής. Πλὴν τῶν θεατρικῶν του ἔργων κατέλιπε πλεῖστα σατιρικὰ ποιήματα, καταστάντα δημοφιλέστατα.
Δ. Σ. Δ.

— Κόλμαν (Colman), ***Σαμουήλ***. 'Αμερικανὸς τοπιογράφος (1832—1920). 'Εμαθήτευσε παρὰ τῷ Ντούραντ, μεθ' ὃ ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν ἐν 'Ισπανίᾳ, 'Ιταλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ 'Αγγλίᾳ. Τῷ 1860, μετὰ τοῦ 'Ιακώβου Σμίλκ, ἵδρυσε τὸν «Σύλλογον ὑδατογράφων» (American Water Color Society), γενόμενος πρῶτος πρόεδρος τούτου. 'Εξελέγη τῷ 1862 μέλος τῆς 'Εθνικῆς 'Ακαδημίας Σχεδίου Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του: «The ships of the Western plains» καὶ «'Ισπανικαὶ κορυφαὶ Κολοράντο», ἀποκείμενον ἐν τῷ μητροπολιτικῷ μουσείῳ τῆς Νέας 'Υόρκης. Λ. Α.

Κολμὰρ (Colmar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ "Ανω Ρήνου. Κάτ. 43.141. Εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 67 χλμ. ΝΔ. τοῦ Στρασβούργου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στρασβούργου-Βασιλείας, καὶ εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια βαμβακερῶν, μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, νημάτων, χάρτου, ζύθου, σακχάρεως, μηχανημάτων, σάπωνος, τσιμέντων, κονσερβῶν κλπ. καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον οἴνου καὶ λαχανικῶν. Εἶναι πόλις παλαιά, μετὰ οἰκιῶν τοῦ ΙΕ', ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀξιολόγων κτιρίων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ὁ ναὸς τοῦ 'Αγίου Μαρτίνου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μύνστερ», τὸ μοναστήριον τῶν δομινικανῶν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ούντερλίντεν», κατασκευασθὲν ἀπὸ τοῦ 1232—1289, χρησιμεῦον σήμερον ὡς μουσεῖον, πινακοθήκη καὶ βιβλιοθήκη μετὰ σημαντικοῦ ἀρχείου, τὸ παλαιὸν τελωνεῖον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, χρησιμοποιούμενον σήμερον ὡς δικαστικὸν μέγαρον κτλ. "Εχει ἐπίσης μνημεῖα καὶ ἀγάλματα τοῦ ναυάρχου Μπρουά, τοῦ στρατηγοῦ Ράπ, τοῦ ποιητοῦ Πφέφφελ καὶ τοῦ ζωγράφου Σκονγκάουερ κτλ. Θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ Columbarium. 'Αναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 833 ὡς τόπος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔλαβε χώραν ἡ συνάντησις τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς μετὰ τῶν υἱῶν του. Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἔφθασεν εἰς σημαντικὴν ἀκμήν, καὶ ἀφοῦ περιῆλθεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Αὐστριακούς, προσηρτήθη εἰς τὴν Γαλλίαν τῷ 1635 μέχρι τοῦ 1649 καὶ ἀπὸ τοῦ 1673 μέχρι τοῦ 1871, ὁπότε προσηρτήθη εἰς τὴν Γερμανίαν ὁμοῦ μετὰ τῆς 'Αλσατίας καὶ Λωρραίνης. Τὸ 1918 προσηρτήθη καὶ πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Μ. Δ. Β.

—Κολμὰρ *συνωμοσία*. 'Υπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ συνωμοσία ἐξυφανθεῖσα τῷ 1822 ἐν Γαλλίᾳ μὲ κέντρον τὸ Κολμὰρ πρὸς ἀνατροπὴν τῶν Βουρβώνων. Εἰς ταύτην εἶχον μυηθῆ πλεῖσται φρουραί. Ἡ συνωμοσία ἀπέτυχε λόγῳ ἐγκαίρου ἀνακαλύψεώς της. Οἱ περισσότεροι ἔνοχοι κατέφυγον εἰς τὴν 'Ελβετίαν, οἱ δὲ συλληφθέντες κατεδικάσθησαν εἰς μικρὰς ποινάς, πλὴν τοῦ συνταγματάρχου Καβόν, καταδικασθέντος εἰς θάνατον. Μ. Δ. Β

Κολμὲ-*Νταὰζ* (Colmet-Daâge), ***Γαβριὴλ-Φρειδερῖκος***. Γάλλος νομικὸς καὶ λόγιος (1813—1896). Τῷ 1841 διωρίσθη ὑφηγητὴς τοῦ δικαίου καὶ τῷ 1847 καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, τοῦ ὁποίου ἐξελέγη τῷ 1868 πρύτανις. "Εγραψε μεταξὺ ἄλλων: «'Ιστορία ἑνὸς παλαιοῦ ἐπαρχιακοῦ οἴκου, 1783—1883» (1884), «Ἡ οἰκογένεια Σιλὰτ» (1885) καὶ «Κιγκινᾶτος» (1883). Μ. Δ. Β.

Κολμενὰρ (Colmenar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ισπανίας ἐν 'Ανδαλουσίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Μαλάγας. Κάτ. 6.402. Παράγει σιτηρὰ καὶ λαχανικὰ καὶ ἐξάγει σῦκα, σταφίδα καὶ οἶνον ὀνομαστόν. "Εχει ἐπίσης ἐργοστάσια κονσερβῶν καὶ ἡδυπότων. Μ. Δ. Β.

—Κολμενὰρ ***Βιέχο*** (Colmenar Viejo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ισπανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Μαδρίτης. Κάτ. 6.000 Παράγει σιτηρά, οἴνους, ὀνομαστὸν ἔριον καὶ ἄλλα κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Τρέφει ὀνομαστοὺς ταύρους, χρησιμοποιουμένους εἰς τὰς ταυρομαχίας. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλικαὶ πηγαί. Μ. Δ. Β.

—Κολμενὰρ *ντὲ* ***'Ορέχα*** (Colmenar de Oreja) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ισπανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Μαδρίτης, παρὰ τὸν ποταμὸν Τάγον. Κάτ. 6.700. Παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους καὶ ἔλαια. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἀξιόλογα λατομεῖα λευκοῦ μαρμάρου.
Μ. Δ. Β.

Κόλμπε (Kolbe), ***'Αδόλφος - Γουλιέλμος - "Ερμαν***. Γερμανὸς χημικὸς (1818—1884). 'Απὸ τοῦ 1845—1847 βοηθὸς ἐν τῷ μουσείῳ τῆς οἰκονομικῆς γεωλογίας ἐν Λονδίνῳ, ἀνέλαβεν, ἐπανελθὼν εἰς Γερμανίαν, τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Λεξικοῦ τῆς Χημείας» τοῦ Λίμπιγκ καὶ ἐγένετο τῷ 1851 καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μαρβούργου, διδάξας βραδύτερον καὶ εἰς τὸ τῆς Λειψίας. Διὰ τῶν πολυτίμων ἐργασιῶν του ἐπλούτισε πάντας τοὺς κλάδους τῆς χημείας, καὶ δὴ τῆς ὀργανικῆς. 'Απὸ τοῦ 1849 ἐφήρμοσε τὴν ἠλεκτρόλυσιν εἰς τὰς ὀργανικὰς οὐσίας, ἐπιτυχὼν οὕτω τὴν παραγωγὴν διαφόρων ἁλάτων καὶ αἰθερίων ἐλαίων, ὡς καὶ ὁλόκληρον σειρὰν διοξειδίων τοῦ ὑδρογόνου. 'Ο Κόλμπε ἐπέφερε πολλὰς τελειοποιήσεις εἰς διαφόρους κλάδους τῆς βιομηχανικῆς καὶ τῆς θεραπευτικῆς χημείας, εἰς τοῦτον δ' ὀφείλεται ἐπίσης ἡ παραγωγὴ τῆς κοραλλίνης καὶ ἡ μέθοδος τῆς κατασκευῆς εἰς μεγάλας ποσότητας ἰτεϋλικοῦ ὀξέος, οὗτινος καὶ διέγνωσε τὰς ἀντισηπτικὰς ἰδιότητας. 'Εδημοσίευσε πλείστας πραγματείας περὶ τῶν ἐργασιῶν του εἰς τὰ «Χρονικὰ τῆς χημείας», τὸ «Λεξικὸν τῆς χημείας» καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν «'Εφημερίδα τῆς πρακτικῆς χημείας». Σημαντικὰ εἶναι τὰ ἔργα του: «Μέγα ἐγχειρίδιον τῆς ὀργανικῆς χημείας» (1869), «Σύντομον ἐγχειρίδιον τῆς ἀνοργάνου χημείας», «Σύντομον λεξικὸν τῆς ὀργανικῆς χημείας». Θ. Κ.

— Κόλμπε (Kolbe), ***'Αλέξανδρος - Γουλιέλμος***. Πρῶσσος φιλέλλην ἀγωνιστής. 'Εγεννήθη τῷ 1793 ἐν Βερολίνῳ, νεώτατος δ' ἐπεδόθη εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ ἠγωνίσθη ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πρωσσικοῦ πυροβολικοῦ ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος εἰς Δρέσδην καὶ Βατερλώ, ἔνθα μαχόμενος ὑπὸ τὸν Βλύχερ ἐτραυματίσθη βαρέως. Φιλέλλην ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ 'Αγῶνος, κατήρτισε σῶμα Πρώσσων, μετὰ τῶν ὁποίων κατῆλθεν εἰς 'Ελλάδα καὶ μετέσχε διαφόρων μαχῶν. Παρέστη εἰς τὸ Ναύπλιον, εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ Δερβὶς πασᾶ εἰς τὸν Παρνασσόν, καὶ εἰς τὴν πρώτην μάχην τῆς 'Αραχώβης. Σπεύσας εἰς Μεσολόγγιον μετ' ἄλλων φιλελλήνων, ὅταν ἔφθασεν ὁ λόρδος Βύρων, ἀνέλαβε νὰ ὀργανώσῃ μίαν πυροβολαρχίαν, κατόπιν δὲ διωρίσθη τεχνικὸς φρούραρχος τοῦ Μεσολογγίου καὶ διηύθυνε κατὰ τὴν ἱστορικὴν πολιορκίαν τὴν ἄμυναν τῶν φρουρίων καὶ προμαχώνων. 'Αποκατασταθεὶς ὁριστικῶς ἐν 'Ελλάδι, ὑπηρέτησεν ἐπὶ Καποδιστρίου εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ναυτικοῦ, καὶ ἐπὶ "Οθωνος κατέστρωσε τὴν λογιστικὴν ὑπηρεσίαν, ἥτις διετηρήθη μέχρι τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ναυτικοῦ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Λεζέν. 'Ο Κόλμπε ἀπεδείχθη χρησιμώτατος εἰς τὸν Ναύσταθμον τοῦ Πόρου, μὲ τὸν ὁποῖον ἀρρήκτως συνεδέθη τὸ ὄνομά του, ἐκεῖ δὲ ἀποθανὼν τῷ 1860 ἐτάφη ἐν ἰδίῳ μνημείῳ, σωζομένῳ παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ "Αστιγγος. Γ. Δ. Κ.

—Κόλμπε (Kolbe), ***Πέτρος***. Γερμανὸς φυσιοδίφης καὶ περιηγητὴς ἐκ Βαυαρίας (1675—1726). Τῷ 1704 ἀπεστάλη καὶ παρέμεινεν ἐπὶ ὀκταετίαν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς 'Ελπίδος δι' ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις καὶ μελέτας ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας. "Εγραψε πολλὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας, ἐξ ὧν σπουδαιοτέρα ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταξίδιον εἰς τὸ 'Ακρωτήριον τῆς Καλῆς 'Ελπίδος» (1741).
Χ. Δ.

Κολμπὲρ (Colbert), ***'Ιωάννης - Βαπτιστής***. Γάλλος πολιτικός, ὑπουργὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ἐκ τῶν διασημοτέρων ἀντιπροσώπων τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος (1619—1683). 'Εκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κεντρικῆς διοικήσεως καὶ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ ὑπουργῷ Le Tellier καὶ μετὰ ταῦτα παρὰ τῷ Μαζαρίνῳ. Χάρις εἰς ἐξαιρετικὰς ἰδιότητας ἱκανότητος καὶ φιλοπονίας ἐπεβλήθη ταχέως ἐπὶ τῶν συγχρόνων του καὶ ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ βασιλέως, ἡ ὁποία τῷ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσκήσῃ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς, μέχρις ὅτου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαζαρίνου, τῷ ἀνετέθη ἀλληλοδιαδόχως ἡ ὑπεύθυνος διαχείρισις τῶν σπουδαιοτέρων κλάδων τῆς διοικήσεως, τῶν οἰκονομικῶν, ναυτικῶν, ἐμπορίου, δημοσίων ἔργων κτλ. πλὴν τῶν στρατιωτικῶν. 'Απὸ τοῦ σημείου τούτου ἄρχεται κυρίως τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργον τοῦ Colbert, τὸ ὁποῖον ἐπετελέσθη ἐπὶ τῇ βάσει ἐπακριβῶς προδιαγεγραμμένης κατευθύνσεως.

'Ιωάννης Κολμπέρ.

'Ως βάσεις τῆς μεταρρυθμίσεως ἔθεσε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, ἰδίως τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς. Τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν προήσπισε διὰ προστατευτικῶν δασμῶν, τοὺς ὁποίους αὐτὸς πρῶτος συστηματικῶς ἐπέβαλεν, ἐπεζήτησεν ὅμως ἐκ παραλλήλου, ὅπως διὰ τῆς διευκολύνσεως τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου ἐλαττώσῃ τὰ μειονεκτήματα τῶν προστατευτικῶν δασμῶν. 'Εν τῷ ἐσωτερικῷ ἐνεθάρ-

Digitized by Google

ρυνε παντοιοτρόπως τὴν παραγωγήν, ἐπιδιώκων εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, δι' ἐνεργοῦ ἐπεμβάσεως τῆς διοικήσεως, νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἐξέλιξιν τῶν παραγωγικῶν ἔργων ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους παρεχομένων εὐκολιῶν. Τοιουτοτρόπως, ἀφ' ἑνὸς ἀπηγόρευσε τὴν μετανάστευσιν Γάλλων ἐργατῶν καὶ τὴν ἐξαγωγὴν πρώτων ὑλῶν, προσεκάλει ἠσκημένους τεχνίτας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, διηυκόλυνε τὴν κίνησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἐξισώσεως τῶν διοδίων καὶ ἐσωτερικῶν δασμῶν, ἐκεῖ ὅπου ἡ κατάργησίς των δὲν ἦτο δυνατή, διωργάνου προτύπους κρατικὰς βιομηχανίας καὶ παρεῖχεν εὐκολίας, ἐπιχορηγήσεις καὶ βραβεῖα εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τὸ ἐμπόριον, τοῦ ὁποίου τὰς νομικὰς σχέσεις ἐρρύθμισε κατὰ τρόπον κλασσικὸν (Ordonnance sur le commerce 1673, Ordonnance sur la marine 1681). 'Αφ' ἑτέρου καθιέρου τὸ ποσὸν καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν ὁποίων μόνον ἡ κατασκευὴ καὶ κατόπιν εἰδικοῦ ἐλέγχου ἡ ἐξαγωγὴ ἐπετρέπετο. Λαμβανομένης ἀκόμη ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, τοῦ τελευταίου καὶ διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀποικιακῶν ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν, ἔχομεν τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα τοῦ ἐμποροκρατικοῦ διοικητικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ὁ Colbert συστηματικῶς ἐφήρμοσεν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ ἀπολυταρχικοῦ κράτους. Ἡ διοικητικὴ μέθοδος τοῦ Κολμπὲρ ἐπέτυχε κατὰ μέγα μέρος τοῦ σκοποῦ της, ἀλλὰ δὲν εἶχε διὰ τὸ μέλλον τῆς Γαλλίας σπουδαιότητα ἀνάλογον πρὸς τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματά της. μὴ συνεχισθεῖσα ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς μετὰ τὸν θάνατόν του (1683). 'Επίσης ἡ ἔλλειψις μετριοπαθείας ἐκ μέρους τοῦ Κολμπὲρ ἔναντι τῶν ξένων κρατῶν, ὁσάκις διὰ τῆς πολιτικῆς των διεκινδυνεύοντο τὰ συμφέροντα τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορίου, ὡδήγησαν εἰς προστριβὰς καὶ ἀντίποινα, τὰ ὁποῖα ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς πολέμους (ὅπως ὁ ὀλλανδικὸς τοῦ 1672), εἰς τοὺς ὁποίους κατεσπαταλήθησαν οἱ καρποὶ μακροχρονίου περισυλλογῆς. Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

— **Κολμπὲρ** (Colbert), ***Πέτρος-Δαυΐδ***, ὁ ἐπονομαζόμενος ***Ἐδουάρδος κόμις ντὲ*** —. Γάλλος στρατηγὸς (1774—1853). Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ρήνου καὶ τῆς Βανδέας καὶ ἀκολούθως τῆς ἐκστρατείας τῆς Αἰγύπτου. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ 'Εϋλὼ προήχθη εἰς στρατηγόν. Συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν νίκην τῆς Βαγκράμ, ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς. διέπρεψε δὲ εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σαξωνίας. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Βατερλὼ ἐτραυματίσθη ἐκ νέου. Κατὰ τὴν παλινόρθωσιν διετέλεσε γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ ἱππικοῦ. Βραδύτερον μετέβη εἰς 'Αφρικὴν καὶ μετέσχε τῆς πρώτης ἐκστρατείας κατὰ τῆς Κωνσταντίνης. Μ. Ν. Δ.

— **Κολμπὲρ *Σαμπαναὶ*** (Colbert-Chabanais), ***Αὔγουστος-Μαρία-Φραγκῖσκος***. Γάλλος στρατηγὸς (1777—1809). Καταταγεὶς τῷ 1793 ἐθελοντής, διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τοῦ Γκρουσὺ καὶ τοῦ Μυρὰ καὶ διέπρεψεν εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαρένγκο προήχθη εἰς συνταγματάρχην, μετὰ δὲ τὴν μάχην τοῦ 'Αούστερλιτς εἰς στρατηγόν, ὅτε καὶ ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος νὰ ἐπιδώσῃ εἰς τὸν τσάρον 'Αλέξανδρον τὸ περὶ εἰρήνης τελεσίγραφόν του. Συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν νίκην τῆς 'Ιένας καὶ τέλος σταλεὶς εἰς Ἰσπανίαν διέπρεψε διὰ νέων πολεμικῶν κατορθωμάτων. Τραυματισθεὶς κατά τινα ἀναγνώρισιν ἀπέθανε. Μ. Ν. Δ.

Κόλμπεργκ (Colberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Βαλτικῇ θαλάσσῃ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Περβάντε. Κάτ. 30 276 Ἔχει ἰαματικὰς ἁλατούχους πηγὰς καὶ εἶναι ἁλιευτικὸς σταθμὸς καὶ κέντρον τῆς ναυαγοσωστικῆς ὑπηρεσίας τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν, ναυπηγεῖα, καὶ διεξάγει μέγα ἐμπόριον ἀλιπάστων ἰχθύων, δημητριακῶν καὶ σιτηρῶν Θ. Κ.

Κόλμπρουκ (Colebrooke), ***Ἐρρῖκος-Θωμᾶς***. Ἄγγλος ἀσιανολόγος (1765—1837). Τῷ 1782 μετέβη εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου κατόπιν ἐνδεκαετοῦς παραμονῆς ἤρξατο σπουδάζων τὴν σανσκριτικήν. Μετέφρασεν ἐκ τῆς ἰνδικῆς νομοθεσίας τὰς πραγματείας «Μιτακσάρα» καὶ «Νταγιαβχάγκα», τὰς ὁποίας ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰνδικὸν κληρονομικὸν δίκαιον». Τῷ 1805 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἰνδικοῦ δικαίου καὶ τῆς σανσκριτικῆς εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Φρουρίου τοῦ Γουλιέλμου (Fort William). Κατὰ τὴν διαμονήν του ἐν Καλκούτᾳ ἔγραψε: «Σανσκριτικὴν γραμματικὴν» (1885), ἄρθρα τινὰ ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν τῶν Ἰνδῶν καὶ «Πραγματείαν ἐπὶ τῶν Βεδῶν» (1805). Δ. Σ. Δ

Κόλμπυ (Colby), ***Μπαίνμπριτζ***. 'Αμερικανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Μετὰ τὸν διχασμὸν τοῦ ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος ἵδρυσε τὸ ἐθνικὸν δημοκρατικὸν κόμμα. 'Επὶ τῆς προεδρίας τοῦ Οὐΐλσωνος ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν 'Εσωτερικῶν. Λ. Α.

—**Κόλμπυ** (Colby), ***Φρὰνκ-Μούρ***. 'Αμερικανὸς οἰκονομολόγος καὶ ἐκδότης (1865—1925). 'Εχρημάτισε καθηγητὴς τῆς δημοσιονομίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Κολομβίας καὶ Νέας Ὑόρκης. 'Απὸ τοῦ 1900 ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τῆς «Νέας διεθνοῦς ἐγκυκλοπαιδείας». 'Εκ τῶν ἔργων του διακρίνονται: «Φανταστικαὶ ὑποχρεώσεις» (1904) καὶ «Τὸ περιθώριον τῆς δειλίας» (1922). Λ. Α.

Κὸλν (Colne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Αγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λανκασαΐρ, ἀπέχουσα 55 χλμ. Β. τοῦ Μάντσεστερ σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 24.750. Εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις, πλεῖστα δὲ ρωμαϊκὰ νομίσματα εὑρέθησαν ἐν αὐτῇ. Παράγει βαμβακερά, μουσελίνην καὶ ἔντυπα ὑφάσματα. Δ. Σ. Δ.

—**Κὸλν** (Colne) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς 'Αγγλίας ἐν Ἔσσεξ, ἐκβάλλων εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν παρὰ τὴν νῆσον Μέρσια. —2) Ποταμὸς τῆς 'Αγγλίας, ὅστις πηγάζων παρὰ τὸ Χάτφηλντ ἑνοῦται παρὰ τὴν πόλιν Στένς μετὰ τοῦ Ταμέσεως. Λ. Α.

«**Κὸλ-νιδρέϊ**». 'Ιουδαϊκὸν λειτουργικὸν (βλ. *Κὰλ-Νιδρέϊ*). Γ. Ε.

Κόλνο, ἢ ***Σκόλνος*** (Kolno ἢ Skolnus), ***'Ιωάννης***. Πολωνὸς θαλασσοπόρος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὁ βασιλεὺς Χριστιανὸς Α' τῆς Δανίας ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν πολλοὺς ἐξερευνητικοὺς πλόας. Πρὸς τοῦτο ἐπεσκέφθη τὰ παράλια τῆς Νορβηγίας καὶ τὴν Γροιλλανδίαν καὶ ἀνεκάλυψε τὸ Λαμπραντὸρ τῷ 1478. Χ. Δ.

Κόλντε (Kolde), ***Θεόδωρος***. Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος (1850—1913). Καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς 'Ερλάγγης καὶ τοῦ Μαρβούργου, ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ θρησκευτικοῦ κινήματος τῆς μεταρρυθμίσεως. Ἔγραψεν: «Ἡ γερμανικὴ σύνοδος τῶν Αὐγουστινιανῶν καὶ ὁ 'Ιωάννης φὸν Στάουπιτς» (1879), «Λούθηρος» (1884—1893, 2 τόμ.), «Ὁ στρατὸς τῆς σωτηρίας» (1885), «Τὸ πανεπιστήμιον τῆς 'Ερλάγγης» (1910). 'Απὸ τοῦ 1894 ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Βαυαρίας». Θ. Κ.

Κολντεβάυ (Koldewey), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἐξερευνητὴς (1837—1908). Ἡγήθη τῷ 1868 τῆς πρώτης πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ Βορείου πόλου γερμανικῆς ἀποστολῆς, ἥτις ἠδυνήθη νὰ πλεύσῃ μέχρι Σπιτσβέργης καὶ τῆς Γροιλανδικῆς θαλάσσης Ἐν ἔτος βραδύτερον διηύθυνε καὶ τὴν δευτέραν ὁμοίαν γερμανικὴν ἀποστολήν, ἥτις ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Γροιλανδίαν μέχρις 77 μοιρῶν βορείου πλάτους. Ἔγραψεν: «Ἡ πρώτη γερμανική ἀποστολὴ εἰς τὸν Βόρειον πόλον» (1871), καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν γενομένην λαϊκὴν ἔκδοσιν τῶν ἐντυπώσεων ἐκ τῆς δευτέρας ἀποστολῆς. 'Επανελθὼν εἰς Γερμανίαν ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ θαλασσογραφικῷ σταθμῷ τοῦ 'Αμβούργου. Θ. Κ.

— **Κολντεβάϋ** (Coldewey), ***Ροβέρτος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἀρχιτέκτων (1855—1925). Τὸ ὄνομά του εἶναι στενῶς συνδεδεμένον μὲ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Βαβυλῶνος, τὰς ὁποίας διενήργησε κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν πλούσια ἐπιστημονικὰ ἀποτελέσματα. 'Αλλὰ καὶ εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρχιτεκτονικὴν προσήνεγκε σημαντικὰς ὑπηρεσίας διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἄσσου, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβε μέρος κατὰ τὰ ἔτη 1882 καὶ 1883 καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα ἐδημοσίευσε τῷ 1902 καὶ 1921, ὡσαύτως διὰ τῶν ἀνασκαφῶν διαφόρων ἑλληνορωμαϊκῶν λειψάνων ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ· διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ναοῦ ἐν Μέσσῃ τῆς Πελοποννήσου· διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ περὶ τοῦ κιονοκράνου τῆς Νεανδρείας σπουδαίου ἔργου αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἀπεδείχθη ὁ ἄγνωστος μέχρι τότε τύπος τοῦ αἰολικοῦ λεγομένου κιονοκράνου· διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Σεντζιρλί, κατὰ τὸ 1890—1894, διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ταρσοῦ, ἔνθα ἀνεῦρε τὸν τάφον τοῦ Σαρδαναπάλου· διὰ τῆς δημοσιεύσεως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Puchstein, πολλῶν πραγματειῶν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ. Τὰ κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Die antike Baureste der Insel Lesbos» (1890), «Neandria» (1891), «Die griechischen Tempel in Unteritalien und Sicilien» (1891 εἰς 2 τ.). «Die hettitische Inschrift gefunden in der Königsburg von Babylon» (1900), «Das wiedererstehende Babylon Die bisherigen Ecrgebudsse der deutschen Ausgrabungen». Β. Δ. Θ

Κόλντιγκ (Kolding) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δανίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς 'Ιουτλάνδης, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου φιορδ, ἐν τῷ νομῷ Βόκλα. Κάτ. 16.681. Ἔχει καλὸν λιμένα, εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας καὶ σιτηρῶν. Ἔχει ἐρείπια βασιλικοῦ πύργου καταστραφέντος ἐκ πυρκαϊᾶς τῷ 1808. Μ. Ν. Δ.

Κόλντιτς (Kolditz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Σαξωνίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τσβικάουερ Μοῦλντε. Κάτ. 5.113. 'Εν αὐτῇ σῴζεται παλαιὸν δημαρχεῖον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀνάκτορον τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, χρησιμοποιούμενον νῦν ὡς σωφρονιστικὴ φυλακή. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν, ἀγγείων ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ ἰδίᾳ εἰδικῶν οἰκοδομικῶν λίθων (Chamottensteine). Θ. Κ.

Κόλντ-Χάρμπορ (Cold Harbor) *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐν τῇ πολιτείᾳ Βιργινίᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν τῇ κομιτείᾳ Χανόβερ. Παρ' αὐτὴν συνήφθη τὸν 'Ιούνιον τοῦ 1864 ἡ αἱματηροτέρα τῶν μαχῶν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ τῶν πολιτειακῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γκράντ, ἀνερχομένων εἰς 100.000, καὶ τῶν συμπολιτειακῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λῆ, ἀνερχομένων εἰς 70.000. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην τὰ πολιτειακὰ στρατεύματα, ἀπολέσαντα 12.650 νεκροὺς καὶ τραυματίας, ὑπεχώρησαν, ἐνῷ αἱ ἀπώλειαι τῶν συμπολιτειακῶν ἀνῆλθον μόνον εἰς 2 500 ἄνδρας. Δ. Σ. Δ.

κολνῶ καὶ ***κολνάω***· ἰδιωματικώτερος τύπος τοῦ *κολλῶ* (βλ. λ.).

κόλο (τό)· δέμα, κιβώτιον, μπάλα ἐμπορευμάτων ἢ ἀποσκευῶν (ἰταλ. collo).

κόλο (τὸ) (σλαβ.=*γῦρος, κύκλος*). Χορὸς ἐθνικὸς τῶν Σέρβων, καθ' ὃν οἱ χορευταὶ κρατοῦνται διὰ τῶν χειρῶν, ἢ θέτουν αὐτὰς ὁ εἷς ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἄλλου, ἢ κρατοῦνται ἐκ τῆς ὀσφύος. Χορεύοντες κατ' ἀρχὰς ἐν εὐθυγραμμίᾳ, ἀκολούθως ὁδηγοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν χορευτῶν καὶ χορεύουν κυκλικῶς ὑπὸ τοὺς ἤχους μουσικῆς ἐξ ἐγχωρίων ὀργάνων ἢ τῇ συνοδείᾳ ᾄσματος. Μ. Ν. Δ.

Κόλο (Colo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας, ἐν τῷ νομῷ Λόδζ, κειμένη ἐπὶ νησῖδος ἐν τῷ ποταμῷ Βάρτε. Κάτ. 11,450. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν εἰδῶν πορσελλάνης, κεράμων καὶ ὀπτοπλίνθων. Θ. Κ.

Κολὸ (Colot). Οἰκογένεια διασήμων Γάλλων χειρουργῶν τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος, ἀσχοληθέντων εἰδικῶς εἰς τὰς κυστιοτομίας πρὸς ἐξαγωγὴν λίθων τῆς κύστεως. Κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν: —1) ***Λαυρέντιος***, ἀποθανὼν τῷ 1572. Διορισθεὶς ἰατρὸς τοῦ 'Ερρίκου Β', ὠνομάσθη παρ' αὐτοῦ «βασιλικὸς λιθοτόμος», τὴν θέσιν του δὲ ταύτην διετήρησε καὶ παρὰ τῷ Φραγκίσκῳ Β' καὶ Καρόλῳ Θ'. —2) ***Φραγκῖσκος***, γεννηθεὶς τῷ 1632. Οὗτος συνέγραψε καὶ εἰδικὴν πραγματείαν ἐγχειρήσεως ὑπερηβικῆς τομῆς τῆς κύστεως, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1729 ὑπὸ τὸν τίτλον «Traité de l' opération de la taille». Ο. Ρ.

κολοβακιλλικός, —*ή*, —*ὸν [Μικροβιολ.]*· βλ. λ. *κολοβακτηριακός*.

κολοβάκιλλος (ὁ)· βλ λ. *κολοβακτηρίδιον*.

κολοβακτηριακός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κολοβακτήριον: «κολοβακτηριακὴ σηψαιμία».

—***κολοβακτηριακὴ σηψαιμία*** *['Ιατρ.]*. Προέρχεται ἐκ τῆς εἰσόδου τοῦ κολοβακτηριδίου εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. 'Εμφανίζει συνήθως διαλείποντα πυρετὸν καὶ ἴκτερον μετὰ διογκώσεως τοῦ ἥπατος, οὐχὶ σπανίως καὶ διαπύησιν τοῦ ἥπατος καὶ τῶν ἀγγείων τῆς πυλαίας φλεβός. 'Επίσης παρατηροῦνται αἱμορραγίαι ἐκ τῆς ρινός, τῶν οὔλων, τῆς μήτρας, ἃς ἀκολουθεῖ ἀναιμία Εἰς τὰ ἔντερα συχνὰ παρατηροῦνται ὀξεῖαι ἐντερίτιδες, ἐντεροκολίτιδες καὶ ἐνίοτε παροξυσμοὶ σκωληκοειδίτιδος, δύναται δὲ νὰ μεταπέσῃ ἡ κολοβακτηριακὴ σηψαιμία καὶ εἰς βρογχοπνευμονίαν, πυώδη πλευρίτιδα, πυώδη μηνιγγίτιδα, πυώδη ἀρθρίτιδα, θυρεοειδίτιδα, ὀξεῖαν ἐνδοκαρδίτιδα κτλ. Ἡ πρόγνωσις συνήθως εἶναι βαρυτάτη. Διαγιγνώσκεται ἐκ τῆς ἀπομονώσεως τοῦ κολοβακτηριδίου κατὰ τὴν αἱμοκαλλιέργειαν. Ἡ ἐμβολιοθεραπεία εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δίδει καλὰ ἀποτελέσματα, ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη κολοβακτηριδίων προτιμᾶται τὸ αὐτεμβόλιον. Κ. Α. Τ.

κολοβακτηρίασις, —*εως* (ἡ) *['Ιατρ.]*. Λοίμωξις διὰ τοῦ κολοβακτηριδίου. 'Αναλόγως δὲ τῆς προελεύσεως τοῦ γεννῶντος τὴν λοίμωξιν κολοβακτηριδίου, διακρίνομεν αὐτήν: 1) εἰς *ἐξωγενῆ*, ὅταν τὸ μικρόβιον προέρχεται ἔξωθεν, καὶ 2) εἰς *ἐνδογενῆ*, ὅταν ἡ λοίμωξις προέρχεται ἐκ τῶν βακτηριδίων τῶν παρασιτικῶς ζώντων ἐν τοῖς ἐντέροις τοῦ ἰδίου ὀργανισμοῦ· αὕτη εἶναι κατὰ πολὺ συχνοτέρα τῆς προηγουμένης καὶ προέρχεται εἴτε ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς τοξικότητος τῶν φυσιολογικῶς ὑπαρχόντων κολοβακτηριδίων, εἴτε ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἐντερικοῦ ἐπιθηλίου, ὁπότε εἶναι δευτερογενής, καθότι προηγεῖται αὐτῆς νόσος ἐντερική, π. χ. κοιλιακὸς τύφος, δυσεντερία, χολέρα κτλ. Ἡ κολοβακτηρίασις δύναται νὰ εἶναι: α') τοπικὴ ὡς ἐντερῖτις κολοβακτηριακή, β') γενικὴ ὡς κολοβακτηριακὴ σηψαιμία, καὶ γ') τοπικὴ εἰς ἀπομεμακρυσμένα ὄργανα, ἐκ μεταστάσεως τοῦ κολοβακτηριδίου, ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἑστίας τῆς μολύνσεως, διὰ τοῦ αἱμοφόρου ἢ διὰ τοῦ λεμφικοῦ συστήματος· ἀναλόγως δὲ τῆς ἐντοπίσεως, δυνατὸν νὰ γεννήσῃ χολοκυστίτιδα ἢ χολαγ-

Digitized by Google

γείτιδα καὶ ἐξ αὐτῶν δευτερογενῆ ἴκτερον, βρογχοπνευμονίαν, πλευρίτιδα, πυελίτιδα, νεφρίτιδα, ἐνδοκαρδίτιδα κτλ. Ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι σαφὴς ἡ κλινικὴ εἰκὼν τῆς κολοβακτηριάσεως, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἐντοπίσεως τῆς λοιμώξεως. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ ἡ πρόγνωσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μορφῆς τῆς κολοβακτηριάσεως. Κ. Α. Τ.

κολοβακτηριδιακός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *κολοβακτηρίδιον*.

—**κολοβακτηριδιακὴ** *κερατῖτις [Ὀφθαλμιατρ.]* βλ. λ. *κερατῖτις*.

κολοβακτηρίδιον (τό). Ἀνεκαλύφθη τῷ 1885 ὑπὸ τοῦ Escherich εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος ὑγιοῦς βρέφους. Εὑρίσκεται ὡς παράσιτον, μὲ φυσιολογικὴν δρᾶσιν τῆς διασπάσεως τῶν ὑδατανθράκων καὶ τῶν λευκωμάτων, εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλῶν ζῴων, ὡς τῶν βοῶν, τῶν αἰγῶν, τῶν κυνῶν τῶν γαλῶν, τῶν μυῶν, τῶν κονίκλων κτλ. Τὸ κολοβακτηρίδιον δὲν εἶναι παθογόνον, δυνατὸν ὅμως νὰ καταστῇ τοιοῦτον διὰ διαφόρους λόγους τοπικῆς ἐξασθενήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, εἴτε καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως λοιμογόνου δυνάμεως ὑπ' αὐτοῦ, ὁπότε δύναται νὰ γεννήσῃ πυρετικὰς λοιμώξεις προσομοιαζούσας πρὸς τὸν κοιλιακὸν τῦφον, ἐντερίτιδας, περιτονίτιδας, κυστίτιδας, ἐνδοκαρδίτιδας, βρογχοπνευμονίας, μητρίτιδας κτλ. Ἀνευρίσκεται εἰς τὸ ἔδαφος τὸ μολυνθὲν διὰ τῶν κοπράνων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν προαναφερθέντων ζῴων, εἰς τὸ ὕδωρ ὅπερ μολύνεται συνήθως ἐκ βόθρων καὶ εἰς τὸν κονιορτόν. Τὸ κολοβακτηρίδιον συνήθως παρίσταται ὑπὸ τὴν μορφὴν βραχέος βακτηριδίου μετὰ ἀπεστρογγυλωμένων ἄκρων (4—6 βλεφαρίδων εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ), δι' ὧν κινεῖται. Κολοβακτηριδίων ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη: *ψευδοκολοβακτηρίδια, κολοβακτηρίδια κινούμενα, κολοβακτηρίδια ἀκίνητα, παρακολοβακτηρίδια* κτλ. Τὸ κολοβακτηρίδιον ἔχει μεγάλην μορφολογικὴν ὁμοιότητα μὲ τὸ *τυφικὸν βακτηρίδιον*. Διὰ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα αὐτοῦ. Κ. Α. Τ.

κολοβανθῆ (τά) (Papilionaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα εἴδη φέροντα πενταμερῆ ζυγόμορφα ἄνθη, κάλυκα συσσέπαλον καὶ στεφάνην χωριστοπέταλον. Κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι: *ἀνάγυρος* (Anagyris), *σπάρτιον* (Spartium), *γενίστη* (Genista), *καλυκοτόμη* (Calycotome), *κύτισος* (Cytisus), *μηδικάγινον* (Medicago), *μελίλωτον* (Melilotus), *τριφύλλιον* (Trifolium), *ἀνθυλλίς* (Anthylis), *δορύκνιον* (Dorycnium), *λωτός* (Lotus), *κολουτέα* (Colutea), *λούπινος* (Lupinus). Κ. ΠΑΠ.

Κολοβάτες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 326. Χ. Δ.

Κολοβάτς *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ἕβρου ἐν Βουλγαρίᾳ. Πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων Σρέντνα Γκόρα μὲ διεύθυνσιν πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ χύνεται εἰς τὸν Ἕβρον, ἀνατολικῶς τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἔχει μῆκος 60 χλμ. Λέγεται καὶ *Κολοβὰς* καὶ ***Καλοβάσιτσα***.

κολόβικος (ὁ) (Colobicus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κολυδίων*, περιλαμβάνον κανθάρους μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα φοειδὲς καὶ σκοτεινοὺς χρωματισμοὺς μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων σχετικῶς εἰδῶν τοῦ γένους τὰ περισσότερα ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μαλαισίαν καὶ τὰς Ἰνδίας καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν δένδρων, ὧν κατατρώγουσι τοὺς φλοιούς. Δ. Ν. Π.

κολοβογάστωρ (ὁ) (Colobogaster) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρηστωδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις καὶ κομψοὺς κανθάρους, διακρινομένους διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ χρωματισμοῦ των. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίᾳ ἐν Βραζιλίᾳ. Δ. Ν. Π.

κολοβόπτερος (ὁ) (Colobopterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον γνωστὸν εἶδος, τὸν *κολοβόπτερον τὸν πλάνητα* (Colobopterus erratus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων μικροτέρων ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

κολοβός, —ή, —όν· ὁ ἀποκεκομμένος τὴν οὐρὰν κόλουρος: «κολοβὴ ἀλεποῦ» ἄλλως *κουτσονούρα* || «κολοβὸς κῶδιξ» ὁ ἐλλιπὴς κατὰ τὸ τέλος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *ἀκέφαλον* || καθόλου, ὁ ἠκρωτηριασμένος, ὁ μὴ ἀκέραιος || μεταφ. «φίδι κολοβό» ἐπὶ ἀνθρώπων ἐπιτηδείων, οἵτινες διαπράττοντες ἐπιμέμπτους πράξεις κατορθώνουν νὰ διαφύγουν τὰς συνεπείας αὐτῶν, καὶ γενικῶς ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες πάντοτε ἐπιτυγχάνουν εἰς τὰς προσπαθείας των καὶ οὐδέποτε περιπλέκονται («μένουν ἄπιαστοι»).

— **κολοβὸς** ***συλλογισμὸς*** *[Λογικ.]* βλ. λ. *ἐνθύμημα*.

— *[Γεωμετρ.]* Καλεῖται *κολοβὸν πρίσμα* τὸ πολύεδρον τὸ ὁριζόμενον ὑπὸ μιᾶς πρισματικῆς ἐπιφανείας καὶ ὑπὸ δύο ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν (καλουμένων *βάσεων* αὐτοῦ) μὴ παραλλήλων. Τὸ κολοβὸν τριγωνικὸν πρίσμα ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἄθροισμα τριῶν πυραμίδων ἐχουσῶν κοινὴν βάσιν τὴν μίαν τῶν βάσεων αὐτοῦ καὶ ὡς ἀντιστοίχους κορυφὰς τὰς τρεῖς κορυφὰς τῆς ἄλλης βάσεως. Ἐξ αὐτοῦ συνάγεται ὅτι ὁ ὄγκος κολούρου τριγωνικοῦ πρίσματος ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τῆς καθέτου τομῆς του ἐπὶ τὴν μέσην ἀριθμητικὴν τῶν παραπλεύρων ἀκμῶν του. Κατ' ἀναλογίαν καλεῖται *κολοβὴ πυραμὶς* καὶ *κολοβὸς κῶνος* τὸ στερεὸν πυραμοειδὲς ἢ κωνικὸν σῶμα τὸ τεμνόμενον ὑπὸ δύο ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν (καλουμένων βάσεων) μὴ παραλλήλων οὐδὲ τεμνουσῶν ἀλλήλας. Σ. Μ.-Ο

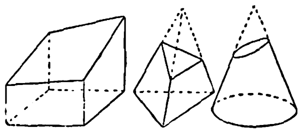

Κολοβὸν πρίσμα, πυραμίς, κῶνος.

Κολοβός, Ἰωάννης. Ἀσκητὴς (βλ. λ. *Ἰωάννης ὁ Κολοβὸς* τ. ΙΓ' σ. 370 α').

Κολοβοῦ *μονὴ [Γεωγρ.]*. Μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, κληθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς *Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ* (βλ. λ.). Ἡ μονὴ ἔκειτο παρὰ τὴν Ἱερισσόν, οὐχὶ μακρὰν τοῦ σημερινοῦ ρωσικοῦ μετοχίου τῆς Χρουμίτζης. Ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ φαίνεται ὅτι ἡ μονὴ αὕτη ἦτο ἡ μόνη ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ ὅτι ἐπίεζε τοὺς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους ἐρημίτας καὶ ἡσυχαστὰς τοσοῦτον, ὥστε νὰ προκαλέσῃ ἔντονον τὴν διαμαρτυρίαν τῶν λοιπῶν ἁγιορειτῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Σοφὸν (877). Ἡ μονὴ ἀρχίζει ν' ἀποβάλλῃ τὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων μοναστικῶν ἱδρυμάτων τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπεροχήν της ἐπὶ τῶν τελευταίων κυρίως Μακεδόνων αὐτοκρατόρων. Κ. Μ. Κ.

Κόλοβρατ (Kolowrat). Εὐγενὴς βοημικὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη διεκρίθησαν, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, ὡς πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί. Ἐκ τούτων σπουδαιότεροι ὑπῆρξαν οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι, ἀνήκοντες εἰς τοὺς δύο μᾶλλον διακριθέντας κλάδους τῆς οἰκογενείας τῶν *Κόλοβρατ-Κρακόβσκυ* (Kolowrat-Krakowsky) καὶ τῶν *Κόλοβρατ - Λιμπσταΐνσκυ* (Kolowrat-Liebsteinsky).

—1) ***Κόλοβρατ-Κρακόβσκυ, Λεοπόλδος κόμης*** — (1726—1809). Πολιτικὸς διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Αὐστρίας καὶ ἀρχικαγκελλάριος τῆς Βοημίας.

— 2) ***Κόλοβρατ - Κρακόβσκυ, Ἰωάννης-Κάρολος κόμης*** — (1748—1861). Διεκρίθη κατ' ἀρχὰς ὡς συνταγματάρχης κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βελιγραδίου τῷ 1788, ὅτε ᾐχμαλώτισε τὸ τουρκικὸν πυροβολικὸν καὶ ἠνάγκασε τὸ φρούριον νὰ παραδοθῇ. Βραδύτερον, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου, διηύθυνε τὸ πυροβολικὸν ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Κλαιρφάϋτ, κατὰ τοὺς πρώτους πολέμους τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, καὶ ὑπηρέτησεν ἐπιτυχῶς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βαγκράμ. Χάρις εἰς τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας ἀπέκτησε βαθμηδὸν τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου.

—3) ***Κόλοβρατ - Λιμπσταΐνσκυ, Φραγκίσκος-Ἀντώνιος κόμης*** — (1778—1861). Γενικὸς διοικητὴς τῆς Βοημίας, ἱδρύσας τῷ 1818 ἐν Πράγᾳ τὸ ἐθνικὸν τσεχικὸν μουσεῖον. Βραδύτερον (1826) διωρίσθη, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου, ὑπουργὸς καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἐπὶ Φερδινάνδου Α', παραιτηθεὶς τῷ 1848. Χ. Δ.

κολόβωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κολοβώνειν, ἀκρωτηριασμός.

— *[Ὀφθαλμ.]* *Κολόβωμα* καλεῖται συγγενὴς ἐξ ἀπλασίας ἔλλειψις τμήματός τινος τῶν μεμβρανῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Κολόβωμα τῶν βλεφάρων. Κατ' αὐτὸ παρατηρεῖται τριγωνικὴ ἔνδεια τῶν ἐλευθέρων χειλέων τῶν βλεφάρων.

Κολόβωμα τῆς ἴριδος. Ἀπλασία τῆς ἴριδος, κειμένη κατὰ κανόνα πρὸς τὸ κάτω τμῆμα αὐτῆς μεταξὺ τῆς 6ης ὥρας καὶ τῆς 5ης. Συνήθως ἡ ἔλλειψις τῆς ἴριδος ἐπεκτείνεται καθ' ὅλην τὴν ἐν πλάτει ἔκτασιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τοῦ κορικοῦ χείλους, ἐνίοτε ὅμως διανοῦ καὶ ὑφίσταται μικρά τις γέφυρα κατὰ τὸ κορικὸν χεῖλος. Ἄλλοτε τὸ κολόβωμα τῆς ἴριδος συνέχεται μὲ κολόβωμα τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος τοῦ χοριοειδοῦς καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου.

Κολόβωμα τοῦ χοριοειδοῦς καὶ ἀμφιβληστροειδοῦς. Κατὰ τὴν ὀφθαλμοσκοπικὴν ἐξέτασιν παρατηρεῖται ἐπιμήκης κολοβωματικὴ πλάξ, λευκὴ ἢ κυανωπή. Τὸ ἔδαφος τοῦ κολοβώματος εἶναι ὁμαλὸν ἢ ἀνώμαλον, παρουσιάζει δὲ μερικὰ ἀκανόνιστα ἀγγεῖα, ἀποκλίνοντα πρὸς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ. Ἡ ἔκτασις τοῦ κολοβώματος τοῦ χοριοειδοῦς δύναται νὰ φθάσῃ ἔνθεν μὲν μέχρι τῆς βάσεως τῆς ἴριδος, ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου.

Κολόβωμα τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καὶ τῆς θηλῆς. Κατ' αὐτὸ ἡ θηλὴ παρουσιάζει ὀφθαλμοσκοπικῶς ἔκτασιν μεγαλυτέραν τῆς συνήθους, σχῆμα ἐπίμηκες, ἔδαφος κοῖλον καὶ ἀγγεῖα ἀκανόνιστα. Τὸ μικρότερον κολόβωμα τῆς θηλῆς παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ἡμισελήνου, κεῖται πρὸς τὸ κάτω τμῆμα αὐτῆς, εἶναι δὲ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἡμισέληνος* τοῦ Fuchs (1882).

Κολόβωμα τοῦ κρυσταλλοειδοῦς. Εἰς τὴν κάτω περιφέρειαν τοῦ φακοῦ παρατηρεῖται μικρά τις κοίλανσις. Ἐνδέχεται δὲ εἰς αὐτὸ τὸ τμῆμα νὰ λείπῃ καὶ ἡ ζίννειος ζώνη *(κολόβωμα τῆς ζιννείου ζώνης)*.

Κολόβωμα τοῦ ὑαλοειδοῦς σώματος. Κατ' αὐτὸ παρατηρεῖται ὀφθαλμοσκοπικῶς εἶδος λευκοῦ μεσοτοίχου, κειμένου εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ὑαλοειδοῦς. Ὅλα τὰ ὡς ἄνω κολοβώματα (ἐκτὸς τοῦ τῶν βλεφάρων) προέρχονται ἐξ ἀνωμαλίας κατὰ τὴν συνένωσιν τῶν χειλέων τῆς ἐμβρυϊκῆς σχισμῆς. Ἡ συνένωσις αὕτη συντελεῖται περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου μηνὸς τῆς ἐμβρυϊκῆς ζωῆς. Ἡ ἐμβρυϊκὴ σχισμὴ εὑρίσκεται εἰς τὸ κάτω τμῆμα τοῦ βολβοῦ, πᾶν δὲ κολόβωμα κείμενον κατὰ τὸ τμῆμα αὐτὸ ὀνομάζεται *τυπικόν*, πᾶν δὲ εἰς ἄλλο τμῆμα καλεῖται *ἄτυπον*. Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Κολοβῶνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Μακεδονίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Βόλβης λίμνης. Α. Θ. Σ.

κολοβώνω, ἀρχ. ***κολοβῶ*** *(—όω)*· καθιστῶ τι κολοβόν, ἄνευ οὐρᾶς, καθόλου, ἀκρωτηριάζω, καθιστῶ τι ἐλαττωματικόν.

κολόβωσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κολοβώνειν, κολόβωμα.

κολοδωδεκαδακτυλικὸς ***σύνδεσμος*** *[Ἀνατομ.]*. Σύνδεσμος σχηματιζόμενος ὑπὸ τοῦ περιτοναίου, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἄνω μοίρας τοῦ δωδεκαδακτύλου μεταβαίνει πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸ δεξιὸν πέρας τοῦ ἐγκαρσίου κόλου παριστᾷ δὲ τὸ δεξιὸν πέρας τῆς ῥίζης τοῦ μείζονος ἐπίπλου. Ι. Π.

Κολόζβαρ *[Γεωγρ.]*. Οὐγγρικὴ ὀνομασία τῆς ρουμανικῆς πόλεως *Κλούζ* (βλ. λ.).

Κολόη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Λυδίας ἐπὶ τῶν πηγῶν τοῦ Κοΰστρου ποταμοῦ. Ἀναφέρεται ὡς «Κολοηνῶν πόλις» ἐπὶ Ἀρκαδίου, καὶ εἶναι ἡ ἰδία μὲ τὴν *Κολοσήν*, τὴν ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους μνημονευομένην, ἥτις διεσώζετο μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος. —2) Τοποθεσία ἐν Λυδίᾳ εἰς ὕψος 730 μ. παρὰ τὸν Ὕλλον καὶ τὸ σημερινὸν Οὐσουμούς, 6 χλμ. βορείως τοῦ Ἰντζικλέρ, μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Γιοργτὰν-Ντεμιρτζῆ (Α. πλάτ. 28°45') ἐνταῦθα εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ ἀναφέρουσαι «Κολοηνῶν κατοικίαν». —3) Τοποθεσία παρὰ τὰς Σάρδεις καὶ τὴν Κολόην λίμνην τῆς Λυδίας, ἔνθα τῷ 229/8 π. Χ. ἐνικήθη ὁ Ἀντίοχος Ἱέραξ ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ Α'. —4) Πόλις τῆς Ἀφρικῆς, 700 στάδια Β. τῆς αὐτόθι Κολόης λίμνης.

— **Κολόη** *λίμνη [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Μεταγενεστέρα ὀνομασία παρὰ Στράβωνι τῆς ἐν Λυδίᾳ λίμνης *Γυγαίης* (βλ. λ.), ἔνθα ἐλατρεύετο ἡ Ἄρτεμις ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν *Κολοηνή*. —2) Λίμνη τῆς Ἀφρικῆς, ἀφ' ἧς αἱ πηγαὶ τοῦ Ἀστάπου ποταμοῦ (νῦν Μπαχρ-ἐλ-Ἀσρέκ), παραποτάμου τοῦ Νείλου, γνωστὴ παρὰ Ρωμαίοις ὡς Nili lacus Foloe. Ἐν τῷ «Περίπλῳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης» τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς μεταξὺ Ἀδουλίδος καὶ Ἀξούμ ὁδοῦ, 3 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ 5 ἀπὸ τῆς δευτέρας, οἱ δὲ σημερινοὶ γεωγράφοι ταυτίζουν αὐτὴν πρὸς τὴν λίμνην *Τάνα* (ὑψόμ. 1.714). Π. Ν. Π.

Κολοηνή *[Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Λυδίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς αὐτόθι ὁμωνύμου πόλεως καὶ λίμνης. Ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τῆς λίμνης καὶ βορείως τοῦ μνήματος τοῦ Ἀλυάττου ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο ἑορταὶ πρὸς τιμὴν αὐτῆς καὶ χοροὶ τοῦ *καλάθου* (βλ. λ.). Ἡ φύσις τῆς θεᾶς ταύτης διαφοροτρόπως ἑρμηνεύεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων· τινὲς προσομοιάζουν ταύτην μὲ τὴν ἰρανικὴν θεότητα τῶν ὑδάτων Ἀναΐτιδα, ἧς ἡ λατρεία εἰσήχθη ἐν Λυδίᾳ ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἄλλοι ταυτίζουν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀσιατικὴν Κυβέλην καὶ ἄλλοι πρὸς τὴν σπαρτιατικὴν Ἄρτεμιν. —Π.

κολοιτία, καὶ **κολυτέα** (ἡ) *[Βοτ.]*. Ὀνομασίαι φυτῶν ἀπαντῶσαι παρὰ τῷ Θεοφράστῳ. Ἀναφέρονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δένδρον τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, μὴ ἀπαντῶν ἐν Ἑλλάδι. Κ. ΠΑΠ.

Κολοκάσια *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσφέντου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 134. Ἐνταῦθα ἐστρατοπέδευσαν

Digitized by Google

οἱ Σφακιανοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίκουροι τοῦ Χατζημιχάλη Κρῆτες τῷ 1828 κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Φραγκοκαστέλλου ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ-πασᾶ. Ε. Γ.

Κολοκασία *['Αρχ.]*. 'Επίκλησις τῆς 'Αθηνᾶς ἐν Σικυῶνι ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου φυτοῦ, ὡς προστάτιδος τῆς βλαστήσεως αὐτοῦ (*'Αθήν*. Γ' 72 β). —Π.

κολοκασία (ἡ) (Colocasia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρκοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς καὶ ριζωματικάς. 'Εκ τῶν πέντε εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, τινὰ εἶναι κοσμητικά. 'Αξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κολοκασία ἡ ἀρχαία* (Colocasia antiquorum), ἥτις καλλιεργεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰς 'Ινδίας διὰ τὰ βρώσιμα ριζώματά της· ἐν Αἰγύπτῳ, Συρίᾳ, Κύπρῳ, Κρήτῃ καὶ τισι νήσοις τοῦ 'Ινδικοῦ ὠκεανοῦ καλλιεργεῖται ὡς λαχανικόν. *Κολοκασία ἡ εὔοσμος* (Colocasia odorata), ἰθαγενὴς τῶν 'Ανατολικῶν 'Ινδιῶν, διακρινομένη ἐκ τῶν ἐδωδίμων βλαστῶν της καὶ τῶν εὐόσμων ἀνθέων της. *Κολοκασία ἡ ἰνδική* (Colocasia indica), ἰθαγενὴς τῶν 'Ινδιῶν, καλλιεργουμένη πολλαχοῦ διὰ τὰς ἐδωδίμους ἀμυλούχους ρίζας καὶ τοὺς βλαστούς της. Δ. Ν. Π.

Κολοκασία.

Κολοκασῖτις (Colocasitis) *['Αρχ. Γεωργ.]*. Νῆσος τῆς 'Αζανίδος θαλάσσης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου (VI, 34, 4). 'Αγνώστου ταυτότητος.

κολοκασοῦλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἡλίανθος ὁ κονδυλόρριζος*.

κολοκάτσι (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἡλίανθος ὁ κονδυλόρριζος*.

κολοκοιμηθιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω κοινῶς τὸ φυτὸν *ἡλιόχρυσον τὸ σικελικόν*.

«Κολόκολ» (ρωσ.=*κώδων*). Τίτλος ρωσικῆς ἐφημερίδος, ἱδρυθείσης τῷ 1857 ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τῶν Χέρτζεν καὶ 'Ογκάρεφφ, μὲ πρόγραμμα τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ πολιτεύματος ἐπὶ τὸ ἐλευθεριώτερον, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν κολλήγων χωρικῶν, τὴν ἀποκεντρωτικὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν κλπ. Εἶχε μεγάλην κυκλοφορίαν ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἤσκησε σοβαρὰν ἐπίδρασιν μέχρι τοῦ 1863. Τῷ 1865 διεκόπη ἡ ἔκδοσίς της, ὅτε δὲ ἐπανεξεδόθη, μετὰ τρία ἔτη ἐν Γενεύῃ γαλλιστί, ἀπέτυχε καὶ ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ. Χ. Δ.

Κολοκοτρώνης. Ὄνομα παλαιᾶς πολεμικῆς οἰκογενείας τῆς Πελοποννήσου, ἀρρήκτως συνδεδεμένον μὲ τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους ἀγῶνας πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ. Οἱ πρόγονοι αὐτῆς ἀναφέρονται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς τουρκοκρατίας, διακρίνονται δὲ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν τοῦ ἐπισκόπου Μονεμβασίας, τῷ 1572, μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου. Ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἀναφερομένων ἀρχηγῶν ἦτο ὁ *Τσεργίνης*, ὅστις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἄγνωστον διὰ ποίαν αἰτίαν, ἀπεδήμησεν ἀπὸ τὸ Τουρκολέκα, ὁπόθεν κατήγετο, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Λυμποβίστι. Τούτου υἱοὶ πιθανῶς ἦσαν ὁ *Χρόνης*, ὁ *Λάμπρος* καὶ ὁ *Δῆμος Τσεργιναῖοι*, οἵτινες, σχηματίσαντες σώματα ἐκ Λυμποβιστινῶν καὶ ἄλλων Γορτυνίων, ἐπολέμησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν 'Ενετῶν, εἴς τε τὴν Στερεὰν 'Ελλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν 'Ενετῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν γενέτειραν, ἀλλὰ δυσηρεστημένοι ἐκ τῆς ἐνετοκρατίας, κατ' οὐδὲν διαφερούσης τῆς πρῴην τουρκοκρατίας, ἔδραξαν τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν προβλεπτῶν καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῶν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν ἔργον τοῦ κλέφτου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκτοτε φαίνονται κατέχοντες περίβλεπτον θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων. Τοῦ τριτοτόκου *Δήμου Τσεργινη* υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ περιβόητος *Μπότσικας*, ὅστις ἡγεῖτο τῶν Γορτυνίων πολεμιστῶν περὶ τὸ 1715, καθ' ἣν δηλαδὴ ἐποχὴν ὁ σουλτᾶνος 'Αχμὲτ ἐπεχείρησε μετὰ τοῦ βεζύρου καὶ γαμβροῦ του Δαμὰτ-'Αλῆ πασᾶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Μπότσικας, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς 300 περίπου πολεμιστῶν ἀπὸ τὸ Λυμποβίστι, τὸ 'Αρκουδόρεμα καὶ τὴν 'Αλωνίσταιναν, ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν ὀλίγων 'Ελλήνων, οἵτινες ὄχι μόνον δὲν ἐβοήθησαν τοὺς Τούρκους ν' ἀνατρέψουν τὴν ἐνετοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπολέμησε λυσσωδῶς τὴν προέλασίν των. Μετὰ πολλὰς μάχας, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδίωξε ν' ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν τοῦ Τούρκου στρατηγοῦ Καρᾶ-Ὀσμὰν πασσᾶ, συνῆψεν εἰς τὸν Παλιόπυργον τοῦ Δάρα μάχην κραταρὰν πρὸς τουρκικὸν στράτευμα, ἀποτελούμενον ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων ἀνδρῶν, μόνος δ' αὐτὸς ἐσώθη ἐκ τῆς τρομερᾶς πανωλεθρίας, ἣν ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ὅμως ἐφόνευσαν πολλαπλασίους Τούρκους, ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὰ σῳζόμενα εἰσέτι πολυάριθμα τουρκομνήματα παρὰ τὸν Κακονικόλαν τοῦ Λεβιδίου. Τὸν Μπότσικαν, φονευθέντα μετά τινα ἔτη, διεδέχθη ὁ υἱός του Γιάννης, ὁ ἐπονομασθεὶς ὑπὸ τῶν 'Αλβανῶν συνοπλιτῶν του *Μπιθεγκούρα* διὰ τὸ ὀγκῶδες τῶν γλουτῶν. Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα, ἐξελληνισθὲν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐμόρφωσε κατὰ πιστὴν μετάφρασιν τὸ ὄνομα «*Κολοκοτρώνης*». Ὁ Γιάννης Μπιθεγκούρας ἢ Κολοκοτρώνης, δράσας ὡς ὁπλαρχηγὸς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, πότε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σπαχήδων, οἵτινες διεμοίρασαν τὴν Πελοπόννησον εἰς τιμάρια, πότε δὲ ὡς κλέφτης πολεμῶν αὐτοὺς καὶ ἐν γένει τὰς καθεστηκυίας ἀρχάς, ἀπέκτησε μὲν μεγίστην ἰσχὺν μεταξὺ τῶν 'Ελλήνων, ἀλλ' ἐπέσυρε τὸ μῖσος τῶν κρατούντων. Οὕτω, περὶ τὸ 1757, συλληφθεὶς ὡδηγήθη εἰς 'Ανδροῦσαν, ὅπου ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀφοῦ προηγουμένως ἠκρωτηριάσθη τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Υἱοὶ τούτου, τοῦ πρώτου ἀναφερομένου μὲ τὸ ὄνομα *Κολοκοτρώνης*, ἦσαν ὁ *'Αναγνώστης Κολοκοτρώνης*, ὅστις ὑπῆρξε πάππος τοῦ κατὰ τὸν 'Αγῶνα δράσαντος 'Αποστόλη, ὁ *Κωνσταντῖνος*, ἐφάμιλλος τοῦ υἱοῦ του Θεοδώρου ἥρως, ὁ *'Αποστόλης*, ὁ *Γεώργιος* καὶ ὁ *Βασίλειος Κολοκοτρώνης*. Καὶ ὁ μὲν 'Αναγνώστης δὲν ἐπέζησε τοῦ πατρός, τὴν δὲ ἀρχηγίαν τῶν ὅπλων ἀνέλαβεν ὁ Κωσταντῖνος, ὅστις ἔχων ὑπὸ τὴν σημαίαν του πολυαρίθμους Γορτυνίους, διοικουμένους ἀπὸ τοὺς ἄλλους τέσσαρας ἀδελφούς του, ἔδρασεν ἐπὶ τριακονταετίαν ὅλην, ὡς πιστὸς φύλαξ τῶν πλουσίων Τούρκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατήγετο καὶ ὁ πλούσιος ἰδιοκτήτης τῆς Κορινθίας Χασὰν βέης, ὁ πατὴρ τοῦ μετέπειτα ἱστορικοῦ καταστάντος Κιαμὴλ βέη τῆς Κορίνθου. 'Εν τούτοις, ἐξηκριβωμένον εἶναι ὅτι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐτέλει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Χασὰν βέη καὶ ὅτι, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἐλάμβανε διακόσια χάρτζια, ἤτοι μισθούς, ὁ Κωνσταντῖνος οὐδέποτε ἔστερξε νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ Τούρκου τοπάρχου. Εἶχεν ὅμως, μετὰ τοῦ Ζαχαριᾶ Μπαρμπιτσιώτη, τὸ δικαίωμα νὰ στρατολογῇ καὶ νὰ περιφέρεται ἀνὰ τὴν ὕπαιθρον μὲ ἀνοικτὸν «μπαϊράκι» (σημαίαν), ὅπως ἔπραττον καὶ οἱ βέηδες. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 (βλ. *'Ορλώφεια*) ὁ Κωνσταντῖνος ἐπολέμησεν ἡρωϊκῶς εἰς τὰ Τρίκορφα. Ὅταν ὅμως εἰσέβαλον εἰς Πελοπόννησον οἱ Σαριγκιουλῆδες καὶ οἱ 'Αλβανοί, διὰ τὴν κατάπνιξιν τοῦ κινήματος, καὶ ἤρχισαν λεηλατοῦντες τὴν χερσόνησον, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεσύρθη εἰς τὸν πύργον τῆς Καστάνιστας, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο κατὰ τῶν 'Αλβανῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ἄλλωστε εἶχε καὶ φυλετικὴν συγγένειαν. Δέκα ἔτη ἐν τούτοις βραδύτερον ἡ τουρκικὴ ἐξουσία ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν καὶ αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν διὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν 'Αλβανῶν, οἵτινες, ἀφοῦ ἐλεηλάτησαν τὰ πάντα, εἶχον ἀρχίσει πλέον νὰ καταστρέφουν κώμας καὶ χωρία. Ὁ καπετὰν πασᾶς Τζεζαερλῆ Χασάν, ἀκολουθήσας τὴν συμβουλὴν τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου Νικολάου Μαυρογένη, ἐπεκαλέσθη τὴν σύμπραξιν τῶν Κλεφτῶν διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν ἀχαλινώτων 'Αλβανῶν. Καὶ ὅλοι μὲν προσῆλθον μετὰ ζήλου, ἰδιαιτέρως ὅμως ὁ Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης, ἑπόμενος μάλιστα εἰς παράκλησιν τοῦ Κορινθίου Χασὰν βέη, κατεδίωξε τὸν ἐκ τῶν 'Αλβανῶν ἀρχηγῶν φοβερώτατον Γιουσοὺφ ἢ Μὲτζ-'Αράπην καὶ μετὰ σφοδρὰν μάχην ἐν 'Αγίῳ Γεωργίῳ τῆς Νεμέας κατέβαλε καὶ ἐφόνευσεν αὐτοπροσώπως τὸν τρομερὸν ἀντίπαλον, ἐξοντώσας τὰ λείψανα τοῦ πάλαι ποτὲ πανισχύρου ἐκείνου σώματος. Πλὴν τούτου, δι' εὐφυεστάτου ἑλιγμοῦ ἐβοήθησε τὸ τουρκικὸν στράτευμα νὰ κυκλώσῃ περὶ τοὺς χιλίους 'Αλβανοὺς εἰς τὰ Μαντζαγρᾶ τῆς Τριπόλεως, ἐκεῖ δὲ ἐνήργησεν ἀληθινὴν σφαγὴν εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ὑπὸ τὸ ὄνομα *'Αρβανιτιὰ* ὑπῆρχε μέχρι πρό τινος φρικτὸν τρόπαιον ἀπὸ κρανία πεσόντων κατὰ τὴν μάχην 'Αλβανῶν. Μολονότι ὅμως προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν, δὲν ἐδέχθη τὰ δῶρά της, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ εἰς ὑποταγήν. Ἔκτοτε ὁ Κωνσταντῖνος ἔζησε διωκόμενος ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τῷ 1785, προσβληθεὶς ὑπὸ σώματος ἑξακισχιλίων Τούρκων εἰς τοὺς πύργους τῆς Καστάνιστας, ὅπου ἐπολιορκεῖτο μετὰ τοῦ ἀδελφικοῦ του φίλου καὶ συμπολεμιστοῦ Παναγιώταρου, ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος μετὰ τῶν ἀδελφῶν του 'Αποστόλη καὶ Γεωργίου. Κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν ᾐχμαλωτίσθησαν τέσσαρα τέκνα του, ἐσώθη δὲ ὡς ἐκ θαύματος ἡ σύζυγός του *Ζαμπία* καὶ ὁ δεκαπενταετὴς υἱός του *Θεόδωρος* (βλ. κατ.), ὁ μετέπειτα ἀρχιστράτηγος τοῦ 'Αγῶνος, καταφυγόντες εἰς Μάνην.

Τοιαύτη ὑπῆρξε μέχρι τῶν ἀπαρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ δρᾶσις τῆς οἰκογενείας Κολοκοτρώνη, τῆς ὁποίας ἀναφέρεται ὅτι μέχρι τοῦ κατὰ τὸ 1804 διωγμοῦ τῶν κλεφτῶν τῆς Πελοποννήσου ἐφονεύθησαν περὶ τὰ ἑβδομήκοντα μέλη. Οἱ Κολοκοτρωναῖοι οὗτοι, ἀδελφοὶ ἢ ἐξάδελφοι τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ ἄλλοι πάλιν, ἀδελφοὶ ἢ ἐξάδελφοι τοῦ Θεοδώρου, ἠγωνίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1769 μέχρι τοῦ 1807 ὁπότε, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσίτ, ἔπαυσαν καὶ οἱ λόγοι οἱ ὑποκινοῦντες τὰς διαφόρους ἐν 'Ελλάδι ἐξεγέρσεις καὶ τὰ στελλόμενα πρὸς τοῦτο ὑλικὰ μέσα.

Τέκνα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ἦσαν:

1) *Γενναῖος Κολοκοτρώνης*. Στρατηγὸς καὶ ἐκ τῶν πρώτων γερουσιαστῶν. Ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν ἐκ Σουλίου Φωτεινὴν Τζαβέλλα, θυγατέρα τοῦ Λάμπρου καὶ Μόσχως Τζαβέλλα. Αὕτη διετέλεσε μεγάλη ἐπὶ τῶν τιμῶν κυρία τῆς βασιλίσσης 'Αμαλίας (βλ. κατ.).

2) *Ὁ Πᾶνος Κολοκοτρώνης*, μνηστευθεὶς τὴν κόρην τῆς Μπουμπουλίνας καὶ δολοφονηθεὶς εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, ἐν Τριπόλει, κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1822 (βλ. κατ.).

3) *Ὁ Κωνσταντῖνος* ἢ *Κολλῖνος Κολοκοτρώνης*, ἐκ τῶν πρώτων ὑπουργῶν τῆς Δικαιοσύνης τοῦ ἐλευθέρου κράτους. Ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν ἐκ Φαναρίου πριγκίπισσαν Ραλλοῦν Καρατζᾶ (βλ. κατ.).

4) Ὁ θετὸς υἱὸς τοῦ Γέροντος *Πᾶνος Κολοκοτρώνης*. Συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ διοργανωτὴς τοῦ σχολείου Εὐελπίδων (βλ. κατ.).

Τέκνα τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη ὑπῆρξαν: 1) *Θεόδωρος Κολοκοτρώνης*, θανὼν ἄτεκνος, 2) *Σοφία Πετμεζᾶ*, 3) *Ζωὴ Μαννέτα*, μήτηρ τῶν ἀντιστρατήγων Κωνσταντίνου καὶ Θεοδώρου Μαννέτα καὶ τοῦ πολιτευτοῦ 'Ιωάννου Μαννέτα, 4) *'Ιρένα Ροδίου*, μήτηρ τοῦ συνταγματάρχου πεζικοῦ Ροδίου Γεωργίου, 5) *Ἑλένη Ζώτου* καὶ 6) *Εὐφροσύνη Κολοκοτρώνη*.

Τέκνα τοῦ *Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνη* εἶναι: 1) *'Εσμεράγδα 'Ανδρ. Ψύλλα*, 2) *Αἰκατερίνη Κων. Σαπουντζάκη*, κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης Ὄλγας, σύζυγος τοῦ ἀντιστρατήγου Κωνσταντίνου Σαπουντζάκη, 3) *Θεόδωρος* ἢ *φὸν Κολοκοτρώνης* καὶ 4) *Ἑλένη 'Αντωνοπούλου*.

Τέκνα τοῦ *Πάνου Κολοκοτρώνη*: 1) *Γεώργιος Κολοκοτρώνης*, ταγματάρχης πεζικοῦ, φονευθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Ἄνω Τζουμαγιᾶς κατὰ τὰς ἀρχὰς 'Ιουλίου 1913, 2) *Πιπίτσα Ζαγοραίου* καὶ 3) *Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης*, ἀποθανὼν ἐν Αἰγύπτῳ ὡς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.

Τέκνα τοῦ *Θεοδώρου* ἢ *φὸν Κολοκοτρώνη*: 1) *Κωνσταντῖνος*, 2) *'Αγησίλαος*, 3) *Αἴας*, 4) *Ραλλοῦ Κολοκοτρώνη*, θανοῦσα 15έτις τῷ 1899, 5) *'Αλέξανδρος*, διοικητικὸς ὑπάλληλος, 6) *Βλαδίμηρος*, ὑποστράτηγος πυροβολικοῦ, 7) *Ἐλισάβετ* καὶ 8) *'Ιωάννης* ἢ *Γενναῖος Κολοκοτρώνης*, φονευθεὶς ὡς λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ ἐν Σερβίᾳ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1928.

— **Κολοκοτρώνης**, ***'Αντώνιος*** ἢ ***Γεράντωνος***. Θεῖος τοῦ Θεοδώρου. 'Αγωνιστὴς ἐκ τῶν πρωτοστατησάντων. 'Επολέμησεν εἰς Καλάμας, Ναύπλιον, Τρίπολιν, Κόρινθον καὶ ἀλλαχοῦ. 'Απέθανε βαθύγηρως.

— **Κολοκοτρώνης**, ***'Απόστολος***. 'Εξάδελφος τοῦ Θεοδώρου. Διεκρίθη ὡς κλέφτης μέχρι τοῦ 1804. Κατόπιν μετέβη εἰς Βλαχίαν καὶ ὑπηρέτησε τοὺς ἡγεμόνας αὐτῆς καὶ κατελθὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἔδρασε, πολλαχοῦ διακριθεὶς καὶ μάλιστα κατὰ τὰ Δερβενάκια.

— **Κολοκοτρώνης**, ***Βασίλειος***. Ἕλλην διπλωματικὸς ὑπάλληλος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν 'Αθήναις τῷ 1880 καὶ ἀποθανὼν τὸν 'Ιανουάριον τοῦ 1926. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν νομικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν τῷ ἐν 'Αθήναις πανεπιστημίῳ, νεώτατος ἔτι εἰσῆλθεν ὡς ἀκόλουθος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν 'Εξωτερικῶν, προαχθεὶς σὺν τῷ χρόνῳ εἰς γενικὸν πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν Μασσαλίᾳ καὶ τέλος εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβευτοῦ. 'Εν τῷ θεάτρῳ διεκρίθη κυρίως ὡς συγγραφεὺς μικρῶν κωμῳδιῶν, γράψας μόνος μὲν τὸ «'Αεροπλάνον», «Τὰ ἀπρόοπτα τῆς ἀπογραφῆς», τοὺς «'Ερασιτέχνας», τὸν «Ἱπτάμενον παναμᾶν» καὶ τὸν «Μακαρίτην», ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Ν. Λάσκαρη τὰς κωμῳδίας «Δίδονται μαθήματα ταγκό» καὶ «'Αλλοῦ χτυπάει τὸ νερό». 'Εκτὸς τῶν κωμῳδιῶν, ἔγραψε καὶ δύο δραμάτια: τὴν «Λολόταν» καὶ τὸν «'Επίστρατον». Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐπαιχθησαν μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἀπὸ διαφόρους ἑλληνικοὺς θιάσους. Σχετικὰ πρὸς τὴν κυρίως ἐργασίαν του ἔργα ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Περὶ ἐξελληνισμοῦ τῶν ξένων τοπωνυμιῶν τῆς Μακεδονίας», «Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ ἑλληνισμὸς» (γαλλιστί), «Ὁδηγὸς διπλωματικὸς καὶ προξενικός». Ν. Ι. Λ.

— **Κολοκοτρώνης**, ***Γενναῖος***. Ἕλλην στρατηγός, γεννηθεὶς ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν 'Αθήναις τῷ 1868. Υἱὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Πελοποννήσου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὠνομάζετο *'Ιωάννης*, ἐπωνομάσθη δὲ *Γενναῖος* ἐκ τῆς ἀνδρείας ἣν ἐπέδειξε κατὰ τὰς μάχας διαρκούσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸν πατέρα του, εἶτα ἐσχημάτισεν ἴδιον σῶμα καὶ ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, μετασχὼν ἔκτοτε ὅλων τῶν μαχῶν, ἃς συνεκρότησεν οὗτος, πανταχοῦ ἀνδραγαθήσας. Μετέσχεν ἔπειτα τῶν μαχῶν τῆς 'Αττικῆς. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ

Digitized by Google

κυβερνήτου Ἰωάνου Καποδιστρίου, ἐγένετο, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του, ἔνθερμος ὀπαδὸς αὐτοῦ καὶ ἀντετάχθη κατὰ τῶν ἀντικυβερνητικῶν. Ὅτε ὁ πατήρ του, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας ὡς παρασκευάζων τὴν ἀνατροπήν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης δὲν περιελήφθη μεταξὺ τῶν καταδικασθέντων. Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου προσελήφθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως, ὡς ἐκ τούτου δὲ οὔτε εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ 1839 μετέσχεν, οὔτε εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843. Ὅτε προεκλήθη ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ἐξέγερσις ὑπὸ τοῦ ἀγύρτου Παπουλάκη, ἀποσταλεὶς ὁ Κολοκοτρώνης πρὸς καταστολὴν αὐτῆς, κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ ταύτην ἄνευ τῆς ἐλαχίστης αἱματοχυσίας. Ὁμοίως ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐναντίον τοῦ Ὄθωνος στάσις ἐν Ναυπλίῳ, τὸν Φεβρουάριον 1862, ἀπεστάλη εἰς Μύλους, ὅπως ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς στάσεως ἀνωτέρους τινὰς ἀξιωματικοὺς καὶ κατευνάσῃ τὰ πνεύματα εἰς τὰς γειτνιάζουσας ἐπαρχίας, οὕτω δὲ περιορισθῇ ἡ ἐξέγερσις ἐν Ναυπλίῳ καὶ διευκολυνθῇ ἡ ἐκστρατεία τοῦ στρατηγοῦ Χάν. Ἀποστρεφόμενος τὴν χύσιν ἀδελφικοῦ αἵματος, κατώρθωσε νὰ ἐκκενωθῶσι τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου μετὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις καὶ ἀπετράπη οὕτως ὁ προβλεπόμενος ἀδελφικὸς σπαραγμός. Μετὰ τὰ ἐπαναστατικὰ ταῦτα κινήματα ὁ βασιλεὺς Ὄθων κατενόησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταβάλῃ πολιτικὴν καὶ ἀνέθεσε τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως, τὴν 26 Μαΐου 1862, εἰς τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην, ἀναλ·βόντα τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Διὰ τοῦ προγράμματός του ὑπέσχετο εἰς τὸν λαὸν θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀπεδέχθη οὗτος τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον ἀπήρχετο τῆς ἐξουσίας τὸ ἐπικληθὲν «ὑπουργεῖον τοῦ αἵματος», τοῦ Μιαούλη. Ἀλλ ἡ δημιουργηθεῖσα ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἀναρχικὴ κατάστασις δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ, τοῦ Ὄθωνος μὴ ἀποδεχομένου τὰς συστάσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ του. Ἤδη οἱ προεξάρχοντες τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ στρατοῦ εἶχον ἀποφασίσει τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως καὶ παρεσκεύαζον γενικωτέραν ἐπανάστασιν. Ὁ Κολοκοτρώνης εἰς μὲν τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα προέβη εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Πεδεμοντίου πρὸς ἐξέγερσιν τῶν βαλκανικῶν ἐθνῶν διὰ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰωσὴφ Γαριβάλδη εἰς Ἤπειρον. Ἱκανοποιηθεισῶν ὅμως τῶν ἀξιώσεων τοῦ Πεδεμοντίου, τὰ σχέδια τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Βαλκανίων ἐματαιώθησαν, οὕτω δὲ ἐπεταχύνθη ἡ πτῶσις τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Οἱ βασιλεῖς ἀπῆλθον εἰς περιοδείαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα διὰ τῆς παρουσίας των κατευνάσουν τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐξέγερσιν καὶ ἰδίως ἀποτρέψουν τὴν παρασκευαζομένην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Γρίβα ἐπανάστασιν τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐθεώρει τὴν πτῶσιν τοῦ Ὄθωνος ὡς ἀναπόδραστον καὶ τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ ὡς ματαίαν χύσιν ἀδελφικοῦ αἵματος. Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἐν Ἀθήναις τὴν νύκτα τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862, τῶν βασιλέων εὑρισκομένων ἐν πλῷ. Τὴν ἰδίαν νύκτα ὁ Ὄθων ἐκηρύχθη ἔκπτωτος καὶ τὴν κυβέρνησιν Κολοκοτρώνη διεδέχθη ἡ κυβέρνησις τῶν Δημητρίου Βούλγαρη, Βενιζέλου Ρούφου καὶ Κωνσταντίνου Κανάρη. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐβιάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ ἐπέστρεψε τὸν Φεβρουάριον 1863. Ἔκτοτε ἀπέσχε τῆς πολιτικῆς. Τῷ 1857 ἐδημοσίευσε τὰ «Ὑπομνήματα» αὐτοῦ μετὰ παραθέσεως πολυτίμων ἱστορικῶν ἐγγράφων, ἀφορώντων τὴν Ἑλληνικὴν ἐπαναστασιν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1827.

Γενναῖος Κολοκοτρώνης.

Θ. Β.

— **Κολοκοτρώνης** ***Γεώργιος.*** Υἱὸς τοῦ συνταγματάρχου πυροβολικοῦ Πάνου Κολοκοτρώνη, ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ (1866—1913), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Τῷ 1897, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, συμμετέσχε τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ Κρήτης. Μεγάλας ὑπηρεσίας προσέφερε κατὰ τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908, διατελέσας μάλιστα εἷς τῶν πρώτων Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν τῶν περιελθόντων τῷ 1903 τὴν Μακεδονίαν, πρὸς ἐπιτόπιον ἐξέτασιν τῆς ἐν αὐτῇ καταστάσεως. Κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, διετέλεσε διοικητὴς ἀνεξαρτήτου τάγματος Κρητῶν, ἀποτελοῦντος μέρος τῆς 6ης μεραρχίας, ἐφονεύθη δ' εἰς τὸ ὕψωμα Ὀνιὰρ Μαχαλᾶ τὸν Ἰούλιον 1913.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Κολοκοτρώνης,** ***Θεόδωρος.*** Ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ἐγεννήθη τὴν 3 Ἀπριλίου 1770, «δευτέραν ἡμέραν τῆς Λαμπρῆς», εἰς τὸ Ραμαβούνι τῆς Μεσσηνίας, ὅπου εἶχε καταφύγει ἡ μήτηρ του, φοβουμένη τὰς συνεπείας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1769. Μικρὸς ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὰς διαφόρους περιπετείας αὐτοῦ καὶ μετὰ τὸ δρᾶμα τῆς Μηλιᾶς ἀπορφανισθεὶς ἐκρύβη ἐπί τινα ἔτη, ἀλλὰ κατόπιν κατώρθωσε νὰ ἐξαγοράσῃ τοὺς αἰχμαλώτους ἀδελφούς του καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ἁλωνίσταιναν, πλησίον τῶν ἐκ μητρὸς θείων του Κοτσάκη, ἀλλὰ ὑπὸ ἄλλο ὄνομα, διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς γόνος τῆς οἰκογενείας Κολοκοκρώνη. Ἀκολουθήσας κατόπιν τὸν θεῖόν του Ἀναγνώστην εἰς τὸ Ἄκοβον, δὲν ἐβράδυνε νὰ διακριθῇ διὰ τὴν τόλμην, δεξιότητα καὶ εὐφυΐαν του, δεκαεπταετὴς δὲ μόλις διωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἁρματολὸς ἐναντίον τῶν κλεφτῶν, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τὴν περιφέρειαν τοῦ Λεονταρίου. Ἐκεῖ διεκρίθη, διότι μετὰ μεγάλης δικαιοσύνης διεξῆγε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἥτις εἰς ἄλλους παρεῖχεν εὐκαιρίαν ἐκβιασμῶν. Ἐκεῖ ἐνυμφεύθη τὴν *Αἰκατερίνην Καρούσου*, θυγατέρα προεστοῦ ὅστις ἐκαρατομήθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαλταμπάση πασᾶ τοῦ Μορέως, καὶ ἐπεδόθη εἰς ἀγροτικὰς ἀσχολίας χάρις εἰς τὴν ληφθεῖσαν προῖκα. Παρέμενεν ὅμως διαρκῶς «μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι» ἐναντίον τῶν Τούρκων, οἵτινες διακρίνοντες ἕνα ἐπικίνδυνον δι' αὐτοὺς ἄνθρωπον, ἐζήτησαν πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Κατόπιν ἀναμειχθεὶς εἰς τοὺς μεταξὺ Μανιατῶν ἀγῶνας, διεκρίθη διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν τόλμην του, ἐπεβλήθη δὲ ἐπὶ τῶν Μανιατῶν, διότι ἀπειληθεὶς διὰ «μπαμπεσιᾶς» καὶ σωθείς, δὲν ἐπεδίωξε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν νίκην του, ἀλλ' ἐφέρθη γενναίως καὶ συνεχώρησεν. Ἔκτοτε ἀπήλαυε μεγίστης ἐκτιμήσεως μεταξὺ πάντων τῶν Μανιατῶν, ἀνεξαρτήτως τῶν διαιρέσεων, αἵτινες τοὺς ἐχώριζον. Συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Ζαχαριᾶ Μπαρμπιτσιώτη καὶ τοῦ Ἀνδρίτσου Μουστανᾶ, συνώδευσε τὸν τελευταῖον ἀνὰ μέσον τῆς Πελοποννήσου, κατὰ τὴν ἱστορικὴν περιπέτειαν, ἥτις ἀναφέρεται ὡς ἓν τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ Ζαχαριᾶ. Ἀλλὰ κυρίως ἕδρα εἰς τὴν μεσημβρινὴν Πελοπόννησον, διατηρῶν τὴν οἰκογένειάν του, χάριν ἀσφαλείας, εἰς τὴν Γιάνιτσαν τῆς Καλαμάτας. Τῷ 1802 εἶχε καταστῇ τόσον ἐπίφοβος εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου, ὥστε ὁ βοέβοδας τῶν Πατρῶν κατώρθωσε τὴν ἔκδοσιν σουλτανικοῦ φιρμανίου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔδει νὰ φονευθῶσιν, ἢ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πετμεζᾶς, ἢ οἱ κοτζαμπάσηδες τῆς Ἀχαΐας καὶ τῶν γύρω ἐπαρχιῶν. Οἱ κοτζαμπάσηδες ἠναγκάσθησαν κατόπιν τούτου νὰ ὑποκύψουν καὶ παρεσκεύασαν τὸν φόνον τῶν προγεγραμμένων. Ἐκεῖνοι ὅμως, ἑνωθέντες μετ' ἄλλων κλεφτῶν καὶ ἀπαρτίσαντες ἰσχυρότατον σῶμα, ἀντέστησαν γενναίως. Ἐκ τῶν προγραφέντων ἐφονεύθη τότε ὁ Πετμεζᾶς, διεσώθη δὲ ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις, γενόμενος πάλιν ἁρματολός, δὲν ἔπαυσε δρῶν παντοιοτρόπως, καίπερ καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς κοτζαμπάσηδες, οἵτινες τὸν ἐφοβοῦντο. Τῷ 1804 μάλιστα ἐκινδύνευσε, πολιορκηθεὶς ἀπὸ Λαλαίους, ἀλλὰ μετὰ πολύνεκρον μάχην ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ δι' ἐφόδου ἀπὸ τὰ σπίτια τῆς Τουρκοκερπινῆς, ὅπου ἐπολιορκεῖτο, καὶ νὰ διαφύγῃ τὴν δίωξιν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρος προσεκάλει τοὺς Ἕλληνας τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὰ τάγματα, τὰ ὁποῖα κατήρτιζεν εἰς τὴν Ἑπτάνησον, μετέβη

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

εἰς Ζάκυνθον, ὅπου ἐβοήθησε τὸν Ἀναγνωσταρᾶν νὰ προκαλέσῃ τὴν περίφημον ἀναφοράν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ συγκεντρωμένοι πολεμισταὶ ἐζήτουν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν νὰ τοὺς ὁπλίσῃ, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα των. Εἰς τὴν ἀπάντησιν ὅτι τὰ ὀργανούμενα τάγματα ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσουν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὁ Κολοκοτρώνης ἀφῆκε μὲν τοὺς ἰδικούς του νὰ ἐγγραφοῦν καὶ νὰ ἀναχωρήσουν εἰς τὴν Νεάπολιν, αὐτὸς ὅμως ἐπέστρεψε, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1806, εἰς Πελοπόννησον, ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποχὴν ἔφθανεν ἡ σουλτανικὴ διαταγὴ τῆς ἐντόνου διώξεως τῶν κλεφτῶν καὶ ὁ συνεπίκουρος αὐτῆς ἀφορισμὸς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη ὁ Κολοκοτρώνης ἐπολέμησεν εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Πελοπόννησον, μὲ «ἀνοικτὸ μπαϊράκι», ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ζωηρὸς ὁ σταυρὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, κατὰ μίμησιν τῆς πολεμικῆς σημαίας τῆς Ρωσίας, ἧς ἐπεκαλεῖτο πάντοτε τὴν βοήθειαν ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ διὰ νὰ ἐμπνέῃ τοὺς ὀπαδούς του, μὲ σχῆμα ὁμοιάζον μὲ τὸ Χ. τοῦ «Χριστός». Ὁ διωγμὸς τῶν ἐτῶν 1806 καὶ 1807 ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀπηνεστάτων, διότι Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοὶ πρόκριτοι παρέπειθον τοὺς ἁπλοϊκοὺς χωρικούς, μὲ τὸν πατριαρχικὸν ἀφορισμόν, ὅτι ἀκόμη καὶ ἂν «ψωμὶ καὶ νερὸ» ἔδιδον εἰς τοὺς διωκομένους κλέφτας, θὰ ἐκολάζοντο. Ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐφονεύοντο οἱ σύντροφοι τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἓν πρὸς ἓν κατεστρέφοντο τὰ τελευταῖά του ἐρείσματα. Τέλος, ἀφοῦ παρέμεινε μὲ τέσσαρας μόνον συντρόφους, κατέφυγεν εἰς τὴν Μάνην, ἐκεῖθεν δέ, ἀπειληθεὶς ὅτι θὰ παρεδίδετο εἰς τὸν καπετὰν Σερεμὲτ - μπέην, ἠναγκάσθη νὰ διασωθῇ διὰ Κυθήρων εἰς Ζάκυνθον. Τότε ἐπειράθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Λευκάδα, ὅπου ἠγωνίζοντο δύο τάγματα, ἕνα ἐκ τῶν Μανιατῶν ὑπὸ τὸν Πιερράκον Ζανέτμπεην καὶ τὸ ἄλλο ἐκ Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν Ἀναγνωσταρᾶν· ἀλλ' ἀντὶ τούτου, ἐξοπλίσας ἕνα τουρκικὸν «σεμπέκο» μὲ δέκα κανόνια, ἔλαβε διορισμὸν πλοιάρχου καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἑλληνικῆς μοίρας, ἥτις ἠγωνίζετο μὲ τὰ πλοῖα τοῦ Ρώσου ναυάρχου Σενιάβιν. Τὸ σχέδιόν του νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐγένετο δεκτὸν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Ρώσων, ἐξ ἀντιδράσεως τοῦ προξένου Μπενάκη, φοβουμένου μὴ ἐπαναληφθῇ ἡ ἐξ ἀφορμῆς τῆς τότε ἐπαναστάσεως πανωλεθρία τῶν ἐτῶν 1770—1780. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσίτ, καθ' ἣν ἀπεφασίσθη ἡ παράδοσις τῆς Ἑπτανήσου εἰς τοὺς Γάλλους, ὁ Κολοκοτρώνης ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν μαζὶ μὲ τὸν καπετὰν Ἀλεξανδρῆν, καὶ ἐπὶ δέκα μῆνας ἐπέτρεχε τὴν παραλίαν καὶ ἐλεηλάτει τὰ τουρκικὰ χωρία. Συμπολεμῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, μὲ τὰ λεγόμενα «Μαῦρα Καράβια», ἀπεκλείσθη ἀπὸ τουρκικὰ πολεμικά, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας ἐσώθη ὑπὸ ἀγγλικῆς μοίρας.

Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθῆ, ἐκλήθη εἰς νέαν ἐκστρατείαν ἀπὸ τὸν πατρικόν του φίλον, ἰσχυρὸν Μουσουλμᾶνον τοῦ Λάλα *Ἀλῆ-Φαρμάκην*, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἔπνεε μένεα ὁ βαλῆς τοῦ Μορέως, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων Βελῆς, ὀμόσας τὴν ἐξόντωσίν του. Ἔσπευσε λοιπὸν εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ ἐκραταίωσε τὴν ἄμυναν τοῦ φίλου του κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐπροκάλεσε τὴν μῆνιν τοῦ Βελῆ πασᾶ, ὅστις παρῃτήθη τῆς ἐκδικήσεώς του κατὰ τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως οὗτος τοῦ παραδώσῃ τὸν Κολοκοτρώνην. Οὗτος ὅμως ἐσώθη χάρις εἰς τὴν συνεργασίαν πιστῶν του φίλων, ἂν καὶ Τουρκαλβανῶν. Ἐντεῦθεν καὶ βραδύτερον ὁ Κολοκοτρώνης πολλὰς ὑπηρεσίας παρέσχεν εἰς τοὺς πολεμίους του κατὰ τὸν Ἀγῶνα Τουρκαλβανούς, πλείστους δὲ τούτων, ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην, περιέσωσε, λόγῳ τῆς δοθείσης «μπέσσας» (πίστεως μὲ κεφαλὴν ἀντὶ κεφαλῆς). Κατώρθωσε μάλιστα νὰ παρασύρῃ καὶ τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκην εἰς Ζάκυνθον καὶ νὰ τὸν πείσῃ νὰ κινήσουν τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς Πελοποννήσου. Ἀνεχώρησαν λοιπὸν ἀμφότεροι, ὅπως μεταβοῦν εἰς Παρισίους, καὶ ζητήσουν τὴν ἐπὶ τούτῳ ἀρωγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος· εἰς Κέρκυραν ὅμως, ὅπου ἐγένεντο δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Γάλλου διοικητοῦ στρατηγοῦ Ντονζελό, μετεπείσθησαν νὰ μὴ μεταβῶσιν αὐτοπροσώπως εἰς Παρισίους, τοῦ Ντονζελὸ ὑποσχεθέντος νὰ γράψῃ καὶ νὰ μεταβιβάσῃ τὴν ἀπάντησιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὴν Λευκάδα, ὅπου, κατὰ πρόσκλησιν τῶν Ἄγγλων, ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρασύρῃ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἵτινες συνειργάζοντο μετὰ τῶν Γάλλων εἰς τὰς ὑπολειφθείσας αὐτοῖς νήσους τῆς Ἑπτανήσου, μετὰ τὴν ἀγγλικὴν κατοχήν. Πράγματι, ὁ Κολοκοτρώνης εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου, μεταβὰς δὲ εἰς Μεγανήσι κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ τὸν Λεπενιώτην. Τοιουτοτρόπως ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις ἠγωνίζετο νὰ συγκεντρώσῃ δυνάμεις ἑλληνικὰς καὶ ξένης δυνάμεως ἀρωγήν, διὰ ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα του, οὐδὲν ἄλλο ἐπετύγχανε παρὰ μόνον νὰ ὑπηρετῇ πότε τὴν Γαλλίαν καὶ πότε τὴν Ἀγγλίαν, ὑποστηριζούσας τ' ἀλληλομαχόμενα, ἀλλ' ἴδιά των συμφέροντα. Ἐν τού-

Digitized by Google

τοις εἰς τὴν Λευκάδα ἐπολέμησε κατὰ τρόπον, ὅστις ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν τῶν Ἄγγλων, οἵτινες καὶ τοῦ ἀπένειμαν τὸν βαθμὸν τοῦ «μαγγιόρου» (ταγματάρχου), ὅταν τὸν Μάϊον 1810 ἐπέστρεψαν εἰς Ζάκυνθον. Τῷ 1812, ὑπεραμυνόμενος τοῦ Ριχάρδου Τζώρτζ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις ἀφῄρεσε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἑλληνικῶν ταγμάτων, ὁ Κολοκοτρώνης προεκάλεσε μίαν ἀναφορὰν ὅλων τῶν Ἑλλήνων καπεταναίων, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο ἡ ἀγγλικὴ ὑποστήριξις διὰ τὴν ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν, ἡ ἀναφορὰ δὲ αὕτη εὑρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Λονδίνου, ὅταν παρομοία ἀναφορὰ ἐστάλη ἀπὸ τὴν ἐπαναστατημένην καὶ ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα τῷ 1825, ἔργον καὶ αὕτη τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἀλλὰ ἡ αἴτησις δὲν ἐγένετο δεκτή. Ἀντιθέτως μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἠχρηστεύθησαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ τάγματα, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, παραμείνας εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν μέχρι τοῦ 1817, ἀπελύθη μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐκ τῶν τάξεων τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Τζώρτζ μεταβὰς εἰς Νεάπολιν, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν, ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐπανειλημμένως, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης, μολονότι ἐστενοχωρεῖτο πολὺ οἰκονομικῶς καὶ ἠναγκάζετο νὰ μετέρχεται τὸν ζῳέμπορον διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας του, δὲν ἔστερξε νὰ δεχθῇ τὴν προσφερομένην ἐπικερδῆ καὶ τιμητικὴν ὑπηρεσίαν, διότι, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχε μυηθῇ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ φιλικοῦ Παγκάλου καὶ εἶχε σαφῆ ἐπίγνωσιν τῆς ἐργασίας τῆς παρασκευαζούσης πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ μακροχρονίου ὀνείρου του. Κατόπιν ὁ Κολοκοτρώνης συνειργάσθη μὲ τὸν Ἀριστείδην Παππᾶν καὶ τὸν Ἀναγνωσταρᾶν καὶ ἤρχισε κατηχῶν Ζακυνθίους, Κεφαλλῆνας καὶ ἀκόμη καραβοκύρηδες ἀπὸ τὴν Ὕδραν καὶ τὰς Σπέτσας. Τῷ 1820 ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅπως εἶναι ἕτοιμος διὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1821, ἡμέραν ἔκτοτε ὁρισθεῖσαν ὡς ἀφετηρίαν τοῦ παρασκευαζομένου Ἀγῶνος. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου εἶχε συνεννοηθῆ ὁ Κολοκοτρώνης προηγουμένως, ἐπὶ τούτῳ μεταβὰς εἰς Κέρκυραν.

Τὴν 3 Ἰανουαρίου 1821 ὁ Κολοκοτρώνης ἀνεχώρησεν ἐκ Ζακύνθου, ἀφοῦ ἡ ἀγγλικὴ ἀστυνομία, ὑποψιασθεῖσα, ἔκαμε παρ' αὐτῷ κατ' οἶκον ἔρευναν, διὰ ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ἀλληλογραφίαν του. Τὴν 6 ἔφθασεν εἰς Καρδαμύλην τῆς Μάνης καὶ ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καπετὰν Παναγιώτη Μουρτζίνου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Κολοκοτρώνης, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἐγένετο τὸ ζωοποιὸν πνεῦμα τοῦ Ἀγῶνος. Μεθοδικός, καθ' ὃ τέλειος γνώστης τῆς ψυχολογίας τῶν ἐμπολέμων λαῶν, πολύπειρος ἤδη εἰς τὸν τραχὺν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον διήνυσεν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, ἐφευρετικός, ἀκούραστος καὶ ὑπὲρ πάντας πνευματώδης, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιβληθῇ, ὄχι διὰ τῆς βίας ἢ τῆς ἰσχύος, ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τοῦ παραδείγματος. Μόνον οἱ κοτζαμπάσηδες, παλαιοὶ πολέμιοί του, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν εἴτε κλέφτης εἴτε ἁρματολὸς τοὺς παρηνόχλει, μόνον αὐτοὶ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνεχθοῦν τὴν ἐπιβολήν του. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τὸν ἐπολέμησαν, ἢ τοὐλάχιστον ἐπεδίωξαν πάσῃ δυνάμει νὰ χαλιναγωγήσουν τὴν δύναμίν του, καὶ νὰ τὴν ὑποτάξουν εἰς τὰς θελήσεις των. Ἄλλωστε καὶ οἱ κοτζαμπάσηδες ἐξυπηρέτουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀντίληψιν, χωρὶς ν' ἀπομακρύνεται αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδανικοῦ· ἁπλῶς δὲν ἤθελον ν' ἀποβάλουν τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἤσκουν ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν αἱ οἰκογένειαί των κατὰ τόπους. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατηγορηθοῦν ὅτι εἰς τὸν πόλεμον, τὸν κρύφιον ἢ τὸν φανερόν, τὸν ὁποῖον ἐκήρυξαν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἐναντίον τοῦ Κολοκοτρώνη, σκοπὸν εἶχον τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐθνεγερτικῶν του προσπαθειῶν, πρὸς τελικὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀντιπάλων του, ὡς μόνον δῆθεν μέσον διατηρήσεως τῆς παλαιᾶς των τοπικῆς ἐξουσίας. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐν τούτοις ἐδυσπίστει πολὺ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, καὶ διότι ἀνεμιμνῄσκετο τῶν παλαιῶν διωγμῶν. Ἐντεῦθεν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς κατεπολέμησε τὴν ἐπιρροήν των καὶ ἐπεδίωξε νὰ συνασπίσῃ τοὺς στρατιωτικοὺς παράγοντας, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ πρῶτον τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ν' ἀφήσουν κατόπιν τὴν πολιτικὴν νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς διοικήσεως. Ζητήσας λοιπὸν αὐτὴν ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδόν, ἐζήτησε νὰ συνεργασθῇ μὲ τοὺς Μανιάτας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἤσκει μεγάλην ἐπιβολήν, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπεδίωξε νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς ἐν Μάνῃ φιλονικοῦντας οἴκους.

Μὲ τὴν δυσαναλόγως μεγάλην διὰ τὸ ἀνάστημά του, κατά τι ὑψηλότερον τοῦ μετρίου, κεφαλήν, τὴν μακρὰν κόμην, τὸν ἁδρὸν μύστακα, τὴν γαμψὴν ρῖνα, τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν βεβλαμμένον, ἐνῷ τοῦ ἑτέρου τὸ βλέμμα ἤστραπτε, ἰσχνὸς καὶ εὐκίνητος, ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε κάτι τὸ περίεργον εἰς τὴν ἐμφάνισιν, ὅπερ ἐπέτεινε τὸ κράνος τοῦ Ἄγγλου μαγγιόρου, ὅπερ ἔφερε, καὶ ἡ ἐρυθρά, κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἐρυθρᾶς ἀγγλικῆς στολῆς, φουστανέλλα του. Ἐνίοτε, ὅπως κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορίνθου, ἐνεφανίζετο μὲ ἀλεξιβρόχιον, καὶ δι' αὐτοῦ διηύθυνε τὴν μάχην. Εἴρων, εὔχαρις, ἀλλὰ καὶ αὐστηρὸς μέχρι βιαιότητος, ὅταν τὸ ἀπῄτει ἡ περίστασις, ὁ Κολοκοτρώνης ἐλατρεύετο ἀπὸ τοὺς συντρόφους του καὶ ἠδύνατο τὰ πάντα ν' ἀξιώσῃ παρ' αὐτῶν. Ἤρχισε λοιπὸν τὸν Ἀγῶνα, ὡς πραγματικὸς ἀρχηγὸς τῶν Μανιατῶν, ἐκστρατεύσας μὲ τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην ἐκ Καλαμῶν τὴν 23 Μαρτίου 1821, ἐνῷ ἔστειλε συγχρόνως εἰς τὴν Γορτυνίαν καὶ τὴν Ἀρκαδίαν ἀποστόλους, ὅπως συναγείρῃ τὰ πλήθη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσείλκυσε πολλοὺς ὀπαδούς, ἀόπλους ὅμως εἰσέτι, καθόσον μόνον εἰς τὸ Βαλτέτσι οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν, μὲ τὰ λάφυρα τῶν Τούρκων, νὰ ἐξοπλισθοῦν. Ἐξεστράτευσε κατόπιν εἰς τὴν Καρύταιναν. Ἐπολέμησεν εἰς διάφορα μέρη μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ συμπιέσῃ τοὺς συγκεντρουμένους Τούρκους καὶ μονομιᾶς νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ εἰς συνθηκολόγησιν. Ἀλλ' ἐγκατελείφθη εἰς τὴν πρώτην ἀντίξοον περίστασιν καὶ ὀλίγου δεῖν ν' ἀπελπισθῇ. Ἐν τούτοις, κατώρθωσε νὰ συνάξῃ νέον στράτευμα, νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς δειλιάσαντας, νὰ ἑνωθῇ μὲ τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς τῶν ἐπαρχιῶν καὶ νὰ προχωρήσῃ διὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως. Μὲ ἀξιοθαύμαστον ἀγχίνοιαν, βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς υἱούς του *Πᾶνον* καὶ *Ἰωάννην* (*Γενναῖον*), κατώρθωσε νὰ διαρρυθμίσῃ τὰ στρατόπεδα εἰς τὰ γύρω ὑψώματα, ὥστε ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς νὰ ἐξοικειώσῃ τοὺς ἀπολέμους ἐπαναστάτας εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ πολεμικωτάτου τῶν λαῶν. Ἱστορικαὶ παρέμειναν αἱ μάχαι τοῦ *Βαλτετσίου* καὶ τῆς *Γράνας*, αἵτινες ἐκλόνησαν τὸ ἠθικὸν τῶν πολιορκουμένων. Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον ἀφίκετο ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχιστρατηγίαν, ἐκ μέρους τοῦ ἀδελφοῦ του, σχεδὸν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπληροφοροῦντο οἱ ἐπαναστάται τὴν συντριβὴν τοῦ κινήματος τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν, ὁ Κολοκοτρώνης ὄχι μόνον ἐδεξιώθη αὐτὸν μετ' εὐλαβείας καὶ τὸν ὑπεστήριξε διὰ τὴν ἁγνότητα τῶν αἰσθημάτων του, ἀλλὰ δι' ἐπιδεξίων προσπαθειῶν κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἡ φιλαρχία εἶχε προκαλέσει, καὶ ἐξ ἄλλου νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην, ὀργισθέντα καὶ ζητήσαντα ν' ἀποσυρθῇ τοῦ Ἀγῶνος, πρᾶγμα ὅπερ θ' ἀπέβαινεν ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, λόγῳ τῆς ἐπιρροῆς του ἐπὶ τῶν προσερχομένων φιλελλήνων καὶ ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης. Πρωτοστατήσας εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως, κατηγορήθη ὅτι προέβη εἰς τὴν λεηλασίαν αὐτῆς καὶ ἐπέτρεψε διαφόρους ἁρπαγάς, ὅπως σφετερισθῇ ἄπειρα λάφυρα. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι παρεξηγήθη εἰς τὴν προσπάθειάν του, ὅπως ἀφ' ἑνὸς περισώσῃ τοὺς Τουρκαλβανοὺς μετὰ τῶν ἀποσκευῶν των, συμφώνως πρὸς τὴν μεταξύ των συναφθεῖσαν συνθήκην, καὶ ἀφ' ἑτέρου χαλιναγωγήσῃ τὰ λεγόμενα «Κακαβούλια», ἤτοι τοὺς πένητας τῆς Μάνης, οἵτινες πρὸς λαφυραγωγίαν εἶχον συγκεντρωθῆ, φρονοῦντες, ἐκ παλαιῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων, ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ δίκαιον ἀντίδωρον τῆς νίκης κατὰ τῶν προαιωνίων ἐχθρῶν. Ἡ προσπάθεια αὕτη τοῦ Κολοκοτρώνη τὸν ἔφερεν ἀντιμέτωπον πρὸς διαφόρους ἀξιώσεις, τὰς ὁποίας διέλυσε μόνη ἡ τρομερὰ πυρκαϊὰ τοῦ σεραγίου καὶ ὁ ἐπελθὼν κατόπιν λοιμός. Διορισθεὶς ὑπὸ τῆς διοικήσεως ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου, ἐζήτησε νὰ πολιορκήσῃ τὰς Πάτρας, ὅπου εἶχε συγκεντρωθῆ πολὺς στρατός. Τὸ γόητρόν του ἐξησφάλιζε κατὰ μέγα μέρος τὴν νίκην. Ἀλλ' εἴτε διότι ἐγεννήθη ἡ ἀντιζηλία τῶν κοτζαμπασήδων, εἴτε διότι ἐγεννήθησαν φόβοι περὶ ἐπαναλήψεως τῶν οἰκτροτήτων τῆς Τριπόλεως, ἡ διοίκησις ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ μεταβῇ εἰς τὰς Πάτρας, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἡ ἅλωσίς των ἐπέκειτο, καὶ τὸν διέταξε νὰ μεταβῇ εἰς Ναύπλιον. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἀντέτεινεν, ἀλλὰ καὶ δὲν συνειργάσθη μὲ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσιν, διότι ἔδραμεν εἰς Κόρινθον, τῆς ὁποίας ἐπέσπευσε τὴν ἅλωσιν. Κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς Πάτρας καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτάς, συνάψας πολυνέκρους μάχας, ὅπως εἰς τὸ Σαραβάλι, τὸ Γηροκομειὸ καὶ ἀλλαχοῦ γύρω τῶν Πατρῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ διοίκησις, ὑπείκουσα εἰς τὰς προτροπὰς τῶν κοτζαμπασήδων, ἐζήτησε νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ, διατάξασα αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐκεῖ μὲν ὁ Κολοκοτρώνης ἔστειλε πολλοὺς Πελοποννησίους, ἐνεργήσας ὥστε ἡ ἐκστρατεία νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, αὐτὸς δὲ μετέβη εἰς Κόρινθον, ὅπου ἤδρευεν ἡ διοίκησις, ὅπως διαμαρτυρηθῇ. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀρχίζει ὁ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς πόλεμος ἐναντίον τοῦ Κολοκοτρώνη. Διότι, ἀντὶ νὰ τὸν περιποιηθοῦν οἱ διοικοῦντες, τὸν διέταξαν νὰ ἔλθῃ, μὲ ὀλίγους μόνον ἄνδρας, καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς κατάλυμα ἀνάξιον τῆς προσωπικότητός του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἤρχισεν ἡ λαῖλαψ τοῦ Δράμαλη νὰ διαφαίνεται εἰς τὸν ὁρίζοντα. Νικητὴς ὁ νέος πασᾶς τῆς Πελοποννήσου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ριζοβολήσῃ. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἐπωφεληθεὶς τῆς τρομερᾶς θερμότητος καὶ ξηρασίας, ἐπέτυχε τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Δράμαλη εἰς τὰ Δερβενάκια, μετὰ δὲ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην, ἀνεγνωρίσθη ἀρχιστράτηγος καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, κατέλαβε τὸ Ναύπλιον καὶ ἐνεψύχωσε τὴν Ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ τότε οἱ πολιτικοὶ ἐσκέφθησαν ν' ἀνατρέψουν τὴν γερουσίαν, διὰ νὰ ἐξαλείψουν τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, οὕτω δὲ ἀπεφασίσθη ἡ Β' Συνέλευσις νὰ γίνῃ εἰς τὸ Ἄστρος. Ἐκεῖ ὁ χωρισμὸς ἐπῆλθεν ἀμέσως. Οἱ μὲν ἤδρευον εἰς τ' Ἁγιαννίτικα Καλύβια. Οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὰ Μελιγγίτικα Καλύβια. Καὶ ναὶ μὲν ἐπῆλθε συμφωνία τις, ἀλλ' ἡ ρῆξις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκραγῇ. Ἡ διχόνοια ἐγενικεύθη. Ἐκστρατεῖαι ὠργανώθησαν καὶ ἑταιρεῖαι συνεστήθησαν μὲ σκοποὺς σκοτίους, καὶ εἰς τὸν ἀναβρασμόν, αἱ συμπλοκαὶ τῶν διαμαχομένων μερίδων ἐπετάθησαν καὶ πολλοὶ τῶν ἀγωνιστῶν ἐφονεύθησαν. Μεταξὺ αὐτῶν ἔπεσε καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου Πᾶνος Κολοκοτρώνης. Εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἰμπραὴμ εἰς Πελοπόννησον, ὁ ἀρχιστράτηγος ἀπομονωθεὶς συνελήφθη καὶ ἐστάλη μετὰ τῶν τελευταίων ὀπαδῶν του εἰς τὸν Προφήτην Ἠλίαν τῆς Ὕδρας, καὶ θὰ παρέμενεν ἐπὶ πολύ, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἀντιπάλων τῆς διοικήσεως καὶ τὰς ἀναφορὰς τῶν Ρουμελιωτῶν ὁπλαρχηγῶν, ζητούντων τὴν ἀπελευθέρωσίν του, ἐὰν ὁ Κουντουριώτης δὲν ἐπείθετο ὅτι ἄνευ αὐτοῦ ἀπέβαινεν ἀδύνατος ἡ ἄμυνα ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων. Πράγματι λοιπὸν ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν ὄχι μόνον ἡ ἐλευθερία, ἀλλὰ καὶ ἡ προτέρα θέσις τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ παλαιὰ δυσπιστία δὲν ἀφῆκεν ἀνεπηρέαστον τὴν συνεργασίαν. Ἡ πρώτη σκέψις τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο νὰ καταρρίψῃ τὰ τείχη τῆς Τριπόλεως, ὥστε ὁ Ἰμπραὴμ νὰ μὴ ἐμφωλεύσῃ εἰς αὐτά. Ἡ κυβέρνησις ὅμως, πιστεύουσα ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ὡδηγεῖτο ἀπὸ φιλέκδικον πνεῦμα, δὲν παρέσχε τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο ἄδειαν. Ἐν τούτοις ὁ Κολοκοτρώνης ἐξηκολούθησεν ἀπτόητος τὸν παράδοξον κλεφτοπόλεμον, τὸν ὁποῖον ἔκτοτε ἐνεκαινίασε, διὰ νὰ καταβάλῃ τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐπὶ τρία ἔτη κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ παρακολουθῇ τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα καὶ νὰ τὰ πλευροκοπῇ μὲ τὰς ἐναλλασσομένας δυνάμεις του. Ἀπὸ τὰς διαφόρους κινήσεις καὶ προετοιμασίας ἀντιλαμβανόμενος τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἰμπραήμ, εἰδοποίει τοὺς ἀπειλουμένους πληθυσμοὺς νὰ ἐξασφαλίσουν τὰς οἰκογενείας των καὶ νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὰς πλαγιοκοπήσεις του. Ἀλλὰ τὸν ἐτρόμαζεν ἡ σκέψις ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐβοηθεῖτο ἀπὸ Εὐρωπαίους ἀξιωματικούς, καὶ ἐφοβεῖτο ὅτι ἡ ὑπόθεσις θὰ ἐχάνετο, ἐὰν μία μεγάλη δύναμις δὲν προσήρχετο ἀρωγός. Τότε διάφοροι ἀπεσταλμένοι προσεπάθουν νὰ πείσουν τοὺς Ἕλληνας νὰ δεχθοῦν βασιλέα των μέλος τῆς οἰκογενείας τῶν Ὀρλεανιδῶν τῆς Γαλλίας. Ἀντιθέτως οἱ ἐν Ζακύνθῳ Ρώμας καὶ Στεφάνου προσεπάθουν νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ προσφυγὴ τῶν ἀγωνιζομένων εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ μόνην, ἐνῷ πάλιν ἄλλοι ἤθελον τὴν ἀρωγὴν ὅλων ὁμοῦ τῶν Δυνάμεων. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐνήργησεν, ὥστε νὰ ὑπογραφῇ ἡ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἀναφορά. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὸν ἐσταμάτησεν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ ἐπιχειρήσεις του. Ὅταν μάλιστα ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς μετέβη εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα διὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Κολοκοτρώνης μετῆλθε πᾶν μέσον διὰ νὰ ἐκπορθήσῃ τὴν Τρίπολιν, ὥστε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Πελοπόννησον τοιούτου ἐχθρικοῦ ἐρείσματος. Ἀλλ' ὅταν, ἐπιστρέψαντος ἀπὸ τὴν ἅλωσιν τοῦ Μεσολογγίου τοῦ Ἰμπραήμ, ἤρχισεν ἡ πολιτικὴ τοῦ «προσκυνήματος», τουτέστιν ἡ προσπάθεια τῆς ὑποταγῆς τῶν ἀγωνιστῶν εἰς τὸν Αἰγύπτιον, ὁ Κολοκοτρώνης σοβαρῶς ἐτρόμαξε διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς τὴν ἐν Ἑρμιόνῃ συγκροτηθεῖσαν Συνέλευσιν ἔκαμε κάθε δυνατὸν διάβημα, διὰ νὰ τερματίσῃ τὴν ὑφισταμένην διένεξιν. Καὶ ἐνῷ ἐδέχετο τὸν Καποδίστριαν ὡς κυβερνήτην, τὸν Τζώρτζ ὡς ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν Κόχραν ὡς ἀρχιναύαρχον, ἐνῷ ἔστεργε τὸν Ζαΐμην πρωθυπουργὸν καὶ ἐν γένει πάντας τοὺς παλαιούς του ἀντιπάλους εἰς τὴν ἐξουσίαν, δὲν ἐπαύσεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ καταπολεμῇ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ νὰ μετέρχεται πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον, διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἀπιστήσαντας ἀγωνιστὰς εἰς τὸν πατριωτικὸν δρόμον. Τέλος ἐνήργησε τὸν φόνον τοῦ ἐκ τῶν πρωταθλητῶν τοῦ «Προσκυνήματος» *Νενέκου Ζουμπατιώτου*, καὶ ἀποκατέστησε τὴν γαλήνην μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων, ὅταν ὁ Καποδίστριας, διὰ λόγους διπλωματικούς, κατήρτισε τὰ ἐλαφρὰ τακτικὰ τάγματα μόνον ἀπὸ Ρουμελιώτας ἀγωνιστάς.

Θερμὸς ὑποστηρικτὴς τοῦ Καποδιστρίου, εἰς πολλὰ τὸν ἐβοήθησε καὶ πολλὰ τοῦ ὑπέδειξε, διὰ νὰ πολιτευθῇ ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος ἑνὸς ἑκάστου. Ὑπῆρξε δὲ τόσον ἀφωσιωμένος εἰς αὐτόν, ὥστε ἔκτοτε παρεξηγήθη ὡς ρωσόφιλος καὶ ἡ κατηγορία αὕτη τοῦ ἐστοίχισε μίαν καταδίκην καὶ πολλὰς δυσαρεσκείας.

Ἐπεδίωξε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, ἥτις εἶχε σημαντικῶς διασαλευθῆ. Ἐπιτυχὼν εἰς πλείστας προσπαθείας του, κατώρθωσεν ὥστε τὸ ἐμπ-

ριον ν' ἀνακτήση τὴν παλαιὰν ἐμπιστοσύνην, οὕτω δὲ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν, ὅταν ἐπεδιώχθη ἡ συγκρότησις Συνελεύσεως εἰς τὸ Ἄργος. Ἀντετάσσετο ἄλλωστε εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν περὶ τὸν Κυβερνήτην, προεῖπε δὲ καὶ τὸ οἰκτρὸν αὐτοῦ τέλος. Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Τριμελοῦς Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου, δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβη τὰ δεινὰ τῆς ἐπελθούσης πολυαρχίας, ἐνήργησεν ἐν τούτοις τὰ πάντα διὰ τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν βασιλέως, καὶ μάλιστα τοῦ Ὄθωνος, εἰς παραλαβὴν τοῦ ὁποίου μὴ δυνηθεὶς νὰ στείλη τὸν υἱόν του Γενναῖον, ἐδέχθη νὰ σταλῇ ὁ ἀνεψιός του Κολιόπουλος-Πλαπούτας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνη ἀδιάφορος πρὸς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἀντιβασιλεία ἐνήσκει τὰ καθήκοντά της. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ στάσει, ἐδικάσθη εἰς Ναύπλιον, ἡ δὲ δίκη του παρέμεινεν ἱστορική. Καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, εἶδε μετριαζομένην τὴν ποινήν του, μετά τινα δὲ χρόνον, ὅταν ἐνηλικιώθη ὁ βασιλεὺς Ὄθων, ἀπονεμομένην αὐτῷ χάριν. Ἔκτοτε ὁ ἀρχιστράτηγος ἔζη εἰς Ἀθήνας, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς συναγωνιστάς του καὶ τοὺς μεγάλους θαυμαστάς του εἰς τὸν ἀπέριττον οἶκόν του, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν 3 Φεβρουαρίου 1843, εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα τριῶν ἐτῶν.

Παράστασις τοῦ Κολοκοτρώνη ἐκ προσωπογραφίας Κρατσάϊζεν. Ἀναμνηστικὸν γραμματόσημον ἑκατονταετηρίδος.

Μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε διατηρήσει μεγίστην διαύγειαν πνεύματος καὶ διετήρει σαφεῖς ἀναμνήσεις, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ἀπομνημονεύματα, τὰ ὁποῖα ὑπηγόρευσεν εἰς τὸν φίλον καὶ πολιτικὸν συνεργάτην του Τερτσέτην καὶ τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς» (Ἀθῆναι 1851) καὶ «Ὁ γέρων Κολοκοτρώνης» (εἰς δύο τόμους, 1889). Πολύπειρος καὶ ἐφευρετικός, ὀξυδερκὴς καὶ ἀπηνὴς τοῦ ἐχθροῦ διώκτης, ἐστάθη ὁ κατ' ἐξοχὴν πολέμαρχος, ἀληθὴς «πατὴρ τῆς νίκης» τοῦ 21. Γνώστης τοῦ ἐδάφους, μὲ γοργὴν τὴν ἀντίληψιν καὶ ὀξεῖαν τὴν αἴσθησιν τοῦ πρέποντος, ἐγνώριζε νὰ προσαρμόζη θαυμασίως τὰ μέσα ἅτινα διέθετε πρὸς τὰς ἀνάγκας αἱ ὁποῖαι ἑκάστοτε παρουσιάζοντο. Ὁ «Γέρος τοῦ Μοριᾶ», ὡς ἀπεκαλεῖτο ἀπὸ τοὺς συναθλητάς του, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν πρόδρομος καὶ ἐκτελεστὴς τῆς πραγματικῆς, τῆς οὐσιαστικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὴν ἐπεδίωξεν ὄχι νεφελωδῶς καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως ξένων παραγόντων, ἀλλὰ διὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν πολεμικῶν τοῦ ἔθνους μαζῶν. Αὐτὸς παρέλαβε τοὺς ἀόπλους καὶ τοὺς ἐξώπλισεν. Αὐτὸς παρέλαβε τοὺς ἀνοργανώτους καὶ τοὺς ὠργάνωσεν. Αὐτὸς διεῖδε τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐπετύγχανε νὰ κτυπήση τὸν ἐχθρόν. Καὶ κατόπιν, εἰς τὸν κλεφτοπόλεμον ἐναντίον τῶν γαλλοαιγυπτιακῶν στρατευμάτων, αὐτὸς εὑρῆκε τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐξεμηδένισε τὴν τριετῆ τυραννίαν τοῦ Ἰμπραήμ.

Πόσον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεεν εἶναι ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ 355, τὸ ὁποῖον τοῦ ἀπηύθυνε τὴν 13ην Μαΐου 1822 ἐκ Κορίνθου ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσὴφ «Μινίστρος τῆς θρησκείας». «Ὅταν, τοῦ γράφει, ἀνταμώθημεν ἦτον πρώτη φορά· μ' ὅλον τοῦτο αὐταῖς οἱ ὀλίγες στιγμὲς μ' ἔδωσαν τόσην εὐχαρίστησιν καὶ τόσην ἐλπίδα εἰς τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τῶν προκειμένων πραγμάτων, ὅσον εἶναι καὶ ἀκούεται τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης

Κατὰ τὸ παρὸν ἄλλην ὕλην δὲν ἔχω εἰμὴ νὰ σᾶς ἀσπασθῶ, καὶ νὰ κεντήσω τὸ ἐνθυμητικόν σου εἰς μνήμην τοῦ Ἀνδρούσης.

Εὔχομαι νὰ λάβης χάριν παρὰ Θεοῦ διὰ νὰ καταισχύνης τοὺς Ἐχθρούς, καὶ νὰ στήσης ἔνδοξα τρόπαια εἰς δόξαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τιμὴν τοῦ ὀνόματός Σου».

Ὀλίγοι ἥρωες ἔτυχον τῆς μεγίστης εὐγνωμοσύνης, ἥτις ἀπενεμήθη εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ζῶντα ἢ νεκρόν. Ὁ Ὄθων, διερμηνεύων τὴν εὐγνωμοσύνην ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους ἐπεκύρωσε τὸν εἰς αὐτὸν ἀπονεμηθέντα βαθμὸν στρατηγοῦ, ἀπονείμας εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἀνώτατον παράσημον τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος. Μελέται πολλαὶ ἐγράφησαν διὰ τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον του καὶ τὰς διαφόρους περιπετείας τῆς ζωῆς του. Ἡ Ἑλλὰς τὸν ἐθεώρησεν ὡς τὸν κορυφαῖον τῶν ἀγωνιστῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἀνήγειρεν ἐν Ναυπλίῳ τὸν περίφημον ἔφιππον ἀνδριάντα του, ἔργον τοῦ Λαζάρου Σώχου, Τηνίου, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸ Βουλευτήριον, καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς φερωνύμου ὁδοῦ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ ταύτης εἰς Τρίπολιν, ὡρίσθη ὅπως γίνη τὴν 12 Ὀκτωβρίου ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ ἡ μετακομιδὴ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Τρίπολιν ἐν ἐπὶ τούτῳ ἱδρυθέντι μνημείῳ.

Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ

— **Κολοκοτρώνης,** ***Θεόδωρος,*** ὁ ἐπονομαζόμενος ***φὸν***—. Ἕλλην ἀστυνομικὸς γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1846–1897) (βλ. λ. *Ἀθῆναι*, τ. Β' σ. 205). Θ. Β

— **Κολοκοτρώνης,** ***Θεόδωρος.*** Ἕλλην στρατιωτικός, πολιτικὸς καὶ φιλόλογος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Φαλέζ*. Ἐγεννήθη τῇ 1829 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1894. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Σαὶν-Σὺρ ἐν Γαλλίᾳ. Τῷ 1867 ἀπεσύρθη τοῦ στρατοῦ φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου καὶ ἐξελέγη δὶς βουλευτὴς Γορτυνίας. Συνέγραψε πλείστας πολιτικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσιογράφει ἐπί τινα χρόνον (βλ. λ. *Ἀθῆναι*, τ. Β' σ. 269). Θ. Β.

— **Κολοκοτρώνης** ***Ἰωάννης,*** ὁ ἐπονομαζόμενος καὶ ***Νταcκούλιας.*** Ἐξάδελφος τοῦ Θεοδώρου. Ὑπηρέτησε τὰ ἑλληνικὰ τάγματα τῆς Ἑπτανήσου, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βλαχίαν. Ἐπολέμησε μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ὑψηλάντου καὶ ἔδειξεν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν εἰς πλείστας δεινὰς περιστάσεις. Κατόπιν κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ἐπὶ κεφαλῆς Πελοποννησίων. καὶ ἠγωνίσθη μέχρι πέρατος τοῦ Ἀγῶνος. Ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς γ' τάξεως. Γ. Δ. Κ.

— **Κολοκοτρώνης** ***Κωνσταντῖνος,*** ἢ ***Κολλῖνος*** Υἱὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, γεννηθεὶς τῷ 1804 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1849. Καταταχθεὶς εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τοῦ Φαβιέρου, μετέσχεν εἴς τινας τῶν τελευταίων μαχῶν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἀπεσύρθη τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Μετὰ τὴν καθίδρυσιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἤρξατο πολιτευόμενος καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Γορτυνίας. Τὴν 25 Ἰουνίου 1848 μετέσχε τῆς κυβερνήσεως Γεωργίου Κουντουριώτου ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀλλὰ τὸ στάδιον αὐτοῦ ὑπῆρξε βραχύ, διότι τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπέθανεν. Θ. Β

— **Κολοκοτρώνης,** ***Πᾶνος.*** Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Θεοδώρου, γεννηθεὶς τῷ 1804. Ἐπολέμησεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος, καὶ διεκρίθη διὰ τὴν γενναιότητά του. Ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν σώματος κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, κατέλαβε τὸ Ναύπλιον καὶ ἐφαίνετο ἄνθρωπος μεγάλου μέλλοντος, δι' ὃ καὶ ἡ Μπουμπουλίνα ἐμνήστευσεν αὐτῷ τὴν θυγατέρα της. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὅμως, ἐνῷ ἐπανήρχετο πρὸς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ ἐνδυναμώση τὸν πατέρα του, ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν. Διάτρητον τὸ κρανίον του σῴζεται εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον. Γ. Δ. Κ.

— **Κολοκοτρώνης,** ***Πᾶνος.*** Υἱὸς τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη (1836–1893), ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου, ἀποτελέσας δ' ἐξέχουσαν στρατιωτικὴν φυσιογνωμίαν καὶ ὑπέροχον προσωπικότητα τῆς ὀλίγον παλαιοτέρας ἐποχῆς, λόγῳ τῆς μορφώσεώς του καὶ τῆς μεγάλης διοικητικῆς ἱκανότητός του. Ὡς νέος ἀξιωματικὸς συμμετέσχεν ἐνεργῶς τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τοῦ 1861 (τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ναυπλιακῶν*), δι' ὃ παρέμεινεν ἐν προφυλακίσει ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, μετὰ δὲ τὴν ἀποφυλάκισίν του, κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν, διωρίσθη διευθυντὴς τῆς διοικητικῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, καίτοι φέρων μόνον τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ. Ἀπετέλεσε μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1863 ὡς πληρεξούσιος Γορτυνίας. Κατὰ τὸ διάστημα 1865–1875 διετέλεσε διαγγελεὺς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α'. Κατὰ τὴν προέλασιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς Θεσσαλίαν, τῷ 1878, φέρων τὸ βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, συμμετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἀρχιστρατήγου. Εὐθὺς κατόπιν, τυχὼν τῆς ἀδείας τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, μετέβη εἰς Σερβίαν καὶ συμμετέσχε τῆς σερβικῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἐπαναστάσεως, τραυματισθεὶς μάλιστα τότε, δι' ὃ καὶ ἐτιμήθη διὰ σερβικοῦ παρασήμου καὶ μεταλλίου. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1879–1881, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α', συμμετασχὼν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπί τινας μῆνας τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς καθορισμὸν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων. Ἡ μεγάλη ὅμως δρᾶσις τοῦ Πάνου Κολοκοτρώνη ἐσημειώθη κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1881–1886, καθ' ὃ διετέλεσε διοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσήγαγε πλῆθος μεταρρυθμίσεων, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι: ἡ τῆς εἰσαγωγῆς τελειοφοίτων ἀπαραιτήτως τοῦ γυμνασίου καὶ φοιτήσεως ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ πενταετοῦς, τῆς κατατάξεως τῶν ἀποφοίτων εὐελπίδων εἰς τὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, ἀντὶ τοῦ ἕως τότε τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ, τῆς εἰσαγωγῆς πολλῶν νέων μαθημάτων, ὡς π. χ. τοῦ τῆς στρατιωτικῆς γεωγραφίας καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας, τοῦ τῆς ἱππολογίας, τοῦ τῆς γερμανικῆς γλώσσης κτλ., ἢ τοῦ πλουτισμοῦ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ σχολείου δι' ἁπάντων τῶν στρατιωτικῶν συγγραμμάτων καὶ χαρτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἢ τῆς προμηθείας ὁλοκλήρου συλλογῆς τοπογραφικῶν ὀργάνων, ἢ τῆς ἱδρύσεως χημείου καὶ λιθογραφείου ἐν αὐτῷ, κτλ. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1886–1893, διετέλεσε διοικητὴς τοῦ 2ου συντάγματος πυροβολικοῦ, καταστήσας τοῦτο πρότυπον μονάδα πυροβολικοῦ.

Πᾶνος Κολοκοτρώνης.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κολοκοτρώνης (ὁ). Κονδυλομάχαιρον (σουγιᾶς) πτυκτὸν μὲ ξυλίνην λαβὴν φέρουσαν σχισμήν, ἐφ' ἧς κατακλίνεται ἡ λεπίς. Εἶναι τὸ σύνηθες μαχαιρίδιον τῶν ναυτῶν, ἁλιέων καὶ ἀγροτῶν, χαρακτηριστικόν του δ' ἔχει τὸ σχῆμα τῆς λεπίδος, ἥτις εἶναι πλατεῖα σχήματος τριγωνικοῦ, μὲ τὸ μεγαλύτερον εὖρος εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ μήκους. Λέγεται ὅτι τὸ ὄνομα *κολοκοτρώνης* ἐδόθη εἰς τὰ μαχαιρίδια ταῦτα ἐκ τοῦ ἑξῆς ἐπεισοδίου τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη: Ἡττηθεὶς οὗτος κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἀποστελλόμενος εἰς Ὕδραν πρὸς φυλάκισιν, παρέδωκεν εἰς τὰς ἀρχὰς τὸν ὁπλισμόν του μετὰ τοῦ μικροῦ μαχαιρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἔκοπτε τὸν ἄρτον του. Διερχόμενος ὅμως πρὸ μικροῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος καὶ ἰδὼν κάλαθον μὲ μαχαιρίδια τοῦ περιγραφέντος ἀνωτέρω εἴδους, ἀξίας δύο λεπτῶν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἐμπόρου νὰ τῷ δώση ἕν, χρεώνων αὐτὸν διὰ τοῦ ἀντιτίμου. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐνεποίησεν αἴσθησιν καὶ προεκάλεσε συζητήσεις τόσον παρὰ τῇ κυβερνήσει, ὅσον καὶ παρὰ τῷ λαῷ, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐπῆλθε καὶ ἡ μετονομασία τῶν μαχαιριδίων τούτων. —Ω.

κολοκούδια (τὰ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία, ἐν Κύπρῳ, ἰδίᾳ τοῦ φυτοῦ *κολοκύνθη ἡ κοινή*.

Κολοκοῦρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐγγὺς τῆς Κατερίνης, ἀνῆκον εἰς τὸν ὁμώνυμον πρὸς τὴν πόλιν δῆμον τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 521.

κολόκουρο (τό)· (ἐκ τοῦ *κόλος*=κοντὸς καὶ *κουρὰ* =τὸ καρθέν, αἱ καρθεῖσαι τρίχες) Τὰ κοντὰ μαλλιά, τὰ ὁποῖα κουρεύονται ἐκ τῶν παρὰ τοὺς μηροὺς καὶ ὑπὸ τὴν κοιλίαν μερῶν τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν· ‖ μεταφ., τὸ διδόμενον φιλοδώρημα διὰ προσφερθεῖσαν ὑπηρεσίαν.

κολοκύθα (ἡ)· μεγεθυντικὸν τοῦ *κολοκύθι*, μεγάλο κολοκύθι.

Κολοκύθα *[Γεωγρ.]*. Νησὶς ΒΑ. τῆς χερσονήσου Σπιναλόγγας τῆς ἐπαρχίας Μιραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Πιθανῶς εἶναι ὁ λιμὴν τῆς ἀρχαίας *Ὀλοῦντος* (βλ. λ. *Κολοκυθιᾶς κόλπος*). Ε. Γ.

Κολοκυθάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κνίδης (Κοπρίβης) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτοικοι (1928) 106.

κολοκυθάκι (τό)· δημώδης ὀνομασία τοῦ καρποῦ *κολοκύνθης τῆς κοινῆς* (βλ. λ. *κολοκύνθη*).

— *[Μαγειρ.]* Τὰ *κολοκυθάκια* εἶναι φαγητὸν λίαν εὔπεπτον. Παρασκευάζονται ποικιλοτρόπως ὡς βραστὰ (σαλάτα), τηγανιτά, γιαχνί, γεμιστά, κλπ.

Βραστὰ σαλάτα: Κόπτομεν μόνον τὰ κοτσάνια καὶ ὀλίγον ἀπὸ τὸ κάτω μέρος, τὰ ξέομεν, τὰ βράζομεν ἐντὸς ἁλατισμένου ὕδατος, τὰ στραγγίζομεν, τὰ σερβίρομεν καὶ τὰ περιλούομεν μὲ λαδόξυδον.

Τηγανητά: Κόπτονται εἰς φέτας, ἁλατίζονται καὶ τηγανίζονται μὲ ἀρκετὸ λάδι, ὥστε νὰ πλέουν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐὰν θέλωμεν νὰ γίνουν μὲ κρούστα, ἀλευρώνομεν τὰς φέτας, ἐμβρέχομεν αὐτὰς εἰς ὕδωρ καὶ τὰς ρίπτομεν εἰς τὸ τηγάνι, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι πολὺ θερμόν. Σερβίρονται ἁπλᾶ ἢ μὲ σκορδαλιά.

Γιαχνί: Θέτομεν ἐντὸς κατσαρόλας 50 δράμια λάδι καὶ 5–6 κρεμμυδάκια. Ἅμα ξανθίσουν τὰ κρεμμυδάκια, προσθέτομεν μιὰ ὀκᾶ ντομάτες ἢ μιὰ κουταλιὰ μπελτὲ ἀναλελυμένον, ἅλας, πιπέρι, μαϊντανὸ καὶ τὸ ἀνάλογον νερό. Ἅμα πάρουν βράσιν, ρίπτομεν τὰ κολοκυθάκια τεμαχισμένα.

Γεμιστά: Ἐκλέγομεν κολοκυθάκια ἰσομεγέθη μὲ ἀρκετὸν πάχος καὶ τὰ ἀνοίγομεν μὲ εἰδικὸν ἐργαλεῖον ἢ μὲ μικρὸν κοχλιάριον. Τὸ γέμισμα γίνεται ἀπὸ κιμᾶ ἀρνιοῦ ἢ μοσχαριοῦ, ὀλίγο ρύζι ζεματισμένο, 1 αὐγό, ἁλάτι καὶ πιπέρι ἀνάλογο, κρεμμύδι, μαϊντανὸ ἢ δυόσμο κατ' ἀρέσκειαν, ζυμωμένα καὶ ἀναμειγμένα καλῶς. Τηγανίζονται πρῶτον ἐπ' ὀλίγον εἰς δυνατὴν φωτιὰν ἢ τοποθετοῦνται ἀπ' εὐθείας εἰς κατσαρόλαν. Προσθέτο-

Digitized by Google

μεν 1 κουταλιὰ βούτυρο καὶ τόσο νερό, ὥστε νὰ καλυφθοῦν· τὰ σκεπάζομεν καὶ τὰ ἀφίνομεν νὰ σιγοβράσουν. Σερβίρονται μὲ σάλτσα κρέμα ἢ ντομάτα. Κολοκυθάκια γεμιστὰ (σαρακοστιανὰ) χωρὶς κιμᾶ παρασκευάζονται μὲ ἀνάλογον τρόπον. Μ. ΔΡ.

κολοκυθαπιδιὰ (ἡ) /*Βοτ.*/. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας τινὸς τοῦ δένδρου *ἀπιδέα ἡ ἀμυγδαλοειδής*.

κολοκύθας (ὁ)· προσηγορία ὑβριστική, ἐλαφρόνους, οἱονεὶ ὁ ἔχων τὴν κεφαλὴν κενὴν ὡς κολοκύνθην: «εἶσαι ἕνας κολοκύθας ποῦ δὲ νογᾷς τίποτα» (πβλ. *ἀποκολοκύνθωσις*).

κολοκύθι (τό)· ὁ καρπὸς τῆς κολοκυθιᾶς οἱασδήποτε· || ἰδίᾳ τὸ μαγειρευόμενον, ἄλλως *κολοκυθάκι*, καρπὸς τῆς *κολοκύνθης τῆς ἰταλικῆς*· || μεταφ. εἰς τὸν πληθ., λόγοι κενοῦ περιεχομένου, ἀνυπόστατοι: «αὐτὰ ποῦ λὲς εἶναι κολοκύθια»· || φρ. «κολοκύθια μὲ τὴ ρίγανη» ἐπὶ ἀσυναρτήτων, ἀνυποστάτων, ἀσυμβιβάστων πραγμάτων.

Κολοκύθι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Κερκύρας κατὰ τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἀργυράδων τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 340.

κολοκυθιὰ (ἡ). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κολοκύνθη ἡ κοινὴ* (Cucurbita pepo)· || νεοελληνικὴ παιδιά, συνήθης εἰς φιλικὰς συγκεντρώσεις καὶ συναναστροφάς. Ἀφοῦ ἀριθμηθοῦν οἱ παῖκται, εἷς ἐξ αὐτῶν, ἡ λεγομένη «μάνα», λέγει: «Ἐγέννησε ἡ κολοκυθιά μας κι' ἔκανε πέντε (λ. χ.) κολοκύθια». Ἀμέσως ὁ ἔχων τὸν ἀριθμὸν 5 ὀφείλει νὰ ἐρωτήσῃ: «Καὶ γιατὶ νὰ κάνῃ 5 κολοκύθια;»· Ἡ μάνα θ' ἀντερωτήσῃ: «Ἀμ' πόσα κολοκύθια νὰ κάνῃ;». Τότε ὁ ἔχων τὸν ἀριθμὸν 5 θ' ἀπαντήσῃ δι' ἄλλου τινὸς ἀριθμοῦ: «Ἂς κάνῃ δύο κολοκύθια». Εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἔχων τὸν ἀριθμὸν 2 παίκτης ὀφείλει νὰ παρέμβῃ καὶ νὰ ἐρωτήσῃ: «Καὶ γιατὶ νὰ κάνῃ δύο κολοκύθια;». Καθ' ὅμοιον τρόπον θὰ διεξαχθῇ ἡ περαιτέρω στοιχομυθία, ἑκάστοτε δὲ θὰ παρεμβαίνῃ ὁ ἀκούων ἐκφωνούμενον τὸν ἀριθμόν του. Ὁ βραδύνων ν' ἀπαντήσῃ ἢ κατὰ λάθος ἀντ' ἄλλου ἀπαντῶν ἢ ἐκφωνῶν ἀριθμὸν παίκτου ἡττηθέντος ἤδη, ἡττᾶται καὶ αὐτὸς καὶ ἀποβάλλεται τοῦ κύκλου τῶν παιζόντων, μέχρις οὗ παραμείνῃ εἷς καὶ μόνος νικητής, ὅστις ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἡττημένους ποινὰς ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθείσας· ἤτοι ἄλλος μὲν νὰ μιμηθῇ φωνὴν ζῴου, ἄλλος δὲ νὰ μουντζουρωθῇ καὶ τὰ τοιαῦτα. Σ. Γ. Σ.

— **κολοκυθιὰ** *ἄγρια* (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἡράκλειον τὸ πολλινιανόν*.

— **κολοκυθιὰ** ***ντολματιανὴ*** (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τριχανθὲς τὸ κουκουμέρειον*.

Κολοκυθιὰ [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 362.

—2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κέντρου (Ἰμὰμ-Τσαούση) τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 54. Χ. Δ.

Κολοκυθιᾶς, ***κόλπος τῆς*** — [*Παραλ. Γεωγρ.*]. —1) Ἡ παλαιά, διεθνῶς γνωστή, παρὰ τῶν ναυτικῶν ὀνομασία τοῦ *Λακωνικοῦ κόλπου*, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Μεσσηνιακὸς ὠνομάζετο κόλπος τῆς Καλαμάτας καὶ ὁ Κυπαρισσιακὸς τῆς Ἀρκαδιᾶς (Mediter. Pilot, ἔκδ. 1908 τ. III σ. 7) ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ φερωνύμου ὅρμου. —2) Κολπίζων ὅρμος, κατ' ἐπέκτασιν ἀκρωτήριον καὶ νησὶς τῆς Α. ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Χίου (πλάτ. 38°29' Β., μῆκ. 26°09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: island of Khios and gulf of Smyrna). —3) Κολπίζων ὅρμος ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 36° 36' ½ Β., μῆκ. 22° 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Kolpos Lakonikos) εἰς 11 μίλ. Β. τοῦ Πόρτο-Κάγιο. —4) Ἀγκυροβόλιον τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Κρήτης ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεραμπέλλου, σχηματιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Σπιναλόγγας ὑπὸ νησίου ἐπιμήκους (πλάτ. 35°16' Β, μῆκ. 25°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 d: Candia, eastern portion). Παρὰ τὸ ὡραῖόν του σχῆμα καὶ τὰ δύο πρὸς ἑκάτερον τῶν ἄκρων τῆς νήσου στόμιά του, δὲν συχνάζεται τὸν χειμῶνα, ὢν ἀνοικτὸς πρὸς Μέσην. Σ. Ε. Λ.

κολοκυθοκέφαλος, *—η, —ο*· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ εἶναι κενὴ ὡς κολοκύθα, ἐλαφρόνους, ἄλλως *κολοκύθας*.

κολοκυθοκεφτέδες (οἱ). Εἶδος φαγητοῦ παρασκευαζόμενον ὡς ἑξῆς: Μία ὀκᾶ κολοκύθια ἀφοῦ ξεσθοῦν ὀλίγον βράζονται ἐντὸς ἁλατισμένου ὕδατος, στραγγίζονται ἐντὸς τρυπητοῦ καὶ ζυμόνονται, ὥστε νὰ γίνουν ὡς πουρές. Προσθέτομεν 2 αὐγά, 50 δράμια γαλέττα ψιλή, 4—5 κουταλιὲς τυρὶ τριμμένο, 2 κρεμμύδια ψιλοκομμένα, ἁλάτι καὶ πιπέρι, τὰ ἀναμιγνύομεν καλῶς, τὰ πλάθομεν ὅπως τοὺς κεφτέδες, τὰ ἀλευρώνομεν καὶ τὰ τηγανίζομεν ἐντὸς βουτύρου. Συνήθως σερβίρονται μὲ σάλτσαν ντομάταν. Μ. ΔΡ.

κολοκυθοκορφᾶδες (οἱ)· τρυφερὰ βλαστάρια τῆς κολοκυθιᾶς λαχανευόμενα.

κολοκυθοκόφτης (ὁ) /*Ζωολ.*/. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐντόμου *γρυλλασπάλαξ* (βλ. λ.).

κολοκυθόσπορος (ὁ) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτω κοινῶς τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ *κολοκύνθη ἡ μείζων*.

Κολοκυθοῦ /*Γεωγρ.*/· βλ. *Κολοκυνθοῦ*.

κολοκυθοφλασκιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κολοκύνθη ἡ λαγηνοφόρος*.

κολόκυμα (τό)· οἱονεὶ κόλον, κολοβὸν κῦμα, τὸ μὴ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐγειρόμενον, τὸ ἐν καιρῷ νηνεμίας, τὸ κῦμα τῆς *ἀποθαλασσίας* (βλ. λ.), κοιν. *φουσκοθαλασσιά*· || ἀρχ. μεταφ. οἱ κενοὶ ἀπειλητικοὶ λόγοι (οὕτω χαρακτηρίζονται αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Κλέωνος παρ' Ἀριστοφάνει, Ἱππ 692).

κολοκυνθεῖνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *κολοκυνθίνη*.

κολοκύνθη (ἡ) (Cucurbita) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθοειδῶν*, περιλαμβάνον διαφορώτατα φυτά, μονόοικα, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ποώδη, κληματώδη, ἕρποντα ἢ ἀναρριχώμενα. Γνωστὰ 10 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Ἀμερικῆς, καλλιεργούμενα ὡς λαχανικά, κτηνοτροφικὰ καὶ κοσμητικὰ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Τὰ σπέρματα πλείστων τούτων εἶναι ἐλαιοῦχα καί τινων ἐδώδιμα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

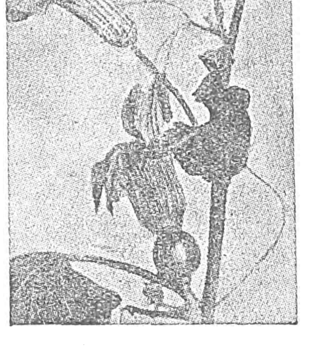

Κολοκύνθη.
[Ἄνω: Ἄρρεν ἄνθος. Κάτω: θῆλυ ἄνθος.]

1) *Κολοκύνθη ἡ κοινὴ* (Cucurbita pepo). Εἶναι ἐτήσιον φυτὸν κληματῶδες, ἀναρριχώμενον ἢ μὴ ἢ καὶ ἕρπον, καλλιεργούμενον εἰς πλείστας χώρας τῆς γῆς ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Γνωστοτέρα ποικιλία, καλλιεργουμένη πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, εἶναι ἡ *κολοκύνθη ἡ κοινὴ* ἢ *ἰταλικὴ* (Cucurbita pepo italica), γνωστοτάτη καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα κολοκυθιὰ καὶ ἐν Κύπρῳ ἀσπροκολοτσά. Αὕτη ἔχει

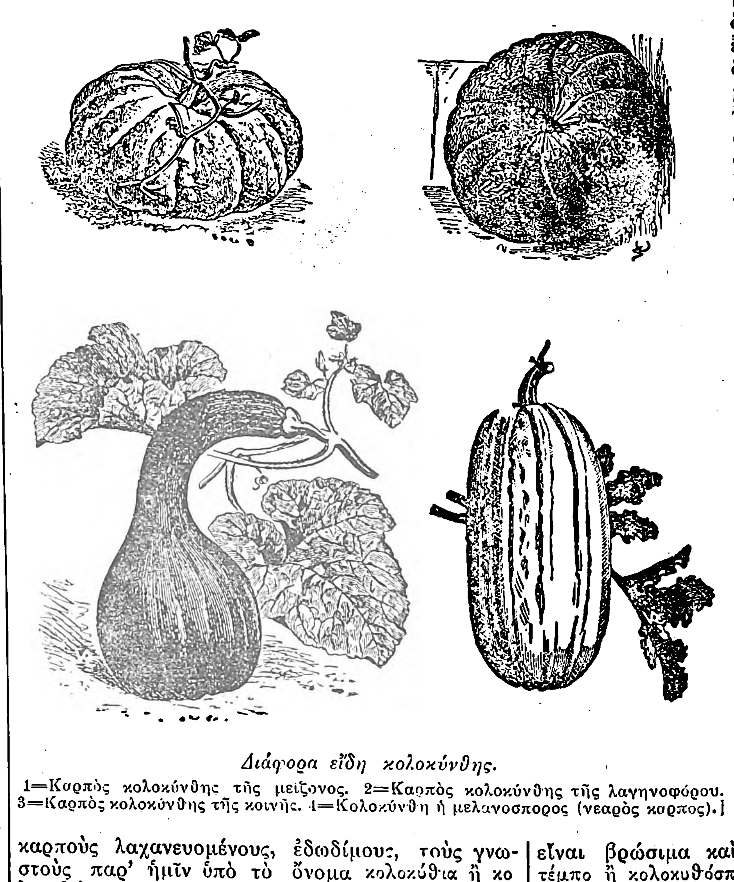

Διάφορα εἴδη κολοκύνθης.
1=Καρπὸς κολοκύνθης τῆς μείζονος. 2=Καρπὸς κολοκύνθης τῆς λαγηνοφόρου. 3=Καρπὸς κολοκύνθης τῆς κοινῆς. 4=Κολοκύνθη ἡ μελανοσπορος (νεαρὸς καρπος).]

καρποὺς λαχανευομένους, ἐδωδίμους, τοὺς γνωστοὺς παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα κολοκύθια ἢ κολοκυθάκια, μωρόπουλα ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ κολοκούδια ἐν Κύπρῳ. Κυριώτερα χαρακτηριστικ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι φύλλα μεγάλα, βαθυκολπωτὰ καὶ παλαμοσχιδῆ, καλυπτόμενα ὑπὸ μικρῶν ἀκανθῶν κατὰ τὴν κάτω αὐτῶν ἐπιφάνειαν. Οἱ τρυφεροὶ αὐτῆς βλαστοί, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα κολοκυθοκορφᾶδες, ἀποτελοῦσι νοστιμώτατον καὶ ὑγιεινότατον ἔδεσμα. Οἱ βλαστοὶ οὗτοι συλλέγονται εὐθὺς ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς καρποφορίας. Ἑτέρα ποικιλία ταύτης εἶναι ἡ *κολοκύνθη ἡ κοινὴ ἡ ᾠοειδόκαρπος* (Cucurbita pepo ovifera), ἥτις διακρίνεται διὰ τοὺς ᾠοειδεῖς καρπούς της. Ἐκ τῶν καλλιεργουμένων πρὸς κόσμον, διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον σχῆμα τῶν φύλλων των καὶ τῶν χρωμάτων των, εἶναι αἱ ἑξῆς ποικιλίαι: *κολοκύνθη ἡ κοινὴ ἡ πατισσόνειος* (Cucurbita pepo patissonii), ἡ *κολοκύνθη ἡ κοινὴ ἡ τυλώδης* (Cucurbita pepo verucosa), ἡ *κολοκύνθη ἡ κοινὴ ἡ πορτοκαλλιόμορφος* (Cucurbita pepo aurantiiformis) καὶ ἡ *κολοκύνθη ἡ κοινὴ ἡ ἀπιόμορφος* (Cucurbita pepo piriformis).

2) *Κολοκύνθη ἡ λαγηνοφόρος* (Curcubita lagenaria). Εἶναι ἐτήσιον φυτόν, κληματῶδες, ἀναρριχώμενον ἢ μή, ἰθαγενὲς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, καλλιεργούμενον πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Εὐρώπης διὰ τοὺς μεγάλους καὶ ποικιλοσχήμους καρπούς του, οἵτινες ποικίλως χρησιμοποιοῦνται, ὡς δοχεῖα ὕδατος, οἴνου, κτλ. Ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν ταύτης ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος. Ὁ Κολουμέλλας ἀναφέρει, ὅτι ἐχρησίμευον ὡς ἐπιπλωτῆρες εἰς τοὺς διὰ πρώτην φορὰν κολυμβῶντας, ὅπως ἀκριβῶς καὶ σήμερον. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα νεροκολοκύθες ἢ ἁπλῶς κολοκύθες. Ποικιλία ἀξιολογωτέρα ταύτης εἶναι ἡ *κολοκύνθη ἡ λαγηνοφόρος ἡ μικρόκαρπος* (Cucurbita lagenaria parvifera), χρησιμοποιουμένη πολλαχοῦ ὡς λαχανικόν. Αὕτη φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ αὐτὸ εἶδος μὲ τὴν *ἰατρικὴν σικύαν* τῶν ἀρχαίων, κοιν. βεντουζόχορτο. Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἀνατολῆς ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρι πρό τινος ὁ καρπὸς ταύτης ὡς σικύα (βεντοῦζα). Παραλλαγαὶ τῆς ποικιλίας ταύτης θεωροῦνται καὶ αἱ ἑξῆς:

Κολοκύνθη ἡ μακρόκαρπος. Οἱ καρποὶ ταύτης εἶναι σωληνοειδεῖς ἰσοπαχεῖς ἢ λεπτότεροι κατὰ τὴν βάσιν των καὶ παχύτεροι κατὰ τὴν κορυφήν. Τὸ μῆκος τούτων φθάνει ἐνίοτε τὸ 1 μέτρον. Οἱ νεαροὶ καρποί της χρησιμοποιοῦνται εἰς πλεῖστα μέρη ὡς λαχανικόν, οἱ ξηροὶ δὲ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν γεωργῶν συνήθως ὡς δοχεῖα πρὸς διατήρησιν διαφόρων σπόρων.

Κολακύνθη ἡ πυριτιδοκολοκύνθη. Ὁ καρπὸς ταύτης ἔχει ποικίλην μορφὴν καὶ μέγεθος· συνήθως ὁ καρπὸς εἶναι ἐξωγκωμένος κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὴν κορυφὴν καὶ ἐπιμήκης, σωληνοειδὴς περὶ τὸ μέσον.

Κολοκύνθη ἡ ἀπιόμορφος. Οἱ καρποί της, μετρίου μεγέθους, ἔχουσι σχῆμα ἀπίου. Οὗτοι εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἀποξηρανόμενοι ἐχρησίμευον ὡς δοχεῖα διὰ τὴν ἐναπόθεσιν πυρίτιδος.

Κολοκύνθη ἡ λαγηνοκολοκύνθη. Αὕτη φέρει καρποὺς σφαιρικούς, οἵτινες εἶναι διωγκωμένοι περὶ τοὺς πόλους των καὶ ἐπιμήκεις σωληνοειδεῖς περὶ τὸ μέσον· οἱ καρποὶ οὗτοι, ἐφ' ὅσον τὸ φυτὸν ἀναρριχᾶται, ἔχουσι σχῆμα εὐθύ, ἐφ' ὅσον δὲ τὸ φυτὸν ἕρπει, ἔχουσι σχῆμα κυρτόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὸς ὁ καρπὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα φλασκί, νεροκολότσι, κολόκα, κτλ. Εἴς τινα μέρη τὸν μεταχειρίζονται, ἀφοῦ ἀποκόψωσι τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων του, ὡς δοχεῖον διαφόρων ὑγρῶν.

3) *Κολοκύνθη ἡ μείζων* (Cucurbita maxima). Εἶναι φυτὸν ἐνιαύσιον, μὲ φύλλα μεγάλα, καρδιόσχημα καὶ λοβοειδῆ καὶ καρπὸν συνήθως μέγαν, ᾠοειδῆ, ὑποκυλινδρικὸν ἢ σφαιρικὸν περὶ τὸ μέσον καὶ ἐλαφρῶς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πεπιεσμένον κατὰ τὰ ἄκρα. Τὸ βάρος του φθάνει ἐνίοτε καὶ μέχρις 80 ὀκάδων καὶ εἶναι γνωστὸς παρ' ἡμῖν ὑπὸ πλεῖστα ὀνόματα, ὡς κοκκινοκολόκυθο, γλυκοκολοτσά, κλπ. Ὁ καρπὸς κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν εἶναι λεῖος ἢ φέρει διαυλακώσεις, ἐσωτερικῶς δὲ εἶναι κοῖλος. Τὸ σάρκωμά του εἶναι παχύ, γλυκὺ τὴν γεῦσιν καὶ κιτρινέρυθρον τὸ χρῶμα καὶ τρώγεται ὡς λαχανικόν, διατηρούμενον ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα νωπόν, ὡς καὶ διὰ τροφὴν τῶν κτηνῶν. Τὰ σπέρματά του εἶναι βρώσιμα καὶ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα πασατέμπο ἢ κολοκυθόσπορος.

4) *Κολοκύνθη ἡ μελανόσπερμος* (Cucurbita melanosperma). Εἶναι πολυετὲς καὶ κληματῶδες φυτόν,

Digitized by Google

ἁπαντῶν ἐν Ἀσίᾳ, καλλιεργούμενον ἐντατικῶς εἰς τὴν Κίναν. Οἱ καρποί του ἔχουσι μέγεθος μικροῦ πέπονος καὶ εἶναι σφαιρικοί, περικλείοντες λευκὴν σάρκα μετὰ πολλῶν, μεγάλου ἢ μικροῦ μεγέθους, μελανῶν, συνήθως, σπερμάτων. Χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς τροφὴ τῶν κτηνῶν. Ἐνιαχοῦ καλλιεργεῖται καὶ ὡς κοσμητικόν.

5) *Κολοκύνθη ἡ μόσχοσμος* (Cucurbita moschata). Εἶναι φυτὸν ἐνιαύσιον καὶ ἕρπον, καλλιεργούμενον εἴς τινας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ καρπός της εἶναι ἀρκετὰ μέγας, ποικίλος κατὰ τὸ σχῆμα. Ἔχει σάρκωμα ἐρυθρὸν ἢ ὑπέρυθρον καὶ ἐλαφρῶς εὐῶδες, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

ἀνευρεθεὶς εἰς τοὺς καρποὺς σίκυος τῆς κολοκυνθίδος καὶ πέπονος τοῦ τριγώνου. Ὑδρολύεται πρὸς *ἐλατηρίνην*, *κολοκυνθεΐνην* $C_{44}H_{64}O_{13}$ ἢ $C_{57}H_{80}O_{18}$ καὶ *γλυκόζην*. Λίαν πικρᾶς γεύσεως, ἄμορφος ἢ κρυσταλλικὴ κόνις χρώματος τεφροκιτρίνου, διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην καὶ ἀδιάλυτος εἰς τὸν αἰθέρα. Σ. Γ.

—*[Φαρμακ.]* Ἡ *κολοκυνθίνη* (Colocynthin) εἶναι δηλητηριώδης καὶ παρουσιάζει δραστικὴν καθαρτικὴν ἐνέργειαν. Χορηγεῖται εἰς ὑποκλυσμοὺς ἐν τῇ κτηνιατρικῇ. Εἰς τὸν ἄνθρωπον χορηγεῖται ἐνίοτε ὡς φάρμακον εὐστόμαχον πικρὸν καὶ ὡς καθαρτικόν. Κ. Γ. Μ.

Διάφοροι τύποι κολοκυνθοειδῶν.

[1=βρυωνία ἡ λευκή· 2=πέπων ὁ κοινός· 3=κολοκυνθὶς ἡ κοινή· 4=ὑδροπέπων· 5=κολοκύνθη ἡ λαγηνοφόρος· 6=καρικὴ ἡ ἐξωτική· 7=ἐκβάλλιον τὸ φαρμακευτικόν· 8=κολοκύνθη ἡ κοινή· 9=κολοκύνθη ἡ μείζων.]

6) *Κολοκύνθη ἡ πολυετὴς* (Cucurbita perennis). Εἶναι φυτὸν πολυετές, κονδυλόρριζον, ἀναρριχηκὸν καὶ ἰθαγενὲς τῆς Καλιφορνίας, μὲ φύλλα λογχοειδῆ, ὑποκυανοῦ χρώματος καὶ καρπὸν σφαιροειδῆ, ὑποπράσινον, μεγέθους πορτοκαλλίου καὶ μὴ ἐδώδιμον. Δ. Ν. Π.

κολοκυνθικὰ (τὰ) (Cucurbitales) *[Βοτ.]*. Ἄθροισμα δικοτυληδόνων φυτῶν, ἅτινα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς, Ἀσίας καὶ Εὐρώπης. Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο περιλαμβάνεται ἡ μοναδικὴ οἰκογένεια τῶν *κολοκυνθοειδῶν*.

κολοκυνθίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Φυσικὸς γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{56}H_{84}O_{23}$ ἢ $C_{98}H_{140}O_{43}$

κολοκυνθὶς (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *σίκυς* ἡ κολοκυνθίς.

κολοκυνθόδενδρον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δενδροσίκυος*.

κολοκυνθοειδῆ (τὰ) (Cucurbitaceae καὶ Bryoniaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα 90 γένη. Εἶναι ἡμίθαμνοι ἢ θάμνοι ἢ καὶ μικρὰ δένδρα φέροντα ποικίλον κορμόν, φύλλα κείμενα κατ' ἐναλλαγὴν ἀκέραια ἢ παλαμοειδῶς τετμημένα, ἄνθη ἀστεροειδῆ πενταμερῆ, φερόμενα ἐπὶ τοῦ μίσχου τῶν φύλλων, μοναδικὰ ἢ κατὰ ποικίλας ταξιανθίας τεταγμένα, μονόγαμα καὶ σπανίως ἑρμαφρόδιτα. Ὁ καρπός των ἔχει χυμώδη ἐσωτερικὴν καὶ μέσην σάρκα καὶ ξυλῶδες ἢ μόνον σκληρῶδες ἐξωκάρπιον. Τὰ πλεῖστα τῶν φυτῶν τούτων ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς καὶ θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς, Ἀσίας καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Συστηματικὴ κατάταξις τῶν κολοκυνθοειδῶν δὲν ἐπετεύχθη εἰσέτι. Πλεῖστοι παραδέχονται ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶναι λίαν συγγενὴς πρὸς τὰ *κωδωνοειδῆ*. Ἄλλοτε ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐθεωρεῖτο συγγενὴς πρὸς τὰς τῶν *καρικοειδῶν*, *πασιανθῶν*, *βεγονιοειδῶν* κλπ.

Πλὴν τῶν γνωστοτέρων καὶ κυριωτέρων γενῶν τῆς ὡς ἄνω οἰκογενείας, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ *βρυωνία* (Bryonia), ὁ *πέπων* (Cucumis), ἡ *κολοκύνθη* (Cucurbita), ὁ *σίκυος* (Sicyos) καὶ ἄλλα, θεωροῦνται ὡς λίαν χαρακτηριστικὰ καὶ τὰ ἑξῆς: ὁ *ὑδροπέπων*, ἡ *κολοκυνθίς*, ἡ *λαγηναρία ἡ κοινή*, *σέχιον τὸ ἐδώδιμον*, *λοῦφα ἡ κυλινδρική*, *ἀκανθοσίκυος ὁ τρομερός*, *μομορδίκη ἡ χαράντειος*, *τελφαιρία ἡ δυτική*, *βενιγκασία ἡ κηροφόρος*, *ἐλατήριον ὁ ἀγριοσίκυς*, *κεφάλανδρος ὁ ἰνδικὸς* καὶ *τριχανθὲς τὸ ὀφιοειδές*.

Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

Κολοκυνθοῦ ἢ *Κολοκυθοῦ* *[Γεωγρ.]*. Προαστειακὴ ἀγροτικὴ κωμόπολις τῶν Ἀθηνῶν, κειμένη περὶ τὰ 3 ½ χιλιόμετρα ΒΔ. τῆς πόλεως, κατὰ τὴν βορείαν ἄκραν τοῦ ἀρχαίου δήμου Λακιαδῶν, ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸν σημερινὸν Βοτανικὸν κῆπον καὶ ἐγγὺς τῶν ἀρχαίων κήπων τοῦ Κίμωνος. Ἡ Κολοκυνθοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ παλαιότερα προάστεια τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, ἀποτελοῦσα μέρος τῆς περιοχῆς Σεπολίων (ἢ Ξωπολίων=ἐξωπολίων), ἐλέγετο *Κάτω Σεπόλια*. Τὸ ὄνομα *Κολοκυνθοῦ* ἐδόθη, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν θεωρουμένην γνώμην *(Δ. Καμπούρογλους)*, ἐκ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ Ἀθηναίου ἱερέως (παπα-)Δημήτρη Κολοκύνθι κατὰ τὸν ΙΖ' (;) αἰῶνα, κτίτορος τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Κατὰ παράδοσιν ὅμως ἐπιχωριάζουσαν εἰσέτι, ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι κατά τινα πλήμμυραν τοῦ Κηφισοῦ παρεσύρθησαν ὑπὸ τοῦ ρεύματος αἱ κολοκύνθαι τῶν πέριξ λαχανοκήπων, κατακλύσασαι τὴν ἐκκλησίαν, ἧς αἱ θύραι ὑπεχώρησαν πρὸ τῆς πιέσεως τῶν ὑδάτων. Ἔκτοτε ἡ ἐκκλησία ἐλέγετο «Παναγιὰ ἡ Κολοκυθιώτισσα». Ἡ Κολοκυνθοῦ κεῖται εἰς τὸ χαμηλότερον (καὶ διὰ τοῦτο εὐφορώτερον) τμῆμα τοῦ Κεκροπίου πεδίου καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 2700 κατοίκων περίπου, ἀσχολουμένων καὶ ἀποζώντων ἀπὸ τὴν κηπουρικήν. Εἰς τὴν περιχὴν τῆς Κολοκυνθοῦς περιλαμβάνονται περὶ τὰ 100—120 «περιβόλια», ἐξ ὧν ὀλίγα μὲν σχετικῶς ἐξ ὀπωροφόρων δένδρων, τὰ περισσότερα δὲ ἐκ λαχανοκήπων, ὧν ἡ ἄρδευσις γίνεται διὰ φρεάτων (δι' ἠλεκτροκινήτων καὶ ἱπποκινήτων ἀντλιῶν).

Ἡ παλαιὰ ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει σήμερον, ἀνεγερθείσης ἐκεῖ νέας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος. Πρὸ 30 ἐτῶν ἀνεκαινίσθη αὕτη, μεταφερθέντος ἐκεῖθεν εἰς τὴν παρὰ τὸ σημερινὸν Περιστέρι ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν νεκροταφείου, καταστάντος κοινοῦ δι' ἀμφότερα τὰ προάστεια. Δ. Α. Λ.

— **Κολοκυνθοῦ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεσοποταμιᾶς (Τσετερακίου) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 220. Πρότερον ὠνομάζετο *Τίκβενη*.

— **Κολοκυνθοῦ** *[Γεωγρ.]*. Θέσις πλησίον τῆς πόλεως *Ἄργους* (βλ. λ.).

κολοκυνθυλίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις ἀπομονωθεῖσα ἐκ τῆς κολοκύνθης, διαλυτὴ εἰς τὸν αἰθέρα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *κολοκυνθίνην*. Σ. Γ.

κολοκυστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *κόλον* (ἔντερον) ὁμοῦ καὶ τὴν *κύστιν*.

— **κολοκυστικὸς** ***σύνδεσμος*** *['Ανατομ.]*. Πτυχὴ περιτοναϊκή, ἥτις συνάπτει τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τῆς χοληδόχου κύστεως μετὰ τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τοῦ ἐγκαρσίου κόλου. Ι. Π.

Κολόμα (Coloma), ***Κάρολος***, *μαρκήσιος*—. Ἱσπανὸς στρατιωτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1567—1637). Γόνος ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, κατετάγη νεώτατος εἰς τὸν στρατόν. Διέπρεψεν εἰς πλείστας μάχας ἐν Φλάνδρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπολέσας καὶ μίαν ἐκ τῶν χειρῶν του. Λόγῳ τῆς ἀνδρείας του καὶ τῶν ἐξαιρετικῶν διοικητικῶν του προσόντων ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β'. Μετὰ πολυετῆ ὑπηρεσίαν, ἀνελθὼν τοὺς ἀνωτάτους βαθμούς, ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας. Ὡς συγγραφεὺς ὁ Κολόμα εἶναι γνωστὸς ἐκ τοῦ ἔργου του «Οἱ πόλεμοι τῶν Κάτω Χωρῶν». Ἐπίσης ἐφιλοτέχνησε τὴν μετάφρασιν τῶν «Χρονικῶν τοῦ Τακίτου». Μ. Ν. Δ.

— **Κολόμα** (Coloma), ***Λουδοβῖκος***. Ἱσπανὸς Ἰησουΐτης συγγραφεὺς (1851—1915). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σεβίλλης, συγγράψας, φοιτητὴς ἔτι, τὸ πρῶτον φιλολογικόν του ἔργον: «Αἱ διασκεδάσεις ἑνὸς φοιτητοῦ». Ἀφοσιωθεὶς ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλολογίαν, συνειργάζετο εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Τὸ κυρίως ὅμως λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Κολόμα, ὅπερ τὸν κατέστησε διάσημον, ἤρχισεν ἀφ' ὅτου κατετάγη ὡς

Digitized by Google

μοναχὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν. Τὸ ἔργον του «Μικρότητες» (1891) μετεφράσθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Συνέγραψεν. ἐπίσης «Παραμύθια διὰ παιδιὰ» ἱστορικὰς βιογραφίας κ. ἄ. Τῷ 1908 ἐγένετο μέλος τῆς Ἱσπανικῆς ἀκαδημίας.

Μ. Ν. Δ.

Κολομάν, ἢ ***Κάλμαν*** (Koloman ἢ Calman). Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Γεΐζα Α', ἐγεννήθη τῷ 1070 καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὸν θρόνον τῷ 1095. Ἦτο ἀνὴρ σκληρὸς ἀλλὰ γενναῖος καὶ δραστήριος, διεξαγαγὼν ἐπιτυχῶς πλείστους πολέμους, ἐπεκτείνας σημαντικῶς τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου καὶ προικίσας αὐτὸ διὰ νέων νόμων, διὰ τῶν ὁποίων ἐρρύθμισε τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ δικαστήρια. Τῷ 1906, μὴ ἀνεχόμενος τὰς διαρπαγὰς τῶν διὰ τῆς χώρας του διερχομένων βαρβάρων τῆς Α' Σταυροφορίας, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν καὶ μετὰ αἱματηρὰς συγκρούσεις ἐξεδίωξεν αὐτούς. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1097) εἰσβαλὼν εἰς Κροατίαν καθυπέταξεν αὐτήν, μεθ' ὃ κατέκτησε καὶ μέγα μέρος τῆς Δαλματίας, ἐν τέλει δὲ διεξήγαγε μακροὺς ἀγῶνας κατὰ τοῦ ἀντιποιουμένου τὸν θρόνον ἀδελφοῦ του Ἄλμου. Πρώτη σύζυγος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ Εὐφημία, θυγάτηρ τοῦ Ρώσου ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Βλαδιμίρου Β' τοῦ Μονομάχου, ὑποπτευθεὶς ὅμως τὴν συζυγικὴν πίστιν της ἀπέπεμψεν αὐτήν, ἔγκυον οὖσαν, πρὸς τὸν πατέρα της, εἰς Κίεβον, ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Βόρις Κολομάν. Ἀπέθανε τῷ 1116, καταλιπὼν τὸν θρόνον του εἰς τὸν δευτερότοκον υἱόν του Στέφανον Β' (1116—1131).

Ν. ΚΛΣ

κολομβαμίνη (ἡ) (*Ὀργ. Χημ.*). Ἀλκαλοειδὲς συγγενὲς τῆς *βερβερίνης*. Εἶναι ὁ μεθυλικὸς αἰθὴρ τῆς ἰατρορριζίνης καὶ δι' ὀξειδώσεως παρέχει τὴν *κορυδαλίνην*.

Σ. Γ.

Κολομβία, ἡ ***Νέα Γρενάδη*** (Colombia ἢ Nueva Grenada). Ἓν ἐκ τῶν λατινικῶν κρατῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς, διεπόμενον σήμερον ὑπὸ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἔχει ἔκτασιν 1.201.520 τ. χλμ., καὶ εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένον. Κάτ. (1928) 7.992.990. Πρωτεύουσα *Μπογκότα* (Bogotà).

—(*Φυσ. Γεωγρ.*) Ἡ Κολομβία καταλαμβάνει τὸ ΒΔ. τμῆμα τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ βρέχεται ὑπὸ μὲν τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀπ' εὐθείας, ἐπὶ παραλίας μήκους 1.000 περίπου χλμ., ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέσῳ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν (Καραϊβικῆς), ἐπὶ παραλίας μήκους 1100 περίπου χλμ. Ἀπὸ ξηρᾶς τὰ συνορεύοντα μετὰ τῆς χώρας ταύτης κράτη εἶναι ἡ Βενεζουέλα πρὸς Α., ἡ Βραζιλία πρὸς ΝΑ. καὶ ἡ Περουβία, ὁ Ἰσημερινὸς καὶ ὁ Παναμᾶς πρὸς Ν. Τὰ μετὰ τῶν τεσσάρων πρώτων κρατῶν σύνορα ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἦσαν ἐπακριβῶς καθωρισμένα καὶ σήμερον δ' ἀκόμη μία ὁλόκληρος ἐπαρχία, τὸ διαμέρισμα τοῦ Ἀμαζονίου, διεκδικεῖται κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ τῆς Βραζιλίας καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ὑπὸ τῆς Περουβίας. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Κολομβίας καθορίζεται ὑπὸ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων 4°10' Ν. καὶ 12°20' Β. πλάτους καὶ 67° καὶ 78°20' Δ μήκους Γκρήνουϊτς. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας μορφολογικῶς δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο διακεκριμένας περιοχάς, τὴν δυτικήν, ἐξόχως ὀρεινήν, καλυπτομένην ὑπὸ τοῦ Β. τμήματος τῆς μεγάλης Ἀνδικῆς ὀροσειρᾶς, καὶ τὴν ἀνατολικήν, πεδινήν, ἀνήκουσαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν λιάνος (llanos), τῶν μεγάλων δηλαδὴ ἐν εἴδει στεππῶν ἐκτάσεων τῆς Ν. Ἀμερικῆς, τὰς ὁποίας διαρρέουσιν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ Ἀμαζόνιος καὶ Ὀρενόκος μετὰ τῶν παραποτάμων των. Αἱ *Ἄνδεις* τῆς Κολομβίας ὑποδιαιροῦνται εἰς τρεῖς διακεκριμένας παραλλήλους ὀροσειράς: τὴν παραλιακὴν ἢ δυτικήν, χθαμαλωτέραν τῶν λοιπῶν, ἡ ὁποία διήκει ἐγγὺς καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ κατέρχεται ἠρέμα πρὸς Β. μέχρι τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν, τὴν ἀνατολικήν, προεκτεινομένην μέχρι τοῦ ἐδάφους τῆς Βενεζουέλας, καὶ τὴν κεντρικήν, ὑψίστην πασῶν, ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων. Αἱ τρεῖς αὗται ὀροσειραὶ συναντῶνται πρὸς Ν. παρὰ τὰ σύνορα τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ σχηματίζουσι τὸν ὀρεινὸν κόμβον τοῦ Πάστο (ὕψους 4280 μ.). Ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι τὸ ἐν τῇ κεντρικῇ ὀροσειρᾷ ἡφαίστειον Τολίμα (5584 μέτρ.). Ἡ Κεντρικὴ ὀροσειρὰ ἐκπέμπει πρὸς ΒΑ χθαμαλὴν προέκτασιν, ἡ ὁποία σχηματίζει παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὴν μικρὰν ὀροσειρὰν τῆς Σάντα Μάρτα, ὕψους 3500. Μεταξὺ τῶν τριῶν ὀροσειρῶν σχηματίζονται δύο εὐρεῖαι καὶ μακραὶ κοιλάδες, διασχιζόμεναι ὑπὸ τῶν δύο καθαρῶς κολομβιανῶν ποταμῶν, τοῦ *Ρίο Μαγκνταλένα* καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ *Ριο Καούκα*, ἐντὸς δὲ τῶν εὐφόρων τούτων κοιλάδων συγκεντροῦται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς τῆς χώρας. Ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι συγκεντροῦσι τὰ ὕδατα τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς καὶ τῶν δύο ἐσωτερικῶν πλευρῶν τῶν ἀκραίων, σχηματίζονται ἐπίσης πολλοὶ ἄλλοι ποταμοὶ πρὸς Δ. καὶ Α. Καὶ οἱ μὲν πρὸς Δ., λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τῆς θαλάσσης, εἶναι μικροὶ καὶ μᾶλλον χειμαρρώδεις, οἱ δὲ πρὸς Α. ἀνήκουσιν εἰς τὰς κοιλάδας τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς, τοῦ Ὀρενόκου καὶ τοῦ Ἀμαζονίου. Οἱ πρὸς τὸν Ἀμαζόνιον ῥέοντες εἶναι κατὰ σειρὰν ἀπὸ Ν. ὁ *Γιαπούρα* ἢ *Κακέτα*, ὁ παραπόταμος αὐτοῦ *Ἀπαπόρις*, ὁ *Βαοῦπες* καὶ ὁ *Ἰσάνα*, καὶ οἱ πρὸς τὸν Ὀρενόκον, ὁ *Ἰνιρίντα*, ὁ *Γκουαβιάρε*, ὁ *Βικάντα* καὶ ὁ *Μέτα*. Ἐκ τῶν πρὸς Δ. ποταμῶν μόνος ἄξιος λόγος εἶναι ὁ *Ρίο Ἀτράτο*, ἐκβάλλων εἰς τὸν ἐν τῇ θαλάσσῃ τῶν Ἀντιλλῶν κόλπον τοῦ Ντάριεν. Τὰ παράλια τῆς Κολομβίας παρουσιάζουν ἀναξίας λόγου διακυμάνσεις, ἰδίως δὲ τὰ πρὸς τὸν Εἰρηνικόν, ὅπου καὶ οἱ σχηματιζόμενοι λιμένες εἶναι ἐλάχιστοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν. Ἄξιαι λόγου πτυχώσεις τῆς παραλίας τῶν Ἀντιλλῶν εἶναι ἡ χερσόνησος τῆς *Γκοαχίρα* καὶ ὁ βαθὺς κόλπος τοῦ *Ντάριεν* παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Παναμᾶ.

Τὸ κλῖμα τῆς χώρας ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ ὕψους ἑκάστου τόπου. Εἰς τὰ χαμηλότερα σημεῖα μέχρις ὕψους 600 περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, δηλαδὴ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν λιάνος καὶ περὶ τὴν παραλίαν τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν θερμόν, ἠπειρωτικὸν καὶ ἀνθυγιεινὸν διὰ τοὺς Εὐρωπαίους. Ἀπὸ ὕψους 600 μέχρι 2.000 μ., δηλαδὴ περὶ τὰς κοιλάδας τοῦ Μαγκνταλένα καὶ τοῦ Καούκα, εἶναι εὔκρατον καὶ δροσερόν. Τέλος εἰς τὰ ὑπὲρ τὰς 2 000 μ. ὕψη μᾶλλον ψυχρόν, εἰς πολλὰ δὲ σημεῖα διατηροῦνται πάντοτε χιόνες, παρ' ὅλην τὴν γειτνίασιν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Αἱ βροχαὶ εἰς τὰς ὑψηλὰς ἰδίως ζώνας εἶναι ἄφθονοι, εἰς αὐτὰς δὲ ὀφείλονται οἱ μεγάλοι ἐν τῇ χώρᾳ ποταμοί.

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Ὁ σπουδαιότερος πλουτοπαραγωγικὸς κλάδος τῆς Κολομβίας εἶναι ἡ γεωργία, μετ' αὐτὴν δὲ ἔρχονται, κατὰ σειράν, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν προϊόντων τοῦ ὑπεδάφους, ἡ κτηνοτροφία καὶ τέλος ἡ βιομηχανία. Ἡ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις εἶναι σχετικῶς μικρά, λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων συγκοινωνίας. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν βραχυχρόνιον ἐλεύθερον βίον τῆς χώρας, τὴν ἔλλειψιν μεγάλων κεφαλαίων καὶ τὰς συνεχεῖς ἐσωτερικὰς διαταραχάς, αἱ ὁποῖαι μέχρις ἐσχάτων ἀνέκοπτον τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Ἤδη, ἐπελθούσης ἐσωτερικῆς ὁμαλότητος, ἐπιτελοῦνται μεγάλαι πρόοδοι εἰς ὅλους τοὺς κλάδους.

Γεωργία Λόγῳ τῆς κατὰ τόπους μεγάλης διαφορᾶς τοῦ κλίματός της, ἡ Κολομβία παρουσιάζει ποικιλίαν προϊόντων. Καλλιεργοῦνται εἰς ἐδάφη μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα σιτηρά, ὄσπρια κλπ. προϊόντα τῶν εὐκράτων κλιμάτων καὶ καφές, βανανέαι, ζαχαροκάλαμον κλπ., τῶν θερμῶν. Τὴν πρώτην θέσιν ἐξ ὅλων τῶν προϊόντων κατέχει ὁ καφές, ἀντιπροσωπεύων τὰ $^2/_3$ περίπου τῆς ἀξίας τῆς ἐξαγωγῆς. Ἡ Κολομβία ὡς παραγωγὸς χώρα τοῦ προϊόντος τούτου κατέχει τὴν δευτέραν, ἀμέσως μετὰ τὴν Βραζιλίαν, θέσιν ἐν τῷ παγκοσμίῳ ἐμπορίῳ. Ἡ σημερινὴ παραγωγὴ φθάνει τὰ 135.000.000 χιλιόγραμμα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν καλλιεργουμένων καφεοδένδρων φθάνει τὰ 200 ἑκατομμύρια, ἡ δὲ ἔκτασις, τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουσι, τὰ 150 000 ἑκτάρια. Τὰ διατιθέμενα χάριν τῆς καλλιεργείας ταύτης κεφάλαια ὑπολογίζονται εἰς 80 περίπου ἑκατομμύρια πέσος, δηλαδὴ 2 δισεκατομμύρια περίπου φράγκα γαλλικά. Τὰ 80—85 % τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ προϊόντος τούτου προορίζονται διὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὰ δὲ λοιπὰ διὰ τὰς ἀγγλικάς, ὀλλανδικὰς καὶ γερμανικὰς ἀγοράς. Ἡ συγκομιδὴ τοῦ κολομβιανοῦ καφὲ γίνεται εἰς μὲν τὰς βορείους ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου, εἰς δὲ τὰς νοτίους ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ἰουνίου, ἡ καλυτέρα δὲ ποιότης αὐτοῦ παράγεται περὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Ρίο Μαγκνταλένα. Αἱ βανάναι εἶναι τὸ δεύτερον σπουδαῖον κολομβιανὸν προϊόν, καλλιεργούμενον κυρίως ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σάντα Μαρία, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσις αὐτοῦ ἔχει σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου μονοπωληθῆ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἀμερικανικῆς ἑταιρείας «American United fruit Co».

Χάρις εἰς τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς καλλιεργείας τῆς βανανέας καὶ λόγῳ τῶν κατ' ἐξοχὴν εὐνοϊκῶν κλιματολογικῶν καὶ ἐδαφικῶν ὅρων τῆς χώρας, ἡ Κολομβία ἔρχεται σήμερον δευτέρα ἐν τῇ παγκοσμίῳ παραγωγῇ βανανῶν. Τῷ 1919 ἡ ἐξαγωγὴ ἔφθανε τοὺς 103 3?? τόννους, ἀξίας 10 ἑκατομ. φράγκων χρυσῶν, τῷ δὲ 1924 ηὐξήθη εἰς 220.000, ἀξίας 25 ἑκατομ. φράγκων χρυσῶν.

Ἐντὸς τῶν κοιλάδων καὶ περὶ τὰ παράλια καλλιεργοῦνται τὸ σακχαροκάλαμον, ὁ καπνός, τὸ κα-

κοδενδρον, ἐνῷ ἐπὶ τῶν ὑψιπέδων τῶν Κορδιλλιερῶν φύονται εἰς μεγάλην ποσότητα τὰ σιτηρὰ (καπνός, σίκαλις, κριθή, βρόμη, ἀραβόσιτος κλπ.), τὰ γεώμηλα, τὰ λαχανικὰ καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα.

Κτηνοτροφία. Ὁ πλουτολογικὸς οὗτος κλάδος εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος ἐν Κολομβίᾳ, λόγῳ τῆς ἀφθονίας τῶν ὑπαρχουσῶν βοσκῶν, καταβάλλονται δὲ προσπάθειαι βελτιώσεως ὅλων τῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων εἰδῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κτηνῶν ὑπολογίζεται εἰς 9.000.000 κεφαλάς. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀπέραντα δάση, ἀνεξερεύνητα σχεδὸν μέχρι σήμερον, δίδουσι βαφικὰ καὶ ἀρωματικὰ ξύλα καὶ πολύτιμον οἰκοδομικὴν καὶ πολυτελῆ ξυλείαν. Ἐπίσης εὑρίσκεται φυτικὸς ἐλεφαντόδους, χρήσιμος διὰ τὴν κατασκευὴν κομβίων καὶ ἄλλων κομψοτεχνημάτων.

Προϊόντα τοῦ ὑπεδάφους. Ἡ Κολομβία εἶναι σήμερον ἡ πρώτη παραγωγὸς χώρα τοῦ λευκοχρύσου (πλατίνης), κατόπιν τῆς μεταπολεμικῶς ἐπελθούσης καταπτώσεως τῆς ρωσικῆς παραγωγῆς τῶν Οὐραλίων. Ἐπίσης εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγωγῶν χρυσοῦ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ μοναδικὸς σχεδὸν προμηθευτὴς σμαράγδων. Ὁ λευκόχρυσος ἀνευρέθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Τσόκο, σήμερον δὲ συλλέγεται ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀντιοχείας, τοῦ Ναρίνιο, καὶ τοῦ Βάλλε ντὲλ Καούκα. Ἡ ἐξαγομένη σήμερον ποσότης φθάνει τὰ 1500 χιλιόγραμμα ἐτησίως, ἡ δὲ ἀξία αὐτῆς τὰ 100 ἑκατομμύρια φράγκα χρυσᾶ. ἀντιπροσωπεύει δὲ τὰ $^3/_4$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τοῦ μετάλλου τούτου. Κυριώτερα κέντρα ἐξαγωγῆς του εἶναι αἱ πόλεις Μπουεναβεντούρα καὶ Καρθαγένη, ἀποκλειστικὸς δὲ σχεδὸν τόπος προορισμοῦ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς.

Ὁ χρυσὸς γνωστὸς ἐν τῇ χώρᾳ, πολὺ πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καταλήψεως αὐτῆς, ἀνευρίσκεται σχεδὸν παντοῦ, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν Τσόκο, Ἀντιοχείᾳ καὶ κατὰ μῆκος τῶν ὄχθῶν τοῦ Μαγκνταλένα. Σήμερον ἡ ἐτησία παραγωγή του κυμαίνεται μεταξὺ 10 000 καὶ 15 000 χιλιογράμμων. Τὰ ὀρυχεῖα σμαράγδου εὑρίσκονται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μόνθο, περικλείουσι δὲ τὰ σπουδαιότερα ἐν τῷ κόσμῳ κοιτάσματα τοῦ λίθου τούτου. Τὰ ὀρυχεῖα ταῦτα, ἐνοικιαζόμενα ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ δημοσίου εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, ἐκμεταλλεύονται σήμερον ἀπ' εὐθείας ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ ἐτησία ἀπόδοσίς των εἰς σμαράγδους κυμαίνεται μεταξὺ 300 ἕως 700 χιλιάδων καρατίων. Κατόπιν συμβάσεως μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως Κολομβίας καὶ ἑνὸς γαλλικοῦ οἴκου πολυτίμων λίθων (1923), κυρία ἀγορὰ καταναλώσεως τῶν σμαράγδων τούτων εἶναι οἱ Παρίσιοι. Πλησίον τῶν ὀρυχείων τοῦ Μόνθο εὑρίσκονται ἐπίσης δεύτερα πλούσια σμαραγδοφόρα κοιτάσματα, τοῦ Κόσκουεθ, τὰ ὁποῖα μένουν ἀνεκμετάλλευτα. Εἰς μικροτέρας ἐπίσης ποσότητας εὑρίσκονται ἐν Κολομβίᾳ καὶ ἄλλοι πολύτιμοι λίθοι (ρουμπίνια, σάπφειροι, κορούνδια, ἴασπιδες, ἀμέθυστοι κλπ.), εἰς δὲ τὰ παράλια ἁλιεύονται μαργαριτοφόρα ὄστρακα. Γαιανθρακοφόρα στρώματα ὑπάρχουν εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν κοιλάδων τοῦ Ρίο Μαγκνταλένα καὶ τοῦ Ρίο Καούκα ἐπὶ τῶν Ἀνδικῶν ὀροσειρῶν, ὡς καὶ κατὰ μῆκος τῶν παραλίων τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἐπίσης ἐν Κουντιναμάρκα ἀνευρίσκεται σίδηρος, ἐν δὲ τῇ Τολίμᾳ χαλκὸς καὶ ὑδράργυρος εἰς ἀρκετὰ σοβαρὰς ποσότητας.

Αἱ πλούσιαι πετρελαιοφόροι πηγαὶ τῆς Κολομβίας, βελτιούμεναι διαρκῶς, ἀπέδωσαν 322.700 βαρέλλια πετρελαίου τῶν 200 λιτρῶν τῷ 1922, τῷ δὲ 1925 ἔφθασαν τὸ ἑκατομμύριον.

Βιομηχανία. Ὁ πλουτολογικὸς οὗτος κλάδος εὑρίσκεται εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν. Κυριώτεραι ὑπάρχουσαι ἐγκαταστάσεις εἶναι τὰ ἐργοστάσια ὑφασμάτων τῆς Μπογκότα, τῆς Μπαρανκουΐλια, τοῦ Μέντελιν, τῆς Καρθαγένης καὶ τοῦ Πάστο, τὰ ζυθοποιεῖα τοῦ Μέντελιν, οἱ ἀλευρόμυλοι καὶ τὰ ἐργοστάσια πυρείων τῆς Μπογκότα καὶ τῆς Μπαρανκουΐλια καὶ αἱ καπνοβιομηχανίαι τοῦ Ἀμπαλέμα. Ἐπίσης ἐν Μπογκότα, Μέντελιν καὶ Μπαρανκουΐλια κατασκευάζονται οἱ περίφημοι θερινοὶ πῖλοι, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «παναμάδες».

Ἐμπόριον. Τῷ 1875 (50 ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν) τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς ἐμπόριον δὲν ὑπερέβαινε τὰ 85 ἑκατομμύρια φράγκων. Ἤδη μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐσωτερικῶν διαμαχῶν καὶ ἰδίως κατὰ τὸ μεταξὺ 1910 καὶ 1920 διάστημα, ηὐξήθη καταπληκτικῶς, τῷ δὲ 1925 ἔφθασε τὸ δεκαπλάσιον (850 ἑκατομμύρια φράγκων χρυσῶν). Κυριαρχοῦσαν ἐν τῷ ἐμπορίῳ θέσιν κατέχει ἡ ἐξαγωγή, τῆς ὁποίας τὰ $^8/_4$ καλύπτουσι τὰ γεωργικὰ προϊόντα καὶ μάλιστα ὁ καφές, ἀντιπροσωπεύων τὸ $^6/_{10}$ περίπου, καὶ αἱ βανάναι τὸ $^1/_{10}$. Τὰ προϊόντα τοῦ ὑπεδάφους, καὶ μάλιστα τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ λίθοι, καλύπτουν τὰ 15 % τῆς ἐξαγωγῆς καὶ τέλος ἡ κτηνοτροφία μετὰ τῆς μικρᾶς βιομηχανίας τὰ ὑπόλοιπα 10 %.

Τὰ εἰσαγόμενα εἴδη εἶναι κυρίως βιομηχανικὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα κατανέμονται μὲ τὰς κάτωθι ἀναλογίας: ὑφάσματα καὶ εἴδη ἐνδύσεως 40 %, ἐδώδιμα 10 %, μέταλλα καὶ εἴδη ἐκ μετάλλου 10 %, μηχαναὶ πάσης φύσεως 10 %. Τὰ ὑπόλοιπα 30 % ἀντιπροσωπεύουσι διάφορα ἄλλα εἴδη εἰς μικροτέρας ἀναλογίας (εἴδη πολυτελείας, φαρμακευτικὰ προϊόντα κλπ.).

Οἱ κυριώτεροι προμηθευταὶ καὶ πελάται τῆς Κολομβίας καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἀξίας τῶν ἀνταλλαγέντων ἐμπορευμάτων εἰς χιλιάδας χρυσῶν πέσος δίδονται ἐν τῷ ἀκολούθῳ πίνακι τοῦ ἔτους 1926:

Χῶραι	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
Ἡνωμ. Πολιτεῖαι (Β. Ἀμερικῆς).	53.026	95 979
Μεγάλη Βρεττανία......	18.386	4.280
Γερμανία	14.188	1.381
Γαλλία......	6 705	302
Βέλγιον.....................	3.818	856
Ἰταλία	3.875	116

Συγκοινωνίαι. Ἡ Κολομβία στερεῖται τῶν ἀπαραιτήτων μέσων συγκοινωνίας, διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς πλούτου. Εἰς τοῦτα ἐμποδίζει σοβαρῶς τὸ ὀρεινὸν τοῦ ἐδάφους τῶν πλουσιωτέρων ἐπαρχιῶν. Τὸ μῆκος τῶν ὑπαρχουσῶν τῷ 1925 σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἔφθανε τὰ 2539 μόλις χλμ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαρχόντων αὐτοκινήτων εἶναι ἐπίσης πολὺ μικρὸς (15.000 περίπου τῷ 1929). Μέρος τῆς ἐλλείψεως ἀναπληροῖ ὁ Ρίο Μαγκνταλένα πλωτὸς εἰς μῆκος 1500 χλμ., καὶ ὁ παραπόταμός του Ρίο Καούκα ἐπὶ 500 χλμ. πλωτός. Δύο μόνιμοι ἀεροπορικαὶ γραμμαί, ἀπὸ Μπαρανκουΐλια ἢ Ζιραρντὸ (ἐγγὺς τῆς πρωτευούσης) καὶ ἀπὸ Μπαρανκουΐλια εἰς Καρθαγένην ἐξυπηρετοῦσι σπουδαίως τοὺς ἐμπόρους. Οἱ κυριώτεροι λιμένες τῆς χώρας εὑρίσκονται πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, εἶναι δὲ τὸ Μπαρανκουΐλια καὶ τὸ ἐγγὺς κείμενον Πουέρτο Κολόμπια, οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ ἀπόψεως ἀξίας τῶν ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων, ἡ Σάντα Μάρτα, κέντρον τῆς ἐξαγωγῆς τῶν βανανῶν, ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ ἀπόψεως ὄγκου τῶν ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων, ἡ Καρθαγένη καὶ τὸ Ρίο Χάκα. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀξιολογώτεροι εἶναι τὸ Μπουεναβεντοῦρε καὶ τὸ Τουμάκο. Ἡ ὑπηρεσία τῶν Τ.Τ.Τ. διέθετε τῷ 1929, 380 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, 875 τηλεγραφικά, 3381 χλμτρ. καλῳδίων καὶ 9 ραδιοτηλεγραφικοὺς σταθμούς. χ. δ.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Διοικητικὴ διαίρεσις.*** Ἡ Κολομβία ἀπετελέσθη ἀπὸ 9 μικρὰ κρατίδια (*Ἀντιόχεια, Μπόλιβαρ, Μπογιάκα, Καούκα, Κουντιναμάρκα, Μαγκνταλένα, Σαντάντερ, Τολίμα* καὶ *Παναμᾶς*, ἀποσχισθεὶς καὶ ἀποτελῶν σήμερον ἰδίαν αὐτόνομον πολιτείαν), τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς σημερινῆς εἰς ἐπαρχίας διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς χώρας. Τὰ μεγαλύτερα τούτων κατ' ἔκτασιν ἐδιχοτομήθησαν καὶ τοιουτοτρόπως ἡ Κολομβία σήμερον περιλαμβάνει 14 κυρίας ἐπαρχίας, 3 ἐξηρτημένας περιφερείας καὶ 7 διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουσι κυρίως τὰς ἀραιῶς κατῳκημένας ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν λιάνος τοῦ Ἀμαζονίου καὶ τοῦ Ὀρενόκου. Ἐκ τῶν διοικητικῶν τμημάτων τῆς Κολομβίας ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀμαζόνας διεκδικεῖται κατὰ μὲν τὸ Α. ἥμισυ ὑπὸ τῆς Βραζιλίας, κατὰ δὲ τὸ Δ. ὑπὸ τῆς Περουβίας.

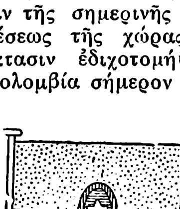
Σημαία τῆς Κολομβίας.

Γενικῶς αἱ χῶραι τῶν λιάνος εὑρίσκονται ἀκόμη ἐν ἀπολιτίστῳ καταστάσει καὶ εἶναι ἀραιότατα κατῳκημέναι, μέγα δὲ μέρος τοῦ πληθυσμοῦ των ἀποτελεῖται ἐξ ἰθαγενῶν Ἰνδῶν. Μεταξὺ τῶν ἐξηρτημένων περιφερειῶν περιλαμβάνονται καὶ αἱ μικραὶ νῆσοι Σὰν Ἀντρὲς (Ἅγιος Ἀνδρέας) καὶ Προβιντέντσα (Πρόνοια) τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Ἀντιλλῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἄλλοτε τμῆμα τοῦ Παναμᾶ, ἔμειναν δὲ εἰς τὴν Κολομβίαν μετὰ τὴν ἀπόσχισιν καὶ τὴν αὐτονόμησιν αὐτοῦ. Ἡ Κολομβία ἔχει δικαίωμα ἁλιείας εἰς τὰς κοραλλιογενεῖς νησῖδας τῶν Καναρίων Σουένιο (Sueño), Κιέτα (Quieta), Σερράνα (Serrana) καὶ Ρονγκαντὸρ (Rongador), ἀνηκούσας σήμερον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς.

Θυρεὸς τῆς Κολομβίας.

Μεγάλα ἀστικὰ κέντρα ἐλλείπουσιν ἐν Κολομβίᾳ, ἡ πολυανθρωποτέρα δὲ πόλις της *Μπογκότα* μόλις πλησιάζει τὰ 150.000 κατοίκων, οὐδεμιᾶς ἄλλης ὑπερβαινούσης τὰς 100.000.

Κάτοικοι, ἐκπαίδευσις, θρησκεία, γλῶσσα. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κολομβίας ἀποτελεῖται ἐξ Ἱσπανῶν ἀποίκων, ἐγκατασταθέντων ἐν τῇ χώρᾳ κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς χρόνους, ἐκ μαύρων Ἀφρικανῶν τοὺς ὁποίους οἱ Ἱσπανοὶ ἔφεραν ἐκεῖ ὡς δούλους καὶ ἐξ ἰθαγενῶν ἐρυθροδέρμων Ἰνδῶν. Ἐκ τῆς ἐπιμειξίας τῶν λευκῶν μετὰ τῶν ἄλλων φυλῶν προέκυψαν δύο νέοι τύποι, τῶν μιγάδων ἐξ ἐρυθροδέρμων καὶ τῶν μιγάδων ἐκ μαύρων, οἱ ὁποῖοι εἶναι σήμερον καὶ οἱ ἀριθμητικῶς ὑπερτεροῦντες τῶν ἄλλων, ἀντιπροσωπεύοντες, οἱ πρῶτοι τὰ 40% τοῦ πληθυσμοῦ καὶ οἱ δεύτεροι τὰ 35%. Οἱ καθαρόαιμοι λευκοὶ εἶναι μόλις 10%, οἱ ἐρυθρόδερμοι 15% καὶ οἱ μαῦροι ἐλάχιστοι. Οἱ ξένοι εἶναι συγκεντρωμένοι εἰς παροικίας εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἡ παιδεία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, ὑπάρχουν δὲ 6 000 περίπου σχολεῖα κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτῶσι 400.000 μαθητῶν, 73 σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἓν κεντρικὸν πανεπιστήμιον ἐν Μπογκότᾳ, καὶ τέσσαρα δευτερεύοντα ἐν Μέντελιν, Καρθαγένῃ, Παπαγίαν καὶ Πάστο. Ἐπίσης ὑπάρχουν 28 ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, 25 τεχνικαὶ καὶ μία ἐθνικὴ σχολὴ μεταλλειολόγων ἐν Μέντελιν. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Κολομβίᾳ εἶναι ἡ χριστιανικὴ καθολική, ἔχουσα 4 ἐπισκοπὰς καὶ ἀρχιεπίσκοπον ἐν Μπογκότᾳ. Ἐπίσημος γλῶσσα εἶναι ἡ ἱσπανική. χ. δ.

Στρατός. Ἡ κατὰ τὸ 1897 εἰσαχθεῖσα γενικὴ στρατολογία, καθορίζουσα τὴν στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν ἀπὸ τοῦ 21ου μέχρι τοῦ 40οῦ ἔτους ἡλικίας τῶν πολιτῶν, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἕνεκα ἀνωμαλιῶν· οὕτω καὶ μετὰ τὴν νέαν ἀπόπειραν ὀργανισμοῦ τοῦ στρατοῦ, γενομένην τῷ 1907, ὁπότε ἐκλήθη καὶ στρατιωτικὴ ἀποστολὴ ἐκ Χιλῆς, παρέμεινεν ἐν τῇ πραγματικότητι ἐν ἰσχύϊ ἡ προτέρα δι' ἐθελοντῶν συγκρότησις τοῦ στρατοῦ, ἀποτελουμένου ἀποκλειστικῶς ἐκ πεζικοῦ. Τῷ 1909 ἐγένετο, ἐν τούτοις, ἡ πρώτη συστηματικὴ ὀργάνωσις τοῦ στρατοῦ, ἐκ τριῶν μεραρχιῶν, συγκροτηθέντων συγχρόνως καὶ τῶν λοιπῶν ὅπλων καὶ σωμάτων, ἣν ἐπηκολούθησε, μετὰ περίοδον ἀρκούντως μακρὰν προσπαθειῶν ἐφαρμογῆς τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου προγράμματος, ἡ τελικὴ τῷ 1926 ἀναδιοργάνωσις καὶ ὁριστικὴ σύνθεσις τῶν μονάδων. Οὕτως ὁ στρατὸς τῆς Κολομβίας συγκροτεῖται ἤδη (1930) ἐκ πέντε μεραρχιῶν, διαφόρου συνθέσεως, περιλαμβανουσῶν ἐν συνόλῳ 12 συντάγματα πεζικοῦ, 1 σύνταγμα πυροβολικοῦ, 3 ἴλας καὶ 2 τάγματα μηχανικοῦ, σκαπανέων καὶ γεφυροποιῶν, πρὸς δὲ ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας, ἐκ 2 συνταγμάτων ἑκάστης, ἱππικοῦ, ἐκ 2 ταγμάτων σιδηροδρόμων καὶ ἐξ 1 λόχου ἀεροπορίας. Συνολικὴ δύναμις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1928: ἀξιωματικοὶ 408, ἐξ ὧν 12 στρατηγοί, ὑπαξιωματικοὶ 375 καὶ στρατιῶται 7.972, ἤτοι ἐν συνόλῳ 8.755 ἄνδρες. Ἡ ἐν πολέμῳ δύναμις, ὑπολογιζομένων τῶν κατὰ τὰ 15 ἔτη ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκπαιδευθέντων, εἰς 48.000 ἀνδρῶν, δύναται ν' ἀνέλθῃ μετὰ τῶν ἐθνοφρουρῶν καὶ πολιτοφυλάκων εἰς 300 000 ἀνδρῶν.

Ἡ συνολικὴ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις τῶν πολιτῶν περιλαμβάνει τὴν ἐν τῷ στρατῷ τῆς πρώτης γραμμῆς ἀπὸ τοῦ 21—30 ἔτους, μετὰ τριετοῦς θητείας, διὰ κληρώσεως, εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατόν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ 31—40 εἰς τὴν ἐθνοφρουρὰν ἐπὶ πλέον ἀπὸ τοῦ 41—45 εἰς τὴν πολιτοφυλακήν. Ἐθελονταὶ δύνανται νὰ γίνωσι δεκτοὶ μόνον πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κατ' ἔτος ἀναγκαιοῦντος ἀριθμοῦ νεοσυλλέκτων, κατατασσόμενοι συγχρόνως μετὰ τούτων.

Οἱ ἀξιωματικοὶ προέρχονται, κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου, ἀναδιοργανωθέντες τῷ 1927, ἐν ᾧ ἡ φοίτησις εἶναι τριετής· ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου ἀκολουθεῖ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ σχολῇ πολέμου, ἐν ᾗ καὶ ἴδιον τμῆμα συμπληρωματικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν μὴ ἐκ σχολείων ἐξελθόντων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν. Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἐκπαιδεύονται εἰς τὰ σχολεῖα ὑπαξιωματικῶν, ὧν 1 κεντρικὸν καὶ 3 διὰ τὰς μεραρχίας, μετὰ φοιτήσεως τεσσάρων μηνῶν. Διὰ τοὺς ἀεροπόρους ὑφίστανται πλεῖστα εἰδικὰ σχολεῖα.

Ἀνώτερος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τῶν ἀποφασιζομένων ὑπὸ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, τῆς κυβερνήσεως, ἢ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἡ ἐπιτελικὴ ἐν γένει ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ διεξάγεται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν παρὰ ταῖς μεραρχίαις ἐπιτελείων. κ. διγενης

Στόλος. Ἡ Κολομβία δὲν διαθέτει σοβαρὸν πολεμικὸν στόλον, τὰ ὑπάρχοντα δὲ σκάφη χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς διοικήσεως (καταδίωξις λαθρεμπορίου, φύλαξις τῶν ἀκτῶν κλπ.). Τὰ σκάφη ταῦτα εἶναι 1 κανονιοφόρος, 2 κανονιοφόροι τοῦ ποταμοῦ καὶ 10 ἄλλα πλοῖα (ἀκταιωροί, πρόσκοποι κλπ.).

Δημόσια οἰκονομικά. Λόγῳ τοῦ μεγάλου φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας, ἂν καὶ ἡ φορολογία εἶναι σχετικῶς μικρά, ἐπιτυγχάνονται σχεδὸν πάντοτε περισσεύματα κατὰ τοὺς ἐτησίους οἰκονομικοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ὁ κατωτέρω πίναξ δίδει τὸν κατὰ τὸ ἔτος 1929 (1 Ἰανουαρίου—31 Δεκεμβρίου) προϋπολογισμὸν εἰς χιλιάδας χρυσῶν πέσος.

Digitized by Google

Ἔσοδα	
Δημοσία περιουσία...	2.839
Φόροι καὶ δικαιώματα	41.319
Δημόσιαι ἐπιχειρήσεις	15.395
Διάφορα ἔσοδα	10.457
Σύνολον	70.010

Ἔξοδα	
Ἐσωτερικὴ διοίκησις...	10.231
Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν..	1.346
Ὑπουργ. Οἰκονομικῶν.	10.248
Πολεμικὰ Ὑπουργεῖα..	8.930
Βιομηχανία............	3.462
Ἐκπαίδευσις, Ὑγεία...	9.225
Ἔλεγχος	644
Ταχυδρομεῖα, Τηλεγραφ.	7.051
Ἄλλαι δαπάναι........	13.269
Σύνολον	64.406

Τὸ δημόσιον χρέος κατὰ τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1929 ἀνήρχετο, τὸ μὲν ἐξωτερικὸν εἰς 70.503.162 χρυσᾶ πέσος, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν εἰς 11.690.906, εἶναι δηλαδὴ τὸ μικρότερον δημόσιον χρέος τῶν λατινικῶν κρατῶν τῆς Ἀμερικῆς. Χ. Δ.

Νόμισμα. Ἐν Κολομβίᾳ νομισματικὸν σύστημα εἶναι ὁ μονομεταλλισμός, χρυσοῦ. Νομισματικὴ μονὰς εἶναι τὸ χρυσοῦν peso, διαιρούμενον εἰς 100 centavos. Πέντε peso ἰσοδυναμοῦν πρὸς 1 £, 1 peso πρὸς 0,9733 τοῦ $, πρὸς 75 νέας χρυσᾶς δραχμάς, πρὸς 5,044 φράγκα χρυσᾶ τῆς λατινικῆς νομισματικῆς ἑνώσεως. Ὑπάρχουσι χρυσᾶ νομίσματα τοῦ 1, 2 ½ καὶ 5 peso καὶ ἀργυρᾶ τοῦ 1 καὶ ½ peso. Τ. Κ.

—[ΙΣΤΟΡ.] Τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν τῶν Ἀντιλλῶνν παράλια τῆς Κολομβίας ἐπεσκέφθησαν τὸ πρῶτον ὁ Ὀχέντα καὶ ὁ Ἀμέρικος Βεσπούκιος τῷ 1499 μ. Χ. Τοὺς δύο τούτους ἐξερευνητὰς διεδέχθησαν κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ὁ Ροδρῖγος ντὲ Μπαστίντας (1501) καὶ ὁ Χριστόφορος Κολόμβος (1502), τὸν ὁποῖον ἡ κυβέρνησις τῆς Ἱσπανίας εἶχε διορίσει τότε ἀντιβασιλέα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθεισῶν νέων χωρῶν. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Κολόμβου ἱδρύθη ἡ διοίκησις τῆς Νέας Ἀνδαλουσίας, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὸν μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Οὐράμπα (Ντάριεν) καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Βέλα χῶρον καὶ ὁλόκληρον τὴν πρὸς Ν. ἐκτεινομένην χώραν, τῆς ὁποίας ἡ ἔκτασις ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος. Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐξερευνητικὰς ἐκστρατείας πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν διεκρίθη ἰδιαιτέρως ὁ Κουεζάντα (1536), ὁ ὁποῖος ἐπὶ κεφαλῆς 820 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν μόνον οἱ 160 ἀπέμειναν, ἔφθασε διασχίζων τὴν κοιλάδα τοῦ Μαγκνταλένα μέχρι τῆς χώρας τῆς Κουντιναμάρκα, τὴν ὁποίαν κατῴκει ὁ λαὸς τῶν Κίμπκας, προηγμένος εἰς πολιτισμὸν καὶ ὀργάνωσιν ὅσον καὶ οἱ Ἀζτέκοι τοῦ Μεξικοῦ καὶ οἱ Ἴνκας τῆς Περουβίας. Τοὺς Κίμπκας τούτους, ἀνερχομένους εἰς 1.200.000 ψυχὰς (ἦσαν ὁ πολυπληθέστερος ἐκ τῶν ἐν τῇ Β.Δ. Νοτίῳ Ἀμερικῇ λαῶν), ὑπέταξε καὶ ἵδρυσε τὴν πόλιν Σάντα Φὲ (Ἁγίαν Πίστιν), τὴν σημερινὴν πρωτεύουσαν Μπογκότα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλοι ἐξερευνηταὶ συνεπλήρουν τὴν ἀναγνώρισιν καὶ κατάληψιν τῶν ἄλλων χωρῶν, τῷ δὲ 1540 ὁλόκληρος ἡ ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ κράτους καταλαμβανομένη ἔκτασις ἦτο ἐξ ὁλοκλήρου γνωστή. Οἱ κατακτηταὶ καὶ εἰς τὸ τμῆμα τοῦ νέου κόσμου συμπεριεφέρθησαν μὲ μεγάλην σκληρότητα πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, ἐξολοθρεύσαντες ὁλοκλήρους φυλάς. Ἀπὸ τοῦ 1547 ἡ χώρα ἀπετέλει ἤδη τὴν ἀποικίαν τῆς Νέας Γρενάδης, ἡ ὁποία προήγετο διαρκῶς, τῶν Εὐρωπαίων ἐλθόντων βαθμηδὸν εἰς ἐπιμειξίαν μετὰ τῶν Ἰνδῶν. Ἐκ τῆς ἐπιμειξίας ταύτης ἐδημιουργήθη νέα γενεὰ μιγάδων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ μετέχουν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος οἱ ἄποικοι ἀντεμετώπισαν τὰς ἐκστρατείας τῶν Ἄγγλων καταδρομέων (κουρσάρων) καὶ ἰδίως τοῦ Ντραίηκ, οἱ ὁποῖοι συχνὰ κατέλαβον τὰς παραλίους πόλεις καὶ ἀφοῦ ἐλεηλάτησαν κατέστρεψαν αὐτάς. Ἀπὸ τοῦ 1739 ἡ ἀποικία τῆς Νέας Γρενάδης, αὐξηθεῖσα καὶ διὰ τῶν ἀποικιῶν Κίτο τοῦ Ἰσημερινοῦ, τῆς Βενεζουέλας καὶ μεγάλου μέρους τῆς Γουϊάνης, προήχθη εἰς ἀντιβασιλείαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον ἀκμῆς, διοικηθεῖσα ὑπὸ ἱκανῶν ἀντιβασιλέων. Τῷ 1781 ὅμως ἄρχεται ἡ περίοδος τῶν ἐπαναστάσεων, αἱ ὁποῖαι μετὰ μακροχρονίους ἀγῶνας κατέληξαν εἰς τὴν ὁριστικὴν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας. Ἡ Ἱσπανία κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ εἰς τὸ αἷμα τὴν πρώτην ταύτην ἐξέγερσιν, ἡ ἐπακολουθήσασα ὅμως μετά τινα ἔτη Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἔδωσε νέαν ὤθησιν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας. Ἡ παντοδυναμία τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις ἐπὶ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωσὴφ δυσηρέστησε τοὺ ἀποίκους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸν νόμιμον βασιλέα Φερδινάνδον Ζ', πρὸς τὸν ὁποῖον μάλιστα ἦλθον εἰς συνεννόησιν, ζητοῦντες τὴν παραχώρησιν μικρῶν ἐλευθεριῶν. Ἡ ἐκ μέρους ὅμως τούτου ἄρνησις πάσης ὑποχωρήσεως εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σίμωνος Βόλιβαρ, μετὰ μακροὺς καὶ ἀμφιρρόπους ἀγῶνας ἐπέτυχε τέλος τὴν ἀνεξαρτησίαν. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἐκδίωξιν τῶν Ἱσπανῶν ἱδρύθη ἡ δημοκρατία τῆς Μεγάλης Κολομβίας, περιλαμβάνουσα καὶ τὰς δύο σημερινὰς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῆς Βενεζουέλας. Τῷ 1831 ἡ Μεγάλη δημοκρατία ἐχωρίσθη εἰς τὰς τρεῖς ἀποτελούσας αὐτὴν χώρας, ἡ δὲ σημερινὴ Κολομβία ἀπετέλεσε τὴν δημοκρατίαν τῆς Νέας Γρενάδης, ἡ ὁποία μετὰ πολλὰς ἐσωτερικὰς διαμάχας μετερρυθμίσθη εἰς ὁμόσπονδον πολιτείαν τῷ 1863 καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Κολομβίας. Καὶ πάλιν ὅμως τῷ 1886, ἡ ὁμοσπονδία κατηργήθη καὶ ἡ χώρα ἐγένετο ἑνιαία δημοκρατία, συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος. Τῷ 1903 (3 Νοεμβρίου) ἡ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κολομβιανὴ ἐπαρχία τοῦ Παναμᾶ ἀπεσπάσθη, ἀποτελέσασα ἴδιον κράτος, ἀναγνωρισθὲν ἀμέσως μὲν ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ τῶν ἄλλων ξένων κρατῶν, ὑπ' αὐτῆς δὲ τῆς Κολομβίας τῷ 1914 διὰ τῆς συνθήκης τῆς Μπογκότα. Χ. Δ.

— [ΦΙΛΟΤ.] Πρὶν ἢ ἡ Κολομβία ἀποτελέσῃ μίαν ἑνιαίαν δημοκρατίαν, αἱ διάφοροι ἐπαρχίαι της, αἵτινες εἶχον διοικητικὴν αὐτοτέλειαν, μετεχειρίζοντο ἑκάστη ἰδιαίτερα γραμματόσημα διὰ τὴν ταχυδρομικὴν ἀνταπόκρισιν, τόσον ἐντὸς τῆς ἰδίας περιοχῆς, ὅσον καὶ ἐκτὸς ταύτης. Ἡ Κολομβία εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων εἰσαγαγόντων τὰ γραμματόσημα κρατῶν (1859), δὲν εἰσήγαγεν ὅμως ταυτοχρόνως καὶ τὰς ταχυδρομικὰς σφραγῖδας, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἅπαντα τὰ γραμματόσημα τῶν πρώτων δεκαετηρίδων φέρουσιν, ἀντὶ σφραγίδων, διαγραφάς, κυρίως διὰ μελάνης. Αἱ ἐπαρχίαι, αἵτινες εἶχον εἰδικὰ γραμματόσημα, διετήρησαν ταῦτα μέχρι τοῦ 1910 καί τινες καὶ πέραν ἔτι, διὰ τὰς ἐπιστολὰς τὰς κυκλοφορούσας ἐντὸς τῆς περιοχῆς των. Ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τὰ γραμματόσημα εἶναι κακότεχνα, λιθογραφημένα, κάπως πρωτογενῆ, τῶν πλείστων ὅμως ἡ ἐμπορικὴ ἀξία εἶναι σημαντική, λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν κυκλοφορησάντων.

Τῷ 1862 ἐξεδόθησαν τὰ πρῶτα γραμματόσημα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Κολομβίας. Ἓν ἔτος πρότερον εἶχεν ἐκδοθῆ μικρὰ σειρὰ ἐκ 5 ἀξιῶν, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Νέας Γρενάδης, ἥτις εἶχεν ἀντικαταστήσει δύο ἄλλας σειρὰς ἐκδοθείσας κατὰ τὰ ἔτη 1859 καὶ 1860 παρὰ τῆς Γρεναδικῆς ὁμοσπονδίας. Τὰ πρῶτα γραμματόσημα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Κολομβίας ἦσαν λιθογραφημένα, ἀδιάτρητα, ὀκτάγωνα καὶ παρίστων τὰ ἐθνικὰ ἐμβλήματα ἐντὸς κυκλικοῦ πλαισίου, πέριξ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἐννέα ἀστέρες, ὅσαι καὶ αἱ ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι, ἐντὸς δὲ τοῦ ὀκταγωνικοῦ πλαισίου ἡ ἐπιγραφή: E. U. DE COLOMBIA CORREOS NACIONALES καὶ ἡ ἀξία εἰς cent. καὶ pesos. Ἡ σειρὰ αὕτη ἐκ 14 ἀξιῶν εἶναι σπανία. Ὅμοιαι σειραί, μὲ μικράς τινας παραλλαγάς, ἐξεδόθησαν καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1863 καὶ 1864. Ἀπὸ τοῦ 1865, εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν τότε σειράν, ἐμφανίζεται, ἐκτὸς τοῦ ἐμβλήματος, εἰς τοὺς τύπους τῶν γραμματοσήμων καὶ ἀετὸς μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλειψεν ἀπὸ οὐδεμίαν τῶν ἑπομένων σειρῶν. Καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι σειραὶ ἦσαν τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀδιάτρητοι καὶ ἀκαλαίσθητοι μέχρι τοῦ 1886, ὁπότε ἐξεδόθησαν τὰ γραμματόσημα τῆς δημοκρατίας τῆς Κολομβίας, δαντελλωτὰ ἐπὶ χρωματιστοῦ χάρτου, παριστῶντα ἀετὸν ἔχοντα ὄφιν εἰς τὸ ράμφος του καὶ εἰκόνας ἱστορικῶν προσώπων. Ἡ πρώτη σειρὰ ἀπηρτίζετο ἐκ 5 ἀξιῶν, ἡ ἰδία δὲ σειρά, μέ τινας παραλλαγάς, διετηρήθη μέχρι τοῦ 1902. Εἰς τὴν σειρὰν τοῦ 1902 περιελήφθησαν διὰ πρώτην φορὰν καὶ γραμματόσημα μεγάλων ἀξιῶν 50 καὶ 100 πέσος. Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος, ὡς καὶ κατὰ τὸ 1903, ἐξεδόθησαν γραμματόσημα παριστῶντα διάφορα τοπία τῆς Κολομβίας. Κατὰ τὸ 1909 ἐπεσημάνθησαν 14 ἀξίαι ἐκ τῶν κυκλοφορούντων γραμματοσήμων μὲ τὴν ἐπιγραφὴν Correos Departamentales εἰς δύο διαφόρους τύπους. Τῷ 1910 ἐξεδόθη καλλιτεχνικὴ σειρὰ ἀναμνηστικὴ ἐξ 8 ἀξιῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἐμπορικὴ ἀξία εἶναι σημαντική. Τέλος, κατὰ τὸ 1917 ἐξεδόθη νέα σειρά, παριστῶσα, ἐκτὸς τοῦ ἀετοῦ, διαφόρους εἰκόνας ἱστορικῶν ἀνδρῶν, ἥτις ἔλαβε κατόπιν κατὰ καιροὺς διάφορα ἐπισημάσματα καὶ ἀντικατεστάθη διὰ νέας σειρᾶς κατὰ τὸ 1923.

Ἡ Κολομβία ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἀεροπορικόν της γραμματόσημον κατὰ τὸ 1919, ἐπισημάνασα καταλλήλως ἓν γραμματόσημον τῶν 2 σεντ. τῆς ἐν κυκλοφορίᾳ σειρᾶς. Τὸ γραμματόσημον τοῦτο εἶναι σπανιώτατον καὶ τιμᾶται 2500—3500 γαλλικὰ φράγκα. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἤρχισε τακτικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία καὶ ἐκυκλοφόρησαν τότε διάφορα γραμματόσημα πολύχρωμα, παριστῶντα διαφόρους πτήσεις ἀεροπλάνων. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα εἶναι λίαν δυσεύρετα καὶ ἡ ἐμπορική των ἀξία σημαντική. Ἑτέρα ἀεροπορικὴ σειρὰ ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1923, ἀλλ' ἐκυκλοφόρησεν εὐρύτατα καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐμπορική της ἀξία εἶναι μετρία. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω γραμματοσήμων, ἡ Κολομβία ἐξέδωκε καὶ εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὰς συστημένας ἐπιστολάς, διὰ τὰς κατεπειγούσας, διὰ τὰς περιεχούσας χρηματικὰς ἀποστολάς, τέλος δὲ ἐνάριθμα γραμματόσημα καὶ τηλεγραφόσημα. Ἐκτὸς τούτων, ἐχρησιμοποιήθησαν εἴς τινας περιπτώσεις, ὡς γραμματόσημα καί τινα χαρτόσημα.

Τὰ γραμματόσημα τῆς Κολομβίας ζητοῦνται ἀπὸ τοὺς συλλέκτας τῶν Ἀμερικανικῶν χωρῶν, ἡ ταξινόμησίς των δὲ λόγῳ τῆς πληθώρας των καὶ τῶν πολυποικίλων διαφορῶν των, παρουσιάζει σημαντικὰς δυσχερείας εἰς τοὺς συλλέκτας. (Ε. Φ. Ε.)

— **Κολομβία** (Columbia) /*Γεωγρ.*/. Διαμέρισμα (district) τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, συσταθὲν τῷ 1787, προκειμένου ν' ἀποτελέσῃ τὸ ὁμοσπονδιακὸν ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἱδρύετο ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους *Βάσιγκτων*. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξελέγη θέσις παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Πότομακ, ἀπέχουσα 298 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Αἱ δύο κατέχουσαι τὴν χώραν ἐκείνην πολιτεῖαι, Μαίριλαντ καὶ Βιργινία, ἐξεχώρησαν τμῆμα γῆς, σχήματος τετραγώνου, μὲ πλευρὰν μήκους 10 μιλλίων. Τοιουτοτρόπως ἀπετελέσθη περιοχὴ ἐκτάσεως 100 τετραγωνικῶν μιλλίων (250 περίπου τετραγων. χλμ.), ἐκτεινομένη ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ ποταμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ παρεμβολὴ τοῦ εὐρυτάτου εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ποταμοῦ καθίστα δυσχερῆ τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τῶν δύο ὀχθῶν, τῷ 1846 ἐπεστράφη εἰς τὴν Βιργινίαν τὸ Ν. πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ροῦ κείμενον τμῆμα, καὶ ἡ Βάσιγκτων ᾠκοδομήθη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μόνον τμήματος τῆς πολιτείας Μαίριλαντ, τὸ ὁποῖον ἔχει ἔκτασιν 181 τ. χλμ. Ἡ Κολομβία διοικεῖται ὑπὸ μεικτῆς ἐπιτροπῆς, διοριζομένης ὑπὸ τοῦ κογκρέσσου, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς δὲν μετέχουν εἰς οὐδεμίαν ψηφοφορίαν ἐκλογῆς τοῦ προέδρου ἢ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τοῦ κράτους. Τὰ ἔξοδα τῆς χώρας καταβάλλονται ἐκ τοῦ γενικοῦ δημοσίου ταμείου, ἐλαφρύνονται δὲ ἐκ διαφόρων τοπικῶν δασμῶν. Οἱ κάτοικοι τοῦ διαμερίσματος ἀνέρχονται εἰς 552.000, ὅσοι εἶναι δηλαδὴ τῆς πόλεως Βάσιγκτων, ἡ ὁποία μετὰ τῶν προαστείων καλύπτει ὁλόκληρον τὴν χώραν. Χ. Δ.

— **Κολομβία** (Columbia) /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία πολλῶν πόλεων, κωμοπόλεων καὶ κομιτειῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Σπουδαιότεραι τούτων εἶναι: 1) Πρωτεύουσα τῆς Νοτίου Καρολίνας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ρίτσλαντ, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Μπρὼντ καὶ Σαλούντα. Ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην καὶ πλῆθος ὡραίων οἰκοδομημάτων, ὡς τὸ δικαστικὸν μέγαρον, τὸ δημαρχεῖον κλπ. Εἶναι βιομηχανικὸν κέντρον ἀξιόλογον, μὲ μεταλλουργικὰς κυρίως ἐγκαταστάσεις, ἔχει ἐμπόριον βάμβακος καὶ λόγῳ τῆς θέσεώς της εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς χώρας εἶναι κόμβος πολλῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ἄλλων χερσαίων συγκοινωνιῶν. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1787, κατεστράφη κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ χωρισμοῦ (1865) ἀλλ' ἀνέλαβε ταχέως, σήμερον δὲ ἀριθμεῖ κατοίκους (1920) 50.600. —2) Πόλις τῆς Πενσυλβανίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λάνγκαστερ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Susquehanna, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῆς ἀπέναντι κειμένης πόλεως Βράϊτβιλλ διὰ γεφύρας μήκους 2 χλμ. Εἶναι κόμβος πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ κέντρον μεταλλουργικῶν βιομηχανιῶν, ἔχει δὲ ἐμπόριον ξυλείας. Κάτ. (1920) 10.838. —3) Πόλις τοῦ Τεξὰς ἐν τῇ κομιτείᾳ Μπραθόρια, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπράθος, κέντρον ἐμπορίου σακχάρεως, βάμβακος καὶ κονσερβῶν. Κάτ. 10.000. Χ. Δ.

— **Κολομβία**, ἢ ***Ὄρεγκον*** (Columbia ἢ Oregon) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὁ μέγιστος ἐκ τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὁλοκλήρου τῆς ἠπείρου. Πηγάζει ἐκ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς βρεττανικῆς Κολομβίας, εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διασχίζει τὴν πολιτείαν Βάσιγκτων καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ὠκεανὸν παρὰ τὸν παράλληλον 46° 15' Β. πλάτους μετὰ ροῦν 2.250 χλμ. Ὁ ποταμὸς Κολομβία ἐξέρχεται ἐκ μικρᾶς ὁμωνύμου λίμνης παρὰ τὸν παράλληλον 50° καὶ ρέει κατ' ἀρχὰς πρὸς ΒΔ., φθάνει μέχρι 52° 10' Β. πλάτους καὶ στρέφεται πρὸς Ν., ἀφοῦ δεχθῇ καὶ τὸν παραπόταμον Καίνοτ (Canot), διέρχεται διὰ τῶν λιμνῶν Βέλος (Upper Arrow Lake καὶ Lower Arrow Lake), δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὸν Κουτεναίη καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅπου δέχεται τὸν ἀριστερὸν παραπόταμον Κλὰρκς Φὸρκ ἢ Φλάτχεντ. Περαιτέρω, ρέων πρὸς Ν. συνεχῶς, δέχεται νέους παραποτάμους, ὧν σπουδαιότερος ὁ Σπόκαιν. Μετ' αὐτὸν στρέφει πρὸς Α., μετ' ὀλίγον πρὸς Ν. καὶ τέλος πρὸς Δ., ρέων κατ' εὐθεῖαν ἐπὶ 500 χλμ. πρὸς τὴν παραλίαν, μὲ μικρὰν κλίσιν πρὸς Β. παρὰ τὴν ἐκβολήν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἀλλαγῆς κατευθύνσεων δέχεται τοὺς μεγαλυτέρους ἐκ τῶν παραποτάμων του, τὸν Γιακούνα (δεξιὸν) καὶ τὸν Σνάϊκ Ρίβερ (ἀριστερόν). Χ. Δ.

— **Κολομβία *Βρεττανικὴ*** (British Columbia) /*Γεωγρ.*/. Μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐπαρχιῶν τοῦ Καναδᾶ, καταλαμβάνουσα τὸ Δ. τμῆμα τῆς χώρας, τὸ ἐκτεινόμενον μεταξὺ τῆς Βραχώδους ὀροσειρᾶς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ διαμερίσματος τοῦ Καναδᾶ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ὑπὸ τοῦ 60 παραλλήλου Β. πλάτους, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Ἀλμπέρτα (ἀφ' ἧς χωρίζεται κατὰ μὲν τὸ Β. ἥμισυ ὑπὸ τοῦ 120° παραλλήλου Δ. μήκους Γκρηνουΐτς, κατὰ δὲ τὸ Ν. ὑπὸ τῆς Βραχώδους ὀροσειρᾶς (Rocky Mountains), πρὸς Ν ὑπὸ τῶν χω-

Digitized by Google

τῶν τῆς Οὐάσιγκτων καὶ Μοντάνα τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν μὲ ὅριον τὸν 49ον παράλληλον Β. πλάτους καὶ πρὸς Δ. κατὰ μὲν τὸ Β. ἥμισυ ὑπὸ τῆς νοτιωτάτης λωρίδος τῆς Ἀλάσκας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀφ' ἧς χωρίζεται ὑπὸ τῆς παρακτίου ὀροσειρᾶς τῶν Καταρρακτῶν, κατὰ δὲ τὸ Ν ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Περιλαμβάνει ἐπίσης εἰς τὴν ἔκτασιν αὐτῆς τὴν μεγάλην νῆσον Βανκοῦβερ, τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς βασιλίσσης Καρλόττας καὶ πλῆθος ἄλλων μικροτέρων παρὰ τὴν παραλίαν νήσων. Ἔχει ἔκτασιν 921.626 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 591.000 κατοίκων. Πρωτεύουσαν *Βικτωρία* ἐπὶ τῆς νήσου Βανκοῦβερ.

Τὸ ἔδαφος τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν ὀρεινόν. Διασχίζεται ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. ὑπὸ τῆς μεγάλης ὀροσειρᾶς τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ καλύπτεται ὑπὸ ὀροπεδίου ἐκτεινομένου μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Εἰρηνικοῦ, ὅπου ἡ δευτερεύουσα παράκτιος ὀροσειρὰ τῶν Καταρρακτῶν. Τὸ ὀροπέδιον τοῦτο καλύπτεται ὑπὸ πλήθους μικρῶν λιμνῶν καὶ αὐλακώνεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν ῥεόντων πρὸς τὸν Εἰρηνικόν. Σπουδαιότεροι τούτων εἶναι ὁ *Κολούμπια*, εἰσερχόμενος πρὸ τῆς ἐκβολῆς του εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ *Φράζερ*, μήκους 1.000 χλμ., ἐκβάλλων πρὸς Ν. τοῦ Βανκοῦβερ μετὰ πολυδαίδαλον ῥοῦν, καὶ ὁ *Στίκιν*, ἐκβάλλων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀλάσκας.

Τὸ κλῖμα εἶναι τὸ γλυκύτερον ἐξ ὅλων τῶν καναδικῶν ἐπαρχιῶν, τῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ ἰδίου παραλλήλου. Τὰ παράλια τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Μπάουντερυ μέχρι τῶν ἐκβολῶν περίπου τοῦ Φράζερ, κατὰ τὸ Ν. ἥμισυ δὲ φράσσονται ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν κυμάτων, τοῦ ὠκεανοῦ ὑπὸ τῆς νήσου Βανκοῦβερ. Ἀπὸ πλουτολογικῆς ἀπόψεως ἡ Βρεττανικὴ Κολομβία παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον εἰς τὸν μεταλλουργικὸν ἰδίως κλάδον. Ἐξάγονται κυρίως σοβαραὶ ποσότητες ἀργύρου, χρυσοῦ, χαλκοῦ, ψευδαργύρου καὶ ἄνθρακος. Ἡ γεωργία, ἂν καὶ ἡ χώρα ἔχει ἀπεράντους καλλιεργησίμους ἐκτάσεις, εἶναι καθυστερημένη, αἱ ἀπέραντοι δὲ ὑπάρχουσαι βοσκαὶ διατρέφουσι μικρὰς σχετικῶς ἀγέλας ἡμέρων ζῴων. Ἡ βιομηχανία εἶναι μᾶλλον καθυστερημένη ἐδῶ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τοῦ Καναδᾶ (Κέμπεκ, Νέα Βρεττάνη κλπ.). Δύο ἐνδιαφέρουσαι ἀκόμη πηγαὶ πλούτου τῆς χώρας εἶναι ἡ θήρα καὶ ἡ ἁλιεία. Ἐντὸς τῶν ἀπεράντων δασῶν τοῦ ὀροπεδίου ἀφθονοῦσιν οἱ αἴγαγροι, αἱ δορκάδες, αἱ ἄρκτοι κλπ., ὑπάρχουσι δὲ πολλοὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀσχολούμενοι μὲ τὸ κυνήγιον. Ἐξ ἄλλου εἰς τὰ παράλια καὶ τὰ γλυκέα ὕδατα ἁλιεύονται σολωμοὶ εἰς μεγαλυτέραν ποσότητα, παρὰ ἐν Νορβηγίᾳ καὶ Νέᾳ Γῇ, βακαλάοι, σαρδῖναι, ἀκηπισίωνες, γλῶσσαι κ. λ. π. Ἡ συγκοινωνία μᾶλλον καθυστερημένη, ἰδίως εἰς τὸ βόρειον τμῆμα, ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τῆς μεγάλης γραμμῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῆς πρὸς τὸ Ἔσσιγκτον διακλαδώσεως αὐτῆς. Κατ' ἀπίθανον μᾶλλον παράδοσιν ἡ Βρεττανικὴ Κολομβία ἀνεκαλύφθη τῷ 1592 ὑπὸ τοῦ Χουὰν ντὲ Φούκα, ἐπὶ διακόσια ὅμως ἔτη μετὰ ταῦτα οὐδεὶς ἄλλος ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτῆς. Τῷ 1792 ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος Βανκοῦβερ προσήγγισε τὴν ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν νῆσον καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς ἠπειρωτικῆς παραλίας, ἐνῷ συγχρόνως ὁ Μάκενζι ἔφθανε διὰ ξηρᾶς μέχρι τοῦ 52ου παραλλήλου. Ἔκτοτε ἡ Κολομβία, ἡ ὁποία ὠνομάσθη τὸ πρῶτον *Νέα Καληδονία*, ἀπετέλεσε μέρος τῶν ἀπεράντων ἐδαφῶν τῆς ἑταιρείας «North-West Society», δύο δὲ πράκτορες αὐτῆς, ὁ Θόμψων καὶ ὁ Φράζερ, ἀνεκάλυψαν τοὺς δύο ὁμωνύμους αὐτοῖς ποταμούς. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πρώτης ἑταιρείας ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τὴν ἑταιρείαν τοῦ Οὐδσωνείου κόλπου, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὴν κατέλαβεν ἡ Ἀγγλία καὶ προσήρτησεν εἰς τὰς ἀποικίας τοῦ στέμματος. Τῷ 1871 ἡ ἀποικία εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν καναδικῶν ἀποικιῶν, τῆς ὁποίας μέρος ἀποτελεῖ ἔκτοτε. Χ. Δ.

— *[Φιλοτ.]* Κατὰ τῷ 1861 ἡ Βρεττανικὴ Κολομβία ἀπετέλει μετὰ τοῦ Βανκοῦβερ ἰδιαιτέραν ἀποικίαν, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξεδόθη εἰδικὸν γραμματόσημον 2 ½ πεννῶν, φέρον τὴν προτομὴν τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, δαντελωτόν, κοινὸν διὰ τε τὴν Κολομβίαν καὶ τὸ Βανκοῦβερ. Κατὰ τὸ 1865 ἐξεδόθη ἰδιαιτέρα σειρὰ ἐκ 4 ἀξιῶν διὰ τὴν νῆσον Βανκοῦβερ, μὲ τὴν εἰκόνα τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας. Ἡ σειρὰ αὕτη εἶναι σπανιωτάτη, τὸ δὲ γραμματόσημον τῶν 5 σέντς ἐκ τῆς ἐν λόγῳ σειρᾶς τιμᾶται σήμερον ἀντὶ 10.000 γαλλικῶν φράγκων ἀσφράγιστον καὶ 35.000 γαλλικῶν φράγκων ἐσφραγισμένον. Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἐξεδόθη ἰδιαίτερον γραμματόσημον 3 πεννῶν διὰ τὴν Βρεττανικὴν Κολομβίαν. Τὸ γραμματόσημον τοῦτο κατὰ τὸ 1867 ἔλαβε διαφόρους ἐπισημάνσεις μὲ νέας ἀξίας εἰς σέντς. Κατὰ τὸ 1871 ἡ Βρεττανικὴ Κολομβία καὶ ἡ νῆσος τοῦ Βανκοῦβερ προσηρτήθησαν εἰς τὸν Καναδᾶν, ἔπαυσαν δὲ κυκλοφοροῦντα ἐν αὐταῖς ἰδιαίτερα γραμματόσημα. (Ε. Φ. Ε.)

— **Κολομβία Νέα** *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τοῦ ἐξερευνητοῦ Χοῦπερ εἰς τὴν *νῆσον* ἢ *γῆν τοῦ Βράγγελλ* (βλ.λ.).

— **Κολομβίας πανεπιστήμιον.** Ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ σπουδαιοτέρων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἱδρύθη τῷ 1754 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Κολλέγιον τοῦ βασιλέως*» (King's College). Μετὰ τὸν πόλεμον τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπέρριψε τὸ παλαιὸν ὄνομα καὶ ἐπωνομάσθη *Κολλέγιον Κολομβίας*, ὡς τοιοῦτον δὲ ἐλειτούργει μέχρι τοῦ 1896, ὁπότε ἐπισήμως προσέλαβε τὸν τίτλον *Πανεπιστήμιον Κολομβίας*. Ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ταπεινοῦ κτιρίου τοῦ 1754 ἐξειλίχθη εἰς πανεπιστημιακὸν κολοσσὸν μὲ ἄνω τῶν 62 κτιρίων, μὲ 2.500 διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ περὶ τὰς 40.000 φοιτητῶν. Ἡ βιβλιοθήκη του περιλαμβάνει 1.135.000 τόμους. Ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία του ἀνέρχεται εἰς 114.000.000 δολλάρια, ὁ δὲ ἐτήσιος προϋπολογισμὸς εἰς 14.000.000 δολλάρια. Αἱ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ στεγαζόμεναι σχολαὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: κολλέγιον Κολομβίας ἀρρένων (1754), κολλέγιον Barnard θηλέων (1889), ἰατρικῆς (1767), νομικῆς (1858), ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν, περιλαμβάνουσα τὰς σχολὰς μεταλλείων (1863), χημείας (1896), μηχανικῆς (1896), ἀρχιτεκτονικῆς (1881), πολιτικῶν ἐπιστημῶν (1880), φιλοσοφίας (1890), φυσικομαθηματικῶν (1892), δημοσιογραφίας (1912), ἐμπορίου (1915), ὀδοντιατρικῆς (1917), βιβλιοθηκαρίων (1926), φαρμακευτικῆς (1829), παιδαγωγικῶν (1886). Διὰ θεολογικὰς σπουδὰς ὑπάρχει ἰδιαιτέρα συμφωνία μετὰ τῆς γειτνιαζούσης τῷ πανεπιστημίῳ μεγάλης θεολογικῆς σχολῆς Union Theological Seminary. Διατηρεῖ πρὸς ταῖς ἀνωτέρω καὶ σχολὴν τροπικῶν νοσημάτων ἐν Πορτορίκῳ καὶ τρία ἰνστιτοῦτα εἰδικῶν ἐρευνῶν: παιδαγωγικῆς, καρκίνου, δημοσίας ὑγιείας. Εἰς ἁπάσας τὰς σχολάς, ἐκτὸς τῆς μηχανικῆς, γίνονται δεκταὶ καὶ γυναῖκες. Τὰ πτυχία ἐπίσης ἀπονέμονται ἄνευ διακρίσεως φύλου. Τὸ πανεπιστήμιον λειτουργεῖ τακτικῶς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ὀκτωβρίου μέχρι τῶν ἀρχῶν Ἰουνίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1900 λειτουργεῖ ἐκτάκτως ἐπὶ ἓξ ἑβδομάδας κατὰ τὸ θέρος, παρέχον οὕτω μεγάλην εὐκαιρίαν, ἰδίᾳ εἰς διδασκάλους καὶ καθηγητάς, πρὸς ἀρτιώτερον καταρτισμόν. Ἡ φοίτησις γίνεται ἐπὶ καταβολῇ διδάκτρων δέκα δολλαρίων τὸ ἑξάμηνον δι' ἑκάστην ὥραν διδασκαλίας καθ' ἑβδομάδα. Γ. Π. Μ.

κολομβία (ἡ) (Columbia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τιλιωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δώδεκα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι μικρὰ δένδρα κοσμητικά, παρέχοντα διὰ τοῦ φλοιοῦ των ἶνας χρησιμοποιουμένας εὐρέως ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν πρὸς κατασκευὴν σχοινίων, πλεκτῶν δικτύων κλπ. Ἀξιολογώτερα εἴδη θεωροῦνται τὰ ἑξῆς δύο: *κολομβία ἡ χρυσοειδὴς* (Columbia auriculata), ἰθαγενὴς τῶν δασῶν τῆς Κοχιγκίνας, φέρουσα ἄνθη, τὰ ὁποῖα ἔχουν μαλακτικὰς ἰδιότητας, καὶ *κολουβία ἡ τῆς Ἰάβας* (Columbia Javanica), ἰθαγενὲς τῶν ὀρεινῶν περιφερειῶν τῆς νήσου Ἰάβας. Κ. ΠΑΠ.

Κολόμβος (ἰταλ. Colombo ἰσπαν. Colón), ***Χριστόφορος***. Διάσημος θαλασσοπόρος, ἀνακαλύψας τὴν Ἀμερικήν. Ἐγεννήθη τῷ 1436 ἐν Γενούῃ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀκολουθήσας τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα, κατέστη πεπειραμένος ναυτικὸς πλειστάκις ταξιδεύσας εἰς τὴν βόρειον θάλασσαν, τὴν Ἀγγλίαν, Ἰσλανδίαν, Γουϊνέαν κ.λ.π. Κατόπιν πολλῶν μελετῶν ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς σφαιρικότητος τῆς Γῆς καὶ ὅτι πρὸς Δ. πλέων ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας. Τὴν πεποίθησίν του ταύτην ἐνίσχυσεν ὁ διάσημος γεωμέτρης Τοσκανέλλι. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων του σχεδίων ὁ Κολόμβος εἶχεν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς ἑνὸς τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ πατρίς του Γένουα, εἰς ἣν ἀπετάθη, καθὼς καὶ ἡ Ἑνετία ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις του, κατέφυγεν ὅθεν πρὸς τὴν Ἰσπανίαν· ἀλλ' αὕτη δὲν ἠδύνατο τότε νὰ τῷ παράσχῃ τὰ μέσα, ἀπησχολουμένη εἰς τοὺς κατὰ τῶν Μαυριτανῶν πολέμους. Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἐξετίμησε τὴν σοβαρότητα τῆς προτάσεως καὶ παρέπεμψε ταύτην εἰς τὸ ἐν Σαλαμάγκᾳ συμβούλιον, ὅπερ ἀπεφάνθη ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ Κολόμβου εἶναι ἀσύστατοι καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἀντίκεινται εἰς χωρία τῆς ἁγίας Γραφῆς, τῶν προφητῶν καὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ πενταετεῖς ἀόκνους ἐνεργείας τοῦ μεγαλοφυοῦς ναυτικοῦ, ὁ Φερδινάνδος ἀπεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Κολόμβου καὶ τῇ 19ῃ Ἀπριλίου 1492 ὑπέγραψεν, αὐτός τε καὶ ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα, σύμβασιν, δι' ἧς ὁ Κολόμβος ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ ναυάρχου καὶ ἀντιβασιλέως τῶν χωρῶν ἃς ἤθελεν ἀνακαλύψει, μετὰ δικαιώματος τοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ δεκάτου τῶν ἐξ αὐτῶν προσόδων. Τρεῖς καραβέλλαι, αἱ «Σάντα Μαρία», «Πίντα» καὶ «Νίνα», ὧν ἡ πρώτη ἐκτοπίσματος 200 τόννων, αἱ δὲ ἄλλαι μικρότεραι, ἐξοπλισθεῖσαι ἐν τῷ λιμένι τῆς Πάλου ἐχορηγήθησαν εἰς τὸν Κολόμβον, ἐπιβάντα τῆς πρώτης, τὴν κυβέρνησιν τῶν δύο ἄλλων ἀναλαβόντων τῶν ἀδελφῶν Ἀλφόνσου καὶ Βικεντίου Πινσών. Τῇ 3 Αὐγούστου 1492 ὁ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κολόμβου στολίσκος ἀνήγετο εἰς τὸ πέλαγος ὑπὸ τοὺς θρήνους τοῦ ἐν τῇ ἀκτῇ συρρεύσαντος πλήθους, κλαίοντος τοὺς πρὸς βέβαιον θάνατον βαίνοντας ἄφρονας. Εὐνοϊκὸς ἄνεμος ταχέως ἔφερε τούτους εἰς τὰς Καναρίους νήσους, ἔνθα παρέμειναν πρὸς ἐπισκευὴν ἀβαριῶν τινων τῆς «Πίντας», τῇ δ' ἕκτῃ Σεπτεμβρίου ἀπέπλευσαν πλέοντες πρὸς δυσμάς. Τὸ ἀχανὲς τοῦ ὠκεανοῦ, αἱ ἀποκλίσεις τῆς μαγνητικῆς βελόνης, τὸ ἀμετάβλητον τῶν πνεόντων ἐτησίων ἀνέμων, ἐθορύβησαν σπουδαίως τοὺς ναύτας, καὶ μόνον ἡ δεξιότης, ἡ ἐμπειρία καὶ τὸ ἀκατάβλητον θάρρος τοῦ γενναίου θαλασσοπόρου περιέστειλαν πᾶσαν τῶν ὑφισταμένων του ἀνυποταξίαν. Ἀποπλέων ἐκ Πάλου ὁ Κολόμβος ἔγραφε: «Πρέπει νὰ λησμονήσω πῶς κοιμῶνται κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ταξιδίου τούτου» καὶ πράγματι, καίτοι πάσχων ἐκ φλογώσεως τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ἐκ τῆς ἀϋπνίας, καὶ ἐν ἡλικίᾳ 56 ἐτῶν αὐτὸς πρῶτος κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11ης πρὸς τὴν 12ην Ὀκτωβρίου διέκρινε φῶτα λάμποντα μακρὰν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἧς τὴν ἐμφάνισιν μετ' ὀλίγον ἀνήγγειλε καὶ βολὴ πυροβόλου, βληθεῖσα ὑπὸ τῆς προπλεούσης «Πίντας». Τὴν πρωΐαν ἐφάνη καθαρῶς πλέον ἡ ἀκτὴ καὶ μετ' ὀλίγον τὰ τρία πλοῖα ἠγκυροβόλησαν ἐγγὺς ταύτης. Ἡ εἰς τὴν ξηρὰν ἀπόβασις ἐγένετο μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος. Ὁ Κολόμβος ἀπεβιβάσθη φέρων χρυσοστόλιστον πορφυρόχρουν στολὴν καὶ κρατῶν σταυρὸν καὶ τὴν βασιλικὴν σημαίαν, ἀκολουθούμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐνόπλου ἀγήματος· κατὰ πρῶτον γονυπετήσας ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν, μεθ' ὃ ἔστησε τὴν σημαίαν καὶ τὸν σταυρόν, κατασχὼν ἐπισήμως τὴν χώραν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλλίας καὶ ὀνομάσας τὴν νῆσον *Σὰν-Σαλβατώρ*. Οἱ ἰθαγενεῖς, παρελθόντος τοῦ πρώτου φόβου συνῆψαν καλὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ἰσπανῶν, ἐρωτηθέντες δὲ παρ' αὐτῶν περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ χρυσοῦ, ἐξ οὗ ἦσαν κατεσκευασμένα τὰ ἐνώτια ἅτινα ἔφερον, ὑπέδειξαν τὴν μεσημβρίαν. Πεισθεὶς ὁ Κολόμβος ὅτι πλέων πρὸς Ν. ἤθελεν ἀνακαλύψει πλουσίας χώρας, ἀνήχθη τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, συμπαραλαβὼν καὶ ἑπτὰ ἰθαγενεῖς ὡς διερμηνεῖς. Μέχρι τῆς 24 Ὀκτωβρίου ἀνεκάλυψε πολλὰς νήσους, ὧν τὰς σπουδαιοτέρας ὠνόμασε *Σάντα-Μαρίαν, Φερδινάνδον* καὶ *Ἰσαβέλλαν*. Τὴν 28ην ἔφθασεν εἰς Κούβαν καὶ ἐκ ταύτης ἔπλευσεν εἰς Αἰτήν, ἣν ἀπεκάλεσεν *Ἱσπανιόλαν*. Ἐκεῖ ἀπώλεσε τὴν «Σάντα-Μαρίαν» παρασυρθεῖσαν ὑπὸ ἰσχυροῦ ῥεύματος. Μέρος τοῦ πληρώματος ταύτης ἐπέβη τῆς «Νίνας», τὸ δ' ὑπόλοιπον κατεσκεύασε μικρὸν φρούριον, τὸ *Ναβιδάδ*, οὗ φρούραρχον ἔταξεν ὁ Κολόμβος τὸν Διέγον Ἀράναν. Τῇ 4 Ἰανουαρίου 1493 ἀπέπλευσεν ὁ Κολόμβος ἐπαναχάμπτων εἰς Εὐρώπην. Μετὰ τρικυμιώδη πλοῦν εἰσέπλευσεν εἰς Τάγον τῇ 6 Μαρτίου, ἀγκυροβολήσας δὲ ἐν Λισσαβῶνα, ὅπόθεν ἀπέστειλε μακρὰν ἔκθεσιν περὶ τοῦ πλοῦ εἰς τὸν βασιλέα Φερδινάνδον τῆς Ἱσπανίας, ἧς λατινικὴ μετάφρασις εὑρέθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μιλάνου. Μετὰ λαμπρὰν ὑποδοχὴν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας, ἀπέπλευσε τῇ 13 Μαρτίου καὶ τῇ 15 ἰδίου κατέπλευσεν εἰς Πάλον, ὁπόθεν διὰ ξηρᾶς μετέβη εἰς Βαρκελώνην, ἵνα παρουσιασθῇ εἰς τοὺς βασιλεῖς. Ἡ μέχρι Βαρκελώνης πορεία του ἦτο θριαμβευτική. Ἔξωθεν τῆς πόλεως τὸν ἀνέμενον πρεσβεία τῆς αὐλῆς, εὐγενεῖς καὶ πλῆθος λαοῦ, συνοδεύσαντες αὐτὸν μέχρι τῶν ἀνακτόρων. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς ἐβάδιζον ἰθαγενεῖς ἐκ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν χωρῶν, μετὰ τούτους οἱ ναῦται τῶν πλοίων, φέροντες τὰ πτηνά, τὰ φυτά, τὸν χρυσὸν

Γκιρλαντάγιο: Χριστόφορος Κολόμβος.
[Μουσεῖον τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Τέχνης ἐν Γενούῃ.]

Digitized by Google

καὶ τὰ διάφορα ἄλλα περίεργα, τὰ συλλεγέντα ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ. Κατόπιν ἤρχετο ἔφιππος ὁ Κολόμβος. Φθάσας πρὸ τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας ἀφίππευσε καὶ ἔσπευσε νὰ γονατίσῃ ἐνώπιόν των, ὡς ἦτο ἔθιμον, ἀλλ' οἱ βασιλεῖς ἐγερθέντες ἐκ τῶν θρόνων των τὸν ἠμπόδισαν καὶ ἀφοῦ τὸν συνεχάρησαν θερμῶς, τὸν προσεκάλεσαν νὰ καθίσῃ πλησίον των. Ὁ Κολόμβος περιέγραψεν εἰς αὐτοὺς τὰ τῶν ἀνακαλύψεών του καὶ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν νὰ τῷ προετοιμάσωσι μέγαν στόλον πρὸς συνέχισιν τῶν ἐξερευνήσεων· συγχρόνως τῷ ἀπένειμαν τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς Veraguas καὶ τῷ παρέσχον σύμβολα εὐγενείας, εἰκονίζοντα πλὴν τοῦ καστιλλιανοῦ λέοντος σύμπλεγμα νήσων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Εἰς τὴν Καστιλλίαν καὶ τὴν Λεὼν νέον κόσμον ἐδώρησεν ὁ Κολόμβος».

Τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1493 ὁ Κολόμβος ἐξέπλευσε πάλιν τοῦ Κάδιξ, ἡγούμενος στόλου ἐκ 17 σκαφῶν, τῇ 12 Ὀκτωβρίου συνεπλήρωσε τὰ ἐφόδιά του εἰς τὰς Καναρίους νήσους καὶ μετὰ 28 ἡμερῶν πλοῦν ἔφθασε παρὰ τὰς Λουκαΐας νήσους, ὧν τὴν πρώτην ἀπεκάλεσε *Δεζιράδαν*, τὰς δὲ λοιπὰς *Δομινίκαν, Γουαδελούπαν, Ἀντιγόνην, Ἅγιον Χριστόφορον*. Τῇ 27 Νοεμβρίου, φθάσας εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἱσπανιόλας εὗρε τὸ φρούριον Ναβιδὰδ κατηδαφισμένον, τῆς φρουρᾶς του κατασφαγείσης ὑπὸ τῶν στασιασάντων ἰθαγενῶν, λόγῳ τῶν πιέσεων τῶν Ἱσπανῶν. Καταλιπὼν τὴν ἀκτὴν ἐκείνην ὁ Κολόμβος ἔκτισεν ἐπὶ ἄλλης πόλιν μικράν, ἣν ἀπεκάλεσεν *Ἰσαβέλλαν*. Μετ' ὀλίγον ἀνεκάλυψε τὴν Ἰαμαϊκήν, ἧς οἱ κάτοικοι ἦσαν μᾶλλον πεπολιτισμένοι, ἔχοντες πιρόγας μήκους 30 μ. Ἐκεῖθεν πλέων πρὸς Δ. ἀνεκάλυψε σύμπλεγμα νήσων, ἃς ἀπεκάλεσεν «Ἀρχιπέλαγος τῶν κήπων τῆς βασιλίσσης». Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου τῷ ἐδόθη νέος στόλος πρὸς συνέχισιν τῶν ἐξερευνήσεών του, παρὰ τὰς ἀντενεργείας τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου τῶν Ἰνδιῶν Φονσέκα, φθονοῦντος τὴν δόξαν τοῦ Κολόμβου. Κατὰ τὸν τρίτον τοῦτον πλοῦν πρώτην στερεὰν συνήντησε τὴν νῆσον τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ κατόπιν προσήγγισε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ἤπειρον κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρενόκου. Μετὰ ταῦτα ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἰσαβέλλαν τῆς Ἱσπανιόλας, ἔνθα εὗρε τοὺς ἀποίκους διῃρημένους καὶ καταπιέζοντας τοὺς ἰθαγενεῖς. Μὴ ἔχων ἐπαρκεῖς δυνάμεις νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν, ἐσυκοφαντήθη παρὰ τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ἔκτακτος ἀπεσταλμένος, ὁ Βοβαδίλλας, τυφλὸν ὄργανον τοῦ Φονσέκα, ἀπεστάλη εἰς Ἀμερικήν. Μόλις ἀφικόμενος αὐτόσε κατέλαβεν αὐθαιρέτως τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἀντιβασιλέως, ὅστις περιώδευε, κατέσχε τὰ ἔγγραφα αὐτοῦ καὶ τοῦ διέταξε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν του. Ὁ Κολόμβος ἀγανακτήσας ἐζήτησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Εὐρώπην, καὶ τότε ὁ Βοβαδίλλας τὸν ἀπέστειλε δέσμιον. Ὅταν ἐπάτησεν ὁ Κολόμβος τὸ ἱσπανικὸν ἔδαφος ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, φοβερὰ ἀγανάκτησις ἐξερράγη καθ' ἅπασαν τὴν Ἱσπανίαν, ὁ Βοβαδίλλας καθῃρέθη, ἀλλὰ τὰ συναφῆ πρὸς τὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως προνόμια δὲν ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Κολόμβον. Παρὰ πάντα ταῦτα ὁ ἀκάματος θαλασσοπόρος ἐπεχείρησε καὶ τέταρτον πλοῦν, τὸν Μάϊον 1502, προχωρήσας μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ καὶ ἱδρύσας ἐκεῖ ἀποικίαν. Μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ ναυάγια ἐπανῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν, ἐνῷ αἱ ἱδρυθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν νέον κόσμον ἱσπανικαὶ ἀποικίαι ἤρχισαν ἀκμάζουσαι καὶ ὁ χρυσὸς συνέρρεεν εἰς τὴν μητρόπολιν. Ἐν τούτοις ὁ Κολόμβος μάτην ἀνέμενε τὴν δυνάμει τῆς ὑπογραφείσης συμβάσεως ὀφειλομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ στέμματος ἱκανοποίησιν· πτωχὸς καὶ παρεγνωρισμένος ἀπέθανε τῇ 20 Μαΐου 1506. Μετ' ὀλίγον ὁ υἱός του Διέγος ἀνέκτησε τὰ δικαιώματα καὶ τοὺς τίτλους τοῦ ἐνδόξου πατρός του.

Γ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΕΑΡΑΣ

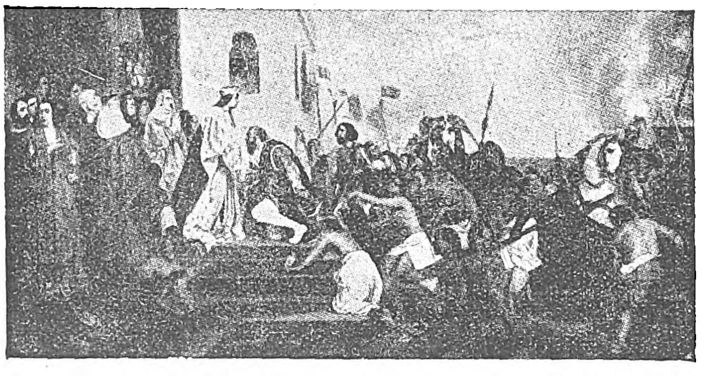

Ρόμπερτ Φλερύ: Ὁ Χριστόφορος Κολόμβος γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας.

κολόμβου ῥίζα (Radix Colombo) *[Φαρμακ.]*. Παραγωγὸν φυτὸν τῆς ῥίζης ταύτης εἶναι ἡ *ἰατρόρριζα*, φυτὸν κλημαἀτοειδές, συχνὸν εἰς τὰς νοτιοανατολικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, ἰδίᾳ δὲ εἰς Μοζαμβίκην. Τὸ φυτὸν εἰσήχθη εἰς Μαδαγασκάρην καὶ εἰς Ἰνδίας, ὅπου καλλιεργεῖται, ὡς καὶ εἰς τὴν νῆσον τοῦ Μαυρικίου. Συλλογὴ τῶν ῥιζῶν του γίνεται κατὰ τὸν Μάρτιον. Μετὰ τὴν ἐκγείωσίν των αἱ ῥίζαι ἀπαλλάσσονται τῶν ῥιζιδίων καὶ τεμαχίζονται καὶ τὸ τεῦ… ξηρανθοῦν ὑπὸ σκιάν, καὶ τέλος ἐξάγονται εἰς Λονδῖνον, Ἀμβοῦργον, Μασσαλίαν. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἡ ῥίζα φέρεται ἐγκαρσίως κεκομμένη εἰς τεμάχια σπονδυλοειδῆ ἢ δισκοειδῆ, ἔξωθεν ῥυτιδώδη καὶ φαιομέλανα, ἔσωθεν δὲ ἀλευρώδη καὶ πρασινίζοντα. Γεῦσιν ἔχουν γλισχραματώδη, δυσάρεστον, μόνιμον, ὀσμὴν δ' ἐλαφρῶς ἀρωματικήν. Ἡ κόνις τῆς ῥίζης εἶναι φαιοκιτρίνη. Ἡ ῥίζα ἀναγράφεται εἰς δόσεις ὡς κόνις ἢ καταπότια ἢ ὡς ἀφέψημα, ὡς διεγερτικὸν τοῦ στομάχου, τονωτικόν, καθαρτικόν, ἢ ἀντιπεριοδικόν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν ἡ δρόγη χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν βάμματος (Tinctura Columbae), ἐκχυλίσματος (Extractum Columbae) καὶ οἴνου (vinum Columbae).

Κ. Γ. Μ.

Κολομβάδος *[Γεωγρ.]* βλ. *Κλωμηδάδος*.

Κολομέα (Kolomea, πολων. Kolomyja, προφ. *κοουομύγια*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας, ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ Στανισλάου καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Προύθου Κάτ. 41.097 (ἐκ τῶν ὁποίων 2.083 Γερμανοὶ καὶ 18.246 Ἑβραῖοι). Κόμβος ἐξ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, εἶχε μεγίστην στρατηγικὴν σπουδαιότητα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀπετέλεσε δὲ τὸ πεδίον σφοδροτάτων μαχῶν μεταξὺ τῶν ῥωσικῶν καὶ τῶν αὐστρογερμανικῶν στρατευμάτων, ἐπανειλημμένως κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ῥώσων καὶ ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Ἡ Κολομέα ἔχει ὑφαντουργεῖα, μηχανουργεῖα καὶ ἐργοστάσια κεραμεικῆς.

Δ. Σ. Δ.

κολομέϊκα (Kolomeika). Χορὸς τῶν Ρουθήνων τῶν Καρπαθίων, γοργῆς ἀγωγῆς εἰς $^2/_4$.

Γ. Σ.

κολομελλώδη (τὰ) (Columellaceae) *[Βοτ.]*. Μικρὰ οἰκογένεια *ὑδνοειδῶν* φυτῶν, περιλαμβάνουσα δύο μόνον γένη, ἰθαγενῆ τῶν Ἄνδεων καὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, θαμνώδη καὶ σπανιώτερον δενδρώδη, λίαν κοσμητικά.

Κ. ΠΑΠ.

Κολόμνα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Μόσχας. Κάτ. 30.000. Ἔχει ἐργοστάσια κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν βαγονίων καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν, κτηνῶν, ἅλατος καὶ ξυλείας.

Λ. Α.

Κολομόδια *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 178.

Χ. Δ.

Κόλομπ (Colomb), σὲρ *Ἰωάννης*. Ἄγγλος ναυτικὸς συγγραφεὺς (1838—1909). Ἀποστρατευθεὶς ἐκ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ πλοιάρχου, ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν προβλημάτων καὶ ἔγραψε: «Ἀποικιακὴ ἄμυνα καὶ ἀποικιακαὶ γνῶμαι» (1873), «Ἡ ἄμυνα τῆς Μεγάλης καὶ Μεγαλυτέρας Βρεττανίας» (1879), «Ναυτικὸν σύστημα καὶ ἄμυνα τοῦ ἐμπορίου» (1881), «Ἡ χρῆσις καὶ διάθεσις τῶν ναυτικῶν δυνάμεων» (1883), «Αὐτοκρατορικὴ ἕνωσις: ναυτικὴ καὶ στρατιωτικὴ» (18-7).

Λ. Α.

— **Κόλομπ** (Colomb), ***Φίλιππος - Χάουαρντ***. Ἄγγλος ναύαρχος καὶ ἐφευρέτης (1831—1899). Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ναυτικὰς ἐκστρατείας, ἀλλὰ κυρίως ἔγινε γνωστὸς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἔσχεν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ. Πρῶτος διεῖδε τὰς τεραστίας μεταβολάς, αἵτινες θὰ ἐπηκολούθουν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀτμοῦ ἐν τῷ ναυτικῷ. Τῷ 1858 ἐφεῦρε νέα σήματα πρὸς συνεννόησιν, ἅτινα ἐτέθησαν ἐν χρήσει ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ μετὰ ἐννέα ἔτη. Ἰδιαιτέρως ἀσχοληθεὶς μὲ τὰ προβλήματα τῆς ναυτικῆς τακτικῆς, κατέληξεν εἰς συμπεράσματα, τῶν ὁποίων καὶ σήμερον ἀκόμη ἀναγνωρίζεται ἡ ὀρθότης. Ἀποστρατευθεὶς ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Σύλληψις δούλων ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ», «Ναυτικὸς πόλεμος» (1891), «Κριτικαὶ ἐπὶ τῆς ναυτικῆς ἀμύνης» (1893).

Λ. Α.

Κολόμπ (Colombes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνα, 11 χλμ. ΒΔ. τῶν Παρισίων. Ἔχει διυλιστήρια ἐλαίου καὶ ἐργοστάσια παρασκευῆς ὄξους. Ἐν αὐτῇ διασῴζεται ἀξιόλογος ναὸς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἡ πόλις εἶναι γνωστὴ ἐκ τοῦ ἐπισυμβάντος αὐτόθι αἰφνιδίου θανάτου τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἐρριέττης τῷ 1669. Κάτ. 32 000.

Μ. Ν. Δ.

Κολὸμπ (Colombe, ἢ Colomb, ἢ καὶ Columb), ***Μιχαήλ***. Γάλλος γλύπτης (1431—1512). Τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου τούτου, ἑνὸς τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς γαλλικῆς τέχνης κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, εἶχε τελείως λησμονηθῆ, ἐθαυμάζετο δὲ τὸ ἀριστούργημά του, ὁ τάφος τοῦ δουκὸς τῆς Βρετάνης Φραγκίσκου τοῦ Β' ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Νάντης, χωρὶς νὰ εἶναι γνωστὸν ποῖος τὸν κατεσκεύασε. Τυχαία ἀνακάλυψις ἐπιγραφῆς, γενομένη τῷ 1727, ἐπληροφόρησεν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ὠφείλετο «εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ Μιχαὴλ Κολόμπ, πρώτου γλύπτου τῆς ἐποχῆς του, καταγομένου ἐκ τῆς περιφερείας τοῦ ἐπισκόπου τῆς Λεόν». Ἀλλὰ δειναὶ ἠγέρθησαν ἀμφισβητήσεις περὶ τὴν αὐθεντικότητα τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης. Νεώτεραι ὅμως ἀρχαιολογικαὶ ἀνερευνήσεις ἐν τῷ προμνημονευθέντι καθεδρικῷ ναῷ, ἔφεραν εἰς φῶς τὸν τάφον τοῦ Κολόμπ μετὰ διεξοδικωτάτης ἐπιγραφῆς, διηγουμένης περιστατικά τινα τοῦ βίου του μετὰ λυρισμοῦ τινος πλήρους πάθους καὶ εὐλαβείας. Τῇ βοηθείᾳ τῶν κειμένων τούτων καὶ πληροφοριῶν, ἄλλοθεν συλλεγεισῶν, κατωρθώθη ἤδη νὰ προσδιορισθῇ, ὅτι ὁ Κολόμπ ἐγεννήθη ἐν Τούρ, ἔνθα ἔζησε καὶ εἰργάσθη ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον τεσσαρακονταετίαν. Τὸ σημαντικώτερον τῶν ἔργων του εἶναι ὁ μνημονευθεὶς τάφος Φραγκίσκου τοῦ Β'. Οὗτος ἱδρύθη τῇ φροντίδι τῆς δουκίσσης Ἄννης τῆς Βρεττάνης, θυγατρὸς τοῦ Φραγκίσκου καὶ βασιλίσσης τῆς Γαλλίας, τῷ 1507. Περιλαμβάνει δέ, πλὴν τῶν λειψάνων τοῦ Φραγκίσκου, καὶ τὰ λείψανα τῶν δύο συζύγων του, Μαργαρίτας τῆς Βρετάνης καὶ Μαργαρίτας ντὲ Φουᾶ, καὶ τὴν καρδίαν τῆς Ἄννης. Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀπέκειτο κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Carmes, μετεφέρθη δὲ μεταγενεστέρως ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Νάντης. Ἕτερον λίαν ἀξιοσημείωτον ἔργον τοῦ Κολόμπ εἶναι «Ὁ ἅγιος Γεώργιος», ὅστις ἄλλοτε μὲν ἀπέκειτο εἰς τὸν πύργον τοῦ Gaillon, νῦν δὲ εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Τοῦ μουσείου τούτου μία αἴθουσα, περιλαμβάνουσα γλυπτὰ τῆς Ἀναγεννήσεως, ὠνομάσθη «Αἴθουσα Μιχαὴλ Κολόμπ» πρὸς τιμὴν τοῦ παλαιοῦ τούτου καλλιτέχνου.

Ι. Μ. Π.

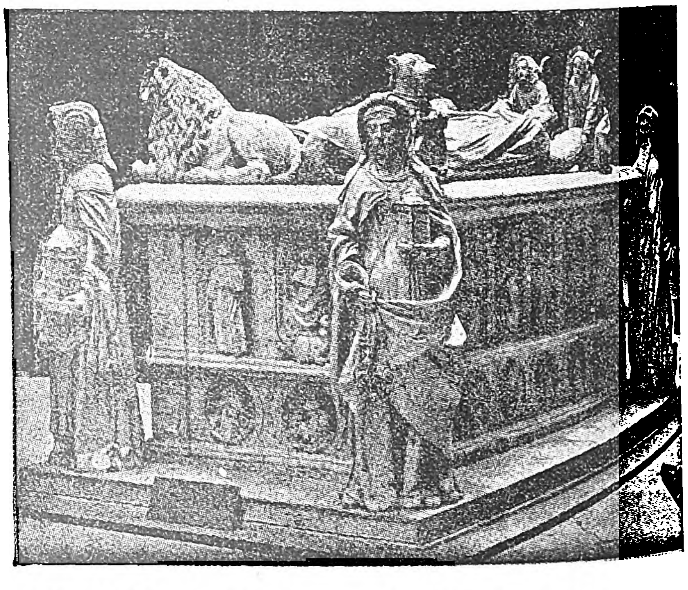

Μιχαὴλ Κολόμπ: Ὁ τάφος τοῦ Φραγκίσκου Β', δουκὸς τῆς Βρετάνης καὶ τῆς Μαργαρίτας ντὲ Φουᾶ.

(Καθεδρικὸς ναὸς τῆς Νάντης.)

κολόμπα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὴν στήλην τοῦ ἱστοῦ ἀπὸ τοῦ τόρμου τῆς πτέρνης του μέχρι τοῦ τόρμου τῶν στηλοκράνου του. Ἡ κολόμπα τερματίζεται πρὸς τὰ ἄνω διὰ τοῦ *κολομπιρίου* (βλ. λ.).

Σ. Ε. Λ.

Κολομπάγια (Colombaia) *[Παράλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος σικελική, μία τῶν Αἰγάδων, ἔχουσα φάρον πλάτ. 38°01' Β., μῆκ. 12°30' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 18… (West coasts of Sicely: Trappani to Marsalla) Σχόλιο Πα… ἐπίσημον ἐπὶ τοῦ ἀποθραύσματός της λοῦμπο.

Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Κολομπὲλ (Colombel), ***Νικόλαος***. Γάλλος ζωγράφος (1646—1717). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Le Sueur, διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ προσεπάθησε ν' ἀπομιμηθῇ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Ραφαὴλ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Πουσσέν. Ὑπῆρξε φιλόπονος, ἀλλὰ ψυχρὸς καλλιτέχνης. Διεκόσμησε πολλὰ διαμερίσματα τῶν Βερσαλλιῶν καὶ κατέλιπε πίνακάς τινας ἀξιολόγους, ὡς «Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύων τοὺς τυφλοὺς τῆς Ἰεριχοῦς». Ι. Μ. Π.

Κολομπέρδα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου (πλάτ. 36°54'50'' Β, μήκ. 21°56'30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 207: Castro Tornese to Venetico), 2½ μίλλ. νοτίως τοῦ Πεταλιδίου. Σ. Ε. Λ.

Κολομπῆς, ***Φραγκῖσκος***. Ἕλλην κληρικὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκ Κεφαλληνίας, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀβλαβῶν (Illesi). Ἔγραψεν: «Εἰς τὴν μετάστασιν τῆς Πανάγνου ᾠδάριον» καὶ ἰταλιστὶ «Sopra la Gloriosa assunzione della beatissima Virgine sonneto», δημοσιευθέντα εἰς τὰ «Ἄνθη εὐλαβείας» (Βενετία 1730). —Π.

Κολόμπι (Colombi), ***μαρκησία —***. Ψευδώνυμον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὴ ἡ Ἰταλὶς λογία καὶ μυθιστοριογράφος *Μαρία Τορριάνι* (1846—1900), σύζυγος τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐφημερίδος «Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος» τοῦ Μιλάνου Εὐγενίου Τορρέλι-Βολλιέ. Τῷ 1866 ἔλαβε πτυχίον διδασκαλίσσης, μὴ δυνηθεῖσα ὅμως νὰ ἐξεύρῃ ἐργασίαν, ἤρχισε νὰ γράφῃ εἰς διαφόρους ἐφημερίδας τὴν στήλην τῆς μόδας, διὰ νὰ κερδίσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Μετὰ τὸν γάμον της μὲ τὸν διευθυντὴν τοῦ «Ἑσπερινοῦ Ταχυδρόμου», ἤρχισε νὰ γράφῃ ἐν αὐτῷ διάφορα διηγήματα, εἰς τὰ ὁποῖα εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃ τὸ σπάνιον συγγραφικόν της τάλαντον. Ἔγραψε πολλὰ μυθιστορήματα, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἔτυχον ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Τρικυμία καὶ γαλήνη, μυθιστόρημα χωρὶς ἥρωας» (1877), «Μετὰ τὸ καφενεῖον» καὶ «Χειμωνιάτικες βραδυὲς» (1879), διηγήματα, «Πάρα πολὺ ἀργὰ» (1881), «Χωρὶς ἔρωτα» (1883), «Ἀντίο, ὡραία μου, ἀντίο» (1885), «Θλιβερὰ Χριστούγεννα» (1886), «Πρέπει νὰ πεθάνῃ κανεὶς» (1887). Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ λυρικὸν δρᾶμα «Τὸ βιολὶ τῆς Κρεμόνας», μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Γ. Λίττα, κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Κολομπιὲ (Colombier), ***Μαρία***. Γαλλὶς ἠθοποιὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1842. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῶν Παρισίων, ἀνῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν (1863) ὑποδυθεῖσα τὸ πρόσωπον τῆς Πάολας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πονσὸν-ντὲ-Τεράϊγ «Η νεότης τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου». Ἀκολούθως προσελήφθη εἰς τὸ «Γκαιτὲ» καὶ βραδύτερον εἰς τὸ «Πὸρ Σαν-Μαρτέν». Συνώδευσε τὴν Σάραν Μπερνὰρ εἰς καλλιτεχνικὴν περιοδείαν ἀνὰ τὴν Ἀμερικὴν καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν της ἐδημοσίευσεν, ὑπὸ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Ἀπομνημονεύματα τῆς Σάρα Μπαρνούμ», ἀφήγησιν τοῦ ταξιδίου της, ἥτις ἀπετέλει λίβελλον κατὰ τῆς καλλιτέχνιδος. Ἔκτοτε ἐγκατέλειψε τὸ θέατρον καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἔγραψε: «Τὰ ταξίδια τῆς Σάρας Μπερνὰρ εἰς Ἀμερικὴν», πλεῖστα μυθιστορήματα δημοσιευθέντα εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἠχὼ τῶν Παρισίων», «Τὸ σημειωματάριον μιᾶς Παρισινῆς», «Μητέρες καὶ κόραι» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Κολομπιὲρ (Colombière), ***Μᾶρκος***, αὐθέντης ντὲ Λὰ —. Γάλλος ἐραλδιστὴς (βλ. *Βυλσὼν* Μᾶρκος, αὐθέντης ντὲ Λὰ Κολομπιὲρ).

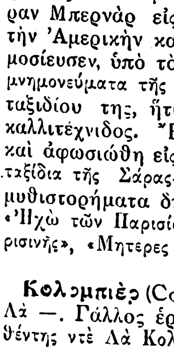

Κολομπίνα.

κολομπίνα (ἡ) /*Θεατρ.*/. Ἓν τῶν προσώπων τῆς ἐκ τοῦ προχείρου παλαιᾶς ἰταλικῆς κωμῳδίας (commedia dell' arte), ἐξ ἧς μεταγενεστέρως παρελήφθη εἰς τὸ παλαιὸν γαλλικὸν θέατρον καὶ δὴ εἰς τὴν Opéra comique, ἐξ ἧς πάλιν μετεπήδησεν εἰς τὴν παντομίμαν. Ἐν αὐτῇ εἶναι πάντοτε ἡ κόρη τοῦ ἀνοήτου καὶ ἰσχυρογνώμονος γέροντος Κασσάνδρου, ἢ τοῦ φιλαργύρου γέροντος Παιταλόν. Ν. Ι. Λ.

κολομπίνα (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀκουιλεγία ἡ κοινή*.

κολομπίνες (οἱ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀετόξυλον τὸ ταϋγέτειον*.

Κολομπίνι (Colombini), ***Ἰωάννης*** βλ. λ. *Ἰωάννης* (ἅγιοι) (ἀριθ. 70, τ. ΙΓ' σ. 350 γ').

κολομπίρι (τὸ) /*Ναυτ.*/. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸν συνεχίζοντα, μέχρι τοῦ στηλοκράνου, τὴν στήλην ἢ τὸ ἐπιστήλιον λαιμόν. Σ. Ε. Λ.

Κολόμπο (Colombo) /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα τῆς Κεϋλάνης, ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς νήσου. Ἡ πόλις περιλαμβάνει τρία τμήματα, τὸ *Πεττάχ*, ὅπου κατοικοῦσιν οἱ ἰθαγενεῖς, τὸ φρούριον, ὅπου αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαί, τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ γραφεῖα, καὶ τὴν ἀγρόπολιν *Κόλπεττυ*, ὅπου αἱ ἐπαύλεις τῶν Εὐρωπαίων, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν πολὺ λόγῳ τοῦ νοσηροῦ κλίματος καὶ τῶν ἀφθόνων βροχῶν. Τὸ Κολόμπο εἶναι τὸ κέντρον ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς Κεϋλάνης καὶ σπουδαῖος σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ τῶν πλοίων τῶν γραμμῶν τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἐξάγει τεῖον καὶ ἀποικιακά, ἰδίως μπαχαρικὰ εἰς μεγάλας ποσότητας, ὡς καὶ μαργαρίτας, τῶν ὁποίων ἡ ἁλιεία διεξάγεται ἐντατικῶς ἐν τῇ πέριξ παραλίᾳ. Ἔχει εὐρὺν τεχνητὸν λιμένα, πανεπιστήμιον, ἀστεροσκοπεῖον, μουσεῖον καὶ ἄλλα ἀνώτερα ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα καὶ εἶναι σπουδαῖος σταθμὸς τῆς ἀσυρμάτου καὶ τῆς διὰ καλωδίων τηλεγραφίας. Κάτ. (1921) 248.826. Χ. Δ.

Κολομπότσι /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας χωρίου *Λέχαιον* (βλ. λ.).

κόλον (τό). Τὸ τμῆμα τοῦ παχέος ἐντέρου, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τυφλοῦ ἰσοϋψῶς τῇ εἰλεοκολικῇ βαλβῖδι καὶ ἐκτείνεται κύκλῳ περὶ τὸ λεπτὸν ἔντερον μέχρι τοῦ ἀπευθυσμένου (3ου ἱεροῦ σπονδύλου). Τὸ κόλον διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη, τὸ *ἀνιόν*, τὸ *ἐγκάρσιον*, τὸ *κατιὸν* καὶ τὸ *σιγμοειδὲς* (βλ. λ. *ἔντερον παχύ*). Ι. Π.

Κολὸν (Colon) /*Γεωγρ.*/. —1) Πόλις τῆς Κούβας ἐν τῷ νομῷ Ματάνθας, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Χαβάνας. Κάτ. 29.000. Ἔχει εὐφορώτατον ἔδαφος, παράγουσα σάκχαριν καὶ καπνὸν ἐκλεκτῆς ποιότητος, εἶναι δὲ σπουδαῖον κέντρον ἐμπορίου σακχαροκαλάμου. —2) Ἐπαρχία καὶ πόλις τοῦ νομοῦ Ἐντρε-ρίος τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας. Ἐμβ. 3 186 τ. χλμ. Κάτ. 20.000. Εἶναι κέντρον κτηνοτροφικὸν καὶ ἔχει ἐργοστάσια συσκευασίας κρεάτων, ἰδίᾳ βοείων. —3) Ἐπαρχία τῆς δημοκρατίας Χονδούρας. Φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, διότι ὑπῆρξεν ἡ πρώτη χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεβιβάσθη (4 Αὐγούστου 1502). Ἐμβ. 11.271 τ. χλμ. Κάτ. 16.000. Πολλοὶ τῶν ποταμῶν τῆς ἐπαρχίας εἶναι πλωτοί. Ἡ χώρα εἶναι γενικῶς ὀρεινή, μὲ κλῖμα ξηρὸν καὶ ὑγιεινόν. Παράγει ἄφθονον ξυλείαν, ἡ δὲ γεωργία περιλαμβάνει δημητριακά, σακχαροκάλαμον, βανάνας, ἀνανὰ καὶ ἄλλας ὀπώρας. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας ἡ πόλις Τρουχίλλο (7.000 κάτ.). —4) Ὄρος τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Τουρίνου, παρὰ τὰ ἰταλοελβετικὰ σύνορα, ἀπέχον 30 χλμ. ΒΑ. τῆς Ἀόστης. Ἔχει ὕψος 3.645 μ. Δ.Σ.Δ.

—**Κολὸν** (Colon) /*Γεωγρ.*/. Νομὸς καὶ πόλις τῆς δημοκρατίας Παναμᾶ, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 50.000. Ὁ νομὸς διασχίζεται ὑπὸ τῶν κορδιλλιερῶν τῶν Ἄνδεων πρὸς τὰ μεσημβρινὰ αὐτοῦ μέρη. Κυριώτερα ὄρη εἶναι *Ἀλκάτε, Καστί*, ἡ *Σιέρρα Λιορούα* κλπ., κυριώτεροι δὲ ποταμοὶ εἶναι ὁ *Τσάγρες* καὶ *Κοκλέ*. —2) Πρωτεύουσα τοῦ ἀνωτέρω νομοῦ, κειμένη ἐν τῷ κόλπῳ Λίμον καὶ ἀπέχουσα 85 χλμ. ΒΔ. τῆς πόλεως Παναμᾶ, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ὁ λιμὴν αὐτὸς εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς ἀνέμους. Εἶναι ὁ διάμεσος σταθμὸς τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν λιμένων τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ Κολὸν ἔχει κλῖμα ὑγρόν, ξηρὸν καὶ λίαν ἀνθυγιεινὸν μὲ μέσην θερμοκρασίαν 27°. Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 1850, ὅτε ἡ νησὶς Μανθανίλλο ἐξελέγη ὡς τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ τέρμα τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Παναμᾶ. Ὁ συνοικισμὸς ἀρχικῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα *Ἀσπινγουὸλλ* (Aspinwall) πρὸς τιμὴν τοῦ ἱδρύσαντος τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, ἀλλ' ὀλίγα ἔτη βραδύτερον μετωνομάσθη εἰς Κολόν, πρὸς τιμὴν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου (εἰσελθόντος εἰς τὸν κόλπον Λίμον τῷ 1502), τοῦ ὁποίου ὡραῖον χάλκινον ἄγαλμα ὑψοῦται παρὰ τὸ στόμιον τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς διώρυγος, δωρηθὲν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐγενίας τῷ 1870. Δ. Σ. Δ.

—**Κολὸν** (Colon). Ἱσπανικὸν ὄνομα τοῦ Χριστοφόρου *Κολόμβου* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

Κολὸν (Colonne), ***Ἰούλιος-Ἐδουάρδος-Ἰούδας***. Γάλλος βιολιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας (1838—1910). Μαθητὴς τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων, σχὼν ὡς καθηγητὰς τὸν Σωζαὶ εἰς τὸ βιολίον καὶ τοὺς Ἐλβὰρ καὶ Τομὰ διὰ τὴν σύνθεσιν, ταχέως ἐπεβλήθη εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον διὰ τῆς κατὰ τὸ 1873 ἱδρύσεως τοῦ «Concert national», ἐξ οὗ προῆλθεν ἀργότερον ἡ «Association catholique» καὶ τέλος τὰ γνωστὰ μέχρις σήμερον «Concerts Colonne», τὰ διδόμενα ἔκτοτε ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Σατελέ. Ὁ Κολὸν ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος εἰς τὴν διευθυνσιν τῶν ἔργων τοῦ Μπερλιόζ, ἅτινα χάρις εἰς τὴν ἐπιμονήν του ἐγένοντο δημοφιλῆ ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ «Παιδικὴ ἡλικία τοῦ Χριστοῦ», ἡ «Κατάδικη τοῦ Φάουστ», ὁ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα», οἱ «Τρῶες» κτλ. κατέκτησαν τὸ κοινὸν χάρις εἰς τὴν ἐμπευσμένην μουσικήν του ἀπόδοσιν. Πρῶτος διευθυντὴς ὀρχήστρας τῆς Ὀπερά, τῷ 1892, ἀνεβίβασε τὰ ἔργα: «Σαλαμπό», «Σαμψὼν καὶ Δαλιδά», «Βαλκυρία» κλπ. Κατὰ τὰς συναυλίας (ὑπὲρ τὰς χιλίας πεντακοσίας), ἃς διηύθυνεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, παρουσίασε πλῆθος νέων ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συνθέσεις τοῦ Βάγνερ, Ρίμσκυ-Κορσακώφ, Τσαϊκόφσκυ κτλ. Γ. Σ.

— **Κολὸν** (Colonne), ***Ἰωσὴφ μπὰρ Σαλομόν***. Ἰουδαῖος νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Γαλλίᾳ (1420—1480). Διετέλεσε ῥαββῖνος ἐν Βενετίᾳ, Βολωνίᾳ, Μαντούῃ καὶ Παβίᾳ. Μέρος τῶν δικανικῶν καὶ νομολογικῶν αὐτοῦ ἀποφάσεων, ὑπὸ τύπον ἐρωταποκρίσεων, ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1519. Προσέτι συνέθεσεν ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ ἐπὶ τοῦ Ταλμούδ. Τὸ νομολογικὸν αὐτοῦ ἔργον κέκτηται ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ ῥαββινικῇ γραμματείᾳ, περιέχει δὲ πλὴν τῶν ἄλλων καὶ πολυτίμους ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ τῶν συγχρόνων προσώπων καὶ πραγμάτων. Γ. ΕΛ.

κολόνα (ἡ)· βλ. *κολώνα*.

Κολονία (Colonia) /*Γεωγρ.*/. —1) Νομὸς τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας Οὐρουγουάης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πλάτα. Ἐμβαδὸν 5.682 τ. χλμ. Κάτοικοι 10.5420 (1930). Τὰ ὀρεινὰ μέρη τοῦ νομοῦ εἶναι σχεδὸν ἀκατοίκητα, ἀλλ' εἰς τὰς πεδιάδας ὑπάρχουν πολυάριθμοι εὐρωπαϊκαὶ ἀποικίαι. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. —2) Πρωτεύουσα τοῦ ἀνωτέρω νομοῦ, ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πλάτα, σχηματιζούσης μετὰ τῆς ἄκρας Σὰν Κάρλος καὶ τινων νησίδων τὸν λιμένα τῆς Κολονίας. Ἡ πόλις κεῖται ἀπέναντι τοῦ Μπουένος Ἄϋρες, ἀπέχει δὲ 110 χλμ. Δ τοῦ Μοντεβίντεο, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτοικοι 8.500 (1930). Ἡ Κολονία ὑπῆρξεν ἀντικείμενον μακρῶν ἐρίδων μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας. Ἱδρυθεῖσα τῷ 1680 ὑπὸ τοῦ Δὸν Μανοὲλ Λόμπο, κυβερνήτου τοῦ Ρίου Ἰανείρου, κατελήφθη ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν ἐρυθροδέρμων τῆς ἰησουϊτικῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν Βέρα Μουχίκα. Ἀπεδόθη εἰς τοὺς Πορτογάλους τῷ 1681, ἐπανεκτίσθη τῷ 1683, ἐπολιορκήθη καὶ ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1704, ἐξεκενώθη τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀπεδόθη δὲ πάλιν εἰς τὴν Πορτογαλίαν δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης. Μεταξὺ τοῦ 1735—1737 ἐπολιορκήθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Τῷ 1761 οἱ Ἱσπανοὶ ἐπανῆλθον καὶ ἡ πόλις ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ λιμοῦ νὰ παραδοθῇ (1762). Τῷ 1763 οἱ Ἱσπανοὶ τὴν ὑπερήσπισαν ἐξ ἐπιθέσεως τῶν Ἄγγλων καὶ Πορτογάλων, ἀπεδόθη δὲ εἰς τοὺς Πορτογάλους δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων (10 Φεβρουαρίου 1763). Ἠκολούθησε νέα πενταετὴς πολιορκία ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, μέχρι τοῦ 1777, ὅποτε παρεδόθη. Τῷ 1807 τὴν κατέλαβον οἱ Ἄγγλοι, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἐκκενώσουν συμμορφούμενοι πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, ἣν ὑπέγραψεν ὁ Μπέρεσφορντ μετὰ τὴν ἧτταν του ἐν Μπουένος Ἄϋρες. Τῷ 1813 οἱ Ἱσπανοὶ ἐξεδιώχθησαν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἀργεντινῶν καὶ Οὐρουγουαϊνῶν. Τῷ 1815 οἱ πρῶτοι τῶν ἐπαναστατῶν ἐξεδίωξαν τοὺς δευτέρους. Τῷ 1818 ὁ πορτογαλικὸς στρατός, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων, κατέλαβε τὴν πόλιν, ἡ δὲ κατοχὴ παρετάθη μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βραζιλίας (1822). Ἠκολούθησεν ἡ βραζιλιανὴ κυριαρχία (1822—1828), καθ' ἣν συνεχῶς ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Οὐρουγουαϊνῶν, μέχρις ὅτου, τὴν 28 Αὐγούστου 1828, ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τὴν Οὐρουγουάην. Ἡ Κολονία ἐξάγει ξυλείαν, δέρματα, ἔριον κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κολονιάτι, ἢ ***Κολονιάτες*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Μπιζανίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τῆς Ἠπείρου, δίωρον ἀπέχον τῶν Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 121, ἀσχολούμενοι ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Χ. Ι. Σ.

Κολόννα (Colonna). Ὀνομαστὴ οἰκογένεια φεουδαρχῶν καὶ εὐγενῶν ἐν Ρώμῃ. Δὲν εἶναι σαφῶς ἐξηκριβωμένη ἡ ἀρχικὴ καταγωγή της. Τινὲς ἀνάγουν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀρχαίους κόμητας τοῦ Τουσκούλου, γνωστοὺς ἤδη ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος, ἐνῷ ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι κατάγονται ἐκ τοῦ Γερμανοῦ δουκὸς Στεφάνου, ὁ ὁποῖος τῷ 1037 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ κεφαλῆς σώματος ἱππικοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κομίτων τῆς Τοσκάνης εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν κατὰ τῶν παπῶν, καὶ ὁ ὁποῖος ἐνυμφεύθη τὴν κόμισσαν Αἰμιλίαν ἐκ τοῦ Παλεστρίνα. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν δύο τέκνα, ὁ *Ὄθων* καὶ ὁ *Ἰωάννης*, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς οἰκογενείας τῶν Κολόννα. Πρῶτος ἱστορικῶς ἀναφερόμενος ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁ *Πέτρος Κολούμνα*, ὅστις κατὰ τὸ 1118 ἦτο αὐθέντης τοῦ Τουσκούλου καὶ τῆς Παλεστρίνας. Κατὰ τοὺς μετέ-

Digitized by Google

πειτα χρόνους οἱ Κολόννα ἀπέκτησαν μεγίστας ἐδαφικὰς κτήσεις ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ρώμης καὶ ἐν Καμπανίᾳ καὶ ἦσαν κύριοι πολλῶν πύργων καὶ φρουρίων, καταστάντες περίφημοι διὰ τὴν ἰσχὺν τῶν ὅπλων των καὶ τὰ πολεμικά των κατορθώματα. Λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ὑποτελῶν των ἐξήσκουν μεγάλην ἐπιρροὴν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν παπῶν. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἔπαιξαν σπουδαιότατον ρόλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίως τῆς Ρώμης. Οἱ ἀγῶνες αὐτῶν, ὡς ἀρχηγῶν τῶν Γιβελίνων, κατὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Ὀρσίνι, ἀρχηγῶν τῶν Γουέλφων ἐν Ρώμῃ, καταλέγονται μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἐπεισοδίων τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς. Πολλάκις περιῆλθον εἰς ρῆξιν μετὰ τῶν παπῶν καὶ εἶδον νὰ καταλαμβάνωνται καὶ νὰ δημεύωνται τὰ κτήματά των ὑπ' αὐτῶν, ταχέως ὅμως ἀνελάμβανον τὴν προτέραν ἰσχύν, φθάσαντες μέχρι τοῦ σημείου νὰ συλλάβουν τῷ 1303 καὶ τὸν πάπαν Βονιφάτιον τὸν Η′ καὶ νὰ ἀπειλήσουν αὐτὸν διὰ θανάτου. Μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξαν πολλοὶ διακεκριμένοι στρατηγοί, πολιτικοί, λόγιοι καὶ καρδινάλιοι, εἷς δὲ τούτων, ὁ *Ὄθων*, ἐγένετο καὶ πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μαρτῖνος Ε′* τῷ 1417. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης προέκυψαν πέντε κλάδοι, ἀπόγονοι τῶν ὁποίων ὑφίστανται ἔτι ἐν Ἰταλίᾳ, καταλαβόντες σημαντικὰς θέσεις ἐν τῷ Βατικανῷ, ἐν τῇ πολιτικῇ, εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐν γένει ζωὴν τῆς χώρας. Οἱ κλάδοι οὗτοι εἶναι: 1) οἱ *Κολόννα-Παλιάνο*, ὀνομασθέντες δοῦκες καὶ πρίγκιπες τοῦ Παλιάνο τῷ 1520. 2) οἱ *Κολόννα-Σουμμόντε*, πρίγκιπες τοῦ Σουμμόντε τῷ 1906· 3) οἱ *Κολόννα-Στιλιάνο*, πρίγκιπες τοῦ Γκαλάστρο τῷ 1688, πρίγκιπες τοῦ Στιλιάνο τῷ 1716, πρίγκιπες τοῦ Ἀλιάνο τῷ 1716 καὶ μαρκήσιοι τοῦ Καστελνουέβο τῷ 1716· 4) οἱ *Κολόννα ντὶ Σιάρρα*, πρίγκιπες τοῦ Καρμπονιάνο τῷ 1854· 5) οἱ *Κολόννα-Μπαρμπερίνι*, πρίγκιπες τῆς Παλεστρίνα τῷ 1854.
Μ. Δ. Β.

— **Κολόννα,** ***Αἰγίδιος***. Σχολαστικὸς διδάσκαλος (1247—1316)· βλ. *Ζίλλ*.

—**Κολόννα,** ***Ἀσκάνιος***. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ πολιτικὸς (1560—1608). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαλαμάνκας καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1586 ἐγένετο καρδινάλιος καὶ κατόπιν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β′ ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας. Συνέγραψε: «De monarchia Siciliae» εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἔργου τοῦ Μπαρόνιο «Monarchia Siciliana».

—**Κολόννα** (Colonna), ***Βικτωρία***, *μαρκησία τῆς Πεσκάρας*. Ἰταλὶς ποιήτρια (1490—1547). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Φαβρικίου Κολόννα καὶ σύζυγος τοῦ μαρκησίου Φραγκίσκου Φερράντε τῆς Πεσκάρας. Ἐσπούδασε τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν ἔγραψε τοὺς πρώτους της στίχους. Ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ὡραιοτέρων γυναικῶν τῆς ἐποχῆς της. Ἀρραβωνισθεῖσα εἰς ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν, ἐνυμφεύθη εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν. Εἰς τὸν σύζυγόν της, φονευθέντα εἰς τὴν μάχην τῆς Παβίας τῷ 1525, ἀφιέρωσε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν παθητικωτέρων ποιημάτων της. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της συνῆψε στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Λόγῳ τῆς μεγάλης μορφώσεώς της, τοῦ σπινθηροβόλου πνεύματός της καὶ τῆς καλλονῆς της, ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς της, τὰ δὲ ποιήματά της ἐξησφάλισαν εἰς αὐτὴν ἀξιόλογον θέσιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων της ποιητῶν, καίτοι πολλοὶ κριτικοὶ βραδύτερον προσεπάθησαν νὰ μειώσουν τὴν ἀξίαν των. Ὁ πρῶτος τόμος τῶν ποιημάτων της ἐξεδόθη τῷ 1538 ὑπὸ τὸν τίτλον «Rime della divina Vittoria Colonna». Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐξεδόθησαν κατόπιν τέσσαρες ἄλλαι συλλογαὶ ποιημάτων της, τῷ 1539, τῷ 1539 (ἐν Φλωρεντίᾳ), τῷ 1540 καὶ 1544. Μ. Δ. Β.

— **Κολόννα,** ἢ ***Ντέλλα Κολόννα***, ἢ ***Ντάλλε Κολόννε*** (Colonna, Della Colonna, Dalle Colonne), ***Γουΐδων***. Ἰταλὸς ποιητής, ζήσας κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα. Θεωρεῖται ἐκ τῶν μᾶλλον ἐμπνευσμένων Ἰταλῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς, ἐκ τῶν ἔργων του δὲ ἐνεπνεύσθησαν ὁ Βοκκάκιος, ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ Σωσέ. Τὸ κυριώτερον ἔργον του: «Ἱστορία τοῦ πολέμου τῆς Τροίας», ἐξεδόθη τῷ 1276 εἰς 35 βιβλία καὶ ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν. Μ. Δ. Β.

— **Κολόννα** (Colonna), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς καρδινάλιος (1216), ἀποθανὼν τῷ 1255. Μετέσχε τῆς Ε′ Σταυροφορίας, γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Δαμιέττης μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου. Συλληφθεὶς κατόπιν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον διὰ πριονισμοῦ. Κατὰ τὴν προπαρασκευὴν ὅμως τοῦ μαρτυρίου ἐπέδειξε τοιαύτην γενναιότητα, ὥστε ὁ σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου Μαλὶκ-Κάμελ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν. Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ἡ ὑπογραφεῖσα συγχρόνως συνθήκη μεταξὺ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Δαμιέττη περιήρχετο εἰς τοὺς Μουσουλμάνους. Ὁ Κολόννα ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Θ′ ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β′ ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καὶ κατόπιν ἵδρυσε τὸ περίφημον νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ ἐν Ρώμῃ.

— **Κολόννα** (Colonna), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ ἱστορικός, ἀποθανὼν τῷ 1285, κατ' ἄλλους δὲ γεννηθεὶς τῷ 1298 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1350. Ἀνῆκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν καὶ ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μεσσήνης τῷ 1255 καὶ κατόπιν καρδινάλιος. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε: «Περὶ αὐλικῶν», «Περὶ Παραδείσου» «Περὶ ἐνδόξων ἐθνικῶν καὶ Χριστιανῶν ἀνδρῶν», «Ἱστορία τῶν θαλασσῶν» κλπ.

— **Κολόννα** (Colonna), ***Ἰωάννης-Παῦλος***. Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης (1637—1695), δράσας κυρίως ἐν Βολωνίᾳ, ἔνθα καὶ ἵδρυσε σχολήν, ἐξ ἧς ἐξῆλθον πολλοὶ ἄξιοι λόγου μουσικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Μπονουτσίνι. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Φιλιποῦτσι ἐν Βολωνίᾳ καὶ τῶν Μπενέβολι καὶ Ἀμπατίνι ἐν Ρώμῃ. Θρησκευτικὸς κυρίως συνθέτης, ἔγραψε καὶ διὰ τὸ θέατρον τὸ μελόδραμα «Amilcare» (Βολωνία 1693). Ὁ Κολόννα ἐθεωρήθη ὡς εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συνθετῶν τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα καὶ εἷς τῶν κυριωτέρων ἱδρυτῶν τῆς περιφήμου ἀκαδημίας καὶ φιλαρμονικῆς τῆς Βολωνίας. Αἱ περισωθεῖσαι ἐκκλησιαστικαὶ συνθέσεις τοῦ Κολόννα ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν ἔργων: «Misse pienne a 8 v.» (1684) «Messa, Salmi e Responsorii 8 v.» (1685), «Messa, e Salmi concertati a 3—5 v.», ἐκ τριῶν βιβλίων ψαλμῶν ὀκταφώνων (1681, 1685, 1694), «Motetti a voce sola con 2 violoni e bassello di viola» (1691). Ἀντίφωνα, θρῆνοι, λειτουργίαι, ψαλμοί, ἑσπερινοὶ κλπ συμπληρώνουν τὴν σειράν. Ἐκ τῶν ἕνδεκα ὀρατορίων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἅγιος Βασίλειος» καὶ «Ἡ Προφητεία τοῦ Ἐλισαίου». Γ. Σ.

—**Κολόννα** (Colonna), ***Μάριος***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1540—1565). Ἀφῆκε πολυάριθμα σονέττα, περιληφθέντα εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Γκόμμιτι, τοῦ Κρεσιμπένε καὶ τοῦ Ἰωάννου ντὲ λὰ Κάζα καὶ μαρτυροῦντα βάθος αἰσθήματος καὶ τελειότητα ὕφους.
Μ. Δ. Β.

—**Κολόννα** (Colonna) ***Μᾶρκος Ἀντώνιος***, *δωδέκατος πρίγκιψ δοὺξ τοῦ Παλιάνο*. Ἰταλὸς εὐγενὴς καὶ φιλάνθρωπος (1844—1912). Διετέλεσεν ὑπασπιστὴς τῆς βασιλίσσης Μαργαρίτας τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1894 κατέλαβεν ὕψιστα ἀξιώματα ἐν τῇ παπικῇ αὐλῇ, ἀφιερωθεὶς κατόπιν εἰς διάφορα φιλανθρωπικὰ ἔργα. Μ. Δ. Β.

—**Κολόννα** (Colonna), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος*** ὁ νεώτερος, *δοὺξ τοῦ Παλιάνο*. Ἰταλὸς ναύαρχος (1535—1584). Ὁ πάπας Πῖος Ε′ ἔθεσεν αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν 12 παπικῶν γαλερῶν, αἵτινες, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἱσπανικοῦ καὶ τοῦ βενετικοῦ στόλου, ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβουν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Κύπρου κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Κολόννα ἠξίωσε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπεβραδύνθη ἐπὶ ἓν ἔτος, μέχρις ὅτου ὁ Φίλιππος Β′ τῆς Ἱσπανίας διώρισεν ἀρχηγὸν τοῦ ἡνωμένου στόλου τὸν Ἰωάννην τῆς Αὐστρίας. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Ναυπάκτου τῷ 1571, ὁ Κολόννα κατέλαβεν ἓν τῶν ἄκρων τοῦ χριστιανικοῦ στόλου καὶ ἐπολέμησε μετὰ τοσούτου ἡρωϊσμοῦ καὶ ἱκανότητος, ὥστε κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Ρώμην ὁ πάπας διέταξε καὶ παρεσκευάσθη εἰς αὐτὸν θριαμβευτικὴ ὑποδοχή. Βραδύτερον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φιλίππου Β′ τῆς Ἱσπανίας, ὁ ὁποῖος διώρισεν αὐτὸν ἀντιβασιλέα τῆς Σικελίας.
Μ. Δ. Β

—**Κολόννα** (Colonna), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς καρδινάλιος, ἀποθανὼν τῷ 1597. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν παρὰ τῷ φραγκισκανῷ Φελίτσε ντὲ Μοντάλτο, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Σίξτος ὁ Ε′, τῷ 1565 ἐγένετο καρδινάλιος καὶ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σαλέρνο καὶ κατόπιν βιβλιοθηκάριος τοῦ Βατικανοῦ. Ὑπὸ τῶν παπῶν Γρηγορίου ΙΓ′, Σίξτου Ε′ καὶ Γρηγορίου ΙΔ′ ἀπεστάλη εἰς διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπέδειξε μεγάλην ἱκανότητα καὶ εὐρυμάθειαν.

—**Κολόννα** (Colonna), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς στρατιωτικός, ἀνεψιὸς τοῦ *Προσπέρου* καὶ τοῦ *Φαβρικίου*, ἀποθανὼν τῷ 1522. Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησε τὸν πάπαν Ἰούλιον Β′, τῷ δὲ 1512 καὶ 1515 ὑπερήσπισε τὴν Ραβένναν καὶ τὴν Βερώναν κατὰ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Γάλλων καὶ κατόπιν ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Φραγκῖσκον τὸν Α′. Ἀπέθανε κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μιλάνου. Λέγεται ὅτι ὁ θεῖος αὐτοῦ Πρόσπερος ἐτραυμάτισεν αὐτὸν θανασίμως ἐν ἀγνοίᾳ του.

—**Κολόννα** (Colonna), ***Ὄθων***. Ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μαρτῖνος Ε′* (βλ. λ.).

—**Κολόννα** (Colonna), ***Πρόσπερος***. Ἰταλὸς στρατηγὸς ἀποθανὼν τῷ 1523. Προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Η′, ὅτε οὗτος κατῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ὅμως τῶν Γάλλων τῷ 1497, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἱσπανοῦ μονάρχου καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Γάλλων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γονσάλβο τῆς Κορδούης. Ἐκέρδισε πλείστας μάχας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν τῆς Βικεντίας (1513) κατὰ τῶν Βενετῶν καὶ τῆς Μπικόκα (1522) ἐναντίον τῶν Γάλλων. Τῷ 1523 ὑπερήσπισε τὸ Μιλᾶνον, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων, κατὰ τοῦ Μποννιβέ.

—**Κολόννα** (Collona), ***Πρόσπερος***. Πρίγκιψ τοῦ Παλιάνο καὶ δοὺξ τοῦ Ρινιάνο καὶ τοῦ Καλκάτα, γεννηθεὶς τῷ 1858. Διετέλεσε συνταγματάρχης ἐν τῷ ἰταλικῷ στρατῷ, ἐξελέγη δὲ γερουσιαστὴς καὶ δήμαρχος τῆς Ρώμης.

—**Κολόννα** (Colonna), ***Στέφανος***. Ἀρχηγὸς τῶν γουέλφων ἐν Ρώμῃ, ζήσας κατὰ τὸν ΙΔ′ αἰῶνα. Περιελθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν Κόλα ντὶ Ριέντσι ἐφυλακίσθη ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀπαδῶν του ἐκ Παλεστρίνας καὶ ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Ρώμην, ἀλλὰ προδοθεὶς συνελήφθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰωάννου καὶ ἐφονεύθη.

—**Κολόννα** (Colonna), ***Φάβιος***. Ἰταλὸς βοτανολόγος (1567—1650). Ἦτο πολυμαθέστατος καὶ διέλυσε πολλὰς πλάνας τῶν ἀρχαίων βοτανικῶν, τὰ δὲ ἔργα του θεωροῦνται ἐκ τῶν τελειοτέρων καὶ μεθοδικωτέρων τῆς ἐποχῆς. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε: «Φυτοβάσανος, ἤτοι ἱστορία φυτῶν τινων» (1592), «Purpura» (1646), «Historia lapidum figuratorum (1709) κλπ.

—**Κολόννα,** ***Φαβρίκιος***. Ἰταλὸς στρατηγός, ἀποθανὼν τῷ 1520. Ὑπηρέτησεν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀραγωνίας καὶ τὸν πάπαν Ἰούλιον τὸν Β′, κατὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ συνασπισμοῦ τοῦ Καμπραὶ κατὰ τῆς Βενετίας ἀφήρεσεν ἀπὸ τῶν Βενετῶν τὰς κατὰ μῆκος τῆς Ἀδριατικῆς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας πόλεις. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος κατὰ τὴν μάχην τῆς Ραβέννας ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας, ἀφέθη ὑπ' αὐτοῦ ἐλεύθερος.

— **Κολόννα** (Colonna), ***Φερδινάνδος***. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος (1837—1907). Ἀνῆκεν εἰς τὸν κλάδον Στιλιάνο τῆς οἰκογενείας Κολόννα καὶ μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐγένετο ἐπιθεωρητὴς τῶν μνημείων τοῦ Μπενεβέντο, ἐπιθεωρητὴς τῶν ἀνασκαφῶν τῆς περιφερείας τῆς Νεαπόλεως, μέλος τῆς ἐραλδικῆς ἐπιτροπῆς κ.τ.λ. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Τὰ σπήλαια τοῦ ὄρους Ταμποῦρνο» (1889), «Ἱστορικαὶ πληροφορίαι τοῦ Καστελνουόβο ἐν Νεαπόλει» (1892), «Ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἐν Νεαπόλει ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1897» (1898), «Τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως» (1902) κ. τ. λ.

— **Κολόννα** (Colonna), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς (1449—1527). Ἐδίδαξεν ἐν Τρεβίζο φιλολογίαν καὶ ἐν Παδούῃ θεολογίαν, κατετάχθη τοῦ 1467 εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν καὶ ἔγραψε τὸ περίεργον ἀλληγορικὸν βιβλίον «Hypnerotomachia Polyphili, ubi humana omnia non nisi somnium esse docet» (1499).

— **Κολόννα** (Colonna), ***Φραγκῖσκος-Μαρία-Πομπήϊος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ ἀλχημιστὴς (1649—1726). Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, ἀποτελοῦντα ἀληθῆ ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν, ἐξ ὧν κυριώτερα: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀρχαίων» (1698), «Ἀποκάλυψις καὶ ἐξήγησις τῶν μᾶλλον ἀποκρύφων μυστικῶν τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων» (1722, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Κροσσὶ ντὲ Ἀμερίκ*), «Νέος καθρέπτης τῆς τύχης, ἢ δοκίμιον γεωμαντείας» (1726), «Ἀρχαὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς γενέσεως τῶν πραγμάτων» (1731), «Φυσικὴ ἱστορία τοῦ σύμπαντος» (1734). Ἔγραψεν ἐπίσης ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀλέξανδρος Λεκρὸμ* τὰ ἔργα: «Χρήσιμα πειράματα ἰατρικῆς» (1719), «Συνέχεια χρησίμων πειραμάτων» (1725) καὶ «Φιλοσοφικὸν ἐγκόλπιον» (1719).

— **Κολόννα ντὶ** ***Τσεζαρὸ*** (Colonna di Cesarò), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1878. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατέγινεν εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτής. Ὁ Μουσσολίνι ἀνέθεσεν εἰς τοῦτον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων (1922), μετά τινας μῆνας ὅμως ὁ Κολόννα παρῃτήθη. Μ. Δ. Β.

Κολόννας, ***Βλάσσιος***. Ψευδώνυμον τοῦ Κερκυραίου ἐπιστήμονος καὶ λογίου *Βλασοπούλου Στυλιανοῦ* (βλ. λ.).

Κολόννε (Capo Collonne) *[Παραλ. Γεωγρ.]* —1) Ἀκρωτήριον τῆς Δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 39°09′ Β., μῆκ. 8°13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia, southern Portion) ἔχον φάρον. Εἶναι ἡ *Παχεῖα ἄκρα* τοῦ Πτολεμαίου (Γ, γ, 2, ἐκδ. Nobbe), τὸ Grassum Promontorium τῶν Λατίνων γεωγράφων. —2) Ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος (πλάτ. 39°01′ Β., μῆκ. 17°12′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 198: Polycastro to Santa Maria di Leuca) 10 μίλ. ΒΑ. τοῦ *Ριτζοῦτο* (βλ. λ.), ἔχον φάρον καὶ σηματοφόρον. Ὀνομάζεται οὕτω ὑπὸ τῶν ναυτικῶν διὰ τοὺς ἐπ' αὐτοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ κίονας

Digitized by Google

τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας. Εἶναι τὸ *Ἡραῖον* τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον οἱ ἐντόπιοι ὀνομάζουσι Capo Nau («Ἀκρωτήριον τοῦ ναοῦ»). Σ. Ε. Λ.

Κολονσαίϋ (Colonsay) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῶν Ἔσω Ἑβρίδων τῆς κομιτείας Ἀργκάϋλλ τῆς Σκωτίας, ἔχουσα μῆκος 12 χλμ. καὶ πλάτος 5 ½. Κάτ. 300. Ἡ ἀκτὴ ἔχει πλείστας ἐσοχάς, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ὅρμοι Κιλόραν, Κιλτσάσταν καὶ Σταοσούναιγκ. Πρὸς νότον κεῖται ἡ νῆσος Ὀρουσαίϋ. Ἀμφότεραι ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τῶν ἁγίων Κολούμπα καὶ Ὅραν, οἵτινες λέγεται ὅτι διέμειναν ἐκεῖ ἀφοῦ ἔφυγον ἐξ Ἰρλανδίας, τοῦ πρώτου ἱδρύσαντος καὶ σχολὴν ἐν Κολονσαίϋ. Τὸ ἔδαφος τῶν νήσων εἶναι εὔφορον, τῶν κατοίκων ἀσχολουμένων εἰς τὴν καλλιέργειαν κριθῆς καὶ γεωμήλων καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Δ. Σ. Δ.

Κολόνυμος· βλ. *Καλώνυμος*.

κολοπηξία (ἡ). Ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, ἡ σκοποῦσα τὴν διὰ ῥαφῶν στερέωσιν τοῦ μετακινηθέντος σιγμοειδοῦς. Ἡ κολοπηξία ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1899 ὑπὸ τοῦ Jeannel. Ἐσχάτως γίνεται συχνὴ ταύτης χρῆσις. Ἐπὶ μεγάλης προπτώσεως τοῦ σιγμοειδοῦς σὺν τῇ κολοπηξίᾳ συνιστᾶται καὶ ἡ πλαστικὴ τῆς βάσεως τῆς λεκάνης (σμίκρυνσις τοῦ δουγλασείου χώρου). Ι. Κ. Κ.

κολὸρ (λατ. Color) /*Μουσ.*/. Μουσικὸς ὅρος ἐν χρήσει κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὑποδεικνύων τὰ ἔγχρωμα μουσικὰ σημεῖα, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο ἐξαιρετικῶς καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐπικρατοῦντα μέλανα τοιαῦτα. Τὰ ἔγχρωμα ταῦτα σημεῖα ἦσαν συνήθως ἐρυθρὰ (notula rubra) ἢ λευκὰ (κενά, notula alba, dealbata, cavata). Περὶ τὸ 1030 τῶν λευκῶν ἢ κενῶν σημείων ἐπικρατησάντων, ὠνομάσθησαν *κολὸρ* τὰ μέλανα (notula nigra, denigrata, hemiola).

Κολὸρ ἐκαλοῦντο ὁμοίως κατὰ τὸν ΙΔ´ καὶ ΙΕ´ αἰῶνα ὡρισμένα μελῳδικὰ σχήματα, ὡς π. χ. ἡ μονότονος ἐπανάληψις μιᾶς φράσεως ἐπὶ διαφόρων βαθμίδων τῆς κλίμακος, ἡ ἁρμονικὴ ἄλυσις κτλ. Γ. Σ.

κολοραδοΐτης (ὁ) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτόν, οὗτινος ἡ χημικὴ σύνθεσις εἶναι τελλουριοῦχος ὑδράργυρος HgTe. Παρουσιάζει θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 8,627, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα σιδηρόμαυρον. Περιέχει πολλάκις καὶ ὀλίγον χρυσὸν ἢ ἄργυρον, ἀπαντᾷ δὲ ὡς σπάνιον σύνδρομον ὀρυκτὸν τῶν τελλουριούχων ἁλάτων τοῦ χρυσοῦ εἰς τὸ Κολοράδον καὶ τὴν δυτικὴν Αὐστραλίαν. Γ. Β.

Κολοράντο (Colorado) /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα διαφόρων ποταμῶν τῆς Ἀμερικῆς, σημαῖνον ἱσπανιστὶ «χρωματιστός», καὶ τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς αὐτοὺς λόγῳ τοῦ βαθέος ἐρυθρωποῦ ἢ κιτρίνου χρωματισμοῦ τῶν ὑδάτων των. Εἶναι δὲ οὗτοι:

—1) ***Κολοράντο Δυτικός***. Ποταμὸς τῆς Β. Ἀμερικῆς, πηγάζων ἐκ τῆς κορυφῆς Φρέμοντ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων. Κατ᾽ ἀρχὰς κατέρχεται μὲ διεύθυνσιν πρὸς Δ. καὶ κατόπιν πρὸς Ν. καὶ φέρει τὸ ὄνομα *Πράσινος ποταμὸς* (Green-River) μέχρι τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν ἔρημον χώραν τοῦ Γιούτα, ὅπου ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ παραποτάμου του *Γκράν*. Ἐκεῖθεν ῥέει πρὸς ΝΔ., μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ μεγάλου παραποτάμου του *Λάϊττλ-Κολοράντο* ἢ *Κολοράντο-Τσικουΐτο*, ἀλλάσσει ἐκ νέου κατεύθυνσιν, στρέφεται πρὸς Δ., χωρίζων τὰς χώρας Ἀριζόνα καὶ Νεβάντα, καὶ κατόπιν πρὸς Ν., χρησιμεύων ὡς ὅριον μεταξὺ Καλιφορνίας καὶ Ἀριζόνας· δεχόμενος δ᾽ ἐξ ἀριστερῶν, παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Μεξικοῦ, τὸν μέγαν παραπόταμον *Γιοῦμα* ἢ *Τζίλα*, ἐκβάλλει παρὰ τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας μετὰ ῥοῦν 3200 περίπου χλμ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μεγάλων παραποτάμων του, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται πάντες ἐξ ἀριστερῶν, ὁ Κολοράδος δέχεται, κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς, καὶ πλῆθος μικρῶν ποταμῶν καλουμένων ἀγγλιστὶ μὲν *κρὴκ* (kreeks), ἱσπανιστὶ δὲ *ρίος* (rios), ὧν μεγαλύτερος εἶναι ὁ *Ρίο Βίργκιν* (Rio Virgin) καὶ ὁ πλησίον τῶν ἐκβολῶν συμβάλλων *Νιοὺ-Ρίβερ* (New River). Ὁ Κολοράντο βρέχει μίαν τῶν ἀγονωτέρων ἐκτάσεων τῆς Β. Ἀμερικῆς, διερχόμενος διὰ τοῦ ἀγόνου ὑψιπέδου τοῦ Κολοράντο καὶ τῶν ἐρήμων τοῦ Ἀριζόνα. Ἐν τούτοις παρουσιάζει μοναδικὸν ἐνδιαφέρον, διότι ἀποτελεῖ ἓν τῶν μᾶλλον περιέργων ὑδρογραφικῶν συστημάτων τῆς ὑφηλίου. Εἰς τὰ ὑψίπεδα διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται σχηματίζονται αἱ περίφημοι κοιλάδες *κάνιον* ἢ *κένιον* (cañons), μακραὶ στεναὶ καὶ βαθύταται ῥωγμαὶ τῶν ὀρέων μὲ παρειὰς σχεδὸν ἐντελῶς κατακορύφους καὶ ἀποτόμους. Τὰ μεγαλύτερα ἐκ τῶν κάνιον αὐτῶν εἶναι τὸ *Μέγα* (Big-Cañon) μήκους 300 περίπου χλμ., ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Λάϊττλ-Κολοράντο, τὸ *Μέλαν* (Black-cañon) καὶ τὸ *Μαρμάρινον* (Marble-cañon). Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἔχει ὕψος πλευρῶν μέχρι 2000 μέτρων καὶ παρουσιάζει τοπία μοναδικῆς μεγαλοπρεπείας. Ὁ ῥοῦς τοῦ Κολοράδου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν κοιλάδων ἐμελετήθησαν ἐπανειλημμένως μέχρι σήμερον ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν, ὧν σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ τῶν ἐτῶν 1869—1872 ὑπὸ τὸν J. M. Powell, διευθυντὴν τῆς γεωλογικῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του εἰς τὸ βιβλίον «Exploration of the Colorado River κτλ.» (1875), κοσμούμενον ὑπὸ ὡραιοτάτων σχεδιασμάτων τοῦ ζωγράφου Holmes, παρακολουθήσαντος τὴν ἀποστολήν.

—2) ***Κολοράντο Ἀνατολικός***. Ποταμὸς τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν Τεξάς, πηγάζων ἐκ τοῦ Ἐρήμου ὑψιπέδου (Lliano Estacado) τοῦ Δ. Τεξὰς καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ. Σπουδαιοτέρους παραποτάμους ἔχει τοὺς *Κόνχο* (Concho), *Πέκαν Μπάγιου* (Pecan-Bayou), *Σὰν-Σάμπα* (San-Saba) καὶ *Λιάνο-Ρίβερς* (Llano-Rivers).

—3) Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐν τῇ Ἀργεντινῇ δημοκρατίᾳ, σχηματιζόμενος ἐκ τῶν βραχιόνων *Μπαρράνκας* (Barrancas) καὶ *Ρίο Γκράντε* (Rio Grande), οἱ ὁποῖοι πηγάζουν ἐκ τῶν Ἄνδεων. Μετὰ ῥοῦν 1150 χλμ., κατευθύνσεως ΔΝΔ., ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν διὰ δέλτα σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν 39° καὶ 40° Ν. πλάτους. Ἡ κοιλὰς αὐτοῦ κατὰ τὸν μέσον ῥοῦν εἶναι εὐφορωτάτη. Οἱ δύο κυριώτεροι βραχίονες τοῦ δέλτα ὀνομάζονται *Νέος ποταμὸς* (Rio Nuevo) καὶ *Παλαιὸς ποταμὸς* (Rio Viejo).

— 4) Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἀποτελῶν τὸ νοτιώτερον τμῆμα τοῦ ποταμοῦ Σὰν Χουὰν τῆς Νικαράγουας (San-Juan de Nicaragua) καὶ ὁ ὁποῖος καθορίζει ἐπ᾽ ὀλίγον διάστημα τὸ ὅριον μεταξὺ Κόστα-Ρίκας καὶ Νικαράγουας. Χ. Δ.

— **Κολοράντο** ***ὀροπέδιον*** /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα διδόμενον εἰς τὸ ὑψίπεδον τῆς Β. Ἀμερικῆς τὸ ἐκτεινόμενον δυτικῶς τῆς μεγάλης ὀροσειρᾶς τῶν Βραχωδῶν ὀρέων, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ μέρος. Ἔχει ἔκτασιν 450.000 τετρ. χλμ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως ὀροπέδια ὕψους 2.000 περίπου μέτρων, διακοπτόμενα ἀπὸ βαθείας φάραγγας, γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *κάνιον* ἢ *κένιον* (Cañons), εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων ῥέει ὁ ποταμὸς Κολοράντο μετὰ τῶν παραποτάμων του. Λόγῳ τῆς μεγάλης διαπερατότητος τοῦ ἐδάφους τῶν ὀροπεδίων τούτων, τὸ ὕδωρ ἐκφεύγει καὶ ἡ χώρα καθίσταται κατ᾽ ἐξοχὴν ἄγονος. Ὁ πληθυσμός της ἀποτελεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ μεταλλωρύχους. Τὸ ὀροπέδιον τοῦ Κολοράντο περιλαμβάνεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν πολιτείαν τοῦ Ἀριζόνα. Χ. Δ.

Κολοράντο /*Γεωγρ.*/. Μία ἐκ τῶν 48 πολιτειῶν τῆς Βορειοαμερικανικῆς ὁμοσπονδίας, κειμένη εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς χώρας, μεταξὺ τῶν παραλλήλων 37° καὶ 41° Β. πλάτους καὶ 102°2′ καὶ 109°3′ Δ. μήκους Γκρήνουΐτς. Ἔχει ἔκτασιν 269 245 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 940 629 κατοίκων (1926). Ἡ χώρα παράγει σῖτον, κριθήν, γεώμηλα, ἀραβόσιτον, βρόμην κλπ. Ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ περιλαμβάνει δύο κυρίως τμήματα, τὸ ἀνατολικόν, ὁπόθεν διέρχεται ὁ κεντρικὸς σκελετὸς τῶν *Βραχωδῶν* ὀρέων, διακρινόμενος εἰς δύο μικροτέρας ὀροσειράς, τὴν *Σιέρραν Μάντρε* πρὸς Β. καὶ τὴν *Φρὸντ Ραίηντζ* πρὸς Ν., καὶ τὸ δυτικόν, ὅπου μέγα ὑψίπεδον συνδεόμενον πρὸς τὸ τοῦ Κολοράντο. Τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς πολλαὶ κορυφαὶ ὑπερβαίνουν τὰς 4000 μέτρα, σπουδαιότεραι δ᾽ αὐτῶν εἶναι: τὸ *Ἔλμπερτ* (4395 μ.), τὸ *Μπλάνκα* (4386 μ.), τὸ *Χάρμπαρντ* (4381 μ.), τὸ *Γκρέϋς* (4371 μ.), τὸ *Λαπλάτα* (4372 μ.) κλπ. Ἡ κορυφογραμμὴ αὕτη χωρίζει τὰ ὕδατα τῆς χώρας εἰς δύο· καὶ τοῦ μὲν ἀνατολικοῦ τμήματος πίπτουσιν εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Μισσουρῆ διὰ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ *Λὰ Πλάτα*, *Ἀρκανσὰς* κλπ., τοῦ δὲ δυτικοῦ εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Κολοράντο διὰ τῶν παραποτάμων του *Γκρὰντ* (Grand River), *Ντολορὲς* κλπ. Ἡ χώρα ἐκτρέφει ὑπὲρ τὸ 1.500.000 βοῶν, 2.500.000 περίπου προβάτων, 500.000 ἵππων καὶ 500.000 χοίρων. Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους εἶναι μέγας. Ἐξάγεται χρυσός, ἄργυρος, ἄνθρακες, σίδηρος, μόλυβδος κτλ. Ἔχει ὡσαύτως ἡ χώρα ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν καὶ συγκοινωνίαν. Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας εἶναι τὸ Ντένβερ (Denver), ἄλλαι δὲ μεγάλαι πόλεις τὸ *Κολοράντο Σπρίνγκς*, τὸ *Πουέμπλο*, *Τρίνινταντ* κλπ. Διαιρεῖται εἰς 63 κομιτείας καὶ ἀποστέλλει εἰς τὸ Κογγρέσσον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν 2 βουλευτὰς καὶ 2 γερουσιαστάς.

Τὸ Κολοράντο ἔμεινεν ἀνεξερεύνητον μέχρι σχεδὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος, ὁπότε διάφοροι ἀποστολαὶ ἐμελέτησαν αὐτὸ ἐπανειλημμένως. Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν μεγάλων χρυσοφόρων κοιτασμάτων του, τῷ 1858, ἀνεπτύχθη τεραστίως καὶ κατώρθωσεν ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος νὰ διοργανωθῇ εἰς πολιτείαν. Τῷ 1861 ἐξελέγη ἡ πρώτη κυβέρνησις καὶ τῷ 1876 οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς χώρας ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὸ Κογγρέσσον, ἔκτοτε δὲ ἀποτελεῖ μέλος τῆς ὁμοσπονδίας. Χ. Δ.

— **Κολοράντο** ***Σπρίνγκς*** (Colorado Springs = Πηγαὶ τοῦ Κολοράδου) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ κομιτείᾳ Ἐλ. Πάσο τῆς πολιτείας τοῦ Κολοράντο, ἐκτισμένη παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Pikes Peak εἰς ὕψος 1924 μ. Εἶναι σπουδαῖον σιδηροδρομικὸν κέντρον. Παρ᾽ αὐτὴν ὑπάρχουν ὀρυχεῖα ἄνθρακος καὶ πολυτίμων μετάλλων (χρυσοῦ καὶ ἀργύρου) καὶ σιδηροῦχα ὕδατα. Ἔχει σχολὴν μεταλλειολόγων καὶ εἶναι κέντρον κτηνοτροφικῆς περιφερείας. Κάτοικοι (1926) 38.965. Χ. Δ.

κολορατοῦρα ἰταλ. Coloratura) /*Μουσ.*/. Μουσικὸς ὅρος σημαίνων τοὺς διαφόρους καλλωπιστικοὺς φθόγγους τοὺς διακοσμοῦντας μίαν μελῳδικὴν φράσιν. Αἱ ἄριαι τόσον τῶν μελοδραμάτων ὅσον καὶ τῶν ὀρατορίων στηρίζονται ἐπὶ τοῦ διακοσμητικοῦ τούτου εἴδους, συνεργούντων δὲ καὶ τῶν ἀοιδῶν, οἵτινες αὐτοσχεδιάζουν ἐλευθέρως ἰδικῆς των ἐμπνεύσεως διανθίσεις, καταντοῦν νὰ χάνουν τὴν ἀληθῆ των μελῳδικὴν γραμμήν. Ὁ Γκλοὺκ διὰ τοῦ «Ὀρφέως» ἀντέδρασε κατὰ τῆς ψευδοῦς ταύτης τέχνης, ὁ δὲ Βάγνερ κατόπιν κατήνεγκε τὸ τελευταῖον κατ᾽ αὐτῆς κτύπημα. Γ. Σ.

κολορίμετρον (τό)· βλ. *χρωματόμετρον*.

Κολοσὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως *Κολόη* (βλ. λ.).

Κολοσσαεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ κάτοικος τῶν *Κολοσσῶν* (βλ. λ.).

—**Κολοσσαεῖς**, ***ἐπιστολὴ πρὸς*** —. Ἐπιστολή, χριστολογικοῦ περιεχομένου, τοῦ ἀποστόλου Παύλου περιλαμβανομένη ἐν τῷ κανόνι τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ συγκαταλεγομένη εἰς τὰς λεγομένας «ἐπιστολὰς τῆς αἰχμαλωσίας ἢ τοῦ δεσμωτηρίου», διότι ἐπέμφθη καὶ αὕτη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου διατελοῦντος δεσμίου. Περὶ τῶν κινδύνων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, οὓς ἠθέλησε ν᾽ ἀντιμετωπίσῃ ὁ ἀπόστολος γράφων τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, δὲν ὑπάρχει πλήρης ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν ἑρμηνευτῶν. Ἡ πιθανωτέρα γνώμη εἶναι, ὅτι ὁ ἀπόστολος ἀντιμετωπίζει ἐνταῦθα τὰς ἀπαρχὰς κράματος ἰουδαϊζουσῶν καὶ γνωστικιζουσῶν δυαρχικῶν ἀντιλήψεων περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, οὗ τὴν ἀξίαν προσεπάθουν αἱρετικοί τινες νὰ μειώσωσι, παρεισάγοντες ἅμα καὶ «ἀγγελολατρείαν» ξενότροπον μετ᾽ ἀσκήσεως σφαλερᾶς. Ἡ ἐπιστολὴ σύγκειται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς (α´ 1—14), ἐκ τοῦ δογματικοῦ μέρους, ἔνθα ἀναπτύσσονται τὰ περὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ κοσμοσωτηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σχέσει αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, τὴν δημιουργίαν καὶ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον (α´ 15—β´ 23), ἐκ τοῦ παραινετικοῦ ἢ ἠθικοῦ μέρους, περιέχοντος παραινέσεις πρὸς βίον χριστιανικὸν ἀντάξιον τῆς μυστικῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἑνώσεως τῶν πιστῶν (γ´ 1—δ´ 6) καὶ ἐκ τοῦ ἐπιλόγου, περιέχοντος προσωπικὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ Τυχικοῦ καὶ τοῦ Ὀνησίμου, ἀσπασμοὺς παρὰ διαφόρων συνεργατῶν τοῦ Παύλου καὶ ἰδιόχειρον ἀσπασμὸν αὐτοῦ τούτου (δ´ 7—18). Ἐπέμφθη δὲ ἡ ἐπιστολὴ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης ἐν Ῥώμῃ δεσμεύσεως τοῦ Παύλου καὶ δὴ περὶ τὸ 62. Καὶ ἐνῷ ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ μεσοχρονίῳ Ἐκκλησίᾳ οὐδεμία ποτὲ διετυπώθη κατὰ τῆς γνησιότητος αὐτῆς ἀμφιβολία, εὑρέθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εὐάριθμοι ὑπερκριτικοί, οἵτινες ἠμφεσβήτησαν τὴν γνησιότητα, στηριζόμενοι ἐπὶ ἐσωτερικῶν δῆθεν λόγων, παρὰ τὰς ὑπαρχούσας παλαιοτάτας ὑπὲρ αὐτῆς ἐξωτερικὰς μαρτυρίας. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους νηφαλιωτέρα καὶ ἐμβριθεστέρα ἐξέτασις τῆς ἐπιστολῆς καὶ τῆς θεολογίας ἐν γένει τοῦ Παύλου ἔπεισε τοὺς ἐρευνητὰς περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῆς, ἀναγνωριζομένης σχεδὸν ὑπὸ πάντων. Τὰ σπουδαιότατα ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν νεωτέρων ὑπομνημάτων εἶναι τὰ τῶν Bisping (β´ ἔκδ. 1866), Klöpper (1882), Haupt (1902), Ewald (β´ ἔκδ. 1910), v. Soden (1893), Sightfoot (δ´ ἔκδ. 1904), M. Dibelius (β´ ἔκδ. 1927). Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἡρμήνευσεν αὐτὴν ὁ Ν. Λούβαρις (1920). Π. Ι. Μ.

Κολοσσαὶ (αἱ) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Φρυγίας παρὰ τὸν Λύκον ποταμόν. Ταύτην ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (Ζ´ 30) καὶ ὁ Ξενοφῶν (Α´, 2, 6) ὡς μεγάλην καὶ εὐδαίμονα πόλιν. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς ὁδοῦ Σάρδεων-Κελαινῶν-Ἰκονίου καὶ διὰ τοῦτο ἤκμασε πολύ. Ὁ Στράβων τὴν ἀναφέρει μεταξὺ τῶν πολισμάτων τῆς Φρυγίας, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του εἶχε παρακμάσει. Τῷ 62 μ. Χ. κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ, ἀλλ᾽ ἀνεκτίσθη ἀμέσως. Τὸν Χριστιανισμὸν ἐδέχθη παρὰ τοῦ Παύλου, πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς ὁποίας, τοὺς *Κολοσσαεῖς* (βλ. λ.), ἔγραψεν οὗτος καὶ ἐπιστολήν. Τὸν ΙΑ´ αἰῶνα παρουσιάζεται μὲ τὸ νέον ὄνομα *Χῶναι*. Τῷ 1070 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν· βραδύτερον ἀνέκτησεν αὐτὴν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀλλὰ καὶ πάλιν περιῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους (1294). Ἐρείπια αὐτῆς ὑπάρχουν μετὰ φρουριακοῦ πύργου εἰς ἄκραν τοῦ ὄρους Κάδμου. Νομίσματα διεσώθησαν τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτονομίας της (Β´ ἢ Α´ αἰὼν π. Χ.) μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Κολοσσηνῶν». Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Κολοσσαῖον (τὸ) (Colosseum καὶ Coliseum). Τὸ μέγιστον τῶν ἐν Ῥώμῃ ἀμφιθεάτρων, ἤτοι

Digitized by Google

θεάτρων, ἐν οἷς διεξήγοντο ἀγῶνες μονομαχίας καὶ θηριομαχίας. Τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ὠνομάζετο Amphitheatrum Fla-

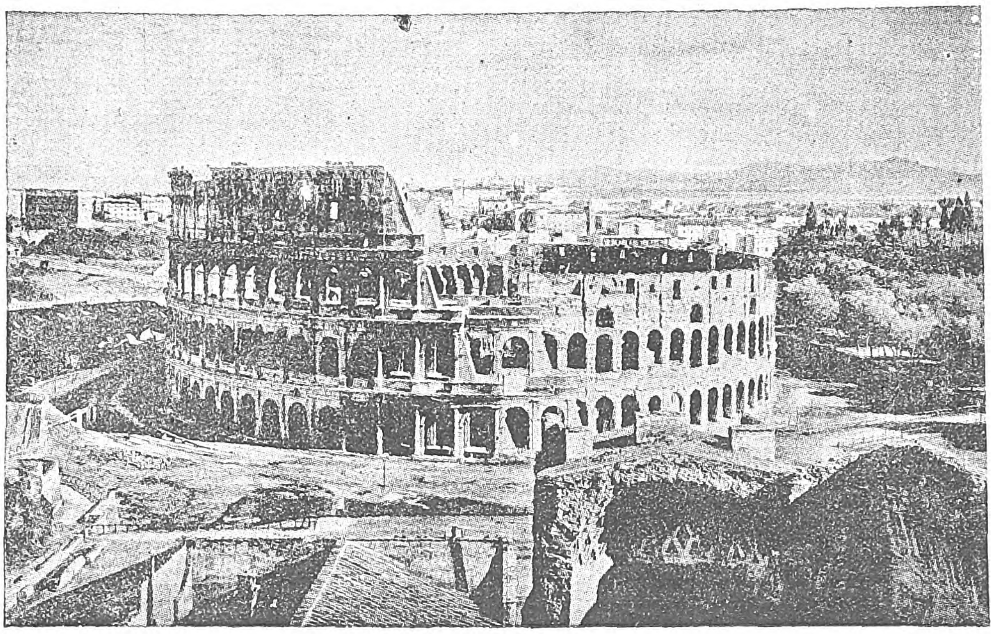

Τὸ Κολοσσαῖον ὡς ἔχει σήμερον.

vium, ὠνομάσθη, κατὰ τὸν μεσαίωνα, *Κολοσσαῖον*, εἴτε ἐκ τοῦ κολοσσικοῦ ἀγάλματος τοῦ Νέρωνος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἱδρυμένον πλησίον τοῦ κτηρίου τούτου, εἴτε ἐκ τῶν κολοσσιαίων διαστάσεων αὐτοῦ. Τὸ σχῆμα τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἐλλειψοειδὲς καὶ κατέχει ἔκτασιν 524 τ. μ. Ἡ μεγίστη διάμετρος τῆς κονίστρας εἶναι 77 μέτρων, ἡ ἐλαχίστη 46.50. Τὸ βάθος τοῦ θεωρείου ἢ τὸ ὕψος 48.50, τὸ μέγιστον μῆκος 185 καὶ τὸ πλάτος 156 μέτρ. Τὸ ἀμφιθέατρον εἶχε θέσεις διὰ 87.000 θεατάς. Ὁ παμμέγιστος οὗτος χῶρος περιεβάλλετο ὑπὸ τετραορόφου οἰκοδομῆς. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ὄροφοι εἶχον ἕκαστος 80 ἀψιδωτὰ ἀνοίγματα, δίκην φεγγιτῶν, μετὰ ἡμικιονίων ὁ πρῶτος, μετὰ ἰωνικῶν ἡμικιονίων ὁ δεύτερος καὶ κορινθιακῶν τοιούτων ὁ τρίτος· ὁ τέταρτος, ὁ ἀνώτατος, εἶχε τεσσαράκοντα πραγματικὰ παράθυρα καὶ διεκοσμεῖτο δι᾽ ὀγδοήκοντα κορινθιακῶν παραστάδων. Ἑβδομήκοντα ἓξ τῶν ἀψιδωτῶν ἀνοιγμάτων τοῦ πρώτου καὶ κατωτάτου ὀρόφου ἐχρησίμευον ὡς εἴσοδοι εἰς τοὺς θεατὰς καὶ ἔφερεν ἕκαστον ἴδιον ἀριθμόν, χαραγμένον ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῆς κλειδός. Τὰ τέσσαρα ὑπόλοιπα ἀνοίγματα, τὰ κείμενα κατὰ τὰ ἄκρα τῶν ἀξόνων τοῦ ἐλλειψοειδοῦς σχήματος, ἀπετέλουν τὰς κυρίας εἰσόδους. Τὰ ἀνώτερα ἀψιδωτὰ ἀνοίγματα τῶν ἄλλων ὀρόφων ἐφώτιζον τοὺς διαδρόμους, οἵτινες διέτρεχον τὸ κοῖλον, ὡς καὶ μέρος τῶν διόδων καὶ κλιμάκων. Ἐπὶ τοῦ τετάρτου ὀρόφου, ἄνωθεν τῶν παραθύρων, ἦσαν τοποθετημένοι κοντοὶ ἢ κεραῖαι ἐκ ξύλου, ἐφ᾽ ὧν ἐτεντώνετο τὸ velarium, ἤτοι παμμέγιστον ὕφασμα πρὸς προφύλαξιν τῶν θεατῶν ἐκ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Ἡ κονίστρα, ἔνθα διεξήγοντο οἱ

Σχεδιαγράφημα τοῦ Κολοσσαίου.

αἱμοχαρεῖς ἀγῶνες, κατεῖχε τὸ κέντρον τοῦ ὅλου χώρου, ὑπ᾽ αὐτὴν δὲ εὑρίσκοντο μεγάλαι ὑπόγειοι οἰκοδομαί, αἱ ὁποῖαι εἶχον προφανῶς σχέσιν μὲ τὰ διάφορα μηχανήματα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγώνων. Τὰ ὑπόγεια ταῦτα δωμάτια τοῦ Κολοσσαίου εἶναι τῆς ἐποχῆς τῆς παρακμῆς, διότι τὰ προϋπάρξαντα κατεστράφησαν κατὰ τὸν Ε΄ ἢ Δ΄ αἰῶνα ἐκ σεισμῶν, ἢ ἀνῳκοδομήθησαν ἀργότερον ὑπὸ τῶν ἐπάρχων τῆς Ῥώμης Λαμπριδίου καὶ Βασιλείου. Ἡ κονίστρα ἐχωρίζετο τοῦ κυρίως θεάτρου, ἤτοι τοῦ μέρους ἔνθα ἐκάθηντο οἱ θεαταί, διὰ τοῦ ὑψηλοῦ μετωπικοῦ τοίχου, τοῦ *ποδίου*, πρὸς προφύλαξιν τῶν θεατῶν ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων. Πρὸς πληρεστέραν μάλιστα ἀσφάλειαν ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ τοίχου τούτου καὶ ἀγκαθωτὸν δικτυωτὸν σύρμα. Τέσσαρες θολωταὶ εἴσοδοι ἄγουσιν εἰς τὸν κυρίως χῶρον τῶν θεατῶν, παράλληλοι πρὸς τὴν κονίστραν. Αἱ βαθμιαίως ὑψούμεναι σειραὶ τῶν καθισμάτων τοῦ θεωρείου εἶναι διατεθειμέναι κατ᾽ ὀρόφους. Ἡ κατωτάτη σειρὰ εἶναι τὸ λεγόμενον πόδιον (podium), ὅπερ ἦτο ἐκτισμένον ἀρκετὰ ὑψηλότερον τῆς κονίστρας, τῆς ὁποίας διέγραφε τὸ σχῆμα. Εἶχε θέσεις διὰ τὸν αὐτοκράτορα, τοὺς γερουσιαστὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας. Αἱ καλύτεραι θέσεις ἦσαν αἱ ἐν τῷ κέντρῳ δύο, ἐξ ὧν ἡ μία, ὀνομαζομένη cubiculum, ἦτο διὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἡ ἄλλη, ἡ ἀπέναντι τῆς πρώτης, διὰ τὸν πραίτωρα, ὅστις προήδρευε τῶν ἀγώνων, ἢ διὰ τὸν χορηγὸν αὐτῶν. Αἱ ἄλλαι σειραί, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τοὺς τρεῖς ἄλλους ὀρόφους, ὠνομάζοντο maeniana. Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν ἐκάθηντο οἱ ἱππόται, εἰς τὴν τρίτην οἱ δικασταὶ καὶ οἱ πολῖται, εἰς δὲ τὴν τετάρτην ὁ λαός. Ἄνωθεν τῆς τελευταίας ταύτης σειρᾶς ὑπῆρχε στοά, προφανῶς κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, δι᾽ ἧς ἀνήρχοντο οἱ ὑπηρέται τοῦ ἀμφιθεάτρου εἰς τὸν ἐξώστην πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ velarium, ὅπερ ἦτο ἔγχρωμον ὕφασμα. Τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἱδρυμένον ἐπὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε κατεῖχε ἡ λίμνη τοῦ Νέρωνος, ἤτοι μεταξὺ τῆς Velia καὶ τοῦ Αἰσκυλινοῦ λόφου, ἤρχισε νὰ κτίζεται ἐπὶ Βεσπασιανοῦ (69—79 μ. Χ.) καὶ ἀπεπερατώθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δομιτιανοῦ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μακρίνου, καταπεσόντος κεραυνοῦ, κατέστη ἄχρηστον, ὥστε ἐδέησε νὰ διεξάγωνται ἐν τῷ σταδίῳ οἱ ἀγῶνες τῶν μονομάχων καὶ ταυρομάχων. Ἡ ἀνοικοδόμησις ἤρξατο ἐπὶ τοῦ Ἡλιογαβάλου καὶ συνετελέσθη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου. Τὸ Κολοσσαῖον ὑπέστη καὶ νέαν καταστροφὴν ἐπὶ Δεκίου, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνῳκοδομήθη. Διεξήγοντο δ᾽ ἐν αὐτῷ ἀγῶνες θηριομαχίας μέχρι τοῦ ΣΤ΄ μ. Χ. αἰῶνος, ὁπότε ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ αἱμοχαρὲς τοῦτο θέαμα ὁ Θεοδώριχος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ Κολοσσαῖον μετεβλήθη εἰς ὀχύρωμα, κατὰ τὸ τέλος δὲ τῆς περιόδου ταύτης μέγα μέρος αὐτοῦ κατεστράφη ὑπ᾽ αὐτῶν τούτων τῶν Ῥωμαίων, διὰ νὰ κτισθῶσιν ἐκ τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ τὸ Palazzo Farnesc, τὸ Palazzo Venezia καὶ ἡ Cancelleria. Ἀλλὰ παρὰ τὰς διαφόρους καταστροφὰς καὶ μετατροπὰς ἀρκετὸν μέρος αὐτοῦ διασῴζεται ἀκόμη.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

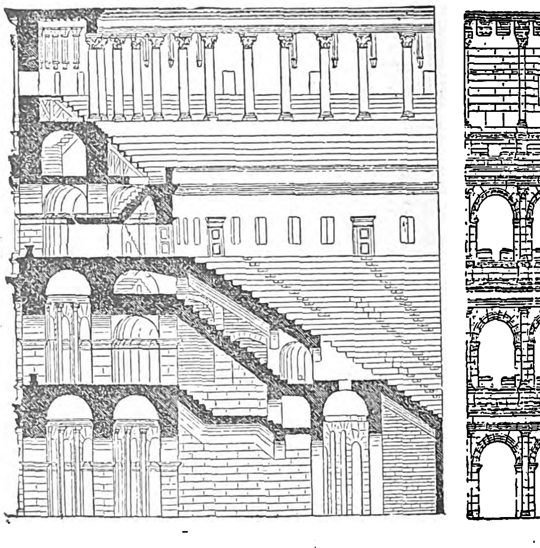

Κάθετος τομὴ τῶν ἐσωτερικῶν διαδρόμων καὶ τμῆμα τῆς προσόψεως.

Κολοσσαῖον *ἄντρον* (Colossal cavern) *[Γεωγρ.]*. Σπήλαιον ἐν τῇ πολιτείᾳ Κεντώκυ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ εἴσοδος αὐτοῦ εἶναι εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου βουνοῦ πέραν τῆς κοιλάδος Ἐδέμ, συνδέεται δὲ ὑπογείως μετὰ τοῦ σπηλαίου Μαμμούθ, τοῦ ὁποίου ἀπέχει 2 χλμ. Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐν αὐτῷ εἶναι καθαρά. Σταλακτῖται καὶ ἀπολιθώματα, εἰς διάφορα σχήματα καὶ μορφάς, ἀπομεμονωμένοι λίθινοι ὄγκοι, παρέχουν φαντασμαγορικὸν θέαμα. Οἱ διάφοροι θάλαμοι τοῦ ἄντρου συνδέονται διὰ στοῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐξερευνηταὶ ἔδωκαν διαφόρους ὀνομασίας, ὡς τὰ «Ἐρείπια τῆς Καρχηδόνος» αἴθουσα μήκους 130 μέτρων, πλάτους 33 καὶ ὕψους 10, τὰ «Ἐρείπια τῆς Μαρτινίκας», αἱ «Κατακόμβαι» κλπ. Ἡ συμμετρία τῶν θόλων καὶ διακοσμήσεων εἶναι ἀξιοσημείωτος, αἱ δὲ ἀπηχήσεις τῶν ἤχων καταπληκτικῶς ἁρμονικαί. Τυφλομυῖαι, ἀράχναι, κάνθαροι καὶ γρύλλοι ἀφθονοῦν, ἀλλ᾽ ἡ πανίσκη καὶ ἡ χλωρὶς τοῦ ἄντρου παραβαλλομένη πρὸς ἄλλα σπήλαια δὲν εἶναι πλουσία.

κολοσσαῖος, *—α, —ον* καὶ ***κολοσσιαῖος***· ὁ ὅμοιος μὲ κολοσσόν, ὁ ἰσομεγέθης πρὸς κολοσσόν, ὑπερμεγέθης, ἄλλως *κολοσσικός*: «κολοσσιαῖον ἀνάκτορον».

—***κολοσσαῖος ῥυθμὸς*** (ordre colossal) *[Ἀρχιτ.]*. Ὁ χρησιμοποιῶν εἰς τὰς προσόψεις τῶν κτιρίων παραστάδας ἢ κίονας, οἵτινες διήκουν ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ κτιρίου μέχρι τῆς στέγης, ἀσχέτως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀρόφων. Ὁ ῥυθμὸς οὗτος ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ὑπό τινων Ἰταλῶν ἀρχιτεκτόνων τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, ἔπειτα δὲ εἰσήχθη ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ΄.

Δ. Σ. Δ.

κολοσσιαῖος, *—α, —ον* (τό)· βλ. λ. *κολοσσαῖος*.

κολοσσικός, *—ή, —όν* (τό)· ὁ ἔχων διαστάσεις κολοσσοῦ, κολοσσιαῖος.

Κολόσσι(ν) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ. Κάτ. (1928) 411. Εἶναι κατάφυτον ἐξ ἐλαιῶν, κερατεῶν καὶ παρέχει εὔφορον ἔδαφος πρὸς καλλιέργειαν βάμβακος καὶ δημητριακῶν καρπῶν. Ἐν τῷ χωρίῳ σῴζεται ἀκέραιος πύργος, κτίσμα τῶν κατὰ τὸ 1192 ἐγκαταστησάντων τὸ ἀρχηγεῖόν των (la Grande Commanderie) Ναϊτῶν. Τὸν πύργον τοῦτον ἡ βρεταννικὴ διοίκησις ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀρχαιολογικὸν μνημεῖον. Σύγχρονα πρέπει νὰ θεωροῦνται καὶ τὰ παρὰ τὸν πύργον φραγκικὰ οἰκοδομήματα καὶ ἐγκαταστάσεις σακχαροποιείου.

Κ. Μ. Κ.

κολοσσὸς (ὁ)· χαρακτηριστικὸν ἀγάλματος μεγαλυτέρου τοῦ κατὰ φύσιν ἀνθρώπου καὶ δὴ ὑπερμεγέθους: «χαλκοῦς κολοσσός» || ἰδίᾳ «ὁ κολοσσὸς τῆς Ῥόδου» (βλ. κατωτ. [Ἀρχ.] καὶ λ. *Ῥόδος*) || μεταφ. χαρακτηριστικὸν παντὸς ὑπερμεγέθους: «τί κολοσσὸς εἶν᾽ αὐτός» ἐπὶ ἀνθρώπου ἀσυνήθως σωματώδους.

— *[Ἀρχ.]* Ὁ ὅρος *κολοσσὸς* ἐχρησιμοποιεῖτο παρά τε τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων

Digitized by Google

πρὸς δήλωσιν τῶν ὑπερμεγέθων ἀνδριάντων, τῶν ὑπερφυσικῶν καὶ γιγαντιαίων ἀγαλμάτων. Τοιαῦτα ἀγάλματα ἦσαν, π. χ., τὰ δύο ἔργα τοῦ Φειδίου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἤτοι ἡ Πρόμαχος Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Παρθένος Ἀθηνᾶ. Ἡ Πρόμαχος Ἀθηνᾶ—ἀνάθημα τοῦ ἄστεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τῶν λαφύρων τῶν μηδικῶν πολέμων—ἵστατο ἐπὶ τετραγώνου βάθρου μεταξὺ τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Ἐρεχθείου, ἦτο δὲ τόσον ὑψηλή, ὥστε τὸ κράνος της ὑπερεῖχε τῆς στέγης τῶν Προπυλαίων, ὁ δὲ λόφος αὐτοῦ καὶ ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος ἐφαίνοντο ἀπὸ τὴν θάλασσαν τοῦ Σουνίου. Ἡ Παρθένος Ἀθηνᾶ—τὸ περίφημον χρυσελεφάντινον ἀνάθημα τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας—εἶχεν ὕψος 12 μέτρων, τὸ δὲ βάρος τοῦ χρυσοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον ἦτο ἐπενδεδυμένον, ἦτο 1150 χιλιογράμμων. Τοιοῦτος κολοσσὸς ἦτο καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὸ ὁποῖον ἐποίησεν ὁ αὐτὸς Φειδίας. Τὸ μέγεθος τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς τούτου δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν, ὑπολογίζεται ὅμως ὅτι ἦτο μεγαλύτερον τῆς Παρθένου κατὰ ἓν ἢ δύο μέτρα, διότι κατελάμβανεν ὁλόκληρον τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος τῆς μεσαίας ὑποστάσεως τοῦ σηκοῦ, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἦτο ἱδρυμένον. Ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐντύπωσις τῶν ἀρχαίων, ὅτι ἐὰν ἀνηγείρετο ὁ καθήμενος θεός, ἡ κεφαλή του θὰ ἀπεστέγαζε τὸν ναόν. Κολοσσοὶ ἦσαν ἐπίσης καὶ πολλὰ ἀγάλματα τοῦ Λυσίππου, ἐξ ὧν τὸ κολοσσικώτερον ἦτο ὁ Ἡρακλῆς, τὸ ἄγαλμα τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἀνέκειτο ἐν Τάραντι, μετεκομίσθη δ' ἀργότερον εἰς Ρώμην καὶ εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα κατεστράφη ὑπὸ τῶν Λατίνων τῷ 1204 μ. Χ. Αἱ διαστάσεις τοῦ ἀγάλματος τούτου, τὸ ὁποῖον παρίστα τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπὶ κοφίνου, ἦσαν τοσούτῳ μεγάλαι, ὥστε ἡ κνήμη του εἶχε μῆκος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου, ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἦτο ἐπίσης κολοσσιαίων διαστάσεων, διότι εἶχεν ὕψος 40 πήχεων, ἤτοι 18 μέτρων. Τὸ μέγιστον ὅμως καὶ τὸ χαρακτηριστικώτερον ὅλων τῶν κολοσσικῶν ἀγαλμάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνιστικῆς τέχνης ἦτο ὁ λεγόμενος Κολοσσὸς τῆς Ρόδου. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἦτο χάλκινον καὶ παρίστα τὸν Ἥλιον. Ἦτο ἔργον τοῦ ἐκ Λίνδου τῆς Ρόδου γλύπτου Χάρητος, ὅστις εἰργάσθη δώδεκα ἔτη πρὸς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ (292—280) π. Χ. Ἐστοίχισε 300 τάλαντα καὶ εἶχεν ὕψος 70 πήχεων, ἤτοι 32 μέτρων. Τὰς γιγαντιαίας διαστάσεις τοῦ κολοσσοῦ τούτου συμπεραίνομεν καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, ὅτι, δηλαδή, ὀλίγοι ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ περιλάβωσιν ἐντὸς τῶν βραχιόνων των τοὺς ἀντίχειρας αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως ὅτι τὸ ἄγαλμα ἐστηρίζετο μὲ τὰ σκέλη ἀνοικτὰ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν βραχιόνων τοῦ λιμένος τῆς Ρόδου καὶ ὅτι καὶ τὰ μέγιστα τῶν πλοίων μὲ τοὺς ὑψηλοὺς ἱστούς των ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ διέρχωνται κάτωθεν τῶν σκελῶν του. Τοῦτο εἶναι προφανῶς μῦθος, ὡς μύθος ἀσφαλῶς εἶναι καὶ ἀποκύημα τῆς φαντασίας καὶ ἡ ἑτέρα παράδοσις, καθ' ἣν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀγάλματος, εἰς ἣν ἀνήρχετό τις διὰ σπειροειδοῦς κλίμακος, ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ, ἐντὸς μεγάλου κατόπτρου κρεμαμένου ἐκ τοῦ τραχήλου τοῦ ἀγάλματος, τὴν Συρίαν καὶ τὰ προσεγγίζοντα πρὸς τὴν Αἴγυπτον πλοῖα. Τὸ βέβαιον, ἐν τούτοις, εἶναι ὅτι ὁ Χάρης, διὰ νὰ στερεώσῃ τὸ ὑπερμέγεθες τοῦτο, ἀλλὰ κοῖλον βεβαίως χάλκινον ἄγαλμα, εἰς τὴν βάσιν του, ἔθεσεν ἐντὸς αὐτοῦ μεγάλους ὀγκολίθους. Τὸ ἄγαλμα ὅμως καὶ πάλιν ἐκρημνίσθη, ὑπὸ σεισμοῦ, πιθανῶς τὸ ἔτος 225 π. Χ., ἤτοι 56 ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσίν του, ἤ, κατ' ἄλλους, ὀλίγον ὑστερώτερον. Κατὰ τὸν Πολύβιον, ὁ Πτολεμαῖος ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Ροδίους, μεταξὺ ἄλλων, νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς 300 τάλαντα διὰ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ περιφήμου ἔργου, ἀλλά, κατὰ Στράβωνα, ἡ ἀναστήλωσις ἐματαιώθη, συνεπείᾳ χρησμοῦ. Νεώτεροι ὅμως συγγραφεῖς φρονοῦσιν, ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἵστατο πολὺ ὑστερώτερον, διότι λέγεται ὅτι ὁ Κόμμοδος διέταξε νὰ στηθῇ ἡ προτομή του ἐπὶ τοῦ κολοσσοῦ. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ, βέβαιον εἶναι ὅτι τῷ 657 μ. Χ., καθ' ἃ διηγεῖται ὁ Κεδρηνός, τὰ τεμάχια τοῦ ἀγάλματος τούτου, τὰ ὁποῖα ἔκειντο κατὰ γῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἐπωλήθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Σαρακηνῶν εἰς ἔμπορόν τινα ὡς ἁπλοῦν μέταλλον, ἐχρειάσθησαν δὲ 900 κάμηλοι πρὸς μεταφορὰν αὐτῶν. Πλὴν ὅμως τοῦ κατ' ἐξοχὴν κολοσσοῦ τούτου, ἐν Ρόδῳ ὑπῆρχον, κατὰ Πλίνιον, καὶ ὑπερεκατὸν ἄλλα κολοσσιαῖα ἀγάλματα τοῦ Ἡλίου, ἀλλ' ὅλα βεβαίως ταῦτα πολὺ κατώτερα τοῦ Κολοσσοῦ κατὰ τὸ μέγεθος.

Ἐν Ρώμῃ τὰ κολοσσικὰ ἀγάλματα ἦσαν πάμπολλα. Ἀλλὰ τὰ περιφημότερα αὐτῶν ἦσαν τὰ ἑξῆς: τὸ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου· τὸ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Αὐγούστου ἐν τῇ Ἀγορᾷ τοῦ Αὐγούστου· τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα τοῦ Νέρωνος, τὸ ὁποῖον, κατὰ Σουητώνιον, ἦτο 40 μέτρων ὕψους καὶ τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἱδρύθη ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ «Χρυσοῦ οἴκου», ἀλλὰ μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ κτίσματος τούτου, ἀντικατασταθείσης ὑπὸ τοῦ Βεσπασιανοῦ τῆς κεφαλῆς τοῦ Νέρωνος διὰ νέας, μετετράπη εἰς ἄγαλμα τοῦ ἀκτινοβολοῦντος Ἀπόλλωνος. Β. Δ. Θ.

— **Κολοσσὸς τῆς *Ρόδου*·** βλ *κολοσσὸς* [Ἀρχ.] καὶ *Ρόδος*.

κολοσσόχελυς (ἡ) (Colossoshelys) /*Παλαιοζωολ.*/ Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *χερσιδῶν κρυπτοδείρων χελωνοειδῶν* ἑρπετῶν. Ἡ κεφαλὴ τῶν ζῴων τούτων εἶχε μῆκος 0,20 μ. καὶ πλάτος 0,17 μ., ὁ θώραξ των 4 μ. Τὸ μῆκος ὅλου τοῦ σώματός του ἔφθανε μέχρις 8 μέτρων. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων γλυκέων ὑδάτων τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Γ. Κ. Γ.

κολοστομία (ἡ) /*Ἐγχειρητ.*/. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐγχείρησις, δι' ἧς σχηματίζεται στόμιον εἰς τὸ παχὺ ἔντερον (παρὰ φύσιν ἕδρα) κατὰ τὰς διαφόρους παθήσεις τούτου, ὡς ὁ καρκίνος ἀπευθυσμένου, σιγμοειδοῦς κττ. Κατὰ ταύτην φέρεται τὸ τμῆμα τοῦ κόλου, ἐφ' οὗ πρόκειται νὰ γίνῃ τὸ στόμιον, ἐκ τοῦ περιτοναίου, προσηλοῦται διὰ ραφῶν εἰς τοῦτο καὶ διεκβαλλομένου συνήθως σωλῆνος ἐλαστικοῦ διὰ τοῦ μεσεντερίου του, διανοίγεται μετὰ παρέλευσιν 48 ὡρῶν διὰ θερμοκαυτῆρος. Ἡ κολοστομία σκοπεῖ τὴν παρεμπόδισιν διόδου κοπράνων διὰ τῆς πασχούσης μοίρας. Ι. Κ. Κ.

κόλοστρον (τό)· ἄλλως *κολάστρα* (βλ. λ.).

κολοτομία (ἡ). Ἡ ἐπὶ τοῦ παχέος ἐντέρου ἐπιφερομένη τομὴ κατὰ τὰς διαφόρους ἐπὶ τούτου ἐγχειρήσεις, ὡς π. χ. ἐπὶ ἀφαιρέσεως τμημάτων τούτου δι' ὄγκους. Ι. Κ. Κ.

κολοτυφοειδὴς (ὁ), ἢ ***κολότυφος*** (colotyphoïde. colotyphus). Ὅρος ἀναφερόμενος ἐνίοτε εἰς μορφάς τινας τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ ἐντερικαὶ ἑλκώσεις ἑδράζονται εἰς τὸ παχὺ ἔντερον, τὸ κόλον ἔντερον. Μ. Ν. Κ.

κολουβρίνα (ἡ) (Colubrina) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ραμνοειδῶν, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὴν *κολουβρίναν τὸ κῦπτον* (Colubrina reclinata), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν καὶ ἧς ὁ φλοιὸς χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Δ. Ν. Π.

Κόλουθος, ἢ ***Κολλοῦθος*** ὁ ***Λυκοπολίτης***. Ἕλλην ἐπικὸς ποιητὴς ἐκ Λύκων τῆς αἰγυπτιακῆς Θηβαΐδος, ζήσας ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου (491—518 μ. Χ.). Ὁ Σουΐδας μνημονεύει ὡς ἔργα αὐτοῦ τὰ ἑξῆς ἔπη: «Καλυδωνιακὰ» εἰς 6 βιβλία, «Περσικὰ» καὶ «Ἐγκώμια δι' ἐπῶν», ἅτινα ἀπωλέσθησαν. Τὸ μόνον σωθὲν ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ «Ἑλένης ἁρπαγὴ» ἐκ 400 στίχων ἑξαμέτρων, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν γάμων τοῦ Πηλέως μετὰ τῆς Θέτιδος, προβαῖνον εἰς τὴν ἀντιζηλίαν τῶν τριῶν θεαινῶν καὶ λῆγον εἰς τὴν ἁρπαγὴν τῆς Ἑλένης. Τὸ ἔργον, παρὰ τὴν ὁμαλότητα τῆς γλώσσης καὶ τὴν κανονικότητα τοῦ ρυθμοῦ, στερεῖται φαντασίας καὶ καθίσταται ψυχρὸν καὶ ἄχαρι διὰ τῆς ἐξεζητημένης ὑφῆς τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ψυχολογικῶς ἀπιθάνων σκηνῶν του. Ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον τῷ 1747 ὑπὸ Lenner, τῷ 1825 ὑπὸ Schäfer ἐν Λειψίᾳ, τῷ 1841 ὑπὸ Lehrs, ἐν Παρισίοις παρὰ Didot καὶ τῷ 1880 ὑπὸ Abel ἐν Βερολίνῳ. Ν. Α.

κολούκερως (ὁ) (Colucerus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *λαθριδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους μὲ σῶμα κυρτὸν καὶ ᾠοειδές, διωγκωμένον κατὰ τὰς πλευράς του. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κολούκερως ὁ μελανὸς* (Colucerus niger), ὅστις ἔχει κεφαλὴν βαθέως ἐσχισμένην ἐν τῷ προθώρακι, προθώρακα βραχύν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κοιλίαν ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένην καὶ ἐπιμήκη, κεραίας βραχείας, λεπτάς, εἰς κλαδώδεις ἀποφύσεις ἀπολήγουσας, πόδας βραχυτάτους καὶ λεπτοὺς καὶ χρῶμα μελανὸν μετ' ἐπιμήκους λευκῆς κηλῖδος κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ τῆς ράχεως. Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

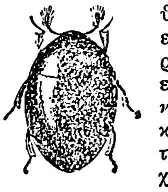

Κολούκερως.

κολοῦμβα (ἡ) /*Βοτ.*/. Πικρὰ οὐσία λαμβανομένη ἐκ τῆς φαρμακευτικῆς ρίζης τοῦ φυτοῦ *ἰατρόρριζα ἡ κολούμβα*.

Κολουμβᾶνος (Columbanus). Ἰρλανδὸς ἱεραπόστολος καὶ ἅγιος (543—615). Ἐγεννήθη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ νεαρώτατος ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἐγκατασταθεὶς εἰς τὰ Βόσγια τῆς Γαλλίας ἵδρυσε τρία μοναστήρια, ἅτινα διηύθυνεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν. Ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως τῆς Βουργουνδίας Θεοδωρίχου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Βρουγχίλδης, οὓς αὐστηρότατα εἶχε δημοσίᾳ ἐλέγξει, ἐξωρίσθη καὶ μετέβη εἰς Ἑλβετίαν πρὸς ἐκχριστιανισμὸν τῶν κατοίκων της. Καὶ ἐκεῖθεν ὅμως ἐξηναγκάσθη εἰς φυγὴν ὡς ἐκ τοῦ ἀμειλίκτου κατὰ τῶν εἰδώλων πολέμου, ὃν ἐκήρυξε. Διασωθεὶς εἰς Ἰταλίαν ἵδρυσε τὸ μοναστήριον Μπόμπιο (Bobio) τῷ 614, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Γ. Π. Μ.

Κολουμβάρια (Columbaria) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Μία τῶν περὶ τὴν Ἔλβαν νήσων, ἀναφερομένη μετ' ἄλλων ὑπὸ τοῦ Πλινίου (III, 12,2). Πιστεύεται ὅτι εἶναι ἡ σύγχρονος *Μοντεχρῖστο*, ἀλλ' ἄνευ ἀσίμων ἀποδείξεων. Σ. Ε. Λ.

κολουμβάριον (τὸ) /*Ἐγκυκλ.*/. Ἡ λέξις αὕτη εἶναι λατινικὴ (columbarium) καὶ σημαίνει τὸν *περιστερεῶνα*, τὸ περιστεροτροφεῖον, ἤτοι τὴν τεχνητῶς κατασκευαζομένην φωλεὰν τῶν ἐξημερωμένων περιστερῶν. Τοὺς περιστερεῶνας εὑρίσκομεν κατ' ἀρχὰς ἐν Ἀσίᾳ πέριξ τῶν ναῶν τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης, τῆς ὁποίας αἱ περιστεραὶ ἦσαν τὰ ἱερὰ πτηνά. Οἱ περιστεστερεῶνες οὗτοι ἦσαν πυργοειδῆ κατασκευάσματα μὲ διάτρητον τὴν κωνικὴν στέγην διὰ στρογγύλων ἀνοιγμάτων κατὰ διατεταγμένας σειράς. Οὕτω παρίσταται ὁ πύργος τῶν περιστερῶν τοῦ ναοῦ τῆς Πάφου ἐπὶ τῶν κυπριακῶν νομισμάτων. Οὕτως εἰκονίζεται καὶ ὁ περιστερεὼν ἐπὶ τοῦ περιφήμου μωσαϊκοῦ τοῦ Palestrino, τὸ ὁποῖον παριστᾷ σκηνὰς ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου. Παρόμοιον τύπον ἀνατολικοῦ περιστερεῶνος παρέχει ἀναμφιβόλως καὶ ἡ λεπτὴ χρυσῆ πλάξ, ἡ εὑρεθεῖσα ἐν Μυκήναις καὶ ἀποκειμένη νῦν ἐν τῇ μυκηναϊκῇ συλλογῇ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, ἐφ' ἧς ἡ ἔκτυπος παράστασις ἱεροῦ περιστερεῶνος. Φαίνεται ὅτι ὁ πυργοειδὴς περιστερεὼν ἦτο τὸ συνηθέστερον σχῆμα, ὄχι μόνον τῶν ἱερῶν περιστερεώνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτικῶν, εἴς τε τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐξοχάς. Κατὰ τὸν Πλίνιον, εἰς τὰς πόλεις τοὺς περιστερεῶνας κατεσκεύαζον ἐπὶ τῶν ὀροφῶν τῶν οἰκιῶν, κατὰ δὲ τὸν Βάρρωνα εἰς τὰς ἐξοχὰς κατεσκεύαζον μεγάλους περιστερεῶνας, δυναμένους νὰ περιλάβωσιν ἕως 5 000 περιστεράς.

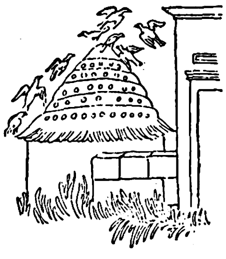

Περιστερεὼν μωσαϊκοῦ τοῦ Palestrino.

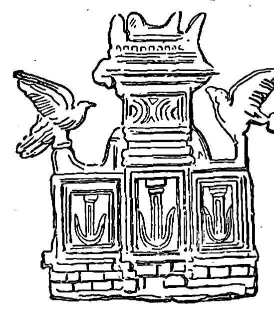

Ἱερὸς περιστερεὼν τῶν Μυκηνῶν.

Ἀλλά, παρὰ τὴν κυρίαν σημασίαν τοῦ περιστερεῶνος, ἡ λέξις *κολουμβάριον* σημαίνει καὶ τὴν ὀστεοθήκην τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων, ἡ ὁποία μὲ τὰς κόγχας ἐντὸς τῶν τοίχων, πρὸς ἀπόθεσιν τῶν τεφροδόχων καλπῶν καὶ ὑδριῶν, παρουσιάζει, τῷ ὄντι, τὴν ἄποψιν τοῦ περιστερεῶνος. Τοιαῦτα κολουμβάρια, ἐτρουσκικῆς καὶ ρωμαϊκῆς καθαρῶς ἐπινοήσεως, εὕρηνται πολλὰ ἐν Ἐτρουρίᾳ καὶ Ρώμῃ. Πλησίον τῆς Τοσκανέλλας, π. χ., ὑπάρχουσι σπήλαια μὲ συνεχῆ δωμάτια, τῶν ὁποίων τὰ τοιχώματα φέρουσιν ἀπείρους κόγχας. Ἐν Ρώμῃ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐνταφιάσεως ἦτο πολὺ συνήθης, ἰδίως διὰ τὰς μεγάλας οἰκογενείας, τῶν ὁποίων οἱ ἀπελεύθεροι καὶ οἱ δοῦλοι ἦσαν πολυάριθμοι καὶ δὲν ὑπῆρχε χῶρος, ὥστε νὰ θάπτωνται καὶ οὗτοι ἐν τοῖς τάφοις τῶν κυρίων των. Τοιαῦτα κολουμβάρια ἱδρύθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ὑπὸ ἐκμεταλλευτῶν καὶ ὑπὸ σωματείων πρὸς ταφὴν τῶν πτωχῶν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἴδιον τάφον, καὶ εὑρέθησαν καὶ εἰς τὰς ἀπωτάτας γωνίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀλλὰ τὰ τυπικώτερα καὶ χαρακτηριστικώτερα ἐξ αὐτῶν εὑρίσκονται ἐν Ρώμῃ. Τὰ νεκρικὰ ταῦτα κατασκευάσματα, κείμενα πέριξ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως

Κολουμβάριον τῆς Τοσκανέλλας.

Digitized by Google

καί, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τάφοι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν μεγάλων ὁδῶν, αἵτινες ἐξήρχοντο αὐτῶν, συνίστανται ἐκ μεγάλων ὀρθογωνίων αἰθουσῶν κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπογείων καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ὑψουμένων ὀλίγον τοῦ ἐδάφους, ἐν τοῖς τοίχοις τῶν ὁποίων αἱ κόγχαι, συνήθως θολωταὶ ἢ ἡμιθολωταί, ἐνίοτε δὲ καὶ τετράγωνοι, χωρίζονται ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων καὶ διατάσσονται κατὰ σειράς.

Ἐν ἑκάστῃ κόγχῃ εὑρίσκονται συνήθως δύο ὑδρίαι, ἐνίοτε δὲ καὶ τέσσαρες καὶ μία. Αἱ ὑδρίαι αὗται εἶναι στερεῶς συνδεδεμέναι ἐν τῷ τοιχώματι διὰ νὰ μὴ μετακινῶνται. Τὰ δοχεῖα ταῦτα εἶναι συνήθως πήλινα, ἐνίοτε ὅμως ἀπαντῶσι καὶ μαρμάρινα καὶ ἀλαβάστρινα καὶ ὑάλινα. Αἱ κόγχαι ἔχουσι συνήθως τὸ φυσικὸν σχῆμα τοῦ θαλασσίου ὀστράκου τῆς κόγχης, ἐνίοτε ὅμως λαμβάνουσι τὸ σχῆμα οἰκοδομήματος μετὰ ἀετώματος ὑποβασταζομένου διὰ κιόνων πλουσίως κοσμημένων. Ἐπιγραφαὶ κεχαραγμέναι ἐπὶ μαρμαρίνων ἢ χαλκίνων πλακιδίων, προσηλωμένων ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἄνωθεν ἢ κάτωθεν ἑκάστης κόγχης, μνημονεύουσι τὰ ὀνόματα, τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἰδιότητα τῶν τεθνεώτων, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων, ἅτινα ἐπεμελήθησαν τὰ τῆς ταφῆς. Αἱ εὑρεῖαι

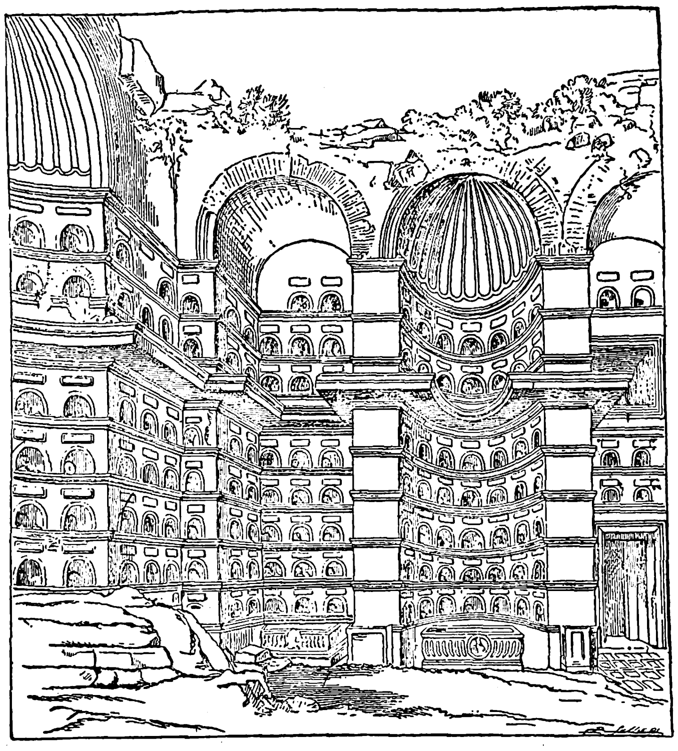

Κολουμβάριον τῶν δούλων καὶ ἀπελευθέρων τῆς Λιβίας.

αὗται αἴθουσαι ἐφωτίζοντο ἀμυδρῶς διὰ φεγγιτῶν ἐπὶ τῆς θόλου, κατήρχοντο δὲ εἰς αὐτὰς διὰ στενῆς κλιμακωτῆς εἰσόδου. Ἓν τῶν μεγαλυτέρων καὶ σπουδαιοτέρων τῶν τοιούτων μνημείων, ἦτο τὸ λεγόμενον κολουμβάριον τῆς Λιβίας, τῆς συζύγου τοῦ Αὐγούστου, διότι ἱδρύθη διὰ τοὺς ἀπελευθέρους καὶ τοὺς δούλους τῆς αὐτοκρατείρας ταύτης. Τὸ κολουμβάριον τοῦτο εὑρίσκετο ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ καὶ ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ τὰς τεφροδόχους κάλπας τοὐλάχιστον 3.000 προσώπων. Τὸ πανάρχαιον τοῦτο κολουμβάριον ἦτο ἐν χρήσει μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Κλαυδίου. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1726, ἀλλὰ ταχέως κατεστράφη καὶ ἠρειπώθη μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν. Κατὰ τὰ σχέδια ὅμως, τὰ ὁποῖα ἔκαμε τότε ὁ Piranesi, τὸ κτίσμα τοῦτο ἦτο σχήματος παραλληλογράμμου καὶ εἶχε μῆκος μὲν 36 ρωμαϊκῶν ποδῶν, πλάτος δὲ 21 τοιούτων. Ἡ πελωρία αὕτη αἴθουσα εἶχε τέσσαρας ἡμικυκλικὰς καὶ τέσσαρας τετραγώνους ἐσοχάς, οἱ τοῖχοι τῶν ὁποίων ἦσαν διάστικτοι ἐκ τῶν κογχῶν. Διά τινος τῶν τετραγώνων ἐσοχῶν ἀνήρχετό τις εἰς δεύτερον ὄροφον μὲ αἴθουσαν μικροτέραν τῆς πρώτης, ἀλλὰ παρομοίως μὲ κόγχας ἐντὸς τῶν τοίχων της. Ἀπέναντι τῆς τετραγώνου ἐσοχῆς μὲ τὴν κλίμακα πρὸς τὸν δεύτερον ὄροφον εὑρίσκετο καὶ ἡ κατοικία τοῦ φύλακος τοῦ μνημείου μὲ κλίβανον παρ' αὐτῇ. Ἄλλα κολουμβάρια ἐν Ρώμῃ εἶναι: τὸ κολουμβάριον τῶν δούλων καὶ ἀπελευθέρων τῆς οἰκογενείας Marcella· τὸ τῶν τέκνων τοῦ Νέρωνος Δρούσου· τὸ τῶν οἰκογενειῶν τῶν Volusii, Caecilii, Carvilii ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν Arruntii καὶ Statilii ἐπὶ τῶν ὁδῶν Labicana καὶ Tiburtina τοῦ Αἰσκυλίνου λόφου, ὁ ὁποῖος μὲ τόσα ἄλλα παρόμοια μνημεῖα ἀποτελεῖ ἀληθῆ νεκρόπολιν· τὸ ὡραιότερον κολουμβάριον εἶναι τὸ εὑρεθὲν τῷ 1838 ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Αὐρηλίας, μὲ τοὺς τοίχους κεκοσμημένους διὰ ζωγραφιῶν. Ε. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Κολούμβας, ἢ ***Κολουμβᾶ*** (Columba). Ἰρλανδὸς ἅγιος (521—597). Ἐγεννήθη ἐν Ἰρλανδίᾳ ἐκ γονέων εὐγενῶν καὶ νέος ἐκάρη μοναχός, ἀργότερον δὲ προεχειρίσθη εἰς διάκονον καὶ εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν εἰς πρεσβύτερον. Κινούμενος ὑπὸ ἱεραποστολικοῦ ζήλου, μετέβη μετὰ δώδεκα ἄλλων συντρόφων εἰς Σκωτίαν πρὸς ἐκχριστιανισμὸν τῶν ἐκεῖ εἰδωλολατρικῶν φυλῶν, μὲ κέντρον δράσεώς του τὴν νησῖδα Ἀϊόνα. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν μοναστηρίου καὶ ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς νήσου, διεπεραιώθη εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν τῶν βορειοδυτικῶν παραλίων τῆς βρεττανικῆς νήσου καὶ ἤρξατο τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Πικτῶν. Ἂν καὶ ἔφερε βαθμὸν πρεσβυτέρου μόνον, εἶχεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησίν του πάντα τὸν ἐν Σκωτίᾳ κλῆρον, μηδὲ τῶν ἐπισκόπων ἐξαιρουμένων. Τὸ τοιοῦτον διετηρήθη καὶ ἐπί τινα χρόνον μετὰ τὸν θάνατόν του Γ. Π. Μ

κολουμβία (ἡ) (Columbia) /*Βοτ.*/. Γένος ἐξωτικῶν φυτῶν (βλ. ***κολομβία***).

κολουμβίνη (ἡ) /*Βοτ.*/. Πικρὰ οὐσία τῶν φυτῶν: *ἰατρόρριζα καὶ κολούμβα.*

κολουμβίτης (ὁ) (Columbit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν καλούμενον καὶ *νιοβίτης* (Niobit). Ἀποτελεῖ μετανιοβικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου καὶ ἔχει τὸν χημικὸν τύπον $Fe (NbO_3)_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ ρομβικοῦ συστήματος, εἰς κρυστάλλους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πινακοειδικοὺς ἢ πρισματικούς, παρουσιάζει δὲ μορφὴν ὁμοίαν πρὸς τὸν βολφραμίτην. Ἔχει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 5,37—5,39, λάμψιν μεταλλίζουσαν, ἐπὶ ἐπιφανείας θραυσμογενοῦς, ἐν μέρει στεατώδη, καὶ χρῶμα ὑπόφαιον ἕως σιδηρόμαυρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς πηγματιτῶν ἐν Φινλανδίᾳ κ. ἀ., μετὰ κρυολίθου δὲ ἐν Γροιλανδίᾳ Γ. Β

κολούμβρα (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἵππουρις ἢ ὡραιοανθὴς* (Equisetum species).

Κολουμδάδος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Λέσβου (βλ. *Κλωμηδάδος*).

Κολουμέλλας (Columella), ***Λεύκιος Ἰούνιος Μοδερᾶτος.*** Ρωμαῖος συγγραφεύς, γεννηθεὶς εἰς τὰ Γάδειρα τῆς Ἱσπανίας. Κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ἐγνώρισεν ὡς στρατιώτης τὴν Κιλικίαν καὶ Συρίαν. Ὡς ἐμφαίνεται δ' ἐκ τῶν ἔργων του, εἶχε κτήματα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἦτο σύγχρονος τοῦ συμπατριώτου του Σενέκα καὶ τοῦ Κορνηλίου Κέλσου καὶ εἶχε θεῖον ἀγρονόμον, τὸν M. Columellam, τὸν ὁποῖον συχνὰ ἀναφέρει ὡς σπουδαιοτάτην συμβολὴν εἰς τὴν συγγραφήν του.

Ὁ Κολουμέλλας συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: 1) «Περὶ Γεωργίας» (De re rustica) εἰς 12 βιβλία, τὰ ὁποῖα περιῆλθον ἀκέραια μέχρις ἡμῶν· 2) πιθανὸν 3 (ἢ καὶ 4) βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως μόνον ἓν διεσώθη εἰς τὰ χειρόγραφα, ἑνὸς ἔργου «Περὶ δένδρων» (De arboribus), τὸ ὁποῖον συνέγραψεν ἀσφαλῶς πρὸ τοῦ «Περὶ γεωργίας» καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐν περιλήψει ὁμιλεῖ περὶ ὅσων ἐκτενῶς γράφει εἰς τὰ βιβλία III—V τοῦ De re rustica· 3) ἕνα «Liber singularis ad Eprium Marcellum», ὅστις μὲ 4) ἓν ἀστρολογικὸν σύγγραμμά του (De re rustica XI 1, 31) ἀπωλέσθησαν καὶ 5) μίαν πραγματείαν «Περὶ καθαρμῶν καὶ ἄλλων ὑπὲρ τῶν καρπῶν ἱερουργιῶν» (Lustrationes ceteraque sacrificia, quae pro frugibus sunt) (De re rustica II 21, 5), τὴν ὁποίαν εἶχε μὲν ὑπ' ὄψει του νὰ γράψῃ, δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἐὰν ὄντως ἐπραγματοποίησε τὴν πρόθεσίν του ταύτην. Τὴν ὕλην τοῦ μεγάλου συγγράμματός του «Περὶ γεωργίας» συνέταξεν ἀρχικῶς ἐπὶ τῇ βάσει προηγουμένως ἐκπονηθέντος σχεδίου, οὕτως ὥστε νὰ περιλαμβάνηται εἰς 10 βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα πραγματεύεται περὶ γενικῶν ζητημάτων, περὶ ἀγρονομίας, περὶ δενδροκομίας, περὶ ἀμπελουργίας καὶ τινων ἄλλων δένδρων, περὶ κτηνοτροφίας, περὶ πτηνοτροφίας καὶ ἰχθυοκομίας, περὶ μελισσοκομίας καὶ περὶ κηπουρικῆς (de cultu hortorum). Ἐδῶ κυρίως ἔπρεπε νὰ τελειώνῃ τὸ ἔργον του, ἀλλ' ἔπειτα, τῇ προτροπῇ τοῦ φίλου του Claudius Augustalis, προσέθεσε καὶ δύο ἀκόμη βιβλία: περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀγροτικοῦ κτήματος (villicus) καὶ περὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἐπιμελητρίας ἀγροτικοῦ κτήματος (villica). Πρότυπα διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ λίαν ἀξιαναγνώστου τούτου ἔργου ὑπῆρξαν κυρίως τὸ σύγγραμμα τοῦ Κορνηλίου Κέλσου, ἔπειτα τὰ σχετικὰ συγγράμματα τοῦ Κάτωνος, Βιργιλίου, Μάγωνος, Τρεμελλίου Σκρόφα κ. ἄ., καὶ ἰδίως ἡ ἀτομικὴ τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ θείου του πρακτικὴ περὶ τὰ γεωργικὰ πεῖρα. Τὸ ἔργον, ὡς ὅλον ἐξεταζόμενον, δὲν εἶναι ἁπλῆ συστηματικὴ ἔκθεσις τῆς θεωρίας τῆς γεωργίας, ἥτις μᾶλλον ἀνίαν παρὰ εὐχαρίστησιν θὰ προεκάλει εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐνέχει καὶ τὴν θερμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν μόνον μία φιλοσοφικῶς μορφωμένη ψυχὴ ἠδύνατο νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ διατυπώσῃ εἰς γραμμὰς βιβλίου. Ἡ γλῶσσα τοῦ Κολουμέλλα δὲν εἶναι ἡ ὁμαλὴ κικερώνειος, ἀλλ' ἡ προτιμῶσα τὴν variatio, ἤτοι πλῆθος συνωνύμων, παρηχήσεων, ὡς καὶ ἀρχαϊσμῶν πολλάκις, ποιητικὴ γλῶσσα. Κυριώτερα χειρόγραφα εἶναι: 1) ὁ codex S. (Sangermanensis) τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος καὶ 2) ὁ codex A. (Ambrosianus) τοῦ Θ'—Ι' αἰῶνος μ. Χ., ἀμφότεροι ἀντίγραφα τοῦ ἀρχετύπου. Ἐκδόσεις: Κριτικὴ τοῦ Lundström (Leipzig 1897—1917), μὴ ἀνταποκρινομένη ὅμως τελείως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστήμης. Χρησιμωτάτη ἐσχολιασμένη ἔκδοσις εἶναι ἀκόμη ἡ μὲ λατινικὰ σχόλια πολυτιμοτάτη ἔκδοσις τοῦ Schneider (Lipsiae 1794). Κ. Κ. Κ.

κολουμελλία (ἡ) (Columellia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολουμελλιωδῶν*, περιλαμβάνον τρία μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῶν βορείων Ἄνδεων. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη, ἀειθαλῆ καὶ κοσμητικά, φέροντα συνήθως ἀντίθετα φύλλα, ἄνθη κανονικά, ἑρμαφρόδιτα, τεταγμένα κατὰ ταξιανθίας κυμάτων κλπ. Ἀξιολογώτερον εἶδος θεωρεῖται *κολουμελλία ἡ ὡραιοανθής* (Columellia species). Κ. ΠΑΠ.

κολουμελλιώδη (τὰ) (Columelliaceae) /*Βοτ.*/. Μικρὰ οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωληνανθῶν*, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὴν *κολουμελλίαν*, ἰθαγενὲς τῶν Ἄνδεων καὶ ἄλλων τινῶν τροπικῶν χωρῶν. Ἔχει φυτὰ θαμνοειδῆ καὶ κοσμητικά, πολυετῆ κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κολουμνιφόρα (τὰ) (Columniferae) /*Βοτ.*/. Ἄθροισμα δικοτυληδόνων φυτῶν (βλ. *στυλοφόρα*).

Κολουμπάρα (Colubara) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Νοτιοσλαυίας. Ἔχει τὰς πηγάς αὐτοῦ εἰς τὰς βορείας κλιτῦς τοῦ ὄρους Πόβλεν Πλανίνα (1272 μ.) καὶ κατευθύνεται πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ Μάλγκεν Πλανίνα (800 μ.), ὁπότε λαμβάνει γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν καὶ διέρχεται διὰ τῆς πόλεως Βάλιεβο, πρωτευούσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Ἀπὸ τοῦ Βάλιεβο ὁ ποταμὸς Κολουμπάρα ἐξερχόμενος ἐκ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς διατρέχει εὐρυτέραν πεδιάδα καὶ δεχόμενος εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην αὐτοῦ τὰ ὕδατα τοῦ παραποτάμου Μπελανίκα χύνεται εἰς τὸν Σαῦον, βορείως τῆς πόλεως Ὀμπρένοβακ. Ἡ κοιλὰς αὐτοῦ πλημμυροῖ κατὰ τὰς πολυομβρίας ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ Σαύου καὶ διασχίζεται ὑπὸ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ τῆς συνδέσεως τὸ Βελιγράδιον μετὰ τῆς πόλεως Βάλιεβο καὶ μετὰ τῆς παρὰ τὸν Βοσνιακὸν Δρίνα Λόζνιτσα. Τὴν κοιλάδα τοῦ Κολουμπάρα, κατὰ τὸ 1914 καὶ κυρίως τὸν περὶ τὸ Βάλιεβο χῶρον, εἶχεν ὡς τόπον συγκεντρώσεως ἡ III σερβικὴ στρατιὰ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως αὐτῆς (βλ. κατ.). Ν. Ι. Κ.

—/*Στρατ. Ἱστορ.*/ Μολονότι κατὰ τὸ πέρας τῆς μάχης τοῦ *Δρίνα* (βλ. λ.), τὸ τέλος Σεπτεμβρίου 1914, συνεκρατήθησαν οἱ Σέρβοι ἐπὶ θέσεων ἐγγύτατα τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἐν τούτοις ὀλίγον τι βραδύτερον ἐξηναγκάσθησαν, λόγῳ μεγάλων δυσχερειῶν περὶ τὸν ἀνεφοδιασμόν των, ἰδίᾳ τὸν τῶν πυρομαχικῶν (ὀρεινὴ καὶ δύσκολος περιοχή), καὶ λόγῳ μεγάλης καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ των καὶ ἀνάγκης ἀνασυγκροτήσεώς των, νὰ συμπτυχθῶσι πρὸς ἀνατολάς, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ εὑρεθῶσι τὴν 15ην Νοεμβρίου 1914 τεταγμένοι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κολουμπάρα, μὲ τὰς στρατιάς, 2αν τοῦ στρατηγοῦ Στεφάνοβιτς, 3ην τοῦ στρατηγοῦ Γιοῦριτς, 1ην τοῦ στρατηγοῦ Μίσσιτς καὶ τὴν τοῦ Οὔζιτσε τοῦ στρατηγοῦ Μπογιάνοβιτς. Οἱ Αὐστριακοί, καίτοι ἀναλαβόντες ἐγκαίρως στρατηγικὴν καταδίωξιν, δὲν κατώρθωσαν νὰ παρακωλύσωσι τοὺς Σέρβους ἀπὸ τοῦ νὰ προσπεράσωσιν ὁμαλῶς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κολουμπάρα καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν αὐτῇ. Τὴν 16ην Νοεμβρίου ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ θεάτρου τούτου, στρατηγὸς Potiorek, διέταξε τὴν ἀπὸ τῆς ἑπομένης, 17ης, ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Σέρβων, καὶ τοιουτοτρόπως διεξήχθη, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 17—… Νοεμβρίου 1914, ἡ μάχη, ἡ φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Κολουμπάρα*. Αἱ αὐστριακαὶ στρατιαὶ διετέθησαν, ἡ μὲν 5η τοῦ στρατηγοῦ Frank διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου μεταξὺ Σαύου καὶ Lygne (παραποτάμου τοῦ Κολουμπάρα), ἡ δὲ 6η τοῦ στρατηγοῦ Ποτιόρεκ (ὄντος συγχρόνως καὶ ἀρχιστρατήγου), τάσσουσα ἓν σῶμα στρατοῦ (τὸ 13ον), διὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ … τίως τοῦ Λὺν σερβικοῦ μετώπου, τηροῦσα δὲ ἕτερα δύο σώματα ἐν ἐφεδρείᾳ, τὸ 15ον παρὰ τὸ Βάλιεβο, τὸ 16ον νοτιώτερον ἀναλαμβάνον καὶ τὴν

Digitized by Google

ἐπιτήρησιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, ἡ δ' ὀρεινὴ ταξιαρχία διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ μετώπου τῆς στρατιᾶς Οὔζιτσε. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 17 Νοεμβρίου δὲν κατώρθωσαν οἱ Αὐστριακοὶ ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Σέρβους, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν 18ης καὶ 19ης ναὶ μὲν δὲν ἀπώθησαν τὴν 2αν σερβικὴν στρατιὰν καὶ τὰ βορείως ταύτης στρατεύματα, οὐχ ἧττον ὅμως κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὴν Λαζάρεβατς καὶ ν' ἀπειλήσωσι τὰ ὑψώματα Tchowska καὶ Bachinats, περιαγαγόντες τοιουτοτρόπως τὴν 1ην σερβικὴν στρατιὰν εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν, καὶ ἐξαναγκάσαντες αὐτὴν νὰ ὑποχωρήσῃ τὴν 22 Νοεμβρίου μέχρι τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένων θέσεων, ὁπότε παρήχθη μικρόν τι κενὸν μεταξὺ 1ης καὶ 3ης στρατιᾶς. Διεξήχθησαν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης ἀγῶνες, καθ' οὓς οἱ μὲν Αὐστριακοὶ ἐπεζήτουν τὴν διεύρυνσιν τοῦ ἐπελθόντος ἐν τῷ σερβικῷ μετώπῳ ῥήγματος, οἱ δὲ Σέρβοι τὴν πωμάτισιν τοῦ κενοῦ, κατορθώσαντες τέλος ταύτην. Ἅμα ὡς ὁ Ποτιορὲκ κατεῖδεν ὅτι ἡ στρατηγικὴ διάρρηξις ἦτο ἀδύνατος, ἐσκέφθη ὅπως ἐκτελέσῃ ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ σερβικοῦ πλευροῦ, τοῦ, διὰ τῶν μέχρι τῆς ὥρας ἐπιχειρήσεων, θεωρηθέντος ὡς εὑρισκομένου παρὰ τὸ ὕψωμα Maljen, δι' ὃ καὶ διέταξε τὸ 16ον σῶμα στρατοῦ, ὅπως ἀμέσως, ἀπὸ τῆς 22ας Νοεμβρίου, ἀναλάβῃ ὑπερκερωτικὸν ἑλιγμόν, καὶ συγχρόνως ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποκοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν τῶν νοτίων σερβικῶν στρατευμάτων, ἀποβλέπων περαιτέρω εἰς τὴν κύκλωσιν τῶν Σέρβων ἀπὸ νότου καὶ τὴν ἀπώθησιν αὐτῶν πρὸς τὸν Δούναβιν. Ὑποπτεύσας ὁ Σέρβος ἀρχιστράτηγος, διάδοχος Ἀλέξανδρος, τὰς προθέσεις τῶν Αὐστριακῶν ἔκ τινων ὑπόπτων κινήσεων πρὸς τὸ ἀριστερόν του, τὸ ὄντως ὀλίγον ἀπηωρημένον, καὶ μὴ θελήσας νὰ διατάξῃ ἀμέσως ὑποχώρησιν, ἵνα μὴ ἐπιτείνῃ τὴν ῥαγδαίως ἐπερχομένην κατάπτωσιν ἠθικοῦ τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, διέταξε τὴν ἑσπέραν τῆς 22ας Νοεμβρίου, ὅπως ἀπὸ τῆς ἑπομένης (23ης) ἀντεπιτεθῶσιν αἱ στρατιαὶ 2α καὶ 3η κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐλαφρύνωσι τὴν πιεζομένην 1ην στρατιάν, δεδομένου ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὁ ἀγὼν εἶχεν ἐντοπισθῇ ἐντὸς τῆς περιοχῆς Λαζάρεβατς—Μάλζεν Ἀλλ' ἡ διαταγὴ αὕτη ἐξεδόθη πρὸς τὸ θεαθῆναι, καὶ οὐχὶ διότι προεβλέπετο ὅτι θὰ ἐπετύγχανε, δι' ὃ καὶ ἀνεστάλη τὴν 23ην Νοεμβρίου. Κατὰ τὰς αὐστριακὰς ἐπιθέσεις τῶν ἑπομένων ἡμερῶν, κατώρθωσαν οἱ Αὐστριακοὶ νὰ καταλάβωσι τὸ Μάλζεν (24ην Νοεμβρίου), τὸ Τσόβσκα (25ην Νοεμβρίου), οὗ ἡ ἀπώλεια συνεπέφερε τὴν ὑποχώρησιν ἀρκετῶν σερβικῶν μεραρχιῶν, τὸ χωρίον Glogovats (25ην Νοεμβρίου), διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὁποίου ἀντετάχθη ἡ σερβικὴ στρατιὰ τοῦ Οὔζιτσε, ἀλλ' ἥτις, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὑπεχώρησεν ἀπὸ τῆς 26ης Νομβρίου πρὸς τὴν στενωπὸν Καμπλάρ, καθ' ὅσον ἤρχισαν ἀπειλούμεναι αἱ γραμμαὶ συγκοινωνιῶν τη·. Ἐπειδὴ τὴν 27ην καὶ 28ην Νοεμβρίου, ἡ κατάστασις τῶν 3ης καὶ 1ης σερβικῶν στρατιῶν ἤρχισε καθισταμένη λίαν κρίσιμος, ἰδιαίτατα ἡ τῆς 1ης, δι' αὐτὸ ὁ διοικητὴς αὐτῆς, στρατηγὸς Μίσσιτς, ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ διατάξῃ τὴν ὑποχώρησιν τῆς ὑπ' αὐτὸν στρατιᾶς τὴν χαραυγὴν τῆς 29ης Νοεμβρίου μέχρι τῶν θέσεων Λιπὲτ—Νακούτσανι—Τάκοβο. Εὑρεθεὶς τότε ὁ Σέρβος ἀρχιστράτηγος πρὸ τοιαύτης στρατηγικῆς καταστάσεως, διέταξε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς γενικῆς ὑποχωρήσεως πρὸς ἀνατολάς, τῆς μελετηθείσης ἤδη καὶ παρασκευασθείσης κατόπιν προκαταρκτικῆς διαταγῆς, ἐκδοθείσης ἀπὸ τῆς 26ης Νοεμβρίου, ὑπὸ μὲν τῆς 2ας στρατιᾶς καὶ τῶν βορείως ταύτης στρατευμάτων κατὰ τὴν 30ὴν Νοεμβρίου, ἵνα τοιουτοτρόπως παρασχεθῇ ὁ χρόνος ἐκκενώσεως τοῦ Βελιγραδίου (τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀρχείων μετακομισθέντων εἰς Νίσσαν), ὑπὸ δὲ τῆς 3ης στρατιᾶς ἐντὸς τῆς 29ης Νοεμβρίου, ἵνα εὐθυγραμμηθῇ ἀμέσως τὸ μέτωπον τῆς ὑποχωρησάσης ἤδη 1ης στρατιᾶς. Τοιουτοτρόπως, ἀπὸ τῆς 30ῆς Νοεμβρίου, ὁ σερβικὸς στρατὸς ἐτάχθη κατὰ μῆκος τῶν ὀροσειρῶν Ροῦδνικ καὶ Κοσμαΐ, τῶν ἐκτεινομένων μεταξὺ τοῦ σερβικοῦ Μοράβα καὶ τοῦ Δουνάβεως. Οἱ Αὐστριακοὶ ἤρξαντο ἀμέσως τὴν 1ην Δεκεμβρίου ἐσπευσμένης προελάσεως, ἐπεκτείνοντες συγχρόνως τὸ ἀριστερόν των (5ην στρατιὰν) πρὸς βορειονατολάς, ἵνα προσπελάσωσι τὸ ταχύτερον πρὸς τὸ Βελιγράδιον, τὸ ἀποτελοῦν τὸν στρατιωτικοπολιτικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν των, δεδομένου ὅτι ὁ αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος οὐδέποτε ἐφαντάζετο τὴν ἀμαχητὶ ἐγκατάλειψιν τοῦ Βελιγραδίου ὑπὸ τῶν Σέρβων. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἀμαχητὶ κατάληψις τοῦ Βελιγραδίου (2αν Δεκεμβρίου 1914), εὐθὺς δ' ἀμέσως ἀπὸ τῆς 3ης Δεκεμβρίου ἡ ἀνάληψις ὑπὸ τῶν Σέρβων γενικῆς ἀντεπιθέσεως, ἧς συνέπεια ἦτο ἡ διεξαγωγὴ μάχης, φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Ροῦδνικ* (βλ. λ.).

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

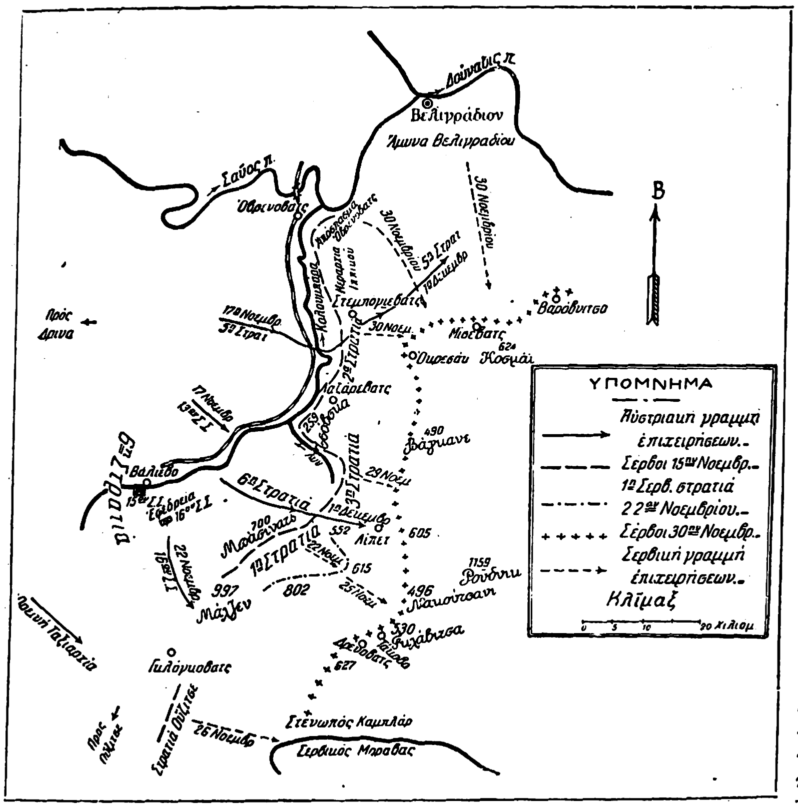

Μάχη τοῦ Κολουμπάρα 17—30 Νοεμβρίου 1914

Κολοῦμπι (Columbi), **Ἰωάννης**. Γάλλος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1592. Τῷ 1608 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς θεολογίας. Ἐκτὸς πολλῶν ἔργων του, ἀναφερομένων εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας, ἐδημοσίευσε τῷ 1656 ἐν Λυὼν καὶ ὑπομνήματα εἰς βιβλία τῆς Π. Διαθήκης, ἐν οἷς, κατὰ τὸ κείμενον τῆς Βουλγάτας, τῶν Ἑβδομήκοντα, τὸ ἑβραϊκὸν καὶ τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, παρέχει γραμματικήν, ἠθικὴν καὶ μυστικὴν ἑρμηνείαν. Ε. Γ. Π.

Κολούμπια (Columbia)· βλ. *Κολομβία*.

Κολούμπιτρο /*Παραλ. Γεωγρ.*/ βλ λ. *Κιλιμβήθρα*.

Κολοῦμπος /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Θήρας, ἀποτελοῦν τὸν ΒΑ. τῆς νήσου ἀγκῶνα (πλάτ. 36°28' 1/2 Β., μῆκ. 25°26' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2043: Santorin island). Εἰς 3 1/2 μίλ. καὶ πρὸς 43° (ἀληθοῦς) ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου φερώνυμος ὕφαλος, ἐντὸς τῆς ἰσοβαθοῦς τῶν 20 ὀργυιῶν κειμένη. Ἀποτελεῖται ἐκ λάβας καὶ σκωρίας, ἔχει δὲ διάμετρον μὲν 2 δεκάτων μιλλίου, βόλισμα δὲ 10 ὀργυιῶν κατὰ τὴν κεφαλήν της· εἶναι δὲ αὕτη πᾶν ὅ,τι ἀπέμεινεν ἐκ νήσου ἀναδυσάσης καὶ καταβυθισθείσης, διαρκουσῶν τῶν πλουτωνείων ἐκδηλώσεων τοῦ 1649. Σ. Ε. Λ.

κολοῦμπρα (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ λαχανευομένου φυτοῦ *κράμβη ἡ γογγυλοκράμβη*.

Κολουμπράρια (Columbraria) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τοῦ Βαλεριακοῦ πελάγους, μεστὴ ὄφεων. Περὶ ταύτης, γείτονος τῆς Ἐβύσσου (*Πτολ.* Β, στ, 77), ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (ΙΙΙ, 11,2) ὅτι, ἐνῷ ἡ γῆ τῆς Ἐβύσσου ἀποδιώκει τοὺς ὄφεις, ἡ τῆς Κολουμπραρίας συγκεντρώνει αὐτούς· διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον αὐτὴν *Ὀφιοῦσσαν*. Σ. Ε. Λ.

Κολουμπρέτες (Columbrete) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Συστὰς ἡφαιστειογενῶν ἱσπανικῶν νησίων, ἀπέχουσα 27 μίλλ. ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ὀροπέζα. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι ἡ Columbretta Grande (πλάτ. 39°54' Β., μῆκ. 0°41' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1320: Cabo San Antonio to Cabo Tortosa), ἡ Ferrera ἡ Malaspina σιδηροῦχος, ἡ Horodada, ἡ Soaquin, ἡ El Bergantin. Ἡ ὀνομασία των σημαίνει *Ὀφιοῦσσαι*, ὡς δηλαδὴ ἀναφέρονται παρὰ Πτολεμαίῳ (Β, στ, 77 ἔκδ. Nobbe). Σ. Ε. Λ.

Κολούνγκα (Colunga) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀβιέντο τῆς Ἀστουρίας, ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ (Κανταβρικὴ θάλασσα), ἀνατολικῶς τῆς Βιλλαβιθιόζα. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα ἀνθρακίτου, ἁλιείαν καὶ ἐμπόριον δημητριακῶν, κτηνῶν καὶ ἐρίου. Κάτ. 10.000 περίπου. Χ. Δ.

Κολουντὰρκ (Coludarc) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Νῆσος ἀδριατικὴ (πλάτ. 44°32' Β., μῆκ. 14°28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero) πρὸ τοῦ λιμένος Λουσσὶν Πίκκολο. Σ. Ε. Λ.

Κολοῦπι /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Βουνὸς τοῦ Β. τμήματος τῆς Ῥόδου, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς χάρτας καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Κουμούλι* (ἡ κορυφή του, ὑψόμ. 1366 ποδ., πλάτ. 36°21' Β., μῆκ. 28°10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island). Ὀρθοῦται μεταξὺ τῶν χωρίων Καλαθιές, Ψίνθου καὶ Μαρίτσες. Σ. Ε. Λ.

Κόλουρα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰωνίας παρὰ τὴν Πριήνην, ἀναφερομένη ἅπαξ μόνον παρ' Ἑκαταίῳ. Ἡ ἀκριβὴς αὐτῆς θέσις ἀγνοεῖται. —Π.

κόλουρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κόλον οὐρὰν ἔχων, ὁ κολοβωμένος, κοιν. *κουντουρός*· || γεωμετρ. «κόλουρος κῶνος, —πυραμὶς» (βλ. κατ.).

—**κόλουρος κῶνος** /*Γεωμ.*/. Καλεῖται οὕτω τὸ στερεὸν τὸ ὁριζόμενον ὑπὸ τμήματος κωνικῆς ἐπιφανείας καὶ δύο παραλλήλων ἐπιπέδων (καλουμένων βάσεων). Τὸ ὕψος τοῦ κολούρου κώνου εἶναι ἡ ἀπόστασις τῶν δύο ἐπιπέδων βάσεων. Ἐὰν αἱ βάσεις εἶναι κυκλικαί, ἡ δὲ εὐθεῖα ἡ ἑνοῦσα τὰ κέντρα αὐτῶν εἶναι κάθετος ἐπ' αὐτάς, ὁ κόλουρος κῶνος καλεῖται *ὀρθὸς κυκλικός*, δύναται δὲ νὰ παραχθῇ ὑπὸ ὀρθογωνίου τραπεζίου ΑαβΒ στρεφομένου περὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ τὴν κάθετον ἐπὶ τὰς βάσεις. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς παραπλεύρου ἐπιφανείας ὀρθοῦ κυκλικοῦ κολούρου κώνου ἰσοῦται πρὸς τὸ ἡμιάθροισμα τῶν περιφερειῶν τῶν δύο βάσεων πολλαπλασιασθὲν ἐπὶ τὴν παράπλευρον ἀκμήν. Ὁ δὲ ὄγκος ὀρθοῦ κυκλικοῦ κολούρου κώνου εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν ὄγκων τριῶν κώνων μὲ κοινὸν ὕψος τὴν ἀπόστασιν τῶν δύο βάσεων καὶ μὲ ἀντιστοίχους βάσεις τὰς δύο βάσεις αὐτοῦ καὶ μίαν μέσην ἀνάλογον μεταξὺ τῶν δύο τούτων βάσεων. Σ. Μ.-Ο.

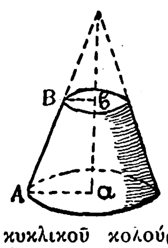

—**κόλουρος λειτουργία**. Καλεῖται οὕτω πρότυπος συγκριτικὴ κυκλικὴ λειτουργία θερμομηχανῶν, προταθεῖσα τῷ 1899 ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου Meyer καὶ ἐπισημοποιηθεῖσα ἐπί τινα χρόνον ὑπὸ τοῦ συλλόγου Γερμανῶν μηχανικῶν (Verein Deutscher Ingenieure, V. D. I Prozess). Σύγκειται κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἑξῆς πέντε ἀλλαγῶν καταστάσεως: τῆς ἰσοβαροῦς $p=p_1$, τῆς ἀδιαβατικῆς $dQ=0$, τῆς ἰσοχώρου $v=$σταθερά, τῆς ἰσοβαροῦς $p=p_2$ καὶ τμήματος τῆς καμπύλης $x=0$. Ὁ θερμικὸς βαθμὸς ἀποδόσεως τῆς λειτουργίας τοῦ συλλόγου εἶναι:

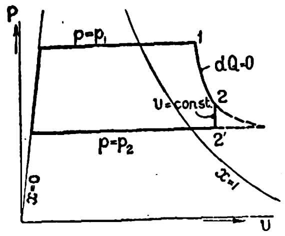

Κόλουρος λειτουργία ἢ τοῦ συλλόγου.

$$n\ \text{θερμ.}=\frac{(i_1-i_2')+A\,(p_2-p'_2)\,v_2}{i_1-q_8},$$

ὅπου i, p, v, καὶ q τὰ καθιερωμένα εἰς τὴν θερμοδυναμικὴν σύμβολα. Ἡ κόλουρος λειτουργία διαφέρει τῆς νῦν ὡς προτύπου ὑπὸ τοῦ συλλόγου V. D. I. χρησιμοποιουμένης λειτουργίας τῶν Raukine καὶ Clausius, κατὰ τὸ ὅτι ἡ πρώτη ἀποκόπτει μέρος τῆς ἐκτονώσεως («κόλουρος») ὡς μὴ συμβιβαζόμενον μὲ τὸ πεπερασμένον τῶν διαστάσεων τοῦ κυλίνδρου τῆς ἀτμομηχανῆς. Ἡ λειτουργία Raukine-Clausius παρίσταται εἰς τὸ σχῆμα διὰ διακεκομμένης γραμμῆς. Γ. Θ. Κ.

— **κόλουρος πυραμὶς** /*Μαθ.*/. Καλεῖται οὕτω τὸ τμῆμα τῆς πυραμίδος, τὸ περιεχόμενον μεταξὺ τῆς βάσεως καὶ μιᾶς παραλλήλου τομῆς πρὸς τὴν βάσιν. Ἡ τομὴ αὕτη καλεῖται *ἄνω βάσις* τῆς πυραμίδος, ἡ δὲ πρώτη βάσις καλεῖται *κάτω βάσις* τῆς πυραμίδος. Ὕψος τῆς κολούρου πυραμίδος εἶναι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ἐπιπέδων τῶν δύο βάσεων.

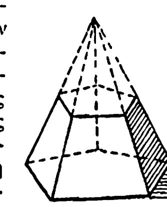

Ἡ κόλουρος πυραμὶς ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὸ ἄθροισμα τριῶν πυραμίδων ἐχουσῶν κοινὸν ὕψος καὶ βάσεις ἀντιστοίχως, τὴν

Digitized by Google

κάτω βάσιν, τὴν ἄνω βάσιν καὶ μίαν μέσην ἀνάλογον μεταξὺ τῶν δύο βάσεων. Σ. Μ.-Ο.

κόλουσις, —εως (ἡ)· ἡ κολόβωσις, ὁ ἀκρωτηριασμός· || *ἀρχ.* ἡ διὰ κυκλοτερῶν ἐντομῶν (circumrasio, circumcisio) τοῦ φλοιοῦ τῆς ἀμπέλου καταπολέμησις τῆς ῥοάδος (rotatio). —Π.

Κόλουσσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Παφλαγονίας, ἀναφερομένη ὑπὸ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (Περίπλ. 90), πρὸς Δ. τῆς Στεφάνης (νῦν Ἰστιφάν). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος ἡ θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

κολουτέα (ἡ) (Colutea) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον θάμνους φυλλοβόλους, ἀπαντῶντας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἐκ τῶν 8 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ εἶδος, γνωστότερα εἶναι ἡ *κολουτέα ἡ δενδρώδης* (Colutea arborescens) καὶ *κολουτέα ἡ μελανοκάλυξ* (Colutea melanocalyx), καλλιεργούμεναι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

Κολουτέα.

Κολοφανᾶς [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἄκρα τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀμοργοῦ (πλάτ. 36° 46' 50" Β., μῆκ. 25° 45' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos island), ἀνώνυμος εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην. Σ. Ε. Λ.

κολοφών, —ῶνος (ὁ)· τὸ ὑψηλότερον, τὸ ἀνώτερον σημεῖον, ἰδίᾳ ἡ δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν ἀνωτάτην κορυφὴν τῆς στέγης· κοιν. *καβαλλάρης* || μεταφ., τὸ ὑψηλότερον δυνατὸν σημεῖον: «ἔφθασε εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, — τῆς ἀκμῆς».

Κολοφὼν [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μία τῶν 12 ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἰωνικῶν πόλεων, μετέχουσα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ *κοινοῦ τῶν Ἰώνων, τοῦ Πανιωνίου*. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀνεγνωρίσθη μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἔκειτο 24 χλμ. Β. τῆς Ἐφέσου μακρὰν τῆς θαλάσσης, παρὰ τὰ σημερινὰ χωρία Τράτσα καὶ Δεϊρμὲν-δερέ, ἔνθα ὁ ἀπὸ τὰ Τράτσα εὐρὺς ἀγρὸς μέχρι τοῦ λόφου τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ἀκρόπολιν τῆς Κολοφῶνος εἶναι πλήρης ἐρειπίων, μαρτυρούντων τὴν πάλαι ποτὲ δύναμιν τῆς πόλεως. Ἡ ἀκρόπολις περιβάλλεται μὲ τεῖχος, κατὰ τὸ πλεῖστον σῳζόμενον, μετὰ τεσσάρων ἡμικυκλικῶν ἰσχυροτάτων πύργων. Ὡσαύτως διατηροῦνται ἐν τῇ ἀκροπόλει καὶ τρία οἰκοδομήματα τεχνικῶς εἰργασμένα. Τὰ τείχη τῆς πόλεως μετὰ 12 κυκλικῶν πύργων διατηροῦνται ἐν μέρει καὶ παρουσιάζουν πάχος 2,25 μέτρων. Ἡ κατασκευὴ τοῦ πρὸς τὴν Ἔφεσον τείχους εἶναι ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἡ δὲ περιοχὴ τῆς πόλεως εἶναι ἓν τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἴση περίπου πρὸς τὴν τῆς Περγάμου ἐπὶ Εὐμένους Β'. Ἔχει τρεῖς κυρίας πύλας, Β. πρὸς τὸ χωρίον Δεϊρμὲν-δερέ, Α. πρὸς τὸν Καΰστρον καὶ Ν. πρὸς τὸ Νότιον. Τὸ θέατρόν της εὑρίσκεται εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀκροπόλεως.

Προϊόντα αὐτῆς ἰδιάζοντα ἀναφέρονται ἡ μαστίχη, ἡ ῥητίνη ἢ πίσσα κολοφωνία, ἐκ τῆς ὁποίας παρήγετο τὸ καὶ μέχρι σήμερον ὀνομαζόμενον κολοφώνιον, καὶ τὸ καθαρτικὸν σκαμμώνιον. Ἀλλὰ καὶ ὡς βιομηχανικὸν κέντρον ἀγγείων καὶ ὑποδημάτων ἀναφέρεται. Ἡ εὐφορία τῆς χώρας καὶ ἐν γένει τὰ προϊόντα της κατέστησαν αὐτὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πλουσίαν καὶ ἰσχυράν. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἱπποτρόφος, κατόπιν δὲ μὲ τὸν λιμένα της Νότιον, παρὰ τὴν Κλάρον, ἔγινε καὶ ναυτικὴ πόλις. Ἵδρυσεν ἀποικίας, τὴν Μύρλειαν εἰς Βιθυνίαν, τὸ Σκύππιον, τὸν Λιμένα Κολοφωνίων παρὰ τὴν Τορώνην καὶ ἐν μέρει τὴν Σμύρνην. Εἶναι πατρὶς τοῦ Μιμνέρμου, Ξενοφάνους, Ἑρμησιάνακτος καὶ τῶν ζωγράφων Διονυσίου καὶ Διονυσοδώρου, ἀμφισβητεῖ δὲ καὶ τὸν Ὅμηρον. Σπουδαῖα ἱερὰ εἶχε τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος (Κλάριος Ἀπόλλων καὶ Κολοφωνία Ἄρτεμις). Ἡ ἵδρυσις τῆς Κολοφῶνος ἀνάγεται εἰς τὸν Κοδρίδην Ἀνδραίμονα ἐκ Πύλου, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὸν Δαμασίχθονα, ἐπίσης Κοδρίδην. Ἐνωρὶς ἦλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὴν Λέβεδον, ἣν ἐβοήθει καὶ ἡ Τέως. Βραδύτερον ἐπολέμησεν ἀποτελεσματικῶς πρὸς τοὺς Λυδούς, τῶν ὁποίων ἐπὶ Γύγου ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν. Ὑπέστη πολλὰ ἐκ μέρους τῶν Κιμμερίων καὶ τέλος ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Πέρσας. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους μετέσχε τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων, πληρώνουσα ὡς φόρον τρία τάλαντα. Ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ πάλιν ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ ἔκτοτε ἠκολούθησε τὰς τύχας τῆς Ἰωνίας. Τῷ 299 π. Χ. πολλοὶ κάτοικοί της μετῳκίσθησαν ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου εἰς τὴν Ἔφεσον καὶ τῷ 188 περιελήφθη εἰς τὸ κράτος τῆς Περγάμου. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους παρουσιάζονται διῃρημένοι οἱ Κολοφώνιοι, εἰς τοὺς οἰκοῦντας τὴν ἀρχαίαν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀπὸ θαλάσσης, ἤτοι τοὺς οἰκοῦντας τὸν λιμένα Νότιον, ὅστις πλέον ἐκαλεῖτο *Νέα Κολοφών*. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἤκμαζεν εἰσέτι, διότι εἰς τὸν «Συνέκδημον» τοῦ Ἱεροκλέους ἀναφέρεται ὡς μητρόπολις. Περὶ Κολοφῶνος ἐγράφησαν πολλὰ συγγράμματα μὴ διασωθέντα: «Κολοφῶνος κτίσις» τοῦ Ξενοφάνους, «Κολοφωνίων πολιτεία» τοῦ Ἀριστοτέλους, «Κολοφωνιακά» τοῦ Ἑρξία, ««Περὶ τῶν Κολοφωνίων ποιητῶν» τοῦ Νικάνδρου κτλ.

Νομίσματα τῆς Κολοφῶνος περιεσώθησαν διαφόρων ἐποχῶν πολλὰ καὶ σημαντικώτατα. Τὰ ἀρχαιότατα φέρουν ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς προτομὴν τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας λύραν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Κολοφωνίων».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Pertz*, Colophoniaca (Göttingen, 1858). «Μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκη ἐν Σμύρνῃ», III, 261.— *A. Fontrier*, Μελέτη (ἐν «Μουσείῳ καὶ βιβλιοθήκῃ ἐν Σμύρνῃ» 1878—1880) — *C. Schuchhardt* (und Wolters), Kolophon usw, «Athen. Mitteilungen, XI (1886), 398. Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Κολοφῶνας [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Νησίον τῆς Δωδεκανησιακῆς συστάδος τῆς Χάλκης (πλάτ. 37° 13' 15" Β, μῆκ. 27° 40' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island), εὑρισκόμενον μεταξὺ Ρόδου, Ἀλιμνιᾶς καὶ Χάλκης, ἐγγύτερον δὲ πρὸς τὴν τελευταίαν. Σ. Ε. Λ.

Κολοφωνία [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κύθνου (πλάτ. 37° 24' 3/4 Β., μῆκ. 24° 24' 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Thermia island), σχηματιζόμενος κατὰ τὸν ΒΑ. μυχὸν τοῦ ὅρμου *Ἀποκρείωσις* (*Ἀντ. Βάλην δα*, Κυθνιακὰ 10), νοτίως δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ ἑνοῦντος τὸ νησίον Ἁγίου Λουκᾶ πρὸς τὴν νῆσον. Σ. Ε. Λ.

κολοφωνικὰ ὀξέα [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὰ ὀξέα, πλουσιώτερα τοῦ *ἀβιετικοῦ ὀξέος* εἰς ὀξυγόνον, ἀπαντῶντα ἐν τῷ *κολοφωνίῳ* (βλ. λ.). Σ. Γ.

κολοφώνιον (τὸ) [*Χημ.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ ὑπόλειμμα, ὅπερ παραμένει ὅταν ἐκ τῆς ῥητίνης τῆς πίτυος καὶ ἄλλων κωνοφόρων ἀπομακρυνθῇ πλήρως δι' ἀποστάξεως τὸ τερεβινθέλαιον. Ἡ ἀπόσταξις γίνεται εἴτε ἁπλῶς εἴτε δι' ὑδρατμῶν. Τὸ ὑπόλειμμα τῆς ἀποστάξεως τήκεται ἐπὶ ἀνοικτῶν λεβήτων ὑπὸ διαρκῆ ἀνάδευσιν, μέχρις ὅτου ἀπομακρυνθῇ ὅλον τὸ ὕδωρ, εἶτα ἀφίνεται ἐν

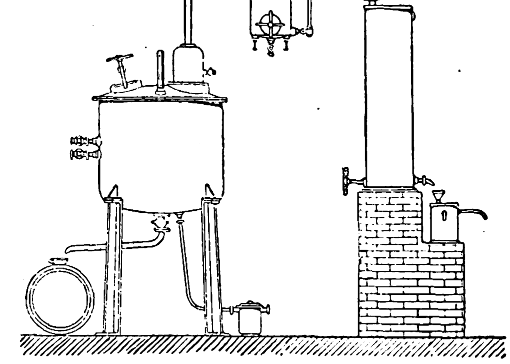

Συσκευὴ ἀποστάξεως ῥητίνης.

ἠρεμίᾳ καὶ ἡ διαυγὴς ῥητίνη ἀποχωρίζεται τῆς ὑποστάθμης. Τὸ κολοφώνιον εἶναι ὑαλῶδης, στίλβουσα, λίαν εὔθραυστος μᾶζα. Αἱ καλύτεραι ποιότητες εἶναι τελείως διαφανεῖς καὶ ἐλεύθεραι κρυστάλλων. Ἔχει χρῶμα οἰνοκίτρινον, ἀνοικτοκίτρινον, ἠλεκτρόχρουν ἕως μέλαν. Τὸ μέσον εἰδικὸν βάρος εἶναι 1,07—1,09. Εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 70—80° μαλακύνεται καὶ εἰς τοὺς 90—100° τήκεται. Διαλύεται τελείως εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα, τὴν μεθυλικὴν καὶ ἀμυλικὴν ἀλκοόλην, τὸ βενζόλιον, τὴν ἀκετόνην, τὸ ὀξικὸν ὀξὺ καὶ τὸν διθειάνθρακα.

Εἰς τὸν ἀέρα θερμαινόμενον καίεται μετ' ἰσχυρῶς αἰθαλιζούσης φλογός. Ἐκτιθέμενον εἰς λεπτὸν στρῶμα ἐν τῷ ἀέρι ἀπορροφεῖ ὀξυγόνον, σχηματιζομένων σωμάτων χαρακτῆρος ὑπεροξειδίων ἀδιαλύτων εἰς πετρελαϊκὸν αἰθέρα. Τὸ κολοφώνιον ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἐλευθέρων ῥητινικῶν ὀξέων, τὰ ὁποῖα ἀναλόγως τοῦ φυτοῦ, ἐξ οὗ τοῦτο προέρχεται, εἶναι διάφορα. Τὸ ἀμερικανικὸν περιέχει κυρίως *ἀβιετικὸν ὀξύ*, $C_{19}H_{28}O_2$ καὶ τὸ γαλλικὸν *πιμαρικὸν ὀξύ*, $C_{20}H_{30}O_2$. Περαιτέρω περιέχει *κολοφωνικὰ ὀξέα*.

Τὸ κολοφώνιον χρησιμοποιεῖται πολλαχῶς πρὸς παρασκευὴν σαπώνων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, πρὸς συγκόλλησιν τοῦ χάρτου, πρὸς ἐπίχρισιν βαρελλίων, πρὸς παρασκευὴν ἱσπανικοῦ κηροῦ, βερνικίων καὶ ἐμπλάστρων, ὡς ἀναγωγικὸν μέσον πρὸς συγκόλλησιν μετάλλων. Ἐσχάτως παρασκευάζονται διὰ βρασμοῦ τοῦ κολοφωνίου μετ' ὀξειδίων τοῦ μολύβδου καὶ μαγγανίου ταχέως ξηραινόμενα στεγνωτικά. Τὸ κολοφώνιον χρησιμοποιεῖται πρὸς τριβὴν τῶν δοξαρίων τῶν βιολίων καὶ παρομοίων ἐγχόρδων ὀργάνων διὰ τὴν καλυτέραν κράδανσιν τῶν χορδῶν. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει σημαντικὴν ἐξαγωγὴν κολοφωνίου. Σ. Γ.

Κολοφώνιος, —ία. ὁ κάτοικος τῆς πόλεως Κολοφῶνος, ὁ ἐκ Κολοφῶνος καταγόμενος· || ὡς ἐπίθετον: *κολοφώνιος, —ία, —ιον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Κολοφῶνα, ὁ τῆς Κολοφῶνος: «κολοφώνια ὑποδήματα»· || οὐδ. *κολοφώνιον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

κολοφωνίτης (ὁ) (Kolophonit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν γρανατῶν. Ἀποτελεῖ κυρίως παραλλαγὴν τοῦ ἀνδραδίτου, ἤτοι τοῦ ἀσβεστοσιδηρούχου μέλους τῆς ἐν λόγῳ ὁμάδος. ἀπαντᾷ δὲ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα χρώματος φαιοῦ, παρεμφεροῦς πρὸς τὸ κολοφώνιον, ἢ μαύρου, καὶ λάμψεως ῥητινώδους. Μέγα μέρος αὐτοῦ εἶναι κοκκώδης βεζουβιανός. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Arendal ἐν Νορβηγίᾳ. Γ. Β.

Κολοφῶντας [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Νησὶς τῆς Β. παραλίας τῆς Κάσου (πλάτ. 35°26'20" Β., μῆκ. 26°59'35" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Kasso and Scarpanto islands). Ἡ εὐθυγράμμισίς της πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Ἅγιος Γεώργιος (Β. τῆς Κάσσου ἄκρα) προφυλάττει ἀπὸ τῆς ὑφάλου τῆς Κάσου (2 ὀργ.). Σ. Ε. Λ.

κολπεγχύτης (ὁ). Εἰδικὴ ἐξ ὑέλου, σκληροῦ κόμμεως ἢ πορσελλάνης συσκευὴ πρὸς χρῆσιν θερμῶν κολπικῶν διακλυσμῶν, ἐφωδιασμένη διὰ διπλοῦ ὑαλίνου σωλῆνος, προσαγωγοῦ καὶ ἀπαγωγοῦ τοῦ ὕδατος, πρὸς προφύλαξιν ἐκ τῆς διαβροχῆς τῶν εὐαισθήτων ἔξω γεννητικῶν ὀργάνων κατὰ τὴν ἐκ τοῦ κολεοῦ ἐκροὴν τοῦ θερμοῦ ὕδατος. Τῶν συσκευῶν τούτων αἱ μὲν παρεμφερεῖς πρὸς μητροσκόπιον εὐοδιάζονται ἐντὸς τοῦ κόλπου, ἐπικοινωνοῦσαι ἔξωθεν μετὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ἐλαστικοῦ σωλῆνος τοῦ καταιονητῆρος, αἱ δὲ ᾠοειδεῖς τὸ σχῆμα ἐπιτίθενται καθέτως ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου, ἐπικοινωνοῦσαι μετὰ τούτου διὰ τῆς ἐν τῇ μεσότητί των κωνικῆς προεξοχῆς, δι' ἧς διέρχονται οἱ παροχετευτικοὶ τοῦ ὕδατος σωλῆνες. Ἁπλουστέραν μορφὴν τούτων ἀποτελοῦσιν οἱ διὰ τὰς συνήθεις ἀντισηπτικὰς κολπικὰς πλύσεις χρησιμοποιούμενοι ὑπόκυρτοι ἐξ ὑέλου ἢ σκληροῦ κόμμεως σωλῆνες, ὧν τὸ ἐντὸς τοῦ κόλπου εὐοδιαζόμενον ἀπεστρογγυλωμένον ἄκρον εἶναι διάτρητον ἐκ μικρῶν ὀπῶν, τὸ δὲ ἕτερον ἐπικοινωνεῖ ἔξωθεν μετὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ἐλαστικοῦ σωλῆνος τοῦ καταιονητῆρος. Ο. Ρ.

κολπεκτομὴ (ἡ) [*Γυναικολ.*]. Ἡ μερικὴ ἢ ὁλικὴ ἐξαίρεσις τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου, σκοποῦσα τὴν ἐκτέλεσιν πλαστικῶν ἐγχειρήσεων ἐπὶ τῶν γειτνιαζόντων ὀργάνων, ὡς καὶ τὴν στένωσιν ἢ τελείαν ἀπόφραξιν τοῦ κόλπου ἐπὶ προπτώσεων τῶν πυελικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός. Οὕτως ἀφαιροῦνται κρημνοὶ τοῦ βλεννογόνου ἐπὶ περιπτώσεων οὐρηθροαιδοιικῶν καὶ οὐρηθροκολπικῶν συριγγίων, ὡς καὶ κολποκηλῶν. Ἐπίσης ἐκτέμνεται, ἐπὶ προπτώσεως τῆς μήτρας, ὁλόκληρος ὁ βλεννογόνος τοῦ κόλπου διὰ δύο κυκλοτερῶν τομῶν, ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου, ἑνουμένων διὰ μέσης κολπικῆς τοιαύτης· τὰ δ' ἐκ τῆς ἀποκολλήσεως τῶν δύο πλαγίων κρημνῶν ἀπογυμνωθέντα τοιχώματα τοῦ κόλπου συρράπτονται πρὸς ἄλληλα διὰ συνεχοῦς κυκλοτεροῦς ῥαφῆς ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου, ἔνθα ἐφαρμόζονται κεχωρισμέναι ῥαφαί. Ο. Ρ.

κολπέμφραξις (ἡ) [*Γυναικολ.*]. Ἡ ἀπόφραξις τοῦ κόλπου, ἥτις εἶναι: 1) συγγενής, προερχομένη ἐξ ἐγκαρσίου διαφράγματος ἑδράζοντος γενικῶς ὄπισθεν τοῦ ὑμένος, ἢ καὶ ἐξ ἀδιατρήτου καταστάσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ ὑμένος, καὶ 2) ἐπίκτητος, προερχομένη ἐκ σφακελώσεως τῶν τοιχωμάτων τοῦ κόλπου μετὰ ἐπίπονον τοκετόν, ἐξ ἀφροδισίων ἑλκῶν, ἐκ συριγγίων κύστεως καὶ ὀρθοῦ κτλ. Ταύτης συνέπεια εἶναι ἡ συσσώρευσις ἐκκρίσεων ὄπισθεν τῆς ἀποφράξεως, συλλογὴ αἵματος κατὰ τὴν ἔμμηνον περίοδον (αἱματόκολπος) καὶ ἡ ἀνικανότης πρὸς συνουσίαν. Πρὸς θεραπείαν ταύτης γίνεται τομὴ πρὸς διάνοιξιν τοῦ φράσσοντος διαφράγματος, ἢ προϊοῦσα διεύρυνσις τῆς στενώσεως ἢ τέλος πλαστικαὶ ἐγχειρήσεις πρὸς ἐκτομὴν τῶν οὐλωδῶν στενώσεων κτλ. Ο. Ρ.

κολπευρυντήρ, —ῆρος (ὁ). Ὄργανον εἰσαγόμενον ἐν τῷ κόλπῳ πρὸς διεύρυνσιν τοῦ ἐξ ἐγχειρητικῶν ἢ μαιευτικῶν λόγων ἐστενωμένου κόλπου, ἢ καὶ πρὸς κατανίκησιν κολπικῆς συσπάσεως ἐπὶ περιπτώσεως κολεοσπασμοῦ. Ἡ διεύρυνσις τοῦ φυσιολογικῶς ἔχοντος κόλπου λαμβάνει ἐπίσης χώραν πρὸς τὸν σκοπὸν προκλήσεως προώρου τοκετοῦ ἢ καὶ πρὸς ταχυτέραν διαστολὴν τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας ἐπὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ, καὶ τέλος πρὸς ἀνάταξιν τῆς ἐν ἐκστροφῇ εὑρισκομένης μήτρας. Ἀναλόγως ὅθεν τῶν ἑκάστοτε περιπτώσεων χρησιμοποιοῦνται καὶ διάφοροι κολπευ-

Digitized by Google

ρυντῆρες ἐκ ραβδίων μεταλλικῶν, ὁμοίων πρὸς διαστολεῖς μήτρας καὶ ὀρθοῦ, ἐκ διαφόρων μητροσκοπίων διανοιγομένων βαθμιαίως ἔξωθεν διὰ κοχλίου, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν των ἐν τῷ κόλπῳ, ἐξ ἐλαστικῶν θυλάκων κενῶν, εἰσαγομένων ἐν τῷ κόλπῳ καὶ πληρουμένων εἶτα ὕδατος διὰ τοῦ ἔξω κειμένου ἐλαστικοῦ σωλῆνος αὐτῶν, κτλ. Ο. Ρ.

Κολπίας /*Μυθολ.*/. Θεότης τοῦ ἀνέμου φοινικικῆς προελεύσεως. Ἐθεωρεῖτο σύζυγος τῆς Βιαύτης, ἤτοι τῆς Νυκτός, καὶ πατὴρ τοῦ Αἰῶνος καὶ τοῦ πρώτου ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπου, τοῦ Πρωτογόνου ἢ Γένους, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου παρεχομένας πληροφορίας. Εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς προσωποποίησιν τῶν ἐκ τῶν κόλπων πνεόντων ἀνέμων, οἵτινες καὶ *κολπίαι* ἐκαλοῦντο. Ν. Α.

κολπίας (ὁ) (κοιν. *κορφιᾶς*). Ἄνεμος τοπικὸς μέν, ἀλλ' ἔξω τοῦ στομίου μεγάλου κόλπου ἀρχόμενος νὰ πνέῃ. Ὑποδιαιρέσεις αὐτοῦ: ὁ *ἐγκολπίας* (*'μποκαδοῦρα*), ὁ *ἐμβάτης* (κοιν. *μπάτης*) καὶ ἡ *νυκτερινὴ αὔρα* (*νυχτομπάτης*). Σ. Ε. Λ.

κολπίζω· σχηματίζω κόλπον: «στῆθος κολπίζον».

—**κολπίζων** *ὅρμος* /*Ἀκτογρ.*/. Κατηγορία κολπώσεως. Ὅρμος μεγάλης σχετικῶς ἐκτάσεως, μικρότερος ὅμως τοῦ ἐλάσσονος κόλπου καὶ μεγαλύτερος τοῦ συνήθους ὅρμου· λ. χ. ὁ τῆς Ἐπιδαύρου. Σ. Ε. Λ.—Κ. Χ. Κ.

κολπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κόλπον τῆς γυναικός.

— **κολπικὴ** *ἐξέτασις*. Ἡ ἔρευνα τοῦ κόλπου πρὸς διαγνωστικὸν σκοπόν. Γίνεται αὕτη: 1) διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου ὑπαρχουσῶν ἀλλοιώσεων ὑπὸ μορφὴν βλεννωδῶν πλακῶν, κονδυλωμάτων, οὐροχόων συριγγίων, ἐκροῆς ὑγρῶν ἢ αἵματος, κυστιοκήλης, ὀρθοκήλης, διαμαρτίας διαπλάσεως κλ., καὶ 2) διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐρεύνης (*ὑποδακτυλισμός*), ἤτοι τῆς εἰσαγωγῆς ἐν τῷ βάθει τοῦ κόλπου τοῦ λιχανοῦ ἢ τούτου καὶ τοῦ μέσου δακτύλου, πρὸς ψηλάφησιν τῶν τῇ ἁφῇ προσπιπτόντων ὀργάνων, ἤτοι τῶν θόλων τοῦ κόλπου, τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, τῆς θέσεως καὶ συστάσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν ἐν αὐτῷ παρατηρουμένων διαφόρων κηλῶν, ὄγκων, οὐλῶν, συριγγίων, συμφύσεων, διαμαρτιῶν διαπλάσεως κτλ. Ο. Ρ.

— **κολπικὴ** *κοιλιοτομή*. Ἡ διάνοιξις τῆς κοιλίας διὰ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κόλπου, ἤτοι τοῦ προσθίου ἢ ὀπισθίου θόλου αὐτοῦ, πρὸς ἐγχειρητικὸν σκοπὸν (βλ. λ. *κολποκοιλιοτομία*). Ο. Ρ.

— **κολπικὸς** *πωματισμός*. Ἡ εἰσαγωγὴ ἀσηπτικῆς ὀθόνης ἢ γάζης ἐν τῷ κόλπῳ καὶ πλήρωσις τούτου ὑπ' αὐτῆς πρὸς θεραπευτικὸν ἢ αἱμοστατικὸν σκοπόν, ἢ καὶ πρὸς τὴν βαθμιαίαν διεύρυνσιν ἐν περιπτώσει στενώσεως αὐτοῦ. Ο. Ρ.

Κολπίνο /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Πετρουπόλεως. Κάτ. 13.325. Ἔχει μεγάλα χυτήρια σιδήρου καὶ κρατικὰ ἐργοστάσια πρὸς ἐφοδιασμὸν τοῦ ναυτικοῦ. Λ. Α.

κόλπιον *ρεῦμα* /*Ὠκεανογρ.*/· βλ. λ. *ρεῦμα κόλπου*.

κολπίσκος (ὁ)· μικρὸς κόλπος.

κολπισμὸς (ὁ), ἢ **κολεοσπασμὸς** (Vaginismus) /*Γυναικολ.*/. Ἡ σπασμωδικὴ σύσπασις τοῦ σφιγκτῆρος μυὸς τοῦ κόλπου μετὰ τῶν προσθίων ἰνῶν τοῦ ὑψωτῆρος τοῦ δακτυλίου, ἡ λαμβάνουσα χώραν κατὰ πᾶσαν πρὸς συνουσίαν ἀπόπειραν, καθιστῶσαν δυσχερῆ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀνδρικοῦ ὀργάνου, ἢ ἐν γένει κατὰ πᾶσαν ψαῦσιν ἐπὶ τῆς αἰδοιικῆς χώρας, θλῖψιν ἐπὶ τῆς κλειτορίδος κλ. Ἐπὶ ἐντόνων δὲ περιπτώσεων ὁ σπασμὸς ἐκτείνεται πέραν τῶν μυῶν τῆς βάσεως τῆς πυέλου, μέχρι τοῦ μυϊκοῦ συστήματος τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν κάτω ἄκρων, ἰδίᾳ δὲ τῶν προσαγωγῶν τοῦ μηροῦ μυῶν. Ἡ σύσπασις αὕτη συνοδεύεται ὑπὸ ἄλγους διαφόρου ἐντάσεως, ἡ δὲ σπασμώδης αὕτη κατάστασις τοῦ κόλπου, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἀποπείρας πρὸς συνουσίαν, ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην *δυσευνίαν* (dyspareunia). Οὕτω παρά τισι τῶν γυναικῶν, αἰσθανομένων ὑπέρμετρον φόβον τῆς τοῦ γάμου ὁμιλίας, πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς συνουσίαν ματαιοῦται, αὗται δὲ εἰσὶ καὶ αἱ χαρακτηριστικώτεραι τοῦ κολεοσπασμοῦ περιπτώσεις, αἱ ἀναφαινόμεναι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐγγάμου βίου. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ ἐκ τῆς παθήσεως ταύτης φαινόμενα παρατηροῦνται μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῆς συνουσίας, ἐνίοτε ὅμως, ἐπὶ ἐντόνου ὑπερευαισθησίας τῆς αἰδοιικῆς χώρας, καθίστανται ἐπώδυνα καὶ τὸ κάθισμα καὶ τὸ βάδισμα· ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τῆς πασχούσης καθίσταται δυσάρεστος ὡς ἐκ τῆς βλάβης τῆς καθόλου ὑγείας καὶ τῆς ψυχικῆς καταπτώσεώς της.

Τὰ αἴτια τῆς παθήσεως ταύτης ὀφείλονται: α') εἰς τοπικὰς ὀργανικὰς βλάβας: ρωγμάς, στενώσεις, οὐλώδεις συσπάσεις, βραχύτητα κόλπου, ἐκτοπίσεις μήτρας, φλεγμονὰς τῶν ἔσω καὶ ἔξω γεννητικῶν ὀργάνων ἐκ λευκορροίας, βλεννορροίας κλ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ δυσαναλογίας τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῶν φύλων, ἢ καὶ ἀδεξιότητος τοῦ συζύγου, καὶ β') ἐκ γενικῶν λόγων προερχομένων ἐξ ὑπερευαισθησίας τῶν νεύρων τῆς χώρας ταύτης ἢ τοῦ ὑμένος καὶ βλεννογόνου τοῦ κόλπου, προκαλουμένης ἐνίοτε καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸ δέφεσθαι ἕξεως καὶ συνοδευομένης ὑπὸ ὑπερβαλλούσης γενικῆς ἀνακλαστικῆς εὐπαθείας, σχετικῆς μὲ ὑστερικὴν προδιάθεσιν (φόβοι, ψυχικὴ ἐπίδρασις, νοεραὶ παραστάσεις κτλ.).

Ἡ θεραπεία τῆς νόσου ἔγκειται εἰς τὴν ἄρσιν τῶν τοπικῶν αἰτίων τῶν προκαλούντων τὸν σπασμόν, ἤτοι τὴν ἐπούλωσιν τῶν ραγάδων, τὴν διάλυσιν τῶν φλεγμονῶν, τὴν ἐξαίρεσιν τῶν φλεγμαινόντων λειψάνων τοῦ παρθενικοῦ ὑμένος κλ. Ἀλλ' αἱ περιπτώσεις τοῦ κολεοσπασμοῦ, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς ὑπερευαισθησίαν τοῦ παρθενικοῦ ὑμένος, τῶν νυμφῶν τοῦ προδόμου καὶ κλειτορίδος καὶ ἐν γένει τῆς γενετησίου αἰσθήσεως, εἰσὶν αἱ πλέον δυσίατοι, μὴ ὑποχωροῦσαι καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν καὶ μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ παρθενικοῦ ὑμένος ἢ τὴν χρῆσιν καυστικῶν φαρμάκων. Εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ ἐπαφὴ δέον νὰ γίνηται πάντοτε διὰ τῆς χρήσεως ἐλαιούχου οὐσίας καὶ μετὰ προηγουμένην ἐπάλειψιν ἐπὶ τῆς αἰδοιικῆς χώρας διαλύσεως κοκαΐνης. Συνιστῶνται δὲ ἀποχὴ ἐπί τινα καιρὸν τῆς γενετησίου ὁμιλίας, τοπικὰ θερμόλουτρα, βαθμιαία διαστολὴ τοῦ κόλπου διὰ κολπευρυντήρων, ἢ ἄμεσος ὑπὸ τὸ χλωροφόρμιον χρῆσις μητροσκοπίου, παραμένοντος ἐπὶ μακρὸν τούτου ἐντὸς τοῦ κόλπου καὶ μετὰ τὴν νάρκωσιν, ἠλεκτροθεραπεία, ψυχικὴ ἀγωγὴ κλ. Ο. Ρ.

κολπῖτις /*Γυναικολ.*/. Ἡ φλεγμονώδης πάθησις τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου, σπανίως ἐπερχομένη πρωτοπαθῶς, ὡς ἐκ τοῦ στρωτοῦ ἐπιθηλίου τοῦ βλεννογόνου καὶ τῆς ἐλλείψεως ἀδένων, μὴ εὐνοϊκῶν πρὸς τὴν εἴσδυσιν μικροβίων, καὶ συνηθέστερον προκαλουμένη δευτεροπαθῶς δι' ἀνιούσης ἐκ τοῦ αἰδοίου καὶ τῆς οὐρήθρας μολύνσεως, ἢ διὰ κατιούσης ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας τοιαύτης. Ἡ κολπῖτις εἶναι ἀσυγκρίτως συχνοτέρα παρὰ ταῖς γυναιξὶ καὶ δὴ ταῖς τεκούσαις ἢ παρὰ ταῖς παρθένοις, εἰς τὸν κόλπον τῶν ὁποίων ἡ εἴσδυσις μικροβίων καὶ πᾶς ἐν γένει χειρισμὸς κωλύεται ὑπὸ τοῦ φράσσοντος τοῦτον παρθενικοῦ ὑμένος. Πρὸς γένεσιν τῆς φλεγμονῆς, πλὴν τῆς εἰσόδου τῶν παθογόνων μικροργανισμῶν, προαπαιτεῖται καὶ ἡ ἀλλοίωσις τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου, ὡς καὶ τοῦ φυσιολογικοῦ ἐκκρίματος αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν δὲ ταύτης συντελοῦσιν αἱ ρήξεις τοῦ περινέου, αἱ προπτώσεις τῶν κολπικῶν τοιχωμάτων, αἱ παθολογικαὶ ἐπικοινωνίαι τοῦ κόλπου μετὰ τῶν γειτνιαζόντων ὀργάνων (κολποκυστικά, ὀρθοκολπικὰ συρίγγια), ἡ εἰσαγωγὴ μεμολυσμένων δακτύλων ἢ ὀργάνων πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν ἢ πρὸς αὐνανισμόν· ἀλλὰ καὶ αἱ παθολογικαὶ ἐκκρίσεις ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας ἐκ φλεγμονωδῶν ἀλλοιώσεων ἢ ἀποσυντεθειμένων νεοπλασμάτων ταύτης, παράγουσι τὴν νόσον, καὶ πᾶσα πάθησις ἐξαντλοῦσα τὸν ὀργανισμόν, ὡς καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀνωμαλίας τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως ἀτροφία τῶν ᾠοθηκῶν, ἐπιδρῶσι νοσηρῶς ἐπὶ τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ κόλπου.

Μορφὴ τῆς κολπίτιδος συνηθεστέρα εἶναι ἡ *γονοκοκκική*, ἡ ἐκ τῶν γονοκόκκων προερχομένη (βλ. λ. *βλεννόρροια καὶ γυναικολογία*). Πλὴν τῶν γονοκόκκων, ἐπίσης καὶ οἱ στρεπτόκοκκοι, σταφυλόκοκκοι καὶ τὸ κολοβακτηρίδιον προκαλοῦσι κολπίτιδα. Ἕτερα ἀεριογόνα βακτηρίδια, κυρίως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κυήσεως, παράγουσι τὴν *φυσαλλιδώδη* κολπίτιδα· κατὰ τὴν κύησιν ἐμφανίζεται ἐπίσης ἡ *κατάστικτος* ἢ *κοκκιώδης* κολπῖτις. Κατὰ τὰς ὀξείας λοιμώδεις νόσους (ἱλαρά, ὀστρακιά, διφθερῖτις) παρετηρήθη ἡ *ψευδοϋμενογόνος* κολπῖτις, καθ' ἣν μεμβρᾶναι πλάσσονται ἐν τῷ κόλπῳ. *Φυματιώδης* κολπῖτις, ἄνευ συμμετοχῆς τῶν λοιπῶν γεννητικῶν ὀργάνων, παρετηρήθη εἴς τινας περιπτώσεις, οὐχ ἧττον ἐπέρχεται αὕτη δευτερογενῶς διὰ τοῦ αἵματος. Τέλος ἀναφέρουσι καὶ σπανίας μορφὰς *φλυκταινώδους ἀποφολιδωτικῆς* καὶ *γαγγραινώδους* κολπίτιδος. Συνήθεις εἰσὶν αἱ ἐλαφραὶ μορφαὶ κολπιτίδων ἐκ διαφόρων ἐρεθισμῶν, ὡς γενετησίου καταχρήσεως, δυσαναλογίας ὀργάνων τῶν φύλων, εἰσαγωγῆς ἀλλοτρίων σωμάτων πρὸς αὐνανισμόν, μακρᾶς παραμονῆς πεσσῶν κλ., εἰς ἃς προστιθεμένη ἡ μικροβιακὴ μόλυνσις παράγει τὰς ἄνω μνημονευθείσας φλεγμονώδεις κολπίτιδας.

Αἱ κατὰ τὰς κολπίτιδας γενικῶς παρατηρούμεναι παθολογοανατομικαὶ ἀλλοιώσεις εἰσὶν ἐξοίδησις τοῦ ἐπιθηλίου μετὰ διαχύτου ἢ καθ' ἑστίας μικροκυτταρικῆς διηθήσεως, ὑπεραιμία καὶ ἐρυθρότης ἔντονος τοῦ βλεννογόνου, ἐρυθραὶ κηλῖδες, μικραὶ αἱμορραγίαι κατὰ τὴν ἐπαφὴν ἐργαλείων καὶ ὑπερέκκρισις ὑγροῦ βλεννοπυώδους ἢ πυώδους. Εἰς δὲ τὴν γεροντικὴν κολπίτιδα ἐπέρχονται συχνάκις συγκολλήσεις τῶν κολπικῶν τοιχωμάτων, ἕνεκα τῆς ἀποπτώσεως τοῦ ἐπιθηλίου.

Κυριώτερα συμπτώματα τῆς ὀξείας μορφῆς εἶναι ἡ ἔκκρισις πυκνοῦ κιτρινωποῦ πύου, ἐνίοτε καὶ αἱμοφύρτου, ἐξ οὗ ὁ ἐρεθισμὸς τῆς αἰδοιικῆς χώρας, ὁ προκαλῶν κνησμὸν καὶ καῦσον, βαθμός τις δυσουρίας μετὰ τεινεσμοῦ ἐκ τῆς κύστεως, ἄλγος μετὰ αἰσθήματος βάρους, ἡ δὲ κολπικὴ ἐξέτασις ἀποβαίνει ἐπώδυνος· πυρετὸς παρατηρεῖται μόνον εἰς σηπτικὰς μορφάς. Αἱ δὲ χρόνιαι μορφαί, ἀθορύβως ἐξελισσόμεναι, παρουσιάζουσιν ὑδαρῆ καὶ μᾶλλον διαυγῆ τὴν ἐκ τοῦ κόλπου ἔκκρισιν, βραδεῖαν τὴν πορείαν μὲ ἐναλλαγὰς παροξύνσεως τῆς καταστάσεως κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐμμήνων ἢ τὴν γενετήσιον κατάχρησιν.

Ἡ θεραπεία τῆς ὀξείας κολπίτιδος συνίσταται εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἀποφυγὴν συνουσίας, εἰς τοπικὰ παρατεταμένα χλιαρὰ λουτρά, εἰς κολπικοὺς διακλυσμοὺς ἀφεψήματος χαμαιμήλων, φύλλων καρυᾶς κλπ., ἢ ἐλαφρῶν ἀντισηπτικῶν διαλύσεων (ὑπερμαγγανικοῦ καλίου, βορικοῦ ὀξέος, λυζόλης κλπ.), ἀντικαθιστωμένων τῶν τελευταίων, μετὰ τὴν πάροδον τῶν ὀξέων φαινομένων καὶ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἄλγους, ὑπὸ δραστικωτέρων φαρμάκων, καὶ εἰς κολπικὰ βύσματα ἐμβεβαπτισμένα εἰς διάλυσιν ἰχθυόλης, θιγενόλης κλπ. μετὰ γλυκερίνης. Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

— /*Κτηνιατρ.*/ *Κολπῖτις* ἐν τῇ κτηνιατρικῇ καλεῖται ἡ ὀξεῖα ἢ χρονία φλόγωσις τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου. Ἀναλόγως τῆς πορείας καὶ τῆς μεταδοτικότητος, ἡ κολπῖτις ὀνομάζεται ὀξεῖα ἢ χρονία, ἁπλῆ ἢ μεταδοτική.

Ἡ ἁπλῆ *ὀξεῖα* κολπῖτις, σπανίως μεμονωμένη, συνυπάρχει σχεδὸν πάντοτε μετὰ μητρίτιδος. Παρατηρουμένη ἐφ' ὅλων τῶν οἰκοσίτων θηλαστικῶν, ἔχει ὡς αἰτίαν κυρίως διαφόρους τραυματισμοὺς τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου, συνήθως προκαλουμένους κατὰ τὰς δυστοκίας. Ἐνίοτε προέρχεται δι' ἐπεκτάσεως φλογώσεώς τινος τοῦ αἰδοίου ἢ τῆς μήτρας, ἢ τέλος ἐκ πλύσεων τοῦ κόλπου δι' ἐρεθιστικῶν ἢ καυστικῶν φαρμάκων. Αἱ διάφοροι μεταδοτικαὶ λοιμώδεις νόσοι (δουρίνη, φυματίασις, δαμαλὶς) δύνανται νὰ προκαλέσωσι κολπίτιδας εἰδικῆς ὅμως μορφῆς. Τὰ συμπτώματα τῆς ὀξείας κολπίτιδος ἐν ἀρχῇ δὲν εἶναι τελείως καταφανῆ. Οὐχ ἧττον παρατηρεῖται μετρία ἐξοίδησις τοῦ αἰδοίου μετ' ἐλαφροῦ κνησμοῦ, δυσουρία καὶ ἐνίοτε δυσκοιλιότης. Ἡ γενικὴ ἀντίδρασις τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι μηδαμινὴ ἢ ἐλαχίστη. Βραδύτερον ἐκ τοῦ αἰδοίου ἐξέρχεται ἔκκριμα βλεννῶδες, ὅπερ ταχέως μετατρέπεται εἰς πυοβλεννῶδες τοιοῦτον, λαμβάνον ὀσμὴν διάφορον. Ἡ οὔρησις εἶναι ἐπώδυνος καὶ ἡ ἀφόδευσις κοπιώδης. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κόλπου ὁ βλεννογόνος ἐμφανίζεται βαθέως ἐρυθρός, ἐξῳδημένος, φέρων ἐνίοτε κατὰ διαστήματα μικρὰς ἐξελκώσεις.

Ἡ *χρονία* μορφὴ ἀποτελεῖ κατάληξιν τῆς ὀξείας κολπίτιδος. Ἐνίοτε ἐμφανίζεται αὕτη ἄνευ προηγουμένης αἰτίας καὶ ἐξελίσσεται βαθμιαίως, κατόπιν βαθείας τοῦ ὀργανισμοῦ ἐξασθενήσεως. Τὸ ἔκκριμα, συστάσεως βλεννοπυώδους, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ αἰδοίου συνεχῶς ἢ διακεκομμένως. Τὰ τοιχώματα τοῦ κόλπου παχύνονται καὶ ὁ βλεννογόνος λαμβάνει χρῶμα συνήθως φαιόχρουν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν τελείαν ἀπομάκρυνσιν τῶν προϊόντων τῆς ἐκκρίσεως διὰ καταπραϋντικῶν, στυπτικῶν καὶ ἀντισηπτικῶν πλύσεων τῇ βοηθείᾳ κολπεγχύτου.

Ὡς μεταδοτικαὶ κολπίτιδες θεωροῦνται ἡ ἐξανθηματώδης καὶ ἡ κοκκιώδης κολπῖτις τῶν βοῶν. Ἡ πορεία τῆς πρώτης εἶναι ὀξεῖα, ἡ δὲ τῆς δευτέρας χρονία. Ἡ αἰτία τῆς *ἐξανθηματώδους* κολπίτιδος δὲν ἔχει τελείως ἐξακριβωθῆ. Ἡ μετάδοσις αὐτῆς ἐνεργεῖται διὰ τῆς συνουσίας καὶ τὰ πρῶτα συμπτώματα ἐμφανίζονται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν μετ' αὐτήν· τὰ συμπτώματα ἐκδηλοῦνται διὰ ζωηρᾶς φλογώσεως τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου μετὰ φυσαλλιδωδῶν ἐξανθημάτων λίαν χαρακτηριστικῶν. Ταῦτα συνήθως ἔχουσι τὰς διαστάσεις κεφαλῆς καρφίδος ἢ πίσου, πληρούμενα δὲ δι' ὀρώδους ὑγροῦ καὶ πύου, ταχέως διαρρήγνυνται καὶ δίδουσι γένεσιν εἰς ἄφθονον ἔκκριμα βλεννοπυῶδες. Ἐκ παραλλήλου ἡ ὄρεξις καὶ ἡ γαλακτικὴ ἔκκρισις ἐλαττοῦνται. Αἱ αὐταὶ ὡς ἄνω ἀλλοιώσεις παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ πέους καὶ τῆς πόσθης τῶν ταύρων. Διαρκεῖ συνήθως 15 ἡμέρας καὶ ἡ ἴασις αὐτῆς εἶναι κανονική, ἔστω καὶ ἄνευ θεραπείας.

Ἡ *κοκκιώδης* κολπῖτις, προκαλουμένη ὑπὸ στρεπτοκόκκου τινὸς (strept. vaginitis bovis) μεταδίδεται ὄχι μόνον διὰ τοῦ ταύρου κατὰ τὴν συνουσίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ἀμέσου ἐπαφῆς ἀσθενοῦς καὶ ὑγιοῦς ζῴου, καθὼς καὶ διὰ τῆς κόπρου. Σοβαρωτέρα τῆς προηγουμένης, ἀποτελεῖ μέγαν κίνδυνον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας, διότι ἐπιφέρει στείρωσιν καὶ προκαλεῖ ἐκτρώσεις. Ἐπώασις 5—8 ἡμέραι. Τὰ συμπτώματα ἧττον καταφανῆ, παρέρχονται ἐνίοτε ἀπαρατήρητα. Ἐν τούτοις, κατόπιν ἐπισταμένης ἐξετάσεως, παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ φλογωμένου βλεννογόνου βλατιδοφυσαλλιδώδη ἐξανθήματα, ὧν αἱ διαστάσεις δὲν ὑπερβαίνουσιν ἐκείνας τοῦ σπόρου κέγχρου ἢ καννάβεως, δίδοντα οὕτως εἰς τὸν βλεννογόνον τὴν ὄψιν χαμαικεράσου. Ταῦτα διαπυούμενα δίδουσιν ἔκκριμα βλεννοπυώ-

Digitized by Google

δες, χρώματος φαιοῦ ἢ ὑποκιτρίνου, ἐμφανιζομένου κατὰ τὰς προσπαθείας τῆς ἀφοδεύσεως ἢ τῆς οὐρήσεως. Ἡ ὄρεξις διατηρεῖται, οἱ ὀργασμοὶ ἀναφαίνονται καὶ τὰ ζῷα ὀχεύονται, χωρὶς ὅμως νὰ γονιμοποιηθῶσιν. Ἡ προφύλαξις τῶν ἀγελάδων ἐκ τῶν μεταδοτικῶν κολπιτίδων ἐπιτυγχάνεται δι' ἀπομονώσεως τῶν ἀσθενῶν, δι' ἀπολυμάνσεως τοῦ στάβλου καὶ τῶν ἀτόμων τῶν περιποιουμένων τὰ ζῷα, τέλος δι' ἐπιβλέψεως τῶν ταύρων καὶ ἀπολυμάνσεως τοῦ πέους αὐτῶν πρὸ καὶ μεθ' ἑκάστην ἐπίβασιν. Ἡ θεραπεία τῆς ἐξανθηματώδους κολπίτιδος εἶναι εὔκολος καὶ ταχεῖα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τῆς κοκκιώδους, ἥτις εἶναι ἐπίμονος καὶ μακροχρόνιος. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μορφῶν ὑπάρχει ἐν τῇ παθολογίᾳ τοῦ βοὸς καὶ ἡ *ψευδοδιφθεριτικὴ* κολπῖτις, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς παραγωγῆς ψευδομεμβρανῶν χρώματος κιτρινοφαιόχρου, ὄψεως διφθεριτικῆς, ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου. Ἡ παθογένεια ταύτης εἶναι ἀκόμη σκοτεινή. Παρατηρεῖται συνήθως ἐπὶ ἀγελάδων ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετὸν καὶ ἀκολουθεῖται ὑπὸ ἐκκρίματος φαιόχρου, ἰχωρώδους, πυώδους ἢ αἱμορραγικοῦ. Ὁ βλεννογόνος τοῦ κόλπου καλύπτεται ἐνίοτε ὑπὸ ἀκροχορδονωδῶν ἐκβλαστήσεων, αἱμορροουσῶν καὶ εἰς τὴν ἐλαφροτέραν ἐπαφήν. Πλὴν τούτου τὰ ἀσθενῆ ζῷα παρουσιάζουσιν ἀνορεξίαν καὶ πυρετόν, ἡ δὲ ἀγελὰς ἰσχναίνει καὶ ἐνίοτε θνήσκει. Β. Χ

κόλπο (τό)· δημ., τέχνασμα, ἐπιχείρημα, ἐνέργεια πρὸς ἐξαπάτησιν: «τὸ κόλπο του δὲν ἐπέτυχε».

κολποδιαστολεύς, *—έως* (ὁ). Εἶδος μητροσκοπίου, διαφέροντος τούτου, ὡς ἀποτελουμένου ἐκ δύο κεχωρισμένων σκελῶν μετὰ χειρολαβῆς, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ μητροσκοπίου, οὗτινος τὰ σκέλη εἶναι ἡνωμένα διὰ κοχλίου. Χρησιμοποιεῖται ὑπὸ μόνου τοῦ χειρουργοῦ, ἄνευ βοηθοῦ, καὶ χρησιμεύει ἰδίως πρὸς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις ἐντὸς τοῦ κόλπου. Τὸ ἓν ἐκ τῶν σκελῶν τοῦ κολποδιαστολέως, προοριζόμενον διὰ τὸ κάτω ἢ ὀπίσθιον κολπικὸν τοίχωμα, εἶναι αὐλακωτόν, τὸ δὲ διὰ τὸ ἄνω εἶναι εὐθύ. Πρῶτος ὁ Sims εἰσήγαγε τὸν κολποδιαστολέα, τὸν ὁποῖον βραδύτερον ἐτελειοποίησαν ὁ Simon καὶ τέλος ὁ Doyen. Τοῦ τελευταίου τούτου ὁ κολποδιαστολεὺς εἶναι πλειότερον ἐν χρήσει σήμερον, ἰδίως διὰ τὰς μεγάλας κολπικὰς ἐγχειρήσεις, ὑστερεκτομίας κλπ. Ο. Ρ.

κολποειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόλπον.—Ἐπίρρ. **κολποειδῶς.**

κολποκήλη (ἡ) *[Γυναικ.]*. Αἱ ἐν τῷ κόλπῳ σχηματιζόμεναι διογκώσεις τοῦ βλεννογόνου αὐλοῦ, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ προπίπτουσαι προβάλλουσιν εἰς τὴν αἰδοιικὴν χώραν. Προέρχονται αὗται ἐκ κολποπτωσίας, ῥήξεως τοῦ περινέου, ἐπανειλημμένων τοκετῶν, ὡς καὶ βαρέων ἔργων. Διακρίνομεν: *προσθίαν κολποκήλην*, τὴν λαμβάνουσαν χώραν εἰς τὸ πρόσθιον ἢ ἄνω τοίχωμα τοῦ κόλπου καὶ συμπαρασύρουσαν μεθ' ἑαυτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ τὴν οὐροδόχον κύστιν *(κυστιοκήλη)*, τὴν *ὀπισθίαν κολποκήλην*, τὴν σχηματιζομένην εἰς τὸ κάτω ἢ ὀπίσθιον τοίχωμα τοῦ κόλπου, μεθ' ἧς πολλάκις προβάλλει καὶ τὸ ὀρθὸν ἔντερον *(ὀρθοκήλη)*, καὶ τὴν παρατηρουμένην εἰς τὸ ἀνώτερον τριτημόριον τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ κόλπου (βλ. *ἐλυτροκήλη*). Ἡ ῥιζικὴ θεραπεία εἶναι ἡ μετὰ κολπεκτομὴν προσθία κολπορραφή, ἥτις δέον νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς ὀπισθίας τοιαύτης, τῆς κολποπερινεορραφίας. Ο. Ρ.

κολπόκλεισις (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἐγχείρησις σκοποῦσα τὴν τελείαν ἀπόφραξιν τοῦ κόλπου καὶ λαμβάνουσα χώραν ἐπὶ περιπτώσεων κολπικῶν συριγγίων, οὐροχόων ἢ κοπροχόων, μὴ ἰωμένων διὰ τῶν συνήθων πλαστικῶν μεθόδων. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη, ἥτις ἐφηρμόσθη ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ Simon (ἐγχείρησις Simon), ἀλλ' ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ Bandl (1881), συνιστᾶται ὑπὸ τοῦ Polosson διὰ τὰς ἄνω μνημονευθείσας ἀνιάτους περιπτώσεις συριγγίων μαιευτικῆς ἢ ἐγχειρητικῆς προελεύσεως. Ο. Ρ.

κολποκοιλιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κόλπον καὶ τὴν κοιλίαν τῆς καρδίας: «κολποκοιλιακὰ στόμια τῆς καρδίας».

—κολποκοιλιακὰ *στόμια [Ἀνατομ.]*. Δύο στόμια, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν. Καὶ διὰ μὲν τοῦ δεξιοῦ συγκοινωνεῖ ὁ δεξιὸς κόλπος τῆς καρδίας μετὰ τῆς δεξιᾶς κοιλίας, διὰ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὁ ἀριστερὸς κόλπος τῆς καρδίας μετὰ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Ἀμφότερα τὰ στόμια φέρουσι βαλβῖδας, τὸ μὲν δεξιὸν τὴν τριγλώχινα, τὸ δὲ ἀριστερὸν τὴν διγλώχινα ἢ μιτροειδῆ βαλβῖδα. Ι. Π.

—κολποκοιλιακὸν *δεμάτιον τοῦ His. [Ἀνατομ.]*. Δεσμίς, δι' ἧς τα δύο μυοκάρδια, τὸ κολπικὸν καὶ τὸ κοιλιακόν, τὰ χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν ἰνωδῶν δακτυλίων, συνδέονται πρὸς ἄλληλα. Τὸ δεμάτιον τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μεσοκολπίου διαφράγματος τοῦ δεξιοῦ κόλπου ἐκ παχείας δικτυωτῆς θέσεως, ἣν καλοῦσι *μεσοκόλπιον κόμβον* (=κόμβον τοῦ Tovara), ὁπόθεν καθικνεῖται εἰς τὴν ὑμενώδη μοῖραν τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος, ἔνθα διαιρεῖται εἰς δύο σκέλη, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ὧν ἑκάτερον πορεύεται πρὸς τὰ κάτω ἐπὶ τῆς συστοίχου ἐπιφανείας τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος καὶ ἀποσχίζεται περαιτέρω εἰς λεπτὰς νηματοειδεῖς ἶνας, ἐξαπλουμένας ὑπὸ τὸ ἐνδοκάρπιον τῶν τοιχωμάτων καὶ εἰς τοὺς θηλοειδεῖς μῦς. Ι. Π.

κολποκοιλιοτομία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἡ διὰ τῆς κολπικῆς ὁδοῦ διάνοιξις τοῦ κύτους τῆς κοιλίας καὶ ἐγχείρησις τῶν φλεγμονωδῶν παθήσεων τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, πρὸς ἀποφυγὴν μολύνσεως τοῦ περιτοναίου καὶ δὴ προκειμένου περὶ λοιμώξεως, ὅτε μείζων ὁ κίνδυνος τῆς καθολικεύσεως ταύτης. Ἡ μέθοδος αὕτη, εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Péan, διεδόθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τῶν Segond, Doyen, Faure κλπ., ἐν Γερμανίᾳ δὲ ὑπὸ τῶν Schauta, Leopold, Landau κλπ. Ἐγχειροῦνται δὲ διὰ τῆς κολπικῆς ὁδοῦ οὐ μόνον αἱ κυρίως ἐνδεδειγμέναι φλεγμονώδεις μολυσματικαὶ παθήσεις τῆς γεννητικῆς ζώνης, ἀλλὰ καὶ μικρὰ ἰνώματα μήτρας κλ., διὰ τὸ ταχὺ καὶ ἀκίνδυνον τῆς ἐπεμβάσεως. Ο. Ρ.

κολποκυστιοτομία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἡ διὰ τῆς κολπικῆς ὁδοῦ διάνοιξις τῆς κύστεως, κατ' ἀντίθεσιν τῆς διὰ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων γινομένης τοιαύτης, καλουμένης *ὑπερηβικῆς κυστιοτομίας*. Ἡ κολπικὴ κυστιοτομία, ὡς καὶ ἡ ὑπερηβική, λαμβάνει χώραν ἐπὶ περιπτώσεων ὀγκιδίων τῆς κύστεως, θηλωμάτων κλ., φυματιάσεως ταύτης πρὸς τὴν διὰ τοῦ κόλπου διασωλήνωσιν, ἀλλοτρίων σωμάτων καὶ δὴ λίθων. Ο. Ρ.

κολποπερινεοπλαστία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Πλαστικὴ ἐγχείρησις, (μέθοδος Doleris) τοῦ ὀπισθίου ἢ κάτω τοιχώματος τοῦ κόλπου καὶ τοῦ περινέου, λαμβάνουσα χώραν ἐπὶ διευρύνσεως καὶ χαλαρώσεως τοῦ κόλπου, συνεπείᾳ ὀπισθίας κολποκήλης προϋπαρχούσης ἢ ἀπότοκου ἐπανειλημμένων τοκετῶν, ἁπλῆς ἢ ἐπιπλεκομένης μετ' ὀρθοκήλης. Ἡ ἐγχείρησις προτίθεται τὴν περίσφιγξιν τοῦ κάτω τοιχώματος τοῦ κόλπου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ περινέου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀναπλασθέντος κόλπου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γίνεται ἡ ὀπισθία κολπορραφία καὶ ἡ περινεορραφία, ἤτοι ἡ *κολποπερινεορραφία*. Ο. Ρ.

κολποπερινεορραφία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἡ συρραφὴ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κόλπου καὶ περινέου κατὰ τὴν ῥῆξιν αὐτῶν, τὴν ἐπισυμβαίνουσαν ἐξαιρετικῶς μὲν ἐκ τυχαίου τραυματισμοῦ (πτῶσις ἐπὶ ὀξέος ἀντικειμένου ἱππαστί), κατὰ κανόνα δὲ ἐξ ἀνωμάλου τοκετοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐξόδου τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου. Ἡ ῥῆξις αὕτη ἐνδιαφέρει οὐσιωδῶς τὸ περίνεον, ἤτοι τὸ διάφραγμα τὸ συμπεριλαμβανόμενον μεταξὺ κόλπου καὶ ὀρθοῦ ὡς ἐξ οὗ ἐπεκράτησε διὰ τὴν πάθησιν ὁ ὅρος *ῥῆξις περινέου*, διὰ δὲ τὴν ἐγχείρησιν ὁ ὅρος *περινεορραφία*. Οὐχ ἧττον, κατὰ τὴν ῥῆξιν τοῦ περινέου, πάντοτε ἐν ἐλάσσονι ἢ μείζονι μοίρᾳ συμμετέχει καὶ ὁ κόλπος, ἄνευ δὲ τῆς ῥαφῆς ἢ πλαστικῆς καὶ τούτου κατὰ τὴν περινεορραφίαν, ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τελεία τοῦ περινέου ἐπανόρθωσις. Ὡς ἐκ τούτου, ἂν καὶ ἡ ἐγχείρησις, ὡς ἀφορῶσα ἰδίως τὸ περίνεον, φέρεται ὡς *περινεορραφία*, κυρίως εἶναι *κολποπερινεορραφία*. Ο. Ρ.

κολποπηξία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἐγχείρησις σκοποῦσα τὴν διὰ ῥαφῶν στένωσιν, ἢ ἀνόρθωσιν καὶ συγκράτησιν εἰς ὑπερκειμένης ἱστοὺς τῶν ἐκ προπτώσεως τῆς μήτρας ἢ ἐκ κυστοκήλης καὶ ὀρθοκήλης διευρυνθέντων καὶ χαλαρωθέντων τοιχωμάτων τοῦ κόλπου. Οὕτως, ἐπὶ προπτώσεως τῆς μήτρας καὶ ὁλικῆς ἐξαιρέσεως ταύτης διὰ λαπαροτομίας, τὸ ἐναπολειφθὲν κωνοειδὲς κολόβωμα τοῦ κόλπου συρράπτεται, ὁ δὲ μίσχος τούτου ἑλκόμενος πρὸς τὰ ἄνω στερεοῦται διὰ ῥαφῶν ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν πλατέων συνδέσμων. Διὰ δὲ τῆς κολπικῆς ὁδοῦ ὁ χαλαρωθεὶς κόλπος στερεοῦται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς πυέλου (Péan), ἢ ἀναζητεῖται ἐπὶ τῆς βουβωνικῆς χώρας τὸ ἄνω ἄκρον αὐτοῦ, ὅπερ ῥάπτεται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων (Byford), τέλος, διὰ κυκλοτεροῦς ῥαφῆς ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος αὐτοῦ, συμπεριλαμβανούσης καὶ τὸν ὑψωτῆρα τοῦ δακτυλίου μετὰ τῶν ἀπονευρωτικῶν αὐτοῦ στιβάδων, διενεργεῖται ἡ στένωσίς του (Goubaroff). Ο. Ρ.

κολποπλαστία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἡ πλαστικὴ ἐγχείρησις τοῦ ἀτελῶς ἢ τελείως ἐλλείποντος κόλπου πρὸς δημιουργίαν νέου τοιούτου, ἢ τοῦ φρασσομένου ἐξ ἐγκαρσίου ἢ ἐπιμήκους διαφράγματος πρὸς ἐξαίρεσιν αὐτοῦ. Ἡ ἀνάπλασις τοῦ κόλπου παρουσιάζει δυσχερείας τεχνικὰς ὡς πρὸς τήν, δι' ἐγκαρσίας τομῆς μεταξὺ κύστεως καὶ ὀρθοῦ, διανοιγομένην ὁδόν, ἥτις ταχέως συρρικνοῦται καὶ προσκολλᾷ τὰ νεοσχηματισθέντα τοιχώματα αὐτῆς. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀτόπου τούτου ἐπενδύονται τὰ τοιχώματα ταῦτα δι' ἐπιδερμικῶν ἢ δερμο-επιδερμικῶν κρημνῶν (Graves, Abbé, Forgues), ἢ δι' ἐντερικῶν μεταμοσχεύσεων (Baldwin-Mori, Hortolomei, Schubert). Ἡ τελευταία αὕτη διὰ τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου πλαστικὴ ἐγχείρησις, ἐκτὸς τῆς τεχνικῆς δυσκολίας, παρουσιάζει καὶ ἐπιπλοκὰς (ἔκκρισιν βλέννης ἐκ τοῦ ἐντέρου, στένωσιν ἢ νέκρωσιν τούτου κτλ.) καὶ θνησιμότητα μεγάλην. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξαίρεσις τῶν διαφραγμάτων τοῦ κόλπου παρουσιάζει κινδύνους ἐκ τρώσεως τῆς κύστεως ἢ τοῦ ὀρθοῦ ἐντέρου. Ο. Ρ.

κολποπτωσία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἡ χαλάρωσις καὶ πρόπτωσις τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου, προκαλοῦσα τὴν προσθίαν καὶ ὀπισθίαν κολποκήλην καὶ προερχομένη ἐκ διαταραχῆς δυστροφικῆς τῶν συνδέσμων τῆς μήτρας, τῶν μυῶν τοῦ περινέου καὶ τοῦ πυελικοῦ ἐδάφους, ἢ ἐξ ἀτελοῦς ἀναπτύξεως τῶν θόλων τοῦ κόλπου. Διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην παραγγέλλονται θερμοὶ στυπτικοὶ διακλυσμοὶ τοῦ κόλπου, ζώνη κοιλιακή, ἐπιτίθενται πεσσοὶ ἐν τῷ κόλπῳ καὶ ἐν ὑποτροπῇ διενεργεῖται ἡ ἐγχείρησις τῆς κολπορραφίας. Ο. Ρ.

κολπορραγία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἡ ἐκ τῆς ῥήξεως τῶν τοιχωμάτων τοῦ κόλπου ἐκ διαφόρων τραυματισμῶν ἐπερχομένη, ἐκ τρώσεως τῶν ἀγγείων, αἱμορραγία, ἥτις μικρὰ μὲν οὖσα ἐπίσχεται δι' ἁπλοῦ ἀσηπτικοῦ πωματισμοῦ τοῦ κόλπου, μεγαλυτέρα δὲ δι' ἀπολινώσεως τῶν ἀγγείων καὶ ῥαφῆς τοῦ τραύματος. Ο. Ρ.

κολπορραφὴ (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἐγχείρησις ἀφορῶσα τοὺς βλεννογόνους τοῦ κόλπου καὶ λαμβάνουσα χώραν ἐπὶ περιπτώσεως χαλαρώσεως αὐτῶν ἐκ κολποκηλῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ προπτώσεως τῆς μήτρας, πρὸς στένωσιν τοῦ κόλπου. Διακρίνεται εἰς προσθίαν καὶ ὀπισθίαν κολπορραφὴν ἐν σχέσει μὲ τὸ χρῇζον στενώσεως πρόσθιον ἢ ὀπίσθιον τοίχωμα τοῦ κόλπου. Κατὰ τὴν προσθίαν κολπορραφὴν προηγεῖται πρῶτον ἡ κολπεκτομή, ἤτοι ἡ ἀφαίρεσις ἐκ τοῦ προσθίου τοιχώματος τοῦ κόλπου τμήματος ῥομβοειδοῦς τοῦ βλεννογόνου ἀναλόγου πρὸς τὴν χαλάρωσιν αὐτοῦ καὶ εἶτα συρράπτονται στερρῶς πρὸς ἀλλήλας αἱ τραυματικαὶ πλευραὶ τοῦ ῥόμβου. Ἡ ἐπερχομένη οὕτως ἐκ τῆς προσθίας κολπορραφῆς στένωσις τοῦ ἄνω τμήματος τοῦ κόλπου παραμένει μόνιμος τότε μόνον, ἐὰν ταυτοχρόνως μετ' αὐτῆς διενεργηθῇ κατόπιν κολπεκτομῆς καὶ ἡ ὀπισθία κολπορραφή, ὁμοῦ μετὰ τῆς περινεοπλαστικῆς (κολποπερινεορραφία), ἥτις εἶνε ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη ἀγωγὴ πρὸς τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῆς προσθίας κολπορραφῆς. Ο. Ρ.

κολπορρηξία (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ἡ ῥῆξις τῶν τοιχωμάτων τοῦ κόλπου, προερχομένη: α') ἐκ βιαίας συνουσίας ἢ δυσαναλογίας ὀργάνων τῶν φύλων, ἢ ῥήξεως κατὰ τὴν διακόρευσιν ὑμένος ἀνθισταμένου, προκαλουσῶν ῥῆξιν τῶν θόλων τοῦ κόλπου μετὰ προπτώσεων ἐντερικῶν ἢ παραγωγῆς συριγγίων· β') ἐκ μαιευτικῶν τραυματισμῶν (δίοδος κεφαλῆς, χρῆσις ἐμβρυουλκοῦ)· γ') ἐκ χειρουργικῶν τραυματισμῶν (ἐξαίρεσις μεγάλων πολυπόδων, ἀνάταξις ἐκστροφῆς μήτρας) καὶ δ') ἐκ τυχαίων τραυματισμῶν (λακτισμοί, εἰσαγωγὴ ξένων σωμάτων ἐν τῷ κόλπῳ, πτῶσις ἐπὶ ὀξέος σώματος ἱππαστί, κλπ.). Τὰ ἀκολουθοῦντα συμπτώματα εἶναι ἡ κολπορραγία, ἤτοι ἡ ἐκ τοῦ κόλπου αἱμορραγία, ἄλλοτε ἄλλη, ὡς καὶ ὁ πόνος. Ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ συνίσταται εἰς τὴν αἱμόστασιν διὰ πωματισμοῦ ἢ ἀπολινώσεως, τὴν ἀπολύμανσιν καὶ τὴν ῥαφὴν τῶν διαρρηχθέντων τοιχωμάτων τοῦ κόλπου. Ο. Ρ.

κολπόρροια (ἡ) *[Γυναικολ.]*. Ῥοὴ ὑγροῦ ἐκ τοῦ κόλπου τῆς γυναικός. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο δυνατὸν νὰ ᾖ ὑδαρὲς (ὑδρόρροια), λευκὸν ὡς βλέννα ἢ λεύκωμα ᾠοῦ (λευκόρροια), κιτρινωπὸν ἢ καστανόχρουν, καὶ τέλος πυῶδες. Ἐπίσης πυκνὸν ἢ ἡμίρρευστον ὡς πρὸς τὴν σύστασίν του, παρουσιάζον ὀσμὴν ἢ παραμένον ἄοσμον, διαρκὲς ἢ κατὰ περιόδους παρουσιαζόμενον (ἔμμηνος ῥοή, κόποι κλπ.). Ἀναλόγως τοῦ χρωματισμοῦ, τῆς συστάσεως, τῆς ὀσμῆς καὶ τῆς διαρκείας ἢ περιοδικότητός του, ὑποβοηθεῖται καὶ ἡ διάγνωσις διὰ τὴν πάθησιν τὴν δίδουσαν γένεσιν εἰς ἕκαστον εἶδος κολπορροίας. Ο. Ρ.

κόλπος (ὁ)· ἀποπληξία: «τοῦ 'ρθε κόλπος», «κόλπος νὰ τὸν πιάσῃ» (ἰταλ. colpo).

κόλπος (ὁ)· τὰ στῆθος ὡς ἀποτελοῦν μυχὸν ἐκτεινομένων τῶν χειρῶν, καί, συνεκδοχικῶς, ἡ ἀγκάλη: «παῖδ' ἐπὶ κόλπον ἔχουσα» κρατοῦσα τὸ παιδὶ 'ς τὴν ἀγκαλιά της· ‖ μεταφ. «ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του, — τῆς Ἐκκλησίας»· ‖ ἡ κοιλότης τοῦ ἐνδύματος ἡ σχηματιζομένη ὑπεράνω τῆς ζώνης, κοιν. *κόρφος*: «ὁ Ἀλκμέων ἐπλήρωσε τοὺς κόλπους του χρυσίου», κοιν. «ἐγέμισε τὸν κόρφο του σῦκα», «ἕναν κόρφο σῦκα», «ὅσα χωρεῖ ὁ κόρφος του»· ‖ δημοτ. οἱ μαστοί: «ἄρχισε καὶ κάμνει κόρφο», «ἔχει κόρφο σὰν τελειωμένη γυναῖκα»· ‖ ἡ κοιλότης τῶν γεννητικῶν μορίων τῆς γυναικός, ἡ ἑνώνουσα τὸ αἰδοῖον μετὰ τῆς μήτρας, ἄλλως *κολεός*· ‖ αἱ κοιλότητες τῆς καρδίας καὶ ἄλλων ὀργάνων τοῦ σώματος· ‖ τμῆμα θαλάσσης εἰσχωροῦν εἰς τὴν ξηράν: «Κορινθιακὸς—, Σαρωνικὸς—, Εὐβοϊκὸς κόλπος».

Digitized by Google

—/*Γεωγραφ.*/ *Κόλπος* καλεῖται ἐσοχὴ θαλάσσης ἐν τῇ ξηρᾷ, ἔχουσα σχῆμα ἀνάλογον πρὸς τὸ τοῦ κόλπου τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ συνδεομένη μετὰ τῆς λοιπῆς θαλάσσης. Τὸ βάθος τῶν ὑδάτων εἰς τοὺς διαφόρους κόλπους τῆς γῆς εἶναι διάφορον. Συνήθως, εἰς τοὺς πλείστους τῶν κόλπων, τὸ βάθος τῶν ὑδάτων δὲν ὑπερβαίνει τὸ βάθος τῆς ἠπειρωτικῆς κρηπῖδος. Εἰς ἐλαχίστους κόλπους, ὡς π. χ. τὸν Ἀραβικόν, τὸν Βεγγαλικόν, τὸν Περουβιανόν, τὸν τῆς Γουϊνέας κλπ., τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐκτάσεώς των καταλαμβάνεται ὑπὸ βαθείας θαλάσσης, ἡ ὁποία περικρασπεδοῦται ὑπὸ στενῆς ἠπειρωτικῆς κρηπῖδος. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῶν κόλπων εἶναι μεγάλη καὶ καθίσταται ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλυτέρα, ἐφ' ὅσον οἱ κόλποι εἰσδύουν βαθύτερον εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐνδοχώρα εἶναι πεδινὴ ἢ ἔχει ὄρη, συναντώμενα μὲ τὴν παραλίαν κατ' ὀρθὴν ἢ λοξὴν γωνίαν, καὶ οὐχὶ παράλληλα πρὸς αὐτήν. Γ. Κ. Γ.

—/*Διεθν. Δίκ.*/ Ἡ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως κατάστασις *κόλπου* τινός, ἂν τὰ ἐδάφη, ἅτινα περιβάλλουσιν αὐτόν, ἀνήκουσι κυριαρχικῶς εἰς ἓν καὶ μόνον κράτος, εἶναι διφορουμένη. Ἔνιοι ἀρχαιότεροι συγγραφεῖς διακρίνουσι μεταξὺ μεγάλων καὶ μικρῶν κόλπων, φρονοῦντες ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ἀποτελοῦσιν ἀνοικτὴν θάλασσαν διὰ τὸ ἐκεῖθεν τῆς γύρωθεν αἰγιαλίτιδος ζώνης τμῆμα τοῦ κόλπου, οἱ δὲ δεύτεροι ἐσωτερικὴν κλειστὴν θάλασσαν τοῦ κράτους, ἀνήκουσαν κυριαρχικῶς εἰς τοῦτο καὶ μόνον. Συνεπῶς τὸ κράτος τοῦτο θὰ κανονίσῃ αὐτοβούλως τὴν ἐν αὐτῇ ναυσιπλοΐαν, ἁλιείαν κ. λ. π. Ἂν ἡ εἴσοδος τοῦ κόλπου θὰ ἠδύνατο ν' ἀπαγορευθῇ πραγματικῶς διὰ τῆς βολῆς τηλεβόλων τοποθετημένων εἰς τὰ δύο ἄκρα αὐτῆς, τότε πρόκειται περὶ μικροῦ κόλπου, ἄλλως περὶ μεγάλου τοιούτου. Ἐννοεῖται ὅτι ὡς βολὴ τηλεβόλου θεωρεῖται ἡ ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης ἑκάστοτε καθωρισμένη, ἀναλόγως τῶν προόδων τῆς βιομηχανίας καὶ οὐχὶ ἡ τῶν τηλεβόλων τοιούτου ἢ τοιούτου διαμετρήματος, ἅτινα κέκτηται δεδομένον κράτος. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὅμως χρόνοις ἡ βολὴ τῶν τηλεβόλων ἐξικνεῖται εἰς τεραστίας τῷ ὄντι ἀποστάσεις, ἐνῷ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καθ' ἃς διετυπώθη ἡ θεωρία τῆς βολῆς τοῦ τηλεβόλου, μόλις ὑπερέβαινεν αὕτη τὰ 700 μέτρα. Τούτου δ' ἕνεκα τὸ τεθὲν ἀνωτέρω κριτήριον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ πλέον ὡς ἀσφαλὲς καὶ ἀκριβές, ἐπὶ πλέον δὲ δὲν ἦτο μόνιμον καὶ διαρκές, ὡς θὰ ἔπρεπε. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐντεῦθεν δυσχερειῶν, αἵτινες προεκάλεσαν οὐκ ὀλίγα ζητήματα ἐν τῇ πρακτικῇ, συγγραφεῖς τινες διετύπωσαν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀπόστασις τῆς εἰσόδου δέον νὰ καθορισθῇ παγίως εἰς 6 ναυτικὰ μίλλια, τουτέστιν εἰς τὸ διπλάσιον τοῦ συνήθους προσδιορισμοῦ τῆς ἑκατέρωθεν αἰγιαλίτιδος ζώνης, ἀποτελουμένης ἐκ 3 ναυτικῶν μιλλίων. Κατὰ ταῦτα, ἂν ἡ ἀπόστασις τῆς εἰσόδου ὑπερβαίνῃ τὰ 6 ναυτικὰ μίλλια, τότε δὲν θὰ προὔκειτο περὶ ἐσωτερικῆς κλειστῆς θαλάσσης, ἀλλὰ περὶ ἀνοικτῆς τοιαύτης. Ἕτεροι συγγραφεῖς ποιοῦνται λόγον περὶ ἀποστάσεως, ἥτις δέον νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 10 ναυτικὰ μίλλια. Εἰς τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν συνομολογηθείσας σχετικῶς διεθνεῖς συμβάσεις ἐπικρατεῖ γενικῶς ἡ ἀρχὴ τῶν 10 μιλλίων. Ἡ ἀκαδημία τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ ἀπὸ 31 Μαρτίου 1894 κανονισμῷ αὐτῆς περὶ τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης προσδιώρισεν εἰς 6 ναυτικὰ μίλλια τὴν ἔκτασιν αὐτῆς (ἄρθρ. 2), ἥτις προκειμένου περὶ κόλπων δέον ν' ἀκολουθῇ τὰς ἑκάστοτε ἀνωμαλίας τῆς ἀκτῆς. Κατὰ τὸ 3 ἄρθρον, ἂν ἡ ἔκτασις τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου ἦτο μεγαλυτέρα τῶν 12 ναυτικῶν μιλλίων, τότε προὔκειτο περὶ ἀνοικτῆς θαλάσσης.

Ἂν τὰ πέριξ τοῦ κόλπου ἐδάφη ἀνήκουσι κυριαρχικῶς εἰς δύο ἢ πλειότερα κράτη, οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς φρονοῦσιν ὅτι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἀνεξαρτήτως τοῦ μεγέθους τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου, πρόκειται πάντοτε περὶ ἀνοικτῆς θαλάσσης διὰ τὸ ἐντεῦθεν τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης τμῆμα τοῦ κόλπου. Ἕτεροι συγγραφεῖς ὅμως ἐφαρμόζουσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοὺς κανόνας, οἵτινες ἰσχύουσι περὶ κόλπου, περιβαλλομένου ὑπὸ ἐδαφῶν, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς ἓν καὶ μόνον κράτος. Συνεπῶς, ἂν ἡ ἀπόστασις τῆς εἰσόδου εἶναι μικροτέρα τῶν 10 ναυτικῶν μιλλίων, πρόκειται περὶ ἐσωτερικῆς θαλάσσης, ἥτις κατὰ τινας μὲν ἐπιμερίζεται μεταξὺ τῶν πέριξ κρατῶν κατ' ἀνάλογα τμήματα πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν ἐν τῷ κόλπῳ ἀκτῶν αὐτῶν, κατ' ἄλλους δέ, ἕκαστον κράτος κέκτηται τὴν κανονικὴν αἰγιαλίτιδα αὐτοῦ ζώνην ἐντὸς τοῦ κόλπου, πέραν δὲ ταύτης ἡ θάλασσα ἀπετέλει ἀνοικτὴν τοιαύτην διὰ πάντα ἐν γένει τὰ κράτη καὶ οὐχὶ μόνον τὰ παράκτια. Ἡ ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου 1920 συνθήκη περὶ εἰρήνης μεταξὺ τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας καὶ τῆς Φινλανδίας ἐκανόνισε τὴν νομικὴν θέσιν τοῦ Φινλανδικοῦ κόλπου. Τὰ ἐκεῖθεν τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης τῶν δύο ἀνωτέρω κρατῶν τμήματα τοῦ κόλπου θεωροῦνται ὡς ἐλεύθερα. Τὰ ζητήματα τῶν τελωνειακῶν ἐπισκέψεων εἰς τὰ τμήματα ταῦτα, τῆς ἁλιείας, τῆς ἀστυνομίας καὶ τὰ τούτοις παρεμφερῆ θὰ ἐπελύοντο ὑπὸ μεικτῶν ἐπιτροπῶν.

Ἡ ἀγγλικὴ πρακτικὴ εἰσήγαγεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θεωρίαν τινά, ἥτις ὅμως δὲν ἐπεκράτησεν, ὡς προφανῶς ἐσφαλμένη. Κατ' αὐτήν, πάντα τὰ τμήματα θαλάσσης κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἅτινα συμπεριελαμβάνοντο ἐντεῦθεν εἰκονικῆς τινος γραμμῆς, διαγραφομένης ἀπὸ ἀκρωτηρίου εἰς ἀκρωτήριον, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ἦτο ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἀπόστασις, θ' ἀπετέλουν ὕδατα, ἐφ' ὧν τὸ παράκτιον κράτος θὰ ἐνήσκει δικαιώματα κυριότητος καὶ ἀποκλειστικῆς δικαιοδοσίας. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἐκαλοῦντο «King's Chambers». Ἡ ἀγγλικὴ αὕτη θεωρία χρονολογεῖται ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, διετυπώθη δὲ ὑπὸ εἰδικοῦ διατάγματος τοῦ βασιλέως τῆς Μ. Βρεττανίας Ἰακώβου τοῦ Α'. Τὰ ἐν λόγῳ ὕδατα ἐκλήθησαν «βασιλικοὶ θάλαμοι», πρὸς πιστοποίησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ μόνος κυρίαρχος. Εἴς τινας περιστάσεις ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ὑπεστήριξεν ἐνεργῶς τὴν θεωρίαν τῶν «βασιλικῶν θαλάμων», εἰς ἄλλας ὅμως ἐφάνη παραιτηθεῖσα παρεμφερῶν ἀξιώσεων, αἵτινες ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἔχουσιν ἐν γένει ἐγκαταλειφθῆ.

Ἔνιοι συγγραφεῖς, ὡς καὶ τὸ 3 ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 31 Μαρτίου 1894 κανονισμοῦ τῆς ἀκαδημίας, παραδέχονται ὅτι κατ' ἐξαίρεσιν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐσωτερικαὶ κλεισταὶ θάλασσαι οἱ καλούμενοι ἱστορικοὶ κόλποι. Ὡς τοιοῦτοι δὲ θεωροῦνται ἐκεῖνοι, ὧν ἡ εἴσοδος ἔχει μὲν ἀπόστασιν μείζονα τῶν 12 ναυτικῶν μιλλίων, ἀλλ' ἀπὸ ἀμνημονεύτων ἤδη χρόνων ὑπάγονται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν τοῦ κράτους, εἰς ὃ ἀνήκουσιν αἱ ἀκταί, εἴτε λόγῳ τῆς παρουσιαζομένης ἰδιαιτέρας γεωγραφικῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους, εἴτε λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀμύνης τοῦ περὶ οὗ πρόκειται κράτους. Οἱ παραδεχόμενοι τὴν θεωρίαν τῶν ἱστορικῶν κόλπων χαρακτηρίζουσιν ὡς τοιούτους τὸν τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ ἐν Γαλλίᾳ καὶ τοῦ Δελαουὰρ καὶ Τσεζάπηκ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Οἱ περισσότεροι ὅμως συγγραφεῖς δὲν παραδέχονται ὕπαρξιν ἱστορικῶν κόλπων καὶ φρονοῦσιν ὅτι οὗτοι ἀποτελοῦσιν ἀνοικτὴν θάλασσαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Perels*, Das öffentliche Seerecht der Gegenwart (1903).— *De Visscher*, Le droit international des communications (1924). — *Balch*, La baie d' Hudson, ἐν τῇ «Revue de droit intern. et de législation comparée», 2α σειρά. τ. XIII σ. 539 καὶ τ. XV σ. 153. Δ. ΔΡΟΣΟΣ

—/*Ἀνατομ.*/ *Κόλπος* καλεῖται τὸ μεταξὺ μήτρας καὶ αἰδοίου σωληνοειδὲς τμῆμα τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, ὁ ἄλλως *κολεὸς* (βλ. λ.).

Κόλπος ἀμυγδαλικός. Τρίγωνον διάστημα μεταξὺ τῶν δύο ἑκατέρωθεν παρισθμίων καμαρῶν, ὅπερ πληροῖ μᾶλλον ἢ ἧττον ἡ παρίσθμιος ἀμυγδάλη.

Κόλπος αὐχενικὸς ἢ ***βόθρος.*** Βάθυσμα ἢ κοίλωμα τριγωνικὸν ἐπὶ τοῦ αὐχένος ἐν τῇ μεσότητι τῆς ἄνω μοίρας αὐτοῦ, κάτωθεν τοῦ ἔξω ἰνιακοῦ ὀγκώματος, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν δύο ἔσω χειλέων τῆς ἄνω μοίρας τῶν τραπεζοειδῶν μυῶν καὶ ἔχον τὴν μὲν βάσιν πρὸς τ' ἄνω, τὴν δὲ κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω.

Κόλπος γαλακτοφόρος. Ἀνεύρυσμα σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν γαλακτοφόρων πόρων τοῦ γυναικείου μαστοῦ πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτῶν εἰς τὴν θηλήν, καταφανέστερον ὂν ἐπὶ τοῦ θηλάζοντος μαστοῦ.

Κόλπος ἐπιδιδυμίδος. Σχισμοειδὲς κόλπωμα, σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ ὀρογόνου ἐπενδύματος (ἰδίως ἐλυτροειδοῦς χιτῶνος) τοῦ ὄρχεως ὑπὸ τὴν ἐπιδιδυμίδα· τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω πέρας τοῦ κόλπου τούτου ἀφορίζεται ὑπὸ δύο ἐγκαρσίων πτυχῶν τοῦ ὀρογόνου χιτῶνος, τοῦ *ἄνω* καὶ τοῦ *κάτω συνδέσμου τῆς ἐπιδιδυμίδος.* Ι. Π.

Κόλπος μέγιστος ἀορτῆς. Ἀνεύρυσμα κατὰ τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς ἀνιούσης ἀορτῆς καὶ τοῦ ἀορτικοῦ τόξου, διαδηλότερον κυρίως ἐπὶ γερόντων.

Κόλπος στεφανιαῖος. Κοινὸν φλεβικὸν στέλεχος, εἰς ὃ ἀθροίζονται πᾶσαι αἱ φλέβες τῆς καρδίας· κεῖται ἐγκαρσίως ἐν τῷ ἀριστερῷ ἡμιμορίῳ τῆς στεφανιαίας αὔλακος, ὄπισθεν τῆς καρδίας, μεταξὺ ἀριστεροῦ κόλπου καὶ ἀριστερᾶς κοιλίας, ἐκβάλλει δὲ κάτωθεν καὶ ἐπὶ τὰ ἐντὸς τοῦ στομίου τῆς κάτω κοίλης φλεβὸς εἰς τὸν δεξιὸν τῆς καρδίας κόλπον. Εἰς τὸν στεφανιαῖον κόλπον ἐκβάλλουσιν ἡ μείζων φλὲψ τῆς καρδίας (=ἀριστερὰ στεφανιαία), ἡ μέση φλὲψ καὶ ἡ ἐλάσσων φλὲψ τῆς καρδίας (=δεξιὰ στεφανιαία).

Κόλπος φλεβώδης *Schlemmi.* Ὁ φλεβώδης κόλπος τοῦ σκληροῦ χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶνε κυκλοτερὴς σωλήν, κατασκηνῶν ἐντὸς τῆς σκληροκερατοειδοῦς ζώνης μεταξὺ τῆς ἐν τῷ βάθει στιβάδος ταύτης καὶ τοῦ κτενοειδοῦς συνδέσμου. Συγκοινωνῶν μετὰ τῶν προσθίων ἀκτινοειδῶν φλεβῶν, χρησιμεύει πρὸς ἀποχέτευσιν ἔνθεν μὲν τοῦ φλεβικοῦ αἵματος (τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος), ἔνθεν δὲ φλεβικοῦ ὑγροῦ (ἐκ τοῦ προσθίου θαλάμου).

Κόλπος φλεβῶν καρδίας. Τὸ μέρος τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ δεξιοῦ κόλπου τῆς καρδίας, ἔνθα ἐκβάλλουσιν αἱ κοῖλαι φλέβες, ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω· ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν φλεβώδη κόλπον τῆς ἐμβρυϊκῆς καρδίας.

Κόλποι καρδίας. Ἐκ τῶν τεσσάρων κοιλοτήτων, εἰς ἃς διαιρεῖται τὸ ἔνδον τῆς καρδίας, αἱ δύο ἄνω, αἱ πρὸς τὴν βάσιν τῆς καρδίας κείμεναι, καλοῦνται *κόλποι τῆς καρδίας, δεξιὸς* καὶ *ἀριστερός.*

Κόλποι μετωπιαῖοι. Οὗτοι κείμενοι ἑκατέρωθεν ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς μετωπιαίας χώρας τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ, παριστῶσιν ὀστεοκύστεις, αἵτινες ἀπὸ τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ εἰσεβλάστησαν εἰς τὰ ἐντὸς τῆς διπλόης τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ, ἀπωθήσασαι ἀπ' ἀλλήλων τὰς δύο πλάκας αὐτοῦ· ὡς ὄντες δὲ κολπώματα τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ, συνέχονται μετὰ τῶν κυψελῶν αὐτοῦ. Ἀντιστοιχοῦσιν ἔξωθεν εἰς τὸ μεσόφρυον καὶ τὰ ὑπερόφρυα τόξα καὶ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ὀβελιαίου διαφράγματος, ἐκτείνονται δὲ μέχρι τῶν πλαγίων μετωπιαίων ὄγκων καὶ ἐκβάλλουσιν ἑκάτερος εἰς τὸ κύτος τῆς ρινὸς κάτωθεν τῆς μέσης ρινικῆς κόγχης.

Κόλποι μηνοειδεῖς ἢ ***βαλσάλβειοι.*** Κολπώματα, ἅτινα περιλαμβάνονται μεταξὺ τῶν μηνοειδῶν βαλβίδων καὶ τῶν ἀντιστοιχούντων αὐταῖς τοιχωμάτων τῆς ἀορτῆς καὶ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, καὶ ὧν πληρουμένων ὑπὸ αἵματος προσπελάζονται αἱ βαλβίδες καὶ οὕτω συγκλείεται τὸ στόμιον τῆς ἀορτῆς καὶ τὸ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας.

Κόλποι παραρρινικοί. Ἐκκολπώματα τοῦ βλεννογόνου τῆς ρινικῆς κοιλότητος, βλαστάνοντα εἰς τὴν σπογγώδη οὐσίαν τῶν παρακειμένων ὀστῶν, ὧν ἀναλόγως καλοῦνται *γναθιαῖος, μετωπιαῖος, σφηνοειδὴς κόλπος* καὶ *ἠθμοειδεῖς κυψέλαι.* Καὶ ὁ μὲν *γναθιαῖος κόλπος* (Ἰγμόρειον ἄντρον), μείζων ὢν πάντων, κατασκηνοῖ ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς ἄνω γνάθου, ἐμφανίζων ὕψος περὶ τὰ 3 $^1/_2$ ἐκ., πλάτος δὲ περὶ τὰ 2 $^1/_2$ ἐκ. Ἐκβάλλει εἰς τὸν μέσον ρινικὸν πόρον διὰ στομίου ἐλλειπτικοῦ. Ἐκπέμπει τέσσαρας προσεκβολὰς εἰς τὰς τέσσαρας ἀποφύσεις αὐτοῦ, ἤτοι τὸ ζυγωματικὸν κόλπωμα, τὸ μετωπιαῖον, τὸ ὑπερῷον καὶ τὸ φατνιακόν, τὸ βαθύτερον καὶ πρακτικῶς ἀξιολογώτερον. Οἱ *μετωπιαῖοι κόλποι*, δύο ὄντες, κείμενοι ὕπερθεν τοῦ κύτους τῆς ρινός, ἐν τῷ συστοίχῳ ἡμιμορίῳ τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ, χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ὀβελιαίου διαφράγματος καὶ ἔχουσι μέγεθος ποικίλον κατ' ἄτομον καὶ καθ' ἡλικίαν, ἐκβάλλουσι δὲ ὑπὸ τὴν μέσην ρινικὴν κόγχην. Ὁ *σφηνοειδὴς κόλπος* χωρίζεται δι' ὀβελιαίου διαφράγματος εἰς δεξιὸν καὶ ἀριστερόν· ἑκάτερος δ' ἐκβάλλει ὕπερθεν τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τῆς ἄνω κόγχης διὰ μικροῦ στομίου. Αἱ *ἠθμοειδεῖς κυψέλαι* (ἠθμοειδὴς λαβύρινθος) ἀποτελοῦσι τὴν πλαγίαν μοῖραν τῆς ὀροφῆς τοῦ κύτους τῆς ρινὸς καὶ τὸ ἔσω τοίχωμα τοῦ ὀφθαλμικοῦ κόγχου, ὄπισθεν δὲ κοινωνοῦσι πρὸς τὸν σφηνοειδῆ κόλπον. Καὶ αἱ μὲν πρόσθιαι κυψέλαι ἐκβάλλουσιν ὑπὸ τὴν μέσην κόγχην, αἱ δὲ ὀπίσθιαι εἰς τὰς σχισμὰς μεταξὺ τῆς ἄνω καὶ τῆς μέσης κόγχης.

Κόλποι φλεβικοὶ ἢ ***φλεβώδεις σκληρᾶς μήνιγγος.*** Ὀχετοὶ ἢ ἀγωγοὶ φλεβώδεις, ἡμικυλινδρικοὶ ἢ τρίγωνοι πρισματικοί, διήκοντες ἐντὸς τῆς οὐσίας τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, συμπεφυκότες μετ' αὐτῆς, ἀεὶ χαίνοντες, ἀβάλβιδες, ὑποδεχόμενοι τὸ αἷμα τοῦ συνόλου ἐγκεφάλου, τοῦ ὀφθαλμοῦ, τοῦ ἔσω ὠτὸς καὶ τοῦ κρανίου καὶ διοχετεύοντες αὐτὸ διὰ τοῦ ἐγκαρσίου κόλπου εἰς τὴν ἔσω σφαγίτιδα φλέβα. Τὸ τοίχωμα αὐτῶν, ἄμυον ὄν, ἀπαρτίζεται ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ (ὅστις εἶναι αὐτὴ ἡ σκληρὰ μῆνιγξ) καὶ ἐξ ἐνδοθηλίου· εἶναι δ' οἱ κόλποι οἱ ἑξῆς:

1) Ὁ *ἐγκάρσιος κόλπος*, διφυής, δεξιὸς καὶ ἀριστερός, ὑποδεχόμενος τοὺς πλείονας τῶν κόλπων, διὸ εἶναι εὐρύτερος πάντων. Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἔσω ἰνιακοῦ ὀγκώματος, ἔνθα συμβάλλων μετὰ τοῦ ἀντιθέτου ἐγκαρσίου κόλπου καὶ μετὰ τοῦ ὀβελιαίου ἀπεργάζεται τὸν *ληνὸν τοῦ Ἡροφίλου.* Φέρεται δ' ἐντὸς τῆς ἐγκαρσίας αὔλακος τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ καὶ ἐν τοῖς ἐντὸς τῆς σιγμοειδοῦς αὔλακος τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ἐν τῷ σφαγιτιδικῷ τρήματι κατασκηνοῦντα ἄνω βολβὸν τῆς ἔσω σφαγίτιδος φλεβός.

2) Ὁ *ἄνω ὀβελιαῖος*, ἢ *ἐπιμήκης κόλπος*, μονοφυής, ἄρχεται ἔμπροσθεν τοῦ καλαίου ἀπὸ τοῦ τυφλοῦ τρήματος, φέρεται ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ ὀπίσω ἐντὸς τῆς ὁμωνύμου αὔλακος τοῦ θόλου τοῦ κρανίου ἀνὰ μέσον τῶν δύο πετάλων τῆς εἰς τὸν ἐγκέφαλον δρεπανοειδοῦς προσεκβολῆς τῆς σκληρᾶς μήνιγγος καὶ ἐκβάλλει εὐρὺς εἰς τὸν ληνὸν τοῦ Ἡροφίλου ἢ εἰς τὸν δεξιὸν ἐγκάρσιον κόλπον ἢ εἰς τὸν δεξιὸν καὶ τὸν ἀριστερόν.

3) Ὁ *κάτω ὀβελιαῖος* ἢ *ἐπιμήκης κόλπος*, λεπτὸς καὶ μονοφυής, ὅστις διήκων ἐντὸς τοῦ ἐλευθέρου χείλους τοῦ ἐγκεφαλικοῦ δρεπάνου, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ προσθίου πέρατος αὐτοῦ καὶ ἐκβάλλει πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τὸν εὐθὺν κόλπον.

4) Ὁ *εὐθὺς κόλπος* φέρεται ἐν τῇ μέσῃ γραμμῇ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ σκηνιδίου τῆς παρεγκεφαλίδος καὶ ὑποδεχόμενος ἐν τῷ προσθίῳ αὐτοῦ ἄκρῳ τὸν κάτω ὀβελιαῖον κόλπον καὶ τὴν μεγά-

Digitized by Google

λην φλέβα τοῦ ἐγκεφάλου (τὴν Γαλήνειον), ἐκβάλλει εἰς τὸν ἀριστερὸν ἐγκάρσιον κόλπον ἢ εἰς τὸν Ἡροφίλειον ληνόν.

5) Ὁ *ἰνιακὸς κόλπος* ἄρχεται (συχνάκις διφυὴς) ἐν τῷ ληνῷ τοῦ Ἡροφίλου καὶ διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, οἵτινες περιβάλλοντες τὴν ὀπισθίαν μοῖραν τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος ἐκβάλλουσιν ἑκάτερος εἰς τὸν σύστοιχον σιγμοειδῆ κόλπον, ἀναστομούμενοι ἅμα μετὰ τοῦ φλεβώδους πλέγματος τῆς σπονδυλικῆς στήλης.

6) Ὁ *σηραγγώδης κόλπος*, δεξιὸς καὶ ἀριστερός, κεῖται ἑκατέρωθεν ἐν τοῖς πλαγίοις τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ. Ὁ αὐλὸς αὐτοῦ διελαύνεται ὑπὸ δικτύου, δοκίδων, ἐξ οὗ ἡ σηραγγώδης σύστασις αὐτοῦ. Διὰ μέσου τοῦ αὐλοῦ φέρεται ἡ ἔσω καρωτὶς ἀρτηρία μετὰ τοῦ ἔσω καρωτιδικοῦ πλέγματος (συμπαθητικοῦ) καὶ τὸ ἀπαγωγὸν νεῦρον, ἐνῷ τὸ κοινὸν κινητικὸν νεῦρον, τὸ τροχιλιακόν, ὁ ὀφθαλμικὸς κλάδος τοῦ τριδύμου καὶ τὸ ἄνω γναθικὸν νεῦρον διήκουσιν ἐντὸς τοῦ ἔξω τοιχώματος. Ὁ δεξιὸς κόλπος συνάπτεται μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν τοῦ μυξαδένος διὰ τῶν δύο *μεσοσηραγγωδῶν κόλπων*, δι' ὧν οὕτω παράγεται κύκλῳ περὶ τὸν μυξαδένα ὁ *κυκλοτερὴς* ἢ *στεφανοειδὴς κόλπος*· ὑποδέχεται δὲ τὸν σφηνοβρεγματικὸν κόλπον καὶ τοὺς λιθοειδεῖς κόλπους, ἔτι δὲ διαφόρους φλέβας.

7) Ὁ *σφηνοβρεγματικὸς κόλπος* (τοῦ Breschet) ἄρχεται ἐγγὺς τοῦ ὀβελιαίου κόλπου καὶ ὄπισθεν τῆς στεφανιαίας ῥαφῆς, φερόμενος δὲ πρὸς τὰ κάτω ἐκβάλλει εἰς τὸ πρόσθιον ἄκρον τοῦ σηραγγώδους κόλπου.

8) Ὁ *ἄνω λιθοειδὴς κόλπος* ἄρχεται ἑκατέρωθεν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ σηραγγώδους κόλπου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ἐγκάρσιον κόλπον.

9) Ὁ *κάτω λιθοειδὴς κόλπος*, βραχύτερος μὲν τοῦ ἄνω λιθοειδοῦς, εὐρύτερος δ' αὐτοῦ, ἄρχεται ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ σηραγγώδους κόλπου καὶ ἐκβάλλει κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ κρανίου εἰς τὴν ἔσω σφαγίτιδα φλέβα.

10) Τὸ *βασικὸν πλέγμα* ἀποτελεῖται ἐκ δικτύου ἀποπεπλατυσμένων φλεβωδῶν κόλπων, ἐξαπλούμενον ἐπὶ τοῦ ἀποκλίματος. Ἀναστομοῦται δὲ πρὸς μὲν τὰ πρόσω μετ' ἀμφοτέρων τῶν σηραγγωδῶν καὶ τῶν κάτω λιθοειδῶν κόλπων, πρὸς δὲ τὰ ὀπίσω μετὰ τῶν ἔσω σπονδυλικῶν πλεγμάτων.

***Κόλποι φλεβώδεις τοῦ** Braune.* Διάταξις φλεβική, καθ' ἣν δύο ἐπιμήκη φλεβώδη στελέχη ἀναστομοῦνται πρὸς ἄλληλα ἐγκαρσίως διὰ τοξοειδοῦς φλεβός, φερούσης καθ' ἑκάτερον πέρας βαλβῖδα καὶ ὑποδεχομένης κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς τὴν ἐκβολὴν προσαγωγοῦ φλεβός. Οὕτω τὸ αἷμα τῆς προσαγωγοῦ ταύτης φλεβὸς δύναται νὰ διοχετεύηται εἰς ἀμφότερα τὰ φλεβώδη στελέχη, ἀλλὰ δὲν δύναται ἀντιστρόφως νὰ παλινδρομήσῃ εἴτε ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ εἴτε ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ στελέχους εἰς τὴν προσαγωγὸν φλέβα, διότι αἱ βαλβῖδες τῆς τοξοειδοῦς φλεβὸς παρακωλύουσι τοῦτο. Ἀπαντῶσι δὲ οἱ φλεβώδεις οὗτοι κόλποι ἐν τῇ παλάμῃ, τῷ πέλματι, τῇ πυέλῳ, ἐν τῷ κοιλιακῷ τοιχώματι. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

κολποτομία (ἡ). Ἡ τομὴ τοῦ κόλπου κατὰ τὸν πρόσθιον αὐτοῦ θόλον μεταξὺ μήτρας καὶ κύστεως (*προσθία κολποτομία*), ἢ κατὰ τὸν ὀπίσθιον, μεταξὺ μήτρας καὶ ὀρθοῦ ἐντέρου (*ὀπισθία κολποτομία*), πρὸς ἐγχείρησιν φλεγμονωδῶν παθήσεων τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, καὶ κυρίως πρὸς διάνοιξιν πυωδῶν συλλογῶν, αἵματος (αἱματοκήλη) ἢ ἐξιδρωματικῶν ὑγρῶν, ἀθροιζομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ τὸν ὀπίσθιον θόλον τοῦ κόλπου, τὸν καλούμενον δουγλάσειον χῶρον. Καὶ κατὰ μὲν τὴν προσθίαν κολποτομίαν γίνεται ἐγκαρσία τομὴ ἐπὶ τῆς μέσης γραμμῆς, μικρὸν κάτωθεν τῆς προσκολλήσεως τῆς κύστεως ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, ἑλκομένου πρὸς τὰ κάτω διὰ λαβίδος· κατὰ δὲ τὴν ὀπισθίαν κολποτομίαν, ἡ τομή, οὐχὶ μείζων τῶν 4 ὑφεκ., πρὸς ἀποφυγὴν τρώσεως τῶν εἰς τὰ πλάγια τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας κειμένων κολπικῶν ἀρτηριῶν, γίνεται ἐγγὺς τῇ καταφύσει τοῦ κόλπου ἐπὶ τοῦ τραχήλου, ἑλκομένου τοῦ τελευταίου διὰ λαβίδος πρὸς τὰ ἄνω. Εὐθὺς ἅμα τῇ τομῇ διαχέεται πρὸς τὰ ἔξω τὸ πύον ἐκ τοῦ προβάλλοντος εἰς τὸν κόλπον ἀποστήματος. Ὁσάκις ὅμως ἡ πυώδης συλλογὴ κεῖται βαθύτερον καὶ μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ κολπικοῦ τοιχώματος παρεμβάλλεται ἄφθονος συνδετικὸς ἱστός, τότε διὰ τῆς τομῆς προωθοῦμεν εἰς τὸ βάθος μέχρι τοῦ ἀποστήματος μακρὰν αἱμοστατικὴν λαβίδα, ἧς διανοίγομεν εἶτα τὰ σκέλη καὶ διεστῶτα ἐξάγομεν ταῦτα ἐκ τῆς πυώδους κοιλότητος, πρὸς διάνοιξιν τῆς τραυματικῆς αὐτῆς ἐπιφανείας. Οἱ ἐγχειρητικοὶ οὗτοι χειρισμοί, κατά τε τὴν προσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν κολποτομίαν, δέον νὰ κατευθύνωνται πάντοτε πρὸς τὰς ἐπιφανείας τῆς μήτρας, προσθίαν καὶ ὀπισθίαν, πρὸς ἀποφυγὴν τρώσεως τῆς κύστεως ἢ τοῦ ὀρθοῦ ἐντέρου. Ο Ρ

Κόλπου *Ρεῦμα* (Gulf Stream)· βλ. λ. ***Ρεῦμα* Κόλπου.**

κολποϋστερεκτομία (ἡ) */Γυναικολ./.* Ἡ ἐξαίρεσις τῆς μήτρας διὰ τοῦ κόλπου (βλ. λ. *γυναικολογία*—κολπικαὶ ἐγχειρήσεις). Ο. Ρ

Κολποῦσα */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Λιμὴν τῆς Βιθυνίας ἐπὶ τῆς Προποντίδος. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 43,2) ὡς κείμενος μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ Τυφλῶν Πόλεως. Δεδομένου ὅτι ἀμφοτέρων τούτων αἱ θέσεις (*Στράβ.* Ζ. 320) ἦσαν ἐγγύτατα ἀλλήλων, ἡ Κολποῦσα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ὁ σύγχρονος ὅρμος *Μοδὰ Λιμάν.* Σ. Ε. Λ

κολποϋστεροπηξία (ἡ) */Γυναικολ./.* Ἡ ἐπανόρθωσις τῆς ἐν ὀπισθίᾳ κλίσει καὶ κάμψει (ἀναστροφή, ἀνάκαμψις) ἢ προπτώσει εὑρισκομένης μήτρας καὶ ἡ καθήλωσις αὐτῆς διὰ ῥαφῶν ἐν τῷ κόλπῳ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετὰ ἐκτομὴν κρημνοῦ ἐκ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ βλεννογόνου τοῦ κόλπου γίνεται ἡ προσθία κολπορραφὴ μετὰ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῆς μήτρας, εἶτα δὲ ἡ ὀπισθία κολπορραφὴ ἢ κολποπερινεορραφία. Ἐπὶ μεγάλων κυστιοκηλῶν μετὰ μήτρας ἐν ὀπισθίᾳ κλίσει, παρὰ γυναιξὶν εὑρισκομέναις εἰς τὴν κλιμακτηριακὴν αὐτῶν περίοδον, συνιστᾶται ἡ μέθοδος τοῦ Wertheim—Schauta, καθ' ἣν ἡ μήτρα καθηλοῦται μεταξὺ κύστεως καὶ προσθίου τοιχώματος τοῦ κόλπου. Κατὰ ταύτην, μετὰ τὴν προσθίαν κολπεκτομὴν καὶ ἀποκόλλησιν τῆς κύστεως ἐκ τῆς μήτρας, διανοίγεται τὸ περιτόναιον, ἀνορθοῦται ἑλκομένη πρὸς τὸν κόλπον ἡ ἐν ἀναστροφῇ εὑρισκομένη μήτρα, ἀποχωρίζεται τῶν ᾠαγωγῶν δι' ἐκτομῆς τούτων καὶ κλείονται διὰ ῥαφῶν τὰ χείλη τοῦ τμηθέντος περιτοναίου, ὅπερ ἀνασκευασθὲν συρράπτεται ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς μήτρας. Οὕτως ἡ μήτρα ἀποχωρισθεῖσα πλέον ἐκ τοῦ κύτους τῆς κοιλίας καθηλοῦται εἰς τὸ κολποκυστικὸν διάφραγμα διὰ ῥαφῶν παρεντιθεμένων μεταξὺ τῆς προσθίας ἐπιφανείας αὐτῆς καὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ κόλπου. Ο. Ρ.

κολπῶ (*—όω*)· κάμνω νὰ σχηματισθῇ ἐξόγκωμα, καμπυλότης: «κολπῶ τοὺς χιτῶνας» || «ὁ ἄνεμος κολποῖ τὰ ἱστία» πληροῖ, φουσκώνει || παθ. *κολποῦμαι*· σχηματίζω, ἔχω κόλπον: «ὁ χιτὼν κολποῦται», «τὰ ἱστία κολποῦνται» || «κολποῦται ἡ ἀκτὴ» σχηματίζει κόλπον, καμπυλοῦται πρὸς τὴν ξηράν.

κολπώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόλπον || ὁ πλήρης κόλπων: «παραλία κολπώδης».

κόλπωμα (τό)· καμπυλότης δίκην κόλπου, φούσκωμα: «κόλπωμα τοῦ χιτῶνος».

— */Ἀνατ./* *Κόλπωμα* καλεῖται χῶρος κοῖλος, μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρὺς καὶ βαθύς, ἔχων τοιχώματα καὶ πυθμένα, ὑφ' ὧν περικλείεται, καὶ στόμιον, δι' οὗ κοινωνεῖ πρὸς τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ.

Κόλπωμα τῆς κατὰ γόνυ διαρθρώσεως Μέγα σχισμοειδὲς κόλπωμα, σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρθρικοῦ ὑμένος τῆς κατὰ γόνυ διαρθρώσεως. Ὁ ἀρθρικὸς δηλαδὴ ὑμὴν ἀπὸ τοῦ ἄνω χείλους τῆς ἐπιγονατίδος, ἀντὶ ν' ἀνακάμψῃ εἰς τὸ πρόσθιον τοίχωμα τοῦ ἀρθρικοῦ θυλάκου, φέρεται πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τοῦ μηριαίου ὀστοῦ ὅσον 3 ἑκτμ., ὑπαλείφει τὴν ἄχονδρον τρίγωνον ἐπιφάνειαν, ἥτις κεῖται ὕπερθεν τῆς μηριαίας τροχιλίας, καὶ τότε ἀνακάμπτει κατερχόμενος εἰς τὸ πρόσθιον τοίχωμα τοῦ ἀρθρικοῦ θυλάκου, σχηματίζων τὸ εἰρημένον κόλπωμα, ὅπερ κεῖται ὄπισθεν τοῦ τένοντος τοῦ τετρακεφάλου μυὸς καὶ ὅπερ καθίσταται ἔτι μεῖζον (καὶ μέχρις 8 ἑκμ.), διότι εἰς αὐτὸ ἐκβάλλει εὐρέως ὀρογόνος θύλακος, ὕπερθεν αὐτοῦ κείμενος, ὁ *ὑπερεπιγονατίδιος* ἢ *ὑπομηρίδιος θύλακος.*

Κόλπωμα μεσοσιγμοειδές. Τοῦτο κεῖται ὄπισθεν τοῦ σιγμοειδοῦς κόλου· καὶ τὸ μὲν στόμιον αὐτοῦ ἀντιστοιχεῖ ἰσοϋψῶς περίπου τῷ ἀκρωτηρίῳ, βλέπον πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά, ὁ δὲ πυθμὴν διήκει κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς λαγονίου ἀρτηρίας πρὸς τὰ ἄνω. Εἰς τὸ κόλπωμα τοῦτο εἰσδύονται ἐνίοτε ἐντερικαὶ ἕλικες, ὅτι παράγεται *ὀπισθοπεριτοναϊκὴ κήλη.* Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— *κόλπωμα πυορροϊκὸν οὐλοφατνιακόν.* Ἓν τῶν κυρίων δευτερογενῶν συμπτωμάτων ἐπὶ ἀθρεπτικῆς *οὐλοφατνίτιδος.* Π. Π.

κόλπωσις, *—εως* (ἡ)· ὁ σχηματισμὸς κόλπου, πτυχῆς ἐν εἴδει κόλπου: «κόλπωσις τοῦ χιτῶνος».

— */Ἀκτογρ./* *Κόλπωσις* καλεῖται εἴσδυσις θαλάσσης εἰς τὴν ἀκτὴν ἀνεξαρτήτως εὔρους. Εἴδη κολπώσεων εἶναι ὁ *μέγας κόλπος*, ὁ *κόλπος*, ὁ *ἐλάσσων κόλπος*, ὁ *κολπίζων ὅρμος*. Μικρότεραι δὲ τοῦ κολπίζοντος ὅρμου κολπώσεις, ὁ *ὅρμος*, ὁ *σάλος*, ὁ *φυσικὸς λιμήν*, οἱ *ὕφορμοι*, αἱ *ἀγκάλαι*, δυνάμενα νὰ ὦσιν *ἀγκυροβόλια καταφυγῆς* ἢ ἁπλῶς *ἐπίνεια* ἢ *καταβαθμοί*. Εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, λόγῳ τοῦ ἰδιοτύπου τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν καὶ τῶν εἰς αὐτὰς εἰσδυόντων ἰδιοτύπων *ἀμφιγείων*, πολλῶν τοιούτων ἡ διάκρισις ἀπὸ τῶν κολπώσεων εἶναι δυσχερής. Σ. Ε. Λ.—Κ. Χ. Κ.

κολπωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων κόλπον ἢ κόλπους, φουσκωτός: «κολπωτὸς χιτών».

Κόλραιν (Coleraine) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λόντοντέρρυ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπάνν. Κάτ. 7.000. Διεξάγει μέγα ἐμπόριον λίνου καὶ ἔχει ἀνεπτυγμένην ἁλιείαν. Λ. Λ.

Κόλραους (Cohlrausch), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς παιδαγωγὸς (1780—1865). Ὀπαδὸς τοῦ Ἑρβάρτου, ἔδρασε σπουδαίως ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς ἐκπαιδευτικὸς ὀργανωτὴς ἐν Βεστφαλίᾳ καὶ ἐν Ἀννοβέρῳ. Περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ σωματικῆς διαπλάσεως τῆς νεολαίας ἐξήνεγκε πρακτικὰς γνώμας, αἱ ὁποῖαι μόλις σήμερον ἐπραγματοποιήθησαν. Ὡσαύτως ἔδωκε μεγάλην προσοχὴν εἰς τὴν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς ἱστορίας, τῆς φυσικῆς, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γυμναστικῆς. Εἰσήγαγε τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις εἰς τὰ γυμνάσια, ἵδρυσεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης παιδαγωγικὸν φροντιστήριον καὶ προήγαγε κατὰ πολὺ τὴν ἵδρυσιν διδασκαλείων. Σ. Μ. Κ.

—Κόλραους (Kohlrausch), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς φυσικὸς (1840—1910). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν διαφόροις γερμανικοῖς πανεπιστημίοις καὶ τέλος πρόεδρος τοῦ ἐν Βερολίνῳ «Φυσικοτεχνικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ κράτους». Ἐδημοσίευσε σπουδαίας ἐργασίας περὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ῥευμάτων, τῆς μετρήσεως τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, τῶν χημικῶν ἰσοδυνάμων, τῆς ἐλαστικότητος τῶν στερεῶν, τῆς ἀνταναχλάσεως τοῦ φωτὸς κτλ, καὶ ἐφεῦρεν εἰδικὰ ὄργανα μαγνητικῶν καὶ ἠλεκτρικῶν μετρήσεων. Μέγα ἐνδιαφέρον ἐκίνησαν αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ περὶ τῆς ἠλεκτρολύσεως, τῆς κινητικότητος τῶν ἰόντων καὶ τῆς ἀγωγιμότητος τῶν ὑγρῶν. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς ἀπολύτου κατὰ ἠλεκτρικῆς ἀγωγιμότητος τοῦ ὑδραργύρου», «Ἡ ἀγωγιμότης τῶν ἠλεκτρολύτων» καὶ «Ἐγχειρίδιον τῆς πρακτικῆς φυσικῆς». Θ. Κ.

κολραουσσία (ἡ) (Cohlrauschia) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον ὀλίγιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς βορείου καὶ μέσης Εὐρώπης, τῆς νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τοῦ Καυκάσου. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κολραουσσία ἡ ἐπαναν θοῦσα* (Kohlrauschia prolifera) καὶ *κολραουσσία ἡ ῥηξιπτερώδης* (Kohlrauschia saxifraga). Κ. ΠΑΠ.

Κόλριτζ (Coleridge), ***Ἐρρῖκος-Ἰάκωβος.*** Ἄγγλος ἰησουΐτης (1822—1893). Διηύθυνεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ περιοδικὰ «The Month» καὶ τὸ «The Messager of the Sacred Heart». Τῷ 1869 ἐδημοσίευσε τὸ περίφημον ἀσκητικὸν ἔργον του «Vita vitae nostrae meditantibus proposita», εἰς τὸ ὁποῖον κατόπιν (1874—1892) ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς 22 τόμους. Τὸ ὅλον ἔργον μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ Petit καὶ Mazoyer. Ἐκτὸς τούτου ἐξέδωκε: «The Theology of the Parables» (London 1871), «Chapters on the Parables» (1889) κ. ἄ. Ε. Γ. Π

— Κόλριτζ (Coleridge), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος ἀρχιδικαστὴς (1820—1894). Ἐπιφανὲς μέλος τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, διωρίσθη τῷ 1868 δημόσιος κατήγορος, προαχθεὶς ταχέως εἰς γενικὸν εἰσαγγελέα καὶ ἀρχιδικαστὴν τῆς Ἀγγλίας. Λ. Λ.

—Κόλριτζ (Coleridge), ***Σαμουὴλ-Ταίυλορ.*** Ἄγγλος ποιητής, κριτικὸς καὶ φιλόσοφος (1772—1834). Τῷ 1791 εἰσῆλθεν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Ἰησοῦ τῆς Κανταβριγίας, ὅπερ ἐγκατέλειψε τῷ 1793 καὶ μετέβη εἰς Λονδῖνον, καταταγεὶς εἰς τὸν στρατὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σίλας Τόμκιν Κομερμπάκη.* Μετὰ τέσσαρας μῆνας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κανταβριγίαν, ἀλλὰ τῷ 1794 ἐγκατέλειψεν ἐκ νέου τὸ πανεπιστήμιον. Τὸ αὐτὸ ἔτος, γνωρίσας τὸν Σάουδυ, προσεχώρησεν ἐνθουσιωδῶς εἰς τὸ σχέδιόν του ὑπὲρ ἱδρύσεως εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σουσκεχάννα ἰδεώδους πολιτείας, ἔνθα ὅλοι θὰ ἦσαν ἴσοι καὶ πλήρης ἀδελφοποίησις τῶν μελῶν αὐτῆς θὰ ἐπεκράτει, τὴν Παντισοκρατίαν (Pantisocracy) ὡς τὴν ἀπεκάλουν· ταχέως ὅμως παρῃτήθη τοῦ σχεδίου του λόγῳ ἐλλείψεως χρημάτων. Τῷ 1795 ἐδημοσιεύθη ἡ «Πτῶσις τοῦ Ροβεσπιέρρου», τοῦ ὁποίου τὴν πρώτην πρᾶξιν ἔγραψεν ὁ Κόλριτζ καὶ τὰς λοιπὰς δύο ὁ Σάουδυ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐνυμφεύθη τὴν Σάρραν Φρίκερ καὶ μετέβη εἰς Μπρίστολ, ἔνθα ἤρχισε κάμνων διαλέξεις ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκείας. Αἱ δύο πρῶται διαλέξεις του περιελήφθησαν εἰς τὸ πρῶτον πεζὸν ἔργον του «Conciones ad Populum» (1795). Ὁ πρῶτος τόμος «Ποιημάτων» ἐδημοσιεύθη τῷ 1796. Ὁ Κόλριτζ ἐσχεδίασε τὴν ἔκδοσιν περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ «Φρουρός», τῷ δὲ 1796 ἐπεχείρησε περιοδείαν, τὴν ὁποίαν λεπτομερῶς περιγράφει εἰς τὴν «Biographia Literaria». Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Κόλριτζ ἐσκέπτετο νὰ γίνῃ ἱεροκῆρυξ καὶ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντὸς τὴν φιλολογίαν, πράγματι δὲ ἐκήρυσσεν εἰς διαφόρους ἑνωτικὰς ἐκκλησίας ἐν Μπάθ. Τὸ θέρος τοῦ 1795 συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Οὐώρντσγουωρθ καὶ τῆς ἀδελφῆς του Δωροθέας, μεθ' ὧν ἐμελέτα τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἀγγλικῆς ποιήσεως. Ἀποτέλεσμα τῆς συνεργασίας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ δημοσίευσις τοῦ

Digitized by Google

τόμου «Λυρικαὶ μπαλάνται» (1798). Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν συνέθεσε τὸ πρῶτον μέρος τοῦ «Κρισταμπέλ» καὶ τὸν «Κούμπλα Χάν». Μεταξὺ τοῦ 1797 καὶ 1814 ἔγραφε διὰ τὸν «Ἑωθινὸν Ταχυδρόμον» καὶ τὸν «Ταχυδρόμον». Ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ ἀνὰ τὴν Γερμανίαν ταξιδίου του (τὸ ὁποῖον περιγράφει εἰς τὰς «Satyrane's Letters»), εἰς Ἀγγλίαν, ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τοῦ «Βαλλενστάϊν» τοῦ Σίλλερ. Ἤδη μετεβλήθησαν αἱ πολιτικαί του ἰδέαι, ὑφ' ὧν ἐκ νεανικῆς ἡλικίας ἐνεφορεῖτο, ἐξητμίσθη δὲ ὁ ἐνθουσιασμός του διὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ὃν ἐξεδήλωσεν εἰς τὴν «Ὠδὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν». Προσεχώρησεν εἰς τὰς συντηρητικὰς ἰδέας, αἱ δὲ νέαι τάσεις του ἀναπτύσσονται κατὰ τρόπον διαυγῆ εἰς τὸ ἔργον του «Ἐκκλησία καὶ Κράτος». Ἀπὸ τοῦ 1801 ἄρχεται ἡ περίοδος, καθ' ἣν παρὰ τὴν παραγωγικότητά του ἐπεδίδετο ὁλονὲν καὶ περισσότερον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀπίου. Περιώδευσε τὴν Σκωτίαν τῷ 1803 μετὰ τοῦ Οὐόρντσγουορθ, ἐπεσκέφθη τὴν Μάλταν τῷ 1804, διατελέσας ἐπὶ δεκάμηνον γραμματεὺς τοῦ διοικητοῦ, παρέμεινε δὲ ὀκτὼ μῆνας εἰς Νεάπολιν καὶ Ρώμην (1805—1806). Τῷ 1809 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Φίλος». Τῷ 1810 ἔδωσε τὰς διαλέξεις του ἐπὶ τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἄλλων ποιητῶν, εἰς τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς λογοτεχνίας ὁ Κόλριτζ παραμένει απαράμιλλος. Ὑπῆρξεν ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ δημιουργὸς τῆς ἀνωτέρας κριτικῆς. Οὐδέποτε ἐξασφαλίσας σχετικὴν οἰκονομικὴν ἄνεσιν, εὗρε φίλους προθύμους νὰ τὸν συντρέξουν, πρὸ παντὸς δὲ τὸν Βύρωνα καὶ Οὐόρντσγουορθ. Ὁ πρῶτος μάλιστα ἐβοήθησεν οἰκονομικῶς, ὅπως ἀναβιβασθῇ εἰς τὸ θέατρον «Ντρούρυ Λέϊν» (1813) ἡ τραγῳδία «Τύψις», ἡ ὁποία ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τρία ἔτη βραδύτερον, μὴ δυνάμενος νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἕξιν τοῦ ὀπίου, ἐνεπιστεύθη ἑαυτὸν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἰατροῦ Τζίλλμαν, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 1810 εἶχεν ἐγκαταλείψει σύζυγον καὶ τέκνα. Κατῴκει παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ ταύτῃ μέχρι τοῦ θανάτου του. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα: «Κρισταμπέλ», ἡμιτελές, τὸ «Κούμπλα Χάν», «Πόνοι τοῦ ὕπνου», «Λαϊκαὶ ὁμιλίαι» καὶ ἄλλα. Ἡ ἐπίδρασίς του τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο μεγίστη. Οἱ διασημότεροι ἐκ τῶν νέων διανοουμένων κατέφευγον εἰς αὐτὸν ὡς εἰς μαντεῖον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ τοῦ Σαμουὴλ Τζόνσον ἡ Ἀγγλία δὲν ἐγνώρισε προσωπικότητα μεγαλυτέρας πνευματικῆς δυναμικότητος. Ὁ Κόλριτζ ἀνήκει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν μεγάλων λυρικῶν τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ποιητικόν του ἔργον χαρακτηρίζει τελειότης μέτρου καὶ λεπτοτάτη ἁρμονία σκέψεως καὶ ἐκφράσεως. Ἐκ τῶν ποιημάτων τῶν νεανικῶν του χρόνων σημαντικώτερα εἶναι: ἡ «Μονῳδία εἰς τὸν θάνατον τοῦ Τσάττερτον» καὶ οἱ «Θρησκευτικοὶ ρεμβασμοί». Ἐκ τῆς δευτέρας περιόδου ἡ ᾠδὴ πρὸς τὴν Γαλλίαν, κατὰ τὸν Σέλλεϋ, τὸ ὡραιότερον ποίημα ἐν τῇ ἀγγλικῇ γλώσσῃ, καὶ ἡ ᾠδὴ πρὸς τὴν θλῖψιν. Σπανίως ποιητὴς ἐπραγματεύθη τὸ ὑπερφυσικὸν μὲ τόσην ἀριστουργηματικότητα, ὅσον ὁ Κόλριτζ εἰς τὸν «Γέρω-ναυτικὸν» καὶ τὸν «Κρισταμπέλ». Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ Κόλριτζ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μεγαλύτερος θρησκευτικὸς φιλόσοφος τῆς ἐποχῆς του. Ὁπωσδήποτε, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακρίνει τοῦτον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Καρλάϋλ, εἶναι ἡ σταθερότης του εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, κατορθώσας νὰ διατηρήσῃ ταύτην διὰ μέσου περιόδων ρασιοναλισμοῦ, τάσεων τοῦ ἑαυτοῦ δόγματος καὶ ἀφοῦ ἀντιμετώπισε καὶ ἐδέχθη τὴν ἐνέργειαν τῆς γερμανικῆς κριτικῆς καὶ φιλοσοφίας.

Σαμουὴλ Κόλριτζ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *J. D. Campbell*, «Samuel Taylor Coleridge» (1896) — *W. G. T. Shedd*, «Complete Works of S. T. Coleridge» (1884).—*G. Sampson*, «Biographia Leteraria» (1920).

Δ. Σ. Δ.

— **Κόλριτζ** (Coleridge), *Σάρρα*. Ἀγγλὶς συγγραφεύς, θυγάτηρ τοῦ *Σαμουὴλ* (1802 — 1852). Ἔξέμαθε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικήν, μελετήσασα ἐν πρωτοτύπῳ τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους κλασσικούς, ἦτο δὲ κάτοχος τῆς γαλλικῆς, γερμανικῆς, ἰταλικῆς καὶ ἰσπανικῆς. Εἰκοσαέτης ἐξέδωκε τὴν μετάφρασιν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τῆς «Historia de Abiponibus» τοῦ ἱεραποστόλου Μαρτίνου Ντομπιτσχόφφερ, εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους, τὴν ὁποίαν ἐγκωμιάζει ὁ Σάουδυ ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ «Ἱστορικὸν τῆς Παραγουάης». Τῷ 1825 ἐξέδωκε μετάφρασιν ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς γαλλικῆς τοῦ «Loyal Serviteur», ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ τερπνοτάτη καὶ λίαν εὐχάριστος κλπ.». Τὸν Σεπτέμβριον 1829 ἐνυμφεύθη τὸν πρῶτον ἐξάδελφόν της Ἑρρῖκον Νέλσωνα Κόλριτζ. Τῷ 1834 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «Εὐχάριστα μαθήματα εἰς στίχους διὰ καλὰ παιδιά, μετ' ἐμμέτρων μαθημάτων τῆς λατινικῆς». Τὰ μαθήματα ἐγράφησαν ἀρχικῶς διὰ τὰ τέκνα της, ἀλλ' ἔγιναν δημοφιλέστατα. Τῷ 1837 ἐδημοσιεύθη τὸ ἔμμετρον παραμύθι «Phantasmion», τὸ ὁποῖον ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν κριτικῶν καὶ ποιητῶν τῆς ἐποχῆς. Μερικὰ τῶν ποιημάτων ἐν αὐτῷ διακρίνονται διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν μελῳδικότητα καὶ πρωτοτυπίαν των, ὁλόκληρον δὲ τὸ ἔργον χαρακτηρίζει χάρις, πλοῦτος ἐκφράσεως καὶ γνησία ποιητικὴ ἔμπνευσις. Τῷ 1843 ἀπέθανεν ὁ σύζυγός της, ἀνέλαβε δὲ μόνη νὰ συνεχίσῃ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ πατρός της. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της συνέγραψε τὴν αὐτοβιογραφίαν της, χάριν τῆς θυγατρός της, ἡ ὁποία τὴν συνεπλήρωσε καὶ τὴν ἐξέδωκε τῷ 1873 μετὰ διαφόρων ἐπιστολῶν της ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀπομνημονεύματα καὶ ἐπιστολαὶ τῆς Σάρρας Κόλριτζ». Τὸ ἔργον μαρτυρεῖ ἐξόχως καλλιεργημένον καὶ κριτικὸν πνεῦμα. Εἰς τὰς ἐπιστολάς της περιέχονται ἐπιτυχέστατοι χαρακτηρισμοὶ καὶ κριτικαὶ γνωστῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς ἐποχῆς της. Δ. Σ. Δ.

— **Κόλριτζ** (Coleridge), *Σαμουὴλ-Ταίϋλορ*. Ἄγγλος μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1875. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ βιολίου, εἰς ὃ ταχέως ἐπέδειξε καταπληκτικὴν δεξιοτεχνίαν. Τῷ 1898 ὠνομάσθη καθηγητὴς τοῦ βιολίου ἐν τῷ βασιλικῷ μουσικῷ κολλεγίῳ τοῦ Λονδίνου. Ὁ Κόλριτζ κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ὡς συνθέτης. Τὰ πολυάριθμα ἔργα του περιλαμβάνουν: «In thee, O Lord», μίαν συμφωνίαν, ἔργα μουσικῆς δωματίου, «Μπαλάνταν» διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν, τέσσαρα βάλς δι' ὀρχήστραν, συνθέσεις διὰ κλειδοκύμβαλον, ἑπτὰ ἀφρικανικὰς μελῳδίας, μίαν συμφωνικὴν «Μπαλλάνταν», τὴν ὀπερέτταν «Dreamlovers», τὴν καντάταν-ὀπερέτταν «The Gitanos», τὸ ὀρατόριον «The atonement» κτλ. Γ. Ε.

Κολσὸν (Colson), *Λέων-Κλεμάν* Σύγχρονος διακεκριμένος Γάλλος μηχανικός, οἰκονομολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1853 ἐν Βερσαλλίαις. Καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τῶν Παρισίων, εἰς τὴν σχολὴν τῶν γεφυροποιῶν καὶ εἰς τὴν σχολὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἐξελέγη τῷ 1910 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ οἰκονομικὴ ὀργάνωσις τῶν ἐμπορικῶν ναυτικῶν λιμένων ἐν Ἀγγλίᾳ», «Μεταφοραὶ καὶ τιμολόγια», «Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ὁ προϋπολογισμός», «Μαθήματα πολιτικῆς οἰκονομίας» καὶ «Ἐπιτομὴ νομοθεσίας τῶν σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων». Μ. Ν. Δ.

Κὸλτ (Colt), *Σαμουὴλ* Ἀμερικανὸς ἐφευρέτης πολεμικῶν ὅπλων (1814—1862). Εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν ἐγκατέλειψε τὸ σχολεῖον, εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦ πατρός του, δεκατετραετὴς δὲ μετέβη εἰς τὰς Ἰνδίας. Διακοῦντος τοῦ ταξιδίου τούτου κατεσκεύασε ξύλινον πρότυπον τοῦ ὅπλου, τοῦ μετέπειτα ὀνομασθέντος *περιστρόφου*. Ἐπιστρέψας ἔμαθε χημείαν, περιώδευσε δὲ ἀνὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὸν Καναδᾶν δίδων διαλέξεις ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Τὰ κέρδη ἐκ τῆς διετοῦς ἐκείνης περιοδείας τῷ ἐπέτρεψαν νὰ συνεχίσῃ τὰ πειράματά του. Τῷ 1835, τελειοποιήσας ἑξάσφαιρον πιστόλιον, ἐταξίδευσεν εἰς Εὐρώπην καὶ ἐπέτυχε δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας ἐν Λονδίνῳ, Παρισίοις καὶ Ἀμερικῇ, ἔνθα ἐπέστρεψε τὸ αὐτὸ ἔτος, ἱδρύσας ἐν Πάτερσον τῆς πολιτείας Νέας Ἰερσέης ἑταιρείαν πρὸς κατασκευὴν τῶν περιστρόφων του. Ἀπὸ τοῦ 1837 ὁ ἀμερικανικὸς στρατὸς ἐχρησιμοποίει ἀποτελεσματικῶς περίστροφα τοῦ Κὸλτ εἰς συγκρούσεις μετὰ τῶν Ἐρυθροδέρμων. Βραδύτερον ἡ ἐπιχείρησίς του ηὐρύνθη καταλήξασα εἰς τὰ μεγάλα ἐργοστάσια ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Βιομηχανία πολεμικῶν ὅπλων τοῦ Κόλτ», ἐν τῇ πόλει Χάρτφορντ. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔχει ἐφοδιασθῇ δι' ἑξασφαίρων περιστρόφων συστήματος Κόλτ. Δ. Σ. Δ.

κολτζῆς (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κόλ*=φρουρά) φρουρός, φύλαξ, εἰδικῶς δὲ τελωνοφύλαξ καὶ δὴ ἐν Τουρκίᾳ ὁ καπνοφύλαξ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μονοπωλίου τῶν καπνῶν. Ν. Μ.

κολτοῦκι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κολτούκ*=μασχάλη, γωνία) πρατήριον εὑρισκόμενον εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν, παλαιοπωλεῖον ἢ καπηλεῖον. Ν. Μ.

κολτουκτζῆς (ὁ) παλαιοπώλης.

Κολτσάγκουα (Colchagua) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Χιλῆς, ὁριζόμενος Β. ὑπὸ τοῦ Σαντιάγο, Α. ὑπὸ τῆς Ἀργεντινῆς, Ν. ὑπὸ τοῦ Κουρικὸ καὶ Δ. ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔμβαδὸν 9.973 τετρ. χλμ. Κάτ. 166.342. Ἐκτεινόμενος κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης κεντρικῆς κοιλάδος τῆς Χιλῆς, ἔχει μεγάλας ἐκτάσεις ἀφιερωμένας εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ὁ κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ *Ράσελ*. Κυριώτερα ὄρη τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ ἡφαίστεια *Τινγκορυρίκα* (4.480 μ.) καὶ *Ἄλτος ντὲ λὸς Μινέρος* (4 935 μ.). Ἡ κρατικὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Σαντιάγο-Πουέρτο Μόντ διασχίζει τὸν νομὸν μὲ δύο διακλαδώσεις, ἐξ ὧν ἡ μία ἀπὸ Ρένγκο εἰς Πέουμο, ἡ δ' ἑτέρα ἀπὸ Σὰν Φερνάνδο εἰς Πιτσιλέμου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ πόλις *Σὰν Φερνάνδο* (40.126 κάτ.). Ὁ νομὸς ἔχει σημαντικὰ μεταλλεῖα χαλκοῦ καὶ μολύβδου. Δ. Σ. Δ.

Κολτσάκ, *Ἀλέξανδρος Βασίλειεβιτς*. Ρῶσος ναύαρχος καὶ ἀρχηγὸς ἀντιμπολσεβικικοῦ κινήματος (1874—1920). Εἰς τὸ ρωσικὸν ναυτικὸν κατετάγη τῷ 1891. Τῷ 1900 καὶ 1912 ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἐξερευνητικὰς ἀποστολὰς εἰς τὸν Βόρειον Παγωμένον Ὠκεανόν. Μετέσχε τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου τοῦ 1904—1905 καὶ ἠναγκάσθη μετ' ἄλλων Ρώσων ἀξιωματικῶν νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ἰάπωνας κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Πὸρτ-Ἄρθουρ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἦτο κυβερνήτης τορπιλλοβόλου τοῦ ἐν τῇ Βαλτικῇ θαλάσσῃ στόλου. Τῷ 1916 διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Κατὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν, τοῦ 1917, τὰ πληρώματα τοῦ στόλου ἐστασίασαν ἐν Σεβαστουπόλει καὶ ὁ Κολτσὰκ συνελήφθη μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του ὑπὸ τῶν στασιαστῶν. Τὸν χειμῶνα τοῦ 1917—1918, τῇ συνδρομῇ τῆς Ἀγγλίας, ὠργάνωσεν ἀντιμπολσεβικικὸν κίνημα ἐν Σιβηρίᾳ, τὴν δὲ 18 Νοεμβρίου 1918 ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Ὄμσκ ἀντιμπολσεβικικῆς κυβερνήσεως ὡς ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τῶν μπολσεβίκων ἀγῶνος. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Κολτσὰκ ἔσχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας, κατόπιν ὅμως, λόγῳ ἐπικρατήσεως ἐν Ὄμσκ τῶν μπολσεβίκων, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Ἰρκούτσκην, ἧς περιελθούσης εἰς χεῖρας τῶν μπολσεβίκων παρεδόθη εἰς τὰ ἐρυθρὰ στρατεύματα καὶ ἐτυφεκίσθη ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων τὴν 8 Φεβρουαρίου 1920. Λ. Α.

Ἀλέξανδρος Κολτσάκ.

Κόλτσεστερ (Colchester) *[Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ἔσσεξ, ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κόλν, ἀπέχουσα 85 χλμ. τοῦ Λονδίνου σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 43 500. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων παλαιῶν κτιρίων, τὴν πρώτην θέσιν κατέχει τὸ ἠρειπωμένον καστέλλιον, μεγαλοπρεπὲς πρότυπον νορμαννικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ μεγαλύτερον τοῦ εἴδους τούτου καθ' ἅπασαν τὴν Ἀγγλίαν. Ἱδρύθη ἐπὶ Γουλιέλμου Α', εἶχε σχῆμα τετραγώνου καὶ ἔφερε πύργους εἰς τὰς γωνίας. Ὅπως καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀρχαῖα κτίρια τῆς Κόλτσεστερ, φαίνεται καταφανῶς ὅτι ἐχρησιμοποιήθησαν ὑλικὰ ἐξ ἐρειπίων τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως, ἡ ὁποία ὑψοῦτο ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως. Τὸ καστέλλιον ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ δήμου, μετατραπὲν εἰς πολεμικὸν μουσεῖον. Ἐνταῦθα ὑπάρχει τὸ μουσεῖον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τοῦ Ἔσσεξ, μὲ ἀξιοσημείωτον συλλογὴν ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐκτὸς τῶν ἐρειπίων μονῶν ἀναγομένων εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα, αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου καὶ τοῦ Ἁγίου Λεονάρδου ἔχουν ἀρχαιολογικὴν σπουδαιότητα. Ἡ πόλις ἐπὶ μακρὸν ὑπῆρξε σπουδαῖον στρατιωτικὸν κέντρον, μὲ ἐκτεταμένον μόνιμον στρατόπεδον. Ἔχει λύκειον ἱδρυθὲν τῷ 1539, κολλέγιον, πολυτεχνεῖον, φιλολογικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ ἰατρικὰς καὶ ἄλλας ἑταιρείας καὶ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον εὐρείας γεωργικῆς καὶ ἐμπορικῆς περιφερείας. Αἱ βιομηχανίαι περιλαμβάνουν χυτήρια, μηχανουργεῖα, ἀλευροποιεῖα, ζυθοποιεῖα, ἐπίσης ἐργοστάσια κατασκευῆς ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων κλπ. Ἐπίσης ἔχει καὶ περίφημα ὀστρεοτροφεῖα.

Ἡ Κόλτσεστερ εἶναι ἡ ἀρχαία καὶ σπουδαιοτάτη ρωμαϊκὴ πόλις Colonia Victricensis Camalodunum ἢ Camulodunum, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῶν ρωμαϊκῶν κατακτήσεων, ὡς ἀποικία ἀπολυθέντων Ρωμαίων στρατιωτῶν. Ὡς τοιαύτη ἔλαβε ταχεῖαν ἀνάπτυξιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν βασίλισσαν Βοαδικέαν οἱ ἰθαγενεῖς ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν κατασφάξαντες πάντας τοὺς ἀποίκους. Παρὰ ταῦτα τὸ Camalodunum ἐγνώρισεν ἀμέσως ἔπειτα νέαν εὐημερίαν καὶ ἀκμὴν καθ' ὅλην τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον. Ὑπάρχουν πλεῖστα ρωμαϊκὰ ἐρείπια, ἀρκεταὶ δὲ ρωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες ἀνεκαλύφθησαν. Ἐν τῇ μετέπειτα ἱστορίᾳ ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὡς κηρυχθεῖσα ἐλευθέρα πόλις ἐπὶ Ριχάρδου Α', τῷ 1189. Σ. Δ.

Κολτσίσκυ (Kolczycki, ἢ Kulczycki). Πολωνὸς στρατιώτης, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱδρυτὴς καφενείου ἐν Βιέννῃ. Κατά τινα παράδοσιν, μετὰ τὴν μάχην τοῦ 1683, καθ' ἣν ὁ τουρκικὸς στρατὸς τοῦ μεγάλου βεζύρου Μουσταφᾶ πασᾶ ἡττήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σοβιέσκη καὶ ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης, εἰς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν κατασκήνωσιν τῶν Τούρκων εὑρέθη σημαντικὴ ποσότης καφέ. Ὁ Κολτσίσκυ, πρώην ἔμπορος, λίαν ἐπιχειρηματικὸς καὶ ὀξυδερκής, ἐσκέφθη νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας καὶ

Digitized by Google

παρουσιασθεὶς εἰς τὸν βασιλέα παρεκάλεσεν ὅπως τῷ ἐπιτρέψῃ, ἵνα παραλάβῃ τὸν καιρὸν καὶ ἐγκαταστήσῃ καφενεῖον ἐν Βιέννῃ. Ἡ λαμπρὰ ἀνδραγαθία αὐτοῦ διαρκούσης τῆς μάχης τῷ ἐξησφάλισε τὴν ἄδειαν ταύτην καὶ δὴ ὑπὸ τύπον προνομίου. θ. κ.

Κολτσώφ, *Ἀλέξιος-Βασιλιεβιτς*. Ρῶσος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1809 ἐν Βερονὲζ καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1842. Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας ἀγροτῶν καὶ ἐφοίτησε κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἱερατικὴν σχολήν, εἶτα δὲ εἰς τὸ λύκειον τῆς πατρίδος του, ὁπόθεν ἀπεσύρθη πρὶν ἢ περατώσῃ τὰς σπουδάς του. Μὴ δυνηθεὶς νὰ νυμφευθῇ νεάνιδά τινα, τὴν ὁποίαν ἠγάπα, ἐβυθίσθη εἰς μεγάλην θλῖψιν, παρημέλησε τὴν ἐργασίαν του καὶ ἀφέθη εἰς ποιητικὰς ὀνειροπολήσεις. Τῷ 1835 ἐδημοσίευσε ποιήματα εἰς τὰ σπουδαῖα περιοδικὰ τῆς Μόσχας, μετ' ὀλίγον δὲ πλήρη συλλογὴν τῶν ποιημάτων του, ἥτις ἐνεποίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν καθ' ὅλην τὴν Ρωσίαν. Μεταβὰς εἰς Πετρούπολιν, ἐσχετίσθη στενῶς μετὰ τοῦ Ζουκόβσκι, τοῦ Πούσκιν καὶ τοῦ πρίγκιπος Βιαζέμσκι. Ἡ ποίησις τοῦ Κολτσώφ ὑπῆρξεν ἀληθὴς ἀποκάλυψις· ἡ δημοτικὴ ποίησις δὲν εἶχε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προσαρμοσθῇ μετὰ τῆς καλλιτεχνικῆς ἄλλως, εἰμὴ διὰ δεσμοῦ ὅλως τεχνητοῦ. Οὔτε ὁ Πούσκιν, οὔτε ὁ Λερμοντὼφ εἶχον ἀφομοιώσει τὴν ποίησιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἀφελῆ τῶν ἀγρῶν μοῦσαν. Ὁ Κολτσὼφ ἐδημιούργησε μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποιήσεων ὀργανικὸν δεσμόν. «Ἐφ' ὅσον θὰ ζήσῃ ἡ ρωσικὴ γλῶσσα, λέγει ὁ Τουργκένιεφ, ᾄσματά τινα τοῦ Κολτσὼφ θὰ παραμείνωσι δημώδη εἰς τὴν χώραν ἔνθα συνετέθησαν». Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐμπνεύσει τὸν Ρῶσον ποιητήν, ὅστις συνέθεσε δύο ἐκ τῶν ὡραιοτέρων του ποιημάτων εἰς τὸν ἡρωϊκὸν τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶνα. θ. β.

Κολυβὰν (Kolywan) *[Γεωγρ.]*. Μικρά, ἀλλὰ βαθεῖα λίμνη τῆς Ν. Σιβηρίας παρὰ ὁμώνυμον ὀροσειράν, ἀποτελοῦσαν διακλάδωσιν τῶν ὀρέων Ἀλτάϊ. Παρ' αὐτὴν λατομεῖα ἰάσπιδος, μαρμάρου, πορφυρίτου κλπ. ὡς καὶ μεταλλεύματα χαλκοῦ, καὶ μικρὰ ἐργατόπολις, ἡ Κολυβάνσκιε Ζαβόντυ.

— Κολυβὰν (Kolywan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν. Σιβηρίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Τόμσκ κειμένη ΝΔ. τῆς πόλεως Τόμσκ. Μέχρι τοῦ 1822 ἦτο μικρὸν φρούριον ὀνομαζόμενον Τσάουσκ. Σπουδαιότατον κέντρον σιτηρῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Κάτ. 11.711. χ. Δ.

Κολυβᾶς, *Ἀλέξιος Κ.* Ἕλλην λόγιος (1848—1915). Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν ἐν Βρυξέλλαις. Τῷ 1876 διηύθυνεν ἐν Ζακύνθῳ τὴν ἐφημερίδα «Ὁ Μοχλὸς» καὶ τῷ 1885 τὴν ἐφημερίδα «Ἐξεταστής». Ἐχρημάτισε βραδύτερον καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὴν ναυτικὴν σχολὴν τῶν Δοκίμων καὶ εἶτα καθηγητὴς τοῦ Β Βαρβακείου γυμνασίου. Τῷ 1897 ἀνέλαβε τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς «Νέας Ἐφημερίδος» τοῦ Ἰ. Καμπούρογλου. Ἐγένετο δὶς γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐχρημάτισε κατ' ἐπανάληψιν βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης ἐπὶ εἰκοσαετίαν, μέχρι τοῦ θανάτου του, κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ γραμματέως τῆς ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων καὶ Κληροδοτημάτων ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῆς ὁποίας συνέβαλε τὰ μέγιστα. Κατήρτισε συλλογὰς καλλιτεχνημάτων, χειρογράφων καὶ κωδίκων, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα» τοῦ Σπ. Λάμπρου, ἐν τοῖς τόμοις ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ', ΙΔ'. Ἀπὸ τοῦ 1889 ἤρχισε νὰ καταρτίζῃ συλλογὴν μεταβυζαντινῶν φορητῶν εἰκόνων, ἥτις κατὰ τὸ 1912 ἐξετέθη κατὰ τὸ τότε συνελθὸν ἐν Ἀθήναις συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν· σήμερον δὲ εὕρηται παρὰ τῷ Δ Λοβέρδῳ.

Κολυβᾶς, *Σέργιος*. Αὐτοκρατορικὸς πρωτονοτάριος καὶ γραμματεὺς ἐν Βυζαντίῳ ἐπὶ Ἰσαακίου Ἀγγέλου. Διεσώθησαν αὐτοῦ δύο προσφωνήσεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. —π.

Κολυβρασσὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία μεσόγειος πόλις εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Τραχείας Κιλικίας, τῆς ὁποίας σῴζονται νομίσματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Εἰς τὸν «Συνέκδημον» τοῦ Ἱεροκλέους, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἀναφέρεται ὡς μία τῶν 47 πόλεων τῆς Παμφυλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ὀλυβρασσός*. Τοποθετεῖται παρὰ τὸ *Τοτσοὺν-Τασγκόλ*, ὅπου εὑρίσκονται νομίσματά της. Ν. Ζ.

Κολύβρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ν ἀκτῆς τῆς Μεσσηνίας (πλάτ. 36° 47' 15'' Β., μῆκ 21°46' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Kastro Tornese to Venetico). Ἀντικρύζει τὴν Β. ἄκραν τῆς νήσου *Σχίζας* (τῆς Cabrera τοῦ Πλινίου) τῶν Οἰνουσῶν. Σ. Ε. Λ

κολυβριίδαι (οἱ) (Trochilidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεκραχτῶν*. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει μακρότατα καὶ διαφορώτατα κατὰ τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα καὶ τὸν χρωματισμὸν τοῦ σώματος πτηνά, ἐπὶ διαφόρων ἀνθέων ἐνδιαιτώμενα καὶ τρεφόμενα ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων, ἐξ ἐντόμων καὶ ἐκ κόκκων. Τὰ γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι πολυπληθέστατα καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικάς, κυρίως, χώρας τῆς γῆς, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀφρικῇ, Νοτίῳ Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ καὶ κατὰ χιλιάδας ἐτησίως εἰσάγονται ἐν Εὐρώπῃ, ὡς ἀποτελοῦντα τὰ κοσμητικώτερα καὶ θαυμασιώτερα εἰς μικροσκοπικότητα καὶ εἰς χρωματισμοὺς ἐκ τῶν ἐν τῷ κλωβῷ διατηρουμένων πτηνῶν. Δ. Ν. Π.

κολύβριον (τὸ) (Trochilus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολυβριιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτου μεγέθους πτηνά, τὰ μικρότερα τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν, ἅτινα διακρίνονται διὰ τοὺς ποικιλωτάτους καὶ ζωηροὺς χρωματισμούς των. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν κολυβρίων

Κολύβριον τὸ μικρότατον.

εἶναι τὰ ἑξῆς: Ράμφος μακρότερον τῆς κεφαλῆς, ἐφωδιασμένον κατὰ τὴν βάσιν του ὑπὸ μικρῶν τριχῶν καὶ ὀξύληκτον κατὰ τὸ ἄκρον του. Ἄνω σιαγὼν καλύπτουσα, συνήθως εἰς μῆκος, τὴν κάτω. Γλῶσσα συνήθως διχαλωτή. Πτέρυγες μεγάλου μεγέθους. Κατοικοῦσιν εἰς τὰς θερμὰς χώρας τοῦ νέου κόσμου καί τινα εἴδη μεταναστεύουσι κατὰ τὸ ἔαρ καὶ φθάνουσι μέχρι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Οἱ ἀποστίλβοντες χρωματισμοὶ τοῦ σώματός των καὶ ἰδίως τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς των παρομοιάζουσι ταῦτα πρὸς τὰς μαρμαρυγὰς τῶν πολυτιμοτέρων λίθων, καθόσον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀποδίδουν θαυμασίας ἀντανακλάσεις. Οἱ μύες, οἵτινες συγκρατοῦσι τὰς πτέρυγας, εἶναι ἀνθεκτικώτατοι, δι' ὃ καὶ δύνανται διὰ τὴν ταχεῖαν, παρατεταμένην καὶ χαρίεσσαν πτῆσίν των. Τόση εἶναι ἡ ταχύτης τῆς πτήσεώς των, ὥστε εἶναι ἀδύνατον ὁ ὀφθαλμὸς νὰ παρακολουθήσῃ ταύτην. Ἐπὶ τῆς γῆς βαδίζουσι κακῶς. Τὰ κολύβρια γενικῶς εἶναι ἥμερα καὶ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ πλησιάζῃ ταῦτα ἐγγύτατα. Τὸ θάρρος των εἶναι θαυμαστὸν καὶ τελείως ἀντίθετον πρὸς τὴν μικρότητα τοῦ σώματός των, ὑπερασπίζονται δὲ τὰ νεογνά των ἐπιτιθέμενα κατὰ πτηνῶν πολὺ μεγαλυτέρου μεγέθους. Ἂν καὶ γενικῶς εἶναι πρᾶον χαρακτῆρος, ἐν τούτοις πολλάκις μάχονται μεταξύ των μέχρι τελείας ἐξαντλήσεως τοῦ ἑτέρου. Τὸ μακρὸν καὶ λεπτὸν ῥάμφος των καὶ ἡ σκωληκοειδής, λεπτοτάτη, διχαλωτὴ γλῶσσά των, ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτὰ νὰ ἀναζητῶσι τὴν τροφήν των, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν καλύκων τῶν διαφόρων ἀνθέων. Τὰς φωλεάς των κατασκευάζουσι μετὰ θαυμαστῆς τέχνης ἐπὶ τῶν δένδρων ἐκ διαφόρων λεπτοφυῶν κλαδίσκων καὶ λειχήνων καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τούτων ἐπιστρώνουσι διὰ βάμβακος καὶ μεταξοειδῶν τριχῶν διαφόρων φυτῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ 2—5 ᾠά, ἅτινα ἐκκολάπτουσιν ἀλληλοδιαδόχως ἀμφότεροι οἱ γονεῖς. Μετὰ 15 ἡμέρας ἐκκολάπτονται τὰ ᾠὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξερχόμενα νεογνὰ εἰδῶν τινων δὲν ἔχουσι μεγαλύτερον μέγεθος εὐμεγέθους μυίας, δι' ὃ καὶ τὰ πτηνὰ ταῦτα καλοῦνται *πτηνὰ-μυῖαι*. Ἐκ τῶν 500 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον καὶ θαυμαστὸν εἶναι τὸ μικρότατα εἶναι τὸ *κολύβριον τὸ μικρότατον* (Trochilus minimus), ὅπερ ἔχει μῆκος 2,5 ἑκατοστομέτρων καὶ χρωματισμὸν λαμπρότατον. Ἡ ῥάχις εἶναι κυανῆ μὲ χρυσᾶς ἀποχρώσεις, κατὰ τὴν κεφαλὴν ἐρυθρόπυρρος μὲ μελανὰς ἀποχρώσεις καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν ὑπόλευκος μὲ χρυσοκυανᾶς κηλῖδας. Ἀπαντᾷ ἐν Ἀμερικῇ καὶ εἶναι περιζήτητον ὡς κόσμημα, διότι αἱ γυναῖκες τῶν μερῶν ἐκείνων φέρουσι τὰ πτηνὰ ταῦτα ἀντὶ ἐνωτίων (σκουλαρίκια), ἀφοῦ βεβαίως καταλλήλως παρασκευασθῶσι καὶ διὰ πλατίνης ἢ χρυσοῦ καταλλήλως προσδεθῶσιν ἐπὶ τῶν εἰς τὰ ὦτα διαπερωμένων κρίκων. Δ. Ν. Π

κολυδιίδαι (οἱ) (Colydiidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πενταμερῶν*, περιλαμβάνουσα κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 24 περίπου γενῶν τῆς οἰκογενείας, ὧν τὰ περισσότερα ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων κρυπτογάμων φυτῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ μυκήτων, γνωστότερον εἶναι τὸ *κολύδιον*. Δ. Ν. Π.

κολύδιον (τὸ) (Colydium) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κολυδιιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους μὲ σῶμα ἐπίμηκες κυλινδρικὸν καὶ πυρρὸν ἢ φαιὸν χρωματισμόν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κολύδιον τὸ κομψὸν* (Colydium elegans). Τὸ εἶδος τοῦτο ἔχει κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας βραχείας, εἰς σφαιροειδεῖς ἀποφύσεις ἀπολήγουσας, προθώρακα ἐπιμήκη, σωληνοειδῆ καὶ ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον, κοιλίαν ἐπιμηκεστάτην, πόδας βραχεῖς καὶ χρῶμα πυρρομέλανον μετὰ λευκῶν ἐπιμήκων γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας. Δ. Ν. Π.

Κολύμα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γιακούτσκης. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Στανοβόϊ καὶ χύνεται μετὰ διαδρομὴν 10[illegible] μιλλίων ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ, κειμένῳ ἐν τῷ Ἀρκτικῷ ὠκεανῷ, διὰ τριῶν βραχιόνων σχηματιζόντων δέλτα. Εἶναι πλωτὸς μόνον κατὰ τοὺς τρεῖς θερινοὺς μῆνας. Κατὰ τοὺς λοιποὺς δὲ πήγνυται. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν του εἶναι ἐκτισμέναι ἡ *Ἄνω, Μέση καὶ Κάτω Κολύμσκ*. Λ. Λ.

Κολυμβάριον *[Ἀρχ. Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Σαρδοῦς (*Πτολεμ.* Γ', γ', 4, ἔκδ. *Nobbe*), παρὰ Πλινίῳ (3,81) Columbarium, ἔχον πρὸ αὐτοῦ νῆσον Columbaria. Ἄλλως *Φασσανία* ἢ *Φασιανή*. Ταυτίζεται πρὸς τὸ σύγχρονον *Φίγκαρι* καὶ ἡ νῆσος πρὸς τὴν *Φιγκαρέλλα* (Figari: πλάτ. 41°00'' Β, μῆκ. 9°40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 163: Cape Ferro to cape Bandinchi). Σ. Ε. Λ.

κολυμβὰς (ἡ). Εἶδος φυτοῦ, ἀπαντῶν παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ ταυτιζόμενον πρὸς τὸ *ποτήριον τὸ ἀκανθῶδες*· || ἡ ἐν ἅλμῃ διατηρουμένη πρασίνη ἐλαία. Κ. ΠΑΠ.

κολυμβεῖον (τό). Ἐκαλεῖτο οὕτω (ἢ *φιάλη, φρέαρ, λεοντάριον, κάνθαρος, νυμφαῖον*) ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ προνάου ὑπάρχουσα κρήνη, ὅπως νίπτωνται ἐκεῖ καὶ καθαρίζωνται οἱ εἰς τὰ ἔνδον εἰσερχόμενοι πιστοί, τοῦθ' ὅπερ ἦτο σύμβολον τῆς ἐσωτερικῆς νίψεως καὶ καθάρσεως τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας· δι' ὃ καὶ ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ κολυμβείου τῆς Ἁγίας Σοφίας ἡ γνωστὴ ἐπιγραφή, ἥτις καὶ ἀντιστρόφως ἀναγινωσκομένη ἀποδίδει τὰς αὐτὰς λέξεις, ἤτοι: «Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν». Ἐν τῷ προνάῳ ἀντὶ τῆς κρήνης ταύτης εἰσήχθησαν μετὰ ταῦτα ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ τὰ βαπτιστήρια ἢ κολυμβῆθραι, ἐν δὲ τῇ Δύσει μικρὰ δοχεῖα, φέροντα ἁγιασμόν. Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ὑπῆρχε καὶ βαπτιστήριον συγχρόνως καὶ κρήνη ἢ νιπτήρ. Δ. Ν. Μ.

κολυμβήθρα (ἡ)· ὁ τόπος ὅπου καταδύεταί τις πρὸς κολύμβησιν, πρὸς λοῦσιν: «κολυμβήθρα μύρου», «κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ»· || «ἱερὰ κολυμβήθρα» τὸ ἱερὸν σκεῦος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου βαπτίζονται οἱ παῖδες τῶν Χριστιανῶν.

—*[Λειτουργ.]* Ἡ *κολυμβήθρα*, ἥτις ἀντικατέστησεν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ τὰ ἀρχαῖα βαπτιστήρια, κατασκευάζεται ἐκ χαλκοῦ ἢ ὀρειχάλκου καὶ ἔχει σχῆμα εὐμεγέθους κρατῆρος, ἐπὶ ἑνὸς ποδὸς μὲ εὐρεῖαν βάσιν στηριζομένου. Εἰκονίζει τὸν Ἰορδάνην ποταμόν, ἢ τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσερχόμενοι οἱ πάσχοντες ἐθεραπεύοντο, καθὼς διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἡμεῖς καθαριζόμεθα ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἢ καὶ τῶν προαιρετικῶν (ὅταν εἶναι ἐνῆλιξ ὁ βαπτιζόμενος). Δ. Ν. Μ.

—*[Γυμν.]* *Κολυμβήθρα* ἐκαλεῖτο δεξαμενὴ ὕδατος ἐν τοῖς ἀρχαίοις γυμνασίοις, ἐν ᾗ, μετὰ τὸ πέρας τῶν ἀσκήσεων, κατεδύοντο οἱ γυμναζόμενοι. Ἡ τοιαύτη κατάδυσις ἀπέβλεπε μὲν καὶ πρὸς ἐξάσκησιν εἰς τὴν κολύμβησιν, ἀλλ' εἶχε κυρίως σκοπὸν ἀποθεραπευτικὸν τοῦ καμάτου, συμπληρουμένη καὶ διὰ τρίψεων, πρὸς ταχυτέραν πρόκλησιν τῆς μετὰ τὴν ψυχρολουσίαν ἀντιδράσεως. Εἰς τὴν ψυχρολουσίαν, ἅτε σκληραγωγοῦσαν τὸν ὀργανισμόν, ἀπέδιδον ἐξαιρετικὴν σημασίαν οἱ ἀρχαῖοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ θερμολουτεῖν, ὅπερ ἐθεώρουν ἐξ ἴσου βλαβερὸν πρὸς τὸ μεθύσκεσθαι. Παρομοίας κολυμβήθρας ἀπαντῶμεν καὶ σήμερον εἰς πλεῖστα γυμναστήρια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἐχούσας ἐπιφάνειαν συνήθως 1.000 περίπου τετρ. μέτρων, ἐν αὐταῖς δὲ διεξάγονται καὶ οἱ κολυμβητικοὶ ἀγῶνες. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Κολυμβήθρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ, εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνατολικοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου, ἀκρωτηρίου *Ἀσὰν Μπουρνοῦ*, τοῦ ἄλλως καὶ *Λίτζια* καλουμένου.

—Κολυμβήθρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μέγας ὅρμος εἰς τὸ μέσον τῆς Β. ἀκτῆς τῆς *Τήνου* 3 ³/₄ μιλλ. ἀνατολικῶς τοῦ Πανόρμου (ὁ μυχός: πλάτ. 37°37'30'' Β., μῆκ. 25°09'10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos Mykoni, Rhenea and Delos island). Ἔχει εἴσοδον 1 περίπου μιλλίου, ἀλλ' εἶναι ἀναπεπταμένος πρὸς Β. Ὀνομάζεται καὶ *Κολούμπετρο*. Σ. Ε. Λ.

κολύμβημα (τό), κοιν. *κολύμπημα*· ἡ ἐνέργεια τοῦ κολυμβᾶν, τὸ νὰ κολυμβᾷ τις: «ἀπάνω 'ς τὸ κολύμπημα τοῦ 'ρθε ζάλη».

κολύμβησις, —*εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ κολυμβᾶν· ἡ ἐν τῷ ὕδατι ἐπίπλευσις καὶ σκόπιμος μετατόπισις τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων (κοιν. *κολύμπι*)· || σωματικὴ ἄσκησις, ἐκτελουμένη εἴτε χάριν ἀναψυχῆς, εἴτε χάριν καθαριότητος, μάλιστα κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας· ἓν τῶν ἀγωνισμάτων, τῶν ἀναγραφομένων εἰς τὰ προγράμματα τῶν Ὀλυμπιακῶν καὶ ἄλλων ἀγώνων. Σ. Γ. Σ.

—*[Ὑγιειν.]* Ἡ *κολύμβησις* ἕνεκα τῶν ἰσχυρῶν κινήσεων τῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ τῶν με[illegible]

Digitized by Google

λων εἰσπνοῶν, ἃς συνεπάγεται, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὠφέλιμος, διότι συνδυάζεται μετὰ τοῦ λουτροῦ, ὅπερ συντελεῖ πρὸς σκληραγωγίαν καὶ καθαρισμὸν τοῦ σώματος. Καὶ ἐν ταύτῃ ὑπάρχουσι τὰ πλεονεκτήματα τῆς κωπηλασίας. Ἀπαγορεύεται ἡ κολύμβησις εἰς τοὺς πάσχοντας νοσήματα τοῦ θώρακος καὶ ἰδίως τοὺς ἐμφυσηματικούς, τοὺς φυματιῶντας καὶ τοὺς καρδιακούς.

κολυμβητὴς (ὁ), θηλ.—*ήτρια*· ὁ κολυμβῶν, ὁ ἱκανὸς νὰ κολυμβᾷ: «ἄριστος κολυμβητής» ‖ φρ «δεῖ Δηλίου κολυμβητοῦ» εἶναι ἀνάγκη ἱκανωτάτου, δεξιωτάτου ἐρευνητοῦ, λέγεται ἐπὶ ζητημάτων δυσκολωτάτων, τῶν ὁποίων δὲν δύναται ὁ τυχὼν νὰ ἐπιληφθῇ· οἱ Δήλιοι κολυμβηταὶ ἦσαν τὸ πάλαι περιώνυμοι.

—**κολυμβηταὶ** *ὕφαλοι καὶ ὕφυδροι*. Δόκιμοι κολυμβηταὶ ἢ δύται, μεγάλης ἀναπνευστικῆς ἀντοχῆς, δυνάμενοι νὰ παραμένωσι καὶ νὰ κινῶνται ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἐφ' ἱκανὸν σχετικῶς χρονικὸν διάστημα. Οἱ τοιοῦτοι κολυμβηταὶ ἦσαν περιζήτητοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἅτε χρησιμοποιούμενοι κατὰ τοὺς θαλασσίους ἀποκλεισμούς, ἵνα εἰσάγωσι τροφὰς ἢ κομίζωσι πολυτίμους πληροφορίας ὡς ἀγγελιαφόροι. Σ. Γ. Σ.

—**κολυμβητὴς τοῦ** *Καρτεσίου*· βλ. *Καρτεσίου κολυμβητής*.

κολυμβητὴς (ὁ) (Colymbetes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *δυτισωδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους. Ἐκ τῶν 15 περίπου εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι: *κολυμβητὴς ὁ ὀρφεὺς* (Colymbetes fuscus), *κολυμβητὴς ὁ σεσημασμένος* (Colymbetes notatus) καὶ *κολυμβητὴς ὁ κονιορτώδης* (Colymbetes pulverosus). Δ. Ν. Π.

κολυμβητικὴ (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Ἡ τέχνη τοῦ ἐναιωρεῖσθαι καὶ σκοπίμως μετατοπίζεσθαι ἐν τῷ ὕδατι. Σωματικὴ ἄσκησις ἐκ τῶν τελειοτάτων, τερπνοτάτων καὶ ὠφελιμωτάτων, χρησιμοποιουμένη οὐ μόνον ὡς μέσον ὑγιεινῆς καὶ ἀναψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς μέσον διασώσεως τῆς ἰδίας ἡμῶν ζωῆς καὶ τῆς ζωῆς παντὸς ἐκ πνιγμοῦ κινδυνεύοντος ἐν θαλάσσῃ, λίμνῃ, ποταμῷ, φρέατι κλπ. Ἡ κολύμβησις ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐντελῶς ἐξαιρετικὴν ἠθικὴν ἐπίδρασιν. Ὁ ἐπιδέξιος κολυμβητής, δαμάζων τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ σωματικῶν μέσων, ἀποκτᾷ μείζονα αὐτοπεποίθησιν καὶ καθίσταται ὄντως ἀνδρειότερος.

Ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν πρωτογόνων βιωτικῶν συνθηκῶν ἐλαυνόμενος, πρωϊμώτατα ἐπεδόθη εἰς τὴν τέχνην τοῦ κολυμβᾶν. Ἀγγεῖα καὶ ἀνάγλυφα ἱερογλυφικὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἄλλα μνημεῖα τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν ἐμφανίζουν ποικίλας κολυμβητικὰς παραστάσεις. Ἐξ ὁμοίων παραστάσεων ἐπὶ ἀγγείων, νομισμάτων, γεγλυμμένων λίθων κλπ. τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐμφαίνεται, ὅτι παρ' Ἕλλησιν ἡ κολυμβητικὴ ἦτο εἰς μεγίστην ἐπίδοσιν. Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ τὸ ἔπος τοῦ Μουσαίου μαρτυροῦσι περὶ τῆς νηκτικῆς δεινότητος τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Λεάνδρου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοσαύτην ἔδιδον σημασίαν εἰς τὸ κολυμβᾶν, ὥστε ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἠσχολοῦντο ἐπιμελῶς νὰ μανθάνωσι τοῦτο, εἴτε ἐν θαλάσσῃ, εἴτε εἰς τὰς κολυμβήθρας ἢ τοὺς κολύμβους τῶν γυμνασίων, ὡς ἐμάνθανον καὶ τὰ γράμματα. «Ὁ μὴ ἐπιστάμενος, ἔλεγον, *μήτε νεῖν, μήτε γράμματα, ἀπαίδευτός ἐστι καὶ βάρβαρος*» *(Διογ* 6, 56 καὶ *Ἀθήν.* Α, 44). Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρμιόνης, κατὰ Παυσανίαν, ἐτέλουν καὶ ἐτησίους κολυμβητικοὺς ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου τοῦ Μελαναίγιδος. Παροιμιώδεις διὰ τὴν νηκτικὴν αὐτῶν ἱκανότητα καὶ τὴν ἀντοχὴν ἦσαν οἱ Δήλιοι κολυμβηταί. Ὁ δ' Ἡρόδοτος ἀναφέρει τὸν περίφημον δύτην Σκυλλίαν τὸν Σκιωναῖον, ὅστις, ὑπηρετῶν εἰς τὸν περσικὸν στόλον, ηὐτομόλησε πρὸς τοὺς Ἕλληνας, κολυμβήσας, ὑποβρυχίως τὸ πλεῖστον, 80 σταδίους (16 χλμ. περίπου), ἤτοι τὸ ἐξ Ἀφετῶν εἰς Ἀρτεμίσιον διάστημα. Καθ' ὃ ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Λακεδαιμονίων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς Πύλου νήσου, ἐτροφοδότουν τοὺς πολιορκουμένους ὕφυδροι κολυμβηταί, κομίζοντες ὑποβρυχίως ἀσκοὺς πλήρεις τροφίμων. Κατὰ δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου θαλάσσιον ἀποκλεισμὸν τῆς Τύρου, Τύριοι ὕφαλοι κολυμβηταὶ προέβαινον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῶν σχοινίων τῶν ἀγκυρῶν τῶν βοηθητικῶν αὐτοῦ πλοίων, οὕτως ὥστε ἠνάγκασαν αὐτὸν ἐν τέλει νὰ χρησιμοποιήσῃ ἀλύσεις. Σπουδαίως εἶχον ἐπιδοθῆ εἰς τὴν κολυμβητικὴν καὶ οἱ Ρωμαῖοι, διατηροῦντες μάλιστα παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως καὶ κολυμβητικὴν σχολήν, ἐν ᾗ ἐδιδάσκοντο τὴν κολύμβησιν οἵ τε πολῖται καὶ οἱ νεοσύλλεκτοι στρατιῶται, μεταχειριζόμενοι μάλιστα καὶ τὴν ἐκ φελλοῦ ζώνην. Δεινὸς κολυμβητὴς ὑπῆρξε π. Χ. ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, διαφυγὼν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοὺς ἐχθρούς του διὰ κολυμβήσεως, κρατῶν διὰ μὲν τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν ὑπεράνω τοῦ ὕδατος σπουδαῖα ἔγγραφα, διὰ δὲ τῶν ὀδόντων τὴν πορφύραν του.

Οὐχ ἧττον εἶχον ἐπιδοθῆ μετὰ ζέσεως εἰς τὴν κολυμβητικὴν καὶ οἱ παλαιοὶ γερμανικοὶ καὶ σκανδιναυικοὶ λαοί, διατηρήσαντες τὴν τοιαύτην πρὸς τὴν κολύμβησιν ἀγάπην των κατὰ τοὺς ἱπποτικοὺς χρόνους, ὅτε τὸ νήχεσθαι καὶ τὸ καταδύεσθαι ἐθεωροῦντο ἐκ τῶν πρώτων προσόντων παντὸς ἱππότου. Τῷ 1538 ἐξεδόθη ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὸ πρῶτον βιβλίον περὶ κολυμβήσεως ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ ξένων γλωσσῶν Νικ. Βόνμαν. Ἡ διάδοσις τῆς κολυμβήσεως ἤρξατο κερδίζουσα ἔδαφος καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην βραδύτερον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν λοιπῶν σωματικῶν ἀσκήσεων. Ἐν Πράγᾳ τῆς Τσεχοσλοβακίας ἱδρύθη τῷ 1810 καὶ ἡ πρώτη στρατιωτικὴ κολυμβητικὴ σχολή, ἑτέρα δὲ τῷ 1817 ἱδρύθη ἐπὶ τοῦ Στρέα ἐν Βερολίνῳ. Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τῷ 1896 περιέλαβεν εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγωνισμάτων καὶ τὴν κολύμβησιν, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1908 διεξάγεται εἰς ἴδια κολυμβητήρια ἐντὸς τῶν σταδίων, ἤ, ὅπου τοῦτο εἶναι δυσχερές, εἰς ἴδια ναυτικὰ στάδια ἐν θαλάσσῃ.

Τὴν ἰδιότητα τοῦ νήχεσθαι, ἰδιότητα φυσικῶς ἀνήκουσαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ εἰς πάντα τὰ ζῷα, ἔφθειραν βαθμηδὸν αἱ πρόοδοι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς οὐκ ὀλίγας χώρας καὶ σήμερον ἔτι αἱ στατιστικαὶ ἀποδεικνύουν, ὅτι τὰ δύο τρίτα τῶν ἀτόμων εἶναι ἀνίκανα νὰ κρατήσουν τὸ σῶμα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πεπολιτισμένους λαούς, πολλοὶ τῶν ἀπολιτίστων ἔτι καὶ ἐν φυσικῇ καταστάσει ζώντων εἶναι δεινοὶ κολυμβηταὶ καὶ δύται, ἐν Ἀφρικῇ, εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (ἁλιεῖς μαργαριτῶν, κολυμβηταὶ μαχόμενοι πρὸς κροκοδείλους ἐν ποταμοῖς κλπ.). Ὁ ἄνθρωπος φυσικῶς πρέπει νὰ ἐπιπλέῃ ἐν τῷ ὕδατι, ἔχων ἐκτὸς αὐτοῦ τοὺς ρώθωνας καὶ τὸ στόμα. Ἀλλ' ὁ πίπτων εἰς τὸ ὕδωρ, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχῃ ἐξοικειωθῆ πρὸς αὐτό, κατεχόμενος ὑπὸ φόβου καὶ ἐνεργῶν ἀτάκτους ἐν τῷ ὕδατι κινήσεις, καθιστᾷ ἀσταθῆ τὴν ἰσορροπίαν του, ταλαντεύει τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός του, βυθίζει τὴν κεφαλήν του εἰς τὸ ὕδωρ καὶ καταπίνει τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον, ἀσφυκτιᾷ καὶ τέλος πνίγεται. Ἐνῷ ὁ ἐν τῷ ὕδατι εὑρεθείς, διατηρῶν τὴν ψυχραιμίαν του καὶ ἐνεργῶν περιωρισμένας καὶ ὁμαλὰς κινήσεις τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω ἄκρων, κατορθοῖ οὐ μόνον νὰ συγκρατήσῃ τὸ σῶμά του ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ καὶ νὰ διευθύνῃ αὐτὸ πρὸς οἱανδήποτε ἤθελε διεύθυνσιν, ἐντείνων καὶ ρυθμίζων ἀναλόγως τὰς κινήσεις τῶν ἄκρων του. Καθηγηταί τινες τῆς κολυμβητικῆς συνέστησαν τὴν προκαταρκτικὴν ἐν ξηρᾷ ἐκμάθησιν τῆς νήξεως. Εἶναι ὅμως τόσον διάφοροι αἱ συνθῆκαι,

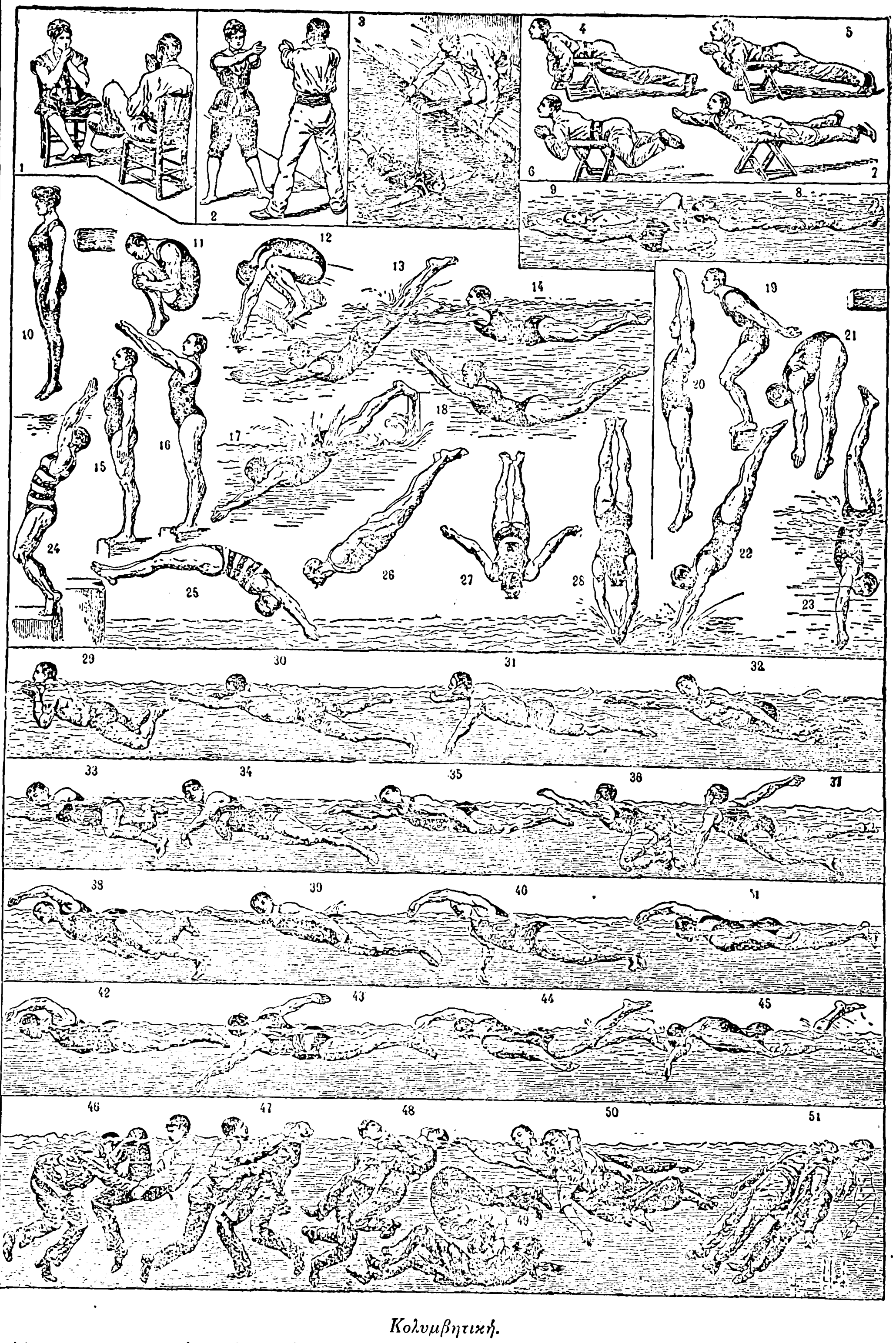

Κολυμβητική.

(*Ἀσκήσεις προκαταρκτικαί*: 1 καὶ 2, κινήσεις χειρῶν καὶ ποδῶν ἐν ξηρᾷ· 3, κινήσεις ἐν τῷ ὕδατι, ἀνηρτημένου ὄντος τοῦ ἀρχαρίου· 4,5,6,7, κινήσεις ἐπὶ σκίμποδος· *Ἐπίπλευσις* 8 καὶ 9, ἐπὶ τῆς ράχεως· *Κατάδυσις*: 10, ἐν ὀρθίᾳ στάσει· 11, ἐν συσπειρώσει· *Κατάδυσις στοιχειώδης*: 12, ἔναρξις· 13, εἴσδυσις ἐν τῷ ὕδατι· 14, πορεία πρὸς τὰ πρόσω ἐν τῷ ὕδατι. *Κατάδυσις κλασσική*: 15, ἀρχικὴ θέσις· 16, προπαρασκευαστικὴ στάσις· 17, εἴσδυσις ἐν τῷ ὕδατι· 18, νῆξις ὕφυδρος. *Κατάδυσις ὡς ἔτυχε*: 19—23. *Κατάδυσις μὲ φορὰν πρὸς τὰ ὀπίσω*: 24 καὶ 25. *Κατάδυσις σουηδική*: 26—28. *Κολύμβησις γαλλική*: 29—32, πρηνής. *Ποικιλία ναυτική*: 33—37. *Ποικιλίαι ἀγγλικῆς κολυμβήσεως*, πλαγίας ἢ πρηνοῦς: 38—42. *Διάσωσις πνιγομένου*: 46—49, τρόποι λαβῆς ἐπικινδύνου διά τε τὸν σώζοντα καὶ τὸν πνιγόμενον· 50 καὶ 51, κανονικὸς τρόπος λαβῆς καὶ ἀνελκύσεως ἐκ τῶν ὄπισθεν.)

Digitized by Google

ὑφ' ἃς θὰ εὑρεθῇ ὁ κολυμβητὴς εἰσερχόμενος εἰς τὸ ὕδωρ, ὥστε γενικῶς νὰ θεωρῆται μικρὰ ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς ἐν ξηρῷ (ἐπὶ τάπητος ἢ σκίμποδος κλπ.) προπαρασκευαστικῆς ἐκμαθήσεως. Πρὸς ἐκμάθησιν τῆς κολυμβήσεως, δέον ὁ ἀρχάριος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξοικειωθῇ ὁπωσδήποτε πρὸς τὸ ὕδωρ, νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτὸ βαθμηδὸν μέχρι τῶν ὤμων, νὰ ὑψῶται ἐπὶ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν, νὰ πηδᾷ καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἰσορροπίαν του. Εἶτα, διατηρῶν τὸ σῶμα πάντοτε κατακόρυφον ἐν τῷ ὕδατι, δέον νὰ ἐξασκῆται εἰς ρυθμικὰς τῶν ἄνω ἄκρων κινήσεις ὑπὸ τὸ ὕδωρ, διαγράφων ἡμικύκλια παράλληλα πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, μὲ τὰς παλάμας ἐστραμμένας πρὸς τὸν πυθμένα. Φροντίζει μετὰ ταῦτα νὰ βυθίσῃ τὴν κεφαλήν, μὲ τὸ στόμα κλειστόν, μέχρι περίπου τοῦ ὕψους τῶν στομίων τῶν ρωθώνων καὶ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ νὰ ἀναπνεύσῃ κανονικῶς διὰ τῆς ρινὸς ἐπί τινας στιγμάς. Τέλος βυθίζει ὁλόκληρον τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ διατηρεῖ ταύτην ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἐπί τινα δευτερόλεπτα, προσπαθῶν ν' ἀνοίγῃ καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, παρὰ τοὺς ἐν ἀρχῇ προκαλουμένους ἐκ τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸ ὕδωρ νυγμοὺς τῶν ἐπιπεφυκότων. Τὰς προκαταρκτικὰς ταύτας ἀσκήσεις ὁ ἀρχάριος ἐπαναλαμβάνει ἐπὶ τρία ἢ τέσσαρα λουτρά, μέχρις ὅτου συνηθίσῃ εἰς τὸ ρευστὸν στοιχεῖον καὶ ἐκμάθῃ νὰ κρατῇ ἑαυτὸν ἐν ἰσορροπίᾳ. Ἀπὸ τοῦ πέμπτου λουτροῦ, ὁ ἀσκούμενος ἀναζητεῖ βάθος ὕδατος τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ στηρίζεται δι' ἐκτεταμένων χειρῶν εἰς τὸν πυθμένα καὶ νὰ κρατῇ συγχρόνως τὴν κεφαλὴν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἀφίνει τὸν κορμὸν καὶ τὰς κνήμας νὰ αἰωρῶνται ἐλευθέρως. Εἶτα δέ, ἀφοῦ συλλάβῃ διὰ τῶν χειρῶν σχοινίον τεταμένον παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, τρέπεται πρὸς τὴν ἐξάσκησιν τῶν κάτω ἄκρων, ἐνεργῶν συστολὰς καὶ διαστολὰς αὐτῶν, κατὰ τὸν τρόπον τῆς κινήσεως τῶν ὀπισθίων σκελῶν τοῦ βατράχου. Μετὰ τὴν δευτέραν ταύτην σειρὰν τῶν ἀσκήσεων, αἵτινες δύνανται νὰ διαρκέσουν μέχρι τοῦ ὀγδόου λουτροῦ, ἐπιχειρεῖ συναρμογὴν κινήσεων βραχιόνων καὶ σκελῶν καὶ χρησιμοποιῶν οὕτω τοὺς μοχλοὺς τούτους ἐνεργεῖ τὴν μετατόπισιν τοῦ σώματος πρὸς τὰ πρόσω ἠρέμα καὶ ρυθμικῶς. Θὰ παρατηρήσῃ δ' ὄντως μετ' ἐκπλήξεως ὅτι, ἐντὸς δέκα περίπου λουτρῶν, ὁ τέως ἀρχάριος, ἐνεργῶν τὰς κινήσεις τοῦ βατράχου μετὰ μεθοδικότητος καὶ εὐκαμψίας, ἀναπνέων κανονικῶς διὰ τῆς ρινὸς καὶ τηρῶν τὸ στόμα κλειστόν, δύναται πλέον νὰ ἐναιωρῆται καὶ νὰ μετατοπίζεται σκοπίμως ἐν τῷ ὕδατι, ἄνευ σχεδὸν τῆς βοηθείας διδασκάλου τινὸς καὶ ἄνευ χρήσεως οἱουδήποτε ἄλλου μέσου ἐπιπλεύσεως. Δὲν ὑπολείπεται δ' εἰς αὐτόν, ἢ νὰ ἐκμάθῃ μετὰ ταῦτα τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς νήξεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, τῆς καταδύσεως εἰς βάθος, τῆς ὑποβρυχίου μετατοπίσεως, τῆς ἀνελκύσεως ἀντικειμένου τινὸς ἐκ τοῦ πυθμένος, τῆς ἐντέχνου πτώσεως εἰς τὸ ὕδωρ ἐκ μεγάλου ὕψους, ὡς καὶ τοὺς διαφόρους τρόπους διασώσεως πνιγομένου.

Κυριώτατοι καὶ συνηθέστατοι τρόποι κολυμβήσεως εἶναι οἱ ἑξῆς: Α) Ὁ *πρηνής*, ἢ ὁ συνήθης (τ' ἀπίστομα), μὲ συγχρονισμὸν κινήσεως βραχιόνων καὶ σκελῶν, ἢ ὁ δι' ἐναλλασσομένων χειρῶν, οὗ πολλαὶ αἱ ποικιλίαι. Ἐκ τῶν ποικιλιῶν τούτων, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν (ὀργυιὲς ἢ ἁπλωτὲς) ὁ κορμὸς ἐξέρχεται τοῦ ὕδατος ἱκανῶς, ἐνῷ αἱ χεῖρες πλήττουν τεταμέναι τὸ ὕδωρ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς. Τὴν κατ' ἐξοχὴν κολύμβησιν ταχύτητος ταύτην, κοπιωδεστάτην οὖσαν, δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειροῦν οἱ ἀρχάριοι καὶ δὴ εἰς βαθέα ὕδατα, πρὸ τῆς τελείας ἐκμαθήσεως τῆς πρηνοῦς καὶ ὑπτίας κολυμβήσεως. Κατὰ δὲ τὴν ἀγγλικὴν ποικιλίαν (band over band stroke), ἡ μὲν κεφαλὴ ἐλάχιστα ἐξέρχεται τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ χεῖρες, ἐλαφρῶς κεκαμμέναι, ἀνοίγουν πρὸ αὐτῆς τὸ ὕδωρ, ἐνῷ οἱ πόδες ἢ πλήττουν ἐναλλὰξ τὸ ὕδωρ κατακο-

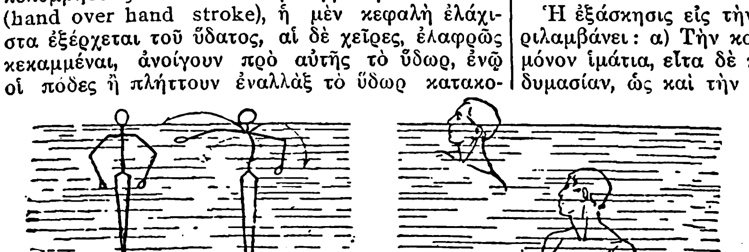

1. *Σειρὰ προπαρασκευαστικὴ* (ἰσορροπία ἐν τῷ ὕδατι).

Ἀναπήδησις ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων. | Κινήσεις βραχιόνων. | Ἐμβύθισις κεφαλῆς μέχρι ρωθώνων. | Ἐμβύθισις ὁλοκλήρου τῆς κεφαλῆς μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς.

ρύφως ἢ κινοῦνται ὡς ψαλίς. Β) Ὁ *πλάγιος*, συνηθέστατος εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους καὶ τὰ παράλια, διὰ τὴν διάνυσιν μεγάλων πως ἀποστάσεων. Οἱ κολυμβηταί, οἵτινες διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀναπνέουν εὐκολώτερον, δέον ν' ἀσκῶνται κολυμβῶντες καὶ μὲ τὸ δεξιὸν καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸν πλευρόν. Προκειμένου ὅμως νὰ διανύσουν μεγάλην ἀπόστασιν, προτιμότερον εἶναι νὰ κολυμβοῦν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, ἵν' ἀφίνηται ἐλευθέρα ἡ λειτουργία τῆς καρδίας. Γ) Ὁ *ὕπτιος*, οὗ ἐπίσης πολλαὶ αἱ ποικιλίαι, ἀναλόγως πρὸς τὴν συμμετοχὴν ἢ μὴ τῶν χειρῶν εἰς τὴν κίνησιν. Καὶ ὁσάκις μὲν συμμετέχουν εἰς τὴν κίνησιν αἱ χεῖρες, φέρονται εἰς τὰ πλάγια συγχρόνως μὲ τὴν κάμψιν τῶν σκελῶν, προσάγονται δ' ἐκεῖθεν πρὸς τὰς πλευρὰς συγχρόνως πρὸς τὴν τάσιν τῶν σκελῶν, μὲ τὰς παλάμας ἐστραμμένας πρὸς τὰ ἔσω. Ὁσάκις δὲ δὲν συμμετέχουν εἰς τὴν κίνησιν, ἀφίνονται ἐν χαλαρᾷ ἐκτάσει ἢ τίθενται εἰς μεσολαβήν. Δύναται ὁ κολυμβητής, μὲ τεταμένα τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας παραλλήλους πρὸς τὸν κορμόν, νὰ διατηρήσῃ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν ὑπτίαν θέσιν, μ' ἐλαφροτάτην μόνον κίνησιν τῶν παλαμῶν, πληρῶν, δι' ὅσον τὸ δυνατὸν πλείονος ἀέρος τοὺς πνεύμονας, ἵνα καθίσταται ἐλαφρότερον τὸ εἰδικὸν αὐτοῦ βάρος. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὁ κολυμβητὴς καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἀρρήτως εὐχαρίστου ἐκείνου συναισθήματος τῆς ἀπολύτου ἀσφαλείας καὶ τῆς αὐτενεργείας ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Εἰς τοὺς ἀνωτέρω τρεῖς τρόπους κολυμβήσεως προσθετέα καὶ ἡ *ὀρθία κολύμβησις* (ὀρθοπλεξιά), ἣν ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζῃ ὁ καλὸς κολυμβητής, καθόσον δύναται νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ εἰς διάσωσιν πνιγομένου. Ἡ θέσις τῆς ὀρθίας κολυμβήσεως λαμβάνεται, περιοριζομένων τῶν κινήσεων τῶν χειρῶν καὶ ἀφιεμένων τῶν σκελῶν νὰ λάβουν τὴν κατακόρυφον θέσιν. Τὰ σκέλη κάμπτονται καὶ τείνονται διαδοχικῶς καὶ ὡς οἷόν τε ἰσχυρότερον, αἱ δὲ χεῖρες βοηθοῦν εἰς τὴν κίνησιν τῶν σκελῶν. Ἀπὸ τῆς κατακορύφου ταύτης θέσεως γίνεται καὶ πλαγία νῆξις, ὡς καὶ μεταβολὴ ἐπὶ τόπου.

Ἡ κάθοδος τοῦ κολυμβητοῦ ὑπὸ τὸ ὕδωρ, ἤτοι ἡ *κατάδυσις*, περιλαμβάνει μεγάλην ποικιλίαν νηκτικῶν ἀσκήσεων. α) Τὴν *κατάδυσιν εἰς βάθος* (βουτιά), καθ' ἣν ὁ κολυμβητὴς ρίπτεται εἰς τὸ ὕδωρ κατὰ κεφαλὴν καὶ μὲ τὰς χεῖρας ἡνωμένας καὶ προτεταμένας εἰς τὴν προέκτασιν αὐτῆς, ἵνα φθάσῃ ὡς τάχιον μέχρι τοῦ πυθμένος, πρὸς ἀνεύρεσιν οἱουδήποτε ριφθέντος ἐκ τῶν προτέρων ἀντικειμένου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην αἱ χεῖρες, ἀνοίγουσαι πρῶται τὸ ὕδωρ, ἐλαττώνουν τὴν κροῦσιν τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. β) Τὴν *κολύμβησιν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης* (μακροβούτι), ἥτις ἐκτελεῖται ἢ διὰ πτώσεως ἀπὸ μέρους ὑψηλοτέρου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, ἢ καθ' ὃν χρόνον νήχεται ὁ κολυμβητής.

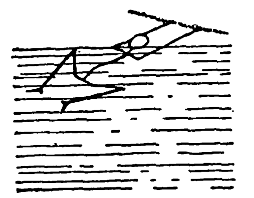

2. *Σειρὰ ἐφαρμογῆς.*

Κινήσεις κνημῶν, τῶν χειρῶν ἐχομένων σχοινίου.

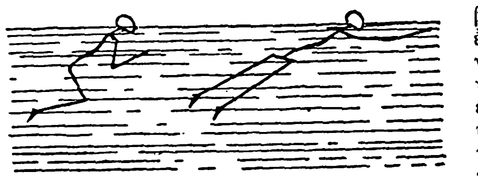

3. *Πλήρης κολύμβησις.*

Συστολαὶ διὰ τὴν προώθησιν ἐν τῷ ὕδατι. | Διαστολαὶ ἐν τῇ μετατοπίσει τοῦ σώματος πρὸς τὰ πρόσω.

Σκοπὸς ταύτης εἶναι ἡ ἀνέλκυσις πνιγομένου ἢ ἡ ἀναζήτησις ἀντικειμένου εἰς τὸν πυθμένα. Ὁ *ὕφυδρος* κολυμβητὴς δέον νὰ ἔχῃ πάντοτε ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ παραμένῃ ὑπὸ τὸ ὕδωρ τοσοῦτον χρόνον, ὥστε ν' ἀνέρχηται πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν οὐχὶ τελείως ἐξηντλημένος. γ) Τὴν *ἔντεχνον ἐκ μεγάλου ὕψους πτῶσιν εἰς τὸ ὕδωρ* (καλλιτεχνικὴν κατάδυσιν), ἧς χρῆσις γίνεται συνήθως κατὰ τοὺς συγχρόνους ναυτικοὺς ἀγῶνας. Ἡ πτῶσις γίνεται ἀπὸ ἐξέδρας ὕψους 4—12 μέτρων, ὁ κολυμβητὴς δέ, κατὰ τὴν διαδρομὴν καὶ μέχρις οὗ βυθισθῇ εἰς τὸ ὕδωρ, λαμβάνει διαφόρους πλαστικὰς στάσεις ἢ ἐκτελεῖ διαφόρους κυβιστήσεις εἰς τὸν ἀέρα, προσπαθῶν ἅμα νὰ μὴ ἀναταράξῃ ἀφθόνως τὸ ὕδωρ κατὰ τὴν πτῶσίν του.

Ἡ ἐξάσκησις εἰς τὴν διάσωσιν πνιγομένου περιλαμβάνει: α) Τὴν κολύμβησιν μὲ τὰ ἐσωτερικὰ μόνον ἱμάτια, εἶτα δὲ καὶ μὲ ὁλόκληρον τὴν ἐνδυμασίαν, ὡς καὶ τὴν προσπάθειαν ἐκδύσεως καὶ ἐνδύσεως ἐντὸς τοῦ ὕδατος. β) Τὴν ἀνέλκυσιν τοῦ πνιγομένου, ἥτις γίνεται κατὰ κανόνα ἐκ τῶν ὄπισθεν, ἵνα μὴ ὁ κινδυνεύων ἁρπάσῃ ἐξ ἐνστίκτου τὸν σωτῆρά του καὶ συντελέσῃ τότε εἰς τὸν πνιγμὸν ἀμφοτέρων. Ἡ λαβὴ ἐνεργεῖται ἐκ τῶν μασχαλῶν τοῦ πνιγομένου, ἡ δὲ κολύμβησις τοῦ σώζοντος γίνεται ἡμιυπτίως. γ) Τὴν παροχὴν τῶν πρώτων βοηθειῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κυκλοφορίας καὶ ἐπαναφορὰν τῆς ἀναπνοῆς τοῦ παθόντος (βλ. καὶ *πνιγμός*).

Ἡ κολύμβησις, ἄσκησις ὑγιεινοτάτη, δύναται ν' ἀσκῆται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ μέχρι προκεχωρηκυίας ἡλικίας. Κατευνάζει τὸ νευρικὸν σύστημα, ἀποκαθαίρει τὸ δέρμα, διευκολύνει τὴν ἐφίδρωσιν καὶ τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν, γυμνάζει δ' ὁλόκληρον τὸ μυϊκὸν σύστημα καὶ διευρύνει τὸν θώρακα, καθιστῶσα πληρεστέρας τὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις. Ἡ σωματικὴ διάπλασις τῶν μεγάλων κολυμβητῶν εἶναι πάντοτε ὡραία· προσομοιάζει πρὸς τὴν σωματικὴν διάπλασιν τῶν γυμναστῶν, τῶν ἐνασχολουμένων ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὸ σουηδικὸν γυμναστικὸν σύστημα. Ἡ κολύμβησις ἀσκεῖται κυρίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Οὐσιῶδες εἶναι νὰ κολυμβᾷ τις κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν καθ' ἑκάστην καὶ μὲ κενὸν τὸν στόμαχον, διὰ τὸν φόβον πιθανῆς συμφορήσεως. Φευκτέα τὰ θολὰ ὕδατα, τὰ γειτνιάζοντα πρὸς ἐκβολὰς ὀχετῶν. Δέον νὰ ἀποφεύγωνται ὡσαύτως ἀκταὶ χαλικώδεις καὶ βάθη ἄγνωστα ἢ ἀπὸ πολλοῦ μὴ συχναζόμεναι παραλίαι. Τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν δύνανται ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν νὰ μετα-

Γυναῖκες κολυμβῶσαι κατ' ἀγγειογραφίαν τοῦ Ἀνδοκίδου.

(Μουσεῖον Λούβρου)

βληθοῦν διαφοροτρόπως. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιδίδεταί τις εἰς τὴν κολύμβησιν, ὅταν εἶναι κεκοπιακὼς ἢ κάθιδρως. Ἡ διάρκεια ἑκάστης κολυμβήσεως δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 20—30 πρῶτα λεπτά. Ἂν τὸ ὕδωρ εἶναι ψυχρόν, ἡ διάρκεια βραχύνεται ἔτι.

Ἄτομά τινα, ἰδίως νευρικὰ ἢ κεκμηκότα, μετὰ τὴν εἰς τὸ ὕδωρ πτῶσιν καταλαμβάνονται ὑπὸ συσπάσεων (crampes). Ἂν αἱ μυϊκαὶ αὗται συσπάσεις καταλάβουν ἓν μόνον μέλος τοῦ κολυμβῶντος, οὗτος δύναται νὰ συγκρατηθῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀναστρεφόμενος ὑπτίως καὶ ἐντρίβων ἠρέμα τὸ παθὸν μέλος, μέχρι παρόδου τῆς συσπάσεως. Ἂν ὅμως καταληφθοῦν ἀμφότερα τὰ ἄνω ἢ τὰ κάτω αὐτοῦ ἄκρα, ὁ κολυμβητὴς στρέφεται καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ ἀναμένει βοήθειαν. Ὁ κολυμβητὴς δύναται ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐμπλακῇ εἰς φύκη ἢ ἄλλα ὑδρόβια φυτά, ἐξ ὧν δέον νὰ προσπαθήσῃ ν' ἀπαλλαγῇ μετ' ἐπιμονῆς καὶ βαθμιαίως, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ, περιπλεκόμενος ἔτι μᾶλλον. Ἐπικίνδυνα πολλάκις ἀποβαίνουν διὰ τοὺς κολυμβῶντας τὰ θαλάσσια ρεύματα καὶ αἱ δῖναι. Διὰ τοῦτο, προκειμένου νὰ κολυμβήσῃ τις εἰς ἀγνώστους ἀκτάς, ὀφείλει προηγουμένως νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς ἐντοπίους ἁλιεῖς περὶ τοῦ βάθους καὶ τῆς φύσεως τῶν ὑδάτων.

Εἰς τὰ προγράμματα τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἀναγράφονται συνήθως τὰ ἑξῆς κολυμβητικὰ ἀγωνίσματα: κολύμβησις ἐλευθέρα 100 μέτρων, κολύμβησις ὑπτία 100 μέτρων, κολύμβησις πρηνὴς 200 μέτρων, κολύμβησις ἐλευθέρα 400 μέτρων, κολύμβησις πρηνὴς 400 μέτρων, κολύμβησις ἐλευθέρα 1500 μέτρων, σκυταλοδρομία 800 μέτρων, καταδύσεις κατὰ κεφαλὴν ἀπὸ 5 καὶ 10 μ. ὕψους, καταδύσεις ποικίλαι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὕψους, θαλασσία σφαίρισις (water-polo). Εἰς τὴν ἐλευθέραν κολύμβησιν 100 μέτρων, τὴν σκυταλοδρομίαν καὶ τὰς κατὰ κεφαλὴν καταδύσεις μετέχουν καὶ κολυμβήτριαι, διαγωνιζόμεναι πρὸς ἀλλήλας. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεδείχθησαν διάσημοι κολυμβήτριαι, μεγάλης ἀντοχῆς, διανύσασαι ἀποστάσεις προκαλούσας ὄντως τὸν θαυμασμόν.

Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

κολυμβητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κολυμβητὴν ἢ τὸ κολύμβημα: «ἀγῶνες κολυμβητικοί»· ‖ ***κολυμβητική*** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

κολυμβιίδαι (οἱ) (Colymbiidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν νηκτικῶν, περιλαμβάνουσα πτηνὰ ὑδροχαρῆ, μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους, εὐχερῶς νηχόμενα καὶ ἀκαλαισθήτως βαδίζοντα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κολυμβητής*.

Π. Ν. Π.

κόλυμβος (ὁ)· ὁ κολυμβητής, δύτης· ‖ ὡς ἀρχ. κολύμβημα.

κόλυμβος (ὁ) (Colymbus) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολυμβιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ ἰθαγενῆ τῶν ψυχρῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ ἐξ ἰχθύων ἢ ἑτέρων ὑδροβίων ζῴων τρεφόμενα. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κόλυμβος ὁ παγετώδης* (Colymbus glacialis), ὅστις ἔχει σῶμα εὐ-

Digitized by Google

ρωστον, λίαν κυρτὸν κατὰ τὴν ράχιν, μῆκος ἑνὸς περίπου μέτρου, λαιμὸν εὔρωστον καὶ μετρίου μήκους, κεφαλὴν λεπτήν, πεπλατυσμένην ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἀρκούντως ἐπιμήκη, ράμφος μακρὸν καὶ κωνικόν, πτέρυγας εὐρείας καὶ μᾶλλον βραχείας, οὐρὰν βραχυτάτην καὶ πόδας ὑψηλούς, ἀρκετὰ ἰσχυροὺς μετὰ μεγάλων δακτύλων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸν λαιμὸν καὶ τὰς πτέρυγας, μετὰ λευκῆς ταινίας περικλειούσης ἐν εἴδει δακτυλίου τὸν λαιμὸν καὶ λευκῶν πολυπληθῶν στιγμάτων ἐπὶ τῆς ράχεως μετὰ λευκῶν κηλίδων κατὰ τὴν περιφέρειαν τῶν πτερύγων. Τὸ στῆθος καὶ αἱ πλευραὶ εἶναι λευκὰ καὶ ἡ κοιλία τεφρόλευκος. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Νορβηγίας. Δ. Ν. Π.

Κόλυμβος *[Βυζαντ.].* Οὕτως ἐκαλεῖτο ἰδιαιτέρως ἡ κυρία αἴθουσα τοῦ ἐν Βλαχέρναις Ἁγιάσματος ἢ Λούσματος (βλ. λ. *Βλαχέρναι*).

κολυμβῶ (*—άω*), κοιν. *κολυμπάω*· δύναμαι νὰ ἐπιπλέω εἰς τὸ ὕδωρ, νήχομαι· ‖ καταδύω, ἐμβαπτίζω εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀφελέστερον ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος: «*σήμερα θὰ κολυμπήσουμε τὸ δρακούλη μου*».

κολύμπα (ἡ), καὶ *κόλυμπος* (ὁ) (ἰδιωμ. Κρητ.)· λάκκος μεγάλος γεμᾶτος ὕδατα λιμνάζοντα, στάσιμα. Ι. Δ. Μ.

κολυμπάδα (ἡ), πληθ. *κολυμπάδες*· αἱ οἰονεὶ κολυμβῶσαι ἐλαῖαι, αἱ διατηρούμεναι εἰς τὴν ἅλην, ἀρχ. *κολυμβάς*.

Κολυμπάδα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὁ ΝΑ. μυχὸς τοῦ κολπίσκου ὅρμου *Καλαμίτζα* τῆς νήσου Σκύρου (πλάτ. 38° 47′ 55″ Β., μῆκ. 24° 34′ 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island). Σ. Ε. Λ.

Κολυμπαλὰρ *[Γεωγρ.].* Παλαιότατον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Πλαγιοχώρι* (βλ. λ.).

Κολυμπάρι *[Γεωγρ.].* Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (659 κάτ., 1928) τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Ταύτην συγκροτοῦσι τὰ χωρία: *Κολυμπάρι* (249 κ.), κείμενον εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Χανίων, νέος ἐμπορικὸς συνοικισμός. Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, ἀγρονομείου, γραφείου τῶν ΤΤΤ, τελωνοφυλακείου, σταθμοῦ χωροφυλακῆς, γεωργικοῦ νεοσυστάτου σχολείου καὶ ἑξαταξίου δημοτικοῦ. *Γριμπιλλιανὰ* μὲ 208 κατ., *Γωνιὰ* (Κυρία), ἱστορικὴ μονὴ μὲ 24 μοναχοὺς καὶ λαϊκούς. *Κλαδουριανὰ* (50 κ.). *Μινωθιανὰ* (31 κ.) καὶ *Σκουτελώνας* (97 κ.). Ε. Γ.

Τὸ χωρίον ἔχει ὁμώνυμον ἀγκυροβόλιον ἀναπεπταμένον τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Κρήτης κατὰ τὸν ΝΔ. μυχὸν (πλάτ. 36° 31′ 40″ Β., μῆκ. 23° 49′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia western portion) τοῦ κόλπου τῶν Χανίων. Διὰ τοῦ ἀγκυροβολίου τούτου καὶ διὰ μικρῶν ἱστιοφόρων πλοιαρίων διεξήγετο, εἰς μικρὰν κλίμακα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας, τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν ἐπαρχιῶν Βουκολιῶν καὶ ἐν μέρει Σελίνου, καθὼς καὶ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τοῦ Ροδοποῦ.

—*[Ἱστορ.]* Ἐνταῦθα ἀπεβιβάσθησαν τὸ πρῶτον οἱ Τοῦρκοι τῷ 1645, ὅτε ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κρήτης διὰ νὰ τὴν ὑποδουλώσουν. Ἐνταῦθα, ἐπίσης, ἀπεβιβάσθη ἀκουσίως ἀπόσπασμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, τὴν 3ην Φεβρουαρίου τοῦ 1897, ὑπὸ τὸν Τ. Βάσσον. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο σκοπὸν εἶχεν, ἀποβιβαζόμενον εἰς Χανιά, νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης. Ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ταγμάτων πεζικοῦ, ἑνὸς μηχανικοῦ, ἑνὸς λόχου εὐζώνων καὶ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας λυομένης Κροὺπ τῶν 7, 5. Ἀλλὰ τὰ τρία μεταγωγικά, ἐφ' ὧν ἐπεβιβάσθη τὸ ἀπόσπασμα, ἐνῷ περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 1ης Φεβρουαρίου ἔπλεον μεταξὺ Ταινάρου καὶ Μήλου, συνηντήθησαν μετὰ τορπιλλικοῦ στόλου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ πρίγκιπος Γεωργίου, ὅστις κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν Βάσσον, ὅτι οἱ ναύαρχοι τῶν πρὸ τῶν Χανίων ἠγκυροβολημένων στόλων τῶν δυνάμεων, πληροφορηθέντες τὴν κάθοδον τοῦ ἀποσπάσματος, εἰδοποίησαν τὸν Ἕλληνα διοικητὴν τῆς ναυτικῆς μοίρας ὅτι, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θέλουσιν ἐπιτρέψει τὴν εἰς Κρήτην ἀποβίβασιν, χρησιμοποιοῦντες ἐν ἀνάγκῃ καὶ βίαν. Πρὸ τῆς δημιουργηθείσης οὕτω καταστάσεως τὰ μεταγωγικὰ ἔπλευσαν πρὸς τὸν Ἀδάμαντα τῆς Μήλου, ἔνθα παρέμειναν ἐν ἀναμονῇ νεωτέρων διαταγῶν. Τὴν 2αν ἀπογευματινὴν τῆς ἑπομένης ἐλήφθη ἐξ Ἀθηνῶν ἐντολή, καθ' ἣν τὸ ἀπόσπασμα ὁπωσδήποτε ἔπρεπε νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς Κρήτην. Τότε τὰ μεταγωγικὰ ἀπέπλευσαν διευθυνόμενα πρὸς Κολυμπάρι, ὅπου ἔφθασαν περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 2ας Φεβρουαρίου μὲ ἐσβεσμένους τοὺς φανούς. Ἡ ἀπόβασις τοῦ ἀποσπάσματος ἤρξατο ἅμα τῇ ἀγκυροβολίᾳ διὰ τῶν λέμβων τῶν μεταγωγικῶν καὶ τινων πλοιαρίων Κρητῶν εὑρεθέντων εἰς τὸν ὅρμον. Περὶ τὴν 8ην πρωϊνὴν τῆς ἑπομένης ὁλόκληρον τὸ ἀπόσπασμα εἶχεν ἀποβιβασθῆ, μέρος δὲ καὶ τοῦ συναποκομισθέντος ὑλικοῦ πολέμου εἰς ὅπλα καὶ πυρομαχικά, προοριζόμενα τὸ πλεῖστον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Κρητῶν, ὅτε ἐνεφανίσθη ἀγγλικὸν καταδρομικὸν προερχόμενον ἐκ Χανίων. Ἅμα τῇ ἀγκυροβολίᾳ του, ὁ κυβερνήτης ἐξῆλθεν εἰς τὴν ξηράν, συναντήσας δὲ τὸν διοικητὴν τοῦ ἀποσπάσματος Βάσσον μετέδωκε τὴν διαταγὴν τῶν ναυάρχων, ὅπως τὸ ἀπόσπασμα, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἔχει ἀποβιβασθῆ, ἐπιβῇ πάλιν τῶν πλοίων καὶ ἐπανέλθῃ εἰς Ἑλλάδα· ἂν ὅμως δὲν ἔχῃ ἀποβιβασθῆ, νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἐγκαταλεῖπον τὸν ὅρμον. Ὁ Βάσσος ἀπήντησε: «*Διαταγὰς λαμβάνω μόνον παρὰ τοῦ βασιλέως μου, ἐντολῇ τοῦ ὁποίου κατέλαβον καὶ τὴν νῆσον*». Ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, μὴ ἔχων ἑτέραν ἐντολήν, ἀπῆλθεν, ὑπεχρέωσεν ὅμως τὰ μεταγωγικὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν εἰς Σούδαν, ὅπου παρέμειναν ἀποκεκλεισμένα μέχρι τῆς 2ας Μαΐου, ὁπότε, ἐπανοδηγηθέντα πρὸ τοῦ χωρίου Πλατανιᾶ, ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἐκ νέου μεταφορὰν τοῦ ἀποσπάσματος εἰς Ἑλλάδα. Ἡ εἴδησις τῆς ἀποβάσεως τοῦ ἀποσπάσματος εἶχε μεταδοθῆ εἰς τὰ πλησιέστερα χωρία, ὑπελογίσθη δὲ ὅτι, μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς 3ης Φεβρουαρίου περὶ τοὺς 3.000 ἐκ τῶν προσελθόντων Κρητῶν ὡπλίσθησαν. Τὸ ἀποβιβασθὲν ἀπόσπασμα μετὰ τῶν ὁπλισθέντων Κρητῶν, ἀποτελέσαν μεικτὸν τοιοῦτον, ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἑνιαίαν διοίκησιν ὡς ταξιάρχου τοῦ Δημοσθ. Σταΐκου. Διοικητὴς τῶν ὅλων δυνάμεων ὠνομάσθη ὁ Βάσσος, ἔχων ὡς ἐπιτελάρχην του τὸν Θ. Λυμπρίτην. Τὸ μεικτὸν τοῦτο ἀπόσπασμα διηυθύνθη πρὸς Χανιὰ διελθὸν διὰ τοῦ χωρίου Μάλεμε, ὅπου εὑρίσκετο ἡ διαμονὴ τοῦ γενικοῦ ὁπλαρχηγοῦ Κρήτης Χατζημιχάλη. Περὶ τὰς πρώτας ἑσπερινὰς ὥρας ἡ κεφαλὴ τῆς πρωτοπορείας τοῦ ἀποσπάσματος συνηντήσεν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ Πλατανιά, πρὸ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου, τρεῖς Ἰταλοὺς ἀξιωματικούς, οἵτινες ἐπέδωκαν πρὸς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνταρτῶν ἔγγραφον, πληροφοροῦν ὅτι ἡ πόλις τῶν Χανίων κατελήφθη ὑπὸ τῶν προστατίδων δυνάμεων, αἱ σημαῖαι τῶν ὁποίων ὑψώθησαν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ πρὸ τοῦ λιμένος φρουρίου καὶ τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος Ἀνίμπαλι καὶ ἐντελλόμενον ὅπως τὸ πρὸς Χανιὰ βαδίζον σῶμα ἀνακόψῃ τὴν πορείαν, εἰς ἣν θέσιν ἤθελε λάβει τὸ ἔγγραφον. Συνεπείᾳ τῆς δημιουργηθείσης νέας καταστάσεως διετάχθη ἡ ἐν καταυλισμῷ διανυκτέρευσις τοῦ ἀποσπάσματος. Ἡ εἰς Κολυμπάρι ἀπόβασις, μετὰ μακρὰς διπλωματικὰς συζητήσεις, κατέληξεν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου. Τὸ ἀπόσπασμα μετὰ τὴν μάχην, κατὰ τῶν Τούρκων τῶν διαφυγόντων ἐκ τοῦ φρουρίου Βουκολιῶν, τῆς 7ης Φεβρουαρίου εἰς Λιβάδια, ἐπεκτεῖναν τὸ μέτωπόν του μέχρις Ἀλικιανοῦ, ἤτοι ἐπὶ μήκους 5 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ ἀκτῆς Πλατανιᾶ, παρέμεινεν ἀργὸν μέχρι τῆς 2ας Μαΐου τοῦ 1897, ὁπότε ἀνεκλήθη εἰς Ἑλλάδα. Γ. Ε. Κ.

Κολυμ τετσέϊκα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐξωχωρίου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι (1928) 165.

κολύμπι (τό)· δημοτ., κολύμβημα (ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *κολυμπῶ*).

κολυμπιάζω (δημοτ. Κρήτ.)· μένω στάσιμος, κυρίως ἐπὶ λιμναζόντων ὑδάτων εἰς μεγάλους λάκκους ἢ ἕλη. Ι. Δ. Μ.

Κόλυμπο *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Τήνου, οὗ ἡ κορυφὴ (ὑψόμ. 2.090 ποδ., πλάτ. 37°36′ ¼ Β., μῆκ. 25°06′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos) παρουσιάζει τὸ μέγιστον ὑψόμετρον τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς νήσου. Σ.Ε.Λ.

Κόλυμπος *[Γεωγρ.].* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαιοπόλεως τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 59.

—**Κόλυμπος** *[Γεωγρ.].* Μικρὸς ρύαξ, σχηματιζόμενος ἐκ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τῆς Μεσαρᾶς Κρήτης. Ε. Γ.

Κολύρι *[Γεωγρ.].* Κώμη τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει φυτείας σταφιδαμπέλων, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα. Κάτ. (1928) 1.220. Χ. Δ.

Κολυτζήδης, *Ματθαῖος*. Ἕλλην θεολόγος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐπιμεληθεὶς τῆς ὑπὸ τοῦ Πινέλλου γενομένης ἐκδόσεως τοῦ «Θησαυροῦ» Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου. —Π

κολύτσινος (ὁ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κυκλάμινον τὸ ἑλληνικόν*.

Κόλφαξ (Colfax), ***Σκάϋλερ*.** Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (1823—1885). Ἐξελέγη ἐπανειλημμένως μέλος τοῦ πολιτειακοῦ κογγρέσσου (1855—1869) καὶ τῷ 1868 ἀντιπρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1872 κατηγορήθη, μετ' ἄλλων σημαινόντων πολιτικῶν, διὰ σοβαρὰς καταχρήσεις καὶ ἰδίως ὅτι ἐδέχθη χρήματα παρά τινος προμηθευτοῦ τοῦ δημοσίου. Αἱ κατηγορίαι αὗται ἐβεβαιώθησαν ὑπὸ τῆς ἀνακριτικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἔκτοτε ὁ Κόλφαξ περιῆλθεν εἰς ἀφάνειαν. Δ. Σ. Δ.

Κόλφο *[Γεωγρ.].* Τὸ σημερινὸν ὄνομα τῆς ἀκατοικήτου νησῖδος τῆς Χαλκιδικῆς *Κέλφος* (βλ. λ.). Μ. Δ. Β.

κολχικεΐνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{21}H_{23}O_6N + {}^1/_2H_2O$, ἀπαντῶν εἰς κολχικὸν τὸ φθινοπωρινόν. Δύναται νὰ παρασκευασθῇ καὶ ἐκ τῆς *κολχικίνης* δι' ἐπιδράσεως θειικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

Κολχική *['Αρχ. Γεωγρ.]·* βλ. *Κολχίς*.

—**Κολχική** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 352. Πρότερον ὠνομάζετο *Πλησεβίτσα*. Χ. Δ.

κολχικίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{22}H_{25}NO_6$, ἀπαντῶν εἰς τὰ σπέρματα κολχικοῦ τοῦ φθινοπωρινοῦ. Τὸ μέχρι τοῦδε μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν κιτρινολεύκου κόνεως καὶ λίαν πικρᾶς γεύσεως γνωστὸν δηλητήριον τοῦτο, εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὸ χλωροφόρμιον, τήκεται ἐκ 143—147° καὶ στερεοποιεῖται κατὰ τὴν ψῦξιν εἰς ὑαλώδη μᾶζαν. Ἀνιχνεύεται διὰ προσεκτικῆς προσθήκης σταγόνων θειικοῦ ὀξέος εἰς τὸ νιτρικὸν αὐτῆς διάλυμα, ὁπότε προκύπτει παροδικὴ ἰώδης χροιά. Σ. Γ.

—*[Φαρμ.]* Ἡ *κολχικίνη* (Colchicinum) ἀναγράφεται ἀντὶ τῶν σκευασμάτων τοῦ κολχικοῦ ἐπὶ ἀρθριτισμοῦ καὶ ρευματισμῶν. Κ. Γ. Μ.

κολχικοειδῆ (τὰ) *[Βοτ.].* Οἰκογένεια βολβορρίζων καὶ κονδυλορρίζων φυτῶν.

κολχικὸν (τὸ) (Colchicum) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τριάκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, δυτικῆς Ἀσίας καὶ νοτίου Ἀφρικῆς, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας *σπασόχορτα, βόλχικο, χιονίστρα* κ. λ. π. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *κολχικὸν τὸ φθινοπωρινὸν* (Colchicum autumnale), *κολχικὸν τὸ ἄλπειον* (Colchicum alpinum), *κολχικὸν τὸ παρνάσσιον* (Colchicum parnassicum), *κολχικὸν τὸ πλατύφυλλον* (Colchicum latifolium) καὶ *κολχικὸν τὸ ποικιλόγραμμον* (Colchicum variegatum). Κ. Π.Μ.

Κολχικὸν τὸ φθινοπωρινόν.

—*[Φαρμακ.]* Ἐν τῇ φαρμακευτικῇ χρησιμοποιοῦνται αἱ δρόγαι, οἱ βολβοὶ καὶ τὰ σπέρματα *κολχικοῦ τοῦ φθινοπωρινοῦ*. Οἱ βολβοὶ συλλέγονται τὴν ἄνοιξιν, πρὸ τῆς ἀνθήσεως τοῦ φυτοῦ, ἢ κατὰ τὸν Αὔγουστον, πρὸ τῆς πτώσεως τῶν φύλλων, καὶ ξηραίνονται εἰς μετρίαν θερμοκρασίαν ἢ εἰς τὸν ἥλιον. Περιέχουν: σάκχαρον, ἄμυλον, κολχικίνην, ἧς ἡ περιεκτικότης ποικίλλει ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν. Τὰ σπέρματα τοῦ κολχικοῦ, ἅτινα καὶ μόνα εἶναι φαρμακευτικά, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας περιεκτικότητός των εἰς κολχικίνην, ἔχουν χρῶμα ἐρυθρόφαιον, γεῦσιν πικρὰν καὶ εἶναι ἄοσμα. Περιέχουν μόνιμον ἔλαιον, λευκωματούχους οὐσίας καὶ 0,2—0,3 % κολχικίνην. Παραγγέλλονται ἐνίοτε ὡς ἀφέψημα ἢ βάμμα ὡς φάρμακον ἀντινευραλγικόν, ἀναλγητικὸν καὶ διουρητικόν, εἶτα δὲ ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῶν ρευματισμῶν, τοῦ ἀρθριτισμοῦ καὶ τοῦ ὕδρωπος. Κ. Γ. Μ.

Κολχικὸν *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Μακεδονίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 846. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπαλάφτσα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Δρακόντιον (Δραμεντζίκ)*. Χ. Δ.

Κολχικὸς κόλπος *['Αρχ. Γεωγρ.].* Κόλπος σχηματιζόμενος ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ πρὸς τὴν ΝΑ. παραλίαν τῆς «Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς», ἐν ᾧ αἱ νῆσοι *Μιλιζήγυρις, Ἑπτανησία, Τρικάδιβα, Πεπερίνη, Τριγησία, Λεύκη, Ναυιγυρὶς* (*Πτολεμ.* Ζ, α, 10). Ἀλλαχοῦ ὁ Πτολεμαῖος τονίζει ὅτι ἐν τῷ Κολχικῷ κόλπῳ ἐγίνοντο αἱ διὰ τὴν ἁλιείαν τοῦ μαργαριτοφόρου ὀστρέου καταδύσεις, ἡ πληροφορία δ' αὕτη ἐπιρρωννύει τὴν ταυτότητα τοῦ σημερινοῦ κόλπου *Μαναὰρ* πρὸς τὸν Κολχικὸν κόλπον. Σ. Ε. Λ.

Κολχίνιον (Colchinium) *['Αρχ. Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Κολχῶν κτίσμα* καὶ *Ντουλτσῖνο*.

Κολχίς, καὶ ***Κολχική*** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Παράλιος χώρα τοῦ Καυκάσου ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου,

Digitized by Google

ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Διοσκουριάδος μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἀρχαίων γεωγράφων. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ ἡ χώρα κατέστη περίφημος διὰ τὴν *ἀργοναυτικὴν* ἐκστρατείαν πρὸς κατάκτησιν τοῦ χρυσομάλλου δέρατος. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἐλέγοντο *Κόλχοι*, τοὺς ὁποίους ὁ Ἡρόδοτος χαρακτηρίζει ὡς Αἰγυπτίους, λείψανα τῆς στρατιᾶς τοῦ Σεσώστριος. Εἰκάζει δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς γλώσσης, τοῦ μελαψοῦ χρώματος, τῆς οὔλης κόμης καὶ τῶν ἐθίμων ἐν γένει, ἀλλὰ σήμερον δὲν ἀμφισβητεῖται ὅτι ἦσαν ἀρίας καταγωγῆς. Οἱ Κόλχοι ἀπετέλουν διαφόρους ἀνεξαρτήτους φυλὰς ὑπὸ ἰδίους ἡγεμόνας. Ὁ Ξενοφῶν κατὰ τὴν κάθοδον τῶν μυρίων διῆλθε διὰ τῆς χώρας των καὶ ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ κρατερὰν μάχην, καθ' ἣν ἐνίκησε καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἐλευθέραν διάβασιν μέχρι Τραπεζοῦντος. Οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπέδευσαν μετὰ τὴν νίκην εἰς τὰς κολχικὰς κώμας, ὅπου εὗρον ἀφθονίαν τροφίμων. Ἀφοῦ δὲ ἔφθασαν εἰς Τραπεζοῦντα, ἐξηκολούθουν πάλιν, κατὰ τὴν τριακονθήμερον ἐνταῦθα παραμονήν των, νὰ στρατοπεδεύουν εἰς τὰ πλησίον κολχικὰ χωρία καὶ νὰ ζοῦν ἀπὸ διαρπαγάς. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, οἱ Κόλχοι εἶχαν ὡς ὅπλα ξύλινα κράνη, ἀσπίδας ἐκ βοείου δέρματος, βραχείας αἰχμὰς καὶ μαχαίρας. Ἂν καὶ διφκοῦντο μόνοι των, φαίνεται ὅτι οἱ Πέρσαι ἐξήσκουν ἐλαφράν τινα ἐπικυριαρχίαν· ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, ὅτι ἔφερον δῶρα εἰς τοὺς Πέρσας βασιλεῖς. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας οἱ Κόλχοι ἔχασαν τὴν ἐλευθερίαν των. Μετὰ τὸν μιθραδατικὸν πόλεμον οἱ νικηφόροι Ρωμαῖοι κατέστησαν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἦσαν ἡμιανεξάρτητοι. Σήμερον εἰς τὴν ἀρχαίαν Κολχίδα κατοικοῦν οἱ Λαζοὶ καὶ Μιγγρέλλοι, ἴσως ἀπόγονοι ἐκείνων. Τὰ φυσικὰ προϊόντα τῆς χώρας, οἶνοι, ξυλεία, καρποί, κηρός, πίσσα καὶ χρυσός, ἦσαν πλούσια. Ἰδίως ἐφημίζετο εἰς τὴν ἀρχαιότητα τὸ κολχικὸν λίνον, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *σαρδικὸν* λεγόμενον. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Νόμισμα τῆς Κολχίδος.

—**Κολχὶς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κρηστῶνος (Σαρῆ-Γκιόλ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 205. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἀκτσὲ-Κλισέ*.

κολχίτης (ὁ)· βλ. *καλχίτης* καὶ *κάπουτ μόρτουουμ*.

Κόλχοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖος λαὸς κατοικῶν ἐν *Κολχίδι* (βλ. λ.).

Κόλχος. Ἀττικὸς ἀγγειοπλάστης τῆς ἀκμῆς τῶν μελανομόρφων ἀγγείων, ἤτοι τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ τεχνίτης οὗτος εἶναι γνωστὸς ἔκ τινος κάλπιδος εὑρεθείσης ἐν Vulci καὶ ἀποκειμένης νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου. Ἡ κάλπις αὐτή, μὲ τὸ στόμιον ἐν σχήματι φύλλου κισσοῦ, ὡς αἱ ἀττικαὶ οἰνοχόαι, εἶναι πλουσίως κεκοσμημένη διὰ παραστάσεων καὶ κοσμημάτων. Ἡ τριγωνικὴ λαβὴ αὐτῆς εἶναι κοίλη μετὰ μικρῶν ὀπῶν κατὰ τὸ ἄνω μέρος. Μικρὰς ὅμως ὀπὰς φέρει καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀγγείου καὶ διὰ τοῦτο ὁ Heberday νομίζει, ὅτι πρόκειται περὶ ἐμπαικτικοῦ ἀγγείου, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ὑγρὸν ὑψοῦτο ἢ κατήρχετο, καθ' ὅσον ὁ ἀήρ, πιεζόμενος, ἐξήρχετο τοῦ ἀγγείου, ἢ ἀφιέμενος ἐλεύθερος, εἰσήρχετο διὰ τῶν ὀπῶν, τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο προυκάλει τὴν ἔκπληξιν καὶ τὴν διασκέδασιν τῶν συνδαιτημόνων. Ἡ λαβὴ καὶ τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ λαιμοῦ ἔχουσι μόνον στιλπνὴν γάνωσιν, ἀλλὰ τὸ κάτω ἥμισυ αὐτοῦ κοσμεῖται πέριξ δι' ἐπιμελῶς ζωγραφηθείσης ταινίας φύλλων φοίνικος, οἱ δὲ ὦμοι διὰ ταινίας φύλλων μελαίνης καὶ ἐρυθρᾶς. Πέριξ τῆς κοιλίας, ἐπὶ εὐρείας ἐν εἴδει ζωφόρου ταινίας, ἐκτίθεται ἡ κυρία παράστασις τοῦ ἀγγείου. Ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Ἄρης, πάνοπλοι, μάχονται κατ' ἀλλήλων περὶ τὸν ἐκτάδην κείμενον νεκρὸν τοῦ Κύκνου. Ἐν μέσῳ τῶν διαμαχομένων ἵσταται ὁ κεραύνιος Ζεύς, ἵνα διαχωρίσῃ αὐτούς, ὄπισθεν δὲ τοῦ Ἡρακλέους ἡ Ἀθηνᾶ, ἑτοίμη νὰ προσφέρῃ τὴν βοήθειάν της. Ἑκατέρωθεν τῆς κεντρικῆς ταύτης παραστάσεως εἶναι τὰ ἅρματα, συμμετρικῶς διατεθειμένα, μὲ τὸν Ἰόλαον, ὡς ἡνίοχον ἐκ μέρους τοῦ Ἡρακλέους ἀφ' ἑνὸς καὶ μὲ τὸν Φόβον, ὡς ἡνίοχον ἐκ μέρους τοῦ Ἄρεως ἀφ' ἑτέρου. Ἄνωθεν τῶν μορφῶν τούτων, ἐπίσης συμμετρικῶς διατεθειμένοι, σπεύδουσι νὰ προσφέρωσι τὴν συνδρομήν των ὁ Ποσειδῶν ἐξ ἀριστερῶν καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐκ δεξιῶν, ἐνῷ κατὰ τὰ ἄκρα καὶ πρὸ τῶν ἵππων παρακολουθοῦσι γαλήνιοι θεαταὶ τὴν ἔκβασιν τῆς μονομαχίας, ὁ Διόνυσος, φέρων φύλλα λωτοῦ, καὶ ὁ Ἅλιος Γέρων. Ἡ παράστασις αὐτὴ συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ἐπιγραφῶν ἐπεξηγήσεως αὐτῆς. Ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἀγγειοπλάστου Κόλχου εὑρίσκεται ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου τῆς εὐρείας συνθέσεως. Ὑπὸ τὴν παράστασιν ταύτην, ἤτοι κατὰ τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας, ὑπάρχουν τρεῖς κατάγραφοι ταινίαι μὲ συμπλοκὰς ζῴων καὶ θηρίων. Ἐν τῷ μέσῳ δορκὰς καὶ πάνθηρ, δεξιᾷ δὲ καὶ ἀριστερᾷ αὐτῶν ταῦροι σπαρασσόμενοι ὑπὸ δύο λεόντων καὶ δορκὰς ἀναχαιτιζομένη, κάπρος δὲ δακνόμενος ὑπὸ λέοντος. Τὸ θέμα τῆς συνθέσεως καὶ τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα, ἡ παράστασις τῶν μορφῶν, ἡ συμμετρία τῆς ὅλης συνθέσεως, ἡ ἰωνικὴ ζωφόρος μὲ τοὺς λέοντας καὶ τὰ ἄλλα ἀσιατικὰ ζῷα, ἐπὶ πλέον δὲ ἡ λεπτὴ ἐκτέλεσις τῆς ὅλης γραφῆς ἐλέγχουσι ρυθμὸν καὶ τεχνοτροπίαν τῶν ἐξειλιγμένων ἔργων τοῦ Ἐξεκίου, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ ταύτῃ ὁ ἄγνωστος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τεχνίτης οὗτος Κόλχος θεωρεῖται σύγχρονος τοῦ Ἐξεκίου καὶ τοῦ Ἀμάσιδος, δράσας προφανῶς περὶ τὰ 540 π. Χ. Β. Δ. Θ.

κολώνα (ἡ), καὶ *κολόνα*· κίων, στῦλος μαρμάρινος ἢ λίθινος· || *μεταφ.* χαρακτηριστικὸν εὐθύτενοῦς ἀνθρώπου: «κολόνα στέκει τὸ κορμί του»· || ὁ πάγος ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς μήτρας, στήλη: «μιὰ κολόνα πάγο» (λατ. columna)· || (ἰδιωματ. Κρήτ.) συγκέντρωσις ἐπαναστατῶν εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα.

Κολώνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὑφαλόνησος ἐγγὺς καὶ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Ρόδου (πλάτ. 37°27'10" Β., μῆκ. 28°16'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island) εἰς 2 δέκατα μιλλίου Β. τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἔλμου, καὶ εἰς 4 δεκ. μιλ. ΝΑ. τῆς γλώσσης Κοὺμ-Μπουρνοῦ. Ἀναδύουν ἀπὸ ταύτης «μύρμηκες» ἐν χρῷ τῆς θαλάσσης ἐν γαλήνῃ. Σ. Ε. Λ.

— **Κολώνα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τοῦ λιμένος Γαυρίου (πλάτ. 37°53' Β., μῆκ. 24°44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1827: Gavrion bay) τῆς Ἄνδρου. —2) Τὸ ὑπὸ τὸ Σούνιον καὶ δυτικῶς αὐτοῦ (πλάτ. 37°39' Β., μῆκ. 24°02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) ἀγκυροβόλιον. —3) Ἡ μεταξὺ Αὐλίδος καὶ Χαλκίδος ὕφαλος (πλάτ. 38°25' Β., μῆκ. 23° 37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2802: Toron and Strait of Euripo), ἡ ὡς *Πασᾶ Ἀντασσὶ* γνωστοτέρα, ἐπισημαινομένη διὰ στήλης, ἐφ' ἧς φαρίσκος Ἄγκα (1916). —4) Ἀκρωτήριον τῆς Σάμου (πλάτ. 37° 38' ½ Β., μῆκ. 26°53' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1530: The strait of Samos), ἡ νοτία τῆς νήσου ἐσχατιά· τὸ τῶν ἀρχαίων *Ἄμπελος*. —5) Ἀκρωτήριον τῆς Κύθνου, ἡ ΒΔ., τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 37°25' Β., μῆκ. 24°23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Thermia island). Βορείως αὐτῆς καὶ ὅρμος, οὗ τὸ ἀκρωτήριον ἐπώνυμον, οὕτω καλούμενος ἀπὸ μέγαν κωνοειδῆ βράχον μονήρη (*Ἀντ. Βάλνηδα*, Κυθνιακὰ 10). —6) Δύο ἄκραι ἐν Πόρῳ. Ἡ μέν, κατὰ τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς χερσονήσου Σφαιρίας (πλάτ. 37°29'15" Β., μῆκ. 23°27'25" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1517: Poros island), οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ στήλης ἀγνώστου προελεύσεως καὶ σκοποῦ. Ἡ δὲ ἀπὸ τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς κυρίας νήσου, ΒΔ. κέρας τοῦ λιμένος τοῦ ποτὲ ναυσταθμου (πλάτ. 37° 29' 20" Β., μῆκ. 23°27'00" Ἀν.), οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἐπὶ ταύτης ὀβελίσκου ἀντιστοιχίας πρὸς καθορισμὸν τοῦ μετρητικοῦ μιλλίου, ἱδρυθέντος διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ταχυτήτων τῶν τότε πολεμικῶν μας πλοίων. Σ. Ε. Λ.

Κολωναὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Τρῳάδος, ἀπέναντι τῆς νήσου Τενέδου «ἐπὶ τῇ ἐκτὸς Ἑλλησποντίᾳ θαλάττῃ», 140 στάδια πρὸς Ν. τοῦ Ἰλίου κατὰ τὸν Στράβωνα (XIII, 589). Μυθικὸς αὐτῶν βασιλεὺς ἀναφέρεται ὁ Κύκνος, Θρᾷξ τὸ γένος, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, πατὴρ τοῦ Τέννου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ νῆσος Τένεδος (*Παυσ* Χ, 14, 1). Ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων, κατὰ Δάην τὸν Κολωναέα, ἐν Κολωναῖς ἱδρύθη πρῶτον τὸ ἱερὸν τοῦ Κιλλαίου Ἀπόλλωνος, ὑπὸ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐλθόντων Αἰολέων (XIII, 612). Ἐνταῦθα κατέφυγεν, ἐκδιωχθεὶς ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὁ μηδίζων Παυσανίας, ὁπόθεν ἐπεχείρησεν ἐπιτηδειότερον ἢ πρότερον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προδοτικοῦ αὐτοῦ σχεδίου.

Ἐπὶ Φαρναβάζου κατεῖχεν αὐτὰς ἡ Μανία, σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος σατράπου Ζήνιος, ὁπότε ἐπελθὼν ὁ Δερκυλίδας, τῷ 399 π. Χ., κατέλαβεν αὐτὰς μετὰ τῆς Λαρίσης, Ἀμαξιτοῦ καὶ ἄλλων (*Ξενοφ.* Ἑλλην. I, 13, 16). Περὶ τὸ 300 π. Χ. ἠρημώθη ἡ πόλις μετὰ τῆς Σκήψεως καὶ Λαρίσης ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, πρὸς συνοικισμὸν τῆς Ἀλεξανδρείας Τρῳάδος. Ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 32, 3) ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν κατεστραμμένων πόλεων τῆς Αἰολίδος. Τῶν Κολωνῶν σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα τῶν ἐτῶν 400—300 π. Χ., φέροντα κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΟΛΩΝΑΩΝ (*Head-Σβορῶνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Β', σελ. 79).

— 2) Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Μυσίᾳ, ἀποικία Μιλησίων «ὑπὲρ Λαμψάκου ἐν τῇ μεσογαίᾳ τῆς Λαμψακηνῆς» (*Στράβ.* XIII, 589), διὰ τῆς ὁποίας διῆλθεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διευθυνόμενος πρὸς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Α, 12, 6).

— 3) Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας κειμένη, κατὰ τὸν Ἀναξιμένη, παρὰ Στράβωνι (XIII, 589) ἐπὶ τῆς χερσονήσου Ἐρυθραίας, ἀπέναντι τῆς Χίου. Κατὰ τὸν Α. Παπαδόπουλον Κεραμέα (περιοδ. «Ὅμηρος» Σμύρνης 1877), ἡ μαρτυρία αὐτὴ τοῦ Ἀναξιμένους ἐπεβεβαιώθη ἔκ τινος ἐπιγραφῆς ἀνακαλυφθείσης ἐν Ἐλευθεραῖς (νῦν λιμὴν Λυθρί). Α. Θ. Σ.

κολωνάκι (τὸ), ἢ *κολονάκι*· μικρὰ κολόνα, κιονίσκος.

Κολωνάκι *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῶν Ἀθηνῶν περὶ τὴν πλατεῖαν Φιλικῆς Ἑταιρείας (Κολωνάκι), κατὰ τὰς νοτίας κλιτῦς τοῦ Λυκαβηττοῦ, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν ὁδῶν Κηφισίας, Ἀκαδημίας, Λυκαβηττοῦ καὶ Ἀριστομένους. Τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἐκ μιᾶς μικρᾶς στήλης (κολώνας) εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ὑπαρχούσης, ἀναστηλωμένης καὶ σήμερον εἰς τὰ δεξιὰ τῆς νοτίας κλίμακος τῆς δεξαμενῆς. Τοιαῦται στῆλαι (κολῶνες, κολωνάκια) ἐστήνοντο ὑπὸ τῶν προληπτικῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰ ἔτη τῆς δουλείας εἰς διάφορα περὶ τὴν τότε μικρὰν πόλιν σημεῖα, ὅπου ἐθάπτοντο μαγικὰ ἀντικείμενα ἢ καὶ αἷμα ἐπὶ τόπου σφαζομένου προβάτου ἢ μόσχου καὶ ἀπηγγέλλοντο καὶ εὐχαὶ πρὸς ἀποτροπὴν κακοῦ—τὸ «ἔδεναν» κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν—καὶ ἰδίως ἐπιδημιῶν. Τὸ ἐξ οὗ ὠνομάσθη ἡ συνοικία *κολωνάκι* εἶναι ἀσημάντου τέχνης ἔργον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἶναι κυλινδρικόν, μὲ ὀλίγα ἁπλᾶ σκαλίσματα, ὕψους 2 μέτρων καὶ διαμέτρου περίπου 0,30 μ. Δ. Α. Λ.

κολωνᾶτον (τὸ) *[Νομισμ.]*. Ἀργυροῦν ἱσπανικὸν νόμισμα ἀξίας περίπου ἑνὸς ταλλήρου (βλ. λ. *δίστηλον*).

Κολώνεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κολωνία*.

Κολωνεῖκα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κλεισορεύματος (Μπρεσάκου) τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 66.

Κολῶνες, *Κάβο*— *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς ναυτικοὺς παντὸς ἔθνους ὀνομασία τοῦ *Σουνίου*, ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ κιόνων τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Πρῶτος ὑπολογίσας τὰς γεωγραφικὰς συντεταγμένας του γεωδαιτικῶς (ὑψόμετρον δαπέδου ναοῦ 82 μέτρα) ὑπῆρξεν ὁ Peytier τῷ 1839 (βλ. Connais. de temps τοῦ 1904 σελ. 37*), εὑρὼν αὐτάς: πλάτ. 37°38'51" Β., μῆκ. 21°41'24" Ἀν. ἀπὸ Παρισίων. Σ. Ε. Λ.

Κολώνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιον πόλισμα τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου (βλ. λ. *Κολωνίδες*).

—**Κολώνη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ τὸ διαμέρισμα Πάφου καὶ ἔχον 45 κατοίκους Μωαμεθανούς. Κ. Μ. Κ.

κολώνια (ἡ)· ἀρωματισμένο οἰνόπνευμα: «κολώνια καλλωπισμοῦ, — δι' ἐντριβάς» βλ. *Κολωνίας* ὕδωρ.

Κολωνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὰ μεσημβρινὰ ὅρια τοῦ Πόντου, ὑπαγομένη εἰς τὸν νομὸν Σεβαστείας. Τὸ ὄνομα ὀφείλεται εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἀποικίαν, τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν ὁ Πομπήϊος τῷ 66 π.Χ. εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης κατὰ τοῦ Μιθραδάτου τοῦ Εὐπάτορος, βασιλέως τοῦ Πόντου. Ἡ ἀποικία αὕτη ἦτο ἡ ἄλλως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομασθεῖσα *Νικόπολις*, ἡ σήμερον τουρκιστὶ λεγομένη *Καρὰ-Χισάρ*.

Ἡ Κολωνία ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀπετέλει ἴδιο θέμα, τὸ λεγόμενον θέμα Κολωνίας, κατέχον τὴν δεκάτην θέσιν μεταξὺ τῶν θεμάτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὴν ἀναγραφὴν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ συνορεῦον νοτίως πρὸς τὸ θέμα τῆς Λυκανδοῦ, δυτικῶς πρὸς τὰ Ἀρμενιακά, ἀνατολικῶς πρὸς τὸ θέμα Χαλδίας καὶ βορείως πρὸς τὸν Εὔξεινον Πόντον.

Ἐκκλησιαστικῶς ἡ ἐπαρχία ὑπήγετο εἰς τὴν ποντικὴν Καππαδοκίαν. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς τουρκοκρατίας ἡ Κολωνία ἀπετέλει ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην εἰς τὴν μητρόπολιν Νεοκαισαρείας, λήγοντος δὲ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος προήχθη εἰς μητρόπολιν. Ἡ ὅλη ἐπαρχία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 91 ἑλληνικὰς κοινότητας μὲ ἕδραν τὴν Νικόπολιν, εἶχε δὲ πληθυσμὸν περὶ τὰς 55 000. Α. Α. Π.

Κολωνία, ἢ ***Κολώνια*** *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια τῆς Βορείου Ἠπείρου τῆς Ἀλβανίας, κειμένη μεταξὺ Κονίτσης καὶ Κορυτσᾶς. Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν (Χρονογραφ. Β' σ. 89) πάλαι ἐκαλεῖτο Καυλωνία καὶ ἀπετέλει μέλος τῆς Ἐορδαίας. Τὴν εἴδησιν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Pouqueville στηριζόμενος εἰς εὑρεθέντα ἐν ταύτῃ νομίσματα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΥΛΩΝΙΑΤΩΝ. Ἡ περιφέρεια αὕτη κεῖται ἐπὶ ὑψηπέδου, ἁπλουμένου εἰς τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ Γράμμου. Μὲ τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης συνδέεται διὰ τοῦ αὐχένος τῆς Μπάτρας, μετὰ τῆς Κορυτσᾶς δὲ διὰ τοῦ αὐχένος τοῦ Κιάρι, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται καὶ ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Ἰωαννίνων—Κορυτσᾶς, ἡ διασχίζουσα τὴν περιφέρειαν ταύτην ὁλόκληρον ἀπὸ Ν. πρὸς Β. Ἡ Κολωνία περιλαμβάνει περὶ τὰ 20 χωρία, κατοικούμενα σχε-

Digitized by Google

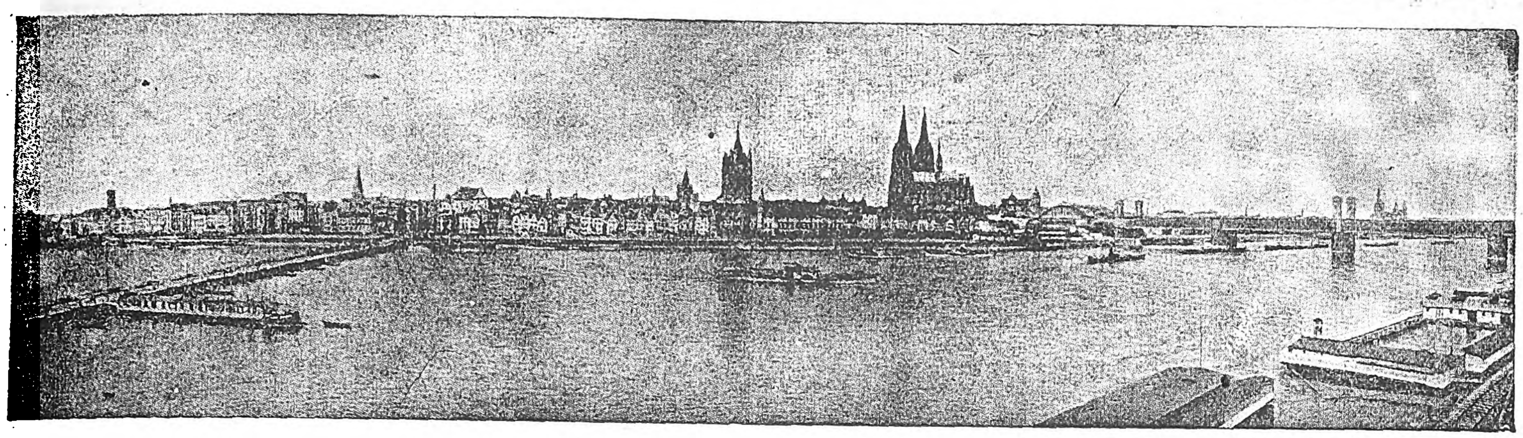

Γενικὴ ἄποψις τῆς Κολωνίας.

δὸν ἅπαντα ὑπὸ Ἀλβανῶν, ἐκτὸς ἐλαχίστων Χριστιανῶν ἀλβανοφώνων διεσπαρμένων εἰς τὰ διάφορα χωρία, ὡς τὸ *Μπορτάρι*, τὴν *Μπορόβαν*, *Ἐρσέκαν* καὶ ἄλλα τινά. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπετέλει ὑποδιοίκησιν μὲ ἕδραν τὴν *Στάργιαν*. Ἤδη ἕδρα εἶναι ἡ *Ἐρσέκα*. Κατὰ τὸ 1913 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια. Τῷ 1914, διαρκοῦντος τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, τὰ περισσότερα τῶν χωρίων κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων προσωρινῶς, τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀποσυρθέντων πρὸς νότον. Μετὰ τὸν πόλεμον περιῆλθεν εἰς τὸ νεοσύστατον κράτος τῆς Ἀλβανίας, ἔχουσα ἕδραν τὴν Ἐρσέκαν καὶ ὑπαγομένη εἰς τὸν νομὸν Κορυτσᾶς. Ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ Κολωνιάτες ὑπῆρξαν ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς παρακμῆς τοῦ Ζαγορίου καὶ ἄλλων ἀνθουσῶν περιφερειῶν τῆς γειτονικῆς Ἠπείρου λόγῳ τοῦ ληστρικοῦ των βίου. Αἱ κυριώτεραί των ἀσχολίαι εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία. Ἡ περιοχὴ τῆς Κολωνίας μέχρι τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος ἀπετέλει ἐπισκοπὴν ὑπὸ ἐπίσκοπον τιτλοφορούμενον Δεβόλεως (Διάβολις) καὶ Κολώνης, συγχωνευθεῖσαν τότε εἰς τὴν μητρόπολιν Κορυτσᾶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Π. Ἀραβαντινοῦ*, Χρονογραφία τ. Β′ σ. 89. —*Pouqueville*, Voyage en Grèce τ. Α′ σ. 219—234. Ἐφημερὶς «Κόνιτσα» ἀριθ. 32 καὶ 33 τοῦ 1915). Χ. Ι. Σ.

—**Κολωνία** (Colonia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παρ' ἀρχαίοις οὕτως ἐκαλοῦντο αἱ πόλεις, αἱ καθιστάμεναι ρωμαϊκαὶ ἀποικίαι. Συνήθως διὰ διαφόρους λόγους, ἰδίως ἐν ἐπιγραφαῖς, ὀνομάζονται διὰ φράσεων συνθέτων ἐκ τοῦ Κολωνία, ἐν αἷς δὲν ὑπάρχει τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τῆς πόλεως (π.χ. *Κολωνία Ἱππία*=τὸ γνωστὸν *Νοβιόδουνον*). Κατωτέρω δίδεται πίναξ ἀντιστοιχίας τῶν δυσκολωτέρων τίτλων Κολωνιῶν πρὸς τὰ γνωστὰ αὐτῶν ὀνόματα:

Κολωνία Αἰλία Αὐγούστα (AeliaAug.).	Ἰτάλικα (Italica)
» Αὐγ. (Augusta)............	Ἡμερίτα (Hemerita)
» » Γέμελλα (Augusta Gemella..............	Τοῦκκι (Tucci)
» » Ἱππία (Aug.Equestris).	Νοβιόδουνον (Noviodunum)
» » Κλάριτας Ἰουλία (Aug. Claritas Julia)......	Οὔκιβι (Ucubi)
» » Καισαρίνη (Aug. Caesarina.............	Νῶρβα (Norba)
» Βίκτριξ Ἰουλία (Victrix Jul.).	Καρχηδών, Νέα (Carthago Nova)
» Βίρτους Ἰουλ. (Virtus Jul.).	Ἰτύκη (Itucci)
» Ἑλβετῶν (Helvetiorum)....	Ἀβέντικον (Aventic.)
» Ἰουλία (Julia)..	Λυβίσωνος πύργος (Turis Libisonis)
» » Αὐγούστα (Jul.Aug.).	Δερτῶσα (Dertosa)
» » Βίκτριξ (Jul.Victrix).	Κέλσα (Celsa)
» » Γέμελλα (Jul. Gem.).	Ἄκκι (Acci)
» » Γενετίβα Οὐρβανῶν (Jul. Genetiva Urbanorum).........	Ὄρσων (Urso)
» » Ρωμύλη (Julia Romula)......... ...	Ἵσπαλις (Hispalis)
» Μαρίτιμα (Maritima).......	Ἀουατικοὶ (Avatici)
» Πατρικία (Patricia)........	Κορδούη (Corduba)
» Πραιζίντιουμ Ἰούλιουμ.... (Praesidium Julium)....	Σκαλαβὶς (Scalabis)
» Ρεγία (Regia)..............	Ἅστα (Hasta
» Σουλπικία (Sulpicia).......	Κλουνία (Clunia)
» Φόρουμ Ἀουγκ.ύστουμ (Forum Augustum).........	Λιβισῶκα (Libisoca)

Κολωνία (γερμαν. Köln, γαλλ. καὶ ἀγγλ. Cologne, ἰταλ. καὶ ἰσπαν. Colonia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ νομῷ Ρηνανίας τῆς Πρωσσίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, ἡ δὲ γεωγραφικὴ θέσις της καθορίζεται ὑπὸ τῶν συντεταγμένων 50° 56″ Β. πλάτ. καὶ 6° 57″ ½ Α. μήκ. (Γκρήνουιτς). Εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κέντρων τῆς Γερμανίας καὶ κοσμεῖται ὑπὸ λαμπρῶν ἐκκλησιαστικῶν μνημείων. Κάτοικοι 698.064 (1925).

Ἡ κυρίως πόλις τῆς Κολωνίας εἶναι ἐκτισμένη ἐν σχήματι ἡμικυκλικοῦ τόξου τοῦ ὁποίου τὴν χορδὴν σχηματίζει ὁ Ρῆνος, πέριξ δ' αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης εἶναι διεσπαρμένα πλῆθος προαστείων, ἅτινα ἑνούμενα μετὰ τῆς κυρίως πόλεως ἀποτελοῦσι μετ' αὐτῆς ἓν ὅλον. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν προαστείων τούτων εἶναι: τὸ *Μυλχάϊμ* (Mülheim), τὸ *Ντόϋτς* (Deutz) καὶ τὸ *Κάλκ* (Kalk) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἔναντι τῆς κυρίως πόλεως, τὰ *Μερχάϊμ* (Merheim), *Νίππες* (Nippes), *Ἐχρενφελντ* (Ehrenfeld), *Σὺλτζ* (Sülz) κλπ., ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, περὶ τὴν παλαιὰν πόλιν, ἡνωμένα σήμερον μετ' αὐτῆς, καὶ τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπομεμακρυσμένα προάστεια *Λόγγεριχ* (Longerich), *Πὲς* (Pesch), *Μπόκλεμυντ* (Bocklemünd) καὶ *Ἔφφερεν* (Efferen), ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἐπίσης ὄχθης.

Ἡ παλαιὰ κεντρικὴ πόλις, ὅπου συγκεντροῦται καὶ σήμερον ἡ ἐμπορικὴ καὶ κοινωνικὴ κίνησις, κοσμεῖται ὑπὸ πλήθους ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, ἀναγομένων κυρίως εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως (ΙΓ′—ΙΕ′ αἰῶνες). Σπουδαιότατα ἐκ τῶν μνημείων τούτων εἶναι οἱ πολυάριθμοι, γοτθικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ρυθμοῦ, ναοὶ καὶ μάλιστα ὁ καθεδρικός. Ἐκτὸς τῆς μητροπόλεως ἄλλοι σπουδαῖοι ναοὶ εἶναι τῆς Santa Maria di Capitolio (ΙΑ′ αἰῶνος), τὸ Tempelhaus (ΙΓ′ αἰῶνος), ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (ΙΑ′ αἰῶνος), τοῦ Ἁγίου Γερεῶνος, ἱδρυθεὶς κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἑλένης, μητρὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τῆς Ἁγίας Καικιλίας (Ι′ αἰῶνος), τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου (ΙΒ′ αἰῶνος), τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (ΙΓ′ αἰῶνος), τῶν Ἀποστόλων (ΙΑ′ αἰῶνος) κλπ. Πάντες οἱ ναοὶ οὗτοι περικλείουσι μέγαν πλοῦτον καλλιτεχνημάτων, ἕκαστος δ' ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖ ἀληθὲς μουσεῖον τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης ἐν τῇ Δύσει. Ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτιρίων πολλὰ ἐπίσης ἀξιόλογα μέγαρα κοσμοῦσι τὴν πόλιν, ὡς τὸ μέγαρον τῶν δικαστηρίων, τὸ θέατρον, τὸ μελόδραμα, τὸ πανεπιστήμιον, ἡ κρατικὴ Τράπεζα καὶ πολλαὶ παλαιαὶ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι.

Μεγάλα πνευματικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει. Τούτων σπουδαιότερον εἶναι τὸ πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1389, τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ ἤδη κανονικῶς ἀπὸ τοῦ 1919 μετὰ διακοπὴν 121 ἐτῶν. Περιλαμβάνει σχολὰς τῶν κυριωτέρων ἐπιστημῶν (φιλοσοφίας, νομικῆς, ἰατρικῆς, θεολογίας, φυσικῆς κλπ.), ἐσχάτως δὲ ὑπήχθησαν εἰς αὐτὸ καὶ αἱ ἀνεξαρτήτως λειτουργοῦσαι πρότερον ἀνώτεραι σχολαί, ἐμπορικῶν σπουδῶν, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς διοικήσεως καὶ πρακτικῆς ἰατρικῆς. Ἐπίσης λειτουργοῦσιν αἱ ἀνώταται σχολαὶ συγκοινωνίας, θεάτρου, κοινωνιολογίας καὶ μουσικῆς, τὸ καθολικὸν ἰνστιτοῦτον φιλοσοφίας καὶ ἡ ἀκαδημία τοῦ Ἀλβέρτου Μάγνου.

Ἡ Κολωνία ἔχει χαρακτῆρα βιομηχανικῆς πόλεως, τὰ σπουδαιότερα δὲ βιομηχανικὰ προϊόντα εἶναι σάκχαρον ἐκ τεύτλων, ἔπιπλα, μουσικὰ ὄργανα καὶ ἰδίως κλειδοκύμβαλα, δερμάτινα εἴδη, σάπων καὶ διάφορα χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ προϊόντα καὶ ἰδίως τὸ γνωστὸν ὕδωρ Κολωνίας (κοιν. κολώνια), τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη τὸ πρῶτον ἐν αὐτῇ. Τὸ ἐμπόριον τῆς Κολωνίας διεξάγεται εἴτε διὰ ξηρᾶς διὰ τῶν πολυπληθῶν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, εἴτε διὰ τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος παρ' αὐτὴν ἔχει πλάτος 300—500 μέτρων καὶ συνδέεται διὰ τεσσάρων γεφυρῶν. Αἱ προβλῆτες, οἱ λιμενίσκοι, αἱ δεξαμεναί, αἱ ἀποθῆκαι καὶ αἱ ἄλλαι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ναυτικαὶ ἐγκαταστάσεις εὑρίσκονται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην πρὸς Β. τῆς κεντρικῆς πόλεως, εἰς τὴν περιοχὴν δὲ αὐτὴν εἶναι συγκεντρωμένα καὶ τὰ πλεῖστα τῶν βιομηχανικῶν ἐργοστασίων.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ ἱστορία τῆς ἱδρύσεως τῆς Κολωνίας ἀνάγεται εἰς χρόνους προγενεστέρους τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. Ὁ παραρρήνιος λαὸς τῶν Οὐβίων εἶχεν ἐκεῖ πόλιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβον οἱ Ρωμαῖοι, τῷ 50 δὲ μ. Χ. ἡ αὐτοκράτειρα Ἀγριππῖνα, σύζυγος τοῦ Κλαυδίου, ἀπέστειλεν εἰς αὐτὴν ἀποικίαν παλαιμάχων πολεμιστῶν, ἡ ὁποία περιέβαλε τὴν πόλιν διὰ τείχους καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα Colonia Agrippinensis (*Ἀποικία τῆς Ἀγριππίνης*). Ἡ ρωμαϊκὴ αὕτη ἀποικία, λόγῳ τῆς εὐνοϊκῆς θέσεώς της, ἀπέβη ταχέως ἡ σπουδαιοτέρα τῶν παραρρηνίων πόλεων καὶ ἐγένετο ἕδρα τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Κάτω Γερμανίας. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔζευξε παρ' αὐτὴν τὸν ποταμὸν διὰ λιθίνης γεφύρας, ἡ ὁποία ὅμως κατεστράφη βραδύτερον ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Τῷ 355 οἱ Φράγκοι κατέλαβον τὴν Κολωνίαν, ἐξεδιώχθησαν ὅμως βραδύτερον ἐξ αὐτῆς, διὰ νὰ ἐπανέλθωσι καὶ ἐγκατασταθῶσιν ὁριστικῶς ἀπὸ τοῦ 462. Οἱ βασιλεῖς τῆς φραγκικῆς φυλῆς τῶν Ριπουαρίων κατέστησαν αὐτὴν πρωτεύουσάν των, ἥτις, παραμείνασα μέχρι τῆς ἱδρύσεως τοῦ κράτους τῆς Αὐστρασίας, ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμήν, ἐκχριστιανισθεῖσα ἐξ ὁλοκλήρου. Καὶ μετὰ τὴν περίοδον ὅμως ταύτην ἡ Κολωνία δὲν ἔπαυσε νὰ ἀκμάζῃ, ὁ δὲ ἐπίσκοπος αὐτῆς ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον ἰσχυόντων προσώπων τῆς αὐτοκρατορίας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Η′ αἰῶνος ὁ Καρλομάγνος ἀνύψωσε τὴν ἐπισκοπὴν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν καὶ διώρισε πρῶτον ἀρχιεπίσκοπον αὐτῆς τὸν Χιλδεβόλδον (785 μ. Χ.), ὁ ὁποῖος προήγαγε τὴν πόλιν, οἰκοδομήσας τὸν πρῶτον αὐτῆς μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ ἱδρύσας βιβλιοθήκην, τῆς ὁποίας πολλὰ χειρόγραφα σῴζονται μέχρι σήμερον. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἐπὶ τῶν εἰσβολῶν τῶν Νορμανδῶν, ἡ Κολωνία, λόγῳ τῆς περιβλέπτου θέσεώς της καὶ τῆς ἐλλείψεως φυσικῆς ὀχυρότητος ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομάς, δὶς δὲ καταληφθεῖσα παρεδόθη εἰς τὰς σφαγὰς καὶ τὰς φλόγας. Χάρις ὅμως εἰς τὴν ζωτικότητά της, κατώρθωσε ταχέως νὰ ἀναλάβῃ καὶ περιεβλήθη δι' ἰσχυροῦ τείχους, σῳζομένου μέχρις ἐσχάτων, τὸ ὁποῖον περιέκλειε τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς σημερινῆς πόλεως. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Μέρσεν (870) ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τὸ κράτος τῆς Γερμανίας ἢ τῶν ἀνατολικῶν Φράγκων. Τῷ 911 περιῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἀπεδόθη καὶ πάλιν εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ δύο ἔτη. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχονται μακροὶ ἐσωτερικοὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν ἀρχιεπισκόπων (οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ ἔχουν ὑπὸ τὴν ὑποταγήν των τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως) καὶ τῆς τάξεως τῶν ἐμπόρων, οἱ ὁποῖοι πλουτίσαντες καὶ προαχθέντες πνευματικῶς ἀπετέλεσαν τὴν τάξιν τῶν πατρικίων καὶ ἤθελον νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ τῆς διοικήσεως. Ἡ σύγκρουσις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος καὶ καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν ΙΓ′, κατέληξε δὲ διὰ τῆς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βόρρινγκεν (5 Ἰουλίου 1288) ὑπερισχύσεως τῶν ἀστῶν. Οἱ ἀρχιεπίσκοποι ὑπεχρεώθησαν νὰ μεταφέρωσι τὴν ἕδραν εἰς Μπρὺλ (Brühl), διετήρησαν δὲ μόνον τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἡ Κολωνία ἐπέτυχε τότε παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων Φιλίππου τῆς Σουαβίας (1207) καὶ Ὄθωνος Δ′ (1212) τὸ προνόμιον τῆς ἐλευθέρας αὐτοκρατορικῆς πόλεως. Νέα ὅμως ἔρις ἀναφυεῖσα μεταξὺ τεχνιτῶν καὶ πατρικίων κατέληξε, μετὰ νέους ἀγῶνας, εἰς τὴν νίκην τῶν πρώτων (1396), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἡσυχία. Αἱ ἐσωτερικαὶ ἔριδες οὐδόλως ἀνέκοψαν τὴν οἰκονομικὴν ἀκμὴν καὶ πρόοδον τῆς πόλεως. Τῷ 1367 προσεχώρησεν αὕτη εἰς τὴν ἀνσεατικὴν ἕνωσιν καὶ ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὰς ἐναντίον τοῦ Βαλδεμὰρ τῆς Δανίας ἐπιχειρήσεις τῆς ἑνώσεως. Ἠρίθμει τότε 120.000 κατοίκους. Ἡ Κολωνία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης της καὶ εἶχε καταστῇ πασίγνωστος διὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναούς της καὶ τὴν τότε ἀκμάζουσαν ἐν αὐτῇ σχολὴν ζωγραφικῆς. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος ἤρχισεν ἡ κατάπτωσις· ἡ ἀνσεατικὴ ἕνωσις ἔχασε τὴν σπουδαιότητά της, οἱ ζωγράφοι τῆς σχολῆς τῆς Κολωνίας ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν τῆς φλαμανδικῆς σχολῆς, οἱ δὲ θρησκευτικοὶ πόλεμοι κατέστρεψαν τὸ ἐμπόριον. Ἡ Κολωνία ἔμεινε καθολικὴ μέχρι τέλους. Τῷ 1780 ἠρίθμει μόλις 40.000 κατοίκων, ἐξ ὧν 6.000 ἀστοί. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἐγένετο δεκτὴ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐν Κολωνίᾳ, ἡ ὁποία μάλιστα προσεχώρησεν εἰς τὴν ἱδρυθεῖσαν ἐκεῖ ἐνδορηνανικὴν κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν εἰς τὴν γαλλικὴν δημοκρατίαν. Ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν ἀγώνων τοῦ Ναπολέοντος ἡ Κολωνία ἀνέλαβε καὶ πάλιν καὶ ἀπέκτησε τὴν προτέραν αὐτῆς σπουδαιότητα, ὡς πρωσσικὴ πλέον πόλις. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ

Digitized by Google

τῶν ἀνταντικῶν στρατευμάτων, περιληφθεῖσα δὲ εἰς τὴν διακατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων χώραν τοῦ Ρήνου ἐξεκενώθη τῷ 1926. χ. Δ.

—*[Τέχνη]* Τὸ σημαντικώτερον τῶν μνημείων τῆς Κολωνίας εἶναι ὁ καθεδρικός της ναὸς (βλ. *Κολωνίας* μητροπολιτικὸς ναός), ἀληθὲς ἐγκαλλώπισμα τῆς ἐν Γερμανίᾳ γοτθικῆς τέχνης. Ὁ ναὸς οὗτος ἔχει σχῆμα λατινικοῦ σταυροῦ, κεῖται δ' εἰς ὕψος 18 μ. ἀπὸ τοῦ Ρήνου. 136 μ. εἶναι τὸ μῆκός του, 86 μ τὸ πλάτος καὶ 6 166 τ. μ. τὸ ἐμβαδόν του. Τὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἐμφάνισίν του συμπληροῦσι δύο κωδωνοστάσια ὕψους 157 μ., περιλαμβάνοντα τὸν περίφημον «αὐτοκρατορικὸν κώδωνα» χυθέντα διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1874, ἐπαναχυθέντα δὲ τῷ 1923, ὅτε μετωνομάσθη εἰς «Γερμανικὸν κώδωνα τοῦ Ρήνου». Τὸ βάρος τοῦ κώδωνος τούτου εἶναι 25 τόννων. Πλουσιώτατον εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Κολωνίας. Πολυτιμόταται ὑαλογραφίαι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, μεγαλοπρεπῆ ἀγάλματα τῶν 12 ἀποστόλων, τοιχογραφίαι τοῦ Steinle, θαυμάσια ἐπιτάφια μνημεῖα, ὡς τὰ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ Χοχστάντε, τοῦ ἁγίου Ἐγκελβέρτου, τῆς ἁγίας Ἰριγκάρντης, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βάλραμ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Βὰν Χοχκίρχεν, τὸν διακοσμοῦν. Ἰδιαίτερον δὲ δωμάτιον ἐν αὐτῷ περιλαμβάνει καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς μεγίστης ἀξίας.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ναῶν τῆς Κολωνίας ἀξιομνημόνευτοι εἶναι: α') ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Gereon, κτίσμα τοῦ Δ'—ΙΓ' αἰῶνος, β') ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πανταλέοντος, κτίσμα τοῦ Ι' αἰῶνος, γ') ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, κτίσμα τοῦ Ι' ὁμοίως αἰῶνος, δ') ὁ ναὸς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, κτίσμα τοῦ Θ'—ΙΣΤ' αἰῶνος (ἐν τούτῳ ἐβαπτίσθη τῷ 1577 ὁ Ρούμπενς· περιέχει δὲ οὗτος πίνακας τοῦ Ρούμπενς καὶ τοῦ ἐκ Λέϊντε Λουκᾶ), ε') ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Καικιλίας, κτίσμα τοῦ Ι'—ΙΒ' αἰῶνος, στ') ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἱδρυθεὶς τῷ 1020, καεὶς τῷ 1098 καὶ ἐπανιδρυθεὶς κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα (ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονική του διάταξις ὑπενθυμίζει τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως) καὶ ζ') ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Κυνιβέρτου, ὡραῖον βυζαντινοῦ ρυθμοῦ κτίσμα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Ἕτερα ἀξιομνημόνευτα οἰκοδομήματα τῆς Κολωνίας εἶναι: α') Τὸ Gurzenich κτισθὲν διὰ τὰς ἀστικὰς συνόδους τῶν πολιτῶν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ κοσμούμενον διὰ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἀγρίππα καὶ τοῦ Μαρσιλίου (τμῆμα τούτου χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς χρηματιστήριον), β') τὸ δημαρχεῖον, ἱδρυθὲν ἀπὸ τοῦ 1250 μέχρι τοῦ 1571, γ') τὸ Τεμπελχάους, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τῶν Ὀμπερστόλτζενς κατὰ τὸν ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνα καὶ χρησιμοποιούμενον νῦν ὡς ἕδρα τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς Κολωνίας, δ') τὸ δικαστικὸν μέγαρον, ε') τὸ κατάστημα τῆς Κρατικῆς τραπέζης, στ') τὸ ταχυδρομεῖον, ζ') τὸ πανεπιστήμιον, η') τὸ θέατρον καὶ θ') τὸ μελόδραμα. Τελευταῖον μνημονεύομεν τὸ μουσεῖον Wallraf-Kichentz, ὅπερ καταλαμβάνει ἓν μεγαλοπρεπὲς γοτθικὸν οἰκοδόμημα. Ἐνεκαινίσθη τῷ 1861, περιλαμβάνει δὲ πλουσίας συλλογὰς ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων, ὀρειχάλκων, μεταλλίων, πλαστικῶν καὶ ἀναγλύφων ἔργων, ἐλαιογραφιῶν καὶ κομψοτεχνημάτων τοῦ μεσαίωνος καὶ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως. Διὰ πολυπληθῶν ἔργων ἀντιπροσωπεύονται ἐν αὐτῷ ἡ φλαμανδικὴ τέχνη καὶ ἡ παλαιὰ τέχνη τῆς Κολωνίας. Ι. Μ. Π.

—**Κολωνίας** ***διασκέψεις.*** Τὸν χειμῶνα, ὅστις ἠκολούθησε τὴν πρώτην κατὰ τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν ἐκστρατείαν (1672), αἱ ἐμπόλεμοι δυνάμεις, μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς μεσολαβήσεως τῆς Σουηδίας, ἀπέστειλαν εἰς τὴν οὐδετεροποιηθεῖσαν Κολωνίαν τοὺς ἀντιπροσώπους των, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τῆς Γαλλίας ἔλαβον ὡρισμένας ὁδηγίας ἐκ μέρους τοῦ Λουδοβίκου, ἀξιοῦντος τὴν παραχώρησιν τῶν πόλεων Maastricht, Bois-le-Duc, Breda καὶ Nimègue καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ κόμιτος τῆς Ὠβέρνης ἐπὶ τῆς Berg-op-Zoom. Ἡ ἀντίδρασις ὅμως τῶν συμμάχων κατὰ τῶν ἀξιώσεων τούτων, ἐπιθυμούντων τὴν ἐπίτευξιν γενικῆς εἰρήνης καὶ τὸν κανονισμὸν τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων τὴν τύχην τῆς Λωρραίνης, τῆς Ἀλσατίας καὶ τῶν γερμανικῶν φεούδων τῶν τριῶν ἐπισκοπῶν, ἠνάγκασε τὸν Λουδοβῖκον νὰ περιορίσῃ τὰς ἀξιώσεις του, ἀρκεσθέντος μόνον εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Aire Saint-Omer καὶ Cambray καὶ τὴν κατεδάφισιν τῶν ὀχυρώσεων τοῦ Maastricht. Αἱ διαπραγματεύσεις ἐχρόνισαν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, τοῦ Λουδοβίκου ἀναγκασθέντος ἐν τέλει νὰ ἀνακαλέσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους του. Ἐπανελήφθησαν τῷ 1677 εἰς Nimègue.

—**Κολωνίας** ***μητροπολιτικὸς ναὸς*** (Kölner Dom). Ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἔχει ἱδρυθῆ νῦν ὁ περίφημος μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κολωνίας, ἔκειτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κολωνίας Hilbebold (748—819), ὁ *καθεδρικὸς ναὸς* τῆς Κολωνίας, ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, οὗτινος τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο τῇ 27 Σεπτεμβρίου τοῦ 873. Μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένοντο διάφοροι εὐρύνσεις καὶ διακοσμήσεις τοῦ ναοῦ τούτου, εἰς ὃν τῷ 1164 κατετέθησαν τὰ λείψανα τῶν τριῶν μάγων. Τῷ 1248 ἀπεφασίσθη νὰ κτισθῇ νέος ναὸς πρὸς τιμὴν τῶν τριῶν μάγων, οὗτινος τὰ θεμέλια κατετέθησαν τῇ 15 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κονράδου von Hochstaden. Ὡς πρότυπα πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου ἐλήφθησαν οἱ μητροπολιτικοὶ ναοὶ τῆς Amiens καὶ τοῦ Beauvais, ἀλλ' ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐργασιῶν οἱ ἀρχιτέκτονες ἔδειξαν μεγάλην ἀνεξαρτησίαν καὶ πρωτοτυπίαν. Τίς ἔδωκε τὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ δὲν γνωρίζομεν· τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Rile, ὁ Arnold καὶ ὁ υἱός αὐτοῦ Ἰωάννης εἰργάσθησαν ὡς ἀρχιτέκτονες τοῦ ναοῦ τούτου, οὗτινος τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τῷ 1322. Ἀπὸ τοῦ 1610 ἔπαυσε πᾶσα ἐργασία καὶ ἐπισκευὴ τοῦ ναοῦ τούτου ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας, κατὰ τὴν πάροδον τῶν ὁποίων ἠρειπώθη ὁ ναὸς καὶ ἠπείλει πτῶσιν. Τότε ὁ Boisserée καὶ ὁ von Gözzes ἀνέλαβον τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ καὶ τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν τῷ 1823 ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Albert καὶ ἔπειτα τοῦ Zwizner. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐπισκευῶν ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τῆς νέας οἰκοδομῆς τῷ 1842, τὰ δ' ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ ἐγένοντο τῷ 1848. Τῇ 15 Ὀκτωβρίου τοῦ 1880 ἑωρτάσθη ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ὅλου ἔργου. Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κολωνίας, ἐν ᾧ διασῴζονται πολύτιμα κειμήλια ἀρχαίας τέχνης, ἐν οἷς καὶ ἡ περίφημος εἰκὼν τῆς προσκυνήσεως τῶν μάγων, ἡ γραφεῖσα ὑπὸ ἀγνώστου ζωγράφου, ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως ἕνα τῶν ὡραιοτέρων τύπων τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ. Κ. Ι. Δ.

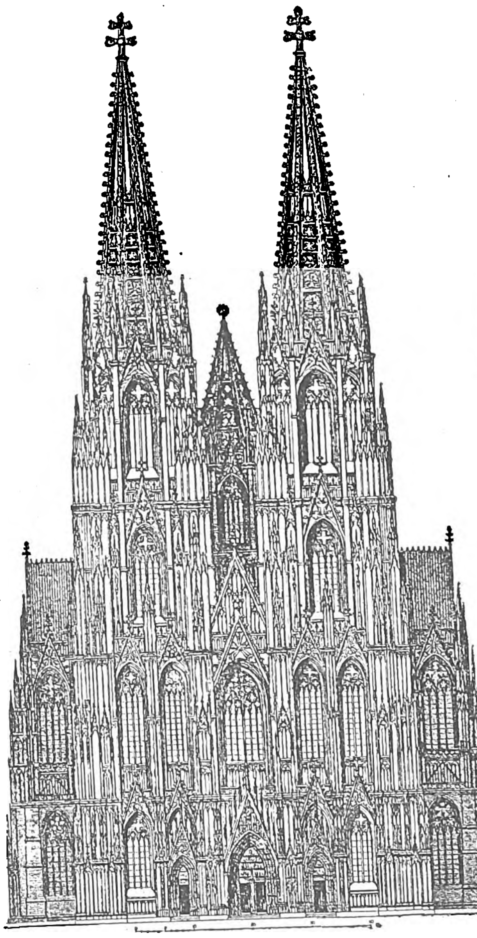

Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κολωνίας.

—**Κολωνίας** ***συνέδριον.*** Κατὰ τὸν «Πόλεμον τῆς παραχωρήσεως» μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Κολωνίας συνεκάλεσεν ἐν Κολωνίᾳ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1666, συνέδριον, εἰς ὃ μετέσχον δι' ἀντιπροσώπων των τὰ μέλη τῆς «Στενῆς Ἑνώσεως» (ἥτις εἶχεν ἀντικαταστήσει τὴν Δίαιταν τοῦ Ρήνου) καὶ ὅλοι οἱ Γερμανοὶ πρίγκιπες, οἵτινες ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ πρὸς τὰς ἐμπολέμους δυνάμεις συλλογικῆς διακοινώσεως καὶ ἡ παράτασις τῶν ἐργασιῶν του (Νοέμβριος) μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀπεσταλμένων. Ἀποτέλεσμα τῆς συγκλήσεως τοῦ συνεδρίου ἦτο νὰ κωλυθῇ ἔν τινι μέτρῳ ἡ δρᾶσις τῆς γαλλικῆς διπλωματίας ἐν ταῖς γερμανικαῖς χώραις.

—**Κολωνίας** ***συνθῆκαι.*** Ἐν Κολωνίᾳ συνωμολογήθησαν αἱ ἑξῆς κατὰ καιροὺς συνθῆκαι: α) Τὴν 27 Μαΐου 1456 συνθήκη συμμαχίας μεταξὺ Καρόλου τοῦ Ζ' καὶ Χριστιανοῦ Α', βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας. β) Τὴν 27 Μαΐου 1475 ὁμοία συνθήκη μεταξὺ τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Φρειδερίκου Γ' καὶ ἐκλεκτόρων τοῦ γερμανικοῦ κράτους ἀφ' ἑτέρου, στρεφομένη κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας. γ) Τῷ 1654 μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκλεκτόρων καὶ πλείστων ἄλλων Γερμανῶν πριγκίπων διὰ τὴν σύμπηξιν ὁμοσπονδίας πρὸς ἀμοιβαίαν ἀσφάλειαν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν γερμανικῶν ἐλευθεριῶν. Ἐν αὐτῇ εὕρηται ἡ ἀρχὴ τῆς συμπήξεως τῆς ρηνανικῆς ὁμοσπονδίας τοῦ 1656.

—**Κολωνίας** ***σύνοδοι.*** Ἐν Κολωνίᾳ συνῆλθον αἱ ἑξῆς κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν σύνοδοι. Τῷ 346. Ἠσχολήθη μὲ τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐφράτα, ἐπισκόπου Κολωνίας, ἀρνουμένου τὴν θείαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, καταδικάσασα τοῦτον εἰς ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματός του. Τῷ 782. Μεικτὴ σύνοδος συγκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἔγκενχαρτ. Τῷ 870. Τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης ἀπωλέσθησαν. Τῷ 873. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐπεκύρωσε τὸ παραχωρηθὲν πρότερον εἰς τοὺς κληρικοὺς τῆς καθεδρικῆς ἐκκλησίας προνόμιον. Τῷ 886. Ἀνενέωσε παλαιοὺς κανόνας ἐναντίον τῶν οἰκειοποιουμένων ἀγαθὰ τοῦ κλήρου, τῶν καταπιεζόντων τοὺς πτωχοὺς ἢ ἐκείνων, οἵτινες συνάπτουσιν ἀπηγορευμένον γάμον. Τῷ 1056. Ἔλαβεν ἀποφάσεις σχετικὰς πρὸς τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν κομίτων τῆς Φλάνδρας διαφοράς. Τῷ 1106 καὶ τῷ 1119. Κατ' ἀμφοτέρας ἐλήφθησαν ἀποφάσεις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου Ε'. Τῷ 1260. Ἐψήφισε 14 κανόνας ἀφορῶντας τὸν κλῆρον. Τῷ 1280. Ἐψήφισε δέκα ὀκτὼ κανόνας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ κατὰ τῶν ἱερέων τῶν συζώντων μετὰ παλλακῶν, ὡς καὶ ἐναντίον τούτων. Τῷ 1310. Ἐψήφισεν εἴκοσιν ἐννέα κανόνας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ σχετικὸν πρὸς τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, ὁρισθέντος ὅτι αὕτη εἰς τὸ μέλλον θὰ συμπίπτῃ μὲ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, καθ' ἃ καὶ ἐν Ρώμῃ. Τῷ 1423. Κατὰ ταύτην ἐψηφίσθησαν ἕνδεκα κανόνες. Τῷ 1452. Τῷ 1470. Ἠσχολήθη μὲ τὴν θέσπισιν πειθαρχικῶν κανόνων. Τῷ 1536. Ἐψήφισε μέγαν ἀριθμὸν κανονισμῶν (εἰς δεκατέσσαρα βιβλία ἢ τίτλους, ὑποδιῃρημένους εἰς κανόνας), ἀφορώντων τὰ καθήκοντα τῶν ἐπισκόπων καὶ ἱερέων, τὰς κατ' ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ λειτουργίας, τὴν ἵδρυσιν σχολείων, τυπογραφείων καὶ βιβλιοπωλείων κλπ. Τῷ 1549. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐσυνέχισε τὸ ἔργον τῆς προηγουμένης.

—**Κολωνία** ***Ἀγριππῖνα*** (Colonia Claudia Augusta Agrippinensium) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεταγενεστέρα καὶ ἐπικρατεστέρα ὀνομασία τῆς παλαιᾶς παραρρηνίου μητροπόλεως τῶν *Οὐβίων* (Ara Ubiorum), τῆς σημερινῆς Κολωνίας. Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ Ἀγριππίνης, τῆς συζύγου τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Κλαυδίου τῷ 50 π. Χ., ὅτε ἐστάλη αὐτόθι στρατιωτικὴ ἀποικία παλαιμάχων (veterani), εἶναι δὲ γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Ἀγριππινησοί*. Ἡ πόλις ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸ ἰταλικὸν δίκαιον (jus italicum), διῳκεῖτο ὑπὸ δεκουριώνων, ἐν αὐτῇ δὲ ἀνηγορεύθησαν αὐτοκράτορες ὁ Οὐϊτέλλιος, ὁ Τραϊνὸς καὶ ὁ Σιλβανός, ἐπίσης δὲ ἀπέθανον οἱ δύο Βικτωρῖνοι. Εἶχε προάστεια ἐν ἐπιγραφαῖς ἀναφερόμενα: τὰ Vicus Lucretius (Λουκρήτειον προάστειον), Cantunae Novae (Νέαι Καντοῦναι) καὶ Forum hordiarium (Ἀγορὰ τῆς κριθῆς), κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων Ἀλαμανῶν, ἀνεκτίσθη ὑπὸ Ἰουλιανοῦ, ἔκτοτε δὲ κατέστη σπουδαιοτάτη, γνωστὴ πλέον ὑπὸ τὸ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα (βλ. καὶ λ. *Κολωνία*). Π. Ν. Π.

—**Κολωνία** ***Τραϊανὴ*** (Colonia Ulpia Traiana) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παραρρήνιος γερμανικὴ πόλις, ἀποικία ρωμαϊκή, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ μεταξὺ Βουργινατίου καὶ Οὐετέρων ἢ Βετέρων (Vetera). Ἐν ἐπιγραφαῖς ἀναφέρεται κυβερνωμένη ὑπὸ δεκουρίωνος, ἐν αὐτῇ δὲ διέμενον οἱ Τραϊανοὶ Βαιτάσιοι (Traianenses Baetasii). Ἀναφέρεται καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἐν τῷ «Ὁδοιπορικῷ» τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἐν τῷ «Πεουτιγγεριανῷ χάρτῃ», ἴσως δὲ εἶναι ἡ σημερινὴ Kelln bei Cleve. —Π.

Κολωνίας ***ὕδωρ.*** Ἄρωμα λαμβανόμενον διὰ διαλύσεως φυσικῶν ἀρωματικῶν ὑλῶν (κυρίως αἰθερίων ἐλαίων ἑσπεριδοειδῶν δι' ἐκθλίψεως λαμβανομένων) ἐν οἰνοπνεύματι. Τὸ ἄρωμα τοῦτο παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ἐν Κολωνίᾳ ὑπό τινος Ἰταλοῦ μετανάστου ὀνόματι Farina τῷ 1676. Τὸ ὕδωρ Κολωνίας χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα οὐχὶ μόνον ὡς ἄρωμα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἁπλοῦν καὶ εὔχρηστον ἀντισηπτικόν, δι' ἐντριβάς, πλύσεις κλπ.

Τὰ σήμερον κυκλοφοροῦντα ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα ὕδωρ Κολωνίας προϊόντα εἶναι ποικιλωτάτης συστάσεως. Κατωτέρω παρέχομεν τὴν σύστασιν τριῶν ἐκ τῶν συνηθεστέρων τύπων ὕδατος Κολωνίας:

Α.—Αἰθέριον ἔλαιον	θύμου	5 σταγόνες
» »	μίνθης	1 »
» »	νερατζιᾶς	2 γραμμ.
» »	λεμονίου	10 »
» »	ροσμαρίνου	5 σταγόνες
» »	μελίσσης	2 »
» »	λεβάντας	2 γραμμ.
» »	περγαμότου	15 »
Ὕδωρ αἰθέριον	νερατζιᾶς	50 »
Οἰνόπνευμα καθαρὸν 96°		900 »
Β.—Αἰθέριον ἔλαιον	νερατζιᾶς	3,5 γραμμ.
» »	Petit grain (γαλλικόν)	3,5 »
» »	κιτρου	3,5 »
» »	λεμονίου	3,5 »

Digitized by Google

Αἰθέριον ἔλαιον περγαμότου	4,5	»
» » ροσμαρίνου	1,0	»
» » λεβάντας	1 0	»
Οἰνανθικὸς αἰθὴρ	3	σταγόνες
Ὕδωρ ἀνθέων νερατζιᾶς	100	γραμμ.
Οἰνόπνευμα καθαρὸν 96⁰	900	»
Γ.—Ροδέλαιον (βουλγαρικὸν)	4	σταγόνες
Αἰθέριον ἔλαιον ἰάσμου	1	γραμμ.
» » γερανίων	1	»
» » ἀνθέων νερατζέας	3	»
» » κίτρου	2,5	»
» » ροσμαρίνου	0,25	»
» » Petit grain (γαλλικον)	3	»
» » περγαμοτου	6	»
Ὕδωρ ἀνθέων νερατζεας	100	»
Ἀμμωνία	1	»
Οἰνόπνευμα καθαρὸν	900	»

(Βλ. καὶ λ. *ἄρωμα*). Σ. Γ.

Κολωνίδες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας, ἐκτισμένη ἐπὶ ὑψώματός τινος πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας *Ἀσίνης* (βλ. λ.). Κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ ἀρχαίαν παράδοσιν, οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι αὐτῆς εἶχον ὁδηγηθῇ ἐκεῖ ἐξ Ἀττικῆς ὑπὸ τοῦ Κολαίνου, ἀκολουθήσαντος τὴν πρὸς τὸν τόπον τοῦτον πτῆσιν κορύδου (κορυδαλλοῦ), κατὰ τὸν πρὸς αὐτὸν δοθέντα χρησμόν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἀμύνης ταύτης ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος ἐναντίον τῆς κατ' αὐτῆς ἐπιθέσεως τοῦ Δεινοκράτους. Τῶν Κολωνίδων διεσώθησαν καὶ νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν Κολωνιέων ἢ Κολωνειτῶν. Ἐπὶ τοῦ χώρου ταύτης κεῖται τὸ σημερινὸν χωρίον *Καστέλλια*. ΚΑΨ.

Κολωνὶς (Colonis) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου (IV, 19,5) ὡς ἀντικρύζουσα τὴν Ἑρμιονίδα ἀκτὴν «contra Hermionicum agrum». Ἡ μνεία αὕτη τοῦ Πλινίου ἀφορᾷ εἰς τὴν σύγχρονον *Παραπόλαν*. Σ. Ε. Λ.

κολωνὸς (ὁ)· (ἀρχ.) ὕψωμα γῆς, λόφος γεώδης· || καθόλου ὕψωμα βραχύ: «κολωνὸς λίθων».

Κολωνὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τρεῖς δῆμοι ἐπὶ ὁμωνύμων τοποθεσιῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν:

1) *Κολωνὸς ἀγοραῖος*, ἢ *ὁ μίσθιος*, ἢ *ὁ ἐργατικός*. Ὁ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀγορᾷ καὶ παρὰ τὸ Εὐρυσάκειον καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἡφαίστου (ἢ Θησεῖον λεγόμενον) κείμενος λοφίσκος, ὁ ὁποῖος, ἕνεκα τῆς κεντρικῆς θέσεώς του, ἦτο τόπος συγκεντρώσεως καὶ μισθώσεως τῶν ἡμερομισθίων ἐργατῶν. Ὁ Κολωνὸς οὗτος, ὁ ἐν τῷ ἄστει, ὅπως ἄλλως ἐλέγετο, ἦτο εἷς ἐκ τῶν τριῶν ὁμωνύμων δήμων τῶν Ἀθηνῶν καὶ μάλιστα ὁ πολυπληθέστερος ὅλων, ἀνήκων εἰς τὴν Αἰγηΐδα φυλήν, ἂν καὶ ἔνιοι τῶν ἀρχαιολόγων παραδέχονται ὅτι ἡ Αἰγηῒς φυλὴ ἀνῆκεν εἰς τὸν ἵππειον Κολωνόν. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη ἐλέγχεται ἀβάσιμος, διότι γνωρίζομεν ὅτι παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀνδοκίδου, τῇ κειμένῃ πλησίον τῆς Ἀγορᾶς, ἵστατο ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ, ἀνάθημα τῆς φυλῆς ταύτης. Ὁ λόφος οὗτος ἦτο προεξοχὴ τοῦ λόφου τῆς Πνυκός. Ἐνταῦθα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔζη ὁ Μέτων, ἡ οἰκία τοῦ ὁποίου, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ, ἦτο πλησίον τῆς Ποικίλης Στοᾶς. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ὁ Μέτων ἐτοποθέτησεν «ἀνάθημά τι ἀστρολογικὸν» καὶ πλησίον αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς Πνυκός, ἔνθα συνεκροτοῦντο αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, ἔστησεν ἡλιοτρόπιον, ὅπως ἀναφέρει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅστις προσθέτει ὅτι ὁ Κολωνὸς ἀγοραῖος ἦτο ὄπισθεν τῆς Μακρᾶς Στοᾶς· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἄλλος συγγραφεὺς ποιεῖται μνείαν στοᾶς ἐν τῷ Ἄστει ὑπὸ τοιοῦτον ὄνομα, εἶναι πιθανώτατον ὅτι πρόκειται περὶ τῆς Βασιλείου Στοᾶς. Κατὰ ταῦτα, ὁ Κολωνὸς ἀγοραῖος ἦτο ὁ νῦν λεγόμενος *λόφος τοῦ Θησείου* (ὕψ. 68.6 μ.).

2) *Κολωνὸς ἵππειος*. Ὁ βραχώδης λόφος τῶν Ἀθηνῶν, ἐφ' οὗ νῦν εὑρίσκονται τὸ ἐκκλησίδιον τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης καὶ οἱ τάφοι τῶν Müller καὶ Lenormant. Ὁ Κολωνὸς οὗτος, λίαν ὀνομαστός, ὡς ὁ δῆμος τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὁ τόπος τῆς σκηνῆς τῆς τραγῳδίας αὐτοῦ: «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ», ἔκειτο, κατὰ Θουκυδίδην, βορείως τῶν Ἀθηνῶν, πλησίον τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ ποταμοῦ Κηφισοῦ καὶ ἀπεῖχεν ἀπὸ τοῦ Διπύλου 10 στάδια, ἤτοι 2 χιλιόμετρα. Τὸν Κολωνὸν τοῦτον ὀνομάζει ὁ Σοφοκλῆς «τὸν ἀργῆτα Κολωνόν», ἤτοι λευκὸν Κολωνόν, ὡς ἐκ τοῦ λευκάζοντος χρώματος τῶν δύο βραχωδῶν ὑψωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐγείρονται ἐκ τοῦ πεδίου τοῦ Κηφισοῦ. Ὁ Κολωνὸς οὗτος ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἱππείου Ποσειδῶνος, ἐξ οὗ καὶ ὁ Θουκυδίδης ἀποκαλεῖ αὐτὸν τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὁ δὲ λαὸς καὶ Ἵππειον, πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγοραίου Κολωνοῦ. Πλὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἱππείου Ποσειδῶνος, ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ τούτου ὑπῆρχον, κατὰ Παυσανίαν, βωμὸς τῆς Ἱππείας Ἀθηνᾶς, τὰ ἡρῷα τοῦ Πειριθόου καὶ τοῦ Θησέως, τοῦ Οἰδίποδος καὶ τοῦ Ἀδράστου καὶ ναὸς τῶν Σεμνῶν ἢ Εὐμενίδων. Οὐχὶ μακρὰν τοῦ λόφου τούτου ἔκειντο, κατὰ Παυσανίαν καὶ Διογένη Λαέρτιον, οἱ κῆποι τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος καὶ ὁ λεγόμενος πύργος τοῦ μισανθρώπου Τίμωνος. Ὁ Κολωνὸς οὗτος ἐθεωρεῖτο κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους ἡ πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀνδροτίωνα καὶ τὸν Judeich, ὁ περίφημος τραγικὸς κατήγετο ἐκ τοῦ ἀγοραίου Κολωνοῦ, διότι ἀνῆκεν εἰς τὴν Αἰγηΐδα φυλήν, ἐνῷ ὁ Κολωνὸς ἵππειος ἦτο δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς. Ἴσως ὅμως ὁ τάφος τοῦ ποιητοῦ νὰ εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ τοῦ ἱππείου, διότι ὁ Πλίνιος λέγει, ὅτι ὁ τάφος τοῦ τραγικοῦ εὑρίσκετο 11 στάδια μακρὰν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ὁ Κολωνὸς οὗτος πρέπει νὰ ἦτο τερπνὸς τόπος, διότι ὁ Σοφοκλῆς κάμνει τὸν χορὸν νὰ ἀναφωνῇ:

«Εὐΐππου, ξένε, τᾶς δε χώρας
ἵκου τὰ κράτιστα γᾶς ἔπαυλα
τὸν ἀργῆτα Κολωνόν».

Κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὁ ναὸς τοῦ ἱππείου Ποσειδῶνος καὶ τὸ ἄλσος τοῦ Κολωνοῦ κατεστράφησαν τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, τῷ 265 π. Χ.

3) *Κολωνός*. Ὁ δῆμος οὗτος κατὰ τὸν Kirchner ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν Ἀντιοχίδα φυλήν, ὑστερώτερον δὲ εἰς τὴν Πτολεμαΐδα φυλήν. Ἀλλ' ἡ τοποθεσία τοῦ δήμου τούτου δὲν εἶναι γνωστή. Ὁ Judeich ὑποθέτει ὅτι ὁ Κολωνὸς οὗτος ἔκειτο κατὰ τὰ νότια μέρη τοῦ Ἄστεως. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως συγγραφεῖς κάμνουσι λόγον περὶ δύο τοποθεσιῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κολωνός. Ὁ τελευταῖος οὗτος Κολωνὸς ἴσως νὰ εἶναι διαίρεσις τοῦ δήμου ἱππείου Κολωνοῦ μετὰ τὴν 107ην ὀλυμπιάδα, ἤτοι μετὰ τὸ 350 π. Χ., διότι χαρακτηρίζεται ὡς ὁ «ἕτερος» τῶν δήμων. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— **Κολωνὸς** *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν νέων καὶ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων λαϊκῶν ἀθηναϊκῶν συνοικιῶν, περὶ τὸν λόφον τοῦ ἀρχαίου *Ἱππείου Κολωνοῦ* (βλ. ἀνωτ. / *'Αρχ. Γεωγρ.]*), ὅπου τὰ μνημεῖα τῶν ἐν Ἀθήναις ἀποθανόντων φιλελλήλων Γάλλων Κ. Ο. Μύλλερ καὶ Κ. Λένορμαν. Ἡ συνοικία αὕτη, ἐν πολλοῖς ἀσχημάτιστος ἀκόμη, ὁρίζεται: ἀνατολικῶς ὑπὸ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Πελοποννήσου, νοτίως ὑπὸ τῶν συνοικιῶν παλαιοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ «Κορίτσι τῆς γειτονιᾶς», βορειοδυτικῶς ὑπὸ τῆς συνεχομένης—μᾶλλον ἀγροτικῆς—συνοικίας Ἀκαδημίας (τοῦ Πλάτωνος) καὶ δυτικῶς ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Λένορμαν, δι' ἧς διέρχεται ἡ πρὸς Κολοκυνθοῦν τροχιοδρομικὴ γραμμή. Εἰς τὴν συνοικίαν Κολωνοῦ περιλαμβάνεται καὶ ὁ *λόφος Σκουζὲ* (67 μ.). Ἡ συνοικία αὕτη ἔχει ρυμοτομίαν εὐθύγραμμον, ἀλλ' ἀσυμπλήρωτον. Δ. Α. Λ.

κολώνω, ἢ ***κωλώνω***· δημοτ., στρέφω πρὸς τὰ ὀπίσω, κάμνω νὰ ὑποχωρήσῃ: «κόλωσέ τον πίσω»· || ἀμεταβ. στρέφομαι πρὸς τὰ ὀπίσω, γυρίζω πίσω: «κόλωσα 'ς τὸ σπίτι».

Κολώτης. Ἕλλην φιλόσοφος, μαθητὴς τοῦ Ἐπικούρου, γεννηθεὶς ἐν Λαμψάκῳ. Θερμὸς θιασώτης τῶν ἀρχῶν τοῦ διδασκάλου του, ὑπερήσπισεν αὐτὸν κατὰ τῶν ἀντιπάλων του καὶ συνέγραψε διατριβὴν φέρουσαν τὸν τίτλον «Περὶ τοῦ ὅτι κατὰ τὰ τῶν ἄλλων φιλοσόφων δόγματα οὐδὲ ζῆν ἔστιν». Πρὸς τὴν διατριβὴν ταύτην ἀπήντησε μετὰ τετρακόσια ἔτη ὁ Πλούταρχος, συγγράψας διάλογον «Πρὸς Κολώτην», διὰ τοῦ ὁποίου ἤλεγχε τὴν ἠθικὴν τῶν ἐπικουρείων. Ἐπίσης ὁ Κολώτης ἔγραψε καὶ ἐναντίον τοῦ Πλάτωνος: «Πρὸς τὸν Πλάτωνος Λῦσιν» καὶ «Πρὸς τὸν Πλάτωνος Εὐθύδημον», καθὼς καὶ ἐναντίον ἄλλων φιλοσόφων. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἔργων του ἐσώθη.

[*W. Crönert*, Kolotes und Menedemos 1906.] Ν. Α.

— **Κολώτης**, καὶ ***Κωλώτης***. Γλύπτης ἐξ Ἡρακλείας τῆς Ἠλείας. Κατὰ τὸν Πλίνιον ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ βοηθὸς τοῦ Φειδίου ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ὁ Sauer ὑποθέτει ὅτι ἡ βοήθεια τοῦ Κολώτου ἐν τῷ ἔργῳ ἐκείνῳ ἦτο ἡ ἐκτέλεσις τῶν Νιοβιδῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Διός, ἄλλοι ὅμως ἀρχαιολόγοι, ἐν οἷς ὁ Studniczka καὶ ὁ Buscher, φρονοῦσιν ὅτι ἡ συμβολὴ τοῦ γλύπτου τούτου ἦτο κυρίως βοήθεια ἐπὶ τεχνικῶν πραγμάτων. Πάντως, φαίνεται ὅτι ὁ Κολώτης ἦτο εἰδικὸς περὶ τὴν γλυπτικὴν χρυσελεφαντίνων ἀγαλμάτων, διότι ὁ Πλίνιος ἀναφέρει αὐτοῦ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἱδρυμένον ἐν τῇ πόλει τῆς Ἤλιδος, μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀσπίδος αὐτῆς ἐζωγραφημένον μάλιστα μὲ γραφὰς ὑπὸ τοῦ περιφήμου ζωγράφου Παναίνου, ἀνεψιοῦ τοῦ Φειδίου. Καὶ ὁ Παυσανίας μνημονεύει αὐτοῦ ἕτερον χρυσελεφάντινον ἔργον, τὴν πολύτιμον τράπεζαν διὰ νὰ θέτωσιν ἐπ' αὐτῆς τοὺς στεφάνους τῶν ὀλυμπιονικῶν. Ἡ τράπεζα αὕτη εἶχε κεκοσμημένας τὰς τέσσαρας πλευρὰς μὲ ἀναγλύπτους μορφάς. Ἐπὶ τῆς μετωπικῆς πλευρᾶς ἦσαν ἡ Ἥρα, ὁ Ζεύς, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ παρίστα τοὺς διαφόρους ἀγῶνας («τὴν διάθεσιν τοῦ ἀγῶνος»). Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πλαγίων πλευρῶν εἰκονίζοντο ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἡ Ὑγίεια, ὁ Ἄρης καὶ ὁ Ἀγὼν (ἡ προσωποποίησις τῶν ἀγώνων), ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ὁ Πλούτων, ὁ Διόνυσος, ἡ Περσεφόνη καὶ δύο Νύμφαι, ἐξ ὧν ἡ μία ἐκράτει σφαῖραν καὶ ἡ ἄλλη κλεῖδα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων εὐφήμως ὁμιλεῖ περὶ ἑτέρου χρυσελεφαντίνου ἔργου τοῦ Κολώτου, εὑρισκομένου ἐν Κυλλήνῃ, ἐπινείῳ τῆς Ἤλιδος, καὶ παριστῶντος τὸν Ἀσκληπιόν, ἀποκαλῶν αὐτὸ «θαυμαστὸν ἔργον ἐλεφάντινον, θαυμαστὸν ἰδεῖν ξόανον». Κατὰ ταῦτα, ὁ Κολώτης ἦτο γλύπτης κυρίως χρυσελεφαντίνων ἀγαλμάτων, κατὰ Πλίνιον δὲ ὑπῆρξε καὶ γλύπτης χαλκίνων ἀγαλμάτων φιλοσόφων. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ Φειδίας εἰργάσθη ἐν Ὀλυμπίᾳ πρὸ τῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἡ δρᾶσις τοῦ Κολώτου συμπίπτει κατὰ τὰ ἔτη 450—445 π. Χ., ἤτοι καθ' ὃν χρόνον διέμεινεν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ εἰργάσθη ὁ Φειδίας. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κολώτου οὐδὲν διεσώθη. Ὁ Frickenhaus θεωρεῖ ὡς ἀντίγραφον τῆς ἐν Ἤλιδι Ἀθηνᾶς τοῦ Κολώτου τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς Medici, τὸν δὲ Δία τῆς Δρέσδης ὡς ἀντίγραφον τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῆς Κυλλήνης, διότι ἐπὶ τῶν ἀντιγράφων τούτων, καίτοι μαρμαρίνων, εἶναι ἔκδηλος ἡ τεχνοτροπία τῶν χρυσελεφαντίνων ἔργων καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς φειδιακῆς τέχνης. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— **Κολώτης *ὁ Πάριος***. Γλύπτης τῆς Α' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Μαθητής, κατὰ Παυσανίαν, τοῦ Πασιτέλους καὶ νεοαττικός, ἀντέγραφεν, ὡς ἐκεῖνος, διὰ τοὺς Ρωμαίους τὰ ὀνομαστότερα ἀγάλματα τῶν Ἑλλήνων.

— **Κολώτης *ὁ Τήϊος***. Ζωγράφος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ἐκ Τέω τῆς Λυδίας καταγόμενος. Ὑπῆρξε συναγωνιστὴς τοῦ Τιμάνθους, ἡττηθεὶς παρ' ἐκείνου, ὡς ἀναφέρει ὁ Κοϊντιλιανός, ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πίνακος τοῦ παριστῶντος τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας. Ὁ πίναξ αὐτοῦ εὑρέθη καὶ ἐπί τινος τοίχου ἐν Δήλῳ. Β. Δ. Θ.

Κὸμ (Kom) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ τέως βασιλείου τοῦ Μαυροβουνίου. Κεῖται μεταξὺ τῶν παραποτάμων Τάρα (Tara) καὶ Λίμ (Lim) τοῦ Βοσνιακοῦ Δρίνα (Drina). Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ εἶναι 2.448 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Τὸ ὄρος Κὸμ συνέχεται πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ μετὰ τοῦ ὄρους Βιζίτορος (Visitor), πρὸς δὲ τὰ βορειοδυτικὰ μετὰ τοῦ Δορμίτορος (2.606 μ.) διὰ τοῦ ὄρους Σαμπλανὸβ (Sablanov). Ν. Ι. Κ.

Κομαγιάγκουα (Comayagua) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Ὁνδούρας, ἐπὶ τῶν δεξιῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Οὐλούα. Ἱδρύθη τῷ 1540, βραδύτερον δὲ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τῆς Ὁνδούρας. Τῷ 1827 κατεστράφη διὰ πυρκαϊᾶς ὑπὸ ἐπαναστατῶν. Κάτ. 10.000. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσιν ὀρυχεῖα ἀργύρου, χαλκοῦ καὶ λατομεῖα μαρμάρου. Λ. Α.

Κομαιθὼ *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Τηλεβόων, πρόσωπον μυθολογικόν, ἱέρεια τῆς Τρικλαρίας Ἀρτέμιδος, τῆς ὁποίας παρὰ τὰς Πάτρας ὑπῆρχε κοινὸν ἱερὸν τῶν Ἰώνων τῶν κατοικούντων τὴν Ἀρόην, Ἄνθειαν καὶ Μεσάτιν. Ἐρασθεῖσα τοῦ Μελανίππου καὶ μὴ δυναμένη νὰ συζευχθῇ αὐτὸν δι' ἄρνησιν τοῦ πατρός της, συνευρίσκετο μετ' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ. Ἡ Ἄρτεμις, τιμωροῦσα τὴν ἀσέβειάν της, κατέστρεφε τούς τε ἀνθρώπους καὶ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς. Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐρωτηθὲν διέταξε πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ νὰ θανατώσουν τὴν Κομαιθὼ καὶ τὸν Μελάνιππον, ἡ δὲ ἀνθρωποθυσία αὕτη νὰ ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος μὲ θύματα νέον καὶ νέαν, τοὺς ὡραιοτέρους. Ἐκ ταύτης ἀπήλλαξε τοὺς κατοίκους ὁ Θεσσαλὸς ἥρως Εὐρύπυλος (*Παυσ.* VII, 19). Ν. Ζ.

Κομάκκιο (Comacchio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Φερράρας. Κεῖται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου λιμνοθαλάσσης, ἥτις σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Ρένο καὶ Πάδου, πρὸς τὸ ΒΔ τμῆμα τῆς διώρυγος, δι' ἧς συγκοινωνεῖ ἡ λιμνοθάλασσα μετὰ τῆς Ἀδριατικῆς, εἰς ἀπόστασιν 52 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Φερράρας. Κάτ. 9.248. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ 13 νησίδων, συνδεομένων διὰ πολυαρίθμων γεφυρῶν, καὶ προστατεύεται δι' ἰσχυροῦ φρουρίου. Εἶναι πόλις παλαιοτάτη, ἔχουσα ἀρχαῖον καθεδρικὸν ναὸν καὶ δύο μοναστήρια. Τὸ κλῖμα εἶναι ἀνθυγιεινόν, λόγῳ τῶν πολλῶν ἑλῶν, τὰ ὁποῖα σχηματίζει ἡ λιμνοθάλασσα. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐξετελέσθησαν μεγάλα ἀποξηραντικὰ καὶ ὑδραυλικὰ ἔργα, τῆς λιμνοθαλάσσης διαιρεθείσης εἰς τεσσαράκοντα τομεῖς τεναγῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἐπίβλεψιν εἰδικῆς ὑπηρεσίας. Ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ ὑπάρχουν μεγάλα καὶ πρότυπα ἰχθυοτροφεῖα, ἁλιεύονται δὲ πολλὰ εἴδη ἰχθύων, ἰδίως ἐγχέλεων. Ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρχον ἐνταῦθα ἐκτεταμέναι ἁλυκαί, αἵτινες εὑρίσκονται καὶ σήμερον ἐν ἐντατικῇ ἐκμεταλλεύσει. Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἶχε μεγάλην ναυτικὴν ἰσχύν, ἥτις παρήκμασεν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ὑπῆρχεν ἡ πόλις *Σπίνα*, ἥτις κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Τῷ 1929 ἀπεκαλύφθησαν πολυάριθμοι τάφοι, μετὰ πλείστων ἀγγείων, ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς ἀττικῆς ἀγγειοπλαστικῆς (Ε' π. Χ. αἰών). Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

Κόμακον, ἢ *Κόμακα* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Πισιδίᾳ, τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Ράμσεϋ παρὰ τὸ σημερινὸν Σεχὶρ (ἢ Σερὶφ)-Εἰγιούκ, ΝΔ. τῆς Κεστὲλ-Γκιόλ. Ἐπὶ Αὐγούστου ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία, σῴζονται δ' αὐτῆς νομίσματα αὐτόνομα τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΟ ἢ ΚΟΜΑ καὶ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι Δεκίου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς COL. COMAMEN. κλπ. Ἐσῴζετο μέχρις ἔτι τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, ἀναφερομένη παρὰ Ἱεροκλέους, ὅστις συγχέει αὐτὴν πρὸς τὰ *Κόμανα*, εἶναι δὲ γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Κόμ(μ)ακον*.

—π.

Κόμανα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωσταὶ δύο ἀρχαῖαι πόλεις, μία εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ ἑτέρα εἰς τὸν Πόντον, ἀποικία τῆς πρώτης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος. Πρὸς διάκρισιν δὲ ἐκαλοῦντο *Κόμανα Καππαδοκικὰ* καὶ *Κόμανα Ποντικά*. Τὰ *Ποντικὰ Κόμανα* διοικητικῶς ὑπήγοντο κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν Γαλατικὸν Πόντον, κατόπιν δὲ ὑπήχθησαν εἰς τὸν Πολεμωνιακὸν Πόντον καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀρμενίαν. Καὶ αἱ δύο πόλεις ἦσαν ἱερατικαί, ἐλατρεύετο δὲ ἐνταῦθα ἡ θεότης τῆς Σελήνης, ἡ *Μὰ* τῶν Καππαδοκῶν καὶ *Ἀφροδίτη* τῶν Ἑλλήνων. Διετέλουν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ἀρχιερέως, δευτέρου μετὰ τὸν βασιλέα καὶ ἔχοντος ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τὸ ἱερὸν τῆς θεᾶς, μετὰ τῆς πλουσίας καὶ εὐφόρου γῆς, ἡ ὁποία ἀπετέλει κλῆρον ἀναπόσπαστον αὐτοῦ, καὶ τὰς χιλιάδας τῶν ἱεροδούλων. Ἐπὶ τοῦ Στράβωνος τὰ Ποντικὰ Κόμανα εἶχον περὶ τὰς 6 000 κατοίκων. Δὶς τοῦ ἔτους ἐτελεῖτο μεγάλη θρησκευτικὴ ἑορτή, κατὰ τὰς λεγομένας ἐξόδους τῆς θεᾶς, ὅτε συνέρρεεν ἄπειρον πλῆθος φιλεόρτων καὶ πρὸ πάντων ἔμποροι, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, χάριν τοῦ πλήθους τῶν εταιρῶν τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς.

Νόμισμα Κομάνων Καππαδοκίας.

Ἕνεκα τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρός των καὶ αἱ δύο πόλεις ἀπελάμβανον σεβασμοῦ καθ' ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διὰ τοῦτο δὲ ἔμειναν αὐτόνομοι ἐπὶ τῶν Περσῶν, Μακεδόνων καὶ Ρωμαίων. Ἡ κατάπτωσις αὐτῶν ὡς κέντρων θρησκευτικῶν ἤρχισεν ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὰ *Καππαδοκικὰ Κόμανα* ἐρημώθησαν κατὰ τὰς ἀραβικὰς ἐπιδρομάς, τὰ δὲ ἐρείπια αὐτῶν ἀνεκαλύφθησαν εἰς τοὺς αὐλῶνας τοῦ Ἀντιταύρου, εἰς τὴν θέσιν Σάρτερα. Τὰ Ποντικὰ Κόμανα διετηρήθησαν ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Ταῦτα καὶ κατὰ τὴν χριστιανικὴν περίοδον δὲν παρήκμασαν, λόγῳ τῆς ἐμπορικῆς των θέσεως, διότι ἔκειντο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐνταῦθα ἐνωρὶς ἔρριψε βαθείας ρίζας. Ἤδη κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα τὰ Κόμανα ἀπετέλουν ἕδραν ἐπισκοπῆς, ὑπαγομένης εἰς τὴν μητρόπολιν Νεοκαισαρείας. Εἰς τὰ Ποντικὰ Κόμανα ἐξορισθεὶς ἀπέθανεν ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος. Ἡ παρακμὴ αὐτῶν ἤρχισεν ἐπὶ τουρκοκρατίας (ὅτε ἐκαλοῦντο *Κιουμενέκ*). Οἱ ὀλίγοι κάτοικοι μετῴκησαν εἰς τὴν πλησίον κειμένην Τοκάτην.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

κομάνδρα (ἡ) (Comandra) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σανταλωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (4—5), ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη καὶ κοσμητικά, ἀπαντῶντα σπανίως καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὴν Δεκέλειαν καὶ ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τὴν Ἔδεσσαν τῆς Θεσσαλονίκης, ἔνθα ἀνθοῦσι κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Ἰούνιον. Γνωστότερον εἶδος θεωρεῖται *κομάνδρα ἡ κομψὴ* (Comandra elegans).

Κ. ΠΑΠ.

Κομανὴ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Ἄνδρου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Μεσσαριᾶς τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 163.

Κομανία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Μυσίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κειμένη παρὰ τὴν Πέργαμον, τῆς ὁποίας ὕπαρχος ἀναφέρεται ὁ Πέρσης Ἰταμένης. Οὗτος ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος Ἀσιδάτου, πλουσιωτάτου Πέρσου, πολιορκουμένου μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν τῷ πύργῳ του ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος μετὰ τῶν περισωθέντων μυρίων, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀποχωρήσῃ μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν (*Ξενοφ.* Κύρ. Ἀνάβ. VII, 8, 15).

Α. Θ. Σ.

Κομανίτσοβον /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης χωρίου *Λιθιὰ* (βλ. λ.).

Κομᾶνοι (οἱ), ἢ *Κουμᾶνοι*. Οἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κινεζικῶν καὶ ἀραβικῶν πηγῶν *Κιπτσὰκ* καλούμενοι, ὑπὸ δὲ τῶν ρωσικῶν *Πολόβτσοι* καὶ ὑπὸ τῶν γερμανικῶν *Οὐάλβεντ*. Νομάδες Τοῦρκοι εἰδωλολάτραι, οἵτινες, ἐκκινήσαντες περὶ τὸν Γ' αἰῶνα ἐκ τῶν πρὸς Ν. τῆς Κασπίας χωρῶν, ἐτράπησαν πρὸς ΒΔ καὶ καταβαλόντες τοὺς Γούζους ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ρωσίαν, μεταξὺ Οὐράλη καὶ Βόλγα, εἶτα δ' ἐπεξετάθησαν βορείως τῆς Μαιώτιδος μέχρι τοῦ Δανάπριος καὶ εἶτα μέχρι τοῦ Δουνάβεως, καί, ὅτε μὲν συμμαχοῦντες μετὰ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ ἐγκατεστημένων ὁμοφύλων καὶ ὁλογλώσσων των Πετζενέγων ἢ Πατζινάκων, ὅτε δὲ πολεμοῦντες πρὸς αὐτούς, ἐξετέλουν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς βυζαντινὰς χώρας.

Πρώτη αὐτῶν ἐπιδρομὴ ἀναφέρεται ἐπὶ Νικηφόρου Γ' τοῦ Βοτανειάτου (1078—1081), ὅτε ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Ἔκτοτε ἐπέδραμον κατ' ἐπανάληψιν μετὰ τῶν Πετζενέγων, μέχρις οὗ ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς (βασιλεὺς ἤδη ἀπὸ τοῦ 1081) κατώρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ, προσωρινῶς, αὐτοὺς καὶ νὰ συνεκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Πετζενέγων (1088). Ἡ μετὰ τῶν Βυζαντινῶν συμμαχία τῶν Κομάνων συνετέλεσε, τῷ 1091, εἰς νέαν καὶ ὁριστικὴν ἧτταν τῶν Πετζενέγων, δὲν παρετάθη ὅμως ἐπὶ μακρόν, διότι τῷ 1094 ἤγειραν πάλιν ὅπλα κατὰ τοῦ Βυζαντίου, μέχρις οὗ ἐξεδιώχθησαν, περὶ τὸ 1096, πέραν τοῦ Δουνάβεως, καὶ ἔκτοτε δὲν ἐνεφανίσθησαν πλέον εἰς τὰ βυζαντινὰ ἐδάφη, ἢ μετὰ ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα, ὡς σύμμαχοι τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσὰν ἢ Καλοϊωάννου (1197—1207), οὗτινος ἡ σύζυγος ἦτο Κομανίς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξετέλουν ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν χωρῶν τῶν Οὔγγρων, ἀλλ' ἐν τέλει, ἡττηθέντες ὑπὸ τούτων, ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαυΐαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παύσωσι τὰς περαιτέρω ἐπιδρομάς. Τότε ἤρχισε νὰ διαδίδηται παρ' αὐτοῖς ὁ Χριστιανισμός, ὥστε κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἱδρύθη καὶ ἐπισκοπὴ ἐν Μολδαυΐᾳ.

Τῷ 1228 οἱ Μογγόλοι, διαβάντες τὸν Βόλγαν, προσέβαλον τοὺς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ρωσίᾳ καὶ Μολδοβλαχίᾳ Κομάνους, ὧν ἄλλοι μὲν ἔφυγον πρὸς τὴν Γεωργίαν, ἔνθα ἐξωλοθρεύθησαν ἢ συνεχωνεύθησαν ὑπὸ τῶν ἐκεῖ κατοίκων, ἄλλοι δὲ ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Μογγόλων, οἵτινες πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐπώλησαν ὡς δούλους εἰς τὸν σουλτάνον Μαλὲκ-ἐλ-Σαλέμπ, ὅστις ὠργάνωσεν αὐτοὺς εἰς ἴδια στρατιωτικὰ σώματα, κληθέντα *Μαμελοῦκοι* (=δοῦλοι). Διακριθέντες οὗτοι διὰ τῆς ἀνδρείας των, κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ πανίσχυροι καὶ ἵδρυσαν ἐν Αἰγύπτῳ ἰδίαν δυναστείαν. Ἄλλοι, τέλος, διαβάντες τὸν Δούναβιν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς βορειοτέρας χώρας τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐπέδρασαν οὐσιωδῶς ἐπὶ τῶν τυχῶν αὐτῆς (δύο βουλγαρικαὶ δυναστεῖαι, ἡ τοῦ Τέρτερη καὶ ἡ τοῦ Σισμάν, ἦσαν κομανικαί). Καὶ τέλος ἄλλοι παμπληθεῖς, περὶ τὰς 200 χιλ., ὧν 40 χιλ. μαχηταί, ἐτράπησαν πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν, ὑπὸ τὸν χάνην αὐτῶν Κοῦθεν, καὶ τυχόντες εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ ἐκεῖ ἡγεμόνος Βέλα Δ' (1235—1270), ἐγκατεστάθησαν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Τεισία καὶ Δουνάβεως, εἰς τὴν χώραν τὴν ἀπ' αὐτῶν ἔκτοτε κληθεῖσαν *Μεγάλην* καὶ *Μικρὰν Κομανίαν* (Οὐγγριστὶ Kūn-Sag). Ἐκ τούτου ἐκηρύχθη πόλεμος κατὰ τῶν Οὔγγρων ἐκ μέρους τῶν Μογγόλων, διεκδικούντων τοὺς Κομάνους ὡς ὑπηκόους των.

Κατὰ τὴν εἰς Οὐγγαρίαν εἰσβολὴν τῶν Μογγόλων, οὗτοι προέταξαν εἰς τὰς πρωτοπορίας των πλῆθος Κομάνων αἰχμαλώτων, ἐκ τούτου δὲ οἱ Οὔγγροι, ἐκλαβόντες ὅτι οἱ ἐν τῇ χώρᾳ των φιλοξενούμενοι Κομᾶνοι συνεπάθουν πρὸς τοὺς ἐπιδρομεῖς, ἐπετέθησαν αἰφνιδίως κατ' αὐτῶν, φονεύσαντες πολλοὺς καὶ αὐτὸν τὸν χάνην Κοῦθεν, ἐξερεθισθέντες δ' ἐκ τούτου οἱ Κομᾶνοι ἐστασίασαν, δῃώσαντες μέγα μέρος τῆς Ν. Οὐγγαρίας καὶ τῆς Στυρίας. Τότε, μέρος τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ Κομάνων ἐτράπησαν πρὸς Ν. καὶ ἄλλοι μὲν ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ Ν. Σερβίᾳ (ἔνθα μέχρι σήμερον διατηρεῖται τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ὄνομα ἐν τῇ πόλει *Κουμανόβῳ*), ἄλλοι δὲ εἰσῆλθον εἰς Βουλγαρίαν καὶ ἡνώθησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ ὁμοεθνῶν των. Οἱ ἐν Οὐγγαρίᾳ παραμείναντες Κομᾶνοι ἔτυχον πάλιν τῆς προστασίας τῶν Οὔγγρων ἡγεμόνων καὶ ἰδίως τοῦ Λαδισλάου Γ' (1272—1290), ὅστις ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Κομάνους συμπαθείας του ἐπωνομάσθη Κομανικός. Ἡ πρὸς αὐτοὺς συμπάθεια καὶ προστασία τῶν Οὔγγρων ἡγεμόνων ἦτο τοιαύτη, ὥστε πρὸς στιγμὴν ἐγεννήθησαν καὶ φόβοι μήπως ἡ Οὐγγαρία ἐπανέλθῃ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, ἐξ οὗ νέα ἐναντίον τῶν Κομάνων προεκλήθη ἀντίδρασις, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαδισλάου (1290) ἐμειώθη ἡ ἰσχὺς τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ Κομάνων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἤδη ἀναγορευθῆ εὐγενεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ ὡς ἀγρόται καὶ πολῖται ἐλεύθεροι. ἀσπασθέντες τὸν Χριστιανισμὸν (μόλις τῷ 1410), ἀπολαύοντες ἰδικῶν προνομίων καὶ ἀσυδοσίας. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀντὶ παντὸς ἄλλου φόρου, παρεῖχον τὴν στρατιωτικὴν μόνον ὑπηρεσίαν των, ἀλλὰ τότε εἶχον συγχωνευθῆ ἐντελῶς μετὰ τῶν Μαγυάρων, ἀπολέσαντες καὶ τὴν γλῶσσάν των καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν κομανικὴν συνείδησιν. Ἐν τούτοις, λαὸς γονιμώτατος ὤν, ηὐξήθη καταπληκτικῶς εἰς τὰς χώρας ἔνθα ἐγκατεστάθη, ὥστε σήμερον μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Βουλγαρίας, ἴσως δὲ καὶ αὐτῆς τῆς Ρουμανίας, εἶναι κομανικῆς καταγωγῆς.

Γενικῶς οἱ Κομᾶνοι, λαὸς πολεμικὸς καὶ δραστήριος, ἐπέδρασαν σημαντικῶς ἐπὶ τὰς τύχας τῶν λαῶν μεθ' ὧν συνανεμείγησαν, συνῆψαν ἐπιγαμίας μετὰ τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων τοῦ Κιέβου (Ρωσίας), τῆς Σερβίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἵδρυσαν μίαν μὲν δυναστείαν ἐν Αἰγύπτῳ, δύο δὲ ἐν Βουλγαρίᾳ. Καὶ αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν τῆς Οὐγγαρίας Ματθίας Κορβῖνος (1458—1490), στρατηγὸς καὶ νομοθέτης διάσημος, θεωρεῖται ὑπό τινων κομανικῆς καταγωγῆς.

Ἡ γλῶσσα τῶν Κομάνων, τουρκική, διεδόθη ἀρκετὰ κατὰ τὸν μεσαίωνα, παρὰ τοῖς ἱεραποστόλοις ἰδίως, οἵτινες δι' αὐτῆς ἐπεκοινώνουν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν τῆς δυτικῆς καὶ μέσης Ἀσίας μέχρι τοῦ ὄρους Ἀλτάϊ. Ὁμοίως οἱ ἐν Κριμαίᾳ ἐγκατεστημένοι Γενουαῖοι ἔμποροι διὰ τῆς κομανικῆς γλώσσης διεξῆγον τὰς συναλλαγὰς αὐτῶν μετὰ τῶν πλέον μεμακρυσμένων μερῶν τῆς Ἀσίας. Τὸ μόνον γραπτὸν μνημεῖον τῆς γλώσσης των εἶναι τὸ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἐρευνητοῦ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν Klaproth (1783—1835) ἀνακαλυφθὲν χειρόγραφον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κομανικὸς κῶδιξ». Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὸν Πετράρχην (1304—1374) καὶ ἤδη εἶναι κατατεθειμένον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Βενετίᾳ· περιλαμβάνει δὲ ἓν ἀτελέστατον περσικο-λατινο-κομανικὸν λεξικὸν καὶ ἐκκλησιαστικούς τινας ὕμνους εἰς τὴν κομανικὴν γλῶσσαν, ἥτις δὲν ἦτο ἄλλη ἢ διάλεκτος τῆς σήμερον λαλουμένης τουρκικῆς.

Ν. ΚΑΣ

Κόμανο(ς) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐορδαίας (Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται νοτιοανατολικῶς τῆς Πτολεμαΐδος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 555.

Χ. Δ.

— /*Στρατ. Ἱστορ.*/. Μετὰ τὴν ἐκ Σόροβιτς πρὸς Κοζάνην ἀπώθησιν τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, τὴν 24ην Ὀκτωβρίου (βλ. λ. *Βαλκανικοὶ πόλεμοι* (*Στρατ. Ἱστορ.*) τ. ΣΤ', σ. 552), οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον διὰ μικροτάτης δυνάμεως τὴν νοτίαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ *Κόμανο*, ἀπὸ ὑψωμάτων δυτικῶς Καραμπουνὰρ μέχρις ὑψωμάτων ἀνατολικῶς Κόμανο, τάξαντες ἓξ πυροβόλα ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Καραμπουνὰρ καὶ συγχρόνως ἐξαποστείλαντες ἴλην μέχρι τοῦ Ἐρντογμουσλί, ἵνα, δι' ἀμύνης τῆς στενωποῦ ταύτης, παρεμποδίσωσι πᾶσαν ἑλληνικὴν προέλασιν πρὸς βορρᾶν. Προκειμένου νὰ προελάσῃ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὀστρόβου, διετάχθη ἡ 5η μεραρχία νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ Κοζάνης, τὴν 3ην Νοεμβρίου 1912, ἵνα δράσῃ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου καὶ τοιουτοτρόπως διεξήχθη μάχη, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη Κόμανο*. Ἡ μεραρχία αὕτη προήλασε μὲ τὸν ὄγκον της, ἔχοντα τὸ μεραρχιακὸν ἱππικὸν ἐπὶ κεφαλῆς, διὰ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ ἔταξεν ἀνὰ ἓν τάγμα πρὸς ἑκάτερον τῶν πλευρῶν, διὰ τὴν πλαγιοφύλαξίν της, ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται.

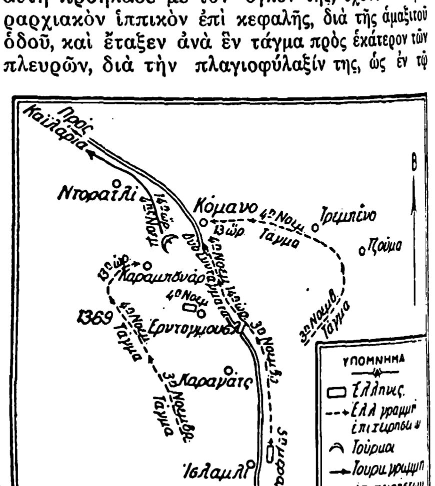

Μάχη τοῦ Κόμανο τὰς 3ην καὶ 4ην Νοεμβρίου 1912

Μετὰ προκαταρκτικούς τινας ἀγῶνας, διεξαχθέντας τὴν πρωΐαν τῆς 3ης Νοεμβρίου, ἀπωθήθησαν μὲν τὰ προκεχωρημένα τουρκικὰ τμήματα μετὰ τῆς ἴλης (πρὸς στιγμὴν μάλιστα ἡ ἑλληνικὴ ἡμιλαρχία εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ Κόμανο), οὐχ ἧττον ὅμως ἰσχυρὸν τουρκικὸν στράτευμα (δύο συντάγματα περίπου) προὐχώρησεν ἐκ Καϊλαρίων πρὸς τὴν στενωπὸν καὶ ἐνίσχυσε τὸν ἀγῶνα. Ἀπὸ τῆς 14ης ὥρας τῆς 3ης Νοεμβρίου ἤρχισεν ἐμπλεκόμενος εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ ὄγκος τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας, ὁ δ' ἀγὼν ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ταύτης χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπώθησις τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν νύκτα 3—4 Νοεμβρίου ἀφίκετο ἐξ

Digitized by Google

Ἐλασσῶνος - Κοζάνης μία μοῖρα πεδινοῦ πυροβολικοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν, ραγδαιοτάτη ὅμως βροχή, πίπτουσα καθ' ὅλην τὴν νύκτα, μετέτρεψε τὸ πεδίον μάχης εἰς ἕλος, δυσκολεῦσαν πολὺ τοὺς ἑλιγμοὺς κατὰ τὴν ἑπομένην. Ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη τὴν χαραυγὴν τῆς 4ης Νοεμβρίου, δι' ἐπιθέσεως μετωπικῆς καὶ κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς τουρκικῆς ἀμύνης (Καραμπουνὰρ καὶ Κόμανο), μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ὑπερκεράσεως. Ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις διενηργήθη διὰ δύο συνταγμάτων, ἡ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τουρκικοῦ πλευροῦ μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὕψωμα 1369, δι' ἑνὸς τάγματος, καὶ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τουρκικοῦ πλευροῦ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ χωρίον Κόμανο, δι' ἄλλου τάγματος, τηρηθέντων δύο ταγμάτων ὡς ἐφεδρείας παρὰ τὸ Ἐρντογμουσλί. Τὸ ἐν τῶν κατὰ μέτωπον δρώντων συνταγμάτων ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας ἀδυνατοῦν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προχώρησίν του, μέχρις οὗ περὶ τὴν 10.30' ὥραν, ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Τὴν λίαν δύσκολον κατάστασιν τῆς μεραρχίας ἔσωσαν καὶ αἱ ληφθεῖσαι διατάξεις, ἰδίως ὅμως ἡ δρᾶσις τῶν πλευρικῶν ταγμάτων, ἅτινα ἐπέτυχον νὰ καταλάβωσι, περὶ τὴν 13ην ὥραν, σχεδὸν συγχρόνως, ἀμφότερα τὰ ἑκατέρωθεν σημεῖα στηρίγματος τῆς τουρκικῆς ἀμύνης, ἤτοι τὰ χωρία Καραμπουνὰρ καὶ Κόμανο. Ἰδόντες οἱ Τοῦρκοι ὅτι ἐπέκειτο ἡ ἀποκοπή των ἐκ τῆς στενωποῦ, ἤρχιζαν κλονιζόμενοι καὶ εἰς τὸ μέτωπον, ὁπότε ἡ ραγδαία προχώρησις τῶν κατὰ μέτωπον ἐπιτιθεμένων Ἑλλήνων ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς εἰς πλήρη ὑποχώρησιν. Τοιουτοτρόπως, περὶ ὥραν 14ην τῆς 4ης Νοεμβρίου, ἡ 5η ἑλληνικὴ μεραρχία ἦτο ἐξ ὁλοκλήρου κυρία τῆς τουρκικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας. Τάγμα, προχωρῆσαν κατὰ μῆκος τῆς στενωποῦ, κατέλαβεν ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας τὸ Ντοραλὴ καὶ ἄπασαν τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ (τὴν βορείαν), ἀπωθῆσαν τοὺς Τούρκους πρὸς Καϊλάρια. N. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κομανούντι· βλ. *Κουμανούδης*.

Κομάντορ (Comandor) **νῆσοι** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κομμάντορ*.

Κόμαρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄρδα, παραποτάμου τοῦ Ἕβρου, καὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Ὀρεστιάδος—Ὀρτάκιοϊ καὶ ἔχει φυτείας σιτηρῶν καὶ βάμβακος. Κάτ. (1928) 912. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἐλιὰ* καὶ *Φυλάκιον* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 2.018. Χ. Δ.

Κομαρία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ πόλις τῆς ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς (*Πτολεμ.* Ζ, α, 9, ἐκδ. Nobbe). Ἐν τῷ Ἀνωνύμου «Περίπλῳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης» (§ 58) ἀναφέρεται ὡς *Κομάρ* καὶ *Κομαρὲ* ἀκρωτήριον, καὶ λιμήν, ἐν ᾧ τελεῖται θρησκευτικὸν βάπτισμα καὶ ἀφ' οὗ, πρὸς τὸν *Κολχικὸν* κόλπον (βλ. λ.), γίνεται ἁλιεία μαργαριτοφόρων ὀστρέων. Ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τοῦ Πτολεμαίου, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς παρεφθαρμένης συγχρόνου ὀνομασίας, προκύπτει ταυτότης τῆς *Κομαρίας ἄκρας* πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Κομορὶν* (πλάτ. 8°05' Β., μῆκ. 77°33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 751: Anjego to cape Comorin, Ναυτιλ. ὁδηγ. No 33: West Coasts of India pilot, σελ. 88), νοτίαν τοῦ Ἰνδοστὰν ἐσχατιάν. Σ. Ε. Λ.

κομαρίτης (ὁ) (Komarit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν καλούμενον καὶ *κοναρίτης* (Konarit). Ἀποτελεῖ πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ νικελίου ἔνυδρον, ὁ δὲ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Ni_2Si_3O_8$+ὕδωρ Ἀπαντᾷ εἰς μικρὰ κοκκία ἢ φυλλάρια μὲ χρῶμα πράσινον καὶ λάμψιν μαργαριτώδη, παρεμφερὴς πρὸς τὸν γαρνιερίτην. Γ. Β.

Κομάρνο (Komarno, οὑγγρ. Komarom, γερμ. Komorn) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία καὶ πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας. Ἡ *κομιτεία* ἐκτείνεται παρὰ τὰ σύνορα τῆς Οὑγγαρίας, πρὸς Β. τοῦ Δουνάβεως, ἔχει ἔκτασιν 2.944 τ. χλμ. καὶ 170.000 κάτ. Ἡ *πόλις* εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Βάγκ. Κάτ. 17,680, κατὰ τὸ πλεῖστον Μαγυάροι. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ξυλείας. Συνδέεται διὰ σιδηρᾶς γεφύρας, ἐπὶ τοῦ Μικροῦ Δουνάβεως (βραχίονος τοῦ Δουνάβεως), μετὰ τῆς νησῖδος Ἐλισάβετ, ὅπου ὑπάρχουν ὡραῖοι κῆποι καὶ ἐπαύλεις. Εἶναι σπουδαῖον κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ λιμὴν ποταμίων ἀτμοπλοϊκῶν συγκοινωνιῶν μετὰ τῆς Βιέννης καὶ Βουδαπέστης. Ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1848. Ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ὁ Οὖγγρος συγγραφεὺς Γιοκάϊ. Μ. Δ. Β.

—**Κομάρνο** (Comarno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ διαμερίσματι Ρούντκι τῆς Γαλικίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ὁμωνύμου μικρᾶς λίμνης. Κάτ. 6.000. Ἐν αὐτῇ τῷ 1324 καὶ 1695 οἱ Πολωνοὶ ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους. Μ. Δ. Β.

κόμαρον (τό). Ὁ καρπὸς τῆς κομάρου, τὸ *κούμαρο*.

κόμαρον (τὸ) (Comarum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἀπαντῶντα ἀπὸ τοῦ Τουρκεστὰν μέχρι τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων, ἐν μέρει δὲ εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικήν: *Κόμαρον τὸ ὠχρὸν* Comarum palustre ἢ rubrum) καὶ *κόμαρον τὸ σαλεσοβιάνειον* (Comarum Salesovianum), ἀμφότερα κοσμητικά, κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κόμαρος (ἡ) (Arbutus) *[Βοτ.]*· βλ. *ἄρβουτος*.

Κόμαρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἠπείρου παρὰ τὸ Ἄκτιον. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Στράβωνος, ὁ λιμὴν της εἶχεν ἰσθμὸν 60 σταδίων πρὸς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ ἔκειτο μετὰ τὸν Γλυκὺν λιμένα. Ὑπὸ τοῦ Μπούρσιαν ταυτίζεται πρὸς τὸν σημερινὸν λιμένα *Μύτικα*, ὑπὸ δὲ τοῦ Κοτσοβίλη (Νέος Λιμενοδείκτης σ. 167 σχ. 50) ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Νικοπόλεως. Τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑφίστανται ἴχνη ἐν τῇ παραφθορᾷ τοῦ ὀνόματος τῆς κολπώσεως *Γόμαρος* (βλ. λ.). —Π.

Κομάρωφ (Comarov) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Πολωνίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τομάσωφ καὶ τῇ περιφερείᾳ Λιούμπλιν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεξήχθησαν παρ' αὐτήν, ἀπὸ τῆς 26—31 Αὐγούστου 1914, σφοδραὶ μάχαι μεταξὺ τῶν ρωσικῶν καὶ αὐστριακῶν στρατευμάτων ἐν συνεχείᾳ τῶν περὶ τὴν Λεμβέργην ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τὰς μάχας ταύτας οἱ Αὐστριακοὶ ἡττήθησαν, ἀπολέσαντες περὶ τὰς 40.000 ἄνδρας. Μ. Δ. Β.

Κομάρωφ (Comarov).—1) **Ἀλέξανδρος Βησσαριόνοβιτς**. Ρῶσος στρατιωτικὸς καὶ μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει καὶ ἀποθανὼν ἐν Καζὰν (1830—1904). Ἀποφοιτήσας τῷ 1855 τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς, ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν ἐν Καυκάσῳ. Ὡς διοικητὴς κυβερνείου εἰς τὴν Ὑπερκαυκασίαν, κατώρθωσε νὰ προσαρτήσῃ ἁμαχητὶ εἰς τὴν Ρωσίαν ἔκτασιν ὑπερδιακοσίων χιλιάδων τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1878), ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ὀργάνωσις τῶν νεοκαταληφθεισῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κὰρς καὶ τοῦ Βατούμ. Τῷ 1885 ἐξεβίασε τὰ σύνορα τοῦ Ἀφγανιστάν, καταλαβὼν τὸ Πεντζέχ. Τεθεὶς ἀργότερον εἰς διαθεσιμότητα, ἠσχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ὁ Κομάρωφ, διαρκούσης τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας του, συνέλεξε πλεῖστα στοιχεῖα ἐθνογραφίας, ἀρχαιολογίας καὶ ἄλλων συγγενῶν κλάδων, ταῦτα δὲ ἐξέδωκεν εἰς σειρὰν συγγραμμάτων του, σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ «Recherches anthropologiques dans le Caucase» (Παρίσιοι, Λυών, 1885). Πρὸς τούτοις ἐδώρησεν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Καυκάσου σπουδαίαν παλαιοντολογικὴν συλλογὴν ἐκ Δαγεστάν, εἰς δὲ τὸ αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον νομισματικὴν συλλογὴν ἐκ 3.000 νομισμάτων σπανίας ἀξίας.

— 2) **Βησσαρίων** (1838—1908). Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, στρατηγὸς καὶ δημοσιογράφος. Ὑπηρετῶν εἰς τὸν σερβικὸν στρατόν, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατηγοῦ Τσερνάγιεφ κατὰ τὸν Βουλγαροσερβικὸν πόλεμον. Κατόπιν, ἀποσυρθεὶς τοῦ στρατοῦ, ἐξέδωκε κατ' ἀρχὰς τὸ περιοδικὸν «Ρωσικὸς κόσμος», εἶτα τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Πετρουπόλεως» καὶ τῷ 1882 τὸν «Κόσμον». Κ. Μ. Κ.

Κομάσος, Ἰωάννης. Σύγχρονος μουσικοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Νεοχωρίῳ (Παραχελωΐτιδος) τοῦ Μεσολογγίου τῷ 1879. Διήκουσε τὰ πρῶτα μουσικὰ μαθήματα παρὰ τῷ ἐν τῇ πατρίδι του ἱεροψάλτῃ Καππέ, μαθητῇ τοῦ περιωνύμου Ἀνθίμου. Πτυχιοῦχος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς σχολῆς τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν (1911), διετέλεσεν ἱεροψάλτης τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ Λεχαινῶν καὶ εἶτα τοῦ ἐν Πύργῳ τῆς Ἠλείας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1908 τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (Ἀχαρνῶν). Ἀνεπλήρωσε τὸν καθηγητὴν Κ. Ψάχον ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ ὠδείου τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, διδάσκει δὲ ἀπὸ τοῦ 1929 τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν ἐν τῇ φοιτητικῇ λέσχῃ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Διηύθυνε πλείστας συναυλίας καὶ χορῳδίας ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημωδῶν ᾀσμάτων, δημοσιεύσας ἐν τῇ «Φόρμιγγι» καὶ πολλὰ δημώδη ᾄσματα ἐξ ἰδιαιτέρας του συλλογῆς. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Α. Χ.

Κομάτι (Komati) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΝΔ. Ἀφρικῆς, πηγάζων ἐκ τοῦ Ἕρμελο, διαμερίσματος τοῦ Τράνσβααλ. Ἔχει μῆκος 500 μιλλίων καὶ εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του μέχρι τῶν προπόδων τοῦ ὄρους Lebombo.

κοματούλα (ἡ) (Comatula) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοματουλιδῶν*, περιλαμβάνον περιεργότατα ζῷα μὲ σῶμα ἀστεροειδές, οὗ οἱ βραχίονες εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ τριχοειδῶν καὶ σκληρῶν ἀποφύσεων καὶ ὁ κυριαρχοῦν χρωματισμὸς εἶναι ὁ ἐρυθρός. Ἐκ τῶν ἀρκετῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *κοματούλα ἡ ἀστεροειδὴς* (Comatula asteroides), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐν ἀφθονίᾳ εὑρίσκονται προσομοιάζουσι πρὸς ὑποβρυχίους θαμνώδεις ἐκτάσεις. Δ. Ν. Π.

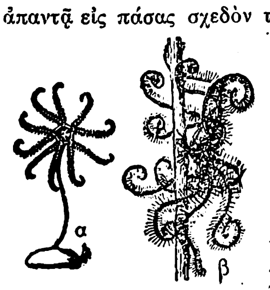

Κοματούλα ἡ ἀστεροειδής [α=Νεαρὸν ζῷον προσκεκολλημένον. β=Ἐνήλικον ζῷον ἐλεύθερον.]

κοματουλίδαι (οἱ) (Comatulidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρινοειδῶν*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῷάρια προσκεκολλημένα κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν ἐπὶ διαφόρων στερεῶν ὑποθεμάτων καὶ ἐλευθέρως νηχόμενα κατὰ τὴν ὥριμον αὐτῶν ἡλικίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *κοματούλα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κομάω· ὁμηρ., τρέφω μακρὰν κόμην: «Ἄβαντες κομόωντες»· ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου κατὰ μίμησιν καὶ οἱ κατόπιν, συνηρημένως καὶ ἀσυναιρέτως: «ἡ γῆ φυτοῖς κομῶσα» (*Ἀριστοτ.*), «ἀστέρες κομόωντες» οἱ κομῆται (*Ἄρατ.*).

Κόμβα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Λυδίας, ἧς τὸ ὄνομα παρέμεινε, κατά τινας, εἰς τὸ σημερινὸν τουρκικὸν χωρίον *Γκιόμπε* ἐν Τζεμιλὲ-Ντερεσί. Ἦτο παλαιότατα ἕδρα λατρείας τῆς Ἀρτέμιδος, ἐπικαλουμένης Κομβικῆς, ὑπῆρχε δὲ τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, ἀναφερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κόμβη* ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους. Ἔν τινι εὑρεθείσῃ ἐπιγραφῇ ἀναφέρεται «Κομβέων ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος». —Π.

Κομβάβος *[Μυθολ.]*. Μυθολογούμενος φίλος τοῦ συζύγου τῆς Στρατονίκης, Ἀσσυρίας βασιλίσσης. Ὅτε, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ βασιλεύς, συμφώνως πρὸς ὄνειρον, ἔπεμψεν ἐργάτας ὑπὸ τὸν Κομβάβον εἰς Ἱεράπολιν, διὰ νὰ κτίσουν αὐτόθι ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς Ἥρας, ἡ Στρατονίκη συνοδεύσασα τὸν Κομβάβον προέβη εἰς ἐρωτικὰς πρὸς αὐτὸν ἐξομολογήσεις. Οὗτος, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἔρωτα αὐτῆς, περιετμήθη κατὰ τὰ γεννητικὰ τον μόρια· τοῦτο ἐξήγειρε τὴν ὀργὴν τῆς βασιλίσσης, ἥτις διέβαλεν αὐτὸν παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ὁ Κομβάβος ἀνεκλήθη, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ διεσώθη διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν περιτμηθέντων αὐτοῦ μορίων· εἰς ἀνταμοιβὴν ὑψώθη χαλκοῦς αὐτοῦ ἀνδριὰς ἐν τῷ ναῷ, ἔργον τοῦ Ροδίου Ἑρμοκλέους. Ἔκτοτε ἐπεκράτησε τὸ ἔθος, ὅπως οἱ ἄνδρες προσερχόμενοι εἰς τὸν ναὸν περιτέμνωνται, εἰς ἔνδειξιν συμπαθείας πρὸς τὸν Κομβάβον. Ὁ μῦθος τοῦ Κομβάβου εἶναι τὸ κύριον θέμα τοῦ «Περὶ τῆς Συρίας θεοῦ» τοῦ Λουκιανοῦ, παραλληλίζεται δὲ πρὸς τὸν μῦθον τῆς Σθενεβοίας καὶ Φαίδρας. —Π.

κομβαλλαμαρίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Φυσικὸς γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{28}H_{44}O_{12}$, ἀνευρεθεὶς εἰς τὴν *κομβαλλαρίαν τοῦ Μαΐου*. Κρυσταλλικὴ κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, ἀδιάλυτος εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ ὑγρά, πικρᾶς γεύσεως. Σ. Γ.

κομβαλλαρία (ἡ) (Convallaria) *[Βοτ.]*· βλ. *πολυγόνατον*.

κομβαλλαρίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Φυσικὸς γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{25}H_{40}O_{10}$, ἀνευρεθεὶς παρὰ τὴν *κομβαλλαμαρίνην* εἰς τὴν *κομβαλλαρίαν τοῦ Μαΐου*. Ἄμορφος κόνις. Σ. Γ.

κομβαὼν (ὁ) *['Αρχ.]*. Ρωμαϊκὸν καὶ βυζαντινὸν ὑπόδημα (βλ. *κάμπαγος*).

Κόμβη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσογείου Λυδίας, ἄλλως καλουμένη *Κόμβα* (βλ. λ.).

Κόμβη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ ποταμίου θεοῦ τῆς Φλιοῦντος Ἀσωποῦ, κατὰ τὴν παρὰ Ζηνοβίῳ κ. ἄ. παράδοσιν ταυτιζομένη πρὸς τὴν Χαλκίδα, ἐπώνυμον ἡρωΐδα τῆς εὐβοϊκῆς πόλεως. Κατὰ τοὺς μύθους τὸ ὄνομα Χαλκὶς ἦτο ἐπίκλησις τῆς Κόμβης, «ἐπειδὴ ὅπλα χαλκᾶ ἐποιήσατο». Ἐφέρετο μήτηρ ἑκατὸν τέκνων, ὅθεν καὶ ἐν Εὐβοίᾳ παροιμία «ὥσπερ Χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν ἡ γυνή» ἐπὶ πολυτέκνων γυναικῶν. Ἐν τούτοις ὁ Νόννος ὀνομάζει αὐτὴν «μητέρα ἑπτάτοκον» καὶ ἀναφέρει τέκνα αὐτῆς τοὺς Κορύβαντας Ἄκμωνα, Δαμνέα, Ἴδαιον, Μελισσέα, Μίμαντα, Πρυμνέα καὶ Ὠκύθοον. Σύζυγός της φέρεται ὁ Σῶκος ἢ Σωχός, ὅστις καταληφθεὶς ὑπὸ μανίας ἐπεζήτησε νὰ τὴν φονεύσῃ. Ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν τέκνων της μετέβη διαδοχικῶς εἰς Κνωσσὸν τῆς Κρήτης, Φρυγίαν καὶ Ἀθήνας, ἔνθα ἐβασίλευεν ὁ Κέκροψ· οὗτος φονεύσας τὸν Σῶκον ἀποκατέστησε τὴν Κόμβην ἐν τῇ πατρίδι της. Κατὰ τὸν παρ' Ὀβιδίῳ μῦθον κατέφυγε καὶ εἰς Πλευρῶνα τῆς Αἰτωλίας, πατρίδα τῶν πρὸς αὐτὴν σχετιζομένων Κουρήτων, ἐκεῖ δὲ μετεμορφώθη εἰς πτηνόν. Π. Ν. Π.

Digitized by Google

Κομβική *['Αρχ.]*. 'Επίκλησις τῆς 'Αρτέμιδος ἀπὸ τῆς Λυδικῆς πόλεως *Κόμβα* (βλ. λ.).

κομβιοδόχη (ἡ)· ἡ τρῦπα ἡ δεχομένη τὸ κομβίον, κοιν. *κομπότρυπα*.

—*['Εγκυκλ.]* Εἰς τὴν ἐπάνω ἀριστερὰν *κομβιοδόχην* τοῦ ἀνδρικοῦ ἐνδύματος τοποθετοῦνται τὰ ἄνθη. Ἡ συνήθεια αὐτή, τόσον κοινὴ καὶ διαδεδομένη ἄλλοτε, σχεδὸν ἐξέλιπεν εἴδη. Εἰς τὴν αὐτὴν κομβιοδόχην φέρονται αἱ ταινίαι τῶν παρασήμων· ἐν τούτοις, αὐτούσια τὰ παράσημα ἀναρτῶνται μόνον ἀπὸ κομβιοδόχην τοῦ φράκου· ἡ κομβιοδόχη τῶν λοιπῶν εἰδῶν τῶν ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων, ὀρθὸν εἶναι νὰ φέρῃ μόνον στενὴν ταινίαν ἢ ροζέταν, ἀντικαθιστῶσαν τὸ παράσημον. 'Επίσης εἰς τὴν ἐπάνω ἀριστερὰν κομβιοδόχην φέρονται τὰ σήματα τῶν διαφόρων συλλόγων καὶ λοιπῶν σωματείων ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῶν. Οἱ ἀμερικανίζοντες, ἥκιστα ὀρθοδόξως, ἀναρτῶσιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς κομβιοδόχης διὰ μεταλλίνου κομβίου καὶ λεπτῆς ἁλύσεως τὸ ὡρολόγιόν των ἢ μολυβδίδα, ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τοποθετοῦνται ἐντὸς τοῦ ἀριστεροῦ ἐπάνω θυλακίου. Ἡ τοιαύτη ἀνάρτησις ἐπιτρέπεται μόνον διὰ τὰ δίοπτρα. Τ. Δ.

κομβίον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κόμβος*, μικρὸς κόμβος, κοιν. *κουμπί*· «κομβία γυναικεῖα, — ἀνδρικά, — ὑποκαμίσων, — ἐσωρούχων, — φορεμάτων» || πᾶν τὸ δίκην κομβίου ἐξέχον: «ἠλεκτρικὸν κομβίον».

—*['Εγκυκλ.]* Τὸ *κομβίον* κατασκευάζεται ἐκ σκληρᾶς ὕλης καὶ χρησιμοποιεῖται ἢ πρὸς συγκράτησιν τῶν διαφόρων μερῶν τῆς ἐνδυμασίας, ἢ καὶ ἁπλῶς πρὸς διακόσμησιν.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ κομβία ἦσαν ἄγνωστα, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν ἐνδυμάτων πόρπαι ἢ ταινίαι. 'Επίσης, καὶ σήμερον ἀκόμη, εἰς πολλὰς χώρας, ἡμιπολιτίστους κατὰ τὸ πλεῖστον, ἡ χρῆσις τῶν κομβίων σπανίζει. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ Ρώμην εἶδός τι κομβίου ἀπαντᾷ εἰς τοὺς χιτῶνας καὶ τὰς τηβένους, διὰ τοῦ ὁποίου συνεκρατοῦντο αὗται ἐπὶ τῶν ὤμων. 'Επίσης ἐν Κίνᾳ, ἀπὸ παλαιοτάτων ἤδη χρόνων, οἱ διάφοροι βαθμοῦχοι ἀνήρτων ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων των εἶδος σφαιρικῶν κομβίων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἐδήλου ἱεραρχικῶς τὸν βαθμὸν ἑκάστου. Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς Γαλλίας, ἀρχίζουν ν' ἀναφαίνωνται τὸ πρῶτον τὰ κομβία, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν κατ' ἀρχὰς ὡς ἁπλοῦν μόνον στόλισμα. Τέλος, τὰ κομβία ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτῶν χρησιμοποίησιν, διεδόθησαν μόνον ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀνεπτύχθη δὲ μεγάλη βιομηχανία αὐτῶν ἐν 'Αγγλίᾳ, ἡ ὁποία ἐξεμεταλλεύετο τότε σχεδὸν μονοπωλιακῶς τὸ εἶδος τοῦτο.

Τὰ κομβία κατασκευάζονται σήμερον ἐκ μετάλλων (ἀλουμινίου, λευκοσιδήρου, χρυσοῦ, ἀργύρου κλπ.), ἐξ ὀστοῦ, ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, ἐξ ὑέλου, ἐκ πορσελλάνης, ἐκ μείγματος σελουλοειδοῦς (πάστας) κλπ., ἐπενδύονται δὲ πολλάκις δι' ὑφάσματος μεταξίνου, βελουδίνου κλπ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἐνίοτε κεντημένα διάφορα σχέδια. Εἰς τὰ κομβία δίδουσι συνήθως σχῆμα κυκλοτεροῦς πλακός, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ σφαιρικὰ καὶ ἡμισφαιρικὰ καὶ τετράγωνα καὶ διαφόρων ἄλλων σχημάτων κομβία. Διὰ τὴν προσαρμογὴν τῶν κομβίων ἐπὶ τοῦ ἐνδύματος, φέρουσι ταῦτα διαφόρου ὀπάς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐπιρράπτονται διὰ νήματος. Τὰ μικρὰ κυκλοτερῆ ἐξ ὀστοῦ ἢ πάστας κομβία, λευκοῦ συνήθως χρώματος, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ ἐσώρρουχα, τὰ μεγαλύτερα, ἐξ ὀστοῦ ἐπίσης ἢ πάστας, κεχρωσμένα διὰ βαθέων (σκούρων) χρωμάτων εἰς τὰς ἀνδρικὰς ἐξωτερικὰς ἐνδυμασίας καὶ τὰ γυναικεῖα ἐνδύματα περιπάτου (ταγιέρ), τὰ μετάλλινα, χρυσόχροα ἢ ἀργυρόχροα, εἰς τὰς στολὰς τῶν στρατιωτικῶν, καὶ τὰ ποικιλόχρωμα καὶ ποικιλόσχημα, ἐκ πολυτίμων μετάλλων, ὑέλου, ὑφάσματος, ἐλεφαντοστοῦ, πορσελλάνης κλπ. εἰς τὰς γυναικείας ἐνδυμασίας, εἰς τὰς ὁποίας τίθενται πολλάκις ἁπλῶς πρὸς διακόσμησιν.

Τὰς μεγαλυτέρας βιομηχανίας κομβίων ἔχουσι σήμερον ἡ 'Αγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία, αἱ ὁποῖαι προμηθεύουσι καὶ τὰς ἡμετέρας ἀγοράς. Παρ' ἡμῖν ἡ κομβιοποιία ἀσκεῖται μόνον ὡς βιοτεχνικὸν ἐπάγγελμα. Χ. Δ.

—*['Ηλεκτρ.]* Καλεῖται *κομβίον* ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ οἱαδήποτε διασκευὴ φέρουσα μικρὸν πλῆκτρον, ὅπερ πιεζόμενον διὰ τοῦ δακτύλου προκαλεῖ τὴν ἀποκατάστασιν ἢ διακοπὴν ἑνὸς ἠλεκτρικοῦ κυκλώματος. Τὰ κομβία εἶναι οὕτω πως κατεσκευασμένα, ὥστε, ὅταν παύσῃ ἐξακολουθῇ ἐπὶ τοῦ πλήκτρου ἡ πίεσις τοῦ δακτύλου, τὸ κύκλωμα ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Συνήθως τὰ κομβία ἀποτελοῦνται ἐκ μεταλλικοῦ ἢ ξυλίνου κελύφους, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν δύο ἢ πλειότεραι ἐπαφαί, μεμονωμέναι μεταξὺ των καὶ μετὰ τοῦ κελύφους. Ἡ μία ἐπαφή, οὖσα κατεσκευασμένη ἐξ ἐλαστικοῦ μετάλλου, πιέζει πρὸς τὰ ἔξω τὸ πλῆκτρον. 'Εὰν ὅμως πιέσῃ τις τὸ πλῆκτρον διὰ τοῦ δακτύλου, ὠθεῖται ἡ μία τῶν ἐπαφῶν, μέχρις οὗ, ἐγγίζουσα τὴν ἑτέραν, προκαλεῖ τὸ κλείσιμον τοῦ κυκλώματος, ἐξ οὗ ἐπέρχονται ὡρισμένα ἀποτελέσματα. Τὰ κομβία ἔχουν εὕρει μεγάλην χρῆσιν εἰς τὰ κυκλώματα ἠλεκτρι-

Διάφορα εἴδη ἠλεκτρικῶν κομβίων.

κῶν κωδώνων. Οὐχὶ ὅμως σπανίως ἀπαντῶσι καὶ εἰς ροοστάτας κινητήρων, τηλεφωνικὰς ἐγκαταστάσεις κτλ. Λ. Ν. Κ.

κομβιοποιεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς κομβίων.

κομβολβούλεια (ἡ) (Convolvulea) *[Βοτ.]*. 'Υποδιαίρεσις φυτῶν ἐκ τῶν *κομβολβουλοειδῶν*.

κομβολβουλίνεια (τὰ) (Convolvulineae) *[Βοτ.]*· 'Υποδιαίρεσις φυτῶν, περιλαμβάνουσα τὰς οἰκογενείας τῶν *κομβολβουλοειδῶν* καὶ τῶν *πολεμονιοειδῶν*.

κομβολβουλοειδῆ (τὰ) (Convolvulaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, ἅτινα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης, 'Ανατολικῆς 'Αφρικῆς, τῶν Καναρίων νήσων καὶ τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι ἐτήσια μέχρι πολυετῆ φυτά, ποώδη, θαμνώδη ἢ ἡμιθαμνώδη, σπανίως δένδρα. Ἡ οἰκογένεια ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰ ἑξῆς τμήματα: τῶν *διχονδρῶν* (Dichondreae), τῶν *δικρανοστυλῶν* (Dicranostileae), τῶν *κομβολβουλῶν* (Convolvuleae), τῶν *πορανῶν* (Poraneae), τῶν *ἐρυσιβῶν* (Erycibeae), τῶν *ἀργυρειῶν* (Argyreieae) καὶ τῶν *ἰπομῶν* (Ipomœa). Γνωστότερα γένη: *δίχανδρον, κρῆσσα, κομβόλβουλος, ἰπομαία, καλονύκτιον* καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

κομβόλβουλος (ὁ) (Convolvulus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κομβολβουλοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ διακόσια εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, πολλὰ κοσμητικὰ ἢ ἄλλως χρήσιμα, τινὰ ζιζάνια ἀπαντῶντα πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὰς λαϊκὰς ὀνομασίας: περιπλοκάδι, ἄγριο περιπλοκάδι, τοῦ καλογήρου τὸ χορτάρι καὶ ἄλλα. Γνωστότερα εἴδη: *Κομβόλβουλος ὁ συχνανθής* (Convolvulus sepium), *κομβόλβουλος ὁ σιλβατικός* (Convolvulus silvaticus), *κομβόλβουλος ἡ σολδανέλλη* (Convolvulus soldanella ἢ maritimus), *κομβόλβουλος ὁ κανταβρικός* (Convolvulus Cantabricus), *κομβόλβουλος ὁ ἀρουραῖος* (Convolvulus arvensis). 'Ενταῦθα ἀναφέρεται ἡ *πρώτη ἑλξίνη* τοῦ Διοσκορίδου καὶ ἡ *ἰασιώνη* πιθανῶς τοῦ Θεοφράστου. *Κομβόλβουλος ὁ λεπτότατος* (Convolvulus tenuissimus), *κομβόλβουλος ὁ τρίχρους* (Convolvulus tricolor) καὶ *κομβόλβουλος ἡ σκαμμωνία* (Convolvulus Scammonia), φυτὸν ἐξ οὗ λαμβάνεται τὸ *σκαμμώνιον*. 'Ενταῦθα ἀναφέρεται καὶ ἡ *σκαμμωνία* τῶν Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου. Κ. ΠΑΠ.

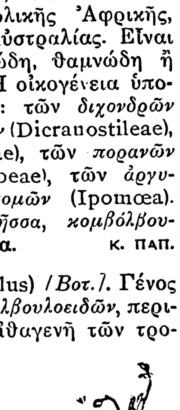

Κομβόλβουλος.

κομβολόγιον (τό), κοιν. *κομπολόγι*· πολλοὶ κατὰ σειρὰν κόμβοι, *κομποσχοίνι* || σφαιρίδια ἐξ ὀστοῦ ἢ παρεμφεροῦς ὕλης, φέροντα εἰς τὸ κέντρον τρῆμα καὶ συνδεόμενα διὰ νήματος.

—*['Εγκυκλ.]* Τὸ *κομβολόγιον* ἦτο ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων γνωστὸν παρὰ τοῖς 'Ινδοῖς, ἐχρησίμευε δὲ ὡς μέσον μετρήσεως τῶν προσευχῶν των. Τὰ κομβολόγια ταῦτα, τὰ ὁποῖα ὁ Ραμαναγιὰ ἀποκαλεῖ τζέπια (ἐκ τῆς σανσκ. τζέπα=προσευχή), κατεσκευάζοντο ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου, πολυτίμων ξύλων. Τὰ κοινότερα ἦσαν ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. Κατεσκεύαζον ἐπίσης τοιαῦτα ἐξ ἀνθέων, διὰ μίαν μόνον χρῆσιν. 'Εκ τῆς Ἄπω 'Ανατολῆς ἡ τοιαύτη χρῆσις τῶν κομβολογίων μετεβιβάσθη εἰς τὸν καθολικὸν χριστιανικὸν κόσμον. Εὑρέθησαν ἐν 'Ιταλίᾳ, εἰς πλείστους τάφους τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, κόκκοι συγκρατούμενοι ὑπὸ λεπτοῦ σύρματος, οἵτινες ἀπετέλουν πραγματικὰ κομβολόγια. Ὁ ἅγιος Δομινικανὸς διέδωσε τὸν διὰ τοῦ κομβολογίου τρόπον τοῦ προσεύχεσθαι, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἐν τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος τάγματος. Τὸ κομβολόγιον (chapelet) κατέληγεν εἰς σταυρόν, ἀπετελεῖτο δὲ ἀρχικῶς ἐκ πέντε δεκάδων κόκκων, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἐχωρίζετο τῆς ἄλλης διὰ χονδροτέρων κόκκων. 'Επὶ τῶν μεγάλων κόκκων ἀπηγγέλλετο τὸ «Πάτερ ἡμῶν», ἐπὶ δὲ τῶν μικρῶν τὸ «Χαῖρε Μαρία». Τὸ chapelet σὺν τῷ χρόνῳ κατέστη μεγαλύτερον καὶ ἐξειλίχθη εἰς τὸ rosaire ἢ psautier de la Vierge, εἰσαχθὲν τῷ 1470. Τοῦτο περιελάμβανε δεκαπέντε δεκάδας κόκκων. Υἱοθετηθείσης τῆς τροποποιήσεως, ἱδρύθη ἡ ἀδελφότης τοῦ Κομβολογίου (confrérie du Rosaire). Ἡ πρόοδος αὐτῆς ὑπῆρξε τοιαύτη ὥστε, μετὰ ἕνα αἰῶνα, ὁ πάπας Γρηγόριος ΙΓ', διὰ βούλλας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1 'Απριλίου 1573, καθιέρωσεν ἐτησίαν ἑορτὴν τοῦ Κομβολογίου, ἥτις ἑωρτάζετο τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ 'Οκτωβρίου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ναυτικῆς νίκης τῆς Ναυπάκτου (7 'Οκτωβρίου 1571). Τῷ 1586 ὁ Σίξτος Ε' ηὔξησε τὰ προνόμια τῆς ἀδελφότητος τοῦ Κομβολογίου, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς δομινικανοὺς νὰ ἱδρύσουν νέας ἀδελφότητας καὶ κτίζουν εἰδικὰς ἐκκλησίας.

'Εν Κίνᾳ ἡ χρῆσις τοῦ κομβολογίου ἦτο γνωστὴ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐφέρετο δὲ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν διαφόρων δογμάτων ἢ θρησκειῶν. Συνήθως οἱ ἱερεῖς τῆς Κίνας, ὡς καὶ ἐν 'Ινδίαις, ἔφερον τὸ κομβολόγιον περὶ τὸν λαιμὸν δίκην περιδεραίου. 'Επιστεύετο δὲ ὅτι τοῦτο εἶχε θαυματουργὸν δύναμιν, ἥτις ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἐξουσίας ἐκείνου, ὅστις τὸ ηὐλόγει. Ἡ λαϊκὴ αὕτη δοξασία ἔδωσεν εὐκαιρίαν εἰς πλείστας ἐκμεταλλεύσεις, κατὰ τὸν μεσαίωνα ἰδίως. Εἰς τὸν βίον τῆς ἁγίας 'Ιωάννας τοῦ Σταυροῦ, ἀναφέρεται τὸ ἑξῆς: Αἱ μοναχαὶ τῆς μονῆς, ἔνθα ἡ 'Ιωάννα ἦτο ἡγουμένη, παρεκάλεσαν ταύτην, ὅπως μεσολαβήσῃ καὶ ἐπιτύχῃ τὴν εὐλογίαν τῶν κομβολογίων των ὑπὸ τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ. Πάντα τὰ κομβολόγια ἐτέθησαν ἐντὸς κιβωτίου, μία δὲ τῶν καλογραιῶν ἐκράτει τὴν κλεῖδα. 'Ενῷ ἡ 'Ιωάννα προσηύχετο, τὸ κιβώτιον ἠνοίχθη, ἀλλὰ ἐντὸς αὐτοῦ δὲν ὑπῆρχον κομβολόγια. Ἅμα ἡ 'Ιωάννα ἐτελείωσε τὴν προσευχήν της, θεσπέσιον ἄρωμα περιεχύθη καθ' ἅπασαν τὴν μονήν, ἀνοίξασαι δὲ αἱ μοναχαὶ τὸ κιβώτιον εὗρον τὰ κομβολόγια, τὰ ὁποῖα ἐπανέφερεν ἄγγελος Κυρίου ηὐλογημένα ἐκ χειρὸς τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ.

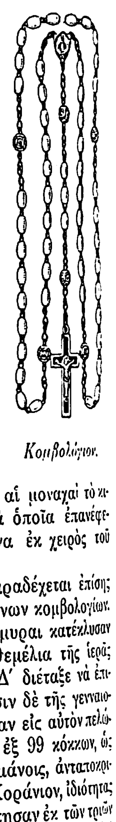

Κομβολόγιον.

Ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία παραδέχεται ἐπίσης τὰς μυστηριώδεις ἀρετὰς ὡρισμένων κομβολογίων. 'Αναφέρεται ὅτι τῷ 1630 πλήμμυραι κατέκλυσαν τὴν Μέκκαν καὶ διέσεισαν τὰ θεμέλια τῆς ἱερᾶς Καάβας. Ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ Δ' διέταξε νὰ ἐπισκευασθῇ ὁ ναός. Εἰς ἀναγνώρισιν δὲ τῆς γενναιοδωρίας του οἱ πιστοί του ἔστειλαν εἰς αὐτὸν πελώρια κομβολόγια, ἀποτελούμενα ἐξ 99 κόκκων, ὡς συνηθίζεται παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις, ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰς 99, κατὰ τὸ Κοράνιον, ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ. Οἱ κόκκοι οὗτοι ἐκόπησαν ἐκ τῶν τριῶν ἐξ ἐβένου στηλῶν, Χαύαν, Μέϊαν καὶ Νταΐάν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἡ Καάβα. Τοιαύτη καταγωγὴ προσέδωκεν εἰς τὰ κομβολόγια θαυματουργὸν δύναμιν. Ἤρκει, κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους, νὰ φέρῃ ὁ πάσχων ἐξ οἱασδήποτε ἀσθενείας ἓν ἐκ τῶν κομβολογίων τούτων περὶ τὸν λαιμόν του ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καὶ ἀπηλλάσσετο τῆς ἀσθενείας.

Τὰ κομβολόγια ὡς μέσον λατρείας δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐξελιχθῶσιν εἰς εἴδη πολυτελείας, ἡ δὲ κατασκευή των ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον κλάδον τῆς χρυσοχοΐας. 'Εταῖραι ἔφερον δημοσίᾳ βαρύτιμα κομβολόγια, τὰ δὲ χρονικὰ τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀναφέρουν περιπτώσεις διαφόρων ἑταιρῶν, αἱ ὁποῖαι συνελήφθησαν κατασχεθέντων τῶν πολυτελῶν κομβολογίων των.

Ἡ χρῆσις τοῦ κομβολογίου ἐν Ἑλλάδι οὐδέποτε εἶχε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ μεταχειρίζονται τὸ κομβολόγιον ὡς μέσον ἀπασχολήσεως κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς, ὡς τοιοῦτον δὲ θεωρεῖται μᾶλλον ἁρμόζον εἰς σεβάσμια, λόγῳ τῆς ἡλικίας των ἰδίᾳ, πρόσωπα. Κομβολόγια πολύτιμα, κυρίως ἐξ ἠλέκτρου, καταλήγοντα εἰς μετάξινον θύσανον, εἰσήχθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐν τῇ Δύσει μετ' ἄλλων κοσμημάτων καὶ προϊόντων τῆς 'Ανατολῆς ἐν τῇ ἀναζητήσει νέων τύπων καὶ ἐξωτικῶν συρμῶν. Ταῦτα φέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ κυριῶν περὶ τὸν λαιμὸν δίκην περιδεραίων. Δ. Σ.

—*[Μηχανολ.] Κομβολόγιον* καλεῖται μηχάνημα χρησιμεῦον πρὸς κατακόρυφον ἢ πλαγίαν ἀνύψωσις δημητριακῶν, ἀνθράκων, ἄμμου, ὕδατος καὶ ἄλλων σωμάτων. Ἡ ἀνύψωσις γίνεται διὰ κλειστῆς ἁλύσεως E, ἥτις φέρει καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἐστερεωμένους ἐπ' αὐτῆς κάδους G, πληρουμένους αὐτομάτως ὑπὸ τοῦ πρὸς ἀνύψωσιν ὑλικοῦ κατὰ τὸ κατώτατον σημεῖον τῆς διαδρομῆς τῆς ἁλύσεως καὶ ἐκκενουμένους ἐπίσης αὐτομάτως δι' ἀναστροφῆς, ὅταν φθάσουν εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς διαδρομῆς. Ἡ ἅλυσις τίθεται εἰς κίνησιν διὰ πε-

Digitized by Google

ριστροφῆς τῆς τροχαλιᾶς D, προκαλουμένης ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ κινητῆρος καὶ ἐπιβραδυνομένης καταλλήλως δι' ἱμάντων καὶ ὀδοντωτῶν τροχῶν. Ἡ διὰ κομβολογίου ἀνύψωσις εἶναι κατάλληλος δι' ὕψη μέχρι 50 μέτρων, αἱ δὲ ποσότητες τῶν διὰ κομβολογίων ἀναβιβαζομένων ὑλικῶν ἔχουν φθάσει τοὺς 400 τόννους ἀνὰ ὥραν προκειμένου περὶ δημητριακῶν, καὶ τοὺς 1000 τόννους ἀνὰ ὥραν προκειμένου περὶ ἀνθράκων. Διὰ τοὺς τε-

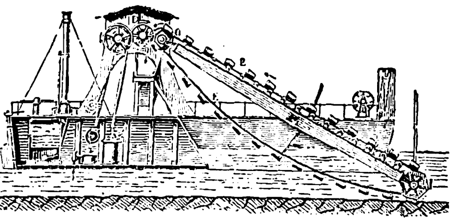

Πλωτὴ βυθοκόρος διὰ κομβολογίου.

λευταίους γίνεται χρῆσις ταχυτήτων μεταξὺ 0,6 καὶ 1,2 μέτρων ἀνὰ δευτερόλεπτον, καὶ κάδων περιεκτικότητος ποικιλλούσης ἀπὸ 15 ἕως 100 κυβικὰ δεκατόμετρα.

Εἰς τὰ κομβολόγια ὑπάγονται καὶ αἱ ἀναλόγως λειτουργοῦσαι *βυθοκόροι* (βλ. σχ.), ὡς καὶ τὰ συνήθη μαγγανοπήγαδα. Ἐπίσης, προκειμένου περὶ πολυορόφων οἰκιῶν, ἐχουσῶν μεγάλην κίνησιν προσώπων, γίνεται χρῆσις ἀνυψωτήρων, ἐκ τῶν λεγομένων «Pater noster», ἐπίσης ὑπαγομένων εἰς τὰ κομβολόγια καὶ ἀποτελουμένων ἀπὸ κλειστὴν ἅλυσιν, διήκουσαν καθ' ὅλον τὸ ὕψος τῆς οἰκοδομῆς καὶ φέρουσαν πολυάριθμα διαμερίσματα ἀνοικτὰ κατὰ τὴν μίαν πλευράν. Ἡ ἅλυσις κινεῖται μὲ ταχύτητα 20 ἕως 35 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ἀνὰ δευτερόλεπτον, δηλαδὴ ἀρκετὰ βραδέως, ὥστε ἡ εἴσοδος καὶ ἔξοδος τῶν ἐπιβατῶν νὰ γίνηται ἐν κινήσει. Διὰ τῆς ἐλευθέρας, ἐν εἴδει ἐκκρεμοῦς, ἐξαρτήσεως τῶν διαμερισμάτων ἐπιτυγχάνεται ἡ μὴ ἀναστροφὴ τούτων εἰς τὰ ἄκρα σημεῖα τοῦ κομβολογίου. Γ. Θ. Κ.

—**κομβολόγιον ῥαχιτικόν.** Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ ἰατρικῇ αἱ διογκώσεις ἐκεῖναι τῶν συναρθρώσεων, αἱ ἀπαντῶσαι μεταξὺ τοῦ ἐκ χόνδρου καὶ ὀστοῦ τμήματος τῶν δέκα θωρακικῶν πλευρῶν ἀριθμουμένων ἐκ τῶν ἄνω, κατὰ τὴν προσθιοπλαγίαν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ἑκατέρωθεν τοῦ στέρνου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὸν ῥαχιτισμὸν καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῖς παιδίοις καὶ εἶναι παθογνωμονικὴ δυσμορφία τῆς παθήσεως. Αἱ μικραὶ αὗται διογκώσεις φέρονται καθέτως δίκην κόκκων κομβολογίου, ὅπόθεν καὶ ἡ ὀνομασία. Μ. Ν. Κ.

κόμβος (ὁ)· ὄγκος τῆς κλωστῆς, σχηματιζόμενος δι' αὐτῆς ταύτης εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, ἵνα οὕτω συγκρατηθῇ κατὰ τὴν ῥαφήν, κοιν. *κόμπος*· || ἄρθρωσις καθόλου, οἷον τῶν σπονδύλων τοῦ ζῴου· || τὸ σημεῖον τοῦ βλαστοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκφύονται τὰ φύλλα ἢ οἱοσδήποτε ὀφθαλμός, ἄλλως *γόνυ*· || τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως ὀροσειρῶν μεταξύ των· || σιδηροδρομικὸς σταθμός, ὅπου διασταυροῦνται ἢ συνέρχονται πολλαὶ γραμμαί· || ἐντεῦθεν «κόμβος συγκοινωνιῶν» τόπος ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύονται ἢ εἰς ὃν συναντῶνται πολλαὶ ὁδοί: «ἡ Κόρινθος —, αἱ Πάτραι εἶναι κόμβος συγκοινωνιῶν»· || μεταφ. τὸ σημεῖον ὅπου τις προσκρούει, δυσκολία, δυσχέρεια: «ἐδῶ εἶναι ὁ κόμβος».

—*(Ἐγκυκλ.)* Οἱ *κόμβοι* (κοιν. *κόμποι*, γαλλιστὶ noeuds, ἀγγλ. bends, knots καὶ hitches) εἶναι συστρέμματα ἢ διαπλοκαὶ σχοινίων εἴτε κατασκευαζόμενα εἰς τὸ ἄκρον σχοινίων, εἴτε ἑνοῦντα πρὸς ἄλληλα δύο σχοινία ἢ σχοινίον καὶ ξύλον ἢ δύο ξύλα τῇ βοηθείᾳ σχοινίου, ἢ σχοινίον καὶ σιδηροῦν κρίκον, εἴτε ἀγκύλιον, πάντα δὲ ταῦτα ἐν συνδυασμῷ τοῦ ἐλαχίστου δυνατοῦ ὄγκου πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς μείζονος δυνατῆς στερεώσεως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν καλλιτεχνικωτέραν τῆς τοιαύτης κατασκευῆς ἐμφάνισιν. Οἱ *κόμβοι* ἢ *δεσμοί*, ὡς ὠνομάζοντο παλαιότερον εἰς τὴν ἐπίσημον ναυτικὴν γλῶσσαν, ἀποτελοῦντες—καθὼς καὶ αἱ ἀμματίσεις, αἵτινες ὅμως εἶναι ὅλως διάφορον εἶδος—τὸ κυριώτερον μέρος τῶν πρωρατικῶν ἔργων, ἔχουν ὡς βάσιν τὸ κατὰ πλάτος ἢ τὸ κατὰ ἀνάσταλμα σύστρεμμα τοῦ σχοινίου, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι μέγιστος. Ἐξ αὐτῶν ἐνταῦθα θέλομεν περιγράψει τοὺς συνηθεστέρας χρήσεως:

1) Σταυρὸς (κοιν. *σταυρόκομπος*, γαλλ. noeud plat, ἀγγλ. sailor's knot). Χρησιμεύει διὰ τὸν σύνδεσμον δύο ἄκρων (τὸ δέσιμο δύο κάβων) σχοινίων, ἅτινα δὲν πρόκειται νὰ ὑποστῶσι μεγάλην ἕλξιν, ὡς παραδεῖγμα σκηνῶν. Καίτοι δὲ συσφίγγεται τόσον περισσότερον, ὅσον ἕλκονται τὰ σχοινία, ἅτινα ὁ κόμβος οὗτος ἑνώνει, ἐν τούτοις διαλύεται (τὸν ξελύνομεν) εὐχερέστατα· δι' ὃ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸ παλαιὸν ἱστιοφόρον ναυτικόν, τὸ πρὸ τῆς ἐπινοήσεως τῶν νεύρων τῶν σειρῶν, πρὸς πρόσδεσιν τῶν σειραδίων (κοιν. *τσαμανταλίων*) κατὰ τὰς σειροδετήσεις.

2—3) Ἀγκυροδεσμος (κοιν. *κουλούρι*, γαλλ. l'étalingure, ἀγγλ. clinch). Ὢν βρόχος στερεούμενος δι' ἐπιδέσμου εἰς τὸ ἄκρον, χρησιμοποιεῖται εἰς ἀγκυροδέτησιν λεπτοῦ πείσματος ἢ βρόχισιν ἀγκύρας. Διαλύεται εὐχερέστατα ἀποκοπτομένου τοῦ ἐπιδέσμου. Δύναται δὲ νὰ κατασκευασθῇ ἁπλοῦς (2) ἢ διπλοῦς (3).

4-5) Ποδόδεσμος (κοιν. *δέσιμο τῆς σκότας*, γαλλ. le noeud d'écoute, ἀγγλ. the sheet-knot). Χρησιμεύει εἰς τὴν πρόσδεσιν τοῦ ποδὸς ὑψηλοῦ ἱστίου ἢ ἱστίου λέμβου εἰς τὸ ψέλλιον τοῦ μυόμματος τοῦ ποδεῶνός του. Συσφιγγόμενος τόσον περισσότερον, ὅσον ἡ ἕλξις τοῦ σχοινίου ἐντείνεται, χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς πρόσδεσιν ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου περιδεδεμένου διὰ σχοινίου ἔχοντος ψέλλιον ἢ ἐνώτιον. Ἐκ τοῦ ἁπλοῦ ποδοδέσμου (4) σχηματίζομεν τὸν διπλοῦν (5), προτιμώμενον διὰ προσδέσεις τῶν ὑπερῶν εἰς τὰς κεραίας τῶν ὑψηλῶν ἱστίων.

6) Ονόκομβος (κοιν. *γαϊδουρόκομπος*, γαλλ. noeud de vache, ἀγγλ. granny's bend). Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν συνένωσιν δύο ῥυμμάτων ἢ τόννων, ὢν ἀσθενέστερος τοῦ σταυροῦ (1) καὶ διαλυόμενος δυσκολώτερον ἐκείνου.

7) Ξυλόδεσμος (κοιν. *μαραγκόδεμα*, γαλλ. le noeud de bois, ἀγγλ. the timber hitch). Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀκροδέτησιν τῶν ποδῶν τῶν δολώνων καὶ τῶν διπλῶν θρίων καὶ τὴν τραχήλωσιν τῶν θωρακίων, ἰδίως ὅμως εἰς τὰς ἐνθέσεις ἢ ἐξαιρέσεις σφηκίσκων καὶ δὴ εἰς τὰς φορτοεκφορτώσεις σανίδων συσκευασμένων κατὰ δέματα.

8—11) Κρεμάθρα (κοιν. *κανδηλίτσα*, γαλλ. le noeud de chaise, ἀγγλ. bowline bend). Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν εἰς τὴν ἐξαρτίαν ἀνύψωσιν ἀνθρώπου πρὸς ἐργασίαν παρατεταμένην (δέσις ἐπιστηλίων, ἐπισκευαὶ βαθμίδων ἐπιτόνων μεγάλου ἐπιστηλίου), κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας δέον νὰ μετατοπίζηται οὗτος καθ' ὕψος ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος πρόκειται νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ μακρὸν καθήμενος ἐπὶ τῆς κρεμάθρας, ἀντὶ τῆς ἁπλῆς τοιαύτης (8), κατασκευάζομεν τὴν διπλῆν (9, 10), ἀποτελουμένην ἐκ δύο κοινῶν ἐχουσῶν τὸν κόμβον ἁπλῶν, τῆς μὲν χρησιμευούσης ὡς ἕδρας, τῆς δὲ ὑπερειδούσης τὴν ὀσφύν. Ἐὰν δὲ ὁ ἄνθρωπος πρόκειται νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου, πρὸς διάναξιν, βαφὴν κτλ., χρησιμοποιοῦμεν τὴν *διαναχτικὴν* καλουμένην (*κανδηλίτσα τοῦ καλαφάτη* —σχ. 11).

12) Σύναμμα (κοιν. *ἐργετίδικο μάτισμα*, γαλλ. le noeud d' ajut, ἀγγλ. the currick bend). Ἀποτελούμενον ἐκ κρεμάθρας ἁπλῆς (8), κατασκευαζομένης εἰς τὸ ἄκρον ἑνὸς σχοινίου καὶ διὰ τῆς ὁποίας διαπεράται ἡ ἄκρα ἄλλου σχοινίου, καθ' ἣν ἄκραν σχηματίζομεν ἄλλην κρεμάθραν, χρησιμεύει πρὸς προσωρινὴν ἕνωσιν δύο σχοινίων.

13) Βρόχος (κοιν. *θηλιά*, γαλλ. noeud-coulant, ἀγγλ. running knot). Κατασκευαζόμενος διὰ κρεμάθρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ διείρομεν αὐτὸ τοῦτο τὸ σχοινίον της, χρησιμεύει εἰς τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἄγρευσιν καὶ τὴν κατόπιν ταύτης ἕλξιν πρὸς τὸ πλοῖον παντὸς ἀντικειμένου, ἰδίως δὲ σημαντῆρος.

14—15) Ψευδόδεσμος (κοιν *ψευτόκομπος*, demi-noeud ἀγγλ. half a crown). Κατασκευαζόμενος εἰς τὸ ἄκρον σχοινίου, χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς παρεμπόδισιν αὐτοῦ τοῦ νὰ ἐκχυθῇ ἀπὸ τὸν τρόχιλον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι περασμένον· ὡσαύτως, διὰ τὴν πρόσδεσιν σχοινίου ἐπὶ οἱουδήποτε ἀντικειμένου. Ὁ ψευδόδεσμος δύναται νὰ ᾖ (15) καὶ μετὰ διαδέσμων.

16) Σφενδόνη (κοιν. *μπέζα*, γαλλ. noeud de trompette ἢ jambe de chien, ἀγγλ. sheep-shank). Διὰ ταύτης συνάγεται τὸ χαλαρὸν ἐξάρτιον ἢ καλῴδιον τινός, χωρὶς να λυθῶσι τὰ ἄκρα του· ὡσαύτως, βραχύνεται σχοινίον, τὸ ὁποῖον δὲν θέλομεν νὰ κόψωμεν.

17) Χειρόδεσμος (κοιν. *σκανδαγιόκομπος*, γαλλ. ben d'oiseau. ἀγγλ. log-line-bend). Χρησιμεύει πρὸς ταχίστην κατασκευὴν θηλείας ἐπὶ σχοινίου, χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ βολιδοσχοίνου σημείωσιν τῆς θέσεως, καθ' ἣν τὸ ἐκράτει ὁ βολιστής, ὅταν ἡ χείρ του ᾐσθάνθη τὴν βολίδα εὑροῦσαν βυθόν.

18) Ἡμίδεσμος (κοιν. *μετζαβόλτα*, γαλλ. demi-clef, ἀγγλ half hitch). Ψευδόδεσμος (14), τοῦ ὁποίου τὸ ἐν ἄκρον ἐφέραμεν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄλλου, χρησιμεύει δὲ εἰς ὅ,τι καὶ ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ὅμως εἶναι στερεώτερος.

19) Στροφὴ (κοιν. *βόλτα*, γαλλ. tour-mort, ἀγγλ. the turn). Πλήρης περιφορὰ σχοινίου περὶ ἄλλο σχοινίον ἢ οἱονδήποτε ἀντικείμενον πρὸς παραγωγὴν τριβῆς δι' ἐπαυξήσεως τῶν προστριβομένων ἐπιφανειῶν. Εἰς τὸ σχῆμα παρίσταται διπλῆ στροφή, μετασχηματισθεῖσα εἰς δεσμὸν ἐπὶ σφηκίσκου, τῇ βοηθείᾳ δύο, ἐν συνεχείᾳ τῆς τότε στροφῶν, ἡμιδέσμων, ἀποτελούντων ἀραιωθεῖσαν ψαλιδιὰν (27).

20—24) Κορακόδεσμος (κοιν. *δέσιμο στὸ γάντζο*, γαλλ. le noeud de grappin, ἀγγλ. hook-knot). Χρησιμεύει διὰ τὴν πρόσδεσιν ἀγομένου εἰς τὸν κόρακα τροχίλου τοῦ συσπάστου. Δύναται δὲ νὰ εἶναι εἴτε ἁπλοῦς (20), ὁπότε λέγεται καὶ *δηκτὴ* (*τσακιστή*), δυνάμενος μάλιστα νὰ στερεωθῇ καὶ προσθέτως καὶ δι' ἡμιδέσμου (21), εἴτε διπλοῦς (22), ὁπότε παρουσιάζει μείζονα στερεότητα, ἢ καὶ μετὰ πολλαπλῶν διέρσεων, ὁπότε λέγεται *στρεπτὴ* καὶ εἶναι ἀκόμη στερεωτέρα (23). Εἰς τοὺς κορακοδέσμους κατατάσσεται καὶ ὁ *λυκόδεσμος* (24), ὢν εἶδος ἀγκύλης ἐν σχήματι ψαλιδιᾶς (27) καὶ κατασκευαζόμενος εἰς τὸ μέσον σχοινίου· χρησιμεύει δὲ εἰς τὴν ἔντασιν τοῦ σχοινίου, ἀγκυριζομένου πρὸς τοῦτο τοῦ συσπάστου ἐντὸς τοῦ λυκοδέσμου, ἢ διειρομένου μοχλοῦ, κέστρας ἢ σκαλμοῦ.

25) Λαιμόδεσμος (κοιν. *γραβάτα* ἢ *λαιμοδέτης*, γαλλ. καὶ ἀγγλ. cravate). Ἐπίδεσμος περὶ τὸν λαιμὸν σκεύους ἢ ἀγκύρας, λ. χ. ἀγκύρας λαιμοδετημένης εἰς τὴν πρύμνην ἀκάτου. Κατ' αὐτὸν ἔδενον καὶ οἱ ναῦται τοῦ ἄλλοτε πολεμικοῦ ναυτικοῦ τὸν λαιμοδέτην των, ὅστις τρόπος χρησιμοποιεῖται ἄλλως τε ἔτι καὶ νῦν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἐν τῇ κοινῇ χρήσει.

26) Τραχηλόδεσμος (κοιν. *δέσιμο τοῦ καπελάγιου*, γαλλ. noeud de capelage ἀγγλ. top-regging bend). Χρησιμεύει ὅπως προτονίσωμεν ἢ ἐπιτονίσωμεν συγχρόνως βελόνιον ἢ σφηκίσκον διὰ σχοινίου, τὸ ὁποῖον δὲν θέλομεν νὰ ἀχρηστεύσωμεν ἐφεξῆς κόπτοντες αὐτό· καὶ τὰ μὲν δύο πλάγια σχηματίζουσι τοὺς ἐπιτόνους, τὰ δὲ δύο μέσα τοὺς προτόνους (εἰς τὸ σχῆμα 29 δέον νὰ νοηθῇ ἡ διεύθυνσις τῆς πρῴρας καταχαθέτως πρὸς τὸ πλάγιον περιθώριον καὶ πρὸς δεξιά).

27) Ψαλιδιὰ (κοιν. *ψαλιδιά*, γαλλ. les deux demi-clefs à capeler, ἀγγλ. clove-hitch). Μεγίστης χρήσεως κόμβος, κατασκευαζόμενος περὶ στερεῶς τεταμένον σχοινίον (σύνδεσις βαθμίδων πρὸς τοὺς μεσαίους ἐπιτόνους), ἢ πρὸς στερέωσιν σχοινίου εἰς τὸ κόρον γεράνου φορτωτῆρος, ἢ διὰ τὴν πρόσδεσιν τῆς οὐρᾶς ἐνούρου τροχίλου ἐπί τινος ἐξαρτίου. Ὅσον περισσότερον ὑφίσταται ἕλξιν, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ στερεοῦται, διαλύεται δὲ εὐχερέστατα.

28) Θηλειά, λεγομένη ἐπίσης καὶ αὕτη *δηκτὴ* (γαλλ demi-clef renversée, ἀγγλ. blackwall hitch). Χρησιμεύει πρὸς τοποθέτησιν προχείρου ἐξαρτίου, ἢ πρὸς ἀνύψωσιν βαρῶν ἐλαφρῶν, ὁπότε καὶ ἀποπακτοῦμεν τὰς σπείρας τοῦ σχοινίου της, ὅπως περιβάλωμεν τὸ ἀντικείμενον ἀσφαλέστερον.

29) Στραγγαλόδεσμος (κοιν. *τσαπράζι*, γαλλ. noeud de tresillon ἢ amarrage en étrive. ἀγγλ throat seizing). Εἶδος λυκοδέσμου (24), ἐν τῷ ὁποίῳ εἰσάγεται στραγγάλη πρὸς μείζονα ἔντασιν.

30) Ὑπερόδεσμος (κοιν. *δέσιμο τοῦ μανταριοῦ*, γαλλ. noeud de drisse, ἀγγλ. tie-bend). Μεγάλης χρησιμότητος διὰ τὰς ἱστιοπλοούσας λέμβους, σχηματιζόμενος διὰ στροφῆς τῆς ὑπέρας περὶ τὸ σέλμα (μπάγκον) καὶ παρεμβολῆς τοῦ μέσου της μεταξὺ τῆς στροφῆς καὶ τοῦ σέλματος. Ἐνῷ κρατεῖ ἄριστα τὸ ἱστίον ἐπηρμένον εἰς τὴν θέσιν του, δυνάμεθα νὰ τὴν διαλύσωμεν πάραυτα, λόγῳ μεγάλης ἐγκλίσεως τῆς λέμβου ἕνεκα προσπεσούσης σφοδρᾶς ῥιπῆς (σπιλιάδας) ἕλκοντες τὸ ἄκρον τῆς ὑπέρας.

31) Ἀγγλικὴ ὑπέρα (γαλλ. frapper une drisse anglaise). Τρόπος προσδέσεως εἰς τὴν ὑπέραν φώσωνος, συσπάστου, οὗ ὁ ἄνω τρόχιλος φέρει ἐνώτιον μεγάλης ἀγκύλης: φέρομεν πρὸς τοῦτο δύο στροφὰς τοῦ ἀγομένου τῆς ὑπέρας περὶ τὴν ἀγκύλην τοῦ τροχίλου, τὸν ὁποῖον φέρομεν εἰς τὸ κατάλληλον ὕψος, κάμπτομεν τὸ ὑπὲρ τὸν τρόχιλον μέρος τῆς ὑπέρας καὶ τὸ περῶμεν εἰς τὴν ἀγκύλην, ὅπου τὸ στερεοῦμεν διὰ πείρου.

32) Παριστιόδεσμος (κοιν. *δέσιμο τοῦ σολόγγου*). Χρησιμεύει πρὸς ἀνάδεσιν ὑπέρας ἐπὶ κεραίας παριστίου, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο στροφῶν περατουμένων εἰς ξυλόδεσμον (7).

33—34) Καρυόκομβος (κοιν. *καρυδόκομπος*, γαλλ. cu-de-porc ἢ bonnet turc, ἀγγλ. wall-knot). Ὁ κλασσικώτερος τῶν ναυτικῶν κόμβων, χρησιμεύων διὰ τὴν κατασκευὴν σφονδυλίων διὰ τὰ ἀπολάβεια, τὰς ἀρχὰς τῶν συσπάστων τῶν ἐφολκίων κλπ. Ἐκ τοῦ ἁπλοῦ καρυοκόμβου (33) κατασκευάζεται ὁ διπλοῦς (34).

35—36) Φανάριον (κοιν. *φανάρι*, γαλλ. tête-d'-alouette, ἀγγλ. crown-knot). Καλλιτεχνικώτατος κόμβος, κατασκευαζόμενος ἀντὶ τοῦ φιμώματος, τοῦ περατοῦντος συνήθως τοὺς καρυοκόμβους. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ σφονδύλια τῶν χειραγωγῶν, διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν ἐκ σχοινίου λαβῶν τῶν κάδων πλύσεως κλπ. Τοιοῦτος κόμβος κατασκευαζόμενος εἰς τὸ ἄκρον ἐννεασιβόλου κάλωος, ὀνομάζεται (36) *φανάριον πολλαπλοῦν*.

37—38) Ἐπιτονόδεσμος (κοιν *ξαντόδεμα*, γαλλ. noeud de hauban, ἀγγλ shroud knot). Κόμβος χρησιμεύων εἰς τὴν στερεὰν συνένωσιν τῶν δύο ἄκρων κοπέντος ἐπιτόνου ἢ παρατόνου ἢ προτόνου. Διὰ τῆς ὡς τὸ σχῆμα διαπλοκῆς τοῦ ἁπλοῦ ἐπιτονοδέσμου (37), ἐλάχιστον μέρος τοῦ σχοινίου ἀχρηστεῖται. Ὁ διπλοῦς ἐπιτονόδεσμος (38), κατασκευαζόμενος διὰ δύο καρυοκόμβων, προσερειδομένων εἰς ἀλλήλους καὶ περατουμένων εἰς ἀμματίσεις, εἶναι μὲν στερεώτερος τοῦ ἁπλοῦ, ἀλλὰ καὶ χονδρότερος, δι' ὃ καὶ ἐν ὀλιγωτέρᾳ χρήσει.

39) Ἀραβόκομβος (κοιν. *ἀραπόκομπος*, γαλλ. noeud de ride, ἀγγλ. langard bend.). Ὁμοιάζων τοὺς καρυοκόμβους (33—34), χρησιμοποιεῖται ὡς ἐκεῖνοι,

Digitized by Google

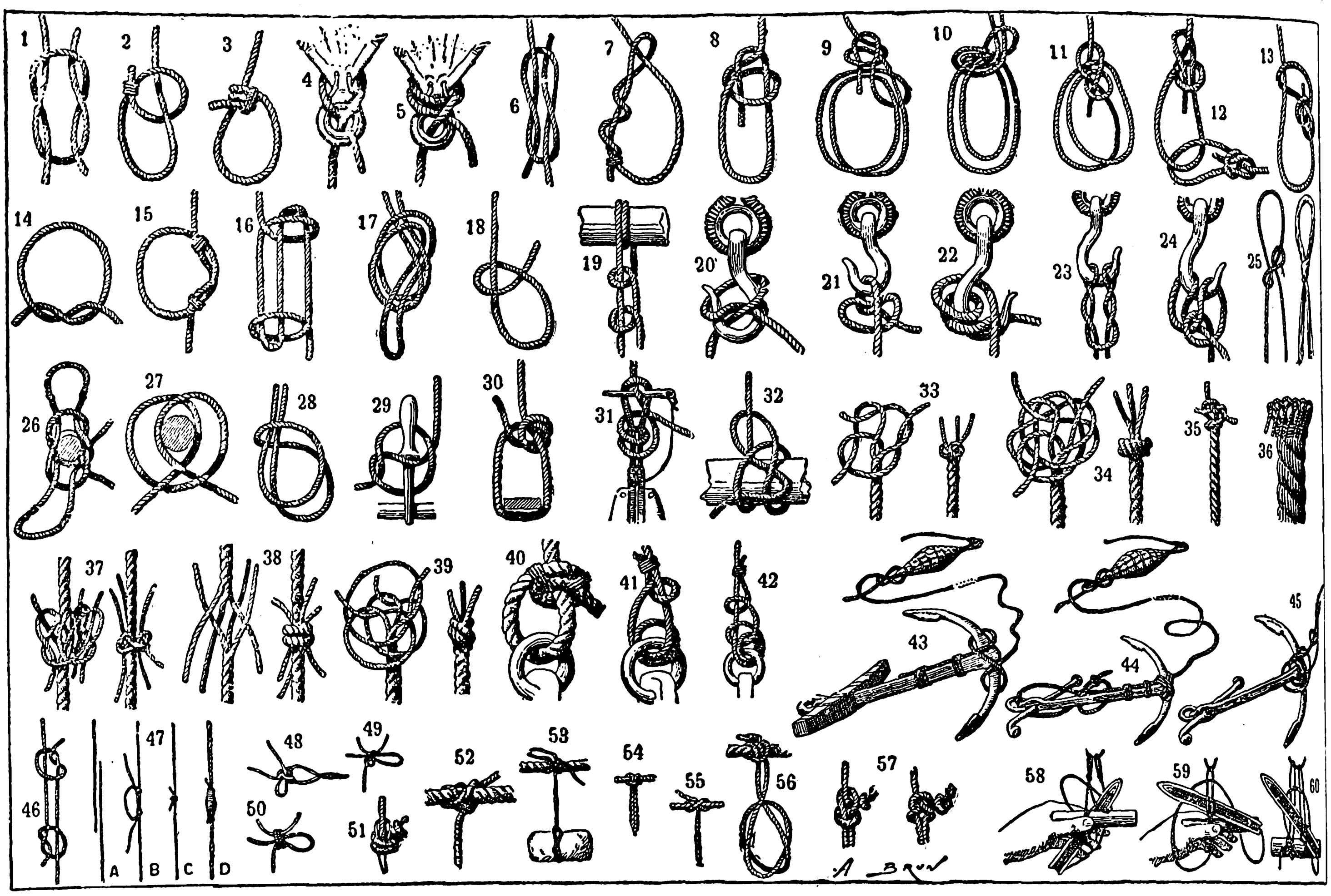

Διάφορα εἴδη κόμβων.

ἰδίως ὅμως εἰς τὴν κατάρτισιν τῆς ἀρχῆς ἐντονίου εἰς τὴν ὀπὴν τριόπου.

40) Καλώδεσμος (κοιν. *κουλούρι*, γαλλ. noeud d'étalingure). Εἶδος ἀγκυροδέσμου ἁπλοῦ (2), κατασκευαζομένου εἰς τὸ ἄκρον κάλωος, ἐπὶ τοῦ δακτυλίου τῆς ἀγκύρας, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα διαδένονται καλῶς διὰ πλατυδέσμου ἐκ βαθμιδοσχοίνου.

41—42) Τονόδεσμος (γαλλ. noeud d'étalingure de grelin). Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀγκυροδέτησιν τόνου ἐπὶ ἰσχάδος. Περῶμεν εἰς τὸν δακτύλιον αὐτῆς στροφήν, κατασκευάζομεν διὰ τοῦ ἄκρου ἡμίδεσμον καὶ ἀγκτηριάζομεν αὐτὸ ὑπεράνω τοῦ ἡμιδέσμου (42). Ἀνάλογος εἶναι καὶ ὁ *κρικόδεσμος* (42).

43—45) Κατὰ σειράν: *Πεισματιόδεσμος* μετὰ σημαντηροδέσμου (γαλλ. noeud d'orin, ἀγγλ. busy-rope-knot) πρὸς ἐπισήμανσιν καὶ εὔκολον βρόχισιν ἀγκύρας. Ὁμοίως (44) διὰ τὴν εὔκολον ἄγρευσιν μικρᾶς ἀγκύρας. *Ἰσχαδόδεσμος* (45), δι' οὗ προσδένομεν διὰ ψαλιδιᾶς (27) τὸν τόνον τῆς ἰσχάδος εἰς τὸν ἀγκῶνα τῆς ἰσχασθησομένης μεγάλης ἀγκύρας (γαλλ. noeud d'empenelage). Εἰς τοὺς κόμβους τούτους, καθαρῶς ναυτικούς, προσθετέοι καὶ οἱ κυριώτεροι τῶν ἁλιευτικῶν κόμβων.

46—47) Ὁρμιόδεσμος. Διὰ τούτου συνενοῦνται δύο τεμάχια πετονιᾶς ἢ ὁρμιδιοῦ, εἰς τρόπον ὥστε μετὰ τὴν ἕνωσίν των νὰ εὑρίσκωνται ταῦτα ἀβιάστως ἀπ' εὐθείας, χωρὶς νὰ σχηματίζεται κατὰ τὸν κόμβον γωνία (46). Ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης συνενώσεως εἶναι ὁ ἑξῆς (47): A, ἡ πρώτη συσχετικὴ θέσις τῶν πρὸς συνένωσιν ἄκρων τοῦ ὁρμιδιοῦ· B, κατασκευὴ καὶ συμπλησίασις τῶν δύο ἀναστελμάτων· C, σύσφιγξις τοῦ κόμβου· D, τελικὴ ἐμφάνισις ὁρμιοδέσμου εἰς καθετὴν ἐξ ἱππείου τριχὸς (ἀλογότριχας).

48) Δέσις τῆς πετονιᾶς τῆς συρτῆς εἰς τὴν ἀγκύλην (γάσαν) τῆς ἐκ σύρματος μπουργάνας, εἰς ἧς τὸ ἄκρον προσδένεται τὸ ἀγκίστριον (βλ. καὶ 51).

49—50) Τρόποι δέσεως τοῦ ὁρμιδιοῦ εἰς τὴν ἀγκύλην τῆς διαφανοῦς μεταξίνης τριχὸς (μεσσηνέζας).

51) Δέσις μπουργάνας ἐκ σύρματος εἰς τὸ ἄκρον πετονιᾶς.

52) Δέσις παραμάλλου εἰς τὴν μάναν τοῦ σκαθαρωτοῦ παραγαδιοῦ.

53) Δέσις βάρους εἰς τὰ ποδάρια τῆς σακκούλας τοῦ δικτύου τοῦ τρόπου τῆς ἁλιείας τοῦ λεγομένου κωλοβρέχτης (βλ. καὶ 56).

54) Δέσις παραμάλλου ἐκ μεσσηνέζας εἰς τὴν μάναν τοῦ ὑψηλοῦ παραγαδιοῦ.

55) Δέσις διὰ ψαλιδιᾶς (27) παραμάλλου διπλοῦ ἐκ μεσσηνέζας εἰς τὴν μάναν τῆς καθετῆς.

56) Δέσις βάρους εἰς τὴν μάναν τοῦ παραγαδιοῦ εἰς τὰ ποδάρια τὰ ἀπολήγοντα εἰς τὸ κολοκύθι τῶν μανωμένων δικτύων.

57) Δύο τρόποι προσδέσεως τῆς ἀγκύλης τῆς μεσσηνέζας εἰς τὴν μάναν τῆς καθετῆς ἢ τῆς πετονιᾶς· καθ' ὅμοιον τρόπον προσδένεται εἰς τὴν μεσσηνέζαν καὶ ἡ μολυβήθρα.

58—60) Οἱ τρεῖς χρόνοι τῆς κατασκευῆς χειροπλέκτου ἁλιευτικοῦ δικτύου τῇ βοηθείᾳ κερκίδος.

—*(Ναυτ.) Κόμβος* (κοιν. *κόμπος*, γαλ. noeud, ἀγγλ. knot). Καλεῖται ἑκάστη τῶν διαιρέσεων τοῦ σχοινιδίου τοῦ δρομομέτρου, σημειουμένων διὰ τεμαχίων δετηρίας ἡμματισμένων ἐπ' αὐτοῦ καὶ φερόντων ἑκάστου τόσους κόμβους, ὅσος εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἑκάστης διαιρέσεως τοῦ σχοινιδίου. Ἡ μεταξὺ δύο κόμβων ἀπόστασις εἰς μέτρα δέον νὰ ἔχῃ λόγον πρὸς τὸν ἀριθμὸν 1852, τῶν μέτρων τῶν ἀποτελούντων τὸ μίλλιον, ὃν λόγον ἔχει ἡ διάρκεια τοῦ ἀμμωτοῦ ἐκπεφρασμένη εἰς δεύτερα πρὸς τὸν ἀριθμὸν 3600 τῶν δευτερολέπτων τῆς ὥρας: Ἐὰν λ.χ. τὸ ἀμμωτὸν εἶναι διαρκείας 30 δλ., οἱ κόμβοι τοῦ δρομομέτρου δέον νὰ διαδέχωνται ἀλλήλους ἀνὰ $^{1}/_{120} \times 1852$, δηλαδὴ ἀνὰ 15μ,43=47 $^{1}/_{2}$ ποδ. γαλλ=50 $^{2}/_{3}$ ποδ. ἀγγλ. Προφανὲς δέ, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν παρεαθέντων κόμβων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταγγίσεως τῆς ἄμμου τοῦ ἀμμωτοῦ δεικνύει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑκατοστῶν εἰκοστῶν τοῦ μιλλίου, ἅτινα τὸ πλοῖον διήνυσεν εἰς $^{1}/_{120}$ τῆς ὥρας, δηλαδὴ τὸν ἀριθμὸν τῶν μιλλίων καθ' ὥραν· ἐξ οὗ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου *κόμβος* ἀντὶ τοῦ μιλλίου, πρὸς καταδήλωσιν ταχύτητος ὡριαίας τοῦ πλοίου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διάρματος: π.χ. «διηνύσαμεν 395 μίλλια μὲ μέσην ταχύτητα 9 κόμβων». Τῆς πείρας ὅμως καταδειξάσης, ὅτι τὸ δελτωτὸν ἀντὶ νὰ μένῃ ἀκίνητον παρακολουθεῖ ὀλίγον τὸ πλοῖον καὶ ὅτι δι' ἀμμωτὸν 30 δλ. ἡ μεταξὺ τῶν κόμβων ἀπόστασις 15,43 μέτρ. ἔδιδε μικροτέραν ταχύτητα τῆς πραγματικῆς, καθώρισαν, ἐμπειρικῶς καὶ διὰ συνεχῶν ἀναψηλαφήσεων, τὴν ἀπόστασιν τῶν κόμβων εἰς 14,63 μέτρα. Ὡς εἰκός, ἐὰν τὸ ἀμμωτὸν εἶναι διαρκεία 10 δλ., ἡ μεταξὺ τῶν κόμβων ἀπόστασις δέον νὰ ᾖ 15,43 : 3=5,15 μέτρα. Μικρὸν τεμάχιον βύρσης ἐμβαλλόμενον εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως δύο κόμβων καὶ μεταξὺ τῶν ἐμβόλων τοῦ σχοινιδίου, δίδει ἐκτίμησιν τῆς ταχύτητος μὲ προσέγγισιν ἡμίσεος μιλλίου καὶ καλεῖται *ἡμικόμβιον*. Σ. Ε. Λ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Φιλίππου Ἰωάννου, Παλάσκα καὶ Κουμελᾶ*, Ἐπίσημον Ναυτ. ὀνοματολόγιον.—*Α. Παλάσκα*, Γαλλοελληνικὸν λεξ. Ναυτ. Ὅρων.—*Κανελλοπούλου*, Μαθήματα Ναυτ. Ὀνοματολ. (λιθογρ.).—*Κανελλοπούλου*, Ἐγχειρίδιον Θωρακιτου.—*Βοσίορ - Κανελλοπούλου*, Ἐγχειρίδιον ἐξαρτισμοῦ καὶ χειρισμοῦ.—*Ἀγγελῆ*, Μαθήματα Ναυτ. Ονοματ.—*Deloncle - Ματθαιοπούλου*, Ἐγχειρίδ. Χειριστοῦ, τόμ. I.—*Σακελλαρίου*, Ἐγχειρίδ. Ἁρμενιστοῦ.—*Γ. Κοτσοβίλλη*, Περὶ ἐξαρτισμοῦ τῶν πλοίων (Ἑρμούπολις 1894).—Manuel de manoeuvrier τῆς Γαλλ. Ναυτ. Σχολῆς (1891).—*Consolini*, Manuel de manoeuvrier.—*Merlin*, Traité prat. de voilure. Σ. Ε. Λ.

—*(Ἱστορ.)* Οἱ δυσκόλως λυόμενοι καὶ σταθεροὶ κόμβοι ἤσχουν μεγάλην σημασίαν, καθ' οὓς χρόνους ἦτο ἄγνωστον ἄλλο μέσον ἐξασφαλίσεως ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἤθελέ τις νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεύς, προετοιμαζόμενος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, ἐφρόντισε νὰ κλείσῃ τὸ κιβώτιον, τὸ ὁποῖον περιεῖχε τὰ πρὸς αὐτὸν δῶρα τοῦ Ἀλκινόου διὰ «ποικίλου δεσμοῦ», τὸ μυστικὸν τοῦ ὁποίου τοῦ εἶχε διδάξει ἡ Κίρκη (*Ὀδύσ.* θ 447). Ἐπίσης, πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν κλείθρων καὶ ἐπὶ μακρὸν κατόπιν ἠσφάλιζον τὰς θύρας διὰ καταλλήλως προσδενομένων σχοινίων ἢ λωρίων. Εἰς τὰ ἅρματα, ὁ ζυγὸς προσεδένετο εἰς τὸν ῥυμὸν διὰ κόμβου, κατεσκευασμένου ἐξ ἱμάντος μακροῦ, πλειστάκις περιτυλισσομένου. Περίφημον παράδειγμα τοιούτου ἰσχυροῦ κόμβου εἶναι ὁ κόμβος τοῦ ἅρματος τοῦ Γορδίου, ἀφιερωμένος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Μίδα, ὁ «γόρδιος δεσμός», ὁ ὁποῖος ἦτο τόσον τεχνικῶς δεδεμένος, ὥστε οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὸν λύσῃ.

Ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ποικιλία τῶν εὑρεθέντων κόμβων πάσης ἐποχῆς εἶναι μέγας. Σπουδαιότερος ἐξ αὐτῶν, καὶ συχνότατα ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀναφερόμενος, εἶναι ὁ «ἡράκλειος δεσμός», ὁ ὁποῖος ἐσχηματίζετο ὅπως ὁ σημερινὸς σταυρόκομβος καὶ ἐχρησίμευε πρὸς στερέωσιν τῆς ζώνης περὶ τὴν ὀσφύν. Παρ' Ἀθηναίῳ (XI 500 a) γίνεται λόγος περὶ ποτηρίων καλουμένων «σκύφοι Ἡρακλεωτικοί, οἷς ἔπεστιν ἐπὶ τῶν ὤτων ὁ λεγόμενος ἡράκλειος δεσμός». Πολλοὶ συγγραφεῖς καλοῦσιν «ἡράκλειον δεσμὸν» τὸν κόμβον, ὅστις σχηματίζεται ἐκ τῆς συνδέσεως τῶν δύο ὄφεων ἐπὶ τοῦ κηρυκείου τοῦ Ἑρμοῦ. Ὁ δεσμὸς οὗτος, ἀποτελῶν καὶ πρόσθετον κόσμημα τῆς ζώνης (πόρπην), ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἁπλοῦν, κατ' ἀπομίμησιν, διακοσμητικὸν στοιχεῖον στεφάνων, δακτυλίων, ἐνωτίων κλπ.

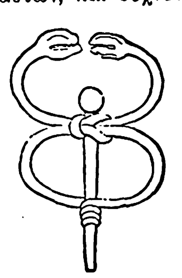

Κόμβος τοῦ κηρυκείου τοῦ Ἑρμοῦ.

Ἀλλ' ἡ προτίμησις αὕτη πρὸς τὸν ἐν λόγῳ κόμβον δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ προκειμένου περὶ λεπτεπιλέπτων κοσμημάτων, ἂν δὲν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὴν μεγάλην διάδοσιν, τὴν ὁποίαν ἔσχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ χρῆσις παντὸς εἴδους περιάπτων καὶ ἀντιβασκανίων, ἅτινα ἐπιστεύετο ὅτι ἐπροφύλασσον ἀπὸ ἐπικειμένου κακοῦ. Ὁ «ἡράκλειος δεσμός», ὡς σύμβολον ἰσχύος καὶ ἀντοχῆς, συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν ἀποτροπαίων καὶ ἀλεξικάκων ἀντικειμένων. Ὁ Πλίνιος (Hist. Nat. XXVIII, 6 17, 63) ἐπίστευεν ὅτι ἡ ἐπούλωσις τῶν πληγῶν ἐπεταχύνετο, ἂν ὁ ἐπίδεσμος ἐδένετο κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ ἡρακλείου δεσμοῦ, καὶ συνίστα, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, τὴν ζῶσιν διὰ τοιούτου κόμβου. Παρὰ Ῥωμαίοις οἱ νεόνυμφοι ἔφερον ὡς ζώνην μάλλινον νῆμα δεδεμένον εἰς ἡράκλειον δεσμόν, τὸν

Digitized by Google

ὁποῖον ὁ σύζυγος ὤφειλε νὰ λύσῃ ἐπὶ τῆς νυμφικῆς κλίνης.

Ἀντιθέτως τὰ πρόσωπα τὰ ἀφιερωμένα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰς τελετάς, δὲν ἔπρεπε νὰ φέρωσι κανὲν εἶδος κόμβου. Αἱ γυναῖκες ἔλυον τὴν κόμην των, ὁσάκις μετεῖχον λιτανειῶν ἢ διονυσιακῶν ἑορτῶν, αἱ δὲ μάντεις ἀπηλλάσσοντο παντὸς δεσμοῦ, τὸν ὁποῖον τυχὸν ἔφερον, ὁσάκις ᾐσθάνοντο ἑαυτὰς ἐμπνεομένας ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος. Ἐν Ῥώμῃ ἦτο ἀπηγορευμένον εἰς τὸν ἱερέα τοῦ Διὸς (flamen dialis) νὰ φέρῃ δακτυλίους ἢ κόμβους ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων του· κανὲν ἀντικείμενον κλειόμενον ἢ συγκρατούμενον διὰ δεσμῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Οἱ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν μαγείαν δὲν ἔφερον δεσμούς, οὔτε εἰς τὴν κόμην, οὔτε εἰς τὰ ὑποδήματα, οὔτε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα. Κάθε δεσμὸς ἐξεβάλλετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν ἐγκύου γυναικός, διὰ νὰ ἐπέλθῃ εὐκόλως ὁ τοκετός. Συγγενὴς καὶ ἀπότοκος τῶν ἀντιλήψεων τούτων εἶναι ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ φέρειν ὑποδήματα, κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς ὡρισμένα ἱερὰ ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἐνίων θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἡ ὁποία ἀπαντᾷ συχνὰ τόσον ἐν Ἑλλάδι, ὅσον καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀνατολῇ.

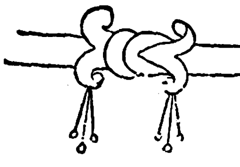

Κόμβος ζώνης.

Ἂν οἱ ἄνθρωποι ἐφρόντιζον νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν βλαβερὰν ἐπήρειαν τῶν κόμβων εἰς ὡρισμένας περιστάσεις, ἄλλοτε προσεπάθουν νὰ χρησιμοποιήσουν πρὸς ὄφελός των τὴν μαγικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον εἰς αὐτούς. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐπεδίωκον νὰ κατευθύνουν τὴν βλαπτικὴν δύναμίν των ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των καὶ τῶν ἀντιπάλων των, δένοντες διὰ ποικίλων κόμβων τὸ ὁμοίωμά των καὶ ἀπαγγέλλοντες ὡρισμένας ἐπῳδοὺς (κατάδεσμοι). Κατόπιν τὴν μαγικὴν ταύτην δύναμιν κατηύθυνον ἐναντίον κακῶν, τὰ ὁποῖα τοὺς ἠπείλουν, δένοντες διαφόρους νόσους καὶ καταλήγοντες οὕτως εἰς τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν προφυλακτικὴν πλέον δύναμιν τῶν κόμβων. Παρομοία πίστις καὶ πρακτικὴ ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον εἰς διαφόρους ἀπολιτίστους λαούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν. Οὕτω παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ἐκτὸς τῆς εἰς τοὺς καταδέσμους (ἀποδέματα) χρησιμοποιήσεως τῶν κόμβων, ἐπικρατεῖ ἡ πίστις ὅτι διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ἀπολεσθέντος ἀντικειμένου βοηθεῖ ἡ δέσις κόμβου. Πολλαχοῦ τῆς γῆς, ὡς ἐν Κίνᾳ, Περουβίᾳ, Ἀφρικῇ, Μαλαισίᾳ κλπ., οἱ κόμβοι ἐξετέλουν πρακτικώτερον προορισμόν· σχηματιζόμενοι ἐπὶ σχοινίων ἢ ἱμάντων κατὰ σειρὰν ἀνηρτημένων, ἐχρησίμευον ὡς μέσον ἀριθμήσεως καὶ ἐνίοτε γραφῆς. Θ. Π.

Κόμβος χρησιμεύων εἰς περίαπτον.

—*[Ραπτ.]* Ἐν τῇ ῥαπτικῇ καὶ κεντητικῇ *κόμβος* καλεῖται τὸ κόμπιασμα τῆς μιᾶς ἄκρας τῆς ἐν τῇ βελόνῃ διαπερωμένης κλωστῆς πρὸς στερέωσιν. Ὁ κόμβος στερεῖται ἰδιαιτέρας τεχνικῆς· ἁπλῶς τυλίσσομεν ἐπὶ τοῦ δείκτου δὶς ἢ τρὶς τὴν κλωστὴν καὶ κατόπιν στρίβοντες διὰ τοῦ ἀντίχειρος τραβῶμεν τὴν κλωστὴν καὶ σφίγγει ὁ κόμβος. Κόμβος ἐν τῇ κεντητικῇ καλεῖται εἰδικὴ βελονιὰ δι' ἀπομιμήσεις σπόρων ἀνθέων (κοιν. *κομπαράκια*).

—*[Γεωλογ.]* *Κόμβος* καλεῖται τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως δύο ἢ πλειόνων ὀροσειρῶν, ὅπου καὶ σχηματίζεται συχνὰ ὄγκος ὀρεινός. Γ. Κ. Γ.

—*[Δομ.]* Καλοῦμεν *κόμβους* τὰς θέσεις a, b, c,... εἰς ἃς συναντῶνται τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν ab, ag, bg.... τῶν ἀποτελουσῶν τὰ φορεῖα εἴτε εἰς τὰ ζευκτὰ τῶν στεγῶν ἢ εἰς τὰς γεφύρας. Αἱ ἑνώσεις τῶν κόμβων εἶναι στερεαὶ ἢ καὶ ἀρθρωταί, ἀναλόγως τῆς κατασκευῆς. Συνήθως διατίθενται τὰ τῆς φορτώσεως τῶν δικτυωτῶν φορείων οὕτως, ὥστε τὰ φορτία νὰ ἐνεργῶσι μόνον εἰς τοὺς κόμβους καὶ οὐχὶ εἰς τὰ ἐνδιάμεσα σημεῖα τῶν δοκῶν. Τότε αἱ δοκοὶ ὑποφέρουσι μόνον κατὰ μῆκος ἐφελκυσμὸν ἢ θλῖψιν καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς κάμψιν, δι' ὃ καὶ ἀντέχουσι περισσότερον.

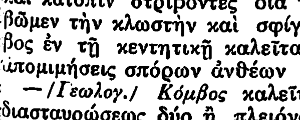

Ζευκτὸν στέγης.

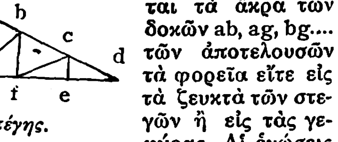

Γέφυρα.

—*[Φυσ.]* Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν στασίμων κυμάτων καλοῦμεν *κόμβους* τὰ σημεῖα, καθ' ἃ τὸ πλάτος τῆς κραδασμικῆς κινήσεως εἶναι ἐλάχιστον.

—**κόμβος ἐμβρυϊκὸς** *['Εμβρυολ.]*· βλ. λ. *ἐμβρυϊκὸς κόμβος*.

—**κόμβος μεσοκόλπιος**, ἢ *τοῦ Tavara ['Ανατομ.]*. Παχεῖα δικτυωτὴ θέσις ἐπὶ τοῦ ἔσω τοιχώματος τοῦ δεξιοῦ κόλπου τῆς καρδίας, ἐγγὺς τῆς θεβεσιανῆς βαλβῖδος, ἀφ' ἧς θέσεως ἄρχεται τὸ στέλεχος τοῦ κολποκοιλιακοῦ δεματίου. Ι. Π.

—**κόμβος ὀμφαλίδος** *['Εμβρυολ.]*. 1) *Κόμβοι ὀμφαλίδος γνήσιοι*· στροφαὶ ἢ ἕλικες, ἃς ἐμφανίζει ἐνίοτε ἡ ὀμφαλὶς (=ὁ ὀμφάλιος λῶρος), παρεμφερεῖς πρὸς βρόχους· οἱ γνήσιοι οὗτοι κόμβοι συσφιγγόμενοι συνεπάγονται κίνδυνον διὰ τὸ ἔμβρυον. 2) *Κόμβοι ὀμφαλίδος νόθοι*· ὀγκώματα σχηματιζόμενα μεταξὺ τῶν ἑλίκων τῆς ὀμφαλίδος ἐκ τῆς συστροφῆς τῶν ὀμφαλικῶν ἀρτηριῶν καὶ ἐκ τῆς κατὰ τόπους ἀνευρύνσεως τῆς ὀμφαλικῆς φλεβός. Ι. Π.

—**κόμβος πολυγωνικός**. Καλεῖται οὕτω τὸ σημεῖον Ω, ὅπερ εἶναι κοινὸν πέρας πλειόνων πολυγωνικῶν ὁδεύσεων, ὧν αἱ ἀφετηρίαι εἰσὶν ἐξηρτημέναι ἐκ σημείων τοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου. Χρῆσις τοῦ κόμβου γίνεται συνήθως κατὰ τὰς ἐντὸς τῶν πόλεων ὑποτυπώσεις, ἐν αἷς λόγῳ τῶν οἰκοδομῶν δὲν δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν πάντοτε σημεῖα τοῦ δικτύου, ὅτε τὸ σημεῖον Ω προσδιοριζόμενον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς σημεῖον τοῦ τριγωνομετρικοῦ δικτύου. *Πλευρὰν προσανατολισμοῦ τοῦ κόμβου* καλοῦσι τὴν πλευρὰν 4‴Ω, ἥτις εἶναι κοινὴ τῶν γωνιῶν Β'Ω, Β''Ω καὶ Β‴Ω.

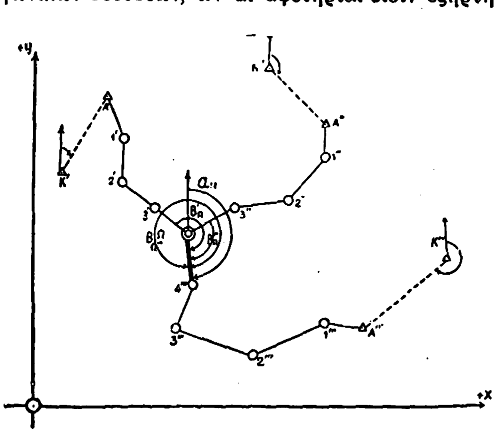

Πολυγωνικὸς κόμβος.

—**κόμβος φλεβώδης** *['Ανατομ.]*. Ὁ φλεβώδης κόμβος (=Keith-Flach) κεῖται κατὰ τὴν ἐκβολὴν τῆς ἄνω κοίλης φλεβὸς εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον τῆς καρδίας καὶ διακρίνεται διὰ τὴν ἰδιάζουσαν πλοκὴν τῶν μυϊκῶν ἰνῶν καὶ τὴν νευροβρίθειαν· ἀποτελεῖ δ' οὗτος τὸ εὐαισθητότερον σημεῖον τῆς καρδίας καὶ συνάπτεται διὰ τοῦ φλεβοκολπικοῦ δεματίου μετὰ τοῦ *μεσοκολπίου κόμβου*. Ι. Π.

κομβοσχοίνιον (τό)· σχοινίον μὲ κόμβους (βλ. λ. *κομποσκοίνι*).

Κόμβουτις. Γαλάτης ἀρχηγὸς ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Βρέννον κατελθόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα στιφῶν. Τῷ 279 π. Χ. μετὰ τοῦ Ὀρεστορίου, πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν φυλασσόντων τὰς Θερμοπύλας Αἰτωλῶν, εἰσήλασεν εἰς Αἰτωλίαν, ἡγούμενος 40 χιλιάδων πεζῶν καὶ 800 ἱππέων. Διελθὼν τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ, κατέλαβε τὸ Κάλλιον, τὸ ὁποῖον ἐνέπρησε μετὰ γενικὴν σφαγὴν τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ. Οἱ Αἰτωλοί, ἀναχωρήσαντες ἐκ Θερμοπυλῶν, ἐκήρυξαν σταυροφορίαν κατὰ τοῦ Κομβούτιος, συλλέξαντες μέγα στράτευμα, εἰς τὸ ὁποῖον κατετάγησαν καὶ οἱ γέροντες καὶ γυναῖκες· τόση ἦτο ἡ ὁρμὴ τῶν ἐπελθόντων, ὥστε ὁ Κόμβουτις ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς τὸ ἐν Θερμοπύλαις γαλατικὸν στρατόπεδον, ἀφήσας πολυαρίθμους νεκροὺς (*Πausav.* Ι', 22, 2). Π. Ν. Π.

κομβρέτον (τὸ) (Combretum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κομβρετωδῶν*, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰ τριακόσια εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τοῦ νέου κόσμου, ἐξαιρέσει τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι δένδρα, συνήθως ἀναρριχώμενοι θάμνοι, ἔχοντα ἀντίθετα, σπανίως ἑλικοειδῆ φύλλα, ἄνθη χρώματος λαμπροῦ ἐρυθροῦ καὶ ποικίλου σχήματος, τεταγμένα κατὰ ταξιανθίας σταχύων, καὶ καρπὸν ξηρόν, κοσμητικὰ ἢ χρήσιμα εἰς τὴν ξυλουργικὴν ὡς ἐκ τοῦ σκληροτάτου ξύλου των, καὶ τὴν φαρμακευτικὴν (φλοιός, φύλλα). Γνωστότερα εἴδη θεωροῦνται: *κομβρέτον τὸ πρωτογενὲς* (Combretum primigenum), ἰθαγενὲς τῶν στεππῶν τῆς Ἀφρικῆς, παρέχον ξύλον χρήσιμον εἰς τὴν οἰκοδομικήν· *κομβρέτον τὸ βουτυρῶδες* (Combretum butyrosum), θάμνος ἀναρριχώμενος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, παρέχων λευκὸν στερεὸν λίπος σπερμάτων, κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κομβρετόνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς ΝΔ. Βρεττανίας, σημειουμένη (Combretonium) εἰς τὸ «Ἀντωνινίνειον θαλάσσιον ὁδοιπορικὸν» καὶ ἐπὶ τοῦ «Πεουτιγγεριανοῦ πίνακος», ἐπὶ τῆς ἀπὸ Londinium εἰς Venta Icenorum ὁδοῦ. Ταυτίζεται πρὸς τὸ σύγχρονον Ipswich. Σ. Ε. Λ.

κομβρετώδη (τὰ) (Combretaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρτανθῶν*, περιλαμβάνουσα εἰς τὰ 18 γένη της 500 εἴδη, δενδρώδη καὶ θαμνώδη, συχνὰ ἀναρριχώμενα, σπανίως ἡμιθαμνώδη, περιέχοντα μεγάλην ποσότητα δεψικῆς οὐσίας. Ταῦτα φέρουσι κατὰ κανόνα ἀντίθετα φύλλα, ἄνευ παραφύλλων, ἄνθη τεταγμένα κατὰ βότρυς ἀστερώδεις, μὲ κάλυκα καὶ στεφάνην, ἑρμαφρόδιτα ἢ μονόγαμα, σχήματος φοειδοῦς ἢ σωληνοειδοῦς, φοθήκην πολλάκις ὑποφυᾶ, μονόχωρον, ἄλλοτε ὑπερφυᾶ καὶ πλειστόχωρον, ἕνα στῦλον ἡμίκαρπον, δερματώδη ἢ ξυλώδη, συχνὰ ἔχοντα 4—5 πτερύγια, μονόσπερμον κλπ. Τὰ πλεῖστα τῶν ὡς ἄνω φυτῶν, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν θερμῶν χωρῶν τοῦ νέου κόσμου, εἶναι κοσμητικά, φαρμακευτικά, οἰκονομικὰ ποικιλοτρόπως, βιομηχανικὰ κλπ. Γνωστότερα γένη θεωροῦνται: *τερμιναλία, κομβρέκον, μυροβάλανος, κουϊσκαλὶς* καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

κόμβωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κομβώνειν, ἡ διὰ κομβίου σύνδεσις, κοιν. *κούμπωμα, θηλύκωμα*.

κομβώνω· συνδέω διὰ κομβίου, κοιν. *κουμπώνω, θηλυκώνω*.

κομβωτός,—ή,—όν, κοιν. *κουμπωτός*· ὁ διὰ κομβώματος συναπτόμενος: «κομβωτὰ ὑποδήματα»· || κομβωμένος: «φορεῖ τὸ παλτό του πάντοτε κουμπωτό».

Κόμε (Kome) *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια τῆς Ἀνατολικῆς Γροιλανδίας, ἔχουσα μέγιστον γεωλογικὸν ἐνδιαφέρον, λόγῳ τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων στρωμάτων τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, τὰ ὁποῖα περικλείουν ἄφθονα, κάλλιστα διατηρούμενα καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα ἀπολιθώματα φυτῶν (γλυπτόστροβος ἐκ τῶν κυπαρισσοειδῶν κωνοφόρων, ἀρτόκαρπος, εὐκάλυπτος κτλ.). Τὰ στρώματα ταῦτα εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν γεωλογίαν καὶ μὲ τὸ ὄνομα *στρώματα τοῦ Κόμε* (Komeschichten). Γ. Κ. Γ.

κομεᾶτον (τό). Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ μικρὰ ἄδεια ἢ προσωρινὴ ἀποστολὴ τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὰς ἑστίας των ἐν καιρῷ εἰρήνης, καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας, ὅτε δὲν ἐγίνοντο συνήθως βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ σχεδὸν κατὰ γενικὸν κανόνα διεκόπτοντο αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις. Ἄνευ διαταγῆς ἀνωτέρας, οὐδεὶς διοικητὴς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ χορηγῇ ἀδείας ἀπουσίας ἐν καιρῷ πολέμου, διοικητὴς δὲ οἱοσδήποτε ἀποστέλλων εἰς τὴν ἑστίαν του στρατιώτην ἐν καιρῷ πολέμου «δίχα κομεάτου», δηλαδὴ ἄνευ ἀνωτέρας διαταγῆς περὶ χορηγήσεως ἀδειῶν, ἐτιμωρεῖτο διὰ προστίμου 30 χρυσῶν νομισμάτων, ἤτοι 900 σημερινῶν δραχμῶν χρυσῶν. Στρατιωτικὸς ἀπουσιάζων ἐν καιρῷ πολέμου, ἄνευ ἀδείας, ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου, ὑπερβαίνων δὲ ὁπωσδήποτε τὸ κομεᾶτον, δηλαδὴ τὴν χορηγηθεῖσαν αὐτῷ ἄδειαν, ἐτιμωρεῖτο, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, διὰ διαφόρων ποινῶν. Μία τῶν βαρυτέρων ποινῶν ἦτο καὶ ἡ ἀποβολὴ ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ποινὴ συνεπαγομένη καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἀλλά, πλὴν τούτου, ὁ ἀποβαλλόμενος, ἐὰν μὲν ὑπηρέτει ἐκ μέρους κτηματίου τινός, ἀντικαθίστατο ὑπὸ τούτου δι' ἄλλου στρατευσίμου, ἐὰν δὲ ἦτο ἐθελοντὴς (δικαίωμα προνομιακὸν εἰς τινας τάξεις πολιτῶν) ἀπέβαλλε διὰ παντὸς τὸ προνόμιον τοῦτο, καὶ τέλος ἐὰν προήρχετο ἐκ τῶν λεγομένων στρατιωτικῶν ἀποικιῶν, ἀντικαθίστατο δι' ἄλλου καὶ ἀπεστερεῖτο τοῦ κτήματός του. Ν. ΚΛΣ

κομεδὼν (ὁ) (comédon) *[Δερματ.]*. Μικρὰ κερατίνη μᾶζα, ἔχουσα κορυφὴν φαιὰν ἢ φαιομέλαιναν, μεγέθους ἀπὸ αἰχμῆς μέχρι κεφαλῆς καρφίδος, ἐμπεπαρμένη εἴς τι διηυρυσμένον θυλακικὸν στόμιον, παρέχουσα τὴν ὄψιν κόκκου πυρίτιδος ἐμπεπαρμένου ἐν τῷ δέρματι. Διὰ τῆς συνθλίψεως μεταξὺ δύο ὀνύχων, ἢ διὰ τῆς πιέσεως δι' εἰδικοῦ ἐξαγωγέως τῶν κομεδώνων, ἐξέρχεται μᾶζα στερεὰ κιτρίνη μετὰ φαιομελαίνης κορυφῆς, ἐν συνεχείᾳ δὲ λευκὸν λιπαρὸν νημάτιον δίκην λεπτοῦ σκώληκος. Ὁ κομεδὼν ὀφείλεται εἰς ὑπερκεράτωσιν τῶν θυλάκων τῶν τριχῶν καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μικρὸν βυτίον (ἐσχηματισμένον ἐκ συγκεντρωτικῶν κερατίνων πλακῶν), τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖται ἐκ σμήγματος περιέχοντος μικροβακίλλους ἐν ἀφθονίᾳ. Ἡ ἀφθονία τοῦ σμήγματος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπόφραξιν τῆς ὀροφῆς τοῦ θυλακίου. Ἐντοπίζεται συνήθως ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ ἰδίᾳ τῆς ῥινός, τῶν παρειῶν, τῶν κροτάφων, τοῦ πώγωνος, τῆς ῥάχεως καὶ τῶν ὤμων.

Digitized by Google

Ὅταν ὑπάρχουσι μόνοι, ἄνευ ἑτέρων στοιχειωδῶν βλαβῶν τοῦ δέρματος, τότε ἀποτελοῦσι τὴν *κομεδονικὴν* ἢ *στιγμοειδῆ ἀκμήν*. Συνήθως ὅμως συνυπάρχουσι καὶ ἄλλαι στοιχειώδες βλάβαι, ὡς βλατίδες ὑπεραιμικαὶ καὶ βλατιδοφλύκταιναι, καὶ τότε ἔχομεν τὴν πολύμορφον νεανικὴν ἀκμήν, ἧς ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχικὴν στοιχειώδη βλάβην. Θεραπεία: Γενική, οἷα ἐπὶ τῆς ἀκμῆς, τοπικαὶ πλύσεις διὰ χλιαροῦ ὕδατος καὶ σάπωνος, εἶτα ἐλαφρὰ ἐπίτριψις τῶν πασχουσῶν μοιρῶν διὰ βάμβακος ἐμπεποτισμένου δι' οἰνοπνεύματος καθαροῦ, περιέχοντος 1 % acide salicylique, μετὰ δὲ τὴν ἐξάτμησιν τοῦ οἰνοπνεύματος ἔκθλιψις τῶν κομεδώνων κλπ. Ν. Θ. Ο.

Κὸμ-ἐλ-Ἄχμαρ, — *ἐλ-Νοὺρ* κτλ. *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κὼμ ἐλ-Ἄχμαρ, Κὼμ-ἐλ-Νοὺρ* κλπ.

κομενδίτης (ὁ) (Comendit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τῆς οἰκογενείας τῶν λιπαριτῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ θεμελιώδη μᾶζαν κιτρινόλευκον ἢ τεφροκύανον, συνισταμένην ἐκ συσσωματωμάτων χαλαζίου καὶ ἀλκαλιούχων ἀστρίων, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐξ ὑαλώδους οὐσίας καὶ ἀπὸ φαινοκρυστάλλους ἐκ χαλαζίου ἐπίσης καὶ ἀλκαλιούχων ἀστρίων (σανιδίνου, μικροπερθίτου καὶ ἀλβίτου), ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ αἰγιρίνην, ἀρφβεδσονίτην ἢ ριβεκίτην καὶ σπάνιον βιοτίτην. Περιέχει πρὸς τούτοις ζιρκόνιον, ἀπατίτην, ἴχνη σιδηροξειδίων καὶ τιτανίτην ὡς ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικά. Ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν Comende ἐπὶ τῆς νησῖδος San Pietro εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ἀκτὰς τῆς Σαρδηνίας, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς γειτονικῆς νήσου S. Antioco. Γ. Β

Κομένιος (Comenius, τσεχ. Comensky), ***Ἰωάννης-Ἀμώς***. Βοημὸς θεολόγος καὶ παιδαγωγὸς (1592—1670). Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ λατινικὸν σχολεῖον καὶ τῷ 1611 ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον Herborn, ἔνθα ἤκουσε τὸν καθηγητὴν τῆς φιλοσοφίας Alsted καὶ ἐγνώρισε τὰς ἰδέας τοῦ Ρατιχίου καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Βάκωνος. Συμπληρώσας τὰς σπουδάς του ἐν Ἀμστελοδάμῳ καὶ ἐν Ἀϊδελβέργῃ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα ἀνέλαβε τῷ 1614 τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Prerau σχολῆς τῆς (θρησκευτικῆς) κοινότητος τῶν Βοημῶν ἀδελφῶν. Τῷ 1618 ἔγινεν ἱεροκῆρυξ ἐν Fulneck καὶ διευθυντὴς τῆς αὐτόθι σχολῆς. Τῷ 1628 ἐγκατεστάθη μετὰ μέρους τῶν ὁμοφρόνων του ἐν Λίσσῃ τῆς Πολωνίας, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἔγινεν ἐπίσκοπος τῆς κοινότητος τῶν Βοημῶν ἀδελφῶν. Ἐνταῦθα ἀφωσιώθη εἰς τὰ παιδαγωγικά, ἐδίδασκεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Λίσσης καὶ συνέγραψε τὰ κυριώτατα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, διετέλει δὲ εἰς συχνὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Ρατιχίου τοῦ σατυρικοῦ, Ἀνδρέου καὶ ἄλλων, ἀνταλλάσσων γνώμας περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς διδασκαλίας. Τὰ συγγράμματά του ἔτυχον λίαν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ εἰς ἄλλας χώρας· οὕτω τῷ 1641, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ φίλου του Samuel Hartlib ἐκλήθη εἰς Ἀγγλίαν, ἵνα ὀργανώσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐν Ἀγγλίᾳ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ ταχέως, παρὰ τὰς ἀγαθὰς προθέσεις τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου. Ἦλθε κατόπιν τῷ 1642 εἰς Σουηδίαν, κατὰ πρόσκλησιν πλουσίου τινὸς Ὀλλανδοῦ ἐμπόρου, διαμένοντος ἐν Σουηδίᾳ, ὅστις ἐβοήθησεν αὐτὸν δαψιλῶς. Ἐνταῦθα ἐγνώρισε καὶ τὸν Oxenstiera ὁ ὁποῖος ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἔκδοσιν βιβλίων διευκολυνόντων τὴν ἐκμάθησιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Τῷ 1648 ἐπανῆλθεν εἰς Λίσσαν ὡς πρῶτος senior τῆς κοινότητος τῶν Βοημῶν ἀδελφῶν. Ἀπὸ τοῦ 1650 μέχρι τοῦ 1654 μετερρύθμισε κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡγεμόνος Σιγισμούνδου Rakoczy τὴν ἐν Saros Patak τῆς Οὐγγαρίας σχολὴν καὶ τῷ 1556, κατὰ τὸν πόλεμον Πολωνίας - Σουηδίας, καταστραφείσης τῆς Λίσσης, εἰς ἣν εἶχεν ἐπιστρέψει τῷ 1554, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ φύγῃ, ἕως ὅτου τέλος εὗρε καταφύγιον εἰς Ἀμστελόδαμον παρὰ τῷ υἱῷ τοῦ ἄλλοτε ἐν Σουηδίᾳ προστατεύσαντος αὐτὸν μεγαλεμπόρου Van Geer. Ἀπὸ τοῦ 1657 μέχρι τοῦ θανάτου του (1670) ἠσχολήθη μὲ τὴν γενικὴν ἔκδοσιν τῶν συγγραμμάτων καὶ τὴν συγγραφὴν νέων. Τὰ συγγράμματα τοῦ Κομενίου εἶναι ἐν μέρει μὲν πρακτικά, δηλαδὴ ἀποβλέποντα εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ἐν μέρει δὲ θεωρητικά, δηλαδὴ μελέται περὶ ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Ἐκ τῶν πρακτικῶν τὸ σπουδαιότατον εἶναι ἡ «Janua linguarum reserata». Ἡ κυρία ἰδέα τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι, ὅτι ἡ ἐκμάθησις τῆς γλώσσης πρέπει νὰ βαίνῃ ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν γνῶσιν τῶν διὰ τῆς γλώσσης δηλουμένων ἀντικειμένων (res). Τὸ βιβλίον τοῦτο μετεφράσθη εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἀραβικήν, τουρκικήν, περσικὴν καὶ μογγολικήν. Ἐν Patak ὁ Κομένιος συνέγραψε καὶ τὸ «Orbri pictus» (Εἰκονογραφημένη οἰκουμένη). Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ὁ Κομένιος προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ ἐπιτυχέστερον τὸ ἀξίωμα τῆς συγχρόνου ἐκμαθήσεως τῆς γλώσσης καὶ τῶν πραγμάτων διὰ τῆς παραθέσεως εἰκόνων αὐτῶν. Κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς Λίσσης τῷ 1656, κατεστράφησαν πλούσια σημειώματα τοῦ Κομενίου, προϊὸν εἰκοσαετοῦς ἐργασίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ προέλθῃ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποκαλέσει πρὸ τῆς ἐκδόσεως «Πανσοφίαν». Ἐν αὐτῷ, ἀντιδρῶν κατὰ τῆς εἰδικεύσεως τῶν ἐπιστημῶν, ἔμελλεν ἐξ ὀλίγων γενικῶν ἀρχῶν νὰ παραγάγῃ κατὰ λογικὴν τάξιν πᾶσαν ἐπιστήμην. Σπουδαιότερα τῶν πρακτικῶν εἶναι τὰ θεωρητικὰ ἔργα τοῦ Κομενίου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σημαντικώτατον εἶναι ἡ «Μεγάλη διδακτική», τὴν ὁποίαν συνέγραψε τῷ 1628 ἐν τῇ βοημικῇ γλώσσῃ, μετέφρασε δὲ βελτιωμένην εἰς τὴν λατινικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Didactica magna» τῷ 1638 (ἑλληνικὴ μετάφρασις: Δημ. Ἰ. Ὀλυμπίου 1912). Ἡ Μεγάλη Διδακτικὴ περιλαμβάνει τέσσαρα μέρη: Τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, περὶ τῶν σχολείων, περὶ τῆς ἀναγκαιότητος αὐτῶν κτλ. Τὸ δεύτερον εἶναι, τὸ μὲν γενικὴ διδακτική, τὸ δὲ εἰδικὴ μεθοδική. Τὸ τρίτον πραγματεύεται περὶ τῆς ἠθικῆς-θρησκευτικῆς μορφώσεως καὶ περὶ τῆς παιδονομίας. Τὸ τέταρτον παρέχει σχέδιον ὀργανώσεως ὅλης τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὁ Κομένιος σκοπὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως θέτει τὸν ἐξανθρωπισμόν. Τὴν ἐκπαίδευσιν θεωρεῖ ἀναγκαίαν διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως καὶ ἀπαραίτητον βάσιν παντὸς πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ. Καταπολεμεῖ τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ τὴν εἰς εὐγλωττίαν ἀποβλέπουσαν διδασκαλίαν αὐτῆς. Προασπίζει τὴν διδασκαλίαν τῆς μητρικῆς γλώσσης, τῶν πραγματολογικῶν μαθημάτων καὶ τῶν νεωτέρων ξένων γλωσσῶν. Ἀπαιτεῖ μέθοδον διδασκαλίας φυσικήν, δηλαδὴ ψυχολογικῶς ὀρθήν, σύμφωνον μὲ τὴν ψυχικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδός· ἀποτρέπει ἀπὸ τῆς ὑπερκοπώσεως, ἀπὸ τοῦ ἐκφοβισμοῦ καὶ τῶν ξυλοκοπημάτων, τοὐναντίον δὲ συνιστᾷ τὴν αὐτενέργειαν διὰ τῆς διεγέρσεως τοῦ διαφέροντος τῶν μαθητῶν.

Τὰ θεωρητικὰ συγγράμματα τοῦ Κομενίου ἐπέδρασαν μεγάλως κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους. Τῷ 1871 ἱδρύθη τὸ «Ἵδρυμα Κομενίου» μὲ κεντρικὴν παιδαγωγικὴν βιβλιοθήκην, κατὰ δὲ τὸ 1891 ἱδρύθη ἡ διεθνὴς «Ἑταιρεία Κομενίου» πρὸς προαγωγὴν τῶν περὶ Κομενίου ἐρευνῶν καὶ τῶν φιλανθρώπων τάσεων, ἃς αὐτὸς ἠκολούθει. Σ. Μ. Κ.

Κομένσκυ (Komensky), ***Ἰωάννης-Ἀμώς***· βλ. λ. *Κομένιος* (Comenius), Ἰωάννης-Ἀμώς.

Κομεντίολος. Βυζαντινὸς στρατηγός. Διατελῶν σκρίβων, δηλαδὴ ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων, τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Μαυρικίου (582—602), ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου τῷ 583 ὡς πρέσβυς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἐλπιδίου, ἵνα διαπραγματευθῶσι μετὰ τῶν ἐπιδραμόντων Ἀβάρων τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (584) ἀπεστάλη ὡς ἀρχιστράτηγος κατὰ τῶν εἰσβαλόντων εἰς Θρᾴκην Σκλαβηνῶν, καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἐνίκησεν αὐτοὺς δίς, τῷ 584 παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐργίνην καὶ τῷ 585 παρὰ τὸ φρούριον Ἀνσίνον, ἀλλ' ἐν τέλει ἡττηθεὶς ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μυστάκωνος, ὅστις ἐξεδίωξε τοὺς ἐπιδρομεῖς. Τῷ 601, ἀποσταλεὶς κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Ἀβάρων, ἡττήθη οἰκτρῶς ὑπ' αὐτῶν καὶ προεκάλεσε τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξέγερσιν τοῦ στρατοῦ, ἀξιώσαντος παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἀντικατάστασίν του. Ὁ βασιλεύς, εὐνοῶν ἐξαιρετικῶς αὐτόν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀξίωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ οὕτως ἐγένετο παραίτιος νέων σοβαρωτάτων ἀποτυχιῶν, αἵτινες ἐν τέλει ἐξηνάγκασαν τὸν στρατὸν νὰ στασιάσῃ καὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Μαυρίκιος ἀνέθεσε καὶ πάλιν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πρωτευούσης εἰς τὸν Κομεντίολον, ὅστις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα, ὥστε οἱ στασιασταὶ εἰσῆλθον ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἐξεθρόνισαν τὸν Μαυρίκιον καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Φωκᾶν, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐφόνευσε καὶ τὸν Κομεντίολον. Ν. ΚΛΣ

Κομερὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος. Μέχρι τοῦ 1923 εἶχε περὶ τοὺς 100 κατοίκους Ἕλληνας, οἵτινες μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

Κομὲρρ (Comerre), ***Λέων-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ζωγράφος (1850—1916). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Καμπανέλ. Τῷ 1875 ἐτιμήθη διὰ τοῦ μεγάλου βραβείου τῆς Ρώμης, τῷ δὲ 1881 διὰ μεταλλίου δευτέρας τάξεως. Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς προσωπογράφος κομψοῦ καὶ ἐπιχάριτος ὕφους. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Σαμψὼν καὶ Δαλιδά», «Ἕνα ἄστρο», «Θέρος», «Φθινόπωρον», «Ὁ θάνατος τοῦ Τιμοφάνους» κλπ. Ι. Μ. Π.

Κομεστὸρ (Comestor), ***Πέτρος***. Γνωστὸς κυρίως ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ὁ «Φαγᾶς» (Le Mangeur), λόγῳ τῆς ἀναγνωστικῆς του μανίας. Γάλλος θεολόγος, ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1198. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ συνέγραψε τὴν «Scolasticam historiam», ἔργον τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ καλύτερον τῆς θετικῆς φιλοσοφίας. Μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν τῷ 1494 καὶ ἐξεδόθη ἔκτοτε πλειστάκις. Μ. Ν. Δ.

Κομεττὰν (Comettant), ***Ὀσκάρ***. Γάλλος συνθέτης καὶ μουσικολόγος (1819—1898). Ἐγένετο γνωστὸς δι' ἀριθμοῦ τινος χορῳδιῶν, ἔργων θρησκευτικῶν, κλειδοκυμβάλου κλ., καὶ ἰδίως διὰ τῶν μουσικοϊστορικῶν του συγγραμμάτων: «Musique et musiciens» (1862), «La musique, les musiciens et les instruments de musique chez les differents peuples du monde» (1869), «Les musiciens, les philosophes et les gaietés de la musique en chiffres» (1870) κτλ. Γ. Σ.

Κομεϋρὰ (Comeyra), ***Ἰάκωβος-Βονόμος***. Γάλλος ἀποσταλεὶς εἰς Κέρκυραν ὡς γενικὸς ἐπίτροπος τοῦ διευθυντηρίου, πρὸς διοργάνωσιν τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τῶν Γάλλων (1797). Κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον παραμονήν του ἐν τῇ νήσῳ, ὁ Κομεϋρὰ εἰργάσθη ἐπιτυχῶς. Λ. Χ. Ζ.

κόμη (ἡ)· αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς, κοιν. τὰ *μαλλιά*: «πλουσία—, πυκνὴ—, μακρὰ κόμη», «τρέφω κόμην»‖ μεταφ. οἱ κλάδοι καὶ τὸ ὅλον φύλλωμα τοῦ φυτοῦ: «ἡ κόμη τῆς ἐλαίας, —τῆς συκῆς».

— *[Δασολ.] Κόμη* καλεῖται τὸ τμῆμα τῶν δένδρων τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ κλάδους, κλῶνους καὶ φύλλα. Ἡ μορφὴ τῆς κόμης εἶναι ποικίλη, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν δένδρων, τῆς πυκνότητος τοῦ δάσους κ.λ.π. Οὕτω τὰ κωνοφόρα, φυόμενα κατὰ μόνας, ἔχουν κόμην μᾶλλον κωνικήν, τὰ πλατύφυλλα μᾶλλον ᾠοειδῆ. Ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις καλεῖται «ἐλευθέρα μορφὴ τοῦ δένδρου». Ἐὰν τὰ δένδρα συναυξάνωνται ἐντὸς δασικῆς συστάδος, ὁ κορμὸς ἐπιμηκύνεται, οἱ κατώτεροι κλάδοι, ἐλλείψει ἐπαρκοῦς φωτός, ἀποθνήσκουν καὶ ἡ κόμη τείνει νὰ γίνῃ κυλινδρόμορφος· ὁμιλοῦμεν τότε περὶ «δασικῆς μορφῆς τοῦ δένδρου». Λ. Ε. Ι.

— *[Ἀνθρωπολ.]* Ἡ ἀνθρωπίνη *κόμη* κατέχει σπουδαιοτάτην θέσιν ὡς κριτήριον τῆς φυλῆς ἀπὸ ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως. Αἱ διαφοραὶ τῆς κόμης μεταξὺ τῶν φυλῶν ὡς πρὸς τὸ χρῶμα αὐτῆς καὶ τὴν ὑφὴν τῶν τριχῶν προσδίδουν εἰς τὴν κόμην ἰδιαιτέραν ἐθνολογικὴν σημασίαν, παλαιόθεν προσελκύσασαν τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρωπολόγων. Ἐν τούτοις, μόλις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις κατέδειξε τὴν βαθεῖαν διαφορὰν τῆς κόμης μεταξὺ τῶν φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ἡ ἀνθρωπότης. Τῷ 1863 ὁ Προῦνερ-Μπέη προέβη πρὸ τῆς Ἀνθρωπολογικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων εἰς ἀνακοίνωσιν «Περὶ τῶν ἀνθρωπίνων τριχῶν ὡς χαρακτηριστικῶν τῆς φυλῆς, ἐξεταζομένων τῇ βοηθείᾳ μικροσκοπίου». Ἡ ἀνακοίνωσις ἐκείνη τὸ πρῶτον καθώρισε τὴν σημασίαν τῆς κόμης ὡς φυλετικοῦ κριτηρίου. Κατ' αὐτὴν διακρίνονται τριῶν εἰδῶν κόμαι: α') Βραχεῖα καὶ βοστρυχώδης χρώματος μέλανος. Ἡ κόμη αὕτη εἶναι χαρακτηριστικὴ εἰς ὅλας τὰς μαύρας φυλάς, πλὴν τῶν Αὐστραλῶν καὶ τῶν αὐτοχθόνων τῶν Ἰνδιῶν. Ὁ τύπος οὗτος τῆς κόμης ἔχει δύο ποικιλίας. Ὅταν ἡ κόμη εἶναι σχετικῶς μακρὰ καὶ ἡ σπεῖρα τῶν βοστρύχων εὐρεῖα, ἡ κεφαλὴ φαίνεται τελείως κεκαλυμμένη ὑπὸ τριχῶν, ὡς βλέπομεν εἰς τινας φυλὰς τῶν Μαλαισίων καὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους Νέγρους. Ὁ Χαῖκελ ὀνομάζει τούτους ἐριοκόμους. Εἴς τινας νεγροειδεῖς λαούς, ὡς οἱ Ὀττεντότοι, ἡ κόμη φέρει βραχεῖς βοστρύχους μὲ στενὰς σπεῖρας, συνιστᾷ δὲ μικροὺς λόφους χωριστοὺς κατὰ διαστήματα, τὰ ὁποῖα φαίνονται γυμνά. Ὁ Χαῖκελ ὀνομάζει τούτους *λοφοκόμους*. Οἱ περισσότεροι Νέγροι φέρουν τὸν τύπον τοῦτον τῆς κόμης κατὰ τὴν παιδικήν των ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀνδρωθοῦν παραμένουν ἴχνη αὐτοῦ πέριξ τῶν κροτάφων. Τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν λόφων δὲν εἶναι φαλακρόν, ὡς ἐπιστεύετο ἄλλοτε, ἀλλ' αἱ τρίχες φύονται ὁμοιομόρφως ἐπὶ τοῦ κρανίου. β') Εὐθεῖα, μακρά, τραχεῖα καὶ σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως μαύρη. Εἶναι χαρακτηριστικὴ εἰς τὰς κιτρίνας φυλάς, τοὺς Κινέζους, Μογγόλους καὶ Ἰνδοὺς τῶν δύο Ἀμερικῶν. γ') Κυματοειδὴς καὶ σγουρὴ ἢ λεία καὶ μεταξοειδής, χαρακτηριστικὴ τῶν Εὐρωπαίων. Εἶναι κυρίως ξανθή, καίτοι οὐχὶ σπανίως μέλαινα, καστανή, ἐρυθρὰ καὶ διαφόρων ἀποχρώσεων. Ὑπάρχει καὶ τέταρτος τύπος οὐχὶ κόμης, εὐκόλως διακρινόμενος τῶν ἀσιατικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν τύπων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν νεγροειδῶν ἐριοκόμων. Εἶναι πάντοτε πυκνὴ καὶ μαύρη, ἀποτελοῦσα χαρακτηριστικὸν τῶν Αὐστραλῶν, Νουβιῶν καὶ μιγάδων. Οἱ κυματοειδεῖς τύποι τῆς κόμης ποικίλλουν ἰδίᾳ εἰς χρωματισμούς, ἀπὸ τοῦ βαθυτέρου μαύρου μέχρι τοῦ ἀνοικτοτέρου ξανθοῦ. Τὸ χρῶμα ποικίλλει ὀλιγώτερον εἰς τὸν τύπον τῆς εὐθείας καὶ μακρᾶς κόμης καὶ σχεδὸν καθόλου εἰς τὸν τύπον τῶν ἐριοκόμων. Ἡ ξανθὴ κόμη, εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς ἀποχρώσεις, ἀπαντᾶται συχνάκις εἰς τοὺς λαοὺς τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ σπανίως εἰς τοὺς τῆς νοτίου. Κατὰ σχετικὰς ἐρεύνας ὑπάρχουν 11 ξανθοὶ μεταξὺ ἑκατὸν Σκώτων, 13 μεταξὺ ἑκατὸν Ἄγγλων καὶ 2 μόνον μεταξὺ ἑκατὸν Ἰταλῶν. Ἡ ἀναλογία τῆς καστανῆς κόμης εἶναι 75 % μεταξὺ τῶν Ἰσπανῶν, 39 % μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ μόνον 16 % παρὰ τοῖς Σκανδιναυοῖς. Ἡ κόμη τοῦ πρώτου τύπου, μὲ τρίχας δηλαδὴ βραχείας καὶ βοστρυχώδεις, σπανίως ἔχει ξανθὸν χρῶμα,

Digitized by Google

τῶν Φινλανδῶν. Ἡ οὔλη κόμη εἶναι συνήθως ἐρυθρόχρους. Ἡ ἐρυθρὰ κόμη, ἐν τούτοις, ἀποτελεῖ ἀτομικὴν ἀνωμαλίαν. Ἐρυθρόκομοι φυλαὶ δὲν ὑπάρχουν. Φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἀναλογία τις μεταξὺ τῆς φύσεως τῶν τριχῶν καὶ τοῦ ἀπολύτου ἢ σχετικοῦ μήκους αὐτῶν εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα. Οὕτως ἡ εὐθεῖα κόμη εἶναι ἡ μακροτέρα (Κινέζοι, Ἐρυθρόδερμοι), ἐνῷ ἡ ἐριόμορφος, ἡ βραχυτέρα ὅλων, τῆς κυματοειδοῦς καταλαμβανούσης θέσιν μεταξὺ τῶν δύο. Κατὰ γενικὸν κανόνα ἡ τριχοφυΐα ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν τριχοφυΐαν τῆς κόμης. Δ. Σ. Δ.

—*[Ὑγιειν.]* Ἡ *κόμη*, ἀποτελοῦσα δυσθερμαγωγὸν ἐπικάλυμμα τῆς κεφαλῆς, δέον νὰ λούεται τακτικῶς. Διὰ τῆς λούσεως ἀπομακρύνεται τὸ σμῆγμα, τὸ ὁποῖον ἀναμιγνυόμενον μετὰ τῆς σκόνης ἀποτελεῖ νοσογόνον παράγοντα. Συχνοτέρα πλύσις τῆς κεφαλῆς ἐπιβάλλεται εἰς τὰ ἄτομα, εἰς ἃ ὑπάρχει πολὺ σμῆγμα, ὅπως εἶναι γενικῶς οἱ μελαχροινοί. Ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ κόμη κοπτομένη ἐνδυναμοῦται, εἶναι ἐσφαλμένη. Ἡ κεφαλὴ διὰ τῆς κοπῆς τῆς κόμης χάνει σημαντικὸν προστάτην ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὸν χειμῶνα ἀπὸ τοῦ ψύχους, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Διὰ τὴν ὑγιεινὴν τῆς κόμης δέον νὰ ἀποφεύγωνται οἱ κακῆς ποιότητος σάπωνες, ἡ διὰ θερμῶν μετάλλων βοστρύχωσις (φριζάρισμα) ὡς καταστρέφουσα τὰς τρίχας καὶ μάλιστα ἡ βοστρύχωσις διαρκείας (permanente) δι' ἠλεκτρισμοῦ, αἱ διάφοροι βαφαὶ ὡς δηλητηριώδεις. Μεταξὺ τῶν βαφῶν ὑπάρχει διαφορὰ ἁπλῶς μόνον ὡς τὸν βαθμὸν τῆς δηλητηριώδους αὐτῶν ἐπιδράσεως· αἱ μικροτέραν ἐπιβλαβῆ ἐνέργειαν ἔχουσαι εἶναι αἱ τοῦ νιτρικοῦ ἀργύρου ἢ τοῦ πυροκηκιδικοῦ ὀξέος. Κατὰ τὴν βαφὴν τῆς κόμης πρέπει νὰ προηγῆται λοῦσις τῆς κεφαλῆς πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν λιπῶν καὶ καλυτέραν διείσδυσιν τῆς χρωστικῆς εἰς τὰς τρίχας· ἐπίσης δευτέρα λοῦσις νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν βαφὴν τῶν τριχῶν, καὶ τοῦτο πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς περισσείας τῆς χρωστικῆς. Τὰ περισφίγγοντα τὴν κεφαλὴν καλύμματα, ὡς ἐπιφέροντα διαταραχὰς τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος εἰς τὰς ῥίζας τῶν τριχῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου πτῶσιν αὐτῶν, δέον ν' ἀποφεύγωνται. Καταλληλότατον ὕδωρ διὰ τὴν λοῦσιν τῆς κόμης εἶναι τὸ τῆς βροχῆς, ὡς καὶ τὸ ἀπεσταγμένον· ἐπὶ λίαν λιπαρᾶς κόμης καλὸν εἶναι καὶ τὸ ἐλαφρῶς ἀλκαλικὸν ὕδωρ, τὸ δι' ὀλίγης ἀμμωνίας καθιστάμενον τοιοῦτον. Κ. Α. Τ.

—*[Ἀρχ.]* Ἡ ἱστορία τῆς *κόμης* ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ καὶ τῷ ῥωμαϊκῷ πολιτισμῷ, δὲν εἶναι μόνον ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἐν γένει ἀπόψεως (βλ. λ. *κόμμωσις*)· εἶναι ἐνδιαφέρουσα καὶ λίαν πολύτιμος καὶ διὰ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς δεισιδαιμονίας, αἵτινες συνδέονται μετ' αὐτῆς καὶ αἵτινες ἔσχον μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπί τε τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου τῶν λαῶν τούτων. Οὕτω μακρὰ ἡ δασεῖα κόμη ἐθεωρεῖτο ὡς σημεῖον πένθους διὰ τοὺς ἄνδρας. Κατὰ τὸν Ὅμηρον, ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ οἱ Μυρμηδόνες κόπτουσι τὰς τρίχας τῆς κόμης ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου. Ἀφ' ἑτέρου αἱ γυναῖκες ἔτιλλον τὰς τρίχας τῆς κόμης των κατὰ τὰς δεινὰς συμφοράς. Ὅταν ὁ Ἀννίβας ἐπλησίασε τὰ τείχη τῆς Ῥώμης, αἱ γυναῖκες προσῆλθον γονυπετεῖς εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἐσάρωσαν τὸ ἱερὸν δάπεδον διὰ τῆς κόμης των. Τὸ ἔθιμον τοῦτο διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἑλληνίδες καὶ Ῥωμαῖαι ἐκάλυπτον τὴν κόμην διὰ τέφρας ἢ κόνεως ἢ καὶ ἔκειρον αὐτήν, τίλλουσαι τὰς τρίχας διὰ τῆς χειρὸς κατὰ μεγάλην συμφοράν. Ἡ θυσία τῆς κόμης ἦτο ἐξιλαστήριος θυσία διὰ τοὺς φονεῖς. Ἐνίοτε ὅμως ἡ θυσία τῆς κόμης ἐγίνετο πρὸς τιμὴν τῆς θεότητος, εἴτε ὡς εὐχὴ χάριτος, εἴτε ὡς εὐχαριστία δι' ἐκπληρωθεῖσαν εὐχήν. Ἐν Τροιζῆνι οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι πρὸ τοῦ γάμου προσέφερον τὴν κόμην εἰς τὸν Ἱππόλυτον, ἐν Δήλῳ δὲ αἱ ἀρραβωνισθεῖσαι ἀφιέρωνον βόστρυχον τῆς κόμης των εἰς τὰς ὑπερβορείους παρθένους. Ἐν Μεγάροις, αἱ ἔγγαμοι κατέθετουν τὴν κόμην ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ἰφινόης, ἐν Ἀθήναις εἰς τὴν Παλλάδα καὶ ἐν Σικυῶνι, ὡς λέγει ὁ Παυσανίας, εἰς τὴν θεὰν Ὑγιείαν. Ἀφιέρωμα τῆς κόμης παριστᾷ τὸ ἀναθηματικὸν μαρμάρινον μνημεῖον, τὸ εὑρεθὲν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐφ' οὗ εἰκονίζονται ἐν μέσῳ δύο κιόνων δύο πλόκαμοι κόμης ἐπιμελῶς πεπλεγμένοι. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρει ὅτι τὸ ἀνάθημα τοῦτο προσεφέρθη εἰς τὸν Ποσειδῶνα παρὰ τῶν υἱῶν τοῦ Δυνομάχου: Φιλομβρότου καὶ Αὐτονέτου. Ἡ κόμη ἦτο ἐν Ἑλλάδι καὶ ὡς μέσον διακρίσεως τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως καὶ τάξεως τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δοῦλοι ἔκειρον τὴν κόμην, ἀπηγορεύετο δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ φέρωσι μακρὰν κόμην, διότι, λέγει ὁ Ξενοφῶν, ἄνευ αὐτοῦ θὰ ἦτο δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις τὸν ἐλεύθερον ἀπὸ τοῦ δούλου, ἐπειδὴ ὅλοι ἐνεδύοντο ὁμοιομόρφως, ὁ δὲ Πλάτων προσθέτει ὅτι ὁ δοῦλος διεκρίνετο ἐκ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς κόμης· ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι ἐν Σπάρτῃ οἱ ἄνδρες ἔπρεπε νὰ εἶχον ὡραίαν κόμην, διότι τοῦτο ἦτο δι' αὐτοὺς σημεῖον ἐλευθερίας. Τέλος, κατὰ τὴν τρικυμίαν, ἔθος ἐπεκράτει νὰ τίλλωσιν οἱ ἐπιβάται τοῦ ταξιδεύοντος πλοίου τρίχας ἐκ τῆς κόμης των καὶ νὰ ῥίπτωσιν αὐτὰς εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς ἐξιλέωσιν τῆς ὀργῆς τοῦ Ποσειδῶνος. Τοὐναντίον, ὅταν ἦτο γαλήνη, ῥητῶς ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ἐπιβάτας νὰ κείρωσιν ἢ κόπτωσι τὴν κόμην, διότι τοῦτο ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνὸς ναυαγίου. Ἐκ τοῦ ἐθίμου τούτου προῆλθε προφανῶς καὶ τὸ ἔθιμον νὰ κόπτωσι καὶ οἱ δοῦλοι τὴν κόμην των ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει των, προσομοιαζόμενοι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πρὸς τοὺς αἰσίως διαπλεύσαντας τὴν θάλασσαν καὶ διαφυγόντας τοῦ ναυαγίου ναύτας ἢ ἐπιβάτας. Β. Δ. Θ.

—*[Τέχνη]* Ὁ τρόπος ἀποδόσεως τοῦ μέρους τούτου τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς ἔχει μεγάλην σημασίαν ἐν τῇ ζωγραφικῇ καὶ τῇ γλυπτικῇ. Ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἡ ἐλευθερία τῆς ἑρμηνείας δὲν γνωρίζει σχεδὸν ὅρια, τῆς κόμης ἀποδιδομένης ὁτὲ μὲν εἰς συμπαγεῖς ὄγκους, ὁτὲ δὲ κατὰ τρόπον ἐπακριβῆ, ἑκάστου βοστρύχου μελετωμένου ἰδιαιτέρως, ὅπως τονισθῇ καὶ ἡ παραμικροτέρα λεπτομέρεια. Ἐν τῇ γλυπτικῇ ὁ καλλιτέχνης κατέχεται ὑπὸ ὅλως διαφόρων φροντίδων, καθ' ὅσον ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῶν χρωματισμῶν, ἡ ὁποία προσελκύει καὶ κατευθύνει πρὸ παντὸς τὴν προσοχήν του. Ἡ μονόχρωμος μᾶζα τοῦ μαρμάρου ἢ τοῦ ὀρειχάλκου δέον νὰ μορφωθῇ διακοσμητικῶς, τοῦ γλύπτου μὴ δυναμένου νὰ ἀναζητήσῃ καὶ ἀποδώσῃ τὰς διαθέσεις τῆς φύσεως. Οἱ βόστρυχοι πρέπει νὰ διατεθοῦν κατὰ τρόπον ἁρμονικὸν καὶ κάπως συμβατικόν. Οἱ παλαιοὶ γλύπται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας ταύτης προσεπάθησαν ν' ἀποδώσουν εἰς τὰ ἔργα των τὴν ἀνθρωπίνην κόμην. Ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ἀσσυρίᾳ, ἐν Περσίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ Ἑλλάδι αἱ μακραὶ κόμαι, οὖλαι ἢ βοστρυχώδεις, φέρουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαθείας αὐλακώσεις, ὡσεὶ διὰ τῶν ὀδόντων κτενός. Ὅτε οἱ Ἕλληνες υἱοθέτησαν τὴν βραχεῖαν κόμην, αὕτη εἰς τὰς προτομὰς παρίστατο χωρισμένη εἰς μικροὺς καὶ προσεπιτεθειμένους βοστρύχους, ἀποκαλύπτοντας τὸ σχῆμα τῆς κεφαλῆς, ὁ δὲ τύπος οὗτος παρελήφθη βραδύτερον καὶ ἐν Ῥώμῃ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντωνίνου. Τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ γλύπται ἐχειρίζοντο τὴν κόμην μετὰ μεγάλης ἐπιδεξιότητος, ὑπερβολικαὶ δὲ φροντίδες κατεβάλλοντο περὶ τὴν ἀπόδοσιν. Τότε ἀκριβῶς αἱ προτομαὶ τῶν αὐτοκρατειρῶν ἐδέχοντο κινητὰς κόμας, τὰς ὁποίας ἤλλασσον, ἀναλόγως τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ ἐπικρατοῦντος συρμοῦ. Αἱ μετέπειτα ἐποχαὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς ὑποτυπώδεις μεθόδους τῶν Αἰγυπτίων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ καλλιτέχναι μικρογραφιῶν τῶν χειρογράφων ἀπέδιδον τὴν κόμην μὲ λεπτότατα συμπλέγματα καλλιγραφικῶν γραμμῶν. Τέλος ἡ Ἀναγέννησις ἐτροποποίησε τὰς μεθόδους ταύτας καὶ οἱ καλλιτέχναι ἐχειρίζοντο τὴν κόμην εἰς μεγάλας μάζας, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παραμελοῦν τὴν ἀναζήτησιν τῆς λεπτομερείας, ὁσάκις τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητον, ὡς μαρτυροῦν τὰ ἔργα τῶν γλυπτῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, οἱ ὁποῖοι ἀπέδιδον τὰς μεγάλας φενάκας τῆς ἐποχῆς κατὰ τρόπον ἐπιδέξιον, ἐλεύθερον καὶ γραφικώτατον (βλ καὶ *κόμμωσις*). Δ. Σ. Δ.

— *κόμη κληρικῶν καὶ μοναχῶν.* Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐθνικούς, τοὺς τρέφοντας μακρὰν κόμην, ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐθεώρησε τὸ κομᾶν τοὺς ἄνδρας καὶ ἑπομένως καὶ τοὺς κληρικοὺς ἀτιμίαν, ὡς σαφῶς φαίνεται ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἀποστόλου Παύλου «ἀνὴρ ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι» (Α' Κορ. 11, 14, πρβλ. καὶ τὰς γραμμείας τῶν πατέρων εἰς τὸ χωρίον τοῦτο). Κατὰ ταῦτα ἡ γνώμη ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοί, καὶ δὴ οἱ κληρικοί, ἔτρεφον μακρὰν κόμην, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις Ναζιραίων, εἶναι σφαλερὰ (*Migne* 1, 564. 8, 576, πρβλ. καὶ 35, 230 καὶ τὸν 42 κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου). Ὅτε ἐπεκράτησεν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἐξέλιπεν ὁ ἐκ τῶν ἐθνικῶν κίνδυνος, ἤρχισαν οἱ λαϊκοὶ τρέφοντες κόμην, οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ μοναχοὶ καὶ κληρικοί, οἵτινες, τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἐξύριζον μέρος τῆς κόμης κατὰ διάφορον βεβαίως τρόπον ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ (tonsura Pauli παρὰ τοῖς Ἕλλησι κληρικοῖς, tonsura Petri παρὰ τοῖς Λατίνοις). Μετὰ τὰς εἰκονομαχικὰς ἔριδας ἐπεκράτησεν, ὡς φαίνεται, τὸ κομᾶν τοὺς κληρικοὺς καὶ μοναχούς, ὅπερ ὅμως ἀργότερον ἀπηγορεύθη. Κυρίως ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσήχθη τὸ κομᾶν τοὺς κληρικοὺς ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπερ ἐπεκράτησε κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Καλλινίκου*. Κόμη καὶ γένειον παρὰ κληρικοῖς (καὶ «Ἐκκλ. Φάρῳ» ΙΓ', σ. 219 ἑπ.). — *Παπαδοπούλου*, Περὶ τῆς κόμης τῶν κληρικῶν (ἐν «Ἐκκλ. Κήρυκι», Ι' ἀρ. 161 καὶ 162). Κ. Ι. Δ.

— *Κόμη Βερενίκης [Ἀστρον.].* Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου (βλ. λ. *Βερενίκης κόμη*).

Κόμη χώρα *[Γεωγρ.].* Αὐτόνομος χώρα ἐν τῇ ἑνώσει τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, ἐν ᾗ κατοικεῖ ἡ φυλὴ τῶν *Ζυριανῶν* (βλ. λ.).

Κομηλιὸ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. (Κάτ. (1928) 341. Κ. Δ.

Κεμην ὁ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Δραγουμῆς τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων Κάτ. (1928) 100.

Κομηνοῦ, τοῦ — *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὅρμος τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου Καλάμου τῆς Ἀκαρνανικῆς πλάτ. 38°36'15" Β, μήκ. 20°53'25" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha cape to Kamilafka), ἀμφίδυμος λόγῳ τῆς χερσονήσου Κεφάλι πρὸς τὸν Πόρτο Λεῶνε ἢ Γερολιμνιῶνα. Σ. Ε. Λ.

κόμης, —ητος, θηλ. *κόμησσα*. Ἡ κρατήσασα παρὰ βυζαντινοῖς γραφὴ τῆς λ. *κόμις* (βλ. λ.).

Κομητᾶδες *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Κρήτης (βλ. *Κομμητᾶδες*).

Κομητᾶς. Βυζαντινὸς λόγιος τοῦ Θ' αἰῶνος. Εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ χαρτουλαρίου καὶ τὸν τίτλον τοῦ σχολαστικοῦ. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς Μαγναύρας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἐδίδαξε τὴν γραμματικήν, περὶ ἣν κυρίως ἠσχολεῖτο. Ἐνησχολήθη ἐπίσης καὶ περὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ὁμήρου. Ἐπιγράμματα αὐτοῦ περιελήφθησαν ἐν τῇ Παλατινῇ ἀνθολογίᾳ. Κ. Μ. Κ.

κομητεία (ἡ). Βυζαντινὴ γραφὴ τῆς λ. *κομιτεία* (βλ. λ. *κόμις*).

κομήτης (ὁ)· ὁ τρέφων μακρὰν κόμην (ἀρχ.) ‖ μεταφ. «κομήτης ἀστὴρ» ἢ ἁπλῶς «κομήτης» ὁ ἔχων φωτεινὴν οὐρὰν δίκην κόμης ‖ φρ. «τὸν βλέπομε σὰν κομήτη» ἐπὶ ἀνθρώπων σπανίως ἐμφανιζομένων.

—*[Ἀστρον.]* Ὁ *κομήτης* εἶναι ἄστρον μετ' οὐρᾶς, φαινόμενον πρὸς καιρόν. Οἱ κομῆται ἐξ ὅλων τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐκπλήττουσι περισσότερον τοὺς ἀνθρώπους, ἕνεκα τῆς μυστηριώδους, ἀγρίας καὶ ἀπειλητικῆς αὐτῶν ὄψεως καὶ τῆς φωτοβόλου αὐτῶν ὁλκῆς. Ἡ δὲ ποικιλία τοῦ σχήματος αὐτῶν προήγαγε τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας εἰς τὴν εἰς ἐννέα τάξεις διαίρεσιν τῶν ἄστρων τούτων· οὕτως ὠνομάζοντο ἐν Ἑλλάδι: *πωγωνίαι, ἀκοντίαι, ξιφίαι, κυπάρισσοι, πιθίαι, κερατίαι, λαμπάδιαι, ἵππειοι* καὶ *δισκοειδεῖς*.

Τὰ ἔξαλλα ταῦτα ἄστρα ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς προμηνύοντα φόνους, θανάτους βασιλέων, ἁλώσεις πόλεων, ἀτυχεῖς μάχας, τέλη ἡγεμονιῶν, κατακλυσμούς, ἀνυδρίας, σεισμοὺς καὶ καθόλου εἰπεῖν κοσμικὰς συμφοράς. Ὁ Πλίνιος ἔβλεπεν ἐν τοῖς κομήταις «ἀστέρας πλήρεις ὀλεθρίων οἰωνῶν καὶ ἐμπνέοντας τὸν τρόμον διὰ τῆς αἱμοφύρτου αὐτῶν χαίτης». Κατὰ τὸν Ῥωμαῖον τοῦτον συγγραφέα «ἐφάνη καταστρεπτικὸς κομήτης τοῖς λαοῖς τῆς Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου, γνωστὸς ὡς Τυφῶν» (Nat. hist. II, 13). Τῷ 480 π. Χ. ὤφθη «κερατίας κομήτης... ὅτε ἡ συνησπισμένη Ἑλλὰς συνῆψε τὴν ἐν Σαλαμῖνι μάχην» (αὐτ. 22). Διόδωρος δ' ὁ Σικελιώτης ἐφρόνει, ὅτι ὁ κομήτης τοῦ 371 π. Χ. ἀνήγγειλε τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην καὶ τὸ τέλος τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης: «Λακεδαιμονίων ἔτη σχεδὸν πεντακόσια τῆς Ἑλλάδος ἐχόντων τὴν ἡγεμονίαν, τὸ θεῖον προεσήμαινεν αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς τὴν ἀποβολήν. Ὤφθη γὰρ κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐπὶ πολλὰς νύκτας λαμπὰς μεγάλη καιομένη, ἀπὸ τοῦ σχήματος ὀνομασθεῖσα πυρίνη δοκίς· μικρὸν δ' ὕστερον, ἡττηθέντες οἱ Σπαρτιᾶται παραδόξως μεγάλῃ μάχῃ, τὴν ἡγεμονίαν ἀπέβαλον ἀνελπίστως» (Ἱστ. βιβλ. ΙΕ', 50). Καὶ ὁ αὐτὸς κομήτης, καθ' ἃ λέγει ὁ Σενέκας, «ὅστις παρετηρήθη ὑφ' ὅλων, ἐγένετο παραίτιος μεγάλης καταστροφῆς, τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς Ἑλίκης καὶ τῆς Βούρας» (Nat. quaest. VII, 16). «Μέγας κομήτης, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἐφάνη ἐπὶ νύκτας ἑπτὰ μετὰ τὴν Καίσαρος σφαγὴν διαπρεπής, εἶτα ἠφανίσθη» (Ἰούλ. Καῖσ. 69). Ὁ δὲ Ὀβίδιος, ἐκφράζων πιθανῶς παράδοσιν τοῦ λαοῦ, φαντάζεται τὴν θεὰν Ἀφροδίτην ἀποκομίζουσαν εἰς τὰ ἄστρα τὴν ψυχὴν τοῦ Καίσαρος, ἥτις, ἐκφλεγεῖσα «καὶ σύρουσα μακρὰν πεπυρακτωμένην κόμην, λάμπει δίκην ἀστέρος» (Μεταμορφ. XV, 843—851). Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει «κομήτην,......ὃν ὁ Αὔγουστος ἔκρινεν ὡς ἀγαθὸν ὑπὲρ αὐτοῦ οἰωνὸν» (Nat. hist. II, 23). Ὁ δὲ Σουητώνιος ἀφηγεῖται, ὅτι τῷ 54 μ. Χ. «ἐπὶ πολλὰς συνεχεῖς νύκτας ὤφθη ἀνατέλλων κομήτης ἀστήρ, ἐξ ἐκείνων οἵτινες θεωροῦνται προμηνύοντες τὴν κατάλυσιν τῶν ἡγεμονιῶν, καὶ ὅστις μεγάλως διετάραξε τὸν Νέρωνα» (Nero, 36). Τῷ 70 μ. Χ., καθ' ἃ γράφει ὁ Ἰώσηπος, πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου πολιορκίας καὶ καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων, «ὑπὲρ τὴν πόλιν ἄστρον ἔστη ῥομφαίᾳ παραπλήσιον καὶ παρατείνας ἐπ' ἐνιαυτὸν κομήτης....κατὰ νυκτὸς....τοσοῦτον φῶς περιέλαμψε τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναὸν ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπράν» τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο «τοῖς μὲν ἀπείροις ἀγαθὸν ἐδόκει, τοῖς δ' ἱερογραμματεῦσι πρὸς τῶν ἀποβεβηκότων εὐθέως ἐκρίθη» (Ἰουδ. πόλ. ΣΤ' 5). Δίων δ' ὁ Κάσσιος διηγεῖται, ὅτι σημεῖα ἐνένοντο τῷ θνήσκοντι Οὐεσπασιανῷ, ὅτε ἐφάνη «ἀστὴρ ὁ κομήτης ἐπὶ πολὺ.....καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Αὐγούστου

Digitized by Google

αὐτόματον ἀνοιχθέν....καὶ πρὸς τοὺς περὶ τοῦ κομήτου τι διαλαλοῦντας, οὐκ ἔμοιγε, εἶπεν, ἀλλὰ τῷ τῶν Πάρθων βασιλεῖ προσημαίνει· ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι» (Οὐεσπασ. 17). Ὅτε δ' ὁ Γαϊνᾶς προεβουλεύετο τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 400 «τοσοῦτος.....ἦν ὁ ἐπικρεμασθεὶς τῇ πόλει κίνδυνος, ὡς καὶ κομήτην μέγιστον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μέχρι τῆς γῆς διήκοντα καὶ οἷον οὐδεὶς ἐθεάσατο πρότερον, μηνύειν αὐτόν» (*Σωκρ.* Ἐκκλ. ἱστ. ΣΤ', 6). Τῷ 530 ἐφάνη, κατὰ τὸν Μαλάλαν, «ἀστὴρ μέγας καὶ φοβερὸς κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος, πέμπων ἐπὶ τῶν ἄνω ἀκτῖνα λευκήν, ὁ δὲ χαρακτὴρ αὐτοῦ ἀστραπὰς ἀπέπεμπεν· ὃν ἔλεγόν τινες εἶναι λαμπαδίαν... Καὶ ἐγένοντο ἀνυδρίαι καὶ κατὰ πόλιν δημοτικοὶ φόνοι καὶ ἄλλα πολλὰ ἀπειλῆς πεπληρωμένα» (Χρονογρ. ΙΗ', 190). Τῷ 975, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, «ἐφάνη καὶ κομήτης ὁ λεγόμενος πωγωνίας.. προεμήνυε δ' οὗτος τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον» (Συν. ἱστορ. 683), καὶ τῷ 1042 «ἐφάνη κομήτης... προεμήνυε δ' οὗτος τὰς μελλούσας ἐπισυμβήσεσθαι κοσμικὰς συμφοράς» (αὐτ. 754). Νικηφόρος δ' ὁ Γρηγορᾶς ποιεῖται μνείαν κομήτου, τῷ 1264 ἐπιφανέντος, «περὶ τὸν Ταῦρον ἑδραζομένου καὶ ἠρέμα ἑαυτὸν ἀναλίσκοντος· τοῦτο μάντις κακῶν καὶ προάγγελος ἔδοξεν εἶναι τῷ βασιλεῖ [Μιχαὴλ]» (Ρωμ. ἱστορ. Δ', 6). Ὁ λαὸς ἐφρόνει τότε, ὅτι «οὐδεὶς γὰρ κομήτης, ὅστις οὐ φύσει κακός» (*Παχυμέρ.* Δ', 14). Ὁ Φραντζῆς διηγεῖται, ὅτι ὁ τεράστιος κομήτης τοῦ 1456, ὁ τρία ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς βασιλευούσης ἐπιφανείς, ἦν «ῥομφαίᾳ τινὶ ἐοικώς», καὶ «τινὲς... ἐνόμιζον, ὅτι ὁ κομήτης ὁ ξιφοειδής... δηλοῖ, ὅτι μέλλουσιν ὁμοφωνῆσαι οἱ τῶν ἑσπερίων αὐθέντες Χριστιανοὶ ἐλθεῖν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ αὐτοὺς νικήσουσιν· οἱ Τοῦρκοι δέ, θεωροῦντες καὶ αὐτοί, εἰς φόβον οὐκ ὀλίγον καὶ λογισμοὺς ἐνέπεσον» (Χρον. Δ', 7). Ὁ κομήτης οὗτος μεγάλως ἐξεφόβισε καὶ τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης, διατάξαντα ὅπως οἱ κώδωνες ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν σημαίνωνται καθ' ἑκάστην ἐν ὥρᾳ ὄρθρου καὶ μεσημβρίας, ὅπερ ἐκράτησεν ἔκτοτε. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας Ἀλφόνσος ὁ ΣΤ', μαθὼν ὅτι κομήτης εἶχε φανῆ τῷ 1664, ἔδραμεν εἰς τὸ ἡλιακὸν αὐτοῦ, ἐξύβρισε τὸ νέον ἄστρον καὶ ἠπείλησεν αὐτὸ διὰ τοῦ ἀγχιβόλου αὐτοῦ.

Ἀνακάλυψις τῶν κομητῶν. Τὰ ἄστρα ταῦτα παρετηροῦντο τὸ πρῶτον ἄλλοτε δι' ἀόπλου ὀφθαλμοῦ, μετὰ τὴν αἰφνιδίαν αὐτῶν ἐμφάνισιν. Ἀλλὰ τοῦτο σπανίως συμβαίνει σήμερον, διότι οἱ παρατηρηταὶ μεταχειρίζονται μικρὰ τηλεσκόπια, μεγεθύνοντα 50 ἢ 100 διαμέτρους. Εὑρίσκοντες δ' οὕτω νεφελότητά τινα, ἐξακριβοῦσιν ἀμέσως ἂν αὕτη ὑπάρχῃ ἐπὶ τῶν σχετικῶν καταλόγων, καὶ ἂν ὄχι, τότε ἡ νεφελότης εἶναι προφανῶς νέος κομήτης, οὗτινος ἡ παρουσία ἐπικυροῦται διὰ τῆς ἐν μέσῳ τῶν ἀστέρων κινήσεως αὐτοῦ. Ἀπὸ ἐτῶν δὲ μεταχειρίζονται ἐπιτυχῶς πρὸς τοῦτο καὶ τὴν φωτογραφίαν.

Ὀνομασία. Οἱ κομῆται φέρουσι συνήθως τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτούς. Ὅταν δὲ πρῴην γνωστὸς κομήτης εὑρεθῇ ὑπὸ ἄλλου παρατηρητοῦ, τότε φέρει ἐνίοτε δύο ὀνόματα· οὕτως ὁ ὑπὸ τοῦ Pons ἀνακαλυφθεὶς κομήτης τῷ 1812, ἀνεκαλύφθη αὖθις ὑπὸ τοῦ Brooks τῷ 1883, καὶ ὅτε ἡ ταυτότης τῶν δύο ἄστρων ἐγένετο βεβαία, τότε ὠνόμασαν τὸν κομήτην τοῦτον Pons-Brooks. Πρὸς τούτοις οἱ κομῆται δηλοῦνται καὶ δι' ἀλφαβητικῶν στοιχείων, ὡς καὶ διὰ ῥωμαϊκῶν ἀριθμῶν· οὕτως οἱ πρῶτοι τρεῖς κομῆται τοῦ 1925 σημειοῦνται ὡς 1925 a, b, c, οἱ δὲ ῥωμαϊκοὶ ἀριθμοὶ ἀφορῶσι τὴν χρονολογικὴν τάξιν τῆς διὰ τοῦ περιηλίου διαβάσεως τῶν κομητῶν, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ κομήτης 1927 I εἶναι ὁ κομήτης, ὅστις πρῶτος διέβη διὰ τοῦ περιηλίου αὐτοῦ τῷ 1927. Ἕνεκα τούτου, ὁ κομήτης a, ὡρισμένου τινὸς ἔτους, δὲν εἶναι ἐξ ἀνάγκης πάντοτε ὁ κομήτης I τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Γενικὰ περὶ κομητῶν. Οἱ μεγάλοι κομῆται εἶναι ἄστρα θαυμάσια, ὁρατὰ ἐνίοτε δι' ἡμέρας, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, καὶ παρουσιάζοντα αἰθερίαν, ἐπιμηκεστάτην οὐράν, ἐκτεινομένην ἐπὶ μέγα μέρος τῆς οὐρανίου σφαίρας. «Μέγας ἀστὴρ [ἐφάνη], λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, τὸ δὲ φέγγος ἀπέτεινε μέχρι τοῦ τρίτου μέρους τοῦ οὐρανοῦ», ἤτοι ἐπὶ 60° ὁλοκλήρους (Μετεωρ. Α', στ' 10). Εἷς δὲ κομήτης ἐπὶ πέντε, κατὰ μέσον ὅρον σήμερον, ἀποβαίνει ὁρατὸς τῷ ἀόπλῳ ὀφθαλμῷ. Ἅπαντες οἱ κομῆται φέρουσι κόμην, ἐν γένει δὲ ὅλοι σχεδόν, οὓς διακρίνει τις ἄνευ τηλεσκοπίου καὶ ὧν τὸ ἀστρῷον μέγεθος εἶναι ὑπὲρ τὸ τέταρτον, ἔχουσιν οὐράν. Πρὸς τούτοις ὅλοι σχεδὸν οἱ κομῆται, οἱ παρουσιάζοντες οὐράν, ὁρῶνται διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐνῷ οἱ μὴ φέροντες οὐρὰν σχεδὸν οὐδέποτε. Εἶτα οἱ τηλεσκοπικοὶ κομῆται παρίστανται συνήθως ἐστερημένοι οὐρᾶς, ἀλλὰ παρουσιάζοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πυρῆνα. Ἡ δὲ μεγάλη πλειονότης τῶν κομητῶν εἶναι ἀόρατοι τῷ ἀόπλῳ ὀφθαλμῷ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μεγάλοι κομῆται ἀποβαίνουσι λαμπροὶ πλησιάζοντες τῷ Ἡλίῳ, ἕπεται, ὅτι «συχνότατα πρὸς βορρᾶν» ὁρῶνται, καθ' ἃ λέγει ὁ τοὺς Ἕλληνας ἀστρονόμους ἀκολουθῶν καὶ θαυμάζων Σενέκας (Nat. quæst. VII, 11). «Καὶ πλείους ἑνὸς ἅμα γεγένηνται πολλάκις», ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης (Μετεωρ. Α', στ', 6), προσθέτων ἅμα ὅτι «πολλοὶ ὠμμένοι εἰσὶν ἔξω τοῦ [ζῳδίου] κύκλου» (αὐτ.). Τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον δεικνύει, ὅτι ὁ Σταγειρίτης παρετήρησε τὰς θέσεις τῶν ἄστρων τούτων ἀκριβέστερον τοῦ Κασσίνη, νομίσαντος ὅτι εἶχεν ἀνακαλύψει ζῳδιακὸν δῆθεν τῶν κομητῶν. Ἡ ὁρατότης τῶν κομητῶν ἀλλάσσει ἀπὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἄχρι πολλῶν μηνῶν καὶ ὁλοκλήρων ἐτῶν. Οὕτως ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1811 παρετηρήθη ἐπὶ 17 μῆνας, ὁ μέγας τοῦ 1861 ἐπὶ ἓν ἔτος, ὁ τοῦ 1889 I ἐπὶ 2 1/2 ἔτη, καὶ ὁ τοῦ 1905 IV ἐπὶ 3 1/2 ἔτη. Σήμερον δὲ τὰ ἰσχυρὰ τηλεσκόπια ἐπιτρέπουσι τὴν συνεχῆ παρατήρησιν περιοδικῶν τινων κομητῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ πλανήτου Διός. Δώδεκα τέλος κομῆται ἀπὸ 2.000 ἐτῶν ἦσαν ὁρατοὶ δι' ἡμέρας. Κατὰ τὸν Σενέκαν, «ὁ Ποσειδώνιος ἀναφέρει, ὅτι, διαρκούσης ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου, ὤφθη κομήτης» (Nat quæst., VII, 20)· συνεπῶς, καὶ ὁ κομήτης ὁ φωτογραφηθεὶς διαρκούσης τῆς ὁλικῆς ἡλιακῆς ἐκλείψεως τοῦ 1882, δὲν ἦτο μοναδικὸν φαινόμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἄστρων τούτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν ἐμφανίσεων κομητῶν εἶναι τοὐλάχιστον 900, τούτων δὲ 400 παρετηρήθησαν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τηλεσκοπίου. Καὶ ἐπειδὴ δὲν βλέπομεν τὰ ἄστρα ταῦτα, εἰμὴ μόνον ὅταν εὑρίσκωνται πλησίον τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ἡλίου, ὁ πραγματικὸς ἀριθμὸς αὐτῶν δέον νὰ ἀνέρχηται εἰς παμπόλλους μυριάδας. Ὁ Κέπλερος ἔλεγεν, ὅτι οἱ κομῆται εἶναι ὅσον πολυάριθμοι καὶ οἱ ἰχθύες ἐν ταῖς θαλάσσαις. Τῷ 1925 ἀνεκαλύφθησαν 11 κομῆται, ὅπερ ἀποτελεῖ μέγιστον ἀριθμὸν δι' ἓν ἔτος.

Διαστάσεις γιγαντώδεις καὶ μᾶζα ἀσήμαντος. Οἱ κομῆται εἶναι τὰ ὀγκωδέστερα σώματα τοῦ πλανητικοῦ συστήματος, παριστάμενοι ἐνίοτε χιλιάκις μείζονες καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἡλίου, ἀλλ' ἡ μᾶζα αὐτῶν εἶναι σχεδὸν μηδαμινή· ὅθεν καὶ ἡ πρακτικῶς τελεία διαφάνεια αὐτῶν, ἣν ἀναφέρει ἤδη ὁ Σενέκας (Nat. quæst., VII, 26). Ἡ οὐρὰ αὐτῶν, συγκειμένη ἐκ δαψιλέστατα διακεχυμένης ὕλης, διέρχεται ἔμπροσθεν τῶν ἀμαυροτέρων ἀστέρων, χωρὶς νὰ τοὺς ἐξασθενῇ, καὶ τὸ αὐτὸ σχεδὸν δύναταί τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. Κατὰ τὰ ἔτη 1819, 1826, 1882 καὶ 1910 κομῆται διῆλθον ἔμπροσθεν τοῦ Ἡλίου· προβαλλόμενοι δ' ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἔμειναν παντάπασιν ἀόρατοι, ὅπερ ἀποτελεῖ ἄλλην ἀπόδειξιν τοῦ ἀπιστεύτου βαθμοῦ ἀραιώσεως τῆς ἀπαρτιζούσης αὐτοὺς ὕλης. Τῷ 1861 καὶ τῷ 1910 ἡ Γῆ εὑρέθη ἐπί τινας ὥρας ἐν τῇ οὐρᾷ κομήτου καὶ δὲν ἔπαθε τὸ παραμικρόν· ἀμφίβολός τις φωσφορισμὸς τοῦ ἑσπερίου οὐρανοῦ καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ φαινομένου, τοῦ λεγομένου κύκλου τοῦ Bishop, ἦσαν τὰ μόνα δῆθεν παρατηρηθέντα φαινόμενα κατὰ τὰς ἐν λόγῳ διαβάσεις.

Αἱ τῶν κομητῶν τροχιαί. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἱστορεῖ, ὅτι «ἔνιοι .., ἀποφαινόμενοι τὰ τοιαῦτα φαντάσματα κατηναγκασμένως γίνεσθαι χρόνοις ὡρισμένοις, καὶ περὶ τῶν τοιούτων τούς τε ἐν Βαβυλῶνι Χαλδαίους καὶ τοὺς ἄλλους ἀστρολόγους ποιουμένους προρρήσεις ἐναργεῖς ἐπιτυγχάνειν» (Ἱστορ. βιβλ. ΙΕ', 50). Καὶ «Ἀπολλώνιος ὁ Μύνδιος... λέγει ὅτι οἱ Χαλδαῖοι συμπεριλαμβάνουσι τοὺς κομήτας ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν πλανωμένων ἀστέρων» (*Sen.* Nat. quaest, VII, 4). Τῆς αὐτῆς γνώμης ἦσαν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, ὧν τινες «ἕνα λέγουσιν αὐτὸν [τὸν κομήτην] εἶναι τῶν πλανητῶν ἀστέρων» (*Ἀριστ.* Μετεωρ. Α', στ', 2). Τοῦτο ἐπικυροῖ καὶ ὁ Πλούταρχος: «Τῶν ἀπὸ Πυθαγόρου τινὲς μὲν ἀστέρα φασὶν εἶναι τὸν κομήτην τῶν οὐκ ἀεὶ φαινομένων, διά τινος δὲ ὡρισμένου χρόνου περιοδικῶς ἀνατελλόντων» (Περὶ τῶν ἀρεσκ. τοῖς φιλοσ. Γ', 2). Τὸ ἐπίρρημα «περιοδικῶς» τοῦ τελευταίου χωρίου εἶναι ἐκτάκτως ἐνδιαφέρον, ὡς ἀποδεικνύον, ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι ἀνεκάλυψαν τὸ κεκλεισμένον σχῆμα τῆς τροχιᾶς, ἣν διατρέχουσι τόσοι κομῆται. Κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα ὁ Ἑβέλιος πρῶτος ὑπέθεσεν, ὅτι τὰ ἄστρα ταῦτα ἐνδεχόμενον νὰ διαγράφωσι παραβολικὰς τροχιάς, ἀκολούθως δ' ὁ Βορέλλης ἰσχυρίσθη, ὅτι αἱ τροχιαὶ εἶναι ἐλλειψοειδεῖς. Ταῦτα ἀπέδειξεν ὁ Νεύτων διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νόμου τῆς ἕλξεως, ὅπερ ἐπέτρεψε τῷ Halley νὰ προείπῃ ἐπιτυχῶς, ὅτι ὁ κομήτης τοῦ 1682 θὰ ἐπανήρχετο τῷ 1758. Τὸ σχῆμα τῶν κομητικῶν τροχιῶν παρουσιάζεται ἢ ἐλλειψοειδές, ἢ παραβολικόν, ἢ ὑπερβολικόν. Καὶ ἐνῷ ἡ ἐλλειψοειδὴς τροχιὰ εἶναι βεβαιοτάτη, ἡ παραβολικὴ καὶ ἡ ὑπερβολικὴ φαίνονται ὡς τοιαῦται, ἂν καὶ ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ πραγματικότητι. Ἐπειδὴ δ' αἱ τροχιαί, αἱ παρουσιαζόμεναι ὡς παραβολικαὶ καὶ ὑπερβολικαὶ εἶναι μέγισται, τὸ παρὰ τὸν Ἥλιον μόνον ἡμῖν ὁρατὸν τμῆμα αὐτῶν, ἡ κεφαλὴ δηλονότι τῆς παραβολῆς ἢ τῆς ὑπερβολῆς, εὐκολώτατα συγχέεται μετὰ τῆς παρομοίας κεφαλῆς ἐλλείψεως. Ἂν οἱ κομῆται ἀνήκωσι τῷ ἡλιακῷ συστήματι, τότε ἅπαντες διατρέχουσιν ἐλλείψεις· ἂν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἐπισκέπτωνται ἡμᾶς ἐκ τοῦ διαστήματος, ἵνα καταβυθισθῶσι πάλιν εἰς αὐτό, τότε δέον νὰ διαγράφωσι παραβολὰς ἢ καὶ ὑπερβολάς. Ἓν τέταρτον τῶν γνωστῶν τροχιῶν τῶν κομητῶν τυγχάνουσιν ἐλλειψοειδεῖς, τρία δὲ τέταρτα σχεδὸν παρίστανται παραβολικαί, ἐνῷ αἱ ὑπερβολικαὶ φαινόμεναι τροχιαὶ εἶναι ὀλίγισται. Οἱ περιοδικοὶ τέλος κομῆται, ὧν ἡ ἐπάνοδος παρετηρήθη, εἶναι 31. Τὰ ἐπίπεδα τῶν κομητικῶν τροχιῶν παρουσιάζουσι τυχαίαν διεύθυνσιν, τῶν ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς κλίσεων ἐχουσῶν τιμὰς ἀλλασσούσας ἀπὸ 0° ἕως 90°. Ἡ ἐκκεντρότης ἀλλάσσει ἐνταῦθα ἀπὸ 0,4 ἄχρις 1 καὶ ἐπέκεινα. Τὰ δύο τρίτα τῶν τροχιῶν ἔχουσι περιήλιον ἀπόστασιν ἐλάσσονα τῆς μονάδος, ἤτοι τῆς ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἕως τῆς Γῆς ἀποστάσεως, τῶν δ' ἄλλων τροχιῶν αἱ πλείονες ἔχουσι περιήλιον ἀπόστασιν 1 ἕως 2, καὶ ἡ μεγίστη γνωστὴ ἀπόστασις περιηλίου ἀνέρχεται εἰς 5 51. Ἡ δὲ ἀφήλιος ἀπόστασις τῶν περιοδικῶν κομητῶν ἀλλάσσει ἀπὸ 4,088 ἄχρι 59,08.

Ἡ κίνησις τῶν περιοδικῶν κομητῶν ἐκτελεῖται ἐν γένει κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, ὡς καὶ ἡ τῶν πλανητῶν, ἀλλ' ἡ τῶν ἄλλων παρίσταται συχνά

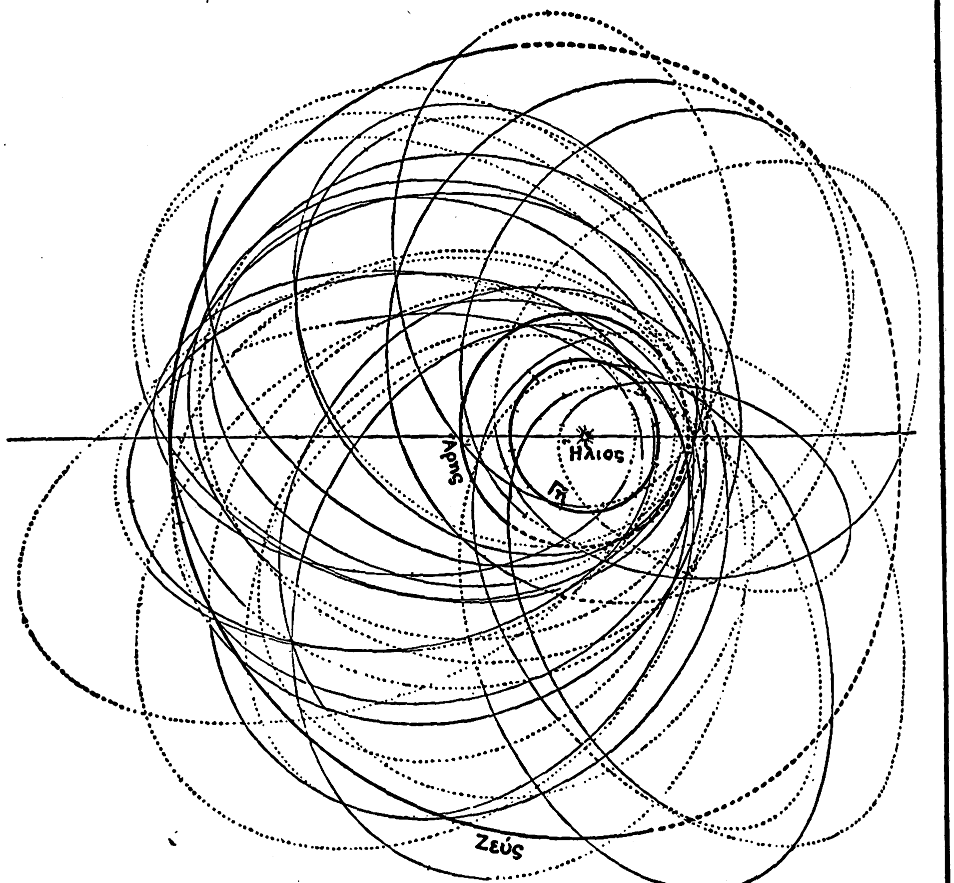

Σχ. 1. *Αἱ τῶν κομητῶν ἐλλειψοειδεῖς τροχιαί.*
[Διάταξις τῶν τροχιῶν τῶν κομητῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ πλανήτου Διός.]

Digitized by Google

κις ὀπισθόδρομος. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ σωρεῖαι κομητῶν διατρεχόντων τὴν αὐτὴν σχεδὸν τροχιάν, ὡς οἱ κομῆται τοῦ 1668, τοῦ 1843, τοῦ 1880, τοῦ 1882 καὶ τοῦ 1887. Αἱ δὲ διαταράξεις, ἃς ὑφίστανται οἱ κομῆται ὅταν διέρχωνται πλησίον ὀγκώδους πλανήτου, μεταβάλλουσι τὴν τροχιὰν αὐτῶν καὶ δύνανται ἐνίοτε νὰ μεταμορφώσωσιν αὐτὴν παντελῶς. Πρῶτος ὁ Laplace ἰσχυρίσθη, ὅτι ὁ Ζεὺς συνέλαβε κομήτας τινάς, καὶ 22 ἐκ τῶν περιοδικῶν κομητῶν ἔχουσιν οὕτως ἀφήλια γείτονα τῇ τροχιᾷ τοῦ Διός, ἀνήκοντες οὕτως εἰς τὴν οἰκογένειαν κομητῶν τοῦ μεγάλου ἐκείνου πλανήτου. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ποσειδῶν θεωροῦνται ἔχοντες ἕκαστος τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν κομητῶν, καὶ ὁ μὲν Κρόνος φαίνεται οὕτως ἔχων ἕνα μόνον κομήτην, ὁ Οὐρανὸς δύο καὶ ὁ Ποσειδῶν πέντε. Ἀλλ' ἄγνωστον ἂν οἱ ἐν λόγῳ κομῆται συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν πλανητῶν τούτων· καὶ ἐπειδὴ ἡ μᾶζα τοῦ Κρόνου εἶναι πολλῷ σημαντικωτέρα τῆς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ποσεισῶνος, καὶ ἐπειδὴ ὁ πλανήτης ἐκεῖνος εὑρίσκεται πλησιέστερον τοῦ Ἡλίου, ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τις νὰ εὕρῃ περισσοτέρους κομήτας ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Κρόνου ἢ ἐν τῇ τῶν ἄλλων δύο ἐξωτερικῶν πλανητῶν, ὅπερ ἀντίκειται τῇ πραγματικότητι. Ἡ ἕλξις μεγάλου πλανήτου δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐλλειψοειδῆ τροχιὰν κομήτου εἰς ὑπερβολικήν, καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τοῦτον τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Οὕτως ὁ Lexell εὗρεν, ὅτι ὁ κομήτης τοῦ 1770 εἶχε τὸ πρῶτον βραχεῖαν περίοδον, ἀλλ' ὅτι, προσεγγίσας τῷ 1779 τῷ Διί, ὑπέστη τόσον ἐντόνως τὴν ἕλξιν τοῦ γίγαντος ἐκείνου κόσμου, ὥστε ἡ τροχιὰ τοῦ κομήτου μετεσχηματίσθη εἰς τρόπον ἀπομακρύνοντα διὰ παντὸς τὸ ἄστρον τοῦτο ἐκ τοῦ ἡμετέρου συστήματος. Τὸ ἐναντίον δὲ συνέβη διὰ τὸν κομήτην τοῦ Brooks (1889 V), ὅστις εἶχε περίοδον 29 ἐτῶν καὶ μετὰ τὴν προσέγγισιν αὐτοῦ τῷ Διί, ὑπέστη σμίκρυνσιν εἰς 7 ἔτη τῆς περιόδου αὐτοῦ.

Καθέκαστα τῶν κομητῶν. Ἅπαντες οἱ σημαντικοὶ κομῆται ἀπαρτίζονται ἐκ λαμπροῦ *πυρῆνος*, ἐκ νεφελώδους *κόμης* καὶ ἐξ ἀραιοτάτης *οὐρᾶς*, ὁ δὲ πυρήν, σὺν τῇ κόμῃ, ἀποτελεῖ τὴν *κεφαλὴν* τοῦ ἄστρου.

Πυρήν. Οὗτος παρίσταται συνήθως σφαιρικός, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Σενέκας, γράφων ὅτι τὸ κυριώτερον τοῦτο μέρος τοῦ κομήτου εἶναι στρογγύλον (Nat. quaest. VII, 26). Τὸ δὲ μέγεθος τοῦ πυρῆνος ὑπελογίσθη εἰς 800 χλμ. διὰ τὸν κομήτην τοῦ Halley, 1.100 διὰ τὸν τοῦ Brooks, 1.400 διὰ τὸν τοῦ Δονάτου καὶ 2.800 διὰ τὸν μέγαν κομήτην τοῦ 1882. Ἀλλ' αἱ διαστάσεις αὗται ἀφορῶσι βεβαίως πυρῆνα ἀερολίθων καὶ ἀτμῶν, διότι, ὡς παρετήρησεν ὁ Ε. Ἀντωνιάδης τῷ 1910, ὁ πυρὴν τοῦ κομήτου τοῦ Halley ἐφαίνετο ἀστεροειδὴς μὲν ἐν μικρῷ ὀργάνῳ, πλανητοειδὴς δ' ἐν μετρίῳ, ἀλλ' ἁπλῶς νεφελοειδὴς ἢ ἀεριώδης ἐν τῷ μεγάλῳ διαθλαστικῷ τηλεσκοπίῳ 0,83 μ. ἀνοίγματος τοῦ Μεδών. Τὴν δὲ στερεὰν φύσιν τοῦ πυρῆνος ἀναφέρει ἤδη ὁ Σενέκας, ποιούμενος μνείαν τοῦ «spissi ignis ac solidi» (Nat. quaest., VII, 26). Ὁ πυρὴν στρέφεται περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ, ὡς ἀποδεικνύεται ἐνίοτε ἐκ τῆς μεταβλητῆς ἑλικοειδοῦς διατάξεως φωτεινῶν λωρίδων τῆς οὐρᾶς. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ προρρηθεὶς ὀλέθριος κομήτης Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου εἶχε σχῆμα «ἐν σπειροειδεῖ καμπῇ περιεστραμμένον» (Nat. hist., II, 13). Ὁ Bessel συνεπέρανεν, ὅτι ὁ κομήτης τοῦ Halley παρουσίαζε φαινόμενα τῷ 1835 ἐξηγητέα μόνον δι' ἀνακυκλήσεως. Οἱ δ' ἕλικες τῆς οὐρᾶς τοῦ κομήτου τοῦ Brooks (1899 I) καὶ τῆς τοῦ Morehouse (1908 III) ὡσαύτως ὀφείλονται τῇ δίνῃ τοῦ πυρῆνος.

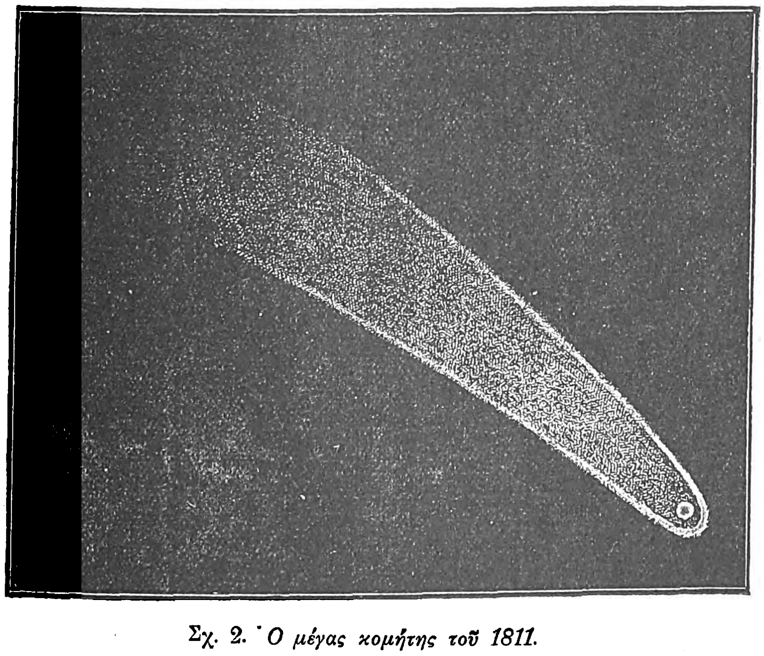

Σχ. 2. *Ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1811.*

[Σχεδιάγραμμα τοῦ ναυάρχου Smyth.]

Κόμη. Πλησίον τοῦ Ἡλίου ἡ κόμη τῶν ἄστρων τούτων συστέλλεται, μακρὰν δ' αὐτοῦ διαστέλλεται, ἀποβαίνουσα διαφανεστάτη. Ἀποτελεῖται δὲ αὕτη ἰδίᾳ ἐκ συγκεντρικῶν κενῶν περιβλημάτων, ἐκ τοῦ πυρῆνος ἀφεστώτων, διαρκούντων δ' ἐνίοτε ὀλίγας μόνον ὥρας. Ἑπτὰ τοιαῦτα περικαλύμματα παρετηρήθησαν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ κομήτου τοῦ Δονάτου, κινούμενα μετὰ ταχύτητος 50 χλμ. ἀνὰ ἑκάστην ὥραν· ἐν δὲ τῇ κεφαλῇ τοῦ μεγάλου κομήτου τοῦ 1861 ὤφθησαν ἕνδεκα. Πρὸς τούτοις ἡ κόμη δεικνύει συχνότατα φωτεινὰ ἀναβρύσματα, ἐκ τοῦ πυρῆνος ὡσαύτως ἀναπτυσσόμενα, καὶ δὴ ἐν τοῖς μεγάλοις κομήταις. Οἱ κομῆται τοῦ 1880 καὶ τοῦ 1887 εἶχον ἀμυδροτάτην κόμην, ἀλλὰ πελωρίους οὐράς. Τινὲς ὡμίλησαν περὶ φάσεων τῆς κεφαλῆς τῶν κομητῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ φάσεις δὲν εἶναι δυναταὶ εἰμὴ ἐπὶ στερεῶν σωμάτων, καὶ ἐπειδὴ οἱ κομῆται σύγκεινται ἐξ ὕλης ἐν ἐσχάτῳ βαθμῷ ἀραιώσεως, ἡ ἰδέα κομητικῶν φάσεων οὐδ' ἀναιρέσεως κἂν εἶναι ἀξία.

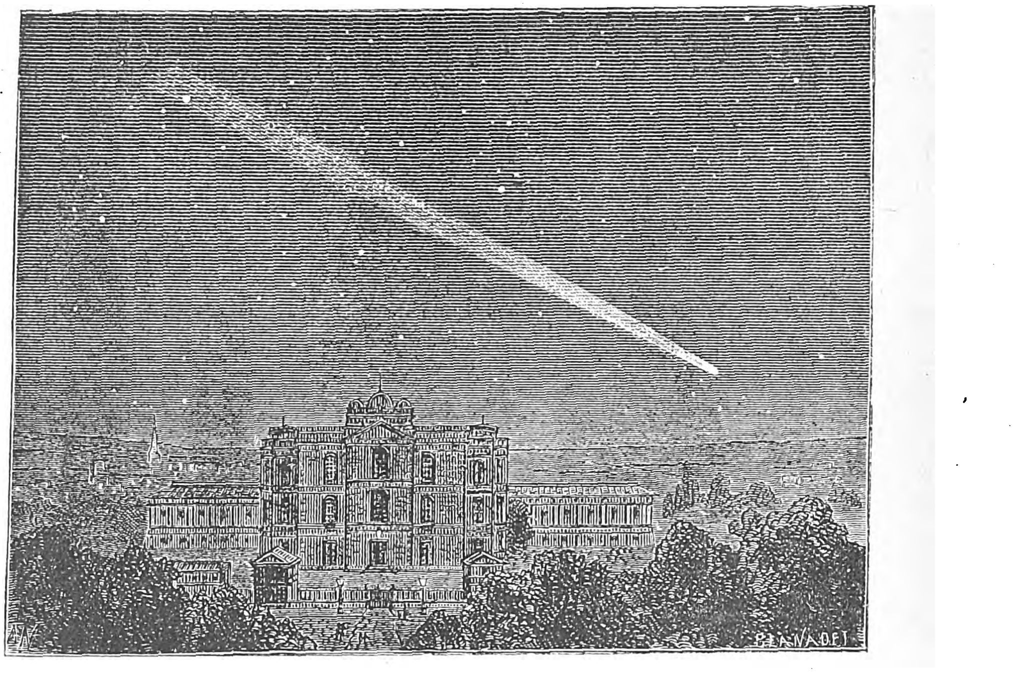

Σχ. 3. *Ὁ κατ' ἐξοχὴν μέγας κομήτης τοῦ 1843, ὁρώμενος ἐν τῷ λυκόφωτι ἄνωθεν τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων.*

Οὐρά. Οἱ Σῖναι παρετήρησαν περὶ τὸ 950 μ. Χ., ὅτι αἱ οὐραὶ τῶν κομητῶν ἐκτείνονται ἀντιθέτως πάντοτε πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἡλίου. Τὸ μέγεθος τῆς οὐρᾶς αὐξάνει μετὰ τῆς προσεγγίσεως τῷ Ἡλίῳ καὶ τῆς λαμπρότητος τῆς κεφαλῆς. Μεγάλοι τινὲς κομῆται ἔσυρον οὐρὰν πολλῷ ἐπιμηκεστέραν τῆς ἀποστάσεως τῆς χωριζούσης τὸν Ἥλιον ἀπὸ τῆς Γῆς. Ἡ οὐρὰ εὐρύνεται ἀπομακρυνομένη τῆς κόμης καὶ παρίσταται φωτεινοτέρα ἐφ' ἑνὸς μέρους ἢ ἐπὶ τοῦ ἄλλου, συχνάκις δ' εἶναι καὶ φωτεινοτέρα πρὸς τὰς πλευρὰς ἢ πρὸς τὸ μέσον, ὅπερ δεικνύει κατασκευὴν ὁμοίαν τῇ κενοῦ, πεπλατυσμένου καὶ κυρτοῦ κέρατος. Κομῆταί τινες ἔφερον πλείονας τῆς μιᾶς οὐράς, καὶ ὁ τοῦ 1744 εἶχεν ἕξ, ῥιπιδίου δίκην διισταμένας καὶ κατεχούσας 44° ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὁ ἄξων τῆς οὐρᾶς ὁρίζεται συνήθως παρὰ τὸν πυρῆνα διὰ μελαίνης λωρίδος, ἄλλοτε ὅμως παρατηρεῖται, ἀπ' ἐναντίας, φωτεινὴ ταινία ἐπ' αὐτοῦ. Ἔπειτα ἡ οὐρὰ τοῦ κομήτου τοῦ Δονάτου καὶ ἡ τοῦ 1910 α παρουσίαζον φωτεινάς τινας ἀκτῖνας ἐν εἴδει χαίτης ἵππου, ὅθεν καὶ οἱ κομῆται οὗτοι ἦσαν ἵππειοι. Ἡ δὲ τοῦ κομήτου τοῦ Morehouse ἐδείκνυεν ἐκφυσήματα ἀεριώδη, ἀπομακρυνόμενα τῆς κεφαλῆς μετ' αὐξανούσης ταχύτητος. Ὁ αὐτὸς κομήτης τοῦ Morehouse, ὅστις ὑπῆρξεν εἷς τῶν παραδοξοτέρων, ἕνεκα τῶν μετασχηματισμῶν αὐτοῦ, παρουσίαζεν ἐνίοτε διεθλασμένην οὐράν, καὶ ἀκολούθως ἀπέβαλλεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς ὁλονὲν ἀναπτυσσομένας νέας οὐρὰς αὐτοῦ. Αἱ τῶν κομητῶν οὐραὶ ὁρῶνται σπανίως εὐθεῖαι, συχνότερον δὲ καμπύλαι, ὡς ἡ τοῦ κομήτου τοῦ Δονάτου, ἥτις ἐφάνη λίαν κυρτή. Πράγματι δὲ εἶναι πάντοτε κεκυρτωμέναι ὄπισθεν τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος. Ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1882 παρουσίασεν, ἐκτὸς τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ οὐρᾶς, καὶ ἀμυδροτάτην οὐρὰν διευθυνομένην πρὸς τὸν Ἥλιον, ὅπερ ἐξηγήσαμεν διὰ τῆς κυρτότητος αὐτῆς τῆς καθόλου οὐρᾶς αὐτοῦ, τῆς Γῆς εὑρισκομένης ἐν τῷ ἐπιπέδῳ σχεδὸν τῆς τροχιᾶς τοῦ ἄστρου ἐκείνου.

Χρῶμα καὶ φωτεινότης. Οἱ κομῆται εἶναι γαλακτώδους χρώματος, ὅπερ ὅμως κιτρινίζει ἢ ἐρυθριᾷ πως παρὰ τὸν ὁρίζοντα. Οὕτως ὁ Σενέκας ὁμιλεῖ περὶ «ὑπερύθρων» καὶ «ἐρυθρῶν, ἀμυδρῶν» κομητῶν (Nat. quaest., VII, 11, 17). Ὁ κομήτης τοῦ Morehouse ἐξέπεμπεν ἀκτῖνας ἐπέκεινα τοῦ ἰοχρόου τοῦ φάσματος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν φωτεινότητα τῶν ἐν λόγῳ ἄστρων, αὕτη εἶναι μικρὰ μὲν ἐν τοῖς κομήταις βραχείας περιόδου, μεγάλη δ' ἐν τοῖς μακρᾶς. Ὁ πρὸ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης καὶ τῆς παρακμῆς τῶν Σπαρτιατῶν φανεὶς κομήτης τοῦ 371 π.Χ., ἦτο ἐκτάκτως λαμπρός: «Τὴν δ' οὖν λαμπάδα τοσαύτην ἐσχηκέναι λαμπρότητα καὶ δύναμιν τοῦ φωτός, ὥστ' ἐπὶ τῆς γῆς σκιὰς ποιεῖν παραπλησίας τῇ σελήνῃ» (*Διοδ. Σικελ.* Ἱστ. βιβλ. ΙΕ', 50). Εἴδομεν δ' ὅτι κομῆταί τινες ὤφθησαν δι' ἡμέρας. Ἀπολλώνιος ὁ Μύνδιος ὀρθῶς ἐφρόνει, ὅτι τὸ φῶς τῶν ἄστρων τούτων αὐξάνει ἢ μειοῦται ἀναλόγως τῆς ἥσσονος ἢ μείζονος ἀπομακρύνσεως αὐτῶν (*Sen.* Nat. quaest., VIII, 17). Βεβαίως δ' αὐξάνει καὶ μετὰ τῆς τῷ Ἡλίῳ προσεγγίσεως. Ἂν τὸ φῶς τῶν κομητῶν ἦτο ἁπλῶς ἀντανάκλασις τοῦ ἡλιακοῦ, τότε ἡ φωτεινότης αὐτῶν θὰ ἤλλασεν ὡς

$$\frac{1}{\mathrm{A}^2\,\Gamma^2},$$

ὅπου Α εἶναι ἡ ἐκ τοῦ Ἡλίου ἀπόστασις τοῦ κομήτου καὶ Γ ἡ ἐκ τῆς Γῆς. Ἀλλ' ἡ παρατηρουμένη φωτεινότης μεταβάλλεται κατὰ μέσον ὅρον ὡς

$$\frac{1}{\mathrm{A}^4\,\Gamma^2}.$$

Ὅθεν ὁ Ἥλιος προξενεῖ ἰδιαιτέραν αὔξησιν λαμπρότητος τῶν ἐν λόγῳ ἄστρων. Ἔπειτα ἡ φωτεινότης αὕτη παρουσιάζεται ἐνίοτε λίαν μεταβλητή. Οὕτως ὁ κομήτης τοῦ Holmes (1892 III) ἦτο κατ' ἀρχὰς ὁρατὸς τῷ ἀόπλῳ ὀφθαλμῷ, παρουσιάζων διάμετρον 200.000 χλμ. καὶ στερούμενος ὁρατοῦ πυρῆνος· μετὰ ἕνα ὅμως μῆνα ἐξετείνετο ἐπὶ 400.000 χλμ., ἀποβαίνων σχεδὸν ἀόρατος ἐν τοῖς ἰσχυροτάτοις τηλεσκοπίοις· ἀργότερον δ' ἀπέκτησεν ὡραῖον πυρῆνα. Ἐν γένει οἱ κομῆται ἀποκτῶσι τὴν μεγίστην αὐτῶν λάμψιν μικρόν τι μετὰ τὴν διὰ τοῦ περιηλίου διάβασιν αὐτῶν. Τέλος, παλμός τις παρετηρήθη ἐν τῷ φωτὶ τῶν κομητῶν τοῦ 1618, τοῦ 1769 καὶ τοῦ 1874, ὅστις εἶναι φυσιολογικὴ ὀπτικὴ ἀπάτη.

Ὁ κομήτης τοῦ Encke. Οὗτος ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Méchain τῷ 1786, φέρει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Encke, ὡς ἀκριβῶς ὑπολογίσαντος τὴν τροχιὰν αὐτοῦ, ἥτις εἶναι ἡ μικροτέρα πασῶν, μετὰ τῆς ἐλαχίστης διαρκείας περιφορᾶς, ἤτοι 3, 29 ἐτῶν. Παρετηρήθη δ' ὁ τηλεσκοπικὸς οὗτος κομήτης καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς προσεγγίσεις αὐτοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐλλειψοειδοῦς νεφελώματος μετὰ πυρῆνος καὶ ἄνευ οὐρᾶς. Ἡ δὲ περίοδος περιφορᾶς αὐτοῦ παραδόξως σμικρύνεται.

Ὁ κομήτης τοῦ Halley. Ἡ ἐπιμήκης ἐλλειψοειδὴς τροχιὰ τοῦ ἄστρου τούτου ἐκτείνεται ἐπέκεινα τοῦ Ποσειδῶνος, ἐν ἀφηλίῳ ἀποστάσει 35,31, τῆς περιηλίου ἀποστάσεως οὔσης 0,59. Ἡ δὲ περίοδος αὐτοῦ εἶναι 76, 03 ἐτῶν. Ὠνομάσθη δ' ἀπὸ τοῦ Halley, διότι οὗτος εὗρεν, ὅτι ὁ κομήτης τοῦ 1682 ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ κομήτου τοῦ 1456, τοῦ 1531 καὶ τοῦ 1607, προειπὼν τὴν διὰ τὸ 1758 ἐπάνοδον αὐτοῦ. Παρετηρήθη δὲ πολλάκις πρότερον, τοὐλάχιστον ἄχρι τοῦ ἔτους 11 π. Χ. Τῷ 1759 παρουσίασεν οὐρὰν 47°, τῷ 1835, 30°.

Digitized by Google

Ἐπανῆλθε δὲ τῷ 1910, ὅτε ἡ Γῆ εὑρέθη ἐπί τινας ὥρας ἐν τῇ οὐρᾷ αὐτοῦ. Ἕνεκα δὲ τῆς κυρτότητος τῆς οὐρᾶς ταύτης, ἡ κεφαλὴ τοῦ κομήτου, κυρτή, ὡς εἰκός, πρὸς τὸν Ἥλιον, ἐφάνη κατὰ Μάϊον τὴν ἑσπέραν ἀντίθετος τῷ Ἡλίῳ, ὅτε ἡ οὐρὰ ἔμενεν εἰσέτι ὁρατὴ τὴν πρωΐαν. Τὸ δὲ τμῆμα τῆς οὐρᾶς, ὅπερ συνέδεε τὴν ἐσχατιὰν τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν Ἥλιον οὐρᾶς τῆς ἑσπέρας μετὰ τὴν τῆς πρωΐας ἦτο ἀόρατον ἕνεκα τῆς ἐξαπλώσεως καὶ μεγίστης ἐξασθενήσεως τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἐν τῷ λυκόφωτι.

Μεγάλοι κομῆται. Ὁ τοῦ 1680. Ἡ οὐρὰ αὐτοῦ ὑπέτεινεν 90°, ἐκτεινομένη ἐπὶ 240.000.000 χλμ.

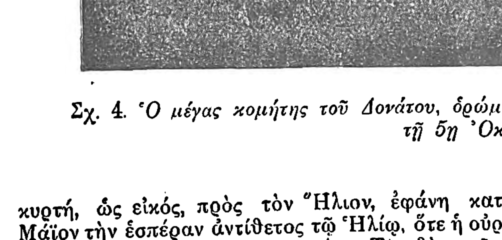

Σχ. 5 *Ὁ διχασθεὶς κομήτης τοῦ Biela, τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1846.*

[Σχεδιαγράφημα Struve.]

καὶ τὸ ἄστρον ἐπλησίασε τὸν Ἥλιον ἄχρι 0,0062, τρέχον ἐν τῷ ἡλιακῷ στέμματι μετὰ ταχύτητος 500.000 μέτρων ἀνὰ δευτερόλεπτον. Ὁ Dörfel ἰσχυρίσθη, ὅτι ὁ κομήτης οὗτος ἐκινεῖτο ἐν παραβολικῇ τροχιᾷ, ὅπερ ἐπεκύρωσεν ὁ Νεύτων, ἀνακαλύψας πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ κίνησις αὕτη ἐξετελεῖτο συμφώνως τῷ νόμῳ τῆς παγκοσμίου ἕλξεως.

Σχ. 4. *Ὁ μέγας κομήτης τοῦ Δονάτου, ὁρώμενος ἄνωθεν τῶν Παρισίων παρὰ τὸν Ἀρκτοῦρον, τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1858.*

[Σχεδιαγράφημα Benoist καὶ Guillemin.]

Ὁ κομήτης τοῦ 1769. Οὗτος παρουσίασεν ἀσήμαντον κεφαλήν, ἀλλ' οὐρὰν 97°, καὶ ἐπειδὴ ἦτο μέγας, μολονότι ἡ περιήλιος ἀπόστασις αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς 4, δέον νὰ εἶχε πυρῆνα ὀγκωδέστατον καὶ πλήρη ἀερίων καὶ ἀτμῶν.

Ὁ κομήτης τοῦ 1811. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Flaugergues ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐφάνη χρυσαυγής, θαυμάσιος, ἔχων λαμπρὸν ὑπέρυθρον φαινόμενον πυρῆνα 700 χλμ. διαμέτρου καὶ λίαν κυρτὴν οὐρὰν 25° μήκους καὶ 6° εὔρους, ἐκτεινομένην ἐπὶ 180.000.000 χλμ., ὅθεν καὶ ἦτο κερατίας. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἄστρου ἦτο μείζων τοῦ Ἡλίου. Αἱ παρατηρήσεις δ' αὐτοῦ ἐξετάθησαν ἐπὶ 17 ὁλοκλήρους μῆνας, τῆς περιόδου ὁρισθείσης εἰς 3065 ἔτη. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ κομήτου τοῦ 1811 συνέπεσε μετὰ δρέψεως ἀρίστου οἴνου ἔν τε Γαλλίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ (le bon vin de la comète), ὁ δὲ Ναπολέων ἐξέλαβε τὴν κομήτην τοῦτον ὡς ἀγαθὸν οἰωνὸν ἐν τῇ μελλούσῃ κατὰ τῆς Ρωσίας ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ.

Ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1843. Ὁ κομήτης οὗτος ἦτο ὁ μεγαλοπρεπέστερος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁρατὸς ἐν πλήρει ἡμέρᾳ καὶ λαμπρότερος τῶν τοῦ 1811, τοῦ 1858, τοῦ 1861 καὶ τοῦ 1882. Ἦτο δὲ κιτρινωπός, καὶ ὁ φαινόμενος αὐτοῦ πυρὴν ἔλαμπεν ὡς ἡ Ἀφροδίτη. Παρετηρήθη αἰφνιδίως παρὰ τὸν Ἥλιον, τὸν ὁποῖον ἐπλησίασεν ἄχρι 0,0055. Διέβη δ' οὕτως ἐν ἀποστάσει 120.000 χλμ. μόνον ἀπὸ τῆς φλογερᾶς ἐπιφανείας τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας, διαγράφων περὶ αὐτὸ τόξον 292° ἀναμεταξὺ τῆς 27ης καὶ τῆς 28ης Φεβρουαρίου μετὰ ταχύτητος 550.000 μέτρων ἀνὰ δευτερόλεπτον καὶ μὴ ὑφιστάμενος τὴν ἐλαχίστην ἐν τῇ κορωνίδι τοῦ Ἡλίου ἀντίστασιν. Ὁ βαθμὸς θερμάνσεως τοῦ πυρῆνος, ψαύοντος οὕτως εἰπεῖν τὴν ἡλιακὴν ἐπιφάνειαν, δέον νὰ ἦτό τι φοβερόν. Τὸ δὲ μῆκος τῆς στενοτάτης οὐρᾶς τοῦ κομήτου τούτου, εἰ καὶ δὲν ἐφαίνετο ὑπερτεροῦν τὰς 60°, ἦτο πράγματι τὸ μεγαλύτερον ὅλων, ἐξελισσόμενον ἐπὶ 320.000.000 χλμ., ἤτοι ἐπέκεινα τῆς διπλασίας ἀποστάσεως τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τῆς Γῆς. Ἡ περίοδος τοῦ ἄστρου τούτου ἐθεωρήθη συμπεριλαμβανομένη ἀναμεταξὺ 400 καὶ 800 ἐτῶν.

Ὁ Δονάτειος κομήτης τοῦ 1858. Οὗτος ἦτο ὡραιότατος, χρυσαυγής, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸν Smyth παρουσιάζετο «ὡς ἁπλοῦν θέαμα, παραβαλλόμενος τῷ τοῦ 1811», κατὰ δὲ τὸν Eward «ἀσήμαντος, κατὰ τόν. . . . τοῦ 1843». Ὁ φαινόμενος αὐτοῦ πυρὴν ἔλαμπεν ὡς ἀστὴρ β' μεγέθους, καὶ διέβη παρὰ τὸν Ἀρκτοῦρον τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου. Ἡ ἔκτασις τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ ἦτο 40°, ἀντιστοιχοῦσα 90.000.000 χλμ., ὅθεν καὶ αὕτη ἦτο μικρόν τι μείζων τοῦ τετάρτου τῆς τοῦ κομήτου τοῦ 1843· ἀλλ' ἐπειδὴ καθωρᾶτο καθέτως σχεδὸν τῇ ὀπτικῇ ἀκτῖνι, παρουσίασε μεγάλην καμπήν, ἔτι δὲ καὶ εὐθεῖαν περίπου ἐξωτερικὴν ἀκτῖνα καὶ φωτεινὰς ταινίας. Ὁ κομήτης οὗτος ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῶν κερατιῶν, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν τῶν ἱππείων, ἕνεκα τῶν ἀκτίνων τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ. Ἡ περίοδος αὐτοῦ εἶναι 2.000 σχεδὸν ἐτῶν.

Ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1861. Κατὰ τὸν Ἰ. Ἕρσχελον, ὁ ἔκτακτος οὗτος κομήτης ἦτος λαμπρότερος τῶν τοῦ 1811 καὶ 1858. Ὁ φαινόμενος αὐτοῦ πυρὴν εἶχε 10 χλμ. περίπου διάμετρον καὶ ἦτο ὁρατός, σὺν τῇ κόμῃ αὐτοῦ, δι' ἡμέρας. Ἡ δὲ οὐρὰ αὐτοῦ ἐξετάθη ἐπὶ 118°, ἤτοι ἐπὶ 70.000.000 χλμ., καὶ παρουσίασε πόλωσιν τοῦ φωτὸς αὐτῆς. Ἡ περίοδος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 422 ἔτη.

Ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1882. Οὗτος ἐφάνη ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, 2° μόνον ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, καὶ αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐξετάθησαν ἐπὶ ἐννέα μῆνας. Ὁ πυρὴν αὐτοῦ ἐξέβαλλε φωτεινοτάτας ἀεριώδεις μάζας ἐπὶ λαμπρᾶς τινος ταινίας, καὶ ἡ οὐρὰ ἐφαίνετο 35° μόνον, ἂν καὶ πράγματι ἐξετείνετο ἐπὶ 170.000.000 χλμ., ἐφάνη δ' ἐν μὲν τῷ ζωηρῷ αὐτῆς μέρει ἀντίθετος τῷ Ἡλίῳ, ἐν δὲ τῷ ἀμυδρῷ διευθυνομένη πρὸς αὐτόν, ὡς ἤδη ἐξηγήθη ἀνωτέρω διὰ τῆς κυρτότητος αὐτῆς. Ὁ κομήτης τοῦ 1882 παρουσίασε σόδιον καὶ σίδηρον ἐν τῷ φάσματι αὐτοῦ καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτος ὡς ἐκτινάξας ἀεριώδη μᾶζαν, καταστήσασαν δεύτερον κομήτην, ἔτι δὲ καὶ ἐλάσσονα νεφελώματα. Τοῦτο παρετήρησεν ὁ Schmidt ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ Ἀθηνῶν. Διέβη δέ, ὡς καὶ οἱ κομῆται τοῦ 1680 καὶ τοῦ 1843, παρὰ τὸν Ἥλιον, 500.000 χλμ. μόνον ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ φλογεροῦ ἄστρου, διανύσας 180° τῆς τροχιᾶς αὐτοῦ ἐν τῷ ἡλιακῷ στέμματι ἐντὸς τριῶν ὡρῶν. Ἡ περίοδος αὐτοῦ εἶναι 800 ἢ 1000 ἐτῶν.

Ὁ α' κομήτης τοῦ 1910. Τὸ ἄστρον τοῦτο ἀνεκαλύφθη ἐν Νοτίῳ Ἀφρικῇ ὑπό τινων ἐργατῶν σιδηροδρόμου καὶ ἔδειξε λαμπρὸν ἐρυθροκίτρινον πυρῆνα α' μεγέθους καὶ οὐρὰν καμπύλην, ὡς ἡ τῶν κερατιῶν, μήκους 45°, ἤτοι 100 000 000 χλμ. Ἐπλησίασε δὲ τὸν Ἥλιον ἄχρι 0,129, ὁπότε τὸ φάσμα αὐτοῦ παρουσίασε καὶ αὐτὸ τὰς γραμμὰς τοῦ σοδίου. Ἡ τροχιὰ αὐτοῦ φαίνεται παραβολική, καὶ ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ συνέπεσε μετὰ τῶν πλημμυρῶν Παρισίων.

Διχασμὸς καὶ διαίρεσις τῶν κομητῶν. Ὁ κομήτης τοῦ 1881 II ἐγέννησεν ἓν νεφέλωμα, ὁ μέγας τοῦ 1882 τρία, ὁ τοῦ Brooks 1889 V τέσσαρα. Κατὰ τὸν Σενέκαν, κομήτης τις ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου παρατηρηθεὶς «ἐδιχάσθη εἰς δύο ἀστέρας» (Nat. quaest., VII, 16). Πάλιν ὁ κομήτης τοῦ 1618 ὡσαύτως ἐδιχάσθη εἰς δύο κομήτας, καθ' ἃ λέγει ὁ Κέπλερος. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότατον τῶν τοιούτων φαινομένων παρέσχεν ὁ περιοδικὸς κομήτης τοῦ Biela, ὅστις εἶχε παρατηρηθῆ πάντοτε ἁπλοῦς, ὁσάκις ἐπανήρχετο εἰς τὸ περιήλιον αὐτοῦ, ὅτε αἴφνης ὤφθη δυαδικὸς τῷ 1846. Ἔβλεπέ τις τότε δύο κομήτας, ὧν ἕκαστος εἶχε τὸν ἴδιον πυρῆνα καὶ τὴν ἰδίαν οὐράν· καί, ἐνίοτε ὁ μέν, ἐνίοτε ὁ δὲ ἐφαίνετο φωτεινότερος τοῦ ἄλλου. Ἐχωρίζοντο τότε διὰ 260 000 χλμ. Ἡ δυαδικότης ὑφίστατο εἰσέτι τῷ 1852, ἀλλ' εἷς τῶν δύο κομητῶν ὤφθη τότε μεγαλύτερος τοῦ ἄλλου, ἐνῷ ἡ χωρίζουσα αὐτοὺς ἀπόστασις εἶχεν αὐξήσει εἰς 2.400 000 χλμ., ὡσεὶ οἱ ἐν λόγῳ κομῆται νὰ ἀπεστρέφοντο ἀλλήλους. Ἔκτοτε οὐδεὶς εἶδε πλέον αὐτούς. Ἀλλ' οἱ διάττοντες ἀστέρες τῆς 27ης Νοεμβρίου ἀνήκουσι τῷ κομήτῃ τοῦ Biela, οὗτινος ὁ διαμελιζόμενος πυρήν, ὡς καὶ ἄλλων κομητῶν, σπείρει ἀερολίθους εἰς ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς τροχιᾶς αὐτοῦ. Ἄλλο παράδειγμα διχασμοῦ εἴδομεν παρουσιάσαντα τὸν μέγαν κομήτην τοῦ 1882. Ὡσαύτως ὁ κομήτης τοῦ Swift, 1899 I, παρέστησε διπλοῦν πυρῆνα τῇ 1ῃ Μαΐου, ὅτε, μετὰ δύο ἑβδομάδας, ὁ δευτερεύων πυρὴν ἀπεῖχεν ἤδη 29' τοῦ κυρίου. Τέλος, ὁ κομήτης τοῦ Taylor, 1916 I, διῃρέθη καὶ αὐτὸς εἰς δύο, διαρκουσῶν τῶν παρατηρήσεων. Διπλοῖ κομῆται ὤφθησαν καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων· κατὰ τὸν φυσικὸν Ἀρριανόν, «οἱ μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ διπλοῖ κατέσκηψαν» (*Στοβ.* Φυσικά, Α', 28). Καὶ ὁ Liais ἀπ-

Digitized by Google

κάλυψε τέλος διπλοῦν κομήτην τῷ 1860. Σημειωτέον δ' ὅτι αἱ ἐκτινασσόμεναι μᾶζαι ἀκολουθοῦσι τροχιὰν διάφορόν πως τῆς τοῦ ἀρχεγόνου κομήτου.

Σύστασις τῶν κομητῶν. Τῷ 1819 ὁ Ἀραγὼ ἀπέδειξε διὰ τῆς πολώσεως, ὅτι οἱ κομῆται εἶναι ἐν μέρει τοὐλάχιστον ἑτερόφωτοι, διαχέοντες τὸ ἡλιακὸν φῶς. Ἀλλὰ τὸ ποσοστὸν τοῦ διαχεομένου φωτὸς ἀλλάσσει κατὰ τοὺς κομήτας. Παρὰ τὸ συνεχὲς δ' ἡλιακὸν φάσμα τῶν ἑτεροφώτων σωμάτων, οἱ κομῆται παρουσιάζουσι συνήθως καὶ φάσμα λαμπρῶν ῥαβδώσεων, τὸ τοῦ Swan, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι φαίνονται καὶ ἐν μέρει τρόπον τινὰ αὐτόφωτοι. Ὁ κομήτης τοῦ Holmes, τῷ 1892, εἶχεν ἁπλῶς συνεχὲς φάσμα. Ὁ φαινόμενος πυρὴν δεικνύει συνήθως ἰδίᾳ διακεχυμένον ἡλιακὸν φῶς. Ἡ δὲ κόμη παρουσιάζει ὡσαύτως φάσμα συνεχές, μετὰ σκοτεινῶν ῥαβδώσεων, ἔτι δὲ καὶ τὰς φωτεινὰς ῥαβδώσεις τοῦ ἀζώτου καὶ τοῦ ἄνθρακος (μονοξείδιον ἀνθρακικόν, ὑδράνθρακα καὶ κυανογόνον). Τῷ 1907 ὁ Chretien εὗρεν ἐν τῷ κομήτῃ τοῦ Daniel διπλᾶς φωτεινὰς ῥαβδώσεις (βλ. λ. *ἀστροφυσική*), ἃς ὁ Fowler ἠδυνήθη νὰ ἀναπαραστήσῃ ἐν ἐργαστηρίῳ διὰ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξειδίου ἐν χθαμαλωτάτῃ πιέσει. Τὸ φάσμα τοῦτο ἐχαρακτήριζε τῷ 1908 καὶ τὸν κομήτην τοῦ Morehouse. Ἡ οὐρὰ τῶν κομητῶν παρουσιάζει καὶ αὐτὴ φάσμα συνεχὲς καὶ φωτεινῶν ῥαβδώσεων ὡς ἐν τῇ κόμῃ, οὖσα οὕτω πάλιν καὶ ἑτερόφωτος καὶ τρόπον τινὰ αὐτόφωτος. Ὅταν δὲ κομήτης τις πλησιάζῃ τῷ Ἡλίῳ ἐντὸς 80.000.000 χλμ., τότε τὸ φάσμα αὐτοῦ δεικνύει καὶ ἀτμὸν σοδίου καὶ ἄλλων μετάλλων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἐν τοῖς ἀερολίθοις ἀπαντῶντος σιδήρου, ὁπότε καὶ ἡ ἐκπομπὴ τῶν λοιπῶν ἀερίων ἐλαττοῦται. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρετηρήθη ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ κομήτου τοῦ 1882 καὶ τοῦ κομήτου τοῦ 1910, καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐντόνου ἐξατμίσεως συνεπείᾳ τῆς φοβερᾶς θερμότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίθενται τὰ ἄστρα ταῦτα ἐν τῇ γειτονίᾳ τοῦ Ἡλίου.

Ἐν γένει, προσερχόμενος κομήτης παρουσιάζεται τὸ πρῶτον μακρόθεν ὡς στρογγύλον νεφέλωμα, τηλεσκοπικῶς μόνον ὁρατόν. Εἶτα, πλησιάζων, λαμπρύνεται καὶ ἡ κόμη φαίνεται διαστελλομένη, τοῦ κομήτου λαμβάνοντος τὸ δισκοειδὲς σχῆμα τῶν ἀρχαίων. Ἀκολούθως δ' ἀναπτύσσεται ἡ οὐρά, ἥτις, ἐν τοῖς μεγάλοις κομήταις, μηκύνεται ἐπέκεινα τῆς διπλασίας ἀποστάσεως ἀναμεταξὺ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ἡλίου. Καὶ μετὰ μικρὸν παρατηροῦνται αἱ ἐκ τοῦ πυρῆνος ἐξατμίσεις, ἀπομιμούμεναι τὸ σχῆμα ῥιπιδίων. Τὰ αὐτὰ φαινόμενα παρίστανται ἀντιστρόφως, ὅταν ὁ κομήτης ἀπομακρύνηται.

Ὁ πραγματικὸς πυρὴν δέον νὰ σύγκειται ἐκ σχετικῶς μικροῦ κεντρικοῦ στερεοῦ ὄγκου, περιέχοντος ἀέρια καὶ περιστοιχιζομένου διὰ σμήνους ἀερολίθων, ὁλόγυρα αὐτοῦ περιφερομένων. Ἡ κόμη καὶ ἡ οὐρὰ ἀναπτύσσονται διὰ τῆς ἀπωστικῆς τοῦ Ἡλίου δράσεως, ἣν οἱ μὲν ἀποδίδουσι τῷ ἠλεκτρονικῷ βομβαρδισμῷ, οἱ δέ, πιθανώτερον, τῇ πιέσει τῆς φωτοβόλου ἀκτινοβολίας. Τὴν δὲ ὕπαρξιν τῆς πιέσεως ταύτης ὑπέθεσε μὲν ὁ Κέπλερος, ἀπέδειξε δὲ μαθηματικῶς ὁ Maxwell, καὶ ἀνεκάλυψεν ἐν τῇ φύσει ὁ Lebedew. Διὰ σωματίδια μικρότερα $^1/_{60\cdot000}$ ἑκατοστομέτρου ἡ ἀπωστικὴ δύναμις τοῦ Ἡλίου ὑπερτερεῖ τὴν ἕλξιν· διὰ δὲ σωματίδια $^1/_{250\cdot000}$ ἑκατοστομέτρου ἡ ἀπωστικὴ δύναμις ἀποβαίνει δεκαπλασία τῆς ἕλξεως. Συνεπείᾳ δὲ τῆς ἡλιακῆς θερμάνσεως, ὅταν ὁ κομήτης προσπελάζῃ εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἄστρου τῆς θερμότητος, τὰ ἐν τῷ πυρῆνι ἐγκεκλεισμένα ἀέρια ἐξέρχονται μετὰ μορίων κονιορτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς τὸν Ἥλιον ἐστραμμένου ἡμισφαιρίου, διευθυνόμενα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὸ φωτοβόλον ἄστρον· ἀλλ' ἀμέσως ὑφίστανται τὴν ἡλιακὴν ἄπωσιν καὶ φθάνει στιγμή, ὅπου ἡ ταχύτης ἐκπομπῆς τῶν ἀερίων ἀντισταθμίζεται καὶ ὑπερτερεῖται διὰ τῆς ἀπωστικῆς τοῦ Ἡλίου δυνάμεως, καὶ τοιουτοτρόπως ὠθοῦνται πρὸς τὰ ἀντίθετα τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας. Οὕτω λοιπὸν σχηματίζεται ἡ κόμη, ἥτις προφανῶς οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι κοίλη πρὸς τὸν Ἥλιον. Τῆς ἀπωστικῆς δυνάμεως ἐξασκουμένης ὁλονέν, τά τε ἀέρια καὶ τὰ μόρια τοῦ κονιορτοῦ τῆς κόμης ἐξωθοῦνται ἐπέκεινα ὄπισθεν, σχηματίζοντα τὴν οὐρὰν καὶ διασκορπιζόμενα ἐν τῷ διαστήματι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἄπωσις ἐνεργεῖ πάντοτε ἐπὶ τῶν ὀπισθοδρομούντων σωματίων, ἕπεται, ὅτι ταῦτα ἀπομακρύνονται ἐν τῇ οὐρᾷ μετ' αὐξανούσης ταχύτητος, ὡς καθορᾶται ἐν τοῖς ἐκ τοῦ πυρῆνος ἐκτινασσομένοις ἐκφυσήμασιν ἀερίων. Ἡ κόμη παρετηρήθη σμικρυνομένη μὲν ἐν τῇ γειτονίᾳ τοῦ Ἡλίου, διαστελλομένη δὲ μακρόθεν αὐτοῦ. Τοῦτο ἐξηγεῖται διὰ τῆς μείζονος ἀπώσεως πλησίον τοῦ Ἡλίου, ὅπου τὰ ἐξατμιζόμενα στοιχεῖα βιαιότερον ὠθοῦνται, μὴ ἔχοντα τὸν εἰς σχηματισμὸν μεγάλης κόμης ἀπαιτούμενον χρόνον. Ἂν δέ, ὡς παρατηρεῖται, ἡ ἐνέργεια τοῦ πυρῆνος εἶναι μεγίστη μικρὸν μετὰ τὸ περιήλιον, τοῦτο ἐξηγεῖται ἁπλούστατα διὰ τῆς κτηθείσης θερμότητος τοῦ ὄγκου ἐκείνου, ἀκριβῶς ὡς ἡ μεγίστη θερμοκρασία τοῦ θέρους ἀκολουθεῖ τὸ ἡλιοστάσιον, μὴ συμπίπτουσα μετ' αὐτοῦ. Αἱ οὐραὶ τῶν κομητῶν εὑρίσκονται μὲν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς τροχιᾶς αὐτῶν, ἀλλὰ κυρτοῦνται πάντοτε ὄπισθεν τῆς παρατάσεως τῆς ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος, ἑπόμεναι τῷ πυρῆνι, ὅταν ὁ κομήτης βαίνῃ πρὸς τὸ περιήλιον καί τι ἐπέκεινα, προηγούμεναι δ' αὐτοῦ ὅταν ἀπομακρύνηται. Τοῦτο ὀφείλεται τῇ ἐν τῇ τροχιᾷ κινήσει τοῦ πυρῆνος, ἑκάστου σωματίου τῆς οὐρᾶς διατηροῦντος τὴν ἐν τῇ τροχιᾷ μεταβατικὴν αὐτοῦ κίνησιν. Οὕτω σωμάτια ἐκπεμπόμενα ἐκ τοῦ πυρῆνος τοῦ κομήτου ἐν K_1 (σχ. 8) ἀπωθοῦνται ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ἐν H, ἀπομακρυνόμενα ἐν ὑπερβολικαῖς καμπαῖς καὶ φθάνοντα εἰς Σ ἢ T, ὅταν ὁ πυρὴν ἐξικνῆται εἰς K_2. Συνδέοντες τὰ σημεῖα Σ, T καὶ K_2 τῷ Ἡλίῳ ἐν H, εὑρίσκομεν, ἐκ τοῦ νόμου τῶν ἐμβαδῶν τοῦ Κεπλέρου, ὅτι αἱ ἐπιφάνειαι K_1HT, $K_1H\Sigma$ καὶ K_1HK_2 εἶναι ἴσαι. Ὅθεν καὶ τοῦτο ἀπαιτεῖ, ὅπως τὸ σημεῖον Σ μένῃ ὄπισθεν τῆς ἐπεκταθείσης ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος HK_2E καὶ τὸ σημεῖον T ἔτι περισσότερον ὀπίσω. Ἑπομένως ἡ οὐρὰ δέον νὰ κάμπτηται πάντοτε ὡς ἐν $K_2\Sigma T$, ὄπισθεν δηλονότι τῆς ἐπεκταθείσης ἐπιβατικῆς ἀκτῖνος HK_2E, καὶ οὕτως ἀπαρτίζεται ἐξ ἀπωθουμένων σωματίων, ὧν ἕκαστον περιφέρεται ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ περὶ τὸν Ἥλιον ὑπερβολικῇ τροχιᾷ. Ὁ Bredikhine διῄρεσε τὰς οὐρὰς τῶν κομητῶν εἰς τρεῖς τάξεις, ἀναλόγως τῆς καμπῆς αὐτῶν. Θεωρῶν δ' ὀρθῶς, ὅτι τὰ ἐλαφρὰ ἀέρια δέον νὰ ἐξωθῶνται βιαιότερον τῶν ἄλλων διὰ τῆς ἡλιακῆς δράσεως, ἰσχυρίσθη, ὅτι αἱ ὀλιγώτερον κυρταὶ οὐραί, αἵτινες εἶναι ἀκτῖσι παρεμφερεῖς, ὀφείλονται τῷ ὑδρογόνῳ, αἱ μέτριαι τῷ ἄνθρακι καὶ αἱ λίαν καμπύλαι τῷ σοδίῳ ἢ τῷ σιδήρῳ. Πρῶτος ὁ Κέπλερος ἀντελήφθη, ὅτι οἱ κομῆται ἐξαντλοῦνται διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐκπομπῶν, καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ποσότης ἀερίων τοῦ πυρῆνος εἶναι ὡρισμένη. Ἕνεκα τούτου, πᾶσα ἐπίσκεψις κομήτου εἰς τὸ περιήλιον

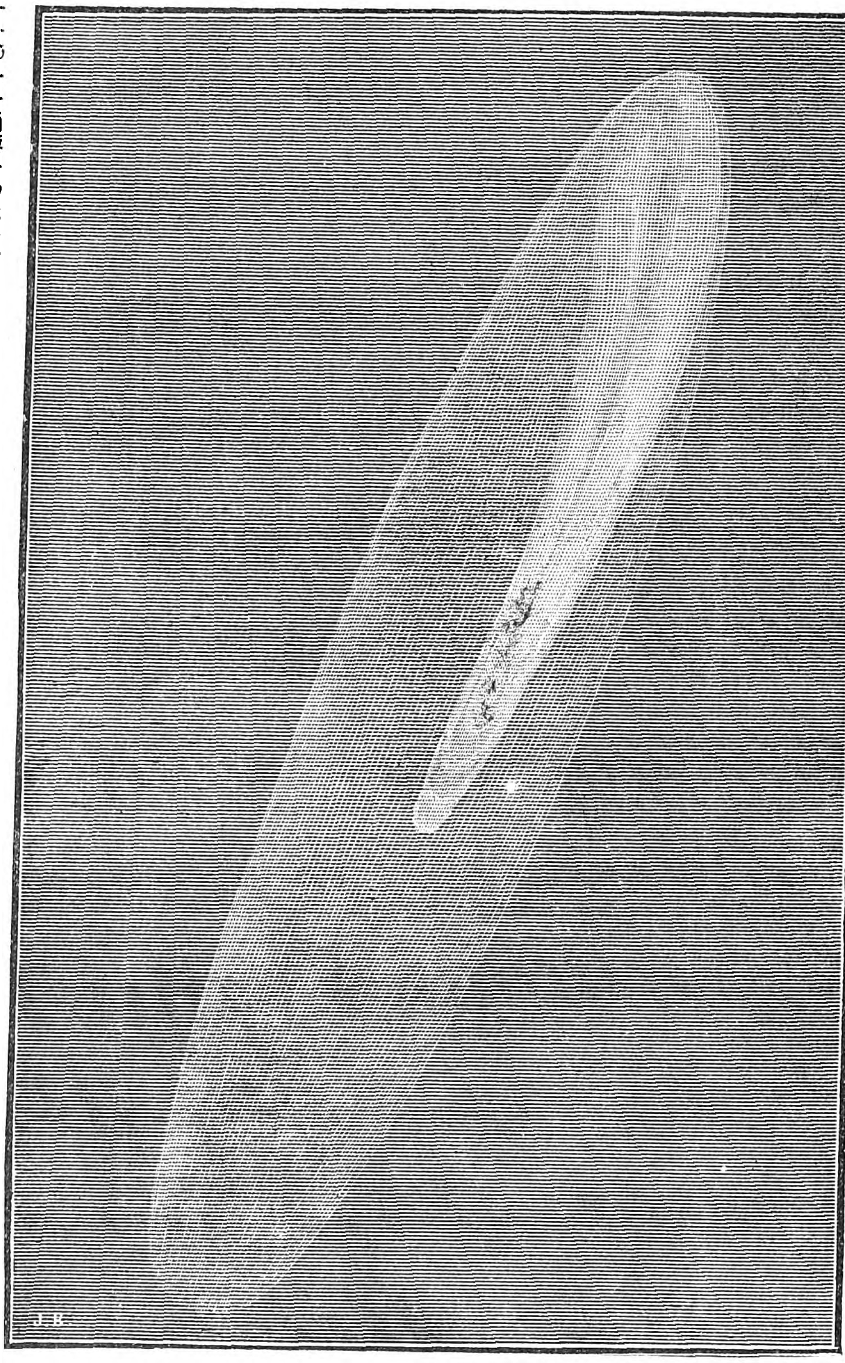

Σχ. 6. *Ὁ μέγας κομήτης τοῦ 1882, οἷος ὤφθη τῇ 19ῃ Ὀκτωβρίου.*
[Σχεδιάγραμα τοῦ στρατηγοῦ Willis.]

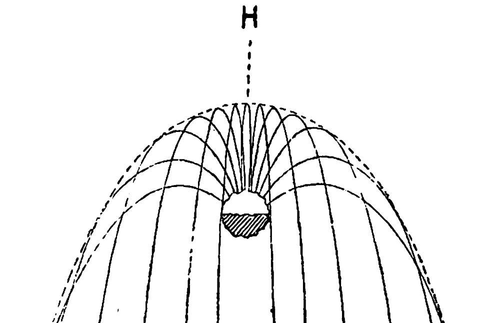

Σχ. 7. *Σχῆμα, δεικνύον τὴν ἐκ τοῦ πυρῆνος κομήτου ἐκπομπὴν ἀερίων, ἐξωθουμένων ὑπὸ τοῦ Ἡλίου, εὑρισκομένου ἐν τῇ διευθύνσει H, καὶ σχηματιζόντων τήν τε κόμην καὶ τὴν οὐράν.*

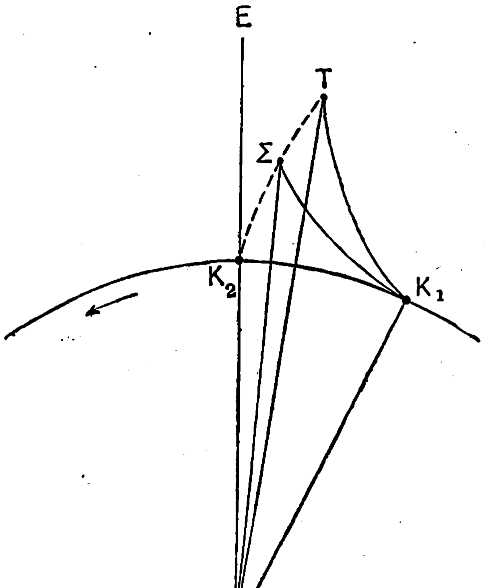

Σχ. 8.

Digitized by Google

ἀφαιρεῖ διὰ παντὸς τὰ ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος ἐκ τοῦ πυρῆνος ἅπαξ ἐξελθόντα ἀέρια. Ἡ ἀπώλεια αὕτη εἶναι, ὡς εἰκός, παντάπασιν ἀνεπανόρθωτος. Ὅθεν καὶ οἱ κομῆται δέον νὰ ἐξασθενῶνται μετὰ πᾶσαν προσέγγισιν τῷ Ἡλίῳ. Εἰς τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τοῦτο συντελοῦσι καὶ αἱ τρομεραὶ διαφοραὶ θερμοκρασίας, εἰς ἃς ὑπόκεινται τὰ πλανώμενα ταῦτα ἄστρα, ὁτὲ μὲν κατακαιόμενα ἐν τῇ γειτονίᾳ τοῦ Ἡλίου, ὁτὲ δὲ καταψυχόμενα ἐν τῷ βάθει τοῦ διαστήματος. Οὕτως ὁ κομήτης τοῦ Halley θερμαίνεται 3.500 φορὰς περισσότερον ἐν περιηλίῳ ἢ ἀφηλίῳ. Τοιαῦται ἀλλαγαὶ προξενοῦσι μεγάλας καὶ βιαίας μοριακὰς δονήσεις ἐν τῷ πυρῆνι, ὁτὲ μὲν ἀνωμάλως διαστελλομένῳ, ὁτὲ δὲ ἀνωμάλως συμπτυσσομένῳ, καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν σχισμῶν, εἰς τὴν διάρρηξιν καὶ εἰς τὴν εἰς ἀερολίθους ἀποσύνθεσιν αὐτοῦ. Οἱ οὕτως ἀναπτυσσόμενοι ἀερόλιθοι σπείρονται ὑπὸ τοῦ πυρῆνος ἐφ' ὅλης τῆς τροχιᾶς. Ἂν ὁ κομήτης τοῦ Encke δὲν φαίνεται ἐξασθενιζόμενος ἀπὸ αἰῶνος, ἄλλοι ὅμως περιοδικοὶ κομῆται ἀποβαίνουσιν ἠρέμα ἧττον φωτεινοί, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ κομήτης τοῦ Halley δὲν ἐκπλήσσει πλέον τὴν ἀνθρωπότητα ὡς ἄλλοτε. Ὁ ἐξαφανισμὸς τοῦ κομήτου τοῦ Biela ἐφάνη μυστηριώδης τοῖς ἀστρονόμοις, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἁπλούστατα· τὰ δύο τεμάχια τοῦ διαρραγέντος αὐτοῦ πυρῆνος ἀπώλεσαν τὰ ἀέρια αὐτῶν, ἐξακολουθοῦντα οὕτως ἀόρατα τὴν περὶ τὸν Ἥλιον περιφοράν. Ὁ Σκιαπαρέλλης ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ τοῦ Περσέως λεγόμενοι διάττοντες ἀστέρες, οἵτινες εἶναι ὁρατοὶ κατ' ἔτος, ἀπὸ τῆς 7ης Ἰουλίου ἄχρι τῆς 21ης Αὐγούστου, παρουσιαζόμενοι ἀθρόοι τῇ 10ῃ καὶ 11ῃ Αὐγούστου, κινοῦνται ἐν τῇ τροχιᾷ τοῦ κομήτου τοῦ 1862, καὶ ὅτι τὰ μετέωρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ τότε ἡ Γῆ, δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ προϊὸν τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ ῥηθέντος κομήτου. Ὡσαύτως οἱ διάττοντες ἀστέρες τοῦ Λέοντος, τῶν 14—18 Νοεμβρίου, προέρχονται ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ κομήτου τοῦ 1866, τοῦ Tempel· καὶ οἱ τῶν 17—27 Νοεμβρίου, ὡς προερρέθη, ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ κομήτου τοῦ Biela. Ὁ Le Verrier ὑπελόγισεν, ὅτι ὁ διαμελισθεὶς κομήτης τοῦ Tempel εἰσήχθη τῷ 126 μ. Χ. ἐν τῷ ἡλιακῷ συστήματι, συνεπείᾳ τῆς προσεγγίσεως αὐτοῦ τῷ πλανήτῃ Οὐρανῷ καὶ τῶν διαταράξεων, ἃς ὑπέστη ἡ τροχιὰ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἕλξεως τοῦ ἐν λόγῳ πλανήτου. Τέλος, ὁ Callandreau ὀρθῶς ἰσχυρίσθη, ὅτι ἡ ἐλλειψοειδὴς τροχιὰ διευκολύνει τὸν διαμελισμὸν τῶν κομητῶν. Ἄγνωστον εἶναι ἂν οἱ κομῆται ἀνῆκον ἐξ ἀρχῆς τῷ πλανητικῷ συστήματι, ἢ ἄν, περιφερόμενοι ἐν τῷ ἀχανεῖ, ᾐχμαλωτίσθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν πλανητῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν περιηλίων αὐτῶν εὑρίσκονται ἐντὸς 45° τῆς διευθύνσεως τῆς κινήσεως τοῦ Ἡλίου, καὶ σημειωτέον, ὅτι οἱ μεγάλοι κομῆται τῶν ἐτῶν 1668, 1843, 1880, 1882 καὶ 1887, οἵτινες ἔχουσι σχεδὸν κοινὴν τροχιάν, ὡσεὶ νὰ ἦσαν τὸ προϊὸν ἐκρήξεως γιγαντιαίου ἀρχικοῦ κομήτου, ἐπεσκέφθησαν ἡμᾶς ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ Σειρίου, ἐκ τοῦ μέρους δηλονότι τοῦ διαστήματος, ἐξ οὗ ὁ Ἥλιος ἔρχεται, συμπαρασύρων τὴν Γῆν καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας αὐτοῦ. Ἄλλο μυστηριῶδες καὶ παράδοξον φαινόμενον ἀποτελεῖ ἡ ἀνώμαλος ἐπιβράδυνσις τῆς κινήσεως τοῦ κομήτου τοῦ Encke, ἀλλ' αἱ προταθεῖσαι ἐξηγήσεις ἀντιστάσεως, ἣν θὰ συνήντησε δῆθεν τὸ ἄστρον ἐκ μέρους τοῦ ζῳδιακοῦ φωτὸς καὶ τοῦ αἰθέρος, δὲν φαίνονται πιθαναί.

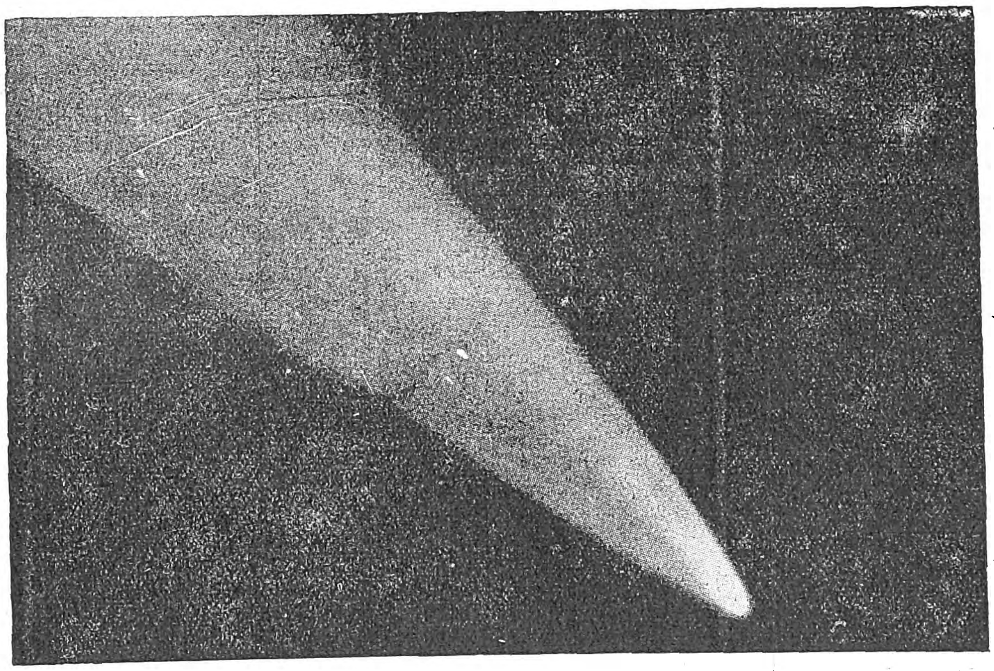

Σχ. 9. *Ὁ ὡραῖος κομήτης τῶν πλημμυρῶν τοῦ 1910, οἷος παρέστη τῇ 29 Ἰανουαρίου.*
[Φωτογραφία Quénisset.]

Ὁ ἐκ τῆς συγκρούσεως πυρῆνος κομήτου μετὰ τῆς Γῆς ἐνδεχόμενος κίνδυνος. Πολλοὶ φρονοῦσιν, ὅτι τοιαύτη συνάντησις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ δυσάρεστα ἀποτελέσματα, καὶ ἡ ἀνεπαίσθητος ποσότης τοῦ δηλητηριώδους ἀερίου κυανογόνου, ἣν περιέχουσιν οἱ κομῆται, δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος δι' ἡμᾶς. Ἀλλὰ φρονοῦμεν, ὅτι ἡ σύγκρουσις μετὰ τοῦ πυρῆνος κομήτου, καὶ δὴ μεγάλου, θὰ ἦτο διὰ τὴν Γῆν σοβαρὸν τοπικὸν συμβάν, δυνάμενον νὰ καταστρέψῃ τοὐλάχιστον μεγάλην πόλιν καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς διὰ καταθρύψεως, ἐμπρησμοῦ καὶ σφοδροτάτου σεισμοῦ. Αἱ πιθανότητες ὅμως τοιαύτης συναντήσεως εἶναι πρακτικῶς μηδαμιναί. «Ὁ γὰρ περὶ ἕκαστον λόγος ἐγκρατὴς ὢν τῆς συννενεμημένης ὕλης», λέγει ὁ Πλούταρχος θαυμάζων τὴν ἁρμονίαν τῆς σύμπαντος «οὐδὲν ἔκφορον ἐάσει καὶ πλανώμενον ἐμπεσεῖν εἰς ἄλλον, οὐδ' εἰς ἑαυτὸν ἐξ ἄλλου· διὰ τὸ μήτε πλῆθος ἀόριστον καὶ ἄπειρον τὴν φύσιν ἔχειν, μήτε κίνησιν ἄλογον καὶ ἄτακτον» Περὶ τῶν ἐκλελ. χρηστηρ. κε'). Ε. Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

— /*Οἰκοσημ.*/ Ὁ *κομήτης* ἀνήκει εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν φυσικῶν εἰκόνων (figures naturelles) καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν τῶν ἀστέρων. Ἐν τῷ θυρεῷ εἰκονίζεται ὡς ἀστὴρ ἔχων ὀκτὼ ἀκτῖνας, ὧν ἡ μία μακροτέρα καὶ κυμαινομένη ἀποτελεῖ τὴν οὐράν. Ἐνίοτε ἡ οὐρὰ αὕτη εἶναι διαφορετικοῦ χρώματος, ὅτε ἀναγράφεται «μετὰ οὐρᾶς χρώματος κ.τ.λ.». Ὁ κομήτης δύναται νὰ τοποθετηθῇ ἐν τῷ θυρεῷ κατακορύφως μὲ τὴν οὐρὰν πρὸς τὰ κάτω («κατὰ πάλον») δηλαδὴ ἢ ὁριζοντίως («κατὰ ζώνην») ἢ καὶ «κατὰ τελαμῶνα» ἢ «κατὰ δοκίδα» κλπ. Συμβολίζει, κατά τινας ἑραλδιστάς, «φήμην ἀποκτηθεῖσαν κατόπιν λαμπρῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων». Γ. Ε. Τ.

Κομήτης /*Μυθολ.*/. —1) Θεσσαλὸς ἥρως, σύζυγος τῆς Πειρεσίας καὶ πατὴρ τοῦ Ἀργοναύτου Ἀστερίωνος. —2) Υἱὸς τοῦ Θεστίου, ἀδελφὸς τῆς Ἀλθαίας καὶ τοῦ Πρόθοος, μετασχὼν μετὰ τούτου εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Παυσανίου ἐσῴζοντο ἔτι τὰ ἀγάλματα τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, ἔνθα εἰς τὴν παράστασιν τῆς θήρας ἐπὶ τοῦ προσθίου ἀετώματος περιελαμβάνετο ὁ Κομήτης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του (*Παυσαν.* Η' 45, 6). —3) Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Τεισαμενοῦ, ἀρχηγὸς ἀποικίας Ἀργείων εἰς Μυσίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. —4) Υἱὸς τοῦ Σθενελάου, ἐραστὴς τῆς Αἰγιαλείας, συζύγου τοῦ Διομήδους, ὃν ἐπεδίωξε νὰ φονεύσῃ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐκ Τροίας. —5) Λασίθης τις ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ὀβιδίου ὡς παραστὰς εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου. —Π.

Κομητιανός, ***Γρηγόριος.*** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Κομητάδων τῶν Σφακίων. Συμμετασχὼν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἔλαβε μέρος μέχρι τέλους τῆς ἐπαναστάσεως εἰς πλείστας ἐπιχειρήσεις, διακριθεὶς ἰδίᾳ κατὰ τὴν εἰς Μεραμπέλλον ἐκστρατείαν (1827), καθ' ἣν ἐξωντώθησαν οἱ ἐκεῖ Τοῦρκοι. Ν. ΚΛΣ

Κόμητο [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποσειδωνίας τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 18.

—**Κόμητο** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Ν. ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 22' 25'' Β, μῆκ. 24° 53' 30'' Ἀν., χάρτ. *Ν. Κουτσοβίλλη* «Νῆσος Σῦρος») ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δελλαγράτσιας, νοτίως τοῦ Φοίνικος. Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. Σ. Ε. Λ.

κομητογραφία (ἡ) /*Ἀστρον.*/. Ἡ εἰδικὴ πραγματεία περὶ κομητῶν, διαλαμβάνουσα τὰ περὶ τῆς φυσικῆς καὶ χημικῆς συστάσεως, τῆς ὄψεως, τῆς κινήσεως αὐτῶν, ὡς καὶ διάφορα ἱστορικὰ γεγονότα, συσχετισθέντα πρὸς τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅτε τὰ οὐράνια ταῦτα σώματα ἐχαρακτηρίζοντο ὡς κακοὶ οἰωνοί. Σ. Π.

κομητοειδής (ὁ, ἡ),—ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κομήτην, ὁ ἔχων σχῆμα κομήτου.

Κόμητον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 286. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀντιὰ* καὶ *Δράμεσι.* Χ. Δ.

Κομητόπουλοι (οἱ). Ἐκαλοῦντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ υἱοὶ καὶ ἀπόγονοι τοῦ ἐκ Τυρνόβου τῆς Βουλγαρίας βοεβόδα Σισμάν, διότι τοὺς βοεβόδας οἱ Βυζαντινοὶ ὠνόμαζον *κόμητας.* Οἱ Κομητόπουλοι διεξήγαγον μακροὺς κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἀγῶνας, μέχρι τοῦ 1018, ὅτε ὁ Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος, νικήσας τοὺς Βουλγάρους, κατέστησε τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχίαν βυζαντινήν. Οἱ διασωθέντες ἀπόγονοί των ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, συνδεθέντες δι' ἐπιγαμιῶν μετὰ τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκογενειῶν τοῦ Βυζαντίου. Ν. ΚΛΣ

Κομίδαυα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς δυτικῆς Δακίας (Dacia Apulensis) (*Πτολ.* Γεωγρ. Γ', 8, 4) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ζερμιζεγεθούσης, ἀγνώστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

Κόμιζο (Comiso) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ραγούζης. Κάτ. 32.166. Ἔχει παλαιὰν ἀξιόλογον ἐκκλησίαν μετὰ μνημείου τοῦ Πέτρου τῆς Ἀραγῶνος, κόμιτος Κόμιζο, ἔργον τοῦ Ἀντωνίου Γκαζίνι, δύο κολλέγια καὶ πολλὰ παλαιὰ κτίρια. Παράγει οἶνον, ἔλαιον καὶ βάμβακα καὶ ἔχει ἐργοστάσια ἁλιπάστων κρεάτων καὶ χάρτου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ ὀνομαστὴ «Κρήνη τῆς Ἀρτέμιδος», τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, δὲν ἀνεμειγνύετο μετὰ τοῦ οἴνου, ὅταν ἡ προμηθευθεῖσα τοῦτο ἦτο σύζυγος ἀμφιβόλου ἁγνότητος. Μ. Δ. Β.

κομίζω, ἀόρ. *ἐκόμισα—ἐκομίσθην,* παρακ. παθ. μετχ. *κεκομισμένος*· λαμβάνω καὶ φέρω, ἐν γένει φέρω: «ἐκόμισεν ἐξ Ἀμερικῆς ἐπιστολὴν καὶ χρήματα», «ποίας ἀγγελίας κομίζεις;».

Κομὶν (Comines) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ, ἀπέχουσα 15 χλμ. τῆς Λίλλης. Κάτ. 8 430. Εἶναι πατρὶς τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας τῶν *Κομίν.* Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Χ. Δ.

Κομὶν (Comines), ***Φίλιππος ντὲ—.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς (1445—1509). Καταγόμενος ἐξ ἀρχαίου καὶ ἐπιφανοῦς οἴκου, προσελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν Φιλίππου τοῦ Ἀγαθοῦ, δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὡς σύντροφος τοῦ υἱοῦ του Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ. Τῷ 1472, καταλιπὼν τὸν οἶκον τῆς Βουργουνδίας, προσῆλθεν εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΑ', ὅστις, παρὰ τὸν αὐταρχικόν του χαρακτῆρα, ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὰς συμβουλὰς τοῦ Κομὶν καὶ ἐξετίμα αὐτὸν μεγάλως. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Περόν, εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς ὁποίας ὁ Κομὶν ἐπέδειξεν ἔκτακτον διπλωματικὴν δεξιότητα, ἐγένετο ἐκ τῶν μᾶλλον ἐμπίστων συμβούλων τοῦ Λουδοβίκου. Μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ (1477) ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῶν πόλεων τῆς Φλάνδρας μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ δουκᾶτον τῆς Βουργουνδίας. Ὁ Κομὶν ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν ταύτην μετὰ πολλῆς λεπτότητος, μεθ' ὃ ἀπεστάλη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπως ὑποστηρίξῃ τοὺς Μεδίκους κατὰ τῆς φατρίας τῶν Πάτζι, ἐνισχυομένης ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Β'. Παρὰ τὰς ῥαδιουργίας τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς ἐπιτυχὲς πέρας τὴν ἀποστολήν του, διὸ ὁ Λαυρέντιος Μέδικος ηὐχαρίστησε τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας διὰ τὴν ἀποστολὴν πολιτικοῦ ἀνδρὸς τοσοῦτον σώφρονος. Ἀποθανόντος τοῦ Λουδοβίκου (1483), ὁ Κομὶν ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ γενικοῦ συμβουλίου μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἀντιβασιλείας. Ἀλλὰ μετασχὼν τῶν συνωμοσιῶν τῶν διαφόρων πριγκίπων ἐφυλακίσθη ἐπὶ τρία ἔτη ἐντὸς σιδηροῦ κλωβοῦ ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλίσσης Ἄννης ντὲ Μποζέ. Καταδικασθεὶς κατόπιν ἐπιεικῶς εἰς δεκαετῆ ἐξορίαν εἰς τὰ κτήματά του, ἀνεκλήθη μετὰ τριετίαν ὑπὸ Καρόλου Η' καὶ ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ πρὸς ὑπογραφὴν τῆς μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αὐστρίας Μαξιμιλιανοῦ συνθήκης τοῦ Σενλὶς (1493), ὅπως ἐξασφαλιζομένων τῶν γαλλικῶν συνόρων στρατεύσῃ ὁ Κάρολος εἰς Ἰταλίαν. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ Κομὶν παρέμεινεν εἰς Φλωρεντίαν καὶ Βενετίαν ὡς πρεσβευτής, ἐκεῖ δὲ ἀντελήφθη τὰς ἐπικειμένας θυέλλας καὶ ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Κάρολον, ὅπως διασώσῃ τὸν

Digitized by Google

στρατόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου κατέστη ὕποπτος εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον ΙΒ', ἀποσυρθεὶς δὲ ὡς ἐκ τούτου τῆς πολιτικῆς, συνέγραψε τὰ περίφημα «Χρονικά» του, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς σήμερον θαυμάζονται διὰ τὴν ἀμεροληψίαν των. Δεικνύεται εἰς αὐτὰ φίλος τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐχθρὸς τῶν πραξικοπημάτων, τῶν ἡγεμονικῶν ἰδιοτροπιῶν καὶ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν αὐλῶν. Ὡς πρὸς τὸ ὕφος παραβάλλεται ὁ Κομὶν πρὸς τον Montaigne, οὐδεὶς δὲ τῶν ἱστορικῶν τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΓ' αἰῶνος δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν ὀρθοέπειαν.

Θ. Β.

Κομίνο (Comino) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἡ τρίτη εἰς μέγεθος τῶν *Μελιταίων* νήσων (Maltese island), ἔχουσα μῆκος 1 ½ μίλ., πλάτος 1 καὶ ἀνάπτυγμα ἀκτογραμμῆς 6 (πλάτ. 36° 00' Β, μῆκ. 14° 20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2623 : Comino channels). Ταύτην καὶ τὴν παρ' αὐτὴν νησῖδα *Κομινότο* ὀνομάζουσιν οἱ Μελιταῖοι εἰς τὴν γλῶσσαν των Kemmuna καὶ Kemmunete. Κεῖται δὲ μεταξὺ τῆς Μάλτας καὶ τοῦ Γκότζο, ΒΔ. τῆς πρώτης καὶ ΝΑ. τῆς δευτέρας. Εἶναι λίαν καλλιεργημένη.

— 2) Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 40° 32' Β., μῆκ.. 9° 51' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161 b : Sardinia, northern portion). Ἡ ἀρχαία του ὀνομασία δὲν ἀναφέρεται παρὰ Πτολεμαίῳ, ὑπονοεῖται ὅμως ἡ θέσις του μεταξὺ Φηρωνίας πόλεως καὶ Συπικίου λιμένος.

Σ. Ε. Λ.

— **Κομίνο *διέκπλοι*** (Comino channels) *[Παραλ Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τῶν διέκπλων τῶν διαχωριζόντων τὴν νῆσον *Κομίνο* ἀπὸ τῆς Μάλτας καὶ τοῦ Γκότζο. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος (ὁ νότιος) ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Μελιταίων *Φλιεγκοὺ-τὰ-Μάλτα*, ὁ δὲ δεύτερος (ὁ βόρειος) *Φλιεγκοὺ-τὰ-Γαουδὲς* (Fliegù-tâ Gaudesh) διασωθείσης ἐν τῇ ὀνομασίᾳ ταύτῃ τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας τοῦ *Γκότζο* (βλ. λ. *Γαῦδος*).

Σ. Ε. Λ.

κόμις, —*ιτος* (ὁ) (*καὶ παρὰ βυζαντινοῖς κόμης,—ητος*) *κόμισσα* (ἡ) (λατ. comes —itis, ἀγγλ. count, γαλλ. comte, ἰταλ. conte, ἱσπαν. conde). Τίτλος εὐγενείας ἔχων κυρίως τὴν ἀρχήν του ἀπὸ τῶν Ρωμαίων, παρὰ τῶν ὁποίων παρέλαβον αὐτὸν οἱ Βυζαντινοί, ἰδίως δὲ οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως, παρ' οἷς οὗτος, κυρίως κατὰ τοὺς φεουδαλικοὺς χρόνους, ἀντεστοίχει πρὸς τὴν τρίτην τάξιν τῶν εὐγενῶν, μεταξὺ βαρώνου καὶ μαρκησίου, ὡς τοιοῦτος δὲ παρέμεινεν εἰς τοὺς διατηροῦντας τὸν τίτλον τοῦτον λαοὺς καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ρωμαϊκοὶ χρόνοι. Παρὰ Ρωμαίοις ἡ λέξις comes ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς τὸν συνοδοιπόρον, τὸν κοινωνόν, τὸν ἑταῖρον, τὸν ἀκόλουθον, ἀργότερον τὸν ὀπαδόν τινος καὶ γενικῶς τὸν περιστοιχίζοντά τινα· τὴν σημασίαν ταύτην εἶχεν ὁ τίτλος κατὰ τοὺς πρώτους ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἀποδιδόμενος εἰς τοὺς περὶ τὸν αὐτοκράτορα ἢ τὴν αὐλὴν (comites principis), σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατέστη τίτλος τιμῆς. Βραδύτερον, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐκλήθη *κόμις* ὁ γερουσιαστὴς σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορος. Ἔκτοτε, ἐπὶ τῶν χρόνων κυρίως τῶν διαδόχων τοῦ Ἀδριανοῦ, ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος ἀπεδίδετο καὶ εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς διοικητὰς ἐπαρχιῶν, τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους, τοὺς διαχειριστὰς τῆς περιουσίας τοῦ αὐτοκράτορος, τοὺς διοικητὰς τῆς αὐτοκρατορικῆς

Διακριτικὰ σημεῖα τοῦ κόμιτος.
[1=περικεφαλαία· 2=στέμμα· 3=σκοῦφος.]

φρουρᾶς, τὸν ἀνώτατον ἀρχηγὸν τῆς δικαιοσύνης κ. ἄ., διακρινομένους ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων των (Ε' κυρίως αἰὼν) εἰς «comes sacrarum largitionum», «comes rei privatae», «comites consistorii», «comites per provincias constituti», «comes Aegypti», «comes Africae», «comes Belgicae», «comes Brittaniae», «comes littoris Saxonici» κλπ. κλπ.

Παρὰ Βυζαντινοῖς. Παρὰ Βυζαντινοῖς, εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἱδρύσεως τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος ἦτο ἴδιος ἀξιωματούχων, μάλιστα στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν καὶ διοικητικῶν. Εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀξιωματούχους, φέροντας τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος, ἀνήκουν: «Ὁ κόμις τῶν λαργιτιώνων ἢ τῶν θείων λαργιτιώνων». Οὗτος, ἔχων ἀντίστοιχον τίτλον πρὸς τὸν «comes sacrarum largitionum» τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀνῆκε κυρίως εἰς τοὺς ἐπιτετραμμένους τὰ τῶν κρατικῶν θησαυρῶν, καὶ κατὰ τρόπον τινὰ ὁ ταμίας, ἢ ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, δεδομένου ὅτι τὸ δημόσιον καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον ταυτίζονται καὶ ὅτι κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τὰ «ἱερὰ δῶρα» εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ ρωμαϊκὰ derarium. Ὁ «κόμις τῶν πριβάτων». Οὗτος, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων «comes rerum privatarum», διηύθυνε τὰ ὑποστατικὰ καὶ τὸ ἰδιαίτερον αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον. Ὁ δὲ τίτλος τοῦ «κόμιτος τῶν σακρῶν», ἀντίστοιχος πρὸς τὸν τῶν Ρωμαίων «comes sacri patrimonium», ἀνῆκεν εἰς ἀνώτερον ὑπάλληλον τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, δημιουργηθεὶς ἐπὶ Ἀναστασίου. Ἐνταῦθα ἡ λέξις patrimonium ἐσήμαινε νῦν (ἀρχαὶ τοῦ Γ' αἰῶνος) τὴν περιουσίαν τοῦ στέμματος.

Ἐκτὸς τῶν κυριωτέρων τούτων κομίτων συναντῶμεν καὶ ἄλλους δευτερευούσης σημασίας ἀνωτέρους ὑπαλλήλους τοῦ κράτους, μὲ τὸν τίτλον αὐτόν, οἷοι ὁ «κόμις τοῦ στάβλου», ὁ κύριος δηλονότι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἵππου· οὗτος ἀργότερον κατήντησεν ἀρχιστράτηγος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Ὁ «κόμις τῆς Ἀνατολῆς». Οὗτος εἶχε κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ διεύθυνσιν 600 ὑπαλλήλους, ἀργότερον ὅμως (ΣΤ' αἰὼν) κατέστη πολιτικὸς κυβερνήτης τῆς Συρίας Πρώτης. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν οἱ ἄρχοντες οὗτοι ἀπεστέλλοντο ὡς κυβερνῆται, ἀναφέρονται οἱ: «κόμις τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας», «κόμις τῆς Γαλατίας Πρώτης», «κόμις Τρίτης Ἀρμενίας», «κόμις Ἀντιοχείας», «κόμις Ἀβύδου» κ.ο.κ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κομίτων γνωρίζομεν καὶ τὴν τάξιν τῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν ἀπεσπασμένων ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, οἵτινες ἀναλόγως τῆς ὑπηρεσίας, ἣν προσέφερον, ἐκαλοῦντο: «κόμις τῶν ὀφφικίων», «κόμις τοῦ ὀψαρίου», «κόμις τῶν παροχῶν», «κόμις τοῦ ὑψηλοῦ βήματος», «κόμις τῶν βουκίνων», «κόμις τῶν δαψιλειῶν», «κόμις τῶν δομεστίκων», «κόμις ἐξκουβιτόρων» «κόμις τοῦ θείου συνεδρίου» κττ. Ἀξιολογώτερος ὅλων ἦτο ὁ «κόμις τῶν δομεστίκων». Ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατεύματι τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος ἔφερον ἀξιωματικοὶ ἔχοντες τὴν τετάρτην τάξιν ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ βαθμοῦ· «...πρώτη κεφαλὴ ὁ στρατηγὸς καὶ μετ' αὐτὸν οἱ μέραρχοι, εἶτα δρουγγάριοι, εἶτα κόμητες, ἤγουν οἱ τῶν λεγομένων βάνδων ἄρχοντες» *(Λέοντ.* Τακτ. Διατ. 4,6). Καὶ ἐνταῦθα διακρίνομεν κυρίως τέσσαρας τάξεις κομίτων, τούς: «κόμις τῆς κόρτης», «κόμις τοῦ ὀψικίου», «κόμις τῶν σχολῶν» καὶ «κόμις τῶν φοιδεράτων». Ἐκ τούτων «κόμιτες τῆς κόρτης» ἐκαλοῦντο οἱ ἐν ἑκάστῳ θέματι ἐπιτετραμμένοι τὴν παρασκευὴν καὶ ἐπίβλεψιν τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ καθήκοντα ἔχοντες, ὅπως, ὁσάκις ἐγίνοντο ἐκστρατεῖαι, τῶν ὁποίων ἡγεῖτο αὐτὸς οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ, συνεννοοῦνται μετὰ τῶν κομίτων τῆς κόρτης τῶν ἄλλων θεμάτων, σχετικῶς πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν κατασκήνωσιν. Μετὰ δὲ τοῦ δρουγγαρίου τῆς βίγλης ἐπεχείρουν κατὰ τὰς νύκτας ἐλέγχους εἰς τὰ στρατεύματα. «Κόμιτες τοῦ ὀψικίου» ἐκαλοῦντο οἱ ἑκάστοτε ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔφερον καὶ ὁ στρατιωτικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς προϊστάμενος τοῦ θέματος ὀψικίου. Ἐν φιλολογικοῖς καὶ σιγιλλιογραφικοῖς μνημείοις εὑρίσκομεν τὴν φράσιν «κόμις τοῦ θεοφυλάκτου βασιλικοῦ ὀψικίου». «Κόμις τῶν σχολῶν» ἐκαλεῖτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῶν ἀνακτόρων. Βυζαντινὸν μολυβδόβουλλον περιεσωθὲν μέχρις ἡμῶν ἀνήκει εἰς «κόμιτα τῶν σχολῶν πέμπτης». Τέλος, «κόμις τῶν φοιδεράτων» ἐκαλεῖτο ὁ ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν ἐκείνων ταγμάτων τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, τὰ ὁποῖα ἀπετελοῦντο ἐκ ξένων μισθοφόρων, Γότθων, Περσῶν, Χαζάρων, Φράγκων, Νορμανδῶν, Ἄγγλων, Οὔγγρων, Ἀρμενίων, Σαρακηνῶν κτλ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευτέοι ἐνταῦθα καὶ οἱ δευτερευούσης ὁπωσδήποτε σημασίας κόμιτες, ἐπίσης ἔχοντες στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ «κόμιτες τοῦ τείχους», οἱ «κόμιτες τῆς πομπῆς», οἱ «κόμιτες τοῦ πρεσέντου», ὁ «κόμις τοῦ πρώτου τάγματος» καί τινες ἄλλοι.

Ἐν τῷ βυζαντινῷ ναυτικῷ ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος δὲν ἦτο ἀσυνήθης. Εἶχον δὲ τοῦτον οἱ ἀρχηγοὶ μοίρας ἐκ τριῶν ἢ πέντε δρομώνων, τελοῦντες ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ναυάρχου ἢ δρουγγαρίου τοῦ πλοΐμου *(Λέοντ.* Τακτ. Διατ. ιθ' 23 καὶ 25). Ὁ δὲ Κωδινὸς Κουροπαλάτης ἐν τῷ «Περὶ ὀφφικίων» ἔργῳ του γνωρίζει καὶ «πρωτοκόμιτα», ὅστις «....εὑρίσκεται....τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ στόλῳ πάντων κομήτων πρῶτος». Πάντες οἱ Βυζαντινοὶ κόμιτες κατὰ πληροφορίαν τοῦ Μακαρίου «φόρους διδόασι τῷ βασιλεῖ». Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλοῦντο ἀκόμη κόμιτες καὶ διάφοροι ἡγεμόνες τῆς Δύσεως καὶ οἱ Νορμανδοὶ πρίγκιπες τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Σικελίας καὶ οἱ δοῦκες τῆς Ἀπουλίας, οἱ ὁποῖοι ἄλλως αὐτοτιτλοφοροῦνται κόμιτες καὶ ἐν ἑλληνικοῖς ἐγγράφοις αὐτῶν, καὶ εἰς σφραγίδας μεθ' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν.

Ἐν τῇ δύσει. Εἰς τοὺς Φράγκους βασιλεῖς τῆς Δύσεως, ἰδίᾳ δὲ τοὺς Μεροβιγγίδας, ἡ λέξις κόμις (comes) διετήρησε τὴν ἀρχικήν της σημασίαν. Ἐσήμαινε τὸν συνοδὸν τοῦ βασιλέως, αὐλικὸν ἀξιωματοῦχον. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὰ καθήκοντα τῶν κομίτων ἦσαν διάφορα· ἐκτὸς τινῶν ἀπεσπασμένων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως, συναντῶμεν καὶ τοὺς comes palatii καὶ comes stabuli. Τὸν τίτλον ἐπίσης τοῦ κόμιτος ἔφερον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ οἱ διοικηταὶ διοικητικῶν περιφερειῶν, εἰς ἃς τὰ διάφορα βασίλεια, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, διῃρέθησαν, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα pagus (ἀντιστοίχων τῶν ρωμαϊκῶν civitates). Ὁ κόμις διωρίζετο καὶ μετετίθετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Κατ' ἀρχὴν ἐξελέγοντο ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων δούλων. Τὰ κυριώτερα τῶν καθηκόντων των ἦσαν δικαστικὰ καὶ ἐκτελεστικά. Ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐλάμβανον πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως· ἦσαν δὲ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν των δικαστικῶν ἀποφάσεων· ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ βασιλέως εἶχον τὸ δικαίωμα ὑπερασπίσεως καὶ προστασίας τῶν ἐκκλησιῶν, χηρῶν, ὀρφανῶν κλπ. Ἠμείβοντο ἐξ ὡρισμένων εἰσοδημάτων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἐκ τῶν χρηματικῶν ποινῶν (ὧν ἐλάμβανον τὸ ⅓), ἃς ἐπέβαλλον οὗτοι διὰ παραπτώματα εἰς τοὺς πολίτας κ.λ.π. Ἐπὶ τῶν πρώτων Καρολιδῶν, ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος οὐδεμίαν εὐγένειαν ἐμαρτύρει, οὔτε ἦτο κληρονομικὴ κτῆσις· πάντως ἀπετέλει ὑψηλὸν βασιλικὸν ἀξίωμα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ κόμιτες δὲν ἦσαν ἀνεξάρτητοι καὶ ἠδύναντο νὰ ἐκπέσωσι τοῦ τίτλου των καὶ ζῶντες ἔτι. Ἦσαν ἁπλοῖ ἐντολοδόχοι τοῦ βασιλέως ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἠμείβοντο.

Ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἡ ἐκλογὴ τῶν κομίτων ἀρχίζει νὰ γίνεται ἐκ τῶν τάξεων κυρίως τῶν μεγαλοκτηματιῶν, οἵτινες βαθμηδὸν κατώρθωσαν νὰ ἀποτινάξουν τὸν βασιλικὸν ἔλεγχον (τὸν Η' αἰῶνα ἡ λέξις comitatus κατήντησε νὰ σημαίνῃ γεωγραφικὴν περιοχὴν πολιτικῶς σχεδὸν ἀνεξάρτητον). Ἐν τούτοις, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκόμη αὐτήν, τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικῆς κτήσεως τοῦ τίτλου δὲν ἀπωλέσθη ἐντελῶς. Εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Λατερανοῦ ἐδόθη τῷ 1328 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου ΙΕ' τοῦ Βαυαροῦ εἰς τὸν δοῦκα τῆς Lucca, Cartucio de'Antelininelli, ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος, μὲ δικαίωμα ὅπως μεταβιβάσῃ τοῦτον κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἄρρενας διαδόχους του. Λείψανον τῆς ἀρχικῆς σημασίας τῆς λέξεως κόμις εὑρίσκομεν ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἔνθα ὁ ἀρχηγὸς τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῶν Σαξωνικῶν διαμερισμάτων τιτλοφορεῖται κόμις τοῦ Σαξωνικοῦ ἔθνους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ φεουδαλισμοῦ, ἐκαλοῦντο κόμιτες οἱ ὑποτελεῖς τοῦ βασιλέως, οἵτινες κατὰ τρόπον σχεδὸν ἀνεξάρτητον ἐκυβέρνων ἰδίας περιφερείας, καλουμένας «κομιτείας», συγκεντροῦντες εἰς χεῖράς των πάσας τὰς ἐξουσίας, οἰκονομικάς, διοικητικάς, δικαστικὰς καὶ στρατιωτικάς, δυνάμενοι ἐπὶ πλέον νὰ κηρύττουν πόλεμον, νὰ κόπτουν νομίσματα κλπ. Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε βασιλέων τὰ πλεῖστα τῶν προνομίων τῶν κομίτων, μέχρις ὅτου ὁ τίτλος οὗτος περιέπεσεν εἰς ἁπλοῦν τίτλον εὐγενείας, ἀπονεμόμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

Ἐν Γαλλίᾳ. Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος τίτλοι εὐγενείας σπανίως ἐχρησιμοποιοῦντο. Ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, οἱοσδήποτε τιμαριοῦχος καὶ μέσης ἀκόμη τάξεως ἠδύνατο νὰ τιτλοφορήσῃ ἑαυτὸν κόμιτα. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου οἱ κόμιτες κατατάσσονται μετὰ τῶν δουκῶν εἰς τὴν πρώτην τῶν πέντε τάξεων, εἰς ἃς διῃροῦντο οἱ εὐγενεῖς. Εἰς δὲ τοὺς ἐπισήμους καταλόγους ἤρχοντο δεύτεροι κατὰ σειρὰν τῶν δουκῶν, ἂν καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι οἱ μεγάλοι comtespairs, ὡς τῆς Καμπανίας, ἦσαν ἴσοι πρὸς οἱονδήποτε δοῦκα καὶ ἀνώτεροι πολλῶν ἄλλων. Μεταγενεστέρως ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος ἐδόθη καὶ εἰς βασιλικοὺς πρίγκιπας (Paris, Franders Caserta). Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος ἐπωλεῖτο ὑπὸ τῶν βασιλέων εἰς διαφόρους ὑποκόμιτας ἢ βαρώνους ἢ εἰς πλουσίους μεγαλοκτηματίας.

Ἐν Γερμανίᾳ. Ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος κατέστη κληρονομικός. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὁ ὑπαλληλικὸς χαρακτὴρ τοῦ κόμιτος τελείως πλέον ἐξηφανίσθη. Οἱ κόμιτες ἐθεωροῦντο πρίγκιπες τῆς αὐτοκρατορίας (Reichsfürsten). Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος κόμιτες καθίσταντο δι' ἀγορᾶς τοῦ «στέμματος» τῶν ἄλλων κομίτων τῆς αὐτοκρατορίας. Κόμιτες πριγκιπικῆς τάξεως ἐψήφιζον μετὰ τῶν πριγκίπων, ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ διαίτῃ. Τῷ 1806 ὅλοι οἱ κυβερνῶντες κόμιτες κατέστησαν ἡμιανεξάρτητοι.

Ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀντίστοιχος πρὸς τὸν τοῦ κόμιτος τίτλος εἶναι ὁ τοῦ earl, τρίτος κατὰ σειρὰν εἰς τὸ ἀγγλικὸν εὐγενολόγιον, παρεμβαλλόμενος μεταξὺ τοῦ μαρκησίου καὶ τοῦ ὑποκόμιτος. Ὁ τίτλος οὗτος μέχρι τοῦ 1337 ἀπετέλει τὸν ὕψιστον τίτλον εὐγενείας. Ὁ κόμις ἦτο κυρίως βασιλικὸς ὑπάλληλος καὶ προήδρευε τῶν ἐπαρχιακῶν δικαστηρίων μετὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας. Ὁ ἀρχαιότερος γνωστὸς χάρτης, εἰς ὃν ἀναφέρονται οἱ κόμιτες, εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀναγράφει τὴν ὑπὸ τοῦ Στεφάνου παραχώρησιν εἰς τὸν Geoffroy de Mandeville (1140) τῆς κομιτείας τοῦ Essex μὲ δικαίωμα κληρονομίας τοῦ τίτλου. Ὁ τίτλος μετεβιβάζετο τότε μετὰ τοῦ φεούδου εἰς τοὺς ἀπογόνους, ἔστω καὶ ἂν οὗτοι ἦσαν γυναῖκες.

Νεώτεροι χρόνοι. Ἡ πολιτικὴ σημασία, ἣν ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος τῶν φεουδαλικῶν χρόνων εἶχε κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ἐξηλείφθη διὰ τῶν ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπενεχθεισῶν μεταβολῶν. Νῦν ἀποτελεῖ ἁπλῶς τίτλον τιμῆς, ἔχων διάφορον κοινωνικὴν ἀξίαν, ὄχι μόνον εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῶν

Digitized by Google

ορίων της αυτής χώρας. Ἐν Γερμανίᾳ π.χ. ὑπῆρχον διάφοροι κατηγορίαι κομίτων, πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. α') Οἱ ἡμιανεξάρτητοι πριγκιπικοὶ κόμιτες. Οἱ κόμιτες οὗτοι προσεφωνοῦντο διὰ τοῦ «Ἐντιμότατος». β') Εἰς κόμιτας τῆς αὐτοκρατορίας καὶ γ') κόμιτας καταγομένους ἀπὸ κατωτέρους εὐγενεῖς τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας.

Ἐν Γαλλίᾳ ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος δὲν εἶναι τόσον συνήθης ὡς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, διότι δὲν μεταβιβάζεται εἰς τοὺς ἄρρενας ἀπογόνους. Ὁ τίτλος ἐξέπεσε κυρίως, ὅτε ὁ Ναπολέων ἐζήτησε νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ. Τότε ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος ἐχορηγήθη ex officio εἰς τοὺς ὑπουργούς, γερουσιαστὰς καὶ τοὺς διὰ βίου συμβούλους τοῦ κράτους, εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ νομοθετικοῦ σώματος καὶ εἰς ἀρχιεπισκόπους.

Ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἡ Ἰταλία παρουσιάζει πληθὺν κομίτων, ὧν ἐν τούτοις ἡ κοινωνικὴ σημασία εἶναι ἀσήμαντος. Ὁ Καζανόβα παρατηρεῖ ὅτι εἰς ἓν χωρίον τῆς Ἰταλίας ὅλοι οἱ κάτοικοι ἦσαν κόμιτες, εἰς ἄλλο δὲ βαρῶνοι. Οἱ τίτλοι οὗτοι δὲν ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Ὡς πρὸς τοὺς τίτλους τοὺς χορηγουμένους ὑπὸ τῶν παπῶν, ἡ ἀξία των ποικίλλει ἀναλόγως τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ τίτλος φέρεται.

Ἐν Ἱσπανίᾳ ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος ἔχει σημαντικὴν κοινωνικὴν σπουδαιότητα, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ ἐπιχορηγήσεως. Ἡ ἀπονομή του προϋποθέτει βαθμόν τινα πλούτου. Οἱ Ἱσπανοὶ κόμιτες κατέχουν ὑψηλὰ ἀξιώματα. Ἐν Ῥωσίᾳ, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος (grat) εἶχε πολὺ μικρὰν σημασίαν, διδόμενος εἰς ὑπαλλήλους ὡρισμένης τάξεως. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀναγνωρίζονται οἱ κόμιτες τῆς Μάλτας. Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

κομισκόρτης (κόμις τῆς κόρτης). Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ Βυζαντίου. Ἡγεῖτο τῆς κόρτης αὐτῶν καὶ εἶχεν ὡς ἔργον ἐν ἐκστρατείᾳ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς σκηνῆς αὐτῶν καὶ τὴν φρούρησιν αὐτῆς ὡς διοικητὴς τῶν *κορτιναρίων*. Ν. ΚΛΣ

Κόμισσα *Λάρα* (Contessa Lara). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τῆς Ἰταλίδος συγγραφέως Ἐβελίνας Καττερμόλε Μαντσίνι (Evelina Cattermole Mancini, 1858—1896). Ἐγεννήθη ἐν Κάνναις ἐκ πατρὸς Ἄγγλου καὶ μητρὸς Ῥωσίδος καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεῖσα ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ της ζωγράφου Πιεραντόνι. Συζευχθεῖσα τὸν Ἰταλὸν Μαντσίνι, διεζεύχθη μετ' ὀλίγον αὐτόν, κατόπιν δραματικοῦ ἐπεισοδίου, καὶ ἤρχισε νὰ ζῇ βίον περιπετειώδη. Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Κόμισσα Λάρα* ἔγραψεν ἰταλιστὶ διάφορα ποιήματα καὶ μυθιστορήματα, διακρινόμενα διὰ τὸ φλογερὸν πάθος, τὴν μεγάλην ἡδυπάθειαν καὶ τὴν καλλιέπειάν των. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ἱστορία ἐρώτων καὶ θλίψεων», «Στίχοι», «Καὶ πάλιν στίχοι», «Νέοι στίχοι», «Λευκὰ ἄνθη» κτλ. Μ. Δ. Β.

κομιστής (ὁ)· ὁ κομίζων, ὁ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τι: «κομιστὴς ἐπιστολῶν,—χρημάτων», «ὁ κομιστὴς τοῦ παρόντος γράμματος», ὁ φέρων τὸ παρὸν γράμμα.

— «Κομιστὴς *Ἀγγελιῶν*». Εἰδησιολογικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Μάρτιον τοῦ 1884

κόμιστρα (τά), καὶ **κομιστικά** (τά)· ἡ ἀμοιβή τὴν ὁποίαν παρέχει τις διὰ τὴν μεταφοράν, ἔξοδα μεταφορᾶς, ἄλλως *μεταφορικά*.

—**κομίστρων** *τέλη*. Τὰ τέλη ταῦτα, δικαιολογούμενα ὡς ἀντιστάθμισμα τῶν δαπανῶν τοῦ κράτους διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ ἐποπτείαν τῆς συγκοινωνίας, θεωροῦνται ὡς ἔμμεσοι φόροι καταναλώσεως. Ἐπεβλήθησαν τὸ πρῶτον διὰ τοῦ νόμου ,ΓΗ' τοῦ 1905 ἐπὶ τῶν κομίστρων καὶ διοδίων ἐμπορευμάτων, ἀποσκευῶν καὶ ζῴων μεταφερομένων διὰ σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων ἐντὸς τοῦ κράτους ἢ ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἕτερον λιμένα αὐτοῦ, ὡς τροποποίησις καὶ συμπλήρωσις τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ νόμου ,ΑΧΚΕ' «περὶ τελῶν χαρτοσήμου». Τὰ τέλη ταῦτα, καθορισθέντα ἀρχικῶς εἰς 5%, ἀνεβιβάσθησαν κατόπιν, διὰ νεωτέρων νομοθετημάτων, εἰς 12.727 %, σὺν τῷ προσθέτῳ τέλει. Αἱ σχετικαὶ διατάξεις εὑρηνται εἰς τὸν διὰ τοῦ νέου νόμου 4765 «περὶ κώδικος τῶν νόμων περὶ τελῶν χαρτοσήμου» καταργηθέντα προγενέστερον κώδικα, αὗται δὲ ἐξαιρετικῶς, κατὰ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ νέου κώδικος, ἐξακολουθοῦσιν ἰσχύουσαι, μὴ συμπεριληφθεῖσαι εἰς τὸν νέον κώδικα. Γ. Ν. Κ.

Κομιτᾶδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χώρας τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Χανίων Κάτ. (1928) 168. Ἔχει μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Παρὰ τὸ χωρίον κεῖται τὸ μονύδριον (διαλελυμένον ἤδη) *Παναγία ἡ Θυμιανή*, ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ πρώτη τοῦ 1821 συνάθροισις τῶν Σφακιανῶν καὶ ἐσχηματίσθη ἡ καγκελλαρία τῶν Σφακιῶν. Τῷ 1867 ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ. Εἶναι πατρὶς τῆς οἰκογενείας Μανουσογιαννάκη. Ε. Γ.

Κομιτὰν (Comitan) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Κιάπας, περιλαμβάνων 15 δήμους μὲ συνολικὸν πληθυσμὸν 60.700 ψυχῶν. Ἡ περιφέρεια, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, παράγει δημητριακὰ καὶ καφὲν καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν. Μ. Ν. Δ.

—**Κομιτὰν** (Comitan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον ζακχάρεως καὶ βάμβακος. Εἰς τὸ Κομιτὰν κατασκευάζονται καὶ τὰ περίεργα μουσικὰ ὄργανα «*μαρίμβα*», εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων δύνανται νὰ παίζουν τέσσαρες ἄνθρωποι ταυτοχρόνως. Κάτ. 10.296. Μ. Ν. Δ.

Κομιτᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 393.

κομιτατζῆς (ὁ)· ὁ ἀνήκων εἰς τὸ κομιτᾶτον· λέγεται περὶ τῶν Βουλγάρων μελῶν τῶν βουλγαρικῶν ἐπαναστατικῶν κομιτάτων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μέχρι σήμερον ἐπεδίωξαν τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν των διὰ τῆς τρομοκρατίας κυρίως (βλ. λ. *κομιτᾶτον*).

κομιτᾶτον (τό)· συνεταιρισμὸς ἀνθρώπων πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένου σκοποῦ (ἐκ τοῦ ἰταλ. comitato)· ἑταιρεία, ὀργάνωσις, σύλλογος: «τὸ κομιτᾶτον τῶν Ἀπόκρεων» ‖ ὀργάνωσις πολιτικοῦ χαρακτῆρος κατ' ἐξοχήν, βουλγαρικὴ ἐπαναστατικὴ ὀργάνωσις.

— *[Ἐγκυκλ.]* Γενικῶς καλεῖται *κομιτᾶτον* ὀργάνωσις πολιτικοῦ συνήθως χαρακτῆρος, ἐπιδιώκουσα τὴν ἐπίτευξιν ὡρισμένου σκοποῦ. Εἰδικώτερον καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀπεκλήθησαν *κομιτᾶτα* διάφοροι βουλγαρικαὶ ἐπαναστατικαὶ ὀργανώσεις, κοινωνικοπολιτικῆς ἢ μόνον πολιτικοῦ περιεχομένου, αἱ ὁποῖαι, ἐμφανισθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1893, ἐξακολουθοῦν νὰ δροῦν μέχρι σήμερον.

Τὸ πρῶτον βουλγαρικὸν ἐπαναστατικὸν κομιτᾶτον ἱδρύθη τὸ φθινόπωρον τοῦ 1893 κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν καρβοναρικῶν ὀργανώσεων τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ντάμε Γκρουέφ καὶ τοῦ Πέρε Τόσεφ, οἱ ὁποῖοι τῷ 1894 προσέλαβον ὡς μέλη τὸν Γκότσε Ντέλτσεφ καὶ τῷ 1895 τὸν Χρῆστο Μάτωφ. Τὸ κομιτᾶτον τοῦτο ὠνομάζετο «Κομιτᾶτον τῶν σαντραλιττῶν» (κεντριστῶν) ἢ «Ἐσωτερικὴ Μακεδονικὴ Ἐπαναστατικὴ Ὀργάνωσις». Μέλος τῆς Ἐσ. Μ. Ε. Ο. ἠδύνατο νὰ εἶναι «πᾶς κάτοικος τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἄνευ διακρίσεως γένους, ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ πεποιθήσεων». Ἡ ὀργάνωσις αὕτη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱδρύσεώς της εἶχεν εὐρυτάτους σκοπούς, ὅπως τὴν διὰ παντὸς τρόπου βελτίωσιν τῆς θέσεως ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, οἱ ὁποῖοι ἐτέλουν ὑπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν καταπίεσιν Τούρκων γαιοκτημόνων, τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν τσιφλικίων πρὸς ὄφελος τῶν πτωχῶν ἀγροτῶν καὶ τέλος τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας. Ἦτο ὀργάνωσις κοινωνικοπολιτικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐστρέφετο κατὰ πάσης μορφῆς οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐξειλίχθη εἰς εἶδος μυστικῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως μὲ ἰδίους διοικητὰς (βοϊβόδας), ἀστυνομίαν, δικαστήρια, ἐκτελεστικόν, ταχυδρομεῖα καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν, ἐξ ἐθελοντῶν δρώντων καθ' ὁμάδας (συμμορίας).

Πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ὀργανώσεως ταύτης, τῆς ὁποίας οἱ σκοποὶ ἀπήρεσκον εἰς τὴν τότε βουλγαρικὴν κυβέρνησιν, ἱδρύθη, τῇ συστάσει τοῦ Φερδινάρδου, δεύτερον κομιτᾶτον τῷ 1895 ὑπὸ τῶν Μπορὶς Σαράφωφ καὶ Ἰβὰν Γκαρβάνωφ τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Κομιτᾶτον τῶν βερχοβιστῶν» ἢ «Ἐξωτερικὴ Μακεδονικὴ Ἐπαναστατικὴ Ὀργάνωσις» καὶ σκοπὸν εἶχε τὴν διὰ παντὸς τρόπου ἀπόσπασιν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῆς Τουρκίας καὶ τὴν προσάρτησίν της εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Μέχρι τοῦ 1903, ἡ δρᾶσις τῶν δύο τούτων κομιτάτων, ἔχουσα προπαρασκευαστικὸν χαρακτῆρα, συνεχέετο ἐν πολλοῖς, οὕτως ὥστε τὰ ἐγκλήματα τοῦ ἑνὸς νὰ ἐπιβαρύνουν καὶ τὸ ἄλλο. Τὸ νέον κομιτᾶτον, ἔχον σαφῶς ἐθνικιστικοὺς σκοπούς, ἦλθεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας, ἐναντίον τῶν ὁποίων δὲν ἤργησε νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὸ μέτρον τῶν ὁμαδικῶν σφαγῶν καὶ τῶν πολιτικῶν δολοφονιῶν Ταυτοχρόνως ὅμως καὶ τὰ δύο κομιτᾶτα προέβαινον καὶ εἰς δολοφονίαν ἐπιφανῶν Τούρκων, ἰδίᾳ μπέηδων καταπιεστῶν τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ, καὶ εἰς τρομοκρατικὰς ἀποπείρας. Οὕτω τῷ 1902, τῇ ὑποκινήσει τῶν κομιτάτων, ἐξερράγη στασιαστικὸν κίνημα εἴς τινας ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, ὅπερ ὅμως κατεστάλη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1903 ἀνετινάχθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης τὸ γαλλικὸν ἀτμόπλοιον «Γουαδαλκιβίρ» δι' εἰδικοῦ ἐκρηκτικοῦ μηχανήματος καὶ ἐπυρπολήθη ἡ Ὀθωμανικὴ Τράπεζα. Τὴν 20ὴν Ἰουλίου (2 Αὐγούστου) τοῦ 1903, ἑορτὴν τοῦ προφήτου Ἠλιού, ἐξερράγη ἐν τῷ τουρκικῷ νομῷ τοῦ Μοναστηρίου ἐπανάστασις, ὑποκινηθεῖσα ὑπὸ τῶν δύο κομιτάτων καὶ κληθεῖσα «ἐπανάστασις τοῦ Ἠλιν-ντέν» (ἐπανάστασις τῆς ἡμέρας τοῦ Ἠλιού). Οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον προσωρινῶς τὸ Κρούσοβον, τὴν Κλεισοῦραν καὶ τὴν Νέβεσκαν, ἀλλ' ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατέστειλε τὸ κίνημα περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀφοῦ ἔκαυσε πλεῖστα χωρία. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ἡγετῶν τῆς Ἐσ. Μ. Ε. Ο.

Ἀπομεινάσης οὕτως ἀκεφάλου τῆς Ἐσ. Μ. Ε. Ο., κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς αὐτὴν οἱ ἡγέται τῆς Ἐξ. Μ. Ε. Ο., μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μεταβάλουν τὴν πολιτικήν της ἐπὶ τὸ ἐθνικιστικώτερον καὶ νὰ τὴν καταστήσουν πειθήνιον ὄργανον τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἐγκλήματα τῆς Ἐξ. Μ. Ε. Ο. κυρίως ἐξήγειραν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐντοπίων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀφύπνισαν τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος, ὅπερ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκπαιδευτικῶς μόνον ἐνίσχυε τὸν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμόν. Οὕτως ἐγεννήθη ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὴ ἄμυνα, *μακεδονικὸς ἀγὼν* (βλ. λ.) ἐπικληθεῖσα. ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ δρᾷ συστηματικῶς τῷ 1904, ἔχουσα ἀντιμέτωπον τὴν σαφῶς πλέον ἐθνικιστικὴν δρᾶσιν τῶν κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1903 λειψάνων τῶν δύο κομιτάτων. Αἱ συγκρούσεις αὗται τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν καὶ τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ 1907. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καθίσταται ἀκέφαλος καὶ ἡ Ἐξ. Μ. Ε. Ο. Οἱ ἡγέται αὐτῆς Μπορὶς Σαράφωφ καὶ Ἰβὰν Γκαρβάνωφ δολοφονοῦνται ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἐν Σόφιᾳ ὑπὸ τοῦ Τοντὸρ Πανίτσα, ὑποκινηθέντος εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ μόνου ἀπομείναντος ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς Ἐσ. Μ Ε.Ο. Σαντάνσκι.

Μὲ τὴν κατὰ τὸ 1908 ἀνακήρυξιν τοῦ νεοτουρκικοῦ συντάγματος κοπάζει προσωρινῶς ὁ ἀγὼν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Οἱ Νεότουρκοι παρέχουν ὑποτυπώδεις τινὰς ἐλευθερίας εἰς τοὺς μακεδονικοὺς πληθυσμούς, ἐνῷ ταυτοχρόνως φροντίζουν, ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς τρομοκρατίας καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀφομοιωτικῆς πολιτικῆς, νὰ ἐκκαθαρίσουν τὸ ἔδαφος ἀπὸ κάθε ἐπικίνδυνον στοιχεῖον. Αἱ δύο ἐπαναστατικαὶ ὀργανώσεις εἶναι σχεδὸν διαλελυμέναι. Τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἀγῶνος, ὁ ὁποῖος τώρα μετατοπίζεται εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἐπίπεδον, λαμβάνουν τὸ κράτος καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ἕλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι καὶ Τοῦρκοι ἀγωνίζονται διὰ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ὁδοῦ νὰ ἐξυπηρετήσουν ἕκαστος τὰ ἰδικά του συμφέροντα. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1911.

Κατὰ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἀνακύπτει ἡ παλαιὰ ἔχθρα μεταξὺ τῶν λειψάνων τῆς Ἐσ. καὶ τῆς Ἐξ. Μ. Ε. Ο. Ἡ Ἐξ. Μ. Ε. Ο., τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τοντὸρ Ἀλεξάντρωφ, θεωρεῖ τὸν πόλεμον ὡς εὐκαιρίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν περὶ προσαρτήσεως τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν βλέψεων τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ἐνῷ ὁ Σαντάνσκι τῆς Ἐσ. Μ. Ε Ο., συνεπὴς εἰς τὸ δόγμα «ἡ Μακεδονία διὰ τοὺς Μακεδόνας», ὑποστηρίζει ὅτι πρέπει ν' ἀποσυρθοῦν τάχιστα ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα καὶ ν' ἀφεθοῦν οἱ Μακεδόνες ἐλεύθεροι, ὅπως διαχειρισθοῦν τὰ τοῦ οἴκου των. Ἡ δολοφονία τοῦ Σαντάνσκι ὑπὸ τοῦ Τ. Ἀλεξάντρωφ θέτει τέρμα εἰς τὴν ἔριδα ταύτην καὶ ἀπαλλάσσει τὴν Ἐξ. Μ. Ε. Ο. (ἡ ὁποία γίνεται πλέον κρατικὴ ὀργάνωσις). καθε τυχὸν ἐμποδίου. Καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1918 διάστημα ὅ,τι ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Ἐξ. Μ. Ε. Ο. ἐξυπηρέτει τοὺς σκοποὺς τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως καὶ ἦτο πειθήνιον ὄργανόν της.

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ (27 Νοεμβρίου 1919) ἐκ τῆς ὁποίας ἡ Βουλγαρία ἐξῆλθε μειωμένη, ὁ Τ. Ἀλεξάντρωφ καὶ ὁ Ἀλέξ. Πρωτογέρωφ συνεκρότησαν ἐθνικιστικὸν κομιτᾶτον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσαν τὸν ἀδέσποτον πλέον τίτλον τῆς «Ἐσωτερικῆς Μακεδονικῆς Ἐπαναστατικῆς Ὀργανώσεως» (O.R.I.M.), μὲ σκοπὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τῶν βουλγαρικῶν μειονοτήτων Μακεδονίας καὶ τὴν αὐτονόμησιν τῆς σερβικῆς καὶ ἑλληνικῆς Μακεδονίας, ὡς μεταβατικὸν σταθμὸν διὰ τὴν προσάρτησίν της εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Τῷ 1921 ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Νικ. Γιουρούκωφ νέον κομιτᾶτον ὑπὸ τὸν τίτλον «Φεντεραλιστικὴ Μακεδονικὴ Ὀργάνωσις», μὲ ἀρχὰς μᾶλλον κομμουνιζούσας, σκοποῦν ὄχι τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλὰ τὴν «ἀπελευθέρωσίν» της ἀπὸ πάσης ἐθνικῆς καταπιέσεως διὰ τῆς δημιουργίας ἀνεξαρτήτου καὶ ἑνιαίας μακεδονικῆς δημοκρατίας, τμήματος μιᾶς μεγαλυτέρας ὁμοσπονδίας (φεντεράτσια) τῶν βαλκανικῶν κρατῶν, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἑνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν. Τὸ κομιτᾶτον τοῦτο, εὐνοούμενον καὶ ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῆς ἀγροτικῆς καὶ ἀριστερᾶς κυβερνήσεως Σταμπολίσκυ ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν. Τῷ 1923 ὁ Σταμπολίσκυ ἀπεφάσισε τὴν διάλυσιν τῆς O. R. I. M. καὶ πρὸς τοῦτο συνέλαβε τοὺς Τ. Ἀλεξάντρωφ καὶ Ἀλέξ. Πρωτογέρωφ, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ τοὺς καταδικάσῃ εἰς θάνατον. Ἀλλ' οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς O. R. I. M. κατώρθωσαν νὰ ἀποδράσουν καὶ διὰ τοῦ Πάντσο Μιχαήλωφ ἐνίκησαν εἰς τὸ Κιουστενδὴλ τὰ στρατεύματα τῶν ἀγροτικῶν. Τὴν 8ην Ἰουνίου 1923 ἡ ἀγ-

Digitized by Google

τικὴ κυβέρνησις ἀνετράπη διὰ πραξικοπήματος ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῆς O. R. I. M. Ὁ Σταμπολίσκυ καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς «Φεντεραλιστικῆς Μακεδονικῆς Ὀργανώσεως» Νικ. Γιουρούκωφ ἐφονεύθησαν. Ὅσοι ἐκ τῶν ἐπιφανῶν φεντεραλιστῶν κατώρθωσαν νὰ ἐπιζήσουν, ὅπως ὁ Φίλιπ. Ἀτανάσωφ, ὁ Γληγ. Κοστώφ κλπ., κατέφυγον εἰς Βιέννην, τὴν ὁποίαν κατέστησαν ἕδραν τῆς ὀργανώσεώς των. Ἡ O. R. I. M. κατέστη πλέον ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῆς νέας κυβερνήσεως Τσάγκωφ καὶ μετὰ τῶν στρατιωτικῶν ἔπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐργατοαγροτικὴν ἐπανάστασιν τῆς 12 Σεπτεμβρίου 1923, ἡ ὁποία ἐξερράγη ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν κομμουνιστῶν ἡγετῶν Καμπακτσῆεφ καὶ Κολάρωφ.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος (5 Μαΐου 1924) ὁ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς O. R. I. M. Τ. Ἀλεξάντρωφ, ἀλλάσσει πολιτικὴν τακτικὴν καὶ τῇ μεσολαβήσει τοῦ φεντεραλιστοῦ Τσαοῦλεφ ὑπογράφει, ἐξ ὀνόματος τῆς O. R. I. M., μετ' ἀντιπροσώπου τῆς Γ' Διεθνοῦς, πρωτόκολλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Γ' Διεθνὴς ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνδράμῃ τὴν O.R.I.M. εἰς τὰς αὐτονομιστικάς της προσπαθείας καὶ νὰ υἱοθετήσῃ διὰ τῶν κατὰ τόπους βαλκανικῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων (τμημάτων) αὐτῆς τὸ σύνθημα περὶ «Ἑνιαίας καὶ ἀνεξαρτήτου Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης», ἡ δὲ O.R.I.M. νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῶν φεντεραλιστῶν καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τὸ ἑλληνικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα, ἀφ' ἑνὸς ἀκολουθοῦν τὰς θεμελιώδεις κομμουνιστικὰς ἀρχὰς περὶ αὐτοδιαθέσεως τῶν μειονοτήτων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξυπηρετοῦν τὴν ἐπίκαιρον πολιτικὴν σκοπιμότητα, ἡ ὁποία ἐπεβάλλετο ἐκ τοῦ ἑνιαίου μετώπου O. R. I. M., φεντεραλιστῶν καὶ κομμουνιστῶν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἔρριψεν εἰς ἔνδειξιν ἀλληλεγγύης τὸ σύνθημα προπαγάνδας καὶ ζυμώσεως: «Ἑνιαία καὶ ἀνεξάρτητος Μακεδονία καὶ Θρᾴκη», διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐδιώχθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Ὁ προσανατολισμὸς ὅμως οὗτος τοῦ Τ. Ἀλεξάντρωφ πρὸς τὴν Γ' Διεθνῆ, οὔτε εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν ἤρεσε φυσικά, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸν ἕτερον τῶν ἡγετῶν τῆς O.R.I.M. Ἀλεξ. Πρωτογέρωφ. Κατόπιν πιέσεως τῆς κυβερνήσεως ὁ Τ. Ἀλεξάντρωφ ἠναγκάσθη ν' ἀποσύρῃ τὴν ὑπογραφήν του ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου. Ἀλλ' ἡ ἀθέτησις αὕτη δὲν τὸν ἔσωσε. Μετ' ὀλίγον ἐδολοφονήθη ὑπὸ ὀργάνων τοῦ Ἀ. Πρωτογέρωφ. Ἡ O.R.I.M., ἀπαλλαγεῖσα τοῦ Τ. Ἀλεξάντρωφ, ἀνασυνεκροτήθη μὲ τριανδρίαν ἐπὶ κεφαλῆς ἐκ τῶν Ἀλ. Πρωτογέρωφ, Ἰβὰν Μιχαήλωφ καὶ Χρ. Πόπωφ, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Βουλγαρίας ἐκ τῶν κομμουνιστικῶν στοιχείων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐφονεύθησαν πλεῖστοι κομμουνισταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ βουλευτὴς Χατζηδήμωφ. Μετὰ τὴν ἀναρχοκομμουνιστικὴν τρομοκρατικὴν ἀπόπειραν τῆς Σβέτα Νεντέλια (ἐκκλησία Ἁγίας Κυριακῆς) ἐν Σόφιᾳ (16 Ἀπριλίου 1925), ἡ O.R.I.M. ἐπεδόθη εἰς σφαγὰς τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ κομμουνιστῶν καὶ εἰς δολοφονίας τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἡγετῶν. Οὕτως, ἐν Μιλάνῳ ἐδολοφονήθη ὁ φεντεραλιστὴς Τσαοῦλεφ, ἐν Βιέννῃ δὲ ὁ Πανίτσα (1926).

Τῷ 1928 ἀνεφύησαν ἔριδες ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς O.R.I.M. Ἡ τριανδρία ἐδιχάσθη καὶ ἐκ τῆς ἐπελθούσης συγκρούσεως μεταξὺ τοῦ Ἰβ. Μιχαήλωφ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Χρ. Πόπωφ καὶ Ἀλεξ. Πρωτογέρωφ ἀφ' ἑτέρου ἐμειώθη κατὰ πολὺ ἡ δύναμις τῆς O.R.I.M. Τέλος τὴν 7 Ἰουλίου 1928 ἐδολοφονήθη καὶ ὁ Ἀλεξ. Πρωτογέρωφ ὑπὸ τοῦ Ἰβ. Μιχαήλωφ. Σήμερον ὑφίστανται ἐν Βουλγαρίᾳ δύο κομιτᾶτα: ἡ O.R.I.M. καὶ ἡ «Φεντεραλιστικὴ Μακεδονικὴ Ὀργάνωσις», τῆς ὁποίας ἡ ἐπιρροὴ καὶ ἡ δύναμις ὁλονὲν αὐξάνει εἰς βάρος τῆς O.R.I.M., ἀποτελούσης κατ' οὐσίαν κυβερνητικὴν ὀργάνωσιν καὶ ὑποκινούσης εἰσβολὰς κομιτατζήδων εἰς ἑλληνικὰ καὶ σερβικὰ ἐδάφη.

Τὸ σύστημα ὀργανώσεως τῶν κομιτάτων στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀπολύτου συγκεντρωτισμοῦ. Τὰ μέλη αὐτῶν εἶναι ὑποχρεωμένα, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, νὰ πειθαρχοῦν τυφλῶς εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων διοικητικῶν ὀργάνων. Τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν κομιτατζήδων μέσα εἶναι κατ' ἐξοχὴν τρομοκρακτικὰ (δολοφονίαι, σφαγαί, ἀνατινάξεις κλπ.) καὶ δικαιολογοῦνται θεωρητικῶς ὡς ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Παρὰ ταῖς λαϊκαῖς μάζαις οἱ κομιταζῆδες, γενικῶς (ἐξαιρουμένων τῶν τῆς παλαιᾶς Εσ. Μ. Ε. Ο.), δὲν ἀπολαύουν οὔτε συμπαθείας οὔτε ἐκτιμήσεως, θεωρούμενοι ἐκτελεστικὰ ὄργανα σκοτεινῶν σκοπῶν. Θ. Π.

— **Κομιτᾶτον** ***«Ἑνώσεως καὶ προόδου».*** Τουρκικὴ πολιτικὴ ὀργάνωσις, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων μὲ σκοπὸν τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ συντάγματος (βλ. λ. *Νεοτουρκικὸν* Κομιτᾶτον).

κομιτεία (ἡ) (γαλλ. comté, ἰταλ. contea, ἀγγλ. earldom, countship, country shire, γερμ. Grafschaft, ἱσπαν. condado). Ἐκαλεῖτο οὕτως ἄλλοτε ἡ περιοχὴ ἡ ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν ἑνὸς *κόμιτος*, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ τίτλος, τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ κατηγορία τοῦ κόμιτος. Σήμερον ἡ ὀνομασία αὕτη ὑφίσταται ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Οὑγγαρίᾳ πρὸς ὑποδήλωσιν διοικητικῆς περιφερείας ἢ νομοῦ τοῦ κράτους, εἰς τὰ μὴ δημοκρατικὰ δὲ κράτη τῆς δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ τίτλου τοῦ κόμιτος. Αἱ κομιτεῖαι ἐνεφανίσθησαν κατὰ πρῶτον κατὰ τὸν μεσαίωνα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ φεουδαλισμοῦ, καὶ ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν περιφέρειαν κυβερνωμένην ὑπὸ ἑνὸς κόμιτος, συγκεντροῦντος εἰς χεῖράς του πάσας τὰς ἐξουσίας, οἰκονομικάς, διοικητικάς, στρατιωτικὰς καὶ δικαστικάς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεροβιγγείων βασιλέων ὑπῆρχον ἐν Γαλλίᾳ 120 τοιαῦται κομιτεῖαι, αἵτινες ἀνῆλθον εἰς 800 ἐπὶ τῶν καρολιγγείων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, αἱ κομιτεῖαι εἶχον μεταβληθῆ εἰς τιμάρια τῶν κομίτων, περιερχόμενα κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἀπογόνους των. Ἀπελάμβανον αὐτονομίας καὶ ἀπετέλουν μικρὰ κράτη ἐντὸς τοῦ κράτους, μετὰ δικαιώματος κοπῆς νομισμάτων καὶ κηρύξεως πολέμου. Βραδύτερον ὅμως, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἀπὸ τῶν κομίτων πολλῶν ἐκ τῶν προνομίων των, περιέπεσαν εἰς ἁπλᾶς διοικητικὰς περιφερείας, μέχρις οὗ κατηργήθησαν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Γαλλίᾳ, παραμείνασαι μόνον εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα κράτη (βλ. καὶ λ. *κόμις*). Μ. Δ Β.

Κομιτῖνο, ***Μορδοχαῖος-Ἐλιέζερ.*** Ἰουδαῖος λόγιος καὶ μαθηματικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του, ἀναφερόμενα εἰς ζητήματα ἡμερολογιακὰ καὶ μαθηματικά, παραμένουν εἰσέτι ἀνέκδοτα. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ἑρμηνεία τοῦ περσικοῦ ἡμερολογίου», «Ἀστρονομία», ὑπομνήματα εἰς ἔργα τοῦ Ἀβενέσδρα καὶ τοῦ Μαϊμωνίδου, μετάφρασις ἀποσπασμάτων ἐκ τῆς «Λογικῆς» τοῦ Ἀριστοτέλους. Γ. ΕΛ.

Κομιτώ. Ὀρχηστρὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀκακίου, θηριοτρόφου τοῦ Ἀναστασίου, καὶ πρεσβυτέρα ἀδελφὴ τῆς μετέπειτα αὐτοκρατείρας Θεοδώρας καὶ τῆς Ἀναστασίας. Ὀρφανὴ πατρὸς ἀπὸ ἡλικίας ἑπτὰ ἐτῶν, ἐγένετο περίφημος ἑταίρα. Ὁ Θεοφάνης ἀναφέρει ὅτι ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὡς σύζυγος εἰς τὸν στρατηλάτην τῆς Ἀρμενίας Σίτταν. Κατά τινας ἦτο μήτηρ τῆς Σοφίας, συζύγου Ἰουστίνου τοῦ νεωτέρου. Π. Ν. Π.

κόμμα (τό)· τὸ κεκομμένον, ὅ,τι ἀποκόπτει τις ἀπὸ μείζονος ὅλου, κομμάτι· || τὸ κεκομμένον νόμισμα καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ τετυπωμένον γνώρισμα· || καθόλου, νόμισμα: «νόμισμα πονηροῦ κόμματος» κακοῦ, κιβδήλου χαράγματος· || μεταφ. «ἄνθρωπος τοῦ πονηροῦ κόμματος» κακῆς ζύμης, κοιν. κακῆς πάστας· || μέρος τοῦ λόγου μικρότερον τοῦ κώλου· || συνεκδ. τὸ σημεῖον τῆς στίξεως, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζονται τὰ μέρη ἢ καὶ λέξεις τῆς προτάσεως· || σύνολον ἀνθρώπων ἀποβλεπόντων εἰς πολιτικήν, στρατιωτικήν, κοινωνικήν τινα ἐπικράτησιν: «κόμμα τρικουπικόν, —δηλιγιαννικόν, —δημοκρατικόν, — μοναρχικόν, — στρατιωτικόν», «οἱ ὀπαδοὶ τοῦ κόμματος».

— *[Γραμμ.]* Καλεῖται *κόμμα* ἢ *ὑποστιγμὴ* σημεῖον στίξεως ἐπινοηθὲν ὑπὸ τῶν ἀλεξανδρινῶν φιλολόγων πρὸς εὐκολίαν τῆς ἀναγνώσεως. Δι' αὐτοῦ χωρίζεται πρότασις ὑποτελὴς ἀπὸ τῆς κυρίας ἢ ἀπὸ ἄλλης ὑποτελοῦς, ἢ καὶ κυρία ἀπὸ κυρίας. Οὕτως ὁ λόγος κόπτεται εἰς δύο ἢ πλείονα μέρη, μὴ ἔχοντα αὐτοτέλειαν, πλὴν τῆς κυρίας προτάσεως. Ἐκ τῶν ὑποτελῶν προτάσεων δὲν χωρίζονται συνήθως αἱ εἰδικαὶ (εἰπεῖν ὅτι...), ὡσαύτως αἱ ὑποτελεῖς καὶ αἱ κύριαι, ὅταν συνδέωνται διὰ τῶν συμπλεκτικῶν συνδέσμων (καί, οὔτε, οὐδὲ κλπ. πχ. ἐάν τις εἴπῃ καὶ πράξῃ, οὔτε εἶπεν οὔτε ἔπραξεν) καὶ αἱ ἁπλαῖ λέξεις (πχ. πλίνθοι καὶ λίθοι καὶ κέραμοι). Εἰς τὸ καλούμενον ἀσύνδετον σχῆμα προτάσεις καὶ λέξεις χωρίζονται: ἠκούσατε, εἴδετε, ἐπάθετε, πλίνθοι, λίθοι, κέραμοι. Σ. Τ.

— *[Μουσ.]* *Κόμμα* ἐκαλεῖτο ἓν τῶν κυρίων στοιχείων, ἐφ' ὧν ἐβασίζοντο τὰ λεγόμενα νεύματα, ἅτινα ἦσαν ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ Η' μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐν τῇ Δύσει, εἰσαχθέντα ἐκ τῆς Ἀνατολῆς καὶ χρησιμεύοντα διὰ τὴν σημειογραφίαν αὐτῆς. Κόμμα ἐπίσης καλεῖται ἐν τῇ μουσικῇ, ἀριθμητικὸς καὶ ἁρμονικὸς λόγος ἐλαχίστου τονιαίου διαστήματος, ἔχων τὸν ἐπογδοηκοστὸν ἀριθμητικὸν καὶ ἁρμονικὸν λόγον πρὸς τὸ μῆκος τῆς χορδῆς, ἤτοι ἀξίαν μήκους χορδῆς $^{81}/_{80}$. Ὁ ἀριθμητικὸς καὶ ἁρμονικὸς οὗτος τοῦ κόμματος λόγος παράγεται ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ φυσικοῦ μείζονος ἢ ἐπογδόου τόνου ($= {}^{9}/_{8}$) πρὸς τὸν φυσικὸν ἐλάσσονα ἢ ἐπιένατον τονον ($= {}^{10}/_{9}$), διότι: $^{9}/_{8} : {}^{10}/_{9} = {}^{81}/_{80}$.

Ὁμοίως τὸ λεῖμμα τῶν ἀρχαίων ($= {}^{256}/_{243}$), ὑπολείπεται τοῦ φυσικοῦ ἐλαχίστου ἢ ἐπιπεντεκαδεκάτου τόνου ($= {}^{16}/_{15}$) ἐπίσης κατὰ ἓν κόμμα, διότι: $^{256}/_{243} \times {}^{81}/_{80} = {}^{16}/_{15}$. Αἱ κατωτέρω δύο κατὰ κόμμα διαφοραὶ τοῦ ἐπογδόου τόνου πρὸς τὸν ἐπιένατον καὶ τοῦ ἐπιπεντεκαδεκάτου πρὸς τὸ λεῖμμα, καίτοι ἐλάχισται, διακρίνουσι τὴν φυσικὴν διατονικὴν κλίμακα τῆς συγκεκραμένης τοιαύτης. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— *[Μετρ.]* Βλ. λ. *κῶλον, περίοδος*.

— *[Πολιτ.]* *Κόμμα* ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν εἶναι ὁμὰς ἀνθρώπων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὠργανωμένη, ἡ ὁποία σχηματίζεται ἐντὸς εὐρυτέρας ὀργανώσεως, ἵνα ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν της ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ σκοποῦ τῆς ὀργανώσεως ταύτης. Κόμματα, ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν, παρατηροῦνται ἐν παντὶ συλλόγῳ καὶ ἐν πάσῃ γενικῶς ὠργανωμένῃ κοινωνίᾳ, ἀδιάφορον ἂν αὕτη εἶναι μικρὰ ἢ μεγάλη, ἐφ' ὅσον τ' ἀπασχολοῦντα αὐτὴν ζητήματα λύονται διὰ ψηφοφορίας. Χαρακτηριστικὸν παντὸς κόμματος εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μελῶν ὕπαρξις κοινότητος κατευθύνσεων καὶ ἡ θέλησις αὐτῶν, ὅπως ἐπιβάλουν τὰς ἀρχάς των. Ἡ θέλησις αὕτη διαδηλοῦται δι' ἀγῶνος, ὅστις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ κόμματος δι' εἰρηνικῶν μέσων, διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῆς ἐργασίας, διὰ τῆς μεταδόσεως εἰς τὸ κοινὸν τῆς πεποιθήσεως, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ κόμματος προτεινόμενα μέσα εἶναι τὰ ἁρμόζοντα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ καταλλήλου σκοποῦ καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Τὰ κόμματα δὲν ἀποτελοῦν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ σκοπόν, ἀλλὰ μέσον πρὸς ἐκπλήρωσιν σκοποῦ. Ὅσον χρήσιμα εἶναι, ὅταν παρίστανται ὡς μέσα συμβιβασμοῦ ἀντιτιθεμένων συμφερόντων καὶ προαγωγῆς τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, τόσον καταστρεπτικὰ ἀποβαίνουν, ὅταν χρησιμεύουν ὡς σκοπὸς τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ μελῶν, ὅταν δηλαδὴ τὰ μέλη ταῦτα φροντίζουν νὰ ἐπιτύχουν διὰ τοῦ κόμματος τὴν ἱκανοποίησιν ἰδίων συμφερόντων, ἀδιαφοροῦντα διὰ τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ μάλιστα συχνὰ δαπάναις τούτου. Ὅλως ἰδιαιτέρας σημασίας, καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν ἔχουν ἐν τῇ νεωτέρᾳ πολιτείᾳ, εἶναι τὰ λεγόμενα πολιτικὰ κόμματα, ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ εὐρείας μάζας πολιτῶν συνδεομένων διὰ κοινότητος φρονημάτων καὶ ἐχόντων τὰς αὐτὰς βλέψεις καὶ τὰς αὐτὰς κατευθύνσεις ἐν τῇ κυβερνήσει τῆς πολιτείας. Τὰ πολιτικὰ κόμματα ἤκμασαν καὶ ἀκμάζουν ἐν ταῖς φιλελευθέραις πολιτείαις, ἐν ταῖς ὁποίαις ἀποτελοῦν ἀναγκαῖον ἐξάρτημα τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν λαῶν. Εἰς κράτη ἀνελεύθερα καὶ αὐταρχικὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθοῦν πολιτικὰ κόμματα, διότι εἰς ταῦτα οἱ κρατοῦντες κυβερνοῦν δεσποτικῶς, ἐνῷ ἡ ὕπαρξις τοῦ κόμματος προϋποθέτει ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν πολιτῶν, ἐλευθέραν τὴν ἅμιλλαν πρὸς βελτίωσιν τῶν ὅρων τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλας τὰς πολιτείας, τὰ πολιτικὰ κόμματα ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσωνται μὲ τὴν πτῶσιν τῆς ἀπολύτου μοναρχίας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν, ἡ δὲ ὕπαρξίς των παρίσταται ὡς ἀναπόδραστος ἀνάγκη, ἅτε δι' αὐτῶν ἐκδηλουμένης τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, συντονισμένης καὶ συστηματικῆς. Τόσον εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς πόλεις, ὅσον καὶ εἰς τὰς μετὰ τὸν μεσαίωνα πολιτείας, ἐν αἷς ἐκυριάρχει τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, τὰ πολιτικὰ κόμματα ἀποτελοῦν τὸ κέντρον τοῦ δημοσίου βίου τῶν λαῶν. Δι' αὐτῶν ἐκδηλοῦνται καὶ ἐκκαθαρίζονται αἱ διάφοροι γνῶμαι, συμβιβάζονται αἱ συγκρούσεις ἀντιθέτων συμφερόντων, δίδεται ὁ τόνος καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν λαϊκῶν θελήσεων. Εἰς τὰ νεώτερα ἀντιπροσωπευτικὰ πολιτεύματα, τὰ πολιτικὰ κόμματα κατέστησαν σχεδὸν δημόσιον λειτούργημα, εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ τοιαῦτα τὰ κόμματα κυρίως ἀσκοῦν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἱστορία τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις αὐτῶν συμπίπτει κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ *κοινοβουλευτισμοῦ* (βλ. λ.), τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία καὶ ἐφαρμογὴ καθίσταται ἀκατανόητος ἄνευ τῆς ὑπάρξεως καὶ λειτουργίας πολιτικῶν κομμάτων. Ἐξ αὐτῶν προέρχονται καὶ κατὰ μέγα μέρος ὑπ' αὐτῶν χρίονται οἱ ἐκλεγόμενοι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ· ὑπ' αὐτῶν διορίζονται ὡς ἀρχηγοὶ τῶν κυβερνήσεων καὶ ὡς ὑπουργοί· ὑπ' αὐτῶν δημιουργοῦνται ἢ ἀνατρέπονται αἱ κυβερνήσεις, ὑπ' αὐτῶν ἐποπτεύεται ἡ ἐνέργεια καὶ τῶν ἐν ταῖς βουλαῖς ἀντιπροσώπων καὶ τῶν ἐκτελεστικῶν των ὀργάνων· ὑπ' αὐτῶν χαράσσεται, διὰ συνεδρίων ἢ συσκέψεων, εὐρυτέρων ἢ στενοτέρων, ἡ ἐφαρμοζομένη πολιτικὴ εἰς τὰ σπουδαῖα ζητήματα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰς παγίας ἢ προσκαίρους ἀντιλήψεις των· ὑπ' αὐτῶν εἰδικώτερον καθοδηγεῖται ἡ νομοθεσία καὶ καθορίζεται ἐνίοτε ἐμμέσως καὶ ἡ ἐφαρμογή της· ὑπ' αὐτῶν ῥίπτονται εἰς τὴν κοινὴν γνώμην ἑκάστου τμήματος τοῦ λαοῦ, ὁμάδος ἢ τάξεως, τὰ συνθήματα, δι' ὧν αὕτη σχηματίζεται, ὅπως κρίνῃ ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας· ὑπ' αὐτῶν τέλος ἀσκεῖται ἐντὸς τοῦ σχήματος τῆς δημοκρατίας, καὶ εὐθὺς ὡς ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς ὀλίγας εἰς τὴν ἱστορίαν λαϊκὰς ἐπαναστατικὰς στιγμάς, ἡ πραγματικὴ κυριαρχία, τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζομεν τυπικῶς εἰς μόνον τὸν λαόν. Οἱ πραγματικοὶ κυρίαρχοι, ὑπὸ τὴν ἐπο-

Digitized by Google

ψιν ταύτην ἐντὸς τῶν συγχρόνων δημοκρατιῶν, εἶναι αἱ διευθύνουσαι τὸ κόμμα ὀλιγώτεραι ἢ περισσότεραι θελήσεις. Διὰ τοῦ κόμματος ἐπιτρέπεται εἰς τὸν πολιτικὸν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προγράμματός του. Ἐὰν θέλῃ νὰ ἐπιτύχῃ, χρειάζεται ψήφους, ταύτας δὲ τῷ παρέχει τὸ κόμμα. Ἀλλὰ τὰ πολιτικὰ κόμματα προσφέρουν καὶ μίαν ἄλλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ὁμαλὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν δημοκρατουμένων λαῶν: παρέχουν τὴν εὐχέρειαν εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας νὰ δροῦν ὁμαδικῶς ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν κυριαρχικῶν των δικαιωμάτων, ἡ ὁποία ἄλλως θὰ ἦτο, ἂν ὄχι ἀδύνατος, τοὐλάχιστον λίαν δυσχερής. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ μικρᾶς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ὅπου τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα παρίστανται ἁπλᾶ, ὅπου εἶναι δυνατὸν εὐχερῶς νὰ σχηματισθῇ κοινὴ γνώμη ἐπ' αὐτῶν καὶ ὅπου οἱ πολῖται δύνανται νὰ συνέρχωνται καὶ ν' ἀποφασίζουν εὐσυνειδήτως ἐπ' αὐτῶν, ἡ χρησιμότης τῶν κομμάτων θὰ καθίστατο ἴσως περιττή. Ἀλλ' ἐν τῇ σημερινῇ ἐκτεταμένῃ πολιτείᾳ, καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἐδάφους καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἀνθρωπίνου ὑλικοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα εἶναι πολύπλοκα, πολλῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἡ λύσις ἀπαιτεῖ εἰδικὰς γνώσεις, μὴ παρατηρουμένας εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι ἀδύνατος ἡ ἑκάστοτε ἄμεσος καὶ κατ' ἄτομον πολιτικὴ δρᾶσις τῶν πολιτῶν, τὰ πολιτικὰ κόμματα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα, παρ' ὅλα τὰ παράπονα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀκούονται κατ' αὐτῶν. Τὰ κόμματα μορφώνουν καὶ ἁπλοποιοῦν τὰ προβλήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ λαὸς καλεῖται ν' ἀποφασίσῃ. Συγκεντρώνουν τὰς καλυτέρας λύσεις ἐπ' αὐτῶν, διευκολύνουν τὰς ἀμοιβαίας ὑποχωρήσεις εἰς τὰ ἀντιτιθέμενα συμφέροντα, ἐπιφέρουν τὴν ἀναγκαίαν ἁρμονίαν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπιτρέπουν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐκλογέων νὰ δρᾷ ὁμαδικῶς, κατὰ τρόπον μᾶλλον εὐσυνείδητον καὶ κατὰ πάντα ὀργανικόν. Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἀνάγκης ταύτης, τὸ κόμμα κατέστη σήμερον καὶ τὸ μεγαλύτερον πολιτικὸν σχολεῖον. Δι' αὐτοῦ προπαρασκευάζονται οἱ κοινοβουλευτικοὶ ἀγῶνες καὶ ἐν αὐτῷ διδάσκονται τ' ἀποτελοῦντα αὐτὸ μέλη τὴν πολιτικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ κόμματος κατάλληλον ἐνέργειαν, ἡ ὁποία εἶναι ταυτοχρόνως ἐνέργεια καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς πολιτείας. Ἐν ταῖς κοινοβουλευτικαῖς πολιτείαις οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πλειοψηφούντων κομμάτων παρέχουν τοὺς ὑπουργούς, διευθύνουν συνεπῶς τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν μειοψηφούντων κομμάτων δὲν παρέχουν ὀλιγωτέραν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πολιτείαν, ἐλέγχοντες τὰς πράξεις τοῦ κυβερνῶντος κόμματος καὶ ἀναγκάζοντες αὐτὸ νὰ χρησιμοποιῇ τὴν πλειοψηφίαν του καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἐνέργειάν του ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πολιτείας. Ἑνὶ λόγῳ συμπολιτευόμενα καὶ ἀντιπολιτευόμενα κόμματα εἶναι αἱ κινητήριοι δυνάμεις τῆς πολιτείας, ἐκ τῆς καλῆς δράσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ εὐημερία καὶ ἡ πρόοδος τῶν πολιτῶν, ἡ προαγωγὴ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

Καίτοι τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῶν πολιτικῶν κομμάτων εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῶν συγχρόνων λαῶν, ἐν τούτοις ἡ ὕπαρξις αὐτῶν ἠγνοεῖτο μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου τῶν πολιτειῶν. Μόλις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισις αὐτῶν καὶ καθωρίσθη ἡ ὀργανική των σχέσις μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς πολιτείας ἀφ' ἑτέρου. Ὡρισμέναι χῶραι, ὡς ἡ Αὐστραλία καὶ ὁ Καναδᾶς, ἀνεγνώρισαν νομοθετικῶς, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἐξ αὐτῆς καὶ μόνης τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀρχηγοῦ, δικαιοῦνται ἰδίας ἀποζημιώσεως· ἀνεγνωρίσθησαν δηλαδὴ ὡς φορεῖς δημοσίου λειτουργήματος. Ἐν τῷ νόμῳ περὶ ἐξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ περιέχονται εἰδικαὶ διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ῥητῶς ἀναγνωρίζουν τὴν ἐξάρτησιν τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τὸ κόμμα. Τὸ γερμανικὸν σύνταγμα, ὅπως καὶ τὸ ἑλληνικόν, καθιερώνουν ἐπίσης ῥητῶς τὴν ὕπαρξιν τῶν κομμάτων ἐν ταῖς βουλαῖς, εἰδικώτερον δὲ οἱ κανονισμοὶ τῶν βουλῶν ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν καθιερώνουν ὑποχρεωτικὴν τὴν ἐνσωμάτωσιν τῶν βουλευτῶν εἰς κόμμα. Ἐν Γερμανίᾳ μάλιστα, ὅπως καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς πολιτείαις, ἔνθα ἰσχύει τὸ ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα, ὁ σύνδεσμος τοῦ κόμματος πρὸς τὸ δημόσιον δίκαιον εἶναι ἐκδηλότερος, δεδομένου ὅτι τὸ ἐκλογικὸν τοῦτο σύστημα θεμελιοῦται ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς δυνάμεως τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Σήμερον κατέστη τόσον ἰσχυρὰ ἡ ἀνάγκη τῶν κομμάτων, ὥστε καὶ αἱ δικτατορίαι νὰ μὴ δύνανται σήμερον νὰ στερηθοῦν αὐτῶν. Συγκεκριμένως ἡ φασιστικὴ δικτατορία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ φασιστικοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἀνήχθη καὶ εἰς ἄμεσον ὄργανον τοῦ κράτους. Ἡ σοβιετικὴ δικτατορία στηρίζεται ἐπίσης εἰς κόμμα, τὸ ὁποῖον κατευθύνει ἑκάστοτε τοὺς κυβερνητικοὺς σκοποὺς καὶ ἐκλέγει τοὺς ἐκτελεστὰς αὐτῶν. Ἡ διαφορὰ ἐν τούτοις ἔγκειται, εἰς τὸ ὅτι τὰ κόμματα ταῦτα δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως καὶ ἐκλογῆς τοῦ συνόλου τῶν ἐνεργῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἐκ περιωρισμένου καὶ προνομιούχου ἀριθμοῦ αὐτῶν.

Γένεσις καὶ διάκρισις τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ἡ πρώτη γένεσις τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ ὁ ἁπλούστερος τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν ἦτο ἡ προσκόλλησις τῶν πολιτῶν εἰς ὡρισμένας ἐξεχούσας προσωπικότητας, αἱ ὁποῖαι ἐξετέλουν χρέη ἀρχηγοῦ καὶ κατηύθυνον τὴν ὁμαδικὴν δρᾶσιν τῶν πολιτῶν ἄνευ ὡρισμένου προγράμματος. Ἔλειπον εἰς αὐτοὺς αἱ κατευθύνουσαι σκέψεις καὶ τὰ ὁμαδικὰ συμφέροντα, ἡ δ' ἑκάστοτε ὑπ' αὐτῶν ἀκολουθουμένη πολιτικὴ κατεύθυνσις προήρχετο εἴτε ἐκ τῶν προσωπικῶν διαθέσεων τοῦ ἀρχηγοῦ, εἴτε καὶ ἐκ τῶν ἀντιθέσεων πρὸς τὰ ἄλλα κόμματα. Οἱ τοιοῦτοι σχηματισμοὶ τῶν κομμάτων παρατηροῦνται συχνὰ καὶ εἴς τινας τῶν νεωτέρων πολιτειῶν ἧττον ἀνεπτυγμένων πολιτικῶς, τὰ κόμματα δὲ ταῦτα διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς ἐσωτερικοῦ καὶ θεμελιώδους προγράμματος, ἀλλ' ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν· εἶναι τὰ λεγόμενα *προσωπικὰ κόμματα*. Βραδύτερον, καὶ ἰδίως εἰς τὰς νεοκοινοβουλευτικὰς πολιτείας, ἀνεπτύχθησαν τὰ *κόμματα ἀρχῶν*, τὰ κόμματα τῶν ὡρισμένων προγραμμάτων ἢ τὰ ἀπρόσωπα κόμματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ὡρισμένην κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἐν τῇ διευθύνσει τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας. Καὶ τὰ κόμματα ταῦτα ἔχουν ἀναντιρρήτως ἀρχηγούς, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύνανται νὰ σταδιοδρομήσουν, ἀλλ' ὅ,τι δίδει εἰς αὐτὰ δύναμιν καὶ συνοχὴν εἶναι κυρίως ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων καὶ ἡ κοινότης τῶν πεποιθήσεων· δὲν τὰ συγκρατοῦν ὅμως ἰσχυραὶ προσωπικότητες, ἀλλ' ὡρισμέναι ἀρχαί, καὶ δι' αὐτὸ τὰ πρόσωπα ἐν αὐτοῖς παίζουν δευτερεύοντα ῥόλον. Δὲν εἶναι ὡσαύτως ἐπάναγκες, οὔτε ἄλλως τε ἐφηρμόσθη μέχρι τοῦδε ἐν τῇ πράξει, ἵνα τὰ κόμματα ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν μέχρι τέλους τὰς ἰδίας κατευθύνσεις. Ἡ ἐξέλιξις τῆς κοινωνίας, μὲ τὴν συχνὴν μεταβολὴν τῶν βιοτικῶν ὅρων, ἀπαιτεῖ καὶ τὴν προσαρμογὴν τῶν πολιτικῶν κομμάτων πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν νεοδημιουργουμένων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Διὰ τοῦτο συχνὰ παρατηρεῖται ὅτι ὡρισμένη ἀρχή, πρότερον σφοδρῶς καταπολεμουμένη ὑπὸ κόμματός τινος, μετά τινα καιρὸν νὰ εἶναι μεταξὺ τοῦ προγράμματός της, ὅπως καὶ τἀνάπαλιν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐγκαταλείπουν τὰ κόμματα ὡρισμένας ἀρχὰς τοῦ προγράμματός των, ἐφ' ὅσον αὗται δὲν πληροῦν τὰς νέας κοινωνικὰς ἀνάγκας. Τὰ δύο παλαιὰ κόμματα τῆς Ἀγγλίας δὲν διαφέρουν σήμερον ἀπ' ἀλλήλων δι' ὡρισμένου τινὸς προγράμματος, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀρχικῆς των γενέσεως ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα κόμματα τῶν εὐγενῶν, τῶν Tories καὶ τῶν Whigs, τὰ ὁποῖα τότε ἐχωρίζοντο κυρίως ἀπὸ θρησκευτικὰς ἀντιθέσεις. Γεννηθέντα τὰ κόμματα ταῦτα μετὰ τὴν διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων (Bill of Rights), τῷ 1689, ἀντεπροσώπευον τὸ μὲν κόμμα τῶν Whigs τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιστάσεως καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀνεξαρτησίαν, τὸ δὲ κόμμα τῶν Tories τὴν παθητικὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κρατικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ ἀντιθέσεις αὗται ἐξηλείφθησαν ἤδη, καὶ ἐν τούτοις τὰ κόμματα ταῦτα ὑφίστανται. Ἐὰν τώρα εἰς τὸ ἓν κυριαρχεῖ τὸ συντηρητικὸν στοιχεῖον καὶ εἰς τὸ ἄλλο τὸ φιλελεύθερον, εἰς τὸ ἓν ἡ ἰδέα τῆς κοσμικῆς δυνάμεως καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἡ ἰδέα τῆς κοσμικῆς εἰρήνης, αὐτὸ δὲν ἔχει σημασίαν διὰ τὴν σημερινήν των ὑπόστασιν, διότι πρόκειται κυρίως περὶ κομμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν, ἐπειδὴ οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐκληροδότησεν αὐτὰ ἡ παράδοσις. Ἀκόμη ἐντονώτερος φαίνεται ὁ χαρακτὴρ οὗτος εἰς τὰ πολιτικὰ κόμματα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐκεῖ ἡ ἱστορία τῶν κομμάτων ἤρχισε μὲ τὴν συνταγματικὴν συνέλευσιν (Convention constitutionnelle) τοῦ 1787 ἐν Φιλαδελφείᾳ. Κατὰ τὰς συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ συντάγματος, ἀνεπτύχθησαν δύο διάφοροι τάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξεδηλώθησαν ἐντὸς ὀλίγου ἐν εὐρυτέρᾳ κλίμακι εἰς τὰς συνελεύσεις τῶν πολιτειῶν, εἰς τὴν ψῆφον τῶν ὁποίων ὑπεβλήθη τὸ νέον σύνταγμα. Οἱ μὲν ἤθελον νὰ διατηρήσουν καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν τοῦ πολίτου καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν διαφόρων πολιτειῶν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, ἐν τῇ διοικήσει, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, γενικῶς εἰς ὅλας τὰς κρατικὰς λειτουργίας, ἐξαιρέσει τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἤθελον νὰ ὑποκαταστήσουν τὰς διαφόρους πολιτείας διὰ τοῦ ἔθνους καὶ νὰ δώσουν εἰς τὴν κεντρικὴν ὁμοσπονδιακὴν ἐξουσίαν εὐρέα δικαιώματα. Οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ σημερινοὶ *δημοκράται*, οἱ δὲ δεύτεροι οἱ *ῥεπουμπλικᾶνοι*. Ἀμφότεραι ὅμως αἱ μερίδες καὶ τότε, ὅπως καὶ τώρα, ἵσταντο ἐξ ἴσου ἐχθρικῶς πρὸς τὴν μοναρχίαν. Ποῖον πρόγραμμα ἀκολουθεῖ σήμερον τὸ ἓν κόμμα καὶ ποῖον τὸ ἄλλο, εἶναι δυσχερὲς νὰ εἴπῃ τις. Ἀκολουθοῦν βεβαίως ὡρισμένον πρόγραμμα, ἀλλ' ὄχι καὶ σταθερόν.

Τῶν πολιτικῶν κομμάτων ὑπάρχουν πολλαὶ διακρίσεις, βάσιν ἔχουσαι ψυχολογικά, πολιτικὰ ἢ οἰκονομικὰ αἴτια, ἡ κυριωτέρα ὅμως ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ εἰς *φιλελεύθερα* κόμματα καὶ ἡ εἰς *συντηρητικά*. Τὰ πρῶτα, ἔχοντα ὡς βάσιν τὸ παρόν, προσβλέπουν σταθερῶς καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἐνῷ τὰ δεύτερα ἔχουν μὲν καὶ αὐτὰ ὡς βάσιν τὸ παρόν, ἀλλ' ἔχονται στενῶς τῆς παραδόσεως. Ἐκεῖ κυριαρχεῖ ἡ πρόοδος, ἐδῶ ἡ συντήρησις καὶ ἡ παράδοσις. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων κατευθύνσεων κυμαίνονται ποικίλαι μικρότεραι κομματικαὶ ἀποχρώσεις, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ *ῥιζοσπάσται* (radicaux) καὶ οἱ *ἀντιδραστικοὶ* (réactionnaires).

Ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν τὰ πολιτικὰ κόμματα διακρίνονται ἀναλόγως τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας, εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Οὕτως ὑπάρχουν *δημοκρατικὰ* κόμματα, *μοναρχικὰ* καὶ *ἀριστοκρατικά*. Τὰ πρῶτα ἔχουν ὡς ἀρχὴν τὸ ἴσον ἐκλογικὸν δικαίωμα μεταξὺ πάντων τῶν πολιτῶν καὶ τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ· τὰ δεύτερα ἔχουν ὡς ἀρχὴν τὴν ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὑφ' ἑνὸς μόνον προσώπου, τοῦ μονάρχου· καὶ τὰ ἀριστοκρατικὰ τὴν ὑπὸ προνομιούχων προσώπων ἢ τάξεων ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Εἰς τὰ τελευταῖα δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν σήμερον τὰ *κληρικόφρονα* λεγόμενα κόμματα. Τελευταίως, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν προβλημάτων, ἀνεπτύχθησαν τὰ λεγόμενα *ταξικὰ* κόμματα, βάσιν ἔχοντα τὴν ἰδιοκτησίαν ἢ ἐν γένει οἰκονομικὰ συμφέροντα ὡρισμένων τάξεων. Τοιαῦτα εἶναι τὰ διάφορα *σοσιαλιστικὰ* κόμματα, *ἐργατικὰ* ἢ *κομμουνιστικά*, καὶ τὰ ἀντίρροπα τούτων, τὰ ἀστικά. Ἡ τυχὸν ἐπικράτησις τῶν ταξικῶν κομμάτων, μὲ τὴν τάσιν των πρὸς ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων μόνον ὡρισμένων τάξεων καὶ ὄχι τῆς ὁλότητος, θὰ φέρῃ τὴν πτῶσιν τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑφ' ἣν σήμερον ὑφίσταται.

Ἡ ἱστορία τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἐν Ἑλλάδι ἀρχίζει μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος. Τὰ πρῶτα κόμματα, συσταθέντα κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως, ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐντοπίων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐλθόντων ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς ἐλευθερουμένης Ἑλλάδος. Ἐκεῖνοι ἦσαν μᾶλλον συντηρητικοί, οὗτοι μᾶλλον φιλελεύθεροι, θέλοντες νὰ εἰσαγάγωσι καὶ παρ' ἡμῖν τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τότε κρατοῦντα διοικητικὰ συστήματα. Οὕτως ἐσχηματίσθη τὸ *ἐντόπιον* κόμμα μὲ ἀρχηγὸν τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, καὶ τὸ ξενικὸν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Α. Μαυροκορδᾶτον. Βραδύτερον, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1831, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ξένων ἐπιρροῶν ἐσχηματίσθησαν παράδοξά τινα κόμματα· ὑπὸ ταῦτα ἐτάχθησαν ἀντιθέσεις πολιτικαί, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐταυτίζοντο εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐπικράτησις τῆς ἐπιρροῆς ὡρισμένης δυνάμεως ἦτο ἡ μᾶλλον συμφέρουσα διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ τόπου. Οὕτω διεπλάσθησαν τὰ ξενικὰ λεγόμενα κόμματα, τὸ *γαλλικὸν* κόμμα μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἰ. Κωλέττην, τὸ *ἀγγλικὸν* μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀ. Μαυροκορδᾶτον καὶ τὸ *ῥωσικὸν* μὲ ἀρχηγὸν τὸν Θ. Κολοκοτρώνην κατ' ἀρχὰς καὶ τὸν Ἀ. Μεταξᾶν κατόπιν (βλ. λ. *ἀγγλικὸν* κόμμα ἐν Ἑλλάδι). Τὰ κόμματα ταῦτα διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 1854, ὅτε, διὰ τῆς κρίσεως τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐπείσθησαν οἱ ἀπαρτίζοντες αὐτὰ ὅτι δὲν δύνανται ν' ἀναμένουν τι ἐξ Εὐρώπης καὶ ἔδει νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰς ἀνάγκας ἀποκλειστικῶς τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ 1856 ἐσχηματίσθη τὸ πρῶτον κατὰ σειρὰν πολιτικὸν κόμμα τοῦ Δ. Βούλγαρη, ἀμέσως δὲ μετ' αὐτὸ ἐσχηματίσθησαν τὰ κόμματα τοῦ Ἀ. Κουμουνδούρου, τοῦ Ζαΐμη, τοῦ Ρούφου καὶ τοῦ Δεληγεώργη. Ἐπεχειρήθη ὀλίγον βραδύτερον καὶ ἡ σύστασις αὐλικοῦ κόμματος ἐκ προσώπων τῶν ἄλλων κομμάτων, ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε παταγωδῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἦτο μᾶλλον ἀντιδυναστική. Τὰ κόμματα ταῦτα διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 1875, ὅτε ἐπῆλθε ῥιζικὴ μεταβολὴ εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δ. Βούλγαρη καὶ τῆς ἐμφανίσεως ἐπὶ τῆς πολιτικῆς κονίστρας τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, πέριξ τοῦ ὁποίου συνεκεντρώθησαν τὰ καλύτερα πρόσωπα τῆς ἐποχῆς. Ταυτοχρόνως μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ τρικουπικοῦ κόμματος ἐσχηματίσθη τὸ ὑπὸ τὸν Θ. Δηλιγιάννην πολιτικὸν κόμμα. Τὰ δύο ταῦτα κόμματα ἐκυβέρνησαν ἐναλλὰξ καὶ ἐπὶ μακρὸν τὴν Ἑλλάδα, δύναται μάλιστα νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἐπίδρασίς των ἴσχυσε μέχρι τοῦ 1909, ἐφόσον τὰ μετ' αὐτὰ πολιτικὰ κόμματα τῶν Θεοτόκη, Ῥάλλη, Μαυρομιχάλη καὶ Ζαΐμη ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν ὀπαδῶν τῶν δύο ἀπορφανισθέντων μεγάλων κομμάτων καὶ ἐκ τῶν ἀντιθέσεων αὐτῶν. Ὅλα τὰ μέχρι τοῦ 1909 πολιτικὰ κόμματα ἦσαν προσωπικὰ καί, ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὸ κόμμα τοῦ Χαρ. Τρικούπη, ἄνευ ὡρισμένου προγράμματος. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1909 διήνοιξε νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας, ὁ δὲ ὑπὸ ταύτης κληθεὶς διὰ τὴν διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος Ἐλ. Βενιζέλος ἵδρυσε τὸ κόμμα τῶν *φιλελευθέρων*, τὸ ὁποῖον ἡ ἰσχυρὰ προσωπικότης τοῦ ἱδρυτοῦ του συνέδεσεν ἀρρήκτως μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῶν τελευταίων εἴκοσιν ἐτῶν. Παραπλεύρως τούτου ἔδρασε καὶ ἀνεπτύχθη τὸ ὑπὸ τὸν Δ. Γούναρην *λαϊκὸν* κόμμα, ὡς καὶ τὰ κόμματα

Digitized by Google

τῶν *προοδευτικῶν φιλελευθέρων* μὲ ἀρχηγὸν τὸν Γ. Καφαντάρην, τὸ κόμμα τῆς *δημοκρατικῆς ἑνώσεως* ἢ *ἐργατικὸν καὶ ἀγροτικὸν κόμμα* μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀ. Παπαναστασίου, τὸ κόμμα τῶν *συντηρητικῶν δημοκρατικῶν* μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀ. Μιχαλακόπουλον, τὸ κόμμα τῶν *ἐθνικῶν δημοκρατικῶν* μὲ ἀρχηγὸν τὸν Γ. Κονδύλην, τὸ κόμμα τῶν *ἐλευθεροφρόνων* μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἰ. Μεταξᾶν καὶ τὸ τῆς *Προοδευτικῆς Πολιτικῆς Ἑνώσεως* μὲ τὸν Κ. Ζαβιτζιᾶνον. Ὅλα τὰ κόμματα ταῦτα εἶναι σήμερον ἐν ἐνεργείᾳ, μὲ τοὺς ἄνω ἀρχηγούς, πλὴν τοῦ λαϊκοῦ, τοῦ ὁποίου ἀρχηγός, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γούναρη, ἐγένετο ὁ Π. Τσαλδάρης. Οὕτω τὰ κόμματα ἤρχισαν ν' ἀποβάλλουν τὸν προσωπικὸν χαρακτῆρα καὶ νὰ γίνωνται ἀπρόσωπα μὲ ὡρισμένον πολιτικὸν πρόγραμμα ἕκαστον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Ἀ. Παπαναστασίου*, Δημοκρατία καὶ ἐκλογικὸν σύστημα (1923).—*Ἀ. Σβώλου*, Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ βάσεις τοῦ πολιτεύματος (1928).—*Γ. Χαριτάκη*, Περὶ ἀναλογικῆς ἐκλογῆς.—*Γ. Ἀσπρέα*, Τὰ πολιτικὰ κόμματα ἐν Ἑλλάδι (ἐν «Ἐλ. Βήματι» 20 Ὀκτωβρίου—19 Νοεμβρίου 1927). —*Triepel*, Die Staatsverfassung und die politischen Parteien, Berliner Rek. (1927).—*Michels*, Zur Soziologie des Part. in der modern. Demokratie (1925).—*Naumann*, Die polit. Parteien (1910).—*Zischker*, Enstehung und Wesen der Polit. Parteien (1911).—*Max. Weber*, Parlament und Regierung (1918).—*J. Bryce*, La république américaine (τ. III, 1912).—*L. Lowell*, L'opinion publique et le gouvernement populaire (1924).—*Esmein*, Éléments de droit constitutionnel (τ. I, 1924).—*Hasbach*, Die moderne Demokratie (1921). —*W. v. Blume*, Die Bedeutung der Parteien, ἐν Handbuch der Politik (τ. I 1920).
Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

—**κόμματα ἐργατικά**· βλ. λ. *ἐργατικὰ κόμματα*.

—*[Ναυτ.]* *Κόμμα* (κοιν. *σόκκορο*) καλεῖται ἑκάτερον τῶν ἄκρων ὠρθογωνισμένης ἐπηγκενίδος, ἀποτελούντων τὴν ὀρθὴν αὐτῆς τομήν, διαμορφωθεῖσαν καθέτως πρὸς τοὺς πλαγίους τῆς ἐπηγκενίδος ἁρμοὺς καὶ σχεδὸν καθέτως πρὸς τὰς ἶνας τοῦ ξύλου της. Κατὰ κόμμα λ. χ. παρατίθενται κατὰ μῆκος αἱ ἐπηγκενίδες τοῦ καταστρώματος. Σ. Ε. Λ.

—*[Ἀκτογρ.]* Διὰ τοῦ παραστικωτάτου ὅρου *κόμμα* σημαίνεται ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἁλιέων ἡ ἀπότμησις τοῦ προσχωματικοῦ βέλους λιμνοθαλάσσης, ἡ σχηματιζόμενα στενὸν πλόϊμον πόρον, ἐπιτρέποντα εἰς ἀβαθῆ πλοιάρια τὸν πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν εἴσπλουν καὶ τὸν ἀπ' αὐτῆς ἔκπλουν. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν προβηγκιανὸν ὅρον *γκρῶ* (grau), τὸν σύγχρονον ἐπίσημον *στόμα* καὶ τὸν ἀρχαῖον *ἔκρηγμα*. Σ. Ε. Λ.

Κόμμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Ν. τῆς Λαμίας, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σπερχειοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 470. Χ. Δ.

— **Κόμμα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἀβαθοῦς στόματος τοῦ μήπω διαμορφωθέντος εἰσέτι ἐντελῶς προσχωματικοῦ βέλους τῆς λιμνοθαλάσσης Μεσολογγίου (πλάτ. 38° 19' 10' Β., μῆκ. 21° 21' 10'' Ἀν., χάρτ. Ἑλλην. ὑδρογρ. ὑπηρ. ἀρ. 7: «Λιμνοθάλασσα καὶ ὅρμοι Μεσολογγίου») εἰς 1 μίλ. παράπλου δυτικῶς τοῦ φάρου Ἁγίου Σώζοντος καὶ 3 μίλ. Α. ΒΑ. τῆς νήσου Θολῆς, διανοιγόμενον δὲ μεταξὺ τῶν λιμναίων περιοχῶν Σχοινιᾶς πρὸς Δ. καὶ Κεντρικὸν Βασιλάδι πρὸς Α. Κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Μεσολογγίου πολιορκίαν (8 Ἰουλίου 1825), οἱ Τοῦρκοι μετέφερον ἐπ' ὤμων διὰ τοῦ στόματος τούτου ἐλαφρὰ πλοιάρια εἰς τὴν λίμνην. Οἱ ἐπὶ τοῦ Προκοπανίστου, φοβηθέντες μήπως διακοπῇ ἡ ἐπικοινωνία αὐτῶν καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐγκατέλειψαν αὐθημερὸν τὴν θέσιν, ἣν οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν. (*Σπ. Τρικούπη*, «Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως», ἐκδ. *Π. Ἀσλάνη* Γ, 220). Σ. Ε. Λ.

—**Κόμμα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μέγα ἰχθυοτροφεῖον τῆς ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης ἀκτῆς (Comma fishery κατὰ τὸν ἀγγλ. χάρτ.), νοτίως τῆς τεχνητῆς κοίτης τοῦ Κγεδὶζ καὶ ΝΔ. τοῦ βουνοῦ Τρὲς Τεπέ. Ἡ ὀνομασία του ἀπὸ τοῦ ἐκρήγματος (στόματος) του, μήπω διαμορφωθέντος ἐντελῶς, προσχωματικοῦ βέλους τῆς ἐκεῖ λιμνοθαλάσσης (πλάτ. 38°31'10'' Β, μῆκ. 26°52' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645. Island of Khios and gulf of Smyrna). Σ. Ε. Λ.

Κομμαγηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς ἀρχαίας Συρίας, τὸ μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου, Ταύρου καὶ Ἀμανοῦ κείμενον. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων ἀνῆκεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Συρίας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεσπάσθη κατὰ τὸ 162 π. Χ., γενομένη ἀνεξάρτητον βασίλειον μὲ πρωτεύουσαν τὰ Σαμόσατα. Ἐκ τῶν βασιλέων αὐτῆς ὀνομαστότεροι ὑπῆρξαν Ἀντίοχος ὁ Α' καὶ Ἀντίοχος ὁ Δ' ὁ Ἐπιφανής, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατελύθη τὸ βασίλειον τῆς Κομμαγηνῆς (72 μ. Χ.) καὶ ἡ χώρα προσηρτήθη εἰς τὴν Συρίαν ὡς ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Κομμαγηνή, *Εὐφρατησία* (βλ. λ.) καλουμένη, ἦτο μία τῶν ἐπαρχιῶν τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἶχε δώδεκα πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων κυριωτέρα ἦτο ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Ἱεράπολις. ΚΑΨ.

Κόμ(μ)ακον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Πισιδίᾳ, ἄλλως *Κόμαμα* (βλ. λ.).

Κόμμανα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρμανίας ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (ΣΤ' 8,7). —Π.

Κομμανοῦ *Πέτρες [Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησία τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Χίου μεταξὺ τῶν ὅρμων *Καλὴ Μερσινιὰ* καὶ *Μετοχιοῦ* (πλάτ. 38° 26' 20'' Β., μῆκ. 25°57'35'' Ἀν., χάρτ. *Ν. Οἰκονόμου*: «Νῆσος Χίος» ἔκδ. 1921. Ἀνώνυμα ἐν τῷ ἀγγλ. 1645: Khios island and gulf of Smyrna). Σ. Ε. Λ.

Κομμαντὸρ (Commandor, ἢ Komandor) *νῆσοι [Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ συστὰς τῶν νήσων *Ταπαρκώβ, Μπέριγκ, Μέντνι* καὶ *Ἄρις Κάμεν* κειμένων μεταξὺ τῶν παραλλήλων 55°24'—54°32' 30'' βορ. πλάτους καὶ 168°12' καὶ 165°45' ἀνατ. μήκους ἀπὸ τοῦ Γκρήνουϊτς, ἐν τῇ Βεριγγείῳ θαλάσσῃ καὶ εἰς ἀπόστασιν 300 ναυτικῶν μιλίων ΒΑ. τοῦ Πετροπαυλὸσκ ἐν Καμτσάτκᾳ. Αἱ μεγαλύτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι αἱ *Μπέριγγ* καὶ *Μέντνι*, ἔχουσαι κατεύθυνσιν ἐκ ΒΔ. πρὸς ΒΑ. Ἡ πρώτη τούτων ἔχει μῆκος 85 χλμ. καὶ πλάτος 31 χλμ. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μπέριγκ καὶ ἡ νότιος αὐτῆς πλευρὰ καλύπτονται ὑπὸ ὀροσειρᾶς, ἥτις διασχίζουσα αὐτὴν καθ' ὅλον τὸ μῆκος της καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Μονὰχ (βλ. λ. *Βέριγγ* νῆσοι). Ἡ Μέντνι, ἀποτελοῦσα στενὴν λωρίδα, ἔχει πλάτος 3—6 χλμ., μῆκος 47 χλμ. καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινή. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων νήσων ἀπόστασις εἶναι 30 μίλλια. Αἱ ἀκταὶ των στεροῦνται ἀσφαλῶν διὰ πλοῖα λιμένων καὶ ὁρμητηρίων, πλὴν ἑνὸς τοιούτου εὑρισκομένου ἐπὶ τῆς Μέντνι, πλησίον τοῦ χωρίου Πρεομπαζένσκι, ὅπερ χρησιμεύει ὡς ἁλιευτικὸς σταθμός. Τὸ κλῖμά των εἶναι κυρίως θερμὸν κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ψυχρὸν κατὰ τὸ ἔαρ. Ἐν αὐταῖς παρατηρεῖται τελεία ἔλλειψις δένδρων. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Μέντνι ἀνέρχεται εἰς 200 κατοίκους, τῆς δὲ Μπέριγγ εἰς 350, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν θήραν καὶ τὴν ἁλιείαν. Αἱ νῆσοι Κομμαντὸρ ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1728 ὑπὸ τοῦ Μπέριγγ, ὅστις διαρκούσης τῆς δευτέρας του ἀποστολῆς (1741) ἐξώκειλεν εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν (τὴν Μπέριγγ), ἔνθα ἀπέθανεν. Ἀργότερον Ρῶσοι θαλασσοπόροι ὠνόμασαν πρὸς τιμήν του καὶ τὸ ὅλον συγκρότημά των *Κομμαντόρ*, καθότι ὁ Μπέριγγ ἦτο γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Κ. Μ. Κ.

Κομμαντρὺ (Commentry) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ἀλλιέ. Εἶναι κόμβος τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ὀρλεάνης. Κάτ. 10.256 (1921). Ἔχει σπουδαῖα κοιτάσματα γαιανθράκων ἐξαιρετικῆς ποιότητος, καταλλήλων διὰ τὴν κατασκευὴν κὼκ. Ἡ ἐξαγομένη κατ' ἔτος ποσότης ὑπερβαίνει τὸ 1 ἑκατομμ. τόννων. Ἔχει ἐπίσης καὶ ἀκμάζουσαν μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν. Μ. Ν. Δ.

κομμάρα (ἡ)· ὀρθότ. *κωμάρα* ἀπὸ τοῦ *κῶμα* (βλ. λ.) κατὰ παρετυμολογίαν ἀπὸ τοῦ *κόπτω*· τὸ συναίσθημα τῆς κοπώσεως, τάσις πρὸς ὕπνον, πρὸς κατάκλισιν: «ἔχω μιὰ κωμάρα ποὺ δὲ μπορῶ νὰ σταθῶ 'ς τὰ πόδια μου».

κόμματα (τὰ) *πολιτικά*· βλ. *κόμμα*.

κομματάρχης (ὁ)· ἀρχηγὸς πολιτικοῦ κόμματος· ‖ ἰδίᾳ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὁ ἀρχηγὸς ὁμάδος πολιτῶν, ὁ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπηρεάζων τὸ πολιτικὸν φρόνημα τῶν ἐκλογέων.

κομμάτι (τὸ)· κόμμα, ἀπόκομμα, ὅ,τι ἀποκόπτει τις ἐκ μείζονος ὅλου: «ἕνα κομμάτι ψωμί,—τυρί,—ζάχαρη», «ἔκοψε τὸ παννὶ καὶ τό 'καμε κομμάτια»· ‖ φρ. «κομμάτια νὰ γίνῃς» ὑβριστικὴ ἔκφρασις ἀδιαφορίας, ἄλλως «πήγαινε 'ς τὰ κομμάτια» πήγαινε ἀπ' ἐδῶ καὶ νὰ κατασπαραχθῇς· ‖ ἄνευ ἄρθρου, ὀλίγον, ὀλίγον τι: «δῶσ' μου κομμάτι ψωμί,—τυρί,—κρασί,—καφὲ κττ.», «ἔφαγα κομμάτι κι' ἔφυγα» ἔφαγα ὀλίγον· ‖ καὶ ἐπὶ χρόνου: «ἄφησέ τον νὰ κοιμηθῇ κομμάτι», «περίμενε κομμάτι»· ‖ ὡς ἔννοια μονάδος: «πόσα κομμάτια ἔπιπλα ἔχεις;», «τί σοῦ στοίχισε τὸ κομμάτι;» τὸ ἕνα κατὰ μέσον ὅρον, «τὸν πληρώνει —, δουλεύει μὲ τὸ κομμάτι», «πόσα κομμάτια εἶναι αἱ ἀποσκευαί σου»· ‖ μουσικὴ ἑνότης, αὐτοτελὲς μουσικὸν συγκρότημα, ἄλλως *τεμάχιον*: «ἡ μουσικὴ ἔπαιξε ἕνα καλὸ κομμάτι»· ‖ παιγνιωδῶς ἐπὶ γυναικὸς ὡραίας: «ἐπέτυχα ἕνα καλὸ κομμάτι», «πρώτης τάξεως κομμάτι» καὶ μεγεθυντ. *κόμματος*· «ἔξοχος κόμματος».

κομματιάζω, *ἀόρ. ἐ)κομμάτιασα — ἐ)κομματιάστηκα*, παθ. μετχ. *κομματιασμένος*· δημοτ., κάμνω τι κομμάτια, μεταβάλλω εἰς τεμάχια, τεμαχίζω, διαμελίζω: «κομματιάζω τὸ κρέας, —τὸ σφαχτό»· ‖ «μαλώσανε καὶ κομματιαστήκανε» κατεσπάραξαν ἀλλήλους.

κομμάτιασμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κομματιάζω, ἡ εἰς τεμάχια κατατομὴ ἑνὸς ὅλου: «τὸ κομμάτιασμα τοῦ κρέατος, —τοῦ σφαχτοῦ».

κομματιασμένος, *—η, —ο*· δημοτ. παθ. μετχ. τοῦ *κομματιάζω*· κομμένος σὲ κομμάτια, τεμαχισμένος, κατεσπαραγμένος.

κομματιαστός, *—ή, —ό*· δημοτ., κατεσκευασμένος διὰ συναρμογῆς τεμαχίων, φτειαγμένος μὲ κομμάτια, οὐχὶ μονοκόμματος, ἄλλως *ματιαστός*: «κολόνα κομματιαστή».

κομματίζω, καὶ **κομματίζομαι**· ἀποβλέπω εἰς τὸ κόμμα, πράττω, ἐνεργῶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κόμματος· ‖ πρόσκειμαι εἰς κόμμα τι, παύω νὰ εἶμαι ἀνεξάρτητος, ἄλλως *χρωματίζομαι*.

κομματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κόμμα, ὁ τοῦ κόμματος, τοῦ πολιτικοῦ κττ.: «κομματικὰ συμφέροντα», «τὸ ἐπέβαλον λόγοι κομματικοί»· ‖ «κομματικὸς λόγος» λόγος βραχύς, ἀποτελούμενος ἐκ μικρῶν φράσεων.—Ἐπίρρ. **κομματικῶς**.

κομματισμὸς (ὁ)· τὸ κομματίζεσθαι, τὸ νὰ ἀποβλέπῃ τις εἰς μόνα τὰ συμφέροντα τοῦ κόμματος, ἡ προσήλωσις εἰς τὸ κόμμα.

κομμελίνη (ἡ), ἢ **κομμελίνα** (Commelina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κομμελινοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς, Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ πολυετῆ, τινὰ κοσμητικά, λαχανευόμενα ἢ φέροντα ἐδωδίμους ῥίζας. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι: *κομμελίνη ἡ ἀφρικανὴ* (Commelina africana), *κομμελίνη ἡ οὐράνιος* (Commelina coelestis), *κομμελίνη ἡ ἐδώδιμος* (Commelina edulis), *κομμελίνη ἡ κοινὴ* (Commelina vulgaris) καὶ *κομμελίνη ἡ πλατύφυλλος* (Commelina latifolia). Τὸ ῥίζωμα τοῦ τελευταίου, γνωστοῦ εἰς τὴν Ἐρυθραίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μπέρκου-μπέρκο*, ἀποτελεῖ τροφὴν ἐκλεκτὴν τῶν ἰθαγενῶν. Κ. ΠΑΠ.

κομμελινοειδῆ (τὰ) (Commelinaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων, περιλαμβάνουσα τριάκοντα γένη. Τὰ φυτὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης φέρουσιν ἄνθη κανονικά, κυανᾶ, ἑρμαφρόδιτα, τεταγμένα κατὰ ταξιανθίας βοστρύχων καὶ καρπὸν κάψαν. Γνωστότερα καὶ ἀξιολογώτερα γένη εἶναι: *κομβρέτον, μυροβάλανος, κομμελίνη, τραδεσκαντία, κυανωτὶς* καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

Κομμένα *Βοῦρλα [Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ δεύτερος ἀπὸ Β. ὅρμος τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς *Γυάρου* τῶν Κυκλάδων (πλάτ. 37°37'00'', μῆκ. 24°44'15'', χάρτ. ἀγγλ. 2836a: Archipelago southern sheet). Σ.Ε.Λ.

Κομμὲνζ (Comminges) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία χώρα τῆς Γαλλίας, περιλαμβανομένη ἐν τῇ Γασκωνίᾳ, περὶ τὸν ἄνω ρουν τοῦ Γαρούννα. Σήμερον κατανέμεται μεταξὺ τῶν νομῶν τοῦ Ἄνω Γαρούννα, τοῦ Ζέρ, τῶν Ἄνω Πυρηναίων καὶ τοῦ Ἀριέζ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἀπετέλει τμῆμα τῆς Novempopulania καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὸ Lugdunum Convenarum καὶ τὸ Lugdunum prope Hispaniam τὸ κατόπιν Σαὶν-Μπερτράν. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βησιγότθων, κατὰ δὲ τὸν ΣΤ' ὑπὸ τῶν Φράγκων. Κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἀπετέλεσε κομιτεῖαν κληρονομικήν, ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ δουκάτου τῆς Ἀκυιτανίας, κατόπιν δὲ διῃρέθη εἰς *Ἄνω* καὶ *Κάτω Κομμένζ*. Μ. Δ. Β.

Κομμένο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται πρὸς Β. καὶ ἐγγὺς τοῦ ὅρμου τῆς (Ἀλυκῆς) Κοπραίνης μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ προεκτεινομένης μέχρις Ἄρτης, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ τελωνεῖον (γ' τάξεως) ἐν Ἀλυκῇ, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 669. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Ἄγριλλος καὶ Ἀλυκὴ (Κόπραινα) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 945. Εἰς τὴν κοινότητα ἐπίσης ἀνῆκε καὶ τὸ χωρίον Συκιές, τὸ ὁποῖον ἀποσπασθὲν ἐσχάτως ἀπετέλεσεν ἰδίαν κοινότητα. Χ. Δ.

— **Κομμένο** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 27' 50'' Β., μῆκ. 24° 57' 35'' Ἀν., χάρτ. *Νικολάου Κοτσοβίλλη*: Σῦρος 1892— «Νῆσος Σῦρος» καὶ ἀγγλ. Stanley Owen ἀριθ. 1542: Syra island), 1 μίλλ Ν. τοῦ ὅρμου *Λουλᾶς* ἢ *Τόυαν* καὶ 1/3 μιλλ Β τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἄρμενο*. Κυρίως εἰπεῖν ἀποτελεῖ ἀπόθραυσμα, διὸ καὶ ἡ ὀνομασία του, χερσονησῖδος, ἧς, ἀποφυομένης ἀπὸ τῆς ἀκτῆς *Ἄξαχας*, καθ' ἣν τερματίζεται ἡ βουνοσειρὰ *Κάππαρη-Ρηχωπό*, διηυρύνθη ὁ ἰσθμός. Ὑπὸ τῶν ἁλιέων ὀνομάζεται *Στύφτης*. Σ. Ε. Λ.

κομμέντα. Ἡ διοίκησις μόνον καὶ διαχείρισις κενῶν ἐπισκοπῶν, ἡγουμενιῶν καὶ ἐφημεριῶν ἀνετίθετο ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνίοτε καὶ μάλιστα κατὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς, εἰς κληρικοὺς ἐπὶ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα ἢ σπανιώτερον καὶ διὰ βίου. Τὰ οὕτως ἀνατιθέμενα ἐκαλοῦντο ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ commenda (caustodia, guardia), διδόμενα συνήθως εἰς κληρικοὺς ὡς ἀμοιβὴ διαφόρων ὑπηρεσιῶν ἢ εἰς στερηθέντας τῶν ἐκκλησιαστικῶν θέσεων πρὸς συντήρησίν των (ὡς π. χ. εἰς τοὺς κατὰ τὰς σταυροφορίας ἐκ τῆς Ἀνα-

Digitized by Google

τολῆς ἐκδιωκομένους κληρικούς). Ἐπειδὴ τῶν κομμέντων τούτων ἐγίνετο ἐνίοτε κατάχρησις, ὁ πάπας Βονεφάντιος Η' ὥρισεν, ὥστε ταῦτα νὰ μὴ δίδωνται πέραν τῶν ἓξ μηνῶν. Εἶδος κομμέντου ἦτο καὶ τὸ ἐν τῷ τάγματι τῶν Ἰωαννιτῶν διδόμενον εἰς ἕκαστον ἱππότην μέρος κτήματος πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἐπικαρπίαν. κ. ι. δ.

κομμεόβλεννα (τὰ) */Χημ./*. Ἐκκρίματα φυτικὰ ἀποτελούμενα ἐκ κόμμεων καὶ βλεννῶν.

κομμεόδενδρον (τὸ) */Βοτ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *συκῆ ἡ ἐλαστικοφόρος*.

κομμεορρητῖναι (αἱ) */Χημ./*. Φυσικὰ προϊόντα, συνιστάμενα κυρίως ἐκ κόμμεων καὶ ρητινῶν καὶ ἄλλων τινῶν ὀργανικῶν προϊόντων. Παράγονται κυρίως ἐκ φυτῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν, εὑρίσκονται δὲ ἐντὸς τοῦ φυτικοῦ ὀποῦ ὑπὸ μορφὴν αἰωρήματος, ἐνῷ αἱ ρητῖναι εὑρίσκονται διαλελυμέναι ἐντὸς αἰθερίων ἐλαίων. Ἡ ἐκροὴ γίνεται εἴτε φυσικῶς, εἴτε δι' ἐντομῶν γινομένων ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ. Εἶναι ἀδιάλυτοι εἰς τὴν καθαρὰν ἀλκοόλην καὶ τὸ ὕδωρ, ἐνῷ ἀντιθέτως διαλύονται εἰς θερμὸν μεῖγμα τῶν δύο τούτων σωμάτων. Αἱ κομμεορρητῖναι εἶναι γενικῶς διεγερτικαὶ οὐσίαι, χρησιμοποιούμεναι πολλαχῶς ἐν τῇ θεραπευτικῇ. ε. γ.

Κόμμερ (Commer), ***Φράντς***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1813—1887) ὀργανοκρούστης τῶν Καρμελιτῶν καὶ κάντωρ ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Κολωνίας. Αἱ συνθέσεις του ἀποτελοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, ψαλμῶν, μοτέττων, λειτουργιῶν, ἑνὸς ὀρατορίου, ἑνὸς «Te Deum» κτλ. Ἔγραψεν ἐπίσης διαφόρους συνθέσεις διὰ χορῳδίαν καὶ τὴν μουσικὴν διὰ τοὺς «Βατράχους» τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Σοφοκλέους. Ἐπιφορτισθεὶς μὲ τὴν ταξινόμησιν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βασιλικοῦ Ἰνστιτούτου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ὁ Κόμμερ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου κατήρτισεν ἓν εἶδος ἀνθολογίας θρησκευτικῶν συνθέσεων τῶν ΙΣΤ', ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰώνων, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Collectio operum musicorum Batavorum». Ὁ Κόμμερ ἦτο ἐπίσης «regens chori» τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγ. Χεδβίγης καὶ μετὰ τῶν Κύστερ καὶ Κούλλακ εἷς τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τῆς «Ἑταιρείας καλλιτεχνῶν μουσικῶν» τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1844 ὠνομάσθη «διευθυντὴς τῆς μουσικῆς», τῷ 1845 μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ τέλος μέλος τῆς συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. γ. ε.

κομμερκιάριος (ὁ) (ἀπὸ τοῦ λατ. commerciarius). Ὁ τελώνης παρὰ βυζαντινοῖς καὶ γενικώτερον ὁ εἰσπράκτωρ παντὸς εἴδους φόρου, λεγόμενος καὶ *ἄρχων τοῦ κομμερκίου* ἢ *κομμερκιάρης*. Οἱ κομμερκιάριοι ἦσαν ἀπεσπασμένοι εἰς ἑκάστην διοικητικὴν περιφέρειαν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἔχοντες καὶ ἀνάλογον δικαιοδοσίαν· οὕτως ὑπῆρχον κομμερκιάριοι ἐπαρχιῶν, θεμάτων, πόλεων, λιμένων, ἀγορῶν ἔτι δὲ καὶ ἀποθηκῶν· οἱ τελευταῖοι ἦσαν τρόπον τινὰ ἀποθηκάριοι τῶν ἀποθηκῶν, εἰς ἃ συνεκεντροῦτο ἡ εἰς εἶδος καταβαλλομένη δεκάτη. Τὰ κατὰ τοὺς κομμερκιαρίους τοῦ Βυζαντίου εἶναι γνωστὰ κυρίως ἐκ τῶν σῳζομένων σφραγίδων αὐτῶν, αἵτινες, πλὴν τῆς σφραγίσεως ἐγγράφων, ἐχρησίμευον καὶ διὰ τὴν σφράγισιν ἐμπορευμάτων, καταστημάτων κλπ. Αἱ σφραγῖδες αὗται διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας. Αἱ πρῶται φέρουσιν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὸν τίτλον «βασιλικῶν κομμερκίων»· ἐξ αὐτῶν γνωρίζομεν τὴν ὕπαρξιν βασιλικῶν κομμερκίων Αἰγαίου πελάγους, Δύσεως, Ἑλλάδος, Θεσσαλονίκης καὶ Σικελίας. Αἱ τῆς δευτέρας κατηγορίας ἐπίσης φέρουσι τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' εἶναι σφραγῖδες κομμερκιαρίων ἀποθήκης (*γενικοὶ κομμερκιάριοι*). Αἱ τῆς τρίτης κατηγορίας, ἐπίσης σφραγῖδες κομμερκιαρίων ἀποθήκης, δὲν φέρουν τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος, οἱ κομμερκιάριοι δὲ τῶν ἀποθηκῶν αὐτῶν συνενοῦν μετὰ τοῦ ἀξιώματος των τούτου καὶ ποικίλα ἄλλα: τὸ τοῦ αὐλήτου, ἀσικρίτου, κανδιδάτου, καιστάρχου, κουβικουλαρίου, σπαθαρίου, σπαθαροκανδιδάτου, πρωτοσπαθαρίου, ὀστισρίου, στρατηγοῦ, πρωτοσυγκέλλου, χρυσοτρικλίνου, ὑπάτου κ. ἄ. Τῆς κατηγορίας ταύτης γνωσταὶ ἀποθῆκαι εἶναι αἱ Δεβελιοῦ καὶ Ρωμανίας, ἐνίοτε ἀπαντῶσαι καὶ συνηνωμέναι, αἱ Χριστοπόλεως, Λυκαστοῦ, Ἀβύδου, Ἐφέσου, Κορίνθου, Καλλιπόλεως, Ἀνατολῆς, Κρήτης, Νικομηδείας, Ἀτταλείας, Ἀντιοχείας, Σελευκείας, Κύπρου, Χερσῶνος, Λομβαρδίας καὶ Πελοποννήσου ὑπὸ *μέγαν κομμερκιάριον*. Ἔν τινι σφραγῖδι ἀπαντᾷ καὶ *νοτάριος τοῦ κομμερκίου*, ἀξίωμα περὶ τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. π. ν. π.

κομμέρκιον (τὸ) (ἀπὸ τοῦ λατ. commercium), Παρὰ βυζαντινοῖς τὸ τελωνεῖον, ὁ φόρος (βλ. λ. *κομμερκιάριος*).

Κομμερσύ (Commercy) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μόζα, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μόζα, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 8880. Ἔχει παλαιὸν πύργον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Βολταῖρος εἶχεν ἐγκαταστήσει σεμινάριον, διδασκαλεῖον θηλέων, γεωργικὸν ἐπιμελητήριον κτλ. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, ἔχουσα ὑφαντουργεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐργοστάσια ζυμαρικῶν, ζαχαροπλαστικῆς καὶ ἐνδυμάτων καὶ διεξάγουσα ἐμπόριον σιτηρῶν, ξυλείας καὶ κτηνῶν. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, τῷ δὲ 1554 ἐκάη ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Ε'. μ. δ. β.

κομμερσωνία (ἡ) (Commersonia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στερκουλωδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν δέκα εἰδῶν, ἅτινα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Αὐστραλίας. Εἶναι θαμνώδη, τινὰ κοσμητικά, ἄλλα χρήσιμα εἰς τὴν ξυλουργικήν, τινὰ δὲ παρέχουν ἶνας διὰ τὴν κατασκευὴν σχοινίων. Γνωστότερα εἴδη: *κομμερσωνία ἡ ἐχινώδης* (Commersonia echinata), *κομμερσωνία ἡ φρασέρειος* (Commersonia Fraseri), *κομμερσωνία ἡ σκιαδιοφόρος* (Commersonia umbellatus) κλπ. κ. παπ.

Κομμητᾶς, ***Στέφανος***. Διαπρεπὴς Θεσσαλὸς λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κωφοῖς τοῦ Ἁλμυροῦ περὶ τὸ ἔτος 1770. Ἐκ Κωφῶν ὁ Κομμητᾶς μετέβη εἰς Βιέννην, ἀφοῦ πρότερον ἐδίδαξε νέος ἐπὶ βραχὺν τινα χρόνον ἐν Κωφοῖς καὶ Γούρᾳ. Ἐν Βιέννῃ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διατρίβων ὑπῆρξε μέλος ἀντεπιστέλλον τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1811 συσταθείσης ἐν Ἰασίῳ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου «Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου», τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ σύστασις σχολείων καὶ ἡ διάδοσις τῆς παιδείας ἐν Τουρκίᾳ. Ἦτο πρὸς τούτοις μέλος τῆς «Φιλικῆς Ἑταιρείας» καὶ εἷς τῶν πέντε ἐφόρων τοῦ Βουκουρεστίου, τῶν διευθυνόντων τὰς ὑποθέσεις τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Μετὰ πολυετῆ ἐν Βιέννῃ διαμονὴν καὶ γόνιμον ἐκεῖ συγγραφικὸν ἔργον μετέβη εἰς Βλαχίαν, περὶ τὸ ἔτος 1817. Ἀναμειχθεὶς ἐνεργῶς εἰς τὰς κατὰ τὴν ἐποχήν του ἀναπτυχθείσας γλωσσικὰς ἔριδας μεταξὺ Κοραῆ, Κοδρικᾶ, Κανταρτζῆ καὶ ἄλλων, ἀνεδείχθη ἀρχηγὸς ἰδίας γλωσσικῆς αἱρέσεως, τῆς τῶν θιασωτῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ λόγου. Ἐκδοὺς δ' ἐν Βιέννῃ τῷ 1800 τὸν «Παιδαγωγὸν ἢ Πρακτικὴν Γραμματικήν», ἐγνωμοδότησεν ὅτι ἔπρεπεν ἐν ἅπασι τοῖς συγγράμμασι νὰ προτιμᾶται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ὡς μᾶλλον ἁρμόζουσα «γνησίοις Ἕλληνων παισί». Μετὰ τοῦ Κομμητᾶ συνετάχθη ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων καὶ ὁ Νεόφυτος Δούκας, ἀμφότεροι δὲ δεινῶς ἀντεπεξῆλθον κατά τε τῶν κοραϊστῶν καὶ κοδρικιστῶν, τῶν ὁποίων τινὲς ἀπονενοημένοι ὀπαδοὶ μετὰ πολλὰς λογομαχίας καὶ διὰ ραβδισμῶν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Κομμητᾶ καὶ τοῦ Δούκα ἐν Βλαχίᾳ, ἔνθα τότε διέτριβον οὗτοι. Τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας τοῦ Κομμητᾶ ἠσπάζετο καὶ ὁ ἐκ Ραψάνης τῆς Θεσσαλίας Ἰγνάτιος Σκαλιώρας, λόγιος ἐφημέριος τῆς ἐν Λειψίᾳ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ σφόδρα ἀντικοραϊστής, οὗτινος σῴζεται καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κομμητᾶν ἀπὸ 16 Ἀπριλίου 1815. Σῴζονται δὲ καὶ ἐπιστολαὶ δύο τοῦ Κομμητᾶ τοῦ ἔτους 1812, λίαν ἐνδιαφέρουσαι, ὧν ἡ ἑτέρα ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Γερμανὸν φιλέλληνα Εἰρηναῖον Θείρσιον, ἐν αἷς ὁ Κομμητᾶς ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας αὐτοῦ (*Σάθα*, Παράρτ. Νεοελλ. Φιλολ. σ. 277—284 καὶ 293—294).

Ἐκραγέντος ἐν Βλαχίᾳ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντου, οἱ ἐκεῖ εὑρισκόμενοι Ἕλληνες λόγιοι κατέφυγον εἰς Ρωσίαν καὶ Αὐστρίαν. Μεταξὺ τῶν εἰς Αὐστρίαν φυγαδευθέντων συγκαταλέγεται καὶ ὁ Κομμητᾶς, διότι κατὰ τὰ ἔτη 1830—1831 ἀπαντῶμεν αὐτὸν ἐν Πέστῃ τῆς Οὐγγαρίας, καθὼς καὶ ἱκανὰ ἔτη πρότερον. Οὕτω τῷ 1827 ἐξέδωκεν ἐν Πέστῃ τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν» του, ἐπίτομον οὖσαν, εἰς τὴν αὐτὴν δὲ πόλιν ἐξέδωκε τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν «Παλαιὰν Γεωγραφίαν, περιέχουσαν τὰ ὀνόματα τῶν τόπων καὶ πόλεων» (σελ. 222). Ὁ Κομμητᾶς ἐφιλοπόνησε καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα: τὴν προρρηθεῖσαν «Πρακτικὴν Γραμματικὴν ἢ Παιδαγωγόν», «Ἑλληνικὴν Μυθολογίαν», καὶ τὴν γνωστὴν δεκάτομον «Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν», πολλάκις ἐκδοθεῖσαν. Ἐν Πέστῃ ἔζησεν ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον, αὐτόθι δὲ καὶ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν κατὰ τὸ ἔτος 1833 ἢ 1834. Ἀποθνήσκων ἀφῆκεν ὑπὲρ τοῦ σχολείου τῆς γενετείρας του σημαντικὸν χρηματικὸν ποσόν, ἀπολεσθέν, ἅτε μὴ ἐγκαίρως ζητηθὲν παρὰ τῶν συμπολιτῶν του, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶχον τότε ἐκπατρισθῆ λόγῳ τῆς λυμαινομένης τὸ παραμεθόριον χωρίον των λῃστείας. δ. π. π.

κόμμι, **—εως** (τό). Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόμμι* ἢ *κόμμεα* ἐννοοῦνται φυτικά τινα προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἐκκρίνονται ἐκ διαφόρων φυτῶν εἰς συμπαγῆ κατάστασιν ὡς ἄμορφος διαφανὴς μᾶζα, ὡς π. χ. τὸ ἀραβικὸν κόμμι, ἢ παραλαμβάνονται ἐκ διαφόρων φυτικῶν μερῶν δι' ἀραιῶν ἀλκαλίων καὶ ἀποχωρίζονται ἀκολούθως ἐκ τοῦ ἀλκαλικοῦ διαλύματος δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἀλκοόλης, ὡς λ. χ. τὰ διάφορα κόμμεα τῶν ξύλων.

— */Βοτ./* Κυριώτερα ἐκ τῶν παραγόντων *κόμμι* φυτῶν θεωροῦνται: τὸ γένος *ἀκακία* (Acacia) τῆς οἰκογενείας τῶν ἐλλοβοκάρπων, τὸ εἶδος *ἀλστονία ἡ πτεροειδὴς* (Alstonia plumosa), εἴδη τινὰ τῆς οἰκογενείας τῶν ἀμυγδαλοειδῶν, ὡς ἡ *ἀμυγδαλῆ*, ἡ *βερυκοκκέα*, ἡ *κερασέα*, ἡ *προύμνη*, ἡ *ροδακινέα* καὶ ἄλλα, τὸ εἶδος *ἀνώδενδρον τὸ θυσανῶδες* (Anodendrum paniculatum) τῆς οἰκογενείας τῶν ἀποκυνωδῶν, τὸ γένος *ἀστράγαλος* (Astragalus), τὸ εἶδος *βουτυρόσπερμον τὸ πάρκειον* (Butyrospermum parkii), εἴδη τινὰ τοῦ γένους *γαρκινία* (Garcinia), τὸ γένος *δίχοψις* (Dichopsis), τὸ γένος *δώρημα* (Dorema), τὰ εἴδη *ἑβέα ἡ βραζιλιανὴ* (Hevea braziliensis) καὶ *ἑβέα ἡ γουϊανικὴ* (Hevea guianensis) τῆς οἰκογενείας τῶν γρομφαδιωδῶν, τὸ εἶδος *καστιλλοΐα ἡ ἐλαστικοφόρος* (Castilloa elastica) τῆς οἰκογενείας τῶν ἀρτοκαρπωδῶν, τὸ εἶδος *κιξία ἡ ἀφρικανικὴ* (Kickxia africana), τὸ εἶδος *λάκκιον κόμμι* ἢ *λάκκη* (Lacca), τὸ γένος *λανδολφία* (Landolfia) τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀποκυνωδῶν, τὸ εἶδος *λευκονωτὶς ἡ εὐγενειόφυλλος* (Leuconotis eugenifolius) τῆς οἰκογενείας τῶν ἀποκυνωδῶν, τὸ εἶδος *μανιότη ἡ γλαζιόβειος* (Manihot glaziovii) τῶν γρομφαδιωδῶν, τὸ εἶδος *μορίγγη ἡ ἐλαιοφόρος* (Moringa oleifera) τῶν μοριγγωδῶν, τὸ εἶδος *παραμερία ἡ βαλανώδης* (Parameria glandulosa), εἴδη τινὰ τοῦ γένους *πικραδὴν* (Picradenia) τῆς οἰκογενείας τῶν συνθέτων, τὸ γένος *πιπταδὴν* (Piptadenia) τῆς οἰκογενείας τῶν ἐλλοβοκάρπων, τὸ εἶδος *προσωπὶς ἡ γλυκεῖα* (Prosopis dulcis) ὡσαύτως τῶν ἐλλοβοκάρπων, εἴδη τινὰ τοῦ γένους τῆς *συκῆς* (ficus), τὸ εἶδος *ταβερνεμοντάνη ἡ δουέλλειος* (Tabernemontana), τὸ εἶδος *τριαδικὴ ἡ διπαδενώδης* (Triadica biglandulosa), εἴδη τινὰ τοῦ γένους *ὑπερικὸν* (Hypericnm) τῆς οἰκογενείας τῶν ὑπερικωδῶν, τὰ εἴδη *οὐρκεώλη ἡ ἐλαστικὴ* (Urceola elastica) καὶ *οὐρκεώλη ἡ ἐδώδιμος* (Urceola esculenta) τῆς οἰκογενείας τῶν ἀποκυωδῶν, τὸ εἶδος *φουντουμία ἡ ἐλαστικοφόρος* (Funtumia elastica), τὰ εἴδη τοῦ *χειλοκάρπου* (Chilocarpus): *πράσινος* καὶ *ὑπόξανθος* (Chilocarpus viridis καὶ Chilocarpus flavescens) τῆς οἰκογενείας τῶν ἀποκυνωδῶν τὸ ἕτερον τῶν ἀποκυνωδῶν: *χαγκορνία ἡ εὐειδὴς* (Hancornia speciosa), τὸ ἕτερον τῶν ἀποκυνωδῶν εἶδος: *ἀγκυλόκλαδος* (Ancylocladus), τὸ εἶδος *χωνέμορφον τὸ μακρόφυλλον* (Chonemorpha macrophylla) ἐκ τῶν ἀποκυνωδῶν καὶ τέλος ἡ *βαχεία* (Vahea), γένος τῶν ἀποκυνωδῶν, διὰ τῶν εἰδῶν του: *βαχεία ἡ ἐλαστικοφόρος* (Vahea gummifera) καὶ *βαχεία ἡ μαδαγασκάριος* (Vahea madagascariensis). κ. παπ.

— *[Χημ.]* Τὰ κυρίως *κόμμεα* διαλύονται ἐν ὕδατι πρὸς κολλώδη διαλύματα, ἐκ τῶν ὁποίων δύνανται πάλιν νὰ ἀποχωρισθῶσι δι' ἀλκοόλης. Ἀνάλογοι ὗλαι πρὸς τὰ κόμμεα εἶναι αἱ καλούμεναι *φυτοβλένναι*, αἵτινες ὅμως ἐλάχιστα διαλύονται ἐν ὕδατι, διογκούμεναι μόνον ἰσχυρῶς ὑπ' αὐτοῦ. Τὰ κόμμεα σχηματίζονται ὑπὸ τῶν φλοιῶν εἴτε πρὸς κάλυψιν τραυμάτων αὐτῶν, εἴτε εἰς ὡρισμένας παθολογικὰς περιπτώσεις. Τὰ κόμμεα δὲν χρώννυνται δι' ἰωδίου, δὲν ἀνάγουσι τὸ φελίγγειον ὑγρὸν καὶ διὰ θερμάνσεως μετ' ὀξέων ὑδρολύονται πρὸς μονοσακχαρίτας. Τὰ κατὰ τὴν ὑδρόλυσιν σχηματιζόμενα προϊόντα εἶναι κυρίως πεντόζαι, ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν καὶ μεθυλοπεντόζαι καὶ ἐκ τῶν ἑξοζῶν συνήθως ἡ d-γαλακτόζη καὶ σπανιώτερον ἄλλαι. Μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς ὑδρολύσεως τῶν κόμμεων ἀνευρέθησαν ἐπίσης καὶ ἀζωτοῦχοί τινες ἑνώσεις, ὡς καί τινα ὀξέα. Τὰ σπουδαιότερα τῶν κόμμεων εἶναι τὸ ἀραβικὸν κόμμι, τὸ *τραγακάνθινον κόμμι* κλπ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω φυσικῶν κόμμεων ἔχομεν καὶ τεχνητὰ τοιαῦτα, ὡς λ. χ. τὸ καλούμενον *βρεττανικὸν κόμμι*, ὅπερ λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως ἢ κατεργασίας δι' ὀξέων τοῦ ἀμύλου καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ δεξτρίνης. Τὰ τεχνητὰ ταῦτα κόμμεα ἔρχονται εἰς τὸ ἐμπόριον συνήθως ὡς ἀναπληρώματα τῆς δεξτρίνης. ε. γ.

— **κόμμι ἀμμωνιακὸν** */Χημ./*. Κομμεορρητίνη ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ἀπεξηραμμένου ὀποῦ τῶν κλάδων *δωρήματος τοῦ ἀμμωνιακοῦ*, φυτοῦ σκιαδανθοῦς τῆς Περσίας καὶ Λιβύης. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται εἰς πλακοῦντας ἢ κόκκους διαφόρου μεγέθους. Εἶναι ὑποκιτρίνη μᾶζα ὀσμῆς καὶ γεύσεως ἀηδοῦς, πικρᾶς καὶ δριμείας. Περιέχει περίπου 65 % ρητίνην, 23 % ἀριστεροστρόφον κόμμι, διασπώμενον κυρίως πρὸς γαλακτόζην, καὶ ὀλίγον σαλικυλικὸν ὀξὺ ἐλεύθερον, ὡς καὶ ἐστέρα αὐτοῦ μετὰ ρητινοταννόλης τινός. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν ἐμπλάστρων, ὡς καὶ ἐσωτερικῶς ἐπὶ χρονίων βρογχοπαθειῶν ὡς βαλσαμικόν. ε. γ.

— **κόμμι ἀραβικὸν** */Χημ./*. Τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος γνωστὸν τοῦτο κολλητικὸν μέσον οὐδέποτε προήρχετο ἐκ τῆς Ἀραβίας, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου ἐξάγεται ἐκ διαφόρων εἰδῶν τῆς ἀκακίας. Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας πληροῦται τὸ ξύλον διὰ τοῦ κομμιούχου ὀποῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν θερμῶν ἀνέμων ἐκρέει διὰ τῶν σχηματιζομένων ρηγμάτων τοῦ φλοιοῦ, καὶ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος σκληρύνεται. Διὰ φαρμακευτικὰς χρήσεις ἐνδείκνυται τὸ ἐκ Σουδὰν ἀραβικὸν κόμμι, ὅπερ εἶναι λίαν ἀνοικτόχρουν κα

Digitized by Google

Κομμιοφόρα φυτά.

1=ἐβέα ἡ γουϊανικὴ (α=ἄνθος· β=καρπός· γ=τομὴ ἄνθους). 2=μανιότη ἡ γλαζιόβειος (α=ἄνθος ἀνδρεῖον· β=ἄνθος θῆλυ· γ=καρπός· δ=σπέρμα καὶ τομὴ αὐτοῦ)· 3=λανδοφία (α=ἄνθος· β=καρπός· γ=τομὴ φοθήκης)· 4=καστιλλόία ἡ ἐλαστικοφόρος (α=τομὴ ἄρρενος ἄνθους· β=ἄρρην ἀνθοφόρος κλάδος· γ=σπέρμα)· 5=δίχοψις (α=ἄνθος· β=ἄνθος θῆλυ· γ=καρπός· δ=ὁριζοντία τομὴ καρποῦ)· 6=κιξία ἡ ἐλαστικοφόρος (α=ἄνθος· β=καρπός· γ=σπέρμα· δ=σπέρμα μετὰ τῶν πτερυγίων του)· 7=χαγκορνία ἡ εὐηδής· 8=ἀγκυλόκλαδες (α=ἄνθος)· 9=συκῆ ἡ ἐλαστικοφόρος (α=ἄνθος ἀνδρεῖον· β=ἄνθος θῆλυ· γ=τομὴ κάλυκος)· 10=τριαδικὴ (α=καρπός· β=τομὴ σπέρματος· γ=ὁριζοντία τομὴ καρποῦ.)

εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν μορφὴν εὐθραύστων σφαιροειδῶν τεμαχίων. Τὸ σκοτεινοτέρου χρώματος κόμμι ἐνίοτε ἀποχρωματίζεται διὰ θειώδους ὀξέος. Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως τὸ ἀραβικὸν κόμμι ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἀραβίνης, ἥτις εἶναι ἕνωσις τοῦ ἀραβικοῦ ὀξέος μετὰ μαγνησίου καὶ ἀσβεστίου, διακρίνεται δὲ τοῦ κόμμεος τῆς κερασέας, τὸ ὁποῖον περιέχει μεταραβινικὸν ὀξὺ (κερασίνην) καὶ τοῦ τραγακανθίνου κόμμεως, τὸ ὁποῖον περιέχει βασσορίνην. Τὸ ἀραβικὸν κόμμι περιέχει περαιτέρω ἀραβάνην καὶ γαλακτάνην.

Τὸ ἀραβικὸν κόμμι ἔχει ποικιλωτάτην χρησιμοποίησιν. Τὸ μὴ προοριζόμενον διὰ φαρμακευτικοὺς σκοπούς, βιομηχανικὸν ἀραβικὸν κόμμι καλούμενον, χρησιμεύει πρὸς πάχυνσιν τῶν χρωμάτων ἐν τῇ τυποβαφικῇ, ὡς προσθήκη εἰς τὰς μελάνας, ὡς κολλητικὴ ὕλη γραμματοσήμων, ἐτικετῶν, ὑδροχρωμάτων, μάζης πυρείων κλπ. Εἰς τὴν ἰατρικὴν χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν γλισχραμάτων, σιροπίων, τροχίσκων ἢ φυραμάτων, εἰς ἃ ἐναιωροῦνται ἢ συμφύρονται διάφορα φάρμακα, δρᾷ δὲ καὶ τὸ ἴδιον μαλακτικῶς. σ. γ.

— **κόμμι *ἐλαστικόν*,** ἢ ***καουτσούκ*.** Καλεῖται οὕτως ἡ στερεὰ μᾶζα ἡ λαμβανομένη διὰ χημικῶν ἢ μηχανικῶν μέσων κυρίως ἐκ τῶν γαλακτωδῶν ὀπῶν διαφόρων τροπικῶν φυτῶν. Σπανιώτατα ἀπαντᾷ τὸ καουτσοὺκ ἤδη ἐν στερεᾷ καταστάσει εἰς τὸ φυτόν. Συνοδεύεται πάντοτε ὑπὸ λευκωματούχων ὑλῶν ἐκ τοῦ φυτοῦ, ὡς καὶ ὑπὸ ῥητινωδῶν ὀξυγονούχων σωμάτων, εἰς μεμονωμένας δὲ περιπτώσεις καὶ ὑπὸ μικρῶν ποσοτήτων σακχαροειδῶν ὑλῶν καὶ διαφόρων ἀνοργάνων ἁλάτων, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους ὅπου αὐξάνεται τὸ φυτόν. Ὅλαι αἱ ὗλαι αὐταὶ ἔχουσι σημασίαν διὰ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τοῦ καουτσούκ. Τὸ ἐκ τῶν διαφόρων προσμείξεων ἀπαλλαγὲν ἐλαστικὸν κόμμι ἔχει τὴν ἐμπειρικὴν χημικὴν σύστασιν $(C_{10}H_{16})x$. Τὸ καουτσοὺκ χημικῶς εἶναι σχεδὸν ἀδρανές, κέκτηται ὅμως μεγίστην ἐλαστικότητα εἰς τὴν ἕλξιν καὶ πίεσιν.

***Ἱστορία*.** Τὸ καουτσοὺκ ἐγνώσθη τὸ πρῶτον τῷ 1536 δι' ἀνακοινώσεως τοῦ Ἱσπανοῦ Fernandes d'Oviédo y Vallas, ὅστις περιέγραψε τὸ παιγνίδιον τῶν Ἰνδῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς διὰ σφαιρῶν παρασκευαζομένων ἐκ τοῦ γαλακτώδους ὀποῦ δένδρων. Τὴν πρώτην ἀκριβεστέραν περιγραφὴν παρέσχεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ La Condamine καὶ Bouguer εἰς Βραζιλίαν καὶ Περοὺ κατὰ τὰ ἔτη 1735—1745. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισαν παρασκευαζόμενα εἰς μικρὰν κλίμακα ἀδιαπέρατα ὑπὸ τοῦ ὕδατος τεμάχια ἐνδυμάτων, ὑποδήματα καὶ διὰ χημικοὺς σκοποὺς σωληνοειδῆ ἀντικείμενα. Τὰ εἴδη ταῦτα παρεσκευάζοντο διὰ διαλύσεως τοῦ ἀκατεργάστου καουτσοὺκ εἰς διαλυτικὰ ὑγρὰ πρὸς εὔπλαστον ζύμην καὶ ἀκολούθου ἐξατμίσεως τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ, ἀφοῦ ἡ μάζα ἐλάμβανε τὸ ἐπιθυμητὸν σχῆμα. Ἡ μικρὰ ἀντοχὴ τῶν εἰδῶν τούτων ἠμπόδιζεν ὅμως τὴν βιομηχανικήν των χρησιμοποίησιν. Ἁλματικὴ πρόοδος ἐπετελέσθη κατόπιν τῶν ἐρευνῶν τοῦ Goodyear (1839), ὅστις ἔκαμε τὴν παρατήρησιν ὅτι τὸ καουτσοὺκ διὰ κατεργασίας μετὰ θείου ἐν θερμῷ μεταβάλλεται τόσον, ὥστε τὸ θειωμένον τοῦτο προϊὸν νὰ εἶναι ἀνθεκτικὸν εἰς τὴν θερμότητα καὶ τὸ ψῦχος καὶ νὰ ἔχῃ πολὺ μεγαλυτέραν ἐλαστικότητα τοῦ ἀκατεργάστου. Ὀλίγα ἔτη ἀργότερον (1846), ἀνεῦρεν ὁ Alexander Parkes ὅτι διὰ διαβροχῆς λεπτῶν φύλλων καουτσοὺκ διὰ διαλύματος χλωριοθείου ἤδη ἐν ψυχρῷ ἐπέρχεται ἀνάλογος μεταβολή. Ἔκτοτε ἁλματικὴ ἤρχισεν ἡ ἐπέκτασις τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ καουτσούκ.

***Προέλευσις*.** Αἱ τροπικαὶ χῶραι, αἱ παρὰ τὸν Ἰσημερινόν, εἶναι ἡ κυρία περιοχή, ὅπου εὐδοκιμοῦν τὰ παράγοντα τὸ καουτσοὺκ φυτά. Αἱ σπουδαιότεραι βοτανικαὶ τάξεις, εἰς ἃς ἀνήκουσι τὰ παρέχοντα τὸ καουτσοὺκ φυτὰ εἶναι ἡ τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, τῶν *ἀρτοκαρποειδῶν*, τῶν *ἀποκυνοειδῶν* καὶ τῶν *ἀσκληπιδοειδῶν*. Εἰς τὰ εὐφορβιοειδῆ ἀνήκουσι τὰ πολυτιμότερα ἀπὸ ἀπόψεως παροχῆς καουτσοὺκ δένδρα, τὰ ὁποῖα εἶναι αὐτόχθονα εἰς τὰ δάση τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὡς ἡ *ἐβέα ἡ βραζιλιανὴ* μὲ τὰς 21 περίπου ποικιλίας της. Τὸ ἐκ τῶν διαφόρων τούτων ποικιλιῶν λαμβανόμενον καουτσοὺκ διαφέρει καὶ κατὰ τὸ ποσὸν καὶ κατὰ τὸ ποιόν. Τὰ διάφορα εἴδη τῆς ἐβέας εἶναι παμμέγιστα δένδρα, λίαν ἀπαιτητικὰ ἀπὸ ἀπόψεως ἐδάφους καὶ κλίματος. Ὀλιγώτερον ἀπαιτητικὸν εἶναι τὸ δένδρον *μανιότη ἡ γλαζιόβειος* καὶ αἱ διάφοροι ποικιλίαι της, αἵτινες εἶναι ἰθαγενεῖς ἐπίσης ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ, καὶ δὴ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ceara, καὶ αἱ ὁποῖαι παρέχουν πολὺ καλῆς ποιότητος καουτσούκ. Περαιτέρω εἰς τὴν Νότιον καὶ Κεντρικὴν Ἀμερικὴν εἶναι αὐτόχθονα τὰ εἴδη τῆς *κλιτάνδρας*, ἡ *ἀγκόρνια* καὶ ἡ *καστελλοΐα ἡ ἐλαστικοφόρος* (ἐκ τῶν ἀρτοκαρποειδῶν), εἰς τὰς Ἰνδίας ἡ *συκῆ ἡ ἐλαστικοφόρος*, εἰς τὴν Ἀφρικὴν 30 περίπου ποικιλίαι τῆς *λανδολφίας*, ἡ *κιξία ἡ ἀφρικανικὴ* κλπ. Ἐκ τῶν παρεχόντων καουτσοὺκ φυτῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἔχουσι γαλακτώδη ὀπόν, ἀναφέρομεν ἀκόμη τὴν *ἀρτεμισίαν τὴν ἀργυρώδη* τοῦ Μεξικοῦ, τὴν *μιστέλην τοῦ καουτσοὺκ* τῆς Βενεζουέλας κλπ., εἰς τὰς ὁποίας τὸ καουτσοὺκ εἶναι ἕτοιμον, σχηματισμένον πρὸς προστασίαν τοῦ φυτοῦ ἀπὸ ὡρισμένων ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων.

***Συλλογὴ τοῦ καουτσούκ*.** Πρὸς συλλογὴν τοῦ γαλακτώδους ὀποῦ ἐκ τῶν καουτσουκοδένδρων, σχηματίζονται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ αὐτῶν χαραγαὶ δι' εἰδικῶν κοπτερῶν ἐργαλείων, ἐκ τῶν ἐγκοπῶν δὲ τούτων ἐκρέει καὶ συλλέγεται ὁ ὀπός, ὅστις καλεῖται *λατικὸν* (latex). Ὁ γαλακτώδης οὗτος ὀπὸς περιέχει ἐν αἰωρήσει, ὑπὸ μορφὴν λεπτοτάτων σφαιρίων, 30—40 % καουτσούκ. Ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ καουτσοὺκ καὶ ἡ ἀπομόνωσις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὀποῦ ἐπιτυγχάνεται κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς λ. χ. διὰ τῆς μεθόδου τοῦ καπνίσματος, καθ' ἣν ἐμβαπτίζονται εἰς τὸν ὀπὸν θερμανθέντα εἰς αἰθαλίζουσαν φλόγα ξύλα καὶ εἶτα ἐπαναθερμαίνονται, ὁπότε ἐξατμίζεται τὸ ὕδωρ καὶ ἀπομένει ἡ μᾶζα τοῦ καουτσοὺκ ὑπὸ μορφὴν λεπτοῦ περικαλύμματος. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐπαναλαμβάνεται πολ-

Digitized by Google

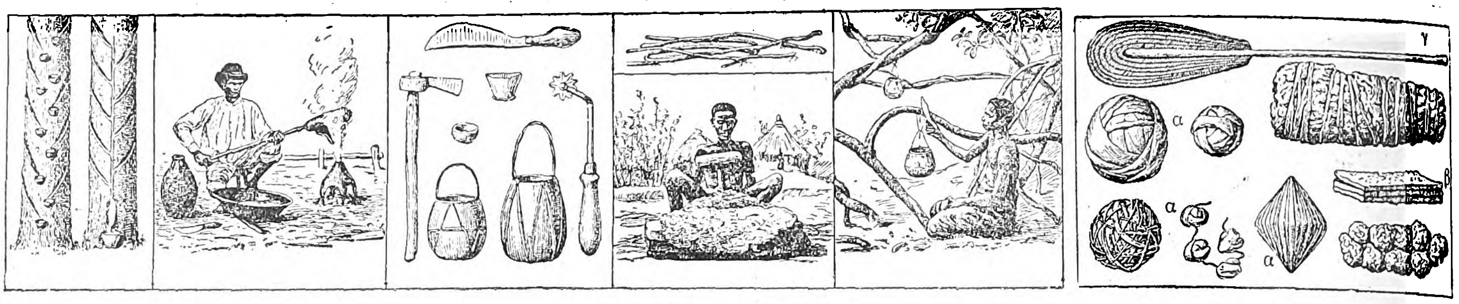

Ἐλαστικὸν κόμμι.

[1=Τρόπος περισυλλογῆς τοῦ λατικοῦ τῆς ἑβέας· 2=κάπνισμα τοῦ λατικοῦ τῆς ἑβέας· 3=ἐργαλεῖα χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ λατικοῦ· 4=τρόπος ἐξαγωγῆς τοῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως ἐκ τῶν ῥιζῶν τῆς λανδορφίας· (ἄνω ῥίζαι αὐτῆς)· 5=τρόπος ἐξαγωγῆς τοῦ λατικοῦ τῆς λανδορφίας· 6=διάφοροι τρόποι συσκευασίας τοῦ ἀκατεργάστου ἐλαστικοῦ κόμμεως (α=διάφοροι τρόποι περιτυλίξεως· β=εἰς φύλλα· γ=τομὴ σβώλου.]

λάκις, μέχρις ὅτου σχηματισθῇ παχὺ στρῶμα καουτσούκ. Ὁ τρόπος οὗτος ἐφαρμόζεται κυρίως ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἕτερος τρόπος εἶναι ὁ διὰ χημικῶν μέσων ἀποχωρισμός, ἐφαρμοζόμενος εἰς τὰς συστηματικωτέρας καλλιεργείας. Οὗτος ἐπιτελεῖται διὰ προσθήκης εἰς τὸ λατικὸν ἀραιοῦ διαλύματος ὀξικοῦ ὀξέος, δι' οὗ θρομβοῦται τὸ καουτσοὺκ καὶ συλλέγεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ἐκεῖθεν δὲ παραλαμβάνεται καὶ ξηραίνεται. Ἐπίσης ὁ ἀποχωρισμὸς δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ δι' ἁπλῆς ξηράνσεως ἢ διὰ διηθήσεως διὰ πορωδῶν σωμάτων ἢ ἀκόμη καὶ διὰ φυγοκεντρήσεως. Τὸ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους συλλεγόμενον ἀκατέργαστον ἐλαστικὸν κόμμι ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς διαφόρους τύπους, χαρακτηρίζεται δὲ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς του, ὡς λ. χ. Παρὰ (ἐκ τῆς Βραζιλίας), Κογκό, Καμεροὺν κλπ.

Παραγωγή. Ἡ κατανάλωσις τοῦ καουτσούκ, ἥτις κατὰ τὸ ἔτος 1836 ἦτο μόλις 121 τόννοι, ἔφθασε τῷ 1890 τοὺς 27.400 τόννους, διὰ νὰ ἀνέλθῃ τῷ 1915 εἰς 158.000 τόννους καὶ νὰ φθάσῃ τέλος τῷ 1929 εἰς 700.000 τόννους. Ἀρχικῶς (τῷ 1836) ἡ ὅλη ποσότης προήρχετο ἐκ Βραζιλίας, εἶτα καὶ μέχρι τοῦ 1900 μοναδικὴ προέλευσις ἦσαν τὰ παρθένα δάση τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ὁλονὲν ὅμως καὶ μάλιστα ἁλματωδῶς αὐξανομένη ζήτησις τοῦ καουτσοὺκ ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν μεγάλων καλλιεργειῶν καὶ κυρίως τῆς ἑβέας εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη, ὡς λ. χ. τὴν νῆσον Κεϋλάνη, τὴν Βόρνεο, τὴν Μαλαϊκὴν χερσόνησον κλπ., ἐκ τῶν συστηματικῶν δὲ τούτων καλλιεργειῶν προέρχεται σήμερον σχεδὸν ὅλη ἡ ποσότης τοῦ καουτσούκ.

Βιομηχανικὴ κατεργασία. Τὸ ἀκατέργαστον καουτσούκ, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του, ἔχει χρῶμα ἀπὸ ὠχροκιτρίνου μέχρι σκοτεινοῦ καστανοχρόου, εἶναι εἰς μικρὸν πάχος διαφανὲς καὶ ὀλίγον ἐλαστικόν. Διαλύεται ἀφοῦ προηγουμένως διογκωθῇ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ὀργανικῶν διαλυτικῶν ὑγρῶν, πλὴν τῆς ἀλκοόλης καὶ τῆς ἀκετόνης. Εἰδικὸν βάρος ἔχει 0,91—0,92 καὶ θερμαινόμενον καθίσταται εὔπλαστον καὶ κολλῶδες, ἐνῷ ψυχόμενον καθίσταται σκληρὸν καὶ εὔθραυστον. Ἡ ἀπόκτησις τῶν ἐξόχων αὐτοῦ μηχανικῶν ἰδιοτήτων, ὡς τῆς ἐλαστικότητος, ἀντοχῆς κλπ., ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς ἐπεξεργασίας του καὶ δὴ διὰ τοῦ βουλκανισμοῦ. Ἡ ἐπεξεργασία καὶ κατασκευὴ τῶν διαφόρων ἐξ αὐτοῦ ἀντικειμένων τελεῖται εἰς τὰ ἑξῆς στάδια: καθαρισμός, παρασκευὴ τοῦ μείγματος ἢ διαλύματος τοῦ καουτσούκ, σχηματοποίησις, βουλκανισμός.

α) Προετοιμασία τοῦ ἀκατεργάστου καουτσούκ. Τὸ ἀκατέργαστον καουτσούκ, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέ-

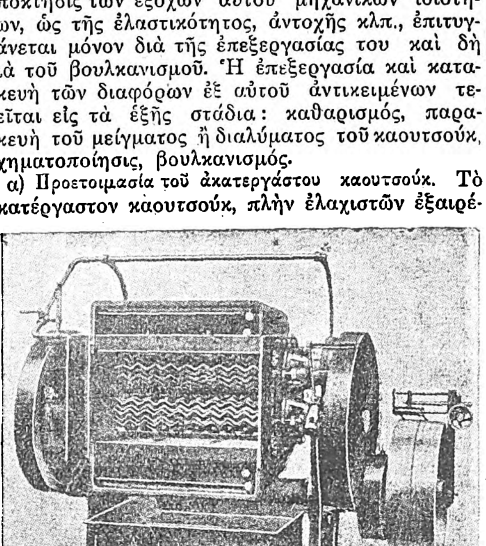

Κύλινδρος πλύσεως ἀκατεργάστου καουτσούκ. (Werner-Pfleiderer).

σεων, φθάνει εἰς τὰ ἐργοστάσια εἰς ἀκάθαρτον μορφήν. Ὡς ἀκαθαρσίαι μηχανικῆς μὲν φύσεως ἀπαντῶσιν ἡ ἄμμος, φλοιοὶ τῶν δένδρων κλπ, χημικῆς δὲ διάφοροι λευκωματοειδεῖς ὗλαι, κυρίως συμπαρασυρθεῖσαι ἐκ τοῦ ὀποῦ κατὰ τὴν θρόμβωσιν τοῦ καουτσούκ. Ὁ καθαρισμὸς ἐπιτελεῖται διὰ πλύσεως δι' ὕδατος, ἀφοῦ προηγουμένως τεμαχισθῇ εἰς μικρότατα τεμάχια. Μετὰ τὴν πλήρη ἔκπλυσιν ξηραίνεται κάλλιον εἰς συσκευὰς κενοῦ καὶ εἶναι ἕτοιμον καθαρὸν διὰ τὴν περαιτέρω ἐπεξεργασίαν του.

β) Βουλκανισμός. Αἱ πολύτιμοι ἰδιότητες, τὰς ὁποίας κέκτηται τὸ ἕτοιμον κατειργασμένον καουτσούκ, ὀφείλονται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ch. Goodyear (1839) ἀνακαλυφθεῖσαν κατεργασίαν, τὸν βουλκανισμόν. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἱκανότητα, ἣν κέκτηται τὸ ἀκατέργαστον καουτσοὺκ νὰ ἑνοῦται χημικῶς μετὰ θείου, μεταβαλλομένων συγχρόνως τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Ὁ βουλκανισμὸς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ: 1) ἐν ψυχρῷ διὰ χλωριοθείου, 2) δι' ἀτμῶν χλωριοθείου καὶ 3) ἐν θερμῷ. Αἱ πρῶται δύο μέθοδοι δρῶσιν εἰς μικρὸν μόνον βάθος καὶ χρησιμοποιοῦνται ἑπομένως μόνον δι' ἀντικείμενα μικροῦ πάχους, ἐνῷ ὁ θερμὸς βουλκανισμὸς προσβάλλει ὁλόκληρον τὴν μᾶζαν. Πρέπει ἰδιάζουσα νὰ καταβάλλεται φροντίς, ὅπως τὸ χρησιμοποιούμενον χλωριοθεῖον εἶναι καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ὅπερ μειώνει πολὺ τὴν ἀντοχὴν τῶν ἐκ καουτσοὺκ ἀντικειμένων. Ὁ ἐν ψυχρῷ βουλκανισμός, ἀνακαλυφθεὶς τῷ 1846 ὑπὸ τοῦ Parkes, χρησιμοποιεῖται διʼ εἴδη ἐκ καουτσοὺκ παρασκευαζόμενα ἐκ πλακῶν καουτσοὺκ ἢ ἐκ διαλυμάτων καουτσούκ, ἅτινα δὲν ἔχουσι προσμειχθῇ μετὰ θείου. Ἡ μέθοδος εἶναι ἁπλῆ καὶ ἀπαιτεῖ βραχύτατον χρόνον. Ἡ ἐκτέλεσις

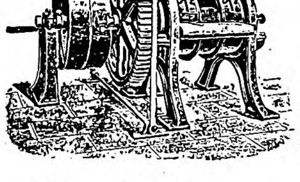

Μαλακτικὴ συσκευὴ τοῦ H. Schirm.

γίνεται ὡς ἑξῆς: Τὰ πρὸς βουλκανισμὸν ἀντικείμενα βυθίζονται, ἀναλόγως τοῦ πάχους αὐτῶν, ἐπὶ 2—20 δευτερόλεπτα ἐντὸς διαλύματος 1,5—5% χλωριοθείου ἐν διθειάνθρακι. Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τούτου, τὰ βουλκανισθέντα εἴδη ἐκ καουτσοὺκ ἐξάγονται, ξηραίνονται καὶ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς δυσαρέστου ὀσμῆς τοῦ διαλύματος ἀφίνονται ἐντὸς θερμαντήρων ἢ κάλλιον πλύνονται δι' ἀλκαλικῶν διαλυμάτων, ἢ βράζονται. Ἡ μέθοδος αὐτή, καίτοι τόσον ἁπλῆ, ἀπαιτεῖ μεγίστην προσοχὴν καὶ πεῖραν, διότι μακροτέρα ἐπαφὴ μετὰ τοῦ διαλύματος τοῦ χλωριοθείου ἐπιφέρει ὑπερβουλκανισμὸν καὶ τὰ ἀντικείμενα καθίστανται σκληρὰ καὶ εὔθραυστα. Ὡς διαλυτικὰ ὑγρὰ τοῦ χλωριοθείου χρησιμοποιοῦνται σπανιώτερον ἀντὶ τοῦ διθειάνθρακος ἀκόμη τετραχλωριάνθραξ, βενζόλιον καὶ ἐλαφραὶ βενζῖναι. Ὁ βουλκανισμὸς δι' ἀτμῶν χλωριοθείου χρησιμοποιεῖται εἰς μικρὰν κλίμακα, καὶ δὴ μόνον διὰ λίαν λεπτὰ καὶ στιλπνὰ ἀντικείμενα. Τὰ ἐξ ἐλαστικοῦ εἴδη φέρονται εἰς κλειστὸν χῶρον, ὅπου ὑπάρχει ὁμοιογενὴς ἀτμόσφαιρα ἀτμῶν χλωριοθείου καὶ ἀφίνονται ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον. Εἰς τὸν ἐν θερμῷ βουλκανισμὸν ὁ κίνδυνος τοῦ ὑπερβουλκανισμοῦ εἶναι τόσον μεγαλύτερος, ὅσον λεπτότερα εἶναι τὰ τοιχώματα τῶν πρὸς βουλκανισμὸν ἀντικειμένων. Ὁ βουλκανισμὸς ἐν θερμῷ εἶναι ἡ συνηθέστερον χρησιμοποιουμένη μέθοδος εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐκ καουτσοὺκ εἰδῶν. Τὸ λαμβανόμενον προϊὸν (βουλκανισθὲν καουτσούκ) εἶναι ἀπαθὲς πρὸς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις, ἡ ἐλαστικότης, ἡ στερεότης καὶ ἡ ἀντοχὴ αὐξάνονται ἐντονώτατα, ἐνῷ τὸ κολλῶδες καὶ ἡ διαλυτότης σχεδὸν τελείως ἐξαφανίζονται. Πρακτικῶς ὁ βουλκανισμὸς ἐπιτελεῖται ἢ δι' ἀπ' εὐθείας θερμάνσεως τῶν προϊόντων μετὰ τὴν προσθήκην θείου εἰς δοχεῖα ἀτμοῦ, ἢ διὰ θερμάνσεως εἰς πιεστήρια θερμανθέντα δι' ἀτμοῦ. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὰ πρὸς κατεργασίαν εἴδη ἐκ καουτσοὺκ ἢ ἐκτίθενται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ἀτμὸν ἢ τοποθετοῦνται ἐντὸς τάλκου ἢ τυλίσσονται εἰς ὕφασμα ἢ τίθενται ἐντὸς ὕδατος ἢ ἀκόμη πιέζονται εἰς τύπους καὶ οὕτω ὑποβάλλονται εἰς βουλκανισμόν. Ὁ βουλκανισμὸς ὑπὸ τὰ πιεστήρια ἐπιτελεῖται διὰ τοποθετήσεως τῶν πρὸς βουλκανισμὸν ἀντικειμένων εἰς σιδηρᾶς κορνίζας ἢ δακτυλίους, οἵτινες ἄνωθεν καὶ κάτωθεν κλείονται δι' ἐλασμάτων ἐκ χάλυβος ἢ εἰς κλειστοὺς τύπους, τοὺς ὁποίους εἰσάγουν εἰς τὰ δι' ἀτμοῦ θερμαινόμενα πιεστήρια καὶ πιέζουν. Ἡ διάρκεια τοῦ βουλκανισμοῦ εἶναι λίαν διάφορος, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς εἰς θεῖον περιεκτικότητος καὶ τῶν ἐπιδιωκομένων ἰδιοτήτων τῶν παρασκευαζομένων ἀντικειμένων, δύναται ὅμως νὰ συντομευθῇ αἰσθητότατα διὰ προσθήκης εἰς τὰ μείγματα τῶν καλουμένων ἐπιταχυντικῶν τοῦ βουλκανισμοῦ μέσων. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐπιταχυντικῶν τούτων εἶναι τὰ ὀξείδια τοῦ μολύβδου, τοῦ ψευδαργύρου, τοῦ μαγνησίου καὶ τοῦ ἀσβεστίου, ἅτινα προστίθενται εἰς τὰ μείγματα εἰς μικρὰς ποσότητας. Ἐπίσης ἐκ τῶν ὀργανικῶν ὑλῶν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ἐπιταχυντικὰ ἡ πιπεριδίνη, ἡ πυριδίνη, ἡ π-φαινυλενοδιαμίνη, ἡ ἀλδεϋδαμμωνία, ἡ διμεθυλανιλίνη, ἡ μεθυλανιλίνη, ἡ διφαινυλαμίνη κτλ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐπιταχυντικά, ἔχομεν καὶ τὰ ἐπιβραδυντικὰ τοῦ βουλκανισμοῦ μέσα, ὡς τὴν φαινυλυδραζίνην, τὴν γλυκόζην, τὸ κυανοῦν τοῦ μεθυλενίου κλπ.

Παρασκευὴ τῶν ἐκ καουτσοὺκ ἀντικειμένων. Ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων τούτων διακρίνομεν εἴδη ἐκ μαλακοῦ κόμμεως καὶ εἴδη ἐκ σκληροῦ κόμμεως (ἐβονίτου).

1) *Εἴδη ἐκ μαλακοῦ κόμμεως.* Ἐνταῦθα κατατάσσονται τὰ εἴδη ἐκ προνομιούχου κόμμεως, ἐκ διαλυμάτων καουτσοὺκ καὶ ἐκ μειγμάτων καουτσούκ.

α') Εἴδη ἐκ προνομιούχου κόμμεως. Τὸ ὄνομα προνομιοῦχον κόμμι ἕλκει τὴν καταγωγὴν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ κατωτέρω ἀναφερόμενος τρόπος ἦτο προνόμιον τοῦ ἀγγλικοῦ οἴκου Macintosh et Co. Ἡ βιομηχανικὴ παρασκευὴ τοῦ προνομιούχου κόμμεως ἐπιτελεῖται διὰ πλαστικοποιήσεως τοῦ ἐκπλυθέντος ἀκατεργάστου κόμμεως ἐντὸς εἰδικῶν μαλακτικῶν μηχανημάτων καὶ ἀκολούθου πιέσεως ἐντὸς ὑδραυλικῶν πιεστηρίων. Ἡ ἀπὸ τῶν πιεστηρίων ἐξαγομένη μᾶζα, μετὰ τὴν πλήρη ψῦξιν αὐτῆς, φέρεται εἰς εἰδικὰς κοπτικὰς μηχανὰς καὶ κόπτεται εἰς πλάκας τοῦ ἐπιθυμητοῦ πάχους. Προκειμένου νὰ παρασκευασθῇ ἐρυθρὸν ἢ μέλαν προνομιοῦχον κόμμι ἡ ἀνάμιξις τοῦ χρώματος γίνεται πρὸ τῆς κατεργασίας εἰς τὰς μαλακτικὰς μηχανάς. Ὅλα τὰ ἐκ προνομιούχου κόμμεως προϊόντα, ὡς σωλῆνες, σφαῖραι, σκούφιαι λουτροῦ, θύλακοι πάγου, κύστεις, χειρόκτια, irrigateurs, θηλαὶ κλπ., κατασκευάζονται ἀνεξαιρέτως διὰ τῶν χειρῶν, ἀποκοπτομένων τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν ἐκ πλακῶν τῇ βοηθείᾳ λευκοσιδηρῶν τύπων καὶ συγκολλωμένων πρὸς ἄλληλα δι' ἀραιῶν διαλυμάτων καουτσούκ. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα μετὰ τὴν ξήρανσιν ὑποβάλλονται εἰς βουλκανισμὸν ἐν ψυχρῷ.

β') Εἴδη ἐκ κολλοειδῶν διαλυμάτων καουτσούκ. Ἐνταῦθα θὰ ἀναφέρωμεν τὴν παρασκευὴν τῶν δια-

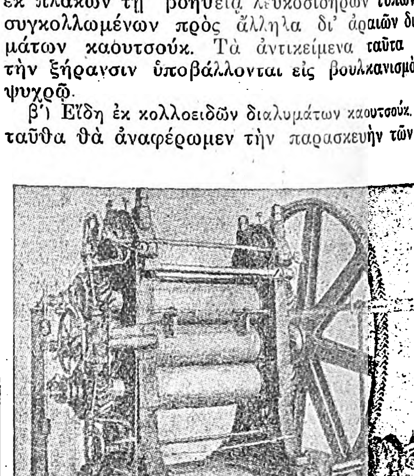

Καλάνδρα τρικύλινδρος κατὰ Fr. Krupp.

λυμάτων, τὴν παρασκευὴν τῶν ἄνευ ῥαφῆς εἰδῶν, καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν διαπεποτισμένων διὰ κόμμεως ὑλῶν.

Διαλύματα συγκολλήσεως: Ταῦτα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν παρασκευὴν ὅλων τῶν ἐκ καουτσοὺκ εἰδῶν. Τὰ διαλύματα τοῦ κόμμεως δὲν εἶναι τέλειαι διαλύσεις ἀκατεργάστου καουτσοὺκ εἰς βενζίνην ἢ ἄλλα διαλυτικὰ ὑγρά, ἀλλὰ κολλοειδῆ διαλύ-

Digitized by Google

ματα. Τὰ κολλοειδῆ διαλύματα τοῦ καουτσοὺκ χρησιμοποιοῦνται πρὸς συγκόλλησιν ὑφασμάτων μετὰ πλακῶν κόμμεως πρὸς κατασκευὴν ἐπισώτρων αὐτοκινήτων, ποδηλάτων κλπ., σωλήνων μετὰ διαστρώσεως ἐξ ὑφάσματος, ἀπομονωτικῶν πλακῶν κλπ., ἢ πρὸς συγκόλλησιν κόμμεως μετὰ κόμμεως. Συγχρόνως παρασκευάζονται ἐξ αὐτῶν τὰ καλούμενα ἄνευ ραφῆς εἴδη ἐκ καουτσούκ, ὡς καὶ αἱ ἀδιαπέρατοι ὑπὸ τοῦ ὕδατος ὗλαι. Ἡ παρασκευὴ τῶν διαλυμάτων γίνεται δι' ἀναμείξεως ἐντὸς ἀναμεικτικῶν συσκευῶν πλαστικοποιηθέντος καουτσοὺκ μετὰ τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ βαθμηδὸν προστιθεμένου. Ὡς διαλυτικὰ ὑγρὰ χρησιμοποιοῦνται συνήθως ἡ βενζίνη καὶ σπανιώτερον τὸ βενζόλιον ἢ ὁ τετραχλωριάνθραξ. Τὸ ἀπαραίτητον ποσὸν τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ κανονίζεται ἐκ τοῦ σκοποῦ δι' ὃν προορίζεται τὸ διάλυμα καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ ἀκατεργάστου καουτσοὺκ ἢ τοῦ μίγματος αὐτοῦ. Μεγάλην χρησιμοποίησιν εὑρίσκουν τὰ διαλύματα τοῦ καουτσοὺκ εἰς τὴν ἐπιδιόρθωσιν καταστραφέντων ἀεροθαλάμων αὐτοκινήτων, ποδηλάτων κλπ. Τὸ εἰς τὸ ἐμπόριον φερόμενον διάλυμα καουτσοὺκ εἶναι συνεσκευασμένον ἐντὸς καλῶς κλειστῶν σωληναρίων ἐκ κασσιτέρου, δύναται δὲ ἀκινδύνως νὰ μεταφέρεται.

Ἄνευ ραφῆς εἴδη, ὡς θηλαί, χειρόκτια, περιβλήματα δακτύλων κλπ., παρασκευάζονται δι' ἐμβαπτίσεως τύπων ἐξ ὑάλου, πορσελλάνης ἢ ἐπιχρισθέντος διὰ λάκκας ξύλου ἐντὸς διαλυμάτων κόμμεως. Ἡ ἐμβάπτισις γίνεται ἐντὸς εἰδικῶν λεβήτων καὶ ἐπαναλαμβάνεται μέχρις ὅτου τὰ ἀντικείμενα λάβουν τὸ ἐπιθυμητὸν πάχος. Ἀκολούθως ὑποβάλλονται εἰς βουλκανισμὸν ἐν ψυχρῷ.

Διαποτισμέναι ἢ ἐπικεχρισμέναι διὰ κόμμεως ὗλαι: Διακρίνομεν κομμιωθείσας ὕλας διὰ ψυχρὸν βουλκανισμὸν (ἀδιάβροχα ὑφάσματα δι' ἱματισμόν, σφαίρας καὶ ὕλας ἀεροπορίας) καὶ κομμιωθείσας ὕλας διὰ θερμὸν βουλκανισμόν, αἱ ὁποῖαι προορίζονται διὰ τὴν κατασκευὴν εἰδῶν ἐκ καουτσοὺκ μετὰ διαστρώσεων ἐξ ὑφάσματος (σωλῆνες, ἀπομονωτικαὶ πλάκες, ἐπίσωτρα αὐτοκινήτων, ποδηλάτων κλπ.). Ἡ ἐκτέλεσις τῆς διὰ κόμμεως ἐμποτίσεως γίνεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὰ διὰ θερμοῦ βουλκανισμοῦ εἴδη προστίθεται εἰς τὸ διάλυμα τοῦ κόμμεως καὶ τὸ ἀπαιτούμενον θεῖον. Ἡ διαπότισις ἢ μᾶλλον ἐπίχρισις διὰ καουτσοὺκ γίνεται ἐντὸς εἰδικῶν μηχανημάτων. Τὸ ὕφασμα διέρχεται μεταξὺ τοῦ κυλίνδρου τῆς ἐπαλειπτικῆς μηχανῆς καὶ λεπίδος ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ εἰς ἀνάλογον ἀπόστασιν τοποθετημένης. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ ὕφασμα ἐπιχρίεται ἐπὶ τῆς μιᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς διὰ πυκνοῦ διαλύματος κόμμεως, καταλλήλως καὶ ὁμοιομερῶς ἐπιχυνομένου. Ἐν συνεχείᾳ καὶ αὐτομάτως τὸ ὕφασμα σύρεται ἐπὶ θερμαινομένης τραπέζης, ὅπου ἐξατμίζεται τὸ διαλυτικὸν ὑγρόν, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς μᾶλλον τελειοποιημένας μηχανὰς συλλέγεται πάλιν κατὰ τὸ πλεῖστον, τὸ δὲ ὕφασμα, στεγνὸν πλέον, συλλέγεται ἐπὶ τυμπάνου. Ἡ ἐπίχρισις ἐπαναλαμβάνεται μέχρις ὅτου τὸ στρῶμα τοῦ καουτσοὺκ λάβῃ τὸ ἐπιθυμητὸν πάχος.

γ') Βιομηχανικὰ εἴδη ἐκ μαλακοῦ καουτσοὺκ καὶ παιγνίδια. Τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐκ κόμμεως εἰδῶν παρασκευάζεται ἐκ μειγμάτων καουτσούκ, δηλαδὴ κατὰ ὡρισμένας συνταγὰς παρασκευαζομένων μειγμάτων ἀκατεργάστου καουτσούκ, θείου καὶ συμπληρωματικῶν προσμείξεων (παραγεμισμάτων). Ἡ παρασκευὴ τῶν μειγμάτων αὐτῶν, γινομένη ἄλλοτε κατὰ ἐμπειρικοὺς ἐντελῶς τρόπους, ἐξειλίχθη ἐσχάτως εἰς περισπούδαστον ἐργασίαν κυρίως λόγῳ τοῦ σκληροῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς βιομηχανίας τῶν ἐλαστικῶν καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἀνεσκευασμένου κόμμεως. Διὰ τῶν προσπαθειῶν τούτων, ἀφ' ἑνὸς ἠλαττώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον ἡ περιεκτικότης τῶν μειγμάτων τούτων εἰς ἀκατέργαστον καουτσούκ, ὅπερ ἀντικατεστάθη δι' ἄλλων ὀργανικῶν ἑνώσεων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐμελετήθη ἡ ἐπίδρασις τῶν προστιθεμένων προσμείξεων. Αἱ πολυάριθμοι ὑπάρχουσαι ἐν τῇ βιομηχανίᾳ συνταγαὶ τηροῦνται αὐστηρῶς μυστικαὶ παρὰ τῶν διαφόρων ἐργοστασίων. Ὅσον ἁπλᾶ καὶ ὅμοια πρὸς ἄλληλα καὶ ἂν φαίνωνται τὰ ἐκ καουτσοὺκ εἴδη, τόσον ἀτελειώτως διάφορος εἶναι ἡ σύστασίς των. Τὰ μείγματα ταῦτα, πλὴν τοῦ ἀκατεργάστου καουτσοὺκ καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου θείου, τὸ ὁποῖον ὑπολογιζόμενον διὰ τὰ ἐκ μαλακοῦ καουτσοὺκ εἴδη φθάνει τὰ 3—12 %, περιέχουσιν ὡς ἀναπληρώματα καὶ προσθήκας ἐκ μὲν τῶν ὀργανικῶν ὑλῶν ἀνεσκευασμένον ἐλαστικὸν κόμμι, θειωμένα ἔλαια (Faktis), λιπαρὰ ἔλαια, στερεοὺς ὑδρογονάνθρακας (παραφφίνην, κηρεζίνην), ρητίνας καὶ ρητινέλαια, ἄσφαλτον καὶ βιτουμένια, πίσσαν, ἐπιταχυντικὰ τοῦ βουλκανισμοῦ, χρωστικὰς ὕλας κλπ., ἐκ δὲ τῶν ἀνοργάνων ὑλῶν τὰ καὶ εἰς ἄλλην θέσιν ἀναφερθέντα ὀξείδια τοῦ μολύβδου, τοῦ ψευδαργύρου, τοῦ μαγνησίου καὶ τοῦ ἀσβεστίου, ἀνοργάνους χρωστικὰς ὕλας (ὡς τὸ κιννάβαρι, τὸ κίτρινον τοῦ καδμίου, τὸ πράσινον τοῦ χρωμίου, τὸ ὀξείδιον τοῦ σιδήρου, τὸ ἀγγλικὸν ἐρυθρὸν καὶ πλεῖστα ἄλλα), ἑτέρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀδρανεῖς προσμείξεις πρὸς ἁπλῆν ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϊόντος καὶ συγχρόνως πρὸς εὐθηνότερον κόστος καὶ ὡς μέσα σκληρύνσεως (ὡς ὑδροξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, πυριτικὸν ἀργίλλιον, ἀμίαντον, θειικὸν βάριον, βασικὸν ἀνθρακικὸν μόλυβδον, θειικὸν μόλυβδον, ἐλαφρόλιθον, ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, ὑαλόκονιν, λιθοπόνιον, ἀνθρακικὸν μαγνήσιον, πυριτικὸν μαγνησιαργίλλιον, ὀξείδιον ψευδαργύρου κ.λ.π.). Αἱ διάφοροι αὗται προσμείξεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶναι τελείως ξηραὶ καὶ κοσκινισμέναι, ζυγίζονται κατὰ τὰς διαφόρους συνταγὰς καὶ προστίθενται εἰς τὸ μεῖγμα. Ἡ ἀνάμιξις ἐπιτελεῖται ἐντὸς εἰδικῶν κυλινδροφόρων ἀναμεικτικῶν συσκευῶν καὶ ἐπιδιώκεται ἡ πληρεστέρα κατὰ τὸ δυνατὸν ὁμοιογενοποίησις. Μετὰ τὴν πλήρη ἀνάμιξιν τὸ προϊὸν μεταφέρεται εἰς τὰς ἀποθήκας, ὅπου καὶ παραμένει πρὸ τῆς περαιτέρω κατεργασίας ἐπί τινας ἡμέρας. Ἀκολούθως τὸ προϊὸν τοῦτο φέρεται πρὸς παρασκευὴν πλακῶν εἰς τὰς *καλάνδρας*, αἵτινες εἶναι ἔλαστρα παρεμφερῆ πρὸς μαλακτῆρας μὲ σειρὰν ἐκ τριῶν ἕως τεσσάρων κυλίνδρων.

Πρὸς κατασκευὴν εἰδῶν ἄνευ ὑφάσματος, ὡς αἱ συνεστραμμέναι πλάκες, αἱ πεπιεσμέναι πλάκες, οἱ ἀεροθάλαμοι τῶν αὐτοκινήτων καὶ ποδηλάτων, αἱ κορδέλλαι, τὰ κοῖλα σώματα, τὰ πορώδη ἀντικείμενα, χειρουργικὰ εἴδη κλπ., κόπτονται ἐπὶ τύπων ἐκ λευκοσιδήρου, ὀρειχάλκου κλπ. τὰ κατάλληλα τεμάχια ἐκ τῶν πλακῶν, συγκολλῶνται διὰ διαλύματος ἐκ καουτσοὺκ καὶ ὑποβάλλονται εἰς βουλκανισμόν. Πρὸς παρασκευὴν σπόγγων ἐκ καουτσοὺκ προστίθεται εἰς τὸ μεῖγμα μέσον τι διογκώσεως, συνήθως ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον, τὸ ὁποῖον

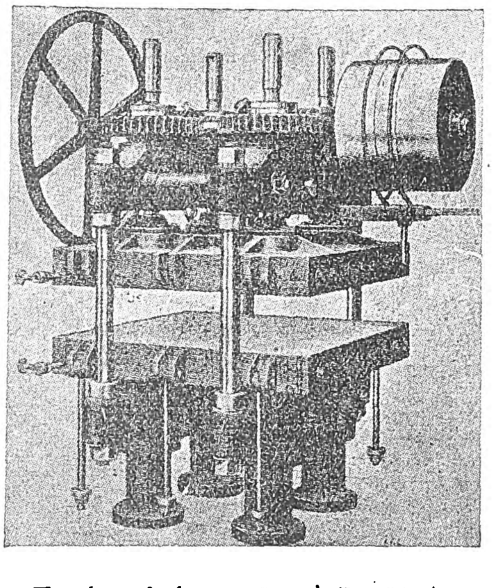

Πιεστήριον βουλκανισμοῦ κατὰ Fr. Gebauer.

διὰ τῆς θερμάνσεως κατὰ τὸν βουλκανισμὸν διασπᾶται, σχηματιζομένων ἀερίων, τὰ ὁποῖα παρέχουσιν εἰς τὸ ἀντικείμενον πορώδη ὑφήν.

Ἐκ τῶν εἰδῶν ἐκ μειγμάτων καουτσοὺκ μεθ' ὑφάσματος τὰ ἁπλούστερα κατασκευάζονται ἐξ ὑφάσματος ἐπιχρισθέντος κατὰ τὴν μίαν ἢ κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς διὰ κόμμεως, ἐφ' οὗ προσκολλᾶται πλὰξ λαμβανομένη ἐκ τῆς καλάνδρας καὶ ἀκολούθως τὸ ὅλον ὑποβάλλεται εἰς βουλκανισμόν. Κατ' ἀνάλογον ἀλλὰ κάπως πολυπλοκώτερον τρόπον κατασκευάζονται τὰ συνηθέστερα ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων, ὡς τὰ ἐπίσωτρα τῶν αὐτοκινήτων, οἱ σωλῆνες ἀντοχῆς εἰς πιέσεις κλπ., ἅτινα ἐνίοτε ἐνισχύονται καὶ διὰ σκελετῶν ἐκ σιδηροῦ σύρματος κλπ. (βλ. καὶ λ. *ἐβονίτης*). Σ. Γ.

—*[Ὀδοντοτ.]* Τὸ θειωμένον ἐλαστικὸν *κόμμι* λόγῳ τῆς ἰδιότητός του εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν ὀδοντοπροσθετικὴν ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη ἰδιαιτέρα προσοχὴ διὰ τὴν παρεμφερῆ πρὸς τοὺς φυσιολογικοὺς ἱστοὺς τοῦ στόματος χρῆσιν αὐτοῦ. Οὕτω διὰ τῆς μείξεως ἐλαστικοῦ κόμμεως 48 μ., θείου 24 μ., ὀξειδίου ψευδαργύρου 30 μ. καὶ ἀμμίου (θειούχου ὑδραργύρου) 12 μ. ἐπετεύχθη ὁ ἁρμόζων συνδυασμὸς τῶν ἀποχρώσεων διὰ τὴν ὀδοντοπροσθετικὴν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ στόματος τεχνικὰς ἐπανορθώσεις. Ὁ μὲν θειοῦχος σίδηρος δίδει εἰς τὸ ἐλαστικὸν κόμμι χροιὰν βαθυέρυθρον, βαθύφαιον, τὸ ἄμμιον ἐρυθράν, τὸ ὀξείδιον ψευδαργύρου λευκήν, κτλ. Ὅσον τὸ ἐλαστικὸν κόμμι φορτίζεται μείζονα ποσότητα χρωστικῶν οὐσιῶν, τοσοῦτον ἀποβάλλει τὴν κεκτημένην ἐλαστικότητα, τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν στερεότητά του. Ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος τὸ βαθυέρυθρον τυγχάνει τὸ καλύτερον, τὸ δὲ ροδόχρουν ἀνοικτὸν τὸ μᾶλλον ἐλαττωματικόν. Ἡ ἀναλογοῦσα ποσότης τῶν ἐν τῷ θειωμένῳ ἐλαστικῷ κόμμει περιεχομένων στερεῶν οὐσιῶν περίπου εἶναι ἡ ἀκόλουθος: ἐν τῷ βαθυερύθρῳ 5%, τῇ ἀνοικτῷ 16%, τῷ βαθεῖ ροδόχρῳ 20%, τῷ λευκῷ 31% καὶ τῷ ἀνοικτῷ ἐρυθρῷ 60%. Διὰ τοῦ θειωμένου ἐλαστικοῦ κόμμεως κατασκευάζονται ὀδοντοστοιχίαι τεχνηταί, ὀρθοδοντικαὶ συσκευαί, ἐμφράγματα τῶν κληρονομικῶν ἢ ἐπικτήτων διατρήσεων ὑπερῴων ἱστίων, ἐπανορθώσεις τῶν γναθικῶν ἀπωλειῶν ἐν πολέμῳ, κλπ. Τὸ θειωμένον ἐλαστικὸν κόμμι, προωρισμένον εἰδικῶς διὰ τὴν ὀδοντοπροσθετικήν, φέρεται ἐν τῷ ἐμπορίῳ εἰς φύλλα μήκους 8×15 καὶ πάχους 2 περίπου χιλιοστῶν ἐντὸς κυτίων. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀπαιτουμένης σκληρότητος ψήνεται ἐντὸς εἰδικοῦ ἀτμολέβητος ἐπὶ 1—4 ὥρας, ἀναλόγως τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ὄγκου αὐτοῦ. Τὸ ἐλαστικὸν κόμμι, ἐφαρμοζόμενον ἐν τῇ ὀδοντοστοματολογίᾳ, ἐμφανίζει τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα: εἶναι εὔωνον, δύναται ν' ἐφαρμοσθῇ ἀκριβῶς, εἶναι ἀδιαχώρητον εἰς τὰ ὑγρὰ καὶ ἀδιάλυτον εἰς τὰ στοματικὰ ὀξέα, στερεῖται πάσης γαλβανικῆς ἐπενεργείας ἐν τῷ στόματι, ἐπανορθοῦται εὐχερῶς, συζεύγνυται καλῶς μετὰ τῶν ἐν χρήσει μετάλλων ἐπὶ προσθετικῶν τεμαχίων, ὀρθοδοντικῶν μηχανημάτων, κτλ. Τὰ μειονεκτήματα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ εἶναι: ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου ὑμένος τοῦ στόματος παρὰ πολλοῖς ἀτόμοις παράγει αἴσθησιν καύσεως ἢ θερμότητος δυσαρέστου, ὡς καὶ σπογγώδη τῶν βλεννογόνων κατάστασιν· διὰ τῆς ἐπικαθίσεως ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ τεμαχίου στοματικῶν ὀξέων καὶ τροφικῶν λειψάνων γεννᾶται ἰδιάζουσα καὶ δυσάρεστος ὀσμή, αἰσθητὴ τῷ πλησιάζοντι· λόγῳ τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς συγκράτησιν πάχους τοῦ τεμαχίου ἡ ἐν τῷ στόματι τοποθέτησις καθίσταται εἰς πολλοὺς ὀχληρά, ἀλλοιοῖ δὲ πολλάκις τὴν εὐκρινῆ προφορὰν τοῦ λόγου. Μεθ' ὅλα ὅμως τὰ μειονεκτήματα ταῦτα, τὸ ἐλαστικὸν κόμμι τυγχάνει ἐξαίρετος ὕλη διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὀδοντοπροσθετικῆς, ὀρθοδοντικῆς καὶ ἐν γένει τῆς στοματολογίας. Ἐπὶ βλεννογόνων μὴ εὑρισκομένων εἰς κατάστασιν πλήρους ὑγείας ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἀντενδείκνυται. Π. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

—**κόμμι ἐλαστικὸν ἀνεσκευασμένον.** Οὕτω καλεῖται εὔπλαστος μᾶζα παρασκευαζομένη ἐξ ἀχρήστων καταστάντων εἰδῶν ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Ἡ τοιαύτη μᾶζα χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ὡς μερικὸν ἀναπλήρωμα τοῦ καουτσοὺκ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν διαφόρων ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως εἰδῶν. Ἡ ἀνασκευὴ ἢ ἀναγέννησις τοῦ καουτσοὺκ ἐπιτελεῖται διὰ κατεργασίας τῶν ἀχρήστων ἐφθαρμένων εἰδῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀλεσθῶσι καὶ ἐκπλυθῶσι καλῶς, δι' ὀξέων, ἀλκαλίων καὶ ἄλλων ἀντιδραστηρίων ἐν θερμῷ καὶ ὑπὸ πίεσιν. Τὸ τοιουτοτρόπως λαμβανόμενον καουτσοὺκ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει καὶ παρ' ὅλας τὰς σπουδαιοτάτας ἐρεύνας, αἵτινες ἔχουσιν ἐπιτελεσθῆ καὶ ἀπασχολοῦσιν ἀκόμη τὴν ἐπιστήμην, δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ ὡς πρὸς τὰς ἰδιότητας πρὸς τὸ φυσικὸν ἀκατέργαστον καουτσούκ, καίτοι δύναται τοῦτο λίαν ἐπιτυχῶς νὰ ὑποστῇ τὸν βουλκανισμόν.

Ἡ παραγομένη σήμερον, κυρίως ἐν Ἀμερικῇ, ποσότης τοῦ ἀνασκευασμένου ἐλαστικοῦ κόμμεως ὑπερβαίνει τὰς 250 χιλιάδας τόννων. Σ. Γ.

—**κόμμι ἐλαστικὸν ὀρυκτόν.** Μελανὴ πλαστικὴ ὕλη ἀσφαλτώδους φύσεως καὶ ὑφῆς, ἐξορυσσομένη εἴς τινας περιοχὰς τῆς Β. Ἀμερικῆς (παρὰ τὴν Ἰούταν κλπ.). Ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος διαφόρων ἀνωτέρων ὑδρογονανθράκων, εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸ ὕδωρ καὶ διαλυτὸν εἰς τὸ χλωριοφόρμιον, εἰδικὸν δὲ βάρος ἔχει περὶ τὴν μονάδα. Εἶναι μᾶζα ἐλαστικὴ καὶ λίαν δυσηλεκτραγωγός. Χρησιμοποιεῖται ὡς μερικὸν ἀναπλήρωμα τοῦ φυτικοῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως, εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν καλῳδίων καὶ γενικῶς ὡς προσθήκη εἰς τὰ μίγματα τοῦ καουτσούκ. Ἀνάλογος ὕλη παρασκευάζεται καὶ ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς κατεργασίας τῶν ἀκαθάρτου ἀμερικανικοῦ πετρελαίου. Σ. Γ.

—**κόμμι ἐλαστικὸν συνθετικόν.** Ἡ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κυρίως παρατηρηθεῖσα εἰς τὰς Κεντρικὰς αὐτοκρατορίας σπάνις φυτικοῦ καουτσοὺκ ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐντατικὴν συνέχισιν τῶν πολὺ παλαιότερον ἀρξαμένων ἐρευνῶν πρὸς συνθετικὴν παρασκευὴν καουτσοὺκ ἐξ ἁπλουστέρων ὀργανικῶν ἑνώσεων, καὶ οὕτω παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον βιομηχανικῶς κατὰ τὸ 1917 ὑπὸ τῶν περιφήμων γερμανικῶν χρωματουργείων E. Bayer συνθετικὸν καουτσοὺκ πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ φυσικοῦ. Αἱ μηχανικαὶ ἰδιότητες τοῦ συνθετικοῦ καουτσοὺκ ὑπολείπονται κατὰ πολὺ τῶν τοῦ φυσικοῦ καὶ ἡ κατεργασία αὐτοῦ εἶναι ἀρκούντως δυσχερής. Τὸ τοιοῦτον καουτσοὺκ χρησιμοποιεῖται περισσότερον διὰ τὰς ἀπομονωτικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας καὶ ὀλιγώτερον ὡς ἐλαστικόν, δι' ὃ καὶ εὑρίσκει ἐφαρμογὴν κυρίως διὰ τὴν παρασκευὴν ἐσκληρυμμένου κόμμεως (ἐβονίτου), μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἐπιτυχοῦς παρασκευῆς ἐξ αὐτοῦ μαλακοῦ κόμμεως καὶ εἰδῶν ἐξ αὐτοῦ. Τὸ συνθετικὸν κόμμι κατὰ τὴν ψῦξιν σκληρύνεται εὐκόλως καὶ παλαιοῦται.

Ἡ παρασκευὴ τοῦ συνθετικοῦ κόμμεως γίνεται κυρίως κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Fr. Hofmann διὰ πολυμερισμοῦ τῶν ἀκορέστων ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς τοῦ βουταδιενίου καὶ κυρίως τοῦ *ἰσοπρενίου* καὶ διμεθυλοβουταδιενίου. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἐφηρμόσθη ἐκ τῶν πολλῶν ὑπαρχουσῶν μεθόδων ἡ ἐκ τῆς ἀκετόνης παρασκευή. Ἡ ἀκετόνη

Digitized by Google

παρεσκευάζετο ἐκ τοῦ ἀνθρακασβεστίου, ἐκ ταύτης δι' ἀναγωγικῶν μέσων παρήγετο ἡ πινακόνη καὶ ἐξ αὐτῶν διμεθυλοβουταδιένιον. Τὸ διμεθυλοβουταδιένιον τοῦτο διὰ μακρᾶς θερμάνσεως ὑπὸ πίεσιν παρουσίᾳ καταλυτικῶν ὑλῶν πολυμερίζεται εἰς κομμιώδη μᾶζαν, ἀνάλογον πρὸς τὸ φυσικὸν καουτσούκ. Τὸ κατὰ τὴν μέθοδον αὐτὴν παρασκευαζόμενον συνθετικὸν κόμμι ἐκλήθη πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ μεθυλοκαουτσούκ. Ἐκ τοιούτου μεθυλοκαουτσοὺκ παρήγετο ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ 1917 μηνιαίως περὶ τὰς 150 χιλιάδας τόννων διὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς, ὡς δι' ἐπίσωτρα συμπαγῆ αὐτοκινήτων κλπ. Ἡ βιομηχανικὴ παρασκευὴ τοῦ συνθετικοῦ καουτσοὺκ παρ' ὅλας τὰς ἔκτοτε ἐπιτευχθείσας μεγαλοφυεῖς ἀνακαλύψεις καὶ ἐρεύνας, αἵτινες πράγματι τιμῶσι τὴν συνθετικὴν ὀργανικὴν χημείαν, δὲν δύναται εἰσέτι νὰ σταθῇ, ὡς οἰκονομικῶς ἀσύμφορος. Σ. Γ.

— **κόμμι *ἐλαστικὸν τεχνητόν*.** Περιληπτικὴ ὀνομασία διὰ διαφόρους πλαστικὰς ὕλας καὶ παρασκευάσματα, ἅτινα ὑπεδείχθησαν ὡς ἀναπληρώματα τοῦ φυσικοῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Ταῦτα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον θειωμέναι ἢ ὀξειδωμέναι ὀργανικαὶ φυσικαὶ ὗλαι, ὡς ῥητῖναι, κηροί, ἔλαια, ζελατῖναι κλπ. Ἐξ ὅλων τούτων εὗρον χρησιμοποίησιν σχεδὸν μόνον τὰ θειωμένα ἔλαια (Faktis) ὡς προσθῆκαι εἰς τὰ μείγματα καουτσούκ. Ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν εἰς τὸ τεχνητὸν καουτσοὺκ ἀνήκει καὶ τὸ συνθετικὸν ἐλαστικὸν κόμμι. Σ. Γ.

— **κόμμι *ἐσκληρυμμένον*·** βλ. λ. *ἐβονίτης*.

— **κόμμι *ἰσονάνδρειον*.** Ταυτόσημον τῷ *γουτταπέρκα* (βλ. λ.).

— **κόμμι *κίνον*·** βλ. *κίνον*.

— **κόμμι *λάκκειον*** [*Χημ.*]· βλ. *σελλάκη*.

— **κόμμι *σταχτόν*,** ἢ ***χρύσωπον*** [*Χημ.*]. Ὁ δι' ἐντομῶν λαμβανόμενος ἀπεξηραμμένος ὀπὸς τοῦ δένδρου *γαρκινίας τῆς μορρέλης* τοῦ Σιάμ, τῆς Σιγγαπόρης καὶ τῆς Καμβόγης. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται εἰς ἐρυθροκίτρινα ῥαβδία ἢ πλακοῦντας. Εἶναι ἄοσμον καὶ ἄμορφον. Περιέχει τρία ῥητινικὰ ὀξέα, 16% περίπου κόμμι καὶ οὐδόλως αἰθέριον ἔλαιον. Χημικῶς ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν κομμεορρητινῶν. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς καθαρτικὸν ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἀναλόγων σωμάτων, ὡς καὶ ὡς ὑδρόχρωμα ἐν τῇ ζωγραφικῇ (βλ. *καὶ λ. γαρκινία*). Σ. Γ.

— **κόμμι *τραγακάνθιον*.** Ὁ ἀποξηραμμένος ὀπὸς διαφόρων εἰδῶν τοῦ *ἀστραγάλου* (βλ. λ.). Εἶναι κερατοειδής, σκληρὰ καὶ στερεὰ μᾶζα. Περιέχει κυρίως βασσορίνην. Χρησιμοποιεῖται ὡς καλὸν συνδετικὸν μέσον πρὸς παρασκευὴν δισκίων καὶ εἰδῶν ζαχαροπλαστικῆς, πρὸς πάχυνσιν τῶν χρωμάτων τῆς τυποβαφικῆς, πρὸς παρασκευὴν ὑδροχρωμάτων ζωγραφικῆς κλπ. Σ. Γ.

κομμιβλέννα (ἡ)· βλ. λ. *κομμεοβλέννα*.

Κομμὶν (Commines), ***Φίλιππος ντὲ—***. Γάλλος χρονικογράφος (βλ. λ. *Κομίν*).

κομμιογραφία (ἡ) (gouache). Εἶδος ὑδατογραφίας (aquarelle) μὲ χρώματα δι' ὕδατος ἀναλυθέντα καὶ παχυνθέντα διὰ προσθήκης κομμιώδους οὐσίας καὶ ἄλλων κολλωδῶν οὐσιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων κυριωτέρα εἶναι τὸ ἀραβικὸν κόμμι. Χρώματα κομμιογραφίας παρασκευάζονται καὶ δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ κόμμεως διὰ δεξτρίνης.

Ἡ τεχνικὴ τῆς κομμιογραφίας εἶναι ἀντίθετος τῆς ὑδατογραφίας, διότι εἰς τὴν κομμιογραφίαν τίθενται πρῶτοι οἱ δυνατοὶ καὶ σκοτεινοὶ τόνοι καὶ εἶτα ἐπ' αὐτῶν τὰ φῶτα καὶ τὰ ἀνοικτότερα ἐν γένει χρώματα. Ἡ τεχνικὴ τῆς κομμιογραφίας ὁμοιάζει κατὰ τοῦτο πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς ἐλαιογραφίας. Ἐκτὸς τῶν εἰκόνων, ἀποκλειστικῶς διὰ κομμιογραφίας ἐκτελουμένων, πολλοὶ ζωγράφοι εἰς τὰ σχέδια καὶ τὰς ὑδατογραφίας προσθέτουν καὶ χρώματα κομμιογραφίας, διὰ νὰ δώσουν ζωηρότητα εἰς ταῦτα ἢ διὰ νὰ καλύψουν λελανθασμένην γραμμὴν ἢ τόνον. Οἱ ζωγράφοι τῆς Ἀναγεννήσεως μετεχειρίσθησαν πολὺ τὴν κομμιογραφίαν.

Εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν τοίχων καὶ ὀροφῶν ἐν τῇ κοσμηματογραφίᾳ γίνεται χρῆσις κομμιογραφικῶν χρωμάτων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι παρίσταται ἀνάγκη πολλάκις νὰ στερεωθοῦν ταῦτα δι' ἐγκαύσεως κηρωδῶν οὐσιῶν ἢ διὰ σάπωνος καὶ ἐπιβερνικώσεως. ΣΤ. Ξ.

κομμιολάκκη (ἡ) [*Χημ.*]. Ῥητινοῦχον κόμμι, ἐκκρινόμενον ἐκ διαφόρων δένδρων τῶν τροπικῶν χωρῶν, ἐφ' οὗ ἐναποτίθεται ὑπό τινων ἐντόμων ἡ ἐρυθροκιτρίνη αὐτῶν χρωστικὴ ὕλη, ἐξ ἧς παράγεται τὸ ἐπίχρισμα τῆς λάκκης.

κομμιορρητίνη (ἡ)· βλ. *κομμεορρητίναι*.

κομμιοτυπία (ἡ). Μέθοδος λήψεως θετικῶν εἰκόνων διὰ φωτογραφικῆς ὁδοῦ. Βασίζεται εἰς τὴν ἰδιότητα τῶν χρωμικῶν ἁλάτων νὰ καθιστῶσι τὸ μετὰ χρωμικῶν ἁλάτων προσμειγὲν καὶ ὑπὸ τοῦ φωτὸς προβληθὲν κόμμι ἀδιάλυτον. Ὁ κομμιοτυπικὸς χάρτης παρασκευάζεται δι' ἐπιχρίσεως καλῶς κολλαρισθέντος χάρτου διὰ μείγματος 1 μ. διαλύματος ἀραβικοῦ κόμμεως (4 μ. κόμμεως, 10 μ. ὕδατος), 2 μ. χρωμικοῦ διαλύματος (10 χρωμικοῦ καλίου, σταγόνες ἀμμωνίας, 100 μ. ὕδατος) καὶ χρώματός τινος. Ἡ ἐργασία τελεῖται ὑπὸ σκιόφως, ὁ δὲ χάρτης ἀφίεται πρὸς ξήρανσιν. Ἀκολούθως γίνεται ἐπ' αὐτοῦ ἡ τύπωσις τῇ βοηθείᾳ φωτομέτρου, ἡ δὲ τυπωθεῖσα εἰκὼν ἐμφανίζεται διὰ πλύσεως διὰ ψυχροῦ ὕδατος, τοποθετουμένου τοῦ χάρτου ἐπὶ ὑποστρώματος πλαγίως κειμένου. Τὸ πρῶτον ἀντίτυπον παρουσιάζει πάντοτε ἀσθενῆ εἰκόνα, διὸ καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνωνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χάρτου 2 ἢ 3 ἀποτυπώματα. Πρὸς τοῦτο ἀφίεται τὸ πρῶτον ληφθὲν ἀντίτυπον νὰ ξηρανθῇ, ἐπιχρίεται ἐκ νέου διὰ τοῦ μείγματος τοῦ κομμιοχρωμικοῦ διαλύματος, τυποῦται πάλιν ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἀρνητικὴ εἰκὼν καὶ ἐμφανίζεται. Ἡ ἐργασία ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις, ἕως οὗ ληφθῇ ἀρκετὰ ἔντονον ἀντίτυπον. Κ. Γ. Μ.

Κομμὶρ (Commire), ***πατὴρ-Ἰωάννης***. Γάλλος ποιητὴς (1625 — 1702). Ἀνῆκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεολογίας. Ἔγραψε πολυάριθμα ποιήματα εἰς τὴν λατινικήν, διακρινόμενα διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «Συλλογῇ λατινικῶν ποιημάτων» (1678). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη καὶ νέος τόμος ποιημάτων του. Μ. Δ. Β.

κομμίτης (ὁ) (Gummit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, προϊὸν χημικῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ οὐρανινίτου. Ἔχει χημικὸν μοριακὸν τύπον πιθανῶς (Pb Ca Ba) SiU_2O_{12}. $5H_2O$. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα $2\frac{1}{2}$—3, εἰδικὸν βάρος 3,9—4,5, λάμψιν στεατώδη καὶ χρῶμα ἐρυθροκίτρινον ἢ ὑακινθοερυθρόν, ἀπαντᾷ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ προσμείξεις ὀξειδίων τοῦ μαγγανίου καὶ φωσφορικοῦ ὀξέος. Εὑρίσκεται μετὰ οὐρανινίτου εἰς Joachimsthal Schneeberg, Johann-Georgenstadt κ. ἀ. Γ. Β.

κομμιφόρος (ἡ) (Commiphora) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βουρσεροειδῶν*, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θάμνοι καὶ δένδρα παράγοντα ἀρωματικὰς ἰδίᾳ κομμεορρητίνας, ποικίλως χρησιμοποιουμένας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Κομμιφόρος ἡ μύρρα* (Commiphora myrrha), δενδρύλλιον τῆς Ἐρυθραίας. Παράγει κομμεορρητίνην, ἥτις στερεοποιουμένη εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἔχει χρῶμα θολὸν γαλακτῶδες, περιέχει δὲ 40—67 % κόμμι, 27—50 % ῥητίνην (μυρρίνην), 2,5—8,8 % αἰθέριον ἔλαιον, πικρὰς οὐσίας κλπ. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἡ κομμεορρητίνη αὕτη ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τονωτική, διεγερτική, ἀντισπασμωδική, ὑπνωτική, ἀντισηπτική, στομαχικὴ κλπ. *Κομμιφόρος ἡ ὀποβάλσαμος* (Commiphora opobalsamum), ἰθαγενὲς τῆς Ἀραβίας, περιέχον τὸ μέκκα ἢ γελεὰδ-βάλσαμον. *Κομμιφόρος ἡ ἀφρικανικὴ* (Commiphora Africana), παρέχουσα τὸ ἀφρικανικὸν βδέλλιον. *Κομμιφόρος ἡ ἀβησσυνιακὴ* (Commiphora Abyssinica) καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

κομμιώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τὸ κόμμι, ὁ πλήρης κόμμεως.

κομμίωμα (τὸ) (Gomme) [*Δερματ.*]. Ἔπαρμα τοῦ δέρματος, σκληρὸν τὴν σύστασιν, καταλαμβάνον ἐξ ἀρχῆς τὰς ἐν τῷ βάθει στιβάδας τοῦ δέρματος, φύσεως ὑποξείας, τῶν ὁποίων ἡ ἐξέλιξις διέρχεται τὰ ἑξῆς τέσσαρα στάδια: τῆς διηθήσεως, τῆς τήξεως, τῆς ἑλκώσεως καὶ τῆς ἐπανορθώσεως. Ἡ ἐξέλιξις τῶν κομμιωμάτων δυνατὸν νὰ ἀνασταλῇ δι' ἀπορροφήσεως τῶν ἐν τήξει εὑρισκομένων ἱστῶν καὶ σκληρύνσεως οὐλώδους τοῦ δέρματος. Διακρίνομεν τρεῖς κατηγορίας κομμιωμάτων ἀναλόγως τῆς αἰτιολογίας.

1) ***Μυκητιασικὰ*** (Gommes Mycosiques). Δύο κυρίως ἐκ τῶν μυκητιάσεων, ἡ *βλαστομυκητίασις* (Blastomycose) καὶ ἡ *σποροτριχίασις* (Sporotrichose), ἐμφανίζουσι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν κομμιώματα.

Τὰ *βλαστομυκητιασικὰ* κομμιώματα (Gommes Blastomycosiques) ἐμφανίζονται κατ' ἀρχὰς εἰς ἓν τῶν ὀστῶν, μετὰ ταῦτα δὲ πολλαπλᾶ ταυτοχρόνως εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ὑποδορίου συνεκτικοῦ ἱστοῦ, συνοδεύονται δὲ ὑπὸ βαρείας γενικῆς καταστάσεως, ἀγούσης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς θάνατον. Τὰ κομμιώματα ταῦτα ἑλκούμενα ἐμφανίζουσι πυθμένα ἀνώμαλον καὶ χείλη ἰόχροα καὶ ἀποκεκαλυμμένα· ἡ μορφὴ αὕτη παρατηρεῖται μόνον ἐπὶ βλαστομυκητιάσεως τύπου Buscke, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τύπους αὐτῆς. Περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν βλ. *βλαστομυκητίασις*. Τὰ σποροτριχιασικὰ κομμιώματα (Sporotrichosiques Gommes) εἶναι κατὰ πολὺ συχνότερα τῶν προηγουμένων, ἐμφανιζόμενα ἢ διασπάρτως ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων ἢ κατὰ μῆκος λεμφατικοῦ ἀγγείου, ἀποτελοῦντα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὴν *λεμφαγγειακὴν κομμιωματώδη ἅλυσιν*. Κατ' ἀρχὰς σκληρά, μαλακύνονται μεταγενεστέρως, παραμένοντα δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ περιόδῳ τῆς τήξεως, ἑλκοῦνται καὶ ἐκκενοῦνται τοῦ περιεχομένου, ὅπερ, ἐνῷ εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι ἰξῶδες καὶ κομμιῶδες, εἶτα καθίσταται παχὺ πυῶδες. Ὁ πυθμὴν εἶναι ἀνώμαλος, ἐμφανίζων βλαστικὴν ὄψιν ἐνίοτε. Τὰ χείλη εἶναι εἰς ἄλλα μὲν ἀποτόμως τετμημένα καὶ σχήματος κυκλικοῦ ἢ πολυκυκλικοῦ, ὡς ἐπὶ συφιλιδικῶν κομμιωμάτων, εἰς ἄλλα δὲ ἀνώμαλα καὶ ὑπεσκαμμένα, ὡς ἐπὶ τῶν φυματικῶν κομμιωμάτων. Ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κομμιώματος παρατηροῦμεν ὅτι τὸ μὲν ἥμισυ τῆς περιφερείας ἐμφανίζει χείλη κυκλικὰ καὶ ὁμαλά, τὸ δὲ ἕτερον ἀνώμαλα καὶ ὑπεσκαμμένα, ἐμφανίζον ταυτοχρόνως χαρακτῆρας συφιλιδικοῦ καὶ φυματικοῦ κομμιώματος. Ἡ πολυμορφία αὕτη ὡς καὶ ἡ πληθὺς εἶναι ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν σποροτριχιασικῶν κομμιωμάτων. Ἐνίοτε τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τῶν ἑλκωθέντων κομμιωμάτων ὑγρὸν σχηματίζει ἐφελκίδα, καλύπτουσαν τὴν ἕλκωσιν, ὁπότε ταῦτα προσλαμβάνουσι τὴν ὄψιν ἐκθύματος.

2) ***Συφιλιδικὰ*** (Gommes syphilitiques). Εἶναι τριτόγονοι συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις. Ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς: Κατ' ἀρχὰς ἀναφαίνεται περιγεγραμμένη σκληρία ἐν τῷ ὑποδερματίῳ συνεκτικῷ ἱστῷ, αἰσθητὴ διὰ τῆς ψηλαφήσεως πρὶν ἀκόμη γίνῃ ὁρατή. Βαθμιαίως μεγεθυνομένη αὕτη, προκαλεῖ περὶ αὐτὴν φλεγμονώδη ἀντίδρασιν, καταλαμβάνει τὸ δέρμα, τοῦ ὁποίου ἡ χροιὰ καθίσταται σκοτεινῶς ἐρυθρὰ ἢ χαλκόχρους, εἶτα ἐπέρχεται τῆξις εἰς τὸ κέντρον τοῦ κομμιώματος, λεπτυνομένου δὲ τοῦ δέρματος καὶ ἑλκουμένου ἐξέρχεται χαρακτηριστικὸν ὑγρὸν κομμιῶδες. Τῆς ἑλκώσεως ταύτης τὰ χείλη εἶναι ἀποτόμως τετμημένα, ὁμαλά, κυκλικὰ ἢ πολυκυκλικὰ ἐκ τῆς ἑνώσεως πλησίον ἀλλήλων κειμένων κομμιωμάτων. Ὁ πυθμὴν εἶναι ἀνώμαλος, καλυπτόμενος ὑπὸ μάζης λευκοκιτρίνης, εἶδος ἐμβόλου, ὅπερ ἀποβάλλεται βαθμιαίως, ἡ δὲ βάσις εἶναι ἐντόνως διηθημένη καὶ οἱονεὶ φυραματώδης, εὐαίσθητος δὲ τῇ πιέσει. Τὰ σύστοιχα λεμφικὰ γάγγλια δὲν διογκοῦνται. Κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐπανορθώσεως ὁ πυθμὴν ἀνεγείρεται· βαθμιαίως σαρκοφυῶν φθάνει τὰ ὅρια τῶν χειλέων, ὁπότε καὶ ἡ ἕλκωσις ἐπουλοῦται, καταλείπουσα οὐλὴν λείαν, λευκήν, κυκλικὴν ἢ πολυκυκλικήν, περιγυρουμένην ὑπὸ ὑπερχρόου ἅλω. Τὰ συφιλιδικὰ κομμιώματα ἐντοπίζονται ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν τοῦ σώματος, κατὰ προτίμησιν ὅμως ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ ἰδίᾳ μετώπου, χειλέων, τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς καὶ γεννητικῶν ὀργάνων καὶ ὑπερῴου ἱστίου.

3) ***Φυματικὰ*** (Gommes Tuberculeuses). Ταῦτα διαφέρουσι τελείως τῶν συφιλιδικῶν κομμιωμάτων. Ἡ ὑποδόριος σκληρία ἡ ἀναπτυσσομένη ἐν τῷ ὑποδέρματι συμφύεται ἀμέσως τῷ δέρματι, ὅπερ καθίσταται πελιδνῶς ἰόχρουν. Ἡ ἕλκωσις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ συφιλιδικά, γίνεται ἐξ ἐπιπολῆς πρὸς τὸ βάθος. Τὰ χείλη τῆς ἑλκώσεως εἶναι ἀνώμαλα, ὑπεσκαμμένα, λελεπτυσμένα, ὁ πυθμὴν λίαν ἀνώμαλος, ἀπολείπων ὀροπυῶδες ἢ ὀροαιματηρὸν ὑγρόν. Ἡ βάσις οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην διήθησιν ἐμφανίζει. Ἐνίοτε αἱ ἑλκώσεις αὗται γίνονται ἀφετηρίαι ἐμφανίσεως λύκου κοινοῦ (Lupus vulgaris) ἢ μυρμηκιώδους φυματιάσεως τοῦ δέρματος. Τὰ σύστοιχα γάγγλια εἶναι συνήθως διωγκωμένα, καταλήγοντα συχνάκις εἰς τῆξιν. Ἡ διάρκεια αὐτῶν εἶναι μακροτάτη, ἰώμενα δὲ καταλείπουν οὐλὴν ἀνώμαλον, προσφυομένην ταῖς ἐν τῷ βάθει στιβάσι, ἐμφανιζούσαις ἐνίοτε γεφύρας δέρματος ἐπουλωθέντος, ὑφ' ἃ διέρχεται μήλη. Ἀναφαίνονται δὲ τὰ κομμιώματα ἰδίᾳ κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, εἰς ἄλλοτε ἄλλον ἀριθμόν, ἐπὶ ἀτόμων ἐμφανιζόντων ἤδη ἄλλας φυματικὰς ἐντοπίσεις ἢ προδιατεθειμένων εἰς τὴν φυματίασιν. Ἐπὶ τούτων σχεδὸν πάντοτε ἀνευρέθη ὁ βάκιλλος τοῦ Koch, ὑπάγονται ἑπομένως εἰς τὰς ἀληθεῖς *φυματιάσεις* τοῦ δέρματος (βλ. λ.).

κομμίωσις, —εως (ἡ) [*Φυτοπαθ.*]. Κατάστασις παθολογικὴ διαφόρων φυτῶν, καθ' ἣν ἀπὸ τῶν ἱστῶν των ἐκρέει ὑγρὸν γλοιῶδες, τὸ *κόμμι*. Εἰς πολλὰ φυτὰ παρατηρεῖται φυσιολογικὴ ἔκκρισις τοιούτου ὑγροῦ, τὸ ὁποῖον μάλιστα χρησιμοποιεῖται διαφοροτρόπως. Εἰς ἄλλα τὸ κόμμι ἀποτελεῖ ἀντίδρασιν τῶν ἱστῶν τοῦ φυτοῦ κατὰ τῆς εἰσόδου διαφόρων παθογόνων ὀργανισμῶν, δεδομένου ὅτι τὰ ἀγγεῖα κλείονται ἀεροστεγῶς ὑπὸ τοῦ σκληρυνομένου τῇ παρουσίᾳ ἀέρος κόμμεως. Ἐκτὸς ὅμως τῶν φυσιολογικῶν τούτων αἰτίων τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κόμμεως, εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὁ σχηματισμὸς τούτου ὀφείλεται εἰς παθολογικὰ αἴτια, δημιουργοῦντα σοβαρὰς διαταραχὰς εἰς τὰ προσβαλλόμενα φυτά, ἐξικνουμένας μέχρις ἀποξηράνσεως κλάδων ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ φυτοῦ.

Ἡ γεννητικὴ ζώνη, ἀντὶ νὰ παράγῃ, ὡς συνήθως, ἶνας ἢ ἀγγεῖα μέλλοντα ν' ἀποξυλωθοῦν καὶ παρέγχυμα, παράγει κύτταρα μὲ παχεῖαν μεμβράναν, ἐστιγμένα, διχοτομούμενα καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κορμοῦ διὰ λεπτῶν διαφραγμάτων καὶ περιέχοντα πολλοὺς κόκκους ἀμύλου. Ἡ μᾶζα αὕτη τοῦ ἀσυνήθους παρεγχύματος συγχέεται

Digitized by Google

τὰς ἀκτῖνας τῆς ἐντεριώνης. Εἰς τὸ κέντρον τῆς μάζης ταύτης ἄρχεται ὁ σχηματισμὸς τοῦ κόμμεως. Εἰς τὰ ἄκρα κυττάρων τινῶν τοῦ νεοσχηματισθέντος παρεγχύματος, ἡ μεταξὺ τῶν κυττάρων πηκτινικὴ οὐσία παχύνεται, γίνεται διαφανεστέρα καὶ ταχέως διαλύεται, ἀποτελοῦσα οὕτω τὸ κόμμι, χρώματος ὠχροῦ διαφανοῦς καὶ λίαν ὑδαρές. Εἰς τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἐντὸς ὀλίγου ἀρχίζουν νὰ πλέουν ἀπομεμονωμένα κύτταρα. Τὰ συμφυῆ ἐναπομείναντα κύτταρα ὑφίστανται συγχρόνως ἀξιοσημείωτον μεγέθυνσιν· λαμβάνοντα σχῆμα σφαιρικὸν ἢ ᾠοειδὲς πολλαπλασιάζονται διὰ διχοτομήσεως, ἀποχωρίζονται καὶ αὐτὰ καὶ σχηματίζουν μικρὰς ὁμάδας, ἐπιπλεούσας ἐν τῇ μάζῃ τοῦ κόμμεως. Τὰ νεοσχηματιζόμενα κύτταρα εἶναι πλούσια εἰς ἀμυλούχους οὐσίας καὶ ἡ μεμβρᾶνα των παραμένει κυτταρινώδης. Τὰ ἐν τῷ κόμμει ἐπιπλέοντα κύτταρα μὲ παχεῖαν μεμβρᾶναν ταχέως παρουσιάζουν συγκεντρικὰς ρωγμὰς ἐν τῇ μεμβράνῃ των πολλαπλασιαζομένας συνεχῶς, οὕτω δὲ ἡ μεμβρᾶνα ἀπολεπιδοῦται καὶ ἐξαφανίζεται. Συγχρόνως οἱ ἐν τῷ πρωτοπλάσματι κόκκοι τοῦ ἀμύλου σμικρύνονται συνεχῶς καὶ ἀπορροφοῦνται, μεταβαλλόμενοι καὶ οὗτοι εἰς κόμμι. Ἡ λύσις αὕτη τοῦ ἱστοῦ προχωρεῖ συνεχῶς καὶ σχηματίζονται οὕτω κομμιώδεις λακκίσκοι ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ ξύλου. Ἐντὸς τῶν λακκίσκων τούτων, λόγῳ τῆς συνεχοῦς παραγωγῆς τοῦ κόμμεως, ἡ πίεσις αὐξάνει διαρκῶς καὶ τέλος τὸ κόμμι, ἐπωφελούμενον καὶ τῆς ἐλαχίστης σχισμῆς τοῦ φλοιοῦ, ἐξέρχεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ φλοιοῦ καὶ σκληρυνόμενον σχηματίζει εὐμεγέθεις ἐνίοτε ὄγκους. Ἄλλοτε παραμένει ἐντὸς τοῦ λακκίσκου καὶ ὅταν οἱ λακκίσκοι οὗτοι εἶναι πολλοὶ προκαλοῦν ἀπότομον ἀποξήρανσιν τοῦ προσβεβλημένου κλάδου. Τὸ αἴτιον τῆς παραγωγῆς τοῦ κόμμεως δὲν εἶναι μέχρι σήμερον ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον. Πολλοὶ ἐπιστήμονες ὑπεστήριξαν διαφόρους θεωρίας. Ὁ Comes ὡς αἴτιον θεωρεῖ ἓν μικρόβιον, τὸ bacterium gummis, ἄλλοι τὰς πληγὰς καὶ τὰ ἐν γένει τραύματα τῶν ἱστῶν καὶ ἄλλοι εἰδικὴν διάστασιν, τὴν κομμάζην, τὴν πληθωρικὴν συγκέντρωσιν θρεπτικῶν χυμῶν ἢ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος διὰ διαφόρων πληγῶν ἐπὶ τῶν ἱστῶν τῆς γεννητικῆς ζώνης. Δὲν ἀποκλείεται διάφορα αἴτια νὰ προκαλοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κομμιώσεως. Πάντως εἰδικαὶ περιπτώσεις κομμιώσεως ἀποδίδονται εἰς τὴν παρουσίαν παρασίτων· π. χ. ἡ κομμίωσις τῆς ἀμπέλου εἰς τὸν bacillus baccarinii, ἡ κομμίωσις τῶν ἑσπεριδοειδῶν εἰς τὸ bacterium gummis, τῆς λεμονέας εἰς τὴν pythiacystis citrophtora, τῆς ροδακινέας, κερασέας καὶ βερυκοκκέας εἰς τὴν ascospora Beyerinckii κλπ. Κυρίως εἰπεῖν θεραπεία τῆς κομμιώσεως δὲν ὑπάρχει. Εἰς τὰ ἀμυγδαλοειδῆ καὶ ἑσπεριδοειδῆ ἐνδείκνυται ἡ διάνοιξις σχισμῶν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξόδου τοῦ κόμμεως, ὁ καθαρισμὸς τῶν κομμεογόνων ἑστιῶν μέχρι τοῦ ἀπολύτως ὑγιοῦς ξύλου καὶ ἡ ἐπάλειψις αὐτῶν διὰ θειικοῦ σιδήρου 40% ἐν θερμῷ ὕδατι καὶ 1% θειικοῦ ὀξέος καὶ ἐπίχρισις αὐτῶν διὰ κατραμίου ἢ μαστίχης εἰδικῆς, ὡς καὶ ἡ χρῆσις φωσφοροκαλιούχων λιπασμάτων, ἀσβέστου καὶ θειικοῦ σιδήρου εἰς τὰς ρίζας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Delacroix-Maublanc*, Maladies parasitaires et non parasitaires des plantes cultivées.— *T. Ferraris*, Patologia e terapia vegetale.

Ε. Τ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Κομμόδεια, *Μεγάλα Διδύμεια* — *[Ἀρχ.]*. Με τονομασία τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος τελουμένων Διδυμείων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κομμόδου, κατά τινα ἐπιγραφὴν τῆς Ὀλυμπίας. —Π

Κομμοδιανὸς (Commodianus). Ὁ πρῶτος Χριστιανὸς Λατῖνος ποιητής, γεννηθεὶς πιθανῶς ἐν Ἀφρικῇ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος. Αὐτὸς δ' ἑαυτὸν καλεῖ *Γαζαῖον*, ἴσως διότι ἐγεννήθη ἐν Γάζῃ τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐκεῖθεν μετῴκησεν εἰς Ἀφρικήν. Ὁ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἀκμάσας πρεσβύτερος τῆς ἐν Μασσαλίᾳ ἐκκλησίας Γεννάδιος παραδίδει ὅτι ὁ Κομμοδιανός, σπουδάσας κατ' ἀρχὰς τὴν ἐθνικὴν σοφίαν καὶ κατόπιν μελετήσας τὰ βιβλία τῶν Χριστιανῶν, προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ὅτι θέλων νὰ προσφέρῃ τι πρὸς τὸν πρόξενον τῆς σωτηρίας αὐτοῦ Ἰησοῦν, ἔγραψεν ἐν στίχοις κατὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐδίδαξεν ἑπόμενος τοῖς διδάγμασι Τερτυλλιανοῦ, Λακταντίου καὶ Παπίου. Τὰ ποιήματα δὲ αὐτοῦ εἶναι δύο, ὧν τὸ μὲν ἐπιγράφεται «Instructiones» (=«Διδαχαὶ») καὶ τὸ δεύτερον «Carmen apologeticum» (=«Ποίημα ἀπολογητικόν»). Τὸ πρῶτον, εἰς δύο βιβλία διαιρούμενον, σύγκειται ἐξ 80 ποιημάτων, ὧν ἕκαστον περιλαμβάνον 648 ἑξαμέτρους στίχους εἶναι κατ' ἀκροστιχίδα πεποιημένον. Τὸ δεύτερον ποίημα σύγκειται ἐκ 1060 ἑξαμέτρων στίχων ἄνευ ἀκροστιχίδων. Ὁ Κομμοδιανὸς στερούμενος θεολογικῆς μορφώσεως περιέπεσεν εἰς τὰς πλάνας τῶν μοναρχιανῶν, πατροπασχιστῶν καὶ χιλιαστῶν καὶ τούτου ἕνεκα ὁ πάπας Γελάσιος ὁ Β' ἐθεώρει ὡς ἀπόκρυφα τὰ ἔργα αὐτοῦ (opuscula Commodiani apocrypha). Καὶ ἡ γλῶσσά του δὲ εἶναι πλήρης βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νεώτερος κριτικὸς ἐχαρακτήρισε τὰ ποιήματα αὐτοῦ ὡς «τὴν ἀρίστην συλλογὴν βαρβαρισμῶν, τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνειρευθῇ ὁ κάκιστος τῶν λατινιστῶν». Παρομοία δὲ εἶναι καὶ ἡ μετρικὴ τῶν στίχων αὐτοῦ, ἀφοῦ συχνότατα λησμονῶν τὴν ἀρχαίαν προσῳδίαν κάμνει ἀδιάφορον χρῆσιν τῶν βραχειῶν καὶ μακρῶν συλλαβῶν καὶ οὕτως ἐκ μὲν τοῦ πρώτου ποιήματος 37 μόνον στίχοι εἶναι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας μετρικῆς πεποιημένοι, 26 δὲ ἐκ τοῦ δευτέρου, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι πλημμελεῖς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne*, Λατ. Πατρολ. 5,201—282 καὶ ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Λατίνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς Βιέννης (τόμ. 15 τοῦ 1887).— *Gennadius*, «De viris illustri bus» 15.— *Labriolle*, «Histoire de la littérature latine chrétienne» (Paris 1924, 234 κ. ἑξ.).— *Rauschen*, «Grundriss der Patrologie» (Freiburg im Br. 1926, 174).— *Δ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» (ἐν Ἀθήναις 1930, 213 κ. ἑξ.).

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

κομμοδῖνο (τὸ) (table de nuit). Ἔπιπλον οἰκιακὸν τοποθετούμενον εἰς τοὺς κοιτῶνας πλησίον τῆς κλίνης. Χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ τοποθέτησιν ἢ ἐντὸς τῶν συρταρίων του ἀντικειμένων σχετικῶν μὲ τὰς νυκτερινὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου (παντοῦφλαι, λάμπα ἢ κηροπήγιον, καράφα μὲ ὕδωρ κλπ.). Τὸ κομμοδῖνο ἔχει μορφὴν μικροῦ *κομμοῦ* μὲ ἓν ἢ δύο συρτάρια καὶ ἄνωθεν πλάκα ἐκ μαρμάρου ἢ κρυστάλλου. Ἐνίοτε ἔχει καὶ θέσιν, ὅπου τοποθετεῖται τὸ δοχεῖον τῆς νυκτός. Α. Σ.

κομμοδόρος (ὁ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος ξενικὸς (ἐκ τοῦ γαλλ. καὶ ἀγγλ. commodore),σιωπηρῶς ἐπικρατήσας καὶ παρ' ἡμῖν. Κυρίως σημαίνει πλοίαρχον ἔχοντα ἀξίωμα μοιράρχου ἀρχηγοῦ, μὴ ἔχοντα ὅμως ἄλλον «κυβερνήτην τῆς σημαίας», αὐτοῦ τοῦ ἰδίου κυβερνῶντος τὴν μοιραρχίδα του. Ἐν τῷ ναυτικῷ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, κομμοδόρος λέγεται καὶ πᾶς ἐν γένει μοίραρχος ἀρχηγός. Σ.Ε.Λ.

κόμ(μ)οδος (ὁ) (Com'm'odo). Λέξις ἰταλική, χρησιμοποιουμένη καὶ παρ' ἡμῖν καὶ σημαίνουσα ἐπὶ πραγμάτων μὲν τὸ εὐάρμοστον, τὸ ἄνετον, τὸ κατάλληλον, τὸ παρέχον πολλὰς εὐκολίας, τὸ συμφέρον, τὸ βολικὸν· ἐπὶ δὲ προσώπων τὸν βολικόν, τὸν εὔκολον, τὸν ἄνευ δυσκολιῶν καὶ δυστροπιῶν προσαρμοζόμενον.

Κόμμοδος (Commodus), ***Λούκιος-Μᾶρκος-Αἴλιος - Ἀντωνῖνος - Αὐρήλιος***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, υἱὸς τοῦ σοφοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τῆς ἀκολάστου συζύγου του Φαουστίνας, γεννηθεὶς εἰς τὸ Λανούβιον τῷ 161 μ. Χ. Ἐκ

Ὁ Κόμμοδος θηρεύων ἀφ' ἵππου.
[Ἐπὶ ἀναγλύφου πολυτίμου λίθου ἐν τῷ Νομισματικῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων.]

παιδικῆς ἡλικίας ἔτυχε παρὰ τοῦ πατρός του ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς καὶ ἀρίστης ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ πάντα ταῦτα δὲν ἤρκεσαν ἵνα μεταβάλωσι τὴν πονηρὰν αὐτοῦ φύσιν. Καθ' ὅλον τὸν βίον του ὑπῆρξεν ἀπάνθρωπος, βίαιος, ματαιόδοξος καὶ ἀκόλαστος. Τὸ μόνον ἀνδρικὸν προσόν του ἦτο ἡ ἀθλητικὴ σωματικὴ ρώμη αὐτοῦ. Ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὰς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Πάρθων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν γερμανικῶν φύλων πρὸς Β. τοῦ Δουνάβεως, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ ἀνηγορεύθη, εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν, αὐτοκράτωρ. Ἀμέσως συνῆψεν ἐπιζήμιον εἰρήνην μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ πατρός του νικηθέντων γερμανικῶν φύλων, τῶν Μαρκομάνων καὶ Κουάδων τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας καὶ ἔσπευσεν εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐτέλεσε θρίαμβον. Περικυκλωθεὶς κατόπιν ὑπὸ εὐνοουμένων, κατέλιπεν εἰς αὐτοὺς τὴν κυβέρνησιν, ἵνα ἀπερίσπαστος ἐπιδοθῇ εἰς τὸν ἀθλητισμόν. Κατὰ συμβουλὴν τῶν κολάκων του ἐπωνόμασε τὸν ἑαυτόν του Ἡρακλέα καὶ ἐνεφανίζετο δημοσίᾳ ὡς ἀθλητὴς ὑπὸ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἤτοι φέρων λεοντῆν καὶ ρόπαλον. Κατὰ μίμησιν τοῦ Νέρωνος κατῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν κονίστραν καὶ ἠγωνίσθη εἰς τοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθεάτρου ὡς ξιφομάχος καὶ θηριομάχος 753 φοράς· τόσον ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀθλητοῦ, τὸ ὑπὸ τῶν ρωμαϊκῶν νόμων ὡς ἄτιμον χαρακτηριζόμενον. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐσπατάλησεν ὑπέρογκα ποσὰ εἰς τὰς ἀθλητικὰς ταύτας παραστάσεις. Ἐνῷ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ὄχλος ᾐσχύνετο διὰ τὸν αὐτοκράτορά του, αὐτὸς ἀπῄτει νὰ σημειώνωνται αἱ νῖκαι του μετὰ προσοχῆς εἰς τὰ χρονικὰ τῆς συγκλήτου. Τὸ πᾶν δι' αὐτὸν ἦτο Κόμμοδος. *Κομμοδιανὴν* ἀπεκάλει τὴν Ρώμην καὶ τὴν σύγκλητον, *Κομμοδιανοὺς* τοὺς στρατιώτας καὶ τὰ πάντα. Ἐκτὸς ἐκστρατείας τινὸς κατὰ τῆς Βρεττανίας, οὐδὲν ἄλλο ἄξιον λόγου γεγονὸς ἔχομεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς του. Τοὺς Χριστιανοὺς δὲν κατεδίωξε, χαριζόμενος εἰς τὴν εὐνοουμένην του Μαρκίαν, ἥτις τοὺς συνεπάθει. Ἀφοῦ δὲ ἐξηυτέλισε τὸ πᾶν καὶ ἐφόνευσε χιλιάδας ἀθῴων πολιτῶν, ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῆς εὐνοουμένης του Μαρκίας, ἐκδικουμένης αὐτόν, διότι εἶδε τὸ ὄνομά της πρῶτον μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ προγραφέντων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δηλητήριον δὲν ἐπενήργει ταχέως, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς κινδύνου, ἔσπευσεν ὁ ἀθλητὴς Νάρκισσος καὶ τὸν ἔπνιξεν ἐν τῷ λουτρῶνι (192). Ὑπῆρξε σκληρότερος τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ ἀσεβέστερος τοῦ Νέρωνος, ἡ δὲ σύγκλητος προσεπάθησε νὰ ἐξαλείψῃ τὴν μνήμην του, ἀπαλείφουσα πανταχόθεν τὸ ὄνομά του. Ἄγαλμά του εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Κιαραμόντι. Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

κόμμοντο (comodo, ἢ a suo commodo). Ἰταλικὸς μουσικὸς ὅρος, συνώνυμος πρὸς τὸ «ad libitum» (=κατὰ βούλησιν). Γ. Σ.

κομμοντὸρ (commodore)· βλ. *κομμοδόρος*.

κομμὸς (ὁ)· ἐπιτετηδευμένος καὶ γυναικώδης καλλωπισμὸς τῆς κόμης παρ' ἀρχαίοις.

κομμός, ἡ ***κομμὸ*** (ἐκ τοῦ γαλλ. commode=*εὔκολος, βολικός*). Ἔπιπλον κοιτῶνος, ὕψους 60—70 ἑκατοστῶν περίπου, φέρον τρία συνήθως συρτάρια τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Εἰς τὰ συρτάρια αὐτὰ φυλάσσονται τὰ ἐσώρουχα καὶ ἐν γένει ὁ ρουχισμὸς τῆς οἰκίας. Μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ κομμὸς ἦτο ἄγνωστος. Ἡ μεγάλη ἄνθησις τῆς ἐπιπλοποιίας ἐν Γαλλίᾳ ἐδημιούργησε, μαζὶ μὲ ἄλλα ἔπιπλα, καὶ τὸν κομμόν, ὁ ὁποῖος σήμερον εἶναι ἐν χρήσει εἰς ὅλας τὰς χώρας, ὅπου εἶναι διαδεδομένος ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός. Οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι (ébénistes) ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' κατεσκεύασαν κομμοὺς ἀφαντάστου πολυτελείας ἀπὸ ἔβενον, μὲ διάφορα ποικίλματα καὶ ἐπιθήματα ἐκ ξύλων διαφόρων εἰδῶν (marqueterie) καὶ μὲ χειρολαβὰς τῶν συρταρίων ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου. Οἱ διασῳζόμενοι μέχρι σήμερον κομμοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φυλάσσονται εἰς μουσεῖα ἢ ἀποτελοῦν ἔπιπλα διακοσμητικὰ ἁπλῶς διὰ τὰς αἰθούσας ὑποδοχῆς. Ὁ κομμὸς σημερινῆς ἐποχῆς ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐπιπλώσεως τοῦ κοιτῶνος καὶ κατασκευάζεται ἀπὸ τὸ αὐτὸ ξύλον καὶ εἰς τὸν αὐτὸν περίπου ρυθμόν, ὅπως τὰ ἄλλα ἔπιπλα τοῦ κοιτῶνος (ἑρμάρια, κλῖναι, τουαλέττα κτλ.). Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ κομμοῦ καλύπτεται ἐντὸς διὰ μαρμαρίνης ἢ κρυσταλλίνης πλακός. Κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος ἐγίνετο συχνὰ συνδυασμὸς τοῦ κομμοῦ πρὸς τὸν νιπτῆρα, ὥστε ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης πλακὸς νὰ τοποθετῶνται ἡ λεκάνη, τὸ ὑδροδοχεῖον καὶ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα διὰ τὸ πλύσιμον τοῦ προσώπου καὶ τῶν χειρῶν πράγματα. Α. Σ.

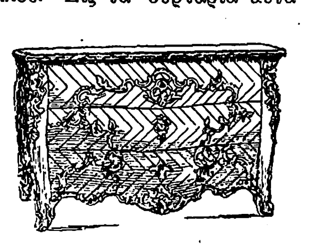

Κομμὸς ρυθμοῦ Λουδοβίκου ΙΕ'.

Κομμὸς συγχρόνου ἐποχῆς.

κομμοῦνα (ἡ) (γαλλ. commune=κοινότης)· ἡ κοινότης ὡς ἀνωτάτη πολιτικὴ ἐξουσία (νομοθετική, ἐκτελεστικὴ καὶ δικαστική)· ‖ τὸ δημοτικόν, τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον· ‖ ἡ κοινότης τῆς πόλεως τῶν Παρισίων κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον ἀπὸ 10 Αὐγούστου μέχρι 2 Δεκεμβρίου 1792 καὶ ἀπὸ 18 Μαρτίου μέχρι 26 Μαΐου 1871.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ κοινότης τῆς πόλεως τῶν Παρισίων ἐμφανίζεται δὶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Γαλλίας, διεκδικοῦσα ἐπαναστατικῶς πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς πολιτείας, πρῶτον κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν καὶ δεύτερον κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ὑπὸ τὴν ὤθησιν ριζοσπαστικῶν στοιχείων, ἀπηρτίσθη ἐκ τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς πόλεως ἐπαναστατικὸν δημοτικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐγκαθιδρύθη ἐν τῷ δημαρχείῳ τῶν Παρισίων ἀπὸ τῆς 10 Αὐγούστου μέχρι τῆς 2 Δεκεμβρίου 1792, εἰργάσθη διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς βα-

Digitized by Google

σιλείας, προέβη εἰς πολλὰς τρομοκρατικὰς ἐνεργείας καὶ ἤσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν.

Κατ' ἐξοχὴν ὅμως τὸ ὄνομα τῆς Κομμούνας φέρει ἡ κατὰ τὸ 1871 ἐκραγεῖσα προλεταριακὴ ἐπανάστασις τῶν Παρισίων καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις λαϊκῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἔζησεν ἀπὸ τῆς 18ης Μαρτίου μέχρι τῆς 28ης Μαΐου τοῦ 1871. Ἡ καταστολὴ τῶν κοινωνικῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1848 εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα προσωρινὴν ὕφεσιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀναβρασμοῦ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὕφεσιν διαρκέσασαν μέχρι τοῦ 1864, ὁπότε μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς Α' Διεθνοῦς ὑπὸ τοῦ Κ. Μὰρξ καὶ τὴν ἀπελευθερωτικὴν προσπάθειαν τῆς Πολωνίας ἤρχισε νὰ κλονίζεται ἡ κοινωνικὴ ἰσορροπία. Ἀριστεροὶ δημοκράται, μπλανκισταί, σοσιαλισταί, κομμουνισταί, ἀναρχικοὶ κλπ. ἐπεδόθησαν εἰς ἔντονον δρᾶσιν ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ Εὐρώπῃ. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ θέσις τῆς μοναρχίας εἶχε κλονισθῆ ὁριστικῶς, αἱ δὲ ἐκλογαὶ τοῦ 1869, δώσασαι πολλὰς ψήφους εἰς τὴν δημοκρατικὴν παράταξιν, ἐνέβαλον εἰς ἀνησυχίαν τὸν Ναπολέοντα τὸν Γ', ὁ ὁποῖος, διὰ ν' ἀπασχολήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην, νὰ τὴν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτειακὸν πρόβλημα καὶ τὸ καταπεπτωκὸς γόητρον τῆς μοναρχίας, κατέφυγεν εἰς τὸν μετὰ τῆς Πρωσσίας τυχοδιωκτικὸν πόλεμον, ὁ ὁπῖος ἐξερράγη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1870. Ἀλλ' ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου τούτου, ὅστις ἀπετέλει μοναδικὴν ἐλπίδα σωτηρίας διὰ τὸν Ναπολέοντα, ὑπῆρξεν ἀτυχής. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ἡττήθη κατὰ κράτος, ὁ Ναπολέων συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ οἱ Παρίσιοι ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Πρώσσων. Εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον στιγμὴν τὰ ἀριστερὰ στοιχεῖα ἤρχισαν νὰ ἐξεγείρουν τὸν λαόν. Ὁ Μπλάνκε μὲ τὰ μέλη τῶν μυστικῶν ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων ἐπροπαγάνδιζε τὴν ἀλλαγὴν τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος διὰ τῆς καταλήψεως καὶ διαχειρίσεως τῆς ἐξουσίας ὑπὸ κοινοτικῶν συμβουλίων καὶ ἐν Παρισίοις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἐπαναστατικῆς κομμούνας τοῦ 1792 καὶ τῆς ὁμοσπονδιακῆς ὀργανώσεως τῶν συμβουλίων (κομμουνῶν) τούτων. Ἀλλ' ἡ προπαγάνδα αὕτη οὐδεμίαν ἔσχεν ἀπήχησιν, καὶ ἡ μόνη ἐπελθοῦσα μεταβολὴ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ὑπῆρξε πολιτειακή. Ἡ δυναστεία ἔπεσε καὶ ἐσχηματίσθη κυβέρνησις δημοκρατική, ἀποκληθεῖσα «Κυβέρνησις τῆς Ἐθνικῆς Σωτηρίας», μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Θιέρσον, τὸν Φάβρ, τὸν Φερρὺ καὶ τὸν στρατηγὸν Τροσσύ, διοικητὴν τῶν Παρισίων. Ἡ νέα κυβέρνησις, φοβουμένη τὴν ἐσωτερικὴν ἐξέγερσιν, δὲν ἐτόλμα νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον καὶ ἐζήτει νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τοὺς Πρώσσους. Ὁ λαὸς ἐζήτει γενικὸν ἐξοπλισμὸν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τῶν ἐθνοφυλάκων νὰ ἐκλέγουν αὐτοὶ τοὺς ἀξιωματικούς των, ἐνῷ ὁ Θιέρσος ἐπεζήτει νὰ τὸν ἀφοπλίσῃ καὶ νὰ καταστείλῃ κάθε ἐπαναστατικὴν προσπάθειαν, ἔστω καὶ πρὸς ζημίαν τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου τῆς Γαλλίας. Τέλος ἡ κυβέρνησις ἐσυνθηκολόγησε μὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, ὁ δὲ λαὸς ἐξερεθιζόμενος ἀπὸ τὰ ἄστοχα μέτρα αὐτῆς κατέφυγεν εἰς τὴν ἔνοπλον ἐξέγερσιν.

Ἡ ἱστορία τῆς κομμούνας τοῦ 1871 δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον (18—28 Μαρτίου) τὰ κυβερνητικὰ ἔργα ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐθνοφρουρᾶς ἡ ὁποία ἔχει ἐγκαθιδρυθῆ εἰς τὸ δημαρχεῖον, καὶ ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων τῶν ἐκλεγέντων τὴν 20 Νοεμβρίου 1870 καὶ ἀναγνωρισθέντων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Θιέρσου, ἡ ὁποία ἔχει καταφύγει εἰς Βερσαλλίας, ὅπου ἐδρεύει καὶ ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις, ἐλθοῦσα ἐκ Βορδὼ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον (28 Μαρτίου—21 Μαΐου) ὅλαι αἱ πολιτικαί, στρατιωτικαί, διοικητικαί, δικαστικαὶ κλπ. ὑπηρεσίαι εὑρίσκονται εἰς χεῖρας τῆς κομμούνας. Κατὰ τὴν τρίτην περίοδον (21 Μαΐου—28 Μαΐου), ἡ ἐξουσία ἀνακτᾶται ὑπὸ τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ, ἐφ' ὅσον καταλαμβάνονται ὑπ' αὐτοῦ τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ διαμερίσματα τῶν Παρισίων, καὶ μόνον εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας συνοικίας ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰς χεῖρας τῶν κομμουνάρων, μέχρι τῆς ὁριστικῆς καταστολῆς.

Ἀφορμὴ τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως ὑπῆρξεν ἡ προσπάθεια τοῦ Θιέρσου, ὅπως (18 Μαρτίου) ἀφοπλίσῃ διὰ βιαίων μέσων τοὺς ἐθνοφύλακας καὶ προλάβῃ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐξεγέρσεως. Οἱ ἐθνοφύλακες καὶ οἱ ἐργάται, συνασπισθέντες εἰς ἑνιαῖον μέτωπον, ἔστρεψαν τὰ ὅπλα κατὰ τῆς κυβερνήσεως, συνέλαβον τοὺς στρατηγοὺς Λεκὸντ καὶ Τομὰς καὶ τοὺς ἐτυφέκισαν. Ἡ κυβέρνησις πρὸ τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ κατέφυγεν εἰς Βερσαλλίας. Τὴν ἐξουσίαν κατέλαβεν ὁ δῆμος τῶν Παρισίων, ὁ ὁποῖος ἀνεκήρυξε τὴν κομμούναν.

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν οἱ μπλανκισταὶ καὶ οἱ διεθνισταὶ Varlin, Rigault, Duval, Jourde κλπ. Ἀλλ' ὅλα τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς δὲν εἶχον οὔτε ταξικὴν οὔτε ἰδεολογικὴν ὁμοιογένειαν, καὶ κατὰ τοῦτο ἀπετέλουν ἀντανάκλασιν τῆς συνθέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἐπαναστατημένος λαός. Ὑπῆρχον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ κομμουνισταὶ καὶ δημοκράται καὶ μπλανκισταὶ καὶ σοσιαλισταί, καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος τὸ ἀλλοπρόσαλλον τῶν ἀποφάσεων καὶ ἡ ἔλλειψις σταθερᾶς καὶ ψυχραίμου γραμμῆς εἰς τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τῆς κομμούνας. Παρ' ὅλα τὰ μεταρρυθμιστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἡ κομμούνα (τινὰ τῶν ὁποίων λεπτομερειακώτερα εὐρέθησαν τόσον ψυχολογημένα, ὥστε υἱοθετήθησαν κατόπιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Θιέρσου), δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν κατάστασιν. Ἐκράτησε τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ δύο μῆνας καὶ παρ' ὅλα τὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα διέπραξεν, ἀποτελεῖ εὔγλωττον ἱστορικὴν μαρτυρίαν τῆς πρακτικότητος, τῆς εὐθυκρισίας καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ, ὁ ὁποῖος διακρίνει τὰς λαϊκὰς μάζας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κυβέρνησις τοῦ Θιέρσου, εὑρισκομένη ἐν Βερσαλλίαις, συνεκέντρωσε στρατὸν ἐξ 100 χιλ. ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Μὰκ Μαὸν καὶ ἀπὸ τῆς 2ας Ἀπριλίου ἤρχισε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων. Κατόπιν σειρᾶς μαχῶν, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ κομμουνάροι ἔδειξαν ἄφθαστον ἡρωϊσμόν, ὁ στρατὸς τοῦ Θιέρσου κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς Παρισίους, ὅπου ἤρχισε πλέον ὁ τόσον γνωστὸς εἰς τοὺς Παρισινοὺς πόλεμος τῶν ὁδοφραγμάτων. Ἀπὸ τῆς 21ης μέχρι τῆς 28ης Μαΐου, ὁπότε ἔπεσε καὶ τὸ τελευταῖον ὁδόφραγμα τῶν κομμουνάρων, ὁ ἀγὼν διεδραματίζετο ἐντὸς τῆς πόλεως. Μετὰ τὴν νίκην, ὁ Θιέρσος διέταξε γενικὴν σφαγὴν τῶν ὀπαδῶν τῆς κομμούνας. Εἴκοσι χιλιάδες ἐργατῶν ἐτυφεκίσθησαν καὶ τριάκοντα ὀκτὼ χιλιάδες ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν.

Ἡ κομμούνα τοῦ 1871, ὡς κίνημα μὲ κοινωνικὸν περιεχόμενον, δὲν κρίνεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὑπὸ πάντων. Διὰ τοὺς συντηρητικοὺς ἱστορικοὺς εἶναι ἓν συμπτωματικόν, ἄνευ αἰτίων καὶ ἄνευ ἀποτελεσμάτων γεγονός, μία περίπτωσις ὁμαδικῆς παραφροσύνης, ἡ ὁποία ὡδήγησεν ὡρισμένους αἱμοβόρους ἀρχηγοὺς εἰς τερατώδη ἐγκλήματα. Διὰ τοὺς σοσιαλιστὰς ὅμως, ἡ κομμούνα ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον ἱστορικὸν σταθμὸν τῶν νέων χρόνων καὶ εἶναι ἡ πρώτη σοβαρὰ ἀπόπειρα ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ ἐγκαθιδρύσεως τοῦ κομμουνισμοῦ. Κατὰ τὸν Μὰρξ (ὁ ὁποῖος κρίνει τὴν κομμούναν εἰς ἰδιαίτερον ἔργον του τιτλοφορούμενον: «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Γαλλίᾳ») ἡ κομμούνα δεικνύει τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις, καὶ τὰ λάθη, τὰ ὁποῖα ὀφείλει ν' ἀποφύγῃ αὕτη. Τὸ βασικὸν λάθος τῆς κομμούνας, κατὰ τὴν σοσιαλιστικὴν κριτικήν, εἶναι ὅτι περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ προβῇ καὶ εἰς τὴν ῥιζικὴν καταστροφήν του καὶ τὴν δημιουργίαν νέου τύπου, μὲ νέα ἐντελῶς πρόσωπα. Κατὰ τοὺς μπολσεβίκους ἡ κομμούνα ἀποτελεῖ πρόδρομον τῆς ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ διατήρησις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπωφελῆ χρησιμοποίησιν τῶν διδαγμάτων τῆς κομμούνας. Διὰ τοὺς σοσιαλδημοκράτας ὅμως καὶ διὰ τὸν Κάουτσκυ, οὐδεμία ὁμοιότης ὑπάρχει μεταξὺ τῆς κομμούνας (προδρόμου τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως) καὶ τῆς ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Beslay*, La vérité sur la commune (1877).— *Lissagaray*, Geschichte der Kommune von 1871 (1890).— *Κ. Μάρξ*, Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Γαλλίᾳ (ἑλλ. μετ. «Ἀρχεῖον Μαρξισμοῦ» 1924).— *Ε. Βαντερβέλντε*, Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ (ἑλλ. μετ. 1921).— *K. Kautsky*, Terrorismus und Kommunismus (1919).— *Λ. Τρότσκυ*, Terrorisme et communisme (1920).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Σοβιετικὴ Ρωσία καὶ Παρισινὴ Κομμούνα (ἑλλ. μετ. 1928).— *C. Tales*, La Commune de 1871 (1924).— *Da Costa*, La Commune vécue (τ. 2, 1903—1904).— *Nass*, Le siège de Paris et la Commune (1914).— *Dubreuil*, La Commune (1907 ἐν *J. Jaurès*, Histoire socialiste de la révolution Française, τόμ. θ').

—Ω

κομμουνάρος (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τῆς *κομμούνας* (βλ.λ.).

κομμουνίζω· φρονῶ τὰ τῶν κομμουνιστῶν· ῥέπω πρὸς τὸν κομμουνισμόν· ἀποδέχομαι τὰς περὶ κοινωνίας ἀρχὰς τοῦ κομμουνισμοῦ.

κομμουνισμὸς (ὁ) (ἐκ τοῦ λατιν. communis = κοινός)· θεωρία καὶ σύστημα κοινωνικῆς ὀργανώσεως, στηριζομένης ἐπὶ τῆς κοινοκτημοσύνης πάντων τῶν ἀγαθῶν (μέσων καὶ προϊόντων τῆς παραγωγῆς) καὶ ἀποκλειούσης τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὰς διακρίσεις κοινωνικῶν τάξεων.

—[ΚΟΙΝΩΝ.] Ὁ *κομμουνισμὸς* ὡς σύστημα ἀποτελεῖ παναρχαίαν μορφὴν κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ἀφ' ἧς διῆλθον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὅλαι αἱ κοινωνίαι, πρὸ τῆς εἰσόδου των εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὑπολείμματα ἢ ἀναβιώσεις τοῦ ὁποίου συναντῶνται καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀρχαιότητα, ἐπροτάθη κατὰ καιροὺς ὡς λύσις του, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἀπασχολοῦντος τὰς κοινωνίας προβλήματος τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ ὡς μέθοδος πρὸς καλυτέραν καὶ συμφωνοτέραν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας. Τὴν τάσιν ταύτην, ἡ ὁποία διήκει δι' ὅλου τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῶν λαῶν καὶ ἡ ὁποία, εἰς τινας περιόδους καὶ ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας μετεβλήθη εἰς πραγματικότητα, δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, διαφόρους ἀλλήλων: εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ *ἀρχαίου κομμουνισμοῦ* καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ *κομμουνισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων*. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔσχεν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ συνόλου καὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προτεινομένου κομμουνιστικοῦ συστήματος καὶ τοῦ τρόπου τῆς πραγματοποιήσεώς του, εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ ἑκάστοτε κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος καὶ συγκεκριμένως ἡ ὕπαρξις ἢ μὴ συγκεκροτημένου καὶ ἀρτίου κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν. Ὁ κομμουνισμός, ὁ ὁποῖος ἐπροτάθη ἢ ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ προκαπιταλιστικόν, ἡμικαπιταλιστικὸν ἢ φεουδαρχικὸν καθεστώς, διαφέρει τελείως τοῦ κομμουνισμοῦ, ὅστις διεμορφώθη καὶ διετυπώθη ὑπὸ τὸ σημερινὸν ὥριμον κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς. Διὰ τοῦτο, ὡς διαχωριστικὴν γραμμὴν μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων κατηγοριῶν τοῦ κομμουνισμοῦ λαμβάνομεν τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ κλασσικήν, οὕτως εἰπεῖν, μετάβασιν ἀπὸ τῆς φεουδαρχίας εἰς τὸν κεφαλαιοκρατισμόν, διὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν κονίστραν νέας κοινωνικῆς τάξεως, τῆς ἀστικῆς.

ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

1 ***Ὁ κομμουνισμὸς ἐν Ἑλλάδι.*** Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ὁ κομμουνισμὸς παρουσιάζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς πολιτικὸν καὶ πρακτικὸν σύστημα ἐν Κρήτῃ καὶ Σπάρτῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς θεωρητικὸν πολιτικὸν σύστημα ἐν τῇ πλατωνικῇ φιλοσοφίᾳ.

α') Κρητικὸς κομμουνισμός· μινωϊκὴ νομοθεσία. Ἐν Κρήτῃ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ὑπῆρχον δύο τάξεις: οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἐλεύθεροι. Οἱ δοῦλοι, κατὰ τὴν μινωϊκὴν νομοθεσίαν (ὁμοιάζοντες πρὸς τοὺς δουλοπαροίκους τοῦ μεσαίωνος), ὑπεχρεοῦντο νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ ν' ἀσκοῦν τὴν βιομηχανίαν, παρέχοντες μέρος τῶν εἰσοδημάτων εἰς τὸν δημόσιον θησαυρόν, ἐξ οὗ κατεβάλλοντο τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως τοῦ κράτους καὶ τῆς τάξεως τῶν ἐλευθέρων. Οἱ ἐλεύθεροι ἐστεροῦντο ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ εἶχον εἶδος ταξικοῦ κομμουνισμοῦ, σιτιζόμενοι ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Ὅπως εἶναι φανερόν, ὁ κομμουνισμὸς οὗτος ἦτο εὐνοϊκὸς μόνον διὰ τὴν ἄρχουσαν τάξιν, ἐνῷ εἶχε καταπιεστικὸν καὶ τυραννικὸν χαρακτῆρα διὰ τὴν τάξιν τῶν δούλων (δουλοπαροίκων). Ἦτο παρασιτικὸς κομμουνισμὸς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους χαρακτηρίζεται ὡς ἀνόητος, τυραννικὸς καὶ ἀντικοινωνικός.

β') Σπαρτιατικὸς κομμουνισμός· λυκούργειος νομοθεσία. Ἐκ τοῦ κρητικοῦ συστήματος φαίνεται ὅτι ἐνεπνεύσθη ὁ Λυκοῦργος τὴν δημιουργίαν τοῦ ἰδικοῦ του, κατὰ πολὺ τελειοτέρου συστήματος. Κατὰ τὴν λυκούργειον νομοθεσίαν, ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν μείωσιν τῆς μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων παρουσιασθείσης ταξικῆς διαφοροποιήσεως, πάντα τὰ κινητὰ ἀγαθὰ καὶ οἱ εἵλωτες ἐκηρύχθησαν ἀγαθὰ κοινῆς χρήσεως, τὸ χρῆμα ὡς μέσον ἀνταλλαγῆς κατηργήθη σχεδὸν καὶ ἡ γῆ ἐμοιράσθη ἐκ νέου μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων. Τοὺς κλήρους τῶν ἐλευθέρων ἐκαλλιέργουν οἱ εἵλωτες, παρέχοντες τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν εἰσοδημάτων εἰς τοὺς κυρίους τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν δικαίωμα ἐνεχυριάσεως ἢ πωλήσεως τοῦ κλήρου των εἶχον καὶ ἐσιτίζοντο εἰς κοινὰ συσσίτια. Τὰ τέκνα τῶν ἐλευθέρων ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 7 ἐτῶν ἀνετρέφοντο καὶ ἐξεπαιδεύοντο ὑπὸ τοῦ κράτους. Τοιουτοτρόπως καὶ ἐν Σπάρτῃ ὁ κομμουνισμὸς δὲν ἀφεώρα εἰς τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας, ἀλλ' εἰς μίαν μόνον τάξιν, τὴν ἄρχουσαν.

γ') Ἰδεολογικὸς κομμουνισμὸς τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Πλάτων ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» του διαγράφει τὸ σχέδιον μιᾶς ἰδεώδους κομμουνιστικῆς πολιτείας, ἡ ὁποία πάλιν δὲν περιλαμβάνει ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας, διότι ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας, πρὸς ὄφελος πάντοτε τῆς ἀρχούσης τάξεως τῶν ἐλευθέρων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο οἱ ἐλεύθεροι, ἀναλόγως τῶν ψυχικῶν των δεξιοτήτων, πρέπει νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας: α') τῶν δημιουργῶν, β') τῶν φυλάκων καὶ γ') τῶν ἀρχόντων. Εἰς τὰς δύο τελευταίας τάξεις τῶν φυλάκων καὶ τῶν ἀρχόντων πρέπει νὰ εἶναι ἀπηγορευμένη ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, διὰ νὰ μὴ προβαίνουν εἰς ἀδικίαν ἕνεκα πλεονεξίας. Πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἀγαθὰ θὰ εἶναι κοινὰ εἰς χεῖρας τῶν μελῶν τῶν δύο τούτων ἀρχουσῶν τάξεων. Διὰ τὴν διατήρησιν ἑνὸς τοιούτου καθεστῶτος πρέπει νὰ καταργηθῇ ἡ οἰκογένεια, ἡ ὁποία δημιουργεῖ κατ' ἀνάγκην τὸ κληρονομικὸν δίκαιον, καὶ ν' ἀντικατασταθῇ ὁ γάμος δι' ἑνώσεων, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἔχουν τὴν γενικὴν ἐποπτείαν οἱ ἄρχοντες, φροντίζοντες ὅπως τηρῶνται αὐστηρῶς οἱ κανόνες τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς καὶ εὐγονίας. Αἱ γυναῖκες ἑκάστης ἐκ τῶν δύο ἀρχουσῶν τάξεων θὰ εἶναι κοιναὶ εἰς τὰ ἄρρενα μέλη κάθε τάξεως, τὰ δὲ γεννώμενα τέκνα θ' ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν καὶ θὰ ἀνατρέφωνται ὑπ' α-

Digitized by Google

τῆς. «Δεῖ κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις καὶ τὰς γυναῖκας, κοινοὺς δὲ καὶ τοὺς παῖδας». Αἱ κομμουνιστικαὶ θεωρίαι τοῦ Πλάτωνος οὐδεμίαν πρακτικὴν ἐπίδρασιν ἤσκησαν, τροφοδοτήσασαι ἁπλῶς παρόμοια οὐτοπιστικὰ συστήματα μεταγενεστέρων διανοητῶν.

2. ***Χριστιανικὸς κομμουνισμός.*** Ἐντελῶς διαφόρου χαρακτῆρος ἦτο ὁ κομμουνισμὸς τῶν παλαιοχριστιανικῶν χρόνων. Ἡ στερέωσις τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀπῄτει, ὅπως οἱ πιστοὶ θυσιάζωσι καὶ ἰδιοκτησίαν καὶ οἰκογένειαν καὶ ζωήν· ἕνεκα τούτου, κατὰ τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων: «πάντες οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμοίραζον αὐτὰ πᾶσι, καθ' ὅ,τι ἄν τις χρείαν εἶχε». Ἡ ζωὴ λοιπὸν τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἦτο κομμουνιστική, ἀλλ' ὁ κομμουνισμὸς οὗτος ἐστερεῖτο ὑποχρεωτικοῦ χαρακτῆρος καὶ δὲν ἀπέβλεπεν εἰς εὐδαιμονιστικοὺς σκοπούς. Ἦτο μᾶλλον μιὰ προσωρινὴ συνένωσις χάριν τοῦ θριάμβου τῆς πίστεως.

Ὁ κομμουνισμὸς ἀνεφάνη μὲ πρακτικώτερον καὶ δραστικώτερον χαρακτῆρα παρὰ τῇ αἱρέσει τῶν *ἀναβαπτιστῶν*, ἡ ὁποία προῆλθεν ἐκ τῶν μεταρρυθμιστικῶν ἀρχῶν τοῦ Λουθήρου. Ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τῆς αἱρέσεως ταύτης Θωμᾶς Μύντζερ, διεκήρυσσεν ὅτι, πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἀπολύτου χριστιανικῆς ἀδελφοσύνης, ἀπαιτεῖται πλήρης πολιτικὴ ἐξίσωσις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, κατάργησις κάθε κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ ἀπόλυτος κοινοκτημοσύνη τῶν ἀγαθῶν. Ἀπόπειρα πραγματοποιήσεως τῶν ἀρχῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Θ. Μύντζερ καὶ τῶν ὀπαδῶν του μὲ βάσιν τοὺς πτωχοὺς ἀγρότας, μετά τινας παροδικὰς ἐπιτυχίας, προεκάλεσε δεινὰς καταδιώξεις τῶν κυβερνήσεων καὶ ἐπνίγη τέλος εἰς τὸ αἷμα.

3. ***Φιλολογικός, φιλοσοφικοϊδεολογικός, ἢ πλατωνικὸς κομμουνισμός.*** α') Θωμᾶς Μῶρος (T. Morus). Τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, καθ' ἣν ἀνεφάνη ἡ αἵρεσις τῶν ἀναβαπτιστῶν, ἐξεδόθη καὶ τὸ ἔργον τοῦ καγκελλαρίου τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶ Μώρου: «De optime reipublicae statu deque insula Utopia» (1516), τὸ ὁποῖον ἔσχε μεγίστην διάδοσιν. Εἰς αὐτὸ περιγράφεται ἡ ἰδεώδης κομμουνιστικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων φανταστικῆς τινος νήσου, τῆς *Οὐτοπίας* (ἐκ τοῦ *οὐ τόπος*=ἀνύπαρκτος). Τὸ βιβλίον δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς τὸ πρῶτον κρίνεται ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῆς ἐποχῆς τοῦ συγγραφέως, ἡ θλιβερὰ θέσις τοῦ λαοῦ, ἡ καταστροφὴ τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, ἡ σκληρότης τῶν γαιοκτημόνων κλπ., ἡ μανία τῶν πολέμων καὶ τῶν κατακτήσεων, αἱ ἀνηθικότητες τῆς διπλωματίας· εἰς τὸ δεύτερον θεωρεῖται ὡς αἰτία τῶν κακῶν ὁ θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἄνευ τῆς καταργήσεως τοῦ ὁποίου πᾶσα προσπάθεια βελτιώσεως τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ ἀποβαίνει ματαία· εἰς τὸ τρίτον μέρος γίνεται ἐφαρμογὴ τῶν πρακτικῶν πορισμάτων τῶν προηγουμένων μερῶν, διὰ τῆς περιγραφῆς τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς νήσου Οὐτοπίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἐγκαθιδρυθῇ ὁ κομμουνισμός· εἰς δὲ τὸ τέταρτον ἐκτίθεται ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῶν κατοίκων τῆς πολιτείας, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος τῶν ἐθνῶν. Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς «Οὐτοπίας» τοῦ Μώρου εἶναι ἡ πλήρης κοινοκτημοσύνη. Ἡ ἐξουσία διανέμει εἰς ἕκαστον τὰ παραγωγικὰ ὄργανα, οἱ δὲ καρποὶ τῆς κοινῆς ἐργασίας ἀνήκουσιν εἰς πάντας. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος προτεινομένην κοινογαμίαν, ὁ Μῶρος θεσπίζει τὸν θεσμὸν τῆς μονογαμίας ὡς συμφωνότερον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ τῇ ἠθικῇ. Τὰ πολύτιμα μέταλλα, σύμβολα τοῦ πλούτου εἰς τὰς ἄλλας πολιτείας, ἐδῶ καταφρονοῦνται καὶ χρησιμοποιοῦνται δι' εὐτελεῖς χρήσεις. Τὰ ἤθη εἶναι ἥμερα καὶ ἁπλᾶ, οἱ νόμοι ἀπορρέουν ἐκ τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ ἡ ἀνεξιθρησκεία εἶναι πλήρης.

β) Θωμᾶς Καμπανέλλα (T. Campanella). Κατὰ τὸ πρότυπον τῆς «Οὐτοπίας» τοῦ Θ. Μώρου ἐπρότεινε καὶ ὁ Θ. Καμπανέλλα εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Civitas solis» (1643) ἓν παγκόσμιον κομμουνιστικὸν θεοκρατικὸν κράτος, ἄνευ ταξικῶν διακρίσεων καὶ κοινωνικῆς ἀνισότητος. Εἰς τὴν *Ἡλίου πολιτείαν* ταύτην ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἡ ἰδιαιτέρα κατοικία, ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ εἰς τοὺς κόλπους ξεχωριστῆς οἰκογενείας εἶναι ἀπηγορευμένα, διότι οἱ θεσμοὶ οὗτοι εὐνοοῦν τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ ἐξασθενοῦν τὸ κοινωνικὸν ἔνστικτον τῶν κατοίκων. Τὰς γενετησίους σχέσεις κανονίζουν αἱ ἀρχαὶ (οἱ τυχόντες δηλαδὴ καλυτέρας παιδεύσεως καὶ ἐπιδείξαντες τὴν καλυτέραν ἐπίδοσιν) ἐπὶ τῇ βάσει φυσιολογικῶν ὑπολογισμῶν καὶ μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως τὸ κράτος ἔχῃ πολίτας ὑγιεῖς καὶ ἱκανούς. Κάθε μέλος τῆς ἀπολύτως κομμουνιστικῆς ταύτης κοινωνίας εἶναι ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν μᾶλλον συνᾴδουσαν πρὸς τὴν φύσιν του ἐργασίαν καὶ λαμβάνει ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῆς ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του. Ἐπειδὴ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν συμμετέχουν ὅλα τὰ μέλη τῆς πολιτείας, ἡ ἐργασία, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἕκαστος, εἶναι μικροτέρα τῆς συνήθως ἐκτελουμένης ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων μελῶν τῶν ἄλλων κοινωνιῶν. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρόνου χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν πλουτισμὸν τῶν γνώσεων, τὴν συζήτησιν, τὴν μελέτην, τὴν διασκέδασιν, τὴν εὐχάριστον ἄσκησιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος.

γ') Κομμουνισμὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ καταστροφικὴ κρίσις τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος φθάνει εἰς τὸ κατακόρυφον. Μία νέα τάξις, ἡ ἀστική, γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ φεουδαρχισμοῦ, ταυτοχρόνως δὲ καὶ θανάσιμος ἀντίπαλός του, ἀρχίζει νὰ ἀνακύπτῃ ἐκ τῆς ἀφανείας καὶ νὰ διεκδικῇ τὰ οἰκονομικὰ καὶ πολιτικά της δικαιώματα. Τὸ φεουδαρχικὸν καθεστώς, καθεστὼς προνομίων, ἀφαντάστου ἀνισότητος, καταχρήσεως καὶ μονοπωλίων, εἶχε παύσει πλέον νὰ ἱκανοποιῇ καὶ στοιχειωδῶς ἀκόμη τὰς ἀνάγκας τῆς ὁλότητος· ἡ χρεοκοπία τῆς πολιτικῆς μορφῆς τοῦ φεουδαρχικοῦ καθεστῶτος, τῆς μοναρχίας δηλαδὴ καὶ τοῦ συμμάχου καὶ ἰδεολογικοῦ ἀπολογητοῦ αὐτῆς, τοῦ κλήρου, ηὔξανεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Ὑπὸ τοιαύτας κοινωνικὰς συνθήκας ἀναφαίνονται νέοι διανοηταί, φορεῖς τῶν ἰδεολογικῶν ἀνησυχιῶν τῆς ἐποχῆς των, τινὲς τῶν ὁποίων προτείνουν καὶ πάλιν ὡς μόνον κατάλληλον διὰ τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος σύστημα τὸν κομμουνισμόν, ἕνα κομμουνισμὸν ὄχι ὀλιγώτερον οὐτοπιστικὸν ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅστις ἐπροτάθη εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς.

Ὁ Morelly εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Code de la nature» (1755), παραδεχόμενος ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ φύσεως ἀγαθός, ὅτι τὰ πάθη καὶ ὁ αὐτοματισμὸς τῆς ψυχῆς ὁδηγοῦν αὐτὸν ἀσφαλῶς πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν του καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, ὅτι δὲ ἡ κοινωνία καὶ οἱ θεσμοὶ αὐτῆς διαστρέφουν τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἐζήτησε νὰ δημιουργήσῃ νέαν κατάστασιν πραγμάτων, ἐν ᾗ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξαχρειοῦται οὐδ' ἐκφαυλίζεται, καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μόνον ἡ κατάργησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις ἀκράτου κοινοκτημοσύνης δύνανται νὰ σώσουν τὴν ἀνθρωπότητα. Κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦ Morelly πρέπει πάντα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς νὰ εἶναι κοινά· νὰ τιμωρῆται αὐστηρῶς κάθε προσπάθεια ἐπαναφορᾶς τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία νὰ ἀσκῆται ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν πολιτῶν, διὰ νὰ ἐπιτυγχάνηται οὕτως ἀπόλυτος πολιτικὴ ἰσότης.

Ὁ Roussseau διὰ τοῦ «Contrat social» καὶ τοῦ «Discours sur l'inégalité des hommes», κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς κοινοκτημοσύνης καὶ κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὅστις καταστρέφει τὴν φυσικὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων. Κατ' αὐτὸν ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τότε μόνον εἶναι σύμφορος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἅπαντες ἔχουν τὸ ἀναγκαιοῦν αὐτοῖς, οὐδεὶς δέ τι τὸ ὑπερβάλλον. Πᾶσα διεκδίκησις ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἀναγκαιούντων αὐτοῖς ἀποτελεῖ διεκδίκησιν φυσικοῦ δικαιώματος. «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὅστις περιφράξας ἀγρὸν εἶπε: «τοῦτο μοὶ ἀνήκει», ἔτυχε δὲ ἀνδρῶν ἀρκούντως εὐήθων ἵνα τὸν πιστεύσουν, ὑπῆρξεν ὁ ἀληθὴς ἱδρυτὴς τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Πόσων ἐγκλημάτων, πολέμων καὶ ἄλλων φρικαλέων δυστυχημάτων θὰ ἦτο ἀπηλλαγμένον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἂν ἀφαιρῶν τις τοὺς πασσάλους τοῦ περιφράγματος καὶ πληρῶν τὴν αὔλακα, ἔλεγε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τούτους: ἀποστρέψατε τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἀπὸ τοῦ ἀπατεῶνος τούτου· ἀπόλλυσθε ἂν λησμονήσητε ὅτι οἱ καρποὶ τῆς γῆς ἀνήκουσιν εἰς πάντας, ἡ δὲ γῆ εἰς οὐδένα».

Ὁ δὲ Mably εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Principes de la législation» (1776) ἐπιζητεῖ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν φυσικήν των κατάστασιν, ὅτε ἔζων ἐν κοινῷ ἐκ τῶν προϊόντων τῆς θήρας καὶ ἁλιείας καὶ ἐκ τῶν αὐτοφυῶν καρπῶν τῆς φύσεως καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζει πᾶσα ἀνισότης εἰς τὴν περιουσίαν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἰδιοκτησία ὄχι μόνον δὲν ἐξεγείρει πρὸς ἐργασίαν ἀλλὰ τοὐναντίον καθιστᾷ δυνατὴν καὶ καθιεροῖ τὴν ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν, ἀποσυνθέτει τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀλλοιοῖ τὰ φυσικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα. Ἐκ τῆς ἀνισότητος, ἐκ τῆς πάλης τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων, προέρχονται ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ διαιρέσεις, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ αἱ ἐπαναστάσεις, ἐνῷ ἡ ἰσότης, συνενοῦσα τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους, γίνεται πρόξενος παντὸς ἀγαθοῦ.

Ὁ Brissot διὰ τοῦ ἔργου «Investigations philosophiques sur le droit de propriété et le vol» (1780) κηρύσσεται ἐπίσης κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας. Ποιούμενος διάκρισιν μεταξὺ τῆς φυσικῆς ἰδιοκτησίας «τῆς δεξιότητος, τουτέστι, τὴν ὁποίαν ἔχει πᾶν ζῷον ὅπως χρησιμοποιῇ κάθε ὑλικὸν ἀγαθὸν διὰ τὴν διατήρησίν του ἐν τῇ ζωῇ» καὶ τῆς ἰδιοκτησίας ὅπως ἔχει σήμερον, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κάθε πρᾶξις προσβάλλουσα τὴν σημερινὴν μορφὴν τῆς ἰδιοκτησίας δὲν πρέπει νὰ τιμωρῆται. Ἡ σημερινὴ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπὴ καὶ ἡ κλοπὴ ἀσκουμένη σήμερον δὲν εἶναι παρὰ μία δικαία ἀπαλλοτρίωσις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐπίσης τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἡ ἀρνητικὴ κριτικὴ ἀπέναντι τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὡς γενεσιουργοῦ αἰτίου τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος, ἐξηκολούθησε μετὰ μεγαλυτέρας ζέσεως καὶ ἀνεφάνησαν ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι οὐ μόνον ὑπεστήριξαν θεωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐζήτησαν, στηριζόμενοι ἐπὶ ὡρισμένων κοινωνικῶν στρωμάτων, νὰ μεταβάλουν εἰς πρᾶξιν τὰς κομμουνιστικάς των ἀντιλήψεις. Ἀξιολογώτερος ἐκ τούτων ὑπῆρξεν ὁ F. Babeuf, ἀρχηγὸς τῆς «Συνωμοσίας τῶν Ἴσων» Conspiration des Égaux), ὁ ὁποῖος μὲ τὰς ἐπαναστατικάς του ἀντιλήψεις περὶ βιαίας συνωμοτικῆς ἀνατροπῆς τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος ἀποτελεῖ τὸν μεταβατικὸν σταθμὸν ἀπὸ τοῦ φιλοσοφικοϊδεαλιστικοῦ κομμουνισμοῦ τοῦ παρελθόντος εἰς τὸν κομμουνισμὸν τῶν νεωτάτων χρόνων.

II. ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἀντιπροσωπεύει ὁ νεώτερος κομμουνισμός, εἶναι ἀντανάκλασις ἐπὶ τῆς διανοίας ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ταξικῆς πάλης, ἡ ὁποία βασιλεύει ἐν τῇ κοινωνίᾳ μεταξὺ τῶν κατεχόντων τὰ μέσα τῆς ζωῆς καὶ τῶν στερουμένων αὐτῶν, τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τῶν μισθωτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς κρατούσης ἐν τῇ παραγωγῇ ἀναρχίας. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν θεωρητικήν του μορφὴν ὁ νεώτερος κομμουνισμὸς φαίνεται ὡς μᾶλλον ἀνεπτυγμένη καὶ μᾶλλον συνεπὴς συνέχισις τῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας διετύπωσαν οἱ Γάλλοι φιλόσοφοι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Αὐτοὶ δὲν ἠνέχθησαν καμμίαν ἐξωτερικὴν αὐθεντίαν· θρησκεία, φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, κοινωνία, κυβέρνησις, τὰ πάντα ὑπεβλήθησαν εἰς ἀμείλικτον κριτικὴν καὶ ἐκλήθησαν νὰ δώσουν τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς των. Ἡ λογική, ὁ ὀρθὸς λόγος, ἀπέβη ὁ ὑπέρτατος κανὼν τοῦ παντός, καὶ πᾶν ὅ,τι ἀντέβαινε πρὸς αὐτὸν ἐθεωρεῖτο ἀπορρίψιμον. Πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ καὶ κυβερνητικαὶ μορφαί, αἱ γνωσταὶ ἕως τότε, πᾶσαι αἱ κατὰ παράδοσιν ἀντιλήψεις ἀνεκαλύπτοντο παράλογοι, τὸ δὲ παρελθὸν ἐκρίνετο ἄξιον οἴκτου καὶ περιφρονήσεως. Ὁ κόσμος εἰσήρχετο, κατ' αὐτούς, διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ λόγου, ὅπου ἡ δεισιδαιμονία, ἡ ἀδικία, τὰ προνόμια, ἡ καταπίεσις θὰ ἐξεδιώκοντο ὑπὸ τῆς αἰωνίας ἀληθείας, ὑπὸ τῆς θεμελιωμένης ἐπὶ τῆς φύσεως ἰσότητος, ὑπὸ τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ Γάλλοι φιλόσοφοι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος δὲν ἐζήτουν ν' ἀπελευθερώσουν μίαν ὡρισμένην τάξιν, ἀλλὰ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα. Παραλλήλως πρὸς ταῦτα, ἡ ἀστικὴ τάξις ἀπεδύετο εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα ἐναντίον τῆς φεουδαρχίας.

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἀνταγωνισμαῦ μεταξὺ φεουδαρχίας καὶ ἀστικῆς τάξεως, ὑπῆρχε καὶ ὁ πανάρχαιος ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν, τῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ τῶν θυμάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ταυτοχρόνως μὲ τὴν κοινωνικὴν ἄνοδον τῆς ἀστικῆς τάξεως, ὑπὸ τὸ φεουδαρχικὸν καθεστὼς ἐδημιουργεῖτο καὶ μία νέα τάξις, πρόδρομος τῆς σημερινῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἡ ὁποία εἰς κάθε μέγα ἀστικὸν κίνημα ἐκινεῖτο καὶ δι' ἴδιόν της λογαριασμόν, ἢ προὐκάλει ἀντίστοιχα ἰδεολογικὰ ῥεύματα. Εἰς τὴν ἀπόγνωσιν τῆς σχηματιζομένης ταύτης τάξεως ἀντιστοιχοῦν κατὰ τὸν ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰῶνα αἱ οὐτοπιστικαὶ περιγραφαὶ ἰδεωδῶν κοινωνιῶν (Morus, Campanella) καὶ ἡ ἐξέγερσις τῶν ἀναβαπτιστῶν, καὶ εἰς τὸν ΙΗ' αἰῶνα αἱ κομμουνιστικαὶ θεωρίαι τῶν Morelly, Mably κλπ. καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ θεωρία καὶ πρᾶξις τοῦ Babeuf. Ἡ ἰσότης δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ νὰ ἐπεκταθῇ εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς συνθήκας τοῦ ἀτόμου· ἔπρεπε νὰ καταργηθοῦν ὄχι μόνον τὰ προνόμια τῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ αὐτῶν. Οὕτως ἐγεννήθη κατὰ φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν τὸ ἰδεολογικὸν καὶ πρακτικὸν κίνημα τῶν μεγάλων οὐτοπιστῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, Saint-Simon, Ch. Fourier, R. Owen καὶ E. Cabet, τῶν ἀποκληθέντων *συνεταιριστικῶν* (associationistes).

1. ***Συνεταιριστικὸς κομμουνισμός.*** Καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι οὐτοπισταὶ δὲν ἐνεφανίσθησαν ὡς ἐκπρόσωποι μιᾶς τάξεως, τοῦ προλεταριάτου, ἀλλ' ἀκολουθοῦντες τοὺς Γάλλους φιλοσόφους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐπεδίωκον νὰ ἐγκαθιδρύσουν τὸ βασίλειον τοῦ λόγου καὶ τῆς αἰωνίας δικαιοσύνης διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνῷ ἀντιθέτως πρὸς αὐτοὺς ἐθεώρουν ἐξ ἴσου παράλογον καὶ ἄδικον πρὸς τὸ φεουδαρχικὸν καθεστὼς τὸ νέον διὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπιβληθὲν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς. Ἐκ τούτων μόνον οἱ δύο τελευταῖοι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς κομμουνισταί, διότι μόνον αὐτοὶ καταργοῦν τὸν θεσμὸν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας εἰς τὰ συστήματά των καὶ ἐγκαθιδρύουν τὴν κοινοκτημοσύνην εἰς ὅλα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ τὰ προϊόντα της.

α') Ροβέρτος Ὄουεν (R. Owen). Καθ' ὃν χρόνον ἡ λαῖλαψ τῆς ἐπαναστάσεως ἐμαίνετο ἐν Γαλλίᾳ, μία μνημειώδης ἐπανάστασις ἄλλης φύσεως συνετελεῖτο ἐν Ἀγγλίᾳ: ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη ἐπανάστασις ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ἐπέφερε ῥιζικὴν διαφοροποίησιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δημιουργήσασα δύο σαφῶς πλέον κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων καὶ πλή

Digitized by Google

ρως διαμορφωμένας τάξεις: τὴν ἀστικὴν καὶ τὴν ἐργατικήν. Ἡ ἐργατικὴ τάξις ἤρχισε νὰ ὑφίσταται ὅλας τὰς ὀδυνηρὰς συνεπείας τῆς προόδου τῆς τεχνικῆς: αὔξησιν τῆς ἀνεργίας, ὑπερβολικὴν ἐργασίαν, ἠθικὴν ἐξαθλίωσιν κλπ. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐνεφανίσθη ὡς μεταρρυθμιστὴς ὁ ἐργοστασιάρχης Ρ. Ὄουεν, ὁ ὁποῖος, ἀκολουθῶν τοὺς ὑλιστὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παρεδέχετο ὅτι ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι προϊὸν ἀφ' ἑνὸς τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διαβιοῖ κατὰ τὴν περίοδον κυρίως τῆς ἀναπτύξεώς του. Τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸ χάος, τὸ ὁποῖον ἐπέφερεν αὕτη, ἐνῷ οἱ ἄλλοι τὴν ἐθεώρησαν ὡς εὐκαιρίαν ταχέος πλουτισμοῦ, αὐτὸς τὴν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς θεωρίας του. Διευθύνων μέγα νηματουργεῖον ἐν New-Lasark τῆς Σκωτίας, κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ ἕνα πληθυσμὸν ἐκ 2.500 ἐργατῶν, ἀνομοιογενῶν καὶ ἐξηθλιωμένων, εἰς πρότυπον κοινότητα ἰδεώδους εὐημερίας καὶ ἠθικότητος, βελτιώσας τὴν θέσιν τῶν ἐργατῶν, φροντίσας διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδίων, ἐλαττώσας τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας ἀπὸ 14 εἰς 10 ½ καὶ ἐπιτυχὼν παρ' ὅλα ταῦτα διπλασιασμὸν τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ πραγματοποίησις τοῦ κέρδους τούτου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀποκλειστικὸν ἔργον τῶν ἐργατῶν, τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν ὁλότητα καὶ ἔπρεπε νὰ διατεθῇ διὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῆς. Τοιουτοτρόπως ὁ Ὄουεν, ἐξ οἰκονομικῶν ὑπολογισμῶν ὁρμώμενος, ἤχθη εἰς τὸν κομμουνισμόν, καὶ ἐγένετο ἔνθερμος ἀπόστολος αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν τρία μεγάλα ἐμπόδια καθίστων ἀδύνατον πᾶσαν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν: ὁ θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἡ θρησκεία καὶ ἡ κρατοῦσα μορφὴ τοῦ γάμου. Ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του διέθεσε διὰ τὴν ὀργάνωσιν κομμουνιστικῶν πειραμάτων ἐν Ἀμερικῇ, ἱδρύσας προτύπους κομμουνιστικὰς κοινότητας, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἀπέτυχον. Τῷ 1829, κατόπιν πενταετῶν ἀγώνων, ἐπέτυχε τὴν ψήφισιν τοῦ πρώτου νόμου, ὁ ὁποῖος περιώριζε τὴν ἐργασίαν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἐν τοῖς ἐργοστασίοις. Ἐπίσης εἰσήγαγεν ὡς μεταβατικὰ μέτρα, ἐν ἀναμονῇ μιᾶς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας, τὰς συνεργατικὰς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως καὶ τὰς ἀγορὰς ἐργασίας διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας τῇ βοηθείᾳ χαρτονομίσματος μὲ μονάδα ἀξίας μίαν ἐργάσιμον ὥραν. Ὅπως ἦτο ἑπόμενον, καὶ αὗται ἀκόμη αἱ μεταρρυθμιστικαὶ προσπάθειαι τοῦ Ὄουεν ἐναυάγησαν.

β') Στέφανος Καμπὲ (E. Cabet). Ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ὄουεν ἐβάδισε καὶ ὁ Γάλλος οὐτοπιστὴς κομμουνιστὴς Σ. Καμπέ, αἱ ἰδέαι τοῦ ὁποίου διῆλθον, ὅπως καὶ τοῦ Ὄουεν, δύο στάδια, ἓν μεταβατικὸν καὶ ἓν ὁριστικόν. Κατὰ τὸ μεταβατικὸν στάδιον ἐπίστευεν ὅτι διὰ τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τοῦ δόγματος: «ἕκαστος πρέπει νὰ προσφέρῃ ἀναλόγως τῶν δυνάμεών του καὶ ν ἀπολαμβάνῃ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του», ἀπῃτεῖτο μία πεντηκονταετία, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ διετηρεῖτο ὁ θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην: ἡ ἐργασία δέον νὰ εἶναι ἐλευθέρα καὶ ὄχι ἀναγκαστική. Σκοπὸς τῶν κυβερνώντων πρέπει νὰ εἶναι ἡ μείωσις τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἰσότητος. Τὰ εἴδη τῆς πρώτης ἀνάγκης καὶ τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένα παντὸς φόρου. Εἰς τὸ κεφάλαιον πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ βαρεῖα προοδευτικὴ φορολογία. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν δέον νὰ κανονίζωνται διὰ νόμου, τὰ εἴδη τῆς πρώτης ἀνάγκης νὰ διατιμῶνται καὶ ὁ στρατὸς νὰ καταργηθῇ. Κατὰ τὸ ὁριστικὸν στάδιον τοῦ συστήματος τοῦ Καμπέ, τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ὑπέδαφος, τὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα ἀγαθά, τὰ προϊόντα τῆς γῆς ἢ τῆς βιομηχανίας ἀποτελοῦν κοινωνικὸν κεφάλαιον. Ὁ λαὸς ἐκλέγει τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἰς λαϊκὴν συνέλευσιν καὶ ἀπονέμει ὁ ἴδιος τὴν δικαιοσύνην. Οἱ ἐκλεγόμενοι εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των καὶ ἔχουσιν ὡρισμένην θητείαν. Ἡ συσσώρευσις ἀξιωμάτων ἀπαγορεύεται. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ νομίμου γάμου εἶναι ἀπόλυτος· ἀπαγορεύεται ἡ παλλακία καὶ ἀποδοκιμάζεται ἡ ἀγαμία. Τὸ τέκνον ἀνήκει εἰς τὴν μητέρα μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν πέντε ἐτῶν. Κατόπιν παραδίδεται εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πολιτείας, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτᾷ μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς σπουδῆς ταύτης παρακολουθεῖ ἐπὶ τριετίαν τεχνικὰ μαθήματα καὶ ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας γίνεται τέλειος πολίτης. Πάντα τὰ μέλη τῆς κοινότητος ἐργάζονται ἴσον ἀριθμὸν ὡρῶν καὶ εἰς ἐπαγγέλματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ἱκανότητά των. Τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας κατατίθενται εἰς δημοσίας ἀποθήκας. Ὡρισμένα ἄτομα, ἐκλεγόμενα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διευθύνουν καὶ ὀργανώνουν τὴν ἐργασίαν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ διανέμουν τὰ προϊόντα ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ἑκάστου πολίτου. Μετὰ τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος οἱ ἄνδρες καὶ μετὰ τὸ πεντηκοστὸν αἱ γυναῖκες δικαιοῦνται νὰ ἀπαλλαγῶσι πάσης ἀπολύτως ἐργασίας καὶ νὰ σιτίζωνται δωρεὰν ὑπὸ τῆς κοινότητος. Χρήματα δὲν χρησιμοποιοῦνται. Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς θεωρίας του, ὁ Καμπὲ ὠργάνωσεν ἐν Ἀμερικῇ διαφόρους ἀποικίας (ὀνομασθείσας *Ἰκαρίας*, ἐκ τοῦ ἰδεώδους τόπου, ἔνθα πραγματοποιοῦνται αἱ ἀρχαί του εἰς τὸ φιλοσοφικὸν μυθιστόρημά του (1840) «Ταξίδιον εἰς Ἰκαρίαν»), αἱ ὁποῖαι ὅμως μετὰ βραχύβιον ἀκμὴν διελύθησαν.

2. ***Ἐπαναστατικὸς κομμουνισμός.*** Ὁ ἐπαναστατικὸς κομμουνισμός, ὡς κοσμοθεωρία, βιοθεωρία καὶ θεωρία πολιτικῆς τακτικῆς καὶ στρατηγικῆς, εἶναι δημιούργημα τῶν νεωτάτων χρόνων καὶ διαφέρει ἀπὸ κάθε παλαιότερον κομμουνιστικὸν σύστημα, θεμελιωθεὶς ἐπὶ ἐπιστημονικῶν πλέον βάσεων καὶ διαμορφωθεὶς κατὰ τὰς δύο σπουδαιοτάτας περιόδους τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, τὴν περίοδον τοῦ ἀνθοῦντος κεφαλαιοκρατισμοῦ καὶ τὴν ἰμπεριαλιστικὴν περίοδον, ἤτοι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μέχρι σήμερον. Τυπικὴ χρονολογία τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομμουνισμοῦ εἶναι τὸ 1848, ὁπότε ἐξεδόθη τὸ «Κομμουνιστικὸν μανιφέστον» ὑπὸ τῶν Κ. Μὰρξ καὶ Φρειδ. Ἔνγκελς, οἱ ὁποῖοι καὶ διὰ σειρᾶς ἄλλων οἰκονομολογικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ἱστορικῶν ἔργων ἐγένοντο οἱ κύριοι θεμελιωταί του, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἀνθοῦντος κεφαλαιοκρατισμοῦ. Συνεχιστὴς τῆς ἐπαναστατικῆς κομμουνιστικῆς θεωρίας, ὅπως αὕτη διετυπώθη εἰς τὰς θεμελιώδεις της γραμμὰς ὑπὸ τῶν ἱδρυτῶν, καὶ πρακτικὸς ἐκτελεστὴς αὐτῆς κατὰ τὴν ἰμπεριαλιστικὴν περίοδον τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ (ἀπὸ τοῦ 1903) ὑπῆρξε, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, ὁ Ν. Λένιν. Σήμερον, *κομμουνισμὸν* λέγοντες, νοοῦμεν τὸν μαρξισμόν, ὅπως οὗτος ἡρμηνεύθη καὶ μετεβλήθη εἰς πρᾶξιν κατὰ τὴν ἰμπεριαλιστικὴν φάσιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἡγέτου τῶν Ρώσων μπολσεβίκων Ν. Λένιν. Πᾶσαν ἄλλην ἑρμηνείαν τοῦ μαρξισμοῦ, ὅπως καὶ πᾶσαν μὴ σαφῶς κομμουνιστικὴν θεωρίαν τοῦ παρελθόντος (Saint-Simon, Fourier, Louis Blanc, P. Leroux κλπ.) ὑπάγομεν ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα *σοσιαλισμὸς* (βλ. λ.). Ὁ ἐπαναστατικὸς κομμουνισμὸς στηρίζεται ἐπὶ τριῶν θεμελιωδῶν θεωριῶν, ἡ ἀνακάλυψις, ἡ διατύπωσις καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀπόδειξις τῶν ὁποίων ὀφείλεται εἰς τὸν Κ. Μὰρξ καὶ τὸν Φρ. Ἔνγκελς. Αἱ τρεῖς θεμελιώδεις αὗται θεωρίαι, αἱ ὁποῖαι ὡς ἑνιαῖον σύνολον καλοῦνται *μαρξισμὸς* (βλ. λ.), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἱδρυτοῦ των, εἶναι: ἡ θεωρία τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἡ θεωρία τῆς ἀξίας καὶ ὑπεραξίας καὶ ἡ θεωρία τοῦ *ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ*.

Κατὰ τὸν ἐπαναστατικὸν κομμουνισμόν, τὸ σημερινὸν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστὼς στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς παραγωγῆς ἐμπορευμάτων, ἤτοι προϊόντων προοριζομένων διὰ τὴν ἀγοράν Τὸ μονοπώλιον τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ μεταφορᾶς τῶν παραγομένων ἐμπορευμάτων εὑρίσκεται εἰς χεῖρας μιᾶς τάξεως, τῆς ἀστικῆς (ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μειοψηφίαν τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας) καὶ ἐξασφαλίζει τὴν κυριαρχίαν τῆς τάξεως ταύτης ἐπὶ τῆς τάξεως τῶν προλεταρίων, οἱ ὁποῖοι, στερούμενοι τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ πωλοῦν τὴν δύναμιν ἐργασίας. Τοιουτοτρόπως θεμέλιον τῆς ἀστικῆς κοινωνίας εἶναι ἡ σχέσις μεταξὺ μισθωτῆς ἐργασίας καὶ κεφαλαίου. Ἡ ἀστικὴ τάξις στερεώνει τὴν οἰκονομικήν της κυριαρχίαν διὰ τῆς πολιτικῆς της ἐξουσίας, τοῦ κράτους, ὅπερ τῆς ἐξασφαλίζει τὴν ἀποκλειστικὴν διάθεσιν τῆς ἐνόπλου δυνάμεως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων μέσων φυσικοῦ καταναγκασμοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς χεῖράς της καὶ στηρίζει τὴν πνευματικήν της κυριαρχίαν. Ἡ ἐργατικὴ τάξις, καταπιεζομένη οἰκονομικῶς καὶ καταδυναστευομένη πολιτικῶς καὶ πνευματικῶς, εἶναι ζῶσα πηγὴ κερδῶν (ὑπεραξίας) διὰ τὴν κεφαλαιοκρατίαν, ἡ ὁποία ἐν τῇ διαρκεῖ ἀναζητήσει ὑπεραξίας ἠναγκάσθη ν' ἀναπτύσσῃ, ὁλονὲν καὶ εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα, τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ διαρκῶς τὸ πεδίον τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος παραγωγῆς. Ταυτοχρόνως ὅμως μὲ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν ἐκδηλώνονται καὶ οἱ βασικοὶ ἀνταγωνισμοὶ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος μὲ αὔξουσαν ὀξύτητα καὶ τὸ ὁδηγοῦν, κατ' ἀναπότρεπτον ἀνάγκην, εἰς τὴν καταστροφήν του.

Ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία, θεμελιωμένη, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀναριθμήτου πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ ἐλαχίστης μειοψηφίας, διαιρεῖται εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, εἰς δύο ἀλληλοσυγκρουομένας τάξεις, ἡ πάλη τῶν ὁποίων πληροῖ ὅλην τὴν ἱστορίαν της. Ἡ κυριαρχία τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας γεννᾷ τὴν ἀναρχίαν ἐν τῇ κοινωνικῇ παραγωγῇ, τὴν τυφλὴν καὶ ἀλόγιστον λειτουργίαν της. Ἡ ἀναρχία αὕτη εὑρίσκει τὴν ἔκφρασίν της ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν λυσσώδη πάλην, τὴν διεξαγομένην μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων καὶ κεφαλαιοκρατικῶν ὁμάδων, εἰς τὸν συναγωνισμόν των, ὁ ὁποῖος προκαλεῖ τεραστίαν σπατάλην δυνάμεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀναλογίας μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων, εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῆς διαρκῶς αὐξανούσης παραγωγῆς καὶ τῆς περιοριζομένης καταναλώσεως τῶν προλεταριακῶν μαζῶν. Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων πηγάζουν αἱ κρίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπαναλαμβάνονται περιοδικῶς, συνοδευόμεναι ὑπὸ καταστροφῆς τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ ὁμαδικῆς ἀνεργίας τοῦ προλεταριάτου. Ἡ πάλη τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ σύμπαντος δημιουργεῖ, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, μίαν ἰδιαιτέραν μορφὴν συναγωνισμοῦ, τὸν συναγωνισμὸν μεταξὺ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν, καὶ εὑρίσκει τὴν τελειωτικήν της ἐκδήλωσιν εἰς τοὺς πολέμους, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν ἓν ἐκ τῶν οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ὅπως αἱ κρίσεις καὶ ἡ ἀνεργία.

Ἡ πρόοδος τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς, βασισμένη ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἐπιφέρει τὴν διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ ἐξαφάνισιν τῶν προκαπιταλιστικῶν οἰκονομικῶν μορφῶν, τὴν καταστροφὴν ἑνὸς μέρους χωρικῶν, τὴν βραδεῖαν ἐξαφάνισιν τῶν μικροτεχνιτῶν, τὴν οἰκονομικὴν ἧτταν τοῦ μικροῦ καὶ μεσαίου κεφαλαίου καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀποικιακῶν χωρῶν. Ἡ ἐξέλιξις αὕτη γεννᾷ ἀφ' ἑνὸς τὴν συσσώρευσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν συγκέντρωσίν του εἰς χεῖρας μικροῦ ἀριθμοῦ πολυεκατομμυριούχων καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ προλεταριάτου, αἱ συνθῆκαι τῆς ζωῆς τοῦ ὁποίου τὸ καθιστοῦν ἐχθρὸν τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ τοῦ καθεστῶτός της. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου καὶ ἡ ἐξάπλωσις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος ἀναπαράγουν συνεχῶς καὶ εἰς εὐρυνομένην κλίμακα τὰς βασικὰς ἀντιφάσεις αὐτοῦ. Ὁ συναγωνισμὸς μεταξὺ τῶν μικρῶν κεφαλαιοκρατικῶν ὀργανισμῶν ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν μεγάλων, καὶ οὗτος διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν γιγαντιαίων ὁμάδων ἑκατομμυριούχων καὶ τῶν ἀντιστοίχων των κρατῶν.

Αἱ κρίσεις, ἄλλοτε ἐθνικαὶ καὶ τοπικαί, γίνονται τώρα παγκόσμιοι· οἱ τοπικοῦ χαρακτῆρος πόλεμοι ἀντικαθίστανται ὑπὸ συμμαχικῶν καὶ παγκοσμίων πολέμων. Ἡ πάλη τῶν τάξεων ὑπερπηδᾷ τὰ ὅρια τῆς μεμονωμένης δράσεως τῶν διαφόρων ἐργατικῶν ὁμάδων, μεταβάλλεται εἰς ἐνδοεθνικὴν καὶ κατόπιν εἰς διεθνῆ πάλην τοῦ παγκοσμίου προλεταριάτου ἐναντίον τῆς παγκοσμίου κεφαλαιοκρατίας.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ βαθύνει τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τοῦ συστήματος, οἱ ὁποῖοι συγκεντροῦνται εἰς τὴν βασικὴν ἀντίφασιν μεταξὺ τῶν μορφῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος τῆς παραγωγῆς ταύτης. Αἱ προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν τὴν γέννησιν νέας οἰκονομικῆς μορφῆς (τοῦ κομμουνισμοῦ), ἥτις καλεῖται νὰ διαδεχθῇ τὸν κεφαλαιοκρατισμόν, εἶναι: ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, ἡ ἀνεπτυγμένη κεφαλαιοκρατικὴ τεχνική, ἡ συλλογικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία ἐνσαρκώνεται κυρίως εἰς τὸ προλεταριᾶτον, ἡ ἐπιστήμη ἡ γεννηθεῖσα ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, αἱ ἐργατικαὶ ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ δυνηθοῦν νὰ παράσχουν τὸν πρῶτον πυρῆνα τῶν ὀργανωτῶν τῆς νέας κοινωνίας καὶ τέλος ἡ μαρξιστικὴ θεωρία.

Αἱ τελευταῖαι δεκαετηρίδες τῆς κυριαρχίας τοῦ κεφαλαίου ἔχουν, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, εἰδικὰ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα ὤξυναν τὰς ἐσωτερικὰς ἀντιστάσεις τοῦ συστήματος καὶ προεκάλεσαν τὸν παγκόσμιον πόλεμον τοῦ 1914, τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1917 καὶ τὴν διεθνῆ κρίσιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ. Ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἔγινε παγκόσμιος· τὰ ἴχνη τῶν παλαιῶν οἰκονομικῶν καθεστώτων ἐξέλιπον εἰρηνικῶς ἢ βιαίως· ἀντὶ τῶν πολυαρίθμων ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι, ἐχθρικαὶ πρὸς ἀλλήλας, ἀλληλοεσπαράσσοντο συναγωνιζόμεναι, γεννῶνται τεράστιοι βιομηχανικοὶ συνασπισμοὶ (συνδικᾶτα, κάρτελ, τράστ, κοντσὲρν κλπ.), συνδεόμενοι πρὸς ἀλλήλους διὰ δικτύου τραπεζιτικῶν ἱδρυμάτων. Ἡ νέα αὕτη μορφὴ τοῦ κεφαλαίου (συγχώνευσις τοῦ τραπεζιτικοῦ μετὰ τοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου, εἴσοδος εἰς τὴν γενικὴν ὀργάνωσιν καὶ τῆς ἐγγείου μεγάλης ἰδιοκτησίας διὰ τῶν τραπεζῶν κλπ.) ἔχει σαφῶς μονοπωλιακὸν χαρακτῆρα. Ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀντικαταστήσει τὸ φεουδαλικὸν μονοπώλιον, μετετράπη καὶ οὗτος εἰς μονοπώλιον τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον μετέβαλε ριζικῶς τὰς μορφὰς τοῦ συναγωνισμοῦ. Ἡ παλαιὰ μέθοδος τῆς ὑποτιμήσεως τῶν ἐμπορευμάτων ἀντικαθίσταται ὁλονὲν ὑπὸ τῆς ὠμῆς βίας (μποϋκοτὰζ καὶ ἄλλαι μορφαὶ καταναγκασμοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κάθε χώρας, προστατευτικοὶ δασμοί, τελωνειακοὶ πόλεμοι καὶ τέλος χρησιμοποίησις τῆς ἐνόπλου δυνάμεως ἐναντίον ἄλλων κρατῶν). Ἡ γενικὴ διανομὴ τῶν ἀποικιῶν μεταξὺ τῶν μεγάλων κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν καὶ ἡ διαρκῶς αὔξουσα ἐξαγωγὴ τοῦ κεφαλαίου, ἡ ὁποία συνοδεύεται καὶ ὑπὸ τάσεως πρὸς ἐδαφικὴν κατάκτησιν, ὀξύνουν εἰς τὸ ἔπακρον τὸν διεθνῆ οἰκονομικὸν συναγωνισμόν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, τὸ κράτος καὶ ἡ ἔνοπλος δύναμις αὐτοῦ ἀποκτοῦν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα διὰ τὴν κεφαλαιοκρατίαν, αἱ δὲ τεράστιαι πρόοδοι τοῦ μιλιταρισμοῦ ὀξύνουν ἔτι μᾶλλον τὸν διεθνῆ συναγωνισμὸν καὶ προκαλοῦν νέους ἐξοντωτικοὺς πολέμους.

Τὸ καθῆκον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν ὡς

Digitized by Google

ἱστορικὴ ἀναγκαιότης εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς. Προητοιμασμένη ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως ἡ κομμουνιστικὴ κοινωνία, εἶναι ἡ μόνη διέξοδος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διότι μόνη αὐτὴ καταστρέφει τὰς βασικὰς ἀντιφάσεις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν τὴν ἀνθρωπότητα μοιραίως εἰς τὴν καταστροφήν της. Ὁ κομμουνισμὸς καταργεῖ τὴν διαίρεσιν τῆς κοινωνίας εἰς τάξεις, δηλαδὴ τὴν κοινωνικὴν ἀναρχίαν. Ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς τῶν τάξεων ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς μεγάλης κοινότητος τῶν ἐργαζομένων. Τὰ κολοσσιαῖα μὴ παραγωγὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται εἰς τὰς κοινωνίας τὰς χωρισμένας εἰς τάξεις, ἐκ τῆς πάλης τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα, ἐξαφανίζονται καὶ πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ ἐνέργειαι, ἐλεύθεραι πλέον, χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς φύσεως, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν και τὴν αὔξησιν τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται εἰς κοινὴν ἰδιοκτησίαν, ἡ κομμουνιστικὴ κοινωνία ἀντικαθιστᾷ τὴν μηχανικὴν ἐνέργειαν τοῦ συναγωνισμοῦ, τὴν τυφλην λειτουργίαν τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς, διὰ λογικῆς καὶ συστηματικῆς ὀργανώσεως. Ἡ κατάργησις τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν τάξεων συνεπιφέρει καὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ὑπ' ἀνθρώπου Συγχρόνως ἐξαφανίζονται καὶ τὰ ὄργανα ἐξουσιάσεως τῆς μιᾶς τάξεως ἐπὶ τῆς ἄλλης και κατὰ πρῶτον τὸ κράτος. Τὸ κράτος, ὡς ἐνσάρκωσις τῆς κυριαρχίας μιᾶς τάξεως, ἐξαφανίζεται κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἐξαφανισμοῦ τῶν τάξεων, τοῦτο δ' ἐπιφέρει καὶ τὴν ἐξαφάνισιν κάθε μορφῆς καταναγκασμοῦ. Ἡ κατάργησις τῶν τάξεων συνοδεύεται ἀπὸ τὴν κατάργησιν κάθε μονοπωλίου ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὅλη ἡ ἐκπαίδευσις γίνεται προσιτὴ εἰς ὅλους. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, κάθε κυριαρχία ὁμάδος ἀνθρώπων ἐπὶ ἄλλων ὁμάδων καθίσταται ἀδύνατος, ἡ δὲ ἀνθρωπότης γίνεται ἀπέραντον πεδίον ἐπιλογῆς καὶ χρησιμοποιήσεως τῶν ταλάντων καὶ ἰδιοφυϊῶν εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων εἰς τὴν κομμουνιστικὴν κοινωνίαν δὲν παρεμποδίζεται ὑπὸ οὐδενὸς φραγμοῦ. Ἡ ἕνωσις τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς, ἡ δημοσία λογιστική, ἡ στατιστική, ἡ χρησιμοποίησις ὅλων τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων, ἡ συστηματικῶς ρυθμισμένη κατανομὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ συγκέντρωσις καὶ κατ' ἐπιλογὴν καλυτέρα χρησιμοποίησις τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως ἐξασφαλίζουν τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ δίδουν οὕτως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν κάθε ἐλευθερίαν, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν τεχνῶν. Ἡ κομμουνιστικὴ κοινωνία, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, μέλλει, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, ν' αὐξήσῃ τὴν εὐημερίαν καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς ἄγνωστον μέχρι τοῦδε ἐπίπεδον πολιτισμοῦ.

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας εἰς κομμουνιστικήν, ἀφετηρία ἄνευ τῆς ὁποίας ἀποβαίνει ἀδύνατος κάθε μελλοντικὴ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ἡ ἐπαναστατικὴ ἀνατροπὴ τοῦ ἀστικοῦ κράτους, ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ ἡ ἀνηλεὴς κατάπνιξις τῆς ἀντιστάσεως τῆς κεφαλαιοκρατίας πρὸς στερέωσιν τοῦ νέου καθεστῶτος. Ἡ ἐπαναστατικὴ ἀνατροπὴ τοῦ ἀστικοῦ κράτους, κατὰ τὴν ἰμπεριαλιστικὴν φάσιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, δύναται νὰ συμβῇ εἰς οἱανδήποτε χώραν τῆς γῆς, ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ τῆς προόδου τῆς τεχνικῆς εἰς αὐτήν, ἡ δὲ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος εἰς τὸ κομμουνιστικὸν προϋποθέτει μίαν, ἄλλοτε μακροτέραν καὶ ἄλλοτε βραχυτέραν, μεταβατικὴν περίοδον, τὴν περίοδον τῆς *δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου*. Κατὰ την περίοδον ταύτην, ἡ ἐργατικὴ τάξις ἐγκαθιδρύει ἰδικήν της μορφὴν κράτους (ταξικοῦ καὶ ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν βαθμηδὸν ἐπιβολὴν κολλεκτιβιστικῶν μορφῶν παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν. Ἡ λογικωτέρα μορφὴ τοῦ προλεταριακοῦ κράτους, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ πεῖρα τῆς κομμούνας τῶν Παρισίων τοῦ 1871, τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς οὑγγρικῆς ἐπαναστάσεως, εἶναι ἡ *σοβιετικὴ* μορφή. Ὁ τύπος οὗτος γεννᾶται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ εὐρέος κινήματος τῶν μαζῶν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐνεργοτέραν συμμετοχὴν μαζῶν καὶ τὰς μεγαλυτέρας δυνατότητας διὰ τὴν τελειωτικὴν νίκην. Τὸ κράτος τοῦ σοβιετικοῦ τύπου εὑρίσκεται εἰς ριζικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀστικὴν δημοκρατίαν, ἡ ὁποία, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, ἀποτελεῖ πάντοτε συγκεκαλυμμένην μορφὴν τῆς ἀστικῆς δικτατορίας. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀστικὴν δημοκρατίαν τὸ σοβιετικὸν κράτος ἀναγνωρίζει ἀπροκαλύπτως τὸν ταξικόν του χαρακτῆρα καὶ διακηρύσσει ὅτι σκοπεῖ τὴν συντριβὴν τῆς ἀστικῆς τάξεως πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ πραγματοποιεῖ τὰς προϋποθέσεις τῆς πραγματικῆς ἀσκήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐξασφαλίζον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐργατικοῦ τύπου, τὴν λειτουργίαν τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων κλπ.

Μετὰ τὴν δι' ἐπαναστάσεως κατάληψιν τῆς ἐξουσίας, ἡ ἐργατικὴ τάξις ὀφείλει νὰ προβῇ εἰς τὴν λῆψιν τῶν κάτωθι μέτρων: 1) Ἀπαλλοτρίωσις τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν ἰδιοκτησιῶν, τῶν μεταφορῶν, τῶν ταχυδρομείων, τηλεγράφων, τηλεφώνων, τῶν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων κλπ. 2) Προλεταριακὴ ἐθνικοποίησις τῶν μεγάλων γαιοκτησιῶν, μεταβίβασίς των εἰς τὰ ὄργανα τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας. Συλλογικὴ ἐκμετάλλευσίς των ὑπὸ τῶν γεωργῶν προλεταρίων, οἱ ὁποῖοι θὰ μετέχουν εἰς τὴν διοίκησίν των. Παραχώρησις τμήματος τῶν γαιοκτησιῶν, ἐκείνων κυρίως αἱ ὁποῖαι ἐκαλλιεργοῦντο ὑπὸ ἐνοικιαστῶν, εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς μεσαίους χωρικούς, ὄχι μόνον ἐκ λόγων οἰκονομικῆς σκοπιμότητος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν χωρικῶν. Ὀργάνωσις τῆς πίστεως διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς τοκογλυφίας καὶ τῆς κερδοσκοπίας ἐπὶ τῆς γῆς. Ὀργάνωσις τῆς ἀγρονομικῆς ἀντιλήψεως διὰ τοὺς χωρικούς, εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως κλπ 3) Προλεταριακὴ ἐθνικοποίησις τῶν τραπεζῶν, μεταβίβασις εἰς τὸ προλεταριακὸν κράτος ὅλων τῶν ἀποθεμάτων εἰς χρυσόν, τῶν κινητῶν ἀξιῶν κλπ. Ἐξασφάλισις τῶν συμφερόντων τῶν μικροκαταθετῶν, συγκέντρωσις τῶν τραπεζῶν, ὑποταγὴ ὅλων τῶν τραπεζῶν εἰς τὴν κεντρικὴν τράπεζαν τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας. 4) Ἐθνικοποίησις καὶ δημοτικοποίησις τοῦ μεγάλου χονδρικοῦ ἐμπορίου. 5) Ἀκύρωσις τῶν κρατικῶν χρεῶν. 6) Μονοπώλησις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. 7) Μονοπώλησις ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῶν μεγάλων τυπογραφείων καὶ τῶν μεγάλων ἐφημερίδων. Ἡ ἐθνικοποίησις, κατὰ γενικὸν κανόνα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὴν μικρὰν καὶ τὴν μεσαίαν ἰδιοκτησίαν, διότι τὸ προλεταριᾶτον κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς δικτατορίας του δὲν θὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του ἀρκετὸν προσωπικόν, ὥστε νὰ καταστρέψῃ τὰς παλαιὰς σχέσεις καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν σύνδεσιν μεταξὺ τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων παραγωγικῶν μονάδων, καὶ διότι δὲν πρέπει νὰ ἐξεγείρῃ ἐναντίον του τὰ μεσαῖα κοινωνικὰ στρώματα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας, ἡ πάλη τῶν τάξεων λαμβάνει εἰς μέγαν βαθμὸν τὸν χαρακτῆρα οἰκονομικῆς πάλης μεταξὺ οἰκονομικῶν μορφῶν, αἱ ὁποῖαι συναγωνίζονται (καπιταλιστικὸς τομεὺς καὶ κολλεκτιβιστικὸς τομεὺς παραγωγῆς), ἀλλ' αἱ ὁποῖαι δι' ὡρισμένην περίοδον δύνανται νὰ συναναπτύσσωνται καὶ νὰ συνυπάρχουν.

Ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως ἡ ἐργατικὴ τάξις, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας, ὀφείλει νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς της ὁλόκληρον τὴν ἐκπαίδευσιν διὰ δύο λόγους: πρῶτον διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἰδεολογικὸν ρεῦμα ὑπὲρ αὐτῆς καὶ νὰ διαπαιδαγωγήσῃ κομμουνιστικῶς τὸν λαὸν καὶ τὴν νέαν γενεὰν καὶ δεύτερον διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ εἰδικούς, στρατολογημένους ἐκ τῶν κόλπων της, διὰ τὴν βιομηχανίαν, τὰς ἐπιστήμας, τὴν στρατιωτικὴν τέχνην κλπ., νὰ ἐξυψώσῃ τὴν πολιτικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ, τὰς τεχνικὰς γνώσεις καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ νὰ καταπολεμήσῃ ὅλα τὰ ὑπολειμματα τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, συγκαταλέγεται καὶ ἡ θρησκεία. Τὸ προλεταριακὸν κράτος ὀφείλει νὰ διακόψῃ κάθε ὑποστήριξιν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ν' ἀπαγορεύσῃ κάθε ἐπέμβασίν της εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀνατροφὴν τῶν πολιτῶν, καὶ νὰ καταπνίγῃ κάθε ἀντεπαναστατικὴν ἐνέργειαν τῶν λειτουργῶν της.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν, τῶν ἡμιαποικιῶν τῶν ἐθνικῶν κρατῶν καὶ τῶν μητροπόλεων, σχέσεις, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον στήριγμα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς φάσεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, ἡ κομμουνιστικὴ θεωρία θέτει τὰς ἀκολούθους προγραμματικὰς ἀρχάς: 1) Δικαίωμα τῶν ἐθνοτήτων ὅπως αὐτοδιατίθενται, μέχρις ἀκόμη καὶ τελείου ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι προσηρτημέναι, καὶ σχηματισμοῦ ἰδιαιτέρου κράτους. Ἀπελευθέρωσις τῶν ἀποικιῶν καὶ ὑποστήριξις ὅλων τῶν ἀποικιακῶν κινημάτων, τὰ ὁποῖα στρέφονται κατὰ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ ἰσχύουν τόσον διὰ τὴν προεπαναστατικήν, ὅσον καὶ διὰ τὴν μετεπαναστατικὴν περίοδον ἑκάστου ἔθνους.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου δὲν εἶναι δυνατή, εἰμὴ μόνον ἐὰν οὗτος διευθύνηται ὑπὸ ἑνιαίου, συμπαγοῦς, σκληραγωγημένου, πειθαρχικοῦ καὶ συγκεντρωτικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Τὸ κόμμα εἶναι ἡ πρωτοπορία τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα αὐτῆς, ἀπὸ τὰ συνειδητότερα, θαρραλεώτερα καὶ δραστηριώτερα μέλη της. Στηριζόμενον ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ, ἐνσαρκώνει τὴν πεῖραν τοῦ συνόλου τῆς προλεταριακῆς τάξεως καὶ χρησιμεύει ὡς μαχητικὴ ὀργάνωσις, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τὸ προλεταριᾶτον εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας. Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος πρέπει νὰ εἶναι ἡ σιδηρᾶ πειθαρχία, ἡ αὐστηρὰ ἐπαναστατικὴ σύνταξις καὶ ὁ δημοκρατικὸς συγκεντρωτισμός. Διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα τὴν ἱστορικὴν ἀποστολήν του, πρέπει προκαταβολικῶς νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἀκολούθους σκοπούς: Νὰ κατακτήσῃ καὶ νὰ κρατῇ ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν του τὴν πλειοψηφίαν τῶν μελῶν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, καθὼς καὶ τὴν πλειοψηφίαν τῶν ἐργαζομένων καθόλου. Νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν συγκρούσεων, αἵτινες ὑπάρχουν ἐντὸς τῶν ἀντιπάλων ταξεων, εἴτε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, εἴτε εἰς τὸ διεθνὲς πεδίον. Νὰ καταπολεμήσῃ καὶ ἐκμηδενίσῃ τὴν πολιτικὴν ἐπιρροὴν κάθε ἄλλης ἑρμηνείας τοῦ μαρξισμοῦ (σοσιαλισμὸς) καὶ νὰ κατακτήσῃ καὶ κρατῇ ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν του τὰς μεγάλας ὀργανώσεις τοῦ προλεταριάτου (σωματεῖα, συνεργατικὰς κλπ.). Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος τὸ κόμμα πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὰς συγκεκριμένας συνθήκας, τὸν συσχετισμὸν τῶν ταξικῶν δυνάμεων, τον βαθμὸν τῆς ἀντοχῆς τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, τὸν βαθμὸν τῆς προπαρασκευῆς τοῦ προλεταριάτου, τὴν στάσιν τῶν διαμέσων στρωμάτων τῆς κοινωνίας (μικροαστοί, μέσοι ἀγρόται κλπ.), τὰ ὁποῖα, τελοῦντα ὑπὸ οἰκονομικὴν ἀστάθειαν καὶ κινδυνεύοντα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ἐκπρολεταρισθοῦν, διακρίνονται διὰ τὴν αἰωνίαν καὶ διαρκῆ ἰδεολογικὴν ταλάντευσιν καὶ ἀστάθειαν κλπ. Διὰ νὰ μὴ καταδικασθῇ εἰς τὴν παθητικότητα καὶ τὴν ἀποξένωσιν ἀπὸ τῶν μαζῶν, ὀφείλει, πλὴν τῶν γενικῶν συνθημάτων του, νὰ ρίπτῃ καὶ προσωρινὰ μερικὰ συνθήματα (συνθήματα τακτικῆς) καὶ ν' ἀγωνίζεται διὰ τὴν πραγματοποίησίν των. Ὅταν παρουσιασθῇ ἀμέσως ἐπαναστατικὴ κατάστασις, τὸ κόμμα βαίνει εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας δι' ἀπεργιῶν, διαδηλώσεων, ἐνόπλων συλλαλητηρίων, γενικῆς ἀπεργίας καὶ ἀμέσου ἐνόπλου ἐξεγέρσεως, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς πολεμικῆς τέχνης. Δεδομένης ἀφ' ἑνὸς τῆς παγκοσμιότητος τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, τοῦ ὁποίου ἐπιζητεῖται ἡ κατάργησις, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ταυτότητος τῶν συμφερόντων τῆς διεθνοῦς ἐργατικῆς τάξεως, προκύπτει ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἑνιαίας διευθύνσεως τοῦ ὅλου ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας ἑνὸς παγκοσμίου κομμουνιστικοῦ κόμματος. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ᾐσθάνθησαν ἤδη οἱ θεμελιωταὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομμουνισμοῦ Κ. Μὰρξ καὶ Φρ. Ἔνγκελς, ἱδρύσαντες ἐν Λονδίνῳ τῷ 1864 τὴν «Διεθνῆ ἕνωσιν τῶν ἐργατῶν», τὴν ἀποκληθεῖσαν *Α' Διεθνῆ*. Μετὰ τὴν διάλυσιν ταύτης ἱδρύθη τῷ 1889 ἡ *Β' Διεθνής*, ἐκ τῶν κόλπων τῆς ὁποίας, ἀποσπασθέντα τὰ ἀριστερὰ στοιχεῖα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ν. Λένιν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἵδρυσαν, μετὰ τὸ πέρας αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως, τὸν Μάρτιον τοῦ 1919 ἐν Μόσχᾳ τὴν *Γ' Κομμουνιστικὴν Διεθνῆ*, ἡ ὁποία σήμερον κατευθύνει τὸ παγκόσμιον κίνημα τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομμουνισμοῦ (βλ. λ. *Διεθνής*).

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν οὐτοπιστικὸν κομμουνισμόν, ὁ ὁποῖος ἐξηντλεῖτο εἰς λεπτομερεῖς καὶ ποιητικὰς περιγραφὰς τοῦ μέλλοντος κοινωνικοῦ παραδείσου, ὁ ἐπαναστατικὸς κομμουνισμός, ὡς θεωρία, μόνον τὰς γενικὰς γραμμὰς τοῦ μελλοντικοῦ συστήματος ὑπομιμνῄσκει καὶ ταύτας ἐν συνδυασμῷ πάντοτε πρὸς τὸ σήμερον κρατοῦν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς. Ὁ κύριος χαρακτὴρ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομμουνισμοῦ ὡς θεωρίας, εἶναι ἡ ἀρνητικὴ κριτικὴ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ἡ ἐκ ταύτης ἐν συμπεράσματι συναγωγὴ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀνατροπῆς του καὶ ἡ ὑπὸ τὰς κρατούσας συνθήκας πολιτικὴ τακτικὴ καὶ στρατηγική του. Τὸ κομμουνιστικὸν καθεστὼς παρουσιάζεται κυρίως ὡς ἄρσις τῶν δεινῶν τοῦ σημερινοῦ (βλ. καὶ λ. *λενινισμός, μαρξισμός, μπολσεβικισμὸς* καὶ *σοσιαλισμός*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Adler*, Geschichte der Sozialismus und Kommunismus (1889).—*E. Varga*, La dictature du proletariat (1922) (ἑλλ. μετ. ἐν «Ἀρχ. Μαρξισμοῦ»). — *A. Waters*, L' évolution du Marxisme depuis la mort de Marx (1924). — *M. Beer*, Allgemeine Geschichte der Sozialismus und der sozialen Kämpfe (δ' ἔκδ. 1922). — *K. Diehl*, Ueber Sozialismus, Kommunismus und Anarchismus (ε' ἔκδ 1923, ἑλλην μετ *Γιαννοπούλου* 1921). — *Fr. Engels*, Socialisme utopique et socialisme scientifique (νέα ἔκδ 1924, ἑλλ. μετ. 1920). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ κομμουνισμοῦ (ἑλλ. μετ. *Ἰ. Κορδάτου*, 1927).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Philosophie, économie politique, socialisme (Anti-Dühring) (γαλλ. μετ. E. Laskine 1911). — *K. Κόρς*, Τὸ ἐγχειρίδιο τοῦ μαρξιστοῦ (ἑλλ. μετ. *Π. Σαρκάτου*, 1924). — *P. Lafargue*, Le communisme et l' évolution économique (1892).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Κομμουνισμὸς καὶ οἰκονομικη ἐξέλιξις (ἑλλ. μετ. 1922). — *N. Lenine*, La maladie infantile du communisme. L' extrémisme (γαλ. μετ. 1921, ἑλλ. μετ. ἐν «Ἀρχ. Μαρξισμοῦ»).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Κράτος καὶ ἐπανάστασις (ἑλλ. μετ. *Γ. Δούμα*, 1923). — *K. Μάρξ-Φρ. Ἔνγκελς*, Τὸ κομμουνιστικὸ μανιφέστο (νεωτ. ἑλλ. μετ. *Ἰ. Κορδάτου*, 1927).— *N. Μπουχάριν*, Τὸ ἀλφάβητο τοῦ κομμουνισμοῦ (ἑλλ. μετ. 1924 καὶ 1927). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Τὸ πρόγραμμα τῶν κομμουνιστῶν (μπολσεβίκων) (ἑλλην. μετ. 1921).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀναρχισμὸς καὶ ἐπιστημονικὸς κομμουνισμὸς (ἑλλην. μετ. *Π. Σαρκάτου*, 1924). — *G. Plekhanof*, Anarchisme et socialisme (ἑλλ. μετ. *Γ. Νικολαΐδη* 1927). — *Pochlmann*, Geschichte des antiken Kommunismus und Sozialismus τ. 2 (1894 — 1901).—*K. Ράντεκ*, Ὁ σοσιαλισμὸς ἀπ' τὴ θεωρία στὴν πράξη (ἑλλ. μετ. 1921). — *K. Ραππορόρ*, Σύνοψη τοῦ κομμουνισμοῦ (ἑλλ. μετ. *Π. Σιλβανοῦ*, 1927). — *E. Ferri*, Socialisme et sciences positives (1897 ἑλλ. μετ. ἐν «Κομμ. Ἐπιθεωρ.» τ. Γ', σ. 29 κ. ἑξ.).

Θ. Φ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Digitized by Google

κομμουνιστὴς (ὁ), *—ίστρια* (ἡ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὰς θεωρίας τοῦ κομμουνισμοῦ· ὁ ἐργαζόμενος διὰ τὴν βιαίαν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ *κομμουνισμοῦ* (βλ. λ.).

— **Κομμουνιστῶν** ***Ἕνωσις ἢ Λίγκα.*** Οὕτως ὠνομάσθη κατὰ τὸ πρῶτον γενικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1847, ἡ παλαιοτέρα «Ἕνωσις τῶν Δικαίων». Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ προγράμματος τῆς Λίγκας τῶν κομμουνιστῶν ἤρχιζεν ὡς ἑξῆς: «Σκοπὸς τῆς Λίγκας εἶναι ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἡ βασιλεία τοῦ προλεταριάτου, ἡ κατάργησις τῆς παλαιᾶς ἀστικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία στηρίζεται ἐπὶ ταξικῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις νέας κοινωνίας ἄνευ τάξεων καὶ ἄνευ ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας». Διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἑνώσεως ταύτης εἰργάσθη ὁ Κ. Μάρξ, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὴν ἀνομοιογένειαν τοῦ πρώτου ἱδρυτικοῦ πυρῆνος, κατώρθωσε νὰ δώσῃ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Λίγκας. Τὸ δεύτερον συνέδριον ἔλαβε χώραν τὸν Νοέμβριον-Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἀνέθηκεν εἰς τὸν Κ. Μὰρξ καὶ τὸν Φρ. Ἔνγκελς τὴν σύνταξιν ἑνὸς μανιφέστου, τὸ ὁποῖον νὰ ἐκθέτῃ «ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν κομμουνιστῶν, τὸν σκοπόν των καὶ τὰς τάσεις των». Τὸ μανιφέστον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔμελλεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κομμουνιστικὸ μανιφέστο» νὰ διαδοθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ νὰ συντελέσῃ τόσον πολὺ εἰς τὴν προπαγάνδαν τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν, ἐξετυπώθη ἐν Λονδίνῳ κατὰ πρῶτον, ὀλίγας ἑβδομάδας πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1848. Ὅταν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις αὕτη, τὸ κεντρικὸν συμβούλιον τῆς Λίγκας τῶν κομμουνιστῶν μετέφερε τὴν ἕδραν του ἐκ Λονδίνου εἰς Βρυξέλλας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἐλάχιστα ἀσφαλὴς καὶ αἱ συνεδριάσεις δυσεπίτευκτοι, τὸ συμβούλιον παρεχώρησεν ὅλα τὰ δικαιώματά του εἰς τὸν Κ. Μάρξ, ὅστις ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ἀνασυνεκρότησε νέον συμβούλιον καὶ ἐξαπέλυσεν ἔκκλησιν ἐπὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ καταστάσεως. Εἰς τὴν ἔκκλησιν ταύτην, ἡ ὁποία ὑπεγράφετο ὑπὸ τῶν K. Marx, K. Schapper, H Bauer, F. Engels, G. Moll καὶ W. Wolff, ἐξετίθεντο αἱ διεκδικήσεις τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὴν ἐκτύλιξιν τῶν γεγονότων τοῦ 1848, τὰ μέλη τῆς «Ἑνώσεως τῶν Κομμουνιστῶν» ἐπεχείρησαν νὰ διαδραματίσουν ἐνεργὸν ἐπαναστατικὸν ρόλον, ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ Ἰουνίου ἐν Παρισίοις καὶ τοῦ Μαΐου ἐν Βερολίνῳ ἐπροκάλεσε τὴν ἐκ νέου ἐξορίαν των καὶ τῷ 1849 μέγα μέρος αὐτῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Λονδῖνον. Ἀναδιοργανωθεῖσα τῷ 1850 ἡ ἕνωσις, ἐδημοσίευσε νέαν ἔκκλησιν, συνταχθεῖσαν ὑπὸ τῶν K. Marx καὶ Fr. Engels, κηρύσσουσαν τὴν ἕνωσιν ὅλων τῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν δυνάμεων τῆς Γερμανίας καὶ συνιστῶσαν τὴν προφύλαξιν ἀπὸ κάθε ἄκαιρον ἐπανάστασιν. Ἀλλ' οἱ ἀστοὶ δημοκράται κατώρθωσαν νὰ πείσουν τοὺς περισσοτέρους ὀπαδοὺς τῆς ἑνώσεως, ὅτι ἦτο εὔκολον νὰ ἐγκαθιδρύσουν ἀμέσως δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ὁ Marx καὶ ὁ Engels κατεπολέμησαν τὸ συνωμοτικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διέκρινε τὴν ἄποψιν ταύτην καὶ ὡδήγει εἰς τὴν ἀτομικὴν τρομοκρατίαν, καὶ παρῃτήθησαν τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἑνώσεως. Τῷ 1852 ἡ «Ἕνωσις τῶν Κομμουνιστῶν» εἶχε διαλυθῆ. θ. π.

κομμουνιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἀνήκων εἰς τὸν κομμουνισμόν.

— **Κομμουνιστικὴ** ***Διεθνής*** βλ. λ. *Διεθνὴς Γ'* (τ. Θ' σ. 333α').

— «**Κομμουνιστικὴ** ***Ἐπιθεώρησις***». Μηνιαῖον θεωρητικὸν ὄργανον τοῦ ἐν Ἑλλάδι σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος (τοῦ κατόπιν κομμουνιστικοῦ), ἱδρυθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1921. Ἐξεδίδετο κανονικῶς μέχρι τοῦ 1925, ἔκτοτε δὲ ἐξεδόθησαν σποραδικῶς φυλλάδιά τινα τῷ 1927 καὶ 1929.

— **Κομμουνιστικὴ** ***Νεολαία***, ἢ ***Ὁμοσπονδία κομμουνιστικῶν νεολαιῶν (Ο.Κ.Ν.).*** Καλεῖται οὕτω ἡ κομματικὴ κομμουνιστικὴ ὀργάνωσις τῶν κάτω τῆς ἡλικίας τοῦ 21ου ἔτους νέων, ἡ ὁποία δρῶσα παραλλήλως πρὸς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα (τῶν ἐνηλίκων), ἀποσκοπεῖ τὴν αὔξησιν τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κομμουνισμοῦ ἐπὶ τῶν νέων καὶ τὴν προετοιμασίαν των ὡς στελεχῶν τοῦ Κ.Κ. Ἡ Ο.Κ.Ν. τελεῖ ὑπὸ τὴν ἰδεολογικὴν καὶ πρακτικὴν καθοδήγησιν τοῦ Κ.Κ. ἑκάστης χώρας, στρατολογεῖ τὰ μέλη της μεταξὺ τοῦ ἀστρατεύτου εἰσέτι πληθυσμοῦ καὶ τὰ χρησιμοποιεῖ κατόπιν ἐν καιρῷ τῆς στρατιωτικῆς των θητείας διὰ τὴν ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῷ στόλῳ κομμουνιστικὴν καὶ ἀντιμιλιταριστικὴν προπαγάνδαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ σπουδαιότερον καθῆκόν της. Ὡς ὀργάνωσις ἔχει τοὺς αὐτοὺς μὲ τὸ Κ.Κ. ὀργανωτικοὺς τύπους καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Παρὰ τὴν ἐξάρτησιν της ἀπὸ τοῦ κόμματος, δύναται νὰ λαμβάνῃ καὶ ἰδίας ἀποφάσεις ἐπὶ ζητημάτων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ δὲν εἶναι σπάνιαι αἱ περιπτώσεις εἰς τὴν διεθνῆ ἱστορίαν τοῦ κινήματος, καθ' ἃς ἡ Ο.Κ.Ν. ἀντετάχθη εἰς ἀποφάσεις τοῦ Κ.Κ. Ἡ Ο.Κ.Ν. διακρίνεται διὰ τὴν μαχητικότητά της καὶ τὴν μεγαλυτέραν, ἐνίοτε, ἀριστερότητα. Τὸ παγκόσμιον ἐπιτελεῖον τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος τῶν νέων εἶναι ἡ «Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς τῶν Νέων». Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει Ο.Κ.Ν. ἀπὸ τοῦ 1920. —ρ.

— **κομμουνιστικὸν** ***κόμμα.*** Καλεῖται οὕτω τὸ κόμμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιζητεῖ τὴν βιαίαν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ κομμουνιστικοῦ συστήματος μὲ μεταβατικὸν σταθμὸν τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου. Τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα εἶναι, κατὰ τὴν σχετικὴν θεωρίαν, ἡ πρωτοπορία τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ συνειδητότερα, δραστηριώτερα καὶ ἀποφασιστικώτερα στοιχεῖα αὐτῆς, καθῆκον δὲ ἔχει ὄχι νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους του ὁλόκληρον τὴν τάξιν καὶ τοὺς ἐργαζομένους καθόλου, ἀλλὰ νὰ τοὺς κατακτήσῃ ἰδεολογικῶς καὶ νὰ τοὺς κρατῇ ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν του. Ἀποτελοῦν κατ' ἀνάγκην τὴν μειοψηφίαν τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ, δέον νὰ διακρίνεται διὰ τὴν μαχητικότητά του, τὴν εὐλυγισίαν του, τὴν σιδηρᾶν πειθαρχίαν καὶ τὴν δραστηριότητά του (βλ. λ. *κομμουνισμός*). Κομμουνιστικὰ κόμματα ὑπάρχουν εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς ὑφηλίου, ἐξαρτώμενα καὶ κατευθυνόμενα ὑπὸ τοῦ παγκοσμίου ἐπιτελείου τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος τῆς Γ' Διεθνοῦς, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν τμήματα.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα ἱδρύθη μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν, τῷ 1918, καὶ ἔφερεν ἀρχικῶς τὸν τίτλον «Σοσιαλιστικὸν ἐργατικὸν κόμμα τῆς Ἑλλάδος». Τὸ κόμμα τοῦτο, ἰδεολογικῶς ἀρκετὰ ἀκαθόριστον, λόγῳ τῆς νεαρότητος τοῦ κινήματος, ἦτο ἡ πρώτη πολιτικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τῷ 1920, συγκροτηθέντος συνεδρίου, ἐπεκράτησαν τὰ ἀριστερὰ στοιχεῖα καὶ τὸ κόμμα μετωνομάσθη κομμουνιστικὸν (Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν (Κομμουνιστικὸν) κόμμα τῆς Ἑλλάδος). Τὸ ἑπόμενον ἔτος υἱοθετῆσαν τοὺς 21 ὅρους, τοὺς ὁποίους εἶχε θέσει ἡ Γ' Διεθνὴς διὰ τὴν παραδοχὴν εἰς τὴν δύναμίν της κομμάτων τῆς ἐργατικῆς τάξεως, προσεχώρησεν εἰς αὐτήν, ἔκτοτε δὲ ἀποτελεῖ τμῆμά της, ἀκολουθοῦν τὰς ὑπ' αὐτῆς ὑποδεικνυομένας ὀργανωτικὰς μορφὰς καὶ θέσεις δράσεως. Τῷ 1923, ἐκραγείσης ἐσωκομματικῆς κρίσεως, ἀπεκλείσθησαν, κατόπιν συνεδριακῆς ἀποφάσεως, ὡς δεξιοί, οἱ πρῶτοι ἡγέται τοῦ κόμματος Ἀρ. Σίδερις καὶ Ἰ. Γεωργιάδης. Τῷ 1924, κατόπιν νέας κρίσεως, διεγράφη ὡς ἐξτρεμιστὴς ὁ Εὐάγ. Παπαναστασίου. Μετὰ τὴν παγκαλικὴν δικτατορίαν, τρίτη σπουδαία κρίσις ἐδημιούργησε τὴν λεγομένην «λικβινταριστικὴν» ἀντιπολίτευσιν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Ν. Πουλιοπούλου καὶ Σ. Μαξίμου, ἡ ὁποία, ἡττηθεῖσα εἰς τὰς ἐσωκομματικὰς συζητήσεις καὶ ψηφοφορίας, ἐξεβλήθη τοῦ κόμματος, ὡς ἐπιδιώκουσα διὰ τῶν ἀρχῶν της τὴν διάλυσιν αὐτοῦ. Παρ' ὅλην τὴν χρονίαν κρίσιν, ἡ ὁποία μαστίζει τὸ ἑλληνικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα, οὐδεμία ἐκ τῶν ἀποπειρῶν πρὸς δημιουργίαν νέου κόμματος σοσιαλιστικοῦ ἢ κομμουνιστικοῦ ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας μέχρι τοῦδε (βλ. καὶ λ. *λικβινταρισμός*).

— «**Κομμουνιστικὸν** ***μανιφέστον***». Καλεῖται οὕτως ἡ προγραμματικὴ διακήρυξις ἡ συνταχθεῖσα ὑπὸ τῶν Κ. Μὰρξ καὶ Φρ. Ἔνγκελς, κατόπιν ἐντολῆς τῆς «Ἑνώσεως τῶν Κομμουνιστῶν» (βλ.λ. «*Κομμουνιστῶν λίγκα*»), καὶ δημοσιευθεῖσα κατὰ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ τῷ 1848 εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν. Τὴν πρώτην ταύτην ἔκδοσιν ἠκολούθησε δανικὴ μετάφρασις καὶ κατόπιν γαλλική, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰουνίου 1848. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα μετεφράσθη εἰς τὴν ἀγγλικήν. Τῷ 1860 ἔγινε ρωσικὴ ἔκδοσις αὐτοῦ ἐν Γενεύῃ κατὰ μετάφρασιν τοῦ Μπακούνιν. Τῷ 1871 ἐδημοσιεύθησαν τρεῖς διάφοροι μεταφράσεις ἐν Ἀμερικῇ. Τῷ 1882 ἐκυκλοφόρησε δευτέρα ρωσικὴ ἔκδοσις μὲ πρόλογον τῶν Κ. Μὰρξ καὶ Φρειδ. Ἔνγκελς κατὰ μετάφρασιν τῆς Β. Ζασσοῦλιτς καὶ μία πολωνικὴ μετάφρασις. Νέα δανικὴ μετάφρασις ἐκυκλοφόρησε τῷ 1885 καὶ τὸ ἑπόμενον νέα γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ Λ. Λαφάργκ, ἐπιθεωρημένη ὑπὸ τοῦ Φρ. Ἔνγκελς, ὡς καὶ μία ἱσπανικὴ μετάφρασις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν ἔμεινε καμμία χώρα τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μὴ κατέστη γνωστὸν καὶ νὰ μὴ διεδόθη εὐρύτατα. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ «*Κομμουνιστικὸν μανιφέστον*» μετεφράσθη τὸ πρῶτον κατ' ἐκλογὴν καὶ εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ Κ. Χατζοπούλου (Π. Βασιλικοῦ) κατὰ τὸ 1908. Τῷ 1919 ἐξεδόθη νέα πλήρης μετάφρασις ἀνώνυμος, τῷ δὲ 1921 τρίτη ὑπὸ τοῦ Ἰ. Σίδερι. Νεωτάτη μετάφρασις μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων ἐγένετο τῷ 1927 ὑπὸ τοῦ Ἰ. Κορδάτου.

Τὸ «Κομμουνιστικὸν μανιφέστον» ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἱστορικῶν, ἀλλὰ καὶ λογοτεχνικῶν δοκουμέντων τῶν νεωτέρων χρόνων. Γραμμένον εἰς ὕφος ἐπαγωγὸν καὶ ρέον, περιλαμβάνει τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ ἐπιστημονικοῦ κομμουνισμοῦ, τὴν πολιτικήν οἰκονομίαν του, τὴν φιλοσοφίαν του, τὴν γενικὴν κοινωνιολογίαν του καὶ τὴν πολιτικὴν τακτικήν του (βλ. καὶ λ. *μαρξισμός*). θ. π.

—**κομμουνιστικὸς** ***ἀναρχισμός.*** Καλεῖται οὕτως ὁ ἀναρχισμός, ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει τὴν κατάργησιν πάσης μορφῆς καταναγκασμοῦ καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἐλευθέρας κολλεκτιβιστικῆς κοινωνίας (βλ. λ. *ἀναρχισμὸς* τ. Δ' σ. 567 β).

Κομμὺν (Commynes καὶ Commines), **Φίλιππος** ντὲ —. Γάλλος χρονικογράφος (βλ. λ. *Κομίν*, Φίλιππος ντὲ —).

κομμῶ (*—όω*)· ἀσκῶ τὴν κόμην τινὸς ἐπιτετηδευμένως, καλλωπίζω τὴν κόμην· ‖ μεταφ. καλλωπίζω, ἐξωραΐζω: «κομμῶ τοὺς λόγους».

Κομμώνη (Commone) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν παρὰ τὴν χερσόνησον τῶν Ἐρυθρῶν νήσων, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 38, 2), χωρὶς ὅμως νὰ προκύπτῃ ἐκ τῆς περιγραφῆς του ἐὰν πρόκειται περὶ νήσου κειμένης ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σμύρνης ἢ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Τέω ἢ ἐν τῷ στενῷ τῆς Χίου. Σ. Ε. Λ.

κόμμωσις (ἡ), *—εως*· ὁ καλλωπισμός, ἡ ἔντεχνος διευθέτησις τῆς κόμης· ‖ γενικώτερον: ἡ φροντὶς διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου.

— *['Εγκυκλ.] Κόμμωσις* εἶναι γενικῶς μὲν «ὁ τοῦ σώματος ὡραϊσμός», ὡς ὁρίζει ὁ Ἡσύχιος, εἰδικῶς δὲ ἡ τέχνη τοῦ ἐξωραΐζειν τὴν κόμην καὶ διευθετεῖν αὐτὴν κατὰ τὸν ἐπικρατοῦντα συρμὸν ἢ τὴν ἰδιότροπον καλαισθησίαν ἑνὸς ἑκάστου. Τὴν τέχνην ταύτην ἐξήσκουν, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, οἱ κουρεῖς καὶ αἱ κομμώτριαι, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο ὡς ἐργαλεῖα τὸ κτένιον διὰ τὸ κτένισμα τῆς κόμης, τὴν κουρίδα ἢ ψαλίδα ἢ μάχαιραν διὰ τὴν κοπὴν αὐτῆς, τὸ ὀνυχιστήριον διὰ τὸ κόψιμον τῶν ὀνύχων καὶ καθαρισμὸν αὐτῶν, τὴν μάχαιραν ἢ τὸ ξυρὸν διὰ τὸ ξύρισμα, τὴν καλαμίδα ἢ τὸ σιδηροῦν ὄργανον διὰ τὸν βοστρυχισμόν, ὡς καὶ τὸ κάτοπτρον καὶ τὴν σινδόνην. Ὁ Λουκιανὸς συχνάκις κάμνει λόγον περὶ τῶν κομψευομένων, οἵτινες συχνάζουσι παρὰ τῷ κουρεῖ πρὸς καλλωπισμὸν τῆς κόμης αὐτῶν. Οἱ κουρεῖς καὶ αἱ κομμώτριαι ἔδιδον τὸ κατὰ τὸν συρμὸν σχῆμα εἰς τὴν κόμην, κατόπιν δὲ ἤλειφον αὐτὴν δι' ἀρωματωδῶν ἀλοιφῶν καὶ τέλος ἐκτένιζον καὶ ἐβοστρύχωνον αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ ἡ βαφὴ τῆς κόμης δὲν ἦτο ἄγνωστος. Ἤδη ἀπὸ τοῦ Ε π. Χ. αἰῶνος ἦτο ἀρκετὰ διαδεδομένη ἡ συνήθεια τοῦ «μελαίνεσθαι ἢ ξανθίζεσθαι» τὴν κόμην, ὡς ἀναφέρει ὁ Αἰλιανός. Γνωστὴ ἐπίσης ἦτο καὶ ἡ ἕξις τοῦ μεταχειρίζεσθαι ψευδῆ ἢ ξένην κόμην. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον, ἡ ἕξις αὕτη μετεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ Κρήτης καὶ Ἰταλίας. Πιθανώτερον, ἐν τούτοις, φαίνεται ὅτι ὁ συρμὸς οὗτος εἶναι ἀσιατικῆς προελεύσεως, διότι ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀστυάγης, ὁ πάππος τοῦ Κύρου, εἶχε βεβαμμένας τὰς ὀφρῦς καὶ ἔφερε ψευδῆ κόμην. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, κάμνων λόγον περὶ τοῦ Κανδάλου, ἐπάρχου τοῦ βασιλέως τῆς Καρίας Μαυσώλου, ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Ἀσιᾶται ἡγεμόνες εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ φέρωσι ψευδῆ κόμην. Ἐν Ἑλλάδι τοῦτο εἶναι κοινὴ συνήθεια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὡς διατείνεται ὁ Λουκιανός, διότι ἔφερον τὴν φενάκην ἢ καὶ ἁπλοῦς γύρους τριχῶν, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον περικεφαλαίας, ἢ καρβάσας, ἢ περιθέτην, ἢ προκόμιον. Κατά τινα μάλιστα ἐπιγράμματα τῆς Ἀνθολογίας αἱ φενάκαι καὶ τ' ἄλλα τριχώματα ἐπωλοῦντο ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁμοῦ μετ' ἄλλων εἰδῶν καλλωπισμοῦ.

Α') Οἱ ἀρχαῖοι *Ἕλληνες* διετήρουν κατ' ἀρχὰς τὴν κόμην μακράν, ἀπομιμούμενοι ἐν τούτῳ, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀμφιέσει, τὸν ἀνατολικὸν συρμόν, διὰ τοῦτο δὲ ὁ Θουκυδίδης εὐστόχως προσομοιάζει τοὺς μὲ μακρὰν τὴν κόμην καὶ μὲ ποδήρη ἱμάτια πρώτους πολίτας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς ἀξιωματούχους τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας. Κατ' εἰκόνα δὲ βεβαίως καὶ ἀπομίμησιν τῶν Ἑλλήνων μεγιστάνων τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, εἶναι καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν. Κατὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὁ Ζεὺς φέρει πλουσίαν κόμην εὐωδιάζουσαν ἀμβροσίας. Ὁ Ἀπόλλων ὀνομάζεται ἀκερσεκόμης, διότι ψαλὶς δὲν ἤγγισε τὴν κόμην αὐτοῦ. Αἱ θεαὶ εἶναι εὐπλόκαμοι καὶ καλλιπλόκαμοι, οἱ δὲ ἥρωες καὶ ἡμίθεοι εἶναι καρηκομόωντες, ὡς ἔχοντες δασεῖαν τὴν κόμην, τὴν ὁποίαν ἀφίνουσι νὰ πίπτῃ ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ράχεως. Τοιοῦτοι εἶναι, κατὰ τοὺς λυρικοὺς καὶ τραγικοὺς ποιητάς, ἐπίσης καὶ οἱ μυθολογικοὶ ἥρωες, ὁ Ἰάσων, ὁ Θησεύς, ὁ Ὀρέστης κτλ., πλὴν τοῦ Θερσίτου, τοῦ ὁποίου ἡ φαλακρὰ κεφαλὴ προκαλεῖ τὸν γέλωτα καὶ τὴν ἀποστροφήν. Ἀπόδειξις τοῦ συρμοῦ τούτου τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς πρόκεινται ἡμῖν αἱ κεφαλαὶ τῶν κυπριακῶν ἀγαλμάτων, ἅτινα, ἀνήκοντα εἰς τὴν μεταβατικὴν περίοδον μεταξὺ τῆς ὁμηρικῆς καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, μᾶς διδάσκουσιν ὅτι πράγματι ἡ κόμη ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, εἶναι μακρὰ καὶ δὲν διαφέρει κατ' ὄψιν, χαρακτηριστικὸν δὲ γνώρισμα αὐτῆς εἶναι ἡ συμμετρικὴ καὶ κανονικωτάτη διευθέτησις αὐτῆς.

Ἀλλὰ τοιαύτην κόμην παρουσιάζουσι καὶ τὰ ἀρχαϊκὰ μνημεῖα,—εἰδώλια, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα μικρὰ ἀναθηματικὰ ἀντικείμενα—

Digitized by Google

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Digitized by Google

ἐφ' ὧν ἡ κόμη παρίσταται κυματοειδῶς κατὰ βοστρύχους διατεθειμένη ἐπὶ τῶν κροτάφων καὶ ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ὡραίους τύπους τοιαύτης κόμης παρέχουσιν ἡμῖν οἱ ἀρχαϊκοὶ λεγόμενοι Ἀπόλλωνες ἢ Κοῦροι, νεαροὶ δηλαδὴ ἄνδρες, ἐν τῇ πρώτῃ αἰθούσῃ τῶν ἀρχαϊκῶν ἔργων τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου καὶ ἡ ἐν τῇ αἰθούσῃ Νίκη τῶν Χίων γλυπτῶν Μικκιάδου καὶ Ἀρχέρμου. Ἡ κόμη τῶν ἔργων τούτων τοῦ Η΄ μέχρι τοῦ ΣΤ΄ π. Χ. αἰῶνος, μὲ τοὺς ἑλικοειδεῖς πλοκάμους πέριξ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἡ περιέλιξις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου μᾶς φανερώνουσι τὴν συνεχιζομένην μέχρι τῶν χρόνων τούτων ἀνατολικὴν συνήθειαν τῆς μακρᾶς κόμης μὲ τὰς αὐτὰς συμμετρικὰς περιελίξεις ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοὺς μακροὺς πλοκάμους ἐπὶ τῶν ὤμων, οἵτινες ἐν τῇ τέχνῃ ἐκδηλοῦνται διὰ παραλλήλων γραμμῶν κεχαραγμένων ἐν τῷ μαρμάρῳ κατὰ κάθετον καὶ ὁριζόντιον κατεύθυνσιν. Ἀλλ' ὁ ἀρχαϊκώτατος οὗτος συρμὸς δὲν παρουσιάζεται μόνον ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν καὶ τῶν θεαινῶν. Τὸν τύπον τοῦ συρμοῦ τούτου εὑρίσκομεν ἐπίσης καὶ εἰς τὰ ἀρχαιότατα γλυπτὰ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ἐπὶ πολὺ ὑστερώτερον εἰς τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα. Ἡ κόμη καὶ ἐπὶ τῶν μνημείων τούτων εἶναι μακρὰ καὶ οἱ διάφοροι τρόποι τῆς διευθετήσεως αὐτῆς εἶναι κοινοὶ εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα. Καὶ ὁτὲ μὲν πίπτει ἐλευθέρως εἰς πλοκάμους ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἢ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ στήθους, ὁτὲ δὲ καὶ διευθετεῖται ἐν μάζῃ πυκνῇ ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ῥάχεως, λήγουσα εἰς κόμβον ἢ συγκρατουμένη κατὰ τὸ ἄκρον διὰ ταινίας. Ὡραίους τύπους κόμης θνητῶν κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον παρέχουσιν αἱ λεγόμεναι κόραι τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κόμη τῶν χαριτωμένων τούτων κορῶν, κατὰ πυκνοὺς μικροὺς βοστρύχους ἐπὶ τοῦ μετώπου διατεθειμένη, καλύπτεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ στεφάνης καὶ πίπτει εἰς πλοκάμους ἑκατέρωθεν τῶν ὤμων ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ὀλίγον ἐξειλιγμένον τύπον ὅμως παρουσιάζει μία ἀρχαϊκὴ κεφαλή, εὑρεθεῖσα ἐν Ἀθήναις καὶ ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου, ἐφ' ἧς ἡ κόμη εἶναι βραχυτέρα πάσης ἄλλης ἀρχαϊκῶν ἔργων, καὶ τοῦτο διότι ἡ κεφαλὴ παριστᾷ πιθανῶς ἀθλητήν. Κατὰ τὸν Rayet, οἱ ἀθληταὶ ἔφερον βραχεῖαν τὴν κόμην κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα. Πρὸς συγκράτησιν τῶν μακρῶν βοστρύχων τῆς κόμης ἔδενον αὐτοὺς διὰ τῆς περόνης, τῆς ὁποίας τὰ ἴχνη φαίνονται ἀκόμη ἐπὶ πολλῶν ἀγαλμάτων, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς κόμης τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος καταλαμβάνει τὸ κέντρον τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἡ περόνη, συνήθως χρυσῆ, εἶχε τὸ σχῆμα τέττιγος. Ἡ τοιαύτη συγκράτησις τῆς κόμης διὰ περόνης, ἥτις ἄλλως καλεῖται *κρώβυλος* ἢ *κόρυμβος*, ἐξηκολούθει νὰ συνηθίζεται πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων, ὡς ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, ἐπιβεβαιοῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἡρακλείδης ὁ Πόντιος. Κατὰ ταῦτα, ἡ κόμη κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους καὶ μέχρι τῶν πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων χρόνων, ἦτο συνήθως μακρά, ὡς ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ἐπιδράσεως, μὲ διαφόρους κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους τρόπους διευθετήσεως αὐτῆς, ὁτὲ μὲν πίπτουσα μόνον ἐπὶ τῆς ῥάχεως κατὰ πλοκάμους ἢ ἐν μάζῃ, ὁτὲ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς βοστρύχους. Ἡ τέχνη ὅμως σχηματοποιεῖ τοὺς βοστρύχους τούτους τοῦ μετώπου καὶ δίδει πολλάκις εἰς αὐτοὺς τοιαῦτα κανονικὰ σχήματα, ὁποῖα ἐν τῇ πραγματικότητι εἶναι ἀδύνατον νὰ παραχθῶσι καὶ νὰ σταθῶσι, διότι σειραὶ κοχλιοειδῶν ἑλίκων ἢ περίτεχνοι σπεῖραι, ἀπομακρυνόμεναι τελείως τῆς φύσεως, ἐπιστέφουσι τὸ μέτωπον ὡς καθαρὰ κοσμήματα.

Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ὅμως ἡ κόμη τῶν ἀνδρῶν ἀποβαίνει βραχεῖα καὶ ὅλως διάφορος τῆς τῶν γυναικῶν, ἀκολουθοῦσα πιστῶς τὸν συρμὸν τῶν βραχέων ἐνδυμάτων τῆς ἐποχῆς. Ἡ συμμετρία ἐπίσης τῆς κόμης ἐξαφανίζεται, μόλις δὲ τὸ παιδίον φθάσῃ εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, κόπτεται ἡ μακρὰ αὐτοῦ κόμη. Πρὸς τοῦτο μάλιστα ὑπῆρχε καὶ εἰδικὴ ἑορτή, ἡ λεγομένη ἑορτὴ τῶν Ἀπατουρίων, ἢ «Κουρεῶτις ἡμέρα», καθ' ἣν πρὸ τῆς κοπῆς τῆς κόμης τῶν παιδίων ἐτελοῦντο σπονδαὶ εἰς τὸν Ἡρακλέα, τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου οἰνιστήρια. Αἱ κοπτόμεναι τρίχες ἀφιεροῦντο εἰς τὴν Ἀρτέμιδα ἢ τὸν Ἀπόλλωνα ἢ καὶ εἰς ποταμόν τινα. Κατὰ τὸν νέον μεταμηδικὸν συρμὸν τοῦτον, ἡ κόμη ἔχει ἁπλῶς βραχεῖς βοστρύχους ἄνευ ἄλλης τεχνικῆς διευθετήσεως. Ὅλα τὰ γλυπτὰ θεῶν, ἡρώων καὶ ἀθλητῶν τοῦ Ε΄ καὶ Δ΄ αἰῶνος οὕτω παρουσιάζουσι τὴν κόμην πλέον. Ὡραῖον δεῖγμα κόμης τοῦ Δ΄ αἰῶνος παρέχει τὸ πρωτότυπον ἀριστούργημα τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει μετὰ θαυμαστῆς ἐκτελέσεως τὴν κομψὴν ἐμφάνισιν κόμης μὲ φυσικῶς σγουρὰ μαλλιά. Καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ κόμη τῶν νέων. Ἡ κόμη τῶν ἀνδρῶν τῆς ὡρίμου ἡλικίας ἦτο βραχεῖα καὶ δασεῖα μὲ ἀνάσιμον, ἤτοι ἠνωρθωμένον, τὸ τρίχωμα πέριξ τοῦ προσώπου, ὡς σημεῖον δυνάμεως καὶ ὑπερηφανείας. Οὕτω παρίσταται καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Διός, ὡς ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς τοῦ Otricoli, ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς τῆς Αἰγείρας ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ τιτᾶνος Ἀνύτου, ἡ ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ καὶ προερχομένη ἐκ τοῦ ἐν Λυκοσούρᾳ ναοῦ τῆς Δεσποίνης. Ὀλίγα ἀγάλματα τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὡς τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Belvédère καὶ τοῦ κιθαρῳδοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Βατικανοῦ μὲ τὸν κρώβυλον ἀκόμη τῆς κόμης ὄπισθεν καὶ ἐπὶ τοῦ αὐχένος, μὲ τὸν ἀρχαΐζοντα δηλαδὴ ἀκόμη συρμὸν τῆς κόμης, θεωροῦνται ὡς ἐπίτηδες διατηροῦντα τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν καὶ ὄχι ἀποδεικνύοντα τὸν ἐπικρατοῦντα πλέον συρμὸν τῆς βραχείας κόμης ἄνευ ἄλλης πλαστῆς διακοσμήσεως. Ὀλίγον ἀργότερον ἡ σχολὴ τοῦ Λυσίππου διακρίνεται διὰ τῆς λεπτομεροῦς μελέτης τῆς κόμης, τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἀποδώσῃ ἁπλουστέραν καὶ φυσικωτέραν. Ἡ αὐτὴ παράδοσις διατηρεῖται μέχρι τοῦ Γ΄ καὶ Β΄ αἰῶνος διὰ τὰς σχολὰς τῆς Ρόδου καὶ τῆς Περγάμου, μέχρι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ ἀθηναϊκὴ πλαστικὴ μὲ ὁλόκληρον σειρὰν προτομῶν τῶν κοσμητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου μὲ τὰς εἰκονιστικὰς αὐτῶν κεφαλάς, ἤτοι μὲ τὴν ῥεαλιστικὴν ἀναπαράστασιν τῶν μορφῶν τούτων, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ κόμη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι βραχυτάτη, μὲ ὀλίγους βραχεῖς ἐπίσης βοτρύχους ἐπὶ τοῦ μετώπου. Παρὰ τὸν πανελλήνιον ὅμως τύπον τῆς κόμης, ὑπῆρχε κατὰ διαφόρους ἑλληνικὰς πόλεις, ποιά τις διαφορὰ κομμώσεως, καὶ διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Εὐβοίας χαρακτηρίζονται μὲ τὸ ἐπίθετον ὀπισθοκόμαι, ὡς συνηθίζοντες νὰ ῥίπτωσι τὴν κόμην ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ῥάχεως, οἱ Θρᾷκες δὲ ἀκροκόμοι, ὡς ἀνυψοῦντες αὐτὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς. Οἱ Μακεδόνες διετήρησαν, φαίνεται, ἐπὶ πολὺ τὸν συρμὸν τῆς μακρᾶς κόμης, καὶ μόνον μετὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρβύλλων ἐπέβαλεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸν συρμὸν τῆς βραχείας κόμης, ἀντιληφθεὶς ὅτι μακρὰ κόμη κατὰ συμπλοκὴν στρατιώτου πρὸς στρατιώτην ἀπέβαινεν εἰς βάρος τοῦ τρέφοντος μακρὰν τὴν κόμην. Τοιαῦτα, λοιπόν, εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κόμης κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ Ε΄ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Φυσικῷ τῷ λόγῳ ὑπῆρχον καὶ ἐξαιρέσεις τοῦ γενικοῦ τούτου συρμοῦ, ὀφειλόμεναι ὅμως εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν ἢ καὶ εἰς ὡρισμένην τάξιν ἀνθρώπων. Ἐν Ἀθήναις, π. χ., οἱ νέοι ἀριστοκράται, ὡς ὁ Ἀλκιβιάδης, τρέφουσι μακρὰν κόμην, τὴν ὁποίαν ἐπιμελοῦνται ἰδιαζόντως. Ἀλλὰ καὶ οἱ φιλόσοφοι ἐπίσης διατηροῦσι μακρὰν τὴν κόμην, ὡς διακριτικὸν γνώρισμα αὐτῶν, ὡς λέγει ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος. Γενικῶς ὅμως ἡ κόμη εἶναι λίαν βραχεῖα, ἐνίοτε δὲ καὶ κεκομμένη ἐν χρῷ, ὡς λέγει ὁ Λουκιανός. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ γενικότης αὕτη τοῦ συρμοῦ τῆς βραχείας κόμης δὲν παρεμποδίζει τὴν διαφορετικότητα τῶν τύπων αὐτῆς. Τοιοῦτοι τύποι ἦσαν: ὁ *κῆπος*, βραχεῖα, δηλαδή, κόμη μὲ βραχυτέρας τὰς τρίχας ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς καὶ οὐλοτέρας καὶ πλέον ἠνωρθωμένας ὁλόγυρα, τύπος ἰδίως διὰ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας καὶ τοὺς ἀριστοκρατικωτέρους· τὸ *σκάφιον*, μὲ τὰς τρίχας πολὺ βραχείας πέριξ τῆς κεφαλῆς, τύπος διὰ τοὺς δούλους καὶ πτωχούς· τὰ *ἑκτορεῖα*, τύπος μὲ τὴν κόμην ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ πλουσίως διατεθειμένην πέριξ τοῦ λαιμοῦ· ἡ *θησηΐς*, τύπος κόμης μὲ τὰς τρίχας κεκομμένας μόνον κατ' ἔμπροσθεν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ κόμη τῶν γυναικῶν μεταβάλλεται ἐπίσης μετὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους, βραδέως μέν, βραδύτερον τῆς τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ μετὰ σταθερᾶς ἐξελίξεως πρὸς τὸ βραχύ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ κόμη τῶν γυναικῶν ἀφίνετο νὰ πίπτῃ ἐλευθέρως ἐπὶ τῶν ὤμων. Τοιαῦται εἶναι αἱ κόραι κατὰ τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, καὶ αἱ κόραι τοῦ Ἐρεχθείου μὲ τὰ ἄκρα τῶν βοστρύχων συνδεδεμένα. Ἐνίοτε ὅμως τὰ ἄκρα ταῦτα συγκρατοῦνται ὅλα ὁμοῦ ἐντὸς δικτύου. Εἰς μνημεῖα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς συναντῶνται ἐπίσης καὶ παραδείγματα κόμης μὲ ἠνωρθωμένας τὰς τρίχας, περιτετυλιγμένας ἐν στεφάνῃ πέριξ ταινίας ἢ συγκρατουμένας διὰ χειροπλέκτου σειρητίου. Καθ' οὓς χρόνους οἱ ἄνδρες ἤρχισαν νὰ βραχύνωσι περισσότερον τὴν κόμην, αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀφίνωσι τὴν κόμην νὰ πίπτῃ εἰς οὔλους βοστρύχους πέριξ τοῦ λαιμοῦ, μόλις ἐγγίζοντας τοὺς ὤμους. Μικραὶ ταινίαι συγκρατοῦσι τότε τὰς τρίχας ἢ μακραὶ πόρπαι χρησιμοποιοῦνται πρὸς συγκράτησιν τῆς ἐν γένει κόμης, τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες ἐνασμενίζονται τώρα νὰ ἀφίνωσι πολὺ ὑψωμένην κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς. Ὁ συρμὸς οὗτος ἁρμόζει κυρίως εἰς τὰς παρθένους, ἀγάλματα δὲ τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Νίκης, τῆς Ἀταλάντης, μὲ τοιαύτην κόμην, εἶναι ἀναθήματα τῆς νεότητος καὶ τῆς παρθενίας. Ὁ Winckelman μάλιστα φρονεῖ, ὅτι τοιαύτην κόμην ἔφερον ἰδίως αἱ παρθένοι τὴν ἡμέραν τῶν γάμων των. Ἐν Σπάρτῃ αἱ παρθένοι ἔφερον μακρὰν καὶ λυτὴν τὴν κόμην, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων των ἡ νυμφεύτρια τὴν ἔκειρε τελείως. Αἱ παραλλαγαὶ τοῦ τύπου τούτου εἶναι ἄπειροι, ὀφειλόμεναι εἰς τὸ φιλάρεσκον τῆς γυναικός, καὶ ἄπειρα εἶναι καὶ τὰ κοσμήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐστόλιζον αὐτήν. Τὰ στολίζοντα ἢ συγκρατοῦντα τὴν κόμην κοσμήματα ἦσαν ἡ σφενδόνη, τὸ διάδημα, ἡ στεφάνη, ἡ ἄμπυξ, ἡ μίτρα, ἡ ταινία. Αἱ ἀγγειογραφίαι καὶ τὰ εἰδώλια εἶναι ἄριστα διδακτικὰ μνημεῖα τῆς ἐκπληκτικῆς ποικιλίας τῆς κόμης τῶν γυναικῶν ἀπὸ τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῆς ἑλληνορρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὁπότε ἡ κόμη λαμβάνει τὰ πολυπλοκώτερα τῶν σχημάτων καὶ τείνει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἀνατολικὸν συρμόν, τὸν ὁποῖον μάλιστα αἱ Ρωμαῖαι αὐτοκράτειραι ἠσπάσθησαν ὁριστικῶς.

Β΄) Ἡ κόμη παρ' *Ἐτρούσκοις* ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὴν ἑλληνικὴν κόμην τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, ἀποδεικνύουσα καὶ αὕτη τὴν ἀσιατικὴν ἐπίδρασιν. Οἱ ἄνδρες φέρουσι μακρὰν καὶ κυματιστὴν κόμην, διευθετημένην εἰς ἐσχηματοποιημένας μορφάς, ὡς ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ μνημεῖα. Συχνάκις αὐλακώσεις κανονικῶς κεχαραγμέναι ἐπὶ τῶν ἐτρουσκικῶν ἀγαλμάτων δεικνύουσι τὴν κατεύθυνσιν τῶν βοστρύχων ἀπὸ τοῦ μετώπου πρὸς τὸν αὐχένα. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς κόμης τῆς γυναικὸς διακρίνονται καλύτερον εἴς τινα ἀρχαιότατα ἐτρουσκικὰ μνημεῖα. Χαρακτηριστικὴ εἶναι νεκρικὴ κάλπη, φέρουσα πήλινα εἰδώλια γυναικῶν. Ἡ κόμη τῶν γυναικῶν αὐτῶν σχηματίζει ἐμπρὸς δύο δέσμας τριχῶν, αἵτινες πίπτουσιν ἑκατέρωθεν τοῦ προσώπου, ὄπισθεν δὲ εἰς μοναδικὴν δέσμην, ἥτις ἐνθυλακοῦται ἐντὸς θήκης ἀποληγούσης εἰς κόσμημα καὶ κατερχομένης μέχρι τῶν ποδῶν. Μὲ τὴν ἐπίδρασιν ὅμως τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἀρχίζει καὶ ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα π. Χ., ἡ βράχυνσις τῆς κόμης. Τοῦτο τρανώτατα ἀποδεικνύουσιν αἱ ζωγραφίαι τῶν τάφων τοῦ Carneto, τοῦ Vulci καὶ τοῦ Chiusi. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρητέον καὶ διὰ τὴν γυναικείαν κόμην, ἥτις σχηματίζεται εἰς κόρυμβον καὶ συγκρατεῖται διὰ ταινιῶν ἢ πορπῶν, ἢ ἀφίνεται νὰ πίπτῃ ἑκατέρωθεν τοῦ προσώπου εἰς οὔλους βοστρύχους. Συνηθεστάτη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τῶν δικτυωτῶν κεκρυφάλων, εἰς τοὺς ὁποίους περισυνέλεγον τὴν κόμην, ὡς πιστοποιοῦσι τοῦτο ἄπειροι ἀνάλογοι περιστάσεις ἐπὶ ἐτρουσκικῶν κατόπτρων καὶ νεκρικῶν καλπῶν.

Γ΄) Ἡ κόμη παρὰ *Ρωμαίοις* παραμένει ἐπὶ πολλούς, φαίνεται, αἰῶνας ἡ φυσική, μακρά, ἀκανόνιστος καὶ παρημελημένη κόμη. Καὶ μόνον κατὰ τὸ 454 π. Χ., κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Ticinius Mena εἰσήγαγεν εἰς Ρώμην κουρεῖς μετακληθέντας ἐκ Σικελίας, ἔκτοτε δὲ οἱ πολῖται ἀπηλλάγησαν τῆς μακρᾶς κόμης, ὡς καὶ τῆς γενειάδος, τοσοῦτον δ' ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια αὕτη, ὥστε ἡ μακρὰ κόμη ἐθεωρήθη ἔκτοτε ὡς ἐξωτερικὸν σημεῖον μεγάλου πένθους ἢ βαθείας ταπεινώσεως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ Ρωμαῖοι ἤρχισαν νὰ φέρωσι κόμην συνήθως βραχεῖαν, ἄλλοτε ἴσην, ἄλλοτε οὔλην, ἢ φυσικῶς κυματιστήν, ἀλλ' ἄνευ τεχνικῆς βοστρυχώσεως καὶ χωρὶς νὰ καλύπτῃ οὔτε τὸ μέτωπον οὔτε τὸν λαιμόν. Ὡραῖα δείγματα κόμης ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς Ρωμαίων, πιστῶν τηρητῶν τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, παρουσιάζει τὸ σύμπλεγμα τοῦ Βατικανοῦ, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Κάτωνος καὶ τῆς Πορκίας. Ὁ Κάτων ἔχει βραχυτάτην καὶ φυσικωτάτην τὴν κόμην, ἡ Πορκία πλουσιωτέραν ὁπωσδήποτε καὶ χωρισμένην εἰς τὸ μέσον εἰς δύο ἴσα μέρη, κατερχόμενα εἰς κυματοειδεῖς σειρὰς ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν κροτάφων καὶ ἀπολήγοντα ὄπισθεν ἐπὶ τοῦ αὐχένος. Ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατῶν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἤρχισε τὸ ἔθιμον τῆς θηλυπρεποῦς διακοσμήσεως τῆς κόμης τῶν ἀνδρῶν διὰ τῆς τεχνικῆς οὐλοποιήσεως αὐτῆς. Ὁ Κικέρων ὁμιλεῖ μετὰ βδελυγμίας ἐναντίον τῶν συνενόχων τοῦ Κατιλίνα, ἀποκαλῶν αὐτοὺς νέους διεφθαρμένους, ἐγκληματίας, ἐκφύλους καὶ ταραχοποιούς, κομψοὺς ὅμως τὴν περιβολὴν καὶ περὶ πολλοῦ ποιουμένους τὴν κόμην, πάντοτε καλῶς ἐκτενισμένην, στίλβουσαν ἐξ ἀρωμάτων, κυματιστὴν δὲ καὶ οὔλην διὰ τοῦ εἰδικοῦ σιδηροῦ ἐργαλείου. Οἱ πρῶτοι καίσαρες ὅμως ἔφερον πολὺ ἁπλῆν κόμην, οὔτε μακράν, οὔτε βραχεῖαν, χωρὶς διαίρεσιν οὐδ' ἄλλην βοστρύχωσιν ἢ τὴν φυσικὴν τῶν τριχῶν. Οὕτω παρίσταται ὁ Αὔγουστος εἰς ὅλα τὰ σῳζόμενα ἀγάλματα αὐτοῦ ἐν Λούβρῳ, Καπιτωλίῳ καὶ Βατικανῷ. Οἱ βραχύτατοι φυσικοὶ βοστρυχίσκοι μόλις φαίνονται ἐπὶ τοῦ μετώπου. Καὶ οὕτω παρίστανται ὁ Τιβέριος, ὁ Καλιγούλας, ὁ Κλαύδιος καὶ οἱ κυριώτεροι σύγχρονοι αὐτῶν. Τὰ εἰκονιστικὰ ἀγάλματα τοῦ Νέρωνος οὐχ ἧττον παρουσιάζουσιν αὐτὸν ἔχοντα τὴν κόμην διατεθειμένην εἰς οὔλους βοστρύχους. Καὶ ἡ ἱστορία τῆς κόμης τῶν γυναικῶν τῆς Ρώμης δὲν εἶναι διάφορος. Κατὰ τοὺς πέντε πρώτους αἰῶνας τῆς Ρώμης, αἱ γυναῖκες διετήρησαν ἐν τῇ διευθετήσει τῆς κόμης τὴν μεγίστην ἁπλότητα. Ὁ βοστρυχισμὸς καὶ αἱ ἀλοιφαὶ ἐθεωροῦντο ἀκόμη ὡς ἁρμόζουσαι μόνον εἰς τὰς ξένας γυναῖκας καὶ τὰς παλλακίδας. Αἱ Ρωμαῖοι παρθένοι μέχρι τοῦ γάμου των ἠρκοῦντο νὰ δένωσι τὴν κόμην των εἰς κόρυμβον ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς καὶ νὰ τὴν στερεώνωσι διὰ ταινιῶν ἢ πόρπης. Μετὰ τὸν γάμον, ἡ κόμη διῃρεῖτο εἰς ἓξ μέρη, τὰ ὁποῖα ἐδένοντο διὰ ταινιῶν διαφορετικῶν τῶν πρὸ τοῦ γάμου καὶ περιετυλίσσοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, σχ

Digitized by Google

ματίζοντα οὕτω ὑψηλὴν κόμην, γνώρισμα τῶν ὑπάνδρων γυναικῶν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, ὁ συρμὸς καὶ ἡ ἀτομικὴ καλαισθησία ποικίλλουσιν εἰς ἀπειρίαν τύπων. Ὁ Ὀβίδιος, ὅστις ἐνασμενίζεται νὰ περιγράφῃ ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐν γένει στολισμοῦ τῶν Ρωμαίων, ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι εὐκολώτερον νὰ μετρήσῃ τις τὰ φύλλα τῆς δρυὸς ἢ τὰς μελίσσας τῆς Ὕβλας παρὰ τοὺς διαφόρους συρμοὺς τῆς κόμης, οἵτινες ἐφευρίσκονται καθ' ἑκάστην. Ἡ κόμη ὑψοῦται συνήθως εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου, σχηματίζουσα προεξοχὴν ἐν εἴδει τολύπης ἐρίων. Ἄλλοτε οἱ κυματιστοὶ βόστρυχοι ἐπὶ τοῦ μετώπου, εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐπαλλήλους σειράς, σχηματίζουσιν εἶδος στεφάνης ἢ διαδήματος περὶ τὸ μέτωπον. Καὶ ὁτὲ μὲν αἱ κυματισταὶ τολύπαι, καταλαμβάνουσαι ὅλην τὴν κεφαλήν, κατέρχονται ἰδίως ἐπὶ τῶν ὤμων, ὁτὲ δὲ κατέρχονται ὄπισθεν ἐπὶ τοῦ αὐχένος, χωρὶς νὰ ἐγγίζωσι τοὺς ὤμους. Ἐν ἄλλαις λέξεσι, τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς γυναικείας κόμης ἐν Ρώμῃ, κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, εἶναι ὅτι οὐδέποτε αὕτη παρέμεινεν ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῆς καταστάσει. Τὸ πᾶν μεταβάλλεται, ἀλλοιοῦται, διορθοῦται, προσαρμόζεται πρὸς τὸν συρμὸν καὶ μετασχηματίζεται διὰ τῆς χειρὸς ἢ τοῦ σιδήρου τοῦ κουρέως. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Αἰγύπτιοι. Ἐν Αἰγύπτῳ οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ἐξύριζον τὴν κεφαλήν, ὅπως οἱ σημερινοὶ Φελλάχοι. Ἔφερον ἓν εἶδος σκούφου ἐλαφρῶς ἀνυψωμένου, ἐκ δέρματος ἢ ἐρίου, ἐντελῶς καλύπτοντος τὴν κόμην. Οἱ ἱερεῖς ἐπίσης ἐξύριζον τὸ κρανίον των, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος. Τὰ παιδία εἶχον ἐν χρῷ κεκαρμένην τὴν κεφαλήν, ἐξαιρέσει μακροῦ βοστρύχου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, ὁ ὁποῖος ἐπλέκετο καὶ ἐπανέπιπτε πλησίον τοῦ ὠτός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ὁ βόστρυχος ἐκόπτετο. Τὸ ἔθιμον διατηρεῖται εἰσέτι καὶ σήμερον παρὰ τοῖς Βεδουΐνοις. Οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι ἔφερον φενάκην, ἡ ὁποία ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας ἐποχὰς τῆς μεμφιτικῆς περιόδου, ὡς μαρτυροῦν τὰ ἀνάγλυφα τῶν ἀρχαιοτάτων τάφων τῆς Σακκαρέ. Οἱ στρατιῶται ἔφερον ἐπίσης φενάκην, ἐνίοτε δὲ ἐκόσμουν ταύτην διὰ δύο πτερῶν ἐμπεπηγμένων ὑπὸ τὸ οὖς κατὰ λιβυκόν τινα συρμόν. Τὰ κοσμήματα τῆς κεφαλῆς ἀπετέλουν προνόμιον τῶν φαραώ. Ἐν ταῖς εἰκονογραφίαις τῶν ναῶν ἀναγνωρίζει τις αὐτοὺς εἴτε ἐξ ἁπλῆς ταινίας πέριξ τῆς κόμης, εἴτε ἐκ καλύμματος συνισταμένου ἐκ πλείστων στοιχείων, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχε καὶ ἰδιαιτέραν σημασίαν γνωστὴν εἰς τὸ πλῆθος. Αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αἰγυπτιακῇ κοινωνίᾳ δὲν κατεῖχον τὴν ἀφανῆ θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ἀραβικὰ ἤθη, εἰσαχθέντα μετὰ τοῦ ἰσλάμ, τὴν ἀπώθησαν βραδύτερον. Τὰ εἰκονογραφημένα μνημεῖα τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου εἶναι πλούσια εἰς μαρτυρίας ἐπὶ τῆς ἀστικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν γυναικῶν ὡς καὶ τῶν ἀνδρῶν. Εἰς ταῦτα βλέπομεν ποικιλωτάτους τύπους κομμώσεων. Κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ Αἰγύπτιαι δὲν ἔδενον τὴν κόμην αὐτῶν ἐπὶ τοῦ αὐχένος, ὡς αἱ Ἑλληνίδες, ἀλλ' ἄφινον ταύτην νὰ ἐπαναπίπτῃ φυσικῶς, πλεγμένην εἰς λεπτοὺς βοστρύχους, συχνότατα δὲ ἔφερον ὑπὲρ αὐτὴν εὐρεῖαν μαύρην φενάκην, πλαισιοῦσαν τὸ πρόσωπον καὶ ἐξαίρουσαν τὴν ὠχρότητα τοῦ δέρματος. Τὰ ἄνθη ἦσαν συνηθεστάτης χρήσεως, ἐτοποθετοῦντο δὲ εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς, κλίνοντα ἐπὶ τοῦ μετώπου. Αἱ βασίλισσαι εἶχον, ὡς καὶ οἱ βασιλεῖς, τὸ προνόμιον τοῦ διαδήματος, τὸ ὁποῖον ἐστηρίζετο ἢ ἁπλῶς ἐπὶ τῆς φενάκης ἢ ἐπὶ τῆς φενάκης κεκοσμημένης διὰ γυπὸς μὲ τὰς πτέρυγας πρὸς τὰ κάτω, ὁ ὁποῖος τὴν ἐκάλυπτε δίκην κράνους.

Ἄραβες. Οἱ Ἄραβες γενικῶς ἔφερον ἁπλοῦν τετράγωνον κάλυμμα, διατεθειμένον οὕτω περὶ τὴν κεφαλήν, ὥστε νὰ προφυλάσσῃ ταύτην ἐκ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καὶ στερεούμενον διὰ μικρᾶς ταινίας. Αἱ γυναῖκες, ἐπίσης, ἐκάλυπτον τὴν κόμην διὰ μαλλίνων μανδηλίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐρυθρὰ διὰ τὰς κόρας καὶ μαῦρα διὰ τὰς ὑπάνδρους. Οἱ Βεδουΐνοι ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ μῆκος τῆς κόμης, ἡ δὲ διάθεσις αὐτῆς διέφερεν ἀναλόγως τῶν φυλῶν, χρησιμεύουσα ὅπως διακρίνωνται μεταξὺ ἀλλήλων. Οἱ μὲν εἶχον τὴν κόμην των κρεμαμένην εἰς μακροὺς βοστρύχους, οἱ δέ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, διέθετον ταύτην ἐν εἴδει διαδήματος φθάνοντος μέχρι τῶν κροτάφων. Αἱ γυναῖκες εἶχον μακρὰν καὶ ὡραίαν μαύρην κόμην, εἴτε πλεγμένην εἴτε εἰς βοστρύχους. Κατὰ τὸ κτένισμα παρενέβαλλον κόκκους ἐκ κοραλλίου καὶ δισκία μετάλλινα (φλωριά). Καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ κόμη θεωρεῖται τι ἱερὸν παρὰ τοῖς Βεδουΐνοις. Ἡ ἀποκοπὴ ταύτης εἶναι ἀτιμωτικὴ ποινή.

Ἀσσύριοι. Οἱ Ἀσσύριοι ἐχώριζον τὴν κόμην αὐτῶν εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου. Μακρὰ κόμη, κτενισμένη πρὸς τὰ ὀπίσω, ἔπιπτεν ἐπὶ τῶν ὤμων, ἔνθα ἀνεπτύσσετο εἰς κανονικοὺς μικροὺς βοστρύχους ἐν εἴδει βεντάλιας. Πιθανῶς ἡ χρῆσις τῆς φενάκης, εὐρύτατα διαδεδομένης ἐν Αἰγύπτῳ, εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ ἐν Ἀσσυρίᾳ. Τὰ ὦτα δὲν ἐκαλύπτοντο. Ἡ κόμη συνεκρατεῖτο εἴτε ὑπὸ διαδήματος ἀποτελουμένου ἐκ σειρᾶς πορπῶν εἴτε, διὰ τοὺς βασιλεῖς, ὑπὸ κωνικῆς τιάρας μετὰ δύο ταινιῶν κρεμαμένων πρὸς τὰ ὄπισθεν. Αἱ εἰκόνες τῶν θεῶν ἔφερον τὴν αὐτὴν κόμμωσιν μετὰ τεσσάρων ἢ ἓξ κεράτων ἀγελάδος, προσηρμοσμένων πλησίον τοῦ ὠτὸς καὶ σχεδὸν ἐφαπτομένων κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς. Οἱ Πέρσαι ἐκάλυπτον τὴν οὔλην κόμην αὐτῶν διὰ σκούφου εἰς σχῆμα μίτρας.

Ἑβραῖοι. Οἱ Ἑβραῖοι ἔτρεφον μακρὰν κόμην, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. Ὅλοι οἱ κανόνες, οἱ διδόμενοι ὑπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, σχετικῶς πρὸς τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ κόμη δέον νὰ κείρηται, καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ γίνεται τοῦτο, προϋποθέτουν ὅτι κατὰ κανόνα οἱ Ἑβραῖοι ἔφερον μακρὰν κόμην. Ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἱερεῖς αὐστηροὺς κανόνας ἐπὶ τοῦ τρόπου διαθέσεως τῆς κόμης αὐτῶν. Ὁ νόμος ἀπηγόρευε νὰ κείρουν στρογγύλας τὰς γωνίας τῆς κόμης των. Οὔτε νὰ ξυρίζουν τὴν κόμην, οὔτε νὰ τρέφουν ταύτην ἀπεριορίστως μακρὰν ὤφειλον, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ τὴν κόπτουν. Διὰ τῶν διατάξεων τούτων ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ διακρίνωνται οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ τῶν ἱερέων τῶν ἐθνικῶν. Δὲν ἔπρεπε δηλαδὴ οὔτε νὰ ξυρίζωνται, ὡς οἱ ἱερεῖς τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Σεράπιδος, οὔτε νὰ τρέφωσιν ὑπερβαλλόντως μακρὰν κόμην, ὡς οἱ βάρβαροι καὶ οἱ στρατιῶται. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς κοπῆς τῶν γωνιῶν τῆς κόμης ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ παρακωλύσῃ τὴν εἰσαγωγὴν προλήψεων συνήθων εἰς τοὺς γείτονας λαούς, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ συνήθεια ἀραβικῶν τινων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι προσέφερον εἰς τὸν θεὸν Ὀροτὰλ τὰς τρίχας τὰς φυομένας μεταξὺ τῶν κροτάφων καὶ τῶν ὤτων (*Ἡροδ.* Β', 8). Εἴς τινας περιπτώσεις ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ ξυρίζουν ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ἦτο δὲ τοῦτο μέρος τῆς τελετῆς τῆς καθάρσεως. Εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἔφερον μακρὰν κόμην. Τὰ αἰγυπτιακὰ καὶ ἀσσυριακὰ ἀνάγλυφα παριστοῦν τοιουτοτρόπως τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Σουσακὶμ ἐν Καρνάκ, ἡ κόμη παρίσταται συγκρατουμένη διὰ ταινίας, ἡ ὁποία δένεται πρὸς τὰ ὄπισθεν. Ἐπὶ τοῦ ὀβελίσκου τοῦ Νιμρούδ ἡ κεφαλὴ καλύπτεται διὰ σκούφου, τὸ δὲ κάτω μέρος τῆς κόμης ἑλίσσεται εἰς τέσσαρας σειρὰς βοστρύχων. Ἡ μακρὰ καὶ ἄφθονος κόμη εἰς τοὺς νέους ἀπετέλει ἀντικείμενον θαυμασμοῦ.

Οἱ φρουροὶ τοῦ βασιλέως Σολομῶντος ἔφερον, κατὰ τὸν Ἰωσήφ, μακρὰν κόμην. Ἡ ἱστορία τοῦ Σαμψὼν ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνδρες, ὁσάκις ἔφερον μακρὰν κόμην, ἔπλεκον ταύτην εἰς βοστρύχους, τὸ ἔθιμον δὲ τοῦτο ὑφίστατο ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν Ὑξὼς ἢ βασιλέων ποιμένων τῆς Αἰγύπτου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σημιτικῆς καταγωγῆς, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν. Οἱ βόστρυχοι τῆς κόμης παραβάλλονται πρὸς εὐκάμπτους κλάδους φοίνικος. Οἱ Ἑβραῖοι ἤλειφον δι' ἐλαίου καὶ ἀρωμάτων τὴν κόμην των. Ἔπραττον τοῦτο κυρίως, ὅταν παρευρίσκοντο εἰς συμπόσια ἢ ἑορτάς, συχνάκις δὲ ὁ οἰκοδεσπότης ἐχορήγει τὰ ἀρώματα εἰς τοὺς προσκεκλημένους του. Ἡ κόμη τῶν Ἑβραίων, ὡς καὶ ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἦτο μαύρη. Ἡ νύμφη εἰς τὸ «Ἆσμα ᾀσμάτων» παραβάλλει τὴν κόμην τοῦ συζύγου της πρὸς τὰς πτέρυγας κόρακος. Ἡ χρῆσις βαφῆς φαίνεται ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἂν δὲ Ἡρώδης ὁ Μέγας ἔβαφε τὴν κόμην του, ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν ἡλικίαν του, ἔπραττε τοῦτο μιμούμενος ἑλληνικὰ ἔθιμα. Οὔτε ἐχρησιμοποίουν οἱ Ἑβραῖοι φενάκας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εὐρύτατα διαδεδομέναι μεταξὺ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν. Ὁ Ἰωσὴφ ἀναφέρει ἅπαξ τὴν χρῆσιν φενάκης, ἀλλ' αὕτη ἐχρησίμευσε πρὸς μεταμφίεσιν.

Ἡ ἁγία Γραφὴ παρέχει μερικὰς πληροφορίας ἐπὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ Ἑβραῖαι διέθετον τὴν κόμην των, ἀλλ' οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους χρησιμοποιεῖ εἶναι ἀόριστοι. Λέγεται περὶ τῆς Ἰεζάβελ, ὅτι ἐκόσμει τὴν κεφαλήν της (ηγάθυνε κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα), ἐν τούτοις ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Ἰουδεὶθ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον γράφει «διέταξε», ὅπερ ἐνδεικνύει τὴν χρῆσιν κτενός. Ἡ κόμη διῃρεῖτο εἰς βοστρύχους ἢ πλεξίδας κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Αἰγυπτίων δούλων γυναικῶν. Αἱ Ἑβραῖαι συνεκράτουν τὴν πεπλεγμένην κόμην των διὰ δικτύου (ἐμπλόκιᾳ) ἢ καλύμματος, ὡς ἔπραττον αἱ Αἰγύπτιαι καὶ αἱ Ἑλληνίδες. Ἡ σύγκρισις εἰς τὸ «Ἆσμα ᾀσμάτων» τῆς κόμης τῆς νύμφης πρὸς βασιλικὴν πορφύραν οὐδόλως ἐνδεικνύει ὅτι αἱ Ἑβραῖαι ἔβαφον τὴν κόμην αὐτῶν. Ἡ λέξις πορφυροῦς χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ μαύρου βαθέος χρώματος, ὡς ἐχρησιμοποιεῖτο ἐνίοτε τὸ πορφύρεος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι.

Τὸ ξύρισμα τῆς κεφαλῆς ἦτο διὰ τοὺς Ἑβραίους σημεῖον πένθους. Ἐνίοτε μάλιστα ἀπέσπων βιαίως τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των. Ἠκολούθουν δηλαδὴ ἔθιμον ἀντίθετον πρὸς τὸ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ὁποῖοι ἔτρεφον μακρὰν κόμην ὁσάκις ἐπένθουν (*Ἡροδ* Β' 36), ἔκειρον δὲ ταύτην ἅμα τῷ τερματισμῷ τοῦ πένθους, καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὴν ἑλληνορωμαϊκὴν ἐποχήν, ἀντιθέτως, ὁπότε εἰσήχθη ἡ χρῆσις τῆς βραχείας κόμης, οἱ Ἑβραῖοι ἔτρεφον ταύτην μακρὰν εἰς ἔνδειξιν πένθους, ὅπως καὶ οἱ Ρωμαῖοι.

Ὁμιλοῦσα περὶ τῶν τριῶν παίδων, τῶν ριφθέντων κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναβουχοδονόσορος εἰς τὴν κάμινον, ἡ ἁγία Γραφὴ λέγει ὅτι οὔτε θρὶξ τῆς κεφαλῆς των δὲν ἐκάη. Ἔφερον τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ τόπου καὶ ἡ κόμη των θὰ ἦτο διατεθειμένη κατὰ τὸν βαβυλώνειον συρμόν. Τὰ ἀσσυριακὰ μνημεῖα παρέχουν πληροφορίας περὶ τῆς κομμώσεως ταύτης. Ἡ κόμη ἦτο μακρά, κυματοειδής, κατέληγε δὲ πρὸς τὰ κάτω εἰς πλείστας σειρὰς πλεξίδων οὔλων. Τοιαύτη θὰ ἦτο καὶ ἡ κόμμωσις τοῦ Ὁλοφέρνους. Ἀρχαῖος χαλδαϊκὸς κύλινδρος δεικνύει ὅτι εἰς τὴν πατρίδα τῆς Σάρρας ἡ κόμμωσις τῶν γυναικῶν ἀπετελεῖτο ἐκ σφαιρικῶν βοστρύχων, διατεταγμένων πέριξ τῆς κόμης εἰς κωνικὸν σχῆμα. Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἀναφέρει πῶς ἦτο ἡ κόμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Παράδοσις ἐν τούτοις, ἀναγομένη εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπεικονισθεῖσα εἰς τὴν κατακόμβην τοῦ Ἁγίου Καλλίστου, παριστᾷ τὸν Ἰησοῦν μὲ μακρὰν κόμην, κεχωρισμένην ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ πίπτουσαν ἑκατέρωθεν εἰς μακροὺς βοστρύχους. Οἱ εὐαγγελισταὶ ὁμιλοῦν περὶ τῆς μακρᾶς κόμης τῆς Μαγδαληνῆς, διὰ τῆς ὁποίας αὕτη ἀπέμαξε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος συνιστᾷ εἰς τοὺς ἄνδρας νὰ μὴ τρέφουν μακρὰν κόμην, καθ' ὅσον τοῦτο ἀπᾴδει εἰς τὸν ἀνδρισμόν· ἀντιθέτως, λέγει ὅτι αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ἔχουν μακρὰν τὴν κόμην, ἀπέχουσαι ὅμως τῶν κοσμημάτων καὶ ἰδιαιτέρων περιποιήσεων, κατὰ τὴν μέθοδον τῶν εἰδωλολατρῶν. Τὰς αὐτὰς συστάσεις ἀπευθύνει καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

Ἰνδοί. Οἱ Ἰνδοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἔτρεφον μακρὰν κόμην. Οἱ ἄνδρες συνήθιζον νὰ πλέκουν τὴν κόμην των εἰς βοστρύχους, οἵτινες ἔπιπτον ἐπὶ τῆς ράχεως. Ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν διὰ μίτρας ὁμοίας πρὸς τὴν περσικήν, ἔβαφον δὲ τὴν γενειάδα λευκήν, πρασίνην, ἐρυθρὰν ἢ κυανῆν. Αἱ γυναῖκες ἐκτένιζον τὴν κόμην των, ὑψοῦσαι αὐτὴν εἰς δύο μέρη, τὰ ὁποῖα ἐδένοντο ἐπὶ τοῦ μετώπου ἢ ἄφινον τοὺς βοστρύχους νὰ πίπτουν ἐπὶ τοῦ προσώπου. Κατὰ τὴν διάρκειαν πένθους ἡ κόμη ἐπλέκετο εἰς ἁπλοῦν βόστρυχον, ὁ ὁποῖος ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς ράχεως. Οἱ Μουσουλμάνοι ἐν ταῖς Ἰνδίαις ἠκολούθουν τὴν μέθοδον τῶν λοιπῶν ὁμοθρήσκων των. Εἰς τὰς «Χάδις» ἢ τὰ κατὰ παράδοσιν ἀποφθέγματα τοῦ Μωάμεθ, τὰ μὴ εὑρισκόμενα ἐν τῷ «Κορανίῳ», ὁρίζεται, ὅτι ἡ κεφαλὴ δέον νὰ ξυρίζηται, ἡ δὲ γενειὰς ν' ἀφίνεται εἰς κανονικὸν μῆκος.

Οἱ Κινέζοι ἐξύριζον τὴν κεφαλήν, ἀφίνοντες εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος μακρὰν καὶ παχεῖαν κοτσίδαν. Τοῦτο ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς ὡς σημεῖον δουλείας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Μαντσοῦ κατακτητῶν των. Βραδύτερον ὅμως τὸ ἔθιμον ἐγενικεύθη καὶ ὄχι μόνον δὲν ἦτο ἀτιμωτικὸν σημεῖον ἡ κοτσίδα, ἀλλὰ καὶ ἀντικείμενον ὑπερηφανείας διὰ τὸν Κινέζον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1911 τὸ ἔθιμον βαίνει ὁλονὲν καταργούμενον. Ἡ κόμμωσις τῶν Κινέζων γυναικῶν εἶναι πολύπλοκος. Χρησιμοποιοῦν λιπώδη ἀρωματικὴν οὐσίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ζυμώνουν κυριολεκτικῶς τὴν κόμην αὐτῶν, καθιστῶσαι ταύτην συμπαγῆ μᾶζαν καὶ διδοῦσαι ἔπειτα τὰ περιεργότερα τῶν σχημάτων. Εἰς τὴν κόμην ἐμπλέκουν πόρπας καὶ διάφορα κοσμήματα, ἰδίᾳ ἐξ ἰάσπιδος, ἀποτελοῦντος τὸν εὐνοούμενον πολύτιμον λίθον τῶν Κινέζων. Ἡ συμπλήρωσις τῆς κομμώσεως ἀπαιτεῖ κόπον καὶ χρόνον, διὰ τοῦτο αἱ περισσότεραι Κινέζαι διατηροῦν ταύτην ἐπὶ ὁλόκληρον μῆνα ἢ καὶ περισσότερον. Δ. Σ. Δ.

Μεσαίων. Εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν κατακομβῶν ὁ Ἰησοῦς φέρει μακρὰν κόμην, κεχωρισμένην εἰς τὸ μέσον τῆς κεφαλῆς καὶ κυματίζουσαν ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ὤμων· ἡ Παρθένος, πέπλον κατερχόμενον ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ δενόμενον ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ αὐχένος, τέλος δὲ αἱ πισταὶ προσεύχονται μὲ τὴν κόμην κεκαλυμμένην διὰ μεγάλου πέπλου, πίπτοντος ἐπὶ τῶν ὤμων. Ἡ βυζαντινὴ εἰκονογραφία ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν τῶν κατακομβῶν. Εἰς μωσαϊκὰ καὶ κομψοτεχνήματα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, οἱ Βυζαντινοὶ παρίστανται μὲ κόμην ὄχι πολὺ μακράν, κεκαρμένην εἰς σχῆμα τετραγώνου ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἐνῷ αἱ γυναῖκες φέρουν κομμώσεις στρογγύλας, αἱ ὁποῖαι πλαισιοῦν τὸ πρόσωπον. Οἱ αὐτοκράτορες φέρουν μεγάλα διαδήματα. Ἡ κόμμωσις τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων εἶναι ὁμοία, συνίσταται δὲ εἰς διάδημα κλειστὸν διὰ σκούφου καταλήγοντος εἰς σταυρόν, τὸ ὁποῖον ἐξειλίχθη εἰς τιάραν, εἰσέτι φερομένην ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν. Αἱ κομμώσεις αὗται ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἀνάγονται εἰς τὸ ἔτος 1000. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἐπίσκοποι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἔφερον μίτρας δικόχους, χαμηλοῦ σχήματος μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Οἱ Γαλάται, οἱ Βρετόνοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ἀπέδιδον μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κόμης των. Τὸ ἔθιμον τῶν ὀρθῶν τῆς βορείου

Digitized by Google

Βρετάνης ἦτο ν' ἀφίνουν τὴν κόμην ὅπως φύεται ἐλευθέρως. Ὡς πρὸς τοὺς Γαλάτας, ὁ Διόδωρος ἀναφέρει ὅτι προσεπάθουν νὰ καταστήσουν ἀνοικτότερον τὸ ξανθὸν χρῶμα τῆς κόμης των μὲ πλύσεις δι' ὕδατος περιέχοντος ἄσβεστον. Ἡ κόμη των ἐκυμάτιζεν ἐλευθέρως ὡς μακρὰ χαίτη. Παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, παρατηρεῖ ὁ Τάκιτος, ἡ βραχεῖα κόμη ἦτο σημεῖον ἀτιμωτικόν. Ὅπως οἱ Γαλάται, οὕτω καὶ οἱ Γερμανοὶ ἔλουον τὴν κόμην των μὲ ἓν εἶδος σάπωνος, ὅπως προσδώσουν εἰς τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα μεγαλυτέραν λάμψιν. Ὅταν ὁ Καλιγούλας ἠθέλησε νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὸν ψευδῆ θρίαμβόν του Γερμανοί, ὡδήγησε Γαλάτας, τῶν ὁποίων ἔβαψεν ἐρυθρὰν τὴν κόμην. Αἱ Ρωμαῖαι, θελχθεῖσαι ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος τῆς κόμης τῶν Γαλατῶν, προσεπάθουν νὰ βάψουν τὴν κόμην των διὰ τοῦ χρώματος τούτου, ἠγόραζον δέ, πληρώνουσαι ἀδρότατα, φυσικὰς τρίχας ἐρυθράς, διὰ τῶν ὁποίων κατεσκεύαζον φενάκας. Γενικῶς ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαίας Γαλατίας ἔφερον μακρὰν κόμην κυματίζουσαν ἀτάκτως ἐπὶ τῶν ὤμων των. Τινὲς ἀνύψουν ταύτην εἰς λόφον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, ἄλλοι δὲ τὴν ἐτύλισσον δίκην ταινίας πέριξ τοῦ μετώπου, ἀφίνοντες δύο βοστρύχους νὰ πίπτουν ἐπὶ τῶν ὤμων. Κατ' ἀρχὰς ἔτρεφον γενειάδα, ἀλλὰ ταχέως οἱ εὐγενεῖς ἐξύριζον τὰς παρειάς, ἀφίνοντες μόνον παχεῖς μύστακας. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ δὲν ἐπετρέπετο νὰ κείρουν εἰμὴ μόνον τὴν γενειάδα. Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα τὸ ἔθιμον τοῦτο μετεβλήθη καὶ ὅλοι ἐξυρίζοντο. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός, ἐξαίρων τὴν καλλονὴν τῆς προσφιλοῦς του Λουτεκίας, ἔλεγεν ὅτι οἱ ἄνδρες εἶναι μαδημένοι καὶ ἐξυρισμένοι, τόσον οἱ γέροντες ὅσον καὶ οἱ νέοι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ γυναῖκες κατέβαλλον ἰδιαιτέρας φροντίδας διὰ τὴν κόμην των, τὴν ὁποίαν ἤλειφον διὰ παντοειδῶν ἀρωμάτων, ἐμπλέκοντες εἰς αὐτὴν διάφορα κοσμήματα. Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καταφέρεται δριμύτατα κατ' αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ Ζ' μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος μακρὰ κόμη ἦτο εἰσέτι σημεῖον εὐγενείας εἰς ὅλους τοὺς γαλλο-γερμανικοὺς λαούς. Κεφαλὴ ἐν χρῷ κεκαρμένη ἦτο σημεῖον δουλείας, ἁπλῶς δὲ κεκαρμένη διέκρινε τοὺς μοναχοὺς καὶ τὸν κλῆρον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Μεροβιγγιανῶν, ἡ μακρὰ κόμη ἀπώλεσε τὸ γόητρον αὐτῆς, ἕκαστος δὲ διέθετε τὴν κόμην αὐτοῦ κατὰ τὸ δοκοῦν. Οἱ νέοι ἔφερον κατὰ γενικὸν κανόνα μακρὰν κόμην. Τὸ πρῶτον, τὸ μόνον αὐθεντικὸν πρότυπον γυναικείας κομμώσεως, ὅπερ κατέχομεν, ἀνάγεται εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα, ἐλήφθη δὲ ἐκ χειρογράφου τοῦ ἔτους 660. Ἡ κόμη εἶναι ἐντελῶς λεία ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς καὶ πίπτει ἑκατέρωθεν εἰς δύο παχεῖς βοστρύχους, οἱ ὁποῖοι λεπτυνόμενοι διήκουν μέχρι τῶν ὤμων. Εὐρὺς κύκλος χρυσοῦς, τοποθετημένος ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ μετώπου, σχηματίζει στέφανον καὶ ταυτοχρόνως συγκρατεῖ τὴν κόμην. Ἡ κεφαλὴ αὕτη δὲν φέρει πέπλον, τοῦτο δὲ εἶναι περίεργον, διότι ὁ πέπλος ἀπετέλει ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς κομμώσεως οὐ μόνον τῶν μοναχῶν ἀλλὰ καὶ πάσης γυναικὸς μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ζ' καὶ ἰδίᾳ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος εἰσήχθη εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ συρμὸς τῆς σγουρᾶς καὶ οὔλης κόμης, ὁ ὁποῖος ἐπεξετάθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, σκανδαλίσας τὸν κλῆρον, ὅστις ἐξηγέρθη σύσσωμος κατὰ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου. Παπικὴ βοῦλλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπαγορεύει τὴν σγουρὰν ἢ οὔλην κόμην, ὡς προερχομένην ἐκ τοῦ διαβόλου, ἀπειλεῖ δὲ τοὺς παραβάτας δι' ἀφορισμοῦ. Ὅσοι εἶχον κόμην οὔλην ἢ σγουρὰν ἐκ φύσεως ἠναγκάσθησαν νὰ ξυρίσουν ταύτην ἢ νὰ φέρουν φενάκην, κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, οἱ αὐλικοὶ καὶ εὐγενεῖς, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ των ὅπως κολακεύσουν τὸν νέον μονάρχην, δεικνύοντες ὅτι δὲν εἶχον περισσοτέρας τρίχας αὐτοῦ, ἐξύριζον τὴν κεφαλήν. Οἱ ἀστοὶ ἐμιμήθησαν τοὺς εὐγενεῖς καὶ βαθμηδὸν ὅλοι ἐξυρίζοντο. Ὁ συρμὸς οὗτος δὲν ἦτο πρακτικὸς κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ καλύπτουν τὴν κεφαλὴν διὰ σκούφου ἐκ γούνας. Ταχέως ὁ συρμὸς διεδόθη καὶ ὁ σκοῦφος ἐκ γούνας ἔγινε παγκόσμιος. Ἐπὶ βασιλείας τοῦ Λοθαρίου, οἱ εὐγενεῖς, μὴ ἔχοντες οὐδένα πλέον λόγον νὰ ἐμφανίζωνται φαλακροί, προσεπάθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὸ ἔθιμον τῆς μακρᾶς κόμης, ἀλλ' οἱ ἱερεῖς κατεπολέμησαν τὸν νέον συρμὸν μετὰ τόσης μανίας, ὥστε εἰς πολλοὺς εὐγενεῖς φέροντας μακρὰν κόμην ἀπηγορεύθη ἡ εἴσοδος εἰς τὰς ἐκκλησίας. Ἠκολούθησε μακρὸς ἀγών, πλούσιος εἰς κωμικὰ ἰδίως ἐπεισόδια. Οἱ κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τῆς μακρᾶς κόμης κατηγόρουν τὸν κλῆρον ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ καθορίσῃ τὸ μῆκος τῆς κόμης, τὸ ὁποῖον ἐποίκιλλε κατ' ἐπαρχίας. Τέλος ὁ ἅγιος Ἀνσέλμος ἐκάλεσεν εἰδικὴν σύνοδον ἐξ ἱεραρχῶν, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅτι ἡ κόμη τῶν λαϊκῶν θὰ κείρεται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καλύπτεται μόνον τὸ ἥμισυ τοῦ ὠτός· οἱ ἀποκρύπτοντες ὁλόκληρον τὸ οὖς κατεδικάζοντο εἰς ἀφορισμόν. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη ὑπ' ὄψει, διότι ὁ συρμὸς τῆς μακρᾶς κόμης ἐξηκολούθησεν ἀδιατάρακτος. **Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (Ι' αἰών) ἐν Γερμανίᾳ** ἐπανῆλθεν ἡ συνήθεια τῆς μακρᾶς γενειάδος, διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Οἱ εὐγενεῖς ἔφερον σκοῦφον χρυσοκέντητον, ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν ἀρχαῖον φραγκικόν. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ἐτήρουν ἀσκεπῆ τὴν κεφαλὴν ἢ ἔφερον σκοῦφον ἐκ δέρματος ἢ ψιάθους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ κόμμωσις τῶν γυναικῶν ὀλίγον ἐτροποποιήθη. Ἔφερον πάντοτε πέπλον προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ στεφάνου, ἀλλ' ὁ πέπλος οὗτος διετίθετο μετὰ περισσοτέρας φροντίδος, ἀποκαλύπτων τοὺς μικροὺς βοστρύχους ἑκατέρωθεν τῶν κροτάφων. Ἐπίσης ὁ στέφανος ἐκοσμήθη διὰ πολυτίμων λίθων. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα αἱ σταυροφορίαι προσέδωκαν ἀνατολικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν κόμμωσιν. Οἱ σταυροφόροι εἰσήγαγον τοὺς χαμηλοὺς σκούφους καὶ τὰ σαρίκια, τὰ ὁποῖα αἱ εὐγενεῖς κυρίαι υἱοθέτησαν ἀμέσως, μεταδώσασαι τὸν συρμὸν εἰς τὰς ἀστικὰς τάξεις, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ κλήρου. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ἀστοὶ ἐκτένιζον λείαν τὴν κόμην ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, διέθετον ταύτην εἰς σχῆμα κυλινδρικὸν ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ μετώπου, ἑκατέρωθεν δὲ ἀνέπτυσσον ταύτην εἰς βοστρύχους, καταλήγοντας εἰς σχῆμα δακτυλίου πέριξ τοῦ αὐχένος. Ἐπίσης εὐρύτατα εἶχε διαδοθῆ ὁ συρμὸς τοῦ λόφου, ὁ ὁποῖος ὑψοῦτο εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου εἰς σχῆμα γλώσσης. Βαθμηδὸν ἐν τούτοις ἐπανῆλθεν ἡ μακρὰ κόμη. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1200 ἡ χρῆσις τοῦ σκούφου κατέστη γενική. Ἦτο ἐξ ὁλοσηρικοῦ διὰ τοὺς εὐγενεῖς, ἐξ ἁπλοῦ ὑφάσματος διὰ τοὺς ἀστούς. Ἐπὶ βασιλείας Φιλίππου Αὐγούστου καὶ Λουδοβίκου Η' ἐν Γαλλίᾳ ὁ κλῆρος ἔπαυσε πολεμῶν τὴν μακρὰν κόμην, παραιτηθεὶς τοῦ ἀγῶνος διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ βασιλεῖς ἐκεῖνοι δὲν ὑπετάσσοντο εἰς αὐτήν. Μόλις ὁ Λουδοβῖκος Θ' ἐξεδήλωσε διαθέσεις ὑποταγῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ πόλεμος τῶν κληρικῶν κατὰ τῆς μακρᾶς κόμης ἐπανελήφθη ὀξύτατος, κατώρθωσαν δὲ νὰ πείσουν τὸν ἡγεμόνα, ὅπως ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς ὑπηκόους νὰ τρέφουν βραχεῖαν κόμην. Ἐπανῆλθε πάλιν ὁ συρμὸς τοῦ λόφου οὐχὶ ὀρθίου, ἀλλὰ κεκλιμένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁ συρμὸς οὗτος ὀλίγον διήρκεσεν, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τῆς λείας κόμης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς μὲ βοστρύχους κυματίζοντας ἐπὶ τοῦ αὐχένος. Μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἡ κόμμωσις τῶν γυναικῶν ἐποίκιλλεν ἐλαφρῶς, διατηρουμένης πάντοτε τῆς συνηθείας, καθ' ἣν ἡ κόμη διετίθετο φυσικῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, πλεκομένη εἰς βοστρύχους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐνεπλέκοντο διάφορα κοσμήματα, καὶ φέρουσα σχεδὸν πάντοτε πέπλον, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὡς τῆς ἐν τῷ χειρογράφῳ εἰκόνος, ἡ ὁποία περιεγράφη ἀνωτέρω, καὶ ἄλλων τινῶν. Ἀπὸ τοῦ τέλους ἐν τούτοις τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὁ γυναικεῖος συρμὸς κομμώσεως προσλαμβάνει τὰ περιεργότερα, τὰ πλέον ἀλλόκοτα, τὰ κωμικώτερα ἐνίοτε σχήματα, παραμένει δὲ τοιοῦτος ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας, δηλαδὴ μέχρι τοῦ ΙΗ', ἀφοῦ διῆλθεν ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐκκεντρικότητος. Ἡ πρώτη κόμμωσις τοῦ εἴδους τούτου ἐθεάθη τῷ 1385. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐτίθεντο ὑψηλὰ μποννὲ σχήματος καρδίας, τὰ ὁποῖα προσέλαβον τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε κατέστη ἀδύνατον εἰς τὰς κυρίας νὰ διέρχωνται ἐλευθέρως διὰ συνήθους θύρας, ἐνῷ ἐντὸς τῶν ἁμαξῶν ὑπεχρεοῦντο νὰ μένουν γονυπετεῖς. Ἡ κόμμωσις αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μεγάλων πτερύγων, ὁμοίων πρὸς πτέρυγας ἀνεμομύλου, αἱ ὁποῖαι προσηρμόζοντο εἴτε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, εἴτε ἑκατέρωθεν αὐτῆς διὰ σιδηρῶν πορπῶν. Ὁ κλῆρος ἐξανέστη κατὰ τοῦ συρμοῦ τούτου, τὸ μποννὲ σχήματος καρδίας κατηργήθη, ἀλλ' ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἑτέρου καλύμματος ἔχοντος σχῆμα μεγάλου ἀνθοδοχείου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου προσηρμόζετο μακρὸς πέπλος, ἐπαναπίπτων ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τοῦ ὁποίου τὸ μῆκος ἐποίκιλλε κατὰ τὸν βαθμὸν εὐγενείας τῆς φερούσης τοῦτον. Ἡ πυραμιδοειδὴς αὕτη κόμμωσις ἔφθασεν εἰς τοιαῦτα ὕψη, ὥστε γυναῖκες μικροῦ ἀναστήματος παρεβάλλοντο πρὸς βαδίζοντας κώδωνας.

Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα προσετέθησαν κέρατα, εἰσαχθέντα ἐκ Φλάνδρας, τὰ ὁποῖα προεξεῖχον μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς, ὥστε ἡ φέρουσα ταῦτα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ὅπως διέλθῃ διά τινος θύρας, ἔπρεπε νὰ βαδίζῃ πλαγίως. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Καρόλου Ζ' (ΙΕ' αἰών), αἱ γυναῖκες ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὑψηλὸν κύλινδρον, λεπτυνόμενον πρὸς τὴν κορυφὴν καὶ ἐνίοτε ἀναδιπλούμενον εἰς τὸ ἄκρον. Ἡ κόμη τῶν ἀνδρῶν ἔπιπτεν εὐθεῖα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ αὐχένος, καθίστατο δὲ οὔλη εἰς τὰ πλάγια. Μόλις ὅμως ὁ βασιλεὺς ἀπώλεσε τὴν κόμην του, διέταξε τοὺς αὐλικούς του νὰ ξυρίζουν τὴν ἰδικήν των. Περὶ τὸ 1450 ἡ κόμη, ἡ ὁποία ἐκρύπτετο σχεδὸν ὑπὸ τὸ μποννέ, τὸν κύλινδρον ἢ ἕτερον κάλυμμα, ἤρξατο ν' ἀναφαίνεται, πλαισιοῦσα τὸ πρόσωπον καὶ πλεκομένη ἐπὶ τοῦ μετώπου, πέριξ τῶν κροτάφων καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου τοῦ Η' ἐν Γαλλίᾳ ἐπανῆλθεν ὁ συρμὸς τῆς μακρᾶς κόμης, οὔλης εἰς τὰ ἄκρα καὶ κεκαρμένης εἰς τετράγωνον σχῆμα ἐπὶ τοῦ μετώπου. Κατὰ τὰς περιόδους ταύτας ὁ γαλλικὸς συρμὸς ἐπεκράτει καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἡ Εὐρώπη ἠκολούθει τὸν συρμὸν τῆς Ἱσπανίας καὶ Ἰταλίας, δηλαδὴ μακρὰν κόμην καὶ κάλυμμα «τὸκ» διαφόρων σχημάτων. Τὰ κυριώτερα κοσμήματα τῆς κεφαλῆς ἦσαν πόρπαι καὶ διάφορα καλλωπίσματα, ἐνίοτε δὲ προσετίθετο λευκὸν πτερὸν κατὰ μῆκος τοῦ γύρου τοῦ καλύμματος ἢ ἐλαφρῶς ἀνυψωμένου. Ὁ γαλλοϊσπανικὸς συρμὸς τῶν τὸκ καὶ μακρᾶς κόμης ταχέως εἰσήχθη εἰς τὴν Γερμανίαν. Μέχρι τοῦ 1520 ἡ κόμη, κατὰ τὸν συρμὸν τῆς αὐλῆς Λουδοβίκου ΙΑ', ἐκείρετο εἰς σχῆμα στρογγύλον, ἡ δὲ γενειὰς ἐξυρίζετο. Τῷ 1521 συνεπείᾳ τραύματος, τὸ ὁποῖον ὁ Φραγκῖσκος Β' ἔλαβεν εἰς τὴν κεφαλήν, ἀναγκάσαν αὐτὸν νὰ κόψῃ τὴν κόμην του, εἰσήχθη ὁ συρμὸς τῆς ἐν χρῷ κεκαρμένης κόμης, διαδοθεὶς καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Μόλις ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἐρρῖκος Δ' μετέβαλε τὸν συρμὸν τῆς κομμώσεως. Ἡ κόμη ἀνηγείρετο πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐδένετο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς εἰς σχῆμα μήλου ἢ ἀπίου. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Γερμανίᾳ ἡ κόμη ἦτο βραχεῖα, διαδοθεῖσα καὶ εἰς τὰς σκανδιναυϊκὰς χώρας. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ Λουδοβῖκος ΙΓ' ἄφινε τὴν κόμην του νὰ κυματίζῃ ἐν ἀταξίᾳ ἐπὶ τῶν ὤμων του, ὅλη δὲ ἡ αὐλὴ τὸν ἐμιμήθη. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον πλουσίαν κόμην, ἔφερον φενάκην μὲ μακροὺς βοστρύχους. Τῷ 1620, ὅτε ὁ Λουδοβῖκος ΙΓ' κατέστη φαλακρός, ἀπολέσας τὴν κόμην του, καὶ ἠναγκάσθη νὰ φέρῃ φενάκην, ἡ φενάκη ἐγένετο γενικὸς συρμός. Τὸν συρμὸν τοῦτον διετήρησε καὶ ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ'. Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἡ διευθέτησις τῆς κόμης ποικίλλει, ἀλλ' ὅμως δὲν γίνεται προσφυγὴ εἰς πρόσθετον κόμην, εἰς τὴν φενάκην, ἧς ἐγένετο τοσαύτη κατάχρησις κατά τινας ἐποχὰς τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἧς ἡ χρῆσις εἶχε καταδικασθῆ ὑπό τινος συνόδου τῷ 672, ὡς ὕβρις καὶ προσβολὴ κατὰ τοῦ πλάστου. Ἀνευρίσκομεν τὰς προσθέτους κόμας εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Τῷ 1656 ὁ βασιλεὺς οὗτος ἵδρυσε συντεχνίαν, ἀποτελουμένην ἐκ διακοσίων κατασκευαστῶν προσθέτων κομῶν (perruquiers). Ἀντὶ ἄλλης πολυτελείας ἐπενοήθη ἡ ἀφθονωτάτη ἐπίπασις τῆς φενάκης δι' ἀλευροκόνεως ἀρωματισμένης. Μετὰ τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ', ὁ συρμὸς τῆς προσθέτου κόμης ἠλαττώθη ἐπαισθητότατα, ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Περὶ τὸ 1750 ἀφέθη ἡ ἀνδρικὴ κόμη ν' αὐξάνηται εἰς μῆκος πρὸς τὰ ὀπίσω, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διευθέτησις αὐτῆς ἐν εἴδει οὐρᾶς (queue), ἀναδιπλουμένης καὶ προσδενομένης διὰ ταινίας. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἡπλοποίησε τὴν κόμμωσιν. Μόλις, ἐπὶ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου Φιλίππου δύναταί τις νὰ σημειώσῃ τὸ «τουπὲ» (toupet), λοφίον ἐκ τριχῶν ἀνεγειρόμενον ἐπὶ τοῦ μετώπου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γυναικείαν κόμμωσιν, ἡ κόμη τῶν ἐγγάμων γυναικῶν, ἡ ὁποία σχεδὸν δι' ὅλου τοῦ μέσου αἰῶνος ἐκρύπτετο ἐντελῶς ἐντὸς καλυπτρῶν, μὴ ἀφιεμένης ἐλευθέρας ἐπὶ τῶν ὤμων ἢ μόνον τῆς παρθενικῆς κόμης, ἀνέκτησεν ἐπαισθητοτάτην ἐλευθερίαν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐπεκράτησαν αἱ κομμώσεις αἱ συνεπαγόμεναι βοστρυχώσεις καὶ παντοίας τεχνικωτάτας διευθετήσεις διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ποικίλων βοηθημάτων. Ἐπερχομένου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τὰ γυναικεῖα μαλλιὰ ἐκόπησαν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀποτελοῦντα οὕτως εὐθύγραμμον ἐπὶ τοῦ μετώπου προκόμιον, εἰς δὲ τὰ πλάγια διηυθετοῦντο εἰς βοστρύχους. Ἡ λοιπὴ κόμη ἦτο ἀνασηκωμένη καὶ ἐξηφανίζετο ὑπὸ πυκνὴν ἐπίπασιν πυρροχρόου κόνεως. Ἄλλωστε ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος αἱ γυναῖκες ἐπέπασσον ὅλαι τὴν κόμην αὐτῶν διὰ κόνεως, τοὐλάχιστον εἰς τὴν αὐλήν, καὶ ἐπειδὴ τότε ἡ μέλαινα κόμη δὲν ἀπέλαυεν ὑπολήψεως, ἔβαφον τὰ μαλλιά των πυρρόχροα κατὰ διαφόρους μεθόδους. Αἱ κομμώσεις τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', κατ' ἀρχὰς πεπλατυσμέναι καὶ οὕτω χαμηλόταται, ἀνέρχονται πρὸς τὰ πυραμιδοειδῆ σχήματα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὀρλεανίδου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' αἱ διευθετήσεις ποικίλλουσιν. Ἀναφαίνονται τὰ παράλογα καὶ πανύψηλα ἐκεῖνα κατασκευάσματα, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦσιν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΖ' καὶ κοσμοῦνται διὰ πτερῶν, μικρῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων, ἀκόμη δὲ καὶ πλοίων· ὅλα αὐτὰ ἐπιπασμένα μὲ λευκὴν κόνιν, ἡ ὁποία σημειώνει τὰ δύο τελευταῖα τρίτα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἐπανέφερε τὰς ἀρχαϊκὰς κομμώσεις. Ἀλλ' εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους αἱ ὡραῖαι χαρακτηριστικαὶ κομμώσεις ἐξέλιπον. Ἡ νεωτέρα ἐποχὴ εἶδεν ὄχι ὀλίγας μεταβολάς· τὸ ἐπὶ τοῦ μετώπου προκόμιον (κοινῶς παρ' ἡμῖν ἀποκληθὲν «ἀφέλειαι») κατ' ἐπανάληψιν ἀνεφάνη καὶ ἐγκατελείφθη· αἱ κομμώσεις ἐκυμαίνοντο μεταξὺ τῶν χαμηλῶν καὶ ὑψηλῶν τοιούτων· ἡ χωρίστρα καὶ τὰ ἑκατέρωθεν πτερύγια τῆς κόμης, μακρὰ ἐνίοτε μέχρι τοῦ νὰ καλύπτουν ἐντελῶς τὰ ὦτα, ὑπενθύμιζον κεφαλὰς τοῦ Μποτιτσέλλι. Ἐσχάτως ἡ γυναικεία κόμμωσις ἀπεμιμήθη τὴν ἀνδρικὴν εἰς ἁπλότητα καὶ μέγεθος. Ἡ βαφὴ τῆς κόμης ποτὲ ἴσως ἄλλοτε δὲν ἦτο ἐπὶ τοσοῦτον ἐν χρήσει, ὅσον σήμερον, ἐπιτυγχά-

Digitized by Google

νομένη διὰ ποικίλων χημικῶν συσκευασιῶν, ἰδίως δι' ὀξυγονούχου ὕδατος, καὶ διαβαθμιζομένη ἀπὸ τοῦ ξανθοῦ χρυσοῦ τοῦ ἡλίου μέχρι τοῦ ἐνετικοῦ πυρροῦ. Δ. Σ. Δ. — Τ. Δ.

κομμωτήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου κομμοῦταί τις, κατάστημα καλλωπισμοῦ τῆς κόμης ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καθόλου, κατάστημα κουρᾶς τῆς κόμης καὶ ξυρίσματος, κουρεῖον· || ἰδιαιτέρα αἴθουσα καλλωπισμοῦ, ἰδίᾳ ἐν ξενοδοχείοις, οἰκοτροφείοις, ἀτμοπλοίοις.

κομμωτὴς (ὁ), θηλ. *κομμώτρια*· ὁ εἰδικὸς τεχνίτης τῆς κομμώσεως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· || καθόλου, κουρεύς.

κομμωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κόμμωσιν: «κομμωτικὰ μέσα»· || ὁ περιέργως κεκομημένος: «κομμωτικὸν κάλλος λόγου»· || ***κομμωτικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη, ἡ ἐμπειρία τοῦ κομμωτοῦ.— Ἐπίρρ. ***κομμωτικῶς***.

κομμώτριον (τό)· ὄργανον τοῦ κομμωτοῦ, τὸ δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ κόμμωσις, οἷον ξυράφιον, ψαλὶς κττ.

Κομνηνὰ */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἀττικῆς, πρὸς Β. τοῦ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Σαρωνικοῦ ἐξοχικοῦ συνοικισμοῦ Ἑλληνικό. Ἐξ αὐτοῦ διέρχεται διακλάδωσις τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἑνοῖ τὴν παραλιακὴν ὁδὸν Ἀθηνῶν—Βουλιαγμένης μετὰ τῆς μεσογειακῆς. Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Καλαμακίου τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 608, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγρόται. Πρότερον ὠνομάζετο *Χασάνι*. Χ. Δ.

—**Κομνηνὰ** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Στερεᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ΝΔ. τῆς κωμοπόλεως Θρονίου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 475.

—**Κομνηνὰ** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Δ. Θρᾴκης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Σταυρουπόλεως τῆς Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέστου καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 703.

Κομνηνᾶδες */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς ἐπαρχίας, παρὰ τὰ ἀλβανικὰ σύνορα, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928), 254. Πρότερον ὠνομάζετο *Σιάκι*. Χ. Δ.

κομνηνᾶτον (τὸ) */Βυζαντ./*. Ἀργυροῦν νόμισμα τῶν Κομνηνῶν αὐτοκρατόρων τῆς Τραπεζοῦντος.

Κομνηνὸ(ν) */Γεωγρ./*. Κώμη τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐορδαίας (Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται βορειοανατολικῶς τῆς Πτολεμαΐδος, παρὰ τοὺς Δ πρόποδας τοῦ Βερμίου ὄρους, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1.106. Πρότερον ὠνομάζετο *Οὔτσανα*. Χ. Δ.

Κομνηνοί. Μία τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκογενειῶν τῆς στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἕλκουσα τὸ γένος ἐκ Κασταμῶνος τῆς Παφλαγονίας τοῦ Πόντου, ἔδρασεν ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ Ι' μέχρι τοῦ ΙΕ', ἀναδείξασα πλείστους διασήμους στρατηγοὺς καὶ ἡγεμόνας, ἔν τε τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἑλληνικοῖς κράτεσιν ἐν Ἠπείρῳ, Νέαις Πάτραις (Ὑπάτῃ), Θεσσαλονίκῃ καὶ Τραπεζοῦντι.

Γενάρχης τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀναφέρεται ὁ *Μανουὴλ Κομνηνός*, ἀκμάσας ἐπὶ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (976—1025), μετ' ἐκεῖνον δέ, κατὰ χρονολογικὴν σειράν, ἔρχονται οἱ ἑξῆς: 1) στρατηγὸς *Νικηφόρος Κομνηνός*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 2) βασιλεὺς *Ἰσαάκιος Α' Κομνηνὸς* (1057—1059), υἱὸς τοῦ Μανουήλ, 3) στρατηγὸς *Ἰωάννης Κομνηνός*, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Μανουήλ, 4) στρατηγὸς *Μανουὴλ Κομνηνός*, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου, 5) στρατηγὸς *Ἰσαάκιος Κομνηνός*, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 6) αὐτοκράτωρ *Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς* (1081—1118), νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 7) στρατηγὸς *Ἀδριανὸς Κομνηνός*, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 8) ναύαρχος *Νικηφόρος Κομνηνός*, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 9) στρατηγὸς *Ἰωάννης Κομνηνός*, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, 10) στρατηγὸς *Ἀλέξιος Κομνηνός*, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 11) *Ἄννα Κομνηνή*, θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α', 12) αὐτοκράτωρ *Ἰωάννης Β' Κομνηνὸς* (1118—1143), 13) σεβαστοκράτωρ *Ἀνδρόνικος Κομνηνός*, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 14) *Ἰσαάκιος Κομνηνός*, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 15) *Ἰσαάκιος Κομνηνός*, τρίτος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ, 16) αὐτοκράτωρ *Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς* (1143—1180), 17) *Ἰωάννης Κομνηνός*, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 14) Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, 18) σεβαστοκράτωρ *Ἀνδρόνικος Κομνηνός*, υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ, 19) αὐτοκράτωρ *Ἀλέξιος Β' Κομνηνὸς* (1180—1183), 20) *Ἀλέξιος Κομνηνός*, 21) *Μαρία Κομνηνή*, θυγάτηρ τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 15) Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, 22) *Μαρία Κομνηνή*, θυγάτηρ τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 18) Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, 23) *Μαρία Κομνηνή*, θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ, 24) πρωτοσεβαστὸς καὶ στρατηγὸς *Ἀλέξιος Κομνηνός*, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 18) Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, 25) αὐτοκράτωρ *Ἀνδρόνικος Α' Κομνηνός*, 26 *Μανουὴλ Κομνηνός*, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, 27) *Ἰωάννης Κομνηνός*, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, 28) *Δαυὶδ Κομνηνός*, στρατηγὸς Θεσσαλονίκης, 29) *Ἰωάννης Κομνηνός, ὁ Παχύς*, 30) *Ἀλέξιος Κομνηνὸς* υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 26) Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος, 31) *Δαυὶδ Κομνηνός*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, τῶν κυρίως μελῶν τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, καὶ πολλαὶ ἄλλαι οἰκογένειαι τοῦ Βυζαντίου, συνδεθεῖσαι δι' ἐπιγαμίας μετὰ τοῦ οἴκου ἐκείνου, προσέλαβον καὶ τὸ ὄνομα *Κομνηνοί*, ὡς ἐπιφανέστερον. Τοιουτοτρόπως οἱ ἀπόγονοι τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Βατάτζη, λαβόντος σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ (1118—1143), ἐπωνομάζοντο καὶ Κομνηνοί. Ὁμοίως οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κωνσταντίνου Ἀγγέλου, λαβόντος σύζυγον τὴν Θεοδώραν, θυγατέρα τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, οἱ ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας Δούκα ἐκ τοῦ γάμου ἑνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς μετά τινος θυγατρὸς τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ, οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀλεξίου Βρυεννίου ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἄννης, θυγατρὸς τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, οἱ Παλαιολόγοι, οἱ Ἀριανῖται κ. ἄ. Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν εἶναι οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Μανουὴλ Κομνηνός***. Εἶναι ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερόμενος Κομνηνὸς καὶ συνεπῶς θεωρεῖται ὡς γενάρχης τοῦ οἴκου τούτου. Ἦτο ἰσχυρὸς ἄρχων τοῦ Πόντου, κατέχων ἀπέραντα κτήματα ἐν Κασταμῶνι, τῇ κοιτίδι, ὡς φαίνεται, τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν. Κατὰ τὴν στάσιν τοῦ στρατηγοῦ Βάρδα Σκληροῦ προσεπάθησεν εἰς μάτην νὰ συνδιαλλάξῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β' (976—1025), ἐκ τούτου δὲ ἐκτήσατο τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Βασιλείου, ὥστε ἀποθνήσκων παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν μικρῶν αὐτοῦ τέκνων *Ἰσαακίου* καὶ *Ἰωάννου*.

— 2) ***Νικηφόρος Κομνηνός***. Στρατηγὸς καὶ ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Συμμετέσχεν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας ἐπὶ Βασιλείου Β' καὶ τῷ 1015 ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου εἰς Ἀσπρακανίαν (Ἄνω Μηδίαν), ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὸν στρατηγὸν Βασίλειον Ἀργυρόν, ἐξ ἀνεπαρκείας τοῦ ὁποίου οἱ Τοῦρκοι εἶχον καταλάβει ἅπασαν σχεδὸν τὴν χώραν ἐκείνην. Ὁ Νικηφόρος, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς πολεμίους καὶ ν' ἀνακτήσῃ τὴν χώραν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου (1025), ὁ παραμείνας μόνος εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντῖνος Η', φοβούμενος τὴν ἐπιρροὴν τοῦ παλαιμάχου στρατηγοῦ, κατεδίωξεν ἀπηνῶς αὐτούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Νικηφόρον, ὃν ἐτύφλωσε.

— 3) ***Ἰσαάκιος Α' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. κατωτ. *Ἰσαάκιος Α'* Κομνηνός).

— 4) ***Ἰωάννης Κομνηνός***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ. Ἐκπαιδευθεὶς μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου, κατετάχθη κατόπιν εἰς τὸν στρατὸν καὶ συμμετέσχεν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας, μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον δὲ ἄνοδον τοῦ ἀδελφοῦ του διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις στρατευμάτων. Μὴ δεχθεὶς τὸν προσφερθέντα αὐτῷ θρόνον ὑπὸ τοῦ παραιτηθέντος τῷ 1059 ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου, παρέμεινε στρατηγὸς καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου Ι' Δούκα (1059—1067). Ἀπέθανε περὶ τὸ 1068, καταλιπὼν ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ἄννης, θυγατρὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξίου Χάρωνος, πέντε υἱούς, τοὺς *Μανουήλ, Ἰσαάκιον, Ἀλέξιον*, τὸν κατόπιν βασιλεύσαντα, *Ἀδριανὸν* καὶ *Νικηφόρον*, καὶ τρεῖς θυγατέρας, τὴν *Μαρίαν*, σύζυγον τοῦ στρατηγοῦ Μιχαὴλ Ταρωνίτου, τὴν *Εὐδοκίαν*, σύζυγον τοῦ στρατηγοῦ Νικηφόρου Μελισσηνοῦ καὶ τὴν *Θεοδώραν*, σύζυγον τοῦ στρατηγοῦ Λέοντος Διογένους.

—5) ***Μανουὴλ Κομνηνός***. Στρατηγός, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ. Νεώτατος διεκρίθη εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν Τούρκων πολέμους ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Ι' τοῦ Δούκα (1059—1067). Ὁ διαδεχθεὶς τοῦτον Ρωμανὸς Δ' ὁ Διογένης (1067—1071), ἐκτιμῶν τὸν Μανουήλ, προεχειρίσατο αὐτὸν κουροπαλάτην καὶ τὸν διώρισεν ἀρχιστράτηγον τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατευμάτων. Γενναῖος, συνετὸς καὶ ἐμπειροπόλεμος, ἐξεδίωξε ταχέως τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὰ ἀνατολικὰ σύνορα Τούρκους. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὸν φόβον τοῦ Ρωμανοῦ, ὅστις, ἵνα τὸν ταπεινώσῃ, διέταξεν αὐτὸν ν' ἀποστείλῃ εἰς Συρίαν μέρος τῶν στρατευμάτων του, ὥστε, ὅταν μετ' ὀλίγον (1070) ἐπῆλθον ἐκ νέου οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Χρυσόσκουλον, ὁ Μανουὴλ εὑρέθη μὲ ὀλίγας δυνάμεις. Ἐν τούτοις ἐπῆλθεν ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ συγκρουσθεὶς πρὸς αὐτοὺς παρὰ τὴν Σεβάστειαν, ἐπολέμησε μὲν γενναίως, ὡς πάντοτε, ἀλλ' ἐν τέλει ᾐχμαλωτίσθη μετὰ μεγάλου μέρους τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. Ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Χρυσοσκούλου συνομιλιῶν του, διαγνοὺς ὅτι οὗτος διέκειτο δυσμενῶς πρὸς τὸν σουλτᾶνον του καὶ ὅτι ἐπεδίωκε τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου, ὑπέθαλψεν ἐπιτηδείως τὴν φιλοδοξίαν του, ὑπέδειξεν αὐτῷ ὅτι μόνον τῇ βοηθείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοπούς του, καὶ τέλος ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἀποδασώσιν ὁμοῦ εἰς Βυζάντιον, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1071) ἐξεστράτευσε μετὰ τοῦ Χρυσοσκούλου κατὰ τῶν Τούρκων, καθ' ὁδὸν ὅμως, ἀσθενήσας ἐξ ὠταλγίας, εἰσῆλθε πρὸς νοσηλείαν εἰς τὴν ἐν Βιθυνίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀζαλᾶ κειμένην μονὴν τῆς Ἀλύπου καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

—6) ***Ἰσαάκιος Κομνηνός***. Στρατηγός, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 4) Ἰωάννου Κομνηνοῦ. Διεκρίθη εἰς διαφόρους πολέμους ἐπὶ Κωνσταντίνου Ι' Δούκα καὶ ἐπὶ Ρωμανοῦ Δ' Διογένους. Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ τελευταίου τούτου τῷ 1071, τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ζ' Δούκα (1071—1078) καὶ τὴν μετ' ὀλίγον ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ρωμανοῦ ὑπὸ τοῦ αἰχμαλωτίσαντος αὐτὸν γενναιόφρονος σουλτάνου Ἀλπ-Ἀρσλάν, ὁ Μιχαήλ, φοβούμενος μήπως οἱ Κομνηνοὶ ταχθῶσι μὲ τὸ μέρος τοῦ Ρωμανοῦ, συνέλαβεν αὐτούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἰσαάκιον, καὶ τοὺς ἐξώρισεν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Μετὰ τὴν ἐξόντωσιν ὅμως τοῦ Ρωμανοῦ, θέλων νὰ προσοικειωθῇ τὴν ἰσχυρὰν τῶν Κομνηνῶν οἰκογένειαν, οὐ μόνον ἀνεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ καὶ συνεδέθη μετ' αὐτῶν διὰ συγγενείας, δοὺς τῷ Ἰσαακίῳ ὡς σύζυγον τὴν Εἰρήνην, θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀλανῶν καὶ ἐξαδέλφην τῆς βασιλίσσης Μαρίας. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1073) ὁ Ἰσαάκιος ἀπεστάλη εἰς Μ. Ἀσίαν ὡς ἀρχιστράτηγος κατὰ τῶν Τούρκων, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ ἰσχυρὸν σῶμα ἀτιθάσων Νορμανδῶν μισθοφόρων ὑπὸ τὸν Ρουσέλιον. Θελήσας νὰ περιστείλῃ τὰς διαρπαγάς των, προεκάλεσε τὴν δυσαρέσκειαν καὶ τὴν λιποταξίαν αὐτῶν, ὥστε, ὅταν μετ' ὀλίγον ἀνεφάνησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὰ βυζαντινὰ σύνορα, ὁ Ἰσαάκιος, ἐπελθὼν μετὰ ἠλαττωμένων δυνάμεων ἐναντίον των, ἐπολέμησε μὲν γενναίως, ἀλλ' ἡττήθη παρὰ τὴν Μελιτηνὴν καὶ ἐκυκλώθη ὑπ' αὐτῶν, ἐν τέλει δὲ τρωθέντος τοῦ ἵππου του συνέπεσε μετ' αὐτοῦ καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Ἀπελευθερωθεὶς καὶ ἐπανελθών, κατόπιν ἡρωϊκῶν περιπετειῶν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ Νικηφόρου Γ' Βοτανειάτου (1078—1081) παρὰ τοῦ ὁποίου διωρίσθη στρατηγὸς Ἀντιοχείας. Ἀλλ' οἱ σύμβουλοι τοῦ Νικηφόρου Βορίλος καὶ Γερμανός, φθονοῦντες τοὺς Κομνηνούς, διέβαλλον διαρκῶς αὐτοὺς καὶ τέλος τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ στασιάσωσι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ ἐκθρονίσωσιν αὐτὸν (1081)· πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου ὑπεδείχθη παρὰ πάντων ὁ Ἰσαάκιος, ἀλλ' οὗτος, θεωρῶν ὑπέρτερον τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ἀλέξιον, ἐπέμεινε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν τούτου ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Ἰσαάκιος ἀπέθανε πρὸ τοῦ Ἀλεξίου, κατέλιπε δ' ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Εἰρήνης γάμου του τρεῖς υἱούς: τὸν *Ἰωάννην*, τὸν *Ἀλέξιον* καὶ τὸν *Κωνσταντῖνον*, καὶ μία θυγατέρα, ἥτις ἐνυμφεύθη τὸν στρατηγὸν Γρηγόριον Γαβρᾶν.

—7) ***Ἀλέξιος Α' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. κατ. *Ἀλέξιος Α'* Κομνηνός).

—8) ***Ἀδριανὸς Κομνηνός***. Στρατηγός, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου καὶ τέταρτος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ (ὑπ. ἀρ. 4). Συμμετέσχεν εἰς τὴν στάσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τούτου ἀνηγορεύθη πρωτοσεβαστὸς καὶ στρατηγός, ὡς τοιοῦτος δὲ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἐκστρατείας κατὰ τῶν Νορμανδῶν, τῶν Κομάνων, τῶν Πατσινάκων, τῶν Τούρκων κ.λ.

—9) ***Νικηφόρος Κομνηνός***. Ναύαρχος, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν στάσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου καὶ μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τούτου εἰς τὸν θρόνον ἀνηγορεύθη σεβαστὸς καὶ δρουγγάριος τοῦ στόλου, ἤτοι ἀρχιναύαρχος.

—10) ***Ἰωάννης Κομνηνός***. Στρατηγός, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 6) Ἰσαακίου Κομνηνοῦ. Προχειρισθεὶς νεώτατος εἰς στρατηγὸν ὑπὸ τοῦ θείου του αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, ἀπεστάλη κατὰ τοῦ Βολκάνου (Σέρβου ἡγεμονίσκου, ὑποτελοῦς τῷ Βυζαντίῳ), ὅστις ὀχυρωθεὶς εἰς τὸ Σφεντζάκιον ἐπεχείρει ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν βυζαντινῶν ἐδαφῶν. Ὁ Ἰωάννης, στρατεύσας κατὰ τοῦ Βολκάνου, ἀπώθησεν αὐτὸν ἐκ τῶν θέ-

Digitized by Google

σεών του καὶ κατέλαβε τὸ ὀρεινὸν Σφεντζάκιον ἄπειρος ὅμως ὤν, ὡς ἐκ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας του, καὶ εὔπιστος, ἤρχισεν ἀγόνους συνεννοήσεις μετὰ τοῦ πονηροῦ Βολκάνου, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ παρεσκεύαζε τὰς δυνάμεις του καὶ τέλος ἐπιτεθεὶς αἰφνιδιαστικῶς νύκτα τινὰ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγήν. Ὁ Ἰωάννης μετ' ὀλίγων τινῶν ἀνδρῶν κατώρθωσε νὰ διασωθῇ εἰς Σφεντζάκιον καὶ ἐκεῖθεν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἐν Δυρραχίῳ ἕδραν του. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1096) ὑπεδέχθη τοὺς πρώτους εἰς Δυρράχιον ἀποβιβασθέντας σταυροφόρους ὑπὸ τὸν Οὔγωνα, ὃν ἔπεμψεν ὑπὸ συνοδείαν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

—11) ***Ἀλέξιος Κομνηνός***. Στρατηγός, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φυνεσίν του καὶ ἀπεστάλη, φθίνοντος τοῦ 1106, ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Α' διοικητὴς τοῦ Δυρραχίου, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀναμενομένην ἐπιδρομὴν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας Βοημούνδου. Μετὰ τὴν ἀπόβασιν τούτου εἰς Αὐλῶνα (9 Ὀκτωβρίου 1107), ὁ Ἀλέξιος, προβλέπων ὅτι θὰ ἐβάδιζεν ἀμέσως κατὰ τοῦ Δυρραχίου, ἔσπευσε καὶ κατέλαβε τὰς πέριξ διαβάσεις, ὥστε, ὅταν οἱ πολέμιοι ἐστρατοπέδευσαν πρὸ τῆς πόλεως, εὑρέθησαν ἀποκεκλεισμένοι ἀπὸ πάσης μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας συγκοινωνίας καὶ ἤρχισαν νὰ δοκιμάζωσιν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ νομῆς. Ὁ Ἀλέξιος, ἵνα τηρήσῃ ἀμείωτον τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ του, ἐπεχείρει συχνὰς κατὰ τῶν πολιορκητῶν ἐξόδους, κατὰ τὰς ματαίας δὲ ἀποπείρας αὐτῶν, ὅπως διὰ κριῶν διαρρήξωσι τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς καὶ ἐκάλει τοὺς Νορμανδοὺς νὰ εἰσέλθωσιν, ἀφοῦ δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἀνοίξωσιν εἴσοδον διὰ τῶν πολεμικῶν μηχανῶν των. Ἡ τολμηρὰ αὕτη στάσις τῆς βυζαντινῆς φρουρᾶς ἀπεθάρρυνε τοὺς πολιορκητάς, οἵτινες ἔκτοτε παραιτηθέντες πάσης προσπαθείας, ὅπως καταλάβωσι τὸ Δυρράχιον ἐξ ἐφόδου, περιωρίσθησαν εἰς τὴν διὰ πολεμικῶν μηχανῶν προσβολὴν τῶν τειχῶν του. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξιος, ἐκτελῶν ἀδιαλείπτους ἐξόδους, ἐπυρπόλει τὰς μηχανὰς αὐτῶν καὶ ἐματαίου ὅλας τὰς προσπαθείας των, μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 1108, ὅτε, ἀφιχθέντος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α', ἠναγκάσθη ὁ Βοημοῦνδος νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἴδια.

—12) ***Ἄννα Κομνηνὴ*** ἢ *Καισάρισσα*. Θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ. Τυχοῦσα ἀνωτέρας παιδείας, ἐβοήθει ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸν πατέρα αὐτῆς εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Νεωτάτη ἐμνηστεύθη τὸν Κωνσταντῖνον Δούκαν, υἱὸν τοῦ ἐκθρονισθέντος τῷ 1078 αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Ζ' Δούκα, μετὰ τὸν θάνατον δ' ἐκείνου ἐνυμφεύθη τὸν Νικηφόρον Βρυέννιον, υἱὸν τοῦ ὁμωνύμου στρατηγοῦ. Ἡ μήτηρ της Εἰρήνη, ἀγαπῶσα ἐξαιρετικῶς αὐτήν, μυρίας κατέβαλε προσπαθείας ὅπως πείσῃ τὸν σύζυγόν της ν' ἀποκλείσῃ τῆς διαδοχῆς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἰωάννην καὶ καταλίπῃ τὸν θρόνον του εἰς τὴν Ἄνναν καὶ τὸν σύζυγόν της Βρυέννιον. Ἡ ἐπίμονος ἄρνησις τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἡ νομιμόφρων στάσις τοῦ Βρυεννίου ἐματαίωσαν τὰς προσπαθείας τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἄννης, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου (1118), ἀπογοητευθεῖσαι ἐκ τῶν τοῦ κόσμου, ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τῆς Κεχαριτωμένης· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἔπαυσαν μηχανορραφοῦσαι ἵνα καταλάβωσι τὸν θρόνον, καὶ τέλος ἐξύφανον συνωμοσίαν δι' αὐτῶν τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκράτορος, ὧν προΐστατο ἡ Ἄννα. Πάλιν ὅμως ὁ Βρυέννιος ἐματαίωσε τὰ σχέδια τῶν συνωμοτῶν. Ἡ Ἄννα ὑβρίζει αὐτὸν ὡς ἀνίκανον καὶ ἄνανδρον καὶ μέμφεται τὴν φύσιν ὡς «αὐτῇ μὲν ἐνδιασχοῦσαν τὸ ἄρθρον καὶ ἐγκοιλάνασαν, τῷ δὲ Βρυεννίῳ τὸ μόριον ἀποτείνασαν καὶ σφαιρώσασαν».

Ἀνακαλυφθείσης τῆς συνωμοσίας, ἐδημεύθη ἅπασα ἡ περιουσία τῆς Ἄννης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπεδόθη πάλιν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ γενναιόφρονος αὐτοκράτορος καὶ ἀδελφοῦ της Ἰωάννου Β'. Ἔκτοτε ἡ Ἄννα ἀφιερώθη εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς «Ἀλεξιάδος», ἱστορικῆς συγγραφῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀφηγεῖται τὸν βίον τοῦ πατρός της Ἀλεξίου Α'. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι συμπλήρωσις τῆς ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Νικηφόρου Βρυεννίου γραφείσης «Ὕλης ἱστορίας», εἰς ἣν καὶ αὕτη συχνάκις παραπέμπει. Πηγὰς αὐτῆς ἔσχε, πλὴν τοῦ ἀρχείου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν προσωπικῶν της παρατηρήσεων, τὰς ἀφηγήσεις διαφόρων ἐπιφανῶν προσώπων, μετασχόντων εἰς τὰ ἱστορούμενα γεγονότα. Ὡσαύτως ἤντλησε διαφόρους εἰδήσεις, ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως τὸν Ροβέρτον Γισκάρδον, ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἰωάννου ἐκ Βάριος. Ἡ «Ἀλεξιάς», γεγραμμένη εἰς γλῶσσαν ἀρχαΐζουσαν, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις τῷ 1651 ὑπὸ τοῦ Petrus Possimus, κατόπιν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1729 καὶ εἶτα ἐν Βόννῃ ὑπὸ τοῦ J. Schoper τῷ 1839 καὶ ὑπὸ τοῦ A. Reifferscheid τῷ 1878, τέλος δὲ ἀνετυπώθη ὑπὸ τοῦ Migne (Patrologia Graeca, τ. 131). Πότε ἀπέθανεν ἡ Ἄννα, δὲν εἶναι γνωστόν, πάντως ἔζησε μέχρι τῷ 1148, ὅτε ἐτελείωσε τὴν «Ἀλεξιάδα».

—13) ***Ἰωάννης Β' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. κατ. *Ἰωάννης Β'* Κομνηνός).

—14) ***Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς*** ὁ *σεβαστοκράτωρ*. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ.

—15) ***Ἰσαάκιος Κομνηνός***. Τριτότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ.

—16) ***Ἰσαάκιος Κομνηνός***. Τριτότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ. Ἀπόλεμος ἦν δὲν ἠκολούθησε τὰς ἐκστρατείας τοῦ πατρός του, δι' ὃ καὶ ἀπεκλείσθη τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, ὃν κατέλαβεν ὁ νεώτερος ἀδελφός του Μανουὴλ Α'. Ὁ Ἰσαάκιος ἀπέκτησε πέντε θυγατέρας, ὧν ἡ μὲν πρώτη *Θεοδώρα* ἔλαβε σύζυγον τὸν βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουῖνον Γ', ἡ δὲ δευτέρα *Μαρία* τὸν ἡγεμόνα τῶν Οὔγγρων Στέφανον.

—17) ***Μανουὴλ Α' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. κατ. *Μανουὴλ Α'* Κομνηνός).

—18) ***Ἰωάννης Κομνηνός***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 15) Ἰσαακίου Κομνηνοῦ. Γενναῖος καὶ εὐπαίδευτος, συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐκστρατείας τοῦ θείου του αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ, εἴς τινα δὲ παρὰ τὴν Νεοκαισάρειαν μάχην πρὸς τοὺς Τούρκους, διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου του νὰ δώσῃ τὸν ἵππον του εἴς τινα ἀρχηγὸν μισθοφόρων, ὅστις ἐμάχετο ἄνιππος, τοσοῦτον δυσηρεστήθη, ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ αὐτομολήσῃ πρὸς τοὺς Τούρκους ἐξ αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Γενόμενος μετὰ πλείστων τιμῶν δεκτὸς ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ἠσπάσθη τὸν Ἰσλαμισμόν, μετονομάσθη *Τζελεπῆς* καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν Καμερώ, θυγατέρα τοῦ Τούρκου ἡγεμόνος, ὡς προῖκα δέ, κατὰ τὸν Φραντζῆν, «τόπους καὶ χώρας καὶ πόλεις καὶ χρήματα πολλά». Τοσοῦτον δ' ἠγαπήθη ὑπό τε τοῦ πενθεροῦ του καὶ τῶν λοιπῶν Τούρκων, «ὥστε τὰ ὅσα ἤθελεν ἔπραττε καὶ οἱ βάρβαροι ὡς δεύτερον Μωάμεθ ἐδόξαζον αὐτόν». Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Καμερὼ ἐγέννησεν υἱὸν τὸν *Σρυλεϊμὰν-σάχ*, ἐξ οὗ κατόπιν ἐγεννήθη ὁ Ἐρτογρούλ, ὁ πατὴρ τοῦ Ὀσμάν, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων.

—19) ***Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς*** ὁ *σεβαστοκράτωρ*. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ.

—20) ***Ἀλέξιος Β' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. κατ. *Ἀλέξιος Β'* Κομνηνός).

—21) ***Ἀλέξιος Κομνηνός***. Ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ὁποίου κατεῖχε τὸ ἀξίωμα τοῦ «ἐπὶ τοῦ κεράσματος». Μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ (1183), ἐξωρίσθη ὑπὸ τούτου εἰς Ρωσίαν, ἀλλ' ἀποδρὰς ἐκεῖθεν μετέβη τῷ 1184 εἰς Σικελίαν καὶ ἔπεισε τὸν ἡγεμόνα τῶν Νορμανδῶν Γουλιέλμον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν ὀργιάζοντα Ἀνδρόνικον. Ὁ Ἀλέξιος συνεξεστράτευσε (1185) μετὰ τῶν Νορμανδῶν, ἀλλὰ συλληφθεὶς παρὰ τὸν Στρυμόνα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐτυφλώθη.

—22) ***Μαρία Κομνηνή***. Θυγάτηρ τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 16) Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας *Στέφανον*.

—23) ***Μαρία Κομνηνή***. Δευτερότοκος θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ καὶ ἀνεψιὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀμαλάριχος Α' (1135—1179), ἐπιδιώκων τὴν φιλίαν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Μανουὴλ Α' (1143—1180), ἀπέπεμψε τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἀγνὴν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν.

—24) ***Μαρία Κομνηνή***. Θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Γερμανίδος Βέρθας ἢ Εἰρήνης. Ἐνυμφεύθη τῷ 1178, τριακονταέτις οὖσα, τὸν δεκαεπταετῆ Ραϊνέριον, υἱὸν τοῦ μαρκησίου τοῦ Μομφερράτου Γουλιέλμου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της, βλέπουσα τὴν ἀθλίαν διαγωγὴν τῆς χήρας αὐτοκρατείρας Μαρίας ἢ Ξένης, συνετέλεσεν ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς καὶ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχήν. Εἰς ἀμοιβὴν ὁ διεφθαρμένος Ἀνδρόνικος ἐδηλητηρίασε τὴν Μαρίαν.

—25) ***Ἀλέξιος Κομνηνός***. Πρωτοσεβαστὸς καὶ στρατηγός, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 19) σεβαστοκράτορος Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐπὶ Μανουὴλ Α'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος τούτου (1180) διωρίσθη ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ, συνάψας δὲ ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τῆς θείας του, τῆς χήρας αὐτοκρατείρας Μαρίας ἢ Ξένης, καὶ γενόμενος πανίσχυρος ἐν τῇ αὐλῇ, προεκάλεσε τὴν ἔχθραν τῶν ἄλλων Κομνηνῶν. Πρὸς ἀντίδρασιν κατ' αὐτῶν προσφκειώθη τοὺς ἐν τῇ πρωτευούσῃ πολυαρίθμους ξένους, ἰδίως τοὺς Ἰταλούς, διὰ τῶν ὁποίων κατέστειλε τὴν σοβαρὰν ἐκείνων στάσιν. Ὅτε βραδύτερον ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἀνδρόνικος Κομνηνός, ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατεύματα ἵνα τὸν συλλάβωσιν, ἀλλ' ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ πάντων συνελήφθη καὶ ἐτυφλώθη. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ (1185) ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ, ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου, καίτοι τυφλός, εἰς Κύπρον, πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, ἀλλ' ἡττήθη οἰκτρῶς ὑπὸ τῶν στασιαστῶν καὶ ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ.

—26) ***Ἀνδρόνικος Α' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. κατ. *Ἀνδρόνικος Α'* Κομνηνός).

—27) ***Μανουὴλ Κομνηνός***. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Χρηστὸς καὶ εὐθὺς τὸν χαρακτῆρα, ἀπεδοκίμαζε τὰς ἀγριότητας τοῦ πατρός του, δι' ὃ καὶ συχνάκις ἐπετιμᾶτο ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ πατρός του συλληφθεὶς ἐτυφλώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ νέου αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ καὶ ἀπέθανε τῷ 1186. Οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ *Ἀλέξιος* καὶ *Δαυῒδ* ἵδρυσαν τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος.

—28) ***Ἰωάννης Κομνηνός***. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Προσελήφθη συμβασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πατρός του Ἀνδρονίκου Α', παραγκωνίσαντος τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Μανουὴλ ὡς μὴ ἐπιδοκιμάζοντα τὰς ἀγριότητάς του. Τῷ 1185 ἀπεστάλη μετὰ σώματός τινος στρατοῦ κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Μακεδονίαν Νορμανδῶν, ἀλλά, νωθρὸς καὶ ἄνανδρος ὤν, ἀπεσύρθη εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς εὐωχίας καὶ κυνηγέσια, ἐνῷ οἱ ἐχθροὶ ἐξεπόρθουν τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐν τέλει οἱ στρατιῶται, ἀγανακτήσαντες κατ' αὐτοῦ, ἐστασίασαν, τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἐτύφλωσαν.

—29) ***Δαυῒδ Κομνηνός***. Ἀνὴρ ἄνανδρος καὶ ἀνίκανος, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ (1183—1185) φρούραρχος τῆς Θεσσαλονίκης, διὰ τῆς ἀπαραδειγματίστου δὲ ἀνικανότητος καὶ ἀβελτηρίας του συνετέλεσεν εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ἐκείνης ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας (1185).

—30) ***Ἰωάννης Κομνηνὸς*** ὁ ***Παχύς***. Εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1201 καὶ ἐπωφεληθεὶς τῆς προσωρινῆς μεταβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ εἰς Χρυσόπολιν, ἀπεπειράθη νὰ ἐκθρονίσῃ αὐτόν. Πρὸς τοῦτο εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἔλαβε τὸ ἄνωθεν τῆς Ἁγίας Τραπέζης αἰωρούμενον στέμμα καὶ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Οἱ ὀλίγοι περὶ αὐτὸν ἐπιτήδειοι καὶ οἱ συρρεύσαντες περίεργοι τὸν ἐπευφήμησαν ὡς βασιλέα καὶ εἶτα ὁδηγήσαντες εἰς τὰ παλάτια τὸν ἐγκατέστησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἀλλ' ἐπελθόντος κατὰ τὴν νύκτα τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου ἐφονεύθη.

—31) ***Ἀλέξιος Κομνηνός***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθμ. 27) Μανουὴλ Κομνηνοῦ καὶ ἔγγονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ. Κατὰ τὴν ἐκθρόνισιν τούτου (1185) ἡ Θάμαρ, ἀδελφὴ τοῦ Μανουήλ, παραλαβοῦσα τὸν ἀνεψιόν της Ἀλέξιον καθὼς καὶ τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Δαυῒδ, ἐπεβιβάσθη μετ' αὐτῶν ἐπί τινος πλοίου καὶ τοὺς μετέφερεν εἰς Λαζικὴν ἐν συνοδείᾳ προκρίτων τινῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες κατὰ τὸν πλοῦν ἀνεκήρυξαν τὸν Ἀλέξιον αὐτοκράτορα. Οὗτος, τῷ 1204, ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Λατίνων τῆς Δ' Σταυροφορίας, κατέλαβε τὴν Τραπεζοῦντα καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐκεῖ δυναστείας τῶν Κομνηνῶν.

—32) ***Δαυῒδ Κομνηνός***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, μεθ' οὗ ὡδηγήθη τῷ 1185 εἰς Λαζικὴν ὑπὸ τῆς θείας των Θάμαρ. Τῷ 1204, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τῆς Δ' Σταυροφορίας, ἐστράτευσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου καὶ κατέλαβον τὸν Πόντον, ἔνθα ἵδρυσαν τὴν ἐκεῖ δυναστείαν τῶν Κομνηνῶν, στεφθέντος αὐτοκράτορος τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ Δαυῒδ προελάσας πρὸς δυσμὰς κατέλαβε τὴν Ἡράκλειαν τῆς Παφλαγονίας καὶ διεξήγαγε μακροὺς πολέμους πρὸς τὸν Θεόδωρον Λάσκαριν, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ (1204) εἶχεν ἱδρύσει τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας. Ἐν τέλει ὁ Δαυῒδ, καίτοι ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκατασταθέντων Φράγκων, ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, ὅστις προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὰς ὑπ' ἐκείνου καταληφθείσας χώρας περὶ τὴν Νικομήδειαν καὶ τὴν Ἡράκλειαν.

ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΟΜΝΗΝΟΙ. Ὁ στρατηγὸς *Κωνσταντῖνος Ἄγγελος*, νυμφευθεὶς τὴν *Θεοδώραν*, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α Κομνηνοῦ (1081-1118), ἐγένετο γενάρχης τῶν Ἀγγέλων Κομνηνῶν. Ἐκ τούτων διασημότεροι ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Ἰωάννης Ἄγγελος Κομνηνός***. Στρατηγός, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (βλ. λ. *Ἰωάννης* Ἄγγελος ..., ΙΓ', σελ. 367).

—2) ***Ἀνδρόνικος Ἄγγελος Κομνηνός***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Στρατηγὸς ἐπὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180), συμμετέσχεν εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τούτου κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ (11..) καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξίου Β', ἀπεστάλη κατὰ τοῦ ἐπελθόντος ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, ἡττηθεὶς ὅμως ὑπὸ τούτου προσεχώρησεν εἰς τὰς τάξεις

Digitized by Google

του καὶ εἰσῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ 'Ανδρονίκου εἰς τὸν θρόνον (1183), μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀχρείαν αὐτοῦ διοίκησιν, συνώμοσε μετὰ τοῦ 'Ανδρονίκου Κοντοστεφάνου, τοῦ Βασιλείου Καματεροῦ καὶ ἄλλων, ἵνα τὸν ἐκθρονίσωσιν, ἀνακαλυφθείσης ὅμως τῆς συνωμοσίας ἐδραπέτευσε. Ἔκτοτε δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ.

—3) ***'Ισαάκιος Ἄγγελος Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. κατ. *'Ισαάκιος Β'* Ἄγγελος Κομνηνός).

—4) ***'Αλέξιος Γ' Ἄγγελος Κομνηνός***. 'Αδελφὸς τοῦ προηγουμένου (βλ. λ. *'Αλέξιος Γ'* Ἄγγελος).

—5) ***Θεόδωρος Ἄγγελος Κομνηνός***· βλ. λ. *Θεόδωρος*.

—6) ***'Αλέξιος Δ' Ἄγγελος Κομνηνός***· βλ. λ. *'Αλέξιος Δ'*.

—7) ***Κωνσταντῖνος Ἄγγελος Κομνηνός***· βλ. λ. *Κωνσταντῖνος* Ἄγγελος Κομνηνός.

—8) ***Μανουὴλ Ἄγγελος Κομνηνός***. 'Αδελφὸς τοῦ προηγουμένου (βλ. λ. *Μανουὴλ* Ἄγγελος Κομνηνός).

—9) ***Μιχαὴλ Α' Ἄγγελος Κομνηνός***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 1) 'Ιωάννου 'Αγγέλου Κομνηνοῦ. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τῆς Δ' Σταυροφορίας (1204) ἵδρυσε τὸ δεσποτᾶτον τῆς 'Ηπείρου (βλ. λ. *Ἤπειρος καὶ Μιχαὴλ Α'*).

—10) ***Θεόδωρος Ἄγγελος Δούκας Κομνηνός***. Δεσπότης 'Ηπείρου καὶ αὐτοκράτωρ Θεσσαλονίκης (1214—1230). Ἦτο υἱὸς τοῦ σεβαστοκράτορος 'Ιωάννου 'Αγγέλου Κομνηνοῦ καὶ τῆς Ζωῆς Δούκα. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τῆς Δ' Σταυροφορίας (1204), κατέφυγεν εἰς Μικρὰν 'Ασίαν ἀκολουθῶν τὸν ἄρτι ἐκλεγέντα αὐτοκράτορα Θεόδωρον Α' Λάσκαριν (τὸν ἱδρυτὴν τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας), καθ' ὃν χρόνον ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνὸς ἵδρυε τὸ δεσποτᾶτον τῆς 'Ηπείρου. 'Ο τελευταῖος οὗτος, μὴ ἔχων τότε ἄρρενα τέκνα καὶ μὴ κρίνων ἱκανοὺς νὰ τὸν διαδεχθῶσι τοὺς ἀδελφούς του Κωνσταντῖνον καὶ Μανουήλ, παρεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας νὰ τῷ πέμψῃ εἰς Ἤπειρον τὸν Θεόδωρον, ἵνα ἀναγορεύσῃ αὐτὸν διάδοχόν του. Μεταβὰς οὕτω εἰς Ἤπειρον διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, τῷ 1208, διοικητὴς τῶν πόλεων Κορίνθου, Ἄργους καὶ Ναυπλίου, αἵτινες περιῆλθον εἰς τὸ δεσποτᾶτον 'Ηπείρου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος Σγουροῦ. Προσβληθεὶς ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τοῦ Φράγκου πρίγκιπος τῆς Πελοποννήσου, ἐνισχυθέντος καὶ ὑπὸ τοῦ Φράγκου δουκὸς τῶν 'Αθηνῶν, ἠναγκάσθη μετὰ γενναίαν ἄμυναν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν πόλιν, ἐλλείψει τροφῶν, καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Ἄργος, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Φράγκοι ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῶν 'Ενετῶν κατελάμβανον τὸ Ναύπλιον. Πολιορκηθεὶς ἐν Ἄργει, ἀντέστη μέχρι τοῦ 1212, ὅτε, ἐξαντλήσας πάντα τὰ μέσα τῆς ἀμύνης, ἐγκατέλιπε καὶ αὐτὸ εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων. Τῷ 1916, δολοφονηθέντος τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαήλ, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ δεσποτάτου καὶ μετ' οὐ πολὺ εὗρε τὴν εὐκαιρίαν ἵνα ἐκδικηθῇ τοὺς Φράγκους. Τῷ 1217 ὁ Πέτρος Κουρτεναί, στεφθεὶς ἐν Ρώμῃ αὐτοκράτωρ καὶ μεταβαίνων νὰ καταλάβῃ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει θρόνον του, διενοήθη νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ καὶ τὰς χώρας τοῦ ἑλληνικοῦ δεσποτάτου τῆς 'Ηπείρου. 'Αποβιβασθεὶς πρὸ τοῦ Δυρραχίου μετὰ ἰσχυρῶν δυνάμεων, ἀπεπειράθη νὰ κυριεύσῃ αὐτό, ἀποκρουσθεὶς ὅμως ὑπὸ τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀκολουθῶν τὴν 'Εγνατίαν ὁδόν. 'Ο Θεόδωρος ἐπελθὼν ἐναντίον του συνήντησεν αὐτὸν διερχόμενον τὰ στενὰ τῆς 'Αλβανουπόλεως ('Ελβασὰν) καὶ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ συνέτριψε τὰς δυνάμεις του καὶ τὸν ἐφόνευσε. Μετὰ τοῦτο ὁ Θεόδωρος, ἐπωφελούμενος τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Λατίνων, ἐστράτευσεν ἐναντίον των, κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην (1223), ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν μέχρι Χριστουπόλεως (Καβάλλας) καὶ τὴν βορειοδυτικὴν Θρᾴκην μέχρι Φιλιππουπόλεως. Τοιουτοτρόπως κατέλυσε τὸ πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν ἱδρυθὲν λατινικὸν βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν σταυροφόρων τῆς Δ' Σταυροφορίας καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, στεφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου 'Αχρίδος Δημητρίου Χωματηνοῦ. Τῷ 1224 ἐστράτευσαν ἐναντίον του οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φράγκοι, ἀλλ' ὁ Θεόδωρος κατετρόπωσεν αὐτοὺς παρὰ τὰς Σέρρας καὶ τοὺς ἐξηνάγκασε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τοῦτο, συνεχίζων τὸν πόλεμον, κατέλαβε τὴν Μοσινούπολιν (Γκιουμουλτζίναν), τὴν Ξάνθην καὶ αὐτὴν τὴν 'Αδριανούπολιν, ἐνίκησε τοὺς Φράγκους παρὰ τὴν Βιζύην καὶ ἔφθασε μέχρις αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 'Αλλά, καθ' ὃν χρόνον ἡτοιμάζετο νὰ ἐκπορθήσῃ καὶ τὴν πόλιν ταύτην, νέος ἀνηγγέλθη ἐχθρὸς ἐκ δυσμῶν. 'Ο Γουλιέλμος τοῦ Μομφερράτου, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὰς ἀλβανικὰς ἀκτάς, κατήρχετο πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, διεκδικῶν τὸν θρόνον αὐτῆς ὡς διάδοχος τοῦ Βονιφατίου. 'Ο Θεόδωρος, ἐγκαταλείψας τότε τὰ ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχέδιά του, ἐβάδισε κατὰ τοῦ νέου τούτου πολεμίου, ἀλλὰ πληροφορηθεὶς καθ' ὁδὸν ὅτι ὁ Γουλιέλμος ἀπέθανε καὶ ὁ στρατός του διελύθη, ἠσχολήθη περὶ τὴν ὀχύρωσιν τοῦ κράτους του καὶ τὴν προπαρασκευὴν νέας ἐκστρατείας. Τὸ κράτος του τότε ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς 'Αδριατικῆς καὶ τοῦ 'Ιονίου μέχρι τῆς Καβάλλας καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως, περιελάμβανε δηλαδὴ ὁλόκληρον τὴν βόρειον καὶ τὴν δυτικὴν Θρᾴκην, ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, τὴν 'Αλβανίαν, Ἤπειρον, τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ μέγα τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς (Ὑπάτην κλπ.), τὴν Κέρκυραν καί τινας ἄλλας μικρὰς νήσους. Τὰς ἐπιτυχίας του ταύτας ἔσχε χάρις εἰς τὴν δεξιὰν πρὸς τοὺς Βουλγάρους πολιτικήν του, ἀλλ' ἐν τέλει, φύσει ἀνήσυχος ὢν καί, ὡς λέγει ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς, «δραστήριος καὶ δεινὸς ἐπινοῆσαι καινὰ πράγματα καὶ ἀεὶ τοῦ πλείονος ἐφιέμενος», δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ τὴν συνετὴν πολιτικὴν ἐκείνην, καὶ τῷ 1230, διαρρήξας ὅλως ἀναιτίως τὰς φιλικὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους σχέσεις του, ἐστράτευσεν ἐναντίον των. 'Ο ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων 'Ιωάννης 'Ασάν, ἐνισχύσας τὸν στρατόν του διὰ στιφῶν στρατολογηθέντων ἐν Ρωσίᾳ, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Θεοδώρου καὶ συναντήσας αὐτὸν πλησίον τῆς Κλοκοτινίτσας (παρὰ τὸν Ἕβρον ποταμόν), κατετρόπωσε τὸν στρατόν του, ᾐχμαλώτισε δὲ καὶ ἐτύφλωσεν αὐτόν· μεθ' ὃ κατέλαβε πάσας τὰς ἐν Θρᾴκῃ κτήσεις του, τὴν μεσόγειον Μακεδονίαν, ἀπὸ Σερρῶν μέχρι Περλεπέ, καὶ ἱκανὸν τῆς 'Αλβανίας καὶ τῆς Θεσσαλίας μέρος.

'Ο ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου Μανουήλ, κατελθὼν τότε εἰς Θεσσαλονίκην, κατέλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Θεόδωρος, συνδιαλλαγεὶς μετὰ τοῦ κρατοῦντος αὐτὸν Βουλγάρου 'Ασὰν (πρὸς ὃν ἔδωσε σύζυγον τὴν ὡραίαν θυγατέρα του Εἰρήνην) καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐξεθρόνισε τὸν ἀδελφόν του Μανουὴλ καὶ ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς 'Αττάλειαν. 'Αλλ' ἦτο τυφλὸς καὶ δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ βασιλεύσῃ, ὡς ἐκ τούτου ἔστεψε συμβασιλέα τὸν υἱόν του 'Ιωάννην καὶ ἐξεχώρησεν αὐτῷ τὴν βασιλικὴν ἀρχήν.

Ἡ τέως ἐκτεταμένη αὐτοκρατορία ἦτο ἤδη κολοβωμένη, διότι ἄλλαι μὲν χῶραι αὐτῆς εἶχον ἀφαιρεθῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἄλλαι ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου 'Αγγέλου Κομνηνοῦ, υἱοῦ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ δεσποτάτου τῆς 'Ηπείρου Μιχαήλ. 'Αφ' ἑτέρου ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ εἶχε παγιωθῆ ἕτερον ἰσχυρὸν ἑλληνικὸν κράτος, τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας, οὗτινος ὁ ἡγεμὼν 'Ιωάννης Γ' Δούκας ἢ Βατάτσης (1222—1254) δὲν ἠνείχετο νὰ φέρῃ καὶ ἄλλος τὸν τίτλον τοῦ «αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων», ὃν ἔφερεν ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ υἱός του 'Ιωάννης. 'Εκστρατεύσας ὅθεν κατὰ τούτων τῷ 1242, κατέλαβε τὴν πρὸς Α. τῆς Θεσσαλονίκης παραλίαν χώραν καὶ ὑπεχρέωσεν αὐτοὺς νὰ ἀποβάλωσι τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸν τοῦ δεσπότου. Τῷ 1246 ὁ 'Ιωάννης Βατάτσης, χρησιμοποιήσας ὡς ἀφορμὴν τὴν ἀκόλαστον διοίκησιν τοῦ νέου δεσπότου Δημητρίου (νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Θεοδώρου, διαδεχθέντος τὸν ἀποθανόντα 'Ιωάννην), ἐστράτευσε πάλιν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ κατέλαβεν ὁριστικῶς αὐτήν, καθαιρέσας τὸν Δημήτριον καὶ περιορίσας τὸν τυφλὸν Θεόδωρον εἰς τὴν ἀρχὴν μικρᾶς τινος περιφερείας, περιλαμβανούσης τὴν περὶ τὰ Βοδενὰ καὶ τὸ Ὄστροβον χώραν, ὅπου καὶ διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ὁ Θεόδωρος.

— 11) ***Κωνσταντῖνος Ἄγγελος Κομνηνός***· βλ. λ. *Κωνσταντῖνος*.

— 12) ***'Ιωάννης Ἄγγελος Κομνηνός***. Δεσπότης Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *'Ιωάννης*).

— 13) ***Μανουὴλ Ἄγγελος Κομνηνός***. 'Αδελφὸς τοῦ προηγουμένου, βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *Μανουήλ*).

— 14) ***Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός***. Νόθος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Μιχαήλ, δεσπότου τῆς 'Ηπείρου (βλ. λ. *Μιχαήλ*).

— 15) ***'Ιωάννης Ἄγγελος Κομνηνός***. Βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *'Ιωάννης*).

— 16) ***Δημήτριος Ἄγγελος Κομνηνός***. Υἱὸς τοῦ δεσπότου τῆς 'Ηπείρου Θεοδώρου Κομνηνοῦ (βλ. λ. *Δημήτριος*).

— 17) ***Νικηφόρος Α' Ἄγγελος Κομνηνός***. Δεσπότης τῆς 'Ηπείρου (βλ. λ. *Ἤπειρος* καὶ *Νικηφόρος Α'*).

— 18) ***Θάμαρ***. Θυγάτηρ τοῦ προηγουμένου (βλ. λ. *Θάμαρ*).

— 19) ***'Ιωάννης Α' Ἄγγελος Κομνηνὸς ἢ Λαπατρίας***. Δεσπότης Νέων Πατρῶν (βλ. λ. *'Ιωάννης Α'*).

— 20) ***Θωμᾶς Ἄγγελος Κομνηνός***. Δεσπότης 'Ηπείρου, υἱὸς τοῦ Νικηφόρου Α' 'Αγγέλου Κομνηνοῦ καὶ τῆς Ἄννης Παλαιολογίνας (βλ. λ. *Ἤπειρος*).

— 21) ***Νικηφόρος Β' Ἄγγελος Κομνηνός***. Δεσπότης 'Ηπείρου (βλ. λ. *Ἤπειρος* καὶ *Νικηφόρος Β'*).

— 22) ***'Ιωάννης Β' Ἄγγελος Δούκας Κομνηνός***. Δεσπότης Νέων Πατρῶν (βλ. λ. *'Ιωάννης Β'*).

ΔΟΥΚΑΙ ΚΟΜΝΗΝΟΙ. Ὠνομάσθησαν οὕτως οἱ γεννηθέντες ἔκ τινος *Δούκα* καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 16) 'Ισαακίου Κομνηνοῦ, τριτοτόκου υἱοῦ τοῦ 'Ιωάννου Β Κομνηνοῦ (1118—1143). 'Εκ τοῦ κλάδου τούτου διέπρεψεν ὁ στρατηγὸς ***'Ισαάκιος Δούκας Κομνηνός***. Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ στρατηγὸς Κιλικίας καὶ πολεμῶν πρὸς τοὺς Ἄραβας τῆς Συρίας ᾐχμαλωτίσθη. 'Ελευθερωθεὶς κατόπιν, ἐπὶ 'Ανδρονίκου Α' Κομνηνοῦ (1183—1185), ὑπὸ τῶν 'Ιωαννιτῶν ἱπποτῶν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, φοβούμενος τὸν κακοῦργον ἐκεῖνον βασιλέα, ἀλλὰ συγκεντρώσας δύναμιν κατέλαβε τὴν Κύπρον καὶ ἐκηρύχθη αὐτοκράτωρ αὐτῆς (1184). 'Ο διαδεχθεὶς τὸν 'Ανδρόνικον τῷ 1185 'Ισαάκιος Β' Ἄγγελος Κομνηνὸς ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ τὸν τυφλὸν 'Αλέξιον Κομνηνόν, ὅστις ὅμως ἡττηθεὶς ἐπανῆλθεν ἄπρακτος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τοιουτοτρόπως ὁ 'Ισαάκιος παρέμεινε κύριος τῆς νήσου μέχρι τοῦ 1191, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἄγγλων Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος ἐπιστρέφων ἐκ Παλαιστίνης κατέλαβε τὴν Κύπρον καὶ αἰχμαλωτίσας τὸν 'Ισαάκιον παρέδωσεν αὐτὸν εἰς τὸν περιπλανώμενον πρώην βασιλέα τῆς 'Ιερουσαλήμ, ὅστις πάλιν τὸν παρέδωσεν εἰς τοὺς Φράγκους ὡς δοῦλον. 'Ο 'Ισαάκιος καταφυγὼν παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν στρατεύματά τινα, ἐπεδίωξε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Κωσταντινουπόλεως, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐδολοφονήθη ὑπό τινος δωροδοκηθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος 'Ισαακίου Β' 'Αγγέλου.

ΒΡΥΕΝΝΙΟΙ ΚΟΜΝΗΝΟΙ. Οὗτοι προῆλθον ἐκ τοῦ γάμου τοῦ στρατηγοῦ *Νικηφόρου Βρυεννίου* μετὰ τῆς *Ἄννης*, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Αλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). 'Εκ τῆς οἰκογενείας ταύτης διέπρεψαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***'Αλέξιος Βρυέννιος Κομνηνός***. Νεώτατος προεχειρίσθη εἰς στρατηγὸν καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180) εἰς νότιον 'Ιταλίαν μετὰ ἰσχυρῶν δυνάμεων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατηγοῦ 'Ιωάννου Δούκα, μαχομένου κατὰ τῶν ἐκεῖ Νορμανδῶν. Μετά τινας ἐπιτυχεῖς μάχας, ἐξασθενήσαντος τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἕνεκα τῆς λιποταξίας μισθοφορικῶν τινων σωμάτων, καὶ κλεισθέντος ἐντὸς τῆς ὀχυρᾶς πόλεως τοῦ Βριντισίου (Brindisi), ἠναγκάσθησαν μετ' ὀλίγον νὰ παραδοθῶσιν ἅπαντες οἱ ἐκεῖ στρατηγοί, ἐν οἷς καὶ ὁ 'Αλέξιος. 'Επανελθὼν ἐξ αἰχμαλωσίας περὶ τὸ 1157, ἀπεστάλη τῷ 1160 μετ' ἄλλων ἀρχόντων εἰς 'Αντιόχειαν, ἵνα παραλάβωσι τὴν ὡραίαν θυγατέρα τοῦ ἐκεῖ ἡγεμόνος Ραϊμούνδου, Ξένην, μνηστὴν τοῦ Μανουήλ. 'Ο 'Αλέξιος ἐνυμφεύθη τὴν Κάταν, θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Γεωργίας Δαυῒδ Β' τοῦ 'Ανορθωτοῦ (1089—1125).

— 2) ***'Ανδρόνικος Βρυέννιος Κομνηνός***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Βασιλεύοντος τοῦ 'Ισαακίου Β' 'Αγγέλου Κομνηνοῦ (1185—1195) ἐστασίασε κατ' αὐτοῦ, ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον, συλληφθεὶς ὅμως ἐτυφλώθη.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

— ***'Ισαάκιος Α' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1057—1059). Ἦτο πρωτότοκος υἱὸς τοῦ γενάρχου τῶν Κομνηνῶν Μανουὴλ Κομνηνοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου, παιδίον ἔτι ὤν, ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β'. Εἰσαχθεὶς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου, ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ εἰδικῶν διδασκάλων καὶ εἰς τὰ μαθήματα καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, τὴν ἱππασίαν, τὸ κυνήγιον καὶ τὴν τακτικὴν τοῦ πολέμου, μετὰ τὸ πέρας δὲ τῶν σπουδῶν του κατετάχθη εἰς τὰς «Ἑταιρείας» τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Διακριθεὶς εἰς διαφόρους ἐκστρατείας, προήχθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Θ' (1042—1054) εἰς μάγιστρον καὶ διωρίσθη «Δομέστικος τῶν Σχολῶν Ἀνατολῆς», δηλαδὴ ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Μ. 'Ασίᾳ στρατευμάτων. παρέμεινε δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1056, ὅτε, παυθεὶς ὑπὸ τῆς Θεοδώρας, ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἐν Κασταμῶνι τοῦ Πόντου κτήματά του.

Τὴν 8 'Ιουνίου 1057 οἱ στρατηγοὶ Κατακαλὼν Κεκαυμένος, Βρυέννιος, Ρωμανὸς Σκληρός, Βούρτζης, Βοτανειάτης κλπ. ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς στάσεως, ἀπεκήρυξαν τὸν Μιχαὴλ ΣΤ' καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν 'Ισαάκιον, ὅστις, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τῶν στασιαστῶν, ἔσπευσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σύζυγόν του καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος ἰσχυρὸν κάστρον τῆς Πημολίσσης καὶ εἶτα ἐβάδισε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Νικήσας εἰς θέσιν Ἄδην, παρὰ τὴν Νίκαιαν, τὰ πεμφθέντα κατ' αὐτοῦ βασιλικὰ στρατεύματα, προήλασεν εἰς Νικομήδειαν, ἔνθα ἐδέχθη τοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ πεμφθέντας πρέσβεις, Μιχαὴλ Ψελλόν, Θεόδωρον 'Αλωπὸν καὶ Κωνστ. Λειχούδην, προτείνοντος εἰς τοὺς στασιαστὰς τὴν κατάθεσιν τῶν ὅπλων καὶ ὑποσχομένου ἀμνηστείαν εἰς πάντας καὶ τὴν ἀνα-

Digitized by Google

γόρευσιν τοῦ Ἰσαακίου εἰς καίσαρα. Αἱ προτάσεις αὗται, καθὼς καὶ αἱ μετ' ὀλίγον γενόμεναι ὅπως συμπεριλιφθῇ ὁ Ἰσαάκιος συμβασιλεὺς τοῦ Μιχαήλ, ἀπερρίφθησαν, καὶ τότε οὗτος, πιεζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐξεγερθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ, ἠναγκάσθη τὴν 30 Αὐγούστου νὰ ἀνακοινώσῃ την ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησίν του. Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1057 ἐστέφθη ὁ Ἰσαάκιος βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ἀναλαμβάνων τὴν ἀρχὴν ὁ Ἰσαάκιος, ἀντεμετώπιζε τὴν πανίσχυρον τότε πολιτικὴν μερίδα τῶν λογίων, συνετὸς ὅμως καὶ μετριοπαθὴς ὤν, ἐπεδιώξε τὴν μετ' αὐτῶν συνδιαλλαγήν. Καὶ διώρισε μὲν εἰς τὰς ἀνωτάτας θέσεις τοὺς φίλους καὶ ὀπαδούς του, ἀναδείξας τὸν μὲν ἀδελφόν του Ἰωάννην ἀρχιστράτηγον, τὸν δὲ Κεκαυμένον κουροπαλάτην, ἀλλὰ συγχρόνως προεχειρίσατο πρόεδρον τῆς γερουσίας τὸν ἐκ τῆς ἀντιθέτου μερίδος Μιχαὴλ Ψελλὸν καὶ ἐτίμησεν ἐξαιρέτως τὸν πατριάρχην Κηρουλάριον καὶ τοὺς συγγενεῖς του. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀνεκάλεσε τὰς μεγάλας χρηματικὰς δωρεὰς πρός τινας τῶν λογίων, τὰς διαταχθείσας ὑπὸ τοῦ προκατόχου του Μιχαήλ, καὶ τέλος ἀπηλλοτρίωσεν ἐκτεταμένας γαίας τῶν μονῶν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέτρον προεκάλεσε τὴν μῆνιν τοῦ πατριάρχου, ὁ ὁποῖος ἤρξατο ἀπειλῶν ἀναφανδὸν τὸν Ἰσαάκιον, ὅστις ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ ἐξορίσῃ αὐτόν, μεσοῦντος τοῦ 1058, εἰς Προκόνησον. Ἐπωφελούμενοι τῶν ἐσωτερικῶν τούτων ἀνωμαλιῶν οἱ Οὗγγροι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς καὶ ἐπέδραμον εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος, συγχρόνως δ' ἐστασίασαν καὶ οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐγκατεστημένοι Πατζινάκαι ἢ Πετσενέγκοι. Ὁ Ἰσαάκιος, συγκεντρώσας ἐν τάχει τὰς δυνάμεις του, ἐστράτευσε κατὰ τούτων ἔαρ 1059), ἀλλὰ μόλις ἀφίκετο εἰς Τριαδίτσαν (τὴν νῦν Σόφιαν) ἐδέχθη πρέσβεις τῶν Οὔγγρων καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην μετ' αὐτῶν, μεθ' ὃ ἐστράφη κατὰ τῶν Πατζινάκων, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ ἔσπευσαν ὡσαύτως νὰ δηλώσωσιν ὑποταγήν, πλὴν τοῦ Σελτέ, ὅστις, ἀποσυρθεὶς εἰς τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν ἑλώδεις ἐκτάσεις, ἐξηκολούθησεν ἀνθιστάμενος. Ὁ Ἰσαάκιος κατέβαλε μὲν καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην ἀντίστασιν τῶν ἐπαναστατῶν, ἀλλ' ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τούτου νὰ παρατείνῃ τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ παραμονήν του μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου, ὅτε ἐνσκήψας πρόωρος χειμὼν ἐπήνεγκε δεινὴν φθορὰν ἀνδρῶν καὶ ἵππων εἰς τὸν ἀπαράσκευον διὰ χειμερινὴν ἐκστρατείαν στρατὸν τοῦ Ἰσαακίου, ὥστε οὗτος ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ ἐν κακῇ καταστάσει εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετά τινας μῆνας ἐξελθὼν εἰς θήραν παρὰ τὸν Βόσπορον προσεβλήθη ὑπὸ κεραυνοῦ καὶ κατέπεσεν ἀναίσθητος ἐκ τοῦ ἵππου του. Μεταφερθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν παρέμεινεν ἔκτοτε κλινήρης καὶ τέλος, προτρεπόμενος καὶ ὑπὸ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης (θυγατρὸς τοῦ πάλαι ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ), ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ. Μὴ ἔχων υἱόν, προσέφερε τὸν θρόνον εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην, ἀρνηθέντος ὅμως τούτου, ἐξέλεξε διάδοχόν του τὸν στρατηγὸν Κωνσταντῖνον Δούκαν, παρέδωσεν αὐτῷ τὴν βασιλείαν (1059) καὶ ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸν Φεβρουάριον 1061. Μοναχαὶ ἐκάρησαν ὡσαύτως ἥ τε σύζυγός του καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῶν Μαρία.

— ***Ἀλέξιος Α' Κομνηνός.*** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1081—1118). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω (ὑπ' ἀριθ. 4) *Ἰωάννου Κομνηνοῦ*. Ἐγεννήθη τῷ 1057 καὶ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐξεπαιδεύθη, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ εἰς τὴν ὁπλομαχητικήν, τὴν ἱππασίαν καὶ τὴν τακτικὴν τοῦ πολέμου, μόλις δὲ δεκατετραετὴς ἠκολούθησε (τῷ 1071) τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατεύσαντα Ρωμανὸν Δ' Διογένην, ὅστις ὅμως, παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλεξίου Ἄννης, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τῷ 1073 συμμετέσχεν, ἐπὶ Μιχαὴλ Ζ' Δούκα, εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου καὶ τότε διεκρίθη τὸ πρῶτον ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ δραστηριότητι, καταδιώξας τὸν στασιάσαντα ἀρχηγὸν τῶν Νορμανδῶν μισθοφόρων Ρουσίλιον, ὃν καὶ ἐν τέλει συνέλαβε τῇ συμπράξει τῶν Τούρκων, καὶ ἀπέστειλε δέσμιον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τῷ 1077, ἀπεστάλη στρατηγὸς εἰς Μ. Ἀσίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἡ παρουσία του ἐκρίθη μᾶλλον ἀναγκαία ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἕνεκα τῶν κλονιζουσῶν τὸν θρόνον του στάσεων καὶ συνωμοσιῶν, καὶ ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει του, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ στρατευμάτων, ἀπεμάκρυνε τὸν ἀπειλοῦντα τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου στασιαστὴν στρατηγὸν Νικηφόρον Βρυέννιον. Μετὰ ἓν ἔτος (τῷ 1078), ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ὁ γηραιὸς στρατηγὸς Νικηφόρος Γ' Βοτανειάτης (1073—1081) ὅστις, ἐγκολπωθεὶς τὸν νεαρὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον, ἀνέθεσεν αὐτῷ τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς καταστολῆς τῶν συνεχιζομένων στάσεων τῶν στρατηγῶν Νικηφόρου Βρυεννίου καὶ Νικηφόρου Βασιλακίου. Ὁ Ἀλέξιος, καίτοι ἄγων στρατεύματα ὀλιγάριθμα καὶ κακῶς συγκεκροτημένα, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ συντρίψῃ, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, τοὺς στασιαστὰς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἐν θριάμβῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἔλαβεν ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος πολυτελῆ δῶρα καὶ πλούσια κτήματα, ἀνηγορεύθη «σεβαστὸς» καὶ διωρίσθη «δομέστικος τῆς Δύσεως», ἤτοι ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις στρατευμάτων, ἐπὶ πλέον δὲ υἱοθετήθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας.

Μεταβὰς εἰς τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει ἕδραν του, ἐτέθη ἀμέσως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων του καὶ ἐβάδισεν ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων Σκυθῶν, οἵτινες χωρὶς νὰ δώσωσι μάχην ἔφυγον δρομαίως εἰς τὰ ἴδια, καταλιπόντες πᾶσαν τὴν ληφθεῖσαν λείαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατηγὸς Νικηφόρος Μελισσηνὸς στασιάσας κατέλαβε τὴν Νίκαιαν, ἀπειλῶν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πρὸ τοῦ νέου τούτου κινδύνου, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέβλεψε πάλιν πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν καταστολὴν τῆς νέας στάσεως, ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος ἠρνήθη. Οἱ θρίαμβοί του ὅμως καὶ αἱ ἐξαιρετικαὶ τιμαί, ὧν ἀπέλαυεν ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος, προεκάλεσαν τὸν φθόνον τῶν αὐλικῶν καὶ ἰδίως τῶν δύο πανισχύρων Βοριλλίου καὶ Γερμανου οἵτινες, ἀφοῦ διέβαλλον πρῶτον τὸν Ἀλέξιον, ἀπεφάσισαν τέλος νὰ συλλάβωσιν ἐντέχνως καὶ νὰ τυφλώσωσιν αὐτόν. Ὁ Ἀλέξιος, πληροφορηθεὶς ταῦτα καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως, ἀνεχώρησε λάθρα ἐκ Κων-

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς στέφων τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν.
[Μικρογραφία ἐπὶ Εὐαγγελίου τοῦ 1128 ἐν τῷ Βατικανῷ.]

σταντινουπόλεως (1081) ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του καί τινων πιστῶν φίλων του, συνεκέντρωσε μέγα μέρος τῶν ἀφωσιωμένων αὐτῷ στρατευμάτων τῆς Θρᾴκης καὶ τέλος, στρατοπεδεύσας εἰς τὴν κώμην Σχιζά, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας. Δὲν ἀπέβλεπε τότε εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου, οὗτινος νόμιμον διάδοχον ἐθεώρει καὶ ἐκήρυττεν ἀναφανδὸν τὸν Κωνσταντῖνον, υἱὸν τοῦ πρῴην αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Ζ' Δούκα. Πρὸς ἐξασφάλισιν τούτου ἐπρότεινε νὰ ἀνακηρυχθῇ συμβασιλεὺς τοῦ Κωνσταντίνου ὁ ἀδελφός του Ἰσαάκιος Κομνηνός, ἀλλὰ τὰ σχέδιά του ταῦτα εὗρον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντίδρασιν τῶν ὀπαδῶν του καὶ αὐτὴν τὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀδελφοῦ του, ὥστε ἐν τέλει ἐδέχθη νὰ ἀνακηρυχθῇ βασιλεὺς καὶ εἶτα ἐβάδισε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν κατέλαβεν εἰσελθὼν διά τινος πύλης, ἣν οἱ Νεμίτζοι (Αὐστριακοὶ μισθοφόροι ἤνοιξαν τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Πέμπτης (1081). Ὁ Νικηφόρος Γ' παρῃτεῖτο καὶ μετ' ὀλίγον ἐκείρετο μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Περιβλέπτου. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἀρχίζει τὸ μέγα καὶ δυσχερέστατον ἔργον τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ στρατὸς εὑρίσκετο ἐν τελείᾳ ἀποσυνθέσει ἕνεκα τῶν ἐπανειλημμένων στρατιωτικῶν στάσεων. Ἕνεκα τοῦ αὐτοῦ λόγου τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους ἦσαν κενά, αἱ δὲ ἐπαρχίαι τελείως ἐξηντλημέναι. Ἐπὶ πλέον αἱ μὲν μικρασιατικαὶ ἐπαρχίαι ἐδῃοῦντο ἀκωλύτως ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶχον ἐξαπλωθῇ μέχρι τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Βοσπόρου, ἱδρύσαντες καὶ σουλτανᾶτον ἐν αὐτῇ τῇ Νικαίᾳ, αἱ δὲ εὐρωπαϊκαὶ ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ροβέρτου Γισκάρδου, ἡγεμόνος τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἐγκατασταθέντων Νορμανδῶν. Ὁ Ἀλέξιος, ὅστις ἦτο τότε 24 μόλις ἐτῶν, ἐμερίμνησε διὰ τὴν παγίωσιν τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν, ἐπελήφθη τῆς ἀνασυντάξεως τοῦ στρατοῦ του καὶ συγχρόνως διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ προσεπάθησε νὰ ἀποσοβήσῃ τὴν νορμανδικὴν ἐπιδρομήν, πέμπων ἀφ' ἑνὸς πρέσβεις πρὸς τὸν πάπαν, ἐκλιπαρῶν αὐτὸν νὰ ἀποτρέψῃ τὸν Ροβέρτον ἀπὸ τῆς μελετωμένης ἀδίκου ἐπιθέσεως, ἐπικαλούμενος δὲ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐπέμβασιν καὶ τῶν διαφόρων ἡγεμόνων τῆς Δύσεως καὶ κυρίως τοῦ ρήγα τῆς Γερμανίας Ἐρρίκου Δ', πρὸς ὃν ἔπεμπεν ἄφθονα χρήματα καὶ πλούσια δῶρα, ὑποσχόμενος ἔτι περισσότερα ἅμα τῇ ἐνάρξει ὑπ' αὐτοῦ τῆς ἐκστρατείας. Συγχρόνως ἐπελήφθη μετὰ καταπληκτικῆς ζέσεως καὶ μεθοδικότητος τῆς ἀνασυντάξεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Πρώτιστον ἔργον τοῦ Ἀλεξίου ἦτο ἡ ἐξύψωσις τοῦ ἠθικοῦ τῶν κατεπτοημένων στρατευμάτων του. Καὶ ἐπέτυχε τοῦτο πολὺ ταχέως. Σχηματίσας μικρὰ ἀποσπάσματα καὶ τάξας αὐτὰ ὑπὸ ἀρχηγοὺς τολμηροὺς καὶ πεπειραμένους, ἔπεμπεν αὐτὰ διὰ πλοιαρίων εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων μαστιζομένας μικρασιατικὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ περιορίζωνται εἰς ἐνέδρας μόνον καὶ αἰφνιδιαστικὰς μικροεπιθέσεις κατὰ τῶν διεσπαρμένων Τούρκων, μεθ' ἑκάστην δὲ τοιαύτην ἐνέργειαν νὰ σπεύδωσιν εἰς τὰ πλοιά των, ἀποφεύγοντα τὴν ὁπωσδήποτε μακροτέραν εἰς τὰ παράλια ἐκεῖνα διαμονήν. Τοιουτοτρόπως ὁ στρατὸς ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀνακτᾷ τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ, ὥστε μετά τινα χρόνον τὰ ἀποσπάσματα ἐκεῖνα ἀπετόλμων καὶ φανερὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιθέσεις, κατόπιν εἰσέδυον εἰς τὰ ἐνδότερα, βραδύτερον δὲ καὶ παρέτεινον τὴν ἐκεῖ διαμονήν των, ὥστε μετά τινα χρόνον, οὐ μόνον ἀπώθησαν ἐντελῶς ἐκ τῆς παραλίου ζώνης τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ἐγένοντο ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιθετικοί, ὥστε ἐξηνάγκασαν τὸν σουλτᾶνον νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Τὰ ἀναγκαῖα χρήματα ἐξεῦρεν ὁ Ἀλέξιος ἐπικαλεσθεὶς τὸν πατριωτισμὸν τῶν πλουσίων ἐκ τῶν ὑπηκόων του. Πρῶτος αὐτὸς καὶ ἡ αὐτοκράτειρα διέθεσαν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν των ὑπὲρ τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν. Τὸ παράδειγμα τῶν βασιλέων ἐμιμήθησαν πάντες οἱ Κομνηνοὶ καὶ πάντες οἱ πλούσιοι ἄρχοντες, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἱεροὶ ναοὶ καὶ αἱ μοναὶ κατέθεσαν ὅσον ἄργυρον καὶ χρυσὸν εἶχον, εἰς μετρητὰ ἢ εἰς σκεύη, ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος. Τοιουτοτρόπως κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ τάχιστα μίαν ἐπιβλητικὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ὥστε ὅταν, μῆνάς τινας μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδόν του, ἀνηγγέλθη ἡ ἀπόβασις τοῦ Ροβέρτου Γισκάρδου εἰς Ἀλβανίαν, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων του ὁ Ἀλέξιος ἐβάδισε πρὸς ἀντιμετώπισίν του. Ὁ ἐχθρὸς δὲν προήλασεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, προτιμήσας νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ ὀχυρὸν Δυρράχιον, τὸ ὁποῖον ὑπερησπίζετο ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Παλαιολόγος. Τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1081 ἔφθασε πρὸ τοῦ Δυρραχίου καὶ ὁ Ἀλέξιος, ὅστις μετὰ 3 ἡμέρας (18 Ὀκτωβρίου) ἐπετέθη κατὰ τῶν Νορμανδῶν. Ἡ ἐπίθεσις ὑπῆρξε κεραυνοβόλος· μέρος τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως ἔστρεψε τὰ νῶτα καὶ ἐτράπη πρὸς τὴν ἀκτήν, ἕνεκα ὅμως λάθους τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, περιελθούσης εἰς ἀταξίαν κατὰ τὴν δίωξιν, διεσπάσθη καὶ ἡ ἑλληνικὴ παράταξις καὶ ἐν τέλει ἡ νίκη ἐστράφη ὑπὲρ τῶν πολεμίων. Πέντε στρατηγοὶ ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ὁ γηραιὸς στρατηγὸς Νικηφόρος Παλαιολόγος, ὁ Κωνσταντῖνος Δούκας, ὁ Νικηφόρος Συναδηνός, ὁ Ζαχαρίας, ὁ Ἀσπιέτης. Τελευταῖος πάντων ἀποχωρεῖ ἐκ τοῦ πεδίου ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ τελευταῖος πάντων βαδίζει διαρκῶς μαχόμενος, ὄπισθεν τῶν ἐν ἀταξίᾳ ἀποσυρομένων στρατευμάτων του. Οἱ ἐχθροί, ἀναγνωρίσαντες αὐτόν, ἐπιτίθενται ἀκάθεκτοι ἵνα τὸν αἰχμαλωτίσωσι καὶ κατ' ἐπανάληψιν τὸν περικυκλώνουσιν, ἀλλ' ἐκεῖνος, ἄριστος ἱππεὺς καὶ δεξιώτατος τῶν ὅπλων χειριστής, διαφεύγει καὶ ἀποσύρεται εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ του καὶ τέλος, μετὰ τραχυτάτην διήμερον πορείαν, φθάνει εἰς Ἀχρίδα, ὁπόθεν διὰ Θεσσαλονίκης μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ἀλεξίου οἱ Νορμανδοὶ παρέμεινεν κύριοι τῆς Ἀλβανίας. Ὁ φρούραρχος τοῦ Δυρραχίου Γεώργιος Παλαιολόγος ἐξελθὼν ἵνα βοηθήσῃ τὸν βασιλέα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπανέλθῃ ἐν αὐτῷ, κατόπιν τῆς ἀτυχοῦς ἐκβάσεως τῆς μάχης, καὶ οὕτως ἡ ἐξ Ἰταλῶν μισθοφόρων φρουρὰ παρέδωσε τὸ ὀχυρὸν ἐκεῖνο φρούριον εἰς τὸν Ροβέρτον, ὅστις, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν κατοχήν του δι' ἐγκαταστάσεως ἰσχυρᾶς φρουρᾶς, κατῆλθε μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως τῶν στρατευμάτων του εἰς Ἰωάννινα πρὸς διαχείμασιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἐρρῖκος Δ', ὑπείκων εἰς τὰς προτροπὰς καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ἀλεξίου, εἰσέβαλεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν Ροβέρτον νὰ ἀπέλθῃ ἐσπευσμένως πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κράτους του καὶ ν' ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκστρατείας εἰς τὸν υἱόν του Βοημοῦνδον, ὅστις ἀπωθῶν τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα, προήλασεν εἰς Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν καὶ ἐπολιόρκησε

Digitized by Google

τὴν Λάρισαν, ἣν ὑπερησπίζετο ὁ στρατηγὸς Λέων Κεφαλᾶς. Ὁ Ἀλέξιος συγκεντρώσας νέας δυνάμεις εἰσέβαλε καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ Ὀλύμπου εἰς Θεσσαλίαν, ἐνίκησε τὸν Βοημοῦνδον παρὰ τὸ Δομένικον (πρὸς ΒΔ. τῆς Λαρίσης) καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Καστορίαν. Ὁ Ἀλέξιος καταδιώκει αὐτόν, κυριεύει ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν ταύτην καὶ φθίνοντος τοῦ 1083 τὸν ἀναγκάζει νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν συντριμμάτων τοῦ στρατοῦ του εἰς Ἰταλίαν. Ἔκτοτε ἐπηκολούθησαν μακροὶ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀγῶνες (ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῷ Ἰονίῳ πελάγει), καθ' οὓς ὁ Ἀλέξιος συνέτριψεν ὁριστικῶς τοὺς Νορμανδοὺς καὶ ἀπήλλαξε τὴν χώραν του ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν των. Κατὰ τοὺς μακροὺς ἐκείνους ἀγῶνας ὁ Ἀλέξιος ᾐτήσατο τὴν σύμπραξιν τοῦ ἐνετικοῦ στόλου, ἐπέτυχε δὲ τοῦτο ἀντὶ βαρυτάτων θυσιῶν. Συνῆψε μετὰ τῆς Ἑνετίας συμβάσεις, δυνάμει τῶν ὁποίων οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ταῖς λοιπαῖς πόλεσι τοῦ κράτους ἐγκατεστημένοι Ἑνετοὶ συνεπήχθησαν εἰς αὐτονόμους καὶ ἀτελεῖς κοινότητας, ἀποβάσας σὺν τῷ χρόνῳ ὀλεθρίας εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀλέξιος διεξῆγε τοὺς ἀνωτέρω ἀγῶνας, παντοῖοι ἄλλοι ἐχθροὶ ἐδῄουν τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους: οἱ Τοῦρκοι ἐν Μ. Ἀσίᾳ, οἱ Πατσινάκαι, οἱ Κομᾶνοι, οἱ Σέρβοι, οἱ Βλάχοι ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας τραχυτάτους ἀγῶνας, ὁ Ἀλέξιος, ἄλλοτε μὲν νικῶν καὶ ἄλλοτε ἡττώμενος, ἀλλ' οὐδέποτε ἀποθαρρυνόμενος, ἀνέπτυξεν ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητα καὶ τέλος, μετὰ δεκαπενταετεῖς ἀδιαλείπτους πολέμους, ἐθριάμβευσε καθ' ὅλων τῶν πολεμίων ὅτε (τῷ 1096) ἠγγέλλετο ἐκ Δύσεως ἡ πρώτη Σταυροφορία. Οἱ σταυροφόροι διεκήρυττον, ὅτι ἐξεστράτευον ἵνα ἐλευθερώσωσι τοὺς Ἁγίους Τόπους, πράγματι ὅμως εἶχον σκοπόν: τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν πάπαν. Οὔτε στόλους, οὔτε στρατοὺς εἶχεν ὁ Ἀλέξιος ἐπαρκεῖς, ἵνα ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης θυέλλης καὶ ἠναγκάσθη, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, νὰ δεχθῇ ὡς φίλους καὶ συμμάχους τοὺς ἐπιδρομεῖς, χορηγῶν αὐτοῖς χρήματα καὶ τροφὰς καὶ πᾶσαν συνδρομήν, καὶ παρέχων αὐτοῖς πολυτίμους συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των· συγχρόνως ὅμως ἐλάμβανε καὶ ὅλα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα, ἵνα περιστείλῃ τὰς διαρπαγὰς τῶν ἀνεπιθυμήτων ἐκείνων συμμάχων καὶ ματαιώσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν. Αἱ δῃώσεις τῶν βυζαντινῶν χωρῶν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων καὶ αἱ παρασπονδίαι αὐτῶν, κατακρατούντων, παρὰ τὰ συμπεφωνημένα, τὰς ἀπελευθερουμένας ἀπὸ τῶν Τούρκων χώρας, ἐδημιούργησαν μίαν κατάστασιν ἐμπόλεμον μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ Βυζαντίου· ἐπηκολούθησαν αἱματηραὶ προστριβαὶ (βλ. λ. *Σταυροφορίαι*) καὶ τέλος ἐπαγιώθη ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ μία νέα κατάστασις. Ὁ Ἀλέξιος, θέλων καὶ μή, ἀνεγνώρισε τὰς ἐκεῖ ἱδρυθείσας λατινικὰς ἡγεμονίας (Ἀντιοχείας, Ἱερουσαλὴμ κ.λ.) καὶ εἰρήνευσε μετ' αὐτῶν, μόνον δὲ εἷς τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων, ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Βοημοῦνδος, ἐξηκολούθησε φανερὸν κατὰ τοῦ Ἀλεξίου πόλεμον μέχρι τοῦ 1104, ὅτε συντετριμμένος ἀπῆλθεν ἐκ Συρίας λάθρα, ἐντὸς φερέτρου ὡς νεκρός, εἰς τὴν πατρίδα του, ὁπόθεν ἐπεχείρησε νὰ ὑποκινήσῃ νέαν κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας Σταυροφορίαν. Ὁ Ἀλέξιος διὰ τῆς διπλωματίας του ἐματαίωσε τὰς προσπαθείας τοῦ Βοημούνδου. οὗτος ὅμως δὲν παρῃτήθη τῶν σκοπῶν του καὶ τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1107 ἀπεβιβάσθη εἰς Αὐλῶνα μετὰ 12 χλ. ἱππέων καὶ 50 χιλ. πεζῶν, καὶ ἀφοῦ ἔκαυσε τὸν στόλον του ἵνα ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν στρατόν του πᾶσαν ἰδέαν ὑποχωρήσεως, ἐτράπη πρὸς Β., καὶ τὴν 14 Ὀκτωβρίου ἐστρατοπέδευσε πρὸ τοῦ Δυρραχίου, τὸ ὁποῖον ὑπερησπίζετο ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος Κομνηνός, ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου. Τὸ προκεχωρημένον τῆς ἐποχῆς δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ δράμῃ ἀμέσως κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, ἀρχομένου ὅμως τοῦ ἔαρος (1108) ἔφθασεν οὗτος πρὸ τοῦ πολιορκουμένου Δυρραχίου. Τὴν φορὰν ταύτην κατέλαβε τὰς περὶ τὸ Δυρράχιον διόδους καὶ ἀπέκλεισε τοὺς ἐπιδρομεῖς ἀπὸ πάσης μετὰ τῆς ἐνδοχώρας συγκοινωνίας. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ θέσις τούτων ἀπέβη κρισιμωτάτη. Ὁ Βοημοῦνδος, εὑρεθεὶς ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ, ἐζήτησε νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ τέλος τὸν Σεπτέμβριον (1108) ἀπῆλθε τεταπεινωμένος εἰς τὰ ἴδια, ἀφοῦ ὑπέγραψε συνθήκην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεχρεοῦτο νὰ παραδώσῃ πάσας τὰς ἐν Συρίᾳ κατεχομένας χώρας, πλὴν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ θὰ ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτὸν νὰ διοικῇ ὡς ὑποτελὴς καὶ σύμμαχος τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπὶ πλέον δὲ ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκστρατεύῃ μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμενων καθ' οἱουδήποτε ἐχθροῦ τοῦ Βυζαντίου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βοημούνδου ἐξ Ἀλβανίας, ὁ Ἀλέξιος ἔσπευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα παρασκευασθῇ πρὸς ἀπόκρουσιν νέων ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπιπλοκῶν. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἰκονίου ἐσυνέχιζον τὰς ἐπιδρομάς των· ὁ Ταγγρέ, ὅστις διῴκει τὰς ἐν Συρίᾳ κτήσεις τοῦ Βοημούνδου, ἠρνεῖτο νὰ ἐκτελέσῃ τὰς συνθήκας· ἡ Πίσσα δέ, ἡ Γένουα καὶ ἡ Λογγιβαρδία ἐξώπλιζον ἰσχυροὺς στόλους, ἵνα ἐπέλθωσι κατὰ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων. Ὁ Ἀλέξιος, ἑξηκοντούτης ἤδη καὶ πάσχων, ἀναπτύσσει καὶ πάλιν ὅλην τὴν δραστηριότητά του, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τοὺς νέους τούτους κινδύνους, ἐνισχύει τὰς μικρασιατικὰς φρουρὰς καὶ πέμπει ἰσχυρὰς ναυτικὰς μοίρας πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν ἐχθρικῶν στόλων. Καθ' ὃν χρόνον ἐνήργει πάντα ταῦτα, ὁ στρατηγὸς Μιχαὴλ ἐστασίαζεν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Καὶ ἐδέησε νὰ ἀπασχοληθῶσιν ἱκαναὶ δυνάμεις ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἵνα κατασταλῇ ἡ στάσις αὕτη, ἣν ἐπωφελούμενος ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου εἰσέβαλε πάλιν εἰς τὰ βυζαντινὰ ἐδάφη. Ὁ Ἀλέξιος ἐπελθὼν ἐναντίον του ἐνίκησε καὶ αὐτὸν κατόπιν αἱματηρῶν ἀγώνων καὶ ἐπέστρεψεν ἐν θριάμβῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὅμως δὲν ἐπρόλαβε νὰ ἀναπαυθῇ, διότι νέα ἀνηγγέλθη αὐτῷ εἰσβολὴ Κομάνων ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως. Διασχίσας ἐν τάχει τὴν Θρᾴκην, εἰσῆλθε διὰ Φιλιππουπόλεως εἰς Βουλγαρίαν (οὖσαν τότε ἐπαρχίαν τοῦ Βυζαντίου) καὶ ὡς ἀετὸς ἔφθασεν εἰς Βιδδίνιον. Οἱ Κομᾶνοι, καταπτοηθέντες ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ αὐτοκράτορος, ἔσπευσαν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου, προσλαβὼν συμμάχους ἐξ ἄλλων μουσουλμανικῶν χωρῶν, ἐπέδραμεν ἐκ νέου κατὰ τῶν βυζαντινῶν χωρῶν. Ὁ Ἀλέξιος ἐκστρατεύει πάλιν ἐναντίον του καὶ μετὰ μακροὺς ἀγῶνας συντρίβει ὁλοσχερῶς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ἐξαναγκάζει τὸν σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου νὰ ζητήσῃ ἀνακωχήν. Συντετριμμένος ὁ ἀγέρωχος Σελτζουκίδης προσέρχεται πρὸ τοῦ Ἀλεξίου, ἀσπάζεται τοὺς πόδας του καὶ ὑπογράφει τὴν συνθήκην εἰρήνης (1116).

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξίου. Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔπεσε κλινήρης ἐκ τῆς ἐπιδεινωθείσης νόσου του καὶ τὴν 19ην Αὐγούστου ἐξέπνευσεν. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Εἰρήνης Δούκα ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς: τὸν Ἰωάννην, ὅστις καὶ διεδέχθη αὐτόν, τὸν Ἀνδρόνικον καὶ τὸν Ἰσαάκιον, καὶ τέσσαρας θυγατέρας: τὴν Ἄνναν, τὴν Μαρίαν, τὴν Εὐδοκίαν καὶ τὴν Θεοδώραν.

—***Ἰωάννης Β' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1118—1143). Πρωτότοκος υἱός, ἐκ τῶν ἀρρένων τέκνων, τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Γνωρίζων τὰς ἐνεργείας τῆς μητρός του, ὅπως ἀποκλεισθῇ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου ὑπὲρ τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς του Ἄννης, κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ τὸν δακτύλιον τοῦ πατρός του καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος ἐψυχορράγει, καὶ τοιουτοτρόπως, τῇ συμπράξει καὶ τῶν συγγενῶν του Κομνηνῶν, κατώρθωσε νὰ ἀνευφημηθῇ ὡς βασιλεὺς καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ παλάτια πρὶν ἔτι ἐκπνεύσῃ ὁ πατήρ του. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐπεζήτησε φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Δύσεως καὶ πρὸς τοῦτο ἔγραψεν ἐπανειλημμένως πρὸς τὸν πάπαν Ὀνώριον Β', ἀνακοινῶν αὐτῷ τὰς διαθέσεις του. Συγχρόνως ὅμως, θεωρῶν ὡς λίαν ἐπικίνδυνον τὴν ἐν τῷ κράτει ἀνάπτυξιν τῶν αὐτονόμων ἐνετικῶν κοινοτήτων, ὡς συνεπήχθησαν αὗται διὰ τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ πατρός του προνομίων, ἠρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ σχετικὸν χρυσόβουλλον, χωρὶς ὅμως νὰ μεριμνήσῃ καὶ περὶ τῆς συντάξεως ἰσχυροῦ στόλου, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐχθρότητα ναυτικῆς δυνάμεως οἵα ἦτο ἡ Ἑνετία, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ ἑνετικὸς στόλος ἐπελθὼν εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας προσέβαλεν ἀλληλοδιαδόχως τὴν Κέρκυραν, τὴν Ρόδον καὶ τὴν Εὔβοιαν, καταλαβὼν δὲ τὴν Χίον καὶ ὁρμώμενος ἐκεῖθεν ἐδῄου συνεχῶς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον, ἐν τέλει δέ, τῷ 1126, κατέλαβε καὶ τὴν Κεφαλληνίαν. Τότε ὁ Ἰωάννης ἠναγκάσθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὸ πατρικὸν χρυσόβουλλον καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τοὺς Ἑνετούς. Ἀλλά, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἑνετοὶ ἐδῄουν ἀνενόχλητοι τὰ ἑλληνικὰ παράλια, ὁ Ἰωάννης διεξῆγε νικηφόρους κατὰ ξηρὰν ἐκστρατείας. Τῷ 1119, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες, λύσαντες τὰς συνθήκας, ἐπέδραμον εἰς τὸ θέμα τῶν Θρακησίων, ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγήν, ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὴν ὀχυρὰν Λαοδίκειαν (παρὰ τὸ σημερινὸν Δενισλί) καὶ εἶτα ἐπέστρεψε μετὰ πολλῶν αἰχμαλώτων εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἐπιὸν ἔτος, 1120, ἐκστρατεύσας πάλιν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν ὀρεινὴν Παμφυλίαν, ἐξεπόρθησε τὴν ὀχυρωτάτην Σωζόπολιν καὶ πολλὰ περὶ τὴν Ἀττάλειαν φρούρια καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι παμπληθεῖς Σκύθαι, διαβάντες τὸν Δούναβιν, ἐδῄουν τὴν Βουλγαρίαν (οὖσαν τότε ἐπαρχίαν τοῦ Βυζαντίου). Ἐστράτευσεν ἀμέσως ἐναντίον των, ἀλλὰ καταληφθεὶς ἐν Βερόῃ (νῦν Στάρα-Ζαγορά) ὑπὸ σφοδροῦ χειμῶνος καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ παρατείνῃ τὴν ἐκεῖ διαμονήν του, προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετά τινων ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των καὶ ἅμα τῷ ἔαρι 1121 ἐπελθὼν κατὰ τῶν λοιπῶν, κατετρόπωσεν αὐτούς. Εὐθὺς κατόπιν ἐστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Τούρκων, καὶ ἀφοῦ κατετρόπωσεν αὐτοὺς διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνέλαβε τὰς κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ Σέρβων νικηφόρους ἐκστρατείας του (1122—1124). Τῷ 1125, ἐκστρατεύσας πάλιν κατὰ τῶν Τούρκων, εἰσέβαλεν εἰς Παφλαγονίαν (τοῦ Πόντου) καὶ ἐξεπόρθησε τὴν Κασταμῶνα, τὴν κοιτίδα τῶν Κομνηνῶν, καὶ ἄλλα φρούρια, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον.

Ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν, καὶ μετὰ τὰς ἀνωτέρω νίκας, οἱ πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμοι μέχρι τοῦ 1127. Ἔκτοτε ἐπηκολούθησε μακρὰ εἰρήνη, διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1137, ὅτε ἀνέλαβε τοὺς μακροὺς καὶ περιπετειώδεις ἀνὰ τὴν Κιλικίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν πολέμους του. Ἐν ἀρχῇ ἐστράτευσε κατὰ τῶν Λατίνων καὶ τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Ἀρμενίων καὶ μετὰ ἀλλεπαλλήλους νίκας, προελαύνων καὶ ἐκπορθῶν ὀχυρὰ φρούρια, ἔφθασε πρὸ τῆς Ἀντιοχείας, ἣν καὶ ἐπολιόρκησε. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον οἱ Λατῖνοι τῆς Συρίας ἐπιέζοντο δεινῶς ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων. Ὁ μὲν κόμις τῆς Τριπόλεως Ραϋμοῦνδος προσεβάλλετο ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Μοσούλης καὶ τοῦ Χαλεπίου, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅστις εἶχε σπεύσει εἰς βοήθειαν τῆς Φοινίκης, ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σεγκῆ ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Μομφερράνδου.

Ὁ Ἰωάννης Β' Κομνηνὸς οὐ μόνον διέκοψε τότε τὸν κατὰ τῶν Λατίνων πόλεμον, ἀλλὰ καὶ συμμαχήσας μετ' αὐτῶν ἐβάδισε κατὰ τῶν Μουσουλμάνων τῆς Συρίας, ἵνα σώσῃ τὰς ἐκεῖ χριστιανικὰς ἡγεμονίας. Ὑπὸ τῶν συμμάχων ἀπεφασίσθη νὰ προσβάλωσι πρῶτον τὴν Καισάρειαν Φιλίππου ἢ Πανιάδα (νῦν Βαριάς, πρὸς Ν. τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου ἐν Παλαιστίνῃ) καὶ εἶτα τὸ Χαλέπιον. Ἡ κοινὴ ἐκείνη ἐκστρατεία ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, αἵτινες ὅμως ταχέως διεψεύσθησαν ἐξ ὑπαιτιότητος αὐτῶν τούτων τῶν ἀπειλουμένων ὑπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ χειμάρρου Λατίνων, οἵτινες ἐδυσπίστουν πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ διαρκῶς ἐφυγομάχουν, καὶ τέλος ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τῶν περαιτέρω ἀγώνων καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν (1138). Τὸ ἐπιὸν ἔτος, ἐπανελθὼν ὁ Ἰωάννης, ἐσυνέχισε τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἀράβων πολέμους του, ἐξεπόρθησε πλεῖστα αὐτῶν φρούρια, καὶ τῷ 1143, διατρίβων ἐν Κιλικίᾳ καὶ στρατοπεδεύων ἔν τινι βαθυτάτῃ φάραγγι, ἐξῆλθεν εἰς θήραν, καθ' ἣν συναντήσας ἀγριόχοιρον ἐφόνευσε μὲν αὐτόν, ἀλλ' ἐν τῇ πάλῃ ἐτραυματίσθη ἔκ τινος τῶν ἐν τῇ φαρέτρᾳ αὐτοῦ δηλητηριωδῶν βελῶν καὶ μετά τινας ἡμέρας ἀπέθανε, καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του *Μανουήλ*.

Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Οὐγγρίδος ἡγεμονίδος Εἰρήνης ἐγέννησε 4 υἱοὺς (Ἀλέξιον, Ἀνδρόνικον, Ἰσαάκιον καὶ Μανουήλ) καὶ 3 θυγατέρας. Ἐκ τῶν υἱῶν οἱ Ἀλέξιος καὶ Ἀνδρόνικος προαπέθανον τοῦ πατρός των, ὁ δὲ Ἰσαάκιος ἦτο νωθρὸς καὶ ἀπόλεμος, εἰς οὐδεμίαν ποτὲ συμμετασχὼν ἐκστρατείαν, ἐνῷ ὁ νεώτερος πάντων Μανουὴλ διεκρίθη ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ λοιπαῖς στρατιωτικαῖς ἀρεταῖς, ὥστε ὁ Ἰωάννης ἔκρινεν ἐπιβεβλημένον νὰ ὑποδείξῃ τοῦτον ὡς διάδοχον τοῦ θρόνου του.

— ***Μανουὴλ Α' Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1143—1180). Ἦτο τέταρτος υἱὸς τοῦ βασιλέως *Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ*. Ἐπιδοθεὶς ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας εἰς τὰς ἀσκήσεις περὶ τὴν ἱππασίαν καὶ ὁπλομαχητικήν, ἠκολούθησε νεαρώτατος ἔτι τὸν πατέρα του βασιλέα Ἰωάννην Β' ἐκστρατεύοντα κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διεκρίθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν ῥώμην του καὶ τὸ ψυχικὸν αὐτοῦ σθένος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐν Κιλικίᾳ, ἀνακηρυχθεὶς αὐτοκράτωρ ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Ἀξοῦχον καὶ τὸν χαρτουλάριον Βασίλειον Τζιντζιλούκιον, ἵνα περιορίσωσι τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ἰσαάκιον καὶ προλάβωσι πᾶσαν ἐκ μέρους αὐτοῦ ἀντίδρασιν· συγχρόνως ἀπέστειλε διὰ θαλάσσης τὸν νεκρὸν τοῦ πατρός του εἰς Κωνσταντινούπολιν, αὐτὸς δὲ μετέβη ἐκεῖ διὰ ξηρᾶς, γενόμενος μετ' ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ δεκτὸς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ τῆς πρωτευούσης. Ἀφοῦ ἐξησφάλισεν οὕτω τὴν κατοχὴν τοῦ θρόνου του, ἔπεμψεν εἰς Ἀντιόχειαν στρατὸν καὶ στόλον ὑπὸ τοὺς Δημ. Βρανᾶν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Ἰωάννην καὶ Ἀνδρόνικον Κοντοστεφάνους (ἀνεψιούς του ἐξ ἀδελφῆς), ἵνα ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου. Πιεσθεὶς ὁ δοὺξ Ἀντιοχείας Ραϋμοῦνδος ἠναγκάσθη νὰ προσέλθῃ (τῷ 1144) εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ὁμόσῃ πίστιν εἰς τὸν βασιλέα.

Μετὰ τοῦτο ὁ Μανουήλ, λαβὼν ἀφορμὴν τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου εἰσβολὴν εἰς τὰς μικρασιατικὰς ἐπαρχίας, ἐστράτευσεν ἐναντίον των καὶ μετὰ τριετεῖς νικηφόρους ἀγῶνας ἠνάγκασε τὸν σουλτᾶνον νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ καταληφθέντα φρούρια καὶ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην (1147). Ἀλλὰ συγχρόνως νέα ἀνηγγέλλετο ἐκ Δυσμῶν ἐπιδρομή: ἡ Β' Σταυροφορία, ἧς ἡγοῦντο οἱ δύο ἰσχυρότεροι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἡγεμόνες, ὁ Κορράδος Γ' τῆς Γερμανίας καὶ ὁ Λουδοβῖκος Ζ' τῆς Γαλλίας. Ὁ Μανουὴλ ἐδέχθη αὐτοὺς εὐμενῶς καὶ τοῖς παρέσχε πᾶσαν εὐκολίαν,

Digitized by Google

ἵνα ὁδηγήσωσι μὲ πᾶσαν δυνατὴν ἄνεσιν τὰ στρατεύματά των διὰ τῶν βυζαντινῶν χωρῶν· συγχρόνως δὲ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἀγερώχους ἐκείνους ἡγεμόνας καὶ τὰ στίφη των τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς χώρας, ἥτις τοὺς ἐφιλοξένει. Ἡ σταυροφορία ἐκείνη ἀπέτυχεν οἰκτρῶς καὶ οἱ ἀρχηγοί αὐτῆς, μετὰ διετεῖς τραγικὰς ὅσον καὶ ἀδόξους περιπετείας, ἐπανῆλθον συντετριμμένοι εἰς τὰ ἴδια.

Καθ' ὃν χρόνον κατήρχοντο ἀπὸ Β. οἱ σταυροφόροι, ἕτερα στίφη, οἱ Νορμανδοὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας, ὑποκινηθέντες ὑπὸ τοῦ Κορράδου Γ', ἐπέδραμον εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ρογῆρον, ἐκυρίευσαν τὴν Κέρκυραν καὶ ἐλεηλάτησαν ἀγρίως τὴν Κόρινθον, τὴν Εὔβοιαν, τὰς Θήβας καὶ τὴν Ἀττικήν. Ὁ Μανουήλ, ἔχων ἐστραμμένην πᾶσαν τὴν προσοχήν του πρὸς τοὺς σταυροφόρους, ἀφῆκεν ἀνενοχλήτους τοὺς Νορμανδούς· μόλις ὅμως ἀπηλλάγη τοῦ κινδύνου τῶν πρώτων, ἐστράτευσε πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κερκύρας καὶ ἀφοῦ μετὰ αἱματηροὺς ἀγῶνας κατέλαβε τὸ ὀχυρὸν αὐτῆς φρούριον καὶ ἐξεδίωξε τοὺς ἐπιδρομεῖς ἐκ τῆς νήσου (1149), ἡτοιμάζετο νὰ στρατεύσῃ πρὸς κατάληψιν καὶ αὐτῆς τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐκεῖθεν ἐπιδρομάς. Μαθὼν ὅμως ὅτι οἱ Οὖγγροι καὶ οἱ Σέρβοι, ὑπὸ τῆς Γερμανίας προτρεπόμενοι, ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ δὲ Τοῦρκοι κατὰ τῶν μικρασιατικῶν, ἔπεμψεν ἰσχυρὰν μοῖραν στόλου ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Ἀξοῦχον, ἵνα καταλάβῃ τὴν Ἀγκῶνα (Ἰταλίας), αὐτὸς δὲ ἐβάδισε κατὰ τῶν Σέρβων. Καὶ ὁ μὲν στόλος, ἐξ ἀπειρίας τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνδρὸς χερσαίου, ἐναυάγησε καὶ διελύθη εἰς τὰς ἀλβανικὰς ἀκτάς· ὁ Μανουὴλ ὅμως εἰσβαλὼν εἰς Σερβίαν ἐκυρίευσεν ἅπαντα τὰ ἐκεῖ φρούρια, ἐγκατέστησε φρουρὰς βυζαντινὰς εἰς τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν καὶ εἶτα ἀπῆλθεν, ἄγων πλῆθος αἰχμαλώτων καὶ λείαν ἄφθονον. Τότε ὁ ζουπᾶνος (ἡγεμὼν) τῆς Σερβίας, ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Μανουήλ, ἐπετέθη κατὰ τῶν βυζαντινῶν φρουρῶν. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Μανουὴλ νὰ σπεύσῃ πάλιν εἰς Σερβίαν· ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅμως τὰς προελάσεώς του οἱ περὶ τὸν ζουπᾶνον Σέρβοι ἐξηφανίσθησαν, ἀποσυρθέντες εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας των.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Μανουήλ, πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ Οὖγγροι παρεσκευάζοντο νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων, ἐστράτευσε πάλιν ἐναντίον των καὶ μετὰ μακροὺς ἀγῶνας ἐξηνάγκασε τὸν ζουπᾶνον νὰ προσέλθῃ ἐν ταπεινώσει πρὸ τοῦ βασιλέως καὶ νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, ὑποσχόμενος νὰ ᾖ ἐσαεὶ πιστὸς δοῦλος αὐτοῦ καὶ σύμμαχος.

Οἱ ἀγῶνες κατὰ τῶν Σέρβων, Οὔγγρων καὶ Πατσινάκων ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τρία ὁλόκληρα ἔτη (1150—1153), μετὰ τὸ πέρας δὲ αὐτῶν ἤρχισεν ἡ ἄλλη ἐκστρατεία πρὸς τιμωρίαν τῶν Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνει (1154) ὁ Ρογῆρος, ὁ δὲ διαδεχθεὶς αὐτὸν Γουλιέλμος ἐπρότεινεν ἱκανοποιητικὴν εἰρήνην τῷ Μανουήλ, ὑποσχόμενος τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἁρπαγείσης λείας καὶ τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ Μανουήλ, μὴ ἀρκούμενος εἰς ταῦτα, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ Γουλιέλμου ἰσχυρὸν στρατὸν ὑπὸ τοὺς Μιχαὴλ Παλαιολόγον, Ἰωάννην Κανταχουζηνόν, Ἰωάννην Ἄγγελον, Ἰω. Δούκαν κλπ., οἵτινες συμμαχήσαντες μετὰ τοῦ ἐντοπίου ἄρχοντος Βασαβίλα κατεδίωξαν τὰ στρατεύματα τοῦ Γουλιέλμου καὶ ἐξεπόρθησαν πλεῖστα φρούρια, ἀλλ' ἐν τέλει, μετὰ πολυετεῖς ἀγῶνας, ὁ βυζαντινὸς στρατός, ἕνεκα τοῦ θανάτου τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν αὐτοῦ, τῆς μὴ ἀποστολῆς ἐπαρκῶν ἐνισχύσεων καὶ τῆς προδοτικῆς στάσεως τῶν ἐντοπίων συμμάχων, ἡττήθη καὶ ἐξεκένωσε τὴν Ν. Ἰταλίαν, ὑπογραφείσης καὶ τῆς συνθήκης εἰρήνης μετὰ τοῦ Γουλιέλμου περὶ τὸ 1154.

Ὁ Μανουήλ, ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐξ Ἰταλίας φροντίδων, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὰς ἀσιατικὰς ἐπαρχίας, ἔνθα ὁ μὲν σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου εἶχε καταλάβει πόλεις τινάς, ὁ δὲ γαμβρὸς αὐτοῦ Γιακούπ-Χασάν, ἄρχων τῆς Ἀμασείας καὶ τῆς Ἀγκύρας, κατέλαβε τὸ Οἴνικον καὶ λοιπὰς πόλεις τοῦ Πόντου, καὶ τέλος ὁ Ἀρμένιος Τερόζης κατέλαβεν ἄλλας ἐν Κιλικίᾳ πόλεις. Ὁ δοὺξ τῆς Ἀντιοχείας Ρενάλδος (Renauld de Châtillon), ἐπελθὼν κατὰ τοῦ Τερόζου τῇ προτροπῇ τοῦ Μανουήλ, ἀπώθησεν αὐτόν, ἀλλὰ κατόπιν, μὴ λαβὼν ἣν προσεδόκα ἀμοιβήν, οὐ μόνον ἐγκατέλιπε τὴν Κιλικίαν, ἣν ἀνέκτησεν ὁ Τερόζης, ἀλλὰ καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Κύπρον.

Ὁ Μανουὴλ ἐκστρατεύσας εἰς Ἀσίαν ἀπώθησε τοὺς Τούρκους, εἰσέβαλε νικηφόρος εἰς Κιλικίαν, κατέλαβεν ἅπαντα τὰ ἐκεῖ φρούρια (Λάμον, Κίστραμον, Ἀνάζαρβαν, Λογγινιάδα, Ταρσὸν κ.λ.), ἔφθασεν εἰς Ἀντιόχειαν, ἔνθα ἐδέχθη τὸν ἐν πλήρει ταπεινώσει προσελθόντα Ρενάλδον, καὶ εἶτα ἐβάδισε κατὰ τοῦ Χαλεπίου καὶ τρομοκρατήσας τὸν ἐκεῖ σουλτᾶνον Νουρεντίν, ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, ὑποσχεθέντα συμμαχίαν καὶ ἐπιστρέψαντα ἓξ χιλιάδας Γάλλων καὶ Γερμανῶν αἰχμαλώτων, οὓς εἶχε συλλάβει κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐπιδρομὴν τοῦ Λουδοβίκου Ζ' τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Κορράδου Γ' τῆς Γερμανίας. Μετὰ τὴν μακρὰν καὶ νικηφόρον ἐκείνην ἐκστρατείαν ὁ Μανουὴλ ἐπέστρεψεν ἐν θριάμβῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1156 καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος (1157) ἐστράτευσε πάλιν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ μετὰ διετεῖς ἀγῶνας ἐξηνάγκασε τὸν σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου Ἀζεδδὶν νὰ εἰρηνεύσῃ (1158), ὑποσχεθέντα πιστὴν συμμαχίαν τῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Μετὰ ταῦτα προῆλθε μετὰ τοῦ πάπα εἰς διαπραγματεύσεις περὶ ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὅμως ἐματαιώθησαν λόγῳ τῶν ἑκατέρωθεν προβληθεισῶν ἀξιώσεων, καὶ τέλος τῷ 1168 βασιλεύς, πατριάρχης, σύνοδος καὶ σύγκλητος ἀπεφάνθησαν ὁμοθύμως ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ συνεννόησις καὶ διέκοψαν πᾶσαν σχέσιν μετὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποσταλέντων ἀποκρισαρίων του. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἐπεζήτει νὰ ἑδραιώσῃ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιρροήν του διὰ τῆς μετὰ τοῦ πάπα συνδιαλλαγῆς, ἕτερος κίνδυνος ἐπεκρέματο ἐκεῖθεν κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ γερμανικός. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκος (διαδεχθεὶς ἀπὸ τοῦ 1152 τὸν θεῖόν του Κορράδον Γ') ἐχάραξεν ὡς πρόγραμμα τῆς πολιτείας αὐτοῦ τὴν κάθοδον εἰς τὴν Μεσόγειον διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἰταλίας. Ὁ Μανουήλ, διαβλέπων ὅτι ἡ ἐγκατάστασις τῶν Γερμανῶν ἐν Ἰταλίᾳ θὰ ἀπετέλει σοβαρωτάτην καὶ κατὰ τῶν βυζαντινῶν χωρῶν ἀπειλήν, ἐπεδίωξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ν' ἀνατρέψῃ τὸ σχέδιον τοῦ Γερμανοῦ μονάρχου. Ἀποστείλας πρέσβεις μετ' ἀφθόνων χρημάτων εἰς Ἰταλίαν καὶ συγχρόνως στρατεύματα εἰς Ἀγκῶνα, κατώρθωσε νὰ συμπήξῃ ἕνα ἰσχυρὸν συνασπισμὸν τῶν ἰταλικῶν πόλεων (Ἐνετίας, Γενούης, Παδούης, Πίσης κλ.) καὶ τέλος ἐπέτυχε νὰ ματαιώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Φρειδερίκου καὶ νὰ σώσῃ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τῆς γερμανικῆς κατακτήσεως.

Ἀφ' ἑτέρου, θέλων νὰ ἑδραιώσῃ ὁ Μανουὴλ τὴν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐπιρροήν του, ἀνεμείχθη εἰς τὰς περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐσωτερικὰς αὐτῶν ἔριδας καὶ τέλος ἐστράτευσεν ἐναντίον των καὶ μετὰ μακροὺς ἀγῶνας (1164—1168) ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὰς θελήσεις του. Τότε ὁ Μανουὴλ ἔλαβε μίαν ἀπόφασιν τολμηράν: νὰ ἀναγορεύσῃ διάδοχον τοῦ θρόνου του τὸν Οὖγγρον ἡγεμονόπαιδα Βελᾶν. Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀποκτήσει υἱόν, καί, παραγκωνίζων τόσους νέους ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν, ἔλαβε τὴν παρακεκινδυνευμένην ταύτην ἀπόφασιν, ἣν πάντες δουλικῶς ἀπεδέχθησαν, πλὴν ἑνός, τοῦ ἐξαδέλφου του Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ.

Παρασυρθεὶς κατόπιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀμαλαρίχου (Amaury I, 1162—1173), ἀνεμείχθη εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἔριδας τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀράβων καί, συμμαχῶν μετὰ τοῦ κακοπίστου Ἀμαλαρίχου, ἐπεχείρησε τῷ 1170 τὴν ἄσκοπον καὶ δαπανηρὰν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου, ἐνῷ συγχρόνως ἀφ' ἑνὸς μὲν περιήρχετο εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐνετοὺς καὶ προεκάλει τὴν ὑπὸ τοῦ ἐνετικοῦ στόλου δῄωσιν τῶν ἑλληνικῶν παραλίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἰκονίου ἐλεηλάτουν τὰς μικρασιατικὰς ἐπαρχίας. Ὁ Μανουήλ, θέλων νὰ προστατεύσῃ ταύτας, ἀνήγειρε δύο ἰσχυρὰ φρούρια εἰς Δορύλαιον καὶ εἰς Σούβλεον, ἐκ τούτου δὲ προεκλήθη νέος πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Μανουὴλ ἐκστρατεύσας (τῷ 1174) μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, ἐνεπλάκη ἀσυνέτως ἐν ταῖς πρὸς Δ. τοῦ Ἰκονίου στενωποῖς τοῦ Τζυβρίτζη, ἐν αἷς προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπώλεσε τὸ μεῖζον μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ τοὺς γενναιοτέρους στρατηγοὺς αὐτοῦ.

Κεκλεισμένος μετὰ τῶν συντριμμάτων τοῦ στρατοῦ του ἐντὸς τῶν τραγικῶν ἐκείνων στενωπῶν, ἐδέχθη ἐκ μέρους τοῦ σουλτάνου, ὅλως ἀπροσδοκήτως, προτάσεις λίαν ἐπιεικεῖς, μία τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ κατεδάφισις τῶν νεοστὶ παρὰ τὰ μεθόρια ἀνεγερθέντων φρουρίων. Τοιουτοτρόπως συνήφθη ἡ εἰρήνη, ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἐξήρχετο ὁ Μανουὴλ τῶν στενωπῶν, οἱ Τοῦρκοι μεταμεληθέντες προσέβαλον τὴν ὀπισθοφυλακήν του, προξενήσαντες οὐκ ὀλίγην φθορὰν καὶ ἀπαγαγόντες νέα λάφυρα. Κατόπιν τῆς δολίας ταύτης ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἐπιθέσεως, ὁ Μανουὴλ δὲν ἐξετέλεσε τὸν περὶ κατεδαφίσεως τοῦ φρουρίου Δορυλαίου ὅρον, ἐκ τούτου δὲ ὁ σουλτᾶνος ἔπεμψε φάλαγγα ἐξ 24 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἐδῄωσε τὴν περὶ τὸν Μαίανδρον χώραν μέχρι τῆς θαλάσσης. Βυζαντινὸς στρατὸς πεμφθεὶς κατὰ τῶν ἐπιδρομέων ἐξώντωσεν αὐτοὺς περὶ τὸν Μαίανδρον, φονεύσας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἀτάπακον.

Ὁ Μανουὴλ ἀσθενήσας κατὰ Μάρτιον 1180, ἀπέθανε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους, καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν δωδεκαετῆ υἱόν του *Ἀλέξιον Β'*, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου του μετὰ τῆς Γαλλίδος Μαρίας ἢ Ξένης, θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Ραϋμούνδου. Ἐκ τοῦ πρώτου αὐτοῦ γάμου μετὰ τῆς Βέρθας (Berthe de Sulzbach), γυναικαδέλφης τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Κορράδου Γ', εἶχεν ἀποκτήσει μίαν μόνην θυγατέρα, τὴν Μαρίαν.

Ὁ Μανουὴλ ὑπῆρξε ὁ ἡρωϊκώτερος τῶν βασιλέων τοῦ Βυζαντίου. Ἡ σωματικὴ αὐτοῦ ῥώμη καὶ ἡ εὐκινησία, ἡ περὶ τὰ ὅπλα δεξιότης του καὶ τὸ θάρρος του κατέπληξαν τοὺς συγχρόνους του. Ὡς στρατηγὸς ὅμως ὑπῆρξε μετριώτατος, ὑπείκων μᾶλλον εἰς τὴν ὁρμὴν ἢ εἰς τὴν σύνεσιν, τὴν χαρακτηρίζουσαν πάντοτε τοὺς μεγάλους στρατηλάτας. Ὡς ἄτομον ἦτο ἀκόλαστος, καὶ τέλος ὡς κυβερνήτης σπάταλος καὶ ἄφρων, ἀναλαβὼν ἐπιχειρήσεις παρακεκινδυνευμένας καὶ ἐξαντλήσας ἄνευ λόγου τὰς στρατιωτικὰς καὶ οἰκονομικὰς δυνάμεις τῆς χώρας, ἐξ οὗ προῆλθεν ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του διαμελισμὸς τῆς αὐτοκρατορίας.

—***Ἀλέξιος Β' Κομνηνός.*** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1180—1183). Μόνος υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γάμου μετὰ τῆς Γαλλίδος Μαρίας ἢ Ξένης, θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Ραϋμούνδου. Ἐγεννήθη τῷ 1168 καὶ τῷ 1178, μόλις δεκαετής, ἐνυμφεύθη τὴν ὀκταέτιδα Ἁγνήν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Β'. Διεδέχθη τὸν πατέρα του (ἀποθανόντα τῷ 1180), εἰς ἡλικίαν 12 μόλις ἐτῶν, δι' ὃ καὶ ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῆς νεαρᾶς βασιλίδος μητρός του Μαρίας καὶ τοῦ ἐξαδέλφου του Ἀλεξίου (υἱοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Μανουήλ). Συνδεθέντες οἱ δύο οὗτοι δι' ἀθέσμων ἐρώτων, ὠργίαζον εἰς βάρος τοῦ τε θρόνου καὶ τοῦ κράτους. Οἱ συγγενεῖς τοῦ νεαροῦ βασιλέως ὑποπτευόμενοι ὅτι ὁ ἐραστὴς τῆς βασιλίσσης Ἀλέξιος ἐμελέτα νὰ καθαιρέσῃ αὐτὸν καὶ γίνῃ «ἐπιβήτωρ τῆς ἀρχῆς, ὥσπερ δὴ καὶ τῆς ἀ[...]κούσης», ὡς γράφει ὁ Ν. Χωνιάτης, ἐκάλεσαν τὸν ἐν ἐξορίᾳ Ἀνδρόνικον Κομνηνόν, ὅστις ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέλαβε τὴν δῆθεν προστασίαν τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως, καὶ ἀφοῦ ἐξετόπισε τοὺς πάντας καὶ συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς του πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, συνέλαβε τῷ 1183 καὶ τὸν δεκαπενταετῆ βασιλέα καὶ ἀπέπνιξεν αὐτόν.

—***Ἀνδρόνικος Α' Κομνηνός.*** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1183—1185). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἐξισλαμισθέντος Ἰωάννου Κομνηνοῦ. Συνανεστράφη καὶ συνεξεπαιδεύθη μετὰ τοῦ πρώτου ἐξαδέλφου του βασιλέως Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ. Ἀθλητικὸς τὸ παράστημα καὶ ἀρρενωπὸς τὸ ὕφος, ἄφοβος τὴν καρδίαν, δεξιώτατος ἱππεὺς καὶ τέλειος χειριστὴς τῶν ὅπλων, πρὸς δὲ εὐγλωττότατος καὶ ἐπαγωγὸς τοὺς τρόπους, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ κακοηθέστατος, πανοῦργος, σκληρὸς μέχρις ἀπανθρωπίας, ὑποκριτὴς καὶ ἄπιστος, διῆλθε τὸν μακρὸν βίον του ἐν μέσῳ πολεμικῶν καὶ ἐρωτικῶν περιπετειῶν, προδοσιῶν καὶ κακουργημάτων, καὶ τέλος, ἀνελθὼν διὰ δόλου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, συνετέλεσεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὴν καταβαράθρωσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Νεώτατος διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του, παρακολουθῶν τὸν θεῖόν του βασιλέα Ἰωάννην Β' Κομνηνὸν εἰς τὰς διαφόρους ἀνὰ τὴν Ἀσίαν ἐκστρατείας του, μετὰ τὸν ἐν Κιλικίᾳ δὲ θάνατον τούτου, τῷ 1143, διερχόμενος μετὰ τοῦ σώματός του διὰ τῶν ὀρεινῶν ἐκείνων χωρῶν ἀπεκλείσθη ὑπὸ ὑπερτέρων τουρκικῶν δυνάμεων, συνεκρούσθη μετ' αὐτῶν καὶ τέλος, μετὰ μακράν, ἑκουσίαν ἢ ἀκουσίαν, παραμονὴν παρ' αὐτοῖς[...]σίον των, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα πλὴν τῶν ἄλλων κατορθωμάτων του, συνῆψεν ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τῆς νεαρᾶς ἀνεψιᾶς του Εὐδοκίας, θυγατρὸς τοῦ πρώτου ἐξαδέλφου του Ἰσαακίου Κομνηνοῦ.

Τῷ 1153, ἀποσταλεὶς εἰς Κιλικίαν πρὸς περιστολὴν τοῦ ἐκεῖ Ἀρμενίου ἄρχοντος Τερόζη, ἐπολιόρκησε τὴν Μοψουεστίαν, ἀλλ' ἐπιδοθεὶς εἰς πότους καὶ εὐωχίας παρημέλησε τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατεύματός του καὶ τέλος, ὑποστὰς αἰφνιδιαστικὴν ἐν θυελλώδει τινὶ νυκτὶ ἐπίθεσιν, ἐπολέμησε μὲν ἡρωϊκώτατα, ἀλλ' ἐν τέλει κατετροπώθη καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀντιόχειαν, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Μακεδονίαν καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Μανουήλ, παρ' οὗ ἠλέγχθη μὲν πικρότατα, ἀλλὰ κατόπιν διωρίσθη δοὺξ (διοικητὴς) τῆς παρὰ τὰ οὐγγρικὰ σύνορα Ναϊσοῦ. Ἐκεῖ προῆλθεν εἰς προδοτικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Οὔγγρων Γεΐζα, καθὼς καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Α', ἐξαιτούμενος τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου καὶ ὑποσχόμενος ὡς ἀντάλλαγμα νὰ παραδώσῃ αὐτοῖς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα παρέμεινεν ὑπὸ ἐπιτήρησιν μέχρι τοῦ ἐπιόντος ἔτους (1154), ὅτε, ἀποπειραθεὶς νὰ δολοφονήσῃ τὸν βασιλέα, ἐφυλακίσθη ἐν τοῖς παλατίοις. Τῷ 1163, μετὰ δεκαετῆ σχεδὸν φυλάκισιν, ἀποδράσας ἐκ τῶν φυλακῶν συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐκ νέου, ἀλλ' ἀποδρὰς καὶ πάλιν κατώρθωσε νὰ καταφύγῃ, μετὰ πολλὰς περιπετείας, εἰς Ρωσίαν (περὶ τὸ 1166) παρὰ τῷ αὐλῇ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Γιαροσλάβου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔτυχε θερμῆς δεξιώσεως. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ ᾐτήσατο τὴν συμμαχίαν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου διὰ τὸν κατὰ τῶν Οὔγγρων πόλεμον καὶ ὁ Ἀνδρόνικος, ἐπωφεληθεὶς τῆς περιστάσεως, ἐμεσολάβησεν εἰς τὰς διαπραγματεύσεις καὶ εἶτα ἐστράτευσε μετὰ τοῦ ῥωσικοῦ ἱππικοῦ καὶ διεκρίθη εἰς τὴν κατὰ τῆς Ζεύγμης ἔφοδον. Τυχὼν τότε τῆς συγγνώμης [...]

Digitized by Google

αὐτοκράτορος, ἐπανῆλθε περὶ τὸ 1167 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα εἰς νέαν προῆλθε προστριβὴν μετὰ τοῦ Μανουήλ, μὴ θελήσας νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Οὔγγρον Βελάν, ὃν οὗτος ἀπεφάσισε νὰ ἀναγορεύσῃ διάδοχον τοῦ θρόνου, ἐλλείψει τέκνου ἄρρενος.

Τότε ἀπεστάλη πάλιν εἰς Κιλικίαν, ἔνθα πολεμῶν κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἔδωσε νέα δείγματα τῆς ἀνδρείας του, ἀλλ' ἐν τέλει ἡττηθείς, ἕνεκα τῆς ὀλιγωρίας του, κατέφυγεν εἰς Ἀντιόχειαν, ἔνθα συνῆψεν ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τῆς ὡραίας Φιλίππης, θυγατρὸς τοῦ ἐκεῖ ἡγεμόνος Ραϋμούνδου καὶ ἀδελφῆς τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ Μανουὴλ Μαρίας ἢ Ξένης. Ἀντιληφθεὶς κατόπιν ὅτι ἐπέκειτο ἡ σύλληψίς του, κατόπιν τῶν ἐντόνων διαταγῶν τοῦ Μανουήλ, κατέφυγεν εἰς Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῷ ἐκεῖ βασιλεῖ Ἀμαλαρίχῳ, παρὰ τοῦ ὁποίου διωρίσθη διοικητὴς Βηρυττοῦ. Ὡς τοιοῦτος διέπρεψε πάλιν εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἀράβων πολέμους, ἀλλὰ συγχρόνως ἐδημιούργησε νέον σκάνδαλον, συνάψας ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ ἑτέρας ἀνεψιᾶς του, τῆς Θεοδώρας, θυγατρὸς τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ καὶ χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουίνου Γ'.

Πληροφορηθεὶς καὶ ἐκεῖ ὅτι ἐπέκειτο ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἐκτύφλωσις αὐτοῦ, ἀπέδρα μετὰ τῆς Θεοδώρας παρὰ τῷ σουλτάνῳ τῆς Βαγδάτης καὶ τέλος μετὰ μακρὰς περιπετείας, διὰ Περσίας, Τουρκεστὰν καὶ Καυκάσου, ἀκολουθούμενος πάντοτε ὑπὸ τῆς παλλακῆς του Θεοδώρας, κατέληξε παρὰ τοῖς Τούρκοις τῆς Δυτικῆς Ἀρμενίας, ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν ὁποίων ἔτυχε θερμοτάτης δεξιώσεως. Ἐκεῖ ἐξετραχηλίσθη εἰς τὰς φοβερωτέρας προδοσίας. Τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς Τούρκων ἐξετέλει ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν βυζαντινῶν χωρῶν, δῃῶν αὐτὰς καὶ αἰχμαλωτίζων τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους, μέχρις οὗ ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς τοῦ θέματος Χαλδίας, ἐπελθὼν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ φρουρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ παρέμενεν ἡ Θεοδώρα, ἀπήγαγεν αὐτὴν μετὰ τῶν δύο τέκνων της, ἅτινα εἶχεν ἀποκτήσει ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου συμβιώσεώς της. Ὁ Ἀνδρόνικος τότε ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρουσιασθεὶς ἐν πλήρει ταπεινότητι πρὸ τοῦ βασιλέως Μανουήλ, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε συγγνώμην· δὲν τῷ ἐπετράπη ὅμως νὰ παραμείνῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ὡρίσθη αὐτῷ ὡς τόπος διαμονῆς ἡ μικρὰ πόλις τοῦ Πόντου Οἰνόη.

Ἐκεῖ διετέλει τῷ 1180, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Μανουὴλ καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ δωδεκαετὴς υἱός του Ἀλέξιος Β'. Παρακολουθῶν ἐκεῖθεν τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβαίνοντα, διὰ τῶν ἐκεῖ διαμενόντων υἱῶν του Μανουὴλ καὶ Ἰωάννου, δὲν ἀνεμείχθη μὲν εἰς τὰς ἐπακολουθησάσας συνωμοσίας καὶ στάσεις, ἔγραψεν ὅμως πρὸς τὸν πατριάρχην Θεοδόσιον, διαμαρτυρόμενος δῆθεν διὰ τὰς ἀθεμίτους σχέσεις τῆς χήρας βασιλίσσης Μαρίας μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, συνιστῶν αὐτῷ τὴν ἀπομάκρυνσιν τούτων ἐκ τῶν παλατίων, ἐκφράζων τὴν εἰλικρινῆ ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸν νεαρὸν βασιλέα, καὶ τέλος δηλῶν ὅτι ἦτο ἕτοιμος διὰ προμαχήσῃ ὑπὲρ τούτου, ἐὰν ἤθελε κριθῆ ἀναγκαία ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν παρουσία του. Ἐν τέλει, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενῶν του Κομνηνῶν, ἐστρατολόγησεν ἱκανὴν δύναμιν, κατῆλθεν εἰς Ἡράκλειαν (Πόντου) καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νικομήδειαν, ἐνίκησε παρὰ τὸν Χάρακα τὰ κατ' αὐτοῦ πεμφθέντα στρατεύματα καὶ ἐλθὼν ἐστρατοπέδευσεν εἰς Χαλκηδόνα (τὸ νῦν Καδῆ-κιοϊ). Οἱ περὶ τὸν νεαρὸν βασιλέα ἀπεπειράθησαν τότε νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς αὐτόν, ὑποσχόμενοι τιμὰς καὶ δῶρα, ἐὰν ἤθελεν ἀπομακρυνθῆ ἐκεῖθεν· ἀλλ' ὁ Ἀνδρόνικος ἀπέκρουσεν ὑπερόχως τὰς προτάσεις των, ὥστε ἐδέησε νὰ σταλῇ ἐναντίον του ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἀνδρόνικον Κοντοστέφανον, ὅστις ὅμως καταπλεύσας εἰς Χαλκηδόνα προσεχώρησε τῷ Ἀνδρονίκῳ. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλοι του τότε ἀναθαρρήσαντες ἐστασίασαν καὶ συλλαβόντες τὸν ἐπίτροπον τοῦ βασιλέως καὶ ἐρωμένον τῆς βασιλίσσης Ἀλέξιον Κομνηνὸν ἔπεμψαν αὐτὸν δέσμιον πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον, ὅστις ἀμέσως διέταξε τὴν ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν του.

Ὁ Ἀνδρόνικος ἦτο πλέον κύριος τῆς καταστάσεως. Ἀποστείλας τότε στρατὸν καὶ στόλον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλων του, προεκάλεσε δεινὴν σφαγὴν πάντων τῶν ἐκεῖ Ἰταλῶν, οἵτινες ὑπεστήριζον τὸ καθεστὼς τῆς χήρας βασιλίσσης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ καὶ πλεῖστοι τῶν ἐπισήμων, μεταβάντες εἰς Χαλκηδόνα, ἀνευφήμουν τὸν Ἀνδρόνικον. Τελευταῖος πάντων προσῆλθεν ὁ πατριάρχης, ὃν μετὰ προσποιητῆς εὐλαβείας ὑπεδέχθη ὁ Ἀνδρόνικος, πεσὼν πρηνὴς καὶ κατασπαζόμενος τοὺς πόδας του. Μεταβὰς εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπεσκέφθη τὸν εἰς τὰ παλάτια τοῦ Φιλοπατίου διαμένοντα μετὰ τῆς μητρός του βασιλέα Ἀλέξιον Β' καὶ γονυπετήσας πρὸ αὐτοῦ ἐφίλει δακρύων τοὺς πόδας του, ἐνῷ πρὸς τὴν παρισταμένην χήραν βασίλισσαν προσηνέχθη μετὰ χαρακτηριστικῆς ψυχρότητος. Μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθη τὸν τάφον τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ καὶ ὑποκριτικώτατα τὸν ἐθρήνησε. Ἐξαπατήσας οὕτω πάντας περὶ τῶν ἀγαθῶν του προθέσεων καὶ ἐγκαταστήσας εἰς τὰς ἀνωτάτας θέσεις τοὺς πιστοτέρους ἐκ τῶν ὀπαδῶν του, ἤρξατο καταδιώκων πάντας τοὺς ἀντιπολιτευθέντας αὐτὸν ἄρχοντας, καθὼς καὶ ἐκείνους οὓς ὑπώπτευεν ὡς μὴ ἐπιδοκιμάζοντας τὰς πράξεις του. Πλεῖστοι ἄνδρες διαπρέψαντες εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Μανουὴλ ἐτυφλώθησαν ἢ ἐφονεύθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἐθανάτωσε τὴν χήραν βασίλισσαν Μαρίαν, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ τὴν Μαρίαν, τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του

Πρὸς τὸν νεαρὸν βασιλέα Ἀλέξιον ἐξηκολούθει νὰ φέρεται εὐλαβῶς, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ διέταξε τὴν πανηγυρικὴν αὐτοῦ στέψιν. Μετ' οὐ πολὺ ἀνεκηρύχθη συνάρχων αὐτοῦ καὶ τέλος, μετὰ ἓν ἔτος, ἐθανάτωσε καὶ αὐτὸν (1183) καὶ οὕτως ἀπέμεινε μόνος βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου, εἰς ἐπίμετρον δὲ ἐνυμφεύθη τὴν δεκατριέτιδα σύζυγον τοῦ Ἀλεξίου Ἀγνήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ αὐτοκρατορία ἐκλονίζετο ὑπὸ μυρίων στάσεων καὶ ἐπιδρομῶν. Οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς σφαγῆς Ἰταλοὶ ἐπιβάντες πλοίων τινῶν ἐληλάτουν τὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου, ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου ἐπιδραμὼν κατέλαβε τὴν Σωζόπολιν καὶ τὸ Κοτυάειον καὶ ἐπολιόρκει τὴν Ἀττάλειαν, ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Λαπαρδᾶς ἀποδρὰς εἰς Μ. Ἀσίαν ἀπεπειράθη νὰ ἐξεγείρῃ στάσιν κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ συλληφθεὶς εἰς Ἀδραμύττιον ὡδηγήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτυφλώθη, ὁ Ἰσαάκιος Δούκας Κομνηνὸς (βλ. κατωτέρω) κατέλαβε τὴν Κύπρον. Σοβαρώτεραι στάσεις ἐξερράγησαν εἰς Νίκαιαν, Προῦσαν καὶ Λοπάδιον. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν ἐξεπόρθησε, μετὰ αἱματηροὺς ἀγῶνας, τὰς πόλεις ταύτας καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐτέλεσε μεγαλοπρεπεῖς ἑορτάς.

Ἀλλ' οἱ φρικτοὶ διωγμοὶ τοῦ Ἀνδρονίκου ἐξηνάγκασαν πλείστους ἄρχοντας νὰ ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν των φεύγοντες ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο Εἷς τούτων, ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ἀνεψιὸς καὶ «ἐπὶ τοῦ κεράσματος» τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α', ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου εἰς Ρωσίαν, κατώρθωσε τῷ 1184 νὰ κατέλθῃ εἰς Σικελίαν καὶ νὰ πείσῃ τὸν ἡγεμόνα τῶν ἐκεῖ Νορμανδῶν Γουλιέλμον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου· οὕτω τῷ 1185 ἰσχυρὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ταγκρέδον, καταπλεύσας πρὸ τοῦ Δυρραχίου τῆς Ἀλβανίας, ἀπεβίβασε στρατὸν 60 χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἀλδουῖνον καὶ Ριχάρδον, οἵτινες, ἀφοῦ κατέλαβον σχεδὸν ἀμαχητὶ τὸ φρούριον ἐκεῖνο, προήλασαν εἰς Μακεδονίαν, ἐνῷ συγχρόνως ὁ στόλος διηυθύνετο εἰς Θεσσαλονίκην. Μετ' ὀλίγον κατέλαβον σχεδὸν ἀμαχητὶ καὶ τὴν πόλιν ταύτην, δῃώσαντες δεινῶς αὐτὴν καὶ σφάξαντες πλείστους τῶν κατοίκων της, καὶ εἶτα προήλασαν διὰ τριῶν φαλάγγων κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνενόχλητοι. Τὰ κατὰ τῶν ἐπιδρομέων πεμφθέντα ὀλιγάριθμα στρατεύματα, ἀσύντακτα καὶ κακῶς διοικούμενα, ἠδράνουν, ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς προελαύνων κατελάμβανεν ἀμαχητὶ τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρᾴκης. Ὁ δὲ Ἀνδρόνικος, διαμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἠπείλει διὰ λόγων τοὺς ἐχθρούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατεδίωκεν ἀμειλίκτως, φονεύων καὶ τυφλώνων, πάντα ὃν ὑπωπτεύετο ὅτι δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τῆς οἰκτρᾶς ἐκείνης καταστάσεως. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπεπειράθη, τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1185, νὰ συλλάβῃ καὶ τὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον Κομνηνόν, ἀλλ' οὗτος φονεύσας τότε τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ βασιλέως κατέφυγεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ κατηγανακτημένου λαοῦ καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ. Ὁ Ἀνδρόνικος ἀπεπειράθη νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀλλ' ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ πάντων ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ διὰ θαλάσσης, σκοπεύων νὰ καταφύγῃ εἰς Ρωσίαν, ἀλλὰ συλληφθεὶς εἰς Χιλὴν (ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου), ὡδηγήθη ἁλυσίδετος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ, λέγει ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Νικήτας ὁ Χωνιάτης «ὕβρεσι βάλλεται, κατὰ κόρρης ῥαπίζεται, τοὺς γλουτοὺς ἐπικρούεται, τὴν γένυν τίλλεται, τοὺς ὀδόντας ἐκριζοῦται, τὴν κεφαλὴν ψιλοῦται τριχῶν, εἰς κοινὸν ἐκδίδοται παίγνιον πᾶσι τοῖς συνελθοῦσιν, ἐμπαροινεῖται καὶ ὑπὸ γυναικῶν καὶ τύπτεται πυγμαῖς κατὰ στόματος κτλ.». Λυσσωδέστερον ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ ἐκεῖνοι, ὧν τοὺς συγγενεῖς ἐτύφλωσεν ἢ ἐθανάτωσεν. Ἐν τέλει, ἀφοῦ ἀπέκοψαν διὰ πελέκεως τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα, τὸν ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς. Μετά τινας ἡμέρας ἐξαχθεὶς ἐκεῖθεν καὶ καθεσθεὶς ἐπὶ ψωριώσης καμήλου διεπομπεύθη ἀγρίως διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τέλος ὁδηγηθεὶς εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐκρεμάσθη ἀπὸ τῶν ποδῶν, μέχρις οὗ στρατιώτης τις, εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτόν, τὸν ἐφόνευσε διὰ τοῦ ξίφους του.

—*Ἰσαάκιος Β' Ἄγγελος Κομνηνός.* Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1185—1195 καὶ 1203—1204), υἱὸς τοῦ *Ἀνδρονίκου Ἀγγέλου Κομνηνοῦ*. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 1183, ὅτε, 28ετὴς ὤν, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ στάσιν κατὰ τοῦ *Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ*. Ὅταν ἐπῆλθεν ὁ Ἀνδρόνικος κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Νίκαιαν, ψυχὴ τῆς ἀντιστάσεως ἦτο ὁ Θεόδωρος Καντακουζηνός, μετὰ τὸν φόνον τοῦ ὁποίου οἱ πολιορκούμενοι ἀπέβλεψαν πρὸς τὸν Ἰσαάκιον ὡς μόνον δυνάμενον νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν των, ἀλλ' ἐκεῖνος «ὑπόνωθρος ὢν καὶ τοῦ μάχεσθαι ἀφιστάμενος», ὡς γράφει ὁ Νικήτας ὁ Χωνιάτης, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς εὐθύνης καὶ μὴ θέλων νὰ ἐκτεθῇ περισσότερον ἔναντι τοῦ Ἀνδρονίκου, παρέμεινεν ἀδρανῶν μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως, δι' ὃ καὶ ὁ Ἀνδρόνικος προσηνέχθη ἐπιεικῶς πρὸς αὐτόν. Ἀμνηστευθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔκτοτε ἔζησεν ἐκεῖ ἐντελῶς ἀπαρατήρητος, μέχρι τοῦ 1185, ὅτε ἐνεφανίσθη πάλιν ὡς πρωτεῦον πρόσωπον εἰς τὰς σκηνάς, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐκθρόνισιν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου Α'. Τὴν νύκτα τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1185 ὁ αὐλικὸς Στέφανος Ἁγιοχριστοφορίτης, μεταβὰς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰσαακίου, ἐζήτησε νὰ τὸν συλλάβῃ, ἀλλ' οὗτος προλαβὼν ἐφόνευσε τὸν Στέφανον καὶ εἶτα κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἔνθα μετ' ὀλίγον συνέρρευσαν πλήθη λαοῦ καὶ πολλοὶ ἄρχοντες ὑβρίζοντες τὸν Ἀνδρόνικον. Εἷς τῶν νεωκόρων τῆς Ἁγίας Σοφίας λαβὼν τὸ ἄνωθεν τῆς Ἁγίας τραπέζης αἰωρούμενον «στέφος τοῦ Κωνσταντίνου», ἔθεσεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰσαακίου, ὅστις ἀπεποιήθη νὰ τὸ δεχθῇ. Ὁ λαὸς ἐπιμένων εὐφημεῖ αὐτὸν ὡς βασιλέα καὶ τέλος ἀναβιβάζει αὐτὸν ἐπὶ χρυσοφαλάρου βασιλικοῦ ἵππου, ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὰ παλάτια, θραύει τὰς πύλας αὐτῶν καὶ τὸν ἐγκαθιδρύει ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Ἡ εἴδησις τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Ἀνδρονίκου, διαδοθεῖσα ἀστραπιαίως ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας, προεκάλεσεν ἀκράτητον ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀνακούφισιν, οἱ δὲ καταδιωχθέντες πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄνδρες ἔσπευδον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα εὐφημήσωσι τὸν νέον βασιλέα καὶ ἀναλάβωσι τὰς προτέρας θέσεις των. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας οἱ καταλαβόντες τὴν Θεσσαλονίκην Σικελοὶ ἐβάδιζον ἀνενόχλητοι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνῷ ὁ κατ' αὐτῶν ἀποσταλεὶς στρατός, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ (υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου), παρέμενεν ἀδρανῶν ἐν Φιλιππουπόλει.

Πρώτη φροντὶς τοῦ Ἰσαακίου ἦτο ἡ παγίωσις τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ ἡ συγκρότησις στρατοῦ ἱκανοῦ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐπιδρομάς, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπεδίωξε καὶ τὸν εἰρηνικὸν μετὰ τούτων συμβιβασμόν. Καθ' ὃν χρόνον ἐνίσχυε τὸν στρατόν του διὰ τῶν κατὰ χιλιάδας προσερχομένων παλαιμάχων στρατιωτικῶν κλπ. ἐθελοντῶν, ἔγραψε πρὸς τῶν ἀρχηγὸν τῶν Σικελῶν Ἀλδουῖνον προτείνων εἰρήνην. Κατόπιν τῆς ὑβριστικῆς ἀπαντήσεως τούτου, ἀνετέθη εἰς τὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον Βρανᾶν νὰ βαδίσῃ ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων, οἵτινες εἶχον φθάσει ἤδη μέχρι Μοσινουπόλεως (νῦν Γκιουμουλτζίνας). Ἐντὸς ὀλίγου κατετρόπωσε τὰ πρὸς διαρπαγὴν ἀποσταλέντα σικελικὰ ἀποσπάσματα, ἀνέκτησε τὴν Μοσινούπολιν αἰχμαλωτίσας τὴν φρουρὰν αὐτῆς, καὶ κατεδίωξε συντόνως τὰς συγκεντρωθείσας ἐχθρικὰς δυνάμεις, αἵτινες ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἀλδουῖνον καὶ Ριτζάρδον ὑπεχώρουν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, καταφθάσας δὲ αὐτὰς μετ' ὀλίγον πλησίον τοῦ Στρυμόνος, εἰς θέσιν Δημητρίτσι, τὰς συνέτριψε, πλείστους μὲν φονεύσας, τετρακισχιλίους δὲ αἰχμαλωτίσας, ἐν οἷς καὶ τοὺς δύο στρατηγούς των. Οἱ λοιποὶ ἔφυγον ἐν ἀταξίᾳ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, καὶ μετ' ὀλίγον ἐξεκένωσαν ὁλοτελῶς τὸ βυζαντικὸν ἔδαφος, ὀλίγοι δὲ μόνον κατώρθωσαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς Ἰταλίαν.

Μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν Σικελῶν, ὁ Ἰσαάκιος ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ κράτος του, συνάπτων ὅσον τὸ δυνατὸν στενοτέρας σχέσεις μετὰ τῶν διαφόρων γειτόνων. Πρὸς τοῦτο προσηνέχθη ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας στρατηγοὺς Ἀλδουῖνον καὶ Ριτζάρδον, ἵνα δι' αὐτῶν συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου· συγχρόνως, ἵνα προσοικειωθῇ τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Βέλαν Γ', ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα του. Ἀλλ' ἐνῷ ἐπολιτεύετο οὕτως ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἀντεμετώπιζε πλείστας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ περιπετείας. Οἱ Βουλγαροβλάχοι τοῦ Αἵμου, ἐξ ἀφορμῆς ἐπιβληθέντων τινῶν φόρων καὶ ἀξιώσεων τινων αὐτῶν, σχετικῶν μὲ τὴν φρούρησιν τῶν διαβάσεων τοῦ Αἵμου, ἐπαναστάτησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πέτρου, τοῦ Ἀσὰν καὶ τοῦ Ἰωάννου. Ὁ Ἰσαάκιος, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, κατετρόπωσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξηνάγκασε νὰ ζητήσωσι καταφύγιον πέραν τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τοῖς ἐκεῖ Κομάνοις, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν θριάμβῳ· ἀλλὰ τὸ κίνημα δὲν κατεστάλη, διότι τὸ ἐπιὸν ἔτος (1187) οἱ ἐπαναστάται, διαβάντες τὸν Δούναβιν, ἐπανήρχισαν τὰς δῃώσεις των. Τότε ὁ Ἰσαάκιος ἔπεμψεν ἐναντίον των νέαν ἐκστρατείαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θείου του Ἰσαακίου Ἀγγέλου, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου κατετρόπωσεν αὐτούς. Τοῦτο προεκάλεσεν ἀνησύχους τινὰς ὑπονοίας παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, ὅστις, φοβούμενος τὴν ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν δημοτικότητα τοῦ θείου του, ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀρχηγίας, ἣν ἀνε-

Digitized by Google

θεσεν εἰς τὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον Βρανᾶν. Ὁ γενναῖος ἀλλ' ἀρχομανὴς στρατηγὸς οὗτος, ἅμ' ὡς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν, ἀντὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐπανεστάτησεν ὁ ἴδιος ἵνα γίνῃ αὐτοκράτωρ καὶ φορέσας ἐν Ἀδριανουπόλει τὰ βασιλικὰ πέδιλα ἐβάδισε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· πρὸ τῆς ὁποίας ὅμως ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη. Εἰς τὴν νίκην ταύτην συνετέλεσε καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένων τότε καῖσαρ Κορράδος, στρατολογήσας τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατίνους. Τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νέων ταραχῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι οἱ Λατῖνοι διὰ τῶν μεγαλαυχιῶν των ἐπὶ τῇ δράσει των καὶ τῶν διαρπαγῶν ἃς διέπραξαν κατὰ τῶν κατοίκων τῶν προαστείων, τῶν συνταχθέντων μετὰ τοῦ Βρανᾶ, προεκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ προῆλθον εἰς αἱματηρὰς μετ' αὐτῶν συγκρούσεις ἐν τῇ πόλει, τὰς ὁποίας μετὰ κόπου ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ ὁ Ἰσαάκιος.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βουλγαροβλάχοι ἐπαναστάται ὠργίαζον ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ (οὔσῃ τότε ἐπαρχίᾳ τοῦ Βυζαντίου), ὥστε ὁ Ἰσαάκιος ἠναγκάσθη νὰ στρατεύσῃ δὶς ἐναντίον των, τῷ 1288 καὶ τῷ 1289, χωρὶς ὅμως νὰ καταδαμάσῃ αὐτούς. Συγχρόνως (τῷ 1289) ἑτέρα ἐπανάστασις ἐξερρηγνύετο ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Μαγκαφᾶν, ὅστις καταλαβὼν τὴν Φιλαδέλφειαν, γενέτειραν αὐτοῦ, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ. Καὶ κατεστάλη μὲν καὶ αὕτη ἡ στάσις, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ νέα θύελλα ἐνέσκηπτε κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1187 κατάληψις τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Σαλαδδίν, σουλτάνου τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ Καΐρου, καὶ ἡ ὁλοσχερὴς σχεδὸν κατάλυσις τῶν ἀπὸ τῆς Α' Σταυροφορίας (1097—1108) ἱδρυθέντων ἐν Συρίᾳ λατινικῶν κρατιδίων, προεκάλεσαν νέαν σταυροφορίαν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκον Α' Βαρβαρόσσαν, τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον-Αὔγουστον καὶ τὸν Ἄγγλον ἡγεμονίδην Ριχάρδον τὸν Λεοντόκαρδον. Πάντες οἱ ἀνωτέρω διηυθύνθησαν εἰς Συρίαν διὰ θαλάσσης, πλὴν τοῦ Φρειδερίκου, ὅστις κατῆλθε διὰ ξηρᾶς μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Ἡ εἴσοδος τῶν σταυροφόρων τούτων εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος ἐδημιούργησε νέας σοβαρωτάτας ἐν τῷ κράτει ἀνωμαλίας. Ἡ διατροφὴ τοσούτου στρατοῦ (15 χιλ. πεζῶν, 15 χιλ. ἱππέων κλπ.), αἱ ὑφιστάμεναι ἀπὸ τῶν προηγουμένων σταυροφοριῶν δυσπιστίαι καὶ μίση, καὶ ἰδίως ἡ ἐπαμφοτερίζουσα πολιτικὴ τοῦ Ἰσαακίου καὶ αἱ ἀγέρωχοι ἀξιώσεις τοῦ Φρειδερίκου προεκάλεσαν αἱματηρὰς μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν σταυροφόρων συγκρούσεις, μέχρις οὗ, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1190, διεπεραιώθησαν οὗτοι εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ ἐξηκολούθησαν τὴν πρὸς τὴν Συρίαν πορείαν των.

Πλὴν τούτων ἀλλεπάλληλοι στάσεις ἠπείλουν καθ' ἑκάστην τὸν θρόνον τοῦ Ισαακίου καὶ συνεκλόνιζον τὴν αὐτοκρατορίαν. Μετὰ τὸν *Ἀλέξιον* Καυσαλώνην καὶ *Ἀλέξιον* τὸν Ψευδαλέξην (βλ. τὰς λ.) ἕτερος στασιαστὴς ἐνεφανίσθη ἐν Νικομηδείᾳ, «οὐχ οὗτοι δὲ μόνον (λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης), ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἄλλοτε πάλιν καὶ πάλιν καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὁσάκις ἐπανέστησαν». Ἅπαντες οὗτοι συνελήφθησαν μὲν καὶ ἐτιμωρήθησαν, ἀλλ' οἱ κλονισμοὶ οὗτοι ἐξήντλησαν καὶ ἐξήρθρωσαν τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξηκολούθει ἡ ἐπανάστασις τῶν Βουλγαροβλάχων οἵτινες, ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῶν Κομάνων, κατέλαβον τὸν Αἷμον καὶ δι' ἀνεγέρσεως φρουρίων ἐπ' αὐτοῦ ἠσφάλισαν τὰς διαβάσεις του. Τῷ 1192 ὁ Ἰσαάκιος, ἐκστρατεύσας ἐναντίον των, παρεσύρθη εἰς φοβερὰν ἐνέδραν, ἐν ταῖς ὀρειναῖς δυσχωρείαις τοῦ Αἵμου, καθ' ἣν ἀπώλεσε μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ πάσας τὰς ἀποσκευὰς αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς εἰς Βερόην, ὁπόθεν κατῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ ἐπαναστάται, ἐπαρθέντες ἐκ τῆς ἐπιτυχίας των ἐκείνης καὶ ἐφοδιασθέντες ἐκ τῶν ληφθέντων λαφύρων, ἐγένοντο τότε ἐπιθετικώτεροι. Ἐξεπόρθησαν τὴν Ἀγχίαλον καὶ τὴν Βάρναν, ἐπιτρέχοντες δὲ τὴν ὕπαιθρον χώραν ἐδῄουν ἀγρίως αὐτήν. Καὶ ἀνέκτησε μὲν μετ' ὀλίγον τὰς ἀνωτέρω πόλεις ὁ Ἰσαάκιος, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐξηκολούθει ἀμείωτος, ἐνῷ συγχρόνως ὁ ζουπᾶνος τῶν Σέρβων, ἐπαναστατήσας καὶ αὐτός, ἐπέδραμε δῃῶν τὴν χώραν μέχρι Σκοπίων. Ἐκστρατεύσας καὶ κατὰ τούτου ὁ Ἰσαάκιος, κατετρόπωσεν αὐτὸν παρὰ τὸν ποταμὸν Μοράβαν, προξενήσας τοιοῦτον τρόμον εἰς τοὺς Σέρβους, ὥστε οὗτοι φεύγοντες ἐρρίπτοντο ἀλλόφρονες ἐν τῷ ποταμῷ καὶ ἐπνίγοντο. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰσαάκιος συναντηθεὶς παρὰ τὸν ποταμὸν Σαῦον μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Οὐγγαρίας Βέλα, πενθεροῦ του, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἐνισχύσεις τινὰς ἐπανῆλθε διὰ Βουλγαρίας καὶ Φιλιππουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁπόθεν νέαν ἔπεμψε κατὰ τῶν Βουλγαροβλάχων ἐκστρατείαν ὑπὸ τὸν ἐξάδελφόν του Κωνσταντῖνον Ἄγγελον. Οὗτος ἐντὸς ὀλίγου κατετρόπωσε τοὺς ἐπαναστάτας, ἐπαρθεὶς ὅμως ἐπεχείρησε νὰ ἀνακηρυχθῇ αὐτοκράτωρ, ὅτε, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν συστρατήγων του, παρεδόθη δέσμιος εἰς τὸν Ἰσαάκιον. Ἐκλιπόντος τοῦ Κωνσταντίνου οἱ ἐπαναστάται ἀνεθάρρησαν, ἤρχισαν πάλιν τὰς ἐπιδρομάς των καὶ κατετρόπωσαν τὰς ἀποσταλείσας κατ' αὐτῶν δυνάμεις ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἀλέξιον Γίδον καὶ Βασίλειον Βατάτσην.

Μετὰ τὰ ἀτυχήματα ταῦτα ὁ Ἰσαάκιος, συγκροτήσας νέας δυνάμεις, ἐστράτευσεν, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1195, κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτῶν ἔπεσε θῦμα τῆς ἀρχομανίας τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου. Ὅταν ἔφθασεν εἰς Κύψελα (τὰ νῦν κοινῶς Ἴψαλα) τῆς Δυτ. Θρᾴκης, ἐστρατοπέδευσεν ἐκεῖ χάριν τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα καὶ ἡμέραν τινά, καθ' ἣν εἶχεν ἐξέλθει εἰ κυνήγιον, ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος, συνωμόσας μετ' ἄλλων στρατηγῶν, ἥρπασε τὴν ἀρχήν, συνέλαβε τὸν Ἰσαάκιον, ἐτύφλωσεν αὐτὸν καὶ εἶτα ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (βλ. λ. *Ἀλέξιος Γ'* Ἄγγελος). Ὁ Ἰσαάκιος ἐφυλακίσθη εἰς τὸ Διπλοκιόνιον τοῦ Βοσπόρου μετὰ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του Ἀλεξίου (βλ. λ. *Ἀλέξιος Δ'* Ἄγγελος). Τοιοῦτον τέλος ἔσχεν ἡ πρώτη αὐτοῦ βασιλεία. Ἐν τούτοις, παρ' ὅλα τὰ ἀτυχήματά του, διαμένων ἐν Διπλοκιονίῳ, τυφλὸς ὡς ἦτο, ὑπὸ μιᾶς μόνον κατείχετο ἐμμόνου σκέψεως: πῶς νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του. Τὰς ἐλπίδας του ἐστήριζεν εἰς τὸν ἐπὶ τῇ θυγατρί του Εἰρήνῃ γαμβρόν του Φίλιππον «ῥῆγα τῆς Ἀλαμανίας» (Γερμανίας) καὶ εἰς τὸν πάπαν, οὗτινος ἀπεφάσισε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομήν, ὑποσχόμενος τὴν εἰς αὐτὸν ὑποταγὴν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας· ἵνα δὲ συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ κρύφα τὸν υἱόν του Ἀλέξιον εἰς τὴν Δύσιν. Τῷ 1201 δραπετεύσας οὗτος μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ τῷ 1203 ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῶν Λατίνων τῆς Δ' Σταυροφορίας, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνηγορεύθη ὑπ' αὐτῶν αὐτοκράτωρ ἐν Δυρραχίῳ (βλ. λ. *Σταυροφορία Δ'*, *Ἀλέξιος Γ'* καὶ *Ἀλέξιος Δ'*).

Μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φυγὴν τοῦ Ἀλεξίου Γ' (τὴν νύκτα τῆς 17—18 Ἰουλίου 1203), ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνηγόρευσε πάλιν βασιλέα τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον, ὅστις ἔσπευσε νὰ προσλάβῃ συμβασιλέα τὸν παρὰ τοῖς Σταυροφόροις υἱόν του Ἀλέξιον. Πρώτη πρᾶξις τοῦ Ἰσαακίου ὑπῆρξεν ἡ ἐπικύρωσις τῶν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του καὶ τῶν σταυροφόρων συναφθεισῶν συμφωνιῶν (ὑποταγὴ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν πάπαν καὶ καταβολὴ κολοσσιαίων ἀποζημιώσεων εἰς τοὺς σταυροφόρους), ἀλλ' ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν πάπαν καὶ οἱ ἐπιβληθέντες βαρύτατοι φόροι πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς ὑποσχεθείσης χρηματικῆς ἀποζημιώσεως προεκάλεσαν δεινὴν κατὰ τῶν δύο συμβασιλέων ἐξέγερσιν· συγχρόνως δὲ ὁ φυγὰς Ἀλέξιος Γ', ἐγκατασταθεὶς ἐν Θρᾴκῃ, ἠπείλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης Ἰσαάκιος καὶ Ἀλέξιος, καθορῶντες ὅτι μόνον διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν σταυροφόρων θὰ δυνηθῶσι νὰ κρατηθῶσιν ἐπὶ τοῦ κλονιζομένου θρόνου των, παρεκάλεσαν αὐτοὺς νὰ ἀναβάλωσι τὴν διὰ Παλαιστίνην ἀναχώρησίν των. Ἀκριβῶς τοῦτο ἐζήτουν καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔβλεπον ἐπικειμένην τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ των, τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Αἱ αὐθάδεις ἀξιώσεις τῶν σταυροφόρων καὶ ἡ πείσμων ἐμμονὴ εἰς τὰ πάτρια τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξετράχυναν τὴν κατάστασιν καὶ λήγοντος τοῦ Νοεμβρίου 1203 ἐκηρύχθη ὁ κατὰ τῶν σταυροφόρων πόλεμος. Λαὸς καὶ στρατὸς τῆς πόλεως, ἀγανακτοῦντες διὰ τὴν ἀδράνειαν τῶν δύο αὐτοκρατόρων, ἐξεθρόνισαν καὶ ἐφυλάκισαν αὐτοὺς τὴν 25 Ἰανουαρίου 1204 καὶ μετὰ τριήμερον φρικώδη ἀναρχίαν ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα ἄσημον νέον, τὸν Νικόλαον Καναβόν. Μετὰ 9 ἡμέρας (5 Φεβρουαρίου), ὁ Ἀλέξιος Δούκας ἢ Μούρτζουφλος, στασιάσας ἐφόνευσε τόν τε Καναβόν, θελήσαντα ν' ἀντισταθῇ, καὶ τὸν ἐν τῇ φυλακῇ Ἀλέξιον Δ'. Ὁ τυφλὸς Ἰσαάκιος ἀσθενῶν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ καὶ πληροφορηθεὶς τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του κατέπεσεν ἄπνους ἐκ τῆς λύπης του.

— ***Ἀλέξιος Γ' Ἄγγελος Κομνηνός***· βλ. λ. *Ἀλέξιος Γ'*.

— ***Ἀλέξιος Δ' Ἄγγελος Κομνηνός***· βλ. λ. *Ἀλέξιος Δ'*.

Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

[Ὁ ἐν Τραπεζοῦντι τοῦ Πόντου βασιλεύσας κλάδος τῶν Κομνηνῶν ὡς ἀρχηγέτην ἔσχε τὸν βασιλέα τῆς Τραπεζοῦντος *Ἀλέξιον Α' Κομνηνόν*, υἱὸν τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ καὶ ἔγγονον τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Α'. Ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν εἴκοσι βασιλέων, οἵτινες ἐβασίλευσαν ἐν Πόντῳ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ βασιλείου τούτου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεώς του (1204—1561), οἱ δέκα ὀκτὼ ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἀνωτέρω κλάδον τῶν Κομνηνῶν, εἶναι δὲ οὗτοι οἱ ἑξῆς:]

— ***Ἀλέξιος Α' Κομνηνός***. Βασιλεὺς τῆς Τραπεζοῦντος (1204—1222). Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν καὶ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ (1183—1185), ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Θάμαρ, βοηθουμένη ὑπό τινων ἀρχόντων, φίλων τοῦ πατρός της, κατώρθωσε (τῷ 1185) νὰ παραλάβῃ τὰ δύο ἀνήλικα τέκνα τοῦ ἀδελφοῦ της Μανουήλ, τὸν πενταετῆ Ἀλέξιον καὶ τὸν τετραετῆ Δαυΐδ, καὶ νὰ σώσῃ αὐτὰ εἰς Γεωργίαν (Καυκάσου), ἔνθα εἶχε μεγάλα κτήματα πατρικά, δωρηθέντα τῷ Ἀνδρονίκῳ ἀπὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γεωργίας Γεωργίου. Ἐκεῖ παρέμεινεν ὁ νεαρὸς Ἀλέξιος μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του μέχρι τοῦ 1204, ὅτε οἱ βάρβαροι τῆς Δ' Σταυροφορίας κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διεμέλισαν τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Τότε ὁ εἰκοσιτετραετὴς ἤδη Ἀλέξιος ἐστράτευσε κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβεν ἄνευ πολέμου. Οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν αὐτὸν ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ καταλυθέντος βυζαντινοῦ κράτους, ἐπειδὴ ἔφερε τὸ ὄνομα τῶν Κομνηνῶν, τοιουτοτρόπως δὲ ἐστέφθη ὁ Ἀλέξιος Α' αὐτοκράτωρ. Ὁ Ἀλέξιος ἔχων ὡς συνεργὸν τὸν ἀδελφόν του Δαυΐδ, κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου νὰ καταλάβῃ ἐκτὸς τῆς Ἀμισοῦ ὅλας τὰς παραλίους πόλεις μέχρι τῆς Ποντοηρακλείας, πρὸς νότον δὲ κατέλαβεν ὅλα τὰ φρούρια τῆς Χαλδίας. Οἱ κατὰ τόπους Βυζαντινοὶ διοικηταὶ δὲν ἔφεραν ἀντίστασιν καὶ τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς βασιλέα, ἐφόσον ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἤδη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Φράγκων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξιος ἐνόμιζε τὸν ἑαυτόν του ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, κατ' ἀνάγκην ἦλθεν εἰς πολεμικὴν ῥῆξιν πρὸς τὸν Θεόδωρον Λάσκαριν, τὸν ἀναγορευθέντα Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα ἐν Νικαίᾳ μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῶν Φράγκων εἰς τὸ Βυζάντιον. Τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων εἶχεν ὁ Δαυΐδ, ἐνικήθη ὅμως κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Λασκάρεως, ὅστις κατέλαβεν οὕτως ὅλας τὰς πρὸς δυσμὰς χώρας τοῦ Ἀλεξίου. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξιος, πολιορκῶν τὴν Ἀμισόν, ἡ ὁποία μόνη, καλῶς διοικουμένη ὑπὸ τοῦ φρουράρχου Σάββα, δὲν ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν του, ὑπέστη ἧτταν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, μόλις δὲ διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπανελθὼν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα μὲ ἕνα μέρος τοῦ στρατοῦ. Ὁ σουλτάνος ἦλθεν ὡς σύμμαχος τῆς πολιορκουμένης πόλεως, διότι ἡ ὑποταγή της εἰς τὸν Ἀλέξιον δὲν συνέφερεν εἰς αὐτόν. Τοιουτοτρόπως τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξίου περιωρίσθη ἀπὸ τῆς Θεμισκύρας, ἀνατολικῶς τῆς Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ ποταμοῦ Φάσιδος ἐν τῇ Κολχίδι, συμπεριλαμβανομένων καὶ μερικῶν παραλιακῶν κτήσεων ἐπὶ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξιος, πολεμούμενος ἀπὸ παντοῦ, δὲν ἤθελε νὰ συμμαχήσῃ οὔτε πρὸς τοὺς Φράγκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὔτε πρὸς τὸ κράτος τῆς Νικαίας, ἀπὸ ἀντιζηλίαν, ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπέτυχεν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ πληρώνῃ ἐτήσιον φόρον εἰς αὐτόν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας ἐστερέωσεν ὁπωσοῦν τὸ κράτος του καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ κράτους τῆς Νικαίας καὶ τοῦ φραγκικοῦ κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τῷ 1222. Διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός του Ἀνδρόνικος, ὅστις ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 1235 (βλ. λ. *Ἀνδρόνικος Α'* αὐτοκράτωρ Τραπεζοῦντος) καὶ ὃν διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου Α', *Ἰωάννης Α'* (1235—1240).

— ***Ἰωάννης Α' Κομνηνὸς*** ὁ *Ἀξοῦχος* (1235—1241). Υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου Α' καὶ διάδοχος Ἀνδρονίκου Α', συζύγου τῆς ἀδελφῆς του. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξεν εἰρηνική. Λέγεται ὅτι ἀπέθανε καταπεσὼν ἀπὸ τὸν ἵππον κατά τινα στρατιωτικὴν παιδιάν.

— ***Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς*** (1241—1263). Υἱὸς Ἀλεξίου Α' καὶ διάδοχος τοῦ Ἰωάννου Α'. Οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ τὸν ὀνομάζουν στρατηγικώτατον, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρουν καμμίαν πολεμικὴν πρᾶξιν πρὸς πιστοποίησιν τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητός του. Τὸ μόνον γνωστὸν πολεμικὸν γεγονὸς τῆς μακρᾶς, ὁπωσοῦν, βασιλείας του ἦτο ἡ μάχη τοῦ Ἐρζιγκιάν, καθ' ἣν συμμαχῶν μετὰ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Γιαγιασεδὶν ἐναντίον τοῦ χάνη τῶν Μογγόλων ἡττήθη μαζί του. Μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην, ὁ Μανουὴλ ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ χάνη καὶ ἐνόμισε συμφέρον διὰ τὸ κράτος νὰ συνάψῃ μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν ἀντὶ τῆς προηγουμένης πρὸς τοὺς σουλτάνους τοῦ Ἰκονίου. Οἱ σύγχρονοι Φράγκοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν, ὅτι τῷ 1253 ὁ Μανουὴλ ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα της Γαλλίας Λουδοβῖκον τὸν Ἅγιον, ὅστις εὑρίσκετο τότε εἰς Συρίαν πρὸς κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἐζήτησε μίαν ἀπὸ τὰς θυγατέρας του ὡς σύζυγον τοῦ υἱοῦ του. Οἱ πρέσβεις ἔφεραν πλούσια δῶρα καὶ ἔγιναν δεκτοὶ μὲ μεγάλας τιμάς, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς των δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι τότε μὲν ὁ Λουδοβῖκος καμμίαν θυγατέρα δὲν εἶχε μαζί του, κατόπιν δὲ τοῦ συνέβησαν ἄλλα ἀτυχήματα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν αἰτία τῆς ὁριστικῆς ματαιώσεως τοῦ γάμου. Ὁ Μανουὴλ ἔκτισε τὸν περικαλλῆ ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας δυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος. Ὁ Μανουὴλ ἀπέθανε τὸν Μάρτιον τοῦ 1263.

Digitized by Google

—***Ἀνδρόνικος Β' Κομνηνὸς*** (1263—1266). Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Α' ἐκ τῆς πρώτης συζύγου Ἄννης Ξυλοχόης, ἐβασίλευσε μόνον τρία ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἄτεκνος.

—***Γεώργιος Κομνηνὸς*** (1266—1280). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Α' ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου Εἰρήνης Συρικαίνης. Διεξήγαγεν εὐτυχεῖς πολέμους κατὰ τῶν Τουρκομάνων, ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους καὶ προσέδωκεν εἰς αὐτὸ δύναμιν καὶ ὑπόληψιν. Καὶ ἐσωτερικῶς προσεπάθησε νὰ ρυθμίσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους καὶ νὰ καταργήσῃ τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν καὶ στρατιωτικῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐξήσκουν οὗτοι ἐπίδρασιν ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ πραγματικὰ συμφέροντά του, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὸ ἔργον. Εἰς μίαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τουρκομάνων ἐπροδόθη ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ἐπιβούλως συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Μόλις ἔφθασεν ἡ ἀγγελία τῆς ἀτυχίας του εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ἀμέσως ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τῆς ἀρχῆς, ἀνηγορεύθη δὲ αὐτοκράτωρ ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης Β'.

—***Ἰωάννης Β' Κομνηνὸς*** (1280—1298). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Α', ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὅτε τὸ κράτος εὑρίσκετο εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς ἐξωτερικῆς αἴγλης καὶ δυνάμεώς του, ἐφαίνετο ὅμως ὀλιγώτερον ἰσχυρὸς τῶν προκατόχων του, διότι ἦτο ἀσθενοῦς χαρακτῆρος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς παντοδυνάμους εὐγενεῖς καὶ τοὺς στρατιωτικούς. Εἰς τὴν ἀσθένειαν τοῦ χαρακτῆρος προσετέθη καὶ ἡ ἀνάμνησις τοῦ παθήματος τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε θῦμα τῆς δυσμενείας τῶν εὐγενῶν, ὥστε δὲν ἐτόλμα ποτὲ νὰ τοὺς προσβάλῃ. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ Ἰωάννης, εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τοῦ κράτους, εἶχεν ὑπόληψιν καὶ τιμήν. Ὅτε ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἀνεγνώρισε τὸν πάπαν ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ ν' ἀποσοβήσῃ τοὺς ἀπὸ τὴν Δύσιν κινδύνους, οἱ δυσηρεστημένοι ὑπήκοοί του ἀπέβλεψαν πρὸς τὸν Ἰωάνην Β' Κομνηνὸν ὡς νόμιμον διάδοχον τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχε πλήρης συμφωνία καὶ δὲν ἀπέβλεπον μερικοὶ πρὸς τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου, ἐπίσης ἐκ τοῦ γένους τῶν Κομνηνῶν, ὁ Ἰωάννης θὰ ἥνωνε τὰ κράτη τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Κωνσταντινουπόλεως ὡς Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ.

Ὁ Μιχαήλ, ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ δημοτικότης τοῦ Ἰωάννου τοῦ ἦτο μᾶλλον ἐπικίνδυνος παρὰ οἱ ἐξωτερικοὶ ἐχθροί, ἐσκέφθη νὰ ἐξασφαλισθῇ, προσφέρων εἰς αὐτὸν τὴν θυγατέρα του καὶ προσλαμβάνων αὐτὸν ὡς σύμμαχον. Τῷ 1281 ἔστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὴν τὸν Γεώργιον Ἀκροπολίτην, τὸν γνωστὸν χρονογράφον, καὶ τοῦ ἐπρότεινε συμμαχίαν, μέλλουσαν νὰ ἐπικυρωθῇ διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρός του, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ παραιτηθῇ ὁ Ἰωάννης τοῦ τίτλου αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων. Αἱ διαπραγματεύσεις ὅμως ἀπέτυχον καὶ ὁ Ἀκροπολίτης ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄπρακτος.

Ὀλίγον μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἔγινε μεγάλη στάσις εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Παπαδόπουλος. Σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Ἰωάννου. Ὁ Ἰωάννης ἠχμαλωτίσθη, ἀλλὰ διαφυγὼν κατώρθωσε ν' ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ καταπνίξῃ τὴν στάσιν. Τὸ συμβὰν τοῦτο ἔπεισε τὸν Ἰωάννην ὅτι ἔπρεπεν ὁπωσδήποτε νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Μιχαήλ, διὰ νὰ ἔχῃ ἐξωτερικὴν ἐπικουρίαν ἐν περιπτώσει νέου κινδύνου ἀνατροπῆς. Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ ἦλθε πρὸς τὸν Ἰωάννην δευτέρα πρεσβεία τοῦ Μιχαήλ, λαμπροτέρα τῆς πρώτης, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν μέγαν λογοθέτην Γεώργιον Ἀκροπολίτην καὶ τὸν μέγαν οἰκονόμον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Θεόδωρον Ξιφιλῖνον, Τραπεζούντιον τὴν καταγωγήν. Κατὰ τὰς γενομένας συζητήσεις ὁ Ἰωάννης ἔστερξε μὲν νὰ νυμφευθῇ τὴν νεωτέραν θυγατέρα τοῦ Μιχαὴλ Εὐδοκίαν καὶ νὰ συνάψῃ συμμαχίαν, δὲν παρῃτεῖτο ὅμως τοῦ τίτλου αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων, ὡς προγονικοῦ κτήματος, οὔτε ἤθελε νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς σύναψιν τοῦ γάμου, φοβούμενος ἀπόπειραν ἐκεῖ κατὰ τῆς ζωῆς του. Πεισθεὶς τέλος περὶ τῶν εἰλικρινῶν διαθέσεων τοῦ Μιχαὴλ διὰ τῆς ἐνόρκου διαβεβαιώσεως τῶν ἀπεσταλμένων καὶ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, τὸ ὁποῖον ἠγγυήθη περὶ τῆς ἀσφαλείας του, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τοῦ ἔγινε λαμπρὰ ὑποδοχή. Ἀλλ' ὅτε ἐπρόκειτο νὰ παρουσιασθῇ ἐπισήμως εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὑπεχρεώθη μετὰ πολλὰς ἀντιρρήσεις ν' ἀποβάλῃ τοὺς δικεφάλους ἀετοὺς καὶ τὰ πορφυρᾶ πέδιλα καὶ νὰ παρουσιασθῇ μὲ στολὴν δεσπότου.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1282 ἔγινεν ὁ γάμος μὲ τὴν Εὐδοκίαν. Κατὰ τὴν ἐπίσημον τελετήν, ὁ Ἰωάννης ἔφερεν αὐτοκρατορικὰ σύμβολα ἀντὶ δικεφάλων μονοκεφάλους ἀετούς, κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν συμφωνίαν μὲ τὸν Μιχαήλ. Οὕτως ἐλύθη τὸ ζήτημα τῶν συμβόλων. Ὡς πρὸς τὸν τίτλον, ἐδέχθη ὁ Ἰωάννης νὰ λέγεται ὄχι αὐτοκράτωρ Ρωμαίων, ἀλλ' «αὐτοκράτωρ Ἀνατολῆς, Ἰβήρων καὶ πάσης Περατίας», οὕτω δὲ εἰς τὸ ἑξῆς τιτλοφοροῦνται οἱ διάδοχοι τοῦ Ἰωάννου βασιλεῖς Τραπεζοῦντος καὶ σύμβολον ἔχουν τὸν μονοκέφαλον ἀετόν. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἰωάννης ἀπουσίαζεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸ κράτος του διέτρεξε κίνδυνον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰβηρίας Δαυῒδ εἰσέβαλεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος, τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο νὰ πολιορκήσῃ. Ἡττήθη ὅμως καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπανελθὼν εἰς Τραπεζοῦντα ὁ Ἰωάννης, δὲν εὗρε τὰ πράγματα εὐχάριστα. Ἐκτὸς καὶ ἄλλων ἀνωμαλιῶν, ἡ σοβαρωτέρα προῆλθεν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του καὶ προκάτοχον Γεώργιον. Ἐλευθερωθεὶς οὗτος ἀπὸ τοὺς Τουρκομάνους ἐπανῆλθεν εἰς Τραπεζοῦντα καὶ εὑρὼν ἐνταῦθα ἀρκετὸν κόμμα εὐγενῶν δυσηρεστημένων κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ἐζήτησε ν' ἀνακτήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά του. Νικηθεὶς ὅμως ἔγινεν αἰχμάλωτος τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις ἐφέρθη ἀδελφικῶς πρὸς αὐτόν, τὸν συνεχώρησε καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, χωρὶς νὰ μετέχῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους.

Ἐνῷ τοιουτοτρόπως ἀποκατέστησε τὴν οἰκογενειακὴν εἰρήνην, ἄλλη οἰκογενειακὴ στάσις συνετάραξε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸν θρόνον του. Ἡ ἑτεροθαλὴς ἀδελφή του Θεοδώρα, ὑποβοηθουμένη ὑπὸ τοῦ δυσηρεστημένου κόμματος, κατέλαβε τὸν θρόνον, ταχέως ὅμως καθῃρέθη. Ὁ Ἰωάννης ἀνέκτησε τὸν θρόνον του.

Ὅλη ἡ βασιλεία τοῦ Ἰωάννου εἶναι πλήρης στάσεων καὶ ἐξωτερικῶν πολέμων. Καὶ τὰς στάσεις μὲν κατέβαλε καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς πολλάκις ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς διηνεκεῖς πολέμους τῶν Τουρκομάνων ἠρημώθη πολλαχοῦ ἡ μεσημβρινὴ ἐπαρχία Χαλδία καὶ τοιουτοτρόπως τὸ κράτος ἐστερήθη τῶν προσόδων πολλῶν μεταλλείων. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ Ἰωάννης ἀπελάμβανε φήμην ἰσχυροῦ βασιλέως, ἡ ὁποία ἦτο γνωστὴ μέχρι τῆς Εὐρώπης. Ὁ πάπας Νικόλαος Δ' προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ συμμετάσχῃ εἰς σταυροφορίαν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων πρὸς ἀνάκτησιν τῶν Ἁγίων τόπων, ἤλπιζε δὲ ὅτι δι' αὐτοῦ θὰ προσήρχοντο σύμμαχοι καὶ οἱ λοιποὶ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ οἱ ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν Τούρκων Μογγόλοι. Παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ὅμως ὁ Ἰωάννης, ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ τῶν διαρκῶν πρὸς τοὺς Τουρκομάνους πολέμων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιχειρήσῃ τοιαύτην μακρινὴν ἐκστρατείαν. Ὁ Ἰωάννης ἀπέθανε τῷ 1298 εἰς τὸ φρούριον Λιμνίων, ἀφήσας δύο υἱούς, τὸν Ἀλέξιον καὶ τὸν Μιχαήλ.

—***Ἀλέξιος Β' Κομνηνὸς*** (1298—1330). Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον εἰς ἡλικίαν δεκαπέντε ἐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐτέθη, κατὰ τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ πατρός του Ἰωάννου Β', ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Βυζαντινοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Β', θείου αὐτοῦ πρὸς μητρός. Ἡ κηδεμονία αὐτὴ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ γεννηθοῦν προστριβαὶ μεταξὺ τῶν δύο αὐλῶν, διότι, ἐνῷ ὁ Ἀνδρόνικος ἤθελε νὰ νυμφεύσῃ τὸν Ἀλέξιον μετὰ τῆς κόρης τοῦ ὑπαλλήλου του Χούμνου, οἱ Τραπεζούντιοι, θεωρήσαντες τοῦτο ὡς προσβολὴν τοῦ βασιλέως των, ἔπεισαν αὐτὸν νὰ νυμφευθῇ χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Ἀνδρονίκου τὴν κόρην τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰβηρίας Πεκά. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ κηρύξῃ τὸν γάμον ἄκυρον, διότι ἔγινε παρὰ τὴν γνώμην του ὡς κηδεμόνος, ἀλλ' αὐτὴ ἀπεναντίας ἔκρινεν αὐτὸν ὡς νόμιμον καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Β', ἔγινε πόλεμος πρὸς τοὺς Τουρκομάνους, ὅστις ἔληξεν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μᾶλλον ἀξιομνημόνευτος ἐκ τῶν πολλῶν μαχῶν ἦτο ἡ γενομένη πλησίον τῆς Κερασοῦντος, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἐχθροί, συνελήφθη δὲ αἰχμάλωτος καὶ ὁ στρατηγός των Κουστογιάν. Ἕτερον γεγονὸς σημαντικὸν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Β' ἦτο ἡ σύναψις ἐμπορικῆς συνθήκης πρὸς τοὺς Γενουάτας τῷ 1306, οἵτινες, ἱδρύσαντες ἐμπορικὰ πρακτορεῖα εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ἦσαν οἱ κυριώτεροι ἐργάται τοῦ μεγάλου διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν Ἀσιατικῶν καὶ Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, διενεργουμένου διὰ τοῦ λιμένος τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως τούτου ἔγιναν συμπληρώσεις τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης πρὸς καλυτέραν ἄμυναν ὄχι μόνον κατὰ τῶν ἀπὸ νότου ἐπερχομένων Τουρκομάνων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀπὸ Σινώπης ὁρμωμένων πειρατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποβιβαζόμενοι εἰς τὰ πλησιόχωρα τῆς Τραπεζοῦντος μέρη ἐπεδίδοντο εἰς λεηλασίας. Ὁ Ἀλέξιος ἀπέθανε τὴν 3 Μαΐου 1330.

—***Ἀνδρόνικος Γ' Κομνηνὸς*** (1330—1332). Υἱὸς Ἀλεξίου Β', ἐβασίλευσε μόνον 18 μῆνας οὐχὶ εἰρηνικῶς. Ἐπανεστάτησαν ἐναντίον του οἱ τρεῖς νεώτεροι ἀδελφοί του Μανουήλ, Γεώργιος καὶ Βασίλειος, ὡς καὶ ὁ θεῖός του Ἐμμανουήλ. Καὶ ὁ μὲν Μανουὴλ καὶ ὁ Γεώργιος νικηθέντες ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ Βασίλειος καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν δραπετεύσαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀποθανὼν ὁ Ἀνδρόνικος ἀφῆκε διάδοχον τὸν υἱόν του Μανουήλ.

—***Μανουὴλ Β' Κομνηνὸς*** (1332). Υἱὸς Ἀνδρονίκου Γ', ἐστέφθη αὐτοκράτωρ δεκαπενταετής. Ἐπὶ τῆς βραχείας βασιλείας του εἰσέβαλον οἱ Τουρκομᾶνοι εἰς τὸ κράτος ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Μπαϊράμ, ἀλλὰ ἡττήθησαν κατὰ κράτος. Ὁ Μανουήλ, βασιλεύσας μόνον ἓξ μῆνας, ἐξεθρονίσθη ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων στάσεων καὶ ἀνταγωνισμῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων.

—***Βασίλειος Κομνηνὸς*** (1332—1340). Νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου Β', ἐπαναστατήσας κατὰ τοῦ βασιλεύοντος ἀδελφοῦ Ἀνδρονίκου Γ' διέφυγε τὸν θάνατον καταφυγὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐνταῦθα διέμεινε καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' καὶ τοῦ διαδόχου του Μανουὴλ Β'. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ αἱ ἐμφύλιοι στάσεις ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου Μανουὴλ Β' ἔλαβον σοβαρὸν χαρακτῆρα, μέχρι τοῦ σημείου νὰ κινδυνεύουν αὐτὰ τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τοῦ κράτους. Τοῦτο ἐννοήσαντες τέλος οἱ εὐγενεῖς, ἐξεθρόνισαν τὸν Μανουὴλ Β' καὶ ἐκάλεσαν τὸν Βασίλειον εἰς τὸν θρόνον, διὰ νὰ καταπαύσουν αἱ ἐμφύλιοι ἔριδες. Ἐλθὼν ὁ Βασίλειος ἐστέφθη αὐτοκράτωρ τῷ 1332, διέψευσεν ὅμως τὰς ἐλπίδας περὶ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης. Παρέβλεπε τοὺς φίλους του κακοποιοῦντας τοὺς ἀντιπολιτευομένους, εἰς μίαν δὲ στάσιν ἐφονεύθησαν ὁ μέγας δοὺξ Λέκας καὶ ὁ μέγας δομέστικος Τσάμπας, ἐλιθοβολήθη δὲ ἡ μεγάλη δούκισσα ἐκ τοῦ γένους τῶν Συρικηνῶν. Πλὴν δὲ τούτων, κατ' ἀνοχὴν τοῦ Βασιλείου, κατέστη ἀνυπόφορος ἡ διαγωγὴ τῶν λεγομένων σχολαρίων, οἱ ὁποῖοι συνήθως ὄντες τυχοδιῶκται Ἴβηρες, Φράγκοι καὶ λοιποὶ ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν. Πάντα ταῦτα κατέστησαν μισητὸν τὸν Βασίλειον. Γενομένης δέ ποτε ἐκλείψεως Ἡλίου, ἐθεωρήθη αὕτη ὡς θεία ὀργή· ἐξ αἰτίας αὐτοῦ συνελθὼν ὁ λαὸς εἰς διαδήλωσιν ἔξωθεν τῶν ἀνακτόρων ἐλιθοβόλησεν αὐτά. Ὁ Βασίλειος εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνυμφεύθη τὴν νόθον θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Εἰρήνην. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο στεῖρα αὐτή, τὴν διεζεύχθη καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Τραπεζουντίαν Εἰρήνην, ἐκ τῶν τέκνων τῆς ὁποίας ἀνεκήρυξε διάδοχον τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην. Ὁ Βασίλειος ἀπέθανε τῷ 1340.

—***Ἄννα Κομνηνὴ*** (1341—1342). Ἦτο θυγάτηρ Ἀλεξίου Β', ἐνδυθεῖσα τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ της Βασιλείου, τὸν θρόνον κατέλαβε βιαίως ἡ πρώτη σύζυγος Εἰρήνη Παλαιολογῖνα. Οἱ Λαζοὶ ὅμως, οἱ Τσάνοι, καθὼς καὶ πολιτικὰ κόμματα τῆς πρωτευούσης ἀπέβλεψαν πρὸς τὴν Ἄνναν ὡς ἀδελφὴν καὶ νόμιμον διάδοχον τοῦ Βασιλείου. Ἡ Ἄννα δὲν ἐδίστασε ν' ἀποβάλῃ τὰ μοναχικὰ ράσα καὶ νὰ περιβληθῇ τὴν ἀνακτορικὴν ἁλουργίδα. Ἡ Εἰρήνη ἐξεθρονίσθη μετὰ βασιλείαν δεκαὲξ μηνῶν καὶ ἡ Ἄννα ἐστέφθη αὐτοκράτειρα νόμιμος, ὡς ἕλκουσα τὸ γένος ἐκ τῶν Κομνηνῶν. Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν στέψιν τῆς Ἄννας ἔρχεται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μιχαὴλ Κομνηνός, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Β'. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει προστάται τῆς Εἰρήνης Παλαιολογίνας, διὰ νὰ συντελέσουν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἐνόμισαν ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ Μιχαὴλ ὡς συζύγου καὶ συνάρχοντος τῆς Εἰρήνης θὰ συνήνωνεν ὅλα τὰ κόμματα. Ὁ Μιχαὴλ ἦλθεν εἰς Τραπεζοῦντα συνοδευόμενος ἀπὸ τρία πλοῖα βυζαντινὰ καὶ ἀρκετὴν στρατιωτικὴν φρουράν. Ἡ Εἰρήνη εἶδε ψυχρῶς τὸν Μιχαὴλ ὡς ἡλικιωμένον, οἱ δὲ εὐγενεῖς Λαζοί, οἱ φίλοι τῆς Ἄννας, τὸν εἶδον μὲ λύπην ν' ἀποβιβασθῇ, ἀλλὰ μὴ τολμήσαντες ν' ἀντισταθοῦν φανερὰ κατέφυγον εἰς τὸν δόλον. Ὅλην τὴν νύκτα ἠρέθισαν τὸν λαὸν κατὰ τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ Βυζαντινῶν, τοὺς ὁποίους ἀπεκάλουν ξένους καὶ τυχοδιώκτας. Τὸ πρωῒ ὁ λαὸς ἐστασίασε καὶ ἐπολιόρκησε τὸ οἴκημα τοῦ Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιτάξῃ βίαν. Οἱ στασιασταὶ τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἔστειλαν δέσμιον εἰς τὸ φρούριον τῶν Λιμνίων. Ἡ Ἄννα ἔμεινε κυρία τῆς πολιτείας.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐστράτευσαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τοῦ κράτους, ἐπροξένησαν πολλὰ κακὰ καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος, ὅτε συνέβη καὶ μεγάλη πυρκαϊά, καταστρέψασα μέγα μέρος τῆς πόλεως. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀπεκρούσθησαν καὶ ἐξεδιώχθησαν.

Οἱ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι ἠνάγκασαν τέλος τοὺς εὐγενεῖς νὰ σκεφθοῦν ὅτι ἔπρεπε νὰ παγιώσουν τὸ κράτος, ἐνθρονίζοντες Κομνηνὸν ἄξιον τῶν ἐλπίδων. Ὅλοι ἐκ συμφώνου ἀπέβλεψαν πρὸς τὸν εἰκοσαετῆ υἱὸν τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος ἔμενε τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἔστειλαν πρεσβείαν καὶ ὁ Ἰωάννης δεχθεὶς τὴν αἴτησιν ἦλθεν εἰς Τραπεζοῦντα μὲ τρία πλοῖα γενουατικὰ καὶ δύο τραπεζουντιακά. Ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Ἄννας. Ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δευτέρους, ἐφονεύθη καὶ αὐτὴ ἡ Ἄννα ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων,

Digitized by Google

καὶ οὕτω κατίσχυσεν ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῷ 1342.

— *Ἰωάννης Γ' Κομνηνὸς* (1342—1344) Υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ, ὅστις θελήσας ἐπὶ τῆς Ἄννας Κομνηνῆς νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη ἐξόριστος εἰς τὸ φρούριον τῶν Λιμνίων. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἰωάννου ὑπῆρξε κακὴ καὶ δυσηρέστησεν ὅλους τούς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι τὸν καθήρεσαν καὶ τὸν περιώρισαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σάββα μετὰ βασιλείαν 20 μηνῶν, ἐκάλεσαν δὲ ὡς διάδοχον τοῦ ἐκθρονισθέντος υἱοῦ τὸν πατέρα του Μιχαὴλ ἐκ τοῦ φρουρίου τῶν Λιμνίων.

— ***Μιχαὴλ Κομνηνὸς*** (1344—1349). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Β', διεδέχθη τὸν υἱόν του Ἰωάννην Γ', ἀνακληθεὶς ἀπὸ τὸ φρούριον τῶν Λιμνίων, ὅπου ἔμενεν ἐξόριστος ἀπὸ τριετίας. Ὁ Μιχαὴλ ἠθέλησε νὰ κάμῃ μερικὰς μεταρρυθμίσεις, διὰ νὰ καλυτερεύσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτος. Ὁ θάνατος μερικῶν εὐγενῶν Λαζῶν ἠνάγκασε τοὺς φίλους του νὰ ζητήσουν νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξησφαλίζοντο εἰς αὐτοὺς προνόμια καὶ τοιουτοτρόπως καθίστατο ὀλιγαρχία προνομιοῦχος. Ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ δὲν ηὐχαριστήθη πολὺ ἀπὸ τοιαύτην περιωρισμένην ἀρχήν, και ὁ λαός, καὶ πρὸ πάντων οἱ Λαζοί, ἔλαβον τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς ἤδη νομίμου τάξεως τῶν εὐγενῶν καὶ ἐφυλάκισαν τὸν δοῦκα Νικήταν καὶ τοὺς λοιποὺς εὐγενεῖς. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαήλ, τῷ 1347, ἐνέσκηψεν εἰς Τραπεζοῦντα φοβερὰ πανώλης, ὁ λεγόμενος μαῦρος λοιμός, ὅστις καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην πολλὴν φθορὰν ἐπροξένησεν.

Τὸ μόνον πολεμικὸν γεγονὸς τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ 1348 μεγάλη ἐκστρατεία τῶν Τουρκομάνων τοῦ Ἐρζερούμ καὶ Ἐρζιγκιὰν κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος. Στρατὸς πολυάριθμος τουρκομανικὸς κατέκλυσε τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Πυξίτου. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπεξῆλθον καὶ μάχαι πολύνεκροι συνεκροτήθησαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἐπὶ τέλους κατίσχυσαν οἱ ἡμέτεροι, και οἱ ἐχθροί, κατόπιν πολλῶν ἀπωλειῶν, ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσουν, καταδιωκόμενοι κατὰ πόδας μέχρι τῶν ὁρίων τοῦ κράτους.

Ἐνῷ ὁ Μιχαὴλ ἦτο ἀπησχολημένος κατὰ τῶν Τουρκομάνων, οἱ Γενουᾶται, νομίσαντες κατάλληλον τὴν περίστασιν, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον καὶ κατέλαβον τὴν Κερασοῦντα καὶ μερικὰς ἄλλας παραλίους θέσεις, ναυμαχήσαντες δὲ πρὸς δύο πλοῖα ἑλληνικὰ ἐνίκησαν αὐτά, ὅτε ἐφονεύθη καὶ ὁ μέγας δοὺξ Καβασίτης. Οἱ Τραπεζούντιοι πρὸς ἐκδίκησιν προέβησαν εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας τῶν οἰκιῶν καὶ καταστημάτων τῶν ἐν Τραπεζοῦντι ἐγκατεστημένων Γενουατῶν, τοὺς δὲ ὑπολειφθέντας ζωντανοὺς ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς. Καὶ παρουσιάσθη μὲν ἰσχυρὸς στόλος ζητῶν ἱκανοποίησιν, εἰς τὸ τέλος ὅμως κατέληξαν εἰς συμβιβασμόν, ὥστε οἱ μὲν Γενουᾶται ἀπέδωκαν τὴν Κερασοῦντα, ὁ δὲ Μιχαὴλ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς τὸ Λεοντόκαστρον, κτίσμα τοῦ Ἀλεξίου Β' ὑπὲρ τὸν λιμένα τῆς Τραπεζοῦντος. Ὁ Μιχαήλ, γέρων καὶ ἀσθενὴς καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀντέχῃ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν δολοπλοκιῶν τῶν εὐγενῶν, παρῃτήθη τὴν 13 Δεκεμβρίου 1349 καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σάββα ἔγινε μοναχός.

— ***Ἀλέξιος Γ' Κομνηνὸς*** (1349—1390). Υἱὸς τοῦ Βασιλείου Κομνηνοῦ καὶ Εἰρήνης τῆς Τραπεζουντίας, ὠνομάζετο πρότερον *Ἰωάννης* καὶ διέμενε μετὰ τῆς μητρός του σχεδὸν ἐξόριστος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐνταῦθα ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἀντιζήλου καὶ πρώτης συζύγου τοῦ Βασιλείου Εἰρήνης Παλαιολογίνας, διὰ νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ πατρός της Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, διότι καταλαβοῦσα αὐτὴ τὸν θρόνον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου, δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ ἀντιπερισπασμὸν ἐκ μέρους τοῦ νομίμου διαδόχου Ἰωάννου. Ὅτε παρῃτήθη ὁ Μιχαὴλ Κομνηνὸς ἄνευ διαδόχου, ὁ λαὸς τῆς Τραπεζοῦντος ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δικαιώματα ὡς γνήσιος Κομνηνός. Ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς συγκατένευσε καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα, διὰ νὰ προσδώσῃ δὲ εἰς αὐτὸν μεγαλυτέραν ἰσχύν, τὸν ἐμνήστευσε μὲ τὴν ἀνεψιάν του Θεοδώραν, θυγατέρα τοῦ σεβαστοκράτορος Νικηφόρου. Ὁ Ἰωάννης ἐλθὼν εἰς Τραπεζοῦντα μετὰ τῆς μητρός του ἐστέφθη αὐτοκράτωρ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ πάππου Ἀλεξίου Β', ὀνομασθεὶς Ἀλέξιος Γ'. Μετὰ δύο ἔτη ἐτέλεσε τὸν γάμον του μετὰ τῆς Θεοδώρας ἐν Τραπεζοῦντι. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου ἔγιναν πολλαὶ στάσεις ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς Δορανίτας καὶ τὸν μέγαν δοῦκα Νικήταν, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ πρωτεύουσαν τὴν ἀνατολικῶς τῆς Τραπεζοῦντος κειμένην παράλιον πολίχνην Τρίπολιν· ἐπὶ τέλους ὅμως, κατορθώσας νὰ ταπεινώσῃ ὅλους τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀντιπάλους του, ἐπανῆλθεν εἰς Τραπεζοῦντα. Πλὴν αὐτῶν, ὁ Ἀλέξιος Γ' διεξήγαγε πολλοὺς ἀγῶνας καὶ πρὸς τοὺς ὁμόρους τοῦ βασιλείου Τουρκομάνους, ἔχων στρατηγοὺς τὸν μέγα δοῦκα Καβασίτην, τὸν δομέστικον Μεϊζομάτην καὶ τὸν Σαμψών. Εἰς μίαν νικηφόρον προέλασιν μέχρι Χεριάνων, ἐπαρχίαν διαφιλονικουμένην ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων, ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν· καὶ ὁ ἴδιος μὲν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐφονεύθησαν ὅμως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του καθὼς καὶ ὁ Καβασίτης. Οἱ ἀγῶνες πρὸς τοὺς Τουρκομάνους, οἱ ὁποῖοι ἐνίοτε κατώρθωνον νὰ ἐπεκτείνουν τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας μέχρι μικρᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν, ἔληξαν διὰ δύο λόγους, πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν, τὰς ὁποίας συνῆψεν ὁ Ἀλέξιος πρὸς τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, διότι αἱ δύο ἀδελφαί του, Μαρία καὶ Θεοδώρα, καὶ ἡ θυγάτηρ Εὐδοκία ἐδόθησαν ὡς σύζυγοι εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους γείτονας Τουρκομάνους, δεύτερον δὲ διὰ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, εἰς τοὺς ὁποίους περιεπλάκησαν οἱ Τουρκομᾶνοι.

Ἀφοῦ παρῆλθον οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι, ὁ Ἀλέξιος ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς χώρας. Ἐπεσκεύασε καὶ συνεπλήρωσε τὰ τείχη τῆς Τραπεζοῦντος, ἐπεσκεύασε τὰ φρούρια τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κράτους καὶ ἐδαπάνησε πολλὰ εἰς ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὑπαρχόντων. Τὸ μεγαλοπρεπέστερον μνημεῖον τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ Ἀλεξίου εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Ὄρους μονὴ τοῦ Διονυσίου, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰς 800.000 χρυσᾶς δραχμάς, ὥρισε δὲ νὰ δίδωνται ἐτησίως εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου 1000 ἄσπρα, τὰ λεγόμενα κομνηνᾶτα. Ὁ Ἀλέξιος Γ', βασιλεύσας ἔτη τεσσαράκοντα καὶ μῆνας τρεῖς, ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 51 ἐτῶν, τὴν 20ὴν Μαρτίου 1390.

—***Μανουὴλ Γ' Κομνηνὸς***(1390—1417). Ἦτο υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀλεξίου Γ'. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας παραληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ἐκληρονόμησε τὴν διοικητικὴν καὶ διπλωματικὴν ἱκανότητα ἐκείνου, ὥστε κατώρθωσε νὰ προλάβῃ τὴν πρόωρον διάλυσιν τοῦ κράτους του κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τοῦ Ταμερλάνου. Διὰ τῆς φιλίας τοῦ Τουρκομάνου ἡγεμόνος Ταχαρτίν, ὅστις μόνος ἀπελάμβανε τὴν εὔνοιαν τοῦ Μογγόλου δορικτήτορος, ἐπέτυχεν ὁ Μανουὴλ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς σύμμαχός του ἐναντίον τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τῆς Ἀσίας καὶ ἰδίως τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀσμάνων Βαγιαζίτ, ἕδραν ἔχοντος τὴν Προῦσαν. Ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὁ Μανουὴλ ὅλας τὰς πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς ἐνεργείας του ἐρρύθμιζε συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ συμμάχου Ταμερλάνου. Ὁ δὲ Ταμερλᾶνος εἶχεν ἀνάγκην τῆς συμμαχίας τοῦ Μανουὴλ καθὼς καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, διὰ νὰ τοῦ χρησιμεύσουν διὰ θαλάσσης κατὰ τοῦ Βαγιαζίτ, μὲ τὸ ναυτικόν των, ἐν ἀνάγκῃ. Πράγματι δέ, δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ μάχης, γράψας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα διέτασσεν αὐτὸν νὰ ἑτοιμάσῃ εἴκοσι πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ἑνωθοῦν μὲ ἄλλα εἴκοσι πλοῖα τοῦ Μανουήλ. Φαίνεται ὅμως ὅτι τοῦ στόλου τούτου δὲν ἔγινε χρῆσις, διότι μετὰ δύο μῆνας, τῷ 1402 ἔγινεν ἡ φονικωτάτη πρὸς τὸν Βαγιαζὶτ μάχη τῆς Ἀγκύρας, καθ' ἣν ὁ μὲν στρατὸς τοῦ Βαγιαζὶτ κατεκόπη καὶ διεσκορπίσθη, αὐτὸς δὲ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐκλείσθη εἰς σιδηροῦν κλωβίον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Εἰς τὴν μάχην προσεκλήθη νὰ συμμετάσχῃ καὶ ὁ Μανουὴλ διοικῶν αὐτοπροσώπως τὸν στρατόν του. ἀλλ' αὐτὸς ἔστειλε μὲν στρατόν, εὗρεν ὅμως πρόφασιν εὔλογον νὰ μὴ προσέλθῃ καὶ ὁ ἴδιος. Ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ Ταμερλᾶνος, ἀφῆκεν ἐπίτροπον τὸν ἀνεψιόν του Μιρζὰ Χαλίλ. Πρὸς τοῦτον, ὡς ἄμεσον κυρίαρχον τῶν χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διετήρουν τὴν συμμαχίαν οἱ πρὶν σύμμαχοι τοῦ Ταμερλάνου, πληρώνοντες χρήματα καὶ παρέχοντες ἐν ἀνάγκῃ καὶ στρατόν. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ Μανουήλ. Ἀποθανόντος δὲ μετ' ὀλίγον τοῦ Ταμερλάνου, ὁ Μιρζὰ Χαλὶλ ἀφῆκε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἔσπευσε πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ μογγολικοῦ κράτους διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν, τοιουτοτρόπως δὲ ὁ Μανουὴλ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ἐπαχθῆ συμμαχίαν καὶ τὴν χρηματικὴν καὶ στρατιωτικὴν εἰσφοράν. Τὰ κατόπιν ἔτη βασιλεύσας ἡσύχως ὁ Μανουήλ, ἀπέθανε τῷ 1417, ἀφήσας διάδοχον τὸν υἱόν του Ἀλέξιον Δ'.

— ***Ἀλέξιος Δ' Κομνηνὸς*** (1417—1446). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μανουὴλ Γ', ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον εὗρε τὸ κράτος περιστοιχισμένον ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων. Ὁ Καρὰ Γιουσούφ, χάνης τῶν Τουρκομάνων, τῶν λεγομένων τοῦ μαύρου προβάτου (καρὰ κογιούν), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλην τουρκομανικὴν φυλήν, λεγομένην τοῦ λευκοῦ προβάτου (ἀκ κογιούν), κατόπιν πολλῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς Μογγόλους ἵδρυσε μέγα κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ταυρίδα τῆς Περσίας καὶ ἐπεξέτεινε τὰ ὅριά του μέχρι τῆς Ἀρσίγγης (σημερινοῦ Ἐρζιγκιάν), ὅθεν ἐξεδίωξε τὸν φίλον τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἀρχηγὸν τῶν Τουρκομάνων τοῦ λευκοῦ προβάτου Ταχαρτίν. Ὁ Ἀλέξιος, εὑρεθεὶς γείτων τοῦ ἐπιφόβου Καρὰ Γιουσούφ, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς συμμαχίας τοῦ ἰσχυροῦ χάνη, μὴ διαφέροντας ἀπὸ τοὺς ὅρους ὑποτελείας, καὶ νὰ δώσῃ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του Αἰκατερίνην, περίφημον διὰ τὰ κάλλη της, εἰς τὸν υἱόν του Τζεχὰν σάχ. Ἀπὸ τὴν ἀνεπιθύμητον αὐτὴν συμμαχίαν ἀπηλλάγη ὁ Ἀλέξιος τῷ 1420 διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Καρὰ Γιουσούφ, ὅστις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους του.

Ὁ Ἀλέξιος ὑπῆρξεν ἀτυχὴς εἰς τὸν οἰκογενειακόν του βίον. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης Καλογιάννης, ὠργισμένος κατὰ τοῦ πατρὸς διὰ τὴν ἀδιαφορίαν του περὶ τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς, διότι ἐλέγετο ὅτι παραμελουμένη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου ἡ βασίλισσα Θεοδώρα Καντακουζηνὴ εἶχεν ὑπόπτους σχέσεις μὲ τὸν πρωτοβεστιάριον τῆς αὐλῆς, τὸν μὲν ἐραστὴν τῆς μητρὸς ἐφόνευσεν, αὐτὴν δὲ καὶ τὸν πατέρα περιώρισεν αὐστηρῶς, καὶ ὁ ἴδιος καταλαβὼν τὴν ἀκρόπολιν ἐσκέφθη νὰ καταλάβῃ τὴν βασιλείαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐξηγέρθη ὁ λαὸς ὑπὲρ τῶν βασιλέων, ὁ Ἰωάννης δραπετεύσας κατέφυγεν εἰς τὸν συγγενῆ βασιλέα τῆς Ἰβηρίας, τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν θυγατέρα ὡς σύζυγον. Ὑποστηριζόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος μετὰ στρατοῦ, ἀποτελουμένου ἀπὸ ξένους μισθοφόρους καὶ πάσης φύσεως τυχοδιώκτας, καὶ ἀντιπαρετάχθη πρὸς τὸν πατέρα του εἰς τὸ χωρίον Ἀχάντι. Ἐνῷ δὲ περιέμενεν ὁ Ἀλέξιος τὴν κατάλληλον στιγμὴν νὰ ἐπιτεθῇ, ἐφονεύθη τὴν νύκτα εἰς τὴν σκηνήν του ὑπὸ φίλων τοῦ Ἰωάννου, ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀκολουθίαν του. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν εἰσῆλθεν ὁ Ἰωάννης χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεύς.

—***Ἰωάννης Δ' Κομνηνὸς*** (1446—1458). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀλεξίου Δ', φέρων καὶ τὸ ἐπώνυμον *Καλογιάννης*, παρέλαβε τὴν βασιλείαν καθ' ὃν χρόνον τὸ πανίσχυρον κράτος τῶν Ὀσμάνων Τούρκων διὰ τῶν συνεχῶν κατακτήσεων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν συνεκέντρωσε μεγάλην στρατιωτικὴν δύναμιν. Ὁ λαὸς τῆς τραπεζουντιακῆς αὐτοκρατορίας ἐδυσπίστει πλέον εἰς τὸ δυνατὸν τῆς περαιτέρω ὑπάρξεώς του καὶ οἱ πλέον φιλοπάτριδες καὶ ἀνδρεῖοι κατελαμβάνοντο ἀπὸ δειλίαν καὶ ἀποθάρρυνσιν. Καὶ οἱ πρὸς ἀνατολὰς Λαζοὶ ἤδη ἐθεώρουν τοὺς Ἕλληνας ὡς τυράννους των καὶ ξένους καὶ ἐγεννᾶτο εἰς αὐτοὺς ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ κυβερνῶνται μόνοι των παρὰ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἔξωθεν ἐπικρεμαμένων κινδύνων καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀντιδράσεως, ὁ Καλογιάννης δὲν ἔχασε κάθε ἐλπίδα διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς αὐτοκρατορίας, οὔτε κατελήφθη ἀπὸ ἀπόγνωσιν. Προσεπάθει μὲ κάθε τρόπον νὰ παγιώσῃ τὸ κράτος, συνάπτων συμμαχίας μὲ τοὺς ὁμόρους Τουρκομάνους ἡγεμόνας, καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ἀπηλπισμένους ὑπηκόους. Ἐν τούτοις ἀνέλπιστος ἐχθρός, ἐκ τῆς Ἀρμενίας ὁρμώμενος, ὁ Τουρκομᾶνος Ἐρτεβὶλ ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος, διέρχεται τὰ ὅρια τοῦ κράτους καὶ γίνεται κύριος τοῦ ὑψηλοῦ Καπανίου καὶ τῶν διόδων του μέχρι τῆς παραλίου Τριπόλεως. Ὁ Καλογιάννης διῄρεσε τὰς δυνάμεις, καὶ διὰ μὲν τοῦ ἑνὸς τμήματος, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς Καβασίτου, ἐσκέπτετο νὰ προσβάλῃ τὸ Καπάνιον κατὰ μέτωπον, διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου, μεταβιβαζομένου διὰ θαλάσσης, νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὰ νῶτα. Ἀλλ' ἐναντίοι καὶ σφοδροὶ ἄνεμοι ἐματαίωσαν τὴν μεταβίβασιν τοῦ στρατοῦ διὰ θαλάσσης καὶ ὁ διὰ ξηρᾶς πορευόμενος στρατὸς ἡττήθη ὁλοσχερῶς ὡς κατωτέρας δυνάμεως, ἐφονεύθη δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς Καβασίτης μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ πολλοί. Ὁ Ἐρτεβίλ, ἀσχολούμενος εἰς τὴν περισυλλογὴν λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων, ἐπεβράδυνε τὴν προέλασιν καὶ τοιουτοτρόπως ἔδωσε καιρὸν εἰς τὸν Καλογιάννην νὰ ἑτοιμάσῃ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἀμύνης. Τὴν ἑπομένην ὁ Ἐρτεβὶλ ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Τραπεζοῦντος. Ὁ στρατός του δὲν ἦτο ἀρκετὸς διὰ νὰ καταλάβῃ ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν, καλῶς ὠχυρωμένην, ἤλπιζεν ὅμως ὅτι οἱ κάτοικοι, ἀπηλπισμένοι ἀπὸ τὴν πρόσφατον καταστροφήν, θὰ ἠναγκάζοντο νὰ παραδοθοῦν. Διὰ νὰ τοὺς τρομοκρατήσῃ δὲ ἀκόμη περισσότερον, διέταξε ν' ἀποκεφαλίσουν ἕνα ἐπίσημον αἰχμάλωτον τῆς μάχης τοῦ Καπανίου, τὸν ἀρχιπποκόμον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ διευθυντὴν τῶν ταχυδρομείων Μαυροκώσταν, εἰς μέρος καταφανὲς εἰς τοὺς φρουροὺς τῆς πόλεως. Ἀλλ' οἱ φρουροί, ἐρεθιζόμενοι ἀπ' ἐναντίας ἀπὸ τὸ αἴσθημα τῆς ἐκδικήσεως, ἔκαμναν ἐξόδους καταστρεπτικὰς εἰς τοὺς πολιορκοῦντας. Ὁ Ἐρτεβίλ, ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς παραδόσεως, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀνεχώρησε. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Καλογιάννης φοβούμενος ὁμοίαν τύχην τῆς Τραπεζοῦντος, ἤρχισε νὰ καταστρώνῃ σχέδια καὶ συνδυασμοὺς συμμαχικοὺς μεταξὺ τῶν γειτόνων Τουρκομάνων ἡγεμόνων, ἀνεξαρτήτων ἀκόμη ἀπὸ τῶν Ὀσμάνων Τούρκων, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ πρᾶγμα ἔγινε γνωστὸν εἰς τὸν πορθητὴν Μωάμεθ Β', ὁ ὁποῖος ὀργισθεὶς διέταξε τὸν διοικητὴν τῆς Ἀμασείας Χιτὶρ μπέη νὰ καταλάβῃ τὴν αὐτοκρατορίαν ὁριστικῶς, προσβάλλων τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ὁ Χιτὶρ μπέης ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν

Digitized by Google

εὗρε δὲ ἀνέλπιστον σύμμαχον τὴν πανώλην, ἡ ὁποία καταστᾶσα σχεδὸν ἐνδημικὴ ἐμάστιζε δεινῶς τὴν Τραπεζοῦντα κατὰ τὴν περίστασιν αὐτήν. Δὲν ἠρκέσθη δὲ εἰς τὴν ἁπλῆν πολιορκίαν τῆς ὠχυρωμένης πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐλεηλάτησεν ὅλας τὰς ἐκτὸς τῶν τειχῶν συνοικίας, ἀποκομίσας λάφυρα πολλὰ καὶ ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους αἰχμαλώτους.

Ὁ αὐτοκράτωρ, πιεζόμενος ἔσωθεν ἀπὸ τὴν πανώλην καὶ ἔξωθεν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, ἐπρότεινε συνθήκην εἰς τὸν Χιτὶρ μπέην, καθ' ἣν ἐδέχετο νὰ πληρώνῃ ἐτήσιον φόρον δισχιλίων χρυσῶν νομισμάτων, ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀφήσῃ ἐκεῖνος ἐλευθέρους τοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ παραδώσῃ ὅλα τὰ λάφυρα. Ὁ Χιτὶρ μπέης ἐδέχθη τοὺς ὅρους καὶ λύσας τὴν πολιορκίαν ἀπεκομίσθη εἰς Ἀμάσειαν. Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν συμφωνίαν αὐτὴν ὁ Καλογιάννης, ἔστειλε τὸν ἀδελφόν του Δαυῒδ πρὸς τὸν Μωάμεθ, διὰ νὰ συνάψῃ τὴν συνθήκην τῆς ὑποτελείας, ἐλπίζων ὅτι οὕτω θ' ἀπεμάκρυνεν ὁριστικῶς τὴν κατάκτησιν τοῦ κράτους. Ο Μωάμεθ ἐδέχθη εὐμενῶς τὸν Δαυῒδ καὶ τὴν συνθήκην, ηὔξησεν ὅμως τὸν ἐτήσιον φόρον ἀπὸ δύο εἰς τρεῖς χιλιάδας χρυσῶν νομισμάτων, δὲν ἀπέβαλεν ὅμως τὴν ἰδέαν ὅτι γρήγορα ἢ ἀργὰ θὰ γίνῃ κύριος τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἐν τούτοις, ὁ Καλογιάννης ᾐσθάνετο προσβεβλημένην τὴν φιλοτιμίαν ὑπὸ τῆς αἰσχρᾶς συνθήκης καὶ προσεπάθει νὰ ἀπαλλαγῇ. Μὴ ἔχων δὲ πεποίθησιν εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ συνάπτῃ ἐξωτερικὰς συμμαχίας. Καὶ κατὰ πρῶτον ἀπέβλεψε πρὸς τὸν Οὐζοὺν Χασάν, ἰσχυρὸν ἡγεμόνα Τουρκομάνων, ὅστις ἐνομίζετο τότε ὁ μόνος ἄξιος ἀντίπαλος τοῦ Μωάμεθ. Ὁ Οὐζοὺν Χασὰν ἐδέχθη τὴν συμμαχίαν, πρὸς βεβαίωσιν δὲ αὐτῆς ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν ὡραίαν θυγατέρα τοῦ Καλογιάννη Αἰκατερίνην καὶ ὡς προῖκα αὐτῆς τὴν κατοχὴν τῆς Καππαδοκίας. Ὁ Καλογιάννης διὰ τὴν ζητουμένην μὲν προῖκα δὲν ἐνδιεφέρετο βέβαια, ἀλλὰ διὰ τὴν κόρην του ἐζήτησε νὰ τῆς ἐπιτραπῇ νὰ πρεσβεύῃ ἐλευθέρως τὸν Χριστιανισμόν. Οἱ ὅροι ἔγιναν δεκτοὶ ἑκατέρωθεν καὶ ὁ ἀρραβὼν τῆς συμμαχίας, ἡ περικαλλὴς Αἰκατερίνη, ἐστάλη μετὰ μεγαλοπρεποῦς συνοδείας ἀρχόντων καὶ ἱερέων εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Τουρκομάνου δυνάστου. Ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὸν ἐμίρην τῆς Σινώπης, τὸν σουλτᾶνον τῆς Καραμανίας, τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἀρμενίων, τῆς Κιλικίας καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἰβηρίας. Ὅλοι αὐτοί, θεωροῦντες τὸν ἐπιφόβως αὐξηθέντα Μωάμεθ κοινὸν ἐχθρὸν καὶ ἔχοντες κοινὸν συμφέρον ἀμύνης, ἐδέχθησαν προθύμως τὰς προτάσεις συμμαχίας τοῦ Καλογιάννη, τῆς ὁποίας ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ ἐκδιώξουν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸν Μωάμεθ. Πρὶν ἢ δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν συμμαχιῶν του, ὁ Καλογιάννης ἀπέθανε τῷ 1458.

— *Δαυῒδ Κομνηνὸς* (1458—1461). Υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου Δ', ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου Δ' τοῦ Καλογιάννη, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ ἐκείνου Ἀλεξίου Ε'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξιος ἦτο μόλις τετραετής, αἱ δὲ κρίσιμοι περιστάσεις ἀπῄτουν εἰς τὸν θρόνον ἄνδρα ὥριμον, ὁ Δαυΐδ, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Καβασιτῶν, ἀνέλαβε τὴν πραγματικὴν ἀρχὴν καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον, παραγκωνίσας ἐντελῶς τὸν ἀνεψιόν του. Καὶ ὁ λαὸς ἐπεδοκίμασε διὰ τῆς σιωπῆς του τὸν σφετερισμὸν τοῦτον, διότι ἔβλεπεν ὅτι ὁ Δαυΐδ ἦτο καταλληλότερος τοῦ ἀνηλίκου Ἀλεξίου. Ὁ Δαυΐδ ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ Τραπεζοῦντος καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ Καλογιάννη, ἀλλὰ σχεδὸν μηχανικῶς, χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὴν τροποποιῇ κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἀνενέωσε τὰς συνθήκας συμμαχίας μετὰ τῶν ἡγεμόνων Ἰβηρίας, Μιγγρελίας, τῶν κατὰ τὴν Κιλικίαν Ἀρμενίων καὶ τοῦ Ἰσμαὴλ ἡγεμόνος τῆς Σινώπης. Ἡ μετὰ τοῦ Τουρκομάνου ἡγεμόνος Οὐζοὺν Χασὰν συμμαχία συναφθεῖσα ἐπὶ τοῦ προκατόχου του ὑφίστατο ἀκεραία. Ἔγραψε πρὸς τὸν πάπαν καὶ τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας Φίλιππον, προσπαθῶν νὰ πείσῃ αὐτοὺς ὅπως διεγείρουν ἐν Εὐρώπῃ ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τοῦ Μωάμεθ, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσεπάθει νὰ ἐγείρῃ ἐν Ἀνατολῇ σταυροφορίαν κατ' αὐτοῦ. Ὁ πάπας ἔστειλε τὸν μοναχὸν Μινορίτην, ὁ ὁποῖος ἐλθὼν εἰς Τραπεζοῦντα καὶ διελθὼν τὴν Ἰβηρίαν, Διαρβεκὶρ καὶ Κιλικίαν παρεκίνει τοὺς ἡγεμόνας εἰς κοινὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μωάμεθ. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τῶν διαπραγματεύσεων τούτων ἦτο νὰ γνωρίσῃ ὁ Μωάμεθ τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους κατὰ σειρὰν ἐτιμώρησεν.

Ὁ Οὐζοὺν Χασάν, πιστὸς σύμμαχος τοῦ Δαυΐδ, ἔστειλε πρεσβείαν πρὸς τὸν Μωάμεθ καὶ ἐζήτησεν ὅπως ἀπαλλάξῃ τὸν Δαυῒδ ἀπὸ τοῦ ἐτησίου φόρου τῶν τρισχιλίων χρυσῶν, ἐξοφλήσῃ δὲ καὶ κάποιαν ἰδικήν του ὀφειλήν. Ὁ Μωάμεθ ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς πρέσβεις: «Πηγαίνετε εἰς ὁδὸν εἰρήνης, καὶ ὅταν ἔλθω εἰς Μεσοποταμίαν, θὰ ἐξοφλήσω ὅλους τοὺς λογαριασμούς μου». Ἀφοῦ δὲ καθυπέταξεν ὁριστικῶς καὶ τὴν Πελοπόννησον, ἐσυνθηκολόγησε πρὸς τὸν Σκενδὲρ βέην καὶ ἐξωμάλυνε τὰς ἐν Εὐρώπῃ ὑποθέσεις, ἐξώπλισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει 150 πλοῖα καὶ ἡτοίμασεν ἰσχυρὸν στρατὸν ἐν Προύσῃ.

Ἂν καὶ ἦσαν μεγάλαι αἱ κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν στρατιωτικαὶ παρασκευαὶ τοῦ Μωάμεθ, ἐν τούτοις, κατὰ τὴν συνήθειάν του, οὗτος μετεχειρίσθη καὶ τὰ πολιτικὰ στρατηγήματα. Ἐπροσπάθησε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τοῦ Δαυῒδ τὸν ἡγεμόνα τῆς Σινώπης Ἰσμαήλ. Ἡ Σινώπη ἦτο ἀρκετὰ ἰσχυρά, εἶχε στόλον ἀξιόλογον, φρουρὰν ἀρκετὴν καὶ προμαχῶνας πανταχόθεν μὲ 300 τηλεβόλα. Ἡ κατοχή της, εὑρισκομένης εἰς τὸ κέντρον τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοῦ ἦτο ἀναγκαιοτάτη. Διὰ τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἱ διπλωματικαὶ τοῦ Μωάμεθ προσπάθειαι ἔτεινον εἰς τὸν σκοπὸν τῆς καταλήψεως αὐτῆς. Ὁ Ἰσμαὴλ μαθὼν τὰς κολοσσιαίας παρασκευὰς τοῦ Μωάμεθ, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν πρέσβυν τὸν υἱόν του μὲ σκοπὸν νὰ μάθῃ κατὰ τίνος ἐστρέφοντο. Ὁ Μωάμεθ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἐκστρατεία μελετᾶται κατὰ τῶν ἀπίστων, ὁ πόλεμος εἶναι ἱερὸς ὑπὲρ τῆς πίστεως τοῦ Ἰσλὰμ καὶ ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τοὺς ὁμοθρήσκους Μουσουλμάνους, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν συμμαχίαν των. Κατώρθωσε δὲ μὲ παντοίας ὑποσχέσεις καὶ παρακλήσεις νὰ δελεάσῃ τὸν ἄπειρον νέον καὶ τοιουτοτρόπως ἔκαμε μαζί του συμμαχίαν. Μόλις ὅμως ἐτελείωσεν ἡ συνθήκη, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσμαὴλ εἶδεν ὅτι ἦτο αἰχμάλωτος τοῦ Μωάμεθ. Ὁ Ἰσμαὴλ ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὴν Σινώπην, λαβὼν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Φιλιππούπολιν καὶ μεγάλην χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν ὁ Μωάμεθ ἐξεστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τοῦ Οὐζοὺν Χασάν. Μετὰ τὰς πρώτας μάχας τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, ὁ Οὐζοὺν Χασάν, ἔντρομος ἀπὸ τὴν ὁρμητικὴν προέλασιν τοῦ ἀντιπάλου, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Ὁ Μωάμεθ ἐδέχθη, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συμμαχήσῃ μαζί του, ἀποσπώμενος ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τοῦ Δαυΐδ καὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων. Τοιουτοτρόπως ὁ Δαυῒδ ἐστερήθη ἀπὸ τὸν μόνον ἀξιόλογον σύμμαχον καὶ ἐγκατελείφθη εἰς τὴν τύχην του.

Ὁ Δαυῒδ ἀπὸ τὸ 1460 εἶχε στρατὸν 20.000 καὶ 30 πολεμικὰ πλοῖα μὲ ἐξησκημένους ναυτικούς, ἦλθον δὲ καὶ ἀρκετοὶ ἐπίκουροι ἀπὸ τὴν Γεωργίαν, ἀλλὰ μόλις ἠκούσθη ἡ μετὰ τοῦ Οὐζοὺν Χασὰν συμμαχία τοῦ Μωάμεθ, ὅλαι αἱ δυνάμεις παρέλυσαν. Ἤδη δὲ κατέπλευσεν εἰς Τραπεζοῦντα ὁ στόλος τοῦ Μωάμεθ καὶ ὁ στρατὸς ἀποβιβαζόμενος προέβαινεν εἰς λεηλασίας τῶν προαστείων. Ἡ κατὰ θάλασσαν πολιορκία διήρκεσεν ἕνα μῆνα χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Μωάμεθ ἐπλησίαζε διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα, χωρὶς νὰ συναντήσῃ πουθενὰ ἀντίστασιν. Ὁ Δαυῒδ κατελήφθη ἀπὸ δεινὴν ἀπελπισίαν καὶ ἤρχισε νὰ διανοῆται περὶ τῆς ἰδικῆς του σωτηρίας καὶ τῶν πολιτῶν. Ὁ Μωάμεθ ἤδη ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ὁ Δαυΐδ, μὴ τολμῶν νὰ κάμῃ καμμίαν ἀντίστασιν, ἤρχισε νὰ διαπραγματεύεται προτείνων τὰς παλαιὰς συνθήκας. Τὰς διαπραγματεύσεις ἔκαμαν ὁ πρωτοβεστιάριος Γεώργιος Ἀμιρούτσης ἐκ μέρους τοῦ Δαυῒδ καὶ ὁ στρατηγὸς Μαχμοὺτ ἐκ μέρους τοῦ Μωάμεθ. Ὁ Μωάμεθ ἐννοῶν τὴν ἀδυναμίαν του ἐζήτει ἄνευ ὅρων τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ἀπειλῶν ὅτι θὰ ἐξανδραποδίσῃ αὐτὴν καταλαμβάνων διὰ τῆς βίας. Λέγεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ Δαυῒδ καὶ ὁ λαὸς ἦσαν διατεθειμένοι νὰ δοκιμάσουν τὴν τύχην διὰ τῶν ὅπλων, ἀλλ' ὅτι παρεπείσθησαν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἀμιρούτση νὰ ὑποκύψουν εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Μωάμεθ, διότι θὰ ἦτο ἀνωφελὴς κάθε ἀντίστασις ἐναντίον τόσης δυνάμεως πεζικῆς καὶ ναυτικῆς. Οὕτως ὁ Δαυῒδ ἀπεφάσισε νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ ὑποστῇ καμμίαν βλάβην καὶ οἱ πολῖται δὲν θὰ ὑποστοῦν κανένα κακόν.

Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ὁ Δαυΐδ, τὴν 15 Αὐγούστου 1461, παραλαβὼν τὴν οἰκογένειάν του ὡδηγεῖτο εἰς τὸν λιμένα ἐπὶ πλοίου τουρκικοῦ, ἐνῷ διὰ ξηρᾶς εἰσήρχοντο οἱ γενίτσαροι καὶ κατελάμβαναν τὴν ἀκρόπολιν, ὁ δὲ διοικητὴς τῆς Ἀμασείας Χιτὶρ μπέης, διορισθεὶς ἔπαρχος, ἔκαμνε κατοχὴν τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐν τούτοις ὅμως, παρὰ τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας, ἔγιναν πλεῖσται κακώσεις καὶ φόνοι καὶ διαρπαγαὶ καὶ στέρησις ἰδιοκτησίας. Ὁ Μωάμεθ ἐξεδίωξεν ἐκτὸς τῆς πόλεως ὅλους τοὺς κατοίκους καὶ ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτοὺς νὰ εἰσέρχωνται ἐντὸς τῶν τειχῶν. Ὅλαι αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὕστερον διέταξε νὰ κατασκηνώσουν εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως προάστεια. Μετὰ πάροδον πολλοῦ χρόνου ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς κατὰ μικρὸν νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ ἐγκαθίστανται μονίμως καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν. Πολλοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ μεσόγεια χωρία, ἄλλοι μετέβησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλοι ἐτράπησαν ἀλλαχοῦ. Ὁ Δαυῒδ ἀκολουθούμενος ἀπὸ πολλοὺς εὐγενεῖς, τοὺς Καβασίτας, Δορανίτας καὶ ἄλλους, ἔφθασεν ἐπὶ πλοίου τουρκικοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν, κατὰ τὴν συμφωνίαν, μετέβη εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη. Ὁ Δαυῒδ παρέδωσε τὴν πόλιν διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του, τὴν ὁποίαν ὅμως ἔχασε τέσσαρα ἔτη, τῷ 1465, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωάμεθ. Φοβούμενος οὗτος τὸ μέγα ὄνομα τῶν Κομνηνῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐξοντώσῃ αὐτὸν οἰκογενειακῶς. Ἐκάλεσε τὸν Δαυῒδ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τοῦ ἐπρότεινε νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν δύο, ἢ τὴν ζωὴν ἀρνούμενος τὴν θρησκείαν του, ἢ τὸν θάνατον ὅλης τῆς οἰκογενείας ἐμμένων εἰς αὐτήν. Τῆς τρομερᾶς προτάσεως ὁ Δαυῒδ ἐξέλεξε τὸ δεύτερον, καὶ τοιουτοτρόπως, ἀφοῦ προηγουμένως εἶδε νὰ πίπτουν ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου αἱ κεφαλαὶ τῶν ἑπτὰ υἱῶν του καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀλεξίου Ε', ἐσφάγη καὶ ὁ ἴδιος.

— *Ἀλέξιος Ε' Κομνηνός*. Ἀνήλικος διάδοχος τοῦ κατὰ τὸ 1458 ἀποθανόντος βασιλέως τῆς Τραπεζοῦντος Ἰωάννου Δ'. Ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξιος ἦτο μόλις τετραετής, ἐτέθη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ πρὸς πατρὸς θείου Δαυῒδ· οὗτος ὅμως κατέλαβε τὸν θρόνον χωρὶς νὰ εὕρῃ καμμίαν ἀντίστασιν, διότι αἱ περιστάσεις ἀπῄτουν ὥριμον ἄνδρα καὶ διότι ὁ λαὸς ἐθεώρησεν αὐτὸν καλύτερον τοῦ Ἀλεξίου. Ἀργότερον, μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ βασιλείου τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β' τῷ 1461, μετεφέρθη καὶ ὁ Ἀλέξιος μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαυῒδ εἰς Ἀδριανούπολιν, τέσσαρα δὲ ἔτη κατόπιν, τῷ 1465, ὑπέστη καὶ αὐτὸς τὴν τραγικὴν τύχην τοῦ Δαυῒδ καὶ τῶν υἱῶν του, σφαγεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωάμεθ. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Κομνηνός, *Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης*. Ἕλλην ἰατρός, σπουδάσας ἐν Παδούῃ φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικήν. Ἔζησε κατ' ἀρχὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει, διορισθεὶς καποικεχαγιὰς τοῦ πρίγκιπος Γρηγορίου Γκίκα. Τῷ 1768 μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, λαβὼν τὸν τίτλον αὐτόθι τοῦ πρωτοσπαθαρίου (ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ). Συνέγραψεν ἱστορίαν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν εἰς 12 βιβλία ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι τῆς ἐποχῆς του. Ο. Ρ.

— **Κομνηνός, *Δημήτριος*.** Πρίγκιψ, γεννηθεὶς ἐν Αἰακίῳ τῆς Κορσικῆς τῷ 1760 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1820. Κατήγετο ἐκ τῆς βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν. Κατετάχθη εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, ὅτε δὲ ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις τῷ 1789 συνελήφθη ὡς βασιλόφρων εἰς Βαρὲν καὶ ἀφεθεὶς ἐλεύθερος ἡνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ πρίγκιπος Κονδὲ εἰς Κόμπλεντζ. Εἶτα μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ Βαυαρίαν καὶ μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ναπολέοντος, οἰκογενειακοῦ φίλου του, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τοῦ «Ἑλληνογλώσσου Ξενοδοχείου», ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, τῆς παρασκευασάσης τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Θ. Β.

— **Κομνηνός, *Ἰωάννης*.** Ἕλλην ἰατρός, σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν· συνέγραψε πραγματείαν «*Περὶ τῶν τεσσάρων ἄκρων τοῦ ἀνθρώπου*». Ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ὠνομάσθη ἰατρὸς τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Βασσαράβα. Ἀπὸ τοῦ 1680—1700 διετέλεσε καθηγητὴς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐν τῷ λυκείῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα. Περιηγηθεὶς τῷ 1710 τὸ Σινᾶ καὶ τὸν Ἄθων συνέγραψε «Προσκυνητάριον», καρεὶς δὲ μοναχὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἱερόθεος* προεχειρίσθη εἰς μητροπολίτην Σιλιστρίας. Τῷ 1716 ἔγραψεν ἐπίγραμμα πρὸς τὸν ἡγεμόνα Νικόλαον Μαυροκορδᾶτον· ἔγραψεν ἐπίσης καὶ θρησκευτικὰ συγγράμματα. Ο. Ρ.

— **Κομνηνὸς *κάλφας*.** Ἀρχιτέκτων ἐν Κωνσταντινουπόλει, καταγόμενος ἐκ Μυτιλήνης καὶ ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Τῷ 1793 διεξεπεραίωσε τὴν ἐργασίαν τῆς ἀνοικοδομήσεως ἢ ἐπισκευῆς τοῦ περιωνύμου ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Κωνσταντινουπόλεως). Ἀπὸ δὲ τοῦ Μαΐου 1809 μέχρι τοῦ θέρους 1810 διεξήγαγε, μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα, τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἐν μέσῳ τῶν φανατικῶν ἐπιθέσεων Ἀρμενίων καὶ Τούρκων, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ ἐφονεύθη. Μ. Ι. Γ.

— **Κομνηνός, *Νικόλαος Παπαδόπουλος*.** Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΖ αἰῶνος (βλ. λ. *Παπαδόπουλος* Νικόλαος Κομνηνός).

— **Κομνηνός, *Τηλέμαχος*.** Καθηγητὴς τῆς ὀργανικῆς χημείας ἐν τῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ, γεννηθεὶς ἐν Σκύρῳ τῷ 1862 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1925. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, φοιτήσας μόνον ἐπὶ ἓν ἔτος, καὶ ἀκολούθως, τῷ 1879, μετέβη εἰς Εὐρώπην, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν χημείαν ἐν Μονάχῳ, Βιέννῃ καὶ Βόννῃ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διετέλεσεν ἀρχικῶς χημικὸς τῶν μεταλλείων Λαυρείου. Τῷ 1883 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τοῦ φαρμακευτικοῦ χημείου τοῦ πανεπιστημίου, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1920. Διετέλεσεν ἀστυχημικὸς Ἀθηνῶν, καθηγητὴς τῆς χημείας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν Εὐελπίδων, ἐξελέγη ὑφηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ τέλος διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ μαθήματος τῆς ὀργανικῆς χημείας ἐν τῷ ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ τῷ 1920. Συνέγραψε πολλὰς ἐπιστημονικὰς μονογραφίας καὶ συγγράμματα ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ

Digitized by Google

ὡς καὶ δίτομον «Ἀναλυτικὴν χημείαν», τὸ «Ἐγχειρίδιον τῆς Ὀργανικῆς χημείας», «Περὶ τῶν προϊόντων τῆς ἐπιδράσεως τῶν πνευματικῶν ἁλάτων» (1912), «Über einen neuen synthetischen Übergang von der Fettreihe in die Aromatische» (1910), «Über vertretbarkeit der in Säureestern befindlichen Alkylen» (1900), «Über eine neue synthetische Darstellungsmethode von sym. Diphenylberusteinsäureester» (1910). κ. γ. μ.

Κόμνος, *Σπυρίδων*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Νεαπόλει καὶ Παρισίοις, ἐλθὼν δὲ βραδύτερον εἰς Ἀθήνας διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σχολείῳ. Ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε: «Πρόδρομος φιλοσοφίας» (ἐν Κερκύρᾳ 1872), «Κατάλογος χειρογράφων ἑλληνικῶν, λατινικῶν καὶ ἰταλικῶν».

Κόμο (Como) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τοῦ γαλλικοῦ Κογκό, πηγάζων ἀπὸ τῶν Κρυσταλλίνων ὀρέων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γκαμπόν. Εἶναι πλωτὸς μέχρι τοῦ Νιγκὲ-Νιγκέ.

—**Κόμο**, ἢ ***Κῶμον*** (Como) /*Γεωγρ.*/· βλ. *Κῶμον*.

Κὸμ Ὄμμπο /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Κὼμ Ὄμμπο*.

κομομπίλι (τὸ) /*Ναυτ.*/. Ὀνομασία εἰς τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν παντὸς μικροῦ βοηθητικοῦ λέβητος, ἀναπτομένου ἐν ὅρμῳ, ὅταν ἔχουν σβεσθῆ τὰ πυρὰ τῶν κυρίων λεβήτων. Χρησιμεύει διὰ τὴν κίνησιν τῶν ἠλεκτρομηχανῶν, τῶν βαρούλκων καὶ παντὸς βοηθητικοῦ μηχανήματος, ὡς καὶ διὰ τὴν κεντρικὴν τοῦ πλοίου θέρμανσιν ἐν ὅρμῳ. σ. ε. λ.

Κομόντες (Comontès), *Ἰνίγο ντὲ* —. Ἱσπανὸς ζωγράφος, ζήσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ´ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ A. del Rincen. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσεται «Ἡ ἱστορία τοῦ Πιλάτου» (μητρόπολις Τολέδου). ι. μ. π.

—**Κομόντες** (Comontès), ***Φραγκῖσκος-Ἰνίγο ντὲ***—. Ἱσπανὸς ζωγράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγεννήθη ἄγνωστον πότε ἐν Τολέδῳ, ἀπέθανε δ᾽ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1564. Ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ πατρός του καὶ εἰργάσθη ἰδίᾳ εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς μητροπόλεως τοῦ Τολέδου, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται ὁ πίναξ του «Ἅγιος Βαρθολομαῖος», λίαν ἐκτιμώμενος. ι. μ. π.

Κόμοντο (Komodo, ἢ Comodo) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Σάμπα. Ἔχει μῆκος 70 χλμ., πλάτος 35 καὶ ἐμβαδὸν 494 τ. χλμ. Τῷ 1912 ἀνευρέθη ἐν αὐτῇ γιγαντιαία σαύρα τῆς οἰκογενείας τῶν βαρανιδῶν, γνωστὴ ἔκτοτε ὡς *δράκων κομόδειος* (Varanus Komodoensis), ἔχουσα μῆκος ἑπτὰ μέτρων. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ μέγιστον μῆκος τῶν σαυρῶν τούτων δὲν ὑπερέβαινε τὰ δύο μέτρα. μ. δ. β.

Κομοντόριος. Εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰσβαλόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα Γαλατῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Βρέννου καὶ τὴν ὑποχώρησιν των ἐκ τῶν Δελφῶν, ἀνέλαβεν οὗτος τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν, κατορθώσας κατόπιν μεγάλων ἀπωλειῶν νὰ ὁδηγήσῃ τὰ στίφη ταῦτα διὰ μέσου τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἵδρυσε, τῷ 273 π. Χ., τὸ γαλατικὸν βασίλειον τῆς Θύλης ἢ Τύλης, τὸ ὁποῖον μετὰ διάρκειαν 60 περίπου ἐτῶν κατελύθη ἐπὶ τοῦ τελευταίου αὐτῆς βασιλέως Κανάρου ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων Θρακῶν. α. θ. σ.

Κομονφὸρτ (Comonfort), *Ἰγνάτιος*. Μεξικανὸς πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς (1813—1863). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα κατὰ τοῦ Μπουσταμάντε, ὀνομασθεὶς συνταγματάρχης τῆς πολιτοφυλακῆς. Βραδύτερον οἱ ὀπαδοί του τὸν ὠνόμασαν στρατηγόν. Τῷ 1855 ἡ ἐν Κουερναβάκᾳ συνελθοῦσα ἐθνοσυνέλευσις, ἥτις ἐξέλεξε πρόεδρον τῆς δημοκρατίας τὸν Ἀλβαρέθ, διώρισεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, ἀλλὰ μὲ τοιαύτην εὐρύτητα δικαιοδοσίας, ὥστε τὸν κατέστησε κατ᾽ οὐσίαν κυβερνήτην τοῦ κράτους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠνάγκασε τὸν Ἀλβαρὲθ νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν ἀντιπρόεδρον. Βραδύτερον ὠνομάσθη προσωρινὸς πρόεδρος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀλβαρέθ. Ἡ παντοδυναμία του ὅμως ἐξήγειρε τὴν μῆνιν τοῦ κλήρου καὶ πολλῶν παραγκωνισθέντων ἐν τῷ στρατῷ καὶ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, καθὼς καὶ τῶν συντηρητικῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ προεκλήθησαν διάφορα ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἅτινα ὁ Κομονφὸρτ κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ βιαίως, ἰδίως τὸ τῆς γενετείρας του πόλεως Πουέμπλα, κατὰ τῆς ὁποίας ἐβάδισεν ἐπὶ κεφαλῆς 12.000 ἀνδρῶν. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ταύτης προέβη εἰς τὴν δήμευσιν τῶν κτημάτων τοῦ κλήρου, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν κατ᾽ αὐτοῦ ἐπανάστασιν, πολλοὶ κληρικόφρονες στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ τὸν ἀπεκήρυξαν, ἔλαβον δὲ χώραν εἰς διάφορα τμήματα τοῦ κράτους νέα ἐπαναστατικὰ κινήματα. Τέλος ὁ στρατηγὸς Θουλοάγκα, διὰ πραξικοπήματος, κατήργησε τὸ σύνταγμα τῷ 1857 καὶ συνέλαβε τὸν Κομονφόρτ, ὁ ὁποῖος κατόπιν κατέφυγεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἐκεῖθεν ἐπιχειρήσας βραδύτερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του κατὰ τὴν γαλλομεξικανικὴν σύγκρουσιν, ἐφονεύθη ὑπὸ λῃστῶν, παρὰ τὴν Θελαῦα. μ. δ. β.

Κομόραι *νῆσοι*, ἢ ***Κομορῶν ἀρχιπέλαγος*** îles Comores ἢ Archipel des Comores) /*Γεωγρ.*/. Ἀρχιπέλαγος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἀποτελοῦν γαλλικὸν προτεκτοράτον καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ἀποικίαν τῆς Μαδαγασκάρης. Κεῖται μεταξὺ τῆς νήσου Μαδαγασκάρης καὶ τῆς Α. ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὸ Β. τμῆμα τοῦ πορθμοῦ τῆς Μοζαμβίκης. Αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὸ νῆσοι εἶναι ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως καὶ ἔχουσιν ὁλικὴν ἐπιφάνειαν 2.167 τ. χλμ. καὶ 118 501 κατ. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἄραβας, μιγάδας Μαλγασίους καὶ Νέγρους, ἐλθόντας ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ὁμιλοῦντας ἰδιωματικὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν καὶ πρεσβεύοντας τὸν Μωαμεθανισμόν. Αἱ κυριώτεραι τῶν νήσων τούτων εἶναι ἡ *Κομόρα* ἢ *Μεγάλη Κομόρα*, ἡ καὶ μεγαλυτέρα πασῶν, ἡ *Μοχελί*, ἡ *Ἀνζουάν*, ἡ *Μαϋὸτ* καὶ ἡ *Παμανζί*. Τὸ κλῖμα αὐτῶν εἶναι ἀνθυγιεινὸν καὶ ἑλῶδες, τὸ δ᾽ ἔδαφος εὔφορον, παράγον βανίλλιαν, καφέν, κακάον καὶ ἀρωματικὰς οὐσίας. Τὸ ἀρχιπέλαγος ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Λανκάστερ τῷ 1591, καὶ ἀνῆκε κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τοὺς Πορτογάλλους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ilhas de Comoro. Αἱ νῆσοι ἀραβιστὶ λέγονται *Κόμορ*, ἤτοι «μικραὶ νῆσοι τοῦ πυρός», τὸ δὲ ὄνομα αὐτῶν προέρχεται ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ «κόμρ», ὅπερ σημαίνει σελήνη. Τῷ 1841 ὁ Γάλλος ναύαρχος Ἕλλ, διοικητὴς τῆς νήσου τῶν Βουρβώνων, κατέλαβε τὰς κυριωτέρας τῶν νήσων τούτων, ἀλλὰ διετήρησε τὴν κατοχὴν μόνον ἐπὶ τῆς Μαϋότ, συνάψας μὲ τοὺς σουλτάνους τῶν ἄλλων φιλικὰς σχέσεις. Τῷ 1886 ἡ Γαλλία συνῆψε συνθήκας προστασίας μὲ τοὺς σουλτάνους τῶν νήσων Κομόρα, Ἀνζουὰν καὶ Μοχελί. Τῷ 1891, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σουλτάνου τῆς Ἀνζουάν, τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐπενέβησαν μεταξὺ τῶν διαμαχομένων διεκδικητῶν τοῦ θρόνου καὶ μετὰ δύο μηνῶν πόλεμον κατέλαβον τὴν νῆσον. Μετ᾽ ὀλίγον ἐπανέλαβον τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν νῆσον Κομόρα καὶ τῷ 1898 εἰς τὴν νῆσον Μοχελί. Ἀπὸ τοῦ 1914 ἀποτελοῦν νομὸν τῆς ἀποικίας τῆς Μαδαγασκάρης, μετ᾽ ἀνεξαρτήτου διοικήσεως. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἀπολαύουν καὶ οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας. Διοικοῦνται ὑπὸ διοικητοῦ ὑπαγομένου εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν τῆς Μαδαγασκάρης, εἰς ἑκάστην δὲ τῶν τεσσάρων κυριωτέρων νήσων ἑδρεύει Γάλλος ἀντιπρόσωπος, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάγεται ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐντοπίου φυλῆς. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Τζαουτζί*, ἐπὶ τῆς νήσου Μαϋότ. μ. δ. β.

Κομορὶν /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ νοτία τῆς χερσονήσου τοῦ Ἰνδοστὰν ἐσχατιὰ καὶ χωρίον παράλιον, τόπος λατρείας τῆς θεᾶς Καννιγιάμπαλ (βλ. λ. *Κομαρία*). σ. ε. λ.

Κόμορν (Komorn) /*Γεωγρ.*/. Πόλις ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ (βλ. *Κόμαρνο*).

Κόμοταου (Komotau) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. *Χόμουτοβ*).

Κομοτινή, ἢ ***Κομοτηνὴ*** /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἕδρα τῆς γενικῆς διοικήσεως τῆς ἑλληνικῆς Θράκης. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ροδόπης καὶ τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς, καὶ ἕδρα ὁμωνύμου δήμου. Κεῖται ἐν μέσῳ καταφύτου πεδιάδος, ἐπὶ τοῦ μικροῦ χειμάρρου Βουκαλατζᾶ, παραποτάμου τοῦ Γιαρδεμλῆ-Βουβοῦ-δερέ, εἰς ὕψος 32—38 μέτρων καὶ παρὰ τοὺς στρατῶνας 56, καὶ εἶναι εἷς τῶν κυριωτέρων σταθμῶν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης-Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὠνομάζετο *Γκιουμουλτζίνα* ἢ *Γκιουμουρτζίνα*, τὸ σημερινὸν δὲ ὄνομα ἐδόθη εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἡ Κομοτινὴ ὑπῆρχεν ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν ἤδη χρόνων καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας. Ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς κτίσεώς της δὲν εἶναι γνωστός. Ἐπὶ τοῦ μέχρις ἐσχάτων σῳζομένου τείχους ὁ καθηγητὴς Στ. Κυριακίδης καὶ ὁ νῦν δήμαρχος Κομοτινῆς Σοφ Κομνηνὸς ἀνέγνωσαν ἄλλοτε τὴν ἐπιγραφὴν «Θεοδοσίου κτίσμα». Πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ περιηγηταὶ ἀναφέρουσιν αὐτὴν μὲ διαφόρους παραλλαγὰς τοῦ ὀνόματός της. Τὸ ἐπισήμως δοθὲν σήμερον εἰς τὴν πόλιν διὰ διατάγματος ὄνομα Κομοτηνή, ἀναφέρει ὁ Ν Γρηγορᾶς (Β. 705), ἐνῷ ὁ Κανταχουζηνὸς τὴν ὀνομάζει *Κουμούτζινα* (Β. σελ. 415 καὶ 430). Ἐπίσης ὁ περιηγηθεὶς τὴν Θράκην τῷ 1433 σύμβουλος τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, Bertrundon de la Broquière, ὀνομάζει αὐτὴν Caumussin, ἀναφέρει δὲ ὅτι περιεβάλλετο ὑπὸ ἰσχυροῦ τείχους (βλ. «Θρακικὰ» τόμ. Α´ σελ. 121). Τέλος ὁ καπουκῖνος Robert de Dreux, ἐπισκεφθεὶς ἐπίσης τὴν Θράκην τῷ 1666, ἀναφέρει τὴν Κομοτινὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Kymargina ὡς μικρὰν πόλιν περιβαλλομένην ὑπὸ ἠρειπωμένων τειχῶν.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἀνῆκεν εἰς τὸ βιλαέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἠρίθμει 10.000 περίπου κατοίκων. Μετὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον ἐπεδικάσθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου εἰς τὴν Βουλγαρίαν, παρέμεινε δὲ εἰς αὐτὴν καὶ μετὰ τὰς συνθήκας τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἱ ὁποῖαι ἔθεσαν τέρμα εἰς τὸν δεύτερον Βαλκανικόν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Βουλγαρία διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγύ, παρῃτήθη ὑπὲρ τῶν μεγάλων δυνάμεων ὁλοκλήρου τῆς ΝΔ. Θράκης, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται καὶ ἡ Κομοτινή, αἱ δὲ δυνάμεις διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (1920) παρεχώρησαν αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔκτοτε δὲ παραμένει ἑλληνική.

Ἡ Κομοτινή, ἂν καὶ εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἑλληνικῶν πόλεων, ἔχει ἀκανόνιστον ρυμοτομίαν, ἰδίως εἰς τὰς παλαιὰς συνοικίας, ὅπου αἱ οἰκίαι ἔχουν τὰ παράθυρα κεκαλυμμένα διὰ δικτυωτῶν (καφασιῶν). Τὸ νέον σχέδιον τῆς πόλεως, καταρτισθὲν ἤδη, δὲν ἐνεκρίθη εἰσέτι. Μόνη ἀξία λόγου καὶ εὐρεῖα ἀρτηρία εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου πρὸς τοὺς στρατῶνας ἄγουσα. Εἰς τὴν λεωφόρον ταύτην καὶ τὸν περὶ αὐτὴν χῶρον ἔχουν οἰκοδομηθῆ κτίρια εὐρωπαϊκοῦ ρυθμοῦ, καὶ εἶναι συγκεντρωμένα τὰ πλεῖστα τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων τῆς πόλεως. Ἐπίσης ὑπάρχουν τρεῖς πλατεῖαι (*Δομέστιχα*, *Ἐλευθερίας* καὶ *Βουλγαροκτόνου*). Τὰ κυριώτερα κτίρια τῆς Κομοτινῆς εἶναι ἡ Τσανάκλειος ἀστικὴ σχολή, ἔνθα στεγάζεται ἡ γενικὴ διοίκησις Θράκης, ἡ στρατιωτικὴ λέσχη, τὸ παλαιὸν διοικητήριον, ἐν τῷ ὁποίῳ στεγάζονται αἱ δικαστικαὶ ἀρχαί, τὰ δημοτικὰ σφαγεῖα, ἡ δημοτικὴ σχολὴ τῶν συνοικιῶν Ρέμβης-Σταθμοῦ, πολλαὶ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι κλπ. Ἡ πόλις ἠλεκτροφωτίζεται καὶ ὑδρεύεται ἐπαρκῶς.

Μνημεῖα τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς πόλεως ἐλάχιστα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ταῦτα εἶναι αἱ εἰς τεμένη μεταβληθεῖσαι βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι. Εἰς μίαν ἐκ αὐτῶν, ὅπου στεγάζεται σήμερον τὸ ἐργαστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, σῴζεται κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν ἐντετειχισμένη κεφαλὴ γυναικός. Ἐπίσης ἐν τῇ τουρκικῇ σχολῇ Ἰδαδιὲ ὑπάρχουσι βυζαντινοὶ κίονες, οἵτινες ἐκόσμουν τὸ Ἐσκῆ τζαμί, ἐξήχθησαν δὲ ἐκεῖθεν, ὅτε τοῦτο ἀνεκαινίσθη. Τέλος ἐν τῷ ἄλσει τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εὑρέθησαν ἄλλοι βυζαντινοὶ κίονες. Τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χρόνων ἄλλα λείψανα δὲν σῴζονται ἐκτὸς μιᾶς σαρκοφάγου. Τὰ μέχρις ἐσχάτων περιβάλλοντα τὴν πόλιν τείχη, τὰ ὁποῖα διετηροῦντο ἐν καλῇ καταστάσει, κατηδαφίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1922 καὶ 1923.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἠρίθμει 30.136 κατοίκους, ἐξ ὧν τὰ $^{3}/_{5}$ περίπου εἶναι Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων οἱ πλεῖστοι εἶναι Μουσουλμᾶνοι, οἱ δὲ ὑπόλοιποι Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι καὶ Ἀτσίγγανοι, κατοικοῦντες εἰς ἰδίας συνοικίας. Ἡ ἑβραϊκὴ συνοικία εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς παλαιᾶς πόλεως, πέριξ μεσαιωνικοῦ φρουρίου, καλουμένου τῶν Γενοβέζων. Ὁ δῆμος Κομοτιναίων περιλαμβάνει ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς χωρία καὶ συνοικισμοὺς *Κρανοβοῦνι* (κάτ. 593), *Μεσοχῶρι* (κάτ. 208), *Παραδημὼ* (κάτ. 405) καὶ *Ὑφάνται* (κάτ. 209). Ἡ Κομοτινὴ εἶναι σπουδαῖον διοικητικὸν κέντρον καὶ ἀξιόλογος στρατιωτικὴ βάσις ἐν τῇ ΒΑ. Ἑλλάδι, ἡ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης σπουδαιότης της αὐξάνει λόγῳ τῆς γειτονίας της πρὸς δύο ἐκ τῶν ὁμόρων τῆς Ἑλλάδος κρατῶν, τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐν τῇ πόλει ἑδρεύουν, ἐκτὸς τῆς γενικῆς διοικήσεως, ἡ ΙΒ´ μεραρχία, νομομηχανικός, νομίατρος, νομοκτηνίατρος, προϊστάμενος περιφερειακῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως, ἐπιθεωρητὴς ἀμπελουργίας, ἐπιθεωρητὴς καὶ ἐπόπτης γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, οἰκονομικὴ ἐφορία (α´ τάξεως), ταμεῖον (α´ τάξεως), ἐφετεῖον (Θράκης), πρωτοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ἀνωτέρα διοίκησις χωροφυλακῆς (Θράκης), διοίκησις χωροφυλακῆς (Ροδόπης), διεύθυνσις Τ. Τ. Τ. μετ᾽ ἀνταλλακτηρίου ταχυδρομείου, ἐπιθεώρησις Τ. Τ. Τ. (Θράκης), περιφερειακὴ διεύθυνσις Τ. Τ. Τ., ὑπηρεσία κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως Τ. Τ. Τ., ἐπιθεώρησις δημοσίων ἔργων, ἐπιθεώρησις δασῶν καὶ δασαρχεῖον (γ´ τάξεως). Ἡ Κομοτινὴ εἶναι ἐπίσης ἕδρα γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως (Ζ´ περιφέρεια), ὑφ᾽ ἣν ὑπάγονται καὶ οἱ νομοὶ Δράμας, Καβάλλας καὶ Λέσβου, ἐπιθεωρητοῦ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, τοῦ ἐπιθεωρητοῦ μουσουλμανικῶν σχολείων, ὑγειονομικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολείων· ἔχει γυμνάσιον ἑξατάξιον, πέντε ἑλληνικὰ δημοτικὰ σχολεῖα, 2 μουσουλμανικά, ἓν ἀρμενικόν, ἓν ἰσραηλιτικόν, τέσσαρα νηπιαγωγεῖα, δύο νυκτερινὰ δημοτικὰ καὶ ἓν δημοτικὸν ἐν τῷ ἐθνικῷ ἀγροτικῷ οἰκοτροφείῳ. Κατὰ τὸ ἔτος 1929—1930 ἐφοίτησαν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Κομοτινῆς, εἰς μὲν τὸ γυμνάσιον 207 ἄρρενες μαθηταὶ καὶ 102 θήλεις, εἰς δὲ τὰ δημοτικὰ ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ὡς ...

Digitized by Google

Γενικὴ ἄποψις τῆς Κομοτινῆς (εἰς τὸ βάθος φαίνεται ἡ ὀροσειρὰ τῆς Ροδόπης).

Μερικὴ ἄποψις τῆς πόλεως.

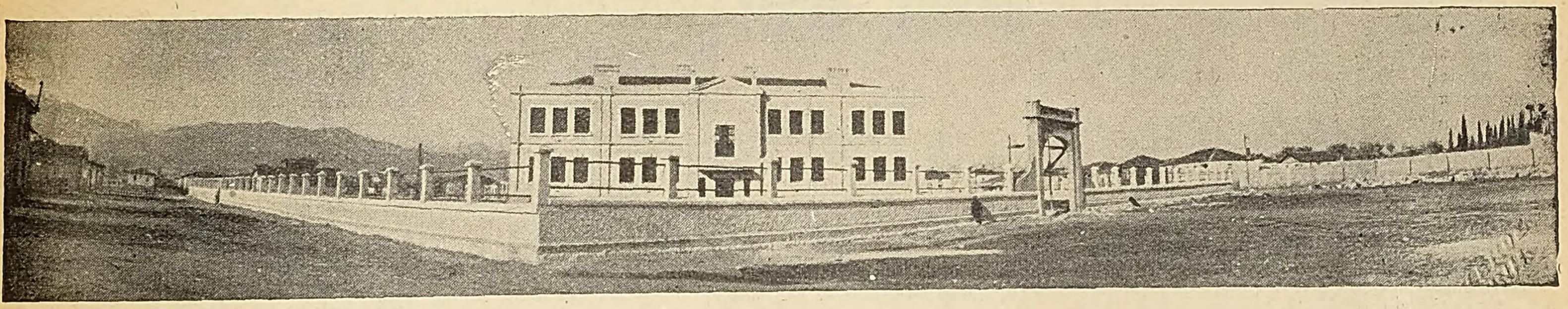

Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῶν συνοικιῶν Σταθμοῦ—Ρέμβης.

Τὸ γυμναστήριον.

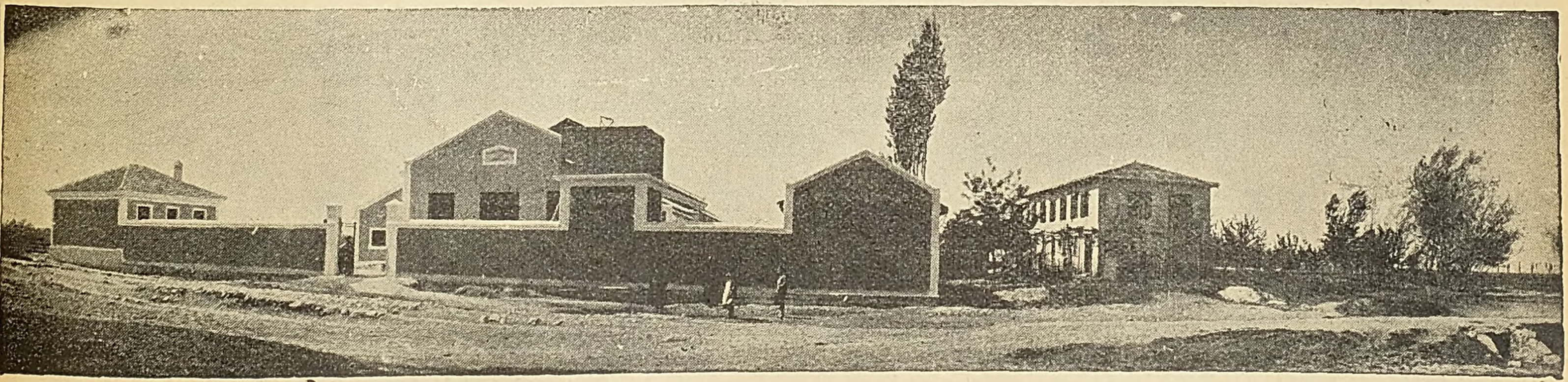

Τὰ δημοτικὰ σφαγεῖα.

Digitized by Google

σκευτικὸν κέντρον ἡ Κομοτινὴ εἶναι ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας καὶ ἔχει δύο ναοὺς ὀρθοδόξων, τὸν μητροπολιτικὸν «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου» καὶ τὸν τοῦ «Ἁγίου Γεωργίου». Ἐκ τῶν εἰς ἄλλα δόγματα ἀνηκόντων κατοίκων οἱ μὲν Μουσουλμᾶνοι ἔχουν πολυάριθμα τεμένη οἱ Ἀρμένιοι ἴδιον ναὸν καὶ οἱ Ἑβραῖοι συναγωγήν. Φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα εἶναι τὸ δημοτικὸν νοσοκομεῖον καὶ τὸ ἐθνικὸν ἀγροτικὸν οἰκοτροφεῖον. Ἐπίσης ὁ σύλλογος κυριῶν καὶ δεσποινίδων ἡ «Εἰρήνη» συντηρεῖ μαθητικὸν συσσίτιον διὰ 200 ἀπόρους μαθητὰς ἡμερησίως καὶ ὁ σύλλογος Ἑλληνίδων κυριῶν Κομοτινῆς ἡ «Ροδόπη» παιδοκομικὸν σταθμὸν διὰ 80 βρέφη, τῶν ὁποίων αἱ μητέρες ἐργάζονται. Αἱ ἐν τῇ πόλει στρατιωτικαὶ μονάδες ἔχουσιν ἴδιον στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, κείμενον ἐν τῇ πρὸς Δ. τῆς πόλεως περιοχῇ τῶν στρατιωτικῶν καταυλισμῶν. Ἡ Κομοτινὴ εἶναι κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῆς ἀκμαζούσης γεωργικῆς περιοχῆς της. Τὰ συγκεντρούμενα ἐν αὐτῇ προϊόντα εἶναι κυρίως σιτηρά, εἰς μεγάλας ποσότητας, σησάμιον, καπνός, βάμβαξ, κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἑκάστην Τρίτην τελεῖται τακτικὴ ἐμπορικὴ πανήγυρις, μεγάλη δ' ἐτησία τοιαύτη λαμβάνει χώραν τὴν ἑβδομάδα τῶν Βαΐων, κατὰ τὴν ὁποίαν πωλοῦνται καὶ ἀνταλλάσσονται μεγάλα ζῷα (ἵπποι, ἡμίονοι, ὄνοι, βόες, ἀγελάδες κλπ.).

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Κομοτινῆς ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τῶν λιμένων Θεσσαλονίκης καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ πόλις συνδέεται σιδηροδρομικῶς καὶ ἀπέχει ἀπὸ μὲν τοῦ πρώτου 375 χλμ., ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου 68 χλμ. Ἐπίσης μικρὸν μέρος τοῦ ἐμπορίου διοχετεύεται πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ κόλπου Πόρτο-Λάγο (Καρὰ Ἀγάτς) ἐπίνεια, τὰ ὁποῖα συνδέονται μετὰ τῆς Κομοτινῆς δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μήκους 31 χλμ. Τέλος, μέσῳ τοῦ ἐπὶ τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων μικροῦ τελωνείου Νυμφαίας, ἐξάγονται πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἑλληνικά τινα προϊόντα καὶ εἰσάγονται σοβαραὶ ποσότητες ζῴων, μικρῶν καὶ μεγάλων. Μετὰ τῆς Νυμφαίας ἡ Κομοτινὴ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μήκους 24 χλμ. Ἄλλαι ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ ἐκκινοῦσαι ἀπὸ τῆς Κομοτινῆς εἶναι ἡ πρὸς Ξάνθην μέσῳ τοῦ Πόρτο-Λάγο, μήκους 57 χλμ., ἡ πρὸς τὰς Σάπας, μήκους 33 χλμ., καὶ ἡ πρὸς Μάκρην καὶ Ἀλεξανδρούπολιν, μήκους 64. Ὁ κατωτέρω πίναξ περιλαμβάνει τὸ ποσὸν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἑξάμηνον τοῦ 1930 εἰσαχθέντων καὶ ἐξαχθέντων ἐμπορευμάτων:

Ἐμπορεύματα	*Εἰσαγωγή*		*Ἐξαγωγή*	
	Εἰς χλγρ.	*Ἀξία δρχ.*	*Εἰς χλγρ.*	*Ἀξία δρχ.*
Σιδηροδρομικῶς	7.063.500	54.804.000	4.163.000	48.830 500
Μέσῳ Πόρτο-Λάγο	308.864	3.267.500	183.220	871 750
Μέσῳ Νυμφαίας			12.799	27.475
Ζῷα	*Κεφαλαί*		*Κεφαλαί*	
Σιδηροδρομικῶς	89	56.250	8.803	2.416.000
Μέσῳ Πόρτο-Λάγο	421	84.200	4	12.000
Μέσῳ Νυμφαίας	1590	1.321.600		
Σύνολον ἀξίας..		59.533.550		52.157.725

Ἡ βιομηχανία τῆς πόλεως περιορίζεται εἰς ἓξ ἀλευρομύλους, συνολικῆς δυνάμεως μηχανῶν 380 ἵππων, δύο σησαμελαιουργεῖα συνολικῆς δυνάμεως 60 ἵππων, ἓν ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος μετὰ παγοποιείου δυνάμεως 520 ἵππων καὶ ἓν κεραμοποιεῖον δυνάμεως 55 ἵππων. Ἐπίσης ἀκμάζει ἡ βυρσοδεψία, ἐξυπηρετουμένη ἀπὸ 6 ἐργαστήρια.

Ἡ κοινωνικὴ κίνησις ἐν Κομοτινῇ εἶναι σχετικῶς ζωηρά, χάρις εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παραμενόντων δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν καὶ λόγῳ τῆς εὐπορίας τῶν κατοίκων. Ὑπάρχουν ἀρκετὰ καλὰ ξενοδοχεῖα, κέντρα διασκεδάσεων καὶ συγκεντρώσεων (κινηματογράφοι, στρατιωτικὴ λέσχη κλπ.), ἐκδίδονται δύο ἡμερήσιαι ἐφημερίδες («Πρωΐα» καὶ «Ροδόπη») καὶ λειτουργοῦν ἀρκετοὶ σύλλογοι ψυχαγωγικοὶ (μουσικὸς σύλλογος ὁ «Ἀπόλλων», κυνηγετικὸς ἡ «Ἄρτεμις», Ἑλληνίδων κυριῶν ἡ «Ροδόπη», ἀδελφότης κυριῶν καὶ δεσποινίδων ἡ «Εἰρήνη», Ἰσραηλιτίδων κυριῶν, κλπ.), δύο ἀθλητικὰ ἀνεγνωρισμένα σωματεῖα («Ἄτλας» καὶ «Ροδόπη»), πολλὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ ἐργατικὰ σωματεῖα (δικηγορικός, φαρμακευτικός, ἰατρικός, καπνεμπορικὸς σύλλογος, ὁμοσπονδία ἐπαγγελματιῶν τῆς περιφερείας Κομοτινῆς), πολλοὶ συνεταιρισμοὶ καὶ ἀλληλοβοηθητικαὶ ὀργανώσεις. Ἀξία λόγου ἐξοχικὴ τοποθεσία εἶναι τὸ ἄλσος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐκτάσεως 18.000 τετρ. μέτρων. Χ. Δ.

— **Κομοτινῆς ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὸν νομὸν Ροδόπης. Τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν πεδινόν, διαρρεόμενον ἀπὸ πολυαρίθμους χειμαρρώδεις ποταμούς, ὧν σπουδαιότεροι εἶναι ὁ *Ιαρδεμλὶ-Βουβοὺ-δερέ*, ἔχων πλῆθος παραποτάμων, ὁ *Ἀκ-Σοὺ* καὶ ὁ *Κουρσὲ-Τσαΐ*, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει ὡς δυτικὸν σύνορον μετὰ τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης. Ὁ Κουρσὲ-Τσαΐ καὶ ὁ Ἀκ-Σοὺ ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Βιστωνίδα λίμνην (Μπουρουγκιόλ), χρησιμεύουσαν ἐπίσης ὡς δυτικὸν ὅριον τῆς ἐπαρχίας. Ἡ λίμνη αὕτη συγκοινωνεῖ πρὸς Ν. μετὰ τοῦ κόλπου Πόρτο-Λάγο, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἰχθυοτρόφος καὶ ἔχει μῆκος 8 μιλλίων καὶ πλάτος 5. Κυριώτερα προϊόντα τῆς ἐπαρχίας εἶναι σιτηρά, ὄσπρια (καὶ ἰδίως οἱ ἐκλεκτῆς ποιότητος ἐρέβινθοι), βάμβαξ, σησάμιον, καπνός, γεώμηλα κλπ. Ἡ κτηνοτροφία ἐπίσης ἀκμάζει εἰς τὰς κλιτῦς τῶν βουνῶν. Αἱ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται ὑπὸ τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης-Ἀλεξανδρουπόλεως, διασχίζοντος ἐκ Δ. πρὸς Α. τὴν ἐπαρχίαν, καὶ ὑπὸ δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν. Σπουδαιότερον κέντρον τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς *Κομοτινὴ* (βλ. λ.). ἄξιαι δὲ λόγου κωμοπόλεις ὁ *Ἴασμος* καὶ ἡ *Ξυλαγανή*. Διοικητικῶς ἡ ἐπαρχία διαιρεῖται εἰς ἕνα δῆμον, τὸν τῆς Κομοτινῆς, καὶ 19 κοινότητας, περιλαμβάνει δὲ μίαν πόλιν καὶ 120 κώμας, χωρία καὶ συνοικισμούς. Κάτ. (1928) 69.697. Αἱ κοινότητες τῆς ἐπαρχίας εἶναι αἱ ἑξῆς: *Ἀμαράντων, Ἀμβροσίας, Ἀσωμάτων, Γρατινῆς, Θρυλορείου, Ἰάσμου, Ἱμέρου, Καλαμοκάστρου, Καρυδιᾶς, Κοσμίου, Μαρωνείας, Μοιράνων, Ξυλαγανῆς, Ὀργάνης, Παγουρίων, Πανδρόσου, Προσκυνητῶν, Σάλπης* καὶ *Σώστου*. Χ. Δ.

Κομούρα (Komura), *Γιουτάρο, μαρκήσιος*.—Ἰάπων διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς (1855—1911). Ἐχρημάτισεν ἐπιτετραμμένος τῆς Ἰαπωνίας ἐν Πεκίνῳ, πρεσβευτὴς ἐν Σεούλ, Βασιγκτῶνι, Πετρουπόλει καὶ Πεκίνῳ, διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μπόξερ. Εἰς ὅλας τὰς θέσεις ταύτας διεκρίθη, ἀποκτήσας μεγάλην φήμην καὶ θεωρηθεὶς ὁ ἱκανώτερος διπλωμάτης τῆς Ἰαπωνίας. Τῷ 1901 κληθεὶς εἰς Τόκιο ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Διεξήγαγε μετὰ μεγάλης ἱκανότητος τὰς διαπραγματεύσεις τὰς προηγηθείσας τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου, καθὼς καὶ μετὰ τὸν πόλεμον πρὸς σύναψιν τῆς εἰρήνης, ἣν καὶ ὑπέγραψε μετὰ τῶν Ρώσων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1905· μετὰ δύο μῆνας ὑπέγραψε καὶ τὴν συνθήκην τοῦ Πεκίνου μετὰ τῶν Κινέζων. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας καὶ διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς διαπραγματεύσεις, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὴν σύναψιν τῆς δευτέρας ἀγγλοϊαπωνικῆς συμμαχίας, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος. Ἐν τούτοις, ἡ μετριοπάθειά του κατὰ τὴν σύναψιν τῶν συνθηκῶν τούτων ἐγένετο ἀντικείμενον ζωηρᾶς πολεμικῆς ἐκ μέρους τῶν ἐθνικοφρόνων κύκλων τῆς Ἰαπωνίας, ἡ ὁποία κατέστησε τὸν Κομούρα ἀντιδημοτικόν. Παραιτηθεὶς τοῦ ὑπουργικοῦ ἀξιώματος τῷ 1906, ἐστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Λονδῖνον. Τῷ 1908 ἐπέστρεψεν εἰς Τόκιο καὶ ἐγένετο διὰ δευτέραν φορὰν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Δ. Σ. Δ

Γιουτάρο Κομούρα.

Κὸμ-Οὐσὶμ *[Γεωγρ.]*. Λόφος ἐν Φαγιούμ, ὅπου τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πτολεμαϊκῆς πόλεως *Καρανίδος* (βλ. λ.).

Κομουσλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἱμέρας (Χεΐμπελῆ) τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 93.

Κομοῦτος. Ὄνομα οἰκογενείας εὐπατριδῶν τῆς Ζακύνθου, ἐγγεγραμμένων ἐν τῇ Χρυσῇ βίβλῳ τῆς νήσου. Γενάρχης τοῦ οἴκου τούτου ἐν Ζακύνθῳ ἐγένετο ὁ *Δημήτριος Κομοῦτος*, ὅστις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μεθώνης ὑπὸ τῶν Τούρκων (1532) κατέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς: —1) ***Δημήτριος***, μετασχὼν τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας (1571) καὶ διαπρέψας κατ' αὐτήν. —2) ***Δημήτριος***, ἰατρός, ἱδρύσας, τῷ 1653, ἐν Ζακύνθῳ τὸ ἔτι καὶ νῦν λειτουργοῦν ὁμώνυμον «Γραιοκομεῖον Κομούτου». —3) ***Νικόλαος***, ταγματάρχης διοικήσας σῶμα Ζακυνθίων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας (1716). —4) ***Ματθαῖος***, νομομαθὴς διακριθεὶς εἰς διαφόρους πολιτικὰς ὑπηρεσίας ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας. —5. ***Νικόλαος***, ὅστις ἡγούμενος στρατιωτικοῦ σώματος ἠκολούθει τὸν Μοροζίνην, πολεμοῦντα ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἠνδραγάθησεν ἐν Ναυπλίῳ. —6) ***Ἀντώνιος***, ἀποθανὼν τῷ 1726. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἐν Παταβίῳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Ρώμῃ. Ὅτε δὲ ὁ φραγκισκανὸς μοναχὸς Pozzo di Borgo ἐξέδωκε, τῷ 1724, τῇ προτροπῇ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ἐπισκόπου τῶν Λατίνων «Ἀπολογίαν», ἐν ᾗ προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸ μυστικὸν δεῖπνον ἐτελεσιούργησε τὸ τῆς κοινωνίας μυστήριον δι' ἀζύμου καὶ πολλὰ ἄλλα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἔγραψεν, ὡς ἀμαθῶν καὶ ἰσχυρογνωμόνων, ὁ Κομοῦτος τῇ προτροπῇ τοῦ πρωτοπαπᾶ τῆς Ζακύνθου ἀνήρεσε τὰ ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ, συγγράψας καὶ ἐκδόσας ἐν Ἀμστελοδάμῳ, τῷ 1736, πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Il maestro disinganato», μεταφρασθεῖσαν ἑλληνιστὶ ὑπὸ Α. Σιγούρου Καλλονᾶ —7) ***Ἰάκωβος*** (1714—1775), ἐκκλησιαστικὸς μουσικός, μελῳδήσας πολλοὺς ὕμνους θρησκευτικούς. —8) ***Νικόλαος***, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, συνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ. Σπουδάσας ἐν Ρώμῃ, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ἀστρονομίαν, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλεται τὸ σχέδιον τῆς ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως τοῦ ἐν Ζακύνθῳ περικαλλοῦς ναοῦ τῆς Φανερωμένης. —9) ***Δημήτριος***, σπουδάσας ἐν Παταβίῳ, διεκρίθη ὡς ἄριστος λατινιστής, γράψας διάφορα ποιήματα καὶ καταλιπὼν θεολογικὰς διατριβάς. —10) ***Ἀντώνιος*** (1749—1833), υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, σπουδάσας ἐν Παταβίῳ φιλοσοφίαν καὶ νομικά. Προὐβιβάσθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ «πρίγκιπος» ἐπὶ Ἑπτανήσου πολιτείας (1803) καὶ κατέλιπε μετὰ θάνατον συλλογὴν παροιμιῶν. Λ. Χ. ΖΩΗΣ

Κὸμπ (Combe), ***Ἀνδρέας***. Σκῶτος φυσιολόγος (1797—1847). Ἀφῆκε πολλὰς συγγραφάς, ἐν αἷς: «Principles of physiology applied to the conservation of health» (1834), «The physiology of digestion» (1836), «A treatise of the physiological and moral manegement of infancy» (1840). Ο. Ρ.

—**Κὸμπ** (Combe), ***Γεώργιος***. Σκῶτος φρενολόγος (1788—1858). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς νομικά, διατελέσας ἅμα καὶ εἰσαγγελεύς. Εἶτα ἐγκατέλειψε τὸν δικαστικὸν κλάδον, διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἰατρικήν, ἣν ἐκαλλιέργει ἀπὸ τοῦ 1816, ὅτε ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ ἰατροῦ Spurzheim. Σπουδάσας φρενολογίαν ἀπέβη ἔνθερμος ὑποστηρικτὴς τῶν ἰδεῶν τοῦ Gall, πρὸς διάδοσιν τῶν ὁποίων συνέταξεν ἔργα σχόντα μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ μεταφρασθέντα εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας. Ἵδρυσε φρενολογικὸν περιοδικὸν καὶ ἐδίδαξε δημοσίᾳ τῷ 1821 περὶ φρενολογίας καὶ ἠθῶν. Μετέβη εἶτα εἰς Γερμανίαν (1837) καὶ κατόπιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας (1838), ἐπανελθὼν δὲ εἰς Γερμανίαν τῷ 1842, ἤρξατο φρενολογικῶν μαθημάτων ἐν Ἀϊδελβέργῃ, ἅτινα ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου. Ἔγραψε: «Δοκίμιον φρενολογίας» (1819), «Σύστημα φρενολογίας» (1824), «Ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς ἐν σχέσει μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον» (1828), «Λαϊκὴ ἀγωγή» (1832), «Περὶ ἐθνικῆς ἀγωγῆς» (1847). Ο. Ρ.

—**Κὸμπ** (Combes), ***Ἰουστινιανὸς-Λουδοβῖκος Αἰμίλιος***. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ροκεκοὺρμπ (1835—1921). Τέκνον ἐργατικῆς οἰκογενείας, προωρίζετο ὑπὸ τῶν γονέων του διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἤρξατο τὰς σπουδάς του εἰς τὸ μικρὸν σεμινάριον τοῦ Κάστρ, ἔπειτα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν σχολὴν τῶν Καρμιλιτῶν ἐν Παρισίοις καὶ εἶτα εἰς τὴν ἀνωτέραν τοιαύτην τοῦ Ἀλμπί. Ἐπεδόθη μετ' ἐκτάκτου φιλοπονίας εἰς τὰς σπουδάς, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἤρξαντο γεννώμεναι ἀμφιβολίαι εἰς τὴν συνείδησίν του καὶ ἐξέλιπεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ πεποίθησις πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἐδίστασε δὲ νὰ καταλίπῃ τὸ σεμινάριον καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς νέας πανεπιστημιακὰς σπουδάς. Πλήρης ἐκ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἔγραψεν: «Ἡ ψυχολογία τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου» καὶ «Ἔρις τοῦ ἁγίου Βερνάρδου καὶ τοῦ Ἀβελάρδου». Γενόμενος διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, διωρίσθη εἰς τὸ κολλέγιον τῶν Νιμμῶν, ὅπου ἐδίδαξε φιλοσοφίαν. Βραδύτερον, ὑπὸ τὸν τίτλον καθηγητοῦ τῆς ρητορικῆς, ἐτοποθετήθη εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Πόνς. Μετά τινα χρόνον, παραιτηθεὶς τῆς θέσεώς του, ἐσπούδασεν ἰατρικὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, δημοσιεύσας ἐν τῷ μεταξὺ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ «Ἡ φιλολογία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας», εἰς τὸ ὁποῖον διαφαίνονται αἱ πολιτικαὶ γνῶμαι τοῦ μέλλοντος πρωθυπουργοῦ τῆς Γαλλίας. Γενόμενος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1867, ἐγκατεστάθη εἰς Πόνς, μετερχόμενος τὸν ἰατρόν. Μετὰ μικρὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικήν, ἐγένετο δημοτικὸς σύμβουλος καὶ βραδύτερον δήμαρχος τοῦ Πόνς, καὶ τῷ 1879 κατεῖχε τὸ ἀξίωμα τοῦ νομαρχιακοῦ συμβούλου.

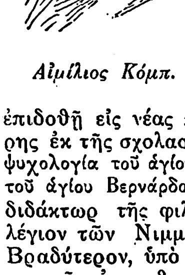

Αἰμίλιος Κόμπ.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προπαρασκευαστικὴ διὰ τὸ μέγα πολιτικὸν πρόσωπον, ὅπερ ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῇ κυβερνήσει, μετεβλήθη εἰς γενναῖον καὶ εἰλικρινῆ δημοκράτην, ἀκολουθήσας τὰς μᾶλλον προηγμένας ἰδέας, τὰς προελθούσας ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐπιρροή του ηὔξησε μεγάλως, τῷ δὲ 1885 ἐξελέγη γερουσιαστὴς καὶ διεκρίθη ἀμέσως ὡς ρήτωρ. Τῷ 1894 καὶ τῷ 1895 ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῆς γερουσίας. Εἰδικεύθη κυρίως εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ

Digitized by Google

ζητήματα καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἐκέκτητο μέγα κῦρος, ἐδημοσίευσε δὲ τότε δύο μακρὰ ὑπομνήματα περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ τῶν παιδαγωγικῶν μεθόδων. Τῷ 1895 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Μπουζουᾶ· παραιτηθεὶς μετ' αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς, ἕνεκα τοῦ συνταράξαντος τὴν Γαλλίαν ζητήματος τοῦ Δρεϋφούς, ἐγένετο εἷς τῶν δεινοτέρων ῥητόρων τοῦ ῥιζοσπαστικοῦ κόμματος, ὑπερμαχῶν δὲ τῶν λαϊκῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν, ἀνυψώθη εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ ἐγένετο πρωθυπουργὸς τὴν 7 Ἰουνίου 1902. Ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ ἐτηρήθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ἀρχήν. Ἀντικληρικὸς ὁ Κόμπ, προέβη ἀμέσως εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἀναμείξεως τῶν κληρικῶν εἰς τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ ὑπεστήριξε παντὶ σθένει τὴν ἐλευθέραν παίδευσιν, πρὸς τοῦτο δὲ συνήνωσε περὶ αὐτὸν πάντα τὰ δημοκρατικὰ κόμματα. Οἱ σοσιαλισταὶ ἐν τῇ βουλῇ καὶ οἱ ἐλεύθεροι τέκτονες ἐκτὸς αὐτῆς τῷ παρέσχον τὴν ὑποστήριξίν των. Κατήργησε πάντα τὰ κληρικὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ὁ παρ' αὐτοῦ ὑποβληθεὶς ἀπαγορευτικὸς νόμος τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν κληρικῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα, ὡς καὶ ἡ ἐπιβληθεῖσα ἐπιτήρησις τοῦ κράτους ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπέφερον τὴν διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τὸν ὤθησαν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ χωρισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους, ἥτις δὲν ἐπετεύχθη εἰμὴ μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, τὴν 24 Ἰανουαρίου 1905. Παρέμεινεν ἔκτοτε ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος ἐν τῇ γερουσίᾳ. Διαμένων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς Πόνς, ἔνθα διετέλει δήμαρχος, ἐφαίνετο ἀποσυρθεὶς τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς, ἀλλ' ἐπανῆλθεν εἰς αὐτὴν τῷ 1914, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὅπως μετάσχῃ τοῦ Μεγάλου λεγομένου ὑπουργείου, εἰς ὃ μετέσχον πάντα τὰ πολιτικὰ κόμματα. Ὁ Κόμπ φέρεται ὡς ὁ μᾶλλον ἀδιάλλακτος ἀντικληρικόφρων καὶ τὸ ὄνομά του συμβολίζει μίαν πολιτικὴν περίοδον τῆς προσφάτου γαλλικῆς ἱστορίας. Θ. Β.

κόμπαγος (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Εἶδος ὑποδήματος (βλ. λ. *κάμπαγος*).

κομπάζω· ὑπερηφανεύομαι, καυχῶμαι, ἐπιδεικνύω τὴν ὑπεροχήν μου, σεμνύνομαι: «κομπάζει διὰ τὸν πλοῦτόν του,—διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του».

Κομπαιρὲ (Compayré), ***Γαβριήλ***. Γάλλος παιδαγωγὸς (1843—1913). Ἐγένετο γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τῆς περιφερείας Λυών, ἐξελέγη ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τῆς Λυὼν καὶ ἐχρημάτισε βουλευτής. Ἔγραψε: «Histoire critique des doctrines, de l' éducation en France» (1877 εἰς 2 τόμ.), «Histoire de la Pédagogie» (1885), «Cours de pédagogie», (1886), «Cours de psychologie» (1887), «Cours de morale» (1888), «Manuel de l'instruction civique et moral» (1880) κ. ἄ. Σ. Μ. Κ.

Κόμπαλτ (Cobalt) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῷ διαμερίσματι Ὀντάριο, κειμένη ἐπὶ τῆς λίμνης Κόμπαλτ καὶ ἀπέχουσα 550 περίπου χλμ. Β τοῦ Τορόντο. Κάτ. 6.000. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πλείστων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, εἶναι δὲ νέα πόλις, ἐπανακτισθεῖσα μετὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1912, ἡ ὁποία τὴν κατέστρεψε τελείως. Ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της εἰς τὰ πλουσιώτατα μεταλλεῖα πέριξ αὐτῆς, εἶναι δὲ μία τῶν μεγαλυτέρων πηγῶν τοῦ κόσμου εἰς νικέλιον καὶ κοβάλτιον. Οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων της ἐργάζονται εἰς τὰ μεταλλεῖα. Δ. Σ. Δ.

Κόμπαν (Coban) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γουατεμάλας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἄλτα Βεραπάθ. Κάτ. 26.774. Παράγει καφέν, κίναν καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολυάριθμα ἐρείπια παλαιᾶς πόλεως, ἀνηκούσης πιθανῶς εἰς τοὺς Ἀζτέκους. Μεταξὺ ἄλλων ὑπάρχουν καὶ πυραμίδες ἀπὸ 10—20 μ. ὕψους. Μ. Δ. Β.

Κομπάνι (Compagni), ***Ντῖνο***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς καὶ ποιητὴς (1250;—1323). Κατέλαβεν ἐν Φλωρεντίᾳ διάφορα ἀξιώματα καὶ ἔγραψε διάφορα ἱστορικὰ ἔργα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ «Φλωρεντινὸν χρονικόν», δημοσιευθὲν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μουρατόρι ἐν τῇ συλλογῇ του «Rerum Italicarum Scriptores» καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξιστορεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ 1280 μέχρι τοῦ 1312 γεγονότα τῆς Φλωρεντίας καὶ ἰδίως τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ γουέλφων καὶ γιβελίνων, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ἔλαβε μέρος μετὰ τοῦ φίλου του Δάντου. Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ ἔργον «Περὶ εὐφυΐας» καί τινα ποιήματα. Μ. Δ. Β.

κομπανία (ἡ) (ἰταλ. compagnia). Λέξις ἰταλική, χρησιμοποιουμένη κοινῶς πρὸς ὑποδήλωσιν συντροφιᾶς, παρέας. Ἐπίσης πρὸς ὑποδήλωσιν θιάσου θεατρικοῦ, μουσικοῦ ἢ γελωτοποιῶν, ἰδίως ξένου. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καλοῦνται καὶ αἱ ξέναι κυρίως, ἐμπορικαὶ καὶ ἀτμοπλοϊκαὶ ἑταιρεῖαι. Μ. Δ. Β.

κομπανιαμέντο (τό), ***κομπανιάρισμα*** (τό), ***κομπανιάρω·*** βλ. *ἀκομπανιαμέντο*.

Κομπάουντ ***ἀτμομηχανὴ*** (Compound). Ἀτμομηχαναὶ διπλῆς ἐκτονώσεως, μὲ δύο κυλίνδρους, τῶν ὁποίων τὰ στρόφαλα σχηματίζουν γωνίαν 90° πρὸς ἄλληλα. Ὁ ἀτμός, ἐξερχόμενος τοῦ κυλίνδρου ὑψηλῆς πιέσεως, εἰσέρχεται κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν *ἀτμοθάλαμον*, ἐκ τοῦ ὁποίου τροφοδοτεῖται δι' ἀτμοῦ ὁ κύλινδρος τῆς χαμηλῆς πιέσεως (πλείονα βλ. *ἀτμομηχανή*).

κομπαράκια (τὰ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χοιριδίον τὸ ξενικόν*.

Κομπαρὲλ (Les Combarelles) /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα σπηλαίου ἐν τῷ διαμερίσματι Dordogne, τῆς αὐτῆς περιοχῆς Les Eygies, ἥτις, περίφημος διὰ τὴν πληθὺν τῶν σπηλαίων (Font-de-Gaume κλπ.), ἣν περιλαμβάνει, ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτάτων κέντρων τῆς μελέτης τοῦ «παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου» ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ σπήλαιον ἀνεκαλύφθη τῷ 1901 ὑπὸ τοῦ Peyrony καὶ ἠρευνήθη καὶ ἐμελετήθη μετ' ἐπιστασίας ὑπὸ τῶν Peyrony, Capitan καὶ Breuil.

Πλὴν τῆς περιοχῆς Les Eygies καὶ ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Ν. Γαλλία μὲ τὴν τεσσαρακοντάδα τῶν σπουδαιοτέρων προϊστορικῆς ἀξίας σπηλαίων τῆς (Montespan, Tuc d'Audoubert, Des Trois Frères κ. ἄ.), περὶ τὰ Πυρηναῖα κυρίως, ἀποτελεῖ τὸν ἕνα τῶν κύκλων τῆς παλαιολιθικῆς τέχνης (γραφικῆς, ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς), κατ' ἐξοχὴν δὲ τῆς ἐπὶ τῶν βράχων τῶν σπηλαίων τοιχογραφίας. Τὸν ἕτερον εὑρίσκομεν εἰς τὴν ἀνατολικήν, βόρειον καὶ νότιον Ἱσπανικὴν χερσόνησον, μὲ ἐπίσης μέγαν ἀριθμὸν σπηλαίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ περίφημα Altamira κλπ. Εἶναι ἀκριβῶς αἱ τοιχογραφίαι αὗται, ἀλλὰ καὶ τὰ εὑρήματα τῆς μικροτεχνίας (εἰδώλια κλπ.), ἐξ οὐσιῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ διατηρηθῶσι μέχρι ἡμῶν, λίθου κλπ., τῶν σπηλαίων τούτων καὶ κατὰ πρῶτον, αἵτινες ἔδωσαν τὴν μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχῶν τῆς τέχνης καθόλου, ἀπὸ τῶν παλαιολιθικῶν χρόνων. Συνδέεται αὕτη μὲ τὰ ἔκτοτε διάσημα ὀνόματα τῶν Γάλλων κυρίως ἐπιστημόνων, τῶν Lartet καὶ Christy, τοῦ Cartaillac, τοῦ Piette, τοῦ Bouyssonie, τοῦ Bégouen, τοῦ Peyrony κ. ἄ., κατ' ἐξοχὴν δὲ τοῦ Capitan καὶ τέλος τοῦ Abbé Breuil. Πλὴν αὐτῶν ὅμως, καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες συνέβαλον εἰς τὴν ἔρευναν τῆς παλαιολιθικῆς τέχνης, ὡς οἱ διαπρεπέστεροι Cabré, Pacheco, Obermaier, Wernert καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ὁπωσδήποτε, τὸ σπήλαιον Combarelles θεωρεῖται ὡς μία τῶν σπουδαιοτάτων ἑστιῶν τῆς εἰκονογραφικῆς παλαιολιθικῆς τέχνης. Περιέχει πολλὰς χαρακτικὰς εἰκόνας ἐπὶ τοῦ βράχου, παριστώσας τὸν πρωτογενῆ ἐλέφαντα (μαμμούθ), τὴν σπηλαίαν ἄρκτον καὶ τὸν λέοντα τῶν σπηλαίων, τὸν ῥινόκερων καὶ τὸν βόνασσον, ἀλλὰ καὶ τάρανδον, ἄγριον ἵππον κλπ., τέλος καὶ ἀνθρωπόμορφα ὄντα, κατὰ τὸ ἥμισυ ζῷα καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνθρώπινα, πιθανῶς φανταστικὰ κατασκευάσματα, ὑποδηλοῦντα λατρείαν δαιμόνων τῶν χρόνων ἐκείνων. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κατεσκεύαζον καὶ ἄλλα φανταστικὰ ὄντα, παραλαμβάνοντες ἐκ μορφῶν ζῴων διαφόρων διάφορα μέρη. Ἐπίσης εὑρέθησαν καὶ ἐλάχιστα ἴχνη ζωγραφικῆς (ὤχρα κλπ.), ἀλλὰ ἄνευ τῆς σημασίας ἄλλων σπηλαίων (π. χ. Altamira κ. ἄ.). Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Κομπαρέττι (Comparetti), ***Δομένικος***. Ἰταλὸς φιλόλογος καὶ ἑλληνιστής, γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ τῷ 1835. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν Πίζῃ, Φλωρεντίᾳ καὶ Ῥώμῃ, καὶ κατόπιν διωρίσθη γερουσιαστής. Συνειργάσθη εἰς τὰ κυριώτερα φιλολογικὰ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς του, ἰταλικὰ καὶ ξένα, εἰς τὸ «Rheinische Museum», «Spettatore fiorentino», «Archivio storico italiano», «Nuova Antologia», διηύθυνε τὰ περιοδικὰ «Rivista di filologia classica», «Museo italiano d'antichità classica» καὶ «Biblioteca di canti e raconti del popolo italiano», ἐδημοσίευσε πολυάριθμα ἔργα, τὰ ὁποῖα συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ μεσαίωνος ἐν Ἰταλίᾳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ Ὑπερείδης καὶ ἡ Εὐξενίππεια» (1861), «Σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κριτικῶν μελετῶν τοῦ καθηγητοῦ Ἀσκολι ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σλαύων ἀποίκων τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἐπὶ τῶν ἀλβανικῶν ἐρευνῶν» (1863), «Δοκίμιον τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων τῆς Νοτίου Ἰταλίας» (1866), «Ὁ Βιργίλιος κατὰ τὸν μεσαίωνα» (1872), ἔργον ὑψίστης ἀξίας, δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἱστορία τῆς φιλολογίας καὶ τῶν κλασσικῶν παραδόσεων κατὰ τὸν μεσαίωνα, «Οἱ νόμοι τῆς Γόρτυνος» (1893), «Ὁ Οἰδίπους καὶ ἡ μυθολογία» κ. τ. λ. Μ. Δ. Β.

κομπαρεττία (ἡ) (Comparettia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Κ. ΠΑΠ.

Κομπαριὲ (Combarieu), ***Ἰούλιος-Λέων-Ἰωάννης***. Γάλλος μουσικολόγος (1859—1916), σπουδάσας ἐν Παρισίοις καὶ εἶτα ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τὸν Σπίττα. Ἵδρυσε τὴν «Μουσικὴν Ἐπιθεώρησιν» καὶ ἐδίδαξε τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Κομπαριὲ εἶναι: «Les rapports de la poésie et de la musique considérés au point de vue de l'expression» (1893), «L' influence de le musique allemande sur la musique française» (1895), «Études de philologie musicale» (1896—1898), «La musique, ses lois, son évolution» (1907) κτλ. Ὁ Κομπαριὲ ἀσπάζεται τὴν θεωρίαν ὅτι κοινὴ ἀρχὴ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως εἶναι ἡ μαγγανεία, θεωρίαν, ἣν ὑποστηρίζει διὰ τοῦ συγγράμματος: «La musique et la magie» (1909). Ἐκ τῆς περισπουδάστου του τριτόμου «Ἱστορίας τῆς μουσικῆς», ὁ Κομπαριὲ ἐξέδωκε τοὺς δύο πρώτους τόμους, τοῦ τρίτου συνεχισθέντος μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειώσεων ἃς ἀφῆκε. Γ. Σ.

κομπάρσος (ὁ) (ἰταλ. comparsa)· τὸ βοηθητικόν, συνήθως βωβόν, πρόσωπον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου· || μεταφ. πρόσωπον διαδραματίζον ἐντελῶς ἀσήμαντον ῥόλον ἔν τινι πράξει (πολιτικῇ, κοινωνικῇ κλπ.).

Κομπάσι, ***Κομβάσιμ***, ἢ ***Κονβάσιν*** / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλισμα ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὁ τέταρτος σταθμὸς τῆς ἀγρίας καὶ ἐρήμου ῥωμαϊκῆς ὁδοῦ ἀπὸ Κοπτοῦ εἰς Βερενίκην, 90 ῥωμ. μίλλια ἀπέχων ἀπὸ τῆς πρώτης. Ὁ Γκολένισεφ τοποθετεῖ αὐτὸν 95 μίλ. μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Μπεζὰχ (Bezah). Κατὰ τὰ μέρη ταῦτα ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὑδρεῖον (hydreuma). —Π.

Κομπάσιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Τόπος τις τῆς Ἀρκαδίας, ἀναφερόμενος ἅπαξ μόνον παρὰ Πολυβίῳ (ΚΓ' 1,7). Αὐτόθι ἐγένετο σφαγὴ τῶν Λακεδαιμονίων ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος, ἥτις εἶχε προκαλέσει τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Ῥωμαίων. Π. Ν. Π.

κομπασμὸς (ὁ)· τὸ νὰ κομπάζῃ τις, ἔπαρσις, ὑπερηφάνεια, ἐγκαύχησις.

κομπάσο (τὸ) (ἰταλ. compasso)· διαβήτης, ἄλλως *περιγέλι* ἢ *περγέλι*.

— [*Ἐγκυκλ.*]. Τὸ *κομπάσο* εἶναι ἐργαλεῖον ξυλουργικόν, μεταλλουργικόν, σιδηρουργικὸν κ. τ. λ., χρησιμεῦον ἵνα δι' αὐτοῦ γράφωνται περιφέρειαι, τόξα ἢ λαμβάνωνται ἴσαι ἀποστάσεις. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἴσα σκέλη, συνδεόμενα κατὰ τὸ ἓν ἄκρον των διὰ μικροῦ ἄξονος, ἐπιτρέποντος τὴν προσέγγισιν ἢ ἀπομάκρυνσιν τῶν σκελῶν, καταλήγοντα δὲ κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον εἰς αἰχμήν. Ἐνίοτε, πρὸς σταθεροποίησιν τῆς ἀκτῖνος, γίνεται χρῆσις τόξου, οὗ τὸ μὲν ἓν ἄκρον στερεοῦται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τοῦ διαβήτου, τὸ δ' ἕτερον κοχλιοῦται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ. Ἡ κοχλίωσις γίνεται μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ἀκτῖνος. Σ. Κ.

κομπαστὴς (ὁ)· ὁ κομπάζων, ὁ ἐπαιρόμενος, ὁ ἐπιδεικνύων τὴν ὑπεροχήν του εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' αὐθάδους ἐμφανίσεως.

κομπαστικός,—ή,—όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κομπάζειν, ὁ μετὰ κομπασμοῦ γινόμενος: «κομπαστικοὶ λόγοι», «συμπεριφορὰ κομπαστική».—Ἐπίρρ. ***κομπαστικῶς***.

Κόμπε (Kobe) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, ἐπὶ τῆς νήσου Νιππόν, πρὸς τὴν Δ. ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Ὀσάκας καὶ πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ Κιότο. Κάτ. 644.212. Ἔχει ἀσφαλῆ καὶ βαθὺν λιμένα, τὸν μεγαλύτερον τῆς Ἰαπωνίας, ἀνοιχθέντα εἰς τὸ ξένον ἐμπόριον τῷ 1868 καὶ συγκοινωνοῦντα διὰ σιδηροδρόμου μὲ ὅλας τὰς μεγαλοπόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, διὰ θαλάσσης δὲ διὰ πυκνοτάτης συγκοινωνίας μετὰ τῆς Κίνας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι πόλις παλαιά, μὲ μεγαλοπρεπῆ δημόσια κτήρια, μουσεῖον, πανεπιστήμιον, τεχνικὰς σχολάς, σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ ναούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ τοῦ Νοφουκούζι, ὅπου ὑπάρχει κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Βούδα, ὕψους 14,5 μ. Ἔχει ἀκμαιότατον ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν μὲ ἐργοστάσια παντὸς εἴδους, ἰδίως ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια χάρτου, σιδηροδρομικῶν μηχανῶν, πυρείων κτλ. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν ἀρκετοὶ Εὐρωπαῖοι καὶ Ἀμερικανοί, μετ' ἐπισκόπου τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, δύο ἐκκλησίαι διαμαρτυρομένων, μία καθολικὴ κτλ. Μ. Δ. Β.

Κομπελιάκι (Kobeliaki) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς νοτιοδυτικῆς Ῥωσίας, πρωτεύουσα τοῦ κυβερνείου τῆς Πολτάβα, μὲ 16.000 κατοίκων. Ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν καρπῶν, ὀσπρίων, ζῴων καὶ δερμάτων. Παρὰ τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος ὁ ΙΒ' παρέδωσε εἰς τοὺς Ῥώσους μετὰ τὴν περίφημον μάχην τῆς Πολτάβας. Κάτοικοι 300.000.

Digitized by Google

Κόμπελλ (Kobell), *Γιάν.* Υἱὸς τοῦ Ἐρρίκου Κόμπελλ, Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1782—1814). Ἐξειργάσθη ἰδίᾳ τοπιογραφίας καὶ ἀπεικονίσεις ζῴων. Τῷ 1812 ἐξέθηκεν εἰς τὸ Salon τοῦ Λούβρου πίνακας τιμηθέντας διὰ χρυσοῦ μεταλλίου. Ι. Μ. Π.

—**Κόμπελλ** (Kobell), *Γουλιέλμος.* Γερμανὸς ζωγράφος καὶ χαλκογράφος, υἱὸς τοῦ Φερδινάνδου Κόμπελλ (1766—1853). Ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ πατρός του, ἐγένετο δὲ καθηγητὴς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν τοῦ Μονάχου καὶ κατέλιπε μακρὰν σειρὰν πινάκων καὶ χαλκογραφιῶν, εἰργασμένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ πολεμικῶν θεμάτων. Ι. Μ. Π.

— **Κόμπελλ** (Kobell), *Ἐρρῖκος.* Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1751—1782). Κατ' ἀρχὰς ἐτράπη εἰς τὸ ἐμπόριον, βραδύτερον ὅμως, ὑπακούων εἰς τὴν ἐσωτερικήν του κλίσιν, κατέλιπε τοῦτο καὶ ἀφιερώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ζωγραφικήν. Τῷ 1770 ὠνομάσθη μέλος τῆς ἐν Ἀμστερνταμ ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Κατέλιπεν ἰδίᾳ τοπογραφίας, θαλασσογραφίας, ὑδατογραφίας καὶ σχεδιάσματα. Ι. Μ. Π.

— **Κόμπελλ** (Kobell), *Φερδινάνδος.* Γερμανὸς ζωγράφος καὶ χαλκογράφος (1740—1799). Κατ' ἀρχὰς ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐγένετο αὐλικὸς γραμματεὺς ἐν τῇ γενετείρᾳ του Μανχάϊμ. Βραδύτερον ὅμως κατέλιπε τὴν θέσιν ταύτην καὶ μετέβη, δαπάναις τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας, εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικήν. Ἐπανελθὼν εἰς Γερμανίαν ὠνομάσθη πρῶτον μὲν αὐλικὸς ζωγράφος ἐν Μανχάϊμ, εἶτα δὲ καθηγητὴς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν καὶ διευθυντὴς τῆς Πινακοθήκης τοῦ Μονάχου. Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς τοπιογράφος. 300 χαλκογραφίαι του ἐξεδόθησαν τῷ 1809 ὑπὸ Φράουενχολτς καὶ 178 τῷ 1842 ὑπὸ Ροῦγκλερ. Ι. Μ. Π.

— **Κόμπελλ** (Kobell), *Φραγκῖσκος.* Γερμανὸς ζωγράφος, ἀδελφὸς τοῦ *Φερδ. Κόμπελλ* (1749—1822). Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς μὲν πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ του, μετὰ ταῦτα δ' ἐν Ἰταλίᾳ, δαπάναις τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας Καρόλου-Θεοδώρου. Τῷ 1785 ἐγκατεστάθη εἰς Μόναχον, ἔνθα διήγαγε μέχρι τοῦ θανάτου του, ὀνομασθεὶς ζωγράφος τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τῆς Βαυαρίας. Κατέλιπεν εὐαρίθμους ἐλαιογραφίας, ἐν αἷς ἀποδίδει τὴν φύσιν, μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας, καὶ ἄπειρον πλῆθος, ὑπὲρ τὰς 10.000, ἰχνογραφημάτων, ἀπεικονιζόντων κατὰ προτίμησιν τοπία καὶ ἀρχιτεκτονήματα. Ι. Μ. Π.

— **Κόμπελλ** (Kobell), *Φραγκῖσκος - Βόλφανγκ.* Γερμανὸς ὀρυκτολόγος καὶ ποιητὴς (1803—1882). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ὀρυκτολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου καὶ τῷ 1856 διευθυντὴς τῶν ὀρυκτολογικῶν συλλογῶν τῆς Βαυαρίας. Ἐγένετο μέλος τῆς ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, τῆς ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκαδημιῶν. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν κρυσταλλογραφίαν, τὴν μορφολογίαν καὶ τὴν πετρογραφίαν. Ἐφεῦρε τὸ σταυροσκόπιον, ὄργανον πρὸς ὀπτικὴν μελέτην τῶν κρυστάλλων, καὶ ἐν ἠλεκτροσκόπιον μεγάλης εὐαισθησίας. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς γαλβανογραφίας, πρὸς κατασκευὴν μεταλλικῶν πλακῶν (κλισὲ πρὸς ἐκτύπωσιν εἰκόνων. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Χαρακτηριστικὰ τῶν ὀρυκτῶν» (1830—1831), «Ἱστορία τῆς ὀρυκτολογίας» (1864), «Γαλβανογραφία» (1842) κτλ. Ἀπέκτησεν ἐπίσης μεγάλην φήμην ὡς ποιητής, γράψας ἰδίως ἐν τῇ βαυαρικῇ διαλέκτῳ λυρικὰ καὶ εἰδυλλιακὰ ποιήματα, πολλὰ τῶν ὁποίων κατέστησαν δημοφιλέστατα καὶ ἐμελοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Ἄμπτ, Γκοῦμπερτ καὶ Γκούντς. Μ. Δ. Β.

Κομπὲν (Combin) */Γεωγρ./.* Δύο ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Πεννίνων Ἄλπεων ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ (καντόνιον Βαλαί), κείμεναι πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ μεγάλου Ἁγίου Βερνάρδου. Ἡ μία, καλουμένη *Μέγα Κομπέν*, ἔχει ὕψος 4317 μ., ἡ δέ, *Μικρὸν Κομπέν*, ἔχει ὕψος 3722 μ. Μ. Δ. Β.

Κόμπεντσλ (Cobenzl), *Ἰωάννης-Λουδοβῖκος-Ἰωσήφ, κόμης τοῦ —.* Αὐστριακὸς πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1753—1809). Ἐχρημάτισε πρεσβευτὴς ἐν Κοπεγχάγῃ, Βερολίνῳ καὶ Πετρουπόλει, σφοδρὸς δὲ πολέμιος τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, κατώρθωσε νὰ συνασπίσῃ τὴν Αὐστρίαν, τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τῆς Γαλλίας, τῷ 1795. Τῷ 1797 ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις ἐν Οὔντινε μετὰ τοῦ Βοναπάρτου, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ συνθήκη τοῦ Καμποφόρμιο, ἔλαβε μέρος τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Ράσταт καὶ τῷ 1801 ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῆς Λουνεβίλλ, διορισθεὶς κατόπιν καγκελλάριος καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, παραμείνας εἰς τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 1805. Μ. Δ. Β.

κομπὲρ (ὁ). Λέξις τῆς γαλλικῆς θεατρικῆς φρασιολογίας (compère), δι' ἧς χαρακτηρίζεται ὁ ἥρως οὕτως εἰπεῖν, μιᾶς τινος θεατρικῆς ἐπιθεωρήσεως (revue), ὅστις συμμετέχει εἰς πάσας τὰς ἐκτυλισσομένας σκηνὰς αὐτῆς. Ἡ ἡρωῒς καλεῖται *κομμέρ* (commère). Ν. Ι. Λ.

Κομπὲρ (Compère), *Λοαζέ.* Διάσημος Γάλλος μουσουργὸς τῆς πολυφωνικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς περὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1518. Ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Ζοσκὲν ντὲ Πρὲ εἷς τῶν πλέον διακεκριμένων μαθητῶν τοῦ Ὄκεγκεμ. Αἱ ὀλίγαι περισωθεῖσαι συνθέσεις του μᾶς δίδουν τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς καταπληκτικῆς ἀντιστικτικῆς του δεινότητος. Ἐκτὸς τοῦ περιφήμου μοτέτου τοῦ Κομπὲρ «Προσευχὴ τοῦ ἀοιδοῦ», ἔχουν περιέλθει μέχρις ἡμῶν μοτέτα τινά, ἀκόμη καὶ τραγούδια, ἐκτυπωθέντα παρὰ τῷ Πετρούτσι καὶ ἐν χειρογράφῳ, λειτουργίαι, μοτέτα, Magnificat, τραγούδια κτλ. Γ. Σ.

Κόμπεργκερ (Koberger), *Ἀντώνιος.* Ἱδρυτὴς τοῦ πρώτου καὶ μεγαλυτέρου ἐν Γερμανίᾳ ἐκδοτικοῦ οἴκου καὶ βιβλιοπωλείου (1440—1513). Εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ τυπογραφία εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν τοῖς σπαργάνοις, ὠργάνωσε, τῷ 1470, ἐν Νυρεμβέργῃ μέγαν ἐκδοτικὸν οἶκον μετὰ 24 πιεστηρίων καὶ 100 περίπου τυπογράφων, πιεστῶν καὶ διορθωτῶν. Ἐτελειοποίησε τοὺς γοτθικοὺς χαρακτῆρας καὶ ἐξετύπωσε 276 ἔργα, κατὰ τὸ πλεῖστον κλασσικά, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἄριστα μεταξὺ τῶν πρωτολείων τῆς τυπογραφίας (incunables). Μεταξὺ τούτων τὴν «Εἰκονογραφημένην Βίβλον» (1843) καὶ 12 ἄλλας ἐκδόσεις τῆς Βίβλου. Εἰς τὴν εἰκονογράφησιν τῶν βιβλίων συνειργάσθησαν οἱ ἐκλεκτότεροι ξυλογράφοι τῆς ἐποχῆς. Εἶχε πρατήρια εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας, ὑποκαταστήματα δὲ ἐν Παρισίοις καὶ Βουδαπέστῃ. Τὴν πρόοδον τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνέκοψεν ἡ Μεταρρύθμισις, καθ' ἧς ἀντετάχθη ὁ Κόμπεργκερ. Θ. Κ.

Κόμπερστάϊν (Koberstein), *Κάρολος.* Υἱὸς τοῦ *Καρόλου-Αὐγούστου.* Γερμανὸς ἠθοποιὸς καὶ συγγραφεὺς (1836—1899). Ἠθοποιὸς ἀπὸ τοῦ 1856 μέχρι τοῦ 1833, ἐπεδόθη εἶτα εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Φλόριαν Γκέγιερ» (1863), «Ἐρρῖκος ΙΔ'» (1869) καὶ «Οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» (1872) κλπ.

—**Κόμπερστάϊν** (Koberstein), *Κάρολος - Αὐγούστος.* Γερμανὸς ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος (1797—1870). Τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον εἶναι «Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς γερμανικῆς φιλολογίας», βελτιωθεῖσα καὶ αὐξηθεῖσα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς 3 τόμους, μετὰ 4 ἐκδόσεις (1847—1866), καὶ ὑπὸ τοῦ Μάρτς εἰς 6 τόμους (1872—1884). Τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖται κλασσικὸν διὰ τὴν εὐρύτητα τῆς μελέτης. Ἔγραψεν ἐπίσης «Περὶ τῆς γλώσσης τοῦ αὐστριακοῦ ποιητοῦ Πέτερ Ζούχενβιρτ» καὶ «Ἀνάμεικτα περὶ τῆς φιλολογικῆς ἱστορίας καὶ τῆς αἰσθητικῆς» καὶ ἐξέδωκε τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ποιητοῦ Κλάϊστ πρὸς τὴν ἀδελφήν του Οὐλρίκην καὶ τὸν τρίτον τόμον τοῦ Λέμπελ περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς γερμανικῆς ποιήσεως. Θ. Κ.

Κομπέρτ, *Ἐδουάρδος-Ροδόλφος.* Ρῶσος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1854. Τῷ 1877 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, διετέλεσε δὲ ἀπὸ τοῦ 1886—1894 καθηγητὴς τῆς διαιτητικῆς φαρμακολογίας ἐν Ντέρπτ. Τῷ 1894 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς περιωνύμου κλινικῆς στηθικῶν νοσημάτων τοῦ Μπρέμερ. Τῷ 1899 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φαρμακολογίας εἰς Ροστόκ. Ἐκ τῶν ἔργων του, μνημονευτέα ἐνταῦθα: «Ueber die Bestandteile und Wirkungen der Murtterkorns» (1884), «Compendium der praktischen Toxicologie» (1894), «Arbeiten der pharmacologischen Instituts zu Dorpat» (1888—1896), «Historische Studien des pharmacologischen Instituts zu Dorbat» (1889 - 1896, «Zehrbuch der Intoxicationen» (Στουτγάρδη 1893) κ. ἄ.

Κόμπετ (Cobbett), *Γουλιέλμος* (1762—1835). Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1762. Ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς Ἀμερικῆς εὑρισκόμενος, ἐξέδωκε διαφόρους πραγματείας, κατεδικάσθη δὲ τρὶς διὰ λιβέλλους ἐναντίον τῆς Ἱσπανίας καὶ διαφόρων Ἀμερικανῶν πολιτικῶν. Τῷ 1800 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ τῷ 1832 ἤρχισεν ἐκδίδων τὸ «Ἑβδομαδιαῖον πολιτικὸν δελτίον». Τῷ 1810 κατεδικάσθη εἰς δύο ἐτῶν φυλάκισιν καὶ εἰς πρόστιμον δι' ἄρθρον ἐναντίον τοῦ θεσμοῦ τοῦ ραβδισμοῦ ἐν τῷ στρατεύματι. Ἐκ φόβου δὲ ἑτέρας καταδίκης, κατέφυγε τῷ 1817 εἰς Ἀμερικήν, ἔνθα συνέγραψε τὴν «Ἀγγλικὴν γραμματικήν». Τῷ 1819 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ τῷ 1832 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Ὄλνταμ. Κυριώτερα τῶν ἔργων του: «Κοινοβουλευτικὴ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς Νορμανδικῆς κατακτήσεως μέχρι τοῦ 1800» (1806), «Ρωμαϊκὴ ἱστορία», «Γεωγραφικὸν λεξικὸν Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας», «Ἀγροτικὰ ταξίδια», «Ἱστορία τῆς προτεσταντικῆς μεταρρυθμίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ» (1824—1827) μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ γαλλικήν. Λ. Α.

Κομπεφὶς (Combefis), *Φραγκῖσκος.* Γάλλος ἑλληνιστὴς (1605—1679) ἐκ Μαρμάνδης. Ἦτο δομινικανός, ἐδίδασκεν ἀρχικῶς ἐν Βορδὼ τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, εἶτα δὲ ἐν Παρισίοις εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ τάγματός του. Τῷ 1655 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ γαλλικοῦ κλήρου, ὅπως ἐπιμεληθῇ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων πατέρων. Ἤρξατο διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἁπάντων τοῦ Ἀμφιλοχίου, Μεθοδίου καὶ Ἀνδρέου τοῦ ἐκ Κρήτης (2 τόμ. Παρίσιοι 1644), μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων. Τὸ δεύτερόν του ἔργον «Graeco - latinae Patruum Bibliothecae novum auctuarium» (1648, 2 τομ.), ἐπέσυρε τὴν μῆνιν τῆς παπικῆς αὐλῆς, διότι ἐν αὐτῷ ἐξιστόρει τὰ τῶν μονοθελητῶν. Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωκε: «Bibliotheca Patruum Concionatoria» εἰς 8 τόμους (1662, ἐπανέκδ. 1747 εἰς 7 τόμ. καὶ 1859 εἰς 30 τόμ.), «Originum Rerumque Constantinopolitanarum et variis auctoribus manipulus» (1664), «Bibliothecae Graecorum patrum auctuarium novissimum» (1672, 2 τόμ.) ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί, «Ecclesiastes graecus» (1874), «Basilius Magnus ex integro recensitus» (1679), κ.ἄ. Π. Ν. Π.

κόμπζα (kobsa). Ἔγχορδον ὄργανον λίαν ἐν χρήσει ἐν Οὐκρανίᾳ καὶ Ρουμανίᾳ, ἔνθα καὶ σήμερον ἀπαντᾷ εἰς χεῖρας τῶν ἐπαιτῶν. Ὁ ἦχος τοῦ ὀργάνου τούτου εἶναι λίαν ἰδιόρρυθμος καὶ περίεργος. Ἡ πρωτόγονος κόμπζα τῶν Πολοσβιανῶν τῆς Μικρο-Ρωσίας ἔφερε δύο χορδάς, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ηὐξήθη ἀργότερον εἰς 4 ἁπλᾶς ἢ 8 διπλᾶς χορδισμένας ἐν ταυτοφωνίᾳ, ὅπως αἱ τοῦ μανδολίνου. Γ. Σ.

Κομπηγάδι, ἢ ***Κομποπηγάδι*** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ δήμου Φαρῶν καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 157. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Δενδρά, Πλάτανος, Ρίκαβα καὶ Συκιὲς καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 449. Χ. Δ.

Κόμπι */Παραλ. Γεωγρ./.* Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς *Λήμνου* (πλάτ. 39° 47' Β., μῆκ. 25° 14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island καὶ 1661: Port Mudros), ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τοῦ Μούδρου. Φάρος λευκῶν ἐκλάμψεων, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἑταιρείας τῶν ὀθωμανικῶν φάρων κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1912 καὶ χρησιμοποιηθεὶς ὡς παρατηρητήριον ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ παραληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τὸν Μάϊον 1915. Λέγεται καὶ *Κουμπί.* Σ. Ε. Λ.

κομπιάζω· δημοτ., ἔχω κόμπο, αἰσθάνομαι δυσχέρειαν εἰς τὴν κατάποσιν, πνίγομαι: «ὅταν τρώγω ἀχλάδι ἢ κυδώνι κομπιάζω», «δῶσ' μου λίγο νερό, γιατὶ κόμπιασα»· || δυσκολεύομαι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, σταματῶ ἕνεκα δυσκολίας πρὸς ἀπαγγελίαν φθόγγων ἢ ἕνεκα ἄλλου λόγου, ἄλλως κοντοστέκω: «δὲ διαβάζει καλά, κομπιάζει»· || καθόλου, ἐνδοιάζω νὰ εἴπω τι, δυσκολεύομαι, τὰ χάνω, λέγω ἀσυνάρτητα: «εἶναι ἔνοχος καὶ κομπιάζει»· || μεταφ., δὲν τολμῶ, δὲν προχωρῶ εἰς ἐνέργειάν τινα, ἐνδοιάζω.

κόμπιασμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κομπιάζω, δυσχέρεια, σταμάτημα οἷον εἰς τὴν κατάποσιν, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν.

Κομπιένη (Compiègne) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Οὐάζ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Οὐάζ, παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Αἲν, εἰς ἀπόστασιν 84 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ. τῶν Παρισίων. Κάτ. 17.361. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανημάτων, σφαιριστηρίων, ὑδροσωλήνων, πίλων, σακχάρεως καὶ ναυπηγεῖα λέμβων. Ἡ Κομπιένη ἐκτίσθη κατὰ τὴν γαλλορωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ ἀναφέρεται κατὰ πρῶτον ἐπὶ ἐγγράφου τοῦ Χιλδεβέρτου τοῦ Α' κατὰ τὸ 561. Κάρολος ὁ Φαλακρὸς ἵδρυσεν ἐνταῦθα τὸ ἀββαεῖον τοῦ Ἁγίου Κορνηλίου, ὅπου ἐγκατεστάθη τὸ πρῶτον ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ὅπερ ἀναφέρεται ἐν Γαλλίᾳ, δῶρον τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου πρὸς τὸν Πιπῖνον τὸν Βραχύν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνῆλθον διάφοροι ἐκκλησιαστικαὶ σύνοδοι καὶ ἐθνοσυνελεύσεις, μεταξὺ δὲ τούτων ἡ τοῦ 833, καθ' ἣν καθῃρέθη Λουδοβῖκος ὁ Εὐσεβὴς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του. Κατὰ τὸν Ἑκατονταετῆ πόλεμον ὑπῆρξε τὸ θέατρον σκληρῶν ἀγώνων μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Βουργουνδίων, τῷ δὲ 1430 συνελήφθη ἐν αὐτῇ ἡ Ἰωάννα ντ' Ἀρκ. Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ' ὑπέγραψεν ἐν αὐτῇ δύο συνθήκας, τῷ 1624 μετὰ τῆς Σουηδίας καὶ τῷ 1635 μετὰ τῆς Ὁλλανδίας, διὰ τὴν ταυτόχρονον εἰσβολὴν κατὰ τοῦ Βελγίου. Τῷ 1768 ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ ἑτέρα συνθήκη, δι' ἧς ἡ Κορσικὴ ἐπωλεῖτο εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπὸ τῆς Γενούης. Ἐν αὐτῇ ἐνυμφεύθη ὁ Ναπολέων ὁ Α' τὴν Μαρίαν Λουΐζαν, ὁ δὲ Λεοπόλδος ὁ Α', βασιλεὺς τοῦ Βελγίου, τὴν Λουΐζαν τῆς Ὀρλεάνης, θυγατέρα τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Ἐν αὐτῇ ἐπίσης ἔλαβε χώραν σύγκρουσις μεταξὺ τῶν προφυλακῶν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ τὴν 27 Ἰουνίου 1815 καὶ τῶν Γάλλων, ὑποχωρούντων πρὸς τὸ Κρεπύ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπῆρξε τὸ θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων (βλ. κατωτ.). Μ. Δ. Ε.

— */Στρατ. Ἱστορ./* Κατὰ τὴν μεγάλην προέλασιν τῶν Γερμανῶν ἐντὸς τῆς βορείου Γαλλίας

Digitized by Google

κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τῷ 1914, ἡ *Κομπιένη*, εὑρεθεῖσα ἐπὶ τοῦ ἄξονος κατευθύνσεως τῆς 1ης γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ φὸν Κλούκ, κατελήφθη ὑπὸ στρατευμάτων αὐτῆς τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1914, ἀνακαταληφθεῖσα μετά τινας ἡμέρας ὑπὸ τῶν συμμάχων.

Κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐπίθεσιν τῆς ἀνοίξεως 1918, ἡ Κομπιένη, ἅτε εὑρισκομένη ἐπὶ τῆς κοιλάδος Oise, τῆς ἀποτελούσης μίαν τῶν κυρίων πρὸς Παρισίους ἀρτηριῶν, ἀπετέλεσε κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν 9ης καὶ 10ης Ἰουνίου 1918 τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς 18ης γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ φὸν Hutier, τῆς μὴ κατορθωσάσης νὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης (τῆς νοτίας) τοῦ Aronde (5 χιλιόμετρα βορείως Κομπιένης), ἅτε ἀναχαιτισθείσης διὰ τῆς ἀντεπιθέσεως τῆς 11ης Ἰουνίου ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Μανζέν. Ν. Θ. Κ.

— **Κομπιένης** (Compiègne) *ἀνάκτορα*. Τὸ σημερινὸν οἰκοδόμημα τῶν ἀνακτόρων τῆς Κομπιένης

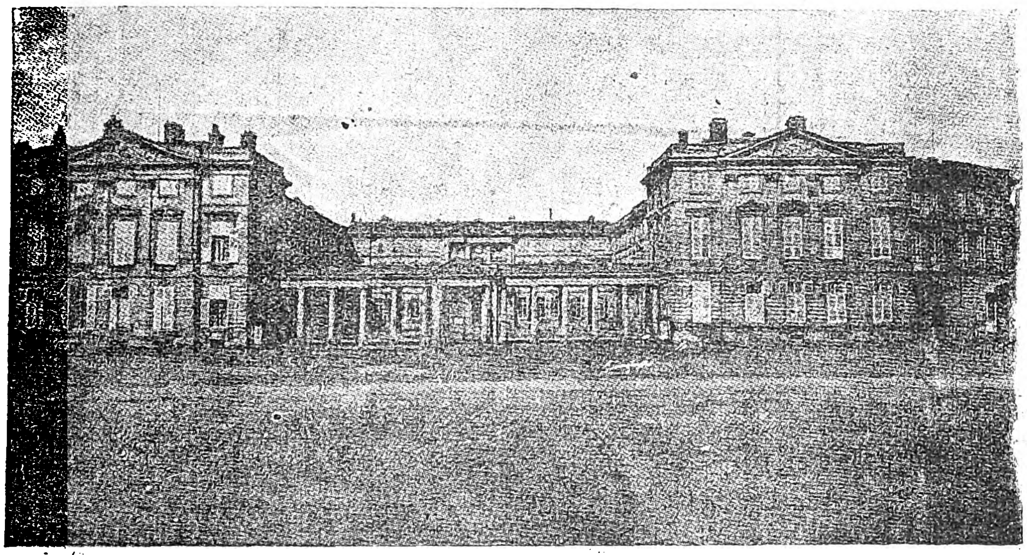

Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κομπιένης.

εἶναι τὸ τέταρτον, ὅπερ ἐγείρεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς πρώτης γαλλικῆς δυναστείας. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΕ' ἀνέθεσε τὴν ἐκπόνησιν τοῦ σχεδίου εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Γκαλμπέρ, ἤρξατο δὲ ἡ οἰκοδόμησις αὐτοῦ τῷ 1753 καὶ ἐπερατώθη τῷ 1788 ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Εἶναι ὡραίου ρυθμοῦ τῆς γαλλικῆς ἀναγεννήσεως. Ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐγένετο πρυτανεῖον, ἐπὶ δὲ τῆς ὑπατίας ἐγκατεστάθη εἰς αὐτὸ καλλιτεχνική τις σχολή. Τῷ 1808 ἐνεκλείσθη ἐκεῖ ὁ ἐκθρονισθεὶς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Κάρολος Δ' μετὰ τῆς συζύγου του, τῷ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἀνεκαίνισεν αὐτὸ ὁ Ναπολέων Α', ὅπως δεχθῇ τὴν συζυγόν του Μαρίαν-Λουΐζαν. Κατὰ τὴν δευτέραν διαμονὴν αὐτῆς, ὁ Ναπολέων κατεσκεύασε τὸ περίφημον ἄνδηρον καὶ ἀνεφύτευσε τὸν κῆπον, ἐπεκτείνας αὐτὸν μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ δάσους, ἐκόσμησε δὲ αὐτὸν διὰ πολυαρίθμων ἀγαλμάτων καὶ προσέθεσε τὴν μεγάλην στοὰν τῶν ὑποδοχῶν. Τὰ μεγάλα διαμερίσματα τῶν ἀνακτόρων περικλείουσι πολυάριθμα καλλιτεχνικὰ ἔργα, ἐν οἷς τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι, τοῦ Παύλου Βερονέζε, τοῦ Παρμεζάνο κτλ. Εἰς τὸν παράδεισον τῶν ἀνακτόρων τούτων ὑπάρχουσι πλεῖστα γλυπτικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται: ὁ «Ἑρμῆς» τοῦ Debay, τὸ «Πνεῦμα τοῦ Κακοῦ» τοῦ Droz, ὁ «Ὀδυσσεὺς» καὶ ὁ «Ἄργος κοιμώμενος» τοῦ Debay καὶ τοῦ Jouffroy. Θ. Β.

— **Κομπιένης** (Compiègne), *δάσος τῆς*—. Τὸ δάσος τοῦτο ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως, εἰς τὴν σχηματιζομένην γωνίαν τῶν ποταμῶν Ουάζ, Αἰν καὶ Ὠζόν. Εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Γαλλίας καὶ ἔχει περίμετρον 94 χλτ. καὶ ἔκτασιν 14 500 ἑκταρίων. Ἀποτελεῖται ἐκ δρυῶν καὶ ὀξυῶν καὶ ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Cotia Sylva, κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' αἰῶνα *δάσος τῆς Γκὶζης*. Οἱ πρῶτοι διελθόντες τὸ δάσος τοῦτο ἦσαν οἱ στρατιῶται τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα κατέλαβον αὐτὸ οἱ μοναχοὶ μετὰ τῶν βαρώνων. Οἱ διάφοροι βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἐχάραξαν ἐντὸς αὐτοῦ μεγάλας ὁδούς, ὁ δὲ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἤνωσε τὰς ὀκτὼ μεγάλας λεωφόρους μετὰ πεντήκοντα τεσσάρων μικροτέρων. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ' διήνοιξε 229 ὁδούς. Αἱ 278 τρίοδοι καὶ αἱ 354 ὁδοὶ τοῦ δάσους σχηματίζουσι μῆκος 1.350.000 μέτρων· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ρυακίων του ἀνέρχεται εἰς 27, τῶν δὲ ἑλῶν εἰς 16. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἱκανὰ μεγάλα καὶ μικρὰ χωρία. Τινὰ τῶν τελευταίων τούτων ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης μοναρχίας καὶ προσθέτουσι μεγάλην γραφικότητα εἰς τὸ ὡραῖον δάσος. Ἐπὶ ἑνὸς τῶν δεσποζόντων αὐτοῦ λόφων ἐγείρονται τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τοῦ φρουρίου Πιερρεφόν, ὅπερ μόλις ψαύει τὴν ὁμώνυμον κώμην. Τὴν κώμην βρέχει μικρὰ λίμνη, καταπίπτουσι δ' ἐκεῖθεν καταρράκται καὶ ἀναβλύζουσιν ἰαματικὰ ὕδατα. Τὸ δάσος τῆς Κομπιένης εἶναι ὁ προσφιλὴς περίπατος τῶν Γάλλων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὰς μάχας μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Γάλλων, ἐν αὐτῷ δὲ ὁ Γάλλος στρατάρχης Φὸς ἐδέχθη τοὺς Γερμανοὺς ἀντιπροσώπους τὴν 8 Νοεμβρίου 1918 διὰ τὴν ἀνακωχήν, ἥτις ὑπεγράφη τὴν 11 Νοεμβρίου 1918, ἐντὸς σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος, φυλασσομένου νῦν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μεγάρου τῶν Ἀπομάχων ἐν Παρισίοις. Θ. Β

Κομπιερζύκι (Kobierzychi), *Στανίσλαος*. Πολωνὸς ἱστορικὸς (1602—1665), παλατῖνος τῆς Πομερανίας. Ἔργον αὐτοῦ εἶναι: ἡ «Ἱστορία τοῦ Βλαδισλάου, ἡγεμόνος τῆς Πολωνίας».

Κομπίλοβιτς, *Μίλος*. Σέρβος εὐπατρίδης, ὅστις κατὰ τὸ τέλος τῆς μάχης τοῦ Κοσσυφοπεδίου (1389), καθ' ἣν Μουρὰτ ὁ Α' ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Σέρβους, ἐφόνευσε τὸν ἡγεμόνα τοῦτον, προσποιηθεὶς ὅτι θέλει νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτὸν σπουδαῖον μυστικόν. Μετὰ τὸν φόνον ἔσπευσεν ὁ Κομπίλοβιτς νὰ ἐπιβῇ τοῦ ἵππου του καὶ δραπετεύσῃ, ἀλλὰ προλαβόντες οἱ γενίτσαροι τὸν ἐφόνευσαν. Κατὰ τὴν σχετικὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἰωάννου Δούκα, εἰς τὸν φόνον τοῦ Μουρὰτ προέβη ὁ Κομπίλοβιτς, ὅπως δώσῃ δείγματα τῆς πρὸς τὸν κράλην τῶν Σέρβων Λάζαρον ἀφοσιώσεώς του. Κατὰ τοὺς Σέρβους ἱστορικούς, ὁ Κομπίλοβιτς ἦτο γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Λαζάρου, πρὸς τὸν ὁποῖον διεβλήθη, ὡς συνεννοούμενος κρυφᾳ μετὰ τῶν Τούρκων, ὑπὸ τοῦ συζύγου τῆς γυναικαδέλφης τοῦ Κομπίλοβιτς, Βράνκοβιτς, βαρέως φέροντος ὅτι ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Κομπίλοβιτς κατά τινα μεταξὺ αὐτῶν μονομαχίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ Κομπίλοβιτς σῴζεται εἰς τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις τῶν Σέρβων καὶ τῶν Τούρκων. Ὁ ὁπλισμός του καὶ ἡ σαγὴ τοῦ ἵππου φυλάσσονται, ὡς λέγεται, εἰς τὰ παλαιὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα τοῦ Βυζαντίου. Τὸ δὲ ἔθιμον τοῦ ἀφοπλίζειν τοὺς εἰς τὸν σουλτᾶνον παρουσιαζομένους πρέσβεις ἔχει τὴν ἀρχὴν του ἐκ τῆς δολοφονίας τοῦ Μουρὰτ Α'. Ν. Μ

κομπιναιζὸν (ἡ ἢ τὸ) (γαλλ. combinaison). Ἐσώρουχον γυναικεῖον, συνδυάζον εἰς ἓν τεμάχιον τὸ ἐσωφόριον καὶ τὸ μπουστάκι, ἢ τὸ ὑποκάμισον μὲ τὸ πανταλόνι. Αἱ κομπιναιζὸν φοροῦνται ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1910 καὶ ἐντεῦθεν.

Κομπίτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κερκύρας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 252. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Ἰωάννης* καὶ *Βασιλικὰ* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 521. Χ. Δ.

Κὸμπ-Καπὲλλ (Combe-Capelle) *σκελετός*. Ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων σκελετικῶν εὑρημάτων, ἅτινα κατέχει ἡ ἀνθρωπολογικὴ ἐπιστήμη σήμερον, μεταξὺ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς παλαιολιθικῆς ἀνθρωπότητος. Πλησίον τοῦ Montferrand τοῦ διαμερίσματος Périgord τῆς Γαλλίας ἐν Combe-Capelle, καὶ ἔν τινι σπηλαιώδει κρύπτῃ, ἀνεκάλυψεν ὁ Γερμανὸς O. Hauser κατὰ τὸ 1909 καὶ ἐξέθαψεν, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Klaatsch, τὸν σκελετὸν αὐτόν, ὅστις εἶναι ὁ κάλλιστα διατηρούμενος τῆς ἐποχῆς εἰς ἣν ἀνήκει. Ὁ σκελετὸς εὑρίσκετο ἐν παρθένῳ στρώματι ὠρινιακίῳ, συνοδεύετο δὲ ὑπὸ κοσμημάτων, περιδεραίου ἐκ κοχλιῶν, ἐργαλείων πυρίτου (ὠρινιακίου τύπου) καὶ ὀστῶν ζῴων. Πρόκειται περὶ τοῦ περιφήμου σκελετοῦ, ὅστις φέρει καὶ τὸ ὄνομα *Ὠρινιάκιος ἄνθρωπος* (Homo Aurignaciensis, Hauseri-Klaatsch).

Ὁ σκελετὸς οὗτος ἀνήκει καὶ ἐκ τῆς μορφολογίας αὐτοῦ εἰς τὸ νεώτερον ἥμισυ τῆς παλαιολιθικῆς περιόδου, εἰς τὸ «Νεο-παλαιολιθικόν», φέρει δηλαδὴ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ «Νέου» ἀνθρώπου, τοῦ παλαιοντολογικοῦ (Homo sapiens fossilis), ἀπομακρυνόμενος τελείως σχεδὸν τῆς μορφολογίας τοῦ «Παλαιοῦ» ἀνθρώπου (H. Neandertalensis) καὶ ὁμοιάζων ἤδη τῷ «Συγχρόνῳ» νέῳ τύπῳ (Homo sapiens rezens) τῶν ἡμερῶν μας. Τὸ ἀνάστημα εἶναι μέτριον (1,60 μ.), μὲ μακρὰς κνήμας καὶ μακρὸν ἀντιβράχιον) καὶ ἐλαφρὰν κύρτωσιν τοῦ ὀστοῦ τῆς κνήμης (Εὐρωπαῖοι). Ὁ μηρὸς εἶναι βραχὺς σχετικῶς (Νεαντερτάλιος), ἀλλὰ λεπτοφυέστερος καὶ εὐθύτερος. Ἡ πύελος στενὴ καὶ ὀρθὴ καὶ ἡ σπονδυλικὴ στήλη, μὲ τὰς ἐλαφροτέρας κυρτώσεις κλπ., διαφέρουν πως τῶν τῶν συγχρόνων εὐρωπαϊκῶν φυλῶν. Ἡ στάσις ὅμως καθόλου τοῦ σώματός ἦτο ἤδη ὁμοία τῇ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ ἐν πλήρει ἐκτάσει καὶ οὐχὶ ἡμικεκαμμένη τυχόν. Ὁμοίως λεπτοφυᾶ εἶναι καὶ τὰ ἄνω ἄκρα, μὲ μακρὸν ἀντιβράχιον χαρακτηριστικόν, ἐντελῶς συγχρόνου μορφολογίας. Ἡ μεγάλη ὅμως διαφορὰ τοῦ σκελετοῦ Κὸμπ-Καπὲλλ ἀπὸ τῶν πρωτογενῶν σκελετῶν εὕρηται ἐπὶ τοῦ κρανίου. Ὁ θόλος καλῶς ἀνεπτυγμένος· δολιχοκεφαλία (κρ. δ. 65 7)· μικρὰ ἀνάπτυξις τῶν ὑπεροφρύων τόξων, ἅτινα ἐμφανίζουν κολοσσιαίαν διάπλασιν εἰς τὸν Νεαντερτάλιον· ὀφθαλμικοὶ κόγχοι γωνιώδεις· μεσοπροσωπία καὶ λεπτορρινία, ἐλαφρὸς δὲ προγναθισμός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πρωτογενῆ κρανία. Ἡ κάτω γνάθος, τέλος, δίδει τὴν σπουδαιοτέραν διαφοράν. Στενή, μὲ πλατεῖς τοὺς κλάδους ἀκόμη, ἔτι δὲ καὶ ἐντόνως ὑοειδὴς ὑπερβάλλουσα κατὰ τὴν μορφὴν ταύτην ὅλας τὰς γνάθους τῆς παλαιολιθικῆς περιόδου) καὶ μὲ ὀγκώδεις ὀδόντας, φέρει ἐν τούτοις ἤδη τὸ τυπικὸν ἀνθρώπειον χαρακτηριστικόν, τὴν προβολὴν τοῦ γενείου (προγενεία) καὶ ἔσωθεν τὴν γενειακὴν ἄκανθαν (φύματα τοῦ γενειογλωσσικοῦ μυός), ἀντὶ βόθρου.

Ὁ σκελετὸς Κὸμπ-Καπὲλλ δίδει ἤδη, παρά τινα χαρακτηριστικά, ἐνθυμίζοντα ἔτι τὴν πρωτογενῆ μορφολογίαν, πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ «Νέου» ἀνθρώπου. Ἀποτελεῖ μίαν τῶν ποικιλιῶν δὲ αὐτοῦ, ὧν ἄλλαι εἶναι ὁ *Κρο-μανιόνιος*, ὁ *Σανσελάντιος*, ὁ *Γκριμάλντιος κλπ.*, πιθανῶς ἴδιαι φυλαὶ ἑκάστη. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Κὸμπλ (Combles) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Κόνμπλ*).

Κόμπλεντς (Koblenz, μέχρι τοῦ 1925 εἰς τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν Coblenz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ρηνανίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 58 161 (1925). Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρήνου, κατὰ τὸ σημεῖον εἰς ὃ συμβάλλει εἰς αὐτὸν ὁ ποταμὸς Μοζέλας καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κολωνίας—Μαγεντίας. Δύο σιδηροδρομικαὶ γέφυραι καὶ τρεῖς διὰ πεζοὺς καὶ ὀχήματα, ὡς καὶ ἡ παλαιὰ τοῦ Μοζέλα, ἀσφαλίζουν τὰς συγκοινωνίας. Ἔχει σημαντικὸν λιμένα διὰ τὴν ποταμοπλοΐαν, μετὰ κρηπιδωμάτων ἐπὶ τοῦ Ρήνου μήκους 4 χλμ., εἰς τὸν ὁποῖον ἡ κίνησις κατὰ τὸ 1925 ἀνῆλθεν εἰς 2568 εἰσπλεύσαντα καὶ ἐκπλεύσαντα πλοῖα, μετὰ φορτίου 88.000 τόννων. Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς παλαιὰν καὶ νέαν, ἔχει δὲ πολλοὺς ἀρχαίους ναούς, κτισθέντας ἀπὸ τοῦ Θ' μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τέσσαρας μονὰς καλογραιῶν, ἀνάκτορον, νοσοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, μουσεῖον, βιβλιοθήκην μετὰ 50.000 τόμων, δύο θέατρα, ὡς καὶ τὸ θαυμάσιον μνημεῖον τοῦ Καΐζερ Γουλιέλμου, ἱδρυθὲν τῷ 1897 ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς σχηματιζομένης κατὰ τὴν συμβολὴν

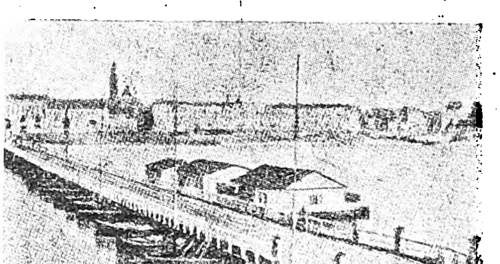

Ἡ ὑποχωρήσασα ἐπὶ τοῦ Ρήνου γέφυρα.

τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μοζέλα, τῆς καλουμένης «γερμανικῆς γωνίας». Ἡ γραφικωτέρα συνοικία τῆς πόλεως εἶναι ἡ *Λῶτσελ*, κειμένη ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου ἐν τῷ Ρήνῳ νησῖδος. Ἔχει λίαν ἀκμαῖον ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ἧς κυριώτερα προϊόντα εἶναι μηχαναί, κλειδοκύμβαλα, εἴδη ξυλουργίας, σιδηρουργίας, δέρματα. Ἐξάγει ἐπίσης γαιάνθρακας καὶ σιτηρά, παράγει δὲ ἐκλεκτοὺς οἴνους καὶ ἐξαίρετον καμπανίτην.

Digitized by Google

Ἡ Κόμπλεντς ἱδρύθη τῷ 1018 εἰς τὴν θέσιν ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ φρουρίου. Τῷ 1632 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν καὶ τῷ 1688 ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες ἀνακαταλαβόντες αὐτὴν τῷ 1794, κατέστρεψαν πάσας τὰς ἰσχυρὰς ὀχυρώσεις αὐτῆς. Τῷ 1798 ὡρίσθη ὡς πρωτεύουσα τῆς Ρηνανίας. Ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ὀχυρὰ πόλις, ἀλλ' ἰδίως κατέστη ἀληθὲς φρούριον μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870. Πάντα τὰ ὀχυρωτικὰ αὐτῆς ἔργα κατελύθησαν, μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Ἡ Κόμπλεντς, ἀποτελοῦσα τὸ κέντρον ἑνὸς ἐκ τῶν τριῶν τομέων τῆς λεγομένης ζώνης τῆς συμμαχικῆς κατοχῆς, κατείχετο ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1923 ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν καί, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τούτων, ὑπὸ τῶν Γάλλων μέχρι τοῦ 1929. Ὑπῆρξεν ἕδρα τῆς συμμαχικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ρήνου, ἀπὸ τοῦ 1919, μέχρι τῆς ἐκκενώσεως. Τὸ θέρος τοῦ 1930, κατὰ τὰς ἑορτὰς αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἀναχώρησιν τῶν τελευταίων Γάλλων στρατιωτῶν τῆς κατοχῆς τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους, μία τῶν γεφυρῶν τοῦ Ρήνου ὑπεχώρησεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν διερχομένων ἑορταστῶν, ὧν ἐπνίγησαν περὶ τοὺς 200. θ. κ.

κόμπλερ. Ἀλκοολοῦχον ποτόν, παρασκευαζόμενον κυρίως ἐν Ἀμερικῇ διὰ προσθήκης εἰς οἶνον σακχάρεως καὶ ἀρωματισμοῦ διὰ φλοιῶν πορτοκαλλίων κλπ. Σ. Γ.

κομπλετίνη (ἡ) *[Χημ. Τροφ.]* βλ. *βιταμῖναι*.

Κομπλούτικα (Complutica) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ρωμαϊκὸς σταθμὸς ἐν Ἰβηρίᾳ ἐπὶ μιᾶς τῶν τεσσάρων ἀρχαίων ὁδῶν ἀπὸ Βρακάρων εἰς Ἀστουρίαν, μεταξὺ Ροβορήτου καὶ Βενιατίας. Ὑπό τινων τοποθετεῖται κατὰ τὸ νῦν Cebolin, ὑπ' ἄλλων παρὰ τὸ Custrelo, πλησίον τοῦ Lubian, τινὲς δὲ εὑρίσκουν ἴχνη τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος εἰς τὸ ὄνομα τῆς σημερινῆς Compludo παρὰ τὴν Ponferrada —π.

Κόμπλουτον (Complutum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Καρπητανῶν ἐν Ἰσπανίᾳ, τοποθετουμένη ὑπό τινων εἰς ἣν θέσιν ἡ σημερινὴ *Γκουανταλαχάρα* (Guadalajara), ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς ἣν θέσιν ἡ *Ἀλκάλα ντὲ Ἐνάρες* (Alcala de Henares), 33 χλμ. ἀπὸ Μαδρίτης, ἐπὶ τοῦ λόφου Σὰν Χουὰν ντὲλ Βίζο ἢ Θουλέμα (Zulema), ἔνθα ἀρχαῖα ἐρείπια. Ἦτο σταθμὸς τῆς ἐξ Ἡμερίτης εἰς Καισαραυγούσταν ὁδοῦ. Ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Ἀγρίππα καὶ Αὐγούστα φέρεται ὡς ὑποτελὴς (stipendiaria) εἰς τὴν Ρώμην, ὑπαγομένη εἰς τὴν Καισαραυγούσταν, καὶ κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ἐγένετο municipium, ἦτο δὲ ἐκ τῶν παλαιοτέρων χριστιανικῶν κέντρων τῆς Ἰσπανίας. —π.

Κόμπντεν (Cobden), **Ριχάρδος**. Ἄγγλος πολιτικὸς (1804 — 1865). Ἀναμειχθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον ἐγκατεστάθη τῷ 1830 εἰς Μάντσεστερ ὡς συνιδιοκτήτης βιομηχανικοῦ ἐργοστασίου. Ἐκεῖ ἀνεμείχθη εἰς τὴν δημοτικὴν διοίκησιν, τῷ δὲ 1841 ἐξελέγη βουλευτής, γενόμενος εἷς ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς λεγομένης «Μαγχεστριανῆς κατευθύνσεως». Τῷ 1860 διεπραγματεύθη τὴν ἀγγλογαλλικὴν ἐμπορικὴν σύμβασιν, πρώτην τῆς περιόδου τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου. Α. Α. Τ.

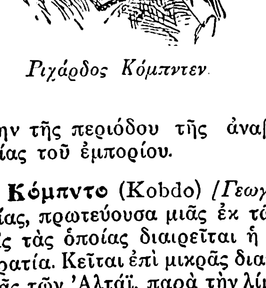

Ριχάρδος Κόμπντεν

Κόμπντο (Kobdo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μογγολίας, πρωτεύουσα μιᾶς ἐκ τῶν μεγάλων ἐπαρχιῶν, εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ἡ σοβιετικὴ αὐτὴ δημοκρατία. Κεῖται ἐπὶ μικρᾶς διακλαδώσεως τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἀλτάϊ, παρὰ τὴν λίμνην Καρὰ-Οὐσσοῦ, εἰς ὕψος 1298 μέτρων καὶ εἶναι σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον μεταξὺ Δ Τουρκεστάν, Σιβηρίας, Κίνας καὶ Μογγολίας. Ἐξ αὐτῆς διέρχεται ἡ ἀπὸ Σιβηρίας, μέσῳ Μογγολίας, πρὸς τὸ Πεκῖνον μεγάλη σιδηροδρομικὴ γραμμή. Κάτ. 6.000. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς δημοκρατίας, μετωνομάσθη εἰς *Τσουργκαλαντού*. Χ. Δ.

κομπογιαννίτης (ὁ)· ἐμπειρικὸς ἰατρός, ψευτογιατρός || καθόλου, ψευδεπιστήμων, ἀμαθής, ἀγύρτης (ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τοῦ *κόμπος* καὶ *Γιαννίτης*=Ἰωαννίτης, ὡς ἐξ Ἰωαννίνων προερχομένων τῶν τοιούτων ἰατρῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ *Ζαγορήσιοι* ἐλέγοντο ὡς ἀπὸ τοῦ Ζαγορίου).

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ σκωπτικὸν τοῦτο παρωνύμιον (παραγόμενον ἐκ τοῦ *κομπώνω*=ἀπατῶ καὶ *Γιαννίτης*=Γιαννιώτης, ἐξ Ἰωαννίνων) ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τοὺς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, δι' ἔλλειψιν ἐπιστημόνων ἰατρῶν, λυμαινομένους τὴν Ἑλλάδα ἀγύρτας, ὧν εἰκόνα δίδει ὁ Σάθας («Κλειὼ» Τεργέστης ΚΒ', ἀρ. 1146, «Ἑστία» 1889, σελ. 458). Προήρχοντο δ' οὗτοι κυρίως ἐκ χωρίων τοῦ Ζαγορίου, Λιασκοβετσίου, Τσεπελόβου, Φραγκάδων, Παπίγκου, Σκαμνελίου, Καλωτᾶς, Δόλιανης, Μανασσῆ, Τζονδήλας, Νεγάδων, Μονοδενδρίου, Καπεσόβου κτλ. Ἤσκουν δὲ τὸ ἐπάγγελμα κυρίως ἐν Θράκῃ, Μακεδονίᾳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι, Πελοποννήσῳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Σερβίᾳ. Ἀναλόγως τῆς μορφώσεως αὐτῶν διεκρίνοντο, ἰδίᾳ οἱ ἀπὸ Ζαγορίου, εἰς ἐξοχωτάτους καὶ παρακατιανούς. Κύρια φάρμακα αὐτῶν, περισυλλεγόμενα ὑπὸ τῶν ἰδίων οὐχὶ σπανίως ἐν τῇ χαράδρᾳ τοῦ Βίκου *(Σάρρος)*, διὸ καὶ «βικοϊατροὶ» *(Λαμπρίδης)*, ἦσαν ἡ κεδρομπόμπολα (καρπὸς κέδρου), ἡ γαλατσίδα (εὐφόρβιον), ἡ κάρφη (ἐλλέβορος), τὸ πήγανον, ἡ ἀψιφιὰ (ἀψίνθιον), ἡ ματούσιω (μανδραγόρας), ἡ ἀγριάδα (ἄγρωστις), τὸ πολυτρίχι καὶ τὰ λοιπὰ δημώδη φάρμακα. Ἐκτὸς τῶν βοτανῶν τούτων ἐν χρήσει συνήθως εἶχον καὶ ἀλοιφὰς ἐξωτερικῶς κατὰ διαφόρων ἑλκῶν χρονίων, ἐκλείγματα («μαντζούνια»), ὡς τονωτικά, πρὸς παιδοποιΐαν, κατὰ τῶν πυρετῶν κτλ., καὶ ἔμπλαστρα. Μὴ φυτικὰ φάρμακα ὀλίγα μόνον μετεχειρίζοντο, οἷον τὸ ἀμμωνιακὸν ἅλας («νισαντήρι»), τὴν στυπτηρίαν («στύψη») κτλ. Τὰ φάρμακα ταῦτα ἔφερον ἐν δισακκίοις («σακκούλαις»), διὸ καὶ «σακκουλιαραῖοι» ἐκαλοῦντο. Εἰς Κρήτην τινὲς τῶν τοιούτων ἐμπειρικῶν ἔφερον θήκας μικράς, ἀναρτωμένας ἀπὸ τῶν ὤμων, ἐν αἷς δίκην πραγματειῶν ἐνέθετον τὰ φάρμακα ἢ ἔφερον ταῦτα ἐπὶ τοῦ μεγάλως ἐξέχοντος γύρου τοῦ σκιαδίου των. Οἱ κομπογιαννῖται ἐτήρουν προσποιητὴν σοβαρότητα, ἀνάλογον τοῦ ἐπαγγέλματος, ὅπερ ἤσκουν, ἐφόρουν δὲ συνήθως «μαλλιαρὰν σιγοῦναν» καὶ περιέδενον τὴν εἰς «δασεῖς πλοκάμους κυμαίνουσαν χαίτην. των» διὰ πρασίνης ταινίας *(Σάθας)*. Εἰς τὰς χεῖρας ἐκράτουν χονδρὴν ῥάβδον ἢ ῥόπαλον («ματσοῦκα»), ἐξ οὗ καὶ «ματσουκάδες» ἢ «ματσουκαρίδες» («ματσκάρδες» κατὰ συγκοπήν), ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν κυνῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀμύνωνται κατὰ τὰς περιοδείας αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τῶν μετὰ τὰς ἀποτυχίας αὐτῶν ἐπιθέσεων. Πρό τινων ἐτῶν μοὶ ἐδωρήθη ὑπὸ φίλου ἰατροῦ ῥάβδος τοιούτου ἐμπειρικοῦ, ἥτις εἶχεν ὡς λαβὴν σύμπλεγμα δύο ὄφεων, τὸ ἔμβλημα, ὡς εἰκός, τοῦ προγόνου αὐτοῦ Ἀσκληπιοῦ. Εἰσερχόμενοι εἰς τὰ χωρία ἢ τὰς πόλεις διελάλουν εἴτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἴτε διὰ κηρύκων τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ὡς χειρουργῶν ἢ ἰατρῶν («ἰατρὸς καλός, ἰατρικὰ καλά, πουλῶ ζωὴ» ἢ «ἦλθε ὁ διάσημος χειροῦργος τάδε» ἢ ἁπλῶς «βότανα καλὰ» («βοτανάκηδες»). Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Φ. Γ. Τριανταφυλλίδου, οἱ κομπογιαννῖται περιώδευον οὐχὶ σπανίως ἀνὰ δύο, ἀλλ' ἐκ δύο διαφόρων χωρίων καταγωγῆς. Συνήθως εἶχον ἕνα καὶ μόνον ἵππον, ὃν ἵππευεν ὁ εἷς εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν ἢ τὸ χωρίον, παριστῶν τὸν ἰατρόν, τοῦ ἑτέρου παραμένοντος ὑπηρέτου ἢ διαφημιστοῦ. Ἐξ ὑπαμοιβῆς ὁ ἕτερος ἱππεύων τὸν ἵππον εἰσήρχετο εἰς ἄλλην πόλιν ἢ χωρίον ὡς ἰατρός, ἰδίᾳ δ' ὅπου ἦν μᾶλλον γνωστός. Τὸ θράσος αὐτῶν ἐμφαίνεται καὶ ἐκ συζητήσεων, ἃς προεκάλουν μετὰ τυχὸν ἐπιστημόνων ἰατρῶν πρὸ ἀγραμμάτων ὁμίλων ἢ ἀμαθῶν Τούρκων, ἀξιωματούχων ἢ καὶ ἡγεμόνων ἐν Ρουμανίᾳ, καθ' ἅς, μεθ' ὅλους τοὺς ἐξωφρενισμοὺς οὓς ἀνέπτυσσον, ἐξελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ἀφελῶν ὡς ἔμπειροι τῆς ἰατρικῆς καὶ σοβαρῶς συζητοῦντες, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς ἀποστομοῦντες τοὺς ἐπιστήμονας. Καλούμενοι ἢ ἐξήταζον τοὺς ἀσθενεῖς ἢ συνηθέστερον ἔδιδον τὰ αἰτούμενα βότανα («διὰ τὴν θέρμην», «διὰ τὸν πονόμματον», διὰ τὸ «σπάσιμο», «διὰ τὰ χελώνια» κτλ., ἢ ἁπλῶς τὸ προφυλακτικὸν «φειδόχορτον»), εἴτε αὐτούσια (πρὸς παρασκευὴν ἐγχυμάτων, ἀφεψημάτων ἢ ἁπλῶς ἐπίθεσιν τούτων ἐπὶ τοῦ πάθους), εἴτε ὑπὸ τύπον κόνεων («σκονάκια»). Ἀπήρχοντο δὲ συνήθως συναποφέροντες γενναίας προσφορὰς εἰς χρήματα ἢ εἶδος, (τρόφιμα κτλ.). Ὁ Σάρρος ἀναφέρει ἐντὸς 6 μηνῶν 150 λίρας, ἀξιολόγους ἵππους καὶ ἡμιόνους, συχνάκις δὲ καὶ οὐκ ὀλίγας εὐλογίας. Ὡς εἰκὸς καὶ γοητεῖαι («γητιές»), ἐξορκισμοὶ («ξόρκια») καὶ διάφοροι μαγγανεῖαι οὐδέποτε ἔλειπον, συμπληροῦσαι τὸ ἰατρικὸν αὐτῶν ἔργον. Πρὸς τὴν διὰ «κόμβων» μαγγανείαν αὐτῶν θέτει εἰς σχέσιν τὴν λέξιν κομπογιαννίτης ὁ Βιζουκίδης, ὅστις προσθέτει ὅτι οἱ ἐκ Ζαγορίου καλογιατροὶ ἐκαλοῦντο καὶ «Βενοϊατροί».

Ἀγνοοῦντες τὴν λατινικήν, ἢ ἄλλην τινὰ ξένην γλῶσσαν, κατεσκεύασαν ἰδίαν κορακιστικὴν διάλεκτον (τὰ «κομπογιαννίτικα»), δι' ἧς συνεννοοῦντο. Κατὰ ταύτην καταφιανὸς (καταφυανός, καταφυγιανός, —*Legrand* ἐκ τοῦ *καταφυγίου*), καταφαγιανὸς (ὁ καταφαγιανὸς (ὁ καταπρώγων τὰ χρήματα τῶν εὐπίστων, *Ἀραβαντινός*) ἐκαλεῖτο ὁ ἰατρός, κατὰ Σάρρον δέ: αἷμα τοῦ Χριστοῦ=οἶνος, ἀλοιφὴ=βούτυρον, βιργώνω=ζυγίζω, κυλιστήρι=ᾠόν, γνῶσ[ι]=τὸ ἅλας, γυιὸς τῆς γκαβῆς =ὁ ὕπνος, δάκρυ τῆς Παναγίας=τὸ οἰνόπνευμα, λαμπύρου=ρακή, τὰ καυτηρὰ=τὰ κρόμμυα, χυραθειὰ=ἡ θέρμη, λιγόδουντα=τὰ φασόλια, μαζαράκι =τὸ κρέας, μαυροζούμι=καφές, μπζιούρι=ἄρτος, μπζιουργιάζω=τρώγω (κυρίως ψωμί), μπλένιου= ἡ κοιλία, παλαμάρι=ἡ χείρ, πασπάλη=τὸ ἄλευρον, πλαῖνὸ=τὸ ὕδωρ, πλιούμενον=ὁ ἰχθύς, πουλευτικὸν =τὸ καθάρσιον, σιόρους=ὁ οἶνος, φλιτούρι=τὸ ἰατροσόφι, φραγκόπουλα=τὰ δράμια κ.ο.κ., προφερόμενα πάντα κατὰ τὴν συνήθη ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν συγκοπὴν τῶν φωνηέντων. Ἐπισημότεροι τῶν κομπογιαννιτῶν, κατὰ Λαμπρίδην (Ἠπειρ. Μελ. Β', 58) ὑπῆρξαν ὁ Πανταζῆς Ἐξάρχου ἐκ Λιασκοβετσίου, ὁ Ἰ. Περτάλης ἐκ Σκαμνελίου, ὁ Δ. Πολύχρονος καὶ ὁ ἐξοχώτατος πάντων ἐκ Καπετσόβου ἰατρὸς τριῶν σουλτάνων Χ. Πασχάλογλους ἢ Πασχάλης (1823). Ὁ Σάρρος ἀναφέρει ἐπίσης τὸν εἰδικὸν ὀφθαλμίατρον Πατρατσᾶν, τὸν Γ. Τσεκούραν, τὸν Κ. Τσίμαν, τὸν Κ. Λιονταρῆν, τὸν Φραγκούλην, τὸν Μπακόλαν, τὸν Δ. Χρηστίδην ἢ Κατσουλᾶτον, τοὺς ἐκ Μονοδενδρίου ἀδελφοὺς Κοντοδήμου, τὸν Α. Κοντογιάννην καὶ τὸν ἐκ Βίτσης Ἀρ. Ζώνιον. Τὸν Φραγκούλην ὅμως ὁ Φ. Γ. Τριανταφυλλίδης γνωρίζων καλῶς, καθ' ὃ καταγόμενος ἐκ Σκαμνελίου, θεωρεῖ μὴ κομπογιαννίτην, ἀλλ' ὡς τοπικόν, μὴ περιοδεύοντα, πρακτικὸν ἰατρόν, διότι ἦτο μὲν μὴ ἐπιστήμων, ἀλλ' ὑπῆρξε μαθητὴς ἐπιστήμονος ἰατροῦ διπλωματούχου τῆς σχολῆς τῆς Παδούης, τοῦ Ἀδὰμ Γοργίδα, ὅστις ἐπιθυμῶν ἵν' ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν τῶν ἀγυρτῶν ἵδρυσεν εἰς Σκαμνέλιον πρακτικήν τινα σχολήν, ἐν ᾗ ἐδιδάχθησαν οἱ Φερούλης, Γκίμστας (ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κωσταγιατρὸς) καὶ ὁ Τριαντ. Φυλλίδης, ὅστις ἀποκατεστάθη εἶτα εἰς Προῦσαν ὡς φαρμακοποιός. Τούτου, ἀλλὰ κυρίως τῶν Φερούλη καὶ Γκρίμστα, μαθητὴς ὑπῆρξεν ὁ Φραγκούλης, ὅστις διετέλεσε κατὰ νεωτέρους χρόνους καὶ κοινοτικὸς ἰατρὸς μέχρι τοῦ 1896, ὁπότε τῷ ἀπηγορεύθη, τῇ ἐπεμβάσει ἐπιστήμονος συγχωριανοῦ ἰατροῦ, ἡ ἐξάσκησις τῆς ἰατρικῆς. Οὗτος ἀπέθανε τῷ 1927 ἐν Σκαμνελίῳ, εἰς ἡλικίαν 100 ἐτῶν. Ὁ Σ. Λάμπρος ἀναφέρει Μανιάτην ἐμπειρικὸν χειρουργόν, τὸν Παπαδάκην («Τὸ ἰατρικὸν σημειωματάριον Μανιάτου χειρουργοῦ» ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι ΙΔ', (1917) σελ. 51) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀλλ' οὗτος καθὼς καὶ κατόπιν ὁ περίδοξος Γιατράκος, ὁ Ἀνδ. Πετιμεζᾶς κ. λ. (βλ. *Ἀρ. Π. Κούζη*, Ἀρχεῖα Ἰατρ. 1907, σελ. 93) δὲν ὑπήγοντο εἰς τοὺς κομπογιαννίτας ἢ καλογιατρούς, δηλαδὴ τοὺς τὰ πολλὰ περιοδεύοντας, ἀλλὰ εἰς τοπικοὺς ἐμπειρικοὺς ἰατρούς, οἱ ὁποῖοι εἰδικῶς ἠσχολοῦντο εἰς τὴν χειρουργικὴν ἢ τὴν ὀφθαλμολογίαν, σπανιώτερον δὲ καὶ περὶ τὴν παθολογίαν. Ἐκ παραδόσεως γνωρίζω περίπτωσιν ἐγχειρήσεως καταρράκτου, τελεσθείσης ἐν Καλάμαις παρ' ἐπιστήμονος ἰατροῦ ἐπὶ εὐπόρου ἀτόμου καὶ ἀποτυχούσης ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ, μεθ' ἣν ἐτελέσθη ἐγχείρησις, ἐκ δυσπιστίας πρὸς τοὺς ἐπιστήμονας ἰατρούς, ὑπὸ ἐμπειρικοῦ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μετ' ἐπιτυχίας. Τοιαῦται βεβαίως περιπτώσεις συνέτεινον πρὸς μεγάλυνσιν τῆς φήμης τῶν ἐμπειρικῶν τούτων ἰατρῶν.

Ἰδέαν τῶν Ζαγοριανῶν κομπογιαννιτῶν δύναται νὰ λάβῃ τις ἐκ τῆς περιγραφῆς, ἣν δίδει ὁ Ἀλέξ. Σοῦτσος ἐν τῇ κωμῳδίᾳ «Ἄσωτος», ἔνθα ὁ ἰατρὸς Ἰπεκακούνας λέγει:

«Δὲν εἶμ' ἐγὼ Ζαγοριανὸς νὰ περπατῶ στὸ δρόμο
Με ἀλοιφάς, μὲ ἔμπλαστρα, μὲ βότανα στὸν ὦμο,
Καὶ μὲ δοντάγραν, συριγγῶν καὶ νυστεριῶν χαρχάλι,
Μὲ τὸ σαμουροκάλπακο νὰ τρέχω στὸ κεφάλι,
Νὰ σκούζω ἀπὸ τὸ κουτσὸ καὶ ψοφιο μου μουλάρι,
Καλὸς γιατρός, πουλῶ ζωή, ποιὸς θέλει, ποιὸς θὰ πάρῃ».

Διάδοχοι τῶν κομπογιαννιτῶν ὑπῆρξαν οἱ *καλογιατροί*, ὀνομασθέντες οὕτω διότι καὶ οὗτοι, ὡς οἱ κομπογιαννῖται, διελάλουν οἱ ἴδιοι ἢ διὰ κηρύκων τὴν ἰδιότητα αὐτῶν εἰς τὰς ὁδοὺς διὰ τῆς φράσεως «καλὸς γιατρός, γιατρικὰ καλά». Οἱ ἀρειμάνιοι οὗτοι ἀγύρται, γράφει ὁ Σάθας, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἰταλοὶ καὶ Ἑπτανήσιοι, περιεβάλλοντο δὲ πλατύτερα ἐπανωφόρια, ὧν αἱ μὲν τριγωνοειδεῖς ἄκραι περιεδινοῦντο ἀπαύστως ὡς γλωσσίδες ψαλίδος, αἱ δὲ πρόσθετοι ἐπωμίδες ἀνεμιζόμεναι ἐκροτάλιζον ἐκ τῶν δίκην παρασήμων ἐπικειμένων πλατέων μεταλλικῶν κομβίων. Ἐφόρουν μικρὰ ὑποδήματα περισφιγγόμενα διὰ θεατρικῶν κροσσίων καὶ στενὸν πανταλόνιον πεποικιλμένον δι' ὀφιοειδῶς περιερραμμένων σειρητίων, ὁμοιάζοντες πρὸς Ἱσπανοὺς ταυρομάχους.

Οὗτοι, ὡς καὶ οἱ κομπογιαννῖται, ὡς τὰ πολλά, οὐδ' ἄκρῳ δακτύλῳ ἁψάμενοι τῆς ἰατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς, παρεῖχον, μαθόντες ἐκ πατρικῆς παραδόσεως ἢ ἐξ ἀναγνώσεως ἰατροσοφίων, δημώδη τινὰ φάρμακα καὶ θεραπευτικὰς ὁδηγίας. Ὁ Πουκεβὶλλ ἀνεῦρε παλαιὸν ταμβακοπώλην ἐν Μομπελλιὲ ὡς καλογιατρὸν ἐν Τριπόλει, Ἐνετὸς δὲ πρόξενος ἐν Κορώνῃ, κατὰ Σάθαν, φυγόδικόν τινα συμπατριώτην αὐτοῦ, τὸν Μισὲρ Μπατῆν, ὡς διάσημον καλογιατρὸν καὶ μυστικοσύμβουλον τοῦ σερασκέρη τῆς Πελοποννήσου. Ὡραία εἶναι ἡ συνέντευξις τοῦ Πουκεβὶλλ μετά τινος καλογιατροῦ: «Οἱ πρόγονοί μου, ἔλεγεν οὗτος, ἀπὸ τοῦ μεγάλου θεοῦ τῆς Κῶ, ἐξασκοῦσι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν· εἶναι περιουσία τῆς οἰκογενείας, ἣν ἔχομεν ἐκ παραδόσεως, χωρὶς νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ εὐτελὲς μέταλλον, ὅπερ ἀναγκάζεταί τις νὰ δεχθῇ διὰ νὰ ζήσῃ». Ὁ καλογιατρὸς ἐξέθηκεν εἶτα τὰ τῆς δεξιότητός του περὶ τὴν στερέωσιν τῶν καταγμάτων, τὴν ἐγχείρησιν τῶν κηλῶν καὶ τοῦ καταρράκτου, κατέληξε δὲ νὰ προτείνῃ ἵνα ξυρίσῃ τὸν Πουκεβίλλ. Τέλος ὡμίλησε περὶ ἀνατομίας ἣν ἐγνώριζε περίπου ὅσον ὁ Ἀλκμέων (ὁ ἀρχαῖο-

Digitized by Google

τερος τῶν Ἑλλήνων ἀνατόμων) καὶ κατώρθωσε, προσθέτει ὁ Πουκεβίλλ, νὰ μὲ ἀποκοιμίση.

Τινὲς ὅμως τῶν ἐμπειρικῶν τούτων, ἰδίᾳ οἱ ἐκ τῶν μερῶν τοῦ Ζαγορίου καὶ τοῦ Λιασκόβου, ὅπερ ἦτο τὸ κυρίως σχολεῖον καὶ τῶν καλογιατρῶν, ὡς καὶ τῶν κομπογιαννιτῶν, εἶχον κατασταθῆ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιδεξιώτατοι ἐμπειρικοὶ ἐγχειρηταὶ κηλῶν, καταρράκτου, ἢ λίθων τῆς κύστεως. Κατὰ Πουκεβίλλ μάλιστα ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ δεξιότης τινῶν τούτων ἠδύνατο νὰ καταπλήξῃ καὶ τοὺς πλέον ἐπιδεξίους χειρουργούς. Συνήθως οὗτοι ἐλάμβανον τὸ ἥμισυ τῆς ἀμοιβῆς των προκαταβολικῶς, προκειμένου δὲ περὶ κήλης παρελάμβανον κατὰ τὴν ἐγχείρησιν καὶ τὸν κηλικὸν θύλακον, ὃν διατείνοντες ἔφερον ἐπὶ καλάμου δίκην τεχνοσήμου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θυλάκων τούτων, ὃν διελάλουν κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν περιοδείας, ἐθεωρεῖτο ὡς δεῖγμα τῆς χειρουργικῆς αὐτῶν δεξιότητος. Οἱ πελάται ὅμως οὐδέποτε ἔλειπον, διότι τελείως ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦτο ὁ κηλεπίδεσμος. Ἄλλωστε καὶ τὰ θύματα τούτων δὲν ἦσαν πλειότερα πολλῶν τῶν ἐν Παρισίοις καθητῶν *(Πουκεβίλλ)*. Ἐπιτυχῆ ἐγχείρησιν κήλης ἀναφέρει ὁ Πουκεβίλλ γενομένην ὑπὸ τοιούτων ἐμπειρικῶν τῷ 1798 καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γάλλου προξένου Φωβέλ.

Ἐν Ἀθήναις εἰδικῶς γνωστοὶ ἦσαν οἱ κομπογιαννῖται, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ καλογιατροί, ὡς φρονεῖ καὶ ὁ Καμπούρογλους, ὅστις προσθέτει ὅτι οὗτοι δὲν εἶναι ἄξιοι τῆς ἐπικρατούσης περιφρονήσεως, διότι πρὸς τῇ ἀγυρτείᾳ ἦσαν ταμίαι ἰατρικῶν κατὰ παράδοσιν γνώσεων, συνδεομένων πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰ βότανα. Ὁ Καμπούρογλους προκειμένου περὶ τῆς ἐνεργείας δημωδῶν ἐντοπίων φαρμάκων συνιστωμένων ὑπὸ κομπογιαννίτου τινὸς κατὰ τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ληξιπύρετον ἐνέργειαν τῆς κίνας, παραθέτει τὴν γνώμην αὐτοῦ, καθ' ἣν «ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μωρὸς νὰ ἔχῃ τοὺς πυρετοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ φάρμακον ἐν Κίνᾳ».

Καὶ κατὰ νεωτέρους δ' ἔτι χρόνους ἐμπειρικοὶ χειρουργοὶ καταγόμενοι ἐκ Χορμόβου καὶ Λιασκόβου, κατερχόμενοι εἰς Ἑλλάδα, ἐξετέλουν τοιαύτας ἐγχειρήσεις κήλης ἢ καταρράκτου, πατροπαραδότως διδασκόμενοι ταύτας *(Νίδερ)*. Καταλληλοτέραν ἐποχὴν πρὸς τοῦτο ἐθεώρουν τὴν ἐαρινὴν μέχρις Ἰουλίου, διέμενον δὲ καὶ διῃτῶντο κατὰ τὸ διάστημα τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς ἐγχειρήσεως μέχρις ἀποθεραπείας ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν πασχόντων. Καὶ τὸν μὲν καταρράκτην ἐθεράπευον διὰ καταβυθίσεως τοῦ φακοῦ, τὴν δὲ κήλην δι' ἀποφράξεως ἔσωθεν τοῦ βουβωνικοῦ κρίκου διὰ τοῦ ὄρχεως, κατατασσομένου ἐκεῖσε δίκην πώματος. Ὁ Νίδερ ἀναφέρει θάνατον δικαστικοῦ τινος ἐν Μεσολογγίῳ ἐγχειρισθέντος ὑπὸ τοιούτου ἐμπειρικοῦ παρουσίᾳ τοῦ ἰατροῦ Βαλασσοπούλου. ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἄλλας περιπτώσεις μετ' αἰσίου ἀποτελέσματος. Τὴν σήμερον πλέον σπάνιοι ἀπέμειναν ἐν Ἑλλάδι οἱ ἐμπειρικοὶ ἰατροί· ὡς τὰ πολλά, τινές, ἰατροὶ ἢ ἰάτραιναι, ἰσχυριζόμενοι ὅτι γνωρίζουσι δῆθεν εἰδικὸν φάρμακον κατά τινος νόσου, χορηγοῦσι τοῦτο δωρεὰν εἰς τοὺς πάσχοντας, ἄλλοι ὅμως καὶ νῦν ἔτι χρηματίζονται εἰς βάρος τῶν ἀφελεστέρων. Πρό τινος ἔτι παλαιὸς ὑπηρέτης ἰατροῦ ἐπεσκέφθη τοῦτον ἐν Ἀθήναις φέρων μελανὴν ρεδιγκόταν, λίαν εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἰατροῦ, ὅπερ ἤσκει ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς Ἑλλάδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφερομένων, *Ἀρ. Π. Κούζη*, Οἱ ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας (Ἀρχεῖα Ἰατρικῆς Β (1906). σελ. 272).—*Μπάμπη Ἀννίνου*, Ἱστορικὰ σημειώματα (1925), (Νοσοκόμοι καὶ Κομπογιαννῖται, σελ. 25 καὶ «Ἄστυ», 23 Ἰουλίου 1897, σελ. 3).—*Δ. Μ. Σάρρου*, Περὶ τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν (Λαογραφία Ζ' (1923) σελ. 523).—*Ι. Βογιατζίδη*, Λεξικὸν καταφυγιανῶν (Λαογρ. Η' σελ 156—159).—*Ἰ. Λαμπρίδου*, Ἠπειρ. μελετήματα (Η, 58 καὶ 78).—*Π. Ἀραβαντινοῦ*, Χρονογρ. Β' 58.—*Κοραῆ*, Ἄτακτ. Β 195.—*Χατζιδάκι*, Μεσ καὶ Νέα Ἑλλ. Α' 419.—*Σ. Π. Λάμπρου*, Τὸ ἰατρικὸν σημειωματάριον Μανιάτου χειρουργοῦ (Ν. Ἑλληνομν. ΙΒ' 51—78).—*Ἐ. Μπιλιότου* καὶ *Ἀββᾶ Κοτρέ*, Ἡ νῆσος Ρόδος (Β' σελ 300).—*Ξ. Νίδερ*, Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι παρ' ἐμπειρικῶν ἐνεργουμένης θεραπείας τῆς βουβωνοκήλης (Πρακτ. Συνεδρ. Ἑλλ. Ἰατρ. (1897) σελ. 108).—*Ε. Ξύδη*, Ἀρχαίας ἰατρικῆς ἀνάλεκτα ἢ ἐγχώριος ἰατρικὴ κατὰ παράδοσιν. (Πρακτ. Συνεδρ. Ἑλλ. Ἰατρ. (1882) σελ. 471).—*Π. Βιζουκίδη*, Ἠπειρωτικῶν θεσμίων ἔρευναι (ἐν Ἠπειρ. Χρον. Β' σελ. 19). —*A. Thumb*. Handb. d. Neugr. Volkspiache 2, 1910, σελ. 223 (μῦθος, «ἰατρὸς καλός, ἰατρικὰ καλά»). Βλ. καὶ ἐν «Ἀττικῇ» Αμαρουσίου Σεπτ. 1926: «Οἱ Κομπογιαννῖται» ἠθογραφία ἑλληνική.

ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ

κομπογιαννίτικος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος, ὁ ἁρμόζων εἰς κομπογιαννίτην, ἀγυρτικός, ψεύτικος: «κομπογιανίτικη πολιτική», «τρόπος κομπογιαννίτικος». — Ἐπίρρ. ***κομπογιαννίτικα***.

κομπογιαννιτισμὸς (ὁ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κομπογιαννίτου, τρόπος, μέθοδος κομπογιαννίτου, ἀγυρτεία, ἡ ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης ψευδολογία, ἀπάτη: «ὁ κομπογιαννιτισμὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, — ἐν τῇ πολιτικῇ».

κομπόδεμα (τό)· δημοτ., δέσιμο κόμπου, σχηματισμὸς κομβου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου φυλάσσεταί τι, οἷον περιτυλίσσω τι διαγωνίως εἰς τὸ μέσον τοῦ μανδηλίου ἢ ὁμοίου ὑφάσματος καὶ δένω τὰ δύο ἄκρα πρὸς ἀσφαλῆ φύλαξιν· || τὰ οὕτω φυλασσόμενα χρήματα ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων καὶ μυστικὰ τηρούμενα, ἄλλως *κόμπος*: «αὐτὸς ἔχει κομπόδεμα», «θὰ βγάλω—, θὰ λύσω τὸ κομπόδεμα».

κομποδένω· δημοτ., δένω κόμπον· || προσδένω καὶ προσαρμόζω τὸν στήμονα ἐπὶ τοῦ ἀντίου, ἄλλως *προσαντίζω*.

κομπόδεση (ἡ)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κομποδένω*, ἡ πρόσδεσις τοῦ στήμονος ἐπὶ τοῦ ἀντίου, ἄλλως *προσάντισμα*: παροιμ. «νά 'χα μάννα 's τὴν κομπόδεση κι' ἀδελφὴ 's τὴ ξύφαση» (ἡ κομπόδεση θεωρεῖται τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ὑφάνσεως καὶ ἐμπειρίας δεόμενον· ἡ ξύφαση θεωρεῖται ἔργον δραστηριότητος καὶ ταχύτητος).

Κομποθέκρα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Κεχρινιᾶς τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 195.

Κομποθέκρας. Ὄνομα οἰκογενείας Ἀλβανῶν φεουδαρχῶν τῆς Πελοποννήσου, ἥτις μετηνάστευσε μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μοθώνης (1499) εἰς Κεφαλληνίαν, ὅπου ἔλαβε τιμάρια. Τῷ 1593 ἐνεγράφη εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον τῆς νήσου. Γνωστότερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι: —1) ***Σπυρίδων***. Ἐφημέριος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξου ναοῦ, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας, ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ἐπὶ σιμωνίᾳ ἐξέπεσε τῆς ἱεραρχίας. Ἔγραψε διάφορα ἐκκλησιαστικὰ πονήματα. —2) ***Ξενοκράτης***, γεννηθεὶς τῷ 1857, νομικός. Λ. Χ. Ζ.

Κομποθεκρᾶτα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κεφαλληνίας, κείμενον ἐγγὺς τοῦ Ἀργοστολίου, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν δῆμον ὑπάγεται διοικητικῶς. Κάτ. (1928) 197.

Κόμποι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Χαροκοπιοῦ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 262.

Κόμπολντ (Cobbold) ***Θωμᾶς-Σπένσερ***. Ἄγγλος φυσιοδίφης (1828—1886). Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου, καὶ εἶτα διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Παναγίας τοῦ Λονδίνου καὶ τῷ 1861 ὑφηγητὴς τῆς ζῳολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ νοσοκομείῳ Μιντλέσσεξ. Τῷ 1873 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς βοτανολογίας, εἰς τὸ βασιλικὸν κολλέγιον τῆς κτηνιατρικῆς καὶ βραδύτερον κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἑλμινθολογίας, ἱδρυθεῖσαν εἰδικῶς δι' αὐτόν. Ἠσχολήθη εἰδικῶς μὲ τοὺς παρασιτικοὺς σκώληκας εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῷα. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι: «Ἐνδόζῳα» (1864), «Ταινίαι» (1866), «Παράσιτα» (1879), «Παράσιτα τοῦ ἀνθρώπου» (1882), «Παράσιτα κρέατος καὶ διατηρουμένων τροφῶν (κονσερβῶν)» (1884). Δ. Σ. Δ.

κομπολόγι (τό), καὶ ***κομπολόϊ*** (τό)· βλ. λ. *κομβολόγιον*.

Κομπὸνγκ (Compong). —1) Ἔμφραγμα, χῶρος περικεκλεισμένος. —2) Συνοικία ἐντὸς πόλεως ἢ χωρίου, κατοικουμένη ὑπὸ ξένης ἐθνότητος (ὡς τὸ κινεζικὸν *Καμπόν*). Ἡ λέξις κατά τινας εἶναι παραφθορὰ τῆς πορτογαλικῆς campanha ἢ τῆς γαλλικῆς campagne (=ἐξοχικὸς τόπος, χώρα) ἢ τῆς πορτογαλικῆς compo (=ἀγρός). —3) Ἡ περιοχή, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἕδρα ἢ πρακτορεῖον Εὐρωπαίων, ἐν Ἰνδίαις, Κίνᾳ καὶ ἐν γένει εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ι. Σ. Σ.

Κόμποργκ (Cobourg ἢ Coburg), /*Γεωγρ.*/. Χερσόνησος ἐν τῇ βορείᾳ ἀκτῇ τῆς Αὐστραλίας, χωριζομένη διὰ τοῦ πορθμοῦ Ντοντὰς ἀπὸ τῶν νήσων Μέλβιλλ. Δ. Σ. Δ.

κομπορρημονῶ (—*έω*)· εἶμαι κομπορρήμων, ὁμιλῶ μετὰ κόμπου, λέγω μεγάλους, ἀλλὰ κενοὺς λόγους, μεγαλαυχῶ, περιαυτολογῶ, κομπάζω.

κομπορρημοσύνη (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κομπορρήμων, μεγαλαυχία, περιαυτολογία, κομπασμός.

κομπορρήμων, —*ονος* (ὁ, ἡ)· ὁ ὁμιλῶν μετὰ κόμπου, ὁ λέγων μεγάλους, ἀλλὰ κενοὺς λόγους, μεγάλαυχος, περιαυτολόγος, κομπαστής.

κόμπος (ὁ)· κομπασμός, κομπολογία, μεγαλαυχία, ἔπαινος εἰς ἑαυτόν, ἀλαζονεία: «κόμπος γλώσσης».

— **κόμπος** (ὁ)· δημοτ., ἀντὶ *κόμβος* (βλ. λ.), δέσιμο: «τί κόμπος εἶν' αὐτὸς καὶ δὲ λύνεται;». «δέσε κόμπο 's τὸ μαντήλι σου νὰ μὴ τὸ λησμονήσῃς» || καθόλου «τό 'δεσα κόμπο» ὅταν τις λαμβάνῃ ὑπόσχεσιν καὶ δηλοῖ ὅτι θὰ ἀναμένῃ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς: «αὐτὸ ποῦ μοῦ 'πες τό 'δεσα κόμπο—νὰ τὸ δέσῃς καὶ σὲ μεταξωτὸ μαντήλι» || παροιμ. «ἦρθ' ὁ κόμπος 's τὸ χτένι» ἤρχισαν αἱ δυσχέρειαι, αἱ στενοχωρίαι (ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ) || ἡ ἄρθρωσις τοῦ φυτοῦ, οἷον τοῦ κλήματος, τοῦ καλάμου, ἄλλως *γόνυ*: «τὸ κλῆμα 'στὸν κόμπο ἔχει φύλλα» || ἡ σφαιροειδὴς ᾠοθήκη τοῦ τριανταφύλλου, ἄλλως *ὀρνιθόκωλος* || πυρήν, κόκκος, κουκκούτσι || μεταφ., σταγών, σταλαματιά, ἐλάχιστόν τι: «δὲν ἔχω ἕναν κόμπο νερό», «δὲν ἔχει κόμπο μυαλό» || δυσχέρεια περὶ τὴν κατάποσιν ἢ τὴν ἀναπνοήν: «μ' ἔπιασε ἕνας κόμπος».

— /*Ἐγκυκλ.*/ Βλ. λ. *κόμβος*.

— /*Ραπτ.*/ Βλ. *κόμβος*.

κομποσκοίνι (τό)· σχοινίον μὲ κόμβους ἐν εἴδει κομβολογίου, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν οἱ μοναχοὶ κατὰ τὴν προσευχήν των.

κομπόστα /*Χημ. Τροφ.*/. Ὁ μετ' ἀραιοῦ σχετικῶς διαλύματος (15—20 %) σακχάρεως ἢ μείγματος σακχάρεως καὶ ἀμυλοσιροπίου βρασθεὶς ὁλόκληρος ἢ τεμαχισθείς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πολτοποιηθεὶς καρπός. Αἱ οἰκιακῶς παρασκευαζόμεναι κομπόσται καταναλίσκονται πρόσφατοι, ὡς μὴ διατηρήσιμοι ἐπὶ μακρότερον χρόνον, αἱ δὲ τοῦ ἐμπορίου φέρονται πάντοτε ἐντὸς ἀεροστεγῶς κλειστῶν δοχείων. Εἰς τὰς κομπόστας ἐπιτρέπεται μικρὰ προσθήκη τρυγικοῦ ἢ κιτρικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

Κομποτάδες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Στερεᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σπερχειοῦ, κάτωθεν τῶν ΒΑ. προπόδων τῆς Οἴτης καὶ Δ.ΝΔ. τῆς Λαμίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 749. Χ. Δ.

Κομπότι /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται νοτιοανατολικῶς τῆς Ἄρτης καὶ νοτίως τοῦ Πέτα, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν τέως δῆμον ὑπήγετο, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἦτο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας ἡ δευτέρα μετὰ τὴν Ἄρταν πόλις τῆς περιοχῆς. Πλησίον τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως σῴζονται τὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοῦ *Κομπότι*. Κάτ. (1928) 1.486. Χ. Δ.

— **Κομπότι** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς κωμοπόλεως Κατούνας κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς μεταξὺ τῶν ὀρέων Βούμιστος καὶ Ὑψηλὴ Κορυφὴ κοιλάδος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 492. Χ. Δ.

Κομποὺρ (Kombourg) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἴλ-ἐ-Βιλαίν, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Λινόν, παραποτάμου τοῦ Ράνς. Κάτ. 6.210. Ἔχει φεουδαλικὸν πύργον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅπου ὁ Σατωβριάνδος διῆλθε μέγα μέρος τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν ἐργοστάσια μηχανημάτων καὶ κεραμουργεῖα. Μ. Δ. Β.

Κόμπουργκ (Koburg, καὶ Coburg) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βαυαρίᾳ (βλ. λ. *Κοβοῦργον*).

κομπόχορτο (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐφέδρα ἡ καμπυλόπους*.

κόμπρα (ἡ) /*Ζῳολ.*/. Πορτογαλικὴ ὀνομασία τοῦ ἑρπετοῦ *νάγια* (βλ. λ.).

Κομπράγι (Combrailles) /*Γεωγρ.*/. Χώρα τῆς Γαλλίας (βλ. *Κονμπράγι*).

κομπρέσσα (ἡ)· (ἐκ τοῦ ἰταλ. compressa), πᾶσα οὐσία ἢ σκευασία, δυναμένη νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐξωτερικῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος, *ἐπίθεμα* (βλ. λ.). Σ. Γ. Σ.

Κόμπρυνι (Kobryn) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοεβοδάτῳ τοῦ Πόλιε, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μούχοβτε. Ἔχει ἐργοστάσια κηροπλαστικῆς, ἀλευρομύλους, ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Παρ' αὐτὴν συνήφθη μάχη μεταξὺ Γάλλων καὶ Ρώσων κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ρωσίας ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος (1812). Κάτοικοι 8.208 (1821), ἐξ ὧν οἱ 5.431 Ἰουδαῖοι. Χ. Δ.

Κόμπτον (Compton), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος ἱεράρχης (1632—1713). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ λόρδου Νορθάμπτον, κατετάγη εἰς τὸν στρατόν, ἀλλ' ἀσπασθεὶς τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, διωρίσθη ἐπίσκοπος τῆς Ὀξφόρδης (1674) καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Λονδίνου. Τὸ μῖσός του κατὰ τῶν καθολικῶν τὸν ἔφερεν εἰς ρῆξιν μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Β', ὁ ὁποῖος τὸν καθῄρεσε τῷ 1686. Ὑπέγραψε τὴν πρόσκλησιν πρὸς τὸν Γουλιέλμον τῆς Ὀράγγης, ὅπως δεχθῇ τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας, αὐτὸς δὲ ἔστεψε τὸν Γουλιέλμον Γ' καὶ τὴν Μαρίαν ἐν Οὐεστμίνστερ. Κατὰ τὴν βασιλείαν τῆς Ἄννης διετέλεσε μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου, διωρίσθη δὲ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν ὅρων τῆς ἑνώσεως Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας. Κατέλιπε πλεῖστα θεολογικὰ ἔργα, ἐπὶ πλέον δὲ ἦτο καὶ ἀξιόλογος βοτανολόγος. Δ. Σ. Δ.

Digitized by Google

κομπτονία (ἡ) (Comptonia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ψευδομυρικωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, θάμνοι καὶ δένδρα, κοσμητικά, ἀρωματικά, φαρμακευτικά, δεψικὰ κλπ. Ἀξιολογώτερα εἴδη τοῦ γένους εἶναι: *Κομπτονία ἡ ἀσπληνιόφυλλος* (Comptonia asplenifolia), κοσμητικὸς θάμνος τῆς βορείου Ἀμερικῆς, ἀντέχων εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ φέρων δεψικὴν οὐσίαν εἰς τὰ φύλλα του. Εἶναι εἶδος πολλαπλασιαζόμενον διὰ σπορᾶς καὶ δυνάμενον νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν. *Κομπτονιὰ ἡ καλιφορνιακὴ* (Comptonia Californiensis), δένδρον ὑψούμενον μέχρι 12 μέτρων, ἔχον φύλλα βαλσαμώδους ὀσμῆς κλπ., τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ ὁ φλοιὸς τῆς ρίζης, θεωροῦνται φαρμακευτικά.

κ. ΠΑΠ.

κομπτονίτης (ὁ) [*Ὀρυκτολ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ὀρυκτοῦ *θομσωνίτου* (βλ. λ.).

Κομύρια (τά), Ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς *Κομύρου* (βλ. λ.).

Κομύριον [*Ἀρχ.*]. Ἱερὸν Διὸς *Κομύρου* (βλ. λ.) καὶ μικρὸς περὶ αὐτὸ συνοικισμὸς ἐν Καρίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Κομύριος [*Ἀρχ.*]. Μὴν παρ' ἀρχαίοις ἐν Καρίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τοῦ Διὸς Κομύρου οὕτως ὀνομασθείς. Ἡ χρονικὴ αὐτοῦ ἀντιστοιχία ἀγνοεῖται.

Κόμυρος, ἢ ***Κώμυρος*** [*Μυθ.*]. Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς ἐν Ἁλικαρνασσῷ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τοῦ *Κομυρίου*, ὀνόματος τοῦ τόπου, ἔνθα τὸ ἱερὸν αὐτοῦ, *Κομύριον* ἐπίσης καλούμενον, ἢ κατὰ παραλλαγὴν τῆς ἐν Βαργυλίᾳ ἐπικλήσεως τοῦ Διός: *Κυμώριος*. Τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ἔκειτο παρὰ τὸ ὀρεινὸν ἀρχαῖον χωρίον Πανάμαρα, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Μπαγιακά, πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ἐσκὶ-Χισάρ. Ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο ἐτησίως διήμεροι ἑορταί, τὰ *Κομύρια*, ἐν συνοχῇ πρὸς τὰ Παναμάρια, τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς Παναμάρου.

Π. Ν. Π.

κομφέρβα (ἡ) (Conferva) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κομφερβωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *οὐλοτριχωδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ τῶν γλυκέων ὑδάτων. Ταῦτα εἶναι θαλλοὶ νηματώδεις, ἄκλωνες, πολλαπλασιαζόμενοι διὰ διβλεφάρων ἢ τετραβλεφάρων ζῳοσπορίων ἢ δι' ἐγγενοῦς συζεύξεως γαμετῶν.

κ. ΠΑΠ.

κομφερβώδη (τὰ) (Confervaceae) [*Βοτ.*]. Ἄθροισμα *χλωροφυκῶν*, περιλαμβάνον θαλλοὺς συνισταμένους ἐξ ὁρμαθῶν *κυττάρων*, σχηματιζόντων σώματα ἄκλωνα ἢ διακεκλαδισμένα ἢ καὶ ἡπλωμένα κατ' ἐπιφανείας. Ὀλίγα ἐξ αὐτῶν εἶναι μονοκύτταρα, ἄνευ βλεφαρίδων, ζῶντα μονήρη ἢ κατὰ συναναστροφάς. Κυριώτεραι οἰκογένειαι περιλαμβανόμεναι εἰς τὸ ὡς ἄνω ἄθροισμα εἶναι: *οὐλβίδαι* (Ulvaceae), *οὐλοτριχίδαι* (Ulotrichaceae), *χαιτοφορίδαι* (Chaetophoraceae), *οἰδογονιίδαι* (Oedogoniaceae), *κολεοχαιτίδαι* (Coleochaetaceae) καὶ *κλαδοφορίδαι* (Cladophoraceae).

κ. ΠΑΠ.

κομφεττὶ (τό)· βλ. λ. *κονφεττί*.

κομφὸρ (τὸ) (γαλλ. confort, ἀγγλ. comfort). Λέξις εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν παρ' ἡμῖν καθομιλουμένην καὶ σημαίνουσα εἰδικῶς τὰς ἀνέσεις καὶ εὐκολίας τῆς κατοικίας. Οὕτως «οἰκία μὲ ὅλα τὰ κομφὸρ» εἶναι ἡ ἐφωδιασμένη μὲ ἠλεκτρικὸν φῶς, αἴθουσαν λουτροῦ, φωταέριον, κεντρικὴν θέρμανσιν, ἀνελκυστῆρα καὶ ὅλας τὰς νεωτέρας ἀνέσεις. Ὑπὸ τὴν γενικήν της ἔννοιαν, δηλαδὴ ὡς σύνολον τῶν μέσων τῶν χορηγούντων τὴν ὑλικὴν εὐμάρειαν, δὲν ἀπαντᾶται παρ' ἡμῖν.

Δ. Σ. Δ

κομφουκιανισμὸς (ὁ) [*Θρησκειολ.*]· βλ. λ. *κομφουκισμός*.

Κομφούκιος, ἢ ***Κὸγκ-φοὺ-τσέ***, ἢ ***Κὸγκ-τσὲ*** (=ὁ διδάσκαλος Κόγκ). Γεννηθεὶς τῷ 557 π. Χ. ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ Λού, ἐκ γένους ἀριστοκρατικοῦ, ἀλλὰ πτωχοῦ, ἄρχεται τῆς δράσεως αὐτοῦ ἐν ἡλικίᾳ 22 ἐτῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνυμφεύθη καὶ ἀπέκτησεν υἱόν. Παρακολουθούμενος ὑπὸ μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν, ἐξ ὧν ὀλίγοι πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι, προσπαθεῖ νὰ μυήσῃ αὐτοὺς εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰς ἰδέας τῆς ἀρχαιότητος, ἥτις θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἡ μόνη καὶ ἀληθὴς σχολὴ τῆς σοφίας. Διότι «ὡς ποιούμεθα χρῆσιν τοῦ φακοῦ, ἵνα ἐρευνήσωμεν τὴν μορφὴν τῶν ἀντικειμένων, οὕτως ἀνάγκη νὰ μανθάνωμεν τὴν ἀρχαιότητα, ἵνα κατανοήσωμεν τὸ παρόν». Μεταβὰς τῇ ἀρωγῇ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Λοὺ εἰς τὴν τότε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους Λό, ποιεῖται τὴν γνωριμίαν τοῦ *Λαοτσὲ* (βλ. λ.), τοῦ ὑπὸ πυκνοῦ θρύλου περιβαλλομένου περιφήμου μυστικοπαθοῦς μεταρρυθμιστοῦ. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα ἀναλαμβάνει ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον μεγάλα ἀξιώματα καὶ τελευταῖον τὸ τοῦ ὑπουργοῦ. Ἀλλὰ περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ ἡγεμόνος, ἀναγκάζεται νὰ περιπλανᾶται ἐξόριστος ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἡγεμονίας ἀπὸ τοῦ 496 μέχρι τοῦ 483. Ἀνακληθεὶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῆς ἐξορίας, ἐν ἡλικίᾳ 69 ἐτῶν, ἀφιεροῖ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου εἰς φιλολογικὰς καὶ μουσικὰς μελέτας.

Ὁ Κομφούκιος ἤσκησε μεγάλην ροπὴν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Κίνας, ὡς θεωρητικὸς τῆς πολιτικῆς καὶ ὡς ἠθικοδιδάσκαλος, ἂν καὶ ὁ ἠθικὸς χαρακτὴρ δὲν ἦτο ἄψογος, ὡς τοὐλάχιστον ἐξάγεται ἐκ τῶν παραδεδομένων διαλόγων αὐτοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν του. Μεγάλως ἐπίσης ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας του, καίπερ οὔτε ὢν οὔτε θέλων νὰ εἶναι ἱδρυτὴς θρησκείας ἢ μεταρρυθμιστής. Φιλόσοφος, ἱστορικός, ψυχολόγος, πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι καὶ προφήτης, τουτέστι θρησκευτικὴ φύσις αἰσθανομένη βαθέως τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ. Κέκτηται μὲν βαθυτάτην συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἀποστολή του αὕτη συνίσταται, κατὰ τὴν πεποίθησίν του, εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν μετάδοσιν τῆς σοφίας τῆς ἀρχαιότητος, τὴν ὁποίαν πιστεύει ἐνσαρκωθεῖσαν ἐν τῷ προσώπῳ του καὶ μόνην ἱκανήν, ὅπως ὁδηγήσῃ εἰς εὐημερίαν τὸ ἔθνος αὐτοῦ. Ἡ πεποίθησις αὕτη παρέχει εἰς αὐτὸν ἰσχυρὸν αὐτοσυναίσθημα, ὁδηγεῖ εἰς μεγάλην ἠρεμίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἐμβάλλει εἰς αὐτὸν τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀφοβίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε κατὰ τὰς ἐπικινδύνους στιγμὰς τοῦ βίου του.

Ὁ Κομφούκιος.
[Κατὰ σχεδίασμα ἐξ εἰκόνος τοῦ Γιοῦ-Τάο-Τσέου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.]

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγένετο κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῆς θρησκείας, διότι οὐδεὶς ἐθεοποιήθη εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἐν τῇ λατρείᾳ ὑπὸ τῶν ἐπιγιγνομένων ὅσον ὁ Κομφούκιος. Ἀπὸ δύο χιλιάδων περίπου ἐτῶν εἰς ἐθνικὴν θεότητα ὑψωθείς, κέκτηται ἰδίους ναοὺς ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς πόλεσι τῆς Κίνας, κατὰ δὲ τὸ 1906 αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ἰσοτιμίαν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὰς δύο θεότητας, ὧν ἡ λατρεία ἦτο ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ αὐτοκράτορος. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Κομφουκίου εἶναι ὁ ὀρθολογισμός, ἡ ἄκρα συντηρητικότης καὶ ἡ βαθεῖα γνῶσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἡ συντηρητικότης αὐτοῦ ὁδηγεῖ αὐτόν, παρὰ τὸν ὀρθολογισμόν του, εἰς τὴν ἀγωνιώδη τήρησιν τῶν παραδεδομένων τύπων, ἀμφότερα δὲ κωλύουσιν ἐν αὐτῷ πᾶσαν ὑψηλὴν πτῆσιν τοῦ πνεύματός του. Εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς φυλῆς του. Κρίνοντες αὐτὸν κατὰ τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ἔζη, κατὰ τὸν λαόν, μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἐβίου, καὶ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς φίλους σχέσεις αὐτοῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν εἰς αὐτὸν εὐγένειαν ψυχῆς καὶ θαυμαστὴν διαύγειαν πνεύματος. Αὕτη ὅμως δὲν ἠμπόδισεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκλαμβάνῃ τὴν ἀρχαιότητα κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ πόθους καὶ οὐχὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν εἰς νέαν ζωὴν οὐχὶ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τοὺς τύπους μόνον τῆς ἀρχαιότητος, ὡς τοῦτο καταφαίνεται πρὸ πάντων ἐξ ὅσων διδάσκει περὶ τῆς θρησκείας, ἥτις πρὸ τοῦ Κομφουκίου περιεῖχε πολὺ περισσότερα γνησίως θρησκευτικὰ στοιχεῖα.

Ν. Λ

κομφουκισμὸς (ὁ). Τὸ ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ *Κομφουκίου* (βλ. λ.) στηριζόμενον καὶ μέχρι τοῦ Κ' αἰῶνος σχεδὸν ἀλώβητον διατηρηθὲν σύστημα τῆς θρησκείας τοῦ κράτους ἐν Κίνᾳ. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφιλοτεχνήθη ὑπὸ τῶν σοφῶν τοῦ οὐρανίου κράτους, ὅσοι ἐνέκυψαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ὑπερβαλλόντως τιμωμένην μελέτην καὶ γνῶσιν τῆς ἀρχαιότητος. Ἐπεβλήθη δὲ σὺν τῷ χρόνῳ, ἀφ' ἧς κατώρθωσαν, κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν, νὰ κερδίσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλήν. Ἔκτοτε ἡ κτῆσις τῆς καθαρῶς ἐνδολογικῆς γνώσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Κομφουκίου ἀπετέλεσε τὸ μόνον προσὸν πρὸς κατάληψιν ἀξιωμάτων καὶ πρὸς ἐπιρροήν, μόλις δὲ τῷ 1910 κατηργήθη ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ ἕως τότε ἀπαιτουμένη δοκιμασία, ἥτις περιωρίζετο εἰς ἑρμηνείαν χωρίων ἐκ τῶν κομφουκικῶν πηγῶν καὶ εἰς τὴν πραγματείαν περιπτώσεων διὰ τοῦ συστήματος δημιουργουμένων καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἀναφερομένων.

Ὁ Κομφούκιος ἐκήρυξεν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ παρελθόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου προσεδόκα τὴν σωτηρίαν. Τὸ παρελθὸν τοῦτο ἦτο πρὸ πάντων θρησκευτικόν· τῆς ἀρχαίας δὲ ταύτης θρησκείας τῆς Κίνας κύρια γνωρίσματα ἦσαν ἡ πίστις εἰς πνεύματα, ἡ πίστις εἰς θεούς, ὧν ὁ ὕψιστος ἔφερε σαφῆ ἴχνη προσωπικότητος, ἡ λατρεία τῶν προγόνων, αὐστηρῶς καθωρισμένοι τύποι λατρείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ πρωτεύουσαν θέσιν κατεῖχον αἱ θυσίαι καὶ ἡ περὶ Ταό, τουτέστι θείας τάξεως, διδασκαλία. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου σημαίνεται ἡ πανταχοῦ παροῦσα καὶ τὰ πάντα διέπουσα φυσικὴ τάξις, πρὸς ἣν δέον νὰ προσαρμόζῃ τὴν ἑαυτοῦ διαγωγὴν ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ἠθικός, καὶ ἡ ὁποία ἔχει πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τὴν περὶ λόγου διδασκαλίαν τῶν στωϊκῶν. Ἐκ τοῦ Ταὸ τούτου παράγεται ὁλόκληρος ἡ ἠθική· αἱ τέσσαρες κύριαι ἀρεταί: φιλανθρωπία, δικαιοσύνη, τήρησις τῶν τύπων καὶ γνῶσις, ἀνταποκρίνονται εἰς τέσσαρας ἰδιότητας τοῦ θείου τούτου Λόγου, ἀποτελοῦσι δὲ τὴν ἀρετὴν (τέ), ἐξ ἧς ἀπορρέει πᾶσα εὐτυχία ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ τέχνη τοῦ ζῆν, ἰδίᾳ δὲ ἡ τοῦ ἄρχειν, συνίσταται εἰς τὴν γνῶσιν του Ταὸ καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς γνώσεως ταύτης ἐν τῷ βίῳ. Ἐκ τῆς περὶ Ταὸ παραστάσεως ταύτης ἀνεπτύχθησαν ἐν Κίνᾳ διὰ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἑρμηνείας αὐτῆς τρεῖς διάφοροι ροπαί, ἡ βαθεῖα καὶ σοβαρὰ μυστικοπάθεια τοῦ Λαοτσὲ καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, ἡ ὑπὸ τῶν ἱερέων τοῦ Ταὸ ἀσκουμένη τέχνη τοῦ προλέγειν τὰ μέλλοντα καὶ τῆς μαγείας, καὶ τέλος ἡ ὁδὸς τοῦ Κομφουκίου, δηλαδὴ οἱ ὑπὸ τούτου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ ἐκ τῶν κλασσικῶν βιβλίων ἀναγινωσκόμενοι καὶ δι' ὑψίστου κύρους περιβληθέντες τύποι ὁμοῦ μετὰ τῆς εἰς ἄκρον μονομεροῦς ἠθικολογίας. Ὁ Κομφούκιος, ἀπορρίπτων τὴν παράστασιν προσωπικοῦ Θεοῦ καὶ ἀδιαφορῶν ὡς πρὸς τὰ πνεύματα, διατηρεῖ τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς προγόνους καὶ τὴν λατρείαν αὐτῶν, ἐπειδὴ αὕτη συμβάλλει, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, εἰς τὴν τήρησιν τῶν σεβασμίων τύπων καὶ τελετουργιῶν, τοὺς ὁποίους παρέδωκεν ἡ ἀρχαιότης. Δι' αὐτῶν συνδέεται τὸ παρὸν πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ δι' αὐτῶν ἐκδηλοῦται ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς αὐτὸ καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸ σύνολον ἢ τὸ κράτος. Συντόμως ἡ περὶ θρησκείας διδασκαλία τοῦ Κομφουκίου δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς υἱϊκὸς σεβασμός, ὅστις ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ τὴν βάσιν τῶν περὶ ἀρετῆς καὶ πολιτείας δογμάτων αὐτοῦ. Τὸν σεβασμὸν τοῦτον δεικνύων ὁ ἄνθρωπος καὶ τηρῶν τοὺς παραδεδομένους τύπους, προσαρμόζει ἑαυτὸν πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ Ταὸ καὶ ζῇ ὁμολογουμένως τῇ φύσει. Τοιουτοτρόπως ἡ ἠθικὴ τοῦ Κομφουκίου ἀποκτᾷ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον οἱ τύποι ἐκεῖνοι εἶναι ἔκφρασις τῆς ἐν τῷ κόσμῳ θείας τάξεως. Καὶ γενικώτερον ὅμως, τὸ Ταὸ ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς παραδόσεως ἐν τῇ ψυχῇ ἑκάστου ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον καθορίζει καὶ κατευθύνει κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, χωρὶς ὅμως νὰ αἴρῃ παντελῶς τὸ αὐτεξούσιον αὐτοῦ. Διότι πιστεύει μὲν ὁ μέγας ἠθικοδιδάσκαλος τῆς Κίνας, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἀγαθοί, ἀλλὰ διδάσκει συγχρόνως ὅτι δύνανται διὰ τῶν πράξεων αὐτῶν νὰ ἀσκήσωσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βουλήσεως τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ ἀποκάλυψις αὕτη συνοψίζεται καὶ αὐτὴ εἰς τὴν υἱϊκὴν εὐσέβειαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν σταθερὸν κανόνα τοῦ οὐρανοῦ, τὴν δικαιοσύνην τῆς γῆς καὶ τὸ καθῆκον τῶν ἀνθρώπων, ἀναφέρεται δὲ εἰς πέντε θεμελιώδεις κοινωνικὰς σχέσεις, τουτέστι τὰς σχέσεις μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων, ἀνδρὸς καὶ γυναικός, πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων ἀδελφῶν, φίλων, ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. Ἡ τήρησις τῶν ὑπὸ τῶν σχέσεων τούτων ὑπαγορευομένων καθηκόντων σημαίνει κατ' οὐσίαν ὑποταγὴν ὑπὸ τὰς αἰωνίας διατάξεις τοῦ Ταό, τὸ δὲ πνεῦμα ὅπερ διέπει αὐτάς, εἶναι ἡ ἀλληλεγγύη. «Τέσσαρά τινα προσιδιάζουσιν εἰς τὸν σοφόν· τὸ νὰ ὑπηρετῇ τὸν πατέρα του, ὡς ὁ ἴδιος εὔχεται νὰ ὑπηρετῇ αὐτὸν ὁ υἱός του. Τὸν ἡγεμόνα του, ὡς ὁ ἴδιος θὰ ἐπ-

Digitized by Google

θύμει νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ του. Τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του, ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ηὔχετο νὰ ὑπηρετήσῃ αὐτὸν ὁ νεώτερος. Νὰ παράσχῃ ἑαυτὸν ὑπόδειγμα διαγωγῆς πρὸς τὸν φίλον του, οἷον ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι δι᾽ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐκεῖνος». Ἀλλ᾽ ὁ χρυσοῦς κανὼν ἀποτελεῖ τὴν ἑτέραν τῶν βάσεων τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Κομφουκίου. Ἡ ἄλλη συνοψίζεται εἰς τὸ δόγμα τῆς τελειοποιήσεως τῆς προσωπικότητος διὰ τῆς κατορθώσεως τῆς καταστάσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἰσορροπίας καὶ ἁρμονίας. Δι᾽ αὐτῶν καταντᾷ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀνακάλυψιν τοῦ θείου νόμου, διότι ἡ ἠρεμία τῆς ψυχῆς, ἡ πρὸ τῆς διὰ τῶν παθῶν διαταράξεως ὑφισταμένη, ἀποτελεῖ τὴν θείαν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις ἐχορηγήθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα παραμείνῃ σύμφωνος πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν θείαν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν.

Ἡ αὐστηρὰ τήρησις τῶν παραδεδομένων τύπων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λατρείαν, προσέλαβε μορφὴν συστήματος λίαν περιπλόκου, ὅπερ στηρίζεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, καθ᾽ ἣν ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν μόνος αὐτὸς κέκτηται τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστρέφεται πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐξ ὀνόματος τοῦ κράτους καὶ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, μόνος ἱερεὺς αὐτός, ὡς εἶναι καὶ μόνος αὐτοκράτωρ. Ἀποκλειστικὸν δικαίωμα καὶ καθῆκον αὐτοῦ εἶναι αἱ θυσίαι πρὸς τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, θεότητάς τινας τῆς γεωργίας, ὡς καὶ πρὸς τοὺς προσεχεστάτους προγόνους. Τοὐναντίον, αἱ δύο ἄλλαι κατηγορίαι τῶν θυσιῶν, αἵτινες προσφέρονται εἰς φυσικὰς θεότητας, ἀνθρώπους τοῦ θρύλου καὶ τῆς ἱστορίας, τοὺς ἰατροὺς τῆς ἀρχαιότητος κ. ἄ., τελεσιουργοῦνται ὑπὸ τιτλούχων τοῦ κράτους καὶ ὑπαλλήλων κατ᾽ αὐστηρὰν τάξιν. Σημειωτέον ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ θεότητες, ὡς καὶ οἱ ἡμίθεοι καὶ οἱ ἥρωες, κέκτηνται οὐσιώδη σημασίαν διὰ τὸ Ταό. Οἱ μὲν θεοὶ τῆς φύσεως, ὡς αἱ θεότητες τῶν ἀστέρων, ὀρέων, ποταμῶν κτλ., ρυθμίζουσιν ἢ πραγματοποιοῦσι τὴν φυσικὴν ἐκείνην τάξιν ἐν τῷ κόσμῳ, οἱ δὲ θεοποιηθέντες ἄνθρωποι, ὧν προέχει ὁ Κομφούκιος, ἐδίδαξαν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν φυσικὴν ταύτην τάξιν ἢ τὸ Ταό. Κατὰ ταῦτα, τὸ ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἰδανικόν, ὅπερ ὁ Κομφούκιος καὶ ἡ σχολὴ αὐτοῦ προέβαλον εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς των, ἀνάγεται εἰς τὸ παρελθόν, ἐν τῷ ὁποίῳ δέον νὰ θαυμάζωσιν αὐτό. Φυσικὸν ἦτο ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιστεύθη ὁ Κομφούκιος ὡς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἱστορικὴν προσωπικότητα πραγματοποιήσας αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ. Τῇ ἀληθείᾳ ὅμως καὶ τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς θρησκείας διέστρεψε καὶ τὴν ἠθικὴν ἐξέλιξιν περιώρισε διὰ τοῦ ἀφορήτου ὀρθολογισμοῦ του καὶ τῶν καθαρῶς πρακτικῶν σκοπῶν, οὓς δι᾽ αὐτῆς ἐπεδίωξε. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ παραγνωρίσῃ τις τὰς γενναίας ἰδέας, ἃς πολλαχοῦ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἀπαντῶμεν, μήτε νὰ ὑποτιμήσῃ τὰς μεγάλας ἀρετάς, αἵτινες κοσμοῦσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ αὐστηροῦ καὶ ἐνίοτε ἀφορήτως σχολαστικοῦ καὶ πεζοῦ ἠθικοδιδασκάλου τῆς Κίνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Douglas*, Confucianism and Taoism (1900). —*Franke*, Studien zur Geschichte des Konfucianischen Dogmas und der chinesischen Staatsreligion (1920).—*Réville*, La religion chinoise (1889).—*Harlez*, Les religions de la Chine (1891).—*Broran*, Chinas Religionen (1903).—*Groot*, The religion of the Chinese (1910).—*Grube*, Religion und Kultus der Chinesen (1910).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Κόμψατος */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Ποταμὸς τῆς ΝΔ. Θρᾴκης, ἀναφερόμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (VII, 109), ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν χαμηλοτέρων ὑπωρειῶν τῆς Ροδόπης καὶ διευθυνόμενος ΝΑ. ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 50 περίπου χλμ. διὰ δύο στομίων εἰς τὴν Βιστονίδα λίμνην (νῦν Μπουρού). Σήμερον καλεῖται *Κουροὺ - Τσάϊ* (= Ξηροπόταμος). Α. Θ. Σ.

κόμψευμα (τό)· τὸ νὰ κομψεύεταί τις, ἐπιμέλεια κομψότητος· || τὸ κομψῶς, τὸ κοσμίως εἰρημένον, ἀστεῖος λόγος *(ἀρχ.)*.

κομψευόμενος, *—η, —ον*· ὁ ἐπιμελούμενος τῆς κομψότητος, ὁ φροντίζων νὰ φαίνεται κομψός: «ἕνας κομψευόμενος κύριος».

—*['Εγκυκλ.]* Ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις καὶ ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ ἑκάστη ἐποχὴ εἶχε καὶ ἴδιον ὄνομα διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ κομψευομένου. Οὕτως οἱ petit-maîtres ἐν Γαλλίᾳ προηγήθησαν τῶν incroyables τοῦ διευθυντηρίου καὶ τῶν dandys καὶ fashionables τῆς παλινορθώσεως, τοῦ lion τοῦ 1830 καὶ τέλος τῶν gandin, petit-crevé καὶ cocodés. Οἱ ὅροι οὗτοι δὲν εἶναι ἐντελῶς συνώνυμοι, καθ᾽ ὅσον χαρακτηρίζουν ἕκαστος καὶ ἰδιαίτερον τύπον ἰδιαιτέρας ἐποχῆς. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ petit-maître εἰς τὰς κωμῳδίας τοῦ Μαριβὼ δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς τύπος μὲ τοὺς dandys τοῦ Βαλζὰκ ἢ τοὺς petits gommeux τῶν Μεϊλὰκ καὶ Ἀλεβὺ Παρ᾽ ἡμῖν, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τοιούτου ἱστορικοῦ τύπου, δὲν ὑπάρχουν αἱ ἀνωτέρω ἀποχρώσεις τοῦ τύπου τοῦ κομψευομένου. Ἡ λέξις κομψευόμενος εἶναι συνώνυμος τῆς λέξεως *δανδῆς* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

κομψευτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων κομψότητα, ...ομψός.

κομψεύω· ποιῶ τι κομψόν, εὐπρεπές, κόσμιον, εὐπρεπίζω· || παθ. *κομψεύομαι*· προσπαθῶ νὰ φαίνωμαι κομψός, ἐπιδεικνύω κομψότητα· || *κομψευόμενος* (βλ. λ.).

κομψογναθίδαι (οἱ) (Compsognathidae) */Παλαιοζῳολ./.* Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *χοιλουροσαυρίων δεινοσαύρων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον τοὺς μὲν τραχηλικούς των σπονδύλους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλαφρῶς ὀπισθοκοίλους, τοὺς δὲ λοιποὺς πλατυκοίλους. Ὁ λαιμός των ἦτο μακρὸς καὶ εὔκαμπτος, τὰ μηρικὰ ὀστᾶ βραχύτερα τῶν κνημικῶν. Ὁ ἀστράγαλός των ἔφερε μακράν, ἀνυψουμένην προεξοχήν, πολὺ παρακειμένην πρὸς τὸ ἄπω ἄκρον τοῦ κνημικοῦ ὀστοῦ. Τὰ ἐμπρόσθια καὶ τὰ ὀπίσθια ἄκρα των ἔφερον ἀνὰ τρεῖς δακτύλους ἐφωδιασμένους μὲ γαμψοὺς ὄνυχας, καὶ τοὺς ἄλλους οὐχὶ ἀνεπτυγμένους. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγεται τὸ γένος *κομψόγναθος* (βλ. λ.).

Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

κομψόγναθος (ὁ) (Compsognathus) */Παλαιοζῳολ./.* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κομψογναθιδῶν χοιλουροσαυρίων δεινοσαυρίων* ἑρπετῶν. Εἷς σκελετὸς τοῦ ζῴου τούτου, εὑρισκόμενος εἰς τὸ παλαιοντολογικὸν μουσεῖον τοῦ Μονάχου, ἀνήκει εἰς τὸ μικρότατον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν δεινοσαυρίων τῆς Εὐρώπης. Ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος *κομψόγναθος ὁ μακρόπους* (Compsognathus longipes) καὶ προέρχεται ἀπὸ ἓν ἄτομον τελείως ἀνεπτυγμένον, τὸ ὁποῖον ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ σώματός του περικλείει λείψανα, κατὰ μὲν τὸν Μὰρς ἀνήκοντα εἰς ἔμβρυον, κατὰ δὲ τὸν βαρῶνον Νόπσκα εἰς λακερτίλιον. Τὸ κρανίον των εἶναι πνηνοειδὲς καὶ ἔχει μῆκος 75 χιλιοστομέτρων, συναρθροῦται δ᾽ ὑπὸ γωνίαν ὀρθὴν μετὰ τοῦ κορμοῦ. Τὸ μῆκος τῶν 22 προϊερῶν σπονδύλων φθάνει τὰ 0,20 μ. καὶ ἴσον μῆκος ἔχουν καὶ οἱ διασωθέντες 15 σπόνδυλοι τῆς οὐρᾶς. Τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα ἔχουν τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους τῶν ὀπισθίων. Τὰ ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ κομψογνάθου εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Kelheim τῆς Βαυαρίας. Γ. Κ. Γ.

Κομψόγναθος ὁ μακρόπους.

κομψοέπεια (ἡ)· ἡ κομψότης περὶ τὸν λόγον, καλλιέπεια.

—*[Λογοτεχν.]* Εἰς τὰ διάφορα εἴδη τοῦ λόγου καὶ ἰδίως εἰς τὴν ρητορείαν, ἡ *κομψοέπεια* ἢ ὁ *κομψὸς χαρακτὴρ* ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἀρετῶν τοῦ ὕφους. Τὰ χρησιμοποιούμενα λεκτικὰ κοσμήματα δὲν εἶναι βεβαίως ἐκ τῶν πλέον ὑψηλῶν καὶ λαμπρῶν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ὁ γράφων δεικνύει ὅτι δὲν καταφρονεῖ τοῦ κάλλους τῆς γλώσσης, τοὐναντίον δὲ δίδει προσοχὴν εἰς αὐτό, συνισταμένην εἰς τὴν πρόσφορον ἐκλογὴν τῶν λέξεων καὶ τὴν εὔχαριν θέσιν αὐτῶν. Αἱ περίοδοι εἶναι καθαραὶ καὶ ἐλεύθεραι περιττῶν λέξεων, μέτριαι εἰς τὴν ἔκτασιν, κλίνουσαι μᾶλλον πρὸς τὴν συντομίαν παρὰ πρὸς τὴν ὀγκώδη σύνθεσιν, καὶ τελευτῶσαι, ὡς πρέπει, χωρὶς νὰ ἐπιπροστίθεταί τι μετὰ τὸ τέλος αὐτῶν. Ὁ ρυθμὸς ποικίλλεται, ἀλλ᾽ οὐχὶ μὲ ἐσπουδασμένην ἁρμονίαν. Τὰ ρητορικὰ σχήματα, ἐὰν γίνεταί τις χρῆσις αὐτῶν, εἶναι σύντομα καὶ κατάλληλα, οὐχὶ τολμηρὰ καὶ λαμπρά. Κομψὸν ὕφος μεταχειρίζεται ὁ στερούμενος μεγάλης δυνάμεως φαντασίας, προσέχων δὲ εἰς τοὺς κανόνας μόνον τοῦ γράφειν· τὸ ὕφος τοῦτο εἶναι πάντοτε εὐάρεστον, ὑψοῖ μετρίως τὴν σύνθεσιν τοῦ λόγου καὶ προσδίδει βαθμόν τινα κόσμου, ὅστις ἁρμόζει εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν. —Π.

κομψοεπὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ κομψὸς περὶ τοὺς λόγους, ὁ λέγων ἢ γράφων λόγον κομψόν, καλλιεπής.

κομψόκερως (ὁ) (Compsocerus) */Ζῳολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Οἱ κομψόκεροι εἶναι μετρίου μεγέθους κάνθαροι, μὲ κίτρινον βασικὸν χρωματισμὸν καὶ ἰώδη ἢ κυανᾶ ἔλυτρα. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν, ἐκ τῶν 12 ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, εἶναι ὁ *κομψόκερως ὁ κομψὸς* (Compsocerus elegans), ὅστις ἔχει μέτριον μῆκος, κεφαλὴν μικρὰν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, προθώρακα σφαιροειδῆ, σῶμα ἐπίμηκες, τετραγωνικόν, σωληνοειδές, ἀπολῆγον εἰς ἀπεστρογγυλωμένον ἄκρον, κεραίας ἐπιμηκεστάτας καὶ πολυαρθρωτάς, φερούσας περὶ τὸ μέσον των σφαιροειδεῖς ἀποφύσεις, πόδας ἀρκετοῦ μεγέθους καὶ χρῶμα κυανόφαιον. Ἀπαντᾷ ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Δ. Ν. Π.

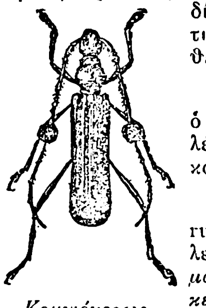

Κομψόκερως ὁ κομψός.

κομψολόγημα (τό)· λόγος κομψός, κομψολογία.

κομψολόγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λέγων λόγους κομψούς, εὐπρεπεῖς, κομψοεπής.

κομψοπρέπεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κομψοπρεπής, ἡ κομψότης τοὺς τρόπους, τὴν ἐμφάνισιν.

κομψοπρεπὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ κομψός, ὁ κόσμιος τοὺς τρόπους, τὴν ἐμφάνισιν, εὐπρεπής.— Ἐπίρρ. ***κομψοπρεπῶς***.

κομψός, *—ή, —όν*· λεπτός, εὐπρεπής, κόσμιος, ἔρρυθμος, ὡραῖος: «κομψὸν φόρεμα, — καπέλλο, — σῶμα», «κομψὴ ἔπαυλις»· || μεταφ., χαρίεις, εὐπρεπής: «κομψὸς λόγος, — τρόπος», «κομψὴ συμπεριφορά».— Ἐπίρρ. ***κομψῶς***.

κομψὸς (ὁ) (Compsus) */Ζῳολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ὁ κομψὸς ὁ κεκοσμημένος* (Compsus ornatus).

Κομψὸς ὁ κεκοσμημένος.

κομψοτέχνημα (τό)· κομψὸν ἔργον χειροτεχνίας ἰδίᾳ, ὁποῖα τὰ τοποθετούμενα ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐπὶ τοῦ γραφείου, ἐπὶ τῆς ἐταζέρας πρὸς κόσμον.

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. *μικροτέχνημα*.

κομψοτέχνης (ὁ), θηλ. *—ις*· ὁ χειροτέχνης κομψοτεχνημάτων· || καθόλου, ὁ ἐπιμελούμενος τῆς κομψότητος εἰς τὰ ἔργα του.

κομψοτεχνία (ἡ)· ἡ χειροτεχνία κομψοτεχνημάτων.

κομψοτεχνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κομψοτεχνίαν.

κομψότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κομψοῦ, εὐπρέπεια, εὐρυθμία, ὡραιότης: «ἡ κομψότης τῶν ἐνδυμάτων»· || λεπτότης, εὐπρέπεια: «ἡ κομψότης τῶν τρόπων, — τῆς συμπεριφορᾶς».

κομῶ *(—άω)*· τρέφω κόμην, *κομάω* (βλ. λ.).

κομῶ *(—έω)*· φροντίζω, περιποιοῦμαι, περιέπω· || συνήθως παρασύνθετα λήγοντα εἰς *—κομῶ*: *γαλακτοκομῶ, γηροκομῶ, παιδοκομῶ, τυροκομῶ*, ἀπὸ τοῦ *γαλακτοκόμος, γηροκόμος, παιδοκόμος, τυροκόμος*.

Κόμων. Στρατηγὸς τῶν Μεσσηνίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἡγούμενος τῆς κατὰ τῆς Σφακτηρίας ἐπιθέσεως. Μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἧτταν τῶν Ἀθηναίων, ἡγούμενος πλήθους συμπατριωτῶν του διωκομένων ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, διεπεραιώθη εἰς Λιβύην πρὸς εὕρεσιν τύχης ὡς βοηθὸς τῶν Εὐεσπεριτῶν κατὰ τῶν γειτόνων των βαρβάρων. Αὐτόθι εὑρισκόμενος, κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ παράδοσιν, προεῖδεν ἐν ὀνείρῳ τὴν εἰς Λεῦκτρα νίκην τῶν Θηβαίων ἓν ἔτος πρὸ τῆς μάχης (*Παυσαν.* Δ´ 36,2). Π. Ν. Π.

Κὸν (Cosne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νιέβρ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λείγηρος, 53 χλμ. ΒΔ. τῆς Νεβὲρ καὶ 365 χλμ. ΝΑ. τῶν Παρισίων. Κάτ. 6.700. Συνδέεται μετὰ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ διὰ δύο κρεμαστῶν γεφυρῶν. Ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν αὐτῆς φρουρίων σῴζονται ἐρείπια μόνον. Ἔχει δημοσίαν βιβλιοθήκην, ἐκκλησίαν τοῦ ΙΑ´ αἰῶνος, παρεκκλήσιον τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος κ. ἄ. Πρό τινων ἐτῶν, γενομένων ἀνασκαφῶν, ἦλθον εἰς φῶς οἰκοδομαί τινες τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, μεταξὺ δ᾽ ἄλλων αἴθουσα λουτροῦ καὶ μέγας ἀριθμὸς ἀγγείων καὶ μεταλλίων τῆς ἐποχῆς. Εἰς τὸ «Ὁδοιπορικὸν» τοῦ Ἀντωνίνου ἡ Κὸν ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Condate. Ἡ Κόν, Condate Caruntum ἐπὶ Ρωμαίων, ἀνῆκε κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς γαλλικῆς μοναρχίας εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ὠξέρ, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1420, ἐπολιορκήθη ἀνεπιτυχῶς τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐκυριεύθη δὲ κατόπιν εἰκοσαημέρου πολιορκίας τῷ 1616 ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Μοντινύ. Μ. Ν. Δ.

Κὸν (Cohn), *Ἕρμαν.* Γερμανὸς ὀφθαλμολόγος ἐκ Βρεσλάου, γεννηθεὶς τῷ 1838. Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἰδίως φυσικὴν καὶ χημείαν ἐν

Digitized by Google

Ἀϊδελβέργη. Τῷ 1863 ἤρξατο ἰατρικῶν σπουδῶν ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Ἐξήσκησεν ἐν Βρεσλάου τὴν ὀφθαλμολογίαν μέχρι τοῦ 1868, εἶτα ἐγένετο ὑφηγητὴς ταύτης μὲ τὴν διατριβὴν «Über xerosis conjuctivae» καὶ ἀπὸ τοῦ 1874 διετέλεσεν ἔκτακτος καθηγητής, ἀφιερωθεὶς τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ὀφθαλμολογικὴν σχολικὴν ὑγιεινὴν καὶ πλείστας σχετικὰς ἐργασίας δημοσιεύσας ἐπ' αὐτῆς. Ἐξέδωκεν: «Ὑγιεινὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ» (Βιέννη 1892), «Transparente Sehproben (Βιέννη 1894), «Was Kann die Schule gegen die Masturbation der Kinder thun?», ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον ὑγιεινῆς Βουδαπέστης (Βερολῖνον 1894). Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσεν ὑπὲρ τὰς 190 πραγματείας περὶ ὀφθαλμολογίας καὶ ὑγιεινῆς εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Ἀπενεμήθη αὐτῷ διὰ τὰς ἐργασίας του ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τὸ χρυσοῦν μετάλλιον διὰ τὴν ὑγιεινήν, ὡς καὶ ὁ τίτλος τοῦ μυστικοσυμβούλου ἰατροῦ. Ο. Ρ.

— **Κὸν** (Cohn), ***Ἰωνᾶς***, Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1869 ἐν Görlitz. Ἀπὸ τοῦ 1901 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Freiburg. Ἀνήκει ἐν μέρει εἰς τὴν νεοκαντιανὴν ἢ νεοκριτικὴν σχολὴν καὶ αἱ θεωρίαι του συγγενεύουν ἔν τινι μέτρῳ πρὸς τὰς τοῦ Ρίκερτ. Ἀφετηρίαν λαβὼν ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς βιολογίας καὶ τῆς βοτανικῆς, κατέληξεν εἰς γνωσιολογικὰς καὶ ἱστορικοφιλοσοφικὰς θεωρίας. Ἀπαραίτητος ἔννοια διὰ τὴν λογικήν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μεταφυσικὴν ὕπαρξιν δηλοῦσα, εἶναι τὸ ὑπερατομικὸν ἐγώ, πρὸς τὸ ὁποῖον τείνει διαρκῶς τὸ ἄτομον ν' ἀφομοιωθῇ, ἀπαλλασσόμενον οὕτω τῶν προσκαίρων δεσμῶν του. Αὐτὸ δημιουργεῖ ἐπίσης πάσας τὰς μορφὰς τῆς γνώσεως, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει περιεχόμενον αὐτῆς. Εἰς πᾶσαν κρίσιν περιέχονται δύο στοιχεῖα, μὴ δυνάμενα ν' ἀναχθοῦν εἰς ἄλληλα, τὸ δημιούργημα τῆς νοήσεως καὶ τὸ ἄλλοθεν δεδομένον. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ἑπομένως, μᾶλλον σκοπός, τέλος, χρέος ἢ ὕπαρξις. Ἐν τῇ αἰσθητικῇ ὁ Κὸν δημιουργεῖ τὴν πρώτην συνολικὴν καὶ μεγαλειώδη σύλληψιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν Windelband καὶ Ρίκερτ· ἡ αἰσθητικὴ εἶναι κριτικὴ ἐπιστήμη τῶν ἀξιῶν, ζητεῖ νὰ εὕρῃ τὸ δικαίωμα καὶ τὰς προϋποθέσεις τῶν αἰσθητικῶν ἀπαιτήσεων, αἵτινες διακρίνουσι τὴν αἰσθητικὴν ἀξίαν ἀπὸ τοῦ ἁπλῶς εὐχαρίστου συναισθήματος. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ ὁρμᾶται ὁ Κὸν ἀπὸ τοῦ Φίχτε καὶ ζητεῖ νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν κατ' αὐτὸν ἀναξίαν μηχανικὴν ἀντίληψιν διὰ τῆς κριτικῆς αὐτεπιγνώσεως καὶ γνωσιολογίας. Τὸ θρησκευτικὸν πρόβλημα ἀναγνωρίζει ὡς ὑπάρχον καὶ ὡς δυνάμενον νὰ λυθῇ μόνον δι' ἐμφανίσεως θρησκευτικῆς μεγαλοφυΐας. Εἰς τὴν παιδαγωγικὴν θέτει ὡς σκοπὸν τὴν δημιουργίαν τῆς αὐτονόμου προσωπικότητος, ἥτις κατορθοῦται μόνον διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν ἱστορικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν βίον τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ διαβιώσῃ ὁ τρόφιμος. Ἔργα: «Ἱστορία τοῦ προβλήματος τοῦ ἀπείρου ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ σκέψει μέχρι τοῦ Κάντ» (1896), «Συμβολαὶ εἰς τὴν περὶ ἀξιῶν θεωρίαν» (ἐν «Zeitschr. für Philosophie» 1897), «Γενικὴ αἰσθητική» (1901) «Ψυχολογία, ἢ κριτικὴ θεμελίωσις τῆς αἰσθητικῆς» (ἐν «Archiv für systematische Philosophie» (1904), «Προϋποθέσεις καὶ σκοποὶ τοῦ γιγνώσκειν, ἔρευνα ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν προβλημάτων τῆς λογικῆς» (1908), «Τὸ νόημα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ» (1914), «Σχετικότης καὶ ἰδεαλισμός» (ἐν «Kantstudien» 1917) «Τὸ πνεῦμα τῆς παιδείας. Παιδαγωγικὴ ἐπὶ φιλοσοφικῆς βάσεως» (1919). Ε. Λ.

— **Κὸν** (Kohn), ***Φερδινάνδος-Ἰούλιος***. Γερμανὸς βοτανικὸς (1828—1898). Διωρίσθη τῷ 1859 καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μπρεσλάου. Κυρίως ἠσχολήθη μὲ τοὺς ἀτελεῖς φυτικοὺς ὀργανισμούς, ἤτοι τὰ κρυπτογαμικὰ φυτά, ἐτελειοποίησε τὸ μικροσκόπιον καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς βακτηριολογίας. Πλεῖσται βοτανικαὶ μελέται του ἐδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα γερμανικὰ καὶ ἀγγλικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Δ. Ν. Π.

Κόναβος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν πυριπνόων ἵππων τοῦ τεθρίππου τοῦ Ἄρεως, υἱὸς τοῦ Βορέου καὶ τῆς Ἐρινύος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Αἴθωνος, Φλογίου καὶ Φόβου (*Κοΐντος Συμυρ.* Η' 242). Π. Ν. Π.

Κοναζέτ, ***-Σαχατζένσκι***. Χάτμαν τῶν Ζαπαρόγων Κοζάκων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐξετέλεσε πλείστας περιπετειώδεις ἐκστρατείας εἰς Κριμαίαν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπολέμησε δὲ κατὰ τῶν Ρώσων τῷ 1606 καὶ 1613. Κατὰ τὸ γῆρας του ἐγένετο μοναχὸς ἐν Κιέβῳ καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ κρύπτῃ τῆς Ἁγίας Λαύρας τῷ 1620. Θ. Β.

Κονὰκ *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 οἰκογενειῶν. Οἱ κάτοικοι προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1923. Ε. Ι. Χ.

— **Κονὰκ** ***Σοῦ*** *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ἅλυος (Κιζὶλ-Ὑρμὰκ) ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Κονάκη ***βέης***. Ἐπίθετον τοῦ Νικολάου *Βογορίδου* (βλ. λ.). ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ του, μὴ ἔχοντος ἄρρενα τέκνα.

κονάκι (τὸ) (λ. τουρκ.)· ὁ τόπος ὅπου κονεύει, σταθμεύει τις, σταθμός, ἐπισταθμία, κατάλυμα: «ποῦ θὰ κάμωμε κονάκι ἀπόψε;», «ἐτράβηξα ὅλον τὸ δρόμο χωρὶς νὰ κάμω κονάκι» || μικρὰ οἰκία πρὸς διαμονὴν πρόσκαιρον, οἱονεὶ πρὸς ἀνάπαυσιν, ἐν ἀγροκτήματι· || καθόλου, κατοικία, ὡς μετριωτέρα ἔκφρασις: «ἀπόψε θὰ σὲ φιλέψω 'ς τὸ κονάκι μου»· || παράρτημα μονῆς· || ὑπὸ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων, τὸ διοικητήριον, τὸ οἴκημα καὶ τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἄρχοντος, τοῦ διοικητοῦ.

Κονάκι (Konaki), ***Κωνσταντῖνος***. Ρουμᾶνος πολιτικὸς καὶ ποιητὴς (1777—1849). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὸν διοικητικὸν κλάδον, καταλαβὼν διάφορα ἀνώτατα ἀξιώματα. Τῷ 1832 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ σύνταξις τοῦ ὀργανικοῦ χάρτου τῆς χώρας, τῷ δὲ 1834, ὑπῆρξεν εἷς τῶν μνηστήρων τοῦ θρόνου τῆς Μολδαυΐας. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν βλέψεών του ἀπεσύρθη ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν φιλολογίαν. Ἦτο εὐρυτάτης μορφώσεως, κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς, τῆς λατινικῆς, τῆς τουρκικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς γλώσσης, καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων Ρουμάνων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα, συνθέσεις καὶ μεταφράσεις». Μ. Δ. Β.

Κονάκια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται δυτικῶς καὶ ἐγγὺς τοῦ Γυθείου, παρὰ τοὺς ΝΑ. πρόποδας τοῦ Ταϋγέτου, ἐν μέσῳ ἐλαιώνων, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 301. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Πηλάλα* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 445. Χ. Δ.

— **Κονάκια** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κρυονερίου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 114.

Κονάκρυ (Konakry, ἢ Conakry) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς γαλλικῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς, πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας Γουϊνέας, κειμένη ἐπὶ τῆς νήσου Τούμπα, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ντουμπρεκ. Κάτ. 8.900. Ἡ νῆσος συνδέεται μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ γεφύρας, ἔχει δὲ καλὸν λιμένα. Ἡ πόλις ἐξάγει καουτσούκ, καφὲν κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κόναν (Conan). Ὄνομα διαφόρων ἡγεμόνων τῆς Βρετάνης, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι: 1) *Κόναν* ἢ *Μεριαντέκ*. Θρυλικὸς βασιλεὺς τῆς Βρετάνης, ἀποθανὼν τῷ 421. Τῷ 383 ἀπεβιβάσθη μετὰ τῶν πολεμιστῶν του εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτήν, κατέκτησε τὴν χώραν καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Βρετάνης, ἣν ἐκυβέρνησεν ἄριστα. Τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν Νάντῃ καὶ εἶχεν ἱδρύσει τὰς ἐπισκοπὰς Βέν, Ντὸλ καὶ Κεμπέρ. Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐξηκολούθησαν νὰ βασιλεύουν ἐπὶ πολὺ ἐν Βρετάνῃ. Ἐν τούτοις πολλοὶ ἱστορικοὶ ἀμφισβητοῦν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἡγεμόνος τούτου, φρονοῦντες ὅτι οἱ ἐγκατεσταθέντες ἐν Βρετάνῃ νησιῶται δὲν προσῆλθον ἐν αὐτῇ ὡς κατακτηταί, ἀλλ' ὡς πρόσφυγες, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Ἀγγλοσαξώνων. —2) *Κόναν ὁ Α'*, κόμης τῆς Ρέννης, ὁ ἐπιλεγόμενος *Στρεβλός*, ἀποθανὼν τῷ 992. Ἦτο υἱὸς τοῦ Βερεγκαρίου καὶ κατέβαλε πολλοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν φεουδαρχῶν τῆς Βρετάνης πρὸς κατάκτησιν τοῦ θρόνου αὐτῆς. Ἐφονεύθη ἐν μάχῃ παρὰ τὸ Κονκερενίλ, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπίσης μνηστῆρος τοῦ θρόνου Φουλκ Νέρρα, κόμητος τῆς Ἀνδηγαυΐας. —3) *Κόναν ὁ Β'*, δοὺξ τῆς Βρετάνης (1040—1066). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλαὶν τοῦ Ε', γεννηθεὶς τρεῖς μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ θείου του κόμητος Πεντιέβρ. Οὗτος ὅμως ἐπεχείρησε νὰ καταχρασθῇ τὴν ἐξουσίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τῶν εὐγενῶν, οἵτινες τὸν ἐξεδίωξαν. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν ὅμως τούτου ἐνεφανίσθη νέος ἀπαιτητὴς τοῦ θρόνου, Γουλιέλμος ὁ Νόθος, κόμις τῆς Νορμανδίας, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ὁ Κόναν προπαρεσκεύαζε ναυτικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Νορμανδίας, ἀλλ' ἀπέθανε δηλητηριασθείς, πιθανῶς, ὑπ' ἀνθρώπων τοῦ Γουλιέλμου. —4) *Κόναν ὁ Γ'*, ὁ Χονδρός, δοὺξ τῆς Βρετάνης (1089—1148) Διεδέχθη τῷ 1112 τὸν πατέρα του Ἀλαὶν Φερζάν, παραιτηθέντα, συνεπείᾳ τῆς καταργήσεως πολλῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Οἱ εὐγενεῖς ἐπεχείρησαν νὰ ἐξεγερθοῦν ἐπανειλημμένως κατὰ τοῦ Κόναν, ἀλλ' αἱ ἐξεγέρσεις των πᾶσαι κατεπνίγησαν εἰς τὸ αἷμα. Συνέδεσε τὸν Λουδοβῖκον τὸν Χονδρὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Ε' καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ματθίλδην, θυγατέρα τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Α' τῆς Ἀγγλίας. —5) *Κόναν ὁ Δ'*, δοὺξ τῆς Βρετάνης, υἱὸς τοῦ Ἀλαὶν τοῦ Μαύρου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Κόναν Γ' (1137—1171). Οἱ ἐμφύλιοι ἀγῶνες, οἵτινες προεκλήθησαν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόναν τοῦ Γ' διήρκεσαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρις ὅτου ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐρρῖκος ὁ Β', κληθεὶς εἰς βοήθειαν, ἀνεκήρυξε δοῦκα τῆς Βρεττάνης τὸν Κόναν τὸν Δ'. Ὁ δοὺξ ὅμως τῆς Γαλλίας Ἐντ ἐκηρύχθη κατ' αὐτοῦ καὶ ἀπέσπασε μέρος τῆς χώρας του. Ὁ Κόναν ὁ Δ' κατέφυγε τότε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπως ζητήσῃ ἐκ νέου τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν ἐξηνάγκασε νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Γοδεφρείδου τοῦ Πλανταγενέτου. Μ. Δ. Β.

— **Κόναν** ***Ντόϋλ***. Ἄγγλος μυθιστοριογράφος (βλ. λ. *Ντόϋλ* Κόναν).

Κόναντ (Conant), ***Θωμᾶς-Τζέφφερσον*** (1802—1891). Ἀμερικανὸς σχολιαστὴς τῆς Βίβλου, γεννηθεὶς ἐν Μπράντον τῆς πολιτείας Βέρμοντ τῷ 1802. Ὑπῆρξεν ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολομβίας, καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν, λατινικῶν καὶ γερμανικῶν ἐν τῷ κολλεγίῳ Κόλμπι, καθηγητὴς τῆς κριτικῆς τῆς Βίβλου ἐν τῷ θεολογικῷ ἰνστιτούτῳ Χάμιλτον καὶ καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν Γραφῶν ἐν τῷ θεολογικῷ σεμιναρίῳ Ρότσεστερ. Θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος ἑβραϊστὴς τῆς ἐποχῆς του ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ σημασία καὶ ἡ χρῆσις τοῦ βαπτίσματος» (1860) πραγματεία αὐτοῦ εἶναι σημαντικωτάτη διὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ βαπτίσματος. Μετέφρασε καὶ ἐξέδωκε (1839—1877) τὴν «Ἑβραϊκὴν γραμματικὴν» τοῦ Γεσενίου, ἀναθεωρηθείσας μεταφράσεις μετὰ σημειώσεων τοῦ «Ἰὼβ» (1856), τῆς «Γενέσεως» (1868), τῶν «Ψαλμῶν» (1871), τοῦ «Βιβλίου παροιμιῶν» (1872), τοῦ «Ἡσαΐα» (1874) κλπ. Λ. Λ.

κοναξῆς (ὁ)· ὁ προϊστάμενος, ὁ ἐπιμελητὴς κονακιοῦ (παραρτήματος μονῆς ἐντὸς τῶν Καρυῶν) || ὁ διατηρῶν *κονάκι*.

κοναρίτης (ὁ) (Konarit) *[Ὀρυκτολ.]*· βλ. λ. *κομαρίτης*.

Κόνβερς (Converse), ***Φρειδερῖκος-Σέπχερδ***. Ἄγγλος μουσικοσυνθέτης καὶ μαθητὴς τοῦ Ράϊνμπεργκερ τοῦ ᾠδείου τοῦ Μονάχου, γεννηθεὶς τῷ 1871. Καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας καὶ εἶτα τῆς συνθέσεως ἐν τῷ «New England Conservatory» τῆς Βοστώνης, ταχέως κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον τῆς Ἀγγλίας διὰ τοῦ μελοδράματος: «The pipe of desire» (Βοστώνη 1906), διὰ μιᾶς συμφωνίας εἰς *ρε ἐλ.* (1907), διὰ τὴν συμφωνικὴν εἰσαγωγὴν «Youth» καὶ «Εὐφροσύνη» κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης ἀρκετὸν ἀριθμὸν ἔργων μουσικῆς δωματίου, μελῳδίας, ἓν κοντσέρτο διὰ βιολίον κλπ. Γ. Σ.

Κονβερσάνο (Conversano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι, εἰς ἀπόστασιν 29 χιλμ. ΝΑ. τῆς πόλεως Μπάρι καὶ 10 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Κάτ. 13.756. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου, ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀρχαίαν μονὴν τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου καὶ φρούριον μετὰ πύργου, ὅπερ ἀνῆκεν ἀπὸ τοῦ 1456 εἰς τοὺς Ἀκουαβίβα, δοῦκας τοῦ Ἄτρι καὶ κόμιτας τοῦ Κονβερσάνο. Παράγει οἴνους, ἀμύγδαλα, λινον, κάνναβι καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Μπάρι καὶ Λοκοροτόντο. Εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἐτρούσκων καὶ καλουμένη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Cupersanum. Κατὰ τὸν μεσαίωνα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες εἶχον καταστήσει αὐτὴν πρωτεύουσάν των ἐπί τι χρονικὸν διάστημα. Μ. Δ. Β.

κονβολβουλίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἰαλαπηρητίνη*.

Κόνγκ, ἢ ***Κοὺνγκ*** (Kong). Κινέζος πρίγκηψ καὶ πολιτικὸς (1835—1898). Υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Τάο-Κουὰνγκ καὶ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Χιὲν-Φόνγκ, διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ πολιτικῇ τῆς Κίνας. Ὅταν τῷ 1860 τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἀφίκοντο πρὸ τοῦ Πεκίνου, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Χιὲν-Φὸνγ κατέφυγεν εἰς Ζεχόλ, ὁ Κὸνγκ διεξῆγεν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τὰς μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων διαπραγματεύσεις, ἀποδεχθεὶς τὸ τελεσίγραφον τοῦ λόρδου Ἔλγκιν, καὶ ὑπέγραψε τὰς συναφθείσας ἐν Τιὲν-Τσὶν συνθήκας. Μετὰ ἓν ἔτος ἀποθανόντος τοῦ αὐτοκράτορος Χιὲν-Φόνγκ, τοῦ... μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας συνώμοσαν ὅπως ἀναλάβουν τὴν ἀντιβασιλείαν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ διαδόχου. Ὁ Κὸνγκ βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας μητρὸς ἀπεκάλυψε τὴν συνωμοσίαν καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀντιβασιλείαν. Ὡς διευθυντὴς τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ὠργάνωσε τὰ τελωνεῖα τῆς Κίνας καὶ κατέστειλε τὴν εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν τῶν Μουσουλμάνων (1873). Τῷ 1875, ἀποθανόντος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τὸνγκ-Τσέ, ὁ Κὸνγκ ἀπέβη καὶ πάλιν ἀπόλυτος κύριος. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον ὑπεγράφη ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλίας σύμβασις τοῦ Τσὲ-Φού, ἀνακατελήφθη τὸ ἀνατολικὸν Τουρκεστὰν καὶ ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς Πετρουπόλεως 1881, περὶ ἀποδόσεως εἰς τὴν Κίναν τοῦ διαμερίσματος Κούλδζα. Ἀποτυχὼν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Τογκίνου, περιέπεσεν ὑπὸ δυσμένειαν καὶ τῷ 1884 ἐπαύθη, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ

Digitized by Google

τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Κίνγκ. Ὁ Κόνγκ, ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπί τινα ἔτη ἰδιωτεύων, ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Κίνας πολέμου τοῦ 1894, κληθεὶς ν' ἀναλάβῃ, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Κινέζων κατά τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν. Μ. Ν. Δ.

Κὸνγκ (Kong) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Δ. Ἀφρικῆς κατὰ τὰ Β. τῆς γαλλικῆς ἀποικίας Ἀκτὴ τοῦ Ἐλεφαντόδοντος (Côte d' Ivoire), χωρίζουσα τὴν Γουϊνέαν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Νίγηρος. Ἀποτελεῖται ἐκ γρανιτώδους ὀροπεδίου μέσου ὕψους 1.000 περίπου μέτρων.

— **Κὸνγκ** (Kong) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἐπαρχία τῆς Δ. Ἀφρικῆς ἐν τῇ γαλλικῇ ἀποικίᾳ Ἀκτὴ τοῦ Ἐλεφαντόδοντος. Ἡ πόλις εἶναι τὸ κυριώτερον ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ βορείου τμήματος τῆς ἀποικίας καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς ἀπὸ Μπιγγερβίλλ εἰς Τομπουκτοὺ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἐν αὐτῇ τῷ 1898 ἐγκλεισθεὶς ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς Νιυμάς, ἀντέστη ἐπὶ 13 ἡμέρας ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαμορύ. Σήμερον ἐξάγει κάρυα τοῦ κολά, ἰνδικόν, ἅλας καὶ μάλλινα ὑφάσματα. Ἀριθμεῖ περὶ τὰς 20.000 κατοίκων, ἀνηκόντων εἰς τὰς μουσουλμανικὰς φυλὰς Μαντές, Κουρουμπαρίς, Ντιαουλὰς καὶ Οὐαττάρας. Ἡ ἐπαρχία ἔχει 47.000 κατ. Χ. Δ.

Κόνγκλτον (Congleton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Τσέστερ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νταίιν καὶ παρὰ τὴν διώρυγα Μάκκλεσφιλντ. Κάτ. 11.309. Ἔχει ὡραῖον δημαρχεῖον μετὰ βιβλιοθήκης, πρακτικὴν σχολὴν ἱδρυθεῖσαν τῷ 1553 καὶ τρεῖς ἀξιολόγους ναούς, τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, κτισθέντας τῷ 1742, 1848 καὶ 1860. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια μεταξωτῶν, βαμβακερῶν, χυτήρια σιδήρου καὶ σημαντικὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Condate Carnaviorum. Μ. Δ. Β.

Κὸνγκ-Μοὺν (Kong-Mun) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κβάνγκ-Τούνγκ, 115 χλμ. ἀπὸ τῆς Καντῶνος, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς διώρυγος Σι-Κιάνγκ. Ἤνοιξεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ 1904. Κάτ. 62.000. Δ. Σ. Δ.

Κόνγκο (Congo) *[Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς, ὁ μεγαλύτερος εἰς ποσότητα ὑδάτων τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ δεύτερος μετὰ τὸν Ἀμαζόνιον ὁλοκλήρου τῆς γῆς. Εἶναι ἐπίσης ὁ ἕκτος κατὰ τὸ μῆκος (4 600 χλμ.) καὶ δεύτερος, μετὰ τὸν Νεῖλον, ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Ἡ λεκάνη αὐτοῦ, ἐκτάσεως 3 800 000 τ. χλμ., καλύπτει ὁλόκληρον τὴν κεντρικὴν Ἀφρικήν, συγκεντροῖ δὲ διὰ πλήθους παραποτάμων τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὑδάτων τοῦ μεγάλου νοτιοαφρικανικοῦ ὀροπεδίου καὶ τῶν ὀρέων τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς.

Ὁ Κόνγκο πηγάζει νοτιώτερον τῆς 12° Ν. πλάτους καὶ ῥέων πρὸς Β. διαπερᾷ τὸν Ἰσημερινόν, φθάνει μέχρι σχεδὸν τῆς 3° Β. πλάτους καὶ διαγράφων μέγα τόξον ἐπανεισέρχεται εἰς τὸ Ν. ἡμισφαίριον καὶ ῥίπτει εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, εἰς πλάτος 6°5', 50.000 περίπου κυβικὰ μέτρα ὕδατος κατὰ δευτερόλεπτον, ποσὸν τὸ ὁποῖον δύναται νὰ αὐξηθῇ μέχρις 100.000 κυβ. μ. κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων βροχῶν. Γεωγραφικῶς ὁ ποταμὸς διαιρεῖται εἰς τρία (κατ' ἄλλους εἰς πέντε) διακεκριμένα ἀλλήλων, ὡς ἐκ τῆς μορφῆς των, τμήματα· τὸν ἄνω ῥοῦν, μέχρι τοῦ σημείου ὅπου συναντᾷ τὸ πρῶτον τὸν Ἰσημερινόν, τὸν μέσον ῥοῦν, ὁπότε ἁπλοῦται εἰς τὴν ἐκτεταμένην ὁμώνυμον λεκάνην, μέχρι τῆς πόλεως Λεοπόλντβιλλ, καὶ τὸν κάτω ῥοῦν, ἀπὸ τῆς Λεοπόλντβιλλ μέχρι τῶν ἐκβολῶν. Τὰ τρία ταῦτα τμήματα χωρίζονται μεταξύ των διὰ μεγάλων καταρρακτῶν καὶ ἀποτόμων κλίσεων, αἱ ὁποῖαι καθιστῶσι δυσχερῆ τὴν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ποταμοῦ ναυσιπλοΐαν.

Κατὰ τὸν ἄνω ῥοῦν τον ὁ Κόνγκο συνενοῖ τόσους παραποτάμους καὶ παρουσιάζει τοιαύτας διακυμάνσεις, ὥστε οἱ γεωγράφοι ἐπὶ μακρὸν διεφώνουν περὶ τῶν πραγματικῶν πηγῶν αὐτοῦ. Σήμερον κύριον στέλεχος τοῦ πρώτου ῥοῦ αὐτοῦ θεωρεῖται ὁ ποταμὸς *Λουαλάμπα*, πηγάζων ἐν τῇ χώρᾳ Κατάγγα τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκου εἰς Ν. πλάτος 12°30'. Οὗτος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ., κατ' ἀρχάς, διέρχεται διὰ τῆς λίμνης Οὐπέμπα καὶ ἀκολούθως διὰ σειρᾶς ἄλλων μικροτέρων ῥίπτεται εἰς τὴν λίμνην Λάντζι, ὅπου συναντᾷ καὶ τὸν *Λουαπούλα*, ἐρχόμενον ἐκ τῆς λίμνης Μοέρο, ἐκεῖθεν δὲ ῥέει φέρων τὸ ὄνομα *Κόνγκο* μέχρι τῆς πόλεως Νυαγγουέ. Καθ' ὅλον τὸ μέχρι τοῦ σημείου τούτου τμῆμά του, ἀπὸ τῶν πηγῶν σχεδὸν τοῦ Λουαλάμπα, ῥέει διὰ μέσου ἐρυθρογαίου κοίτης καὶ παρουσιάζει πλωτὴν ἔκτασιν μήκους 800 περίπου χλμ. Ἔχει πλάτος κυμαινόμενον μεταξὺ 100 καὶ 500 μέτρων, ἀλλ' εἶναι ἀβαθὴς μὲ κοίτην πλήρη ἀμμωδῶν ὑφάλων καὶ νησίδων. Παρὰ τὴν Νυαγγουὲ σχηματίζονται οἱ πρῶτοι καταρράκται του, ὀνομαζόμενοι *Λυτικοὶ καταρράκται* (Wester-falls), οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν μικρὸν μόνον κλίσιν, μὴ ἐμποδίζουσαν ἐντελῶς τὴν ναυσιπλοΐαν. Ἐκ Νυαγγουὲ ὁ Κόνγκο χωρεῖ πρὸς Β, ῥέων ἐν μέσῳ καταφύτων ἐκ φοινικοειδῶν κυρίως ὀχθῶν καὶ φθάνει παρὰ τὸν Ἰσημερινόν, ὅπου συναντᾷ τοὺς *καταρράκτας τοῦ Στάνλεϋ* (Stanley-falls). Οἱ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἑνωθέντες παραπόταμοι ἐκβάλλουσι πάντες εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ προέρχονται ἐκ τῶν ὀρέων τῆς περιοχῆς τῶν λιμνῶν. Οἱ καταρράκται τοῦ Στάνλεϋ εἶναι ἑπτά, ὧν οἱ πέντε πρῶτοι εὑρίσκονται εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν καὶ εἶναι ἐπικινδύνως δυσδιάβατοι, λόγῳ τοῦ ἀποτόμου τῶν ὀχθῶν, ἰδίως τῆς ἀριστερᾶς. Μεταξὺ πέμπτου καὶ ἕκτου ἐκτείνεται πλωτὴ ὁδὸς 35 περίπου χλμ. καὶ μεταξὺ ἕκτου καὶ ἑβδόμου 40 χλμ. Παρὰ τὸν ἕβδομον καταρράκτην ἀναδύεται, εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς δεξιᾶς καὶ 634 ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἡ νησὶς Οὐάνε-Ρουζάρι.

Μετὰ τοὺς καταρράκτας τοῦ Στάνλεϋ ὁ Κόνγκο εἰσέρχεται εἰς τὸ δεύτερον, τὸ καὶ σπουδαιότερον τμῆμα τοῦ ῥοῦ του. Ῥέει ἤδη ἡσύχως ἐπὶ μήκους 1500 περίπου χλμ., ἁπλούμενος τοξοειδῶς ἐντὸς τῆς μεγάλης ὁμωνύμου λεκάνης, ἡ ὁποία φράσσεται πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων. Κατὰ τοὺς γεωλόγους, εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἡ λεκάνη αὕτη ἀπετέλει μεγάλην λίμνην, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα κατέρριψαν τέλος τὴν κατὰ μῆκος τῶν παραλίων τοῦ Ἀτλαντικοῦ πεδιάδα καὶ εὗρον διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Λείψανα τῆς παλαιᾶς ταύτης μεγάλης λίμνης εἶναι αἱ διασῳζόμεναι παρὰ τὸν Κόνγκο μικρότεραι σημερινὰ λίμναι Ματούμπα, Λεοπόλδου Β' κλπ. Ὁ ἐντὸς τοῦ λεκανοπεδίου ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ, στερούμενος σχεδὸν ἐντελῶς ἐμποδίων καὶ ἀπηλλαγμένος μεγάλης κλίσεως (εἰς μῆκος 1000 χλμ., ὅσον εἶναι τὸ ἐντὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τμῆμά του, κατέρχεται μόνον κατὰ 81 μέτρα), ἁπλοῦται ἐντὸς τῆς πεδιάδος, φθάνων εἰς πολλὰ σημεῖα τὸ πλάτος τῶν 35 περίπου χλμ.· τόση δὲ εἶναι ἡ ἔκτασις καὶ ὁ ὄγκος τῶν ὑδάτων του, ὥστε ὁ Ο. Reclus τὸν ὠνόμασε κινουμένην θάλασσαν.

Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς πορείας ταύτης δέχεται τοὺς μεγαλυτέρους καὶ πολυπληθεστέρους παραποτάμους του καὶ σχηματίζει μετ' αὐτῶν μέγα πλωτὸν συγκοινωνιακὸν δίκτυον. Οἱ μεγαλύτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι, κατὰ σειράν: ὁ *Λομάμι* (ἀριστερός), πηγάζων πλησίον τοῦ Λουατάμπα, οἱ *Ἀραχούμι* καὶ *Ἰτιμπίρι* (δεξιοί), οἱ *Λουλόγγα* καὶ *Τσουάπα* (ἀριστεροί), ὁ διαγράφων τὰ σύνορα Βελγικοῦ Κόνγκου καὶ Ἰσημερινῆς Γαλλικῆς Ἀφρικῆς *Οὐμπαγγί* (δεξιός), συγκεντρῶν τὰ ὕδατα τῶν ὀρέων Μπαχρ-ἐλ-Γκαζὰλ καὶ τοῦ Οὐμπαγγί-Σαρρῆ, οἱ *Σάγγα*, *Λικουάλα*, *Μποζάκα* κλπ. (δεξιοί), συγκεντροῦντες τὰ ὕδατα τῶν παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ὀρέων τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, καὶ τέλος ὁ μέγας *Κασσάϊ* ἢ *Κβὰ* (ἀριστερός), ἐρχόμενος μετὰ πλήθους παραποτάμων ἐκ τοῦ νοτίου Ἀφρικανικοῦ ὀροπεδίου. Πάντες οἱ ἀνώτερω παραπόταμοι παρουσιάζουν ὄγκον ἴσον πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους εὐρωπαϊκοὺς ποταμούς, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν, ὡς ὁ Οὐμπαγγὶ καὶ ὁ Κασσάϊ, πλησιάζουν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τὸν Δούναβιν.

Κατόπιν ὅλης αὐτῆς τῆς διαδρομῆς φθάνει πρὸ τῶν ὀρέων τῆς παραλιακῆς χώρας. Ἐκεῖ σχηματίζει τὴν λίμνην *Στάνλεϋ Πούλ*, ἐκτάσεως 250 τ. χλμ., εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἀναδύεται μεγάλη νῆσος μήκους 22 χλμ., καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ ῥοῦ του, ὅπου σχηματίζει τὴν τελευταίαν, τὴν καὶ μεγαλυτέραν, σειρὰν καταρρακτῶν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λίβιγγστον* καὶ *Γιελλάλα*. Εἶναι 30 τὸν ἀριθμόν, παρατεταγμένοι εἰς μῆκος 300 περίπου χλμ., καταβιβάζουν δὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων κατὰ 250 μέτρα. Εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς διαδρομῆς ταύτης ἡ κοίτη στενοῦται, περικλειομένη ὑπὸ βραχωδῶν ὀχθῶν ὕψους μέχρι 300 μέτρων, περιορίζεται δὲ τὸ πλάτος του ἐνιαχοῦ ἀπὸ 20—35 χλμ., μέχρι τῶν ὁποίων ἔφθανεν ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ, εἰς 300 πολλάκις μόνον μέτρα, ὁπότε ὅμως τὸ βάθος ὑπερβαίνει τὰ 100 μέτρα. Ἡ δὲ ταχύτης τοῦ ῥοῦ φθάνει τὰ 50 περίπου χιλιόμετρα καθ' ὥραν. Μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῶν καταρρακτῶν ὁ Κόνγκο ῥέει, εὐρυνόμενος διαρκῶς, πρὸς τὸν ὠκεανόν, χωρὶς νὰ δεχθῇ ἄλλους μεγάλους παραποτάμους. Τὸ μῆκος τοῦ τελευταίου τούτου τμήματος φθάνει τὰ 180 χλμ., κατὰ τὰ ὁποῖα εἶναι πλωτός, μόνον δὲ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐξόδου ἐκ τῶν ὀρέων σχηματίζει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης μεγάλην λεκάνην διαμέτρου 2 περίπου χλμ., ὅπου τὰ ὕδατα ῥιπτόμενα μετὰ δυνάμεως σχηματίζουσιν ἰσχυρὰν δίνην, λίαν ἐπικίνδυνον. Πρὸ τῆς ἐκβολῆς ὁ Κόνγκο διχάζεται προσωρινῶς εἰς δύο βραχίονας, εἰς τὸ ἐνδιάμεσον τῶν ὁποίων σχηματίζονται πολλαὶ καὶ μεγάλαι νῆσοι, ὧν σπουδαιοτέρα ἡ Ματτέμπα ἐκτάσεως 100 περίπου χλμ. Ὁ Κόνγκο ἐκβάλλει δι' ἑνὸς στομίου πλάτους 20 χλμ., μεταξὺ δύο μακρῶν ἀκρωτηρίων, εἰς τὸν ὠκεανόν, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα καθίστανται γλυκέα εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς παραλίας. Ὁ Κόνγκο λόγῳ τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ εἰς τὸ Β. καὶ Ν. ἡμισφαίριον καὶ τῆς συγκεντρώσεως ὑδάτων ἀμφοτέρωθεν, ἔχει ὁμοιομερῆ ῥοὴν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος, διότι αἱ ἐποχαὶ τῶν βροχῶν διαδέχονται ἀλλήλας καὶ τοιουτοτρόπως δὲν ὑπόκειται εἰς τὰς διακυμάνσεις τῶν ἄλλων ποταμῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἰδίως τοῦ Ζαμβέζη καὶ τοῦ Νίγηρος.

Ὁ Κόνγκο ἐν τῷ συνόλῳ του δὲν ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι σχεδὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, μόνον δὲ αἱ ἐκβολαί του εἶχον ἀνακαλυφθῆ ἀπὸ τοῦ 1485 ὑπὸ τοῦ Πορτογάλου θαλασσοπόρου Διέγου Κάον. Διαρκοῦντος ὅμως τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἔγιναν πολλαὶ ἀποστολαί, ὧν αἱ πλεῖσται ἀπέτυχον, λόγῳ τοῦ ἀδυνάτου τῆς διαβάσεως τῶν καταρρακτῶν τοῦ Λίβιγγστον καὶ τῆς ἐχθρότητος τῶν ἰθαγενῶν. Πρῶτοι οἱ Λίβιγγστον (1871) καὶ ὁ Κάμερον (1874) ἐπεσκέφθησαν τὰς πηγάς του, τέλος δὲ ὁ Στάνλεϋ (1876—1877) κατώρθωσε νὰ διασχίσῃ αὐτὸν καθ' ὅλον τὸ μῆκος, καταρτίσας τότε τὸν πρῶτον χάρτην του, τὸν ὁποῖον συνεπλήρωσαν ἔκτοτε διάφοροι ἀποστολαί, στρατιωτικαὶ καὶ ἐπιστημονικαί.

Εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἰθαγενῶν ὀνομάζεται *Νζάρι* ἢ *Νζάλι*, ἐξ οὗ ἀπεκλήθη ἐκ τῶν Πορτογάλων *Ζαΐρας*. Οὔτε τὸ ὄνομα ὅμως τοῦτο οὔτε καὶ τὸ *Λίβιγγστον*, τὸ ὁποῖον προσετάθη ὑπὸ τοῦ Στάνλεϋ πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου ἐξερευνητοῦ, κατώρθωσαν νὰ ἐπικρατήσουν, παραμείναντος διεθνῶς ἐπισήμου τοῦ ὀνόματος *Κόνγκο*, ἐκ τῆς χώρας τὴν ὁποίαν διαρρέει. Χ. Δ.

Κόνγκο, ***βασίλειον τοῦ* —**, ἢ ***Μαῦρον Κόνγκο***, ἢ ***Πορτογαλικὸν Κόνγκο*** *[Γεωγρ.]*. Βασίλειον τῆς Ἀφρικῆς, περιλαμβανόμενον ἐν τῇ πορτογαλικῇ ἀποικίᾳ τῆς Ἀνγκόλας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ὀνομαστικῶς, καὶ ὁριζόμενον πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ παραλλήλου 7°30' Ν. πλάτους, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν ὀροσειρῶν Κριστάλ, Σαλνίτρε καὶ Σὰλ καὶ τοῦ ποταμοῦ Λόζε καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἄλλοτε ἐξετείνετο πρὸς Β. τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο καὶ ἀπετέλει ὁμάδα κρατῶν, σχεδὸν ἀνεξαρτήτων, μὲ κεντρικὴν διοίκησιν τὸ κυρίως Κόνγκο, περιλαμβανόντων τὰς σημερινὰς χώρας Μπανγκάλα, Νγκόλα, Μέσον Κόνγκο καὶ Λουάνγκο. Τὸ κυρίως Κόνγκο ἀρδεύεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, ἰδίως πρὸς τὸ βόρειον αὐτοῦ τμῆμα, οἵτινες ἐκβάλλουν εἰς τὸν ποταμὸν Κόνγκο (Λουφέρ, Λοῦντο) καὶ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν (Λελοῦντε, Ἀμπριζέτε, Μπρίσκε καὶ Λόζε). Εἶναι χώρα γόνιμος, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐξερευνηθῆ ἐπαρκῶς. Οἱ ἰθαγενεῖς δὲν εἶναι πολὺ εὐφυεῖς, ἀλλ' εἶναι εἰρηνικοὶ καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ κυνήγιον, τὴν ἁλιείαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Εἰς τὴν γεωργίαν ἀσχολοῦνται αἱ γυναῖκες καὶ οἱ δοῦλοι. Ἡ ὁμιλουμένη ὑπ' αὐτῶν γλῶσσα ἀνήκει εἰς τὰς διαλέκτους τῶν μπαντού.

Τὸ Κόνγκο ἀνεκαλύφθη τῷ 1484 ὑπὸ τῶν Πορτογάλων θαλασσοπόρων Ντιέγκο Κάον καὶ Μαρτίνο Μπεαΐμ. Βραδύτερον ἡ χώρα εἶχε διαιρεθῆ εἰς ἓξ κράτη: Σόνχο, Μπάμμπα, Πέμμπα, Μπάττα, Φάνγκο καὶ Σούντι. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον πρωτεύουσα ἦτο ἡ Ἀμπέσσι, μετονομασθεῖσα τῷ 1487 εἰς Σὰν Σαλβατόρ, προσηλυτίσθη μετὰ τοῦ βασιλέως του εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὁλόκληρος ἡ χώρα εἶχεν ἐκχριστιανισθῆ, ὑφίσταντο δὲ ἐν αὐτῇ πολυάριθμα μοναστήρια καὶ ἐκκλησίαι, ἱδρυθεῖσαι ὑπὸ τῶν Πορτογάλων. Ἡ πρωτεύουσα Σὰν Σαλβατὸρ εἶχε 40 000 κατ. καὶ ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου. Τῷ 1636 ἡ Πορτογαλλία ἐζήτησε νὰ καταλάβῃ τὸ Σόνχο, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ἀντέστη καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον. Τὸ αὐτὸ κατόπιν ἔπραξε καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Κόνγκο, ὁ ὁποῖος ἐξεδίωξεν ὅλους τοὺς Εὐρωπαίους. Τῷ 1882 κατώρθωσεν, ἐν τούτοις, νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῷ μία πορτογαλικὴ ἀποστολή. Ἤδη τὸ παλαιὸν βασίλειον τοῦ Κόνγκο ἔχει ὑποδιαιρεθῆ εἰς πολλὰς περιοχὰς ἡμιανεξαρτήτους, ὁ δὲ τιτλοφορούμενος «Καθολικὸς βασιλεὺς τοῦ Κόνγκο καὶ τῶν παραποτάμων του» μόλις ἐξασκεῖ τὴν ἐπιρροήν του ἐπὶ τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ τὸν ποταμὸν Κόνγκο πόλεων καὶ χωρίων τοῦ βορείου τμήματος τῆς Ἀνγκόλας. Ἡ Διεθνὴς διάσκεψις τοῦ Κόνγκο τοῦ Βερολίνου τῷ 1885 κατέστησε τὴν Πορτογαλλίαν κυρίαρχον τοῦ βασιλείου τοῦ Κόνγκο, ἀλλ' ἡ κυριαρχία αὕτη εἶναι σήμερον μόνον ὀνομαστική, καθότι ἡ πορτογαλικὴ ἐπιρροὴ ἐπὶ τῆς χώρας εἶναι ἐλαχίστη. Μ. Δ. Β.

— *[Φιλοτ.]* Ἡ πορτογαλικὴ αὕτη ἀποικία ἐξέδωκε τὰ πρῶτα της γραμματόσημα κατὰ τὸ 1893, ἀπηρτιζόμενα δ' ἐκδοθεῖσα πρώτη σειρὰ ἐκ 13 ἀξιῶν, φερουσῶν τὴν εἰκόνα τοῦ Πορτογάλου βασιλέως. Κατὰ τὸ 1898 ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ μὲ τὴν αὐτὴν εἰκόνα, ἡ σειρὰ δ' αὕτη ἔλαβε βραδύτερον διάφορα ἐπισημάσματα μέχρι τοῦ 1910, ὁπότε, ἀνακηρυχθείσης ἐν Πορτογαλλίᾳ τῆς δημοκρατίας, ἐτέθησαν ἐν κυκλοφορίᾳ ἐν Κόνγκο γραμματόσημα τῆς γειτονικῆς πορτογαλικῆς ἀποικίας Ἀνγκόλα, φέροντα τὴν ἐπισήμανσιν CONGO—REPUBLICA. Τὸ ἐπισήμασμα ἔλαβον βραδύτερον καὶ ἅπασαι σχεδὸν αἱ προεκδοθεῖσαι σειραί. Τῷ 1914 ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ ἐκ 16 ἀξιῶν τοῦ κοινοῦ διὰ τὰς πορτογαλικὰς ἀποικίας τύπου μὲ τὴν ἀλληγορικὴν γυναικείαν μορφὴν καὶ τὴν ἐπιγραφήν. Τὰ γραμματόσημα τοῦ Πορτογαλικοῦ Κόν-

Digitized by Google

γκο, πλὴν ἐλαχίστων, εἶναι μετρίας ἐμπορικῆς ἀξίας. (Ε. Φ. Ε.)

— **Κόνγκο Βελγικὸν** (Congo Belge). Ἀποικία τοῦ Βελγίου, ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ, ἥτις ἀπετέλει ἄλλοτε τὸ Ἐλεύθερον Κράτος τοῦ Κόνγκο. Ὁρίζεται πρὸς τὰ ΒΔ. καὶ πρὸς Β ὑπὸ τῆς μικρᾶς πορτογαλικῆς ἀποικίας τῆς Καμπίνντα, τοῦ Γαλλικοῦ Κόνγκο καὶ τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδὰν (διαμερίσματα Μπάχρ-ἐλ-Γκαζὰλ καὶ Λάντο), πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς (διαμερίσματα τῆς Οὐγάνδα καὶ τῆς Ταγγκανίκα πρώην Γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς) καὶ τῆς Ἀγγλικῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς (Βορείου Ροδεσίας), πρὸς Ν. καὶ ΝΔ. ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς (Βορείου Ροδεσίας), τῆς Δυτικῆς Πορτογαλικῆς Ἀφρικῆς (Ἀνγκόλα) καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ μικρᾶς λωρίδος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, μήκους 40 χλμ.

Πρὸ τῆς παραλίας ἐκτείνεται εὐρεῖα ὕφαλος ἀμμώδης περιοχή, ἥτις καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν προσέγγισιν τῶν πλοίων, ἅτινα κατορθώνουν νὰ εἰσπλεύσουν διὰ μέσου στενῆς διόδου 40—100 μ. πλάτους καὶ 3 χλμ. μήκους, σχηματιζομένης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] *Ὀρεογραφία*. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ ὀρεογραφικοῦ συστήματος τοῦ Κόνγκο εἶναι ἡ πλήρης ἀπουσία κεντρικῆς ὀροσειρᾶς. Τὰ ὄρη τοῦ Κόνγκο ὑψοῦνται κυρίως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς χώρας, μία δὲ μικρὰ ὀροσειρὰ διήκει κατὰ μῆκος τῆς παραλιακῆς λωρίδος. Ἡ παραλιακὴ ὀροσειρὰ καλεῖται *Κρισταλ* καὶ ἔχει μέσον ὕψος 600 μ. Δι' αὐτῆς, διὰ μέσου διόδου σχηματιζούσης πολλοὺς καταρράκτας, διέρχεται ὁ ποταμὸς Κόνγκο, χυνόμενος εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Τὰ πρὸς Α. ὄρη ἀποτελοῦν συνεχῆ σχεδὸν ὀροσειράν, μὲ κατεύθυνσιν ἐκ ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ. Τούτων τὸ κυριώτερον συγκρότημα εἶναι τὰ ὄρη *Μιτούμπα* πρὸς Ν., μὲ κορυφὰς τὰ ὄρη Μιτά, Μπιά, Μανικά, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος κυμαίνεται ἀπὸ 1.500—3.000 μ. Ἀνατολικώτερον τούτων, παρὰ τὴν λίμνην Μοέρο, ἐκτείνονται τὰ ὄρη *Κουννιελούνγκου*. Πρὸς Β. τῶν ὀρέων τούτων εἶναι τὰ ὄρη *Κιμπάρα* καὶ βορειότερον, παρὰ τὴν λίμνην Ταγγκανίκα, *Μουγκίλα, Καάμπα, Σιμουνὲ* καὶ *Μπινάνγκα*. Πρὸς Β. τῆς λίμνης Κιβοῦ εἶναι τὰ ὄρη *Βιρούνγκα* (4.505 μ. ὑψ.). Ἔτι βορειότερον, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ἐδουάρδου καὶ Ἀλβέρτου, εἶναι τὰ ὄρη *Ρουουενζόρι*, πρὸς Β. δὲ τῆς λίμνης Ἀλβέρτου τὰ *Σβάϊνφουρτ, Σπέκε, Ἐμὶν* καὶ *Μπαγκίνς*. Πάντων τῶν ὀρέων τούτων τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 4.000 καὶ 5.000 μ. ὕψους. Αἱ ἀνατολικαὶ πλευραὶ τῶν ὀρέων τούτων εἶναι ἀπότομοι, ἐνῷ αἱ δυτικαὶ κατέρχονται ὁμαλῶς, σχηματίζουσαι διαδοχικὰ ὑψίπεδα, ἅτινα καταλήγουν εἰς τὸ εὐρὺ λεκανοπέδιον τοῦ Κόνγκο. Τὸ κεντρικὸν τμῆμα τοῦ Κόνγκο ἀποτελεῖ εὐρυτάτη πεδιάδα ἀραιῶς διακοπτομένην ὑπὸ ὑψωμάτων, ἰδίως πρὸς τὸ νότιον αὐτῆς μέρος, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ *Χακανσόν, Πότζε, Βίσμαν, Κλέβελαντ, Καμμπονανκαλὲ* κτλ., ὧν τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 400 μ.

Δάση. Τὰ δάση εἶναι ἀφθονώτατα καὶ καταλαμβάνουν τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν, ἰδίως τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, εἶναι δὲ πυκνότατα πρὸς τὸ Α. καὶ ΒΑ. τμῆμα τῆς χώρας. Τὰ δάση ταῦτα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον παρθένα, μετ' ἐκπληκτικῆς βλαστήσεως. Ἡ δι' αὐτῶν διάβασις καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατος. Τὰ δένδρα εἶναι γιγαντιαῖα, μετὰ πυκνοτάτων καὶ πλατυτάτων πολλάκις φυλλωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου νὰ φθάσουν μέχρι τοῦ ἐδάφους. Εἶναι πλήρη ζῴων, πτηνῶν, ἐντόμων καὶ ἑρπετῶν παντὸς εἴδους καὶ χρώματος. Τὰ δάση ταῦτα καλύπτουν ἔκτασιν ὑπερβαίνουσαν τὰ 80.000 τ. χλμ., εἶναι δὲ γνωστὰ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *δάση τῶν Πυγμαίων* (ἐκ τῶν φυλῶν αἵτινες τὰ κατοικοῦν), *δάση τοῦ Ἀρουουίμι* (ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ῥέει δι' αὐτῶν), *δάση τοῦ Στάνλεϋ* (ἐκ τοῦ ἐξερευνητοῦ, ὁ ὁποῖος τὰ ἀνεκάλυψε) καὶ *μέγα δάσος τοῦ Κόνγκο*. Τὸ κέντρον τῆς χώρας ἀποτελεῖ τεραστίαν δασώδη περιφέρειαν, ἥτις θεωρεῖται ὅτι ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ ἀπεράντου δάσους, ὅπερ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἐκάλυπτεν ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσημερινοῦ.

Ὑδρογραφία. Ποταμοὶ καὶ λίμναι. Τὸ Κόνγκο διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος αὐτοῦ ποταμός, καὶ ὑπὸ ἀναριθμήτων παραποτάμων αὐτοῦ (βλ. λ. *Κόνγκο ποταμός*). Ἔχει ἐπίσης καὶ λίμνας πολλάς, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοῦ *Ἀλβέρτου* καὶ ἡ τοῦ *Ἐδουάρδου Νυάνζα*, κείμεναι παρὰ τὰ σύνορα τῆς Οὐγάνδας, ἡ *Κιβοῦ*, πρὸς Ν. τῆς προηγουμένης, ἔχουσα εἰς τὸ μέσον αὐτῆς τὴν νῆσον Κουΐτζοῦ, ἡ *Ταγγκανίκα*, νοτιώτερον, χωρίζουσα τὸ Κόνγκο ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ διαμερίσματος τῆς Ταγγκανίκας, ἡ *Μοέρο*, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Βορείου Ροδεσίας, ἡ τοῦ *Λεοπόλδου Β'* καὶ ἡ *Τούμπα*, κείμεναι εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Κόνγκο, ἡ *Κασσαλί*, ἡ *Μολουντού*, ἡ *Οὐπέμπα*, ἡ *Καμπέλε* καὶ ἡ *Καμπουε*.

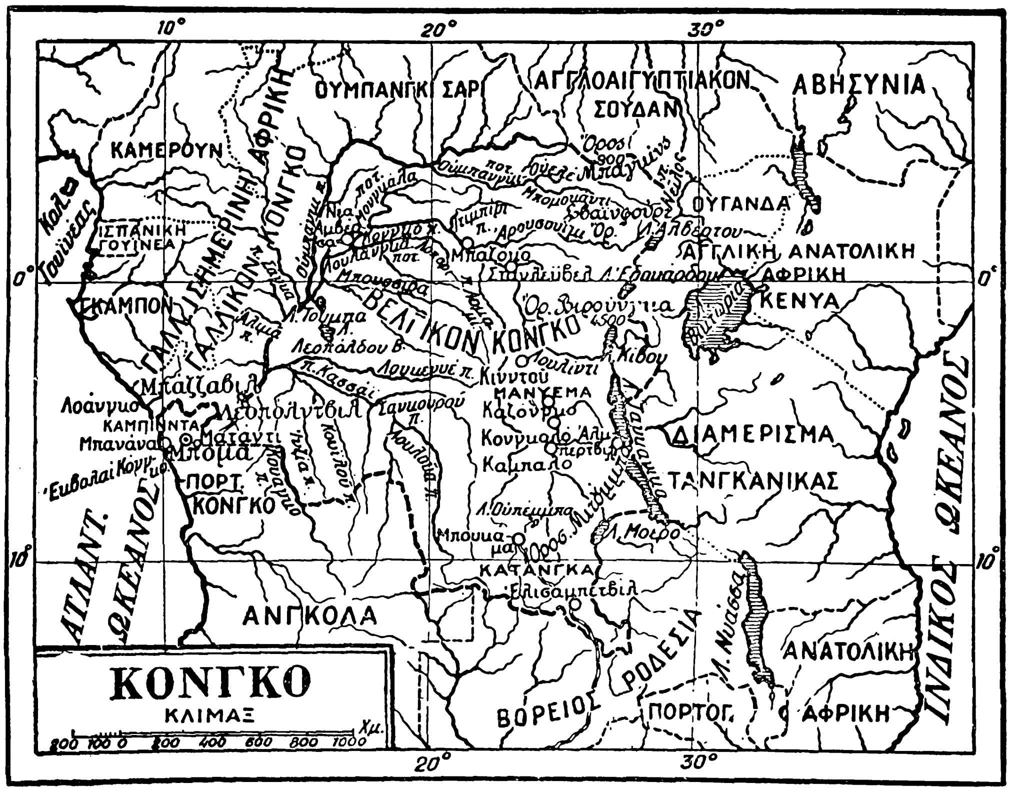

Κλῖμα. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κάτω Κόνγκο τὸ ἔτος διαιρεῖται εἰς δύο σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένας ἐποχάς, τὴν ξηράν, περιλαμβανομένην μεταξὺ τοῦ Μαΐου καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου, καὶ τὴν βροχεράν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τῶν μέσων Μαΐου. Αἱ βροχαί, συνοδευόμεναι σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ ἠλεκτρικῶν φαινομένων, πίπτουν κατὰ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα καὶ σπανίως διαρκοῦν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 13° καὶ 36°. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν ἡ θερμοκρασία πολλάκις αὐξάνει ἔτι πλέον καὶ καθίσταται ἀνυπόφορος συνεπείᾳ τῆς μεγάλης ὑγρασίας. Τοὐναντίον, κατὰ τὴν ξηρὰν ἐποχὴν ἡ ἀτμοσφαῖρα διατηρεῖται σχεδὸν σταθερῶς δροσερά, τὸ δὲ ψῦχος, ἰδίως κατὰ τὴν νύκτα, εἶναι λίαν αἰσθητόν. Ἐφόσον ὅμως ἀνέρχεται τις τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ διάκρισις τῶν ἐποχῶν ἐξαφανίζεται. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσημερινοῦ αἱ βροχαὶ πίπτουν ἀκανονίστως καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἡ δὲ θερμοκρασία εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο. Εἰς τὰς ὀρεινὰς ἀνατολικὰς περιοχάς, καὶ ἰδίως εἰς τὸ Ν. τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Κατάνγκα, ἡ θερμοκρασία κατέρχεται μέχρι 5°. Ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς τὸ κλῖμα τοῦ Κόνγκο εἶναι ἀνώτερον τοῦ κλίματος τῆς περιοχῆς τοῦ Νίγηρος καὶ τοῦ Καμερούν. Ἡ μᾶλλον ἐπικίνδυνος ἀσθένεια διὰ τοὺς λευκοὺς εἶναι ὁ ἑλώδης πυρετός, ὁ ὁποῖος συχνάκις μεταβάλλεται εἰς χολερικὸν πυρετὸν μετὰ παραληρημάτων καὶ ἀτελείας τῶν αἰσθήσεων. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἄνω Κόνγκο ἐπικρατεῖ ἡ δυσεντερία, ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὴν κακὴν ποιότητα τοῦ ποσίμου ὕδατος. Ἀφθονοῦν ἐπίσης καὶ τὰ δερματικὰ νοσήματα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶναι ἐπικίνδυνα. Αἱ γνωσταὶ ἐπιδημικαὶ ἀσθένειαι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὡς ὁ τύφος, ἡ χολέρα, ὁ κίτρινος πυρετὸς κτλ. εἶναι ἄγνωστοι ἐν Κόνγκο.

Χλωρίς. Ἡ χλωρὶς τοῦ Κόνγκο εἶναι ἀφθονωτάτη, ἀνήκουσα εἰς τὴν τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς καὶ διαφέρουσα κατὰ τὰς διαφόρους περιοχάς. Πέριξ τῶν μικρῶν ποταμῶν φύονται φοίνικες, βαοβάβ, καφεόδενδρα καὶ πορτοκαλλέαι. Μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κόνγκο καὶ Σανκουροὺ ἐκτείνεται τὸ μέγα δάσος τοῦ Κόνγκο, ὅπερ φθάνει πρὸς Α. μέχρι τῶν λιμνῶν τῆς Ταγγκανίκα καὶ Ἐδουάρδου καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ ὁποίου ἀφθονεῖ τὸ καουτσούκ. Εἰς τὰς πεδιάδας καλλιεργοῦνται βανανέαι, ζαχαροκάλαμον, ἀνανᾶς, καφὲς καὶ καπνός. Ἐντὸς τῶν δασῶν ἀφθονοῦν τὰ ἐριόδενδρα, τὰ ἀρτόδενδρα, οἱ ἀγριοφοίνικες καὶ οἱ κοκκοφοίνικες. Εἰς τοὺς ἀγροὺς καλλιεργοῦνται ἀραβόσιτος, λαχανικὰ καὶ πέπονες.

Πανίς. Ἡ πανὶς τοῦ Κόνγκο εἶναι ἐπίσης ἄφθονος καὶ ποικίλη. Ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων ὑπάρχουν λέοντες, λεοπαρδάλεις, ὕαιναι, ἰχνεύμονες, ρινόκεροι, ἱπποπόταμοι, βούβαλοι, ἀντιλόπαι κτλ. Ἐκ τῶν ἑρπετῶν ὑπάρχουν κροκόδειλοι καὶ παντὸς εἴδους ὄφεις· ἐκ δὲ τῶν οἰκιακῶν ὄρνιθες καὶ αἶγες, καθὼς καὶ βόες, ἵπποι, ἡμίονοι καὶ ὄνοι, εἰσαχθέντες ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Τὸ Κόνγκο εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων ἀποικιῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ὀλιγώτερον χρησιμοποιουμένων λόγῳ τῆς δυσκολίας τῶν συγκοινωνιῶν, τῶν μεγάλων ἀποστάσεων καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν μέσων καὶ δημοσίων ἐν γένει ἔργων.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Κατὰ τὰς γενομένας ἐξερευνήσεις, τὸ ἔδαφος τῆς Κόνγκο περικλείει κοιτάσματα παντὸς εἴδους μετάλλων, ἰδίως δὲ χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, σιδήρου, γαιανθράκων, κασσιτέρου, μολύβδου καὶ ὑδραργύρου. Ἐκ τούτων εὑρίσκονται ἐν ἐκμεταλλεύσει μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐν Κίλο (ἄνω ροῦς τοῦ ποταμοῦ Ἰτούρι) καὶ εἰς ἀπόστασιν 50 χλμ. πρὸς Δ. τοῦ διαμερίσματος Μπόγκα. Ἐπίσης ὑπάρχουν μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐν Ροῦβε, ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Κατάνγκα πρὸς Δ. τοῦ Λουαλάμπα. Ὁ σίδηρος εἶναι ἀφθονώτατος, οἱ δὲ ἰθαγενεῖς κατεργάζονται τοῦτον κατὰ τρόπον πρωτόγονον. Τὰ κυριώτερα τῶν μεταλλείων σιδήρου ὑπάρχουν ἐν Μανυάνγκα, ἐν Μανυέμα, ἐν Οὐρούα, ἐν Κασσάϊ, ἐν Κατάνγκα καὶ ἐν Λουαλάμπα. Τὸ διαμέρισμα τῆς Κατάνγκα εἶναι πλουσιώτατον εἰς χαλκόν, ὁ ὁποῖος ἐξάγεται ἀφθόνως διὰ πρωτογόνων μέσων ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Λουαλάμπα ὑπάρχουν μεταλλεῖα κασσιτέρου, εἰς δὲ τὸ διαμέρισμα τοῦ Οὐμπάνγκι μεταλλεῖα μολύβδου, κασσιτέρου καὶ ὑδραργύρου.

Γεωργία. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορώτατον καὶ κατάλληλον διὰ παντὸς εἴδους φυτείαν. Πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Εὐρωπαίων οἱ ἰθαγενεῖς ἔζων μόνον ἐκ τῆς ἁλιείας καὶ τοῦ κυνηγίου. Τὰ φυτικά των προϊόντα συνίσταντο εἰς ἀραχίδας καὶ εἰς ἐλάχιστα λαχανικὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Εὐρωπαίων εἰσήχθησαν ἐξ Εὐρώπης, Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἰνδιῶν διάφορα δημητριακὰ καὶ ἄλλα λαχανικὰ καὶ σιτηρά, ὧν ἡ καλλιέργεια, ἐνταθεῖσα κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, ἀπέδωσεν ἄριστα ἀποτελέσματα. Ἤδη οἱ ἰθαγενεῖς καλλιεργοῦν εὐρυτάτας ἐκτάσεις ἀραβοσίτου, γεωμήλων, ὀσπρίων, λαχάνων, καφέ, καπνοῦ κλπ. Αἱ ἀραχίδες ἀποτελοῦν ἓν τῶν κυριωτέρων εἰδῶν ἐξαγωγῆς τῆς χώρας. Ἐπίσης καλλιεργοῦνται εὐδοκίμως ὁ σῖτος, τὸ ζαχαροκάλαμον, ἡ ὄρυζα καὶ ὁ βάμβαξ. Οἱ ἰθαγενεῖς κατορθώνουν νὰ δημιουργοῦν εὐφορωτάτους ἀγροὺς πρὸς καλλιέργειαν, διὰ τῆς διανοίξεως τῶν παρθένων δασῶν, ἥτις ἐπιτυγχάνεται δι' ἐντατικῆς ὑλοτομίας καὶ διὰ μεγάλων πυρκαϊῶν.

Ἐμπόριον. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1645 μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ κυριώτερον εἶδος ἐμπορίου ἐξαγωγῆς τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κόνγκο ἦτο ὁ ἄνθρωπος. Ὑπολογίζεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν δούλων οἵτινες μετεφέρθησαν ἐκ τῶν ἀφρικανικῶν ἀκτῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὑπερέβη τὰ τριάκοντα ἑκατομμύρια. Μετὰ τὸν πόλεμον τῆς διαδοχῆς τῆς Ἰσπανίας, δυνάμει καταρτισθεισῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, οἱ μαῦροι μετεφέροντο ἀναλόγως τοῦ βάρους των, ὅπερ εἶχε κανονισθῆ εἰς 10.000 τόννους νέγρων ἐτησίως. Μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἐμπορίου τῶν δούλων, κατὰ τὸ 1864, οἱ διάφοροι ἐπιχειρηματίαι τῶν μαύρων, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκμεταλλευθοῦν αὐτοὺς ἄλλως, ἤρχισαν νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ἐντατικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους, τὴν παραγωγὴν καουτσούκ, καφέ, κακάου, τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν καὶ τὴν προμήθειαν ἐλεφαντόδοντος. Κατ' ἀρχὰς ἑταιρεῖαι πάσης ἐθνικότητος εἶχον ἐγκαταστήσει πρακτορεῖα εἰς διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα καὶ προέβαινον εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς διαφόρων εἰδῶν εἰσαγομένων ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερ

Digitized by Google

ῆς, ἰδίως ὅπλων, πυρίτιδος, μαχαιρίων, ὑφασμάτων κτλ. Οἱ ἰθαγενεῖς, προσερχόμενοι κατὰ καραβάνια, προσέφερον εἰς τοὺς λευκοὺς ἐμπόρους, χρησιμοποιοῦντας διερμηνεῖς, παντὸς εἴδους προϊόντα τοῦ ἐδάφους των. Σήμερον τὸ ἐμπόριον κατέστη σημαντικώτερον, οἱ δὲ ἰθαγενεῖς χρησιμοποιοῦν καὶ χρήματα εἰς τὰς ἀγοραπωλησίας των. Τὰ κυριώτερα εἴδη εἰσαγωγῆς εἶναι ὅπλα, πολεμεφόδια, εἴδη ναυτιλίας, πλοῖα καὶ λέμβοι, μηχανήματα, σίδηρος, χάλυψ, χαλκός, οἶνοι, οἰνοπνευματώδη ποτά, κονσέρβαι, βάμβαξ, ὑφάσματα, ἐνδύματα, ὑαλικὰ κτλ, τὰ δὲ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς εἶναι: γόμα, χαλκὸς ἀκατέργαστος, κοκκοφοίνικες, πολύτιμοι λίθοι, φοινικέλαιον ἐλεφαντοστοῦν, χρυσὸς ἀκατέργαστος, κασσίτερος, βάμβαξ ἀκατέργαστος, καουτσούκ, κακάον, καφές, καπνὸς κτλ. Αἱ κυριώτεραι χῶραι εἰσαγωγῆς εἶναι τὸ Βέλγιον, ἡ Μεγάλη Βρεττανία, ἡ Ροδεσία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ Γαλλία, ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἕνωσις, ἡ Γερμανία κ. τ. λ. Αἱ δὲ κυριώτεραι χῶραι ἐξαγωγῆς τὸ Βέλγιον, ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἕνωσις, ἡ Μοζαμβίκη, τὸ διαμέρισμα τῆς Ταγκανίκας κτλ.

Βιομηχανία. Βιομηχανία ὑπὸ τὴν ἀκριβῆ τῆς λέξεως σημασίαν δὲν ὑφίσταται ἐν Κόνγκο· τοὐναντίον ἡ χειροτεχνία εἶναι εὐρύτατα ἀνεπτυγμένη. Οἱ νέγροι εἶναι ἐπιδέξιοι σιδηρουργοί, κατασκευάζοντες ὅπλα, ἀκόντια, τόξα, αἰχμὰς βελῶν, πελέκεις, ἄγκιστρα, μαχαίρας παντὸς εἴδους καὶ κρίκους ἐκ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, τοὺς ὁποίους ἄνδρες καὶ γυναῖκες φέρουν εἰς τοὺς ἀστραγάλους, τὰς κνήμας καὶ τοὺς βραχίονας. Ἡ ὑφαντουργία εἶναι ἐπίσης ἀνεπτυγμένη, τῶν ἰθαγενῶν κατασκευαζόντων διαφόρων εἰδῶν ὑφάσματα ἀπὸ φυτικὰς ἶνας. Τινὰ τῶν ὑφασμάτων τούτων εἶναι πυκνότατα ὑφασμένα καὶ στερεώτατα, ἄλλα δὲ λεπτότατα καὶ ὡραιότατα χρωματισμένα. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ βυρσοδεψία, κατασκευαζομένων διὰ τῶν δερμάτων παντὸς εἴδους ἀντικειμένων, ἀσπίδων, σάκκων, κανίστρων. Οἱ ἰθαγενεῖς γνωρίζουν καὶ τὴν κεραμοποιίαν, πολλὰ δὲ ἀγγεῖα αὐτῶν εἶναι καλλιτεχνικώτατα ἐζωγραφισμένα. Ἡ ξυλογλυπτικὴ καὶ ἡ κατεργασία τοῦ ἐλεφαντοστοῦ εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη. Ἐξ ἐλεφανταστοῦ κατασκευάζουν οὐχὶ μόνον ἀγαλμάτια καὶ εἴδωλα, ἀλλὰ καὶ σκηνὰς ὁλοκλήρους τοῦ καθημέραν βίου, τινὲς τῶν ὁποίων μαρτυροῦν μεγάλην δεξιοτεχνίαν καὶ ἱκανὴν φαντασίαν. Οἱ νέγροι κατασκευάζουν ἐπίσης καὶ μουσικὰ ὄργανα ἐγχωρίας καταναλώσεως, βιολία, τύμπανα, αὐλοὺς κλ.

Συγκοινωνία. Ἡ κυριωτέρα ὁδὸς συγκοινωνίας εἶναι ὁ ποταμὸς Κόνγκο, ὁ ὁποῖος εἰς πλεῖστα σημεῖα αὐτοῦ εἶναι πλωτός, καθὼς καὶ οἱ μεγάλοι αὐτοῦ παραπόταμοι, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης εἶναι πλωτοὶ εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Ἐπειδὴ ὅμως εἴς τινα σημεῖα ἡ ναυσιπλοΐα παρεμποδίζεται ὑπὸ σφοδρῶν ρευμάτων καὶ καταρρακτῶν, λόγῳ ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους, κατεσκευάσθησαν διάφοροι σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, αἵτινες συμπληρώνουν τὸ συγκοινωνιακὸν δίκτυον. Ἡ πρώτη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ κατεσκευάσθη τῷ 1893, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κόνγκο, ἀπὸ τῆς πόλεως Μαλαντὶ μέχρι τοῦ Στάνλεϋ-Πούλ, μήκους 400 χλμ., συνδέουσα τὸ πλωτὸν ἐσωτερικὸν τμῆμα τοῦ ποταμοῦ μὲ τὴν θάλασσαν, καθότι ἀπὸ τῆς Λεοπόλντβιλλ μέχρι τῆς θαλάσσης ὁ ποταμὸς Κόνγκο, λόγῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταρρακτῶν, καθίσταται ἀπρόσιτος εἰς τὰ πλοῖα. Ἄλλαι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ὑπάρχουν ἀπὸ τῆς Στάνλεϋβιλλ μέχρι τῆς Ποντιέρβιλλ, ἀπὸ τῆς Κιντοὺ μέχρι τῆς Κονγκολό, ἀπὸ τῆς Καμπάτο μέχρι τῆς Ἀλμπερτβιλλ ἐπὶ τῆς Ταγκανίκα, ἐν δὲ τῷ διαμερίσματι τῆς Κατάνγκα ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ τὴν Μπουκάμα. διερχομένη διὰ τῆς Ἐλισάμπετβιλλ, ἑνοῦται μὲ τοὺς σιδηροδρόμους τῆς Ροδεσίας. Τὸ σύνολον τῶν σιδηροδρομικῶν τούτων γραμμῶν ἀνέρχεται εἰς 2 614 χλμ. Ἡ συγκοινωνία ἐντὸς τῶν ποταμῶν διεξάγεται δι' ἱστιοφόρων καὶ κωπηλάτων λέμβων, καθὼς καὶ δι' ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν ἐξ Εὐρώπης εἰς τεμάχια καὶ συνεδέθησαν ἐπὶ τόπου. Τὰ πλεῖστα τῶν ἀτμοπλοίων τούτων ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος, ἀνήρχοντο δὲ τῷ 1928 εἰς 21 ἐν τῷ Κάτω Κόνγκο καὶ 73 ἐν τῷ Ἄνω Κόνγκο. Θαλασσίους λιμένας τὸ Κόνγκο ἔχει δύο: τὸν Μπανάνα καὶ τὸν Μπόμα, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς τακτικὴν συγκοινωνίαν, ἀνὰ δεκαπενθήμερον, μὲ τὴν Ἀμβέρσαν, τὸ Ἀμβοῦργον, τὸ Ρόττερδαμ, τὴν Λίβερπουλ, τὴν Λισσαβῶνα, τὴν Χάβρην, τὸ Βορδώ, τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος κτλ. Κατὰ τὸ 1928 εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα τῆς Μπόμα 281 πλοῖα τόννων 565 798, εἰς δὲ τὸν λιμένα τῆς Μπανάνα 395 πλοῖα 636 430 τόννων. Τῷ 1921, κατόπιν εἰδικῆς συμβάσεως μετὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, παρεχωρήθησαν εἰς τὸ Βελγικὸν Κόνγκο ἰδιαίτεραι ἐμπορικαὶ βάσεις εἰς τὰς ἀφετηρίας τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἥτις διασχίζει τὸ ἀγγλικὸν διαμέρισμα τῆς Ταγκανίκας, Κιγκόμα ἐπὶ τῆς λίμνης Ταγκανίκας καὶ Ντὰρ-ἐς-Σαλαὰμ ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς διαμετακόμισιν τῶν ἐμπορευμάτων τοῦ Κόνγκο.

Τὸ Κόνγκο ἀνήκει εἰς τὴν διεθνῆ ταχυδρομικὴν ἕνωσιν. Τῷ 1928 ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ 68 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, διεκπεραιώσαντα 4 015 000 ἐπιστολὰς καὶ ταχυδρομικὰ δελτάρια. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπῆρχον 35 τηλεγραφικὰ γραφεῖα, μετὰ 3.313 χλμ. γραμμῶν, διαθετουσῶν σύρμα 5 304 χλμ., διαβιβάσαντα 202.857 τηλεγραφήματα. Ἐπίσης ὑπῆρχον 18 ραδιοτηλεγραφικοὶ σταθμοί, 239 τηλεφωνικὰ κέντρα, μετὰ 2.766 χλμ. γραμμῶν, διαθετουσῶν σύρμα 3.278 χλμ.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Διοίκησις.*** Τὸ Κόνγκο ἀποτελεῖ ἀπὸ τοῦ 1908 ἀποικίαν τοῦ Βελγίου, διοικουμένην ὑπὸ γενικοῦ διοικητοῦ, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ὁ προϋπολογισμὸς αὐτοῦ καταρτίζεται ἀνὰ διετίαν δι' εἰδικοῦ νόμου. Τὰ τῆς διοικήσεως ἐποπτεύει ἀποικιακὸν συμβούλιον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἀποικιῶν καὶ ἀποτελούμενον ἐκ 14 μελῶν, ὧν τὰ 8 διορίζονται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, τὰ 3 ὑπὸ τῆς γερουσίας καὶ τὰ 3 ὑπὸ τῆς βουλῆς. Ἓν τῶν μελῶν ἐξ ἑκάστης τῶν τριῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν ἀντικαθίσταται ἀνὰ πᾶν ἔτος, κατὰ σειρὰν ἀρχαιότητος. Οἱ ἐξερχόμενοι σύμβουλοι δύνανται νὰ ἐπαναδιορισθοῦν. Ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 12 διαμερίσματα, διοικούμενα ὑπὸ διοικητῶν, τὰ ἑξῆς: *Κάτω Κόνγκο, Μεσαῖον Κόνγκο, Κεντρικὸν Κόνγκο* ἢ *Κουάνγκο, Κασσάϊ, Λίμνη Λεοπόλδου τοῦ Β', Ἰσημερινός, Μπανγκάλα Οὐμπάνγκι, Οὐελλέ, Ἀρουουΐμί, Μόρλεϋβιλλ* καὶ *Κατάνγκα.*

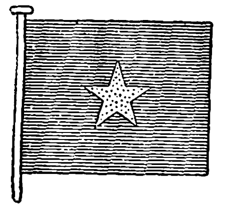

Σημαία τοῦ Κόνγκο.

Σημαία, θυρεός, παράσημα. Τὸ Κόνγκο μέχρι τοῦ 1908, ὅτε ἀπετέλει τὸ ἐλεύθερον κράτος τοῦ Κόνγκο, εἶχεν ἰδιαιτέραν σημαίαν, ἰδιαίτερον θυρεὸν καὶ ἰδιαίτερα παράσημα. Ἡ σημαία ἦτο κυανῆ, φέρουσα εἰς τὸ μέσον ἀστέρα χρυσοῦν ἐκ πέντε ἀκτίνων. Ὁ θυρεὸς ἀπετελεῖτο ἐκ κυανοῦ πεδίου, διαχωριζομένου εἰς τὸ μέσον ὑπὸ λευκῆς ζώνης, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ὑπάρχει χρυσοῦς λέων ἐπὶ πρασίνου βάθους. Εἰς τὸ ἄνω δεξιὸν τμῆμα τοῦ κυανοῦ πεδίου ὑπάρχει χρυσοῦς ἀστήρ. Ἄνωθεν τοῦ πεδίου ὑπάρχει στέμμα, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ ταινία μὲ τὰς λέξεις «Ἐργασία καὶ πρόοδος». Τὸ ὅλον ὑποβαστάζεται ἑκατέρωθεν ὑπὸ δύο λεόντων.

Θυρεὸς τοῦ Κόνγκο.

Ἐμβαδὸν καὶ πληθυσμός. Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ Κόνγκο ἀνέρχεται εἰς 2.385.120 τ. χιλμ., ὁ δὲ πληθυσμὸς εἰς 7.757.126 ἰθαγενεῖς καταγεγραμμένους καὶ 1.188.100 μὴ συμπεριληφθέντας εἰς τὴν καταγραφήν, ἤτοι ἐν ὅλῳ 8.945.226. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ 20.702 Εὐρωπαῖοι, ὧν 14.147 Βέλγοι. Οἱ λοιποί, κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικήν, κατανέμονται ὡς ἑξῆς: 1819 Ἄγγλοι, 967 Ρῶσοι, 420 Σουηδοί, 383 Ἰταλοί, 367 Πορτογάλοι, 323 Ὁλλανδοί, 222 Αὐστριακοί, 172 Ἑλβετοί, 161 Γερμανοί, 146 Γάλλοι, 143 Νορβηγοί, 139 Βορειοαμερικανοί, 134 Λουξεμβούργιοι, 131 Ἕλληνες, 126 Δανοὶ καὶ 200 ἀνήκοντες εἰς ἄλλας διαφόρους ἐθνικότητας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Λεοπολντβίλλ*, ὁ γενικὸς ὅμως διοικητὴς παραμένει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Μπόμα

Στρατιωτικαὶ δυνάμεις. Ἡ στρατολογία ἐν Κόνγκο γίνεται δι' ἐθελοντῶν, συμπληρουμένη διὰ τῆς στρατολογίας τῶν πολιτοφυλάκων, ἥτις γίνεται διὰ τῆς προσλήψεως κληρωτῶν. Ἡ θητεία ἐν τῇ ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ εἶναι 7 ἐτῶν. Ὁ τελευταῖος ὀργανισμὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ Κόνγκο ἐψηφίσθη τῷ 1919 καὶ περιλαμβάνει τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, 9 τάγματα πεζικοῦ, 4 κέντρα ἐκπαιδεύσεως καὶ τὰς μονάδας τῶν ποδηλατιστῶν, τοῦ μηχανικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐκτὸς τούτων, ἕκαστον διαμέρισμα ἔχει ἕνα λόχον διὰ τὰς ὑπηρεσίας τῆς κατοχῆς. Ἐν τῷ συνόλῳ ὁ ἐν εἰρήνῃ στρατὸς τοῦ Κόνγκο περιλαμβάνει 17.054 ἄνδρας (μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν εὐρωπαϊκῶν στελεχῶν), 124 Εὐρωπαίους ἀξιωματικοὺς καὶ 281 Εὐρωπαίους ὑπαξιωματικούς. Ὁ στόλος περιλαμβάνει 23 διαφόρων εἰδῶν ἀτμόπλοια ἐν τῷ Κάτω Κόνγκο καὶ 75 ἐν τῷ Ἄνω Κόνγκο (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πλοίων τῆς ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας), καθὼς καὶ πολυάριθμα ἱστιοφόρα καὶ κωπηλάτους λέμβους.

Θρησκεία. Ἡ θρησκεία τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Κόνγκο εἶναι ἀκαθόριστος. Ἔχουν ἀόριστόν τινα ἰδέαν περὶ ὑπάρξεως ὑπερτάτου Ὄντος, ἀλλὰ δὲν ἀπευθύνουν εἰς αὐτὸ οὔτε προσευχάς, οὔτε θυσίας. Δὲν πιστεύουν εἰς τὸν φυσικὸν θάνατον, μία δὲ τῶν βάσεων τῆς θρησκείας των εἶναι ἡ στενὴ σχέσις, ἡ ὁποία φρονοῦν ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ κόσμου τῶν ζώντων καὶ τοῦ κόσμου τῶν νεκρῶν, τοῦ γηΐνου καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Πιστεύουν κυρίως εἰς δύο πνεύματα, εἰς τὸ καλὸν πνεῦμα ἢ τὸν δημιουργόν, καὶ εἰς τὸ κακὸν πνεῦμα ἢ τὸν διάβολον. Τὰ πνεύματα ταῦτα ἀναπαριστῶνται εἰς δύο εἰδῶν εἴδωλα, χονδροειδῶς γεγλυμμένα καὶ περιβεβλημένα διὰ λωρίδων ὑφασμάτων. Τὰ εἴδωλα ταῦτα φέρονται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν κρεμάμενα εἰς τὴν ζώνην ἢ τὸν λαιμόν. Εἰς ταῦτα γίνονται ἐπικλήσεις, εἰς περίπτωσιν ἀσθενειῶν, πολέμου, ἀνομβρίας κτλ. Πλὴν τῶν εἰδώλων τούτων, οἱ ἰθαγενεῖς ἔχουν ἕκαστος καὶ διάφορα ἄλλα, ἐντελῶς ἀτομικά, τὰ ὁποῖα φέρουν εἰς τὴν ζώνην ἢ τὸν λαιμόν. Σχεδὸν πάντα τὰ χωρία ἔχουν ἀνὰ μίαν καλύβην, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχουν τὰ Μ' Κίσσι, ἤτοι δύο ξύλινα ἀγάλματα, φυσικοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγέθους, ἀναπαριστῶντα ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα μὲ τερατωδῶς ἐξωγκωμένα τὰ γεννητικά των μόρια. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἐμπνέει εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τὸ γεγονὸς τῆς γονιμοποιήσεως, ὅπερ ἔχουν ἀναγάγει μέχρι βαθμοῦ λατρείας, χωρὶς ὅμως αὕτη νὰ καταλήγῃ εἰς τὰς ὀργιώδεις σκηνάς, αἵτινες ἀπαντῶνται παρ' ἄλλοις ἀγρίοις λαοῖς. Ὑπάρχει καὶ εἶδός τι ἱερέων, οἵτινες μᾶλλον εἶναι πρακτικοὶ ἰατροὶ καὶ θαυματοποιοί. Οὗτοι κατὰ τὴν γέννησιν ἑνὸς τέκνου γυρίζουν πέριξ τῆς οἰκίας του μετὰ τῶν εἰδώλων των, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸ κακὸν πνεῦμα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχήν του. Ὁ ἱερεὺς οὗτος ἔχει ἐπίσης ἔργον, ὅπως ἀνευρίσκῃ τὸν ἔνοχον καὶ ἐπιβάλλῃ τὴν τιμωρίαν, εἰς περίπτωσιν ἐγκλήματός τινος ἢ φόνου. Ἡ τιμωρία συνίσταται εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ ὑποδεικνυομένου ὡς ἐνόχου νὰ πίῃ εἶδος σφοδροῦ φυτικοῦ δηλητηρίου. Ἐὰν ὁ ἐνοχοποιούμενος ἐμέσῃ τὸ δηλητήριον, ἀνακηρύσσεται ἀθῷος. Εἰς τοὺς νεκροὺς ἀποδίδονται μεγάλαι τιμαί, εἰς πολλὰ δὲ μέρη γίνονται χάριν αὐτῶν καὶ ἀνθρωποθυσίαι.

Ἐν Κόνγκο ὑπάρχουν πολυάριθμοι εὐρωπαϊκαὶ καὶ ἀμερικανικαὶ θρησκευτικαὶ ἀποστολαί, αἵτινες ἐργάζονται πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν. Αἱ ἀποστολαὶ αὗται εὑρίσκονται ἐγκατεστημέναι εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα καὶ ἰδίως εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο καὶ τῶν κυριωτέρων παραποτάμων του. Αἱ ἀποστολαὶ αὗται ἀνέρχονται εἰς 247 μετὰ 1406 ἱεραποστόλων, ὧν 888 καθολικοὶ καὶ 518 διαμαρτυρόμενοι Οἱ ἱεραπόστολοι, πλὴν τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων καὶ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκμανθάνουν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ διάφορα ἐπαγγέλματα, διαδίδουν παρ' αὐτοῖς τὸν πολιτισμὸν καὶ προσπαθοῦν νὰ αὐξάνουν τὴν ἐπαφὴν καὶ τὰς ἐν γένει σχέσεις των μὲ τοὺς Εὐρωπαίους καὶ τοὺς Ἀμερικανούς. Εἰς τοὺς ἱεραποστόλους τούτους εἶναι ἐμπεπιστευμένη καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῇ χώρᾳ.

—[ΕΘΝΟΓΡ.] Οἱ περισσότεροι τῶν ἰθαγενῶν τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κόνγκο ἀνήκουν εἰς τὴν φυλὴν τῶν *μπαντού*, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη κοιτὶς θεωρεῖται ὅτι ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἡ περιοχὴ ἡ κειμένη μεταξὺ τοῦ Σάρι καὶ τοῦ Οὐμπάνγκι, τὴν ὁποίαν κατέχουν σήμερον οἱ Νιὰμ-Νιάμ, οἱ Μομμπουτοὺ καὶ ἄλλα ἔθνη, ἐκδιωχθέντα ὑπὸ τῶν Νουβίων. Τὸ χρῶμα τῶν μπαντοὺ εἶναι βαθύτερον εἰς τὰς ἀκτὰς ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες αὐτῶν εἶναι βραχεῖς, αἱ κνῆμαι ἰσχυραί, ἡ δὲ κόμη ἐξαιρετικῶς ἄφθονος.

Αἱ κυριώτεραι ὑποδιαιρέσεις τῆς φυλῆς ταύτης, αἵτινες εὑρίσκονται ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὸ Κόνγκο, εἶναι αἱ ἑξῆς, ζῶσαι ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῶν πηγῶν αὐτοῦ: οἱ *Μουσσορόνγκο*, ἔμποροι καὶ ἁλιεῖς, ζῶντες ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ Κόνγκο μέχρι τοῦ Βίβι-Ματαντί. Οἱ *Μπίννγα*, ἐγκατεστημένοι ἀπὸ τοῦ Βίβι μέχρι τοῦ Ἰζανγκίλα καὶ ἀποζῶντες κυρίως ἐκ τῆς γεωργίας. Οἱ *Μπαζούννγι*, ζῶντες ἀπὸ τοῦ Ντομμπὲ μέχρι Λουαλά, ἀποτελοῦντες τοὺς ἀγρίους τοῦ Κάτω Κόνγκο καὶ ἔχοντες μέσον ὕψος 1 80 μ. μὲ κόμην μακρὰν καὶ ἐρυθρόξανθον. Οἱ *Μπακόνγκο*, κατοικοῦντες τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ Νόκκι μέχρι Στάνλεϋ Πούλ καὶ ἀνήκοντες ἄλλοτε εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Σὰν-Σαλβατόρ. Οἱ *Μπατεκέ*, οἱ *Οὐαμπούμα* καὶ οἱ *Μπαϋανζί*, κατοικοῦντες ἀπὸ τοῦ Στάνλεϋ Πούλ μέχρι τοῦ Ματούμμπα. Οὗτοι εἶναι δασύτριχες καὶ βάπτουν τὰ σώματά των διὰ διαφόρων χρωμάτων, ἀγαποῦν τὴν μουσικὴν καὶ δὲν ἔχουν θρησκευτικὰς προλήψεις. Οἱ *Μπαλόλο* ὁμὰς ἰσχυρῶν φυλῶν, ὁμιλουσῶν τὸ αὐτὸ ἰδίωμα καὶ κατοικουσῶν μεταξὺ τῆς λίμνης Ματούμμπα καὶ τοῦ Στάνλεϋ-Φώλλς. Οἱ *Μπανγκάλλα* ζοῦν περὶ τὴν μεγάλην καμπὴν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὰ ΝΔ. καὶ εἶναι ὡραῖοι ἄνδρες, εὐφυεῖς, πονηροί, ἀνθρωποφάγοι καὶ ἐπιδεκτικοὶ ἐκπολιτισμοῦ. Ἡ φυλὴ αὕτη παρέχει εἰς τὸ κράτος ἐξαιρέτους στρατιώτας καὶ καλοὺς ἐργάτας. Οἱ *Νγκομμπέ* φρικτοὶ τὴν θέαν ἐκ τῶν καταστίξεων τοῦ προσώπου, καὶ οἱ *Ἀλαμπότα* ζοῦν πρὸς Β. τῶν Μπανγκάλλα Οἱ *Μπαζόκο* ζοῦν παρὰ τὸν Ἀρουουΐμι ποταμὸν καὶ εἶναι ἐργατικώτατοι. Εἰς τὰ δάση μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νγκαϊυοὺ καὶ Ἰτούρι ζοῦν οἱ πυγμαῖοι *Οὐαμμπούττι* ὕψους 0,92—1,38 μ. Εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Οὐελλὲ κατοικοῦν οἱ *Μομμπουττού*, οἵτινες δύνανται νὰ καταταχθοῦν μεταξὺ τῶν καλυτέρων λαῶν τῆς Ἀφρικῆς, παρὰ

Digitized by Google

τὰ καννιβαλικὰ των ἔνστικτα. Ἔχουν σημιτικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τρέφουν μακρὰν γενειάδα. Πρὸς Δ. τούτων καὶ πρὸς Ν. τοῦ Οὐμμπάνγκι, ζοῦν οἱ *Νιάμ-Νιάμ*, οἵτινες ὠνομάσθησαν ὑπό τινων ἐξερευνητῶν «ἄνθρωποι μὲ οὐράν». Οὗτοι ἔχουν κεφαλὴν στρογγύλην καὶ εὐρεῖαν, ρῖνα εὐθεῖαν μετὰ χονδρῶν ρωθώνων, χείλη παχέα. Μεταξὺ τοῦ Κόνγκο καὶ τῆς λίμνης Τανγκανίκα ζοῦν οἱ *Μανγέμα*, ὧν αἱ γυναῖκες, μὲ μακρὰν κόμην, θεωροῦνται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων νέγρων καὶ εἶναι περιζήτητοι ἀπὸ τοὺς Ἄραβας. Οἱ *Οὐρούα* κατοικοῦν μεταξὺ Γκρανγκανία καὶ τῆς λίμνης Λάντζι. Οὗτοι εἶναι λίαν εὐφυεῖς, ἐργατικοὶ καὶ κατοικοῦν ἐντὸς οἰκιῶν λίαν καλλιτεχνικῶς κατεσκευασμένων. Οἱ *Μπαϋόνγκο* ἀπετέλουν ἄλλοτε τὸ βασίλειον τοῦ Μσίρι καὶ κατοικοῦν μεταξὺ τοῦ Λουαλάμπα καὶ τῆς λίμνης Μοέρο. Οἱ *Καλούνγκα* κατοικοῦν μεταξὺ Κουανγκὸ καὶ Κασσαΐ καὶ διοικοῦνται κατὰ ἰδιαίτερον σύστημα, δυνάμενον νὰ παρομοιασθῇ πρὸς τὸ μεσαιωνικὸν τῆς φεουδαρχίας ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ *Μπασσονζέ*, οἱ *Μπαλουμπά*, οἱ *Μπασιλενζὲ* ζοῦν μεταξὺ Κασσαΐ καὶ Λομανί, οἱ *Μπασσόνγκος* κατοικοῦν παρὰ τὸν ποταμὸν Σανκουρού. Μεταξὺ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ τοῦ Ἄνω Κόνγκο εὑρίσκονται ἐγκατεσπαρμένοι ἐν Κασσόγκο, ἐν Νυανγκουέ, ἐν Στάνλεϋ-Φώλλς καὶ ἐν Ἀρουουίμι ὀλιγάριθμοι *Ἄραβες*, οἵτινες ὑπηρετοῦνται ὑπὸ πολυαρίθμων δούλων ἰθαγενῶν καὶ ἐπιδίδονται κυρίως εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ ἐλεφαντοστοῦ. Οἱ Ἄραβες οὗτοι ἐβοήθησαν τὰ μέγιστα τοὺς πρώτους Εὐρωπαίους ἐξερευνητάς, ὅπως διασχίσουν καὶ γνωρίσουν καλύτερον τὴν χώραν. Πᾶσαι οἱ φυλαὶ τῶν ἰθαγενῶν ζοῦν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἑνὸς ἀρχηγοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον δίδουν τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἡ δικαιοδοσία ὅμως τοῦ ὁποίου πολλάκις περιορίζεται εἰς ἓν καὶ μόνον χωρίον. Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως αἱ φυλαὶ διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις: εἰς τοὺς πλουσίους ἢ τοὺς εὐγενεῖς, οἵτινες περιλαμβάνουν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν βασιλέων, εἰς τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους ἢ ἐργάτας. Οἱ ἰθαγενεῖς ἐφαρμόζουν τὴν πολυγαμίαν, εἴς τινας ὅμως περιοχὰς γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῆς πρώτης γυναικός, τῆς ὁποίας τὰ τέκνα εἶναι ἐλεύθεροι πολῖται, καὶ τῶν λοιπῶν γυναικῶν, αἵτινες εἶναι πάντοτε κατωτέρας τῆς πρώτης τάξεως. Ὁ σύζυγος ἀγοράζει πάντοτε τὰς συζύγους του, διὰ τὸν γάμον τῶν ὁποίων ὅμως ἀπαιτεῖται πάντοτε ἡ συγκατάθεσις τοῦ πατρὸς τῆς κόρης. Ἐνδύονται ἁπλούστατα διὰ τεμαχίου παννίου, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ ἄνδρες περιβάλλουν τὴν μέσην μέχρι τῶν γονάτων, αἱ δὲ γυναῖκες ἀπὸ τοῦ στήθους μέχρι τῶν γονάτων. Οἱ ὑποστάντες τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Εὐρωπαίων ἰθαγενεῖς παρέλαβον ἀπὸ τούτους τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά των καὶ ζοῦν ὑπὸ ὅρους καλυτέρους.

Γλῶσσα. Οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ Κόνγκο ὁμιλοῦν πολυαρίθμους διαλέκτους τῆς γλώσσης τῶν μπαντού, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *φιότ*, ἡ *κιτέκε* καὶ ἡ *κιμπανγκί*. Ἡ φιότ, ὁμιλουμένη εἰς μέγα μέρος τοῦ Κάτω Κόνγκο, εἶναι πλουσία, ἁρμονικὴ καὶ ἁπλουστάτη. Αἱ λέξεις σχηματίζονται διὰ τῆς προσθήκης προθεμάτων ἢ καταλήξεων, ἢ διὰ τῆς παρενθέσεως εἰς τὸ μέσον αὐτῶν διαφόρων μορίων. Τὰ ρήματα εἶναι ἐξαιρετικῶς ὁμαλὰ καὶ διατηροῦν εἰς τοὺς περισσοτέρους χρόνους τὸν τύπον τοῦ ἀπαρεμφάτου. Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ἐλεύθεροι ὁμιλοῦν μυστικήν τινα διάλεκτον, καλουμένην *ἰνχιμμπα*, χρησιμοποιουμένην ἰδίως εἰς τὰς ἐπισήμους σχέσεις καὶ ὑποθέσεις. Ἐν τῷ Ἄνω Κόνγκο ὁμιλεῖται ἡ κιτέκε, ἀπὸ τοῦ Στάνλεϋ-Πούλ μέχρι τοῦ Κασσαΐ. Ἡ διάλεκτος αὕτη ἐπικρατεῖ ἐπίσης εἰς ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τοῦ Γαλλικοῦ Κόνγκο, συμπεριλαμβανομένης τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Οὐμπανγκί. Ἀπὸ τοῦ Κουαμούτ μέχρι τοῦ Μπανγκάλα ὁμιλεῖται ἡ κιμπανγκί. Εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἰδίως πρὸς Α. τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κόνγκο, ὁμιλεῖται ἡ *σουαχέλι*, γλῶσσα ἀνάμεικτος ἐξ ἀραβικῶν λέξεων καὶ μπαντού, ἥτις εἰσήχθη ἐκ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ζανζιβάρης, ὅπου κυρίως ἐπικρατεῖ.

—[ΙΣΤΟΡ.] Μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐξερευνήσεις τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, αἵτινες εἶχαν ἀποκαλύψει ὅτι ἡ χώρα κατῳκεῖτο ἀπὸ πληθυσμοὺς ἡμιαγρίους καὶ ὅτι ἦτο ἐπιδεκτικὴ ἐκπολιτισμοῦ καὶ πλουτοπαραγωγικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου Λεοπόλδος ὁ Β΄ συνεκάλεσεν ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1876 πάντας τοὺς ἐξέχοντας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς γεωγραφίας καὶ τοὺς διασήμους ἐξερευνητὰς πάσης ἐθνικότητος εἰς διάσκεψιν, ἡ ὁποία ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς «Διεθνοῦς Ἀφρικανικῆς Ἑταιρείας», τῆς ὁποίας τὸ πεδίον τῆς δράσεως καθωρίσθη μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς περιοχῆς τῶν Μεγάλων λιμνῶν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν περιοχὴν τοῦ Κόνγκο ἐξεμεταλλεύετο μία βελγικὴ ἑταιρεία, συστᾶσα τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ βασιλέως Λεοπόλδου τοῦ Β΄ δι' ἐμπορικοὺς ἀποκλειστικῶς σκοπούς. Ἡ «Διεθνὴς Ἀφρικανικὴ Ἑταιρεία» ἐτέθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως Λεοπόλδου τοῦ Β΄, μετεῖχον δὲ τῆς διοικήσεως αὐτῆς ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἡ ἑταιρεία αὕτη διωργάνωσε διαφόρους ἀποστολάς, αἵτινες, εἰσχωρήσασαι μέχρι τῆς λίμνης Τανγκανίκα, ἐγκατέστησαν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτῆς πολυαρίθμους σταθμούς, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Καρέμα καὶ ὁ Μπάλα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβε χώραν γεγονός, ὅπερ ἐσημείωσε σταθμὸν εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ἐξερευνήσεων τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1877 ὁ ἐξερευνητὴς Στάνλεϋ, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρχον εἰδήσεις ἀπὸ τριετίας, ἐνεφανίσθη εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ ἀπεκάλυπτεν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὸν ροῦν τοῦ Κόνγκο καὶ τὸν τεράστιον πλοῦτον τοῦ λεκανοπεδίου του. Ὁ βασιλεὺς Λεοπόλδος Β΄, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Στάντλεϋ, τὸν ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ καὶ τῷ 1878 συνέστησεν ἐν Βρυξέλλαις τὴν «Ἐπιτροπὴν μελετῶν τοῦ Ἄνω Κόνγκο», μὲ βλέψεις ἐπὶ τῆς περιοχῆς τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ἀναλόγους πρὸς τὰς βλέψεις τῆς «Διεθνοῦς Ἀφρικανικῆς Ἑταιρείας» ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς. Χάρις εἰς τὰς φιλικὰς αὐτῶν σχέσεις πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, οἱ πράκτορες τῆς νέας ταύτης ἑταιρείας κατώρθωσαν νὰ ἀνέλθουν τὸν ροῦν τοῦ Κόνγκο καὶ ἐγκαταστήσουν εἰς τὰς δύο ὄχθας αὐτοῦ πλῆθος σταθμῶν ἐπικοινωνούντων μετὰ τῆς παραλίας. Τῷ 1882, κατόπιν τῶν ἀλματωδῶν προόδων τῆς διεισδύσεως, ἡ ἐπιτροπὴ μετατράπη εἰς «Διεθνῆ Ἑταιρείαν τοῦ Κόνγκο», ἡ ὁποία ἐνέτεινε τὴν δρᾶσίν της καὶ κατώρθωσε νὰ συνάψῃ, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1883, ὑπὲρ τὰς χιλίας συνθήκας μὲ διαφόρους τοπικοὺς ἀρχηγούς, οἵτινες παρεχώρουν εἰς αὐτὴν τὰ κυριαρχικά των δικαιώματα ἐπὶ τεραστίων ἐκτάσεων. Ἕνεκα τούτου παρέστη ἀνάγκη, ὅπως αἱ ἐκτάσεις αὗται ὀργανωθοῦν πολιτικῶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὡδήγησε τὸν πρόεδρον τῆς ἑταιρείας, βασιλέα Λεοπόλδον τὸν Β΄, νὰ μεταβάλῃ ταύτην εἰς «Ἐλεύθερον κράτος τοῦ Κόγκο», ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ ἐπικυριαρχίαν τῷ 1884. Ὅπως ὅμως ἱδρυθῇ ἐπισήμως τὸ κράτος τοῦτο, ἐχρειάζετο ἡ συγκατάθεσις τῶν ἄλλων ἐνδιαφερομένων δυνάμεων. Τὴν συγκατάθεσιν ταύτην ἔδωκαν μετά τινας μῆνας αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἡ Γερμανία. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Πορτογαλία προσεπάθησαν νὰ περιορίσουν τὴν ἔκτασιν τοῦ νέου κράτους, ἡ μὲν πρὸς Β ἡ δὲ πρὸς Ν., διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἀποικιῶν των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τοπικάς τινας συγκρούσεις καὶ ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τῆς διασκέψεως τοῦ Κόνγκο ἐν Βερολίνῳ τῷ 1885. Ἡ διάσκεψις αὕτη καθώρισε τὰ σύνορα τοῦ νέου κράτους, προβᾶσα εἰς σημαντικὰς παραχωρήσεις εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Πορτογαλίαν, ἀνεγνώρισε τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Ἐλευθέρου κράτους τοῦ Κόνγκο» ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου Λεοπόλδου τοῦ Β΄, καθώρισε τὰς λεπτομερείας τῆς διοικήσεώς του καὶ ἔθεσπισε τὴν οὐδετερότητα αὐτοῦ. Τῷ 1885 πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀνεγνώρισαν τὴν ἵδρυσιν τοῦ νέου κράτους, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ὡρίσθη ἡ *Μπόμα*. Ἐπὶ τοῦ κράτους τούτου ἐστηρίχθησαν κατ' ἀρχὰς ὑπερβολικαὶ ἐλπίδες, αἵτινες ὅμως ταχέως διεψεύσθησαν, διότι ἀπεδείχθη ἡ μεγάλη δυσκολία τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν αὐτῇ Εὐρωπαίων μεταναστῶν καὶ αἱ δυσχέρειαι τῶν μεταφορῶν, ἐπειδὴ ὁ ποταμὸς Κόνγκο καὶ οἱ παραπόταμοι αὐτοῦ δὲν ἦσαν εἰς πάντα τὰ σημεῖα αὐτῶν πλωτοί. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς δουλεμπορίας προεκάλεσεν ἐπανάστασιν τῶν Ἀράβων τοῦ Κόνγκο, ἡ ὁποία κατεστάλη διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ περιφήμου Ἄραβος ἀρχηγοῦ Τίππερ-Τίμπ ὡς βαλῆ τοῦ διαμερίσματος τοῦ ΒΑ. Κόνγκο. Τῷ 1889 ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου Λεοπόλδος ὁ Β΄ διὰ διαθήκης του κατέστησε κληρονόμον τῶν δικαιωμάτων του ἐπὶ τοῦ Ἐλευθέρου κράτους τοῦ Κόνγκο τὸ βελγικὸν κράτος. Τῷ 1901 ἡ βελγικὴ κυβέρνησις ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ Ἐλευθέρου κράτους τοῦ Κόνγκο, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι εἶχεν ἐξοδεύσει ἐν αὐτῷ εἰς διάφορα δημόσια ἔργα 32 ἑκατ. φράγκων. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία ἐκηρύχθη κατὰ τῆς προσαρτήσεως τοῦ Κόνγκο εἰς τὸ Βέλγιον, διάφοροι δὲ Ἄγγλοι πολιτικοί, δημοσιογράφοι καὶ ἐξερευνηταὶ ἤρχισαν, ἀπὸ τοῦ 1903, νὰ ἐκτοξεύουν κατὰ τῆς βελγικῆς κυβερνήσεως κατηγορίας ἐπὶ τυραννικῇ συμπεριφορᾷ πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ἀποστολὴν διεθνοῦς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὸ Κόνγκο τῷ 1905. Τῷ 1906 ἐπῆλθε συμφωνία μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Βελγίου, κατὰ τὴν ὁποίαν παρεχωρεῖτο εἰς τὸ Ἀγγλοαιγυπτιακὸν Σουδὰν ἡ πρότερον εἰς τὸ Κόνγκο περιλαμβανομένη περιοχὴ τοῦ Λάντο. Κατόπιν τῆς συμφωνίας ταύτης ἡ Ἀγγλία ἔπαυσεν ἀνθισταμένη εἰς τὴν προσάρτησιν τοῦ Κόνγκο ὑπὸ τοῦ Βελγίου, ἥτις ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς βελγικῆς βουλῆς τῷ 1908, κατόπιν σφοδρᾶς ἀντιδράσεως τῶν φιλελευθέρων, καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν ἄλλων κρατῶν τῷ 1909 ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀποικία τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο*. Μ. Δ. Β.

— *[Διεθν.]* Ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Βερολίνου τοῦ 1885, διὰ τῶν ἄρθρων 10—12 τῆς τελικῆς συμβάσεως (acte final), ὥρισε, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ὅτι πᾶσα πολιτεία ἥτις ἔχει δικαιώματα ἐπὶ τῆς λεκάνης τοῦ Κόνγκο καὶ τῶν παρακτίων ὑδάτων αὐτοῦ, δικαιοῦται νὰ κηρύξῃ ταῦτα εἰς κατάστασιν διαρκοῦς οὐδετερότητος, ἣν ὑποχρεοῦνται νὰ σεβασθῶσι πᾶσαι αἱ ὑπογράψασαι τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου δυνάμεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἐγγυῶνται τὴν οὐδετερότητα ταύτην. Ὡσαύτως ἀπεφασίσθη, ἐν περιπτώσει πολέμου πολιτείας ἐχούσης κυριαρχικὰ ἐπὶ τοῦ Κόνγκο δικαιώματα, ὅπως πᾶσαι αἱ λοιπαὶ δυνάμεις προσφέρουν τὰς φιλικὰς αὐτῶν ὑπηρεσίας (bons offices), ἵνα ὁ πόλεμος μὴ ἐπεκταθῇ ἐπὶ τοῦ Κόνγκο. Διὰ τῶν δηλώσεων τῆς 1 Αὐγούστου 1885 καὶ 23 Δεκεμβρίου 1894, τὸ κράτος τοῦ Κόνγκο ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν οὐδετερότητος. Τῷ 1907 ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου ἔσπευσε καὶ πάλιν νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ νὰ δηλώσῃ εἰς τὰς λοιπὰς δυνάμεις τὴν διαρκῆ οὐδετερότητα τῆς νέας ἀποικίας του, χωρὶς ὅμως ἡ οὐδετερότης αὕτη νὰ τυγχάνῃ ἠγγυημένη. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τοῦ 1914, καθ' ὃν τὰ κράτη τὰ ἐνδιαφερόμενα διὰ τὸ Κόνγκο ἦσαν ἐμπόλεμα, ὑπῆρχεν ἄμεσος πιθανότης ἐπεκτάσεως τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὸ Κόνγκο. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ Βέλγιον ἐζήτησεν, ὅπως μὴ ἐπιτραπῇ ὁ πόλεμος ἐπὶ τοῦ Κόνγκο, τὴν πρότασιν δὲ ταύτην, ἣν εὐμενῶς ἐδέχθη ἡ Γαλλία ἠρνήθη νὰ δεχθῇ ἡ Ἀγγλία, δηλώσασα ὅτι ἡ Γερμανία εἶχεν ἤδη προσβάλει πρώτη τὰς ἐν Ἀφρικῇ κτήσεις αὐτῆς. Καὶ ἡ Γερμανία ἐπίσης ἐζήτησεν ἀμέσως κατόπιν τὴν μὴ ἐπέκτασιν τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ Κόνγκο, ἀλλ' αἱ ἐχθροπραξίαι εἶχον ἤδη ἀρχίσει εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἡ τοῦ Κόνγκο οὐδετερότης ἔπαυσεν ὑφισταμένη σήμερον, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς ἀπωλείας παντὸς ἐπ' αὐτοῦ δικαιώματος τῆς Γερμανίας (ἄρθρ. 119 τῆς συνθήκης Βερσαλλιῶν), καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος καὶ λόγῳ τῆς νέας διεθνοῦς καταστάσεως τοῦ Κόνγκο (Σύμβασις Ἁγίου Γερμανοῦ 1919).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Brunet*, L'annexion du Congo à la Belgique et le droit intern. (1911).— *Déspagnet*, La neutralité belge et le Congo ἐν «Revue Bleue» (23 Ἰουνίου 1890)— *Jozon*, L'Etat independant du Congo (1900)— *Paul Fauchille*, L'annexion du Congo à la Belgique «R. D. I. P.» τ. II σελ. 400.
Σ. Φ. ΝΙΚΟΛ.

— *[Φιλοτ.]*. Κατὰ τὸ 1886, μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Ἐλευθέρου κράτους τοῦ Κόνγκο, ἐξεδόθησαν τὰ πρῶτα γραμματόσημα τούτου, φέροντα τὴν εἰκόνα τοῦ τότε βασιλέως τοῦ Βελγίου Λεοπόλδου καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ETAT IND. DU CONGO. Ἡ πρώτη αὕτη σειρὰ ἀπηρτίζετο ἐκ 5 ἀξιῶν, ταύτην δ' ἐπηκολούθησε κατὰ τὸ 1887 ἑτέρα ἐκ 10 ἀξιῶν μὲ τὴν ἰδίαν εἰκόνα τροποποιημένην καὶ διάφορα πλαίσια. Κατὰ τὸ 1894 ἐξεδόθη ὡραιοτάτη σειρά, παριστῶσα διάφορα τοπία τοῦ Κόνγκο, μὲ τὴν ἰδίαν ὡς ἄνω ἐπιγραφήν. Ἐκ τῆς σειρᾶς ταύτης ἀξίαι τινὲς συναντῶνται μὲ ἀνεστραμμένον κέντρον, εἶναι δ' αὗται σπανιώταται. Κατὰ τὸ 1908, μετὰ τὴν προσάρτησιν τοῦ Κόνγκο εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν ἀνακήρυξίν του ὡς βελγικῆς ἀποικίας, τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ γραμματόσημα ἐπεσημάνθησαν διὰ χειρὸς κατ' ἀρχὴν καὶ τυπογραφικῶς κατόπιν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν CONGO BELGE. Κατὰ τὸ 1909 ἐξεδόθη νέα σειρὰ τοπίων, ὁμοία πρὸς τὴν ἐν ἔτει 1894 ἐκδοθεῖσαν τοιαύτην, ἐκ 4 ἀξιῶν, μὲ τὴν νέαν ἐπιγραφήν. Κατὰ τὸ 1910 τὰ ἴδια γραμματόσημα ἐξεδόθησαν μὲ δίγλωσσον ἐπιγραφήν, γαλλικὴν καὶ φλαμανδικήν. Κατὰ τὸ 1916 ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ ἐξ 8 ἀξιῶν, παριστάνουσα ὁμοίως διάφορα τοπία. Κατὰ τὸ 1918, 9 ἀξίαι ἐκ τῶν ἐν χρήσει γραμματοσήμων ἐπεσημάνθησαν μὲ πρόσθετον ἀξίαν ὑπὲρ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Κατὰ τὸ 1920 ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ διὰ τὴν ἀεροπορικὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1921 μέχρι τοῦ 1923 ἐν ἀναμονῇ τῆς παρασκευαζομένης νέας σειρᾶς τὰ ἐκ κυκλοφορίᾳ γραμματόσημα ἔλαβον διάφορα ἐπισημάσματα. Τέλος, κατὰ τὸ 1923, ἐξεδόθη ὡραιοτάτη χαλκογραφημένη σειρά, παριστῶσα ἰθαγενεῖς ἄνδρας καὶ γυναῖκας τοῦ Κόνγκο εἰς διαφόρους στάσεις. Ἑτέρα ὁμοία σειρά, ἀλλ' εἰς διαφόρους χρωματισμούς, ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1925, κατὰ τὸ ἴδιον δὲ ἔτος ἐξεδόθησαν δύο γραμματόσημα περιθάλψεως. Κατὰ τὸ 1928 ἐξεδόθησαν ἀναμνηστικὰ γραμματόσημα, φέροντα τὴν προσωπογραφίαν τοῦ ἐξερευνητοῦ Στάνλεϋ. Ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ γραμματόσημα τοῦ Κόνγκο ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἐνάριθμα, λαβόντα τὸ ἐπισήμασμα TAXES εἰς διαφόρους τύπους. Εἰδικὰ γραμματόσημα ἐνάριθμα ἐξεδόθησαν μόλις κατὰ τὸ 1923. Ἐν Κόνγκο ἐξεδόθησαν ὁμοίως καὶ εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ ταχυδρομικὰ δέματα. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν γραμματοσήμων τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο εἶναι μετρία. (Ε. Ο. Ε.)

— **Κόνγκο *Γαλλικόν***, ἢ ***Μέσον Κόνγκο*** (Moyen Congo) *[Γεωγρ.]*. Ὁμόσπονδος ἀποικία τῆς ἀποικιακῆς κτήσεως τῆς Γαλλικῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν τοῦ Καμερούν καὶ τοῦ Οὐμπανγκί-Σαρί, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο καὶ τῆς μικρᾶς πορτογαλικῆς ἀποικίας τῆς Καμπίννтα καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν Γκαμπὸν καὶ Καμερούν. Ἔχει ἔκτασιν

Digitized by Google

240.000 τ. χλμ. καὶ 698 753 κατ., ὧν 769 λευκοί. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Μπράζζαβιλ*.

Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον χθαμαλόν, ἀποτελούμενον ἀπὸ διαδοχικὰ ὑψίπεδα κατερχόμενα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ παραλία ἔχει ἔκτασιν περὶ τὰ 200 χλμ. καὶ εἶναι σχεδὸν ἄνευ ἀνωμαλιῶν, πλὴν τῶν κολπώσεων τοῦ Λοάνγκο καὶ τοῦ Πὸρτ-Νουάρ. Ἡ παραλιακὴ ζώνη εἶναι ἑλώδης καὶ ἀνθυγιεινή, τὸ δὲ μετ' αὐτὴν ἐπίπεδον φθάνει τὰ 1000 μέτρα, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὴν Μπάττα καὶ τὰς προεκτάσεις τῶν ὀρέων Κρυστάλ. Τὸ ΒΑ. τμῆμα τὰς χώρας καταλαμβάνει τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Κόνγκο. Κυριωτέρους ποταμοὺς ἔχει, πλὴν τοῦ ροῦ τοῦ Κόνγκο ἀπὸ τῆς πόλεως Μανυάνγκα μέχρι τῆς λίμνης Τούμμπα, τὸν παραπόταμαν τοῦ Κόνγκο *Οὐμπανγκί*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ΒΑ. ὅριον πρὸς τὸ Βελγικὸν Κόνγκο, τὸν *Σάνγκα*, τὸν *'Αλίμα*, τὸν *Λεφινί*, παραποτάμους τοῦ Κόνγκο, τὸν ἄνω ροῦν τοῦ *'Ογκοὺτ* καὶ τοῦ *Κουϊλού*, χυνόμενον εἰς τὸν 'Ατλαντικὸν ὠκεανόν. Τὸ κλῖμα εἶναι γενικῶς ἀνθυγιεινόν. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 25,5°, αὐξανομένη κατὰ τοὺς μῆνας τῆς μεγαλυτέρας θερμότητος (Μάρτιον καὶ 'Απρίλιον) εἰς 26—30° καὶ ἐλαττουμένη κατὰ τοὺς ψυχροτέρους μῆνας ('Ιούλιον καὶ Αὔγουστον) εἰς 23—30°. Καίτοι ἡ θερμότης δὲν εἶναι ἐξαιρετικῶς μεγάλη, ἡ συνεχῶς ὅμως ηὐξημένη θερμοκρασία καὶ ἡ μεγάλη ὑγρασία προκαλοῦν πυρετοὺς καὶ ἄλλας ἀσθενείας συνήθεις εἰς τὰς χώρας τοῦ 'Ισημερινοῦ. Ἡ χλωρὶς εἶναι ἄφθονος, ἀλλὰ δὲν παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. 'Αφθονοῦν ἰδίως οἱ φοίνικες, αἱ βανανέαι καὶ ὁ ἀνανᾶς. Τὰ βαοβὰβ φθάνουν πολλάκις εἰς γιγαντιαίας διαστάσεις, μὲ περίμετρον κορμοῦ 25 μ. Καλλιεργοῦνται καὶ τὰ γεώμηλα, αἱ ἀραχίδες, τὸ ζαχαροκάλαμον καὶ ὁ καπνός. Ἡ πανίσκη εἶναι ἐπίσης ἄφθονος εἰς θηρία, ὅπως ὁ ἐλέφας, ὁ ἱπποπόταμος, ὁ βούβαλος, οἱ πάνθηρες, αἱ λεοπαρδάλεις, αἱ ὕαιναι. Τὰ δάση εἶναι πλήρη πιθήκων καὶ ψιττακῶν. Ὑπάρχουν καὶ ἄφθονα ἑρπετὰ ἀπὸ τῆς ἐχίδνης μέχρι τοῦ βόα, καὶ πτηνὰ ἀπὸ τοῦ ἀετοῦ μέχρι τοῦ κορυδαλλοῦ. 'Εκ τῆς Εὐρώπης εἰσήχθησαν πρόβατα, αἶγες, χοῖροι, ἵπποι, ἡμίονοι καὶ ὄνοι.

'Απὸ ἐθνογραφικῆς ἀπόψεως οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ Γαλλικοῦ Κόνγκο δὲν παρουσιάζουν ὁμοιογένειαν, ἀποτελούμενοι ἀπὸ διαφόρους φυλάς, αἵτινες κατέληξαν ἐνταῦθα προερχόμεναι ἰδίως ἀπὸ βορρᾶ. Μεταξὺ τῶν φυλῶν τούτων εἶναι οἱ *Μπουγκουέ*, οἱ *Μπακαλέ*, οἱ *'Οκαντέ*, οἱ *Μπαγκουέ*, οἱ *Φάν*, οἱ *Παγουῖνοι*, οἱ *'Απφουροὺ* κτλ. Αἱ φυλαὶ αὗται ἐφαρμόζουν τὴν πολυγαμίαν, πιστεύουν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τιμοῦν ἐξαιρετικῶς τοὺς νεκρούς των.

Διοικητικῶς τὸ Γαλλικὸν ἢ Μέσον Κόνγκο ὑπάγεται εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Γαλλικῆς 'Ισημερινῆς 'Αφρικῆς καὶ διοικεῖται ὑπὸ διοικητοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ γενικοῦ γραμματέως καὶ διοικητικοῦ συμβουλίου προεδρευομένου ὑπ' αὐτοῦ. Τὸ ἐμπόριον συνίσταται εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ξυλείας, κόμμεος, φοινικελαίου, καφέ, κακάου, καρύων καὶ ... ὤων καὶ τὴν εἰσαγωγὴν μηχανημάτων, ὑφασμάτων καὶ κονσερβῶν. Ἡ μόνη ὑφισταμένη βιομηχανία εἶναι ἡ γεωργική. Ὑπάρχουν μεταλλεῖα χρυσοῦ, χαλκοῦ καὶ σιδήρου, ἀλλ' ἡ ἐκμετάλλευσίς των γίνεται εἰς μικρὰν μόνον κλίμακα. Αἱ συγκοινωνίαι εἶναι ἐλλιπεῖς. Ὑπάρχει ὑπὸ κατασκευὴν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ Μπράζζαβιλ εἰς Λοάνγκο.

Τὸ Γαλλικὸν Κόνγκο ὡς ἀποικία γαλλικὴ ἱδρύθη τῷ 1880 καὶ περιελάμβανε πάσας τὰς γαλλικὰς κτήσεις πρὸς Δ. τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, ἤτοι τὸ Γκαμπὸν καὶ τὸ Κεντρικὸν Κόνγκο. Τῷ 1908 πᾶσαι αἱ γαλλικαὶ κτήσεις εἰς τὴν κεντρικὴν 'Αφρικὴν ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν γενικὴν διοίκησιν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γαλλικὴ 'Ισημερινὴ 'Αφρικὴ* (Afrique Équatoriale Française). Αἱ ὑπὸ τὴν γενικὴν ταύτην διοίκησιν ὑπαχθεῖσαι ἀποικίαι εἶναι ἡ *Γκαμπόν*, τὸ *Μέσον Κόνγκο*, ἡ *Οὐμπανγκὶ-Σαρὶ* καὶ τὸ *Τσάντ*. Οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ Γαλλικοῦ Κόνγκο ἢ Μέσου Κόνγκο παρέμεινε μόνον πρὸς καθορισμὸν μιᾶς τῶν πέντε ἀνωτέρω ἀποικιῶν, αἵτινες ἀπετέλεσαν εἶδος ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν αὐτὴν γενικὴν διοίκησιν.

Αἱ πρῶται γαλλικαὶ ἐμπορικαὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Κόνγκο ἐγένοντο τῷ 1842. Τῷ 1877, μετὰ τὰς ἐκπληκτικὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Στάνλεϋ εἰς τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο, διάφοροι ἄλλοι ἐξερευνηταὶ ἐπεχείρησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἐξερευνήσουν τὴν δεξιὰν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰσέδυσαν μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Σάνγκα καὶ τοῦ Οὐμπανγκί. Οἱ κυριώτεροι τῶν ἐξερευνητῶν τούτων ὑπῆρξαν οἱ Φουρνώ, Γκαιγιάρ, Κλοζὲλ καὶ ἰδίως ὁ Σαβορνιὰν ντὲ Μπράζζα, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε καὶ τὴν πόλιν Μπραζζαβὶλ ἔναντι τῆς Λεοπολντβίλ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο. 'Απὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐδημιουργήθη μέγας ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Γάλλων καὶ Βέλγων ἢ εἰς τὴν βελγικὴν ὑπηρεσίαν ἐξερευνητῶν, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἔφερεν εἰς σύγκρουσιν τὰς κυβερνήσεις. Ἡ διεθνὴς διάσκεψις τοῦ Κόνγκο, ἡ συνελθοῦσα τῷ 1885 ἐν Βερολίνῳ, ἀνεγνώρισε τὴν γαλλικὴν ἀποικίαν τοῦ Κόνγκο, ἥτις κατόπιν ἐπεξετάθη πρὸς Β. διὰ νέων ἀνακαλύψεων καὶ ἐπιχειρήσεων. Ἡ γαλλικὴ διείσδυσις εἰς Κόνγκο ἐπέτυχε κυρίως χάρις εἰς τὴν εἰρηνικὴν πολιτικὴν τοῦ Μπράζζα, ὁ ὁποῖος συνῆψε συνθήκην εἰρήνης καὶ φιλίας μὲ τὸν ἰθαγενῆ φύλαρχον Μακόκο. Μ. Β. Δ.

— *[Φιλοτ.]* Ἡ Γαλλία ἐξέδωσε τὸ πρῶτον γραμματόσημα διὰ τὴν ἀφρικανικὴν ταύτην ἀποικίαν της κατὰ τὸ 1891, ἐπισημάνασα πρὸς τοῦτο ἑπτὰ ἀξίας τῶν ἐν χρήσει τότε ἀπὸ τοῦ 1881 γραμματοσήμων κοινοῦ τύπου τῶν ἀποικιῶν της μὲ τὰς λέξεις CONGO FRANÇAIS καὶ νέαν ἀξίαν. Τῆς σειρᾶς ταύτης ὑπάρχουν διάφορα λάθη ἐπισημάνσεως, λίαν δυσεύρετα καὶ συνεπῶς σημειούμενα μὲ μεγάλας τιμὰς εἰς τοὺς καταλόγους. Ἑτέρα, προσωρινὴ ὁμοίως, ἔκδοσις μὲ τὴν αὐτὴν ἐπισήμανσιν ἐγένετο κατὰ τὸ 1892, τὸ ἴδιον δ' ἔτος ἐξεδόθη ἡ ὁριστικὴ σειρὰ ἐκ 13 ἀξιῶν ἑνιαίου τύπου, κοινοῦ δι' ὅλας τὰς ἀποικίας, μὲ τὴν ἀλληγορικὴν παράστασιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν CONGO FRANÇAIS. Κατὰ τὸ 1900 ἐξεδόθη νέα ὁριστικὴ σειρὰ ἐκ 15 ἀξιῶν εἰς τρεῖς τύπους, ἐξ ὧν ὁ μὲν εἷς διὰ τὰς μικρὰς ἀξίας παρίστα τίγριν θηρεύουσαν, μὲ ὑδατόσημον κλάδον ἀκάνθης, ὁ ἕτερος διὰ τὰς μεσαίας ἀξίας παρίστα ἰθαγενῆ πολεμιστὴν μὲ ὑδατόσημον κλάδον ροδέας καὶ ὁ τρίτος διὰ τὰς μεγάλας ἀξίας ἐξωτικὸν τοπίον μὲ ὑδατόσημον κλάδον ἐλαίας. Κατὰ τὸ 1907 ἐξεδόθη νεωτέρα σειρὰ μὲ τὰς ἰδίας παραστάσεις τῆς προηγουμένης, κατά τι παρηλλαγμένας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν MOYEN CONGO. Κατὰ τὸ 1916, διαρκοῦντος τοῦ μεγάλου πολέμου, ἐξεδόθη καὶ ἐν Κόνγκο, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς γαλλικὰς ἀποικίας, εἰδικὴ σειρὰ μὲ πρόσθετον ἀξίαν ὑπὲρ τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ. Τέλος, κατὰ τὸ 1924, μετὰ τὴν προσάρτησιν μέρους τῆς τέως γερμανικῆς ἀποικίας τοῦ Καμερούν, ἡ ὅλη περιοχή, περιλαμβανομένων καὶ τῶν προηγουμένως ὑπὸ ἀνεξάρτητον διοίκησιν γαλλικῶν ἀποικιῶν Οὐμπαγκουῒ-Σαρὶ καὶ Τσὰντ προσέλαβε τὴν ὀνομασίαν Γαλλικὴ 'Ισημερινὴ 'Αφρικὴ (Afrique Equatoriale Française), μὲ τὴν νέαν δ' αὐτὴν ὀνομασίαν ἐπεσημάνθησαν ἅπαντα τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ γραμματόσημα τῆς τελευταίας σειρᾶς, ἐξ ὧν τινα ἐπεσημάνθησαν καὶ μὲ νέαν ἀξίαν. 'Εν Γαλλικῷ Κόνγκο ἐξεδόθησαν καὶ γραμματόσημα ἐνάριθμα καὶ διὰ ταχυδρομικὰ δέματα. (Ε. Φ. Ε.)

—**Κόνγκο, *'Ελεύθερον κράτος τοῦ*** — (État Indépendant du Congo) *[Γεωγρ.]*. Κράτος ἱδρυθὲν τῷ 1884 καὶ ὀνομασθὲν τῷ 1908 *ἀποικία τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο*. Περιελάμβανε τὸ ἔδαφος τῆς σημερινῆς ἀποικίας τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο, τὰ δὲ ὅρια αὐτοῦ, ὁ τρόπος τῆς διοικήσεώς του καὶ ἡ ἐν γένει ἵδρυσίς του εἶχον καθιερωθῆ διὰ τῆς διεθνοῦς διασκέψεως τοῦ Κόνγκο, τῆς συνελθούσης ἐν Βερολίνῳ τῷ 1885. Εἶχεν ὅλας τὰς ἰδιότητας ἀνεξαρτήτου κράτους, βασιλεὺς δὲ αὐτοῦ εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου Λεοπόλδος ὁ Β'. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω διάσκεψιν τὸ κράτος τοῦτο εἶχε κηρυχθῆ οὐδέτερον. Τὸ κράτος εἶχε διαδεχθῆ τὴν «Διεθνῆ Ἑταιρείαν τοῦ Κόνγκο», ἡ ὁποία εἶχεν ἱδρυθῆ τῷ 1882 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Λεοπόλδου τοῦ Β', πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξερευνήσεως καὶ ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ ποταμοῦ Κόνγκο (βλ. καὶ *Κόνγκο* Βελγικόν). Μ. Δ. Β.

Κόνγκο *ἐρυθρὸν* *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα τῆς ὁμάδος τῶν ἀζωχρωμάτων, λαμβανόμενον δι' ἑνώσεως βενζιδίνης καὶ ναφθιονικοῦ ὀξέος. Παρέχει μεθ' ὕδατος καὶ ἀλκοόλης ἐρυθρὰ διαλύματα, ἅτινα διὰ προσθήκης ὀξέων καθίστανται κυανᾶ. Βάπτει ἐν ὑδατικῷ διαλύματι, μετὰ ἢ ἄνευ μικρᾶς ποσότητος σάπωνος, τὸν βάμβακα ἐρυθρὸν λίαν ἀνθεκτικῶς εἰς τὴν πλύσιν. Σ. Γ.

—**Κόνγκο *κορίνθη*** B *καὶ* G *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι δύο ἀζωχρώματα, λαμβανόμενα διὰ κατεργασίας διαζωτωμένης τολιδίνης ἢ βενζιδίνης μεθ' ἑνὸς μορίου ναφθιονικοῦ ὀξέος καὶ ναφθολοσουλφοξέος. Σ. Γ.

—**Κόνγκο *χρώματα*** *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὰ χρώματα παραγόμενα γενικῶς ἐκ τετραζωτωμένης βενζιδίνης ἢ τολιδίνης, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ π-φαινυλενοδιαμίνης, 1,4-καὶ 1,5-ναφθυλενοδιαμίνης, ππ-διαμινοστιλβενίου κτλ. διὰ συνδυασμοῦ μετὰ δύο μορίων ναφθιονικοῦ ὀξέος ἢ ἄλλων ἀμινοσουλφοξέων. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ *ἐρυθρὸν τοῦ Κόνγκο*, ἡ *κορίνθη τοῦ Κόνγκο* κλπ. Σ. Γ.

Κόνγκρηβ (Congreve), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος θεατρικὸς συγγραφεὺς (1670—1729). 'Ενεφανίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1693 μὲ τὴν κωμῳδίαν «Γέρο-προλύτης». Εἶτα δὲ ἠκολούθησαν: ἡ «'Αγάπη ἀντὶ ἀγάπης», «Ἡ πενθοῦσα μνηστή», «'Απατεών», «Ἡ ὁδὸς τοῦ κόσμου». Μερικαὶ τῶν ὡς ἄνω κωμῳδιῶν του ἔτυχον εὐφήμου μνείας ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ Ντράϊντεν. Ν. Α.

—**Κόνγκρηβ** (Congreve), *σὲρ* ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ ἐφευρέτης (1772—1828), γνωστὸς κυρίως ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης τελειοποιήσεως τοῦ πολεμικοῦ πυραύλου. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ὡσαύτως ἡ μέθοδος τῆς ἐγχρώμου ἐκτυπώσεως, ἡ κατασκευὴ νέου τύπου ἀτμομηχανῆς, διάφορα πυροσβεστικὰ μηχανήματα, τελειοποίησις τοῦ τρόπου κατασκευῆς τῆς πυρίτιδος κτλ. Ν. Α.

—**Κόνγκρηβ** (Congreve), ***Ριχάρδος***. Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ φιλόσοφος (1818—1899). 'Εσπούδασεν ἐν 'Οξφόρδῃ, μετά τινα δ' ἔτη ἐπισκεφθεὶς τοὺς Παρισίους ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Αὐγούστου Κόντ, τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἐνθουσιώδης ὀπαδός. Πρὸς τοῦτο μετέφρασε διάφορα ἔργα τοῦ Κόντ, τῷ δὲ 1874 ἐδημοσίευσε μέγαν τόμον κριτικῶν, ἐν αἷς συνηγόρει ὑπὲρ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας. 'Εξέδωκε τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ 'Αριστοτέλους (β' ἔκδ. 1874) καὶ ἔγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἡ δυτικὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία» (1855), «'Ελισάβετ τῆς 'Αγγλίας» (1862), «Πολιτικά, κοινωνικὰ καὶ θρησκευτικὰ δοκίμια» (1874, β' σειρὰ τῷ 1892), «Διαλέξεις ἱστορικαί» (1902) κ. ἄ. Λ. Α.

Κόνγκσμπεργ (Kongsberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νορβηγίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Μπάσκερουντ, τοῦ Ὄσλο. Κάτ. 7.232 (1920). Ἔχει νομισματοκοπεῖον, χυτήρια καὶ κρατικὸν ἐργοστάσιον κατασκευῆς ὅπλων. Λ. Α.

Κονδαία *[' Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀρχαίας Θεσσαλίας ἐν τῇ Πελασγιώτιδι αὐτῆς καὶ παρὰ τὰ Τέμπη κειμένη. Ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονευομένη, εἶναι γνωστὴ μόνον ἐξ ἐπιγραφῶν.

κονδαλία (ἡ) (Condalia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς 'Αμερικῆς. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κονδαλία ἡ μικρόφυλλος* (Condalia microphylla) καὶ *κονδαλία ἡ γραμμωτὴ* (Condalia lineata), ἀμφότερα ἰθαγενῆ τῆς 'Αργεντινῆς. Κ. ΠΑΠ.

Κονδὲ (Condé)· βλ. *Κοντέ*.

Κονδιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.331. Κεῖται εἰς τὸν μυχὸν ὁμωνύμου ὅρμου, κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τῆς νήσου, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Τηγάνι καὶ Φακός. Π.Ν.Π.

— **Κονδιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπωσις τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Λήμνου, μικροτέρα μὲν τῆς Α. αὐτῆς κολπώσεως τοῦ Μούδρου, ἀλλ' ἀμφίδυμος πρὸς αὐτήν, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς *Κονδιᾶς* (πλάτ. 39°50'40'' Β., μῆκ. 25°10'50'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island), ἔχοντος πλάτος τεταρτημορίου τοῦ μιλλίου καὶ συνδέοντος τὴν χερσόνησον Φακὸς πρὸς τὴν κυρίως νῆσον. Ἡ μέση εἴσδυσίς του εἶναι $2^1/_2$ μίλλ. ΒΑ., τὸ εὖρος τοῦ στομίου της $4^1/_2$ δέκατα μιλλίου καὶ τὰ βολίσματα τοῦ κατὰ τὸν μυχὸν ἀγκυροβολίου της 7—10 ὀργυιῶν. Σ. Ε. Λ.

Κονδιουΐγκον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτογαλατίας Λουγδουνησίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ναμνητῶν (*Πτολεμ.* Β' η', 9), ἐν τῇ ὁποίᾳ συνέκλινον πολλαὶ ρωμαϊκαὶ ὁδοί. Ὁ Biseul, βασιζόμενος ἐπὶ πολλῶν ἐπιγραφῶν, ἤχθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὴν θέσιν τοῦ Κονδιουΐγκου ἐπέχει τανῦν τὸ ἐγγὺς τῆς Νάντης χωρίον Blain, ὁ δὲ L. Rénier ταυτίζει αὐτὸ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν σύγχρονον τῆς *Νάντης* μέγαν λιμένα. Σ. Ε. Λ.

κόνδιτον (τὸ) (condito)· σακχαρόπηκτος ὀπώρα (βλ. λ. *κόντιτο*).

Κονδορόπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τειχειοῦ (Τειχολίστης) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 235.

κονδόττα (ἡ) (condotta)· βλ. λ. *κοντόττα*.

κονδοττιέρος (ὁ) (ἰταλ. condottiero). Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν 'Ιταλίᾳ κατ' ἀρχὰς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν μισθοφόρων στρατιωτῶν, οἵτινες ἐστρατολογοῦντο ὅπως πολεμήσουν ὑπὲρ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐπλήρωνεν αὐτοὺς καλύτερον. Βραδύτερον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη, κατ' ἐπέκτασιν, εἰς πάντας γενικῶς τοὺς μισθοφόρους πολεμιστάς, καταχρηστικῶς δὲ καὶ εἰς τοὺς πολεμιστὰς τῶν ἀτάκτων ὁμάδων, αἵτινες πολλάκις ἐβοήθουν τὰ τακτικὰ στρατεύματα κατὰ τὸν πόλεμον. Οἱ κονδοττιέροι ἤκμασαν κυρίως μεταξὺ τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἰταλικὸν ἔδαφος ὑπῆρξε τὸ θέατρον

Antonello de Messine:
'Ο κονδοττιέρος.

Digitized by Google

συνεχῶν αἱματηρῶν ἐμφυλίων ἀγώνων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πλούτου ἐν γένει, οἱ κάτοικοι τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας εἶχον ἀποβάλει τὸ πολεμικὸν πνεῦμα καὶ εἶχον καταστῆ ἀνίκανοι πρὸς προστασίαν τοῦ ἐδάφους των· εἰς τινας μάλιστα ἐξ αὐτῶν, ὅπως ἐν Βενετίᾳ, ἀπηγορεύετο ὑπὸ τοῦ συντάγματος εἰς τοὺς πολίτας νὰ κρατοῦν ὅπλα· ὡς ἐκ τούτου αἱ ἀρχαὶ ἠναγκάζοντο νὰ διατηροῦν στίφη τυχοδιωκτῶν, προερχομένων ἀπὸ διαφόρους χώρας, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοί, ἐκ τῆς condotta, ἤτοι τοῦ συμβολαίου, τὸ ὁποῖον ὑπέγραφον διὰ τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν πληρωμήν των, ἐκλήθησαν κονδοττιέροι. Διὰ τοὺς τυχοδιώκτας τούτους ὁ πόλεμος ἀπετέλει πραγματικὸν καὶ προσοδοφόρον ἐπάγγελμα. Λόγῳ δὲ τῆς σκληραγωγίας καὶ τῆς πείρας, τὴν ὁποίαν ἀπέκτων, ἕνεκα τῶν συνεχῶν πολέμων εἰς τοὺς ὁποίους ἐλάμβανον μέρος, εἶχον ἀποκτήσει μεγάλην στρατιωτικὴν ἀξίαν, ὀφειλομένην μᾶλλον εἰς τὴν ἐξάσκησιν παρὰ εἰς τὴν γενναιότητά των.

Οἱ κονδοττιέροι εἶναι κυρίως γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὰς δῃώσεις, τὰς λεηλασίας καὶ τὰς σφαγάς, τὰς ὁποίας διέπραττον τόσον εἰς τὸ ἐχθρικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ φιλικὸν ἔδαφος, μὴ διστάζοντες νὰ μεταπηδήσουν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς στρατοπέδου εἰς τὸ ἕτερον καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διάρκειαν τῆς μάχης, ἐπὶ τῇ ἁπλῇ ὑποσχέσει καὶ προόψει καλυτέρας ἀμοιβῆς καὶ περισσοτέρων λαφύρων. Οἱ ὀνομαστότεροι ἐκ τῶν Ἰταλῶν κονδοττιέρων εἶναι ὁ *Μπαλλιάνο*, ὁ *Κολεόνε* καὶ ὁ *Πιτσινίνι*. Ὁ οἶκος *Σφόρτσα*, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἡγεμόνευσεν ἐν Μιλάνῳ, ἕλκει τὴν καταγωγήν του ἐκ κονδοττιέρου. Ἐκ τῶν ξένων κυριώτεροι εἶναι ὁ Γερμανὸς *Βέρνερ*, δοὺξ τοῦ Οὔρσλινγκεν, ἀρχηγὸς 30 000 μισθοφόρων, ὁ Ἄγγλος *Χάκγουντ* καὶ ὁ Ἱσπανὸς *Ραϊμόνδος* τῆς Κορδούης. Τόσον δὲ προσοδοφόρον ἦτο καὶ τόσον μεγάλην ἰσχὺν προσέδιδε τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κονδοττιέρου, ὥστε καὶ ἀρχηγοὶ μεγάλων οἰκογενειῶν, ὅπως οἱ Κολόννα, οἱ Μαλατέστα, οἱ Ὀρσίνι, δὲν ἀπέφευγον νὰ τὸ ἐξασκήσουν εἰς δεδομένας περιστάσεις. Οἱ κονδοττιέροι ἤρχισαν νὰ παρακμάζουν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν εἰσβολῶν τῶν γαλλικῶν καὶ ἱσπανικῶν τακτικῶν στρατευμάτων εἰς Ἰταλίαν, πρὸς τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθοῦν. Βραδύτερον ἐξέπεσαν εἰς ληστρικὰς συμμορίας καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηφανίσθησαν, σχεδὸν τελείως, περὶ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Μ. Δ. Β.

Κονδούμαλος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νεαπόλεως τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 39. Ε. Γ.

κονδουμέντον (τὸ) */Βοτ.]* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πετροσέλινον τὸ ἥμερον*.

κονδουραγγίνη (ἡ) */Φαρμακογ./* Γλυκοζίτης τῆς συνθέσεως $C_{40}H_{60}O_{16}$ ἀπαντῶν εἰς τὸν φλοιὸν *κονδουράγγο*. Κόνις λευκή, κρυσταλλική, ἄοσμος, πικρά, τηκομένη εἰς 181°, ἀδιάλυτος εἰς αἰθέρα, χλωροφόρμιον, βενζόλιον, λίαν διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην, ὀξικὸν ἐστέρα. Ἡ κονδουραγγίνη ὑδρολύεται πρὸς γλυκόζην καὶ κονδουραγγετίνην. Κ. Γ. Μ.

κονδουράγγο φλοιός (Cortex Condurango). Καλεῖται οὕτω ὁ ἐκ τοῦ φυτοῦ *γονόλαβος ὁ μακρόφυλλος* λαμβανόμενος φλοιός. Εἰς τὸ ἐμπόριον ὁ φλοιὸς φέρεται ὑπὸ τὴν μορφὴν σωλήνων ἢ πλακῶν διαστάσεως 8—15 ἑκ. μήκους, 3—5 πλάτους καὶ 2—6 χστμ. πάχους. Ἐξωτερικῶς εἶναι φαιοπράσινος, ῥητινώδης, ἐσωτερικῶς τεφρόφαιος. Τὸ θραῦσμά του εἶναι ἰνῶδες καὶ ἄνισον, ἡ ὀσμή του εἰδική, ἐλαφρῶς ἀρωματική, ἡ δὲ γεῦσίς του πικρὰ καὶ ὀλίγον δυσάρεστος. Περιέχει κονδουραγγίνην, κονδουραστερίνην, σάκχαρόν τι (κονδουρίτην), ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, ἄμυλον, ὀξαλικὸν ὀξύ, ταννίνην καὶ ῥητινώδεις οὐσίας. Ἀναγράφεται εἰς τὴν θεραπευτικὴν σπανίως ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεως, συνηθέστερον τὰ ἀφεψήματα ὡς ῥοῶδες ἐκχύλισμα ἢ ὡς οἶνος, ὡς φάρμακον εὐστόμαχον πικρόν, ὡς τονωτικὸν τοῦ στομάχου, ὡς διαφορητικόν, κατὰ τῶν νευρικῶν δυσπεψιῶν, τῶν γαστραλγιῶν, τῶν ἐκ καρκίνου ἢ ἐξ ἕλκους πόνων τοῦ στομάχου. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν ἡ δρόγη χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ ῥοώδους ἐκχυλίσματος (extractum fluidum Condurango), τοῦ βάμματος (tinctura Condurango), τοῦ οἴνου (vinum Condurango) κλπ. Τὸ ἀφέψημα τοῦ κονδουράγγο δέον νὰ παρασκευάζηται πάντοτε ἐν ψυχρῷ, καθότι τὰ δραστικὰ συστατικὰ ἐν θερμῷ καθιζάνουν. Εἰς μεγάλας δόσεις ἡ δρόγη δρᾷ ὡς δηλητήριον τοῦ νευρικοῦ συστήματος, προκαλοῦσα ἀταξίαν, ἐμέτους, διούρησιν, σπασμούς, οὓς ἐπακολουθεῖ συνήθως θάνατος, προερχόμενος ἐκ παραλύσεως τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν. Κ. Γ. Μ.

κονδουρρίτης (ὁ) (Condurrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν θειοβάσεων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι δομεϋκίτης, ἤτοι ἀρσενικοῦχος χαλκὸς τοῦ τύπου Cu_3As, ἀλλοιωθεὶς συνεπείᾳ χημικῆς ἀποσαθρώσεως. Ἀπαντᾷ ἐν Cornwall. Γ. Β

κόνδυλα (ἡ), καὶ **κόντυλα** (τὰ) */Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω (κοιν. *κότσαλα, χονδράδια, ἀπάλωνα* ἢ *ἀπανεμίδια*) βαρέα τμήματα σιτηρῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἐκ κόμβων ἢ γονάτων τῆς καλάμης καὶ ἐξ ἀτροφικῶν σταχύων. Ταῦτα κατὰ τὴν λίκμησιν τοῦ γεννήματος δὲν παρασύρονται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου μετὰ τοῦ ἀχύρου. Κ. ΠΑΠ.

Κονδυλάκης, *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης, μετασχὼν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τῷ 1829 διωρίσθη μέλος τῆς τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, ἧς ἔργον ἦτο ἡ διεξαγωγὴ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν προμήθεια τῶν ἀναγκαίων πρὸς συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος ἐφοδίων. Ν. ΚΛΣ

— **Κονδυλάκης, *Ἰωάννης***. Ἕλλην πεζογράφος. Ἐγεννήθη τῷ 1861 ἐν Βιάννῳ τῆς Κρήτης, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια γράμματα. Ἐνωρὶς ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συνεχίσῃ τὰς σπουδάς του, ἀλλ' αἱ δραματικαὶ περιπέτειαι τῶν κρητικῶν ἀγώνων τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπανέλθῃ (τῷ 1877) εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπως πολεμήσῃ διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Μετὰ τὴν ἐφήμερον κατάπαυσιν τοῦ πολεμικοῦ σάλου διωρίσθη, διαταγῇ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ Κρήτης Φωτιάδου, γραμματεὺς δικαστηρίου, μετὰ πενταετίαν δ' ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα συνεπλήρωσεν ἐν μέρει τὴν διακοπεῖσαν μόρφωσίν του. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον δὲν ἐφοίτησεν, ἀλλ' ἡ φυσική του φιλομάθεια ἀντικατέστησε παρ' αὐτῷ τὴν συστηματικὴν κατάρτισιν. Διὰ πρώτην φορὰν ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1884, ὁπότε ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἑστίαν» τὸ πρῶτόν του διήγημα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πλὴν μιᾶς πενταετοῦς διακοπῆς, καθ' ἣν ὑπηρέτησεν ὡς διδάσκαλος ἐν Κρήτῃ, μέχρι περίπου τοῦ τέλους τοῦ βίου του εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος εἰς πλείστας ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Μικρὰ ταξίδια ἐπεχείρησεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Πρὸς τὴν Κρήτην ἄλλως τε ἠσθάνθη τὸν ἑαυτόν του συνδεδεμένον, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπέστρεψεν, ὅταν ἐκουράσθη πλέον ἀπὸ τὴν βιοπάλην. Ὁ θάνατος τὸν εὗρεν εἰς τὸ Ἡράκλειον τῇ 25ῃ Ἰουλίου 1920.

Ἰωάννης Κονδυλάκης.

Ἡ ἐργασία τοῦ Κονδυλάκη εἶναι κατεσπαρμένη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μιᾶς ὁλοκλήρου τριακονταετίας. Ἀπὸ τὰ πρῶτα διηγήματα καὶ μελετήματά του (ὡς «Ὁ Δαίμων κατὰ τοὺς Κρῆτας», «Κρητικαὶ δοξασίαι» κλπ.), τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν φιλολογικὴν «Ἑστίαν» τοῦ Κασδόνη, ἕως τὴν «Πρώτην ἀγάπην», ἡ ὁποία ἐτυποῦτο ἐν Κρήτῃ, καθ' ὃν χρόνον ὁ δημιουργός της ἀπέθνησκεν, ὁ Κονδυλάκης δὲν ἔπαυσε νὰ καλλιεργῇ μὲ πάθος τὴν λογοτεχνίαν. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ συνεργασία του εἰς τὴν «Ἐφημερίδα», εἰς τὸ «Ἄστυ», τὸ «Σκρὶπ» καὶ τὸ «Ἐμπρός», τοῦ ὁποίου ἔγραφε καθημερινῶς τὸ χρονογράφημα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Διαβάτης» ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταετίαν περίπου, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐφημερίδος ταύτης μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ θανάτου του. Ὡς ἄνθρωπος ἦτο ἀπὸ τοὺς τύπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κοινῶς ὀνομάζονται «κλειστοί». Σκυθρωπός, κατηφὴς καὶ λακωνικός, ἐφαίνετο πάντοτε περισυνειλεγμένος εἰς ἑαυτόν. Δυσηρεστεῖ ἐνίοτε διὰ τοῦ γωνιώδους, τραχέος χαρακτῆρός του, κατὰ βάθος ὅμως ἦτο πλήρης καλωσύνης. Εἴρων ὅσον οὐδεὶς καὶ φιλοπαίγμων ὅσον ἐλάχιστοι, ἀπετύπωσε καὶ εἰς τὸ ἔργον του τὴν σφραγῖδα τοῦ λουκιανίζοντος πνεύματός του. Τοῦ Λουκιανοῦ ἐμιμήθη, κατὰ τρόπον ὅλως προσωπικόν, τὴν εὐτραπελίαν καὶ τὴν χάριτα. Ἦτο, ἄλλως τε, πνεῦμα συγγενὲς πρὸς αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὸν μετέφρασεν ὁλόκληρον. Ἡ κυρία του λογοτεχνικὴ ἀσχολία ὑπῆρξε τὸ χρονογράφημα, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε πράγματι ὁ «πατήρ», ὡς ἐτόνισεν ὁ Παῦλος Νιρβάνας εἰς τὸν εἰσιτήριον ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν λόγον του. Ἀλλ' ὁ Κονδυλάκης ἐθεώρει τοῦτο κατώτερον λογοτεχνικὸν εἶδος, εἰς τὸ ὁποῖον μετ' ἐκδήλου θλίψεως καὶ δυσαρεσκείας κατηνάλωσε πολυτίμους δυνάμεις. Σύντομος, λιτὸς καὶ πνευματώδης, ἀπεθησαύρισεν εἰς τὰς λακωνικὰς σελίδας μιᾶς ὁλοκλήρου ζωῆς σοφὴν πεῖραν, ὀξεῖαν παρατήρησιν, χαριτωμένην φιλοσοφίαν καὶ παιγνιῶδες σκῶμμα. Τὰ χρονογραφήματά του οὐδόλως ἐφρόντισε νὰ συναρμολογήσῃ εἰς ἰδιαιτέρους τόμους, κατὰ τὸ ἐπικρατῆσαν ἐσχάτως ἔθος. Ἅπαξ μόνον ἐξέδωκε μικρὰν τούτων ἐπιλογὴν ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Ἐνῷ διάβαινα». Καὶ ἐπιφυλλίδας διὰ τὰς ἐφημερίδας συνέγραψεν ὁ Κονδυλάκης, τοὺς «Ἀθλίους τῶν Ἀθηνῶν» καὶ «Τὸ 62». Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον ἔργον τῆς λογοτεχνικῆς του σταδιοδρομίας ὑπῆρξαν τὰ τρία βιβλία του: «Ὁ Πατούχας», «Ὅταν ἤμουν δάσκαλος» καὶ «Ἡ πρώτη ἀγάπη», διηγήματα εἰς τὰ ὁποῖα παρὰ τὰ γνωστά του χαρίσματα διαλάμπει μία σπανία δροσερότης ὕφους καὶ μοναδικὴ δύναμις ἠθογραφίας. Τὰ δύο πρῶτα ἐκ τῶν βιβλίων του τούτων ἔγραψεν ὁ Κονδυλάκης εἰς τὴν καθαρεύουσαν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ συμβιβάσῃ τὰς φραστικὰς ἀπαιτήσεις του πρὸς τὴν δημοτικήν. Ἀλλ' εἰς τὸ τέλος ἀνεγνώρισε τὰ πλεονεκτήματα τῆς δημοτικῆς ἐν τῇ δημιουργικῇ φιλολογίᾳ. Διὰ τοῦτο ἔγραψε τὸ τελευταῖόν του βιβλίον εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Τὸ σημαντικώτερον ἔργον τοῦ Κρητὸς λογογράφου εἶναι ἀναμφισβητήτως «Ὁ Πατούχας», κρητικὴ ἠθογραφία, ἡ ὁποία, παρὰ τὴν ἄκαμπτον γλῶσσάν της, διηνθισμένη ὅπως εἶναι διὰ πλείστων παροιμιῶν, κρητικῶν διαλόγων καὶ πειραγμάτων, ἀποτελεῖ ἀπολαυστικὸν ἀνάγνωσμα. Ὡραιότατον εἶναι καὶ τὸ «Ὅταν ἤμουν δάσκαλος», ἀπόρροια προσωπικῶν ἀναμνήσεων τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος μετῆλθεν ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἐν Κρήτῃ. Αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα περιέχει καὶ «Ἡ πρώτη ἀγάπη». Εἰς τὸ διήγημα αὐτὸ ὑπάρχουν λυρικαὶ σελίδες, εὐγένεια καὶ λεπτότης δυσχερῶς ἀπαντῶσαι εἰς ἄλλα ὅμοια ἔργα. Ι. Μ. Π.

κονδύλαρθρα (τὰ) (Condylarthra) *[Παλαιοζ.]*. Ὑποτάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ὀνυχωτῶν* ἢ *ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν πελματοβάμονα καὶ ἔφερον πενταδάκτυλα ἄκρα. Ἡ πλήρης ὀδοντοστοιχία των ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν κοπτήρων, ἑνὸς κυνόδοντος, τεσσάρων προτραπεζιτῶν ἢ προγομφίων καὶ τριῶν τραπεζιτῶν ἑκατέρωθεν ἑκάστης σιαγόνος, τοῦ ὀδοντικοῦ δηλαδὴ τύπου: $\frac{3.1.4.3}{3.1.4.3}$.

Κατὰ τὴν ἐξωτερικήν των ὄψιν τὰ κονδύλαρθρα προσωμοίαζον περισσότερον πρὸς παμφάγα ἀρτιοδάκτυλα ἢ πρὸς ὁπληφόρα. Ἡ κατασκευὴ τῶν ἀκρῶν των δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰ ταχεῖαν κίνησιν. Ἡ ὀδοντοστοιχία των δεικνύει, ὅτι ἡ τροφή των ἦτο ἀνάμεικτος. Τὰ μεγαλύτερα ἐξ αὐτῶν ἔφθανον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸ μέγεθος λύκου, τὰ δὲ μικρότερα τὸ μέγεθος ἀλώπεκος. Εἰς τὴν ὑποτάξιν ταύτην ἀνήκουν αἱ οἰκογένειαι τῶν *μειοκλαινιδῶν*, τῶν *περιπτυχιδῶν* τῶν *φενακοδοντιδῶν*, τῶν *μηνισκοθηριιδῶν* καὶ τῶν *πλευρασπιδοθηριιδῶν*. Λείψανα ἀπολιθωμένα κονδυλάρθρων εὑρίσκονται περιωρισμένα —ἐξαιρέσει τῶν ἀρκούντως ἀραιῶν λειψάνων τῶν ἀρχαιοτάτων ἠωκαινικῶν στρωμάτων τῆς Εὐρώπης— εἰς τὰ στρώματα τῆς παλαιοτάτης τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὴν δυτικὴν Βόρειον Ἀμερικὴν (στρώματα τοῦ Πουέρκο, τοῦ Torrejon καὶ τοῦ Wasatch). Τὰ λείψανα ταῦτα φανερώνουν ὅτι τὰ κονδύλαρθρα ἦσαν τὰ πλέον πρωτόγονα ὁπληφόρα, ἐκ τῶν ὁποίων κατόπιν προῆλθον ἐν μέρει τὰ *περιττοδάκτυλα*, τὰ *ἀρτιοδάκτυλα* καὶ τὰ *λιτόπτερνα* τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Παρουσιάζουν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου, τοῦ σκελετοῦ καὶ τῆς ὀδοντοστοιχίας των ποικίλα γνωρίσματα κοινὰ μὲ τὰ *κρεώδοντα*, μεθ' ὧν ἔχουν βεβαίως κοινὴν καταγωγήν. Γ. Κ. Γ.

Κονδυλέα, καὶ ***Κονδυλέαι*** */Ἀρχ. Γεωγρ.]* Τοποθεσία τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας παρὰ τὴν πόλιν αὐτῆς Καφύας. Ἐν Κονδυλέᾳ ὑπῆρχεν ἄλσος καὶ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, *Κονδυλεάτιδος* καλουμένης καὶ μετονομασθείσης βραδύτερον *Ἀπαγχομένης* (*Παυσ.* Η', 6—7) ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας: Παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς θεᾶς ἔπαιζον παιδία τινά, ἅτινα εὑρόντα ἐκεῖ που σχοινίον ἔδεσαν δι' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τὸ ἄγαλμά της καὶ σύροντα αὐτὸ ἐφώναζον ὅτι πνίγεται ἡ θεά. Τὰς φωνὰς ἤκουσαν Καφυεῖς τινες καὶ προστρέξαντες ἐφόνευσαν διὰ λιθοβολισμοῦ τὰ ἀσεβῆ παιδία. Ἡ θεὰ ὅμως ἠγανάκτησε διὰ τὸν φόνον καὶ ἐτιμώρησε τοὺς κατοίκους τῶν Καφυῶν, ἐξαποστείλασα νόσον εἰς τὰς γυναῖκας αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐγέννων αὗται νεκρὰ βρέφη. Τῆς νόσου ἀπηλλάγησαν κατόπιν δοθέντος εἰς αὐτοὺς χρησμοῦ νὰ θάψωσι τὰ φονευθέντα παιδία καὶ νὰ προσφέρωσιν ἐναγίσματα κατ' ἔτος εἰς αὐτά. Εἰς τὴν θέσιν τῆς Κονδυλέας εὑρίσκεται σήμερον τὸ χωρίον *Κανδύλα*, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Γερμανὸς Λάττερμαν ἀνεῦρε καὶ ἐρείπια ναοῦ.

κονδυλένιος, *—α, —ον*· βλ. *κοντυλένιος*.

Κονδύλης. Ὄνομα οἰκογενείας ἐν Ἄνδρῳ, ἥτις διεκρίθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκοκρατίας, ὅτε ὁ *Γεωργάκης Ν. Κονδύλης* ἐξελέγη κοτζάμπασης Ἄνδρου κατὰ τὰ ἔτη 1789—1791. Οὗτος θῦμα εἶτα γενόμενος τῶν κομματικῶν ἐν τῇ νήσῳ διαμαχῶν, ἐξωρίσθη εἰς Κύπρον, ἀπολέσας ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν περιουσίαν του καὶ μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του (βλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Τὸ Ἀρχοντολόγιον τῆς Ἄνδρου). Δ. Π. Π.

Digitized by Google

— Κονδύλης, *Γεώργιος*. Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1878. Καταταγεὶς τῷ 1896 ἐθελοντὴς εἰς τὸ πεζικόν, μετέσχε τῷ 1897 ὡς στρατιώτης τῶν ἐπαναστατικῶν ἀγώνων Κρήτης, φέρων δὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχίου τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος 1904—1908, ὡς ὁπλαρχηγὸς ἐν τῇ περιφερείᾳ Καστορίας-Μορεχόβου. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἀπεστάλη μὲ ἐθνικὴν ἀποστολὴν ὡς διδάσκαλος εἰς τὸ χωρίον Ὀργκὰς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, προαχθεὶς εἰς ἀνθυπολοχαγὸν τῷ 1910. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν μετὰ τοῦ 5ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς 1ης μεραρχίας, προαχθεὶς κατ' ἐκλογὴν εἰς λοχαγὸν μετὰ τὸ πέρας τῶν ἀγώνων. Συμμετέσχε κατόπιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Βορείου Ἠπείρου, δράσας εἰς Κορυτσᾶν. Τῷ 1915 ἐτοποθετήθη ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 6ης μεραρχίας, τῷ δὲ 1916, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ καὶ διατελῶν διοικητὴς τοῦ ὀχυροῦ Φαιὰ Πέτρα, ἀντέστη ἐπὶ μακρὸν ἐναντίον τῶν ἐπιζητούντων τὴν κατάληψίν του Γερμανοβουλγάρων. Μετέσχεν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην. Ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν ἑνὸς τῶν πρώτων ὀργανωθέντων ταγμάτων τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, μετέσχε τῶν ἀγώνων τοῦ μακεδονικοῦ μετώπου ὡς διοικητὴς τοῦ συντάγματος Σερρῶν, προαχθεὶς μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ κατ' ἐκλογὴν εἰς ἀντισυνταγματάρχην. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐκρανίας ὡς διοικητὴς συντάγματος τῆς 13 μεραρχίας, ὁπότε προήχθη κατ' ἐκλογὴν εἰς συνταγματάρχην. Κατόπιν μετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῶν 1919 καὶ 1920, δράσας εἰς τὸ Σαλιχλῆ. Μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐπανῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς μεραρχίας Κρήτης ἐν τῇ Στρατιᾷ τοῦ Ἕβρου. Συναφθείσης τῆς ἐν Λωζάννῃ εἰρήνης ὑπέβαλεν αἴτησιν ἀποστρατείας γενομένην δεκτήν. Ἀλλὰ τὸν Ὀκτώβριον 1923 ἀνέλαβεν αὖθις τὴν διοίκησιν τῆς μεραρχίας Κρήτης, ἕνεκα τῆς ἐκραγείσης ἀντεπαναστάσεως, καὶ διέλυσε βιαίως περὶ τὸ Νάρες τοὺς ἐπελθόντας ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ζήραν ἀντεπαναστάτας, μεθ' ὃ ταχύτατα μετέφερε τὴν μεραρχίαν του σιδηροδρομικῶς εἰς Θήβας, καὶ ἐκεῖθεν, διὰ νυκτερινῆς πορείας, διεξῆλασε διὰ τῆς στενωποῦ Κάντζας, εἰς τὸ πλευρὸν τῶν περὶ τὸν Κιθαιρῶνα ἀντεπαναστατικῶν δυνάμεων, τῶν κινουμένων κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, προκαλέσας οὕτω τὴν ἄμεσον παράδοσίν των. Ἀπεστρατεύθη τὸν Νοέμβριον 1923, προαχθεὶς συγχρόνως εἰς ὑποστράτηγον. Ν. Θ. Κ.

Παραιτηθεὶς τοῦ στρατοῦ ὁ Γεώργιος Κονδύλης ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεγεὶς δὲ βουλευτὴς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1923 ἠκολούθησε ὑπὸ ὁμάδος βουλευτῶν. Παραιτηθείσης τὸν Μάρτιον τοῦ 1924 τῆς κυβερνήσεως Καφαντάρη, ὁ Κονδύλης μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου κυβερνήσεως, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τὴν 12 Μαρτίου 1924. Μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ περὶ δημοκρατίας δημοψηφίσματος παρῃτήθη τὴν 9ην Ἰουνίου, μετὰ δὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως Μιχαλακοπούλου ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεμακρύνθη τὴν 15 Ἰουνίου 1925. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως Μιχαλακοπούλου, τὴν ἐπακολουθήσασαν δικτατορίαν τοῦ Παγκάλου, τὴν δίωξιν τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν Εὐταξίαν, ὁ Κονδύλης παρέσυρε τὰς στρατιωτικὰς φρουρὰς εἰς ἔνοπλον ἐξέγερσιν καὶ τὴν 26 Αὐγούστου 1926 ἀνέτρεψε τὴν δικτατορίαν, συνέλαβε φεύγοντα ἐκ Σπετσῶν τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας Πάγκαλον καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν ὀπαδῶν του καὶ ἐσχημάτισε κυβέρνησιν. Ἐπαναγαγὼν εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ τὸν παραιτηθέντα πρόεδρον τῆς δημοκρατίας Π. Κουντουριώτην, προέβη εἰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, μὴ μετασχόντος εἰς αὐτὰς οὔτε αὐτοῦ οὔτε τοῦ κόμματός του, ὅπως διεξαχθῶσιν αὗται ἀνεπηρεάστοι. Οὕτω τὸ κόμμα αὐτοῦ, φέρον τὸ ὄνομα «Ἐθνικὸν δημοκρατικὸν κόμμα», παρέμεινεν ἐκτὸς τῆς βουλῆς, μέχρις ὅτου, διεξαχθεισῶν ἐκλογῶν τῷ 1928 ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου, ὁ Κονδύλης εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν ὡς ἀρχηγὸς ἰδίου κόμματος. Θ. Β

κονδύλια *ἰατρικὰ* (Crayons médicamenteux) *[Φαρμ.]*. Μικρὰ κυλινδρικὰ σώματα, λαμβανόμενα εἴτε διὰ χύσεως τετηκυίας μάζης ἐντὸς τύπων ἢ διὰ καταλλήλου πλάσεως πλαστικῆς τινος μάζης. Εἰς τὰ πρῶτα ἀνήκουν τὰ κονδύλια τοῦ νιτρικοῦ ἀργύρου, εἴτε μόνα, εἴτε μετὰ νιτρικοῦ καλίου, τὰ κονδύλια τοῦ θειικοῦ χαλκοῦ, ἅτινα λαμβάνονται διὰ τήξεως τοῦ ἀδρῶς κονιοποιηθέντος θειικοῦ χαλκοῦ ἐντὸς χωνευτηρίου εἰς ἠπίαν κατὰ τὸ δυνατὸν θερμότητα καὶ χύσεως τοῦ τήγματος εἰς τύπους. Ὁμοίως τὰ δι' ἐλαίου τοῦ κρότωνος κονδύλια λαμβάνονται διὰ τήξεως ὁμοῦ 5 γρ. ἐλαίου κακάου, 5 γρ. κιτρίνου κηροῦ καὶ 10 γρ. ἐλαίου κρότωνος καὶ χύσεως τοῦ τήγματος εἰς τύπους. Εἰς τὰ διὰ πλάσεως λαμβανόμενα κονδύλια περιλαμβάνονται τὰ τοῦ ἰωδοφορμίου, ἅτινα σύγκεινται ἐξ 20 γρ. ἰωδοφορμίου, 1,0 γρ. ἀραβικοῦ κόμμεως, ὀλίγου ὕδατος καὶ γλυκερίνης, τὰ κονδύλια τῆς ταννίνης, ἅτινα λαμβάνονται ἐξ 20 γρ. ταννίνης, 1.0 γρ. ἀραβικοῦ κόμμεως, ὀλίγου ὕδατος καὶ γλυκερίνης. Κ. Γ. Μ.

Κονδυλιά (ἡ) κοιν. ***Κοντυλιά***, καὶ ***Κοντύλω***· ὄνομα γυναικός, ἀπὸ τοῦ ἀφηρημ. *κοντυλιά*, οἱονεὶ «ζωγραφικὴ κοντυλιά» πρὸς δήλωσιν τῆς ὡραιότητος (πρβλ. *Ζωγραφιά*).

κονδυλιά (ἡ)· κοιν. *κοντυλιά* (βλ. λ.).

κονδυλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς κόνδυλον (ὀστοῦ τινος), ὁ τοῦ κονδύλου.

—**κονδυλικὴ** *διάρθρωσις [Ἀνατομ.]*. Διάρθρωσις, καθ' ἣν ἡ μὲν τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν παριστᾷ ἕνα ἢ δύο κονδύλους, ἡ δ' ἑτέρα γλήνην, οἷα ἡ γναθοκροταφικὴ διάρθρωσις. Ι. Π.

—**κονδυλικὸς** *βόθρος [Ἀνατομ.]*. Βόθρος ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῶν κονδυλικῶν (ἢ πλαγίων) μερῶν τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, κείμενος ὄπισθεν τοῦ κονδύλου, ἔχων δὲ πυθμένα λεπτότατον. Ι. Π.

—**κονδυλικὸς** *πόρος [Ἀνατομ.]*. Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ λεπτοτάτου πυθμένος τοῦ κονδυλικοῦ βόθρου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ κάτω πέρας τοῦ σιγμοειδοῦς αὔλακος, ὑποδεχόμενος ὁμώνυμον φλέβιον. Ι. Π.

κονδύλιον (τό), κοιν. *κοντύλι*· ὁ γραφικὸς κάλαμος, ἡ γραφὶς διὰ τῆς ὁποίας ἔγραφον τὰ χρυσᾶ γράμματα ἐπὶ τῶν κωδίκων· || κοιν. *πετροκόνδυλον*, διὰ τοῦ ὁποίου γράφομεν ἐπὶ τῆς μελαίνης πλακός: «κοντύλι καὶ πλάκα» τὰ πρῶτα ἐφόδια τοῦ παιδίου πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γραφῆς· || συνεκδ. λογιστικῶς, τὸ ἀναγραφόμενον ποσὸν πιστώσεως, χρεώσεως, δαπάνης κττ.: «ἀνεγράφη σχετικὸν κονδύλιον εἰς τὸν προϋπολογισμόν», «τὸ κονδύλιον ἐξηντλήθη».

—*[Ζωγρ.] Κονδύλια* παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ μεταγενεστέροις ἁγιογράφοις ἐκαλοῦντο οἱ χρωστῆρες. Ἡ «Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων» τοῦ ἱερομονάχου Διονυσίου τοῦ ἐκ Τουρνᾶ παρέχει εἰς ἰδιαίτερα κεφάλαια λεπτομερεῖς ὁδηγίας περὶ κατασκευῆς κονδυλίων διὰ τὰς διαφόρους χρήσεις τῆς ἁγιογραφίας. Οὕτω διὰ τὰς ἐπὶ σανίδος εἰκόνας συνιστᾷ τὰς τρίχας ἀπὸ οὐρὰν συντζαπίων, διὰ δὲ τὴν τοιχογραφίαν τρίχας ἐκ τῆς χαίτης τοῦ ὄνου κλπ. Α. Ξ.

—*[Ἀνθρωπολ.] Κονδύλιον* καλεῖται κρανιομετρικὸν σημεῖον ἐπὶ τῆς κάτω γνάθου. Οὕτω καλοῦνται τὸ ἔξω καὶ τὸ ἔσω πέρας τοῦ κονδύλου τῆς κάτω γνάθου ἑκατέρωθεν. Ἔχομεν οὕτως *ἔσω κονδύλιον* καὶ *ἔξω κονδύλιον*, ἑκατέρωθεν τοῦ κρανίου. Ι. Γ. Κ.

κονδυλοδέρης (ὁ) (Condyloderes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκιστιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *κονδυλοδέρην τὸν τρικονδυλοειδῆ*, (Conduloderes tricondyloides), ὅστις ἔχει μῆκος 20 περίπου χιλιοστομέτρων, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ λεπτοτάτας, κεφαλὴν διωγκωμένην, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, σῶμα λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες, πόδας μετρίου μεγέθους καὶ τὸ τρίτον ζεῦγος ἐπίμηκες καὶ χρῶμα κυανομέλανον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νῆσον Ἰάβαν. Δ. Ν. Π.

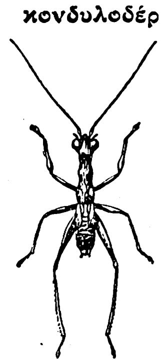

Κονδυλοδέρης ὁ τρικονδυλοειδής.

κονδυλοειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόνδυλον: «κονδυλοειδὴς ἐξόγκωσις» || «κονδυλοειδὴς διάρθρωσις» ἡ κατὰ τρόπον κονδύλου, ἢ διὰ κονδύλου γινομένη διάρθρωσις.

κονδυλοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη τῶν κονδυλίων, κοιν. *κασσετίνα*.

κονδυλόκαρπος (ὁ) (Condylocarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι ἐτήσια ἢ διετῆ φυτά, ποώδη, φέροντα ἐπιμήκη λεπτὰ φύλλα, ἄνθη δίοικα, λευκά, λεῖα ἢ ὀλίγον τριχωτὰ κλπ. Κυριώτερα εἴδη εἶναι *κονδυλόκαρπος ὁ Ἄπουλος* (Condylocarpus Apulus), *κονδυλόκαρπος ὁ μείζων* (Condylocarpus maximum), *κονδυλόκαρπος ὁ συριακὸς* (Condylocarpus syriacum) καὶ *κονδυλόκαρπος ὁ φαρμακευτικὸς* (Condylocarpus officinale). Κ. ΠΑΠ.

κονδυλομάχαιρον (τό)· μαχαιρίδιον χρησιμοποιούμενον ἰδίως πρὸς ὄξυνσιν μολυβδοκονδύλων, πετροκονδύλων κττ., κοινῶς *σουγιάς*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *κονδυλομάχαιρον* κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο πρωτόγονον ὄργανον, φέρον τὴν κοπίδα προσδεδεμένην εἰς λαβὴν ἐκ ξύλου ἢ κέρατος. Τοῦτο διεδέχθη τὸ κονδυλομάχαιρον τὸ ἀποτελοῦν τὸν πρῶτον τύπον τοῦ σημερινοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ κοπὶς ἔκλειεν, εἰσερχομένη ἐντὸς θήκης τῆς λαβῆς. Τὰ ἀγγλικά, ὅπως καὶ σήμερον, ἦσαν ἀσυγκρίτως ἀνώτερα τῶν λοιπῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐχρησιμοποιοῦντο καλύτερα ὑλικά, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰργάζοντο εἰς αὐτὰ ὁλόκληροι οἰκογένειαι, τῆς τέχνης οὕτω μεταβιβαζομένης ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν. Ἐπειδὴ πλεῖσται ἀπομιμήσεις ἤρξαντο νὰ κυκλοφοροῦν, οἱ μαχαιροποιοὶ τῆς κομιτείας Χάλλαμ, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο τὸ Σέφιλντ, ἐσχημάτισαν τῷ 1624 σωματεῖον καὶ ἐζήτησαν τὴν κρατικὴν προστασίαν τῆς βιομηχανίας των, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπέτυχον, κανονισθέντος διὰ νόμου τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιῆται. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἰσήχθη τὸ κονδυλομάχαιρον τὸ φέρον ἐλατήριον,

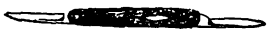

Κονδυλομάχαιρον.

οὐδεμία δὲ ἐπαισθητὴ βελτίωσις ἐπηνέχθη εἰς τὸν τύπον τοῦτον μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁπότε τὰ κονδυλομάχαιρα κατεσκευάζοντο εἰς μεγάλην ποικιλίαν ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικοῦ καὶ ἀριθμοῦ κοπίδων. Ἡ γαλλικὴ βιομηχανία δὲν ἠδυνήθη νὰ συναγωνισθῇ τὴν ἀγγλικήν, ἀλλ' ἡ γερμανικὴ τοῦ Σόλινγκεν καθίστατο ὁσημέραι ἐπικινδυνωδέστερος ἀντίπαλος. Οἱ Γερμανοὶ κατεσκεύαζον κονδυλομάχαιρα μὲ δύο μέχρις ἓξ κοπίδων, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ ἀγγλικῆς κατασκευῆς καὶ πολὺ εὐθηνότερα, φθάσαντες μέχρι τοῦ σημείου νὰ εἰσάγουν ταῦτα εἰς Ἀγγλίαν καὶ νὰ τὰ ἐξάγουν ἐκεῖθεν ὡς ἀγγλικὰ ἢ καὶ νὰ συναγωνίζωνται τὰ ἀγγλικὰ ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι των. Τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου τοῦ Σέφιλντ ἐψηφίσθη τῷ 1862 ὁ νόμος περὶ προστασίας τῶν ἐμπορικῶν σημάτων, οὕτω δὲ ἐσταμάτησεν ἡ ἐπίθεσις ἀγγλικῶν σημάτων ἐπὶ ξένων προϊόντων. Σήμερον τὰ κονδυλομάχαιρα εἶναι μεγάλης ποικιλίας καὶ διαφόρων σχημάτων, φέροντα λαβὴν ξυλίνην, μεταλλικήν, ἐξ ὀστοῦ, μαρμάρου, πεπιεσμένου χάρτου, χρυσοῦ, ἀργύρου. Τὰ κονδυλομάχαιρα τῶν γραφείων, χρησιμεύοντα διὰ τὴν ὄξυνσιν τῶν μολυβδοκονδύλων, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μικρὰ μαχαιρίδια μετ' ἀκινήτου κοπίδος. Τὰ φερόμενα ἐν τῷ θυλακίῳ χρησιμοποιοῦνται εἰς πλείστας ἀνάγκας. Φέρουν μικρὰς ψαλίδας διὰ τὴν περιποίησιν τῶν ὀνύχων, ἐκπωματιστῆρας, πηρούνια, κοχλιάρια, εἶναι δὲ χρησιμώτατα διὰ τοὺς ἐκδρομεῖς, ταξιδιώτας, κυνηγούς, στρατιώτας κλπ. Τὰ καλύτερα κονδυλομάχαιρα κατασκευάζονται εἰσέτι ἐν Σέφιλντ τῆς Ἀγγλίας. Δ. Σ. Δ.

Κόνδυλον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Θεσσαλίας, ταυτιζομένη πρὸς τοὺς *Γόννους* καὶ τὸ *Γοννοκόνδυλον* (βλ. λ.).

κονδυλόρριζα (τά) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φυτὰ τὰ ἔχοντα ἐξωγκωμένας κονδυλώδεις ῥίζας.

κόνδυλος (ὁ)· ἐξόγκωμα, ἔπαρμα τοῦ ὀστοῦ κατὰ τὴν ἄρθρωσιν, ὁ ἁρμὸς τοῦ ὀστοῦ· || ἄρθρωσις αὐτή· || ἡ συνεσφιγμένη παλάμη, πυγμή, γρόνθος· || καθόλου, ἐξόγκωμα, οἴδημα· || σαρκῶδες διόγκωμα τῆς ῥίζης, οἷον τὸ γεώμηλον, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *βολβός* (βλ. λ.).

— *[Ἀνατομ.]* Ὁ *κόνδυλος* εἶναι ἔπαρμα ἀρθρικόν, παριστῶν κεφαλὴν ἐπιμήκη ἢ ᾠοειδῆ, ἧς ὁ ἕτερος ἄξων εἶναι μακρότερος, οἷοι οἱ κόνδυλοι τῆς κάτω γνάθου. Ι. Π.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *κόνδυλος* σαρκώδης διωγκωμένη χώρα ἢ καὶ τμῆμα ῥιζώματος, φέρον μικρὰ λεπιδοειδῆ φύλλα. Κ. ΠΑΠ.

κόνδυλος (ὁ) (Lanius) *[Ζωολ.]*. Πτηνὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, κοινῶς *κεφαλᾶς* (βλ. *ἀετομάχος*).

κονδυλοῦρα (ἡ) (Condylura) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσπαλακιδῶν*, περιλαμβάνον ἀσπάλακας μετρίου μεγέθους μὲ σῶμα ἁδρόν, χαμηλόν, ἀρκετὰ ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ῥύγχος, ὑπὸ σμηρίγγων κεκαλυμμένον, καὶ οὐρὰν μετρίου μεγέθους καὶ παχεῖαν, ἀπολήγουσαν εἰς θύσανον. Γνωστότερον εἶδος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *κονδυλοῦρα ἡ λοφιοφόρος* (Condilura cristata), ἰθαγενὲς ζῷον τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα ὑπέρυθρον πρὸς τὸ φαιὸν καὶ τρέφεται ἀποκλειστικῶς ἐξ ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

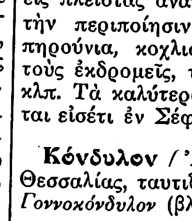

Κονδυλοῦρα ἡ λοφιοφόρος.

κονδυλοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ τῶν φυτῶν, ὁ φέρων κονδύλους, ἄλλως *κονδυλόρριζος*.

κονδυλοφόρος (ὁ)· ὁ φέρων τὸ κονδύλιον, τὴν πένναν, ὁ γραφικὸς κάλαμος ἢ τὸ οἱονδήποτε.

Digitized by Google

στέλεχος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται ἡ πέννα: «κονδυλοφόρος ξύλινος, — ἀργυροῦς, — χρυσοῦς».

—[*Ἐγκυκλ.*] Ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἐκ πτερῶν χηνὸς γραφίδος διὰ τῆς μεταλλικῆς γραφίδος ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην κατασκευῆς ἐπιμήκους λαβῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας προσαρμοζομένη ἡ γραφὶς θὰ ἠδύνατο νὰ κρατῆται μεταξὺ τῶν δακτύλων. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἐκλήθη *κονδυλοφόρος* (porte-plume). Ἡ βιομηχανία τοῦ κονδυλοφόρου καὶ τῆς μεταλλικῆς γραφίδος προσέλαβε ταυτοχρόνως μεγάλας διαστάσεις, κατὰ κανόνα δὲ εἰς τὰ αὐτὰ ἐργοστάσια κατασκευάζονται ἀμφότερα τὰ εἴδη. Ὁ κονδυλοφόρος ἀπὸ ἀπόψεως σχήματος καὶ ὑλικῶν κατασκευῆς παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Συνήθως κατασκευάζεται ἐκ ξύλου, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως ἐκ μετάλλου, ὀστοῦ, ἀλουμινίου, ἐλεφαντοστοῦ. Οἱ κονδυλοφόροι πολυτελείας διαφέρουν τῶν λοιπῶν συνήθως κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑλικοῦ, ἐξ οὗ κατασκευάζονται. Ὑπάρχουν τοιοῦτοι ἐκ χρυσοῦ, πε-

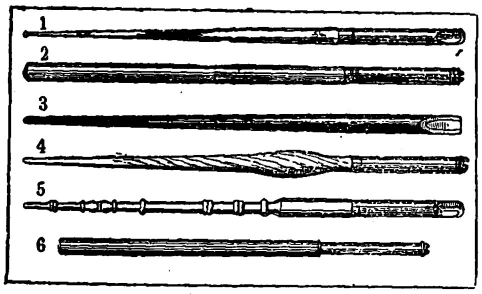

Κονδυλοφόρος.

(1=ἐκ μετάλλου, 2=ἐκ ξύλου, 3=ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως, 4=ἐκ ξύλου καὶ μετάλλου, 5=ἐξ ὀστοῦ, 6=ἐξ ἀλουμινίου)

ποικιλμένοι μὲ πολυτίμους λίθους καὶ ἀποτελοῦντες μᾶλλον κόσμημα ἢ ὄργανον γραφῆς. Μικροτέρου μεγέθους εἶναι οἱ κονδυλοφόροι οἱ φερόμενοι ἐν τῷ θυλακίῳ· συνήθως οὗτοι κατασκευάζονται ἐκ μεταλλικοῦ σωλῆνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν χρῆσιν, εἰσέρχεται τὸ μέρος τὸ φέρον τὴν γραφίδα. Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως παραταθῇ ὁ χρόνος διαρκείας τῆς μελάνης ἐπὶ τῆς γραφίδος ἐγένοντο ἐπανειλημμένα πειράματα, διάφοροι δὲ ἐφευρέσεις ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογήν. Οὕτω κατεσκευάσθησαν κονδυλοφόροι ἐξ ὑάλου ἢ σκληροῦ ξύλου, καταλήγοντες εἰς αἰχμηρὰν γραφίδα φέρουσαν πλείστας κατὰ μῆκος αὐλακώσεις, ὅπως συγκρατῆται πολὺ μεγαλυτέρα ποσότης μελάνης ἢ ἐπὶ τῆς κοινῆς μεταλλίνης γραφίδος. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐγένοντο πειράματα κατασκευῆς κονδυλοφόρων φερόντων μικρὰν ἀποθήκην μελάνης, μέχρις ὅτου κατέληξαν εἰς τοὺς σημερινοὺς φορητοὺς *στυλογράφους* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

κονδυλόχορτο (τὸ) [*Βοτ.*] Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἐφέδρα ἡ καμπυλόπους* καὶ *ἱππουρὶς ἡ ὡραιοανθής*.

κονδυλώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόνδυλον: «κονδυλῶδες διόγκωμα» ‖ ὁ ἔχων, ὁ παράγων κονδύλους, κονδυλόρριζος: «κονδυλώδη φυτά».

κονδύλωμα (τό)· σκληρὸν οἴδημα τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων· ‖ ἐξόγκωμα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν φυτῶν· κοιν. *ρόζος*.

—[*Δερματολ.*] Τὰ *ὀξυτενῆ κονδυλώματα* εἶναι ἄθροισμα θηλωματοειδῶν ἐπιμηκύνσεων ροδοχρόων ἢ φαιοχρόων, αἵτινες, πλὴν σπανιωτάτων περιπτώσεων, ἐντοπίζονται κατὰ τὰ γεννητικὰ ὄργανα καὶ τὸν δακτύλιον καὶ τὰς πλησίον αὐτῶν πτυχάς. Ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς καταλαμβάνουσιν ἰδίᾳ τὴν βαλανοποσθικὴν αὔλακα, τὴν βάλανον, τὸν χαλινὸν καὶ τὸν δακτύλιον τῆς ἀκροποσθίας, ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς τὴν ἔσω καὶ ἔξω ἐπιφάνειαν τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν χειλέων, τὴν κλειτορίδα καὶ τὴν πόσθην αὐτῆς, τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου καὶ τὸν κόλπον ἐνίοτε. Κατ' ἀρχὰς εἶναι μικρὰ ἐπάρματα ροδόχροα ἢ ἐκβλαστήσεις νηματοειδεῖς ἢ μορφοειδεῖς, αἵτινες μεγεθυνόμεναι δύνανται νὰ ἀποκτήσωσι μέγεθος πυγμῆς καὶ πλέον, ἰδίᾳ ἐπὶ γυναικῶν ἐγκύων ἢ ρυπαρῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐμφανίζονται ὑπὸ μορφὴν ὄγκου μισχωτοῦ ἢ ἀμίσχου μετὰ μορφοειδοῦς ἐπιφανείας διαυλακουμένης ὑπὸ βαθειῶν αὐλάκων, παρέχοντα ὄψιν ἀνθοκράμβης, ἐξ οὗ λέγονται καὶ *ἀνθοκραμβοειδῆ*. Ἄλλοτε ἔχουσιν ὄψιν καλλαίου ἀλέκτορος καὶ λέγονται *καλλαιοειδῆ*. Τὰ κονδυλώματα ἀναδίδουσιν εἰδικὴν χαρακτηριστικὴν ὀσμήν, εἶναι δὲ τελείως ἀνώδυνα, προκαλοῦντα ἐνοχλήσεις μόνον λόγῳ ἐντοπίσεως. Τὰ ὀξυτενῆ κονδυλώματα δυνατὸν νὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ δέρματος διὰ μίσχου καὶ τότε λέγονται *ὀξυτενῆ ἔμμισχα κονδυλώματα*, ἄλλοτε δὲ προσφύονται τῷ δέρματι διὰ πλατείας βάσεως καὶ λέγονται *ὀξυτενῆ ἄμισχα κονδυλώματα*. Ἱστολογικῶς χαρακτηρίζονται ὑπὸ μεγάλης ὑπερακανθώσεως καλυπτούσης θηλὰς ἐπιμηκυνθείσας, καὶ νηματοειδῶς διακλαδουμένας. Ἡ κοκκώδης στιβὰς εἶναι διακεκομμένη κατὰ διαστήματα, ἡ δὲ κερατίνη λίαν λεπτυσμένη. Τὰ κονδυλώματα χαρακτηρίζονται ὡς εἰδικὴ πάθησις ἐνοφθαλμίσιμος καὶ αὐτενοφθαλμίσιμος, ὀφειλομένη εἰς εἰδικὴν σπειροχαίτην, καίτοι πολλοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱοσδήποτε ἐρεθισμὸς δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν γένεσιν τῶν κονδυλωμάτων, ὡς ἡ βλεννόρροια, ἡ κύησις κτλ. Ἀποτελεσματικῶς θεραπεύονται δι' ἀποκοπῆς διὰ ψαλίδος ἢ δι' ἀποξέσεως διὰ ξέστρου, ἣν ἐπακολουθεῖ καυτηρίασις διὰ θερμοκαυτῆρος. Ν. Θ. ΟΛΥΜΠΙΤΗΣ

—[*Βοτ.*] Καλεῖται *κονδύλωμα* (κοιν. *ρόζος*) τὸ οἴδημα, σκληρὸν ἢ μαλακόν, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐνίοτε ἐπί τινων μορίων τῶν φυτῶν.

κονδυλωματώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κονδύλωμα· ‖ ὁ ἔχων πολλὰ κονδυλώματα.

κόνδωρ (ὁ) (Condor) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γυπιδῶν*. Τὰ πτηνὰ τοῦ γένους τούτου ἔχουσι σῶμα ἰσχυρόν, ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ράμφος βραχύ, ἰσχυρὸν καὶ κυρτόν, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ μακράς, οὐρὰν ἀρκετὰ μακράν, εὐρεῖαν καὶ τετραγωνικὴν κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας ἀρκετὰ ὑψηλούς, μὲ μεγάλους δακτύλους καὶ ἰσχυροὺς ὄνυχας καὶ χρῶμα σκοτεινόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κόνδωρ ὁ μέγας* ἢ *γρύφος* (Condor maximus ἢ gryphus), τὸ μεγαλύτερον εἶδος τοῦ γένους, ὅπερ φθάνει εἰς μῆκος ἑνὸς μερίπου μέτρου, τὸ δὲ ἄνοιγμα τῶν πτερύγων του μέχρι δύο μέτρων. Τὸ χρῶμα τῶν περισσοτέρων πτερύγων του εἶναι βαθὺ μελανὸν μὲ κυανᾶς ἀποχρώσεις· πτερά τινα εἶναι ὑπόφαια μετά τινων ὑπολεύκων γραμμώσεων· περὶ τὸν λαιμὸν φέρει κυλινδρικὸν ἐκ λευκῶν πτερῶν περιλαίμιον. Ὁ ἄρρην φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θύσανον ἐκ βραχυτάτων καὶ πυκνῶν τριχῶν ἐν εἴδει λοφίου, ὁ δὲ λαιμός του καλύπτεται ὑπὸ ἀραιοτάτων σκληρῶν τριχῶν. Οὐδέποτε ἀναρριχᾶται ἐπὶ τῶν δένδρων, ἀλλὰ παραμένει ἐπὶ τῶν ἀποτόμων βράχων, ἔνθα παραμονεύει τὴν λείαν του. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατὰ Ἰανουάριον δύο ᾠὰ λευκοκιτρίνου χρώματος μὲ ἀρκετὰς φαιὰς κηλῖδας. Τὰ μικρὰ ἀναπτύσσονται βραδύτατα, τρεφόμενα ὑπὸ τῶν γονέων των. Ἐκ πάντων τῶν ἁρπακτικῶν πτηνῶν λέγεται ὅτι ὁ κόνδωρ ἵπταται ὑψηλότερον. Εἰς πλείστους ζῳολογικοὺς κήπους τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς διατηροῦνται ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοιαῦτα πτηνά, ἀναπαράγουσιν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἀλλὰ πάντοτε διατηροῦσι τὴν ἀγρίαν αὐτῶν φύσιν. Δ. Ν. Π.

Κόνδωρ ὁ μέγας.

Κονελιάνο (Conegliano) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τρεβίζο, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 10.220. Περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ τειχῶν, ὧν τὰ ἐρείπια σῴζονται, καὶ ἔχει παλαιὰ ἀξιόλογα κτίρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ δημαρχεῖον, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ρόκου, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Λεονάρδου μὲ ἀφρέσκα τοῦ Τσίμα καὶ τινα μέγαρα μὲ ἀγάλματα καὶ ἔργα ζωγραφικῆς τῶν Τσίμα, Μαντένια, Ρεκκαρούτσι, Τζιαμπελλίνι, Περντεμόνε καὶ ἄλλων. Παρ' αὐτὴν ἐπὶ δεσπόζοντος λόφου ὑπάρχει παλαιὸν φρούριον, μετὰ κολλεγίου, ὅπου διατηροῦνται διάφορα καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια μεταξωτῶν, λινῶν ὑφασμάτων καὶ κατεργασίας οἴνου. Ἔχει ἐπίσης ὀνομαστὸν οἰνολογικὸν ἵδρυμα μετὰ ἀμπελουργικῆς καὶ οἰνοτεχνικῆς σχολῆς καὶ μετεωρολογικὸν σταθμόν. Εἶναι πόλις παλαιά, συμπεριληφθεῖσα τῷ 1388 οἰκειοθελῶς εἰς τὴν Βενετικὴν δημοκρατίαν, ὁπότε ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν σπουδαιότητα. Τῷ 1810 ὁ Ναπολέων Α' μετέβαλεν αὐτὴν εἰς δουκᾶτον καὶ τὴν παρεχώρησεν ὡς φέουδον εἰς τὸν στρατάρχην Ἀδριανὸν Μονσεΰ. Μ. Δ. Β.

Κονελιάνο (Conegliano), *Καῖσαρ ντὰ—*. Βενετὸς ζωγράφος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἔκ τινος πίνακός του, εὑρισκομένου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῆς Βενετίας καὶ εἰκονίζοντος τὸν μυστικὸν δεῖπνον, φέροντος δὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ζωγράφου καὶ τὴν χρονολογίαν 1595. Ἐκ τῆς τεχνοτροπίας του φαίνεται ὅτι ἐχημάτισε μαθητὴς τοῦ Τισιανοῦ ἢ ἠκολούθησε τὴν σχολὴν αὐτοῦ. Θ. Β.

κόνεμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κονεύω*, στάθμευσις, κατάλυμα.

Κονεμένος. Ὄνομα παλαιᾶς ἠπειρωτικῆς οἰκογενείας, ἥτις ἕδρασεν ἐν Πρεβέζῃ, ὅπου τὰ μάλα ἴσχυεν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐνετοκρατίας. Ἐγγραφεῖσα εἰς τὴν «Χρυσῆν βίβλον», ἔλαβε καὶ οἰκόσημον, φέρον εἰς τὸ στῆθος ἀετοῦ θυρεόν, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου εἶναι κεχαραγμένος σταυρὸς καὶ ἡμισέληνος, σῆμα τῶν δεσποτῶν τῆς Ἠπείρου, ἄνω δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀετοῦ στέμμα. Τὸ οἰκόσημον τοῦτο εἶχεν ἐπιτραπῆ ἐν ἔτει 1727 νὰ ἔχῃ ὁ *Γεώργιος Κονεμένος* διὰ decreto τῆς ἐνετικῆς γερουσίας, ἥτις εἶχε δωρήσει εἰς αὐτὸν καὶ ἐκτεταμένας γαίας παρὰ τὴν Πρέβεζαν. Κατά τινα οἰκογενειακὴν παράδοσιν, μνημονευομένην καὶ παρὰ τοῦ Ἀ. Ραγκαβῆ ἐν τῷ περὶ Ἰονίων νήσων πονήματι αὐτοῦ, ἡ οἰκογένεια Κονεμένου εἷλκε τὸ γένος ἐκ τοῦ τελευταίου κλάδου τῶν Κομνηνῶν, δεσποτῶν τῆς Ἠπείρου. Ἐκ τῆς οἰκογενείας Κονεμένου διέπρεψαν:

—1) ***Γεώργιος***. Ἔγγονος τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρω, γεννηθεὶς ἐν Πρεβέζῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἀποπερατώσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Λευκάδι, μετέβη ἐκεῖθεν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς Κέρκυραν. Συσταθέντος δ' ἐν Ἀθήναις τοῦ πανεπιστημίου, ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν πρώτων φοιτητῶν, διορισθεὶς συγχρόνως καὶ γραμματεὺς τῆς ὀθωμανικῆς πρεσβείας, τὴν ὁποίαν καὶ διηύθυνε βραδύτερον ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πρεσβευτοῦ Μουσούρου. Διορισθεὶς τῷ 1849 τοποτηρητὴς τῆς Σάμου μετὰ δικτατορικῶν δικαιωμάτων, λόγῳ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, κατώρθωσε ταχέως νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν γαλήνην εἰς τὴν νῆσον, τῇ αἰτήσει δὲ τῶν κατοίκων διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Σάμου, ἀφοῦ προηγουμένως ἡ Πύλη τῷ ἀπένειμε τὸν τιμητικὸν τίτλον τοῦ βέη. Διῴκησε δὲ τὴν νῆσον μετὰ τοιαύτας συνέσεως καὶ ἱκανότητος, ὥστε ἡ γενικὴ συνέλευσις τῶν Σαμίων διὰ ψηφίσματος (29 Μαρτίου 1851) ὠνόμασεν αὐτὸν «ἀγαθὸν πολίτην τῆς Σάμου καὶ μετὰ Θεὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα». Συγχρόνως ἀνηρτήθη ἡ εἰκών του εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων καὶ τῷ ἐδόθη τιμητικὴ σπάθη. Μετατεθεὶς εἰς Ἀθήνας τῷ 1855, διηύθυνε τὴν ὀθωμανικὴν πρεσβείαν μέχρι τοῦ 1861, ὁπότε ἐστάλη εἰς Πετρούπολιν, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν σουλτᾶνον κατὰ τοὺς γάμους τοῦ τσάρου. Διὰ λόγους ὑγείας μετετέθη εἰς Κέρκυραν ὡς γενικὸς πρόξενος τῆς Τουρκίας, ἐκεῖ δὲ ἐτήρησε πατριωτικὴν στάσιν εἰς ὅλα τὰ προκύψαντα ἐθνικὰ ζητήματα. Εἰς τὸν οἶκόν του ἐφιλοξενήθησαν κατὰ καιροὺς πλεῖσται ἐπιφανεῖς προσωπικότητες, ἐν αἷς ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας, μετέπειτα βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος, ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Ἐλισσάβετ κ. ἄ. Σύζυγον ἔσχε τὴν Σεβαστήν, ἀδελφὴν τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἀριστάρχη βέη. Ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Νέᾳ Πανδώρᾳ» (1858, 1859) σύντομον ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον καὶ ἔγραψε ποιήματά τινα ἐν ἰταλικῇ γλώσσῃ καὶ καθαρευούσῃ ἑλληνικῇ. Ἀπέθανε τῷ 1895 ἐν Πρεβέζῃ εἰς βαθὺ γῆρας.

—2) ***Νικόλαος***. Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1832 ἐν Πρεβέζῃ καὶ ἀποθανὼν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1906. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, ἀλλὰ ταχέως ἀφιερώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε διάφορα στιχουργήματα τῷ 1864 καὶ 1879, διακρινόμενα διὰ τὴν ρυθμικήν των ἁρμονίαν, καὶ τὴν ἔμμετρον κοινωνικὴν σάτιραν «Ἡ φαντασία μου» (1867), ἐξέδωκεν ἐν Κερκύρᾳ τὸ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Ἑωσφόρος» (1858) καὶ ἔγραψε τὴν «Οἰκογένειαν» (1876), ἀπαύγασμα μελέτης τῆς ἰταλικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἰταλιστὶ τὴν πραγματείαν «Ladri ed omicidi» (1893), τελευταῖον δὲ τὴν πνευματώδη «Διαθήκην» του (1901). Τὸν Κονεμένον χαρακτηρίζει ποιά τις φιλοσοφικὴ διάθεσις καὶ πικρόχολος εἰρωνεία. Γνωστὸς ὅμως ἔγινε κυρίως διὰ τῶν ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἀγώνων του. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς γλωσσικὰς ἰδέας παλαιοτέρων καὶ ἰδίως τοῦ Σολωμοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1873 φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον «Τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας», ὅπερ ὁ Krumbacher χαρακτηρίζει ὡς «ἐξαίρετον πραγματείαν, ἂν καὶ ὁ συγγραφεὺς ἦτο ἄγευστος πάσης γλωσσολογικῆς μορφώσεως». Τῷ 1878 ἐξέδωκε καὶ δευτέραν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀκόμα περὶ γλώσσας», ἐν παραρτήματι δὲ τῆς διαθήκης του (σ. 95—102) ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα καὶ καταφέρεται κατὰ τῆς στενῆς γλωσσικῆς ἀντιλήψεως τοῦ Ψυχάρι. Ι. Θ. Ι.

Κόνερ (Koner), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς γεωγράφος, ἀρχαιολόγος καὶ βιβλιογράφος (1817—1887). Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου καὶ ἐξέδωκε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς: «Βιβλιογραφικὸς κατάλογος τῶν γεωγραφικῶν ἐκδόσεων ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1850», «Περὶ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων» (1862) κτλ. Τῷ 1861 ἐξέδωσε τὴν «Γεωγραφικὴν ἐφημερίδα». Μ. Δ. Β.

κονεύω, ἀόρ. ἐ)κόνεψα, παρακ. παθ μετχ. κονεμένος· σταθμεύω πρὸς ἀνάπαυσιν ἢ ὕπνον, καταλύω, ἄλλως *κάμνω κονάκι*: «ποῦ θὰ κονέψωμε ἀπόψε

Κονεχέρα (Conezera) [*Γεωγρ.*]. Νησὶς τῆς Ἱσπανίας, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν Βαλεαρίδων

Digitized by Google

δων καὶ κειμένη μεταξὺ τῶν νήσων Καμπράρας καὶ τῆς Μαγιόρκας. Ἐμβ. 1.7 τ. χλμ. Λέγεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ γενέτειρα τοῦ Ἀννίβα. Εἶναι ἀκατοίκητος καὶ βραχώδης, ὀφείλει δὲ τὸ ὄνομά της εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐν αὐτῇ κονίκλων (ἰσπαν. conezo=κόνικλος). Δ. Σ. Δ.

Κονθύλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖος ἀττικὸς μικρὸς δῆμος τῆς Πανδιονίδος φυλῆς, ἀνήκων ἀπὸ τοῦ 224 π. Χ. εἰς τὴν Πτολεμαΐδα. Ἔκειτο ἐν τῇ Μεσογαίᾳ καὶ δὴ οὐ μακρὰν τοῦ χωρίου Σπάτα, νοτίως τοῦ ὁποίου εὑρέθη ἐπιγραφὴ φέρουσα τὰς λέξεις «Καλλιστὼ Κονθυλῆθεν». Ὁ Loepez θεωρεῖ τοῦτον ὡς παράκτιον τριττὺν τῆς Πανδιονίδος καὶ τοποθετεῖ εἰς τὸ ΒΔ. μέρος τῆς Μεσογαίας, κατὰ τὰ ὑψώματα τῆς Κάντζας καὶ Μπούρανι, ἀμέσως δυτικώτερον τῆς Ὤας (τοποθετημένης κατὰ τὸ Παπαγγελάκι). Ι. Σ. Σ.

Κόνι (Coni) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κούνεο.*

Κόνι, *Θεόδωρος-Ἀλεξάνδροβιτς.* Ρῶσος συγγραφεὺς (1811—1879). Ἔγραψε διάφορα θεατρικὰ ἔργα, τῶν ὁποίων κάλλιστα εἶναι: «Τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ», «Οἱ ἀπόμαχοι ὑπαξιωματικοί», «Δὲν εἶναι καθαρὸ τὸ ἀκίνητο νερό», «Οἱ οἰκονομικοὶ σύμβουλοι», «Ἡ κόρη οὐσάρος» κ. ἄ. Θ. Β.

Κόνια *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ *Ἰκονίου* (βλ. λ.).

κονία (ἡ)· ἡ κόνις, ἡ ἄμμος τοῦ ποταμοῦ (ἀρχ.)· ‖ συνδετικὴ οὐσία τῶν κονιαμάτων· ‖ τὸ ἐπίχρισμα τῆς τοιχοδομῆς· ‖ ἡ *θηραϊκὴ γῆ* (βλ. λ.)· κοιν. *τσιμέντο*· ‖ ἡ κατὰ τὴν πλύσιν τῶν ἐνδυμάτων χρησιμοποιουμένη τέφρα, κοιν. *ἀλισίβα* (βλ. καὶ *κονίαμα*).

—*[Δομ.]* Αἱ *κονίαι,* εἰς ἃς συμπεριλαμβάνομεν καὶ τὴν συνήθη ἄσβεστον ἢ τίτανον, διακρίνονται ἀναλόγως τῶν συστατικῶν των εἰς τὰς ἑξῆς: 1) ἀσβέστους (παχείας, ἰσχνάς, ὑδραυλικάς)· 2) σιμέντα (Πόρτλανδ τεχνητὰ συνήθη, ὑψηλῆς ἀντιστάσεως, ὑψικαμίνων)· 3) ἡφαιστειογενεῖς κονίας, πουζολάνας (τράσας, θηραϊκὴν γῆν), τεχνητὰς πουζολάνας, κεράμους τετριμμένας, κουρασάνι· 4) σκωρίας ὑψικαμίνων· 5) ἀργιλλικὰ ἢ ρευστοπαγῆ σιμέντα· 6) πυρίμαχον ἄργιλλον· 7) πυρίμαχον πυριτίαν· 8) συνήθη ἄργιλλον· 9) γῦψον (πλαστικήν, τραχεῖαν κτλ.). Τὰ κύρια συστατικὰ αὐτῶν εἶναι ἡ ἄσβεστος CaO, τὸ ὀξείδιον τοῦ ἀρ-

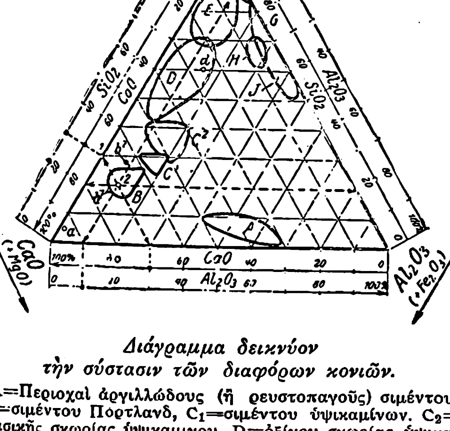

Διάγραμμα δεικνύον τὴν σύστασιν τῶν διαφόρων κονιῶν.

[A=Περιοχαὶ ἀργιλλώδους (ἢ ρευστοπαγοῦς) σιμέντου, B=σιμέντου Πόρτλανδ, C_1=σιμέντου ὑψικαμίνων. C_2= βασικῆς σκωρίας ὑψικαμινου, D=ὀξίνου σκωρίας ὑψικαμίνου, E=ὑάλου. F=χαλαζίτου. G=πυριμάχου πυριτίας, H=Τράση, J=πυριμάχου ἀργίλλου. Τὰ σημεῖα a=λευκὴ ἄσβεστος, d=τεχνικὴ πουζολάνα, 1=σῶμα ἀποτελούμενον εξ 70 % CaO καὶ 30 % SiO^2, 2=σῶμα συγκείμενον ἐξ 70 % CaO 20 SiO_2 καὶ 10 Al_2O_3 καὶ παριστάνον σιμέντον Πόρτλανδ.]

ιλλίου Al^2O^3 (μετὰ ὀξειδίου σιδήρου Fe^2O^3) καὶ ἡ πυριτία ἢ ὀξείδιον τοῦ πυριτίου SiO^2. Αἱ διάφοροι ἀναλογίαι ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τῶν συστατικῶν τούτων γίνονται καταφανεῖς ἐπὶ τοῦ παρατιθεμένου τριγωνικοῦ διαγράμματος, οὗτινος γίνεται χρῆσις καὶ ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ καὶ πετρογραφίᾳ. Αἱ τρεῖς συντεταγμέναι σημείου τινός, ἀγόμεναι παραλλήλως πρὸς τὰς πλευρὰς τοῦ ἰσοπλεύρου τριγώνου, ἔχουσιν ἄθροισμα πάντοτε 100 καὶ παριστάνουσι τὰς ἀναλογίας εἰς ἄσβεστον, ὀξείδιον, ἀργιλλίου (ἄργιλλον) καὶ πυριτίαν. Αἱ σημειούμεναι περιοχαὶ δι' ἕκαστον σῶμα δεικνύουσι τὰς ἀναλογίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ποικίλλει ἡ σύνθεσις αὐτῶν.

Ἡ παχεῖα ἄσβεστος προέρχεται ἐκ τῆς πυρώσεως καθαρῶν ἀσβεστολίθων. Ὅταν οἱ ἀσβεστόλιθοι εἶναι μαργώδεις, ἤτοι ἀργιλλομιγεῖς, ἐὰν ἡ ἀναλογία πυριτίας καὶ ἀργίλλου εἶναι μικρὰ καὶ μαγνησίας μεγάλη, ἔχομεν ἰσχνὴν ἄσβεστον, ἥτις εἶναι ὑποδεεστέρα τῆς παχείας, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται κατ' ἀνάγκην εἰς χώρας, ἔνθα ἐλλείπει καλὴ ἄσβεστος. Ἡ ἄσβεστος αὕτη εἶναι ἄγνωστος παρ' ἡμῖν. Ὅταν τὰ πετρώματα εἶναι πλέον ἀρ-

Πίναξ τῶν κυριωτέρων συστατικῶν τῶν κονιῶν.

	Πυριτία SiO_2	Ἄργιλλος Al_2O_3	Ὀξείδιον σιδήρου Fe_2O_3	Ἄσβεστος CaO	Μαγνησία MgO	Ἀπώλεια πυρώσεων CO_2 καὶ H_2O	Παρατηρήσεις
Ἄσβεστος παχεῖα	1	8		90 ἕως 100			Μικραὶ ποσότητες ἄλλων συστατικῶν.
» ὑδραυλική..	13 ἕως 26	1 ἕως 3	1 ἕως 7	55 ἕως 65	0.5 ἕως 2	8 ἕως 22	
Σιμέντον Πόρτλανδ τεχνητὸν..............	21 ἕως 25	5 ἕως 8	2 ἕως 4	58 ἕως 67	2 ἕως 4	2 ἕως 4	
Πουζολάναι, τράσαι...	50 ἕως 70	15	2 ἕως 4	2 ἕως 4	0 — 1,5	1 — 5	
Θηραϊκὴ γῆ..........	65	15	3,5	3	1,5	4	κάλ. 3, νάτρ. 2,5
Σιμέντον σκωρίας ὑψικαμίνων	30 ἕως 35	12 ἕως 16	ὀλίγον	48 ἕως 51	2 ἕως 5	2 ἕως 3	
Ἀργιλλικὸν ἢ ρευστοπαγὲς σιμέντον.......	10	40	10	40	—	—	
Πυριμάχος πυριτία, ἄργιλλος καθαρὰ	46	40	—	—	—	—	Μικραὶ ποσότητες ἄλλων συστατικῶν.

γιλώδη, 6 ἕως 20 % ἀργίλλου, ἐπιτυγχάνεται ὑδραυλικὴ ἄσβεστος, ἥτις κονιοποιεῖται ἀφ' ἑαυτῆς διὰ τῆς σβέσεως ὡς ἡ παχεῖα ἄσβεστος· ἀναλόγως τῆς ἀναλογίας ἀργίλλου ἡ πῆξίς της ποικίλλει ἀπὸ 30 ἡμερῶν, διὰ τὰς μετρίως ὑδραυλικὰς ἀσβέστους μέχρι 30 ὡρῶν, διὰ τὰς λίαν ὑδραυλικὰς αἱ συνήθεις ποιότητες ἀπαιτοῦσι 2 ἕως 3 ἡμέρας ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἡ χρῆσίς των ὅμως τείνει νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῶν σιμέντων.—Ἐφ' ὅσον μεῖγμα, ἢ φυσικὸς λίθος περιέχων ἄργιλλον καὶ ἀσβεστόλιθον, πυρούμενον δύναται νὰ σβεσθῇ καὶ νὰ κονιοποιηθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, περιέχον ἱκανὴν πρὸς τοῦτο ποσότητα ἐλευθέρας ἀσβέστου, ἔχομεν ὑδραυλικὴν ἄσβεστον. Ὅταν ἡ ὑδραυλικὴ ἄσβεστος ἔχῃ ἀνάγκην τεχνητῆς κονιοποιήσεως διὰ τριβέων κτλ., ὁπότε ἡ περιεχομένη ἄσβεστος εἶναι χημικῶς κεκορεσμένη, καλοῦμεν τὸ προϊὸν *σιμέντον* (βλ. λ.). Τὰ σιμέντα ἤρχισαν κατασκευαζόμενα περὶ τὸ 1796 ὑπὸ τοῦ John Parker καὶ ἦσαν ταχείας πήξεως. Περὶ τὸ 1824 ἐν Πορτλάνδῃ τῆς Ἀγγλίας ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ J. Apsdin τὸ σιμέντον Πόρτλανδ βραδείας πήξεως, ἥτις ἀποτελεῖ συνήθως προσόν, ἐκ τῶν πορτλανδικῶν ἀσβεστολίθων. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Γάλλου μηχανικοῦ Vicat (1786—1865) ἐπέφερον πρόοδον εἰς τὴν κατασκευὴν ταύτην, ἥτις σήμερον ἔχει μεγίστην σημασίαν. Ἀπὸ τοῦ 1861 κατεσκευάσθησαν ἐν Πρωσσίᾳ σιμέντα ἐκ σκωριῶν ὑψικαμίνων 1) εἴτε δι' ἀναμείξεως λεπτοτριβημένης σκωρίας μετὰ κόνεως ἐσβεσμένης ἀσβέστου, παραγομένου *σιμέντου σκωριῶν σιδήρου* συνήθως ταχείας πήξεως (Schlackenzement), 2) εἴτε δι' ἀναμείξεως ὁμοίας λειοτριβημένης σκωρίας μετὰ 15 ἕως 30 % κλίνκερ σιμέντου Πόρτλανδ καὶ λειοτριβήσεως τοῦ μείγματος, τὸ σιμέντον δὲ τοῦτο, ὅπερ καλεῖται *σιμέντον ὑψικαμίνου*, εἶναι ἀνώτερον τοῦ πρώτου. Τὰ καλύτερα σιμέντα ἐκ σκωριῶν ὑψικαμίνου παρασκευάζονται ὡς τὰ σιμέντα Πόρτλανδ δι' ἀναμείξεως κοκκοποιημένων σκωριῶν μετὰ μάργας ἢ ἀσβεστολίθου, λειοτριβήσεως, ἑψήσεως καὶ λειοτριβήσεως τῶν οὕτω παραγομένων κλίνκερ. Τὸ ἐπιτυγχανόμενον σιμέντον, ὅπερ εἶναι λίαν διαδεδομένον εἰς τὰς σιδηροπαραγωγοὺς χώρας καλεῖται *σιμέντον Πόρτλανδ ὑψικαμίνου* ἢ *σκωριῶν* (Ciment Portland de laitier, Eisenportlandzement) καὶ ἔχει τὰ αὐτὰ πρὸς τὸ σιμέντον Πόρτλανδ προσόντα. Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διὰ τὴν κατασκευὴν σιμέντων Πόρτλανδ δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις μείγματος ἀσβεστολίθου καὶ τράση, πουζολάνας ἢ θηραϊκῆς γῆς, ὡς γίνεται παρ' ἡμῖν. Αἱ πουζολάναι ἄνευ ἑψήσεως μόνον δι' ἀναμείξεως μετὰ κόνεως ἐσβεσμένης ἀσβέστου παρέχουν κατώτερον σιμέντον, καλούμενον *πουζολανικόν.*

Τὰ *ἀργιλλικὰ* ἢ *ρευστοπαγῆ* ἢ *ἠλεκτρικὰ* σιμέντα (Ciment alumineux, fondu ou électrique), ἀνακαλυφθέντα ἐν Γαλλίᾳ μόλις πρὸ δεκαετίας, ἔχουσι διάφορον σύνθεσιν καὶ κατασκευάζονται ἐκ βωξίτου, μεταλλεύματος ἀργιλλίου, διὰ τῆς ὑψικαμίνου. Εἶναι μὲν ἀκριβώτερα, ἀλλ' ἔχουσιν ἐξαιρέτους ἰδιότητας, διότι ἔχουσι διπλασίαν ἀντίστασιν τῶν σιμέντων Πόρτλανδ καὶ ἐνῷ εἶναι βραδείας πήξεως εἶναι ταχείας στερεοποιήσεως, ἐπιταχύνοντα μεγάλως τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τύπων. Χρησιμοποιοῦνται π. χ. εἰς τὴν ἐν ταῖς πόλεσι στερέωσιν τῶν τροχιοδρομικῶν γραμμῶν. Εἰδικὸν σιμέντον Πόρτλανδ μελετημένης χημικῆς συνθέσεως, ὑψηλοτέρας θερμοκρασίας ἑψήσεως καὶ λεπτοτέρας λειοτριβήσεως, κατορθώνει νὰ παρουσιάζῃ τινὰ τῶν ἄνω πλεονεκτημάτων, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ σιμέντον Πόρτλανδ ἀνωτάτης ποιότητος ἐμφανίζεται ἐν Γερμανίᾳ ἰδίως ἀπό τινων ἐτῶν. Τέλος ὑπάρχει σιμέντον Πόρτλανδ, ἔνθα ἡ ἄργιλλος Al_2O_3 ἀντικαθίσταται ὑπὸ ὀξειδίου σιδήρου F_2O_3 (Erzzement) βραδείας πήξεως, ὑψηλῆς ἀντιστάσεως καὶ ἀρίστης ἀντοχῆς εἰς τὴν θάλασσαν.

Αἱ *πουζολάναι* (τράσαι, θηραϊκὴ γῆ) εἶναι φυσικὰ πετρώματα, τόφφοι ἐκρηξιγενεῖς, ἤτοι σποδοὶ ἡφαίστειαι, ὧν ἡ σύνθεσις εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἀναμειγνυόμεναι μετ' ἀσβέστου ἢ καὶ σιμέντου παρέχουσιν ὑδραυλικὸν *κονίαμα* (βλ. λ.). Αἱ ἰδιότητες αὐτῶν εἶναι πολύτιμοι καὶ ἡ χρῆσίς των εὐρυτάτη, διότι βελτιώνουσι μεγάλως τὴν ποιότητα τῶν κονιαμάτων καὶ περιεχόντων σιμέντον ἀκόμη.

Τεχνηταὶ πουζολάναι παρασκευάζονται: 1) διὰ λειοτριβήσεως κεράμων, πλίνθων καὶ ἐν γένει ἀργίλλου ἑψημένης, ἧς ἡ πυριτία καθίσταται ἐπιδεκτικὴ εἰς ἕνωσιν μετὰ τῆς ἀσβέστου, κοιν. *κουρασάνι*· 2) διὰ λειοτριβήσεως κοκκοποιημένης διὰ ρεύματος ὕδατος σκωρίας ὑψικαμίνου. Αἱ πουζολάναι δίδουσι κονιάματα ἀντέχοντα εἰς τὰ θειικὰ ἅλατα καὶ εἰς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ.—Αἱ *πυρίμαχοι γαῖαι* ἀποτελοῦσι καὶ αὐταὶ κονίαν, ἥτις εἶναι μᾶλλον γήϊνον κονίαμα, σκληρυνόμενον δι' ἀποξηράνσεως καὶ κατόπιν ἀντέχον εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Δὲν πρέπει νὰ παρουσιάζουσι ρωγμάς, διὸ ἐὰν δὲν εἶναι λίαν πυριτικαὶ πρέπει νὰ ἀναμειγνύωνται μὲ ἄμμον πυριτικὴν καθαράν. Πυρίμαχον κονίαν παρέχει μεῖγμα ἑψημένης ἀργίλλου καὶ ὠμῆς ἀργίλλου. Ἡ κονία κλιβάνων ἀποτελεῖται ἐκ 2/5 πηλοῦ κοσκινισμένου, 2/5 γῆς ἀσβεστολιθικῆς καὶ 1/5 ἄμμου.

Δείκτης ὑδραυλικότητος κονιῶν. Διὰ τὸ σιμέντον Πόρτλσνδ ἰσχύει κανών, διὰ τοῦ ὁποίου κανονίζεται ἡ ἀναλογία τῶν συστατικῶν. Ὁ λόγος πυριτίας καὶ ἀργίλλου πρὸς τὴν ἄσβεστον (καὶ τὴν μαγνησίαν), καλούμενος *δείκτης ὑδραυλικότητος*, πρέπει νὰ κυμαίνεται περὶ τὸ 0,45. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—*[Ὀδοντιατρ.]* Ἡ ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ χρησιμοποιουμένη *κονία* εἶναι κόνις μεταλλικὴ τιτανωμένη ἐντὸς εἰδικοῦ κλιβάνου εἰς θερμοκρασίαν ὑψηλὴν καὶ λειοτριβημένη ἐπιμελῶς· διατηρεῖται δὲ στεγανῶς ἐντὸς φιαλιδίων. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ φέρονται: 1) ἡ δι' *ὀξυχλωριούχου ψευδαργύρου,* 2) ἡ δι' *ὀξυφωσφορικοῦ χαλκοῦ,* 3) ἡ δι' *ὀξυφωσφορικοῦ ψευδαργύρου,* ἥτις εὐρέως χρησιμοποιεῖται, καὶ 4) ἡ διὰ *πυριτικῶν ἁλάτων* ἢ *χημικὴ* λεγομένη *πορσελλάνη,* ἥτις καὶ προτιμᾶται τῶν ἄλλων κονιῶν δι' ἐμφράξεις ὀδόντων. Ἡ δι' ὀξυφωσφορικοῦ ψευδαργύρου κονία χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα πρὸς συγκόλλησιν ἐνθέτων ὀδόντων, στεφανῶν, γεφυρῶν κτλ., ὡς καὶ πρὸς ἔμφραξιν κοιλοτήτων τῶν ὀδόντων. Παρασκευάζεται μικρὸν πρὸ τῆς χρήσεως εἰς πυκνὸν φύραμα τῇ μείξει εἰδικοῦ ὑγροῦ (φωσφορικοῦ ὀξέος). Εἰς πρόσφατον φυραματώδη κατάστασιν εἶναι ἀρκούντως συγκολλητική. Εἶναι κακὸς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος καὶ ἐπιτρέπει πολλάκις τὴν ἀπομόνωσιν τῆς εὐαισθήτου ὀδοντίνης καὶ τοῦ πολφοῦ ἀπὸ τὰς ποικίλας ἐξωτερικὰς θερμικὰς ἐπιδράσεις. Ἡ ἀφαίρεσις τῆς ἐμφράξεως ἐν περιπτώσει ἀνάγκης εἶναι εὔκολος. Μειονεκτήματα ἔχει τὴν μηχανικὴν φθορὰν διὰ τῆς ἐκτριβῆς κατὰ τὴν μάσησιν καὶ τὸ εὐδιάλυτον ἐντὸς τοῦ γαλακτικοῦ ὀξέος τοῦ στόματος. Ἡ χημικὴ πορσελλάνη ὑπερέχει τῶν ἄλλων κονιῶν ἀπὸ ἀπόψεως αἰσθητικῆς καὶ ἀντοχῆς. Συνίσταται κατὰ μέγα μέρος ἐκ πυριτικοῦ ἀλουμινίου, πυριτικῆς ἀσβέστου, μαγνησίας κλπ. καὶ φυραματοποιεῖται διὰ τῆς μείξεως φωσφορικοῦ ὀξέος. Αἱ ἰδιάζουσαι ἰδιότητες τῆς χημικῆς ταύτης πορσελλάνης εἰσὶν ἡ ἀντοχὴ 1) εἰς τοὺς μηχανικοὺς παράγοντας, 2) εἰς τὰς ἐπιδράσεις τῶν στοματικῶν ὑγρῶν, 3) εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀρχικῆς ἀποχρώσεως αὐτῆς ἐν τῷ στόματι, 4) ἡ χαρακτηριστικὴ στιλπνότης καὶ διαύγεια αὐτῆς, ἡ προσομοιάζουσα πρὸς τὴν ἀδαμαντίνην τοῦ ὀδόντος. Τὸ μειονέκτημα αὐτῆς εἶναι ὅτι τυγχάνει μᾶλλον πορώδης ἀπὸ τὰς ἄλλας κονίας εἰς τὴν σύστασιν, εἶναι μᾶλλον συσταλτὴ καὶ ἧττον συγκολλητικὴ ἐντὸς τῆς κοιλότητος. Π. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

Κονιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πάφου. Κάτ. 312.

Κόνιαβη *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας χωρίου *Δημέριον* (βλ. λ.).

Κονιὰκ (Cognac) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σιαράντ, 50 χιλμ. δυτικῶς τῆς Ἀγγουλέμης, μεθ' ἧς συνδέεται καὶ σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 19.200. Ἔχει βιβλιοθήκην, μουσεῖον, δημόσιον κῆπον καὶ διεξάγει ἐμπόριον οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Εἶναι γενέτειρα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α', τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἐν αὐτῇ καὶ ὀρειχάλκινον ἄγαλμα, ἀνεγερθὲν τῷ 1866. Τῷ 1526 Φραγκῖσκος ὁ Α' ὑπέγραψεν ἐν αὐτῇ συνθήκην συμμαχίας μετὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ζ', τῶν Βενετῶν καὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου Φραγκίσκου Σφόρτζα. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους κατελήφθη διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων. Τῷ 1651 ἀντέστη σθεναρῶς κατὰ τοῦ στρατάρχου Κοντέ. Ἐκ τῶν μνημείων της ἄξια λόγου εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου

Digitized by Google

Λεξέ, χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, παλαιὸς πύργος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ τὸ παρεκκλήσιον τῆς Λουΐζας τῆς Σαβοΐας. Μ. Ν. Δ.

κονιὰκ (τὸ) (γαλ. cognac). **Ἀπόσταγμα** οἴνου, χρησιμοποιούμενον ὡς ἀλκοολοῦχον ποτὸν ἀρίστης γεύσεως, ἕλκον τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ὁμωνύμου μικρᾶς γαλλικῆς πόλεως τῆς περιφερείας Charente, ἔνθα τὸ πρῶτον παρεσκευάσθη. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἀκόμη τὸ κέντρον τῆς βιομηχανίας ταύτης καὶ ἐκεῖθεν προέρχεται τὸ ἄριστον εἶδος Fine Champagne, ἐκ δὲ τῶν περιφερειῶν Chateauneuf, Angoulème, Jousac κλπ. προέρχεται τὸ δεύτερον εἶδος Eaux de vie, Petite Champagne καὶ ἐκ τῶν Barberieux, Prouillac, Matha κλπ. ἡ τρίτη ποιότης Fins bois. Τὸ κονιὰκ καθίσταται κατωτέρας ποιότητος ἐφ' ὅσον οἱ ἀμπελῶνες ἀπομακρύνονται τῆς πόλεως Cognac. Πρὸς παραγωγὴν τοῦ οἴνου τῆς ἀποστάξεως χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς ἡ λευκὴ σταφυλὴ Folle blanche ἢ Picpaul-blanc. Αἱ ἐγκαταστάσεις ἀποστάξεως τοῦ κονιὰκ κατὰ τὸ πλεῖστον κέκτηνται προθερμαντῆρα, ὅστις εἶναι πεπληρωμένος δι' οἴνου καὶ περιέχει ἐντὸς αὐτοῦ μεταλλικὸν σπειροειδῆ σωλῆνα (σερπαντίναν), δι' οὗ διέρχονται οἱ ἐκ τοῦ λέβητος προερχόμενοι ἀτμοὶ τοῦ οἰνοπνεύματος, καὶ οὕτως ἀφ' ἑνὸς μὲν ψύχονται οὗτοι καὶ ἀφ' ἑτέρου θερμαίνεται ὁ οἶνος πρὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὸν λέβητα τῆς ἀποστάξεως. Ἐπὶ μεγαλυτέρων ἐγκαταστάσεων, τῶν ὁποίων ὁ λέβης ἔχει χωρητικότητα μέχρι 500 λίτρων, πληροῦται κατ' ἀρχὰς ὁ λέβης καὶ ὁ προθερμαντὴρ διὰ 300 λίτρων οἴνου ἕκαστος, ἀποστάζονται ἐκ τοῦ λέβητος 120 λίτρα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ καλούμενον premier brouillis καὶ τὸ ὑπόλειμμα ἀφίνεται νὰ ἐκρεύσῃ ἐκ τοῦ λέβητος. Ἀκολούθως ὁ λέβης πληροῦται διὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ προθερμαντῆρος, ὅστις πληροῦται διὰ νέου οἴνου, ἐπαναλαμβάνεται δὲ ἡ ἀπόσταξις, λαμβανομένου οὕτω τοῦ deuxième brouillis ἢ eaux de vie, ὅπερ περιέχει περίπου 50% οἰνόπνευμα. Διὰ νέας ἀποστάξεως λαμβάνεται τὸ troisième brouillis. Εἶτα πληροῦται ὁ προθερμαντὴρ διὰ τοῦ ἀποστάγματος καὶ ἀποστάζεται ἐκ νέου, λαμβανομένου τοῦ quatrième brouillis. Ἀκολούθως ἐκκενοῦται ὁ λέβης καὶ ἀφίνονται νὰ ρεύσουν ἐκ τοῦ προθερμαντῆρος τὰ διάφορα ταῦτα ἀποστάγματα, ἐνῷ ὁ προθερμαντὴρ πληροῦται διὰ νέου οἴνου. Εἶτα θερμαίνεται ὁ λέβης, συλλέγονται τὰ πρῶτα ἀποστάζοντα 3 λίτρα χωριστὰ καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ ἀπόσταξις μέχρις ὅτου τὸ ἀπόσταγμα ἀποκτήσῃ περιεκτικότητα εἰς ἀλκοόλην 60—68%. Κανονικῶς 5—8 μέρη οἴνου παρέχουσιν 1 μέρος κονιάκ. Τὸ ὡς ἀνωτέρω λαμβανόμενον ἀπόσταγμα δὲν εἶναι εἰσέτι ἕτοιμον κονιάκ. Διὰ δοκιμῆς διαχωρίζονται τὰ διάφορα ἀποστάγματα καὶ σχηματίζονται ἐξ αὐτῶν αἱ ἀναμείξεις πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς τῶν μονίμων ἐπιθυμητῶν τύπων. Ἀκολούθως ἀφίνεται πρὸς παλαίωσιν. Τὸ εἰς φιάλας ἀποθηκευόμενον βελτιοῦται μόνον ὡς πρὸς τὸ Bouquet, ἐνῷ τὸ εἰς βαρέλλια ὑφίσταται λίαν σημαντικὰς μεταβολάς. Τὰ βαρέλλια ἀποτελοῦνται ἐκ ξύλου δρυὸς καὶ τὰ καλύτερα ἐκ τοιαύτης προερχομένης ἐκ Danzig, Stettin καὶ Angoulème (Limousin), ἥτις περιέχει ὀλίγας δριμείας πικρὰς ὕλας καὶ ἀντιθέτως εἶναι πλουσία εἰς τὴν σχηματίζουσαν ἄρωμα *δρυΐνην* καὶ εἰς τὴν σχηματίζουσαν χρῶμα *δρυοκητίνην*. Τὰς ὕλας αὐτὰς καὶ ἄλλας ἐκχυλισματικὰς προσλαμβάνει κατὰ τὴν ἐναποθήκευσιν τὸ κονιὰκ ἐκ τοῦ ξύλου, καὶ δι' αὐτῶν ἀποκτᾷ τὸ πολύτιμον κίτρινον χρῶμα αὐτοῦ, ἐνῷ διὰ τῶν πόρων τοῦ ξύλου εἰσέρχεται ἀήρ, δι' οὗ σχηματίζεται ἐκ τῆς ἀλδεΰδης ὀξικὸν ὀξύ, ὅπερ σχηματίζει μετὰ τῆς ἀλκοόλης ἐστέρα ἐπαυξάνοντα τὸ ἄρωμα καὶ ἐπομένως καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος. Κατὰ τὴν ἐναποθήκευσιν ἐξατμίζεται ἀλκοόλη καὶ δὴ περίπου ½ βαθμὸς ἀνὰ πᾶν ἔτος, δι' ὃ καὶ λίαν παλαιὰ κονιὰκ περιέχουσιν ἐνίοτε καὶ κάτω τοῦ 20% οἰνόπνευμα.

Ἐσχάτως ἐπιδιώκεται ἡ διὰ ποικίλων τεχνητῶν μέσων βελτίωσις τοῦ κονιάκ· οὕτω τὸ χρῶμα ἐνισχύεται διὰ τεχνητῶν προσθηκῶν (ἐκχύλισμα ξύλου δρυός, σακχαρόχρωμα κλπ.), ἡ παλαίωσις ἐπιταχύνεται δι' εἰσπιέσεως ὀξυγόνου ἢ δι' ἐντόνου ψύξεως μέχρι θερμοκρασίας —200° ἢ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸν οἶνον. Τὸ ἄρωμα ἐπαυξάνεται διὰ προσθήκης τείου, ρουμίου καὶ σακχάρεως, δι' ἧς ἐπιπροσθέτως καθίσταται ἠπιωτέρα καὶ ἡ δριμεῖα γεῦσις προσφάτου κονιάκ.

Ἡ σύστασις καλοῦ γαλλικοῦ κονιὰκ κυμαίνεται μεταξὺ τῶν κάτωθι ὁρίων:

	Ἐλάχιστ.	Μέγιστ.	Μέσον
Οἰνόπνευμα εἰς βαθμοὺς κατ' ὄγκον	35,3	51,8	56,1
Ἐκχύλισμα (εἰς χιλιοστόγ. ἐπὶ 100 κ. ἑ.)	ἴχνη	3902,0	533,2
Ὀξέα (ὡς ὀξικὸν) » » »	9,6	202,1	45,9
Ἀλδεΰδη » » »	2,8	48,1	13,6
Φουρφουρόλη » » »	ἴχνη	3,8	0,9
Ἐστέρες » » »	13,4	293,9	119,4
Ἀνώτεραι ἀλκοόλαι » » »	58,1	427,0	162,0
Σάκχαρον » » »	0	1562,0	—
Ἀνόργανοι ὕλαι » » »	0	30,0	10,5

Ἡ καταπληκτικὴ διάδοσις τοῦ κονιὰκ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς βιομηχανικῆς αὐτοῦ παραγωγῆς εἰς ὅλας τὰς οἰνοπαραγωγοὺς χώρας. Ἐν Ἑλλάδι ὑφίσταται ἀπὸ ἐτῶν ἀκμάζουσα βιομηχανία κονιὰκ ἀρίστης ποιότητος, εὑρίσκοντος πολὺ καλὴν κατανάλωσιν πλὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Ἡ ἐπέκτασις τοῦ ὀνόματος κονιὰκ διὰ τὰ ἀποστάγματα οἴνου ὑπῆρξε γενική, ἐσχάτως ὅμως, δι' εἰδικοῦ ἄρθρου τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, καθωρίσθη ὅτι τὸ ὄνομα κονιὰκ παραμένει ἀποκλειστικὸν διὰ μόνον τὰ γαλλικὰ προϊόντα, ἀπαγορευομένης τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ διὰ τὰ ἀλλαχοῦ παρασκευαζόμενα ἀποστάγματα οἴνου. Σ. Γ.

Κονιὰκ (Coguacq), *Θεόδωρος-Ἐρνέστος*. Γάλλος μεγαλέμπορος καὶ φιλάνθρωπος (1839—1928). Ἀπορφανισθεὶς εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς γυρολόγος ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων καὶ τὰς πανηγύρεις τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Γαλλίας. Ἀκολούθως διετέλεσε πωλητὴς εἰς διάφορα καταστήματα τοῦ συρμοῦ καὶ μὲ τὰς πρώτας του οἰκονομίας ἐκ 5.000 φράγκων ἤνοιξεν ἴδιον κατάστημα, τὸ ὁποῖον ἔκλειε δὶς τῆς ἑβδομάδος, διὰ νὰ μεταβαίνῃ ὡς γυρολόγος εἰς τὰς πανηγύρεις διαφόρων πόλεων. Ἡ πρόοδος τῶν ἐργασιῶν του ἤρχισεν ἀφ' ἧς ἡμέρας συνεζεύχθη τὴν *Μαρίαν-Λουΐζαν Ζέϋ*. Ἤδη τῷ 1874 ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν τοῦ καταστήματός του «La Samaritaine» εἶχεν ἀνέλθει εἰς 840.000 φράγκων, τῷ δὲ 1926—1927 ἔφθασε τὸ καταπληκτικὸν ποσὸν τοῦ ἑνὸς δισεκατομμυρίου ἑκατὸν ἑκατομμυρίων. Οἱ ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ ἐργαζόμενοι ὑπερβαίνουν τοὺς 2.500, ἅπαντες δὲ σήμερον εἶναι μέτοχοι αὐτοῦ κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἰδίου Κονιάκ. Τὸ διανεμηθὲν μέρισμα ἐπὶ τῶν κερδῶν ἀνῆλθεν ἀπὸ 64 φρ. τῷ 1914 εἰς 213 τῷ 1926. Ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησις τῆς κοινωνίας ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν καλὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου, ὃν διέθεσε διὰ τὴν ἵδρυσιν πλείστων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, γνωστῶν ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἱδρύματα Κονιὰκ-Ζέϋ». Ἀφῆκε κληροδότημα 100 ἑκατομμυρίων φράγκων πρὸς βράβευσιν τῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν, τὰς δὲ πολυτίμους καλλιτεχνικὰς συλλογάς του ἐδώρησεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις τῷ ἀπένειμε τὸ ἀνώτατον παράσημον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Μ. Ν. Δ.

— **Κονιὰκ-Ζέϋ** (Coguacq-Jay), *Μαρία-Λουΐζα* (1838—1921). Σύζυγος τοῦ Ἐρνέστου *Κονιὰκ* (βλ. λ.), γεννηθεῖσα τῷ 1838 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1925. Ὅτε τὸν συνεζεύχθη ἦτο ἁπλῶς πωλήτρια εἰς τὰ καταστήματα «Μπὸν-Μαρσέ», ὑπῆρξε δὲ κατὰ τὴν μακρὰν μετ' αὐτοῦ συμβίωσιν πρότυπον πιστῆς συντρόφου καὶ πολυτίμου βοηθοῦ καὶ παραστάτιδος, συμμεριζομένη τὰ φιλάνθρωπα ἐκείνου αἰσθήματα. Λόγῳ τῶν φιλανθρωπικῶν της πράξεων ἐτιμήθη διὰ τοῦ παρασήμου τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Μ. Ν. Δ.

κονιακοποιεῖον (τό)· κατάστημα ἢ ἐργοστάσιον παρασκευῆς κονιάκ.

κονιακοποιία (ἡ)· ἡ βιομηχανία τῆς παρασκευῆς κονιάκ.

κονιακοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ εἰδικὸς τεχνίτης παρασκευῆς κονιάκ.

κονίαμα, —ατος (τό)· μεῖγμα ἐξ ἀσβέστου καὶ ἄμμου, σιμέντου, πουζολάνης κττ. μεθ' ὕδατος, χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ δομικῇ || τὸ ἐπίχρισμα τῶν τοίχων, κοιν. *σουβᾶς*.

— *[Δομ.]* Τὸ *κονίαμα* (κοιν. *λάσπη τῶν κτιστῶν*) εἶναι μεῖγμα συνδετικῆς οὐσίας καὶ προσθέτων ὑλῶν, τὸ ὁποῖον τῇ προσθήκῃ ὑγροῦ, σχεδὸν πάντοτε ὕδατος, ἀποτελεῖ πολτῶδες πλαστικὸν φύραμα, τὸ ὁποῖον σκληρύνεται καὶ χρησιμεύει πρὸς σύνδεσιν τῶν λίθων, πλίνθων ἢ σκύρων, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν αὐτῶν ἢ πρὸς ἐπένδυσιν ἐπιφανειῶν (ἐπίχρισμα, ἀμμοκονίαμα). Αἱ μαρμαροκονία, γυψοκονία, θηραϊκοκονία, σιμεντοκονία κλπ. εἶναι καὶ αὐτὰ κονιάματα. Ἡ συνδετικὴ οὐσία τῶν μειγμάτων τούτων δύναται νὰ εἶναι οἱαδήποτε κονία, ἡ δὲ πρόσθετος ὕλη ἄμμος ἢ πουζολάνα ἢ ἀμφότερα ἢ καὶ νὰ ἐλλείπῃ. Ἡ παρουσία τῆς ἄμμου παρέχει στερεὸν ὑπόβαθρον τὸ κονίαμα καὶ ἐπιτρέπει τὴν διείσδυσιν καὶ παραμονὴν τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὕδατος διὰ τὴν σκλήρυνσιν. Ἡ ἄμμος ἔχει περίπου 40% κενά. Ὅταν ἡ κονία πληροῖ τὰ κενὰ ἢ πλεονάζῃ (0,35—0,50 τοῦ ὄγκου τῆς ἄμμου) τὸ κονίαμα καλεῖται *παχύ*. Ἀντιθέτως τὸ κονίαμα λέγεται *ἀπαχὲς* ἢ *ἰσχνόν*, ὅταν τὰ κενὰ τῆς ἄμμου δὲν πληροῦνται τελείως. Τέλος τὸ κονίαμα καλεῖται *διεφθαρμένον*, ὅταν ἔχῃ κατασκευασθῇ μὲ ἄσβεστον ἐφθαρμένην ἢ ἐν γένει ὑλικὰ διεφθαρμένα. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ τρόπου τῆς σκληρύνσεως τὰ κονιάματα διακρίνονται εἰς:

Α') ***Ἀέρια κονιάματα.*** 1) Τὰ σκληρυνόμενα ἐν τῷ ἀέρι δι' ἁπλῆς ἀποξηράνσεως μετὰ ἢ ἄνευ προσθήκης ἄμμου, τοιαῦτα δ' εἶναι: α') Τὸ *γήϊνον κονίαμα* ἢ *ἀργιλλοκονίαμα*, ἀποτελούμενον ἐκ πηλοῦ ἢ ἀργιλλώδους γῆς λεπτῆς, καταλλήλως διαβρεχομένης. β') Τὸ *πυρίμαχον κονίαμα* ἐκ πυριμάχου κονίας. γ') Κόλλαι διάφοροι. δ') Ἡ *γυψοκονία* (βλ. λ.), ἥτις σκληρύνεται δι' ἑνώσεως τοῦ ὕδατος, μαλάξεως μετὰ τῆς κεκαυμένης γύψου $SO_4Ca, 0{,}5\,H_2O$, παραγομένης τῆς κρυσταλλικῆς γύψου $SO_4Ca.2H_2O$. Ἡ γυψοκονία δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὰ ὑδραυλικὰ κονιάματα, ἀφ' ὧν διακρίνεται, διότι εἶναι αἰσθητῶς διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ δὲν ἀντέχει ἐντὸς αὐτοῦ.

Τὰ κονιάματα ταῦτα κατεργάζονται διαβρεχόμενα δι' ὕδατος. Τὸ ὕδωρ ἐνεργεῖ εἰς αὐτά, πλὴν τῆς περιπτώσεως τοῦ γύψου, χάρις εἰς τὴν πρόσφυσιν, ἥτις δυνάμει τῶν τριχοειδῶν φαινομένων γεννᾶται μεταξὺ τῶν μορίων τοῦ ὕδατος καὶ τῶν συστατικῶν τοῦ κονιάματος καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πρὸς σύνδεσιν σωμάτων. Κατὰ τὴν ξήρανσιν, λόγῳ τῆς ἐπιφανειακῆς ταύτης τάσεως, τὰ μόρια τείνουσι νὰ συμπλησιάσωσιν, ἐξ οὗ γεννᾶται ἐλάττωσις τοῦ ὄγκου, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ρωγμῶν. Ἡ ὕπαρξις ἀδρανοῦς οὐσίας, ὡς ἡ ἄμμος ἢ καὶ τεμάχια ἀχύρου εἰς τὰ γήϊνα κονιάματα, ἐπιτρέπει τὴν κανονικὴν κατανομὴν τῆς συστολῆς ταύτης καὶ ἀποφυγὴν τῶν ρωγμῶν. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ ὕδατος παρουσιάζεται καὶ εἰς ἄλλα κονιάματα, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ ἀσβεστοκονιάματα. Ἐν γένει ἡ διὰ ξηράνσεως πρόσφυσις καθίσταται μεγαλυτέρα ὅσον ὀλιγώτερον ὕδωρ προστίθεται, ὁπότε ἡ ἀρχικὴ ἀπόστασις τῶν μορίων εἶναι μικροτέρα, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ κανόνα, καθ' ὃν πρέπει νὰ τίθεται μόνον ἡ ἀναγκαία καὶ ἀρκοῦσα ποσότης ὕδατος.

2) *Ἀσβεστοκονίαμα* ἢ *κοινὸν κονίαμα*, ὅπερ εἶναι μεῖγμα ἑνὸς ὄγκου ἐσβεσμένης ἀσβέστου $Ca(OH)^2$ ὡς συνδετικῆς ὕλης καὶ δύο ἢ τριῶν ὄγκων ἄμμου ὡς καὶ τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου ποσοῦ ὕδατος, ἵνα τὸ μεῖγμα καταστῇ πλαστικόν. Τὸ μεῖγμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται πολὺ εἰς τὰς λιθοδομὰς καὶ πλινθοδομάς, ὡς καὶ πρὸς ἐπένδυσιν τῶν ὁρατῶν ἐπιφανειῶν αὐτῶν. Ἡ καλὴ σβέσις τῆς ἀσβέστου ἔχει μεγίστην σημασίαν, γίνεται δὲ ἐντὸς κιβωτίου ξυλίνου διὰ ραντίσματος ἢ διὰ καταδύσεως ἐντὸς ὕδατος καὶ σπανιώτερον, εἰς τὰς ὑγρὰς χώρας, δι' ἐκθέσεως εἰς τὴν καιρικὴν ὑγρασίαν. Ἡ ἄσβεστος CaO μετὰ τοῦ ὕδατος σχηματίζει ὑδροξείδιον $Ca(OH)^2$, διογκουμένη καὶ θρυπτομένη καὶ ἐκλύουσα θερμότητα. Τὸ ὑδροξείδιον ἐκρέει ἐξ ὀπῆς εἰς τὴν βάσιν τοῦ ξυλίνου κιβωτίου ἐντὸς καταλλήλου λάκκου, ἐν ᾧ αἱ τυχὸν ὑπάρχουσαι ξέναι οὐσίαι κατασταλάζουσιν ἐντὸς τοῦ κιβωτίου. Ὅταν ἡ ἐσβεσμένη ἄσβεστος ὀφεθῇ ἐπὶ μακρὸν ἐντὸς τοῦ λάκκου (οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὰ περίφημα κονιάματα τῶν δημοσίων αὐτῶν ἔργων ἀφινον αὐτὴν 3 ἔτη πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεως) τὸ κονίαμα καθίσταται σὺν τῷ χρόνῳ σκληρότατον.

Τὸ ἀσβεστοκονίαμα παρασκευάζεται διὰ τῆς χειρός, διὰ τοῦ γνωστοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἡ ἄμμος καθαρὰ καὶ ἀπηλλαγμένη πηλοῦ καὶ ἰδίως ὀργανικῶν οὐσιῶν, διατίθεται δακτυλιοειδῶς, ἡ ἀπαιτουμένη ποσότης ἐσβεσμένης ἀσβέστου τίθεται εἰς τὸ μέσον, διαβρέχεται ὁ σωρὸς διὰ ραντισμοῦ καταλλήλως καὶ γίνεται πλήρης καὶ τελεία ἀνάμειξις ὑπὸ τῶν βοηθῶν κτιστῶν ἢ κονιαστῶν. Κατόπιν καλὸν εἶναι νὰ ἀφίνεται τὸ κονίαμα εἰς σωρὸν κεκαλυμμένον διὰ σάκκων ἐπί τινα χρόνον πρὶν ἢ χρησιμοποιηθῇ. Ἡ ἀνάμειξις δύναται νὰ γίνῃ καὶ διὰ μηχανῶν, μαλακτήρων ἢ κονιατήρων. Τὸ οὕτω σχηματισθὲν φύραμα ἐκτιθέμενον εἰς τὸν ἀέρα ἀποξηραίνεται, ἀποβάλλον βαθμηδὸν τὸ ὕδωρ, καὶ σκληρύνεται δεσμεῦον τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τοῦ ἀέρος CO_2, σχηματιζομένου ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου CO_3Ca, κυρίου συστατικοῦ τῶν ἀσβεστολίθων, ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ ἄσβεστος. Ἐπὶ πλέον γίνεται καὶ ἐν μέρει ἕνωσις τῆς ἀσβέστου μετὰ τῆς ἀμόρφου πυριτίας τῆς ἄμμου εἰς πυριτικὸν ἀσβέστιον. Ἄνευ ἄμμου ἡ ἄσβεστος ξηραινομένη θὰ συνεστέλλετο μετὰ ρωγμῶν, χωρὶς τὸ ἐσωτερικὸν νὰ δυνηθῇ νὰ σκληρυνθῇ. Οὕτως εἰς παλαιούς, λίαν παχεῖς τοίχους, πλέον τῶν 2 μ. παρετηρήθη κατὰ τὴν κατεδάφισίν των ὅτι μέρος τοῦ λίαν παχέος κονιάματος, μεθ' οὗ εἶχον κατασκευασθῇ, εἶχε μείνει μαλακόν. Π. χ. εἰς προμαχῶνα κτισθέντα τῷ 16.. ὑπὸ τοῦ διασήμου στρατιωτικοῦ ἀρχιτέκτονος Βωμπὰν (Vauban) εὑρέθη κατὰ τὴν κατεδάφισιν του (1822) εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μαλακὴ ἄσβεστος, διότι δὲν εἶχε διεισδύσει ἐντὸς αὐτοῦ ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ. Εἰς τὰς δομήσεις χρησιμοποιεῖται κονίαμα 1 πρὸς 3 ἄμμου, δι' ἐπιχρίσματα κονίαμα παχύτερον 1 πρὸς 2 ἕως 2 ½. Ἡ ἀντοχὴ τοῦ καλοῦ ἀσβεστοκονιάματος φθάνει τὰ 15 χγρ. κατὰ ἑκ.² κατὰ θλῖψιν καὶ τὰ 3 χγρ. κατ' ἐφελκυσμὸν μετὰ 28 ἡμέρας· τὰ ἀνεκτὰ ὅρια εἶναι 6 καὶ 3 χγρ. Ἡ προσθήκη θηραϊκῆς γῆς, πουζολάνας ἢ σιμέντου καθιστᾷ τὸ ἀσβεστοκονίαμα ὑδραυλικόν.

Β') ***Ὑδραυλικὰ κονιάματα.*** Ταῦτα πήγνυνται καὶ σκληρύνονται ἐν ὑγρᾷ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ, ἀποτελοῦνται δ' ἐξ ἀσβέστου καὶ πουζολάνας, ὑδραυλικῆς κονίας (ἀσβέστου ὑδραυλικῆς, σιμέντου) ἢ καὶ ἀμφοτέρων καὶ ἄμμου. Τὴν ἄμμον ἐνίοτε ἀναπληροῖ ἡ πουζολάνα ἢ αὐτὴ ἡ κονία. Τὸ μεῖγμα ἀναμειγνυόμενον μετὰ τοῦ ἀπαραιτήτου μόνον, ὡς εἴπομεν, ὕδατος διὰ χειρωνακτῶν ἢ διὰ μηχανικῶν μέσων (ἀναμεικτήρων) πήγνυται βραδέως ἢ ταχέως, ἀναλόγως τῆς

Digitized by Google

φύσεως τῆς κονίας, σκληρυνόμενον μεγάλως σὺν τῷ χρόνῳ. Τὰ ὑδραυλικὰ κονιάματα, γνωστὰ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς ἡ διάσημος ρωμαϊκὴ κονία μετὰ ὑδραυλικῆς ἀσβέστου, πουζολάνας κτλ., ὄχι μόνον δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς ὑγρασίαν καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἔχουσι καὶ μεγάλην ἀντοχήν, διὸ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἀναπτύσσεται τὰ μέγιστα ὄχι μόνον διὰ τὰς τόσον διαδεδομένας κατασκευὰς ἐκ σκυροκονιάματος ὡπλισμένου ἢ μή, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀσβεστοκονιαμάτων εἰς τὰς ἄλλας δομικὰς ἐργασίας καὶ τὰ ἐπιχρίσματα. Τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην ἔφερεν ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ σιμέντων καὶ ἄλλων ὑδραυλικῶν κονιῶν σταθερᾶς ποιότητος καὶ εἰς τιμὰς προσιτάς. Ἡ πῆξις τῶν ὑδραυλικῶν κονιαμάτων ἐξηγεῖται διὰ τῆς κρυσταλλώσεως ἐνύδρων ἁλάτων τοῦ ἀσβεστίου, σχηματιζομένων διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὕδατος ἐπὶ διαφόρων ἀσβεστικῶν ἑνώσεων. Ὁ μηχανισμὸς τῆς πήξεως, ὅστις διελευκάνθη σημαντικῶς διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ H. Le Chatelier (1887), στηρίζεται ἐπὶ τῶν γενικῶν νόμων τῶν διαλύσεων· κατὰ ταῦτα αἱ διάφοροι καταστάσεις ἑνὸς σώματος, ἀλλοτροπικαὶ ἢ διαφόρου δεσμεύσεως ὕδατος ἔχουσι κατὰ κανόνα διάφορον συντελεστὴν διαλύσεως, τόσον μεγαλύτερον ὅσον, ἀπέχουν περισσότερον τῆς καταστάσεως ἰσορροπίας. Ἄνυδρα σώματα δυνάμενα νὰ προσλάβωσιν ὕδωρ, μὴ ὄντα ἐν ἰσορροπίᾳ πρὸς αὐτό, εἶναι πολὺ πλέον διαλυτὰ τῶν ἐνύδρων μορφῶν αὐτῶν. Οὕτως ἡ ἄνυδρος γύψος εἶναι πεντάκις πλέον διαλυτὴ τῆς καθ' ἑαυτὸ (ἐνύδρου) γύψου. Ὅταν εἰς τοιαῦτα σώματα προστεθῇ ὕδωρ, σχηματίζεται τοπικῶς ὑπερκεκορεσμένη διάλυσις ὕδατος, ἐξ ἧς, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Berthollet κατακρημνίζεται τὸ ἔνυδρον ὀλιγώτερον διαλυτὸν σῶμα. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν γύψον καὶ εἰς τὰ ὑδραυλικὰ κονιάματα. Τὸ ἀποβαλλόμενον ὕδωρ διαλύει νέαν ποσότητα ὀλιγώτερον ἐνύδρου σώματος καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τὸ φαινόμενον τοῦτο συνοδεύεται καὶ δι' ἐκλύσεως θερμότητος συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῶν χημικῶν δράσεων. Ἡ σβέσις τῆς ἀσβέστου ὀφείλεται εἰς ὅμοιον φαινόμενον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ ὄγκου ἥτις συνεπάγεται δι' αὐτῆς ἀντιθέτως καθιστᾷ τὴν μᾶζαν πολτώδη. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, σχετικῶς ἁπλοῦν διὰ τὴν γύψον, καθίσταται πολυπλοκώτερον εἰς τὰ ὑδραυλικὰ κονιάματα, διότι εἰς αὐτὰ ἔχομεν περισσότερα ἅλατα διαλυόμενα καὶ μεταξὺ αὐτῶν. Οὕτως εἰς τὸ τεχνητὸν σιμέντον Πόρτλανδ ἔχομεν ἰδίως δύο ἅλατα, τὸ κυριώτερον συστατικὸν αὐτοῦ, τὸ πυριτικὸν τριασβέστιον $3CaO,SiO_2$, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον σπουδαιότητος τὸ ἀργιλλικὸν διασβέστιον καὶ τριασβέστιον $2CaO,Al^2O^3$ καὶ $3CaO,Al^2O^3$. Τὰ ἅλατα ταῦτα σχηματίζουσι μεταξύ των δύο στερεὰς διαλύσεις τοῦ πυριτικοῦ εἰς τὰ ἀργιλλικὰ καὶ τῶν ἀργιλλικῶν εἰς τὸ πυριτικόν. Τὸ πυριτικὸν τριασβέστιον δεσμεῦον ὕδωρ μεταβάλλεται εἰς $SiO_2,CaO,2{,}5H_2O$ καὶ ἀποβάλλει ἄσβεστον $Ca(OH)^2$, τὰ ἀργιλλικὰ ἀσβέστια μεταβάλλονται εἰς $Al^2O^3,2CaO,6H^2O$ καὶ $Al^2O^3,3CaO,12H^2O$, ἡ ἄσβεστος δεσμεύεται ὑπὸ τῆς πυριτίας καὶ ἀσβέστου ἀργίλλου ἄλλων ἀσταθεστέρων ἁλάτων. Τὸ ὑπάρχον ὑπεροξείδιον σιδήρου Fe_2O_3 ἐνεργεῖ ὡς ἡ ἄργιλλος Al^2O^3, ἀλλὰ τὸ γεννώμενον σιδηρῶδες ἀσβέστιον ἀποσυντίθεται κατόπιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὑπὸ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος τοῦ ἀέρος, γεννῶν τὰς γνωστὰς κηλῖδας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σιμέντων τινῶν. Κατὰ τὴν πῆξιν, πρῶτον σχηματίζεται τὸ ἀργιλλικὸν ἀσβέστιον, τὸ ὁποῖον δίδει τὴν πρώτην συνοχήν, κατόπιν δὲ τὸ πυριτικὸν ἀσβέστιον, ὁπότε αὐξάνει ἡ ἀντοχή. Μία ἄλλη ἀντίδρασις, ἧς ἡ ἀνάλυσις ὀφείλεται ἐπίσης εἰς τὸν H. Le Chatelier, ἔχουσα μεγάλην σημασίαν, διότι ἐξηγεῖ τὴν καταστροφὴν ὑδραυλικῶν τινων κονιαμάτων σιμέντου καθαροῦ ὑπὸ τῆς θαλάσσης, εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ χλωριούχου ἀσβεστίου καὶ τοῦ θειικοῦ ἀσβεστίου ἐπὶ τοῦ ἀργιλλικοῦ τριασβεστίου, διὰ τοῦ σχηματισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐλευθέρας ἀσβέστου τοῦ σιμέντου ἐπὶ τοῦ χλωριούχου μαγνησίου καὶ τοῦ θειικοῦ μαγνησίου τοῦ θαλασσίου ὕδατος, θειοαργιλλικοῦ ἀσβεστίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν σχηματισμόν του ὑφίσταται ἐξόγκωσιν τῆς μάζης, ὡς ἡ ἄσβεστος κατὰ τὴν σβέσιν αὐτῆς, ἥτις διαθρύπτει τὸ κονίαμα. Ἡ ἀποφυγὴ τῆς ζημίας ταύτης εἶναι εὔκολος, ἐὰν εἰς τὸ κονίαμα σιμέντου προστεθῇ θηραϊκὴ γῆ ἢ ἄλλη πουζολάνα, ἥτις ἑνοῦται μὲ τὴν ἐκλυομένην κατὰ τὴν πῆξιν ἐλευθέραν ἄσβεστον. Ἐπίσης τελείαν ἀντίστασιν εἰς τὰς ἐκ τοιούτου λόγου φθορὰς πορουσιάζουσι τὰ ἀργιλλικὰ σιμέντα. Τὸ χλωριοῦχον νάτριον οὐδεμίαν ἔχει κακὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν σιμεντοκονιαμάτων. Τὰ λιπαρὰ ἔλαια καὶ λίπη ἔχουσι καταστρεπτικὴν ἐπιρροήν, διότι σχηματίζουσι διὰ τῶν ὀξέων των εὐδιαλύτους σάπωνας μὲ τὴν ἄσβεστον. Τὰ ὀρυκτὰ ὅμως ἔλαια, βενζῖναι καὶ πίσσα, ὄντα οὐδέτερα, οὐδεμίαν ἔχουσι κακὴν ἐπιρροήν. Τὸ σάκχαρον εἰς μικρὰν ἀναλογίαν, 2% ἐντὸς τοῦ ὕδατος, αὐξάνει τὴν ἀντοχὴν τοῦ κονιάματος· τοῦτο ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ χρησιμοποιεῖται ἀκόμη εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ἰδιότητες καὶ δοκιμασίαι τῶν κονιῶν καὶ κονιαμάτων. Αἱ ἰδιότητες τῶν κονιῶν ἐλέγχονται διὰ δοκιμασιῶν, αἵτινες γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μετρήσεως αὐτῶν, εἴτε μετὰ πῆξιν ἐν καθαρᾷ καταστάσει, ἢ ἐν ἀναμείξει μετὰ τῆς *κανονικῆς ἄμμου* (Sable normal, Normalsand) καὶ μετὰ προσθήκην ὡρισμένης ἀναλογίας ὕδατος. Μετρεῖται δὲ συνήθως μετὰ 3 ἡμέρας, μετὰ 28, καὶ μετὰ 6 μῆνας, 1 ἔτος, 3 ἔτη κλπ. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ διὰ τὰ κονιάματα. Αἱ δοκιμασίαι εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει ἐν ταῖς ἐφαρμογαῖς, καθ' ἃς συνήθως μετρεῖται ἐπὶ δοκιμίων ἡ ἀντίστασις κατὰ θλῖψιν καὶ ἐφελκυσμὸν μετὰ τὰς ἄνω προθεσμίας. Πληρέστεραι δοκιμασίαι περιλαμβάνουσι: α΄) Χημικὴν ἔρευναν. β΄) Φυσικὰς ἐρεύνας, ἤτοι: 1) Εἰδικὸν βάρος πραγματικὸν (ἄνευ κενῶν), 2) φαινομενικὸν εἰδικὸν βάρος (μετὰ κενῶν), 3) λεπτότης ἀλέσεως, 4) τρόπος καὶ χρόνος σκληρύνσεως, 5) κανονικὴ πλαστικότης, μετρουμένη κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη ἰδιότης, καὶ μεταξὺ ἄλλων διὰ τῆς διεισδύσεως βελόνης ὡρισμένων διαστάσεων ὑπὸ ὡρισμένην πίεσιν (βελόνη τοῦ Vicat), 6) αὔξησις τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὴν πῆξιν, 7) σταθερότης ὄγκου κατὰ τὴν ἐναλλαγὴν ὑγρασίας καὶ ξηρασίας (σχισμαὶ παχέων κονιαμάτων), 8) μεταβολὴ ὄγκου καὶ διαστάσεων κατὰ τὴν πῆξιν, 9) ἀδιαπερατότης εἰς τὸ ὕδωρ (πορῶδες), 10) ἀντοχὴ εἰς φθορὰν διὰ τριβῆς, 11) ἀντοχὴ κατὰ πλῆξιν, διάτμησιν, ἐφελκυσμὸν μετὰ ὡρισμένον χρόνον, 12) ἀντοχὴ μετὰ μακρὸν χρόνον, 13) ἀντοχὴ εἰς παγετόν. Τοιαῦται δοκιμασίαι γίνονται εἰς τὰ εἰδικὰ ἐργαστήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸ ἐργαστήριον ἀντοχῆς ὑλικῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου ἐν Ἀθήναις (βλ. καὶ λ. *σκυροκονίαμα*).

Ἡ ἀναλογία ἀναμείξεων τῶν ὑδραυλικῶν κονιαμάτων ποικίλλει ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν κονιῶν τῆς παχύτητος ἢ τῆς ἰσχνότητος ἀπὸ 1 πρὸς 3 μέχρις 6 καὶ 7 ἄμμου διὰ τὰ ἰσχνά. Διὰ τὰς ἀδιαπεράτους σιμεντοκονίας χρησιμοποιεῖται ἀναλογία 1:1 ἄμμου καὶ καθαροῦ σιμέντου· ἐξαίρετον ἀδιαπερατότητα προσδίδει ἡ ἀνάμειξις καὶ θηραϊκῆς γῆς ἢ τράση. Ἡ ἀναλογία μείξεως ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀντοχήν, ὡς καὶ ἐπίσης ἡ ἀναλογία ὕδατος· ὁ τύπος τοῦ Feret δίδει τὴν ἀναλογίαν ὕδατος τῶν κονιαμάτων σιμέντου

$$E = \frac{2}{3}\,\frac{P}{S+1} + 6{,}0 \quad \text{διὰ πλαστικὰ κονιάματα}$$

$$E = \frac{2}{3}\,\frac{P}{S+1} + 4{,}5 \quad \text{διὰ σκληρὰ κονιάματα}$$

ἔνθα E ποσὸν ὕδατος εἰς ἀναλογίαν βάρους τῶν ξηρῶν ὑλικῶν, P ἀναλογία ὕδατος διὰ πῆγμα (pâte) σιμέντου κανονικῆς συνοχῆς, S ἀναλογίαι εἰς βάρος κονιάματος δι' 1 σιμέντου. Οὕτω διὰ κονίαμα 1:3 καὶ σιμέντου κανονικῶς ἀπαιτοῦνται 25% ὕδατος, E διὰ τὰ πλαστικὰ κονιάματα εἶναι 10,17 καὶ διὰ τὰ σκληρὰ 8.67. Ἐπίσης καὶ ἡ κοκκομετρικὴ σύστασις τῆς ἄμμου ἔχει σημασίαν.

Χρήσεις τῶν κονιαμάτων. Αἱ χρήσεις τῶν κονιαμάτων εἰς τὴν δόμησιν (τοιχοποιίαν, πλινθοποιίαν καὶ σκυροκονίαμα) περιγράφονται εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα. Διὰ τὰ ἐπιχρίσματα, πλὴν τῶν εἰδικῶν, ὡς μαρμαροκονίας, γυψοκονίας, μωσαϊκῶν κτλ., τὰ κονιάματα κατασκευάζονται διὰ τριῶν διαστρώσεων: πετακτοῦ, χονδρᾶς ἄμμου, λεπτῆς ἄμμου, ἐφαρμόζονται δὲ διὰ τοῦ μυστρίου καὶ τρίβονται πρὸς λείανσιν διὰ τριβιδίου. Διὰ τὰ ἀγροτικὰ ἢ τὰ ἁπλᾶ κτίρια ἢ τοὺς μεσοτοίχους ἀρκεῖ τὸ πετακτόν. Τὰ ἐπιχρίσματα προστατεύουσι τοὺς τοίχους ἀπὸ τῆς ὑγρασίας, αὐξάνουσι τὸ δυσθερμαγωγὸν αὐτῶν καὶ προστατεύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς κρούσεις κτλ. Γίνονται παρ' ἡμῖν συνήθως δι' ἀσβέστου, μετὰ ἢ ἄνευ θηραϊκῆς γῆς εἰς τὰς τελευταίας διαστρώσεις ἰδίως· διὰ τὴν κατασκευὴν κορωνίδων, γλυφῶν ἢ ἄλλων ἀναγλύφων προστίθεται εἰς τὸ ἀσβεστοκονίαμα ὀλίγη γύψος καὶ κόνις μαρμάρου. Αἱ κορωνίδες καὶ γλυφαὶ λαμβάνουσι τὴν ὁριστικὴν αὐτῶν μορφὴν διὰ τῆς μετατοπίσεως κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος αὐτῶν τύπου ἐξ ἐλάσματος σιδηροῦ, φέροντος ἐπὶ τῆς τομῆς αὐτοῦ τὸ ἀντίστοιχον κοῖλον τῆς γλυφῆς. Τὸ ἔλασμα τοῦτο μετατοπίζεται ἐπὶ ὁδηγοῦ ξυλίνου καὶ ἡ κόψις του εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς γλυφῆς. Καὶ παρ' ἡμῖν ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ τέχνη τοῦ κονιαστοῦ, καὶ ὑπάρχουν ἐν Ἀθήναις τοιαῦται ἐξωτερικαὶ διακοσμήσεις ἐπὶ οἰκοδομῶν 50 ἢ 70 ἐτῶν, διατηρούμεναι ἄριστα. Ἡ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἀρξαμένη ἀναγέννησις τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν διάκειται πολλάκις δυσμενῶς πρὸς τὰς ἐξ ἀμμοκονιάματος ἐξωτερικὰς διακοσμήσεις τῶν κτηρίων, προτιμῶσα τὴν χρῆσιν εὐγενεστέρων καὶ διαρκεστέρων ὑλικῶν, ὡς ὁ λίθος καὶ τὸ μάρμαρον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ πρόοδος τῶν ὑδραυλικῶν κονιαμάτων ἐξεδηλώθη καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων παρασκευασμάτων ἐπὶ τῇ βάσει σιμέντου συνήθους ἢ λευκοῦ διακοσμήσεων ἐν ἀναμείξει πρὸς ἄμμον κεχρωσμένην διὰ βαφῆς, ἥτις ἐπιτρέπει τὴν κατασκευὴν στερεῶν καὶ ὡραίων ἐπιφανειῶν συναγωνιζομένων εἰς στερεότητα καὶ ὄψιν ἐπιτυχῶς διαφόρους φυσικοὺς λίθους. Ἡ χρῆσις αὐτῶν διεδόθη καὶ παρ' ἡμῖν, εἰς βάσεις καὶ προσόψεις οἰκοδομῶν. Κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ἀναστύλωσιν τῆς βορείου κιονοστοιχίας τοῦ Παρθενῶνος, ἐκρίθη τὸ ὑλικὸν τοῦτο κατάλληλον ὑπὸ τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν ἀναστύλωσιν ἀρχιτέκτονος Ν. Μπαλάνου πρὸς συμπλήρωσιν μικρῶν μερῶν τῶν σπονδύλων κτλ., ὡς παραπλήσιον κατὰ τὸ χρῶμα πρὸς τὰ ὑποστάντα τὴν ἐπήρειαν τοῦ χρόνου μάρμαρα. Τέλος ἡ ἐφαρμογὴ κονιαμάτων τινῶν ἰδίως ὑδραυλικῶν γίνεται καὶ μηχανικῶς διὰ τῆς χρήσεως πεπιεσμένου ἀέρος, ὅστις παρασύρει δι' εἰδικοῦ ὀργάνου τὸ κονίαμα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι ὑδαρές, καὶ τὸ ἐξακοντίζει εἰς λεπτὰ σταγονίδια ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Ἡ ἀμερικανικὴ συσκευὴ αὕτη ἐκλήθη cement-gun (=κανόνιον διὰ κονίαμα), ἐφηρμόσθη δὲ παρ' ἡμῖν διὰ τὴν ἐπένδυσιν διὰ σιμεντοκονίας τῆς μεγάλης σήραγγος ὑδρεύσεως τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ φράγματος τοῦ Χαράδρου.

Ἀσφαλτικὸν κονίαμα καὶ ***πισσοκονίαμα.*** Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ κονιάματα καλεῖται οὕτω μεῖγμα καθαρᾶς ἀσφάλτου διὰ τὸ πρῶτον, πίσσης διὰ τὸ δεύτερον καὶ ἄμμου, ἐφαρμοζόμενον διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τῶν ὁδῶν. Τὸ μεῖγμα τοῦτο παρασκευαζόμενον εἰς ἀναμικτῆρας θερμαινομένους καταλλήλως, ἐπιτρέπει τὴν κατασκευὴν ἐξαιρέτων ὁδοστρωμάτων, ἐφαμίλλων τῆς πιεστῆς ἀσφάλτου ἂν καὶ ὀλιγώτερον δαπανηρόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Le Chatelier*, Essai des matériaux hydrauliques (Παρίσιοι 1903). —*A. V. Magny*, La Construction en béton armé (1923).— *F. Taylor* καὶ *S Thompson*, Construction en Béton et Mortier de Ciment (1924). — *Ἰ. Ραπτάκη*, Οἰκοδομικὴ (Ἀθῆναι 1907).— *P. Le Gavrian*, Les Chaussés Modernes (Παρίσιοι 1928). — *E. Neumann*, Neuzeitlicher Strassenbau (Βερολῖνον 1927).—Beton-Kalender, Βερολῖνον.

Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

Κονιὰρ (Cogniard). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται δύο ἀδελφοὶ Γάλλοι, ἀμφότεροι δραματικοὶ συγγραφεῖς, ὁ *Κάρολος-Θεόδωρος* (1805—1872) καὶ ὁ *Ἰωάννης-Ἱππόλυτος* (1807—1882). Τῷ 1831 ἀνεβίβασαν τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου «Folies-Dramatiques» τὸ θεατρικὸν ἔργον «Ἡ τρίχρωμος κονκάρδα», κωμειδύλλιον εἰς τρεῖς πράξεις, ὅπερ ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ἔκτοτε, πάντοτε συνεργαζόμενοι, συνέγραψαν μέγαν ἀριθμὸν δραμάτων, κωμῳδιῶν, κωμειδυλλίων κλπ., ἐκ τῶν ὁποίων καλύτερα εἶναι: «Οἱ θερμασταὶ» μελόδραμα, «Ἡ κόρη τοῦ ἀέρος» φαντασμαγορία, «Ἡ λαῖλαψ», «Αἱ χίλιαι καὶ μία νύκτες» κ. ἄ. Τῷ 1840 ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου «Πὸρτ-Σαὶν-Μαρτὲν» μέχρι τοῦ 1845, ὁπότε ὁ Θεόδωρος ἐκράτησε μόνος τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἰωάννης ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου «Βωντεβὶλ» καὶ ἀπὸ τοῦ 1854—1869 τοῦ θεάτρου «Βαριετέ».

Μ. Ν. Δ.

Κόνιαρη, ἢ ***Κουγιούγγερη*** *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ χωρίου *Χλόη* (βλ. λ.).

Κόνιαρης, *Ἰωάννης*. Δήμαρχος Ἀθηναίων (1801—1872). Ἀνέλαβε διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ὡς πρῶτος δημαρχικὸς πάρεδρος τὴν διοίκησιν τοῦ δήμου μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων Ν. Ζαχαρίτσα (1851). Ἐξετέλεσε πολυάριθμα ἔργα, ἐν οἷς γεφύρας, ἐπιστρώσεις ὁδῶν κτλ., ἐφώτισε τὴν πόλιν καὶ συνέστησε σχολεῖον θηλέων, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνεγράφησαν ἀμέσως 650 κοράσια. Τῷ 1853 ὁ Κόνιαρης ἐγένετο δήμαρχος, διετέλεσε δὲ τοιοῦτος μέχρι τέλους τοῦ 1854.

Θ. Β.

κονιάρης (ὁ), ἢ ***κονιάρος***. Ὀνομασία ἀποδιδομένη ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας ἰδίως εἰς ὡρισμένην κατηγορίαν φανατικῶν Τούρκων, προερχομένων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος συνδέεται κατά τινας μὲ τὸ *Ἰκόνιον* (τουρκ. *Κόνια*), ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς κοιτὶς τῶν φανατικωτέρων καὶ αἱμοβορωτέρων Τούρκων. Ἐν τούτοις, κατ' ἄλλους ἡ ἐτυμολογία αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή. Κατὰ τὰς συνήθεις παραδόσεις οἱ Κονιάροι ἐγκατεστάθησαν μετὰ τῶν ἄλλων κατακτητῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ ἀπὸ τῶν πρώτων ἀκόμη χρόνων τῆς τουρκοκρατίας ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Α΄. Τὰ ὑπ' αὐτῶν κατοικούμενα χωρία ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Κονιαροχώρια*, ἠριθμοῦντο δὲ τοιαῦτα, ἐν Θεσσαλίᾳ μόνον, ὑπὲρ τὰ διακόσια μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ὁπότε τὰ πλεῖστα τούτων ἠρημώθησαν ἐκ τοῦ ἐνσκήψαντος τῷ 1760 λοιμοῦ. Τῆς λέξεως γίνεται μνεία εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια, γνωστότατος δὲ εἶναι ὁ στίχος, ὃν ὁ γηραιὸς Ὄλυμπος ἀπευθύνει πρὸς τὴν ἀπέναντι αὐτοῦ Ὄσσαν, πρὸς τὴν ὁποίαν φέρεται φιλονικῶν: «Τί μὲ μαλώνης, Κίσσαβε, κονιαροπατημένε!»

—Ω.

κονιαροπατημένος, *—η*, *—ο*· δημοτ., ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον πατοῦν οἱ Κονιάροι, οἱ Τοῦρκοι, ὑποδουλωμένος εἰς τοὺς Τούρκους: ᾆσμ. «μὴ μὲ μαλώνης, Κίσσαβε, κονιαροπατημένε».

Κονιάρος· βλ. λ. *Κονιάρης*.

κονιάσιος ***βαθμὶς*** (Coniacien) *[Γεωλογ.]*. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν ἐννέα βαθμίδων στρωμάτων (ἡλικιῶν), εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἀνωτέρα κρητιδικὴ ἢ νεοκρητιδικὴ ὑποδιάπλασις (ὑποπε-

Digitized by Google

ρίοδος) τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων (αἰῶνος). Ἡ βαθμὶς αὕτη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν *ἐμσέριον* (βλ. λ.) σειρὰν στρωμάτων, ὠνομάσθη δὲ οὕτως ὑπὸ τοῦ Γάλλου γεωλόγου Κοκάν. Γ. Κ. Γ.

κονίασις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κονιᾶν, ἡ διὰ κονιάματος ἐπάλειψις τοῦ τοίχου, ἄλλως *ἀμμοκονίασις*, κοιν. *σουβάτισμα*.

κονιαστὴς (ὁ), καὶ *κονιατής*· ὁ κονιῶν, ἄλλως *ἀμμοκονιαστής*, κοιν. *σουβατζής*.

κονιατὴρ (ὁ)· ὕφασμα (κοιν. *στακτόπανον*) χρησιμεῦον κατὰ τὴν πλύσιν εἰς διήθησιν τῆς κονίας (τέφρας ξύλων ἢ ἀνθρακικῆς σόδας)· ‖ συσκευὴ μαλάξεως καὶ ἀναμείξεως κονιάματος.

κονιατὸς (ὁ) (Coniatus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους μὲ κεκαλυμμένον ὑπὸ στιλπνῶν λεπίων σῶμα. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κονιατὸς ὁ χρυσόχλωρος* (Coniatus chrisochlorus). Οὗτος ἔχει σῶμα ᾠοειδὲς καὶ ἐπίμηκες, κεραίας μετρίου μήκους, καμπτομένας καὶ σχηματιζούσας γωνίαν, πόδας μετρίου μεγέθους, τὸ πρῶτον ζεῦγος ἐπιμηκέστερον τῶν λοιπῶν καὶ χρῶμα λευκομελανὸν μετὰ κυανομελανῶν καὶ φαιῶν λεπτῶν γραμμώσεων κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος. Αἱ κάμπαι του, ὡς καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔντομα, ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Κονιατσῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 683. Χ. Δ.

κονιγκινίδαι (οἱ) (Koninckinidae Dawidson) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *σπειριφερακιοειδῆ ἀρτικουλᾶτα* ἢ *ἀρθρωτὰ βραγχιόποδα* μαλακιοειδῆ. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν μικρὰ μὲ κοιλόκυρτα ἰνώδη κελύφη, μὲ εὐθὺ χεῖλος κλείθρου καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χθαμαλὴν αὐλήν. Ὁ σπόνδυλος τῆς κοιλιακῆς θύρας τοῦ ὀστράκου των ἔφερε μικρὸν στρογγύλον ἄνοιγμα ἢ ἦτο ἀδιάτρητος. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *κονιγκίνα, κονιγκέλλα, ἀμφικλίνη, θηκοσπεῖρα*, κλπ. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς θαλασσογενῶν πελαγίων στρωμάτων τῆς τριασίου καὶ λιασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, κυρίως δὲ εἰς τὸ ἀλπινικὸν σύστημα στρωμάτων. Γ. Κ. Γ.

κονιγκίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἔνυδρον φωσφορικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $FePO_4 . 3H_2O$. Κρυσταλλοῦται πιθανῶς εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς μικρὰ σφαιρίδια χρώματος κιτρίνου ἐν Richelle παρὰ τὴν Visé τοῦ Βελγίου. Γ. Β.

κόνιδα (ἡ), καὶ **κονίδα**· δημοτ. περιληπτικόν, τὰ ᾠὰ τῶν φθειρῶν καὶ τῶν κόρεων (βλ. *κονίς*): «τὸ κεφάλι του εἶναι γεμᾶτο κονίδα».

Κονιδαρᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βασιλικάδων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 91. Γ. Κ. Δ.

Κονίδες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Συστὰς σκοπέλων τῆς ΒΑ. ἐσχατιᾶς τῆς Μήλου, ἀποτελούντων (πλάτ. 36°46′00″ Β., μῆκ. 24°31′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolo and Polino islands) τὸ ΝΔ. μέρος τοῦ στενοῦ Πολόνι, μεταξὺ Μήλου καὶ Κιμώλου. Σ. Ε. Λ.

κονιδιάζω· εἶμαι γεμᾶτος κονίδα: «κονίδιασε τὸ κεφάλι του καὶ δὲν ξεψειριάζει εὔκολα».

κονίδιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ κύτταρον τῶν κρυπτογαμικῶν φυτῶν καὶ κυρίως τῶν *μυκήτων*, ὅπερ εἶναι ἐξώσπορον καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν ἀναπαραγωγήν. Κ. ΠΑΠ.

Κονιδίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐλαιοπαραγωγὸν καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 396. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Κοπελιάδες* καὶ *Σκουφέϊκα*. Χ. Δ.

Κονιὲ (Cogniet), ***Λέων***. Γάλλος ζωγράφος (1794—1880). Κατέγινεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ζωγραφικήν, ἐξετέλεσε δὲ πολυαρίθμους ἱστορικοὺς πίνακας, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται: «Ὁ ἅγιος Στέφανος» εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, «Le départ pour l'armée de la Garde nationale de Paris en 1792» (μουσεῖον Βερσαλλιῶν). «Expédition d'Fgypte» (μουσεῖον Λούβρου), «La bataille de Rivolie» κτλ. Ἐπίσης ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ σχέδια, αἱ μικραὶ εἰκόνες του καὶ πολλαὶ προσωπογραφίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ στρατάρχου Μαιζών, τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου-Φιλίππου, τοῦ διδασκάλου του Γκερὲν κ. ἄ. Θ. Β.

Κονιεκπόλσκη, *Στανίλαος*. Πολωνὸς στρατιωτικὸς (1591—1646). Τῷ 1619 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὁπότε συλληφθεὶς αἰχμάλωτος παρέμενεν ἐπὶ τριετίαν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Πολωνίαν διωρίσθη διοικητὴς ὅλων τῶν δημοκρατικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ κεφαλῆς στρατεύματος 25.000 ἀνδρῶν ἐνίκησεν 60 000 Τατάρους. Τῷ 1626 ἀνέκοψε τὴν εἰς Πρωσσίαν νικηφόρον προέλασιν τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, ὃν ἐνίκησε δίς. Τῷ 1632, διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῆς Πολωνίας, ἐπεχείρησε νικηφόρους ἐκστρατείας ἐναντίον τῶν Ταταρων καὶ τῶν Τούρκων. Λ. Α.

Κονιένα (Cognena) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος καὶ λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 41°02′ Β., μῆκ. 9°32′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 163: Cape Ferro to port Brandinchi). Εἶναι τὸ *Ἡραῖον* τοῦ Πτολεμαίου (Γ' γ' 7), τὸ Heralytra τοῦ Πλινίου (3,85). Σ. Ε. Λ.

κόνιζα (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *κόνυζα*.

Κονιζωπὴ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποσειδωνίας τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 33.

κονικλίς, —*ίδος* (ἡ). Δαμαλεῖος λύμφη παρασκευαζομένη ἐκ κονίκλων. Εἶναι τῆς αὐτῆς ἀξίας μὲτ ἣν ἐκ τῶν δαμάλεων παρασκευαζομένην τοιαύτην (βλ. λ. *δαμάλειος ὕλη*). Κ. Α. Τ.

κόνικλος (ὁ) (Lepus coniclus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν λαγωϊδῶν.

Κατάταξις. Διάφοροι τρόποι διὰ τὴν κατάταξιν τῶν κονίκλων εἰς διαφόρους ποικιλίας προετάθησαν κατὰ διαφόρους καιρούς. Σήμερον ἡ κατάταξις τούτων γίνεται ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των καὶ τῆς διευθύνσεως καὶ τοῦ μήκους τῶν ὤτων των. Διακρίνονται ὅθεν οἱ κόνικλοι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς *μεγάλους, μετρίους* καὶ *μικρούς*, ἢ *μεγαλοσώμους, μετριοσώμους* καὶ *μικροσώμους*· ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἔχοντας *εὐθέα, κρεμάμενα* καὶ *μικρότατα* ὦτα. Ἐνταῦθα ἐλήφθη ὑπ' ὄψει ἡ κατὰ μέγεθος διαίρεσις, ἥτις θεωρεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ζῳοτεχνῶν ὡς ἡ καταλληλοτέρα καὶ εὐκολωτέρα.

Ἀνατομία κονίκλου.

1=Στόμα. 2=Ὑπογλώττιοι ἀδένες. 3=Ὑποσιαγόνιοι ἀδένες. 4=Παρωτικοὶ ἀδένες. 5=Λάρυγξ. 6=Καρωτίς. 7=Ἀορτή. 8=Καρδία. 9=Πνεύμονες. 10=Ξιφοειδὴς ἀπόφυσις τοῦ στέρνου καὶ διάφραγμα. 11=Ἧπαρ. 12=Στόμαχος. 13=Σπλήν. 14=Νεφρός. 15=Οὐρῆθρα. 16=Κύστις. 17=Ἕδρα. 18=Τυφλὸν ἔντερον. 19=Παχὺ ἔντερον. 20=Λεπτὸν ἔντερον. 21=Ἄκρον τυφλοῦ ἐντέρου. 22=Τραχεῖα ἀρτηρία. 23=Οἰσοφάγος.]

Πᾶσαι αἱ κατωτέρω ποικιλίαι προῆλθον ἐκ τοῦ *κονίκλου τοῦ κοινοῦ* ἢ *κατοικιδίου* (Lepus coniclus communis ἢ domesticus), ὅστις πάλιν προῆλθεν ἐκ τῆς πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐξημερώσεως τοῦ *ἀγρίου κονίκλου* (Lepus coniclus). Πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν δὲν ἦσαν γνωσταὶ εἰμὴ τρεῖς ποικιλίαι κονίκλων: ὁ *κοινός*, ὁ *ἀργυρόχρους* καὶ ὁ *κόνικλος τῆς Ἀγκύρας* (Lepus Angora). Ὁ κοινὸς κόνικλος διεκρίνετο ἀναλόγως τοῦ χρωματισμοῦ του, εἰς *λευκόν, ἐρυθρόφαιον* καὶ *πυρρόν*· ὁ ἀργυρόχρους διεκρίνετο ἐκ τοῦ θαυμαστοῦ ἀργυροῦ χρώματος τοῦ τριχώματός του καὶ ὁ τῆς Ἀγκύρας ἐκ τοῦ μεταξοειδοῦς τριχώματός του.

Κόνικλος ὁ κοινός. Οὗτος ἔχει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Κεφαλὴν ἰσχυρὰν μετὰ μακρῶν ὤτων, ὀπισθίους πόδας βραχεῖς, τελευτῶντας εἰς τέσσαρας δακτύλους, προσθίους πόδας βραχυτέρους ἐκ τῶν ὀπισθίων καὶ τελευτῶντας εἰς πέντε δακτύλους· πάντες οἱ δάκτυλοι καλύπτονται ὑπὸ τριχώματος. Τρίχωμα βραχὺ καὶ παχύ. Ἡ ὀδοντοφυΐα παρουσιάζει ἀνὰ ἓν ζεῦγος κοπτήρων εἰς τὴν ἄνω καὶ κάτω σιαγόνα, καὶ πέντε ἢ ἓξ ζεύγη γομφίων εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα καὶ πέντε ζεύγη εἰς τὴν κάτω· κυνόδοντες ἐλλείπουσιν. Οἱ κοπτῆρες τῆς ἄνω σιαγόνος φέρουσι συνήθως ἀναναπτύκτους τοιούτους κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἐπιφάνειαν. Οἱ γομφίοι τῆς ἄνω σιαγόνος εἶναι μεγαλύτεροι τῶν τῆς κάτω, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὴν μάσησιν ὁ κόνικλος ἐκτελεῖ πλαγίας κινήσεις τῶν σιαγόνων του, παρομοίας πρὸς τὰς τῶν μυρηκαστικῶν. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ τριχώματος εἶναι ποικίλος, λευκός, μελανός, κυανομελανός, φαιός, ἐρυθρόπυρρος, πυρρός, πυρρόξανθος, μελανόλευκος, φαιομελανὸς κτλ.

Ἡ εὐκολία τῆς διατηρήσεως καὶ ἡ ποικίλη χρησιμοποίησις τοῦ ζῴου τούτου προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ἡμερωθὲν καὶ ἐγκλιματισθὲν ζῷον ἐκ πάντων τῶν κατοικιδίων. Ὁ κόνικλος ὁ κοινός, μεθ' ὅσης εὐκολίας ἐξημερώθη, μετ' ἴσης ἐκ τῆς ἡμέρου καταστάσεως μεταβαίνει εἰς τὴν ἀγρίαν. Ἡ θήλεια γεννᾷ πολλάκις τοῦ ἔτους, καθ' ἕκαστον δὲ τοκετὸν 6—12 μικρά. Τὸ κρέας του εἶναι νόστιμον καὶ τὸ δέρμα του χρησιμοποιεῖται ποικίλως. Ὁ κόνικλος ὁ κοινὸς εἶναι διαδεδομένος εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ.

Μεγαλόσωμοι κόνικλοι. *Κόνικλος γίγας τῆς Φλάνδρας*. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος πάντων τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν ποικιλιῶν τῶν κονίκλων καὶ γνωστὸς ὑπὸ πλεῖστα ὀνόματα, *βελγικός, μεγαλόσωμος ὁλλανδικός, παταγονικός, ἀμερικανικός, ἰταλικὸς* καὶ *ἀνδαλούσιος*. Τινὲς διατείνονται ὅτι μετεφέρθη κατὰ τὸ 1808 ἐξ Ἀμερικῆς εἰς τὴν Φλάνδραν, ἄλλοι δὲ ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1555 ἤδη διέτρεφον τὴν ποικιλίαν ταύτην ἐν Βερώνῃ τῆς Ἰταλίας. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ἀγνοεῖται ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς του, ἀλλ' εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι οὗτος ἐν Φλάνδρᾳ ἀνετράφη καὶ ἐβελτιώθη, διότι καὶ σήμερον ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ παράγονται καὶ ἀνατρέφονται οἱ καλύτεροι κόνικλοι τῆς ποικιλίας ταύτης.

Κυριώτεροι ζῳοτεχνικοὶ χαρακτῆρες τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι: Μῆκος 100—110 ἑκατοστόμετρα καὶ σῶμα ὀγκῶδες, εὐρὺ καὶ πεπιεσμένον κατὰ τὴν ῥάχιν ἐν εἴδει ὀρθογωνίου. Ὁ ἄρρην ἔχει ὀγκωδεστέραν κεφαλὴν τῆς θηλείας. Τὰ ὦτα εἶναι μεγάλα, εὐθέα, πρὸς τὰ πρόσω διευθυνόμενα, σχηματίζοντα V, καὶ μὲ ἄκρα εὐρέα ἀπεστρογγυλωμένα. Τὸ λωγάνιον εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν ἄρρενα καὶ μέγα ἀλλὰ πεπλατυσμένον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, εἰς τὴν θήλειαν. Οἱ ὦμοι εἶναι εὐρύτατοι, οἱ δὲ πρόσθιοι πόδες ἰσχυρότατοι. Ἡ ῥάχις εἶναι ὁριζόντιος καὶ εὐρυτάτη. Τὸ ἄκρον τῆς ῥάχεως ἀπεστρογγυλωμένον. Ἡ οὐρὰ ἐπιμήκης καὶ ὁ χρωματισμὸς φαιοεπίξανθος, φαιοϋπόπυρρος, ἀργυρότεφρος κτλ. Προτιμῶνται οἱ κόνικλοι οἱ ἔχοντες ἀργυρότεφρον ἢ στιλπνὸς φαιὸν χρωματισμόν. Σπανιώτερος εἶναι ὁ στιλπνὸς μέλας χρωματισμός. Ἐκ τῆς διασταυρώσεως ζῴων διαφόρου χρωματισμοῦ προῆλθον κόνικλοι τῆς ποικιλίας ταύτης μὲ ποικιλωτάτας ἀποχρώσεις. Ἐλαττωματικὸς καὶ οὐχὶ ἐπιλογῆς κόνικλος θεωρεῖται ὁ ἔχων ὦτα κρεμάμενα, στίγματα λευκὰ ἐπὶ τοῦ στόματος, πόδας ἰσχνούς, οὐρὰν οὐχὶ εὐθεῖαν καὶ ῥάχιν γωνιώδη. Τὸ βάρος του κυμαίνεται μεταξὺ 7 καὶ 12 χιλιογράμμων καὶ ἐνίοτε φθάνει μέχρι 18 χιλιογράμμων (14 περίπου ὀκάδας).

Ἡ διατήρησις καὶ ἡ διατροφὴ τῆς ποικιλίας ταύτης ἀπαιτεῖ ἰδίαν ὅλως προσοχήν, ἡ δὲ γνώμη ὅτι ὁ κόνικλος οὗτος εὐκόλως διατρέφεται καὶ ἀναπτύσσεται δὲν φαίνεται τόσον ὀρθή. Ὁ γίγας τῆς Φλάνδρας γενικῶς εἶναι λυμφατικῆς φύσεως καὶ βραδέως ἀναπτύσσεται. Κατὰ τὸν ἕκτον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μῆνα λαμβάνει, ὁπωσδήποτε, ἱκανοποιητικὸν βάρος καὶ θεωρεῖται τελείως ἀνεπτυγμένος ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἔτους. Παρὰ ταῦτα δύναταί τις νὰ διασταυρώσῃ τοῦτον μετὰ τῆς θηλείας καὶ εἰς ἡλικίαν 8 μηνῶν, ἀλλ' ἄταξ μέχρι τῶν 12 μηνῶν, ἤτοι τῆς ἐνηλικιώσεώς του. Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωνται εἰς τὴν μητέρα πάντα τὰ γεννώμενα τέκνα της, ἀλλὰ μόνον 4—5 κατὰ τοκετὸν καὶ ἐπ' ὀλίγον μόνον χρονικὸν διάστημα. Τὰ νεογνὰ πρέπει νὰ διατηρῶνται καλῶς εἰς κατάλληλον, καθαρόν, ὑγρὸν καὶ εὐάερον μέρος. Οἱ ἐρασιτέχναι, οἵτινες ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκθέσωσι τὰ προϊόντα των εἰς διαφόρους ζῳοτεχνικὰς ἐκθέσεις, δέον, πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν περιποιήσεων, νὰ δίδωσιν εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν συνήθη κανονικὴν τροφὴν καὶ ποσότητα γάλακτος ἀναμεμειγμένου μετὰ μικρᾶς ποσότητος ἀλεύρου, καρόττων ἢ βρασμένων γεωμήλων. Ἀπαραίτητον θεωρεῖται, ὅπως ἀφίνωνται τὰ μικρὰ ὡς καὶ ἡ μήτηρ ἐπί τινας ὥρας τῆς ἡμέρας ἐλεύθερα ἐν μι-

Digitized by Google

ρᾷ αὐλῇ, διότι ἡ καθημερινὴ ἐλευθερία καθιστᾷ αὐτὰ ὑγιέστερα, ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ἁρμονικωτέραν ιευθέτησιν τῶν σωματικῶν γραμμῶν των καὶ καθιστᾷ τὰς μητέρας ἱκανὰς νὰ παραγάγωσιν εὐγενέστερα νεογνά.

Γενικῶς ὁ γίγας τῆς Φλάνδρας εἶναι ὁ θαυμαιώτερος κόνικλος διὰ τοὺς ἐρασιτέχνας, οἵτινες πιθυμοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι πολύτιμα ζῷα καὶ ἐπιδεικνύουσι ταῦτα εἰς διαφόρους ἐκθέσεις, ἀλλὰ συστηματικὸς κονικλοτρόφος οὐδέποτε πρέπει νὰ διατηρῇ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοιούτους κονίκλους, ιμὴ μόνον ἐλάχιστα ζῷα, τὰ πλέον μεγαλόσωμα διως διὰ τὴν διασταύρωσιν τούτων μετ' ἄλλων ποικιλιῶν.

Νορμανδικὸς κόνικλος. Παραπλήσιος, ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ σώματος, εἶναι ὁ *νορμανδικὸς κόνικλος* ἢ *γίγας νορμανδικός*, ὡς εἶναι γνωστότερος εἰς τοὺς κονικλοτρόφους. Οὗτος δὲν φέρει τὰς διαστάσεις τοῦ γίγαντος τῆς Φλάνδρας, ἀλλ' ὑπερτερεῖ τούτου ὡς πρὸς τὴν εὐκολωτέραν διατήρησιν καὶ τὴν ταχυτέραν ἀνάπτυξιν. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: Μῆκος 75—90 ἑκατοστομ. Κεφαλὴ βραχεῖα, εὐρεῖα καὶ ἐλαφρῶς κεκλιμένη. Ὀφθαλμοὶ ζωηροὶ καὶ τελείως ἠνεωγμένοι. Ὦτα ἁρμονικῶς διατεταγμένα ὡς πρὸς τὸ σῶμα, εὐθέα, μετρίου πλάτους καὶ μήκους, κρεμάμενα ἐναλλάξ. Σῶμα εὔρωστον καὶ καλῶς διαμορφωμένον. Λωγάνιον ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον παρὰ τῇ θηλείᾳ καὶ οὐδόλως παρὰ τῷ ἄρρενι. Πόδες βραχεῖς, ἰσχυροὶ καὶ πολυνευρώδεις. Τρίχες βραχεῖαι, λεπταὶ καὶ στιλπναί. Χρῶμα φαιόν, ἐλαφρῶς ὑπέρυθρον ἢ ἀποτελούμενον ἀναμεὶξ ἐκ φαιῶν καὶ πυρρῶν τριχῶν. Τὰ ὦτα πάντοτε ἔχουσι τὸ χρῶμα τοῦ σώματος καὶ μόνον τὰ ἄκρα τοῦ ἐσωτερικοῦ πτερυγίου εἶναι ἀνοικτοτέρου χρώματος. Οἱ πόδες ἔχουσι βαθύτερον ἢ ἀνοικτότερον χρῶμα ἢ τὸ σῶμα. Ἡ κοιλία φέρει ἀνοικτότερον χρωματισμὸν ἢ τὸ ἐπίλοιπον σῶμα καὶ ὑπόλευκον. Βάρος 4—5 χιλιογρ., σπανιώτερον φθάνον καὶ τὰ 8 χλγρ.

Ἡ ποικιλία αὕτη διατρέφεται κυρίως διὰ τὸ κρέας της. Ἡ διατήρησις καὶ ἀνάπτυξις τῶν κονίκλων τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι εὔκολος. Ἡ θήλεια εἶναι πολυτόκος. Τὰ ἄρρενα, ἅτινα προορίζονται διὰ τὸ σφαγεῖον, δέον νὰ ὀρχεοτομῶνται εἰς μικρὰν ἡλικίαν. Τα νεογνά, καλῶς καὶ ἀφθόνως διατρεφόμενα, ἀποκτῶσι νοστιμώτατον κρέας, εἶναι δὲ κατάλληλα πρὸς πώλησιν εἰς ἡλικίαν 4 μηνῶν. Ἐλαττωματικοὶ θεωροῦνται οἱ νορμανδικοὶ κόνικλοι οἱ παρουσιάζοντες σῶμα λίαν ἐπίμηκες, ὦτα παχέα, εὐρέα, ἀπεστρογγυλωμένα καὶ κρεμάμενα ἀμφότερα, λωγάνιον λίαν ἀνεπτυγμένον παρὰ τῇ θηλείᾳ, τρίχας μακρὰς καὶ ἐριώδεις, χρῶμα σκοτεινῶς φαιὸν ἢ ὑποκίτρινον, κηλῖδας λευκὰς ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ρύγχους ἢ τῶν ποδῶν, βάρος δὲ κατώτερον τῶν 4 χιλιογράμμων.

Κόνικλος ὁ κριός. Ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ διατηρεῖται κυρίως ὑπὸ τῶν ἐρασιτεχνῶν κονικλοτρόφων. Ἡ καταγωγή του εἶναι ἀγγλική, καίτοι πολλοὶ φυσιοδίφαι φρονοῦν ὅτι οὗτος κατάγεται ἐκ τῆς Κίνας ἢ ἐκ τῆς πόλεως Λόπης τῆς Ἀσίας. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ κονίκλου τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι τὰ παμμέγιστα κρεμάμενα ὦτά του, ἅτινα κοσμοῦσι τὴν μεγάλην, ὀγκώδη κεφαλήν του, καὶ ἅτινα προσδίδουσιν ἰδιόρρυθμον φυσιογνωμίαν. Τὰ ὦτά του εἶναι τόσον μακρά, ὥστε σύρονται ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν ποικιλίαν ταύτην παρήγαγε πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν Ἄγγλος τις ἐρασιτέχνης κονικλοτρόφος, δι' ἀλλεπαλλήλων δὲ διασταυρώσεων ἐβελτιώθη καὶ παρήχθη ὁ σημερινὸς κόνικλος-κριός. Ἐκ τῆς ἀγγλικῆς ποικιλίας ἐδημιουργήθη καὶ ἡ γαλλικὴ παραλλαγὴ τοῦ κονίκλου-κριοῦ. Οἱ πρῶτοι ἀγγλικοὶ κόνικλοι τῆς ποικιλίας ταύτης εἰσήχθησαν ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Gerard τῷ 1852, διευθυντοῦ τοῦ βοτανικοῦ κήπου τῆς Λυῶνος, ὅστις κατόπιν ἵδρυσε συστηματικὸν κονικλοτροφεῖον ἐν Παρισίοις. Μετὰ τοῦτον ὁ Cordonnier εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ διασταυρώσῃ ἄρρενα ἀγγλικὸν κόνικλον-κριὸν μετὰ θηλείας τῆς Φλάνδρας. Ἐκ τῆς διασταυρώσεως ταύτης προῆλθεν ἡ γαλλικὴ παραλλαγὴ τοῦ κονίκλου τούτου.

α') *Ἀγγλικὴ ποικιλία.* Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι: Σῶμα εὔρωστον καὶ ὦμοι λίαν χαμηλοί· ἡ ράχις ἐλαφρῶς κυρτοῦται καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος, οἱ πρόσθιοι πόδες ἀπομακρύνονται μᾶλλον ἀπ' ἀλλήλων, τὸ λωγάνιον, ὅπερ μόνον αἱ θήλειαι φέρουν, εἶναι ἀνεπτυγμένον μέν, ἀλλὰ κανονικόν, καὶ ἡ κεφαλὴ εἶναι μᾶλλον κυρτὴ κατὰ τὴν κορυφήν της, φέρει δὲ μετρίου μήκους τρίχας. Τὸ οὖς, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτερον τῶν γνωρισμάτων, παίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ποικιλίας ταύτης. Τοῦτο εἶναι στενὸν κατὰ τὴν βάσιν του καὶ εἶτα ἀποτόμως διευρύνεται, λαμβάνον τὴν μεγαλυτέραν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν περὶ τὸ μέσον τοῦ μήκους του, εἶτα δ' ἄρχεται περιοριζόμενον κατὰ πλάτος μέχρι τοῦ ἄκρου του, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ εἶναι λίαν αἰχμηρόν. Τὸ οὖς δέον νὰ πίπτῃ περιβάλλον τὸν ὀφθαλμόν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀποκρύπτῃ τοῦτον τελείως καὶ νὰ ἐφάπτεται τῶν παρειῶν. Τὸ εὖρος τοῦ ὠτὸς δέον νὰ εἶναι τὸ τέταρτον τοῦ μήκους του. Τὸ βάρος τοῦ κονίκλου τούτου κυμαίνεται μεταξὺ 6 καὶ 9 χιλιογράμμων. Ὁ χρωματισμὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁμογενής. Διασταύρωσις τῆς ποικιλίας ταύτης μετὰ κοινοῦ κονίκλου δίδει κονίκλους διαφόρων χρωμάτων, ὡς κυανόλευκον, λευκόφαιον, κιτρινόλευκον, πυρρόλευκον, μελανόλευκον κτλ.

β') *Γαλλικὴ παραλλαγή.* Ὁ κόνικλος τῆς παραλλαγῆς ταύτης φέρει κεφαλὴν ἀρκετὰ ὑψηλὰ τοποθετημένην, λαιμὸν ἐλαφρῶς τοξοειδῆ καὶ ράχιν κανονικῶς κυρτήν. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μικροτέρα κατ' ὄγκον τῆς προηγουμένης ποικιλίας καὶ κατά τι ἐπιμηκεστέρα εἰς τὴν θήλειαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι στρογγύλοι καὶ τελείως ἠνεωγμένοι. Τὰ ὦτα εἶναι μακρότατα καὶ εὐρύτατα, στενὰ κατὰ τὴν βάσιν των, εὐρύτερα περὶ τὸ μέσον των καὶ στενότερα κατὰ τὴν κορυφήν των. Τὸ μῆκός των φθάνει τὰ 30 καὶ σπανιώτερον τὰ 32 ἑκατοστ. Οἱ πόδες εἶναι ἰσχυροί, εὔρωστοι καὶ τελείως εὐθεῖς. Τὸ λωγάνιον τῆς θηλείας οὐχὶ ὑπερμέτρως ἀνεπτυγμένον. Τὸ τρίχωμα παχύ, ἀρκετὰ μακρὸν καὶ σκληρὸν κατὰ τὴν ἁφήν. Τὸ βάρος τοῦ κονίκλου τῆς ποικιλίας ταύτης φθάνει μέχρις 8 κιλῶν καὶ σπανιώτερον μέχρις 11 κιλῶν. Ὁ χρωματισμὸς ποικίλος ἀλλὰ ὁμογενής· οἱ συνηθέστεροι χρωματισμοὶ εἶναι ὁ λευκός, ὁ μελανός, ὁ κυανοῦς, ὁ φαιός, ὁ κίτρινος καὶ ὁ ἐπίξανθος. Ὁ μετὰ διαφόρων ἀποχρώσεων χρωματισμὸς ὀφείλεται εἰς τὴν διασταύρωσιν ἄρρενος κριοῦ μετὰ τῆς θηλείας γίγαντος τῆς Φλάνδρας, ὁπότε τὰ νεογνὰ ἔχουσι μελανόλευκον, κυανόλευκον, κτλ. χρωματισμόν.

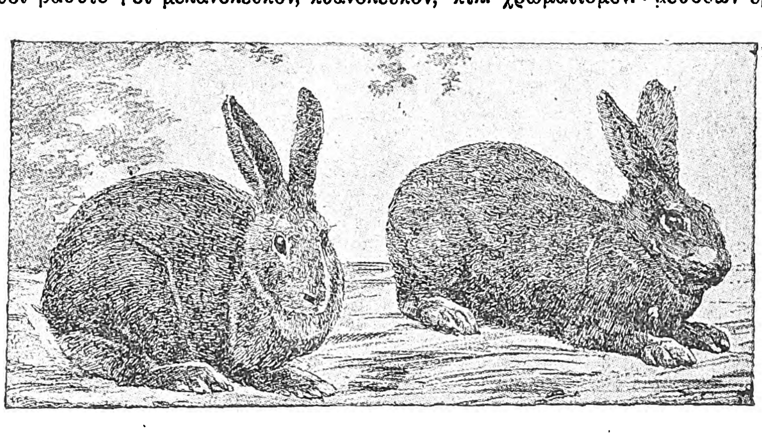

Νορμανδικός.

Βελγικὸς κόνικλος. Εἶναι ἰθαγενὴς τοῦ Βελγίου καὶ θεωρεῖται ὅτι προῆλθεν ἐκ λαγωοῦ μετὰ γίγαντος τῆς Φλάνδρας ἢ ἑτέρου βελγικοῦ μεγαλοσώμου κονίκλου διὰ καταλλήλου διασταυρώσεως. Ἡ προέλευσις τούτου ἐκ λαγωοῦ καὶ κονίκλου, ἐξ οὗ καὶ ἡ κοινὴ ὀνομασία του βελγικὸς λαγωός, λόγῳ ἰδίως τοῦ χρωματισμοῦ του καὶ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος τῶν χαρακτηριστικῶν του πρὸς τὸν λαγωόν, δὲν φαίνεται ἀληθής. Οἱ κόνικλοι οὗτοι ἄλλοτε ἦσαν περιζήτητοι εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου ἐπληρώθησαν πρὸ τριακονταετίας περίπου 3.125 γαλλικὰ φράγκα τὸ ζεῦγος. Ὁ βελγικὸς κόνικλος ταχέως διεδόθη πανταχοῦ σχεδὸν τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ ἑκάστη χώρα προσεπάθησε διὰ καταλλήλου βελτιώσεως νὰ παραγάγῃ ἐκ τούτου ἰδίαν, ἰθαγενῆ οὕτως εἰπεῖν, παραλλαγήν. Περισσότερον πάντων ἐπέτυχον οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες καὶ παρήγαγον τὰ ἄριστα τῶν ζῴων τῆς ποικιλίας ταύτης, ἅτινα καὶ προτιμῶνται πάντων τῶν λοιπῶν ὑπὸ τῶν κονικλοτρόφων. Οἱ βελτιωμένοι κόνικλοι τῆς παρούσης ποικιλίας κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἔχουσι τὸν χρωματισμόν, ὅστις ἀπαραιτήτως δέον νὰ παρουσιάζῃ τὰς κατωτέρω τρεῖς ἀποχρώσεις.

α') Λευκήν. Αὕτη διακρίνεται ἐκ τῆς λευκῆς λωρίδος, ἥτις περιβάλλει τὰς ὀφθαλμικὰς κόγχας καὶ ἐκτείνεται πρὸς τὰ πρόσω τοῦ προσώπου διήκουσα μέχρι τῆς ρίζης τῶν μυστάκων καὶ πρὸς τὰ ὄπισθεν μέχρι τῶν ὤτων, καὶ ἐκ τοῦ λευκοῦ χρώματος τῆς κοιλίας. Λευκὴ κηλὶς ἢ στίγμα ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ρύγχους ἢ ἐπὶ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, θεωρεῖται ὡς ἐλάττωμα διὰ τὸ βελτιωμένον ζῷον.

β') Πυρρόξανθον. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν χρωματισμὸν τοῦ σώματος. Ὑποδεέστερα θεωροῦνται τὰ ζῷα, ἅτινα φέρουσι σποραδικῶς μελανὰς τρίχας, καί:

γ') Σκοτεινήν. Τὸ τρίχωμα δέον νὰ εἶναι σκοτεινῶς φαιόν, ὁμοιογενές, τοὐλάχιστον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, ποικιλλόμενον ἐνίοτε καὶ ὑπό τινων στιλπνῶν τριχῶν. Ἕτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ζῴων τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι: Σῶμα ἐπίμηκες, οὗ ἡ προοδευτικὴ ὕψωσις ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ σώματος δίδει εἰς τὸ ζῷον μορφὴν παραπλησίαν πρὸς τὴν τοῦ μανδολίνου. Κοιλία πολὺ πρὸς τὰ πρόσω τοῦ σώματος τοποθετημένη. Γλουτοὶ ἀπεστρογγυλωμένοι. Οὐρὰ εὐθεῖα. Ὦτα μήκους 12—14 ἑκατοστομέτρων, εὐρέα, λεπτυνόμενα κατὰ τὸ ἄκρον των, ἡμιδιαφανῆ, διευθυνόμενα κατ' εὐθεῖαν, ἐφ' ὅσον τὸ ζῷον εὑρίσκεται ἐν κινήσει καὶ ὄντα κεκλιμένα ἐπὶ τῶν νώτων, ἐφ' ὅσον τὸ ζῷον ἀναπαύεται. Κεφαλὴ ἐπιμηκεστέρα εἰς τὸ θῆλυ παρὰ εἰς τὸ ἄρρεν ζῷον, ὀγκωδεστέρα ὅμως εἰς τοῦτο. Ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ βαθέος κυανοῦ χρώματος. Πρόσθιοι πόδες λεπτοὶ καὶ βραχεῖς, ὀπίσθιοι πόδες ἐπιμηκέστεροι τῶν προσθίων καὶ συνάμα ἰσχυρότεροι. Ὁ κόνικλος οὗτος διατρέφεται τόσον διὰ τὸ κρέας του ὅσον καὶ διὰ τὸ δέρμα του, ὅπερ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν διφθερῶν. Οἱ ἄρρενες εἶναι καταλληλότατοι πρὸς γονιμοποίησιν εἰς ἡλικίαν 8 μηνῶν, ἀκατάλληλοι δὲ εἰς ἡλικίαν 18 μηνῶν, καὶ ἄνω, αἱ δὲ θήλειαι εἰς ἡλικίαν 9 ἢ 10 μηνῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἄνω τῶν τεσσάρων ἐτῶν. Καλυτέρου χρώματος καὶ γενικῶς τριχώματος ζῷα παράγονται ἐκ διασταυρώσεως ἄρρενος ἀνοικτοῦ χρώματος καὶ θηλείας σκοτεινοῦ χρώματος. Ἡ θήλεια γεννᾷ 4 φορὰς τὸ ἔτος καὶ σπανιώτερον 5, ἀλλὰ καλὸν εἶναι νὰ μὴ ἀφίνηται νὰ γεννᾷ περισσότερον ἀπὸ τρεῖς φοράς, διότι ἐξασθενεῖ καὶ τὰ ἐκ ταύτης νεογνὰ δὲν διακρίνονται οὔτε ἐπὶ εὐρωστίᾳ οὔτε ἐπὶ λαμπρῷ τριχώματι.

Κόνικλος τῆς Ἀγκύρας. Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν ποικιλιῶν καὶ παραλλαγῶν τῶν γνωστῶν κονίκλων ἰδίαν ὅλως θέσιν κατέχει, ἀπὸ βιομηχανικῆς κυρίως ἀπόψεως, ὁ *κόνικλος τῆς Ἀγκύρας*, ἢ ὡς κακῶς ὑπό τινων ὀνομάζεται *περσικὸς κόνικλος*. Ὁ κόνικλος τῆς ποικιλίας ταύτης κατάγεται μὲν ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ' ἐν Εὐρώπῃ διὰ μακροχρονίων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων ἐβελτιώθη καὶ ἔλαβε τὴν σημερινήν τελειωτικήν μορφήν του. Οὗτος κυρίως διακρίνεται διὰ τὸ στιλπνῶς κατάλευκον, μεταξοειδές, μακρὸν τρίχωμά του, ὅπερ, ὅταν τὸ ζῷον εὑρίσκεται ἐν ἀναπαύσει, καλύπτει ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ κονίκλου τῆς Ἀγκύρας εἶναι: Σῶμα ἀρκετὰ ἐπίμηκες καὶ εὔρωστον, κεφαλὴ ἀρκετὰ ἐπιμήκης, φαινομένη δὲ ὅτι προέχει περισσότερον λόγῳ τῶν θυσάνων τῶν μακρῶν τριχῶν, αἵτινες περιβάλλουσι ταύτην, ἀποκρύπτουσαι ἐνίοτε καὶ τοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ στόμα εἶναι ἀρκετὰ μικρόν, ἡ ρὶς λευκὴ καὶ λεπτή, καλυπτομένη ὑπὸ λεπτῶν ἀραιῶν καὶ σκληρῶν τριχῶν, τὸ τρίχωμα τοῦ μετώπου ἀρκετὰ βραχύ. Τὰ ὦτα εἶναι βραχέα, ὄρθια καὶ μαλακώτατα εἰς τὴν ἁφήν, τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῶν πτερυγίων εἶναι ὑπέρυθρα, ἐνῷ τὰ ἐξωτερικὰ καλύπτονται ὑπὸ μακρῶν μεταξοειδῶν τριχῶν. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἐρυθροὶ καὶ ἀρκετὰ μεγάλοι. Ὁ λαιμὸς εἶναι βραχὺς καὶ εὔρωστος καὶ οἱ πόδες ἀρκετὰ χονδροὶ καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ τριχῶν. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ τριχώματος εἶναι ποικίλος, ἀλλὰ προτιμῶνται τὰ λευκοῦ χρώματος ζῷα, διότι ταῦτα ἔχουσι μακροτέρας καὶ πλέον λεπτὰς μεταξοειδεῖς τρίχας. Μετὰ τὸν λευκὸν ἔρχεται ὁ μέλας κόνικλος τῆς Ἀγκύρας. Πλὴν τῶν δύο τούτων χρωμάτων ὑπάρχουν καὶ κόνικλοι κίτρινοι, ὑπόφαιοι καὶ τεφροί, τὸ τρίχωμα ὅμως τούτων ὑπολείπεται ὡς πρὸς τὴν στιλπνότητα καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ τριχώματος τοῦ λευκοῦ κονίκλου. Τὸ κρέας του, καίτοι κατά τινας δὲν εἶναι κατάλληλον πρὸς βρῶσιν, εἶναι παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν λοιπῶν κονίκλων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δέον ὁ πρὸς τροφὴν κόνικλος νὰ μὴ ἔχῃ ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν 3 τὸ πολὺ ἐτῶν. Ὁ κόνικλος τῆς Ἀγκύρας εἶναι ἥσυχον, ἥμερον καὶ πρᾶον ζῷον. Εὐχαρίστως λαμβάνει τὴν τροφὴν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ κυρίου του καὶ ἐπαφίεται εἰς τὰς θωπείας του. Διατρέφεται τόσον ἐλευθέρως ὅσον καὶ εἰς κατάλληλα κλωβία, τὸ τρίχωμα ὅμως τοῦ ἐλευθέρως διατρεφομένου χάνει τὴν λεπτότητα καὶ τὴν στιλπνότητά του. Ἡ κατοικία του πρέπει πάντοτε νὰ ἔχῃ ἠπίαν θερμοκρασίαν, διότι οὕτως αἱ τρίχες γίνονται ἀφθονώτεραι, μακρότεραι καὶ λεπτότεραι. Αἱ θήλειαι εἶναι πολυτόκοι καὶ καλαὶ μητέρες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τοκετοῦ ἡ θήλεια ἀπογυμνοῦται μερικῶς τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ πέριξ τῶν μαστῶν της τριχῶν. Τὸ μέρος τῆς φωλεᾶς, εἰς ὃ πρόκειται ἡ θήλεια νὰ γεννήσῃ, δέον νὰ εἶναι θερμὸν καὶ νὰ προστατεύηται ἀπὸ τὸν ἀέρα. Αἱ θήλειαι ἀποδίδουσι τὸ καλύτερον εἰς ποιότητα καὶ ποσότητα τρίχωμα. Ἐνίοτε αἱ τρίχες των φθάνουσιν εἰς μῆκος 23 περίπου ἑκατοστομέτρων. Τὸ πολυτιμότερον τρίχωμα εὑρίσκεται κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ ὑπὸ τὸν λαιμόν, καὶ τὸ ἐπιμηκέστερον ἐπὶ τῆς ράχεως.

Οἱ ἄρρενες πρέπει πάντοτε νὰ εἶναι κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν θηλειῶν καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γονιμοποιήσεως των νὰ συναντῶνται. Τὰ μικρὰ διατηροῦνται εἰς τὸ αὐτὸ διαμέρισμα, ἀνεξαρτήτως γένους μέχρις ἡλικίας τεσσάρων μηνῶν· εἰ'

Digitized by Google

ἕκαστον ζῷον ἀρκεῖ ἐπιφάνεια 1 τετραγωνικοῦ μέτρου καὶ ὕψους 70 ἑκατοστομέτρων. Αἱ θήλειαι δύνανται νὰ ἐνδιαιτῶνται κατὰ μικρὰς ὁμάδας ἐκ 5—8 ζῴων εἰς κοινὸν διαμέρισμα. Οἱ ἄρρενες δέον πάντοτε νὰ εἶναι μεμονωμένοι. Εἰς τοὺς κονίκλους τῆς ποικιλίας ταύτης πρέπει νὰ παρέχηται ἄφθονος τροφή, διότι μόνον οὕτω τρεφόμενον τὸ ζῷον ἀποδίδει λαμπρότερον καὶ πολυτιμότερον τρίχωμα. Ὁ κόνικλος τῆς Ἀγκύρας εἶναι πολυτιμότατος διὰ τὸ λαμπρὸν τρίχωμά του, ὅπερ εἶναι περιζήτητον εἰς τὴν βιομηχανίαν.

Κόνικλος τῆς Σιβηρίας. Οἱ κόνικλοι τῆς ποικιλίας ταύτης προῆλθον ἐκ τῆς διασταυρώσεως κονίκλων τῆς Ἀγκύρας μετὰ ρωσικῶν τοιούτων. Παρὰ τὴν ὀνομασίαν του, φαίνεται λίαν ἀπίθανον ὅτι κατάγεται ἐκ Σιβηρίας, ὅπου σχεδὸν εἶναι ἄγνωστος. Ἡ διασταύρωσις τῶν δύο τούτων ποικιλιῶν φαίνεται ὅτι ἐγένετο εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα. Οὗτος ἐκ πρώτης ὄψεως συγχέεται μὲ τὸν κόνικλον τῆς Ἀγκύρας, ἂν καὶ τὰ μελανὰ ῥύγχος, ὦτα, πόδες καὶ οὐρὰ ἀφίστανται τελείως τῆς προηγουμένης παραλλαγῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ κονίκλου τῆς Σιβηρίας εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα εὔρωστον, τρίχωμα ἄφθονον, λεπτόν, μεταξοειδὲς καὶ μακρὸν καὶ στιλπνῶς λευκόν. Ἡ ρίς, τὰ ὦτα, οἱ πόδες καὶ ἡ οὐρὰ ἔχουσι στιλπνῶς μελανὸν χρῶμα. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἐρυθροί, οἱ πόδες ἰσχυροὶ καὶ τὰ ὦτα μικρὰ καὶ ὄρθια. Διατρέφεται διὰ τὸ θαυμάσιον τρίχωμά του, ὅπερ ὅμως κατὰ πολὺ ὑπολείπεται ὡς πρὸς τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τοῦ κονίκλου τῆς Ἀγκύρας.

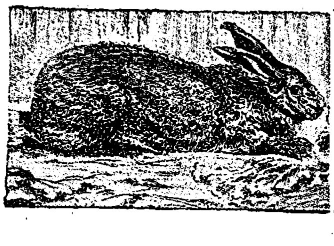

Γίγας τῆς Φλάνδρας.

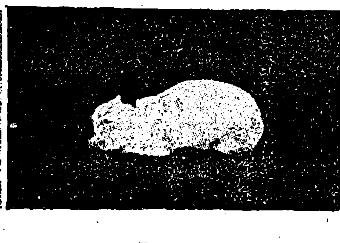

Ρωσικός.

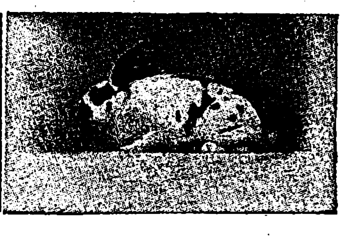

Ψυχή.

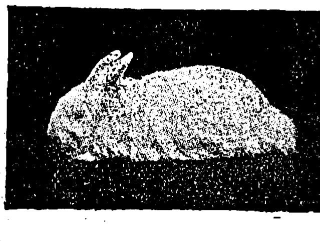

Ἀγκύρας λευκός.

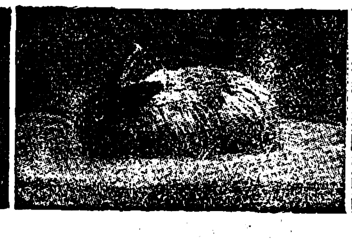

Ἀγκύρας φαιός.

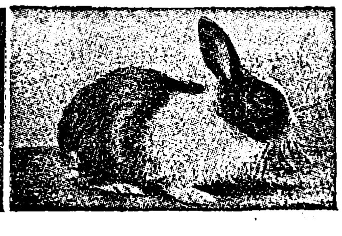

Ἰαπωνικός.

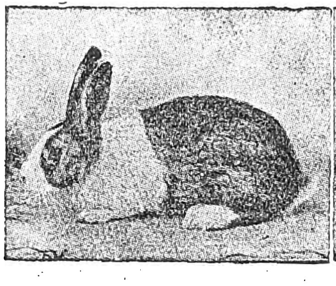

Ὁλλανδικός.

Κριός.

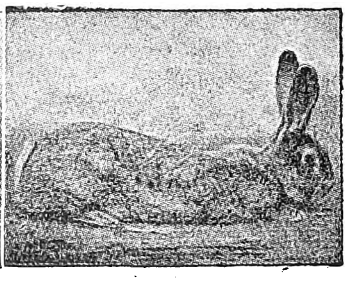

Βελγικός.

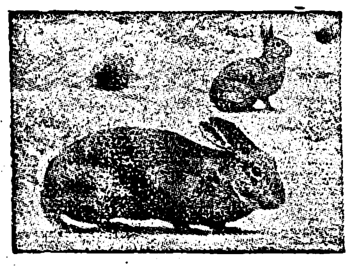

Κοινός.

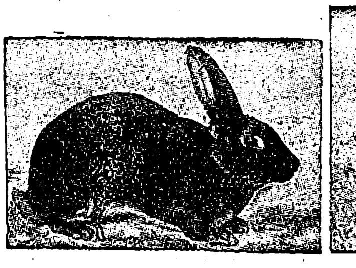

Πυρρομελανός.

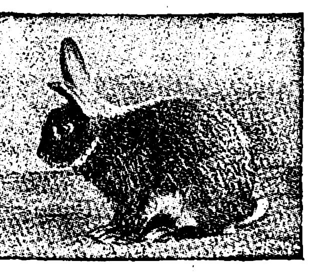

Κυανοῦς.

Κυανοῖ κόνικλοι. Ἀπὸ τοῦ 1900 ἀνεφάνησαν εἰς τὰς διαφόρους ζωοτεχνικὰς ἐκθέσεις τῆς Εὐρώπης ἰδιορρυθμότατοι κατὰ τὸν χρωματισμὸν κόνικλοι, οἵτινες γενικῶς καλοῦνται *κυανοῖ*. Πρῶτοι οἱ Αὐστριακοὶ κονικλοτρόφοι ἐξέθεσαν εἰς τὰς διαφόρους ἐκθέσεις κυανοῦς κονίκλους, οὓς παρήγαγον δι' ἐπανειλημμένων διασταυρώσεων ἐξ ἄρρενος γίγαντος τῆς Φλάνδρας καὶ θηλείας ἀργυρόχρου τῆς Καμπανίας. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν κονίκλων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: Μῆκος μέτριον, σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴ ἀρκετὰ λεπτὴ εἰς τὴν θήλειαν καὶ ἀρκετὰ ὀγκώδης εἰς τὸν ἄρρενα, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, σπινθηροβόλοι καὶ χρώματος σκοτεινῶς κυανοῦ. Ὦτα μακρά, ἀρκετὰ στενὰ καὶ ὄρθια, ῥάχις ἐπιμήκης καὶ κυρτή, γλουτοὶ λίαν ἀνεπτυγμένοι, οὐρὰ μετρίου μήκους, πόδες πρόσθιοι λεπτοὶ καὶ βραχεῖς, ὀπίσθιοι ἐπιμήκεις καὶ ἰσχυροί, τρίχωμα μακρόν, μεταξοειδές, στιλπνὸν καὶ πυκνότατον, δέρμα λεπτότατον, χρῶμα κυανοῦν μὲ πάσας αὐτοῦ τὰς ἀποχρώσεις, ὄνυχες κυανοῖ καὶ λευκοὶ καὶ βάρος 3—5 κιλῶν. Ἡ ποικιλία αὕτη διακρίνεται εἰς πλείστας παραλλαγάς, αἵτινες διαφέρουσι κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τῶν τριχῶν καὶ τὰς ἀποχρώσεις τοῦ τριχώματος. Κυριώτεραι καὶ γνωστότεραι τῶν παραλλαγῶν εἶναι ὁ *γίγας ὁ κυανοῦς*, ὁ *κυανοῦς τοῦ Ἁγίου Νικολάου*, ὁ *κυανοῦς τῆς Βιέννης*, ὁ *κυανοῦς τῆς Βρετάνης*, ὁ *κυανοῦς τῆς Βουργουδίας*, κτλ.

Λευκοὶ κόνικλοι. Παραλλήλως πρὸς τοὺς κυανοῦς ὑπάρχουσι καὶ διάφοροι παραλλαγαὶ λευκῶν κονίκλων, διατρεφομένων ἀποκλειστικῶς σχεδὸν διὰ τὸ λεπτὸν καὶ μεταξοειδὲς δέρμα των. Αἱ κυριώτεραι τῶν λευκῶν παραλλαγῶν εἶναι ὁ *λευκὸς τῆς Βανδέας*, ὁ *λευκὸς τῆς Βιέννης*, *λευκὸς ὁ βελγικός*, κτλ. Τὰ ζῷα τῶν ἀνωτέρω παραλλαγῶν, ἐπειδὴ εἶναι λυμφατικῆς κράσεως, δέον νὰ διασταυρῶνται μετ' ἄλλων ποικιλιῶν καὶ ἰδίως μετὰ τῶν ρωσικῶν λευκῶν κονίκλων. Πάντες οἱ λευκοὶ κόνικλοι φέρουσιν ἐρυθροὺς ὀφθαλμούς, πλὴν τοῦ λευκοῦ τῆς Βιέννης, ὅστις φέρει κυανοῦς.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν ποικιλιῶν καὶ παραλλαγῶν τῶν μεγάλων κονίκλων ὑπάρχουσι καὶ πλῆθος ἑτέρων κονίκλων, ἰδίως ἐξωτικῶν, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται κυρίως ὡς κοσμητικοί.

Μετριόσωμοι κόνικλοι. *Κόνικλος ὁ ἀργυρόχρους.* Μεταξὺ πάντων τῶν κονίκλων ὁ κόνικλος τῆς ποικιλίας ταύτης παρουσιάζει τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, τόσον διὰ τὸ θαυμάσιον εἰς ποιότητα καὶ γεῦσιν κρέας του, ὅσον καὶ διὰ τὸ πολύτιμον τρίχωμά του, ὅπερ εἶναι περιζήτητον εἰς τὴν διφθεροποιίαν. Ἡ καταγωγὴ τοῦ κονίκλου τούτου παραμένει ἄγνωστος. Λέγεται ὅτι ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἦτο γνωστὸς καὶ διετρέφετο εἰς τὰ πέριξ τῆς Τροίας. Κατὰ τὸν ΙΗ' μ. Χ. αἰῶνα εἰσήχθη ἐν Εὐρώπῃ, τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, καὶ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐν Ἀγγλίᾳ. Πολλοὶ φυσιοδίφαι διατείνονται ὅτι κατάγεται ἐκ Ρωσίας, ἐπειδὴ παρουσιάζει ἀρκετὰ κοινὰ γνωρίσματα μὲ τὸν ρωσικὸν κόνικλον. Ἀπὸ τοῦ 1895 ἤρχισεν ἡ ἐντατικὴ αὐτοῦ διατροφὴ καὶ ἐκμετάλλευσις εἴς τινας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, λόγῳ τοῦ θαυμασίου τριχώματός του. Ἔκτοτε ἤρχισεν ἡ συστηματικὴ αὐτοῦ διατροφὴ καὶ μεγάλαι ζῳοτεχνικαὶ προσπάθειαι κατεβλήθησαν διὰ τὴν βελτίωσίν του. Ἀργυροχρόων κονίκλων διακρίνονται δύο βασικοὶ χρωματισμοί, ὁ ἀνοικτῶς ἀργυροῦς καὶ ὁ σκοτεινῶς ἀργυροῦς. Ἐκ τούτων προῆλθον πλεῖσται ὅσαι παραλλαγαὶ εἰς χρωματισμὸν καὶ ποιότητα τριχώματος. Ἐκ τῶν κονίκλων τῆς ποικιλίας ταύτης, ἀδιαφόρως χρωματισμοῦ, προτιμῶνται οἱ φέροντες κηλῖδας λευκὰς ἐπὶ τῆς ρινὸς καὶ τῶν ποδῶν καὶ ὧν τὸ χρῶμα τῆς ράχεως καὶ τῆς κοιλίας δὲν φέρει τὰς αὐτὰς ἀποχρώσεις μὲ τὸν γενικὸν χρωματισμὸν τοῦ σώματος. Οἱ κονικλοτρόφοι, ἐφόσον διατρέφουσι τὸν κόνικλον τοῦτον κυρίως διὰ τὸ δέρμα του, δίδουσιν ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὴν παραγωγὴν κονίκλων ὁμοιογενοῦς χρωματισμοῦ. Καταλληλότερον εἶναι τὸ δέρμα τὸ φέρον βραχύ, λεπτὸν καὶ ἐλαστικὸν τρίχωμα. Αἱ ὑπερμέτρως μακραὶ τρίχες καὶ ἐριώδεις τοιαῦται θεωροῦνται κατωτέρας ποιότητος. Κυριώτεραι παραλλαγαὶ τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') Κόνικλος ἀργυρόχρους τεφρός. Οὗτος ἔχει σῶμα εὔρωστον καὶ ἀτρακτοειδές, πλευρὰς καλῶς διαμορφωμένας, ὤμους κατά τι χαμηλούς, κεφαλὴν ἀρκετὰ ἰσχυράν, ἐλάχιστα κυρτήν, ὦτα βραχέα, στενά, λεπτὰ κατὰ τὸ ἄκρον των καὶ πλησίον ἀλλήλων τοποθετημένα. Ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει χρῶμα σκοτεινόν, ὁ λαιμὸς εἶναι χαμηλὸς καὶ ἡ ράχις ἐλαφρῶς τοξοειδής, τὸ λωγάνιον ἐλλείπει ἢ εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον, ὑποτυπῶδες. Αἱ τρίχες εἶναι λεπταί, βραχεῖαι καὶ ἐλαστικαί. Τὸ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 3 καὶ 3,5 κιλῶν. Τὸ κρέας του εἶναι πυκνὸν καὶ σφικτόν. Ὁ χρωματισμὸς στιλπνὸς τεφρὸς καὶ ὁμοιογενής, μόνον δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν δέον νὰ εἶναι ἀνοικτότερος καὶ νὰ φέρῃ κηλῖδάς τινας ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς ρινός.

β') Κόνικλος ἀρχυρόχρους ἐπίξανθος. Εἶναι ἰθαγενής, οὕτως εἰπεῖν, τῆς Γαλλίας, βελτιωθεὶς αἰσθητῶς ἐν Ἀγγλίᾳ. Φέρει πολλὰς ἀναλογίας μὲ τὸν ἀργυρόχρουν τεφρὸν καὶ μόνον κατὰ τὸν χρωματισμὸν οὐσιωδῶς διαφέρει. Τὸ τρίχωμα ἔχει χρῶμα ὠχρέρυθρον κατὰ τὴν ρίζαν του καὶ ἐρυθροεπίξανθον κατὰ τὸ ἄκρον του. Τὸ σύνολον παρουσιάζει σχεδὸν ἀργυροεπίξανθον χρωματισμὸν μὲ πάσας αὐτοῦ τὰς ἀποχρώσεις, ἀνοικτόν, ἡμισκοτεινὸν καὶ σκοτεινόν. Γενικῶς ὁ χρωματισμὸς δέον νὰ εἶναι ὁμοιογενὴς ἐπιξανθοαργυρώδης, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς βαθέως ἐρυθρός. Τὸ βάρος δέον νὰ εἶναι 3 περίπου κιλῶν. Αἱ θήλειαι τῆς παραλλαγῆς ταύτης γεννῶσι 4—6 φορὰς τὸ ἔτος καὶ ἀπὸ 6—10 μικρά.

β) Κόνικλος ἀργυρόχρους φαιός. Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐκ πάντων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν μόνον ἐν Γερμανίᾳ εἶναι λίαν διαδεδομένος. Ἐν Γαλλίᾳ, λόγῳ τῶν διασταυρώσεων αὐτοῦ μετὰ τῆς τεφρᾶς ποικιλίας πολλάκις συγχέεται μετὰ ταύτης. Οὗτος φαίνεται προελθὼν ἐκ διασταυρώσεως τεφροῦ ἀργυροχρόου κονίκλου μετὰ βελγικοῦ τοιούτου.

γ') Κόνικλος ἀργυρόχρους κυανοῦς. Καὶ οὗτος εἶναι ἀγγλικῆς καταγωγῆς καὶ διακρίνεται διὰ τὰς θαυμασίας ἀποχρώσεις τοῦ σώματός του. Τὸ τρίχωμά του εἶναι σκοτεινῶς κυανοῦν κατὰ τὴν ρίζαν του καὶ κυανόλευκον κατὰ τὴν κορυφήν του. Εἶναι περιζήτητος διὰ τὸ δέρμα του.

δ') Κόνικλος ἀργυρόχρους τῆς Καμπανίας. Εἶναι ὁ πλέον διαδεδομένος πάντων καὶ ὁ πλέον περιζήτητος διὰ τὸ δέρμα του. Τὸ σῶμά του εἶναι ἐπίμηκες καὶ κομψόν, ἡ κεφαλὴ ἰσχυρὰ καὶ μετρίως μακρά, τὸ δὲ κρανίον στρογγύλον. Τὰ ὦτα παχέα, μετρίου μήκους, ἐλαφρῶς ἀπεστρογγυλωμένα κατὰ τὸ ἄκρον των, εὐθέα καὶ πλησίον ἀλλήλων τοποθετημένα. Ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει φαιὸν χρῶμα. Ὁ λαιμὸς εἶναι ἀρκετὰ εὔρωστος, λωγάνιον ἐλλείπει, οἱ πόδες ἔχουσι μέτριον μέγεθος καὶ εἶναι πολυμυώδεις, αἱ τρίχες λεπταί, μεταξοειδεῖς καὶ μετρίου μήκους καὶ ὁ χρωματισμὸς σκοτεινῶς ἀργυροῦς. Ὁ χρωματισμὸς οὗτος φαίνεται προελθὼν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ποικιλοχρώμων κονίκλων. Ἡ ὁμοιογένεια τοῦ χρώματος ἀπαιτεῖται διὰ τὰ βελτιωμένα ζῷα. Τὸ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 3 καὶ 3,5 κιλῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ 3 ἢ 4 φορὰς τὸ ἔτος ἀπὸ 5—8 καὶ ἐνίοτε καὶ μέχρι 12 νεογνῶν. Διὰ νὰ παραχθῶσιν ὡραιότερα καὶ ἰσχυρότερα ζῷα, δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν εἰς τὴν θήλειαν περισσότερα τῶν 4 ἕως 5 μικρῶν. Ὁ κόνικλος οὗτος γενικῶς εἶναι ἄγριος τὴν φύσιν, ὑποφέρει δὲ περισσότερον ἀπὸ τὴν θερμότητα ἢ ἀπὸ τὸ ψῦχος. Δέον νὰ ἐνδιαιτᾶται εἰς φωλεὰς ὑγιεινάς, πολὺ ξηράς, οὐχὶ ἀπλέτως φωτιζομένας, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμεῖ τις νὰ διατηρήσῃ τὴν ὡραίαν ἀπόχρωσιν τοῦ τριχώματός του, καὶ καλῶς ἀεριζομένας. Ὁ κόνικλος οὗτος διατρέφεται τόσον διὰ τὸ κρέας, ὅπερ εἶναι ἀρίστης ποιότητος, λευκὸν καὶ εὐγεύ-

Digitized by Google

πον, ὅσον καὶ διὰ τὸ δέρμα του, ὅπερ, λόγῳ τοῦ θαυμασίου εἰς ἀποχρώσεις χρωματισμοῦ του, εἶναι περιζήτητον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν διφθερῶν (γοῦνες).

Κόνικλος ἡ ψυχή. Ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι γνωστὴ ὑπὸ πλείστας ὀνομασίας, *ἀγγλικὸς κόνικλος, ἰαπωνικὸς κόνικλος, γερμανικὸς κόνικλος.* Ὁ κόνικλος ψυχὴ ἀνετράφη καὶ διεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ λέγεται ὅτι εἶναι βελτιωμένος, διὰ καταλλήλου διασταυρώσεως μετ' ἀγγλικῶν κονίκλων, τοῦ κονίκλου τῶν Καρπαθίων, ὅστις ἀπαντᾷ ἔτι καὶ σήμερον περὶ τὰ ὄρη ταῦτα ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει. Τὴν μεγαλυτέραν βελτίωσιν τῆς ποικιλίας ταύτης κατώρθωσαν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλ' ἐπίσης ἐπιτυχῶς διατρέφεται ὁ κόνικλος οὗτος καὶ ἐν Βελγίῳ, Οὑγγαρίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἐκ πάντων τῶν ποικιλιῶν τῶν κονίκλων ὁ *κόνικλος ἡ ψυχὴ* ἔδωσε τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, διότι εὐκόλως διατρέφεται καὶ ἀναπτύσσεται, παρέχων τρυφερὸν καὶ εὔγευστον κρέας. Κυριώτερα γνωρίσματα ἔχει: Κεφαλὴν σχετικῶς μικράν, ὦτα μετρίου μεγέθους καὶ πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα, ὅταν τὸ ζῷον εὑρίσκεται ἐν ἀναπαύσει, ράχιν ἐλαφρῶς τοξοειδῆ, χαμηλοτέραν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα καὶ ὑψηλοτέραν κατὰ τὸ ὀπίσθιον, πόδας ἰσχυρούς, ἐξ ὧν οἱ ὀπίσθιοι κατὰ πολὺ μεγαλύτεροι τῶν προσθίων. Τρίχωμα βραχὺ καὶ σκληρὸν καὶ βάρος φθάνον μέχρι 4 κιλῶν καὶ σπανιώτερον καὶ 6 κιλῶν. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι λευκὸς ἢ μελανός, συνήθως μετὰ μελανῶν ἢ λευκῶν κηλίδων κατὰ τὰ πλάγια καὶ ὀπίσθια μέρη τῆς κοιλίας καὶ τοὺς γλουτούς, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους, τὴν περίμετρον τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὸ μεταξὺ τῶν ὤτων τμῆμα τοῦ σώματος. Διακρίνονται δύο χρωματισμοί, κυρίως, ὁ λευκὸς καὶ ὁ μελανός. Τὰ μελανὰ ζῷα εἶναι πλέον σκληραγωγημένα καὶ νευρώδη, ἀλλὰ τὸ κρέας των εἶναι σκληρόν, ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ λευκὰ ζῷα ἔχουσι κρᾶσιν λυμφατικήν, τὸ κρέας των ὅμως εἶναι τρυφερώτατον. Συνηθέστερος εἶναι ὁ λευκὸς χρωματισμός, ὅστις εἶναι ὁμοιογενὴς εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα, πλὴν τοῦ ἄκρου τοῦ ρύγχους, τῆς περιμέτρου τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ὤτων καὶ σημαντικοῦ τμήματος μεταξὺ τῶν ὤτων, ἅτινα εἶναι στιλπνῶς μελανά. Μελαναὶ ἐπίσης κηλίδες, διαφόρου μεγέθους, εἶναι διεσκορπισμέναι ἐπὶ τῶν γλουτῶν καὶ κατὰ τὰ ὀπίσθια ἄκρα τῆς κοιλίας. Σπανιώτερος εἶναι ὁ καθολικὸς μελανὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματος, μὲ τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους, τὰ ὦτα, τὴν περίμετρον τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ μεταξὺ τῶν ὤτων τμῆμα τοῦ σώματος καὶ τὰς κηλῖδας τοῦ ὀπισθίου τμήματος τοῦ σώματος κατάλευκα. Κυριώτεραι παραλλαγαὶ εἶναι ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ γαλλική.

α') *Ἀγγλικὴ παραλλαγή.* Αὕτη θεωρεῖται ἡ καλυτέρα πασῶν τῶν λοιπῶν. Τὰ ζῷα ταύτης διακρίνονται ἐκ τοῦ μετρίου ἀναστήματος, τοῦ ἐπιμήκους σώματος, τοῦ περιωρισμένου λωγανίου, τοῦ μετρίου μήκους ποδῶν, τοῦ βραχέος τριχώματος, τῆς βραχείας καὶ εὐρείας κεφαλῆς, τῶν εὐθέων ὤτων, ἅτινα διευθύνονται πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀλίγον ἀπέχουσιν ἀλλήλων ἀπὸ τῆς βάσεώς των, τῶν καλῶς ἠνεῳγμένων καὶ ζωηρῶν ὀφθαλμῶν, τῶν λεπτῶν καὶ βραχέων προσθίων ποδῶν, τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐπιμήκων ὀπισθίων τοιούτων καὶ τοῦ βάρους των, ὅπερ κυμαίνεται μεταξὺ 2 καὶ 3 κιλῶν. Ὁ χρωματισμὸς συνήθως εἶναι λευκός, ἐκτὸς ὡρισμένων, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέρθη, μερῶν τοῦ σώματος, ἅτινα εἶναι μελανά. Κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους φέρουν χαρακτηριστικὴν ἐν εἴδει ψυχῆς (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα) στιλπνῶς μελανὴν κηλῖδα.

β) *Γαλλικὴ παραλλαγή.* Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς παραλλαγῆς ταύτης εἶναι: Ἀνάστημα ἀνεπτυγμένον, σῶμα ἐπίμηκες, σκελετὸς ἐλαφρός, κεφαλὴ λεπτή, ὦτα εὐρέα, παχέα, εὐθέως πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα καὶ ἀπομεμακρυσμένα ἀλλήλων κατὰ τὴν βάσιν των. Ὁ λαιμὸς εἶναι παχὺς καὶ ἐλάχιστα ἐπιμήκης. Οἱ ὀπίσθιοι πόδες λίαν ἐπιμήκεις, τὸ τρίχωμα λαμπρὸν μεταξοειδὲς καὶ τὸ βάρος 4—5 κιλῶν. Ὁ χρωματισμὸς συνήθως λευκὸς μὲ μελανὰ τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους, τὰ ὦτα, τὸ μεταξὺ τῶν ὤτων διάστημα καὶ τὰς ἐπὶ τῶν γλουτῶν κηλῖδας. Πλὴν τοῦ λευκοῦ ὑπάρχουσι καὶ μελανοί, τεφροί, κίτρινοι καὶ κυανοῖ κόνικλοι τῆς παραλλαγῆς ταύτης.

Ἰαπωνικὸς κόνικλος. Τὰ ζῷα τῆς ποικιλίας ταύτης, ἂν καὶ φέρουσι τὸ ὄνομα τῆς ἀσιατικῆς ταύτης χώρας, δὲν φαίνονται καταγόμενα ἐκεῖθεν. Ἐν Εὐρώπῃ ἤρχισαν εἰσαγόμενα ἀπὸ τοῦ 1875 ἢ 1880 καὶ σήμερον εἶναι διαδεδομένα εὐρύτατα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἰαπωνικῶν κονίκλων εἶναι τὰ ἑξῆς: Μέγεθος μέτριον ἢ μικρόν, σκελετὸς ἐλαφρός, γλουτοὶ στρογγύλοι, κεφαλὴ μᾶλλον λεπτή, ὦτα μετρίου μήκους (9 περίπου ἑκατοστομέτρων), μᾶλλον στενά, εὐθέως πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα, εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν τοποθετημένα. Λωγάνιον παρὰ τῇ θηλείᾳ τελείως ὑποτυπῶδες· οἱ πόδες εἶναι λεπτοὶ καὶ μᾶλλον βραχεῖς καὶ τὸ τρίχωμα τρίχρουν, ἤτοι κίτρινον, πορτοκαλλιῶδες καὶ μελανόν. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ τριχώματος εἶναι τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῶν ἰαπωνικῶν κονίκλων. Οἱ κόνικλοι τῆς ποικιλίας ταύτης διακρίνονται εἰς δύο παραλλαγάς, εἰς *μικρόσωμον* καὶ *μεγαλόσωμον.* Τὸ βάρος τοῦ μικροσώμου κονίκλου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 3 κιλά, τοῦ δὲ μεγαλοσώμου τὰ 5 καὶ σπανιώτερον φθάνει τὰ 6 κιλά. Ἀμφότεραι αἱ παραλλαγαὶ τῆς ποικιλίας ἀναπτύσσονται καὶ διατρέφονται εὐκόλως. Αἱ θήλειαι εἶναι γονιμώταται καὶ καλαὶ μητέρες. Ἡ ποιότης καὶ ἡ τρυφερότης τοῦ κρέατός των ἐξαρτᾶται πολὺ ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ποιότητος τῆς τροφῆς, ἥτις δίδεται εἰς αὐτούς. Ὁ κόνικλος οὗτος ἀνατρέφεται περισσότερον διὰ τὸ πολύχρωμον καὶ ἰδιόρρυθμον τρίχωμά του, δι' ὃ καὶ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐρασιτεχνῶν κονικλοτρόφων. Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθεισῶν ποικιλιῶν ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι ποικιλίαι μετριοσώμων κονίκλων, ὡς ὁ *γερμανικός,* ὁ *ρουμανικός,* τῆς *Ἀλάσκας* κτλ., οἵτινες μικρὰς διαφορὰς χαρακτήρων παρουσιάζουσι τῶν ὡς ἄνω ἀναφερθέντων, τυγχάνουν ὅμως κατωτέρας βιομηχανικῆς ἀξίας.

Μικρόσωμοι κόνικλοι. Ὁλλανδικὸς κόνικλος. Οὗτος παρήχθη ἐκ τῆς διασταυρώσεως ὁλλανδικῶν κονίκλων μετὰ κοινῶν, μικροσώμων ἀγγλικῶν. Εἰσήχθη ἐξ Ὁλλανδίας κατὰ τὸ 1825 εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οἱ δὲ πρῶτοι κόνικλοι, ἐφ' ὧν διεκρίνοντο τελείως οἱ χαρακτῆρες τῆς ποικιλίας ταύτης καὶ οἵτινες ἔκτοτε φέρουν τὴν ὀνομασίαν *κόνικλοι Ὁλλανδίας,* παρήχθησαν καὶ διεδόθησαν εἰς Εὐρώπην καὶ τὰς ἀγγλικὰς κτήσεις ἀπὸ τοῦ 1830. Ὁ ὁλλανδικὸς κόνικλος εἶναι, μετὰ τοῦ πολωνικοῦ τοιούτου, ὁ μικρότερος κόνικλος τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν ποικιλιῶν καὶ παραλλαγῶν καὶ συγχρόνως, λόγῳ τοῦ ἠπίου χαρακτῆρός του καὶ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς διατρέφεται καὶ πολλαπλασιάζεται, ὁ εἰς εὐρυτέραν κλίμακα ἐν τοῖς κονικλοτροφείοις διατρεφόμενος. Τὸ βάρος του δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 600 γραμμάρια, ἤτοι τὰ 180 περίπου δράμια. Πολλοὶ θεωροῦσι καταλληλοτέρους τοὺς ἔχοντας βάρος 4—5 κιλῶν. Οἱ ὁλλανδικοὶ κόνικλοι διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, εἰς νάνους καὶ μετρίου μεγέθους. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι: Μῆκος μικρόν, σῶμα ἀτρακτοειδές, ἀρκετὰ δὲ εὔρωστον καὶ σαρκῶδες. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρά, σχετικῶς πρὸς τὰς σωματικὰς διαστάσεις τοῦ ζῴου, τὰ ὦτα μικρά, ὁ ὀφθαλμὸς ζωηρός, ὁ λαιμὸς βραχὺς καὶ ἀρκετὰ ἰσχυρός, λωγάνιον ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον παρὰ τῇ θηλείᾳ. Αἱ τρίχες δέον νὰ εἶναι βραχεῖαι καὶ μᾶλλον σκληραὶ κατὰ τὴν ἀφήν. Οἱ πόδες λεπτοὶ καὶ νευρώδεις καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικιλόχρους, ἀλλ' ὁμογενὴς εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ζῷον· ἢ αἱ παρειαί, καὶ γενικῶς τὰ πλάγια τῆς κεφαλῆς μέρη, τὰ ὦτα καὶ τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ τοῦ σώματος καὶ ἡ οὐρά, πλὴν τοῦ ἄκρου τῶν ὀπισθίων ποδῶν, ὁμοιόχρωμα, τὸ δὲ ρύγχος, τὸ μέτωπον, ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς, οἱ πρόσθιοι πόδες, τὸ ἥμισυ τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ σώματος καὶ τὰ ἄκρα τῶν ὀπισθίων ποδῶν διαφόρου ἀλλ' ὁμοιογενοῦς χρώματος· ἤτοι, ἂν φέρῃ λευκὸν χρῶμα κατὰ τὸ ρύγχος, τὸ μέτωπον, τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, τὸ πρόσθιον ἥμισυ τοῦ σώματος, τοὺς προσθίους πόδας καὶ τὰ ἄκρα τῶν ὀπισθίων ποδῶν, τὸ ὑπόλοιπον σῶμα δέον νὰ εἶναι ὁμοιογενῶς μελανόν, ἢ φαιόν, ἢ τεφρόν, κλπ. Ἀναλόγως τοῦ χρωματισμοῦ τοῦ τριχώματος, ὁ ὁλλανδικὸς διακρίνεται εἰς πλείστας παραλλαγάς, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) *Μελανὴ παραλλαγή.* Εἶναι οἱ περισσότερον κοινοὶ κόνικλοι τῆς ὁλλανδικῆς ποικιλίας, ἀλλὰ τὰ ζῷα τὰ διακρινόμενα διὰ τὸ ὁμοιογενὲς τοῦ χρώματος των εἶναι σπάνια. Σπανιώτεροι ἰδίως εἶναι οἱ δίχρωμοι κόνικλοι τῆς παραλλαγῆς ταύτης, οἱ ἔχοντες δηλαδὴ τὰ πρόσθια τμήματα τοῦ σώματος των μετὰ τοῦ ρύγχους καὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς στιλπνῶς λευκὰ καὶ τὰ ὀπίσθια, πλὴν τῶν ἄκρων τῶν ὀπισθίων ποδῶν, στιλπνῶς μελανά. Ἐπίσης ὑπάρχουσι κόνικλοι κατὰ τὸ ἥμισυ μελανοὶ καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ πυρροί, λευκοὶ καὶ ἐπίξανθοι, φαιοὶ καὶ λευκοί, τεφροὶ καὶ λευκοὶ κτλ.

β) *Κυανῆ παραλλαγή.* Διακρίνονται δύο ἀποχρώσεις, ἡ σκοτεινὴ καὶ ἡ ἀνοικτή. Ὁ χρωματισμὸς οὗτος ἀλλοιοῦται σὺν τῇ παρόδῳ τῆς ἡλικίας καὶ ἐνωρίτερον ὁ ἀνοικτὸς ἢ ὁ σκοτεινός. Δὲν δίδεται μεγάλη σημασία, ἐὰν ὁ χρωματισμὸς οὗτος δὲν εἶναι τελείως ὁμοιογενής.

γ) *Τεφρὰ ποικιλία.* Διακρίνονται πλεῖστοι ὅσοι συνδυασμοὶ τοῦ χρωματισμοῦ τούτου, ὡς ὁ φαιοσιδηρόχρους, ὁ φαιοτεφρόχρους, ὁ φαιοϋποκίτρινος, ὁ ἀνοικτὸς φαιός, ὁ σκοτεινὸς φαιός, κτλ. Πάντως θεωροῦνται πολύτιμα τὰ ζῷα, ὧν τὸ ἥμισυ τοῦ σώματος φέρει μίαν τῶν ἀνωτέρω ἀποχρώσεων καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἑτέραν, ἀλλ' ὁμοιογενῆ, ὡς τεφρὸν τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος καὶ σιδηρόχρουν τὸ ὀπίσθιον, φαιοϋποκίτρινον τὸ πρόσθιον καὶ τεφρὸν τὸ ὀπίσθιον, σκοτεινὸς φαιὸν τὸ ὀπίσθιον καὶ ἀνοικτῶς φαιὸν τὸ πρόσθιον, κτλ.

δ) *Κιτρίνη ποικιλία.* Εἶναι σπανιωτέρα πασῶν. Τὰ φέροντα κίτρινον χρῶμα ζῷα δέον νὰ ἔχωσι μικρὸν μέγεθος καὶ τρίχωμα στιλπνὸν καὶ μεταξοειδές. Τὸ χρῶμα δέον νὰ εἶναι ὁμοιογενὲς καθ' ὅλον τὸ σῶμα, πλὴν τῶν πέριξ τῶν ρωθωνικῶν ὀπῶν, ἅτινα δύνανται νὰ ἔχωσι σκοτεινοτέραν κιτρίνην ἀπόχρωσιν. Τὸ χρῶμα τοῦτο δυσκόλως διατηρεῖται, ἀλλοιούμενον αἰσθητῶς σὺν τῇ παρόδῳ τῆς ἡλικίας.

ε) *Κιτρινόφαιος ποικιλία.* Αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς διασταυρώσεως κιτρίνων κονίκλων μετὰ κυανομελανῶν τοιούτων. Οἱ κιτρινόφαιοι κόνικλοι φέρουσιν ἐπὶ τοῦ σώματός των καὶ ποικίλας ἀποχρώσεις, ὡς κιτρίνας, ἐρυθράς, κυανᾶς, μελανάς, κτλ.

Πλὴν τῆς ὡς ἀνωτέρω μελανῆς καὶ τῆς κιτρίνης παραλλαγῆς, αἱ λοιπαὶ δὲν θεωροῦνται λόγου ἄξιαι ἐκ μέρους τῶν συστηματικῶν κονικλοτρόφων καὶ μόνον ὑπὸ τῶν ἐρασιτεχνῶν τοιούτων ἐπιζητοῦνται περισσότερον δι' ἐπίδειξιν ἢ ἐκμετάλλευσιν.

Ὁ ὁλλανδικὸς κόνικλος εἶναι εὐκίνητος καὶ ζωηρός· τὸ βάδισμά του εἶναι ἐλαφρόν, ζωηρόν, οἱ τρόποι του ἤπιοι· δὲν θορυβεῖται ποσῶς ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ διατροφή του εἶναι εὔκολος· ὑπακούει εὐκόλως εἰς τὸν κύριόν του. Ὅταν αἱ θύραι τῆς φωλεᾶς του εἶναι ἀνοικταί, ἐξέρχεται ὅπως ζητήσῃ τὴν τροφήν του εἰς τὸν παρακείμενον λαχανόκηπον, ἅμα δὲ χορτασθῇ, μόνος πάλιν ἐπανέρχεται εἰς τὴν φωλεάν του. Τρώγει μετρίαν ποσότητα τροφῆς. Αἱ θήλειαι εἶναι γονιμώταται καὶ γεννῶσι 4—5 φορὰς τὸ ἔτος ἀπὸ 7—9 μικρά. Εἶναι ἄρισται μητέρες καὶ ταύτας μεταχειρίζονται ὡς τροφοὺς διὰ τὸν γαλουχισμὸν ἑτέρων ποικιλιῶν κονίκλων, αἵτινες, δι' οἱονδήποτε λόγον, ἐγκατελείφθησαν ἢ ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τῶν μητέρων των. Ἡ διασταύρωσις ἀρρένων καὶ θηλέων δέον νὰ γίνηται μεταξὺ ζῴων, ἅτινα παρουσιάζουν ὁμοιότητα χρωματισμοῦ ἢ ἀποχρώσεων. Αἱ θήλειαι δέον νὰ ἀφίενται μετὰ τῶν ἀρρένων εἰς ἡλικίαν 6 μηνῶν, διὰ νὰ διατηρῶνται εἰς καλὴν ὑγείαν δὲν πρέπει νὰ διασταυροῦμεν ταύτας μετὰ τῶν ἀρρένων ἢ τρὶς τοῦ ἔτους καὶ δὴ τὴν 30ὴν Νοεμβρίου, 15ην Φεβρουαρίου καὶ τὴν 1ην Μαΐου. Ἡ διάρκεια τῆς κυοφορίας εἶναι 6 ἑβδομάδες.

Κόνικλος πυρρομελανός. Ὁ θαυμάσιος οὗτος εἰς χρωματισμὸν καὶ σωματικὴν διαμόρφωσιν κόνικλος κατάγεται ἐκ Brailsford παρὰ τῷ Derby τῆς Ἀγγλίας καὶ παρήχθη ὑπὸ τοῦ Cox. Κατὰ τὸ 1894 μετεφέρθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, καὶ κατόπιν ἐν Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Ὁλλανδίᾳ καὶ Ρουμανίᾳ. Τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν κονίκλων τῆς ποικιλίας ταύτης ἐξετέθη ἐν Παρισίοις τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1894 εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ἑταιρείας τῆς πτηνοτροφίας τῆς Γαλλίας διοργανωθεῖσαν πτηνοτροφικὴν ἔκθεσιν ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἄρεως. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι: Σῶμα γενικῶς βραχύ, εὔρωστον, κεφαλὴ μετρίως ἐπιμήκης, σχετικῶς πρὸς τὸ βραχὺ σῶμα του, λαιμὸς ἐπιμήκης. ὀφθαλμοὶ μεγάλοι μὲ βλέμμα ἤρεμον καὶ γλυκύ, ὦτα βραχέα καὶ εὐθέως πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα, λωγάνιον, ὅπερ μόνον ἡ θήλεια φέρει, μετρίως ἀνεπτυγμένον, ράχις εὐρεῖα, πόδες βραχεῖς, λεπτοὶ καὶ ἰσχυροὶ καὶ τρίχωμα βραχύ. Τὸ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 2—4.5 κιλῶν. Τὰ κατώτερα μέρη τῶν παρειῶν, ἡ περίμετρος τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῶν πτερυγίων τῶν ὤτων καὶ τὸ στῆθος μέχρι κάτωθεν τοῦ πώγωνος ἔχουσι ζωηρῶς πυρρὸν χρῶμα, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν θαυμαστῇ ἁρμονικῇ ἀντιθέσει πρὸς τὸ κυριαρχοῦν μελανόν, μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων, γενικὸν χρῶμα τοῦ σώματος. Ἀνοικτότερον πυρρὸν χρῶμα ἐπίσης φέρει ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ κατὰ τὰ ὀπίσθια ἄκρα τῶν γλουτῶν. Ἡ κοιλία καὶ τὸ κάτω ἐπιφάνεια τῆς οὐρᾶς εἶναι λευκά. Οἱ πρόσθιοι πόδες εἶναι στιλπνῶς μελανοὶ καὶ φέρουσιν ὡραίας πυρροχρόους τρίχας.

Οἱ κόνικλοι τῆς ποικιλίας ταύτης ἀναπτύσσονται εὐκόλως. Αἱ θήλειαι εἶναι πολυτόκοι καὶ γεννῶσι πολλὰς φορὰς τὸ ἔτος, ἀλλ' ὅπως μὴ ἐξασθενῶσι καλὸν εἶναι νὰ μὴ ἀφίνωνται νὰ γεννῶσι περισσότερον ἀπὸ 5 φοράς. Ἐπίσης δέον νὰ φέρωνται εἰς τοὺς ἄρρενας, ἀφοῦ συμπληρώσουν τὸν 6ον μῆνα τῆς ἡλικίας των. Εἶναι ἄρισται μητέρες. Ἐφόσον τὰ ζῷα διατηροῦνται ὡς κοσμητικὸν εἶδος καὶ προορίζονται δι' ἐκθέσεις, δέον νὰ μὴ τρέφωνται ἀφθόνως· ἐφόσον ὅμως διατρέφονται διὰ τὸ κρέας ἢ τὸ δέρμα των, τότε δέον νὰ παχύνωνται δι' ἀφθόνου τροφῆς. Τὰ πρὸς ἔκθεσιν ζῷα δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι βάρος περισσότερον τῶν 3 κιλῶν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχουσι δύο σωματεῖα, ἅτινα ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν παραγωγὴν πυρρομελανῶν κονίκλων, τὸ Black and Tan Club καὶ τὸ British Black and Tan Club. Τὸ πρῶτον ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ πρωταρχικοῦ τύπου, ἐνῷ τὸ δεύτερον ἀσχολεῖται μὲ τὴν διασταύρωσιν τοῦ πυρρομελανοῦ κονίκλου μετὰ διαφόρων ποικιλιῶν καὶ τὴν παραγωγὴν πολυπληθῶν παραλλαγῶν, διαφερουσῶν ἀλλήλων κατὰ τὰς ἀποχρώσεις τοῦ σώματος, τὸ μέγεθος, τὴν ποιότητα τοῦ κρέατος, τὴν ποιότητα καὶ ποσότητα τῶν τριχῶν κτλ.

Digitized by Google

Κόνικλος τῆς Ἁβάνας. Ἡ ποικιλία αὔτη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν προηγουμένην, ὁ πρῶτος δὲ κόνικλος τῆς ποικιλίας ταύτης ἐξετέθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ πτηνοτροφικῇ ἐκθέσει τῶν Παρισίων κατὰ τὸ 1902, ἀποσταλεὶς ἐξ Ἁβάνας ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Lemarié, ἥτις πρώτη ἀνεκάλυψε τοῦτον ἐν Ἁβάνᾳ και ἀπέστειλεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Μετὰ πάροδον ἀρκετῶν ἐτῶν μετεφέρθησαν ἐκεῖθεν πολυπληθῆ ζεύγη καὶ ταχέως διεδόθησαν εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρισματα τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: Κεφαλὴ ἀρκετὰ λεπτή, ὦτα βραχέα, μικρὰ καὶ πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα. Ὀφθαλμοὶ γλυκεῖς. Σῶμα καλῶς διαμορφωμένον καὶ κομψόν, λαιμὸς μετρίου μήκους, πόδες λεπτοὶ καὶ τρίχες βρα-

Ἑλληνικός.

χεῖαι, λεπταὶ καὶ μεταξοειδεῖς. Λωγάνιον ἐλλείπει Τὸ βάρος του φθάνει τὰ 3 περίπου κιλά. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ὁ τοῦ πούρου Ἁβάνας. Διατρέφεται κυρίως διὰ τὸ τρίχωμά του, ὅπερ εἶναι περιζήτητον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν διφθερῶν.

Ρωσικὸς κόνικλος Εἶναι ἡ μικροτέρα ποικιλία τῶν κονίκλων, μετὰ τὴν πολωνικήν. Ὁ κόνικλος οὗτος, παρὰ τὴν ὀνομασίαν του, κατάγεται ἐκ τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἑτέρα ὀνομασία του *κόνικλος τῶν Ἱμαλαΐων.* Ἐν Κίνᾳ ἀνατρέφεται κατὰ ἑκατομμύρια, κατὰ χιλιάδας δὲ σφάζονται κατ' ἔτος, προσφερόμενοι ὡς θυσία εἰς διαφόρους θεότητας. Τῷ 1899 ἐθυσιάσθησαν 30.000 κονίκλων. Πρὸ μιᾶς περίπου 25ετίας μετεφέρθησαν εἰς διαφόρους ζῳολογικοὺς κήπους τῆς Εὐρώπης, ὅπου ἐγένοντο γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόνικλος τῆς Κίνας* ἢ *λαγωὸς μελανόρρυγχος* τῆς Κίνας. Ὠνομάσθη *ρωσικός*, διότι διὰ τῆς Ρωσίας διεδόθη εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Ὁ κόνικλος τῆς ποικιλίας ταύτης διακρίνεται διὰ τὸ ἁρμονικὸν σῶμά του, τὸν ἤπιον χαρακτῆρά του, τὸ τρ φερὸν καὶ νόστιμον κρέας του, ὅπερ προσομοιάζει πολὺ πρὸς τὸ τῆς ὄρνιθος, καὶ τὸ πολύτιμον τρίχωμά του. Κυριώτεροι χαρακτῆρες τῶν ζῴων τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι οἱ ἑξῆς: Κεφαλὴ τελείως κανονική, ἐλάχιστα ἐπιμήκης καὶ περισσότερον βραχεῖα εἰς τὸν ἄρρενα παρὰ εἰς τὴν θήλειαν. Ὦτα βραχέα, λίαν πλησίον ἀλλήλων κατὰ τὴν βάσιν των κείμενα καὶ ὄρθια. Ὀφθαλμοὶ βαθέως ἐρυθροὶ ἢ πορφυροῖ, περιβαλλόμενοι κατὰ τὰ βλέφαρα ὑπὸ λεπτοτάτης μελανῆς γραμμώσεως. Οἱ πρόσθιοι πόδες ἐπιμήκεις καὶ λεπτοί, οἱ ὀπίσθιοι ἰσχυρότατοι, μυώδεις και νευρώδεις. Τὸ τρίχωμα εἶναι βραχύτατον, στιλπνὸν καὶ μεταξοειδές, τὸ βάρος του κυμαίνεται μεταξὺ 2 καὶ 3 κιλῶν. Προτιμῶνται τὰ ζῷα, ὧν τὸ βάρος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2,5 κιλά. Ὁ χρωματισμός των εἶναι στιλπνῶς λευκὸς μετὰ κανονικῶν στιλπνῶν μελανῶν κηλίδων ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος. Λαμπρότερος κόνικλος τῆς παραλλαγῆς ταύτης θεωρεῖται ὁ φέρων κανονικὰς ὁμοιογενεῖς κηλῖδας ἐπὶ τῆς ρινός, τῶν ὤτων, τῶν ποδῶν καὶ τῆς οὐρᾶς. Οἱ ρωσικοὶ κόνικλοι ἀναπτύσσονται ταχέως. Ἡ θήλεια εἶναι καλὴ μήτηρ καὶ γεννᾷ 5—6 φορὰς τὸ ἔτος ἀπὸ 6—8 νεογνὰ κατὰ τοκετόν. Τὰ νεογνὰ εἶναι, σχεδὸν πάντοτε, ρωμαλέα, καλῶς δὲ διατηρούμενα καὶ τρεφόμενα ἀναπτύσσονται ταχύτατα. Πολυτιμότατον ἐπίσης καὶ περιζήτητον εἶναι καὶ τὸ δέρμα των εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν διφθερῶν, τινὲς δὲ θεωροῦσι τοῦτο παραπλήσιον πρὸς τὸ τῆς ἑρμίνης.

Πολωνικὸς κόνικλος. Εἶναι ὁ μικρότερος κόνικλος πασῶν τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν ποικιλιῶν καὶ τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν καὶ διατρέφεται κυρίως διὰ τὸ δέρμα του, ὅπερ ἐνίοτε ἔχει ἀξίαν ἴσην περίπου πρὸς τὸ τῆς ἑρμίνης, πολλάκις συγχεόμενον μετὰ τούτου. Ἂν καὶ πολὺ ὀλίγον εἶναι διαδεδομένος ἐν Πολωνίᾳ, φέρει τὸ ὄνομα τῆς χώρας ταύτης. Ὑποτίθεται ὅτι προέρχεται μᾶλλον ἐκ Ρωσίας. Σήμερον εἶναι διαδεδομένος ἐν Γερμανίᾳ. Γαλλίᾳ, Βελγίῳ, Ὁλλανδίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ρωσίᾳ. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ πολωνικοῦ κονίκλου εἶναι τὰ ἑξῆς: Κεφαλὴ βραχεῖα, ἐλάχιστα ὀγκώδης, ὦτα ἀρκετὰ μακρὰ καὶ εὐρέα, ἀπολήγοντα εἰς αἰχμηρόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἄκρον, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ προέχοντες, κόρη ὀφθαλμοῦ ἐρυθρά, τρίχωμα μετρίως μακρὸν καὶ μεταξοειδές, βάρος 3—5 κιλῶν καὶ χρῶμα λευκόν. Τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῶν πτερυγίων τῶν ὤτων καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι φαιά. Αἱ θήλειαι εἶναι γονιμώταται καὶ καλαὶ μητέρες. Τὰ νεογνὰ χρῄζουσι, κατὰ τὰς πρώτας τοὐλάχιστον ἡμέρας τῆς γεννήσεώς των, πολλῶν περιποιήσεων, διότι γεννῶνται λεπτοφυῆ.

Ἑλληνικὸς κόνικλος. Οὗτος, κατατασσόμενος εἰς τοὺς μικροσώμους κονίκλους, ἀπαντᾷ ἐν ἡμιαγρίᾳ καὶ ἀγρίᾳ καταστάσει εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Κρήτην κλπ. Ὁ ἄγριος κόνικλος, κοιν. *ἀγριοκούνελο,* ἐξημερώθη πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ νῦν διατρέφεται εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κρήτην. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι διατρεφομένων κονίκλων φθάνει τὰς 250.000 κεφαλὰς περίπου.

Ἀσθένειαι. Αἱ ἀσθένειαι τῶν κονίκλων εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ὀφείλονται δὲ κυρίως εἰς τὰς ἀνθυγιεινὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς ἐνδιαιτῶνται οἱ κόνικλοι. Περισσοτέρα προσοχὴ εἰς τὴν καθόλου διατήρησίν των, ἐλαχίστη πρόσθετος δαπάνη διὰ τὴν ὑγιεινοτέραν καὶ θρεπτικωτέραν τροφήν των καί τινες ἀπαραίτητοι ζῳοτεχνικαὶ γνώσεις, ἃς πᾶς τις δύναται νὰ ἀποκτήσῃ ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος, εἶναι οἱ μόνοι συντελεσταὶ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῶν ζῴων τούτων τῶν περισσοτέρων ἀσθενειῶν. Ἐν περιπτώσει ἀσθενείας ζῴου τινός, καὶ πρὶν ἔτι τῆς πιστοποιήσεως τοῦ εἴδους τῆς νόσου, ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἀπομόνωσις ἐκ τῶν λοιπῶν συνοίκων του καὶ ἡ αὐστηρὰ ἀπολύμανσις τῆς κατοικίας τῶν ζῴων. Κατωτέρω περιγράφονται αἱ κυριώτεραι τῶν κονίκλων ἀσθένειαι, ὡς καὶ οἱ τρόποι τῆς θεραπείας των.

Ἀναιμία: Εἶναι συνηθεστάτη ἀσθένεια καὶ παρατηρεῖται εἰς τοὺς πλημμελῶς καὶ οὐχὶ δι' ὑγιεινῆς τροφῆς διατρεφομένους κονίκλους. Κυριώτερα συμπτώματα, ἅτινα ὁδηγοῦν εἰς εὔκολον διάγνωσιν, εἶναι ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ ἀπόχρωσις τῶν ρωθώνων. Ὡς μέσον θεραπείας ἐνδείκνυται ἡ ἀλλαγὴ τῆς κατοικίας καὶ ἡ μεταφορὰ ταύτης εἰς εὐαερώτερον μέρος, ὡς καὶ ἡ προσφορὰ ἀφθόνου καὶ ἀρίστης ποιότητος τροφῆς. Καταλληλότεραι τροφαὶ εἶναι τὸ ἄγριον κιχώριον (ἄγρια ραδίκια), τὸ τριφύλλιον, καρῶτα μετὰ θειούχου ἀσβεστίου ἐπιπασμένα, κριθὴ καὶ κλάδοι ἰτέας.

Ἀπόστημα: Τοῦτο κυρίως ὀφείλεται εἰς ἐξαφνικὴν πτῶσιν καὶ μωλωπισμὸν τοῦ ζῴου καὶ ἐνίοτε εἰς δῆγμα ἑτέρου συνοίκου. Συμπτώματα παρουσιαζόμενα εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος εἶναι ἐξογκώσεις ἐρυθραὶ καὶ φλεγμονώδεις, αἵτινες κατ' ἀρχὰς μὲν εἶναι ξηραί, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως αὐξανόμεναι μαλακύνονται καὶ παρουσιάζουσι κατὰ τὸ ἄκρον των λευκὴν αἰχμὴν ἐγκλείουσαν πύον (ἔμπυο). Ἡ παρουσία τοῦ πύου φανερώνει τὴν ὡρίμανσιν τοῦ ἀποστήματος. Δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ὡρίμανσίν του πιέζεται τοῦτο διὰ τοῦ δακτύλου καὶ εἶτα πλύνεται διὰ χλιαροῦ ὕδατος ἢ βορικοῦ ὀξέος τῇ βοηθείᾳ μικρᾶς ξυλίνης ράβδου ἢ χειρουργικῆς λαβίδος περιβεβλημένης ὑπὸ γάζης καὶ τέλος ἐπαλείφεται δι' ἰωδίου. Μετὰ τοῦτο τὸ ζῷον μεταφέρεται εἰς θερμὸν μέρος καὶ δίδεται εἰς αὐτὸ ἡ συνήθης τροφή, προστιθεμένης καὶ μικρᾶς ποσότητος ἀνθέων θείου. Ἐνίοτε παρουσιάζεται καὶ ἐσωτερικὸν ἀπόστημα· τοῦτο καταπολεμεῖται δι' αὐστηρᾶς διαίτης περὶ τὴν τροφήν, ἥτις συνήθως ἀποτελεῖται ἐκ καρώτων μετὰ θειούχου σιδήρου καὶ ἀνθέων θείου ἐπιπασσομένων.

Ἆσθμα: Ἡ ἀσθένεια αὕτη εἶναι θανατηφόρος, ἀλλ' ἀπαντᾷ σπανίως καὶ εἰς ζῷα προκεχωρημένης ἡλικίας.

Διάρροια: Εἶναι ἐκ τῶν συνηθεστέρων ἀσθενειῶν τῶν κονίκλων καὶ πολλάκις ἀποδεκατίζει τὸν πληθυσμὸν τὸν κονικλοτροφείων. Ἡ διάρροια ὀφείλεται εἰς διάφορα αἴτια καὶ παρουσιάζεται ὑπὸ ἠπίαν ἢ σοβαρὰν μορφήν, ἀναλόγως τῶν αἰτίων τῶν προκαλούντων ταύτην. Συνηθεστέρα εἶναι ἡ ἁπλῆ διάρροια, προκαλουμένη ἐκ τῆς καταχρήσεως χόρτων ἢ ὑγρᾶς τροφῆς, ἥτις ἀπεξηράνθη ἐν τῷ ἡλίῳ ἀντὶ ὑπὸ σκιάν. Ἕτερα αἴτια τῆς διαρροίας εἶναι ἡ λίαν ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ κατοικία τῶν κονίκλων καὶ ὁ παντελὴς καὶ διαρκὴς αὐτῶν περιορισμός. Συμπτώματα τῆς νόσου εἶναι τὰ μαλακά, σχεδὸν ὑδαρῆ, περιττώματα καὶ ὁ σκοτεινὸς χρωματισμὸς τῶν οὔρων. Ἡ πρώτη φροντὶς τοῦ κονικλοτρόφου εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῆς τροφῆς καὶ ἡ παροχή, ἀντὶ χόρτων, ἀχύρου, πιτύρων μετ' ἐλαχίστης ποσότητος θερμοῦ ὕδατος ἀναμεμιγμένων, καρώτων μεμιγμένων μετὰ μικρᾶς ποσότητος θειούχου σιδήρου καὶ ἡ χορήγησις πάσης θερμῆς καὶ μὴ ὑδαροῦς τροφῆς. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς νόσου δέον νὰ δίδεται τὸ ἥμισυ τῆς κανονικῆς μερίδος τῆς τροφῆς καὶ νὰ τοποθετῶνται τὰ ζῷα εἰς ξηρὸν καὶ θερμὸν μέρος. Μὲ ὀλιγοήμερον δίαιταν ἡ ἀσθένεια αὕτη παρέρχεται.

Δυσκοιλιότης: Αὕτη ὀφείλεται εἰς τροφὴν λίαν θερμαντικὴν ἢ στυπτικήν. Τὸ ζῷον οὐδεμίαν ὄρεξιν αἰσθάνεται, τὰ δὲ περιττώματα αὐτοῦ εἶναι σκληρὰ καὶ στιλπνά. Ἐὰν ἡ δυσκοιλιότης ἐξακολουθῇ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, δέον νὰ δοθῇ εἰς τὸ πάσχον ζῷον ἓν ἢ δύο κοχλιάρια σούπας καθαρτικοῦ (ρετσινόλαδο) καὶ ὡς τροφὴ φύλλα θρίδακος (μαρούλι), καρῶτα, χλωρὰ χόρτα καὶ ὀπῶραι. Ἡ ἀσθένεια αὕτη σπανίως προσβάλλει τοὺς κονίκλους καὶ εὐκόλως θεραπεύεται.

Δυσπεψία: Αὕτη προσβάλλει τὰ ἀδηφάγα ζῷα ἢ τὰ ἐπιπεσόντα μετὰ βουλιμίας ἐπὶ τῆς τροφῆς των, μετὰ ἀποχὴν ἀπὸ ἐπαρκοῦς τροφῆς, λόγῳ π. χ. μακροῦ ταξιδίου. Κατὰ ταύτης ἐνδείκνυται δίαιτα περὶ τὴν τροφήν, περιοριζομένη εἰς τὴν παροχὴν γάλακτος, ἀναμεμειγμένου μετὰ διττανθρακικοῦ νατρίου.

Ἔκζεμα καὶ δερματικά: Τὸ ἔκζεμα καὶ ὁ ἄχωρ (κασσίδα) προσβάλλουσιν ἐνίοτε τοὺς κονίκλους, παρουσιάζονται δὲ εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος καὶ ἰδίως τὰ γυμνὰ τριχῶν. Τὰ προσβαλλόμενα μέρη παρουσιάζουν μορφὴν φλογωμάτων, ἅτινα ἐμφανίζουσι κατὰ τὴν ἐπιφάνειάν των ἀλευρώδη τινὰ οὐσίαν. Τὸ ἔκζεμα καὶ ὁ ἄχωρ ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἢ παραπλησίαν μορφήν, κατὰ τὸν ἴδιον δὲ τρόπον καὶ θεραπεύονται. Ἐφόσον αἱ ἐξελκώσεις εἶναι ἐπιπόλαιαι καὶ ἐπιφανειακαί, ἀλείφονται διὰ μικροῦ χρωστῆρος διὰ μίγματος ἰωδίου καὶ γλυκερίνης μέχρις ἐξαφανίσεώς των. Ἐὰν δ' εἶναι βαθεῖαι, τότε ἀποξέεται πρῶτον τὸ πάσχον μέρος καὶ ἐπαλείφεται ὡς ἄνω. Καταλληλοτέρα θεωρεῖται ἡ κάτωθι συνταγή:

Βαζελίνη	100	γραμμάρια
Κηρὸς	20	»
Ἀμυγδαλέλαιον	10	»
Ὀξείδιον τοῦ ψευδαργύρου	20	»

Τὸ μεῖγμα τοῦτο ἀλείφεται ἐπὶ γάζης, δι' ἧς συγκρατεῖται ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μέρους.

Ἀμφότερα ταῦτα τὰ δερματικὰ νοσήματα εἶναι μεταδοτικὰ καὶ δέον τὰ προσβαλλόμενα ἐκ τούτων ζῷα ἀμέσως νὰ ἀπομονῶνται. Ἐπικινδυνωδέστερον νόσημα εἶναι ἡ ψωρίασις, ἥτις προκαλεῖται ὑπὸ διαφόρων μικροργανισμῶν καὶ ὡς ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν προϊοῦσαν ἀδυναμίαν τοῦ ζῴου, ἥτις ἐπιφέρει καὶ τὸν θάνατον. Ἡ νόσος αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν παρουσίαν ἐντόμου, τοῦ *σαρκοκόπτου τοῦ μικροῦ*, ἡ θήλεια τοῦ ὁποίου ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ὑπὸ τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ ζῴου. Τὰ ἐκκολαπτόμενα ἐκ τῶν ᾠῶν μικρὰ κατατρώγουσι τὰς σάρκας τοῦ κονίκλου καὶ ἀπορροφοῦσι τὸ αἷμα. Ὡς φάρμακα ἐνδείκνυνται τὸ ὀξείδιον τοῦ ψευδαργύρου καὶ τὸ βάλσαμον τοῦ Περού, ἅτινα ὑπὸ μορφὴν ἀλοιφῆς ἐπιτίθενται εἰς τὰ προσβληθέντα μέρη τοῦ σώματος. Ἀπαραίτητος ἡ ἀπομόνωσις τῶν προσβληθέντων ζῴων.

Ἐλεφαντίασις: Ἡ νόσος αὕτη εἶναι συνήθης εἰς τοὺς κονίκλους καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τῆς παρουσίας μικρῶν κύστεων μεγέθους κόκκου κέγχρου ἐπὶ τοῦ στομάχου, κατὰ μῆκος τοῦ ἥπατος ἢ τῶν τοιχωμάτων τῶν ἐντέρων. Τὰ λευκὰ στίγματα, ἅτινα εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν κυστιδίων τούτων, εἶναι ἔμβρυα ταινίας ἀναλόγου πρὸς τὴν ταινίαν τοῦ κυνός. Τὰ ὑπὸ ἐλεφαντιάσεως προσβαλλόμενα ζῷα ζῶσι μέν, ἀλλ' εἶναι πάντοτε καχεκτικά. Πρὸς θεραπείαν, ἥτις σπανίως ἐπιτυγχάνεται, δέον νὰ ἀναμιγνύεται μετὰ τῆς τροφῆς των καὶ ἀρκετὴ ποσότης βάμματος ἀλόης.

Ἡπατῖτις: Σπανίως ἀπαντᾷ εἰς τοὺς κονίκλους καὶ συνίσταται εἰς φλεγμονὴν τοῦ ἥπατος. Ὀφείλεται γενικῶς εἰς ἄγνωστα αἴτια, ἀλλ' ἔχει ἐμφανῆ συμπτώματα. Τὸ προσβαλλόμενον ζῷον φαινομενικῶς διατηρεῖ τὴν προτέραν του ὑγείαν, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί του ἀμαυροῦνται, ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ γίνεται ὑποκίτρινος, τὸ ἐκ τοῦ ρύγχους ἀποβαλλόμενον μύκος ἔχει ζωηρῶς κίτρινον χρῶμα καὶ τὰ περιττώματα τοῦ ζῴου εἶναι ἡμιδαρῆ καὶ δύσοσμα. Εἰς τὰ ὑπὸ ἡπατίτιδος προσβαλλόμενα ζῷα δέον νὰ δίδωνται ὡς τροφὴ ἄφθονα καρῶτα, νωπὸν τριφύλλιον, θρίδακες καὶ κιχώριον ἄγριον. Διὰ τῆς διαίτης εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπευθῶσι τὰ ζῷα, ἀλλ' εἶναι προτιμότερον νὰ σφάζωνται, διότι ἡ νόσος εἶναι κληρονομική. Τὸ κρέας τῶν ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης προσβαλλομένων ζῴων εἶναι ἐδώδιμον καὶ τελείως ἀβλαβές.

Καχεξία: Αὕτη εἶναι κατὰ κανόνα ἀποτέλεσμα μὴ παρατηρηθείσης διαρροίας· διὸ πρὸς πρόληψιν τῆς νόσου ταύτης πρέπει νὰ καταπολεμῆται ἡ διάρροια.

Κοκκιδίασις: Τὰ συμπτώματα τῆς νόσου ταύτης εὐκόλως ἐλέγχονται· πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ἡ ἐξέτασις τοῦ ἥπατος, ὅπερ φέρον πολυπληθῆ λευκὰ στίγματα φαίνεται διάτρητον. Ἡ ἀσθένεια αὕτη εἶναι λίαν διαδεδομένη εἰς τοὺς κονίκλους καὶ εἶναι κληρονομικὴ ἢ ἐπίκτητος. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, αὕτη μεταδίδεται ἐκ τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα, ὁπότε σχεδὸν πάντα τὰ πάσχοντα νεογνὰ ἀποθνήσκουσιν εἰς ἡλικίαν 15 ἡμερῶν μέχρι 2 μηνῶν. Δυνατὸν μικρά τινα νὰ διαφύγωσι τὸν θάνατον, ἀλλὰ πάντως θὰ μεταδώσωσι τὴν ἀσθένειαν εἰς τὰ μέλλοντα τέκνα των. Κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ ἀσθένεια μεταδίδεται διὰ τῆς χορτονομῆς. Δυνατὸν ἡ πρὸς λίπανσιν κόπρος νὰ ἔχῃ ἀναμιχθῆ μετὰ ἀκαθαρσιῶν κονίκλων παθόντων ἐκ κοκκιδιάσεως. Αἱ προνύμφαι τῶν ζῳα-

Digitized by Google

ρίων, ἅτινα προκαλοῦσι τὴν κοκκιδίασιν, ἐξακολουθοῦσι νὰ ζῶσι καὶ νὰ ἀναπτύσσωνται, διεισδύουσαι εἰς τὰ μασχάλας τῶν φύλλων τῶν χόρτων. Τὰ φύλλα ταῦτα διδόμενα ὡς τροφὴ εἰς τοὺς κονίκλους προκαλοῦσι τὴν νόσον, ἥτις δύναται νὰ θανατώσῃ ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῷ διαστήματι πάντας τοὺς τροφίμους τοῦ κονικλοτροφείου. Ἐπειδὴ ἡ νόσος αὕτη ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ πρόβατα καὶ ἐνίοτε καὶ εἰς τὰς αἶγας, δέον ἐκ τοῦ τμήματος τοῦ λαχανοκήπου, εἰς ὃν καλλιεργοῦνται τὰ προοριζόμενα διὰ τὴν τροφὴν τῶν κονίκλων χόρτα, νὰ ἀπομακρύνωνται τὰ ζῷα ταῦτα. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ ἀσθένεια ἔχει θανατηφόρα ἀποτελέσματα, διότι καὶ ἡ διάγνωσίς της ἀπαιτεῖ εἰδικὰς κτηνιατρικὰς γνώσεις καὶ ἡ θεραπεία της δὲν εἶναι ἀποτελεσματική.

Κυνάγχη: Προέρχεται ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας καὶ προσβάλλει τὰ ὀπίσθια λαιμικὰ ὄργανα, τὸν λάρυγγα καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν πολλάκις, ὁπότε τὸ μύκος τῶν ὀργάνων τούτων γίνεται μελανοκίτρινον· οἱ πνεύμονες παρουσιάζουσιν ὑπόχυσιν αἵματος, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ ἐξ ἀσφυξίας προσβαλλόμενα ζῷα. Ἡ κυνάγχη εἰς τοὺς κονίκλους προχωρεῖ τόσον ταχέως, ὥστε πολλάκις ἀποθνήσκει τὸ ζῷον πρὶν ἔτι δείξῃ σημεῖα ἀσθενείας. Ἅμα τῇ ἐμφανίσει της δέον νὰ μεταφερθῶσι τὰ ζῷα εἰς θερμόν, ὑγιεινότερον καὶ ξηρὸν κατάλυμα, νὰ δίδεται δὲ εἰς αὐτὰ ἐκλεκτὴ τροφή.

Κόρυζα. Ἡ ἀσθένεια αὕτη εἶναι λίαν διαδεδομένη εἰς τὰ κονικλοτροφεῖα καὶ προέρχεται ἐκ τῆς κακῆς καὶ μὴ ὑγιεινῆς διατάξεως τῆς κατοικίας τῶν ζῴων, οὔσης ἐκτεθειμένης εἰς τὸ ψῦχος, τὴν ὑγρασίαν καὶ τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρος. Αὕτη δυνατὸν νὰ ἔχῃ μερικὴν ἢ ἐπιδημιακὴν μορφήν. Δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ καὶ εἰς κονίκλους ἐνδιαιτωμένους εἰς ὑγιεινὰ διαμερίσματα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μετεδόθη ὑπὸ νεοεισαχθέντος ζῴου ὅπερ ἦτο ἤδη προσβεβλημένον. Ἡ κόρυζα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐμφανίσεώς της δύναται νὰ θεραπευθῇ. Πρὸς τοῦτο, εὐθὺς ὡς παρατηρήσῃ ὁ κονικλοτρόφος παχύ, πυκνόρρευστον μύκος, δέον νὰ καλύπτῃ τὰς ρωθωνικὰς ὀπὰς καὶ ν' ἀναγκάζῃ τὸ ζῷον νὰ εἰσπνεύσῃ ζέον ὄξος ἐπὶ 10′ περίπου. Μετὰ ταῦτα δέον νὰ δοθῇ ὡς τροφὴ πίττα παρασκευαζομένη ἐκ βεβρασμένων γεωμήλων, φύλλων τείου, κριθαλεύρου, γάλακτος καὶ μικρᾶς ποσότητος ἄχνης ἀρσενικοῦ τοῦ θείου, ἐναλλὰξ μετὰ καρώτων, κριθῆς καὶ κιχωρίου. Ἡ καλοήθους μορφῆς κόρυζα ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν κατοικίαν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι ἀρκετὸν νὰ μεταφερθῇ τὸ ζῷον εἰς θερμὴν καὶ στεγνὴν κατοικίαν καὶ νὰ τρέφεται ἐπί τινας ἡμέρας ἐκ καρώτων διαβρεχομένων ἐναλλὰξ ὑπὸ σαλικυλικοῦ ὀξέος καὶ ἀνθρακικοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου. Πάντως ἡ νόσος ἀπαραιτήτως δέον νὰ καταπολεμηθῇ ἅμα τῇ ἐμφανίσει της. Ὅταν ἡ κόρυζα πλημμελῶς θεραπευθῇ, τότε ἡ νόσος προσβάλλει καὶ τοὺς πνεύμονας καὶ καταλήγει εἰς θανατηφόρον φυματίασιν. Ὅταν τὰ προσβληθέντα ὑπὸ κορύζης ζῷα δὲν θεραπεύωνται, πρέπει νὰ θανατώνωνται καὶ τὰ πτώματά των νὰ καλύπτωνται καλῶς ὑπὸ χώματος, ἐφ' οὗ νὰ ἐπιχύνεται ἀσβέστιον ὕδωρ.

Μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας. Ἡ ἀσθένεια αὕτη ἀπαντᾷ συνήθως εἰς τοὺς κονίκλους, ἰδίως μεταξὺ ἡλικίας 2 ἢ 3 μηνῶν, καὶ ἐπιδεινοῦται μὲ τὴν ὑγρασίαν, ὁπότε οἱ θάνατοι εἶναι πολυπληθεῖς. Κυριώτερα συμπτώματα εἶναι ἡ λήμωσις (τσίμπλιασμα) τῶν ὀφθαλμῶν, ἡ κιτρίνη χρῶσις τοῦ μύκους τῶν ρωθώνων, ἡ ὄρθωσις τῶν τριχῶν, ἡ διόγκωσις τῆς κοιλίας καὶ ἡ δύσκολος οὔρησις. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἐπέρχεται ταχέως ὁ θάνατος. Αἴτια τῆς νόσου εἶναι ἡ ἀνθυγιεινὴ κατοικία καὶ ἡ κακὴ τροφή. Ὡς μέσον θεραπευτικὸν ἐνδείκνυται ἡ δίαιτα περὶ τὴν τροφήν, ἥτις συνίσταται εἰς πίττας ἐξ ἀραβοσιταλεύρου, εἰς ἃς μίγνυνται καὶ δύο γραμμάρια (κατὰ κεφαλὴν) θειικοῦ χαλκοῦ (κόνις) ἢ σαλικυλικὸν ὀξύ, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ξηρὸν τριφύλλιον, ὀλίγην ποσότητα κριθῆς κτλ. Καλὸν εἶναι μετὰ τοῦ πότου νὰ δίδηται καὶ ἐλαχίστη ποσότης καφέ, ἀναμεμειγμένη μετά τινων σταγόνων οἰνοπνεύματος, ἀλλ' οἱ κόνικλοι μετὰ δυσκολίας λαμβάνουν τὸ μεῖγμα τοῦτο.

Ὀφθαλμία. Ὑπὸ ταύτης συνήθως προσβάλλονται τὰ νεαρὰ ζῷα. Συμπτώματα ταύτης εἶναι ἡ λήμωσις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ὁ σχηματισμὸς ἐπὶ τῶν βλεφάρων μικροτάτων κόκκων. Ὡς μέσον καταπολεμήσεως ἐνδείκνυται ἡ πλύσις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς κεφαλῆς δι' ἁλμυροῦ ὕδατος (60 γραμμάρια ἅλατος κατὰ λίτραν ὕδατος), ἐν ᾧ προστίθενται 15 γραμμάρια ὀξικοῦ μολύβδου.

Περιτονῖτις. Ἡ πάθησις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ψυχρὰν κυρίως κατοικίαν τῶν ζῴων καὶ δὲν παρουσιάζει ἐμφανεῖς ἐξωτερικοὺς χαρακτῆρας. Ἀκανόνιστος θερμοκρασία τοῦ σώματος καὶ ταχυτέρα ἀναπνοὴ τῆς συνήθους εἶναι τὰ κυριώτερα συμπτώματα. Ἡ νόσος, συνήθως, γίνεται κατάδηλος μόνον δι' αὐτοψίας. Τὸ περιτόναιον τῶν προσβληθέντων ζῴων παρουσιάζεται διωγκωμένον μετὰ φλεγμονῶν καὶ τὰ ἔντερα ἡνωμένα. Φάρμακον κατὰ τῆς νόσου ταύτης δὲν ὑπάρχει. Ἡ καλὴ διατροφὴ καὶ διαμονὴ εἶναι τὰ μόνα, ἅτινα συντελοῦσιν εἰς τὴν μὴ προσβολὴν τῶν ζῴων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ταύτης.

Σηψαιμία. Πλεῖσται ὅσαι ἀσθένειαι καταλήγουσιν εἰς σηψαιμίαν, σχεδὸν δὲ πᾶσαι ὀφείλονται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, τὴν κακὴν δίαιταν καὶ τὰς ἀνθυγιεινὰς συνθήκας τῆς κατοικίας τῶν ζῴων. Ἡ κακῶς ἀεριζομένη, ὑγρὰ κατοικία καὶ ἡ ἐπισώρευσις ἐν αὐτῇ οὔρων, περιττωμάτων, ὑπολειμμάτων τροφῶν γεννῶσι καὶ ἀναπτύσσουν πλεῖστα μικρόβια, ἅτινα δηλητηριάζουσι τὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον εἰσπνέει τὸ ζῷον, καὶ προσβάλλουσι τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμόν του. Τὰ ὑπὸ σηψαιμικῶν νόσων προσβαλλόμενα ζῷα μετὰ βραχὺ ἢ μικρὸν χρονικὸν διάστημα ἀποθνήσκουν. Ἡ διάγνωσις τῆς ἀσθενείας εἶναι δυσχερής, καθόσον καὶ τὰ συμπτώματα παραμένουσιν ἀπαρατήρητα. Πολλάκις μετ' ἠπίαν διάρροιαν καὶ ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος τὸ ζῷον ἀποθνήσκει· αἴτιον εἶναι ἡ σηψαιμία. Ἐφ' ὅσον ἡ νόσος λαμβάνει μορφὴν ἐπιδημίας, τὰ ζῷα μεταφέρονται εἰς ἕτερον μέρος, πλύνονται δὲ καλῶς αἱ φωλεαί των μὲ ζέον ὕδωρ, εἰς ὃ προστίθεται καὶ ἀρκετὴ δόσις φαινικοῦ ὀξέος, κρεολίνης ἢ ἑτέρων ἀπολυμαντικῶν. Ὅταν αἱ φωλεαὶ στεγνώσωσι τελείως, ἐπιστρώνονται διὰ ξηροῦ ἀχύρου, καὶ ἐπαναφέρονται τὰ ἀπομακρυνθέντα ζῷα. Ἡ καθαρὰ καὶ θερμὴ κατοικία, τὸ καθαρὸν ὕδωρ καὶ ἡ καλὴ τροφὴ σῴζουσι πολλάκις τὰ προσβληθέντα ζῷα καὶ ἀπαλλάσσουν τὰ λοιπὰ ἐκ τῆς προσβολῆς. Πάντως τοῦτο συμβαίνει, ὅταν ἐγκαίρως ληφθῶσι τὰ ἀπαραίτητα ὡς ἄνω ἐκτεθέντα μέτρα.

Σπασμός. Κατὰ κανόνα προσβάλλει τοὺς νεαροὺς κονίκλους, ὁπότε καὶ ἀποθνήσκουσι χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ. Κυριωτέρα αἰτία τῶν σπασμῶν εἶναι ἡ καχεξία. Ἐὰν τὸ κακὸν προέρχεται ἐκ προϊούσης καχεξίας, τότε δέον νὰ σφάζηται τὸ ζῷον, διότι μετὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ σπασμοῦ ἐπέρχεται καὶ δευτέρα, ὁπότε τὸ ζῷον θρηνεῖ, οἱ ὀφθαλμοί του περιστρέφονται ταχύτατα ἐν ταῖς κόγχαις των, περὶ τὸ στόμα ἀναφαίνονται ἀφροί, οἱ σπασμοὶ διαδέχονται ἀλλήλους καὶ τὸ ζῷον ἀποθνήσκει ἀγωνιῶν. Ἐὰν ἀντιθέτως ὁ σπασμὸς δὲν ὀφείλεται εἰς καχεξίαν, ἀλλ' εἰς ἑτέρας αἰτίας, εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην σπασμωδικὴν κίνησιν τοῦ ζῴου, δέον νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὸ ἀναισθητικά, ὡς ἐλαχίστη δόσις χλωρίου, περίπου 2 γραμμάρια, ἀναμεμειγμένου μετὰ γάλακτος, καί τινες εἰσπνοαὶ αἰθέρος. Ὅταν παρέλθῃ ἡ κρίσις, δίδονται ὡς τροφὴ καρῶτα μετὰ 1 γραμμαρίου βαλεριάνας ἀναμεμειγμένα. Τὰ ἀσθενῆ ζῷα δέον νὰ ἀπομονῶνται, νὰ μεταφέρωνται εἰς στεγνὰς καὶ θερμὰς φωλεὰς καὶ νὰ τρέφωνται διὰ τονωτικῶν τροφῶν. Ἐὰν οἱ σπασμοὶ ὀφείλωνται εἰς προσβολὴν τῶν ἐντέρων ὑπὸ ἑλμίνθων, ὅπερ γίνεται κατάδηλον ὅταν ἐρευνήσωμεν τὰ περιττώματα τοῦ ζῴου, τότε δίδομεν εἰς τὸ πάσχον ἀρκετὴν ποσότητα κονιοποιημένου κολοκυνθοσπόρου μετὰ λεπτοτάτων τεμαχίων κολοκύνθης, ἀναμεμειγμένων μετὰ 3 γραμμαρίων κονιοποιημένων στεμφύλων.

Ταινίωσις περιτοναίου. Συναντᾶται συνήθως εἰς τοὺς κονίκλους καὶ ὀφείλεται εἰς τὸν σκώληκα *ἀσκαρὶς ἡ πριονώδης*, ἥτις κατὰ τὴν προνυμφικὴν αὐτῆς ἡλικίαν διεισδύει εἰς τὸ περιτόναιον καὶ κατὰ τὴν ὥριμον αὐτῆς ἡλικίαν εἰσέρχεται εἰς τὸ ἔντερον. Κατὰ κανόνα, ἡ προσβολὴ τῶν κονίκλων ὑπὸ τῆς ταινίας ὀφείλεται εἰς χόρτα, ἅτινα δίδονται ὡς τροφή, ὧν τὸ λίπασμα εἶναι ἀναμεμειγμένον μετὰ περιττωμάτων πασχόντων ζῴων. Σπανίως εἶναι θανατηφόρος, ἀλλ' ἐξασθενεῖ καταπληκτικῶς τὰ νεαρὰ ἰδίως ζῷα, ἅτινα οὕτω ὑπόκεινται εὐκολώτερον εἰς διαφόρους νόσους. Καλὴ καὶ ἄφθονος τροφὴ ἐνδείκνυται ὡς ἀντιφάρμακον.

Φυματίασις. Κυριώτερα συμπτώματα τῆς νόσου ταύτης εἶναι ἡ προϊοῦσα καχεξία τοῦ ζῴου. Ἡ ἀσθένεια αὕτη σπανίως προσβάλλει τοὺς κονίκλους, εἶναι μεταδοτικὴ καὶ θανατηφόρος.

Διάφοροι παθήσεις. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σοβαρῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀσθενειῶν τῶν κονίκλων, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι δευτερευούσης σημασίας καὶ οὐχὶ ἐπικίνδυνοι. Τοιαῦται εἶναι, οἱ ρευματισμοί, ἡ ραχῖτις, ἡ φθειρίασις κτλ. Οἱ ρευματισμοὶ ὀφείλονται εἰς τὴν ὑγράν, ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα, κατοικίαν καὶ δύνανται νὰ ἰαθῶσιν ἐν τῇ ἀρχῇ των δι' ἀλλαγῆς κατοικίας καὶ ἐντριβῆς τῶν προσβληθέντων ποδῶν δι' οἰνοπνεύματος. Ἡ ραχῖτις, σπανιώτερον ἀπαντῶσα, πλὴν τῆς δυσμορφίας τοῦ ζῴου οὐδεμίαν ἑτέραν σημασίαν ἔχει. Αἱ φθεῖρες καταστρέφονται διὰ διαφόρων ἐντομοκτόνων φαρμάκων, ὡς εἶναι ἡ ναφθαλίνη εἰς κόνιν κτλ.

Περὶ τῆς διατροφῆς, διατηρήσεως, πολλαπλασιασμοῦ καὶ χρησιμοποιήσεως τοῦ κονίκλου βλ. λ. *κονικλοτροφία*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cornevin*, Zootechnie spéciale. Les petits mamifères de la basse-cour (Paris, 1896). -*Diffloth*, Lapins, chiens, chats (Paris 1910). — *Ravageaux*, La vraie manière d'élever des lapins (Paris 1882). —*Nathusius*, Ueber die sogenannten Leporiden (Berlin, 1876).—*Brechemin*, La basse-cour productive (Paris 1929).— *Charon*, Lapins, lapereaux et Cie (Paris, 1929).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

κονικλοτροφεῖον (τό)· ὁ τόπος ὅπου τρέφονται πολλοὶ κόνικλοι.

κονικλοτροφία (ἡ) /*Ζῳολ.*/. Κλάδος τῆς ζῳοτεχνίας ἀσχολούμενος μὲ τὴν διατροφήν, ἀνάπτυξιν καὶ πολλαπλασιασμὸν τῶν κονίκλων. Ἡ κονικλοτροφία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔκαμε μεγάλας προόδους εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν κονικλοτροφίαν εἰς μεγάλην κλίμακα ἔχει ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ἀγγλία.

Διατροφὴ τοῦ κονίκλου. Διὰ τὰ ζῷα, ὡς ὁ κόνικλος, ἅτινα πρόκειται νὰ διέλθωσιν ὁλόκληρον αὐτῶν τὴν ζωὴν ἐν τῇ αὐτῇ κατοικίᾳ, ἰδίως διὰ τὰ γονιμοποιοῦντα ζῷα, ἄρρενα καὶ θήλεα, ἡ ἐκλογὴ καταλλήλου ἐνδιαιτήματος παίζει τὸν σπουδαιότερον ρόλον. Ἐκ τῆς καλῆς τοποθετήσεώς της, τοῦ ἐπαρκοῦς ἀερισμοῦ της, τῆς ἐλλείψεως ὑγρασίας καὶ τῆς ὑγιεινῆς διατηρήσεώς της ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία τῆς κονικλοτροφίας ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἡ διατροφή, ἀνάπτυξις καὶ πολλαπλασιασμὸς τῶν κονίκλων γίνεται κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους:

1) *Διατροφὴ ἐν φυσικῷ χώρῳ.* Πρὸς τοῦτο περιορίζουσιν ὡρισμένον τμῆμα ἀγροῦ ἢ δάσους ἢ λαχανοκήπου διὰ συρματοπλέγματος, οὗ ἡ ἔκτασις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κονίκλων, δι' ὃν προορίζεται, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ περικλείουσι τὰ ζῷα. Τὸ συρματόπλεγμα πρέπει νὰ εἰσέρχηται, ἀπαραιτήτως, τοὐλάχιστον 50 ἑκατοστόμετρα ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, διὰ νὰ μὴ δύνανται τὰ ζῷα διὰ τῆς ἐκσκαφῆς νὰ ἐλευθερωθῶσι καὶ καταστρέψωσι τὰς τυχὸν πέριξ καλλιεργημένας ἐκτάσεις. Ἀντὶ συρματοπλέγματος, τινὲς κτίζουσι καὶ τοῖχον, ἀλλ' ἡ δαπάνη εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τὸ αὐτό. Ἂν καὶ τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διατροφῆς τῶν κονίκλων ἔχει σήμερον σχεδὸν τελείως ἐγκαταλειφθῇ, ὡς ἀσύμφορον, διότι εἶναι δύσκολος ἡ παρακολούθησις τῶν ζῴων, ἡ ἐκλογὴ τῶν καλῶν ἀπὸ τῶν κακῶν παραγωγῶν, ἡ ἔγκαιρος πρόληψις τῶν ἀσθενειῶν κλπ. (μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ πολλοὶ κονικλοτρόφοι διατρέφουσιν οὕτω τοὺς κονίκλους των, καί, ὡς λέγεται, μετὰ ἱκανοποιητικῶν ἀποτελεσμάτων), ἐν τούτοις παρατίθεται κατωτέρω σύντομος περιγραφὴ αὐτοῦ. Ὡς πρότυπον διὰ τὴν περιγραφὴν ἐλήφθη τὸ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Marly τῆς Γαλλίας ἱδρυθέν.

Ἡ ὅλη ἐγκατάστασις περιβάλλεται ὑπὸ ἀγρῶν, ἀφ' ὧν χωρίζεται διὰ συρματοπλέγματος, ἐντὸς δὲ αὐτῆς ὑπάρχουν διάφοροι θάμνοι καὶ παντοειδὴς βλάστησις, ἥτις χρησιμεύει πρὸς καταφύγιον ἢ τροφὴν τῶν ἐν αὐτῇ ζῴων. Τὸ κονικλοτροφεῖον διαιρεῖται εἰς διαμερίσματα, ἐξ ὧν ἄλλα διὰ τὰς θηλείας, ἄλλα διὰ τοὺς ἄρρενας καὶ ἄλλα διὰ τὰ νεαρὰ ζῷα. Εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν νεογνῶν ὑπάρχουν ὑπόστεγα μετρίου ὕψους, κατεσκευασμένα ἐκ κλάδων καὶ ξηρῶν φυλλωμάτων δένδρων, ἅτινα χρησιμεύουν εἰς τὰ ζῷα ὡς καταφύγιον ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, καὶ ἕτερα ὑπὸ ἐλασμάτων ἐκ λευκοσιδήρου κεκαλυμμένα, ἅτινα χρησιμεύουν ὡς καταφύγιον κατὰ τῆς βροχῆς. Εἰς τὰ διὰ τὰς θηλείας προοριζόμενα διαμερίσματα, πλὴν τῶν ὑποστέγων, τοποθετοῦνται, εἰς προφυλασσόμενον ἀπὸ τῶν ἀνέμων μέρος, αἱ φωλεαί. Αὗται ἀποτελοῦνται ἐξ ἁπλοῦ ξυλίνου κιβωτίου μὲ στέγην ἀμφικλινῆ, ἵνα διαρρέουσι τὰ ὕδατα, καὶ μικρὰν ᾠοειδῆ ἢ τετράγωνον ὀπὴν κατὰ τὸ κατώτερον αὐτῆς τμῆμα, πρὸς τὴν βάσιν, ἥτις χρησιμεύει πρὸς εἴσοδον καὶ ἔξοδον τοῦ ζῴου. Αἱ φωλεαὶ ἢ εἶναι μεμονωμέναι ἢ συνηνωμέναι, ὅτε διαχωρίζονται ὑπὸ χαμηλοῦ συρματοπλέγματος. Αἱ φωλεαὶ φέρουσι κατὰ τὴν ὀπισθίαν αὐτῶν πλευρὰν μέγα ἄνοιγμα, καταλλήλως φρασσόμενον, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ των. Πλὴν τῶν ἐπιγείων φωλεῶν ὑπάρχουν καὶ ὑπόγειοι φωλεαί, αἵτινες κατασκευάζονται ἐντὸς τῆς γῆς διὰ λίθων, ἐπιστρώνονται εἰς πάχος 15—25 ἑκατοστομέτρων ὑπὸ χώματος ἢ λεπτοῦ στρώματος ἀχύρων καὶ καλύπτονται ἄνωθεν ὑπὸ κινητῆς στέγης. Τὰ διαμερίσματα τῶν ἀρρένων φέρουσιν ἁπλῶς ὑπόστεγα. Τὸ ὕψος τοῦ συρματοπλέγματος φθάνει τὰ δύο μέτρα, ὧν ἓν καὶ ἥμισυ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸ ἄλλο ἥμισυ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

2) *Διατροφὴ εἰς κινητὰς καλύβας.* Πρῶτος, ὅστις ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διατροφῆς τῶν κονίκλων, ἦτο ὁ Γάλλος ταγματάρχης Morant. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀκολουθοῦν καὶ σήμερον πολλοὶ κονικλοτρόφοι. Κατὰ τοῦτο οἱ κόνικλοι διατρέφονται ἐντὸς κινητῶν καλυβῶν ἢ οἰκίσκων, οἵτινες τοποθετοῦνται εἰς τοὺς ἀγροὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κοπῆς τοῦ χόρτου. Ἑκάστη καλύβη ἔχει μῆκος 2 περίπου μέτρων, πλάτος 70 ἑκατοστομέτρων καὶ ὕψος κατὰ τὴν προσθίαν αὐτῆς πλευρὰν 60 ἑκατοστομέτρων καὶ 40 ἑκατοστομέτρων κατὰ τὴν ὀπισθίαν. Τὸ βάθος καὶ αἱ δύο πλευραὶ τῆς καλύβης φράσσονται ὑπὸ ξύλων. Εἰς τὰ πλάγια τῆς καλύβης τοποθετοῦνται αἱ φωλεαί, εἰς τὸ βάθος ὑπάρχει ὑπόστεγον, τὸ δὲ κατέμπροσθεν ἄνοιγμα περιφράσσεται ὑπὸ συρματοπλέγματος, ὡς καὶ ὁλόκληρος ἡ καλύβη, ἐκ φόβου ἐπιδρομῆς κυνῶν, γαλῶν, κτλ. Εἰς ἰδίας καλύβας διατρέφονται οἱ ἄρρενες, πλὴν τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναπαραγῆς, καὶ εἰς ἰδίας οἱ νεαροὶ κόνικλοι. Οἱ κινητοὶ

Digitized by Google

οὗτοι οἰκίσκοι μεταφέρονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς ἕτερον μέρος, ὅπου ὑπάρχει ἀφθονωτέρα βλάστησις. Τὰ εἰς τοὺς οἰκίσκους τούτους ἐνδιαιτώμενα ζῷα φαίνονται τελείως ἱκανοποιημένα, διότι ἡ ἐν γένει διαμονή των πλησιάζει πολὺ πρὸς τὴν φυσικὴν τοιαύτην. Ἐπίσης ἡ εὐκολία τῆς μεταφορᾶς καθιστᾷ τὰς φωλεὰς ταύτας καθαράς, ὑγιεινὰς καὶ παρέχει εἰς τὰ ζῷα διαρκῶς νέαν ποικίλην τροφήν. Εἷς ἐργάτης δύναται νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν περιποίησιν 150 περίπου τοιούτων κονικλοφωλεῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς, διαίτης καὶ παρακολουθήσεως τῶν ζῴων εἶναι καταλληλότερον τοῦ προηγουμένου, ἀλλ' ὑστερεῖ κατὰ πολύ, ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως, τῆς διατροφῆς τῶν κονίκλων εἰς κονικλοφωλεάς.

2) *Διατροφὴ εἰς κονικλοφωλεάς.* Τὸ σύστημα τοῦτο ἰσχύει γενικῶς σήμερον εἰς πάσας τὰς μεγάλας κονικλοτροφικὰς ἐγκαταστάσεις. Γενικῶς αἱ κονικλοφωλεαὶ εἶναι κιβώτια ἐκ ξύλου ἢ τσιμέντου κατεσκευασμένα, ὧν ἡ προσθία ὄψις περικλείεται διὰ συρματοπλέγματος. Τινὲς ἀντὶ κιβωτίων μεταχειρίζονται καὶ βυτία. Αἱ κονικλοφωλεαὶ εἶναι τοποθετημέναι ἐπὶ ὑποστηριγμάτων ὕψους 30—50 ἑκατοστομέτρων, ὅπως μὴ προσβάλλωνται ὑπὸ τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους. Ἐπίσης αἱ φωλεαὶ δυνατὸν νὰ εἶναι διατεταγμέναι ἀνὰ δύο ἢ συνηνωμέναι εἰς ἕνα, δύο ἢ τρεῖς καὶ σπανιώτερον περισσοτέρους ὀρόφους. Πάντα τὰ τμήματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν φωλεάν, δέον νὰ εἶναι κινητὰ (νὰ λύωνται), ὅπως εὐκολώτερον ἀπολυμαίνωνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Εἰς τὰ περισσότερα συστηματικὰ κονικλοτροφεῖα τῆς Εὐρώπης μεταχειρίζονται ἐκ τσιμέντου φωλεάς. Ἑκάστη φωλεὰ (ἀδιαφόρως ἐκ ξύλου ἢ τσιμέντου) δέον νὰ ἔχῃ μῆκος 90—100 ἑκατοστομέτρων, πλάτος 60—80 καὶ ὕψος 60—80 ἑκατοστ. Αἱ διαστάσεις τῆς τοιαύτης φωλεᾶς ἐπαρκοῦσι διὰ τὴν διαμονὴν τῆς θηλείας μετὰ τῶν νεογνῶν της κατὰ τὸ διάστημα τῆς γαλουχίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως των, μέχρις ὅτου νὰ δύνανται νὰ λαμβάνωσι μόνα των τὴν τροφήν των. Διὰ τὸν ἄρρενα ἡ φωλεὰ δύναται νὰ εἶναι μικροτέρων διαστάσεων. Ἡ θύρα δέον νὰ ἔχῃ ἐμβαδὸν 40 τετρ. ἑκατοστ. περίπου. Τὰ νεογνὰ 3 μῆνας ἀπὸ τοῦ ἀπογαλακτισμοῦ των δύνανται νὰ διατρέφωνται ὁμοῦ ἀνὰ 10—25. Τὸ δάπεδον τῆς φωλεᾶς εἶναι κινητόν, ἐκ τσιμέντου, κατὰ προτίμησιν, κατεσκευασμένον, ὅπως καθαρίζεται καλύτερον. Εἰς τὸ μέσον ἢ εἰς διάφορα μέρη τοῦ δαπέδου ὑπάρχουσι μικραὶ ὀπαί, δι' ὧν διοχετεύονται τὰ οὖρα εἰς εἰδικὸν σωλῆνα, ἀποχετεύοντα ταῦτα ἐκτὸς τῆς φωλεᾶς. Τὰ ἐντὸς τῆς φωλεᾶς σκεύη πρὸς τοποθέτησιν τοῦ φαγητοῦ, τοῦ ὕδατος, τῶν λαχάνων κλπ. δέον νὰ εἶναι ἐκ λευκοσιδήρου. Αἱ φωλεαὶ δέον νὰ τοποθετοῦνται εἰς μέρος μὴ προσβαλλόμενον ὑπὸ τῶν ἀνέμων, σκιερόν, ξηρὸν καὶ ἡμιφωτιζόμενον, νὰ ἀπέχωσι δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους τοὐλάχιστον 30 ἑκατοστόμετρα. Εἰς τὰς φωλεὰς ὁ ἀερισμὸς δέον νὰ εἶναι ἐπαρκής, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ σχηματίζωνται ρεύματα, ἡ θερμοκρασία κανονική, νὰ ἐπικρατεῖ δὲ ἡσυχία ἀπόλυτος καὶ καθαριότης μεγάλη.

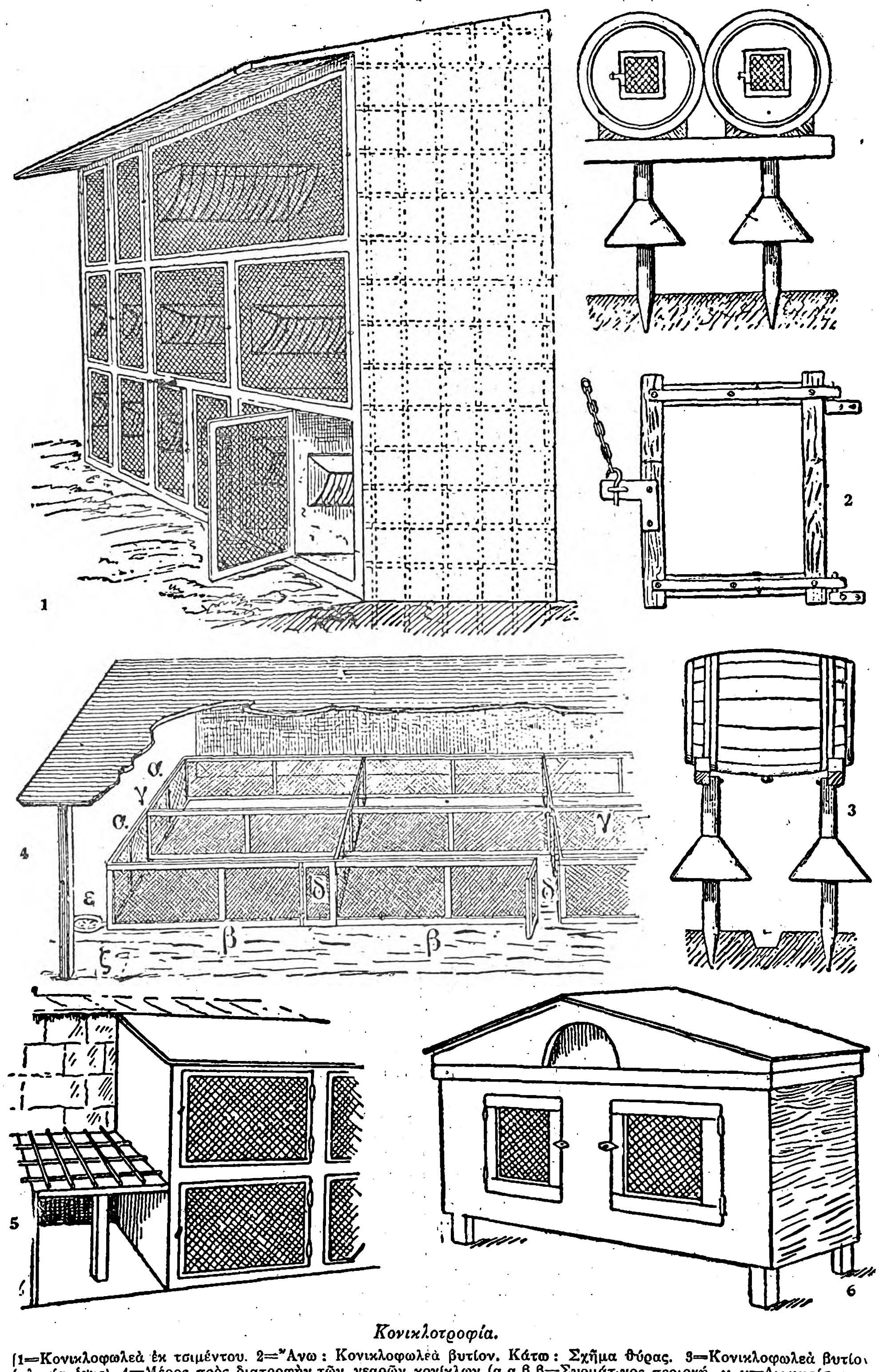

Κονικλοτροφία.

[1=Κονικλοφωλεὰ ἐκ τσιμέντου. 2=Ἄνω: Κονικλοφωλεὰ βυτίον. Κάτω: Σχῆμα θύρας. 3=Κονικλοφωλεὰ βυτίον (πλαγία ὄψις). 4=Μέρος πρὸς διατροφὴν τῶν νεαρῶν κονίκλων. (α,α,β,β=Συρμάτινος περιοχή. γ, γ=Διαχωρίσματα. δ, δ=Θύραι. ε=Καταβόθρα πρὸς συσσώρευσιν τῶν οὔρων. ζ=Διάδρομος πρὸς συγκοινωνίαν τοῦ προσωπικοῦ). 5=Κατασκευὴ κονικλοφωλεᾶς ἐκ τσιμέντου. 6=Κινητὴ κονικλοφωλεὰ ἐκ ξύλου.]

Ἐκλογὴ ζῴων. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν κατοικιῶν τῶν κονίκλων, πρωτίστη φροντὶς εἶναι ἡ ἐκλογὴ τῶν καταλλήλων ζῴων διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τοῦ κονικλοτροφείου, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ πρόοδος τῆς ἐπιχειρήσεως. Διὰ τὸν κονικλοτρόφον δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ ζῷον νὰ εἶναι ὡραῖον καὶ ἐκλεκτῆς ποικιλίας, δέον ὡσαύτως νὰ εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν χρῆσιν δι' ἣν προορίζεται (διὰ τὸ κρέας, τὰς τρίχας, τὸ δέρμα) καὶ πρὸ παντὸς ὑγιές. Ἡ ζωηρότης τῶν ὀφθαλμῶν, ἡ εὐκινησία, οἱ στεγνοὶ ρώθωνες, τὸ ὁμαλῶς διατεταγμένον τρίχωμα ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος εἶναι ἀρκετὰ ἐχέγγυα διὰ τὴν ἐκλογὴν ὑγιοῦς ζῴου. Ὀφθαλμοὶ βαθέως τοποθετημένοι εἰς τὰς κόγχας των καὶ μακροὶ ὄνυχες δεικνύουσι ζῷον γηραλέον. Ὁ ἀποβλέπων εἰς τὸ κρέας τῶν κονίκλων δέον νὰ ἐκλέγῃ μεγαλοσώμους ποικιλίας. Εἷς ἄρρην ἀρκεῖ διὰ δέκα θηλείας. Ἡ διάκρισις τοῦ ἄρρενος ἀπὸ τοῦ θήλεος ἐπιτυγχάνεται εἴτε ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, εἴτε καὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἥτις πάντοτε εἰς τοὺς ἄρρενας εἶναι βραχυτέρα τῆς τῶν θηλειῶν.

Πολλαπλασιασμός. Σπουδαιοτέρα ἀπασχόλησις καὶ κυριώτερος σκοπὸς τοῦ κονικλοτρόφου εἶναι ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν κονίκλων. Ὁ τρόπος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ζῴων δὲν εἶναι τόσον ἁπλοῦς ὅσον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, διότι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν παραγωγὴν περισσοτέρων ζῴων, ἀλλὰ καὶ καταλληλοτέρων διὰ τὰς χρήσεις, δι' ἃς προορίζονται ταῦτα. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ μὴ ἀφίνωνται ἐλευθέρως οἱ κόνικλοι νὰ κανονίζωσι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των τὴν παραγωγήν των, διότι τὸ τοιοῦτον ἐξαντλεῖ τοὺς γεννήτορας καὶ γηράσκει προώρως αὐτούς, ὥστε τὰ νεογνὰ νὰ εἶναι ἀσθενικῆς κράσεως. Διὰ νὰ παραχθῇ εὔρωστος ἡ νέα γενεὰ τῶν κονίκλων, δέον νὰ ἐκλέγωνται πρὸς διασταύρωσιν οἱ ρωμαλεώτεροι ἄρρενες καὶ αἱ μεγαλοσωμότεραι καὶ ζωηρότεραι θήλειαι. Τὰ παραγόμενα μικρὰ ἀφίνονται μετὰ τῆς μητρός των τὸ πολὺ ἐπὶ δύο μῆνας καὶ ὕστερον ἀποχωρίζονται ἀπὸ ταύτην. Μετὰ τὸν 3ον και 4ον μῆνα ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των ἀποχωρίζονται τὰ ἄρρενα τῶν θηλέων καὶ τὰ μὲν ἄρρενα τοποθετοῦνται χωριστὰ εἰς ἕκαστον κλωβίον, τὰ δὲ θήλεα πολλὰ ὁμοῦ. Διατηροῦνται μόνον τὰ ρωμαλεώτερα ζῷα, τὰ δὲ λοιπὰ πωλοῦνται ἢ σφάζονται.

Ἐποχὴ τοῦ ὀργασμοῦ. Οἱ ἄρρενες πάντοτε εὑρίσκονται εἰς ὀργασμόν, ἐνῷ αἱ θήλειαι εἰς ὡρισμένας ἐποχάς. Ὅταν ἡ θήλεια εὑρίσκεται ἐν ὀργασμῷ (ὅτε τὰ γεννητικά της ὄργανα εἶναι ἐξαιρετικῶς διωγκωμένα), φέρεται εἰς τὸν κλωβὸν τοῦ ἄρρενος. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὀχείας δέον νὰ τηρῆται ἀπόλυτος ἡ ἡσυχία πλησίον τῶν κονικλοφωλεῶν. Ὅταν ἡ θήλεια ἀποφεύγῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἄρρενος, τότε δέον νὰ ἀπομακρύνεται τούτου καὶ νὰ ἐπαναφέρηται ἐν εὐθετωτέρῳ χρόνῳ. Δύο ὧραι εἶναι ἀρκεταὶ διὰ νὰ καταστῇ γόνιμος ἡ θήλεια, μετὰ τὴν παρέλευσιν δὲ τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ἐπαναφέρεται ἡ θήλεια εἰς τὸ διαμέρισμά της. Ἡ διάρκεια τῆς κυοφορίας διαρκεῖ ἕνα περίπου μῆνα. Ἐπὶ τῶν κλωβῶν τῶν ἐγκυμονούντων θηλέων δέον νὰ ἀναγράφηται ἐπὶ πινακίδος ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τῆς ὀχείας τῆς θηλείας καὶ νὰ παρακολουθῆται αὕτη καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κυοφορίας της. Ἡ μεταφορὰ τῆς θηλείας εἰς τὸν ἄρρενα πρὸς νέαν ὀχείαν εἶναι ἀπηγορευμένη ἐπί τινας ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τῶν νεογνῶν. Ἐὰν μετὰ 30—35 τὸ πολὺ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὀχείας ἡ θήλεια ὄχι μόνον δὲν ἔχει γεννήσει, ἀλλὰ οὔτε τὴν φωλεάν της ἔχει κατασκευάσει, τοῦτο σημαίνει ἢ ὅτι ὁ ἄρρην, λόγῳ διαφόρων αἰτίων, ἡλικίας, ἐξαντλήσεως, κακῆς διαίτης κλπ., δὲν εἶχε γονιμοποιὸν σπέρμα, ἢ ὅτι ἡ θήλεια εἶναι ἐξηντλημένη σωματικῶς, ἢ ὅτι κακῶς καὶ ἀνθυγιεινῶς διατρέφεται, ἢ καὶ ὅτι αἱ ᾠοθῆκαί της δὲν ἔχουσι λάβει ἔτι τὴν δέουσαν ἀνάπτυξιν. Πολλάκις σημειοῦνται ὁμαδικοὶ θάνατοι εἰς τὰ νεογέννητα· τοῦτο ὀφείλεται εἰς διαφόρους αἰτίας, ὧν κυριώτεραι εἶναι ἡ κακὴ δίαιτα τῆς μητρὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔλλειψις ἀρκετῆς ποσότητος καὶ καλῆς ποιότητος γάλακτος καὶ τὸ ψῦχος. Ἐὰν ἡ μήτηρ εἶναι κακὴ καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὰ τέκνα της, τότε μεταφέρεται αὕτη ἐντὸς τῆς φωλεᾶς, ἧς κλείεται ἡ ὀπή, ὥστε νὰ μὴ δύναται αὕτη νὰ ἐξέλθῃ. Μεγάλη θνησιμότης τῶν νεογνῶν παρατηρεῖται ὅταν ἡ μήτηρ ὀχεύεται εἰς πολὺ νεαρὰν ἡλικίαν.

Παρατηρεῖται ὅτι τὰ νεογνὰ τῆς κατὰ πρῶτον τεκούσης θηλείας (πρωτάρα) ἀποθνήσκουσι σχεδὸν πάντα κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς γεννήσεως των λόγῳ κακῆς διαίτης τῆς μητρός. Τὰ νεογνὰ γεννῶνται τυφλὰ καὶ γυμνὰ τριχῶν καὶ μόνον κατὰ τὴν πέμπτην ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των ἡμέραν καλύπτονται ὑπὸ ἀραιῶν τριχῶν. Κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν διανοίγονται οἱ ὀφθαλμοί των καὶ μόνον κατὰ τὴν 15ην ἡμέραν εἶναι ἱκανὰ νὰ κυκλοφορῶσι μόνα των ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ καὶ νὰ ἀνευρίσκωσι καὶ εἰσέρχωνται εἰς τὴν φωλεάν των. Εἰς τὴν μητέρα δέον νὰ προσφέρηται τροφὴ κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, διότι συνήθως οἱ κόνικλοι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν θηλά-

Digitized by Google

ζουσι τὰ τέκνα των. Μετὰ τὴν 25ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των, δέον νὰ ἀποχωρίζωνται ἀπὸ τὴν μητέρα των, διότι ἡ μακροχρόνιος παραμονὴ μετ' αὐτῶν ἐξασθενεῖ καταπληκτικῶς τὴν μητέρα. Κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην ὅσον καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θηλασμοῦ, πλὴν τῶν συνήθων τροφῶν, δέον νὰ δίδωνται εἰς τὴν μητέρα καὶ θρεπτικώτεραι τοιαῦται, ὡς καρῶτα ἡμιβεβρασμένα καὶ ἀναμεμιγμένα μετὰ γάλακτος, πίτυρον ἐντὸς ὕδατος κτλ. Μετὰ τῶν θηλειῶν παραμένουσιν οἱ ὀρχεοτομημένοι ἄρρενες, ἐφ' ὅσον δὲν προορίζονται διὰ τὴν ἐξωτερικὴν κατανάλωσιν, ὁπότε μεταφέρονται εἰς τὸ *παχυντήριον*. Ἡ ὀρχεοτομία εἶναι ἁπλουστάτη, ἐκτελεῖται δὲ συνήθως τῇ συνεργασίᾳ τριῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν οἱ δύο κρατοῦσι τὸν κόνικλον καθ' ὃν χρόνον ὁ τρίτος ἐνεργεῖ τὴν ἐγχείρησιν. Ἐπὶ τοῦ ἐγχειρισθέντος μέρους ἐπιτίθεται καμφοροῦχος ἀλοιφή, τὸ δὲ ζῷον μεταφέρεται εἰς ἥσυχον καὶ θερμὸν μέρος, ὅπου τὸ δάπεδον ἔχει ἐπιστρωθῆ διὰ παχέος στρώματος μαλακοῦ καὶ ξηροῦ χόρτου.

Μέθοδος θανατώσεως καὶ ἐκδορᾶς τῶν κονίκλων. Ὁ συνηθέστερος τρόπος πρὸς θανάτωσιν τῶν κονίκλων εἶναι ὁ ἑξῆς: Συλλαμβάνονται οὗτοι ἐκ τῶν ὀπισθίων ποδῶν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ διὰ τοῦ γρόνθου τῆς ἑτέρας κτυποῦνται βιαίως ἐπὶ τοῦ αὐχένος, εἶτα ἀναρτῶνται ἀπὸ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἐξορύσσεται ὁ εἷς τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπως ἐκεῖθεν ἐκρεύσῃ τὸ μελανὸν αἷμα (σκοτωμένο). Ὁ καταλληλότερος τρόπος θανατώσεως εἶναι ὁ ἑξῆς: Διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς κρατοῦνται οἱ ὀπίσθιοι πόδες καὶ διὰ τῆς ἑτέρας ὁ λαιμός, εἶτα ἐκτείνονται ἀποτόμως αἱ χεῖρες, ὁπότε ἐπέρχεται ἀκαριαίως ὁ θάνατος λόγῳ θραύσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Τέλος ἕτερος τρόπος εἶναι νὰ δοθῇ εἰς τὸν κόνικλον ποσότης οἰνοπνεύματος, ὁπότε οὗτος ἀποθνήσκει ἀμέσως ἐξ ἀσφυξίας· τὸ κρέας τοῦ οὕτω

Μέθοδος ἀναρτήσεως καὶ θανατώσεως κονίκλου.
[1=Κακὴ μέθοδος. 2=Καλὴ μέθοδος. 3=Κακὴ μέθοδος. 4=Καλὴ μέθοδος.]

θανατουμένου ζῴου λαμβάνει ἰδιαζόντως εὐάρεστον γεῦσιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ζῴου καὶ ἐνῷ ἔτι διατηρεῖ τὸ σῶμα τὴν θερμότητά του, τέμνεται τὸ δέρμα του κατὰ μῆκος τῶν κνημῶν (τῆς τομῆς διερχομένης διὰ τῆς ἕδρας) καὶ μετὰ ταῦτα σύρεται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω.

Τροφὴ τῶν κονίκλων. Ὁ κονικλοτρόφος δέον νὰ φροντίζῃ ὅπως χορηγῇ ἄφθονον, ὑγιεινὴν καὶ θρεπτικὴν τροφὴν εἰς τὰ ζῷά του. Οἱ κόνικλοι δέον νὰ τρέφωνται δὶς τῆς ἡμέρας, τὴν πρωΐαν ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου καὶ τὴν ἑσπέραν ὀλίγον πρὸ τῆς δύσεως. Ἡ ἑσπερινὴ τροφὴ δέον νὰ εἶναι ἀφθονωτέρα τῆς πρωϊνῆς. Πλὴν τοῦ χλωροῦ χόρτου, δέον νὰ δίδηται ὡς τροφὴ εἰς τοὺς κονίκλους γεώμηλα ὠμὰ ἢ βεβρασμένα, καρῶτα ὠμὰ ἢ βεβρασμένα ἢ καὶ ἀναμεμειγμένα μετὰ ποσότητος γάλακτος, ἰδίως εἰς τὰ νεογνά, τεῦτλα, λάχανα, πίτυρον, κονιακοποιημένοι ἢ τεθραυσμένοι βάλανοι (βαλανίδια), κτλ. Δι' ἕκαστον κόνικλον, ἐφ' ὅσον τρέφεται μόνον διὰ νωποῦ χόρτου, ἀρκεῖ 1—1,5 κιλὰ τροφῆς ἡμερησίως· διὰ τὰς ξηρὰς τροφὰς ἡ ποσότης εἶναι κατὰ τὸ $^1/_3$ ἢ ἐνίοτε καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἠλαττωμένη, ἤτοι περίπου 150—175 δράμια. Τὰ μεγάλα κονικλοτροφεῖα διατηροῦσι διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κονίκλων των ἰδίους ἀγρούς, ἔνθα καλλιεργοῦσι διάφορα φυτά. Διὰ κονικλοτροφεῖον μὲ πληθυσμὸν 2 000 κονίκλων, ἀρκεῖ ἡ καλλιέργεια 6 περίπου ἑκταρίων διὰ τὴν πλήρη διατροφὴν τούτων. Σπείρονται ὡς ἑξῆς:

Ἑκτάρια	*Εἶδος*	*Ἀπόδοσις (εἰς χιλιόγραμμα)*
1	Κριθῆς	2.000
1	Τριφυλλίου τοῦ ἕρποντος	8.500
$^1/_2$	Τριφυλλίου τοῦ λειμωνίου	12.500
$^1/_2$	Καρώτων	15.000
$^1/_2$	Τεύτλων	25.000
$1^1/_2$	Βολβογογγύλων (γλυκοπατάτες)	37.500
$^1/_4$	Γεωμήλων	3.000
1	Λαχάνων (διαφόρων)	45.000
$6^1/_4$		148.500

Προϊόντα. Πλὴν τοῦ κρέατος, ὁ κόνικλος παρέχει καὶ τὸ δέρμα του καὶ τὰς τρίχας του. Τὸ δέρμα του χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν διφθερῶν (γουνῶν) καὶ αἱ τρίχες του εἰς τὴν ὑφαντουργικήν. Εἰς τὴν διφθεροποιίαν χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ δέρματα τῶν μεγαλοσώμων κονίκλων καὶ εἰς τὴν ὑφαντουργικὴν αἱ τρίχες τῶν κονίκλων τῆς Ἀγκύρας, αἵτινες εἶναι ἐπιμήκεις, λεπταὶ καὶ εὐκατέργαστοι. Ἕκαστος κόνικλος Ἀγκύρας παρέχει ἐτησίως 280—300 γραμμάρια ἐρίου, ὅπερ ἐτιμᾶτο ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1920 ἀπὸ 200—250 φράγκων γαλλικῶν κατὰ κιλόν. Εἰς πλείστας χώρας διενεργεῖται ἐντατικῶς ἡ κονικλοτροφία· μόνη ἡ Γαλλία κατὰ τὸ 1920 παρήγαγεν 90.000.000 κονίκλους, ἐκ τῶν ὁποίων 30.000.000 ἐξήχθησαν ζῶντες, 10.000.000 ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν τῇ διφθεροποιίᾳ καὶ 50.000.000 διὰ τὸ σφαγεῖον. Ἐκ τῶν ἐξαχθέντων εἰσεπράχθησαν περὶ τὰ 135.000.000 γαλλικὰ φράγκα, ἐξ ὧν 45.000.000 ἐκ τῶν διφθερῶν καὶ 90.000.000 ἐκ τῶν σφαγείων. Ἐπληρώθησαν ἐπὶ πλέον εἰς ἡμερομίσθια διφθεροποιῶν 4.000.000 καὶ εἰς ἡμερομίσθια σφαγέων περὶ τὰ 7.000.000 γαλλικῶν φράγκων. Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Κονίκοβον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Πέλλης χωρίου *Στίβα* (βλ. λ.).

Κονιμοῦνδος. Ἡγεμὼν τοῦ ἐν Δανίᾳ ἐγκατεστημένου κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα λῃστρικοῦ ἔθνους τῶν Γηπαίδων. Παρηνώχλει διὰ τῶν αἰφνιδιαστικῶν αὐτοῦ ἐπιδρομῶν τὰς κατὰ μῆκος τοῦ Δουνάβεως παραμεθορίους βυζαντινὰς χώρας, ἀλλ' ἐν τέλει, ἀπειλούμενος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λογγοβάρδων Ἀλβουΐου, ᾐτήσατο τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰουστίνου Β' (565—578), μὴ τυχὼν δὲ τοιαύτης ἐξοντώθη ὑπὸ τῶν Λογγοβάρδων. Ν. ΚΛΣ

Κόνιν (Konin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοεβοδάτῳ τοῦ Λότζ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βάρτε καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κνοῦτο-Πόζεν. Κάτ. 10.045, ἐξ ὧν οἱ 2.902 Ἰσραηλῖται. Ἔχει ζυθοποιΐαν, ὑφαντουργίαν, ἐμπόριον σιτηρῶν, βυρσοδεψίαν, μηχανουργεῖα καὶ χαλκουργεῖα. Δ. Σ. Δ.

Κόνινγκ (Koning), *Ἰάκωβος*. Ὀλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἄμστερνταμ τῷ 1645 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κοπεγχάγῃ, ὅπου ὁ βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ζωγράφον τῆς αὐλῆς του. Μαθητὴς τοῦ Βὰν ντὲν Βέλντε, διεκρίθη ἰδίως εἰς τὴν τοπιογραφίαν καὶ τὴν ἱστορικὴν ζωγραφικήν. Τὸ μουσεῖον τῶν Βρυξελλῶν κατέχει ἓν ὀλλανδικὸν τοπίον του, τὰ πλεῖστα ὅμως ἔργα του εὑρίσκονται ἐν Κοπεγχάγῃ καὶ Στοκχόλμῃ. Θ. Β.

—Κόνινγκ (Koning), *Κορνήλιος*. Σχεδιαστὴς καὶ χαλκογράφος Ὀλλανδός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Χάρλεμ (1624—1671). Ὑπῆρξε δήμαρχος τῆς γενεθλίου του πόλεως, ἐχάραξε δὲ πλείστας προσωπογραφίας διασήμων ἀνδρῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐν αἷς τὰς τοῦ Λουθήρου, τοῦ Ἐράσμου καὶ πλείστων ἄλλων. Θ. Β.

Κόνινκ (Koninck), *Δαυΐδ*. Φλαμανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1636 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1688. Ἐξεπόνησε πλεῖστα τοπία, εὑρισκόμενα εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ Ἄμστερνταμ, τῆς Γάνδης καὶ τῆς Βιέννης. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του «Καρποὶ μέσα στὸν κῆπο» εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Λίλλης. Θ. Β.

— Κόνινκ (Coninck), *Πέτρος ντὲ* —. Γάλλος ζωγράφος (1828—1910). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Κονιὲ καὶ ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῶν Παρισίων. Διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς ῥωπογράφος. Ἐπὶ πλέον ἐξεπόνησε καί τινας ἱστορικοὺς πίνακας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ λουομένη εἰς τὸ Κάπρι», «I Moccoli», «Κορίτσι μὲ φράουλες» κλπ. Ι. Μ. Π.

— Κόνινκ (Koninck), ***Σολομών***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμστελλοδάμῳ τῷ 1592 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1656. Εἰς πάντα τὰ ἔργα του διακρίνεται ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροὴ τοῦ Ῥέμπραντ. Οἱ ἄριστοι τῶν πινάκων του εἶναι: «Ὁ Ἅγιος Ἱερώνυμος» τοῦ μουσείου τῆς Βασιλείας, «Ὁ Δαυῒδ καὶ ὁ Σαοὺλ» τοῦ μουσείου τῆς Φραγκφούρτης, «Ὁ Ἰησοῦς μεταξὺ τῶν διδασκάλων» τῆς πινακοθήκης τοῦ Μονάχου, καὶ ἕτεροι εὑρισκόμενοι εἰς τὰς πινακοθήκας τοῦ Βερολίνου, τῆς Πετρουπόλεως, τοῦ Ἀμστελλοδάμου καὶ τῆς Μόσχας. Θ. Β.

— Κόνινκ (Koninck), ***Φίλιππος***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1619 ἐν Ἀμστελλοδάμῳ καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1688. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ῥέμπραντ καὶ ἠκολούθησε τὴν σχολὴν αὐτοῦ. Ἔγραψε πλεῖστα τοπία, κατεχόμενα νῦν ὑπὸ διαφόρων μουσείων τῆς Εὐρώπης. Σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ ἐκβολὴ ποταμοῦ», «Τὰ κράσπεδα τοῦ δάσους», «Ἡ ἄποψις τοῦ Ῥήνου». Πλεῖστα τῶν ἔργων του ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Ῥέμπραντ, τὸν Σολομῶντα Κόνινκ κλπ. Θ. Β.

Κόνιγκτον (Conington), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1825 ἐν Βοστώνῃ. Ἐσπούδασε κλασικὴν φιλολογίαν καὶ νομικά. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γκ. Σμὶθ ἐξέδωκε τὸν Βιργίλιον μετὰ σχολίων εἰς τρεῖς τόμους, μόνος του δὲ μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὴν «Αἰνειάδα» τοῦ Βιργιλίου καὶ ὁλόκληρον τὸν Ὁράτιον. Ἀπέθανε τῷ 1869. Λ. Α.

Κόνιος *[Μυθ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς παρὰ Μεγαρεῦσι. Ναὸς αὐτοῦ κείμενος ἐπὶ τῆς Καρίας ἀκροπόλεως τῶν Μεγάρων, παρὰ τὸ μαντεῖον τῆς Νυκτός, διεσῴζετο μέχρις ἔτι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος *(Παυσαν.* Α' 40, 6). Π. Ν. Π.

κονιονοσία (ἡ) (ἄλλως *κονίωσις*, ἢ *νοσοκονίασις*) *[Ἰατρ.]*. Γενικὴ ὀνομασία τῶν παθολογικῶν διαταραχῶν, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῆς συχνῆς εἰσπνοῆς *κονιορτοῦ* (βλ. λ.).

κονιοποίησις, *-εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κονιοποιεῖν, ἡ εἰς κόνιν μεταβολὴ στερεοῦ τινος: «κονιοποίησις μαρμάρου, — ἀνθρακος».

—κονιοποίησις ***ἄνθρακος***. Ὁ γαιάνθραξ κονιοποιούμενος διὰ καταλλήλων τριβέων εἰς λεπτοτάτην παιπάλην, δύναται νὰ καῇ παρασυρόμενος ὑπὸ ῥεύματος ἀέρος ὡς ἀέριον. Ἡ χρῆσις αὐτή, διαδοθεῖσα ἐκ τῶν περιστροφικῶν καμίνων σιμέντου, ὅπου δίδει ἐξαίρετα ἀποτελέσματα, ἐπεξετάθη ἀπὸ δεκαετίας εἰς πλείστας ἐγκαταστάσεις ἀτμοπαραγωγῆς, ἰδίως μεγάλων κεντρικῶν ἠλεκτρικῶν σταθμῶν, ἀνταγωνιζομένη πρὸς τὰς μηχανικὰς ἐσχάρας, παρὰ τὴν ἀπαιτουμένην κατανάλωσιν ἐνεργείας διὰ τὴν κονιοποίησιν, ἢ πρὸς καῦσιν κατωτέρων ποιοτήτων γαιανθράκων, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν ἀνθρακωρυχείων. Διὰ μικρὰς ἐγ-

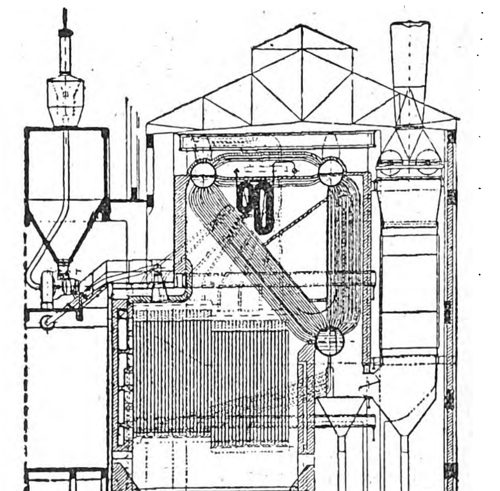

Λέβης μεγάλης ἐξατμίσεως Ladd Belleville, θερμαινόμενος διὰ κονιοποιημένου γαιάνθρακος.

καταστάσεις καὶ δι' ἀτμαμάξας σιδηροδρόμων δὲν ἔδωκεν εἰσέτι ἀποτελέσματα ἄξια λόγου, ἕνεκα τοῦ σχετικῶς πολυπλόκου τῶν συσκευῶν κονιοποιήσεως. Δὲν εἶναι δὲ δυνατὴ ἡ μεταφορὰ εἰς δοχεῖα ποσοτήτων κονιοποιημένου γαιάνθρακος, λόγῳ τῆς ἐκρηκτικότητος τῆς κόνεως γαιανθράκων.

Οἱ χρησιμοποιούμενοι γαιάνθρακες εἶναι συνή-

Digitized by Google

θως τὸ εὐθηνότερον ψιλὸν τῶν ἀνθρακωρυχείων, τοῦ ὁποίου ἡ ἀναλογία τέφρας καὶ σκωριῶν δύναται νὰ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη. Ἀπαιτεῖται πρὸ τῆς λειοτριβήσεως ἀποξήρανσις μέχρις 1 % ὑγρασίας εἰς περιστροφικὰ τύμπανα ἀποξηράνσεως, θερμαινόμενα διὰ τῶν ἀερίων τῆς καύσεως εἰς θερμοκρασίαν 150°, ἢ δι' ἀτμοῦ ἐκφυγῆς. Κατόπιν, ἀφοῦ ἀφαιρεθῶσι διὰ μαγνήτου τὰ τυχὸν μαγνητικὰ τεμάχια σιδηρολίθου, φέρεται ὁ γαιάνθραξ εἰς ταχέως περιστρεφομένους τριβεῖς μετὰ βραχιόνων, εἰς οὓς ἐνίοτε γίνεται καὶ ἡ ξήρανσις διὰ θερμοῦ ρεύματος ἀέρος. Ἡ κονιοποίησις ἀπαιτεῖ 15 ὡριαῖα χιλιόβαττα κατὰ τόννον γαιάνθρακος. Ἡ λεπτότης τῆς κόνεως πρέπει νὰ εἶναι μεγαλυτέρα, ὅταν ὁ γαιάνθραξ ἔχῃ πολλὴν τέφραν καὶ ὀλίγα ἀέρια, ὁπότε τὰ μεγαλύτερα τεμάχια πρέπει νὰ εἶναι μικρότερα τῶν 0,2 χλσμ. καὶ τὰ 85 % νὰ διέρχωνται διὰ κρησέρας τῶν 4500 ὀπῶν πλέγματος. Ἡ κόνις διοχετεύεται ἐντὸς κλειστῶν σωλήνων διὰ πεπιεσμένου ἀέρος (4 ἕως 5 ἀτμοσφαιρῶν διὰ 200 μέτρων ἀπόστασιν). Ἡ καῦσις γίνεται εἰς μεγάλους θαλάμους κάτω τῶν λεβήτων ἐν ἀναμίξει πρὸς ρεῦμα ἀέρος. Αἱ παραγόμεναι λίαν θερμαὶ φλόγες δὲν πρέπει νὰ ἐγγίζουν τὰ κτιστὰ τοιχώματα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κατασκευάζωνται ἐκ λίαν πυριμάχων ὑλικῶν. Πολλάκις μέρος τῶν παρειῶν ψύχεται διὰ τῶν σωλήνων τοῦ λέβητος, εἰκ. 1, περιεχόντων ὕδωρ πρὸς θέρμανσιν. Αἱ σκωρίαι ἢ ἀπορρέουσι ρευσταὶ εἰς τὸ κάτω μέρος ἢ στερεοποιοῦνται προσπίπτουσαι ἐπὶ τοιούτων σωλήνων. Εἰς τοὺς μεγάλους λέβητας ἠλεκτρικῶν σταθμῶν ὑπάρχει συνήθως εἰδικὴ ἐγκατάστασις κονιοποιήσεως δι' ἕκαστον λέβητα. Ἡ χρῆσις κονιοποιημένου γαιάνθρακος καθιστᾷ τὴν ρύθμισιν τῆς πυρᾶς εὐχερεστάτην. Διὰ τοὺς λιγνίτας, οἵτινες παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν πηλοῦ, ὡς εἰς τὴν Βεστφαλίαν καὶ Σαξωνίαν, ἡ χρῆσις κονιοποιήσεως δίδει ἐξαίρετα ἀποτελέσματα. Οἱ ἑλληνικοὶ λιγνῖται, οἵτινες δὲν εἶναι εὔκολον νὰ κονιοποιηθῶσι, δὲν φαίνεται νὰ εἶναι κατάλληλοι διὰ τοιούτου εἴδους καῦσιν. Ἐν Ἑλλάδι χρησιμοποιεῖται κονιοποιημένος γαιάνθραξ εἰς τὰς μεγάλας περιστροφικὰς καμίνους τῶν σιμεντοποιείων ἐν Πειραιεῖ, Ἐλευσῖνι, Χαλκίδι καὶ Βόλῳ. θ. χ.

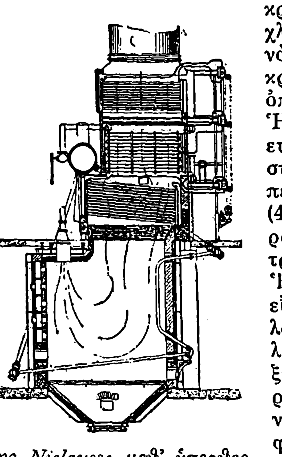

Λέβης Niclausse μεθ' ὑπερθερμαντῆρος καὶ ἐξοικονομητῆρος, θερμαινόμενος διὰ κονιοποιημένου γαιάνθρακος.

κονιοποιῶ (—έω)· μεταβάλλω στερεόν τι εἰς κόνιν: «κονιοποιῶ μάρμαρον, — ἄνθρακας κλπ.».

κονιοπτερυγίδαι (οἱ) (Coniopterygidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐπιπεδοπτέρων*, περιλαμβάνουσα μικρότατα ἔντομα, χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν πτερύγων των, αἵτινες καλύπτονται ὑπὸ λεπτοτάτης λευκῆς κόνεως. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κονιοπτέρυξ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κονιοπτέρυξ (ὁ) (Coniopteryx) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κονιοπτερυιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ἔντομα, ὧν κυριώτερον ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *κονιοπτέρυξ ὁ τινεόμορφος* (Coniopteryx tineomorphus), ὅστις ἔχει σῶμα μικρότατον καὶ στενόν, κεφαλὴν μικροτάτην, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ λεπτοτάτας, πρῶτον ζεῦγος πτερύγων λίαν ἀνεπτυγμένον, εὐρὺ καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὰ ἄκρά του, δεύτερον ζεῦγος βραχὺ καὶ ἀνανάπτυκτον. Τὰ δύο πρῶτα ζεύγη τῶν ποδῶν βραχέα, τὸ τρίτον λίαν ἐπίμηκες καὶ χρῶμα φαιοκίτρινον. Ἀπαντᾷ ἐπὶ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

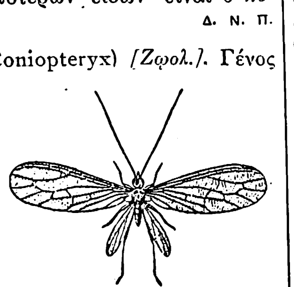

Κονιοπτέρυξ ὁ τινεόμορφος.

κονιορτοβριθὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ βρίθων κονιορτοῦ, ὁ πλήρης κόνεως, κατασκονισμένος.

κονιορτὸς (ὁ)· ἡ ἐγειρομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κόνις, κοιν. *κορνιαχτός*: «νέφος κονιορτοῦ».

—*[Ἐγκλ.]* Τὸν *κονιορτὸν* ἀποτελοῦσι τὰ στερεὰ συστατικὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Ὁ κονιορτὸς συνίσταται ἐκ μορίων ὀρυκτῶν οὐσιῶν, ὡς ἁλάτων τοῦ πυριτίου, ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, θειικοῦ ἀσβεστίου, διαφόρων μετάλλων, σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου κτλ., ἐκ μορίων ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν, ὡς τριχῶν, κοπράνων, σωμάτων ἐντόμων, ἐξ ἰνῶν βάμβακος, καννάβεως, λίνου, μετάξης, φυτικῶν σπόρων, μικροβίων κτλ. Ἡ ποσότης καὶ ἡ σύστασις τοῦ κονιορτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τόπου καὶ ἐκ διαφόρων ἄλλων λόγων, ὡς τοῦ ἀνέμου, διαβάσεως ὀχημάτων, σαρώσεως ἐν στεγνῷ, κινήσεως μηχανημάτων ἐν ἐργοστασίῳ κτλ. Εἰς τὰς ἐξοχὰς τὸ ποσὸν τοῦ κονιορτοῦ φθάνει μόλις τὰ 0,004 τοῦ γρμ. εἰς ἕκαστον κυβικὸν μέτρον ἀέρος, ἐνῷ εἰς τὰς πόλεις ἀνέρχεται εἰς 0,25 γρμ. Εἰς τὰς πόλεις, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐξοχήν, ὁ κονιορτὸς ἐλαττοῦται ὅταν προηγηθῇ βροχή. Ὁ κονιορτὸς τῶν ὁδῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ μόρια πυριτικῶν ἁλάτων, ἄνθρακος, ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, θειικοῦ ἀσβεστίου, ὑπολείμματα ὑφασμάτων, χαρτίων, κοπράνων ζῴων, σιγάρων κτλ., τὰ ὁποῖα μετατρέπονται ὑπὸ τῶν ποδῶν τῶν διαβατῶν καὶ τῶν διαφόρων ὀχημάτων εἰς λεπτότατα μορίδια, παρασυρόμενα ὑπὸ τῆς παραμικρᾶς πνοῆς τοῦ ἀνέμου ἢ καὶ ὑπὸ τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μορίων, εἰς τὸν κονιορτὸν τῶν ὁδῶν τῶν ἐχουσῶν μεγάλην κυκλοφορίαν τροχιοδρόμων, αὐτοκινήτων κτλ., συναντῶμεν καὶ μόρια σιδήρου, χαλκοῦ, ἄνθρακος, καουτσοὺκ καὶ διαφόρων ἄλλων οὐσιῶν, προερχόμενα ἐκ τῆς φθορᾶς τῶν ὀχημάτων. Ὁ κονιορτὸς τῶν οἰκιῶν προέρχεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν ὁδῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν

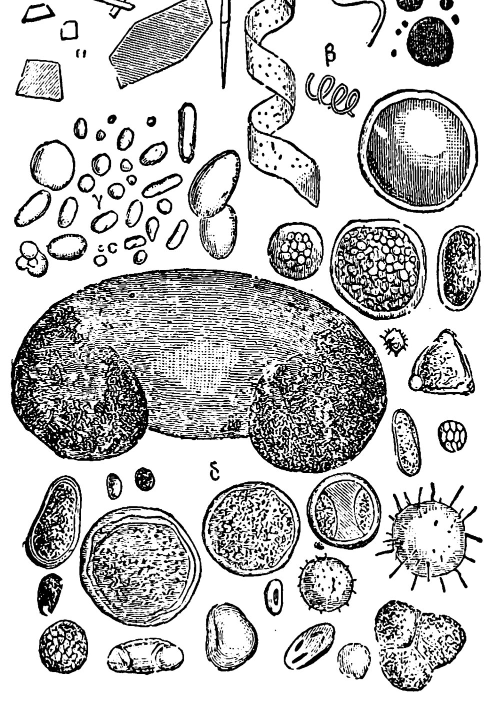

Κονιορτὸς τῆς ἀτμοσφαίρας ἐκ μορίων ὀρυκτῆς καὶ φυτικῆς προελεύσεως.

α=κρύσταλλοι. β=φυτικὰ μόρια (ἰνώδους καὶ κυψελώδους ἱστοῦ). γ=κόκκοι ἀμύλου. δ=γῦρις.

ἐπίπλων, σκευῶν καὶ ἐνδυμάτων. Ὁ κονιορτὸς τῶν ἐργοστασίων παρουσιάζει μεγάλας διαφορὰς εἴδους ἀναλόγως τῶν ἐν αὐτοῖς χρησιμοποιουμένων ὑλῶν.

Ἓν τῶν σπουδαιοτέρων συστατικῶν τοῦ κονιορτοῦ εἶναι τὰ διάφορα μικρόβια. Ἡ ποσότης αὐτῶν εἶναι ἐλαχίστη ἄνωθεν τῶν θαλασσῶν, εἰς τὰς ἀπομακρυσμένας τῶν πόλεων ἐξοχὰς καὶ εἰς τὰ ὄρη, ἀφθονωτάτη δὲ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ἰδίως εἰς τὰ χαμηλότερα στρώματα τοῦ ἀέρος, πλησίον τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ μικρόβια ταῦτα εἶναι σαπρόφυτα καὶ ὀλιγώτερα παθογόνα. Οἱ εἰς τὸν κονιορτὸν τῶν ὁδῶν εὑρισκόμενοι μικροργανισμοὶ εἶναι μᾶλλον ἐξησθενημένοι τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸν κονιορτὸν τῶν κεκλεισμένων χώρων, καθότι οἱ εἰς τὸν ἀναπεπταμένον χῶρον τῶν ὁδῶν ὑφίστανται τὴν καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας. Ὁ ἐκ τῶν ἐν τῷ κονιορτῷ παθογόνων μικροβίων κίνδυνος διαφόρων λοιμωδῶν νόσων δὲν εἶναι τόσον μέγας, ὅσον ἄλλοτε ἐνομίζετο, διότι πολλοὶ εἶναι οἱ ὅροι, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ τηρηθοῦν, ἵνα τὰ παθογόνα μικρόβια μεταφερθῶσι διὰ τοῦ κονιορτοῦ, διατηροῦντα συγχρόνως τὴν λοιμώδη αὐτῶν δύναμιν. Τὰ τεμαχίδια τοῦ κονιορτοῦ δὲν πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ εἶναι τελείως ξηρά, διότι τὰ μικρόβια κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ξηρασίαν καταστρέφονται καὶ μόνον οἱ σπόροι αὐτῶν ὑφίστανται· ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν πρέπει νὰ ἐνέχωσι πολλὴν ὑγρασίαν, διότι τὰ μόρια τῆς κόνεως καθίστανται βαρέα καὶ καταπίπτουσι, μὴ δυνάμενα νὰ αἰωρηθῶσι. Ὡσαύτως εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν μικροργανισμῶν συντείνει ἡ ἡλιακὴ ἀκτινοβολία. Ἐκ τῶν διαφόρων παθογόνων μικροβίων ὁ μηνιγγιτιδόκοκκος, ὁ γονόκοκκος, τὸ μικρόβιον τοῦ κοκκύτου, τῆς γρίππης, τῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος, τῆς χολέρας καὶ τῆς πανώλους οὐδέποτε ἀνευρέθησαν ἐν τῷ κονιορτῷ, καθ' ὅτι ταχέως καταστρέφονται καὶ ὑπὸ τῆς παραμικροτέρας ξηρασίας. Τὰ μικρόβια ὅμως τῆς φυματιάσεως, τοῦ κοιλιακοῦ τύφου, τοῦ παρατύφου, τοῦ τετάνου, οἱ σταφυλόκοκκοι, οἱ σπόροι τοῦ βακτηριδίου τοῦ σπληνάνθρακος καὶ τὰ παθογόνα αἴτια τῆς λύσσας, ὀστρακιᾶς καὶ τῆς εὐλογίας δύνανται νὰ διατηρήσωσι τὴν λοιμογόνον αὐτῶν δύναμιν ἐν τῷ κονιορτῷ, καὶ δὴ τῶν οἰκιῶν τῶν κακῶς ἀεριζομένων καὶ μὴ ἡλιαζομένων ἐπαρκῶς. Ὁ διὰ κακῆς σαρώσεως ἐγειρόμενος κονιορτὸς ἐν τοῖς δωματίοις τῶν νοσηλευομένων ἐκ τῶν ἄνω ἀσθενειῶν εἶναι ἐπικίνδυνος, καθότι καὶ ἐπὶ 1½ ἕως 3 ὥρας δύναται νὰ αἰωρῆται, μὴ ἀπομακρυνόμενος ἢ κατόπιν ἐπανειλημμένων ἀερισμῶν. Τούτου ἕνεκεν, δέον νὰ ἀποφεύγηται ἡ σάρωσις πρὶν ἢ διαβραχῇ προηγουμένως ἐπαρκῶς τὸ σάρωθρον. Ἐπίσης, διὰ τῆς βαθμιαίας ἀποθέσεως τοῦ κονιορτοῦ ἐν τῷ ὀργανισμῷ δύνανται νὰ γεννηθῶσι πλεῖσται νόσοι. Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γεννωμένη νόσος καλεῖται *κονίωσις* ἢ *κονιονοσία* ἢ *νοσοκονίασις*, εἶναι δὲ ἑκάστοτε ἀνάλογος τοῦ εἴδους τῆς γεννώσης αὐτὴν κόνεως. Ἐπειδὴ τόποι, εἰς οὓς εἶναι ἀναπόφευκτοι αἱ κόνεις, εἶναι τὰ ἐργοστάσια, διὰ τοῦτο καὶ αἱ νόσοι αὗται εἶναι ἐπαγγελματικαὶ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀπ' αὐτῶν προφύλαξις, διὰ τῆς τηρήσεως ὡρισμένων κανόνων ὑγιεινῆς ἐν τοῖς ἐργοστασίοις, προβλέπεται εἰς πάντα τὰ πεπολιτισμένα κράτη δι' εἰδικῶν νόμων καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀπὸ 19 Νοεμβρίου 1911 «Περὶ ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργατῶν» 3934 νόμου. Τὰ μόρια τῆς κόνεως, ἅτινα δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὴν κονιονοσίαν, εἶναι ζωϊκῆς, φυτικῆς ἢ ὀρυκτῆς προελεύσεως· ὡς ἐκ τούτου ἡ βαρύτης τῆς κονιάσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ, ἐκ τοῦ εἴδους τῆς κόνεως καὶ ἐκ μέρους τοῦ σώματος εἰς ὃ ἐπιδροῦν. Ἐκ τοῦ εἴδους αὐτῶν, καθότι ἄλλαι μὲν εἰσέρχονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ καὶ δρῶσιν ὡς μηχανικὰ αἴτια, προκαλοῦσαι τὰς σιδηρώσεις, ἀνθρακώσεις, χαλκώσεις ἢ καὶ μεικτὰς μορφάς, τῶν ὁποίων συχνοτέρα εἶναι ἡ σιδηροχαλίκωσις· ἄλλαι πάλιν δηλητηριώδους φύσεως δρῶσιν ὡς δηλητήρια. Ἀναλόγως δὲ τοῦ μέρους τοῦ σώματος διακρίνομεν τὰς κονιάσεις εἰς:

Α') *Πνευμονοκονιάσεις*, διακρινομένας πάλιν εἰς ἁπλᾶς πνευμονοκονιάσεις, καθ' ἃς τὰ μόρια τῆς κόνεως φέρονται διὰ τῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων τοῦ βρογχικοῦ δένδρου εἰς τὰ ἔνδον τοῦ πνευμονικοῦ παρεγχύματος, ὅπου παραλαμβάνονται ὑπὸ τῶν φαγοκυττάρων καὶ μεταφέρονται ἐναποτιθέμενα εἰς τὸν συνδετικὸν ἱστὸν τῶν λοβίων· εἰς πνευμονοκονιάσεις μετὰ διηθήσεως τοῦ περιβρογχικοῦ ἱστοῦ, καθ' ἃς τὰ μόρια τῆς κόνεως μεταφέρονται ἐσωτερικώτερον καὶ ἐναποτίθενται εἰς τὰ περιβρογχικὰ ἀγγεῖα καὶ γάγγλια. Δυνατὸν διὰ τῶν κονιορτοφόρων φαγοκυττάρων τὰ μόρια τῆς κόνεως νὰ μεταφερθῶσι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σπληνί, τῷ ἥπατι καὶ τῷ μυελῷ τῶν ὀστῶν, ὁπότε ἔχομεν τὰς κονιορτομεταστάσεις ἐκ τῶν πνευμονοκονιάσεων. Ὁ ἐκ νηματίων λίνου, βάμβακος, μετάξης καὶ κόκκων ἀμύλου κονιορτός, εἰσπνεόμενος εἰς μεγάλας ποσότητας, γεννᾷ χρονίους βρογχικοὺς κατάρρους, δύσπνοιαν καὶ ἀσθματικὸν παροξυσμόν. Τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ἔχομεν καὶ ἐκ τῆς κόνεως τοῦ ἄνθρακος, παρατηρούμενα ἐπὶ τῶν ἀνθρακέων, θερμαστῶν κτλ. Συχνὴ παρ' ἡμῖν τυγχάνει ἡ πνευμονοκονίασις ἐκ κόνεως καπνοῦ, παρουσιαζομένη εἰς τοὺς ἐπεξεργαζομένους τὸν καπνὸν ἐν κλειστοῖς χώροις. Κατ' αὐτὴν παρατηρεῖται μεγάλη ἀτροφία τῶν πνευμόνων μετὰ καστανοχρόων κηλίδων ἐν αὐτοῖς, παραγομένη ἐκ τῆς ἐναποθέσεως τῆς κόνεως τοῦ καπνοῦ.

Β') *Ἐντεροκονιάσεις*, καθ' ἃς ἡ κόνις εἰσέρχεται διὰ τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, δυναμένη νὰ μεταφερθῇ ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς πνεύμονας, ὁπότε ἔχομεν κονιορτομεταστάσεις ἐκ τῶν ἐντεροκονιάσεων (Behring).

Γ') *Ὀφθαλμοκονιάσεις*, καθ' ἃς ὁ κονιορτός, δρῶν ἐρεθιστικῶς ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ, γεννᾷ διαφόρους βλεφαρίτιδας, ἐπιπεφυκίτιδας, κερατίτιδας κ.τ.λ.

Δ') *Δερματοκονιάσεις*, καθ' ἃς ἔχομεν δερματίτιδας ἐρυθηματώδεις, βλατιδώδεις, φλυκταινώδεις κ. τ. λ.

Ε') *Ρινοκονιάσεις*· αὗται παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν μορφὴν χρονίας ρινίτιδος καὶ εἶναι συχναὶ εἰς τοὺς ἐπεξεργαζομένους τὸν καπνόν. Κ. Α. Τ.

κονιορτοσκόπιον (τὸ) *[Μετεωρολ.]*. Ὄργανον δι' οὗ μετρεῖται ὁ ἀριθμὸς τῶν μορίων κονιορτοῦ ὁ περιεχόμενος ἐν τῷ ἀέρι καὶ ἐν τῇ μονάδι τοῦ ὄγκου του. Ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων συσκευῶν ἐν χρήσει εἶναι ἡ τοῦ Aitken καὶ ἡ τοῦ Owens.

κονιορτώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ κονιορτόν || ὁ πλήρης κονιορτοῦ.

κονιοσέλινον (τὸ) (Conioselinum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον δέκα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, νοτίου Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς κλπ. Εἶναι

πολυετῆ φυτά, φρυγανώδη ἢ ποώδη, φέροντα ἔμμισχα ριπιδοειδῶς τεταγμένα μικρὰ φύλλα, ἄνθη πολύμορφα, λευκὰ πενταπέταλα μὲ ὑψηλοὺς στήμονας καὶ ἀνθῆρας καὶ καρπὸν διαρρηγνυόμενον εἰς δύο, πολύπλευρον καὶ πολύσπερμον κάψαν. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται: *κονιοσέλινον τὸ ἐλασματικὸν* (Conioselinum vaginatum), φυτὸν πολυετές, γυμνόν, $^1/_2$—1 μετρου ὕψους κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κονιοσκόπιον (τό). Ὄργανον χρησιμοποιούμενον πρὸς συλλογὴν τῆς κόνεως ὡρισμένου ποσοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ πρὸς ἐξέτασιν αὐτῆς ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον (βλ. λ. *ἀεροσκόπιον*). Κ. Α. Τ.

κονίποδες (οἱ)· οἱ ἔχοντες τοὺς πόδας πλήρεις κόνεως, οἱ ἐντὸς τῆς κόνεως ἐργαζόμενοι· || εἶδος ἐλαφροῦ σανδαλίου παρ' ἀρχαίοις.

— *[Ἀρχ.]* Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ὁ Πλούταρχος (Ἑλλην. ζητημ. 1) ὀνομάζει μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἐπιδαύρου. Κατά τινας, οἱ κονίποδες οὗτοι ἦσαν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοικοῦντες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀστούς. Κατ' ἄλλους πρόκειται περὶ τάξεώς τινος δούλων. —Π.

κόνις, —εως (ἡ)· πᾶσα στερεὰ οὐσία κατατετμημένη εἰς λεπτότατα μόρια διὰ τῆς τριβῆς, κοιν. *σκόνη*, «κόνις σακχάρεως, — μαρμάρου, — ἀνθράκων», «ἡ ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν ἐπίπλων κόνις».

— *[Γυμν.]* *Κόνις* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ἡ λεπτὴ ἄμμος, δι' ἧς οἱ παλαισταὶ ἔτριβον τὸ σῶμα, μετὰ τὴν δι' ἐλαίου ἐπάλειψιν αὐτοῦ, ἵνα ἐλαττώσι τὴν ὀλισθηρότητά του. Ἡ κόνις ἦτο διαφόρων εἰδῶν, τραχεῖα, δριμεῖα, λιπαρά, πηλώδης, ὀστρακώδης, ἀσφαλτώδης, μέλαινα, ξανθὴ (*Γαληνός, Φιλόστρατος*). Ἐχρησίμευε δ' ἐπίσης ὅπως προφυλάττῃ τὸ σῶμα ἀπὸ τὰς ψύξεις, ἐμποδίζῃ τὴν ἄφθονον ἐφίδρωσιν καὶ διευκολύνῃ τὸν διὰ τῆς στλεγγίδος καθαρισμὸν τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ ἐλαίου. Ὁ Ἱπποκράτης, ὡς καὶ ὁ Πλούταρχος, ἀναφέρουν ὅτι ἡ κόνις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἔλαιον, ἔψυχε τὸ δέρμα, δι' ὃ καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς ἦτο ἀφθονωτέρα κατὰ τὸ θέρος. Ἀλλ' ἡ κατὰ χρῆσις αὐτῆς ὑπερεξήραινε τὸ σῶμα. Ἡ κόνισις, κατὰ Φιλόστρατον, ἔπρεπε νὰ ἐνεργῆται δι' ἐπιπάσεως ἢ ραντισμοῦ, ἵνα ἐπὶ τοῦ σώματος προσκολλᾶται μόνον ἡ ἄχνη, ἥτις δὲν ἦτο ἐρεθιστικὴ τοῦ δέρματος κατὰ τὴν ἰσχυρὰν τρίψιν. Ἡ κόνις, ἐπειδὴ πολλάκις ἐκομίζετο ἐκ μακρινῶν μερῶν, ἰδίως δ' ἐξ Αἰγύπτου, δὲν ἦτο τόσον εὔωνος. Στρατηγοί τινες τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς ὁ Περδίκκας, ὁ Μελέαγρος, ὁ Λεοννᾶτος κλπ., μετέφερον κατὰ τὰς πορείας των μεγάλας ποσότητας κόνεως, εἴτε πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, εἴτε πρὸς χρῆσιν τῶν στρατιωτῶν των κατὰ τοὺς μεταξὺ των γυμνικοὺς ἀγῶνας. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— **κόνις καυστικὴ** ἢ **βιενναία** *[Χημ.]*. Μεῖγμα ἐξ ἴσων ποσοτήτων ὑδροξειδίου τοῦ καλίου (καυστικοῦ κάλεως) καὶ ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου. Σ. Γ.

— **κόνις τῶν ὀδόντων** *[Ὑγιειν.]*. Αὕτη παρασκευάζεται ἐκ διαφόρων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς καθαρισμὸν καὶ ἀντισηψίαν τῶν τε ὀδόντων καὶ τῶν οὔλων δι' ὀδοντοψήκτρας. Κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιούμεναι οὐσίαι δέον νὰ μὴ ὦσιν ἐπιβλαβεῖς ἐπὶ τῆς ἀδαμαντίνης οὐσίας τῶν ὀδόντων, νὰ μὴ κέκτηνται ἐρεθιστικὰς ἰδιότητας ἐπὶ τῶν οὔλων καὶ δὴ ἐπὶ πασχόντων ὀξέως, καὶ νὰ ἔχωσι γεῦσιν καὶ ὀσμὴν εὐάρεστον. Ἡ σύνθεσις τῆς ὀδοντοκόνεως δέον νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ σιέλου καὶ τῶν οὔλων, ἤτοι ἐπὶ ὀξίνου σιέλου νὰ ἔχῃ ἀντίδρασιν ἀλκαλικὴν καὶ ἐπὶ ὡρισμένων οὐλιτίδων νὰ ᾖ ὀξίνος ἢ οὐδετέρα. Διὰ τοῦτο πρέπον εἶναι νὰ ζητῆται πρότερον ἡ συμβουλὴ τοῦ εἰδικοῦ ἰατροῦ, ὅστις ἀφοῦ ἐξετάσῃ τὴν κοιλότητα τοῦ στόματος θέλει προσδιορίσει τὴν πρὸς χρῆσιν ἁρμόζουσαν σκευασίαν. Τουτέστι νὰ ἐξετάζηται διὰ τοῦ δοκιμαστικοῦ χάρτου τοῦ ἡλιοτροπίου ἡ κατάστασις τοῦ σιέλου καὶ διὰ τοῦ στοματοσκοπίου ἡ κατάστασις τῶν οὔλων ἐπὶ τῷ ἐνδεχομένῳ ὑπάρξεως τυχὸν λευκοπλακίας, ἢ νεοπλαματικῶν φαινομένων, ἢ συφιλιδικῶν ἐκδηλώσεων κ. τ. λ. Π. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

κονὶς (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ λεπτότατον ᾠάριον πλείστων μικρῶν παρασιτικῶν ἐντόμων. *Κονίδες* γενικῶς καλοῦνται τὰ ᾠάρια τῶν φθειρῶν, ψύλλων, κόρεων, κ.τ.λ. Κοινῶς ἡ κονὶς εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κονίδα* καὶ *κόνιδα*. Δ. Ν. Π.

κονισαλέος, —α, —ον· ὁ πλήρης κόνεως, κατασκονισμένος· || ὁ ἐγκαταλελειμμένος, παλαιός.

κονίσαλος (ὁ)· (ἀρχ.) νέφος κονιορτοῦ· || τὸ ἐκ τῆς κόνεως, τοῦ ἐλαίου καὶ ἱδρῶτος σχηματιζόμενον μεῖγμα ἐπὶ τοῦ σώματος τῶν ἀθλητῶν.

Κονίσαλος *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς δαίμων παρ' ἀρχαίοις, ἀκόλουθος τοῦ Πριάπου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (Λυσ. 982) ἐτυμολογεῖ διὰ τῆς φράσεως **«ἐκ τοῦ ἢ δηνεῖν καὶ ἐπὶ κόνεως μείγνυσθαι»**. Ἐν Κῷ ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, *Κονίσαλον* καλούμενον, ἐν τῷ ὁποίῳ οὗτος ἐλατρεύετο ὡς φαλλικὴ θεότης, *κονίσαλον* δὲ ἀποκαλεῖ ὁ Ἡσύχιος χορόν τινα φαλλικόν, ὁριζόμενον ὡς «σκίρτησις σατυρικὴ ἡ τῶν ἐντεταμένων τὰ αἰδοῖα». Πρὸς τὸν φαλλικὸν χαρακτῆρα τοῦ Κονισάλου συνάδει καὶ ἐπιγραφὴ τῆς Θήρας, ἐν ᾗ ἡ λέξις φέρεται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ αἰδοίου, ὡς καὶ χωρία τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, ἔνθα: «κονίσαλος· σημαίνει τὸ αἰδοῖον». —Π.

Κόνισκα, ἢ *Κόνιτσκα* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς περιοχῆς τῶν Γραιμενοχωρίων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τῆς Ἠπείρου, τρίωρον ἀπέχον δυτικῶς τῶν Ἰωαννίνων, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς βουνοσειρᾶς τῆς Τσούκας. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα ἀριθμοῦσαν (1928) 505 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν καὶ μικροκτηνοτροφίαν Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Ὁ ναὸς τῆς Κόνισκας εἶναι βυζαντινῆς τέχνης. Χ. Ι. Σ.

— **Κόνισκα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Παναιτωλικοῦ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐήνου, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Γ. Τ. Τ. γραφεῖον, δασοκομεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Παράγει σιτηρά, ὄσπρια, οἶνον, μέταξαν κλπ. Ἦτο παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ τέως δήμου Παρευηνίων. Κάτ. (1928) 755. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Ἰωάννης* καὶ *Πούλινος* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.031. Χ. Δ.

Κονίσκι, Γεώργιος. Ρῶσος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λευκῆς Ρωσίας (1717—1795). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν θεολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Κιέβου καὶ γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Οὐκρανίας. Ὁ Κονίσκι συνέγραψε πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος του τὴν «Ἱστορίαν τῶν Ρώσων τῆς Οὐκρανίας» Τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς ἀπηγόρευσεν ἡ λογοκρισία τῆς Πετρουπόλεως, ἀλλ' αὕτη καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱεράρχου ἐκυκλοφόρει εἰς χιλιάδας χειρογράφων καθ' ὅλην τὴν μεσημβρινὴν Ρωσίαν. Παρά τινα σφάλματα αὐτῆς, θεωρεῖται ὡς ἀριστοτέχνημα ὕφους, θαυμάζεται δὲ διὰ τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα τὸ διαπνέον αὐτήν. Ὁ Κονίσκι ἀντέστη πάσῃ δυνάμει κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος τῆς δουλοπαροικίας εἰς τὴν πατρίδα του, ἥτις δὲν εἶχε γνωρίσει ταύτην πρὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, κατώρθωσε δὲ εἰς μεγάλα τμήματα αὐτῆς νὰ μὴ εἰσαχθῇ τὸ ἀτιμωτικὸν τοῦτο σύστημα. Θ. Β.

Κονισκὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Θεσσαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἀνατολικῶς τῶν Μετεώρων ὑπὸ τὸ ὄρος Πάδη τῶν Χασίων καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Παράγει σιτηρά, κυρίως δὲ βρίζαν καὶ ἀραβόσιτον. Ἦτο παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ τέως δήμου Τυμφαίων. Κάτ. (1928) 524. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Μανδραβέλι* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 686. Χ. Δ.

Κόνισμα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς δωδεκανησιακῆς Λέρου (πλάτ. 37°08' 00" Β., μῆκ. 26°46' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Leros and Kalimnos), ΝΔ. κέρας τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τῆς Θερηνιώνας. Σ. Ε. Λ.

Κονίσπολις *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βορείου Ἠπείρου (Ἀλβανίας) κατὰ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Κερκύρας. Πρὸ τοῦ λοιμοῦ τοῦ 1780 ἦτο σημαντικὴ πολίχνη, ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πουκεβὶλ οἱ κάτοικοί της εἶχον ἐλαττωθῆ μόλις εἰς 600. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐπεδίωξε τὸν ἐκτοπισμὸν τῶν πλουσίων καὶ φιλελευθέρων κατοίκων της. Σήμερον ἡ Κονίσπολις εἶναι χωρίον ἄσημον. ΝΑ. ταύτης σῴζεται πελασγικὴ ἀκρόπολις, παρ' ἣν ἐρείπια ἀρχαίας πολίχνης ἀγνώστου. Ι. Σ. Σ.

κονιστήριον (τό)· τὸ μέρος ἔνθα οἱ παλαισταὶ ἐπεπάσσοντο διὰ τῆς λεπτῆς κόνεως (ἐκονίζοντο). Εἴς τινας ἐπιγραφὰς ὀνομάζεται *κόνισμα* ἢ *ἐγκόνισμα*. Τὸ κονιστήριον, ἁπλῆ ἀποθήκη, ἐν ᾗ ἐτηρεῖτο ἡ κόνις ἐντὸς καλάθων (σπυρίδων), εἶναι τι διάφορον τῆς *κονίστρας*, ἥτις ἐσήμαινε τὸν πλήρη ἄμμου ὑπαίθριον καὶ ἀναπεπταμένον στίβον. Σ.Γ.Σ.

κονίστρα (ἡ)· τόπος κεκαλυμμένος μὲ λεπτὴν κόνιν, ὅπου παλαίουν οἱ παλαισταί, παλαίστρα· || μεταφ., ὅπου τις οἱονεὶ παλαίων διεξάγει ἀγῶνα πολιτικόν, ἐπιστημονικόν, κοινωνικὸν κττ.: «κατῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν κονίστραν».

— *[Γυμν.]* Ἡ *κονίστρα* ἀπετέλει μέρος τῆς ἀρχαίας παλαίστρας, ἐν ᾧ ὑπῆρχε βαθὺ σκάμμα πλῆρες λεπτῆς ἄμμου *(κόνεως*, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα *κονίστρα)*, πρὸς τέλεσιν τῆς ἀλινδήσεως, καθόσον ἡ ὀρθοστάδην πάλη ἐτελεῖτο εἰς ἕτερον σκάμμα, πλῆρες πηλοῦ. Περὶ ἀλινδήσεως ὁ Ἱπποκράτης λέγει, ὅτι ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἔχει αὕτη ἀποτελέσματα παρόμοια πρὸς **τὰ τῆς πάλης, «ξηραίνει δὲ μᾶλλον διὰ τὴν κόνιν καὶ σαρκοῖ ἧσσον»** (Περὶ διαίτ. β', 475). Ἡ ἄμμος τοῦ σκάμματος τῆς κονίστρας ἐχησιμευεν, ἵνα καθιστᾷ οὐ μόνον ἀκίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ἀνώδυνον τὴν πτῶσιν τῶν παλαιστῶν, πυκτῶν ἢ παγκρατιαστῶν. Τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχε καὶ ἡ ἄμμος ἡ καλύπτουσα τὸ λεγόμενον *ἐσκαμμένον*, ἐν ᾧ ἐτερμάτιζε τὴν καταπήδησίν του ὁ ἅλτης. Παραπλησία πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κονίστραν ἦτο καὶ ἡ arena τοῦ ρωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου, ἐστρωμένη ὡσαύτως διὰ κόνεως, ἵν' ἀγωνίζωνται οἱ μονομάχοι, οἱ θηριομάχοι καὶ οἱ λοιποὶ ἀγωνισταί. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Κονίστραι, ἢ *Κονίστρες* *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Εὐβοίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρυστίας τοῦ ὁμωνύμου τῇ νήσῳ νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται νοτιοδυτικῶς τῆς Κύμης καὶ ἐγγὺς τοῦ Ὀξυλίθου πρὸς Δ., ὑπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Μαυροβουνίου ὄρους, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἦτο ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ τέως δήμου Κονιστρίων. Παράγει σιτηρά, ὀπώρας, οἶνον, ἔλαιον, κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ μέλι. Κάτ. (1928) 648. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Διρρεύματα* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.024. Χ. Δ.

Κονίστριος (ἢ *Χρυσοχόος*), **Γεώργιος**. Ἰατρὸς ἐκ Κονιστρῶν τῆς Εὐβοίας, σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ ὡς ὑπότροφος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῆς Λαύρας. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, περὶ τὸ 1800, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν, ὅπου, παρὰ τὸ ἰατρικὸν του ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἤσκει ἀφιλοκερδῶς, ἐδίδασκε τοὺς νέους τοῦ χωρίου καὶ τῶν πέριξ ἀμισθί. Μετέσχε τῆς ἐν Εὐβοίᾳ ἐπαναστάσεως ἐνεργῶς, ἐστάλη δὲ ἀντιπρόσωπος κατὰ τὴν δευτέραν ἐθνικὴν συνέλευσιν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων οὔτε ἔλαβεν οὔτε ἐζήτησεν ἀμοιβήν. Β. Φ.

Κονιστρίων, *τέως δῆμος*— *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος τῆς Εὐβοίας ἐν τῷ νομῷ Καρυστίας, περιλαμβάνων τὰ χωρία *Κονίστραι* (πρωτεύουσα), *Βρύση, Γαΐα, Διρρεύματα, Ἐπισκοπή, Κῆποι, Κρεμαστός, Λόκα, Μακρυχώριον, Μανίκια, Πασᾶ* καὶ *Σπηλιές*, κείμενα παρὰ τὰς ἀνατολικὰς προεκτάσεις τῆς Δίρφυος. Εἶχε περὶ τοὺς 3.500 κατοίκους. Χ. Δ.

κονίτης (ὁ) (Konit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ δολομίτου, τῆς ὁποίας ἡ περιεκτικότης εἰς ἀνθρακικὸν μαγνήσιον εἶναι ἀνωτέρα τῶν 45,65%, ἤτοι ἐκείνης τοῦ κανονικοῦ δολομίτου. Ὡς ἐκ τούτου ὁ κονίτης δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ διπλοῦν ἅλας ἐξ ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου, ὡς εἶναι ὁ κανονικὸς δολομίτης, ἀλλὰ μᾶλλον παράμιξις τοῦ δολομίτου Ca Mg $(CO_3)_2$ μετὰ μαγνησίτου Mg CO_3 (βλ. καὶ λ. *δολομίτης*, τόμ. Θ, σελ. 480). Ὁ κονίτης ἀπαντᾷ ἐν Freiberg. Γ. Β.

Κόνιτς (Konitz), *[Γεωγρ.]* Γερμανικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Πολωνίᾳ πόλεως *Χοϊνίτσε* (βλ. λ.).

Κόνιτσα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων τῆς Ἠπείρου παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀώου, ΒΔ τῶν Ἰωαννίνων, μεθ' ὧν συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μήκους 76 χλμ. Εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Γυμνάδι (ἀρχ. Νύμφη), ἀποτελοῦντος προέκτασιν τοῦ ὄρους Ρουσνίτσα, παραφυάδος τῆς Πίνδου. Κάτωθεν τῆς Κονίτσης ἁπλοῦται ἡ ὁμώνυμος κοιλάς, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Ἀώου καὶ τοῦ Βοϊδοματιοῦ, ἱκανῆς ἐκτάσεως καὶ ἀξιολόγου γονιμότητος. Ἡ Κόνιτσα διαιρεῖται εἰς *Ἄνω Κόνιτσαν* ἢ *Νέαν Κόνιτσαν* καὶ εἰς *Κάτω Κόνιτσαν* ἢ *Παλαιὰν Κόνιτσαν*. Εἶναι ἕδρα μητροπολίτου τιτλοφορουμένου Βελλᾶς καὶ Κονίτσης καὶ ἔχει ἡμιγυμνάσιον, εἰρηνοδικεῖον, ταμεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον, ὑποδιοίκησιν χωροφυλακῆς, ἐπιθεωρητὴν δημοτικῶν σχολείων καὶ γεωργικὴν σχολήν, ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ Παπίγγου τῆς Ἠπείρου Μιχ. Ἀναγνωστοπούλου. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα καϊμακάμη (ὑποδιοικητοῦ), χρησιμεύσασα ὡς τοιαύτη καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν της ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεώς της οὐδὲν θετικὸν γνωρίζομεν. Ὁ Pouqueville (τ. Α' σ. 219—234) εἰκάζει ὅτι ἡ σημερινὴ Κόνιτσα προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ἑκατομπέδου, ὅπερ μνημονεύει ὁ Πτολεμαῖος. Οὔτε τὴν γνώμην τοῦ Μελετίου τοῦ γεωγράφου ἀσπάζεται, τοποθετοῦντος αὐτόθι τὴν μεσαιωνικὴν *Βελλᾶν*, οὔτε τοῦ Λήκ, παραδεχομένου τὴν *Ἐρίβοιαν*, ἀλλὰ ρίπτει τὴν γνώμην ὅτι ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῆς Κονίτσης πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν μεσαιωνικὴν πόλιν *Γλαβινίτσαν*, τὴν ὁποίαν μνημονεύει ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ὡς πρωτεύουσαν τῆς νοτίου Ἰλλυρίας. Κατὰ τὸν Palmer (Graeciae antiquae descriptio, βιβλ. Α' σελ. 36) ἡ νεωτέρα ὀνομασία τῆς πόλεως εἶναι σλαυϊκή. Σαφεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς Κονίτσης δὲν ἔχομεν. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἡ Κόνιτσα περιῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους **ἐπὶ τοῦ σουλτάνου** Μουρὰτ (1421—1451), συντε-

Digitized by Google

λέσαντος πρὸς τοῦτο τοῦ ἐκ Λεσκοβικίου ἀρνησιθρήσκου Ἰσαήμ, τοῦ πρώτου ἐκ τῶν Ἠπειρωτῶν ἀσπασθέντος τὸν Ἰσλαμισμόν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰσαήμ, ἐνεργείᾳ τούτου, ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι τῶν κατοίκων τῆς Κονίτσης ὡς καὶ τῆς ὁμωνύμου περιφερείας. Οἱ ἀρνησίθρησκοι οὗτοι οἱ ἀσπασθέντες τὸν Ἰσλαμισμὸν ἐπὶ Μουρὰτ ἐκαλοῦντο *Καραμουρατᾶτες*. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Κόνιτσα ἤκμασε καὶ ἀπετέλει κέντρον ἐμπορικόν. Ὁ πληθυσμός της τότε ὑπερέβαινε τὰς 7.000, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 500 ἦσαν Μωαμεθανοί. Ζωηρότατον ἦτο τὸ ἐμπόριον τῆς βυρσοδεψίας, οὗτινος ἴχνη καὶ σήμερον παρέμειναν. Ἡ Κόνιτσα ἐφημίζετο ἄλλοτε διὰ τὰς μεγάλας καὶ ἀρχοντικὰς τουρκικὰς οἰκογενείας. Ὁ περιώνυμος βοεβόδας τῶν Ἀθηνῶν κατὰ ΙΗ' αἰῶνα Χασεκῆς κατήγετο ἐκ Κονίτσης. Ἐκ Κονίσης ἐπίσης κατήγετο καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἡ Χάμκω, ἡ ὁποία ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ζεϊνὲλ βέη, τῆς οἰκίας τοῦ ὁποίου σῴζονται καὶ σήμερον ἐρείπια, μαρτυροῦντα τὴν ἀκμὴν τῆς Κονίτσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Πάντες οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι ἀντηλλάγησαν ἐσχάτως καὶ οὕτως ἡ Κόνιτσα σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ 1.959 (1928) κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν. Ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ καταστήματα κεῖνται εἰς τὴν Κάτω Κόνιτσαν. Τὰ πρῶτα σχολεῖα ἐν Κονίτσῃ ἱδρύθησαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅτε ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ ὁ Γεώργιος Μόστρας ἐξ Ἄρτης, μαθητὴς τοῦ Μπαλάνου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀπαντῶμεν ἐν αὐτῇ ἀξιόλογον σχολήν, ἧς προΐστατο μέχρι τοῦ 1832 ὁ μαθητὴς τοῦ Ψαλλίδα Κοσμᾶς ὁ Θεσπρωτὸς καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι διδάσκαλοι.

Ἡ Κόνιτσα κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1913. Κατὰ τὸ τέλος Μαΐου 1917 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἀποχωρησάντων ἐξ αὐτῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1917. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

— **Κόνιτσα** */Γεωγρ./*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Πεῦκοι* (βλ. λ.).

— **Κονίτσης ἐπαρχία** */Γεωγρ./*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, κατέχουσα τὸ Β. τμῆμα αὐτοῦ καὶ ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ ὄρους Γράμμος, πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Παπίγγου (Τύμφη), πρὸς Α. ὑπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Λιασκοβικίου καὶ τῆς Νεμέρτσικας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Σμόλικα, τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῆς Πίνδου. Ἐπὶ τουρκοκρατίας περιελάμβανεν 70 κοινότητας, κειμένας ἐπὶ τῶν διακλαδώσεων καὶ δυτικῶν ἀντερεισμάτων τῆς Πίνδου καὶ δὴ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς αὐτῆς, τοῦ Σμόλικα (μ. 2.600). Διαβρέχεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Ἀώου* καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ *Σαρανταπόρου*, ὅστις διασχίζει ταύτην εἰς τὸ μέσον, ὡς καὶ ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων μεγάλων (*Βουρκοπόταμο* τοῦ Κερασόβου, *Πεστίλιαπη* τοῦ Λουψίκου καὶ *Τοπόλιτσα* τῆς Κονίτσης). Ἡ διάβασις τῶν ποταμῶν τούτων κατὰ τὸ θέρος εἶναι εὐχερής· τὸν χειμῶνα ὅμως γίνεται διὰ τῶν γεφυρῶν Κονίτσης, Στράτσανης καὶ Ζέρμας. Ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ ἐπαρχία καλύπτεται ὑπὸ δασῶν, ὧν σπουδαιότερα εἶναι τὰ Ἀετομηλίτσας (Δεντσίκου), Πάδων καὶ Διστράτου (Βρυάζης). Τὰ βουνὰ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης εἶναι ἀξιόλογοι θεριναὶ βοσκαὶ νομαδικῆς κτηνοτροφίας. Αἱ δὲ τοῦ Γράμμου παράγουν τυρὸν ἐκλεκτῆς ποιότητος. Οἱ κάτοικοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἄλλοτε κτίσται (μαστόροι), διὸ καὶ τὰ χωρία Βούρπιανη, Πυρσόγιανη, Ἀσημοχώρι, Καστάνιανη, Λαγκαδιά, Κάντσικο, Ζέρμα, Λυκόρραχη, Στράτσανη καὶ Κεράσοβο ἀποκαλοῦνται καὶ Μαστοροχώρια. Εἰς τὰ χωρία ταῦτα ὑπὸ τῶν κτιστῶν ὁμιλεῖται ἰδιαιτέρα συνθηματικὴ γλῶσσα, τὰ *Κουδαρίτικα*. Ἐπίσης οἱ κάτοικοι τοῦ Τυρνόβου ἀσχολοῦνται πατροπαραδότως εἰς τὴν ξυλογλυπτικήν, οἱ δὲ τῶν Χιονιάδων εἰς τὴν ζωγραφικήν. Ἅπαντα τὰ χωρία εἶναι ἑλληνόφωνα ἐκτὸς τῶν Πάδων, Παλαιοχωρίου (Παλιοσελίου) καὶ Διστράτου (Βρυάζης), τὰ ὁποῖα εἶναι βλαχόφωνα. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ ἐπαρχία Κονίτσης συνετήρει σχολεῖα, ἡ δὲ Βούρπιανη διὰ τῆς ὁμωνύμου ἀδελφότητος διετήρει ἑλληνικὸν σχολεῖον μετ' οἰκοτροφείου. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ἡ ἐπαρχία Κονίτσης ἀπετέλει αὐτόνομον ὁμοσπονδίαν, διῃρημένη εἰς πέντε τμήματα (κύκλους), ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐξέλεγεν ἴδιον ἀντιπρόσωπον. Οἱ πέντε οὗτοι ἀντιπρόσωποι συνερχόμενοι εἰς τὸ Βαρόσι, δηλαδὴ τὴν Κόνιτσαν, συνεσκέπτοντο διὰ τὴν ἐπαρχίαν.

Ἡ ἐπαρχία Κονίτσης περιλαμβάνει σήμερον τὰς ἑξῆς κοινότητας: *Ἁγία Βαρβάρα* (Πλάβαλη), *Ἀετομηλίτσα* (Γαλαταριά, Δέντσικον), *Ἀμάραντος* (Ἴσβορος), *Ἄρματα* (Ἀρμάτοβον), *Ἀσημοχώριον* (Λεσκάτσι) *Βούρπιανη*, *Γαναδιό*, *Γορίτσα*, *Δεπαλίτσα*, *Δίστρατον* (Βαρνάζα), *Ἐλεύθερον* (Γκρισμπάνι), *Ἐξοχή* (Ζέλιστα), *Ζέρμα*, *Καβάσιλα*, *Κάντσικον Καστάνιανη*, *Λαγκαδιά* (Μπλίσδιανη), *Κεράσοβον*, *Κόνιτσα*, *Κουτσοΰφλιανη*, *Λιτονιάβιστα* ἢ *Κλειδουνιάστα*, *Λυκόρραχη* (Λούψικον), *Μάζι*, *Μελισσόπετρα*, *Μόλιστα*, *Ἅγιος Νικάνωρ* (Κουρτίνιστα), *Ὀξυὰ* (Σέλτση), *Ὀστανίτσα*, *Πάδες*, *Παλαιοχώριον* (Παλαιοσέλιον) *Πεκλάριον*, *Πληκάτιον*, *Πουρνιὰ* (Στράτσανη) *Προσήλιον* (Κοσάρτσικον), *Πυρσόγιανη Πωγωνίσκος* (Μποτσικόν), *Σανοβόν*, *Στράτσανη*, *Τούρνοβο*, *Φούρκα*, *Φιτόκον*, *Χιονιᾶδες*. Τὸ σύνολον τῶν κατοίκων ἀνέρχεται (1918) εἰς 15.769. Παράγει σιτηρά, ὄσπρια, ὀλίγον οἶνον, εἴδη κτηνοτροφικὰ καὶ εἴδη ξυλείας. Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Κονιτσιώτης, *Χρῖστος*. Ἕλλην ἀνδρεικελοπαίκτης, μαθητὴς τοῦ τελειοποιήσαντος τὸ εἶδος αὐτὸ ἐν Ἑλλάδι Μαριδάκη. Πνευματώδης εἰς ἄκρον, ἀλλὰ καὶ εὐφάνταστος, ὑπερέβη τὸν διδάσκαλόν του, εἰσαγαγὼν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ μικρᾷ σκηνῇ του διπλάσια ἐκείνου πρόσωπα, ἐν οἷς καὶ τὸν ἰδιάζοντα κωμικὸν τύπος τῆς ἐφευρέσεώς του, τὸν περίφημον καταστάντα *Πασχάλην* του. Μεταξὺ τῶν κωμῳδιῶν, ἃς ἔπαιξε, πρωτότυπον θέσιν εἶχον πλεῖσται ὅσαι τοιαῦται τοῦ Μολιέρου, διασκευασθεῖσαι παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου διὰ τὸν ξύλινον θίασόν του. Ἀπέθανε τῷ 1928. Ν. Ι. Λ.

κονιχαλκίτης (ὁ) (Konichalcit) */Ὀρυκτολ./*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν βασικὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ μετ' ἀσβεστίου. Ὁ χημικὸς μοριακὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι A_3O_4 (Cu, Ca) [Cu OH]. $^1/_4$ H_2O. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα. Ἔχει χρῶμα ἐλαιοπράσινον καὶ ἀπαντᾷ εἰς Hinojosa de Córdoba ἐν Ἀνδαλουσίᾳ. Γ. Β

κονιῶ (—άω)· ἐπιχρίω, ἐπαλείφω τι διὰ κονίας, *ἀσβεστώνω*, *σουβατίζω*.

Κόνκαν (Konkau, ἢ Conkan) */Γεωγρ./*. Παράκτιος λωρὶς τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν, περιλαμβανομένη ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς διοικήσεως τῆς Βομβάης καὶ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς πορτογαλικῆς ἀποικίας Γκόα πρὸς Ν. μέχρι τῆς ἐπίσης πορτογαλικῆς περιφερείας Ντάμαν, κειμένης πρὸς Β. Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς χώρας εἶναι ὀρεινόν. Ἡ ἀκτὴ διαμορφοῦται εἰς μικροὺς κόλπους καὶ ὅρμους. Προϊόντα τῆς χώρας εἶναι ἡ ὄρυζα καὶ τὰ κοκκοκάρυα. Λ. Α.

κονκάρδα, ἢ **κοκ(κ)κάρδα** (γαλλ. cocarde, ἰταλ coccarda). Τὸ σῆμα ὅπερ φέρεται συνήθως ἐπὶ τοῦ πίλου καὶ κυρίως ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἐπὶ τοῦ πηληκίου, διαφέρον κατὰ τὸ χρῶμα εἰς τὰ διάφορα ἔθνη· ‖ κύκλος ἐξ ὑφάσματος ἢ σειριτίου ἢ μικρὸς ῥόδαξ φερόμενος καὶ οὗτος ἐπὶ τοῦ πίλου ἢ συνηθέστερον ἐπὶ τῆς κομβιοδόχης ἢ καὶ ἄλλου σημείου τοῦ ἐνδύματος, καὶ χρησιμεύων ὡς διακριτικὸν σῆμα εἰδικῆς ὑπηρεσίας, μέλους ἐπιτροπῆς ἢ σωματείου· ‖ ῥόδαξ φερόμενος ἐπὶ τῆς κομβιοδόχης καὶ χρησιμεύων ὡς διακριτικὸν σημεῖον παρασήμου, φέρων διάφορα χρώματα, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ἐθνικότητος τοῦ παρασήμου. Μ. Δ. Β

Κονκαρνὼ (Concarneau) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Φινιστέρ, 22 χλμ. ΝΑ. τῆς Κιμπὲρ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἁλιευτικῶν λιμένων τῆς Γαλλίας. Μ. Ν. Δ.

Κόνκε, *Ἀβραάμ*. Ἰουδαῖος καββαλιστής, ἀκμάσας ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Φανατικὸς ὀπαδὸς τοῦ ψευδομεσίου Σαμπαθάϊ Τσεβῆ, συνέγραψε (1689) βιογραφίαν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸ «Ἀβὰκ σοφερείμ» (Κόνις συγγραφέων) εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιέχει κηρύγματα ἐπὶ τοῦ θείου νόμου, τὸ δὲ δεύτερον ἀναφέρεται εἰς βιβλικὰς ἑρμηνολογίας (Ἀμστελλόδαμον 1704), «Μινοχὰθ κανaούθ» (Προσφορὰ θρησκευτικοῦ ζήλου), ἐποικοδομητικοῦ περιεχομένου. Γ. ΕΛ.

Κονκέστα */Παραλ. Γεωγρ./*. Νῆσις παρὰ τὸ Ταίναρον, ἄλλως καλουμένη *Ἐόζι* (βλ. λ.).

κονκλάβιον (τὸ) (conclavium, ἐκ τοῦ conclave =οἴκημα, δωμάτιον). Οὕτω καλεῖται ἡ αἴθουσα, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνερχόμενοι οἱ καρδινάλιοι ἐκλέγουσι τὸν πάπαν, κατ' ἐπέκτασιν δὲ αὐτὴ αὕτη ἡ σύνοδος τῶν καρδιναλίων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Δ' (1265—1268), ἐπειδὴ οἱ καρδινάλιοι, ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἐπηρεαζόμενοι, ἐπὶ τριετίαν ὅλην ἀνέβαλον τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου τοῦ Κλήμενος, ὁ ἐκλεγεὶς τῷ 1271 διάδοχος αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ Ι' ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Λυὼν τοῦ 1274 ὑπέβαλε πρότασιν περὶ ἀμέσου ἐκλογῆς τῶν παπῶν, ἥτις γενομένη δεκτὴ ἔχει ὡς ἑξῆς. Οἱ καρδινάλιοι ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πάπα συνέρχονται εἰς τὸ Βατικανὸν καὶ μετὰ τὰς δέκα ταύτας ἡμέρας εἰσέρχονται εἰς τὸ κονκλάβιον, μὴ ἀναμένοντες τοὺς ἀπόντας, ἐκεῖ δὲ κεκλεισμένοι οὐδεμίαν ἔρχονται πρὸς οὐδένα ἐπικοινωνίαν μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου πάπα. Ἐὰν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸ κονκλάβιον δὲν κατορθώσωσι νὰ συνεννοηθῶσι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ πάπα, ἡ τροφὴ αὐτῶν καθίσταται ὁσημέραι λιτοτέρα καὶ κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν προσφέρεται εἰς αὐτοὺς μόνον ἄρτος, οἶνος καὶ ὕδωρ. Καὶ κατήργησαν μὲν τὰς αὐστηρὰς ταύτας διατάξεις οἱ πάπαι Ἀδριανὸς ὁ Ε' (1276) καὶ Ἰωάννης ὁ ΚΑ' (1277), ἀλλ' ὁ Κελεστῖνος ὁ Ε' (1294), οὗτινος ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο μετὰ δύο ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ προκατόχου του, ἀνεκάλεσε πάλιν αὐτάς. Τὸ δικαίωμα τῆς διαγραφῆς ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ὑποψηφίων παπῶν τῶν ἀπαρεσκόντων εἰς τὴν Γαλλίαν, Αὐστρίαν καὶ Ἱσπανίαν προσώπων, τὸ ὁποῖον ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἶχον αἱ τρεῖς αὗται καθολικαὶ δυνάμεις, κατηργήθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι' τῷ 1904. Ὀφείλει δ' ὁ ἐκλεγόμενος πάπας νὰ λάβῃ τὰ δύο τρίτα τῶν ψήφων τῶν καρδιναλίων, τῶν ὁποίων οἱ ἡμίσεις τοὐλάχιστον πρέπει νὰ παρευρίσκωνται ἐν τῷ κονκλαβίῳ. Τὸ δ' ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς ἀνακοινοῖ ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς τὸ συνηγμένον πλῆθος τῶν πιστῶν ὁ πρεσβύτατος τῶν καρδιναλίων διακόνων. Ε. Γ. Π.

Κονκόνε (Concone), *Γκιουζέππε*. Ἰταλὸς συνθέτης καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος (1810—1861), διατρίψας ἐν Τουρίνῳ ὡς ὀργανοκρούστης τοῦ βασιλικοῦ παρεκκλησίου, καὶ ἐν Παρισίοις, ἔνθα διεκρίθη κυρίως ὡς παιδαγωγὸς τοῦ ᾄσματος. Τὸ πρῶτον μελόδραμά του: «Un episodio di san Michele» παρεστάθη ἐν Τουρίνῳ τῷ 1836. Ὁ Κονκόνε ἔγραψεν ἐπίσης καὶ δεύτερον μελόδραμα, πλείστας μελῳδίας, ἀρίας καὶ σκηνάς· ἀλλὰ τὸ ἔργον, διὰ τοῦ ὁποίου παρέμεινεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μουσικῆς, εἶναι ἡ σειρὰ τῶν ἀξιολόγων ἀσκήσεων ᾄσματος, προτύπων εἰς τὸ εἶδός των καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀοιδοῖς. Γ. Σ.

κονκορδᾶτον (τὸ) (λατ. concordatum) */Ἐκκλ. Δίκ./*. Καλοῦνται *κονκορδᾶτα* αἱ μεταξὺ τῆς ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνωτάτης ἀρχῆς, ἤτοι τοῦ πάπα καὶ πολιτείας τινὸς συναπτόμεναι συμβάσεις. Παλαιότερον αἱ συμβάσεις αὗται ἐκαλοῦντο concordia, εἶτα δὲ pax ἢ tractatus. Διὰ τοῦ ὅρου concordatum ἐδηλώθη τὸ πρῶτον ἡ ἀπὸ 1455 σύμβασις τοῦ πάπα Νικολάου τοῦ Ε' καὶ Φρειδερίκου τοῦ Γ'. Αἱ συμβάσεις πάπα καὶ διαφόρων κρατῶν κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ τὸν Κ' αἰῶνα δηλοῦνται οὐχὶ διὰ τοῦ ὅρου concordata, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὅρου conventiones. Οὕτω λ. χ. ἡ τῷ 1821 συναφθεῖσα σύμβασις μεταξὺ τοῦ πάπα καὶ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐκλήθη «Convention entre le pape et le gouvernement français». Καὶ ἐν τῷ κανόνι 3 τοῦ τανῦν ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἰσχύοντος κώδικος τοῦ κανονικοῦ δικαίου, αἱ τοιαῦται συμβάσεις δηλοῦνται οὐχὶ διὰ τοῦ ὅρου concordata, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὅρου conventiones.

Τὰ κονκορδᾶτα εἶναι κατά τινας συγγραφεῖς συμβάσεις προσόμοιαι πρὸς τὰς διεθνεῖς, κατ' ἄλλους δὲ συμβάσεις ἅμα καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα παρεχόμενα προνόμια, κατ' ἄλλους πράξεις τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τοῦ κράτους, κατ' ἄλλους ἄλλως δέον κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἑκάστοτε σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας νὰ λογισθῶσιν ὁτὲ μὲν ὡς παπικὰ προνόμια, ὁτὲ δ' ὡς συμβάσεις παρεμφερεῖς πρὸς τὰς διεθνεῖς, ὁτὲ δ' ὡς πράξεις τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τοῦ κράτους. Τὰ κονκορδᾶτα ῥυθμίζουσιν εἴτε: α') τινὰς μόνον σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, ὡς ἔπραξαν τὰ ἀρχαιότερα κονκορδᾶτα, καὶ δὴ τὸ τῆς Οὐορματίας (Worms) ἔτους 1122, ἔτι δὲ τὰ συναφθέντα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν μεταρρυθμιστικῶν συνόδων καὶ τὰ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, εἴτε β') πάσας τὰς σχέσεις ἢ τοὐλάχιστον πλείονας, ὡς ἔπραξαν τὰ κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνα συναφθέντα. Τὸ ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1929 πρωσσικὸν κονκορδᾶτον ἐρρύθμισε πλείστας σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ κράτους, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐν τοῖς σχολείοις καθόλου διδασκαλίαν ἀφορώσας. Τὰ κονκορδᾶτα ὁρίζουσι: α') τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν. Οὕτω τὰ νεώτερα τοῦ ἔτους 1929 κονκορδᾶτα ὁρίζουσιν ὡς χρόνον ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν τὴν ἡμέραν τῆς ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων ἀνταλλαγῆς τῶν ἐγγράφων τῆς κυρώσεως· β') τὴν προθεσμίαν τῆς καταγγελίας. Οὕτω τὸ ἀπὸ 7 Ἰουλίου 1929 γερμανικὸν κονκορδᾶτον ὁρίζει ὅτι ἀμφότεροι οἱ συμβαλλόμενοι δύνανται νὰ καταγγείλωσι τὸ κονκορδᾶτον, ὁριζομένης πρὸς τοῦτο ἑξαμήνου προθεσμίας· γ') ἐν περιπτώσει συντάξεως αὐτῶν ἐν δυσὶ γλώσσαις, τὸ ἰσοδύναμον τοῦ κειμένου ἀμφοτέρων. Οὕτω τὸ ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1929 πρωσσικὸν κονκορδᾶτον, τὸ συνταχθὲν γερμανιστὶ καὶ ἰταλιστί, ὁρίζει ἐν ἄρθρῳ 14 ὅτι τὸ γερμανικὸν κείμενον καὶ τὸ ἰταλικὸν ἔχουσι τὴν αὐτὴν δύναμιν· δ') τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν κυρωτικῶν ἐγγράφων, χρόνον καὶ τόπον. Οὕτως ἐκ τῶν νεωτέρων κονκορδάτων τοῦ ἔτους 1929 ὁρίζει τὸ μὲν ῥουμανικὸν ἐν ἄρθρῳ 24 ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν κυρωτικῶν ἐγγράφων γενήσεται τὸ ταχύτερον ἐν Ῥώμῃ, τὸ δὲ πρωσσικὸν ἐν ἄρθρῳ 14 ὅτι αὕτη γενήσεται τὸ ταχύτερον ἐν Βερολίνῳ. Τὰ κονκορδᾶτα δημοσιεύονται ὁτὲ μὲν ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἴδιοι νόμοι, ὡς λ. χ. τὸ κονκορδᾶτον τῆς Οὐορματίας (Worms) τῷ 1122, ὁτὲ δὲ καταρτισθέντα δι' ἐγγράφου τῶν ἀντιπροσώπων Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας καὶ ὑπογραφέντα ὑπ' αὐτῶν δημοσιεύονται μετὰ τὴν κύρωσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὴν πολιτείαν, ὡς τὸ μεταξὺ τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΣΤ' καὶ Ναπολέοντος Α' τῷ 1801 ἢ τὸ ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1929 πρωσσικὸν κονκορδᾶτον, ὅπερ ὑπεγράφη κατ' ἐντολὴν μὲν τοῦ πάπα ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ ἀποστολικοῦ νουντσίου ἀρχιεπισκόπου Σάρδεων Pacelli, κατ' ἐντολὴν δὲ τῆς πρωσσικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ πρω-

Digitized by Google

αὐτῆς Braun καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ Οἰκονομικῶν ὑπουργῶν Becker καὶ Höpker-Aschoff, ἄλλοτε δὲ διὰ παπικῆς βούλλας, ἧς ἡ ἰσχὺς ἀναγνωρίζεται καὶ ὑπὸ τῆς πολιτείας ὡς ὑποχρεωτική. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Κόνκορντ (Concord) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διαφόρων πόλεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἐκ τούτων κυριώτεραι εἶναι:

— 1) Ἡ πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Νέου Χαμψαὶρ (New Hampshir) καὶ τῆς κομιτείας τοῦ Μέρριμακ. Κάτ. 22.600. Κεῖται ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Μέρριμακ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βοστώνης-Μαίν. Ἔχει βιομηχανίαν ἐπίπλων, ἁμαξεργοστάσια καὶ λατομεῖα γρανίτου. Ἐκ τῶν δημοσίων αὐτῆς κτιρίων τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ δικαστικὸν μέγαρον, ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ νοσοκομεῖον. Αἱ δύο ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ συνδέονται διὰ τεσσάρων γεφυρῶν. Ἡ πόλις Κόνκορντ ἱδρύθη τῷ 1725 εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκετο τὸ χωρίον Πένακουκ καὶ ἐκαλεῖτο μέχρι τοῦ 1733 *Ρουμφορδ*. Τῷ 1765 μετωνομάσθη εἰς Κόνκορντ.

— 2) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ βορείῳ Καρολίνᾳ καὶ ἐν τῇ κομιτείᾳ Καμπάρρους. Κάτ. 12.000. Εἶναι σιδηροδρομικὸς σταθμὸς καὶ ἔχει χυτήρια σιδήρου καὶ βιομηχανίαν βάμβακος. Εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς εὑρίσκονται μεταλλεῖα χρυσοῦ, χαλκοῦ καὶ μολύβδου.

— 3) Πόλις τῆς πολιτείας τῆς Μασσαχουσέτης ἐν τῇ πολιτείᾳ Μάϊδλοτς, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βοστώνης-Μαίν. Ἐκτίσθη τῷ 1635 καὶ ἦτο ἄλλοτε σπουδαῖον κέντρον πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς κινήσεως. Εἰς αὐτὴν ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Ἀμερικανὸς αἰσθητικὸς Ἔμερσον. Μ. Ν. Δ.

Κονκόρντ, ἅγιος (Saint Concorde). Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Σπολέτῳ τῆς Ἰταλίας ἱερεύς, ὅστις ἀπεκεφαλίσθη ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐπίσκοπος Saintes (Charente-Inférieure) τῆς Γαλλίας, ἑορταζόμενος τὴν 25 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου καὶ τοῦ πατρὸς Ζήνωνος ἐν Νικομηδείᾳ τῷ 302 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 2 Σεπτεμβρίου. —4) Ὁ ἐν Ραβέννῃ τῆς Ἰταλίας ὑποστὰς κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζόμενος τὴν 16 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Κονκόρντια (Concordia), ἡ *Κονκόρντια-Σαγκιττάρια [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἰταλίας, 32 χλμ. ΒΑ. τῆς Ἐνετίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λιμένου ποταμοῦ. Ἐπὶ Καίσαρος ἀναφέρεται ὡς χωρίον (vicus), ἐπὶ Αὐγούστου ὡς ρωμαϊκὴ ἀποικία (Colonia Julia Concordia), κατὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους ρωμαϊκοὺς χρόνους κατέστη μία τῶν σπουδαιοτέρων βορειοϊταλικῶν πόλεων, ἔχουσα περίφημον ἐργοστάσιον βελῶν (fabrica Concordensis sagittaria) ὑπὸ ἴδιον ἐπιθεωρητὴν (praepositus)· τότε ἔγινεν αὐτόθι ἰσχυρὰ φρουρὰ ἐκ Βαταβῶν, Ματτιάκων, Βραχάτων καὶ Ἐρούλων, ἧς ἀνευρέθη τῷ 1873 τὸ νεκροταφεῖον, γέμον διαφωτιστικῶν ἐπιγραφῶν. Τῷ 452 μ.Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα, ἀνέλαβεν ὅμως τάχιστα, ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν γεωγράφων καὶ περιηγητῶν. Ἦτο ἕδρα ἐπισκοπῆς μετατεθείσης εἰς Πόρτο-Γκρουάρο. Σήμερον ἔχει 5.050 κατοίκους (1925). Ἐσώθησαν ἐν αὐτῇ σημαντικὰ ἐρείπια τειχῶν, θεάτρου, ἀγορᾶς καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐργοστασίου. —Π.

—**Κονκόρντια** (Concordia) *[Γεωγρ.]*. —1) Ὀχυρὰ πόλις τῆς Ἄνω Γερμανίας ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Τριβό(κ)κων ἐπὶ τῆς ἐξ Ἀργεντοράτου (νῦν Στρασβούργου) πρὸς Β. ὁδοῦ, 18 μίλλια Β τοῦ Βρομάγου (νῦν Brumat). Ἴσως ἡ σημερινὴ Βάϊσσενμπουργ. —2) Πόλις τῆς Λουσιτανίας, ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ μεταξὺ Σκαλδαβίδος (νῦν Santarem) καὶ Ταλαβρίγων. Ἐν τῷ ἀλφαβητικῷ πίνακι τοῦ Ἀγρίππα καὶ Αὐγούστου φέρεται ὡς civitas stipentiaria (ὑποτελὴς πολιτεία) τῆς Ρώμης. —Π.

—**Κονκόρντια** (Corcondia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς ἐν τῷ νομῷ Ἔντρε Ρίος, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐρουγουάν, ἔχουσα ἐπ' αὐτοῦ λιμένα, διὰ τοῦ ὁποίου διεξάγεται τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐνδοχώρας. Εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 15 μιλλ. Β τοῦ Μπουένος Ἄϊρες καὶ ἔχει πληθυσμὸν ἄνω τῶν 20 000. Λ. Α.

Κὸμπλ (Combles) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σόμ. Κάτ. 1.400. Ἔχει ἐργοστάσιον ζυθοποιίας καὶ μεταξουργεῖα. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον τῷ 1914 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, οἵτινες κατέστησαν αὐτὴν κέντρον τῆς ἀμύνης των, λόγῳ τῆς καλῆς στρατηγικῆς θέσεως. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916 ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν συμμάχων. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, οἵτινες ἀπώλεσαν αὐτὴν ὁριστικῶς τὸν Αὔγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους κατὰ τὴν τρίτην μάχην τῆς Πικαρδίας. Λόγῳ τῶν μαχῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν παρ' αὐτήν, κατεστράφη τελείως ὑπὸ τοῦ βομβαρδισμοῦ, ἀνακτισθεῖσα μετὰ τὸν πόλεμον. Μ. Δ. Β.

Κονμπράγι (Combrailles) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία χώρα τῆς Γαλλίας, μεταξὺ Ὠβέρνης καὶ Μάρς, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κάτω Δυτικὴ Ὠβέρνη* (Aubergne). Ἔχει ἔδαφος βουνῶδες καὶ δασῶδες καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σέρ. Εἶχεν ἄλλοτε πρωτεύουσαν τὴν Σαμμπὸν καὶ κατόπιν τὴν Ἐβώ, ἀπετέλει δὲ βαρωνίαν ἐξαρτωμένην ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Βουρβώνων καὶ κατόπιν τοῦ Μονπανσιὲ καὶ τῆς Ὀρλεάνης. Σήμερον περιλαμβάνεται εἰς τοὺς νομοὺς Πυὺ-ντὲ-Ντὸμ καὶ Κρέζ. Μ. Δ. Β.

κοννάπιά (ἡ), καὶ *κοννυαπιά* (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ δένδρου *ζίζυφος ἡ κεντροφόρος*.

κονναριώδη (τὰ) (Connaraceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροδικῶν*, περιλαμβάνουσα 16 γένη καὶ 170 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν περιφερειῶν πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι πολυετεῖς πόαι, ἡμιξυλώδεις ἢ ξυλώδεις, ἀναρριχώμενοι ἀνθοφόροι θάμνοι κλπ. Φέρουσι ποικίλον σχῆμα καὶ μέγεθος φύλλων, πολύχρωμα ἄνθη τεταγμένα κατὰ ταξιανθίας φόβων καὶ καρποὺς μονοσπέρμους θύλακας. Γνωστότερα καὶ ἀξιολογώτερα εἴδη θεωροῦνται: *κόνναρος* καὶ *ρουρεία*.

κόνναρος (ὁ) (Connarus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κονναριωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροδικῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν ἑξήκοντα εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ ἡμιξυλώδη, τινὰ ἀναρριχώμενοι θάμνοι, πολυετῆ καὶ κοσμητικά. Κ. ΠΑΠ.

Κοννεῖδαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Γένος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου ἀνάγουν τινὲς τὴν καταγωγὴν εἰς τὸν μυθικὸν παιδαγωγὸν τοῦ Θησέως Κοννίδαν. —Π.

Κοννέκτικωτ (Connecticut) *[Γεωγρ.]*. Μία ἀπὸ τὰς ἀρχικὰς δεκατρεῖς πολιτείας, αἱ ὁποῖαι τὸ πρῶτον ἀπετέλεσαν τὴν Ἀμερικανικὴν συμπολιτείαν, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πολιτειῶν αἱ ὁποῖαι φέρουν τὸ γενικὸν ὄνομα *Νέα Ἀγγλία*. Συνορεύεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς πολιτείας Μασσαχουσέτης, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς πολιτείας Ρὸντ Ἄϊλαντ, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Λὸγκ Ἄϊλαντ Σάουντ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης. Κεῖται μεταξὺ 40° 54' καὶ 42° 3' Β πλάτους καὶ 71° 47' καὶ 73° 43' Δ μήκους.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὁμαλὸν καὶ ὑψηλόν, εἰς τὸ μέσον δὲ ρέει ὁ ποταμὸς Κοννέκτικωτ. Τὸ χθαμαλὸν ἐπίπεδον βυθίζεται εἰς τὴν Λὸγκ Ἄϊλαντ Σάουντ πρὸς νότον, ἀφίνει δὲ βραχώδεις ἐκτάσεις. Πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πολιτείας ὑπάρχουν πολλοὶ μεμονωμένοι βράχοι, ἀποτελοῦντες συνέχειαν τῶν ὀροσειρῶν Γκρὴν καὶ Χαουσατόνικ, τῶν πολιτειῶν Βερμὸντ καὶ Μασσαχουσσέτης. Ἡ πεδιὰς ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κοννέκτικωτ. Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ πρὸς δυσμὰς εἶναι ὁ *Χαουσατόνικ* (Housatonic) καὶ ὁ παραπόταμός του *Νόγκατουκ* (Naugatuck), ὁ *Τέϊμς* (Thames) πρὸς ἀνατολάς, ὁ ὁποῖος εἶναι συνέχεια τῶν τριῶν ποταμῶν *Γιάντικ* (Yantic), *Σετώκετ* (Shetucket) καὶ *Κουΐνμπανγκ* (Quinbang). Εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ βόρειον τμῆμα τῆς πολιτείας τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ εἶναι ταχύ, ἕνεκα προσφάτου μεταλλαγῆς τῆς ἐπιφανείας. Ὁ ποταμὸς Κοννέκτικωτ εἶναι πλωτὸς μέχρι Χάρτφορντ καὶ ὁ Τέϊμς μέχρι Νόργουϊτς. Ὁ ποταμὸς Χαουσατόνικ, ὁ ὁποῖος διέρχεται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς πόλεως, μόνον ἐπὶ διάστημά τι εἶναι πλωτός, σχηματίζει δὲ πολλὰς λίμνας εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πολιτείας.

Ἡ παραλία τῆς πολιτείας εἶναι 100 μιλλίων μήκους περίπου καὶ ἔχει ὅρμους ἀρκετούς, τινὲς τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν καλοὺς λιμένας. Τὸ κλῖμα εἶναι μέτριον, ἀλλ' εὐμετάβολον. Ἡ πολιτεία Κοννέκτικωτ εἶνε μία ἀπὸ τὰς γεωργικὰς πολιτείας. Εἰς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς τῆς Κοννέκτικωτ ὀφείλεται πρὸ παντὸς ἡ ἀποικιστικὴ κίνησις τῆς Νέας Ἀγγλίας. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς πολιτείας εἶναι καπνός, φροῦτα καὶ λαχανικά. Ὑπάρχουν μεταλλεῖα ὀρειχάλκου, ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ μολύβδου καὶ πηγαὶ μεταλλικῶν ὑδάτων. Διεξάγεται βιομηχανία προκῶν, λευκοσιδήρου, ὡρολογίων, πίλων, χάρτου, βαμβακουργία, μεταξουργία καὶ ὀρειχαλκουργία. Ἐπίσης κατασκευάζονται κώδωνες, ὑφάσματα βαμβακερά, μάλλινα καὶ μεταξωτά, χάλκινα καὶ ὀρειχάλκινα σκεύη, εἴδη σιδηρουργίας, οἰκοδομικὰ εἴδη, οἰκιακὰ σκεύη, ἐλαστικὰ ὑποδήματα, ραπτομηχαναί, ὅπλα Κόλτ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πολιτείας κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 εἶναι 1.380.631.

Ἡ πολιτεία ἐψήφισε Σύνταγμα τῷ 1818, τὸ ὁποῖον ἐτροποποιήθη τῷ 1909. Μεταβολαὶ τοῦ Συντάγματος γίνονται διὰ πρώτης ψηφοφορίας τῆς πλειοψηφίας τῆς βουλῆς, καὶ κατόπιν δι' ἐγκρίσεως τῶν $^{2}/_{3}$ ἀμφοτέρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων κατὰ τὴν προσεχῆ σύνοδον καὶ κατόπιν δι' ἐπικυρώσεως ὑπὸ τῶν κοινοτικῶν συμβουλίων. Ἐκλογαὶ νομοθετικῶν σωμάτων γίνονται κατὰ διετίαν. Ἀνώτατοι δικαστικοὶ διορίζονται προτάσει τοῦ κυβερνήτου ὑπὸ τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἔχει καὶ δικαστικά τινα δικαιώματα.

Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ παιδία ἡλικίας 7 ἕως 16 ἐτῶν. Εἰς τὸ Νιοὺ Χέβεν ὑπάρχει τὸ περίφημον πανεπιστήμιον Γιέϊλ, εἰς τὸ Χάρτφορντ, τὸ κολλέγιον Ἁγίας Τριάδος (Τρίνιτυ Κόλλετζ). Εἰς τὸ Χάρτφορντ λειτουργεῖ θεολογικὸν σεμινάριον καὶ ἀγροτικὸν κολλέγιον εἰς τὸ Στόρς.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ πρώτη ἀποίκισις εἰς τὴν πολιτείαν Κοννέκτικωτ ἔγινεν ἐν Χάρτφορντ, τῷ 1633 ὑπὸ Ὁλλανδῶν ἐκ Νέου Νέδερλαντ. Κατόπιν μέλη τῆς ἀποικίας Πλυμμούθης ἵδρυσαν σταθμὸν ἐμπορικὸν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Κοννέκτικωτ, πλησίον τοῦ Οὐΐντσορ. Μετανάσται ἐκ Γουώτερτάουν ἵδρυσαν τῷ 1634 τὸ Γουέστερφιλντ καὶ τὸ Ντόρτσεστερ. Κατ' ἀρχὰς ἡ πολιτεία διῳκεῖτο ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῆς πολιτείας Μασσαχουσσέτης, ἀλλὰ τῷ 1639 ἐδόθη εἰς τοὺς κατοίκους καταστατικὸς χάρτης, μὲ ἀνωτάτην ἀρχὴν τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Τῷ 1638 πουριτανοὶ ἵδρυσαν τὴν πόλιν Νιοὺ Χέβεν καὶ τῷ 1639 καθώρισαν θεοκρατικὸν σύστημα διοικήσεως, μὲ αὐστηροὺς νόμους. Κατόπιν τὸ Νιοὺ Χέβεν ἡνώθη μὲ τὴν πρώτην ἀποικίαν καὶ ἀπετελέσθη ἡ σημερινὴ πολιτεία. ἀπὸ τοῦ 1662.

Τὸ Κοννέκτικωτ εἶχε διαρκεῖς διχονοίας μὲ τὰς πλησιοχώρους πολιτείας διὰ τὰ σύνορα. Ἡ πολιτεία ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Ἄγγλων καὶ ἐπολέμησεν εἰς Μπόστον, Λέξιγκτον καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1776 διωργανώθη ἡ πολιτεία ὡς μέρος τῆς συμπολιτείας. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως, ὁπότε μὲ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Λίνκολν παρέταξε 48.000 ἐθελοντάς. Μ. Ι. Θ.

— **Κοννέκτικωτ** (Connecticut) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Πηγάζων ἀπὸ τὴν λίμνην Κοννέκτικωτ, εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πολιτείας Νιοὺ Χαμψάϊρ, ἔχει πολλὰς διακλαδώσεις, αἱ ὁποῖαι συνενώνονται πρὸς βορρᾶν τῆς πολιτείας Βερμόντ, πλησίον τῆς γραμμῆς Καναδᾶ, περίπου 2000 πόδας ἄνω τῆς θαλάσσης. Κατόπιν στρέφεται πρὸς νότον καὶ σχηματίζει τὰ σύνορα μεταξὺ τῶν πολιτειῶν Βερμὸντ καὶ Νιοὺ Χαμψάϊρ, διασχίζει τὰς πολιτείας Μασσαχουσσέτης καὶ Κοννέκτικωτ καὶ χύνεται εἰς τὴν Λὸγκ Ἄϊλαντ Σάουντ. Ὁ ροῦς του εἶναι ἄνω τῶν 235 μιλλίων περίπου καὶ ἀρδεύει 11,083 τετραγωνικὰ μίλλια. Ὁ κύριος παραπόταμός του εἶναι ὁ *Φάρμιγκτον*, ὁ ὁποῖος ὑψοῦται εἰς τὰ ὄρη Γκρήν, διέρχεται τὴν Μασσαχουσσέτην καὶ ἑνώνεται μὲ τὸν Κοννέκτικωτ, ἄνω τῆς πόλεως Χάρτφορντ. Ἀπὸ ἐκεῖ μέχρι τῆς γραμμῆς Μασσαχουσσέτης ρέει ἐν μέσῳ δασῶν, ἔχει στενὴν κοίτην καὶ σχηματίζει καταρράκτας. Ἡ δύναμις τῶν ὑδάτων χρησιμοποιεῖται διὰ μεγάλας βιομηχανίας. Ἀπὸ τὸ Χάρτφορντ μέχρι τῆς θαλάσσης ὁ ποταμὸς εἶναι πλωτὸς καὶ ἔχει παλιρροίας. Ὁ ποταμὸς οὗτος συνέτεινεν εἰς τὴν ἐποίκησιν τῆς Νέας Ἀγγλίας, διότι ἦτο κατάλληλος διὰ τὴν μετακόμισιν ἐμπορευμάτων. Μ. Ι. Θ.

κοννελλίτης (ὁ) (Connellit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, οὗ ὁ χημικὸς τύπος εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα $SO_4Cu.3Cu[OH]_2.H_2O$.
$2[CuCl_2.Cu[OH]_2].14Cu[OH]_2$, ἤτοι ἀποτελεῖ ἕνωσιν λαγγίτου μετὰ ὀξυχλωριούχου χαλκοῦ καὶ ὑδροξειδίου τοῦ χαλκοῦ. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ ἐν Cornwall. Γ. Β.

Κόννελλσβιλ (Connellsville) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας, 60 μίλλια ΝΑ. τοῦ Πιτσβούργου καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τριῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Κάτ. 13.804. Εἶναι κέντρον ἐξαγωγῆς κώκ, ἔχει βιομηχανικὰ ἐργοστάσια σιδήρου, πλακῶν λευκοσιδήρου, αὐτοκινήτων καὶ διαφόρων μηχανικῶν ἐργαλείων. Ἀπῳκίσθη τῷ 1770. Λ. Α.

Κοννεμάρα (Connemara) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἰρλανδίας, καταλαμβάνουσα τὸ δυτικὸν χερσονησίζον τμῆμα τῆς κομιτείας Γκώλουαίη. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι βουνῶδες καὶ ἄγονον, διασχίζεται ὑπὸ χειμαρρωδῶν ρευμάτων καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς πρὸς Α. πεδινῆς χώρας ὑπὸ μεγάλων λιμνῶν. Τὰ παράλια τῆς χώρας περιλαμβάνουσι τὸ μεταξὺ τῶν κόλπων Κλὴου (Clew) καὶ Γκώλουαίη τμῆμα τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἰρλανδικῆς ἀκτῆς καὶ εἶναι πολυσχιδέστατα καὶ κινδυνώδη εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν. Σπουδαιοτέρα πόλις τῆς χώρας ταύτης εἶναι τὸ *Κλίφντεν*, συνδεόμενον σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Γκώλουαίη. Χ. Δ.

Κοννίδας *[Μυθολ.]*. Παιδαγωγὸς τοῦ Θησέως ἐν Τροιζῆνι, κατὰ τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ (Θησ. 4) παράδοσιν. Εἰς τοῦτον ἐτέλουν ἐναγίσματα οἱ Ἀθηναῖοι τὴν προηγουμένην ἡμέραν τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Θησέως ἑορτῶν. Τινὲς πρὸς αὐτὸν σχετίζουν τὴν ὀνομασίαν τοῦ παλαιοῦ ἀττικοῦ γένους *Κοννεῖδαι*. —Π.

Κόννωτ (Connaught) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ἰρλανδίας, κατέχουσα τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς νή-

Digitized by Google

σου. Ἡ ἀγγλικὴ κατοχὴ ἐπ' αὐτῆς ἡδραιώθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ. Τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς εἶναι ὀρεινόν, αἱ δὲ ἀκταὶ σχηματιζουν κόλπους βαθεῖς καὶ ἀσφαλεῖς λιμένας. Πρωτεύουσα: *Γκώλουαίη* (κάτ. 14.227). Λ. Α.

Κόννωτ (Connaught), ***Ἀρθοῦρος-Γουλιέλμος-Πατρίκιος - Ἀλβέρτος***, *δοὺξ τοῦ* —. Τριτότοκος υἱὸς τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, γεννηθεὶς τῷ 1850 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1930 Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ βασιλικῇ στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ κατετάχθη τῷ 1868 ἐν τῷ ἱππικῷ. Τῷ 1893 ἐγένετο στρατηγός. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1882 ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου. Τῷ 1886 μετέβη εἰς Ἰνδίας, ἔνθα διῴκει τὸν στρατὸν τῆς Βομβάης μέχρι τοῦ 1890, ὁπότε ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν Τῷ 1900 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ δυνάμεων. Μετὰ τέσσαρα ἔτη διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατεύματος. Ἡ τελευταία στρατιωτική του ὑπηρεσία ἦτο ἡ ἀνάληψις τῆς θέσεως τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1916 ὑπηρέτησεν ὡς κυβερνήτης τοῦ Καναδᾶ Ὁ δοὺξ τοῦ Κόννωτ ἐπεσκέφθη δὶς τὴν Ἑλλάδα, ἦτο δὲ Μέγας Διδάσκαλος τῆς Ἀγγλικῆς Τεκτονικῆς Στοᾶς. Λ. Α

Κονόβιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βρεττανίας ἐπὶ τοῦ Ἰουερνίου ὠκεανοῦ (*Πτολ.* Β, γ, 2, ἐκδ. *Nobbe*), ἀναφερομένη (Conovium) ἐν τῷ Ἀντωνινιανῷ θαλασσίῳ ὁδοιπορικῷ καὶ τῷ Γεωγράφῳ τῆς Ραβέννης. Ἀγνώστου ταυτότητος. Σ. Ε. Λ.

Κόνολλυ (Conolly), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος ψυχίατρος, γεννηθεὶς ἐν Lincolnshire (1794—1866). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1821 μὲ ἐναίσιμον διατριβὴν «De statu mentis in insania et melancholia». Τῷ 1828 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς πρακτικῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ Λονδινείῳ πανεπιστημίῳ, συγγράψας τὴν πραγματείαν «An inquiry concerning the indications of insanity; with suggestions for the better protection and eure of the insane» (Λονδῖνον 1830) καὶ ἀσχοληθεὶς μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν τῆς ψυχιατρικῆς. Παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν του ὡς ἰατροῦ καὶ καθηγητοῦ ἐν Λονδίνῳ, ἀνεχώρησεν εἰς Warwick, ἔνθα μετὰ τοῦ John Forbes ἐξέδωκε τὴν «Βρεττανικὴν ἰατροχειρουργικὴν ἐπιθεώρησιν» καὶ μετ' αὐτοῦ ὡς καὶ μετὰ τοῦ Hastings ἵδρυσεν ἰατρικὴν ἑταιρείαν, τὴν ἀργότερον κληθεῖσαν «Britisch Medical Association». Τῷ 1838 μετέβη εἰς Βιρμιγχάμην ὡς ἀνώτατος ἔφορος ἰατρὸς τῆς ἐν Hanwell φρενιατρικῆς κλινικῆς Midlesex. Τῷ 1844 διηύθυνεν αὐτόθι ἰδιωτικὸν ἄσυλον μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς του. Ἔγραψεν ἐπίσης: «On the construction and governement of lunatic asylums» (1847), «The treatment of the insane without mechanical restraints (1857), «Essay on Hamlet» (1863). Ο. Ρ.

Κονόματη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπικίνδυνος ὕφαλος προς Ν. τῆς Ἀστυπαλαίας (βολισμ 1½ ὀργ., πλάτ. 36° 33′ 05″ Β., μῆκ 26° 25′ 55″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1888: Stampalia island) εἰς ¾ μιλ. Ν. τοῦ στομίου τοῦ φυσικοῦ λιμένος τῆς *Μαλτεζάνας*. Σ. Ε. Λ.

Κονοπνίτσκα (Conopnicka), *Μαρία*. Πολωνὶς συγγραφεὺς καὶ ποιήτρια (1846—1910). Συνέγραψε λυρικὰ ποιήματα, μυθιστορήματα, κριτικὰς μελέτας, παιδικὰ ἀναγνώσματα κλπ. Τὸ καλύτερον αὐτῆς ἔργον εἶναι ἡ ἀγροτικὴ ἐποποιία «Ὁ κύριος Μπάλτσερ ἐν Βραζιλίᾳ» (1892—1901), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ζωντανὴν ἀναπαράστασιν τῆς ζωῆς Πολωνῶν μεταναστῶν εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Τὰ ποιήματά της ὑπὸ τίτλον «Poezie» ἐξεδόθησαν τῷ 1915 εἰς 8 τόμους. Δ. Σ. Δ.

κονοπόδιον (τὸ) (Conopodium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ποώδη καὶ πολυετῆ, τινὰ κοσμητικά, ἄλλα κονδυλόρριζα καὶ λαχανευόμενα, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερα εἴδη θεωροῦνται: *κονοπόδιον τὸ τριχόφυλλον* (Conopodium ἢ bulbocastanum Capillifolium) καὶ *κονοπόδιον τὸ γυμνὸν* (Conopodium denudatum), ἀμφότερα ἰθαγενῆ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Κ. ΠΑΠ

Κονοττὸπ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας, ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Τσερνίγκοφ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μόσχας—Κιέβου. Κάτ. 28 988 (1923). Τὸ διαμέρισμα παράγει ἄφθονα δημητριακά. Διεξάγεται ἐνταῦθα μέγα ἐμπόριον σιτηρῶν, μέλιτος καὶ κηροῦ. Λ. Α.

Κόνουαίϋ (Conway) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν Οὐαλλίᾳ ἐκβάλλων παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Λίβερπουλ ἐν τῇ Ἰρλανδικῇ θαλάσσῃ Ἔχει μῆκος 30 μιλλίων, εἰς τὰ 10 δὲ τελευταῖα εἶναι πλωτός.

— **Κόνουαίϋ** (Conway) *[Γεωγρ.]*. Πόλις μικρὰ καὶ λιμὴν τῆς Οὐαλλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Κάρναβον, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καὶ ἐγγὺς τῆς ἐκβολῆς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον Cononium καὶ ἐγένετο γνωστοτάτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γεφυρωτικῆς ἐξ αἰτίας τῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ δύο μεγάλων γεφυρῶν, ὧν ἡ μὲν μία κρεμαστὴ ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Telford τῷ 1826 καὶ ἡ ἑτέρα τοξοειδὴς ὑπὸ τοῦ Στέφενσον τῷ 1848. Ἀμφότεραι αἱ γέφυραι αὗται ἦσαν ἐκ τῶν καλλίστων γεφυρωτικῶν ἔργων ἐν τῷ κόσμῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Τὴν πόλιν περιβάλλει μεσαιωνικὸν τεῖχος μὲ 21 κυκλικοὺς πύργους καὶ κοσμεῖ ἰσχυρὸν φρούριον κτισθὲν ὑπὸ Ἐδουάρδου Α' τῷ 1284. Κάτ. 5 242. Χ. Δ.

Κόνουαίϋ (Conway), ***Γουλιέμος - Μαρτῖνος***. Ἄγγλος τεχνοκρίτης καὶ ἐξερευνητής, γεννηθεὶς ἐν Ρότσεστερ τῷ 1856 καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καῖμπριτζ. Τῷ 1884 ἐξέδωκε τὸ ἔργον «Ἱστορία τῶν ξυλογλυπτῶν τῶν Κάτω Χωρῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα». Ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι τοῦ 1887 ἦτο καθηγητὴς τῶν καλῶν τεχνῶν ἐν Λίβερπουλ καὶ ἀπὸ τοῦ 1901 μέχρι τοῦ 1904 καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Καῖμπριτζ. Ἦτο μέλος τοῦ Ἀλπινικοῦ συνδέσμου καὶ βραδύτερον πρόεδρος τούτου (1902—1904). Τῷ 1892 κατέρριψε τὴν ἐπίδοσιν τῆς ὀρειβασίας, ἀνελθὼν ἐπὶ τῶν Ἰμαλαΐων εἰς ὕψος 23.000 ποδῶν. Τῷ 1896—1897 ἐξηρεύνησε τὴν περιοχὴν τῆς Σπιτσβέργης καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὰς Βολιβιανὰς Ἄνδεις, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σοράτα (ὕψος 21 500 ποδῶν) καὶ Ἰλλιμάνι (21.200 ποδῶν). Ἐξηρεύνησε προσέτι τὴν Γῆν τοῦ Πυρός. Αἱ ἐξερευνήσεις του περιγράφονται εἰς τὰ ἔργα: «Ἀναρριχήσεις καὶ ἐξερευνήσεις εἰς τὸ Καρακορούμ-Ἰμαλάΐα» (1894) «Αἱ Ἄλπεις ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας εἰς τὴν ἄλλην» (1895) «Ἡ πρώτη διείσδυσις εἰς τὴν Σπιτσβέργην» (1897), «Αἱ Βολιβιαναὶ Ἄνδεις» (1901). Πλὴν τῶν ἔργων τούτων τῶν διαφόρων ἐξερευνήσεών του, συνέγραψε καὶ ἕτερα ἀναφερόμενα εἰς τὴν τέχνην: «Παλαιοὶ Φλαμανδοὶ τεχνῖται» (1887), «Φιλολογικὰ παραλειπόμενα τῶν Ἀλβρέχτου Ντύρερ» (1889), «Ἡ αὐγὴ τῆς τέχνης ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ» (1891), «Παλαιοὶ Τοσκανοὶ τεχνῖται» (1902) κλπ. Λ. Α.

Κονοὺρ-Ἄλπ. Εἷς τῶν πρώτων συνεκστρατευσάντων μετὰ τοῦ σουλτάνου Ὀσμάν, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, πολεμιστῶν, τῶν λεγομένων *ἄλπ* (ἤτοι ἡρώων), εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθησαν κατόπιν ὡς στρατιωτικὰ τιμάρια διάφοροι ἐκτάσεις ἐν Βιθυνίᾳ. Ὁ Κονοὺρ-Ἄλπ ἐκυρίευσε τὰς ἐντεῦθεν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σαγγαρίου κειμένας ὀχυρὰς θέσεις Κονούρπα καὶ Ἄκοβα (=λευκὴν πεδιάδα). Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του ὁ Κονοὺρ-Ἄλπ διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Σουλτὰν-Ὀνοῦ (ἢ Σουλτὰν-Ὀγκιοῦ), δηλαδὴ τῆς ἐπαρχίας, τῆς ὁποίας ἕδρα ἔγινε κατόπιν τὸ Ἐσκῆσεχίρ. Ὁ Κονοὺρ-Ἄλπ ἀπέθανε πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Νικαίας ὑπὸ τοῦ Ὀρχὰν (1330). Ν. Μ.

Κονούφι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Ἕλος* (βλ. λ.).

Κονράδος· βλ. *Κορράδος*.

Κόνραντ (Conrad), ***Γεώργιος***. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ πρίγκιπος *Γεωργίου* τῆς Πρωσσίας βλ. λ. τ. Η', σ. 323 β').

— **Κόνραντ** (Conrad), ***Μιχαὴλ-Γεώργιος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος (1846—1927). Ἵδρυσε τῷ 1885 ἐν Μονάχῳ τὸ περιοδικὸν «Ἡ συντροφιά», εἰς τὸ ὁποῖον συνειργάσθησαν οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τῶν νεωτέρων νατουραλιστικῶν τάσεων. Διὰ τῶν μυθιστορημάτων του: «Αἱ σώφρονες παρθένοι» (1889), «Τί ὁ Ἴσαρις φλοισβίζει» (1889) καὶ «Ἡ ἐξομολόγησις τοῦ παράφρονος» (1893), τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται περισσότερον διὰ τὴν φιλοσοφικότητά των καὶ ὀλιγώτερον διὰ τὴν ποιητικήν των πνοήν, ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ ἔργον ἀντίστοιχον πρὸς τὴν σειρὸν «Rougon-Macquart» τοῦ Ζολᾶ Ὡς δημοσιογράφος, πλήρης ἐλευθέρας σκέψεως καὶ μεγάλης πολεμικῆς, ἔγραψε πολιτικοπαιδαγωγικὰ ἔργα: «Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἐλευθερίαν» (1870, «Φλόγες! Δι' ἐλεύθερα πνεύματα» (1882). Συνέγραψε μελέτας ἐπὶ τῶν λαῶν καὶ τῆς φιλολογίας των: «Παριζιάνα. Φλυαρίαι ἐπὶ τῆς νεωτάτης φιλολογίας καὶ τέχνης τῶν Γάλλων» (1880), «Γαλλικαὶ χαρακτηριστικαὶ φυσιογνωμίαι» (1881) «Ἀπὸ τοῦ Α. Ζολᾶ μέχρι τοῦ Γ. Χάουπτμανν» (1902). Ὡς διηγηματογράφος εἶναι σκαιός, εἰρωνικὸς και οὑμοριστής, ὡς καταφαίνεται εἰς τὸν «Νεκρικὸν χορὸν τοῦ ἔρωτος» (1884). Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ ἔργον «Εἰς τὰ πορφυρᾶ σκότη» (1895), εἰς τὸ ὁποῖον διδει σατιρικὴν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος (τοῦ Λ' αἰῶνος) καὶ ποιήματα: «Salve Regina» (1899). Γ. Ε. Κ.

— **Κόνραντ-*Κορτζενιόφσκι*** (Conrad, ἢ Konrad Korzeniowski), ***Θεόδωρος-Ἰωσήφ***. Ἄγγλος μυθιστοριογράφος πολωνικῆς καταγωγῆς (1857—1924). Γεννηθεὶς ἐν Οὐκρανίᾳ, μετέβη τῷ 1861 μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ὁπόθεν ἐξωρίσθη μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Βόλογκντα, ἕνεκα τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν πολωνικὴν ἐπανάστασιν. Μετά τινα ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Οὐκρανίαν, ἔνθα παρηκολούθησε γυμνασιακὰ μαθήματα. Κατεχόμενος ὅμως ὑπὸ σφοδροῦ πόθου ὅπως ὑπηρετήσῃ εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἐμπορικὸν ναυτικόν, μετέβη τῷ 1878 εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐπεβιβάσθη ὡς ναύτης εἰς ἐμπορικὸν πλοῖον, καίτοι δὲν ἐγνώριζεν εἰσέτι τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1884 ἐγένετο πλοίαρχος, τῷ δὲ 1894 ἐγκατέλειψε τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα διὰ λόγους ὑγείας. Ἡ ἐπίδοσις αὐτοῦ εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ὅπου διέπρεψεν, ὑπῆρξεν ἐντελῶς τυχαία, ὀφειλομένη εἰς τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν, τὴν ὁποίαν ἔσχε τὸ πρῶτόν του βιβλίον «Ἡ τρέλλα τοῦ Ἀλμάϋερ» (1895), ὅπερ ἔγραψε κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του. Ἔγραψε κατόπιν πολλὰ ἔργα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ πειρατὴς τῶν νήσων» (1896), «Ὁ νέγρος τοῦ Ναρκίσσου» (1897), «Περιπετειώδη διηγήματα» (1898), «Ὁ λόρδος Τζίμ» (1900), «Νεότης» (1902), «Τυφὼν» (1903), «Λοστρόμος» (1904), «Ὁ καθρέπτης τῆς θαλάσσης» (1906) καὶ «Ἀναμνήσεις» (1912), ἀποτελοῦντα εἶδος αὐτοβιογραφίας, «Ὁ μυστικὸς πράκτωρ» (1907), «Μεταξὺ γῆς καὶ θαλάσσης», (1912), «Ἡ τύχη» (1914), «Ἡ νίκη» (1915), «Τὸ χρυσοῦν βέλος» (1919), «Ἡ σωτηρία» (1920), «Ὁ πειρατὴς» (1923) κτλ. Μ. Δ. Θ.

ΚόνραντΚορτζενιόφσκι.

— **Κόνραντ *φὸν Ἕτζεντορφ*** (Conrad von Hötzendorf), ***Φραγκῖσκος***. Αὐστριακὸς στρατάρχης βλ. λ. *Ἕτζεντορφ*).

Κονράντι (Conradi), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς μουσικὸς (1821—1873). Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς χάρις εἰς τὰς ἐπιτυχεῖς του διασκευὰς δημοφιλῶν ἔργων διὰ λαϊκὰς συναυλίας. Ἔγραψεν ἐπίσης μίαν συμφωνίαν καὶ ἀνεβίβασεν ἐν Βερολίνῳ μελοδράματά τινα, ὡς καὶ μερικὰ ἐλαφρὰ σκηνικὰ ἔργα. Σ. Γ.

— **Κονράντι** (Conradi), ***Ἕρμανν***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1862—1890), ὀπαδὸς τῆς φυσιοκρατικῆς σχολῆς. Τὰ πλήρη ἐρωτισμοῦ μυθιστορήματά του μαρτυροῦν περὶ τῆς ψυχοσυνθέσεως τῶν ἀνατροπέων ποιητῶν καὶ περὶ τῆς ἱκανότητός των πρὸς ἀνάλυσιν τῆς ἰδίας των ἐσωτερικότητος. Ἐκτὸς ἄλλων, ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὠμότητες» (1886), «Φράσεις» (1887), μυθιστόρημα εἰς τὸ ὁποῖον καταφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ Δοστογιέφσκυ, «Γουλιέλμος ὁ Β' καὶ ἡ νέα γενεὰ» (1888), χαρακτηριζόμενον διὰ τὰς ψυχολογικάς του παρατηρήσεις, «Ἀδὰμ» (1889), ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ μετ' ἀποκρουστικοῦ φυσιοκρατισμοῦ νὰ δώσῃ τὴν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως ἑνὸς νεωτερου ὑπερανθρώπου καὶ τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν δίωξίν του ἐπὶ προσβολῇ τῶν ἠθῶν, «Ἄσματα ἁμαρτωλοῦ» (1887). Γ. Ε. Κ.

— **Κονράντι** (Conradi), ***Ἰωάννης-Γεώργιος*** Γερμανὸς μουσουργὸς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΖ αἰῶνος. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μελοδραματικῶν συνθετῶν, ὧν ἔργα ἐπαίχθησαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τοῦ Ἀμβούργου. Τὰ κυριώτερα τῶν μελοδραμάτων του εἶναι: «Ariadne» (1691), «Diogenes» (1691), «Carolus Magnus» (1692), «Die Zerstörung Jerusalems» (1692), «Sigismundus» (1693), «Gensericus» (1693), «Pygmalion» (1694).

— **Κονράντι** (Conradi), ***Ἰωσήφ***. Βοηθὸς φιλόσοφος και θεολόγος (1714—1767). Εἰσῆλθε τῷ 1733 εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν καὶ ἐδίδαξεν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Συνέγραψε: «Commentarius in libros Paralipomenon et reliquos usque ad Prophetas» (1758), «Commentarius in Prophetas et duos libros Machabaeorum» (1759), «Commentarius in sensum litteralem tum Prophetarum veteris legis tum in totum Novum Testamentum» (1760). Ε. Γ. Π.

Κονράντυ (Conrady), ***Αὔγουστος***. Αὐστριακὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1864. Καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας, βαθὺς γνώστης τῆς γλώσσης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Κίνας καὶ εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε: «Κίνα» (1910 ἐν τῇ «Παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ» Pflugk-Hartungs, «Τὰ εὑρήματα κινεζικῶν χειρογράφων τοῦ Sven Hedins ἐν Lou-Lan» (1920). Γ. Ε. Κ.

Κονρὰρ (Conrart), ***Βαλεντῖνος***. Γάλλος λόγιος (1603—1675). Ὑπὸ τῶν γονέων του προωρίζετο διὰ τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀφωσιώθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐξέμαθε πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Συνεδέθη μετὰ τῶν περισσοτέρων λογίων τῆς ἐποχῆς του οἵτινες ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος συνηντῶντο παρ' αὐτῷ καὶ ἀνεγίνωσκον τὰ ἔργα των. Ὁ Ρισελιὲ πληροφορηθεὶς τοῦτο ἐπρότεινε τὴν ἵδρυσιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, τῆς ὁποίας ἰσόβιος γραμματεὺς διωρίσθη ὁ Κονράρ, οἱ δὲ φίλοι του ὑπῆρξαν πρῶτοι ἀκαδημαϊκοί. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀφῆκε πλεῖστα χειρόγραφα. τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται κατατεθειμένα εἰς τὴν βιβλιοθήκην «Ἀρσενάλ» τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν ἔργων του, τὰ «Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς του», θεωροῦνται τὸ σπουδαιότερον ὅλων. Μ. Κ. Α.

Digitized by Google

Κόνριγκ (Conring), *Ἕρμαν*. Ὁλλανδὸς ἰατροφιλόσοφος (1606–1681). Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ ἰατρικὴν καὶ κατόπιν (1632) διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χέλμστετ καὶ τῷ 1634 τῆς ἰατρικῆς. Ὑπηρέτησεν ὡς μυστικοσύμβουλος εἰς τὸν δοῦκα τοῦ Μπρούνσβικ καὶ βραδύτερον ἐγένετο ἰατρὸς καὶ σύμβουλος τοῦ Καρόλου Ι', βασιλέως τῆς Σουηδίας. Ἦτο ἐγκυκλοπαιδικώτατος, ἐγκρατὴς τῆς θεολογίας, ἀρχαιολογίας, ἱστορίας, γεωγραφίας, πολιτικῆς οἰκονομίας, φιλοσοφίας. Ἐν τῇ ἰατρικῇ ὁ Κόνριγκ ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τοῦ Χάρβεϋ περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος καὶ κατέδειξε τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς φαρμακευτικῆς. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Pro pace perpetue protestantibus danda consultatio catholica» (1648), «De Hermetica Ægyptiorum vetere et nova paracelsicorum medicina» (1648 καὶ 1669), «Introductio in universam artem medicam» (1654), «De Finibus imperii Germanici libri II» (1654), «Animadversiones politicae in Machiavelli Principem» (1661). Λ. Α.

Κὸνς (Conches) (λατιν. Conchæ) (*Γεωγρ.*). Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἔρ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Ρουλουάρ. Λόγῳ τῆς γραφικῆς αὐτῆς τοποθεσίας, πλησίον ἀπεράντου δάσους, θεωρεῖται μία τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τῆς Νορμανδίας. Ἔχει δημοσίαν βιβλιοθήκην περιέχουσαν πολύτιμα χειρόγραφα καὶ καθεδρικὸν ναὸν χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους κατεστράφη ἐπανειλημμένως τῷ 1587 καὶ 1590. Μ. Ν. Δ.

Κὸνς (Conches), *Γουλιέλμος ντὲ*—. Γάλλος φιλόσοφος (βλ. λ. *Γουλιέλμος* ντὲ Κόνς).

Κονσάλβι (Consalvi), *Ἡρακλῆς, μαρκήσιος ντὲ*—. Ἰταλὸς καρδινάλιος, διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς (1757–1824). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν καὶ τῷ 1783 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΣΤ', καταλαβὼν διάφορα ἀνώτερα ἀξιώματα. Τῷ 1800 ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου Ζ' καρδινάλιος καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων καὶ ἀπεστάλη ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ εἰς Παρισίους πρὸς σύναψιν τοῦ κονκορδάτου μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Κονσάλβι ἐπέδειξε μεγίστην διπλωματικὴν ἱκανότητα καὶ εὐστροφίαν καὶ ἐπέτυχε τὴν σύναψιν τοῦ κονκορδάτου τῷ 1801. Ἕνεκα ὅμως τῆς ἐπιμονῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε τὰ δίκαια καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ παπικοῦ κράτους, περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Ναπολέοντος Α' καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς θέσεως ταύτης. Διορισθεὶς ἐκ νέου ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΒ', κατώρθωσε νὰ ὑπογράψῃ κονκορδάτα μετὰ τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἐβελτίωσε τὰς σχέσεις τοῦ Βατικανοῦ μετὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον συνταράξει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ παπικὸν κράτος. Συγχρόνως ἀνεμείχθη καὶ εἰς τὴν τακτοποίησιν τῆς διοικήσεως διὰ τῆς ἑνοποιήσεως τῶν νόμων καθ' ἅπαν τὸ παπικὸν κράτος, διὰ τῆς ἐκδόσεως κώδικος πολιτικῆς δικονομίας, διὰ τῆς ἁπλοποιήσεως τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐμπορικοῦ κώδικος κτλ., ἀναδειχθεὶς πράγματι μέγας πολιτικὸς καὶ ἐπονομασθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ «Μέγας Καρδινάλιος». Τῷ 1864 ἐξεδόθησαν τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, ἅτινα ὅμως ὑποτίθεται ὅτι δὲν εἶναι γνήσια, τῷ δὲ 1900 ἡ «Ἀλληλογραφία του μετὰ τοῦ πρίγκιπος Μεττερνίχου». Μ. Δ. Β.

Κονσέϊγ (Conseil, ἢ Consilium), *Ἰωάννης ντὲ*—. Γάλλος μουσουργός, ἀποθανὼν τῷ 1536. Ἔγραψε σειρὰν θρησκευτικῶν συνθέσεων, ὡς καὶ πλῆθος τραγουδιῶν περιληφθέντων εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Ἀτταινιὰν τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων κυριωτέρα εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Livre de danseries à 6 parties» (1543). Γ. Σ.

κονσέγιο (τό), καὶ *κουσέγιο* (ἐκ τοῦ γαλλ. conseille). Ἐλέγετο οὕτως ἐπὶ τουρκοκρατίας τὸ ἐν Ἀθήναις συμβούλιον τῶν δημογερόντων, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου. Γ. Δ. Κ.

Κονσεγκίνα (ἡ) (Conseguina, ἢ Coseguina, ἢ Cosiguina) [*Γεωλογ.-Γεωγραφ.*]. Ἡφαίστειον ὄρος τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, εὑρισκόμενον εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Νικαράγουας κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Φονσέκας, ἔναντι τοῦ ἡφαιστείου Κονκάγουα. Τὸ ὕψος του φθάνει τὰ 1158 μ. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν ἐκρήξεων τοῦ ἡφαιστείου τούτου ὑπῆρξεν ἡ τοῦ ἔτους 1835, ἀρχίσασα τὴν 20 Ἰανουαρίου. Τὴν 23 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς (περὶ τὴν 1ην πρωϊνὴν) ἐγένετο ὑπὸ σύγχρονον δόνησιν τρομακτικὴ ἀνεκβολὴ μεγάλων μαζῶν τέφρας, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυψαν μεγάλην περιοχὴν (ἀκτῖνος 90 χλμ. κατά τινας) καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Ἰαμαϊκῆς. Ὑπὸ τῶν νεφῶν τῆς τέφρας ἀπεκρύβη ὁ ἥλιος καὶ ἡ περιοχὴ ἐβυθίσθη εἰς τὸ σκότος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ὁ ὄγκος τῆς ἀνεκβληθείσης σποδοῦ ὑπολογίζεται εἰς 50 κυβ. χιλιόμετρα καὶ κατ' ἄλλους εἰς 150. Γ. Κ. Γ.

κονσεγκουέντσα (conseguenza) (*Μουσ.*)· βλ. λ. *κανών*.

Κονσεντία, ἡ *Κω(ν)σεντία* (Co(n)sentia) (*Ἀρχ. Γεωγρ.*). Πόλις ἐν Καλαυρίᾳ τῆς Ἰταλίας εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀπεννίνων. Ἦτο ἡ ἀρχικὴ μητρόπολις τῶν Βρεττίων, τὸ πρῶτον δὲ ἀναφέρεται κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου βασιλέως τῆς Ἠπείρου, ὅστις ἐτάφη ἐνταῦθα (330 π. Χ.). Κατὰ τὸν β' Καρχηδονιακὸν πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Λουκανῶν. Κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Σπαρτάκου ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον, τῷ δὲ 40 π. Χ. ἐπολιορκήθη ἀνεπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα κατηδαφίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου, ὅστις κατέστησεν αὐτὴν στρατόπεδόν του καὶ ἀπέθανεν ἐνταῦθα. Κατεστράφη ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Νορμανδῶν, τὸ δὲ ὄνομά της διετήρησεν ἡ σημερινὴ πόλις *Κοζέντσα* (Kosenza). Τῆς Κονσεντίας σῴζονται νομίσματα μεθ' ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν. Π. Ν. Π.

κονσεπτουαλισμὸς (ὁ) (conseptualismus) (*Φιλοσ.*)· βλ. λ. *ἐννοιοκρατία*.

κονσέρβα (ἡ)· τρόφιμον διατηρούμενον νωπὸν διὰ καταλλήλου σκευασίας (γαλλ. conserve).

—(*Χημ. Τροφ.*) *Κονσέρβαι* καλοῦνται τρόφιμα καὶ εὐφραντικά, τὰ ὁποῖα διὰ καταλλήλου κατεργασίας (βλ. λ. *κονσερβοποίησις*) ἔχουν καταστῆ διατηρήσιμα ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Κατὰ τὴν τοιαύτην κατεργασίαν ἐπιβάλλεται ἰδιάζουσα προσοχὴ ἵνα μὴ ἐπέλθῃ ἀλλοίωσις ἢ μεταβολή, δυναμένη νὰ καταστήσῃ τὰ προϊόντα ταῦτα ἀκατάλληλα πρὸς διατροφήν. Αἱ διάφοροι κονσέρβαι ἔρχονται εἰς τὸ ἐμπόριον συσκευασμέναι ἐντὸς κλειστῶν δοχείων διαφόρου μεγέθους, λευκοσιδήρων, πηλίνων, ὑαλίνων κλπ. Αἱ ἐκ κονσερβῶν τυχὸν προκαλούμεναι δηλητηριάσεις ὀφείλονται εἰς διάφορα αἴτια, ὡς λ. χ. ἐκ χημικῶν ἢ βακτηριολογικῶν διασπάσεων τῶν κονσερβῶν, προερχομένων εἴτε ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεως ἀρχικῶς ἠλλοιωμένων ἢ ὁπωσδήποτε προσβεβλημένων πρώτων ὑλῶν, εἴτε ἐξ ἀτελοῦς ἀποστειρώσεως, εἴτε ἐκ κακοῦ καὶ ἐλαττωματικοῦ κλεισίματος τῶν δοχείων κλπ. Περαιτέρω βλάβαι τῆς ὑγείας δύνανται νὰ προκληθῶσιν ἐξ ὑλῶν, αἵτινες εἰσῆλθον ἐκ τῶν δοχείων (ὡς λ. χ. μόλυβδος ἐκ τῶν κρατερωμάτων), εἴτε ἐξ ἀπηγορευμένων ἀντισηπτικῶν ἢ χρωστικῶν ὑλῶν κλπ. Σ. Γ.

—(*Ἐμπορευμ.*) Αἱ σπουδαιότεραι κονσέρβαι φρούτων, ἰχθύων καὶ κρεάτων τοῦ ἐμπορίου, εἶναι αἱ διὰ τῆς μεθόδου Appert παρασκευαζόμεναι, αἵτινες ἔρχονται εἰς τὸ ἐμπόριον ἐντὸς δοχείων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνωτάτη καὶ κατωτάτη ἐπιφάνεια δέον νὰ ὦσι κοῖλαι πρὸς τὰ ἔσω, οὐδέποτε δὲ κυρταὶ πρὸς τὰ ἔξω, διότι τοῦτο ἐμφαίνει ὕπαρξιν ἀερίων ὑπὸ πίεσιν ἐντὸς τοῦ κυτίου, δηλαδὴ ἀποσύνθεσιν. Κονσέρβαι κρεάτων παρασκευάζονται εἰς μεγάλην κλίμακα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, Ἀργεντινὴν καὶ Οὐρουγουάην, κονσέρβαι ἰχθύων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, Ἀγγλίαν, Ἰσπανίαν, Πορτογαλίαν καὶ Γαλλίαν, κονσέρβαι λαχανικῶν καὶ ὀπωρῶν εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Γερμανίαν, Σιγγαπούρην, Ἰάβαν καὶ ἀλλαχοῦ. Α. Μ. Σ.

κονσερβατόριον (τό) (ἰταλ. conservatorio, γαλλ. conservatoire). Ἵδρυμα, ἐν ᾧ διδάσκονται ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς μουσικῆς. Ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ conservatorio, σημαίνοντος ἄσυλον ἢ ὀρφανοτροφεῖον. Πράγματι, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχον εἰδικαὶ μουσικαὶ σχολαί, εἰς τὰ ἄσυλα καὶ τὰ ὀρφανοτροφεῖα τῆς Ἰταλίας ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν τροφίμων οἱ ἐπιδεικνύοντες μεγαλυτέραν πρὸς τὴν μουσικὴν ἐπίδοσιν καὶ ἐσπούδαζον τὴν τέχνην τῶν ἤχων. Καὶ οὕτω, σὺν τῷ χρόνῳ, ἡ λέξις κονσερβατόριον ἔλαβε τὴν σημερινὴν ὀνομασίαν. Παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν ἡ λέξις αὕτη ἀπεδόθη διὰ τοῦ ὀνόματος *ᾠδεῖον* (βλ. λ.). Γ. Σ.

κονσερβατόροι (οἱ) (ἰταλ. conservatori). Ἐκαλοῦντο ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας οἱ ὑπὸ τῶν συμβουλίων τῶν κοινοτήτων ἐτησίως ἐκλεγόμενοι *συντηρηταί*, οἵτινες διεχειρίζοντο ἀνὰ τριμηνίαν τὰ τῶν ταμείων τῶν ἐνεχυροδανειστηρίων, ὅπου ὑπῆρχον τοιαῦτα. Ὁ συντηρητὴς ταμίας ἐφύλαττε τὰ χρήματα τῶν ταμείων (ἐνεχυροδανειστηρίου, αἰχμαλώτων κλπ.), τὰ ἐνυπόθηκα ἀντικείμενα καὶ ἐπηγρύπνει ἐν γένει ἐπὶ τῆς πιστῆς διαχειρίσεως αὐτῶν. Λ. Χ. Ζ.

κονσερβοποιΐα (ἡ), καὶ *κονσερβοποίησις* —εως· ἡ παρασκευὴ κονσερβῶν, διατηρημένων ἐδωδίμων· || καθόλου, ἡ βιομηχανία τῆς διατηρήσεως ἐδωδίμων.

—(*Χημ. Τροφ.*) *Κονσερβοποίησις* καλεῖται ἡ διὰ καταλλήλου κατεργασίας προσπάθεια πρὸς διατήρησιν εὐκόλως ἀποσυντιθεμένων ὑλῶν ἐπὶ μακρότερον χρονικὸν διάστημα. Ἡ διατήρησις τῶν τροφίμων, ἅτινα εἶναι ὅλα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταχέως ἀποσυντιθέμενα, ἐπιτυγχάνεται διὰ διαφόρων τρόπων, ὡς λ. χ. διὰ ξηράνσεως, διὰ ψύξεως ἢ ὑπερψύξεως (ψυγεῖα, ψυχροὶ θάλαμοι), δι' ἀποστειρώσεως, δι' ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἀέρος, διὰ ταριχεύσεως, δι' ἁλατίσματος, καπνίσματος κλπ. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους καὶ τῆς φύσεως τοῦ τροφίμου χρησιμοποιεῖται ἑκάστοτε ἰδία μέθοδος, ὡς λ. χ. διὰ τὸ γάλα ἡ παστερείωσις ἢ ἀποστείρωσις, διὰ τὰ ᾠὰ ἡ ἐπίχρισις ἢ ἐπικάλυψις ἢ τὸ ψῦχος, διὰ τὰ παρεσκευασμένα τρόφιμα ἡ μέθοδος τοῦ Appert τῆς ἀποστειρώσεως καὶ ἀμέσου ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἀέρος κλπ. Περαιτέρω ἡ διατήρησις τῶν διὰ τὰς διαφόρους φυτολογικὰς συλλογὰς (Herbarium) χρησιμοποιουμένων φυτῶν ἐκτελεῖται διὰ πιέσεως καὶ ταχείας προσεκτικῆς ξηράνσεως μεταξὺ φύλλων χάρτου ἢ δι' ἐμβαπτίσεως ἐν ἀλκοόλῃ, γλυκερίνῃ ἢ διαλύματι χλωριούχου ὑδραργύρου (σουμπλιμέ) κλπ. Διὰ τὰ λίαν σαρκώδη φυτὰ ἐπιτελεῖται πρὸ τῆς ξηράνσεως ἀποστείρωσις διὰ τοποθετήσεως ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος. Εἰς τὰ διάφορα ζῳϊκὰ ἀντικείμενα ἀπομακρύνονται τὰ σαρκώδη μέρη, ἀντικαθιστάμενα κατὰ τὸ δυνατὸν δι' ἀχύρων ἢ βάμβακος καὶ ἀκολούθως γίνεται διαπότισις δι' ἀρσενικούχων ὑλῶν πρὸς ἀπολύμανσιν. Τὰ διάφορα ἔντομα ξηραίνονται στερεούμενα διὰ καρφίδων. Τὰ μαλακὰ σώματα, ὡς λ. χ. τὰ ἀνατομικὰ παρασκευάσματα, διατηροῦνται ἐν ἀλκοόλῃ, φορμόλῃ κλπ.

Τὰ μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα διατηροῦνται μεταξὺ ἀντικειμενοφόρου καὶ καλυπτρίδος πλακὸς δι' ἐγκλεισμοῦ ἐντὸς γλυκερίνης, γλυκερινοζελατίνης, βαλσάμου τοῦ Καναδᾶ κλπ. Σ. Γ.

κονσερβοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ εἰδικὸς τεχνίτης τῆς παρασκευῆς κονσερβῶν.

κονσέρτο (τό)· βλ. λ. *κοντσέρτο* καὶ *συναυλία*.

Κόνσετ (Consett) (*Γεωγρ.*). Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ντούρχαμ, 20 μίλλ. ΝΑ. τοῦ Νιούκαστλ. Κάτ. 12.149. Εἶναι κέντρον βιομηχανίας χάρτου καὶ σιδηροβιομηχανίας. Λ. Α.

Κονσεψιὸν (Concepción) (*Γεωγρ.*). Ἐπαρχία τῆς νοτίου Χιλῆς, ἔχουσα ἔκτασιν 8.579 τ.χλμ. καὶ 265.352 κατ. Παράγει δημητριακά, ἐξάγει δὲ ἄλευρα, ξυλείαν, ἔρια καὶ οἶνον, ὅστις θεωρεῖται καὶ ὁ καλύτερος τῆς Χιλῆς. Λ. Α.

—**Κονσεψιὸν** (Concepción) (*Γεωγρ.*). Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τῆς Χιλῆς. Κάτ. 67.480. Εἶναι ἐμπορικὸν κέντρον καὶ ἔχει ἐργοστάσια ἐπίπλων καὶ ἁμαξῶν, ἀλευρομύλους, ζυθοποιεῖα κτλ. Ἡ πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου ντὲ Βαλντίβια τῷ 1550, ἐννέα μίλλια μακρὰν τῆς σημερινῆς της θέσεως. Καταστραφεῖσα πλειστάκις ὑπὸ σεισμῶν (1570, 1730, 1751), ἐκτίσθη τῷ 1755 ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Μπίο-Μπίο. Τῷ 1835 κατέπεσεν ἐκ νέου εἰς ἐρείπια ὑπὸ ἰσχυροῦ σεισμοῦ. Λ. Α.

—**Κονσεψιόν**, ἢ *Βίλλα Ρεὰλ ντὲ λὰ Κονσεψιὸν* (Concepción, ἢ Villa Real de la Concepción) (*Γεωγρ.*). Ἡ κυριωτέρα πόλις τῆς βορείου Παραγουάης. Κάτ. 16.000. Εἶναι ποτάμιος λιμὴν καὶ κέντρον σημαντικοῦ ἐμπορίου, ἰδίως τεΐου. Λ. Α.

—**Κονσεψιὸν** (Concepción) *κόλπος* (*Γεωγρ.*). Κόλπος της νήσου Νέας Γῆς, ἐν τῷ ὁποίῳ κεῖται ὁ λιμὴν *Χέρβερ Γκρές*. Λ. Α.

—**Κονσεψιὸν ντὲ λὰ Βέγκα** (Concepción de la Vega) (*Γεωγρ.*). Πόλις τοῦ Σὰν Ντομίνγκο, 30 μίλ. ΝΑ τοῦ Σαντιάγο. Κάτ. 10.050. Λ. Α.

—**Κονσεψιὸν ντὲλ Οὐρουγκουάη** (Concepción del Uruguay) (*Γεωγρ.*). Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἔντρε-Ρίος. Κάτ. 14.000 (1914). Λ. Α.

Κόνσια (*Παραλ. Γεωγρ.*). Ἀκρωτήριον τῆς ἀκτῆς τῶν Γαρούνα, τῆς ΝΔ. Κερκύρας (πλάτ. 39°25'30" Β., μήκ. 19°56'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Island and Channels of Corfu), νότιον τέρμα τοῦ προσχωματικοῦ βέλους τῆς λιμνοθαλάσσης Κόρησσα. Σ. Ε. Λ.

Κονσιάνς (Consience), *Ἐρρῖκος*. Φλαμανδὸς λογοτέχνης καὶ μυθιστοριογράφος (1812—1883). Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, τὰ δὲ θέματα τῶν ἔργων του στρέφονται πάντοτε περὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκογένειαν. Ἔγραψε μυθιστορήματα ἱστορικὰ καὶ ἠθογραφικά. Εἰς τὰ πρῶτα, συμφώνως πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν τότε πνεῦμα, χάρις εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βάλτερ Σκὸτ, ἐπιδιώκει τὴν δραματοποίησιν τῶν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τὴν ἐξύμνησιν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ Βελγίου. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Τὸ ἔτος τῶν θαυμασίων», «Ὁ λέων τῆς Φλάνδρας», «Ὁ πόλεμος τῶν χωρικῶν», «Ἡ Βαταβία», «Ὁ δήμαρχος τῆς Λιέγης» κ. ἄ. Τὴν φήμην του ὅμως ὀφείλει κυρίως εἰς τὰ ἠθογραφικὰ αὐτοῦ μυθιστορήματα, τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι σκηναὶ ἀναπαριστοῦν ὅλας τὰς περιπετείας τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Εἶναι πλήρη ἀφελοῦς χάριτος, λεπτῆς παρατηρητικότητος καὶ πραγματικῆς αἰσθηματικότητος. Τὰ κάλλιστα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Οἱ πόνοι τῆς μητρός», «Ὁ κληρωτός», «Ρόζα ἡ τυφλή», «Ὁ πτωχὸς εὐγενής»,

Digitized by Google

«Ὁ φιλάργυρος», «Ἡ μάστιξ τοῦ χωριοῦ», «Ὁ δαίμων τοῦ χρήματος», «Ὁ σιδηροῦς τάφος», «Ὁ νεαρὸς ἰατρός». Ὅτε ὁ Κονσιὰνς ἤρχισε νὰ γράφῃ, συνήντησε πλείστας δυσχερείας. Φλαμανδικὴ λογοτεχνία δὲν ὑφίστατο. Ἡ πολυχρόνιος ξενικὴ κυριαρχία ἐν Φλάνδρᾳ εἶχε σβήσει πᾶσαν πνευματικὴν δρᾶσιν, ἡ δὲ φλαμανδικὴ γλῶσσα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ξένων λέξεων καὶ φράσεων εἶχε νοθευθῆ. Ὁ Κονσιὰνς κατώρθωσε ν' ἀποκαθάρῃ αὐτὴν καὶ νὰ δημιουργήσῃ γλῶσσαν σαφῆ καὶ εὔληπτον. Τῷ 1881 ἐδημοσιεύθη ὁ ἑκατοστὸς τόμος τῶν ἔργων του.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁλόκληρον τὸ βελγικὸν ἔθνος τὸν ἐτίμησε δι' ἐξαιρετικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ Ἀμβέρσα, ὅπου ἐγεννήθη, τῷ ἀνήγειρεν ὀρειχάλκινον ἀνδριάντα, ὁ βασιλεὺς τῶν Βέλγων τοῦ ἀπένειμε τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ τάγματος τοῦ Λεοπόλδου, ὁ βασιλεὺς τῆς Ὁλλανδίας τῷ ἐπέδωκε χρυσοῦν μετάλλιον, ἡ δὲ πόλις τῶν Βρυξελλῶν διωργάνωσε μεγαλοπρεπεῖς ἑορτάς. Οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχον ἀπονεμηθῆ τοιαῦται ἐξαιρετικαὶ τιμαὶ εἰς ἕνα ἁπλοῦν λαϊκὸν συγγραφέα. Τὰ ἔργα του μετεφράσθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Μ. Ν. Δ.

Κονσιερζερὶ (Conciergerie). Φυλακὴ τῶν Παρισίων, παράρτημα τοῦ μεγάρου τῶν δικαστηρίων, κειμένη ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Ἄστεως (île de la cité). Χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τοὺς ὑποδίκους, οἵτινες πρόκειται νὰ μεταχθῶσιν εἰς ἄλλας φυλακὰς τοῦ κράτους. Αἱ φυλακαὶ εὑρίσκονται εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ κτιρίου, ἡ δὲ ὕπερθεν αὐτοῦ ὀροφὴ ἀπετέλει, πρὸ τοῦ 1870, παράρτημα τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἡ οἰκοδομὴ εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς παλαιᾶς αὐλῆς τῶν ἀνακτόρων τῶν πρώτων βασιλέων. Κειμένη ὄπισθεν τῆς βασιλικῆς κατοικίας, ἀπετέλει τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ διοικητοῦ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, φέροντος καὶ τὸν τίτλον τοῦ θυρωροῦ (concierge), ὅθεν προῆλθε καὶ ἡ ὀνομασία τῆς φυλακῆς. Ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα εὑρίσκεται φυλακὴ καὶ ἐν Φονταινεμπλώ, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 1391. Τὸ σύνολον τῶν κτιρίων τῶν Κονσιερζερὶ οὐδένα ρυθμὸν παρουσιάζει. Τὰ παλαιότερα χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ Θ΄ καὶ σύγκεινται ἐκ τριῶν πύργων καὶ ἐκ σειρᾶς θολωτῶν ὑπογείων διαμερισμάτων. Κατὰ καιροὺς διάφοροι πυρκαϊαὶ κατέστρεψαν μέρος τῶν οἰκοδομῶν. Σήμερον ἡ Κονσιερζερὶ διαφέρει ἐντελῶς τῆς τοῦ 1793. Παλαιότερον εἰς τὴν φυλακὴν ταύτην ἐνεκλείσθησαν πλεῖσται προσωπικότητες. Ἐν αὐτῇ δὲ ἐφυλακίσθη καὶ ἐδολοφονήθη τὴν 12ην Ἰουνίου τοῦ 1418 καὶ ὁ κόμης Ἀρμανιὰκ μετὰ τῶν ὀπαδῶν του. Διάσημος ὅμως κατέστη κατὰ τὴν περίοδον τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁπότε ἐνεκλείοντο ἐν αὐτῇ οἱ μέλλοντες νὰ καρατομηθῶσι. Κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1792 ὁ λαὸς τῶν Παρισίων εἰσβαλὼν ἐντὸς τῆς Κονσιερζερὶ κατέσφαξε 287 φυλακισμένους. Ἐν αὐτῇ ἐφυλακίσθησαν ἡ βασίλισσα Μαρία-Ἀντουανέττα, κατόπιν οἱ Γιρονδῖνοι πληρεξούσιοι, ὁ Μπαϊλύ, ἡ κυρία Ρολάν, ὁ Δαντών, ὁ Σωμέττ, ὁ Φάβρ ντ' Ἐγκλατίν, ὁ Κάμιλλος Ντεμουλέν, ὁ Ροβεσπιέρος καὶ ἄλλοι. Ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α΄ ἐκεῖ ἐφυλακίσθη ὁ στρατάρχης Νεῦ, ἀργότερα δὲ ὁ πρίγκιψ Λουδοβῖκος Βοναπάρτης, ὁ μετέπειτα Ναπολέων ὁ Γ΄. Μ. Ν. Δ.

Κονσιντερὰν (Considerant), ***Βίκτωρ***. Γάλλος σοσιαλιστής, γεννηθεὶς ἐν Σαλὲν τοῦ Ἰούρα τῷ 1808 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1895. Εἰσαχθεὶς τῷ 1826 εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολὴν καὶ κατόπιν εἰς τὴν σχολὴν ἐφαρμογῆς τοῦ Μέτζ, κατετάγη εἰς τὸ μηχανικόν. Ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830, ἀναγνώσας ἓν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Φουριέ, ἐγοητεύθη ἐκ τῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν τοῦ μεγάλου τούτου οὐτοπιστοῦ καὶ συνέταξεν ἐνθουσιῶδες ἄρθρον ὑπὲρ τοῦ φουριερισμοῦ, καταχωρισθὲν εἰς τὸν «Mercure de France» τῆς 15 Μαρτίου 1830. Μετ' ὀλίγον συνεδέθη καὶ προσωπικῶς πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ ἤρχισε νὰ ἐργάζηται δραστηρίως διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Φουριέ, δίδων διαλέξεις ἐν Παρισίοις. Θέλων ν' ἀφοσιωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ ἔργον του, παρῃτήθη τοῦ στρατεύματος καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φουριὲ ἀπέβη ὁ ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς καὶ σχεδὸν ἱδρυτὴς αὐτῆς, διότι πρὸ τῆς ἀναμείξεως τοῦ Κονσιντερὰν αὕτη ἠρίθμει ἐλαχίστους ὀπαδούς. Ζῶντος ἔτι τοῦ Φουριὲ ἵδρυσε τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν «Phalanstére» καὶ τῷ 1836 τὴν «Phalange». Ἐπίσης ἵδρυσε καὶ φαλαγγειανὸν βιβλιοπωλεῖον, τὸ ὁποῖον εἰργάσθη ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ πλέον. Οἱ προσήλυτοι ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων ηὔξανον, ταυτοχρόνως δὲ ἄφθονοι ἑκούσιοι συνεισφοραὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὴν σχολὴν νὰ διαδώσῃ πανταχοῦ τὰ δημοσιεύματά της, νὰ συγκροτηθῇ ἐπὶ ἑδραιοτέρων βάσεων καὶ νὰ ἱδρύσῃ τῷ 1843 τὴν μεγάλην ἡμερησίαν ἐφημερίδα «Démocratie pacifique», ἡ ὁποία παρέτεινε τὴν ὕπαρξίν της μέχρι τοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 Δεκεμβρίου. Ὁ Κονσιντερὰν ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τοῦ φύλλου τούτου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' ἀπαλλάξῃ τὸν φουριερισμὸν τοῦ στενῶς θεωρητικοῦ του χαρακτῆρος καὶ νὰ τοῦ δώσῃ πρακτικώτερον χαρακτῆρα. Βλέπων διαρκῶς αὐξανόμενον τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν του, ἠθέλησε νὰ ἐπιχειρήσῃ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ διδασκάλου του. Διὰ χρημάτων τοῦ Baudet-Dulary ἵδρυσε φαλαγγεῖον ἐν Κοντὲ-σὺρ-Βέγκρ, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀπέτυχε πολὺ ἐνωρίς. Δευτέρα ἀπόπειρα μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ πλουσίου Ἄγγλου A. Young ἀπέτυχεν ἐπίσης. Αἱ ἀποτυχίαι αὗται δὲν ἐμείωσαν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν νεοφύτων καὶ ἡ διάδοσις τῆς θεωρίας δὲν ἐσταμάτησεν. Ὁ Κονσιντερὰν μάλιστα ἐξελέγη μέλος τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τοῦ Σηκουάνα καὶ δημοτικὸς σύμβουλος ἑνὸς ἐκ τῶν διαμερισμάτων τῶν Παρισίων.

Βίκτωρ Κονσιντεράν.

Μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου, οἱ φουριερισταὶ ἐπολιτεύθησαν ἔξω τῶν πλαισίων τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ πολλάκις τὸ κατεπολέμησαν μετὰ δριμύτητος, ἔχοντες τὴν γνώμην ὅτι τὰς μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας ἐπεζήτουν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ οἱονδήποτε πολιτειακὸν καθεστὼς καὶ προτιθέμενοι νὰ τύχουν τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἀνωτέρων, μᾶλλον, τάξεων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν προσεχώρησαν εἰς τὴν δημοκρατίαν καὶ ἠγωνίσθησαν μετὰ ζέσεως ὑπὲρ αὐτῆς. Ὁ Κονσιντερὰν ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ εἰς τὸν νομὸν τοῦ Πουαρέ, μετέσχε τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς ἐργασίας, ὑπερήσπισε τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἰουνίου 1848 ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς συμφιλιώσεως. Ἐπανεκλεγεὶς εἰς τὴν νομοθετικὴν συνέλευσιν, ὡς μέλος τῆς ὁμάδος τῶν ὀρεινῶν, διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς ἐκστρατείας τῆς Ρώμης. Μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (Βέλγιον), ὅπου ἐξηκολούθησεν ἀκούραστος τὴν προπαγάνδαν τῶν ἀρχῶν του. Τῷ 1852 ὠργάνωσεν ἐν Βρυξέλλαις ἀπόπειραν ἀποικισμοῦ εἰς Τεξὰς καί, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του, ὑπό τινων δημοκρατικῶν καὶ ὑπὸ τοῦ πλουσίου Ἀμερικανοῦ A. Brisbane, ἵδρυσε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἐρυθροῦ ποταμοῦ συνεταιριστικὴν κοινότητα, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Reunion. Ἀλλὰ καὶ τὸ πείραμα τοῦτο ἀπέτυχεν. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Βέλγιον συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ὡς ἔνοχος συνωμοσίας κατὰ γειτονικοῦ κράτους. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του εἰσῆλθε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1869 εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ἐν πλήρει ἀφανείᾳ.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἔργων τοῦ Κονσιντερὰν τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Destinée sociale» (Paris 1834—1844, τόμ. 3), «Considérations sociales sur l'architectonique» (1834), «De la politique général et du rôle de la France en Europe» (1840), «Théorie de l'éducation naturelle et attrayante» (1845), «Exposition abrégé du système phalanstérien de Fourier» (1845), «De la souveraineté et de la régence» (1842), «Principes du socialisme» (1847), «Le socialisme devant le vieux monde» (1848), «Les quatre crédits» (1851), «La solution ou le gouvernement directe du peuple» (1851), «Au Texas» (1854), «Du Texas» (1857), «Description de phalanstère» (1848), «Mexique» (1868) κλπ.

Ὁ Κονσιντεράν, ὅπως καὶ ὁ διδάσκαλός του Φουριὲ ἀνῆκουν εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων τῶν κοινωνιολόγων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, οἱ ὁποῖοι, ἀκολουθοῦντες τοὺς Γάλλους φιλοσόφους τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ἐζήτουν τὴν βελτίωσιν ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας διὰ λογικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ ἐπέκρινον κατὰ τὸν δριμύτερον τρόπον τὰ κακὰ τοῦ ἐκ τῆς καταργήσεως τῆς φεουδαρχίας προελθόντος νέου κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Λαμβάνοντες ὡς μοναδικὸν κριτήριον τῆς ζωῆς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ ἀγνοοῦντες τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς, ἐπεχείρουν διάφορα οὐτοπιστικὰ πειράματα, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἦτο ἑπόμενον, ἀπέτυχον (βλ. καὶ λ. *Φουριέ*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Reybaud*, Études sur les réformateurs ou socialistes modernes (Paris 1864, τ. 2).—*E. de Mirecourt*, Victor Considerant (Paris 1858).—*Ferrari*, Des idées et de l'école de Fourier depuis 1830» ἐν «Revue des Deux Mondes» (Αὔγουστος 1845). Θ. Π.

κονσιστωριανοὶ (οἱ) /*Βυζαντ.*/. Ἐλέγοντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ ἄρχοντες οἱ παρακαθήμενοι εἰς τὸ *κονσιστώριον* (βλ. λ.). Ἐν τῇ Βασιλείῳ τάξει καλοῦνται καὶ «συστατήριοι». Ν. ΚΛΣ

κονσιστώριον (τὸ) (λατιν. consistorium, ἐκ τοῦ consistere=συνέρχεσθαι)· ἡ συνέλευσις, τὸ συμβούλιον.

— [*Βυζαντ.*] *Κονσιστώριον*, καὶ «θεῖον κονσιστώριον» καὶ «βασιλικὸν σέκρετον» καὶ «σεκρετάριον βασιλικόν», ἐλέγετο ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας (Δ΄ αἰὼν καὶ ἑπ.) τὸ ἐξ ἀνωτάτων βαθμούχων ἀποτελούμενον συμβούλιον τοῦ στέμματος, τὸ συνερχόμενον ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα βουλεύεται περὶ τῶν μεγάλων ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ ἐλέγοντο «κονσιστωριανοὶ» καὶ «κόμιτες κονσιστωριανοί», ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον δὲ «συστατήριοι». Ν. ΚΛΣ

— [*Ἐγκυκλ.*] *Κονσιστώρια* ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ καλοῦνται αἱ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πάπα συνελεύσεις τῶν καρδιναλίων. Τὰ κονσιστώρια διαιροῦνται εἰς *δημόσια* ἢ *ἔκτακτα*, εἰς μὴ δημόσια ἢ *τακτικὰ* καὶ εἰς *ἡμιδημόσια*. Ἐν τοῖς δημοσίοις παρίστανται καὶ οἱ ἐν Ρώμῃ διατρίβοντες ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι ἐκκλησιαστικοὶ τιτλοῦχοι, ὡς καὶ ἡγεμόνες καὶ οἱ παρὰ τῷ πάπα ἀπεσταλμένοι τῶν διαφόρων ἐπικρατειῶν. Ἐν τοῖς δημοσίοις τούτοις κονσιστωρίοις γίνεται καὶ ἡ τοῦ ἐρυθροῦ πίλου παράδοσις πρὸς τοὺς νέους καρδιναλίους, ὡς καὶ ἡ ἐπίσημος καὶ ὁριστικὴ ἀπόφασις περὶ ἀνακηρύξεως ἁγίων καὶ ἡ δεξίωσις πρεσβευτῶν. Μείζονα σπουδαιότητα ἔχουσι τὰ μὴ δημόσια κονσιστώρια, ἅτινα κατὰ μὲν τὸν μεσαίωνα, διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτοῖς συζητουμένων καὶ κρινομένων ὑποθέσεων, μάλιστα δὲ τῶν δικαστικῶν, συνεκροτοῦντο συχνότατα καὶ δὴ ἐπὶ μὲν τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ΄ (1159—1181) καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐπὶ δὲ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ΄ (1198—1216) τρὶς τῆς ἑβδομάδος, βραδύτερον, δ' ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, καὶ ἔτι βραδύτερον, ὡς ἐκ τοῦ μικροτέρου ἀριθμοῦ τῶν ἐν τοῖς τοιούτοις μὴ δημοσίοις κονσιστωρίοις συζητουμένων ὑποθέσεων, συνεκροτοῦντο καὶ συγκροτοῦνται ἔτι καὶ νῦν μόνον ὁσάκις ἤθελε παραστῇ πρὸς τοῦτο ἀνάγκη. Τὰ τοιαῦτα μὴ δημόσια κονσιστώρια ἐπιλαμβάνονται τῶν μείζονος σπουδαιότητος πραγμάτων (causae majores), μάλιστα δὲ τῆς καταστάσεως εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα (beneficia consistorialia, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ beneficia non consistorialia), τῆς ἐκλογῆς (creatio) καρδιναλίων, τοῦ διορισμοῦ τοῦ καγκελλαρίου τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τῶν παπικῶν ἀπεσταλμένων (legati a latere). Ἐπιλαμβάνονται δ' ἔτι τῶν ἀφορώντων εἰς ἀρχιερεῖς καὶ δὴ εἰς τὴν κατάστασιν πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, ἐπαρχιακῶν τε καὶ μή, ὡς καὶ ἐπισκόπων τιτουλαρίων (in partibus intidelium), ὡς καὶ εἰς τὴν μετάθεσιν ἐπισκόπων καὶ εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἀρχιεπισκόπους παράδοσιν τοῦ παλλίου (pallium). Ὡσαύτως μεριμνῶσι περὶ τῶν εἰς ἐπισκοπὰς ἀφορώντων, ὡς ἐπισκοπῶν ἱδρύσεις, ἑνώσεις ἢ συγχωνεύσεις καὶ διαιρέσεις. Τὰ τοιαῦτα μὴ δημόσια κονσιστώρια ἐπιλαμβάνονται ἔτι τῆς ρυθμίσεως τῶν σπουδαιοτέρων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν ἀφορώντων. Οὕτως ἐξετάζουσι πᾶσαν πρὸς ἐπικράτειάν τινα ὑπάρχουσαν διένεξιν, ὡς καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συναφθῶσι κονκορδᾶτα. Τὰ τοιαῦτα κονσιστώρια χρησιμοποιοῦνται ἔτι, ἵνα ἐν αὐτοῖς ὁ πάπας διὰ τῶν λεγομένων allocutiones προβαίνῃ, ἐξ ἀφορμῆς ὡρισμένων γεγονότων, εἰς ἐπισήμους δηλώσεις, δι' ὧν ἐνίοτε ἐκφράζεται ἡ παπικὴ δυσαρέσκεια ἢ λύπη ἕνεκεν πράξεων κυβερνήσεως ἐπικρατείας τινός.

Περὶ τῶν ἐν ταῖς διαμαρτυρομέναις ἐκκλησίαις κονσιστωρίων βλ. λ. *προτεσταντικαὶ* ἐκκλησίαι. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Κονσιστώριον [*Βυζαντ.*]. Ἐκαλεῖτο οὕτω μία τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν βασιλικῶν παλατίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκοδομῶν, διότι ἐν αὐτῷ συνεδρίαζε τὸ ἐξ ἀνωτάτων βαθμούχων ἀποτελούμενον συμβούλιον τοῦ στέμματος, τὸ λεγόμενον *κονσιστώριον*. Ἐκτίσθη, πιθανῶς, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (324—337) καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο εὐρυτάτων καὶ πολυτελεστάτων αἰθουσῶν (τοῦ *μεγάλου* ἢ *θερινοῦ* καὶ τοῦ *μικροῦ* ἢ *χειμερινοῦ κονσιστωρίου*) καὶ ἑνὸς προθαλάμου, ὅστις ἐλέγετο *ἀντικονσιστώριον*. Τὸ μέγα κονσιστώριον συνεκοινώνει μετὰ τοῦ ἀντικονσιστωρίου διὰ τριῶν θυρῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνηρτῶντο βαρύτιμα ἐκ μετάξης καὶ χρυσοῦ παραπετάσματα, τὰ λεγόμενα βῆλα. Διὰ τῆς μεσαίας θύρας εἰσήρχετο ὁ αὐτοκράτωρ, διὰ τῶν ἑτέρων δὲ οἱ διάφοροι βαθμοῦχοι. Εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης καὶ ἔναντι τῆς μεσαίας θύρας ἔκειτο ὁ ἀπαστράπτων ἐκ χρυσοῦ αὐτοκρατορικὸς θρόνος, ὕπερθεν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε κατάχρυσος ἡ «Νίκη» μὲ ἠνεῳγμένας τὰ πτέρυγας καὶ κρατοῦσα στέφανον ἐκ δάφνης. Πλὴν τῶν συνεδριάσεων τοῦ συμβουλίου τοῦ στέμματος ἐτελοῦντο ἐν τῷ κονσιστωρίῳ καὶ πλεῖσται ἄλλαι αὐλικαὶ τελεταί: ὑποδοχαὶ πρέσβεων, ἀναγορεύσεις μεγάλων βαθμούχων κτλ. Ν. ΚΛΣ

κονσόλα (ἡ) (ἐκ τῆς γαλλ. console). Λιθίνη ἢ ξυλίνη προεξοχὴ οἰκοδομήματος, κεκαμμένη συνήθως σιγμοειδῶς καὶ χρησιμεύουσα ὅπως ὑποβαστάζῃ κορωνίδα, ἐξώστην, ἄγαλμα, ἀγγεῖον κλπ. Ὁ Βιτρούβιος δίδει εἰς τὰς κονσόλας τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα: ἀγκῶνες (ancones) καὶ προθυρίδες (prothyrides). Ἂν παραδεχθῇ τις τὴν γνώμην, ὅτι αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαὶ παρήχθησαν ἐξ ἀπομιμήσεως ξυλ-

Digitized by Google

των οἰκοδομῶν, τότε ἡ κονσόλα ἀντεπροσώπευε τὸ ἄκρον δοκοῦ ἐξεχούσης ἐκ τοῦ τοίχου καὶ προοριζομένης ὅπως βαστάζῃ βάρος τι.

Ἡ λέξις ἐν τούτοις συνηθέστερον ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐπιπλοποιίᾳ, σημαίνει δὲ ἡμιτραπέζιον στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ ἐπὶ δύο ποδῶν κεκαμμένων σιγμοειδῶς.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως ἡ κονσόλα ἦτο βοηθητικὸν ἔπιπλον κινητόν, συνήθως στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ τοίχου ἢ κρεμάμενον ἐξ αὐτοῦ καὶ φέρον ὡρολόγιον, ἀγαλματίδιον, ἀνθοδοχεῖον ἢ ἄλλα κομψοτεχνήματα, κατεσκευάζετο δὲ ἐκ ξύλου ἢ φαγεντίας, ἀλλ' εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν μόνον ὅταν ἐτίθεντο ἐπ' αὐτοῦ ἀγγεῖα ἢ ἄλλα εἴδη κεραμευτικῆς. Μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν κατέστη αὐτοτελὲς ἔπιπλον ἰδίως διακοσμήσεως, καθόσον προηγουμένως ἡ διακόσμησίς της ἔδει νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὸ κομψοτέχνημα, τὸ ὁποῖον ὑπεβάσταζεν. Ἔγινεν εἶδος τραπέζης (table-console ἢ ἁπλῶς console) μὲ δύο συνήθως πόδας κεκαμμένους σιγμοειδῶς, ἧς ἡ ῥάχις παρέμενεν ἀδιακόσμητος, καθόσον ἐστηρίζετο πάντοτε ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἡ ἐπ' αὐτῆς πλὰξ ἦτο συνήθως ἐκ μαρμάρου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν εἰσήχθη (ΙΖ΄ αἰὼν) ὑπέστη πλείστας τροποποιήσεις, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὸ σχῆμα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐπίμηκες ἢ ᾠοειδὲς ἢ κυρτόν. Οὐχὶ σπανίως ἡ table-console ἦτο ἄθροισμα δύο, τριῶν ἢ καὶ τεσσάρων κονσολῶν, προσηρμοσμένων ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ ὑποβασταζουσῶν τράπεζαν. Τοιαῦται κονσόλαι ἐσυνηθίζοντο οὐ μόνον εἰς τὰς κατοικίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ναούς, ὑπάρχουν δὲ καὶ σήμερον εἴς τινας ἐκκλησίας ἐν Γαλλίᾳ τοιαῦται κονσόλαι. Τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος παρήχθησαν κονσόλαι ἀποτελοῦσαι πραγματικὰ καλλιτεχνήματα. Ξυλογλύπται καὶ ἐπιπλοποιοὶ ἡμιλλῶντο εἰς τὴν ἐπινόησιν ὅσον τὸ δυνατὸν κομψοτέρων καὶ καλλιτεχνικωτέρων προτύπων, συμφώνως πρὸς τὰς ἑκάστοτε τάσεις καὶ τὸ αἴσθημα τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς ἐπιπλωτικῆς διακοσμητικῆς. Ἡ Γαλλία ὑπῆρξεν ἡ φυσικὴ πατρὶς τοῦ ἐπίπλου τούτου, τὸ δὲ Mobilier National τῶν Παρισίων καὶ τὰ διάφορα γαλλικὰ ἀνάκτορα καὶ μέγαρα περιέχουν θαυμάσια πρότυπα, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ ἐπιχρύσωσις, ἡ ἐνθετικὴ τέχνη μετὰ ἀνθέων, ὀπωρῶν καὶ διαφόρων συμπλεγμάτων παρουσιάζουν μεγαλοπρεπές, πολυποίκιλον, ἀλλ' ὁμοιογενὲς σύνολον. Μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄ αἱ κονσόλαι ἦσαν κατὰ κανόνα ἐπίχρυσοι, ἀκολούθως ὅμως ἐβάφοντο διὰ χρώματος φαιοῦ μαργαριτώδους. Κατεσκευάζοντο ἐκ ροδοξύλου καὶ μαονίου. Σῴζονται εἰσέτι εἰς ναοὺς τῶν Παρισίων πολυτελεῖς κονσόλαι τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΕ΄ μὲ πόδας ἐπιχρύσους, πλουσίως γεγλυμμένους, καὶ φέρουσαι πλάκας ἐξ ἐρυθροῦ μαρμάρου τῶν Πυρηναίων. Σήμερον αἱ κονσόλαι τοποθετοῦνται εἰς προθαλάμους ἢ διαδρόμους, τοποθετοῦνται δὲ ἄνωθεν αὐτῶν καθρέπται καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀνθοδοχεῖα, μεγάλα ὡρολόγια κλπ. Χρησιμοποιοῦνται σπανίως, θεωροῦνται δὲ ἀνήκουσαι εἰς ἀπηρχαιωμένον συρμόν, μὴ ἀποτελοῦσαι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς νεωτέρας ἐπιπλώσεως. Δ. Σ. Δ.

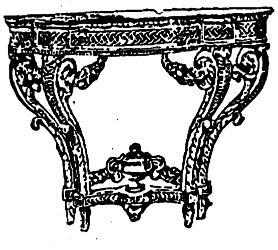

Κονσόλα ρυθμοῦ Λουδοβίκου ΙΕ΄.

Κόνσολας, *Δημήτριος*. Ἕλλην μαιευτὴρ ἐκ Θηβῶν (1830—1908). Διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἠσχολήθη ἐπὶ τετραετίαν ἐν Παρισίοις τὴν μαιευτικήν, ὑπὸ τοὺς διασήμους τῆς ἐποχῆς του καθηγητάς. Τῷ 1880 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς μαιευτικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν, τῷ 1881 ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ τέλος τῷ 1883 τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ δημοσίου μαιευτηρίου. Τῷ 1892 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ ἐν Βρυξέλλαις διεθνὲς ἰατρικὸν συνέδριον, ὡς ἀργότερον ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ἐν Παρισίοις ἰατρικὸν συνέδριον. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς «Ἀλληλοεπικούρου ἑταιρείας τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν» καὶ κατ' ἐπανάληψιν κοσμήτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὴν τρίτομον «Μαιευτικὴν» τοῦ Joubin. Ο. Ρ.

Κονσολᾶτον *τῆς θαλάσσης*. Κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐν Βαρκελώνῃ «ναυτικὸν προξενεῖον» (Consolat de mar, consulat de la mer, Seekonsulat), τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὸ τοπικὸν ναυτοεμποροδικεῖον καὶ ταυτοχρόνως τὴν ναυτο-ἐμπορικὴν ὑπηρεσίαν, ἀπολῆξαν ἀπὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος μέχρι τοῦ ΙΘ΄ εἰς ἐμποροδικεῖον· ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ «προξενείου» ὑπὸ τὴν μεσαιωνικὴν σημασίαν. Τὸ ἐν τῷ «προξενείῳ» τούτῳ τηρούμενον βιβλίον ἐπονομαζόμενον Llibre del Consolat (de mar) ἢ ἁπλῶς Consolat, ἀπετέλει εἶδός τι συλλογῆς τῶν σπουδαιοτέρων νομικῶν κανόνων, ἐν οἷς καὶ τοῦ παρὰ τῶν ναυτικῶν προξενείων τῆς Βαλεντίας καὶ τῆς Palma de Mallorca προερχομένου συντόμου δικαστικοῦ ὀργανισμοῦ, συνταχθέντος μεταξὺ τοῦ 1336 καὶ τοῦ 1348, ἰδίως δὲ τοῦ λίαν ἐκτενοῦς Costume de la mar, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἰσχύοντος ναυτικοῦ δικαίου (οἵτινες ἀπετέλουν «ναυτικὰ ἔθιμα»), καλούμενον συνήθως Consolat (ἐξ οὗ ἡ ἑλληνικὴ λέξις «*Κονσολᾶτον*») ἢ «βίβλος τοῦ ναυτοπροξενείου». Οἱ ἐν λόγῳ κανόνες διεκρίνοντο ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς διατάξεις τοῦ ἐμπορικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ἐμπολέμου δικαίου. Οἱ κανόνες τοῦ ἐμπολέμου δικαίου ἐνέχουσιν ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον, καθόσον ἰδίως δι' αὐτῶν καθορίζεται πῶς βραδύτερον εἰς τὴν νότιον Εὐρώπην ἐθεωρεῖτο τὸ ναυτικὸν ἐν πολέμῳ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων πλείστων κανόνων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐσημείωσε τεραστίαν ἐξάπλωσιν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, μεγάλως ἐπιδράσασαν καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῶν νομοθεσιῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστηρίων τῶν περισσοτέρων κρατῶν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα. Ἡ ἄποψις ὅτι τὸ Κονσολᾶτον συνετάχθη ἐν Βαρκελώνῃ ἀμφισβητεῖται, τινῶν ὑποστηριζόντων ὅτι μᾶλλον συνετάχθη εἰς Βαλεντίαν, ἐνῷ ἕτεροι δέχονται ὅτι δυνατὸν νὰ συνετάχθη ἐν Palma de Mallorca· ἡ τοιαύτη διαφωνία δικαιολογεῖται πως ἐκ τοῦ ὅτι καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας πόλεις συνετάσσοντο τοιαῦται βίβλοι. Πάντως, ἡ γνωστὴ ὡς Κονσολᾶτον τῆς θαλάσσης βίβλος διακρίνεται μεγάλως τῆς κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα συνταχθείσης ἐν Tortosa, λόγῳ τῶν πολλῶν νέων προσθηκῶν, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ. Ἡ πρώτη ἔκδοσις αὐτῆς ἐγένετο τῷ 1484 ἐν Βαρκελώνῃ, εἰς τὴν ἀρχαίαν καταλανικὴν γλῶσσαν, ἐπηκολούθησαν δὲ καὶ ἄλλαι μετὰ ταῦτα· τῷ 1519 ἐξετυπώθη ἐν Ῥώμῃ ἰταλιστὶ (Libro del Consolato del mare), βραδύτερον δὲ πολλαὶ μεταφράσεις τούτου ἐγένοντο, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρεις, εἰς τὰς κυριωτέρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Τὸ οὐσιαστικώτερον περιεχόμενον τοῦ Κονσουλάτου τῆς θαλάσσης, καθόσον ἀφορᾷ τὸ ἐν πολέμῳ ναυτικὸν δίκαιον, περικλείεται εἰς τὰς ἑξῆς γενικὰς ἀρχάς: Τὸ γεγονὸς ὅτι ἐμπορικόν τι πλοῖον ἀνήκει εἴς τινα ἐμπόλεμον πολιτείαν δὲν ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ οὐδετέρου ἐμπορεύματος, ὅπως ἐπίσης οὐδόλως ἐπιδρᾷ ἡ ἐχθρικὴ ἰδιότης τοῦ ἐμπορεύματος ἐπὶ τοῦ φέροντος αὐτὸ ἐμπορικοῦ οὐδετέρου πλοίου. Κατὰ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν περίπτωσιν, τόσον τὸ οὐδέτερον πλοῖον ὅσον καὶ τὰ οὐδέτερα ἐμπορεύματα, οἱασδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι, τυγχάνουσι σεβαστά, ἐπιτρεπομένης τῆς σύλης κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τοῦ πλοίου ὡς ἐχθρικοῦ, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τῶν ἐμπορευμάτων ὡς ἐπίσης ἐχθρικῶν. Σύμφωνον πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον ἄποψιν ὑπεστήριζε καὶ ὁ Γρότιος, ὅστις ὅμως ὑποστηρίζει ἐπὶ τούτοις ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ἄδικος καὶ ἡ σύλη τοῦ οὐδετέρου ἐμπορικοῦ πλοίου τοῦ μεταφέροντος ἐχθρικὸν ἐμπόρευμα, ἐφόσον ὁ πλοιοκτήτης αὐτοῦ διετέλει ἐν γνώσει τοῦ ἐχθρικοῦ χαρακτῆρος τοῦ φορτίου τοῦ σκάφους.

Αἱ ὡς ἄνω ἀρχαί, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνονται ἀπολύτως δίκαιαι, ἐφόσον οἱ οὐδέτεροι οὐδόλως πρόκειται νὰ ζημιωθῶσιν, ἀποτελοῦσι δὲ ὁμολογουμένως ἀξιόλογον δίκαιον διὰ τὴν ἐποχήν των, ὅτε ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία τῶν πολιτῶν τῶν ἐμπολέμων πολιτειῶν οὐδόλως ἐθεωρεῖτο σεβαστὴ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ. Ἄξιον δὲ ἰδιαιτέρας σημειώσεως τυγχάνει τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ σύστημα τοῦ Κονσουλάτου τῆς θαλάσσης ἐφήρμοζε καὶ αὐτὴ ἡ Ἀγγλία μέχρι τοῦ 1689. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀπὸ πολλοῦ ἐγκατελείφθη ἐν τῇ διεθνεῖ πρακτικῇ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schaube*, Das Konsulat des Meeres (1888). —*Moers*, Der Seefrachtvertrag nach dem Consolat der Mar (1916). — *L. Perels*. El Libro der Consulado de Mar ἐν τῇ Rivista Juridica de Cataluna (1917, τεῦχ Φεβρουαρίου—Μαρτίου). Η. Γ. Κ.

κονσολίδη (ἡ) (Consolida) /*Bot.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κονσολίδην τὴν αἴαν* ἢ *ὑάκινθον* (Consolida ajacis), ἰθαγενὲς τῶν παραμεθορίων χωρῶν. Εἶναι ἐτήσιον ποῶδες φυτόν, φέρον πολλὰ λεπτὰ καὶ στενὰ φύλλα καὶ ἄνθη ἐπάκρια, τεταγμένα εἰς ταξιανθίας βοτρύων. Ἀπαντᾷ ὑπὸ πολλὰς διαφορὰς καὶ ποικιλίας. Κ. ΠΑΠ.

κόνσολς (Consols). Σύντμησις τοῦ ἀγγλικοῦ ὅρου Consolidated annuities, σημαίνοντος ὁμολογίας ὡρισμένων δημοσίων δανείων τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους, χρονολογουμένας ἀπὸ τοῦ 1751. Τὰ πρῶτα δημόσια δάνεια τῆς Ἀγγλίας τινὰ μὲν ἦσαν χρεωλυτικά, τινὰ δὲ πάγια, μέχρις ὅτου ἐκρίθη σκόπιμον, ὅπως, ἀντὶ νὰ δανείζηται τὸ κράτος μὲ διαφόρους τόκους, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἀναγκῶν ἢ τῆς πίστεως αὐτοῦ, συγχωνεύσῃ τὰ διάφορα δάνεια καὶ καταστήσῃ ταῦτα ὁμοιόμορφα, προσφέρον ὡρισμένον τόκον, συνήθως 3% ἢ $3\frac{1}{2}\%$ καὶ ἐπὶ πλέον τὸ προνόμιον εἰς τοὺς δανειστὰς ν' ἀγοράζωσι τὰς μετοχὰς κάτω τοῦ ἀρτίου. Τοῦτο ἐγένετο τῷ 1751. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1793 καὶ 1815 ἡ μέση τιμὴ τῶν ὁμολογιῶν τῶν 100 λιρῶν ἦτο 65 λίραι. Τῷ 1815, κατὰ τὸν τερματισμὸν τῶν ναπολεοντείων πολέμων, ἐξεδόθη μέγα δάνειον, αἱ ὁμολογίαι τοῦ ὁποίου ἐπωλοῦντο 100 λίρας, ἀλλ' ἔφερον τόκον 3% ἐπὶ 174 λιρῶν. Τῷ 1887 τὸ ἐπιτόκιον ἐπὶ τῶν κόνσολς ἠλαττώθη εἰς $2\frac{3}{4}\%$, βραδύτερον δὲ εἰς $2\frac{1}{2}\%$. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Νοτιοαφρικανικοῦ πολέμου ἐξεδόθησαν κόνσολς ὀνομαστικῆς ἀξίας 92.000.000 λιρῶν, μέχρι δὲ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ὁ ὄγκος τῶν δημοσίων χρεῶν τῆς Ἀγγλίας ἀπετελεῖτο ἐκ κόνσολς. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ σύναψις τῶν ἀγγλικῶν δανείων ἐγένετο κατ' ἄλλους τρόπους, οὕτως ὥστε τῷ 1920 τὰ κόνσολς, τὰ ὁποῖα πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀπετέλουν τὰ $\frac{9}{10}$ τοῦ δημοσίου χρέους, κατῆλθον κάτω τοῦ $\frac{1}{10}$ αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1815, ὅτε ἐκυκλοφόρουν κόνσολς πλέον τῶν 800.000.000 λιρῶν, τὸ ποσὸν τῶν κόνσολς ἠλαττώθη σταθερῶς, φθάσαν τὸν Μάρτιον τοῦ 1913 εἰς 593.453.857 λίρας. Ἐπὶ μακρὸν ἡ τιμὴ τῶν κόνσολς ἐθεωρεῖτο τὸ βαρόμετρον τῆς πίστεως τῆς Ἀγγλίας. Πρὸ τοῦ Νοτιοαφρικανικοῦ πολέμου ἡ τιμή των ηὔξανε σταθερῶς μέχρι τοῦ 1898, ὁπότε ἔφθασαν μέσην τιμὴν 110 λίρας 18 σελλίνια καὶ 9 πέννας δι' ἑκάστην ὁμολογίαν τῶν 100 λιρῶν, φέρουσα τόκον $2\frac{1}{2}\%$. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ τιμὴ βαθμηδὸν κατέπιπτε μέχρις ὀλίγον πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, φθάσασα τὴν 27 Ἰουλίου 1914 τὰς $72\frac{1}{2}$ λίρας. Τὸν Μάϊον τοῦ 1920 ἡ τιμή των κατῆλθεν εἰς $47\frac{1}{2}$ λίρας. Τὰ κόνσολς μεταβιβάζονται οὐχὶ ὅπως αἱ λοιπαὶ ὁμολογίαι καὶ μετοχαί, ἀλλὰ δι' εἰδικῶν ἐγγραφῶν εἰς βιβλία τηρούμενα ὑπὸ τῆς Τραπέζης τῆς Ἀγγλίας, ἥτις εἶναι καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων. Δ. Σ. Δ.

κονσόρτιον (τό), ἢ *κονσόρτσιουμ*, ἢ *συνδικᾶτον* (λατ. Consortium, γαλ. Syndicat). Εἶδος ἑνώσεως, συνεταιρισμοῦ πρὸς διενέργειαν ἐμπορικῶν ἢ τραπεζιτικῶν ἢ χρηματιστηριακῶν πράξεων διὰ κοινὸν λογαριασμὸν τῶν μετόχων. Οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν κεφαλαιούχων ὑπὸ μορφὴν *τράστ* (trusts) ἢ *καρτέλ* (cartels) ἢ *κονσόρτσιουμ* ἀνεπτύχθησαν κυρίως ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἡνωμ. Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἁπλουστέρα ἐμφάνισίς των εἶναι τὰ συνδικᾶτα παραγωγῆς ἢ ἐμπορικῆς συνεννοήσεως μεταξὺ παραγωγῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ καταστρεπτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν παραγωγῶν. Τὸ περὶ τούτων θέμα ἀνήκει εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν (*Gide*-*Κροκιδᾶ*, σελ. 225 καὶ ἑπ.). Τὸ ζήτημα, ἐάν, καθ' ἣν περίπτωσιν, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, δὲν εἶναι δυνατὸν εἴς τινα βιομηχανίαν νὰ ἀντιστῇ εἰς ἀπεριόριστον ἀνταγωνισμόν, εἶναι σκόπιμον, ἀντὶ νὰ ἐγκαταλειφθῇ εἰς ἀνταγωνιστάς, νὰ ὀργανωθῇ εἰς μονοπώλιον, διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ πρὸς ἑτέρας ὁμοειδεῖς βιομηχανίας, πολὺ ἔχει ἀπασχολήσει τοὺς οἰκονομολόγους. Διαρκοῦντος τοῦ μεγάλου πολέμου, ἡ πολιτικὴ τῶν κορσόρτσιουμ ἐφηρμόσθη ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῶν ἐμπολέμων, καὶ ἐν Γαλλίᾳ, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐν Γαλλίᾳ εἰσαγωγῆς πάντων τῶν προϊόντων τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας (*M. E. Payen*, Les Monopoles 1920 σελ. 30). Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλεν ἐν ὥρᾳ πολέμου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ παραδεκτὸν ἐν καιρῷ εἰρήνης. Ἄλλως τε, καὶ τὸ ἄρθρον 585 τοῦ ποινικοῦ νόμου, καθιεροῦν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθέρας συναλλαγῆς τῶν τροφίμων, δὲν ἐπιτρέπει τὴν μονοπώλησιν αὐτῶν, τὸ δὲ ἄρθρον 407, ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἄρθρον 419 τοῦ γαλλικοῦ ποινικοῦ κώδικος, γενικώτερον προασπίζει τὴν ἐλευθέραν συναλλαγήν. Ἐν τούτοις, βιομήχανοι καὶ ἔμποροι δυνατὸν νὰ ἔχωσι συμφέρον εἰς τὴν ἐκ κοινῆς συνεννοήσεως ἀγορὰν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τῶν ἀναγκαίων αὐτοῖς εἰδῶν, πρὸς ἀποφυγὴν συναγωνισμοῦ, καὶ ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεννόησις αὐτῶν εἶναι νόμιμος καὶ ὑπαγορεύεται ἐκ κοινῶν συμφερόντων. Διὰ τοῦ κονσόρτσιουμ ὅμως τῆς πωλήσεως, τοῦ σκοποῦντος τὴν ὑπερτίμησιν τῶν πωλουμένων εἰδῶν, ὁ μέγας ὄγκος τῶν καταναλωτῶν ἐκτίθεται εἰς κινδύνους, ὡς ἐκ τῆς ἀπειλουμένης διὰ τεχνητῶν μέσων ὑψώσεως τῶν τιμῶν. Ἰδίως δὲ ὁ καταναλωτὴς τοῦ ἐσωτερικοῦ θυσιάζεται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπεκτάσεως τῆς καταναλώσεως εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Περὶ τοῦ ζητήματος τῶν διεθνῶν καρτὲλ καὶ τράστ ἠσχολήθησαν ἐπιφανεῖς οἰκονομολόγοι εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Γενεύης (βλ. *Φιλίπ. Σνόουδεν* εἰς «Οἰκον. Ταχυδρόμον» τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1927 καὶ *A. Johnsson* αὐτόθι φύλλον τῆς 4 Νοεμβρίου 1928).

Ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κονσόρτσιουμ εἶναι γνωστὸν τὸ διὰ τοῦ νόμου 2612 τῆς 11 Μαΐου 1921 συσταθὲν Συνδικᾶτον τῶν Τραπεζῶν διὰ τὴν μονοπωλιακὴν διαχείρισιν τοῦ συναλλάγματος, ἤτοι τὴν ἀγορὰν καὶ πώλησιν αὐτοῦ, ἀπαγορευομένης πάσης, ἐκτὸς αὐτοῦ, διαπραγματεύσεως συναλλάγματος. Τὸ συνδικᾶτον, ἕνεκεν ἀνεπαρκείας τῶν πόρων του, δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του καὶ κατηργήθη τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1922. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

Digitized by Google

Κονσουέγκρα (Consuegra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τολέδου. Κάτ. 8.850 Ἔχει λατομεῖα μαρμάρου καὶ ἰάσπιδος, ἐργοστάσια κεραμοποιίας, πλινθοποιίας κλπ. Ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τῆς πόλεως ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, κτισθέντος ἐπὶ Τραϊανοῦ. Ἡ Κονσουέγκρα εἶναι τὸ Consaburum τοῦ Πλινίου, τὰ *Καρβάβορα* τοῦ Πτολεμαίου. Σῴζεται ἀμφιθέατρον, ὑδραγωγεῖον καὶ ἄλλα λείψανα τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἐκ τοῦ μεσαιωνος σῴζεται γοτθικὴ πύλη καὶ ἐρείπια κτιρίων, ἔνθα λέγεται ὅτι διέμενεν ὁ πρίγκιψ Ἰωάννης τῆς Αὐστρίας κατὰ τὴν βασιλείαν Φιλίππου τοῦ Δ΄. Δ. Σ. Δ.

Κονσουέλο (Consuelo) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Χιλῆς, ἐπὶ τοῦ Μαγελλάνου, εἰς τὸ βάθος τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τῆς Ὑστάτης Ἐλπίδος. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1892 ὑπὸ τοῦ Ἑρμάνου Ἔμπερχαρντ. Πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπάρχει σειρὰ λόφων μετὰ περιωνύμου σπηλαίου (εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. τοῦ λιμένος) ἐπὶ γεωγραφικοῦ πλάτους 51°30′ Ν. καὶ 72°30′ μήκους Δ. Ἡ μεγάλη αὐτοῦ εἴσοδος, ἡ βλέπουσα πρὸς Δ., ἔχει 20 μ. πλάτος καὶ 15 ὕψος. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου φωτίζεται καλῶς, φθάνον εἰς βάθος 60 μ. Τὸ μέγιστον ὕψος του εἶναι 50 μ. Πλεῖστοι ἐπιστήμονες ἐπεσκέφθησαν τὸ σπήλαιον διεξαγαγόντες καρποφόρους ἀνασκαφάς. Κατὰ τὸν Σουηδὸν φυσιοδίφην Ἐρλάνδον Νόρντενσκιολντ (υἱὸν τοῦ ἐξερευνητοῦ) τινὰ τῶν εὑρεθέντων λειψάνων ζῴων ἀνήκουν εἰς τὴν τεταρτογενῆ περίοδον. Μετὰ τῶν λειψάνων τῶν θηρίων εὑρέθησαν καὶ λείψανα ἀνθρώπινα, τοῦτο δὲ προεκάλεσε ζωηρὰν συζήτησιν μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων, τινῶν ὑποστηριζόντων ὅτι πρόκειται περὶ λαοῦ παναρχαίου, ὁ ὁποῖος κατῴκει εἰς τὴν Ἀμερικὴν πρὸ τῶν Ἐρυθροδέρμων. Δ. Σ. Δ.

κονσουλάριος (ὁ) Τίτλος ρωμαϊκός, διατηρηθεὶς καὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐξελληνισθεὶς δὲ κατόπιν εἰς *ὕπατο*ς καὶ *ὑπατικόν*. Τίτλον κονσουλαρίου ἔφερον μέχρι τοῦ Ζ΄ αἰῶνος οἱ διοικηταὶ τῶν πλείστων ἐπαρχιῶν. Ἀπὸ τοῦ Η΄ αἰῶνος, ὅτε καθιερώθη ἡ εἰς θέματα νέα διοικητικὴ διαίρεσις, πάντες οἱ διοικηταὶ ἔφερον ἁπλῶς τὸν τίτλον «στρατηγοῦ», πλὴν τινων οἵτινες ἐλέγοντο «κατεπάνω». Ν. ΚΛΣ

κονσούλτα (ἡ) (Consulta). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἰταλίας τὸ συμβούλιον, ὅπερ ἱδρύθη κατὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Δημοκρατίας (Republica Cisalpina). Ἀπετελεῖτο κατ' ἀρχὰς ἐξ ὀκτὼ μελῶν, τὰ ὁποῖα διηύθυνον πάντα τὰ ἀφορῶντα τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις καὶ συνέτασσον τὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα καὶ τὰς συνθήκας. Κατόπιν τὸ συμβούλιον τοῦτο μετεβλήθη εἰς συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, διὰ τῆς προσθήκης νέων καθηκόντων καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν μελῶν του διὰ 15 νέων τοιούτων. Ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῶν παπικῶν κυβερνήσεων ὑπῆρχεν ἡ «ἱερὰ κονσούλτα», ἥτις ἦτο δικαστήριον ἐξ ἀρχιερέων καρδιναλίων, ἐντεταλμένον τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἀποφάσεων τῶν ἄλλων δικαστηρίων, δυνάμενον δὲ νὰ προσομοιωθῇ πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἄρειον Πάγον. Περιελάμβανε δύο τμήματα ἐκ πέντε δικαστῶν ἕκαστον, πλὴν τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ γραμματέως. Τῷ 1852 ὁ πάπας Πῖος ὁ Θ΄ προσέθεσε καὶ τμῆμα ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑποθέσεων. Μ. Δ. Β

— **Κονσούλτας,** ***Μέγαρον τῆς*** — (Palazzo della Consulta). Μέγαρον ἐν Ρώμῃ, ἐν τῇ πλατείᾳ Κυρηναλίου, ἔναντι τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. Ἐκτίσθη τῷ 1739 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φερδινάνδου Φούγκα κατ' ἐντολὴν τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΒ΄ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κορσίνι, τῶν ὁποίων φέρει τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς προσόψεως, καὶ ἐχρησίμευσε μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ὡς ἕδρα τοῦ παπικοῦ δικαστηρίου τῆς «Ἱερᾶς κονσούλτας», ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς πρωτευούσης τῆς Ἰταλίας ἐν Ρώμῃ, ἐγκαθιδρύθη ἐν αὐτῷ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἐκαλεῖτο μέχρι τοῦ 1922 Κονσούλτα. Τῷ 1923 ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῷ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν καὶ τὸ «Ἀποικιακὸν Μουσεῖον». Μ. Δ. Β.

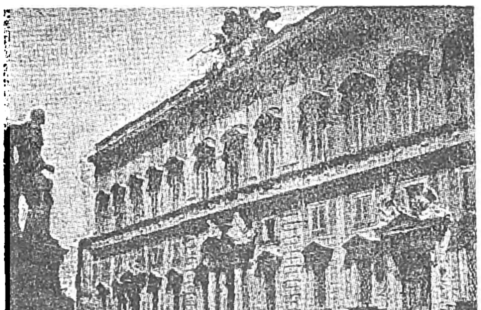

Τὸ μέγαρον τῆς Κονσούλτας.

Κόνστεμπλ: «Ὁ κόλπος τοῦ Βάϋμουθ».

κονσουλτάρω· ζητῶ τὴν συμβουλήν, συμβουλεύομαι (ἰταλ. consultare).

κονσοῦλτο (τό)· σύσκεψις, συμβούλιον ἰατρικὸν ἢ δικηγορικὸν (ἰταλ. consulto).

Κονσοχόκεν (Conshohocken) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας. Κάτ. 8.481. Ἔχει βαμβακουργεῖα καὶ ἐργοστάσια ὑφασμάτων. Δ. Σ. Δ.

Κονστὰν (Constant)· βλ. λ. *Κωνστάν*.

Κόνστεμπλ (Constable), ***Ἀρχιβάλδος***. Ἄγγλος ἐκδότης, γεννηθεὶς τῷ 1774. Ἀπὸ τοῦ 1795 διεξῆγεν ἐμπόριον σπανίων βιβλίων, τῷ δὲ 1798 ἠγόρασε τὸ «Περιοδικὸν τῶν Σκώτων». Τῷ 1800 ἐξέδωκε «Τὸ περιοδικὸν τῶν γεωργῶν» καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1802 τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς περιφήμου «Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Ἐδιμβούργου». Τῷ 1804 ὁ Κόνστεμπλ συνεταιρίσθη μετὰ τοῦ Χάντερ, συμπήξας μετ' αὐτοῦ ἐκδοτικὸν οἶκον, ὅστις ἐξέδωκε τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Σκώτ. Τῷ 1812 ἠγόρασε τὴν «Βρεττανικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν», προσθέσας τὸ συμπλήρωμα (1—6 τόμ., 1816—1824) εἰς τὴν 4ην, 5ην καὶ 6ην ἔκδοσιν. Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος ἐπτώχευσεν, ἀλλ' ὁ Κόνστεμπλ ἐξηκολούθησε τὰς ἐκδοτικὰς ἐργασίας του. Τῷ 1827 ἤρχισεν ἐκδίδων σειρὰν πρωτοτύπων καὶ ἐκλεκτῶν ἔργων. Ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1827.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρχιβάλδου Κόνστεμπλ, *Θωμᾶς* (1812—1881), ἐξέδωκε σειρὰν παιδαγωγικῶν καὶ ἄλλων ἔργων. Λ. Α

— **Κόνστεμπλ** (Constable), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος ποιητὴς (1562—1612). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καίμπριτζ. Τῷ 1592 ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ τόμος ἐξ εἰκοσιτριῶν ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄρτεμις». Ἐπανέκδοσις τοῦ τόμου τούτου κατὰ τὸ 1594 περιέλαβε διαφόρων ποιητῶν πλεῖστα ἄλλα ποιήματα, ἐξ ὧν ὀκτὼ τοῦ Φιλίππου Σίδνεϋ. Ἡ συλλογὴ αὕτη κατέχει σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ σονέττου τῆς Ἐλισαβετείου περιόδου. Τῷ 1598 μετέβη κατόπιν ἐντολῆς τοῦ πάπα εἰς Σκωτίαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Ἰακώβου ΣΤ΄, ὅπως καταλάβῃ τὸν ἀγγλικὸν θρόνον. Ἀποτυχούσης τῆς ἀποστολῆς του εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Τῷ 1604 ἐπιστρέψας λαθραίως εἰς Ἀγγλίαν συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη. Τῷ 1815 ἐξεδόθη πλήρης σειρὰ τῶν ποιημάτων καὶ σονέττων τοῦ Κόνστεμπλ. Ἐκ τῶν ποιημάτων του γνωστότερον εἶναι ἡ «Ἀφροδίτη καὶ Ἄδωνις», περιληφθὲν ἐν τῷ «Ἀγγλικῷ Ἑλικῶνι» τοῦ 1600. Ὁ Σαίξπηρ ἠγάπα ἰδιαιτέρως τὴν ποίησιν τοῦ Ἐρρίκου Κόνστεμπλ. Λ. Α.

— **Κόνστεμπλ** (Constable), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος ζωγράφος (1776—1837). Τῷ 1799 εἰσῆλθεν ὡς μαθητὴς τῆς ἐν Λονδίνῳ Ἀκαδημίας. Μετὰ ματαίας περιπλανήσεις εἰς ἄλλα εἴδη τῆς τέχνης, εὗρεν ἐν τέλει τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ δρόμον εἰς τὴν τοπιογραφίαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰ πρῶτά του ἔργα παρῆλθον σχεδὸν ἀπαρατήρητα, ἡ φήμη του δὲ ἐδημιουργήθη ἐν Παρισίοις, ὅπου Γάλλος τις ἔμπορος εἰκόνων ἐξέθεσε τρία τοπία αὐτοῦ, ἅτινα προεκάλεσαν μεγίστην ἐντύπωσιν μεταξὺ τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης. Οἱ τεχνοκρῖται ἔπλεξαν τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ, ὁ δὲ Δελακρουὰ ἔγραψεν ὅτι ὁ Κόνστεμπλ ἦτο ἀληθὴς δόξα τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ γνώμη τῶν Ντυπρέ, Ρουσσὼ καὶ Ὑὲ ἦτο ὅτι ὁ Κόνστεμπλ ἐχάραξε νέαν περίοδον εἰς τὴν τοπιογραφίαν, καθαρῶς ρεαλιστικήν. Αἱ κρίσεις αὗται ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν Ἄγγλων ἐπὶ τοῦ ζωγράφου τούτου, συνεκεντρώθησαν δὲ περὶ αὐτὸν νέα ταλέντα, ἅτινα ἀνέδειξαν τὴν ἀγγλικὴν τοπιογραφίαν. Πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Κόνστεμπλ εὑρίσκονται εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ὀλίγα ἀπομείναντα ἔργα του ἐγένοντο ἀπρόσιτα ἕνεκα τῆς ὑπερτιμήσεως αὐτῶν. Θ. Β.

Κόντ, ἢ *Κάντ* (Khonds ἢ Khands). Ἰθαγενὴς φυλὴ τῶν Ἰνδιῶν, κατοικοῦσα τὰς χώρας τὰς κειμένας παρὰ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Μαδρὰς καὶ Ὄρισα. Ἐγένετο γνωστὴ τῷ 1855. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνήρχετο τῷ 1911 εἰς 673.300. Ἡ θρησκεία των εἶναι ἀνιμιστική, λατρεύουσι δὲ 84 θεούς. Εἶναι μέτριοι τὸ ἀνάστημα μὲ χαρακτηριστικὰ Ἀρίας φυλῆς. Παρ' αὐτοῖς ὑφίστατο ὁ θεσμὸς τῆς ἀνθρωποθυσίας. Τὰ θύματα καλούμενα «μερία» (meriah) ἠγοράζοντο, προσεφέροντο δὲ χάριν τῆς γονιμοποιήσεως τῆς γῆς. Ἡ ἑορτὴ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν διήρκει τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς τὰ ἀγριώτατα ὄργια συνέβαινον. Ἡ ἀγγλικὴ κατοχὴ ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἀνθρωποθυσίας ταύτας. Λ. Λ.

Κὸντ (Comte), ***Αὔγουστος-Μαρία-Φραγκῖσκος-Ξαβέριος***. Γάλλος φιλόσοφος, ἱδρυτὴς τοῦ θετικισμοῦ καὶ ἀρχηγὸς τῆς ὁμωνύμου σχολῆς. Ἐγεννήθη ἐν Μομπελιὲ τὴν 17 Ἰανουαρίου τοῦ 1798 ἀπὸ οἰκογένειαν καθολικὴν καὶ βασιλόφρονα. Ἐννεαετὴς εἰσήχθη εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Μομπελλιέ, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν ἐπίδοσίν του, τὴν ἐπίμονον ἐργατικότητά του καὶ τὴν τάσιν του πρὸς ἀνατροπὴν πάσης παραδεδομένης ἀξίας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀμέριστον καὶ εἰλικρινῆ ἐνθουσιασμόν του διὰ πᾶσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωριζομένην ὑπεροχήν.

Αὔγουστος Κόντ.

Ἀριστεύσας εἰς τὰς τελικὰς ἐξετάσεις, ἀλλὰ μὴ ἔχων ἀκόμη τὴν νόμιμον ἡλικίαν διὰ τὸ πολυτεχνεῖον, ἔμεινεν ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὴν γενέτειράν του, ἀσχολούμενος ἰδίως εἰς μαθηματικὰς μελέτας. Τῷ 1814 εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τῶν Παρισίων καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ἔλβας ἐλησμόνησεν ἐπί τινα χρόνον τὰς νεωστὶ ἀποκτηθείσας ἰδέας περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἰσότητος κλπ., διὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ ὡς ἐνθουσιώδης πατριώτης. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς φοιτήσεώς του, ἐπαναστατικὴ στάσις τῶν σπουδαστῶν, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο, ἔδωσεν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν Βουρβώνων τὸ ἀπαιτούμενον πρόσχημα ὅπως διαλύσῃ τὸ πολυτεχνεῖον καὶ ἀποστείλῃ οἴκαδε τοὺς σπουδαστάς. Διὰ δευτέραν φορὰν ἐν Μομπελιέ, ὁ Κόντ, ἐπιτηρούμενος ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ἀστυνομίας, ἐπεκτείνει ἐπὶ ἄλλων κλάδων τὰς μαθηματικάς, φυσικὰς καὶ χημικὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀποκτήσει, καὶ ἀκολουθεῖ τὰ μαθήματα τῆς ἰατρικῆς σχολῆς, μελετᾷ δὲ συγχρόνως τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ συγγράμματα τοῦ Ἰωσ. ντὲ Μαῖτρ καὶ τοῦ Μπονάλδ. Ἴσως ἡ διαδοχικὴ αὕτη σειρά, καθ' ἣν ἐγνώρισε τὰς ἐπιστήμας, νὰ μὴ εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν μεταγενεστέραν ταξινόμησιν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ ἀποστολή του, εἰς τὴν ὁποίαν ἤδη ἐνδομύχως πιστεύει, τὸν ὠθεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Παρισίους παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῶν γονέων του. Ἐν Παρισίοις διέρχεται κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας ἀρκετὰ δυσκόλους στιγμάς. Ἐπί τι διάστημα διανοεῖται τὸ φύγῃ διὰ τὴν Ἀμερικὴν καὶ ὁ Β. Φραγκλῖνος γίνεται τὸ ἰδεῶδές του, ἀλλὰ φίλος του τὸν ἀποτρέπει, τονίζων τὸν ὑπερβολικὰ πρακτικὸν τόνον τῆς ὅλης ἐκεῖ ζωῆς. Ἀμελεῖ νὰ λάβῃ μέρος εἰς διαγωνισμὸν ἀποφοίτων τοῦ πολυτεχνείου πρὸς

Digitized by Google

κατάληψιν δημοσίων θέσεων, γνωρίζων τὰς ἐναντίον του προκαταλήψεις τῶν σχετικῶν κύκλων· προσλαμβάνεται ὡς οἰκοδιδάσκαλος ἢ γραμματεὺς εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Καζιμὶρ Περριέ, ἀλλ' ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας. Τέλος κατορθώνει νὰ ἐπαρκῆ εἰς τὰς ἀνάγκας του παραδίδων μαθηματικά. Παλαιός του μαθητής κατέγραψε τὰς ἀναμνήσεις του ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ τῶν μετέπειτα (Souvenirs d'un inconnu sur A. Comte), ὅπου τὸν περιγράφει βραχύσωμον ἀλλ' ἐπιβλητικόν, πάντοτε καὶ ἀμέμπτως ἐνδεδυμένον μαῦρα, μὴ συνομιλοῦντα ποτὲ ἐπὶ ζητημάτων ξένων πρὸς τὸ μάθημα καὶ ἀκολουθοῦντα αὐστηρῶς προμελετημένην μέθοδον. Συνεπλήρωνε συγχρόνως τὰς ἐπιστημονικάς του μελέτας εἰς τὴν φυσιολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἱστορίαν. Τῷ 1817 συνηντήθη διὰ πρώτην φορὰν μὲ τὸν Σαὶν Σιμόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδρασις ἔμελλε νὰ εἶναι ἀποφασιστικὴ ἐπ' αὐτοῦ, μολονότι μετὰ τὴν διάστασίν των, τοῦ 1824, ὁ Κὸντ τὸν ἀπεκάλει συχνάκις ἔκφυλον, μανιακὸν κττ. Εἰς τὸν διαρκῆ καὶ γόνιμον εἰς πρωτοτύπους ἰδέας ἀλλ' ἀσύντακτον διανοητικὸν ἀναβρασμὸν τοῦ Σαὶν Σιμὸν ἐκυριάρχει πάντοτε ἡ ἔννοια καὶ ἡ φροντὶς μιᾶς συστηματικῆς πολιτικῆς, στηριζομένης ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων καὶ δυναμένης νὰ θεμελιώση τὴν πρακτικὴν ὑπερίσχυσιν τῶν βιομηχανικῶν τάξεων, καὶ ἡ συμφωνία μὲ τὸν Κὸντ ἦτο κατ' ἀρχὰς πλήρης. Οὗτος συνεργάζεται εἰς τὸν «Παραγωγόν», τὸ περιοδικὸν τοῦ Σαὶν Σιμόν, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ διδασκάλου, τὴν «Πολιτικὴν» καὶ τὸν «Ὀργανωτήν». Ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ 300 φράγκων συντάσσει ὁλόκληρον τὸν τρίτον τόμον τῆς «Βιομηχανίας» καὶ μέρος τοῦ τετάρτου. Συγχρόνως ἀπαλλάσσεται τῶν φιλελευθέρων περὶ ἰσότητος θεωριῶν του, ἀσυμβιβάστων πρὸς τὴν θετικὴν καὶ πειραματικὴν ἔρευναν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, καὶ ὑποστηρίζει τὴν ἀπόλυτον ἱστορικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν αἰτιοκρατίαν καὶ τὴν βασικὴν σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος, μελετῶν πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς θεωρίας του τὸν Ρόμπερτσον, τὸν Χιοὺμ καὶ τὸν Σμὶθ. Τῷ 1822 ὁ Κὸντ ἠθέλησε νὰ ὑπογράψῃ τὸ «Πρόγραμμα», τὸ ὁποῖον προωρίζετο νὰ ἀποτελέσῃ μέρος τῆς «Κατηχήσεως τῶν βιομηχάνων» τοῦ Σαὶν Σιμόν. Οὗτος τὸ ἐδέχθη, μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως, ἀλλὰ τὸ ἐτύπωσε μόνον εἰς 100 ἀντίτυπα. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐπαυξηθὲν ἀπετέλεσε τὸ «Σύστημα τῆς θετικῆς πολιτικῆς» καὶ ἐκυκλοφόρησεν εὐρύτερον μόνον μετὰ δύο ἔτη μὲ πρόλογον ἐπιφυλακτικώτατον τοῦ Σαὶν Σιμόν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς ὁριστικῆς των ῥήξεως, ἀλλ' ὁ Κὸντ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ ἔτη ἀκόμη νὰ συνεργάζεται εἰς τὸν «Παραγωγόν», τὸ ὄργανον τῆς σχολῆς, διευθυντὴς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Σερκλέ. Οὗτος ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ νὰ γνωρισθῇ ὁ Κὸντ μὲ τὴν Καρολίναν Μασσέν, γυναῖκα ἐλαφρῶν ἠθῶν, ἥτις ἔγινε σύζυγός του τῷ 1825. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Παραγωγὸν» τὰς «Ἀπόψεις ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων» καὶ τῷ 1826 τοὺς «Στοχασμοὺς περὶ τῆς νέας πνευματικῆς ἐξουσίας». Συγχρόνως ἐνεκαινίασε, τόσον ἐκ φιλοδοξίας ὅσον καὶ ἐξ ἐσωτερικῆς παρακινήσεως νὰ μεταδώσῃ τὰς ὡρίμους πλέον συστηματικάς του ἰδέας, τὴν «Σειρὰν μαθημάτων ἐπὶ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας», τὰ ἐναρκτήρια μαθήματα τῆς ὁποίας παρηκολούθησαν διάσημοι ἐπιστήμονες, ὡς ὁ κοσμολόγος Humboldt, ὁ βιολόγος de Blainville, ὁ φιλόσοφος d Eichtal, ὁ ἰατρὸς καὶ φρενολόγος Esquirol, ὁ Poinsot, ὁ Carnot, ὁ Dunoyer καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Τὰ μαθήματα ταῦτα εἶχον καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. ἀλλὰ διεκόπησαν μετὰ τὸ τρίτον· ὁ Κὸντ εἶχεν ὑποστῇ τὴν κρίσιν ἐκείνην τῆς ὀξείας νευροπαθείας, ἥτις τὸν ἀπεξένωσεν ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν φίλων του. Τῷ 1828 θεραπευθεὶς δίδει σειρὰν ἄρθρων εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Παρισίων» καὶ τῷ 1829 ἐπαναρχίζει τὰ μαθήματά του, μὲ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον ἐπιτυχίαν. Ἀλλ' αἱ νευρικαὶ κρίσεις ἐξακολουθοῦν κατὰ διαλείμματα καὶ καθ' ὅλον του τὸν βίον ἐπάλαισε κατ' αὐτῶν ἐντατικῶς καὶ ἀπεγνωσμένως, καταργῶν ἀπὸ τὴν τροφήν του πᾶσαν διεγερτικὴν οὐσίαν καὶ καταλήγων εἰς αὐστηρὰν ἀσκητικὴν δίαιταν. Ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1842 δημοσιεύει τοὺς 6 τόμους τῆς «Σειρᾶς μαθημάτων περὶ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας». Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι τῆς ὡρίμου καὶ ἐσκεμμένης παραγωγῆς του. Κερδίζει τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀκροατῶν του, Φουριὲ (τοῦ ἐφευρέτου τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν θερμότητος), Ναβιέ, καθηγητοῦ τοῦ πολυτεχνείου, ὡ. καὶ τοῦ Μπρουσσαὶ καὶ τοῦ Γκιζό, ὅστις μ' ὅλα ταῦτα ἀρνεῖται ὡς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας νὰ ἱδρύσῃ δι' αὐτὸν καθ' ὑπόδειξίν του εἰς τὸ πολυτεχνεῖον ἕδραν ἱστορίας τῆς θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ἀπήχησις τῶν μαθημάτων του ἐπεκτείνεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν· ὁ Μπροῦστερ δημοσιεύει ἐπαινετικὴν κριτικὴν καὶ ὁ δρ Μὶλλ τοῦ διαμηνύει ἐνθουσιώδη προσχώρησιν. Τῷ 1832 διορίζεται ἐπιμελητὴς (répétiteur) εἰς τὸ πολυτεχνεῖον, τῷ δὲ 1837 ἐξεταστής. Συγχρόνως ἐργάζεται ὡς καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ ἰδιωτικὸν ἵδρυμα Λαβίλ. Ἐκτὸς τῶν μαθημάτων του εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἀθηναίου, ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1832 δωρεὰν λαϊκὰ μαθήματα ἀστρονομίας εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ τρίτου διαμερίσματος τῶν Παρισίων καὶ τὰ ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ 1848. Πᾶσα ἀπόπειρα ὅμως νὰ καταλάβῃ ἀνωτέραν θέσιν, εἴτε εἰς τὸ πολυτεχνεῖον, εἴτε εἰς τὴν ἀκαδημίαν, εἴτε εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας, ἀποτυγχάνει.

Τῷ 1842 χάνει πάσας τὰς βιοποριστικάς του ἀσχολίας συνεπείᾳ προσβλητικῆς φράσεως ἐναντίον τοῦ καθηγητοῦ Ἀραγκό, συμπεριληφθείσης εἰς τὸν ΣΤ' τόμον τῆς «Σειρᾶς μαθημάτων», ἕνεκα τῆς ὁποίας περιπλέκεται εἰς δαπανηρὰν δίκην πρὸς τὸν ἐκδότην του· καὶ τὴν δίκην μὲν κερδίζει, ἀλλὰ μένει ἄνευ πόρου ζωῆς, ἐπιβαρυνόμενος καὶ μὲ τὴν διατροφὴν τῆς συζύγου του, ἀφ' ἧς διεζεύχθη τῷ 1842, κατόπιν πολυμήνου ἀπουσίας της ἐκ τῆς ἑστίας. Ὁ Στ. Μίλλ, γνωρίζων τὰς οἰκονομικάς του δυσχερείας, μολονότι καὶ ὁ ἴδιος δὲν εὑρίσκετο εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν, προσεφέρθη νὰ τὸν βοηθήσῃ. Διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Γκρότε, τοῦ Ραίνκς Κώρρυ καὶ τοῦ Μολεσγουόρθ τοῦ ἐστάλη ποσὸν διακοσίων τεσσαράκοντα περίπου ἀγγλικῶν λιρῶν, ἀλλ' ὁ Κὸντ τὸ ἐθεώρησεν ὡς ἐτησίαν συνδρομὴν καὶ τὸ ἀπήτησεν ἐκ νέου τὸ ἑπόμενον ἔτος, κατὰ τρόπον, ὅστις ἐψύχρανε τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν Μίλλ. Ἀργότερον, διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Λιττρέ, ἔγιναν πολλαὶ ἔγγραφαὶ καὶ τὸ ἐτήσιον ἐπίδομά του ἀνῆλθε καὶ πάλιν εἰς διακοσίας λίρας, ὅταν δὲ ἠπειλεῖτο νὰ κατέλθῃ πολὺ κάτω τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ, ὁ Λιττρὲ ἐδημοσίευσεν ἔκκλησιν, ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὁποίας διήγαγεν ὁ Κὸντ ἐν σχετικῇ ἀνέσει τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του καὶ ἐξετύπωσε τὰ βιβλία του. Ἀπέθανε τῷ 1857 ἐκ καρκίνου, τελείως ἀπομονωμένος. Τὸν οἶκόν του ἐν τῇ ὁδῷ Mr-le-Prince ἐκληροδότησεν ὡς ἕδραν εἰς τὴν θετικὴν ἑταιρείαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἱδρύσει ἀπὸ τοῦ 1848. Ἀποφασιστικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν τελευταίων ἐκδηλώσεων τῆς φιλοσοφίας του ἔσχεν ἡ αἰσθηματικὴ γνωριμία του μὲ ὡραίαν καὶ νέαν γυναῖκα, τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος εἶχεν ἐξορισθῆ διὰ βίου εἰς ἀποικίαν τινὰ τῆς Γαλλίας, κατάδικος εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα. Ἡ Κλοτίλδη ντὲ Βῶ, τῆς ὁποίας ἄλλοι μὲν σύγχρονοι ἐκθειάζουν τὴν ἐξαιρετικὴν ψυχικὴν λεπτότητα καὶ ὑψηλὴν διάνοιαν, ἐνῷ ἄλλοι τὴν χαρακτηρίζουν ὡς τελείως κοινότοπον τύπον, ὑπῆρξε σταθμὸς εἰς τὴν ζωήν του. Ἀλλ' ὁ πρόωρος θάνατός της ἐκ φυματιάσεως, μόνον ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος μετὰ τὴν γνωριμίαν των, ἔδωσε νέαν τροπὴν εἰς τὴν διανοητικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Κόντ. Αἱ θεωρίαι του ἀνήχθησαν εἰς ὑψηλὰ θρησκευτικὰ δόγματα, αἱ ἀφῃρημέναι ἔννοιαι τοῦ συστήματός του ἔλαβον θεολογικὴν ὑπόστασιν ὑπερφυσικῶν ὄντων, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐκδηλώσεις τῶν προσωπικῶν του ἀνεφίκτων πλέον ἐπιθυμιῶν καὶ ἰδανικῶν καθιερώνοντο ὡς σύμβολα γενικωτέρας ἀνθρωπίνης μεταφυσικῆς ἀνάγκης. Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἑρμηνεύονται μὲν ἐκ τῆς ἀτομικῆς του ψυχολογικῆς ἱστορίας, δὲν παύουν ὅμως ν' ἀποτελοῦν φυσικὴν συνέπειαν τῆς συστηματικῆς του πνευματικῆς ἐξελίξεως.

Ὁ Κὸντ δὲν κατήρτισε κυρίως εἰπεῖν ἴδιον σύστημα φιλοσοφίας, ἐφ' ὅσον τὰ θεμελιώδη προβλήματα δὲν τὸν ἀπησχόλησαν εἰμὴ παρεμπιπτόντως καὶ ὡς συνέπειαι τῶν ἐπὶ ὡρισμένων μόνον σημείων πρωτοτύπως διαμορφωμένων γνωμῶν του. Καὶ ἂν μὲν τὰ προβλήματα ταῦτα εἶχον ἤδη ὑπερνικηθῆ ὑπὸ τῆς φιλοσοφικῆς συνειδήσεως τῆς ἐποχῆς του, τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἠγνόησε θ' ἀπετέλει τὴν ταχυτέραν ὁδὸν τῆς προόδου· ἀλλὰ προβλήματά τινα, ὡς τὸ γνωσιολικὸν καὶ τὸ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἠθικοῦ παραγγέλματος, εἶναι συνυφασμένα πρὸς αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ὁ Κὸντ τὰ παρεῖδεν, ὄχι διότι τοῦ ἔλειπεν ἡ φιλοσοφικὴ προπαιδεία, ὅπως ὑποστηρίζουν πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ διότι ἀπερροφήθη ἐνωρίτατα ἀπὸ ἓν κεντρικὸν δι' αὐτὸν ζήτημα, τὸ τῆς ὀργανώσεως μιᾶς κοινωνίας, ἥτις νὰ διέπεται ὑπὸ ἀρχῶν λογικῶν, θετικῶν καὶ συμφώνων πρὸς τὰ πορίσματα τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν. Αἱ ἐπιστῆμαι αὗται, τὰς ὁποίας ἠγάπησε καὶ ἐμελέτησεν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, δὲν εἶχον εἰσέτι, κατὰ τὴν γνώμην του, νοηθῆ ὅλαι μαζὶ ἀπὸ μίαν συνθετικὴν σύλληψιν. Διὰ τοῦτο ἡ σχετική των πρὸς ἀλλήλας ἀξία καὶ θέσις, ὡς καὶ ἡ φυσική των ἀκολουθία παρέμενεν ἀνεξέταστος καὶ καμμία ὁδηγητήριος ἀρχὴ δὲν εἶχε βοηθήσει εἰς τὴν ταξινόμησιν καὶ πλήρη κατανόησίν των. Ἂν τὰ πορίσματά των τοῦ εἶναι γνωστὰ καὶ οἰκεῖα, αἱ νοητικαί των ὅμως προϋποθέσεις, αἱ γνωστικαὶ βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται καὶ ἡ δικαίωσίς των ὡς μέσων κατακτήσεως τῆς ἀληθείας, εἶναι διὰ τὸν Κὸντ ἀναμφισβήτητα καὶ δὲν ἐσκέφθη ποτὲ νὰ τὰ συζητήσῃ. Δὲν ὑποστηρίζει κἂν ἐκπεφρασμένως ὅτι πᾶν ὅ,τι μᾶς λέγει ἡ ἐπιστήμη εἶναι ὀρθόν, διότι δὲν φαντάζεται ἄλλο εἶδος ἀληθείας καὶ ὀρθότητος. Κατὰ τὴν ταξινόμησιν ὅμως τῶν πορισμάτων τῶν ἐπιστημῶν προσκόπτει ἐξ ἀνάγκης εἰς γνωσιολογικὰ προβλήματα καὶ τὰ λύει ἴσως κατὰ πρόχειρον κάποτε τρόπον, ἀλλὰ πάντοτε ἐν συνεπείᾳ πρὸς τὴν ὅλην διανοητικήν του στάσιν καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιστημῶν. Δυνάμεθα ὅθεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ γνωσιολογία τοῦ Κὸντ εἶναι ἐποικοδόμημα προστεθὲν ἐκ τῶν ὑστέρων ἵνα δώσῃ ἰσορροπίαν καὶ βαρύτητα εἰς τὴν πυραμίδα τῶν ἐπιστημῶν, ὅπου αἱ προϋποθέσεις, τῶν ὁποίων ἄλλως ἔχει πλήρη συνείδησιν, εἶναι ἀφελεῖς ὡς αἱ τοῦ κοινοῦ νοῦ.

Ἀλλ' ἂν ὁ κοντισμὸς δὲν εἶναι γνωσιολογικὸν σύστημα, εἶναι μία γενικὴ διανοητικὴ θέσις ἀπέναντι τῶν ἐκπλήξεων τῆς ἐπιστήμης ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ πνευματικοῦ μας παρελθόντος ἀφ' ἑτέρου, τὸ ὁποῖον διστάζομεν καὶ ν' ἀπορρίψωμεν ἐντελῶς, διότι τὸ σεβόμεθα πολύ, καὶ νὰ παραδεχθῶμεν αὐτούσιον, διότι θὰ ἦτο ὡς ἂν ἠρνούμεθα τὸν ἑαυτόν μας. Ὁ Κὸντ εἶναι τὸ καλύτερον σύμβολον τῆς ἀφυπνιζομένης συνειδήσεως τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅστις ἀναμετρεῖ μετὰ χαρωπῆς ἀφελείας τὰ νέα στάδια δράσεως, τὰ ὁποῖα τοῦ ἤνοιξαν αἱ νέαι δυνάμεις, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ βιομηχανία. Ἀπογοητευμένος συγχρόνως ἐξ ἴσου ἀπὸ τὰς ἐμπράκτως ὡς κενὰς ἀποδειχθείσας θεωρίας τῆς ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ὄχλου, ὡς καὶ ἀπὸ τὰς ῥωμαντικὰς ἐξάψεις ὑπὲρ τοῦ θείου δικαίου τῶν βασιλέων, ἀναζητεῖ εἰς τὰς δυνάμεις ταύτας τὴν ἀρχήν, ἥτις θὰ τὸν κυβερνήσῃ. Ἡ στάσις τῆς ἐπιστήμης ἀπέναντι τῶν γεγονότων εἶναι θετικὴ καὶ τὴν διακρίνουν δύο χαρακτηριστικά: εἶναι πραγματικὴ καὶ χρήσιμος, εἶναι ὁ κοινὸς νοῦς γενικευμένος καὶ συστηματοποιημένος. Τὴν χαρακτηρίζει ἐπίσης ἀκρίβεια καὶ βεβαιότης. Δὲν ἀνατρέχει εἰς τὰς αἰτίας, οὔτε εἰς τὰς κεκρυμμένας οὐσίας ἢ ἰδιότητας τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ διαπιστώσῃ μεταξὺ τῶν φαινομένων κανονικὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας ὀνομάζει νόμους. Τὰ φαινόμενα δὲν εἶναι διὰ τὸν Κὸντ ἔννοια σχετικὴ πρὸς τὴν νοητικὴν ἀντιληπτικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ κάτι ἀπόλυτον μὲν καθ' ἑαυτό, σχετικὸν δὲ μόνον πρὸς ἄλλα φαινόμενα. Οἱ νόμοι οἱ διέποντες τὰ φαινόμενα εἶναι κυρίως δύο εἰδῶν: νόμοι ὁμοιότητος ἢ στατικοὶ καὶ νόμοι διαδοχῆς ἢ δυναμικοί. Ἡ διάκρισις στατικὸς-δυναμικὸς εἶναι συνήθης παρὰ τῷ Κόντ, τὴν ἐφαρμόζει δὲ ἰδίως εἰς τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Ἔχει τὸ δικαίωμα ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὅλοι οἱ φυσικοὶ νόμοι ἀνάγονται διὰ καταλλήλου χειρισμοῦ εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἢ καὶ εἰς ἕνα μόνον, ἐκ τοῦ ὁποίου κατόπιν ἀπαγωγικῶς δυνάμεθα νὰ τοὺς ἐξαγάγωμεν ὅλους. Τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο μεταφυσικὴ ἀναξία τοῦ θετικισμοῦ ἐκ τῶν προτέρων. Ἡ τάσις πρὸς ἁπλοποίησιν εἶναι δικαιολογημένη μέχρις ὡρισμένου σημείου, ἀλλ' ἡ σειρὰ τῶν ἐπιστημῶν δεικνύει ὅτι κάποτε φθάνομεν εἰς σημεῖον, ὅπου αἱ διάφοροι ἀρχαὶ δὲν ἀνάγονται πλέον εἰς ἀλλήλας. Ἡ σειρὰ αὕτη τῶν ἐπιστημῶν δὲν εἶναι αὐθαίρετος, ἀλλ' ἐπιβεβλημένη ἐκ τῆς φύσεως. Εἶναι φυσικὸν νὰ λάβωμεν ὡς ἀφετηρίαν τὴν σκέψιν ὅτι οἱ γενικώτεροι νόμοι, οἱ συναντώμενοι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν φαινομένων, εἶναι καὶ οἱ ἁπλούστεροι καὶ εἶναι φυσικὸν ἐπίσης ἡ ἐπιστήμη νὰ ἐξεκίνησεν ἀπὸ αὐτούς. Ἐδῶ ὁ Κὸντ περιπίπτει ὁ ἴδιος εἰς τὴν μεταφυσικὴν σύγχυσιν τῆς πραγματικότητος πρὸς τὴν διάνοιαν, ἥτις τὴν ἀντιλαμβάνεται, ἢ μᾶλλον φαντάζεται τὴν γνῶσιν ὡς πιστὸν ἀποτύπωμα τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος καὶ λησμονεῖ ὅτι κατηγόρημα ὡς τοῦ ἁπλοῦ ἢ τοῦ πολυπλόκου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰμὴ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξετάζουσαν διάνοιαν καὶ ὄχι εἰς τὰ πράγματα καθ' ἑαυτά. Οἱ γενικώτεροι ὅμως καὶ οἱ ἁπλούστεροι νόμοι εἶναι οἱ μαθηματικοὶ καὶ αὐτοὶ ἐκτείνονται ἐπὶ τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν φαινομένων. Ἀλλὰ τὰ μαθηματικὰ δὲν εἶναι ἡ ἀνωτέρα καὶ τελειοτέρα ἐπιστήμη, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἁπλότητός της, σύμφωνα μὲ τὴν τρέχουσαν γνώμην τῶν πλείστων φιλοσόφων· ἀπεναντίας εἶναι μὲν ἡ βάσις πάσης ἄλλης, ἀλλ' ἕνεκα τούτου καὶ ἡ ἁπλουστέρα καὶ μᾶλλον πρωτόγονος. Διὰ τοῦτο ἀναπτύσσεται πρώτη καὶ ἡ μέθοδός της εἶναι ἡ ἁπλουστέρα πασῶν· εἶναι ὁ καθαρὸς πάσης πρὸς τὴν ἐμπειρίαν ἀναμίξεως συλλογισμός. Μετὰ τὰ μαθηματικὰ ἔρχεται ἡ ἀστρονομία, τῆς ὁποίας τὰ φαινόμενα, ἐκτὸς τῶν μαθηματικῶν νόμων, ἐμφανίζουν καὶ ἄλλας ἰδιότητας, ὡς π. χ. τὴν βαρύτητα καὶ τὸν ὄγκον. Ἡ μέθοδος εἶναι ἀκόμη ἁπλῆ παρατήρησις ὑπὸ περιωρισμένους ὅρους καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὸ πείραμα, τὸ ὁποῖον κυριαρχεῖ εἰς τὴν φυσικήν. Ἡ διαφορὰ ταύτης ἀπὸ τὴν χημείαν εἶναι ὀλίγον δύσκολον νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς καὶ ὁ Κὸντ τῆς ἀφιερώνει ὁλοκλήρους σελίδας. Τὴν εὑρίσκει τέλος ἀπὸ δύο χαρακτηριστικά, τὴν ἐσωτερικὴν ἀλλοίωσιν τῶν σωμάτων εἰς τὴν χημείαν καὶ τὴν εἰδικότητα τῶν χημικῶν νόμων ἀπέναντι τῆς γενικότητος τῶν φυσικῶν. Ἡ τελευταία αὕτη διάκρισις μᾶς φαίνεται σήμερον ὀλίγον βεβιασμένη, διότι καὶ ὁ χημικὸς ἐξετάζων τὰς ἀντιδράσεις καὶ τὴν σύστασιν ἑνὸς σώματος προσπαθεῖ νὰ τὰ συσχετίσῃ μὲ γενικώτερα φαινόμενα καὶ ὁ φυσικὸς εἶναι κατ' ἀνάγκην περιωρισμένος εἰς τὰ σώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζουν τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν φαινόμενον. Καὶ ἡ εἰδικὴ μέθοδος, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει ὁ Κὸντ εἰς τὴν χημείαν, ἡ συστηματικὴ καὶ τεχνητὴ κατὰ βαθμὸν ὀνομασία οὔτε προσιδιάζει εἰς αὐτὴν οὔτε

Digitized by Google

εἶναι μέσον ἐρεύνης. Εἰς ἀνώτερον βαθμὸν πολυπλοκότητος μετὰ τὴν χημείαν ἔρχεται ἡ βιολογία, ἡ ἐξέτασις τῶν ξένων ὀργανισμῶν· ἐδῶ εἰσάγεται εἰδικὴ μέθοδος, ἥτις εἶναι ἡ σύγκρισις, καὶ νέα ἀρχὴ ἐρεύνης, ἡ ἰδέα ἢ ὁ σκοπὸς τοῦ συνόλου, τὸ ὁποῖον προηγεῖται τῶν μερῶν του. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξετασθῇ ἓν ὄργανον ἢ μέλος ὀργανισμοῦ χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ λειτουργία καὶ ἡ σχετικὴ θέσις του ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ συνόλου. Ὁ Κὸντ ἀρνεῖται ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι τελολογική. Καὶ ἄλλας τοιαύτας εἰσάγει εἰς τὴν ἕκτην καὶ τελευταίαν καὶ ἀνωτάτην ἐπιστήμην, τὴν μόνην ἥτις δὲν ἔχει λάβει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του μορφὴν συστηματικήν, τὴν κοινωνιολογίαν. Τὸν ὅρον τοῦτον ἐδημιούργησεν ὁ ἴδιος ὁ Κὸντ καὶ ἐπεκράτησε μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας· τὴν ὀνομάζει ἐπίσης κοινωνικὴν φυσικήν. Ὁ εἰδικὸς χαρακτὴρ τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἐξετάζει, εἶναι ἡ διαδοχικὴ ἐπενέργεια τῶν γενεῶν ἐπ' ἀλλήλας καὶ ἡ ἰδιαιτέρα μέθοδος, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζει, εἶναι ἡ τῆς ἱστορικῆς συγκρίσεως, ἡ ὁποία δεικνύει τὰ διάφορα στάδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διῆλθεν ἡ ἀνθρωπότης, τὴν προέλευσιν τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὸ ἀναγκαστικὸν τέρμα τῆς πορείας. 'Αλλ', ὡς παρετηρήθη, λείπει ἀπὸ τὴν κοινωνιολογικὴν θεωρίαν τοῦ Κὸντ τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα πασῶν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν: ἡ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν νόμων ἐπ' ἄπειρον ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους εἰς τὰ ἴδια φαινόμενα· ἡ ἐξέλιξις δὲν ἐπιστρέφει πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν πλέον τὰς προγόνους καταστάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων νὰ ἐφαρμόζωνται ἐξ ἀρχῆς οἱ νόμοι τῆς ἀναγκαστικῆς διαδοχῆς· ἡ κοινωνιολογία εἶναι ἡ ἐξέτασις τῆς κατὰ λόγον ἐξελίξεως ὄχι πολλῶν ἀντιτύπων τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ἀλλ' ἑνὸς μεγάλου συνόλου, ἑνὸς τεραστίου ὀργανισμοῦ, τῆς ἀνθρωπότητος· οὕτω μεταβαίνομεν ἀσυναισθήτως ἀπὸ τῆς κοινωνιολογίας εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας· καὶ πράγματι ὁ Κὸντ ταλαντεύεται διαρκῶς μεταξὺ τῶν δύο τούτων μαθήσεων, εἶναι δὲ δύσκολον ἑκάστοτε νὰ διακρίνῃ τις εἰς ποίαν ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ κατατάξῃ ὡρισμένας ἐκδηλώσεις του. Ἂν ὅμως ἡ κοινωνία ἢ ἡ ἀνθρωπότης ὡς σύνολον διανύῃ ἅπαξ διὰ παντὸς ἕκαστον ἐκ τῶν σταδίων τῆς ἐξελίξεώς της διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτό, ἡ αὐτὴ ἀναγκαστικὴ διαδοχὴ παρατηρεῖται εἰς ἕκαστον τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων της, ὡς καὶ εἰς ἕκαστον τῶν μελῶν της. Κάθε ἄνθρωπος δηλαδή, ὡς καὶ κάθε κοινωνικὴ ὀργάνωσις καὶ ἐκδήλωσις (πολιτειακὸν καθεστώς, ἐπιστήμη τέχνη), διανύει τὰ στάδια ταῦτα, καὶ τὴν μηχανικὴν ἐπανάληψιν τοῦ αὐτοῦ φαινομένου ἀντικαθιστᾷ ἡ ἀναλογικὴ ἐμφάνισις παρομοίων φαινομένων εἰς τὸ σύνολον καὶ τὰ μέλη του. Ὁ Κὸντ ἀνακαλύπτει οὕτως εἰς τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τὸν ὀντογενετικὸν νόμον, ὅστις κατέστη μετὰ τὸν Δαρβῖνον μία τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς βιολογίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος καταστᾶσα ταξινόμησις τῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὸν Κόντ. Ἑκάστη ἐπιστήμη χρειάζεται ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν αὐτῆς τὴν προηγουμένην κατὰ γενικότητα καὶ ἁπλότητα, ἀλλὰ ἑκάστη προσθέτει καὶ νέον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ συναχθῇ ἐκ τῆς προηγουμένης. Ἡ προϋπόθεσις τῆς ἀπολύτου ἑνότητος εἶναι μεταφυσικὸν αἴτημα, τὸ ὁποῖον δὲν χρειάζεται νὰ σεβασθῇ ἡ θετικὴ φιλοσοφία. Ἑκάστη ἐπίσης μεταχειρίζεται τὰς μεθόδους τῆς προηγουμένης, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἰδίαν μέθοδον, ἀνάλογον πρὸς τὰ πραγματικὰ νέα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐξετάζει. Ὁ Κὸντ εἶναι πεπεισμένος, ὅτι ἡ πραγματικὴ συνεξάρτησις τῶν ἐπιστημῶν δὲν δύναται ἢ νὰ προέρχηται ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως τῶν ἀντιστοίχων φαινομένων· θεωρεῖ ἐπίσης ἐκ τῶν προτέρων αὐτονόητον, ὅτι τὰ γενικώτερα φαινόμενα, τὰ ἐξαρτώμενα ὀλιγώτερον ἐξ ἄλλων, εἶναι καὶ τὰ ἁπλούστερα καὶ ὅτι ὄχι μόνον εἶναι φυσικὸν νὰ ἀρχίζωμεν ἡμεῖς ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑπέπεσαν πρῶτα εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀνθρωπότητος. 'Εκτὸς τούτων αἱ ἐπιστῆμαι διαιροῦνται εἰς ἀφῃρημένας ἢ γενικάς, καὶ συγκεκριμένας ἢ εἰδικάς, περιγραφικάς. Ὁ Κὸντ ἐξετάζει μόνον τὰς πρώτας, διὰ τοῦτο λείπει ἀπὸ τὴν σειρὰν π. χ. ἡ ψυχολογία, ἥτις εἶναι μέρος τῆς βιολογίας, ἡ γεωμετρία καὶ ἡ μηχανική, αἵτινες εἶναι εἰδικότητες τῶν μαθηματικῶν, ἡ ἠθική, συγκεκριμένη ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνιολογίας κ. ἄ.

Ὁ Κὸντ ἀνέστρεψε τὴν παραδεδομένην πυραμίδα τῶν ἐπιστημῶν. Ἂν ἡ βάσις εἶναι καὶ ἐδῶ τὰ μαθηματικά, ἐξέπεσαν ὅμως ἀπὸ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἀνωτάτης ἐπιστήμης· ἀνώτερον εἶναι τὸ σύνθετον καὶ ὄχι τὸ ἁπλοῦν· ὁ ρόλος τῶν μαθηματικῶν νόμων ἐλαττώνεται καθ' ὅσον ἀνερχόμεθα τὴν κλίμακα, καὶ ἡ κοινωνικὴ ζωή, τὸ πολυπλοκώτερον ὅλων τῶν φαινομένων, προϋποθέτει μὲν ὅλα τὰ ἄλλα, ἀλλὰ προσθέτει εἰς αὐτὰ νέον δημιουργικὸν στοιχεῖον καὶ δὲν τὰ μεταχειρίζεται ἢ ὡς μέσα διὰ τὴν πληρεστέραν κατανόησιν καὶ τὸν τελειότερον κατατοπισμόν της εἰς τὸ φυσικὸν περιβάλλον· ἀνυψώνεται οὕτως εἰς σκοπὸν γενικώτερον καὶ τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἐπιστήμης (καὶ εἴδομεν ὅτι ὁ Κὸντ συγχέει τὰ δύο ταῦτα πολλάκις) ἡ πληρότης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ὡρισμένου τέλους πρὸς τὸ ὁποῖον βαίνει ἡ ἀνθρωπότης.

Ἡ ταξινόμησις τῶν ἐπιστημῶν εὗρε πολλοὺς ἐπικριτάς, ἐκτὸς τῶν ἐπὶ μέρους ἀντιρρήσεων, ὡς π. χ. τοῦ παραλόγου τῆς ὑποστηρίξεως ὅτι ἡ χημεία προϋποθέτει τὴν ἀστρονομίαν, ἀρνεῖται ἡ θεωρία αὕτη ὅτι καὶ αἱ ἀνώτεραι ἢ πολυπλοκώτεραι ἐπιστῆμαι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῶν ἁπλουστέρων· ἐν τούτοις τὸ φαινόμενον τοῦτο συναντᾶται διαρκῶς. 'Εξ ἄλλου δὲν ἀποδεικνύεται ἀληθὲς ὅτι ἡ σημασία τῶν μαθηματικῶν νόμων ἐλαττοῦται, διότι ἡ θεωρία τῶν πιθανοτήτων καταλαμβάνει ὁσημέραι σπουδαιοτέραν θέσιν εἰς τὰ βιολογικὰ φαινόμενα (στατιστική, κληρονομικότης κτλ.). Ἤδη οἱ σύγχρονοι τοῦ Κὸντ φιλόσοφοι (δρ Μὶλλ κ. ἄ.), τοῦ ἐπέρριψαν δικαίως ὅτι αἱ πλεῖσται ἐκ τῶν ἐπιστημῶν προάγονται συγχρόνως καὶ αἱ ἀνακαλύψεις τῆς μιᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ δημιουργήσουν ἀπήχησιν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἄλλης. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ταξινόμησις αὕτη εἶναι θεωρητικὸν ἐκ τῶν προτέρων κατασκεύασμα, ὁρμώμενον ἐκ προϋποθέσεων ξένων πρὸς τὴν ἁπλῶς διανοητικήν των ἐργασίαν· τοῦτο δὲ ἤγαγε τὸν Κὸντ εἰς προβλέψεις ἐπικινδύνως στενάς, αἱ ὁποῖαι μετ' ὀλίγον ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμέναι ἐκ τῶν πραγμάτων. Ὑποστηρίζει π. χ. ὅτι ποτὲ χημικὰ φαινόμενα δὲν θὰ ἔχουν θέσιν εἰς τὴν ἀστρονομίαν, ἥτις ἀσχολεῖται μόνον μὲ τὰς γενικωτάτας ἰδιότητας τῶν σωμάτων, βάρος, ὄγκον, κίνησιν κλπ. ἐνῷ ἡ φασματικὴ ἀνάλυσις καθορίζει σήμερον τὴν χημικὴν σύστασιν τῶν ἀστέρων.

Ποία εἶναι ὅμως ἡ θέσις τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν σειρὰν ταύτην τῶν ἐπιστημῶν ἢ ἀπέναντί της; Οὐδαμοῦ συνηντήσαμεν τὴν λογικήν, τὴν γνωσιολογίαν ἢ τὴν μεταφυσικήν. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν, εἶναι φυσικὸν ὁ Κὸντ νὰ τὴν ἀποκλείῃ ὡς μάθησιν· ἡ δὲ λογικὴ καὶ ἡ γνωσιολογία περιλαμβάνονται μᾶλλον δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ εἰς ὅλα τὰ ἔργα του. Καθ' ὅσον ὅμως ἐπροχώρει εἰς τὴν θεωρητικὴν κατάκτησιν τῶν πορισμάτων ὅλων τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς του, ἔβλεπεν ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν καθίστατο ἀδύνατον νὰ συνεννοηθῇ μετὰ πλείστων εἰδικῶν σοφῶν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠσχολεῖτο ἀκριβῶς μὲ τὸ ἰδικόν του θέμα, ὅπερ ἦτο ἡ προσαρμογὴ πρὸς ἀλλήλας τῶν θεωριῶν τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν καὶ ἡ ὑπαγωγὴ αὐτῶν ὑπὸ γενικωτάτας ἀρχάς. Οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, ἀπερροφημένοι ἕκαστος εἰς τὰ ἰδιαίτερά του προβλήματα, ἦτο ἀδύνατον νὰ συλλάβουν ὡς σύνολον τὴν θέσιν τῆς συγχρόνου των ἐπιστήμης· ἡ κατανομὴ τῆς ἐργασίας, ὁλονὲν προοδεύουσα, κατέληγεν εἰς κατάτμησιν καὶ διασκορπισμὸν τῶν γνώσεων. Ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ τούτου ἀποτελέσματος μιᾶς ἀρχῆς ἐξαιρετικῶς χρησίμου εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον δὲν εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ εἰς πρωτογόνους συνθετικὰς καταστάσεις, ὅπερ ἄλλωστε θὰ ἦτο ἀδύνατον· ἀρκεῖ ἁπλούστατα νὰ συστήσωμεν μίαν εἰδικότητα ἐπὶ πλέον, καὶ αὕτη θὰ εἶναι ἡ μελέτη ἀκριβῶς τῶν γενικοτήτων τῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν πάσης ἄλλης ἐπιστήμης, τῶν πρώτων ἀρχῶν αἵτινες ἀποτελοῦν μὲν τὴν βάσιν τῶν ἄλλων διανοητικῶν συνδυασμῶν, δὲν προϋποθέτουν δὲ οὐδὲν ἄλλο προηγούμενον νοητικὸν σύστημα. Οὕτως ὁ ὅρος *θετικὴ φιλοσοφία*, ὅστις ἐσήμαινεν ἀρχικῶς διὰ τὸν Κὸντ ὡρισμένην διανοητικὴν θέσιν, ἔφθασε μετ' ὀλίγον νὰ σημαίνῃ τὸ σύνολον τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ θεωριῶν καὶ κατέληξε νὰ εἶναι ἑβδόμη αὐτὴ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Λιτρὲ ἡ «πρώτη ἐπιστήμη» (κατὰ τὸν ὅρον τοῦ Βάκωνος, τὸν ὁποῖον συχνὰ ἐπαναλαμβάνει ὁ Κόντ), εἰδίκευσις εἰς τὰς γενικότητας, ἥτις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀργανωθῇ, εἰμὴ ἀφοῦ αἱ ἄλλαι μαθήσεις λάβουν τὴν τελικήν των μορφήν. Τὰς τρεῖς αὐτὰς σημασίας ἀπηχοῦν ἐναλλὰξ οἱ διάφοροι ὁρισμοὶ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ἢ τοῦ θετικισμοῦ, τὸν ὁποῖον συχνάκις ἀποκαλεῖ διανοητικὴν κατάστασιν (régime intellectuel). Ἡ θετικὴ φιλοσοφία, λέγει π. χ. κάπου, εἶναι ὁ εἰδικὸς ἐκεῖνος τρόπος τοῦ φιλοσοφεῖν, ὅστις συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίζῃ τὰς θεωρίας, ὡς ἂν εἶχον σκοπὸν τὴν συναρμολόγησιν τῶν παρατηρουμένων φαινομένων. Τὸ εἰδικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς νέας φιλοσοφίας, λέγει ἀλλοῦ, εἶναι ἡ καθολικότης της. Ἡ θετικὴ παρόρμησις μᾶς κάμνει ν' ἀναγνωρίζωμεν παντοῦ τὴν προτεραιότητα τοῦ αἰσθήματος ἀπέναντι τῆς λογικῆς καὶ τῆς πράξεως (διότι πᾶσα, ἔστω θεωρητική, ἔρευνα ἔχει ὡς κίνητρον μίαν ἐπιθυμίαν). Εἶναι φιλοσοφία ἀναγκαία, γενικαὶ ἀπόψεις καὶ ὀργανωτικαὶ ἀρχαί. Τὴν ὁρίζει ἐπίσης ἀρνητικῶς: Δὲν εἶναι ἀθεϊσμός, ὅστις εἶναι μεταφυσικὴ καὶ δογματικὴ στάσις ἀπέναντι προβλήματος, τὸ ὁποῖον ὁ θετικισμὸς δὲν θέτει· δὲν εἶναι οὔτε ὑλισμός, ἀφοῦ οὗτος ἀνάγει τὰ ἀνώτερα φαινόμενα εἰς τὰ κατώτερα· δὲν εἶναι ἀκόμη οὔτε μοιρολατρεία, διότι δὲν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ πορεία τῶν πραγμάτων εἶναι ἀμετάβλητος· οὔτε εἶναι αἰσιοδοξία. 'Αλλ' εἶναι ἡ ἀποδεδειγμένη θρησκεία. Τέλος ὁ θετικισμὸς ἔχει καθαρῶς πρακτικόν, σχεδὸν πολιτικὸν σκοπόν, ὅστις εἶναι: νὰ παράσχῃ εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων σύστημα θετικῶν πεποιθήσεων, αἵτινες ν' ἀποτελοῦν τὴν ἑνότητα τῆς κοινωνικῆς διανοήσεως· νὰ προσδώσῃ εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις σύνολον συντεταγμένων κανόνων, βασιζομένων ἐπὶ τῆς πίστεως, καὶ νὰ παράσχῃ εἰς τὸν πολιτικὸν ὀργανισμὸν μίαν βάσιν γενικῶς παραδεκτήν, ἥτις ν' ἀντιστοιχῇ εἰς τὰς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς ἐπιθυμίας. Εἶναι φανερὸν ὅτι τοιοῦτο πρόγραμμα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρίσκῃ τὴν δικαίωσίν του ἐπὶ καθαρῶς θεωρητικῶν ἀρχῶν καὶ προϋποθέσεων, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον αὐτό, καθωρισμένον ἐκ τῶν προτέρων εἴτε ἐξ ὑπερλογικῶν ἀναγκῶν, εἴτε ἐκ νεανικῶν ἐπιδράσεων (Σαὶν Σιμὸν) προκαθορίζει τὸ πρόγραμμα τῶν θεωρητικῶν ἐρευνῶν, τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ εἴδους των, καὶ τὰς μεταχειρίζεται ὡς μέσα πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν του. Καὶ πράγματι οὐδαμοῦ ἀποδεικνύει ὁ Κὸντ τὸν θετικισμὸν δι' ἄλλων ἀξιωμάτων ἢ διὰ συλλογισμῶν, ἀλλ' ὑποστηρίζει πολλάκις ὅτι ἀρκεῖ ν' ἀκούσῃ τις ἐκφερομένην τὴν ἀρχὴν τοῦ θετικισμοῦ διὰ νὰ τὴν παραδεχθῇ. Ἡ μόνη δικαίωσίς της, τὴν ὁποίαν ἐκθέτει λεπτομερῶς καὶ κατ' ἐπανάληψιν, εἶναι ἡ ἱστορική. Καὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν ἐπιστημῶν τὴν δικαιολογοῦν ὄχι τόσον αἱ κάπως ἀφελεῖς γνωσιολογικαὶ διαπιστώσεις περὶ ἁπλοῦ καὶ συνθέτου, γενικοῦ καὶ ἐπὶ μέρους κτλ., ὅσον ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις, ἢ μᾶλλον ἡ ἱστορία διατυπουμένη καὶ ἑρμηνευομένη οὕτως, ὥστε νὰ συμφωνῇ πρὸς τὸ κοινωνιολογικὸν τέλος, τὸ ὁποῖον θέτει ὁ Κόντ.

'Εδῶ συναντῶμεν τὴν δευτέραν σημαντικὴν συμβολὴν τοῦ Κὸντ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, τὸν νόμον τῶν τριῶν καταστάσεων, ὅστις ἰσχύει διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει, διὰ κάθε ἀτομικὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν καὶ διὰ κάθε ἐπιστήμην. Ἡ πρώτη περίοδος, τὴν ὁποίαν διατρέχει ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἡ θεολογική, καθ' ἣν ὁ κόσμος διοικεῖται ὑπὸ προσωποποιημένων δυνάμεων, ὑπὸ ἀτομικῶν βουλήσεων ἑδρευουσῶν εἰς κάθε πρᾶγμα. 'Αντίστοιχον πρὸς τὴν κατάστασιν ταύτην πολιτειακὸν καθεστὼς εἶναι ἡ στρατιωτικὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐξηγεῖ τὰ φαινόμενα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, διὰ προσωπικῶν δυνάμεων ὡς αἰτίων· ἡ ἀντίληψις τοῦ νόμου δὲν ὑπάρχει ἢ πάντως ὑπόκειται εἰς τὴν αὐθαίρετον ἐπέμβασιν τῆς θείας βουλήσεως. Ἡ θεολογικὴ περίοδος ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία στάδια, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον, ὁ φετιχισμός, χαρακτηρίζει ὅλας τὰς πρωτογόνους κοινωνίας, τὸ δεύτερον, ἡ πολυθεΐα, ἀκμάζει εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ Ρώμην, καὶ τὸ τρίτον, ἡ μονοθεΐα, ἐπικρατεῖ μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καθ' ὅλην τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. 'Αντίστοιχα εἶναι τὰ στάδια τῆς στρατιωτικῆς πολιτείας· καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἀντιστοιχεῖ ἡ στοιχειώδης ὀργάνωσις· εἰς τὸ δεύτερον τὸ κορύφωμά της καὶ εἰς τὸ τρίτον ἡ κατάπτωσίς της καὶ ὁ περιορισμὸς εἰς μόνον ἀμυντικοὺς ἀντὶ ἐπιθετικῶν πολέμων. Ἡ μονοθεϊκὴ περίοδος παρήγαγεν ὅμως τὴν τελειοτέραν ἑνότητα πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε ποτὲ ὁ κόσμος, τὴν πληρεστέραν ὀργάνωσιν καὶ ὑποταγὴν εἰς πνευματικὰς ἀρχάς, καὶ τὸ ὄνειρον τοῦ μεγαλείου της παρηκολούθησε τὸν Κὸντ καθ' ὅλην τὴν ζωήν του· κατὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἠθέλησε ν' ἀνασυστήσῃ τὴν ὀργανικὴν αὐτὴν ἑνότητα, ἀλλὰ μὲ ἄλλο θετικὸν περιεχόμενον, καὶ ἐπεθύμησε διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς διαδόχους του τὴν αὐτὴν ἀποφασιστικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν συνειδήσεων καὶ τὸ αὐτὸ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ὑποστηριζόμενον κῦρος, ὅπως τὰ εἶχεν ὁ πάπας. Τὸ δεύτερον στάδιον, τὸ μεταφυσικόν, εἶναι κυρίως μεταβατικὸν καὶ χαρακτηρίζεται μᾶλλον ἀπὸ ἀρνητικὰς ἰδιότητας. Κατ' αὐτὸ αἱ ὑπερφυσικαὶ δυνάμεις τοῦ θεολογικοῦ γίνονται ἀφῃρημέναι ἀρχαί, οὐσίαι ἢ δυνάμεις· καὶ ἔχομεν τὸ φλογιστὸν εἰς τὴν φυσικήν, τὸ ἀγαθὸν καθ' ἑαυτὸ ἢ τὴν ἰδέαν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἢ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν πολιτικὴν κ.τ.λ. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἀναρχική, διαλυτικὴ καὶ κριτικὴ καὶ διαρκεῖ κατὰ τοὺς δύο ἢ τρεῖς αἰῶνας τοῦ κλασσικισμοῦ καὶ τοῦ διαφωτισμοῦ. Τέλος τὸ θετικὸν στάδιον ἀνατέλλει μαζὶ μὲ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Κατ' αὐτὸ παύομεν ν' ἀσχολούμεθα μὲ ὑπερφυσικὰς δυνάμεις καὶ αἰτίας καὶ ἀγνοοῦμεν τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα· παρατηροῦμεν, ταξιθετοῦμεν καὶ κρίνομεν τὰ φαινόμενα, ἐπιδιώκομεν τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν ὡς μέσον προβλέψεως καὶ τὴν πρόβλεψιν ὡς μέσον κυριαρχίας ἐπὶ τῆς φύσεως. Δὲν δυνάμεθα ν' ἀναστρέψωμεν τὴν ροὴν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ συνεργήσωμεν ὥστε νὰ ἔλθῃ ἡ μέλλουσα περίοδος ταχύτερον καὶ μᾶλλον ὠργανωμένη, ἢ νὰ ἐμπεδωθῇ ἡ παροῦσα κατὰ τρόπον συμβάλλοντα εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ βίου μας καὶ ἰδίως τῆς φύσεώς μας. Κατὰ τὴν θετικὴν περίοδον τὴν τάξιν τῶν στρατιωτικῶν τὴν ἀντικαθιστοῦν οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ ἐπιστήμονες. 'Αλλὰ πάντα τὰ μέρη τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι δὲν διανύουν ταυτοχρόνως τὰ τρία ταῦτα ἀναγκαῖα στάδια· ἡ σειρὰ τῶν ἐπιστημῶν καθορίζει καὶ τὴν σειρὰν τῆς διαδοχικῆς εἰσόδου των εἰς τὸ τελικὸν στάδιον τοῦ θετικισμοῦ· οὕτως, ἐνῷ τὰ μαθηματικὰ εὑρίσκονται ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ θε-

Digitized by Google

τικὸν στάδιον, ἡ κοινωνιολογία, ἡ ὑψίστη καὶ ἀνωτάτη ἐπιστήμη, μόλις ἔχει διέλθει τὸ θεολογικὸν καὶ ταλαντεύεται ὀδυνηρῶς μεταξὺ τῶν ἀρνητικῶν καὶ διαλυτικῶν ἀρχῶν τῶν μεταφυσικῶν ὀντοτήτων, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησε διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς θείῳ δικαίῳ βασιλεῖς καὶ τὸ σύστημα τῶν κοινωνικῶν τάξεων (castes). 'Αλλὰ τὰ ἴσα δικαιώματα τῶν πάντων, ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀρχόντων διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου κτλ. εἶναι βαθύτατα ἀναρχικαὶ ἀρχαί, δικαιολογούμεναι μόνον ὡς ἀντίδρασις ἐναντίον τῆς προηγουμένης περιόδου· εἶναι κριτικαὶ καὶ ἀρνητικαὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς θετικάς, αἵτινες εἶναι ὀργανικαὶ καὶ δημιουργικαί. Ὁ Κὸντ συγχέει συχνάκις τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τὸ πολιτειακὸν καὶ κοινωνικὸν καθεστώς. καὶ αὐτὸ μᾶς φέρει δι' ἀσυναισθήτου μεταβάσεως ἀπὸ τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τοῦ τί ἐστι, εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ τί δέον γενέσθαι. Διὰ τὸν Κὸντ τὰ δύο ταῦτα δὲν εἶναι ἀνεξάρτητα ἢ ἀντίθετα ἀλλήλων· ἀπεναντίας δι' ὅλου τοῦ ἔργου του διήκει ἡ προϋπόθεσις ὅτι ὄχι μόνον πᾶσα πρακτικὴ προαπαιτεῖ τὴν τελείαν γνῶσιν τοῦ ἀντικειμένου της, ἀλλ' ὅτι ἡ γνῶσις αὐτη ἀρκεῖ ἵνα καθορισθῇ ὁ σκοπὸς τῆς πρακτικῆς ἐνεργείας. Τῇ ἀληθείᾳ ὅμως ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι δεδομένος ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἡ ἐπιστήμη δίδει ἁπλῶς διὰ τῆς γνώσεως τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἠθικὴν παρὰ τῷ Κόντ, ἥτις δὲν εἶναι θεωρητικὴ ἐπιστήμη ἐξετάζουσα τὸ ἀπόλυτον ἀγαθόν, ἀλλ' ἠθικὴ τέχνη (art morale), ἤτοι πρακτικὴ μάθησις, δεικνύουσα τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὡρισμέναι ἠθικαὶ ἀξίαι θὰ ἐπιβληθοῦν. 'Αλλ ὁ σκοπὸς καὶ τῆς κοινωνιολογίας καὶ τῆς ἠθικῆς πρακτικῆς εἶναι ἡ ἐπικράτησις τῆς θετικῆς καταστάσεως καὶ τῆς θετικῆς κοινωνικῆς διαρρυθμίσεως. Κατ' αὐτὴν οἱ βιομήχανοι εἶναι οἱ κυριώτεροι παράγοντες τῆς κοινωνικῆς προόδου καὶ ὀφείλουν νὰ κρατοῦν τὴν ἐξουσίαν· ἀλλ' ἡ πνευματικὴ ἐξουσία, ἥτις θὰ προΐσταται τῶν ἐκτελεστικῶν ἀρχῶν, πρέπει νὰ εἶναι οἱ ἐπιστήμονες καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀσχολοῦνται ἀκριβῶς εἰς τὴν εἰδικότητα τῶν γενικοτήτων, οἱ φιλόσοφοι. Ἡ θέσις τοῦ προλεταριάτου εἶναι καθωρισμένη ἐκ τῶν προτέρων ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς φυσικῆς εὐεξίας καὶ τῆς πνευματικῆς ἀνυπαρξίας, ὅπου τὸ κατεδικάζουν οἱ μὴ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα. Θὰ ἐπερίμενέ τις νὰ ἴδῃ τὴν αὐτὴν θέσιν ἀποδιδομένην εἰς τὴν γυναῖκα καὶ ὑπὸ φυσικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἄποψιν εἶναι πραγματικῶς τοιαύτη· δὲν πρέπει νὰ κατέχῃ οὔτε νὰ κερδίζῃ τίποτε, ἀλλὰ νὰ τρέφεται καὶ νὰ συντηρῆται ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. 'Αλλ' ὡς πρὸς τὴν πνευματικήν της θέσιν, ἐπικρατοῦν παρὰ τῷ Κὸντ ὅλως διόλου διαφορετικαὶ θεωρίαι, συνδεόμεναι πρὸς τὴν ἐξέχουσαν θέσιν ἣν ἀποδίδει εἰς τὸ συναίσθημα. Τὸ σημεῖον τοῦτο, οὐσιῶδες διὰ τὸν κοντισμόν, δὲν ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἄλλως ἐπικρατοῦντα ὀρθολογισμόν του, ἀλλ' ἐξάγεται ἐκ τῆς τελικῆς του πίστεως ἐπὶ τὴν πρόοδον καὶ προϊοῦσαν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ ὁποία, ἀποδεικνυομένη ἐκ τῶν πραγμάτων, ὡς αὐτὸς τοὐλάχιστον τὰ θεωρεῖ, χρειάζεται ὡς προϋπόθεσιν καὶ τὴν ἐπικράτησιν ἀνωτέρων ἀλτρουϊστικῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα κυρίως διὰ τῆς γυναικὸς ὑπὸ τὴν τριπλῆν της ἰδιότητα ὡς μητρός, συζύγου καὶ θυγατρός, ἐμπνέονται καὶ μετουσιώνονται εἰς τὸν ἄνδρα ὡς πρᾶξις. Κατὰ πάθος, εἰς τὴν πρώτην τοὐλάχιστον περίοδον τῆς ἐξελίξεως τοῦ Κόντ, τὸ συναίσθημα δὲν εἶναι εἰμὴ μέσον πρὸς προαγωγὴν τοῦ θετικοῦ σταδίου τοῦ πολιτισμοῦ· ἡ προτεραιότης του εἶναι λογικὴ συνέπεια τῆς ἰδέας τῆς προόδου· εἶναι φυσικὸν μὲ τὴν πρόοδον ν' αὐξάνῃ τὸ στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ἰδιαιτέρως τὸν ἄνθρωπον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ζῷα· τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἀλτρουϊστικὸν συναίσθημα. Κατὰ τὴν δευτέραν ὅμως περίοδον, καθ' ἣν ὁ Κόντ, αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ λατρεύσῃ, ἐλάτρευσε τὰ ἴδια αὐτοῦ δημιουργήματα, θεοποιήσας τὴν ἀνθρωπότητα ἤτοι τὸ Μέγα Ὄν, τὴν γῆν ἤτοι τὸ Μέγα Φετίχ, καὶ τὸν χῶρον, ἤτοι τὸ Μέγα Μέσον (περιβάλλον), ἦτο φυσικὸν ν' ἀναγάγῃ καὶ τὰ συναισθήματα ταῦτα εἰς πρώτας ἀρχάς, καὶ τὴν γυναῖκα, τὸν φορέα των, εἰς ἀντικείμενον λατρείας.

Καὶ ἡ ταξινόμησις τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὁ νόμος τῶν τριῶν καταστάσεων εἶναι θεωρητικὰ κατασκευάσματα, ἐκ τῶν προτέρων μὲν ὡς πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐμπειρίας, ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὸν τελικὸν κοινωνιολογικὸν ἢ πολιτικὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει. Ὥστε καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ συστηματοποίησις τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἱστορικῶν φαινομένων γίνεται κατὰ προεσχηματισμένην ἰδέαν περὶ τέλους, καὶ ὁ κόσμος, τὸν ὁποῖον ἐγγίζουν αἱ αἰσθήσεις μας καὶ ὅπου ἐξασκεῖται ἡ δρᾶσίς μας, παρουσιάζεται ὡς μία σειρὰ μέσων, τὰ ὁποῖα προχωροῦν πρὸς τὸ ἀνώτατον τέλος, τὴν ἀνθρωπότητα Ὅπως καὶ τὰ θεωρητικὰ σχεδιάσματα τῆς ἱστορίας, παραβλέπει πλεῖστα οὐσιώδη στοιχεῖα καὶ ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα, σταματᾷ εἰς τὴν παροῦσαν ἐποχήν, διότι ἡ πρόβλεψις δὲν εἶναι δημιουργικὴ δύναμις καὶ μόνον συνδυάζει δεδομένα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὅμως κατὰ προϋπόθεσιν δὲν πρόκειται νὰ ἐπαναληφθοῦν. Γνωσιολογικῶς ἀσθενής, ἡ θεωρία του παραλαμβάνει ἀσυζητητὶ τὰς ἀφελεῖς ρωμαντικὰς καὶ ἀναρχικάς, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἴδιος, ἐννοίας τῆς προόδου, βελτιώσεως κτλ., τὰς ὁποίας ἐξέθρεψεν ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, καὶ ἰδίως ὁ Κοντορσέ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδρασις ἐπ' αὐτὸν ὑπῆρξε σημαντική. Τέλος ὁ ἴδιος, διὰ τῆς τελευταίας περιόδου τῆς ἐξελίξεώς του, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν μεταθετικήν, ἀπέδειξε τὸ στενὸν τῶν προβλέψεών του. Ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος, τῆς ὁποίας διαρκῶς ἔκαμνε κατάχρησιν, ἠλλοιώθη βαθμηδὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ἐννοίᾳ της, καὶ ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἀποκλείει τὸν ἠλεκτρισμὸν καὶ τὸν μαγνητισμόν, ὡς μεταφυσικὰς ἰδιότητας, εἰσάγει ἀφ' ἑτέρου ὁλονὲν περισσοτέρας ὑποθέσεις καὶ πλάσματα τῆς φαντασίας του (fictions), χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀψευδῆ κριτήρια τῆς διακρίσεώς των ἀπὸ τὰς βεβαιωμένας ἀληθείας οὔτε τοῦ τρόπου τῆς διὰ τῆς ἐμπειρίας ἀποδείξεως αὐτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κὸντ ὁ θετικιστικὸς σύνδεσμος ἐπέζησεν ἐπὶ μακρὸν καὶ διάφοροι αἱρέσεις ἐδημιουργήθησαν μὲ κέντρα εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς 'Αμερικῆς. Εἰς τὴν Νότιον 'Αμερικὴν ὁ θετικισμὸς ἐνέπνευσεν ἀκόμη καὶ συνταγματικοὺς νόμους. Μαθηταί του δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὑπὸ τὴν στενοτέραν μὲν ἔννοιαν ὁ Littré καὶ ὁ Robinet καὶ ἐν μέρει ὁ Broussais, ὅστις ἀντιθέτως ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν δέ, καθότι παρέλαβον μόνον μέρη τινὰ τῆς θεωρίας του, ὁ Renouvier, ὁ Ταίν, ὁ George Lewis, ὁ Alex. Bain, ὁ Bailey. Ὁ δρ Μὶλλ καὶ ὁ Σπένσερ ἐνεστερνίσθησαν τὴν γενικὴν ἰδέαν τοῦ θετικισμοῦ καὶ προσεπάθησαν νὰ ἱδρύσουν ψυχολογίαν καὶ λογικὴν θετικήν, δὲν παραδέχονται ὅμως τὴν κοινωνιολογίαν του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἔργα τοῦ Κόντ.* Ἓξ μικραὶ πολιτικαὶ διατριβαί, γραφεῖσαι μεταξὺ 1819—1822 καὶ ἀνατυπωθεῖσαι ὡς παράρτημα τοῦ 4ου τόμου τῆς «Σειρᾶς μαθημάτων» τῷ 1854, χωριστὰ δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικραὶ μελέται κοινωνικῆς φιλοσοφίας» (1883) — Δοκίμια μαθηματικῆς φιλοσοφίας (ἐκδοθέντα τῷ 1878). — Γενικὸς χωρισμὸς μεταξὺ ἰδέας καὶ ἐπιθυμιῶν (1819, Censeur).— Σύντομος ἐκτίμησις τοῦ συνόλου τοῦ παρελθόντος τοῦ ἀνθρώπου (1820, Organisateur).— Σχέδιον τῶν ἀναγκαίων ἐργασιῶν διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς κοινωνίας (1822).—Φιλοσοφικαὶ ἀπόψεις ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐπιστημόνων (1825).—'Απόψεις ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας (1826). — Σειρὰ μαθημάτων θετικῆς φιλοσοφίας (1830—1842, 2α ἔκδ. μὲ πρόλογον τοῦ *Littré* 1864, ἀνατύπωσις 1907—1908). — Λόγος ἐπὶ τοῦ θετικοῦ πνεύματος (1844), ὡς πρόλογος τῆς «Φιλοσοφικῆς διατριβῆς λαϊκῆς ἀστρονομίας» (1845).—Λόγος ἐπὶ τοῦ ὅλου θετικισμοῦ (1848), ἀνατυπωθεὶς εἰς τὸ «Σύστημα θετικῆς πολιτικῆς» (1851—1854, 2α ἔκδ. 1890—1895).— Θετικιστικὴ κατήχησις (1852).— Ὑποκειμενικὴ σύνθεσις, τ. Ι Σύστημα θετικῆς λογικῆς (1856).— 'Επιστολαὶ τοῦ 'Α. Κὸντ πρὸς τὸν Στ. Μὶλλ (1877).—'Ανέκδοτος ἀλληλογραφία ἐκδ. ὑπὸ τοῦ θετικιστικοῦ συνδέσμου ἐν Παρισίοις (1903 — 1904). — Διαθήκη τοῦ 'Α. Κὸντ (1886). βλ. *Περὶ αὐτοῦ : Robinet*, Notice sur la vie et l'œuvre de A. Comte (1891³).— *Littré*, A. Comte et la philosophie positive (1863).— *St. Mill*, A. Comte et le positivisme (1866). —*Martineau*, La philosophie positive de A. Comte (London 1853).— *R. P. Grüber*, A. Comte, sa vie, sa doctrine.— *Τοῦ αὐτοῦ*, Le positivisme depuis A. Comte (1893).— *Lévy-Brühl*, La philosophie de A. Comte (1900). — *De Roberty*, Comte et Spencer. — *P. Cottin*, Positivisme et anarchie: Agnostiques français (A. Comte. Littré, Taine) (1908) — *A. Crompton*, Confessions and testament of A. Comte (1910). —*Wybouroff*, A. Comte et St. Mill (1866). — *P. Janet*. Les origines de la philosophie de A. Comte et de St. Simon («Rev. des deux mondes» 1887). — *F. Aleugry*, La sociologie chez A. Comte (1902). «Bull. de la soc. franç. de philos.» (1903, *Boutroux* κ. ἄ.). — *G. Cautecor*, Comte. — *P. Dupuy*, Le positivisme de A. Comte (1911).—*P Deberme*, A. Comte et son œuvre (1909).— *F. W. Whittacker*, Comte and St. Mill (1909). —*Alfr. Dubuisson*. Positivisme intégral (1910).—*V. Boudonio*, Il sistema filosofico di Auguste Comte e il pensiero moderno (1911).— *G. Dumas*, La psychologie de deux messies, A. Comte et Saint-Simon (1905). — *Milhaud*, Le positivisme et les progrès de l'esprit.— *Belot*, La philosophie scientifique chez A. Comte (Bibliothèque du Congrès de philosophie de 1900 τ. 4).— *Τοῦ αὐτοῦ*. La morale de Comte («Rev. philos.» 1903).—*S. Crynska*, Entwicklung u. Fortschrift nach Condorcet u. Comte (1908). — *R. Hubert*, A. Comte (1913 μὲ κείμενα). ΕΛΛΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

— **Κὸντ** (Comte), ***Φραγκῖσκος-Κάρολος-Λουδοβῖκος.*** Γάλλος δημοσιογράφος, δικηγόρος καὶ πολιτικὸς (1782—1837). Τῷ 1814 ἐξέδωκε τὴν ἑβδομαδιαίαν ἐφημερίδα «Λογοκριτής». Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ἔλβας, ἐδημοσίευσε σφοδρότατον κατ' αὐτοῦ λίβελλον. Ὁ Ναπολέων ἀπεπειράθη νὰ τὸν ἐξαγοράσῃ, ἀναθέτων εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Μηνύτορος», ἀλλ' ὁ Κὸντ ἠρνήθη. Μετὰ τὸ Βατερλὼ κατέκρινε τὰς ὑπερβασίας τῶν βασιλικῶν, αἵτινες ἔτεινον νὰ περιορίσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν. Κατεδικάσθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπανειλημμένως. 'Αποκαμὼν κατέφυγεν εἰς Ἑλβετίαν, ὅπου διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ δικαίου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λωζάννης. 'Επιστρέψας τῷ 1826 εἰς Γαλλίαν, ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον: «Γενικοὶ νόμοι, καθ' οὓς οἱ λαοὶ εὐδαιμονοῦν, φθίνουν ἢ μένουν στάσιμοι», βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημίας. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 'Ιουλίου διετέλεσε νομαρχιακὸς σύμβουλος, ἀκολούθως βασιλικὸς ἐπίτροπος, παυθεὶς ὅμως λόγῳ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ χαρακτῆρός του. Τῷ 1831 ἐξελέγη βουλευτής, τὸ ἴδιον δὲ ἔτος καὶ μέλος τῆς 'Ακαδημίας τῶν πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ γραμματεὺς μέχρι τοῦ θανάτου του. Μ. Ν. Δ.

κόντα (ἡ) (ἰταλ. coda, ἐκ τοῦ λατ. cauda=οὐρά). Ὅρος σημαίνων μουσικὴν περίοδον χρησιμεύουσαν ὡς κατακλεῖδα εἰς τεμάχιόν τι, ἰδίως ὅταν τοῦτο ἔχῃ ἐπαναλήψεις. *Κόντα* ἐπίσης καλεῖται ἡ ἐλευθέρα κατάληξις κλειστοῦ *κανόνος* (βλ. λ ὡς καὶ *κάουντα* καὶ *κατακλείς*). Γ. Σ.

Κόντα (Conta), ***Βασίλειος***. Ρουμᾶνος φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς (1846—1882). 'Εσπούδασεν ἐν 'Ιασίῳ, συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Πίζᾳ τῆς 'Ιταλίας καὶ ἐν Βελγίῳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς 'Ιάσιον διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ (1873). Τῷ 1877 ἐξέδωκε τὸ ἔργον του «Θεωρία τοῦ ντετερμινισμοῦ», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκτίθενται ὑπὸ ἴδιον σύστημα αἱ ὑλιστικαὶ θεωρίαι του. Τὸ ἔργον ἐνεποίησε μεγάλην ἐντύπωσιν. ἀπασχολῆσαν ἐπὶ μακρὸν τοὺς κριτικούς. Τῷ 1879 εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη βουλευτής. Τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ἀλλὰ μετά τινας μῆνας παραιτηθεὶς ἐγένετο μέλος τοῦ 'Ακυρωτικοῦ. Κατέλιπε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Σύστημα ὑλιστικῆς φιλοσοφίας», «Δοκίμιον μεταφυσικῆς», «Δοκίμιον βιολογίας», «Δοκίμιον ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογίας». Δ. Σ. Δ.

Κόντα-*Ναριγιοῦκι* (Koda-Nariyouki). Ἰάπων μυθιστοριογράφος ἀκμάσας τὸν ΙΘ' αἰῶνα, γνωστὸς ἰδίως ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ροχὰν-Ροχάν*. Τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ μυθιστορήματα διακρίνει μεγάλη δύναμις φαντασίας. Ὁ Κόντα συνέγραψε καὶ διάφορα διηγήματα καθαρῶς ρεαλιστικά. Μ. Ν. Δ.

κοντά· ἐπίρρ. (ἐκ τοῦ *κοντός*)· ἐγγύς, πλησίον, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἀντίθ. *μακριά, ἀλάργα*: «κοντὰ 'ς τὸ ποτάμι, — 'ς τὴ θάλασσα, — 'ς τὸ βουνό», «καθόμαστε, — εἴμαστε κοντὰ» ἐγγὺς ἀλλήλων, «τὸν ἐπῆρα κοντά μου» μαζί μου «ἔλα κοντά, μὴν ἀλαργεύεις»· || χρονικῶς, ἐγγύς, μετὰ ἁπλῆς αἰτιατικῆς: «κοντὰ τὴ Λαμπρή,—τὰ Χριστούγεννα,—τὶς ἀπόκριες, —τὴν ἄνοιξη,—τὰ ξημερώματα,—τὸ μεσημέρι κτλ.»· || μετὰ τελικῆς προτάσεως: «κοντὰ νὰ φέξῃ,—νὰ ξημερώσῃ», «κοντὰ νὰ σχολάσωμε ἀπ' τὸ μάθημα», «κοντὰ νὰ φτάσωμε 'ς τὴν 'Αθήνα»· || φρ. «τώρα κοντὰ» μετ' ὀλίγον χρόνον, προσεχῶς: «τὸν περιμένομε τώρα κοντὰ τὸν Αὔγουστο» ἢ ἁπλῶς (—τώρα κοντά), «θὰ πάω ταξίδι τώρα κοντά»· || πρὸ ὀλίγου χρόνου: «τώρα κοντὰ ἦρθε», «εἶναι καιρὸς ποῦ πέθανε; —ὄχι τώρα κοντά»· || ἐπὶ ἀριθμοῦ καὶ ἐν γένει ἐπὶ ποσοῦ, περίπου, ὡς ἔγγιστα, ἀπάνω-κάτω: «ἦταν κοντὰ χίλιοι ἄνθρωποι», «πέθαναν κοντὰ οἱ μισοί», «εἶναι κοντὰ ἕνας μῆνας ποῦ ἔφυγε», «εἶναι 'ς τὰ χρόνια, —'ς τὸ ἀνάστημα κοντὰ ἴσα μὲ μένα»· || ὁμοῦ, μετά τινος ὡς ἐν προσθήκῃ: «κοντὰ 'ς τὰ ξερὰ καίονται καὶ τὰ χλωρά», «κοντὰ 'ς τὸ ἕνα καλὸ ἔρχεται καὶ τ' ἄλλο»· || ἀναδιπλοῦται χάριν ἐμφάσεως: «νὰ τὰ βάλῃς κοντὰ κοντὰ» ἐγγύτατα, «τὰ φύτεψες κοντὰ κοντὰ καὶ δὲ μεγαλώνουν»· || ἐπὶ συγκρίσεως: «κοντὰ 'ς αὐτὸν τί εἶμ' ἐγώ», «κανεὶς δὲν τοῦ βγαίνει κοντά του»· || μετὰ τῆς προθέσεως *ἀπὸ* ὡς μία λέξις: *ἀπόκοντα* (βλ. λ.)· || συγκριτ. *κοντύτερα*. Β. Φ.

Κοντὰ (Contat), ***Λουΐζα-Φραγκίσκα***. Γαλλὶς ἠθοποιὸς (1768—1813). Μαθήτρια τοῦ Πρεβίλ, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Γαλλικῆς κωμῳδίας, ὑποδυθεῖσα τὸ πρόσωπον τῆς 'Αταλίδος εἰς τὴν τραγῳδίαν «Βαγιαζήτ». Ἡ Κοντὰ διέπλασε πλείστους ρόλους, ἀλλ' ὅπου κυριολεκτικῶς ἐθριάμβευσεν ἦτο ὁ ρόλος τῆς Σουζάνας εἰς τὸν «Γάμον τοῦ Φιγκαρῶ». Λέγεται ὅτι ἦτο ἀπαράμιλλος ἐπίσης εἰς μερικοὺς ρόλους, ὡς ὁ τῆς κυρίας Πατὲν εἰς τὸν «Ἱππότην τοῦ συρμοῦ» καὶ τὴν κυρίαν 'Αργκὰν εἰς τὸ «Σχολεῖον τῶν μητέρων», Ὡσαύτως διέπρεψεν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μολιέρου. ἰδίως εἰς τὸν «Ταρτοῦφον». 'Εκ τῆς σκηνῆς ἀπεσύρθη τῷ 1809. Μ. Ν. Δ.

—**Κοντὰ-*Βεναισσὲν*** (Comtat-Venaissin, λατιν. Comitatus Venaissini). 'Αρχαία ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτο ἡ Καρπανράς. Ὡρίζετο πρὸς Β. καὶ ΒΑ. ὑπὸ τοῦ Δελφινάτου, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Ντουράνς, ἥτις ἐχώριζεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Προβηγκίας, Α. ὑπὸ τῆς Προβηγκίας καὶ Δ. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ροδανοῦ καὶ διῃρεῖτο εἰς δύο κομιτείας, τὴν *Ἄνω* καὶ τὴν *Κάτω*. Σήμερον ἡ ἐπαρχία αὐτη περιλαμβάνεται εἰς τὸν νομὸν τῆς Βωκλούζης. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, κατόπιν τῶν Φράγκων καὶ περὶ τὸ 1000 μ. Χ. εἰς τοὺς κόμιτας τῆς Τουλούζης. Ὁριστικῶς προσηρτήθη εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1791. Μ. Ν. Δ

Κονταγκόρα (Kontagora) *[Γεωγρ.]*. 'Επαρχία τοῦ βρεττανικοῦ προτεκτοράτου τῆς Β. Νιγηρίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Νίγηρος. Ἔχει ἔκτασιν 14.500 τετρ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 80.000 κατοίκων. Ἡ χώρα τῷ 1901 ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κατοχήν. Τῷ 1903 διωρίσθη ἐμίρης αὐτῆς ὁ 'Ιμπραχήμ, ἀφοῦ ἔδωσεν ὅρκον ὑποτελείας εἰς τὸ ἀγγλικὸν στέμμα καὶ ἀνέλαβεν ὡρισμένας ὑποχρεώσεις, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς καταργήσεως τῆς δουλεμπορίας. Εἴς τινας πόλεις λειτουργοῦν ἀγγλικὰ δικαστήρια, εἰς δὲ τὰς μικρο-

Digitized by Google

τέρας δικαστήρια ἐξ ἰθαγενῶν δικαστῶν. Τῷ 1904 ὑπετάχθησαν καὶ αἱ ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς χώρας ἀνεξάρτητοι φυλαί, ὀργανωθεῖσαι εἰς διαμέρισμα τῆς ἐπαρχίας Κονταγκόρα ὑπὸ ἰθαγενῆ ἀρχηγὸν καὶ Ἄγγλον ἀντιπρόσωπον. Λ. Α.

Κονταδᾶς. Ὄνομα ἱστορικῆς οἰκογενείας τοῦ Σελίνου τῆς Κρήτης, καταγομένη πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀρχοντικοῦ οἴκου τῶν Βυζαντινῶν *Κοντῶν*. Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκογενείας εἶναι:

—1) ***Ἀναγνώστης*** (πρότερον *Ἐμμανουήλ*). Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ροδοβάνι περὶ τὸ 1785. Ἦτο μεμυημένος εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐθνεγερσίας τοῦ 1821. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὑπηρέτησεν ὡς ὁπλαρχηγὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγὸν Ἰάκωβον Κουμῆν, ἐκλεγεὶς δὲ πληρεξούσιος μετέβη εἰς τὴν ἐν Ἄργει ἐθνοσυνέλευσιν μετὰ τῶν ἄλλων Κρητῶν πληρεξουσίων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παπαμαρκάκης* (ὁ πατήρ του Μᾶρκος ἦτο ἱερεύς). Ἀπὸ τοῦ 1826 καὶ ἑξῆς ἠγωνίσθη μετὰ τῶν Γραμβουσανῶν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841 ἦτο ὁπλαρχηγός, τοῦ δὲ 1858 μεταξὺ τῶν διαμαρτυρηθέντων κατὰ τοῦ Βελῆ-πασᾶ. Τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 μετέσχεν ἐνεργῶς, ἐτραυματίσθη δὲ παρὰ τὸ Θέρισον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Βουϊδαρόλιθος τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1867, μεταβαίνων δὲ εἰς Ἀθήνας πρὸς θεραπείαν ἐπὶ ρωσικοῦ πολεμικοῦ ἀπέθανε κατὰ τὸν πλοῦν (*Κριάρη*, Ἱστορ. Κρήτης σ. 300).

—2) ***Μᾶρκος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, λόγιος, συγκαταλεχθεὶς μετὰ τῶν 70, οἵτινες τῷ 1841 ἐπέμφθησαν ἐξ Ἀθηνῶν ὡς πρωτοπόροι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Χαιρέτη ὑπὸ τὸν Ἰάκ. Κουμῆν, τοῦ ὁποίου ἦτο γραμματεὺς μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ ὁπλαρχηγοῦ.

—3) ***Γεώργιος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἀγωνιστὴς καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ 1841 καὶ ἑξῆς.

—4) ***Κωνσταντῖνος***. Τρίτος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ὁπλαρχηγὸς τῷ 1858 καὶ 1866 ὑπὸ τὸν Κριάρην, τῷ 1878 ὑπὸ τὸν Πρωτοπαπαδάκιν καὶ τῷ 1897 ὑπὸ ἰδίαν σημαίαν. Ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ ἐπαρχείου Σελίνου καὶ ἀπέθανε τῷ 1907.

—5) ***Ἀναγνώστης Γ.*** Ἔγγονος τοῦ πρώτου, μετασχὼν τῶν ἐπαναστάσεων ἀπὸ τοῦ 1866 καὶ ἑξῆς, χρηματίσας δὲ ἐπὶ πολὺ δήμαρχος τοῦ δήμου Καμπανοῦ.

—6) ***Ἰωάννης Γ.*** Ἔγγονος καὶ οὗτος τοῦ πρώτου, πληρεξούσιος Σελίνου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Συμβάσεως τῆς Χαλέπας. Ε. Γ.

κονταίνω, ἢ *κοντένω*, *ἀόρ. ἐκόντυνα*· δημοτ. κάμνω τι κοντόν, καθιστῶ τι βραχύτερον, βραχύνω: «κονταίνω τὸ φόρεμα, — τὰ μαλλιὰ κλπ.»· || ἀμεταβ. γίνομαι κοντός, βραχύτερος, κοντύτερος: «πλύθηκε τὸ φόρεμα καὶ κόντυνε» || «κονταίνουν οἱ μέρες», «κονταίνει ὁ καιρὸς» ἐλαττοῦται ὁ καιρός, πλησιάζει, ἐγγίζει.

κόνταχ (Kodak). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωσταὶ εὐρέως διαδεδομέναι φωτογραφικαὶ συσκευαί, εἰσαχθεῖσαι τῷ 1888 ὑπὸ τῆς ἑταιρείας «Eastman Kodak». Αἱ φωτογραφικαὶ αὗται συσκευαί, λειτουργοῦσι διὰ φωτοπαθοῦς ταινίας φέρονται δὲ ὑπὸ δύο μορφάς: ὡς φωτογραφικὰ κιβώτια καὶ ὡς πτυσσόμενοι φωτογραφικοὶ θάλαμοι. Ἀμφότερα τὰ εἴδη φέρουσι κατάλληλον διάταξιν διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ κυλίνδρου τῆς φωτοπαθοῦς ταινίας καὶ τὴν εὔκολον ἐκτύλιξιν αὐτῆς πρὸ τῆς φωτογραφήσεως, ὥστε νὰ δύναται εὐκόλως νὰ ἀλλάσσεται τὸ χρησιμοποιηθὲν μέρος τῆς φωτοπαθοῦς ταινίας. Παρὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὸ εὔχρηστον τῆς φωτογραφικῆς συσκευῆς κόνταχ δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ δι' αὐτῶν ὡραίας φωτογραφίας κατόπιν μικρᾶς μόνον ἀσκήσεως. Κ. Γ. Μ

κοντάκι (τό)· δημοτ. ὑποκορ. τοῦ *κοντός*· βλ. *κοντάκιον*.

— **κοντάκι** (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κοντὰκ*=πρᾶγμα σφικτοδεμένο)· δεσμὶς κουρελίων ἐμπεποτισμένων διὰ πετρελαίου, τῆς ὁποίας γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν ἐμπρηστῶν. Ν. Μ.

Κοντακέϊκα, ἢ ***Κοντακαίϊκα*** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Σάμου, Α. τῶν Καρλοβασίων καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν αὐτῶν, μὲ 1 366 (1928) κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ἀμπελουργίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ἐλαίας. Ν. Ζ.

κοντακιὰ (ἡ)· δημοτ., κτύπημα μὲ τὸ κοντάκι: «θὰ φᾶς καμμιὰ κοντακιά», «τὸν ἄρχισαν στὶς κοντακιές».

κοντακιανός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ μᾶλλον κοντοῦ ἀναστήματος, ὁ μήτε ψηλός, μήτε κοντός.

κοντάκιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κοντός*, μικρὸν κυλινδρικὸν ξύλον, περὶ τὸ ὁποῖον ἐτυλίσσετο τὸ εἰλητάριον || αὐτὸ τοῦτο τὸ εἰλητάριον, τὸ κυλινδρικὸν βιβλίον || ὕμνος ἐκκλησιαστικός, περιέχων τὸ ἱστορικὸν ἐγκώμιον τοῦ ἑορταζομένου ἁγίου ἢ τῆς ἑορτῆς || τὸ ξύλινον μέρος τοῦ πυροβόλου ὅπλου (βλ. κατωτ.)· κοιν. *κοντάκι, κόπανος*.

— */Στρατ./* *Κοντάκιον* καλεῖται τὸ ξύλινον μέρος τοῦ τυφεκίου ἢ ἀραβίδος, δι' οὗ ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ σκοπευτοῦ καὶ ἐφ' οὗ εἶναι προσηρμοσμένη ἡ κάννη μετὰ τῆς οὐραιοδόκης. Τὸ κοντάκιον ἀποτελεῖται ἐξ ὁλομεροῦς ξυλίνου τεμαχίου, ἐφ' οὗ διακρίνεται ὁ *ξυστός*, ἡ *λαβή*, ἡ *προσωμίς*, τὸ *πέλμα* (βλ. λ.).

Διὰ σκοπευτὰς ἀριστεροφθάλμους καὶ εἰς τυφέκια πολυτελείας προσδίδεται εἰς τὸ κοντάκιον ἀνάλογος κλίσις πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ κατακορύφου ἐπιπέδου τοῦ διερχομένου διὰ τοῦ ἄξονος τῆς κάννης, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν, τοῦ ὅπλου στηριζομένου ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἡ σκοπευτικὴ γραμμὴ νὰ λαμβάνηται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ. Τὸ πέλμα ἔχει τοιαύτην κλίσιν, ὥστε, τῆς κάννης τηρουμένης κατακορύφου, τὸ τυφέκιον νὰ στηρίζηται μόνον διὰ τῆς πτέρνης τῆς προσωμίδος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ τὸ ράμφος ν' ἀφίσταται τούτου. Διὰ τῆς τοιαύτης διατάξεως μειοῦνται οἱ κίνδυνοι θραύσεως τῶν κοντακίων κατὰ τὴν ὁπλασκίαν καὶ τὴν κίνησιν «παρὰ πόδα».

Τὸ καταλληλότερον ξύλον διὰ τὴν κατασκευὴν κοντακίων εἶναι τὸ τῆς πτελέας· λόγῳ ὅμως τῆς δυσκόλου λειάνσεώς του προτιμᾶται τὸ ξύλον καρυᾶς, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε κέκτηται καλὰς ἰδιότητας ἀνθεκτικότητος καὶ ἐλαστικότητος, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου εἶναι λίαν εὐκατέργαστον καὶ ἀρκούσης διαρκείας χρήσεως. Ὁ καταμερισμὸς τῶν καρυῶν πρὸς ἀπόδοσιν τῶν κοντακίων ἐκτελεῖται κατὰ τὴν διαμήκη ἔννοιαν τοῦ κορμοῦ ἢ τῶν κυρίων κλάδων τοῦ δένδρου. Τὰ οὕτω λαμβανόμενα τεμάχια διατίθενται καταλλήλως εἰς στιβάδας ἐντὸς καλῶς ἀεριζομένων ἀποθηκῶν, ἔνθα ὑφίστανται τὴν φυσικήν των ξήρανσιν, διαρκείας δύο μέχρι τριῶν ἐτῶν, ἣν ἐπακολουθεῖ, ἐπικειμένης τῆς χρησιμοποιήσεώς των, ἡ τεχνητὴ ἐντὸς θαλάμων θερμοκρασίας 35° ξήρανσις, διαρκείας 6—8 ἑβδομάδων. Ἡ κατεργασία τῶν τεμαχίων, ἡ σκοποῦσα τὴν πρόσδοσιν εἰς ταῦτα τῆς ὁριστικῆς μορφῆς καὶ τῶν διαστάσεών των, ἐνεργεῖται διὰ μιμητικῶν ἐκγλυφάνων· ταύτην ἐπακολουθεῖ ἡ λείανσις δι' ὑαλοχάρτου. Ἡ ὅλη κατεργασία τῶν κοντακίων περιλαμβάνει 80 περίπου ἐπεξεργασίας.

Εἴς τινα κοντάκια πολεμικῶν τυφεκίων ἐντὸς τῆς προσωμίδος καὶ ἀπὸ τοῦ πέλματος σχηματίζεται κοιλότης (ἐκγλυφή), σκοποῦσα τὴν μείωσιν τοῦ βάρους τοῦ ὅλου τυφεκίου. Εἰς ἕτερα, κυνηγετικῶν τυφεκίων πολυτελείας, ἐπὶ τοῦ χαλυβικοῦ πέλματος ὑπάρχει πῶμα ἐλατηριωτόν, ὑφ' ὃ εὑρηνται ἐσχηματισμέναι ἐντὸς τοῦ ξυστοῦ ἐγκαθίσεις ἁπλῶν παρελκομένων καθάρσεως τῶν τυφεκίων· ἡ τοιαύτη διευθέτησις εἶναι πλεονεκτικὴ κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ κέντρον βάρους τοῦ τυφεκίου κατατοπίζεται πρὸς τὸ πέλμα. Τέλος, τὰ ἕτοιμα κοντάκια ὑποβάλλονται εἰς ἐλαίωσιν, ἐμβαπτιζόμενα δὶς ἐπὶ 15′ ἐντὸς δεξαμενῆς λινελαίου. Τὰ κοντάκια ἐμποτιζόμενα δι' ἐλαίου παύουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ὑγροσκοπικὰ καὶ οὕτω δὲν στρεβλοῦνται κατὰ τὴν χρῆσίν των ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων.

Τὸ καλὸν κοντάκιον δέον νὰ εἶναι χροιᾶς φαιᾶς, δεῖγμα ὅτι τὸ ξύλον τούτου εἶναι εἰλημμένον ἐκ τῆς ξυλώδους ζώνης τοῦ ξύλου καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ σομφοῦ, ὅστις εἶναι ἀλλοιώσιμος. Δὲν πρέπει νὰ παρουσιάζῃ ὄζους, ἰδίᾳ κατὰ τὰ περιβάλλοντα τὴν ἀποθήκην λεπτὰ τοιχώματα τούτου, τὴν λαβὴν καὶ τὸ πέλμα. Μικροὶ ὑγιεῖς ὄζοι κατὰ τὸν ξυστὸν καὶ τὴν προσωμίδα, εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται παραδεκτοί. Κοντάκια παρουσιάζοντα σχισμὰς ἢ ρωγμὰς πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἐλαττωματικά. Μεγίστης σημασίας εἶναι ἡ ἔννοια τῆς κατευθύνσεως τῶν κυματοϋφῶν ταινιῶν (κοινῶς νερὰ) τοῦ ξύλου τοῦ κοντακίου· αὗται δέον ἀπαραιτήτως νὰ διευθύνωνται κατὰ τὴν διαμήκη ἔννοιαν τοῦ κοντακίου καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ν' ἀκολουθῶσι τὴν κατὰ τὴν λαβὴν κύρτωσιν, διότι ἄλλως ἡ ἀντοχὴ τῶν κοντακίων εἶναι ἀμφιβόλου βαθμοῦ, ἐνῷ αἱ κατὰ τὴν λαβήν των θραύσεις συνήθεις.

Ἡ χροιά, οἱ ὄζοι καὶ αἱ κυματοϋφεῖς ταινίαι ἀποτελοῦσι τὰς καταλλήλους ἐνδείξεις κατὰ τὸν ἔλεγχον τῆς παραλαβῆς. Γ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

— */Ἐκκλ. Μουσ./* *Κοντάκιον* ἐκλήθη ὕμνος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν, ἐκ τοῦ *κοντοῦ*, τουτέστι μικροῦ ξύλου, εἰς ὃ συνήθως περιετυλίσσετο ὁ μικρὸς λειτουργικὸς οὗτος πάπυρος (*εἰλητάριον*). Τὸ κοντάκιον ἀποτελεῖ μίαν στροφήν, ὡς τὸ τροπάριον ἢ ὁ οἶκος, περιέχει δ' ἐν συνόψει ἱστορικὸν ἐγκώμιον τῆς ἑορτῆς ἢ τοῦ ἑορταζομένου ἁγίου. Ἡ περίοδος τῶν κοντακίων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ε′ μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ Ζ′. Τότε τὰ κοντάκια ἀπετελοῦντο ἐκ πολλῶν στροφῶν, καταληγουσῶν εἰς τὸ αὐτό, ἐξ ἑνὸς ἢ δύο βραχέων στίχων συνιστάμενον, ἐφύμνιον. Βραδύτερον δ' ὅμως, ὅτε τὴν περίοδον τῶν κοντακίων διεδέχθη ἡ τῶν κανόνων, καθιερώθη ὅπως ἀναγινώσκηται ἡ πρώτη στροφὴ τῶν κοντακίων ἑκάστης ἑορτῆς καὶ ὁ οἶκος, καταλήγοντα ἀμφότερα εἰς τὸ αὐτὸ ἐφύμνιον, καθ' ὅσον οἱ κανόνες ἀντικατέστησαν τὰ κοντάκια. Ποιηταὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν κοντακίων ἀνεδείχθησαν Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (431), Συμεὼν ὁ νεώτερος, ὁ καὶ Στυλίτης ἐπικαλούμενος (521—596), Ἀνδρέας ὁ Πυρρὸς καὶ ὁ πάντων ἄριστος Ρωμανὸς ὁ Μελῳδὸς (491—518), εἰς ὃν ἀποδίδονται πολλὰ τῶν ἀρίστων κοντακίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ κοντάκιον τῶν Χριστουγέννων: «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει». Τὸ κοντάκιον ἀναγινώσκεται ἤδη ἐν τῷ ὄρθρῳ μετὰ τὴν ΣΤ′ ᾠδὴν τῶν κανόνων, μεθ' ὃ συνάπτεται ὁ οἶκος καὶ τὸ μηνολόγιον τῆς ἡμέρας, ψάλλεται δὲ ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἰς σύντομον εἱρμολογικὸν μέλος καὶ καθ' ὡρισμένους προλόγους. Τὰ κοντάκια ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἑορτῶν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας εὑρίσκεται ἑλληνικὴ περγαμηνὴ χειρόγραφος ὑπὸ τὸν τίτλον «Κοντακάριον», περιέχουσα πλεῖστα κοντάκια καὶ οἴκους. Ι. Χ. Κ. — Ν. Α. Ι.

—**κοντακίων ἄρχων** *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἄρχοντες* (τ. Ε′ σ. 778 β′).

κοντακτζῆς (ὁ)· ἐμπρηστής.

κοντακωτὸν (τὸ) (ἐξυπακούεται *πυροβόλον* ἢ *ἅρμα*). Πυροβόλα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ὧν ἡ σκόπευσις ἐγίνετο τῇ βοηθείᾳ μεγάλου κοντακίου προσηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ ἅρματος καὶ ὀνομαζομένου *κόνταξ*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν διετηρήθη, καίτοι πλεῖστοι τύποι ταχυβόλων ἐφωδιασμένων διὰ τοιούτων περίπου κοντακίων ὑπάρχουν. Σ. Ε. Λ.

Κόνταλυ (Kodaly), ***Ζόλταν***. Οὗγγρος συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1882, ἀπόφοιτος τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας τῆς Βουδαπέστης, ἐν ᾗ καὶ διδάσκει ἀπὸ τοῦ 1907 τὰ ἀνώτερα θεωρητικὰ καὶ τὴν σύνθεσιν. Ἀνήκει, μετὰ τοῦ Μπέλα Μπάρτοκ, εἰς τὴν ἐθνικιστικὴν σχολὴν τῆς πατρίδος του, τὴν λαμβάνουσαν τὴν λαϊκὴν μοῦσαν ὡς βάσιν τῆς συνθέσεως. Ἀρχικῶς ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Μπράμς καὶ ἀργότερον ἀπὸ τὸν Ντεμπουσσύ, ἔδωκεν ἐν τέλει ἔργα φέροντα ἀτομικὴν σφραγίδα. Αἱ κυριώτεραι συνθέσεις τοῦ Κόνταλυ εἶναι: κουαρτέττα ἐγχόρδων, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, σονάτα διὰ βιολοντσέλλον καὶ κλειδοκύμβαλον, σερενάτα διὰ δύο βιολία καὶ βιόλαν, χορῳδίαι, λαϊκὰ οὐγγρικὰ τραγούδια, μελῳδίαι, ἡ συμφωνικὴ εἰκών: «Nyari este» κ. τ. λ. Περιηγηθεὶς τῷ 1905 τὴν Τρανσυλβανίαν, κατήρτισε πλουσίαν συλλογὴν δημωδῶν οὐγγρικῶν ᾀσμάτων. Γ. Σ.

Κοντάμα (Kodama). Ἰάπων στρατάρχης (1852-1906). Διέπρεψε τὸ πρῶτον εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν κατοίκων τῆς Σατζούμα, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν του γνώσεων. Ἐπιστρέψας εἰς Τόκιο προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην καὶ τῷ 1889 εἰς ὑποστράτηγον. Τῷ 1892 διετέλεσεν ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ μετέσχε τοῦ μεταξὺ Κίνας καὶ Ἰαπωνίας πολέμου τοῦ 1894-1895. Εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου, προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ τῷ 1898 διωρίσθη διοικητὴς τῆς νήσου Φορμόζης. Μετὰ τριετίαν ἐγένετο ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῷ 1902, προσωρινῶς δὲ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Κατὰ τὸν Ρωσσοϊαπωνικὸν πόλεμον διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ τῆς Μαντζουρίας, διαρκοῦντος δὲ τοῦ πολέμου προήχθη εἰς στρατάρχην. Μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης ἠμείφθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμητος καὶ ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ, παραμείνας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του. Μ. Ν.

κονταμάνης (ὁ) (λ. τουρκ.)· ὁ πρόκριτος ἑνὸς χωρίου.

Κονταμὶν (La Condamine)· βλ. λ. *Λὰ Κονταμίν*.

κοντανασαίνω· δημοτ., ἔχω πολλὰς ἀναπνοάς, πνευστιῶ, ἀσθμαίνω ἕνεκα πυρετοῦ ἢ νόσου, ἀγκομαχῶ.

Κοντανγκαλούρ, ἢ ***Κραγγκάνωρ*** (Kodungalur ἢ Cranganur) */Γεωγρ./*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ κράτει Κόχιν τῆς προεδρίας Μαδράς. Καίτοι σήμερον ὡς πόλις εἶναι ἀναξία λόγου, ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως ἐν τούτοις παρουσιάζει μέγιστον ἐνδιαφέρον. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξε τὸ πρῶτον πεδίον δράσεως τοῦ ἁγίου Θωμᾶ εἰς τὰς Ἰνδίας (52 μ. Χ.) καὶ ἡ ἕδρα τῆς κυβερνήσεως τοῦ Τσεραμὰν Περουμάλ. Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἁγίου Θωμᾶ γενικῶς θεωρεῖται μυθώδης, εἶναι βέβαιον ὅμως ὅτι ἡ συριακὴ Ἐκκλησία εἶχεν ἐγκατασταθῆ παγίως ἐνταῦθα πρὸ τοῦ Η′ αἰῶνος, πιθανῶς δὲ ὁ συνοικισμὸς τῶν Ἑβραίων εἶναι πολὺ ἀρχαιότερος. Οἱ τελευταῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἔτυχον προνομίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 378. Ἡ σκληρότης τῶν Πορτογάλων ἠνάγκασε τοὺς περισσοτέρους Ἑβραίους νὰ καταφύγουν εἰς τὴν πόλιν Κόχιν. Μέχρι τοῦ 1314, ὁπότε κατ

Digitized by Google

σκευάσθη ὁ λιμὴν Πύπιν, ὁ μόνος λιμὴν τῆς περιαχῆς Κόχιν ἦτο ἡ Κοντανγκαλούρ. Τῷ 1502 οἱ Σύριοι Χριστιανοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν προστασίαν τῶν Πορτογάλων. Τῷ 1523 οἱ τελευταῖοι ἔκτισαν τὸ πρῶτον φρούριόν των ἐνταῦθα. Τῷ 1661 οἱ Ὁλλανδοὶ κατέλαβον τὸ φρούριον, ἡ κατοχὴ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα τεσσαράκοντα ἔτη, συνεχῶς ἠμφεσβητεῖτο μεταξὺ τῶν Ὁλλανδῶν καὶ τοῦ ραγιᾶ τῆς Κοντανγκαλούρ. Τῷ 1776 ὁ Τιππού κατέλαβε τὸ φρούριον, οἱ Ὁλλανδοὶ δὲ ἀνακαταλαβόντες τοῦτο μετὰ δύο ἔτη, τὸ παρεχώρησαν εἰς τὸν Τιππού τῷ 1784, ὅστις τὸ κατέστρεψε τῷ 1790. Ἡ χώρα πέριξ τοῦ Κοντανγκαλούρ ἀποτελεῖ αὐτόνομον πριγκιπᾶτον ὑποτελὲς εἰς τὸν ραγιᾶν τοῦ Κόχιν. Δ. Σ. Δ.

Κοντὰντ (Contade), ***Λουδοβῖκος - Γεώργιος-Ἔρασμος μαρκήσιος***—. Γάλλος στρατάρχης (1704—1793. Τῷ 1734 διέπρεψεν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Κολόρνο, ὅπου ἠδυνήθη ν' ἀντισχῇ μετὰ 400 ἀνδρῶν κατὰ 14 000 ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Τὸ ἴδιον ἔτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Πάρμας καὶ τῆς Γκουαστάλα, τῷ 1739 ὑπέταξε τὴν Κορσικήν, ἀπὸ τοῦ 1741—1744 ἐπολέμησεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Φλάνδρᾳ καὶ τῷ 1758 ἐτιμήθη διὰ τῆς στρατιωτικῆς ῥάβδου. Τῷ 1759 διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς Γερμανίας ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς Γερμανούς, κατέλαβε μέρος τοῦ Ἀννοβέρου, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἐν Μένδεν ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος τῆς Βρουνσβίκης ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς ντὲ Μπρολί. Μετὰ τριετίαν διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλσατίας. Μ. Ν. Δ.

Κονταξάκις. Ὁπλαρχηγὸς Κρὴς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Χαιρέτη (1841) ἐν Κρήτῃ. Κατὰ τὸν διοικητικὸν ὀργανισμὸν τῆς βραχυχρονίου ἐκείνης ἐπαναστάσεως, περιελήφθη εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐκτελεστικὴν ἀρχὴν ἢ ἐπιτροπείαν, ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν τεσσάρων δυτικῶν τῆς Κρήτης (Χανίων) ἐπαρχιῶν (*Ψιλάκι*, Ἱστορ. Κρήτης Γ', σ. 788, *Κριάρη*, σ. 106). Ε. Γ.

Κονταξῆ, *Βασιλική*. Ἡ περίφημος Κυρὰ *Βασιλικὴ* (βλ. λ.), ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Τεπελενλῆ.

Κονταξῆς, *Κωνσταντῖνος*. Εἷς τῶν τεσσάρων χιλιάρχων, οἵτινες ἀνέλαβον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Σάμου (1821) τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς νήσου. Ἐγεννήθη εἰς τὸν Πύργον περὶ τὸ 1780 καὶ ἦτο γιγαντόσωμος καὶ γενναῖος. Ὡς χιλίαρχος ἀνεδείχθη ἥρως εἰς πάσας τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπιχειρηθείσας προσβολὰς κατὰ τῆς Σάμου. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1827 ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων. Ν. Ζ.

Κοντάραινα. Χωρίον τῆς Λευκάδος ἐν τῇ ὁμωνύμῳ τῆς νήσου ἐπαρχίᾳ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Ν. καὶ ἐγγὺς τοῦ Σύβρου ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τέως δήμου Εὐγήρου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 462. Χ. Δ.

κονταρᾶτος, —*η*, —*ον*· ὁ βαστάζων, ὁ ὡπλισμένος μὲ κοντάρι.

Κονταρᾶτος, ***Ἀπόστολος***. Ἕλλην ἰμπρεσσάριος ἐκ Κεφαλληνίας, γεννηθεὶς τῷ 1880. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν αὐτοῦ σπουδῶν, ἀπεστάλη τῷ 1900 ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν. Ἐκεῖ, ἐπισκεπτόμενος συχνὰ τὴν παγκόσμιον τότε ἔκθεσιν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ὀργανώσεως παρομοίας ἐκθέσεως καὶ εἰς Ἀθήνας, ἐν σμικρῷ πάντοτε, ἣν καὶ ἐπραγματοποίησε, διοργανώσας μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὴν διεθνῆ τοῦ Ζαππείου ἔκθεσιν. Μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς ἐπεδόθη εἰς μεγάλας θεατρικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πρῶτος αὐτὸς ἔφερεν εἰς Ἀθήνας βιενέζικην ὀπερέτταν μὲ τὴν Μίλλα Τέρρεν ἐπὶ κεφαλῆς· μετ' αὐτὴν ἔφερε τὴν παγκοσμίου φήμης μεγάλην ὄπεραν Λομπάρδο, κατόπιν δὲ τὴν διάσημον λυρικὴν ὑψίφωνον Γκαλβάνυ. Ἀναλαβὼν μετά τινα χρόνον τὴν διαρρύθμισιν καὶ διεύθυνσιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Δημοτικοῦ θεάτρου, ἔφερεν ἀλληλοδιαδόχως τὸν Ρισπέν, τὴν Σωσσάναν Δεπρέ, τὸν Σάσα Γκιτρύ, τὴν Λιζέλ, τὸν Ἐρρῖκον Μπορντώ, τὸν Συλβαίν, τὴν Ρεζάν, τὸν Νοβέλλι καὶ ἄλλους. Τῇ παροτρύνσει τοῦ Κονταράτου ὁ Λαυράγκας συνέθεσε τὴν «Διδώ», ὁ Σαμάρας τὴν «Πριγκήπισσαν Σασσών», καὶ τὴν «Κρητικοπούλαν» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ν. Λάσκαρη καὶ Π. Δημητρακοπούλου καὶ ὁ Σακελλαρίδης τὴν ὀπερέτταν του «Στὰ Παραπήγματα» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ν. Λάσκαρη. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ὁ Κονταρᾶτος ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς τῇ καλλιτεχνικῇ συμμετοχῇ τοῦ σκηνογράφου Πάνου Ἀραβαντινοῦ, ὅστις συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἐπὶ σκηνῆς ἀναβίβασιν τῆς πρώτης μεγάλης θεαματικῆς ἐπιθεωρήσεως «Ξιφίρ-Φαλέρ». Ν. Ι. Λ.

—Κονταρᾶτος, *Γεώργιος*. Ἕλλην λόγιος ἐκ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐχρημάτισε πιθανῶς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παδούης, ὡς προκύπτει ἔκ τινος αὐτόθι εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς. —Π.

Κονταργύρης, *Ἀθανάσιος*. Ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1892 ἐν Κατσίμπαλι τῆς Γορτυνίας. Μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐνεγράφη (1909) εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Τῷ 1913 ἀπεστάλη, κατόπιν διαγωνισμοῦ, ὡς ὑπότροφος τοῦ κράτους εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἰατρικὴν σχολὴν τῆς Λυῶνος. Εἰδικευθεὶς εἰς τὴν ὀρθοπεδικήν, μετεκλήθη τῷ 1919 εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ προθετικοῦ τμήματος ἀναπήρων ἐν τῇ Στέγῃ Πατρίδος. Τῷ 1920 τῷ ἀνετέθη καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ὀρθοπεδικοῦ κέντρου τοῦ στρατοῦ. Τῷ 1925 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῆς β' πανεπιστημιακῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ἐν τῷ Ἀρεταιείῳ νοσοκομείῳ καὶ τῷ 1926 ἐξελέγη ὑφηγητὴς τῆς ὀρθοπεδικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Τῷ 1929 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς ἰατρικῆς σχολῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἀσκληπιείου Βούλας. Γενικὸς γραμματεὺς τῆς «Ἑλληνικῆς χειρουργικῆς ἑταιρείας» ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της (1928), μέλος τῆς «Société Française d'Orthopédie», τοῦ «Comité Permanent du Congrès International de la Lumière», γραμματεὺς τοῦ «π μπτου διεθνοῦς συνεδρίου τῆς φυσιοθεραπείας» κτλ., ἀντεπροσώπευσε κατ' ἐπανάληψιν τὴν Ἑλλάδα εἰς διάφορα ὀρθοπεδικὰ συνέδρια, εἰς τὸ τρίτον διεθνὲς στρατιωτικὸν ἰατρικὸν συνέδριον τῶν Παρισίων (1925), εἰς τὸ «Congrès International de la Lumière» (1928) κ. ἄ. Ἔγραψε: «Étude sur les rétrécissements congénitaux de l'urèthre» (1917), «Ἡ προσωρινὴ πρόθεσις τῶν κάτω ἄκρων» (1920), «Σημειώσεις πρακτικῆς διὰ μαλάξεως θεραπείας» (1921), «Influence de la Physiothérapie sur les lésions post-traumatiques» (1922), «Ξύλινα τεχνητὰ μέλη» (1923), «Sur un Arthrogoniomètre» (1923), «Considérations sur les blessures de guerre» (1924), «Un appareil pour les fractures des métacarpiens» (1924), «Ψευδάρθρωσις τῆς κνήμης» (1924), «Θεραπεία τῶν ψυχρῶν ἀποστημάτων καὶ συριγγίων» (1926), «Περὶ γυψίνων ἐπιδέσμων» (1926), «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀκρωτηριασμῶν τῶν κάτω ἄκρων ἀπὸ προθετικῆς ἀπόψεως» (1926), «Arthrodèse du pied avec butée postérieure» (1926), «Θεραπεία τῆς συγγενοῦς στρεβλοποδίας τῶν παίδων καὶ ἐνηλίκων» (1927), «Considérations sur les plaies articulaires de guerre» (1926), «Traitement chirurgical de la tuberculose tibio tarsienne» (1927), «Lixations pathologiques simples de la hanche» (Rev. Orth. 1928), «Traitement du mal perforant plantaire par la Sympathectomie péri-artérielle» («Lyon Chirurgical» 1928), «Les facteurs adjuvants qui rendent l'héliothérapie plus éfficace» (Congrès Int. de la Lumière 1928), «Σπονδυλῖτις καὶ ἐγχείρησις Albée» («Πρακτ. ἰατροχειρουργ. ἑταιρ.» 1928 καὶ 1929), «Σκολίωσις καὶ μέθοδος τοῦ Abbott» («Δελτ. χειρ. ἑταιρ.» 1928), «Συνδακτυλία χειρουργηθεῖσα» (αὐτ. 1929), «Ἐγχείρησις Robertson Lavalle ἐπὶ λευκοῦ ὄγκου» (αὐτ. 1929), «Σημασία τῆς ἀκτινογραφίας τοῦ ἰσχίου» (αὐτ. 1930), «Ἡλιοθεραπεία» («Ὑγεία» 1930). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω.

Κόνταρης, *Διονύσιος*. Ἕλλην κληρικὸς ἐκ Λευκάδος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Κατ' ἀρχὰς ἱεροκῆρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐγένετο εἶτα ἀρχιεπίσκοπος Λευκάδος. Συνέγραψε «Λόγον ἐγκωμιαστικὸν εἰς ἅγιον Σπυρίδωνα» (Ἐνετία 1747). —Π.

Κονταρῆς, *Γεώργιος*. Ἕλλην κληρικὸς καὶ λόγιος ἐκ Σερβίων τῆς Μακεδονίας, ἀκμάσας κατὰ ΙΖ' αἰῶνα. Ἐξέδωκεν ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1676 «Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν» κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ, ἣν προσφωνεῖ εἰς τοὺς Ἀθηναίους προκρίτους Γιαννούλην Πουλημένον καὶ Πέτρον Γάσπαρην. —Π.

Κοντάρι [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου, κατὰ τὸν ΝΔ μυχὸν (πλάτ. 38°20'25" Β, μῆκ. 26°09'50" Ἀν, χάρτ. Χίου ὑπὸ *Ν. Οἰκονόμου*, ἔκδ. 1921), τὸν σχηματιζόμενον ὑπὸ τῆς νοτίως τοῦ προαστείου Μπελλαβίστα ἀκτῆς καὶ τῆς ἀποφύσεως τῆς ἀποληγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἁγία Ἕλενα. Σ.Ε.Λ.

κονταριὰ (ἡ)· κτύπημα μὲ κοντάρι.

Κονταρίνης, *Κωνσταντῖνος*. Ἑπτανήσιος ἁγιογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' καὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἀνήκει εἰς τοὺς ζωγράφους τοὺς ἀκολουθοῦντας τὴν παλαιὰν παράδοσιν, ἀλλὰ εἰσάγοντας εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ στοιχεῖά τινα ἐκ τῆς ἰταλικῆς τέχνης. Γενικῶς πλησιάζει κατὰ τὸν τρόπον τῆς τέχνης του τὸν Ηλ. Μόσχον, ἀλλ' εἶναι πολὺ κατώτερος ἐκείνου. Γνωστὰ ἔργα τοῦ ζωγράφου τούτου εἶναι τέσσαρες μεγάλαι συνθέσεις, εἰκονίζουσαι σκηνὰς ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν τῷ ἐν Κερκύρᾳ ναῷ τῆς Ἀντιβουνιωτίσσης καὶ τὰ ἐν τῷ Βυζαντινῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν καὶ ταῖς συλλογαῖς Λοβέρδου, Καλλιγᾶ, Σταθάτου ἀποκείμενα. Α. Ξ.

Κονταρίνι (Contarini). Ἐνετικὸς οἶκος εὐγενῶν, καταλεγόμενος μεταξὺ τῶν δώδεκα, οἵτινες κατεῖχον τὴν πρώτην θέσιν ἐν Βενετίᾳ, καὶ τοῦ ὁποίου πλεῖστα μέλη διέπρεψαν εἰς τὴν πολιτικήν, τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικόν, εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Κυριώτερα μέλη αὐτοῦ εἶναι:

—1) ***Ἀλέξανδρος***. Στρατηγὸς τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας (1486—1553), πολεμήσας κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Παδούης ὑπάρχει θαυμάσιον μνημεῖον, ἀνεγερθὲν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ.

—2) ***Ἀμβρόσιος***. Βενετὸς διπλωμάτης τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Διορισθεὶς πρεσβευτὴς εἰς τὴν Περσίαν, μετέβη εἰς τὴν χώραν ταύτην τῷ 1473 διὰ μέσου τῆς Ρωσίας καὶ μετὰ τεσσάρων ἐτῶν παραμονὴν ἐπέστρεψε διὰ τῆς Γεωργίας, τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῆς Μόσχας, δημοσιεύσας τὰς ἐντυπώσεις του εἰς βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ταξίδιον τοῦ ἐξοχωτάτου Ἀμβροσίου Κονταρίνι» (1487).

—3) ***Ἀνδρέας***. Δόγης τῆς Βενετίας, διαδεχθεὶς τὸν Μᾶρκον Κορνάρον τῷ 1357. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ στρατεύματα τῆς Γενούης, κατανικήσαντα τὸν Βενετὸν στρατηγὸν Πιζάνι, εἶχον ἐκπορθήσει τὴν Κιότζια. Καίτοι ἄγων τὸ 72ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἀνακτήσας τῷ 1380 τὴν Κιότζια, κατώρθωσε νὰ συνάψῃ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰρήνην πρὸς τὴν Γένουαν. Ἀπέθανε τῷ 1382.

—4) ***Γασπάρδος***. Βενετὸς καρδινάλιος, πολιτικὸς καὶ θεολόγος (1483—1542). Διορισθεὶς πρεσβευτὴς παρὰ τῷ Καρόλῳ Ε', συνῆψε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Βενετίας τὴν συμμαχίαν τοῦ 1523. Βραδύτερον διωρίσθη διοικητὴς τῆς Μπρέσια καὶ τῷ 1528 πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας παρὰ τῷ πάπᾳ Κλήμεντι Ζ', τοῦ ὁποίου τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Καρόλου Ε'. Τῷ 1529 ὑπέγραψε τὴν συνθήκην εἰρήνης μεταξὺ τοῦ Καρόλου Ε' καὶ τῆς Βενετίας. Τῷ 1535 ὁ πάπας Παῦλος ὁ Ε' ὠνόμασεν αὐτὸν καρδινάλιον. Κεκηρυγμένος ὑπὲρ εὐρείας μεταρρυθμίσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπέτυχε τὸν καταρτισμὸν εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Ε', ἀποτέλεσμα τῶν συζητήσεων τῆς ὁποίας ὑπῆρξε τὸ συνταχθὲν τῷ 1537 ὑπόμνημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Concilium de emendanta Ecclesia». Ἔγραψε διάφορα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς δημοκρατίας τῶν Βενετῶν» (1543), «Περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», «Σχόλια ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου», «Τὰ καθήκοντα τῶν ἐπισκόπων» κτλ.

—5) ***Δομένικος***. Δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1043—1071. Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτοῦ μορφήν. Κατεσκεύασεν ἐπίσης καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Λίντο. Κατέστειλεν ἐπανάστασιν ἐκραγεῖσαν ἐν Δαλματίᾳ, ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸν πατριάρχην τῆς Ἀκουϊλίας τὴν πόλιν Γκράντο καὶ πρὸ τοῦ θανάτου του κατέκτησε τὴν Ζάραν.

—6) ***Δομένικος Β'***. Δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1659 μέχρι τοῦ 1674. Ἐκλεγεὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τῆς Κρήτης, ἠναγκάσθη νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν παράδοσιν αὐτῆς εἰς τοὺς Τούρκους κατόπιν ἀπωλείας 30.000 ἀνδρῶν καὶ τεραστίων δαπανῶν. Ἐπ' αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν οἱ νόμοι τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς Βενετίας ὑπὸ τὸν τίτλον: «Magistrato alla compilazione delle leggi».

—7) ***Ἰάκωβος***. Δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1275 μέχρι τοῦ 1280. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἔλαβον χώραν ἐπαναστάσεις ἐν Τεργέστῃ καὶ Ἰστρίᾳ, τὰς ὁποίας κατέπνιξεν. Ὑπεχρέωσε τὴν Ἀγκῶνα νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν Βενετίαν, κατέπνιξεν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ κατέκτησε πολλὰς πόλεις ἐν Δαλματίᾳ, Ἰστρίᾳ καὶ Ρωμάννῃ.

—8) ***Ἰάκωβος***. Βενετὸς στρατιωτικός. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ 1453. Ἦτο ἀρχηγὸς σώματος καὶ κατεῖχε τὸ τμῆμα τοῦ τείχους τὸ εὑρισκόμενον μεταξὺ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἑπταπυργίου, ἐπὶ τῆς Προποντίδος.

—9) ***Κάρολος***. Δόγης τῆς Βενετίας, διαδεχθεὶς τῷ 1655 τὸν Φραγκῖσκον Μολίνο. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ βενετικὸς στόλος κατετρόπωσε τὸν τουρκικὸν εἰς τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, ἀπολέσαντα 20 γαλέρας.

—10) ***Λουδοβῖκος***. Βενετὸς πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης, ἀποθανὼν τῷ 1653. Τῷ 1629 κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Λουδοβῖκον ΙΓ' νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην φιλίας πρὸς τὴν Βενετίαν.

—11) ***Νικόλαος***. Δόγης τῆς Βενετίας (1557—1631). Διεδέχθη τῷ 1630 τὸν Ἰωάννην Κορνάρον καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου οἱ Ἱσπανοὶ ἐδῄωσαν τὸν Μάντουαν, ἐνέσκηψε δὲ εἰς τὴν Βενετίαν πανώλης, ἥτις ἀπεδεκάτισεν αὐτήν. Ἔγραψε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς ἐκτεταμένη «Βενετικὴ Ἱστορία», περιλαμβάνουσα τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1597 μέχρι τοῦ 1604, «De rerum perfectione» (1576) καὶ

Digitized by Google

«Modo della elezione del serenissimo principe di Venezia» (1630).

— 12) *Σίμων*. Βενετὸς διπλωμάτης (1563—1633). Ἐχρημάτισε πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας εἰς διαφόρους ἰταλικὰς αὐλάς, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Ἱσπανίας, τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' τῆς Γαλλίας, τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Γ'. Ἀπέκτησεν ἐπίσης φήμην καὶ ὡς ποιητής, γράψας ποιήματα εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

— 13) *Φραγκῖσκος*. Βενετὸς χρονογράφος, ἀποθανὼν τῷ 1476. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παδούης, πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας ἐν Ρώμῃ καὶ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς ἀμύνης ἐν Σιένῃ. Ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῆς Ἐτρουρίας» (1568).

— 14) *Φραγκῖσκος*. Δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1623 μέχρι τοῦ 1624. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐξεδιώχθησαν οἱ Ἱσπανοὶ καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἐκ τῆς Βαλτελίνα. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῶν πολέμων τῶν Τούρκων» καὶ «Βενετικὰ ἀπομνημονεύματα».

— **Κονταρίνι**, ἢ ***Κονταρίνο*** (Contarini ἢ Contarino), ἱππότης *Ἰωάννης*—. Ἰταλὸς ζωγράφος (1549—1605). Ἐμελέτησε τὰ ἔργα τοῦ Τισιανοῦ καὶ τοῦ Τιντορέττο καὶ ἀνεδείχθη εἷς ἀπὸ τοὺς καλυτέρους κολορίστας τῆς ἐποχῆς του. Τὰ κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εὑρίσκονται εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Βουδαπέστης, τῆς Φλωρεντίας, τοῦ Μιλάνου, τῆς Βιέννης καὶ τῆς Βενετίας.

Κονταρῖνοι, ἢ ***Κονταρῆνοι***. Ἐπίθετον διαφόρων κρητικῶν οἰκογενειῶν, προερχομένων ἐκ τῶν πρώτων εὐγενῶν ἑνετικῶν οἴκων, οἵτινες μετέβησαν εἰς Κρήτην ἐκ Βενετίας. Μνημονεύονται: —1) *Κονταρῖνος*, μητροπολίτης Κρήτης (*Σάθα*, Νεοελλ. φιλ. σ. 416). —2) Ἀρχοντικὴ οἰκογένεια *Κονταρίνου* ἐν Ρεθύμνῳ (*Ξηρουχάκι*, Κρητικὸς πόλεμος σ. 585).

Ε. Γ.

κοντάρι(ον) (τό)· μικρὸς κοντός· μακρόν, λεπτόν, εὐθὺ καὶ ἀνθεκτικὸν ξύλον· δόρυ μακρόν· καμάκι ἁλιευτικόν· ράβδος ξυλίνη ἢ μεταλλίνη, ἐξ ἧς κρέμαται ἢ προσδένεταί τι: «κοντάρι(ον) τῆς σημαίας», «κοντάριον τῶν πλαστίγγων τοῦ ζυγοῦ»· τοπογραφικὸν ἢ γεωμετρικὸν ἀκόντιον.

— *(Βυζαντ.) Κοντάριον* ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ δόρυ. Τὸ βυζαντινὸν κοντάριον εἶχε μῆκος 8—10 πήχεων (δηλαδὴ 3,70 μ.—4,70). Μακρότερα ἦσαν τὰ τῶν πεζῶν ὁπλιτῶν, βραχύτερα δὲ τὰ τῶν λοιπῶν πεζῶν (τῶν πελταστῶν) καὶ τὰ τῶν ἱππέων. Τὰ τῶν ἱππέων ἐκοσμοῦντο διὰ φλαμουλισκίων, δηλαδὴ διὰ μικρῶν σημαιῶν (παρασείων), ὧν τὸ χρῶμα διέφερε συνήθως κατὰ τάγμα. Ταῦτα, φερόμενα χάριν ἐπιδείξεως, ἀφηροῦντο ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅταν οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ ἔφθανον εἰς ἀπόστασιν μιλλίου ἀπ' ἀλλήλων. Οἱ διὰ κονταρίων ὡπλισμένοι ἄνδρες ἐλέγοντο *κονταρᾶτοι*.

Ν. ΚΛΣ

κονταρομαχία (ἡ)· μάχη, συμπλοκὴ χρησιμοποιουμένου ὡς ὅπλου τοῦ κονταρίου, πβλ. *κονταροχτύπημα*.

κονταρόξυλο (τό)· τὸ ξύλον τοῦ ὅπλου κονταρίου, τὸ ξυστὸν τοῦ ἀκοντίου.

κονταροχτύπημα, *—ατος* (τό)· χτύπημα μὲ κοντάρια· ἀγώνισμα τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, τὸ ὁποῖον ἐτελεῖτο μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ ἱπποτῶν κυρίως· κοιν. *γιόστρα* (ἀρχ. *διαδορατισμός*· μεσ. λατ. torneamentum, γαλ. tournoi, ἰταλ. giostra).

— *(Ἐγκυκλ.)* Τὸ *κονταροχτύπημα* κατ' ἄλλους μὲν εἰσήχθη εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῶν κατακτησάντων τὴν Ἱσπανίαν Ἀράβων, κατ' ἄλλους δὲ εἶναι εὐρωπαϊκὴ ἐφεύρεσις, ὀφειλομένη εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἢ τοὺς Γάλλους. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην, τὰ πρῶτα ἴχνη κονταροχτυπήματος (tournoi) συναντῶμεν κατὰ τὸν Θ' ἤδη αἰῶνα εἰς τὰς στρατιὰς Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ καὶ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ. Κυρίως ὅμως ἡ ἐποχὴ τῆς πλήρους διαμορφώσεως τοῦ ἀγωνίσματος εἶναι ὁ ΙΑ' αἰών, ὁπότε ὁ ἱππότης Γοδοφρεῖδος ντὲ Πρεϋγὶ (Preuilly) ἐκωδικοποίησε τοὺς κανόνας τῆς διεξαγωγῆς του.

Τὸ κονταροχτύπημα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Εὐρώπην ἦτο προσποιητὴ μάχη ὁμάδων καὶ κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἁπλούστατον τυπικόν. Εἰς αὐτὸ ἠδύναντο νὰ λάβουν μέρος, ἀδιακρίτως κοινωνικῆς τάξεως, πάντες οἱ βουλόμενοι, ἀκόμη καὶ γυναῖκες. Ἐτελεῖτο ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μεγάλων ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων, ἐλάμβανε δὲ διεθνῆ χαρακτῆρα διότι μετεῖχον αὐτοῦ καὶ ἄτομα διαφόρων ἐθνοτήτων καὶ ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν. Οἱ ἀγωνιζόμενοι, τελοῦντες ὑπὸ δύο ἀρχηγούς, ἐσχημάτιζον δύο ἀντιθέτους παρατάξεις. Ἓξ ἢ ὀκτὼ κριταὶ (juges diseurs) ἐξήλεγχον τοὺς τίτλους τῶν ἀγωνιζομένων, ἐξήταζον τὰ ὅπλα των καὶ ἔκρινον διαιτητικῶς πᾶσαν διαφοράν, ἡ ὁποία τυχὸν προέκυπτεν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγωνιζομένων ἦτο ἐνίοτε ἀρκετὰ μέγας. Πεντακόσιοι ἱππόται εἰς ἑκατέραν τῶν παρατάξεων ἔφιπποι, ὡπλισμένοι μὲ δόρατα μὴ ἔχοντα σιδηρᾶν αἰχμὴν ἢ ἔχοντα ταύτην ἐμπεφραγμένην, δὲν ἦσαν πολλοί. Οἱ ἡττημένοι ἔχανον τὰ ὅπλα των καὶ τοὺς ἵππους των.

Πλὴν τοῦ κατ' ἐξοχὴν τούτου κονταροχτυπήματος, ἐτελεῖτο καὶ ἄλλο εἶδος ἀγωνίσματος, μεταξὺ δύο μόνον ἀντιπάλων ὁμοίως ὡπλισμένων, ἡ joute Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ κονταροχτυπήματος, τὸ ὁποῖον διεξήγετο χάριν ἀσκήσεως μόνον καὶ πρὸς ἐπίδειξιν πολεμικῆς δεξιότητος, ἐτελειοποιήθη, γενόμενον πολυπλοκώτερον. Οἱ ἀνταγωνιζόμενοι ἐτοποθετοῦντο ἔνθεν κἀκεῖθεν ἑνὸς φράγματος ὕψους ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ ἔτρεχον κατὰ μῆκος αὐτοῦ ἀντιμέτωποι, προσπαθοῦντες νὰ ρίψουν τὸν ἀντίπαλόν των ἐκ τοῦ ἵππου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσεγγίσεως, δι' ἰσχυροῦ κτυπήματος διὰ τοῦ δόρατος. Ὅπως ὁ tournoi, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ joute ἐλάμβανε πανηγυρικὸν χαρακτῆρα καὶ πολλάκις ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς θεοκρισία, ἅτε ἔχουσα ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μονομαχίας, ἢ ὡς μέσον ἐκλογῆς γαμβροῦ ὑπὸ τῶν ἰδιοτρόπων δεσποινίδων τοῦ μεσαίωνος. Ὁ νικητὴς ἐλάμβανε καὶ τὴν χεῖρα τῆς διαφιλονικουμένης ὡραίας.

Κονταροχτύπημα. Εἰκὼν ἐκ χειρογράφου τοῦ «Ἐρωτοκρίτου».

Τὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὰ κονταροχτυπήματα, ἀπέβησαν κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα πολὺ διάφορα τῶν συνήθων πολεμικῶν ὅπλων καὶ ἐβάφοντο κατὰ κανόνα διὰ κτυπητῶν χρωμάτων. Τὸ κύριον ὅπλον ἦτο τεράστιον μήκους ξύλινον δόρυ, ἄνευ σιδηρᾶς αἰχμῆς. Τὰ ὁμαδικὰ κονταροχτυπήματα ἔπαυσαν νὰ διεξάγωνται κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, αἱ δὲ joutes ἔπαυσαν νὰ ἐκτιμῶνται ἀφ' ὅτου ἐφονεύθη ἐξ αἰτίας των ὁ βασιλεὺς Ἑρρῖκος ὁ Β' (1559), παρέμειναν ὅμως ἐν χρήσει, κυρίως παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀναβιώσασαι διὰ τελευταίαν φορὰν τῷ 1839 ἐν Τουρίνῳ τῆς Ἰταλίας πρὸς τιμὴν τοῦ διελθόντος ἐκεῖθεν διαδόχου τῆς Ρωσίας πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὸν μεσαίωνα, πολλάκις καὶ πάπαι καὶ βασιλεῖς ἀπηγόρευσαν τὰ ὁμαδικὰ κονταροχτυπήματα, καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν σταυροφοριῶν. Λεπτομερεῖς περιγραφὰς κονταροχτυπημάτων ἔχουν ὅλα σχεδὸν τὰ μεσαιωνικὰ καὶ τὰ τῆς Ἀναγεννήσεως ἀκόμη ἐπικὰ ποιήματα, τὰ ἐξυμνοῦντα τοὺς ἄθλους καὶ τὰς περιπετείας διαφόρων ἱπποτῶν.

Εἰς τὸ Βυζάντιον τὸ κονταροχτύπημα εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Φράγκων ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἤδη ὑπὸ τοῦ Κιννάμου καλοῦνται «ἐπέλασις αὐτοξύλων δοράτων» (σ. 125 Bonn), ὑπὸ νεωτέρων δὲ χρονογράφων μὲ τὸ φραγκικόν του ὄνομα: *τζούστρα*, ἢ *τορνεμές*, ἢ *τορνεμέντα*, ἢ *τορνέο*, ἢ *τζουστρία*, *ξυλοκοντάρι* δὲ εἰς χειρόγραφον τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης περιγράφον εἰκόνα κονταροχτυπήματος. Ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς λεπτομερῶς περιγράφει τοιοῦτον ἀγώνισμα (Ι, 3, τ. Α' σ. 482), γενόμενον πρὸς πανηγυρισμὸν ἐν Διδυμοτείχῳ τῆς γεννήσεως τοῦ υἱοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ νέου. Ὁ Ἰωάννης Κανταкουζηνὸς μνημονεύει ἐπίσης τοιούτους ἱππικοὺς ἀγῶνας, ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος (Α' 42 τ. Α. σ. 205). Τὸ κονταροχτύπημα ἀναφέρεται καὶ εἰς πλεῖστα νεοελληνικὰ ἐπικὰ καὶ μυθιστορήματα, ὅπως εἰς τὴν «Ἀχιλληΐδα», τὸν «Ἰμπέριον καὶ Μαργαρώναν», τὸν «Λίβιστρον καὶ Ροδάμνην», τὸν «Πρέσβυν ἱππότην» καὶ εἰς τὸν «Ἐρωτόκριτον».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Du Cange*, Glossarium mediae et infimae latinitatis ἐν λ. torneamentum.— *Τοῦ αὐτοῦ*, Dissertations sur l' histoire de Saint-Louis, 6, 7 καὶ 8 σελ. 23—37. — *Oliv. de la Marche* κλπ. Traités du duel judiciaire' relations de pas d' armes et tournois· ἐκδ. *B. Prost* (Paris 1872 καὶ 1878). — *C. F. Ménestrier*, Traité des tournois, joustes, carrousels et autres spectacles publics (Lyon 1660—1669 καὶ 1674, Paris 1694). — *Ν. Γ. Πολίτου*, Ὁ Ἐρωτόκριτος ἐν «Λαογραφίᾳ» τ. Α. (1909) σελ. 61—68.— *Σπ. Λάμπρου*, Τὸ κονταροχτύπημα εἰς τὸ Βυζάντιον ἐν «Νέῳ Ἑλλην.» (1909) σ. 3—18. — *Στ. Ξανθουδίδου*, Ἐρωτόκριτος (Ἡράκλειον 1915) σ. XCVIII—CII καὶ 408—409.

—Ω.

κονταυγὴ (ἡ)· ἡ ὥρα καθ' ἣν ἐπίκειται ἡ αὐγή, τὸ λυκαυγές, τὸ πρὸς τῆς ἕω.

Κόντε, ἢ ***Κόντσα Ἰραγγκὶ*** (Konde, ἢ Kondoa Iranghi) */Γεωγρ./*. Πόλις καὶ χώρα τῆς Ταγκανίκας (τέως Γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς). Ἡ πόλις κεῖται εἰς ὕψος 1360 μ., ἱδρύθη τῷ 1880 ὑπὸ μιᾶς ἀποστολῆς τῆς Διεθνοῦς ἀφρικανικῆς ἑταιρείας, μετὰ 5 δὲ ἔτη περιῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἡ χώρα ἐκτείνεται πρὸς Ν. τοῦ Κιλιμαντζάρου καὶ τῆς Μουάνσα καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ὑψηλοῦ ὀροπεδίου μὲ ἀπέραντα δάση. Κατοικεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Μακόντε, ἀνήκοντος εἰς τὴν φυλὴν τῶν Μπαντού.

Κόντε (Codde), ***Πέτρος***. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1599 ἢ 1600—1678). Ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Φράντς Χάλς. Ἀπεικόνισεν ἰδίᾳ στρατιώτας, χορευτικὰς σκηνὰς καὶ ἐπεισόδια τοῦ καθημερινοῦ βίου μετὰ λίαν ἀξιοσημειώτου ἐπιτυχίας. Ἐν Λίλλῃ ἀπόκειται εἰς «Καπνιστὴς» καὶ ἐν Δρέσδῃ μία «Φρουρὰ» τοῦ Κόντε.

Ι. Μ. Π.

Κοντὲ (Condé) */Γεωγρ./*. Ὄνομα δύο πόλεων τῆς Γαλλίας: —1) *Κοντὲ ἐπὶ τοῦ Σκάλδου* (Condé sur l'Escaut), πρωτεύουσα καντονίου ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σκάλδου καὶ Αἶν. Κάτ. 5.200. Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς καὶ τοποθεσία ὀχυρωτάτη. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐκυριεύθη τῷ 1793 ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Τὸ φρούριον αὐτῆς, κτισθὲν τῷ 1411, διετήρησε τὴν μεσαιωνικήν του μορφήν. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἔλαβον τὸ ὄνομα οἱ πρίγκιπες Κοντέ. —2) *Κοντὲ ἐπὶ τοῦ Νουαρὼ* (Condé sur Noireau, λατ. Condatum, Condetum). Πρωτεύουσα τοῦ καντονίου Καλβαντὸς ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βίρ, κειμένη κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Νουαρὼ καὶ Δρουάνς. Ἐνδιάμεσος σταθμὸς τῶν δυτικῶν σιδηροδρόμων μεταξὺ τῶν πόλεων Καὲν καὶ Λαβάλ. Κάτ. 7.200. Ἔχει ὑφαντουργεῖα βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ εἶναι ἕδρα ἐμποροδικείου. Τῷ 1417 ἐκυριεύθη αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες παρέμειναν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1449.

Μ. Ν. Δ.

Κοντὲ (Condé). Μεγάλη γαλλικὴ πριγκιπικὴ οἰκογένεια, ἱδρυτὴς τῆς ὁποίας εἶναι ὁ *Λουδοβῖκος* πρίγκιψ τοῦ Κοντὲ (1530—1569), υἱὸς τοῦ Καρόλου τῶν Βουρβώνων.

Λουδοβῖκος Α' τῶν Βουρβώνων, πρίγκιψ τοῦ Κοντέ. Νεώτατος διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ρεντὺ (1554) καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν θρησκευτικῶν πολέμων ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν Οὐγενότων, κατηγορήθη ἐπὶ συνωμοσίᾳ συνελήφθη, ἐφυλακίσθη εἰς Ὀρλεάνῃ καὶ τὴν 26 Νοεμβρίου τοῦ 1560 κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Μετὰ τὸν θάνατον Φραγκίσκου τοῦ Β' ἀποφυλακισθεὶς ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα. Ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς ἀντιπάλους του, περιήγαγεν εἰς δύσκολον θέσιν τὸν βασιλέα, συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλὰ χωρὶς ὁριστικὰ ἀποτελέσματα. Ἐπαναληφθέντος τοῦ ἀγῶνος ἡττήθη παρὰ τὸ Dreux (1562) καὶ ᾐχμαλωτίσθη, ἀλλ' ἡ Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων, φοβουμένη τὸν ὁριστικὸν θρίαμβον τῶν Οὐγενότων, τὸν ἠλευθέρωσε καὶ συνεφιλιώθη μετ' αὐτοῦ. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἡ Αἰκατερίνη ἤρχισε νὰ δυσπιστῇ πρὸς τὸν Κοντέ. Οὗτος, εἰδοποιηθεὶς ὅτι θὰ συλληφθῇ καὶ πάλιν, συνεννοήθη μετὰ τοῦ Κολινὶ διὰ νὰ προλάβῃ τοὺς ἐχθρούς του. Προσεπάθησε ν' ἀπαγάγῃ τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἐκηρύχθη ἀντάρτης καὶ προδότης. Πληροφορηθεὶς ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ σύλληψίς του, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Οὐγενότων, διέσχισεν ὁλόκληρον τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ τὰ βασιλικὰ στρατεύματα κατώρθωσαν νὰ τὸν νικήσουν εἰς τὴν μάχην τοῦ Ζαρνὰκ (1569). Ὁ Κοντὲ αἰχμαλωτισθεὶς ἐδολοφονήθη πιθανῶς ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀνζοῦ, υἱοῦ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε εἶχε τραυματίσει σοβαρῶς ἐν μονομαχίᾳ.

Λουδοβῖκος Α', πρίγκιψ τοῦ Κοντέ.

Ἑρρῖκος ὁ Α'. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1552—1588). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐξ... ἔπαυεν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν Οὐγενότων. Ὑπ... μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας, τοῦ κατό...

Digitized by Google

βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου τοῦ Δ', ἀρχηγὸς αὐτῶν καὶ ὡς τοιοῦτος συνῆψε τὴν εἰρήνην τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ. Σωθεὶς κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Θ' νὰ ἀσπασθῇ τὰ δόγματα τοῦ καθολικισμοῦ καὶ ν' ἀποκηρύξῃ τὸν προτεσταντισμόν. Ὑπήκουσεν, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τούτου προσῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων καὶ ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον. Τραυματισθεὶς κατά τινα μάχην πρὸς τοὺς βασιλικούς, ἀπέθανεν ἐν Saintoge. Κατά τινας λέγεται ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῆς συζύγου του. ἥτις εἶχεν ἀσπασθῇ τὸν καθολικισμόν.

Ἐρρῖκος ὁ Β' (1588—1646). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Εἶχεν ὡς ἀνάδοχον Ἐρρῖκον τὸν Δ' καὶ ἀνετράφη εἰς τὸν καθολικισμὸν ὡς ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ γαλλικοῦ θρόνου. Μετὰ τὸ διαζύγιον τοῦ Ἐρρίκου Δ' καὶ τὸν γάμον τούτου μετὰ τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων, ὁ Κοντὲ περιῆλθεν εἰς δευτέραν μοῖραν, διότι ἐγεννήθη ὁ δελφῖνος Λουδοβῖκος, ὁ μετέπειτα Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ'. Τῷ 1609, συζευχθεὶς τὴν ὡραιοτάτην Καρλότταν Μαργαρίταν τοῦ Μονμορανσύ, ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς πρὸς τὴν σύζυγόν του παρενοχλήσεις τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου τοῦ Δ'. Μετέβη εἰς τὸ Βέλγιον, κατόπιν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Γερμανίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἐρρίκου (1610), διὰ νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῶν δυσηρεστημένων κατὰ τῆς αὐλῆς, γενόμενος ἀρχηγὸς αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας καὶ διέταξε τὴν σύλληψίν του (1616). Ὁ Κοντὲ συλληφθεὶς ὡδηγήθη εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Βαστίλλης, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1619 Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του ὁ Κοντὲ ἤλλαξε πολιτικήν. Τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ρισελιὲ συνεφιλιώθη μετὰ τῆς αὐλῆς, παρασχὼν κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τοῦ βίου του μεγίστας ὑπηρεσίας. Μετέσχε πλείστων ἐκστρατειῶν, ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕπατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα καὶ ἠκολούθησε πιστῶς τὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Ρισελιέ.

Λουδοβῖκος ὁ Β', ὁ ἐπονομασθεὶς ὁ Μέγας. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1621—1686). Μετὰ τὸν Ναπολέοντα θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος στρατηγὸς τῆς Γαλλίας. Ἐπεράτωσε τὰς σπουδάς του τῷ 1635. Τῷ 1640 ἠρραβωνίσθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Ρισιλιὲ Κλαίρην-Κλημεντίαν καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα κατετάχθη ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν στρατὸν τῆς Πικαρδίας, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας, ἰδίως κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀρρὰς (1640). Τῷ 1643, ἐπὶ κεφαλῆς 1500 εὐγενῶν, κατήγαγε τὴν περιφανῆ νίκην τοῦ Ροκφουὰ κατὰ τῶν Ἱσπανῶν. Ἀφοῦ ἠπείλησε τὸ Αἰνὼ καὶ τὰς Βρυξέλλας, ἐστράφη πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκυρίευσε τὴν Τιονβίλλ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος μετὰ τοῦ Τουρὲνν ἐνίκησε τοὺς αὐτοκρατορικοὺς εἰς Φρειβοῦργον, κατέλαβε τὸ Φίλιππσμπουργ, τὴν Μαγεντίαν, παρεβίασε τὰ στενὰ Νέκαρ-Βίμπφεν καὶ ἐνίκησε τοὺς Γερμανοὺς ἐν Νόρντιγκεν. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἀσθενήσας ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους. Ἀναρρώσας ἐστάλη εἰς τὸν στρατὸν τῆς Φλάνδρας, ὡς ἀρχηγὸς δ' αὐτοῦ κατήγαγε πλείστας νίκας, ὧν ἡ ἐνδοξοτέρα ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἅλωσις τῆς Δουνκέρκης τῷ 1646. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του ἐγένετο κύριος μεγίστης περιουσίας, λόγῳ δὲ τῶν δεσμῶν του μετὰ τοῦ βασιλέως ἡ δύναμίς του ὡς πρίγκιπος τοῦ Κοντὲ ηὔξησεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας καρδινάλιος Μαζαρῖνος, φοβούμενος μήπως ἐπισκιασθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ τῆς ἀρχῆς. Πρὸς τοῦτο ὑπέδειξεν ὅπως ἀποσταλῇ διὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐν Καταλωνίᾳ στάσεως, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἅλωσιν τῆς Λερίδας, πόλεως ὀχυρωτάτης. Ἀφιχθεὶς ὁ Κοντὲ εἰς Βαρκελώνην, προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀφεθεὶς ἄνευ ἐπικουρίας ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ἀφοῦ ὅμως ἀπώθησε τοὺς Ἱσπανοὺς πέραν τοῦ Ἕβρου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, κληθεὶς ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Φλάνδρᾳ ἐπιχειρήσεων. κατώρθωσε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν φήμην του διὰ τῆς λαμπρᾶς νίκης τῆς Λὰνς (Lens) ἐν Κάτω Χώραις. Ἀποτέλεσμα τῆς νίκης ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ὑπογραφὴ τῶν συνθηκῶν τῆς Βεστφαλίας (1648). Ἀλλ' ἡ σύναψις τῆς εἰρήνης ἦτο πρόωρος διὰ τὸν Κοντέ, διότι μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ διαφωνήσῃ πρὸς τὴν αὐλήν, νὰ ἐξεγερθῇ κατ' αὐτῆς καὶ τέλος νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἱσπανῶν.

Λουδοβῖκος Β'
Κοντὲ ὁ Μέγας.

Ἐκραγείσης τῆς στάσεως τῆς Σφενδόνης ἐν Παρισίοις, ἡ αὐλὴ ἐγκατέλιπε τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Κοντὲ νὰ ἐκπορθήσῃ τὴν πόλιν. Ὁ Κοντὲ πολιορκήσας τοὺς Παρισίους ἠνάγκασε τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Σφενδόνης νὰ συνθηκολογήσουν. Ἔκτοτε ὁ Μαζαρῖνος ἤρχισε φοβούμενος τὴν ἐπιρροὴν τοῦ πρίγκιπος καὶ ἐπεδίωκε τὴν σύλληψίν του. Πράγματι τῷ 1650 ἐπέτυχε τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τοῦ Κοντέ, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ κοινοβουλίου καὶ τῶν χωροδεσποτῶν τῆς Σφενδόνης, ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀποφυλακίσῃ, ἡ δὲ βασίλισσα Ἄννα ἡ Αὐστριακὴ νὰ κηρύξῃ ἐπισήμως τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ. Ὁ Κοντέ, μὴ συμφιλιωθεὶς παρ' ὅλα ταῦτα μετὰ τῆς βασιλίσσης, μετέστη εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐπαναστατῶν. Ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ μεταβὰς εἰς Βορδὼ προσεπάθει νὰ ἐξεγείρῃ τὰς νοτιοδυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἐβάδιζον πρὸς συνάντησίν του. Ὁ Κοντὲ διαβὰς τὸν Λείγηρα παρὰ τὴν Σαριτὲ ἐνίκησε τοὺς βασιλικοὺς ἐν Μπλενὼ (Bleneau) καὶ ἐβάδισε κατὰ τῶν Παρισίων, παρενοχλούμενος σοβαρῶς ὑπὸ τοῦ Τουρένν. Μετὰ πολλὰς ἀμφιταλαντεύσεις οἱ Παρισινοὶ ἤνοιξαν τὰς θύρας εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Κοντέ. Ἀντιληφθεὶς ὅτι μόνος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, κατέφυγεν εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν καὶ ἐπολέμησε μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας μέχρι τῆς συνθήκης τῶν Πυρηναίων. Ἐν τῷ μεταξὺ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὡς προδότης. Ὁ Κοντὲ εἰς ἀπάντησιν, ὁδηγήσας τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν πρὸ τοῦ Ἀρράς, συνῆψεν ἐπανειλημμένας μάχας μετὰ τοῦ Τουρένν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παύσῃ διαπραγματευόμενος μετὰ τῆς αὐλῆς τῆς Γαλλίας. Συνομολογηθείσης ἐν τέλει τῆς συνθήκης τῶν Πυρηναίων, ὁ Κοντὲ ἔτυχεν ἀμνηστείας καὶ ἀποκατέστη εἰς τὴν περιουσίαν του, ἐγένετο δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν παρὰ τῷ βασιλεῖ ἄνευ παρουσίας μαρτύρων, ἔκτοτε δὲ παρέμεινε πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸν βασιλέα. Ἐν τούτοις, μέχρι τοῦ 1668, οὐδεμία τῷ ἀνετέθη διοίκησις. Ὁ Κοντὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς Γαλλίαν παρέμενεν ἐν ἀποστρατείᾳ καὶ δὲν ἐνεφανίσθη εἰμὴ διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Μολιέρον ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ἀντέδρων εἰς τὴν παράστασιν τοῦ «Ταρτούφου». Τῷ 1668 ὁ βασιλεὺς τῷ ἀνέθεσε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἐλευθέρας κομιτείας. Ἐν μέσῳ χειμῶνι εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ κατέλαβε διαδοχικῶς τὰς κυριωτέρας αὐτῆς πόλεις, τέλος δὲ τὴν Μπεζανσόν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ Κοντέ, ἐπανακτήσας τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην τοῦ βασιλέως, διωρίσθη κυβερνήτης τῶν δύο Βουργουνδιῶν, ὅταν δ' ἐξερράγη ὁ μετὰ τῆς Ὀλλανδίας πόλεμος (1672) ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Τουρὲνν τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς μεγάλης στρατιᾶς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Κοντὲ ἀνεδείχθη μέγας. Ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ρήνου ἐπληγώθη. Ἀναρρώσας μετέβη πρὸς περιφρούρησιν τῆς Ἀλσατίας καὶ παρεκώλυσε τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα νὰ εἰσβάλουν διὰ τοῦ Στρασβούργου εἰς Γαλλίαν. Τῷ 1674 συνέτριψε τὸν στρατὸν τοῦ πρίγκιπος τῆς Ὀράγγης ἐν τῇ αἱματηρᾷ μάχῃ τοῦ Σένεφ. Ἐνῷ εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν Σένεφ, ἀνεκινήθη καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν κατέληξεν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα, διότι ἀντὶ τοῦ Κοντὲ ἐξελέγη ὁ Σοβιέσκι. Τῷ 1675, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τυρένν, μετέβη πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἀλσατίας, ἀπειλουμένης ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Μοντεκούκουλι καὶ ἐπέτυχε δι' ἐπιτηδείων ἑλιγμῶν ν' ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν αὐτοῦ.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἐκστρατεία τοῦ Κοντέ. Κατατρυχόμενος ὑπὸ ἀρθρίτιδος καὶ ρευματισμῶν, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν Σαντιγὺ μεγαλοπρεπῆ διαμονήν του, ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας του καὶ τινων ἐμπίστων φίλων του, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε.

—***Ἐρρῖκος-Ἰούλιος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1643—1709). Ἐν ἀρχῇ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ πεζικόν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κατέφυγεν εἰς Βρυξέλλας, ὅπου εὑρίσκετο καὶ ὁ πατήρ του. Μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης τῶν Πυρηναίων ἐπέστρεψε μετὰ τῶν γονέων του εἰς Γαλλίαν. Μετέσχεν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός του, εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἐλευθέρας κομιτείας, ἀκολούθως δ' ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ὀλλανδίας, ὅπου καὶ διέπρεψε, παρευρεθεὶς εἰς τὰς πολιορκίας τῆς Βαλανσιὲν καὶ τοῦ Καμπραί.

—***Λουδοβῖκος-Ἐρρῖκος.*** Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου (1692—1740). Διετέλεσεν αὐλάρχης τοῦ βασιλέως καὶ διοικητὴς τῆς Βουργουνδίας. Τῷ 1711 μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Φλάνδρας ὡς διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' διετέλεσε μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἀντιβασιλείας, ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀποθανόντος δ' αἰφνιδίως τοῦ Φιλίππου τῆς Ὀρλεάνης ἐγένετο πρωθυπουργός. Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ, ἔν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ, εἶχεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Διάφορα φορολογικὰ μέτρα του ἐπροκάλεσαν τὴν ἐξέγερσιν τοῦ παρισινοῦ λαοῦ. Ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς, ἀφιερώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του εἰς τὴν μελέτην τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας.

—***Λουδοβῖκος-Ἰωσήφ.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1736—1818). Διεκρίθη κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μετηνάστευσεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ ἀντεπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ συνέπραξε καθ' ὅλην τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον καὶ μετέπειτα, μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος, μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπέστρεψε μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων καὶ ἀποκατεστάθη εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ ἀξιώματα. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν εἰς τὸν ἐν Σαντιγὺ οἰκογενειακὸν πύργον.

—***Λουδοβῖκος-Ἐρρῖκος-Ἰωσήφ.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1756—1830). Μετὰ διάφορα σκάνδαλα καὶ μονομαχίας μετηνάστευσε μετὰ τοῦ πατρός του εἰς Βρυξέλλας, εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1789), ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ πατρός του ὀργανωθέντα ἐξ εὐγενῶν μεταναστῶν στρατόν, ἐπληγώθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Μπέρσταϊμ, μετὰ τὴν διάλυσιν δὲ τοῦ στρατοῦ τούτου μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς πρώτης παλινορθώσεως.

Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἐτοποθετήθη καὶ πάλιν εἰς τὸν στρατόν. Μετὰ τὴν ἐξ Ἔλβας ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ τὴν Βανδέαν, ἀλλ' ἀποτυχὼν κατέφυγεν εἰς Ἱσπανίαν. Μετὰ τὴν δευτέραν παλινόρθωσιν ἀπεσύρθη εἰς Σαντιγύ. Μ. Ν. Δ.

— **Κοντὲ** ***Μουσεῖον*** (Musée de Condé). Πλουσιωτάτη συλλογὴ πινάκων, καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων, νομισμάτων καὶ πολυτίμων χειρογράφων περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας, εὑρισκομένων εἰς τὸν πύργον τοῦ Σαντιγὺ (Chateau de Chantilly), ἥτις ἐδωρήθη μετὰ τοῦ πύργου εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον τῆς Γαλλίας ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Ὠμάλης (duc d'Aumale). Ὁ πύργος, ἀνήκων εἰς τὴν μεγάλην γαλλικὴν πριγκιπικὴν οἰκογένειαν τῶν Κοντέ, εἶχε περιέλθει εἰς τοὺς δοῦκας τῆς Ὠμάλης. Μ.Ν.Δ.

— **Κοντὲ** (Conté), ***Νικόλαος Ἰάκωβος.*** Γάλλος μηχανικός, χημικὸς καὶ ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1755 ἐν Ὠνοῦ-σὺρ-Ὄρν, παρὰ τὸ Sées, καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1805. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐκτελέσας ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Sées, ὅπου ὑπηρέτει ὡς βοηθὸς κηπουροῦ, θρησκευτικούς τινας πίνακας, διακρινομένους διὰ τὴν ἐμπνευσμένην σύνθεσιν καὶ τοὺς χρωματισμούς των. Μεταβὰς βραδύτερον εἰς Παρισίους, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς χημείας, παρακολουθήσας μαθήματα παρὰ τοῖς Charles, Βωκελὲν καὶ Λερουά. Ἡ ἀκάματος ἐργατικότης του, τὸ ἐφευρετικόν του πνεῦμα καὶ ἡ καταπλήσσουσα δραστηριότης του ἀνέδειξαν τὸν Κοντὲ ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων χημικῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν διάρκειαν ἔτι τῶν σπουδῶν του ἐφεῦρε νέον τύπον ὑδραυλικῆς μηχανῆς, ἡ ἐπιτυχία τῆς ὁποίας τῷ ἐξησφάλισεν ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τοῦ Charles.

Νικόλαος Ἰάκωβος
Κοντέ.

Ὅταν, βραδύτερον, ὁ μετὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμος ἀπεστέρησε τὴν Γαλλίαν τῆς μολυβδαίνης, ὁ Κοντὲ ἐφεῦρε νέαν οὐσίαν, σύμμεικτον ἐκ γραφίτου καὶ καθαρᾶς ἀργίλλου, ἐξ ἧς κατεσκευάζοντο αἱ «μολυβδίδες Κοντέ». Ἠσχολήθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ἀεροστατικήν, μελετῶν καὶ πειραματιζόμενος ἐπὶ τῆς πληρώσεως τῶν ἀεροστάτων δι' ἀερίου καὶ τῆς παραγωγῆς ὑδρογόνου εἰς μεγάλας ποσότητας. Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν πειραμάτων του τούτων ἀπώλεσε τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμόν, συνεπείᾳ ἐκρήξεως ὑαλίνου δοχείου πλήρους ὑδρογόνου. Διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου διοικητὴς τῶν ἀεροναυτικῶν ἱδρυμάτων καὶ βραδύτερον διευθυντὴς τῆς τότε ἱδρυθείσης Τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς σχολῆς (Conservatoire des arts et metiers). Ἐφεῦρε βαρόμετρον μετὰ μεταλλικοῦ περικαλύμματος, τῆς μετρήσεως τῶν διαφόρων ὑψῶν ἐπιτυγχανομένης διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ βάρους τοῦ ἐξερχομένου τοῦ σωλῆνος ὑδραργύρου. Μετασχὼν τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν ἀεροναυτῶν, ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα, ὅταν, ἰδίως, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀμπουκίρ, καθ' ἣν κατεστράφη ἅπαν τὸ ὑλικὸν τοῦ στρατοῦ, ὠργάνωσεν ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν κατασκευὴν ὅπλων, ἐνδυμάτων, ἄρτου, χειρουργικῶν ἐργαλείων κλπ. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 50 ἐτῶν ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος. Οὐδὲν ἔργον κατέλιπε. Κοινῇ εἰσφορᾷ ἀνηγέρθη, τῷ 1852, ὀρειχάλκινος ἀνδριάς του ἐν Sées.

Κοντέα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ὑπαγόμενον ἐν τῷ διαμερίσματι Μεσαορίας τῆς

Digitized by Google

ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου, δυτικῶς τῆς πόλεως Ἀμμοχώστου. Κάτοικοι 711, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Κ. Μ. Κ

Κοντεβιάνικα /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Ἀνῆκεν εἰς τὸν τέως δῆμον *Ἀσωποῦ* (πρωτ. Μολάοι) καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Παράγει ἔλαιον καὶ δημητριακά. Κάτ. (1928) 1.125. Χ. Δ

Κοντέϊκα, ἢ ***Κονταΐϊκα*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Σάμου μεσόγειον μεταξὺ Καρλοβασίων καὶ Πλατάνου μὲ 570 (1928) κατοίκους, ἅπαντας γεωργούς. Παράγει καπνόν, οἶνον καὶ ἔλαιον. Ν. Ζ

Κοντελετοῦ /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς συνοικισμὸς τῶν Κυθήρων, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Λιβαδίου τῆς ὁμωνύμου τῇ νήσῳ ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 99.

κόντεμα (τό)· τὸ νὰ κοντεύῃ τι, νὰ πλησιάζῃ.

Κοντεμένος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Κερυνείας καὶ ἔχον 440 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

Κόντεμιρ. Πέρσης ἱστοριογράφος (βλ. λ. *Χόντεμιρ*).

κοντένω· *κονταίνω* (βλ. λ.).

Κόντερ (Conder), ***Ἰωσίας.*** Ἄγγλος θεολόγος καὶ συγγραφεύς (1789—1850). Ἐξέδιδεν ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι τοῦ 1837 τὸ περιοδικὸν «Ἐκλεκτικὴ ἐπιθεώρησις». Ἐκ τῶν θεολογικῶν του πραγματειῶν μνημονευτέαι: «Ἁρμονία ἱστορίας καὶ προφητειῶν» (1849), «Λογοτεχνικὴ ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης» (1845). Ἐκτὸς τῶν θεολογικῶν του ἐργασιῶν ἐξέδωκε καὶ ποιήματα: «Ὁ ἀστὴρ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἄλλα ποιήματα» (1823), αἱ δὲ ἐντυπώσεις του ἐκ διαφόρων χωρῶν ἐξεδόθησαν εἰς τριάκοντα τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ νέος ταξιδιώτης». —Ω

— **Κόντερ** (Conder), ***Κλαύδιος - Ρενιέ.*** Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ ἀνατολιστὴς (1848—1910), ὑπηρετήσας ἐν Αἰγύπτῳ, Ν. Ἀφρικῇ καὶ Παλαιστίνῃ. Ἐν Παλαιστίνῃ εὑρισκόμενος ἐμελέτησε τὴν γλῶσσαν, ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν αὐτῆς καὶ συνέγραψεν: «Ἐξερευνήσεις τῆς Παλαιστίνης» (1878, Δ' ἐκδ. 1889). Μετὰ τοῦ H. H. Kitchener συνέγραψε τὸ ἐννεάτομον ἔργον «Ἐπισκόπησις τῆς Δυτικῆς Παλαιστίνης» (1881—1888). Ἐκτὸς τούτων μνημονευτέα «Τὸ λατινικὸν βασίλειον τῶν Ἱεροσολύμων», (1897), καὶ «Ἱεροσόλυμα» (1909). —Ω

κόντες (ὁ), καὶ *κόντης*, θηλ. *κοντέσσα*, ἄλλως *κόμις* (βλ. λ.)· || ὡραῖος καὶ εὐπαρουσίαστος κύριος: «εἶναι ἕνας κόντης!», «σὰν κόντης ἔγινες» (ἀπὸ τοῦ γαλλ. comte).

Κοντέσα (Alturas de la Condesa) [*Γεωγρ.*]. Ὑψίπεδον (1 345 π.) ἔνδον τῆς μεταξὺ Χέουτα (Ceuta) καὶ Κάβο Νέγκρο (Cavo Negro, ἀρχ. *Ἰαγάθου ἄκρον. Πτολ.* Δ, α, 6, ἐκδ. *Nobbe*) μαροκκινῆς ἀκτῆς καὶ δὴ μεταξὺ τοῦ ὄρους Monte Verde (πλάτ. 35°45' Β, μῆκ. 5°23' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2717: Cape Spartel to cape Ferrat) καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Kastillejos (ἀρχ. *Φοίβου*, ἢ *Φαβὸς ἄκρα*). Ἕνεκα τῆς χθαμαλότητος τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου Τετουάν, τὸ ὑψίπεδον *Κοντέσα* ἀποτελεῖ χρησιμώτατον γνώρισμα εἰς τοὺς πρὸς τὸν κόλπον πλέοντας. Σ. Ε. Λ.

Κοντέσσα (Salice-Contessa), ***Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς διηγηματογράφος, κωμῳδιογράφος καὶ ἱκανὸς ζωγράφος τοπίων (1777—1825). Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν του διακρίνεται «Τὸ αἴνιγμα» (1809) καὶ ἐκ τῶν διηγημάτων του τὸ «Magister Rösslein» (1812—1814). Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε: «Διηγήματα» (1819) καὶ «Παιδικὰ παραμύθια» (1816—1817, 2 τόμοι), μετὰ τοῦ Χόφμανν καὶ Φουκέ.

— **Κοντέσσα** (Salice-Contessa), ***Χριστιανὸς-Ἰάκωβος.*** Γερμανὸς ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος (1767—1825). Κατ' ἀρχὰς ἔμπορος, ἀνεμείχθη κατόπιν εἰς πολιτικὸς διαμάχας καὶ ἐκληφθεὶς ὡς συνωμότης ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἓν ἔτος (1797) ἐν Σπαντάου. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν φιλολογίαν, συνέγραψε τὰ μυθιστορήματα: «Ὁ τάφος τῆς φιλίας καὶ τοῦ ἔρωτος» (1792), «Ὁ βαρῶνος καὶ ὁ ἀνεψιός του» (1824), τὸ διήγημα «Ἀλμάντσορ» (1808) καὶ τὸ ἱστορικὸν ἔργον «Ἀλφρέδος» (1809). Συλλογὴν τῶν «Ποιημάτων» του ἐξέδωκεν ὁ W. L. Schmidt (1826). Γ. Ε. Κ.

Κοντεστανοὶ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἰβηρικὸς λαὸς τῆς Ἱσπανίας ἐν Ταρρακωνησίᾳ, κατοικῶν παρὰ τὴν θάλασσαν, νοτίως τῶν Ἠδητανῶν. Ἡ χώρα των ἐξετείνετο μέχρι τῆς Βαιτικῆς, κατελήφθη δὲ μετὰ τῆς Ἰλερκαβονίας ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Σερτωρίου. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων θεωρεῖται ὡς κατέχουσα τὸ Δ τμῆμα τῆς σημερινῆς Βαλεντίας (Βαλένθια) καὶ τὸ Α. τῆς Μουρκίας (Μούρθια). Τῶν Κοντεστανῶν κυριώτεραι πόλεις ἦσαν ἡ *Λουκενία* καὶ ἡ *Νέα Καρχηδών*, εἰς αὐτοὺς δὲ ἀποδίδονται νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν QNTHIQM (Conticum). — Π.

κοντεύω, ἀόρ. *ἐ)κόντεψα*· δημοτ., πλησιάζω, ἐγγίζω: «κοντεύει νά 'ρθῃ —, νὰ περάσῃ τὸ καλοκαίρι», «κοντεύω νὰ τελειώσω τὴ δουλειά μου», «περίμενέ με καὶ κοντεύω», «κοντεύει νὰ ξημερώσῃ», «κοντεύουν μεσάνυχτα»· || «κοντευουν τρία χρόνια» πλησιάζουν νὰ συμπληρωθοῦν· || πλησιάζω τὸν κίνδυνον, κινδυνεύω: «κοντεύει νὰ πεθάνῃ», «κόντεψα νὰ σκοτωθῶ» ὀλίγον ἔλειψε νὰ σκοτωθῶ.

Κοντζᾶ-τσάϊ /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ποταμοῦ *Ξάνθου* (βλ. λ.).

κοντζάμ· βλ. *κοτζάμ*

Κόντζεν (Contzen), ***Ἀδάμ*** Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1577 ἐν Montjoie (Aix-la-Chapelle). Τῷ 1595 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Mayence τὴν ἁγίαν Γραφήν. Ὑπῆρξε σφοδρὸς πολέμιος τῶν καλβινιστῶν καὶ τῶν ζβιγγλιανῶν καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ εἰς τὴν Κ. Διαθήκην καταπολεμεῖ τοὺς ἐθνικούς, τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς αἱρετικούς, ἑρμηνεύων γραμματικῶς καὶ ἠθικῶς τὸ ἱερὸν κείμενον. Ἐδημοσίευσεν ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1626—1627: «Commentaria in quatuor Sancta Jesu Christi Evangelia» εἰς δύο τόμους, τῷ 1629 «Commentaria in Epistolam S. Pauli ad Romanos» καὶ τῷ 1631 «Commentaria in Epistolas S. Pauli ad Corinthios et ad Galatas». Ε. Γ. Π.

Κοντζὲς /*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τῆς Προποντίδος (βλ. λ. *Γκοντζές*). Ν. Μ.

Κοντζιβέραμ [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαδράς, 45 μίλ. Δ ΒΔ. τῆς πόλεως Μαδράς. Κάτ. 61 376. Θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν ὡς ἓν τῶν ἱερωτέρων μερῶν τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἔχει πολυαρίθμους καὶ ἀξιολόγους ναούς. Εἶναι ἀρχαιοτάτη, ὑφίσταται δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων. Ἔχει ἀξιοσημείωτον βιομηχανίαν μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Λ. Α.

Κοντήλας, ***Ἀνάργυρος.*** Ἀθηναῖος ἀγωνιστής, πεσὼν εἰς τὴν μάχην τοῦ Καματεροῦ τῷ 1827.

Κόντι (Conti), ***Αὔγουστος.*** Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς (1822—1905). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Πίζης καὶ τῆς Λούκκας, ἐνῷ συγχρόνως ἐμελέτα καὶ τοὺς φιλοσόφους. Κατ' ἀρχὰς ἐγένετο γνωστὸς ὡς ποιητής, δημοσιεύσας τὰ δράματα «Caton de Utica», «Giovanna de Arco» καὶ «Buondelmonte», ἅτινα ὅμως δὲν ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐγκύψας κατόπιν εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, τὴν ὁποίαν ἐδίδαξεν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης, τὸ ἰνστιτοῦτον τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν τῆς Φλωρεντίας καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὴν παραμονήν του ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀναμειχθεὶς καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη τῷ 1866 βουλευτής. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων (1870) ἀπεχώρησε τῆς πολιτικῆς λόγῳ τῶν παπικῶν του φρονημάτων καὶ ἀφωσιώθη τελείως εἰς τὴν φιλοσοφίαν, συνεργασθείς, ἀπὸ τοῦ 1875 καὶ ἑξῆς, εἰς τὴν πέμπτην ἔκδοσιν τοῦ «Vocabolario» τῆς Ἀκαδημίας τῆς Κρούσκας, τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ πρόεδρος. Ὁ Κόντι ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν, ἰδίως ἐπὶ τῆς νεολέας, ἕνεκα τῆς εὐγλώττου διδασκαλίας του. Ἡ φιλοσοφία του ἦτο ἐκλεκτική, μὲ ἰσχυροτέρας ὅμως θρησκευτικὰς τάσεις. Τὸ πρῶτον αὐτοῦ φιλοσοφικὸν ἔργον εἶναι ἡ «Στοιχειώδης φιλοσοφία», ἥτις ἀποτελεῖ μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν ταῦτα. Ἀπὸ τοῦ 1852 καὶ ἑξῆς ἤρχισε δημοσιεύων διάφορα ἔργα, τὰ ὁποῖα, καίτοι ἄνευ εἰδικῆς κατατάξεως, ἀποτελοῦν πλῆρες σύστημα φιλοσοφίας. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Σαφήνεια, ἀγάπη καὶ πίστις», συλλογὴ τῶν κυριωτέρων μαθημάτων του, θεωρουμένη ὡς ἡ βάσις τῆς φιλοσοφίας του, «Τὸ ἀληθὲς ἐν τῇ τάξει», «Ἡ ἁρμονία τῶν πραγμάτων», «Τὸ ὡραῖον ἐν τῷ ἀληθεῖ», «Τὸ ἀγαθὸν ἐν τῷ ἀληθεῖ», «Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας» (1856), τὸ ἀξιογώτερον τῶν ἔργων του, μεταφραθὲν εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας. Ὁ Κόντι εἰργάσθη ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν λαϊκῶν καὶ πτωχῶν τάξεων, ἐκδόσας τὰ ἔργα: «Συμβουλαὶ πρὸς τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ», «Τὸ ξύπνημα τῆς ψυχῆς», «Φραγκισκαναὶ ἀναμνήσεις» (1900) κτλ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔγραψε τὸν «Μεσσίαν», ὅστις ἀποτελεῖ, ὡς γράφει, τὴν «τελευταίαν ἐξομολόγησίν» του. Μ. Δ. Β.

— **Κόντι** (Conti), ***Ἰγνάτιος.*** Ἰταλὸς μουσουργὸς (1699—1759). Συνέθεσε διὰ τὴν ὄπεραν τῆς Βιέννης τὰ μελοδράματα «La Distruzione di Hai» (1728), «Il Giusto afflitto nella persona di Giobe» (1736), ὡς καί τινα ὀρατόρια καὶ σερενάτας.

— **Κόντι** (Conti), ***Ἰωάννης.*** Ἰταλὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1884. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐγένετο εἷς τῶν ἐκπροσώπων τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἰταλίας. Διηύθυνε, μέχρι τῆς διακοπῆς τῆς ἐκδόσεώς της, κατὰ τὸ 1926, τὴν ἐν Ρώμῃ «Δημοκρατικὴν Φωνὴν» καὶ ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτής. Ἔγραψε διάφορα ἔργα προπαγανδιστικὰ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, φυλλάδια, μελέτας καὶ ἄρθρα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Μ. Δ. Β.

— **Κόντι** (Conti), ***Κάρολος.*** Ἰταλὸς μουσουργὸς (1796—1868). Ἔγραψε πλεῖστα μελοδράματα, 6 λειτουργίας, 2 Requiem κτλ.

— **Κόντι** (Conti), ***Κλαύδιος.*** Ἰταλὸς συνθέτης (1836—1878), οὗτινος τὸ μελόδραμα «La figlia del marinaro» (1866) ἔσχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν.

— **Κόντι** (Conti), ***Νικόλαος.*** Ἰταλὸς περιηγητὴς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἦτο ἔμπορος τὸ ἐπάγγελμα, χάριν δὲ ἐμπορικῶν σκοπῶν ἀνεχώρησε τῷ 1428 εἰς μακρινὸν ταξίδιον, ὅπερ διήρκεσεν ἐπὶ 25 ἔτη. Ἐπεσκέφθη τὴν Συρίαν, τὴν Βασσόραν καὶ διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου τὰς Ἰνδίας, ὅπου ἐγένετο Μουσουλμᾶνος. Μετὰ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Ντεκάν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου τῶν Ἰνδιῶν, τὴν Σουμάτραν, τὴν Νότιον Κίναν, τὴν Ἰάβαν, ἐπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην διὰ μέσου τῆς Καλκούτας, τῆς Σοκότρας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ταξιδίου του καὶ τῶν περιπετειῶν του ὑπὸ τὸν τίτλον «De varietate fortunae» ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Πότζιο Μπρατζιολίνι τῷ 1723. Τοῦ ἔργου τούτου ἐσώθη μόνον ἡ πορτογαλικὴ μετάφρασις τοῦ Βαλ. Φερναντές, ἐξ ἧς τῷ 1933 ἐγένετο ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ταξίδια τοῦ Νικολὸ ντὰ Κόντι» μετὰ σχολείων τοῦ Μπελλέμο. Ἡ διήγησις τῶν ταξιδίων του ἔσχε μεγάλην διάδοσιν καὶ προεκάλεσε ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ἀνάλογον πρὸς τὰ ταξίδια τοῦ Μάρκου Πόλο. Μ. Δ. Β.

— **Κόντι** (Conti), ***Τζοακκῖνο,*** ἐπονομαζόμενος καὶ ***Γκιτσιέλο*** (Gizzielo). Εἷς ἐκ τῶν διασημοτέρων εὐνούχων ἀοιδῶν τῆς Ἰταλίας (1714—1761), δρέψας δάφνας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν μεγαλυτέρων λυρικῶν θεάτρων τῆς Εὐρώπης. Ἐν Λονδίνῳ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Χαῖνδελ, ἐν Λισσαβῶνι δὲ ἐτιμήθη ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας.

— **Κόντι** (Conti), ***Φραγκῖσκος - Βαρθολομαῖος.*** Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης (1664—1732). Ἐκ τῶν ἔργων του ὁ «Δὸν Κιχώτης» ἔσχε τὴν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν λόγῳ τῆς πρωτοτυπίας του. Συνέθεσεν ἐν ὅλῳ 16 μελοδράματα, 9 ὀρατόρια, 50 καντάτας καὶ 13 σερενάτας. Γ. Σ

Κοντὶ (Conti). Γαλλικὴ πριγκιπικὴ οἰκογένεια, κλάδος τῆς οἰκογενείας *Μπουρμπὸν Κοντέ*, ἐμφανισθεὶς τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ κληθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Πικαρδίας Κοντὶ-σὺρ-Σέλλ. Ὁ *Λουδοβῖκος Βουρβόνος*, πρῶτος πρίγκιψ τοῦ Κοντέ, θεῖος Ἐρρίκου τοῦ Δ', συζευχθεὶς τὴν Ἐλεονώραν ντὲ Ρουὰ ἔλαβε ὡς προῖκα καὶ τὸ χωρίον Κοντί. Ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱὸς *Φραγκῖσκος* ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ μαρκησίου Κοντὶ καὶ μετά τινα ἔτη τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος. Τούτου ἀποθανόντος ἀτέκνου ἡ οἰκογένεια ἀνασυνέστη τῷ 1630 ὑπὸ τοῦ *Ἀρμάνδου Μπουρμπόν*, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ Ἐρρίκου Β', πρίγκιπος τοῦ Κοντέ. Ὁ τελευταῖος ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης *Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος-Ἰωσὴφ* κατέφυγε μετὰ τὴν 18 Φρυκτιντὸρ εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1814.

Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι:

—1) ***Φραγκῖσκος ντὲ Κοντὶ*** (1514—1569), υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Α' Μπουρμπὸν καὶ τῆς Ἐλεονώρας ντὲ Ρουά. Ἦτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ταλλεμὰν ντὲ Ρεώ, κωφός, τραυλὸς καὶ ἠλίθιος. Ἐν τούτοις παρ' ὀλίγον νὰ ἀνακηρυχθῇ τῷ 15.. βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.

— 2) ***Λουΐζα-Μαργαρίτα,*** *πριγκίπισσα ντὲ Κοντί*. Ἐξόχως ὡραία καὶ πνευματώδης, εἵλκυσε τὴν προσοχὴν Ἐρρίκου τοῦ Δ', ὅστις πρὸς στιγμὴν ἀπεφάσισε νὰ τὴν συζευχθῇ, ἀλλὰ μετέβαλε γνώμην παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς Γαβριέλλης ντ' Ἐστρέ. Ὁ Ἐρρῖκος τὴν ἀπεζημιώσε, συζεύξας αὐτὴν μετὰ τοῦ πρίγκιπος Φραγκίσκου ντὲ Κοντί. Ἡ Λουΐζα συνέγραψε καὶ ἔργον ὑπὸ τὸ τίτλον «Αἱ περιπέτειαι τῆς αὐλῆς τῆς Περσίας», ὅπου ἀφηγεῖται διαφόρους ἱστορίας τῆς ἐποχῆς της.

— 3) ***Ἀρμάνδος Μπουρμπόν,*** *πρίγκιψ ντὲ Κοντί* (1629—1666). Υἱὸς τοῦ Ἐρρίκου Β' Μπουρμπὸν καὶ τῆς Καρλόττας Μονμορανσύ. Ἐπεδόθη νεώτατος εἰς θεολογικὰς μελέτας καὶ ἐσκόπει νὰ γίνῃ κληρικός, ἀλλ' ἡ στρατιωτιωτικὴ δόξα τοῦ ἀδελφοῦ του *Κοντὲ* καὶ αἱ συμβουλαὶ τῆς ἀδελφῆς του τὸν ἀπέτρεψαν. Ἐγένετο ὀπαδὸς τῆς «Σφενδόνης», ὡδήγησε τὰ στρατεύματα τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ κατὰ τοῦ Μαζαρίνου, ἀλλὰ κατόπιν συνεφιλιώθη μετ' αὐτοῦ καὶ συνεζεύχθη τὴν ἀνεψιάν του Ἄνναν Μαρίαν Μαρτινότσι. Ἐπολέμησεν ἐν Καταλανίᾳ, κατέλαβε τὴν Βιλλαφράγκαν, κατόπιν ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἀπεσύρθη καὶ ἀφωσιώθη εἰς προσευχὰς καὶ νηστείας. Ἐπροστάτευε τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων καὶ ἰδιαιτέρως τὸν Μολιέρον.

—4) ***Λουδοβῖκος Ἀρμάνδος.*** Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1661—1685). Συνεζεύχθη τὴν νόθον θυγατέρα Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Μετέσχε

Digitized by Google

ἐκστρατείας τῆς Οὐγγαρίας κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διέπρεψεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Γκράν (1683). Ἡ ὑπέροχος καλλονὴ τῆς συζύγου του, τῆς δεσποινίδος ντὲ Μπλουά, ὑμνήθη ὑπὸ τοῦ Λὰ Φονταὶν καὶ τῆς κυρίας Σεβινιέ.

—5) *Φραγκῖσκος-Λουδοβῖκος Μπουρμπόν, πρίγκιψ τῆς Λὰ Ρὸς-σὺρ-Ὑὸν καὶ τοῦ Κοντί.* Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1664—1709), ὁ σημαντικώτερος ἐξ ὅλων τῆς οἰκογενείας. Σώφρων, θαρραλέος, πνευματώδης καὶ προσηνὴς πρὸς ὅλους, ἀπέλαυε μεγάλης δημοτικότητος ἔν τε τῷ στρατῷ καὶ τῷ λαῷ. Χηρεύσαντος τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας ἐξελέγη βασιλεὺς ὑπὸ μερίδος τῶν Πολωνῶν εὐγενῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόλαβε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν νέαν του πατρίδα, διότι, ἐνῷ εὑρίσκετο καθ' ὁδόν, ἐπληροφορήθη, πρὸς μεγάλην του χαράν, διότι δὲν ἐπεθύμει νὰ ἐκπατρισθῇ, ὅτι ἐπεκράτησεν ἡ μερὶς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας Αὐγούστου τοῦ Α'. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς Φλάνδρας (1709), ἀλλὰ μετὰ τρεῖς μῆνας ἀσθενήσας σοβαρῶς ἀπέθανε.

—6) *Λουδοβῖκος Ἀρμάνδος Μπουρμπόν, πρίγκιψ τοῦ Κοντί* (1696—1727). Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Νέος ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ρήνου καὶ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἱσπανίας. Εἰς τὴν πολιτικὴν ὑπεστήριξε τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης κατὰ τοῦ κοινοβουλίου καὶ ἀνεμείχθη εἰς χρηματιστηριακὰ σκάνδαλα. Ἦτο πνευματώδης ὅσον καὶ ὁ πατήρ του καὶ ἐκληρονόμησε παρ' αὐτοῦ τὴν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ἀγάπην.

— *Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος Μπουρμπὸν* (1717—1776). Μονογενὴς υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὁ ἐπιφανέστερος τῆς οἰκογενείας μετὰ τὸν πάππον του. Εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν τῷ ἀνετέθη ἡ ἀρχιστρατηγία τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰταλίας πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Αὐστριακῶν. Ὑπερβὰς τὰς Ἄλπεις, κατῆλθεν εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Πάδου, ἐκυρίευσε τὴν θαυμασίως ὀχυρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας πόλιν Κόνι καὶ ἠνάγκασε τοὺς ἐχθροὺς εἰς ὑποχώρησιν (1744). Τὰ κατορθώματά του ἔσχον τοιαύτην ἀπήχησιν παρὰ τῇ αὐλῇ καὶ τῇ κοινῇ γνώμῃ, ὥστε ἐκλήθη εἰς τὸ κυρίως θέατρον τοῦ πολέμου ἐν Φλάνδρᾳ, ἀλλ' ἠρνήθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Μαυρικίου τῆς Σαξωνίας καὶ παρητήθη τοῦ στρατοῦ ὁριστικῶς. Ἔκτοτε κατέστησε τὸν οἶκόν του κέντρον τῶν διανοουμένων τῆς ἐποχῆς του, προεδρεύων τῶν συγκεντρώσεων καὶ σχολιάζων συχνὰ μετὰ πολλῆς χάριτος τὰ δημοσιευόμενα ἔργα καὶ τὰς ἔριδας τοῦ κοινοβουλίου. Ἀσκῶν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐξαδέλφου του βασιλέως Λουδοβίκου ΙΕ', διηύθυνεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας. Ἐκτοπισθεὶς ὑπὸ τῆς εὐνοουμένης τοῦ βασιλέως κυρίας Πομπαδούρ, ἀντεπολιτεύθη τὸν βασιλέα καὶ ὑπεστήριξε τὰ ἑκάστοτε κοινοβούλια.

— 8) *Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος-Ἰωσήφ, πρίγκιψ τοῦ Κοντί* (1734—1814). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὁ τελευταῖος τῆς οἰκογενείας. Βασιλόφρων, ἀλλὰ καὶ πιστὸς εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπέφυγε πάντοτε νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰς συνωμοσίας, τὰς ὁποίας ἐξύφαινον οἱ ἐξόριστοι βασιλόφρονες μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ὁρκισθέντος εἰς τὸ σύνταγμα, ὡρκίσθη καὶ αὐτός. Μετὰ τὴν καρατόμησιν τούτου συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν τῷ 1793 ἀλλ' ἠθῳώθη. Καταστραφεὶς οἰκονομικῶς, λόγῳ τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας του, ἔζησεν ἐν πτωχείᾳ. Ὅταν ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τὸ Διευθυντήριον, τὸν ἐξώρισεν εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Ν. Δ.

Κοντιανός, *Γαβριήλ*. Λόγιος Κρὴς τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐπομένου αἰῶνος. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ὑπό τινων ἡ εἰς τὸ λατινικὸν κατὰ τὸ 1500 μετάφρασις τοῦ μυθιστορήματος «Ριμάδα» Ἀπολλωνίου τοῦ Τυρίου. Ε. Γ.

Κόντιβα /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας χωρίου *Κοντὸν* (βλ. λ.).

Κοντιγιὰκ (Condillac), *Στέφανος - Μποννό*. Γάλλος φιλόσοφος καὶ ψυχολόγος (1715—1780). Ἐγεννήθη ἐν Γρενόβλῃ καὶ μετὰ τὰς συνήθεις τότε σπουδὰς εἰς καλογηρικὰ κολλέγια, ἐχειροτονήθη ἀββᾶς καὶ διετέλεσεν εἰς ὁλόκληρον τὸν βίον του κληρικός, χωρὶς νὰ θεωρήσῃ ποτὲ ὅτι αἱ ἰδέαι του εὑρίσκοντο εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του. Συνεδέθη στενότατα πρὸς τὸν Διδερὸ καὶ ἰδίως τὸν Ρουσσώ, ἴσως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος ὑπῆρξεν οἰκοδιδάσκαλος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θείου του ἐν Λυῶνι. Τὰ πρῶτα ἔργα του δεικνύουν καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Λόκ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1750 περίπου χειραφετεῖται ἀπὸ ταύτης τελείως καὶ ἀναπτύσσει τὴν συνεπῆ αἰσθησιοκρατίαν, ἥτις κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζει τὸ σύστημά του, παρορμηθεὶς πρὸς τοῦτο ἰδίως ὑπὸ τῆς ἐπικοινωνίας του πρός τινα δεσποινίδα Ferrand, ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος. Ἐπὶ ἔτη διετέλεσε παιδαγωγὸς τοῦ ἰνφάντου Φερδινάνδου, κατόπιν πρίγκιπος τῆς Πάρμας, τὰ δὲ μαθήματά του πρὸς αὐτὸν συνώψισεν εἰς 13 τόμους, ἐκδοθέντας ἀπὸ τοῦ 1769—1773. Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἀπολαβὼν γενικῶς τῶν ὑψίστων τιμῶν, ἀπέθανεν εἰς τὸ ἰδιόκτητον ἐξοχικόν του κτῆμα. Τὰ ἔργα του ἔχουν εἰς μέγαν βαθμὸν τὰς οὐσιώδεις ἀρετὰς τῆς φυλῆς του, διαύγειαν, συντομίαν, μετριοπάθειαν εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ σοβαρότητα ἐν τῇ προσπαθείᾳ πρὸς ἐπίτευξιν λογικῆς μεθόδου καὶ συνεπείας. Εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἱστορικὰ του ἔργα λείπει ἡ καθολικὴ ἀντίληψις, ἥτις ἐνοποιεῖ καὶ ζωντανεύει τὰ γεγονότα, ἀλλ' εἰς τὴν ψυχολογίαν ἀνεδείχθη συστηματικὸς ἐρευνητὴς καὶ πρόδρομος καὶ τὴν ἐνήγαγεν εἰς ἀληθῆ ἐπιστήμην. Πρώτη καὶ μόνη πηγὴ παντὸς ψυχολογικοῦ φαινομένου εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ αἴσθησις· γενετικῶς ἐξηγοῦνται πᾶσαι, καὶ αἱ πολυπλοκώταται ψυχικαὶ λειτουργίαι ἐκ τῆς ἁπλῆς αἰσθησιακῆς ἐντυπώσεως, ἀναπτυσσομένης καὶ μεταμορφουμένης διὰ συνδυασμοῦ μετ' ἄλλων, ἀφαιρέσεως, ἐντάσεως ὑπὸ τῆς προσοχῆς, ἐπιλογῆς κλπ. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θεωρίας του ἐφεῦρε τὴν περίφημον παραβολὴν τῆς ἐξελισσομένης ψυχῆς πρὸς μαρμάρινον ἄγαλμα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ προσετίθεντο ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ αἰσθήσεις, ἡγουμένης τῆς ὀσφρήσεως. Ἡ ἁφὴ μᾶς πείθει περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων. Ὅταν ἡ προσοχὴ κατανέμεται μεταξὺ διαφόρων αἰσθητῶν περιεχομένων, γεννᾶται ἡ σύγκρισις καὶ ἡ κρίσις· ἡ ἀρχικὴ σύνδεσις καὶ χρονικὴ ἀκολουθία τῶν ἐντυπώσεων ὁρίζει τὸν συνειρμόν των ἐν τῇ μνήμῃ· αἱ διανοητικαὶ παραστάσεις δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἀναμνήσεις αἰσθημάτων· ἡ προσοχὴ εἶναι ζωηρότερα αἰσθησιακὴ ἐντύπωσις. Ἐκ τῆς ἀναμνήσεως εὐχαρίστων ἐντυπώσεων γεννᾶται ἡ ἐπιθυμία, ἥτις μετετρέπεται εἰς βούλησιν, ὅταν γνωρίζωμεν ὅτι τὸ ἐπιθυμητὸν εἶναι ἐφικτὸν εἰς τὰς δυνάμεις μας. Τὸ ἐγὼ εἶναι σύνολον αἰσθημάτων. Βλέπομεν, ἄρα, ὅτι εἰς τὴν ψυχολογίαν ἐδημιούργησε σύνολον νεωτερίζον καὶ συνεπές, ἀλλά, παρ' ὅλα ταῦτα, δὲν ἀπέρριψε καὶ τὴν θεωρίαν περὶ ψυχῆς ὡς οὐσίας· δὲν εἶναι ὑλιστής, διότι νομίζει ἀδύνατον νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ σκέπτεται ἡ ὕλη, ἥτις, ὡς τι ἐκτεταμένον, εἶναι σύνθετον, ἐνῷ ἡ αἴσθησις καὶ ἡ νόησις προϋποθέτουν τὴν ἑνότητα τοῦ σκεπτομένου· ἡ ψυχολογία του οὐδεμίαν ἐνέργειαν ἀφίνει εἰς τὴν οὐσίαν αὐτήν, δεδομένου ὅτι τὰ πάντα ἔχουν ἤδη ἑρμηνευθῆ ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεώς της· διὸ καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι τελείως παθητική, ἁπλοῦς ὅρος διὰ νὰ ὑπάρξουν αἱ αἰσθήσεις, τυπικὴ οὐσία, ἥτις τὰς μεταχειρίζεται δῆθεν ὡς ὄργανον, ἄϋλος ἑνότης ἄνευ πνευματικοῦ περιεχομένου· συνεπὴς πρὸς ταῦτα, ὑποστηρίζει ὁ φιλόσοφος οὗτος καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως καὶ ἀπορρίπτει πᾶσαν αἰτιοκρατίαν καὶ ἀθεΐαν, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ νοήσωμεν πῶς ὑπεισέρχονται πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ αὗται ἀρχαὶ εἰς τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα, τὴν ἀφῃρημένην καὶ νοητικῶς μόνον ὑποθετικὴν ταύτην σύνθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγεν, ἂν καὶ τελείως ἀντίθετος πρὸς πᾶν θεωρητικὸν κατασκεύασμα, πᾶσαν ἀφαίρεσιν καὶ πᾶσαν σύνθεσιν. Παρὰ τὰς ἀντιφάσεις ταύτας, ἡ ἀναλυτική του μέθοδος, ἥτις ἀποκλείει πάντα ἐκ τῶν προτέρων συλλογισμὸν εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἐπεβλήθη εἰς τὰς ἀνωτέρας γαλλικὰς σχολὰς ἐπὶ πεντήκοντα σχεδὸν ἔτη καὶ τὸ σύστημά του ἤσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς ἰδίως ψυχολογικῆς σχολῆς, τῶν δύο Μίλλ, τοῦ Μπαὶν καὶ τοῦ Σπένσερ. Ἔγραψεν: «Essai sur l'origine des connaissances humaines» Amsterdam 1846), «Traité des systèmes» (1749), ἐν ᾧ ἐπιτίθεται δριμέως ἐναντίον τῶν πνευματικῶν χωριστῶν ἰδιοτήτων τοῦ Malebranche, τῶν μονάδων τοῦ Λάϊμπνιτς καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Σπινόζα, «Traité des sensations» (Λονδῖνον 1754), «Traité des animaux» (1755), «Le commerce et le gouvernement considérés relativement l'un à l'autre», «Cours d'études pour l'instruction du prince de Parme», «Logique» (Paris 1780), «La langue des calculs» (1798). Πλήρης ἔκδοσις τῶν ἔργων του μετ' εἰσαγωγῆς ἐγένετο τῷ 1822 ὑπὸ τοῦ Théry.

Στέφανος Κοντιγιάκ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *V. Cousin*, Cours d'histoire de la philosophie moderne (série I, τ. III).— *F. Réthoré*, Condillac, ou l'empirisme et le rationalisme (1864).— *L. Robert*, Les théories logiques de Condillac (1869).— *L. Dewaule*, Condillac et la psychologie anglaise contemporaine (1892).— *Vera Saltnikowa*. Die philosophie Condillacs (1901).— *R. Mandolfo*, Un psicologo associationista, Et. B. Condillac (Palermo 1902).— *Elsa Stoeber*, Cond. als Pädagoge (Zürich 1909.— *Bagnenault de Puchesse*, Condillac, sa vie, sa philosophie, son influence (1910).— *J. Didier*, Condillac (1911). — *Alfred Kühlmann*, Zur geschichte des Determinismus (1911).— *G. Q. Schaupp*, The naturalism of Condillac (1926). Ε. Λ.

Κοντιγκόρο (Codigoro) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Φερράρας, εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ. ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Κάτ. 6.592. Παρ' αὐτήν, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. πρὸς Α., εὑρίσκεται ἡ παλαιὰ μονὴ τῶν Βενεδικτίνων «Πομπόζα», μετὰ ναοῦ περιέχοντος ἀξιόλογα μωσαϊκὰ καὶ τοιχογραφίας. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐκαλεῖτο Caput Gauri. Μ. Δ. Β.

Κοντικιότι /*Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κοντσικιότι*.

Κοντινέντε (Continente). Οὕτως ὠνομάσθη ἡ αὐτόνομος ὁμοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς 21 Μαρτίου 1800 αἱ ἠπειρωτικαὶ πόλεις Πρέβεζα, Πάργα, Βουθρωτὸν καὶ ἡ Βόνιτσα τῆς Ἀκαρνανίας. Ἡ ὁμοσπονδία αὕτη, διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 1800—1807, ἀναφέρεται ὑπό τινων ὑπὸ τὸ ὄνομα «Συμπολιτεία τοῦ Ἀκρωτηρίου». Αἱ πόλεις αὗται δὲν ἀπετέλουν τελείαν αὐτόνομον ὁμοσπονδίαν, ὡς αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, ἀλλὰ μᾶλλον περιωρισμένην, διότι εἶχον ἐκχωρηθῆ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ὡς προνομιοῦχοι κτήσεις (ἰμλιάκι χουμαγιουνίν), ἐφ' ὧν οὗτος ψιλὴν κυριαρχίαν ἐξήσκει δι' ἀντιπροσώπου του (βοεβόδα), ἑδρεύοντος εἰς τὸ βορείως τῆς Πρεβέζης κείμενον χωρίον Μιχαλίτσι. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς αὐτονόμου ταύτης συμπολιτείας ἐλαχίστας πληροφορίας ἔχομεν, ἐξαγομένας κυρίως ἐκ τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης καί τινων ἄλλων περισωθέντων ἐγγράφων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Βρέκοση*, Ἡ συνθήκη τῆς 21 Μαρτίου 1800 (ἐν «Ἠπειρ. Χρον.» τ. Γ', σ. 27—294). — *Ν. Γεωργίτση*, Τὸ ἐν Πρεβέζῃ δημόσιον δίκαιον ἐπὶ τῆς Συμπολιτείας τοῦ Ἀκρωτηρίου (Continente). Χ. Ι. Σ.

Κοντινοί /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοντοβρακίου τῆς ἐπαρχίας Μαλακασίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 74. Χ. Ι. Σ.

κοντινός, —ή, —ό· δημοτ., αὐτὸς ποὺ εἶναι κοντά, ὁ πλησίον εὑρισκόμενος, ὁ γειτονικός: «πηγαίνω 'ς τὴν κοντινή μου ἐκκλησιά», παροιμ. «κοντινὸ συμπέθερο κι' ἀλαργινὸ κουμπάρο»· || «κοντινώτερος δρόμος» συντομώτερος.

κόντιτο (τὸ) (ἰταλ. condito). Ὀπώρα ἢ καρπὸς βρασθεὶς ἐν σιροπίῳ σακχάρεως καὶ ἀκολούθως ἀποστεγνωθεὶς καὶ ἀποκρυσταλλωθείς, τὸ ἄλλως *φρουί-γκλασέ*.

κοντλιμπὲτ (λατ. quodlibet = «ὅ,τι θέλετε») /*Μουσ.*/. Εἶδος μουσικοῦ παιγνίου συνηθέστατον κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα. Συνίστατο εἰς τὴν συγχώνευσιν εἰς ἓν ἑνιαῖον σύνολον διαφόρων γνωστῶν μελῳδιῶν, χορικῶν, μοτέτων, τραγουδιῶν κλπ. εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζεται ἓν εὐτράπελον μωσαϊκόν. Ἄλλο εἶδος *κοντλιμπὲτ* ἦτο ἡ χρησιμοποίησις εἰς πολυφωνικὴν σύνθεσιν διαφόρων κειμένων δι' ἑκάστην φωνήν. Ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα τὰ μουσικὰ ταῦτα παίγνια ἦσαν γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Messanza ἢ Mistichanza ἔχουσι γραφῇ καὶ πολυφωνικὰ κοντλιμπὲτ εἰς τὸν τύπον τῆς σονάττας. Γ. Σ.

κοντὲ· (ἐπίρ. ἐρωτημ. ἰδιωμ. Κρητ.)· ἀρά γε, μήπως, μὴ τυχόν: «κοντὲ θὰ βρέξῃ;» ἀρά γε θὰ βρέξῃ; Ι. Δ. Μ.

κοντο—· θέμα τῆς λέξεως *κοντὸς* ὡς πρῶτον συνθετικὸν μετὰ τῆς ἐννοίας τῆς βραχύτητος κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς: *κοντοζυγώνω* (ἰσχυρότερον τοῦ *ζυγώνω*), *κοντοκαθίζω* (κάθημαι πλησίον), *κοντολαίμης* καὶ *κοντόλαιμος*, *κοντολογία*, *κοντομάνικο*, *κοντομύτης*, *κοντοσιμώνω*, *κοντοστούμπης*, *κοντοτούφεκο*, *κοντοφούστανο*.

Κοντοβάζαινα /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ὑπὸ τὸ ὄρος Ἀφροδίσιον καὶ εἰς ὁμώνυμον χείμαρρον, συμβάλλοντα εἰς τὸν ποταμὸν Λάδωνα (ὑψόμ. 800). Εἶναι διῃρημένη εἰς 4 συνοικίας, ἀπέχει δὲ τῆς Τριπόλεως 18 ὥρας. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Κάτ. (1928) 1080. Παράγει ξυλείαν, ἄνθρακας, δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἐν αὐτῇ τελεῖται κατ' ἔτος ἐμπορικὴ πανήγυρις ἀπὸ 15—21 Αὐγούστου. Μίαν ὥραν πρὸς Ν. ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον *Ἐλευσίνιον*, ἐξ οὗ εἶχεν ὀνομασθῆ ὁ τέως δῆμος. Ι. Σ. Σ.

κοντοβασίλεμα (τό)· δημοτ., ἡ ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν πλησιάζει νὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου: «θὰ φύγω τὸ κοντοβασίλεμα».

Κοντοβλάκας, *Ἀνδρόνικος*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐγένετο διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ἐν Βασιλείᾳ, σῴζεται δὲ αὐτοῦ λατινικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἰωάννην Ρούχλιν, γραφεῖσα τῷ 1478 (ἐν *Hodii*, De Graec. illustr. II 8). —Π.

κοντοβολεύω· δημοτ.. βολεύω ὁπωσδήποτε, ἐξοικονομῶ τὰ πράγματά μου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον: «θὰ τὰ κοντοβολέψωμε καὶ σήμερα».

Κοντοβόλτι /*Γεωγρ.*/. Θέσις ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ τῆς νησίδος Μαρμαροὺς μέχρι Κάβο Ξέρας. Χ. Γ. Ε.

Κοντοβούνι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου

Digitized by Google

κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 105. Πρότερον ὠνομάζετο *Δουγτζιλάρ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει τὸ χωρίον *Πύργος* καὶ τὴν θέσιν *Μαγούλα*. Χ. Δ.

κοντόβραδο (τό)· δημοτ., ἡ ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν κοντεύει νὰ βραδιάσῃ, νὰ σουρουπώσῃ, ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὥρα, ἄλλως *βράδυ - βράδυ*: «ἔμεινε ὡς τὸ κοντόβραδο».

κοντοβράκι (τό)· δημοτ., κοντὸ βρακί, σκελέα τῶν χωρικῶν φθάνουσα μέχρι τῶν γονάτων.

Κοντοβράκι(ον) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλακασίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 288, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ οἰκόσιτον κτηνοτροφίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Παρ' αὐτὸ συνήφθη τῷ 1912 φονικὴ μάχη μεταξὺ ἀνταρτικῶν σωμάτων Κρητῶν καὶ τῶν Τούρκων. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς κοινότητος ὑπάρχει καὶ ἡ ἀρχαία βυζαντινὴ μονὴ τῆς *Παναγίας τῆς Ἡλιόκαλης*, ἠρειπωμένη ἤδη. Χ. Ι. Σ.

Κοντογενάδα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ ἄλλοτε δήμου Ἀνωγητῶν τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 344 Ὠνομάσθη ἐκ τοῦ «κόντε Γενατᾶ» κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὠνοματίσθησαν τὰ περισσότερα χωρία τῆς Κεφαλληνίας, ἐκ τῆς χρήσεως δὲ ἀπὸ «Κοντογενᾶτα» ἔγινε Κοντογενάδα. Ὁ κάτοικος τοῦ χωρίου καλεῖται Κοντογεναδίτης ἢ Κοντεγίνης. Γ. Κ. Δ.

Κοντογιαννάτικα /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λάκκας τῆς ἐπαρχίας Παξῶν τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 42.

Κοντογιάννης /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°25'40' Β., μῆκ. 24°57'40'' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1517: Syra island), ἀποτελοῦν τὸ ΝΑ. κέρας τῆς κολπώσεως, εἰς τὸν μυχὸν τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν Ἑρμουπόλεως καὶ τὸ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ ὅρμου Βαθὺ Γιαλούδι. Ἐπὶ τῆς ἄκρας, κοινοῦ τέρματος τῶν περιοχῶν Λιβάδια καὶ Ροζία, αὐτόματος φάρος Ἄγκα ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων 8 μιλ., ἱδρυθεὶς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1921. Σ. Ε. Λ.

Κοντογιάννης, *Κωνσταντῖνος Χρ.* Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1896 Ἀποφοιτήσας τῆς ναυτικῆς σχολῆς τῶν Δοκίμων τῷ 1916, προήχθη διαδοχικῶς εἰς πλωτάρχην (1925). Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς βαλκανικοὺς καὶ τοὺς μετέπειτα πολέμους. Φοιτήσας ἐν τῇ ναυτικῇ ἀκαδημίᾳ πολέμου καὶ λαβὼν πτυχίον ἐπιτελοῦς, ἀπεστάλη εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον τῆς Μεσογείου διὰ τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ τῶν τορπιλλικῶν σκαφῶν. Ἐπὶ μακρὸν καθηγητὴς καὶ εἶτα διευθυντὴς σπουδῶν παρὰ τῇ ναυτικῇ σχολῇ Δοκίμων, συνέγραψε πολλὰ κείμενα τῶν μαθημάτων, μονογραφίας, ἐν αἷς καὶ τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντιτορπιλλικὸν» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου Κυριακίδου, καὶ τὸ σύγγραμμα «Ὠκεανογραφία» (1928). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Σ. Ε. Λ.

— **Κοντογιάννης *Νικόλαος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ (1860—1923), γεννηθεὶς ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου. Περιοδεύσας τὴν ὑφήλιον ὡς ναύτης ἐμπορικῶν ἱστιοφόρων ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν, ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς ἅμα καταρτισθεὶς καὶ λαβὼν δίπλωμα πλοιαρχίας ἅμα τῇ εἰς Ἑλλάδα ἐπανόδῳ του, κατετάχθη ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ (1886) ὡς ναύτης ἐθελοντής. Προαχθεὶς εἰς ὑποπλοίαρχον, διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1914 κυβερνήτης τοῦ πλοίου τῶν φάρων «Πηνειός», προσενεγκὼν σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ φωτιστικοῦ δικτύου Ἀναλαβὼν τὴν μεταφορὰν ναυτῶν, ἐν οἷς ἦσαν ἀσθενεῖς ὕποπτοι δι' ἐξανθηματικὸν τύφον, προσεβλήθη ὑπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς καὶ εὗρε τραγικὸν θάνατον. Σ. Ε. Λ

— **Κοντογιάννης, *Παντελῆς*** Καθηγητὴς καὶ συγγραφεὺς ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1866 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1928. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ γυμνασίῳ αὐτῆς καὶ κατόπιν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐν Ἐρλάγγῃ τῆς Γερμανίας. Ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν ὑπηρέτησεν ἐπὶ τριετίαν τὸ πρῶτον ὡς καθηγητὴς καὶ ἔπειτα ὡς διευθυντὴς τῆς ἱερατικῆς σχολῆς τῆς Καισαρείας. Κατόπιν ἐπιστρέψας εἰς Χίον, διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ αὐτῆς, τῷ 1906 γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης, τῷ 1911 γυμνασιάρχης ἐν Χίῳ, τῷ 1914 τοῦ ζ' ἐν Ἀθήναις γυμνασίου καὶ τῷ 1926 καθηγητὴς τῆς νεωτέρας ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ ὁποίου ἐχρημάτισε καὶ πρύτανις κατὰ τὸ 1928. Προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας καὶ ὡς καθηγητὴς καὶ ὡς γυμνασιάρχης, ἰδίᾳ ἐν Καισαρείᾳ καὶ Θεσσαλονίκῃ, ὅπου συνειργάζετο μετὰ τοῦ τότε γενικοῦ προξένου Λάμπρου Κορομηλᾶ, καὶ ὡς γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπείας ἐθνικῶν δημοσιευμάτων. Ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τουρκοκρατουμένης καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' ρωσοτουρκικὸν πόλεμον» (1903), «Οἱ πειραταὶ καὶ ἡ Θάσος» (1915), «Οἱ προστατευόμενοι» (1917), «Γεωγραφία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας» (1921), «Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Κοραῆ καὶ πρὸς Κοραῆν» (ἐν τοῖς «Χιακοῖς Χρονικοῖς» τοῦ 1923), «Τουρκία καὶ Τοῦρκοι» (1924), «Ἡ πυρπόλησις τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ὑπὸ τοῦ Κανάρη» (1925), «Ἱστορικὰ ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν» (1927) καὶ πολλὰς διατριβὰς δημοσιευθείσας εἰς τὴν «Μελέτην», τὴν «Ἀθηνᾶν», τὰ «Χιακὰ Χρονικά», τὸ «Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον», τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» τὴν «Τεσσαρακονταετηρίδα Κόντου» καὶ ἀλλαχοῦ. Ε. Γ. Π.

—**Κοντογιάννης, *Πάτροκλος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1862. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ὡς νέος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησε πρὸς ἐκπαίδευσιν ἐν Αὐστρίᾳ Λοχαγὸς ὢν μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἀρχηγείου στρατοῦ Θεσσαλίας. Ἀπὸ τοῦ 1899 μέχρι τοῦ 1909 διετέλεσε στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς πρεσβείας καὶ ὡς τοιοῦτος συνέταξεν ἐκθέσεις περὶ τοῦ τουρκικοῦ, τοῦ βουλγαρικοῦ καὶ τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ. Ἀκολούθως ὑπηρέτησεν ὡς ὑποδιοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ εἶτα ὡς ἐπιτελάρχης τῆς 2ας μεραρχίας Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐμπέδου ἐπιτελείου. Ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τοῦ 1914 παρηκολούθησε τὰ μαθήματα τῆς ἀνωτέρας πολεμικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων. Κατὰ τὸ 1915—1918 ὑπηρέτησεν ὡς διοικητὴς μεραρχίας καὶ σώματος στρατοῦ, προαχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ὑποστράτηγον. Τῷ 1918 ἀπεστάλη εἰς Γαλλίαν ὡς ἀρχηγὸς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς καὶ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Παρισίοις πρεσβείας. Τῷ 1919 μετέβη εἰς Γκιῖρλιτς πρὸς παραλαβὴν τοῦ 4ου σώματος στρατοῦ. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1921, προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον. Συνέγραψεν: «Ἐγχειρίδιον μεταδόσεως πυρός» (1885), «Διδασκαλία τῶν ἐν πολέμῳ ἀναρρήξεων» (1889), «Ἐφαρμογαὶ περιγραφικῆς γεωμετρίας» (1889), «Στοιχεῖα χαρακωτικῆς» (1889), «Ἠθικὰ καθήκοντα τοῦ στρατιώτου» (1889), «Ἱστορία τοῦ Μεγάλου πολέμου 1914—1918» (1921 καὶ 1928 καὶ ἄλλα, ἐξέδωκε δὲ πολλοὺς χάρτας ἐθνογραφικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς τῆς πρὸ τοῦ 1912 Μακεδονίας. Ν. Θ. Κ.

Κοντογιάννι (Condojanni) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς ἰταλικῆς Καλαβρίας, ἐκβάλλων ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντο (πλάτ. 88°10' 30'' Β., μῆκ. 16° 13' 20'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1976: Cape Bonifati to strait of Messina) εἰς 17 μίλλ Β. ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Σπαρτιβέντο Καλάμπρο καὶ πλησίον τῆς πόλεως Ἀρντόρε. Εἶναι ὁ «Λοκάνος ποταμὸς Μεγάλης Ἑλλάδος παρὰ τὸ Ἀδριατικὸν Πέλαγος» (*Πτολεμ.* Γ', α', 10). Σ. Ε. Λ.

Κοντογιωργάκης, *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Πελοποννήσου, διακριθεὶς εἰς πολλὰς μάχας. Τῷ 1827 ἐπροσκύνησε παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ Νενέκου Ζουμπατιώτου, ἀλλὰ κατόπιν, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη, ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὸν ἀγῶνα μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν τελικὴν ἐν Σελλᾷ νίκην. Γ. Δ. Κ.

Κόντογλους, *Φώτης*. Σύγχρονος Ἕλλην λόγιος καὶ καλλιτέχνης, γεννηθεὶς ἐν Κυδωνίαις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῷ 1895. Προωρίζετο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του διὰ τὸ ναυτικὸν στάδιον, ἀλλὰ λίαν ἐνωρὶς ἐξεδήλωσεν ἔντονον κλίσιν πρὸς τὴν τέχνην. Ἀναχωρήσας ἐκ τῆς πατρίδος του περιεπλανήθη εἰς πολλὰς χώρας, μετερχόμενος διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ συμπληρώνων διὰ τῆς θεωρήσεως τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης καὶ τοῦ στοχασμοῦ τὴν καλλιτεχνικήν του μόρφωσιν. Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος τὸν εὗρεν εἰς Παρισίους. Ὑπογραφείσης τῆς ἀνακωχῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, μετὰ δὲ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας. Ἐξέδωκε τρία βιβλία: τὸν «Pedro Cazas», τὴν «Βασάνταν» καὶ τὰ «Ταξίδια» (α' τόμ.). Ἵδρυσε τὸ λογοτεχνικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν «Φιλικὴ Ἑταιρεία» καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» τὸν «Ἅη-Γιώργη τὸ Χιοπολίτη». Πολλὴ ἄλλη ἐργασία του εὑρίσκεται κατεσπαρμένη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ὡς καλλιτέχνης, παρὰ τὰς λίαν εὐδοκίμους προσπαθείας του εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νατουραλιστικῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὴν σύγχρονον εὐρωπαϊκὴν ἀντίληψιν, ἐνεπνεύσθη ἰδίᾳ ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐμελέτησε μετὰ πάθους καὶ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰ σημαντικώτερα κέντρα τῆς ἀναπτύξεώς της. Ἐξέδωκε λεύκωμα τοιχογραφιῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἀσχολεῖται ἤδη εἰς τὴν συγγραφὴν μελέτης περὶ τοῦ ζωγράφου Πανσελήνου. Ὑπηρετεῖ ἤδη (1930) ὡς τεχνικὸς ἐπόπτης εἰς τὸ Βυζαντινὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἡ ἐργασία τοῦ Κόντογλου, ὡς λογίου καὶ καλλιτέχνου, διακρίνεται διὰ τὴν αὐστηράν της μυστικοπάθειαν, τὴν ἐκφραστικήν της δύναμιν καὶ τὸ πλούσιον ψυχικόν της περιεχόμενον. Λ. Υ. Π.

Κοντογόνης, *Κωνσταντῖνος* Ἕλλην θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1812 ἐν Τεργέστῃ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1878. Ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ

Κων Κοντογόνης.

ἑλληνικῇ σχολῇ τῆς Τεργέστης, μετὰ ἐπιτυχείας δὲ ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν σπουδὰς μετέβη εἰς Βιέννην, ἔνθα ἐπί τινα χρόνον συνειργάσθη μετὰ τοῦ Κ. Γκαραπολᾶ καὶ ἄλλων λογίων εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς β' ἐκδόσεως τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ (1836). Ἐκεῖθεν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ μόλις τότε συσταθέντι Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, διδάξας ἐν αὐτῷ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ὅλην. Τῷ 18[illegible]—1855 διετέλεσε καὶ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου. Ἡ φιλοπονία τοῦ Κοντογόνου ὑπῆρξε παροιμιώδης καὶ ἡ ἱκανότης του καταπληκτική. Ἕνεκεν ἐλλείψεως καθηγητῶν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διδάσκῃ τὰ πλεῖστα τῶν θεολογικῶν μαθημάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἅπαντα ὡς μοναδικὸς καθηγητὴς αὐτῆς, ἐνῷ συγχρόνως ἐδίδασκε καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ. Ἐπὶ πλέον ἐξέδωκε καὶ περισπούδαστον μηνιαῖον θεολογικὸν περιοδικόν, τὸν «Εὐαγγελικὸν κήρυκα», καὶ ἐδημοσίευσεν οὐκ ὀλίγα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα ποικίλου περιεχομένου. Διὰ ταῦτα καὶ ἐτιμήθη ὄχι μόνον ὑπὸ τῆς ἡμετέρας θεολογικῆς σχολῆς, ἀναγορευθεὶς τῷ 1862 ἐπίτιμος τῆς θεολογίας διδάκτωρ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Πετρουπόλει ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας, ἀναγορευθεὶς ὑπ' αὐτῆς προλύτης τῆς θεολογίας. Ἔργα του εἶναι: «Ἐπιτομὴ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας» (δ' ἔκδ. 1872), «Ἐγχειρίδιον τῆς ἑβραϊκῆς ἀρχαιολογίας» (1844), «Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν ἀπὸ α'—η' ἑκατονταετηρίδος ἀκμασάντων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας» (2 τόμ. 1851—1853), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ στοιχεῖα ἑρμηνευτικῆς» (1859), «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» (α' τόμ 1866—1876), «Εὐαγγελικὸς κῆρυξ 1857—1871) κ. ἄ. Π. Ι. Ν.

Κοντογόνι [*Γεωγρ.*]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Μεσσηνίας χωρίου *Παπαφλέσσας* (βλ. λ.).

κοντογούνι (τό)· δημοτ., κοντὴ γοῦνα, κοντὸς ἐπενδύτης τῶν γυναικῶν τῆς παλαιοτέρας ἑλληνικῆς ἐνδυμασίας || μεταφ. «θὰ σοῦ κόψω ἕνα κοντογούνι» θὰ σὲ δείρω ἀνηλεῶς.

Κοντογουρᾶτα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 399. Γ. Κ. Δ.

Κοντογούρης, *Ἀριστομένης*. Πολιτευτής γεννηθεὶς ἐν Πάτραις τῷ 1841 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1904. Ἦτο υἱὸς τοῦ ἐν Πίζῃ σπουδάσαντος ἐφέτου Στυλιανοῦ Κοντογούρη καὶ ἔγγονος τοῦ εὐπατρίδου Κεφαλλῆνος Ἀνδρέου Κοντογούρη, γενναίου χορηγοῦ τοῦ Ἀγῶνος καὶ πολλαπλᾶς παρασχόντος ὑπηρεσίας ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς προξένου τῆς Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας. Σπουδάσας τὰ νομικὰ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον, συνεπλήρωσε τὰς πολιτικάς του σπουδὰς ἐν Παρισίοις. Ἐπιστρέψας εἰς Πάτρας ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1874, ἀκολουθῶν τὸ ὑπὸ τὸν Κουμουνδοῦρον κόμμα, εἶτα δὲ ἐγένετο ὀπαδὸς τοῦ Δηλιγιάννη Κατὰ τὸν σχηματισμὸν ὑπὸ τοῦ τελευταίου τῆς πρώτης αὐτοῦ κυβερνήσεως (1885—18[illegible]) ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς τὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Διετέλεσεν ἐπί τινα περίοδον δήμαρχος Πατρῶν. Ὁ τριτότοκος αὐτοῦ υἱὸς Νικόλαος, ἐκλεγεὶς βουλευτής, παρῃτήθη διὰ τὴν ἐπιστάσχην τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου, καὶ ἐπολέμησεν ἡρωϊκῶς κατὰ τὰς πρὸ τῆς ἀνακωχῆς συμπλοκὰς γμάς, διοικῶν τάγμα.

Κοντογραικία, ἡ ***Κοτοιραικία*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παραφθορὰ τοῦ παρ' ἀρχαίοις γεωγραφικοῦ ὀνόματος *Ιοτθογραικία* (βλ. λ.), ἀπαντῶσα παρὰ Ἄννῃ Κομνηνῇ (ΙΕ 1 σελ. 461 c), ἥτις τοποθετεῖ τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιοχὴν εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῶν Λεντιανῶν πεδιάδα. Π. Κ.

Κοντοδεσπότη /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Βέρτουρας τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 197.

Κοντὸκ [*Γεωγρ.*]. Πόλις ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ Νείλου, ἡ ἄλλως λεγομένη *Φασόδα*, πρωτεύουσα τῆς ἀγγλικῆς ἐπαρχίας Ἄνω Νείλου. Ἀπὸ τῆς [illegible] Ἰουλίου μέχρι τῆς 11 Δεκεμβρίου 1898 κατεῖχον αὐτὴν οἱ Γάλλοι διὰ τοῦ ταγματάρχου Μαρσάν, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Κίτσενερ εἰσήρχετο νικητὴς τῶν Μαγδιστῶν εἰς Χαρτούμ. Ἐξεχώρησαν ὅμως αὐτὴν εἰς τοὺς Ἄγγλους κατόπιν συμφωνίας. Π. Κ.

Digitized by Google

Κοντοκάλης *Χριστόφορος*, ὁ καὶ *Χριστόφαλος* καλούμενος. Κερκυραῖος εὐπατρίδης, πολεμιστὴς καὶ κατεργοκύριος. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου τὸν Αὔγουστον 1571 ὑπὸ τὸν δὸν Ἰωάννην τὸν Αὐστριακόν, σπουδαίως δὲ συνέβαλεν εἰς τὴν νίκην τῶν χριστιανικῶν ὅπλων. Ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν ναυμαχίαν, ἀλλ' ἐσώθη ἐκ τοῦ βεβαίου θανάτου χάρις εἰς τὴν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν του. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1600 εἰς Κέρκυραν. Γ. Δ. Κ.

Κοντόκαλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 437. Ὑπάγεται διοικητικῶς εἰς τὸν δῆμον Κερκύρας.

κοντοκλώστης (ὁ)· δημοτ., ὁ κοντὸς δίκην κλώστου, ὁ πολὺ κοντὸς κατὰ τὸ ἀνάστημα (χλευαστικὴ προσηγορία).

κοντοκολοκυθιά (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ἐν Σπάρτῃ ποικιλίας τοῦ φυτοῦ *κολοκύνθη ἡ κοινή*.

κοντόκορμος (ὁ)· δημοτ., ὁ ἔχων βραχὺν κορμόν.

Κοντοκυνήγι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βουτᾶ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 95. Τῷ 1821 οἱ Τοῦρκοι κατέσφαξαν πάντας τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου. Ε. Γ.

Κοντολάκης, *Παναγιώτης*. Κρὴς ἁρματολός, καταφυγὼν εἰς Ρουμανίαν. Διατρίβων ἐν Γαλαζίῳ ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης (1821) διέβη τὸν Προῦθον, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν αὐτόθι συμπατριωτῶν του ἁρματολῶν καὶ ναυτικῶν, ἀνερχομένων εἰς 600. Ἐπελθὼν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐφονεύθη μεθ' ἁπάντων τῶν συμπολεμιστῶν του (13—14 Μαΐου 1821). Ν. ΚΛΣ

Κοντολέος, *Χριστόφορος*. Ἐκ Κρήτης ἢ ἐκ Κυθήρων καταγόμενος, ὑπῆρξεν ὑπότροφος τῆς ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι' (1513—1521) ἱδρυθέντος ἐν Ρώμῃ ἑλληνικοῦ γυμνασίου καὶ ἔγραψε λατινιστὶ πραγματείαν περὶ ψυχῆς, μὴ ἐκδοθεῖσαν. Ε. Γ. Π

Κοντολέων. Βυζαντινὸς στρατηγός. Διατελῶν διοικητὴς τοῦ θέματος Κεφαλληνίας ἐπὶ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἀπεστάλη τῷ 1012 μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀργυροῦ, διοικητοῦ τοῦ θέματος Σάμου, ἵνα καταστείλωσι στάσιν τινὰ τῶν περὶ τὴν Βάριν τῆς Ἰταλίας ἐποίκων. Προσβληθέντες ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἀπώλεσαν πλείστους νεκροὺς καὶ αἰχμαλώτους καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ πλοῖα, δι' ὧν ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Ν. ΚΛΣ

Κοντολέων, *Ἐμμανουήλ*. Ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Κυθήροις τῷ 1879. Ἀποφοιτήσας τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, καὶ κατόπιν εἰς Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ἐργασθεὶς εἰς διαφόρους χειρουργικὰς κλινικάς. Τῷ 1908 ἐπανακάμψας εἰς Ἀθήνας διωρίσθη ἐπιμελητὴς εἰς τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν τοῦ Ἀρεταιείου νοσοκομείου κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Μαγγίναν, εἶτα δὲ ὑπὸ τὸν Φωκᾶν (1908—1912). Ἀπὸ τοῦ 1911 διατελεῖ χειρουργὸς τοῦ Δημοτικοῦ νοσοκομείου. Τῷ 1910 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς χειρουργικῆς μὲ τὴν διατριβὴν «Ὑπερτροφία τοῦ προστάτου—Προστατεκτομία», τῷ 1921 ἔκτακτος καὶ τῷ 1924 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς προπαιδευτικῆς χειρουργικῆς κλινικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Ὑπηρέτησε καθ' ὅλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1913 τελευταίους πολέμους, προαχθεὶς διαδοχικῶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιάτρου. Διατελεῖ (1930) πρόεδρος τῆς «Ἑλληνικῆς χειρουργικῆς ἑταιρείας». Ἔγραψε πολλὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ ἑξῆς: «Kasuistik der Prostatectomia suprapubica extravesicalis» (Münch. med. Woch. No 39, 1909), «Διάγνωσις καὶ θεραπεία τῶν ὑδατίδων κύστεων τοῦ ἥπατος» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Γ. Φωκᾶ*, «Ἀρχ. Ἰατρ.» 1914), «Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ διαμπερῆ τραύματα τοῦ ἀριστεροῦ ὑποχονδρίου» (αὐτ. 1912), «Ἐνδείξεις καὶ τεχνικὸν μέρος τῆς προστατεκτομίας» («Ἰατρική» 1922), «Χειρουργικὴ διαγνωστική» (1924), «Σύγχρονοι ἀπόψεις τῆς περιαρτηριακῆς συμπαθητικεκτομίας» (Πρακτ. Ἰατρ. ἑταιρ. 1928), «Ἐπὶ τῆς παθογενείας τῆς διαγνώσεως τῆς φυσαλλιδώσεως τῶν ἐντέρων» («Ἰατρ. Χρον.» 1929). Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἐργασίας σχετικὰς μὲ τὴν ἔρευναν τῶν λεμφικῶν οἰδημάτων καὶ ἐφεῦρεν ἐγχειρητικὴν μέθοδον πρὸς παροχέτευσιν τῆς λέμφου. Ο. Ρ.

Κοντολιάνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῶν Κυθήρων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1926) 108. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία καὶ συνοικισμοὺς Γουδιάνικα, Καρμουλιάνικα, Μαζαρακιάνικα, Πορτολεμιάνικα, Τσικαλαριὰ καὶ Φατσάδικα καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 338.

κοντολογῆς· δημοτ. ἐπίρρ., μὲ κοντολογίαν, βραχυλογικῶς, μὲ λίγα λόγια.

Κοντόμ, ἢ *Κοντὸν* (Kodom) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Γκέρς, σταθμὸς τῶν μεσημβρινῶν σιδηροδρόμων. Κάτ. 7.902. Κτισθεῖσα τὸν Η' αἰῶνα, κατεστράφη τῷ 840 ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Διαρκοῦντος τοῦ Ἑκατονταετοῦς πολέμου, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀπέκρουσαν ἐπανειλημμένως τοὺς Ἄγγλους (1369 καὶ 1374), οἵτινες ἐν τούτοις κατέλαβον τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐκράτησαν μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Ἔχει δημοσίαν βιβλιοθήκην, μουσεῖον, διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν, ἀλεύρων, οἴνου καὶ δερμάτων. Ὁ καθεδρικὸς αὐτῆς ναός, κτισθεὶς ἀπὸ τοῦ 1506—1521, θεωρεῖται ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον. Μ.Ν.Δ.

κοντόμαλλα (τά)· τὰ ἀπορρίμματα τῶν ἐρίων, τὰ βραχέα καὶ μὴ δυνάμενα νὰ κλωσθῶσιν ἔρια, χρησιμεύοντα δὲ ὡς γέμισμα προσκεφαλαίων, στρωμάτων κτλ.

Κοντομαρί (τοῦ *Κόντε Μαρῆ, ἐνν. τιμάριον*). Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικ. (1928) 155. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία Ξαμουδοχώρι, Πυργοψηλόνερος, Κυπάρισσος (πρότερον Ψεῖρες), Ντελῆ-Μανωλιανά, Ξερόκαμπος καὶ Χαιρεθιανά. Τὸ διαμέρισμα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον παράλιον, εὔφορον δὲ εἰς οἶνον, ἔλαιον, σταφίδα, δημητριακὰ καὶ ἄφθονα κηπευτὰ προϊόντα. Ε. Γ.

κοντομαυλίζω, καὶ *κοντομαυλάω*· δημοτ., μαυλίζω, προσελκύω, κάμνω νὰ πλησιάσουν τὰ κατοικίδα ζῷα.

κοντομονόβολον (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ ἅλμα ἐπὶ κοντῷ. Διὰ κοντομονοβόλου ὑπερεπηδῶντο ἐμπόδια εἰς πλάτος καὶ εἰς ὕψος, ἐγίνετο δὲ χρῆσις τοῦ ἀγωνίσματος τούτου ἐν τοῖς ἱπποδρόμοις καὶ τοῖς ἀμφιθεάτροις πρὸς ὑπερπήδησιν τῶν ἐν ταῖς κονίστραις ἀπολυομένων θηρίων, καὶ ἦτο ἓν τῶν ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Κώδ. III, 43, 3) θεσπισθέντων ἀγωνισμάτων. Τοῦ ἀγωνίσματος τούτου γίνεται καὶ σήμερον χρῆσις ἐν Ἱσπανίᾳ εἰς τὰς ταυρομαχίας, καθ' ἃς οἱ «banderilleros» (ταυρομάχοι), οἱ ἔχοντες ὡς ἔργον νὰ ἐξερεθίζωσι τὰ θηρία, ὑπερπηδῶσι ταῦτα δι' ἅλματος, μετὰ ἢ ἄνευ κοντοῦ, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς τέχνης αὐτῶν καὶ πρὸς τέρψιν τῶν θεατῶν των. Ν. ΚΛΣ

Κοντομύτης, *Κωνσταντῖνος*. Βυζαντινὸς στρατηγός. Διατελῶν διοικητὴς τοῦ θέματος Θρᾴκης ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοφίλου (829—842), ἀπέκρουσε τοὺς εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Θρᾴκης ἀποβιβασθέντας τῷ 830 Ἄραβας τῆς Κρήτης καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείπωσι τούς τε ληφθέντας αἰχμαλώτους καὶ τὴν λείαν καὶ νὰ ἀπέλθωσιν. Ν. ΚΛΣ

Κοντὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεγάλου Χωρίου τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 111. Πρότερον ὠνομάζετο *Κοντίβα*.

—**Κοντὸν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Σίφνου, ἡ νοτία τῆς νήσου χερσονησίζουσα ἐσχατιὰ (πλάτ. 36° 53' 2/3 Β., μηκ. 24° 42' 3/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Siphano island). Φερώνυμος ὅρμος σχηματιζόμενος μεταξὺ τῆς χερσονησίδος ταύτης καὶ τῆς νησίδος Κιτριανή. Ἡ ἀπόστασις τοῦ ἀκρωτηρίου ἀπὸ τῆς νήσου Κιμώλου, μετροῦσα τὸ εὖρος τοῦ διέκπλου, εἶναι 6½ μιλ. Σ. Ε. Λ.

Κοντόνιο (Codogno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μιλάνου, εἰς ἀπόστασιν 57 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. τούτου. Κάτ. 11.930. Κεῖται ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Κρεμώνης - Παβίας καὶ Μιλάνου - Πλακεντίας, ἐπὶ εὐφόρου ἐδάφους μετὰ ἐκτεταμένων λειμώνων. Ἔχει βιομηχανίαν μεταξωτῶν καὶ ἰδίως κατασκευῆς τυροῦ, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ καλύτερος τῆς Λομβαρδίας. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Αὐρηλίου Κόττα καὶ ὠνομάζετο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους Cottoneum. Τῷ 1746 ἡττήθησαν παρ' αὐτὴν οἱ Αὐστριακοὶ ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῷ 1796 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἔχει ναὸν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Μ. Δ. Β.

κοντ ξυλο (τό)· δημοτ., ξύλον μακρὸν δίκην κοντοῦ, ξύλον χειροπληθές: «θὰ πάρω κάνα κοντόξυλο νὰ σ' ἀρχίσω» ἀπειλὴ δαρμοῦ.

κοντόπαχος, —η, —ο· δημοτ., ὁ κοντὸς ἅμα καὶ παχύς.

κοντοπερπατῶ (καὶ —τάω)· δημοτ., περιπατῶ, βαδίζω μὲ κοντὰ βήματα, κάμνω μικρὰ βήματα.

Κοντοπετρῆς, *Γεώργιος*· βλ. *Γεώργιος* Κοντοπετρῆς.

Κοντοπίδης, *Μιχαὴλ Μάρκελλος*. Ἕλλην ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1651 ἐν Νάξῳ ἐκ πατρὸς Βικεντίου, δυτικοῦ τὸ θρήσκευμα, καὶ μητρὸς Λουΐζας, τοῦ ὀρθοδόξου ἀνατολικοῦ δόγματος. Ὁ ἴδιος ὑπῆρξε λίαν ρευστῆς θρησκευτικῆς διαθέσεως. Σπουδάσας τὸ πρῶτον ἐν Νάξῳ τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν παρὰ τοῖς καπουκίνοις τῆς νήσου, ἀπεστάλη τῷ 1681 εἰς Πατάβιον, ἔνθα διδαχθεὶς τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἔλαβε τῷ 1688 τὸ δίπλωμα τοῦ διδάκτορος καὶ τὸν στέφανον τοῦ ἰατροφιλοσόφου. Μετὰ ταῦτα, διορισθεὶς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, ἐγένετο τετράκις σύμβουλος (consiliarius) αὐτοῦ, ἀναδειχθεὶς δὲ σύνδικος καὶ ἀντιπρύτανις τοῦ πανεπιστημίου, πολλὰς ἐπέφερεν εἰς αὐτὸ ὠφελίμους μεταρρυθμίσεις. Εἰκόνα του ἀνήρτησε τὸ πανεπιστήμιον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς. Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου ἐδίδαξεν ὁ Κοντοπίδης ἀπὸ τοῦ 1681 μέχρι τοῦ 1697, μεθ' ὅ, ἀφοῦ ἤσκησεν ἐπί τινα χρόνον τὴν ἰατρικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπέστρεψεν εἰς Νάξον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1716. Αἱ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν γνώσεις του ἦσαν αὐτόχρημα ὑποτυπώδεις, καθ' ἃ ἀποδεικνύουσι τὰ καταλειφθέντα ὑπ' αὐτοῦ χειρόγραφα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ζαγορᾶς ἀποκείμενον «Συλλογὴ ἰατρικὴ Μιχαὴλ Κοντοπίδου, Ναξιώτου» (1708). (*Κ. Δυοβουνιώτου*, Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης Ζαγορᾶς, ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» τ. ΙΓ', σ. 453—454. Βλ. καὶ τ. ΙΑ', σ. 304). Συνέγραψε πρὸς τούτοις καί: «Βιβλίον συνταγματικόν, ἐπικληθὲν θησαυρὸς τῆς ὑγείας κλπ. ἐν ἔτει ‚αψστ' τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἰουνίου ιβ'». Καὶ ἐν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ σῴζεται τὸ χειρόγραφον: «Σύνοψις τῶν ἰασίμων νοσημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, συλλεχθεῖσα ἀπὸ τῆς βίβλου τοῦ ἐξοχωτάτου ἰατροῦ Μιχαὴλ Κοντοπίδου κλπ.» (*Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, τ. Α', ἐν Πετρουπόλει 1891, σ. 316, 395, 431).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Α. Βέη*, Μιχαὴλ Κοντοπίδης Μάρκελλος, σύνδικος καὶ ἀντιπρύτανις τοῦ ἐν Παταβίῳ πανεπιστημίου (ἐν περιοδ. «Ἁρμονία» ἔτ. Β' (1901), σ. 57 κ. ἑ.). Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

κοντοπίθαρος, —η, —ο· δημοτ., ὁ κοντὸς καὶ παχὺς ὡς πίθος (χλευαστικὴ προσηγορία).

κοντοποδαροῦσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Ποικιλία ἀπιδίου, γνωστὴ ἰδίᾳ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Κρήτῃ. Κύριον γνώρισμά της εἶναι τὸ βραχὺ καὶ στρογγυλοειδές, λίαν χυμῶδες σῶμά της, καὶ ὁ ἐπίσης βραχὺς καὶ σαρκώδης μίσχος τοῦ καρποῦ. Ὀνομάζεται κοντούλα καὶ *κοιτούλα*. Κ. ΠΑΠ.

Κοντοπορεία. Ἀπόκρημνος ὀροσειρὰ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἀρχαίας Ἀργολίδος Κλεωνῶν ἀρχομένη καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Κόρινθον καταλήγουσα. Διὰ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης διήρχετο ἡ συντομωτέρα ἐκ Κορίνθου εἰς Ἄργος καὶ εἰς Τεγέαν ὁδός, ἥτις καὶ κυρίως ἐκαλεῖτο *Κοντοπορεία*. ΚΑΨ

Κοντόπουλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χανίων τῆς Κρήτης ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 191. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία Κάτω-Χώρι καὶ Μαραβελιανά. Ἡ κοινότης περιλαμβάνεται εἰς τὰ λεγόμενα *Κεραμειά*. Εἶναι ὀρεινὴ καὶ ποιμενικὴ καὶ εὔφορος εἰς σταφυλάς, ἔλαιον, ἄπια ποικίλων εἰδῶν, κηπευτὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Διὰ τὴν γειτνίασιν πρὸς τὴν πόλιν Χανίων καὶ τὸν λιμένα Σούδας κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ ἐπὶ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων ἦτο τὸ θέατρον συνεχῶν μαχῶν καὶ συγκρούσεων. Τὰ Κοντόπουλα ἦσαν τὸ στρατόπεδον τῶν πολιορκητῶν τοῦ πύργου Μαλάξης τῷ 1897. Κατὰ τὸν Ψιλάκιν (Β' 282) οἱ Ἑνετοὶ τῶν Κοντοπούλων ἐξισλαμίσθησαν μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ δὲν ἔχασαν τὰς περιουσίας των. Ε. Γ.

Κοντοπούλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1.092. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Καλλιόπη*. Κεῖται Δ. τῆς ἁλμυρᾶς «Μεγάλης Λίμνης». —Π.

Κοντόπουλος, *Βύρων*. Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1862. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις σχολεῖον τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἐξέθεσε δὲ πολλάκις ἔργα του, συνθέσας καὶ προσωπογραφίας. Ὁ «Θάνατος τοῦ Ἀγωνιστοῦ» ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἐπεδόθη εἰς τὴν ἁγιογραφίαν καὶ ἐπὶ 35 ἔτη ἐδίδαξε τεχνικὰ μαθήματα εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Εὐελπίδων, Δοκίμων, Ὑπαξιωματικῶν Χαρτογραφίας καὶ εἰς τὴν σχολὴν τῆς Βιοτεχνικῆς ἑταιρείας. ΣΤ. Ξ.

—**Κοντοπούλου** *Φοίβη*. Ἑλληνὶς ζωγράφος, γεννηθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1886. Ἀποφοιτήσασα τοῦ ἐν Ἀθήναις σχολείου τῶν Καλῶν τεχνῶν, μετέβη πρὸς τελειοποίησιν εἰς Μόναχον, ὅπου καὶ ἐξέθεσεν εἰς τὰς ἐκεῖ ἐκθέσεις, ὅπως καὶ εἰς τὰς τῶν Ἀθηνῶν, ἔργα της προσωπογραφίας καὶ συνθέσεις ἀπὸ σκηνὰς τῆς ζωῆς. Ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν ἁγιογραφίαν, κοσμήσασα ναοὺς εἰς Ἀθήνας καὶ Ἄργος. ΣΤ. Ξ.

κόντορ (τὸ) (condor). Χρυσοῦν νόμισμα τῆς Χιλῆς, τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῆς Κολομβίας, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 25 περίπου χρυσᾶ φράγκα ἐν τῷ Ἰσημερινῷ, 50 ἐν Κολομβίᾳ καὶ 37.75 ἐν Χιλῇ. Δ. Σ. Δ.

Digitized by Google

Κοντὸρ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς δυτικῆς Ὑπερκαυκασίας καὶ Ρωσίας, πηγάζων ἐκ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῆς κυρίως ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, ὅπου σχηματίζει δέλτα. Ἔχει μῆκος 181 χλμ. Κ. Μ. Κ.

κοντορράχι (τό)· ράχις τοῦ βουνοῦ πλησίον κειμένη.

Κοντόρρευμα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Καρύστου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ ὁμωνύμου τῇ νήσῳ νομοῦ. Κάτ. (1928) 14.

Κοντορσὲ (Condorcet), ***Μαρία-Ἰωάννης-Ἀντώνιος-Νικόλαος-Καριτά***, *μαρκήσιος ντὲ—*. Γάλλος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ριμπεμὸν τῆς Πικαρδίας τῷ 1743 ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας. Ἀνατραφεὶς εἰς τὸ ἰησουϊτικὸν κολλέγιον ἐν Ρὲμς καὶ κατόπιν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ναβάρρας ἐν Παρισίοις, κατέστη ἐνεργὸς προπαγανδιστὴς τῶν θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀπόψεων τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν, μεθ' ὧν εἶχε στενῶς συνδεθῆ, ἰδίως μετὰ τοῦ Τυργκὸ καὶ τοῦ Νταλαμπέρ, ὅστις τὸν παρεκίνησε νὰ συμμετάσχῃ καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας. Τῷ 1869 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἧς κατέστη ἰσόβιος γενικὸς γραμματεὺς τῷ 1777, τῷ δὲ 1782 ἀπετέλεσε μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐτιμήθη δι' ἐκλογῆς εἰς πλείστας ξένας τοιαύτας. Νυμφευθεὶς τῷ 1786 τὴν Σοφίαν de Grouchy, κατέστησε τῇ βοηθείᾳ της τὴν κατοικίαν του ἐν τῷ Hôtel des Monnaies, ὅπου ἔμενεν ὡς γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ νομισματοκοπείου, κέντρον συναθροίσεως ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν κορυφῶν τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀντεπροσώπευσε τὴν πόλιν τῶν Παρισίων ἐν τῇ νομοθετικῇ συνελεύσει, τῆς ὁποίας ἐξελέγη γραμματεύς, καὶ συνέταξεν ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην τὸ ἔγγραφον πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις. Τῷ 1792 παρουσίασεν εἰς τὴν συνέλευσιν τὸ πρόγραμμα περὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον περιέχει τὰς πλείστας τῶν νεωτέρων δημοκρατικῶν ἀπαιτήσεων περὶ λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, κοινωνικῆς προνοίας κτλ., καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου υἱοθετήθη ἀργότερον ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ τῆς ἐπαναστάσεως. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ βασιλέως, συντάξας ὑπόμνημα περὶ τούτου καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ἐθνοσυνελεύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ πράγματι μετ' ὀλίγον ἀντεπροσώπευσε τὸν νομὸν τῆς Αἴσνης. Ψηφίσας κατὰ τὴν δίκην τοῦ βασιλέως ἐναντίον τῆς θανατικῆς ποινῆς καὶ ἀντιταχθεὶς ἀκόμη καὶ κατὰ τῆς συλλήψεως τῶν γιρονδίνων, προεκάλεσε διὰ τῆς στάσεώς του τὰς ὑποψίας, προεγράφη καὶ ἐκηρύχθη ἐκτὸς νόμου. Κατέφυγε τότε κρυπτόμενος εἰς τὴν οἰκίαν χήρας τινὸς κυρίας Vernet, ὅπου ἠσχολήθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ κυρίου ἔργου του καὶ ἄλλων, ἕως ὅτου, μαθὼν ὅτι ἀνεκαλύφθη τὸ κρησφύγετόν του, τὸ ἐγκατέλειψε καὶ ἐδραπέτευσεν, ἀνευρέθη δὲ τὴν ἑπομένην νεκρὸς εἰς τὸ Chamart, ἴσως λαβὼν δηλητήριον. Ἡ σύζυγός του, στερουμένη τῶν πάντων μετὰ τὴν προγραφήν του, κατώρθωσε νὰ συντηρήσῃ τὸν ἑαυτόν της, τὴν τεραστὴ θυγατέρα των καὶ τὴν ἀδελφήν της διὰ μαθημάτων καὶ τῶν φιλολογικῶν ἐργασιῶν της, ἐδημοσίευσε δὲ μετὰ τὴν τρομοκρατίαν λαμπρὰν μετάφρασιν τῆς «Θεωρίας περὶ τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων» τοῦ Ἀ. Σμίθ, ὡς καὶ ἰδικάς της «Ἐπιστολὰς περὶ τῆς συμπαθείας», τῷ δὲ 1799 τοὺς «Ἐπαίνους ἀκαδημαϊκῶν» τοῦ συζύγου της. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Cabanis καὶ Carat κατωρθώθη ἡ ἔκδοσις τῶν ἁπάντων τοῦ Κοντορσὲ τῷ 1801—1804. Ἡ τεραστία πνευματικὴ δύναμις τοῦ Κοντορσὲ ἐξεδηλώθη εἰς πάντα τὰ ἐπίπεδα: ὡς μαθηματικὸς προήγαγε τὴν θεωρίαν τῶν πιθανοτήτων, ὡς φιλόλογος κατέλιπεν ἀρίστους χαρακτηρισμοὺς καὶ βιογραφίας τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τῆς ἐποχῆς του, εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἔταμε νέας ὁδοὺς καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ἠκολούθησε θετικὴν νεωτεριζουσαν μέθοδον, ὑπὸ δύο κυρίας προϋποθέσεις: ὅτι οἱ αὐτοὶ σταθεροὶ ψυχολογικοὶ γενικοὶ νόμοι διέπουν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου· καὶ ὅτι ἡ δυνατότης πρὸς πρόοδον καὶ τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἄπειρος καὶ μόνον ἕνεκα τῆς πεπερασμένης ζωῆς τῆς γηΐνης σφαίρας εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν φαντασθῶμεν ἀνακοπτομένην. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἀνευρίσκει δέκα ἐποχάς, ὧν ἡ τελευταία ἀνήκει εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ δύναται νὰ προκαθορισθῇ ἐπιστημονικῶς. Ὁ τελικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ εὐημερία, ἥτις θὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ λαοῦ, οὕτως ὥστε ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ὁ ἀλτρουϊσμὸς νὰ φθάσουν εἰς σημεῖον εὐτυχοῦς ἰσορροπίας. Τότε ἀπόλυτος θὰ εἶναι ἡ κυριαρχία τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶναι ἡ προσπάθεια τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἰδέας τῆς κυριαρχίας ταύτης. Ἐν ὀνόματι τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἀποκρούει ὁ Κοντορσὲ τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα καὶ πᾶσαν θρησκείαν, ἰδίως τὴν χριστιανικήν, καὶ διὰ τῶν ἰδεῶν τούτων ἐξήσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Κόντ.

Ἰωάννης Κοντορσέ.

Ἔργα: «Essai sur l'application des analyses aux probabilités des décisions prises à pluralité de voix» (1785, β' ἔκδ. 1804 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Éléments du calcul des probabilités et son application aux jeux du hasard, à la loterie et aux jugements des hommes»), «Vie de Turgot» (1786, «Vie de Voltaire» (1787), «Plan d'un système d'éducation» (1792), «Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humaine» (κύριον ἔργον), «Avis d'un proscrit à sa fille», «Éloges des Académiciens» (ἔκδ. 1799), «Oeuvres complètes» (1801 — 1804). Ἄλλη ἔκδοσις τῶν ἁπάντων ὑπὸ O'Connor 1847—1849 εἰς 12 τόμους, ὅπου προτάσσεται βιογραφία τοῦ Κοντορσὲ ὑπὸ M. F. Arago.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ph. Damiron*, Mémoirs pour servir à l'histoire de la philosophie au XVIIIe siècle (Paris 1858—1861) —*A. Franck*, La philosophie mystique en France au XVIIIe siècle — *Al. Lange*, Geschichte des Materialismus (2α ἔκδ. 1873). —*J. F. E. Robinet*, Condorcet, sa vie et son œuvre. — *L. Cahen*, Condorcet et la révolution française (1904). — *Salomon Krynska*. Entwichlung und Fortschrift nach Condorcet und Comte (Bern 1908) (Berner Studien zur Philosophie und ihrer Geschichte, 67).— *Mathurin Gillet*, L'utopie de Condorcet (1883).— *J. K. Niedlich*, Condorcet's Esquisse d'un tableau etc. und seine Stellung in der Geschichtsphilosophie (Erlangen 1907). — *Ernst Medlung*, Die kulturphilosophische Leistung Condorcet's (Jena 1912), *J. B. Léverac*, Condorcet, choix de textes et notice. — *L. Cahen*, Un fragment inédit de Condorcet («Rev. de Metaphys. et de Morale» 1915).—*D. Wagner*, Condorcet als Pädagog (1920). Ε. Λ.

κόντος (τό)· τὸ νὰ εἶναί τι κοντόν, ἀντίθ. *μάκρος* (ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *κονταίνω*).

Κόντος, *Κωνσταντῖνος*. Εἷς τῶν μεγαλυτέρων ἑλληνιστῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1834—1909), διακρινόμενος διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, διὰ τὸ πλῆθος ἀρίστων διορθώσεων εἰς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀμφίσσῃ ἐκ πατρὸς Ἠπειρώτου. Ὡς μαθητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἶχεν ἀναγνώσει πολλοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, εἶχε δὲ γνωρίσει καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Κ. Ἀσωπίου. Μαθητὴς ὢν τοῦ γυμνασίου τῷ 1854, διέκοψε τὰ μαθήματά του καὶ ἔσπευσε μετὰ τοῦ γηραιοῦ πατρός του εἰς τὰ θεσσαλικὰ πεδία, ὅπου εἶχεν ἐκραγῆ ἐπανάστασις· μετέσχε πολλῶν συμ-

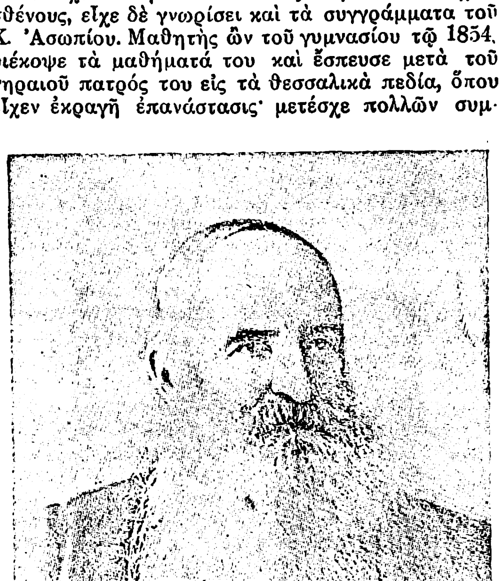

Κωνσταντῖνος Κόντος.

πλοκῶν καὶ ἐξετέθη παρατόλμως καὶ ἐπανειλημμένως εἰς κινδύνους· μετὰ δὲ τὸ ἀτυχὲς πέρας τῶν ἀγώνων ἐκείνων ἐπανέλαβε τὰς γυμνασιακὰ του σπουδάς. Τῷ 1855 ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, μετὰ τριετῆ δὲ φοίτησιν ἐστάλη γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Χίῳ γυμνασίου, τὸ ὁποῖον διηύθυνεν ἐπὶ τρία ἔτη. Κατόπιν διηύθυνε τὸ γυμνάσιον Σάμου καὶ τῷ 1865 ἀπῆλθεν εἰς Ὁλλανδίαν, ὅπου ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ καθηγητῇ τοῦ ἐν Λεϋντε πανεπιστημίου *Κοβήτῳ*, οὗτινος ἀπέβη καὶ φίλος καὶ οἰκεῖος. Μετὰ διετῆ παραμονὴν αὐτόθι, ἔτυχε διπλώματος ὁποίου «ὀλίγιστοι ἐν μακρῷ χρόνῳ ἔτυχον» κατὰ τὴν ρῆσιν τοῦ Κοβήτου. Τῷ 1868 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου καὶ τῷ 1875 τακτικός, ἐξηκολούθει δὲ διδάσκων καὶ μετὰ τὴν τύφλωσίν του, τὴν ὁποίαν ἔπαθε δέκα περίπου ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γραφέντα εἶναι πάμπολλα. Φοιτητὴς ἔτι ὢν ἐδημοσίευσε «Κατάλογον ἀνωμάλων ρημάτων» (μέρος μόνον), ἐν Χίῳ δὲ εὑρισκόμενος ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Χιακὸν Μουσεῖον», ἐν Λεϋντεν τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» (1866—1867) καὶ κατόπιν ἐν Ἀθήναις τῷ 1876 ἓν τεῦχος· εἶτα ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Σωκράτην» (1874—1875), τὰς «Γλωσσικὰς παρατηρήσεις» (1882), πλῆθος δὲ πραγματειῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ περιοδικὰ «Παρνασσόν», «Ἐφημερίδα Φιλομαθῶν», «Πλάτωνα» «Ἀθήναιον» καὶ ἄλλα. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1889, ὅτε ἵδρυσε τὴν μέχρι σήμερον δρῶσαν «Ἐπιστημονικὴν ἑταιρείαν», πάσας σχεδὸν τὰς πραγματείας αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς ἑταιρείας «Ἀθηνᾶν», τοῦ ὁποίου ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι τόμους βρίθουσι πραγματειῶν του. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐδημοσίευσέ τινας καὶ ἐν τῇ «Ἐπετηρίδι τοῦ πανεπιστημίου» Ἀθηνῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόντου πραγματεῖαί τινες αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ *Χ. Χαριτωνίδου*, ὅστις καὶ ὑπούργει τῷ Κόντῳ εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν πραγματειῶν του, ἀφ' ὅτου ἐτυφλώθη.

Δύο εἶναι αἱ μέγισται ἀρεταὶ τῶν πραγματειῶν τοῦ Κόντου: πρῶτον ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξετάζεται ὡς ἓν ὅλον ἀδιάσπαστον ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῆς σήμερον λαλουμένης, καὶ δεύτερον ὅτι πᾶν ὅ,τι παρέχεται δι' αὐτῶν εἶναι ἀπηκριβωμένον καὶ ἐξητασμένον. Ἡ κατηγορία ὅτι καταλέγει εἰς τὰς πραγματείας του ὑπέρμετρα παραδείγματα δὲν στηρίζεται. Τὸ πλῆθος τῶν παραδειγμάτων παρέχεται πρὸς ἀκριβῆ βάσανον καὶ κρίσιν τοῦ ἐξεταζομένου πράγματος, ὥστε τὸ πόρισμα τῆς διδασκαλίας νὰ μὴ φαίνεται γνώμη αὐτοῦ, ἀλλ' οὕτως εἰπεῖν φωνὴ τῶν πραγμάτων.

Ἐκ τῶν πλείστων πραγματειῶν τοῦ Κόντου δύο ἀξίζει νὰ ἐξαρθοῦν ἰδιαιτέρως: ἡ ἐπιγραφομένη «Σχόλια εἰς τὴν ἐμὴν ἐπιστολήν», δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ β' τόμῳ τῆς «Ἀθηνᾶς», καὶ αἱ «Παρατηρήσεις εἰς Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτείαν», δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸν γ' καὶ δ' τόμον αὐτῆς. Καίτοι καθηγητὴς τοῦ Κοβήτου, ὅστις εὐκόλως ἀπέρριπτε παράδοσιν γραμματικῶν ἢ κωδίκων, ἂν αὕτη ἐφαίνετο ἀντικειμένη εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ὁ Κόντος ηὐλαβεῖτο τὴν παράδοσιν καὶ πολλαχῶς ἐβασάνιζεν αὐτήν. Οὕτω, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀλκίφρονος ἀναγινώσκεται: «Γρυλλίων....κατέχει τοῦ ἄστεος» ὁ Κόβητος ἀνενδοιάστως μεταβάλλει τὴν γενικὴν ἄστεος εἰς αἰτιατικὴν ἄστυ διὰ τὴν μετ' αἰτιατικῆς σύνταξιν τοῦ *κατέχω*· ὁμοίως τὸ παρ' Ἐρωτιανῷ «κατέχοντος ἑαυτῶν» ὁ Κόβητος μεταβάλλει εἰς «κατέχοντος ἑαυτούς». Ὁ Κόντος οὐδετέραν τῶν διορθώσεων τούτων δεχόμενος ἐπάγεται: «Ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ, ἐπειδὴ ἀδιάφορος πολλάκις ἀπέβαινεν ἡ χρῆσις τοῦ *κατέχω τι* καὶ τοῦ *κρατῶ τινος* (κυριεύω τινός, δεσπόζω τινός), μεθηρμόζετο ἐνίοτε ἡ σύνταξις τοῦ *κατέχω* πρὸς τὴν τοῦ *κρατῶ* καὶ ἐλέγετο *κατέχω τινὸς* καθάπερ *κρατῶ τινος*» («Ἀθηνᾶς» Γ', 519 κ. ἑ.). Ἡ κατὰ τοῦ Κόντου κατηγορία ὅτι ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ πλήρους ἐξαττικισμοῦ τῆς γραφομένης εἶναι ὁμοίως ἀβάσιμος. Διότι ναὶ μὲν διὰ τῶν «Γλωσσικῶν παρατηρήσεων» συνέστησεν ὄντως χρήσεις λέξεών τινων καὶ τύπων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπεκράτησαν, διότι ἡ γλῶσσα ἐχώρησεν ἁπλουστέραν ὁδόν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Κόντος ἐπεδίωξε τὸν πλήρη ἐξαττικισμὸν τῆς γραφομένης· τὸ νὰ συστήσῃ φερ' εἰπεῖν, τὸ ὑπερασπίζω τινὰ ἀντὶ τοῦ ὑπερασπίζομαί τινα, ὑποπτεύω τινὰ ἀντὶ τοῦ ὑποπτεύομαί τινα, τὸ ἐνέδρᾳ ἀντὶ τοῦ ἐνέδρα, ἀνηλεῶς ἀντὶ τοῦ ἀνιλεῶς, τὸ ἀπεκδύομαί τι ἀντὶ τοῦ ἀπεκδύομαί τι..., δημοσίᾳ ἀσφάλεια ἀντὶ τοῦ δημόσιος ἀσφάλεια..., τὸ νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὸ καταλεπτῶς, ἐμπαρέλα..., ἀπετάνθην, κατεκλίνθην, διακεχριμμένως (μὲ δύο μ...) τοῦθ' ἕνεκα καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὸ νὰ διαστείλῃ τὰ συγχεόμενα παλίρροια καὶ πλήμμυρα, δὲν εἶναι ἐξαττικισμός. Τοὐναντίον, διὰ τῶν «Γλωσσικῶν Παρατηρήσεών» του ὁ Κόντος ἀντεπεξῆλθε κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐπιθυμοῦντες ἀκριβῶς νὰ ἀττικίζωσι μετεχειρίζοντο χρήσεις σολοίκους ὡς δῆθεν ἀρχαίας, λ. χ. ἀποφεύγοντες τὴν κοινοτάτην καὶ καλλίστην λέξιν διαφορὰ μετεχειρίζοντο τὴν λέξιν διένεξις, ἀποφεύγοντες τὸ εὐθὺς ὡς ἦλθε μετεχειρίζοντο τὸ ἅμα ὡς ἦλθεν, ἐπίσης ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ὀλίγον ἔλειψε νὰ πνιγῇ ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίζοντο τὸ δῆθεν ἀττικίζον μικροῦ δεῖν νὰ πνιγῇ κτλ. Ὁ Κόντος ἔψεξεν οὐχὶ τὴν δημώδη χρῆσιν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ τὴν κακῶς ἀρχαΐζουσαν· διὸ εἶπε (Γλωσ. Παρατ. 184): «πολλῷ τῇ ἀληθείᾳ κάλλιόν εἶνε ν' ἀσπάζηταί τις τὰ κοινολεκτούμενα ἢ σπουδάζων περὶ τὰ χαριέστερα νὰ σολοικίζῃ δεινότατα». Μόνον ἐν τούτῳ θὰ ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ψέξῃ

Digitized by Google

τὸν Κόντον, ὅτι δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ μεταξὺ λαλουμένης καὶ γραφομένης ἀπόστασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραμείνῃ τοσαύτη καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπήρχετο πλησιασμός τις καὶ μάλιστα διὰ συγκαταβάσεως τῆς γραφομένης.

Κατὰ τῶν «Γλωσσικῶν Παρατηρήσεων» ἔγραψεν ὁ *Δημ Βερναρδάκης* τὸν «Ψευδαττικισμοῦ Ἔλεγχον», κατ' αὐτοῦ δὲ ἀντεπεξῆλθεν ὁ *Γ. Χατζιδάκις*, γράψας τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Γλωσσικῶν ἀτοπημάτων ἀναίρεσις» πραγματείαν.

Τὰ ἔργα τοῦ Κόντου ἀνεγίνωσκον μετὰ προσοχῆς καὶ εὐφήμως ἀνέφερον αὐτὸν ὁ Blass, ὁ Riemann, ὁ Naber, ὁ Herwerden, ὁ G. Mayer, πάντες οἱ Ὁλλανδοὶ φιλόλογοι, ὁ Nauck, ὅστις καὶ ἑκάστοτε χαρακτηρίζει τὸν Κόντον εὐστοχώτατον, sagacissimum, ἐξαίσιον κτλ. Ὀλίγοι φιλόλογοι ἐτιμήθησαν τοσοῦτον, ὅσον ὁ Κόντος. Ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις ἑορταί, ἰδιαίτερος δὲ τόμος πραγματειῶν ἐξετυπώθη ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ· ἐν Ὁλλανδίᾳ εἴκοσι δύο ἐπιφανεῖς φιλόλογοι συνέγραψαν καὶ ἐξέδωκαν φιλολογικὰς πραγματείας ἐν βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ «Sylloge Commentationum quam viro clarissimo Constantino Konto obtulerunt Philologi Batavi». Τῷ δὲ 1909, ὅτε ὁ Κόντος συνεπλήρωσε τεσσαρακονταετῆ διδασκαλίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἑώρτασαν τὴν τεσσαρακονταετηρίδα τῆς καθηγεσίας αὐτοῦ, ἐκδώσαντες ἴδιον τόμον πραγματειῶν. Πολὺ πρὸ τοῦ θανάτου ὁ Κόντος ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δωρηθῇ ἡ πλουσία βιβλιοθήκη του (ὀκτὼ χιλιάδες τόμοι περίπου) εἰς τὴν «Ἐπιστημονικὴν Ἑταιρείαν», τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ διαρκὴς πρόεδρος. Τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ὁ Κόντος δὲν ἐκύρωσε μὲν δι' ἐπισήμου διαθήκης, ἀλλ' οἱ κληρονόμοι, σεβόμενοι τὴν ἐπιθυμίαν του, ἀσμένως ἐξετέλεσαν ταύτην. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Κόντου λεπτομερέστερον βλ. ἐν «Ἀθηνᾷ» (Ε', 305 κ. ἑ.), καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι ἀναγνωσθέντα ἐπιμνημόσυνον λόγον (ἔ. ἀ. ΚΓ' 3 κ. ἑ.). Β. ΦΑΒΗΣ

κοντός, *—ή, —όν*· βραχύς, ὁ ἔχων μικρὸν ἀνάστημα, ἀντιθ. *μακρύς, ὑψηλός*: «κοντὸς ἄνθρωπος», «κοντὴ κολόνα», «κοντὸ ξύλο», ᾆσμ. «ἕνας κοντὸς κοντούτσικος πῆρ' ὄμορφη γυναῖκα» || παροιμ. «κοντὸς ψαλμός, ἀλληλούια» ὅτι τὸ ἀλληλούια εἶναι μικρὸς ψαλμός, ὅταν τις δι ὀλίγων λέξεων καὶ ἀπεριφράστως λέγει τι· || «Κυριακὴ κοντὴ γιορτὴ» ὅτι ἡ Κυριακὴ εἶναι ἡ προσεχεστάτη ἑορτή, ὅταν τις θέλῃ νὰ δηλώσῃ ὅτι λίαν ταχέως θὰ συμβῇ τι· || συγκρ. *κοντύτερος* καὶ *κοντότερος*.

—*[Γυμν.]* Καλεῖται *κοντὸς* φορητὸν γυμναστικὸν ὄργανον ἐξ εὐθείας, ξυλίνης ἢ σιδηρᾶς, κυλινδρικῆς ῥάβδου. Καὶ ὁ μὲν ξύλινος κοντός, ὃν χρησιμοποιοῦν παῖδες ἡλικίας 10—15 ἐτῶν, κατασκευάζεται ἐκ φηγοῦ, ἔχων διάμετρον 2 ½—3 ἑκτμ. καὶ μῆκος οὐχὶ μεῖζον τοῦ ἀναστήματος τοῦ γυμναζομένου. Ὁ δὲ σιδηροῦς, ὃν χρησιμοποιοῦν ἔφηβοι καὶ ἄνδρες, ἔχει μῆκος μὲν οὐχὶ μεῖζον τοῦ μέτρου, διάμετρον δὲ 2—2 ½ ἑκτμ. Διὰ τῶν κοντῶν ἐκτελοῦνται διάφοροι ἀσκήσεις εὐκινησίας καὶ ἄλλαι διευρύνουσαι τὸν θώρακα, κλίσεις πρόσω καὶ ὀπίσω, περιστροφαί, τάσεις, κάμψεις κλπ., καθὼς καὶ πλεῖσται ἐλευθέραι ἀσκήσεις. Ἐκτελοῦνται ἐπίσης ἀσκήσεις διὰ δύο κοντῶν, κρατουμένων ὑπὸ δύο γυμναζομένων. Καὶ ἐν τῇ κινησιθεραπείᾳ δὲ καὶ τῇ ὀρθοπαιδικῇ χρησιμοποιοῦνται λυσιτελῶς οἱ κοντοί, πρὸς διόρθωσιν τῆς κυφώσεως καὶ τῆς λορδώσεως. Διάφοροι τῶν τοιούτων κοντῶν εἶναι οἱ κοντοὶ τοῦ ἅλματος (ἅλματος ἐπὶ κοντῷ), ἀποτελούμενοι ἐξ ἰνδικοῦ καλάμου (bambou). Οὗτοι ἔχουν μῆκος 4—5 ½ μέτρων, εἶναι δὲ σχετικῶς ἐλαφροὶ καὶ δὲν θραύονται εὐκόλως, ὡς ἐκ τοῦ κοίλου καὶ τῆς ἐλαστικότητος αὐτῶν, εἰ καὶ ὁλόκληρον τὸ βάρος τοῦ ἅλτου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς αἰωρήσεως στηρίζεται ἐπ' αὐτῶν. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

—*[Ἁλιευτ.]* Ὁ *κοντὸς* (κοιν. *κοντάρι μὲ γάντζο* γαλλ. la gaffe, ἀγγλ. the boat hook, Ναυτ. ὀνομ ἄρθρ. 976), εἶναι ξύλινον ἐξ ὀξυᾶς τεῦχος, ἐπίμηκες καὶ κυλινδρικόν, ἐλαφρῶς κολουροκωνίζον, μήκους 3—4 μέτρων καὶ διαμέτρου 4 περίπου ἑκατοστῶν, ἐφωδιασμένον κατὰ τὸ λεπτότερόν πως ἄκρον του διὰ κόρακος ἐξ ὀρειχάλκου ἢ ἐπιψευδαργυρωμένου σιδήρου, ὀνομαζομένου δὲ *ἐπακοντίου* (βλ. λ. καὶ σχ.). Χρησιμεύει διὰ τὴν ἄπωσιν τῆς λέμβου ἢ διὰ τὴν κατὰ τὰς παραβολὰς ἕλξιν των.

Κοντός.

Ὁ κοντὸς τῶν ἁλιέων εἶναι διαφόρου μήκους, ἀναλόγως τῆς χρήσεως· καὶ ὁ μὲν πρὸς ἀνέλκυσιν ἀπὸ τοῦ ὕδατος τῶν μεγάλων ἰχθύων, ἀπαραίτητον ὄργανον τῶν ἁλιευόντων διὰ δυναμίτιδος, ἀπολήγει εἰς μέγα αἰχμηρὸν σιδηροῦν ἄγκιστρον· μακρότερος εἶναι ὁ πρὸς ἁλιείαν ἐχίνων καὶ πιννῶν καὶ ἀπολήγων εἰς σιδηροῦν ὄργανον δίκην διχάλου κεκαμμένου ἢ κοχλιαρίου ὀνομαζομένου μπράγκα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὅλον ὀνομάζεται μπραγκαρόλι· ἔτι μακρότεροι εἶναι οἱ καμακοφόροι κοντοὶ προκειμένου περὶ ἁλιείας ὀκταπόδων, τοῦ μήκους των ἐπαυξανομένου διὰ προσθήκης παρεκταμάτων, κοχλιουμένων σὺν τῇ καταδύσει τοῦ κοντοῦ, προκειμένου περὶ ἁλιείας σπόγγων ἐκ μεγάλου σχετικῶς βάθους. Σ. Ε. Λ.

—**κοντὸ** ἢ ***μακρύ;*** Λάχνισμα, χρησιμοποιούμενον πολλαχοῦ πρὸς καθορισμὸν τῆς σειρᾶς, ἣν θ' ἀκολουθήσουν οἱ παῖκται ἔν τινι παιγνιδίῳ. Ἐκ δύο παιδίων τὸ ἕτερον κρύπτει μεταξὺ τῶν δακτύλων δύο ἄνισα τὸ μῆκος ξυλάρια πυρείων, οὕτως ὥστε νὰ φαίνωνται μόνον τὰ πέρατά των, ἐρωτᾷ δὲ τὸν συμπαίκτην του: «Τί παίρνεις; Κοντὸ ἢ μακρύ;». Ἐκεῖνος ἐκλέγων καὶ δεικνύων διὰ τοῦ δείκτου ἓν τῶν ξυλαρίων, ὀνομάζει αὐτὸ μεγαλοφώνως. Τὸ πρῶτον παιδίον ἀνοίγει τότε τοὺς δακτύλους καὶ βλέπει, ἂν ὁ συμπαίκτης του ἐπέτυχεν ἢ οὐχὶ εἰς τὴν ἐκλογήν. Ὁ ἐπιτυγχάνων εἰς τοῦτο λαμβάνει τὴν προτεραιότητα ἐν τῷ παιγνιδίῳ. Σ. Γ. Σ.

Κοντός, ἢ ***Κόντος.*** Ὄνομα κρητικῆς οἰκογενείας προερχομένης ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς ἀρχοντοπούλους Σκορδύλας. Ὁ Gerland λέγει ὅτι ἡ οἰκογένεια Κόντων μνημονεύεται μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν. Ἀπὸ τοῦ 1191 ἀναφέρεται ὁ *Καπάδωκας (ἢ Καπαδόχας) Σκορδύλης Κόντης*. Ἐν ἐπιγραφῇ δὲ τοῦ 1443 μνημονεύεται μοναχὸς φέρων τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ τῷ 1329 ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα εἰς τὴν νῆσον Κύθηρα. Καὶ κατόπιν δὲ πολλάκις (*Σάθας* πολλαχοῦ). Καὶ εἰς τὸν πίνακα δὲ τῶν 90 μελῶν τῶν 12 ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν μνημονεύεται ὡς ἀπὸ τῶν Σκορδυλῶν προερχομένη. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Καντανολέου (1570), ὁ ἐκ τῶν Κοντῶν *Μιχαὴλ Θεριστὴς* ἀπὸ Μαρουλᾶ Ρεθύμνης μετέχει τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως ὡς σύνδικος (γενικὸς ἀστυνόμος ἢ ἐπόπτης). Μετὰ τὴν κατάπνιξιν δὲ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κοντῶν, ἀριθμοῦντος 16 μέλη, ὀκτὼ ἀπηγχονίσθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐρρίφθησαν εἰς τὰ κάτεργα.

Πιθανολογεῖται ὅτι τὰ *Κοντόπουλα* τῶν Κεραμειῶν ἦσαν κτήματα τῶν Κόντων ἢ τῶν ἀπ' αὐτῶν πιθανῶς προερχομένων Κονταδάδων ἢ Κονταδάκιδων τοῦ Σελίνου (βλ. λ. *Ψιλάκι*, Ἱστορ. Κρήτης σ. 232 ἑξ, *Ζαμπελ.*, Κρητ. Γάμοι σ. 105, 212, 223, 491, 559, *Gerland* Hist. de la noblesse Crétoise au moyen âge σ. 58, 92, 114 κ. ἄ.). Ε. Γ.

— **Κοντός, *Θεόδωρος-Συμεών.*** Μουσικοδιδάσκαλος καὶ ἱεροψάλτης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐχρημάτισεν ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ νέου γραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἦτο δ' ἐγκρατὴς τῆς ἀραβοπερσικῆς μουσικῆς, ἣν καὶ ἐδίδαξεν εὐδοκίμως ὡς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικήν. Ἐμελοποίησε καλοφωνικοὺς εἱρμοὺς καὶ σχολικὰ ᾄσματα, ἀνέκδοτα. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— **Κοντός, *Ἰωνᾶς.*** Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ Λιβαδίου τῆς Θεσσαλίας, ἀρχικῶς δὲ ἐγένετο μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ Σπαρμοῦ, ὅθεν καὶ *Σπαρμιώτης* ἐπεκαλεῖτο. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου Πεζάρου καὶ ἐδίδαξεν εἰς Βελβενδόν, Θεσσαλονίκην, Λιβάδιον καὶ Ραψάνην. Ἔγραψε: «Κατὰ συγκειμενιακῶν, ἤτοι κατὰ τῶν ἐγκαταγηρασκόντων δεισιδαιμόνως εἰς τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα συγκείμενα τῆς γραμματικῆς» (1750) καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν τὰ «Στοιχεῖα Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγέβρας» τοῦ Καΐλλου ἐκ τῆς προγενεστέρας μεταφράσεως τοῦ Σπυρ. Ἀσίνη (Ἑνετία 1797). —Π.

— **Κοντός, *Ἰωάννης.*** Ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Σητείας Κρήτης κατὰ τὸ 1821. Ἐκλεχθεὶς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ἠγωνίσθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Τῷ 1822 ἐπολιόρκησε μετ' ἄλλων τὴν Ἱεράπετραν. Τῷ 1828 ἀπέκλεισεν ἐν τῇ μονῇ Τοπλοῦ 1200 Τούρκους ὑπὸ τὸν Σεϊδαραγᾶν, ἐκ τῶν ὁποίων 215 ἦσαν ἔνοπλοι. Τούτους παραδοθέντας διεβίβασαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κάσια πλοῖα, ἐκτὸς 25, τοὺς ὁποίους ἐφόνευσαν, καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Σεϊδαραγᾶς. Τῷ 1829 ἐπολιόρκησαν καὶ πάλιν τοὺς Τούρκους ἐν Ἱεράπετρα καὶ Σπιναλόγγα, οἱ ὁποῖοι περιορισθέντες οὕτως εἰς τὰ φρούρια ἀφῆκαν ὁλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπαναστατῶν. Ε. Γ.

—**Κοντός, *Πέτρος.*** Ἐγεννήθη εἰς Ἀγόριανην Παρνασσίδος τῷ 1874. Ἐξῆλθε τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου πολιτικὸς μηχανικός, μεθ' ὃ ἀπεστάλη ὑπότροφος τοῦ κράτους εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ ἀνωτάτην σχολὴν Γεωργίας. Διωρίσθη τῷ 1902 δασάρχης καὶ εἶτα διευθυντὴς τῆς ἐν Βυτίνῃ τότε λειτουργούσης δασικῆς σχολῆς. Τῷ 1914 ἐγένετο τμηματάρχης αὐτοτελοῦς τμήματος δασῶν παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ μετέπειτα παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Γεωργίας, τῷ δὲ 1920 διευθυντὴς δασῶν, εἰσηγηθεὶς ὡς τοιοῦτος πλεῖστα νεωτεριστικὰ δασικὰ νομοσχέδια. Τῷ 1921 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἀνωτέρας Δασολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν, ὅτε δὲ (1928) ἡ σχολὴ προσηρτήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, ὠνομάσθη καθηγητὴς αὐτοῦ, διατελέσας καὶ πρύτανις ἀπὸ τοῦ 1928—1930. Συνέγραψε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς τά: «Δάση καὶ πολιτισμός, ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι» (1906), «Ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνικοῦ κλίματος ἐπὶ τὴν βλάστησιν τῶν δασῶν» (1911), «Ἑλληνικὴ Δασοκομία» (1921), «Διαχείρισις Ἑλληνικῶν Δασῶν» (1924), «Δασικὴ Πολιτικὴ» (1929) κ. ἄ. —Ω.

—**Κοντός, *Πολυζώης.*** Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα γράμματα ἐν Ἰωαννίνοις καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεύς, μετέβη εἰς Βενετίαν. Μετὰ τὰς σπουδάς του, κάτοχος τῆς γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, μετέβη εἰς Βιέννην, ὅπου ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ πρίγκιπος Κζαρτορίσκη. Ἀργότερον προσελήφθη ὡς ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τῶν ὀρθοδόξων ἐν Πέστῃ καὶ βραδύτερον (1795) διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ σχολείου. Ἐκ Πέστης μετέβη εἰς Ροκάγιαν τῆς Οὐγγαρίας ὡς διδάσκαλος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παρισίους. Ἐπισκεφθεὶς καὶ τὸ Λονδῖνον ἐπέστρεψεν εἰς Βιέννην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ Πλοέστιον. Κατὰ τὸν Σάθαν ὁ Κοντὸς ἦτο ἐκ τῶν καλῶν ἑλληνιστῶν τῆς ἐποχῆς του, εὐφάνταστος ποιητὴς καὶ κριτικὸς οὐχὶ εὐκαταφρόνητος. Ἐξέδωκεν ὕμνους καὶ ᾠδὰς εἰς ἐξέχοντα πρόσωπα τῆς Αὐστρίας, Γαλλίας καὶ Βλαχίας καὶ νεκρικοὺς διαλόγους, ἐν οἷς ἐμμέτρως περιγράφεται ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Ἐπιθεωρήσας κριτικῶς ἐξέδωκε τοῦ Ἀρισταινέτου τὰς ἐπιστολὰς καὶ Ξενοφῶντος Ἐφεσίου τὰ κατὰ Ἀνθίαν καὶ Ἀβροκόμην. Ἐπίσης ἔγραψε τὴν «Ποικίλην διδασκαλίαν, ἤτοι Ἀλφαβητάριον εὐμαθὲς» καὶ μετέφρασε τὴν «Οἰκιακὴν ἰατρικὴν» τοῦ Ἄγγλου Buchan εἰς 5 τόμους. Χ. Ι. Σ.

Κοντὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Αἰγίνης, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμώνυμον τῇ νήσῳ κοινότητα καὶ ἐπαρχίαν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 92.

Τὸ ὁμώνυμον λεκανοπέδιον, κατὰ τὸ κέντρον τῆς νήσου Αἰγίνης, περικλείεται νοτίως μὲν ὑπὸ τῶν βουνῶν Ψωμᾶ-Κοτρώνι καὶ τοῦ Δένδρου, ΒΔ. ὑπὸ τῶν Μαδαρόβουνο καὶ Τσουκαλιά, ΒΑ. ὑπὸ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Παλιαχώρας καὶ τοῦ Σκασμένου Βουνακιοῦ καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῶν περιοχῶν τοῦ Μεσαγροῦ, τοῦ Μπαχαντούρη καὶ τῆς Ψαχνῆς (τῆς Ἄνω καὶ Κάτω). Ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ αἱ τοποθεσίαι Γριᾶς Πήδημα, Ἅγιοι Πάντες, Ἁγία Παρασκευή, Ἅγιοι Ἀπόστολοι, Παναγία Ξάντος, ὅπου ἱερὰ μονὴ γυναικῶν, καὶ Ἅγιοι Ἀσώματοι. Διὰ τῆς δυτικῆς διασφάγος εἰσέρχεται εἰς τὸ λεκανοπέδιον ἡ πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἀφαίας ὁδός, ἥτις διασχίζει τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Κοντοῦ ὑπερβαίνουσα φερώνυμον χείμαρρον. Σ. Ε. Λ.

—**Κοντὸς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησίς, ἀποτελοῦσα τὴν νοτίαν τῆς Σίφνου ἐσχατιὰν (πλάτ. 36° 54' 00'' Β., μῆκ. 24° 42' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817 : Siphano island) καὶ σχηματίζουσα μετὰ τῆς νησῖδος *Κιτριανὴ* (βλ. λ.) πλώιμον στενόν, ΒΔ δὲ ὡραῖον αὐλῶνα φερώνυμον, ἀνοικτὸν ὅμως πρὸς Λίβα. Σ. Ε. Λ.

Κοντοσκάλι(ον) *(Κοὺμ-καποῦ) [Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς Προποντίδος, κατοικουμένη κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ Ἀρμενίων καὶ Ἑλλήνων. Ἐκεῖ εὑρίσκετο καὶ τὸ πατριαρχεῖον τῶν Ἀρμενίων μὲ μέγαν πατριαρχικὸν ναόν. Εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην ὑπάρχουσι δύο ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι, ἡ τῆς Παναγίας τῆς λεγομένης Ἐλπίδος καὶ ἡ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, καὶ ἄριστα λειτουργοῦντα σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων μὲ ἀνωτέραν ἀστικὴν σχολήν. Τὸ τουρκικὸν ὄνομα *Κοὺμ-καποῦ* (=πύλη τῆς ἄμμου) ἐδόθη ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ παραλίου τείχους πύλης, οὕτως ὀνομασθείσης ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς παραλίας σωρευομένης ἄμμου. Τὸ δὲ ὄνομα *Κοντοσκάλιον* ὑπενθυμίζει τὸ παρὰ τὰ Βλάγκα *Κοντόσκαλον* τῶν Βυζαντινῶν, ἀποβάθραν δηλαδὴ κοντήν, μὴ προεξέχουσαν πρὸς τὴν θάλασσαν ὅσον καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς βασιλικὴ ἀποβάθρα τοῦ Βουκολέοντος. Κατὰ Κωδινὸν ἡ ἐτυμολογία ἀπὸ τοῦ ἐπιστατήσαντος κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐκεῖ λιμένος τουρμάρχου Γαληνοῦ ἢ Ἀγαλλιανοῦ, τοῦ ἐπιλεγομένου Κοντοσκέλη ἢ Κοντοσκέλου. Ν. Μ.

κοντόσταβλος καὶ ***κοντοσταβλία***· βλ. λ. *κοντόσταυλος*.

κοντοστάμπελοι (οἱ) (ἰταλ. condostabili, ἢ ἐκ τοῦ λατιν. comes-stabuli). Οἱ ἐπὶ βενετοκρατίας ἐν Ἑπτανήσῳ χωροφύλακες καὶ προσέτι οἱ τῶν διαφόρων κωμῶν προεστῶτες ἢ ἀρχηγοί, ὧν ἡ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ παραμονὴ ἐν Ζακύνθῳ ὡρίσθη, τῷ 1548, διετής. Τοιοῦτον σύστημα ἠκολούθησε καὶ κατὰ τὰς κατόπιν πολιτικὰς ἐν Ἑπτανήσῳ μεταβολάς. Λ. Χ. Ζ.

κοντόσταυλος (ὁ), καὶ ***κοντοσταῦλος*** (γαλλ. (connétable, ἰταλ. contestabile). Τίτλος καὶ ἀξίωμα προκύψαν κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου αὐλικοῦ ἀξιώματος «comes stabuli» τῶν Ρωμαίων καὶ «κόμις τοῦ σταύλου» τῶν Βυζαντινῶν, ἀξιώματος συνοδευομένου πάντοτε ὑπὸ τῆς προσηγορίας «clarissimus», ἤτοι «ἐκλαμπροτάτου». Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὸ ἀξίωμα τοῦ «κόμιτος τοῦ σταύλου» περιέπεσε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς πλήρη ἀχρηστίαν καὶ

Digitized by Google

ἐνωρὶς ἐξηφανίσθη, διεδόθη ὅμως ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, μεταβληθεὶς εἰς connétable ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς contestabile ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἔκτοτε παρέμεινεν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἐκεῖ βασιλέων καὶ τῶν μεγάλων φεουδαρχῶν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (768—814), οἱ κοντοσταῦλοι προήχθησαν ἀπὸ «ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς» εἰς «ἀξιωματικοὺς τοῦ στέμματος», ὡς τοιοῦτοι δὲ ὑπέγραφον τὰ βασιλικὰ διατάγματα καὶ συγχρόνως εἶχον τὴν ἐπιμελητείαν τῶν βασιλικῶν σταύλων. Βραδύτερον κατέλαβον ἔτι ἀνωτέραν θέσιν, καταστάντες οἱ ἀνώτατοι μετὰ τὸν βασιλέα ἄρχοντες καὶ ἀρχιστράτηγοι τῶν στρατῶν τῆς Γαλλίας. Τὸ πρόσωπον αὐτῶν ἐθεωρεῖτο ἱερόν, πᾶς δὲ προσβάλλων ὁπωσδήποτε αὐτὸν ἐτιμωρεῖτο ὡς ἐὰν προσέβαλλεν αὐτὸν τοῦτον τὸν βασιλέα. Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησαν οἱ κοντοσταῦλοι μέχρι τοῦ 1627, ὅτε κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' (1610—1643) καὶ ἔκτοτε δὲν ἀναφέρονται εἰμὴ τυπικῶς μόνον κατὰ τὴν τελετὴν τῆς στέψεως τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, καθ' ἣν χρέη κοντοσταύλου, κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα, ἐξετέλει εἷς τῶν ἄλλων ἀνωτάτων βαθμούχων τοῦ κράτους. Μετὰ δύο περίπου αἰῶνας καθιερώθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, εἰσαγαγόντος τὸν τίτλον τοῦτον μεταξὺ τῶν μεγάλων βαθμούχων τῆς αὐλῆς του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παλινορθώσεως (1814—1830) ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ δικαιοδοσία τοῦ κοντοσταύλου περιῆλθεν εἰς τὸ σῶμα τῶν στρατάρχων τῆς Γαλλίας, οἵτινες ἤσκουν αὐτὸ ὡς μέλη τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο «κοντασταυλία» (connétablie).

Τὸν τίτλον τοῦ κοντοσταύλου εἶχον κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὰ διάφορα ἄλλα ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ κράτη, παρὰ τοῖς στρατοῖς τῶν ὁποίων κατεῖχον ἀνωτάτας στρατιωτικὰς θέσεις (στρατηγῶν διοικητῶν σωμάτων, φρουράρχων κλπ.). Κατὰ τὰς Σταυροφορίας καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι συχνότατα ἀναφέρονται ἀνώτεροι Λατῖνοι στρατιωτικοί, φέροντες τοῦ κοντοσταύλου τὸ ἀξίωμα. Τότε, ἤτοι μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων τῆς 4ης Σταυροφορίας ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204), εἰσήχθη ὁ τίτλος οὗτος, οὐχὶ πλέον ὡς «κόμης τοῦ σταύλου», ἀλλ' ὡς «κοντοσταῦλος» καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, καὶ δὴ τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νικαίας Ἰωάννου Γ' Βατάτζη (1222—1254)· ἐξηκολούθησε δὲ ὑφιστάμενος καὶ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1261) ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου. Ἔκτοτε ὁ κοντοσταῦλος κατεῖχε μίαν τῶν ἀνωτάτων θέσεων ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τοῦ Βυζαντίου. Ἐν τῇ «Περὶ ὀφφικιαλίων» πραγματείᾳ τοῦ Κωδινοῦ τοῦ Κουροπαλάτου, ὁ κοντοσταῦλος ἀναγράφεται 11ος ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἱεραρχίας, μεταξὺ τῶν 78 βαθμούχων οὓς ἀναφέρει, τάσσεται δηλαδὴ μετὰ τὸν «μέγαν στρατοπεδάρχην» καὶ τὸν «μέγαν πριμμικήριον» καὶ πρὸ τοῦ «μεγάλου λογοθέτου» καὶ τοῦ «πρωτοσεβάστου». Πλὴν τούτου ὁ Κωδινὸς περιγράφει λεπτομερῶς τὰ τῆς στολῆς τῶν κοντοσταύλων καὶ ὁρίζει τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν. Ἦτο, λέγει, ἡ «κεφαλὴ τῶν ρογατόρων Φράγκων», δηλαδὴ διοικητὴς τῶν Λατίνων μισθοφόρων, κατὰ τὸν Παχυμέρην ὅμως, ὁ κοντοσταῦλος «προνόμιον εἶχεν ἐκ παλαιοῦ ἄγειν ἅπαν τὸ ἐξ Ἰταλῶν στρατιωτικὸν καὶ ὑπήκοον», κατεῖχε δηλονότι θέσιν ἀρχιστρατήγου. Ἡ σύζυγος τοῦ κοντοσταύλου ἐλέγετο «κοντοσταυλίσα».

Πλὴν τῶν Βυζαντινῶν, τὸ ἀξίωμα τοῦ κοντοσταύλου ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸ ἐν Κιλικίᾳ ἀρμενικὸν κράτος (ΙΑ'—ΙΔ' αἰῶνος), εἰσαχθὲν παρ' αὐτῷ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἢ τῶν ἐγκατασταθέντων ἐν Συρίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος Λατίνων σταυροφόρων. Ν. ΚΛΕ

Κοντόσταυλος, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1789 ἐν Χίῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1865 ἐν Ἀθήναις. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Βολωνίᾳ, ἐκεῖθεν δὲ μεταβὰς εἰς Βιέννην ἐπηγγέλλετο τὸν ἔμπορον. Τῷ 1817 ἵδρυσεν ἐν Λονδίνῳ τὸν πρῶτον ἐμπορικὸν ἑλληνικὸν οἶκον, τῷ δὲ 1822 ἀπέστειλεν ἐκ Μελίνης φορτίον πυρίτιδος εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, εἰς ἣν κατῆλθε καὶ οὗτος τῷ 1823 κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐν Λονδίνῳ φιλελληνικοῦ κομιτάτου, ὅπως ἐνεργήσῃ διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Κόχραν. Μεταβὰς εἰς Τεργέστην, συνελήφθη ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας καὶ τὴν 4 Δεκεμβρίου 1825 ἤχθη ἐξόριστος εἰς Ῥαβέννην. Μεταβὰς εἰς Λονδῖνον, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν κατασκευὴν δύο παραγγελθεισῶν φρεγατῶν ἐν Ἀμερικῇ, κατώρθωσε δὲ να ναυπηγηθῇ ἡ φρεγάτα «Ἑλλάς», ἥτις κατέπλευσεν εἰς Ναύπλιον τῷ 1826. Εὑρισκόμενος εἰς Μάλταν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ διελθόντος ἐκεῖθεν Καποδιστρίου καὶ φθάσας μετ' αὐτοῦ εἰς Αἴγιναν τῷ 1827, διωρίσθη μέλος τῆς τριμελοῦς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀποσταλεὶς εἰς Μάλταν ἠγόρασε τὰ μηχανήματα τοῦ τάγματος τῶν ἱπποτῶν τῆς Μάλτας, δι' ὧν ἐκόπησαν τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ νομίσματα. Διαφωνήσας πρὸς τὸν Καποδίστριαν παρῃτήθη τῆς θέσεώς του. Ἐπὶ τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας ἐξυφάνθησαν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαι περὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ ναυπηγηθέντος σκάφους τῆς «Ἑλλάδος», κατεδικάσθη δὲ ὅπως ἀποδώσῃ 174.000 δρ. Τῷ 1855 ἐδημοσίευσε τακτικὸν λογαριασμὸν τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ. Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου 1855 ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς κυβερνήσεως Βούλγαρη, τῷ δὲ 1857 πρόεδρος τῆς βουλῆς. Θ. Β.

—**Κοντόσταυλος**, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην πολιτικός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Τεργέστῃ τῷ 1835 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1904. Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις καὶ Βερολίνῳ νομικά, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διωρίσθη πρωτοδίκης, εἶτα δὲ εἰσαγγελεύς. Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον ὑφηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς δικαίου καὶ τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, βραδύτερον δὲ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1864 εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκλεχθεὶς βουλευτὴς Καρυστίας. Τῷ 1870 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῇ κυβερνήσει Κουμουνδούρου, τῷ δὲ 1875 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῷ 1880, ἐκκρεμοῦντος τοῦ Θεσσαλικοῦ ζητήματος, ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Λονδῖνον, ἀλλὰ μὴ ἐγκρίνας τὴν λύσιν αὐτοῦ παρῃτήθη καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐτάχθη εἰς τὸ κόμμα τοῦ Χαριλάου Τρικούπη. Τῷ 1883 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ διετέλεσεν ὑπουργὸς μέχρι τῆς 27 Ἀπριλίου 1885. Διαφωνήσας πρὸς τὸν Τρικούπην ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος, ἀπεσπάσθη αὐτοῦ καὶ διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Σωτηροπούλου τὴν 3 Μαΐου 1893. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1895, ἀντεπροσώπευσε τὴν ἐπαρχίαν του μέχρι τοῦ 1899, ὅτε ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς πολιτικῆς. Θ. Β.

— **Κοντόσταυλος**, *Ἀλέξανδρος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ (1860—1920), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Εἰδικῶς ἀσχοληθεὶς περὶ τὰ χαρτογραφικά, διηύθυνεν ἐπὶ ἔτη τὴν χαρτογραφικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον 1913 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ ἐμπέδου ἐπιτελείου ἐν Ἀθήναις. Ν. Θ. Κ.

— **Κοντοσταύλου**, *Ἀγγελική*. Ἑλληνὶς γεννηθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1867 καὶ ἀνήκουσα εἰς ἐπιφανῆ οἶκον τῆς Χίου. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ τῷ 1890 προσελήφθη ὡς κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας, ἐξηκολούθησε δ' ἐκπληροῦσα τὰ αὐλικὰ χρέη της καὶ ὅταν ἡ Σοφία ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀκολουθήσασα ταύτην καὶ κατὰ τὰς δύο ἐξορίας της. Θ. Β.

Κοντόσταυλος /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τέως δήμου Κλεωνῶν καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 476. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Βελανιδιὲς (Μπουσμπάρδι) καὶ Σπαθοβοῦνι (Ὀμὲρ - Τσαούσι) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 601. Χ. Δ.

κοντοστέκω, καὶ **κοντοστέκομαι**, ἀόρ. *κοντοστάθηκα*· δημοτ., στέκω, σταματῶ τὸ βῆμα ἀποτόμως: «κοντοστάθηκε νὰ πῇ κάτι» ‖ διστάζω, ἐνδοιάζω νὰ εἴπω τι: «γιατί κοντοστέκεσαι; λέγε ἐλεύθερα».

Κοντοστέφανος. Βυζαντινὸς στρατηγός. Διατελῶν «δομέστικος τῶν σχολῶν τῆς δύσεως», δηλαδὴ ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις στρατευμάτων, ἐπὶ Βασιλείου Α', συμμετέσχεν εἰς τὴν πρώτην ἐκστρατείαν τούτου (τῷ 981) κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ λόγῳ τοῦ μίσους του πρὸς τὸν στρατηγὸν Λέοντα Μελισσηνόν, ὅστις ἐφρούρει τὰς στενοπορείας τοῦ Αἵμου, ἐγένετο παραίτιος καταστροφῆς τοῦ στρατοῦ τοῦ Βασιλείου ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ, κλονήσας ἀδικαιολογήτως τὴν πίστιν τοῦ Βασιλείου ἐπὶ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Μελισσηνοῦ καὶ πείσας αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ ἐσπευσμένως.

—**Κοντοστέφανος**, *Ἀλέξιος*. Ἐντελῶς ἄσημος ὤν, κατώρθωσε (μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Γ') νὰ παρασύρῃ μερίδα τινὰ τοῦ ὄχλου, ἥτις ἀνηγόρευσεν αὐτὸν βασιλέα, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀλέξιος Γ' Ἄγγελος Κομνηνὸς εἶχεν ἤδη καταλάβει τὰ ἀνάκτορα. Συλληφθεὶς ἀμέσως ἐφυλακίσθη.

—**Κοντοστέφανος**, *Ἀνδρόνικος*. Βυζαντινὸς στρατηγὸς Ἀνεψιὸς ὢν ἐξ ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180), ἀνηγορεύθη ὑπὸ τούτου, νεώτατος ἔτι, εἰς στρατηγὸν καὶ ἀπεστάλη τῷ 1144 μετὰ τοῦ ναυάρχου Δημ. Βρανᾶ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Ραϊμόνδου, νικήσας δὲ τὰ στρατεύματα τούτου καὶ ἐκπορθήσας φρούριά τινα, ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ζητήσῃ συγγνώμην παρὰ τοῦ βασιλέως Μανουήλ. Τῷ 1149 συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τὸν πατέρα αὐτοῦ Στέφανον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν μέχρι τῆς ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ βασιλέως Μανουήλ. Τῷ 1168 ἀπεστάλη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τοῦ πεμφθέντος κατὰ τῶν Οὔγγρων ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μανουήλ. Διαβὰς τὸν ποταμὸν Σαῦον, ἐπετέθη κατὰ τῶν πολεμίων καὶ ἐνίκησεν αὐτούς. Ὑποχωροῦντες οἱ Οὖγγροι πρὸς τὸν ποταμόν, προσεβλήθησαν καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ καταπλεύσαντος βυζαντινοῦ στόλου, ὅστις συνέλαβεν 800 αἰχμαλώτους καὶ πέντε ζουπάνους, δηλαδὴ στρατηγούς. Τὸν Ἰούλιον 1170 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐξεπόρθησε τὰ φρούρια Τούνιον καὶ Τενίσιον, εἶτα δ' ἐπολιόρκησε τὴν ὀχυρωτάτην Ταμίαθιν (νῦν Δαμιέττην), ἀλλ' ἐρεθεὶς πρὸ τῆς φυγομαχίας τοῦ φιλυπόπτου συμμάχου του Ἀμαλαρίχου, βασιλέως τῆς Ἱερουσαλήμ, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (1171), ἀποσταλεὶς εἰς Χίον μετὰ 150 πλοίων ἐξηνάγκασε τοὺς καταλαβόντας αἰφνιδιαστικῶς αὐτὴν Ἐνετοὺς νὰ ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν. Συμμετέσχε κατόπιν εἰς τὴν μακρὰν ἐκστρατείαν (1174-1176) τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ ἐναντίον τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ (1180), ἀγανακτῶν κατὰ τῆς σκανδαλώδους διαγωγῆς τῆς χήρας βασιλίσσης Μαρίας, προσεχώρησε μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου εἰς τὸν ἐπελθόντα ἐκ Μ. Ἀσίας Ἀνδρόνικον Κομνηνὸν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπὸ τούτου ἁρπαγὴν τοῦ θρόνου· μετ' ὀλίγον ὅμως, μεταμεληθεὶς ἕνεκα τῶν ἐγκλημάτων τοῦ βασιλέως, ἀνεμίχθη μετὰ τῶν υἱῶν του εἴς τινα κατ' ἐκείνου συνωμοσίαν τῶν ἀρχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ συλληφθεὶς ἐτυφλώθη.

— **Κοντοστέφανος**, *Θεόδωρος*. Στρατηγὸς καὶ πρωτοσέβαστος τοῦ βασιλείου, τῆς Νικαίας ἐπὶ Ἰωάννου Γ' Δούκα ἢ Βατάτζη (1222—1254). Ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου περὶ τὸ 1247 μετὰ 300 ἱππέων εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἰωάννου Κανταχουζηνοῦ πρὸς καταπολέμησιν τῶν καταλαβόντων αἰφνιδιαστικῶς τὴν Ῥόδον Γενουαίων καὶ Γάλλων τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Κοντοστέφανος, ἀποβιβασθεὶς εἰς Ῥόδον, κατέσφαξε τοὺς ἐν τῇ ὑπαίθρῳ περιφερομένους πρὸς λαφυραγωγίαν Γάλλους, εἶτα δέ, πολιορκήσας καὶ τὸ φρούριον τῆς Ῥόδου, ἠνάγκασε καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ Γενουαίους νὰ παραδοθῶσιν.

— **Κοντοστέφανος**, *Ἰσαάκιος*. Βυζαντινὸς ναύαρχος. Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, ἀπεστάλη κατ' Ὀκτώβριον 1107 εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας, ἵνα ἐπιτηρῇ αὐτὰ κατὰ πάσης ἀποβάσεως τοῦ Νορμανδοῦ ἡγεμόνος τῆς κάτω Ἰταλίας Βοημούνδου. Μὴ συμμορφωθεὶς εἰς τὰς ῥητὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξίου, συνεκρούσθη πρὸς τὸν στόλον τοῦ Βοημούνδου, ἡττήθη καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κατεπτοήθη, ὥστε ἐπαναπλεύσας εἰς τὰς ἀλβανικὰς ἀκτάς, κατέτμησε τὸν στόλον του ἅπαντα εἰς μικρὰς μοίρας περιπολιῶν, αὐτὸς δέ, καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς εὐθύνης, προσεποιήθη τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀπεσύρθη εἰς Χιμάραν, ὥστε ὁ μετ' ὀλίγον ἐπελθὼν ἐχθρικὸς στόλος εἰσῆλθεν ἀνενόχλητος εἰς Αὐλῶνα καὶ ἀπεβίβασε τὰ ἐπιβαίνοντα στρατεύματα. Ἔκτοτε ὁ Κοντοστέφανος δὲν ἀναφέρεται πλέον.

— **Κοντοστέφανος**, *Ἰωάννης*. Βυζαντινὸς στρατηγός. Συμμετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Οὔγγρων ἐκστρατείαν (1168), καθὼς καὶ εἰς τοὺς κατόπιν πολέμους τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Α'. Ἐπὶ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου (1185—1195), γέρων ἤδη, ἀπεστάλη ὑπὸ τὸν τυφλὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον Κομνηνὸν κατὰ τοῦ στασιάσαντος καὶ καταλαβόντος τὴν Κύπρον Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, ἀλλ' ἡττηθεὶς ὑπὸ τούτου καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ἐδόθη εἰς τὸν σύμμαχόν του Μαργαριτώνην, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη εἰς Σικελίαν.

— **Κουτοστέφανος**, *Στέφανος*. Βυζαντινὸς στρατηγός. Γαμβρὸς ὢν ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180), ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου τῷ 1149 ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ στόλου καὶ στρατοῦ, ἵνα ἐκδιώξῃ τοὺς καταλαβόντας τὴν Κέρκυραν Νορμανδοὺς τῆς Ν. Ἰταλίας ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ῥογῆρον Β'. Διαρκούσης ὅμως τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τῆς Κερκύρας, ἐτραυματίσθη σοβαρῶς καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

κοντότα (ἡ). Ἡ ἀσφάλισις παρά τινι ἰατρῷ ὁλοκλήρων συνοικιῶν ἢ συνοικισμῶν ἢ χωρίων δι' ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα καὶ ἐπὶ ὡρισμένῃ ἐφ' ἅπαξ ἀμοιβῇ διὰ πᾶσαν νόσον καὶ πάθησιν. Ἡ κοντότα συντελεῖ πολλάκις εἰς πλήρη ἐργοληπτικὴν ὑποδούλωσιν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος, ἐκθέτουσαν εἰς κίνδυνον καὶ ἑτέραν δεοντολογικὴν ἀρχήν, τὴν τοῦ ἰατρικοῦ μυστικοῦ, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ πελάτου σοβαρὸν δικαίωμα, τὸ τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς ἰατροῦ. Σ. Γ. Ι.

κοντοτράβηγμα (τό)· τράβηγμα ἀπὸ κοντά, ἢ ἐκ τοῦ πλησίον ἕλξις.

Κοντοῦ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος, ἔχον περὶ τοὺς 300 κατοίκους πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν

Digitized by Google

κοντουβέρνιον (τὸ) (λατιν. contubernium) *Βυζαντ.)* Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὁ ἐκ 10 συνήθως ἀνδρῶν στοῖχος τῆς παρατεταγμένης λεγεῶνος, διότι οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸν ἄνδρες κατέλυον ὑπὸ τὴν σκηνὴν ἢ καλύβην, ἥτις ἐλέγετο taberna (con-taberna, συσκήνιον). Τὸ κοντουβέρνιον ἦτο ἡ μικροτέρα στρατιωτικὴ μονάς, ἥτις διῳκεῖτο ὑπὸ ἑνὸς δεκανέω, (decanus ἢ decuris ἢ caput contuberni). Οἱ ἀποτελοῦντες ἕκαστον κοντουβέρνιον ἄνδρες ἐλέγοντο *κοντουβερνάλιοι* (contubernales), δηλαδὴ σύσκηνοι, μεταγενεστέρως δὲ concorporales δηλαδὴ συνάδελφοι. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἐκαλεῖτο *κοντουβέρνιον τοῦ πραίτωρος* contubernium praetoris) ἡ μικρὰ συνοδεία, ἡ ἀποτελουμένη ἐκ νέων τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας, οἵτινες ἠκολούθουν κατὰ τὰς ἐκστρατείας τὸν ὕπατον, ἵνα σπουδάζωσι τὰ τοῦ πολέμου καὶ παρασκευάζωνται εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως, ἀποτελοῦντες οὕτως ἐκπαιδευτικὸν οὐλαμὸν ὑποψηφίων ἀξιωματικῶν.

Παρὰ τῶν Ρωμαίων παρέλαβον τὸν ὅρον κοντουβέρνιον καὶ οἱ Βυζαντινοί. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν στοῖχον ἄνδρες ἐλέγοντο *κοντουβερνάριοι* (βλ. καὶ λ. *ἀκία*). Ν. ΚΛΣ

Κοντουδιανὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλεμενιανῶν τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, μὲ 29 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

κοντοῦλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας ἀπιδίου· (ἄλλως *κοντοποδαροῦσα*).

κοντούλης (ὁ), θηλ. *κοντούλα*· ὑποκορ. τοῦ *κοντός*, κοντούτσικος.

Κοντούλης, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην ἀντιστράτηγος, γεννηθεὶς τῷ 1858. Τῷ 1878 μετέσχεν ὡς ἐθελοντὴς ἐπαναστατικοῦ σώματος ἐν Ἠπείρῳ, συλληφθεὶς τότε ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, ἀλλὰ κατορθώσας νὰ διαφύγῃ. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν παρὰ τῇ γεωδαιτικῇ ἀποστολῇ. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 παρὰ τῷ στρατῷ Θεσσαλίας. Κατὰ τὸ 1903 περιῆλθε τὴν Μακεδονίαν πρὸς ἐπιτόπιον ἐξέτασιν τῆς ἐν αὐτῇ καταστάσεως μετ' ἄλλων Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, συμμετέσχε τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου 1912, ὡς διοικητὴς τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου, τραυματισθεὶς κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μπιζάνι ἀγῶνας, μεθ' ὃ ἀπεστάλη εἰς Κορυτσᾶν ὡς πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς αὐτῆς διοικητής, προαχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἰς συνταγματάρχην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν 1917—1920, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου, διετέλεσεν ἀρχικῶς διοικητὴς τῆς 4ης μεραρχίας ἐν Ναυπλίῳ, καὶ εἶτα ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα.

Ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνέργειαν μετὰ τὸν Νοέμβριον 1920, ἀπεστάλη παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας, παρ' ᾗ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Α' σώματος στρατοῦ, συμμετασχὼν μετὰ τούτου ἁπασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ Ἰανουαρίου 1921 μέχρις Ἰουνίου 1922, ὁπότε ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἀπεστρατεύθη ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἔτους. Τῷ 1925 διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλβανίᾳ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κοντοῦρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *αἶρα ἡ μεθυστική*.

Κοντούρου, *Ἐλαιὼν τοῦ—* *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Ἱστορικὴ τοποθεσία παρὰ τὴν Μεθώνην τῆς Μεσσηνίας (βλ. λ. *Ἐλαιὼν* τοῦ Κοντούρου).

Κοντοῦτσι (Contucci), ***Ἀνδρέας***. Ἰταλὸς γλύπτης (βλ. λ. *Σανσοβῖνο*).

κοντοφέρνω· ὁμοιάζω κάπως: «κοντοφέρνει τῆς μάννας του».

κοντόφθαλμος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ βλέπων κοντά, τὰ λίαν πλησίον, ὁ μὴ βλέπων μακράν, μύωψ.

κοντόχονδρος, *—η, —ον* δημοτ., ὁ κοντὸς ἅμα καὶ χονδρός.

Κοντοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Θήρας ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμώνυμον τῇ νήσῳ κοινότητα καὶ ἐπαρχίαν τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 758.

κόντρα· ἐπιρρ. δημοτ., ἐναντίως, ἀντιθέτως, παρὰ τὸ προσῆκον: «διαρκῶς πάει κόντρα», «τὰ πάει κόντρα μὲ τὸν πατέρα του» φιλονικεῖ, δὲν συμφωνεῖ || «ξυρίζομαι κόντρα» ἀντιθέτως πρὸς τὴν φορὰν τῶν τριχῶν.

κοντρα—· ὡς πρῶτον συνθετικὸν ναυτικῶν ὅρων τοῦ δημώδους ὀνοματολογίου: *κοντρακαρένα* = χέλυσμα, *κοντρακόβα* = παραρτάνη, *κοντρακοράκι* = ὑπόστειρα, *κοντραμαντάρι* = παρυπέρα, *κοντραμετζάνα* = δολωνίς, *κοντραμπασσιστής* = βαρυχορδιστής, *κοντραμπάσσο* = βαρύχορδον, *κοντραμπαστούνι* = ἐπιδορατίς, *κοντραμπέλμπερης* = σιπαρίς, *κοντραμπράτσο* = πάρολκος, *κοντραπαπαφίγκος* = σίπαρος, *κοντραστίγκος* = παρασυστολεύς, *κοντραφλόκος* = πρόθοος.

κοντράλτο (τό), καὶ ***κοντράλτα*** (ἰταλ. contr'alto, συνών. πρὸς τὸ *ἄλτο*, ἑλλην. *ἀνθυψίφωνος*). Ἡ βαθυτέρα γυναικεία ἢ παιδικὴ φωνή, ἧς ἡ ἔκτασις περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν φθόγγων:

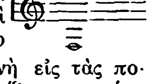

ἢ καὶ ὀξύτερον, ἐὰν πρόκειται περὶ ἐξαιρετικῆς φωνῆς. Ἡ κοντράλτο εἶναι ἡ τελευταία εἰσαχθεῖσα φωνὴ εἰς τὰς πολυφωνικὰς συνθέσεις, αἵτινες ἐβασίζοντο κυρίως μὲν εἰς τὸ μέρος τοῦ ὀξυφώνου τὸ ἐκτελοῦν τὸ σταθερὸν μέλος (tenor), εἰς ὃ προσετίθετο ἡ ὀξυτέρα φωνὴ τῆς ὑψιφώνου (soprano), εἶτα ἡ τοῦ contratenor, ἡ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ βάσιμον καὶ τέλος ἡ τῆς κοντράλτο. Ἡ φωνὴ τῆς κοντράλτο, ἥτις, λόγῳ χροιᾶς, συγχέεται πολλάκις πρὸς τὴν τοῦ ὀξυφώνου, εἰς οὗτινος τὴν διαπασῶν καὶ εὑρίσκεται, μετὰ προσθήκης φθόγγων τινῶν ἐπὶ τὸ ὀξύτερον, διακρίνεται διὰ τὸ πλούσιον, παχὺ ἅμα καὶ γλυκὺ χρῶμά της. Αἱ διασημότεραι καλλιτέχνιδες κοντράλτο ὑπῆρξαν αἱ Ἀλμπόνι, Βιαρντό, Μαλιμπράν, Μερὶκ-Λαμπλὰς κτλ. Τὸ ἀρχαιότερον καὶ κλασσικώτερον ἔργον τὸ βασιζόμενον ἐπὶ τῆς φωνῆς τῆς κοντράλτο εἶναι ὁ «Ὀρφεὺς» τοῦ Γκλούκ. Γ. Σ.

κοντραμετζάνα (ἡ)· ναυτ. δημώδ. ἡ *δολωνίς*.

κοντραμπαντιέρης (ὁ)· ὁ λαθρέμπορος.

κοντραμπάντο (τό), καὶ ***κοντραμπάντα*** (ἡ)· ἰδιωματ., λαθρεμπόριον (ἰταλ. contrabbando).

κοντραμπασσίστας (ὁ)· ὁ μουσικὸς ὁ παίζων κοντραμπάσσον, *βαθυχορδιστής*.

κοντραμπάσσο(ν) (τὸ) (ἰταλ. contrabasso). Τὸ ὀγκωδέστερον καὶ βαθύτερον ἔγχορδον μετὰ τόξου ὄργανον (βλ. *βαθύχορδον*). *Κοντραμπάσσον* ἐπίσης ἢ *τούμπα κοντραμπάσσο*, καλεῖται χάλκινον ὄργανον, μεγάλων διαστάσεων, τῆς οἰκογενείας τῶν *σαξοκεράτων*. Γ. Σ.

κόντρα-μπαστούνι (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἐπιδορατίς*.

κοντραμπέλμπερης (ὁ), καὶ *κουντρομπέλμπερης*· δημοτ., ναυτ. *σιπαρίς*. Σ. Ε. Λ.

κοντραντιτόροι (οἱ) (ἰταλ. contraditori). Δημοσία ἀρχὴ ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας, λειτουργοῦσα ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ 1804 καὶ ἀποτελουμένη ἐκ δύο ὑπαλλήλων, ἐκλεγομένων ἐτησίως ὑπὸ τῶν συμβουλίων τῶν κοινοτήτων τῶν νήσων, οἵτινες συνεζήτουν ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς συμβουλίοις προτεινομένων γνωμῶν καὶ ἠδύναντο νὰ προσβάλλωσι τὰς παρανόμως γενομένας ψηφοφορίας. Παρεκάθηντο ἐν τοῖς δικαστηρίοις παραπλεύρως τῶν κηνσόρων. Ἀντιρρητικοὶ ἢ ὑπερασπισταὶ τῆς κοινότητος. Λ. Χ. Ζ.

κοντραπαπαφίγκος (ὁ)· δημοτ. ναυτ., ὁ σίπαρος ἢ τὸ σιπάριον. Ταυτόσημον τῷ *κοῦντρος*.

κοντραποῦντο (τὸ) (λατ. contrapunctum, ἰταλ. contrapunto, ἑλλην. *ἀντίστιξις*). Μουσικὸς ὅρος, σημαίνων τὸν ἐπὶ δεδομένου μέλους συνδυασμὸν μιᾶς ἢ περισσοτέρων ἀνεξαρτήτων μελῳδιῶν, κατὰ τρόπον μὴ συγκρουόμενον πρὸς τοὺς αὐστηροὺς νόμους τῆς ἁρμονίας. Ἡ λέξις ἐγεννήθη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ μουσικὴ ἐσημειοῦτο μὲ στίξεις (punctum) Γ. Σ.

κοντραστάρω, καὶ *κουντραστάρω*· δημοτ., ἐναντιοῦμαι, ἀντιλέγω || στοιχηματίζω: «τί κοντραστάρεις; —κοντραστάρω χίλιες δραχμὲς» (ἰταλ. contrastare).

Κοντρατόβιτς (Kondratowicz), ***Λουδοβῖκος,*** ἐπιλεγόμενος ***Λαδίσλαος Συροκόμλα.*** Πολωνὸς ποιητὴς (1823—1862). Ἐνωρὶς ἤρξατο γράφων ποιήματα, ἀσχολούμενος συγχρόνως εἰς τὴν γεωργίαν, ὅπως κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Βίλναν, ἐδημοσίευσε (1753) συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Φευγαλέοι λόγοι καὶ στίχοι», ἡ ὁποία τὸν κατέστησεν ἀμέσως διάσημον. Μετ' ὀλίγον συνέθεσε τὴν ἐποποιίαν «Ὁ ἱππότης Ἰωάννης Ντεμποróγ». Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε διάφορα ἄλλα ποιήματα καὶ ἀρκετὰ πεζογραφήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ «Ἱστορία τῆς πολωνικῆς λογοτεχνίας» εἶναι τὸ σημαντικώτερον. Ἠσχολήθη ὡσαύτως καὶ μὲ τὸ θέατρον, συγγράψας διαφόρους κωμῳδίας καὶ δράματα. Τὸ σπουδαιότατον θεατρικόν του ἔργον εἶναι τὸ δρᾶμα «Γάσπαρ Καρλίνσκι». Ἡ καλυτέρα ἔκδοσις τῶν ἔργων του ἐγένετο ἐν Βαρσοβίᾳ (1872 εἰς 10 τόμ.). Δ. Σ. Δ.

κοντραφαγκόττο (τὸ) (contrafagotto), βλ. *βαρύαυλος*.

Κοντρεξεβίλλ (Constrexéville) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας (ἡ παρὰ Ρωμαίοις Contrexevilla). Κεῖται ἐν τῷ νομῷ τῶν Βοσγίων, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λάνγκρ-Νανσύ, εἰς τὸ βάθος κοιλάδος καὶ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Βαίρ, παραποτάμου τοῦ Μόζα. Ἔχει λατομεῖα, ἀτμοκίνητα πριονιστήρια, ἐργοστάσια ἐπίπλων, ἀξιόλογα μεταλλικὰ ὕδατα, περίφημα λουτρά, θέατρον, καζῖνο, ἐκκλησίαν μετὰ ρωμανικοῦ πύργου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἀνδριάντας τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος.

κοντρές. Ἑβραϊκὸς ὅρος, δι' οὗ κατ' ἀρχὰς ἐδηλοῦτο τεμάχιον κυλινδροειδοῦς χάρτου. Βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθη ὡς γραμματολογικὸς ὅρος, ἀποδιδόμενος εἰς ἑρμηνευτικὰς ἢ ἐποικοδομητικὰς πραγματείας, μικρᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτάσεως. Κατ' ἐξοχὴν *κοντρεσσεὶμ* (πληθ. τοῦ *κοντρὲς*) καλοῦνται τὰ ὑπομνήματα τοῦ Ρασσῆ, τὰ ὁποῖα συνοδεύουσι τὸ ταλμουδικὸν κείμενον καὶ τὸ τῆς Πεντατεύχου. *Κοντρὲς* (ἢ καὶ *κοντρὰς*) ἐτιτλοφόρησεν ὁ Jellinek τὰ κατ' εἶδος βιβλιογραφικὰ πονήματά του, δεκατρία τὸν ἀριθμόν, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν γραμματείαν. Γ. ΕΛ.

Κοντριὲ (Condrieu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ροδανοῦ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καντονίου. Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Λυῶνος-Μασσαλίας, ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὡς σπουδαιοτάτη στρατηγικὴ τοποθεσία. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων λιμένων τοῦ Ροδανοῦ. Κάτ. 3.200. Μ. Ν. Δ.

Κόντρινγκτον (Codrington), ***Ἐδουάρδος.*** Ἄγγλος ναύαρχος (βλ. λ. *Κόδριγκτων* Ἐδουάρδος).

Κοντρὸ (Condroz) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα μεγάλης καὶ εὐφόρου ἐπαρχίας τοῦ Βελγίου, κειμένης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μόζα, μεταξὺ τοῦ ροῦ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Οὔρτ καὶ Λέσς. Διαιρεῖται εἰς *Ἄνω*, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα πόλις εἶναι τὸ Huy, καὶ *Κάτω Κοντρό*, μὲ πρωτεύουσαν πόλιν τὸ Ciney. Τὸ ὄνομά της ὀφείλει ἡ χώρα εἰς τὸν ἀρχαῖον λαὸν τῶν Condruci, κατοικοῦντα τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ Βελγίου, τὸν ὁποῖον ὑπέταξεν ὁ Καῖσαρ τῷ 53 π. Χ. Μέχρι τοῦ 1792 ἡ χώρα τοῦ Κοντρὸ ἀνῆκεν εἰς τὸ πριγκιπᾶτον τῆς Λιέγης, σήμερον δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας Ναμὺρ (κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος) καὶ Λιέγης. Χ. Δ.

Κοντρόϊπο (Codroipo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Οὔντινε. Κάτ. 6.057. Παράγει μέταξαν, οἶνον καὶ σιτηρά, ἔχει δὲ ἐργοστάσια μεταξωτῶν ὑφασμάτων. Εἶναι τὸ ρωμαϊκὸν Quadrurium. Μ. Δ. Β.

Κόντσα, *Γκουτιερρὲθ ντέλα* — (Gutiérrez de la Concha), ***Ἐμμανουήλ,*** *μαρκήσιος ντὲλ Ντουέρο*. Ἱσπανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Κόρντοβα ντὲλ Τουκουμὰν τοῦ Βουένος Ἄϊρες (1808 — 1874). Ἐπολέμησε κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν Καρλιστῶν ἐμφυλίους πολέμους. Ἀκολούθως μετέσχε τῆς ἐναντίον τῆς δικτατωρίας τοῦ Ἐσπαρτέρο στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως (1841), ἧς ἀποτυχούσης ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἐπιστρέψας μετὰ δύο ἔτη, διωρίσθη ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἀρχιστράτηγος ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, ὑπεχρέωσε δὲ τὸν Ἐσπαρτέρο νὰ ἐκπατρισθῇ. Ἀνεμείχθη ἔκτοτε ἐνεργῶς εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας πολέμου, τῷ 1847, ἐπολιόρκησε τὸ Ὀπόρτο καὶ ἐπέτυχε τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τῆς μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν διαφορᾶς. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐξηκολούθησε νὰ δρᾷ κατὰ τοὺς συνεχεῖς τότε ἐν Ἱσπανίᾳ ἐμφυλίους πολέμους, ὑπερήσπισε δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν βασίλισσαν Ἰσαβέλλαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868. Μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτῆς ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας. Τῷ 1874 ἐπανῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Καρλιστῶν, οὓς πολλάκις ἐνίκησε, καταλαβὼν καὶ τὸ Μπιλμπάο. Τὴν 21ην Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐφονεύθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων του, κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μοῦρο παρὰ τὴν Ἐστέλια. Ἔγραψε πολλὰ στρατιωτικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιότερον εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σχέδιον τακτικῆς τῶν τριῶν ὅπλων». Χ. Δ.

— Κόντσα, *Γκουτιερρὲθ ντέλα* — (Gutiérrez de la Concha), ***Ἰωσήφ.*** Πρῶτος μαρκήσιος τῆς Ἀβάνας. Ἱσπανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κόρντοβα ντὲλ Τουκουμὰν τοῦ Βουένος Ἄϊρες (1809—1895). Ἐσπούδασε τὴν πυροβολικήν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπολέμησεν ἐν Ἀμερικῇ ἐναντίον τῶν Καρλιστῶν, μετὰ δὲ τὴν ἧτταν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν συνθήκην τῆς Βεργκάρα (1839), ὑπηρέτησεν ὡς διοικητὴς εἰς τὰς βασκικὰς ἐπαρχίας (1843—1846) καὶ κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σαντιάγο. Τῷ 1849 ἐστάλη διοικητὴς εἰς τὴν Κούβαν, ἀλλ' ἐπαύθη τῷ 1852 ὑπὸ τοῦ Λόπεθ. Τῷ 1863 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἀποικιῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Μιραφλόρες, τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος ἐξελέγη πρόεδρος τῆς γερουσίας. Τῷ 1868 ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας, παρ' ὅλην ὅμως τὴν προσπάθειάν του δὲν κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὸν θρόνον τῆς βασιλίσσης. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τῆς

Digitized by Google

Ἰσαβέλλας ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀλφόνσου ΙΒ′ καὶ ὑπηρέτησεν ἐκ νέου (1872—1875) ὡς γενικὸς διοικητὴς τῆς Κούβας, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς πολιτικῆς. Χ. Δ.

Κόντσα ντέλλα Καμπάνια (Conza della Campania) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀβελλίνο. Κάτ. 1.600. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος 608 μ. καὶ περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ τειχῶν. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἔχει μητρόπολιν, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὁποίας κοσμεῖται δι' ὡραίων ἀγαλμάτων καὶ μαυσωλείων. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Κόμψα* (Compsa). Ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Ἱρπινῶν, σαμνιτικοῦ λαοῦ τῆς Κάτω Ἰταλίας, καὶ ἔπαιξε σπουδαῖον μέρος κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ Ἀννίβα, βοηθήσασα τοὺς Ρωμαίους κατὰ τὴν μάχην τῶν Καννῶν καὶ καταληφθεῖσα ἕνεκα τούτου ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Ἀργότερον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ὀστρογότθων, οἵτινες ὠχύρωσαν αὐτὴν ἰσχυρῶς καὶ ἀντέστησαν ἐν αὐτῇ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν Βυζαντινῶν. Τῷ 554 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατηγοῦ Ναρσῆ, ὁ ὁποῖος ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν τοὺς Ὀστρογότθους. Κατὰ τὸ μεσαίωνα ἀπετέλει ἓν τῶν ἀπορθήτων φρουρίων τῆς Καμπανίας, ἀλλὰ τὰ τείχη της κατηδαφίσθησαν ὑπὸ τοῦ Καρλομάγνου. Βραδύτερον κατέλαβον τὴν πόλιν οἱ Νορμανδοί, ἐκδιώξαντες ὁριστικῶς ἐκεῖθεν τοὺς Λομβαρδούς. Τῷ 1694 κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ σεισμοῦ. Ἀνοικοδομηθεῖσα ἐν τῷ μεταξύ, κατεστράφη ἐκ νέου κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1930, ταφέντων ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἢ καταποθέντων ὑπὸ τῶν ρηγμάτων τοῦ ἐδάφους, ἅτινα διηνοίγησαν εἰς τὰς ὁδοὺς αὐτῆς, ἄνω τῶν 400 ἐκ τῶν κατοίκων της. Μ. Δ. Β.

Κόντσε (Conze), ***Ἀλέξανδρος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀννοβέρῳ (1831—1914). Ἀναγορευθεὶς τῷ 1855 διδάκτωρ τῆς ἀρχαιολογίας, περιηγήθη πολλὰς χώρας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ κόσμου, καὶ ἰδίως τὰς νήσους τῆς Θρακικῆς θαλάσσης, περὶ τῶν ὁποίων ἐξέδωκε, τῷ 1860, τὸ βιβλίον: «Reise aut den Inseln des thrakischen Meeres». Τῷ 1865 ἐδημοσίευσεν ἀνάλογον βιβλίον περὶ τῆς νήσου Λέσβου: «Reise aut der Insel Lesbos». Ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις ὁ συγγραφεὺς δὲν περιωρίσθη μόνον νὰ περιγράψῃ τὰς ἀρχαιότητας, ἀλλὰ καὶ τὴν σημερινὴν διάλεκτον καὶ τὰ δημοτικὰ ᾄσματα τῶν νήσων τούτων. Τῷ 1865 ἐξέδωκε περισπούδαστον μελέτην περὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου. Τῷ 1863 ὁ Κόντσε ἀνέλαβε τὴν ἔκτακτον ἕδραν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Halle, τῷ δὲ 1869 ἐκλήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης. Τῷ 1873 καὶ 1875 διενήργησεν ἐν Σαμοθράκῃ μετὰ ἄλλων Αὐστριακῶν ἀρχαιολόγων ἀνασκαφὰς καὶ ἐξέδωκε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εἰς δύο μεγάλους τόμους. Σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἐν γένει ἀρχαιολογίαν προσέφερεν ὁ Κόντσε καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἔργων περὶ τῶν προρρωμαϊκῶν καὶ ρωμαϊκῶν μνημείων ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστροουγγαρίᾳ. Ἀλλὰ τὸ περιφημότερον ἔργον τοῦ Κόντσε εἶναι ἡ μεγάλη δημοσίευσις τῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων, τὴν ὁποίαν ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τῷ 1877 ὁ Κόντσε διωρίσθη διευθυντὴς τῶν γλυπτῶν τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1886 διενήργησε μετὰ τοῦ Humann τὰς πρώτας ἀνασκαφὰς τῆς Περγάμου, τὰς ὁποίας ἐσυνέχισε καὶ ἀπὸ τοῦ 1900—1912 μετὰ τοῦ Dörpfeld. Ὁ Κόντσε ἐχρημάτισε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου ἀπὸ τοῦ 1880—1905. ὑπῆρξε δὲ μέλος καὶ πολλῶν ξένων ἀρχαιολογικῶν ἑταιρειῶν.

Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Κόντσε, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, εἶναι καὶ τά: «De Psyches imaginibus quibusdam» (1855), «Philoctet in Troja' über des Gemälde einer griechischen vase der Sammlung Fatta in Ruvo» (1856), «Über die Familie des Augustus, ein Relief in S Vitale zu Ravenna» (1867), «Beiträge zür Geschichte der griechischen Plastik» (1869), «Zur Geschichte der Anfänge griechischen Kunst (δίτομον), «Zwei griechischen Inseln (Syra und Samothrake) (1872). «Über griechischen Reliefs» (1872—1889, «Über die Zeit des grossen Altars zu Pergamon (1881). Β. Δ. Θ.

Κοντσελέσκυ (Kontsohelesky). Πολωνὸς ἐθελοντής, ἀγωνισθεὶς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ πεσὼν τὴν 4/16 Ἰουλίου 1822, ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα. Σ. Ε. Λ.

κοντσὲρν (Konzern). Οἰκονομικαὶ ἑνώσεις ἐπιδιώκουσαι τὴν ἐσωτερικὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων τῆς παραγωγῆς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει δι' ἑνώσεως τῶν παραγωγῶν εἴτε τῆς αὐτῆς εἰδικότητος (ὁριζοντία ἕνωσις), εἴτε διαφόρων σταθμῶν τῆς παραγωγῆς, εἰς τοὺς ὁποίους διαδοχικῶς κατεργάζονται τὰ αὐτὰ προϊόντα (κατακόρυφος ἕνωσις). Οἱ τύποι τῆς ἑνώσεως εἰς κοντσὲρν εἶναι κυρίως δύο: α) ἡ συμμετοχὴ ἑνὸς ἐπιχειρηματίου εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν συνενουμένων ἐπιχειρήσεων διὰ τῆς ἀγορᾶς μετοχῶν των· καὶ β) ἡ κοινοπραξία ἐπιχειρήσεων, συμβατικὴ δηλαδὴ σχέσις πλειόνων συνενουμένων ἐπιχειρήσεων, ἀποσκοποῦσα τὴν ρύθμισιν τῆς ἐσωτερικῆς διενεργείας τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν κερδῶν τῆς ἀπὸ κοινοῦ πωλήσεως τῶν ἐμπορευμάτων, συμφώνως πρὸς τὴν ἐκ τῶν προτέρων ὁριζομένην κλεῖδα. Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

κοντσέρστυκ (γερμαν. Concertstück) *[Μουσ.]*. Εἶδος *κοντσέρτου* (βλ. λ.), ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς μέρους, τύπου ἀρκετὰ ἐλευθέρου, μετέχοντος πολλάκις τῆς *φαντασίας*, καὶ μὲ συνεχεῖς ἀλλαγὰς τῆς ρυθμικῆς ἀγωγῆς. Γ. Σ.

κοντσερτίνα (ἡ) (concertina). Ὀρθογώνιον ἢ ἑξαγώνιον ὄργανον, μετέχον τῆς *φυσαρμόνικας* καὶ τοῦ *ἁρμονίου*. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἐφευρέθη περὶ τὸ 1830 παρὰ τοῦ Ντεμπαὶν (Debain), ἐγνώρισεν ἐποχὴν ἀκμῆς, καὶ χρησιμοποιεῖται σήμερον εἰς τὰ καφωδεῖα καὶ τὰς ὀρχήστρας τῆς τζάζ. Γ. Σ.

κοντσερτῖνο (τὸ) (ἰταλ. concertino). Μικρὸν *κοντσέρτον* (βλ. λ.)· διαφέρει τοῦ κοντσέρτου λόγῳ τῆς βραχυτέρας του ἀναπτύξεως. *Κοντσερτῖνο* εἴθισται νὰ καλεῖται ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ κορυφαῖος βιολιστὴς μιᾶς ὀρχήστρας. Γ. Σ.

κοντσερτίστας (ὁ)· ὁ δίδων μίαν συναυλίαν· ὁ ἄλλως ἐπιλεγόμενος *δεξιοτέχνης* ἢ *ἀριστοτέχνης*. Γ.Σ.

κοντσέρτον (τὸ) (ἰταλ. concerto, γαλλ. concert)· ἡ *συναυλία* (βλ. λ.)· || εἶδος συμφωνικῆς συνθέσεως (βλ. κατ.).

—*[Μουσ.]* Ἐκτενὴς συμφωνικὴ σύνθεσις, ἐν ᾗ δεσπόζει ἓν ὄργανον σόλο — κλειδοκύμβαλον, βιολίον, πλαγίαυλος κτλ.—μετὰ συνοδείας ὀρχήστρας. Τὸ κοντσέρτον, ὡς μορφή, ἀκολουθεῖ, μὲ ἐλαφρὰς παραλλαγάς, τὸν τύπον τῆς σονάτας. Ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ τριῶν μερῶν: τοῦ ἀρχικοῦ ἀλλέγκρο, τοῦ μεσαίου βραδέος μέρους (andante, largo κλ.) καὶ τοῦ τελευταίου μέρους (φινάλε, rondo κτλ.). Ἡ ἔκθεσις τῶν θεμάτων τοῦ πρώτου ἀλλέγκρο ὁμοιάζει μὲ τὴν τῆς σονάτας· μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἅπαξ ἐκτεθέντος ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχικοῦ θέματος τοῦ πρώτου ἀλλέγκρο, ἀκολουθεῖ ἡ ἐπανάληψις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὀργάνου σόλο, μὲ τὰς τυπικὰς ἀναπτύξεις καὶ παραλλαγάς. Ὁ κλασσικὸς τύπος τοῦ ἀλλέγκρο τοῦ κοντσέρτου ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ τριῶν σόλο τοῦ κορυφαίου ὀργάνου, ὧν προηγεῖται ἓν τούττι τῆς ὀρχήστρας. Ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἀλλέγκρο καὶ διὰ πτώσεως ἐπὶ συγχορδίας τετάρτης ἕκτης, παρεντίθεται ἡ *καντέντσα*, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἐκτελεστὴς κάμνει ἐπίδειξιν τῆς δεξιοτεχνίας του, φθάνων πολλάκις μέχρις αὐτοσχεδιασμοῦ ἀληθοῦς φαντασίας ἐπὶ θεμάτων τοῦ ἔργου. Μετὰ τὴν καντέντσαν ἀκολουθεῖ ἓν μικρὸν τούττι τῆς ὀρχήστρας, δι' οὗ περατοῦται τὸ πρῶτον μέρος. Τὸ μεσαῖον μέρος —andante—εἶναι σχεδὸν ἀπολύτως ὅμοιον μὲ τὸ τῆς σονάτας. Τὸ τελευταῖον μέρος ἀκολουθεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν τύπον τοῦ ροντὸ (rondo), μὲ συνεχεῖς διαλόγους τοῦ δεξιοτέχνου καὶ τῆς ὀρχήστρας, ἥτις συχνάκις διακόπτουσα αὐτόν, τῷ δίδει τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς ἀνάπαυσιν καιρόν. Δευτέρα καντέντσα παρεντίθεται συχνάκις ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους καὶ τοῦ μέρους τούτου. Τὸ κοντσέρτον γενικῶς στερεῖται μενουέττου· προσπάθειαι τινὲς πρὸς παρεμβολὴν σκέρτσου δὲν εὗρον πολλοὺς μιμητάς.

Εἰς τὸν Μόζαρτ ὀφείλεται ὁ ὁριστικὸς τύπος τοῦ κλασσικοῦ κοντσέρτου, εἰς δὲ τὸν Μπετόβεν ἡ ἀνάπτυξις ἐν αὐτῷ τοῦ συμφωνικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς σημασίας τῆς ὀρχήστρας.

Τοῦ κοντσέρτου ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν πρότυπα: α′) εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν κοντσέρτον (concerto ecclesiastico), σύνθεσιν φωνητικὴν μετὰ συνοδείας ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου ἢ διαφόρων ἄλλων ὀργάνων. Τὸ εἶδος τοῦτο ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῶν Ἀνδρέα καὶ Τζιοβάννι Γκαμπριέλι, εὗρε μιμητὰς τοὺς Μπανκιέρι (1595), Βιαντάνα (1602) καὶ ἔφθασεν εἰς ὑψίστην ἀκμὴν διὰ τοῦ Ἰ. Σ. Μπάχ, ὅστις *κοντσέρτι* ὠνόμαζε τὰς καντάτας του· β′) εἰς τὸ κοντσέρτον δωματίου (concerto da camera) καὶ τὸ κοντσέρτον τῆς ἐκκλησίας (concerto da chiesa), διὰ μόνα ὄργανα, ἄνευ ᾄσματος, ὧν τὰ ὁριστικὰ πρότυπα, παρά τινας δειλὰς προσπαθείας μερικῶν προγενεστέρων, εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Μπονουτσίνι (1677) καὶ τῷ Τορέλλι (1686), εἰς ὃν καὶ ἀπεδόθη καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ τύπου τοῦ κοντσέρτο γκρόσσο (concerto grosso), ἐνῷ ὁ Μούφφατ (1701) διατείνεται ὅτι ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς τοῦ σπουδαίου τούτου τύπου ὑπῆρξεν ὁ Κορέλλι. Τὰ κοντσέρτα γκρόσσι τοῦ Τορέλλι ἀπετελοῦντο ἐκ δύο βιολίων κορυφαίων (σόλο), δύο βιολίων συνοδείας, βιόλας καὶ συνεχοῦς βασίμου (continuo), ἐνῷ τὰ τοῦ Κορέλλι εἶχον τρία μέρη κορυφαίων βιολιστῶν, καὶ τὸ κοντσέρτο γκρόσσο, δηλαδὴ τὸν ὄγκον τῆς ὀρχήστρας. Τὸν τελειότερον τύπον τοῦ κοντσέρτο γκρόσσο συναντῶμεν ὀλίγας δεκαετηρίδας ἀργότερον παρὰ τῷ Χαῖνδελ. Ἀλλ' ἂν εἰς τὸν Τορέλλι ἠμφεσβητήθη ἡ πατρότης τοῦ κοντσέρτο γκρόσσο, εἰς αὐτὸν ἀπολύτως ὀφείλεται ἡ δημιουργία τοῦ κοντσέρτου διὰ βιολίον σόλο, εἴδους ἐξιχθέντος εἰς ὑψίστην ἀκμὴν διὰ τοῦ Βιβάλντι (Vivaldi). Ὁ Τορέλλι ἐπίσης παρουσίασεν ἕνα ἄλλον τύπον κοντσέρτου, εἶδος σονάτας πολυφωνικῆς, ἄνευ κορυφαίων καὶ ἄνευ διαλόγου αὐτῶν μετὰ τοῦ ὅλου τῆς ὀρχήστρας.

Διὰ τοῦ κοντσέρτο γκρόσσο φθάνομεν εἰς τὸν κλασσικὸν τύπον τοῦ συγχρόνου κοντσέρτου, ὅπερ διαφέρει τοῦ πρώτου κατὰ τὸ ὅτι ἀντὶ δύο ἢ τριῶν κορυφαίων (concertino) καὶ τοῦ ὄγκου τῆς ὀρχήστρας (ripieno), χρησιμοποιεῖ ἕνα μόνον κορυφαῖον δεξιοτέχνην, διαλεγόμενον μετὰ τῆς ὀρχήστρας. Τὸν τύπον τοῦτον τοῦ τριμεροῦς κλασσικοῦ κοντσέρτου, ὅπερ διὰ τῶν Τορέλλι, Βιβάλντι, Μπάχ, Μόζαρτ καὶ Μπετόβεν διετηρήθη σχεδὸν ἀναλλοίωτον καθ' ὅλον τὸν ΙΘ′ αἰῶνα, ἀπεπειράθησάν τινες ἐκ τῶν συγχρόνων συνθετῶν νὰ ἀντικαταστήσωσι δι' ἑνὸς ἑνιαίου κοντσέρτου, μὴ χωριζομένου εἰς τὰ τυπικὰ τρία μέρη. Θαυμάσιον δεῖγμα τοιούτου ἑνιαίου κοντσέρτου παρουσιάζουσιν αἱ «Συμφωνικαὶ παραλλαγαὶ» (Variations symphoniques) τοῦ Καίσαρος Φράνκ.

Τὰ πρῶτα κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν εἶναι τὰ τοῦ Ἰω. Σεβ. Μπάχ· ἀκολουθοῦν τὰ 20 τοῦ Χάϋδν, τὰ 25 τοῦ Μόζαρτ, τὰ 5 τοῦ Μπετόβεν, τὰ 2 τοῦ Σοπέν, τὰ τοῦ Λίστ, Σοῦμαν, Μπράμς, Σαὶν-Σάνς, Γκρήγκ, Τσαϊκόφσκυ, Ραχμάνινωφ κτλ. Εἰς τὴν φιλολογίαν τοῦ βιολίου, ἐκτὸς τῶν ἀρχαιοτέρων προτύπων τοῦ Τορέλλι, Κορέλλι, Βιβάλντι, Βερατσίνι, Ναρντίνι κτλ., ἔχομεν τὰ θαυμάσια κοντσέρτα τοῦ Ἰω. Σ. Μπάχ, τὰ τοῦ Μόζαρτ, τὸ μοναδικὸν τοῦ Μπετόβεν, τὸ τοῦ Μένδελσων, Μπράμς, Σαὶν-Σάνς, Τσαϊκόφσκυ, Βιετάν, Βιόττι, Δαυῒδ κ. ἄ. Ἡ φιλολογία τοῦ βιολοντσέλλου, ἐκτὸς ἄλλων, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τὸ κοντσέρτο τοῦ Χάϋδν, τοῦ Σοῦμαν, Σαὶν-Σάνς, Λαλό, Ντβόρζακ κ. ἄ. Πενιχρότερος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν κοντσέρτων διὰ τὰ ἄλλα ὄργανα.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

κοντσίνα (ἡ), ἡ ***κολλιτσίνα*** (λ. ρωσ.)· εἶδος παιγνίου παιζομένου διὰ 52 παιγνιοχάρτων· || συνεκδοχικῶς, ὁλόκληρος ἡ ἐκ 52 παιγνιοχάρτων δέσμη *(τράπουλα)*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *κοντσίνα* παίζεται μὲ δεσμίδα (τράπουλαν) τῶν 52 παιγνιοχάρτων, εἶναι δὲ διαφόρων εἰδῶν, ἐξ ὧν κυριώτερα: ἡ *μικρή*, ἡ *μεγάλη*, ἡ *στραβὴ* καὶ ἡ *ξερὴ κοντσίνα*. Ἐκ τούτων ἡ μικρὴ παίζεται ἀπὸ 2, 3, 4 ἢ καὶ 6 παίκτας, ἡ δὲ μεγάλη καὶ ἡ ξερὴ ἀπὸ 2, 3, ἢ 4· στραβὴ παίζεται εἴτε ὡς μικρή, εἴτε ὡς μεγάλη.

Εἰς τὴν ***μικρὴν*** κοντσίναν τὰ παιγνιόχαρτα μοιράζονται εἰς τοὺς παίκτας ἀνὰ τέσσαρα εἰς ἕκαστον γῦρον, εἰς δὲ τὴν ***μεγάλην*** ἀνὰ ἕξ· ἂν ὅμως οἱ παῖκται τῆς τελευταίας εἶναι τρεῖς, τότε μοιράζονται ἀνὰ 6 μὲν εἰς τοὺς δύο πρώτους γύρους καὶ ἀνὰ 4 εἰς τὸν τρίτον. Μετὰ τὸ πρῶτον μοίρασμα ρίπτονται ἐπὶ τῆς τραπέζης τέσσαρα ἄλλα φύλλα ἀνοικτὰ (φανερά). Ἂν ὁ πρῶτος παίκτης ἔχῃ χαρτὶ ὅμοιον πρὸς ἓν ἐκ τῶν κάτω ἢ ἰσούμενον πρὸς τὸ ἄθροισμα δύο ἢ περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν (π. χ. ρήγαν πρὸς ρήγαν, 5 πρὸς 4 καὶ ἄσσον, 10 πρὸς 6, 2, 2 κλπ.), φανερώνει τὸ φύλλον αὐτὸ καὶ ἀποσύρει μαζὶ μὲ τοῦτο καὶ τὸ ὅμοιόν του, ἢ τὰ πλείονα ἀντίστοιχα, ἐκ τῶν ἀνοικτῶν φύλλων· ἄλλως ρίπτει ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀνοικτὸν ἓν ἀπὸ τὰ χαρτιά του, κατ' ἐλευθέραν του ἐκλογήν. Δικαίωμά του ἐξ ἄλλου εἶναι, ἂν τὸ θεωρῇ συμφέρον, νὰ μὴ πάρῃ τὰ ταιριάζοντα πρὸς τὸ ἰδικόν του ἀνοικτὰ φύλλα. Ἀκολουθεῖ ὁμοίως ὁ δεύτερος παίκτης καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις ἐξαντλήσεως τῆς τράπουλας. Τὰ τυχὸν ἀπομένοντα τότε ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀνοικτὰ φύλλα ἀνήκουν εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν παικτῶν, ὁ ὁποῖος ἐπῆρε τελευταῖος. Οἱ *πόντοι* (ἀριθμοὶ ἐπιτυχίας) εἰς τὴν μικρὴν κοντσίναν εἶναι 5, κατανέμονται δὲ ὡς ἑξῆς: 2 εἰς τὸν ἔχοντα τὰ περισσότερα *φύλλα*, 1 εἰς τὸν ἔχοντα τὰ περισσότερα *σπαθιά*, 1 εἰς τὸν ἔχοντα τὸ *δύο τὸ καλὸ* (2 σπαθὶ) καὶ 1 εἰς τὸν ἔχοντα τὸ *δέκα τὸ καλὸ* (10 καρρό). Ἂν τὰ χαρτιὰ ἔχουν κατανεμηθῆ ἐξ ἴσου εἰς δύο παίκτας, τότε τὰ φύλλα «κόβονται» καὶ οἱ εἰς αὐτὰ ἀντιστοιχοῦντες 2 πόντοι δὲν ἐγγράφονται εἰς ὄφελος κανενός.

Εἰς τὴν ***μεγάλην*** κοντσίναν οἱ πόντοι εἶναι 25 ἐξ ὧν 3 διὰ τὰ *φύλλα*, 1 διὰ τὸ *δύο καλό*, ἀνὰ 1 δι' ἕκαστον *ἄσσον*, δι' ἑκάστην *φιγοῦραν* καὶ δι' ἕκαστον *δεκάρι*, 1 δὲ ἐπὶ πλέον διὰ τὸ *δέκα καλὸ* (τὸ ὁποῖον μετρεῖ ἐν ὅλῳ 2 πόντους). Καὶ εἰς τὴν μεγάλην κοντσίναν συμβαίνει ἐπίσης νὰ κόβωνται τὰ χαρτιά, ὁπότε οἱ πόντοι εἶναι 22 μόνον.

Παραλλαγαὶ τῆς μικρῆς καὶ τῆς μεγάλης κοντσίνας εἶναι ἡ ***πάστρα*** καὶ ἡ ***κλέφτρα***. Εἰς τὴν πρώτην ὁ ἔχων *βαλὲν* παίκτης ἀποσύρει ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀνοικτὰ χαρτιά, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἰσχύουν οἱ κανόνες τῆς μικρῆς ἢ τῆς μεγάλης κοντσίνας. Εἰς τὴν ***κλέφτραν***. ἕκαστος παίκτης, ἀντὶ νὰ σκεπάζῃ τὰ χαρτιὰ ποῦ παίρνει, σχηματίζει δι' αὐτῶν δεσμίδα, ἔχουσαν πάντοτε ὡς ἀνώτατον φανερὸν φύλλον ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον ἐπῆρε τὴν τελευταίαν φοράν· θεωρεῖται δὲ ἑκάστη δεσμὶς ὡς ἀποτελοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, ἓν ἀπὸ τὰ ἀνοικτὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης χαρτιά. Ἂν εἷς ἄλλος παίκτης ἔχῃ φύλλον ὅμοιον πρὸς αὐτὸ ἢ ἰσούμενον πρὸς τὸ μετ' ἄλλων ἀνοικτῶν φύλλων ἄθροισμά του, παίρνει τὴν δεσμίδα ὁλόκληρον (εἴτε μόνην, εἴτε μαζὶ

Digitized by Google

με ἄλλα ἀνοικτὰ φύλλα). Κάθε δεσμὶς ὅμως γίνεται ὁριστικὸν κτῆμα ἑνὸς παίκτου (ὁπότε καὶ σκεπάζεται), ὅταν τὸ τελευταῖον φύλλον, μὲ τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐπῆρεν, εἶναι *φιγοῦρα*.

Ἡ *ξερὴ* ὁμοιάζει μὲ τὴν μεγάλην κοντσίναν ὅσον ἀφορᾷ μόνον τὸ μοίρασμα τῶν φύλλων καὶ τοὺς πόντους Κατὰ τὰ τὰ ἄλλα παίζεται ὡς ἑξῆς: Ἐκ τῶν τεσσάρων φύλλων, τὰ ὁποῖα ρίπτονται ἐν ἀρχῇ ἐπὶ τῆς τραπέζης, μόνον τὸ πρῶτον μένει ἀνοικτόν. Ἂν ὁ πρῶτος παίκτης ἔχῃ φύλλον ὅμοιον πρὸ αὐτό, παίρνει καὶ τὰ τέσσαρα φύλλα. Ἄλλως ἐπιθέτει ἐπ' αὐτῶν ἕνα ἰδικόν του. Ἂν ὁ δεύτερος παίκτης ἔχῃ φύλλον ὅμοιον πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο, παίρνει ὅλα, εἰδεμὴ ἐπιθέτει καὶ οὗτος ἐπ' αὐτῶν ἄλλο, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις ὅτου εὑρεθῇ παίκτης ἔχων φύλλον ὅμοιον πρὸς τὸ ἀνώτατον φύλλον τῆς δεσμίδος, ὁ ὁποῖος τότε τὴν παίρνει ὁλόκληρον. Ὁ ἀκολουθῶν τότε παίκτης ρίπτει ἓν ἐκ τῶν ἰδικῶν του φύλλων ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἂν ὁ ἑπόμενος ἔχῃ ὅμοιον πρὸς τὸ μόνον αὐτὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης φύλλον, τὸ παίρνει καὶ κάμνει «ξερήν»· μετρεῖται δὲ ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ ἰδιαιτέρως μὲ 10 πόντους. Ἂν δὲν ἔχῃ ὅμοιον φύλλον, ἐπιθέτει ἐπὶ τοῦ πρώτου ἓν ἐκ τῶν ἰδικῶν του καὶ τὸ παιγνίδι ἐξακολουθεῖ ὡς ἀνωτέρω. Ἄλλος τέλος ὅρος τῆς κοντσίνας αὐτῆς εἶναι ὅτι, ὁ ἔχων *βαλὲν* δικαιοῦται νὰ παίρνῃ δι' αὐτοῦ τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης φύλλα, οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ἐξ αὐτῶν ἀνώτερον. Εἰς περίπτωσιν ὅμως, καθ' ἣν εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς τραπέζης ἓν μόνον φύλλον, ὁ παίκτης ὁ ὁποῖος τὸ παίρνει διὰ τοῦ βαλὲ δὲν γράφει ξερήν. Ἀντιθέτως, ἂν τὸ μοναδικὸν αὐτὸ φύλλον εἶναι βαλὲς καὶ πάρῃ διὰ βαλέ, γράφει διπλῆν ξερὴν (20 πόντους).

Εἰς τὴν *στραβὴν* κοντσίναν τὰ χαρτιὰ μοιράζονται ὅλα ἐξ ἀρχῆς μεταξὺ τῶν παικτῶν (ἀνὰ 26 ἂν εἶναι δύο, ἢ ἀνὰ 13 ἂν εἶναι τέσσαρες), χωρὶς νὰ ρίπτωνται ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀνοικτὰ χαρτιά. Κρατεῖ δὲ ἕκαστος παίκτης τὴν δεσμίδα τῶν χαρτιῶν κλειστὴν καὶ φανερώνει ἑκάστοτε τὸ ἀνώτατον ἐκ τῶν φύλλων αὐτῆς. Κατὰ τὰ λοιπὰ γίνεται ὅ,τι εἰς τὴν μικρήν, ἢ ὅ,τι εἰς τὴν μεγάλην κοντσίναν, κατὰ τὴν ὄρεξιν τῶν παικτῶν.

Προτοῦ ἀρχίσῃ το παιγνίδι τῆς κοντσίνας καθορίζονται οἱ *πόντοι*, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ γράψῃ ὁ παίκτης διὰ νὰ κερδίσῃ. Εἶναι δὲ συνήθως 16 ἢ 21 διὰ τὴν μικρὴν κοντσίναν καὶ τὰς παραλλαγάς της, καὶ 101 ἢ 151 διὰ τὴν μεγάλην καὶ τὴν ξερήν. —Ω.

Κοντσίνι (Concini), ***Κοντσίνο***. Γάλλος αὐλικός, πολιτικὸς καὶ στρατάρχης, ἰταλικῆς καταγωγῆς, ζήσας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων. Ὅταν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Δ', τῷ 1610, ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Κοντσίνι ηὔξησε τὰ μέγιστα λόγῳ τῆς εὐνοίας, ἧς ἀπέλαυε παρὰ τῇ βασιλίσσῃ, ἥτις ὠνόμασεν αὐτὸν μαρκήσιον τοῦ *Ἄνκρ* καὶ τῷ 1614 στρατάρχην τῆς Γαλλίας, μολονότι οὐδέποτε ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατόν. Συγκεντρώσας ὑπὲρ τὰ 30 μεγάλα ἀξιώματα, εἶχε καταστῆ ὁ πραγματικὸς κυβερνήτης τῆς χώρας καὶ ὑπεστήριξε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Λυσόν, τὸν γενόμενον βραδύτερον γνωστὸν ὡς καρδινάλιον Ρισελιέ. Ἡ πολιτεία του ὑπῆρξεν εἰς ἄκρον ἐγωϊστική. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ', τῷ 1617, ἡ δὲ σύζυγός του κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὡς μάγισσα καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Μ. Δ. Β.

Κόντσκι (Kontski). Οἰκογένεια Πολωνῶν μουσικῶν: —1) *Κάρολος* (1815—1867). Συνέθεσε μέγαν ἀριθμὸν ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ βιολίον. —2) *Ἀντώνιος* (1817—1899). Διακεκριμένος δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, μαθητὴς τοῦ Φ.λδ, καὶ εἶτα τοῦ Ὠδείου τῆς Βιέννης. Περιώδευσεν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ Σιβηρίαν, διδων μουσικὰς συναυλίας. Ἔγραψε τὸ μελόδραμα: «Οἱ δύο ἀφηρημένοι», τὴν ὀπερέτταν: «Ὁ σουλτᾶνος τῆς Ζανζιβάρης» καὶ ἓν πασίγνωστον τεμάχιον διὰ κλειδοκύμβαλον: «Ἡ ἀφύπνισις τοῦ λέοντος». —3) *Στανίσλαος* (1820—1880). Διέπρεψεν ὡς καθηγητὴς τοῦ βιολίου καὶ ἔγραψεν ἔργα τινα διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ βιολίον. Ἔζησεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Παρισίοις. —4) *Ἀπολλινάριος* (1825—1879). Διακεκριμένος βιολιστής. Ἵδρυσε τὸ Ὠδεῖον τῆς Βαρσοβίας, οὗτινος ἐχρημάτισε διευθυντὴς μέχρι τοῦ θανάτου του. Γ. Σ.

κοντυλένιος, —*α*, —*ο*· χαρακτηριστικὰ ὡραιότητος, κομψότητος, ζωγραφιστός, ἄλλως *γραμμένος*: «κοντυλένια δάχτυλα», «κοντυλένια μύτη, — μέση».

κοντύλι (τό)· *κονδύλιον* (βλ. λ.).

κόντυμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κονταίνω*, βράχυνσις, ἀντίθ. *μάκρυμα*: «τὸ κόντυμα τοῦ φουστανιοῦ, — τῶν μαλλιῶν».

Κόνυ *Ἄϊλαντ* (Coney Island). Νῆσος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀπέχουσα 9 μίλλια ΝΑ. τῆς Ν. ἄκρας τῆς νήσου Μανχάτταν, ἐπὶ τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς πολιτείας Λόνγκ Ἄϊλαντ. Περιλαμβάνεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Μπρούκλιν, ἀνήκοντος εἰς τὴν πόλιν Νέας Ὑόρκης. Ἡ Κόνυ Ἄϊλαντ εἶναι τὸ λαϊκώτερον θερινὸν κέντρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐξυπηρετεῖται δὲ ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λόνγκ Ἄϊλαντ καὶ πολυαρίθμων τροχιοδρομικῶν καὶ ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν. Διαιρεῖται εἰς τέσσαρα χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων τμήματα. Εἰς τὴν ἀκροτάτην δυτικὴν ἐσχατιὰν εἶναι τὸ τμῆμα Πύλη τῆς θαλάσσης, μεταξὺ τῶν κόλπων Γκρέϊβσεντ καὶ Κάτω Νέας Ὑόρκης. Εἶναι ἀποκλειστικῶς διαμονητήριος περιφέρεια, ἔχει ἰσχυρὸν φάρον, πλείστας ὡραίας ἐπαύλεις καὶ τὸ περιώνυμον Ἀτλάντικ Γιὼτ Κλόμπ. Εὐρυτάτη λεωφόρος συνδέει τὸ τμῆμα τοῦτο μὲ τὸ Οὐέστ Μπράϊτον, μέγα κέντρον διασκεδάσεων, εἰς τὸ ὁποῖον συχνάζουν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ἐκ Νέας Ὑόρκης πολλαὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐπισκεπτῶν καὶ τὸ ὁποῖον κυρίως εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κόνυ Ἄϊλαντ. Ὑπάρχουν πελώριαι ἐγκαταστάσεις θαλασσίων λουτρῶν, μεγάλα θέατρα, ξενοδοχεῖα καὶ κέντρα διασκεδάσεων. Τὰ ἕτερα δύο τμήματα εἶναι τὸ Μπράϊτον Μπῆτς καὶ τὸ Μανχάτταν Μπῆτς, μὲ μεγάλα ξενοδοχεῖα καὶ ἐγκαταστάσεις θαλασσίων λουτρῶν. Δ. Σ. Δ.

κόνυζα (ἡ) (Inula) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς ἢ καὶ φρύγανα, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν πλεῖστα εἶναι κοσμητικά, τινὰ φαρμακευτικὰ καὶ ἕτερα ζιζάνια, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κόνυζα ἡ βρεττανικὴ* (Inula brittanica). Πόα πολυετής, ἀπαντῶσα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν καὶ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόνυζα*. *Κόνυζα ἡ βαρύοσμος* (Inula graveolens). Ἐτησία πόα ἢ θάμνος, κοινότατον παρ' ἡμῖν φυτόν, χρησιμοποιούμενον πολλαχοῦ πρὸς

Κόνυζα

ἀπομάκρυνσιν διαφόρων ἐνοχλητικῶν ζωϋφίων, ὡς τῶν ψύλλων κτλ. καὶ γνωστὸν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα εἰς τοὺς διαφόρους τόπους, ὡς *κονυζός*, *κόνυζα*, *ἀκόνυζα*, *ψυλλίστρα*, *ψυλλήθρα* κτλ. Εἶναι τὸ αὐτὸ φυτὸν πρὸς τὴν *κόνυζαν τὴν μικρὰν* τοῦ Διοσκορίδου, ὅστις ἐγνώριζε τὰς ἰδιότητάς της καὶ σχετικῶς γράφει: «δύναται δὲ ὁ θάμνος ὑποστρωννύμενος σὺν τοῖς φύλλοις καὶ θυμιώμενος θηρία διώκειν καὶ κώνωπας ἀπελαύνειν, κ·είνει δὲ καὶ φύλλας». *Κόνυζα ἡ δυσεντερικὴ* (Inula dysenterica). Πόα πολυετὴς καὶ φαρμακευτική. Τὰ ἄνθη της ἐνίοτε χρησιμεύουσι πρὸς νοθείαν τοῦ φυτοῦ ἀρνακὶς ἢ ὀρεινὴ (ἐν τῇ φαρμακευτικῇ). *Κόνυζα ἡ ἰξώδης* (Inula viscosa). Πόα χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν χωρικῶν κατὰ τῶν διαφόρων ζωϋφίων καὶ γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα: *κόνυζα*, *κόνυζον*, *ἀκόνυζος*, *νεοοκόνυζος*, *νεροκολλησιά*, *ψυλλήθρα* καὶ *ψυλλίστρα*. *Κόνυζα ἡ κοινὴ* (Inula vulgaris). Πόα ἐτησία. *Κόνυζα ἡ πάλλευκος* (Inula candida). Πόα πολυετής, γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *κρεμνόχορτο* ἢ *ψυλλόχορτο* ἐν Κρήτῃ, ἔνθα καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ψύλλων. *Κόνυζα τὸ ἑλένιον* (Inula helenium). Πόα πολυετὴς καλλιεργουμένη ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Ἡ πικρὰ αὐτῆς ρίζα περιέχει οὐσίαν τινά, τὴν *ἰνουλίνην*, ἥτις ἐνδείκνυται ὡς τονωτικὸν φάρμακον. *Κόνυζα ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Χριστοῦ* (Inula oculus Christi, κοιν. *ἀγριοσκάρφι*). Καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον καὶ εἶναι πόα πολυετής. Δ. Ν. Π.

— */Φαρμ./* Αἱ ρίζαι *κονύζης τοῦ ἑλενίου* περιέχουν ἰνουλίνην, ἑλενίνην, αἰθέριον ἔλαιον, ρητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας. Ἀναγράφονται ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεως ἢ καταποτίων καὶ ἀφεψημάτων, ὡς ἀποχρεμπτικόν, διεγερτικὸν τοῦ στομάχου, διουρητικὸν καὶ διαφορητικόν. Ἐπίσης συνιστῶνται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψημάτων, εἰς ἐγχύσεις τῆς οὐρήθρας, ὡς ἀντιβλεννορροϊκὸν κλπ. Κ. Γ. Μ

Κονφαλονιέρι (Confalonieri), ***Φρειδερῖκος***, *κόμις* —. Ἰταλὸς πατριώτης (1776—1846). Κηρυχθεὶς κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν τῆς Ἰταλίας, συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Γάλλου πρίγκιπος Εὐγενίου Μπωαρναὶ ἐκ τοῦ Μιλάνου. Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐγκαθίδρυσιν τῶν Αὐστριακῶν ἐν Λομβαρδίᾳ ὁ Κονφαλονιέρι ἔστρεψε τοὺς ἀγῶνάς του ἐναντίον αὐτῶν· βλέπων ὅμως ὅτι ἦτο πρόωρος πᾶσα ἔνοπλος ἐξέγερσις, ἐπεδόθη ἐπί τινα χρόνον εἰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Οὗτος ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ κατασκευάσας τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὁ ἐμπνευστὴς τῆς ἐφημερίδος «Συμφιλιωτής» διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Σίλβιο Πέλλικο, τὴν ὁποίαν ἔπαυσαν αἱ αὐστριακαὶ ἀρχαὶ διὰ τὴν σφοδρὰν κατ' αὐτῶν πολεμικήν. Γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν πατριωτῶν τῆς Λομβαρδίας, μετέβη εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπως συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἐκεῖ καρβονάρους διὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του συνελήφθη μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον τῷ 1821. Βραδύτερον ἡ ποινή του μετεβλήθη εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ τῷ 1836 ἐχαρίσθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Τῷ 1838 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ μετὰ τὴν γενικὴν ἀμνηστείαν τοῦ 1840 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Μ. Δ. Β.

κονφεττὶ (τὸ) (γλ. confetti ἐκ τοῦ ἰταλ. confetto=ζαχαρωτόν). Καλοῦνται οὕτω διεθνῶς μικρὰ ἐκ λεπτοῦ χάρτου τεμάχια διαφόρου χρώματος, σχήματος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυκλικοῦ, τὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς χοροὺς καὶ ἄλλας διασκεδάσεις, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀπόκρεων, οἱ μετημφιεσμένοι, οἱ συνοδεύοντες αὐτοὺς καὶ ὁ ἑορτάζων ἐν γένει κόσμος ἐκσφενδονίζουν κατ' ἀλλήλων. Ἄλλως *χαρτοπόλεμος*. Ὀνομάζονται ἐπίσης διὰ τῆς λέξεως ταύτης καὶ σφαιρίδια ἐκ γύψου, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, εἴς τινας πόλεις τῆς Δύσεως καὶ μάλιστα κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν ἀπόκρεων τῆς Νικαίας. Ἡ κατασκευὴ αὐτῶν ἀπετέλεσε σημαντικὴν βιομηχανίαν, διαθέτουσαν εἰδικὰ μηχανήματα διὰ τὴν ταχεῖαν κοπὴν τῶν χαρτίων εἰς κυκλικά, ἀστεροειδῆ ἢ καὶ ἄλλα σχήματα. Διὰ τῶν μηχανημάτων τούτων καθίσταται δυνατὸν νὰ κατασκευάζωνται 250 000 κονφεττὶ κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας, ἤτοι 16 ἑκατομμύρια καθ' ὥραν, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς 50 χιλιόγραμμα περίπου. Μ. Δ. Β.

Κονφλὰν (Conflans ἢ Conflent) */Γεωγρ./*. Παλαιὰ χώρα τῆς ΝΔ. Γαλλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρουσιγιόν, παρὰ τὰ Πυρηναῖα, περιλαμβάνουσα τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Τέτ. Περιῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν τῷ 1659 καὶ εἶχε κυριωτέρας πόλεις τὴν Ἐσπιρὰ-ἀν-Κονφλὰν καὶ τὸ μικρὸν ὀχυρὸν τῆς Βιλλφράνς. Σήμερον ἀνήκει εἰς τὸν νομὸν τῶν Κάτω Πυρηναίων.

—**Κονφλὰν λ'** ***Ἀρσεβὲκ*** (Couflans l' Archevêque) */Γεωγρ./*. Θέσις καὶ φρούριον ΝΑ. καὶ ἐγγὺς τῶν Παρισίων, ἐγγὺς τῆς συμβολῆς τοῦ Σηκουάνα μετὰ τοῦ Μάρνη, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ πρώτου, γνωστὸν ἐκ τῆς ἐκεῖ συνομολογηθείσης τὸ 1465 συνθήκης μεταξὺ τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' καὶ τοῦ συνδέσμου τοῦ «Κοινοῦ Καλοῦ». Χ. Δ.

Κονφούκιος· βλ. λ. *Κομφούκιος*.

Κονχάϊμ (Cohnheim), ***Ἰούλιος-Φρειδερῖκος***. Διάσημος Γερμανὸς ἀνατομοπαθολόγος (1839—1884). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Βερολίνῳ τῷ 1861 μὲ τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν «De pyogenesi in tunicis serosis». Μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἐν Πράγᾳ, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1864, διετέλεσε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος βοηθὸς τοῦ παθολογοανατομικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Βερολίνου καὶ συνέγραψε πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Zur Kenntniss der zuckerbildenten Fermente». Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς ἀνατομοπαθολογικὰς καὶ ἱστολογικὰς μελέτας, εἰσαγαγὼν πλείστας νέας μεθόδους ἐξετάσεως μικροσκοπικῆς καὶ συγγράψας πλείστας σχετικὰς ἐργασίας, ἐξ ὧν περιώνυμος κατέστη καὶ ἀναστάτωσιν ἐπέφερεν εἰς τὰς τότε ἀνατομοπαθολογικὰς ἀπόψεις ἡ εἰς τὰ ἀρχεῖα Virchow (XLI) τῷ 1867 δημοσιευθεῖσα ἐργασία αὐτοῦ «Περὶ φλεγμονῆς καὶ διαπυήσεως», ἐν ᾗ διὰ πειράματος ἐπὶ μεσεντερίου βατράχου ἐδείκνυεν ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον τὴν γένεσιν φλεγμονῆς καὶ διαπυήσεως διὰ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς κυκλοφορίας τῆς διαπιδύσεως τῶν λευκῶν τοῦ αἵματος αἱμοσφαιρίων καὶ τῆς ἐξιδρώσεως ὑγροῦ ἐκ τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀγγείων. Ὡς θεωρία τοῦ Kohnheim φερεται ἡ ἀφορῶσα τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως τῶν ὄγκων, ἣν αὐτὸς ἀποδίδει εἰς ἐμβρυϊκὰ σπέρματα, παραμείναντα ἀνενεργῆ καὶ ἐν λανθανούσῃ καταστάσει ἀπὸ τῆς διαπλάσεως τοῦ ἐμβρύου καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ. Τῷ 1868 ἐκλήθη ἐν Κιέλῳ εἰς τὴν ἕδραν τῆς παθολογοανατομίας καὶ γενικῆς παθολογίας, καὶ τῷ 1878 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ. Ο. Ρ.

Κόνων. Ἀθηναῖος στρατηγός, υἱὸς Τιμοθέου, ἐξ εὐγενοῦς καὶ πλουσίας οἰκογενείας. Ἕνεκα τοῦ γένους καὶ τοῦ πλούτου του, ὁ Κόνων ἐνωρὶς περιεβλήθη τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ διεκρίθη. Κατὰ τὸ 413, ὡς διοικητὴς τῆς Ναυπάκτου, ἠμπόδισε τὴν ἀποστολὴν ἐπικουριῶν ὑπὸ τῶν Κορινθίων πρὸς τοὺς Συρακοσίους, κατὰ τὸ 410 ἦτο στρατηγὸς τοῦ εἰς Κέρκυραν ἀποσταλέντος ἀθηναϊκοῦ στόλου, καὶ τῷ 409 συστράτηγος τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ Θρασυβούλου. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς στρατηγίας καθαίρεσιν τοῦ Ἀλκιβιάδου (407 π. Χ.), ἀνετέθη εἰς τὸν Κόνωνα ἡ ἀρχηγία τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων, ἀποτελουμένου ἐξ 115 τριήρων καὶ συνηθροισμένου ἐν Σάμῳ, διότι ἐθεωρεῖτο ὁ ἱκανώτερος τῶν συγχρόνων του Ἀθηναίων στρατιωτικὸς ἀνήρ. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν ὁ Κόνων, ἐγκατέλιπε τὸ πολεμικὸν πρόγραμμα τοῦ προκατόχου του Ἀλκιβιάδου, ὅστις καὶ ἄνευ ἀποστολῆς ἐξ Ἀθηνῶν χρημάτων εἶχε κατορθώσει νὰ συντηρῇ μέγαν στόλον καὶ νὰ συγκρατῇ τὴν κατὰ θάλασσαν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων

Digitized by Google

πρὸς τοῦτο, παροπλίσας περὶ τὰς 40 τριήρεις ἐκ τοῦ στόλου διεξῆγε πειρατικὸν κυρίως πόλεμον, λεηλατῶν τὰς χώρας τῶν πολεμίων.

Κόνων καὶ Καλλικρατίδας. Ἕνεκα τοῦ περιορισμοῦ τούτου τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων, ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων ἀπέκτησε τὴν ὑπεροπλίαν καὶ ὁ ναύαρχος αὐτοῦ, ὁ μεγαλόψυχος Καλλικρατίδας, ἠδύνατο ν' ἀπειλῇ τὸν Κόνωνα ὅτι θὰ παύσῃ αὐτὸν «μοιχῶντα τὴν θάλατταν» (*Ξεν.* Ἑλλ Α' 6, 15). Διὰ τῆς ὑπεροπλίας τοῦ στόλου του, ἀνελθόντος εἰς 140 τριήρεις, ἠδυνήθη ὁ Καλλικρατίδας νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐν Χίῳ τεῖχος τῶν Ἀθηναίων, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλπιζον οὗτοι ν' ἀνακτήσωσι τὴν νῆσον ταύτην, νὰ καταλάβῃ τὴν Τέων καὶ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου, νὰ πολιορκήσῃ τὴν Μυτιλήνην καὶ νὰ περικυκλώσῃ τὸν εἰς τὸν βόρειον λιμένα αὐτῆς καταφυγόντα Κόνωνα μετά τινα ἧττάν του πλησίον τοῦ λιμένος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπώλεσε 30 πλοῖα. Ἐνῷ ὅμως ὁ Καλλικρατίδας ἐπίστευεν ὅτι εἶχε σχεδὸν περατωθῆ τὸ ἔργον του, οἱ Ἀθηναῖοι, πληροφορηθέντες τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολιορκουμένου Κόνωνος ἐκ τῆς καταπλευσάσης εἰς Πειραιᾶ τριήρους, τὴν ὁποίαν διὰ στρατηγήματος εἶχεν ἀποστείλει οὗτος, κατήρτισαν, ἀφοῦ ἔκοψαν νομίσματα ἐξ αὐτῶν τῶν πλουσίων εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Παρθενῶνος ἀφιερωμάτων, νέον στόλον ἐξ 155 τριήρων διὰ τῆς ἐξοπλίσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου συλληφθεισῶν 95 ἐχθρικῶν τριήρων, τῶν 45 παρωπλισμένων τοῦ Κόνωνος καί τινων ἄλλων συμμαχικῶν. Διὰ τοῦ στόλου τούτου κατήγαγον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν περιφανῆ παρὰ τὰς Ἀργινούσας νήσους νίκην. Ὁ Κόνων μόνος ἠθῳώθη ἐκ τῶν νικητῶν συστρατήγων του (καταδικασθέντων διότι δὲν εἶχον διασώσει τοὺς ναυαγοὺς καὶ δὲν εἶχον περισυλλέξει τὰ πτώματα τῶν πεσόντων κατὰ τὴν ναυμαχίαν), καθόσον ἀποκεκλεισμένος εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης ὑπὸ τῶν 50 τριήρων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀφήσει πρὸς τοῦτο ὑπὸ τὸν Ἐτεόνικον ὁ Καλλικρατίδας, δὲν εἶχε μετάσχει τῆς ναυμαχίας. Ὁ Κόνων ἦτο ἀρχιστράτηγος καὶ τοῦ στόλου, ὅστις συνῆψε τὴν ἀτυχῆ (ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος καὶ προδοτικῆς διαγωγῆς τῶν συστρατήγων του) ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ μόνος κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος μετὰ 8 πλοίων καὶ τῆς Παράλου.

Κόνων—Εὐαγόρας—Πέρσαι. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Κόνων κατέφυγε πρὸς τὸν καυχώμενον ὅτι κατήγετο ἀπὸ τοὺς Αἰακίδας τῆς Σαλαμῖνος βασιλέα τῆς Κύπρου Εὐαγόραν, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου καὶ παρέμεινεν ἐπί τινα ἔτη φιλοξενούμενος. Δὲν ἦτο ὅμως ἀνὴρ δυνάμενος ν' ἀρκεσθῇ μόνον εἰς τὴν σωτηρίαν του, ἀλλὰ πόθος του διακαὴς ἦτο νὰ παλινορθώσῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του καὶ δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ στιγμὴν ἐργαζόμενος πρὸς τοῦτο. Ἡ πεῖρά του τὸν καθωδήγησεν εἰς τὸ ἀπορριφθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἄλλοτε πρόγραμμα τοῦ Ἀλκιβιάδου. Διεῖδεν ὅτι, ὅπως ἡ Σπάρτη εἶχε νικήσει διὰ τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς τῶν Περσῶν, οὕτω καὶ ἡ παλινόρθωσις τῶν Ἀθηνῶν ὅτι θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ τῶν θησαυρῶν τῆς Περσίας. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του τούτου ἐχρησιμοποίησε δύο προσωπικοὺς φίλους του, τὸν Ἕλληνα ἰατρὸν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου Κτησίαν καὶ τὸν Πέρσην σατράπην Φαρνάβαζον, διὰ τῶν ὁποίων ἐπέτυχε καὶ ὁ φίλος του Εὐαγόρας νὰ παύσῃ νὰ θεωρῆται ὕποπτος εἰς τὴν περσικὴν αὐλὴν καὶ νὰ παραχωρηθῶσιν εἰς τὸν Φαρνάβαζον 500 τάλαντα πρὸς παρασκευὴν στόλου, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐκυριάρχουν οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰγαίου, ὡς ὑπεδείκνυεν ὁ Κόνων, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀνετέθη ἡ ναυαρχία.

Ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Κόνωνος προεκάλεσαν τὴν εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀγησιλάου, ἥτις κατεπτόησε τοὺς Πέρσας καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ἀδρανεῖς εἰς τὴν παρασκευὴν στόλου. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπεκλείσθη ὁ Κόνων μετὰ τοῦ μικροῦ ἐκ 40 τριήρων στόλου του εἰς Καῦνον ἐπὶ τρία ἔτη (397—395 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ ὑπερτέρου εἰς ἀριθμὸν πλοίων στόλου τῶν Λακεδαιμονίων. Κατὰ τὴν διέρκειαν ὅμως τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐπέτυχε, πορευθεὶς ὁ ἴδιος πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, τὴν αὔξησιν τοῦ στόλου εἰς 80 ἐν ἀρχῇ καὶ 160 βραδύτερον τριήρεις, διὰ τῶν ὁποίων, ἐκλιπόντος ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τοῦ ἐχθροῦ του Τισσαφέρνους, ἐπέτυχε τὴν ἀποστασίαν τῆς Ῥόδου ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Τὴν ἐπιτυχίαν του ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ ἀνάθεσις εἰς αὐτὸν τῆς ἀρχιστρατηγίας πολέμου κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἥτις ὅμως, κατὰ παράκλησίν του, μετεβιβάσθη εἰς τὸν φίλον του Φαρνάβαζον. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ ὅλων τούτων τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἦτο ὁ Κόνων· διὰ τοῦτο καὶ ἐπλάσθη τότε ἡ παροιμία «ὁ δὲ πόλεμος Κόνωνι μελήσει». Διὰ τοῦ παρασκευασθέντος μεγάλου στόλου ἠδυνήθη ὁ Κόνων νὰ καταγάγῃ τὴν περιφανῆ παρὰ τὴν χερσόνησον τῆς Κνίδου νίκην, κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 394 π. Χ., μετὰ τὴν ἀνάκλησιν ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας τοῦ Ἀγησιλάου καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης τῆς Κορωνείας. Ἡ νίκη αὕτη ὠφείλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν τοῦ Κόνωνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀνικανότητα τοῦ ναυάρχου τῶν Λακεδαιμονίων Πεισάνδρου, γυναικαδέλφου τοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις καὶ ἔπεσε κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ 50 πλοῖα τοῦ στόλου του συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Κόνωνος. Ἀποτέλεσμα τῆς ναυμαχίας τῆς Κνίδου ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἀποστασία τῶν πλείστων ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἑλληνίδων πόλεων, διότι κυριώτατον συμφέρον αὐτῶν ἦτο ἡ ἐλευθέρα ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν χωρῶν τοῦ περσικοῦ βασιλείου. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔαρ (393 π. Χ.), ὁ ὑπὸ τὸν Κόνωνα καὶ Φαρνάβαζον περσικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὰς Κυκλάδας, τὰς ὁποίας καὶ ἀπηλευθέρωσε τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ, ἐκδιώξας ἐξ αὐτῶν τοὺς Λακεδαιμονίους ἁρμοστάς, κατέλαβε τὰ Κύθηρα καὶ ἐλεηλάτησε τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσσηνίας.

Ὁ Κόνων εἰς Ἀθήνας. Μετὰ τὰς ἐπιτυχεῖς ταύτας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ μὲν Φαρνάβαζος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὁ δὲ Κόνων κατέπλευσε μετὰ 80 τριήρων εἰς τὸν Πειραιᾶ πρὸς ἀνάκτισιν τῶν τειχῶν τῆς πατρίδος του. Τὰ πληρώματα τοῦ στόλου ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ πολὺ ταχέως, τῇ συνεργασίᾳ μισθωθέντων τεκτόνων καὶ λιθουργῶν καὶ πλήθους ἐργατῶν, συρρευσάντος εἰς Ἀθήνας ἐκ Θηβῶν καὶ Ἄργους ἰδίως, ἀνήγειραν διὰ περσικῶν χρημάτων τὰ συνδέοντα τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ δύο μακρὰ τείχη. Διὰ τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου του, ὅπερ ἐματαίωσε τὰς περὶ ἡγεμονίας ἐν Ἑλλάδι ἐλπίδας τῆς Σπάρτης, ὁ Κόνων ἐπεσκίασεν ἐν Ἀθήναις καὶ αὐτὸν τὸν ἐλευθερωτὴν τούτων ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν 30 Θρασύβουλον καὶ κατέστη μετὰ τοῦ φίλου του βασιλέως τῆς Κύπρου Εὐαγόρα ὁ ἥρως τῶν χρόνων ἐκείνων. Τὸν Κόνωνα ὑπεδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ὅσης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως εἶχον ὑποδεχθῆ πρὸ ἐτῶν (τῷ 408 π. Χ.) τὸν Ἀλκιβιάδην, διότι καὶ εἰς τοῦτον, ὡς καὶ εἰς ἐκεῖνον τότε, εἶχον στηρίξει πάσας τὰς ἐλπίδας των. Πλούσιαι ἑκατόμβαι χάριν αὐτοῦ προσεφέρθησαν εἰς τοὺς σωτῆρας θεούς, μεγαλοπρεπῆ ἀναθήματα (ἀξίας 5000 χρυσῶν στατήρων) αὐτοῦ ἀφιερώθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τοὺς Δελφούς, ἐν Πειραιεῖ ἐκτίσθη ἱερὸν τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Κνίδῳ νίκης του, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως ἵδρυσαν τὸν χαλκοῦν ἀνδριάντα του, ἔκριναν δηλαδὴ αὐτὸν ἄξιον τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἕως τότε εἶχον ἀπονείμει μόνον εἰς τοὺς τυραννοκτόνους Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα. Εἰς τὸν Κόνωνα εἶχον στήσει ἀνδριάντα καὶ οἱ Σάμιοι ἐν τῷ Ἡραίῳ καὶ οἱ Ἐφέσιοι ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἶχον ἀναγεννηθῆ αἱ ἀρχαῖαι Ἀθῆναι. Ἐν Κυθήροις ἦρχεν Ἀθηναῖος ἁρμοστής, ἡ Κῶς, ἡ Τέως, ἡ Ἔφεσος, ἡ Σάμος, ἡ Χίος καὶ αἱ Κυκλάδες εἶχον γίνει πάλιν κτήσεις τῶν Ἀθηναίων καὶ πρέσβεις αὐτῶν, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Κόνωνος, ἀποσταλέντες εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου, εἶχον ματαιώσει τὴν ἀποστολὴν τοῦ στόλου του πρὸς βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων. Τὴν μεγάλην ὅμως παρὰ τοῖς Πέρσαις ἰσχὺν τοῦ Κόνωνος ἐκλόνησαν αἱ πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὸ 392 π. Χ. γενόμεναι προτάσεις τοῦ Σπαρτιάτου *Ἀνταλκίδα* (βλ. λ.), ὅστις κατέδειξε πρὸς τὸν σατράπην Τιρίβαζον ὅτι ὁ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ μεγάλου βασιλέως εὑρισκόμενος Κόνων μόνον περὶ τοῦ συμφέροντος τῆς ἰδίας πατρίδος εἶχε μεριμνήσει καὶ τῆς παλινορθώσεως της ἡγεμονίας αὐτῆς, δαπανήσας διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν της περσικὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν εἶχον δοθῆ εἰς αὐτὸν χάριν ἐκείνου τοῦ σκοποῦ. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν κατίσχυσεν ὁ Ἀνταλκίδας, ἐπιτυχὼν καὶ τὴν διαταγῇ τοῦ Τιριβάζου σύλληψιν τοῦ Κόνωνος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὅπου εἶχεν ἐπανέλθει· ἀλλὰ πολὺ ταχέως καὶ πάλιν ὁ δαιμόνιος Ἀθηναῖος ἀνέκτησε τὴν παρὰ τοῖς Πέρσαις ἐπιβολήν του καὶ κομιστὴς ἀφθόνων χρημάτων κατέπλευσε καὶ πάλιν εἰς τὸν Πειραιᾶ διαρκοῦντος τοῦ Κυπριακοῦ πολέμου (394—385 π. Χ.). Ἡ ἐξακολούθησις ὅμως τοῦ πολέμου τούτου καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ Ἀνταλκίδα προεκάλεσαν τὴν ἄρσιν τῆς πρὸς τὸν Κόνωνα ἐμπιστοσύνης τῶν Περσῶν, ἡ δὲ ἀπώλεια αὕτη ἠλάττωσε τὸ ἐν Ἀθήναις κῦρος τοῦ μεγάλου ναυμάχου, κατισχύσαντος καὶ πάλιν ἐν αὐταῖς τοῦ Θρασυβούλου. Ἕνεκα τῆς μεταβολῆς ταύτης τῶν πρὸς αὐτὸν αἰσθημάτων τῶν συμπολιτῶν του, ἔκρινεν οὗτος σκόπιμον, καὶ πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον καὶ χάριν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του, νὰ μεταβῇ εἰς Κύπρον πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ τοῦ παλαίοντος κατὰ τῶν Περσῶν φίλου του Εὐαγόρα. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ Κυπριακοῦ πολέμου, κατὰ τὸ 389 π. Χ. Τὸν βίον τοῦ Κόνωνος ἔγραψεν ὁ Κορνήλιος Νέπως. Ὁ Κόνων ἀποθνήσκων κατέλιπε μεγάλην περιουσίαν, ἐκ ταύτης ὅμως μέρος μόνον περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Τιμόθεον*, ὅστις ἐτιμήθη ἐν Ἀθήναις ὅσον καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Κόνων.** Ἀστρονόμος καὶ μαθηματικὸς ἐκ Σάμου (283—222 π. Χ.). Περιῆλθε πολλὰ μέρη δι' ἐπιστημονικοὺς σκοποὺς καὶ ἔδρασεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, πλησίον τοῦ Πτολεμαίου Δ' τοῦ Εὐεργέτου καὶ τῆς συζύγου του Βερενίκης. Ἡ κυρίως ἐπιστημονική του ἐργασία ἀνάγεται εἰς τὴν ἀστρονομίαν καὶ ἀστρομετεωρολογίαν· ἀλλὰ καὶ αἱ μαθηματικαί του ἐργασίαι ἐξαίρονται ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον τὸν ἠγάπα ὡς φίλον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐθαύμαζεν ὡς ἐπιστήμονα. Ἀνεκάλυψε νέον ἀστερισμόν, μεταξὺ τοῦ Λέοντος, τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Βοώτου ἢ Ἀρκτούρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα «πλόκαμος Βερενίκης». Ἔγραψεν ἀστρονομικὸν σύγγραμμα ἐξ 7 βιβλίων, ὅπερ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον· τὸ ἔργον τοῦτο, χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου, δὲν σῴζεται σήμερον. Κατήρτισε συλλογὴν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἡλιακῶν ἐκλείψεων, περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου, κατέβαλε προσπαθείας πρὸς λύσιν ζητημάτων ἀφορώντων τὰς κωνικὰς τομάς, ἀνεκάλυψε τὸν ἕλικα, τὸν ὁποῖον ἐτελειοποίησεν ὁ Ἀρχιμήδης, εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται καὶ ἡμερολόγιον, ἐν ᾧ ἦσαν σημειωμέναι ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις τῶν ἀστέρων μετὰ μετεωρολογικῶν προγνωστικῶν. Ἐν γένει πᾶσαι αἱ παρατηρήσεις του ἦσαν τολμηρόταται διὰ τὴν ἐποχήν του· ἐγένετο δὲ τόσον ἔνδοξος, ὥστε ἐζωγραφεῖτο ἡ εἰκών του μετὰ τῆς τοῦ Ὁμήρου εἰς τὰ ἀγγεῖα τῆς Ἰταλίας.

Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

—**Κόνων.** Μυθογράφος, ἀκμάσας ἐπὶ Αὐγούστου, ὅστις ἔγραψε βιβλίον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Διηγήσεις», ἀποτελουμένας ἀπὸ 50 μυθικὰ διηγήματα. Τὴν ὕλην τῶν διηγημάτων ἀρύεται ἐκ τῶν περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μύθων, ἔγραψε δὲ ταῦτα ἄνευ ὡρισμένης τάξεως. Τὸ βιβλίον του ὁ Κόνων ἀφιέρωνεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Καππαδοκίας Ἀρχέλαον (36 π. Χ. —17 μ. Χ.). Ἀττικιστὴς εἰς μέγιστον βαθμόν, ἐζήτει καὶ αὐτὸν τὸν δυϊκὸν νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς χρῆσιν. Τὸ ὕφος του εἶναι ῥητορικόν, μὲ ὑπερβολικὴν χρῆσιν τῆς ἀντιθετικῆς συνδέσεως (μὲν—δέ). Πηγὰς εἶχε τὸν Ἑλλάνικον, Ἔφορον, Ἄνδρωνα, Τίμαιον, Ποσειδώνιον καὶ τοὺς ποιητὰς τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου Καλλίμαχον τὸν Ἀλεξανδρέα καὶ τὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον. Τὰς διηγήσεις τοῦ Κόνωνος γνωρίζομεν ἐκ περιλήψεως αὐτῶν, φιλοπονηθείσης ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φωτίου.

Ν. Ζ.

—**Κόνων, *ἅγιος*.** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Ἰσαυρίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀποστόλων ζῶν, ὅστις ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Μάγνου συλληφθεὶς καὶ βασανιζόμενος ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὁρμήσαντες νὰ κατασπαράξωσι τὸν ἡγεμόνα ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ τραπῇ εἰς φυγήν· «τὸν δὲ ἅγιον τῶν αἱμάτων ἀποσμήξαντες ἐν τῷ ἰδίῳ κατέστησαν οἴκῳ, ἔνθα ἐπὶ δυσὶ χρόνοι, βιώσας πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν». Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 5 Μαρτίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας. —2) Ὁ κηπουρός, ὅστις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δεκίου (249—251), ἀπελθὼν ἐκ τῆς πατρίδος του Ναζαρὲτ εἰς τόπον τινὰ τῆς Παμφυλίας, Κάρμηλα καλούμενον, ἐπορίζετο τὴν τροφὴν καλλιεργῶν κῆπόν τινα. Καταγγελθεὶς εἰς τὸν ἡγεμόνα Πούπλιον ὡς Χριστιανὸς «ἥλοις σιδηροῖς τοὺς πόδας καθηλωθείς, τρέχειν ἔμπροσθεν τοῦ ἅρματος ἀναγκάζεται» καὶ οὕτως ἐδέχθη τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 5 Μαρτίου. —3) Ὁ ἐκ Κιλικίας μὲν καταγόμενος, εἰς Παλαιστίνην δὲ μεταβὰς πιθανῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ὅπου «εἰς αὐτὸ τὸ ἄκρον τῆς ἀσκήσεως φθάσας» διετάχθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Πέτρου νὰ βαπτίζῃ τοὺς εἰς τὸν Ἰορδάνην προσερχομένους. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 19 Φεβρουαρίου.

Ἐν δὲ τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Ἰκονίῳ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ (270—275) ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 29 Μαΐου. —2) Ὁ μετὰ Παπίου, Διοδώρου καὶ Κλαυδιανοῦ τῷ 250 ἐν Πέργῃ τῆς Παμφυλίας ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 26 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα Σκῶτος ἐπίσκοπος, υἱός, ὡς λέγεται, τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Εὐγενίου τοῦ Γ', ἀποθανὼν τῷ 648 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 26 Ἰανουαρίου.

Ε. Γ. Π.

—**Κόνων.** Εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς αἱρέσεως τῶν *τριθειτῶν* (βλ. λ.).

—**Κόνων.** Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐξ Ἰσαυρίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τῷ 538 ἀπεστάλη ἐπὶ κεφαλῆς τρισχιλίων Ἰσαύρων πεζῶν εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου μαχομένου κατὰ τῶν ἐκεῖ Γότθων. Ἀποβιβασθεὶς εἰς Νεάπολιν συμμετέσχεν εἰς τὰς περὶ τὴν Ῥώμην καὶ Ῥαβένναν ἐπιχειρήσεις. Τῷ 543, διορισθεὶς φρούραρχος Νεαπόλεως, ἠμύνθη γενναίως κατὰ τοῦ πολιορκήσαντος τὴν πόλιν ἡγεμόνος τῶν Γότθων Τουτίλα, ἀλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθη, ἐλλείψει τροφῶν, νὰ ἐκκενώσῃ αὐτὴν (Μάρτιος 544), μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην μετὰ τοῦ στρατεύματός του. Συμμετέσχεν εἶτα εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις καὶ τέλος ἐφονεύθη τῷ 549 ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τῶν ἐξεγερ-

Digitized by Google

θέντων ἐναντίον του στρατιωτῶν, ἕνεκα τῆς σκληρότητό; του. Ν. ΚΛΣ

—Κόνων, *πάπας*. Ἐκ Θράκης καταγόμενος, ἀνετράφη ἐν Σικελίᾳ, εἰσελθὼν δ' εἰς τὸν κλῆρον ὑπηρέτει ὡς μοναχὸς ἔν τινι μοναστηρίῳ τῆς Ρώμης, ὁπόθεν ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον (686), ὃν ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ τινας μῆνας κατεῖχε. Ε. Γ. Π.

—Κόνων ὁ ἐκ *Μπετύν* (Conon de Bethune). Γάλλος τρουβαδοῦρος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἀνῆκεν εἰς ἔνδοξον οἶκον, ὅστις κατεῖχε τὴν πόλιν Μπετύν. Μετέσχε δύο σταυροφοριῶν καὶ παρέστη εἰς τὴν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐσύχναζεν εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ βασιλέως Φιλίππου-Αὐγούστου καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Καμπανίας. Τὰ ποιήματά του ἀπηυθύνοντο πρὸς τὰς δεσποίνας τῆς αὐλῆς. Ἡ βασίλισσα Ἀλιξ, χήρα τοῦ Λουδοβίκου ΙΒ, ἥτις ἠσχολεῖτο καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ποίησιν, εὗρεν ὅτι οἱ στίχοι τοῦ ποιητοῦ τούτου εἶχον τοπικὸν ὅλως χρωματισμὸν καὶ ἐστεροῦντο τῆς κομψότητος τῆς αὐλικῆς γλώσσης. Ἡ κρίσις αὕτη τῆς βασιλίσσης προσέβαλε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἐτράπη πρὸς τὴν σάτιραν καὶ διεκωμῴδησε τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας τῆς ἀνάσσης. Τὰ ᾄσματά του ἐξεδόθησαν πολλάκις. Ἡ πληρεστέρα τῶν συλλογῶν εἶναι ἡ ἐν Βρυξέλλαις δημοσιευθεῖσα τῷ 1876 ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Σέλερ. Θ. Β

Κόνωνος *βωμοί* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Χώρα τῆς ΒΔ. Ἀφρικῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρωγλοδυτῶν, κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XVI, 771), μετὰ τὰς *Δημητρίου Σκοπιάς*, ἀπέναντι τῶν Ἀλαλαίων νήσων, τοῦ νῦν ἀρχιπελάγους Νταχλὰκ ἢ Νταχαλὰκ (Dahlak ἢ Dahalak), παρὰ τὴν Ἐρυθραίαν. Α. Θ. Σ.

—Κόνωνος *ναὸς* [*Βυζαντ.*]. Ναὸς τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κτισθεὶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου *Κόνωνος* τοῦ κηπουροῦ, εἰς Ναζαρέτ. Ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο ἀκριβῶς, πιθανὸν ὅπου τὸ σημερινὸν προάστειον Χάσκιοϊ. Α. Θ. Σ.

— Κόνωνος *προκυμαία* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐν τῷ Κωφῷ λιμένι τοῦ Πειραιῶς καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν Πλούτωνος ἀνατολικὴ πλευρά, ἀπὸ τοῦ ἀνοικοδομήσαντος τὰ τείχη (τῷ 393 π. Χ.) Ἀθηναίου ναυάρχου. Α. Σ. Χ.

Κὸξ (Cox), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἱστορικὸς (1747—1828). Σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ταξίδιον εἰς Πολωνίαν, Ρωσίαν, Σουηδίαν καὶ Δανίαν» (στ' ἔκδ. 1803), «Ταξίδιον εἰς Ἑλβετίαν» (δ' ἔκδ. 1801), «Ἱστορία τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας» (1807), «Περὶ τῶν βασιλέων τῆς Ἱσπανίας τοῦ οἴκου τῶν Βουρβώνων» (1813), «Βίος τοῦ Μάρλμπορω» (1817—1819), «Ὁράτιος Οὐάλπολ» (1802) καὶ «Περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ροβέρτου Οὐάλπολ» (1798).

—Κὸξ (Cox), *σὲρ* ***Γεώργιος-Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἱστορικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1821 ἐν Μπενάρες τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1902. Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ. Τῷ 1877 ἐγένετο βαρῶνος. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα, ἀξιολογώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ μέγας Περσικὸς πόλεμος» (1861), «Μυθολογία τῶν Ἀριανῶν ἐθνῶν» (1870), «Ὁ λατινικὸς καὶ γερμανικὸς Χριστιανισμός» (1870), «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» (1874), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας» (1881) καί, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Brande, «Λεξικὸν ἐπιστήμης, τέχνης καὶ φιλολογίας» (1865—1867).

—Κὸξ (Cox), ***Δαυΐδ***. Ἄγγλος ζωγράφος (1783—1859). Ἦτο υἱὸς σιδηρουργοῦ. Ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα του ἀναπαριστάνουν τοπία τῆς περιοχῆς τοῦ Μπίρμιγχαμ, ἔνθα ἐγεννήθη καὶ διῆλθεν ὁλόκληρον τὴν ζωήν του. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρονται μεταξὺ τούτων: «Ὁ πύργος τοῦ Λανκάστερ», «Ὁ παλιὸς μύλος», «Ὁ κορυδαλλός», «Ὁ μικρὸς φαράς» κ.ἄ. Ὁ Κὸξ ἀφῆκε καὶ «Ἐγχειρίδιον ζωγραφικῆς τοῦ τοπίου», εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει τὰς περὶ τῆς τέχνης ἀντιλήψεις του.

—Κὸξ (Coxe), ***Ἐρρῖκος - Ὀκτάβιος***. Ἄγγλος φιλόλογος (1811—1881), ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Οὐεστμίνστερ καὶ τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης. Τῷ 1833 εἰργάζετο ἐν τῷ τμήματι χειρογράφων τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, τῷ δὲ 1838 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ὀξφόρδης, τῆς ὁποίας ἀνέλαβε τῷ 1860 τὴν γενικὴν διεύθυνσιν, διατηρήσας αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἀπεστάλη τῷ 1857 ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὅπως μελετήσῃ τὰς βιβλιοθήκας τῶν μοναστηρίων τῆς Ἀνατολῆς, ἐν αἷς ἀνεκάλυψε σπουδαιότατα χειρόγραφα. Συνέταξε διαφόρους καταλόγους, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ δὲ συνετάχθη καὶ ὁ κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης Bodleian, τὴν ὁποίαν καὶ διηύθυνεν. Ἐδημοσίευσε: «Rogeri de Wendover chronica» (1841—1844, 5 τόμ.), «Μέλας πρίγκιψ» (1842), «Ἔκθεσις ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων, ἅτινα παραμένουν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἀνατολῆς» (1858). Λ. Α.

—Κὸξ (Cox), ***Ἰάκωβος-Μίντλετον***. Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον διδάσκαλος, ἐπιδοθεὶς δὲ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐγένετο ἰδιοκτήτης τῶν «Νέων» τοῦ Νταΐυτον, τοῦ «Δημοκρατικοῦ τύπου» τοῦ Σπρίνγκφηλντ (μετονομασθέντος ἀργότερον εἰς «Ἡμερήσια Νέα»), τῶν «Ἡμερησίων Νέων» τοῦ Κάντον καὶ τῆς «Metropolis» τοῦ Μαϊάμι, μετονομασθείσης εἰς «Ἡμερήσια Νέα» τοῦ Μαϊάμι. Ἀπὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1913 ἀντεπροσώπευσε τὸ Νταΐυτον εἰς τὸ Κογγρέσσον καὶ ἐξελέγη δὶς κυβερνήτης τοῦ Ὀχάϊο (1913—1915 καὶ 1917—1921). Ὡς τοιοῦτος ἐπέφερε σπουδαίας μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐργατικὴν νομοθεσίαν. Ἄκρως ἐνδιαφέροντες εἶναι οἱ εἰσαχθέντες ὑπὸ τοῦ Κὸξ νόμοι, ὡς ὁ περὶ ἐργατικῶν ἡμερομισθίων, περὶ προστασίας τῆς μητρότητος, περὶ συστάσεως ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἐξέτασιν ζητημάτων ἀφορώντων τὸ κεφάλαιον καὶ τὴν ἐργασίαν, περὶ τοῦ ἐλαχίστου ἡμερομισθίου καὶ τῶν ὡρῶν ἐργασίας τῶν γυναικῶν κλπ. Τῷ 1920 ἐξετέθη ὡς ὑποψήφιος τῶν δημοκρατικῶν πρόεδρος, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Χάρδιγκ, ὑποψηφίου τῶν ρεπουμπλικάνων.

—Κὸξ (Cox), ***Ἰάκωβος - Ντόλσον***. Ἀμερικανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μοντρεάλ τοῦ Καναδᾶ (1828—1900). Διετέλεσεν ἐκπαιδευτικὸς ἐπιθεωρητὴς ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὀχάϊο, μέλος τῆς τοπικῆς γερουσίας καὶ ὀργανωτὴς τοῦ στρατεύματος, λαβὼν μέρος εἰς πλείστας μάχας. Τῷ 1866—1867 ἐξελέγη κυβερνήτης τῆς πολιτείας Ὀχάϊο καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος προήδρευσε τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τοῦ ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος. Συνέγραψε τὰ ἔργα: «Ἀτλάντα» (Νέα Ὑόρκη, 1882), «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου» (1—2 τόμ. Νέα Ὑόρκη, 1900), δημοσιευθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του, κ. ἄ. Λ. Α

—Κὸξ (Cox), ***Κέννον***. Ἀμερικανὸς ζωγράφος (1856—1919), υἱὸς τοῦ *Ἰακώβου Κὸξ* καὶ μαθητὴς τοῦ Καρόλου-Ντύραν καὶ τοῦ Ζερὸμ ἐν Παρισίοις. Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, ἐδίδαξεν ἐν τῷ συνδέσμῳ σπουδαστῶν τῆς τέχνης. Τῷ 1905 ἐγένετο μέλος τῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας. Τῷ 1912 ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κλασσικὴ ἄποψις» σειρὰν καλλιτεχνικῶν διαλέξεων. Ἄλλα ἔργα εἶναι: «Καλλιτέχνης καὶ κοινόν» (1914) «Winylow Homer» (1914) καὶ «Ἐνδιαφέρουσα ζωγραφική» (1917). Λ. Α.

Κόξα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Ἀντώνης τῆς Αἰγίνης ἰχθυοβριθὴς ὕφαλος (πλάτ. 37°41'30'' Β., μῆκ. 23°32'10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana) τῶν 10 ὀργυιῶν. Σ. Ε. Λ.

κοξαλγία (ἡ) [*Ἰατρ.*] βλ. λ. *ἰσχιαρθροκάκη*.

Κοξαρὲ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης), ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 286. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία Ἀτσιπάδες, Κατσογρίδα καὶ Τσικαλαργιό. Τὸ Κοξαρέ, κατέχον κεντρικὴν θέσιν τοῦ διαδόχου λεκανοπεδίου τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἐπροστατεύετο ὑπὸ ἰσχυροῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος (πύργου), ἀνεγερθέντος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1896—1897 οἱ ἐπαναστάται, ἀποκλείσαντες τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἐκεῖ Τούρκων μετὰ τῶν τοῦ φρουρίου Ρεθύμνης, ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἐκκενώσωσι τὸν πύργον καὶ νὰ ἀποσυρθῶσι (τὴν νύκτα τῆς 4—5 Αὐγούστου 1896) εἰς Ρέθυμνον, μεθ' ὃ οἱ Κρῆτες κατηδάφισαν τὸν πύργον ἐκ θεμελίων. Ν. ΚΛΣ

Κόξαρη, *Ἐπάνω*— [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Κρήτης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Γουβῶν τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 281.

κοξελίδαι (οἱ) (Coxelidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μὲ κεραίας ἀποληγούσας εἰς ὑποτυπώδη κορύνην καὶ ἐκ τριῶν ἀρθρώσεων συνήθως ἀποτελουμένας. Οἱ κοξελίδαι ζῶσιν ἐπὶ τῶν ξύλων, ἀποσυντεθειμένων φυτικῶν οὐσιῶν, μυκήτων, κτλ. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι: *ἀγελάνδιος, ἑλικοτάμηνος, κικώνης, κολοβικός, κοξελός, λαγγελάνδιος, συγχίτης* καὶ *τάρφιος*. Δ. Ν. Π

κοξελὸς (ὁ) (Coxelus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοξελιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ ποικίλον χρωματισμόν, εἰς ὃν κυριαρχεῖ τὸ ἐρυθρόν, τὸ φαιὸν καὶ τὸ κίτρινον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κοξελὸς ὁ ἔγχρωμος* (Coxelus pictus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην. Ἔχει κεφαλὴν εὐμεγέθη, σχεδὸν τετραγωνικήν, ρύγχος βραχὺ ἀμβλὺ καὶ ἀπεστρογγυλωμένον, ὀφθαλμοὺς μικροὺς κατὰ τὰ πλάγια καὶ πρὸς τὴν βάσιν τῆς κεφαλῆς τοποθετημένους, κεραίας ἀρκετοῦ πάχους, πλαγίως διευθυνομένας καὶ καμπτομένας περὶ τὸ μέσον τοῦ μήκους του. Ὁ προθώραξ εἶναι εὐρύς, ἀπεστρογγυλωμένος κατὰ τὰ πλάγια, κοῖλος κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ τετράγωνος κατὰ τὴν συνάρθρωσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς κοιλίας, ἥτις εἶναι εὐρεῖα, φοειδής, οἱ δὲ πόδες βραχεῖς καὶ ἀνθεκτικοί. Ἔχει χρῶμα φαιοπυρρὸν μετὰ μεγάλης ἀκανονίστου, ἐν εἴδει ταινίας, κηλῖδος ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς ράχεως καὶ κατὰ τὸν σύνδεσμον ταύτης μετὰ τοῦ προθώρακος. Δ. Ν. Π.

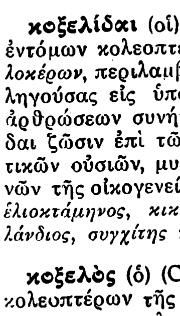

Κοξελὸς ὁ ἔγχρωμος.

Κόξι (Coxie ἢ Coxcie, καὶ Coexyen), ***Μιχαὴλ βάν—***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (1499—1592). Ἐγεννήθη εἰς Μαλὶν καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Φλάνδρᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ἰταλίᾳ. Εἰργάσθη ἐπίσης ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς Βρυξέλλας καὶ τὴν Ἀμβέρσαν. Πολλοὺς τῶν πινάκων του ἐζωγράφησε κατὰ παραγγελίαν τοῦ Καρόλου Κουΐντου καὶ τοῦ Φιλίππου Β', ἐκ μέρους τῶν ὁποίων ἀπελάμβανε πολλῆς ἐκτιμήσεως. Τὰ σῳζόμενα ἔργα του, ὡς τὸ ἐν Ἀμβέρσῃ «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ» καὶ ἄλλα, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐκτελεσθέντων κατὰ τὴν γεροντικήν του ἡλικίαν. Τέσσαρες πίνακές του, τοὺς ὁποίους ὁ Κάρολος Κουΐντος ἐδώρησεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ζούστ, εἶναι τὰ καλύτερα προϊόντα τοῦ χρωστῆρός του.

Μιχαὴλ Κόξι.

Εἰς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Κόξι φαίνεται ζωηρὰ ἡ ἐπίδρασις τῶν μεγάλων Ἰταλῶν ζωγράφων, ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ σύγχρονοί του τὸν ἐπωνόμαζον «Φλαμανδὸν Ραφαέλον».

Κοξκόξτλι, ἢ ***Κόξκοξ*** (Coxcoxtli, ἢ Coxcox). Βασιλεὺς τῶν Ἀζτέκων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (βλ. λ. *Ἀζτέκοι* τ. Α' σ. 870 γ'). Δ. Σ. Δ.

Κόξουελλ (Coxwell), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος ἀεροπόρος, γεννηθεὶς τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1900. Ἐξετέλει ἀπὸ τοῦ 1848 πτήσεις εἰς διαφόρους πρωτευούσας τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, τῷ δὲ 1862 ἀνῆλθε, μετὰ τοῦ Glaisher, εἰς ὕψος ἑπτὰ μιλλίων, καταρρίψας τὸ παγκόσμιον ρεκόρ. Κατὰ τὴν πτῆσιν ταύτην ὁ Glaisher ἀπώλεσε τὰς αἰσθήσεις του, ὁ δὲ Κόξουελ, μὴ δυνάμενος νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς χεῖράς του, ἤνοιξε τὴν βαλβῖδα τοῦ ἀερίου διὰ τῶν ὀδόντων του καὶ οὕτω κατώρθωσαν νὰ προσγειωθοῦν. Διὰ τῶν πολλῶν καὶ ἐπικινδύνων τούτων πτήσεών του, ὁ Κόξουελ προσέφερε σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν μετεωρολογίαν καί, γενικῶς, εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Ἀερόστατον» καὶ συνέγραψεν: «Ἡ ζωή μου καὶ τὰ ἀεροστατικὰ πειράματά μου» (1887). Τὴν τελευταίαν του πτῆσιν ἐξετέλεσε τῷ 1885.

Κόολ (Cool), ***Λαυρέντιος βάν—***. Διάσημος Ὀλλανδὸς ζωγράφος ὑαλοπινάκων, ζήσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἔργα του ὑπῆρξαν αἱ ζωγραφίαι τῶν παραθύρων πολλῶν μεγάλων ναῶν.

Κοολὺς (Coolus), ***Ρομαίν***. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γάλλου δραματικοῦ συγγραφέως *Ρενὲ Βέϊλ*, γεννηθέντος τῷ 1869. Τὸ συγγραφικόν του στάδιον ἤρχισε μὲ τὸ ἔργον «Τὸ Βραζιλιανὸν ἀνδρόγυνον», κατόπιν δ' ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Ραφαήλ», «Τὸ ἄρρωστο παιδί», «Λυζιάνα», μὲ τὸ ὁποῖον ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον ἡ Σάρα Μπερνὰρ εἰς τὸ θέατρον «Renaissance» (1898), «Οἱ ἐρασταὶ τῆς Σαζύ», «Λυσέτ», «Ἀντουανέττα Σαμπριέ», «Τὸ χαϊδεμένο παιδί» κτλ. Τὰ ἔργα του ἀποτελοῦν ζωηρὰς χρωματισμένας ἠθογραφίας τοῦ κατωτέρου ἰδίως κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Μ. Δ. Β.

κοοπερατίβ βλ. *συνεργατικός*.

κοόρτις, —εως (ἡ) (λατιν. cohors-cohortis) [*Ἀρχ.*]. Σῶμα στρατιωτικὸν παρὰ Ρωμαίοις, ἀντίστοιχον πρὸς τὸ σημερινὸν τάγμα. Ἀρχικῶς ἡ δύναμις ἑκάστης κοόρτεως ἀνήρχετο εἰς 300 ἄνδρας, δέκα δὲ κοόρτεις ἀπετέλουν μίαν λεγεῶνα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μαρίου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἐστρατολογήθησαν πάσης τάξεως πολῖται, ηὐξήθη ἡ δύναμις τῆς κοόρτεως εἰς 480 ἄνδρας, πλὴν τῆς φερούσης τὸ σῆμα τῆς λεγεῶνος, ἥτις εἶχε διπλασίαν δύναμιν. Γενικῶς αἱ κοόρτεις ἀποτελοῦντο ἐκ πεζῶν, ὑπῆρχον ὅμως καὶ κοόρτεις ἱππικαί, σφενδονητῶν, πελταστῶν, ὁπλιτῶν, ἐλαφρῶν. Ἐν καιρῷ πολέμου ἐσχηματίζοντο καὶ κοόρτεις εἰδικαὶ πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν νεοσυλλέκτων. Πλὴν τῶν κοόρτεων τῶν λεγεώνων ὑπῆρχον ἐν Ρώμῃ, ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ., καὶ εἰδικαὶ τοιαῦται, ὡς αἱ «cohortes vigiles» καὶ αἱ «cohortes urbanae». Ἐκ τούτων αἱ μὲν πρῶται ἀπετελοῦντο ἐκ πληβείων καὶ ἀπελευθέρων καὶ ἐξετέλουν ἀστυνομικὴν καὶ πυροσβεστικὴν ὑπηρεσίαν, αἱ δὲ δεύτεραι ἐστρατολογοῦντο ἐξ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν καὶ προωρίζοντο μόνον διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Ρώμης. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημοκρατίας ἐσχηματί-

Digitized by Google

σθησαν αἱ «πραιτωριαναὶ κοόρτεις» (cohortes praetoriae) ἢ «κοόρτεις τῶν φίλων» (cohortes amicorum), αἵτινες ἀπετέλουν τὴν συνοδείαν τῶν διοικητῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἐκ τῶν κοόρτεων δὲ τούτων προέκυψαν βραδύτερον τὰ *πραιτωριανὰ* στρατεύματα. Οἱ Βυζαντινοὶ μετωνόμασαν τὰς κοόρτεις «τάγματα» ἢ «ἀριθμοὺς» ἢ «νούμερα». Μετὰ 15 δὲ αἰῶνας ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ἡ λέξις αὕτη ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου, ὅστις ὠνόμασεν οὕτω τὰ σώματα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὀργανωθείσης τῷ 1814 ἐθνοφυλακῆς. Ὅτε δὲ ὁ Ναπολέων συνέστησε τὴν «λεγεῶνα τῆς τιμῆς» (Légion d'honneur), ὠνόμασε κοόρτεις τὰς 16 περιφερείας, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ἐγγεγραμμένοι οἱ διὰ τοῦ παρασήμου ἐκείνου τιμηθέντες ἀγωνισταί. Αἱ κοόρτεις αὗται κατηργήθησαν τῷ 1814 ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ'. Ν. ΚΛΣ

Κόουαρντ (Coward), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1849. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ὀργάνωσιν καὶ διεύθυνσιν ὁμίλων χορῳδίας, ὡς τῶν τοῦ Μπάρνσλέϋ, Τσέστερ κλπ. Συνέθεσε: «The story of Bethany», «The Kings error», «Magna charta», «Heroes of faith» διὰ μονῳδούς, χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν, «The fairy mirror» διὰ γυναικείαν χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν, «Tubalkain» διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν, κλπ. Γ. Σ.

Κόουελ (Cowell), ***Ἐδουάρδος***. Ἄγγλος γλωσσολόγος (1826—1903). Τῷ 1867 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς γλώσσης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καῖμπριτζ. Ἐδημοσίευσε σανσκριτικὰ κείμενα καὶ μεταφράσεις. Λ. Α.

Κόουλουν (Cowloon) /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. ***Κάουλουν***.

Κοοὺν /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Γλῶσσα χθαμαλὴ τῆς «κατὰ Θάσον θαλάσσης», ΒΔ κέρας τοῦ διέκπλου τῆς Θάσου (πλάτ. 40°50' 45'' Β., μῆκ. 24°38' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos). Λίαν ἐπικίνδυνος καὶ πλείστας σημειώσασα προσαράξεις, ἐπεσημάνθη (1929) διὰ φάρου Ἄγκα λευκῶν ἀναλαμπῶν (2 $^1/_2$ δευτερολέπτων), 8 κατὰ λεπτόν, φωτοβολίας 10 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

Κόουτ (Kohut). ***Ἀδόλφος***. Ἰουδαῖος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Telegnhaza τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1848. Ἐσπούδασεν ἑβραϊκὰ καὶ φιλοσοφίαν ἐν Μπρεσλάου καὶ Ἰένᾳ. Ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἐτιμήθη διὰ χρυσοῦ μεταλλίου ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσὴφ διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς οὐγγρικῆς φιλολογίας προσπαθείας του. Ἐκ τῶν συγγραφῶν του, αἵτινες ἀφορῶσι τὴν ἑβραιολογίαν, κυριώτεραι εἶναι: «Alexander von Humboldt und die Judent» (1871), «Heine und die Frauen» (1888), «Moses Mendelsohn und zeine Familie» (1886), «Geschichte der deutsche Jüden» (1898) κ. ἄ. Γ. ΕΛ

—**Κόουτ** (Cohut), ***Ἀλέξανδρος***. Ἐπιφανὴς ραββῖνος, ἑβραϊστὴς καὶ γλωσσολόγος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1842—1894). Ἐσπούδασεν ἐν Βουδαπέστῃ, Μπρεσλάου καὶ Λειψίᾳ, ὅπου καὶ ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας διὰ τῆς διατριβῆς του «Ueber die juedischen Angelologie u. Demonologie *κλπ.*». Διετέλεσε γενικὸς ἐκπαιδευτικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Οὐγγαρίας, τῷ δὲ 1885 ἐξελέγη ραββῖνος τῆς κοινότητος Ahawath Chessel τῆς Νέας Ὑόρκης, ἔνθα μετὰ τοῦ Sabato Morais ἐγένετο συνιδρυτὴς τοῦ «Zewish Theologie Seminary», ἐν ᾧ ἐδίδαξε ταλμουδολογίαν. Ἐξέδωκε πλείστας ἐργασίας, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι: «Der Talmud und der Parsismus», «Agadische Elementi in den mohammedanischen Legenden», «Bibl. Zuellennachweisung einiger Zoroaster Legenden». Ἐξέδωκεν ὡσαύτως ἀγγλιστὶ τὰ κηρύγματά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ethics of the Fathers». Ἀλλ' ἡ ἀξιολογωτέρα ἐπιστημονική του ἐργασία ὑπῆρξεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἔκδοσις τοῦ ταλμουδικοῦ λεξικοῦ τοῦ ἐκ Ρώμης *Ναθὰν μπὲν Γεχιέλ*, ὑπὸ τὸν τίτλον «Aruch Completum» (ἑβρ. «Ἀροὺχ α' σαλὲμ») εἰς ὀκτὼ τόμους (1878—1892) μετὰ πολλῶν προσθηκῶν. Γ. ΕΛ.

Κὸπ (Cope), ***Ἐδουάρδος - Δρύνκερ***. Ἀμερικανὸς παλαιοντολόγος (1840—1897). Ἤδη τῷ 1859 ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐπὶ τῶν σαλαμανδριδῶν. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πενσυλβανίας, ἀφοῦ δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Εὐρώπῃ, διωρίσθη ἔφορος τῆς Ἀκαδημίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Τὴν θέσιν ταύτην κατεῖχε μέχρι τοῦ 1873. Ἀπὸ τοῦ 1864 μέχρι τοῦ 1867 διετέλεσε καθηγητὴς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ κολλεγίῳ Χαιβερφὸρδ καὶ τῷ 1889 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς γεωλογίας καὶ παλαιοντολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πενσυλβανίας. Εἰδικῶς ἀπησχολήθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀπολιθωμένων σπονδυλωτῶν. Μεταξὺ τῶν 1871 καὶ 1877 διηύθυνε τὰς ἐξερευνήσεις ἐπὶ τῆς κρητιδικῆς περιόδου ἐν Κάνσας καὶ τῆς τριτογενοῦς ἐν Γουαϊόμινγκ καὶ Κολοράδο, ἐγνώρισε δὲ εἰς τὴν ἐπιστήμην 600 εἴδη καὶ πολλὰ γένη ἐκλειψάντων σπονδυλωτῶν, ἐν οἷς τινα τῶν ἀρχαιοτέρων μαστοφόρων, ἀπολιθώματα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν ἐν τῷ Νέῳ Μεξικῷ. Μεταξὺ τῶν ἔργων του συγκαταλέγονται: «Σπονδυλωτὰ τῆς ἠωκαίνου περιόδου ἐν Γουαϊόμινγκ» (1872), «Σπονδυλωτὰ τριτογενῶν σχηματισμῶν τῶν δυτικῶν πολιτειῶν» (1884), «Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπικρατεστέρου» (1887), «Οἱ ἀρχικοὶ παράγοντες τῆς ὀργανικῆς ἐξελίξεως» (1896) κλπ. Δ. Σ. Δ.

— **Κὸπ** (Cope), ***Ἐδουάρδος-Μέρεντιθ***. Ἄγγλος ἑλληνιστὴς (1818—1873). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Τριάδος ἐν Κανταβριγίᾳ, ἔπειτα δ' ἐξελέγη λέκτωρ ἐν τῷ αὐτῷ κολλεγίῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ὅταν ἡ ἕδρα τῆς ἑλληνικῆς ἐκενώθη, αἱ ψῆφοι διενεμήθησαν μεταξὺ τοῦ Κὸπ καὶ τοῦ Β. Χ. Κέννεντυ, τοῦ δευτέρου ἐκλεγέντος ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως. Λέγεται ὅτι ἡ ἀπογοήτευσις, ἣν ᾐσθάνθη ὁ Κὸπ διὰ τὴν μὴ ἐκλογήν του, συνετέλεσεν εἰς τὴν διανοητικὴν διατάραξιν, ἐξ ἧς προσεβλήθη τῷ 1869. Ὁ Κὸπ θεωρεῖται βαθὺς ἑλληνιστής, τὸ δὲ καλύτερον ἔργον του εἶναι ἡ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ρητορικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους» (1867). Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἡ ρητορικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους», μετὰ σχολίων, ἀναθεωρηθεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ J. E. Sandys (1877), μεταφράσεις τοῦ «Γοργίου» καὶ τοῦ «Φαίδωνος» τοῦ Πλάτωνος κλπ. Δ. Σ. Δ.

— **Κὸπ** (Cope), ***Κάρολος - Οὐέστ***. Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1811. Ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, εἰς ἡλικίαν δὲ 20 μόλις ἐτῶν ἐξέθηκεν εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοὺς πρώτους του πίνακας. Ὡς ἀριστουργήματά του θεωροῦνται «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ καρδιναλίου Γουόλσεϋ» καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ πίνακες, δι' ὧν διεκόσμησε τοὺς τοίχους τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων. Ἀλλ' ὁ Κὸπ ἀφῆκε καὶ πλῆθος ἄλλων ἔργων, ἐμπνευσμένων ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωήν, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύεται πλήρης ποιητικῆς διαθέσεως καὶ παρατηρητικῆς ἱκανότητος. Ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως μεταξὺ αὐτῶν οἱ: «Μικρὸς φίλος», «Πάολο καὶ Φραντζέσκα», «Τὸ ὄνειρον τοῦ Μίλτωνος», κ. ἄ.

Κὸπ (Kopp), ***Ἕρμαν-Φραγκῖσκος-Μαυρίκιος***. Γερμανὸς χημικὸς (βλ. *Κόππ*).

Κοπὰ (Copah), ἢ καὶ ***Ταουκοπὰ*** /*Γεωγρ.*/. Νῆσος ἐλάσσων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, προσκειμένη εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκας καὶ ἀντικειμένη εἰς λιμένα καὶ πόλιν φερωνύμους (πλάτ. 8°48' Β., μῆκ. 98°22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 216 b: Mergui Archipelago, Ναυτ. ὁδηγ. No 34: Bay of Bengal pilot, σελ. 557). Εἶναι ἡ *Κώφαντα* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

κοπάδι (τό)· δημοτ., πολλὰ ὁμοῦ πρόβατα ἢ αἶγες, ποίμνιον: «πάω 'ς τὸ κοπάδι», «ἔχω τὸ κοπάδι 'ς τὸ βουνό, — 'ς τὰ χειμαδιά», «μικρὸ —, μεγάλο κοπάδι», «ρήμαξαν τὸ κοπάδι οἱ λύκοι» || καθόλου, πλῆθος κτηνῶν, πτηνῶν, ἰχθύων, ἢ καὶ ἀνθρώπων, ἀγέλη: «ἔχει ἕνα κοπάδι βόδια, — ἄλογα, — γρούνια», «κοπάδι πέσαν τὰ τρυγόνια», «ἕνα κοπάδι σαρδέλλες, — κολιοί», «κοπάδι - κοπάδι πάει ὁ κόσμος 'ς τὸ παζάρι».

κοπαδιάρης (ὁ), θηλ. *κοπαδιάρα*, καὶ *κοπαδιάρικος*, —*η*, —*ο*· τοῦ κοπαδιοῦ, τῆς ἀγέλης, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μεμονωμένους καὶ οἰκοσίτους: «προβατίνα —, κατσίκα κοπαδιάρα», «οἱ κοπαδιάρες δὲν κάμνουν πολὺ γάλα».

κοπαδιαστός, —*ή*, —*ό*· δημοτ., κοπαδιασμένος, ὁμοῦ μετ' ἄλλων πολλῶν: «τὰ χελιδόνια ἔρχονται κοπαδιαστά», «οἱ καρακάξες πάνε κοπαδιαστές». — Ἐπίρρ. ***κοπαδιαστά***· ἀγεληδόν.

κοπάζω· ἐπὶ ἀνέμου καὶ τρικυμίας, ἐλαττοῦμαι, καταπαύω: «ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, — ἡ τρικυμία» || ἀρχ. γενικῶς ἐλαττοῦμαι: «ἐκόπασε τὸ καῦμα, — τὰ ὕδατα τῆς λίμνης κ.τ.τ.» || μεταφ. «ἐκόπασεν ὁ θυμός, — ὁ διαπληκτισμός, — ἡ συζήτησις κ.τ.τ.».

κοπάϊον (τὸ) /*Χημ.*/· βλ. *βάλσαμον κοπάϊον*.

κοπαϊφόρος (ἡ) (Copaifera) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη. Αἱ κοπαϊφόροι εἶναι μεγάλα, ἀειθαλῆ δένδρα, φυόμενα ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀφρικῇ. Γνωστότερα εἴδη τοῦ γένους εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κοπαϊφόρος ἡ φαρμακευτικὴ* (Copaifera officinalis). Φύεται εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐξ αὐτῆς λαμβάνεται ὀπός τις ρητινώδης, ὅστις συλλέγεται καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα κοπάϊον *βάλσαμον* (βλ. λ.). *Κοπαϊφόρος ἡ γουϊάνειος* (Copaifera guianensis), ἰθαγενὲς τῆς Γουϊάνας. *Κοπαϊφόρος ἡ γορσκιανὴ* (Copaifera gorskiana), ἀπαντῶσα εἰς τὴν Μοζαμβίκην, καὶ *κοπαϊφόρος ἡ κοπάλιος* (Copaifera copalina). Αὕτη εἶναι ἰθαγενὴς τοῦ Κογκὸ καὶ ἐξ αὐτῆς λαμβάνεται ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κοπάλη* (βλ. λ.) ρητίνη. Δ. Ν. Π.

Κοπαϊφόρος ἡ φαρμακευτική.

Κωπακαμπάνα (Copacabana) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βολιβίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λὰ Πάς. Πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, ἡ πόλις ἦτο ἱερὸς τόπος, ἐλατρεύετο δ' ἐκεῖ ἀρχαῖον περουβιανὸν εἴδωλον τῆς Παρθένου. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἴνκας ἡ πόλις κατέστη πλουσιωτάτη, λόγῳ τῆς συρροῆς πολυπληθῶν προσκυνητῶν. Καὶ σήμερον ἔτι ὑπάρχει ἐν τῇ πόλει περίφημον καθολικὸν ἱερόν. Κάτ. 8.000. Χ. Κ.

Κόπακας. Ὄνομα οἰκογενείας ἀγωνιστῶν Σφακιανῶν, πολεμησάντων κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις.

Κοπάκια [*Γεωγρ.*]. Περιοχὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωδώνης (τέως Ἰωαννίνων) τῆς Ἠπείρου, περιλαμβάνουσα τὰ χωρία Ἄρδοση, Ρωμανοῦ, Σηστρούνι, Πεστιά, Λιβίκιστα, Λιβιάχοβο, Μουκοβίνα καὶ Δραγοβίτσι, τὰ καλούμενα μετ' ἄλλων τινῶν καὶ *Λακκοχώρια*. Χ. Ι. Σ.

κοπάλη (ἡ), ἢ ***κοπάλιον*** (τό). Ρητίνη προερχομένη ἐκ διαφόρων φυτῶν, ὡς *τραχυλοβίων*, *γοβουρτίας*, *ὑμεναίων*, *καισαλπινοειδῶν* κλπ. τῆς Β. Ἀμερικῆς, Ἀφρικῆς, Δυτικῶν Ἰνδιῶν καὶ Αὐστραλίας. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *κοπάλη Μανίλας*, *Ἀγγόλας*, *Ζανζιβάρης* κλπ., ὑφ' ἃ δηλοῦται κυρίως ἰδία ποιότης. Χημικῶς ἀποτελεῖται, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς της, ἐκ διαφόρων ρεσενῶν καὶ ρητινικῶν ὀξέων. Εἶναι λίαν σκληρὰ ἄμορφος μᾶζα, χρησιμοποιουμένη πρὸς παρασκευὴν βερνικίων καὶ λιβανωτοῦ. Ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν εἰδῶν τῆς κοπάλης εἶναι ἀδιάλυτα εἰς τὰ συνήθη διαλυτικὰ μέσα τῶν βερνικίων, διὰ τοῦτο πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεώς της ὑποβάλλεται εἰς ξηρὰν ἀπόσταξιν, ὡς τὸ ἤλεκτρον, καὶ χρησιμοποιεῖται τὸ ἀποσταζόμενον ἔλαιον. Σ. Γ.

κοπαλίνης (ὁ) (Copalin) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὴ ρητίνη παρεμφερὴς πρὸς τὸ ἤλεκτρον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $C_{40}H_{64}O$. Παρουσιάζει σκληρότητα ἀνωτέραν τῶν 2,5, εἰδικὸν βάρος 1,1 περίπου, θραυσμὸν ἡμικογχώδη, λάμψιν ἰσχυρὰ κηρώδη καὶ χρῶμα ποικίλον ἀπὸ τοῦ κιτρινοπρασίνου ἕως τοῦ φαιοῦ. Ἀπαντᾷ ἐντὸς ἀργίλλων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως εἰς Highgate Hill, παρὰ τὸ Λονδῖνον, καθὼς καὶ ἐντὸς σχιστολίθων τοῦ ψαμμίτου τοῦ Hütteldorf, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βιέννης, ἡλικίας ἠωκαίνου ἢ ὀλιγοκαίνου. Γ. Β.

κοπάλιον (τό)· βλ. *κοπάλη*.

κοπάλκι ***φλοιὸς*** (cortex copalchi) /*Φαρμακ.*/. Παραγωγὸν φυτὸν τοῦ φλοιοῦ τούτου εἶναι τὸ Croton riveus, ὅπερ εἶναι ἰθαγενὲς τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Ὁ φλοιὸς αὐτοῦ ἀποτελεῖ κυλινδρικὰ τεμάχια 0,30—0,40 μ. μήκους καὶ 0,03—0,04 πάχους. Εἰσήχθη τῷ 1817 εἰς Ἀμβοῦργον ὡς κασκαρίλλη, βραδύτερον δὲ ὡς μεξικανικὸς ἀντιπυρετικὸς φλοιὸς (λευκὴ κίνα, κίνα κοπάλκι), ἐλησμονήθη ὅμως μετ' ὀλίγον. Τὰ τεμάχια τοῦ φλοιοῦ εἶναι τεφροκίτρινα, φυλλώδη κεκαλυμμένα ὑπὸ λευκῶν πλακῶν, ἐσωτερικῶς ἐρυθρόφαια μὲ θραῦσμα ἰνῶδες. Ἡ γεῦσίς του εἶναι δριμεῖα τερεβινθινώδης, ἡ δὲ ὀσμή του ρητινώδης καὶ εἰδική. Ὁ φλοιὸς κοπάλκι περιέχει ρητινώδη οὐσίας, ταννίνην, κοπαλκίνην καὶ αἰθέριον ἔλαιον. Ἡ δρόγη ἀναγράφεται εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας τὸ παραγωγὸν φυτὸν βλαστάνει, ὡς φάρμακον ἀντιπυρετικὸν καὶ τονωτικὸν τοῦ στομάχου. Κ. Γ. Μ.

Κοπὰν (Copan) /*Γεωγρ.*/. Παλαιὰ ἠρειπωμένη πόλις ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Χονδούρας, κειμένη παρὰ τὰ σύνορα τῆς Γουατεμάλας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, 3 μίλλια ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Chiquimula, παραποτάμου τοῦ Motagua. Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως, κεκαλυμμένα κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν φυτειῶν, καταλαμβάνουν ἔκτασιν 3 χλμ. κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ. Σῴζονται κυρίως ἐρείπια ναῶν, μονολιθικῶν κτηρίων καὶ στηλῶν, ἐπιγραφαί, ὀβελίσκοι, ἀγάλματα, κεκοσμημένα δι' ἱερογλυφικῶν συμβόλων. Παρὰ τὸν ποταμὸν ἦτο ἐκτισμένον τεράστιον κτήριον μήκους 624 ποδῶν καὶ ὕψους 70 ποδῶν, προφανῶς ἱερὸν θεότητός τινος. Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως οὐδὲν τὸ θετικὸν εἶναι γνωστόν, θεωρεῖται δὲ πιθανὸν ὅτι ἦτο μία τῶν ὀχυρῶν πόλεων τῶν ἰθαγενῶν τῶν καταστραφεισῶν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

κοπάνα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο κόπανο || εἶδος πηλοφορίου τῶν κτιστῶν.

Κοπανάκι /*Γεωγρ.*/. —1) ***Ἄνω —***. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ὀνομαζομένης ἄλλοτε *Κάτω Λάππη*. Κεῖται εἰς τὸ ΒΔ

Digitized by Google

ἄκρον τῆς πεδιάδος τῆς Μεσσηνίας, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κυπαρισσίας — Μελιγαλᾶ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 530. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Ἰωάννης*, *Δαπη* καὶ *Στυλάρι* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.180.

—2) ***Κάτω***—. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριπόλεως τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐγγὺς τοῦ Ἄνω Κοπανακίου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 378. Χ. Δ.

Κοπανάρης, ἢ ***Κοπανᾶς***, ἢ ***Τραχήλι*** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Κορινθίας ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 42′ 45″ Β., μῆκ. 23° 10′ 45″ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), ἀπόθραυσμα τοῦ ἀκρωτηρίου Τραχήλι (ἀρχ. *Σπύραιον*). Σ. Ε. Λ.

Κοπανᾶς *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς προσφυγικὸς συνοικισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, κείμενος εἰς ἀπόστασιν 3½—4 χλμ. ΝΔ. τῶν Ἀθηνῶν, μεταξὺ τῶν συνοικισμῶν Βύρωνος πρὸς Β. καὶ Ἡλιουπόλεως πρὸς ΒΑ. Ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν μονωρόφων καὶ διωρόφων οἰκιῶν, ὑδρεύεται διὰ φρεατίων ὑδάτων καὶ ἠλεκτροφωτίζεται ἐν μέρει διὰ ρεύματος λαμβανομένου ἐκ τοῦ ἐργοστασίου τοῦ συνοικισμοῦ Βύρωνος. Ἡ συγκοινωνία αὐτοῦ ἐξυπηρετεῖται μέχρι τοῦ Βύρωνος διὰ τῶν αὐτοκινήτων τῆς ἠλεκτρικῆς ἑταιρείας μεταφορῶν (ΗΕΜ). Ὁ συνοικισμὸς ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων καὶ ἔχει ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν δὲ τοῦ 1928 ἠρίθμει κατ. 4.039. Χ. Δ.

— **Κοπανᾶς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀκτῆς τῆς Κυνουρίας (πλάτ. 37° 06′ 40″ Β, μῆκ. 22° 57′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), ΝΑ. κέρας τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τῶν Πουλήθρων. Σ. Ε. Λ.

Κοπάνη, ἢ ***Κοπάνοι*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ νομῷ τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τῆς μεγάλης Ὀλύτσικας, κείμενον εἰς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων - Πρεβέζης. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 512 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ μικροκτηνοτροφίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Ὀλίγον ἄνωθεν αὐτῆς κεῖνται ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ πιθανῶς. Χ. Ι. Σ.

κοπάνι (τό)· ἰδιωματ. κόπανος.

κοπανιὰ (ἡ)· πλῆγμα, κτύπημα διὰ τοῦ κοπάνου: «δῶσ' του ἀκόμα λίγες κοπανιές» ‖ φρ. «μιὰ κοπανιὰ» μιὰ στιγμή: «ἔλα μιὰ κοπανιὰ νὰ σοῦ πῶ κάτι» ‖ ἐφάπαξ: «τοῦ τά 'πα μιὰ κοπανιὰ κι' ἡσύχασα» πβλ. *μονοκοπανιά*.

Κοπανιὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ μέσου τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς νήσου *Ἅγιος Στράτης* τῶν Θρακικῶν Σποράδων (πλάτ. 39° 29′ Β., μῆκ. 25° 03′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1891*: Strati island*, 2⅘ μιλ. Β.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Τρίφτης ἢ Τρυπητή. Σ. Ε. Λ.

κοπανίζω· κτυπῶ διὰ τοῦ κοπάνου: «κοπανίζω τὰ ροῦχα 'ς τὴν πλύση» ‖ τρίβω, συντρίβω, μεταβάλλω τι εἰς κόνιν: «κοπανίζω πιπέρι, — ζάχαρη — καφὲ κττ.» ‖ μεταφ. δέρω ἀνηλεῶς: «θά 'ρθω νὰ σὲ κοπανίσω» ‖ κάμνω τινὰ νὰ στενοχωρηθῇ: «τοῦ τά 'πε καὶ τὸν ἐκοπάνισε γιὰ καλά» ‖ «κοπανίζω ἀέρα», ἀερολογῶ, λέγω ἢ πράττω ἀνόητα πράγματα ‖ «μοῦ τὰ κοπάνισε» μοῦ εἶπε πράγματα ποῦ μὲ ἐστενοχώρησαν ‖ «τὰ ἴδια μᾶς κοπανίζεις ὅλη μέρα» ἐπαναλαμβάνεις τὰ ἴδια.

κοπάνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοπανίζω: «τὸ κοπάνισμα τῶν ρούχων, — τοῦ καφὲ κττ» ‖ μεταφ. «τοῦ 'δωσε ἕνα κοπάνισμα!» τοῦ εἶπε πράγματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἐστενοχώρησαν, τὸν ἐπέπληξε.

κοπανιστὴ (ἡ) *[Χημ. Τροφ.]*. Εἶδος μαλακοῦ τυροῦ, παρασκευαζόμενον κυρίως εἰς μερικὰς μόνον περιφερείας, ὡς λ. χ. τὴν Εὔβοιαν, τὰς Κυκλάδας κλπ. Διὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῆς χρησιμοποιεῖται πλούσιον εἰς βούτυρον γάλα, ὡς λ. χ. τὸ πρόβειον. Ἡ πῆξις τοῦ τυροπήγματος ἐπιτελεῖται διὰ πιτύας καὶ μάλιστα τόσης, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ αὕτη ἐντὸς 2—3 ὡρῶν καὶ δὴ εἰς θερμοκρασίαν 25° περίπου. Τὸ τυρόπηγμα κόπτεται εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ φέρεται πρὸς ἀποστράγγισιν ἐντὸς λινοῦ ὑφάσματος. Ἡ ἀποστράγγισις διαρκεῖ 3—4 ἡμέρας. Ἀκολούθως ἡ μᾶζα ἁλατίζεται καὶ τίθεται ἐντὸς πιθου ἐπὶ 5—6 ἡμέρας πρὸς ὡρίμανσιν, εἶτα δ' ἐξάγεται ἐκεῖθεν, ζυμοῦται διὰ τῶν χειρῶν καὶ τοποθετεῖται πιεζομένη ἰσχυρῶς διὰ τῶν χειρῶν ἐντὸς βαρελλίων. Ἔχει ἰδιάζουσαν πιπερίζουσαν γεῦσιν καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς ὀρεκτικόν. Σ. Γ.

κοπανιστήριον (τό). Πᾶσα ἐν γένει συσκευή, χρησιμοποιουμένη διὰ τὸ κοπάνισμα ὑλικῶν γενικῶς, τῇ βοηθείᾳ κοπάνου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ μετασχηματισμοῦ, τοῦ θρυμματισμοῦ ἢ τῆς κονιοποιήσεως αὐτῶν. Τὰ κοπανιστήρια κατασκευάζονται ἐκ ξύλου ἢ ἐκ μετάλλου, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ κατατριφθησομένου ἐν αὐτοῖς ὑλικοῦ, καὶ δέον νὰ παρουσιάζωσιν ἀνάλογον πρὸς τὰς κρούσεις τοῦ κοπάνου ἀνθεκτικότητα. Δ. Κ. Α.

κοπανιστός, —ή, —ό. ὁ διὰ κοπάνου παρεσκευασμένος: «κοπανιστὸς καφὲς» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν διὰ μηχανῆς τριβέντα, «κοπανιστὲς ἐλιὲς» ἄλλως «τσακιστές».

Κοπάνιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται κατὰ τὸ βορειότερον ἄκρον τῆς ἐπαρχίας καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν παλαιὸν δῆμον Αὐλῶνος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 244. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Φόνισσα καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 305. Χ. Δ

— **Κοπάνιτσα, *Ἄνω***— *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα δμωνύμου κοινότητος. Περιλαμβάνεται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τέως δήμου Φιγαλίας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 200. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Τριάντον καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 240. Χ. Δ.

Κοπανίτσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ΝΔ. τῆς χερσονήσου τῶν Μεθάνων ἄκρα (πλάτ. 37°34′ 20″ Β., μῆκ. 23°21′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), *κεφαλὴ* (βλ. λ.) ἀκρότομος νοτίως τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας πόλεως. Σ. Ε. Λ.

κόπανο(ν) (τό)· τὸ δι' οὗ κόπτομεν, κτυπῶμεν, τὸ γουδόχερο ‖ τὸ δι' οὗ κτυπῶμεν τὰ ροῦχα κατὰ τὴν πλύσιν: «τὸ κόπανο λειώνει τὰ ροῦχα» ‖ δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λάπαθον τὸ πολύχρουν*.

Κόπανον *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Πελοποννήσου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἀβίας (Μεγάλης Μαντινείας) τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 68.

κόπανος (ὁ)· δημοτ., μεγεθυντ. τοῦ *κόπανον*, μεγάλο κόπανο, καὶ οἱοσδήποτε κόπανος: παροιμ. «δῶσ' μου κυρὰ τὸν ἄντρα σου καὶ πᾶρε σὺ τὸν κόπανο».

— *[Τεχνικ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόπανος* φέρονται διαφόρου χρήσεως ἐργαλεῖα: ξυλόσφυραι, τυπάδες

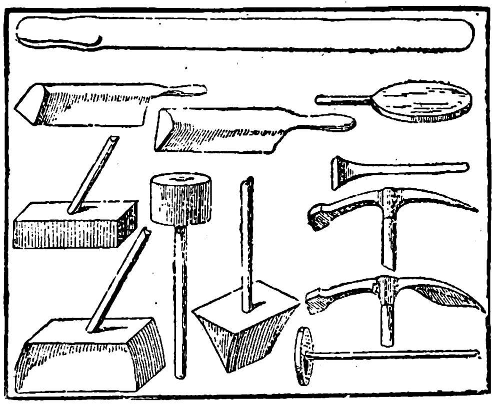

Διάφοροι τύποι κοπάνων.

καὶ ὕπεροι, ὡς: 1) ἐργαλεῖον ξύλινον ἐν σχήματι παχείας σφύρας ἐν χρήσει παρὰ τοῖς βαρελλοποιοῖς καὶ διανάκταις, ἄλλως *ματσόλα* (τυπάς)· 2) ἐργαλεῖον χρησιμεῦον εἰς τὴν διὰ κρούσεως ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους, (ἐδαφιστήριον) καὶ τὴν στερέωσιν τοῦ λιθοστρώτου· 3) ἐργαλεῖον δι' οὗ αἱ γυναῖκες κτυπῶσι τὰ φορέματα κατὰ τὴν πλύσιν. 4) ἐργαλεῖον χρησιμεῦον εἰς τὴν κατάτριψιν διαφόρων οὐσιῶν ἐντὸς ἰγδίου, ἄλλως *γουδόχερο* (ἀρχ. ὕπερος)· 5) εἶδος μολυβδίνης σφύρας μετὰ στειλεοῦ (τυπάς), χρησιμεῦον ὡς ὅπλον κατὰ τὸν μεσαίωνα· 6) γεωργικὸν ἐργαλεῖον χρησιμεῦον εἰς τὸν ἁλωνισμὸν τῶν σιτηρῶν καὶ ἀποτελούμενον ἐκ δύο ξυλίνων στειλεῶν μήκους 1,50 μ. καὶ 0,80, συνδεδεμένων κατὰ τὸ ἓν ἄκρον διὰ σχοινίου ἢ λωρίου. Ὁ ἐργάτης κρατῶν τὸν μεγαλύτερον καταφέρει μεθ' ὁρμῆς τὸν μικρότερον ἐπὶ τῶν πρὸς ἁλωνισμὸν σταχύων, ἵνα ἀποσπασθῶσιν οἱ σπόροι· 7) τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ *κοντακιου* τῶν τουφεκίων. Τῶν πιστολίων ὁ κόπανος χρησιμοποιεῖται ὡς λαβή. —Ω.

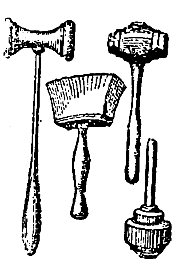

Ξυλόσφυραι.

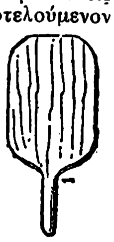

Κόπανος πλυντρίας.

— **«Κόπανος»**. Ἐφημερὶς γελοιογραφικὴ ἐν Σμύρνῃ, ἐκδιδομένη ἑβδομαδιαίως ὑπὸ Γ. Ἀναστασιάδου. Μετὰ τὸ 1922 ἐξεδόθη ἐπὶ βραχὺ διάστημα ἐν Ἀθήναις.

Κοπανὸς *[Γεωγρ.]*. —1) ***Ἄνω*** —. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἡμαθίας (Βεροίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται Α ΝΑ. τῆς Ναούσης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου, ὀλίγον βορειότερον τοῦ σταθμοῦ Ναούσης, καὶ ἔχει ταχυδρομικον γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 647. —2) ***Κάτω***—. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἡμαθίας (Βεροίας), ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Ν. καὶ ἐγγὺς τοῦ Ἄνω Κοπανοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 591. Χ. Δ.

Κοπαντὶν (Copadin) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ρουμανίας ἐν Δοβρουτσᾷ, ΝΔ. τῆς Κωνστάτζης. Παρ' αὐτὸ διεσπάσθη τὸ μέτωπον τῶν ἡνωμένων ρουμανικῶν καὶ ρωσικῶν δυνάμεων ὑπὸ τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ στρατοῦ (Ὀκτώβριος 1916) Μ. Ν. Δ.

Κοπάονικ-*Γκόρα*, ἢ ***Κοπάονικ-Πλάνινα*** (Kopaonik-Gora, ἢ Kopaonik - Planina) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Νοτιοσλαυΐας, πρὸς τὸ Ν. τμῆμα τῆς παλαιᾶς Σερβίας καὶ τὸ ΒΑ. ἄκρον τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Νόβι - Παζάρ. Κεῖται μεταξὺ τῶν παραποτάμων τοῦ Δουνάβεως Ἴμπαρ καὶ Μοράβα καὶ ἐκτείνει τὰς διακλαδώσεις της πρὸς Β., ΒΑ. καὶ Α. μέχρι τοῦ Κοσσυφοπεδίου. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτῆς εἶναι τὸ *Μπόροβνιακ*, ὕψους 2106 μ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς περικλείει κοιτάσματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ἐν ἐκμεταλλεύσει κατὰ τὸν μεσαίωνα. Μ. Δ. Β.

Κοπάσης, *Ἀνδρέας*, ἢ ***Κοπασανδρουλῆς***. Κρὴς ἐξ Ἀνωπόλεως τῶν Σφακίων. Ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν Κρητῶν, τοὺς ὁποίους ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις μετεχειρίζετο ὡς μεσάζοντας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀμείβουσα τούτους διὰ μισθοῦ τακτικοῦ. Οὗτοι ἦσαν μισητοὶ παρὰ τῷ λαῷ, ὅστις ἀπεκάλει αὐτοὺς μουζεβίριδες ἢ δωδεκάδα τοῦ πασᾶ. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Κοπασανδρουλῆς, μισθοδοτούμενος ὡς σύμβουλος τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, τὸν ὁποῖον ἔπειθε τῷ 1841 ὅτι θὰ τὸν ζητήσῃ ὁ κρητικὸς λαὸς ἡγεμόνα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπατηθεὶς ἀνέβαλε τὴν καταδίωξιν τῶν ἐπαναστατῶν. Τῷ 1858 συνετάχθη μὲ τοὺς ἀποκηρύξαντας τὸν Μαυρογένη. Τῷ 1867 συνώδευσε τὸν στρατὸν τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ εἰς Σφακιά. Ἦτο ὁ πάππος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σάμου Ἀ. Κοπάση.

— **Κοπάσης, *Ἐμμανουήλ***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ πατὴρ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σάμου. Μετοικήσας ἐκ Σφακίων εἰς Χανιά, μετήρχετο τὸν παντοπώλην, συνετήρει δὲ ὑποζύγια, μισθώνων ταῦτα, πρὸς συγκοινωνίαν τῶν Χανίων πρὸς τὰ πέριξ γειτονικὰ μέρη. Ε. Γ.

— **Κοπάσης**, ἢ ***Ἀνδρουλιδάκης, Ἀνδρέας***. Ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς Σάμου. Ἐγεννήθη τῷ 1856 ἐν Κρήτῃ ἐκ πατρὸς ἀσήμου. Ὑπάλληλος τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐν Κρήτῃ καὶ κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1889 ἀρχιγραμματεὺς παρὰ τῷ γενικῷ διοικητῇ Τζεβὰτ πασᾶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνδρουλιδάκης* ἠναγκάσθη, τῷ 1890, νὰ φύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κοπάσης* διωρίσθη μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδημοσίευσε διατριβάς τινας, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι: «Γενικαὶ γνώσεις ἐκ τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας» (1899). Βραδύτερον ἐδημοσίευσε μελέτας περὶ Βυζαντινῆς μουσικῆς, περὶ τοῦ Σαίξπηρ, περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς. Διετέλεσε (1898—1900) μέλος τοῦ πατριαρχικοῦ μεικτοῦ συμβουλίου, μέγας ρήτωρ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ φίλος τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου Ε΄. Ἀλλ' ἡ δρᾶσις τοῦ Κοπάση σχετίζεται κυρίως μὲ τὴν Σάμον.

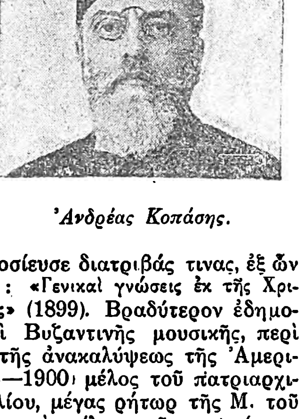

Ἀνδρέας Κοπάσης.

Ὅταν, τῷ 1907, ἡ κυβέρνησις συνῆψε σύμβασιν μετὰ τοῦ Ἰ. Πεσμαζόγλου πρὸς ἵδρυσιν Ἐκδοτικῆς Τραπέζης, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι κατήγγειλαν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν βεζύρην Φερήτ, ὅστις, διέταξε τὸν ἡγεμόνα Κ. Καραθεοδωρῆν νὰ μὴ ἐπικυρώσῃ τὴν σύμβασιν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος παρήκουσεν, ἀνεκλήθη ἵνα λογοδοτήσῃ. Εἰς Κωνσταντινούπολιν συνώδευσεν αὐτὸν ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως Ἐμμ. Χατζηδάκης, ὅστις ἤκουσε παρὰ τοῦ Φερὴτ ὅτι τὸν ἡγεμόνα ἐννοεῖ κομισσάριον καὶ ἑπομένως μὴ δυνάμενον νὰ παραβῇ τὰς διαταγὰς τῆς Πύλης· διὰ τοῦτο ἔπαυσεν ὁ Φερὴτ τὸν Καραθεοδωρῆν καὶ διώρισε τὸν Γ. Γεωργιάδην. Οὗτος μόνον τρεῖς μῆνας ἔμεινε καὶ παρῃτήθη, μὴ δυνάμενος, ὡς εἶπε, νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς τῆς Πύλης, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Κοπάσης τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1907. Οὗτος ἐπὶ πέντε περίπου μῆνας ὑπεκρίνετο θρησκευτικὴν εὐλάβειαν πρὸς τὰς προνομίας τῆς νήσου, περιώδευσεν αὐτὴν καὶ περιεποιήθη τὸν λαόν. Ἀλλὰ μι-

Digitized by Google

κρὸν ἐπεισόδιον ἔδωκεν ἀφορμὴν ἔχθρας μεταξὺ τοῦ Κοπάση καὶ τῆς τότε κυβερνήσεως Θ. Σοφούλη, κατόπιν τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος ἐπεζήτησε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θέσεώς του ὄχι περιποιούμενος τὸν λαὸν ἀλλὰ διὰ τῆς βίας. Πρὸς τοῦτο ἐχρειάζετο στρατιωτικὴν ἐνίσχυσιν. Τὴν πρωΐαν λοιπὸν τῆς 12ης Μαΐου 1908, ἀντὶ νὰ ἴδουν οἱ Σάμιοι τὸ διάταγμα τῆς συγκλήσεως τῆς συνελεύσεως, εἶδον μεταγωγικὸν ν' ἀποβιβάζῃ στρατόν. Τὰ γεγονότα ἐπηκολούθησαν ραγδαῖα. Ὁ Κοπάσης δὲν δίδει διαταγὴν νὰ σταματήσῃ ἡ ἀπόβασις, ὅπως ἐζήτησεν ἡ κυβέρνησις, ἡ χωροφυλακὴ κτυπᾷ τὸν στρατόν, αἷμα ἀρκετὸν ρέει καὶ ἡ Σάμος παρουσιάζεται ἐν ἐπαναστάσει. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δέκα πολεμικὰ βομβαρδίζουν τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀποβιβάζουν 6.000 Τούρκους. Ὁ Κοπάσης, δι' αὐτῶν γενόμενος κύριος τῆς καταστάσεως, προβαίνει εἰς ἀθρόας καταδίκας εἰς θάνατον καὶ ἰσόβια, ἐπαναφέρει τὰς ἀπὸ πολλοῦ ἐκλειψάσας ἐν Σάμῳ θανατικὰς ἐκτελέσεις καὶ τρομοκρατεῖ τοὺς πάντας, τοῦτο μὲν διὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τοῦτο δὲ δι' ἐμπίστων του χωροφυλάκων. Ἔπαυσε πληρεξουσίους καὶ δημάρχους καὶ διώρισε νέους, ἵνα τηρήσῃ τοὺς τύπους τῆς αὐτονομίας. Παρὰ τοὺς τύπους ὅμως ἐκυβέρνησεν αὐταρχικώτατα, λέγων «συνέλευσις εἶμαι ἐγώ». Μετὰ τοῦ Κοπάση συνέπραξαν πολλοὶ εἴτε ἐκ συμφέροντος καὶ κομματικοῦ πάθους, εἴτε ἵνα διατηρηθοῦν ἔστω οἱ τύποι τῆς αὐτονομίας, διότι, ἐὰν οὐδεὶς συνέπραττε, θὰ κατήργει καὶ αὐτοὺς τοὺς τύπους τῆς αὐτονομίας, ὡς ἠπείλει κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1911. Τὴν 9ην Μαρτίου 1912 ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος Σταύρου Μπαρέτη, ὁ δὲ νεκρός του, διαταγῇ τῆς Πύλης, μετεφέρθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐτάφη δημοσίᾳ δαπάνῃ. Τὸ τουρκικὸν κράτος ἐπένθησε τὸ ὄργανόν του, ὁ δὲ σουλτᾶνος εἰς τὸν ἐναρκτήριον ἐν τῇ βουλῇ λόγον του ἐμνημόνευσε τὰς «λαμπρὰς ὑπηρεσίας» του. Οἱ «Τάϊμς» ἐχαρακτήρισαν ὡς «μυσαρὰν» τὴν δρᾶσίν του, ὁ δὲ «Ἐλεύθερος τύπος» τῆς Βιέννης ἐξύμνησε τὴν ὀργανωτικήν του ἱκανότητα. Καχύποπτος, ὑποκριτής, δόλιος, μικροπρεπής, βάναυσος, βίαιος, κόλαξ, φιλάργυρος κατὰ τοὺς μέν· ἀνὴρ πυγμῆς, δραστήριος, ὀργανωτικὸν πνεῦμα, ἀνορθωτὴς τῶν οἰκονομικῶν τῆς νήσου, αὐταρχικὸς κατὰ τοὺς δέ. Ὁ Κοπάσης εἶχε καταστήσει ὑποχρεωτικὴν τὴν διδασκαλίαν τῆς «Ἐσπεράντο» εἰς τὰ σχολεῖα τῆς νήσου.

Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Κοπατσάροι (οἱ). Ἀποκαλοῦνται οὕτως εἰς Θεσσαλίαν καὶ δυτικὴν Μακεδονίαν οἱ ἡμιορεινοὶ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν, οἱ κατοικοῦντες τὰ χαμηλότερα τῆς Πίνδου χωρία. Οἱ Κοπατσάροι, πάντες ἑλληνόφωνοι, γνωρίζοντες ὅμως καί τινας βλαχικὰς λέξεις, λόγῳ τῆς ἐπικοινωνίας των μὲ τοὺς βλαχοφώνους κατοίκους τῶν ὑψηλοτέρων χωρίων τῆς Πίνδου, ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς ἐξηγοῦν οἱ ἴδιοι, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πάντα τὰ χωρία τῶν Κοπατσάρων εὑρίσκονται ἐντὸς ζώνης δασῶν ἐκ δρυὸς (κοπάτσα), ἐνῷ τὰ ἄνωθι αὐτῶν βλαχικὰ χωρία εὑρίσκονται εἰς τὴν ζώνην τῆς ἐλάτου.

Οἰκογένεια Κοπατσάρων ἐκ τοῦ χωρίου Σπήλιου.

Οἱ Κοπατσάροι εἰς οὐδεμίαν σχεδὸν ἐπιμειξίαν ἔρχονται μὲ τοὺς διὰ τοῦ Βενέτικου ποταμοῦ χωριζομένους ἀπὸ αὐτοὺς Χασιώτας καὶ εἰς σπανίας ἐπιμειξίας μετὰ τῶν ἐπίσης γειτόνων των Βλάχων. Φέρουν ἐνδυμασίας ἀποτελούσας μέσον τινὰ τύπον μεταξὺ τῶν ἐνδυμασιῶν τῶν Χασιωτῶν καὶ τῶν ἐνδυμασιῶν τῶν Βλάχων. Εἰς τὰς ἀνδρικὰς ἐνδυμασίας κυριαρχεῖ εἰσέτι ἡ φουστανέλλα, ἢ ἡ μαλλίνη πλατεῖα περισκελίς, ἡ λεγομένη μπουραζάνα. Οἱ Κοπατσάροι εἶναι μελαχροινοί, ὑψηλόσωμοι, εὐφυεῖς, ἡρωϊκοί, πατριωτικώτατοι εἰς αἰσθήματα, μετέρχονται δὲ κυρίως τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ κτηνοτρόφου, τοῦ κυρατζῆ (ἀγωγέως) καὶ ὀλιγώτερον τοῦ γεωργοῦ. Μεταξὺ τῶν Κοπατσάρων ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ κτίσται, σαγματοποιοί, ξυλουργοί, τσαρουχοποιοί, ράπται ἐγχωρίων ἐνδυμασιῶν. Τὰ χωρία τῶν Κοπατσάρων, ἢ *Κοπατσαροχώρια* εἶναι τὰ ἑξῆς: Τίστα, Λεπενίτσα, Λάβδα, Βοδεντσικό, Σαργκαναῖοι, Τούσι, Φιλιππαῖοι, Μεσολούρι, Ντοτσικό, Δέλνον, Δραβόνιστα, Μπίσοβο, Σπήλιο, Ριάχοβο, Κοσμάτι, Παλιοχώρι, Ζάλοβο, Μαυραναῖοι, Μακρυνόρος, Ροδοσίνιστα. Οἱ Κοπατσάροι πάντοτε ἀντέδρασαν ἐνεργῶς κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, οὐδέποτε δεχθέντες ἡσύχως τὴν τουρκικὴν ἐπιβολὴν καὶ πάντοτε λαμβάνοντες μέρος εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐθνικὰς ἐξεγέρσεις, εἴτε ὡς ἄτομα, εἴτε ὡς ὁμάδες. Εἰς τοὺς Κοπατσάρους ὀφείλεται καὶ ἡ κατὰ τὸ 1854 ἐπανάστασις τῶν χωρίων τῶν Γρεβενῶν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Τίστα ὁπλαρχηγὸς Θ. Ζάκας. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ἐπὶ ἡμέρας, ἠγωνίζοντο γενναίως οἱ Κοπατσάροι κλεισθέντες εἰς τὴν ἱστορικὴν μονὴν τοῦ χωρίου Σπήλιου. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Ζάκα, ὅστις, σημειωτέον, πολὺ γέρων ἤδη ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τὸ χωρίον του Τίστα μετωνομάσθη τελευταίως εἰς Ζάκαν. Ἐκ τῶν Κοπατσάρων ἀνεδείχθησαν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ὁπλαρχηγοί.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

Κοπὰτς-Δερὲ /*Γεωγρ.*/. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βέργης (Καπατσίου) τῆς ἐπαρχίας Νιγρίτης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 48.

Καπάτσι /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Βέργη* (βλ. λ.).

Κοπεγχάγη, ἢ *Κοπενάγη* (δανιστὶ Köbenhavn, γερμ. Kopenhagen, γαλλ. Copenhague, ἀγγλ. Copenhagen) /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Δανίας καὶ τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, κειμένη ἐπὶ τῆς Α. παραλίας τῆς νήσου Σχαιλάνδης καὶ παρὰ τὴν Ν. ἔξοδον τοῦ πορθμοῦ τοῦ Σὸντ (Öre Sund), ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς σκανδιναυϊκῆς πόλεως Μάλμαι. Εἶναι ἡ πολυανθρωποτέρα καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σπουδαιοτέρα πόλις τοῦ βασιλείου, συγκεντροῖ δ' ἐν αὐτῇ τὸ ἕβδομον περίπου τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Κάτ. (1925) 587.150. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐπὶ τῆς νήσου Σχαιλάνδης, μέρος δ' αὐτῆς ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι κειμένης μικροτέρας νήσου Ἄμαγκερ, ἀποτελοῦν τὴν συνοικίαν *Χρίστιανς Χάουν*. Μεταξὺ τῶν δύο νήσων σχηματίζεται ὁ πορθμὸς τοῦ Κάλβεμποντ, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου καὶ μάλιστα πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς νήσου Ἄμαγκερ, σχηματίζονται εὐρεῖς καὶ ἀσφαλεῖς λιμένες, νεώρια καὶ δεξαμεναί. Ἀπὸ ναυτικῆς ἀπόψεως ὁ λιμὴν τῆς Κοπεγχάγης εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, περιλαμβάνει δὲ καὶ τμῆμα ἐλευθέρας ἐμπορικῆς ζώνης παρὰ τὸ ΒΔ. τμῆμα τοῦ πορθμοῦ. Ἡ Κοπεγχάγη εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν κάλλιστα ὠχυρωμένων πόλεων τῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν.

Πρὸς τὴν Α. πλευρὰν ἐπὶ τῆς νήσου Ἄμαγκερ προστατεύεται ὑπὸ μακρᾶς σειρᾶς ὀχυρώσεων, πρὸς Β. δὲ παρὰ τὴν Δ. ἔξοδον τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κάλβεμποντ ἐγγὺς τοῦ ἐλευθέρου λιμένος ἔχει παλαιὸν ὀχυρὸν φρούριον, τὸ Φρέντερικς Χάον. Ἡ πόλις κοσμεῖται ὑπὸ πολλῶν πάρκων, ἔχει εὐρείας λεωφόρους καὶ αὐλακοῦται ὑπὸ πλήθους διωρύγων, πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι δίδουσιν εἰς αὐτὴν ὄψιν Βενετίας τοῦ Βορρᾶ. Ἡ παλαιὰ πόλις, καταλαμβάνουσα τὸ ἐπὶ τῆς νήσου Σχαιλάνδης ἐγγὺς τοῦ πορθμοῦ τμῆμα, κοσμεῖται ὑπὸ πλήθους παλαιῶν καὶ νέων μεγαλοπρεπῶν κτιρίων καὶ μνημείων, ὧν σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Χρίστιενμποργκ, κτισθὲν τῷ 1733 ἐπὶ Χριστιανοῦ ΣΤ'. Τὸ κεντρικὸν κτίριον τοῦ ἀνακτόρου τούτου, καταστραφὲν τῷ 1884 ὑπὸ πυρκαϊᾶς, εἶχε μῆκος 113 μέτρων. Τὰ πέριξ τοῦ κεντρικοῦ κτηρίου παραρτήματα καὶ πτερὰ σῴζονται μέχρι σήμερον καὶ περιλαμβάνουσι τοὺς βασιλικοὺς στάβλους, τὴν βιβλιοθήκην, τὸ βασιλικὸν θέατρον κλπ. Ἐγγὺς τοῦ Χρίστιενμποργκ κεῖται τὸ μουσεῖον Θορβάλντσεν, ὅπου φυλάσσονται πλεῖστα ἔργα τοῦ μεγάλου ὁμωνύμου Δανοῦ καλλιτέχνου, καὶ τὸ χρηματιστήριον ὀλλανδικοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως, κτισθὲν τῷ 1640. Ἔχει μῆκος 127 μ. καὶ πλάτος 18. Ἕτερα ἀξιόλογα κτίρια εἶναι τὸ ἀνάκτορον Σαρλόττενμποργκ, κτισθὲν τῷ 1673 καὶ μεταβληθὲν σήμερον εἰς Ἀκαδημίαν τῶν καλῶν τεχνῶν, τὸ ἐθνικὸν θέατρον ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, κτισθὲν τῷ 1874, τὸ δημαρχεῖον (1805—1815), τὸ πανεπιστήμιον, ἔχον ἰδίαν βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον, τὸ ἀστεροσκοπεῖον (1861) ἐγειρόμενον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βοτανι-

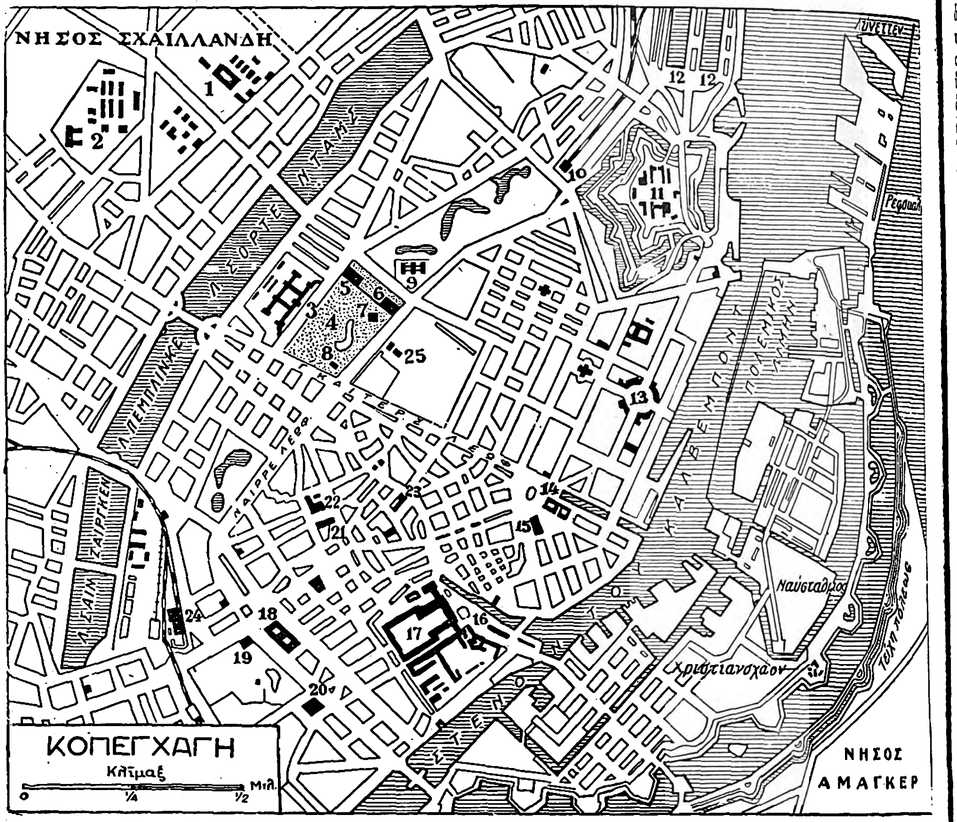

Σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως Κοπεγχάγης.

1=Βασιλικὸν Νοσοκομεῖον. 2=Πτωχοκομεῖον. 3=Νοσοκομεῖον. 4=Βοτανικὸς Κῆπος. 5=Πολυτεχνεῖον. 6=Μουσεῖον. 7=Ἀστεροσκοπεῖον. 8=Μουσεῖον. 9=Μουσεῖον Τεχνῶν. 10=Ἀνατολικὸς σιδηρ. σταθμός. 11=Φρούριον Φρεντερικσχάον. 12=Ἐλεύθερος λιμήν. 13=Ἀνάκτορον Ἀμαλίενμποργκ. 14=Καρλόττενμποργκ. 15=Βασιλικὸν Θέατρον. 16=Χρηματιστήριον. 17=Ἀνάκτορον Χρίστιανμποργκ. 18=Δημαρχεῖον, 19=Μουσεῖον Βιομηχαν. Τεχνῶν. 20=Νέα γλυπτοθήκη. 21=Μητρόπολις. 22=Πανεπιστήμιον. 23=Ταχυδρομεῖον. 24=Κεντρ. σιδηρ. σταθ. 25=Ἀνάκτορον Ρόζενμποργκ.

Digitized by Google

κοῦ κήπου, καὶ τὸ ὡραῖον ἀνάκτορον τοῦ Ρόζεμποργκ, κτισθὲν τῷ 1624 ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ Δ', ἐν τῷ ὁποίῳ φυλάσσεται πλῆθος ἱστορικῶν συλλογῶν καὶ κειμηλίων. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ναῶν τῆς πόλεως παλαιότεροι καὶ σπουδαιότεροι εἶναι: Ὁ τῆς Παρθένου (Frue Kirke), κτισθεὶς τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ὁ ὁποῖος ὅμως κατεστράφη κατὰ τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ 1807 καὶ ἐπανεκτίσθη κατόπιν (1829) ἐπὶ νέου σχεδίου ρυθμοῦ ἑλληνορρωμανικοῦ, διακοσμηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θορβάλντσεν. Ὁ ναὸς τῆς Τριάδος, τοῦ ὁποίου ὁ πύργος, ὕψους 35 μ. καὶ πλάτους 16 μ., ἐχρησίμευε μέχρι τοῦ 1861 ὡς ἀστεροσκοπεῖον. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔχων πύργον ὕψους 65 μ. Ὁ ναὸς τοῦ Σωτῆρος (Flelsers Kirke) μὲ πύργον ὕψους 91 μέτρων, καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἐπίσης πλῆθος ὡραίων ἀγαλμάτων κοσμοῦσι τὰς πλατείας, τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς κήπους τοῦ τμήματος τούτου τῆς πόλεως, ἐξ ὧν σπουδαιότερα εἶναι τὸ ἀγάλματα τοῦ Χριστιανοῦ Ε' παρὰ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Σαρλόττεμποργκ καὶ τοῦ Φρειδερίκου Ε' ἐν τῇ πλατείᾳ Ἀμαλίενμποργκ. Πέριξ τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς Κοπεγχάγης ἐκτείνονται διάφοροι νεώτεραι συνοικίαι καὶ προάστεια, ὧν σπουδαιότερα τὸ μνησθὲν Χρίστιανς Χάον, τὸ Κλάμπενμποργκ καὶ τὸ Οὔμγκεμπουνγκ, ἀμφότερα κείμενα πρὸς Β. τῆς πόλεως, κατὰ μῆκος τῆς Δ. παραλίας τοῦ πορθμοῦ τοῦ Σόν, τὰ ὁποῖα κοσμοῦνται ὑπὸ λαμπρῶν ἐπαύλεων καὶ χρησιμεύουν ὡς λουτροπόλεις κατὰ τὸ θέρος.

Τὰ ἄλλοτε κεχωρισμένα προάστεια *Αἴστρερμπραι, Νόρντερμπραι* καὶ *Φρέντερικσμπεργκ* εἶναι σήμερον ἡνωμένα μετὰ τῆς κυρίως πόλεως, χωρίζονται δὲ ὑπὸ τῶν πρὸς Δ. τῆς τελευταίας τριῶν λιμνῶν, διεσκευασμένων ἐν εἴδει δεξαμενῶν, τῆς Γιαίργκενσαι, τῆς Πέμπλινγκενσαι καὶ τῆς Σόρτενταμσαι.

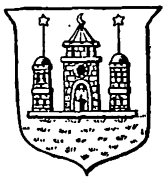

Θυρεὸς τῆς Κοπεγχάγης.

Ὡς διοικητικὸν κέντρον ἡ Κοπεγχάγη εἶναι ἕδρα τοῦ βασιλέως, τῆς αὐλῆς, τῆς δανικῆς διαίτης, τῆς κυβερνήσεως, τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐπισκόπου τῆς Ζηλανδίας, τοῦ ἀπεσταλμένου (βικαρίου) τοῦ πάπα κ.λ.π. Ἔχει μουσεῖα ἄξια λόγου, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται τὸ προμνησθὲν τοῦ Θορβάλντσεν, βιβλιοθήκας, ὧν πλουσιωτέρα ἡ βασιλική, περιλαμβάνουσα 550.000 τόμους καὶ 22 000 χειρόγραφα, πανεπιστήμιον ἱδρυθὲν τῷ 1479 μὲ 5 σχολάς, διάφορα εἰδικὰ ἰνστιτοῦτα (γεωργικόν, κηπευτικόν, κτηνοτροφικὸν κλπ.), στρατιωτικὴν ἀκαδημίαν καὶ ναυτικὴν σχολὴν κλπ. Φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα καὶ ἄλλαι ὀργανώσεις, ἀλληλοβοηθητικαί, ἐπαγγελματικαί, ἐπιστημονικαί, ἀθλητικαὶ κλπ. ἀφθονοῦσιν ἐν Κοπεγχάγῃ. Διὰ τῆς Κοπεγχάγης ἐξάγονται πάντα σχεδὸν τὰ προϊόντα τῆς Δανίας (κτηνοτροφικά, μηχαναί, αὐτοκίνητα, ναυπηγικὰ κλπ.), ἐκτὸς τῶν γεωργικῶν, τὰ ὁποῖα ἐξάγονται μέσῳ τοῦ Ἄαλμποργκ, τοῦ Ἄαρχους καὶ τοῦ Ἐσμπίεργκ. Τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Κοπεγχάγης περιλαμβάνει ὑφάσματα, γαιάνθρακας, ξυλείαν, καπνόν, φυτικὰ ἔλαια κλπ. Αἱ σπουδαιότεραι βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις εἶναι αἱ ναυπηγικαί, αἱ μηχανουργικαί, πορσελλάνης κλπ. Ἐπίσης ἡ πόλις εἶναι χρηματιστηριακὸν καὶ τραπεζιτικὸν κέντρον τῆς Δανίας, βάσις τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν αὐτῆς καὶ ἀφετηρία πολλῶν μεγάλων ὑπερωκεανίων γραμμῶν.

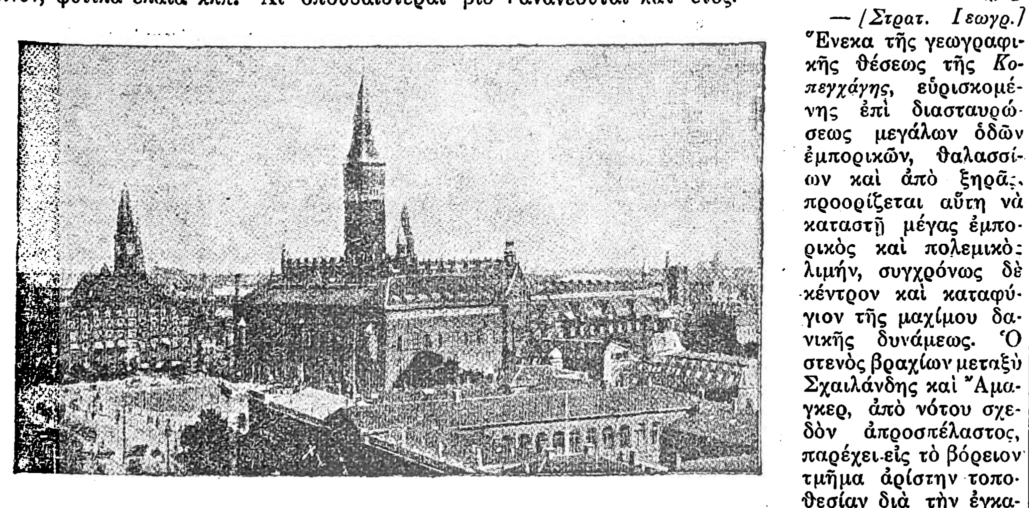

Τὸ Δημαρχεῖον τῆς Κοπεγχάγης.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Κοπεγχάγη εἶναι μία ἐκ τῶν παλαιοτέρων πόλεων τῆς Β. Εὐρώπης. Ἀπὸ τοῦ 1043 ἤδη ἀναφέρεται ὡς πόλισμα ἁλιέων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χαἶφν* (Höfn), ἐξ οὗ προῆλθε πιθανῶς τὸ λατινικὸν αὐτῆς ὄνομα Hafnia. Ὁ βασιλεὺς Βαλδεμὰρ Α' (1157—1182) ἵδρυσεν ἐκεῖ ἐμπορικὴν πόλιν, ἡ ὁποία ταχέως προήχθη ὡς ἐκ τῆς εὐνοϊκῆς αὐτῆς θέσεως καὶ ὠνομάσθη «Λιμὴν τῶν ἐμπόρων» (Kaupmannahöfn), ἐξ οὗ ὀνόματος διὰ τοῦ χρόνου προέκυψεν ὁ σημερινὸς τύπος. Ἀπὸ τοῦ 1242—1248 ἡ πόλις κατείχετο ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Λυβέκης, τῷ δὲ 1258 ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Ραίσκιλντ, Ἰάκωβος Ἔρλαντσον, ἔδωσεν εἰς αὐτὴν καταστατικὸν χάρτην. Τῷ 136? καὶ 1368 κατελήφθη καὶ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῆς Ἀνσεατικῆς Ἑνώσεως, εἰς τρίτην ὅμως ἀπόπειραν, τῷ 1418, κατώρθωσε νὰ ἀντιστῇ νικηφόρως. Τῷ 1443 ὁ βασιλεὺς Χριστόφορος τῆς Βαυαρίας ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ. Λόγῳ τῆς φυσικῆς ὀχυρότητός της κατώρθωσε νὰ ἀντιστῇ εἰς δύο μεγάλας πολιορκίας τοῦ Φρειδερίκου Α' (1523—1524) καὶ τοῦ Χριστιανοῦ Γ' 1535—1536).

Ἡ ἀρχὴ τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Κοπεγχάγης ἄρχεται ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστιανοῦ Δ', ὁ ὁποῖος ἔκτισεν ἐν αὐτῇ τὰ ἀνάκτορά του καὶ ηὔρυνε καὶ ὠχύρωσε καλῶς τὴν πόλιν. Χάρις εἰς τὰ ὀχυρώματα ταῦτα κατώρθωσεν ἐπανειλημμένως, κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, νὰ ἀντιστῇ νικηφόρως ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Καρόλου Ι' τῆς Σουηδίας (1658 καὶ 1659) καὶ τοῦ ἀγγλοολλανδικοῦ καὶ σουηδικοῦ στόλου τῷ 1700. Καθ' ὅλον τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ Κοπεγχάγη ἀνεπτύσσετο εἰρηνικῶς καὶ ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμήν, ὅτε τῷ 1801 ὁ ἀγγλικὸς στόλος, ὑπὸ τοὺς Νέλσωνα καὶ Πάρκερ, ἐβομβάρδισε καὶ κατέκαυσε πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς ὁλόκληρον τὸν δανικὸν στόλον, ἀποτελούμενον ἐξ 75 πολεμικῶν σκαφῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων 18 πλοῖα τῆς γραμμῆς (δελίνια) καὶ 17 φρεγάται. Αἰτία τῆς ἀγγλικῆς ταύτης ἐπιθέσεως ἦτο ἡ ἔνοπλος οὐδετερότης τῶν βορείων κρατῶν, τὴν ὁποίαν εἶχε προτείνει καὶ ἐπιτύχει ἡ Δανία. Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1807, καὶ πάλιν ὁ ἀγγλικὸς στόλος, ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ ἄνευ κηρύξεως πολέμου, ἔφθασε πρὸ τῆς Κοπεγχάγης καὶ ἐβομβάρδισεν αὐτὴν ἐπὶ τέσσαρας συνεχεῖς ἡμέρας, μετατρέψας τὴν πόλιν εἰς ἐρείπια καὶ φονεύσας 2000 ἐκ τῶν κατοίκων της. Αἰτία τῆς δευτέρας ταύτης ἐπιθέσεως ἦτο ὁ φόβος τῶν Ἄγγλων, μήπως ἡ Δανία εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ναπολέοντος. Τὴν 7 Σεπτεμβρίου ἡ Κοπεγχάγη, μὴ δυναμένη νὰ ἀντιστῇ, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, οἱ δὲ Ἄγγλοι, λεηλατήσαντες τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν τοῦ ναυστάθμου, ἔφυγον συναποκομίζοντες τὸν ἐν αὐτῷ δανικὸν στόλον.

Ἔκτοτε ἡ πόλις, κατὰ τὸ διάστημα τῶν διαρρευσάντων μέχρι σήμερον 132 ἐτῶν, κατώρθωσε νὰ ἀναλάβῃ πλήρως καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν ἀκμήν της. Σήμερον ἡ πόλις μόνη ἀποτελεῖ ἴδιον διοικητικὸν διαμέρισμα, τοῦ ὁποίου ἡ διοίκησις κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τοῦ 1661 καὶ τοῦ νόμου τοῦ 1857. Τὸ ἐντὸς τοῦ σχεδίου τμῆμα αὐτῆς, ἐκτάσεως 71 τετρ. χλμ., ἀποτελεῖ αὐτοδιοίκητον διαμέρισμα, διοικούμενον ὑπὸ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς προέδρου διοριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως, 4 παρέδρων ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ 4 συμβούλων ἐκλεγομένων ἀνὰ ἑξαετίαν ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 36 μελῶν, ὧν τὸ ἕκτον ἀνανεοῦται κατ' ἔτος.

Χ. Δ.

— *[Στρατ. Γεωγρ.]* Ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς *Κοπεγχάγης*, εὑρισκομένης ἐπὶ διασταυρώσεως μεγάλων ὁδῶν ἐμπορικῶν, θαλασσίων καὶ ἀπὸ ξηρᾶς, προορίζεται αὕτη νὰ καταστῇ μέγας ἐμπορικὸς καὶ πολεμικὸς λιμήν, συγχρόνως δὲ κέντρον καὶ καταφύγιον τῆς μαχίμου δανικῆς δυνάμεως. Ὁ στενὸς βραχίων μεταξὺ Σχαιλάνδης καὶ Ἄμαγκερ, ἀπὸ νότου σχεδὸν ἀπροσπέλαστος, παρέχει εἰς τὸ βόρειον τμῆμα ἀρίστην τοποθεσίαν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ λιμένος. Τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἐξασφαλίζουσι, σὺν τῷ παλαιῷ φρουρίῳ, τὰ ὀκτὼ ἐπάχθια πυροβολεῖα (δύο ἐπὶ τῆς νήσου Σχαιλάνδης καὶ ἓξ ἐπὶ τῆς νήσου Ἄμαγκερ) ὡς καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἀμμοσύρτεως Μιντελγρούνδ ἱδρυθὲν ὁμώνυμον ἐπιθαλάσσιον φρούριον. Ἡ πόλις Κοπεγχάγη προστατεύεται ἀπὸ ξηρᾶς κατὰ τὸ εἰς τὸ βορειοδυτικὸν αὐτῆς κυματοειδὲς ἔδαφος διὰ σειρᾶς πέντε ὀχυρωτικῶν ἔργων μετὰ τριῶν πυροβολείων ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ. Μεταξὺ τῶν ἔργων τούτων καὶ τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Κοπεγχάγης θαλάσσης ὑπάρχουσιν ὀχυρωτικὰ ἔργα καὶ ἐπάκτια πυροβολεῖα παρὰ τὸ Ὀρδρούπσκρὰτ (Ordrups - Krát). Ὄπισθεν καὶ ἀνατολικῶς ὅλων τῶν ἄνω ὀχυρώσεων, μεταξὺ Γκεντόφτε καὶ Ὀτερσλὲβ-Μόορ, τὸ ἔδαφος, δυνάμενον νὰ κατακλυσθῇ παρ' ὑδάτων, καθιστᾷ τὴν ὀχύρωσιν τῆς πόλεως Κοπεγχάγης διὰ περιτειχίσματος περιττήν. Πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς πόλεως Κοπεγχάγης, ἐπὶ ἐδάφους ἐπιπέδου, μακρὰ γραμμὴ περιτειχίσματος μετὰ τάφρου πλήρους ὕδατος προστατεύει τὴν πόλιν εἰς ἀπόστασιν 8 χιλμ. Τὸ περιτείχισμα τοῦτο συνδέεται μετὰ τῆς εἰς τὸ ΒΔ. ὀχυρώσεως διὰ τοῦ φρουρίου Χουζούμ, διὰ δὲ τοῦ πυροβολείου εἰς Ἀβιντόρε, κειμένου πρὸς νότον, τερματίζεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κζόγγε. Ἡ Κοπεγχάγη διὰ τῆς ὀχυρώσεως αὐτῆς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς καταφύγιον τοῦ στρατοῦ αὐτῆς, διὰ δὲ τῆς παρατάσεως τοῦ ἀγῶνος νὰ δώσῃ καιρὸν ἐπεμβάσεως εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις, αἵτινες ἔχουσι μέγιστα συμφέροντα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ δανικοῦ κράτους καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τῶν στενῶν.

Ν. Ι. ΚΟΚ'ΔΗΣ

—Κοπεγχάγης *νομὸς* *[Γεωγρ.]*. Καταλαμβάνει τὸ Α. τμῆμα τῆς Ν. Σχαιλάνδης καὶ ἔχει ἔκτασιν 1174 τ.χλμ. καὶ πληθυσμὸν 284.622 κατοίκων (1925), ἐκτὸς τῆς πόλεως Κοπεγχάγης, εἶναι δὲ τὸ πυκνότερον κατῳκημένον τμῆμα τῆς Δανίας (242 κάτ. κατὰ τετρ. χλμ.). Εἶναι κατ' ἐξοχὴν κτηνοτροφικὴ χώρα καὶ τρέφει ἐκλεκτὴν γενεὰν ἀγελάδων.

Χ. Δ.

—Κοπεγχάγης, *συνθήκη* —. Τὰ διαφόρου ἐθνικότητος ἐμπορικὰ πλοῖα τὰ διαπλέοντα τὸ στενὸν τῆς *Σὸντ* (Sund) ὑπεχρεοῦντο ὑπὸ τῆς Δανίας εἰς τὴν καταβολὴν διοδίων, ἕνεκα ἀποζημιώσεως διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς παρεχομένην προστασίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ πειραταὶ ἐλυμαίνοντο τὴν Βόρειον καὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἐξόντωσιν τῶν πειρατῶν ἐξηκολούθει ἡ εἴσπραξις αὕτη τῶν διοδίων ἀπὸ 20 000 πλοίων, ἅτινα κατ' ἔτος διέπλεον τὸ στενόν, καταντήσασα ἀληθὴς πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ διὰ τὴν χώραν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ ἡ ἀπώλεια χρόνου, ἥτις ἐπήρχετο λόγῳ τῶν διατυπώσεων, εἰς ἃς ὑπεβάλλοντο τὰ πλοῖα, ἤγαγεν εἰς τὴν συνθήκην τῆς Κοπεγχάγης, ὑπογραφεῖσαν τὴν 14 Μαρτίου 1867 μεταξὺ τῆς Δανίας καὶ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Ἀμερικῆς, Ἱσπανίας, Ρωσίας κλπ. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην τὰ διερχόμενα τὸ στενὸν πλοῖα τῶν δυνάμεων τούτων ἀπηλλάσσοντο τῆς καταβολῆς διοδίων· εἰς ἀντιστάθμισμα δὲ τῆς παραιτήσεως τῆς Δανίας ἐκ τοῦ δικαιώματός της, αἱ δυνάμεις ὑπεχρεώθησαν νὰ καταβάλουν ἀναλογικῶς εἰς αὐτὴν 90 000.000 γαλ. φράγκων.

Α. Ν. Φ

κοπέκ. Ρωσικὸν νόμισμα (βλ. *καπίκι*).

Κοπελιᾶδες *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κονιδίτσης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 32.

κοπέλλα (ἡ)· κόρη εἰς ὥραν γάμου, παρθένος: «ἡ κόρη μου ἔγινε κοπέλλα», «χορεύουν ὅλες οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ».

κοπέλλι (τό), ἢ *κοπέλι*· δημοτ., τὸ ἄρρεν τέκνον *(Κρήτ.)*· || μικρὸς ὑπηρέτης τεχνίτου, ὅστις καὶ ἐκμανθάνει τὴν τέχνην: παροιμ. «κατὰ τὸ μάστρο Γιάννη καὶ τὰ κοπέλλια του»· || καθόλου, ὑπηρέτης: «ἔστειλα τὸ κοπέλλι μὲ τὰ πρόβατα»· || συνεκδ. ὁ ἀκόλουθός τινος, ὁ ὑπακούων εἴς τινα ἄνευ ἰδίας θελήσεως, δίκην ὑπηρέτου· || τὸ νόθον τέκνον, ὁ μπάσταρδος (*Μακεδ.*).

κοπελλιὰ (ἡ)· ἄλλος τύπος τοῦ *κοπέλλα* (βλ. λ.)· «ἔγινε κοτζά μου κοπελλιά».

κοπελλιάρης (ὁ)· (ἰδιωμ. Κρήτ.) ὁ γυναικᾶς, ὁ ἐρωτιάρης, ὁ κυνηγῶν τὰ κορίτσα.

κοπελλιδιὰ (ἡ)· (ἰδιωμ. Κρήτ.) νεανικότης, τρυφερότης, ἁγνότης.

κοπελλιδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Παράγωγον τῆς *πιπεριδίνης* (2-μεθυλο-5-αἰθυλοπιπεριδίνη), ἀπαντῶν εἰς δύο ἀνενεργοὺς διασπωμένας διαστερεοϊσομερεῖς μορφάς.

Σ. Γ.

κοπελλίστικος, *—η*, *—ο*· (ἰδιωμ. Κρήτ.) ὁ ἐλαφρός, ὁ ἔχων παιδικὴν τὴν κρίσιν, ὁ μὴ ὥριμος, ὁ παιδικός: «κοπελλίστικες κουβέντες» παιδικὰ λόγια, παιδιάστικα.

κοπελοῦδες (οἱ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *κυκλάμινον τὸ ὡραιοανθὲς* (Cyclaminum species) καὶ *βοτρύανθος ὁ κοινανθὴς* (Muscari commulatum).

Κοπὲρ-Δὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ μήκους 640 χλμ., κειμένη ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Ὑπερκαυκασίας καὶ τῆς Περσίας καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀνήκουσα εἰς τὴν τελευταίαν. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη, διήκουσα πρὸς ΒΔ. καὶ ΝΑ., εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπροσπέλαστος καὶ ἔχει βλάστησιν πτωχοτάτην. Ἀπ' αὐτῆς πηγάζουσι περὶ τοὺς τριάκοντα ποταμοί, ὁ σπουδαιότερος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Ἀτρέκα*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι 3 400 μ.

Digitized by Google

ὕψος. Ἐπ' αὐτῆς διέρχεται ἡ ἐμπορικὴ ὁδὸς Ἀσχαμπάτα—Κουστὰν (Περσίας), καὶ τὰς βορείας αὐτῆς ὑπωρείας παρακάμπτει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῆς Ὑπερκαυκασίας. κ. μ. κ.

κοπερνικία (ἡ) (Copernicia) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει περὶ τὰ 10 εἴδη, ἅπαντα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κοπερνικία ἡ κηροφόρος* (Copernicia cerifera), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Βραζιλίας. Πάντα τὰ μέρη τοῦ δένδρου τούτου εἶναι χρήσιμα. Οὕτως ἡ ῥίζα του χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ὁ κορμός του ἐνέχει ἄμυλον, ὁ ὀπός του παρέχει σάκχαρον, ἡ ἰνώδης οὐσία ἡ περιβάλλουσα τὰ φύλλα κατὰ τὸν μίσχον του χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν σχοινίων, τὰ φύλλα του εἰς τὴν πλεκτικὴν καὶ τὴν πιλοποιίαν, καὶ ἡ κηρώδης οὐσία, ἥτις καλύπτει τὰ τρυφερὰ φύλλα της, χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν σπερματοκηρίων. Δ. Ν. Π.

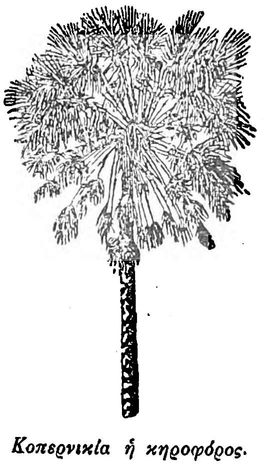

Κοπερνικία ἡ κηροφόρος.

Κοπέρνικος (Kopernik, ἢ Koppernigk, λατ. Copernicus), ***Νικόλαος***. Πολωνὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῇ 12 Φεβρουαρίου 1473, ἐν Τὸρν (Thorn), πόλει ἐπὶ τοῦ Βιστούλα ποταμοῦ. Ὁ πατρικὸς πάππος αὐτοῦ ἐγεννήθη ἐν Βοημίᾳ, καὶ τῷ 1396 ἐγκατεστάθη ὡς ἔμπορος ἐν Κρακοβίᾳ, ὅπου ἀπενεμήθη αὐτῷ τὸ δικαίωμα πολιτείας. Εἷς δὲ τῶν ἐκεῖ γεννηθέντων υἱῶν αὐτοῦ, ὁ *Νικόλαος*, μετέβη εἰς Τόρν, πόλιν προσαρτηθεῖσαν τῇ Πολωνίᾳ τῷ 1464· ἐξήσκησε δ' ἐκεῖ τὸ ἐπάγγελμα ἀρτοπώλου, ἐγένετο δημοτικὸς σύμβουλος, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Barbara Wasselrode, ἢ ἄλλως Watzelrode, ἀνήκουσαν εὐπόρῳ πολωνικῇ οἰκογενείᾳ, καὶ ἥτις ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Lucas Wasselrode, ἐπισκόπου Βαρμίας (Ermeland). Ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, ὁ *Ἀνδρέας* καὶ ὁ *Νικόλαος*, ὁ ἀστρονόμος. Καὶ οἱ μὲν Πολωνοὶ θεωροῦσι τοῦτον Πολωνόν, οἱ δὲ Γερμανοὶ Γερμανόν. Εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Κοπέρνικος ἐγνώριζε καλῶς τὴν γερμανικήν, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ περισωθεῖσαι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ πόλις Τὸρν ἀνῆκε τότε τῇ Πολωνίᾳ, ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Κοπέρνικος ἐνεγράφη ὡς Πολωνὸς σπουδαστὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης, ἐν Ἰταλίᾳ, καθ' ἃ λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Czinski. Τοῦ πατρὸς θανόντος τῷ 1483, ὁ Κοπέρνικος υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ καὶ ἐπισκόπου, ὅστις ἔστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Τόρν, ὅπου ἤρξατο σπουδάζων τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Τῷ 1491 μετέβη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κρακοβίας, ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν, τὴν ἰχνογραφίαν, τὴν ζωγραφικήν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀστρονομίαν, ἣν ἐδίδασκεν ἐκεῖ τότε ὁ πολὺς Albert Brudzewski. Ἐνταῦθα ἐξηκολούθησε τὴν μελέτην τῆς λατινικῆς καὶ δὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις, διὰ τῆς ἐμβριθοῦς καὶ μακροχρονίου σπουδῆς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἀπέβη αὐτῷ μετέπειτα λίαν ὠφέλιμος ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ αὐτοῦ σταδίῳ.

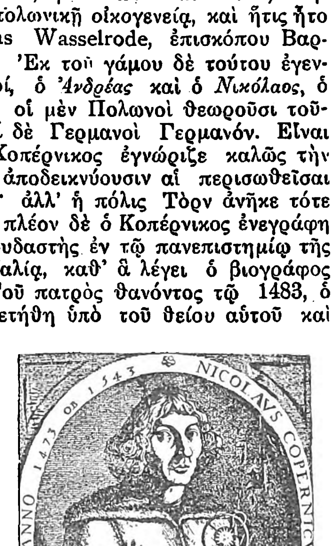

Νικόλαος Κοπέρνικος.

Λαβὼν πολωνικὸν δίπλωμα ἰατροῦ τῷ 1493, ἐπανέκαμψεν εἰς Τόρν, ὅπου προὐτίθετο νὰ γίνῃ ἱερεύς. Ἀλλ' ἀκολούθως ἤλλαξε γνώμην, καὶ ἑλκυσθεὶς ὑπὸ τῆς αἴγλης καὶ μαθήσεως τῶν μεγάλων σοφῶν καὶ καλλιτεχνῶν τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως, μετέβη τῷ 1496 εἰς Πάδουαν, ὅπου ἐσπούδασε πάλιν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐκεῖθεν μετέβαινε συχνάκις εἰς Βολωνίαν, ἀκολουθῶν τὰ μαθήματα ἀστρονομίας τοῦ Domenico Maria Novara, ὃν καὶ ἐβοήθει ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτοῦ· μετὰ τοῦ διδασκάλου του δὲ παρετήρησε τῷ ἔτει ἐκείνῳ ἐπιπρόσθησιν τοῦ Ἀλτεμπαρὰν ὑπὸ τῆς Σελήνης. Τῷ 1497 διωρίσθη κανονικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Frauenburg ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Frischehaff γνωστῆς πρωσσικῆς λιμνοθαλάσσης. Μετὰ διετίαν δὲ ἐξελέγη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Ῥώμῃ, ὅπου ἔδιδε τῷ 1500 καὶ ἐπιτυχεῖς ἐπιστημονικὰς διαλέξεις. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπανέκαμψεν εἰς Τόρν, ἵνα λάβῃ ἄδειαν νέας ἀπουσίας πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἀκαδημαϊκῶν αὐτοῦ σπουδῶν· πρὸς τοῦτο ἐπεσκέφθη καὶ πάλιν τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐκ νέου παρηκολούθησε τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης. Ἐνταῦθα διέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν. Τῷ 1503 ἔλαβε καὶ ἰταλικὸν δίπλωμα διδάκτορος ἰατρικῆς. Ἐπιστρέψας εἰς Πολωνίαν τῷ 1504 ἐγκατεστάθη ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τοῦ Heilsberg ὢν συνάμα ἰατρὸς τοῦ θείου αὐτοῦ καὶ ἐπισκόπου, θανόντος τῷ 1512. Τῷ 1509 ἐδημοσίευσε λατινικὴν μετάφρασιν τῶν «Ἐπιστολῶν» τοῦ Θεοφυλάκτου.

Ὁ Κοπέρνικος, ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς γνώμης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Νικολάου Κούζης (1444), ἤρχισε τὴν περὶ τοῦ πραγματικοῦ συστήματος τοῦ κόσμου ἔρευναν αὐτοῦ τῷ 1507 ἐν Heilsberg καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὴν ἀόκνως ἐν τῇ πολίχνῃ τοῦ Frauenburg, ὅπου ἀπεσύρθη καὶ ἔμεινεν ἀδιακόπως σχεδὸν ἄχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐξήσκει τὰ κανονικὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ καθήκοντα, καίπερ οὐδέποτε χειροτονηθείς. Ἐχρημάτισε δὲ καὶ ὡς ἐπίτροπος τῆς ἐπισκοπῆς Βαρμίας, ἐξασκῶν ἐπιτυχῶς ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν ἰατρικήν, νοσηλεύων πένητας καὶ πλουσίους. Ἐν τῇ πολιτικῇ συνόδῳ τοῦ Graudenz ἐξέθεσε, τῷ 1522, σχέδιον ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ νομίσματος, δημοσιεύσας ἐπὶ τούτῳ τῷ 1526 καὶ σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «De monetae cudendæ» Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς ἐν Frauenburg τριακονταετοῦς διαμονῆς αὐτοῦ ἐσκέπτετο περὶ τοῦ *ἡλιοκεντρικοῦ* συστήματος (βλ. λ.) τοῦ κόσμου, παρατηρῶν τὰ ἄστρα ἐκ πυργίσκου, καὶ τῷ 1530 ἀνεκοίνωσε τὰς ἀστρονομικὰς αὐτοῦ θεωρίας ἐν τῷ «Commentariolus», χειρογράφῳ ἐκθέτοντι περιληπτικῶς τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Ἥλιος μένει ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντός, καὶ ὅτι ἡ Γῆ, σὺν τοῖς ἄλλοις πλανήταις, στρέφεται μεταβατικῶς περὶ αὐτόν. Ὁ Johann Albrecht Widmanstadt διέδωσε μετὰ μικρὸν ἐν Ῥώμῃ τὴν δοξασίαν ταύτην, ἣν λίαν παραδόξως ἀπεδέχθη ὁ τότε πάπας, Κλήμης ὁ Ζ΄. Ὁ καρδινάλιος Schoenberg δὲν ἐδίστασε νὰ ζητήσῃ τότε παρὰ τοῦ Κοπερνίκου τὴν ἄδειαν δημοσιεύσεως τοῦ ἐν λόγῳ πονήματος, ἣν ὁ σοφὸς ἠρνήθη ἐπὶ δεκαετίαν, φοβούμενος διωγμὸν ἐκ Ῥώμης. Τῷ 1540 ὅμως ὁ Rheticus ἔλαβε παρὰ τοῦ συγγραφέως τὴν ἐντολὴν νὰ ἐκτυπώσῃ ἐν Δάντζιχ προκαταρκτικὴν ἔκθεσιν τῶν θεωριῶν τοῦ Κοπερνίκου, τιτλοφορουμένην «Narratio prima», καὶ ν' ἀποστείλῃ εἰς Νυρεμβέργην πρὸς ἐκτύπωσιν τὸ ἐκτενὲς ἔργον, ὅπερ φέρει τὸν τίτλον «De revolutionibus orbium coelestium». Τοῦτο ἐδημοσιεύθη τῷ 1543, καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ αὐτοῦ μέρει οἱ στηριγμοὶ καὶ ἀναποδισμοὶ τῶν ἔξω πλανητῶν ἐξηγοῦνται ὀρθῶς διὰ τῆς μεταβατικῆς κινήσεως τῆς Γῆς. Τὸ τριγωνομετρικὸν τμῆμα τοῦ πονήματος εἶχεν ἤδη δημοσιευθῆ τῷ 1542, φροντίδι τοῦ Rheticus. Τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ Κοπέρνικος ἐγένετο ἀπόπληκτος, καὶ ὀλίγας μόνον ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπελθόντος τῇ 24ῃ Μαΐου 1543, ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸ ἔργον, ὅπερ ἦτο ὁ μέγας σκοπὸς τοῦ βίου αὐτοῦ. Τὸ ἀνώνυμον προοίμιον τοῦ πονήματος θεωρεῖται γραφὲν ὑπὸ τοῦ Osiander. Ἀκολούθως, τῷ 1616, τὸ βιβλίον κατεδικάσθη ὡς αἱρετικὸν ὑπὸ τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης.

Τὸ ἔργον τοῦ Κοπερνίκου συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀστρονομίας, διότι τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον παρεδέχετο, ἠσπάσθη ἀκολούθως ὁ πολὺς Κέπλερος, ὅπερ ἤγαγεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ σοφοῦ ἀνακάλυψιν τῶν πραγματικῶν νόμων τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, καὶ μετέπειτα, ἐμμέσως, εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος ἀνακάλυψιν τοῦ μεγάλου νόμου τῆς ἕλξεως, τοῦ διέποντος τὸ σύμπαν. Ἀλλ' ὁ Κοπέρνικος ἐπλανήθη πολλάκις ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὅταν ἀπεμακρύνετο τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἵνα φανῇ πρωτότυπος. Οὕτω παρημέλησε τὴν ἀτμοσφαιρικὴν διάθλασιν, ἣν τόσον λεπτομερῶς εἶχε περιγράψει καὶ πινακογραφήσει ὁ Πτολεμαῖος. Δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλύσῃ τοὺς ἐπικύκλους, ὧν ἀφῆκε 34. Ἐθεώρει τὴν μετάπτωσιν τῶν ἰσημεριῶν ὡς ἀλλάσσουσαν ἐντὸς 1717 ἐτῶν. Ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν ἀποδείξει, ὅτι ἡ ἀλλαγὴ λοξότητος τῆς ἐκλειπτικῆς ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ οὐδέποτε ἠδύνατο τάχα νὰ εἶναι ἐλάσσων τῶν 23° 28' καὶ μείζων τῶν 23° 52', καὶ ὅτι ἡ ἀλλαγὴ αὕτη ἐξετελεῖτο ἐν περιόδῳ 3434 ἐτῶν. Ἐφρόνει, ὅτι οἱ ἀστέρες ἔλαμπον ἐξ ἀντανακλάσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Καὶ ἐκαυχᾶτο, ὅτι εἶχεν ἀποδείξει τὴν ὕπαρξιν τρίτης δῆθεν κινήσεως τῆς Γῆς, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο τόσον εὔδηλον τοῖς πυθαγορείοις καὶ τῷ Ἀριστάρχῳ, τὴν ἁπλῆν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἀνακυκλήσεως τοῦ πλανήτου ἡμῶν ἐκ τῆς περὶ τὸν Ἥλιον αὐτοῦ περιφορᾶς.

Ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ἔργου τοῦ Κοπερνίκου γίνεται μνεία τοῦ «καινοφανοῦς» δῆθεν τῶν ἐν αὐτῷ θεωριῶν (de novitate hypotheseon), ὁ δὲ Dreyer διεβεβαίωσεν, ὅτι «ὁ Κοπέρνικος ὤφειλεν ὀλίγιστα, ἂν ὄντως ὤφειλέ τι, τοῖς Ἕλλησιν». Καὶ ἁπανταχοῦ τῆς Ἑσπερίας ὁ σοφὸς οὗτος θεωρεῖται συνήθως ὡς ὁ μέγας ἀνακαλυπτὴς τοῦ πραγματικοῦ συστήματος τοῦ κόσμου καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς μεταγενεστέρας ἀστρονομίας. Ἀλλ' ὡς θέλομεν ἀποδείξει ἀμέσως, τοῦτο οὐδόλως ἀληθεύει, καὶ οὐδέποτε φήμη ἐπιστήμονος ἱδρύθη ἐπὶ βάσεων ἐπισφαλεστέρων ὅσον ἡ τοῦ Κοπερνίκου. Ἐκ τῶν κατωτέρω παρατιθεμένων ἀποσπασμάτων τοῦ κειμένου τοῦ ἐν λόγῳ ἀστρονόμου καὶ χωρίων ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐκφραζόντων τὰς αὐτὰς θεωρίας ἢ ἀνακαλύψεις, θέλει καταστῆ ἐναργές, ὅτι ὁ σοφὸς οὗτος συχνότατα ἐλησμόνει τὴν πηγὴν τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῶν γνώσεων αὐτοῦ.

ΚΟΠΕΡΝΙΚΟΣ	ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
«Τὸ ἄπειρον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ κινῆται». (De revolutionibus», Α΄, 8).	*Ἀριστοτέλης:* «Οὐδ' ὅλως γε τὸ ἄπειρον ἐνδέχεται κινεῖσθαι». («Περὶ οὐρανοῦ», Α΄, 7).
«Τοῦτο τὸ [σφαιρικὸν] σχῆμα εἶναι τὸ τελειότερον πάντων». (Α΄, 1).	*Πλάτων:* «Σφαιροειδὲς [σχῆμα] . . . πάντων τελεώτατον». («Τίμαιος», Ζ΄, 33).
«[Ἡ σφαῖρα] ἀποτελεῖ τὸ πολυχωρητότερον σχῆμα». (Α΄, 1).	*Πρόκλος:* «Ἡ σφαῖρα πολυχωρητοτερον». («Εἰς Τίμαιον», Γ΄, 160 f).
«Ὁ κόσμος εἶναι σφαιροειδής». (Α΄, 1).	*Διογένης Λαέρτιος:* «Πυθαγόρας λέγει τὸν] κόσμον... σφαιροειδῆ». («Πυθαγόρας» 19).
«Λέγω, ὅτι ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες ἔχουσι τὸ [σφαιροειδὲς] σχῆμα». (Α΄, 1).	*Στοβαῖος:* «Οἱ Πυθαγόρειοι σφαιροειδῆ εἶναι τὸν ἥλιον». («Φυσικά», Α΄, 25). *Ἀριστοτέλης:* «Σφαιροειδῆ τὴν σελήνην]. («Προβλήματα», 15) καὶ «Σφαιροειδῆ τὰ ἄστρα» («Περὶ οὐρανοῦ», Β, 8, 290 a).
«Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ἡ γῆ τοιοῦτον [σφαιροειδὲς] σχῆμα». (Α΄, 2).	*Ἀριστοτέλης:* «Σχῆμα δ' ἔχειν σφαιροειδὲς ἀναγκαῖον αὐτὴν [τὴν γῆν]». («Περὶ οὐρανοῦ», Β΄, 272 a).
«Οἱ κάτοικοι τῶν ἀνατολῶν δὲν βλέπουσι τὰς ἑσπερινὰς ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης, οἱ τῶν δυσμῶν τὰς πρωϊνάς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀναμεταξὺ οἰκούντων οἱ μὲν βλέπουσιν αὐτὰς ἀργότερον, οἱ δὲ ἐνωρίτερον». (Α΄, 2).	*Πτολεμαῖος:* «Τὰς γὰρ ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀποτελουμένας ἐκλειπτικὰς φαντασίας .. εὑρίσκομεν... πάντοτε τὰς παρὰ τοῖς ἀνατολικωτέροις τῶν τηρησάντων ἀναγεγραμμένας ὥρας ὑστεριζούσας τῶν παρὰ τοῖς δυτικωτέροις». («Μαθ. σύντ.», Α΄, 4).
«Ὅτι ἡ γῆ ἔχει τὸ τοιοῦτον [σφαιρικὸν] σχῆμα...ἀποδεικνύει ἡ σκιὰ αὐτῆς· διότι αὕτη παράγει ἐπὶ τῆς ἐν ἐκλείψει σελήνης περιφέρειαν τελείου κύκλου». (Α΄, 3).	*Ἀριστοτέλης:* «Περὶ δὲ τὰς [σεληνιακὰς] ἐκλείψεις ἀεὶ κυρτὴν ἔχει τὴν ὁρίζουσαν γραμμήν, ὥστ'...ἡ τῆς γῆς ἂν εἴη περιφέρεια τοῦ σχήματος αἰτία, σφαιροειδὴς οὖσα». («Περὶ οὐρανοῦ Β΄, 14, 297 b).
«Δι' ἐκείνους, οἵτινες, ἀφ' οἱουδήποτε μέρους, βαίνουσι πρὸς βορρᾶν, ὁ βόρειος πόλος τῆς ἡμερησίας κυκλοτεροῦς κινήσεως ὑψοῦται συνεχῶς, ἐνῷ ὁ ἄλλος [πόλος] βυθίζεται κατὰ τὴν αὐτὴν ποσότητα». (Α΄, 2).	*Κλεομήδης:* «Ἀπιόντων δὲ ὡς πρὸς ἄρκτον ἀπὸ μεσημβρίας ἀποκρύπτεταί τινα τῶν ὁρωμένων πρὸς μεσημβρίᾳ ἄστρων, καὶ πρὸς ἄρκτῳ τινὰ ὁρᾶται τέως ἀφανῆ ὄντα». («Κυκλ. Θεωρ. μετ.», Α΄, 8).
«Ἀπ' ἐναντίας δέ, δι' ἐκείνους, οἵτινες ταξιδεύουσι πρὸς νότον, ὑψοῦνται οἱ πρὸς νότον [ἀστέρες]». (Α΄, 2).	*Κλεομήδης:* «Καὶ εἴ τις ἀπ' ἄρκτων ὡς πρὸς μεσημβρίαν ἴοι, τὸ ἔμπαλιν γίνεται» (αὐτ.).
«Ὅπερ δὲν ἀληθεύει περὶ οἱουδήποτε ἄλλου ἢ τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος». (Α΄, 2).	*Κλεομήδης:* «Ὧν οὐδὲν ἂν συνέβαινε πλατεῖ τῷ σχήματι τῆς γῆς κεχρημένης» (αὐτ.).
«Δι' ἐκείνους, οἵτινες, ἀφ' οἱουδήποτε σημείου, πρὸς ἄρκτον μεταβαίνουσιν, ἡ κορυφὴ αὐτὴ τῆς ἡμερησίας περιστροφῆς ὑψοῦται,.. καὶ πολλοὶ ἀστέρες ὁρῶνται μὴ δύοντες περὶ ἄρκτον, ἐνῷ ἄλλοι δὲν ἀνατέλλουσι πρὸς μεσημβρίαν. Οὕτως ὁ Κάνωπος δὲν καθορᾶται ἐξ Ἰταλίας, ἀλλὰ φαίνεται ἐξ Αἰγύπτου».(Α΄,2).	*Ἀριστοτέλης:* «Γενομένης μεταστάσεως ἡμῖν πρὸς ..ἄρκτον. .,τὰ ὑπὲρ κεφαλῆς ἄστρα μεγάλην ἔχειν τὴν μεταβολήν, καὶ μὴ ταὐτὰ φαίνεσθαι πρὸς ἄρκτον τε καὶ μεσημβρίαν μεταβαίνουσιν· ἔνιοι γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ μὲν ἀστέρες ὁρῶνται.. ἐν τοῖς πρὸς ἄρκτον δὲ χωρίοις οὐχ ὁρῶνται». («Περὶ οὐραν.», Β΄, 14, 298 a). *Θέων ὁ Σμυρναῖος:* «Ὁ Κάνωβος...τοῖς βορειοτέροις τῆς Κνίδου μέρεσιν ἀφανὴς ὤν, τοῖς νοτιωτέροις...ἤδη φανερός». («Ἐκδ. Teubner, σ. 121).
«Ὅτι καὶ τὰ ὕδατα ἔχουσι τὸ αὐτὸ [σφαιρικὸν σχῆμα], παρατηρεῖται ἐκ τῶν πλοίων, διότι ἡ γῆ, ἥτις δὲν φαίνεται ἐκ τοῦ πλοίου, καθορᾶται ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ἱστοῦ. Καὶ ἀντιστρόφως, ὅταν φῶς τι τοποθετηθῇ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἱστοῦ, τότε τοῦτο φαίνεται, τοῦ πλοίου ἀπομακρυνομένου τῆς γῆς, κατερχόμενον τοῖς ἐν τῷ αἰγιαλῷ μείνασι, ἄχρις ἐξαφανίσεως». (Α΄, 3).	*Κλεομήδης:* «Καὶ νεὼς δὲ ἀπὸ γῆς ἰούσης πρῶτον τὰ σκάφη ἀποκρύπτεται, ἔτι τῶν ἱστῶν ὁρωμένων. καὶ ὁπότε ἐκ θαλάσσης προσπελάζει, ὁμοίως πρῶτον ὁρᾶται τὰ ἱστία, τὰ δὲ σκάφη ἔτι ἐπιπροσθεῖται ὑπὸ τῆς περὶ τὸ ὕδωρ κυρτότητος» («Κυκλ. Θεωρ. μετ.», Α΄, 8).
«Διότι οἱ ὁρίζοντες κύκλοι διχοτομοῦσιν ὅλην τὴν σφαῖραν τοῦ οὐρανοῦ, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἐὰν τὸ μέγεθος τῆς γῆς, παραβαλλόμενον τῷ τοῦ οὐρανοῦ, ἦτο σημαντικόν». (Α΄, 6).	*Πτολεμαῖος:* «Ὁρίζοντας διχοτομεῖν πάντοτε τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ οὐρανοῦ, ὅπερ οὐκ ἂν συνέβαινεν, εἰ τὸ μέγεθος τῆς γῆς αἰσθητὸν ἦν πρὸς τὴν τῶν οὐρανίων ἀπόστασιν». («Μαθ. σύντ.», Α΄, 6).

Digitized by Google

«Ὁ τόσον μέγας ὄγκος τῆς γῆς εἶναι ἀσήμαντος ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ». (Α', 6).

«Ἡ ἀξιοθαύμαστος ἁρμονία τοῦ κόσμου». (Α', 10).

«Ἡ κίνησις αὕτη εἶναι φυσικὴ καὶ οὐδαμῶς βιαία». (Α', 8).

«Ἡ ἀκινησία τοῦ ἡλίου». (Α', 9).

«Ἡ ἐτησία κίνησις τοῦ κέντρου [τῆς γῆς], ἥτις περιγράφει κύκλον περὶ τὸν ἥλιον». (Α', 11).

«Αὗται αἱ τροχιαὶ [τῶν πλανωμένων ἀστέρων] ἔχουσι τὰ κέντρα αὐτῶν περὶ τὸν ἥλιον». (Ε', 1).

«Ἡ ἕλξις δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ.... φυσική τις τάσις τῶν μερῶν.... ἵνα συσσωρεύωνται ἐν σφαίρᾳ». (Α', 1).

«Δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ἡ τάσις αὕτη [τῆς ἕλξεως] ἔγκειται ἐπίσης καὶ ἐν τῷ ἡλίῳ καὶ ἐν τῇ σελήνῃ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πλανήταις». (Α', 9).

Θέων ὁ Ἀλεξανδρεύς: «Σημείου λόγον ἔχει πρὸς τὰ οὐράνια ἡ γῆ». («Ὑπόμν. εἰς Πτολ.», Α', 5).

Ἀλέξανδρος Αἰτωλός: «Καθ' ἁρμονίαν εἱρεσθαι τὸν κόσμον [ἔλεγον οἱ Πυθαγόρειοι]». («Θέων Σμ.», σ. 139).

Ἀριστοτέλης: «Κίνησις ὑπάρχει ἢ βίᾳ ἢ φύσει». («Περὶ οὐρανοῦ», Β', 13).

Στοβαῖος: «Ἀρίσταρχος τὸν ἥλιον ἵστησι». («Φυσικά», Α', 25).

Ἀρχιμήδης: «Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος... ὑποτίθεται τὰν... γᾶν περιφέρεσθαι περὶ τὸν ἅλιον, κατὰ κύκλου περιφέρειαν». («Ψαμμίτης»).

Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης: «Οἵ τε γὰρ πλάνητες εὔδηλον ὅτι περὶ αὐτὸν [τὸν ἥλιον] χορεύοντες». («Εἰς βασιλέα Ἥλιον», 116 D).

Ἀριστοτέλης: «Κατὰ παντὸς τοῦ ῥοπὴν ἔχοντος ἐπὶ τὸ μέσον...φανερὸν ὅτι σφαιροειδὴς ἡ γένεσις αὐτῆς [τῆς γῆς ἐστι]». («Περὶ οὐρανοῦ», Β', 11).

Πλούταρχος: «Ὁ ἥλιος ὡς καὶ ἡ σελήνη] εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει τὰ μέρη ἐξ ὧν συνέστηκε («Πρόσωπον σελήνης», η'). Καὶ «πλειόνων δὲ κόσμων ὄντων, καθ' ἕκαστόν ἐστιν ἥλιον μέσον [ἐφ' οὗ τὰ βάρη ὠθεῖσθαι]». («Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων» 27).

Ἐπειδὴ ὁ Κοπέρνικος δὲν ἀναφέρει ἐν τοῖς ἄνω χωρίοις τοὺς Ἕλληνας σοφούς, τοὺς ὁποίους εἶχε κατασπουδάσει, ἐννοῶν κάλλιστα τὴν ἑλληνικήν, ἕπεται ὅτι παρουσιάζει ὡς ἰδίας τὰς προεκτεθείσας ἀνακαλύψεις τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο ἐπικυροῦται καὶ διὰ τοῦ ἑξῆς γεγονότος: Ἐν τῷ χειρογράφῳ αὐτοῦ ἀνέφερε τὸ πρῶτον τὴν θεωρίαν Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου περὶ τῆς περὶ τὸν Ἥλιον μεταβατικῆς κινήσεως τῆς Γῆς· ἀλλ' εὑρίσκων ἀκολούθως, ὅτι ἡ ἁπλῆ μνεία τοῦ Ἀριστάρχου ἐξεμηδένιζε τὴν ἰδίαν πρωτοτυπίαν, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐξαλείψῃ ἐκ τοῦ κειμένου αὐτοῦ τό τε ὄνομα καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ μεγάλου Ἕλληνος ἀστρονόμου. Τὸ ἀρχικὸν χωρίον τοῦ κειμένου τοῦ Κοπερνίκου ἀνέφερε τὸν Ἀρίσταρχον διὰ τῶν ἑξῆς: «Credibile est hisce similibusque causis Philolaum mobilitatem terræ sensisse, quod etiam nonnulli Aristarchum Samium ferunt in eadem fuisse sententia». Πρὸς τούτοις διάφοροι συγγραφεῖς «συχνάκις διεβεβαίωσαν», λέγει ὁ Alexander von Humboldt, «ὅτι ὁ Κοπέρνικος δὲν ἐγνώριζε τὴν γνώμην Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου ὡς πρὸς τὴν κεντρικὴν θέσιν τοῦ Ἡλίου καὶ τὴν κίνησιν τῆς Γῆς, διότι ὁ «Ψαμμίτης» καὶ ὅλα τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστάρχου δὲν ἐδημοσιεύθησαν εἰμὴ ἓν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κοπερνίκου, δηλαδὴ ὁλόκληρον αἰῶνα μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας· ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς λησμονοῦσιν, ὅτι ὁ Κοπέρνικος, ἐν τῇ πρὸς τὸν πάπαν Παῦλον τὸν Γ' ἀφιερώσει, ἀναφέρει ἐκτενὲς χωρίον τῶν «Περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις» τοῦ Πλουτάρχου (βιβλ. Γ', κεφ. 13), ὅπου γίνεται μνεία τοῦ Ἐκφάντου, τοῦ Φιλολάου καὶ Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ, καὶ ὅτι, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι, ἐν τῷ 24ῳ κεφαλαίῳ τοῦ β' βιβλίου, ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ πῶς ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος κατέλεγε τὸν Ἥλιον ἐν τοῖς ἀπλανέσιν ἀστράσιν» («Cosmos» γαλλ. μετ. Β', σ. 373). Ἐν τούτοις, παρὰ πάντα τ' ἀνωτέρω, ὁ Κοπέρνικος ἐρωτᾷ: «Διατί οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι ἡ Γῆ μένει ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου;» (Α', 7). Πρόκειται, συνεπῶς, περὶ ἐσκεμμένης παρασιωπήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀριστάρχου, ἐν πονήματι ἐκθέτοντι τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα, ἀποτελούσης ἀσυγχώρητον παράπτωμα.

Ἡ ἀπόστασις τῆς Σελήνης, ἣν δίδει ὁ Κοπέρνικος, 60 ὡς ἔγγιστα γηΐνων ἀκτίνων, εἶναι ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου. Ἡ παράλλαξις αὐτοῦ 3' τοῦ Ἡλίου εἶναι ἡ πεπλανημένη τιμὴ ἣν παρέχει ὁ Πτολεμαῖος, καὶ ἡ συνεπὴς ἀνακριβὴς ἀπόστασις αὐτοῦ τοῦ Ἡλίου, 1179 γηΐνων ἀκτίνων, ἐνεπνεύσθη βεβαίως ἐκ τῆς ἀναλόγου τοῦ Πτολεμαίου, 1210 γηΐνων ἀκτίνων, ἐνῷ ἡ πραγματικὴ ἀπόστασις ἀνέρχεται εἰς 23 440 γηΐνας ἀκτῖνας. Πρὸς τούτοις, ἡ δῆθεν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακάλυψις τῆς αἰωνικῆς μεταβολῆς λοξότητος τῆς ἐκλειπτικῆς, ἣν θαυμάζει ὁ Sagnet, ὀφείλεται τοῖς Ἄραψιν. Ὁ κανὼν τῶν ἐν κύκλῳ εὐθειῶν αὐτοῦ ὁμοιάζει πολὺ τῷ «κανονίῳ» τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ ἰδέα αὐτοῦ, ὅτι οἱ ἀστέρες λάμπουσι δι' ἀντανακλάσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ἐξεφράσθη ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὸ τοῦ Μητροδώρου, τοῦ Στράτωνος καὶ τοῦ Διοτίμου. «Ἡ εὐθύγραμμος αὐτοῦ τριγωνομετρία», λέγει ὁ Delambre, «δὲν παρουσιάζει τι τὸ καινόν». Καὶ τὸ μόνον παρατηρητικὸν ὄργανον, ὅπερ μετεχειρίσθη ὁ Κοπέρνικος, ἦτο πιστὴ ἀπομίμησις ἑνὸς τῶν τοῦ Πτολεμαίου. Τέλος, ἡ γνώμη ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Κοπέρνικον, ὅτι, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ βελτιωθῇ ἡ ὅρασις, ἡ Ἀφροδίτη θὰ ἐδείκνυε φάσεις ἀναλόγους ταῖς τῆς Σελήνης, δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ «De revolutionibus».

Τὸ ὀρθὸν τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τοῦ κόσμου διεβεβαίωσαν ἀπολύτως δύο φιλόσοφοι τῆς ἀρχαιότητος, Σέλευκος ὁ Ἐρυθραῖος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης. Ὁ πρῶτος τούτων ἡλλήνιζεν ἐν Χαλδαίᾳ, ἀντιγράφων τὰς θεωρίας τοῦ Κράτητος, καὶ ἀπεφάνθη κατηγορικῶς ὑπὲρ τῆς περὶ τὸν Ἥλιον περιφορᾶς τῆς Γῆς. Ὁ δὲ δεύτερος ἐθεώρει εὔδηλον ὅτι οἱ πλανῆται στρέφονται περὶ τὸν Ἥλιον. Ἀλλ' ὁ Κοπέρνικος, καίπερ λέγων ὅτι εἶχεν ἀποδείξει τὴν κίνησιν τῆς Γῆς, διετύπωσεν, οὐχ ἧττον, ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὸ σύνολον τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος, γράψας, ὅτι «πιθανωτέρα εἶναι ἡ κίνησις τῆς γῆς ἢ ἡ στάσις αὐτῆς» (Α', 8). Τὸ ἀντίθετον τοιούτων δοξασιῶν εἶναι πασίδηλον, διότι ἡ ἀπόδειξις φαινομένου τινὸς οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν, ἀφοῦ ἡ εἰσαγωγὴ ἀμφιβολίας ἀναιρεῖ ἀμέσως πάντα ἀποδεικτικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιχειρήματος. Ἡ ἀστρονομία τοῦ Κοπερνίκου δὲν εἶναι, συνεπῶς, ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ἀστρονομία τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὐδέποτε ἀπέδειξέ τι μετὰ θετικότητος. Ἀφοῦ δ' ἐσφετερίσθη ἄνευ μνείας τὰς λαμπροτάτας ἀνακαλύψεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐχλεύασε συνάμα τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀστρονομίαν ὡς ἐλεεινὸν πτῶμα Λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἀνωτέρω, καὶ ἰδίᾳ τῶν παρατεθέντων ἀναμφιλόγων χωρίων τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὁ Κοπέρνικος ὡς εὑρετὴς τοῦ πραγματικοῦ συστήματος τοῦ κόσμου ἢ ὡς ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας.

Ε. Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Κοπερτίνο (Copertino) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Λέτσε, ἐπὶ λόφου, ἐφ' οὗ μεσαιωνικὸν φρούριον δεσπόζον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος. Κάτ. 9 169. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 14 χιλιομ. ἀπὸ τῆς πόλεως Λέτσε, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Παράγει οἴνους καὶ ἔλαιον. Μ. Δ. Β.

Κοπετοὶ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Πλεμενιανῶν (565 κάτ., 1928) τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης μὲ 57 κατοίκους. Οἱ Κοπετοὶ περιλαμβάνονται εἰς τὸ σύνολον τῶν συνοικισμῶν, οἱ ὁποῖοι συγκροτοῦν τὸ *Κακοδίκι*.

κοπετὸς (ὁ)· τὸ κόπτεσθαι, τὸ νὰ κτυπιέται κανεὶς εἰς τὸ στῆθος, θρῆνος, κλαυθμός, ὀδυρμός.

κοπεύς, *—έως* (ὁ)· τὸ δι' οὗ κόπτομεν, ὄργανον κοπῆς, ἐγκοπεύς, οἷον τῶν λιθοξόων, τῶν ξυλουργῶν κττ., κοπίδι.

κοπὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κόπτειν, κοιν. *κόψιμο*: «ἡ κοπὴ τῶν μαλλιῶν, — καπνοῦ», «κοπὴ νομισμάτων»· || φρ. «ἀπὸ κοπῆς» ἐργολαβικῶς, ἐκτιμωμένης γενικῶς τῆς δαπάνης: «ἔδωσα τὸ σπίτι ἀπὸ κοπῆς»· ἐντεῦθεν ὡς σύνθετον *ἀποκοπή*.

— */Ραπτ./* Βλ *κοπτική*.

— */Μεταλλ./* Βλ. *μεταλλοτεχνία*.

κοπὴ (ἡ) */Βοτ./.* Φυτὸν πρασοειδὲς παραθαλάσσιον καὶ ἐδώδιμον, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου.

κόπια (ἡ)· ἀντίγραφον, ἀντίτυπον, πανομοιότυπον ἐγγράφου, λαμβανόμενον δι' εἰδικοῦ μηχανήματος: «μελάνη τῆς κόπιας»· || ἡ μηχανή, δι' ἧς λαμβάνονται τοιαῦτα ἀντίγραφα· || «βιβλίον κόπιας» ἐμπορικὸν βιβλίον ἀντιγραφῆς ἐπιστολῶν.

— */Ἐγκυκλ./* Κατὰ τὸ ἰσχῦον ἐμπορικὸν δίκαιον, πᾶς ἔμπορος ὑποχρεοῦται νὰ τηρῇ ἀντίγραφον, κοινῶς *κόπιαν*, τῶν ἐξερχομένων ἐπιστολῶν εἰς εἰδικὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπόκειται μὲν εἰς ἐπίσημον θεώρησιν ἐκ μέρους τοῦ πρωτοδικείου τῆς περιφερείας του, ἀλλὰ δέον νὰ εἶναι ἠριθμημένον, διὰ νὰ ἔχῃ ἀποδεικτικὴν ἰσχύν. Αἱ ἐπιστολαὶ ἄλλοτε ἀντεγράφοντο διὰ τῆς χειρός, ἐνῷ σήμερον ἡ ἀντιγραφή, ἢ τὸ *κοπιάρισμα*, συντελεῖται διὰ μηχανικῶν μέσων. Πρὸς τοῦτο ἑκάστη ἐπιστολή, γραφομένη μὲ εἰδικὴν μελάνην κόπιας (encre communicative), τίθεται κατωθι τοῦ φύλλου τοῦ βιβλίου ἀντιγράφων, τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται ἀπὸ εἰδικὸν λευκὸν χάρτην. Τὸν φύλλον, εἰς τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀντιγραφῇ ἡ ἐπιστολή, ὑγραίνεται μὲ εἰδικὴν βούρτσαν καὶ καλύπτεται μὲ ἀπορροφητικὸν χάρτην. Ὅταν ὅλα τὰ πρωτότυπα τῶν ἐπιστολῶν τοποθετηθοῦν κατὰ τὸν ἄνω τρόπον, συμπιέζονται δι' εἰδικοῦ πιεστηρίου (πρέσσας κοπιαρίσματος) καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται τὸ μηχανικὸν κοπιαρισμά των ἐπὶ τῶν φύλλων τοῦ βιβλίου ἀντιγράφων. Τοῦτο εἰς τὸ τέλος του ἔχει εἰδικὸν εὑρετήριον πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐπιστολῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἑκάστοτε ἀνατρέχομεν.

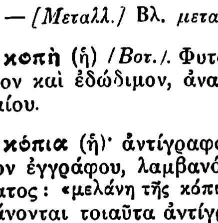

Πρέσσα κοινῆς κόπιας.

Ἡ χρῆσις τῆς γραφομηχανῆς δὲν μεταβάλλει τὸν τρόπον τοῦ κοπιαρίσματος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ γίνεται χρῆσις εἰδικῶν ταινιῶν γραφομηχανῆς, τὸ δὲ κοπιάρισμα ἀπαιτεῖ μεγαλυτέραν προσοχήν, καθότι, ὅταν αἱ ταινίαι, κατὰ τὴν ἀρχὴν ἰδίως τῆς χρήσεώς των, εἶναι ὑπερφορτωμέναι μελάνης, ὑφίσταται ὁ κίνδυνος νὰ κηλιδωθῇ ἀνεπανορθώτως τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπιστολῆς, τὸ δὲ ἀντίγραφον νὰ καταστῇ τελείως δυσανάγνωστον. Εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις γίνεται σήμερον χρῆσις εἰδικῶν περιστροφικῶν πιεστηρίων διὰ τὸ κοπιάρισμα τῶν ἐπιστολῶν. Ἀφ' ἑτέρου, διὰ τῆς γραφομηχανῆς καὶ χάρις εἰς τὸν εἰδικὸν χάρτην κοπιαρίσματος (papier carbon), λαμβάνομεν ταυτοχρόνως μὲ τὴν δακτυλογράφησιν τῆς ἐπιστολῆς ἓν ἢ καὶ περισσότερα ἀντίγραφα καὶ οὕτως ἀποφεύγομεν τὸ βιβλίον ἀντιγράφων καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ χειροκινήτου ἢ περιστροφικοῦ πιεστηρίου. Τὰ οὕτω λαμβανόμενα ἀντίγραφα ἀριθμοῦνται καὶ ταξιθετοῦνται καταλλήλως, ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ἐμπορικὴν νομοθεσίαν, ταῦτα δὲν κέκτηνται ἀποδεικτικὴν ἰσχύν.

Μηχανὴ ἀντιγραφῆς ἐπιστολῶν δι' ἐπαφῆς μὲ λεπτὸν ὑγραινόμενον χάρτην (σύστημα Calothy.

Εἰς πλείστους ἐμπορικοὺς οἴκους δὲν τηρεῖται μόνον βιβλίον κοπιαρίσματος τῶν ἐπιστολῶν, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερα τοιαῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα κοπιάρονται διάφορα ἐμπορικὰ ἔγγραφα, ἔχοντα ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, ὡς τιμολόγια, κοστολόγια, ἰδιωτικὰ συμφωνητικὰ κλπ. Η. Π. Γ.

κόπια (τά)· ἡ ἀμοιβὴ τοῦ κόπου, ἀντιμισθία: «θέλω τὰ κόπια μου» (ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *κοπιάζω*).

Κόπια (Copia), *Ἰάκωβος-Λουδοβῖκος*. Γάλλος χαράκτης, γεννηθεὶς τῷ 1764 εἰς Λαντάου τοῦ Κάτω Ρήνου καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1799. Ἐγένετο διάσημος, ἰδίως ἀφ' ἧς, συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Πρυντόν, ἐχάραξε θαυμασίως πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Περίφημοι ἀπέμειναν πέντε βινιέτται του, διακοσμοῦσαι τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς «Νέας Ἐλοΐζης» τοῦ Ρουσσώ, καὶ μία σύνθεσις ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ πρῶτον ἐρωτικὸν φίλημα», θεωρουμένη ὡς ἀριστούργημα.

κοπιάζω· καταβάλλω κόπον, ἐργάζομαι ἐπιπόνως, κοιν. *κουράζομαι*: «ἐκοπίασα πολὺ ὅσο νὰ σὲ συναντήσω», «κοπιάζεις πολὺ καὶ θὰ πάθῃ ἡ ὑγεία σου»· || *κοπιάζω* δημοτ., κάμνω τὸν κόπον, δοκιμάζω, ἐπιχειρῶ: «κόπιασε σὺ νὰ τὸ κάμῃς», «κόπιασε νὰ σηκώσῃς τὴν πέτρα», «ἂς κοπιάσῃ νὰ μὲ μποδίσῃ»· || κάμνω τὸν κόπον νὰ μεταβῶ, προσέρχομαι: «κοπιάστε ἀπὸ τὸ σπίτι», «κοπιάστε νὰ σᾶς ἰδοῦμε, — νὰ φάμε κττ.», ἄλλως *ὁρίστε*.

κοπιαπίτης (ὁ) (Copiapit) */Ὀρυκτολ./.* Ὀρυκτὸν ἔνυδρον θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Fe_2\ [FeOH]_2\ [SO_4]_5 .\ 18\ H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους μορφῆς πινακοειδικῆς ἢ κοκκώδους, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα $1\,^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 2,14, χρῶμα κίτρινον ἕως κιτρινοπράσινον καὶ λάμψιν μαργαριτώδη. Ὠνομάσθη ἐκ τοῦ τόπου, ἔνθα τὸ πρῶτον παρετηρήθη (Copiapo), ἐν Ἑλλάδι δὲ ἀπαντᾷ εἰς τὴν μοφέττα τοῦ Σουσακίου εἰς λειμωνόχροα κρυσταλλικὰ ἐπανθήματα, σχηματισθὲν δι' ὀξειδώσεως τοῦ μελαντηρίτου. Γ. Β.

Κοπιαπὸ (Copiapo) */Γεωγρ./.* —1) Διαμέρισμα τῆς Χιλῆς, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀτακάμα. Ἔχει ἔκτασιν 35.020 τ. χλμ. καὶ 30 000 κατ. Κεῖται μεταξὺ τῶν Ἄνδεων καὶ τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκτείνεται εἰς μῆκος 170 χλμ. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι ὀρεινόν, διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, καὶ πλούσιον εἰς μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ καὶ μολύβδου. Πρωτεύουσα ἡ *Κοπιαπό*. —2) Ποταμὸς τῆς Χιλῆς, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀτακάμα, πηγάζων ἐκ τῶν Ἄνδεων, διαρρέων τὸ διαμέρισμα τοῦ Κοπιαπὸ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν, εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. πρὸς Β. τοῦ λιμένος Παϊπότε, μετὰ ροῦν 225 χλμ. Ἐπὶ τῶν Ἄνδεων, εἰς ὕψος 3.860 μ., σχηματίζει τὴν ἁλατοῦχον λίμνην Μαρικούνγκα, ἔχουσαν ἐπιφάνειαν 25.736 ἐκταρίων. —3) Ἡφαίστειον ἐσβεσμένον τῆς Χιλῆς ἐν τῷ διαμερίσματι Κοπιαπὸ τοῦ νομοῦ Ἀτακάμα. Εἶναι μία τῶν ὑψηλοτέρων καὶ ὡραιοτέρων κορυφῶν τῶν Ἄνδεων, εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. πρὸς Ν. τῆς λίμνης Μαρικάνγκα καὶ 105 χλμ. πρὸς Α. τῆς πόλεως Κοπιαπό. Καλύπτεται συνεχῶς ὑπὸ

Digitized by Google

χιόνων. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι 6.070 μ. Περιέχει μεγάλα κοιτάσματα θείου. — 4) *Κοπιαπό* ἢ *Σὰν Φραντσίσκο ντὲ λὰ Σέλβα*. Πόλις τῆς Χιλῆς, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος καὶ τοῦ νομοῦ Ἀτακάμα, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Κοπιαπό. Κάτ. 11.617. Κεῖται εἰς τὸ κέντρον πλουσίας εἰς μεταλλεῖα περιφερείας. Ἀπέχει 45 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐν αὐτῇ ἀνεκηρύχθη τὴν 28 Μαρτίου 1818 ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Χιλῆς. Τῷ 1822 κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ καὶ ἀνῳκοδομήθη τῷ 1832 μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν παρ' αὐτὴν νέων μεταλλείων χρυσοῦ. Μ. Δ. Β.

κοπιάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κοπιάρω*, ἡ διὰ τῆς κόπιας λῆψις ἀντιγράφου.

κοπιάρω, *ἀόρ.* ἐ*κοπιάρισα*, *παθ. μετχ. κοπιαρισμένος*· λαμβάνω ἀντίγραφον διὰ τῆς «κόπιας» ‖ μιμοῦμαι ἀκριβῶς, ἀπομιμοῦμαι: «κοπιάρει τὸ δάσκαλό του».

κοπιαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιφέρων πολὺν κόπον, ἐπίπονος, κοπιώδης, κουραστικός: «κοπιαστικὸς περίπατος», «κοπιαστικὴ ἐργασία», «ταξίδι κοπιαστικό».—Ἐπίρρ. ***κοπιαστικῶς***, καὶ ***κοπιαστικά***.

κοπιᾶται (οἱ) [*Ἐκκλ. Ἱστορ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ ὁποῖον παράγουσιν ἐκ τοῦ ῥήματος *κοπιάω*, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἐδηλοῦτο ἰδιαιτέρα τάξις τῶν κληρικῶν ἀξιωμάτων, ἔργον τῶν ὁποίων ἦν τὸ περιστέλλειν τὰ σώματα τῶν κοιμωμένων καὶ θάπτειν αὐτά, διὸ καὶ *νεκροθάπται* ἐλέγοντο, λατινιστὶ δὲ fossores καὶ fossarii. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνήρχετο εἰς 1100, καίτοι δὲ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ ἠλαττώθη εἰς 950, κατόπιν ὅμως, ἐπὶ Ἀναστασίου, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀρχικὸν ποσὸν τῶν 1100, ἐνῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἠριθμοῦντο εἰς 600. Οἱ κοπιᾶται, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί, ἦσαν ἀπηλλαγμένοι διαφόρων φόρων, δὲν ἀνεφέροντο δὲ κατόπιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

κοπίδι (τό)· τὸ δι' οὗ κόπτομέν τι, ὄργανον τῶν σκυτοτόμων κττ., κοπεύς, τομεύς, *κοπίς* (βλ. λ.).

Κοπίδι [*Παραλ. Γεωγρ.*]. —1) Τὸ Β. ἀκρωτήριον τὴν νήσου *Σὰν Τζώρτζη* (πλάτ. 37° 29′ 10″ Β., μῆκ. 33° 54′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) τοῦ Σαρωνικοῦ (τῆς ἀρχ. Βελβίνης) —2) Ἡ ἀνατολικωτέρα ἄκρα τῆς *Μακρονήσου* (πλάτ. 37° 44′ 00″ Β, μῆκ. 24° 09′ 40″) τῆς Λαυρεωτικῆς. Σ. Ε. Λ.

Κόπις (Copisch), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ ζωγράφος (1799—1853). Νεαρώτατος ἔτι ἐδημοσίευσε στίχους εὐθυμογραφικοὺς καὶ μύθους ἐμμέτρους, τῶν ὁποίων ἡ χάρις, συνδυασμένη μὲ λεπτὸν σατιρικὸν πνεῦμα, τὸν ἔκαμεν εὐθὺς γνωστότατον ἐν Γερμανίᾳ. Ταυτοχρόνως σχεδὸν ἐπεδίδετο εἰς τὴν ζωγραφικήν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐστρέφετο ζωηρότερα ἡ κλίσις του. Ἀλλὰ παθὼν εἰς μίαν παγοδρομίαν κάταγμα τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν χρῆσίν της, ἐπεδόθη ἐφεξῆς ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ποίησιν. Ἓν τῶν καλυτέρων ἔργων του ὑπῆρξεν ἡ «Περιβολάρισσα», γραφὲν κατ' ἐλευθέραν ἀπομίμησιν τοῦ λαϊκοῦ θεάτρου τῆς Νεαπόλεως. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης μετάφρασιν τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ Δάντη καὶ πολλὰς ποιητικὰς συλλογάς. Τῷ 1837 ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας τὸν ἐπεφόρτισε νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων καὶ κήπων τοῦ Πότσδαμ καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου ἐγένετο εἷς ἀπὸ τοὺς μονίμως φιλοξενουμένους εἰς τὰ ἀνάκτορα. Τῷ 1851 ὁ Φρειδερῖκος ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν μίαν ἔπαυλιν, κτισθεῖσαν ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ πάρκου τοῦ Πότσδαμ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὁ Κόπις μετὰ δύο ἔτη ἐξ αἰφνιδίας ἐγκεφαλικῆς προσβολῆς.

κοπίς, *—ίδος* (ἡ)· τὸ δι' οὗ κόπτομεν, ὄργανον τμητικόν, *κοπεύς*, *τομεύς*· ‖ *κοπίδα* (ἡ)· δημοτ., τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου κόπτομεν τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου, χαρτοκοπίς.

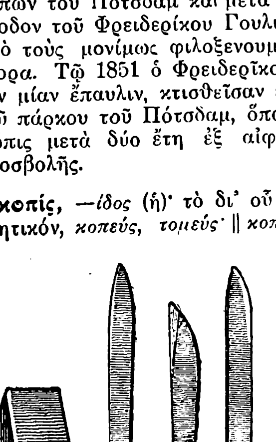

Διάφορα κοπίδια.

[1=Σμίλη σιδηρουργοῦ· 2=κοπίδιον ὑποδηματοποιοῦ· 3=κοπίδιον σαγματοποιοῦ· 4=κοπίδιον γλύπτου.]

—[*Ἐγκυκλ.*] *Κοπίς*, *κοπεὺς* ἢ *κοπίδιον* λέγονται διάφορα ἐργαλεῖα κοπτικὰ διὰ τὴν τμῆσιν λεπτῶν ξύλων, ἐλασμάτων, τεμαχίων μετάλλου, λίθων κτλ., φέροντα καὶ ἄλλα ὀνόματα, ὡς *σμίλη*, *γλυφίς*, *γλυφεῖον*, *γλύφανον*. Τὰ κοπίδια κατασκευάζονται ἐκ χάλυβος συνήθως ἢ εἰδικοῦ, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν. Διακρίνονται δὲ ἐκ τοῦ σχήματος τῆς κοπτικῆς ἐπιφανείας καὶ ἰδίως ἐκ τῆς γωνίας τῶν δύο ἑδρῶν τῆς ἀκμῆς αὐτῶν. Ἡ γωνία εἶναι λίαν ὀξεῖα προκειμένου περὶ κοπῆς μαλακῶν ὑλῶν, γίνεται δὲ πολὺ μεγαλυτέρα ὅταν τὸ πρὸς κοπὴν μέταλλον εἶναι σκληρότερον. Θ. Χ.

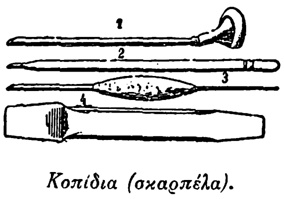

Κοπίδια (σκαρπέλα).

[1=ξυλογλύπτου· 2=χαλκοχαράκτου· 3=λιθογράφου ἢ χαράκτου ἐπὶ χάλυβος· 4=ἐφαρμοστοῦ.]

Κοπιστάνσκι, ***Θεοφάνης***. Ρῶσσος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1578 ἐν Κιέβῳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1647. Ἐχρημάτισεν ἀρχιμανδρίτης τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας τοῦ Κιέβου. Παραμείνας ἐπ' ἀρκετὸν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικήν, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ρωσίαν ἐγένετο εἷς τῶν δραστηριωτέρων κατηγόρων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας θεολογικὰς πραγματείας κατὰ τῶν ἐκδηλωθεισῶν ἐνεργειῶν πρὸς ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Θ. Β.

Κόπιταρ (Kopitar), ***Βαρθολομαῖος***. Σλοβένος γλωσσολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1780 ἐν Repni (Carniole) καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τῷ 1844. Τῷ 1809 ἐγένετο βιβλιοθηκάριος τῆς αὐλικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης. Διὰ τῶν ἔργων του ἐπὶ τῆς σλαυϊκῆς γλώσσης ἤσκησε σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς σλαυϊκῆς φιλολογίας. Συνέγραψε: «Γραμματικὴν τῆς σλαυϊκῆς διαλέκτου τῆς Καρνιόλης, Καρινθίας καὶ Στυρίας» (Λάϊμπαχ 1808, 4 τόμ.), ἀποτελοῦσαν τὴν κυριωτέραν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν ἐπὶ τῆς σλαυϊκῆς γλώσσης. Τῷ 1838 ἐξέδωκε «Glagolita Glozianus», χειρόγραφον τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, καὶ τῷ 1839 τὸ ἔργον «Hesychii Glossographi discipulus Russus».

κόπιτσα (ἡ)· δημοτ., εἶδος πόρπης διττῆς: «ἀρσενική—, θηλυκὴ κόπιτσα», θηλύκωμα.

κοπιῶ (—άω)· καταβάλλω κόπους ὑπερβολικούς, ἀποκάμνω, κουράζομαι, ἄλλως *κοπιάζω*.

κοπιώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης κόπων, ὁ ἐπιφέρων πολλοὺς κόπους, ἐπίπονος, κοπιαστικός: «κοπιώδης ἐργασία», «κοπιώδες ταξίδιον».—Ἐπίρρ. ***κοπιωδῶς***.

κοπιωπία, ἡ ***ἀσθενωπία*** [*Ὀφθαλμ.*]. Κόπωσις τῶν ὀφθαλμῶν ἐπερχομένη κατὰ τὴν ἐκ τοῦ πλησίον ἐργασίαν (βλ. λ. *ἀσθενωπία*).

Κόπλικ (Koplik) ***σημεῖον***. Οὕτω καθορίζεται σύμπτωμα ἢ σημεῖον περιγραφὲν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Κόπλικ καὶ ἀπαντῶν κατὰ τὴν προδρομικὴν περίοδον τῆς ἱλαρᾶς. Ὑπὸ τὸ φυσιολογικῶς λεῖον καὶ στίλβον τοῦ βλεννογόνου τοῦ στόματος παρατηροῦμεν σμικρότατά τινα ἐπάρματα ὑπόφαια, διαφανῆ, λεπτότατα, ἅτινα ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡμέρας μεταμορφοῦνται εἰς μικρὰ σημεῖα, χροιᾶς λευκῆς ἀδιαφανοῦς ἢ λευκῆς ὑποκυάνου, προέχοντα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βλεννογόνου, ὅστις ἀπολλυσι κατὰ τὰ σημεῖα ταῦτα τὴν συνήθη στιλπνότητα αὐτοῦ. Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι κυκλοτερῆ ἢ ἀκανόνιστα, ἀλλὰ παραμένουσιν ἐλάχιστα ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις αὐτῶν, ποικιλλούσας ἀπὸ 5 μέχρι 10 δεκάτων τοῦ χιλιοστομέτρου. Εἶναι ἰσχυρῶς προσκεκολλημένα εἰς τὸν βλεννογόνον καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκολληθῶσιν εἰμὴ μετὰ κόπου καὶ ἀτελῶς διὰ τραχείας ἐπιτριβῆς. Ὅταν τὰ μικρὰ ταῦτα σημεῖα εἶναι μεμονωμένα, ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖ τὸ κέντρον μιᾶς κηλῖδος· ἡ κηλὶς αὕτη εἶναι ῥοδόχρους τὴν πρώτην ἡμέραν, ἀκολούθως ζωηρῶς ἐρυθρὰ καὶ διακρινομένη ἀπὸ τοῦ ὠχροτέρου ῥοδοχρόου ἐπιπέδου τοῦ βλεννογόνου· ὅταν δὲ τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι πολυαριθμότατα, ὁ βλεννογόνος εἶναι ἐντόνως ἐρυθρὸς καὶ τὰ λευκὰ σημεῖα ἐμφανίζονται δίκην ἄμμου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνεσφιγμένης ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ τούτου ἐδάφους. Ὅταν τὸ φυτόριον τοῦτο εἶναι ἄφθονον, εἶναι γενικῶς καὶ ἐπιμονώτερον καὶ διαρκεῖ εἰσέτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἐμφανίζεται τὸ δερματικὸν ἐξάνθημα τῆς νόσου· ἀλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὰ λευκὰ ταῦτα σημεῖα ἀποσυντίθενται καὶ ἀποκολλῶνται. Ἡ ὁλικὴ ἐξέλιξις τῶν ὑπὸ τοῦ Koplik περιγραφέντων λευκῶν σημείων διαρκεῖ ἐν ὅλῳ ἀπὸ τρεῖς μέχρις ἓξ ἡμερῶν· τὰ λευκὰ δὲ ταῦτα σημεῖα τοῦ Koplik εἶναι ἀπολύτως παθογνωμονικὸν τῆς ἱλαρᾶς. Μ. Ν. ΚΑΙΡΗΣ

κοπλιμεντάρισμα (τό)· τὸ νὰ κοπλιμεντάρῃ τις, φιλόφρων συμπεριφορά.

κοπλιμεντάρω, *ἀόρ. κοπλιμεντάρησα*· ἐπαινῶ, φέρομαι πρός τινα φιλοφρόνως, κολακευτικῶς.

κοπλιμέντο (τό)· ἔπαινος, φιλοφρόνησις, κολακεία: «ἄφησε τὰ κοπλιμέντα».

κοπλιμεντόζος, *—α, —ο*· φιλόφρων, κολακευτικός, περιποιητικός: «εἶναι κοπλιμεντόζος καὶ τὰ ἔχει καλὰ μὲ ὅλους».

Κοπλόμπαση [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κιοπεκλὶ τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 27.

Κόπλυ (Copley), ***Ἰωάννης*** *Singleton*. Ἰρλανδὸς ἐκ καταγωγῆς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Βοστώνῃ τῷ 1737 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1815. Ἀπὸ τοῦ 1760 προσείλκυσε τὴν προσοχὴν διὰ τοῦ ἔργου του «Τὸ παιδὶ μὲ τὸν σκίουρον». Τῷ 1780 εἶχεν ἑδραιωθῆ ἡ φήμη του ὡς διαπρεποῦς προσωπογράφου καὶ ἱστορικοῦ ζωγράφου. Εἰς τοὺς δύο μεγάλους ἀναμνηστικούς του πίνακας: «Ἡ κατάληψις τοῦ Γιβραλτάρ», ἀπεικονίζονται ὄχι μόνον τὰ κατορθώματα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἀλλὰ καὶ αὐθεντικαὶ προσωπογραφίαι τῶν μετασχόντων εἰς τὴν πολιορκίαν ἀξιωματικῶν. Διάσημος ἐπίσης εἶναι ὁ ἀποκείμενος εἰς τὴν Ἐθνικὴν πινακοθήκην τοῦ Λονδίνου πίναξ «Ὁ θάνατος τοῦ λόρδου Τσάτχαμ», ἀποτελῶν σύνθεσιν 55 προσωπογραφιῶν. Τὰ ἔργα τοῦ Κόπλυ, χαραχθέντα ἀπὸ πολλοὺς ἱκανοὺς χαράκτας τοῦ ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνος, ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὸν δημοφιλέστατα ἐν Ἀγγλίᾳ. —Ω.

κόπος (ὁ)· κάματος, μόχθος, ἡ ἐκ τῆς πολλῆς ἐργασίας ἀτονία, κούραση: «κρῖμα 'ς τοὺς κόπους μας», «λυποῦμαι τὸν κόπο σου», «ὅλη μέρα δουλεύω καὶ κόπο δὲν καταλαβαίνω», «νὰ μοῦ πληρώσῃς τὸν κόπο μου», «δὲν ἀξίζει τὸν κόπο», «μάταιος—, χαμένος κόπος»· ‖ κοπιώδης ἐργασία: «εἶναι κόπος νὰ ζυμώσῃς τόσο ἀλεύρι», «κανένας κόπος γιὰ τόσο μικρὸ πρᾶγμα»· ‖ ἡ ἀμοιβὴ διὰ καταβληθέντα κόπον, ἀντιμισθία, ἄλλως *δούλεψη*: «θέλω τοὺς κόπους μου», «νὰ μοῦ δώσῃς τὸν κόπο μου»· ‖ φρ. «κάμε τὸν κόπο νὰ μοῦ φέρῃς» ἢ «—καὶ φέρε μου», «κάμε ἕναν κόπο κι' ἔλα» ἀντὶ «φέρε μου», «ἔλα».

κόπουλα (λατ. copula) [*Μουσ.*]. Μουσικὸς ὅρος σημαίνων τὴν εἰδικὴν πτῶσιν ἐπὶ τῶν τελευταίων φθόγγων τοῦ δεδομένου μέλους, λίαν ἐν χρήσει ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ τοῦ μεσαίωνος. *Κόπουλα* ὀνομάζεται ἐπίσης ἡ μεῖξις εἰδικῶν συστοιχιῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ἢ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ συστοιχία τῶν αὐλῶν. Γ. Σ.

Κοπουτσοὺκ [*Γεωγρ.*]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Πολύκηπον* (βλ. λ.).

Κὸπп (Kopp), ***Ἕρμαν-Φραγκῖσκος-Μαυρίκιος***. Γερμανὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1817 ἐν Hanau καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892 ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Μαρβούργῳ καὶ Ἀϊδελβέργῃ καὶ ἐγένετο τῷ 1841 ὑφηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Γκίσσεν. Τῷ 1853 προήχθη εἰς καθηγητὴν ἐν τῷ ἰδίῳ πανεπιστημίῳ, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἐκλήθη ὡς καθηγητὴς εἰς Ἀϊδελβέργην. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων καὶ τῆς χημικῆς αὐτῶν συστάσεως. Ἠρεύνησεν εἰδικῶς τὴν ὑφισταμένην σχέσιν μεταξὺ τοῦ σημείου ζέσεως συνθέτων ὑγρῶν καὶ τῆς συνθέσεως τούτων.

Συνέγραψεν: «Ἱστορία τῆς χημείας» εἰς 4 τόμους (1843—1847), τῆς ὁποίας 3 συμπληρωματικοὶ τόμοι ἐξεδόθησαν ἀπὸ τοῦ 1869—1875, «Ἡ ἀνάπτυξις τῆς χημείας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους» (1871—1874), «Ἡ ἀλχημεία κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ νεωτέρους χρόνους» (1886), «Aurea Catena Homeri» (1880), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν κρυσταλλογραφίαν· ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ» (1879). Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Buff καὶ Zamminer συνέγραψε «Σύστημα φυσικῆς καὶ θεωρητικῆς χημείας» (1857, β' ἔκδ. 1863). Ἀπὸ τοῦ 1847—1856 μετὰ τοῦ Λίμπιγκ καὶ ἀπὸ τοῦ 1857—1862 μετὰ τοῦ Βίλλ, ἐξέδιδε τὴν «Ἐπετηρίδα ἐπὶ τῶν προόδων τῆς χημείας», ἀπὸ δὲ τοῦ 1851—1871 ἐξέδιδε μετὰ τοῦ Λίμπιγκ καὶ Woehler τὰ «Χημικὰ χρονικά». Χ. Κ.

— **Κὸππ** (Kopp), ***Κάρολος***. Γερμανὸς δερματολόγος ἰατρὸς ἐκ Μονάχου, γεννηθεὶς τῷ 1855. Τῷ 1879 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Διετέλεσε βοηθὸς τοῦ Merkel ἐν Νυρεμβέργῃ καὶ τοῦ Ziemssen ἐν Μονάχῳ, καὶ ἐταξίδευσε δι' ἐπιστημονικὰς μελέτας εἰς Βερολῖνον, Βιέννην, Λονδῖνον καὶ Παρισίους. Τῷ 1899 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς δερματολογίας καὶ διευθυντὴς τοῦ δερματολογικοῦ τμήματος τῆς χειρουργικῆς πολυκλινικῆς τοῦ Μονάχου. Ἔγραψε: «Περὶ συφίλιδος τραχείας καὶ βρόγχων», «Σύγγραμμα ἀφροδισίων νόσων» (Βερολῖνον 1889), ὡς καὶ πλείστας πραγματείας εἰς γερμανικὰ περιοδικὰ καὶ μονογραφίας εἰς τὴν «Θεραπευτικὴν» τοῦ Pentzoldt—Stinzing. Ο. Ρ.

κόππα (τό). Στοιχεῖον τοῦ παναρχαίου ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, εὑρισκόμενον μεταξὺ τῶν στοιχείων *πὶ* καὶ *ῥὸ* καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ φοινικοεβραϊκὸν *κὸφ* καὶ τὸ λατινικὸν Q. Τὸ σῆμα αὐτοῦ εἶναι κύκλος ἐπὶ καθέτου γραμμῆς: (ϙ) Τὸ γράμμα τοῦτο ἦτο ἐν χρήσει μετὰ τοῦ ἑτέρου ὁμοφώνου γράμματος *κάππα* (Κ) μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ παναρχαίου ἀλφαβήτου ὑπὸ τοῦ σαμιακο-αθηναϊκοῦ λεγομένου τοιούτου. Καὶ τὸ μὲν κάππα συνώδευε τὰ σκληρὰ φωνήεντα α καὶ ε, τὸ δὲ κόππα τὰ μαλακώτερα ο καὶ υ, ὡς καὶ

Digitized by Google

τ' ἀνάλογα σύμφωνα. Αἱ ἀρχαϊκαὶ ἐπιγραφαὶ βρίθουσι τῆς τοιαύτης ὀρθογραφίας. Ἐν Ἀττικῇ τὸ κόππα φαίνεται μόνον πρὸ τοῦ ο, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸ τοῦ υ. Βαθμηδὸν ὅμως ἡ διαφορὰ αὕτη ἐν τῇ ὀρθογραφίᾳ τῆς φωνῆς κ ἐξέλιπεν, ἀπὸ δὲ τοῦ 525 π. Χ., μὲ τὴν γενίκευσιν τοῦ σαμιακο-αθηναϊκοῦ ἀλφαβήτου, τὸ κόππα τελείως ἠχρηστεύθη, διατηρηθὲν μόνον ὡς γράμμα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς Συρακουσῶν καὶ Κρότωνος, καὶ ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις ὡς ἀριθμητικὸν σημεῖον διὰ τὸν ἀριθμὸν 90, ὡς τὸ Π διὰ τὸ 80 καὶ τὸ Ρ διὰ τὸ 100.

Ἡ χρῆσις τοῦ γράμματος τούτου ἦτο, φαίνεται, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους λίαν κοινή, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «οὐδὲ κόππα γιγνώσκων», ἡ λεγομένη, κατὰ Παρμενίωνα ἐν Ἀθηναίῳ, ἐπὶ ἀγραμμάτου ἢ βλακός. Β. Δ. Θ.

κοππαιλίτης (ὁ) (Coppaelit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν λαμπροφυρικῶν ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ φαινοκρυστάλλους ἐκ φλογοπίτου, μελιλίθου καὶ διοψιδίου, καὶ ἀπὸ θεμελιώδη μᾶζαν ὁλοκρυσταλλικήν, ἡ ὁποία περιέχει τὰ αὐτὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικά, συγχρόνως δὲ καὶ μαγνητίτην εἰς ὀκτάεδρα. Ἀπαντᾷ εἰς Coppaeli di Sotto παρὰ τὸ Rieti ἐν Umbrien. Γ. Β.

Κόππαρμπεργκ (Kopparberg) *[Γεωγρ.]*. Μεσόγειος νομὸς (län) τῆς Σουηδίας, καταλαμβάνων τὴν ἀρχαίαν χώραν τῆς Δαλεκαρλίας καὶ ἔχων ἔκτασιν 30.015 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1929) 251.818 κατ. Τὸ πλῆρες ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Kopparberg Falu ἢ Stora Kopparberg), τὸ ὁποῖον σημαίνει «Μέγα ὄρος τοῦ χαλκοῦ». Εἶναι δασώδης, πλήρης ὀρυχείων καὶ ἔχει λίαν προηγμένας συγκοινωνίας. Πρωτεύουσα *Φάλουν* (κάτ. 13.539). Χ. Δ.

Κοππάρο (Copparo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ Φερράρας, ἐν περιοχῇ πλήρει τεναγῶν, μεταξὺ τῶν διωρύγων Πὸ-ντὶ-Μαέστρα καὶ Πὸ-ντὶ-Βολάνο. Κάτ. 9.550. Ἀπέχει 20 χλμ. ΒΑ. τῆς Φερράρας καὶ παράγει μέταξαν, σιτηρὰ καὶ χορτονομήν. Μ. Δ. Β.

Κοππὲ (Coppet) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἑλβετίας, ἐπὶ τῆς ΒΔ ὄχθης τῆς λίμνης τῆς Γενεύης, εἰς ἀπόστασιν 14 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Γενεύης. Κάτ. 514. Ἔχει παλαιὸν πύργον ὀνομαστὸν ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ διαμονῆς διασήμων προσώπων. Μ. Δ. Β.

Κοππὲ (Coppée), ***Φραγκῖσκος - Ἐδουάρδος - Ἰωακείμ.*** Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1842 ἐν Παρισίοις καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1908. Υἱὸς κατωτέρου ὑπαλλήλου τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, δὲν ἠδυνήθη, ἕνεκα τῆς ἀσθενοῦς ἰδιοσυγκρασίας, του νὰ περατώσῃ τὰς σπουδάς του ἐν τῷ λυκείῳ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ὑπηρέτησεν ὡς ἔκτακτος ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅπως συντηρῇ τὴν οἰκογένειάν του. Νεανίσκος ἤρξατο γράφων στίχους. Βραδύτερον ἐδημοσίευσε μέρος τῶν ποιημάτων τῆς συλλογῆς του «Les Intimités» εἰς τὴν ἐφημερίδα «Le Hanneton», τὰ ὁποῖα ἐπροκάλεσαν τὴν προσοχὴν τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου τῆς Γαλλίας. Κυρίως ὅμως ἡ φήμη αὐτοῦ ἤρξατο ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῷ 1866 τῆς συλλογῆς του «Reliquaire». Ὁ Σαὶντ - Μπὲβ κρίνων αὐτὴν τὸν ἀπεκάλεσεν «ἀληθῆ ποιητὴν πολλὰ ὑποσχόμενον». Τὰς προσδοκίας ταύτας ἐδικαίωσεν ἡ κατὰ τὸ 18 9 ἐκδοθεῖσα συλλογή του «Les Poèmes modernes». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Ὠδείου τὸ μονόπρακτον δρᾶμά του «Le Passant», τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε θριαμβευτική. Τῷ 1870 ἐπαίχθη εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν ἕτερον μονόπρακτον δρᾶμα του «Les Deux Douleurs», τὸ ὁποῖον ἔσχε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πρώτου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, ὁ Κοππὲ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὸ ποίημα «Plus de sang». Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἀνεβίβασεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Γυμνασίου, τὴν 13 Νοεμβρίου 1871, τὸ δρᾶμα του «L' abandonnée», τὸ ἑπόμενον δ' ἔτος ἕτερον τό: «Le rendez-vous». Ἔκτοτε ἠκολούθησε σειρὰ ὅλη δραμάτων του, ἀναβιβαζομένων εἰς τὰ διάφορα θέατρα τῶν Παρισίων ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἠθοποιῶν. Ἐκ τούτων τὰ κάλλιστα εἶναι: «Le luthier de Cremone», «La guerre de cent ans», «Madame de Maintenon», «Severo Torelli» καὶ «Les Jacobites». Ἐκτὸς τῶν ποιητικῶν ἔργων, ὁ Κοππὲ διεκρίθη ἐξίσου ὡς πεζογράφος, δημοσιεύσας σειρὰν διηγημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄριστα θεωροῦνται τὰ «Contes en prose» καὶ «Contes rapides». Τῷ 1890 ἐδημοσίευσεν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Toute une jeunesse», τὰς ἀναμνήσεις τῆς νεότητός του, ἓν ἀληθὲς ἀριστούργημα, ὅπερ ἀνεγνώσθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Τὸν Κοππέ, εἴς τε τὴν ποίησιν καὶ εἰς τὴν πεζογραφίαν, διακρίνει τρυφερότης τοῦ αἰσθήματος, χάρις τοῦ ὕφους, εὐρυθμία τῶν στίχων καὶ συγκίνησις. Τέκνον τῶν Παρισίων ὁ Κοππὲ καὶ μηδέποτε σχεδὸν ἀπομακρυνόμενος τῆς πόλεως ταύτης, ἤντλει τὰ θέματα τῶν λυρικῶν ποιημάτων του ἐκ τῆς παρισινῆς ζωῆς καὶ ἰδίως ἐκ τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἐξ ἧς προέρχεται. Ἐκ τούτων τὰ «Angelus», «La bénédiction», «La grève de forgerons», «Olivier», «La veillée» καὶ πλεῖστα ἄλλα, εἶναι συγκινητικὰ ἐπεισόδια, εἴτε τοῦ Γαλλοπρωσσικοῦ πολέμου, εἴτε τῆς καθημερινῆς ζωῆς, φέρονται δὲ εἰς τὰ χείλη τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ καὶ μετεφράσθησαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν πολλάκις εἰς πολυτελεῖς καὶ λαϊκὰς ἐκδόσεις. Ἡ ἀρίστη πασῶν εἶναι ἡ εἰκονογραφηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μυρμπὰχ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Alphonse Lemerre.

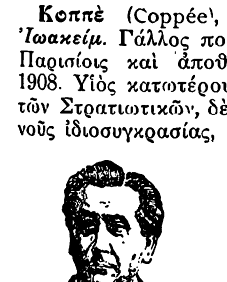

Φραγκῖσκος Κοππέ.

Ὁ Κοππὲ τῷ 1869 διωρίσθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς γερουσίας, εἶτα ὡς διευθυντὴς τῶν ἀρχείων τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας καὶ τῷ 1884 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Βίκτορος ντὲ Λαπράντ. Ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἤγειρεν εἰς περίβλεπτον θέσιν τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ τῷ 1911. Θ. Β.

Κοππερμάϊν (Coppermine river = ποταμὸς τῶν χαλκωρυχείων) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῷ διαμερίσματι Mackenzie τοῦ Καναδᾶ. Πηγάζει ἔκ τινος μικρᾶς λίμνης, κειμένης εἰς 110°20′ Δ. μήκους καὶ 65°50′ Β. πλάτους ὡς ἔγγιστα καί, ἀκολουθῶν κατ' ἀρχὰς κατεύθυνσιν πρὸς Ν. μέχρι τῆς λίμνης Γκράς, ἐκτρέπεται ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ΒΔ. πρὸς τὸν κόλπον Κορωναίσιον τοῦ Β. Παγωμένου ὠκεανοῦ, ἔνθα καὶ ἐκβάλλει. Ὠνομάσθη οὕτω ἕνεκα τῶν πλουσίων ὀρυχείων χαλκοῦ, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς παροχθίοις χώραις. Χ. Κ.

Κοππίνο (Coppino), ***Μιχαήλ.*** Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ λόγιος (1822—1901). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου, εἰς τὸ ὁποῖον κατόπιν, τῷ 1861, κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας. Διετέλεσε τετράκις ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Τουρίνου, πρόεδρος τῆς βουλῆς κλπ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ποιήματα εἰς τὸν Πετράρχην» (1844) καὶ «Λόγους πρὸς τὸν ἰταλικὸν λαὸν» (1848). Μ. Δ. Β.

κοππίτης (ὁ) (Koppit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν νιοβικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου, περιέχον καὶ δημήτριον, φθόριον καὶ ἀλκάλια. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι: $[Nb_2O_7]_3[CeO]Ca_8[CaF](Na,K)_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς ἑξάεδρα χρώματος φαιοῦ μὲ ἀπατίτην καὶ κοκκώδη ἀσβεστόλιθον εἰς Schelingen ἐν Kaiserstuhl. Γ. Β.

Κοππὸ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Κύπρου, 4½ μίλλια νοτίως (πλάτ. 35°01′ Β., μῆκ. 32°18′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus) τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀρναούτι.

Κοππόλα (Coppola), ***Πέτρος - Ἀντώνιος.*** Ἰταλὸς συνθέτης (1793—1877). Ἔγραψεν εἰκοσάδα μελοδραμάτων, ἐν οἷς: «Nina pazza d' amore» (1835), παιχθὲν μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὰ κυριώτερα μουσικὰ θέατρα τῆς Εὐρώπης, «Gl' Illenesi», «Giovana I» καὶ «Inès de Castro». Γ. Σ.

κόπρα (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *κόκκου* ἔλαιον.

Κόπρα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ζαραβουτσίου τῆς ἐπαρχίας Τσαρακοβίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 146. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Χ. Ι. Σ.

κοπραγωγὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ ἄγων, ὁ κινῶν τὴν κόπρον, ὁ προκαλῶν κένωσιν τῶν κοπράνων, καθαρτικός: «κοπραγωγὰ φάρμακα»· ‖ ἀρχ., ὁ μεταφέρων κόπρον.

— *[Φαρμ.] Κοπραγωγὰ* καλοῦνται τὰ ἠπίας δράσεως καθαρτικά, τὰ ἄλλως καλούμενα καὶ *ἐκκοπρωτικὰ* ἢ καὶ *ὑπακτικά*. Τοιαῦτα εἶναι τὸ μέλι, τὸ σιρόπιον, τὸ μάννα, τὸ θεῖον, ἡ μαγνησία, τὰ λιπαρὰ ἔλαια καὶ τὸ κικέλαιον κλπ. (βλ. καὶ λ. *καθαρτικά*). Κ. Γ. Μ.

κοπραιμία (ἡ), ἡ ***κοπραναιμία*** *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ εἴσοδος τοξικῶν περιττωματικῶν ὑλῶν εἰς τὸ αἷμα ἐκ τῶν ἐντέρων, ἡ ἀκολουθοῦσα τὴν χρονίαν *κοπροστασίαν* (βλ. λ.). Κ. Α. Τ.

Κόπραινα *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ εἰς *Ἁλυκὴν* μετονομασθέντος χωρίου τῆς κοινότητος Κομμένου τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κεῖται παρὰ τὸν Β. μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐντὸς ὁμωνύμου ὅρμου, εἰς τὸν ὁποῖον προσεγγίζουν τὰ ἀτμόπλοια τῆς ἀκτοπλοΐας, ἔχει τελωνεῖον (γ' τάξεως) καὶ ἁλυκὰς καὶ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς Ἄρτης. Κάτ. (1928) 89. Χ. Δ

— **Κόπραινα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 557. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Σπαθᾶδες* καὶ *Χειμαδιὸν* (*Ἄνω Μπούρσιανη*). Χ Δ.

— **Κόπραινα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 185.

— **Κόπραινα** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σκαμνακίου τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 28.

κόπρανα (τὰ) *[Ἰατρ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ διὰ τῶν ἐντερικῶν περισταλτικῶν κινήσεων ἐξερχόμενα ὑπολείμματα τῶν τροφῶν μετὰ τῆς χολῆς, διαφόρων ἐκκρίσεων τῶν ἐντερικῶν ἀδένων μετὰ πεπτωκότων κυττάρων ἐκ τοῦ ἐπιθηλίου τοῦ ἐντέρου, ὡς καὶ ἀπειραρίθμων μικροργανισμῶν, οἵτινες ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ἀποτελοῦσι τὴν μικροβιολογικὴν χλωρίδα τῶν ἐντέρων. Ἀναμειγνυόμενα ἀποτελοῦσι στερεὰν πολτώδη μᾶζαν, ἥτις ἐξερχομένη διὰ τοῦ δακτυλίου φέρει σχῆμα κατὰ τὸ πλεῖστον κυλινδρικόν, χρῶσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν τροφὴν καὶ ὀσμὴν ἰδιάζουσαν. Κ. Α. Τ.

Κοπράνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Γαβαλοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 112.

κοπρανολογία (ἡ). Ὁ κλάδος τῆς ἐργαστηριακῆς ἰατρικῆς ὁ ἐξετάζων τὰ *κόπρανα* (βλ. λ.). Διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἐξετάσεως αὐτῶν πληροφορεῖται ὁ ἰατρὸς περὶ τῆς λειτουργικῆς καταστάσεως τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συναπτομένων ἀδένων (ἥπατος, παγκρέατος). Ὁσάκις πρόκειται νὰ γίνῃ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν κοπράνων, χορηγεῖται προηγουμένως δοκιμαστικὸν γεῦμα, τοῦ ὁποίου ἐκ τῶν προτέρων εἶναι γνωστὰ τὰ συστατικὰ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς. Τοιαῦτα γεύματα εἶναι: τῶν Schmidt καὶ Straussburger, χρησιμοποιούμενα ἐν Γερμανίᾳ, τοῦ Gaultier, χρησιμοποιούμενον ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ κοπρανολογικὴ ἐξέτασις γίνεται μακροσκοπικῶς, μικροσκοπικῶς, μικροβιολογικῶς καὶ χημικῶς.

Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς γενικῶς: 1) Τὴν χροιὰν τῶν κοπράνων, ἡ ὁποία εἰς μὲν τὰ βρέφη χρυσίζει φυσιολογικῶς, εἰς δὲ τοὺς ἐνηλίκους εἶναι: α') Ἀνάλογος πρὸς τὴν τροφὴν αὐτῶν, π. χ. ἐπὶ γαλακτοτροφίας φαιά, ἐπὶ χορτοφαγίας πρασινωπή, ἐπὶ κρεοφαγίας γεώδης κτλ. β') Ἀνάλογος πρὸς τὰ λαμβανόμενα φάρμακα: πρασινωπὴ ἐκ τοῦ καλομέλιτος, κιτρινέρυθρος ἐκ τοῦ ρήου, μελανὴ ἐκ τοῦ βισμουθίου ἢ τοῦ σιδήρου κτλ. γ') Ἀνάλογος πρὸς τὸν χρόνον παραμονῆς ἐν τοῖς ἐντέροις· ὅσον μακρότερος εἶναι οὗτος, τόσον βαθύχροα εἶναι τὰ κόπρανα. δ') Ἐπὶ διαφόρων παθολογικῶν καταστάσεων εἶναι: Πρασίνη ἐπὶ τῆς πρασίνης διαρροίας τῶν βρεφῶν, μελανὴ ἐξ ὑπαρχούσης αἱμορραγίας τοῦ στομάχου καὶ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ ἐντέρου, λευκὴ ἐξ ἐλλείψεως τῶν χολοχρωστικῶν ἢ ἐκ προσβολῆς χολέρας, ὁπότε εἶναι χαρακτηριστικὴ ἐκ τῆς ὀρυζοειδοῦς διαρροίας, ἐρυθρὰ ἐπὶ αἱμορραγίας τοῦ κατωτέρου ἐντερικοῦ σωλῆνος. 2) Τὴν ὑφήν, διακρινομένην εἰς στερεάν, πολτώδη καὶ ὑδαρῆ. 3) Τὴν ὀσμήν, ἥτις φυσιολογικῶς εἶναι ἰδιάζουσα, ἐπὶ παθολογικῶν ὅμως καταστάσεων δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν: τὴν κοπρανώδη δυσοσμίαν, ἥτις εἶναι ἐπίτασις τῆς φυσιολογικῆς δυσοσμίας καὶ παρατηρεῖται ἐπὶ γαστρεντεριτίδων· τὴν γαγγραινώδη, παρατηρουμένην εἰς περιπτώσεις νεκρώσεως τμημάτων τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Πρὸς τούτοις δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν μακροσκοπικῶς τὰς πυώδεις, τὰς βλεννώδεις καὶ τὰς ψευδομεμβρανώδεις κενώσεις. Ὡσαύτως, εἰς διαφόρους περιπτώσεις, παρατηροῦμεν ἐντὸς τῶν κοπράνων τοὺς χολολίθους, τοὺς ἐντερολίθους, τοὺς κοπρολίθους καὶ τὴν ψάμμον (μικροὶ λίθοι). Ἐπίσης παρατηροῦνται διάφορα παράσιτα, ὡς: ἐκ τῶν νηματοειδῶν τὸ ἀγκυλόστομον τοῦ δωδεκαδακτύλου, αἱ ἀσκαρίδες (λεβίθες), οἱ ὀξύουροι· ἐκ τῶν ταινιοειδῶν ἡ ἔνοπλος ταινία, ἡ ἄοπλος ταινία καὶ ὁ πλατὺς βοθριοκέφαλος. Τέλος διὰ τῆς μακροσκοπικῆς ἐξετάσεως δυνατὸν ν' ἀνακαλύψωμεν διάφορα τεμάχια ἀπέπτου τροφῆς.

Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως ἀναζητοῦμεν τὰς μυϊκὰς ἶνας, αἱ ὁποῖαι φυσιολογικῶς εἶναι κίτριναι μετὰ ἀπεστρογγυλωμένων ἄκρων καὶ δυσδιακρίτων γραμμώσεων· ἐπὶ ἀνεπαρκείας ὅμως τῆς δωδεκαδακτυλικῆς καὶ παγκρεατικῆς ἐκκρίσεως, διατηροῦσι τὰ ἄκρα αὐτῶν γωνιώδη καὶ τὰς γραμμώσεις ἐμφανεῖς· διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τῆς ἀνεπαρκείας καὶ αἱ συνδετικαὶ ἶνες καθίστανται εὐδιάκριτοι. Ἡ παρουσία τῶν λιπωδῶν σταγονιδίων εἶναι ἀνισομεγέθης· ἔχουσι σχῆμα στρογγύλον καὶ ὄψιν στίλβουσαν, τῶν λιπαρῶν δὲ ὀξέων, διακρινομένων ἐκ τῆς κρυσταλλικῆς αὐτῶν μορφῆς, ἡ ὄψις προέρχεται ἐξ ἀνεπαρκείας τῆς χολικῆς ἐκκρίσεως. Ἡ παρουσία πολυαρίθμων κόκκων ἀμύλου προέρχεται συνήθως ἐκ παθήσεων τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου. Πρὸς τούτοις, διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως δυνατὸν νὰ εὕρωμεν διάφορα ἐπιθηλιακὰ κύτταρα, πυοσφαίρια, ἐρυ-

Digitized by Google

θρὰ αἱμοσφαίρια, κρυστάλλους ἐναμμωνίου, φωσφορικοῦ μαγνησίου, ὀξαλικοῦ ἀσβεστίου, φωσφορικοῦ ἀσβεστίου, καὶ ἐπὶ ἑλμινθιάσεως ἢ ἐπι ὑπάρξεως ἀσκαρίδων, ὀξυούρων, ταινιῶν καὶ ἀμοιβάδων, τοὺς κρυστάλλους τοῦ Charcot-Leyden, οἵτινες εἶναι ὀκταεδρικοί, ῥομβοειδοῦς σχήματος. Ἐν τέλει διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως ἀνευρίσκονται, πλὴν τῶν προαναφερθέντων παρασίτων, μεθ' ὧν συνυπάρχουν οἱ κρύσταλλοι Charco, καὶ τὰ ᾠὰ αὐτῶν.

Διὰ τῆς μικροβιολογικῆς ἐξετάσεως ἀνευρίσκονται ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει πληθὺς σαπροφύτων, ἀποτελούντων τὴν μικροβιακὴν χλωρίδα τοῦ ἐντέρου, καὶ ἐπὶ διαφόρων ἀσθενειῶν τὰ μικρόβια τοῦ τύφου, τοῦ παρατύφου Α καὶ Β, τῆς δυσεντερίας, τῆς χολέρας, τῆς φυματιάσεως κ. τ. λ. Εἰς περίπτωσιν δὲ καθ' ἣν δὲν εἶναι ταῦτα διὰ τῆς ἀμέσου μικροσκοπήσεως ὁρατὰ γίνεται καλλιέργεια ἐκ τῶν κοπράνων, ὁπόθεν ἀπομονοῦνται οἱ ἀναζητούμενοι μικροργανισμοί.

Τέλος, διὰ τῆς χημικῆς ἐξετάσεως τῶν κοπράνων, καθορίζεται ἡ ἀντίδρασις, ἤτοι ἡ ὀξύτης καὶ ἡ ἀλκαλικότης αὐτῶν, διὰ τοῦ χάρτου τοῦ ἡλιοτροπίου· ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀναζήτησις αἵματος διὰ τῶν λίαν εὐπαθῶν μεθόδων, ὡς τοῦ Weber, τοῦ Meyer, τῆς βενζιδίνης κ.τ.λ, δι' ὧν ἀνιχνεύεται τοῦτο καὶ εἰς ἐλάχιστα ποσά· ἐκ παραλλήλου ἀναζητοῦνται τὸ λεύκωμα, οἱ ἄπεπτοι ὑδατάνθρακες καὶ τὰ λίπη. Διὰ τῆς ἀποξηράνσεως δὲ μικροῦ βάρους κοπράνων καὶ διὰ τῆς ζυγίσεως αὐτῶν, πρὸ τῆς ἀποξηράνσεως καὶ μετ' αὐτήν, ἀνευρίσκεται ἡ σχέσις τῶν στερεῶν καὶ ὑδαρῶν συστατικῶν τῶν κοπράνων. Ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει αἱ στερεαὶ οὐσίαι ὑφίστανται εἰς ἀναλογίαν 22 %. Εἰς περίπτωσιν ἐλαττώσεως τῆς ἐντερικῆς ἀπορροφήσεως, ἡ σχέσις αὕτη ἐλαττοῦται εἰς 9 %, αὐξάνει δὲ μέχρι 35 % ἐπὶ μεγάλης ἐλαττώσεως τῆς χολικῆς ἐκκρίσεως. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

κοπρανώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόπρανα.

—**κοπρανώδεις ἔμετοι.** Καλοῦνται οὕτως οἱ ἔμετοι οἱ περιέχοντες κοπρανώδεις ὕλας· οὗτοι γεννῶνται: 1) Εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως κωλύματος παρεμποδίζοντος τὴν ἔξοδον τῆς κόπρου. Ἡ σύστασις τῶν κοπρανωδῶν ἐμεσμάτων εἶναι ἀνάλογος τῇ μοίρᾳ, ἐξ ἧς προέρχεται ἡ κόπρος. 2) Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ὑπάρχει ἐπικοινωνία μοίρας ἐντερικῆς μετὰ τοῦ στομάχου. Ἐπειδὴ συνηθέστερον ἐπικοινωνία ἐγκαθιδρύεται μεταξὺ τοῦ στομάχου καὶ τοῦ ἐγκαρσίου κόλου, τὰ ἐμέσματα εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔχουσι περισσότερον τὸν χαρακτῆρα τῆς φυσικῆς κόπρου. Κ.Α.Τ.

Κοπράτας, ἢ **Κοπράτης** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] Ποταμὸς τῆς Περσίας ἐν τῇ Σουσιανῇ, παραπόταμος τοῦ Πασιτίγρητος (νῦν Καρούν). Ταυτίζεται πρὸς τὸν σημερινὸν *Ντιζφούλ-Ρούντ* ἢ *Ἄμπι Ντίζ*. Παρ' αὐτόν, κατὰ τὰ μέσα τοῦ θέρους τοῦ 317 π. Χ., κατετροπώθη ὁλοσχερῶς Ἀντίγονος ὁ Φιλίππου ὑπὸ τοῦ Εὐμένους· τὸ πεδίον τῆς μάχης τοποθετεῖται παρὰ τὸ νῦν *Καλὰ-ἴ-Μπαντικίρ* (Kal'a-i-Bandikir), σημεῖον συμβολῆς Κοπράτα καὶ Πασιτίγρητος. Π. Ν. Π.

Κοπράτης (Coprates) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν ἐκβάλλων ἔναντι τῆς νήσου Theron. Ἴσως παραφθορὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶναι ὁ παρὰ Ὀνωρίῳ ἀναφερόμενος ποταμὸς *Χοπράτης* (Choprates). —2) Ποταμὸς τῆς Περσίας, ἄλλως *Κοπράτας* (βλ. λ.). Π. Ν. Π

Κοπρεντζῆ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 502. Χ. Δ.

Κοπρεὺς [*Μυθολ.*]. Μυκηναῖος, πατὴρ τοῦ Περιφήτου, κῆρυξ τοῦ Εὐρυσθέως πρὸς τὸν Ἡρακλέα (Ἰλιάδ. Ο. 639). Διώκων εἰς Ἀθήνας τὰ αὐτόθι καταφυγόντα τέκνα τοῦ Ἡρακλέους, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες μετανοήσαντες ἔπεμψαν μελανειμονοῦντας τοὺς ἐφήβους αὐτῶν εἰς τὸν βωμόν, ὅπως ἐπικαλεσθῶσι τὴν εὐσπλαγχνίαν τῶν θεῶν. —Π

κοπριὰ (ἡ), κοιν. *κοπριά*· σωρὸς κόπρου, καθόλου, κόπρος κατάλληλος πρὸς λίπανσιν, φυσικὸν λίπασμα, κόπρος.

Κοπριὰ [*Παραλ.Γεωγρ.*]. Νησίον τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36°59′ Β., μήκ. 25°39′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: (Amorgos island) εἰς 4 μίλλ. βορείως τῆς Κέρου καὶ 12 μίλλ. ΝΔ. τῆς Δενούσης. Σ. Ε. Λ.

—**Κοπριὰ** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον περὶ τὸ μέσον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ῥόδου (πλάτ. 36°16′ Β., μήκ. 27°50′½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhodos island). Κατὰ τοὺς Ἄγγλους ταυτίζεται πρὸς τὸ *Θοάντειον* τῶν ἀρχαίων. Ἀντικρύζει τὴν νῆσον Ἀλιμιὰ τῆς συστάδος τῆς Χάλκης πρὸς Δ. Σ. Ε. Λ.

Κόπριβα [*Γεωγρ.*]. —1) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Κνίδη* (βλ. λ.). —2) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Χείμαρρος* (βλ. λ.). Χ. Δ

Κοπρίβνιτσα [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν Κροατίᾳ, ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ἔσσεγκ. Κάτ. 8.115 Παρ' αὐτῇ εὑρίσκονται τὰ γαιανθρακωρυχεῖα Λεπαβίνα. Μ. Δ. Β

Κοπρίβστιτσα [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Βουλγαρίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Πιρντὸπ τοῦ νομοῦ Φιλιππουπόλεως. Κτισθεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀπέβη ταχέως πλουσία, χάρις εἰς τὴν κατασκευὴν μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἀνακτισθεῖσα κατόπιν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τῆς Βουλγαρίας. Εἶναι ἡ πατρὶς τῶν ἐπαναστατῶν καὶ συγγραφέων: Λ. Καραβέλωφ, Ν. Γκέρωφ, Ἰ. Γκρούεφ, Μπενκόφσκη κ. ἄ. Τ. Β

κοπρίδαι (οἱ) (Copridae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων*, περιλαμβάνον μικροὺ ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους, ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν γενῶν, ἅτινα περιλαμβάνει ἡ οἰκογένεια, γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀτευχής, βούβας, γυμνόπλευρος, ἡλιοκοπρίς, καθάρσιος, κάνθος, κοπρὶς* καὶ *ὀντοφάγος* (βλ. τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

κοπρίζω· βάλλω κοπρίαν, λιπαίνω τὸ ἔδαφος: «κοπρίζω τὸ ἀμπέλι, — τὸ περιβόλι, — τὸ χωράφι»· ‖ ἀποπατῶ, ἀφοδεύω.

κοπρίμορφος (ὁ) (Coprimorphus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἐν μόνον γνωστὸν εἶδος, τὸν *κοπρίμορφον τὸν γραμμωτὸν* (Coprimorphus lineatus), ὅστις ἔχει μῆκος 17 περίπου χιλιοστομέτρων, ῥύγχος ἀμβλύ, ἀπολῆγον εἰς ἀβαθῆ ἐντομήν, κεραίας βραχυτάτας, καμπτομένας κατὰ τὸ ἄκρον των, προθώρακα σχεδὸν τετραγωνικόν, κοιλίαν ἐπιμήκη, εὐθύγραμμον κατὰ τὰς πλευρὰς της καὶ εἰς αἰχμὴν ἀπολήγουσαν, πόδας μετρίου μεγέθους καὶ χρῶμα φαιὸν μετὰ λεπτοτάτων, ἐπιμήκων καὶ παραλλήλων λευκῶν γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἀπαντᾷ ἐν τῇ μέσῃ καὶ δυτικῇ Εὐρώπῃ Δ. Ν. Π.

Κοπρίμορφος ὁ γραμμωτός.

κοπρὶς (ἡ) (Copris) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοπριδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους κανθάρους μὲ σῶμα κυρτόν, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα μελανόν. Αἱ κοπρίδες ὀρύσσουσι στοὰς ὑπὸ τὴν γῆν, ὅπου καὶ ἐναποθέτουσι σφαίρας κατεσκευασμένας ἐκ κόπρου ζῴων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγκλείονται τὰ ᾠά. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *κοπρὶς ἡ ἱσπανικὴ* (Copris hispanica), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Ἱσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἔχει μῆκος μικρὸν καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ λευκῶν ἐπιμήκων ῥαβδώσεων ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ λευκῶν στιγμάτων. Δ. Ν. Π.

κόπρισμα (τό), καὶ ἐνίοτε **κόπρισις** καὶ **κοπρισμός**· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοπρίζειν, ἢ διὰ κοπρίας λίπανσις τοῦ ἐδάφους: «τὸ ἀμπέλι —, τὸ περιβόλι θέλει κόπρισμα».

κοπρίτης (ἡ)· προσηγορία εὐτελιστικὴ καὶ ὑβριστική, ὁ οἱονεὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῆς κόπρου του, ἀπὸ τῆς κατοικίας του, ἄτολμος, ἀβέλτερος, δειλός, εὐτελής (πρβλ. *κοπροσκούληκας, κοπρόσκυλο*).

κοπροδοχεῖον (τό)· τὸ δοχεῖον τῆς κόπρου, λάσανον· ‖ ὁ βόθρος ὁ δεχόμενος τὴν κόπρον.

κοπροδόχος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ δεχόμενος τὴν κόπρον: «κοπροδόχον ἀγγεῖον» τὸ κοπροδοχεῖον.

Κόπροι, ἢ **Κάπροι** [*Γεωγρ.*]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων χωρίου *Κορυφὴ* (βλ. λ.).

κοπρολαγνεία (ἡ) [*Ψυχοπαθ.*]. Εἶδος διαστροφῆς τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου, συνιστάμενον εἰς τὴν ὑποκατάστασιν τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου διὰ τῶν περιττωμάτων του, ἅτινα καὶ μόνα εἶναι ἱκανὰ νὰ διεγείρωσι τὰς ὁρμὰς τοῦ ἐρῶντος. Δ. Κ

κοπρόλακκος (ὁ)· λάκκος, ὅπου ἀπορρίπτεται ἡ κόπρος καὶ ἄλλα ἀπορρίμματα.

κοπρολαλία (ἡ) [*Ψυχοπαθ.*]. Ἡ προφορὰ χονδροειδῶν καὶ ἀγενῶν ἐκφράσεων, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀτόμου. Ἡ κοπρολαλία, ἀποτέλεσμα προσωρινῆς ἐξασθενήσεως τῆς ἀναχαιτιστικῆς ἐπὶ τῶν παρορμήσεων καὶ τῶν κατωτέρων ῥοπῶν ἐπιδράσεως τῆς βουλήσεως, παρατηρεῖται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ πλέον εὐάγωγα ἄτομα καὶ ἐμφανίζεται ἀποτόμως ἐν εἴδει τὶκ ἢ μιμικοῦ σπασμοῦ. Οἱ πάσχοντες θλίβονται ἐκ τῶν ὑστέρων διὰ τὰς λέξεις, αἵτινες ἐκφεύγουσι τῶν χειλέων των καὶ μάλιστα εἰς τὰς πλέον ἀκαταλλήλους στιγμάς. Δ. Κ.

κοπρόλιθος [*Ἰατρ.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐξ ἀπεσκληρυμμένων κοπράνων συνιστάμενον λιθοειδὲς σύγκριμα. Οἱ κοπρόλιθοι ἔχουσι χροιὰν καστανέρυθρον καὶ μέγεθος οὐχὶ σπανίως μέχρις ᾠομεγέθους κυδωνίου, μὲ βάρος ἕως 1.500 γρμ. Οἱ κοπρόλιθοι ἀναπτύσσονται ἐπὶ χρονίας καὶ ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος, ἐπὶ ἀτονίας τῶν τοιχωμάτων τοῦ ἐντέρου, συχνὰ δ' ἀπαντῶνται ἐπὶ νευρικῶν ἀτόμων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει σπασμὸς τοῦ ἐντέρου. Οἱ κοπρόλιθοι ἐπιφέρουσι κοπροστασίαν, ἥτις συχνὰ ἀκολουθεῖται ὑπὸ θανατηφόρου εἰλεοῦ, δρῶντες δὲ ὡς ξένα σώματα γεννῶσι φλεγμονὴν τῶν τοιχωμάτων τῶν ἐντέρων, ἐξέλκωσιν τοῦ βλεννογόνου αὐτῶν, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ διάτρησιν τοῦ ἐντέρου, ἀκολουθουμένην ὑπὸ περιτονίτιδος. Συχνάκις ἀπαντῶσιν εἰς μικρότερον μέγεθος ἐν τῇ σκωληκοειδεῖ ἀποφύσει, ἔνθα προκαλοῦσι φλεγμονὴν αὐτῆς. Ἡ θεραπεία τῶν κοπρολίθων γίνεται κατὰ πλεῖστον χειρουργικῶς. Κ. Α. Τ.

— [*Γεωλογ.—Παλαιοντολ.*] Ὁ κοπρόλιθος εἶναι ἀπολιθωμένον περίττωμα ζῴων προϊστορικῶν γεωλογικῶν περιόδων, εὑρισκόμενον ἐντὸς πετρωμάτων. Οἱ κυριώτεροι τῶν κοπρολίθων εἶναι οἱ τῶν ἰχθυοσαύρων, εὑρισκόμενοι ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιασίου ὑποδιαπλάσεως τῆς Ιουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀπολιθωμένων λειψάνων τῶν ἰχθυοσαύρων. Οἱ κοπρόλιθοι οὗτοι ἔχουν συνήθως μῆκος 6 ἑκατοστομέτρων, φέρουν δ' εἰς τὸ παχύτερον ἄκρον αὐτῶν ἐγκαρσίας αὔλακας σπειροειδῶς διατεταγμένας, αἱ ὁποῖαι ἀνταποκρίνονται εἰς σπειροειδεῖς πτυχὰς τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος τῶν ἀντιστοίχων ζῴων. Ἐν Ἀγγλίᾳ γίνεται καὶ ἐκμετάλλευσις τούτων, καθόσον κονιοποιούμενοι ἀποτελοῦν λίπασμα, λόγῳ τῆς μεγάλης περιεκτικότητός των εἰς φωσφορικὸν ἀσβέστιον. Ἐν μέρει ἐπίσης ἐχρησιμοποιοῦντο ἄλλοτε καὶ πρὸς κατασκευὴν μικρῶν κοσμημάτων (περιδεραίων κυρίως), διότι λειαινόμενοι παρουσιάζουν ὡραίας ἐπιφανείας. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν λειψάνων τῶν ἐντὸς τῶν κοπρολίθων εὑρισκομένων ζῴων δύνανται νὰ ἐξαχθῶσι συμπεράσματα περὶ τοῦ πῶς καὶ ἐκ ποίων ζῴων ἐτρέφοντο οἱ ἰχθυόσαυροι. Κοπρόλιθοι ἀνευρέθησαν καὶ ἐντὸς σπηλαίου τῆς Ἰωνικῆς χερσονήσου. Γ. Κ. Γ.

κοπρολογία (ἡ)· ὁ περὶ τῆς κόπρου λόγος, ἡ τροφορὰ ἀπρεπῶν ἐκφράσεων, συνων. *κοπρολαλία* (βλ. λ.)· ‖ ἡ περὶ τῶν κοπράνων ἀσχολουμένη ἐπιστήμη, συνων. *κοπρανολογία* (βλ. λ.).

κοπρολόγοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Δημόσιοι ὑπηρέται ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν «ἀστυνόμων», ἔχοντες καθῆκον τὴν περισυλλογὴν τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ὁδῶν καὶ τὴν μεταφορὰν των τοὐλάχιστον 10 στάδια μακρὰν τῶν τειχῶν τῶν δύο πόλεων (*Ἀριστ.* Ἀθην. Πολ. 50). —Π.

κοπρολόγος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ κόπρον, λιπάσματα συλλέγων· ‖ μεταφ., ῥυπαρός, αἰσχρολόγος.

Κόπρος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Ἀττικὸς δῆμος τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς. Ἔκειτο ἐπὶ ὁμωνύμου νησῖδος, ἥτις κατὰ τὸν Milchhofer εἶναι τὸ σημερινὸν *Γαϊδουρονήσι*, εἰς τὴν ΝΔ. ἄκραν τῆς Ἀττικῆς, ἐφ' οὗ ἀρχαῖα ἐρείπια, κατὰ Loeper ἡ παρὰ τὸν ναύσταθμον τῆς Σαλαμῖνος *Λέρος*, κατ' ἄλλους δὲ μικρὰ νησὶς κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Ἐλευσῖνος, καταχωσθεῖσα παλαιότατα ὑπὸ τῆς ἰλύος τοῦ Κηφισοῦ. Οἱ κάτοικοι τοῦ δήμου Κόπρειοι συχνάκις ἀναφέρονται παρ' Ἀριστοφάνει.—2) Τοποθεσία ἐπὶ τῆς νήσου Κέω, γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῆς. —Π

κοπροσκούληκας (ὁ)· δημοτ., ὁ σκώληξ τῆς κοπρίας· ‖ μεταφ. ὁ μὴ ἀπομακρυνόμενος τῆς κατοικίας του, τοῦ τόπου του, ὁ μὴ τολμῶν νὰ ἀποδημήσῃ πρὸς εὕρεσιν ἐργασίας.

κοπροσκυλάω, καὶ **κοπροσκυλιάζω**· ζῶ ὅπως τὰ κοπρόσκυλα, περιφέρομαι ἄνεργος, εἶμαι ὀκνηρός, ἀβέλτερος, εὐτελής: «ποῦ κοπροσκυλιάζει ὅλη μέρα».

κοπρόσκυλο (τό)· δημοτ., τὸ σκυλὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἀπομακρύνεται τῆς κοπρίας, τὸ παρὰ τὴν κατοικίαν πάντοτε εὑρισκόμενον· ‖ χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου ὀκνηροῦ, δειλοῦ, ἀβελτέρου, εὐτελοῦς.

κοπροστασία (ἡ). Ἡ στάσις τῶν κοπράνων ἐν τῷ ἐντέρῳ καὶ ἡ μὴ ἀποβολὴ αὐτῶν διὰ τῆς φυσιολογικῆς ἀφοδεύσεως. Προέρχεται ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἐμποδίου τινὸς κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ ἐντέρου, εἴτε ἐσωτερικοῦ, ὡς εἶναι οἱ ἐντερόλιθοι, οἱ κοπρόλιθοι κτλ., εἴτε ἐξωτερικοῦ ὡς ⸱⸱⸱ τὸ ἔντερον, ὡς εἶναι οἱ ὄγκοι τοῦ ἥπατος, τοῦ παγκρέατος, τῆς μήτρας κτλ. Δυνατὸν νὰ προέρχεται καὶ ἐξ ἀτονίας ἢ καὶ ἐγκολεασμοῦ τοῦ ἐντέρου. Κ. Α. Τ.

κοπροστεατίνη (ἡ) [*Χημ.*]. Προϊὸν τῆς ἐν τῷ ἐντέροις ἀναγωγῆς τῆς χολοστεατίνης, δι' ὃ καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν κόπρον. Σ. Γ.

κοπρόστομος (ὁ)· ἐκεῖνος, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ὁποίου ἐξέρχονται λόγοι ἀκάθαρτοι, αἰσχροί, βδελυροί, ἀντίθ. *χρυσόστομος*.

Digitized by Google

κοπροφάγα (τὰ) (Coprophaga) /*Ζωολ.*/. Κατηγορία ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων*, περιλαμβάνουσα πολυπληθέστατα ἀρθρόποδα διαφόρων οἰκογενειῶν, γενῶν καὶ εἰδῶν, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἡ Ἀφρικὴ καὶ αἱ Ἰνδίαι ἔχουσι τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν καὶ τὰ ὡραιότερα εἰς ποικιλίαν χρωματισμοῦ κοπροφάγα. Πάντα σχεδὸν τὰ ἔντομα τῆς κατηγορίας ταύτης ὀρύσσουσιν ὑπογείους στοάς, ἐν αἷς συναθροίζουσι τὰς ἐκ κόπρου διαφόρων ζῴων κατεσκευασμένας σφαίρας πρὸς τροφήν, τινὰ δὲ καὶ πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ᾠῶν των. Δ. Ν. Π.

κοπραφαγία (ἡ) /*Ψυχοπαθ.*/. Ἡ βρῶσις τῶν περιττωμάτων εἶναι χαρακτηριστικὴ ἐκδήλωσις τῶν ἐξ ἀνοίας πασχόντων· λόγῳ τῆς μεγάλης διανοητικῆς των ἐξασθενήσεως, ἀδυνατοῦσιν οὗτοι ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ ποιὸν καὶ τὴν γεῦσιν τῶν φαγητῶν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πείνης διατελοῦντες τρώγουσι πᾶν τὸ προστυχόν. Ἄλλοι, πάσχοντες ἐκ προϊούσης γενικῆς παραλύσεως μετὰ ἰδεῶν μεγαλείων, νομίζουσιν ὅτι τὰ περιττώματά των εἶναι πολύτιμα καὶ δὲν πρέπει ν' ἀπολεσθῶσιν. Δ. Κ.

κοπροφάγος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τρώγων κόπρον: «ἔντομα κοπροφάγα».

κοπροφιλίδαι (οἱ) (Coprophilidae) /*Ζωολ.*/. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα: ὁ *ἀκρόγναθος*, ὁ *δελεαστήρ*, ὁ *κοπρόφιλος* καὶ ὁ *συντόμιος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κοπρόφιλος (ὁ) (Coprophilus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοπροφιλιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μικροῦ μεγέθους μὲ σῶμα πεπλατυσμένον, μελανὸν καὶ ὑπὸ τριχῶν καλυπτόμενον. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἐνδιαιτώμενα καὶ τρεφόμενα ἐκ τῆς κόπρου τῶν ζῴων ἢ τῶν περιττωμάτων τοῦ ἀνθρώπου Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

κοπροχόον *συρίγγιον*. Φέρει δύο πόρους, ἕνα ἐσωτερικὸν πρὸς τὸν βλεννογόνον τοῦ ἐντέρου καὶ ἕνα ἐξωτερικὸν εἰς τὸ δέρμα· διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ πόρου ἐξέρχεται συνήθως περιεχόμενον τοῦ ἐντέρου. Ἡ θεραπεία τῶν κοπροχόων συριγγίων γίνεται χειρουργικῶς. Κ. Α. Τ.

κοπρώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης κόπρου, ῥυπαρός, ἀκάθαρτος, βρομερός.

κοπρών, —*ῶνος* (ὁ)· ὁ τόπος ὅπου ἀποτίθεται ἡ κόπρος· || ὅπου ἀποπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἢ ἀπορρίπτονται ἀκαθαρσίαι.

κοπρώνυμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀπὸ τῆς κόπρου ὠνομασμένος, ὁ φέρων τὸ ὄνομα τῆς κόπρου· οὕτως ὠνομάσθη ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου *Κωνσταντῖνος* ὁ Ε' (βλ. λ.).

Κοπτερόν /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 137. Πρότερον ὠνομάζετο *Γιαλιμλῆ*.

κοπτερός· κοιν. *κοφτερός* (βλ. λ.).

κοπτήρ, —*ῆρος* (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου κόπτομεν, κοπεύς, τομεύς· || *κοπτῆρες ὀδόντες*· οἱ ἐμπρόσθιοι ὀδόντες, διὰ τῶν ὁποίων κόπτεται ἡ τροφή, ἄλλως *τομεῖς*.

κόπτης (ὁ), θηλ. *κόπτρια*, κοιν. *κόφτης*· ὁ κόπτων, ἐν τῇ ῥαπτικῇ ἐνδυμάτων καὶ τῇ ὑποδηματοποιΐᾳ, ὁ εἰδικὸς τεχνίτης τοῦ νὰ κόπτῃ τὰ ὑφάσματα ἢ τὰ δέρματα πρὸς κατασκευὴν ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων· || τὸ ὄργανον ἢ τὸ ἐργαλεῖον διὰ τοῦ ὁποίου κόπτουν, ἄλλως *κοπεύς*, *τομεύς*.

Κόπτης. Οὕτως ὀνομάζονται οἱ *μονοφυσῖται* (βλ. λ.) ἰθαγενεῖς τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (451) καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἐνέμεινε πιστοὶ εἰς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν. Τὸ ὄνομα Κόπται παράγεται κατὰ τοὺς νεωτέρους ἀπὸ τοῦ *Αἰγύπτιος* (=*Γύπτιοι*, *Ghibt*, *Κούφτ*), ἀνέρχονται δὲ οὗτοι, κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1900, εἰς 600.000 καὶ πλέον καὶ εἶναι ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ, τῇ μέσῃ καὶ ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Νείλου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς χώρᾳ.

Οἱ Κόπται, ἐμμένοντες εἰς τὴν περὶ μιᾶς φύσεως διδασκαλίαν, ἀποδέχονται ἑπτὰ μυστήρια, τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ, τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων καὶ τῶν εἰκόνων, διαφόρους τελετάς, ἑορτὰς καὶ νηστείας, πρὸ τοῦ βαπτίσματος ὅμως, τὸ ὁποῖον τελοῦσιν ὀρθοδόξως, προτάσσουσι κατ' ἔθος παλαιὸν αἰγυπτιακὸν τὴν περιτομήν. Ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ μεταχειρίζονται τὴν ἀρχαίαν αἰγυπτιακὴν καὶ τὴν ἀραβικήν, ὡς λειτουργίαν δ' ἔχουσι σχοινοτενῆ τινα τριτλῆν, ἣν ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Βασίλειον, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον καὶ τὸν Κύριλλον. Ἡ κοπτικὴ Ἐκκλησία ἔχει πλουσίαν ἱεραρχίαν καὶ κλῆρον. Ἐπὶ κεφαλῆς ἵσταται ὁ πατριάρχης, καλούμενος μητροπολίτης Ἀλεξανδρείας ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Μάρκου, μεθ' ὃν ἔρχεται ὁ ἀβουνὰ τῆς Ἀβυσσηνίας, δύο ἐπίσκοποι καὶ 12 τιτουλάριοι, ἀποτελοῦντες τὴν πατριαρχικὴν σύνοδον· ἀπὸ τοῦ 1854 ἡ ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου γίνεται διὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1875 περὶ αὐτὸν ὑπάρχουσι δύο συμβούλια, πνευματικὸν καὶ πολιτικόν. Μετὰ τοὺς ἐπισκόπους ἔρχονται οἱ πρωθιερεῖς ἢ ἡγούμενοι, οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀρχιδιάκονοι, διάκονοι, ὑποδιάκονοι, ἀναγνῶσται, ψάλται καὶ πυλωροί, εἰς οὓς ἐπιτρέπεται ὁ γάμος, ἐξαιρουμένων τῶν ἐπισκόπων. Ὁ κλῆρος τῶν Κοπτῶν εἶναι ἀμαθής, πρό τινος δὲ μόλις, διὰ τῆς μεταρρυθμιστικῆς μερίδος, ἱδρύθη θεολογικὴ σχολὴ ἐν Καΐρῳ, ὅπου ἑδρεύει καὶ ὁ πατριάρχης· ἀμαθεῖς εἶναι καὶ οἱ μοναχοί, ἀκολουθοῦντες αὐστηροὺς κανόνας τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου καὶ Παύλου.

Τὰ ἄγρια μέτρα τοῦ Βυζαντίου πρὸς κατάπνιξιν τοῦ μονοφυσιτισμοῦ κατέστησαν ἀγεφύρωτον τὸ χάσμα μεταξὺ Ὀρθοδόξων (μελχιτῶν) καὶ Κοπτῶν, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἔφυγον εἰς Ἀραβίαν, Συρίαν, καὶ ἰδίως τὴν Ἄνω Αἴγυπτον. Δι' αὐτό, ὅταν ὁ στρατηγὸς τοῦ καλίφου Ὀμάρ, Ἀμροῦ ἴμπν ἐλ Ἄας, εἰσήλασεν εἰς Αἴγυπτον (638), ὑπεστηρίχθη ἐκθύμως ὑπὸ τῶν Κοπτῶν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ἤδη τὸ πατριαρχεῖον εἶχε διχασθῆ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος. Κατὰ τὴν κατάκτησιν ὁ Κόπτης πατριάρχης Βενιαμὶν ἐκρύπτετο φυγὰς εἰς Ἄνω Αἴγυπτον, κληθεὶς δὲ ἀμέσως μετ' αὐτὴν παρέλαβε τὴν Ἐκκλησίαν. Ἔκτοτε ὁ μὲν κοπτικὸς θρόνος ὑφίσταται ἀδιαλείπτως, ὁ δὲ ἑλληνικὸς κατὰ περιόδους ἔμεινε κενὸς καὶ ὁσάκις ἐλειτούργει δὲν εἶχε ποίμνιον ἐπαρκές. Ἐφυτοζώησε μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Οἱ Κόπται ἐπωφελήθησαν τοῦ ἀφανισμοῦ, ὁλοκληρωτικοῦ ἢ σχετικοῦ, τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ καταλάβουν τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας ἐν Αἰγύπτῳ καὶ νὰ διαδεχθοῦν τὸ ἐνεργὸν κῦρος τοῦ ἑλληνικοῦ πατριαρχείου ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν Νουβίας καὶ Ἀβησσυνίας, ἥτις ἔκτοτε ἀσυναισθήτως γενομένη μονοφυσῖτις, ὑπάγεται μέχρι σήμερον ὑπὸ τὸ κοπτικὸν πατριαρχεῖον τῆς Αἰγύπτου. Γρήγορα ἐν τούτοις οἱ Μουσουλμᾶνοι κατακτηταὶ ἤσκησαν δεινὴν πίεσιν ἐπὶ τῶν Κοπτῶν καὶ ἀθρόοι οἱ ἐξισλαμισμοὶ τούτων τοὺς ἐδεκάτισαν ἀριθμητικῶς, μέχρι σημείου νὰ ἐπαναστατήσωσι πλέον ἢ ἅπαξ. Οἱ διωγμοὶ οὗτοι μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν διαφθορὰν τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Η' αἰῶνος καὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' ἐγένετο ἀπόπειρα συγχωνεύσεως τῶν δύο πατριαρχείων δι' ἄρσεως τοῦ μονοφυσιτισμοῦ. Τὴν πρώτην φορὰν οἱ πατριάρχαι Κοσμᾶς καὶ Καΐλος (Μιχαήλ) συνεφώνησαν νὰ διχάσουν τὸ κλίμα των εἰς τὴν Κάτω Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἄνω, ἀλλ' ἐματαίωσε τὴν ἕνωσιν ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος. Τὴν δευτέραν, ἡ συμφωνία μεταξὺ τοῦ Ἕλληνος Καλλινίκου καὶ τοῦ Κόπτου Κυρίλλου Ε' ὥριζε νὰ παραιτηθῇ ὁ πρῶτος καὶ νὰ πατριαρχεύσῃ τῶν ὀρθοδόξων πάντων, πλέον διφυσιτῶν, ὁ δεύτερος. Τοῦτο κατήγγειλαν εἰς τὸν κεδίβην Σαῒτ πασᾶν οἱ Ἰησουῖται, ἐπισείσαντες τὸ φάσμα τῆς ῥωσικῆς προστασίας τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδόξων, καὶ τότε ὁ Κύριλλος ἀπέθανε θῦμα δηλητηριάσεως. Τῶν ἀνωτέρω διωγμῶν ἐπωφεληθέντες οἱ Εὐρωπαῖοι ἤσκησαν διὰ τῆς πολιτικῆς προστασίας τὴν θρησκευτικὴν προπαγάνδαν των καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν καθολικοὺς καὶ προτεστάντας. Ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀνέλαβε τὸν παρὰ τοῖς Κόπταις προσηλυτισμόν, καίτοι δὲ ἀπετύγχανε συνήθως, οὐδὲν ἧττον ἀρκετὰ ἐπέτυχεν ἀπὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τοῦ Κόπτου ὑπουργοῦ αὐτοῦ Γαλὲ καὶ τῶν λαζαριστῶν, οἵτινες συνέστησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ διάφορα σχολεῖα. Ἐπὶ Λέοντος ΙΓ' ἡ ὑπὸ τῶν Κοπτῶν προπαγάνδα διετέθη τοῖς Ἰησουΐταις, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐνεργείας αὐτῶν οἱ *ἑνωτικοὶ Κόπται* μόλις ἀνέρχονται εἰς 6 000, ἔχοντες ἴδιον πατριάρχην ἐν Καΐρῳ. Μετὰ τοὺς Λατίνους καὶ οἱ προτεστάνται ἔστρεψαν τὰ βλέμματα αὐτῶν εἰς τοὺς Κόπτας, ὡς τῷ 1825 διὰ τοῦ Ἄγγλου Λίδερ, τῷ 1861 διὰ τῆς ἐν Βασιλείᾳ ἑταιρείας τῆς Χρυσώνης καὶ τῷ 1875 διὰ τῆς ἀμερικανικῆς ἑταιρείας, ἥτις ἵδρυσεν ἐν Σιοὺτ σχολὴν τῶν ἱεροκηρύκων· ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν ἀπέτυχον, προσκόψασαι εἰς τὴν δολιότητα τῶν τροφίμων Κοπτῶν, οἵτινες ἐξεμεταλλεύοντο αὐτούς. Ἐπὶ Βοναπάρτου κατηρτίσθη κοπτικὴ λεγεών, πολεμήσασα ὑπὲρ τῶν Γάλλων καὶ κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Αἰγύπτου ἀκολουθήσασα τὸν γαλλικὸν στρατὸν εἰς Γαλλίαν. Ἀπὸ τοῦ 1882 ἔτυχον τῆς ἰδιαιτέρας προστασίας τῶν Ἄγγλων, καὶ τοῦτο ἐγέννησεν ἀντίθεσίν τινα πρὸς τοὺς ὁμαίμονας· ἀλλ' ἀλλοδόξους ἰθαγενεῖς, ἀντίθεσιν, ἥτις ὀξυνθεῖσα μέχρι τοῦ σημείου νὰ συγκροτηθοῦν τῷ 1905 συνέδρια κοπτικὸν μὲν ἐν Μινίᾳ, αἰγυπτιακὸν δὲ ἐν Ἡλιουπόλει. Ὅταν ὅμως ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Μουσταφᾶ Κάμελ καὶ κατόπιν τοῦ Ζαγλοὺλ πασᾶ ἐγεννήθη καὶ ἐτονώθη τὸ ἐθνικιστικὸν κίνημα, οἱ Κόπται ἐτάχθησαν ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τούτου καὶ ἀγωνίζονται σήμερον εἰς τὴν πρώτην γραμμήν. Εἰς τὴν κυβέρνησιν λαμβάνεται φροντίς, ὥστε εἷς τοὐλάχιστον τῶν ὑπουργῶν νὰ εἶναι Κόπτης.

Κοπτικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία. Μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αἰγύπτου ἐδέχθησαν καὶ πλῆθος λέξεων ἑλληνικῶν, ἰδίως εἰς τὴν ἐκκλησιαστικήν των γλῶσσαν, κατόπιν δὲ ῥωμαϊκῶν καὶ ἀραβικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιήθησαν παραλλήλως πρὸς αἰγυπτιακάς, σημαινούσας τὰ αὐτὰ πράγματα. Ταυτοχρόνως ἐγκατελείφθησαν αἱ γραφαί, ἱερογλυφική, δημοτικὴ καὶ ἱερατική, ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς, γενομένων δεκτῶν καὶ ἓξ ἐπὶ πλέον γραμμάτων τῆς δημοτικῆς, διὰ ν' ἀποδοθοῦν τὰ ἐλλείποντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ch, kh, hh, gu, dj καὶ f. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐτήρησαν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν ἀξίαν, ἐνῷ τὰ προσληφθέντα ἔμειναν ἄνευ ἀριθμητικῆς ἀξίας. Οὐσιώδης χαρακτὴρ τῆς κοπτικῆς εἶναι ὁ μονοσυλλαβισμός. Πᾶσα πολυσύλλαβος λέξις εἶναι σύνθετος. Τὰ μονοσύλλαβα ῥιζικὰ ὑφίστανται μορφωτικὰς ἀλλοιώσεις, συνεπαγομένας μεταβολὴν τῆς ἐννοίας. Διότι ἡ ἔννοια ἑκάστης μονοσυλλάβου λέξεως μεταβάλλεται διὰ τῆς προσθήκης ἄλλων μονοσυλλάβων, σημείων μονίμων, χαρακτηριζόντων τὸ γένος, τὸν ἀριθμόν, τὸ πρόσωπον, τὸν χρόνον ἢ τὴν ἔγκλισιν. Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα προσθέματα μεταβάλλουν τὸ ῥιζικὸν εἰς ὄνομα συγκεκριμένον ἢ ἀφῃρημένον, εἰς στερητικὸν ἢ κτητικόν, εἰς ἐπίθετον, μετοχὴν ἢ ῥῆμα ἐνεργητικὸν ἢ παθητικόν. Εἰς τὰ κοπτικὰ ῥιζικὰ συναντῶνται συχνὰ τελικὰ σύμφωνα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὸ ῥιζικόν, καὶ ὀνομάζονται παραγωγικά. Τοιαῦτα εἶναι τὰ γράμματα ρ, σ, φ. Ἡ παρουσία των ἑρμηνεύεται ἐκ λόγων προφορᾶς. Ἡ κοπτικὴ παρουσιάζει θαυμαστὴν εὐχέρειαν εἰς σχηματισμὸν συνθέτων, μετὰ μεγίστης σαφηνείας, χάρις εἰς τὸν μορφολογικὸν της πλοῦτον καὶ τὴν ἀφθονίαν προσδιοριστικῶν μορίων. Ἔχει τρία ἄρθρα: α') τὸ ὁριστικὸν *π* διὰ τὸ ἀρσενικόν. Εἰς τὸν πληθυντικὸν τὸ ἄρθρον *νε*, *νι* ἢ *ν* εἶναι καὶ διὰ τὰ δύο γένη· β') τὸ ἀόριστον, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἀντωνυμίαν τις, κοινὸν εἰς ἀμφότερα τὰ γένη. Γράφεται *ου* εἰς τὸν ἑνικὸν καὶ *χαν* εἰς τὸν πληθυντικόν· γ') τὸ κτητικόν, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην γλῶσσαν ἀπαντῶν. Εἶναι *πα* διὰ τὸ ἀρσενικόν, *τα* διὰ τὸ θηλυκὸν καὶ *να* διὰ τὸν πληθυντικὸν ἀμφοτέρων τῶν γενῶν. Οὕτως ἡ κοπτικὴ ἀνήκει εἰς τὰς σημιτικὰς διὰ τὴν γραμματικήν της καὶ εἰς τὰς ἰνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας διὰ τὰς ῥίζας της. Ἡ κοπτικὴ διαιρεῖται εἰς τρεῖς διαλέκτους: τὴν *θηβαϊκὴν* ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον, ἥτις καὶ διετηρήθη καλύτερον, τὴν *μεμφιτικήν*, ἥτις εἶναι καὶ κυρίως κοπτική, ἐν χρήσει εἰς τὴν Κάτω Αἴγυπτον, καὶ τὴν *βασμουρικὴν* ἢ τοῦ *Φαγιούμ*, ἐν χρήσει εἰς τὸ Δέλτα, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἴχνη μόνον διεσώθησαν. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ πλησιάζουσα περισσότερον πρὸς τὴν ἱερογλυφικήν. Ἡ γνῶσις τῆς κοπτικῆς εἶναι σήμερον ἀναγκαία διὰ τὸν θέλοντα νὰ σπουδάσῃ τὴν ἱερογλυφικήν, ἔπειτα δὲ νὰ παρακολουθήσῃ τὸν βίον τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τὴν ἀραβικὴν κατοχήν. Ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος οἱ Κόπται ὁμιλοῦν καὶ γράφουν ἀραβιστί. Καὶ αὐτὴ ἡ λειτουργία γίνεται ἀραβιστί. Τὴν κοπτικὴν ἀναγινώσκουν οἱ πλεῖστοι ἱερεῖς, ἀλλ' ἐλάχιστοι τὴν ἐννοοῦν.

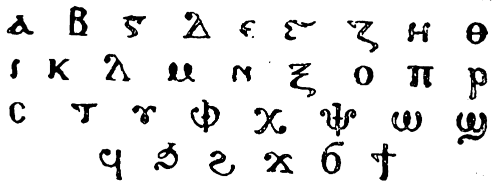

Τὸ Κοπτικὸν ἀλφάβητον.

Ἡ φιλολογία των εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἐντελῶς ἀναξία λόγου. Μετέφρασαν ἑλληνικὰ κείμενα καὶ ἰδίως ἐκκλησιαστικὰ καὶ μοναστικά. Συνέταξαν συναξάρια καὶ ἱστορίας τοῦ σκοτεινοτέρου μοναχισμοῦ, ἐν οἷς ἀπαντῶσι συχνὰ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἄλλοθεν.

Κοπτικὴ τέχνη. Ἔχομεν εἰδικὰ συγγράμματα περὶ κοπτικῆς τέχνης. Εἰς ἐπίμετρον ἔχομεν ἐν Παλαιῷ Καΐρῳ μουσεῖον κοπτικῆς τέχνης, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Κόπτου πλουσίου Μάρκου Σιμαίκα πασᾶ καὶ τῷ 1930 νέαν αἴθουσαν εἰς τὸ Λοῦβρον, ἀφιερωμένην εἰς τὰ εὑρήματα, τοιχογραφίας καὶ γλυπτὰ ἀπὸ τῆς κοπτικῆς μονῆς Μπαουὶτ ἐν Θηβαΐδι, τὴν ὁποίαν ἐξηρεύνησεν ἡ ἐν Καΐρῳ γαλλικὴ σχολὴ ἀνατολικῆς ἀρχαιολογίας (Mém inst. Français d'Archéol. Orientale, Le Caire 1914).

Πραγματικῶς οὐδέποτε οἱ Κόπται ἀνέπτυξαν ἰδίαν τέχνην. Δὲν ὑπῆρξε «κοπτικὴ τέχνη», ἀλλὰ μόνον κοπτικὰ τεχνουργήματα. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐκχριστιανισθέντες εἰργάσθησαν ὡς κατώτεροι ἐργάται εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐργαστήρια, ἀλλ' οὐδέποτε κατώρθωσαν οὔτε κἂν νὰ μιμηθοῦν ἐπιτυχῶς τὰ πρωτότυπα τῶν διδασκάλων των. Ἐξηκολούθησαν νὰ ἐργάζωνται καὶ ὅταν ἀπεσπάσθησαν τῶν Ἑλλήνων ὡς μονοφυσῖται, εἰς ἁγιογραφίας, ξυλογλύμματα ἐπίπλων καὶ κοσμήσεις ἐκκλησιῶν, σκεύη χαλκᾶ τοῦ ναοῦ, κόσμησιν ὑφασμάτων, πήλινα

Digitized by Google

Digitized by Google

ἀγγεῖα μετ' ἀναγλύφων συμβολικῶν παραστάσεων (Εὐλογίας Μηνᾶ, Θέκλας κλπ.), λυχνίας μετ' ἐπιγραφῶν καὶ κοσμήσεων. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα κακότεχνα, φέροντα ἐν μὲν τῇ συνθέσει τῶν κοσμητικῶν θεμάτων τὴν ἀνωτέραν σύλληψιν τῶν ἑλληνικῶν προτύπων, ἐν δὲ τῇ ἐκτελέσει τὴν φυσικὴν ἀδεξιότητα τῶν χωρικῶν ἐργατῶν.

Τὰ μόνα τεκτονικὰ ἔργα τῶν παλαιῶν Κοπτῶν εἶναι αἱ ἐκκλησίαι των. Αἱ σήμερον σῳζόμεναι παρέχουν πολὺ πενιχρὰν ἰδέαν τοῦ πλήθους καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς χριστιανικῆς ἀκμῆς. Αἱ ἀρχαιόταται ἦσαν ὠρυγμέναι εἰς βράχους ἢ ἐγκατεστημέναι εἰς σπήλαια. Ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ ἱδρύθησαν μεγαλοπρεπεῖς βασιλικαί, ὅπως ἡ τοῦ Ἁγίου Μάρκου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Ἐρυθρὸν Μοναστήριον εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι διεπλάσθη ἴδιος τύπος ἰθαγενής, ἀλλ' ἡ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἀναμφιβόλως ἐδέσποσεν. Οὐδὲν ἴχνος τῶν μωσαϊκῶν των διεσώθη, οὔτε εὑρέθη ναὸς ἔχων τὴν κάτοψιν σταυρόσχημον. Ὁ θόλος ὅμως εἶχε γενικευθῆ καὶ κυρίως τρεῖς θόλοι ἔσκεπον τὰς τρεῖς ἁγίας τραπέζας τοῦ ἱεροῦ. Ἐκ τῶν σήμερον σῳζομένων κοπτικῶν Ἐκκλησιῶν ἀξιολογώτεραι εἶναι ἡ τοῦ Παλαιοῦ Καΐρου καὶ τὰ μοναστήρια Λευκὸν καὶ Ἐρυθρὸν (Δέϊρ ἐλ Ἄμπιατ καὶ Δέϊρ ἐλ Ἄχμαρ) παρὰ τὸ Σοχάγκ καὶ αἱ ἐν Νιτρίᾳ μοναί. Τὸ ἐσωτερικόν των εἶναι ἁπλοῦν καὶ σοβαρόν. Ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς εἰκόνων πλεονάζουν ἡ Παναγία, οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἅγιοι, συνωστιζόμεναι εἰς τὸ τέμπλον τοῦ ἱεροῦ. Ἀποκλείονται τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ γλυπτὰ ἔμψυχα, πλὴν τινων συμβολικῶν ζῴων πρωτοχριστιανικῶν. Τὸ ἱερὸν χεῦκὰλ εἶναι πρὸς Ἀν. Ὁ ναὸς ἔχει τρεῖς εἰσόδους, συμβολιζούσας τὸ τρισυπόστατον τῆς θεότητος. Τούτων ἡ μία εἶναι προωρισμένη διὰ τοὺς ἄνδρας, ἡ ἄλλη διὰ τὰς γυναῖκας καὶ ἡ τρίτη διὰ νὰ διέρχωνται τὰ ἅγια. Αἱ ἐκκλησίαι εἶναι θολωταί, εἰς ἀνάμνησιν τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Νῶε, ἔχουν δὲ δύο τύμπανα (τρούλλους), ὅπως ἡ Παρεμβολή, ἤτοι ἡ Σκηνή, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐφυλάττετο ἡ κιβωτὸς τῆς Διαθήκης. Γενικῶς αἱ ἐκκλησίαι ἔχουν τρία κλίτη ἄνευ πλαγίων παρεκκλησίων. Ἡ τελευταία μεσόδμη κλειομένη διὰ ξυλίνου φράγματος, τοῦ τέμπλου, ἐγκλείει τρία εἰς τὴν γραμμὴν διατεθειμένα θυσιαστήρια κατὰ τὸ ἄκρον ἑκάστου κλίτους, ὁρατὰ διὰ μέσου τῶν ἐνώπιον αὐτῶν θυρῶν τοῦ τέμπλου. Εἰς τοῦτο εἰσέρχονται μόνον οἱ κληρικοὶ καὶ δὴ ἀνυπόδητοι. Ἡ προηγουμένη μεσόδμη κλειομένη ἐπίσης διὰ ξυλίνου φράγματος καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς ἐκκλησίας, χρησιμεύει διὰ τὸν χορόν. Ἐντὸς τούτου ἐνδύεται ὁ ἱερεύς, ἀναγινώσκει τὸ εὐαγγέλιον καὶ θυμιάζει. ἐντὸς δὲ τούτου παραμένει καὶ ὁ λοιπὸς ἐκκλησιαζόμενος κλῆρος. Τὸ λοιπὸν τοῦ ναοῦ εἶναι διατεθειμένον διὰ τὸν λαόν. Ὑπάρχει καὶ ὁ γυναικωνίτης ἄνωθεν τῆς εἰσόδου καὶ κατὰ τὰ πλάγια μετὰ δικτυωτῶν ξυλίνων (καφάσια). Ὄπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης εἶναι κόγχη μεγάλη καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐζωγραφημένος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εὐλογῶν καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν ἀποστόλων. Εἰς πολλὰς κοπτικὰς ἐκκλησίας ἐκτὸς τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγ. Μανδηλίου (ἁγίου Βερενίκης) τίθεται καὶ ἡ πρὸς τὸν *Ἄβγαρον* (βλ. λ.) σταλεῖσα εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Silbernagel*, Verfassung, sämtlichen Kirchen d. Orients Landshut (1865).—*Zane*, Sitten u. Gebräuche S. heutigen Aegypter. —*Luttke*, Aegypten's Neue Zeit. —*Macaire*, Histoire de l' Église d' Alexandrie (Le Caire 1894).—*Sübeck*, D. christl. Kirchen d. Orients. — *Schröckh*, K-Gesch τόμ. 20 καὶ 35). — *Kremer*, Aegypten (Leip. 1863) καὶ *Φ. Βαφείδη*, Ἐκκλ. Ἱστ. (§ 73, 171, 229 καὶ 300) — Ἱστορία καὶ θρησκεία. *Johann Michael Wansleben*, «Hist. de l' Église d' Alex.» (Paris 1677). Ἐγράφη ἐν Καΐρῳ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰθαγενῶν πηγῶν. «Nouvelle rélation d'un voyage fait en Égypte» (Paris 1677 καὶ 1698). — *Eusèbe Renaudot*, «Hist. Patriarcarum Alexandrinorum» (Paris 1713). — *Abu Dakn* (Josephus Abudacnus), «Historia Jacobitarum» (Oxford 1675). —*S. C. Malan*, «Original documents of the Coptic Church» (London 1874). — *R. Curzon*, «Visits to Monasteries in the Levant» (London 1840). — *A. J. Buttler*, «Ancient Coptic Churches of Egypt» (Oxford 1884).—*E. Amélineau*, «Monuments pour servir à l'histoire de l'Égypte Chrétienne aux IV et V siècles» (Paris 1888) καὶ εἰς τὰ Mem. Mission archéol. franç. au Caire (t. IV. Paris 1888). — *R. P. Julien*, «L'Égypte Chrétienne» (Lille 1891).— *De Bock*, «Matériaux pour servir à l'Archéologie de l'Égypte Chrétienne» (St Petersbourg 1901). — *Sésostris Sidarous* «Les Patriarcats dans l'empire Ottoman et spécialement en Êgypte» (Paris 1907).— Τέχνη. *A. Gayet*, «Les monuments Coptes du Musée de Boulaq» (ἐν «Mém. miss. arch. fr. au Caire» t. III, Paris 1889), «L'art Copte» (Paris 1902). — *J. Strygowski*. «Koptische Kunst» (Berlin 1904).—*O. Wulff* καὶ *W. F. Volbach*, «Spätantike und köptische Stoffe aus ägyptischen Grabfunden etc.» (Berlin 1926). — *W. de Grüneisen*, «Les caractéristiques de l'art Copte» (Florence 1922) — Φιλολογία. *Crum*, «Catalogue of Coptic miss. in the British Museum» καὶ τὰς ἐτησίας ἐπιθεωρήσεις εἰς τὰ «Arch. Rep.» of the Egypt Explor Fund. «Manuscrits Coptes de la Bibl. du couvent de El-Hamouly.—*H. Winlock*, *W. Crum* καὶ *H. White*, «The monastery of Epiphanius at Thebes» (New York 1926).—*Peyron A.*, «Lexicon linguae copticae» (Taurini 1835). — *G. Zoega*, «Catalogus codicum copticorum manuscriptorum qui in Museo Borgiano velitris adservantur» (Romae 1810). —*Kemi*, «Revue de philologie et d'archéologie égypt. et copte» (Paris).—*P. Jouguet*, «Bibliothèque d'études Coptes» (Paris). — Χρονολογία. *M Chaine*, «La Chronologie des temps chrétiens de l'Égypte et de l'Ethiopie» (Paris 1925).

† Η. Φ. Β.—Γ. Λ. Α.

—κοπτικὸν ***ἡμερολόγιον*** *[Χρονολ.]*· βλ. λ. *ἡμερολόγιον* (τ. ΙΒ' σ. 272 γ).

Κοπτζῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμασείας, ἄλλοτε ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 100 κατοίκους. Σήμερον τὸ κατέχουν Τοῦρκοι.

κοπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων τὴν ἱκανότητα νὰ κόπτῃ ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν θρησκευτικὴν αἵρεσιν τῶν Κοπτῶν, Χριστιανῶν τῆς Αἰγύπτου: «κοπτικὴ Ἐκκλησία, — γλῶσσα, — φιλολογία»· ‖ ***κοπτική*** (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ κόπτειν ἐνδύματα ἢ ὑποδήματα πρὸς ῥαφήν· ‖ *κοπτικά* (τά), κοιν. *κοφτικά*· ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὴν κοπὴν ἐνδυμάτων.

—*[Τέχν.]* Καλεῖται *κοπτικὴ* ἡ τέχνη τοῦ κόπτειν ὑφάσματα, δέρματα κτλ. πρὸς κατασκευὴν ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων, δερματίνων εἰδῶν γενικῶς, κτλ., ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἡ χάρις, ἡ κομψότης καὶ ἡ καλὴ ἐφαρμογὴ τοῦ εἴδους τῆς ἀμφιέσεως. Κατὰ τὴν κοπὴν λαμβάνουν χώραν αἱ κάτωθι ἐργασίαι: α') ἡ μέτρησις (τὸ *πάρσιμο τῶν μέτρων*)· β') ἡ ἐξ αὐτῶν κατασκευὴ τοῦ σχεδίου (ἀχνάρι) ἐπὶ χάρτου ἢ εὐτελοῦς ὑφάσματος· γ') ἡ κατάλληλος τοποθέτησις τοῦ σχεδίου ἐπὶ τοῦ πρὸς κοπὴν ἀντικειμένου (ὑφάσματος ἢ δέρματος) καὶ δ') ἡ κοπὴ αὐτοῦ.

Κοπὴ ἐνδυμάτων. Αὕτη διαιρεῖται εἰς τὴν κοπὴν ἀνδρικῶν ἐξωτερικῶν ἐνδυμασιῶν, γυναικείων ἐξωτερικῶν ἐνδυμασιῶν, παιδικῶν ἐνδυμασιῶν, καὶ εἰς κοπὴν ἐσωρρούχων καθόλου, ὑποδιαιρουμένην εἰς κοπὴν ἀνδρικῶν καὶ κοπὴν γυναικείων ἐσωρρούχων. Ὑπάρχουσι διάφορα συστήματα κοπῆς ἐνδυμάτων ἐν γένει, τὰ ὁποῖα ἔχουν κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς βάσιν τὸ γεωμετρικὸν σύστημα, ὅπερ καὶ διδάσκεται εἰς τὰς διαφόρους ἐπαγγελματικὰς σχολὰς κοπτικῆς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως γίνεται χρῆσις ὡρισμένων πρακτικῶν κανόνων, κατὰ τὰς τελειοποιήσεις τῶν ὁποίων διαφέρουσι κυρίως τὰ διάφορα συστήματα. Ἡ τελειοποίησις τῶν κανόνων τούτων ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ν' ἀρκῇ ἡ μέτρησις τῆς στηθικῆς περιμέτρου διὰ τὴν κατασκευὴν ὁλοκλήρου φορέματος. Μεγάλη προσπάθεια κατεβλήθη εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ἵνα εὑρεθῇ ὁ μέσος τύπος ἑκάστης φυλῆς· μακραὶ δὲ ἔρευναι καὶ καταμετρήσεις κατέληξαν εἰς λίαν ἐπιτυχῆ ἀποτελέσματα, συνέπεια τῶν ὁποίων ἦτο ἡ καταπληκτικὴ αὔξησις τῆς βιομηχανίας ἑτοίμων ἐνδυμάτων. Τὰ μέτρα ὅμως τοῦ μέσου τύπου ἑκάστης χώρας διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἀντιστοίχων μέτρων μέσου τύπου πάσης ἄλλης, ὥστε Γάλλος π. χ. νὰ μὴ δύναται νὰ ἐνδυθῇ κομψῶς μὲ ἕτοιμα ἀγγλικὰ ἐνδύματα. Ἐν Ἑλλάδι, μέχρι πρό τινος, οὐδεμία σχετικὴ ἐργασία εἶχε γίνει, πρώτη δὲ ἡ ἑταιρεία ῥαπτομηχανῶν Σίγγερ ἔκαμε διαφόρους μετρήσεις, καταλήξασα εἰς ὡρισμένους τύπους, οὓς ἐξετύπωσεν εἰς εἰδικὰ σχέδια, τὰ «ἰχνάρια Σίγγερ», τὰ ὁποῖα, μὲ τὴν μέτρησιν μόνον τῆς περιμέτρου τοῦ στήθους, παρέχουν ὅλας τὰς ἄλλας γραμμάς, πλὴν τοῦ μήκους, ὅπερ κανονίζεται κατὰ βούλησιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ γεωμετρικὸν σύστημα, ἐπίσης, βασίζεται ἐπὶ διαφόρων ἐμπειρικῶς εὑρεθεισῶν ἀνατομικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων καὶ μελῶν τοῦ σώματος, ἀποσκοποῦν κυρίως εἰς τὴν διὰ τῶν ἁπλουστέρων δυνατῶν γραφικῶν μεθόδων χάραξιν τοῦ σχεδίου. Παράδειγμα πρὸς τοῦτο ἔστω ἡ σχεδίασις ἐξωτερικῆς ἀνδρικῆς ἐνδυμασίας. Πρώτη κατὰ σειρὰν ἐργασία εἶναι ἡ μέτρησις. Τὰ ὑπὸ τοῦ κόπτου λαμβανόμενα μέτρα διαιροῦνται εἰς βασικὰ καὶ δευτερεύοντα ποικίλλουν δὲ ἀναλόγως τοῦ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἀκολουθουμένου συστήματος. Ἐκ τούτων τὰ βασικὰ λαμβάνονται δι' ἀπ' εὐθείας μετρήσεως τοῦ παραγγέλλοντος, τὰ δὲ δευτερεύοντα ἐξάγονται ἐκ τῶν πρώτων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀναλογιῶν, ἀποκρυσταλλωθεισῶν κατόπιν πολυετοῦς πείρας. Βασικὰ μέτρα διὰ τὴν κοπὴν ἀνδρικοῦ σάκκου εἶναι τὰ κάτωθι: 1) τὸ ἀπὸ τοῦ περιλαιμίου (γιακᾶ) μέχρι τῆς ὀσφύος (μέσης) μῆκος, μετρούμενον ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, 2) ἡ συνέχεια τούτου ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τοῦ σημείου τοῦ σώματος εἰς ὃ θέλομεν νὰ φθάσῃ τὸ ὅλον μῆκος τοῦ σάκκου, 3) τὸ εὖρος τῆς ῥάχεως ἀπὸ ὤμου εἰς ὦμον (μεταξὺ τῶν μανικιῶν), 4 5) τὸ μῆκος τῶν μανικίων ἀπὸ τοῦ ὤμου πρῶτον μέχρι τοῦ ἀγκῶνος καὶ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος κατόπιν μέχρι τῆς βάσεως τῆς παλάμης, 6) ἡ στηθικὴ περίμετρος κάτω ἀπὸ τὰς μασχάλας (κάτω ἀπὸ τὶς καβαδοῦρες) καὶ 7) ἡ περίμετρος τῆς ὀσφύος (μέση ἢ κοιλιά). Ἐκ τῶν μέτρων τούτων, τὰ τοῦ εὔρους ῥάχεως, στήθους καὶ ὀσφύος λαμβάνονται εἰς τὸ ἥμισυ.

Χάραξις τοῦ σχεδίου. Ἐπὶ ἱκανῶς πλατέος φύλλου χάρτου, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὰ δύο τμήματα τοῦ σχεδίου (διότι πρέπει τὰ δύο μέρη, ἐμπρόσθιον καὶ ὀπίσθιον, εἰς τὰ ὁποῖα χωρίζεται τὸ σχέδιον, νὰ συμπίπτωσιν εἰς ὡρισμένα σημεῖα), χαράσσομεν τῇ βοηθείᾳ γνώμονος (γωνιᾶς) ὀρθὴν γωνίαν, ἧς τὸ ἕτερον σκέλος ἐπιμηκύνομεν, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σάκκου. Ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς ὀρθῆς γωνίας καὶ κατὰ τὴν φορὰν τοῦ μήκους μετροῦμεν πρῶτον τὸ ἀπὸ περιλαιμίου μέχρις ὀσφύος μῆκος ζ—β καὶ σημειώνομεν τοῦτο διὰ στιγμῆς, ἀκολούθως προεκτείνομεν τὴν μέτρησιν μέχρι τοῦ ὅλου μήκους ζ-α καὶ σημειώνομεν πάλιν. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας λαμβάνομεν ἐπίσης ἀποστήματα ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς ὀρθῆς γωνίας ἴσα πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς στηθικῆς περιμέτρου ζγ (τὸ μέτρον τοῦ στήθους λαμβάνεται εἰς τὸ ἥμισυ, ὥστε ἔχομεν ἥμισυ τοῦ ἡμίσεος, ἤτοι τὸ τέταρτον) καὶ τὸ $^1/_8$ αὐτῆς εζ, ἐκ δὲ τοῦ σημείου ε λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πάντοτε εὐθείας ἀπόστημα ἴσον πρὸς τὸ $^1/_4$ τοῦ στήθους, τὸ εδ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος ὁρώμενος ἐκ τῶν πλαγίων σχηματίζει ἐκ τῶν νώτων κοιλότητα περὶ τὴν ὀσφὺν μὲ τὸ κυρτὸν μέρος πρὸς τὰ ἔσω, διὰ τὴν καλὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σάκκου εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ λαμβάνομεν ἐκ τοῦ σημείου β καὶ ἐπὶ τῆς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καθέτου ἀπόστημα ἴσον πρὸς τρία ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου βο καὶ τὸ σημειοῦμεν· ἐπίσης τριῶν ἑκατοστῶν ἀπόστημα λαμβάνομεν καὶ ἐπὶ τῆς εἰς τὸ σημεῖον α καθέτου τὸ αο', καὶ τὸ σημειοῦμεν. Ἂν ἑνώσωμεν τὴν κορυφὴν τῆς ὀρθῆς γωνίας, τὸ σημεῖον ε καὶ ἐκεῖθεν τὰ εἰσέχοντα σημεῖα, θὰ ἔχωμεν ὁλόκληρον τὴν γραμμὴν τῆς ῥάχεως. Ἤδη ὑψοῦμεν καθέτους εἰς τὰ σημεῖα ε, δ, γ, β καὶ α καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου θ λαμβάνομεν ἀπόστημα ἐπὶ τῆς καθέτου ἴσον πρὸς τὸ εὖρος τῆς ῥάχεως (καὶ τοῦτο τὸ μέτρον λαμβάνεται εἰς τὸ ἥμισυ), ηὐξημένον κατὰ πέντε χιλιοστὰ τοῦ μέτρου, τὸ θμ, καὶ τὸ σημειοῦμεν. Πέντε χιλιοστὰ κάτω τοῦ σημείου τούτου φέρομεν παράλληλον τῇ ἀρχικῇ εὐθείᾳ ζ-α, τὴν 1-1'· ἡ εὐθεῖα αὕτη τέμνει τὰς ἀχθείσας καθέτους. Ἤδη λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς εἰς τὸ β καθέτου καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου, εἰς ὃ τέμνεται μετὰ τῆς ἀχθείσης παραλλήλου, ἀπόστημα ἴσον πρὸς δύο ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου, τὸ νξ (διότι ἡ μέση ἔχει συνήθως μικροτέραν περίμετρον)· ἐπὶ τῆς εἰς τὸ σημεῖον ε καθέτου καὶ ἀπὸ τῆς τομῆς αὐτῆς μετὰ τῆς παραλλήλου 1-1' λαμβάνομεν ἀπόστημα δεκαπέντε χιλιοστῶν πρὸς τὰ ἔξω, τὸ κλ· ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς ὀρθῆς γωνίας καὶ ἐπὶ τοῦ καθέτου αὐτῆς σκέλους λαμβάνομεν ἀπόστημα ἴσον πρὸς τὸ $^1/_6$ τοῦ στήθους, τὸ ζπ, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἕτερον ἴσον πρὸς δύο ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου πρὸς τὰ ἔξω, τὸ πρ. Ἑνώνομεν τὰ σημεῖα ταῦτα διὰ μιᾶς καμπύλης γραμμῆς ζρ καὶ φέρομεν κατόπιν τὴν καμπύλην τὴν ἑνοῦσαν τὰ σημεῖα λ-μ καὶ ἔχομεν οὕτως ὁλόκληρον τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σάκκου. Φέρομεν κατόπιν παράλληλον τῆς εὐθείας 1-1' τὴν 2-2', εἰς ἀπόστασιν 0,06 μ. καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου 2' λαμβάνομεν τὸ τμῆμα 2'-3 ἴσον πρὸς τὸ $^1/_4$ τοῦ στήθους, ἀφίνομεν ἐλεύθερον χῶρον δύο ἑκατοστῶν, τὸν 3-4, καὶ ἀπὸ τοῦ 4 λαμβάνομεν τὸ τμῆμα 4-5 ἴσον τῷ $^1/_4$ τοῦ στήθους. Ἀπὸ τοῦ σημείου 5 λαμβάνομεν πρὸς τὰ ἔσω τὸ ἀπόστημα 5-6 ἴσον πρὸς 0,03 καὶ ἀπὸ τοῦ σημεῖον 6 φέρομεν τὴν εὐθεῖαν 6λ, ἐφ' ἧς λαμβάνομεν τὸ ἀπόστημα 6-7, μικρότερον τοῦ ρλ κατὰ 15 χιλιοστά. Ἀπὸ τοῦ σημείου 8 φέρομεν τὴν διχοτόμον 8-9, ἴσην πρὸς 15 χιλιοστά. Ἀπὸ τοῦ σημείου 2 λαμβάνομεν τὸ ἀπόστημα 2-12 ἴσον πρὸς 5 ἑκατοστά, διότι τὸ κάτω μέρος τοῦ σάκκου εἶναι φαρδύτερον, καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου 13 λαμβάνομεν τὸ τμῆμα 13-14, ἴσον πρὸς πέντε χιλιοστὰ τοῦ μέτρου καὶ φέρομεν τὴν ἐλαφρῶς καμπύλην πρὸς τὰ ἄνω 14-σ καὶ τὴν σ-12. Εἰς τὸ ἥμισυ τῆς ἀποστάσεως 8-15 σημειοῦται ἡ «ψαλιδιὰ τῆς μέσης», ῥαφὴ ἥτις γίνεται εἰς τὰ πλάγια τοῦ σάκκου καὶ ἄνωθεν τῆς τσέπης διὰ τὴν ἐφαρμογήν του ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἀπὸ τοῦ σημείου υ λαμβάνομεν τὸ ἀπόστημα υ-φ, ὅπερ ἰσοῦται πρὸς τὸ μῆκος τῆς περιμέτρου τοῦ στήθους (λαμβανομένης πάντοτε εἰς τὸ ἥμισυ) σὺν 0,06 μ. ἐπὶ πλέον, μεῖον τὴν ἀπόστασιν τ-τ', καὶ ἀπὸ τοῦ φ λαμβάνομεν τὸ τμῆμα φχ ἴσον πρὸς 0,05 μ. Ἀπὸ τοῦ σημείου σ λαμβάνομεν τὸ τμῆμα σ-ψ ἴσον μὲ τὸ ἥμισυ τῆς περιμέτρου τῆς ὀσφύος, πλέον 0,075 μ. πλὴν τὸ τμῆμα οξ καὶ ἐκεῖθεν τὸ τμῆμα ψω, μήκους 0,05 μ. ἢ 0,10 μ. ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ σάκκου (σταυρωτὸς ἢ μονόπετος). Φέρομεν εἶτα τὴν ω-5 καὶ τὴν καμπύλην 6-16 τοῦ σημείου 16 κειμένου ἐπὶ τῆς εὐθείας ω-χ προεκταθείσης ἑκατέρωθεν. Ἐπὶ τῆς εὐθείας ταύτης σημειοῦμεν τὸ σημεῖον 17, ὅπερ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ 6 ὅσον τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦ 12. Φέρομεν τέλος τὰς γραμμὰς 12-17, τὴν 6-7 καμπύλην πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὤμου καὶ τὴν 7-10-9-14 καμπύλην τῆς μασχάλης καὶ ἔχομεν ὁλόκληρον τὸ περίγραμμα τοῦ ἐμπροσθίου φύλλου. Εἰς τὸ σημεῖον 18, ὅπου καταλήγει ἡ «ψαλιδιὰ τῆς μέσης» τῆς ἀποστάσεως 11-18 ἰσουμένης πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους τοῦ μανικίου) τοποθετεῖται τὸ θυλάκιον (τσέπη). Ἡ ψαλιδιὰ τῆς μέσης χαράσσεται μὲ δύο ἐλαφρῶς καμπύλας γραμμὰς ἑκατέρωθεν, μὲ τὸ κυρτὸν μέρος πρὸς τὰ ἔξω· εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μασχάλης (περὶ τὰ 0,04 μ.) καὶ ὀλίγον πλαγίως σημειοῦμεν τὴν ἐπάνω τσέπην, καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον 6 φέρομεν εὐθεῖαν πρὸς τὴν κάτω τσέπην 0,015 μ. ἔσωθεν τῆς προσθίας της ἄκρας· ἡ γραμμὴ αὕτη διέρχεται διὰ τῆς ἐπάνω τσέπης, καὶ παρ' αὐτὴν κόπτεται ἐπίσης ἡ «κόντρα ψαλιδιὰ» ἢ τὸ «σεσόνι», ὁμοία πρὸς τὴν «ψαλιδιὰν τῆς μέσης».

Ὀνοματολογία. Τὰ διάφορα μέρη τοῦ σάκκου εἰς τὴν κοινὴν τῶν ῥαπτῶν διάλεκτον ἔχουσι τὰς κάτωθι ὀνομασίας: λρ=σπάλα τοῦ πισινοῦ (δηλ.

Digitized by Google

κομματιοῦ ἢ φύλλου), ρ-ζ=σκολατοῦρα τοῦ πισινοῦ, ε-ο-ο′=μπάσιμο πισινοῦ, 1-ξ-μ=φιάγκο τοῦ πισινοῦ, μ-λ=μάτι τοῦ πισινοῦ, 6-7=σπαλάτσο τοῦ μπροστινοῦ, 7-10-9-14=καβαδοῦρα τοῦ μπροστινοῦ, 12-σ-13 =φιάγκο τοῦ μπροστινοῦ, 6-16=σκολατοῦρα τοῦ μπροστινοῦ, 16-ω-ω′=πέτο, ψ-σ=στρίτσα=φάρδος

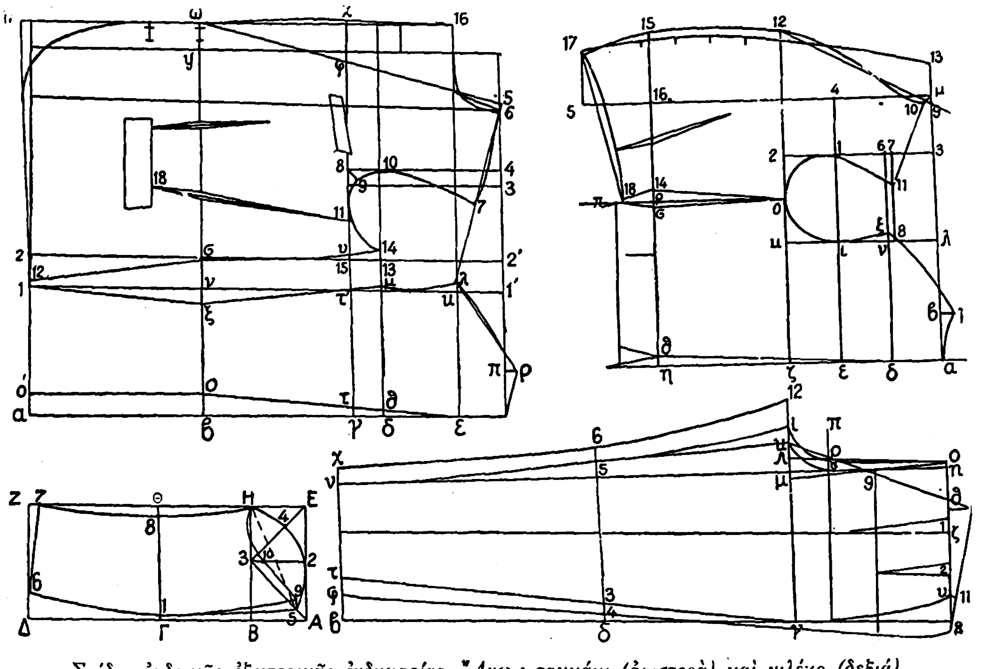

Σχέδια ἀνδρικῆς ἐξωτερικῆς ἐνδυμασίας. Ἄνω: σακκάκι (ἀριστερὰ) καὶ γιλέκο (δεξιά). Κάτω: μανίκια (ἀριστερὰ) καὶ πανταλόνι (δεξιά).

Μανίκια. Τὸ σχέδιον τῶν μανικίων σχηματίζεται ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ φύλλου χάρτου σχηματίζομεν ὀρθὴν γωνίαν, ἧς τὴν μίαν πλευρὰν ἐπιμηκύνομεν ἀρκούντως. Ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς ὀρθῆς γωνίας καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιμήκους πλευρᾶς ΑΔ λαμβάνομεν τὰ ἀποστήματα ΑΒ ἴσον πρὸς τὸ $^1/_4$ τοῦ στήθους, ΑΓ ἴσον πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ ὤμου μέχρι τοῦ ἀγκῶνος μῆκος καὶ ΓΔ ἴσον μὲ τὸ ἀπὸ ἀγκῶνος μέχρι τῆς βάσεως τῆς παλάμης μῆκος. Φέρομεν τὰς ΖΔ κάθετον εἰς τὸ σημεῖον Δ, ΓΘ κάθετον εἰς τὸ σημεῖον Γ, καὶ τὴν ΒΗ κάθετον ἐπὶ τοῦ Β. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τῆς ὀρθῆς γωνίας λαμβάνομεν μῆκος ἴσον πρὸς τὸ $^1/_3$ τοῦ στήθους, τὸ ΑΕ, καὶ φέρομεν τὴν ΕΖ παράλληλον τῆς ΑΔ. Ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ΑΕ φέρομεν τὴν 2—3 παράλληλον τῇ ΑΒ καὶ ἀκολούθως φέρομεν τὰς εὐθείας Ε-3 καὶ 3-Α· ἐπὶ τῆς Ε-3 λαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ Ε τὸ τμῆμα Ε-4 ἴσον πρὸς τὸ $^1/_8$ τοῦ στήθους. Ἀπὸ τοῦ σημείου Η γράφομεν τόξον μὲ ἄνοιγμα ἴσον πρὸς τὸ $^1/_3$ τοῦ στήθους, ὥστε νὰ κόψῃ τὴν Α-3 εἴς τι σημεῖον, ἔστω τὸ 5, καὶ φέρομεν τὴν καμπύλην Η-4-2-5. Ἀπὸ τοῦ Γ καὶ ἐπὶ τῆς ΓΘ λαμβάνομεν τμῆμα ἴσον πρὸς 0,02 μ., τὸ Γ-1, καὶ ἀπὸ τοῦ Ζ λαμβάνομεν τὸ τμῆμα Ζ-7 ἴσον πρὸς 0,02 μ. Μὲ ἄνοιγμα ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς κάτω περιμέτρου τοῦ μανικίου, τέμνομεν τὴν ΖΔ εἴς τι σημεῖον, ἔστω τὸ 6, καὶ τὸ ἑνώνομεν μὲ τὸ 7. Ἀπὸ τοῦ σημείου Θ λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς ΘΓ τμῆμα ἴσον πρὸς 0,02 μ., τὸ Θ-8, καὶ ἑνώνομεν μὲ ἐλαφρὰν καμπύλην γραμμὴν τὰ σημεῖα 7-8-Η, ἀφίνοντες εἰς τὸ ἐπάνω φυλλομάνικον περιθώριον 0,04 μ., διὰ ν' ἀποφύγωμεν τὸν εἰς ἐμφανὲς μέρος σχηματισμὸν τῆς ραφῆς τῶν δύο φύλλων. Ἀπὸ τοῦ σημείου 3 λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς 2-3 ἀπόστημα ἴσον πρὸς 0,03 μ., τὸ 3-10, ἀπὸ τοῦ σημείου 5 τὸ ἀπόστημα 5-9 ἴσον πρὸς 0,02 μ. καὶ φέρομεν τὰς γραμμὰς 1-9 ἐλαφρῶς καμπύλην καὶ τὴν ἐπίσης καμπύλην 9-10-Η.

Γιλέκο. Τὰ μέτρα τοῦ γιλέκου εἶναι δύο: 1) ἀπὸ τοῦ ὤμου μέχρι τοῦ στήθους, ἀναλόγως τοῦ ἀνοίγματος τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ ἔχῃ, καὶ 2) ἡ προέκτασις τούτου ὀλίγον κάτωθεν τῆς ὀσφύος. Συμπληρωματικὰ ἔχομεν τὰ μέτρα τοῦ σάκκου. Πρὸς χάραξιν τοῦ σχεδίου, κατασκευάζομεν ὀρθὴν γωνίαν καὶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς α-μ λαμβάνομεν τμῆμα ἴσον πρὸς τὸ $^1/_8$ τοῦ στήθους, τὸ α-β, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸ β-γ, μήκους 0,02 μ. Ἐπὶ τῆς εὐθείας α-η λαμβάνομεν τὰ τμήματα α-δ καὶ δ-ε ἴσα τῷ α-β καὶ τὸ τμῆμα ε-ζ ἴσον τῷ α-β πλέον 0,01 μ. Ἡ ἀπόστασις α-η εἶναι ἴση πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῆς ὀσφύος μῆκος (λαμβανόμενον ἐκ τῶν μέτρων τοῦ σάκκου). Φέρομεν ἀκολούθως τὰς εἰς τὰ σημεῖα δ, ε, ζ καὶ η καθέτους. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸ σημεῖον η καθέτου λαμβάνομεν τὴν ἀπόστασιν η-θ ἴσην πρὸς 0,02 μ. καὶ φέρομεν τὴν εὐθεῖαν θ-δ. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸ ε καθέτου λαμβάνομεν τὸ τμῆμα ε-ι ἴσον πρὸς τὸ εὖρος τῆς πλάτης καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου φέρομεν παράλληλον τῇ α-η τὴν κ-ι-λ. Ἀπὸ τοῦ σημείου ν λαμβάνομεν τμῆμα ν-ξ ἴσον πρὸς 0,01 μ. Ἑνοῦμεν τὰ σημεῖα γ-ξ δι' ἐλαφρᾶς καμπύλης, καθὼς καὶ τὰ α-γ. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸ σημεῖον ζ καθέτου μετροῦμεν μῆκος ἴσον πρὸ τὸ ἥμισυ τοῦ στήθους πλέον 0,02 μ., τὸ ζ-ο, καὶ φέρομεν τὴν ο-π παράλληλον τῇ α-η. Ἡ γραμμὴ αὕτη εἶναι ἡ γραμμὴ τῆς ραφῆς τοῦ φιάγκου. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸ η καθέτου μετροῦμεν ἀπὸ τοῦ θ τὸ ἥμισυ τῆς περιμέτρου τῆς ὀσφύος πλέον 0,02 μ., τὸ θρ, καὶ λαμβάνομεν μικρόν τι τμῆμα ἀπὸ τοῦ ρ, τὸ ρσ, καὶ φέρομεν τὴν ο-σ-π ἥτις καταλήγει 0,01 μ. χαμηλότερον τοῦ σημείου 18. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸ ε καθέτου λαμβάνομεν τὸ τμῆμα ι-1 ἴσον πρὸς τὸ $^1/_4$ τῆς στηθικῆς περιμέτρου σὺν 0,02 μ. καὶ ἀπὸ τοῦ 1 φέρομεν παράλληλον τῷ κ-λ, τὴν 2-3. Ἀπὸ τοῦ 1 φέρομεν τὴν καμπύλην 1-ο-ι-ξ, ἥτις εἶναι ἡ μασχάλη τοῦ γιλέκου. Ἀπὸ τοῦ 1 λαμβάνομεν τὸ τμῆμα 1-4 ἴσον πρὸς τὸ $^1/_4$ τοῦ στήθους σὺν 0,01 μ. καὶ ἀπὸ τοῦ 4 φέρομεν τὴν 5-μ, παράλληλον τῇ 2-3· εἶτα φέρομεν τὴν εὐθεῖαν 7-8 παράλληλον τῇ δ-6 καὶ εἰς ἀπόστασιν 0,01 μ. Ἀπὸ τοῦ μ, λαμβάνομεν τὸ μ-9 ἴσον πρὸς 0,01 μ. καὶ κατόπιν τὸ σημεῖον 10, τῆς ἀποστάσεως 9-10 ἰσουμένης ἐπίσης πρὸς 0,01 μ. Μὲ ἄνοιγμα κατὰ 0,01 μ. μικρότερον τῆς γραμμῆς γ-ξ, τέμνομεν ἀπὸ τοῦ σημείου 10 τὴν εὐθεῖαν 7-8 εἴς τι σημεῖον, ἔστω τὸ 11, καὶ ἑνοῦμεν τὰ σημεῖα 10-11 δι' εὐθείας· ἡ γραμμὴ αὕτη εἶναι ὁ ὦμος τοῦ ἐμπροσθίου φύλλου, τὸ δὲ σημεῖον 11 τὸ ἄνω μέρος τῆς «καβαδούρας τοῦ μπροστινοῦ» καὶ ἑνοῦμεν αὐτὸ δι' ἐλαφρῶς καμπύλης γραμμῆς μὲ τὸ σημεῖον 1. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸ ζ καθέτου λαμβάνομεν τὸ τμῆμα ζ-12 ἴσον πρὸς τὴν περίμετρον τοῦ στήθους πλέον 0,04 μ.· ἀπὸ τοῦ σημείου μ λαμβάνομεν τὸ ἀπόστημα μ-13 ἴσον πρὸς 0,05 μ., ἀπὸ τοῦ σημείου ρ τὴν ρ-14 ἴσην πρὸς 0,02 μ., ἀπὸ τοῦ 14 λαμβάνομεν τὸ ἀπόστημα 14-15 ἴσον πρὸς τὸ $^1/_2$ τῆς περιμέτρου τῆς ὀσφύος πλέον 0,04 μ., ἀπὸ δὲ τοῦ σημείου μ λαμβάνομεν τὸ τμῆμα μ-5 ἴσον πρὸς τὸ μῆκος τοῦ γιλέκου (τὸ ἄθροισμα τῶν λαμβανομένων μέτρων), ἀπὸ τοῦ 5 φέρομεν παράλληλον τῇ 15-16 καὶ λαμβάνομεν ἐπ' αὐτῆς τὸ τμῆμα 5-17 μικρότερον κατὰ 0,01 μ τοῦ 15-16, ἑνώνομεν τὰ σημεῖα 13-17 μὲ ἐλαφρῶς καμπύλην γραμμὴν διερχομένην 0,02 μ. ἔσωθεν τῶν σημείων 15 καὶ 12 καὶ ἀπὸ τοῦ μ φέρομεν τὴν καμπύλην μ-12-15-17. Μὲ ἄνοιγμα ἴσον τῷ μ-5, ἠλαττωμένον κατὰ 0,05 μ., καὶ ἀπὸ τοῦ μ σημειοῦμεν ἐπὶ τῆς ο-π τὸ σημεῖον 18. Ἑνοῦμεν τὰ σημεῖα 17-18 μὲ καμπύλην γραμμὴν καὶ κατόπιν δι' εὐθειῶν τὰ 18-14-ο.

Πανταλόνι. Τὰ μέτρα τοῦ πανταλονίου εἶναι 6: 1) ἀπὸ τῆς ὀσφύος (γοφὸς) ἕως κάτω, 2) ἀπὸ τὸν «καβάλλον» ἕως κάτω, 3) ἡ περίμετρος τῆς λεκάνης, 4) ἡ περίμετρος τῆς ὀσφύος, 5) τὸ φάρδος τοῦ πανταλονίου κατὰ τὸ γόνυ, 6) τὸ φάρδος τῶν «ρεβὲρ» ἢ «μπατζακιῶν». Συμπληρωματικῶς δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ὀσφύος ἀπόστασις τοῦ γόνατος.

Πρὸς κατασκευὴν τοῦ σχεδίου, σχηματίζομεν ὀρθὴν γωνίαν, ἧς τὸ ἓν σκέλος προεκτείνομεν, ὑπολογίζοντες νὰ περιλάβῃ ὅλον τὸ μῆκος τοῦ πανταλονίου, καὶ ἐπ' αὐτοῦ λαμβάνομεν τὸ τμῆμα αβ ἴσον πρὸς τὸ μῆκος ἀπὸ τῆς ὀσφύος ἕως κάτω (σχ. 4) καὶ ἀφίνομεν 0,08 μ. ἐπὶ πλέον διὰ τὸ ρεβέρ. Ἀπὸ τοῦ β λαμβάνομεν τὸ τμῆμα β-γ ἴσον μὲ τὸ ἀπὸ καβάλλου ἕως κάτω μῆκος. Ἀπὸ τοῦ β λαμβάνομεν ἀπόστημα ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ καβάλλου καὶ προσθέτομεν 0,06 μ., τὸ β-δ, καὶ εἰς τὸ δ σημειοῦμεν τὸ γόνυ. Λαμβάνομεν τὸ ἥμισυ τῆς α-γ καὶ ἐπ' αὐτοῦ σημειοῦμεν τὸ ε, ὅπου ἡ θέσις τῆς λεκάνης, καὶ φέρομεν τὰς ἐπὶ τῶν σημείων β-δ-γ-ε καθέτους. Ἀπὸ τοῦ α λαμβάνομεν τὸ ἀπόστημα α-ζ ἴσον πρὸς τὸ $^1/_4$ τῆς λεκάνης πλέον 0,02 μ. καὶ ἐκεῖθεν τὸ ζ-η ἴσον πρὸς τὸ $^1/_4$ τῆς μέσης καὶ εὑρίσκομεν τὸ σημεῖον τῆς πατελέτας (τὸ μέρος ὅπου κομβώνεται τὸ πανταλόνι ἐμπρός). Ἀπὸ τοῦ η λαμβάνομεν τὸ η-ο ἴσον πρὸς 0.02 μ. καὶ κατόπιν ἀπὸ τοῦ η πάλιν λαμβάνομεν πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ $^1/_8$ τῆς λεκάνης, τὸ η-θ. Ἀπὸ τοῦ σημείου ζ φέρομεν παράλληλον τῇ α-β. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸ γ καθέτου λαμβάνομεν τὴν γ-ι ἴσην πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς λεκάνης πλέον 0,05 μ., ἀπὸ δὲ τοῦ ι ἐπιστρέφομεν εἰς κ, τῆς ἀποστάσεως ι-κ ἰσουμένης πρὸς 0,03 μ., κατόπιν εἰς λ, κ-λ=0,01 μ., καὶ ἀκολούθως εἰς μ, λ-μ=0,03 μ. Φέρομεν ἀπὸ τοῦ η παράλληλον τῇ α-β καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου ν, εἰς ὃ αὕτη τέμνει τὴν εἰς τὸ β κάθετον, φέρομεν τὴν εὐθεῖαν ν-κ. Ἀπὸ τοῦ η φέρομεν τὴν η-μ καὶ ἀπὸ τοῦ ο τὴν ο-λ καὶ ο-μ. Φέρομεν κατόπιν παράλληλον τῇ γ-ι, τὴν ξ-π εἰς ἀπόστασιν 0,07 μ. ἀπ' αὐτῆς, ἥτις τέμνει τὴν λ-ο εἰς τὸ σημεῖον ρ, τὴν δὲ η-μ εἰς τὸ σημεῖον σ, καὶ φέρομεν τὰς καμπύλας ι-ρ καὶ κ-σ. Καλὸν εἶναι ἀρχικῶς τὸ ὕφασμα νὰ διπλοῦται εἰς τὰ σημεῖα 1 καὶ 2, ὅπου σχηματίζονται αἱ πιέτες, ἂν ὅμως δὲν διπλωθῇ, τότε ἀφίνομεν 0,06 μ. ἐπὶ πλέον. Ἐπὶ τῆς ν-β μετροῦμεν τὸ τμῆμα ν-τ ἴσον μὲ τὸ φάρδος τῆς κάτω περιμέτρου τοῦ σκέλους καὶ ἐπὶ τῆς α-ο μετροῦμεν τὴν ο-υ, ἴσην μὲ τὴν περίμετρον τῆς ὀσφύος. Φέρομεν τώρα τὴν εὐθεῖαν τ-γ καὶ τὴν καμπύλην γ-υ καὶ ἔχομεν τὸ ἐμπρὸς φύλλον. Τὸ ὀπίσθιον φύλλον σχηματίζεται ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου. Πρὸς τοῦτο ἀπὸ τοῦ τ μετροῦμεν τὸ τμῆμα τ-φ ἴσον πρὸς 0,01 μ. καὶ ἀπὸ τοῦ ν τὸ ν-χ ἴσον πρὸς 0,02 μ. Κατὰ τὰ 0,03 μ. ταῦτα εἶναι φαρδύτερον τὸ κάτω φύλλον, διότι χρειάζονται διὰ τὰς ραφάς. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνομεν εἰς τὸ γόνυ, λαμβάνοντες τὰ τμήματα 3-4 ἴσον 0,01 μ. καὶ 5-6 ἴσον 2 ἑκατοστά. Ἀπὸ τοῦ σημείου θ μετροῦμεν τὸ τμῆμα θ-7 ἴσον πρὸς 0,06 μ. καὶ φέρομεν τὴν 7-χ ἥτις τέμνει τὴν καμπύλην ιρ, τὸ πρὸς τὸν καβάλλον τμῆμα τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ καὶ συνέχειαν τῆς ἀχθείσης εὐθείας. Ἀπὸ τοῦ θ μετροῦμεν τὸ $^1/_2$ τῆς μέσης πλέον 0,06 μ., τὸ τμῆμα θ-8, καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς λεκάνης ε-9 καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου 9, καθ' ὃ αὕτη τέμνεται ὑπὸ τῆς θ-χ, μετροῦμεν τὸ $^1/_2$ τῆς λεκάνης πλέον 0,06 μ., τὸ 9-10, καὶ φέρομεν τὴν 7-8 ἐλαφρῶς καμπύλην, ἀπὸ δὲ τοῦ υ φέρομεν τὴν υ-11, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ψαλιδιὰν τοῦ ὀπισθίου φύλλου, χρησιμεύουσαν ἵνα καταστῇ στενοτέρα ἡ μέση καὶ ἐξογκωθῇ τὸ πανταλόνι κατὰ τοὺς γλουτούς. Ἀπὸ τοῦ σημείου 8 καὶ μὲ ἄνοιγμα ἴσον μὲ τὸ μῆκος τῆς λεκάνης ηὐξημένον κατὰ 0,02 μ., τέμνομεν τὴν γραμμὴν τοῦ καβάλλου γ-μ καὶ ἐπὶ τῆς προεκτάσεώς της εἴς τι σημεῖον ἔσω, τὸ 12. Ἑνοῦμεν τὰ σημεῖα 4

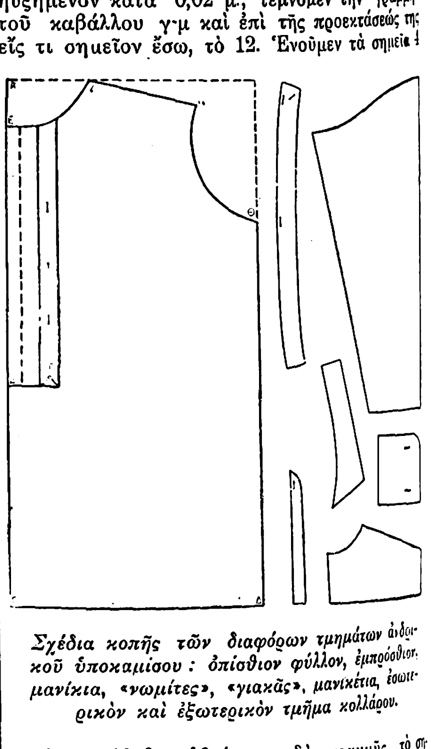

Σχέδια κοπῆς τῶν διαφόρων τμημάτων ἀνδρικοῦ ὑποκαμίσου: ὀπίσθιον φύλλον, ἐμπρόσθιον, μανίκια, «νωμίτες», «γιακᾶς», μανικέτια, ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν τμῆμα κολλάρου.

μετὰ τοῦ 10 δι' εὐθείας σχεδὸν γραμμῆς, τὸ σημεῖον 4 μετὰ τοῦ σημείου φ διὰ καμπύλης ἐξεχούσης ὀλίγον εἰς τὴν κνήμην καὶ εἰσεχούσης εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ποδός, καὶ διὰ καμπύλης τὰ σημεῖα 10-8. Τέλος σύρομεν τὴν καμπύλην χ-6-12.

Α. ΣΚΙ[illegible]

Κοπὴ γυναικείων φορεμάτων. Τὰ γυναικεῖα φορέματα κόπτονται κατὰ τρεῖς συνήθως τρόπους: 1) διὰ τῶν κανονικῶν μέτρων· 2) δοκιμαστικῶς καὶ 3) μὲ ὑπάρχοντα σχέδια (πατρόν), τὰ ὁποῖα ἔρχονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἕτοιμα καὶ εἶναι κατάλληλα διὰ κανονικὰ σώματα. Κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον λαμβάνονται 12 κατὰ σειρὰν μέτρα. Κατὰ τὸν δεύτερον λαμβάνονται μόνον τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος· κόπτεται ἐπ' αὐτῶν τὸ φόρεμα καὶ λαμβάνει τὴν ὁριστικήν του μορφὴν ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς παραγγελλούσης κατὰ τὰς δοκιμάς. Τὰ γενικὰ μέτρα διὰ *κορσὰζ* εἶναι: 1) τὸ μῆκος τοῦ

Digitized by Google

σώματος ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῆς ὀσφύος (φυσικῆς), μετρούμενον ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης· 2) τὸ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς ὀσφύος μῆκος, μετρούμενον ἔμπροσθεν καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ στήθους· 3) ἡ μεγίστη περιφέρεια τοῦ στήθους· 4) ἡ περίμετρος τῆς ὀσφύος· 5) ἡ περιφέ-

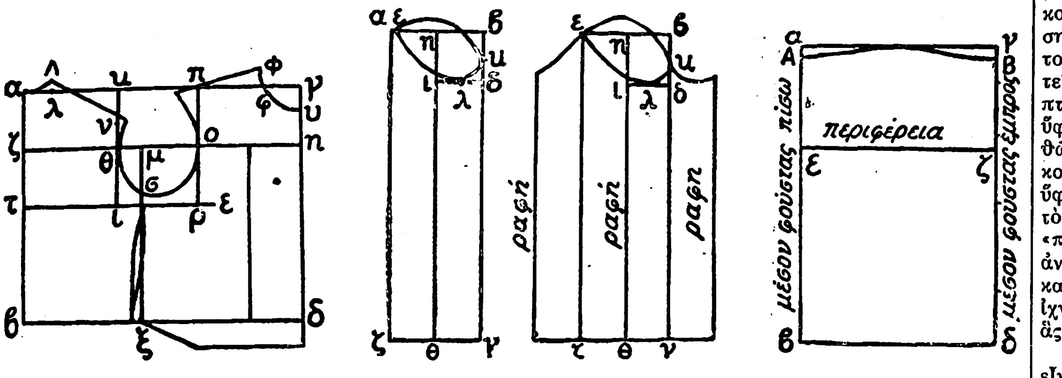

Σχέδιον γυναικείας ἐνδυμασίας: Κορσὰζ (ἀριστερά), μανίκια (μέσον) καὶ φούστα (δεξιά).

ρεια τοῦ σώματος κατὰ τοὺς γλουτοὺς (0,20 μ. κάτωθεν τῆς ὀσφύος)· 6) τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ῥάχεως μῆκος πρὸς τὸ τέλος τῆς ὠμοπλάτης ὁριζοντίως μέχρι τῆς βάσεως τῆς χειρός, ἐκεῖθεν πρὸς τὸν ἀγκῶνα κεκαμμένον καὶ τέλος πρὸς τὴν βάσιν τῆς παλάμης· τὰ τρία ταῦτα μέτρα γράφονται κατὰ σειράν· 7) τὸ ὕψος τῆς μασχάλης ἀπὸ τῆς ὀσφύος μὲ τὴν χεῖρα πρὸς τὰ κάτω τεταμένην· 8) τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ λαιμοῦ ἔμπροσθεν ἕως τὸ μᾶλλον ἐξέχον μέρος τοῦ στήθους ἀπόστημα· 9) τὸ πλάτος τοῦ θώρακος ἀπὸ τὸ ἕνα μανίκι ἕως τὸ ἄλλο (τὸ μέτρον τοῦτο λαμβάνεται εἰς τὸ ἥμισυ)· 10) ἡ περίμετρος τοῦ βραχίονος ἀπὸ τῆς μασχάλης εἰς τὸν ὦμον (καβαδούρα)· 11) ἡ περιφέρεια τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ λαμβανομένη εἰς τὸ ἥμισυ καὶ 12) τὸ μέτρον τῆς «διαπλάσεως» ἀπὸ τῆς ὀσφύος, κάτωθεν ἀκριβῶς τῆς ἀριστερᾶς μασχάλης, φερόμενον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἄνω μέχρι τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐκεῖθεν κατερχόμενον πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ καταλῆγον εἰς τὴν μέσην κάτωθεν τῆς μασχάλης (λαμβάνεται εἰς τὸ ἥμισυ). Τὰ μέτρα τῆς *φούστας* εἶναι πέντε: 1-3· τρία μήκη: ἐμπρὸς εἰς τὸ μέσον, ὄπισθεν εἰς τὸ μέσον καὶ πλαγίως, ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τοῦ δαπέδου· ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ μήκη ἀφαιρεῖται κατόπιν κατὰ βούλησιν ὡρισμένος ἀριθμὸς ἑκατοστομέτρων. ὅσον ὑψηλὰ ἀπὸ τὸ δάπεδον θέλομεν νὰ φθάνῃ τὸ κάτω μέρος τῆς φούστας· 4) ἡ περιφέρεια τῆς ὀσφύος καὶ 5) ἡ περιφέρεια τοῦ σώματος κατὰ τοὺς γλουτούς.

Διὰ τὴν κατασκευὴν σχεδίου *κορσάζ*, ἐπὶ τετραγώνου χάρτου σχεδίων χαράσσομεν εὐθεῖαν γραμμὴν κατά τινα πλευρὰν ἴσην τῷ μήκει τοῦ κορμοῦ (τοῦ μπούστου), α-β, ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς ὀσφύος, καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῆς εὐθείας ταύτης φέρομεν καθέτους α-γ καὶ β-δ ἴσας πρὸς τὸ $^{1}/_{2}$ τῆς περιφερείας τοῦ μᾶλλον ἐξωγκωμένου μέρους τοῦ στήθους, ηὐξημένης κατὰ 0 02 μ. καὶ ἑνοῦμεν δι' εὐθείας γ-δ τὰ ἄκρα τῶν καθέτων, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ τετράγωνον. Εἰς τὸ μέσον τῆς εὐθείας α-β φέρομεν κάθετον, τὴν τ-ε, ἴσην πρὸς τὰ $^{3}/_{4}$ περίπου τῆς α-γ. Ἀπὸ τῶν σημείων α καὶ γ λαμβάνομεν ἐπὶ τῶν εὐθειῶν α-β καὶ γ-δ τμήματα ἴσα πρὸς τὸ $^{1}/_{4}$ αὐτῶν, τὰ α-ζ καὶ γ-η, καὶ σύρομεν τὴν εὐθεῖαν ζ-η παράλληλον τῇ α-γ. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου ζ λαμβάνομεν μῆκος ἴσον πρὸς τὸ $^{1}/_{8}$ τοῦ ὅλου της σὺν 0,01 μ., ζ-θ. Τὸ ἀπόστημα τοῦτο, εἰς τὰ κανονικὰ σώματα, ἰσοῦται πρὸς τὸ πλάτος τῆς πλάτης λαμβανόμενον εἰς τὸ ἥμισυ. Ἀπὸ τοῦ σημείου θ φέρομεν τὴν ι-κ, παράλληλον τῇ α-β. Ἐπὶ τῆς α-γ λαμβάνομεν ἐκ τοῦ α ἀπόστημα ἴσον πρὸς τὸ $^{1}/_{10}$ τοῦ ἡμίσεος τῆς περιφερείας τοῦ παχυτέρου μέρους τοῦ στήθους, τὸ α-λ, ὅπερ ἰσοῦται πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ τραχήλου, ὅστις ὅμως εὑρίσκεται κατὰ 0,015 μ. ὑψηλότερον εἰς τὸ σημεῖον Λ. Ἀπὸ τοῦ σημείου θ καὶ ἐπὶ τῆς εὐθείας θ-κ λαμβάνομεν τμῆμα ἴσον τῷ α-λ, τὸ θ-ν· ἐπίσης ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς ζ-η τὴν θ-μ, ἴσην τῇ θ-ν, καὶ ἀπὸ τοῦ μ φέρομεν τὴν μ-ξ παράλληλον τῇ α-β, ἥτις χωρίζει τὸ ἐμπρόσθιον ἀπὸ τὸ ὀπίσθιον φύλλον τοῦ σχεδίου. Ἐπὶ τῆς ζ-η καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου η λαμβάνομεν τὴν η-ο ἴσην μὲ τὸ μῆκος τῆς πλάτης σὺν 0,01 μ. καὶ ἀπὸ τοῦ ο φέρομεν τὴν π-ρ παράλληλον τῇ α-β. Ἐπὶ τῆς μ-ξ σημειοῦμεν τὸ σημεῖον σ, 0,01 μ. ὑπεράνω τῆς διασταυρώσεώς της μὲ τὴν τ-ε. Ἐπὶ τῆς γ-δ λαμβάνομεν τὴν γ-υ, ἴσην πρὸς τὴν α-λ, καὶ ἐπὶ τῆς α-γ τὴν γ-φ, ἴσην τῇ γ-υ σὺν 0.02 μ.· τὰ σημεῖα ταῦτα χρησιμεύουν διὰ τὸ «σκάψιμο τοῦ λαιμοῦ». Ἂν ἑνώσωμεν ἤδη τὰ σημεῖα α-Λ διὰ καμπύλης γραμμῆς, τὸ Λ μετὰ τοῦ ν δι' εὐθείας μακροτέρας κατὰ 0,01 μ. ἕως τὸ Ν, τὸ σ μετὰ τοῦ Σ, 0,02 μ. ὄπισθεν τοῦ ξ (τὴν γραμμὴν ταύτην σημειοῦμεν διὰ δύο καμπύλων γραμμῶν) καὶ τὴν καμπύλην Ν-θ-σ, ἔχομεν ὁλόκληρον τὸ ὀπίσθιον φύλλον. Συνεχίζοντες ἑνοῦμεν τὰ σημεῖα υ-φ διὰ τόξου σχεδὸν κυκλικοῦ καὶ τὸ προεκτείνομεν μέχρι τοῦ Φ, 0.02 μ. ὑψηλότερον τοῦ φ. Ἑνοῦμεν τώρα τὰ σημεῖα Φ-π καὶ προεκτείνομεν τὴν γραμμὴν ταύτην πέραν τοῦ π, ὥστε νὰ λάβωμεν τμῆμα ἴσον τῷ Λ-ν καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς γραμμῆς ταύτης φέρομεν καμπύλην ᾠοειδῆ πρὸς τὰ σημεῖα ο-σ, πλατύνοντες αὐτὴν πρὸς τὰ κάτω. Οὕτως ἔχομεν ἀκέραιον τὸν τύπον τοῦ κλασσικοῦ κορσάζ, ὅστις δύναται ἤδη νὰ λάβῃ ἀπειρίαν τροποποιήσεων, ἀναλόγως τοῦ συρμοῦ ἢ τῆς ἐπιθυμίας ἑκάστης.

Ἡ *φούστα* δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τρεῖς γενικὰς κατηγορίας, τὴν ἴσιαν, τὴν λοξὴν καὶ τὴν κλός, βάσις ὅμως ὅλων τῶν κατηγοριῶν εἶναι τὸ μετρικὸν τετράγωνον τῆς ἴσιας, ὡς κατωτέρω. Ἐπὶ τοῦ χάρτου σύρομεν εὐθεῖαν γραμμὴν ἴσην πρὸς τὸ μεγαλύτερον μῆκος ἐξ ὅσων ἔχομεν λάβει, τὴν α-β (σχ 6), καὶ εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς α φέρομεν τὴν κάθετον α-γ, ἴσην πρὸς τὸ πλάτος τῆς μεγαλυτέρας περιφερείας τοῦ σώματος (5η μέτρησις), ἂν θέλωμεν νὰ εἶναι ἐφαρμοστή, ἢ προσθέτομεν εἰς τὸ μῆκος αὐτὸ ὀλίγα ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. Ἔχοντες τὰς δύο αὐτὰς διαστάσεις, κατασκευάζομεν τὸ ὀρθογώνιον α β γ δ καὶ φέρομεν παράλληλον τῆς α-β τὴν ε-ζ, εἰς ἀπόστασιν 0.20 μ. ἀπ' αὐτῆς. Ἔχομεν οὕτω τὸ μετρικὸν τετράγωνον οἱασδήποτε φούστας. Διὰ τὴν τελείωσιν τῆς ἴσιας φούστας ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς: Ἐὰν τὰ μέτρα τοῦ μήκους ἦσαν ἴσα, τὸ ἄνω μέρος τῆς φούστας θὰ ἦτο εὐθεῖα γραμμή, ἡ α-γ· ἐπειδὴ ὅμως τὸ κάτω μέρος πρέπει νὰ μείνῃ ἄθικτον, διὰ ν' ἀπέχῃ ἐξ ἴσου ἀπὸ τὸ ἔδαφος εἰς περίπτωσιν διαφορᾶς μεταξὺ τῶν μηκῶν, ἀφαιροῦμεν αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος τῆς φούστας καὶ εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ α-β εἶναι τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς φούστας εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἡ γ-δ τὸ μέσον εἰς τὰ ἐμπρός.

Βάσις διὰ τὴν κοπὴν τῶν *μανικιῶν* λαμβάνεται τὸ μονοκόμματο μανίκι (ἴσον ἐπάνω-κάτω), διὰ δὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ σχεδίου ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ τοῦ φύλλου σχεδιάσεως σύρομεν τὴν εὐθεῖαν α-β καὶ ἀπὸ τοῦ β φέρομεν τὴν κάθετον β-γ, ἴσην πρὸς τὸ μῆκος τοῦ μανικίου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀφῃρέθη προηγουμένως τὸ μέτρον τῆς πλάτης, καὶ ἐπ' αὐτῆς λαμβάνομεν τὴν β-δ ἴσην πρὸς τὸ $^{1}/_{4}$ τῆς περιφερείας τῆς μασχάλης. Μὲ βάσιν τὸ δ καὶ ἄνοιγμα ἴσον μὲ τὸ ἥμισυ τῆς περιφερείας τῆς μασχάλης, λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς α-β τὸ σημεῖον ε καὶ ἐξ αὐτοῦ φέρομεν παράλληλον καὶ ἴσην τῇ β-γ, τὴν ε-ζ· σύροντες κατόπιν τὴν ζ-γ ἔχομεν τὸ

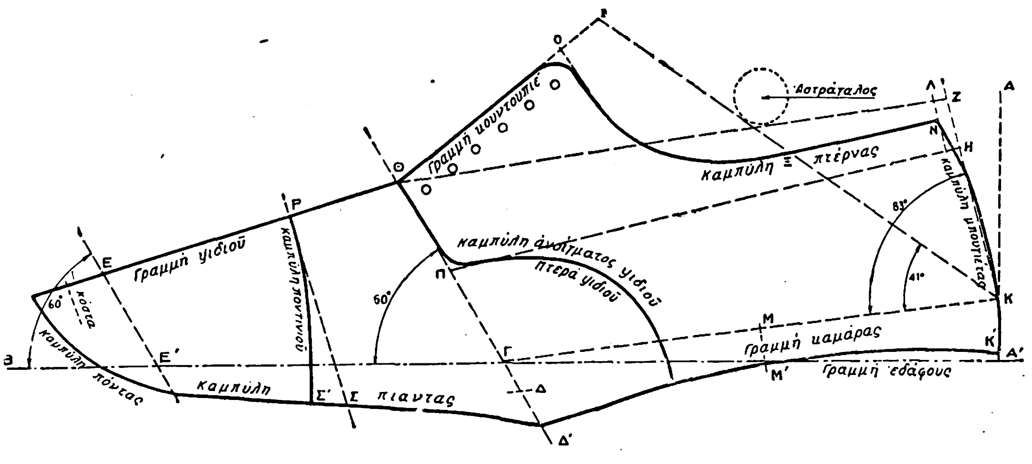

Σχέδιον κοπῆς ὑποδημάτων.

μετρικὸν τετράγωνον τοῦ μανικίου. Ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ε-β φέρομεν τὴν κάθετον η-θ καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου δ τὴν δ-ι, παράλληλον τῇ ε-β. Λαμβάνομεν κατόπιν τὰ τμήματα δ-κ καὶ δ-λ ἴσα πρὸς τὸ $^{1}/_{8}$ τῆς ε-β καὶ ἑνοῦμεν διὰ γραμμῆς τὰ σημεῖα λ-ε. Ἀπὸ τοῦ σημείου ε ἀρχίζομεν τὸν σχεδιασμὸν τῆς καμπύλης γραμμῆς τῆς μασχάλης πρὸς τὸ σημεῖον κ, διερχόμενοι 0.02—0 03 μ. ἄνωθεν τῆς ε-β, προχωροῦμεν κατόπιν πρὸς τὸ σημεῖον λ καὶ καταλήγομεν εἰς τὸ ε, διερχόμενοι 15 χιλιοστὰ κάτωθεν τῆς εὐθείας ε-λ.

Σπουδαῖον μέρος τῆς κοπτικῆς ἀποτελεῖ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου ἐπὶ τοῦ ὑφάσματος διὰ τὴν οἰκονομικωτέραν κατασκευὴν τοῦ ἐνδύματος. Ἐπίσης ἡ τοποθέτησις καὶ δίπλωσις τοῦ ὑφάσματος καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου κοπὴ αὐτοῦ ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν προσοχήν, διότι ἄλλα σχέδια κόπτονται μὲ ἓν φύλλον ὑφάσματος, ἄλλα μὲ τὸ ὕφασμα διπλωμένον, ἄλλα πρέπει νὰ τοποθετηθῶσι λοξῶς καὶ ἄλλα κατὰ τὴν φορὰν τοῦ μήκους τοῦ ὑφάσματος κτλ. Ὁ τεχνίτης κόπτει τὸ ὕφασμα παραλλήλως τῶν γραμμῶν τοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον συνήθως σημειοῖ μὲ τὸ «σημάδι» ἢ τὴν «πέτρα», φροντίζων ν' ἀφίνῃ, ὅπου χρειάζεται, τὸ ἀνάλογον περιθώριον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀχρηστευθῇ κατὰ τὴν ῥαφήν, ἥτις γίνεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ σχεδίου, πλὴν ὀλίγων τροποποιήσεων, ἃς τὸ ἔνδυμα θὰ ὑποστῇ κατὰ τὰς δοκιμάς.

Ἔπιπλα καὶ ὄργανα ἀπαραίτητα διὰ τὸν κόπτην εἶναι: 1) τράπεζα μεγάλη (μπάγκος) ἐπίπεδος, διαστάσεων συνήθως 1,80 μ. μήκους καὶ 0,90 μ. πλάτους, 2) ψαλὶς εἰδικὴ μεγάλη, 3) μετροταινία (μεζούρα), 4) χάραξ εὐθὺς καὶ πλατὺς μήκους 1,20 μ. περίπου, 5) γνώμων (γωνία ὀρθή), 6) χάραξ πρὸς χάραξιν καμπύλων γραμμῶν (ζαβόρρηγα), 7) «πέτρα» ἢ «σημάδι» ἢ «σαπουνάκι», διὰ τὴν σημείωσιν ἐπὶ τῶν ὑφασμάτων εὐδιακρίτως τῶν διαφόρων γραμμῶν, 8) χάρτης σχεδίων (χαρτὶ πατρόν) 9) μία κούκλα (μαννεκέν), καὶ ὡς βοηθητικόν, σίδηρον σιδηρώματος. Συνήθως τὰς δοκιμὰς ἐκτελεῖ ὁ κόπτης. —ρ.

Κοπὴ πίλων. Οἱ ἀνδρικοὶ πῖλοι, κατασκευαζόμενοι ἐκ πιλήματος ἢ ψιάθου, δὲν ἔχουσιν ἀξίαν λόγου κοπτικήν, πλὴν τῶν κούκων καὶ πηληκίων. Οἱ γυναικεῖοι πῖλοι κατασκευάζονται ἐκ πιλήματος, ὁπότε ἡ κοπή των εἶναι εὐκολωτάτη, ἢ ἐξ ὑφάσματος. Οἱ ἐξ ὑφάσματος γυναικεῖοι πῖλοι χωρίζονται εἰς τρεῖς γενικὰς κατηγορίας: τὰ «μπερέ», τὰ «τὸκ» καὶ τὰς «σαρλόττας». Μέτρα πρὸς κατασκευὴν μιᾶς σαρλόττας λαμβάνομεν: α) ἀπὸ τοῦ μετώπου καὶ ὀλίγον ἄνωθεν τῶν ὀφρύων μέχρι τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τῆς κορυφῆς, β) ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῆς βάσεως τῆς παρεγκεφαλίδος καὶ γ) τὴν «βάσιν», ἤτοι τὴν περίμετρον τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ μετώπου καὶ ὀλίγον ἄνωθεν τῶν ὀφρύων πρὸς τοὺς κροτάφους, πρὸς τὴν βάσιν τῆς παρεγκεφαλίδος καὶ πάλιν πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἀρχῆς. Ὁ πῖλος ἀποτελεῖται ἐκ δύο κυρίων τμημάτων τοῦ «τεπὲ» ἢ «καλότας» καὶ τοῦ γύρου (τῶν «μπόρ»). Ὁ γῦρος τῆς σαρλόττας ἔχει συνήθως φάρδος ἐμπρὸς 0,15 μ., εἰς τὰ πλάγια 0,16 μ. καὶ ὀπίσω 0,13 μ. Σχηματίζομεν κατόπιν σχῆμα ᾠοειδές, ἔχον περίμετρον ἴσην πρὸς τὴν βάσιν, λαμβάνομεν γύρωθεν τὰς ἄνω ἀποστάσεις καὶ ἑνοῦμεν αὐτὰς μὲ καμπύλην κλειστήν. Οὕτως ἔχομεν τὸν γῦρον. Ὁ εὐκολώτερος τεπὲς ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρα ἴσα ἰσοσκελῆ τρίγωνα, τῶν ὁποίων αἱ μὲν βάσεις ἔχουσι μῆκος ἴσον πρὸς τὸ $^{1}/_{4}$ τῆς περιμέτρου τῆς κεφαλῆς, αἱ δὲ πλευραὶ τὸ ἡμιάθροισμα τῶν δύο πρώτων μέτρων.

Κοπὴ ὑποδημάτων. Τὸ πέλμα τοῦ ποδὸς διαιρεῖται κατὰ μῆκος εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἄκρας τῶν δακτύλων μέχρι τῶν «μήλων», τὸ δεύτερον ἀπὸ τῶν μήλων μέχρι τοῦ μέσου, τῆς «καμάρας», καὶ τὸ τρίτον ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς καμάρας μέχρι τῆς «μπουγέτας» (ἀχιλλείου τένοντος). Ἐπίσης ἡ περίμετρος τῶν δακτύλων ἀπὸ τοῦ πέλματος πρὸς τὰ ἐπάνω ἐπὶ τῶν κόμβων τῶν ἄκρων φαλάγγων καὶ πάλιν πρὸς τὸ πέλμα χωρίζεται εἰς τρία ἴσα μέρη.

Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σχεδίου σχηματίζομεν πρὸς τὰ κάτω καὶ δεξιὰ φύλλου χάρτου ὀρθὴν γωνίαν, τὴν ΑΑ'Β, ἐκτείνοντες τὴν ὁριζοντίαν

Digitized by Google

πλευράν της Α΄ Β, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ τὸ μῆκος τοῦ ποδός, καὶ ἐπ' αὐτῆς σημειοῦμεν τὸ μῆκος αὐτοῦ ὅπερ ἔστω τὸ Α΄ Ε΄, μετρούμενον εἰς «μικροὺς πόντους», οἵτινες εἶναι τὰ $^{2}/_{8}$ τοῦ ἑκατοστοῦ τοῦ μέτρου. Ἐκ τοῦ σημείου Ε΄ μετροῦμεν ἐπὶ τῆς εὐθείας Α΄ Ε΄ τμῆμα ἴσον πρὸς τὸ $^{1}/_{8}$ τοῦ μήκους πλέον 3 πόντους, τὸ Ε΄-Γ, ὅπερ εἶναι τὸ σημεῖον τῶν μήλων τοῦ καλαποδίου. Ἐπι τῆς Α΄ Α λαμβάνομεν τὸ ὕψος τοῦ τακουνίου Α΄ Κ, ὅπερ εἰς κανονικὸν πόδα (ἀριθ. 42) εἶναι 0,02 μ καὶ ἐξ εἰδικοῦ πίνακος λαμβάνομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν μοιρῶν τῆς κλίσεως πόντας καὶ δακτύλων 60°, πασάγιου (περάσματος) 41° καὶ μπουγιέτας 83°, τὰς ὁποίας καὶ γράφομεν (βλ. σχ.), καὶ ἐκ τοῦ σημείου Κ φέρομεν τὴν εὐθεῖαν ΚΓ, ἥτις εἶναι ἡ γραμμὴ τῆς καμάρας. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν μήλων ΓΘ λαμβάνομεν τμῆμα ἴσον πρὸς τὸ $^{1}/_{8}$ τῆς περιμέτρου τῶν δακτύλων, τὸ ΔΠ, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ σημείου Δ, 0,01 μ. κάτω τῆς γραμμῆς τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς πόντας λαμβάνομεν τὸ τμῆμα Ε΄ Ε ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους τῶν δακτύλων καὶ ἑνοῦμεν δι' εὐθείας τὸ ὕψος τῆς πόντας μὲ τὸ ὕψος τῶν δακτύλων ΕΘ. Τὸ ὕψος τῆς μπουγέτας τοῦ καλαποδιοῦ εἶναι ἴσον μὲ τὸ ὕψος τῶν δακτύλων μέχρι τῆς γῆς καὶ τὸ σημειοῦμεν διὰ τοῦ ΚΖ, ἐπὶ τῆς ΚΖ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου Ζ λαμβάνομεν τμῆμα ἴσον πρὸς τὸ τέταρτον αὐτῆς, τὸ ΖΗ. Ἑνοῦμεν τὸ μέσον τῶν δακτύλων Π μετὰ τοῦ σημείου Η δι' εὐθείας βοηθητικῆς, τῆς ΠΗ, καὶ κατόπιν φέρομεν τὴν ΖΘ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς μπουγιέτας μέχρι τοῦ ὕψους τῶν δακτύλων.

Διὰ τὸ «πασάγιο» λαμβάνομεν τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ΙΘ καὶ ἔχομεν οὕτω τὸν «κουτουπιέν». Ἀφίνομεν περίσσευμα («χάριν») μονταρίσματος 0,025 μ. εἰς τὴν πόνταν, ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ 0,0125 ἐξουδετεροῦται κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῆς πόντας. Οὕτως ἡ «κόστα» (ἄκρη) τοῦ καλαποδιοῦ κεῖται μεταξὺ τοῦ σημείου Ε καὶ τῶν 0,025 μ. εἰς τὸ σημεῖον Τ. Κάτωθεν τῆς πόντας ἀφίνομεν 0,01 μ. τὸ Ε΄Υ καὶ κάτωθεν τῆς καμπύλης τῶν μήλων Δ 0,015, τὸ ΔΔ΄. Σημειοῦμεν τὸ σημεῖον Μ, ὅπερ εἶναι τὸ ἥμισυ τῆς γραμμῆς τῆς καμάρας, καὶ κάτωθεν τοῦ μέσου τῆς καμάρας σημειοῦμεν τὸ σημεῖον Μ΄, τῆς ἀποστάσεως Μ-Μ΄ ἰσουμένης πρὸς 1 $^{1}/_{4}$ πόντους καὶ κάτωθεν τῆς μπουγέτας τὸ Κ΄, Κ-Κ΄ ἴσον πρὸς 1 $^{3}/_{4}$ πόντους. Φέρομεν ἤδη διὰ τῆς χειρὸς τὴν καμπύλην τῆς πόντας, πιάντας καὶ καμάρας. Ἀπὸ τοῦ σημείου Ζ λαμβάνομεν τὸ τμῆμα ΖΛ ἴσον πρὸς 0,005 μ. καὶ ἀπὸ τοῦ Λ τὸ ἴσον τῷ Ζ Λ τμῆμα Λ-Ν διὰ τὴν καλὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὑποδήματος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν γραμμῶν πασάγιου Ι-Κ καὶ ὕψους ΘΖ εὑρίσκονται τὰ σφυρὰ (ἀστράγαλοι), διὰ τοῦτο δὲ φροντίζομεν ἡ καμπύλη τῆς πτέρνης νὰ διέλθῃ 0,01 μ. κάτωθεν εἰς τὸ σημεῖον Ξ. Ἀπὸ τοῦ σημείου Ι τῆς εὐθείας Θ-Ι λαμβάνομεν τὸ τμῆμα Ι-Ο ἴσον πρὸς 0,015 μ., ὅπερ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς καμπύλης τῆς πτέρνας, καὶ φέρομεν τὴν καμπύλην τῆς πτέρνας Ο-Ξ-Ν καὶ τὴν καμπύλην τῆς μπουγιέτας Ν-Κ. Τὴν καμπύλην τῆς πτέρνας ἐπιτυγχάνομεν στρογγυλεύοντες τὴν γωνίαν ΘΠΗ, τὰ δὲ πτερὰ τοῦ ψιδιοῦ δι' ἀντιστρόφου πρὸς τὴν πρώτην καμπύλης, ἥτις καταλήγει τρεῖς πόντους ἀριστερὰ τοῦ μέσου τῆς καμάρας Μ εἰς τὸ σημεῖον 3. Τὸ χῶστος (ἀνάπτυγμα) τοῦ ποντινιοῦ διὰ ὑποδήματα συνήθη (ἀριθ. 42) εἶναι 0,075 μ., τὸ τμῆμα δὲ Τ-Ρ λαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ σημείου Τ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου φέρομεν καὶ τὴν κάθετον Ρ-Σ. Ἀπὸ τοῦ Σ λαμβάνομεν πρὸς τ' ἀριστερὰ 0,01 μ τὸ σημεῖον Σ΄ καὶ φέρομεν τὴν καμπύλην τῶν ποντινιῶν Ρ-Σ΄. Στρογγυλεύομεν τὴν εἰς τὸ σημεῖον Ο γωνίαν καὶ ἐπὶ τῆς Ο-Θ ἀνοίγομεν τὰς ὀπὰς (6 συνήθως) διὰ τὰ κορδόνια. Ἡ σιόλα καὶ τὸ τακοῦνι κόπτονται πρακτικῶς ἐπὶ τοῦ καλαποδίου κατόπιν τοῦ μονταρίσματος ὑπὸ τοῦ τεχνίτου συνθέσεως ὑποδημάτων. ΒΛ. Η ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗ

κοπτοδερίδαι (οἱ) (Coptoderidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους καὶ μὲ κομψὸν σῶμα κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῶν φλοιῶν τῶν δένδρων ἐνδιαιτωμένους. Ἐκ τῶν πολυπληθεστάτων γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀγωνόχειλος, δολιχοκτίς, εὐρύκωλος, ἴδιος, κοπτόδερος, λειόπτερος, λοβόδοντος, νυκτεῖς, ὀξύδοντος, στενόγλωσσος* καὶ *φιλόφλοιος*. Δ. Ν. Π.

κοπτόδερος (ἡ) (Coptoderus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοπτοδεριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, μὲ σῶμα λεπτόν, κομψόν, πεπλατυσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κοπτόδερος ὁ στικτὸς* (Coptoderus maculatus), ὅστις ἔχει κεφαλὴν τριγωνικήν, εἰς ὀξὺ ρύγχος ἀπολήγουσαν, προσακτρίδας βραχυτάτας, κεραίας λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις, θώρακα ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὰς πλευράς, κοῖλον κατὰ τὴν συνάρθρωσιν αὐτοῦ

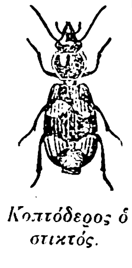
Κοπτόδερος ὁ στικτός.

μετὰ τῆς κοιλίας, ἥτις εἶναι στενοτέρα κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα καὶ εὐρυτέρα κατὰ τὸ ὀπίσθιον καὶ κατώτερον. Οἱ πόδες εἶναι μετρίου μεγέθους καὶ λεπτοὶ καὶ τὸ χρῶμα μελανὸν μετὰ μελανοφαίων γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τεσσάρων ὑπολεύκων κηλίδων ἑκατέρωθεν τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π

κοπτοκέφαλος (ὁ) (Coptocephalus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κλυτριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους. Ἐκ τῶν 25 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κοπτοκέφαλος ὁ σκοπολῖνος* (Coptocephalus scopolinus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ ἔχει κεφαλὴν εὐρυτάτην, κεραίας ἐπιμήκεις, τοξοειδεῖς, κεκαμμένας καὶ πολυαρθρωτάς, προθώρακα ἀπεστρογγυλωμένον καὶ διωγκωμένον, κοιλίαν ᾠοειδῆ καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας ἀρκετοῦ μεγέθους καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα μελανόπυρρον μὲ λευκοκυανᾶς γραμμώσεις καὶ κηλῖδας ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

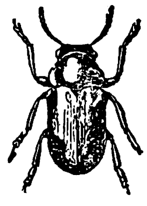
Κοπτοκέφαλος ὁ σκοπολῖνος.

κοπτόκυκλος (ὁ) (Coptocyclus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κασσιδιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἀπεστρογγυλωμένον, ᾠοειδὲς ἢ σχεδὸν τριγωνικόν, μὲ εὐρὺν προθώρακα καὶ εὐρυτάτην κοιλίαν. Ἐκ τῶν 400 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κοπτόκυκλος ὁ πεποικιλμένος* (Coptocyclus ornatus), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεφαλὴν σχεδὸν ἀφανῆ, κεραίας μετρίου μεγέθους καὶ πολυαρθρωτάς, προθώρακα τριγωνικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κοιλίαν εὐρυτέραν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα, τὸ μετὰ τοῦ προθώρακος συνδεόμενον, καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ κατώτερον, πόδας βραχυτάτους καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν μὲ ἀργυρολεύκους ἀκανονίστους κηλῖδας ἐπὶ τῆς ράχεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Κοπτόκυκλος ὁ πεποικιλμένος.

κοπτόμυια (ἡ) (Coptomyia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κητονιιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους μὲ θαυμαστοὺς χρωματισμούς. Γνωστὰ 12 περίπου εἴδη ἀπαντῶντα ἐν τῇ Μαδαγασκάρῃ καὶ ταῖς γειτονικαῖς νήσοις. Δ. Ν. Π.

κοπτόρρινος (ὁ) (Coptorhinus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοπριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους χρυσοῦ ἢ πρασίνου χρώματος, μὲ σῶμα ὑπὸ λεπτῶν τριχῶν κεκοσμημένον. Ἐκ τῶν 5 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κοπτόρρινος ὁ γραμμωτὸς* (Coptorhinus lineatus), ὅστις φέρει ἰδιορρυθμοτάτην κεφαλήν, κεραίας βραχυτάτας, εἰς κορυνοειδεῖς ἀποφύσεις ἀπολῃγούσας, θώρακα ἀρκετὰ εὐρύν, κοιλίαν ὀγκώδη καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, πόδας κλαδώδεις, μετρίου μεγέθους καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ λευκῶν ἐπιμήκων ραβδώσεων ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ.Ν.Π

Κοπτόρρινος ὁ γραμμωτὸς

κοπτόρρυγχος (ὁ) (Coptorynchus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κομψὸν καὶ ποικίλους χρωματισμούς. Ἐκ τῶν 12 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κοπτόρρυγχος ὁ στικτὸς* (Coptorynchus maculatus), ὅστις ἔχει κεφαλὴν τριγωνικὴν καὶ λεπτοτάτην, κεραίας ἐπιμηκεστάτας καὶ λεπτοτάτας, καμπτομένας κατὰ γωνίαν περὶ τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους των καὶ εἰς κορυνοειδεῖς ἀποφύσεις ἀπολῃγούσας, προθώρακα κυαθοειδῆ, σῶμα ἀπεστρογγυλωμένον καὶ ἐπίμηκες εἰς αἰχμὴν ἀπολῆγον, πόδας ἱκανοῦ μεγέθους, ἰσχυροὺς καὶ ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν κεκαλυμμένους καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν μετὰ λευκῶν ἐν εἴδει γραμμώσεων στιγμάτων. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Μολούκας νήσους καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

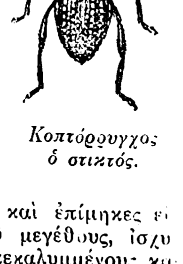
Κοπτόρρυγχος ὁ στικτός.

Κοπτός, καὶ ***Κόπτος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς φαραωνικῆς Αἰγύπτου, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Χαρουΐ (ἢ Κοπτίτου τῶν πτολεμαϊκῶν χρόνων). Κεῖται βορειότερον τῶν Θηβῶν καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου Οἱ πρῶτοι τῆς θηβαϊκῆς δυναστείας φαραὼ ἀνέπτυξαν αὐτήν, διότι ἀπὸ ταύτης ἐξέφευγεν ἡ ὁδός, ἥτις διὰ στενοῦ λαιμοῦ τῆς ἀραβικῆς ὀροσειρᾶς ἔφερεν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς λιμένα Κοσεΐρ και τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ Ροχανοῦ, σήμερον Οὐάδι Χαμαμάτ, λατομεῖα. Ὁ Ἀντοὺφ Δ΄ (Νουβχοπίρρη) ἔκτισεν ἱδρύματα, διὰ τοῦ ὑλικοῦ τῶν ὁποίων ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ γέφυρα, ὁ δὲ Φλίντερς Πετρὶ ἀνεῦρεν ἀρκετὰ θραύσματα τῶν ναῶν τούτων. Οἱ φαραὼ Μοντουχοτποῦ Β΄ καὶ Μοντουχοτποῦ Γ΄ (Νιβχοτπουρὶ) ἔδειξαν ἰδιαιτέραν τιμὴν πρὸς τὸν ἐπιτόπιον θεὸν Μινοῦ, ἰδιάζουσαν μορφὴν τοῦ ἀναγεννητοῦ Ἀμὼν-Ρᾶ, ἐπισκευάσαντος διαφόρους του ναούς, σήμερον ἐξαφανισθέντας τελείως. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν λατομείων τῆς Χαμαμὰτ ἐνέβαλε τὴν ἰδέαν εἰς ἕνα τῶν τελευταίων φαραὼ τῆς θηβαϊκῆς δυναστείας, τὸν Σουκχερὶ Μοντουχοτποῦ, νὰ στείλῃ ἐπίσημα πρόσωπα τῆς αὐλῆς του μέχρι Κοσεΐρ, ὅπως ὀργανώσουν ὑπηρεσίαν συγκοινωνίας μετὰ τῆς Ἀραβίας, καὶ ἵδρυσεν ἐκεῖ ἀποικίαν. Ἐπὶ Δαρείου ἡ ὁδὸς αὕτη ἤκμασε. Κατὰ μῆκός της ἀνευρέθησαν πολλαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης εἰσήγοντο τὰ ἐξ Ἀραβίας καὶ Σομαλῆ ἀρωματικὰ εἴδη καὶ ἰνδικὰ προϊόντα, καὶ ἐπὶ Πτολεμαίων καὶ ἐπὶ Ρωμαίων καὶ πολὺ κατόπιν. Δι' αὐτῆς δὲ μετέβαινον εἰς Μέκκαν οἱ Ἀφρικανοὶ προσκυνηταί. Ἐπίσης ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν σμαράγδων καὶ ἄλλων πολυτίμων λίθων ἀπὸ τῶν παρὰ τὸ Κοσεΐρ νησίδων, τὴν ὁποίαν ἐζήτησε νὰ ἐπαναλάβῃ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ κεδίβης Ἀμπᾶς Χιλμῆ Β΄. Ἕνεκα τῆς κινήσεως ταύτης καὶ τῆς ἀγριότητος τοῦ τόπου οἱ ἐρημονόμοι λῃσταὶ τῆς ἀραβικῆς ὀροσειρᾶς ἦσαν ἀνέκαθεν ἐπίφοβοι καὶ δι' αὐτὸ ἐφρουρεῖτο ἰσχυρῶς κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ἀφίξεως τῶν καραβανίων. Γ. Λ. Α.

κοπτοτόμος (ὁ) (Coptotomus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δυτισκιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

κόπτουρος (ὁ) (Copturus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

κόπτρια (ἡ)· θηλ. τοῦ *κόπτης* (βλ. λ.), κοινῶς *κόφτρα*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *κόπτης* ὡς καὶ ἡ *κόπτρια* εἶναι εἰδικοὶ ἐργάται τῶν ἐργαστηρίων κατασκευῆς ἐνδυμάτων, γυναικείων, ἀνδρικῶν ἢ παιδικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται εἰδικῶς εἰς τὴν κοπὴν τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν. Ἀμφότεροι πρέπει νὰ εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπιτήδειοι καὶ νὰ ἔχουν μικράν τινα καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυΐαν, διότι ἀπὸ τὴν καλὴν κοπὴν καὶ μόνον ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχὴς κατασκευὴ ἑκάστου ἐνδύματος (βλ. λ. *κοπτική*). Α. ΓΤ.

κόπτω, κοιν. ***κόφτω***, καὶ ***κόβω***, καὶ *κόβγω*. ἀόρ. *ἔκοψα — ἐκόπην* καὶ *ἐ)κόπηκα*, παρακ. παθ. μετχ. *κεκομμένος*· καταργῶ τὴν συνέχειαν, χωρίζω εἰς μέρη, τεμαχίζω: «κόβω τὸ καρπούζι, — τὸ πεπόνι, — τὸ ψωμί, — τὸ κρέας κττ.», «ἔκοψα τὸ ξύλο μὲ τὸ πριόνι», «θὰ κόψω τὴν ἐλιὰ ἀπὸ τὴ ρίζα»· || τραυματίζω διὰ τέμνοντος ὀργάνου: «ἔκοψα τὸ χέρι μου, — τὸ πόδι μου», ἢ «κόπηκα 'ς τὸ χέρι, — 'ς τὸ πόδι» || ἀποκόπτω, ἀποσπῶ, δρέπω: «κόβω ἄνθη, — σταφύλια, — φύλλα, — κλαριά»· || κόπτω τι καὶ ἀποβάλλω ὡς περιττόν: «κόβω τὰ νύχια, τὰ μαλλιά»· || ἀποκόπτω τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνθρώπου, καρατομῶ, σφάζω: «τοὺς κόψανε τοὺς κλέφτες», «τὸν πᾶνε νὰ τὸν κόψουν» || ἐπὶ ραπτῶν καὶ ὑποδηματοποιῶν, κόπτω, χωρίζω τὸ ὕφασμα ἢ τὸ δέρμα εἰς τεμάχια ἵνα ραφοῦν: «δὲν τά 'κοψα ἀκόμη τὰ ροῦχά σου»· || «κόπτω νόμισμα» κατασκευάζω νόμισμα, ὁρίζω τὸ βάρος τοῦ μετάλλου καὶ ἐγχαράττω τὸ σῆμα· || «ἡ τράπεζα ἔκοψε χαρτὶ» ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν χαρτονόμισμα (τραπεζικὰ γραμμάτια) ἄνευ ἀντικρύσματος χρυσοῦ || μεταφ. «κόβω χρήματα» κερδίζω πολλὰ χρήματα: «αὐτὸ τὸ κατάστημα κόβει χρήματα»· || ἀλέθω, τρίβω, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *κοπανίζω*: «ὁ μύλος κόβει σιτάρι», «τὸ κόβει χοντρό, — ψιλό», «θὰ κόψω καφέ, — πιπέρι», διάφορον τοῦ «θὰ κοπανίσω καφέ, — πιπέρι»· || μεταφ. «κόβω τὸ νερὸ» ἐμποδίζω τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος: «ὁ νεροκράτης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό», «κόπηκε τὸ νερὸ» ἐσταμάτησε ἡ ροὴ τοῦ ὕδατος || καθόλου ἀποκόπτω, κάμνω νὰ σταματήσῃ: «τοῦ 'κοψαν τὸ μισθό, — τὸ ἐπίδομα». «θὰ μοῦ κόψῃ τὴν πίστωσ »· || ἀλλὰ «τοῦ κόβω μισθό, — ἐπίδομα» ὁρίζω δι' αὐτὸν μισθόν, ἐπίδομα: «ἔκοψε τοῦ πατέρα του χίλιες δραχμὲς τὸ μῆνα»· || «κόβω τὸν καπνό, — τὸ κρασί, — τὸν καφέ, — τὰ χαρτιὰ» ἀποβάλλω τὴν συνήθειαν τοῦ καπνίσματος, τοῦ πότου κλπ.· || μεταφ. βαστικῶς: «θὰ σοῦ τὰ κόψω αὐτὰ ποῦ ἔμαθες», «τὸν καπνὸ μοῦ τὸν ἔκοψε ὁ γιατρός»· || «ὁ καπνὸς κόβει τὴν ὄρεξη», «ἔφαγα λίγο καὶ μοῦ κόπηκε ἡ ὄρεξη» ἐσταμάτησεν ἡ ὄρεξίς μου· || ἐπὶ ἐνδυμάτων, ὑπο-

Digitized by Google

δημάτων κττ., στενοχωρῶ, πιέζω: «μὲ κόβουν τὰ παπούτσια 'ς τὰ δάχτυλα»' || καὶ ἀπροσώπως: «μὲ κόφτει, δὲ μὲ κόφτει» μὲ νοιάζει, δὲ μὲ νοιάζει' || ἀμεταβ., ἔχω τὴν ἱκανότητα τοῦ κόπτειν: «κόβει—δὲν κόβει τὸ μαχαίρι»' || «ἔκοψε τὸ γάλα,—τὸ κρασί» ἔχασε τὴν φυσικὴν του σύστασιν, ἀρχίζει νὰ ἀποσυντίθεται' || «κόβει τὸ χρῶμα» χαλᾷ, ξεθωριάζει: «ἔκοψε τὸ χρῶμά μου,—τὸ αἷμά μου ἀπὸ τὸ φόβο» ἐκιτρίνισα' || φρ. «κόβει τὸ κεφάλι του» ἢ ἁπλῶς «τοῦ κόβει» εἶναι εὐφυής, ἔξυπνος, «τίποτα δὲν κόβει τὸ ξερό του», «κάμνει ὅ,τι τοῦ κόψῃ» ἄλλως «—ὅ,τι τοῦ κατέβῃ»' || «κόβει ψευτιές» ἢ ἁπλῶς «τὰ κόβει» ψεύδεται' || φρ. «κόβει κὶ ράβει» φλυαρεῖ ἀκατασχέτως, ψεύδεται' || «τό 'κοψε λάσπη» ἔφυγε ταχέως, ἐδραπέτευσε' || «κόβει δρόμο» παίρνει δρόμο, τρέχει, καὶ «πάμε ἀπὸ δῶ νὰ κόψωμε δρόμο» νὰ μεταβῶμεν συντομώτερον' || «νὰ κόψωμε ἀπὸ τὸ μονοπάτι» νὰ βαδίσωμεν ἀπὸ τὸ μονοπάτι' || «μὴ τοῦ κόβῃς τὸν δρόμον,—τὴν ὁρμὴν» μὴ τὸν ἀναχαιτίζῃς' || «κόβε» ἀντὶ «κόβε δρόμο» φύγε ἀμέσως' || παθ. *κόβομαι*: «αὐτὸς κόβεται γιὰ τοὺς φίλους του» εἰς πᾶσαν θυσίαν ὑποβάλλεται' || «κόβεται 'ς τὴ δουλειὰ» ἐργάζεται πέραν τοῦ δέοντος, «κόπηκε ς' τὰ ἔξοδα» (εἰρωνικῶς) ὑπεβλήθη εἰς μεγάλας δαπάνας' || «κόπηκαν τὰ γόνατά μου ἀπὸ τὴ δουλειά,—ἀπὸ τὸ δρόμο,—ἀπὸ τὴν ἀρρώστια» ἀπέκαμα, ἐξηντλήθην, ἀδυνατῶ νὰ σταθῶ ὄρθιος. Β. Φ.

κόπτωψ (ὁ) (Coptops) */Ζωολ./*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἀτρακτοειδές, μετρίου μεγέθους καὶ ποικίλους χρωματισμούς. Ἐκ τῶν 30 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κόπτωψ ὁ κεκοσμημένος* (Coptops ornatus), ὅστις εἶναι ἰ-

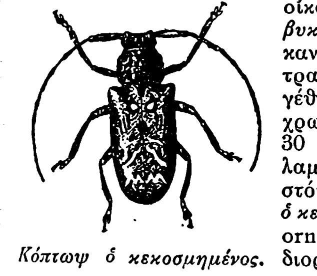

Κόπτωψ ὁ κεκοσμημένος.

διορρυθμότατον ἔντομον, ἰθαγενὲς τῆς Μαδαγασκάρης, μὲ κεφαλὴν εὐρεῖαν καὶ πεπλατυσμένην, κεραίας ἰσχυράς, μακροτάτας, ἐκ πλείστων ἀρθρώσεων ἀποτελουμένας καὶ τοξοειδῶς καμπτομένας πρὸς τὰ κάτω, προθώρακα σχεδὸν τετραγωνικὸν καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὰς πλευράς, κοιλίαν τετραγωνικὴν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας μακροὺς καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ θαυμασίων χρυσοκιτρίνων διαποικιλμάτων ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

κοπυράϊτ (τὸ) (copyright). Νομικὸς ὅρος τοῦ ἀγγλικοῦ δικαίου, σημαίνων τὸ δικαίωμα τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, εἰς τὸ ὁποῖον παρέχεται εἰδικὴ ἐκ μέρους τῆς πολιτείας προστασία. Ὁ ὅρος ἐπέβη διεθνοῦς χρήσεως καὶ τὸ πρᾶγμα ἀντικείμενον τοῦ διεθνοῦς ἰδιωτικοῦ δικαίου, προβλεπόμενον καὶ ὑπὸ εἰδικῶν συμβάσεων (βλ. λ. *πνευματικὴ* ἰδιοκτησία). Ε. Ι. Μ.

Κοπυστένσκι, ***Θεόφιλος***. Ρῶσος θεολόγος (1580—1644). Μετέφρασεν εἰς τὴν ρωσικὴν τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ πλείστων θεολογικῶν συγγραφῶν κατεπολέμησε τὰς γενομένας τότε ἐνεργείας ἐν Πολωνίᾳ περὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Θ. Β.

Κοπυτσύτζε (Κορycζynce) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῇ ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ καὶ ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ τοῦ Ταρνόπολ. Κάτοικοι 7.923 Εἶναι πόλις γεωργική, παράγουσα σιτηρά. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο τὸ θέατρον σφοδρῶν ἀγώνων μεταξὺ Ρώσων καὶ Αὐστριακῶν κατὰ τὰς πρὸς τὴν Λεμβέργην ἐπιχειρήσεις. Μ. Δ. Β

κόπωσις, —*εως* (ἡ)' τὸ συναίσθημα τοῦ καμάτου, ἡ ἐκ τῆς πολλῆς ἐργασίας προσωρινὴ ἐλάττωσις τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων, καταπόνησις: «ἔπαθε κόπωσιν», «δὲν συνῆλθεν ἀκόμη ἐκ τῆς κοπώσεως».

—*(Φυσιολ./* Βλ. λ. *κάματος*.

—*[Παιδαγ /* Βλ. λ. *κάματος*.

κόρα (ἡ)' ὁ ἐπίπαγος τοῦ ἄρτου, τὸ περιβάλλον τὸν ἄρτον σκληρότερον στρῶμα δίκην φλοιοῦ, ἰδιωμ. *κάρκανο*, ἀντίθ. *ψίχα*.

Κόρα (Cora), ***Γκουΐντο***. Ἰταλὸς γεωγράφος 1851—1917). Τῷ 1872 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον του ἔργον «Ἡ ἰταλικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν Νέαν Γουϊνέαν» (1872), ἐν δὲ τῷ ἐπιστημονικῷ περιοδικῷ «Diritto» τῆς Ρώμης μελέτην ἐπὶ τῶν ταξιδίων τοῦ Λιβινγκστον καὶ Στάνλεϋ καὶ περὶ τῆς λίμνης Γανγκανίκας. Τῷ 1873 ἵδρυσε τὸ γεωγραφικὸν περιοδικὸν «Il Cosmos», ὅπερ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ διάδοσιν, καὶ τοῦ προσεπόρισε τὸν τίτλον τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς «Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας» τοῦ Λονδίνου, εἰς ἡλικίαν μόλις 22 ἐτῶν. Μεταξὺ τῶν 140 γεωγραφικῶν χαρτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κόρα, πλεῖστοι ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ διαφόρων κυβερνήσεων. Ἐκ τούτων ὁ «ὑψομετρικὸς καὶ βαρομετρικὸς χάρτης τῆς Ἰταλίας» θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰς τὸ εἶδός του. Ἀπὸ τοῦ 1884 ἤρχισεν ἐκδίδων ἐν Ρώμῃ τὴν «Γεωγραφικὴν ἐπετηρίδα» (Annuario geografico). Τῷ 1886 ἡ «Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρεία» τοῦ Λονδίνου ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν χρυσοῦν μετάλλιον καὶ ὠνόμασε διὰ τοῦ ὀνόματός του ἓν ὄρος τῆς Παταγονίας καὶ δύο ἀκρωτήρια τῆς Νέας Γουϊνέας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔκαμε πολυάριθμα ταξίδια, ἰδίως εἰς τὴν Βαλκανικήν, ὅπου ἐμελέτησεν ἰδιαιτέρως τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὴν Ἤπειρον, εἰς τὴν Β. Ἀφρικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν, καὶ ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἰταλίαν εἰς διάφορα γεωγραφικὰ συνέδρια. Ἐδημοσίευσε πλῆθος ἔργων, ὧν κυριώτερα εἶναι: «Ἡ σημερινὴ κατεύθυνσις τῶν γεωγραφικῶν σπουδῶν» (1881), «Σαχάρα» (1882), «Οἱ πρόδρομοι τοῦ Κολόμβου πρὸς τὴν Ἀμερικὴν» 1886), «Ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος» (1889), «Χάρτης τῆς ἀποικίας τῆς Ἐρυθραίας», μετὰ τῆς Ἀβησσυνίας καὶ τῶν πέριξ» (1893, «Ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ Μαυροβουνίου» (1901), «Ταξίδιον εἰς τὴν κάτω Ἀλβανίαν καὶ τὴν Τρίπολιν» (1875), κτλ. Μ. Δ. Β

κόραγος (ἡ). Ἱέρεια εἰς τὴν ἀρχαίαν Μαντίνειαν, ἐκ τῶν ἐπιμελουμένων τὴν τέλεσιν τῶν *κοραγίων* (βλ. λ.).

Κοραῆς, ***Ἀδαμάντιος*** (1748—1833). Ἰατρός, φιλόλογος καὶ μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τὴν 27 Ἀπριλίου 1748 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τὴν 6 Ἀπριλίου 1833. Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Κοραῆ, μητρὸς δὲ Σμυρναίας Θωμαΐδος, θυγατρὸς τοῦ φιλολόγου Ἀδαμαντίου Ρυσίου, ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ, τὴν ὁποίαν διηύθυνε τότε ὁ Ἰθακήσιος ἱερομόναχος Ἱερόθεος Δενδρινός. Ἀποφοιτήσας ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἰταλικῆς καὶ Γαλλικῆς. Κληρονομήσας δὲ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πρὸς πατρὸς πάππου του καὶ εὑρὼν ἐν αὐτῇ πολλὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα μὲ λατινικὰς σημειώσεις ἤρχισε καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης τὴν σπουδήν, ἔχων ὡς διδάσκαλον τὸν σοφὸν καὶ ἐνάρετον ἱερέα τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὁλλανδικοῦ προξενείου Βερνάρδον Κεῦνον (Keun), ὃν καὶ αὐτὸς ἐδίδασκε τὴν ἑλληνικὴν καὶ δὴ τὴν καθ' ἡμᾶς προφορὰν αὐτῆς. Ὁ πόθος τοῦ Κοραῆ νὰ συμπληρώσῃ ἐν Εὐρώπῃ τὰς φιλολογικάς του σπουδὰς καὶ «ν' ἀνοικοδομήσῃ ὅπωσοῦν τὴν κακοχτισμένην σοφίαν του», ἐπληρώθη ὅτε ὁ πατήρ του ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον νὰ συνάψῃ ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ Ὁλλανδῶν. Τὴν ἀποστολὴν ταύτην θεωρήσας ὁ Κοραῆς μέγα εὐτύχημα, διὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου ἔμελλε νὰ τοῦ ἀφίνῃ καὶ καιρὸν νὰ θησαυρίζῃ ὅσην τῷ ἦτο δυνατόν, ἂν ὄχι «ὅσην ἐδίψουσε σοφίαν», ἀπέπλευσεν ἐκ Σμύρνης τῷ 1772 καὶ διὰ Λιβόρνου κατηυθύνθη εἰς Ἀμστελόδαμον. Κομιστὴς συστατικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κεύνου πρὸς τὸν ἐκεῖ σοφὸν θεολόγον Ἀδριανὸν Βοῦρτον (Buurt), ἐγένετο δεκτὸς ὑπ' αὐτοῦ ὡς υἱὸς καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ «σωκρατικοῦ τούτου διδασκάλου» ἐδιδάχθη τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου καὶ τῆς Λογικῆς. Ἐπὶ ἓξ ἔτη διαμείνας ἐν Ὁλλανδίᾳ κατεγίνετο εἰς τὰ γράμματα μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἐμπορίαν, φοιτῶν εἰς τὸ περιώνυμον «Ἀθήναιον» τῆς πόλεως ταύτης. Ζητήσας παρὰ τοῦ πατρός του τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς, πολὺ ἐστενοχωρήθη ἀπορριφθείσης τῆς αἰτήσεως ταύτης. Ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Ὁλλανδίας ἔφθασεν εἰς Σμύρνην τῷ 1779, ὅπου εὑρὼν καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον κατεστραμμένον ἐκ πυρκαϊᾶς τόσον ἐστενοχωρήθη, ὥστε «ἐκινδύνευσε νὰ πέσῃ εἰς ἀληθινὴν παραφροσύνην», ἂν δὲν εἶχε τὰς καθημερινὰς παρηγορίας τοῦ φίλου καὶ διδασκάλου του Κεύνου, μετὰ τοῦ ὁποίου μόνου συνανεστρέφετο. Ἵνα τὸν κρατήσωσιν ἐν Σμύρνῃ οἱ γονεῖς του, μετεχειρίσθησαν παντοίους τρόπους, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ δέλεαρ τοῦ γάμου μετὰ πλουσίας νύμφης, ἀλλὰ βλέποντες τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης του ἐπέτρεψαν τέλος εἰς αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν.

Ἀποπλεύσας ἐκ Σμύρνης ἔφθασεν εἰς τὸ Μομπελλιὲ τῷ 1782 καὶ ἐγγραφεὶς εἰς τὴν περιώνυμον τότε ἰατρικὴν σχολὴν του παρηκολούθησε τὰ μαθήματα τῶν διασήμων καθηγητῶν Βρουσσονὲ τῆς φυσιολογίας, Σαπτὰλ τῆς χημείας καὶ Γριμὼ τῆς νοσολογίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἀκριβῶς ἔτος μετὰ τὴν ἐκ Σμύρνης ἀναχώρησίν του ἀπέθανεν ὁ πατήρ του καὶ μετὰ ἕνα κατόπιν χρόνον καὶ ἡ μήτηρ του, ὁ Κοραῆς ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἐν Μομπελλιὲ διατριβῆς του περιῆλθεν εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας. Καὶ ἀπέστελλον μὲν πρὸς αὐτὸν οἱ συγγενεῖς του καὶ ὁ Κεῦνος ἐνίοτε χρήματα, ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα ἦσαν ἀνεπαρκῆ, συνεπλήρου τὰς δαπάνας του διὰ διαφόρων μεταφράσεων ἐκ τῆς γερμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Μετὰ ἑξαετῆ φοίτησιν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μομπελλιέ, ὑποβαλὼν εἰς τὴν σχολὴν δύο ἐναισίμους διατριβὰς (thèses) «Πυρετολογίας σύνοψις» καὶ «Ὁ καθ' Ἱπποκράτην ἰατρός», ἔλαβε δίπλωμα διδάκτορος τῆς ἰατρικῆς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσκέφθη νὰ παρατείνῃ τὴν ἐν Μομπελλιὲ διαμονήν του ὡς βοηθὸς ἰατρὸς ἔν τινι νοσοκομείῳ, κατόπιν δὲ διενοήθη νὰ κατέλθῃ εἰς Κέρκυραν ἢ Ζάκυνθον, ὅπου δὲν θὰ ἔβλεπε Τούρκους, καὶ ἐκεῖ νὰ ἀσκήσῃ τὸ ἰατρικὸν ἔργον, ἀλλὰ τελευταῖον ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, τὰς «Νέας Ἀθήνας».

Εἰς Παρισίους ἔφθασε κατὰ τὸ 1788 ἀλλ' ἔφθασεν εἰς καιρόν, «ὅτ' ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ἡ ἀπὸ τὰ μέσα ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος κυοφορουμένη παράδοξος καὶ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν πολιτικὴ μεταβολή», ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις. Συλλογισθεὶς δὲ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐκείνη μεταβολὴ ἦτο καρπὸς τῆς αὐξήσεως καὶ ἐξαπλώσεως τῆς παιδείας εἰς τὸ γαλλικὸν ἔθνος, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ ἔρως τῆς ἐλευθερίας, ἀπεφάσισεν ἀμεταθέτως νὰ μὴ συζήσῃ μὲν εἰς τὸ ἑξῆς μὲ τυράννους, νὰ συνεργήσῃ δὲ τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν ὁμογενῶν του, ἐξ ἧς θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ καὶ παρ' αὐτοῖς ὁ ἔρως τῆς ἐλευθερίας. Μόνον δὲ μέσον τοιαύτης συνεργίας εὕρισκε «τὰς ἐκδόσεις τῶν ἑλληνικῶν συγγραφέων μὲ μακρὰ προλεγόμενα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἀναγινώσκωνται ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς παλαιᾶς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας». Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἐχρειάζετο πλειοτέρα γνῶσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τῶν συγγραφέων, ὁ Κοραῆς ἀφίνων τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἰατρικῆς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν, ἀφωσιώθη ὅλος εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Πρὸς πορισμὸν τῶν τοῦ βίου ἐδίδασκε τὴν ἑλληνικὴν κατ' ἰδίαν, ἀντέγραφε χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων κατ' ἐντολὴν Ἄγγλων καὶ ἄλλων φιλολόγων καὶ θεολόγων καὶ μετέφραζεν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς καὶ γερμανικῆς διάφορα ἰατρικὰ ἔργα. Λίαν εὐεργετικοὶ ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν καὶ οἱ σοφοὶ τῶν Παρισίων, πρὸς ὅσους ἐκόμισε συστατικὰς ἐπιστολὰς τῶν ἐν Μομπελλιὲ καθηγητῶν του, μάλιστα δὲ ὁ Clavier (Κλαυέριος), καθηγητὴς τοῦ «Κολλεγίου τῆς Γαλλίας», ὁ Chardon de la Rochette (Ροχέτιος), φιλόλογος διαπρεπής, καὶ ὁ ἐκδότης τῶν περιφήμων «Ἐνετικῶν Σχολίων» εἰς τὸν Ὅμηρον Villoison (Βιλλοϊσόνιος).

Ὁ Κοραῆς πιστεύων ὅτι ὁ φωτισμὸς τοῦ Γένους θὰ εἶναι ὁ ἀσφαλέστατος πρόαγγελος τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, ἐφρόνει ὅτι ὁ φωτισμὸς οὗτος ἔπρεπε νὰ εἶναι τοιοῦτος, ὥστε νὰ καταστῇ ἔπειτα καὶ ἀσφαλὴς φύλαξ καὶ φρουρὸς τῆς αὐτονόμου πολιτείας τοῦ ἔθνους. Τὸν φωτισμὸν δὲ τοῦτον κατὰ τὸν Κοραῆν ὤφειλε νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ ἔθνος διὰ παιδείας, ἥτις νὰ διαπλάττῃ μὲν ἁρμονικῶς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν παντὸς Ἕλληνος, νὰ διδάσκῃ δὲ αὐτὸν ὅτι πρῶτον καθῆκον αὐτοῦ εἶναι νὰ προσφέρῃ πάσας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν διάθεσιν τῆς πατρίδος. Τοιαύτη δὲ παιδεία θὰ στηριχθῇ μὲν καὶ ἐπὶ ἄλλων μαθήσεων, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων διὰ τὴν παρὰ πάντων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν ἀνομολογουμένην ἀπαράμιλλον μορφωτικὴν καὶ ἐθνοπλαστικὴν αὐτῶν δύναμιν Ἀλλ' ἐπειδὴ καρποφόρος σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων εἶναι ἀδύνατος ἄνευ εὐμεθόδου διδασκαλίας, ἔπρεπε νὰ μεταρρυθμισθῇ ἐκ βάθρων τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τοῦ ἔθνους ἔτι τὸ ἁπλούστερον καὶ σκοπιμώτερον καὶ ἡ γλῶσσα τῆς παραδόσεως καὶ τῆς συγγραφῆς τῶν βιβλίων νὰ εἶναι μήτε χυδαϊκὴ μέχρις ἀηδίας, μήτε ἀρχαϊκὴ μέχρις ἀκαταληψίας.

Τὴν ἐφαρμογὴν τοιούτου ἐθνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος ἔχων ἀποκλειστικὸν καὶ διηνεκὲς τοῦ βίου του μέλημα ὁ Κοραῆς, καθ' ὅλον τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ἐν Παρισίοις διαμονῆς του (1788—1833) κατεγίνετο εἰς τὴν συστηματικὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης. Καρπὸς δὲ τῆς τεσσαρακονταπενταετοῦς ταύτης ἐργασίας του ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, καὶ τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» ἐκ 17 τόμων καὶ τῶν «Παρέργων τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» ἐξ 9 τόμων μετὰ μακρῶν «προλεγομένων» καὶ «αὐτοσχεδίων στοχασμῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης». Ἡ ἔκδοσις τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, ἥτις ἔγινε δαπάνῃ τῶν Ζωσιμαδῶν καὶ ἄλλων φιλογενῶν, ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων. Ὅσα διὰ τῶν προλεγομένων καὶ τῶν στοχασμῶν αὐτοῦ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἐδίδαξεν ὁ Κοραῆς, ὅτι δηλαδὴ πρῶτον μὲν εἶναι ἀνάγκη τὰ διδακτικὰ βιβλία νὰ γράφωνται εἰς τὴν νέαν ἁπλῆν γλῶσσαν, δεύτερον ὅτι πρέπει νὰ περιέχωσι μόνον τὰ ἀναγκαῖα εἰς ἑρμηνείαν τῶν συγγραφέων καὶ ν' ἀποφεύγωσι τὰ περιττὰ καὶ τὰ ἄχρηστα εἰς τοὺς μικροὺς μαθητάς, τρίτον ὅτι πρέπει νὰ γίνεται διαρκὴς παραλληλισμὸς τῆς νέας γλώσσης πρὸς τὴν ἀρχαίαν, τῆς ὁποίας πολλὰ φαινόμενα μόνον διὰ τοῦ παραλληλισμοῦ τούτου δύνανται ὀρθῶς νὰ ἑρμηνευθῶσι, τέταρτον ὅτι τὰ κείμενα τῶν συγγραφέων πρέπει νὰ ἐκλέγωνται τοιαῦτα, ὥστε νὰ συνδυάζωσι τὸ ὠφέλιμον μετὰ τοῦ τερπνοῦ καὶ νὰ μὴ ἐμβάλλωσιν εἰς τὰς διανοίας τῶν μαθητῶν δόξας καὶ κρίσεις, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι γενόμενοι ἄνδρες, πέμπτον ὅτι μετὰ τῆς ἑλληνικῆς πρέπει νὰ διδάσκωνται οἱ μαθηταὶ καὶ τῆς λατινικῆς γλῶσσαν, «διότι καμ-

Digitized by Google

μίαν ἀπὸ τὰς δύο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβῃ τις ἐντελῶς, ἂν δὲν γνωρίζῃ καὶ τὰς δύο, ἤ, ἂν θέλῃς συντομώτερον καὶ εὐφραδέστερον, οὐδετέραν εἰμὴ ἑκατέραν». Ταῦτα δὲ εἰσηγούμενος περὶ τῆς διδασκαλίας εἶχεν ὑπ' ὄψιν μάλιστα τοὺς διδασκάλους, «ὅταν δὲ λέγω διδασκάλους, ἔγραφε, ἐννοῶ τοὺς φρονίμους διδασκάλους. Καὶ φρονίμους ὀνομάζω καὶ νομίζω, ὅσοι εἶναι πληροφορημένοι ὅτι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἡ παράδοσις σκοπὸν ἔχει προηγούμενον τὰ πράγματα καὶ δὲν καταγίνεται εἰς τὰς λέξεις πλὴν τόσον μόνον, ὅσον συμβάλλουσιν εἰς τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων· ὅτι ἔργον τοῦ παραδίδοντος διδασκάλου εἶναι νὰ ἐμβάσῃ σύνωρα εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νέων τὸ μέγα τῆς κρίσεως μάθημα· ὅτι τοῦτο ἄλλως νὰ κατορθώσῃ δὲν εἶναι δυνατόν, πλὴν ὅταν τοὺς διδάσκῃ τὸν χρόνον πότε, καὶ τὸν τρόπον, πῶς ἐπαράστησεν ὁ συγγραφεὺς ἢ ποιητὴς τὸ πρᾶγμα, τὴν σύγκρισιν μὲ ἄλλους συγγραφεῖς ἢ ποιητὰς ταυτογράφους, τὴν ἐποχὴν τῆς εὑρέσεως, τῆς προκοπῆς καὶ τῆς παρακμῆς τοῦ εἴδους τῆς γραφῆς». Εἰς τὸ ἔθνος δέ, τὸ ὁποῖον ἕως τότε ἠρκεῖτο εἰς τὰ «καλὰ γραμματικὰ» τῶν ἀφιλοσόφων γραμματικῶν, τόσον ἐνθουσιασμὸν καὶ τοῦτ' αὐτὸ θείαν μανίαν ἐνέβαλον τὰ σοφὰ παραγγέλματα τοῦ μεγάλου Χίου, ὥστε πολλοὶ μὲν νέοι ἐξ αὐτῶν παρακινούμενοι μετέβαινον εἰς Εὐρώπην, ὅπως ἐκμάθωσι γλώσσας καὶ ἐπιστήμας, ἐπιστρέφοντες δ' ἔπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδίδασκον εἰς τὰ σχολεῖα ἢ μετέφραζον βιβλία χρήσιμα εἰς τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους· πολλαὶ δὲ πόλεις ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἱδρύσωσι σχολεῖα ἢ μεταρρυθμίσωσι καλύτερον τὰ ὑπάρχοντα, προσκαλοῦσαι νέους διδασκάλους καὶ προμηθευόμεναι βιβλία καὶ ὄργανα διδασκαλίας. Τὰ περίφημα γυμνάσια τῆς Χίου, τῆς Σμύρνης καὶ τῶν Κυδωνιῶν εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Κοραῆ μάλιστα ὤφειλον τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν φήμην των. Πλούσιοι ὁμογενεῖς, ὑπὸ τῶν λόγων του θερμαινόμενοι, ἐδαπάνων ἀφειδῶς εἰς ἵδρυσιν σχολείων, εἰς ἔκδοσιν περιοδικῶν καὶ βιβλίων, εἰς ἀποστολὴν χρηστῶν καὶ φιλομαθῶν νέων εἰς τὴν Εὐρώπην χάριν σπουδῶν. Ὅτε ὁ ναύαρχος Μ. Τομπάζης ἔβλεπεν ὅτι οἱ πλούσιοι συμπολῖταί του δὲν ἐδείκνυον ὅσην ἄλλοι Ἕλληνες, πτωχότεροι αὐτῶν, ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα, τὸν Κοραῆν παρεκάλεσε νὰ συμβουλεύσῃ τοὺς Ὑδραίους τὰ πρέποντα, διὰ νὰ ἀγαπήσωσι τὴν παιδείαν. Ὅτε ὁ φιλογενὴς Ριζάρης ἀπεφάσισε νὰ διαθέσῃ τὴν μεγάλην περιουσίαν του πρὸς κοινὴν τοῦ Γένους ὠφέλειαν, πρὸς τὸν Κοραῆν καὶ οὗτος κατέφυγε καὶ ἐζήτησεν ὁδηγίας περὶ τοῦ τρόπου τῆς σκοπιμωτέρας διαθέσεως αὐτῆς. Ὅτε ὁ σοφὸς τῆς Χίου μητροπολίτης Πλάτων, μεριμνῶν καὶ οὗτος περὶ τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους, ἐσκέφθη πόσην ὠφέλειαν θὰ παρεῖχεν εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν μία καλὴ ἔκδοσις τῶν «Ἠθικῶν» τοῦ Πλουτάρχου, πρὸς τὸν Κοραῆν καὶ οὗτος ἀνεκοίνωσε τὴν σκέψιν καὶ ἐζήτησεν ὁδηγίας περὶ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς. Ὅτε ὁ ναύαρχος Κανάρης ἀπέστειλεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν υἱόν του χάριν σπουδῶν, πρὸς τὸν Κοραῆν καὶ οὗτος κατέφυγε ζητῶν τὴν προστασίαν καὶ χειραγωγίαν τοῦ τέκνου του. Ὅτε ὁ Κ. Ἀσώπιος μετέβη (1818) εἰς Γοτίγγην χάριν φιλολογικῶν σπουδῶν, πρὸς τὸν Κοραῆν καὶ οὗτος ἀπηύθυνεν εἰς Παρισίους ἱκετευτικὸν γράμμα, ζητῶν καταλλήλους ὁδηγίας πρὸς σκοπιμωτέραν χρῆσιν τοῦ χρόνου τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὴ δ' ἀκόμη ἡ ἀδελφὴ τοῦ Θεοφίλου Καΐρη Εὐανθία, τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας της ἄγουσα τῷ 1814, ἔγραψε πρὸς τὸν «κοινὸν παιδευτὴν τῶν τοῦ Γένους ἡμῶν παίδων καὶ μειρακίων», ὡς ἐπωνόμαζε τὸν Κοραῆν, παρακαλοῦσα νὰ τῆς στείλῃ κανὲν γαλλικὸν βιβλίον ἠθικὸν ἢ καμμίαν παιδικὴν ἐγκυκλοπαιδείαν, «διὰ νὰ τὸ μεταφράσω καὶ ἐγὼ καὶ οὕτω νὰ ὠφελήσω κατὰ τὴν δύναμίν μου τὸ Γένος». Οὕτως ὁ ἐν Παρισίοις πενιχρὸς τοῦ Κοραῆ οἶκος ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐχρησίμευσεν ὡς ἀληθινὸν ὑπουργεῖον Παιδείας τοῦ δουλεύοντος Γένους. Δὲν εἶναι λοιπὸν ὑπερβολικὰ ὅσα ἔγραψεν ὁ Θερειανός, ἰσχυρισθεὶς ὅτι «οἱ αὐτοσχέδιοι στοχασμοὶ τοῦ Κοραῆ εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ σπουδαιότατον καὶ λυσιτελέστατον τῶν φιλολογικῶν μνημείων, ὅσα ἐγράφησαν περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος». Τοσοῦτος δ' ὑπῆρξεν ὁ ἐκ τῶν Στοχασμῶν τούτων εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων παραχθεὶς ἐνθουσιασμός, ὥστε καὶ ἰδιαιτέρως ἀνετυπώθησαν οὗτοι ἐν Βιέννῃ τῷ 1815 καὶ ὕστερον τῷ 1833 ἐν Παρισίοις.

Τῇ 18 Μαρτίου τοῦ 1833, περὶ ὥραν 2 μ. μ., κύψας ἀπὸ τοῦ καθίσματος κατέπεσε καὶ παθὼν ἐπώδυνον πάθημα ἔμεινε κλινήρης ἐπὶ 19 ἡμέρας, καθ' ἅς, ἐν πάσῃ ἀταραξίᾳ ὑπομένων τοὺς πόνους, εὕρισκε παραμυθίαν ἀπαγγέλλων τὸν 136 ψαλμόν: «Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών». Κατὰ δὲ τὴν 6 Ἀπριλίου, περὶ τὸ μεσονύκτιον, «αἴφνης τὸν ἤκουσα νὰ ἐκφωνήσῃ τὴν λέξιν: Πατρίς», διηγεῖται ὁ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην παρακαθήμενος παρὰ τὴν κλίνην του συμπολίτης Κ. Πιτζιπιός. «Ἐξ ὑπονοίας μὴ δὲν εἶχον ἀντιληφθῆ ἀκριβῶς, τὸν ἐπλησίασα ἠρέμα καὶ ἠρώτησα: θέλετέ τι; — «Πατρὶς» καὶ πάλιν ἀνεφώνησε καὶ ἅμα εἰς τὴν ἐν τῷ δωματίῳ ἀπῃωρημένην εἰκόνα τοῦ Δημοσθένους ἐμβλέψας «νά, αὐτὸς ἦτον ἄνθρωπος» εἶπε καὶ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ».

Τὴν κηδείαν του, γενομένην ἐν τῇ ρωσικῇ ἐκκλησίᾳ, παρηκολούθησαν ἅπαντες οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες καὶ πολλοὶ τῶν σοφῶν τῆς Γαλλίας, ἐτάφη δ' ἐν τῷ νεκροταφείῳ Montparnasse παρὰ τὸν τάφον τοῦ ὀκτὼ μῆνας προαποθανόντος φίλου του Φρ. Θυρότου. Ὁ τάφος του εἶναι ἁπλοῦς, μὲ στήλην γρανίτου, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι χαλκῆ προτομὴ αὐτοῦ, κάτωθεν δ' αὐτῆς ἀναγινώσκεται τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζῶντος συνταχθὲν ἐπίγραμμα «Ἀδαμάντιος Κοραῆς Χῖος, ὑπὸ ξένην μέν, ἴσα δὲ τῇ φυσάσῃ μ' Ἑλλάδι πεφιλημένην γῆν τῶν Παρισίων κεῖμαι» καὶ ἐν συνεχείᾳ «Οἱ τῆς Ἑλλάδος τὸν πατέρα θρηνοῦντες Ν. Βλαστός, Ἀ. Κοντόσταυλος, Ἰ. Ρώτας τύμβον ἀνέστησαν τόν δε θ' Ἀπριλίου αωλγ'. Ἆνερ ποθεινότατε, γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν». Εἶτα δ' ἀκολουθεῖ ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: «Ce noble enfant des Grecs évoquant leur génie fit lever à sa voix un peuple de héros. La France, ô Coray, ta seconde patrie, te garde avec orgueil dans la paix des tombeaux». Διὰ πανελληνίων ἐράνων ὁ μὲν μαρμάρινος ἀνδριὰς αὐτοῦ ἐτοποθετήθη πρὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου τῇ 11 Μαΐου 1875, τὰ δὲ λείψανα αὐτοῦ ἀνακομισθέντα κατετέθησαν ἐν μεγαλοπρεπεστάτῳ μνημείῳ ἐντὸς τοῦ α' νεκροταφείου Ἀθηνῶν τῇ 8 Ἀπριλίου 1877.

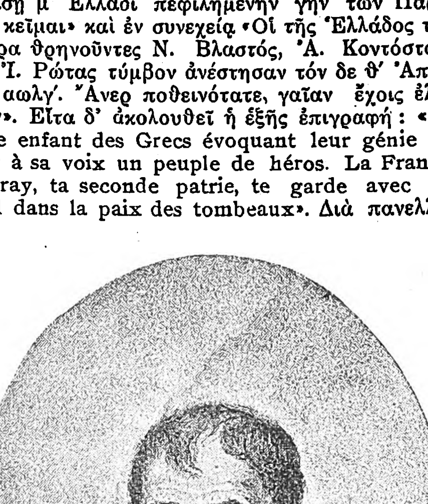

Ἀδαμάντιος Κοραῆς.

ΕΡΓΟΝ. ***Περὶ γλώσσης.*** Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς Πόλεως οἱ λόγιοι ἄνδρες τοῦ ἔθνους ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ αὐτῶν ἄλλοι μὲν μετεχειρίζοντο τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, ἄλλοι δὲ τὴν λαλουμένην μετὰ ξενικῶν καὶ διαλεκτικῶν στοιχείων οὐχὶ καταληπτῶν εἰς ὅλον τὸ ἔθνος καὶ ἄλλοι πάλιν κρᾶμά τι ἐξ ἀμφοτέρων. Ὁ Κοραῆς κατέδειξε τὰ τρωτὰ καὶ τῶν τριῶν συστημάτων, ὑπέδειξε δὲ ὁδόν, ἣν ὤφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἔθνος. Καὶ δή, ἐπειδὴ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ τρίτου συστήματος ἐν τῷ γραπτῷ αὐτῶν λόγῳ μετεχειρίζοντο κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας, ὁ Κοραῆς, καὶ τούτους εἰς τοὺς ἀμιγὲς τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας μεταχειριζομένους συγκαταλέγων, διῄρει συνήθως τοὺς γράφοντας εἰς «ἀρχαϊστὰς» καὶ «χυδαϊστάς». Ἐθεώρει δὲ μομφῆς ἀξίους τοὺς ἀρχαϊστάς, α') διότι «καταφεύγουν εἰς γλῶσσαν, τῆς ὁποίας τὴν σήμερον δὲν εἶναι πλέον κριταί, καὶ δεικνύουν μὲ τοῦτο, ὅτι φοβοῦνται νὰ γράψουν εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, τῆς ὁποίας τὸ δικαστήριον εὑρίσκεται εἰς τὸ ζῶν ἔθνος», β') διότι «εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ γράψῃ τις ὀρθῶς, ὅταν δουλοπρεπῶς μιμῆται τοὺς ἄλλους, καὶ μάλιστα ἂν οὗτοι ἔγραψαν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἔπαυσε πλέον νὰ λαλῆται» καὶ γ') διότι, «ὅστις γράφει ἑλληνιστί, μετ' ὀλίγους χρόνους (καὶ συχνὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας) θέλει λησμονηθῆ καὶ αὐτὸς καὶ τὰ συγγράμματά του». Ὅθεν «ἂς ἀφήσωμεν εἰς τοὺς φίλους τῆς ματαιοπονίας τὴν δόξαν νὰ συγγράφωσι λόγους, τοὺς ὁποίους κανεὶς ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς συγγραφεῖς, ἂν ἤρχετο πάλιν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγνώσῃ δὲν ἦτο δυνατόν, χωρὶς νὰ φωνάξῃ τὸ «δότε μοι λεκάνην». Ἀλλὰ καὶ οἱ «χυδαϊσταὶ» εἶναι ἐπίσης μομφῆς ἄξιοι, πρῶτον μὲν διότι «δὲν πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης εἰς τὴν ὀχλοκρατικὴν φαντασίαν τῶν χυδαίων. Ὁ ὄχλος εἶναι πανταχοῦ ὄχλος καί, ἂν εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη καὶ εἰς τοὺς φωτισμένους αἰῶνας ἦτον «ἄγροικον, δύσκολον καὶ ὑπόκωφον γερόντιον», ὡς ἔλεγεν ἕνας ἀπὸ τοὺς κωμικούς, εἰς τοὺς δυστυχεῖς αἰῶνας τῆς βαρβαρότητος ἐκκωφοῦται καὶ μωραίνεται παντάπασιν. Ὅθεν μηδὲ δίκαιον εἶναι νὰ κολακεύωμεν τὸν χυδαϊσμὸν τοῦ γεροντίου τούτου καὶ νὰ τὸν μεταχειριζώμεθα ὡς κανόνα τῆς γλώσσης». Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ συλλογισμὸς αὐτῶν, ἰσχυριζομένων ὅτι «γράφομεν διὰ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ πρέπει νὰ συγκαταβαίνωμεν εἰς τὴν κατάληψιν αὐτῶν», δὲν εἶναι διόλου ὀρθός· «μόνον οἱ σπουδαῖοι χρεωστοῦν νὰ συγκαταβαίνωσιν εἰς τοὺς ἀμαθεῖς; μὴ δὲν ἔχουν καὶ ἐκεῖνοι χρέος νὰ συναναβαίνωσιν ὀλίγον μὲ τοὺς σπουδαίους; Ἔπειτα διὰ ποίους ἀμαθεῖς γράφομεν; ὄχι βέβαια διὰ τὸν χυδαῖον ὄχλον, οἱ ὁποῖοι μήτ' ἂν εἴμεθα εἰς τὸν κόσμον ἔχουν εἴδησιν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ὅσοι τοὐλάχιστον ἐξεύρουν νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ ἔχουν ὁπωσδήποτε ἐπιθυμίαν νὰ φωτισθῶσιν. Οἱ τοιοῦτοι ἀναγινώσκουν μὲ προσοχὴν καί, ἐὰν τὸ βιβλίον εἶναι εἰς γλῶσσαν μετρίως καλλωπισμένην, μανθάνουν καὶ αὐτοὶ κατὰ μικρὸν νὰ καλλωπίζωσι τὴν ὁμιλίαν των καὶ προοδοποιοῦν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς τὴν εἰς τὸ ἑξῆς περισσοτέραν τῆς κοινῆς διαλέκτου διόρθωσιν». Τρίτον σφάλλονται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι «ἐξεχυδάϊσαν τόσον τὴν γλῶσσαν, ὡσὰν νὰ μὴ ἦσαν εἰς τὸ Ἔθνος ἄλλοι παρὰ ξυλοφόροι καὶ ὑδροφόροι» καὶ δὲν συλλογίζονται ὅτι «εἶναι πιθανὸν ὅτι μήτ' οἱ Πλάτωνες μήτ' οἱ Ἰσοκράται δὲν ἔγραφον ὡς οἱ κωπηλάται τῶν Ἀθηνῶν». Τέλος τὸ σύστημα αὐτῶν «ἔχει τοῦτο τὸ ὄνειδος, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα τῆς προγονικῆς γλώσσης καὶ δόξης». «Ἡ γλῶσσα, προσθέτει, εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ πλέον ἀναπαλλοτρίωτα τοῦ ἔθνους κτήματα. Ἀπὸ τὸ κτῆμα τοῦτο μετέχουν ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἔθνους μὲ δημοκρατικήν, νὰ εἴπω οὕτως, ἰσότητα· κανείς, ὅσον ἤθελεν εἶσθαι σοφός, μήτ' ἔχει μήτε δύναταί ποτε νὰ λάβῃ τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ πρὸς τὸ ἔθνος «οὕτω θέλω νὰ λαλῇς, οὕτω νὰ γράφῃς». Ὅστις, ἐπαγγελλόμενος νὰ γράφῃ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, μακρύνεται τόσον ἀπὸ τὸν κοινὸν τρόπον τοῦ λέγειν, ἐκεῖνος ζητεῖ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μήτ' ὁ σκληρότατος τύραννος δὲν εἶναι καλὸς νὰ κατορθώσῃ. Γυμνώνει ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του τὸν πολίτην ὁ τύραννος, δύναται καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα νὰ τοῦ ἐπάρῃ, ἐμπορεῖ νὰ τὸν ἐξορίσῃ ἢ καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐμπορεῖ νὰ τοῦ ἀλλάξῃ τὴν γλῶσσαν· αὐτὴν λαλεῖ εἰς τὴν πατρίδα του, αὐτὴ τὸν συνοδεύει καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν. Μόνον ὁ καιρὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ μεταβάλλῃ τῶν ἐθνῶν τὰς διαλέκτους, καθὼς μεταβάλλει καὶ τὰ ἔθνη... Ἀλλ' ἐὰν τὸ νὰ μακρύνεταί τις ἀπὸ τὴν κοινὴν τοῦ λέγειν συνήθειαν τόσον, ὥστε νὰ γίνεται ἀσαφὴς εἰς τὴν διάνοιαν καὶ παράξενος ὁλότελα εἰς τὴν ἀκοήν, εἶναι τυραννικόν, τὸ νὰ χυδαΐζῃ πάλιν τόσον, ὥστε νὰ γίνεται ἀηδὴς εἰς ἐκείνους ὅσοι ἔλαβον ἀνατροφήν, μὲ φαίνεται δημαγωγικόν. Ὅθεν, ἐὰν δὲν ἔχωμεν τὸ δικαίωμα τῆς τυραννικῆς προσταγῆς «οὕτω θέλω νὰ λαλῇς», ἔχομεν ἐξ ἅπαντος τὸ δικαίωμα τῆς ἀδελφικῆς συμβουλῆς «οὕτω πρέπει νὰ λαλῶμεν». Λοιπὸν «βάσις καὶ θεμέλιον τῶν ὅσα εἶπα περὶ τῆς κοινῆς γλώσσης εἶναι ἀπαράλλακτον αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀξίωμα «μήτε τύραννοι τῶν χυδαίων μήτε δοῦλοι τῆς χυδαιότητος αὐτῶν». «Κράτει σφιγκτὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὡς τῆς Ἀριάδνης τὸν μίτον καὶ αὐτὸ θέλει σὲ ὁδηγεῖ εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς γλώσσης». Ἀλλὰ ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς χρησιμεύσιν ὡς γλωσσικὰ πρότυπα; «Οἱ λόγιοι ἄνδρες τοῦ ἔθνους εἶναι φυσικὰ οἱ νομοθέται τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν λαλεῖ τὸ ἔθνος, ἀλλ' εἶναι (πάλιν τὸ λέγω) νομοθέται δημοκρατικοῦ πράγματος. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ διόρθωσις τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἡ γλῶσσα εἶναι κτῆμα ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ κτῆμα ἱερόν. Ὅθεν πρέπει νὰ ἀνακαινίζεται μὲ εὐλάβειαν καὶ ἡσυχίαν, καθὼς ἀνακαινίζονται τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν, καὶ ὄχι μὲ τὴν θορυβώδη καὶ τυραννικὴν αὐθάδειαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὑψώθη τῆς Βαβὲλ ὁ πύργος. Εἶναι δὲ οἱ ἔνδοξοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς νομοθέται τῆς γλώσσης, «ὄχι διότι ἐσταθησαν φρόνιμοι (τὸ ὁποῖον δὲν ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν των), ἀλλὰ διότι, πλουτισμένοι ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ ἐξαίρετον ψυχῆς διάθεσιν, ἔδωκαν εἰς ταύτην τὴν ὕλην μορφὴν ὡραίαν καὶ θελκτήριον». «Εἰς ἡμᾶς, μὴν ἔχοντας ἀκόμη κλασσικούς, ἂν θέλωμεν νὰ ταχύνωμεν τὴν γένεσιν αὐτῶν, πάλιν τὴν μέσην ὁδὸν τῆς γλώσσης πρέπει νὰ πατήσωμεν, διὰ νὰ μεταδώσωμεν εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους ἂν ἔχωμέν τι καλόν, καὶ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς σοφοὺς ἀφορμὴν νὰ μεταδώσωσι καλύτερα. Ἀλλὰ τὴν μέσην ὁδὸν ἐκεῖνος μόνος εἶναι καλὸς νὰ πατήσῃ, ὅστις ἐξέτασεν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς γλώσσης του. Πῶς ἔχομεν ν' ἀνορθώσωμεν τὴν πτῶσιν τῆς γλώσσης, ἐὰν δὲν ἀνασκάψωμεν πρῶτον τὰ ἐρείπιά της, πῶς νὰ προσθέσωμεν ὅ,τι λείπει, πρὶν μάθωμεν ὅσα ἔμειναν εἰς αὐτήν, πῶς νὰ τὴν κτίσωμεν, ἂν δὲν ἔχωμεν παροῦσαν τὴν χρειαζομένην ὅλην ὕλην εἰς τὴν οἰκοδομήν της, πῶς νὰ μετασχηματίσωμεν τὰ κακόμορφα, τὰ ἄσχημά της, χωρὶς νὰ ἐξεύρωμεν ἂν ἔχωσι παντοῦ τὴν αὐτὴν μορφήν, εἰς βραχυλογίαν πῶς νὰ τὴν θεραπεύσω-

Digitized by Google

μεν, ἐὰν δὲν γνωρίζωμεν ἀκριβῶς καὶ τὸ πάθος καὶ ποῖα εἶναι τὰ μάλιστα πάσχοντα μέλη τῆς γλώσσης;» Καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον «μεγάλην ὠφέλειαν ἤθελε προξενήσει εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὸ Γένος ὅστις περιέλθῃ τὴν Ἑλλάδα ὅλην διὰ μόνην τὴν ἔρευναν καὶ συνάθροισιν τῶν λέξεων. Εἰς αὐτὸν πρέπει ὄχι τὸ «Λεξιθήρας», ἀλλὰ τὸ «Γνωσιθήρας» ὄνομα, ἐπειδὴ ἀρχίζει ὅθεν πρέπει ν' ἀρχίζῃ ὁ ἀπαίδευτος: «Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις». Κατὰ ταῦτα «πρῶτον ἔργον τοῦ κανονιστοῦ τῆς γλώσσης εἶναι νὰ τὴν καθαρίζῃ ἀπὸ τὰ ἀληθῶς ξενικὰ ὀνόματα, ὁποῖα εἶναι τὰ ἰταλικά, τὰ τουρκικὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάλιν ὄχι ὅλα χωρὶς διάκρισιν, ἐπειδὴ οὐδ' οἱ παλαιοὶ ἴσχυσαν νὰ λυτρώσωσι τὴν ὡραίαν αὐτῶν γλῶσσαν ἀπὸ πολλὰς ἀραβικάς, ἑβραϊκάς, περσικάς, ἀκόμη καὶ ἰνδικὰς λέξεις». «Δεύτερον μεταξὺ δύο ἐξ ἴσου ἑλληνικῶν λέξεων ὁ γράφων πρέπει νὰ προτιμᾷ ἐκείνην, ἥτις εἶναι καταληπτὴ καὶ εἰς τὸν ἀπαίδευτον· λ. χ. τὸ «*ῥέπω*» ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τὸ «*κλίνω*»· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο εἶναι ἑλληνικά, μὲ φαίνεται ὅτι ἡ «κλίσις» καὶ τὸ «κλίνω» πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν προτίμησιν διὰ τὸ σαφέστερον». «Τρίτον νὰ κανονίσῃ τὰ ὄντως ἀκανόνιστα, ὅταν μάλιστα ὁ κανονισμὸς στέκῃ ἐφ' ἑνὸς ἢ δύο στοιχείων ἀνεπαίσθητον καὶ ἀκολούθως ὄχι παράξενον μεταβολήν. Τοιαῦτα εἶναι πολλὰ ῥήματα βαρβαρόληκτα, τῶν ὁποίων χωρὶς βίαν ἐμπορεῖ ν' ἀνακαλέσῃ τὴν γνησίαν ἀρχαίαν κατάληξιν», «Τέταρτον νὰ προσέχῃ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λεγομένων μορίων, ὡς εἶναι τὸ «οὐδέ», τὸ «οὔτε», τὸ «μηδέ», τὸ «μήτε» καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα κυριεύει ἀκόμη πολλὴ σύγχυσις, μολονότι ἐμποροῦμεν νὰ διακρίνωμέν τινα ἐξ αὐτῶν (ἂν ὄχι ὅλα· χωρὶς ξενισμόν, ὡς τὰ ἐδιάκριναν οἱ πρόγονοί μας. Τοιαῦτα εἶναι τὰ βάρβαρα «δὲν ἔχω καιρὸν μηδὲ ἢ μήτε δύναμιν», ἀντὶ τοῦ «δὲν ἔχω καιρὸν οὐδὲ δύναμιν» κλπ. «Πέμπτον νὰ ἀποφεύγῃ, ὅσον δύναται, τὴν φυσικὰ προξενουμένην ἀηδίαν ἀπὸ τὴν ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν συνδέσμων, ἐπιρρημάτων, προθέσεων ἢ ἄλλων μορίων, τῶν αὐτῶν πτώσεων εἰς τὰ ὀνόματα ἢ ἐγκλίσεων εἰς τὰ ῥήματα, εἰς βραχυλογίαν τῶν αὐτῶν φωνῶν τὴν ἤχησιν ἢ τὴν ἐπισώρευσιν πολλῶν παρασίτων (ὡς τὰς ὀνομάζουν) λέξεων. Τῶν τοιούτων ἡ προσθήκη παραλύει τὸ ὕφος, ὡς ἐξ ἐναντίας ἡ ἀφαίρεσις τὸ κάμνει γοργότερον καὶ ἀκολούθως πλέον εὐάρεστον εἰς τὴν ἀκοήν. Ὁ λόγος πρέπει νὰ βαδίζῃ ὡς στρατιώτης θαρραλέος, ὄχι νὰ σύρεται ὡς αἰχμάλωτος». «Ἕκτον, ὁσάκις μεταχειρίζεσαι λέξιν ἀκόμη ἀσυνήθη, μὴ τὴν θεωρῇς μεμονωμένην, ἀλλὰ παρίστανέ την εἰς τὸν νοῦν μ' ὅλους της τοὺς σχηματισμούς, καὶ ἂν εἰσέρχωνται ὅλοι ἢ κἂν οἱ περισσότεροι χωρὶς σπαραγμὸν καὶ σφαδαγμὸν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἀκοάς, μεταχειρίζου την, ἀλλέως ζήτει ἄλλην συνώνυμον· π. χ. ἂν εἶναι ὄνομα τὸ νέον εἰσαγόμενον, τὰς πτώσεις του ὅλας καὶ τὰ γένη του, ἂν εἶναι ῥῆμα, τοὺς χρόνους καὶ τὰς ἐγκλίσεις του». «Ἕβδομον, ποτέ σου λέξιν μὴ καταδικάζῃς προτοῦ νὰ βεβαιωθῇς ὅτι δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἢ αὐτὴ ἢ ἡ συγγενὴς καὶ σύστοιχος ἢ καὶ ἡ ἀνάλογός της». «Ὄγδοον, τὸ σύνταγμά σου, ὅ,τι κἂν εἶναι, θεώρει το ὁλικῶς καὶ μὲ τὸν λογισμόν, ἐὰν ἀπ' αὐτὸ δύναται ὁ ἀναγινώσκων νὰ μορφώσῃ μίαν γραμματικὴν ὄχι χωρὶς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ μ' ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλίγας. Οὗτος ὁ κανὼν φαίνεται εἰς τὴν ἰδικήν μου κρίσιν ἀξίωμα γεωμετρικόν». «Ἔνατον, ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν σπουδάζομεν νὰ καλλύνωμεν, εἶναι θυγάτηρ ὀρφανὴ καὶ δυστυχὴς ἄλλης γλώσσης ἐντελεστέρας, πρέπει νὰ προθυμούμεθα (ὅσον εἶναι δυνατὸν λέγω πάλιν καὶ χωρὶς βίας) νὰ ἀναπληροῦμεν τὰ ἐλλείμματά της ἀπὸ τὰ μητρικά της πλούτη καὶ ὄχι νὰ μιμώμεθα τὰς φρασεολογίας καὶ συντάξεις τῶν ἀλλοτρίων ἐθνῶν». «Δέκατον, χωρὶς ἀνάγκην δὲν πρέπει νὰ καταργῆται ἢ νὰ μεταμορφώνεται λέξις συνήθης εἰς τὰς ἀκοὰς ὅλου τοῦ ἔθνους, ἡ δὲ μεταμόρφωσις πρέπει νὰ γίνεται μὲν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ προξενῆται σύγχυσις μὲ ἄλλην λέξιν ἢ φράσιν καὶ ἑπομένως ἀμφιβολογία, νὰ εἶναι δὲ τοιαύτη, ὁποία νὰ παρασταίνῃ εἰς τὸν ἀκούοντα χωρὶς δισταγμὸν τὸ αὐτὸ νόημα, τὸ ὁποῖον ἐσυλλάμβανε καὶ ὅταν ἄκουε τὴν ἀκόμη ἀμεταμόφωτον λέξιν».

Ὅσα δὲ τόσον σοφῶς καὶ σαφῶς ἐδίδαξε περὶ τῆς γραφομένης γλώσσης ἐφαρμόσας καὶ ὁ ἴδιος εἰς ὅσα ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἔγραψε, κατέλιπεν ἀπαράμιλλα ὑποδείγματα τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου. Ὅλα τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς μεγάλης ψυχῆς του καὶ ὅλα τὰ ἐπίκτητα πλεονεκτήματα τῆς ἰσχυρᾶς διανοίας του εὑρίσκει τις ἐντὸς τῶν προλεγομένων καὶ τῶν ἐπιστολῶν του εἰς γλῶσσαν τόσον σαφῆ, τόσον ὁμαλήν, τόσον εὐπαρακολούθητον, ὥστε νὰ γοητεύεται καὶ ὁ σοφὸς καὶ ὁ ἄσοφος ἀναγνώστης του. Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκλογὴ τῶν λέξεων, ἡ προσήκουσα θέσις αὐτῶν εἰς τὰς προτάσεις, ἡ συμμετρία τῶν περιόδων, ὁ λογικὸς εἱρμὸς τῶν ἐννοιῶν, ἡ περὶ πραγμάτων γνωστῶν καὶ τετριμμένων κατὰ νέον ἑκάστοτε τρόπον ἔκφρασις καὶ ὁ ἐντεῦθεν πλοῦτος καὶ ποικιλία τῶν ἐκφράσεων, ἡ λεπτὴ εἰρωνεία καὶ ἡ εὔστοχος παρεμβολὴ κομψῶν ἀρχαίων ῥητῶν ἢ λαϊκῶν παροιμιῶν, πάντα ταῦτα ἐν ἀγαστῇ ἁρμονίᾳ καὶ χάριτι ὑπὸ τόσον ἰσχυρᾶς διανοίας, εἰς τὸ ἀληθές, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀείποτε ἀτενιζούσης, διὰ τοῦ λόγου ἐκφραζόμενα παρουσιάζουσιν ἀληθῆ λόγου καλλιτεχνήματα. Ἡ λυσιακὴ σαφήνεια καὶ χάρις, ἔγραφε περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Κοραῆ ὁ Κ. Οἰκονόμος, συνημμένη πολλάκις μὲ δημοσθένειον τόνον καὶ ἰσχύν, κινεῖ τῶν ἀναγνωστῶν τὰς καρδίας καὶ μὲ ἀναγκάζει πολλάκις, ὅταν ἀναγινώσκω τοὺς ὠφελιμωτάτους καὶ γλυκυτάτους προλόγους του, νὰ ἐκφωνῶ περὶ αὐτοῦ τὸ τοῦ Σοφοκλέους, «ὦ φίλαι Μοῦσαι, τίς ἄρα Κύπρις ἢ Ἵμερος ξυνήψατ' ἀνδρὸς τοῦδε;». Καὶ πράγματι, ὅστις ἀναγινώσκει τὰ ἔργα τοῦ Κοραῆ πρῶτον μὲν θαυμάζει τὴν ὀξεῖαν παρητηρητικότητα, ἥτις πορίζει εἰς τὴν διάνοιαν νέας ἀπόψεις πραγμάτων, ἔπειτα δὲ αἰσθάνεται ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐξέρχονται ἐκ τῆς καρδίας του μετὰ τοσαύτης θερμότητος, ὥστε ἀνεπαισθήτως συγκινεῖται καὶ θερμαίνεται καὶ ὁ ἀναγνώστης τῶν ἔργων του, τρίτον δὲ βλέπει πόσην δύναμιν καὶ τόνον ἔχει ὁ λόγος του. Κατ' ἐξοχὴν δὲ διδακτικώταται καὶ ψυχαγωγικώταται εἶναι αἱ ἐπιστολαί του, θεσπέσιαι εἰκόνες τοῦ πλούτου τῶν διανοητικῶν καὶ ψυχικῶν ἀρετῶν του. Δὲν εἶναι μόνον ἀκένωτοι θησαυροὶ ποικίλων φιλολογικῶν, γλωσσικῶν, ἱστορικῶν, λαογραφικῶν πληροφοριῶν καὶ κρίσεων, ἀλλὰ καὶ ταμεῖον παντοίων ἠθικῶν, θρησκευτικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν παραγγελμάτων. Αἱ συγχαρητήριοι, συλλυπητήριοι, συστατικαὶ καὶ συμβουλευτικαὶ ἐπιστολαί του δύνανται νὰ προβληθῶσιν ὡς πρότυπα ἐπιστολῶν τῶν εἰδῶν τούτων. Ἐκ τῶν πρὸς τὸν πρωτοψάλτην τῆς Σμύρνης ἐπιστολῶν του, ὅσαι περιγράφουσι τὰ κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν τραγικὰ συμβάντα ἐν Παρισίοις (1782 — 1793), τοσοῦτον ἐξετιμήθησαν ἐν Γαλλίᾳ, ὥστε ὁ Egger ἐθεώρει τὸν Κοραῆν ὡς τὸν πλέον πεφωτισμένον καὶ φιλαλήθη μάρτυρα τῶν συμβάντων τούτων, ὁ δὲ Taine ἐν τῷ συγγράμματί του «Les origines de la France contemporaine» εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Κοραῆ παραπέμπει ὡς εἰς μαρτυρίας ἀναμφισβήτου πίστεως. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ μαρκήσιος Queux de Saint Hilaire ἀφοῦ πρῶτον ἐδημοσίευσε τῷ 1877 πολλὰς γαλλιστὶ γεγραμμένας ἐπιστολὰς τοῦ Κοραῆ πρὸς τὸν Keun καὶ διαφόρους σοφοὺς τῆς Γαλλίας, κατόπιν, μεταφράσας εἰς τὴν γαλλικήν, ἐξέδωκε τῷ 1880 καὶ τὰς πρὸς τὸν πρωτοψάλτην ἐπιστολάς, πεποιθὼς ὅτι «μετ' ἐνδιαφέροντος θ' ἀναγνωσθῶσιν ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ ὅτι θὰ καταλάβωσι τὴν προσήκουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν σπουδαίων ἐγγράφων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν περίοδον ταύτην τῆς γαλλικῆς ἱστορίας.

Ὅτι δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κοραῆ πολλοὶ τῶν σοφῶν καὶ λογοτεχνῶν ἡμῶν δὲν ἐβάδισαν ἐν τῇ γραφομένῃ γλώσσῃ τὴν μέσην ὁδόν, τοῦτο καὶ προεῖδε καὶ προεῖπεν ὁ ἴδιος. Ἔχων ὑπ' ὄψιν πρῶτον μὲν ὅτι, ὅπως παντὸς ἀνθρωπίνου ἔργου, οὕτω καὶ τῆς γλώσσης ἡ τελείωσις πολὺ βραδέως καὶ διὰ πολλῶν πλανῶν καὶ ἀποτυχιῶν ἐπὶ τέλους ἐπιτυγχάνεται, δεύτερον δὲ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου ἀκράτητα βαδίζομεν εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον καὶ ἔπειτα γυρίζομεν ὀπίσω καὶ σταματῶμεν εἰς τὴν μέσην ὁδόν, προεῖπεν ὅτι ἡ πρώτη καλὴ κωμῳδία ἢ τραγῳδία ἔχει νὰ γραφῇ κατὰ τὸ 1950.

Αἱ φιλολογικαὶ ἐργασίαι Αἱ δὲ καθαρῶς φιλολογικαὶ τοῦ Κοραῆ ἐργασίαι δὲν εἶναι ὀλιγώτερον τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ γλωσσικῶν αὐτῶν θεωριῶν ἀξιοθαύμαστοι. Πεπροικισμένος μὲ σπανίαν ὀξύνοιαν καὶ εὐθυκρισίαν, ἀποκτήσας διὰ μακρᾶς καὶ συστηματικῆς μελέτης ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἐκπληκτικὴν ἐμπειρίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς, διδαχθεὶς ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐν Ὁλλανδίᾳ τὴν μέθοδον τῶν φιλολογικῶν ἐρευνῶν, γνώστης βαθὺς τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ὥστε καὶ διορθώσεις νὰ κάμνῃ εἰς Λατίνους συγγραφεῖς, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ποικίλα γλωσσικὰ φαινόμενα τῆς νέας εἰς ἑρμηνείαν φαινομένων τῆς ἀρχαίας συστηματικῶς χρησιμοποιῶν, κατέστη εἷς τῶν διαπρεπεστέρων φιλολόγων τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν τῶν τότε σοφῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας Thurot, κρίνων τὴν «Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην», ἔγραφε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι δι' αὐτῆς ὁ Κοραῆς «ὄχι μόνον συνετέλεσεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ διέδωκεν εἰς τὴν Εὐρώπην τοὺς συγγραφεῖς διωρθωμένους μετὰ τόσης ἀκριβείας καὶ ἐπιτυχίας, μεθ' ὅσης οὐδέποτε ἄλλοτε οὗτοι εἶχον ἐκδοθῆ πρότερον». «Ὁ Κοραῆς μὲ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν φιλόκαλον ἀκριβολογίαν του θὰ περιεποίει τιμὴν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα (ἔγραφεν ἕτερος ἑλληνιστής, ὁ Boissonade). Ἡ σοφὴ Εὐρώπη κατέταξεν αὐτὸν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐμπειροτάτων καὶ ὀξυνουστάτων κριτικῶν, εἶναι δὲ κατὰ πάντα ἄξιος τῆς διαπρεποῦς ταύτης τιμῆς δι' ὅσα ἐξέδωκε μέχρι τοῦδε φιλολογικὰ ἔργα». Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης Eichstaedt, ἐκδώσας Διόδωρον τὸν Σικελιώτην τῷ 1800, ὅτε ὁ Κοραῆς εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου, ἀφιέρωσε τὴν ἔκδοσιν εἰς τοὺς τέσσαρας μεγίστους κριτικοὺς Κοραῆν, Πόρσωνα, Οὐόλφιον καὶ Βυττεμβάχιον (quatorviris in re critica summis), ἐκθειάζει δὲ ὅσας ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν ὁ Κοραῆς διορθώσεις εἰς τὸν Διόδωρον ὡς «ἀξιοπιστοστάτους μάρτυρας τῆς ἐξαιρέτου ἀγχινοίας του». Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου Schweighäuser (1746 — 1830), καταχωρίσας ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου ὅσας ὁ Κοραῆς ἀπέστειλεν αὐτῷ κριτικὰς καὶ ἑρμηνευτικὰς παρατηρήσεις εἰς τὸν συγγραφέα τοῦτον, χαρακτηρίζει αὐτὰς ὡς «ἔξοχον καὶ μοναδικὸν κόσμημα καὶ βοήθημα» τοῦ βιβλίου του, πλεισταχοῦ δ' αὐτοῦ μετ' ἐγκωμίων ἀναφέρει τὸν Κοραῆν, γράφων: «ὀφείλω τὴν διόρθωσιν ταύτην εἰς τὴν ἀγχίνοιαν τοῦ Κοραῆ· ἡ ἀναμφισβήτητος διόρθωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν λεπτότητα τῆς διανοίας τοῦ Κοραῆ· τὸ χωρίον τοῦτο ἀποκατέστησεν ὁ πάσῃ παιδείᾳ κατηγλαϊσμένος Κοραῆς· ἐπιτυχεστάτη καὶ ὀρθοτάτη ἡ ἑρμηνεία αὕτη τοῦ Κοραῆ· λαμπρῶς παρετήρησεν ὁ σοφώτατος Κοραῆς· τῆς ἡμετέρας διορθώσεως πολλῷ σοφωτέρα καὶ ἐπιτυχεστέρα εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ Κοραῆ κλπ. κλπ.». Ὁ ἐξ Ἑλβετίας ἑλληνιστὴς Sinner, κρίνων τὴν ἔκδοσιν τῶν «Χαρακτήρων» τοῦ Θεοφράστου ὑπὸ Κοραῆ ἔγραψεν ὅτι «ἡ μὲν εἰσαγωγὴ διακρίνεται ἐπὶ φιλολογικῇ ἐπιμελείᾳ καὶ βιβλιογραφικῇ πολυμαθείᾳ, ἡ γαλλικὴ μετάφρασις εἶναι ἄπταιστος καὶ λίαν γλαφυρά, αἱ δὲ σημειώσεις ἀληθὲς ἀριστοτέχνημα». Τὴν δίτομον ἔκδοσιν τοῦ «Περὶ ἀέρος, ὑδάτων, τόπων» συγγράμματος τοῦ Ἱπποκράτους ὁ μὲν ἐν Βιέννῃ ἰατρὸς Högelmüller τῷ 1804 μεταφράσας εἰς τὴν γερμανικὴν ἐξέδωκε, τὰ δὲ προλεγόμενα καὶ ἐν μέρει τὰς σημειώσεις ὁ μὲν καθηγητὴς Bonerfon ἐξέδωκε τῷ 1808 ἱσπανιστὶ ἐν Μαδρίτῃ, ὁ δὲ ἰατρὸς Lindner τῷ 1815 γερμανιστὶ ἐν Βρεσλαυΐᾳ, ἐβράβευσε δ' αὐτὴν τῷ 1810 δι' ἐπάθλου 5.000 φράγκων τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν κρίσεων δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπὸ σοφῶν ἰατρῶν καὶ φιλολόγων ἀρκούμεθα ἀναφέροντες τὴν τοῦ παθολόγου Pinel, ἀποφηναμένου ὅτι εἶναι ἔργον «τοῦ βαθύνου καὶ ἑλληνομαθεστάτου Κοραῆ, οὗτινος ἡ μετριοφροσύνη ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν σοφίαν» τοῦ Thurot, ὅτι ἡ «ἔκδοσις τοῦ Θεοφράστου καὶ Ἱπποκράτους εἶναι ἐκ τῶν τελειοτάτων φιλολογικῶν ἔργων, ὅσα ἀπὸ πολλοῦ προηνέχθησαν εἰς φῶς ἐν Γαλλίᾳ», τοῦ Littré, ὅστις ἐκδώσας καὶ αὐτὸς κατόπιν τὸν Ἱπποκράτην ἔγραφεν ὅτι «ἐκ τῆς ἀφθόνου καὶ ἀσφαλοῦς πηγῆς τῆς πολυμαθείας τοῦ Κοραῆ ἠρύσθη πλεῖστα ὅσα» καὶ ὅτι «αἱ ἐξ εἰκασίας διορθώσεις τοῦ Κοραῆ διεπιστώθησαν ὕστερον ἐξ ἀντιγράφων ἀγνώστων αὐτῷ», τοῦ Daremberg ὅτι «αἱ μὲν φιλολογικαὶ σημειώσεις εἶναι πρότυπον φιλολογικῆς κριτικῆς, αἱ δὲ ἑρμηνευτικαὶ σοφώταται καὶ διδακτικώταται» καὶ τὴν τοῦ Nöldeke, γράψαντος ὅτι «εἶναι ἔργον ἀξίου ἀπογόνου τοῦ εὐφυεστάτου καὶ εὐπαιδευτοτάτου τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, τοῦ ἐκ Σμύρνης Κοραῆ, ἀνδρὸς κριτικωτάτου, πολυμαθοῦς, γνωστοῦ πᾶσι τοῖς φιλολόγοις». Περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Αἰθιοπικῶν» τοῦ Ἡλιοδώρου ὁ Boissonade ἔγραψεν ὅτι «αἱ μὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μετὰ θαυμαστῆς γλαφυρίας συντεταγμέναι σημειώσεις του εἶναι ἐμβριθέσταται καὶ διδακτικώταται, αἱ δὲ θεωρίαι αὐτοῦ δύνανται ἐπωφελῶς νὰ χειραγωγήσωσι τὴν αἰσθητικὴν κρίσιν καὶ τὴν φιλοκαλίαν τῶν Γάλλων φιλολόγων»· ὁ Γερμανὸς κριτικὸς Bekker ὅτι, «ἀφοῦ ὁ Κοραῆς ἐντὸς 3—4 μηνῶν κατώρθωσεν οὐ μόνον νὰ καθάρῃ τὸ κείμενον, ἀλλὰ καὶ νὰ συντάξῃ ὁλόκληρον σημειώσεων τόμον, ἄξιον τῆς φήμης τοῦ ἀνδρός, ὀφείλει καὶ ἡ Εὐρώπη εὐφροσύνως νὰ κατατάξῃ τὸν Κοραῆν εἰς τοὺς κορυφαίους τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων κριτικούς». Τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἰσοκράτους κρίνων ὁ Ὁλλανδὸς Bergmann ἔγραφεν ὅτι «ὁ πολυμαθέστατος Ἕλλην ἐκδότης προεμάντευσε μετὰ σπανίας ἀγχινοίας τὰς ἀναγνώσεις τῶν ἀρίστων κωδίκων». Τὴν ἔκδοσιν τῶν «Παραλλήλων Βίων» τοῦ Πλουτάρχου κρίνων ὁ μὲν Schaefer ὁμολογεῖ ὅτι «παρέλαβόν τινας ἐκ τῶν ἀρίστων σημειώσεων τοῦ σεβασμίου γέροντος, τοῦ ὁποίου τὴν ἔκδοσιν οἱ μεταγενέστεροι χαίροντες (ὡς χαίρων καὶ αὐτὸς τὰς προοιωνίζεται) θὰ συγκαταλέξωσιν εἰς τὰ ὄργανα τῆς παιδείας πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἀχαλιναγωγήτου λύσσης τῶν βαρβάρων» καὶ ἐγκωμιάζει τὸν Κοραῆν ὡς «ἔξοχον, κράτιστον, σοφώτατον, ἀπαράμιλλον, εἰλικρινέστατον», ὁ δὲ Sintenis πλείστας τῶν διορθώσεων τοῦ Κοραῆ ἐγκρίνας κατεχώρισεν εἰς τὸ κείμενον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων «Παραλλήλων Βίων» μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ἀναφέρων τὸ ὄνομα τοῦ «ἀπαραμίλλου» Κοραῆ. Τὴν ἔκδοσιν τῶν Αἰσωπείων μύθων, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων προγενεστέρων, ὁ μὲν Halm τῷ 1854 ἐχαρακτήρισεν ὡς «πασῶν τῶν ἄλλων ἀρίστην», ὁ δὲ Fedde τῷ 1877 ἔγραφεν ὅτι «τὸ ἔργον τοῦ Κοραῆ, μεγάλης πολυμαθείας καὶ ὑγιοῦς κριτικῆς δηλωτικόν, εἶναι καὶ σήμερον ἔτι ἡ κρηπὶς πάσης περὶ τῶν Αἰσωπείων μύθων ζητήσεως», εἶναι δὲ γνωστὸν εἰς τοὺς φιλολόγους ὅτι πρῶτος ὁ Κοραῆς, μὲ τὴν κριτικὴν ὀξυδέρκειάν του, ἀνεκάλυψεν ὅτι πολλοὶ τῶν μύθων τούτων, φερομένων εἰς πεζοῦ λόγου σχῆμα, ἦσαν πάλαι ἔμμετροι καὶ πρῶτος αὐτὸς ἀποκατέστησε

Digitized by Google

πολλοὺς εἰς τὸ χωλιαμβικὸν μέτρον. Παρομοίας δὲ κρίσεις καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐκδόσεων τοῦ ἀνδρὸς ἔγραψαν ἄλλοι σοφοὶ Εὐρωπαῖοι, ἐξαίροντες τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Πολλὰς μὲν διορθώσεις αὐτοῦ ἐπεκύρωσεν ἡ ἀνάγνωσις νέων μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀναγνωσθέντων χειρογράφων, πολλὰς δὲ ἄλλας μετὰ θαυμαστῆς ἀγχινοίας ἀνεκάλυψε, πᾶσαι δὲ αἱ μετ' αὐτὸν γενόμεναι συγγραφέων ἐκδόσεις, ὑπ' αὐτοῦ προεκδοθέντων, γέμουσι διορθώσεών του. Αἱ δὲ εἰσαγωγαί του εἰς τοὺς συγγραφεῖς, ὡς λ. χ. περὶ μυθιστορίας, περὶ μύθων, περὶ ρητορικῆς, περὶ σωκρατικῆς φιλοσοφίας, περὶ στωϊκῶν καὶ περὶ ἄλλων θεμάτων, εἶναι ἔτι καὶ νῦν ἀξιοζήλωτα πρότυπα φιλολογικῆς πολυμαθείας καὶ πάμπολλαι τῶν σημειώσεών του δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αὐτοτελεῖς διατριβαί.

Ὡς κατακλεῖδα δὲ τῶν περὶ τοῦ Κοραῆ κρίσεων τῶν Εὐρωπαίων σοφῶν παραθέτομεν τὴν τοῦ πατριάρχου τῶν σημερινῶν φιλολόγων, τοῦ πολλοῦ Βιλαμόβιτς: «Εἶναι τοσοῦτον μεγαλειώδης ἡ δρᾶσις τοῦ Κοραῆ, ἔγραφεν οὗτος πρὸ 9 ἐτῶν, ὥστε ὀφείλει νὰ τιμᾷ αὐτὸν ὄχι μόνον τὸ ἔθνος αὐτοῦ, ὡς ἀνακαινιστὴν τῆς γλώσσης του, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄνθρωπος αἰσθανόμενος ἐν τῇ καρδίᾳ του παλμοὺς φιλοπατρίας. Ἡ δρᾶσις τοῦ ἀνδρὸς τούτου διδάσκει ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι ἀθάνατον καὶ ὅτι ἡ εὐλογία τῶν προγόνων, καὶ μετὰ πάροδον αἰώνων πολλῶν, δίδει εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν δύναμιν ν' ἀνοικοδομήσωσι τὸν ἴδιον οἶκον. Διότι ὁ Κοραῆς ἀφοσιωθεὶς ὅλος εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα προπαρεσκεύασε διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ τὴν πολιτικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους του καὶ οὕτω τοὺς Ρωμιοὺς ἔκαμεν Ἕλληνας. Καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ δὲ κατάρτισις αὐτοῦ εἶναι θαῦμα, διότι οὔτε εἰς τὸ Μομπελλιὲ οὔτε εἰς τοὺς Παρισίους ἠδύνατο νὰ εὕρῃ τὸν πλοῦτον τὸν γλωσσικόν, ὃν βλέπομεν εἰς τὰς πολυαρίθμους ἐκδόσεις του. Αἱ εἰς τὸν Στράβωνα πολλαὶ καὶ ἐπιτυχεῖς διορθώσεις του ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου ἐγένοντο. Ὁ Κοραῆς εἶναι καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς παρακολουθήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς ἀρχαίας μέχρι τῆς σημερινῆς, ἣν πᾶς φιλόλογος ὀφείλει νὰ γινώσκῃ».

Θρησκευτικαὶ ἰδέαι. Αἱ δὲ περὶ θρησκείας, ἐκκλησίας καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς γνῶμαι τοῦ Κοραῆ δὲν ὑπολείπονται τῶν ὁμοίων γνωμῶν, αἵτινες ἐξῆλθον ἐκ τῶν χειλέων τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ εὐσεβῶν γονέων, ἐγκύψας εἰς βαθεῖαν μελέτην τῶν ἁγίων Γραφῶν, μελετήσας καλῶς καὶ τὴν ὅλην ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα «νὰ μένῃ πάντοτε εἰς τὰς σταθερὰς καὶ ἀμετακινήτους ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὑπηγορευμένας ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ σφραγισθείσας ἀπὸ τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν θρησκείαν, καὶ ἂν ὅλος ὁ κόσμος ἤθελε κρίνει τὸ ἐναντίον» καὶ διὰ τοῦτο «ἀπὸ τὴν πάτριόν του θρησκείαν δὲν ἐξέκλινε ποτέ». Γράφων τῷ 1825 πρὸς τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιον νὰ μὴ παύσῃ νὰ διδάσκῃ τοὺς τουρκομάχους τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου, προσέθετε: «Μόνον τοῦ Εὐαγγελίου ἡ διδαχὴ ἐμπορεῖ νὰ σώσῃ τὴν αὐτονομίαν τοῦ Γένους. Ἡ θρησκεία μας ἔχει τοῦτον ἐξαίρετον παρὰ τὰς λοιπὰς θρησκείας χαρακτῆρα θεότητος, ὅτι τὸ βιβλίον εἶναι ἐν ταὐτῷ χάρτης καὶ τῆς ἐπιγείου καὶ τῆς οὐρανίου πολιτείας, ζῶντας καὶ ἀποθανόντας μόνος ὁ χάρτης οὗτος ἀρκεῖ νὰ μᾶς σώσῃ». Ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς δὲ καὶ ἠθικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους τὸν βίον του ἀφιερώσας, ἀκραδάντως ἐπίστευεν ὅτι καλύτερον συνεργάτην εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἀπὸ τὸν κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖρας τὸν χάρτην τοῦτον κλῆρον δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ. «Ὁ ἱερὸς ἡμῶν κλῆρος, ἔγραφε, δύναται πολὺ νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς Ἑλλάδος, ὅσοι μάλιστα ἐξ αὐτῶν μετέχουν ὁπωσοῦν ἀπὸ σοφίαν προγονικὴν καὶ γνωρίζουν ἀκριβῶς τὴν χριστιανικὴν παιδείαν, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ἡ ἐν δικαιοσύνῃ παιδεία. Οἱ τοιοῦτοι ἐμποροῦν νὰ κατορθώσουν τὴν θεραπείαν τόσον εὐκολώτερα, ὅσον κρατοῦν αὐτοὶ τὸ ὄργανον τῆς θεραπείας εἰς τὰς χεῖράς των, τὴν ἐπ' ἐκκλησίας κήρυξιν καὶ ἐξήγησιν τοῦ Εὐαγγελίου». Ἐνῷ τοὐναντίον τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ κλήρου «ἀκολουθεῖ μία γενικὴ διαστροφὴ τῶν ἠθῶν καὶ μυρίαι προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι». Ἵνα δὲ εἰς τοὺς ἁπλοϊκοὺς καὶ ἀπαιδεύτους, ἀλλὰ χρηστὰ τὰ ἤθη ἔχοντας ἱερεῖς καταδείξῃ ὅτι μόνη ἡ ἑλληνικὴ παιδεία «ἐλευθερώνουσα τὸν νοῦν ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν, διδάσκει τὸν ἄνθρωπον τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους καθήκοντα, τούτους μὲν νὰ στοχάζεται ὡς ἀδελφούς του καὶ νὰ προσφέρεται πρὸς αὐτούς, ὡς ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρωνται πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνοι, τὸν δὲ Θεὸν νὰ σέβεται ὡς δημιουργὸν καὶ προνοητήν του, μηδὲ νὰ τολμᾷ νὰ τὸν ἀτιμάζῃ, συγχέων δεισιδαιμόνως τὰς τελειότητάς του μὲ τὰς ἀνθρωπίνας ἀσθενείας», ἔπλασε τὸ χαριέστατον ἐκεῖνο διήγημα «Ὁ Παπᾶ Τρέχας» ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ἐκδόσεως τῶν τεσσάρων πρώτων ραψῳδιῶν τῆς Ἰλιάδος. Ὁ ἀγράμματος οὗτος ἀλλ' ἀγαθὸς ἱερεύς, κατανοήσας ὅτι, «ἂν εἰς τοὺς κοσμικοὺς εἶναι ἐλάττωμα ἡ ἀπαιδευσία, εἰς τοὺς ἱερωμένους καθίσταται καταισχύνη ἀσύγγνωστος», ἐν ἡλικίᾳ 40 ἐτῶν ἤρχισε τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ κατώρθωσε ν' ἀναγινώσκῃ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ἐνῷ δὲ ἄλλοτε ἱερουργῶν «ἀνεγίνωσκεν ὡς ψιττακὸς τὸ ψαλτήριον καὶ ἔτρεχεν εἰς τῶν ἐνοριτῶν τοὺς οἴκους τῶν Θεοφανίων τὴν ἡμέραν μὲ τὴν ἁγιαστῆραν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὸ «ἐν Ἰορδάνῃ» εἰς τὸ στόμα, τώρα ἐντρέπεται, θαμίζει δὲ εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἔνθα ἀναγινώσκει τὰ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔρευναν παλαιῶν ἐπιγραφῶν ἢ λειψάνων ἀρχαίας τέχνης, προνοεῖ περὶ τῆς παιδεύσεως ἀπόρων νέων» κ τ τ. Οὕτω δὲ διὰ τῆς παιδείας ὄχι μόνον ἑαυτὸν ὠφέλησεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνορίτας του κατέστησεν ἀγαθοὺς γεωργοὺς καὶ πολλῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν ἀπήλλαξε. Φρονῶν δὲ ὁ Κοραῆς ὅτι «μόνον οἱ ἔγγαμοι κληρικοὶ δύνανται νὰ φέρωσιν ἀναμόρφωσιν τῶν ἠθῶν», ἤθελε νὰ πληρώνωνται οἱ ἐφημέριοι «ἀπὸ τὸ κοινὸν» καὶ νὰ καταργηθῶσι τὰ «τυχηρά», διὰ νὰ μὴ μεταβάλλωνται οἱ ναοὶ εἰς «πραγματευτῶν λογιστήρια».

Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Κοραῆν, «ἂν καὶ εἶναι ἔργον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ», ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀνθρωπίνων κακιῶν τοσοῦτον ἐφθάρη κατὰ τὴν

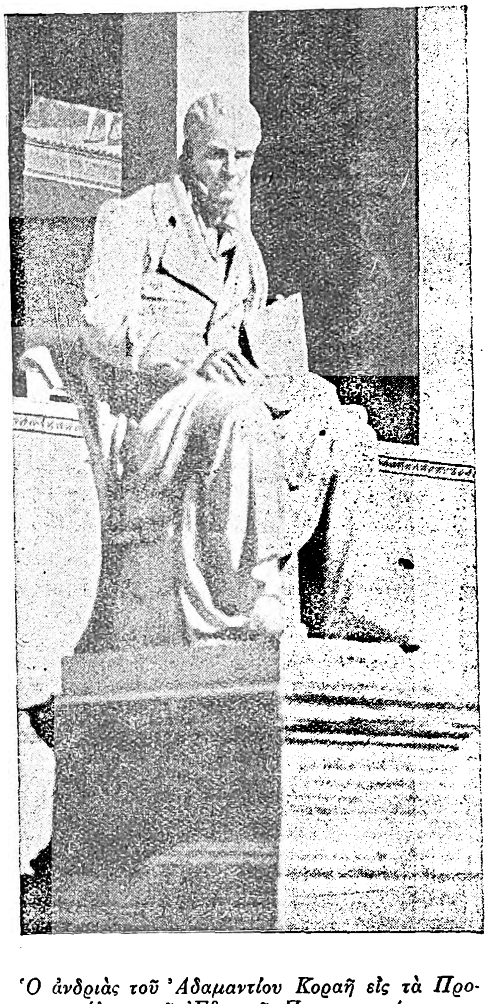

Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ εἰς τὰ Προπύλαια τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἐμφάνισιν, ὥστε «ἡ σημερινὴ θρησκεία δὲν εἶναι πλέον ἡ αὐτὴ καὶ ἀπαράλλακτος θρησκεία, καθὼς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἰησοῦ» Διεφθάρη δ' ἰδίως ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία. «Ὁποῖα καὶ ὁπόσα ἂν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, παραβαλλόμενα μὲ τὰς φρικτὰς τῆς παπικῆς αὐλῆς καταχρήσεις εἰς τὴν στάθμην τῆς δικαιοσύνης πρέπει νὰ λογίζωνται ὀλίγαι τινὲς πρὸς ὠκεανὸν ὕδατος σταγόνες». Διὰ τοῦτο μέγα εὐτύχημα ἔκρινεν ὁ Κοραῆς τὸ ἐπὶ Φωτίου σχίσμα, τὸ ὁποῖον οἱ δυτικοὶ ἀπέδιδον εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὸ πεῖσμα τοῦ κοινοῦ λαοῦ νὰ μὴ ἑνωθῇ μὲ τοὺς παπιστάς. «Εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν ταύτην (ἂν ἐγέννησέ ποτέ τι καλὸν ἡ δεισιδαιμονία) χρεωστοῦμεν οἱ σημερινοὶ Γραικοὶ τὴν ὕπαρξίν μας. Χωρὶς τὸ εὐτυχέστατον τοῦτο πεῖσμα τῶν πρὸ ἡμῶν καὶ ἡ δεισιδαιμονία ἤθελ' αὐξηθῇ ἐπὶ πλέον καὶ τὰ πολυπληθῆ τάγματα τῶν δυτικῶν μοναχῶν ἔμελλον νὰ καταβρωμίσωσι τὸ ἔδαφος τῆς ταλαιπώρου Ἑλλάδος καὶ τὰ νερωνικὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως κριτήρια νὰ φλογίζωσι τοὺς Ἕλληνας, ὡς κατέφλεξαν πολλὰς μυριάδας δυτικῶν, καὶ ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία νὰ ὑποταχθῇ ὡς εἰς κεφαλὴν τὸν Πάπαν». Διὰ ταῦτα «εἶναι μωρία ἡ ἐλπὶς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν». Ἐνῷ δὲ τοσαύτην ᾐσθάνετο ἀντιπάθειαν πρὸς τὰς δεσποτικὰς τάσεις τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τοσοῦτον θερμὸς ὑπέρμαχος ἦτο τοῦ δόγματος τῆς ἀνεξιθρησκείας, ὥστε καὶ ἄτοπον ἔκρινε τὴν ἐν τῷ προσωρινῷ πολιτεύματι τῆς Ἑλλάδος ἀναγραφήν, ὅτι «ἐπικρατοῦσα θρησκεία» εἶναι ἡ ἀνατολική, διότι, λέγει, προσκρούει εἰς τὸ δόγμα τῆς ἰσονομίας καὶ δίδει ὑποψίαν ὑπεροχῆς ἑνὸς μέρους πολιτῶν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, καίτοι ἡ ἀναγραφὴ αὕτη δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ὄχι δὲ μόνον πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοθρήσκους ἐπεξέτεινε τὴν ἀνεξιθρησκείαν ὁ Κοραῆς, γράφων ὅτι «δὲν εἶναι ἄλλο τι ἐναντιώτερον εἰς τὴν χριστιανικὴν πρᾳότητα παρὰ τὸ ἄλογον μῖσος, μὲ τὸ ὁποῖον ὅλαι σχεδὸν αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι κατεδίωξαν καὶ καταδιώκουσιν ἔτι εἴς τινα μέρη τῆς Εὐρώπης τοὺς ταλαιπώρους Ἰουδαίους. Διατί; Διότι οἱ πρόγονοί των ἐσταύρωσαν τὸν πρᾶον καὶ φιλανθρωπότατον Ἰησοῦν, ὅστις καὶ παραδίδων τὸ πνεῦμά του ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν παρεκάλει τὸν πατέρα νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σταυρωτάς. Ἡμεῖς, ὀπαδοὶ τῆς ἀληθινῆς θρησκείας τοῦ πρᾳοτάτου Ἰησοῦ, τὴν αὐτὴν πρᾳότητα χρεωστοῦμεν νὰ δείξωμεν εἰς ὅλας τὰς ἄλλας θρησκείας καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν θρησκείαν τῶν τυράννων μας, ἂν ἡμερωθῶσι καὶ συνυποταχθῶσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους μὲ ἡμᾶς». Ὀρθῶς ἄρα ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Φίνλεϋ ἐκάλεσε τὸν Κοραῆν «ἐξοχώτατον ἀπόστολον τῆς θρησκευτικῆς ἀνοχῆς».

Ἀλλ' ἡ πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας χρεωστουμένη ἀνοχὴ καὶ πρᾳότη , ἐπάγεται ὁ Κοραῆς, δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἀδιαφορία πρὸς τὴν ἰδικήν μας. Ἀποστρεφόμενοι ὡς ἀδικίαν τὸν κατὰ τῶν ἄλλων διωγμόν, δίκαιον εἶναι νὰ προσέχωμεν μὴ διωκώμεθα ἀπὸ τὰς ἄλλας. Ἀφίνοντες λοιπὸν εἰς καθένα τὴν ἐξουσίαν νὰ θρησκεύῃ ἑκουσίως, ὡς τὸν πείθει ἡ συνείδησίς του, οἱ νόμοι μας δὲν πρέπει νὰ συγχωρῶσιν εἰς κανένα νὰ πλανᾷ τοὺς ὁμοθρήσκους μας καὶ νὰ τοὺς χωρίζῃ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας. «Ὅστις ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους τῆς Ρώμης, προσθέτει, τολμήσῃ τοῦ λοιποῦ νὰ σύρῃ μὲ ἀπάτην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του Γραικοὺς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ ἐξορίζεται ἀδυσωπήτως ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ ἑξῆς μοναστηρίων μὲν ἀνέγερσις δὲν πρέπει οὐδόλως νὰ συγχωρῆται εἰς αὐτούς, ἐκκλησίας δέ τινος ἂν ἔχωσι χρείαν, οὐδ' αὐτὴ πρέπει νὰ ἀνεγείρεται χωρὶς τὴν ἄδειαν τῶν ἀρχόντων τοῦ γραικικοῦ πολιτεύματος».

Καίτοι ὅμως τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν κατάπτωσιν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας αὐστηρῶς ἤλεγξεν ὁ Κοραῆς, δὲν ἀπέκρυπτε καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὰς πολλὰς ἀσχημίας. Ἡ δεισιδαιμονία, ἡ φιλαρχία, ἡ τιτλομανία, ἡ φιλαργυρία εἶχον κυριεύσει τὰς ψυχὰς πολλῶν ἐκ τῶν κληρικῶν μας καὶ διὰ τοῦτο ἐξεφράσθη πολλάκις κατὰ τοῦ κλήρου μετὰ δριμύτητος. «Τί καλὸν εἶδε τὸ Γένος ἀπὸ τοὺς καλογήρους, ἔγραφε τῷ 1790 πρὸς τὸν Λῶτον' δὲν ἐστάθησαν πάντοτε φιλοτάραχοι, πάντοτε φιλόδοξοι, πάντοτε ὕπουλοι (ἂν ἐξαιρέσῃς τῶν πρώτων τεσσάρων ἢ καὶ πέντε ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ Χριστοῦ ἐκείνους τοὺς ὄντως φιλοχρίστους, εἰρηνικούς, ταπεινόφρονας καὶ εἰλικρινεῖς καλογήρους); δὲν εἶναι αὐτοὶ τὸ αἴτιον τῆς σημερινῆς ἀξιοδακρύτου αἰχμαλωσίας τοῦ Γένους; δὲν εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων ἐψυχομάχει, ὄχι μόνον κατεγίνοντο εἰς «μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις» κατὰ τὴν ρῆσιν τοῦ Παύλου, ἀλλ' ἔκαμαν καὶ τοὺς ἠλιθίους ἡμῶν αὐτοκράτορας θεολόγους ἀντὶ στρατηγῶν».

Εὐνόητον δ' ὅμως ὅτι ἀνήρ, ὅστις ἐξέθηκε τὰς περὶ θρησκείας, Ἐκκλησίας καὶ κλήρου γνώμας του μετὰ πάσης παρρησίας, θὰ διέθετε δυσμενῶς καθ' ἑαυτοῦ πάντας ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἐθίγοντο ἐκ τῶν λόγων του ἢ θὰ ἐσκανδαλίζοντο ἐκ τῆς ἀπροκαλύπτου ἐκφράσεως τῆς γνώμης του. Πῶς νὰ μὴ σκανδαλισθῶσιν οἱ ἀμαθεῖς, ὅταν ἀκούωσι λ. χ. ὅτι εἶναι καθαρὰ ἀσέβεια ἄνευ ἐξαιρετικοῦ λόγου νὰ προσμένωμεν θαύματα «ἀπὸ τὸν Ὅστις μᾶς ἐχάρισε μέγα θαῦμα, τὸ λογικόν, διὰ νὰ βοηθώμεθα εἰς ὅλας ἡμῶν τὰς χρείας ἀπὸ τὴν τελειοποίησιν του», ὅτι «δύναταί τις ὄχι μόνον νὰ νηστεύῃ εἰς δόξαν Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐσθίῃ εἰς δόξαν Θεοῦ, ἐπειδὴ ἡ νηστεία δὲν εἶναι ἀρετή, ἀλλὰ μέσον πρὸς [illegible] τὴν καὶ τὰ μέσα ἐπὶ τοσοῦτον μόνον παραλαμβάνονται, ἐφ' ὅσον συντείνουσιν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ [illegible] λους», ὅτι «ὅσοι ναοὶ κτίζονται πλειότεροι τῆς χρείας φανερώνουν μωρίαν τῶν κτιζόντων, ἐὰν δὲ καὶ τοὺς στολίζουν ὑπὲρ τὸ μέτρον, οὐδὲ συνέλαβον ποτὲ ἀληθινὴν ἰδέαν τῆς θρησκείας οἱ εὐλαβεῖς οὗτοι [illegible] σταί», ὅτι «μετὰ 250 ἔτη ἀπὸ τῆς διορθώσεως τοῦ μηνολογίου (ἡμερολογίου) ἐπιμένομεν ἀκόμη καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ Ρῶσοι εἰς τὸ σφαλερὸν μηνολόγιον» καὶ τὰ παρόμοια; Καὶ πῶς νὰ μὴ ἐξαναστῶσιν οἱ κακοὶ κληρικοὶ κατὰ τοῦ κηρύξαντος ὅτι «ὁ φίλαρχος [illegible] ρωμένος καταντᾷ εἰς φονικὸν τύραννον, ὁ φιλό[illegible] εἰς αἰσχροκερδῆ γόητα καὶ ὁ φιλήδονος γίνεται [illegible] θηλυμανής», ὅτι «τὴν κακὴν ἀνατροφὴν ἡ λογι[illegible] τὴν κάμνει κακοποιόν, ἂν δὲ προσθέσῃς καὶ τὸ κα[illegible] λαύκιον, δὲν ἠξεύρω πλέον τί γίνεται», ὅτι «πῶς θέλεις νὰ μὴ φιλαρχῇ ἢ νὰ μὴ τιτλομανῇ ὁ κοσμικὸς πολίτης, ὅταν βλέπῃ τὸ συνάθροισμα τῶν ἠθικῶν διδασκάλων του, αὐτὸ τὸ ἱερατικὸν πολίτευμα, κατε[illegible] νον ἀπὸ τῶν τίτλων τὴν μανίαν», ὅτι «ποῖος ἐ[illegible] νησε πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν μας προεστώτων τὴν [illegible] ονεξίαν, οἱ ὁποῖοι λαμπροφορημένοι καὶ δορυφορούμενοι ὡς οἱ σατράπαι τοῦ τυράννου περιήρχοντο τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ ἁρπάσωσιν ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ τὸ στόμα ὅ,τι δὲν ἐτόλμησε ν' ἁρπάσῃ οὐδ' αὐτὴ τῶν Τούρκων ἡ ἀχορ[illegible] κλπ. Ταύτας λοιπὸν τὰς γνώμας τοῦ Κοραῆ, καὶ μάλιστα τὰς περὶ μεταφράσεως τῶν ἁγίων Γραφῶν

Digitized by Google

περὶ ἱερατικῶν βαθμῶν καὶ τίτλων καὶ βραχύνσεως τῶν ἀκολουθιῶν, ἃς ἐξέθηκεν ἐν τῷ «Συνεκδήμῳ ἱερατικῷ», ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἀνακαινιστικῶν αὐτοῦ θεωριῶν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων, καταγγείλαντες κληρικοί τινες πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Κωνστάντιον τὸν Α' (1830—1835), ἠξίωσαν παρ' αὐτοῦ νὰ καταδικάσῃ ἐκκλησιαστικῶς τό τε σύγγραμμα (τὸν Συνέκδημον Ἱερατικὸν) καὶ τὸν συγγραφέα ὡς αἱρετικὸν καὶ ἄθεον. Ἀλλ' ὁ «φρόνιμος καὶ συνετὸς» πατριάρχης, ὄχι μόνον δὲν κατεδίκασε τὸν Κοραῆν, «ἀλλὰ καὶ μικρὸν ὕστερον, ἀποθανόντος ἐκείνου. ἔδωκεν ἄδειαν, ἵνα τελεσθῇ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει», παρὰ τὰς ἀντιπράξεις στενοκεφάλων τινῶν κληρικῶν τῶν πατριαρχείων. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν θεολόγοι τῆς περιωπῆς Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Ν. Βάμβα, Ν. Δαμαλᾶ καὶ Δ. Μπαλάνου συνεφώνησαν πρὸς τὸν πατριάρχην. Ὁ μὲν πρῶτος χαρακτηρίσας τὸν Κοραῆν ὡς «πρώτιστον καὶ κορυφαῖον σοφόν, κοινὸν τῶν νέων Ἑλλήνων διδάσκαλον», ὡμολόγει· ὅτι «οὐδέποτε πρὸς τὸ δόγμα προσέκρουσεν», ἂν δέ ποτε ὡμίλησε μετά τινος ὑπερβολῆς ἔπραξε τοῦτο οὐ μόνον ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, ἀλλὰ «κινηθεὶς ἀπὸ πολλοῦ τῆς φιλογενείας ἐνθουσιασμοῦ». Ὁ δὲ Βάμβας εἰς τοὺς ἀποκαλέσαντας τὸν Κοραῆν «ὑβριστὴν καὶ βλάσφημον» ἀπαντῶν ἔγραφεν: «Ὁ Κοραῆς ἐβλασφήμει, διότι τοὺς μὲν ἀξιοσεβάστους διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ παιδείαν ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἐτίμα καὶ ἐπῄνει ἐνώπιον Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων, ἤλεγχε δὲ πρὸς διόρθωσιν τοὺς καταισχύνοντας τὸν ἱερὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ διαφθείροντας τὸν λαὸν διὰ τῆς ἀντιχρίστου αὐτῶν διαγωγῆς, διὰ τῆς ὑποκρίσεως, τῆς ἀπαιδευσίας καὶ μισομαθείας;» «Καὶ ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν, ἔγραφεν ὁ Δαμαλᾶς, ἡ πατρὶς ὀφείλει μεγάλην εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν ἀείμνηστον ἄνδρα, ὅστις τρανῶς ἐκήρυξε τὰς ὑγιεστάτας θεμελιώδεις θρησκευτικὰς ἀρχὰς καὶ ἐθνωφελῆ καὶ σωτήριον ἀπεφήνατο γνώμην περὶ τῆς διὰ μόνης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ εὐπαιδεύτου κλήρου ἐπιτεύξεως τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους». Τέλος ὁ Δ. Μπαλάνος, ὄχι μόνον εὗρηκεν «εἰς τὰ διάφορα συγγράμματα τοῦ Κοραῆ ἀληθεῖς μαργαρίτας ὑψηλῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας», ἀλλὰ καὶ διεκήρυξεν ὅτι ὁ Κοραῆς «ἐκθέτει τὰς περὶ θρησκείας, Ἐκκλησίας καὶ κλήρου γνώμας του μετὰ τῆς ἀπολύτου εἰλικρινείας τοῦ ἐναρέτου καὶ φιλοθρήσκου ἀνδρὸς καὶ ψέγων τὰ κατὰ τὴν γνώμην του ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διειπδύσαντα τρωτά, διεφλέγετο ὑπὸ ἱερᾶς ἐπιθυμίας νὰ διορθωθῶσι τὰ κακῶς ἔχοντα» καὶ ὅτι «σήμερον μάλιστα, ὅτε γίνεται λόγος περὶ λήψεως μέτρων πρὸς ἀνακαίνισιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ἀκουσθῇ ἡ ἱερὰ φωνὴ τοῦ μεγάλου Ἕλληνος, ὅστις πρῶτος, ἄνευ ἐνδοιασμῶν καὶ ἐπιφυλάξεων, ὑπέδειξε τὴν ἀναγκαιότητα ταύτην, ἂν θέλωμεν ἡ Ἐκκλησία νὰ μὴ φυτοζωῇ εἰς τὰς κατωτάτας μόνον βαθμίδας τοῦ ὄχλου, ἀλλὰ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν, εἰς ἣν προώρισεν αὐτὴν ὁ θεῖος ἱδρυτής της».

Ὁ Κοραῆς καὶ ἡ Ἐπανάστασις. Πόσην πίστιν εἶχεν ὁ Κοραῆς ὅτι τὸ Ἔθνος ἔμελλε νὰ ἐλευθερωθῇ διὰ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ 1821 καὶ προεῖδε καὶ προεῖπε τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1802 ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τοῦ «Ὑπομνήματος ἐπὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος», τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσεν ἐν τῇ ἑταιρείᾳ τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν, ἔγραφεν ὅτι «ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαμες ἤδη ἀρχὴν (ν' ἁμιλλᾶσαι πρὸς τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα), ὦ πατρίς μου, καὶ ἡ ζέσις καὶ καρτερία τῆς φιλομαθοῦς νεολαίας σου καὶ ὁ ζῆλος τῶν πλουσίων σου διαπρυσίως κηρύττουν ὅτι δὲν θὰ ἐξακολουθῇς νὰ εἶσαι ὅ,τι ἦσο ἀπό τινων ἑκατονταετηρίδων. Ἐν τῷ νέῳ σταδίῳ, τὸ ὁποῖον σὺ παρεσκεύασες εἰς σεαυτήν, ἐβάδισες τόσον μακράν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γυρίσῃς εἰς τὰ ὀπίσω». Ἓν δὲ ἔτος μετὰ ταῦτα πρὸς τοὺς Σουλιώτας, δι' ἐπιστολῆς των ζητήσαντας τὴν μεσιτείαν αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς τῆς Γαλλίας πρὸς ἀποστολὴν εἰς αὐτοὺς πολεμεφοδίων, ὅπως συνεχίσωσι τοὺς ἀγῶνάς των κατὰ τοῦ Ἀλῆ, ὁ Κοραῆς ἔγραφεν: «Ὑγιαίνετε, φίλτατοι ἥρωες καὶ ἀδελφοὶ καὶ σῴζεσθε, ἕως νὰ φθάσῃ τῆς Ἑλλάδος ἡ κοινὴ σωτηρία, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μακράν». Ὀλίγους δὲ μῆνας κατόπιν πρὸς τὸν λόγιον ἱερέα τῆς Πάργας Ἱδρωμένον τὰ αὐτὰ ἐπανελάμβανε: «Δικαίως θρηνεῖς τὴν κατάστασιν τοῦ Γένους, ἀλλ' ὅμως ὁ καιρὸς δὲν εἶναι μακράν, ὁπόταν οἱ θρῆνοι θέλουσι μεταβληθῇ εἰς ἀλαλαγμοὺς ἀγαλλιάσεως καὶ χαρᾶς». Καὶ ἔτι σαφέστερον τῷ 1805: «Ἡμεῖς παρὰ πᾶσαν τὴν βαρβαρότητα τοσούτων χρόνων καὶ παρὰ πάντα τὸν ζυγόν, ἠρχίσαμεν νὰ φωτιζώμεθα, διότι καὶ καταβαρβαρωθέντες διεσώσαμεν οὐδὲν ἧττον ὀλίγα καὶ ἀσθενῆ ζώπυρα τῆς παλαιᾶς σοφίας· τὰ ζώπυρα ταῦτα χρεωστοῦμεν εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.... Ἡ εἰς τὸ ἔνδοξον τοῦτο τῆς ἀναγεννήσεως ἔργον προθυμία ὅλου τοῦ Γένους, προλέγω μὲ προφητικὸν πνεῦμα, θὰ ἀπολήξῃ εἰς τὸ ποθούμενον τέλος. Προφήτην μὲ κάμνει ὁ ἐνθουσιασμός, ὅστις κατέχει σήμερον ὅλων τῶν Γραικῶν τὰς ψυχάς». Σαφέστατα δὲ τῷ 1815: «Δὲν ἔμεινεν ἀμφιβολία ὅτι ἔφθασε καὶ τῶν Γραικῶν ὁ καλὸς καιρός, καὶ ἔφθασε μὲ τόσην ὁρμήν, ὥστε καμμία δύναμις ἀνθρωπίνη δὲν εἶναι πλέον ἱκανὴ νὰ μᾶς ὀπισθοποδήσῃ». Ἕνα μόνον φόβον εἶχεν ὁ Κοραῆς, μήπως ὁ ἐθνικὸς οὗτος ὀργασμὸς ἤθελε παρασύρει τινὰς νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ πρὸ τοῦ πρέποντος καιροῦ. «Βλέπω τὸν ὀργασμὸν τῶν πνευμάτων, ἔγραφε τῷ 1818, αὐξάνοντα τόσον, ὥστε ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι ὄχι μὴ φωτισθῇ τὸ Γένος, ἀλλὰ μή, πρὶν ἀποκτήσῃ φῶτα ἀρκετά, κεφαλαί τινες ἐνθουσιαστικαὶ ἐπιχειρήσωσι πρὸ τοῦ πρέποντος καιροῦ τὴν συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ καὶ γίνῃ ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. Ὁ ὀργασμός, ἀντὶ νὰ μετριασθῇ, πρέπει ὁλονὲν νὰ ῥιπίζεται ἀπὸ τοὺς φιλογενεῖς. Τοῦτο μόνον ἐχρειάζετο, νὰ προνοῶσιν οἱ ῥιπίζοντες ἐν ταὐτῷ καὶ τῆς φλογὸς τὴν διεύθυνσιν, ὥστε νὰ θερμαίνεται τὸ Γένος χωρὶς νὰ καίεται, ἤ, κατὰ τὸ θαῦμα τῆς βάτου, νὰ καίεται χωρὶς νὰ κατακαίεται». Ἐκ τοῦ φόβου δὲ τούτου ἐξηγεῖται καὶ ὁ σφοδρότατος κλονισμός, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Κοραῆ τὸ ἄγγελμα τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος. «Χαίρω χαρὰν μεγάλην, ἔγραφε τῇ 23 Μαΐου 1821, διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας, ὅσας μανθάνομεν περὶ τῆς μελλούσης πτώσεως τῆς τουρκικῆς τυραννίας, φοβοῦμαι ὅμως μὴ οἱ τελευταῖοί της σπαραγμοὶ μᾶς βλάψωσιν ἀκόμη. Περὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἔχεις δίκαιον. Νὰ κρημνίσῃ τις οἰκοδομήν, μεγάλη σοφία δὲν χρειάζεται. Ἡ μεγάλη καὶ τρομερὰ δυσκολία εἶναι εἰς τὴν ἀνοικοδομήν, ἥτις χρειάζεται ἀρχιτέκτονας Ἀριστείδας καὶ τοιούτους ἄλλους, ὁποῖος ἦτον ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁποῖον δὲν βλέπω ἀκόμη κανένα εἰς τὸ Γένος». Καὶ πάλιν τῇ 22 Νοεμβρίου 1821: «Ἔχεις δίκαιον νὰ σκιρτᾷς διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ὁ γέρων σκιρτῶ. Τὰ ἰδικά μου ὅμως σκιρτήματα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἡλικίας μου, ἤγουν πολὺ ἀσθενέστερα καὶ κάποτε συνωδευμένα μὲ τὴν περὶ τῶν μελλόντων ὄχι πολλὰ εὐφρόσυνον μέριμναν. Ἀφοῦ κρημνίσωσιν, εἶναι χρεία καὶ ν' ἀνοικοδομήσωσι, καὶ εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν δὲν ἀρκεῖ τῶν γενναίων μας μαχητῶν ἡ ὑπερθαύμαστος ἀνδρεία, ἀλλὰ χρειάζονται ἄλλου εἴδους ὅπλα». Καὶ κατόπιν δὲ πολλάκις καὶ πρὸς πολλοὺς τὰ αὐτὰ ἐπανέλαβε καὶ δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἔγραφεν: «Ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑλλάδος ἦτο δικαιοτάτη, ἀλλ' ἔγινεν ἀκαίρως. Ὁ καιρός της ἦτο τὸ 1850 ἔτος, ὅτε ἠθέλομεν ἔχει πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἔτι σπουδάζοντας νέους μας, ἠλικιωμένους καὶ διδαγμένους ἀπὸ τὰ συμβάντα καὶ συμβαίνοντα σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἱκανοὺς νὰ δράξωσι τὰ πράγματα καὶ νὰ διαλύσωσι τὰς φατρίας».

Ὁ Κοραῆς ἐπὶ εἰκοσαδράχμου γραμματοσήμου τῆς Ἑλληνικῆς ἑκατονταετηρίδος.

Ἀλλ' εἴτε ἀκαίρως εἴτε ἐπικαίρως ἔγινεν ἡ ἐπανάστασις, καθῆκον παντὸς Ἕλληνος ἦτο νὰ προσφέρῃ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο εἰς την ἀγωνιζομένην πατρίδα. «Δὲν εἶναι πλέον καιρὸς νὰ ἐξετάσωμεν, ἐὰν ἔγινεν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸν πρέποντα καιρόν, ἔγραφε πρὸς τὸν Βάμβαν. Ἡ μωρία τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, κηρυττούσης ἀσυστόλως τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλον τὸ Γένος ἡμῶν, ἔδωσεν ἐθνικὴν μορφὴν εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ μᾶς ἔθεσεν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ἢ νὰ νικήσωμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν». Τοιαῦτα δὲ διαλογιζόμενος ψυχῇ τε καὶ σώματι, νύκτα καὶ ἡμέραν, εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τοῦ Ἀγῶνος, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποστέλλων παρακλητικὰ γράμματα πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀλλογενεῖς φίλους του ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἐνισχύσεως τῶν ἀγωνιζομένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνιστῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν φρόνησιν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ Ἀγῶνος. Εἰς τὸν Κοραῆν δὲ κατ' ἐξοχὴν ὀφείλεται ἡ κατὰ τὸ 1825 σύστασις ἐν Παρισίοις τοῦ «Ἑλληνικοῦ Κομιτάτου», τὸ ὁποῖον, συγκροτηθὲν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπλα, ἐνδύματα, μηχανὰς καὶ παντοῖα ἐργαλεῖα. ἰατρούς, ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπὲρ τὰ 1.500 000 φράγκα διεμοίρασεν εἰς βοηθήματα πρὸς τοὺς ἐν Παρισίοις φυγάδας Ἕλληνας καὶ ἐξεπαίδευσε πλεῖστα τέκνα ἀγωνιστῶν Ἑλλήνων, ἀναθέσαν τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκπαιδεύσεώς των εἰς τὸν Κοραῆν. Ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ὄντως ἀξιοθαυμάστων λόγων καὶ ἔργων τοῦ Κοραῆ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς λήξεως αὐτῆς, αἱ πρὸς τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος πολιτικαὶ παραινέσεις αὐτοῦ εἶναι τὸ κάλλιστον τῶν δώρων πρὸς τὴν πατρίδα, ὑπὲρ ἧς τὸν βίον αὐτοῦ ἀφιέρωσεν. Ἐνθυμούμενος πάντοτε τὸ παράγγελμα τοῦ Δημοσθένους, ὅτι: «τὸ φυλάξαι τἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον πέφυκε», ἐφρόνει ὅτι ἡ ἀποτίναξις τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ δὲν ἦτο τόσον δύσκολος, ὅσον ἡ μετὰ ταῦτα ἵδρυσις εὐκόσμου καὶ εὐνόμου ἐλευθέρας πολιτείας. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον δὲν ἔπαυσε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος ἀπευθύνων συμβουλὰς δι' ἐπιστολῶν μὲν καὶ ὑπομνημάτων πρὸς τοὺς ἡγέτας τῆς ἐπαναστάσεως, ὁσάκις ἐμάνθανεν ὅτι αἱ ἔριδες αὐτῶν ἐδυσχέραινον τὴν πρόοδον τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἔσυρον τὴν αἱματόφυρτον Ἑλλάδα εἰς τὸ χεῖλος τοῦ βαράθρου, διὰ τῆς ἐκδόσεως δὲ ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἰδιαιτέρων φυλλαδίων, ὅπου διὰ μακρῶν ὑπεδείκνυεν εἰς ὅλον τὸ Ἔθνος τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατὸν καὶ ὁ Ἀγὼν νὰ εὐοδωθῇ καὶ ἡ ἐλευθέρα τῶν Ἑλλήνων πολιτεία νὰ ἱδρυθῇ κατόπιν αὐτοῦ ἐπὶ στερεῶν καὶ ἀσαλεύτων βάσεων. Αἱ «Πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς λοιπῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος», «Πρὸς τοὺς ἐν διασπορᾷ φίλους Χίους ὀδυρομένους ὀδυρόμενος», «Πρὸς τοὺς τιμιωτάτους τῆς Ὕδρας, τῶν Ψυρῶν καὶ Σπετσῶν προεστῶτας», πρὸς τὸν Δ. Ὑψηλάντην, Γ. Κουντουριώτην, Ἀλέξ. Μαυροκορδᾶτον, Ἰγνάτιον τὸν Οὐγγροβλαχίας, Ἀνδρ. Μιαούλην, Κ. Κανάρην, Ὀδ. Ἀνδροῦτσον, Ν. Πίκκολον, Γ. Ριζάρην, Βαρβάκην κλπ. καὶ τελευταῖον πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐπιστολαί του εἶναι ἀξιολογώτατα κεφάλαια ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ εὐαγγελίου, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἔτι δύναται μετ' ὠφελείας οὐ μικρᾶς ν' ἀναγινώσκῃ πᾶς Ἕλλην. Τὰ δὲ συγγράμματα, ὅσα ἀπὸ τοῦ 1821—1831 ἐξέδωκεν, ἐπίτηδες ἐξέλεξεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐκεῖνα, ἅτινα θὰ ἠδύναντο μάλιστα νὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἠθικήν, κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος. Οὕτω τῷ 1821—1822 ἐξέδωκε τὰ «Πολιτικὰ» καὶ τὰ «Νικομάχεια Ἠθικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους, διότι, «Ἠθικὴ καὶ Πολιτικὴ ἂν καὶ διαφέρωσιν εἰς τὸ ὄνομα, εἶναι ὅμως μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία, ἤγουν διδασκαλία πῶς ἔχομεν εἰς τὸν παρόντα βίον νὰ συζῶμεν καὶ νὰ συμπολιτευώμεθα μὲ τοὺς ὁμοίους μας, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ὁποίαν ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεσιν ἐπιθυμοῦμεν εὐδαιμονίαν». Τῷ 1824 τοῦ Πλουτάρχου τὰ «Πολιτικὰ» «διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας καὶ τὰ προηγούμενα» ἐξέδωκε καὶ προσέτι, διότι «τὰ συγγράμματα ταῦτα συντελοῦν εἰς τὴν παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, τὴν παραγγελλομένην καὶ ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀπὸ τὴν θρησκείαν». Τῷ 1825 τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τὸν «Γοργίαν» τοῦ Πλάτωνος, «τὰ ὁποῖα περιέχουσιν ὅλην τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους». Τῷ 1826 τοῦ Λυκούργου τὸν «Λόγον κατὰ Λεωκράτους», διότι ὁ λόγος οὗτος δύναται «νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων αἰσθήματα τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ καὶ νὰ ἐξάψῃ εἰς αὐτοὺς τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῶσιν οἱ νέοι μας πόσον ἐτίμων οἱ πρόγονοί μας τοὺς φίλους τῆς πατρίδος καὶ πῶς κατέκριναν τοὺς ἀργοὺς εἰς βοήθειαν αὐτῆς». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδωκε καὶ τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἐπικτήτου, τοῦ Κέβητος τὸν «Πίνακα», περιέχοντα τὰ ἠθικὰ διδάγματα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, καὶ τοῦ Κλεάνθους τὸν «Ὕμνον εἰς τὸν Δία», τοῦ ὁποίου στίχοι τινὲς ὑπενθυμίζουσι τὴν Κυριακὴν προσευχὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Τῷ 1827 ἐξέδωκε τοῦ Ἀρριανοῦ τὰς «Ἐπικτήτου Διατριβάς», ἔργον τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήρισεν ὡς «βιβλίον τῆς ἐλευθερίας», καὶ τέλος τῷ 1831 τὸν «Συνέκδημον Ἱερατικόν», περὶ οὗ ἐγένετο ἤδη λόγος. Εἰς τὸ πρῶτον ἔργον τῆς σειρᾶς ταύτης, εἰς τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους, προέταξε «Πολιτικὰς παραινέσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας», ἤτοι πολιτικά, ἠθικά, κοινωνικὰ καὶ παντοῖα ἄλλα ἐποικοδομητικὰ παραγγέλματα. Αἱ παραινέσεις δ' αὗται τόσην ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν καὶ εἰς τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης, ὥστε ὁ μὲν καθηγητὴς Σίννερ ἐχαρακτήρισεν αὐτὰς ὡς «τὸ τελειότατον πρότυπον εὐγενοῦς καὶ ἁγνῆς φιλοπατρίας», εὐθὺς δὲ τῷ 1823 μετέφρασεν αὐτὰς εἰς τὴν γερμανικὴν ἐν Λειψίᾳ ὁ Γερμανὸς Ἴκεν καὶ ἐν Ζυρίχῃ ὁ Ἑλβετὸς Ὀρέλλι. Ἡ μικρά, πτωχή, ἀπαίδευτος, δούλη Ἑλλὰς διὰ τοῦ Κοραῆ της ἔδιδε διδάγματα πολιτικῆς ἠθικῆς εἰς μεγάλα, πλούσια, σοφὰ καὶ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἐλεύθερα ἔθνη. Δικαίως ἄρα πάντες οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ξένοι καὶ ἡμέτεροι, μετὰ θαυμασμοῦ ἐξαίρουσι τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν τοῦ Κοραῆ ἔργον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς. «Ὁ Ἀδ. Κοραῆς, γράφει ὁ Γερβῖνος, ἀπεδείχθη μαντεῖον τῶν Ἑλλήνων. Ἀφ' ὅτου ἀνέγνωσεν ἐν τῇ ἑταιρείᾳ τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν τὸ περὶ Ἑλλάδος ὑπόμνημα, μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ἔπαυσε συνιστῶν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς ἔρωτα τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ, ὁμόνοιαν, φιλονομίαν καὶ καρτερίαν, γράφων πάντοτε καὶ πολιτευόμενος ὡς ἀληθὴς πολίτης καὶ ὡς ἀληθὴς φιλόπατρις καὶ φιλόσοφος». «Αἱ ἔνθεοι τοῦ Κοραῆ συγγραφαί, γράφει ὁ Μάουερ, καταγοητεύσασαι καὶ παροξύνασαι τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν φιλομάθειαν σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐγένοντο παραίτιοι τῆς ἱδρύσεως νέων σχολείων καὶ βιβλιοθηκῶν καὶ τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδων, λεξικῶν καὶ ἄλλων κοινωνικῶν πονημάτων καὶ τοιουτοτρόπως προητοίμασεν αὐτὸς ὁ Κοραῆς, ὑπὲρ πάντα ἄλλον, τὸν ἱερὸν Ἀγῶνα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς προσφιλοῦς του πατρίδος». Ὁμοίως δ' ἐκφράζεται καὶ ὁ Μένδελ-

Digitized by Google

σον Βαρθόλδυ, χαρακτηρίζων τὸν Κοραῆν ὡς «ἀναμορφωτὴν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας, πνευματικὸν πρωτοστάτην τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀνακαινιστήν». Ὁ δὲ πρὸς ἐπαίνους ἄγαν φειδωλὸς Ἄγγλος Φίνλεϋ ὡς ἑξῆς χαρακτηρίζει τὸν ἄνδρα: «Ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν ὁ μέγας δημοτικὸς μεταρρυθμιστὴς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ὁ νομοθέτης τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ὁ ἐξοχώτατος ἀπόστολος τῆς θρησκευτικῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Ἀπεδείχθη στιβαρὸς ἀντίπαλος τῆς ὀρθοδόξου δεισιδαιμονίας, ἥτις ἐκινδύνευε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Ρωσίαν, καὶ τῆς φαναριωτικῆς δουλοφροσύνης, ἥτις ἐθεράπευε τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν. Εἶχε δὲ καὶ πάντα τὰ προσωπικὰ χαρίσματα, ἅτινα προσέδιδον κῦρος καὶ αὐθεντίαν εἰς τοὺς λόγους του· ἦτο ἀδιάφορος πρὸς τὸν πλοῦτον, τίμιος, ἐλευθέριος τὸ φρόνημα καὶ τὴν γνώμην, εἰλικρινὴς φιλόπατρις καὶ βαθύνους φιλόλογος καὶ κριτικός. Διῆλθε τὸν βίον ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς τῶν Ἑλλήνων προόδου καὶ οὐχὶ ἀνωφελῶς ἠγωνίσθη, ἀναπλάσας εὐμεθόδως τὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ ἐγχαράξας εἰς τὰς φρένας τῶν Ἑλλήνων ἀρχὰς ἀκραιφνοῦς ἐλευθερίας καὶ καθαρᾶς ἠθικότητος. Τόσην δ' ἐπίδρασιν εἶχεν εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς Ἐπαναστάσεως, ὥστε πᾶσα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦτο ἀτελής, ἂν παρελείπετο τὸ ὄνομα τοῦ πρωταγωνιστοῦ τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἀναγεννήσεως, Κοραῆ». Τέλος ὁ Παπαρρηγόπουλος, ἐξυμνῶν τὸ ἔργον τοῦ Κοραῆ καὶ τονίσας, ὅτι «διὰ τῆς πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνισμὸν προσοικειώσεως, συνδυαζομένης μετὰ τῶν φιλελευθέρων δοξασιῶν, ἃς ἤγαγεν εἰς μέσον ἡ ὁρμήσασα ἀπὸ τῆς Γαλλίας μεγάλη τῶν νεωτέρων πραγμάτων μεταβολή, ἐκραιώνθη παραδόξως τὸ ἐθνικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ φρόνημα» (ἀμφότερα δὲ ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὸν Κοραῆν), ἐπάγεται τὰ ἑξῆς: «Οἱ ὕμνοι τοῦ Ρήγα, τὰ προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἤξευρον νὰ ἑρμηνεύωσί τινες τῶν διδασκάλων τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ τὰς νεωτέρας ἐπαγγελίας, ἀνεπτέρωσαν τὰ αἰσθήματα τῆς νεολαίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις, ἔδραμεν αὕτη ὁμοθυμαδὸν εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης καὶ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας οἱ λόγιοι ἡμῶν νέοι καταταχθέντες εἰς τὸν «Ἱερὸν λόχον» ἐφιλοτιμήθησαν νὰ πέσωσι περὶ τὸ Δραγατσάνιον, ὅπως ἔπεσεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σέκκου ὁ καπετὰν Γεωργάκης καὶ εἰς τὸ Σκουλένιον ὁ Ἀθανάσιος Καρπενισιώτης, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἁρματολῶν ἐκείνων καὶ κλεφτῶν, οἵτινες πρότερον ἐλογίζοντο καὶ ἦσαν οἱ μόνοι τοῦ ἔθνους πρόμαχοι».

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας τῆς πατρίδος ἀνάγκας πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας προσέφερεν ὁ Κοραῆς. Ἐκ τῶν Εὐρωπαίων περιηγητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέπτοντο τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἐξέδιδον ἔπειτα εἰς βιβλία τὰς ἐκ τῆς περιηγήσεως ἐντυπώσεις των, οἱ περισσότεροι μετὰ δικαιοσύνης καὶ συμπαθείας ἔγραψαν περὶ Ἑλλάδος καὶ τῶν κατοίκων της. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Ἄγγλος Γουλιέλμος Ἔτων, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὁ Γάλλος Σουαζὲλ Γκουφφιέ, πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει (1784—1789), ὁ καλλιτέχνης Καστελλὰν (1796) καὶ ἄλλοι. Ὑπῆρξαν ὅμως καὶ περιηγηταί, οἵτινες εἴτε ἐξ ἐπιπολαιότητος ἀπέβλεψαν εἰς μόνα τὰ ἐλαττώματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ προτερήματά των ὑπετίμησαν ἢ καὶ ὅλως ἀπεσιώπησαν, εἴτε ἐκ προκαταλήψεως καὶ κακεντρεχείας μὲ πολλὴν δυσμένειαν περὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς περιγραφάς των ἐξεφράσθησαν καὶ οὕτως ἐδηλητηρίαζον τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Εὐρώπης. Τοιοῦτος ὁ κατὰ τὸ 1698 περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα Γάλλος Μιραβάλ· ὁ Γάλλος ἐπίσης Λακρουά, ὅστις ἔγραφε τῷ 1741 ὅτι «οἱ Ἕλληνες δὲν πιστεύουσιν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ καὶ φυσικὰ τοῦτο, ὡς χορηγὸς τοῦ φωτός, ἔπαυσε πλέον νὰ φωτίζῃ αὐτούς, ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ βαρεῖα ἐπέπεσε κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ κεραυνὸς τῆς θείας ὀργῆς κατεκρήμνισε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς δουλείας»· ὁ Γερμανὸς ἰατρὸς Βεΐκαρδ, ὅστις ἐχαρακτήρισε σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὡς ἠλίθιον καὶ ὡς αἰτίαν τῆς ἠλιθιότητός του ἔκρινε τὴν ἀποχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς οἰνοποσίας! Ἀλλὰ πάντας τούτους ὑπερέβη εἰς ἐμπάθειαν ὁ Ὀλλανδὸς Κορνήλιος Παΰϊος (1739—1799), ὅστις, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς ποτὲ νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς Ἕλληνας, ἐδημοσίευσε τῷ 1788 «Φιλοσοφικὰς ἐρεύνας περὶ τῶν Ἑλλήνων», ἐν αἷς μόνον ὕβρεις καὶ συκοφαντίας καὶ ἀπαισιοδόξους προβλέψεις ἐξέφραζε περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων. Εὐνόητον λοιπὸν εἶναι πόσον ἐτάραττον τὴν ψυχὴν τοῦ Κοραῆ αἱ κακόβουλοι αὗται περὶ τῆς Ἑλλάδος κρίσεις τῶν Εὐρωπαίων. «Καταγίνομαι κατὰ τὸ παρόν, ἔγραφεν, εἰς ἕνα ἑλληνογαλλικὸν σύγγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχω σκοπὸν νὰ τρίψω, ἀλλὰ νὰ τρίψω ἰσχυρὰ τὸ ἀναιδὲς πρόσωπον τοῦ Παυΐου διὰ τὰς φρικώδεις συκοφαντίας, ὅσας ἐξέφρασε κατὰ τοῦ δυστυχοῦς Γένους τῶν Γραικῶν καὶ νὰ τὸν πληροφορήσω ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μετὰ μίαν δεινὴν αἰχμαλωσίαν τεσσάρων σχεδὸν ἑκατονταετηρίδων, εὑρίσκονται ἀκόμη μεταξὺ τῶν Γραικῶν ἄνθρωποι ἱκανοὶ καὶ νὰ συγγράψωσι, καθὼς καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι, καὶ νὰ ἀνασκευάσωσι τὰς φλυαρίας ἑνὸς τερατολόγου σοφιστοῦ. Φοβούμενος μὴν ἀποθάνω πρὶν νὰ τελειώσω αὐτὸ τὸ σύγγραμμα καὶ νὰ ἐκδικήσω τὸ Γένος μου (ταύτην τὴν ὥραν, φίλε μου ρέουσι τὰ δάκρυά μου ποταμηδὸν ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸν διακαῆ πόθον τῆς ἐκδικήσεως), ἔγραψα ἕνα μικρὸν ὑπομνημάτιον καὶ ἔκαμα νὰ τὸ τυπώσωσι μὲ τὸ ὄνομά μου εἰς μίαν φιλολογικὴν ἐφημερίδα». Τὸ «Ἑλληνογαλλικὸν σύγγραμμα» εἶναι τὸ τοῦ Ἱπποκράτους «Περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων», ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ ὁποίου μετὰ πολλῆς δυνάμεως λόγου καὶ δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων, ἀλλὰ καὶ μετὰ χάριτος καὶ λεπτῆς εἰρωνείας ἀνασκευάζει τὰς μωρίας τοῦ Βεΐκαρδ καὶ τὰς συκοφαντίας τοῦ Παυΐου. Τὸ δὲ «Μικρὸν ὑπομνημάτιον» εἶναι τὸ περιβόητον «Ὑπόμνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἑλλάδι». Ἐν αὐτῷ μετὰ τοσαύτης πειστικότητος ἐξέθηκεν ὁ Κοραῆς τὰς ἐθνικὰς καὶ πολιτικὰς περιπετείας τοῦ Γένους, ὥστε πολὺ δικαίως τὸ «Ὑπόμνημα» τοῦτο ἐκρίθη ὡς «ἡ πρώτη ἐπίσημος ἀνακήρυξις τῶν ἐθνικῶν δικαίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ πρῶτον εὐοίωνον ἄγγελμα, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Γένος ἀμετάκλητον εἶχεν ἀπόφασιν νὰ φωτισθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν φώτων ν' ἀποδειχθῇ ἄξιον τῆς παλαιᾶς δόξης καὶ τῆς ἱστορικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοῦ ἐντολῆς». Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἱστορικοῦ Φάϋφ χαρακτηρισθὲν «ὡς ἓν τῶν φωτεινοτάτων καὶ ἀξιολογωτάτων ἱστορικῶν διαγραμμάτων τῶν συγγραφέντων μέχρι τῆς σήμερον», ἔδωκεν ἔτι ἀφορμὴν εἰς πολλοὺς Εὐρωπαίους νὰ γράψωσι πολὺ συμπαθῶς περὶ τῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων, μέρη τινὰ δ' αὐτοῦ κατεχωρίσθησαν εἰς γαλλικὰς καὶ γερμανικὰς ἐφημερίδας, ὁλόκληρον δὲ μετὰ πολλῶν σημειώσεων μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν ὁ Ἴκεν. Ὅτε δὲ ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Βαρθόλδυ, περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα (1804), ἔγραψε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς βιβλίον ἐκδοθὲν τῷ 1805 ἐν Βερολίνῳ καὶ μὲ τὰ ζοφερώτερα χρώματα περιέγραψε τοὺς Ἕλληνας, κακίας ἀτόμων τάξεώς τινος ἀποδίδων εἰς ὅλην τὴν τάξιν, ὁ Κοραῆς εἰς πολλὰ μέρη τῶν «Αὐτοσχεδίων στοχασμῶν» του δριμύτατος ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ. «Ὁ Γερμανὸς Βαρθόλδυς, ἔγραψεν εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ α' τόμου τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου, πρὶν ἀρχίσῃ τὴν περιήγησιν, δὲν ἐσυλλογίσθη ποῖα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἐφόδια τοῦ περιηγητοῦ. Εἶναι ταῦτα *νοῦς* καὶ *φιλανθρωπία*. Νοῦς, διὰ νὰ παραβάλλῃ τὰ κακὰ καὶ τὰ καλὰ τοῦ ἱστορουμένου ἔθνους καὶ νὰ τὰ ζυγίζῃ ἀδεκάστως εἰς τῆς δικαιοσύνης τὴν στάθμην. Φιλανθρωπία, διὰ νὰ μὴ προσκολλᾶται ὡς ἡ μυῖα εἰς τὰ κόπρια τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ ν' ἀπανθίζῃ, ὡς ἡ μέλισσα, καὶ τὰ εὑρισκόμενα καλὰ εἰς αὐτό. Δὲν εἶναι πολλοῦ γέλωτος ἄξιον νὰ τραγῳδῇ πάλιν καὶ πάλιν τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν Γραικῶν, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται ὁ ἀπαίδευτος ὄχλος τῆς πατρίδος του; Ποίαν δεισιδαιμονίαν τῶν Γραικῶν δύναται νὰ ὀνομάσῃ, τῆς ὁποίας ἴχνη δὲν σῴζονται ἔτι εἰς τὴν Γερμανίαν; Τὰς παρατηρήσεις τῶν εὐτυχῶν καὶ δυστυχῶν ἡμερῶν, τὰς μαγείας, τὰ στοιχειά, τὰ φυλακτήρια; Στηλιτεύει τοὺς Γραικοὺς διὰ τὸ κατὰ τῶν ἑτεροδόξων μῖσος· ἃς ἐξετάσῃ καὶ πάλιν ποίαν διάθεσιν ψυχῆς ἔχουν πολλοὶ Λουθηροκαλβῖνοι τῆς πατρίδος του πρὸς τοὺς ὀνομαζομένους καθολικούς, ποίαν οὗτοι πρὸς τοὺς Λουθηροκαλβίνους καὶ ποίαν ἁπλῶς οἱ Χριστιανοὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Καὶ ἂν δὲν εὕρῃ ἐκεῖ τὸ μῖσος, ἃς στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ὑπὲρ τὰς τριακοσίας μυριάδας Ἰρλανδῶν ἀποκλείονται ἀσπλάγχνως ἀπὸ τὰ δίκαια τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ὡς εἵλωτες, ὄχι δι' ἄλλο, πλὴν διότι ἐπαγγέλλονται ἄλλην παρὰ τὴν θρησκείαν τῶν Ἄγγλων. Ἀλλά, καθὼς εἶπα, ἡ περιήγησις χρειάζεται νοῦν καὶ φιλανθρωπίαν». Καὶ πολὺ δὲ βραδύτερον, τῷ 1819, ὅτε ἐν τῷ «Journal de Commerce» ἀνέγνωσεν ὅτι καὶ ἄλλος Γάλλος περιηγητὴς μετὰ πολλῆς δυσμενείας ἔγραψε περὶ τῆς Ἑλλάδος βιβλίον, ὁ Κοραῆς ἐν τῇ διατριβῇ του «Περὶ τοῦ δόγματος νόμῳ καλὸν καὶ νόμῳ κακὸν» ἀνεσκεύασε προσηκόντως καὶ τοῦ περιηγητοῦ τούτου τὰς φλυαρίας. Τοιουτοτρόπως ὁ Κοραῆς παρίστατο πάντοτε ὡς παραστάτης καὶ συνήγορος τῶν δικαίων τοῦ Ἔθνους, φωτίζων καὶ διδάσκων τοὺς ἀλλογενεῖς περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῆς πατρίδος του καὶ ἀνασκευάζων τὰς ἀδίκους ἐπικρίσεις τῶν κακοβούλων ἐχθρῶν της.

Χαρακτηρισμός. Ἀλλ' ὅσον μεγάλα καὶ ἂν εἶναι τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Κοραῆ, ὡς θνητὸς καὶ αὐτὸς ὤφειλε νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον τῆς ἀνθρωπίνης ἀτελείας καὶ ἡ σωματικὴ καχεξία καὶ ἡ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποδημία ἐχορήγησαν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα τῆς καταβολῆς τοῦ φόρου τούτου. Ἐκ φύσεως ἀσθενὴς τὸ σῶμα, ἀφοῦ εἶχεν αἱμοπτυσίας ἀπὸ μὲν τοῦ 12 μέχρι τοῦ 20 ἔτους τακτικάς, κατόπιν δὲ μέχρι τοῦ 60 κατ' ἀραιὰ διαλείμματα, ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ἐργασίας καὶ τῆς συνοίκου αὐτῷ πάντοτε πενίας κατέστη λίαν νευρασθενικός, ἄγαν δειλός, μεμψίμοιρος καὶ τελευταῖον μισάνθρωπος. Διὰ τὴν δειλίαν του δὲ ταύτην καὶ μισανθρωπίαν ἐστέρησεν ἑαυτὸν μὲν βίου ὁπωσοῦν εὐμαροῦς, πολλῶν δ' ἀγαθῶν τὴν πατρίδα του. Ἐνῷ διὰ τοῦ μεγάλου κύρους του, ὡς πρώτου σοφοῦ φιλολόγου ἐν Εὐρώπῃ, ἠδύνατο νὰ συνάψῃ σχέσεις ὄχι μόνον πρὸς πολλοὺς σοφοὺς Εὐρωπαίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς καὶ τὰς σχέσεις ταύτας νὰ χρησιμοποιήσῃ δεξιῶς καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατ' αὐτὴν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος, διπλασιάζων οὕτω καὶ τριπλασιάζων τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας του, ὄχι μόνον οὐδέποτε ἐπεδίωξε τοιαύτας σχέσεις, ἀλλὰ καὶ ὑποδεικνυομένας καὶ προτεινομένας εἰς αὐτὸν μετ' ἀποστροφῆς ἀπέρριπτεν ἐπὶ παντοίαις προφάσεσι. Τρεῖς φορὰς ἀπέρριψε προσενεχθείσας αὐτῷ ἀνωτάτας θέσεις ἐν Παρισίοις, ἤτοι καθηγητοῦ τῆς νέας ἑλληνικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας, ἐνῷ ὁ ἴδιος ἀνωμολόγει τὰ ὠφελήματα, ἅτινα θὰ προὐξένει καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸ Γένος, δεχόμενος τὰς θέσεις ταύτας. «Πρῶτον, ἔγραφεν, ἡ ἀφορμὴ αὕτη τῆς παραδόσεως τῆς κοινῆς γλώσσης ἐνδέχεται νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκδώσω ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς διαφόρους παρατηρήσεις, ὅσας ἔκαμα εἰς αὐτήν, δεύτερον, ἐὰν εὐχαριστηθῶσιν ἀπὸ ἐμέ, ἐνδέχεται νὰ μείνῃ ὁ θρόνος κληρονομία τῶν Γραικῶν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πρᾶγμα ἄδοξον εἰς τοὺς ταλαιπώρους Γραικούς», τρίτον δέ, προσθέτομεν ἡμεῖς, θὰ ἐξησφάλιζε τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ τέταρτον, Ἕλλην καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, καὶ μάλιστα τῆς περιωπῆς καὶ τῆς φήμης του, ὄχι μόνον θὰ ἐδόξαζε τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ὑπηρεσίας θὰ προσέφερεν εἰς τοὺς Ἕλληνας σπουδαστὰς καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Διὰ ποίους δὲ λόγους ἠρνήθη νὰ λάβῃ τὰς θέσεις ταύτας; «πρῶτον, ἔγραφε, πρέπει νὰ παραιτήσω τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, τὴν ὁποίαν στοχάζομαι ὡς πρᾶγμα πολὺ ὠφελιμώτερον ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς, δεύτερον, ἐνδεχόμενον ἡ περισσοτέρα σύντασις τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς μου (contention d'esprit) καὶ ἡ ἐπαινετὴ φιλοτιμία τοῦ νὰ μὴ φανῶ ἀνάξιος τῆς ἐκλογῆς καὶ τὸ ἀσύνηθες νὰ λαλῶ δημοσίᾳ, ὅστις ἕως τώρα ἐπέρασα ζωὴν μοναδικήν, ψοφοδεῆ καὶ σχεδὸν θηριώδη, νὰ μὲ στείλωσιν ἐγρήγορα ὅπου εὑρίσκεται ὁ Villoison», ἤτοι εἰς τὸν τάφον. Προφάσεις ὅλα τὰ ἄλλα, ἡ δ' ἀληθὴς αἰτία ἡ «μοναδικὴ (ἤτοι μοναχοῦ, ἀσκητοῦ), ψοφοδεὴς καὶ σχεδὸν θηριώδης ζωή του». Διὰ τὴν δειλίαν δὲ καὶ ἀτολμίαν του ταύτην κατέφευγε καὶ εἰς τὸ μὴ συγχωρούμενον εἰς ἕνα Κοραῆν μέσον, νὰ ἐλέγχῃ τοὺς ἀντιπάλους του ἢ ν' ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ἐλέγχους αὐτῶν μὲ φυλλάδια ἀνώνυμα ἢ ψευδώνυμα καὶ μὲ διατριβὰς ἐν τῷ «Λογίῳ Ἑρμῇ» ψευδωνύμους.

Ἡ δ' ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποδημία του ἐγένετο πρόξενος πολλῶν ἀδίκων κρίσεων αὐτοῦ περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων καὶ πρῶτα πρῶτα τῆς περὶ ἧς ἀνωτέρω ἔγινε λόγος πρὸς τὸν κλῆρον συμπεριφορᾶς του. Ἂν ἔζῃ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἤρχετο εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν κλῆρον καὶ ἐγνώριζεν ἐκ τοῦ πλησίον ὄχι μόνον τὰς κακίας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, ὄχι μόνον πολὺ θὰ συνετέλει εἰς διόρθωσίν τινων ἐκ τῶν κακῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ἤκουεν ὅσα ἤκουσεν ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν κατὰ τοῦ κλήρου ἐκφράσεών του.

Εἰς τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν ὀφείλεται καὶ ἡ λυσσώδης κατὰ τῶν Φαναριωτῶν καταφορά του. «Οἱ Φαναριῶται, ἔγραφε, μαθημένοι νὰ τρέφωνται ἀργοὶ ἀπὸ τὰ αἵματα τῶν Βλαχομολδαυῶν καὶ στερημένοι τὴν φονικὴν ταύτην πηγήν, κινοῦν πάντα λίθον νὰ σπρωχθῶσιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Οἱ Φαναριῶται ἐνεργοῦν νύκτα καὶ ἡμέραν νὰ γευθῶσι τοὺς ἑλληνικοὺς ἱδρῶτας, ὡς ἐγεύοντο τὰ αἵματα τῶν κατζιβέλων τῆς Μολδοβλαχίας... Ἰησουῖται καὶ Φαναριῶται, ὅπου προχωρήσουν, ἄλλον σκοπὸν δὲν ἔχουν παρὰ νὰ δεσπόζωσι καὶ νὰ τρέφωνται ἀργοί.. Νὰ κατακρίνῃ τις ὅλους τοὺς ἱερωμένους ἀνατολικοὺς διὰ τὴν τρυφὴν ὀλίγων Σαρδαναπάλλων ἀρχιερέων, τρυφώντων εἰς τὸ Βυζάντιον, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ παραβάλλῃ ὅλους τοὺς κοσμικοὺς μὲ τοὺς Φαναριώτας τοῦ Βυζαντίου» καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἂν ὅμως ἔζῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἐκ τῶν Φαναριωτῶν ἄλλοι μὲν πολλὰς ὑπηρεσίας προσέφεραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πολλοὺς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἀπὸ φυλακίσεις καὶ ἐξορίας καὶ θανάτους ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔσωσαν, ἄλλοι δὲ πολλαχῶς εὐηργέτησαν ἑλληνικὰς κοινότητας καὶ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἄλλοι δὲ τὰ ἐκ τῶν προσκυνημάτων τῶν Ἁγίων Τόπων ἡμέτερα δίκαια κατὰ Λατίνων καὶ Ἀρμενίων ἰσχυρῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπερήσπισαν, ἄλλοι δὲ δὶς ἔσωσαν τοὺς Ψαριανοὺς ἀπὸ τῆς εἰς Μ. Ἀσίαν μετοικεσίας, ἄλλοι δὲ ἵδρυσαν ἐν τῇ Μολδοβλαχίᾳ λύκεια καὶ ἀκαδημίας καὶ τυπογραφεῖα, ἐν οἷς ἐδίδαξαν μὲν οἱ σοφώτεροι τῶν τότε Ἑλλήνων, ἐξετυπώθησαν δὲ πάμπολλα ἑλληνικὰ θρησκευτικὰ καὶ διδακτικὰ βιβλία, καὶ ἄλλοι τέλος ἐκ τῶν Φαναριωτῶν, ὁ Γκίκας, ὁ Χαντζερῆς, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Μαυ-

Digitized by Google

γένης, ὁ Μουρούζης διὰ τὰς πρὸς τὸ Γένος ὑπηρεσίας αὐτῶν ἀγρίως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν, ἂν πάντα ταῦτα ἐνεθυμεῖτο ὁ Κοραῆς, δὲν θὰ ὑπέπιπτεν εἰς τὸ σφάλμα, διὰ τὸ ὁποῖον ἄλλους κατηγόρησε, καὶ δὲν θὰ κατέκρινε διὰ τὰς κακίας ὀλίγων Φαναριωτῶν ὅλους τοὺς Φαναριώτας.

Εἰς τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν ὀφείλονται καὶ αἱ πρὸς τὰς πολιτικάς του ἀρχὰς οὐχὶ κατὰ πάντα ὁμόλογοι πολιτειακαὶ αὐτοῦ θεωρίαι. Αἱ μὲν πολιτικαὶ γνῶμαί του, βαθείας μελέτης τῆς πολιτικῆς τῶν λαῶν ἱστορίας καὶ θαυμαστῆς εὐθυκρισίας γεννήματα, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ βίου του, σαφεῖς καὶ ὡρισμέναι ὑπῆρξαν πάντοτε, δυνάμεναι νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὸ ἐπιγραμματικὸν τοῦτο ἀπόφθεγμά του, ὅτι «χωρὶς τὴν ἀρετὴν, τῶν ἀδυνάτων εἶναι νὰ εὐδαιμονήσῃ πόλις ἢ πολίτης», ἥτις ἀρετὴ ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ «διάθεσις εὐνοϊκὴ τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πολίτης, συλλογιζόμενος ὅτι ὅλοι του οἱ συμπολῖται, ὄντες ὅμοιοι τὴν φύσιν ἄνθρωποι, τὴν αὐτὴν κλίσιν καὶ ἀκολούθως τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχουν νὰ ἀπολαύουν ἀναλόγως ὅλα τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα κάμνουν εὐδαίμονα τὸν πολίτην, συμμερίζεται μὲ τοὺς συμπολίτας του τοὺς κόπους καὶ τὰς ἡδονάς, ἀποβλέπων εἰς τὸ κοινὸν ὅλων καὶ ὄχι εἰς μόνον αὐτοῦ τὸ ἴδιον συμφέρον». Αἱ δὲ πολιτειακαὶ σκέψεις του, σχηματισθεῖσαι ἐκ τῶν προτέρων καὶ οὔτε εἰς τὰ πράγματα οὔτε εἰς τὰ πρόσωπα τῆς τότε ἐποχῆς προσαρμοζόμεναι, οὔτε εἰσηκούσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἔθνους, οὔτε εἰσακουόμεναι θὰ ἔφερον ὅσα ἐξ αὐτῶν ἤλπιζεν ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Ὁ Κοραῆς ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνθουσιώδης ὑπέρμαχος τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ὡς ἐκ τῆς ψυχικῆς του ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῆς διηνεκοῦς εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολίας καὶ τῆς παρακολουθήσεως τῆς ἀναπτύξεως τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν ἐν Γαλλίᾳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διαπρύσιος κῆρυξ τῆς ἀρχῆς, ὅτι τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἔθνους ἀναγεννήσεως ὤφειλε νὰ προηγηθῇ ἡ ἐκπαιδευτικὴ αὐτοῦ ἀναγέννησις. Ἀλλ' ἐνῷ ὑπελόγιζεν ὅτι μόλις κατὰ τὸ 1850 θὰ ἦτο ἡ παιδεία εὐρέως διαδεδομένη ἐν Ἑλλάδι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐφρόνει ὅτι θὰ ἦτο καιρὸς νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐπανάστασις, ὅτε εἶδεν ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη 30 ἔτη πρότερον, δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναθεωρήσῃ τὰς δημοκρατικὰς γνώμας του, ἀλλὰ τοὐναντίον μετὰ μεγαλυτέρου ζήλου ἐξηκολούθει νὰ κηρύσσῃ αὐτὰς γράψας, ὅτι «οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν Σωκράτη ἤθελα τολμήσει νὰ ἐμπιστευθῶ ἐξουσίαν ἀνυπεύθυνον» καὶ «ἀπὸ κανένα, οὐδ' αὐτὸν τὸν Σωκράτη, δὲν ὑποφέρω νὰ κυβερνᾶται ἡ Ἑλλάς, πλὴν ἀπὸ μόνους νόμους κοινοβουλευτικοῦ συνεδρίου, μὲ πρόεδρον ἐτήσιον ἢ διετῆ». Ἂν ὅμως ἐκ τοῦ πλησίον ἐγνώριζε τὴν τότε κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, εὐκόλως θὰ ἐπείθετο ὅτι, ἐπί τινας τοὐλάχιστον δεκάδας ἐτῶν, ἔστω καὶ τρεῖς, ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος προέβλεπεν, ἔπρεπε νὰ κυβερνηθῶσιν οἱ Ἕλληνες ὑπ' ἀνδρὸς ἀρχικοῦ, ὅστις διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς παιδείας καὶ συνετῆς, χρηστῆς καὶ αὐστηρᾶς διοικήσεως νὰ διαπαιδαγωγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν δημοκρατίαν, νὰ μὴ πηδήσωσι δὲ ἀπὸ τῆς κατωτάτης βαθμίδος τῆς πολιτικῆς κλίμακος εὐθὺς εἰς τὴν ἀνωτάτην, ὅπερ θὰ ἦτο ὀλέθριον.

Ποῦ δὲ ἀλλοῦ παρὰ εἰς τὴν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπουσίαν του πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ πρὸς τὸν Καποδίστριαν συμπεριφορά του; Τὸ πρῶτον ἐγνώρισε τὸν ἄνδρα ἐν Παρισίοις τῷ 1815 «μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν» καὶ ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ συνομιλίας του τόσον ἐνεθουσιάσθη, ὥστε κατόπιν, ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ὑπερβαλλόντως ἐπῄνει τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἀρετάς του, γράφων ὅτι ὁ Καποδίστριας ἔχει φρονήματα «ὄντως ἑλληνικά», ἀπὸ τὰ ὁποῖα ηὔχετο «νὰ γεμισθῶσιν ὅλων τῶν Γραικῶν αἱ κεφαλαί», ὅτι εἶναι «καύχημα τῆς Ἑλλάδος», «ὅτι χωρὶς αὐτὸν ἐκινδύνευε καὶ τὸ σωθὲν ἀπὸ τὰς σφαγὰς μέρος τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐξαλειφθῇ ὁλότελα ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς», ὅτι «ἐθεράπευσε μὲ τὸ παράδειγμά του τὴν τιτλοτυφίαν, πρῶτος αὐτὸς παύσας νὰ ὀνομάζεται κόμις», ὅτι «ἐνεκαίνισε τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον καὶ ἵδρυσε πολλὰ στοιχειώδη σχολεῖα καὶ διδασκαλεῖα» καὶ ἐν γένει τὸν ἐχαρακτήριζεν ὡς «πολλῆς φρονήσεως καὶ μεγάλης ἀρετῆς ἄνδρα». Ἔστελλε πρὸς αὐτὸν τὰ συγγράμματά του, εἶχεν ἀλληλογραφίαν μαζί του περὶ διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος καὶ ἔλαβον ἀπὸ κοινοῦ μέτρα διὰ νὰ περιμαζεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ διεσπαρμένα εἰς Εὐρώπην διὰ πρόφασιν παιδείας μειράκια, τῶν ὁποίων τὰ ἤθη ἦτο κίνδυνος μὴ διαφθαρῶσι. Καὶ ὁ Καποδίστριας δέ, ὑπερβαλλόντως τιμῶν καὶ ἀγαπῶν τὸν Κοραῆν καὶ θαυμάζων τὸ ἔργον αὐτοῦ, μετὰ μεγάλης εὐλαβείας καὶ μεγάλου σεβασμοῦ ἀπεκρίνετο εἰς τὰς ἐπιστολάς του γράφων: «Παύω τὸν λόγον ζητῶν τὰς εὐλογίας σου καὶ ἐπαναλαμβάνων τὰς πιστώσεις τῆς ἀπλάστου φιλίας μου» καὶ «Ζώῃς ἐπὶ μήκιστον διὰ νὰ φέρῃς εἰς πέρας τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ ἐπεχείρησας» καὶ «Σὲ βεβαιῶ τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ ἔθνους ἀποκειμένην πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν παρ' ἐμοῦ ἐξαίρετον ὑπόληψιν καὶ τιμήν» καὶ «Πληθυνθείης ἐν γήρᾳ πίονι ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος» καὶ ἄλλα τοιαῦτα δείγματα μεγάλης τιμῆς καὶ ἀνυποκρίτου ἀγάπης. Κατόπιν δ' ὅμως πεισθεὶς εἰς τὰς συκοφαντίας τῶν ἐν Αἰγίνῃ καὶ Ὕδρᾳ ἐχθρῶν τοῦ Κυβερνήτου, ἐλησμόνησε πάντα τὰ ἀνωτέρω καὶ τὸν διέσυρεν ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ δι' ἀνωνύμων φυλλαδίων, χαρακτηρίζων αὐτὸν ὡς «τύραννον», ὡς «προδότην» καὶ ὡς «νεκροθάπτην τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας». Οὕτω δ' ὁ τέως τοῦ Κυβερνήτου συνήγορος καὶ φίλος ἐγένετο, ὡς μὴ ὤφελεν, ἀπηνὴς αὐτοῦ ἐχθρός, «λησμονήσας ὅτι «ὦτα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν» καὶ ἐξολισθήσας μέχρι τοῦ νὰ συμβουλεύῃ ἀνατροπάς», ὡς ὀρθῶς ἱστορεῖ ὁ Ν. Δραγούμης.

Ἀλλὰ μήπως καὶ εἰς τὰς τόσον σοφὰς περὶ τῆς νέας γλώσσης θεωρίας καὶ κρίσεις του δὲν ἔσχε κακὴν ἐπίδρασιν ἡ μακροχρόνιος μετὰ ξένων ἐν ξένῃ χώρᾳ διατριβή του; Ἂν ἔζη ἐν Ἑλλάδι καὶ εἶχε ζωηρὸν τὸ ἑλληνικὸν γλωσσικὸν αἴσθημα, θὰ ἐφήρμοζε τόσον εὐρέως τὸν ἀνωτέρω τρίτον γλωσσικὸν κανόνα του «Περὶ κανονισμοῦ τῶν ἀκανονίστων» καὶ θὰ ἔγραφεν «ὀμμάτιον, ὀσπίτιον, ἐξεύρω, ἑταιρειάζω, ἔσχασα, θέλω φανεῖν, ἤθελα γελάσειν, κἄνποιος, ἐγρήγορα, τὸ παπαδόπωλον, τὸ τραγῴδιον» καὶ ἄλλα παρόμοια, τὰ ὁποῖα καὶ τότε ἀκόμη ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ διασυρθῇ τὸ περὶ τῆς γραφομένης γλώσσης ἔργον του καὶ χλευασθῇ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ γράψαντος τὰ «Κοραϊστικά»; Δὲν θὰ ἔκαμνε δὲ καὶ μεγαλυτέρας παραχωρήσεις εἰς τὸ τυπικὸν τῆς λαλουμένης, ὥστε νὰ προληφθῶσιν οἱ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ μέχρι τοῦ νῦν συνταράσσοντες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους ἡμῶν γλωσσικοὶ ἀγῶνες;

Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα, γεννήματα καὶ ταῦτα οὐχὶ ἀμελείας ἢ κακῆς προαιρέσεως, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος καὶ τοῦ ἐκπατρισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεβλήθη, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα χαρίσματα τῆς ψυχῆς του; Πεφωτισμένη καὶ ἀνυπόκριτος εὐσέβεια, ἄδολος καὶ εἰλικρινὴς φιλία, ζωηρὰ καὶ ἀδιάκοπος εὐγνωμοσύνη, σωκρατικὴ μετριοφροσύνη, θαυμαστὴ ἀξιοπρέπεια, παροιμιώδης ἀφιλοκέρδεια, προθυμοτάτη πρὸς συναδέλφους ἐπικουρία καὶ ἐπὶ πᾶσι διάπυρος καὶ πεφωτισμένη φιλοπατρία ἐκόσμουν τὸν Κοραῆν καθ' ὅλον τὸν βίον του. Ἐνῷ ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας μέχρι τοῦ θανάτου ἐπάλαιε πάντοτε πρὸς ἰσχυρὰν πενίαν, ὄχι μόνον οὐδέποτε παρ' οὐδενὸς ἐζήτησε χρηματικὴν ἐπικουρίαν, ἀλλὰ καὶ προσενεχθεῖσαν πολλάκις τοιαύτην, ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων, ὑπερηφάνως ἀπέρριψε προτιμήσας νὰ πωλῇ μέρος τῶν βιβλίων του πρὸς ἀγορὰν ἄρτου. Εἰς τοιαύτην δ' οἰκονομικὴν κατάστασιν εὑρισκόμενος, τὸν ἀτυχήσαντα εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας φίλον του Ρώταν χρηματικῶς ἐβοήθησε καὶ τοῦ Ναπολέοντος τὴν διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Στράβωνος διπλῆν ἀμοιβήν, τοῦ ἐτησίου μισθοῦ καὶ τῆς ἰσοβίου συντάξεως, δὲν ἐδέχθη, ἀποποιηθεὶς τὸν μισθὸν καὶ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν σύνταξιν. Ἐνῷ δὲ διὰ τῶν ἐκδόσεών του θὰ ἠδύνατο, ἂν ἤθελε, νὰ καταστῇ πλούσιος, οὐδεμίαν ποτὲ χρηματικὴν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῶν ἐπορίσθη, διότι καὶ τὰ ὀλίγα ἀντίτυπα τῶν βιβλίων του, ἅτινα ἐκράτει, τὰ λοιπὰ ἀποστέλλων πρὸς τοὺς χορηγοὺς τῆς δαπάνης τῆς ἐκδόσεως, καὶ ταῦτα διεμοίραζεν εἰς φίλους του, εἰς σχολεῖα καὶ εἰς ἀπόρους νέους. Τὰς ἀρετὰς δὲ ταύτας τοῦ Κοραῆ καὶ τὰ προκύψαντα ἐξ αὐτῶν πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ εἰς τὸ Ἔθνος ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ἡ Γ' ἐν Τροιζῆνι ἐθνικὴ συνέλευσις διὰ ψηφίσματος αὐτῆς, ἐκδοθέντος τῇ 27 Ἀπριλίου τοῦ 1827, ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἔθνους πρὸς αὐτὸν «διὰ τὰ ἀνεκτίμητα ἀγαθά», τὰ ὁποῖα προσέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη τιμή, εἰς τὸ ἐξαίρετον τοῦτο τέκνον τῆς πατρίδος ἀπονεμηθεῖσα ὑπὸ τῶν προβούλων αὐτῆς, τιμᾷ ὄχι ὀλιγώτερον τοὺς ἀπονείμαντας ἢ τὸν πρὸς ὃν αὕτη ἀπενεμήθη.

Συγγράμματα: Α—1) «Ὀρθόδοξος διδασκαλία, εἴτουν σύνοψις τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Πλάτωνος .... καὶ μεταφρασθεῖσα πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ρωσικῆς εἰς τὴν γερμανικήν, νῦν δὲ ἐκ τῆς γερμανικῆς εἰς τὴν ἑλληνορωμαϊκὴν διάλεκτον....» ἐν Λειψίᾳ 1782 (ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ 1827, ἐν Μονάχῳ 1834 καὶ ἐν Ἀθήναις 1837. 2) «Σύνοψις τῆς ἱερᾶς ἱστορίας καὶ τῆς κατηχήσεως» ἐν Λειψίᾳ 1782 (ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1831). 3) Pyretologiae synopsis .... auctor Diamantes Coray ....» Monspelii 1786 (ἀνετυπώθη ἐν «Lettres inédites de Coray, Paris 1877). 4) Medicus Hippocraticus ..... Oratio ab auctore D. Corav Smyrnensi....» Monspelii 1787 (ἀνετυπώθη ἔνθα καὶ τὸ προηγούμενον). 5) «Médecine clinique ou manuel de pratique, traduit de l'Allemend du docteur C. G. Selle par Coray» Montpellier 1787. 6) «Observations de médecine du docteur C. G Selle, traduites par le docteur Coray», Paris 1796. 7) «Introduction à l'étude de la nature et de la médecine traduite de l'Allemand d'après la seconde édition de M. Selle par Coray» Montpellier 1795. 8) «Lettre de docteur Corav sur le testament secret des Athéniens, dont parle Dinarque dans sa harangue contre Demostènes» ἐν τῷ «Magasin Encyclopédique 1796. 9) «Esquisse d'une histoire de la médecine et de chirurgie, traduite de l'Anglais de M. W. Black par Coray», Paris 1798 10) Vademecum de médecine μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ἐξέδωκεν ἀνωνύμως ἐν Παρισίοις τῷ 1794). 11) «Ἀδελφικὴ διδασκαλία πρὸς τοὺς εὑρισκομένους κατὰ πᾶσαν τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν Γραικοὺς εἰς ἀντίρρησιν κατὰ τῆς ψευδωνύμως ἐν ὀνόματι τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐκδοθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει «Πατρικῆς διδασκαλίας» ἐν Ρώμῃ ἐν ἔτει Α' τῆς ἐλευθερίας ,αψϙη' (φυλλάδιον ἀνωνύμως ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις 1798). 12) «Les Caractères de Théophraste, traduction nouvelle avec le texte grec, des notes critiques et un discours préliminaire sur la vie et les écrits de Théophraste par Coray», Paris 1799). 13) «Ἱπποκράτους περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, Traité d'Hippocrate des airs, des eaux et des lieux», Paris 1800 (εἰς 2 τόμους, ὧν ὁ μὲν περιέχει μακρὰ προλεγόμενα, τὸ κείμενον μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ τὰς διαφόρους γραφὰς καὶ διορθώσεις τοῦ κειμένου, ὁ δ' ἕτερος τὰς κριτικὰς σημειώσεις, τοὺς πίνακας καὶ χάρτας). 14) «Σάλπισμα πολεμιστήριον», ἐξεδόθη ἀνωνύμως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας Ἀτρομήτου τοῦ Μαραθωνίου (ἤτοι ἐν Παρισίοις 1801)· τῆς δ' ἐκδόσεως προτάσσεται χαλκογραφία, παριστῶσα τὴν Ἑλλάδα ἡμίγυμνον καὶ καταπληγωμένην ὑπὸ Τούρκου, ἀναφωνοῦσαν δὲ «ὤμοι ἐγὼ πανάποτμος, ἐπεί μ' ἕλε δούλιον ἦμαρ» (μεταφρασθὲν μετὰ προλεγομένων εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Guerrier de Dument τῷ 1821 ἀνετύπωσεν ὁ Κοραῆς τῷ αὐτῷ ἔτει, προσθέσας καὶ τὰ προλεγόμενα τοῦ Γάλλου ἐξελληνισθέντα ὑπὸ Κ. Πιτζιπιοῦ). 15) «Περὶ ἁμαρτημάτων καὶ ποινῶν πολιτικῶς θεωρουμένων, σύγγραμμα Καίσαρος Βεκκαρίου, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς ἰταλικῆς γλώσσης καὶ διὰ σημειώσεων ἐξηγηθὲν ὑπὸ Δ. Κοραῆ» ἐν Παρισίοις 1802 (β' ἔκδοσις ἐν Παρισίοις 1823). 16) «Λόγγου ποιμενικῶν τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην» ἐν Παρισίοις 1802 (ἐξεδόθησαν ἀνωνύμως τῇ παρακλήσει τοῦ Διδότου καὶ ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ μετὰ θαυμαστῆς πολυτελείας). 17) «Mémoire sur l' état actuel de la civilisation dans la Grèce, lu à la Société des Observateurs de l'homme par Coray» Paris 1803. 18) «Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικῶν βιβλία δέκα, ἃ χάριν τῶν Ἑλλήνων ἐξέδωκε μετὰ σημειώσεων ὁ Δ. Κοραῆς» εἰς 2 τόμους ἐν Παρισίοις 1804. 19) «Πρόδρομος Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης περιέχων Κλαυδίου Αἰλιανοῦ τὴν ποικίλην ἱστορίαν, Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ καὶ Νικολάου Δαμασκηνοῦ τὰ σῳζόμενα, οἷς προσετέθησαν καὶ βραχεῖαι σημειώσεις καὶ στοχασμοὶ περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης» ἐν Παρισίοις 1805. 20) «Τί πρέπει νὰ κάμωσιν οἱ Γραικοὶ εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, διάλογος δύο Γραικῶν κατοίκων τῆς Βενετίας, ὅταν ἤκουσαν τὰς λαμπρὰς νίκας τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος (ἐξεδόθη ἀνωνύμως ἐν Παρισίοις 1805). 21) «Ἰσοκράτους λόγοι καὶ ἐπιστολαί, οἷς προσετέθησαν σημειώσεις καὶ τῶν αὐτοσχεδίων στοχασμῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἀκολουθία» εἰς 2 τόμους ἐν Παρισίοις 1807. 22) «Πλουτάρχου βίοι παράλληλοι, οἷς προσετέθησαν σημειώσεις καὶ τῶν αὐτοσχεδίων στοχασμῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἀκολουθία» ἐν Παρισίοις μέρος Α' 1809, Β' 1810, Γ' 1811, Δ' 1812, Ε' 1813 καὶ ΣΤ' 1814. 23) «Πολυαίνου στρατηγημάτων βίβλοι ὀκτὼ» ἐν Παρισίοις 1809. 24) «Μύθων Αἰσωπείων συναγωγὴ» ἐν Παρισίοις 1810. 25) «Ἱεροκλέους φιλοσόφου ἀστεῖα, οἷς προσετέθησαν βραχεῖαι σημειώσεις καί τινα τῶν Ἰταλικῶν νεωτέρων ἀστείων» ἐν Παρισίοις 1812. 26) «Ξενοκράτους καὶ Γαληνοῦ περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς» ἐν Παρισίοις 1814. 27) «Στράβωνος Γεωγραφικῶν βιβλία ἑπτακαίδεκα ἐκδιδόντος καὶ διορθοῦντος Α. Κοραῆ» ἐν Παρισίοις 1815—1819 εἰς τόμους 4. 28) «Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ συγγραμμάτια, ἤτοι Ἱπποκράτους τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, δεύτερον ἐκδοθὲν μετὰ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως, ᾧ προσετέθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἱπποκράτους καὶ ὁ Νόμος καὶ τὸ τοῦ Γαληνοῦ ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος» ἐν Παρισίοις 1816. 29) «Μάρκου Ἀντωνίου αὐτοκράτορος «Τῶν εἰς ἑαυτὸν» βιβλία ιβ', ὧν προτέθειται τὸ ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ ρήτορος γαλλιστὶ γεγραμμένον ἐγκώμιον Μάρκου» ἐν Παρισίοις 1816. 30) «Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ» ἐν Παρισίοις 1817 (ἐξεδόθη ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ν. Γεωργίου Κύπριος). 31) «Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος τῶν σκεπτικῶν φιλοσόφων «Νόμῳ καλόν, νόμῳ κακόν» ἐν Λειψίᾳ 1819 (ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Στέφανος Πανταζῆς). 32) «Ἀντωνίου τοῦ Κοραῆ ᾠδὴ εἰς Ἑρρῖκον Φραγκῖσκον Δαγεσσέα, ἐκδοθεῖσα ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1702 ἔτος, ᾗ, νῦν δεύτερον ἐκδιδομένῃ, συνεκδίδοται καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ συντεθὲν ἐγκώμιον εἰς τὸν αὐτὸν Δαγεσσέα» ἐν Παρισίοις 1819. 33) «Ὁμήρου Ἰλιάδος ραψῳδίαι Α, Β, Γ, Δ, μετ' ἐξηγήσεων παλαιῶν καὶ νέων» εἰς 4 τόμους ἐν Παρισίοις 1811—1820. 34) «Συμβουλὴ τριῶν ἐπισκόπων ἐπισταλθεῖσα κατὰ τὸ 1553 ἔτος πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον τὸν Γ', μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ μὲ σημειώσεις ἐξηγηθεῖσα» ἐν Παρισίοις (εἰκονικῶς London). 35) «Ἀριστοτέλους πολιτικῶν τὰ σῳζόμενα» ἐν Π. 1821. 36) «Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια» ἐν Παρισίοις. 1822. 37) «Ὀνησάνδρου Στρατηγικὸς καὶ Τυρταίου τὸ πρῶτον ἐλεγεῖον μετὰ τῆς Γαλλικῆς ἑκατέρου μεταφράσεως» ἐν Παρισίοις 1822. 38 «Πλουτάρχου τὰ Πολιτικὰ» ἐν Παρισίοις 1821. 39) «Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα καὶ Πλάτωνος Γοργίας» ἐν Παρισίοις 1825. 40) «Λυκούργου λόγος κατὰ Λεωκράτους, ἐκδόντος καὶ διορθώσαντος Α. Κ. καὶ γαλλιστὶ μεθερμηνεύσαντος F. Th. (ἤτοι François Thurot)» ἐν Παρισίοις 1826. 41) «Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον, Κέβητος Πίναξ, Κλεάνθους Ὕμνος, ἐκδιδόντος καὶ διορθώσαντος Α. Κ. καὶ γαλλιστὶ μεθερμηνεύσαντος τὰ δύο πρῶτα τοῦ Fr. Th.» ἐν Παρισίοις 1826. 42) «Ἀρριανοῦ τῶν Ἐπικτήτου Διατριβῶν βιβλία τέσσαρα» ἐν Παρισίοις 1827. 43) «Τί συμφέρει εἰς τὴν ἐλευθερωμένην ἀπὸ Τούρκους Ἑλλάδα νὰ πράξῃ εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, διὰ νὰ μὴ δουλωθῇ εἰς χριστιανοὺς τουρκίζοντας» ἐν Παρισίοις 1830 τὸ α' τεῦχος καὶ 1831 τὸ β' (ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Γ. Πανταζίδης). 44) «Συνέκδημος ἱερατικός, περιέχων τὰς δύο πρὸς Τιμόθεον καὶ τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μὲ δύο κοινὰς μεταφράσεις καὶ ἐξηγήσεις διεξοδικὰς» ἐν Παρισίοις 1831. 45) «Ἄτακτα, ἤγουν παντοδαπῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν αὐτοσχεδίων σημειώσεων καί τινων ἄλλων ὑπομνημάτων αὐτοσχέδιος συναγωγὴ» ἐν Παρισίοις 1828—1835 εἰς τόμους 5, ὧν ὁ α' περιέχει δύο ποιήματα Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου, ὁ β' γλωσσογραφικῆς ὕλης δοκίμιον. Ἀλφάβητον πρῶτον, ὁ γ' Χιακῆς ἀρχαιολογίας ὕλην καὶ δοκίμιον νέας μεταφράσεως τῆς Νέας Διαθήκης, ὁ δ' (εἰς δύο τεύχη διῃρημένος) τὸ Ἀλφάβητον δεύτερον καὶ ὁ ε', εἰς δύο καὶ οὗτος τεύχη διῃρημένος καὶ μετὰ θάνατον τοῦ Κ. ὑπὸ Φ. Φουρναράκη ἐκδοθείς, περιέχει τὸ Ἀλφάβητον τρίτον καὶ πίνακας γραικικῶν, ἑλληνικῶν, γαλλικῶν καὶ λατινικῶν λέξεων τῶν εἰς τοὺς πέντε τόμους περιεχομένων. 46) «Αὐτοβιογραφία» ἐν Παρισίοις 1833. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Κ. ἐδημοσίευσε «Διορθώσεις εἰς Ἱπποκράτην» εἰς τὸ Museum Oxoniense κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, «Κριτικὰς ἐπιστάσεις εἰς τὴν ἀπὸ τὸν Σνεΐδερον ἔκδοσιν τοῦ Θεοφράστου» (ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ τοῦ 1819 ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ι. Κ.), «Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ περὶ τοῦ πόθεν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τῶν Κυδωνιῶν» ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ τοῦ 1819 (ὑπὸ τὸ αὐτὸ ψευδώνυμον), «Σημειώσεις εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ Σνεΐδερου ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ τοῦ 1819 καὶ 1821, «Διατριβὴν περὶ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἱπποκράτους» καὶ ἑτέραν «Περὶ τῆς προκηρυχθείσης ἐκδόσεως τῶν Χρυσοστομικῶν ἐν Ἰασίῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει» ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ 1820 (ὑπὸ τὸ αὐτὸ ψευδώνυμον) — Β' *Τὰ μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα*. α') «Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Σμυρναίους τοῦ ἀοιδίμου Α. Κοραῆ» ἐν Σμύρνῃ 1835. β') «Α. Κοραῆ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Σμύρνης Πρωτοψάλτην» ἐν Παρισίοις 1838. γ') «Ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν Α. Κοραῆ ἐκδίδοντος Ἰακώβου Ρώτα» ἐν Ἀθήναις 1839 τόμος α' καὶ 1841 τόμος β'. δ') «Lettres inédites de Coray à Chardon de la Rochette (1790—1796) suivies d'un recueil de ses lettres françaises à divers savants, de la dissertation sur le testament secret des Athéniens, du Mémoire sur l'état de la civilisation dans la Grèce en 1803 et de ses thèses latines en médecine réimprimées pour la première fois» Paris 1877. ε') «Lettres de Coray au protopsalte de Smyrne D. Lotos sur les événements de la

Digitized by Google

révolution française (1782—1793) traduites du grec pour la première fois et publiées par le Mis de Queux de Saint-Hilaire» Paris 1880. στ') «'Ανέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Α. Κοραῆ πρὸς τὴν οἰκογένειαν Πρασσακάκη» ἐν Λειψίᾳ 1885. ζ') «Α. Κοραῆ τὰ μετὰ θάνατον εὑρεθέντα συγγράμματα βουλῇ μὲν καὶ δαπάνῃ τῆς ἐν Μασσαλίᾳ κεντρικῆς ἐπιτροπῆς «Κοραῆ», ἐπιμελείᾳ δὲ Α. Μάμουκα συλλεγέντα τε καὶ ἐκδιδόμενα» τόμος Α' περιέχων ὕλην γαλλογραικικοῦ λεξικοῦ καὶ τὰς ἐν τῷ λεξικῷ τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημίας ἰδιογράφους τοῦ Κοραῆ σημειώσεις» ἐν 'Αθήναις 1881, οἱ δὲ λοιποὶ τόμοι ἐπιμελείᾳ Ν. Δαμαλᾶ ἐκδοθέντες περιέχουσιν ὁ Β', ὁ Γ', ὁ Δ' ἐπιστολάς, ὁ Ε' «Περὶ διαίτης ὀξέων καὶ ἀρχαίας ἰατρικῆς» τοῦ Ἱπποκράτους, ὁ ΣΤ' «'Απολλωνίου τοῦ Δυσκόλου τὰ περὶ συντάξεως βιβλία δ'» μετὰ τῶν εἰς ταῦτα ἐξηγήσεων τοῦ Κοραῆ καὶ «Γραμματικὴν τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» τοῦ Κοραῆ μετά τινων παρατηρήσεων αὐτοῦ εἰς αὐτήν, ὁ Ζ' «Κριτικὰς σημειώσεις, παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις τοῦ Κοραῆ εἰς τὸ λεξικὸν Ἡσυχίου καὶ ὁ Η' «Δύο σχέδια ἀντιθέτων λέξεων».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ πλεῖστα (ὄχι πάντα) τῶν περὶ Κοραῆ καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων γραφέντων μέχρι τοῦ 1889 εὕρηνται ἐν τῷ θαυμασίῳ συγγράμματι «Α. Κοραῆς», ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ Διονύσιος Θερειανὸς εἰς τρεῖς τόμους ἐν Τεργέστῃ (1889—1890). Ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γραφέντων περὶ αὐτοῦ σημειοῦμεν: *Ἰ. Γενναδίου* «Κρίσεις καὶ σκέψεις περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ» ἐν Τεργέστῃ 1903.—*Χρ. Οἰκονόμου* «Ὁ Κοραῆς ὡς ἐθνικὸς παιδαγωγός» ἐν 'Αθήναις 1906. — *Ε. Γ. Παντελάκη* «Ὁ Κοραῆς καὶ ἡ Γραμματική» ἐν Ἀθήναις 1909. — *Δ. Σ. Μπαλάνου* «Αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Κοραῆ» ἐν 'Αθήναις 1920. —*Π. Κοντογιάννη* «Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Κοραῆ καὶ πρὸς Κοραῆν» ἐν Ἀθήναις 1923 (ὡς Ε' τόμος τῶν ὑπὸ Κ. 'Αμάντου ἐκδιδομένων «Χιακῶν Χρονικῶν», ἔνθα ἀναγράφονται καὶ αἱ ὑπὸ Ν. Κωστῆ, Γ. Βογιατζίδου, Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Θ. Βολίδου καὶ Δ. Καμπούρογλου ἐπιστολαὶ Κοραῆ μὴ εὑρισκόμεναι ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Δαμαλᾶ. —*Ε. Γ. Παντελάκη* «Α. Κοραῆ πολιτικαὶ παραινέσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐκδιδόμεναι μετὰ εἰσαγωγῆς» ἐν 'Αθήναις 1923'.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—Κοραῆς, 'Αντώνιος. Ἕλλην ἰατροφιλόσοφος ἐκ Χίου, οὗ συχνάκις μετ' εὐλαβείας ποιεῖται μνείαν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ὁ 'Αδαμάντιος Κοραῆς, τοῦ ὁποίου παλαιότερος συγγενὴς ὑπῆρξεν. Ἔζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Ρώμῃ, εἶτα δὲ μετέβη δι' εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς 'Αγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Γνώστης βαθὺς τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, διεκρίθη μεταξὺ τῶν λογίων ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, δι' ὃ καὶ περιελήφθη ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ Βιβλιοθήκῃ» τοῦ Φαβρικίου (XI, 532). 'Εγένετο δ' ἰδίᾳ γνωστὸς ἐξ ᾠδῶν, ἃς ἐξέδωκεν, ὧν μίαν, ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν ἔνδοξον καὶ φιλοδίκαιον Δαγεσὼ (Dagesau), ἀνευρὼν μετ' ἐπιμελεῖς ἐρεύνας ὁ 'Αδαμάντιος Κοραῆς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Guilford μετετύπωσε τὸ δεύτερον, προσθέσας εἰς ταύτην καὶ τὸ πρὸς τὸν Δαγεσὼ γαλλικὸν ἐγκώμιον τοῦ φιλοσόφου καὶ ῥήτορος Θωμᾶ. Ὁ 'Αντώνιος Κοραῆς ἐποίησε καὶ ἑτέραν πινδαρικὴν ᾠδὴν εἰς Ἰωάννην Παῦλον τὸν Βιγνόνιον, περιώνυμον ἀββᾶν καὶ ἀκαδημαϊκόν, καὶ τρίτον ἀνακρεόντειον ποίημα εἰς τὴν σύζυγον τοῦ ἰδίου Δαγεσώ, νοσήσασαν ἐξ εὐλογίας καὶ ἰαθεῖσαν. Ὁ Μοσχοπολίτης Δημήτριος Προκοπίου ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν λογίων Ἑλλήνων ὑπερβάλλων γράφει περὶ τῶν πινδαρικῶν τούτων ᾠδῶν, ὅτι οὐδ' ἠδύνατό τις νὰ ἀναγνώσῃ ταύτας ἄνευ θαυμασμοῦ «διά γε τὴν ἄλλην ἁρμονίαν καὶ ἐμμέλειαν τὴν ἐμφαινομένην αὐταῖς, οὐχ ἧττον δὲ καὶ διὰ τὸ καθηκριβωμένον τῆς πρὸς τὸν Πίνδαρον μιμήσεως» (*Γ. Ζαβείρα*, «Ν. Ἑλλάς» σελ. 180). Ὁ Θερειανὸς ὅμως («'Αδ. Κοραῆς Α', σελ. 90) τοὐναντίον σημειοῖ ὅτι αὗται ἁμιλλῶνται, κατά τε τὴν φράσιν καὶ τὴν ἁρμονίαν, πρὸς τὰς πινδαρικὰς ᾠδὰς τοῦ Σεργίου Μακραίου, ὅτι δὲ οὐδόλως θαυμάζει τὴν φραστικὴν ὀρθοέπειαν καὶ ἐμμέλειαν τῶν ποιητικῶν τούτων δοκιμίων, μνημονεύων ἅμα τὴν ἀπορίαν Γερμανοῦ τινος καθηγητοῦ, παραθέτοντος φράσεις τινὰς ἀπὸ τῶν ᾠδῶν τούτων καὶ διερωτωμένου, ἂν αὗται δύνανται νὰ ἔχωσι κἂν σχέσιν πρὸς τὴν πινδαρικὴν ἀκρίβειαν.

ΑΡ. Π. Κ.

«Κοραῆς». —1) 'Εφημερὶς πολιτικὴ καὶ φιλολογική, ἱδρυθεῖσα ἐν 'Αθήναις τὴν 3ην 'Ιουνίου 1850. —2) 'Εφημερὶς πολιτικὴ καὶ φιλολογική, ἱδρυθεῖσα ἐν 'Αθήναις τὴν 20ὴν Μαΐου 1875.

Κοραῆς. Τὸ ὄνομα τοῦ *'Αδαμαντίου Κοραῆ* ἐδόθη, τιμῆς ἕνεκεν, εἰς ἕνα τῶν προμαχώνων τοῦ Μεσολογγίου, ἐκ τῶν κειμένων εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως. Τὸ ὀχύρωμα τοῦτο, ἔργον τοῦ Κοκκίνη, παρέσχε σπουδαίας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν μὲ τὸ ἐπ' αὐτοῦ κανονιοστάσιον.

Γ. Δ. Κ.

κόραι (αἱ) *['Αρχ.]*· βλ. *κόρη*.

Κορακᾶδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βασιλατίκων τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ σημαντικὴν ἐλαιοπαραγωγήν. Κάτ. (1928) 443.

Χ. Δ

κόρακας, γεν. *τοῦ κοράκου* καὶ *τοῦ κόρακα* (ὁ)· *κόραξ* (βλ. λ.): φρ. «μαῦρος σὰν κόρακας», παροιμ. «κόρακας κοράκου μάτι δὲ βγάζει» ἐπὶ τῶν ὁμοίου φυράματος ἀνθρώπων· || «ποῦ νὰ βγάλῃς τὸν κόρακα» ἢ «βγάλ' τὸν κόρακα» ὑβριστικὴ ἀποστροφὴ πρὸς λαλοῦντα, διὰ νὰ σιωπήσῃ.

— κόρακας (ὁ). Παιδιὰ παιζομένη κυρίως ἐν 'Ικαρίᾳ. Ἓν τῶν παιδίων γίνεται *μάννα* καὶ ἄλλο *κόρακας*. Τὰ ἄλλα παιδία συγκρατοῦνται κατὰ σειρὰν ὄπισθεν τῆς μάννας καὶ προκαλοῦν τὸν κόρακα. «Κρά, κρά! εἶμαι ὄμορφος» λέγει ὁ κόρακας. «Σὰν τὸ τσουκάλι» ἀπαντᾷ ἡ μάννα. Μετὰ τὴν στιχομυθίαν αὐτὴν ὁ κόρακας προσπαθεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἓν τῶν παιδιῶν, ἀλλ' ἡ μάννα τὰ προστατεύει. Ὅσα ὅμως ἀποσπάσῃ, τὰ τοποθετεῖ ἐκεῖ που πλησίον. Καὶ ὅταν αἰχμαλωτίσῃ πάντα, τὰ ῥαπίζει καὶ τὰ ἐξαποστέλλει πάλιν πρὸς τὴν μάνναν. 'Εκεῖνα ἐπιστρέφοντα, ὑποσκάζουν καὶ θρηνοῦν δῆθεν «Ἆ! ἆ! μάννα μ'».

Σ. Γ. Σ.

— «Κόρακας». Γελοιογραφικὸν περιοδικὸν ἐν Λαρίσῃ, ἐκδοθὲν ἀπὸ 'Ιουλίου 1882 μέχρι τοῦ 1884 (βλ. καὶ λ. *Κόραξ*).

Κόρακας *[Γεωγρ.]*. Θέσις λίαν δύσβατος παρὰ τὸ χωρίον Ροδάκινον τῆς ἐπαρχίας 'Αγίου Βασιλείου Κρήτης. Ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Κρήτῃ τουρκικῶν στρατευμάτων Μουσταφᾶ-βέης, ὑποχωρῶν ἐκ Φραγκοκαστέλλου, προσεβλήθη παρὰ τὴν θέσιν ταύτην τὴν 29 Μαΐου 1928 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀφοῦ ὑπέστη σοβαρωτάτας ἀπωλείας, ἐτράπη εἰς φυγὴν ἐν πλήρει ἀποσυνθέσει, καταλιπὼν 27 σημαίας, 18 σκηνὰς καὶ πάμπολλα ὅπλα, πολεμεφόδια κλπ.

Ν. ΚΛΣ

— Κόρακας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τοπωνυμίαι παραλιακαί, φερόμεναι καὶ ὡς *Κοράκι* καὶ ὡς *Κόραξ*:— 1) Βουνὸς κατὰ τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς 'Αμοργοῦ ὕψους 1890 ποδῶν (516 μ.), ἀπολήγων εἰς τὸ φερώνυμον ἀκρωτήριον τὸ καὶ *Γωνιὰ* ὀνομαζόμενον (πλάτ. 37° 46'00'' Β., μῆκ. 25°49'15'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1860: Amorgos and Denusa islands), νοτίαν τῆς νήσου ἐσχατιάν. —2) 'Ακρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ 'Αργολικοῦ (πλατ. 37°20'45'' Β., μῆκ. 23°04'20'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia), 18 ½ μίλ. ΝΑ. τοῦ φανοῦ Παναγίτσας τοῦ Ναυπλίου. Δυτικὴ τῆς Ἑρμιονίδος ἐσχατία καὶ ΒΔ. κέρας τοῦ ὅρμου Βεβερόνδα. Ἥμισυ μίλ. Δ. καὶ ΒΔ. αὐτοῦ νησὶς καὶ μύρμηκες φερώνυμοι. —3) Μικρασιατικὴ νησὶς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δωρίδος, ἀπόθραυσμα τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου χερσονήσου (πλατ. 36°44' 40'' Β., μῆκ. 28°07'20'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi). Κοινὸν κέρας τῶν ἀμφιδύμων ὅρμων Ρένας καὶ Λοστᾶ. —4) 'Ακρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, νότιον κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Πύργου, 2 μίλ. νοτίως τῆς προβολῆς Ζεϊτὶν μπουροὺν (πλάτ. 48° 12' ½ Β., μῆκ. 27°50' ½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to cape Caliacra). Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομάζεται *Μπαγλὰρ Μπουρνοῦ*. —5) 'Ακρωτήριον τῆς χερσονήσου τῶν 'Ερυθρῶν, ἀποτελοῦν τὴν ἀπόληξιν φερωνύμου βουνώδους προβολῆς (ἀρχ. *Κώρυκος*), ἧς ἡ κορυφὴ (710 μ.) εὑρίσκεται 10 χλμ. ὁριζοντιογραφίας ἔσω τῆς ἄκρας. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο τερματίζον (πλάτ. 38°06'20'' Β., μῆκ. 26°36' 50'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: island of Khios and gulf of Smyrna), ἀποτελεῖ τὸ ΝΔ. κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Σιγαζὶκ καὶ σχηματίζει ἑκατέρωθεν τοὺς ὅρμους *Καβάκι* καὶ *Βρῶμο* (ὅρα λέξεις). —6) Νησὶς προσκειμένη τῇ ἀκτῇ τῆς Ἤλιδος (πλάτ. 37°40' 35'' Β., μῆκ. 21°18'10'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 207: West coasts of Morea from Castro Torneze to Venetico) πρὸς τὸν ὦμον τῆς χερσονήσου τοῦ Κατακώλου καὶ εἰς 3 μίλ. βορείως τοῦ φάρου. 'Αναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀνωνύμως. «Μετὰ δὲ τὸν Χελωνάταν, Πισατῶν ἐστιν αἰγιαλὸς πολύς. εἶτ' ἄκρα Φειά, πρόκειται δὲ ταύτης νησίον καὶ λιμήν».— 7) Κρητικὸν ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου 'Αποκορώνου (πλάτ. 35° 21' 30'' Β., μῆκ. 24° 22' 40'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia Western portion) ἀπόληξις τοῦ Κακοῦ Ὄρους. —8) 'Ακρωτήριον τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Λέσβου, γνωστότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σκαμνιὰ* (βλ. λ.). —9) 'Ακρωτήριον τῆς Πάρου, ἀποτελοῦν τὴν βορείαν τῆς νήσου ἐσχατιὰν καὶ τὸ ΒΔ. κέρας τοῦ κολπίζοντος φυσικοῦ λιμένος τῆς Ναούσης. Εὑρισκόμενον εἰς 6 μίλ. ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Φωκᾶς τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τῆς Παροικίας, ἀποτελεῖ φερώνυμον χερσόνησον συνδεομένην πρὸς τὴν κυρίως νῆσον διὰ τοῦ ἰσθμοῦ Διάκοπτο καὶ ἔχουσαν εἰς τὸ βόρειον αὐτῆς ἄκρον (πλάτ. 37° 09' 12' Β., μῆκ. 25° 14' 05' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos island) φάρον ἐπίσημον διὰ τὴν πελαγοδρομίαν τοῦ Αἰγαίου, ἐκπέμποντα φῶς λευκὸν σταθερὸν ἐναλλάσσον πρὸς ἐρυθρὰν ἀναλαμπὴν 15 μιλ. ἀνὰ δύο λεπτά. —10) Νησὶς ἐν τῇ συστάδι τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων (πλάτ. 39° 01' 15'' Β., μῆκ. 24° 03' 40'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group), ἡ νοτιωτάτη ἐν τῇ ὑποσυστάδι Σκάντζουρα. —11) 'Ακρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 28' 15'' Β., μῆκ. 23° 57' 25'' 'Αν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη* «Νῆσος Σῦρος») ⅝ μιλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄρμενο. —12) Ὅρμος τῆς Χαλκιδικῆς ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Σιθωνίας ἀκτῇ τοῦ κόλπου τῆς Κασσάνδρας (πλατ. 39° 37' 30'' Β., μῆκ. 23° 55' 20'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὡραῖον φυσικὸν λιμένα Πόρτο Κουφό. —13) 'Ακρωτήριον τῶν Ψαρῶν κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου (πλάτ. 38° 34' ½ Β., μῆκ. 25° 38' ¼ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1891: Psara island) εἰς 1 ¾ μιλ. βορείως τοῦ φάρου Κοκκινόπουλο.

Σ. Ε. Λ.

Κόρακας, 'Αριστοτέλης. 'Αντιστράτηγος, υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ Μιχαὴλ Κόρακα, γεννηθεὶς τῷ 1858 ἐν Πόμπιᾳ τῆς Κρήτης. Εἰσαχθεὶς τῷ 1873 εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων ὡς ὑπότροφος τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α', τιμῆς ἕνεκεν, ἐξῆλθε τῷ 1880 ὡς ἀνθυπασπιστής, καταταχθεὶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ μηχανικοῦ. Τῷ 1886 συμμετέσχεν εἰς τὰς συμπλοκὰς τῶν συνόρων. 'Απολαύων τῆς ἐξαιρετῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς πατρικῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α', ἐνετάλη ὑπὸ τούτου, κατὰ 'Ιανουάριον 1897, νὰ διαβιβάσῃ εἰς τοὺς Κρῆτας ἀξιωματικοὺς τὴν βασιλικὴν συγκατάθεσιν, ὅπως κατέλθωσιν εἰς τὸν κρητικὸν ἀγῶνα. Κατελθὼν καὶ ὁ ἴδιος, ὡς λοχαγός, ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ σώματος ἐθελοντῶν μετὰ 2 ὀρειβατικῶν πυροβόλων, ἀνεγνωρίσθη γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν 'Ανατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς νήσου καὶ ὡς τοιοῦτος διηύθυνε τὰς ἐκεῖ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις (ἀποκλεισμὸς τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Ἡρακλείου Τούρκων, ἐπίθεσις κατὰ τοῦ φρουρίου Ἱεραπέτρας, μάχαι 'Αρχανῶν κλ.). Κατὰ τὸν πόλεμον 1912—1913, συνταγματάρχης ὤν, συμμετέσχεν, ὡς διοικητὴς σώματος Κρητῶν προσκόπων καὶ τμημάτων τινῶν εὐζώνων, εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς 'Ηπείρου, μεθ' ὃ προήχθη εἰς ὑποστράτηγον (τῷ 1914). Τῷ 1916, λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, διηύθυνεν ἐπὶ μακρὸν τὴν στρατολογίαν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐθελοντῶν, τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος (1917) διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, καὶ τῷ 1918 τοῦ Ε', μεθ' ὃ διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ στρατιωτικοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως 'Αλεξάνδρου μέχρι τοῦ θανάτου τούτου (1920). 'Απεστρατεύθη τῷ 1923.

Ν. ΚΛΣ

—Κόρακας, Θεολόγος. Εἷς ἐκ τῶν αὐλικῶν ἀρχόντων τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου (1391—1425). 'Αναφέρεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τῆς πρεσβείας, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε τῷ 1421 εἰς Προῦσαν, ἵνα συγχαρῇ τὸν ἄρτι εἰς τὸν θρόνον ἀναβάντα Μουρὰτ Β'. Τῷ 1422, ὅτε ὁ σουλτᾶνος οὗτος, ἐκδικούμενος τὴν ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου παρασχεθεῖσαν συνδρομὴν εἰς τὸν ἀνταπαιτητὴν τοῦ θρόνου του Μουσταφᾶν, ἐπολιόρκησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Θεολόγος Κόρακας ἀπεστάλη πάλιν ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ πρὸς τὸν Μουράτ, ἵνα πείσῃ αὐτὸν νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν πόλιν κατηγγέλθη ὑπό τινος τῶν τῆς ἀποστολῆς ὅτι ὑπεσχέθη εἰς τὸν Μουρὰτ νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀντὶ πλουσίων ἀνταλλαγμάτων. Ἡ ἐκ τούτου προκληθεῖσα γενικὴ ἀνησυχία ἠνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ προφυλακίσῃ τὸν Κόρακαν καὶ νὰ διατάξῃ τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν καταγγελθέντων, ἀλλὰ συγχρόνως οἱ Κρῆτες τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, παρουσιασθέντες ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, διεμαρτυρήθησαν καὶ παρεκάλεσαν τὸν βασιλέα νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν κατηγορούμενον, ἵνα ἐξετάσωσι τὰ κατ' αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς ἐδέχθη τὴν παράκλησιν τῶν Κρητῶν, οὗτοι δέ, ἐρευνήσαντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κόρακα, εὗρον ἐγγράφους ἀποδείξεις περὶ τῆς προδοσίας καὶ συνάμα πλεῖστα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ βαρύτιμα χρυσοΰφαντα ὑφάσματα, ἅτινα εἶχε πέμψει ὁ βασιλεὺς ὡς δῶρα πρὸς τὸν σουλτᾶνον διὰ τοῦ Κόρακα καὶ ἅτινα οὗτος κατεχράσθη. Τότε οἱ Κρῆτες ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ προδότου μετὰ τῶν βλεφάρων καὶ εἶτα ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν, ἔνθα μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπέθανεν.

Ν. ΚΛΣ

— Κόρακας, Μιχαήλ. 'Αγωνιστής, γεννηθεὶς εἰς Πόμπια τῆς Κρήτης τῷ 1797. Τῷ 1821 συμμετέσχεν εἰς τοὺς πρὸς τὸν Μουσταφᾶ πασᾶν ἀγῶνας τῶν Σφακιανῶν, μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ὁποίων ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ὅπου ἐπὶ κεφαλῆς 50 ἁρματολῶν διεξάγει πείσμονα πάλην κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ τόπου του. Τῷ 1826 μεταβαίνει καὶ πάλιν εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς νήσου, ὅπου καὶ τραυματίζεται κατὰ τὴν μάχην τῆς Μαλάξας. Τῷ 1827 καταρτίζει πειρατικὸν στόλον εἰς Κάρπαθον ἐκ τριῶν πλοιαρίων καὶ 70 ἀνδρῶν Κρητῶν, Καρπαθίων καὶ Κασίων, καὶ καταστρέφει πᾶν τουρκικὸν πλοῖον, ὅπερ συναντᾷ. Διώκεται τέλος ὑπὸ ἀγγλικοῦ τρικρότου καὶ ἀναγκάζεται νὰ ῥίψῃ τὰ πλοιάριά του εἰς βραχώδη ἀκτὴν παρὰ τοὺς Καλοὺς Λιμένας, ἀποκρούσας προσπάθειαν ἀποβάσεως τῶν Ἄγγλων, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 72 Ἄγγλοι. Τῷ 1828 μετέβη εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ κεφαλῆς 110 Κρητῶν καὶ ταχθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Γρίβαν καὶ

Μιχαὴλ Κόρακας.

Digitized by Google

κατόπιν ὑπὸ τὸν Καλλέργην, διεκρίθη διὰ τὰς πολεμικὰς ἀρετάς του καὶ τὰς πρὸς τὸν ἀγῶνα ὑπηρεσίας του, δι' ὃ καὶ ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν ὁ βαθμὸς τοῦ λοχαγοῦ, ὁ χαλκοῦς σταυρὸς τοῦ Φοίνικος καὶ ἑκατὸν στρέμματα γῆς εἰς τὸ Ἄργος. Τῷ 1834 ἐπανέρχεται εἰς Κρήτην, ὅπου τυγχάνει ἐξαιρετικῶν τιμῶν παρὰ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ἐπιτρέψαντος εἰς αὐτὸν νὰ φέρῃ τὰ ὅπλα του. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1841 καὶ καὶ τοῦ 1858, διατελέσας σύμβουλος τῆς ἐπαρχίας του παρὰ τῷ Μουσταφᾶ πασᾶ κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐπαναστάσεων διάστημα, καὶ διεκρίθη διὰ τὸ θάρρος, μὲ τὸ ὁποῖον προήσπιζε τὰ χριστιανικὰ συμφέροντα παρὰ τῇ τουρκικῇ διοικήσει. Τῷ 1858 διωρίσθη γιουλπάσης τῆς ἐπιτοπίας χωροφυλακῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του, ἔπειτα δὲ ἐπόπτης τῆς χωροφυλακῆς ἐπὶ ἓξ ἐπαρχιῶν. Τῷ 1863παρῃτήθη τῶν παρὰ τῇ τουρκικῇ διοικήσει ἀξιωμάτων του καὶ ἰδιώτευσε μέχρι τοῦ 1866, ὅτε, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις στρατηγοῦ Καλλέργη καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Ζυμβρακάκη, συγκεντρώνει εἰς Βροντίσι τὴν πρώτην ἐπαναστατικὴν «κολώναν» καὶ κηρύττει τὴν ἐπανάστασιν τῆς μέσης καὶ ἀνατολικῆς Κρήτης. Ἅμα τῇ εἰδήσει τῆς ἐπαναστάσεως, ἄτακτοι τουρκικαὶ ὀρδαί, ὑπὸ τὸν Ντεληχουσεΐνην, καίουσι τὴν πατρικὴν οἰκίαν τοῦ Κόρακα εἰς Πόμπια. Οὗτος ἀπαντᾷ δι' ἐπιθετικῆς ἐπιδρομῆς, τὴν ὁποίαν ἐκτελεῖ ἐπὶ κεφαλῆς δύο χιλιάδων πεζῶν καὶ 1100 ἱππέων, καθ' ἣν παρέδωσεν εἰς τὸ πῦρ 70 τουρκικὰ χωρία. Διωρίσθη ὑπὸ τῆς κρητικῆς ἐθνοσυνελεύσεως γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν 12 ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τρία συνεχῆ ἔτη ν' ἀγωνίζεται ἐπὶ κεφαλῆς 20 χιλιάδων ἐπαναστατῶν, διῃρημένων εἰς «μπαϊράκια» ὑπὸ ὁπλαρχηγούς, διοριζομένους ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀποτελοῦντας συγχρόνως καὶ τὸ πολεμικόν του ἐπιτελεῖον, φοβερὸν ἀγῶνα πρὸς ὑπερτετραπλασίας δυνάμεις τακτικοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στρατοῦ, καθ' ὃν ἐπέδειξε ἀδιάπτωτον ψυχικὸν σθένος καὶ σπάνια στρατηγικὰ καὶ διοικητικὰ προτερήματα. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἰδιώτευσε μέχρι τοῦ 1878, ὁπότε κηρύσσει εἰς τὴν μέσην καὶ ἀνατολικὴν Κρήτην τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἔτους ἐκείνου, μεθ' ἣν τῇ προσκλήσει τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἐπισκέπτεται τὰς Ἀθήνας, τυχὼν ὑψίστων βασιλικῶν τιμῶν καὶ συγκινητικῶν ἐκδηλώσεων. Κατόπιν μεταβαίνει εἰς Ἀλεξάνδρειαν, φιλοξενούμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, καὶ τῷ 1889 ἐπανέρχεται εἰς Κρήτην, ἀποθεωθεὶς κατὰ τὴν εἰς Ἡράκλειον ἀποβίβασίν του ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Τὸ ἴδιον ἔτος ἀπέθανεν εἰς Πόμπιαν εἰς ἡλικίαν 87 ἐτῶν. Ι. Μ.

Κορακήσιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Κιλικίας τῆς Τραχείας ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Παμφυλίαν συνόρων της, μεταξὺ ἐκβολῶν Μέλανος ποταμοῦ (τανῦν Μεναργκὰτ Σοὺ) καὶ Συέδρας πόλεως (*Πτολεμ.* Ε. ε, 3, ἔκδ. Nobbe, *Στράβ.* ΙΔ, 667, ἔκδ. Teubner), ἔχων φρούριον ὀχυρόν. Κατὰ τὸν Στράβωνα, Διόδοτος ὁ ἐπιλεγόμενος Τρύφων ἐχρησιμοποίησε τὸ φρούριον ὡς ὁρμητήριον, ἀφ' ἧς τὸ ἀπέσπασε τῶν Σελευκιδῶν, εἰς τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιδρομάς του, ἕως ὅτου ὁ Ἀντίοχος ὁ Δημητρίου τὸν ἀπέκλεισεν εἴς τινα ἐγγὺς ἐκεῖ τόπον, ἐν ᾧ καὶ ηὐτοχειριάσθη (πρβλ. *Ἀππιαν.* Συριακὰ 67—68). Ὁ Διόδοτος δὲ οὗτος ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητὴς τῆς πειρατείας ἐκεῖ, μεταχειρισθεὶς τὸ Κορακήσιον ὡς ὁρμητήριον. Ἀρχαιότερον ἐλογίζετο ὡς πόλις τῆς Παμφυλίας (*Σκυλ. Καρυαν.* Περίπλ. 101), ὁ δὲ Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης θαλάσσης (207) τὸν τοποθετεῖ μεταξὺ Αἰνήσεως καὶ Λαέρτου, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ταυτότητά του, καὶ ἐκ τοῦ ὀχυροῦ τῆς θέσεως προκύπτουσαν ἄλλως τε, πρὸς τὸ Castel Ubaldo τῶν Φράγκων καὶ τὴν *Ἀλάγια* (βλ. λ.) τῶν Τούρκων. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ *Κορακήνσιον*, ἣν μετεχειρίσθη καὶ ὁ Μελέτιος (Γεωγρ. Παλ. καὶ Νέα Γ, 183). Παρὰ τῷ γεωγράφῳ Ραβέννης (σελ. 359) φέρεται ὡς Coracesium.

— **Κορακήσιον τὸ *Καλὸν*** (κατ' Ἀρτεμίδωρον *Ψευδοκορακήσιον*) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Κιλικίας μεταξὺ Κωρύκου (ταν. Κοργκὸς) καὶ ἐκβολῆς Καλυκάδνου (ταν. Γιοὺκ Σουγιού), ἀφ' οὗ ἀπεῖχε 40 στάδια. Ἡ ἀπόστασις αὕτη ταυτίζει Κορακήσιον τὸ Καλὸν πρὸς τὸν σύγχρονον ὅρμον *Περσιεντῆ* (πλάτ. 36°24′ Β., μῆκ. 34°08′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237 : Kara Burnù to Karadash Burnù).
Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

κοράκι (τό)· ἀντὶ τοῦ *κόρακας* : «ὅταν περάσῃ τὸ κοράκι ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι εἶναι κακό»· || συνήθ. πληθ. *κοράκια* : «πήγαινε 'ς τὰ κοράκια«, «τὰ κοράκια νὰ σὲ φάνε»· || ἰδιωμ., ὁ μικρὸς ξύλινος ἢ σιδηροῦς μοχλὸς ὡς ράμφος, διὰ τοῦ ὁποίου συγκρατοῦνται κλειστὰ τὰ φύλλα τῆς πόρτας, τοῦ ντουλαπιοῦ κττ.· ἀρχ. *κόραξ*· || *κοράκιον* (βλ. λ.).

— */Ναυτ./* Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὰ *ἀκρόνηα*. Καὶ *κοράκι τῆς πρύμνης* μὲν σημαίνει τὸ *ποδόστημα*, *κοράκι τῆς πλώρης* δὲ τὴν *στεῖραν*. Ὁ ὅρος δὲ *κατακόρακα* σημαίνει κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου καὶ δὴ τὴν πρὸς πρῷραν· π. χ. «οἱ Σαπιέντζες κατακόρακα», ὤφθη ὁ φάρος Οἰνουσῶν ἐμπρὸς καὶ κατὰ τὸ διάμηκες τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

Κοράκι */Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κόρακας*.

Κορακιὰ */Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀπορρὼξ καὶ ἀκρωτηριάζουσα ἄκρα τῆς Α. ἀκτῆς τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Σκύρου (πλάτ. 38°49′00″ Β., μῆκ. 24°40′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048 : Skyros island), εἰς 3 ½ μίλλ. τεθλασμένου εὐθύπλου Β. καὶ ΒΑ. τοῦ φάρου Λιθάρι. Σ. Ε. Λ.

κορακιάζω· εἶμαι ὅμοιος μὲ κόρακα, μαυρίζω σὰν τὸν κόρακα· || πάσχω *κοράκιο* (βλ. λ.).

Κορακιάνα, *Ἄνω*— *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τοὺς Ν. πρόποδας τῆς ὀροσειρᾶς (ὄρος Παντακράτωρ) τῆς καλυπτούσης τὸ βόρειον τῆς νήσου τμῆμα καὶ ἀνῆκε μετὰ τῆς Ἄνω Κορακιάνας εἰς τὸν παλαιὸν δῆμον Ἀπηλιωτῶν. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 1.380. Χ. Δ.

—**Κορακιάνα, *Κάτω*—** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα.. Κεῖται ἐγγὺς τῆς Ἄνω Κορακιάνας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 1.157. Χ. Δ.

Κορακιάνικα */Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Πελοποννήσου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Κοκκάλας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι (1928) 83.

Κορακιανός, *Μιχαήλ*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης, ἀνδραγαθήσας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Μιχάλην Ταλιάνον καὶ πεσὼν κατὰ τὴν ἐν Πέτρᾳ μάχην. Γ. Δ. Κ.

κορακίας (ὁ) (Coracias) */Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εὐμεγέθη πτηνά. Τὸ ράμφος τῶν πτηνῶν τούτων κοσμεῖται κατὰ τὴν σφαγὴν τοῦ λαιμοῦ ὑπὸ σκληρῶν, κατα τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πτερῶν· αἱ ρωθωνικαὶ ὀπαὶ εἶναι σχεδὸν ὁλόκληροι κεκαλυμμέναι ὑπὸ τῶν πτερῶν τοῦ μετώπου. Αἱ πτέρυγες εἶναι ἐπιμήκεις καὶ ἡ οὐρὰ μετρίου μεγέθους καὶ τετραγωνικὴ κατὰ τὸ ἄκρον της. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἔχουσι παραπλήσια ἤθη καὶ ἔθιμα πρὸς τοὺς κόρακας. Ἐξημεροῦνται εὐκόλως, ὅπως καὶ οἱ κόρακες καὶ ἀκούουν εὐχαρίστως εἰς τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου των. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κορακίας ὁ εὐρωπαϊκὸς* ἢ *κοινὸς* (Coracias europaeus ἢ communis). Οὗτος ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὸν *πυρροκόρακα* (βλ. λ.) καὶ ἔχει χρῶμα μελανὸν μὲ πρασίνους καὶ ἰώδεις ἀποχρώσεις, πτέρυγας μακράς, οὐρὰν εὐθύγραμμον, ράμφος καὶ πόδας πορφυροὺς καὶ τὴν ἴριδα τῶν ὀφθαλμῶν φαιάν. Τὰ νεαρὰ πτηνὰ ἔχουσιν ὁμοιογενὲς μελανὸν χρῶμα. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 43 ἑκατοστόμετρα καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν ὀρέων. Εἶναι ζωηρόν, ἀνήσυχον καὶ ἐριστικὸν πτηνόν. Τρέφεται ἐξ ἐντόμων καὶ διαφόρων χλωρῶν ἢ ξηρῶν σπόρων. Ἡ θήλεια κατασκευάζει τὴν φωλεάν της εἰς τὰς στέγας ἐγκαταλελειμμένων οἰκοδομημάτων ἢ ἐπὶ βράχων καὶ γεννᾷ τρία ᾠά, σκοτεινῶς ὑποπρασίνου χρώματος μετὰ φαιῶν στιγμάτων. *Κορακίας ὁ λευκόπτερος* (Coracias albipenis). Οὗτος ἔχει τὸ ράμφος, τὸ σῶμα καὶ τοὺς πόδας μελανὰ καὶ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῶν πτερύγων λευκήν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νέαν Ὀλλανδίαν. *Κορακίας ὁ ἰνδικὸς* (Coracias indicus). Ἰθαγενὲς πτηνὸν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κεϋλάνης. *Κορακίας ὁ τῶν Ἱμαλαΐων* (Coracias himalayanus). Οὗτος ἀπαντᾷ εἰς τὰ Ἱμαλάϊα ὄρη καὶ τὰς πέριξ χώρας. *Κορακίας ὁ ἀβυσσηνιακὸς* (Coracias abyssiniacus). Οὗτος ἀπαντᾷ ἐν Ἀβυσσηνίᾳ. *Κορακίας ὁ κυανογάστωρ* (Coracias cyanogaster). Ἰθαγενὲς πτηνὸν τῆς Κοχιγκίνας. Δ. Ν. Π.

Κορακίας.

— */Κυνηγ.]* Ὁ *κορακίας* (Coracias garrula), κοινῶς λεγόμενος *χαλκοκουροῦνα*, *χρυσοκαρακάξα*, εἶναι ἀποδημητικόν, ἐρχόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξ Ἀφρικῆς τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου καὶ διευθυνόμενον πρὸς τὰ βόρεια μέρη, ὅθεν κατ' Αὔγουστον ἢ ἀρχομένου Αὐγούστου ἐπανέρχεται διευθυνόμενον πρὸς νότον. Ἀπαντᾷ συνήθως μόνον ἢ κατὰ ζεύγη, σπανίως δὲ κατὰ πλείονα. Μέρος αὐτῶν νεοττοποιεῖ ἐν Ἑλλάδι, κατασκευάζει τὴν φωλεάν του εἰς κατερειπωμένα καὶ ἐγκαταλελειμμένα οἰκοδομήματα, εἰς κοιλότητας ἐλαιοδένδρων, εἰς ὑψηλοὺς κατακορύφους βράχους, περιβρεχομένους ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Κάθηται συνήθως εἰς τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων, ἐξ ὧν κατέρχεται εἰς τὰς νεοκαλλιεργημένας πεδιάδας καὶ λειμῶνας πρὸς ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς του, συνισταμένης ἐξ ἐντόμων, σκωλήκων, καμπῶν, κοχλιῶν κττ. Τρώγει ἐπίσης καὶ καρπούς, κατ' ἐξοχὴν δὲ σῦκα, τὰ ὁποῖα ἐξαιρετικῶς ἀγαπᾷ. Τὸ κρέας του εἶναι τρυφερὸν καὶ εὔγευστον. Διὰ τοῦτο οἱ κυνηγοὶ δὲν φείδονται αὐτοῦ, εἰ καὶ αἱ ἐν Ἑλλάδι κείμεναι διατάξεις περὶ θήρας ἀπαγορεύουσι τὴν σύλληψιν ἢ θανάτωσιν τοῦ πτηνοῦ τούτου, διότι εἶναι ἐκ τῶν ὠφελιμωτάτων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ δενδροκομίαν. Εἰ καὶ παρέχει ἀσφαλῆ στόχον εἰς τὸν κυνηγὸν ἕνεκα τοῦ ὄγκου του ἔχοντος μῆκος περὶ τὰ 0,30 μ. καὶ τῆς κανονικῆς καὶ ὁμαλῆς πτήσεώς του, ἐν τούτοις ὁ κυνηγὸς δὲν κατωρθοῖ νὰ πλησιάσῃ αὐτὸν εὐκόλως, διότι ἀφίπταται ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει του ἀπὸ μακρᾶς ἀποστάσεως ἐκτὸς ἂν χρησιμοποιῇ ὑπάρχοντα προκαλύμματα ἐκ δένδρων ἢ ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους. Δέον δὲ νὰ βάλληται μὲ συνήθη μὲν γόμωσιν, ἀλλὰ μὲ ἀριθμὸν 8 σκαγίων. Φ. Δ. Γ.

Κορακιὲς */Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κουνουπιδιανῶν, τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἐπὶ τοῦ γειτονικοῦ πρὸς τὰ Χανιὰ Ἀκρωτηρίου. Διὰ τὸ ξηρὸν καὶ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος, τὴν γειτνίασιν πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὴν σύνδεσιν δι' ἁμαξιτοῦ, πολλοὶ ἐκ Χανίων παραθερίζουσιν ἐν αὐτῷ. Κατὰ τὸ θέρος δὲ ἱδρύονται καφενεῖα καὶ ἑστιατόρια καὶ κέντρα ἀνέσεως. Μονίμους κατοίκους ἔχει μόνον 94 (1928). Ε. Γ.

κορακῖνος (ὁ) (ἀρχ.)· ὁ μικρὸς κόραξ· || εἶδος φυτοῦ, ἄλλως καλούμενον *ἱεράκιον*· || ἰχθὺς ὅμοιος τῇ πέρκῃ, ἄλλως καλούμενος καὶ *σαπέρδης* (corvica nigra), ἀπαντῶν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸν Νεῖλον καὶ ὀνομασθεὶς οὕτω κατὰ μὲν τὸν Ὀππιανὸν ἐκ τοῦ μέλανος χρώματός του, κατὰ δὲ τὸν Ἀθήναιον ἐκ τῆς συνεχοῦς κινήσεως τῶν ὀφθαλμῶν του («κόρας κινεῖν»). —Π.

κοράκιο (τὸ) (ἰδιωματ. Κρήτ.)· ἀσθένεια τῶν ζῴων προερχομένη ἐξ ὑπερβολικῆς δίψης, μεμβρᾶνά τις μαύρη ὑποκάτω τῆς γλώσσης.

κοράκιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ κόραξ, μικρὸς κόραξ· || ξύλινος ἢ μετάλλινος μοχλός, δίκην ράμφους, πρὸς συγκράτησιν τῶν φύλλων τῆς θύρας, τοῦ ἑρμαρίου κττ. κλειστῶν, κοιν. *κοράκι*.

Κορακίου *Χώρα* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς ΒΑ. Ἀφρικῆς, κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρωγλοδυτῶν, μεταξὺ Ἐλαίας καὶ Δημητρίου Σκοπιῶν, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XVI, 771), ἀπέναντι τῶν Ἀλαλαίων νήσων (νῦν Ἀρχιπέλαγος Dahlak ἢ Dahalak), παρὰ τὴν Ἐρυθραίαν. Α. Θ. Σ.

κορακιστικὰ (τά)· διάλεκτος ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν φωνὴν τῶν κοράκων· κακόηχος καὶ ἀκατάληπτος διάλεκτος· || συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν παιδίων κυρίως.

—*[Λαογρ.] Κορακιστικὰ* ἢ *κορακίστικα* ἀποκαλοῦνται αἱ συνθηματικαὶ γλῶσσαι, αἱ χρησιμοποιούμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν παιδίων καὶ σχηματιζόμεναι διὰ παρεμβολῆς ἀσήμου συλλαβῆς μεθ' ἑκάστην συλλαβὴν τῶν λέξεων τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας. Ἡ παρεμβαλλομένη ἄσημος συλλαβὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε συμφώνου καὶ τοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου τῆς προηγουμένης συλλαβῆς, ἢ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε συμφώνου καὶ φωνήεντος· π.χ. *ποφὶ τεφὶ θαφὶ ἐλφὶ θηφίς ;* (=πότε θὰ ἔλθῃς ;) ἢ *ποφὸ τεφὲ θαφὰ ἐλφὲ θηφής ;* (=πότε θὰ ἔλθῃς ;). Πλὴν τῶν τρόπων τούτων ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ πολλοὶ ἄλλοι, διότι εἶναι εὐκολώτατον οἱ θέλοντες νὰ ὁμιλῶσιν οὕτω χωρὶς νὰ ἐννοῶνται ἀπὸ ἄλλους νὰ ὁρίζωσι διὰ κοινῆς συμφωνίας ποικιλωτάτους συνδυασμοὺς ἀσήμων συλλαβῶν.

Ἡ μέθοδος αὕτη μυστικῆς συνεννοήσεως (ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρήσει παρ' Ἕλλησιν ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ′ μ.Χ. αἰῶνος, καθὼς φαίνεται ἐκ χωρίου τινὸς (Ὁμιλ. Δ′ εἰς Πρ. Ἀπ. τ. Δ′, σ. 634, 25) Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐν ᾧ τὸ ἐπίρρημα *κορακιστὶ* ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν: «μὴ κορακιστὶ φθέγγεσθε, ὦ ἀνόητοι, καθάπερ τὰ παιδία») εἶναι γνωστοτάτη καὶ εἰς πλείστους ἄλλους λαούς, ὅπως τοὺς Γερμανούς, Αὐστριακούς, Δανούς, Ὀλλανδούς, Ἄγγλους, Ἀμερικανούς, Ρώσους, Πολωνούς, Σέρβους, Βουλγάρους, Ἀτσιγκάνους, Οὔγγρους, Δαλματούς, Κινέζους ἀκόμη κλπ.

Κορακιστικὰ λέγεται, κατά τινας παραλλαγὰς αὐτοῦ, καὶ τὸ παραμύθιον περὶ τοῦ βασιλόπουλου καὶ τῆς εὐφυοῦς χωρικῆς κόρης, ἐν τῷ ὁποίῳ πράξεις καὶ γεγονότα δηλοῦνται διὰ λόγων μεταφορικῶν καὶ αἰνιγματωδῶν, ἀκαταλήπτων εἰς τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ παραμυθίου, τὰ μὴ ἔχοντα τὴν ὀξύνοιαν τοῦ βασιλόπαιδος καὶ τῆς χωρικῆς. Ἡ φράσις ἐπὶ παραδείγματι: «Τὸ ἀνώγι σου εἶναι καλό, μὰ εἶναι κομμάτι ζαβό. —Εἶναι ζαβό, μὰ εἶναι γεμᾶτο σιτάρι», σημαίνουσα: «Τὸ κεφάλι σου εἶναι ὄμορφο, ἀλλὰ εἶναι λιγάκι πειραγμένο. —Εἶναι πειραγμένο, ἀλλὰ ἔχει πολὺ μυαλό», ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κορακιστικῶν.

Γενικώτερον καλοῦνται *κορακίστικα* ὑπὸ τῶν ἀμυήτων καὶ πᾶσαι αἱ συνθηματικαὶ γλῶσσαι, δι' ὧν συνεννοοῦνται πρὸς ἀλλήλους, ὁσάκις θέλουσι νὰ μὴ γίνωσι καταληπτοὶ ὑπὸ ἄλλων, οἱ

Digitized by Google

κάτοικοι χωρίων τινῶν τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἀγκασμένοι ν' ἀποδημῶσι συχνάκις, καθὼς καὶ οἱ ἀποτελοῦντες μυστικὰς ἐγκληματικὰς κοινωνίας. Ἡ τεχνικὴ ὅμως τῶν γλωσσῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι φέρονται καὶ ὑπὸ ἴδιον ἑκάστη ὄνομα, δὲν ἔχει καμμίαν ὁμοιότητα πρὸς τὴν τεχνικὴν τῶν κορακιστικῶν τῶν παιδίων (βλ. λ. *ἀργκό*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Γ. Πολίτης*, ἐν «Λαογραφίᾳ» τ. Α΄ σ. 681 κ.ἑξ.—Διὰ τὰ ξένα τὸ περιοδικὸν τοῦ *Krauss* «Am-Ur-Quel» ἀπὸ τοῦ 1891.—Περὶ τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν: *W. Wundt*, Völkerspsychologie, 1900 τ. Α΄, μέρ. I, σ. 568 κ.ἑξ.—*A. van Gennep*, Religions, moeurs et légendes (Paris 1909) τ. Β σ. 285 κ.ἑξ.—*M. A Triandaphyllides*, Eine zigeunerisch-griechische Geheimsprache ἐν «Zeitschr. f. vergl. Sprach.» LII 1/2.—*A. Niceforo*, Le genie de l'argot Paris 1912). Θ. Π.

— **«Κορακιστικὰ»** (τά). Τίτλος κωμῳδίας τοῦ Ἰακώβου Ρίζου *Νερουλοῦ* (βλ. λ.).

Κορακίων. Ἀρχηγὸς καὶ εἰσηγητὴς τῆς αἱρέσεως τῶν χιλιαστῶν ἐν Ἀρσινόῃ τῆς μέσης Αἰγύπτου κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, ὅστις, Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐλθόντος εἰς Ἀρσινόην καὶ ἐνώπιον πολλῶν πρεσβυτέρων καὶ διδασκάλων ἀνατρέψαντος τὸ δόγμα τῶν χιλιαστῶν, «ὡμολόγησε καὶ διεμαρτύρατο μηκέτι τούτῳ (τῷ δόγματι) προσέξειν μηδὲ διαλέξεσθαι περὶ τούτου μηδὲ μεμνῆσθαι μηδὲ διδάξειν», ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἱστορία ζ', 24). Ε. Γ. Π.

κορακιωτός, *—ή, —όν* *κορακωτός* (βλ. λ.).

κορακόβηχας (ὁ)· δημοτ., βὴξ βαθὺς καὶ ἐπίμονος, ὁμοιάζων πρὸς κρωγμὸν κόρακος, ὁ βὴξ τῆς νόσου κοκκύτιδος.

κορακοβότανο (τὸ) */Βοτ./*. Συνώνυμον τοῦ *κορακόχορτο* (βλ. λ.).

Κορακοβούνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐγγὺς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, κάτωθεν ὑψηλοῦ βουνοῦ καὶ ἔχει ἐμπόριον ξυλανθράκων, ἀκμαίαν ἐλαιοπαραγωγήν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 616 Χ. Δ.

κορακοβραχιόνιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν βραχίονα καὶ τὴν κορακοειδῆ ἀπόφυσιν τοῦ ὤμου: «κορακοβραχιόνιος μῦς».

— **κορακοβραχιόνιος** ***θύλακος*** *['Ανατομ.]*. Μία ἐκ τῶν κολποειδῶν ἀποφύσεων τοῦ ἀρθρικοῦ ὑμένος τῆς κατ' ὦμον διαρθρώσεως, δι' ὧν οὗτος ἀναστομοῦται μετ' ὀρογόνων θυλάκων, συγκοινωνούντων τῶν πλείστων μετὰ τῆς ἀρθρικῆς κοιλότητος. Κεῖται μεταξὺ τῆς κορυφῆς τῆς κορακοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ τῆς ἐκφύσεως τοῦ κορακοβραχιονίου μυός. Ι. Π.

— **κορακοβραχιόνιος** ***μῦς*** */'Ανατομ./*. Μῦς ἐπιμήκης, ἐκτεινόμενος κατὰ μῆκος τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ βραχίονος· ἐκφύεται ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς κορακοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ καταφύεται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἔσω χείλους τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ. Προσάγει τὸν βραχίονα καὶ ἀναίρει αὐτὸν πρὸς τὰ πρόσω. Ι. Π.

— **κορακοβραχιόνιος** ***σύνδεσμος*** *['Ανατομ.]*. Σύνδεσμος ἐπικουρικὸς τῆς κατ' ὦμον διαρθρώσεως, κείμενος ἐπὶ τοῦ ἄνω τοιχώματος τοῦ ἀρθρικοῦ θυλάκου· ἐκφύεται ἐκ τῆς κορακοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ καταφύεται εἰς τὰ δύο βραχιόνια ὀγκώματα. Περιστέλλει τὰς στροφικὰς κινήσεις τοῦ βραχίονος. Ι. Π.

κορακόδεσμος */Ναυτ./*. Εἶδος ναυτικοῦ *κόμβου* (βλ. λ.).

κορακοειδὴς ***ἀπόφυσις*** */'Ανατομ./*. Ἀπόφυσις παχεῖα τῆς ὠμοπλάτης, ἐξορμωμένη ἐκ τοῦ ἄνω χείλους αὐτῆς παρὰ τῇ ὠμογλήνῃ. Ι. Π.

κορακοζώντος, *—η, —ο*, δημοτ., ὁ ζῶν κόρακος ζῶν ἢ ζήσας, μακρόβιος ὡς κόραξ: «δὲ θὰ γίνωμε κορακοζώντοι».

κορακοκλειδικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κορακοειδῆ ἀπόφυσιν τοῦ ὤμου καὶ τὴν κλεῖδα τοῦ βραχίονος: «κορακοκλειδικὸς σύνδεσμος».

κορακόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων τὴν μορφὴν κόρακος, κορακοειδής.

Κορακομύτη */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου (πλάτ. 38°27'55'' Β, μῆκ. 26°10'10'' Ἀν., «χάρτ. Χίου» *Ν. Οἰκονόμου*, ἔκδ. 1921. Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ 1645: Khios island and gulf of Smyrna), ἀριστερᾷ τῷ καταπλέοντι ἐκ νότου εἰς τὸν ὅρμον Ἁγιάσματα. Σ. Ε. Λ.

Κορακονέρι */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἄκρα, ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ΒΑ ἀκτῆς τῆς Σκιάθου προέχουσα (πλάτ. 39°11'10'' Β, μῆκ. 23°30'00'' Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 2072: Scopelos Group). Ἀπόληξις τοῦ βουνοῦ *Σταυρὸς* (ὑψομ. 1448 ποδ.). Σ. Ε. Λ.

Κορακόνησα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε νησία τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου (πλάτ. 39°00'20'' Β, μῆκ. 20°55'30'' Ἀν., χάρτ. ἑλλην. ὑδρογρ. ὑπηρ., ἀρ. 10: «Ἀμβρακικὸς κόλπος»), ἤδη δὲ ἑνωθέντα ὀλόγυρα διὰ προσχωματικῶν βελῶν σχηματισάντων τὸν διὰ λέμβους κατάλληλον λιμενίσκον *Σακκούλετοι*. Κατ' αὐτά, εὐκόλως ἀναγνωριζόμενα μακρόθεν παρὰ τὴν χθαμαλότητά των ἀπὸ τὸ λευκάζον ἐπ' αὐτῶν ἐρημοκκλήσιον τῆς «Παναγίτσας», συνενοῦνται, συγκλίνοντα πρὸς νότον, τὰ ἀπὸ Σαλαώρας ἐκ δυσμῶν καὶ ἀπὸ Φιδοκάστρου ἐξ ἀνατολῶν προσχωματικὰ βέλη, ἅτινα, ἔχοντα κατὰ διαστήματα *κόμματα*, πλαισιοῦν ἀπὸ Ν τὴν μεγάλην λιμνοθάλασσαν τῆς Λογαροῦς Σ. Ε. Λ

Κορακόνησος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Λιβύης, ἀγνώστου ταυτότητος. Τὸ ἐθνικόν, *Κορακονησίτης*. Σ. Ε. Λ.

κορακοπόδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀρνόγλωσσον ὁ κορωνόπους*.

κορακόπουλο (τό)· ὁ νεοσσὸς τοῦ κόρακος.

κόρακας (ὁ)· δημοτ. τύπος τοῦ *κόραξ* (βλ. λ.).

Κοράκου (ἡ) */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Λεύκας, τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτ. 360. Κ. Μ. Κ.

κορακόφυλλο (τὸ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δακτυλῖτις ἡ σκωριώδης*.

Κορακοφωλιὰ */Γεωγρ./*. Ἀνατολικὴ παραφυὰς τοῦ ὄρους *Ἀφροδισίου* (βλ λ.), ἐν τῇ ΒΔ Ἀρκαδίᾳ ὑψουμένη πρὸς Δ. τῆς κωμοπόλεως Δάφνης (Στρεζόβης). Ὑψοῦται μέχρι 1.278 μ. Ι. Σ. Σ.

κορακόχορτο, καὶ ***κορακοβότανο*** (τὸ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἀρισαρον τὸ κοινόν, δακτυλῖτις ἡ λειωτὴ καὶ χοιρίδιον τὸ φωτεινόν*.

Κορακοχώρι */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Δ τοῦ Πύργου ἐγγὺς τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει σπουδαίαν σταφιδοπαραγωγήν καὶ ἐλαιοπαραγωγήν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 349. Χ. Δ

κοράκοψις (Coracopsis) */Ζῳολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ψιττακούς, ἰθαγενεῖς τῆς Μαδαγασκάρης. Γνωστὰ 7 εἴδη. Ὀγνωστότερον ἡ *κοράκοψις ἡ ποικιλόχρους* (Coracopsis variegata). Ἔχει μέγεθος μέτριον καὶ πτέρυγας πρασινερύθρους μετὰ ἰωδῶν, κυανῶν καὶ μελανῶν ἀποχρώσεων. Ἐξημεροῦται εὐκόλως. πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ μεταφέρεται εἰς Εὐρώπην, ὡς κοσμητικὸν πτηνόν. Α. Ν. Π.

Κοράκοψις ἡ ποικιλόχρους.

Κορακώδης ***λιμὴν*** */'Αρχ. Γεωγρ./*. Λιμὴν τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Σαρδοῦς, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τέρμου ποταμοῦ καὶ τοῦ Θύρσου (*Πτολεμ* Γ, γ, 2). Ταυτίζεται πρὸς τὸν ἓξ μίλλια ἀνατολικῶς τοῦ Capo Mánnu (ἀρχ. *Μάννου ἄκρα*: πλάτ 39°59 Β, μῆκ. 8°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161 b: Sardinia. northern portion) ὅρμον Santa Caterina ἢ Cageragas. Σ. Ε. Λ

Κοράκων, ***λιμὴν Δύο*** — */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Δύο κοράκων λιμήν*.

Κοράκων ***Νῆσος*** */'Αρχ. Γεωγρ./*. Νῆσος σχηματιζομένη ἐν τῷ Λάδωνι κατὰ τὴν συμβολήν του πρὸς τὸν Ἀλφειὸν (*Μελετίου*, «Γεωγρ. παλαιὰ καὶ νέα» Β', 398 καὶ 399). Ὁ Παυσανίας (Η, κε', 12) τονίζει ὅτι ἦτο μικρά. Ἔχουσα σήμερον διάμετρον 100 περίπου μέτρων, εἶναι κατάφυτος ὑπὸ πλατάνων. Σ. Ε. Λ

κορακωτός, *—ή, —όν*, ἢ ***κορακιωτός***· ὁ μετὰ κορακίου, ὁ φέρων κοράκιον, μοχλὸν δίκην ράμφους· || ὁ ὅμοιος μὲ κοράκιον.

κορακωτὸς */Ναυτ./*.—1) *Τρόχιλος* (κοιν. *γαντζωτὸς μακαρᾶς*) ἀπολήγων εἰς κόρακα, δι' οὗ συνδέεται πρὸς πόρπην ἢ κρίκον.—2) *Γόμφος*, ὅστις εἶναι μακρὰ σιδηρᾶ περόνη, ἀπολήγουσα εἰς κόρακα, χρησιμοποιουμένη εἰς τὰς ναυπηγικὰς κλίνας.—3) *Σύσπαστον*, οὗ ἀμφότεροι οἱ τρόχιλοι ἢ ὁ ἕτερος αὐτῶν εἶναι καρακωτοί.—4) *Ἀρτάνη* (κοιν. *σαμπάνι γαντζωτό*) Δίχηλον συνενούμενον πρὸς ψέλλιον, καθ' ὃ προσδένεται τὸ ἀγόμενον τοῦ φορτωτῆρος καὶ οὗ τὰ σκέλη ἀπολήγουν εἰς κόρακας ἀγκιστρουμένους εἰς τὰ χείλη τοῦ πρὸς ἄρσιν ἀντικειμένου (λ. χ. βυτίου). Σ. Ε. Λ

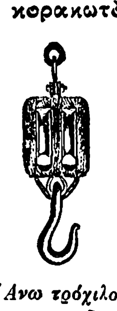

Ἄνω τρόχιλος κορακωτοῦ συσπαστου.

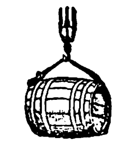

Κορακωτὴ ἀρτάνη.

Κόραλλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον παραθαλάσσιον τοῦ Πόντου, δυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος, μνημονευόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων. Τὰ Κόραλλα κατὰ τὸν Α΄ μ. Χ. αἰῶνα ἦσαν ἀξιόλογος πολίχνη, κατὰ δὲ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ φρούριον σπουδαῖον. Σήμερον σῴζονται μόνον ἐρείπια τειχῶν καὶ ἐκκλησιῶν. Τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον ταυτίζεται πρὸς τὸ σύγχρονον *Ζεϊτούν*.

Κόραλλη */Γεωγρ./*. Ὑποδιοίκησις τῆς Τραπεζοῦντος ἐν Μ. Ἀσίᾳ (βλ. λ. *Γκέρελε*).

κοράλλι (τὸ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ρουσσελία ἡ βρουλοειδής*.

κοραλλία (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ροῦσκος ὁ κεντρωτός*.

κοραλλίνη (ἡ) */'Οργ. Χημ./*. Ταυτόσημον τοῦ *χρυσίνη* (βλ. λ.).

κοράλλινος, *—η, —ον*· κοιν. *κοραλλένιος, —α, —ο*· ὁ κατεσκευασμένος ἐκ κοραλλίου· || ὁ ὅμοιο κατὰ τὸ χρῶμα μὲ κοράλλιον: «κοραλλένια χείλη» κόκκινα ὡς τὸ κοράλλι.

κοραλλιογενὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ γενόμενος ἐκ τῶν κοραλλίων, ὁ διὰ συμπήξεως τῶν κοραλλίων σχηματισθείς: «κοραλλιογενὴς νῆσος —βράχος».

— **κοραλλιογενεῖς** ***νῆσοι***, ἢ ***ἀτόλλαι*** (Atolls) */Γεωλ.—Γεωγρ./*. Αἱ ἀτόλλαι εἶναι ἀπομεμονωμέναι κοραλλιογενεῖς σχηματισμοὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ διεθνὴς αὕτη ὀνομασία ὀφείλεται εἰς τὴν μαλδιβικὴν λέξιν *Ἀτόλλ* (τῶν νήσων Maldives, αἵτινες εἶναι ὁμάδες ἀτολλῶν). Ἡ ἀτόλλη ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ σχῆμα δακτυλίου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκανονίστου, συνίσταται δὲ ἀπὸ κοραλλιογενεῖς σχηματισμούς, οἵτινες ἐξέχουσι τῆς θαλάσσης κατὰ 3 περίπου μέτρα τῆς ἀνωτάτης πλήμμης. Ἡ λωρὶς αὕτη τῆς ξηρᾶς, ἥτις ἀπαρτίζει τὸν δακτύλιον τῆς ἀτόλλης, εἶναι εἴτε συνεχὴς εἴτε διακόπτεται εἰς ἀριθμόν τινα τμημάτων. Αἱ ἀτόλλαι περιλαμβάνουσιν ἐν αὐταῖς λιμνοθάλασσας (lagune ἢ lagon), αἵτινες συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς θαλάσσης εἴτε δι' ἑνὸς διαύλου, εἴτε καὶ διὰ περισσοτέρων. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ δακτύλιος εἶναι κλειστός, τότε τὸ θαλάσσιον ὕδωρ δύναται νὰ ὑποκατασταθῇ ὑπὸ γλυκέος, προερχομένου ἐκ τῶν ἀφθόνων βροχῶν, αἵτινες κατ' ἐποχὰς πίπτουσιν εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας. Τὸ βάθος τῶν λιμνοθαλασσῶν τούτων σπανίως ὑπερβαίνει τὰ 80 μέτρα. Τὸ ἀναδυόμενον τμῆμα τῆς χλωρίδος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ξηράν, προστατεύεται πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ὑπὸ μεγάλων τεμαχίων κοραλλιογενοῦς προελεύσεως, ἅτινα ρίπτονται ὑπὸ τῶν κυμάτων. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα ἀποτελεῖται ἀπὸ κοραλλιογενῆ ἄμμον τῆς αὐτῆς προελεύσεως, ἥτις εἰς μικρὸν βάθος συγκολλᾶται ὑπὸ τοῦ ἐν διαλύσει διηθουμένου ἀσβεστίου. Ὁ δακτύλιος ἐξέχει τῆς στάθμης τῆς ἀνωτάτης πλήμμης ὀλίγα μόνον μέτρα (3—4), συμβαίνει ὅμως ὥστε πολλάκις κατὰ τὰς μεγάλας τρικυμίας ἡ θάλασσα νὰ διέρχεται ὑπεράνω τῆς ἀτόλλης. Παρατηρεῖται ὡσαύτως ὅτι

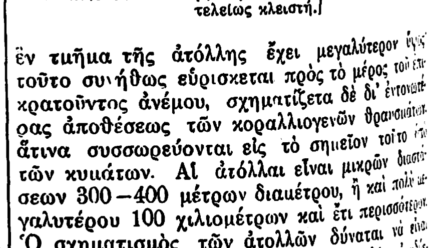

Διάφορα στάδια ἐξελίξεως ἀτόλλης.

[1='Ατόλλη σχήματος ἱππείου πετάλου. 2='Ατόλλη κατὰ τὸ πλεῖστον κεκαλυμμένη ὑπὸ τῶν ὑδάτων. 3='Ατόλλη τελείως κλειστή.]

ἐν τμῆμα τῆς ἀτόλλης ἔχει μεγαλύτερον ὕψος· τοῦτο συνήθως εὑρίσκεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀνέμου, σχηματίζεται δὲ δι' ἐντονωτέρας ἀποθέσεως τῶν κοραλλιογενῶν θραυσμάτων ἅτινα συσσωρεύονται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπὸ τῶν κυμάτων. Αἱ ἀτόλλαι εἶναι μικρῶν διαστάσεων 300—400 μέτρων διαμέτρου, ἢ καὶ πολὺ μεγαλυτέρου 100 χιλιομέτρων καὶ ἔτι περισσότερον. Ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀτολλῶν δύναται νὰ εἶναι ἀτελής, ὁπότε μέρος μόνον τοῦ δακτυλίου ἀναδύεται, τὸ δὲ ὑπόλοιπον εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ ὕδωρ εἰς κατάστασιν ζώντων κοραλλίων. Ἐνίοτε ὁ δακτύλιος παρουσιάζεται ὡς κλειστός· εἶναι ἡ περίπτωσις ἀτόλλης, ἧς ἡ ἐξέλιξις συνεπληρώθη. Ἡ βλάστησις ἐπὶ τῶν ἀτολλῶν εἶναι ἀφθονωτάτη. ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν εἰδῶν εἶναι πολὺ περιωρισμένος (30 περίπου εἴδη ἐκ τῶν φανερογάμων). Συνήθως ἀπαντῶνται οἱ κοκκοφοίνικες, οἵτινες ἀπαιτοῦσι πέτρωμα ἀσβεστολιθικὸν πεποτισμένον διὰ θαλασσίου ὕδατος. Οἱ σπόροι τῶν διαφόρων φυτῶν μεταφέρονται ἐπὶ τῶν ἀτολλῶν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, τῶν

Digitized by Google

κυμάτων ἢ τῶν πτηνῶν. Μεταξὺ τῶν ζῴων περιλαμβάνονται μερικὰ εἴδη πτηνῶν, ἀνὰ ἓν εἶδος μυὸς καὶ χοίρου, διάφορα ἐντομόστρακα κλπ.

Διάφοροι ὑποθέσεις ὑπάρχουσι περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον σχηματίζονται αἱ ἀτόλλαι. Οἱ παλαιοὶ φυσιοδίφαι εἶχον τὴν γνώμην ὅτι τὰ κοράλλια κατασκευάζουσι τὰς ἀτόλλας ἐπὶ τῶν ὑποβρυχίων κρατήρων, πρᾶγμα ὅπερ ἐξηγεῖ τὸ κυκλικὸν των σχῆμα. Ἡ ἰδέα αὕτη κατόπιν ἐγκατελείφθη, ἀλλ' εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἤρχισε νὰ συζητῆται καὶ σήμερον. Κατόπιν ὁ Darwin καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Dana ὑπεστήριξαν ὅτι οἱ κοραλλιογενεῖς φράκται καὶ αἱ ἀτόλλαι σχηματίζονται καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ πάχος ὑπὸ τῶν κοραλλίων καὶ ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ ἔδαφος ὑποχωρεῖ καὶ δὲν δύνανται ταῦτα νὰ ζήσωσι κάτω τῶν 40 μέτρων, πρὸς ἀντιστάθμισιν αὐξάνουσι διηνεκῶς. Κατὰ τὸν de Lapparent ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Darwin εἶναι ἀκριβὴς διὰ μερικὰς ἀτόλλας τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς κοραλλιογενοῦς ζώνης τοῦ Εἰρηνικοῦ ὑφίσταται καθιζήσεις, ἐνῷ ἀντιθέτως τὸ νότιον ἐξάρσεις. ἑπομένως μέρος τῶν ἀτολλῶν τοῦ βορείου Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ πιθανῶς νὰ ἔχῃ τὴν καταγωγὴν συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Darwin. Κατὰ τὸν ὠκεανογράφον John Murray τὰ πρῶτα κοράλλια ἐγκαθίστανται εἰς τὰ ὑποβρύχια ὄρη, τὰ ἔχοντα τὴν μορφὴν μεμονωμένων κώνων. Πρὸς ἐξήγησιν τῶν κοραλλιογενῶν φρακτῶν καὶ ἀτολλῶν ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι θεωρίαι ὡς π. χ. ἡ τοῦ Agassiz, Gardiner, Gappu, Forster, Chamisso κ.λ.π. Ν. Ι. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

—κοραλλιογενεῖς *ὕφαλοι* ἢ *σπιλάδες* (récifs ou élévations coralliennes—reef) / *Γεωλ.-Γεωγρ.*/. Αὗται ὑποδιαιροῦνται εἰς 1) *κρασπεδοειδεῖς κοραλλιογενεῖς σχηματισμοὺς* (récifs frangeants) καὶ 2) εἰς *κοραλλιογενεῖς φράκτας* (récifs barrières). Οἱ κρασπεδοειδεῖς σχηματισμοὶ εἶναι ἀπ' εὐθείας προσκεκολλημένοι ἐπὶ τῆς ἀκτῆς μιᾶς νήσου ἢ μιᾶς ἠπείρου. Ὅταν ἡ ἀκτὴ βαίνῃ ὁμαλῶς, ὁ κρασπεδοειδὴς σχηματισμὸς προχωρεῖ εἰς μακρὰν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἀπόστασιν, λεπτυνόμενος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Εἰς ἀπορρῶγα ἀκτὴν ὁ κρασπεδοειδὴς σχηματισμὸς εἶναι μικροῦ πλάτους.

Οἱ κοραλλιογενεῖς φράκται σχηματίζουσι μίαν κοραλλιογενῆ ζώνην, τῆς ὁποίας τὸ ἐπίπεδον φθάνει μέχρι τῆς ἀνωτάτης πλήμης ἢ καὶ ὑπερβαίνει ταύτην, εἰς μέρη ἅτινα εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὰ κύματα. Ἡ ζώνη αὕτη περιβάλλει μίαν νῆσον, διαχωρίζεται δὲ ταύτης διὰ λιμνοθαλάσσης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρείας. Ὁ κοραλλιογενὴς φράκτης ἑνοῦται πολλάκις μετὰ τοῦ κρασπεδοειδοῦς σχηματισμοῦ. Οἱ κοραλλιογενεῖς φράκται ἔχουσιν ἐνίοτε μέγα μῆκος· π. χ. ἀνατολικῶς τῆς Αὐστραλίας ὑπάρχει μέγας φράκτης μήκους 2500 χιλιομέτρων καὶ εἰς ἀπόστασιν κυμαινομένην κατὰ μέσον ὅρον εἰς 100 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς· ἐπίσης ἀπαντῶνται κοραλλιογενεῖς φράκται εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ν. Καληδονίας. Οἱ φράκται κατ' ἀ-

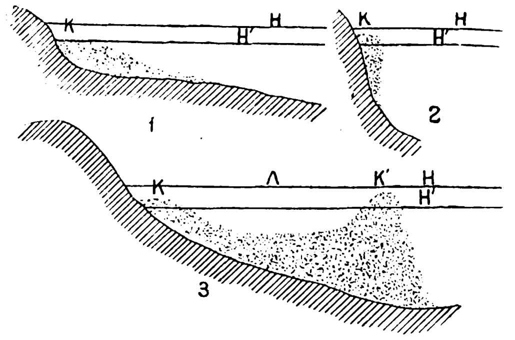

Διάταξις κοραλλιογενῶν ἀποθέσεων παρὰ τὰς ἀκτάς.

[Η καὶ Η'=στάθμη πλήμης καὶ ρηχίας. 1=Κρασπεδοειδὴς κοραλλιογενὴς ἀπόθεσις ἐπὶ χθαμαλῆς ἀκτῆς. 2=Κρασπεδοειδὴς κοραλλιογενὴς ἀπόθεσις ἐπὶ ἀπορρῶγος ἀκτῆς. 3= Κοραλλιογενὴς ἀπόθεσις τελεία. Κ=κρασπεδοειδής. Κ'=Κοραλλιογενὴς φράκτης. Λ=λιμνοθάλασσα.]

ποστάσεις παρουσιάζουσι διακοπάς· εἰς τὰ σημεῖα δὲ ταῦτα εἶναι δυνατὴ ἡ δίοδος, ἥτις ὅμως εἶναι δυσκολωτάτη. Ν. Ι. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

—κοραλλιογενεῖς *σχηματισμοὶ* /*Γεωλογ.-Γεωγρ.*/. Εἰς μερικὰς περιοχὰς τῆς γῆς οἱ θαλάσσιοι ὀργανισμοί, οἵτινες ἔχουσι τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκκρίνωσιν ἐσωτερικὸν ἀσβεστολιθικὸν σκελετὸν ἢ πολύποδα, ἀφθονοῦσι τόσον, ὥστε σχηματίζουσιν ἀποικίας μεγάλης ἐκτάσεως καὶ πάχους. Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ὀργανισμῶν τούτων ὑπερτεροῦσι τὰ κοράλλια, διὰ τοῦτο οἱ σχηματισμοὶ οὗτοι ὀνομάζονται *κοραλλιογενεῖς*. Οἱ κοραλλιογενεῖς σχηματισμοὶ ἀνευρίσκονται εἰς θαλασσίαν ζώνην κειμένην πρὸς Β καὶ πρὸς Ν τοῦ ἰσημερινοῦ, ἐκεῖ ἔνθα ἡ θερμοκρασία τοῦ θαλασσίου ὕδατος δὲν εἶναι κατωτέρα τῶν 20°,5 Κ., διακρίνονται δὲ 1) εἰς *κοραλλιογενεῖς ὑφάλους* ἢ *σπιλάδας* καὶ 2) *εἰς κοραλλιογενεῖς νήσους* ἢ *ἀτόλλας*. Εἰς ἀμφότερα τὰ εἴδη ἡ κατασκευὴ παραμένει ἡ αὐτή. Οἱ ὀργανισμοὶ (λιθοκοράλλια) δὲν ἀνευρίσκονται εἰς ζῶσαν κατάστασιν ἐπὶ τῶν παρειῶν τῶν κοραλλιογενῶν σχηματισμῶν, παρὰ εἰς βάθος μὴ ὑπερβαῖνον τὰ 40 μέτρα καὶ μέχρι τῆς στάθμης τῆς κατωτάτης ρηχίας. Ὑπεράνω τῆς στάθμης ταύτης ὑπάρχει μία ἔκτασις μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν, τῆς ὁποίας τὸ μὲν τμῆμα, τὸ περιβρεχόμενον ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης πλήμης ἀποτελεῖται ἀπὸ κοραλλιογενῆ ἄμμον καὶ θραύσματα, τὸ δὲ τμῆμα τὸ κείμενον ὑψηλότερον τῆς στάθμης ταύτης, ἀπὸ τεμάχια διαφόρων διαστάσεων συστάσεως κοραλλιογενοῦς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, συγκεκολλημένα ἀπὸ κοραλλιογενῆ ἄμμον. Τὰ συντρίμματα ταῦτα ρίπτονται ὑπὸ τῶν κυμάτων κατὰ τὰς τρικυμίας. Ἐὰν ὁ κοραλλιογενὴς σχηματισμὸς χρονολογῆται ἀπὸ μακροῦ, τὰ λείψανα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ ζῶντος τμήματος τῆς κοραλλιογενοῦς ὑφάλου σχηματίζουσι μίαν ξηράν, ἥτις ἀναδύεται εἰς ὕψος μὴ δυνάμενον νὰ ὑπερβῇ τὰ 3 μέτρα. Ἡ ταχύτης τῆς αὐξήσεως τῶν κοραλλίων ἐξαρτᾶται ἰδίᾳ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος (θερμοκρασία ὕδατος, ποσὸν τοῦ ἐν τῷ ὕδατι περιεχομένου ἐν διαλύσει ὀξυγόνου κλπ.)· πάντως αὕτη εἶναι βραδυτάτη, δυναμένη νὰ φθάσῃ τὰ 18 μέχρι καὶ 35 χιλιοστομέτρων κατ' ἔτος. Ὡς ἐκ τούτου ὁ σχηματισμὸς τῶν κοραλλιογενῶν νήσων ἀπαιτεῖ πολλοὺς αἰῶνας. Ἡ αὔξησις εἶναι ἐντονωτέρα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῶν κοραλλιογενῶν νήσων ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τούτων. Ν. Ι. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

κοραλλιογραφία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ὁ κλάδος τῆς ζῳολογίας, ὁ πραγματευόμενος περὶ τῶν κοραλλίων.

κοραλλιοειδῆ (τὰ) /*Ζῳολ.*/. Κατηγορία ζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλεντερωτῶν*. Τὰ κοραλλιοειδῆ ἔχουσι στερεὸν σκελετόν, ὅστις προῆλθεν ἐξ ἀσβεστολιθικῆς τινος οὐσίας, ἥτις περιβάλλει τὸ σῶμά των καὶ κυρίως ὀφείλεται εἰς τὴν ἔκκρισιν τῶν διαφόρων ἱστῶν τοῦ σώματος. Ὑποδιαιροῦνται δέ: α') εἰς *ἀνθόζῳα* μετὰ 6 κεραιῶν ἢ καὶ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ (πολλαπλασίου ὅμως τοῦ 6), ὑποδιαιρούμενα εἰς τὰ ἄνευ σκελετοῦ ζῶντα μεμονωμένως *ἀκτίνια* ἢ *ἀκτινόζῳα* καὶ εἰς τὰ *μαδρεπόρια*, καὶ β') εἰς τὰ *ἀλκυονάρια* μετὰ 8 κεραιῶν. Ὁ ἁπλούστερος τύπος τῆς ζῳικῆς ταύτης τάξεως, ἡ *καρυοφυλλία*, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, ὅταν εὑρίσκεται ἐν ζωῇ ἔχει σῶμα μαλακὸν καὶ ὑποδιαυγὲς καὶ φέρει πλοκάμια, ἐπαναπαυόμενον ἐπί τινος πολύποδος χοανοειδοῦς σχήματος. Μεταξὺ τῶν πλοκαμιδίων εὑρίσκεται τὸ στόμα, ὅπερ διανοίγεται ἐντὸς κοιλότητος κεχωρισμένης εἰς διαφόρους θαλάμους, διὰ μεμβρανοειδῶν διαφραγμάτων. Ἐὰν συνθλίψωμεν τὸ μαλακὸν ζῷον, τότε δὲν ἀπομένει ἐξ αὐτοῦ παρὰ σκελετικὸς πολύτους, ὅστις εἶναι κανονικῶς διατεταγμένος καὶ ὁμοιάζει πρὸς ἀσβεστολικὸν κόσμημα (ροζέττα) πολλαπλῶς διακεχωρισμένον. Κυκλικόν τι διάφραγμα προσκολλᾶται πρὸς ἓξ διαφράγματα διαφόρου μεγέθους καὶ εἶτα διευθύνεται πρὸς τὸ κέντρον, ὅπερ κατέχεται ὑπὸ κλαδίσκου τινός, στυλίσκου καλουμένου. Οἱ πολύποδες οὗτοι συνήθως εὑρίσκονται συνηνωμένοι καὶ ἀποτελοῦσι τὰς *κοραλλιώδεις ἀποικίας*, αἵτινες διακρίνονται διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς των. Ἡ πολύπλοκος αὕτη ἀποικία προῆλθεν ἐξ ἑνὸς κυρίου πολύποδος, ὅστις παρήγαγε βλεφαρωτὸν ἔμβρυον· τοῦτο, ἐξελθὸν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ πολύποδος, διῆλθεν ἐπί τινα χρόνον νηχόμενον καὶ εἶτα προσεκολλήθη ἐπὶ στερεοῦ τινος ὑποθέματος, ὅπου καὶ μετά τινα χρόνον παρήγαγεν ἕτερον μικρὸν ἀσβεστώδη πολύποδα, ὅστις εἶναι καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς ὅλης ἀποικίας, ἥτις πολλαπλασιάζεται καὶ μεγεθύνεται σὺν τῷ χρόνῳ δι' ἀτελῆς ἐκβλαστήσεως. Τὰ ζῷα ταῦτα κατέχουσιν ἰδιάζουσαν ὅλως θέσιν ἐν τῷ ὀργανικῷ θαλασσίῳ κόσμῳ. Ἡ εὐκολία καθ' ἣν ταῦτα ἀλλάσσουσι σχῆμα, ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος, εἶναι ἀξιοσημείωτος, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μετασχηματισθῇ ὁ ἀσβεστώδης, συμπαγὴς καὶ σκληρὸς σκελετός των. Εἰς τὰ ἤρεμα ὕδατα ἀπαντῶσιν ὑπὸ μορφὴν πολυκλάδων καὶ κομψῶν δενδρυλλίων, εἰς ταραχώδη ὕδατα παρουσιάζουσι σχῆμα πεπλατυσμένον καὶ σφαιροειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ σχήματος καθιστᾷ τὴν μελέτην τῶν ζῴων τούτων δυσχερεστάτην, διότι πιθανὸν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος νὰ παρουσιάζηται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος.

Ὁ σκελετὸς τῶν ζῴων τούτων, ἐφ' ὅσον εὑρίσκονται ἐν ζωῇ, περιβάλλεται ὑπὸ λαμπροῦ ἐπενδύτου, ὅστις φέρει τὰ ποικιλώτερα, ἁρμονικώτερα καὶ ζωηρότερα τῶν χρωμάτων. Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν χρωμάτων δίδει εἰς τὰ ζῷα ταῦτα ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα· ἄλλοτε οἱ ἐλαφρῶς πράσινοι πλόκαμοί των ἐπαναπαύονται ἐπὶ ζωηρῶς ἐρυθρᾶς βάσεως, ἥτις σχηματίζεται ἐκ τῶν διαφόρων ἱστῶν τοῦ ζῴου, οἱ δὲ κόσυμβοι, οἱ περὶ τὸ στόμα εὑρισκόμενοι, ἔχουσιν ἐκθαμβωτικὸν χρυσοῦν χρωματισμὸν καὶ ἀντανακλῶσι θαυμασίως ἐπὶ τοῦ βαθυκυάνου ἰώδους ἢ χαλκώδους ἐπικειμένου ἐπενδύτου. Ὅταν τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι νεκρά, παρουσιάζουσι μᾶζας ἀσβεστώδους λευκοῦ χρώματος μὲ εὐδιακρίτους τὰς κλαδώδεις παραφυάδας των καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ σκελετικοῦ ἐπιστρώματος των αὐλακώσεις καὶ γλυφάς. Εἰς πλείστας θαλάσσας αἱ ζῳικαὶ αὗται ἀποικίαι ἀποτελοῦσι θαυμασίας ἐπιστρώσεις, αἵτινες ὑπὸ γαληνιαῖον οὐρανὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων παρουσιάζουσι τὸ ὡραιότερον θέαμα ἀπὸ ἀπόψεως ποικιλίας σχημάτων καὶ ἁρμονικότητος χρωμάτων. Ὁ θαυμάσιος χρωματισμὸς τῶν ζῴων τούτων ἀφ' ἑνὸς ὀφείλεται εἰς τὰς χρωματοφόρους κύστεις τῶν πλοκαμιδίων, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν παρουσίαν ἀναριθμήτων καὶ μικροτάτων μονοκυττάρων ἀλγῶν, ἅτινα ζῶσιν ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν ζῴων τούτων· τὰ ἄλγη ταῦτα διὰ τῶν ἐναλλασσομένων χρωμάτων των συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἁρμονικὴν ποικιλίαν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσι τὰ ζῷα ταῦτα.

Εἰς τὴν ζωὴν τῶν κοραλλιοειδῶν ἐπιδρᾷ σπουδαίως καὶ ἡ θερμοκρασία. Συνήθως ζῶσιν εἰς ὕδατα, ὧν ἡ θερμοκρασία δὲν κατέρχεται κάτω τῶν 20° καὶ δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 32°. Ἡ ταχύτης τῆς ἀναπτύξεως τῶν ζῴων τούτων ποικίλλει ἀναλόγως τῶν εἰδῶν, τοῦ βάθους εἰς ὃ εὑρίσκονται, τῆς διαυγείας τοῦ θαλασσίου ὕδατος καὶ τῆς θερμοκρασίας. Ὁ Dana ἀποφαίνεται ὅτι τὰ κοραλλιοειδῆ ἀναπτύσσονται βραδύτατα καὶ ὑπελόγισεν ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ μία ἀποικία τὸ ὕψος τοῦ 1.50 μ. χρειάζεται 1000 ἔτη περίπου. Ἀντιθέτως ὁ Gardiner ὑπελόγισεν ὅτι μᾶζα κοραλλιοειδῶν εὑρισκομένη εἰς βάθος 40 μέτρων χρειάζεται 1000 ἔτη ἵνα φθάσῃ τὴν ἐπιφάνειαν. Δ. Ν. Π.

— /*Παλαιοζῳολ.*/ Τὰ *κοράλλια* ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς καμβρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ διὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρχαιοκυαθιδῶν*. Ἀπὸ τῆς ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἐπακολουθησάσης σιλουρίου περιόδου ἐμφανίζονται τὰ *τετρακοράλλια*, τὰ ὁποῖα ζῶσι μόνον κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα καὶ ἐκλείπουν μετὰ ταῦτα, οἱ *ἡλιολιτίδαι* (παρουσιαζόμενοι μόνον κατὰ τὴν σιλούριον καὶ δεβόνιον διάπλασιν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ), ὡς καὶ τὰ *τραπεζοειδῆ* (ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἐκ τούτων τινες ζῶσι μόνον κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα καὶ ἐκλείπουν μετὰ ταῦτα, ἐνῷ αἱ οἰκογένειαι τῶν *φαβοσιτιδῶν* καὶ *χαιτετιδῶν* ἐπέζησαν καὶ κατὰ τὸν μεσοζωϊκὸν αἰῶνα καὶ ἡ τελευταία μάλιστα παρουσιάζεται καὶ κατὰ τὴν νεογενῆ ὑποδιάπλασιν τοῦ καινοζωϊκοῦ).

Ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος παρουσιάζονται τὰ *ἑξακοράλλια*, ζῶντα καὶ σήμερον, ἐνῷ τὰ ἐπίσης ζῶντα καὶ σήμερον *ἀλκυονάρια* ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ ἐπιζῶσι μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

κοραλλιολόγος (ὁ). Ὁ ἐπιστήμων, ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν μελέτην τῶν κοραλλίων.

Κοράλλιον /*Γεωγρ.*/. Ἡ ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ (ὑποδιοικήσεως Ἀνακτορίου, νομὸς Σαράντα Ἐκκλησιῶν) χωρίου *Καρλῆ-Κιοΐ*. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (ἀπογραφὴ 1920) εἶχε 544 κατοίκους.

κοράλλιον (τὸ) (Corallinm) [*Ζῳολ.*]. Γένος *κοραλλιοειδῶν κοιλεντερωτῶν* τῆς τάξεως τῶν *ἀλκυονιδῶν*, περιλαμβάνον θαλασσίους πολύποδας ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως, πολυκλαδώδεις, ἐρυθροὺς καὶ σπανιώτερον ὑπερύθρους ἢ λευκούς. Τὸ κοινοσάρκιον εἶναι πάντοτε ζωηρῶς ἐρυθρόν. Οἱ πολύποδες εἶναι λευκοί, συνδέονται πρὸς ἀλλήλους ὑπὸ λεπτοτάτων ἀγγείων, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ περίβλημα περὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἄξονα καὶ σχηματίζουσιν ἀποικίας. Δ. Ν. Π.

Χρησιμοποίησις τοῦ κοραλλίου. Τὸ κοράλλιον, ὅπερ εὑρίσκεται σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας καὶ ἁλιεύεται εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 60 μέχρις 150 μέτρων, ἔχει πολλαπλᾶς χρησιμοποιήσεις εἰς τὸ ἐμπόριον. Κοραλλίων διακρίνονται τὰ ἑξῆς εἴδη: τὸ *ἐρυθρὸν κοράλλιον* ἢ *ζῶν κοράλλιον* (corail vivant), τὸ *λευκὸν κοράλλιον*, τὸ *μέλαν κοράλλιον* καὶ τὸ *νεκρὸν κοράλλιον* (corail mort ἢ corail pourri). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα δίδεται εἰς τοὺς κλάδους τῶν κοραλλίων, οἵτινες εἶναι κεκαλυμμένοι μὲ ἀποθέσεις βρυοζῴων ἢ ἐπὶ τῶν ὁποίων προσκολλῶνται τεμάχια λίθων κλπ. Τὸ ἐρυθρὸν κοράλλιον εἶναι τὸ περισσότερον διαδεδομένον, χρησιμοποιεῖται δὲ διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων κοσμημάτων καὶ κομψοτεχνημάτων. Ἀναλόγως τῆς λάμψεως καὶ τοῦ ζωηροῦ ἐρυθροῦ χρώματος, τὸ ὁποῖον ἔχει, διακρίνεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς κοράλλιον *α' β' γ'* καὶ *δ' αἵματος* ἢ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *ἀφροῦ* ἢ τοῦ *ἄνθους τοῦ αἵματος* (écume ἢ fleur de sang). Τὸ λευκὸν κοράλλιον δὲν διαφέρει τοῦ ἐρυθροῦ ἢ μόνον κατὰ τὸ χρῶμα, εἶναι ὅμως σπανιώτερον τούτου. Τὸ μέλαν κοράλλιον εἶναι κοινὸν κοράλλιον (ἐρυθρόν), ὅπερ ἀποσπᾶται ἐκ τοῦ βράχου καὶ πίπτει ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ βυθοῦ. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος τοῦ τεμαχίου τούτου εἰς μέλαν ἐπέρχεται λόγῳ τῶν θειούχων ἀναθυμιάσεων τῶν ὀφειλομένων εἰς ἀποσυνθέσεις. Τὸ μέλαν κοράλλιον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν πενθίμων κοσμημάτων. Ἐπίσης ἀπαντῶνται καὶ κλάδοι κοραλλίων, σπανίως ὅμως, ὧν τὸ χρῶμα εἶναι ἀνοικτὸν ρόδινον. Τὸ κοράλλιον τοῦτο ἔχει μεγάλην ἀξίαν. Τὰ ἐκ κοραλλίων κοσμήματα (περιδέραια κ.λ.π.), ἐκ

Digitized by Google

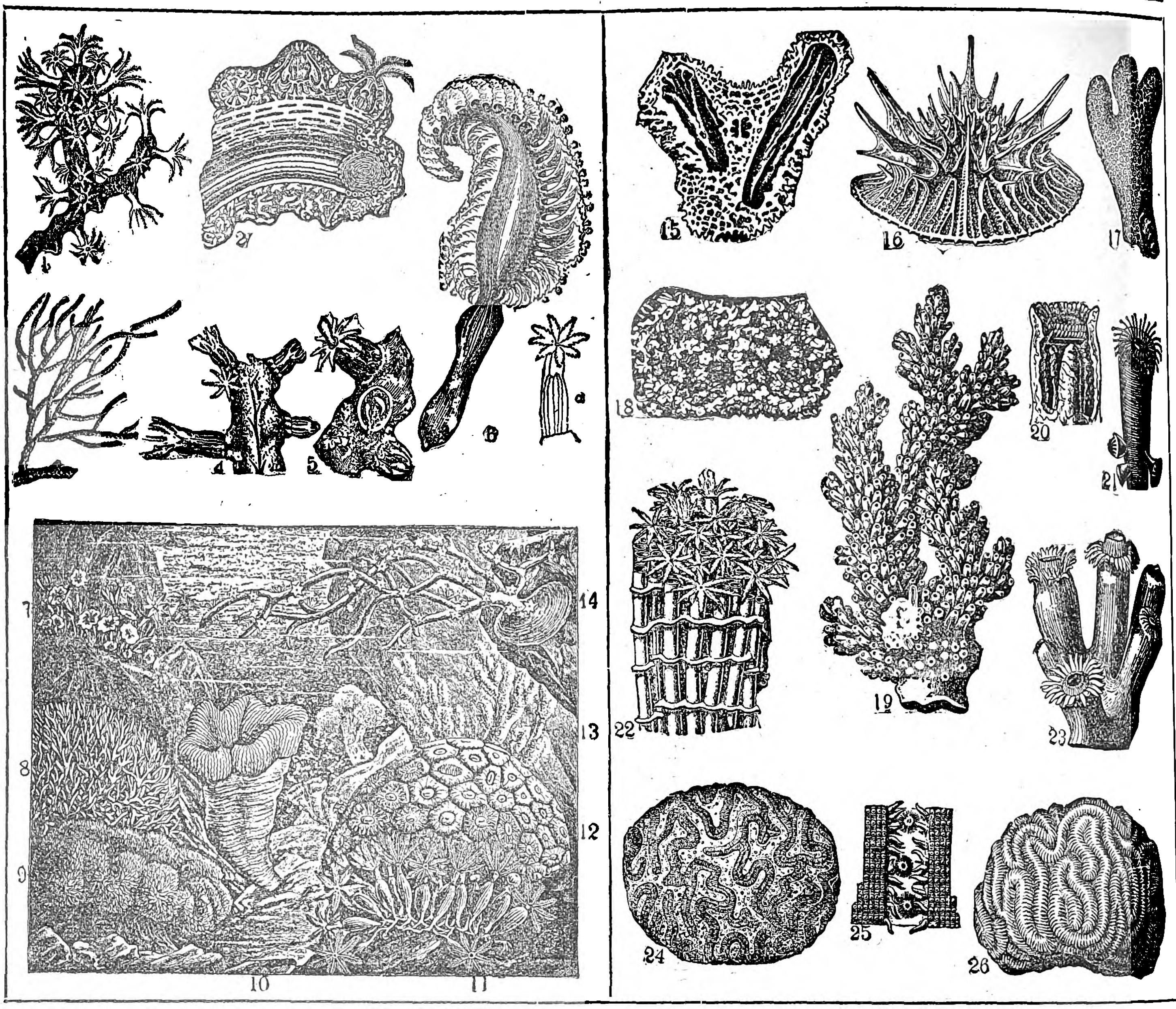

Διάφοροι τύποι κοραλλιοειδῶν.

[1=Κοράλλιον τὸ ἐρυθρόν. 2=Κλάδος κοραλλίου τοῦ ἐρυθροῦ (μὲ ἀπεσπασμένον τὸν φλοιόν). 3=Γοργονία ἡ ἀκροχορδόνιος. 4=Κάλυκες γοργονίας τῆς ἀκροχορδονίου (ἐν μεγεθύνσει). 5=Νύμφαι κοραλλίου τοῦ ἐρυθροῦ (ἐν μεγεθύνσει). 6=Πτεροειδὲς τὸ λευκὸν (α=κάλυξ) 7=Συμπόδιον τὸ καπνῶδες. 8=Σεριατοπόρη ἡ θαμνώδης. 9=Σαρκόφυτον τὸ πτεροειδές. 10=Γραχυφυλλία ἡ Ζόφρειος. 12=Ζῴανθος ὁ θαλασσανθής. 11='Αστραία ἡ ὠχρά. 13='Αμμοθέα ἡ πρασινίζουσα. 14= Υαλοπαθὲς τὸ στικτόν. 15=Μαδρεπόρα ἡ ἀκροχορδόνιος (δύο κάλυκες κατὰ πλαγιαν τομην καὶ ἐν μεγεθύνσει). 16=Λεπτόπηνος ὁ δισκοειδής. 17=Πορίτης ὁ δικρανοειδής. 18=Ιορίτης ὁ δικρανοειδὴς (δύο κάλυκες ἐν μεγεθύνσει). 19=Μαδρεπόρα ἡ ἀκροχορδόνιος. 20=Δενδροφυλλία ἡ ἐρυθρὰ (κάλυξ κατὰ κάθετον τομήν). 21=Βλαστότροχος ὁ κομψός. 22=Σωληνοπόρα ἡ ἐμπρίχειος. 23=Δενδροφυλλία ἡ κλαδώδης- 24='Αποικία μετὰ μαλακῶν ζῳαρίων. 25='Ηλιαστρία ἡ κοινὴ (τρεῖς κάλυκες). 26='Αποικία μετὰ σκληρῶν ζῳαρίων.]

τῶν ὀξέων τοῦ ἱδρῶτος σὺν τῷ χρόνῳ ἀμαυροῦνται. Πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἀρχικοῦ των χρώματος ὡς καὶ τῆς λάμψεως πλύνονται ταῦτα διὰ σάπωνος καὶ ὕδατος, εἰς ὃ προστίθεται καὶ ὀλίγον ἀνθρακικὸν νάτριον (σόδα), κατόπιν βυθίζονται ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος, εἰς ὃ ἔχει προστεθῆ μικρὰ ποσότης ὀξαλικοῦ ὀξέος 2 % καὶ τέλος πλύνονται διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ ἐκτίθενται πρὸς ξήρανσιν εἰς τὸν ἥλιον. Τὸ κοράλλιον ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν κονιοποιημένον εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ἐπίσης εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων ὀδοντοτριμμάτων κλπ.

'Απομίμησις κοραλλίου γίνεται συνήθως διὰ κυτταροειδοῦς (celluloid), ὅπερ ὅμως, λόγῳ τοῦ εὐαναφλέκτου, διακρίνεται τοῦ ἀληθοῦς κοραλλίου, καὶ ἐκ μίγματος κόνεως μαρμάρου μετὰ ἰχθυοκόλλας, ὅπερ χρωματίζεται δι' ἐρυθρᾶς κόνεως θειούχου ὑδραργύρου.

'Αλιεία κοραλλίου. Ἡ ἁλιεία τῶν κοραλλίων γίνεται δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου, ὅπερ ἔχει σχῆμα σταυροῦ (ingegno a croce). Τὸ σταυροειδὲς τοῦτο ἐργαλεῖον ἀπαρτίζεται ἐκ τριῶν μερῶν: α') ἐκ τοῦ σταυροῦ, β') ἐκ τῶν δικτύων καὶ γ') ἐκ τοῦ σχοινίου δι' οὗ ῥυμουλκεῖται. Ὁ σταυρὸς ἀπαρτίζεται ἐκ 2 δοκῶν ἐκ ξύλου σκληροῦ, ὧν τὸ μῆκος εἶναι συνήθως 2,50 μ. (τὸ μῆκος τῶν δοκῶν ποικίλλει, ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν διαστάσεων τοῦ πλοίου). Τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν λεπτύνονται, φέρουσι δὲ καὶ ἀνὰ δύο ὀπὰς διὰ τὴν πρόσδεσιν τῶν δικτύων. Αἱ δοκοὶ φέρουσιν εἰς τὸ μέσον χαραγὰς καὶ προσδένονται σταυροειδῶς διὰ σχοινίου στερεοῦ. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ σταυροῦ προσδένεται τὸ ἕρμα, ὅπερ συνήθως εἶναι βαρὺς λίθος σχήματος ὀρθογωνίου. Τὰ χρησιμοποιούμενα δίκτυα κατασκευάζονται ἐκ στερεοῦ κανναβίνου διπλοῦ νήματος, ἔχουσι δὲ συνήθως μῆκος 15—18 μ. καὶ πλάτος 1 μ. περίπου. Τὸ ἄνοιγμα τῶν ὀπῶν τῶν δικτύων εἶναι 7—8 ἑκατοστομέτρων, μετρούμενον ἀπὸ κόμβου εἰς κόμβον.

Ἡ πρόσδεσις τῶν δικτύων ἐπὶ τῶν δοκῶν γίνεται διὰ σχοινίου καταλλήλως διερχομένου διὰ τῶν 4 ὀπῶν, αἵτινες ὑπάρχουσιν εἰς τὰ ἄκρα των. 'Επὶ τοῦ σχοινίου τούτου προσδένονται, κατ' ἴσας περίπου ἀποστάσεις, μήκους 1,30 μ., ἱππούραια (θύσανοι σχοινίου), ἐφ' ὧν ἐμπλέκονται τεμάχια κοραλλίων. Τὸ σχοινίον ῥυμουλκήσεως (ἑλκυστὴρ) ἔχει εἰδικὴν κατασκευήν, εἶναι δὲ ἀρκετοῦ πάχους, ἀποτελούμενον ἐκ 4 ἐμβόλων (κλωσμάτων) καὶ μήκους 6—7 μ. Ἡ ἀντοχὴ τοῦ ἑλκυστῆρος πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε μεγαλυτέρα τῆς τῶν σχοινίων, δι' ὧν προσδένονται τὰ δίκτυα ἐπὶ τῶν δοκῶν, ὥστε, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν λόγῳ ἀνωμαλίας π.χ. τοῦ βυθοῦ ἐμπλακῇ τὸ μηχάνημα, νὰ θραυσθῶσι πρότερον ταῦτα. Τὸ μηχάνημα μετὰ τὴν ἁλιείαν ἀνασύρεται τῇ βοηθείᾳ βαρούλκου (ἐργάτου). Αἱ διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν κοραλλίων χρησιμοποιούμεναι λέμβοι εἶναι χωρητικότητος 4—16 τόννων, εἶναι δὲ συνήθους τύπου ἀνεμοτρατῶν.

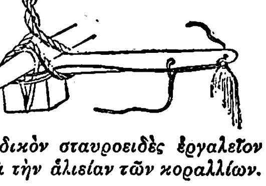

Εἰδικὸν σταυροειδὲς ἐργαλεῖον διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν κοραλλίων.

Τὸ κοράλλιον ἁλιεύεται εἰς βάθη, ἅτινα ποικίλλουσιν ἀπὸ 60—150 μέτρα. Ἡ ἁλιεία ἐγίνετο συνήθως εἰς τὴν Μεσόγειον (εἴσοδον 'Αδριατικῆς θαλάσσης, στενὸν Βονιφατίου, ἀκτὰς Σικελίας κλπ.), παρ' ἡμῖν δὲ εἰς 'Ιθάκην, Κέρκυραν, Μεγανήσι, ἀκτὰς Κρήτης κλπ., ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν 'Ερυθρὰν θάλασσαν. Μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ἰαπωνικῶν κοραλλίων, ὧν οἱ κλάδοι ἔχουσι μεγαλύτερον πάχος, ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐν ταῖς ἀνωτέρω θαλάσσαις ἁλιευομένων κοραλλίων ἐγκατελείφθη. Ἡ κατεργασία τῶν κοραλλίων γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν 'Ιταλίᾳ εἰς τὸ Torre del Greco, παρὰ τὴν Νεάπολιν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Γένουαν.

Ν. Ι. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

κοραλλιόρριζον (τὸ) (Coralliorrhiza) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ὀρχεοειδῶν, περιλαμβάνον 12 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, παρατροπικῆς 'Ασίας, τῆς Νοτίου 'Αμερικῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, βολβόρριζα (μὲ βολβοὺς λευκοῦ σχήματος κοραλλίων), ποώδη καὶ χυμώδη, φέροντα ἐλαχιστότατα φύλλα (2—3) καὶ ἄνθη ἐπάκρια, τεταγμένα κατὰ στάχυς, λευκοῦ καὶ ῥοδίνου χρώματος. Γνωστότατον εἶδος θεωρεῖται τὸ μοναδικὸν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶν: *κοραλλιόρριζον τὸ συμφυὲς* ἢ *κακοφυὲς* (Coralliorrhiza innata). Εἶναι φυτὸν ὕψους 0,07—0,25 μ. σαρκῶδες, γυμνὸν καὶ κοσμητικόν, ἀπαντῶν τόσον ἐπὶ τῶν σκιωδῶν πεδιάδων, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων. Κ. ΠΑΠ.

κοραλλιόσχημος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα κοραλλίου, κοραλλιοειδής.

κοραλλιοφάγος (ὁ) (Coralliophagus) [Ζῳολ.]. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πελεκυπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην ἀκανόνιστον, ὑποκυλινδρικήν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἀπαντῶσι συνήθως στερεῶς προσκεκολλημένα ἐπὶ τῶν βραχῶν. Δ. Κ. Π.

κοραλλιοφιλίδαι (οἱ) (Coralliophilidae) [Ζῳολ.]. Οἰκογένειαι μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην ἀκανόνιστον μὲ βραχείας συσπειρώσεις. Τὰ μαλάκια τῆς οἰκογενείας ταύτης ὡς καὶ ἡ ὀνομασία των δηλοῦν, ἐνδιαιτῶνται προσκεκολλημένα ἐπὶ τῶν κοραλλίων. Κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι τὰ ἑξῆς: *κοραλλιόφιλος, λεπτόκογχος, μάγιλος* καὶ *ῥιζόχειλος*. Πάντα ἀπαντῶσιν εἰς τὸν 'Ινδικὸν καὶ Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Δ. Κ. Π.

κοραλλιόφιλος (ὁ) (Coralliophilus) [Ζῳολ.]. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοραλλιοφιλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ὁ *κοραλλιόφιλος ὁ πορφυροῦς* (Coralliophilus purpureus). Δ. Κ. Π.

Digitized by Google

κοραλλιοφόρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ φέρων, ὁ παράγων κοράλλια: «κοραλλιοφόρος θάλασσα».

κοραλλιόχαμος (ὁ) (Coralliochama) */Παλαιοζωολ./*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καπρινιδῶν ἑτεροδόντων ὁμομναρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὸ δεξιὸν κέλυφος τοῦ ὀστράκου των ἦτο κωνικόν, ἐπιμεμηκυσμένον καὶ προσκεκολλημένον, ἐνῷ τὸ ἀριστερὸν ἦτο μικρὸν καὶ ἔφερε κεκαμμένον σπόνδυλον. Ὁ ἐμπρόσθιος ὀδοὺς τοῦ κλεῖθρου ἦτο πολὺ ἰσχυρὸς καὶ ὑπεστηρίζετο διὰ διαφράγματος, ἐνῷ ὁ ὀπίσθιος ἦτο ἀσθενῶς ἀνεπτυγμένος. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς μόνον διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Καλιφορνίᾳ. Γ. Κ. Γ.

κοραλλιόχρους (ὁ, ἡ), —ουν (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ κοραλλίου, ὁ ἐρυθρὸς ὡς κοράλλιον.

Κοραλλίων θάλασσα */Γεωγρ./*. Τμῆμα τοῦ νοτίου Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, περιβαλλόμενον πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Φραγμοῦ (Μεγάλης Σύρτεως) τῆς Αὐστραλίας, πρὸς ΒΔ. ὑπὸ τῆς Νέας Γουϊνέας, πρὸς ΒΑ. ὑπὸ τῶν νήσων τοῦ Σολομῶντος, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν Νέων Ἑβρίδων καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τῶν νήσων Τσέστερφηλντ καὶ τῆς Νέας Καληδονίας. Αἱ πρὸς αὐτὴν συγκοινωνοῦσαι θάλασσαι εἶναι ἡ Τασμανικὴ πρὸς Ν. καὶ τῆς Ἀραφούρα πρὸς ΒΔ, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Τόρρες. Πρὸς Β καὶ Α. συγκοινωνεῖ διὰ πλήθους διέκπλων καὶ στενῶν, σχηματιζομένων μεταξὺ τῶν νήσων, μετὰ τοῦ τμήματος τοῦ Εἰρηνικοῦ τοῦ κειμένου μεταξὺ Μικρονησίας καὶ Μελανησίας. Ἡ θάλασσα τῶν Κοραλλίων ἔχει βάθος 2.000 περίπου μ., κατὰ τὸ ΒΑ. δὲ τμῆμα φθάνει μέχρι 4.000. Ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι ἐν αὐτῇ εἶναι οἱ ἐξ ἀνατολῶν. Τὸ ὄνομά της ὀφείλει εἰς τὰς περιβαλλούσας αὐτὴν κοραλλιογενεῖς νήσους, ὧν σπουδαιότεραι αἱ τῆς Νέας Καληδονίας καὶ τοῦ Μεγάλου Φραγμοῦ. Χ. Δ.

κοραλλοβότανο (τό) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀξυμυρσίνη ἡ ἀκανθώδης*.

Κόραλλοι */Ἀρχ. Γεωγρ.]* Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν περὶ τὸν Αἷμον καὶ ὑπὲρ αὐτὸν μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, χαρακτηριζόμενος ὡς ληστρικώτατος (*Στράβ.* VII, 318). Α. Θ. Σ.

κοραλλοκεφαλίδαι (οἱ) (Corallocephalidae) */Βοτ./*. Οἰκογένεια ἀλγῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλκυόνων*, περιλαμβάνουσα πολυάριθμα γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

κοραλλοκέφαλος (ὁ) (Corallocephalus) */Βοτ./*. Γένος ἀλγῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κοραλλοκεφαλιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια φυτὰ χαρακτηριζόμενα ἐκ τοῦ κλαδώδους μυκηλίου των, ὅπερ καλύπτεται ὑπὸ λεπτοῦ ἀσβεστολιθικοῦ στρώματος ὑποπρασίνου χρώματος. Δ. Ν. Π.

κοραλλόχορτο (τό) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ψευδόβριζα ἡ μείζων, ὀξυμυρσίνη ἡ ἀκανθώδης* καὶ *σπειραία ἡ οἰνάνθη*.

κοραμίνη (ἡ) (Coramine) */Φαρμ. Χημ./*. Οὕτω καλεῖται τὸ πυριδινο-βήτα-καρβονικὸν ὀξύ: $C_5H_4N.CO\,N.(C_2H_5)_2$ Ὑγρὸν ἰξῶδες διαυγές, ἀποστάζον ἄνευ ἀποσυνθέσεως εἰς 180° ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν. Ἡ κοραμίνη ἀποτελεῖ ἀναπλήρωμα τῆς καφουρᾶς, διεγεῖρον τὴν ἀναπνευστικὴν καὶ καρδιακὴν λειτουργίαν. Αὐξάνει τὴν δρᾶσιν τῆς δακτυλίτιδος καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἐναλλασσομένην θεραπείαν δακτυλίτιδος καὶ στροφάνθου ἢ κωνιδίνης. Ἡ κοραμίνη εἶναι ἐλάχιστα τοξική, δὲν ἀθροίζεται εἰς τὸν ὀργανισμόν, εἶναι διαλυτὴ ἐν ὕδατι καὶ ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζει καὶ ὀλιγωτέρους κινδύνους κατὰ τὴν ἔγχυσιν. Χρησιμοποιεῖται ὑδατικὸν διάλυμα κοραμίνης 25 %, ἐκ τοῦ ὁποίου γίνονται 1 ἢ 2 ἐνέσεις τοῦ 1 κ. ἑκ. ὑποδόριοι, ἐνδομυϊκαὶ ἢ ἐνδοφλέβιοι. Κ. Γ. Μ.

Κοράνιον (τό). Οὕτω καλεῖται ἡ ἱερὰ Γραφὴ τῶν Μωαμεθανῶν, ἐκ τῆς λέξεως *Κοράν* (=ἀνάγνωσις, ἀναγνωσθέν, ὁμιλία), δι' ἧς ἄρχεται τὸ βιβλίον. Ὁ Μωάμεθ ἀπέδιδεν ἐξ ἀρχῆς μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν γραπτὴν ἀποκάλυψιν, ἐθεώρει δὲ αὐτὴν ὡς τὸ γνώρισμα τῆς πραγματικῆς φανερώσεως τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ δὲν κατατάσσει τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Χριστιανοὺς μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ Ἰουδαϊσμὸς κέκτηνται ἱερὰ βιβλία, ἐν οἷς εἶναι καταγεγραμμέναι θεῖαι ἀποκαλύψεις. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ προφήτης εἶχε παρ' ἑαυτῷ γραφεῖς, οἵτινες κατέγραφον τὰς ἀποκαλύψεις, τὰς ὁποίας ἀνεκοίνου, ἐπὶ φύλλων φοινίκων, δερμάτων κ.τ.τ. Φυσικὸν εἶναι, κατόπιν τῆς τόσης ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἐκέκτητο αὐτὸν ὁ γραπτὸς λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία κατέστη ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῆς γραπτῆς ἀποκαλύψεως καὶ ὅτι ἡ προσκόλλησις τῶν πιστῶν εἰς τὸν γραπτῶς παραδεδομένον λόγον τοῦ Θεοῦ φέρει δουλικὸν κυριολεκτικῶς χαρακτῆρα. Τῆς μεγάλης ταύτης ἐκτιμήσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀπήχησις εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς μωαμεθανικῆς θεολογίας περὶ τοῦ *Κορανίου*. Τὰ ἐν τῷ ἱερῷ βιβλίῳ περιεχόμενα ἀνεκοινώθησαν εἰς τὸν προφήτην ἐκ τοῦ ἐν οὐρανοῖς τηρουμένου πρωτοτύπου· διὰ τοῦτο τὸ Κοράνιον εἶναι ἄναρχον καὶ αἰώνιον. Τὸ δόγμα τοῦτο ὁδηγεῖ κατὰ φυσικὸν λόγον εἰς τὸν ὑπερβολικὸν σεβασμὸν πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενον καὶ τὰς λέξεις τοῦ βιβλίου. Τὸ Κοράνιον διῃρέθη ὑπὸ τῶν συλλεξάντων τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Μωάμεθ εἰς 114 σούρας (=κεφάλαιον, σύνολον στίχων, ἐπὶ μέρους ἀποκάλυψις), ἑκάστη δὲ τούτων κατὰ τὸ μῆκος αὐτῆς εἰς 3 μέχρι 286 *στίχους*. Βάσις τῆς κατατάξεως αὐτῶν ἐχρησίμευσε τὸ ὅλως ἐξωτερικὸν μέτρον τοῦ μήκους ἑκάστης, ἐνιαχοῦ δὲ μόνον ἀπαντῶμεν διαίρεσιν καὶ ταξινόμησιν συμφώνως πρὸς ἐσωτερικοὺς λόγους καὶ τὸ περιεχόμενον. Τοῦτο εἶναι εἷς ἐκ τῶν λόγων, δι' οὓς καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Κορανίου, τὸ ὁποῖον στερεῖται ἐσωτερικῆς συνοχῆς καὶ ἱστορικῆς ἀκολουθίας. Χρονολογικῶς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς σούρας εἰς ἀρχαιοτέρας καὶ εἰς νεωτέρας. Αἱ πρῶται εἶναι συντομώτεραι, διακρίνονται διὰ τὴν ποιητικὴν αὐτῶν καὶ ρυθμικὴν μορφήν, τὸ περιεχόμενον αὐτῶν φέρει χαρακτῆρα αὐστηρῶς θρησκευτικόν, περιστρεφόμενον περὶ τὴν θείαν κρίσιν, τὸ μεγαλεῖον, τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ. Αἱ μεταγενέστεραι, τοὐναντίον, στεροῦνται τῶν ἰδιοτήτων τούτων καὶ ἀποτελοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνονθύλευμα ἰουδαϊκῶν, χριστιανικῶν καὶ ἄλλων παραδόσεων καὶ θρύλων. Γενικῶς δὲ ἡ μονοτονία, ἥτις διακρίνει ὁλόκληρον τὸ βιβλίον, καὶ αἱ συχναὶ ἐπαναλήψεις καθιστῶσι τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ἐπίπονον καὶ οὐδαμῶς εὐχάριστον.

Ἡ πρώτη συλλογὴ ὀφείλεται εἰς τὸν τρίτον χαλίφην Ὀθμάν, ὅστις κατήρτισεν αὐτὴν διὰ τοῦ γραμματέως τοῦ προφήτου Ζαΐδ μπὲν Ταμπίτ· ὁ τελευταῖος οὗτος προέβη ὀλίγον βραδύτερον καὶ εἰς δευτέραν συλλογήν, ἵνα ἄρῃ δ' αὐτῆς τὰς διαφορὰς τοῦ παρὰ τοῖς ἐν Συρίᾳ καὶ Βαβυλωνίᾳ μωαμεθανοῖς ἐν χρήσει κειμένου. Τοῦ ἱεροῦ βιβλίου τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐγένοντο διὰ μέσου τῶν αἰώνων πολλαὶ ἑρμηνεῖαι, ἐξ ὧν κλασσικὸν κῦρος ἐκτήσατο ἡ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Μπαϊνταβὶ φιλοτεχνηθεῖσα. Αἱ ἑρμηνεῖαι αὗται ἔδωκαν ἀφορμὴν καὶ εἰς πολλὰς δογματικὰς ἔριδας μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν θεολόγων, σπουδαιόταται τῶν ὁποίων ἐγένοντο αἱ προκληθεῖσαι ἐκ τῶν ζητημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν ἀπόλυτον προορισμόν, τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ αἰώνιον τοῦ ἐν τῷ κορανίῳ περιεχομένου λόγου τοῦ Θεοῦ (βλ. καὶ λ. *ἰσλαμισμός*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Μεταφράσεις ὑπὸ *Rückert, Ullman, Henning* (γερμανιστί), *Sale, Palmer* (ἀγγλιστί), *Kazimirski* (γαλλιστί), *Γ. Πεντάκη* (β' ἐκδ. 1928), *Nöldeke - Schwally*, Geschichte des Korans (1909). — *Hirschfeld*, New Researches into the Exegesis and Composition of the Koran (1902). — *Muir*, The Koran (1896 β' ἐκδ.). — *Bischoff*, Der Koran (1904). Ν. Λ.

Κορανύϊ (Koranyi), ***Ἀλέξανδρος φὸν*—**. Οὖγγρος ἰατρὸς καὶ φυσιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1888. Διετέλεσε βοηθὸς τῆς ἀνατομικῆς, ὡς καὶ τῆς ἀνατομοπαθολογίας. Εἶτα παρέμεινεν ἐν Στρασβούργῳ καὶ ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ Charcot. Τῷ 1891 ἐγένετο ἀναπληρωματικὸς καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν τῇ κτηνιατρικῇ ἀκαδημίᾳ. Ἀργότερον ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς πειραματικῆς παθολογίας καὶ τῆς θεραπευτικῆς τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Τῷ 1892 προσέλαβε τὸν τίτλον ἐκτάκτου καθηγητοῦ. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς νευρολογικῆς κλινικῆς τοῦ νοσοκομείου Ἁγίου Στεφάνου, σύμβουλος ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου ἀπόρων παίδων, ἀρχίατρος τῆς οὐγγρικῆς τροχαίας κινήσεως καὶ διευθυντὴς τῶν ἐργαστηρίων τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς. Ἔγραψε πλεῖστα ἐπιστημονικὰ ἔργα ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, τοῦ αἵματος, τῶν διαφόρων ὁδῶν κλ. Ο. Ρ.

— **Κορανύϊ** (Coranyi), ***Φρειδερῖκος***. Οὖγγρος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1828. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Βουδαπέστῃ τῷ 1851. Κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1848 — 1849 ὑπηρέτησεν ὡς ἐπίατρος καὶ ἰατρὸς συντάγματος. Τῷ 1866 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Βουδαπέστης καὶ μετὰ δύο ἔτη ἐγένετο πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου. Ἔγραψεν εἰς τὴν οὐγγρικὴν γλῶσσαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Orvosi Hetilap» περὶ πνευμονικοῦ ἐμφυσήματος, καρκίνου ἐντέρων καὶ ἐχινοκόκκων ἥπατος, περὶ θυρεοειδίτιδος. Ἐβραβεύθη διὰ τὰς ἐργασίας του περὶ ἐγκεφαλικῆς συφίλιδος καὶ κοιλιακοῦ τύφου. Ἐδημοσίευσεν εἰς γερμανικὰ περιοδικὰ πλῆθος ἐπιστημονικῶν ἄρθρων, ἐξέδωκεν, ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων, «*Ἐσωτερικὴν παθολογίαν καὶ θεραπευτικήν*» καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν συνεργατῶν τῆς «Εἰδικῆς παθολογίας» τοῦ Nothnagel, ὡς καὶ τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας» τοῦ Eulenburg. Ο. Ρ.

κόραξ, —ακος (ὁ), κοιν. *κόρακας*· πτηνὸν εὐμέγεθες, μέλαν, σαρκοβόρον: «μαῦρος σὰν τὸν κόρακα», «ὁ κόρακας περιστέρι δὲν γίνεται» φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον, «πήγαινε 'ς τὸν κόρακα» ὡς μετριώτερον τοῦ «πήγαινε 'ς τὸ διάβολο» (πρβλ. ἀρχ. «ἄπαγ' ἐς κόρακας» καὶ «ἔρρ' ἐς κόρακας»), «βγάλ' τὸν κόρακα» πρὸς τὸν φλυαροῦντα ἀκατασχέτως· ‖ πᾶν ἀγκιστροειδὲς ὡς τὸ ῥάμφος τοῦ κόρακος, ῥόπτρον, κρίκος κ.τ.τ.· ‖ τὸ ἀγκιστροειδὲς σιδήριον, τὸ χρησιμεῦον πρὸς ἀνάρτησιν, ἁρπάγη, κοιν. *γάτζος*· ‖ ὁ ἐξέχων λίθος τοῦ τοίχου εἴτε πρὸς σύνδεσιν μετ' ἄλλου τοίχου εἴτε πρὸς ἄλλον σκοπόν.

—*[Ζωολ.]* Ὁ *κόραξ* (Corvus) εἶναι γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μετρίου μεγέθους ἢ καὶ μεγάλου, μὲ πτέρυγας ἐπιμήκεις, οὐρὰν εὐθεῖαν ἢ ἐλαφρῶς ἀπεστρογγυλωμένην, πόδας ἰσχυρούς, κεκαλυμμένους ὑπὸ σκληρῶν λεπίδων, ῥάμφος κυρτόν, πεπιεσμένον κατὰ τὰς πλευράς του καὶ καλυπτόμενον κατὰ τὴν βάσιν του ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν, αἵτινες καλύπτουσι μερικῶς ἢ ὁλικῶς τὰς ῥωθωνικὸς ὀπάς. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Κόραξ.

Κόραξ ὁ γνήσιος (Corvus corax), κοιν. *κόρακας* ἢ *κοράκι*. Εἶναι τὸ μεγαλύτερον εἶδος τοῦ γένους, καθόσον τὸ μῆκος του φθάνει τὰ 65 ἑκατοστόμετρα καὶ ἔχει χρῶμα ὁμοιομερῶς μελανὸν καὶ τελείως στιλπνόν. Ὁ χρωματισμὸς οὗτος ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἐνήλικα ζῷα, ἐνῷ τὰ νεαρὰ ἔχουσι χρῶμα ἁπλῶς μελανόν. Οἱ ὀφθαλμοί των ἔχουσι χρῶμα ἀνοικτῶς φαιόν, ἢ κυανοῦπομέλαν ἢ βαθέως φαιόν, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ πτηνοῦ. Τὸ ῥάμφος καὶ οἱ πόδες εἶναι μελανοί. Λόγῳ τῆς παρατεταμένης καὶ ἰσχυρᾶς πτήσεώς του καὶ τῆς ἀντοχῆς του εἰς διαφόρους θερμοκρασίας, κατοικεῖ πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς, ἀπὸ τῶν πολικῶν περιοχῶν μέχρι τῶν νοτιωτάτων μερῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἀγαπᾷ νὰ ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῶν δασῶν μεταξὺ τῶν βράχων καὶ δὲν κατέρχεται εἰς τὰς πεδιάδας εἰμὴ κατὰ τὸν χειμῶνα δι' ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς του. Διατηρεῖται ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἐνίοτε ἐξημεροῦται τόσον, ὥστε ἐνιαχοῦ ἀφίνεται ἐλεύθερος ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ τῇ αὐλῇ τῶν χωρικῶν. Ἐνίοτε μανθάνει νὰ προφέρῃ καί τινας λέξεις. Εἶναι γενναῖον πτηνόν, μὴ δειλιάζον εἰς τὴν παρουσίαν κυνός, γαλῆς καὶ παιδίων, καθ' ὧν ἐνίοτε ἐπιτίθεται. Λόγῳ τοῦ θάρρους του πολλάκις τον μετεχειρίζοντο ἄλλοτε εἰς τὸ κυνήγιον τῶν ἱεράκων, τῶν περδίκων καὶ τῶν φασιανῶν. Εἴς τινας χώρας προστατεύουσιν ἰδιαιτέρως τὸ πτηνὸν τοῦτο, ὡς ἐν Σουηδίᾳ καὶ Ἰνδίαις. Εἰς τὰς νήσους Φερόας καὶ τὴν Ἰσλανδίαν φονεύουσι τοὺς κόρακας κατὰ χιλιάδας, διότι προξενοῦσι παμμεγίστας καταστροφὰς εἰς τὰ ποίμνια. Πολλάκις, ὅταν ὑποφέρουσιν ἐκ πείνης, ἐπιτίθενται καὶ κατὰ μεγάλων ζῴων, λ. χ. ἵππων, βοῶν κτλ. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐντὸς ῥωγμῶν βράχων ἐκ κλάδων καὶ ἐπιστρώνουσιν ἐσωτερικῶς ταύτην διὰ λειχήνων, βρύων καὶ ξηρῶν χόρτων. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου 2—3 ᾠὰ χρώματος κυανοπρασίνου μετὰ φαιῶν στιγμάτων. Τὰ νεογνὰ εἶναι λίαν ἀδηφάγα καὶ διαρκῶς οἱ γονεῖς προσκομίζουσιν εἰς αὐτὰ σκώληκας, ἔντομα, σάρκας, κτλ. Περὶ τὰ τέλη Μαΐου τὰ νεογνὰ δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν φωλεάν των.

Κόραξ ὁ μελανός (Corvus niger). Ἔχει χρῶμα μελανὸν μὲ ἰώδεις ἀποχρώσεις ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ. Ζῇ καθ' ὁμάδας τὸ θέρος ἐντὸς δασῶν καὶ τὸν χειμῶνα παρὰ τὰ κατῳκημένα μέρη. Τὴν λείαν του ἀναζητεῖ πανταχοῦ, πολλάκις δὲ συλλαμβάνει διὰ τοῦ ῥάμφους του καὶ μικροὺς ἰχθῦς εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν. Ἐξημεροῦται εὐκόλως ὡς καὶ ὁ κόραξ ὁ γνήσιος. Τὴν νύκτα ἀποσύρεται ἐντὸς τῶν πλησιεστέρων δασῶν ἐκβάλλων ὀξυτάτας φωνάς. Τὸ μῆκος του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 52 ἑκατοστόμετρα. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ὅμοιος εἰς ἀμφότερα τὰ γένη, ἄρρεν καὶ θῆλυ. Τὰ μικρὰ μέχρι τελείας ἐνηλικιώσεώς των ἔχουσι διάφορον χρωματισμόν, ἀλλὰ πάντοτε σκοτεινοῦ χρώματος. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐκ κλάδων καὶ ἐσωτερικῶς ἐπιστρώνουσι ταύτην διὰ βρύων, λειχήνων κ.τ.λ. Ἡ θήλεια γεννᾷ 5—6 ᾠά, φαιοειδῆ ἐπιμήκη, πρασινοκυανᾶ μὲ πρασινοελαιώδη στίγματα.

—*[Ἀρχ.]* Ἐν Παλαιστίνῃ ὑπῆρχον 8 εἴδη κοράκων, εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δὲ διῃτῶντο πλεῖστοι κόρακες, οἵτινες διεμοίραζον τὴν τροφὴν των μετὰ τῶν ἀδεσπότων κυνῶν καὶ ἐπροξένουν μέγιστον θόρυβον διὰ τῶν διαπεραστικῶν φωνῶν των, ἰδίως

Digitized by Google

κατὰ τὴν νύκτα, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰς κρύπτας των. Κατὰ προτίμησιν ἐκρύπτοντο εἰς τὰ δένδρα τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν καὶ τῆς πεδιάδος τῶν Κέδρων, ὁπόθεν κατὰ πυκνὰ στίφη ἐπανήρχοντο τὴν πρωΐαν. Ὁ κόραξ εἶναι τὸ πρῶτον πτηνὸν ὅπερ ἀναφέρεται ἐν τῇ Βίβλῳ. Ὁ κόραξ τῆς Κιβωτοῦ, τὸν ὁποῖον πρῶτον ἀπέστειλεν ὁ Νῶε, δὲν ἐπανῆλθε, διότι ἐτρέφετο ἐκ τῶν ἐπιπλεόντων ἐπὶ τῶν ὑδάτων πτωμάτων (Γεν. Η', 5—7). Ἀναφέρεται ὡσαύτως ὡς ἀκάθαρτον ζῷον. Ὁ μωσαϊκὸς νόμος κατέτασσε τὸν κόρακα μεταξὺ τῶν ζῴων, ἅτινα ἀπηγορεύετο νὰ τρώγωνται (Λευϊτ. ΙΑ', 15. —Δευτ. ΙΔ', 14). Ὁ Ἡσαΐας (ΛΔ', 11) λέγει, ὅτι οἱ κόρακες θὰ κατοικήσωσιν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Ἰδουμαίας. Ἐπίσης ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁμιλεῖ περὶ κοράκων: «Κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς» (Λουκ. ΙΒ' 24). Ὁ προφήτης Ἠλιοὺ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Κυρίου νὰ κρυβῇ ἐν τῷ χειμάρρῳ τοῦ Χορράθ, ὅπου θὰ ἐτρέφετο ὑπὸ τῶν κοράκων: «Καὶ οἱ κόρακες ἔφερον αὐτῷ ἄρτους τὸ πρωὶ καὶ κρέα τὴν δείλην..» (Βασιλ. Γ' 12, 6).

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ὁ κόραξ ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ Ἕλληνες ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν μέγαν σεβασμόν. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει περιεργότατα πράγματα περὶ κόρακός τινος, ὅστις ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ ναοῦ τῶν Διοσκούρων, ὅστις ὡμίλει καὶ καθ' ἑκάστην ἵπτατο ὑπεράνω τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐχαιρέτα διὰ τοῦ ὀνόματός των τῶν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς. Ὅτε ἐφονεύθη τὸ πτηνὸν τοῦτο, ὁ λαὸς ἔκαμεν εἰς αὐτὸ μεγάλην κηδείαν, τὸ δὲ σῶμα του ὑπεβαστάζετο ὑπὸ δύο Αἰθιόπων μέχρι τοῦ θυσιαστηρίου, ὅπου ἐκάη. Ἐπισης ἀναφέρει κόρακα ἀνήκοντα εἰς μεγιστᾶνα, ὅστις ἐγνώριζε νὰ ὁμιλῇ καὶ καθημερινῶς ἐμάνθανε νέας φράσεις. Ὑπῆρχον εἰδικοὶ διδάσκαλοι, οἵτινες ἀντὶ ἁδρᾶς ἀμοιβῆς ἐμάνθανον τοὺς κόρακας νὰ ὁμιλῶσιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Tristram*, The natural history of the Bible (London, 1889).—*Wood*, Bible animals, (London, 1884). — *Vigouroux*, La Bible et les découvertes modernes (Paris, 1896).—*Rosenmüller*, Canticum (Leipzig 1830) — *Buffon*, Œuvres complètes (Paris, 1845). – *Guérin*, La terre sainte (Paris 1882).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟ·

— [*Ἀποκρυφ.*] Ὡς ἑρμητικὸν σύμβολον ὁ *κόραξ* ἐκπροσωπεῖ τὸ μέλαν χρῶμα (ἀποκαλούμενον παρὰ τῶν ἀλχημιστῶν *κεφαλὴ κόρακος*), τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ «μεγάλου ἔργου» δεικνύει τὴν ἔναρξιν τῆς μετουσιώσεως τῶν προσκαίρων μορφῶν τῆς ὕλης, τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν σῆψιν, θεωρουμένην οὐχὶ ὡς καταστροφὴν ἀλλ' ἀπαρχὴν τῆς γενέσεως τοῦ λευκοῦ χρώματος, ἤτοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ζωῆς. Ὁ κόραξ ὅθεν συμβολίζει τὴν διάλυσιν τῆς ὕλης, τὴν ἄρνησιν καὶ τὸν θάνατον ὡς μεταβατικὴν κατάστασιν διὰ τὴν ἐκ νέου παραγωγὴν τῆς ζωῆς, ὡς τὸ μέσον μεταξὺ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι. Η. Π. Γ.

— [*Ἀρχ. Πολεμ.*] *Κόραξ* (corvus) ἐκαλεῖτο μηχάνημα, ὅπερ, ἐπινοηθὲν ὑπὸ ἀγνώστου Ρωμαίου, μετέτρεπε τὰς ναυμαχίας εἰς πεζομαχίας. Ἦτο συγχρόνως καὶ *ἁρπάγη* ἐμβολῆς καὶ *διαβάθρα*, δι' ἧς μετήγοντο τὰ *ἀγήματα* τῆς ἐμβολῆς ἀπὸ τοῦ ἐμβολίζοντος πλοίου εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ ἐμβολιζομένου. Ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀννίβαν καρχηδονικοῦ στόλου τῷ 260 π. Χ. κατὰ τὴν πρὸ τῆς πόλεως Μυλὰς (Μιλάιζο) τῆς Σικελίας ναυμαχίαν. Στῦλος κυλινδρικός, ἔχων μῆκος μὲν ὀργυιῶν τεσσάρων, διάμετρον δὲ τριῶν παλαιστῶν, ὁ κόραξ ὠρθοῦτο εἰς τὰς πρῴρας τῶν ρωμαϊκῶν νηῶν, φέρων ἔντροχον κατὰ τὴν κορυφήν του. Περιετίθετο δὲ εἰς τὸν στῦλον διαβάθρα ξυλίνη, ἀποτελουμένη ἐκ δύο δοκῶν συνενουμένων δι' ἐγκαρσίου σανιδώματος καθηλωμένου ἐπ' αὐτῶν καὶ ἔχουσα μῆκος μὲν ἓξ ὀργυιῶν, πλάτος τεσσάρων ποδῶν, ἅμα δὲ καὶ δρύφακτον παρ' ἑκατέραν τῶν ἐπιμήκων πλευρῶν της, ἐξικνούμενον εἰς ὕψος μέχρι γόνατος ἀνδρός· τὸ διάτρημα τοῦ σανιδώματος τὸ περὶ τὸν στῦλον ἦτο παράμηκες καὶ ὑπῆρχε μετὰ τὰς δύο πρώτας τῆς διαβάθρας ὀργυιάς. Ἐπὶ δὲ τοῦ πέρατος τῆς διαβάθρας προσηρμόζετο σιδηροῦν κατασκεύασμα, «οἷον ὕπερον ἀπωξυσμένον» (γουδόχερο μυτερό), τοῦ ὁποίου ἡ οὐρά, διαπερῶσα τὴν διαβάθραν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἀπέληγεν εἰς δακτύλιον πρὸς τὴν ἄνω τῆς διαβάθρας ἐπιφάνειαν, εἰς ὃν προσεδένετο ὁ διὰ τῆς τροχαλίας τοῦ στύλου διερχόμενος κάλως «ὡς τὸ ὅλον φαίνεσθαι παραπλήσιον ταῖς σιτοποιητικαῖς μηχαναῖς». Οὕτω, κατὰ τὴν πολεμικὴν μὲν ἔγερσιν, τοῦ σχοινίου ὄντος ἐντεταμένου, τὸ μὲν ἔξω ἄκρον τοῦ μηχανήματος ἦτο μετεωρισμένον, τὸ δὲ κάτω ἄκρον—τῆς διαβάθρας χιαζούσης τὸν στῦλον—ἐστηρίζετο εἰς τὸ κατάστρωμα· κατὰ τὴν προσβολήν, οἱ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος χειρίζοντες τὸν κόρακα, «ἐῶντες πάντῃ» τὴν ὑπέραν του, ὅταν τὰ ἀντίπαλα πλοῖα ἔφθανον εἰς ἀπόστασιν ἐλάσσονα τῶν ἓξ ὀργυιῶν, ἄφινον αὐτὸν νὰ καταπέσῃ «ἐπὶ τὸ κατάστρωμα τῆς ἀλλοτρίας νεώς». Ὅτε δὲ ἐμπαγέντες οἱ κόρακες εἰς τὰς ἐπηγκενίδας συνέδεον στερεῶς τὰ μονομαχοῦντα πλοῖα, ἐξουδετεροῦντο καὶ τῶν καρχηδονικῶν πλοίων αἱ ναυτικαὶ ἀρεταὶ καὶ τῶν κυβερνητῶν των ἡ ἐμπειρία. Οἱ Ρωμαῖοι εἰσεπήδων τότε πανταχόθεν, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς των εἰς τὴν πλευράν, ἐὰν τὰ πλοῖα εὑρέθησαν πλευρισμένα, ἢ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ κόρακος, χρησιμεύοντος ὡς διαβάθρας, ἐὰν ἡ προσβαλοῦσα ναῦς ἐχώρησε κατὰ πρῷραν. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγήματος τῆς ἐμβολῆς τὴν κατὰ πρόσωπον ἐπιφάνειαν ἐσκέπαζον ἀπὸ τῆς ἐξακοντίσεως δοράτων καὶ βελῶν προβάλλοντες τοὺς θυρεούς, οἱ δὲ ἑπόμενοι ἐξησφάλιζον τὰς πλευρὰς τοῦ ἀγήματος φέροντες τὰς ἴτυς τῶν ἀσπίδων των ὑπὲρ τὸ δρύφακτον.

Μαθόντες οἱ Καρχηδόνιοι τὸν πρὸς Μολὰς πλοῦν τοῦ Ρωμαίου ναυάρχου Δουϊλίου «μετὰ χαρᾶς καὶ σπουδῆς» ἀνήγοντο δι' 130 πλοίων, καὶ καταφρονοῦντες τῆς ἀπειρίας τῶν Ρωμαίων, ἐφόρμων καὶ ἀντίπρῳροι καὶ ἐν ἀταξίᾳ ἐπιπλέοντες ὡς ἐναντίον λείας. Πλησιάσαντες καὶ ἰδόντες τοὺς κόρακας ἠνωρθωμένους, «ἠπόρουν, ξενιζόμενοι ταῖς τῶν ὀργάνων κατασκευαῖς»· ἐχώρησαν ἐν τούτοις εὐθέως πρὸς ἐμβολήν, παρασχόντες οὕτως εἰς τοὺς Ρωμαίους τὴν εὐνοϊκωτάτην θέσιν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν κοράκων. Οὕτως ἡ ναυμαχία, ἐν τῇ ὁποίᾳ θὰ ὑπερτέρουν οἱ Καρχηδόνιοι, μετεβλήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς πεζομαχίαν, δι' ἣν ἀσυγκρίτω ὑπέρτεροι ἦσαν οἱ Ρωμαῖοι· τριάκοντα δύο καρχηδονιακαὶ νῆες ἐκ τῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προσβολῆς ἐβυθίσθησαν αὔτανδροι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ᾐχμαλωτίσθησαν, ἐν αἷς καὶ ἡ ναυαρχὶς τοῦ Ἀννίβα, μετὰ βίας διασωθέντος, χάρις εἰς τὴν διὰ μικρᾶς σκάφης φυγήν του. Καὶ ἐδοκίμασαν μὲν οἱ Καρχηδόνιοι προσβολὴν διὰ τῶν ἐμβόλων ἐναντίον τῶν πλευρῶν καὶ τῆς πρύμνης τῶν ρωμαϊκῶν τριήρεων, ἀλλὰ τῶν Ρωμαίων μετακινησάντων τοὺς κόρακας, «οὕτως ὥστε κατ' ἀνάγκην τοὺς ἐγγίσαντας συνδέεσθαι, τέλος ἐγκλίναντες ἔφυγον οἱ Καρχηδόνιοι, καταπλαγέντες τὴν καινοτομίαν τοῦ συμβαίνοντος, πεντήκοντα ναῦς ἀποβαλόντες». Σ. Ε. Λ.

— [*Ναυτ.*] *Κόραξ* (κοιν. *γάντζος*). Οὕτω καλεῖται ἀγκιστροειδὲς κατασκεύασμα σιδηροῦν, προσδενόμενον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀγομένου (λ. χ. ἐπάρτου) δι' ἀγκύλης περιβαλλούσης ψέλλιον, δυνάμενον δὲ νὰ εἶναι ἁπλοῦν ἢ ψαλιδωτόν· τοιαῦται χρησιμοποιήσεις ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς *ἐνθέτας*. Δύναται ὅμως ὁ κόραξ νὰ εὑρίσκηται καὶ εἰς τὸ ἄκρον σχοινίου β ρ α χ έ ο ς, μεθ' οὗ ἀποτελεῖ σύσκευον, ὡς λ. χ. εἰς τὰ ἀπολάβεια. Δύναται ὡσαύτως ὁ κόραξ, ἁπλοῦς ἢ ψαλιδωτός, νὰ ἀποτελῇ μέρος τοῦ σκελετοῦ κατωτέρου τροχίλου εἰς σύσπαστον, ὡς λ. χ. τὰ ἐπωτίδια τῶν λέμβων ἢ τῆς ἀγκύρας, τοὺς ὁλκοὺς ἢ τοὺς κεροίακας τῶν κεραιῶν τῶν μειζόνων, τοὺς ἐκφόρους κτλ. Τέλος ὑπάρχουν καὶ κόρακες στερεῶς συνδεδεμένοι πρὸς τὸ σκάφος, εἴτε ἐντελῶς ἀκίνητοι, ὅπως οἱ κοχλιούμενοι διὰ τῆς οὐρᾶς των ἐν τοῖς ζυγοῖς καὶ χρησιμεύοντες διὰ τὴν ἀνάρτησιν τῶν αἰωρῶν, εἴτε δυνάμενοι νὰ αἰωροῦνται ἀπὸ πόρπης, ἥτις εἶναι μονίμως συνδεδεμένη πρὸς τὸ σκάφος καὶ ἀκίνητος. Κόρακες εἶναι καὶ τὰ ἐπακόντια τῶν κοντῶν τῶν λέμβων.

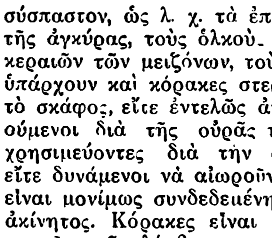

Ναυτικοὶ κόρακες
(Α=ἁπλοῦς· Β=ψαλιδωτός· Γ=μετὰ στρεπτῆρος.)

— **κόρακες ἐκφεύγοντες** [*Ναυτ.*]. Εἶδος κόρακος, δι' οὗ εἶναι ἐφωδιασμένοι οἱ κάτω τρόχιλοι τῶν ἐπωτιδίων συσπάστων τῶν σωσιβίων λέμβων. Τὸ ράμφος τῶν τοιούτων κοράκων δὲν ἀποτελεῖ ἑνιαῖόν τι μετὰ τῆς οὐρᾶς των, τῆς συνδεομένης στερρῶς πρὸς τοῦ τροχίλου τὸν σκελετόν, ἀλλὰ δύναται νὰ παρανεύῃ περὶ ὁριζόντιον ἄξονα, συγκρατούμενον εἰς τὴν κανονικὴν θέσιν του μόνον ὅταν εἶναι σφιγκτῶς ἀλληλοδετημένον πρὸς τὴν οὐρὰν διὰ δετηρίας λεπτῆς. Ὅθεν, ὅταν ἡ ἐπὶ τῶν συσπάστων της ἀνακρεμασμένη λέμβος πρέπῃ νὰ χαλασθῇ (δηλαδὴ νὰ καταβιβασθῇ) τὸ ταχύτερον πρὸς διάσωσιν ναυαγῶν, δὲν καθαιρεῖται ἐντελῶς, ἀλλά, κοπτομένων τῶν δετηριῶν τῶν ἐκφευγόντων κοράκων, μόλις αὕτη πλησιάσῃ τὴν θάλασσαν, ἐκφεύγουσι τὰ ράμφη ἀνοίγοντα ὑπὸ τὸ βάρος τῆς λέμβου καὶ ἐλευθεροῦνται αἱ ἀρτάναι αὐτῆς. Ἡ χρῆσις κοράκων ἐκφευγόντων εἰς τὰ ἐπωτίδια σύσπαστα τῶν σωστικῶν λέμβων εἶναι ἀπαραίτητος. Σ. Ε. Λ.

— **«Κόραξ»**. Ἐφημερὶς γελοιογραφική, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις ἀπὸ Μαρτίου 1884 μέχρι τοῦ 1888 (βλ. καὶ λ. «*Κόρακας*»).

κόραξ [*Ἀστρον.*]. Ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, κείμενος μεταξὺ τῆς Ὕδρας, τοῦ Κρατῆρος καὶ τῆς Παρθένου. Οἱ τέσσαρες λαμπρότεροι ἀστέρες αὐτοῦ σχηματίζουσι τετράπλευρον, τοῦ ὁποίου ἡ ἄνω πλευρὰ προεκτεινομένη συναντᾷ περίπου τὸν λαμπρὸν ἀστέρα Στάχυν ἢ α Παρθένου. Ὁ ἐγγύτερος πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦτον ἀστὴρ τοῦ τετραπλεύρου, ὁ δ *Κόρακος*, ἀποτελεῖ ὡραῖον διπλοῦν, οὗτινος τὸ ἓν μέλος εἶναι μεγέθους 3,1 καὶ χρώματος κιτρίνου, τὸ δὲ ἕτερον 8,4 καὶ χρώματος πορφυροῦ. Ὁ ἀστὴρ οὗτος

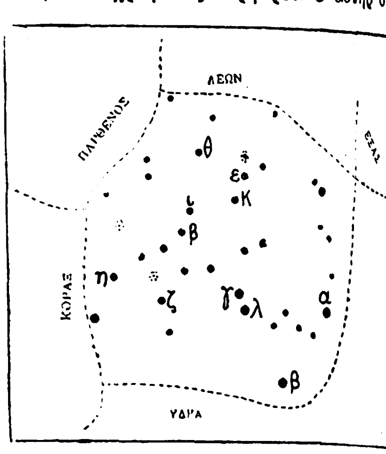

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Κόρακος.

εἶναι γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα Ἀϊγκοράμπ. Σ. Π.

Κόραξ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος ἐν Αἰτωλίᾳ, εἰς τὰ νότια ἔσχατα τῆς Πίνδου καὶ δυτικῶς τοῦ Παρνασσοῦ, συναπτόμενον μετὰ τῆς Οἴτης. Ταυτίζεται μετὰ τῆς ὀροσυστάδος τῶν νῦν καλουμένων *Βαρδουσίων* (βλ. λ.), ὧν ἡ ὑψίστη κορυφή, ἡ *Σκούφια*, ἔχει ὕψος 2.485 μ. Εἶναι ὄρη ἄγρια καὶ ἀπότομα. Γεωγράφοι τινὲς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κόρακος περιλαμβάνουν καὶ τὸ πρὸς Α. τούτων ὄρος *Γκιώναν*. Ι. Σ. Σ.

— **Κόραξ** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (*Πτολεμ.* Γ', στ. 3). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Μεγανὸμ* (πλάτ. 44°47' ½ Β., μῆκ. 36°05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Sebastopol to Kertch strait) ΝΑ. τῆς Κριμαίας. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος (Ε, θ, 7. Ε, ι. 1. Ε, θ, 31) ποταμὸν τῆς Σαρματίας, σχηματίζοντα μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Εὐξείνου, ἐν ᾧ ἐκβάλλει ὁ Φᾶσις, τὸ δυτικὸν τῆς Κολχίδος ὅριον. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ σύγχρονος *Κοδὸρ* (πλάτ 42°51' Β., μῆκ. 41'07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2235: Kertch Strait to Fort Anakria). Σ. Ε. Λ.

— **Κόραξ** [*Γεωγρ.*] βλ. λ. *Κόρακας*.

Κόραξ. Ἕλλην ρήτωρ καὶ πολιτικὸς ἐκ Συρακουσῶν, ζήσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τυράννου Ἱέρωνος, ὡς «παραδυναστεύων», ἤτοι κατέχων ὑψηλὴν καὶ ἔμπιστον παρ' αὐτῷ θέσιν. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἱέρωνος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Θρασυβούλου, οἱ στερηθέντες ὑπ' αὐτῶν τῶν περιουσιῶν των ἤγειραν πολλὰς καὶ περιπλόκους δίκας, αἵτινες ἔδωσαν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Κόρακα νὰ διακριθῇ ὡς ἔξοχος δικανικὸς ρήτωρ. Ἡ διαρκὴς ἀσχολία του μὲ τὴν ρητορικὴν τὸν ὤθησεν εἰς τὴν ἀναζήτησιν καὶ μελέτην τῶν κανόνων αὐτῆς, τοὺς ὁποίους καὶ διετύπωσεν εἰς ἐγχειρίδιον μὲ τὸν τίτλον «Τέχνη», ὅπερ, καίτοι σύντομον, ἐθεωρεῖτο σπουδαῖον σύγγραμμα. Ἐν αὐτῷ ὥριζε τὴν ρητορικὴν ὡς «πειθοῦς δημιουργόν», διῄρει δὲ τὸν ρητορικὸν λόγον εἰς 6 μέρη: *προοίμιον*, *προκατασκευή*, *προκατάστασις*, *ἀγῶνες*, *παρέκθεσις*, *ἐπίλογοι*. Ἔσχε μαθητὴν τὸν Τισίαν, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι ἤχθη εἰς δίκην ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀρνούμενος νὰ πληρώσῃ τὰ δίδακτρα κατὰ τὴν συμφωνίαν των, οἱ δὲ δικασταὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναβάλωσιν ἐπ' ἀόριστον τὴν δίκην, ἀναποφάσιστοι πρὸ τοῦ περιφήμου σοφίσματος, ὅπερ ἀμφότεροι οἱ διάδικοι προέβαλλον (βλ. λ. *ρητορεία*). Ν. Α.

Κοραξικὸν τεῖχος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀχυρὰ παράλιος τοποθεσία τοῦ ἔθνους τῶν *Κοραξῶν*, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν Θεσσόριος καὶ Κόρακος, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου. Σ. Ε. Λ.

Κοραξοὶ (οἱ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Σκυθικὸς λαὸς τοῦ Καυκάσου, τοποθετούμενος ὑπὸ τῶν παλαιῶν γεωγράφων Σκύλακος καὶ Ἑκαταίου μεταξὺ Ἡνιόχων καὶ Κώλων, ὕπερθεν τῶν Κερκεταίων καὶ παρὰ τοὺς Μόσχους. Φαίνεται ὅτι ἀργότερον ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Κόλχους, ὡς ἔθνος τῶν ὁποίων ἀναφέρονται παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ. Περίφημα ἦσαν τὰ ἐκ τῆς χώρας των (Κοραξικῆς) ἐξαγόμενα ἔρια. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ὀχυρὸν φρούριον, τὸ *Κοραξικὸν* τεῖχος (βλ. λ.).

Κοράου φρούριον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον μετὰ φρουρίου δεσπόζον τοῦ Αἰθιοπικοῦ Μηλίνου λιμένος (*Ἀρτεμιδ. παρὰ Στράβ.* ΙΣΤ', 771) εὐθὺς πρὸς Β τοῦ Ἀντιφίλου λιμένος· ἐγγὺς δὲ αὐτοῦ καὶ ἔνδον *Κοράου κυνήγιον*, σταθμὸς δηλαδὴ τῶν γυμνητῶν κυνηγῶν τῆς *Κορακίου χώρας*. Ταυτίζεται πρὸς τὸ σύγχρονον νησίζον ἀκρωτήριον *Ρὰς Μάδρ* (Ras Madr: πλάτ. 14°50' Β. μῆκ. 40 45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 164: Massawa channel, Ναυτιλ. ὁδηγ. Red sea Pilot, ἐκδ. 1921 σελ. 365) τῶν πρὸ-

Digitized by Google

γείων τῆς Μασσαλίας, ΒΔ. κέρας τοῦ ὅρμου *Ἀνφελα* (ἀρχ. *Ἀντιφίλου λιμήν*). Σ. Ε. Λ.

κορασάνι (τό)· ἕτερος τύπος τῆς λέξεως *κουρασάνι* (βλ. λ.).

κορασιά (ἡ)· ἰδιωμ., κορασίς, κοράσιον.

κορασίδα (ἡ)· κορασίς, κοράσιον· || ποικιλία ἀπίου ἔχοντος φλοιὸν ἐρυθρωπόν.

Κορασινοί (οἱ)· βλ. λ. *Κορεϊσῖται*.

κοράσιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κόρη*, κοριτσάκι, ἄλλως *κορασίς*.

Κορασσάν /*Γεωγρ.*/ βλ. *Χορασσάν*.

Κορασσίαι /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Νῆσοι τοῦ Ἰκαρίου πελάγους, ἀποτελοῦσαι συστάδα «πρὸς δύσιν κείμεναι τῇ Ἰκαρίᾳ»· τὴν τοιαύτην ὀνομασίαν τῆς συστάδος ὁ Στράβων (Ι, 488 ἔκδ. Teubner) μεταβάλλει ἀλλαχοῦ (636) εἰς Κορσίαν, ἣν ὁ «Σταδιασμὸς τῆς μεγάλης θαλάσσης» ποῦ μὲν ὀνομάζει *Κορσικὰς* (281), ἀλλοῦ δὲ καὶ οὗτος *Κορσίας* (282), ὅπως καὶ ὁ Ἡρωδιανὸς καὶ ὁ Ἀγαθήμερος (Α, 4). Πάντως ἡ ἀρχαιοτάτη γνωστὴ ὀνομασία της ἦτο *Κορσσεαὶ* (*Ἑκαταῖος παρὰ Στεφ. Βυζ.* εἰς λ.), οὕτω δὲ τὰς ὀνομάζει Corseae καὶ ὁ Πλίνιος (V, 31), ὅστις ἐπίσης τὰς ὀνομάζει καὶ Corasiae Τὴν τελευταίαν τοπωνυμίαν θεωρεῖ (*Mannertr*, Geog der Griech. und Rom v. VI, p III, 305) ὡς νήσου ἄλλης ἢ αἱ Corseae. Πιθανοφανὲς εἶναι, κατὰ τὸν Tzschucke, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀδιακρίτως μετεχειρίζοντο τοὺς δύο τύπους καὶ τὸν κύριον καὶ τὸν συγκοπικόν. Τανῦν διατηρεῖται παρὰ ναυτικοῖς ἡ ὀνομασία τῆς συστάδος ὡς *Κορσοί*, ὁλονὲν ὅμως ἐκτοπιζομένη ὑπὸ τῆς ἐπικρατούσης ὀνομασίας *Φοῦρνοι* (βλ. λ. *Φοῦρνων συστάς*). Σ. Ε. Λ.

κοραστάρι (τό), καὶ *κορδαστάρι*· εἶδος πρίονος τῶν ξυλουργῶν.

κοραστὴρ (ὁ) (Coraster Cott) /*Παλαιοζωολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *ἀναγχυτινῶν ὀλαστεριαδῶν ἀτελοστομάτων ἀκανονίστων* ἐχινοειδῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους *κοραστὴρ Vilanovae Kotteau* εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ γεωλόγου Καρ. Ρέντς εἰς τὴν Γκιώναν ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν ἐχινοφόρων ἐνστρώσεων, παρουσιαζομένην ἐντὸς τῶν ἀνωκρητιδικῶν ἐρυθρῶν σχιστολίθων. Γ. Κ. Γ.

Κοράτ (Korat) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Σιάμ, πρωτεύουσα τῆς διοικητικῆς περιφερείας Νάκορν Σαραζίνα. Κάτ. 7.000. Εἶναι ἕδρα ἁρμοστοῦ καὶ τέρμα σιδηροδρόμου. Ἐν τῇ γενικῇ περιοχῇ ἀπαντῶσι πλούσια μεταλλεῖα χαλκοῦ. Εἶναι κέντρον μεταξοπαραγωγόν, ἐν αὐτῇ δὲ λειτουργεῖ τὸ κυβερνητικὸν σηροτροφικὸν τμῆμα, διοργανωθὲν τῷ 1904 ὑπὸ Ἰαπώνων εἰδικῶν, μὲ σκοπὸν τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῆς μετάξης τοῦ Σιάμ. Λ. Α.

Κοράτο (Corato) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι, ἀπέχουσα 36 χλμ. Δ. τῆς πόλεως Μπάρι καὶ 13 χλμ. ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ Τράνι. Κάτ. 47.930 Ἔχει ὡραίαν μητρόπολιν ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ὁ πύργο. τοῦ Μόντε, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β'. Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς ἀλεύρων καὶ ἐλαίου Ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ κόμιτος τοῦ Τράνι Μ. Δ. Β.

κορβάν· ἀντὶ *κορβανᾶς* (βλ. λ.).

κορβανᾶς, —ᾶ (ὁ)· τὸ γαζοφυλάκιον, ὁ ἱερὸς θησαυρός: οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν», (*Ματθ.* 27.6) || συνεκδ., ταμεῖον, χρηματοφυλάκιον, λέγεται πεπαισμένως.

Κόρβαϋ (Korvey, Korvei. Corvey, Corwey). /*Γεωγρ.*/. Ἀρχαῖον ἀββαεῖον βενεδικτίνων ἐν Βεστφαλίᾳ τῆς Γερμανίας. Ἐκτίσθη τῷ 822, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βέζερ, κάτωθι καὶ πλησίον τῆς πόλεως Χαῖξτερ ὑπὸ τοῦ βενεδικτίνου ἀββᾶ Ἀδελάρδου τοῦ Πρεσβυτέρου, ἐλθόντος ἐκ τῆς μονῆς Κομπὶ τῆς Πικαρδίας τῆς Γαλλίας, ἐν περιοχῇ παραχωρηθείσῃ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς, ὁ ὁποῖος παρεχώρησεν εἰς αὐτὸ καὶ σημαντικὰ προνόμια. Ἡ μονὴ αὕτη ἀπέκτησε μεγάλην σπουδαιότητα. Κατέστη τὸ κέντρον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὸ φυτώριον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν Σαξωνίᾳ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς μετεφέρθησαν ἐν αὐτῇ, τῷ 836, τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Βίτου. Ἐξηρτᾶτο ἀπ' εὐθείας ἐκ Ρώμης, ὁ δὲ ἡγούμενος αὐτῆς ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος. Τῷ 1517, ἐπὶ ἀββᾶ Φραγκίσκου Κέττελερ, ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς τὰ πέντε πρῶτα βιβλία τῶν «Annales» τοῦ Τακίτου, τὰ ὁποῖα ἐδωρήθησαν εἰς τὸν πάπαν Λέοντα τὸν Ι' καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ρώμην. Τῷ 1783 ἡ μονὴ ἐγένετο ἐπισκοπή, περιλαμβάνουσα ἔδαφος 275 τ. χλμ. μὲ 10 000 κατ. Τῷ 1807 περιελήφθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Βεστφαλίας, τῷ δὲ 1815 εἰς τὸ τῆς Πρωσσίας. Τῷ 1822, ἅπασα ἡ περιοχή, πλὴν τοῦ κτιρίου τοῦ ἀββαείου, παρεχωρήθη εἰς τὸν Βίκτωρα Ἀμεδαῖον, τελευταῖον λανδγράβον τῆς Ἔσσης-Ρότενμπουργ. Ἔχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, περιλαμβάνουσαν 150.000 τόμους, καὶ μεγαλοπρεπῆ γοτθικὸν ναόν, ὅπου εὑρίσκονται οἱ τάφοι πολλῶν ἡγεμόνων. Μ. Δ. Β.

κορβέττα (κοιν. *κορβέτο*, γαλλ. καὶ ἀγγλ. corvette) /*Ναυτ.*/. Παλαιότατον πλοῖον φορτηγόν, corvita ὑπὸ τῶν Λατίνων ὀνομαζόμενον, ἐξ ἧς ὀνομασίας καὶ ἡ σύγχρονος. Εἰς τὸ πολεμικὸν ἱστιοφόρον ναυτικὸν καλεῖται οὕτω πλοῖον ἔχον μὲν ἐξάρτιαν δρόμωνος, ἀλλὰ μὴ ὂν τῆς γραμμῆς, ἅτε μὴ ἔχον πυροβολεῖα ὡς αἱ φρεγάται καὶ τὰ δίκροτα, ἀλλὰ μόνον πυροβόλα καταστρώματος. Ἐχρησιμοποιοῦντο, ὄντα ταχύτατα καὶ ὀξύπλοα, ὡς ἀνιχνευτικαὶ προφυλακίδες. Σ. Ε. Λ.

Κορβιζὰρ (Corvisart, *Ἰωάννης-Νικόλαος ντὲ Μαρὲ* (Des Marets). Περιώνυμος Γάλλος ἰατρὸς (1755–1821). Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἤρξατο σπουδάζων τὴν νομικήν, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ διάστημα ἐτράπη πρὸς ἰατροχειρουργικὰς σπουδάς, ἐγκαταλείψας τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ ζητήσας ἄσυλον εἰς τὸ πρῶτον νοσοκομεῖον τῶν Παρισίων, ἔνθα ἐγένετο βοηθὸς τῶν Petit, Desault καὶ Louis. Τῷ 1782 ἀνηγορεύθη ἐν Παρισίοις διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ μετὰ εἰδικὰς σπουδὰς ἀνατομικῆς φυσιολογίας, χειρουργικῆς καὶ μαιευτικῆς, κατέλαβε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Desbois de Rochefort, τῷ 1798, τὴν θέσιν τοῦ ἰατροῦ τῆς Charité, ἱδρύσας τὴν διάσημον καταστᾶσαν κλινικήν, ἣν διηύθυνεν ἐπὶ 20ετίαν καὶ πλέον. Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων ἀνέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἐσωτερικῆς παθολογικῆς κλινικῆς, ἐγκατασταθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ πρὸς δημοσίαν διδασκαλίαν ἐν τῷ νοσοκομείῳ Charité, καὶ ὠνομάσθη ἅμα καὶ καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Τῷ 1799 διωρίσθη κυβερνητικὸς ἰατρὸς καὶ ἀργότερον πρῶτος ἰατρὸς τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς Ἰωσηφίνης. Ἐτιμήθη τῷ 1805 διὰ τοῦ τίτλου τοῦ βαρώνετου καὶ τῷ 1811 ἐξελέγη μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἔσχε τὴν φήμην τοῦ μεγαλυτέρου κλινικοῦ τῆς ἐποχῆς του, οὗτινος αἱ διαγνώσεις ἐθεωροῦντο ἀλάνθαστοι αἱ δὲ κλινικαὶ κρίσεις ἠκούοντο ὡς ἀξιώματα. Εἰσαγαγὼν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἰατρικῇ τὴν ἐπίκρουσιν, ἔθεσε μετὰ τοῦ ἀνακαλύψαντος τὴν ἀκρόασιν Laënnec ὡς καὶ τοῦ Broussais Cruveillier καὶ ἄλλων, τὰς βάσεις τῆς ἰατρικῆς φυσιολογικῆς ἐξεταστικῆς μεθόδου: «Νέα μέθοδος διαγνώσεως τῶν ἐσωτερικῶν νόσων τοῦ στήθους διὰ τῆς ἐπικρούσεως τῆς κοιλότητος αὐτοῦ» (Παρίσιοι 1808). Οὗτος πρῶτος ἐπίσης διήνοιξε νέας ὁδοὺς εἰς τὰς νόσους τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος, συγχεομένας μέχρι τῆς ἐποχῆς του μὲ τὰς τοῦ ἀναπνευστικοῦ, διαλύσας τὰ σκότη, δι' ὧν ἐκαλύπτετο ἡ ἐπιστήμη, διὰ τοῦ ἀξιοσημειώτου συγγράμματός του «Traité des maladies du coeur et des gros vaisseaux» (Παρίσιοι 1806), ὅπερ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς νοσολογίας τοῦ Pinel ἔτυχε τοῦ δεκαετοῦς βραβείου. Ἐπίσης συνέλεξε μέγα ὑλικὸν διὰ τὴν νόσον τὴν γνωστὴν τότε ὑπὸ τὸ ὄνομα «σκίρρος τοῦ πυλωροῦ», ὅπερ ἀργότερον ἐδημοσιεύθη τμηματικῶς ὑπὸ τῶν μαθητῶν του ἐνῷ ἡ ἀσυστολικὴ τέλος ὄψις τῶν ἀσθενῶν, ὑπ' αὐτοῦ περιγραφεῖσα, φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὄψις Κορβιζάρ». Ο. Ρ.

Ἰωάννης Κορβιζάρ.

—Κορβιζὰρ (Corvisart), ***Φραγκῖσκος-Ρεμὺ-Λουκιανός***. Γάλλος ἰατρός, ἀνεψιὸς τοῦ *Ἰωάννου-Νικολάου Κορβιζὰρ* (1824 — 1882). Διετέλεσεν ἰατρὸς τῆς βασιλικῆς αὐλῆς (1853) καὶ ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος (1860). Ἐκ τῶν διαφόρων ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ πραγματειῶν ἀναφέρομεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου βραβευθὲν ἔργον αὐτοῦ «Δυσπεψία καὶ μαρασμός», ἐν ᾧ εἰσάγει τὴν πεψίνην εἰς τὴν θεραπευτικήν. Ο. Ρ.

Κορβιλὼν /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παράλιος ἐμπορικὴ πόλις τῆς Γαλατίας ἐν τῇ Λουγδουνησίᾳ κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Λείγηρος ποταμοῦ. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πυθέα παρὰ Στράβωνι (190). ἄγνωστον δὲ ἂν εἶναι φοινικικῆς, κελτικῆς ἢ ἄλλης καταγωγῆς. Τινὲς εὑρίσκουν ἴχνη αὐτῆς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ σημερινοῦ *Κουβερὸν* (Couvéron) (πρβλ. καὶ λ. *Κορβιῶν* 2). Π. Ν. Π.

Κόρβιν (Corwin), ***Θωμᾶς***. Ἀμερικανὸς νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς (1794—1865). Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη πολλάκις βουλευτὴς καὶ τῷ 1840 ἐγένετο κυβερνήτης τῆς πολιτείας Ὀχάϊο. Τῷ 1845 ἐξελέγη γερουσιαστής, ἀπὸ δὲ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1853 διετέλει ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ πρεσβευτοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Μεξικῷ παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1861—1864. —Ω.

Κόρβιν - *Βιρσμπίτσκι* (Corvin - Wiersbitzki), ***Ὄθων-Ἰούλιος-Βερνάρδος φὸν* —.** Γερμανὸς συγγραφεὺς (1812—1886). Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐνωρὶς ἐγκατέλειψε, διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς φιλολογικὰς μελέτας. Ἔνθερμος ὀπαδὸς τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν, ἔλαβε τῷ 1848 ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βάδης. Καταδικασθεὶς εἰς θάνατον καὶ τυχὼν χάριτος, ἐξέτισεν ἑξαετῆ μόνον κάθειρξιν. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου συνέχισε τὴν φιλολογικήν του ἐργασίαν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν τοῦ 1870, διετέλεσεν ἀνταποκριτὴς διαφόρων ἐφημερίδων. Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἐπίτομος ἱστορία τῶν Κάτω Χωρῶν μέχρι Φιλίππου Β'» (1841), «Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ Χριστιανικοῦ φανατισμοῦ» (1845, 2 τόμοι), «Εἰκονογραφημένη παγκόσμιος ἱστορία» (μετὰ τοῦ *Χέλντ*, 1844—1851, 4 τόμοι), «Ἀπομνημονεύματα τῆς ζωῆς μου» (1861, 4 τόμοι), «Ἀπὸ τὴν κάθειρξιν. Ἐπιστολαὶ 1848—1856». Γ. Ε. Κ.

Κορβίνα, ἡ ***Κορβινιάνα*** (Corvina ἢ Corviniana). Βιβλιοθήκη ἱδρυθεῖσα ἐν Βούδᾳ τῆς Οὑγγαρίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ματθίου Κορβίνου, ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ περιφημοτέρων τῆς Ἀναγεννήσεως. Δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἀκριβὴς ἐποχὴ τῆς ἱδρύσεώς της. Ὁ πλουτισμὸς αὐτῆς καὶ ἡ μεγάλη αὐτῆς σημασία, ἣν ἀπέκτησε βραδύτερον, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν γάμων τοῦ βασιλέως Ματθίου μετὰ τῆς Βεατρίκης τῆς Ἀραγωνίας (1476), ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ὁποίων ὁ Ματθίας ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπεσταλμένους πρὸς ἀγορὰν κλασσικῶν, συριακῶν καὶ ἑβραϊκῶν χειρογράφων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ δι' ἐτησίας δαπάνης 33.000 δουκάτων, κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ 5 000 χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ὄφεν, πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ματθίου Βλαδισλάου τοῦ Β' καὶ Λουδοβίκου τοῦ Β', ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἐγκατελείφθη τελείως, πολλῶν ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς δωρηθέντων εἰς διαφόρους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς καὶ ἄλλων ἀπαχθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων (1526) καὶ τῶν στρατευμάτων τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου (1528—1530) Βραδύτερον, πολλὰ ἐκ τῶν βιβλίων τῆς μετεφέρθησαν εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Κρονστάνδης καὶ τοῦ Κάρλσμπουργ, ἐνῷ τὰ περισσότερα χαλδαϊκὰ καὶ ἑβραϊκὰ χειρόγραφα μετεφέρθησαν εἰς τὴν Βενετίαν τῷ 1541. Κατὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Τούρκων τοῦ φρουρίου Ὄφεν, ὁ σουλτᾶνος Σουλεϊμὰν μέρος μὲν τῶν ὑπολειφθέντων βιβλίων ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μέρος δὲ ἐδώρησεν εἰς διάφορα προξενεῖα. Τὰ τελευταῖα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῷ 1869 καὶ 1877 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βουδαπέστης. Μ. Δ. Β.

κορβίνα (ἡ) (Corvina) /*Ζωολ.*/. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαινιδῶν*, περιλαμβάνον ἐν μόνον γνωστὸν εἶδος, τὴν *κορβίναν τὴν μελανὴν* (Corvina nigra). Αὕτη ἔχει μῆκος 25 ἑκατοστομέτρων, σῶμα ἐπίμηκες, ὑπὸ μικρῶν σχετικῶς λεπίων κεκαλυμμένον, μὲ κεφαλὴν ἀρκετὰ εὐμεγέθη, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ρύγχος, ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Τὸ πρόσθιον ραχιαῖον πτερύγιον εἶναι τριγωνικὸν καὶ παρουσιάζει κατὰ τὴν ἐπιφάνειάν του αἰσθητὴν κύρτωσιν. Τὸ ἑδραῖον πτερύγιον εἶναι βραχύ, τὸ οὐραῖον γωνιῶδες ἢ ἀπεστρογγυλωμένον, τὰ στηθικὰ ἀρκούντως ἀνεπτυγμένα, τὰ δὲ κοιλιακὰ μικρότερα τῶν στηθιαίων. Ἁλιεύεται διὰ τὸ εὔγευστον καὶ τρυφερὸν κρέας του. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ἰδίως παρὰ τὰ ὕδατα τοῦ βορείου Αἰγαίου πελάγους. Δ. Ν. Π.

Κορβίνα ἡ μελανή.

Κορβῖνος (Corvinus), ***Ἰωάννης***. Δανὸς κληρικός, ἀποθανὼν τῷ 1663. Ἠσχολήθη εἰδικῶς μ

Digitized by Google

τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς, γράψας τὸ βιβλίον «Heptachordum Danicum sine Nova solmisatio». Γ. Ι.

—**Κορβῖνος** (Corvinus), ***Ματθίας.*** Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (1443—1490). Υἱὸς τοῦ ἥρωος Ἰωάννου Οὐννάδου, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον, δεκαπενταετὴς τὴν ἡλικίαν, τὸν βασιλέα Λαδίσλαον. Κατ' ἀρχάς, στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ποντιεμπράντ, τὴν θυγατέρα τοῦ ὁποίου ἔλαβεν ὡς σύζυγον, ἐστερέωσε τὸν θρόνον του ἐναντίον τῶν ἀξιώσεων τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Γ'. Ἔχων ὡς συμμάχους τὸν πάπαν Πῖον Β' καὶ τὴν πόλιν τῆς Βενετίας, ἀπώθησε τὸν Μωάμεθ Β', ὅστις εἶχεν ἀναλάβει δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Βελιγραδίου (1464). Κατόπιν ὅμως, ἀντὶ νὰ σχηματίσῃ μετὰ τοῦ Ποντιεμπράντ ἑνιαῖον χριστιανικὸν μέτωπον ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων, κατετρίβη μετὰ τοῦ πάπα Παύλου Β' εἰς πόλεμον κατὰ τῶν αἱρετικῶν τῆς Βοημίας. Διὰ τοῦ ἀγῶνος τούτου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μακροχρόνιος καὶ τραχύς, κατέκτησε τὴν Μοραβίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Σιλεσίας (1468—1475). Ἐν τέλει ἀπέκρουσεν ἐπιτυχῶς εἰσβολὴν τῶν Τούρκων (1479) καὶ κατέλαβε τὸ ἀρχιδουκᾶτον τῆς Αὐστρίας, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Βιέννης (1485). Ὁ Κορβῖνος διῴκησε μετὰ μεγάλης ἱκανότητος, καὶ παρὰ τὸν αὐταρχικὸν καὶ ἐνίοτε σκληρὸν χαρακτῆρά του, συνεκάλεσε κανονικῶς τὰς διαίτας καὶ ἐνομοθέτησε διὰ τῆς συνεργασίας των. Ἡ ἀπονομὴ τοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς βασιλείας του κατέστη παροιμιώδης. Διωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ ἵδρυσε τὴν περίφημον βιβλιοθήκην «Κορβίναν», ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ ὡραιοτέρα τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τῶν χρόνων του εἰσήχθη ἡ τυπογραφία εἰς τὴν χώραν του καὶ ἀνεπτύχθη τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν. Γ. Ε. Κ.

Ματθίας Κορβῖνος.

Κορβῖνται *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Οἱ κάτοικοι τῆς ἰταλικῆς πόλεως *Κορβιῶν* (βλ.λ.).

κορβὶς (ἡ) (Corbis) *[Ζωολ.].* Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκινιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην φοειδῆ, κανονικήν, χονδρήν. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *κορβὶς ἡ πεταλοφόρος* (Corbis lamellosa), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν.

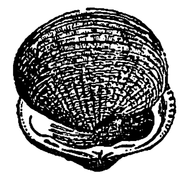

Κορβὶς ἡ πεταλοφόρος.

Κορβιών, ἢ ***Κορουιών*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* —1) Παλαιοτάτη πόλις τῶν Αἰκανῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Λατίου καὶ πλησίον τῆς Ἀλγίδου. Τῷ 457 π. Χ. κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ὁρατίου Πουλβίλλου, ἀλλὰ τῷ 446 π. Χ. ἀναφαίνεται ἐκ νέου. Ὁ Χόλστεν τοποθετεῖ αὐτὴν παρὰ τὴν νῦν *Ρόκκα Πριόρα* ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῆς ὀροσειρᾶς Μόντε Κάβο (Ἀλβανοῦ ὄρους). Τὸ ἐθνικὸν *Κορβῖνται, Κορουϊώνιος.* —2) Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Συεσσητανῶν (τῇ νῦν Ὄσκα). Ἀναφέρεται ἅπαξ μόνον παρὰ Λιβίῳ (ΛΘ' 42, 1) ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἁλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Α. Τερεντίου τῷ 184 π. Χ. Οἱ κάτοικοί της ἐξηνδραποδίσθησαν. Π. Ν. Π.

Κόρβο (Corvo) *[Γεωγρ.]* Ἡ βορειοδυτικωτέρα νῆσος τῶν Ἀζορῶν, ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν Ὄρτα. Εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ κεῖται ἐγγὺς τῆς νήσου Φλόρες (39°40' Β. πλάτ. καὶ 31°10' Δ. μήκ. Γκρήνουϊτς). Χ. Δ.

κόρβουλα (ἡ) (Corbula) *[Παλαιοζωολ.].* Γένος ἐλασματοβραγχίων τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, οὗ λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν πολλαχοῦ α' ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου τὸ εἶδος *κόρβουλα gibba olivi.* β') Τὸ αὐτὸ εἶδος ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς Ἑλβετίου (δευτέρας μεσογειακῆς) βαθμίδος τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ (Ἤπειρος). γ') εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Δρύνου παρὰ τὴν Ἀρινίσταν (Ἤπειρος). δ') Ἐντὸς τῶν μειοκαινικῶν κογχυλιοπαγῶν ἀσβεστολίθων τῶν λατομείων πρὸς Ν τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς τὸ εἶδος *κόρβουλα ἡ τροπιδωτὴ* (Corbula carinata). Γ. Κ. Γ.

κορβουλόμυια (ἡ) (Corbulomyia) *[Ζωολ.].* Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φολαδιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μὲ κόγχην φοειδῆ, τελείως κλειστήν, δίθυρον, μὲ κορυφὴν ἐπιμήκη καὶ βάσιν ἀμβλεῖαν καὶ βραχεῖαν. Γνωστότερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι ἡ *κορβουλόμυια ἡ μεσογειακὴ* (Corbulomyia mediteranea). Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον καλύπτεται ὑπὸ μανδύου, οὗ οἱ λοβοὶ εἶναι συνηνωμένοι κατὰ τὸ τρίτον τοῦ μήκους των. Οἱ σίφωνες εἶναι βραχεῖς καὶ συνηνωμένοι κατὰ τὴν βάσιν των. Ἀπαντᾷ κατὰ τὴν Μεσόγειον καὶ τὰ παράλια τῆς ἀνατολικῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

κόρβουλος (ὁ) (Corbulus) *[Ζωολ.].* Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φολαδιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην χονδρήν. Ἡ δεξιὰ βαλβὶς συνήθως εἶναι μεγαλυτέρα καὶ βαθυτέρα τῆς ἀριστερᾶς. Αἱ κόγχαι συνδέονται ἐσωτερικῶς δι' ἀνθεκτικοῦ μυός. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι φοειδὲς καὶ ἀρκετὰ παχύ. Οἱ σίφωνες εἶναι βραχεῖς καὶ συνηνωμένοι μεταξύ των, ὁ πούς παχὺς καὶ μᾶλλον βραχύς. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ εἴδους γνωστότερον εἶναι ὁ *κόρβουλος ὁ κοινὸς* (Corbulus vulgaris), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

Κορβούλων *Γναῖος Δομίτιος*· βλ. λ. *Δομίτιος.*

κορβουρέλλα (ἡ) (Corburella Lycett) *[Παλαιοζωολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀνατινιδῶν δεσμοδόντων ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δογγερίου ἢ μέσης ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Κοργιαλένεια *κληροδοτήματα.* Σειρὰ κληροδοτημάτων, τὰ ὁποῖα ἀφῆκε χάριν ἐθνικῶν, κοινωφελῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν σκοπῶν ὁ ἐκ Κεφαλληνίας *Μαρῖνος Κοργιαλένιος*, διὰ τῆς διαθήκης του τῆς 15 Ἰουνίου 1910. Τὰ κληροδοτήματα ταῦτα εἶναι: λίραι ἀγγλίας 4 000 διὰ τὴν «Φιλόπτωχον ἑταιρείαν» Ἀθηνῶν, 40.000 διὰ τὴν ἵδρυσιν Κοργιαλενείου σχολῆς, 15 000 διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν φυσικῶν καὶ πρακτικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι, 15.000 διὰ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν, 8 000 διὰ τὸν «Μουσικὸν καὶ δραματικὸν σύλλογον» Ἀθηνῶν, 15.000 διὰ τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον, 10.000 διὰ τὴν «Γεωργικὴν Ἑταιρείαν», 10.000, διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν «Κοργιαλενείων στρατώνων», 10.000 διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀθλητικῶν συλλόγων, 80.000 διὰ τὴν ἀνέγερσιν «Κοργιαλενείου νοσοκομείου» Ἀθηνῶν, ἀντὶ τοῦ ὁποίου ἱδρύεται, τῇ συνδρομῇ καὶ τοῦ Ἐρυθροῦ σταυροῦ, τὸ ὁμώνυμον νοσοκομεῖον τοῦ τελευταίου. Ἐπίσης λίραι 40.000 διὰ τὸν ἐθνικὸν στόλον, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἠγοράσθη τὸ βοηθητικὸν τοῦ στόλου «Μαρῖνος Κοργιαλένιος», 10.000 διὰ τὸν «Σύλλογον ὠφελίμων βιβλίων», 25.000 διὰ τὴν ἵδρυσιν προτύπων φυλακῶν ἐν Ἀθήναις. Εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Κεφαλληνίαν ἀφῆκε: διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἑλῶν Κουτάβου λίρας 16.000, διὰ τὴν ἵδρυσιν «Κοργιαλενείου βιβλιοθήκης» λίρας 10 000, διὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Κοργιαλενείου Παρθεναγωγείου» 11.000, διὰ τὴν ἵδρυσιν ἀρχαιολογικοῦ μουσείου 6 000, διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐπαγγελματικῆς σχολῆς, γυμνασίων, σχολείων, ἐκκλησιῶν κλπ. λίρας 51.000. Τὸ ποσὸν αὐτὸ διεχειρίσθη καὶ διαχειρίζεται τὸ «Κοργιαλένειον διοικητικὸν συμβούλιον» ἑδρεῦον ἐν Ἀργοστολίῳ Πολλοὶ τῶν σκοπῶν τοῦ εὐεργέτου ἐξεπληρώθησαν ἤδη. Γ. Κ. Δ.

Κοργιανίτης, *Νικόλαος Γεωργ.* Βουλευτὴς καὶ ἀγορανόμος ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας ἐν Ἑπτανήσῳ, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1801.

Κορυκὸς *[Παραλ. Γεωγρ.].* Φρούριον ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας (πλάτ. 36° 27' Β, μήκ. 34° 10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara Burnù to Karadash) καὶ 3 μίλ. ΒΑ. τοῦ ὅρμου Περσενδῆ. Εἶναι ὁ *Κούρκουρος* ἢ *Κούρκας* ἢ *Κώρυκος* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Κόργουγκ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἄλλοτε ἑλληνικόν, μετὰ 105 κατοίκων, οἵτινες μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

κόρδα (ἡ)· δημοτ., ἡ ἐξ ἐντέρου κατασκευαζομένη χορδὴ τοῦ δοξαρίου || καθόλου, πᾶσα χορδή, οἷον τῶν μουσικῶν ὀργάνων (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. corda —λατ. chorda καὶ αὐτὴ ἀπὸ τῆς ἑλλ. *χορδή*).

Κόρδα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Βάναρης τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 343.

Κορδαὶ (Corday), ***Καρλόττα*·** βλ. λ. *Κορνταὶ ντ' Ἀρμόν, Μαρία Ἄννα Καρλόττα* —.

κορδαΐται (Cordaïtes) *[Παλαιοφυτολ.].* Τάξις ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνήκουσα εἰς τὰ *γυμνόσπερμα φανερόγαμα.* Ἦσαν ὑψηλὰ δένδρα ὕψους εἴκοσι μέχρι 40 μέτρων. Ὁ κορμὸς των ἦτο ξυλώδης κυλινδρικὸς (*κορδαϊτόξυλον*), πολλαχῶς διακεκλαδισμένος. Τὰ φύλλα ἦσαν σπειροειδῶς διατεταγμένα εἰς τὸ ἀνώτερον ἄκρον τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν κλάδων, τὸ δὲ μῆκος ἐκυμαίνετο ἀπὸ δύο μέχρις ἐνενήκοντα ἑκατοστομέτρων. Αἱ ταξιανθίαι των ἦσαν σταχυοειδεῖς μετ' ἀνθέων γονοχωριστικῶν· αὗται ἀπολιθωμέναι, εἶναι γνωσταὶ ὡς *κορδαΐανθοι.* Τὰ σπέρματά των ἦσαν λιθώδη καὶ ἔφερον κρεατῶδες περικάρπιον, εἶναι δὲ γνωστὰ ἀπολιθωμένα ὡς *τριγωνόκαρποι.* Οἱ κορδαΐται ὑποδιαιροῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μορφῆς καὶ τοῦ μήκους τῶν φύλλων των εἰς *εὐκορδαΐτας* (μετ' ἐπιμήκων φοειδῶν φύλλων), *δορυκορδαΐτας* (μετὰ λογχοειδῶν ὀξυλήκτων φύλλων) καὶ *ποακορδαΐτας* (μετὰ γραμμωτῶν φύλλων). Λείψανα ἀπολιθωμένα κορδαϊτῶν εὑρέθησαν μόνον ἐντὸς στρωμάτων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Κατὰ τὴν λιθανθρακοφόρον διάπλασιν ἔλαβον μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὸν σχηματισμὸν κοιτασμάτων λιθανθράκων. Γ. Κ. Γ.

Κορδαΐτης.

Κορδάκα *[Μυθ.].* Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ τοῦ χοροῦ *κόρδαξ* (βλ. λ.).

κορδακίζω· χορεύω τὸν κόρδακα, χορὸν ἄσεμνον· || συνεκδ., ἀσχημονῶ.

κορδάκισμα (τό), καὶ ***κορδακισμὸς*** (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κορδακίζειν, ὄρχησις τοῦ κόρδακος καὶ καθόλου ἀσχημία, ἄσεμνος ἐμφάνισις, «τὰ τῶν μίμων γελοῖα καὶ παίγνια».

κόρδαξ, —ακος (ὁ) *[Ἀρχ.].* Ζωηρὸς καὶ ἐλεύθερος φαλλικὸς χορὸς παρ' ἀρχαίοις, πιθανώτατα ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας εἰσαχθεὶς εἰς Ἑλλάδα. Εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἰδίως δὲ τοὺς σχολιαστάς, ἀποκαλεῖται ὄρχησις ἀπρεπὴς καὶ αἰσχρά, παραπλησία τῇ πυρρίχῃ, μετὰ μέθης ὄρχησις, ἄσχημων, κωμική, αἰσχρῶς κινοῦσα τὴν ὀσφῦν, παιγνιώδης, φορτικὴ κτλ. Φαίνεται ὅτι εἶχε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Μινώας ἀναφέρεται θίασος τῶν «περὶ τὸν Πύθιον Ἀπόλλωνα κορδάκων», παρὰ Παυσανίᾳ ἀναφέρεται ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος *Κορδάκα*, ὑφ' ἣν αὐτὴ ἐλατρεύετο ἐν Ἤλιδι, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἀπὸ τοῦ κόρδακος ὃν ἐχόρευσαν πρὸς τιμὴν αὐτῆς, εἰσαγαγόντες αὐτὸν ἐκ Σιπύλου τῆς Ἰωνίας, οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Πέλοπος· ἀλλαχοῦ ὁ κόρδαξ ἐκαλεῖτο «ὄρχημα ἐπὶ Διονύσῳ». Ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ χοροῦ παρήχθη τὸ ῥῆμα κορδακίζειν καὶ τὸ ἐπίθετον κορδακικός, σημαῖνον τὸν ζωηρόν. Κατά τινας ὁ κόρδαξ ἐχορεύετο ὑπὸ δύο ἡμιχορίων, ἀποτελουμένων ἐκ 12 χορευτῶν ἑκάστου. Π. Ν. Π.

Κόρδας, *Χατζῆ-Νικόλαος.* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀθηνῶν. Μεγαλέμπορος πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἅμα τῇ ἐκρήξει της διέθεσεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν περιουσίαν του. Κατήρτισεν ἴδιον σῶμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἠνδραγάθησεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ καὶ εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς γ' πύλης τῆς Ἀκροπόλεως. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Ἀνάλατον τῷ 1827. Γ. Δ. Κ.

Κορδᾶτος, *Ἰωάννης.* Κοινωνιολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ζαγορᾷ (Πηλίου) τῷ 1891. Μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ ἔλαβε τὸ δίπλωμά του τῷ 1917. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀνεμείχθη εἰς τὴν ἐργατικὴν καὶ δημοτικιστικὴν κίνησιν, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφιᾶς» καὶ μέλος τῆς σοσιαλιστικῆς ὀργανώσεως Βόλου. Διετέλεσε δημοσιογράφος, ἐργασθεὶς εἰς τὴν «Θεσσαλίαν» καὶ τὸν «Κήρυκα» τοῦ Βόλου, εἶτα δὲ εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν «Ριζοσπάστην». Εἰς τὸν τελευταῖον ἐδημοσίευσεν ἄρθρα (1918—1920) ὑπὲρ τῆς ριζικῆς λύσεως τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος μὲ τὸ ψευδώνυμον *Πέτρος Χαλκός*, μετὰ δὲ τὸ 1922 διηύθυνε τὴν ἐφημερίδα ταύτην μέχρι τοῦ 1924. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ «Σοσιαλεργατικοῦ (τοῦ «Κομμουνιστικοῦ») Κόμματος τῆς Ἑλλάδος» καὶ διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1924 μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς καὶ γραμματεὺς αὐτῆς. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Νοεμβρίου 1924 τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος διεφώνησε μὲ τὴν τακτικὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεχώρησε τῶν τάξεών του. Μὲ τὴν μαρξικὴν μέθοδον τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ἔγραψε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821» ἔργον του (β' ἔκδ. 1927), ὡς καὶ τά: «Νεοελληνικὴ πολιτικὴ ἱστορία» (τόμ. Α' 1925), «Ἀρχαῖες θρησκεῖες καὶ Χριστιανισμὸς» (1926), «Λογιωτατισμὸς καὶ δημοτικισμὸς» (1927), «Ἡ Κομμοῦνα τῆς Θεσσαλονίκης 1342—1349» (1926), «Ἡ Ἐπανάστασις τῆς Θετταλομαγνησίας (Πηλίου) στὸ 1821» (1930), «Εἰσαγωγὴ στὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς κεφαλαιοκρατίας» (1930). Μετέφρασε τὸ «Κομμουνιστικὸ μανιφέστο» τοῦ Μάρξ καὶ Ἔγκελς καὶ ἐδημοσίευσεν ἄρθρα καὶ μελέτας εἰς διάφορα περιοδικά.

κορδελιέροι (Cordeliers). Μοναχοὶ κλάδου τινὸς τοῦ κληρικοῦ τάγματος τῶν *φραγκισκανῶν*, τοῦ

Digitized by Google

συσταθέντος τῷ 1208 ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης. Οἱ κορδελιέροι ἔφερον ἀμφίεσιν φαιὰν ἐκ χονδροῦ ἐριούχου μετὰ μικροῦ καρακαλίου, ἁπλᾶ σανδάλια, καὶ διεκρίνοντο ἰδίως ἐκ τοῦ σχοινίου, ὅπερ ἔφερον ὡς ζώνην, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκλήθησαν *σχοινοζῶσται* (cordeliers). Βοηθήσαντες Λουδοβῖκον τὸν Θ' (1238) εἰς τοὺς πολέμους του, ἐτιμήθησαν παρ' αὐτοῦ, ἀπέκτησαν ἐν Παρισίοις μέγα μοναστήριον, εἰς τὴν σημερινὴν ὁδὸν τῆς Ἰατρικῆς σχολῆς καὶ κολλέγιον καὶ κατέκλυσαν τὴν Γαλλίαν. Τὸ τάγμα τοῦτο, ὅπερ ἔλαβε μέγα μέρος εἰς τὰς ταραχὰς τῆς ἐναντίον τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Γ' καὶ Ἐρρίκου Δ' συνωμοσίας τῶν καθολικῶν, ἔδωκεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐπισκόπους, ἀρχιεπισκόπους, καρδιναλίους καὶ πάπας. Διελύθη κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789. Παρόμοιον τάγμα, ἀποτελοῦν κλάδον τοῦ τάγματος τῶν φραγκισκανῶν, ἱδρύθη καὶ ὑπὸ γυναικῶν, διελύθη δὲ τῷ 1789. θ. β.

Κορδελιέρος μοναχός.

— **«Κορδελιέρων *λέσχη*»** (Club de Cordeliers). Μία ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων λεσχῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀντίζηλος τῆς λέσχης τῶν «Φίλων τοῦ συντάγματος», τῆς κατόπιν λέσχης τῶν Ἰακωβίνων. Αὕτη συνεδρίαζεν εἰς τὸ ἀρχαῖον μοναστήριον τῶν κορδελιέρων, παρὰ τὴν ὁδὸν τῆς Ἰατρικῆς σχολῆς, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ἀρχικῶς ὑπῆρξεν ἁπλῆ ἀδελφότης, ὅπου ἐγίνοντο ἠθικοῦ καὶ πολιτικοῦ χαρακτῆρος διαλέξεις. Οἱ ῥήτορες τῆς λέσχης τῶν Κορδελιέρων ἦσαν τολμηρότεροι καὶ μᾶλλον ἀνεξάρτητοι, ἐνεφανίζοντο δὲ ῥιζοσπαστικώτεροι τῶν Ἰακωβίνων καὶ κατέκρινον τὸ σύνταγμα τοῦ 1791 ὡς μὴ δημοκρατικόν. Διὰ τῶν ἐφημερίδων των δὲ κατηγόρουν τὰ σπουδαιότερα τῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ προεκάλουν ἐξεγέρσεις, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἦσαν αἱματηραί. Ἡ λέσχη αὕτη, εὑρισκομένη ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ τῶν προλεταρίων, ἀνθρώπων ἐνεργητικῶν, ἀλλὰ στερουμένων πάσης πολιτικῆς μορφώσεως, παρεῖχεν ἱκανὴν δύναμιν εἰς τοὺς φιλοδόξους ἀρχηγοὺς τῆς φατρίας. Ταύτης ἐκυριάρχουν ὁ Δαντὼν καὶ ὁ Μαρᾶ, ὑπεβοήθει δὲ αὐτοὺς διὰ τῆς γραφίδος του ὁ Κάμιλλος Ντεμουλέν. Ἡ μεγάλη· πλειοψηφία τῶν μελῶν της ἦτο ἀνεπιφυλάκτως δημοκρατική, μετὰ τὴν φυγὴν δὲ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ εἰς Βαρὲν (1791), ἡ λέσχη τῶν Κορδελιέρων, ἀντιθέτως πρὸς τὴν τῶν Ἰακωβίνων, ἐκήρυξε τὴν ἄμεσον ἐκθρόνισιν τοῦ Λουδοβίκου καὶ παρουσίασε τὴν περίφημον ἀναφορὰν εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως, ὑπογραφεῖσαν ὑπὸ χιλιάδων πολιτῶν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος (14 Ἰουλίου 1791). Ἐκ τούτου προεκλήθη αἱματηρὰ σύγκρουσις. Ἔκτοτε εὑρίσκετο αὕτη εἰς διαρκῆ διέγερσιν, προεκάλεσε δὲ τὴν στάσιν τῆς 10 Αὐγούστου, δι' ἧς κατελήφθησαν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ ἐφυλακίσθη ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια. Ἐθριάμβευσεν ἐπίσης κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 31 Μαΐου τοῦ ἑπομένου ἔτους, ἥτις κατέρριψε τοὺς Γιρονδίνους. Ἡ λέσχη τῶν Κορδελιέρων μετέσχεν εἰς ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα, ὑπῆρξαν δὲ περιστάσεις, καθ' ἃς αἱ δύο ἀντίζηλοι λέσχαι συνέπραξαν, ἰδίως κατὰ τὴν δίκην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Οἱ δαντωνισταὶ καὶ οἱ ἐμπερτισταί, τῆς λέσχης τῶν Κορδελιέρων, κατέλαβον οἱ μὲν τὴν κυβέρνησιν, οἱ δὲ τὸ δημαρχεῖον, ἀλλὰ πολεμοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Κοινῆς Σωτηρίας κατέρρευσαν ἀμφότεροι. Ἡ λέσχη καὶ τὸ διαμέρισμα τῶν Κορδελιέρων ἀπώλεσαν τὴν προτέραν των ἰσχύν. Τὰ κυριώτερα μέλη αὐτῆς, ἐν οἷς ὁ Δαντὼν καὶ ὁ Ντεμουλέν, συνελήφθησαν καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὴν λαιμητόμον, τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ἔσχον καὶ οἱ Ἐμπὲρ καὶ Σωμέτ. Ἀφ' ἧς ἐξέλιπον οἱ ἄνδρες οὗτοι, οἵτινες ἦσαν ἡ ψυχὴ τῆς λέσχης, ἔχασεν αὕτη τὴν παλαιάν της ἰσχὺν καὶ ἠκολούθησε τὴν τύχην ὅλων τῶν λαϊκῶν ἑταιρειῶν, ἐπιζήσασα μῆνάς τινας μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ συντάγματος τοῦ τρίτου ἔτους τῆς δημοκρατίας καὶ διελύθη δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 6 Φρουκτιντώρ. θ. β.

— **«Κορδελιέρος *ὁ παλαιός*»** («Le vieux Cordelier»). Γαλλικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα εἰς 6 φύλλα ἐν Παρισίοις, κατὰ τὴν περίοδον τῆς τρομοκρατίας ὑπὸ τοῦ Καμ. Ντεμουλὲν πρὸς καταπολέμησιν αὐτῆς. Μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ Ντεμουλὲν ἔπαυσεν ἐκδιδομένη.

Κορδελιὸ /*Γεωγρ.*/. Προάστειον τῆς Σμύρνης, κείμενον Β. καὶ ὀλίγον ΒΔ αὐτῆς. Καλεῖται ἄλλως καὶ *Περαία, Πέρα Μεριά, Καρσιγιακᾶς*. Τὸ ὄνομα *Κορδελιὸ* φέρει, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς παλαιᾶς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιπύλου μονῆς *Κορδολέων*. Μετὰ τῆς Σμύρνης συνδέεται σιδηροδρομικῶς (ἀπόστασις 13 χιλμ.) καὶ ἀτμοπλοϊκῶς. Πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς εἶχε περὶ τὰς 15.000 κατοίκων, ἦτο δ' ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἦσαν Ἕλληνες, διατηροῦντες ναοὺς καὶ καλὰ σχολεῖα, λέσχας κλπ. Γραφικωτάτη κωμόπολις, πλήρης πρασιῶν καὶ κοσμουμένη διὰ πολλῶν ἐπαύλεων καὶ δι' ὡραίας προκυμαίας, ἀπετέλει τὸ σπουδαιότερον κέντρον τοῦ σμυρναϊκοῦ κόσμου, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν. Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἀπὸ Σμύρνης εἰς Κορδελιὸ ἤνθουν κατὰ τὴν πρὸ τῆς καταστροφῆς ἐποχὴν καὶ ἄλλα γραφικώτατα χωρία, ἀποτελοῦντα σταθμοὺς τοῦ σιδηροδρόμου Κασσαμπᾶ: τὸ *Χαλκὰ Μπουνάρ*, τὸ *Μερσινλῆ*, τὸ *Βαϊρακλῆ*, ἡ *Ἁγία Τριάς*, τὰ *Πετρωτὰ* καὶ τὸ *Ἀλάμπεη*. σ. γ. σ.

— **Κορδελιό, *Νέο*—** /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς προσφυγικὸς τῆς Μακεδονίας, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Σταθμοῦ (Χαρμὰν-Κιοϊ) τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται ἐγγὺς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, βορείως τοῦ σταθμοῦ καὶ ἀριστερὰ τῆς πρὸς Λαγκαδᾶν ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Κάτ. (1928) 401. χ. δ.

κορδέλλα (ἡ)· ταινία οἱαδήποτε, λωρίς, συνήθως ὑφάσματος: «κορδέλλα μεταξωτή,—λινή,—βαμβακερή», «κορδέλλα τοῦ καπέλλου,—τοῦ φορέματος», «κορδέλλα γιὰ τὰ μαλλιά»· ‖ ἡ καταμετρητικὴ ταινία, διὰ τῆς ὁποίας μετροῦνται μεγάλαι ἐκτάσεις, οἷον οἰκόπεδα, ὁδοί, ἀγροὶ κττ.· ‖ ὁ εἰς σχῆμα ταινίας πρίων τῶν μηχανικῶν πριονιστηρίων· ‖ «κορδέλλα κινηματογράφου» ἡ φέρουσα τὰς στιγμιοτύπους φωτογραφίας· ‖ μεταφ. ἑλικοειδὴς ἀνωφερικὴ ὁδός: «ὁ δρόμος 'ς τὸ Λυκαβητὸ πάει κορδέλλα»· ‖ φρ. «τράβα κορδέλλα» πρὸς δήλωσιν συνεχείας, ἀκατασχέτου φλυαρίας κττ.

— /*Ἐγκυκλ.*/ *Κορδέλλα* καλεῖται τεμάχιον στενοῦ ὑφάσματος χρησιμεῦον διὰ τὴν γυναικείαν ἰδίως ἐνδυμασίαν. Αἱ κορδέλλαι κατασκευάζονται ἀπὸ μέταξαν, φυσικὴν ἢ τεχνητήν, ἢ ἀπὸ βαμβακερήν, ἢ λινὴν κλωστήν, εἰς ὅλους τοὺς χρωματισμούς. Τὸ φάρδος των ποικίλλει ἀπὸ 0,0025 μ. μέχρι 0,30 μ. Αἱ κορδέλλαι χρησιμεύουν διὰ νὰ στολίσουν τὰ γυναικεῖα ἢ παιδικὰ ἐνδύματα ἢ ἐσώρρουχα. Ἐπίσης χρησιμεύουν καὶ διὰ νὰ κρατοῦν τὴν κόμην τῶν κορασίδων. Δενόμεναι καταλλήλως σχηματίζουν *φιόγκον*, δηλαδὴ δεσμὸν εἰς σχῆμα πεταλούδας ἢ ἄνθους. Ἐπίσης κορδέλλαι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν γυναικείων ὑποκαμίσων ἢ κομπιναιζὸν ἐπὶ τῶν ὤμων.

Κορδέλλας, *Ἀνδρέας*. Ἕλλην ὀρυκτολόγος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1836 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1909. Μετὰ τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαίδευσίν του, μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ὀρυκτολογίας. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1860, ἀφιερώθη εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῶν μεταλλευμάτων καὶ μεταλλείων τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τῶν Ἰ. Σούτσου καὶ Π. Βουγιούκα συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ νόμου περὶ μεταλλείων. Τῷ 1864 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας Ἱλαρίωνος Ροῦ καὶ Σίας, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ 1873. Ἀπὸ τοῦ 1877—1879 ἠσχολήθη εἰς τὰς ὑδραυλικὰς ἐργασίας τοῦ δήμου Ἀθηναίων καὶ ἐμελέτησε καὶ περιέγραψε τὴν λεκάνην τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ ὑδρολογικῆς καὶ ὑδραυλικῆς ἀπόψεως. Τῷ 1878 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις παγκόσμιον ἔκθεσιν καὶ διωρίσθη ἑλλανοδίκης τῆς τάξεως τῶν μεταλλείων. Τῷ 1882 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ὀρυκτολογίας καὶ γεωλογίας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ὅπου καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1894. Τῷ 1887 ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῆς ἑταιρείας μεταλλουργείων Λαυρείου, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1891. Περιώδευσε τὴν Ἑλλάδα, Μακεδονίαν καὶ Μ. Ἀσίαν διὰ γεωλογικὰς καὶ μεταλλευτικο-βιομηχανικὰς μελέτας. Κατὰ τὰς περιοδείας του ταύτας τῷ 1870 ἀνεκάλυψε τὰ μεταλλεῖα τῆς Μπάλιας καὶ τοῦ Καραϊδὶν καὶ βραδύτερον τὰ ἐν Ἰσβόρῳ μεταλλεῖα τοῦ μαγγανίου. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐπιστημονικὰς διατριβὰς εἰς τὴν ἑλληνικήν, γαλλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ ἐξέδωκε: «Ὀνομαστικὸν ἐπιστημονικῶν ὅρων» (1883), «Ὀρυκτολογίαν» (1887), «Χρωματολογίαν» (1886), «Le Laurion» (ἐν Μασσαλίᾳ 1869) κτλ. Μεταξὺ τῶν διατριβῶν του σημαντικαὶ εἶναι: «Das Berg—, Hütten— und Salinen-wesen Griechenlands», «La Grèce sous le rapport géologique et minéralogique» (Παρίσιοι 1878), «Mineralogisch-geologische Reiseskizzen aus Griechenland» (Λειψία 1883). «Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ ὑδραυλικὴν ἔποψιν» (Ἀθῆναι 1879 μετὰ χάρτου) κτλ. γ. κ. γ.

κορδελλᾶς (ὁ)· ὁ κατασκευάζων κορδέλλες.

κορδελλιάζω· περιρράπτω τὸ ἄκρον τοῦ ὑφάσματος μὲ κορδέλλαν κ.τ.τ.· ‖ ἐκτελῶ ῥαφὰς ὑποδημάτων διὰ τῆς μηχανῆς, γαζώνω.

κορδέλλιασμα (τὸ) /*Τεχν.*/. Ἡ διὰ τῆς εἰδικῆς ῥαπτομηχανῆς «τσαγκαρομηχανῆς» ῥαφὴ («γάζωμα») τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ὑποδήματος. Τὸ κορδέλλιασμα ἀσκεῖται ὑπὸ εἰδικοῦ τεχνίτου, τοῦ «μηχανικοῦ» ἢ «γαζωτοῦ», ἢ ἐργατίδων, τῶν «*κορδελλιαστρῶν*» (βλ. λ.).

κορδελλιάστρα (ἡ) /*Ἐγκυκλ.*/ Ἐργάτις ἔργον ἔχουσα τὸ *κορδέλλιασμα* (βλ. λ.), ἢ τὴν προπαρασκευαστικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν.

Κορδῆς, *Ἀναστάσιος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ (1884—1912), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν. Νεώτατος ἀνθυπίλαρχος κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἀποσταλεὶς εἰς ἀναγνώρισιν, ἐπνίγη τὸν Ὀκτώβριον 1912 ἐντὸς τοῦ Ἀλιάκμονος, κατὰ τὴν προσπάθειάν του πρὸς διαπεραίωσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (βορείας) αὐτοῦ ὄχθης διὰ κολυμβήματος. ν. θ. κ.

κορδία (ἡ) (Cordia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τραχυφυλλοειδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει θάμνους ἢ δένδρα ἀειθαλῆ, ὧν τινα δασικὰ καὶ ἕτερα πρὸς κόσμον καλλιεργούμενα. Ἐκ τῶν 200 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *κορδία ἡ μύξα* (Cordia myxa), ἰθαγενὲς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, καλλιεργούμενον σχεδὸν πανταχοῦ καὶ εἴς τινας νήσους παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ἰξός*. Οἱ καρποὶ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ῥᾶγες χρώματος κιτρίνου, τὸ δὲ περὶ τὸν πυρῆνα σαρκῶδες τμῆμα τοῦ καρποῦ εἶναι ἐδώδιμον καὶ ἔχει γλυκεῖαν γεῦσιν. Τὸ σαρκῶδες τοῦτο τμῆμα τοῦ καρποῦ, ὅπερ εἶναι ἰξῶδες, ἀναμιγνυόμενον μετὰ μέλιτος παρέχει τὸν *ἰξόν*, δι' οὗ παρασκευάζονται γνωσταὶ *ἰξόβεργαι* (ξόβεργαι), αἵτινες χρησιμοποιοῦνται πρὸς θήραν τῶν μικρῶν πτηνῶν. Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν μεταχειρίζονται τὸν καρπὸν τῆς κορδίας ὡς μαλακτικόν, τὰ φύλλα τοῦ δένδρου ὡς βαφικὴν οὐσίαν καὶ τὸν φλοιὸν διὰ τὴν κατασκευὴν σχοινίων. δ. ν. π.

κορδιερίτης (cordierit) /*Ὀρυκτολ.*/· βλ. λ. *διχροΐτης*.

κορδιλιέρα (Cordillera) /*Γεωγρ.*/. Ἱσπανικὴ λέξις (σημαίνουσα ἅλυσιν ὀρέων), δι' ἧς ὀνομάζουσι τὰς διαφόρους μεγάλας καὶ πολυσυνθέτους ὀροσειράς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὄνομα σιέρρα (sierra), διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦνται αἱ μικρότεραι (Κορδιλιέραι τῶν Πυρηναίων, τῶν Ἄλπεων κλπ.). Εἰδικῶς διὰ τοῦ ὀνόματος *Κορδιλιέραι* ὀνομάζουσι τὴν κατὰ μῆκος τῆς Δ. παραλίας τῆς Ν. Ἀμερικῆς μακρὰν ὀροσειρὰν τῶν *Ἄνδεων* (βλ. λ.), καὶ κατ' ἐπέκτασιν πάσας τὰς ἐν συνεχείᾳ αὐτῶν ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, δηλαδὴ τὰ *Βραχώδη ὄρη*, τὰ *ὄρη τῶν Καταρρακτῶν*, τὴν *Σιέρρα Μάντρε* τοῦ Μεξικοῦ κλπ.

— **Κορδιλιέρα** (Cordillera) /*Γεωγρ.*/. Ἐπαρχία τῆς Βολιβίας ἐν τῷ νομῷ Σάντα Κροὺθ παρὰ τὰ σύνορα τῆς Βραζιλίας. Ἔχει ἔκτασιν 139.439 τετρ. χιλμ., πληθυσμὸν 44.710 κατ. καὶ κυριωτέρας πόλεις τάς: *Λαγκουνίλλιας* (πρωτεύουσαν), *Τσαράγκουα* καὶ *Γκαμπέθας*. χ. δ.

Κορδισταὶ (οἱ). Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Βαλκανικῆς (βλ. λ. *Σκορδίσκοι*).

κορδῖτις, *—ιδος* (ἡ), ἡ *χορδῖτις* /*Χημ.*/. Ἐκρηκτικὴ ὕλη προερχομένη διὰ μείξεως νιτρογλυκερίνης μετὰ διαλύματος βαμβακοπυρίτιδος ἐν ἀκετόνῃ. σ. γ.

Κόρδοβα (Cordova) /*Γεωγρ.*/· βλ. *Κόρντοβα*.

κορδόλη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Βρωμιοῦχον παράγωγον τῆς *σαλόλης*. Σῶμα λευκὸν κρυσταλλικόν. Χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπνωτικὸν καὶ αἱμοστατικόν. σ. γ.

κορδονέττο (τό)· λεπτὸν κορδόνι: «κορδονέττο γιὰ κομπότρυπες» (ἰταλ. cordonetto).

κορδόνι(ον) (τό)· πλέγμα ἐκ νήματος μεταξωτοῦ ἢ καὶ βαμβακεροῦ διὰ τὸ γαρνίρισμα μαξιλαριῶν (παλαιότερον)· ‖ καθόλου, πλέγμα παρεμφερὲς πρὸς τὸ σειρήτιον, καὶ αὐτὸ τὸ σειρήτιον· ‖ ὁ ἱμὰς τοῦ ὑποδήματος: «κορδόνια βαμπακερά,—πέτσινα»· ‖ «ἡ δουλειὰ πάει κορδόνι» συνεχής, ἀδιάκοπος, «εἶχε δέκα ἐπιτυχίας κορδόνι»· ‖ πληθ. *κορδόνια*· τὰ ἀμφιμασχάλια τῶν ἀξιωματικῶν (ἰταλ. cordone).

Κόρδος (Cordus) ***Αὖλος Κρεμούτιος*.** Ρωμαῖος γερουσιαστὴς καὶ ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου. Συγγράψας τὴν ἱστορίαν τῶν τελευταίων χρόνων τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς μοναρχίας, κατεδιώχθη ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Κόσσου καὶ τοῦ Ἀγρίππα, διότι εἰς τὴν ἱστορίαν του ἐπήνεσε τὸν Βροῦτον καὶ ἐκάλεσε τὸν Κάσσιον τὸν τελευταῖον τῶν Ρωμαίων. Ἡ πραγματικὴ ὅμως αἰτία τῆς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας ὑπῆρξε τὸ μῖσος τοῦ Σηϊανοῦ (Seianus), εὐνοουμένου ὑπουργοῦ τοῦ Τιβερίου, τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ ὁποίου ἤλεγξε μὲ εἰλικρίνειαν καὶ τόλμην. Προβλέπων δὲ τὴν καταδίκην του ὡμίλησε πρὸς τοὺς συγκλητικοὺς μὲ

Digitized by Google

πολὺ θάρρος καὶ ἐξελθὼν τῆς συγκλήτου ἄφησεν ἑαυτὸν νὰ ἀποθάνῃ ἐξ ἀσιτίας (25 μ. Χ.). Οἱ συγκλητικοὶ ἀνέθεσαν εἰς τοὺς ἀγορανόμους (aediles) νὰ καύσουν τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον σωθὲν ὑπὸ τῆς θυγατρός του Μαρκίας καὶ ἐκδοθὲν βραδύτερον μὲ μερικὰς μεταβολὰς ἔχει ἀπολεσθῆ σήμερον. Τ. ΣΤΡ

Κορδούη (Cordoba) /*Γεωγρ.*/. Πόλις καὶ νομὸς τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Κόρντοβα*).

κορδουλία (ἡ) (Cordulia) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ψευδονευροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λιβελλουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ μεγέθους ἔντομα. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κορδουλία ἡ κομψὴ* (Cordulia elegans), ἥτις ἔχει ἀρκετὸν μῆκος, κεφαλὴν τελείως διακεκριμένην τοῦ σώματος, πεπιεσμένην καὶ κυρτουμένην κατὰ τὰς πλευράς της, ῥύγχος ἀμβλὺ καὶ βραχύ, προθώρακα ἀνεπτυγμένον καὶ μᾶλλον βραχύν, κοιλίαν λεπτήν, κυλινδρικήν, ἐπιμήκη, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ πολυνευρώδεις καὶ πόδας λεπτοὺς καὶ μετρίου μήκους. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι πράσινος μὲ κυανοπυρρὰς ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

κορδουλογαστὴρ (ὁ) (Cordulogaster) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ψευδονευροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λιβελλουλιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἔντομα μὲ σῶμα λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες καὶ στενὰς καὶ ἐπιμήκεις πτέρυγας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κορδουλογαστὴρ ὁ δακτυλιωτὸς* (Cardulogaster anulatus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως εἰς τὰς παραμεσογειακὰς χώρας καὶ ἔχει κεφαλὴν ὀγκώδη, θώρακα ἐξωγκωμένον, σῶμα κυλινδρικὸν καὶ ἐπιμηκέστατον, πτέρυγας στενὰς καὶ ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα μελανοκίτρινον. Δ. Ν. Π.

κορδουλόκερως (ὁ) (Cordulocerus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐπιπεδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκαλαφιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν κορυνοειδῶν κεραιῶν, τῶν εὐρειῶν πτερύγων καὶ τῆς βραχείας κοιλίας των. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορδουλόκερως ὁ πεποικιλμένος* (Cordurocerus variegatus). Δ. Ν. Π.

κορδυκέφαλος (ὁ) (Cordyceps) /*Βοτ.*/. Γένος μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑποκρεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη παρασιτικῶς ζῶντα ἐπὶ διαφόρων ἐντόμων, καμπῶν καὶ ψυχῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορδυκέφαλος ὁ φαιὸς* (Cordyceps cinereus), *κορδυκέφαλος ὁ στρατιωτικὸς* (Cordyceps militaris) καὶ *κορδυκέφαλος ὁ ἐντομόρριζος* (Cordyceps entomorhiza). Δ. Ν. Π.

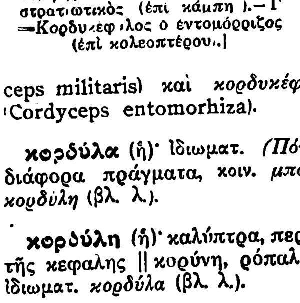

Κορδυκέφαλοι.

[Α=Κορδυκέφαλος ὁ φαιὸς (ἐπὶ νύμφης).—Β=Κορδυκέφαλος ὁ στρατιωτικὸς (ἐπὶ κάμπη).—Γ=Κορδυκέφαλος ὁ ἐντομόρριζος (ἐπὶ κολεοπτέρου).]

κορδύλα (ἡ)· ἰδιωματ. (*Πόντ.*), δέμα περιέχον διάφορα πράγματα, κοιν. *μπόγος*· || κόμβος· || ἀρχ. *κορδύλη* (βλ. λ.).

κορδύλη (ἡ)· καλύπτρα, περιτύλιγμα· || κάλυμμα τῆς κεφαλῆς || κορύνη, ῥόπαλον, κοιν. *ματσούκι*· || ἰδιωματ. *κορδύλα* (βλ. λ.).

κορδύλη (ἡ) (Cordyle) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φυγοφυτιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μὲ κεραίας διωγκωμένας καὶ κοιλίαν πεπιεσμένην. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ἡ *κορδύλη ἡ πυρρόπους* (Cordyle flavipes). Δ. Ν. Π.

Κορδύλη /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παράλιος πολίχνη τοῦ Πόντου, δυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος, μνημονευομένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων καὶ ἐρημωθεῖσα ἐπὶ τουρκοκρατίας. Περὶ τοῦ φρουρίου αὐτῆς σῴζονται παραδόσεις, ἀνήκουσαι εἰς τὸν ἐπικὸν κύκλον τοῦ «Κάστρου τῆς Ὡριᾶς». Α. Α. Π.

κορδυλίνη (ἡ) (Cordyline) /*Φαρμακογ.*/. Τὸ εἶδος cordyline terminalis, ὅπερ εἶναι φυτὸν τῆς τροπικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας, ἔχει ῥίζωμα πλούσιον εἰς αἰθέριον ἔλαιον, ταννίνην καὶ σάκχαρον, ἀναγράφεται δὲ ὡς εἰδικὸν κατὰ τῆς διαρροίας φάρμακον. Κ. Γ. Μ.

κορδυλὶς (ἡ) (Cordylis) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει θάμνους ἢ δένδρα, συνήθως ἄνευ κλώνων, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τὸ ἑξῆς: *κορδυλὶς ἡ γιούγκειος* (Cordylis Youngii). Δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Νέας Ζηλανδίας, γνωστὸν καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *δράκαινα*. *Κορδυλὶς ἡ βάνξειος* (Cordylis Banksii) καὶ *κορδυλὶς ἡ νότιος* (Cordylis australis). Ἀμφότερα τὰ εἴδη ταῦτα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Εὐδοκιμοῦσι τόσον εἰς τὴν μεγάλην θερμότητα ὅσον καὶ εἰς τὸ δριμὺ ψῦχος. Δ. Ν. Π.

κορδυλόμηρος (ὁ) (Cordylomerus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλου μεγέθους καὶ ὡραιοτάτους κανθάρους μὲ στιλπνοὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *κορδυλόμηρος ὁ παράδοξος* (Cordylomerus paradoxus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας ἐπιμηκεστάτας, ἰσομήκεις πρὸς τὸ σῶμα, πολυαρθρωτὰς καὶ ἀποτόμως πρὸς τὰ κάτω διευθυνομένας, πόδας ἐπιμήκεις, προθώρακα μετρίου μήκους, τετραγωνικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ γωνιώδη κατὰ τὸ μέσον τῶν πλευρῶν του, κοιλίαν τριγωνικὴν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της μετὰ βραχέος τερέτρου. Ὁ χρωματισμός του εἶναι πράσινος μετὰ ἐπιξάνθων, κυανῶν καὶ χρυσῶν ἀποχρώσεων. Δ. Ν. Π.

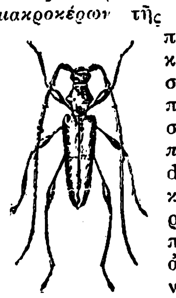
Κορδυλόμηρος ὁ παράδοξος.

κορδυλόσαυρος (ὁ) (Cordylosaurus) /*Ζῳολ.*/ Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πτυχοπλευριδῶν*, περιλαμβάνον σαύρας μετρίου μεγέθους, μὲ κεφαλὴν ἐπιμήκη, πεπλατυσμένην καὶ οὐρὰν κωνικὴν καὶ ἀρκετὰ μακράν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορδυλόσαυρος ὁ στικτὸς* (Cordylosaurus maculatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ μεγάλας κηλῖδας ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ τῶν πλευρῶν. Ἀπαντᾷ ἐν Ἀφρικῇ. Δ. Ν. Π.

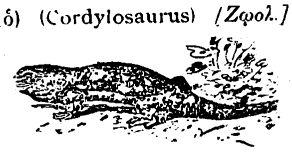
Κορδυλόσαυρος ὁ στικτός.

κορδύλουρος (ὁ) (Cordylurus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον μυίας ἀρκετοῦ μεγέθους, μὲ σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ μεταξοειδῶν, λεπτοτάτων τριχῶν, μὲ κοιλίαν διωγκωμένην καὶ πτέρυγας μακράς. Οἱ κορδύλουροι ζῶσιν ἐπὶ ὑγρῶν τόπων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορδύλουρος ὁ μελανὸς* (Cordylurus niger), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανόν. Δ. Ν. Π.

Κορδύλουρος ὁ μελανός.

Κορδυλοῦσα /*Γεωγρ.*/. Νῆσος ἐλάσσων ἐν τῷ Δωδεκανησιακῷ ἀρχιπελάγει, μεταξὺ Σειρῆνας, Ἐπισκοπῆς, Νισύρου, Κῶ καὶ Ἀστυπαλαίας. Madonna ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομαζομένη καὶ *Καλόγερος* κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ὀνομάζεται καὶ *Παντελεοῦσα*. Εἶναι ὅμως γνωστοτέρα ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Κανδελιοῦσα* (βλ. λ.) καὶ δὴ εἰς τοὺς ναυτικούς. Σ. Ε. Λ.

κορδυλοφόρος (ὁ) (Cordylophorus) /*Ζῳολ.*/. Γένος μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωληνομόρφων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαβιδῶν*, περιλαμβάνον πολύποδας τῶν γλυκέων ὑδάτων, σχηματίζοντας ἀποικίας, ὧν τὰ ζῳάρια ἔχουσι σῶμα ᾠοειδές. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορδυλοφόρος ὁ κομψὸς* (Cordylophorus elegans), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Κορδυτὸς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις ἀρχαιοτάτη, παράλιος, τῆς Παμφυλίας, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, παραλαβόντος τὴν μνείαν της παρὰ Ἑκαταίου. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

κόρδωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κορδώνω*, τέντωμα, ἰδίᾳ ἡ τάσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω, ὡς ἐκδήλωσις ἀλαζονείας, ἐπάρσεως: «γιὰ ἰδὲς κόρδωμα ποῦ τὸ κάμνει».

κορδώνομαι· παθ. τοῦ *κορδώνω* (βλ. λ.).

κορδώνω, ἀόρ. (ἐ)*κόρδωσα*, παθ. μετχ. *κορδωμένος*· ἐντείνω, τεντώνω τι ὥστε νὰ λάβῃ μορφὴν χορδῆς: «μὴν τὸ κορδώνῃς τὸ σχοινὶ γιατὶ θὰ σπάσῃ»· || ἀμετβ. ἐντείνομαι, τεντώνω: «ἐβράχη τὸ σχοινὶ καὶ κόρδωσε»· || φρ. «τὰ κόρδωσε» ἀπέθανε: «ὅταν τὰ κορδώσω ἐγὼ φοῦρνος μὴν καπνίσῃ»· || μεταφ., τείνω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω, ἀλαζονεύομαι, ἐπαίρομαι, καμαρώνω: «τί κορδώνεις, μωρέ, αἰ ξέρομε ποιὸς εἶσαι»· || παθ. κορδώνομαι, μετφ. καθὰ καὶ τὸ *κορδώνω*: «θαρρεῖ πῶς κάτι εἶναι καὶ κορδώνεται», «στέκει κορδωμένος σὰν κόκκορος».

κορδωτός, —ή, —όν· κορδωμένος, μὲ τὴν κεφαλὴν τεταμένην πρὸς τὰ ἄνω: «στέκει κορδωτός».

Κορὲ /*Βιβλ.*/. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡσαῦ καὶ ἄλλοι πέντε Ἰσραηλῖται, ἐξ ὧν σπουδαιότερος εἶναι ὁ ἀπόγονος τοῦ Λευΐ, ὁ στασιάσας κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀαρὼν καὶ αὐστηρότατα ἐπὶ τούτῳ τιμωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Ἀριθ. 16, 1 ἑξ.). Ἀφορμὴ τῆς στάσεως ταύτης ὑπῆρξε δυσαρέσκεια τοῦ Κορέ, εὑροῦσα ἠχὼ ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ ἄλλων Ἰσραηλιτῶν καὶ δὴ Λευϊτῶν, κατὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἱερωσύνης ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀαρών. Καὶ προσωπικωτέρα ὅμως δυσαρέσκεια τοῦ Κορὲ κατὰ τοῦ Μωϋσέως φαίνεται ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν αὐτοῦ (Ἀριθ. γ' 30), ὅπως ποικίλα ἐλατήρια ὤθησαν πολλοὺς Ἰσραηλίτας καὶ εἰς τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν συνωμοσίαν. Ὁ Μωϋσῆς ἀφοῦ ἤλεγξε τοὺς ἐπαναστάτας, προέτεινε τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς δι' εἴδους τινὸς θείας κρίσεως, καθ' ἣν ὁ Θεὸς θὰ ἐπεδείκνυε τὴν προτίμησιν αὐτοῦ εἰς τὸ θυμίαμα μιᾶς τῶν ἀντιμαχομένων παρατάξεων, εἴτε τῆς τοῦ Ἀαρών, εἴτε τῆς τοῦ Κορέ. Ὁ Θεὸς τότε, κατὰ τὴν βίβλον τῶν Ἀριθμῶν, ὄχι μόνον διεδήλωσε περιφανῶς τὴν ὑπὲρ τῆς νομιμότητος τῆς ἀαρωνιτικῆς ἱερωσύνης προτίμησίν του, ἀλλὰ καὶ ἐτιμώρησε τοὺς στασιαστάς, ἐξ ὧν τινες μὲν κατεπόθησαν ζῶντες ὑπὸ τῆς διασχισθείσης γῆς, ἄλλοι δὲ κατηναλώθησαν διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ Κυρίου, ταύτην δὲ τὴν τιμωρίαν φαίνεται ὅτι ὑπέστη καὶ ὁ Κορέ, ἂν καὶ τοῦτο δὲν λέγεται ῥητῶς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. Οἱ υἱοὶ ὅμως τοῦ Κορὲ φαίνεται ὅτι δὲν εἶχον συμμετάσχει τῆς συνωμοσίας, διότι ῥητῶς μανθάνομεν παρὰ τῆς αὐτῆς βίβλου, ὅτι δὲν ἀπέθανον (Ἀριθ. κστ' 11). Οἱ ἀπόγονοι δὲ αὐτῶν ἐχρησιμοποιήθησαν βραδύτερον ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Θεοῦ (Α' Παραλειπ. στ' 33, θ' 19, Β' Παραλειπ. κ' 19). Π. Ι. Μ.

Κορέα (κορεαν. *Κόρι*, κινεζ. *Κάολι*, ἀρχαιότ. *Τσάο-Σιέν*=χώρα τῆς πρωϊνῆς σιγῆς, ἰαπων. *Τσὸ-Σέν*). Χερσόνησος, προσαρτηθεῖσα τῷ 1910 εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὁριζομένη Α. ὑπὸ τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Κορέας, Ν. ὑπὸ τῆς Ἀν. Σινικῆς θαλάσσης, Δ. ὑπὸ τῆς Κιτρίνης θαλάσσης καὶ Β., ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς Μαντζουρίας, πρὸς ἣν συνορεύει διὰ τῶν ποταμῶν Ὑάλου Κιάνγκ καὶ Τζουμὲν ἢ Τουμέν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῆς Σιβηρίας, πρὸς ἣν συνορεύει διὰ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ τελευταίου. Ἔχει μῆκος 600 περίπου μιλλίων καὶ ἀνάπτυγμα ἀκτογραφίας 1.740 μιλλίων, διήκουσα δὲ ἀπὸ Β. πρὸς Ν. κεῖται μεταξὺ 33° 7' καὶ 43° 1' Β. πλάτ. καὶ 124° 20' καὶ 130° 40' Ἀν. μήκ. Ἔχει ἔκτασιν 220.741 τετρ. χιλιομ. Ἀνὰ τὴν νότιον καὶ δυτικὴν παραλίαν της ἐκτείνονται περὶ τὰς 200 νήσους, κατὰ τὰ δύο τρίτα κατῳκημένας. Σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ συγκροτήματα *Καρλπὸρτ* καὶ *Νὰν Χάου*.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Μεγαλύτερον ὄρος τῆς Κορέας εἶναι τὸ *Πέπι-Σὰν* (2.453 μ. ὕψ.), κείμενον πρὸς Β. τῆς νήσου καὶ ἀποτελοῦν τὴν κεφαλὴν ὀροσειρᾶς ἐκτεινομένης ἀπὸ Β. πρὸς Ν., ἥτις διαιρεῖ τὴν χώραν εἰς δύο ἄνισα μέρη. Κυριώτεροι ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς χώρας εἶναι ὁ *Ὑάλου-Κιάγκ*, *Τζουμὲν* ἢ *Τουμέν*, *Χὰν-Γιὰγκ* καὶ *Νάη-Τοὺνγκ-Γιάγκ*, πλωτοὶ ἐπὶ διάστημα ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Ἡ γεωλογικὴ σύστασις τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας περιλαμβάνει κρυσταλλικοὺς σχιστολίθους, ἀμμολίθους καὶ ἀσβεστολίθους. Ἡφαίστειον ἓν μόνον ὑπάρχει ἐν ἐνεργείᾳ. Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν. Εἰς τὰ δάση τῆς Κορέας ἐνδιαιτῶνται πολλὰ ἄγρια ζῷα, πρὸ παντὸς τίγρεις, λεοπαρδάλεις καὶ πίθηκοι. Ἐπίσης διάφορα εἴδη πτηνῶν. Ἡ χλωρὶς ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς Κίνας.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι εὔφορον, αἱ δὲ θεριναὶ βροχαὶ ἐπιβοηθοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Εἰς τοὺς χωρικοὺς δίδονται πρὸς καλλιέργειαν κρατικαὶ γαῖαι ἄνευ φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων. Τῶν γαιῶν τούτων γίνονται κύριοι μετὰ τριετίαν. Κύρια προϊόντα εἶναι ἡ ὄρυζα καὶ ὁ βάμβαξ, εἰς δὲ τὰς βορείους περιφερείας καλλιεργοῦνται καὶ τὰ δημητριακά, σῖτος, ἀραβόσιτος κλπ. Μεγάλως ἀνεπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ κτηνοτροφία. Ἡ χώρα τρέφει πρόβατα, αἶγας καὶ ἵππους, δι' οὓς ἱδρύθησαν δημόσιοι σταθμοὶ κατὰ ἐπαρχίας. Ἡ ὁλικὴ ἀξία τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν προϊόντων ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1926 εἰς 600 000.000 περίπου γιέν. Εἰς τὴν σηροτροφίαν ἀσχολοῦνται περὶ τὰς 400.000 οἰκογένειαι. Καλλιεργεῖται ἐπίσης καὶ ὁ καπνός. Δεκατέσσαρες ξέναι ἑταιρεῖαι ἐκμεταλλεύονται μεταλλοφόρον ἔκτασιν 700.000 ἄκρ., κατὰ τὸ πλεῖστον χρυσοφόρον. Ἀπὸ τοῦ 1916 ὅμως ἀπηγορεύθη ἐφεξῆς εἰς ξένους νὰ ἀποκτοῦν δικαιώματα ἐκμεταλλεύσεως μεταλλείων. Τῷ 1926 παρήχθη χρυσὸς ἀξίας 7.485.811 γιέν. Ἐκτὸς τοῦ χρυσοῦ ἐξάγεται ἄργ

Digitized by Google

ρος, ψευδάργυρος, χαλκό, μόλυβδος, σίδηρος, γραφίτης, ἀνθρακίτης, ἄνθραξ κτλ. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῆς Κορέας εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου εἰς χεῖρας τῶν Ἰαπώνων. Τὰ 85% τῶν κεφαλαίων, ἅτινα εἶναι διατεθειμένα εἰς τὰ 1500 λειτουργοῦντα βιομηχανικὰ καταστήματα, εἶναι ἰαπωνικά. Κυρία βιομηχανία εἶναι ἡ παρασκευὴ ἄλατος, χάρτου διαφόρων κατηγοριῶν, κατασκευὴ μεταξωτῶν ὑφασμάτων (κακῆς ὅμως ποιότητος), πίλων ἐκ τριχῶν ἵππων, χαλκίνων ἀγγείων κλπ. Προηγμένη εἶναι καὶ ἡ ἀγγειοπλαστική. Ἡ ἁλιεία διεξάγεται δι' Ἰαπώνων ἐργατῶν καὶ ἰαπωνικῶν κεφαλαίων. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 200.000.000 γιέν, ἡ δὲ ἀξία τῶν μετάλλων εἰς 25.000.000 γιέν. Ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου παρουσίασε τῷ 1927 εἰσαγωγὴν 383 417 000 γιὲν καὶ ἐξαγωγὴν 358 924.000 γιέν. Τὸ μῆκος τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων εἶναι 1.457 χλμ. Αἱ κύριαι ὁδοὶ εἶναι μόλις κατάλληλοι διὰ βωδαμάξας καὶ αἱ δευτερεύουσαι εἶναι ἀτραποί. Ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ 798 ταχυδρομικῶν καὶ 741 τηλεγραφικῶν γραφείων. Τὸ μῆκος τῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν ἀνέρχεται εἰς 107.106 χλμ. Τὰ πλοῖα τὰ καταπλεύσαντα εἰς τοὺς λιμένας τῆς Κορέας τῷ 1927 ἦσαν χωρητικότητος 7 640 516 τόννων. Ἐκ τούτων 85% ἦσαν ἰαπωνικά. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1927—1928 ἀνῆλθεν εἰς 210.910.000 γιέν.

—[ΠΟΛ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Κορέα ἀπὸ τοῦ 1910 διοικεῖται ὑπὸ ἰθαγενοῦς γενικοῦ διοικητοῦ, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ μικάδου, καὶ ὑπὸ κεντρικοῦ συμβουλίου ἐξ 72 μελῶν, ἐξ ὧν τινὰ μὲν ἐκλέγονται διὰ ψηφοφορίας, τὰ δὲ λοιπὰ διορίζονται ὑπὸ τῆς ἰαπωνικῆς κυβερνήσεως.

Ἡ χώρα εἶναι διῃρημένη εἰς 13 ἐπαρχίας, διοικουμένας ὑπὸ κυβερνητῶν βοηθουμένων ὑπὸ συμβουλευτικῶν σωμάτων. Ὑπερβασίαι ὅμως διοικητικαὶ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν εἴσπραξιν φόρων ὑπῆρξαν αἰτία ἐπανειλημμένων στάσεων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κορέας ἀνήρχετο τῷ 1928 εἰς 19 137.698 κατοίκους ἐξ ὧν 349 375 Χριστιανοί. Κύριαι θρησκεῖαι εἶναι ὁ Κομφουκισμὸς καὶ ὁ Βουδισμός. Φθίνοντος τοῦ 1926, ὑπῆρχον ἐν Κορέᾳ 1.767 δημοτικὰ σχολεῖα μὲ 446.911 μαθητὰς καὶ 67 ἐπαγγελματικὰ μὲ 7.364 μαθητάς. Ἐκτὸς τούτων λειτουργοῦσι 14 διδασκαλεῖα μὲ 2.031 σπουδαστάς, 9 κολλέγια μὲ 1.714 μαθητὰς καὶ αὐτοκρατορικὸν πανεπιστήμιον ἐν Σεούλ, ἐν ᾧ φοιτῶσιν 149 Κορεανοὶ καὶ 318 Ἰάπωνες σπουδασταί.

Κυριώτεραι πόλεις τῆς Κορέας εἶναι ἡ πρωτεύουσα Σεοὺλ (κάτ. 315.000), ἡ Φουζὰν (κάτ. 113.092) καὶ ἡ Χεϊ-γιὸ (κάτ. 119.729).

—[ΙΣΤΟΡ.] Κατὰ ἐπιχωρίους παραδόσεις, τὴν χώραν, ἥτις κατῳκεῖτο ἀπὸ ἀγρίους διαμένοντας ἐντὸς σπηλαίων καὶ ὑπογείων ὀπῶν, κατέκλυσαν τῷ 1122 π. Χ. πολλαὶ χιλιάδες Κινέζων, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Κινέζου σοφοῦ Σοὺ-Κίγκ, ὃν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας ἀνεκήρυξαν βασιλέα των. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, μεγάλως τιμώμενος ἐν τῇ χώρᾳ, εἰσήγαγε νόμους καὶ ἐνίσχυσε τὰ σύνορα τοῦ κράτους, ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Κι-Τζέ, ἥτις διῴκησε μέχρι τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὴν Κορέαν ἀπήρτιζον τότε τὰ βασίλεια Χιαχσαί, Κοραὶ καὶ Σινρα ἐν οἷς ἤνθει ἡ κινεζικὴ φιλολογία. Τῷ 913 μ. Χ. ὁ Γουάγκ ἥνωσε τὰ βασίλεια ταῦτα, ὥρισε πρωτεύουσαν τὸ Σόγκ-ντὸν καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Βουδισμόν, εἰσαχθέντα τῷ 384 μ. Χ., ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τῆς χώρας.

Τὴν ΙΑ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἡ Κορέα ἀπώλεσε τὸ πρὸς δυσμὰς τοῦ Ὑάλου-Κιάγκ ἔδαφός της, τὸ ὁποῖον κατέλαβον αἱ πολεμικαὶ ὁρδαὶ τῶν Τούγγους. Ἡ δυναστεία Γουάγκ ἀπώλεσε τὸν θρόνον τῷ 1392, ὃν κατέλαβεν ὁ Νι-Τάγιο ἢ Λιτάν, ὁ ἱδρυτὴς τῆς παρούσης δυναστείας, ὅστις ἀνῆλθε τὸν θρόνον μετὰ τὰς συμφοράς, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Κορέα ἀπὸ τὸν Ζίγκις Χὰν καὶ τὸν Κούμπλαι Χάν. Ὁ Νι-Τάγιο ἐδήλωσεν ὑποταγὴν εἰς τὸν πρῶτον Μίγκ, αὐτοκράτορα τῆς Κίνας, καὶ ἀπεδέχθη τὸ κινέζικον ἡμερολόγιον καὶ χρονολογίαν. Ὀνομάσθη Τσὰο Σίεν, μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν εἰς Σεούλ, ὠργάνωσε διοικητικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἴσχυσε, μὲ τροποποιήσεις τινάς, μέχρι τοῦ 1895 καὶ ἰσχύει ἐν μέρει μέχρι σήμερον, ἐπέφερε σπουδαίας μεταρρυθμίσεις, ἀπεκήρυξε τὸν Βουδισμόν, ἀνεγνώρισεν ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τὸν Κομφουκισμόν, κατήργησε τὰς ἀνθρωποθυσίας καὶ εἰσήγαγε τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τοῦ Κομφουκίου, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν ἐν Κορέᾳ ἐπὶ πέντε ἑκατονταετηρίδας. Οἱ διάδοχοί του ἐξηκολούθησαν τηροῦντες τὴν ἰδίαν πολιτικήν, ἀλλά, παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ κατάπτωσις ἐπήρχετο βραδεῖα, ἀλλ' ἀσφαλής. Ἰάπωνες πειραταὶ ἐλεηλάτουν τὰ παράλια τῆς χώρας, τῷ δὲ 1592 ἰαπωνικὸς στρατὸς ἐκ 300 000 ἀνδρῶν εἰσήλασεν εἰς τὴν Κορέαν. Ἡ Κίνα ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῆς χώρας καὶ ἐπηκολούθησεν ἀγὼν ἑξαετής, καθ' ὃν ἡ Σεοὺλ καὶ ἄλλαι πόλεις κατεκάησαν, μερικαὶ καταστράφησαν καὶ οἱ θησαυροὶ τέχνης μετεφέρθησαν εἰς Ἰαπωνίαν. Τῷ 1598 τὰ ἰαπωνικὰ στρατεύματα ἀνεκλήθησαν, ἀλλ' ὁ λιμὴν καὶ τὰ παράλια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνηργεῖτο ἁλιεία, ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἡ Κορέα ὑπεχρεώθη να καταβάλῃ μεγάλην ἀποζημίωσιν. Ἐκ τῆς ταπεινώσεως ταύτης, εἰς ἣν ὑπεβλήθη ἡ χώρα, μέγα μῖσος ἀνεπτύχθη κατὰ τῶν Ἰαπώνων. Τῷ 1866, 1867 καὶ 1871 γαλλικαὶ καὶ ἀμερικανικαὶ δυνάμεις ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τῆς Κορέας διὰ τὴν λῆψιν ἀντιποίνων, ἕνεκα τῆς θανατώσεως ἱεραποστόλων. Τῷ 1860 ἡ Ρωσία ἐπέτυχεν ἀπὸ τὴν Κίναν τὴν παραχώρησιν τῆς ἐπαρχίας Οὐζούρι, μεθ' ὃ ἠκολούθησε μεγάλη μετανάστευσις πεινώντων Κορεανῶν εἰς Ρωσίαν, ἔνθα ἐγένοντο δεκτοὶ μετ' εὐμενείας καὶ ἐγκατεστάθησαν ὡς γεωργοί. Τῷ 1876 ἡ Ἰαπωνία, τῇ συγκαταθέσει τῆς Κίνας, ἐπέτυχε συνθήκην μὲ τὸν Κορέαν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ Φουζὰν ἠνοίχθη πλήρως εἰς τὸ ἰαπωνικὸν ἐμπόριον καὶ τὴν ἐγκατάστασιν Ἰαπώνων. Τῷ 1880 ἠνοίχθησαν καὶ τὸ Γουὸ-σὰν καὶ τὸ Ἰντσιοὺμ Τῷ 1882 ἡ Κίνα προεκήρυξε τοὺς «κανονισμοὺς συνόρων καὶ ἐμπορίου» καὶ ἡ Ἀμερικὴ συνῆψεν ἐμπορικὴν συνθήκην. Ταύτην ἠκολούθησαν ὅμοιαι συνθῆκαι μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας τῷ 1883, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρωσίας τῷ 1884, τῆς Γαλλίας τῷ 1886 καὶ τῆς Ἀμερικῆς τῷ 1892. Τῷ 1884 ἡ Σεοὺλ ἠνοίχθη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, ὡς καὶ αἱ ἐπαρχίαι εἰς ξένους ταξιδιώτας διωρίσθησαν δὲ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι. Τῷ 1894 ἡ Ἰαπωνία ἐπέτυχεν ἀπὸ τὴν Κορέαν ὑπέρογκον ἀποζημίωσιν, τὸν Μάϊον 1894 ἡ Κίνα, κληθεῖσα ὅπως καταστείλῃ στάσιν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κορέας ἀπεβίβασε 10.000 στρατιώτας, ἀμέσως δὲ ἠκολούθησε καὶ ἡ ἀπόβασις 12 000 Ἰαπώνων στρατιωτῶν. Ἐπηκολούθησεν ἀγὼν μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Κίνας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ Ἰαπωνία ἐξῆλθε νικήτρια ἐπέβαλεν εἰς τὴν Κορέαν τοὺς ὅρους της, καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐποπτείαν ὅλων τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Γενομένης στάσεως ὑπὸ τοῦ κορεανοῦ στρατοῦ βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων, ἀνετράπη ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ χώρα ἄρχεται αὐτοδιοικουμένη ὁπωσδήποτε, μέχρις ὅτου ἡ Ἰαπωνία νικήσασα τὴν Ρωσίαν ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν ἐπικυριαρχίας ἐπὶ τῆς Κορέας διὰ τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ 1905. Τὴν 22 Αὐγούστου 1910 ἡ Ἰαπωνία προέβη εἰς τὴν ὁλοσχερῆ προσάρτησιν τῆς Κορέας. Μ. Ι. Θ.

—[ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Βλ. λ. *Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος* 1904—1905.

—[ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ γλῶσσα ἡ ὁμιλουμένη ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων τῆς *Κορέας* καὶ ὑπὸ χιλιάδων τινῶν Κορεατῶν ἐγκατεστημένων ἐν τῇ ἀνατολικῇ Σιβηρίᾳ ἀνήκει εἰς τὰς λεγομένας *συγκολλητικὰς γλώσσας* (βλ. λ.). Ἡ ὁμοιότης ταύτης, ἡ μορφολογικὴ καὶ λεξιλογικὴ πρὸς τὴν Ἰαπωνικὴν ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Kanazawa ὡς τεκμήριον κοινῆς ἀρχῆς τῶν γλωσσῶν τούτων τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Παρὰ ταῦτα τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῆς Κορεατικῆς πρὸς τὰς λοιπὰς ἀσιατικὰς γλώσσας δὲν φαίνεται ἐγγὺς τῆς ὁριστικῆς λύσεώς του. Ἡ γλῶσσα τῶν Κορεατῶν, ὅπως καὶ ἡ τῶν Ἰαπώνων καὶ ἄλλων ἔτι λαῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας, ὑπέστη μεγάλην τὴν ἐπίδρασιν τῆς κινεζικῆς· τῆς ἐπιδράσεως δὲ ταύτης δεῖγμα τρανὸν εἶναι, πλὴν ἄλλων, ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἐκ τῆς γλώσσης τῶν Σινῶν πολιτογραφηθεισῶν λέξεων. Μετὰ τῆς εἰς τὴν Κορέαν εἰσαγωγῆς τοῦ βουδισμοῦ εἰσήχθη συγχρόνως καὶ τὸ ἀλφάβητον τῶν Σινῶν, ἀλλὰ μόλις κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα μ. Χ. ἐπενοήθη ἀλφάβητον προσφορώτερον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς φωνητικῆς καὶ τῆς γλώσσης ἐν γένει τῶν Κορεατῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σανσκριτικοῦ ἀλφαβήτου. Καὶ μετὰ τὴν ἐπινόησιν ὅμως τούτου ἐξηκολούθησαν νὰ χρησιμοποιοῦν διὰ τὰ σπουδαιότερα ἔργα τὴν σινικὴν γραφήν, μόνον δὲ διὰ τὴν δημωδεστέραν λογοτεχνίαν ἔκαμνον χρῆσιν τοῦ κορεατικοῦ ἀλφαβήτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *S. Kanazawa*, The common origin of the japanese and korean languages (Tokio 1910) — *Maurice Courant*, Note sur les différents systèmes d'écriture employés en Corée (=Transactions of the Asiatic Society of Japan, τομ. XXII (1895) σ 5 κ. ἑξ.).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Bibliographie coréenne. tableau littéraire de la Corée (Paris, 1894). *G. Imbault-Huart*, Manuel de la langue coréenne parlée, à l'usage des Français, (Paris 1889). — *James Scott*. A corean manual of phrase book with introductory grammar, (Seoul 1893). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΤΕΧΝΗ] Ἡ ἐν Κορέᾳ καλλιεργηθεῖσα τέχνη ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν Κίνᾳ ἀφ' ἑνός, ἐν Ἰνδίαις ἀφ' ἑτέρου ἀσκηθείσης τέχνης, μετὰ τῆς ἑλληνοβουδικῆς τέχνης τῆς Γκαντάρας ἐξαιρουμένης. Ἐπέδρασε δὲ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ αὕτη ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἰαπωνικῆς τέχνης, ἥτις καθ' ὅλην τὴν πρώτην περίοδόν της, καλύπτουσαν ἐν συνόλῳ τέσσαρας περίπου αἰῶνας, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΣΤ' μέχρι καὶ τοῦ Θ' αἰῶνος μ. Χ, ἐδημιούργησεν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐκ Κορέας παραδόσεων ἔργα εὐγενῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ, ἀλλὰ ψυχρὰ καὶ ἄνευ ἐντόνου ζωῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ Κορέα ὑπῆρξε σημεῖον ἐπαφῆς τῆς ἰαπωνικῆς καὶ τῆς σινικῆς τέχνης. Κέντρα καλλιτεχνικῆς καλλιεργείας καὶ ἀνθήσεως ἐν αὐτῇ ἐγένοντο ἰδίᾳ τὰ βουδικὰ μοναστήρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων καλαισθητοὶ καὶ ἐνίοτε μεγαλοφυεῖς καλλιτέχναι ἐξειργάσθησαν σημαντικώτατα ἔργα πλαστικῆς, ἀναγλυφοποιίας καὶ κατ' ἰδιαίτερον ἐντελῶς λόγον κεραμεικῆς. Ἡ κορεατικὴ ἀγγειοπλαστικὴ ἔφθασεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐντελείας, τοῦτ' αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τῆς «λάκκας». Πρόσφατα ἐξ ἀνασκαφῶν εὑρήματα ἐπιτρέπουν νὰ πιστευθῇ, ὅτι μέγα μέρος τῆς περιφήμου ἰαπωνικῆς ἀγγειοπλαστικῆς ὀφείλει τὴν ἀξίαν του εἰς τὴν τολμηρὰν χρῆσιν τῶν ἐκ Κορέας καλλιτεχνικῶν παραδόσεων Γενικῶς, ἡ τέχνη τῆς Κορέας ἀποτελεῖ μέγαν κλάδον τῆς καθ' ὅλου ἰαπωνικῆς τέχνης, μεθ' ἧς συνήθως συνεξετάζεται. Ι. Μ. Π.

—[ΦΙΛΟΤ.] Τὰ πρῶτα γραμματόσημα τῆς Κορέας ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1885 Ταῦτα ἦσαν ὀδοντωτὰ καὶ παρίστων τὸ ἐθνικὸν ἔμβλημα τῆς Κορέας, ἤτοι ὁμοκέντρους κύκλους κατὰ τὸ ἥμισυ λευκοὺς καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ πλήρεις, ἐναλλάξ. Ἡ πρώτη αὕτη σειρὰ ἀπετελεῖτο ἐκ 5 κλάσεων, ἡ ἐμπορικὴ δ' ἀξία ταύτης εἶναι ἐλαχίστη. Τῷ 1895 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἐκ 4 ἀξιῶν μὲ τὸ αὐτὸ ἔμβλημα, ἀλλὰ τροποποιημένον αἰσθητῶς, καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν KOREA μὲ λατινικοὺς χαρακτῆρας. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην ἐναπετέθη βραδύτερον ἐπισήμασμα μὲ κινεζικοὺς χαρακτῆρας, σημαῖνον «Αὐτοκρατορία τῆς Κορέας», εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἐπὶ τῶν γραμματοσήμων ὑπαρχούσης ἐπιγραφῆς «Βασίλειον τῆς Κορέας». Τῷ 1900 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἐκ 14 ἀξιῶν μὲ τὸ ἴδιον ἔμβλημα ἐντὸς φοειδοῦς πλαισίου, πέριξ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε κινεζιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ ἡ ἐπιγραφὴ «Αὐτοκρατορικὸν ταχυδρομεῖον τῆς Κορέας». Ἡ τελευταία σειρὰ τῆς Κορέας ἐξεδόθη τῷ 1903, ἀπηρτίζετο δ' ἀπὸ 13 γραμματόσημα ἐπιμήκη, παριστῶντα ἀετὸν μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγάς του καὶ φέροντα τὴν ἰδίαν ὡς καὶ τὰ προηγούμενα ἐπιγραφήν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκραγέντος τοῦ Ρωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου, ἡ Κορέα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων, τὰ γραμματόσημα τῶν ὁποίων κυκλοφοροῦν ἔκτοτε. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1900 ἡ Ἰαπωνία εἶχεν ἐγκαταστήσει ἴδια ταχυδρομικὰ γραφεῖα ἐν Κορέᾳ, εἰς ἃ ἐχρησιμοποίει τὰ ἰαπωνικὰ γραμματόσημα τῆς ἐκδόσεως 1899 μὲ εἰδικὸν ἐπίσημασμα καὶ μὲ ἰαπωνικοὺς χαρακτῆρας. (Ε. Φ. Ε.)

Κορέαι (*Ἀρχ. Γεωγρ.*). Ἡ βορειοτάτη πόλις τῆς Ἰουδαίας, κειμένη ἐν τῇ περιχώρῳ τοῦ Ἰορδάνου, πρὸς Β. τῆς Ἱεριχοῦς, ὅπου τὸ σημερινὸν *Κουράουα* ἢ *Χαραβᾶ*. Ταύτης γίνεται μνεία κατὰ τὰς ἐναντίον τῆς Παλαιστίνης ἐκστρατείας τοῦ Πομπηΐου καὶ Οὐεσπασιανοῦ. Π. Ι. Μ.

κορέγονος (ὁ) (Coregonus) (*Ζωολ.*). Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σολομονιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μετρίου μεγέθους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν λεπίων. Τὸ γένος περιλαμβάνει 40 περίπου εἴδη διαδεδομένα εἰς τὰς λίμνας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι: *Κορέγονος ὁ λαβαρέτιος* (Coregonus lavaretii), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς πάντα τὰ λιμναῖα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Τὸ μῆκος του φθάνει τὰ 0,40 μ., ἡ κεφαλὴ εἶναι σχετικῶς μικρά, ἀποτόμως κυρτουμένη ἀπὸ τῆς κορυφῆς της μέχρι τοῦ ρύγχους, ὅπερ εἶναι μᾶλλον ἀμβλὺ καὶ βραχύ. Τὸ σῶμά του εἶναι πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, τὸ πρῶτον ραχιαῖον πτερύγιον, κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ σώματος κείμενον, εἶναι βραχὺ καὶ ὑψηλόν, τὸ δεύτερον ραχιαῖον πτερύγιον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἑδραῖον καὶ εἶναι ὑποτυπῶδες. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι μικρὰ καὶ εὑρίσκονται παρὰ τὴν οφαγὴν τοῦ λαιμοῦ. τὰ κοιλιακὰ εἶναι μεγαλύτερα τῶν στηθιαίων, τὸ ἑδραῖον ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον καὶ βραχὺ καὶ τὸ οὐραῖον εὐρὺ καὶ βαθέως διχαλωτόν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι κυανοῦς πρὸς τὸν φαιόλευκον. Τρέφεται ἐκ διαφόρων μαλακοστράκων καὶ μικρῶν ἰχθύων. Ἁλιεύεται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του. Ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα γλυκέα ὕδατα τῆς Ἑλλάδος. *Κορέγονος ἡ φορέλλη* (Coregonus fera). Εἶναι μεγαλύτερος ἰχθὺς τοῦ προηγουμένου καὶ ἐνεκλιματίσθη πανταχοῦ σχεδὸν τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ἁλιεύεται διὰ τὸ εὔγευστον καὶ τρυφερὸν κρέας του. Δ. Ν. Π.

Κόρεια (τὰ) (*Ἀρχ.*). Ἑορτὴ παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης (Περσεφόνης), τελουμένη ἐν Συρακούσαις, Κυζίκῳ, Ἀρκαδίᾳ, Ἀλεξανδρείᾳ κ. ἀ. Ἐν Συρακούσαις ἐγίνοντο μεσοῦντος τοῦ θέρους καὶ ἀντεστοίχουν πρὸς τὰ μεγάλα Ἐλευσίνια τῆς Ἀττικῆς. Κατ' αὐτὰ ἐγίνετο ἡ «καταγωγὴ κόρης», εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἁρπαγῆς τῆς Περσεφόνης ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, ἡ κάθοδος εἰς ὑπόγειον ἱερὸν παρὰ τὴν Κυανῆν πηγήν, ὅπου ἐδίδετο ὅρκος τις τῶν μυστῶν καὶ ἐπηκολούθει «καταποντισμὸς» ταύρων ἀντὶ θυσίας εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τοῦ Γηρυόνου. Ἐν Κυζίκῳ ἐτελοῦντο σπουδαιόταται τελεταὶ καὶ θεία ἐκεχειρία κατ' αὐτάς, ἥτις ἀνηγγέλλετο πανταχοῦ διὰ σπονδοφόρων καὶ θεωρῶν. Π. Ν. Π.

Κορεΐσιται, ἢ *Κοραΐς*, ἢ **Κουραΐς**. Ἀραβικὴ φυλὴ οἰκοῦσα παρὰ τὴν Μέκκαν, ἀνάγουσα δέ,

Digitized by Google

κατὰ τὰς μουσουλμανικὰς παραδόσεις, τὴν καταγωγὴν αὐτῆς μέχρι τοῦ Ἰσμαήλ, υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ. Ἦτο διῃρημένη εἰς πατριάς, ἀρχικῶς τέσσαρας, τοὺς Ἀμπατάχ, τοὺς Ζαβαχίρ, τοὺς Ἀχλάφ καὶ τοὺς Ματαπιούν. Κατ' ἄλλας ὅμως ἱστορικωτέρας παραδόσεις, ἡ κυρίως φυλὴ τῶν Κορεϊσιτῶν ἀναφαίνεται περὶ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Κοσάϊ, υἱὸν τοῦ Φιχρ, τὸν ἐπιλεγόμενον Κορεΐς, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἱδρύσῃ ἐν Μέκκᾳ ὀργάνωσιν πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ παναραβικοῦ προσκυνήματος τοῦ ὡς οὐρανοπετοῦς θεωρουμένου μαύρου λίθου τῆς Καάβας, ἀπέκτησεν ἰσχὺν μεγάλην καὶ ἐπεβλήθη εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἀραβικῆς ἐκείνης πόλεως. Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ Ἀμπτ-ἐλ-Μανάφ, τούτου ὁ Χάσιμ καὶ τούτου πάλιν ὁ Ἀμπτ-ἀλ-Μουταλίπ, πατὴρ τοῦ Μωάμεθ, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας. Φαίνεται ὅτι οἱ Κορεϊσῖται δὲν ἦσαν ἀγαπητοὶ εἰς τὸν λαὸν καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν εὗρε παρ' αὐτοῖς ὁ Μωάμεθ, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἥτις ἠπείλει ν' ἀνατρέψῃ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων τῆς Καάβας, ἐκ τοῦ προσκυνήματος τῶν ὁποίων ἀπέζη ἡ ὅλη φυλή. Ἐπὶ τέλους ὅμως αὕτη συνεβιβάσθη μετὰ τῶν εἰς Μεδίναν καταφυγόντων ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας, συνάψασα μετ' αὐτῶν τὴν δεκαετῆ «εἰρήνην τῆς Χοδεβίας» (629). Μετὰ ἓν ὅμως ἔτος ὁ Μωάμεθ κατήγγειλε τὴν συνθήκην ταύτην καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Κορεϊσιτῶν πρὸς κατάκτησιν τῆς Μέκκας. Οἱ Κορεϊσῖται ἐσυνθηκολόγησαν ἄνευ χρονοτριβῆς καὶ προσεχώρησαν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ· τὰ εἴδωλα κατερρίφθησαν, ἡ δὲ Μέκκα ἔγινε πλέον ἱερὰ πόλις τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. Εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Κορεϊσιτῶν ἀνῆκεν ὁ χαλίφης τῶν πιστῶν. Ἀλλ' αἱ διαμάχαι διήρεσαν τοὺς Ἄραβας καὶ οὕτως ἐγεννήθησαν αἱ δυναστεῖαι τῶν Ὀυεϊαδῶν, τῶν Ἀββασιδῶν καὶ τῶν Φατιμιδῶν. Μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἡ διοίκησις τῆς Μέκκας ὑπὸ τουρκικὴν κυριαρχίαν ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἐμίρας ἢ σερίφας, ἀξιοῦντας ὅτι κατάγονται ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Κορεϊσιτῶν καὶ εἰδικῶς ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μωάμεθ. Ν. Μ.

κορεκτασία (ἡ), ἡ ***πλατυκορία***, ἡ ***μυδρίασις*** *[Ὀφθαλμ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κατάστασις ἐκείνη τοῦ ὀφθαλμοῦ, καθ' ἣν αἱ διαστάσεις τῆς κόρης ὑπερβαίνουν τὸ μέγεθος τῶν φυσιολογικῶν αὐτῆς ὁρίων. Ἡ μελέτη τῶν διαστάσεων τῆς κόρης γίνεται διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ δι' εἰδικῶν ἐργαλείων, *κορομέτρων* λεγομένων, καὶ διὰ φωτογραφιῶν. Αἱ φυσιολογικαὶ διαστάσεις τῆς κόρης καθωρίσθησαν μεταξὺ τῶν $2^1/_2$ ἕως $4^1/_2$ χιλιοστομέτρων.

κορεκτοπία (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Καλεῖται οὕτως ἀνώμαλος ἐντόπισις τῆς κόρης. Κατὰ κανόνα ἡ κόρη εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῆς ἴριδος, σπανίως ὀλίγον τι ἔσω καὶ κάτω, ἔτι δὲ σπανιώτερον εἰς ἄλλην παρακεντρικὴν θέσιν. Αἱ διάφοροι αὐταὶ ἐντοπίσεις τῆς κόρης εἶναι φυσιολογικαί. Ὅταν ὅμως αὕτη κεῖται μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς ἴριδος, τότε λέγομεν ὅτι ἡ θέσις τῆς κόρης εἶναι ἀνώμαλος καὶ ἔχομεν κορεκτοπίαν. Αἱ κορεκτοπίαι ὀφείλονται, ὁτὲ μὲν εἰς ἐνδομητρικὰς φλεγμονώδεις παθήσεις τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἐμβρύου, ὁτὲ δὲ εἰς ἐπενέργειαν ἀμνιοτικῆς χορδῆς. Ἡ συγγενὴς αὕτη κατάστασις ἐνίοτε εἶναι καὶ κληρονομική. Ἡ ἐκτοπία παρατηρεῖται εἰς τὸν ἕνα ἢ καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμούς.

Κορέλια (Corella) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ναβάρρας ἐπὶ γραφικωτάτης τοποθεσίας. Ἔχει θαυμασίους ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, ἱπποφορβεῖα, βιομηχανίαν ἠδυπότων κ. ἄ. Ὁ καθεδρικὸς αὐτῆς ναὸς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1304 μ. Χ. Εἰς ἀπόστασιν 11 χλμ. εὑρίσκεται τὸ προάστειον αὐτῆς *Καστεζόν*, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἡ Κορέλια, πόλις ἀρχαία, ὑπέστη καὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων, ἀπελευθερωθεῖσα τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Κάτοικοι μετὰ τοῦ προαστείου Καστεζὸν 6.500. Μ. Ν. Δ.

Κορέλιοι (οἱ). Φιννικὴ φυλὴ (βλ. λ. *Καρέλιοι*).

Κορέλλι (Corelli), ***Ἀρχάγγελος***. Ἰταλὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης (1653—1713)· τῷ 1680 ἐγκατεστάθη ἐν Ῥώμῃ, ἔνθα ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ καρδιναλίου Ὀττομπόνι. Τῆς φήμης του ἐξαπλουμένης ἐκλήθη εἰς Νεάπολιν, ἔνθα κατέπληξε διὰ τοῦ ὑπερόχου του ταλάντου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του προσεβλήθη ὑπὸ στυγνῆς μελαγχολίας, ἥτις ἐπροκάλεσε καὶ τὸ τέλος του. Ἐτάφη εἰς τὸ Πάνθεον, ἔνθα καὶ ἀνδριάς του ἀνηγέρθη παρὰ τὸν τοῦ Ῥαφαήλ.

Ὁ Κορέλλι εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς σχολῆς τῆς Ῥώμης. Δημιουργός, κατὰ τὸν Μούφφατ, τοῦ *κοντσέρτο γκρόσσο*, προηγήθη εἰς τοῦτο τοῦ Τορέλλι. Ἐξ ἄλλου αἱ συνθέσεις του, τύπου σονάτας διὰ βιολίον σόλο ἢ διὰ τρίο ἐγχόρδων, τὸν θέτουν εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν τῆς περιόδου ἐκείνης. Ἐπλούτισε τὴν τεχνικὴν τοῦ ὀργάνου του μὲ νέα μέσα, ἄγνωστα μέχρι τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Κορέλλι εἶναι ὁ τελευταῖος καλλιτέχνης τῆς ἐνδόξου πλειάδος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Αἱ συνθέσεις του περιλαμβάνουν: 48 σονάτας διὰ δύο βιολιὰ καὶ ἐνάριθμον βάσιμον, 12 concerti grossi δι' ἓν concertino obligato διὰ 2 βιολιὰ καὶ βιολοντσέλλον καὶ ἓν concerto grosso διὰ δύο βιολιά, βιόλαν καὶ βάσιμα. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Κορέλλι, ἀναθεωρηθέντα ὑπὸ τοῦ Ι. Ἰωακεὶμ, περιελήφθησαν εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Μνημείων» τοῦ Χρυσάνδερ (Hugener, Λονδῖνον). Γ. Σ.

—**Κορέλλι** (Corelli), ***Μαρία*** (1864—1924). Ἀγγλὶς μυθιστοριογράφος ἐκ πατρὸς Ἰταλοῦ καὶ μητρὸς Σκωτίδος. Κατὰ τὴν παιδικὴν της ἡλικίαν υἱοθετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ μουσικογράφου Καρόλου Μάκκαϋ, ἔλαβε μουσικὴν μόρφωσιν καὶ συνέθεσε καὶ μουσικὰ τεμάχια. Βραδύτερον ἐδημοσίευσε διάφορα ποιήματα, τῷ δὲ 1886 ἐξέδωκε μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ρωμάντσο δύο κόσμων», ὅπερ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἔκτοτε ἡ Κορέλλι ἔγραψε σειρὰν μελοδραματικῶν ρωμαντικῶν μυθιστορημάτων, κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ συναρπαστικὴ ὑπόθεσις, ἔχουσα ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς σκέψεις, καὶ ἡ εἰλικρίνεια. Ἡ ἐπιτυχία της ἦτο μεγάλη καὶ τὸ ἀναγνωστικόν της κοινὸν μέγα. Μυθιστορήματά της εἶναι: «Βεντέττα» (1886), «Θέλμα» (1887), «Ἡ ψυχὴ τῆς Λιλλὴθ» (1892), «Βαρραβᾶς» (1893), «Αἱ λῦπαι τοῦ Σατανᾶ» (1895), «Παντοδύναμον ἄτομον» (1896), «Σύγχρονος δύναμις» (1902) κ. ἄ. —Ω

κορέμυια (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμήκεις μυίας, μὲ σῶμα λεπτόν, χαρακτηριζομένας κυρίως ὑπὸ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν ὀπισθίων ποδῶν των. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

Κορέν. Διάσημος Ἰάπων ζωγράφος, ἀκμάσας μεταξὺ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος (1660—1711). Ὡς τὸ ἄριστον ἐκ τῶν ἔργων του θεωρεῖται ὁ πίναξ «Καταιγίς», εὑρισκόμενος εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Βοστώνης. Διεκρίθη ἐπίσης καὶ ὡς χαράκτης.

κορεννύω, καὶ ***κορέννυμι***, ἀόρ. *ἐκόρεσα—ἐκορέσθην* παθ. μετχ. *κεκορεσμένος*· κάμνω τινὰ νὰ χορτάσῃ, χορτάζω τινά· ‖ καταπαύω τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὴν ἐπιθυμίαν: «ἐκόρεσε τὴν πεῖνάν του, —τὴν δίψαν του,—τὴν ἐκδίκησίν του», «τόσα καχουργήματα ἔκαμε καὶ ἡ ἀγριότης του δὲν ἐκορέσθη»· ‖ παθ. *κορεννύομαι* πληροῦμαι, χορτάζομαι, κοιν. *χορταίνω*: «ἐκορέσθη φαγητῶν καὶ ποτῶν»· ‖ κάμνω τι νὰ πληρωθῇ, οἱονεὶ νὰ χορτάσῃ, εἰσάγω εἰς μέγιστον ὅριον: «ἐκόρεσα τὸ ὕδωρ βορικοῦ ὀξέος» ἤτοι δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἐπὶ πλέον τοῦ ἤδη διαλυθέντος, «κεκορεσμένη διάλυσις», «ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι κεκορεσμένη ὑδρατμῶν, — ἠλεκτρισμοῦ».

Κορένσιος, ***Βελισσάριος***. Ἕλλην ζωγράφος, καταγόμενος ἐκ Πελοποννήσου καὶ ἐργασθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐγένετο γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Corenzio. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1558 ἄγνωστον ποῦ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν ζωγραφικὴν ὡς λέγεται πλησίον τοῦ Τιντορέττο. Ἐπανελθὼν εἰς Πελοπόννησον καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ παραμείνῃ ἐν αὐτῇ, ἔφυγε καὶ πάλιν εἰς Ἰταλίαν, ἐγκατασταθεὶς ἐν Νεαπόλει. Ἐκεῖ συνεταιρισθεὶς μετὰ τοῦ Ribera καὶ ἄλλων ζωγράφων, κατώρθωσε νὰ ἀναλαμβάνῃ μετὰ τῶν συνεταίρων του πάσας τὰς σπουδαιοτέρας ζωγραφικὰς ἐργασίας. Διεστραμμένου χαρακτῆρος, δοξομανὴς καὶ φιλοχρήματος ὤν, διέπραξε πλεῖστα ὅσα εἰς βάρος τῶν συναδέλφων του καὶ τῶν κατὰ καιροὺς μετακαλουμένων εἰς Νεάπολιν ζωγράφων Guido Reni, Domenichino κ. ἄ, καὶ τέλος ἐδηλητηρίασε καὶ τὸν μαθητήν του L. Rodrigo ἐκ φθόνου. Ἀπέθανεν ἐν Νεαπόλει ὑπέργηρως κατὰ τὸ 1643, καταπεσὼν ἐκ τοῦ ἰκριώματος ἐν τῷ ναῷ τοῦ S. Severino.

Ἔργα τοῦ Κορενσίου, ἰδίᾳ τοιχογραφίαι, πάμπολλα διασῴζονται ἐν Νεαπόλει, ὧν ἀξιολογώτερα θεωροῦνται τὰ ἐν τῷ ναῷ τοῦ S. Severino. Ὁ Κορένσιος ἀνήκει περισσότερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰταλικῆς ζωγραφικῆς ἢ τῆς ἑλληνικῆς. Τίποτε εἰς τὸ ἔργον του δὲν ἐνθυμίζει τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ καταγωγήν. Ὡς ζωγράφος δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς Ἰταλοὺς καλλιτέχνας τῆς λεγομένης ἰταλικῆς παρακμῆς, κατώτερος πάντως τῶν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὡς ὁ Guido Reni, ὁ Domenichino κ. ἄ. Α. Ξ.

Κορενταῒν (Corentyne, ὁλλανδ. Corantijn) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ, χωρίζων τὴν Ὁλλανδικὴν ἀπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Γουϊάνας. Σχηματίζεται ὑπὸ δύο μικρῶν ποταμῶν, τοῦ Κουτάρα καὶ τοῦ Ἀραμουντάν, πηγαζόντων ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τῆς Γουϊάνας. Ὁ ροῦς του ἔχει μῆκος 720 χλμ., διευθυνόμενος ἀπὸ Ν. πρὸς Β. καὶ σχηματίζων γραφικοὺς καταρράκτας. Εἶναι πλωτὸς κατὰ τὰ 75 χλμ. διὰ πλοῖα μικρᾶς χωρητικότητος.

Κορέντζιο (Corenzio), ***Βελισσάριος***· βλ. *Κορένσιος*.

κορεομέλας (ὁ) (Coreomelas) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαιοκόρεων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκουτελλιριδῶν*, περιλαμβάνον κόρεις μικροῦ μεγέθους μὲ χρῶμα στιλπνῶς μελανόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορεομέλας ὁ σκαραβαιοειδὴς* (Coreomelas scarabaeoides). Οὗτος ἔχει μῆκος 4 περίπου χιλιοστομέτρων, κεφαλὴν σφαιρικήν, κεραίας λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις, πόδας μετρίου μεγέθους, σῶμα σφαιροειδὲς καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως τοῦ βατραχίου. Δ. Ν. Π.

Κορεομέλας ὁ σκαραβαιοειδής

κορέος (ὁ), ἢ ***κοριὸς*** (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐντόμου *κόρις* (βλ. λ.).

κορέοψις (ἡ) (Coreopsis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι αἱ: *κορέοψις ἡ βαφικὴ* (Coreopsis tinctoria), *κορέοψις ἡ δρυμμόνδειος* (Coreopsis Drummondii), *κορέοψις ἡ ἐρυθρὰ* (Coreopsis rosea) καὶ *κορέοψις ἡ μεγανθὴς* (Coreopsis grandiflora). Ἅπαντα ἰθαγενῆ φυτὰ τῆς βορείου Ἀμερικῆς, καλλιεργούμενα σχεδὸν πανταχοῦ ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

Κορέοψις ἡ βαφική.

Κορέσιος, ***Γεώργιος***. Χῖος ἰατρός, φιλόσοφος καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1553—1563. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐν Παταβίῳ, ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Πίσῃ, ἔνθα ἤσκει καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, ὡς καὶ ἐν Λιβόρνῳ κατόπιν. Ἐπανελθὼν εἰς Χίον ἵδρυσεν ἐκεῖ τὴν μονὴν τῶν Μουδῶν περὶ τὸ 1624. Θεολόγος δεινὸς ὤν, προσεκλήθη ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας τῷ 1633 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως περὶ δογματικῶν ζητημάτων διαλεχθῇ μετὰ τοῦ καλβινιστοῦ ἐφημερίου τῆς ὁλλανδικῆς πρεσβείας Ἀντωνίου Λείγηρος (Leger). Καταλιπὼν δὲ εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἐγγράφως τὰς πρὸς τὸν καλβινιστὴν ἀπαντήσεις του, ἐπανῆλθεν εἰς Χίον, ὅπου καὶ ἐν βαθυτάτῳ γήρατι ἀπέθανεν, ὄχι πολὺ μετὰ τὸ 1654. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ κατάκεινται εἰσέτι ἀνέκδοτα ἐν βιβλιοθήκαις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Πολυάριθμα εἶναι καὶ τὰ ἀντιρρητικὰ αὐτοῦ, ὧν 6 περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (ἐξ τούτων ἐδημοσιεύθη ἐν «Τόμῳ Καταλλαγῆς» Δοσιθέου τοῦ Ἱεροσολύμων), «Συντομία τῶν Ἰταλικῶν ἁμαρτημάτων», ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Σιμωνίδου τῷ 1858 ἐν Λονδίνῳ, «Κατὰ Λατίνων» λατινιστὶ γεγραμμένον, ὅπερ ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἄλλα. Ἔγραψε πρὸς τούτοις ἐξηγήσεις εἰς τὴν Πεντάτευχον, τὸν Ἡσαΐαν καὶ τὸν Ἱερεμίαν καὶ προοίμιον εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, ἀκολουθίαν Θεοφίλου τοῦ Ζακυνθίου, ἐν Χίῳ μαρτυρήσαντος, ἐκδοθεῖσαν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1856, περιγραφὴν τοῦ Ἄθω καὶ πολλὰ ἄλλα. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐξεδόθη μονογραφία ὑπὸ Ροδοκανάκη ἐν Ἀθήναις τῷ 1872. Ε. Γ. Π.

— **Κορέσιος**, ***Ἰωάννης***. Ἕλλην τὴν καταγωγὴν (ἴσως ἐκ τῶν Κορεσίων τῆς Χίου), ἐκ Τεργοβίστου τῆς Βλαχίας. Πρῶτος μετέφρασε καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βράσωφ τῆς Τρανσυλβανίας περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, τὸ Τετραευάγγελον. Ε. Γ. Π.

— **Κορέσιος**, ***Ἰωάννης***. Χῖος ἰατρὸς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ Κρουσίου ἐν τῇ «Turcograecia», ὡς σφόδρα πεπαιδευμένος καὶ καλλιεπής. Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ δύο πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν εὕρηνται ἐν τῇ Turcograecia, Μαξίμου δὲ τοῦ Μαργουνίου ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται πρὸς αὐτόν. Ε. Γ.

— **Κορέσιος**. ***Μιχαήλ***. Ἐκ Κρήτης καταγόμενος καὶ ἐν Ῥώμῃ σπουδάσας κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα, ὑπῆρξε μέλος τῆς ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Βαρβερίνη ἱδρυθείσης (1635) Βασιλικῆς Ἀκαδημίας. Ε. Γ.

—**Κορέσιος**, ***Μιχαήλ***. Χῖος ἰατρὸς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ἴσως ἀδελφὸς ἢ ἐξάδελφος τοῦ Ἰωάννου Κορεσίου, τοῦ ὡσαύτως ἰατροῦ· εὕρηνται καὶ τούτου ἐν τῇ «Turcograecia» δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Χίου πρὸς τὸν Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν καὶ μία πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Μητροφάνη τὸν Γ'. Ε. Γ.

κορέσματα (τὰ) (Saturationes) *[Φαρμακ.]*. Καλοῦνται οὕτω φαρμακευτικῶς τὰ διαλ…

Digitized by Google

ἐκεῖνα, ἅτινα προκύπτουν διὰ κορεσμοῦ ἀνθρακικοῦ τινος ἅλατος μετ' ὀξέος τινὸς καὶ δὴ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ ἐλευθερούμενον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος νὰ παραμένῃ κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἐν τῷ διαλύματι, διὰ νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ θρεπτικῶς. Τὰ κορέσματα παρασκευάζονται πάντοτε πρόσφατα, προστιθεμένου εἴτε τοῦ ἀνθρακικοῦ ἅλατος εἰς κρυστάλλους ἐντὸς τοῦ διαλύματος τοῦ ὀξέος ἢ τῶν κρυστάλλων τοῦ ὀξέος ἐντὸς τοῦ διαλύματος τοῦ ἀνθρακικοῦ ἅλατος. Κόρεσμα π. χ. εἶναι τὸ potio rivieri, ὅπερ καλεῖται saturatio citrica).

κορεσμὸς (ὁ)· χορτασμός, *κόρος* (βλ. λ.).

Κόρεσος *[Μυθ.]*. Ἱερεὺς τοῦ Διονύσου ἐν Καλυδῶνι. Καταληφθεὶς ὑπὸ ἔρωτος πρός τινα παρθένον Καλλιρρόην καὶ μὴ ἐπιτυγχάνων εἰς τὰς προτάσεις του, κατέφυγεν ἱκέτης εἰς τὸν Διόνυσον. Ὁ θεὸς ἐκδικούμενος τὸν ὑπὸ τῆς Καλλιρρόης προσβληθέντα ἱερέα του, προσέβαλε διὰ παραπληξίας τοὺς Καλυδωνίους, οἵτινες, ἀποθνῄσκοντες σωρηδόν, κατέφυγον εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ ἐν Δωδώνῃ μαντείου. Κατὰ τὸν χρησμὸν ἡ ἐπιδημία θὰ κατέπαυε μόνον ἐὰν οἱ Καλυδώνιοι ἔθυον εἰς τὸν Διόνυσον τὴν Καλλιρόην ἢ ἐὰν ἐθυσιάζετο ἀντ' αὐτῆς ἄλλος τις. Ἡ δευτέρα λύσις ἀπέτυχεν οὐδενὸς προσφερομένου, κατὰ τὴν ταχθεῖσαν δὲ ἡμέραν ὡδηγήθη ἡ παρθένος ἐπὶ τὸν βωμόν. Πιεζόμενος ὅμως ὑπὸ τοῦ πρὸς αὐτὴν ἔρωτός του ὁ Κόρεσος, ὅστις ὡς ἱερεὺς θὰ ἔσφαζεν αὐτήν, ἐφονεύθη ὁ ἴδιος ἀντ' αὐτῆς. Τότε ἡ Καλλιρρόη, συγκινηθεῖσα διὰ τὴν πρᾶξιν τοῦ ἱερέως, ἐσφάγη μόνη της εἰς πηγὴν ἣν οἱ μετέπειτα ὠνόμασαν ἀπ' αὐτῆς Καλλιρρόην (*Παυσ. Ζ' 21*). Π. Ν. Π.

κορεστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ φέρων, ὁ προξενῶν κόρον, ὁ χορτάζων τινά, χορταστικός.—Ἐπίρρ. *κορεστικῶς*.

Κορεστσένκο (Koreschtenko), ***Ἀρσένιος-Νικολάιεβιτς***. Ρῶσος συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1870. Μαθητὴς τῶν Τανέϊεφ καὶ Ἀρένσκι, ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Μόσχας, ὠνομάσθη ἀργότερον καθηγητὴς τῆς ἀντιστίξεως καὶ τῆς μορφολογίας. Ἔγραψε διὰ τὸ θέατρον τὰ μελοδράματα: «Ἡ ἑορτὴ τοῦ Βαλτάσαρ» (1892), «Ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου», «Τὸ γυάλινο παλάτι» (1900), μουσικὴν τῶν «Τρωάδων» καὶ τῆς «Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι», συμφωνικὰ ἔργα, τὴν καντάταν «Δὸν Ζουάν», «Γεωργιανὰ τραγούδια», μουσικὴν δωματίου, τεμάχια κλειδοκυμβάλου, βιολίου κτλ. Γ. Σ.

Κορέτσι *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Νοτίου Ἠπείρου, προέκτασις τῶν ὀρέων τοῦ Σουλίου (ἐν τῷ νομῷ Πρεβέζης), ὑψούμενον ὑπὲρ τὰ 500 μ. (βλ. *Ἀνωράχη*). Ι. Σ. Σ.

κορζετάδο (τὸ)· δημοτ. ναυτ., τὸ ἄνευ θωρακίων, ἀλλὰ μετὰ διζύγων μόνον πλοῖον, οὗ δηλαδὴ ἡ στήλη εἶναι ἑνιαία, περιλαμβάνουσα καὶ τό, μὴ ὑπάρχον χωριστόν, μέγα ἐπιστήλιον. Ὁ ἐπίσημος ὅρος *ἀθωράκωτον* δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν *κορζετάδο*. Σ. Ε. Λ.

Κόρη (ἡ)· προσηγορία τῆς Περσεφόνης παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ἰδίᾳ ἐν Ἀττικῇ: «Δημήτηρ καὶ Κόρη» (βλ. λ. *Δημήτηρ καὶ Περσεφόνη*).

κόρη (ἡ)· τὸ θῆλυ τέκνον, θυγάτηρ: «ὁ γυιός μου ἡ κόρη μου», «παντρεύω τὴν κόρη μου», «γέννησε ἡ κόρη μου»· || κοράσιον, παρθένος, γυνὴ ἄγαμος: «δὲν εἶναι πιὰ κόρη», «ἀπόμεινε κόρη, δὲν παντρεύτηκε»· || «κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ» ἡ ὀπὴ τῆς ἴριδος, εἰς τὴν ὁποίαν κατοπτρίζεταί τις· || φρ. «φύλαξέ το σὰν κόρην ὀφθαλμοῦ» μετὰ προσοχῆς καὶ στοργῆς· || ἀγαλμάτιον ἐκ κηροῦ, πηλοῦ κττ., ὅθεν *κοροπλάστης* (βλ. λ.)· || ὑποκορ. *κορούλλα*.

—*[Ποιν. Δίκ.]* Κατὰ τὸ ἄρθρον 279 Α τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὡς τοῦτο ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου ΓΩΜΑ' τῆς 23 Ἰουλίου 1911, ἡ ἀνήλικος, ἀμέμπτων ἠθῶν κόρη δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον τοῦ ἐγκλήματος τῆς ἀποπλανήσεως εἰς ἀσέλγειαν, ἥτις πρόκειται, ὅταν τις συμπληρώσας τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας του καταχρᾶται τῆς ἀπειρίας ἢ τῆς ἐμπιστοσύνης τοιαύτης κόρης καὶ τὴν παραπλανᾷ δι' ἀπατηλῶν μέσων εἰς συνουσίαν. Ὁ δράστης τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν ἓξ μηνῶν μέχρις ἑνὸς ἔτους, μένει δὲ ἀτιμώρητος ἐὰν τελέσῃ γάμον μετὰ τῆς ἀποπλανηθείσης. Χ. Τ.

—*[Ἀνατομ.]* Καλεῖται *κόρη*, ὀπὴ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἴριδος, στρογγύλη ἢ ὑποστρόγγυλος, χρησιμεύουσα πρὸς δίοδον τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων καὶ ρυθμίζουσα διὰ τῆς συστολῆς ἢ ἀνευρύνσεως αὐτῆς τὴν ποσότητα τοῦ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰσπίπτοντος φωτός. Ἐμφανίζει ἡ κόρη εὖρος ὅσον 3—4 χλμ., ὅπερ μεταβάλλεται ἀναλόγως τῆς συστολῆς ἢ διαστολῆς αὐτῆς· συστέλλεται ἐπὶ ἀπλέτῳ φωτὶ καὶ κατὰ τὴν ἐγγύθεν ὅρασιν, διαστέλλεται δ' ἐν τῷ σκότει καὶ κατὰ τὴν πόρρω ὅρασιν. Ι. Π.

—*[Ἀρχ.]* *Κόραι* ὀνομάζονται συμβατικῶς, καὶ ὠνομάζοντο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, τὰ γυναικεῖα ἀγάλματα τῆς ἀρχαϊκῆς κυρίως ἐποχῆς, τὰ εἰκονίζοντα τὴν μορφὴν ὀρθίαν καὶ ἐνδεδυμένην. Πλουσίαν συλλογὴν κορῶν, εἰς ἣν κυρίως ἐμελετήθη ἡ ἐξέλιξις τοῦ τύπου, ἔχει τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως. Αἱ κόραι αὗται ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἐδάφους πλησίον τοῦ Ἐρεχθείου, ὅπου εἶχον ἐναποτεθῆ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν πυρπόλησιν τῶν ἱερῶν αὐτῆς.

Ἄγαλμα κόρης.
(Μουσεῖον Ἀκροπόλεως.)

Τὸ γενικὸν ὄνομα *κόρη* προσιδιάζει εἰς τὰ ἀγάλματα ταῦτα, καθόσον ἠδύναντο νὰ εἰκονίζωσιν ἐξ ἴσου θεὰς καὶ θνητάς, καὶ ἦσαν ἀναθηματικά, ἐπιτύμβια ἢ διακοσμητικά. Ὁ τύπος τῆς ἀρχαϊκῆς κόρης, ὅπως συναντᾶται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε', προερχόμενος ἐκ παλαιοτέρου σανιδομόρφου μὲ ἡνωμένους τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κρεμαμένας παρὰ τὰς πλευράς, παρουσιάζει ἐξέλιξιν ἀπ' ἐκείνου, καθόσον προβάλλεται μὲν νῦν συνήθως ὁ ἀριστερὸς πούς, ὡς ἐν βαδίσματι, κάμπτεται δὲ πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἡ μία χείρ, κρατοῦσα ἓν σύμβολον, ἄνθος ἢ πτηνὸν ἢ καρπόν, ἡ δὲ ἄλλη ἀνασηκώνει ἐπιχαρίτως τὸ μακρὸν ἱμάτιον πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ βαδίσματος.

Τὰ ἀγάλματα τῶν κορῶν φέρουν τὴν πλουσίαν ἰωνικὴν ἐνδυμασίαν, ἥτις ἦτο πολύχρωμος καὶ πολυποίκιλτος, καθὼς καὶ τὸν ἄλλον ἰωνικὸν κόσμον, στεφάνην, ἐνώτια, ψέλια κτλ. καὶ διακρίνονται διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πλαστικότητα τῆς πτυχώσεως καὶ τὰ περίτεχνα κτενίσματα τῆς κόμης. Τὸ σύνολον τῆς στολῆς καὶ τῶν κινήσεων, ἰδιαίτατα ὅμως τὸ ἐράσμιον μειδίαμα τῶν ἀνασεσυρμένων χειλέων καὶ ἡ λοξὴ τοποθέτησις τῶν ὀφθαλμῶν, προσδίδουν εἰς τὰ ἔργα ταῦτα τὸ θέλγητρον κομψῆς καὶ ἑλκυστικῆς φιλαρεσκείας, ἥτις ἀποδεικνύει αὐτὰ γνήσια προϊόντα τοῦ ἰωνισμοῦ. Ὁ τύπος εἰκάζεται ὅτι διεμορφώθη κυρίως εἰς τὴν Χίον, ἥτις διέπρεπεν εἰς τὴν πλαστικήν, διεδόθη ὅμως εὐρέως καὶ εἰς δωρικὰς ἀκόμη χώρας, μεταγενεστέρως δέ, ἐνῷ ἡ τέχνη εἶχεν ἐξελιχθῆ πρὸς ἄλλας διευθύνσεις, ἐνίοτε ἐπανήρχοντο οἱ καλλιτέχναι εἰς τὸν ἀρχαϊκὸν αὐτὸν τύπον, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ Ρωμαῖοι τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὴν παράστασιν τῆς Ἐλπίδος (Spes). Ὅλως ἰδιαιτέραν ἐπίδοσιν καὶ ἐξέλιξιν ἔσχεν ὁ τύπος οὗτος ἐν Ἀθήναις, ὀλίγον πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων.

Τοιαῦτα ἀγάλματα κορῶν μετεχειρίσθησαν ἐνίοτε οἱ ἀρχαῖοι ὡς ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἀντὶ δηλαδὴ κιόνων, πρὸς στήριξιν τῶν προσόψεων τῶν θησαυρῶν τῶν Κνιδίων καὶ Σιφνίων ἐν Δελφοῖς. Κατ' ἀπομίμησιν τούτων ἐτοποθετήθησαν ἀργότερον ἓξ ἀγάλματα κορῶν καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς στήριξιν τῆς στέγης τῆς νοτίας προστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου. Ταῦτα, μὴ διατηροῦντα βεβαίως πλέον τὸν ἀρχαϊκὸν τύπον, καθ' ὃ μεταγενέστερα, εἶναι αἱ ὑπὸ τὸ μεταγενέστερον ὄνομα κοινῶς γνωσταὶ *Καρυάτιδες*. Ὁμοίως κόραι εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην ὀνομάζονται τὰ προϊόντα τῶν κοροπλαστικῶν ἐργαστηρίων, τὰ μικρά, δηλαδή, πήλινα εἰδώλια διαφόρων θεμάτων, τύπων καὶ τεχνοτροπιῶν κατ' ἐποχάς, πλεῖστα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς τάφους κυρίως. Μεταξὺ αὐτῶν ὀνομαστὰ εἶναι κυρίως τὰ ἐκ Τανάγρας καὶ Μυρίνης προερχόμενα.

Ταναγραία κόρη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Lechat*, Au Musée de l'Acropole d'Athènes (1902). — *Τοῦ αὐτοῦ*, La sculpture attique avant Phidias (1904).

Γ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

— ***κόρη τοῦ Ἀντίου*** *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *Ἄντιον* (Ἀντίου *κόρη*).

κόρη (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ἰδίᾳ ἐν Κύπρῳ τοῦ φυτοῦ *ὀφρὺς ἡ τενθρηδών*.

Κόρηβος, *ἅγιος*. Ἔπαρχος τῆς ἐν Σικελίᾳ Μεσσήνης, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117—138) καὶ ἑορτάζεται τὴν 18 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

κορηθρέμβολον (τὸ) (γαλλ. écouvillon-réfouloir, ἀγγλ. sponge andrammed in one) *[Ναυτ.]*. Παρελκόμενον τοῦ πυροβόλου ἐργαλεῖον, ἰδίως διὰ τὰ παλαιὰ πυροβόλα, συνδυάζον τὸ *κόρηθρον* μετὰ τοῦ *ἐμβολέως*, δι' οὗ ὠθεῖται εἰς τὰς ἐν τῷ κοίλῳ θέσεις των τό τε σακκίδιον τῆς γομώσεως καὶ ἡ ὀβίς, εἴτε ἡ μεταλλικὴ φυσίγγη. Σ. Ε. Λ.

κορηθρίζω· ἐκτελῶ *κορήθρισιν* τοῦ πυροβόλου διὰ *κορήθρου* (βλ. λ.).

κορήθρισις, —*εως* (ἡ). Ἡ διὰ τοῦ κορήθρου μάξις τοῦ κοίλου τοῦ πυροβόλου, ἰδίως εἰς τὰ διὰ τῆς παλαιᾶς (καπνιζούσης) πυρίτιδος πυροβόλα, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ κοίλου ἀπὸ τῶν καταλοίπων τῆς πυρίτιδος. Εἰς τὰ ἐμπροσθογεμῆ μάλιστα πυροβόλα, ἡ κίνησις αὕτη (ἐκτελουμένη καὶ διὰ κελεύματος «κορήθρισις!») ἦτο καὶ ἐπιτακτικὸν μέτρον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ γεμιστοῦ, τοῦ πόκου τοῦ κορήθρου δημιουργοῦντος κατὰ τὴν ἕλξιν κενὸν ἐν τῷ κοίλῳ, οὗ τὸ ὀπαῖον ἀπέφρασσεν ἡ *δακτυλήθρα* (βλ. λ. καὶ λ. *βαρδαλαμπούμπας*), κενοῦ ἀποσβεννύοντος τὰ ἀνημμένα ἐν τῷ κοίλῳ κατάλοιπα τῆς φλανέλλας τοῦ σακκιδίου τῆς γομώσεως. Σ. Ε. Λ.

κόρηθρον (τό)· τὸ δι' οὗ κοροῦμεν, σαρώνομεν, σάρωθρον, κοιν. *σάρωμα, σκούπα*· || «κόρηθρον ἐκ πτερῶν» ξεσκονιστήρι, κοιν. *φτερό*· || τὸ δι' οὗ καθαρίζεται ὁ σωλὴν τῶν πυροβόλων ὅπλων, ῥάβδος φέρουσα εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον κυλινδρικὴν ψήκτραν, μάκτρον.

κόρηθρος (ὁ) (Corethrus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνωπιδῶν*, περιλαμβάνον κώνωπας μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ λεπτὸν καὶ κεραίας φυλλοειδεῖς. Ἐκ τῶν 10 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κόρηθρος ὁ κομψὸς* (Corethrus elegans), ὅστις ἔχει κεφαλὴν μικράν, ἀπολήγουσαν εἰς κορυνοειδὲς ῥύγχος, πόδας λεπτοτάτους καὶ ἐπιμηκεστάτους, θώρακα ᾠοειδῆ καὶ διωγκωμένον, σῶμα κυλινδρικόν, λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες, καὶ πτέρυγας ἐπιμήκεις, διαφανεῖς καὶ πολυνευρωτάς. Κατὰ τὴν ἡμέραν παραμένει κεκρυμμένος καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἵπταται κατὰ πολυάριθμα στίφη. Αἱ κάμπαι του εἶναι διαφανεῖς καὶ ζῶσιν ἐν τῷ ὕδατι. Δ. Ν. Π.

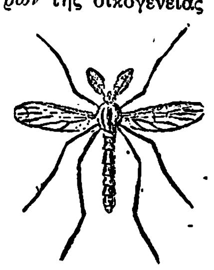

Κόρηθρος ὁ κομψός.

κόρημα (τὸ) *[Γεωλογ.]*. Τὰ ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ὕδατος, τῶν παγετώνων καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας προκύπτοντα προϊόντα. Τὰ κορήματα ἀπαγόμενα ἐκ τοῦ τόπου, ὅπου ἀρχικῶς παράγονται, μεταφέρονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν γεωλογικῶν παραγόντων καὶ ἀποτίθενται εἰς ἀποστάσεις ποικίλας ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἀρχικῆς των γενέσεως. Διὰ τῆς ἀποθέσεώς των σχηματίζονται σωροὶ διαφόρου μορφῆς, ἢ κῶνοι, ἢ στρώματα κτλ., τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἢ ἀπὸ ἔκλυτα ἀσύνδετα κορήματα, ἢ ἀπὸ τοιαῦτα συνδεδεμένα ἐπιγενῶς δι' ὀρυκτῆς κόλλης. Γ. Κ. Γ.

κορήμετρον (τό). Ὄργανον πρὸς καταμέτρησιν τοῦ εὔρους τῆς κόρης, ἀποτελούμενον ἐκ κλίμακος ἀπὸ 1 μέχρι 10 χμ., πρὸς τὴν ὁποίαν παραβάλλεται τὸ μέγεθος τῆς ἐξεταζομένης κόρης. Ι. Μ.

Κορησία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν τεσσάρων ἀρχαίων αὐτονόμων πόλεων τῆς Κέας. Ἡ Κορησία, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἦτο μεγάλης ἐμπορικῆς ἀκμῆς, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος (Α' π. Χ. αἰῶνα), δὲν ἦτο ἢ ἁπλοῦν ἐπίνειον τῆς Ἰουλίδος. Ἔκειτο δὲ πλησίον τῆς σημερινῆς κώμης Λιβάδι, διὸ καὶ αὕτη ὠνομάσθη τελευταῖον Κορησία. Τὴν ἄλλοτε ἀκμὴν τῆς Κορησίας μαρτυροῦσιν ἐπαρκῶς τὰ νομίσματα αὐτῆς, ὧν πολλὰ ἀργυρᾶ. Ἀρχαῖα λείψανα δὲν διακρίνονται σήμερον ἐν αὐτῇ, πλὴν μικροῦ τινος καὶ ἀφανοῦς τμήματος τείχους. Τινὲς ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ἡ Κορησία τελευτῶντος τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος εἶχε μετονομασθῆ Ἀρσινόη. Δ. Π. Π.

Κορησία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κέας ἐν τῇ ὁμωνύμῳ τῇ νήσῳ ἐπαρχίᾳ τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα κοινότητος. Κεῖται ἐντὸς ὁμωνύμου ὁρμίσκου, σχηματιζομένου ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τῆς ΒΔ. παραλίας τῆς νήσου φυσικοῦ λιμένος τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Κατοικεῖται ὑπὸ ναυτικῶν καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 295. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Κορησίας προσεγγίζουσι τὰ συνδέοντα τὴν νῆσον μετὰ τῶν λιμένων τῶν Κυκλάδων καὶ τοῦ Πειραιῶς ἀτμόπλοια τῆς ἀκτοπλοΐας, ἐπὶ δὲ τοῦ Δ. βραχίονος τοῦ ὅρμου, ὀνομαζομένου Ἅγιος Σάββας, ὑπάρχει ναυτικὸς φανὸς σταθεροῦ πρασίνου φωτὸς ὁρατοῦ ἐξ ἀποστάσεως 5 μιλλίων. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Βουρκάριον, Μυλοπόταμος καὶ Ὀτζιᾶς καὶ ἔχει κατ. (1928) 713. —Ω.

Digitized by Google

— **Κορησία** *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἐν Ἀποκορώνῳ τῆς Κρήτης, ὀνομαζομένη καὶ *λίμνη τοῦ Κουρνᾶ* (βλ. τ. Ε', σ. 164 α' καὶ β'). Σ. Ε. Λ.

Κορησὸς *[Μυθ.]*. Αὐτόχθων Ἐφέσιος ἥρως, μυθολογούμενος ἱδρυτὴς τοῦ αὐτόθι ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος, μετὰ Ἐφέσου τοῦ υἱοῦ τοῦ Καΰστρου (*Παυσαν*. Ζ, 21, 1). Ἀπ' αὐτοῦ πιθανώτατα ὠνομάσθη ὁ ἐν Ἐφέσῳ λόφος *Κορησὸς* (βλ. κατωτ.). Π. Ν. Π.

Κορησός, ἢ **Κορησσὸς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λόφος καὶ τμῆμα τῆς πόλεως ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὸ Ν τμῆμα τοῦ τείχους τοῦ Λυσιμάχου, ἔνθα ἡ Κορησικὴ πύλη. Αὐτόθι ἐγένετο κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἡ ἀπόβασις τῶν βαδισάντων κατὰ τῶν Σάρδεων Ἰώνων καὶ τῷ 410 π. Χ. ἡ ἀπόβασις τοῦ Ἀθηναίου Θρασύλλου, ἡττηθέντος, ὡς καὶ ἡ ἀνέγερσις τροπαίου ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων. Σῴζονται νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΕΦΕCΙΩΝ ΚΟΡΗCΟC Π. Ν. Π.

— **Κορησὸς** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 1.468, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πρόσφυγες ἐκ Μ. Ἀσίας καὶ Πόντου. Ἡ Κορησὸς κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Γάβρου, παραφυάδος τοῦ Βάρνου, περὶ τὰ 5 χλμ Α. τῆς λίμνης καὶ 15 χλμ. τῆς πόλεως Καστορίας, καὶ ἔχει κλῖμα ὑγιεινόν. Ἔχει ἑξατάξιον μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον, γραφεῖον Τ.Τ.Τ. γ' τάξεως, εἶναι ἕδρα σταθμοῦ χωροφυλακῆς, δασοκόμου καὶ γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, πολλοὶ δὲ εὑρίσκονται ἐκπατρισμένοι εἰς τὴν Ἀμερικήν, τὴν Ρουμανίαν, τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν. Παράγει σιτηρά, ὄσπρια, σταφυλάς, καπνὸν καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἐπὶ δὲ τοῦ Γάβρου ὑπάρχουν καὶ μεταλλεῖα χαλκοπυρίτου. Εἰς τὴν ΝΔ. τῆς Κορήσου τοποθεσίαν Τσάκωνη εὑρεθέντα μακεδονικὰ νομίσματα καὶ ἐνεπίγραφοι πλάκες μαρτυροῦσιν ὅτι αὐτόθι ὑπῆρχεν οἴκησις κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς ἢ ρωμαϊκοὺς χρόνους. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κόρεντση*. Ι. Β

Κόρησσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τῆς Κερκυραϊκῆς λιμνοθαλάσσης (βλ. *Κορισσία*).

Κορθινός. —1) *Ἀποστόλης*. Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ὡς σωματάρχης. Ἐφονεύθη εἰς τὸ Κρεμμύδι, μαχόμενος κατὰ τοῦ Ἰμπραήμ. —2) ***Νικόλαος***. Ἀδελφὸς αὐτοῦ, ναυτικός. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ Γαλαξίδι, εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ παρέμεινεν εἰς τὸ ναυτικὸν ἐπὶ Ὄθωνος, ἀποθανὼν ἐν Πόρῳ τῷ 1841. Γ. Δ. Κ.

Κόρθιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Ἄνδρου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 150. Ἡ κοινότης, ἔχουσα συνολικὸν πληθυσμὸν (1928) 1.204 κατοίκων, περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Ἁγία Ἄννα (κ. 105), Ἀηδόνια (κ. 310), Ἀϊπάτια (κ. 68), Ἀμονακλειοῦ (κ. 123), Μουσιώνας ἢ Μοσχιώνας (κ. 135) καὶ Ὀπίσω Μεριὰ (κ. 313). Χ. Δ.

— **Κορθίου ὅρμος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος κολπίζων τῆς Ἀν. ἀκτῆς τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Ἄνδρου, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἀκαμάτης (ΒΑ. κέρας) καὶ Κάτω Κόσμος (ΝΑ. κέρας· κατὰ τὸν ἀγγλ. χάρτην, Hagios Kosmas, πλάτ. 37° 46' 10'' Β, μῆκ. 25° 00' 35'' Ἀν.; χάρτ. ἀγγλ 1820: Andros island and Doro channels), εἰς ἄνοιγμα $2^4/_5$ μιλλ. καὶ εἴσδυσιν $2^1/_3$ μιλλ. Ἀπὸ τῆς ΒΔ. ἀκτῆς του τὰ ἀκρωτήρια *Βλυχὸς* (ἢ *Βουνί*) καὶ *Πολύκαβος* καὶ ὁ ὅρμος *Μέλισσα*, κατὰ δὲ τὸν ΝΔ. μυχόν του, ὁ ὡραῖος ψαμμαθὼν τοῦ *ὅρμου Κορθίου*, εἰς ὃν ἀπολήγει ὅ τε κολπίζων καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἐλάσσων καὶ φερώνυμος ὅρμος, ἔχων εἰς τὸν αἰγιαλόν του τὸ φερώνυμον χωρίον. Σ. Ε. Λ.

— **Κορθίου, τέως δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος, εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων τῆς νήσου Ἄνδρου, περιλαμβάνων τὰ εἰς τὸ νοτιώτερον τμῆμα τῆς νήσου 15 χωρία, κείμενα κυρίως ἐν τῇ κοιλάδι τῇ σχηματιζομένῃ μεταξὺ τῶν ὀρέων Κοφινός, Προφήτης Ἠλίας καὶ Ράχη. Εἶχε περὶ τοὺς 4.600 κατοίκους, ἕδραν τὸν ὅρμον Κορθίου καὶ σπουδαιότερα χωρία τὸ Κόρθιον, τὸν Κόχυλον, τὴν Καπαριάν, τὰ Ἀηδόνια κλπ. Χ. Δ

Κόρθο *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων τῆς Κορίνθου ἐπὶ τουρκοκρατίας.

κορθόγλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἔχιον τὸ ἰταλικόν*.

Κορθράκια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀπορρῶγες τῆς ΒΑ. ἄκρας τοῦ κατέναντι τῆς χερσονήσου τῆς Μυκάλης σαμιακοῦ ἀκρωτηρίου *Γάτος* (πλάτ. 30°43'30'' Β., μῆκ. 27°05'30'' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1530: The Strait of Samos). Πρὸ τῆς ἄκρας μικρὸν ὑφαλέμβολον, οὗ ἡ κορυφὴ γίνεται ἀντιληπτὴ ἐν κυματισμῷ, ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ τῶν εἰς αὐτὸ θραυομένων κυμάτων. Σ. Ε. Λ.

Κόρι (Cori) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, εἰς ἀπόστασιν 54 χλμ. ἀπὸ τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρώμης - Τερρατσίνας. Κάτ. 7 126. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος 397 μ. καὶ διαιρεῖται εἰς *Ἄνω* καὶ *Κάτω* πόλιν. Ἄλλοτε περιεβάλλετο ὑπὸ τειχῶν ἐκ πελωρίων λίθων, ὧν σῴζονται ἐρείπια. Ἔχει πλεῖστα ἀρχαῖα ἐρείπια, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρέθη καὶ ἐνδιαφέρον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους, οὗ σῴζονται κίονές τινες. Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως ἀποδίδεται εἰς τὸν Δάρδανον ἢ εἰς τὸν Κόραν. Εἰς τὰ πέριξ καλλιεργεῖται καπνός. Μ. Δ. Β.

Κορία *[Μυθ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος καὶ Ἀθηνᾶ. παρ' Ἀρκάσι, τεθεῖσα κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ Προίτου, τοῦ ἀνευρόντος ἐν Ἀζανίᾳ καὶ θεραπεύσαντος ἀπὸ τῆς μανίας τὰς θυγατέρας του τῇ βοηθείᾳ τῶν δύο αὐτῶν θεῶν· πρὸς τιμὴν αὐτῶν εἶχεν ἐγείρει καὶ ναούς, ὧν ὁ τῆς Ἀρτέμιδος τοποθετεῖται παρὰ τοὺς Λουσούς. Ὑπὸ τὴν ἀνάλογον ἐπίκλησιν Κοριασία ἐλατρεύετο ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἐν Κορίῳ τῆς Κρήτης. ἐν Μεγάροις δὲ καὶ Κλείτορι τῆς Ἀρκαδίας ἐτελοῦντο καὶ σχετικαὶ ἑορταί, *Κόρεια* ἢ *Κοριασια* καλούμενα. Τὰ Κόρεια τῆς Κλείτορος ἐτελοῦντο ἐν ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ κορυφῆς ὄρους, 30 στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχοντος (*Παυσαν*. Η' 21,4), κατά τινας δὲ τῶν νεωτέρων φιλολόγων δυνατὸν νὰ σχετίζωνται καὶ πρὸς τὴν ἐν Κλείτορι ἰδιάζουσαν λατρείαν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης. Π. Ν. Π.

Κορία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Δαμνίων ἐν Β. Βρεττανίᾳ (Brittania barbara), ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (Β' 3,7). Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν *Χάμιλτον* (Hamilton) τῆς κομιτείας Λάνερσαϊαρ (Lanarshire) ἐν Ν. Σκωτίᾳ. Π. Ν. Π

κοριάζω (ἀπὸ τοῦ *κορέος*)· γεμίζω, πληροῦμαι ἀπὸ κορέους: «κόριασε τὸ κρεββάτι,—τὸ σπίτι», «κόριασαν οἱ πόρτες καὶ πῶς θὰ τὶς ξεκοριάσω»· || (ἀπὸ τοῦ *κόρα*)· κάπνω, ἀποκτῶ κόρα· «κόριασε τὸ σπίτι ἀπὸ τὴ βρόμα», «κόριασε ὁ γιακᾶς του»· || συνήθ. ἐπὶ δοθιῆνος, τραύματος κ. τ. τ., ὅταν σχηματίζεται ἐσχάρα: «κόριασε τὸ σπυρί του».

Κοριαία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα κατὰ τὸ Ν τμῆμα τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, μνημονευομένη παρὰ Πτολεμαίῳ. Ταύτης πόλις ἀναφέρεται ἡ Κόρρα —Π.

Κοριάκοι (οἱ). Πρωτόγονος λαὸς τῆς ΒΑ. Σιβηρίας, κατοικῶν τὴν ἀκτὴν τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς χερσονήσου Τσοὺκτς μέχρι τῶν Β παραλίων τῆς Καμτσίατκας. Ἀνέρχονται εἰς 6 000 περίπου καὶ διαιροῦνται εἰς νομάδας καὶ μονίμως ἐγκατεστημένους, ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ μὲν πρῶτοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν τῶν ταράνδων (=χορανά), οἱ λοιποὶ δὲ μὲ τὴν ἁλιείαν. Εἶναι μέσου ἀναστήματος, ἰσχυρότατοι, κατατασσόμενοι εἰς τοὺς μεσοκεφάλους λαούς· εἶναι συγγενεῖς τῶν Τουκτσί, ἐκ τῆς διασταυρώσεως δὲ τῶν δύο λαῶν προέρχονται οἱ Τσουκμαρί. Κατοικοῦν εἰς ἡμιυπογείους καλύβας καὶ ἐνδύονται διὰ δερμάτων ταράνδου. Τυπικῶς εἶναι Χριστιανοί, ἀλλὰ διατηροῦν τὴν ἀρχαίαν των χαμανιτικὴν θρησκείαν, ἧς κύριον στοιχεῖον εἶναι ἡ προγονολατρεία. Κατά τινας, ὡς οἱ Γσουκτσί, θανατώνουν τοὺς γεγηρακότας. —Π.

κοριαμυρτίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης πιθανῶς τοῦ τύπου $C_{15}H_{18}O_5$, ἀπαντῶν εἰς τὰ φύλλα, τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς καὶ τὰς ῥᾶγας μυρτοφύλλου τῆς βυρσοδεψικῆς. Στερεὸν κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 229°, λίαν δηλητηριῶδες. Σ. Γ.

Κοριάνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κεφαλληνίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Σπαρτιῶν τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ ὁμωνύμου τῇ νήσῳ νομοῦ. Κάτ. (1928) 154

κορίανδρον (τὸ) (Coryandrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας μὲ ἄνθη λευκοϋπέρυθρα κατὰ σκιάδιον καταληκτικὸν διατεταγμένα, καὶ καρποὺς πρασίνους, οἵτινες ἐν μὲν χλωρᾷ καταστάσει ἀναδίδουσιν ὀσμὴν παρομοίαν πρὸς τὴν τοῦ κορέου, ἐν δὲ ξηρᾷ λεπτῶς ἀρωματικήν. Καλλιεργοῦνται εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κορίανδρον τὸ ἥμερον* (Coryandrum sativum), ὅπερ καλλιεργεῖται κυρίως διὰ τὰ ἀρωματικὰ σπέρματά του. Δ. Ν. Π.

Κορίανδρον τὸ ἥμερον.
[Α=ἄνθος Β=καρπός.]

— **κοριάνδρου καρπὸς** καὶ **ἔλαιον** (Fructus et oleum Coriandri) *[Φαρμακογ.]*. Παραγωγὸν φυτὸν εἶναι *κορίανδρον τὸ ἥμερον* (Coriandrum sativum). Οἱ *καρποὶ* ταξινομούμενοι καὶ συσκευαζόμενοι ἐξάγονται εἰς σάκκους τῶν 100 χλγρ. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον διακρίνει ἀναλόγως τῶν τόπων προελεύσεως: εἰς κορίανδρον *γαλλικόν*, λίαν ὀγκῶδες καὶ περιζήτητον, κορίανδρον *γερμανικόν*, ἧττον ἀρωματικὸν καὶ μικρότερον τὸ μέγεθος, εἰς *ρωσικόν*, ἧττον ἐκτιμώμενον, εἰς *ὁλλανδικόν*, λίαν χονδρὸν καὶ λίαν ἀρωματικόν, εἰς *μαροκκινόν*, ὀλίγον ἐκτιμώμενον, τῶν *Ἰνδιῶν*, ὅστις εἶναι 3—4 χλμ. διαμέτρου, *ἀμερικανικόν*. Ὁ καρπὸς τοῦ κοριάνδρου ἀποτελεῖ μικρὰ σφαιρικὰ σωμάτια 2—2,5 χστμ διαμέτρου σκληρᾶς συστάσεως, εὔθραυστα, κιτρινοτέφρου ἢ κιτρινοφαίου χρώματος, ὀσμῆς εἰδικῶς εὐχαρίστου ἀρωματικῆς, γεύσεως δριμείας ἀρωματικῆς, θερμῆς. Οἱ καρποὶ τοῦ κοριάνδρου, σπανίως ἀναμειγνυόμενοι ἢ συγχεόμενοι πρὸς ἄλλους, ἐπιβαρύνονται ἐνίοτε δι' ἄμμου, λιθαρίων κλπ. Ὁ καρπὸς τοῦ κοριάνδρου περιέχει 0,1—1, 1% αἰθέριον ἔλαιον, 14—17% μόνιμον ἔλαιον, μηλικὸν ὀξύ, ρητινώδεις καὶ γλισχρασματώδεις οὐσίας, χλωριοῦχον, φωσφορικὰ ἅλατα ἀσβεστίου κλπ. Τὸ *αἰθέριον ἔλαιον* τοῦ κοριάδρου λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν τῶν κονιοποιηθέντων καὶ ἐμβραχέντων δι' ὕδατος καρπῶν. Ἀποτελεῖ ὑγρὸν ἄχρουν ἢ ὠχροκίτρινον, εἰδικῆς ἀρωματικῆς ὀσμῆς εὐχαρίστου, γεύσεως θερμῆς, εἰδικῶς ἀρωματικῆς, μὴ καιούσης, εἰδικοῦ βάρους 0,87—0,88. Εἶναι δεξιοστρόφον, διαλύεται εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον, τὸν διθειανθρακικὸν πετρελαϊκὸν αἰθέρα, τὰ λιπαρὰ καὶ αἰθέρια ἔλαια, εἶναι ἀδιάλυτον ὅμως εἰς τὸ ὕδωρ, εἰς τὸ ὁποῖον προσδίδει ἐνίοτε τὸ ἄρωμά του. Συνήθως νοθεύεται τὸ ἔλαιον δι' αἰθερίου ἐλαίου νεραντζίων ἢ τερεβινθελαίου. Τὸ κοριανδρέλαιον ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος 60—70% λιναλόλης ἢ κοριανδρόλης, ἐκ γερανιόλης παρακιμόλης, δεξιοστρόφου πινενίου, δικυκλικῆς ἀλδ. ὕδης, βορνεόλης, ἀδρανοῦς πινενίου, διπεντενίου, ὀξικοῦ ὀξέος, τερπινολενίου $C_{10}H_{16}$. Οἱ καρποὶ τοῦ κοριάνδρου ἀναγράφονται ὡς ἀντιφυσῶδες, διεγερτικὸν τοῦ στομάχου καὶ ἀρωματικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλοῦν, ὡς καὶ τὸ αἰθέριον ἔλαιόν των, μέθην, μὲ ὑπερτάτην κόπωσιν, βαθὺν ὕπνον, πλήρη ἀναισθησίαν, δὲν ἔχουν ὅμως οὐδεμίαν δρᾶσιν εἰς κανονικὰς δόσεις ἐπὶ τῆς ἐκκρίσεως τῶν οὔρων. Εἰς μεγάλην δόσιν δύνανται νὰ προκαλέσουν γαστροεντερίτιδα, αἱματουρίαν, ὀξεῖαν νεφρίτιδα. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύουν οἱ καρποὶ πρὸς παρασκευὴν τῶν ἀρωματικῶν εἰδῶν (Species aromaticae), τοῦ ἀντιφυσώδους ὕδατος (Aqua carminativa) καὶ τῶν ἀποχρεμπτικῶν εἰδῶν (Species pectoralis). Οἱ καρποὶ τοῦ κοριάνδρου ἐξετιμῶντο ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸν πάπυρον τοῦ Ebber καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅπου παραβάλλεται τὸ μάννα πρὸς σπέρμα κοριάνδρου. Τὸ κορίανδρον ἐκαλλιεργεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλινίου, ἐξετιμῶντο δὲ οἱ ἐξ Αἰγύπτου προερχόμενοι καρποὶ αὐτοῦ. Ὁ Apicius Caelicus ἀναφέρει ὅτι οἱ Ρωμαῖοι παρεσκεύαζον μὲ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ γλυκίσματα εὔπεπτα, αἱ συνταγαὶ μετεδόθησαν εἰς τοὺς φαρμακοποιοὺς τοῦ μεσαίωνος. Ὁ Καρλομάγνος συνίστα τὴν καλλιέργειαν τοῦ κοριάνδρου. Οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς τοῦ Saint-Gall ἐν Ἑλβετίᾳ προέτεινον τὴν χρῆσιν τοῦ κοριάνδρου εἰς τὴν ἁλιείαν ἰχθύων. Κ. Γ. Ν

Κοριαννώ. Ἑλληνὶς ἑταίρα, ἀφ' ἧς ὁ τίτλος κωμῳδίας τοῦ Φερεκράτους. —Γ

κοριαρία (ἡ) (Coriaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν κοριαριδῶν, περιλαμβάνον θάμνους μὲ φύλλα ᾠοειδῆ, ἀντίθετα, ἄνθη μικρά, ὑποπράσινα κατὰ βότρυς διατεταγμένα καὶ καρποὺς πρασίνους κατ' ἀρχάς, στιλπνῶς μέλανας κατὰ τὴν τελείαν ὡρίμανσίν των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κοριαρία ἡ μυρτόφυλλος* (Coriaria myrtofolia), ἥτις εἶναι αὐτοφυὴς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Δ. Ν.

Κοριαρία ἡ μυρτόφυλλος.
[Α=Σπέρμα.

—**κοριαρίας φύλλα** (folii Coriariae) *[Φαρμακογ.]*. Παραγωγὸν φυτὸν εἶναι ἡ *κοριαρία ἡ μυρτόφυλλος* (Coriaria myrtofolia). Τὰ φύλλα τῆς κοριαρίας χρησιμοποιοῦνται πρὸς νόθευσιν τῆς σιναμικῆς, ἡ νοθεία ὅμως αὕτη εἶναι ἐπικίνδυνος, καθότι

Digitized by Google

δρόγη περιέχει γλυκοζίτην τινά, τὴν κοριαμυρτίνην καὶ ἀλκαλοειδές τι, τὴν κοριαρίνην, ἐπὶ πλέον δὲ πολλὴν ταννίνην καὶ ρητινώδεις οὐσίας. Τὰ φύλλα τῆς κοριαρίας χρησιμοποιοῦνται, λόγῳ τῆς μεγάλης περιεκτικότητός των εἰς δεψικὰς οὐσίας, εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, εἰς τὴν θεραπευτικὴν δὲ ὡς στυπτικὸν τοῦ ἐντέρου. Κ. Γ. Μ

κοριαρίνη (ἡ) (Coriarine) Ἀλκαλοειδὲς εὑρισκόμενον εἰς τὴν κοριαρίαν τὴν μυρτόφυλλον, ἀποτελοῦν δὲ λευκὴν κρυσταλλικὴν κόνιν, ἄοσμον, γεύσεως πικρᾶς. τηκομένην εἰς 220°, ὀλίγον διαλυτὴν εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, λίαν δὲ διαλυτὴν εἰς ἀπόλυτον ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα. Κ. Γ. Μ.

Κοριάσια (τὰ) *['Αρχ.]*. Ἑορτὴ ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Μεγάροις, γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῶν. Κατά τινας σχετίζεται μὲ τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἐν Κλείτορι τῆς Ἀρκαδίας καὶ μὲ τὰ πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἀγόμενα *Κόρεια*, κατ' ἄλλους δὲ μὲ τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ Ἀθηνᾶς Κορίας. Κατὰ τὰ Κοριάσια ἐτελοῦντο καὶ γυμνικοὶ ἀγῶνες. Π. Ν. Π.

Κοριγιάμα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ ΒΑ. περιοχῇ τῆς νήσου Χόντο Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν σηροτροφίαν. Κάτ. 14 000. Μ. Ν. Δ.

κόριζα (ἡ) (Coriza) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροκοριδῶν*, περιλαμβάνον ὑδροβίους κορέους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ἔλυτρα ὁμογενῆ καὶ κοιλίαν συμμετρικῶς ὀδοντωτήν. Οἱ πρόσθιοι πόδες εἶναι βραχύτατοι καὶ ἔχουσι μίαν μόνον εὐδιάκριτον ἄρθρωσιν. Αἱ κόριζαι ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς ρεόντων ἢ στασίμων ὑδάτων καὶ εἶναι σαρκοφάγοι. Ἐκκρίνουσιν ὑγρὸν δυσαρέστου ὀσμῆς Αἱ θήλειαι ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των, κατὰ τὸ ἔαρ, ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν ἢ ἐπὶ λίθων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *ἡ κόριζα ἡ λοφιοφόρος* (Coriza cristata), ἥτις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π

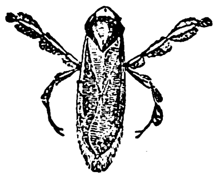

Κόριζα ἡ λοφιοφόρος.

Κοριζῆς, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην τραπεζιτικός, γεννηθεὶς ἐν Πόρῳ τῷ 1885. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ τῷ 1903 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ὡς γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, διετέλεσε τῷ 1919—1920 οἰκονομικὸς σύμβουλος τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὑπάτου ἁρμοστοῦ τῆς Ἑλλάδος, συγχρόνως δὲ ἵδρυσε καὶ ὠργάνωσεν αὐτόθι τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Ὑπῆρξεν ὁ πρωτεργάτης τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἐντὸς δεκαετίας (1915—1925) ἀναπτύξεως τοῦ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ κλάδου τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, δι' ὃ καὶ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοτελοῦς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος (1929) διατελεῖ πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου αὐτῆς. Συνέβαλεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, ὅσον ἐλάχιστοι, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ Αὐτονόμου Σταφιδικοῦ Ὀργανισμοῦ (1925), τοῦ ὁποίου διετέλεσε πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου μέχρι τοῦ 1928, ὅτε παρῃτήθη, γενόμενος ὑποδιοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ἐδημοσίευσε τὴν μελέτην: «Ἡ Ἀγροτικὴ πίστις καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα» (Ἀθῆναι 1925, βλ. *Καλιτσουνάκι* «Ἀρχεῖον» τόμ. Ε' σ. 76) καὶ ἄλλα δὲ οἰκονομολογικὰ θέματα ἔχει πραγματευθῆ, π. χ. «Τὸ καπνικὸν ζήτημα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ λύσις του» εἰς «Μηνιαίαν Οἰκ. καὶ Κοιν. Ἐπιθ. τῆς Ἑλλάδος» 1928 κλπ.) καὶ ὑπομνήματα, ἰδίως διὰ συνεταιριστικὰ ζητήματα καὶ ἐν σχέσει μὲ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἔχει συντάξει. Αἰτήσει τῆς κυβερνήσεως ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν (1929) σχέδιον νόμου «Περὶ συστάσεως Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου» μετ' ἐκτενοῦς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Δ. Ε. Κ.

κορίθι (τό), πληθ. *κορίθια* (τά)· δημοτ., εἶδος σταφυλῶν κληματαριᾶς: «τὰ κορίθια βαστοῦν τὸν χειμῶνα».

Κορικὲ Α' (ἢ *Γκορικέ*). Βασιλεὺς τῆς ἐν τῷ Καυκάσῳ Ἀλβανίας (1046—1082 μ. Χ.).

Κορίκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον τῇ ΝΔ ἀκτῇ τοῦ Β. κορμοῦ τῆς νήσου Σκύρου (πλάτ. 38° 51' 40'' Β., μῆκ. 24° 28' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island) πρὸ τοῦ ὅρμου Ἅγιος Φωκᾶς. Ἀνώνυμον εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην. Σ. Ε. Λ.

Κορίκιστα, ἢ ***Κορύκιστα*** *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας χωρίου *Καταβόθρα* (βλ. λ.).

Κοριλιάνο *Κάλαμπρο* (Corigliano Calabro) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Κοζέντσας. Κάτοικοι 16.638. Εὑρίσκεται ἐν εὐφόρῳ περιοχῇ, ἥτις παράγει ἄφθονα λεμόνια, πορτοκάλλια, ἐλαίας καὶ θαυμαστοὺς οἴνους. Παρ' αὐτῇ ὑπάρχουν περίεργα σπήλαια, ἐρείπια ἀρχαίου ὑδραγωγείου, ὡς καὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Συβάρεως. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο Cario Canum καὶ Coriolanum. Τῷ 1806 κατεστράφη ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἀνῳκοδομήθη βραδύτερον. Μ. Δ. Β.

Κορίλλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Οὐόλσκων ἐν Ἰταλίᾳ, ἄλλως *Κορίολλα* (βλ. λ.).

Κορίν, *Ὀγάτα*. Καλλιτεχνικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἰάπωνος καλλιτέχνου *Καριγανέϋα Τογιοῦρο* (1657—1716). Ὁ Κορὶν ἠσχολήθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν διακοσμητικὴν ζωγραφικήν, τὴν τοπιογραφίαν καὶ τὴν ἐξεργασίαν τῆς «λάκκας». Ἀλλ' ἡ διακοσμητικὴ ζωγραφικὴ εἶναι ἡ περιοχή, εἰς ἣν ἀνεδείχθη ἀληθῶς μεγαλοφυής. Τὸ σχέδιόν του εἶναι σαφές, ἀκριβὲς καὶ πλῆρες ἀπροσδοκήτων συλλήψεων, ἡ φαντασία του τολμηρά, τὸ καλλιτεχνικόν του αἰσθητήριον ἐξόχως ἀνεπτυγμένον· ἐδημιούργησεν ἔργα, ὡς οἱ περίφημοι «Κόρακες ὑπὸ τὸ σεληνόφως», θαυμασίως ὑποβλητικά. Ὁ Κορὶν ἀντιγράφει πιστῶς τὴν φύσιν, ἐνῷ συγχρόνως τὴν ὑποβάλλει εἰς αὐστηροτάτην σχηματοποίησιν. Οἱ Ἰάπωνες τεχνοκρῖται ἐκάκισαν τὴν τεχνοτροπίαν του «Βὰ-γκβά», τουτέστι «τεχνοτροπίαν τοῦ τόπου μας». Ἐχρησιμοποίησε τόσον τὸ χρῶμα, ὅσον καὶ τὴν σινικὴν μελάνην, διὰ τῆς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἔργα τασσόμενα παρὰ τὰ σημαντικώτερα ἀριστουργήματα τῆς ἰαπωνικῆς τέχνης. Καὶ εἰς τὴν ἐξεργασίαν δὲ τῆς «λάκκας», ὁ Κορὶν ἀνεδείχθη ἀπαράμιλλος. Ἰδιαιτέρως ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς τέχνης θαυμάζεται ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐχρησιμοποιησε τὸ χρυσοῦν χρῶμα· ἄλλοτε ὡς λεπτὴν κόνιν ἐπικεχυμένην ἐπὶ τῶν κομψοτεχνημάτων, ἅτινα ἐξειργάσθη, καὶ ἄλλοτε ὡς φωτεινὰς λωρίδας ἐξαιρέτως θερμοῦ τόνου. Ι. Μ. Π.

Κόρινθ (Corinth) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ (βλ. *Κόρινθος*).

Κορινθία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς ἄκρας τῆς Πελοποννήσου ἐκτεινομένη χώρα, ἥτις πρὸς Β. ὡρίζετο ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς τὰ ΒΑ. ὑπὸ τῆς Μεγαρίδος, μετὰ τῆς ὁποίας συνώρευε διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ τμήματός της (τῆς Περαίας), πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, πρὸς τὰ ΝΑ. ὑπὸ τῆς Ἐπιδαυρίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Ἀργείας, πρὸς ΝΔ. ὑπὸ τῆς Κλεωναίας καὶ Φλιασίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Σικυωνίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐχωρίζετο διὰ τοῦ χειμάρρου Νεμέας, τῆς χώρας ταύτης, ἥτις κατὰ τὸν Στράβωνα (Γ. 382) δὲν ἦτο «σφόδρα εὔγεως, ἀλλὰ σκολιὰ καὶ τραχεῖα» καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο καὶ «ὀφρυόεις Κόρινθος», τὸ μὲν κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου τμῆμα ἦτο γονιμώτατον, τὸ δὲ πρὸς Ν. αὐτοῦ ὀρεινόν, ξηρὸν καὶ ἄγονον, ἀποτελούμενον ἐκ δύο συμπλεγμάτων. ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν δυτικώτερον εἶναι παραφυὰς τοῦ Τρητοῦ καὶ Ἀπέσα (ὀρέων κειμένων πρὸς Ν. τῶν Κλεωνῶν) καταλήγουσα εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, τὸ δὲ ἀνατολικώτερον εἶναι τὰ ὄρη Ὄνεια. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὀρεινῶν συμπλεγμάτων σχηματίζεται ἡ κλεισώρεια *Κοντοπορεία* (τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων). Εἰς τὴν χώραν ταύτην ὑπῆρχον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους πόλεις μὲν ἡ *Κόρινθος*, ἡ *Τενέα*, ἡ ἐπὶ τῶν Ὀνείων ὀρέων *Σολύγεια*, αἱ ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου *Ἀσαὶ* καὶ *Μαυσός*, τὰ ἐπὶ τῆς Περαίας (νῦν Περαχώρας) φρούρια *Πείραιον* καὶ *Οἰνόη*, καὶ ἡ παρὰ τὰ ὅρια τῆς Μεγαρίδος, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀνῆκε πρότερον, καὶ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον *Κρομμυών*. λιμένες δὲ τὸ ἐπὶ τοῦ Κορνιθιακοῦ *Λέχαιον*, τὸ ὁποῖον ἡνοῦτο μετὰ τῆς Κορίνθου διὰ δύο σκελῶν, ὁ *Σχοινοῦς* καὶ αἱ *Κεγχρεαὶ* ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ, καὶ ὁ ὅρμος *Πείραιον* ἢ *Βουκέφαλον*. Παρὰ τοὺς λιμένας εἶχον κτισθῆ καὶ ὁμώνυμοι πολίχναι Κατῳκημένος ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ ὁ *Ἰσθμός*, ὅστις ἦτο κατάμεστος ἐξ ἱερῶν, βωμῶν, ἀγαλμάτων, ἀνδριάντων τῶν νικητῶν εἰς τὰ *Ἴσθμια* καὶ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων (θεάτρου, σταδίου, λουτρῶν κλπ.). Εἰς τὴν Κορινθίαν ἀνῆκον ἐπίσης καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ δύο νησῖδες, αἵτινες ἔφερον τὸ ὄνομα *Ἀσπίς*. ΚΑΨ.

— **Κορινθίας *ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ὁριζομένη πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, πρὸς ΝΔ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Ἄργους καὶ Ναυπλίου. Πρὸς Β. βρέχεται ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ πρὸς Α ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ, πρὸς ΒΑ. δὲ μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω κόλπων συνάπτεται μετὰ τῆς Στερεᾶς (ἐπαρχία Μεγαρίδος τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας), ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τῶν Γερανείων ὀρέων. Ἔχει πληθυσμὸν (1928) 90.102 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Κόρινθον*. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινὸν καὶ βουνῶδες, καλύπτεται δὲ ὑπὸ ὀρέων, ἰδίως κατὰ τὸ Δ. τμῆμα, ἀποτελούντων συνέχειαν τοῦ Πάρνωνος καὶ προεκτεινομένων μέχρι τῆς Ἀχαΐας πρὸς ΒΔ. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ΒΑ. τμήματος, τοῦ πέραν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ἁπλοῦνται τὰ Γεράνεια ὄρη (*Μακρυπλάγι*, 1.370 μ.). Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ αἱ σχηματιζόμεναι εἰς τὰ ὅρια τῆς Κορινθίας ἐπὶ τῆς μακρᾶς ὀροσειρᾶς τῆς ἐκτεινομενης ΒΔ. τοῦ Πάρνωνος εἶναι αἱ ἑξῆς: *Τραπεζόνα* (1.137 μ.), *Κερνίκελο* (1008), *Ἁγία Τριὰς* (1079), *Μεγαλοβούνι* (1270), *Φαρμακᾶς* (1017), *Ἀπέλαυρον*, *Σκίπεζα* (ἀρχ. *Ὀλύγιρτος* 1930), *Σαΐτᾶς* (ἀρχ. *Ὄρυξις*, 1813), *Δουρδουβάνα* (ἀρχ. *Πεντέλια*, 2112), *Κρᾶθις* (1875) καὶ *Εὐρωστίνη* (1164). Ἐκ τῶν ὀρέων τούτων ἐκπέμπονται πρὸς Β., ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ἐπαρχίας, διάφορα ἄλλα ὄρη καὶ βουνοσειραί, ὧν σπουδαιότερα εἶναι ἡ *Ζήρεια* (ἀρχ. *Κυλλήνη*), τὸ ὑψηλότερον τῆς χώρας (2374 μ.), συνδεόμενον μὲ τὸν Ὀλύγιρτον καὶ ἔχον διεύθυνσιν πρὸς Β., ὁ *Γαυριᾶς* (1212 μ.) ἐν συνεχείᾳ τοῦ Ἀπελαύρου, ὁ *Φουκᾶς* (875 μ.) ἐν συνεχείᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ *Παλουκόρραχη* (703 μ.) καὶ τὰ *Ὄνεια* (580 μ.), ὑψούμενα πρὸς Ν. τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τῆς Κορίνθου. Ἡ τελευταία πρὸς Β. προέκτασις τῶν Ὀνείων σχηματίζει τὸν βουνὸν τοῦ *Ἀκροκορίνθου* 575 μ.), παρὰ τὸν ὁποῖον ἦτο ἐκτισμένη ἡ ἀρχαία Κόρινθος. Τὸ ἀνατολικώτερον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας εἶναι βουνῶδες, ἄνυδρον καὶ ἐν πολλοῖς ἄγονον, ἡ ὑψηλοτέρα δὲ κορυφὴ αὐτοῦ *Τσάλικας* φθάνει μέχρις 185 μ. Εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα ὑπάρχουν αἱ λίμναι τοῦ Φενεοῦ καὶ τῆς Στυμφαλίας καὶ πλῆθος πηγῶν καὶ χειμαρρωδῶν ποταμῶν.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ποταμίων τούτων ἐκβάλλουν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ εἶναι κατὰ σειράν, ἐξ Α. πρὸς Δ., τὰ ἑξῆς: *Λογγοπόταμος*, *Κουτσομαδιώτικος* (ἀρχ *Νεμέας*), *Ἁγιωργίτικος* (ἀρχ. *Ἀσωπός*), *Λέχοβας* (ἀρχ. *Ἐλισσών*), *Τρικκαλίτικος* (ἀρχ. *Σύθας*), *Φόνισσα* (ἀρχ. *Κριός*), *Σκουπέϊκος* καὶ *Ζαρουχλίτικος*. Αἱ σχηματιζόμεναι πεδιάδες εἶναι μικρὰ λεκανοπέδια καὶ κοιλάδες, ὧν σπουδαιότεραι τῆς *Στυμφαλίας*, ἀφθόνως ἀρδευομένη, τῆς *Βόχας*, εὐφορωτάτη καὶ κατάφυτος πρὸς Δ. τῆς Κορίνθου, καὶ τὸ *Φλιάσιον* πεδίον. Ἡ πρὸς Ν. τῆς Κορίνθου καὶ περὶ τὸν Ἀκροκόρινθον ἀρκετὰ εὐρεῖα ἔκτασις χρησιμοποιεῖται δι' ἀμπελῶνας καὶ φυτείας σιτηρῶν. Τὰ παράλια τῆς ἐπαρχίας εἶναι κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν μέρος ὁμαλά, μὲ ὡραίους ψαμμαθῶνας, μόνον δὲ κατὰ τὸ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ τμῆμα (περιοχὴ τῆς Περαχώρας), κατέρχονται τὰ Γεράνεια καὶ σχηματίζουν ἀποτόμους παραλίας. Αἱ κυριώτεραι διακυμάνσεις, τὰς ὁποίας εἰς τὸ τμῆμα τῆς Β. παραλίας σχηματίζει ὁ Κορινθιακός, εἶναι ὁ κόλπος ἢ θάλασσα τοῦ *Λεχαίου*, ἐντὸς τῆς ὁποίας κεῖται ἡ *Κόρινθος* καὶ τὸ *Λουτράκιον*, καὶ εἰς τὸν Α. μυχὸν τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ Ἰσθμὸς καὶ ἡ διῶρυξ τῆς Κορίνθου

Digitized by Google

καὶ ἡ *Ἀλκυονὶς* θάλασσα ἢ κόλπος τῆς *Λιβαδόστρας*. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων κόλπων προχωρεῖ τὸ ἐκ τῶν Γερανείων ὀρέων σχηματιζόμενον ἀκρωτήριον *Ἅγιος Νικόλαος* (ἀρχ. *Ἡραῖον*), παρὰ τὸ ὁποῖον αἱ νησῖδες *Καλόνησοι (Πρασούδι, Δασκαλειό, Μεγανήσι)*. Ὁ Σαρωνικὸς ἐπίσης ἔχει ὁμαλὴν παραλίαν, σχηματίζει δὲ πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ τὸν *Κεγχρεάτην* κόλπον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ *Καλαμάκι* καὶ ἡ *Ἰσθμία*. Πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην κεῖνται αἱ νησῖδες *Πεντενήσια (Διαπόριαι)*, *Ὀβριονήσι* καὶ *Πλατουράδα*. Ἡ ἐπαρχία Κορινθίας εἶναι εὔφορος, καλλιεργοῦνται δ' ἐν αὐτῇ ἡ σταφιδάμπελος εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ἡ οἰνοφόρος εἰς μικροτέραν, ἡ ἐλαία, τὰ σιτηρὰ καὶ ὀλιγώτερον ὁ καπνός, τὰ λαχανικά, τὰ ὄσπρια καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἐπίσης εἰς τὰς κλιτῦς τῶν βουνῶν ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία. Γενικῶς τὸ πλουσιώτερον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὸ δυτικὸν καὶ μάλιστα ἡ πεδιὰς τῆς Βόχας. Αἱ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται ἐπαρκῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν σιδηροδρόμων Πελοποννήσου, οἱ ὁποῖοι διασχίζουσι διὰ δύο γραμμῶν τὴν χώραν, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τριῶν μεγάλων ἁμαξιτῶν ἀρτηριῶν: α') Κορίνθου - Πατρῶν μὲ διακλαδώσεις ἀπὸ Σικυωνίας (Κιάτου) πρὸς τὰ Δούσια (24 χλμ.) καὶ ἀπὸ Ξυλοκάστρου πρὸς τὴν Ζοῦγραν (7 χλμ.), β') Κορίνθου - Ἄργους (50 χλμ.) μέσῳ τῶν Δερβενακίων, μὲ διακλάδωσιν πρὸς τὴν Νεμέαν καὶ γ') Κορίνθου - Ἀθηνῶν (87 χλμ.), μὲ διακλάδωσιν πρὸς τὸ Λουτράκι (10 χλμ.) καὶ τὴν Περαχώραν. Ἄλλαι δευτερεύουσαι ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ συνδέουσι τὴν Κόρινθον μετὰ τοῦ Σοφικοῦ (25 χλμ.) καὶ τὴν Νέαν πόλιν τῆς Κορίνθου μετὰ τῆς Παλαιᾶς (8 χλμ.). Αἱ ἀναφερθεῖσαι δύο σιδηροδρομικαὶ διακλαδώσεις ἔχουσι κέντρον τὴν Κόρινθον, μέχρι τῆς ὁποίας φθάνει ὁ ἀπὸ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν σιδηρόδρομος· ἐξ αὐτῶν ἡ μὲν διευθύνεται πρὸς τὸ Ἄργος - Ναύπλιον - Τρίπολιν κλπ., ἡ δὲ πρὸς τὴν Σικυωνίαν - Ξυλόκαστρον - Πάτρας κλπ. Μεγάλους θαλασσίους ἐμπορικοὺς λιμένας ἡ ἐπαρχία δὲν ἔχει, λόγῳ τῶν ἐπαρκῶν χερσαίων συγκοινωνιῶν, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι πάντα τὰ κέντρα αὐτῆς μετὰ τῶν δύο μεγάλων ἑλληνικῶν λιμένων, τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Πατρῶν, ἐπ' αὐτῆς ὅμως εὑρίσκεται ἡ διῶρυξ τῆς Κορίνθου, ἥτις ἑνοῦσα τὸν Σαρωνικὸν μετὰ τοῦ Κορινθιακοῦ προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ναυτιλίαν. Εἰς τοὺς μικροὺς λιμένας Κορίνθου, Σικυωνίας καὶ Ξυλοκάστρου προσεγγίζουσι πολλάκις τὰ ἀτμόπλοια τῆς ἀκτοπλοΐας, ἡ δὲ λουτρόπολις τοῦ Λουτρακίου καὶ τὸ Καλαμάκι ἔχουν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τακτικὴν μετὰ τοῦ Πειραιῶς συγκοινωνίαν. Δικαστικῶς ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ ἀποτελεῖ τὴν περιφέρειαν τοῦ πρωτοδικείου Κορίνθου μὲ 8 εἰρηνοδικεῖα, ἐκπαιδευτικῶς δὲ περιφέρειαν ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἔχει 146 δημοτικὰ σχολεῖα, 10 ἡμιγυμνάσια καὶ 3 γυμνάσια ἑξατάξια. Διοικητικῶς ἡ ἐπαρχία Κορινθίας διαιρεῖται εἰς ἕνα δῆμον καὶ 110 κοινότητας, μὲ μίαν πόλιν, τὴν *Κόρινθον*, καὶ 184 κώμας, χωρία καὶ συνοικισμούς. Αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ἐπαρχίαν κοινότητες εἶναι κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν αἱ ἑξῆς: *Ἀγγελοκάστρου, Ἁγιονορίου, Ἁγίου Βασιλείου, Ἁγίου Ἰωάννου, Ἁγίων Θεοδώρων, Ἀηδονίων (Μποτσίκων), Ἀθηκίων, Ἀκταίου (Στενοπόρου, Δερβενίου), Ἄνω Συνοικίας Τρικκάλων, Ἀσπροκάμπου, Ἄσσου, Αὐγοῦ ἢ Λυκοποριᾶς, Βελλίνης, Βέλλου, Βραχατίου, Βρυσούλας (Τσερεγουννίου), Γκούρας, Γονούσσης (Διόπεσι), Δημηνίου, Ἐξαμιλλίων, Εὐρωστίνης (Ζάχολης ἢ Κουνιανίκων), Ζεμενοῦ, Ζευγολατιοῦ, Ἡρακλείου, Θολεροῦ, Θροφαρῶν, Ἰσθμίας, Καίσαρι, Καλιάνης, Καλυβίων, Καμαρίου, Καρυᾶς, Καστανιᾶς, Καστρακίου (Μαζίου Νεμέας), Κατακαλίου (Νεζεΐκων), Κάτω Ἁλμυρῆς, Κάτω Λουτροῦ, Κάτω Ταρσοῦ, Κεφαλαρίου (Δούσιας ἢ Ζευγολατῆς), Κλενίων, Κλημεντίου, Κοκκωνίου, Κοντοσταύλου, Κορφιωτίσσης (Κουτσίου), Κόρφου, Κουτσίου Νεμέας, Κρηνῶν (Ἰμπραήμπεη), Κροκιδᾶ (Χασὰν-Ἀγᾶ), Λαγκαδεΐκων, Λαλιώτη, Λαύκας, Λεοντίου (Λιοντίου), Λερίζης, Λιμοχωρίου, Λουζίου, Λουτρακίου, Λυγιᾶς, Μάνας (Μαρκασίου), Μάτζανης, Ματιοῦ (Γκιόζας), Μεγάλων Βάλτων (Μεγάλης Βάλτσας), Μελισσίου, Μέσης Συνοικίας Τρικκάλων, Μεσινοῦ, Μικρῶν Βάλτων (Μικρῆς Βάλτσας), Μοσιᾶς, Μουλκίου, Μπασίου, Μποζικῶν, Μπουζίου, Νεμέας (Ἁγίου Γεωργίου), Νεράντζης, Ξανθοχωρίου (Μαζίου Τρικκάλων), Ξυλοκάστρου, Ξυλοκερίζης, Παλαιᾶς Κορίνθου, Παναριτίου, Περιγιαλίου, Πετρίου, Πήσιας, Πιτσᾶ, Πουλίτσης, Πύργου, Ρεθίου, Ρίζας (Κριναχεΐκων), Ροζενῶν, Σαρανταπήχου, Σικυωνίας (Κιάτου), Σικυῶνος (Βασιλικοῦ), Σκούπας, Σολωμοῦ, Σουληναρίου, Σουλίου, Σοφικοῦ, Σπαρτινεΐκων, Στενοῦ, Στεφανίου, Στιμάγκας, Στομίου, Στυλίων (Βλαντουσίων), Στυμφαλίας (Μάτσιζας), Συκιᾶς, Τιτάνης (Βοϊβοντᾶς), Τρικκάλων Κάτω Συνοικίας, Φενεοῦ (Σιβίστης), Φονιᾶ, Χαλκίου, Χελυδορίου (Κούτου), Χιλιομοδίου* καὶ *Ψαρίου*.

κ. δ.

—**«Κορινθία»**. Ἐφημερὶς ἐν Κορίνθῳ, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1875 μέχρι τοῦ 1883.

«Κορινθιακὰ» (τά). Ἔπος τοῦ ποιητοῦ *Εὐμήλου* (βλ. λ.).

κορινθιακός, *—ή, —όν* ὁ τῆς Κορίνθου ἢ τῶν Κορινθίων: «κορινθιακὰ ἔθιμα, — πράγματα, — ἀγγεῖα», «κορινθιακὴ σταφίς» ‖ «Κορινθιακὸς ρυθμὸς» ἀρχιτεκτονικὸς ρυθμὸς ἀναπτυχθεὶς ἐν Κορίνθῳ ‖ «Κορινθιακὸς κόλπος» ὁ μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς βαθύτατος κόλπος μὲ μυχὸν τὴν Κόρινθον.

—**κορινθιακὰ** *ἀγγεῖα*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἰδίως ἐν Κορίνθῳ. Κύριον γνώρισμα τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι ὁ ἐξαίρετος ὠχροκίτρινος ἄργιλλος, ὅστις ἀφθονεῖ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὰ ἐν λόγῳ ἀγγεῖα κατέστησαν πρωΐμως λίαν περιζήτητα. Ἡ κατασκευὴ τῶν πρώτων ἀγγείων τῆς κορινθιακῆς ἀγγειοπλαστικῆς ἤρξατο ἀπὸ τῆς Ι' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ διετηρήθη μέχρι τέλους τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος, τὰ τοιαῦτα δὲ ἀγγεῖα καλοῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης *πρωτοκορινθιακά*. Ταῦτα εἶναι μικρὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγγεῖα, χρησιμεύοντα ὡς δοχεῖα ἀρωμάτων, συνήθη δὲ σχήματα αὐτῶν εἶναι τὰ τοῦ ἀρυβάλλου, τῆς ληκύθου, τοῦ ἀλαβάστρου, τῆς φιάλης καὶ τῆς πυξίδος. Τὰ πρωτοκορινθιακὰ ἀγγεῖα ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ τύπῳ αὐτῶν εἶναι σύγχρονα πρὸς τὰ ὑστερομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα, ὡς ἀπέδειξαν ὁ ὁ Dümmler καὶ ὁ Hoppin. Ἡ διακόσμησις των εἶναι γραμμικὴ τὸν χαρακτῆρα μὲ κύκλους περὶ τὴν κοιλίαν. Συνήθως προστίθεται ταινία μὲ παράστασιν κυνηγουμένου λαγωοῦ, καθαρῶς ἀνατολικῆς ἐπιδράσεως. Ἐπὶ τοῦ ὤμου εἶναι γλωσσοειδὲς κόσμημα. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι συνήθως ληκύθια ἢ μικρὰ ἀλάβαστρα καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἀρωματικὰ δοχεῖα. Ὁ πηλὸς εἶναι ὠχροκίτρινος, ἐνίοτε ὀλίγον ὑπέρυθρος καὶ σπανιώτατα φαιός, ἡ δὲ διακόσμησις ἢ φαιὰ ἢ ἐρυθρὰ μὲ τὰς μορφὰς τῶν ζῴων ἐν σκιαγραφίᾳ ἄνευ ἐγχαράξεως. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ ρυθμὸς οὗτος δέχεται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ· τὰ σχήματα τῶν δοχείων γίνονται ποικιλώτερα, πλὴν δὲ τῆς πυξίδος καὶ τοῦ σκύφου, χαρακτηριστικὸν σχῆμα τῆς περιόδου ταύτης εἶναι καὶ τὸ μακρόλαιμον ἀγγεῖον ἐν σχήματι λαγύνου. Πολλὰ δείγματα τῆς γεωμετρικῆς περιόδου τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων εὑρέθησαν ἐν Κορίνθῳ, ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἄργους καὶ ἐν Σικυῶνι. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι ἰδίως ἐνδιαφέροντα, ὡς ἀποδεικνύοντα τὴν ἐπέκτασιν, διὰ τῆς ἐγχαράξεως, στοιχείων τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου. Ἡ τρίτη περίοδος τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ὑπὸ μικρῶν ληκύθων μετ' ἐπιμελοῦς ἐκτελέσεως καὶ ὡραίας διακοσμήσεως. Ταῦτα εἶναι ἀληθινὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς σμικρογραφίας. Ἡ λαβὴ κοσμεῖται διὰ γραμμικῆς διασταυρώσεως ἐπιμελῶς σχεδιασθείσης, ἐνίοτε δ' ἐξ ἴσου ἐπιμελῶς κοσμεῖται καὶ τὸ παχὺ χεῖλος. Ὁ ὦμος, εἰς ὡρισμένα μάλιστα χαρακτηριστικὰ δείγματα, φέρει περίπλοκον σύμπλεγμα λωτοειδῶν καὶ φοινικοειδῶν σχημάτων, ὁ δὲ ποὺς κοσμεῖται μὲ ἀκτῖνας. Ἄνωθεν τῶν ἀκτίνων δύο στεναὶ ταινίαι φέρουσι ζῷα καὶ ὑπεράνω αὐτῶν, σχεδὸν κατὰ τὸ μέσον τοῦ δοχείου, εἶναι ἡ κεντρικὴ καὶ εὐρεῖα ταινία, φέρουσα τὴν κυρίαν παράστασιν. Αὕτη εἶναι συνήθως μυθολογικὴ σκηνή. Ὡραῖον παράδειγμα παρέχει ἡ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Βοστώνης ἀποκειμένη λήκυθος μὲ τὴν παράστασιν τοῦ Βελλεροφόντου καὶ τῆς Χιμαίρας. Ποικίλαι ἀποχρώσεις ἐρυθροῦ καὶ φαιοῦ χρώματος χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰς παραστάσεις ταύτας, αἱ δὲ μορφαὶ ἐγχαράσσονται συχνάκις μετὰ θαυμαστῆς λεπτότητος. Τὰ σχέδια, καίτοι ἀρχαϊκά, φανερώνουσιν οὐχ ἧττον ἐλευθερίαν καὶ ζωήν, δικαίως δὲ τὰ ἀγγεῖα τῆς περιόδου ταύτης θεωροῦνται ὑποδείγματα τῆς διακοσμητικῆς τέχνης. Τὰ σπουδαιότερα δείγματα τῆς τελευταίας ταύτης τεχνοτροπίας τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων εἶναι ἡ λήκυθος ἡ λεγομένη τοῦ Macmillan ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ, μία λήκυθος ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ἡ οἰνοχόη τῆς συλλογῆς τοῦ Chigi ἐν Ρώμῃ. Τὰ δύο πρῶτα ληκύθια (ὕψους 0.07 μ.) εἶναι ἀξιοσημείωτα οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἐκτάκτως λεπτοτάτην ἐκτέλεσιν τῆς διακοσμήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ σχῆμα τῆς κορυφῆς (λεοντοκεφαλή). Ἡ οἰνοχόη τοῦ Chigi ἐπισύρει τὴν προσοχὴν διὰ τὸ σχῆμά της καὶ τὸ ἀσύνηθες μέγεθός της (ὕψος 0.262 μ.) καὶ διὰ τὴν πλουσίαν καὶ λάμπουσαν διακόσμησίν της. Ἐπὶ τῆς οἰνοχόης ταύτης παρίσταται ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος, ἀλλ' ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφή, λίαν ἐφθαρμένη δυστυχῶς, ἀφίνει ἄγνωστον τὸν τόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀγγείου. Αἱ ὀλίγαι ἐπιγραφαί, ἄλλως τε, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουσιν ἐπὶ πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων, δὲν βοηθοῦσιν εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς προελεύσεως τοῦ ρυθμοῦ τούτου. Πολλοὶ ἀρχαιολόγοι φρονοῦσιν ὅτι ὁ πρῶτος τόπος τοῦ πρωτοκορινθιακοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἡ Σικυών. Μεταξὺ τῶν γραμμικῶν καὶ τῶν γεωμετρικῶν πρωτοκορινθιακῶν καὶ τοῦ τρίτου τύπου αὐτῶν ὑπάρχει μέγα κενόν, ἂν καὶ ἀρκετὰ στοιχεῖα, ὡς τὸ παρόμοιον μέγεθος καὶ σχῆμα πολλῶν ἀγγείων καὶ αἱ στεναὶ ζῳφόροι ταινίαι, φαίνεται ὅτι εἶναι κοινὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν περιόδων τούτων. Εὐνόητον, ἄρα, ὅτι μέγα χρονικὸν διάστημα παρῆλθε μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπτύξεως τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων καὶ ὅτι ἡ τρίτη αὕτη περίοδος ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀκμῆς τῆς ἀνατολικῆς τέχνης. Κατὰ ταῦτα, τὰ τελευταῖα πρωτοκορινθιακὰ ἀγγεῖα δέον νὰ καταταγῶσιν εἰς περίοδον προγενεστέραν τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Πρωτοκορινθιακὰ ἀγγεῖα εὑρέθησαν καὶ ἐν Αἰγίνῃ, Τανάγρᾳ, Ἐλευσῖνι, Ἀθήναις, Τίρυνθι, ἐν Σικελίᾳ παρὰ τὰς Συρακούσας, καὶ ἐν πολλοῖς τάφοις τῆς Καμπανίας καὶ τῆς Ἐτρουρίας.

Πρωτοκορινθιακὴ λήκυθος μὲ τὴν παράστασιν τοῦ Βελλεροφόντου καὶ τῆς Χιμαίρας.

Ἀρύβαλλος πρωτοκορινθιακὸς μὲ λεοντοκεφαλήν.

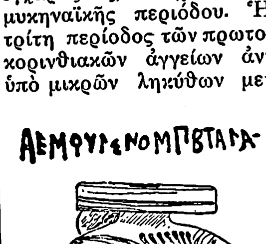

Σφαιροειδὴς ἀρύβαλλος πρωτοκορινθιακός.

Σφαιροειδὴς κορινθιακὸς ἀρύβαλλος.

Κελέβη μὲ τὴν παράστασιν τοῦ Ἡρακλέους ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Εὐρυτίου.
[Κορινθιακὸν ἀγγεῖον ἐν τῷ Μουσείῳ Λούβρου.]

Τὰ κυρίως κορινθιακὰ ἀγγεῖα. Τὰ ἀρχαιότερα κορινθιακὰ ἀγγεῖα χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ πηλός των εἶναι ὠχροκίτρινος· χαρακτηριστικὰ δὲ σχήματα αὐτῶν εἶναι ὁ σφαιροειδὴς ἀρύβαλλος, ἡ πυξὶς μὲ τὰς καμπύλας πλευράς, τὸ ἀλάβαστρον, ὁ σκύφος καὶ ἡ συνεσταλμένη οἰνοχόη. Τὸ ἔδαφος τῶν ἀγγείων εἶναι διάστικτον μὲ χονδροειδεῖς ρόδακας καὶ στίγματα, ἐνίοτε δὲ κοσμεῖται τοσοῦτον ἀφειδῶς ὥστε νὰ εἰκονίζῃ τάπητα. Συνήθη κοσμήματα εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ ἐσχηματοποιημένα φυτά, καλύπτοντα ἐνίοτε ὁλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ ἀγγείου· τὸ χαρακτηριστικώτερον ὅμως τῶν κοσμημάτων εἶναι ἡ ζῳφόρος. Οἱ τύποι τῶν ζῳφόρων ἐπαναλαμβάνονται μονοτόνως. Ἡ ἔλαφος δὲν εἶναι

Digitized by Google

πολὺ συνήθης, τοὐναντίον ἡ ἀντιλόπη, ὁ κάπρος, ὁ κριός, ὁ λέων καὶ ὁ πάνθηρ μὲ ἀντωπὴν τὴν κεφαλὴν παρίστανται πανταχοῦ. Ἐκ τῶν πτηνῶν παρίστανται συνήθως ἱέρακες, γλαῦκες καὶ ἀετοί, ἐκ τῶν μυθολογικῶν δὲ ζῴων, γρῦπες, σφίγγες, σειρῆνες, δαίμονες μὲ οὐρὰν ἰχθύος καὶ τὰ παρόμοια. Τὰ ζῷα ταῦτα παρίστανται ἐσχηματοποιημένα ὡς διακοσμητικὰ στοιχεῖα. Συνήθως ἀκολουθοῦσι τὸ ἓν τὸ ἕτερον ἐν πομπῇ, σπανίως δὲ παρίστανται ὡς μαχόμενα. Αἱ μορφαὶ εἶναι μέλαιναι, μέρη ὅμως αὐτῶν ἐξαίρονται ἐνίοτε διὰ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ τόνου. Ὁ πους τοῦ ἀγγείου φέρει ἀκτῖνας, ἡ δὲ ἐγχάρακτος γραμμὴ κυριαρχεῖ πανταχοῦ. Αἱ ἐπιγραφαὶ ἐπίσης ἀφθονοῦσι μὲ τὸ κορινθιακὸν ἀλφάβητον, ἐπεξηγοῦσαι τὰς παραστάσεις, μόλις δὲ τότε ἀρχίζουσιν οἱ ἀγγειογράφοι νὰ θέτωσι καὶ τὰς ἑαυτῶν ὑπογραφάς. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ζ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ἀρχίζει πιθανῶς μεταβολὴ ἐν τῇ κορινθιακῇ ἀγγειοπλαστικῇ, μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ὑδρίας, τῆς ὑψηλοτέρας οἰνοχόης, τοῦ ἀμφορέως, τοῦ δίνου, τῆς κύλικος ἄνευ ποδὸς καὶ μάλιστα τῆς κελέβης ἢ τοῦ κρατῆρος. Ἡ κελέβη εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν σχῆμα τῶν τελευταίων κορινθιακῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν Καιρέᾳ τῆς Ἰταλίας, ἂν καὶ ἐν Κορίνθῳ εἶναι σπάνια. Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι ἐρυθρωπός· τὸ λευκὸν χρῶμα χρησιμοποιεῖται πρὸς δήλωσιν ἰδίως τῆς γυναικείας σαρκός. Ἐν γένει, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων εἶναι ἡ παράλειψις τῶν ζῳφόρων ταινιῶν καὶ ἡ εἰσαγωγὴ ἀνθρωπίνων μορφῶν καὶ σκηνῶν. Ἡ ἀνατολικὴ τυπικότης ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Κατ' ἀρχὰς ἡ μεταβολὴ αὕτη φαίνεται μᾶλλον δοκιμαστική, ἔχομεν δὲ μόνον μοναδικὰς ἀνθρωπίνας μορφάς. Ἔπειτα εἰκονίζονται σειραὶ πολεμιστῶν καὶ ἱππέων μὲ μικρὰ σώματα ἐπὶ ὑψηλῶν ἵππων. Ἐνίοτε παρίστανται καὶ φαιδραὶ χορευτικαὶ σκηναὶ καὶ τέλος εἰσάγονται ὁλόκληροι συνθέσεις τῶν κοινῶν μύθων καὶ παραδόσεων τοῦ λαοῦ. Ἡ τελευταία αὕτη ἀνάπτυξις τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων συνδέεται στενότατα μὲ τὴν τεχνην τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου καὶ ἀφίνει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ ἀγγειογράφοι ὑπέστησαν ὄχι μόνον τὴν ἐπίδρασιν τῆς μυθολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς μεγάλης ζωγραφικῆς. Ὡραῖον καὶ χαρακτηριστικὸν παράδειγμα κορινθιακῆς κελέβης εἶναι ἡ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου ἀποκειμένη, παριστῶσα τὸ συμπόσιον τοῦ Ἡρακλέους ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Εὐρυτίου. Ἐπὶ τοῦ ποδὸς φαίνονται αἱ χαρακτηριστικαὶ ἀκτῖνες. Πρὸς τὰ ἄνω ὑπάρχει στενὴ ζῳφόρος μὲ ἱππεῖς ἐπὶ καλπαζόντων ἵππων, ὑπεράνω δ' αὐτῆς ἀκολουθεῖ ἡ εὐρεῖα ταινία, ἐπὶ τῆς ὁποίας παρίσταται ἡ σκηνὴ τοῦ συμποσίου. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ὑπάρχει κόσμημα ἐσχηματοποιημένου φοίνικος καὶ λωτοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας τοῦ χείλους σειρὰ ζῴων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ κυνηγούμενος λαγωός. Αἱ διάφοροι ζῶναι χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ἐρυθρῶν καὶ μελανῶν ταινιῶν, αἱ δὲ μορφαὶ ἐξαίρονται διὰ βυσσινοειδοῦς χρώματος. Τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων τοῦ συμποσίου εἶναι γεγραμμένα μὲ τὸ κορινθιακὸν ἀλφάβητον: *Τόξος, Κλύτιος, Διδαίμων, Εὐρύτιος, Ϝίφιτος, Ϝιόλα, Ηερακλεῖς* ὄπισθεν τοῦ Ἡρακλέους κρεοπώλης κόπτει κρέας μὲ τὴν μάχαιραν. Ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τοῦ ἀγγείου, ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐρείας ταινίας, εἰκονίζεται σκηνὴ μονομαχίας, ἡ ὁποία, μὲ τοὺς γονατίζοντας τοξότας, ὑπενθυμίζει τὰ ἀετώματα τοῦ ναοῦ τῆς Αἰγίνης, κάτω δὲ μιᾶς λαβῆς παρίσταται ἡ αὐτοκτονία τοῦ Αἴαντος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Διομήδους καὶ τοῦ Ὀδυσσέως. Τοιαύτη σύνθεσις μαρτυρεῖ ἀναμφιβόλως μεγάλην πρόοδον ἀπὸ τῆς περιόδου τῶν ἀγγείων μὲ τὰ ἐσχηματοποιημένα ζῷα. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀκμὴν ταύτην ἡ κορινθιακὴ ἀγγειοπλαστικὴ φαίνεται ὅτι ὀπισθοχωρεῖ πρὸ τῆς αὐξανούσης σπουδαιότητος τῆς ἀττικῆς κεραμευτικῆς τέχνης.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων τοῦ καλλίστου εἴδους κατατάσσονται καὶ οἱ *πίνακες*, οἵτινες εὑρέθησαν εἰς τὴν Πεντεσκούφιαν, πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Οἱ πίνακες οὗτοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναθήματα εἰς τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὴν Ἀμφιτρίτην μὲ τὰς εἰκόνας τῶν θεοτήτων τούτων ἐπ' αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι, ἐφ' ὧν παρίστανται σκηναὶ τῆς κεραμευτικῆς τέχνης, ὡς ὁ τροχὸς τοῦ κεραμέως, κάμινοι πρὸς ὄπτησιν τῶν ἀγγείων κτλ. Οἱ πίνακες διαφέρουσι κατὰ τὸ μέγεθος. Ἡ τεχνική των εἶναι ἡ τῶν καλῶν κορινθιακῶν ἀγγείων, μηδὲ τῶν ἐπιγραφῶν ἐξαιρουμένων. Ε. Δ. Θ.

— **κορινθιακὴ** ***διάλεκτος*** */Γλωσ./*. Ἡ διάλεκτος τῆς ἀρχαίας Κορίνθου καὶ τῶν ἀποικιῶν της: Ἀνακτορίου, Ἀμπρακίας, Λευκάδος, Κερκύρας (ἱδρυθείσης κατὰ τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα), τῶν Συρακουσῶν, ὡς καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς Κερκύρας, ἤτοι τῆς Ἀπολλωνίας, Ἐπιδάμνου κλπ., ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην ὁμάδα τῶν δωρικῶν διαλέκτων. Μίαν διαλεκτικὴν ἑνότητα ἀποτελοῦν μετὰ τῆς Κορινθιακῆς καὶ αἱ διάλεκτοι τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων Σικυῶνος, Κλεωνῶν καὶ Φλειοῦντος.

Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά της εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ ἀνοικτοτέρα προφορὰ τοῦ ὑποτακτικοῦ στοιχείου τῶν διφθόγγων *AI* και *OI*, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς γραφῆς των διὰ τοῦ *AE* καὶ *OE* Αἔθων, Ἀθαναέα, ἀντὶ Αἴθων, Ἀθαναία κλ. Τὴν αὐτὴν περίπου μεταβολὴν ὑπέστη τὸ ὑποτακτικὸν στοιχεῖον καὶ τῆς διφθόγγου *EI*, διὰ τοῦτο δὲ καὶ γράφεται αὕτη ἁπλῶς διὰ τοῦ *E* (ἤτοι πλειστοτέρου μακροῦ Ε): φεύγΕ, ΠοτΕδὰν κλ. ἀντὶ φεύγει, Ποτειδὰν (Ποσειδῶν), ἈργΕος ἀντὶ Ἀργεῖος κτλ. 2) Η τροπὴ τοῦ *E* εἰς *I* πρὸ τῶν ἁδροτέρων φωνηέντων (*α*, *ο*, κλ.), εἰς ἐπιγραφὰς κερκυραϊκὰς καὶ ἐπιδαμνίους τοῦ τέλους τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ.: *θιαροί, θιαρία, θιαροδόκος* κλ (=*θεωροί, —ρία, θεωροδόχος*). 3) Ἡ τροπὴ τοῦ *O* εἰς *Y* μετὰ τὸ φωνῆεν *E*: Θευγένης ἀντὶ Θεογένης ἤδη ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ.), *δευμένα*=*δεομένα* (δεομένη), Θευδώρου, Σωκράτευς κλπ. (=Θεοδώρου, Σωκράτεος). 4) Ἡ τροπὴ τῶν συμπλεγμάτων *λτ* καὶ *λθ* εἰς *ντ* καὶ *νθ*: φίνταται, ἐνθών, ἀπενθὼν κλπ. (=φίλταται, ἐλθών, ἀπελθών). 5) Τὸ ὄνομα μεὶς ἀντὶ μὴν (—νός). 6) Ἀνάμειξις αἰολικῶν τινων στοιχείων, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν εἰς *—εσσι* δοτικῶν πληθυντικῶν: *ἁρμάτεσσι νομιζόντεσσι, νικώντεσσι, παίδεσσι, ρίνεσσι* κλπ. ἐν ἐπιγραφαῖς Κερκύρας καὶ Ἐπιδάμνου, υἱέεσσι ἐν Συρακούσαις κτλ. 7) Ὀνόματα κύρια εἰς *—ήν*, *—ῆνος*, ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἐν τοῖς ἠπειρωτικοῖς παραλίοις κορινθιακὰς ἀποικίας: Ἀγήν—ῆνος, Ἀλκήν, Ἀριστήν, Ἀρχήν, Βοικήν, Γοργήν, Δαμήν, Καλλήν, Λαήν, Μνασήν, Νικήν, Πυθήν, Χαιρὴν κλπ. 8) Ἐπέκτασις τῶν ἀντωνυμικῶν τύπων *ἐμέο, τέο* (=ἐμοῦ, σοῦ) διὰ τοῦ —ς εἰς ἐμέος, ἐμεῦς, ἐμοῦς—τέος, τεῦς. 9) Διάφοροι ἰδιωματικαὶ λέξεις: *ἀδαῖος* (=«εἰς χόρον ἄγων» κατὰ τὸν Ἡσύχιον), *αἶκλος, ἀπάρβολος, λέγνα* καὶ ρῆμα *λεγνῶ*=*ποικίλλω* (καὶ χιτὼν λεγνωτός), *λογγῶνες* ἢ *λογγάσια* (=«οἱ ἐπὶ τῶν λιμένων τρητοὶ λίθοι, οὓς τρυπῶσιν, ἵνα ἐξαρτῶσιν ἐξ αὐτῶν τὰ σχοινία τῶν νεῶν»), *σαυκὸς* (=ὁ ξηρός, ἐν Συρακούσαις), *ρογοὶ*=τὰ σιτοβόλια, *τάρπα* κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Κορίνθου, Κλεωνῶν, Σικυῶνος καὶ Φλειοῦντος εὑρίσκει τις παρὰ *Collitz - Bechtel* (ἀριθ. 3114—3174, 3226) καὶ ἐν Δ' τόμῳ τῶν I(nscriptionum) G(raecarum), ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ *M. Fränkel* (ἐν Βερολίνῳ 1902) ὑπὸ τὸν τίτλον «Inscriptiones graecae Aeginae, Pityonesi, Cecryphaliae, Argolidis». Διὰ τὰς ἀλλαχοῦ δημοσιευθείσας ἐπιγραφὰς βλ. την παρὰ *Fr. Bechtel*, (Die griech. Dialecte. II. Berlin 1923 σελ. 209—212) βιβλιογραφίαν. Φιλολογικὰς πηγὰς πρὸς μελέτην τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος διαλέκτου ἔχομεν τὰ ἀποσπάσματα τῆς ποιητρίας Πραξίλλης, τοῦ διθυραμβοποιοῦ Ἀρίφρονος ἐκ Σικυῶνος, Πρατίνα τοῦ Φλειασίου καὶ Εὐμήλου τοῦ Κορινθίου, διὰ δὲ τὴν διάλεκτον τῶν Συρακουσῶν τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ἐπιχάρμου καὶ τοῦ Σώφρονος (παρὰ *Kaibel*, Comicorum graecorum fragmenta, I 1, 88—181) καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδους (*I. Heiberg*, Archimedis opera omnia cum commentario Eutocii. I—III. 1910—1915). Ἡ γλῶσσα τοῦ Θεοκρίτου δὲν εἶναι ἡ συρακοσία Δωρική, ἀλλὰ τεχνητὸν κατασκεύασμα, δι' ὃ καὶ στερεῖται διαλεκτικῆς ἑνότητος καὶ ὁμοιομορφίας. Ἐπιστημονικὰ βοηθήματα. *L. Ahrens*, De graecae linguae dialectis. II. De dialecto dorica (Göttingen 1843).—*Pezzi*, La lingua greca antica (σελ. 340 κ. ἑξ.).—*E. Boisacq*, Les dialectes doriens (Paris—Liège 1891).—*A. Thumb* Handbuch der griech. Dialekte (Heidelberg 1909).—*Γ. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα Α', Ἀθῆναι 1924.—*Γ. Ἀναγνωστοπούλου*, Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλλην. διαλέκτων. Α', Περὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, Ἀθῆναι 1924.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **κορινθιακὴ** ***σταφὶς*** (ἡ) */Βοτ./*· βλ. *ἄμπελος* ἡ οἰνοφόρος.

— **Κορινθιακὴ** ***συμμαχία***· βλ. λ. *Κορινθιακὸς πόλεμος* καὶ *Κόρινθος* / *Ἱστορ.*/.

— **κορινθιακὸν** ***κιονόκρανον***. Τὸ τελευταῖον, κατὰ χρονολογικὴν σειράν, τῶν ἑλληνικῶν κιονοκράνων. Ἐν τῷ κανονικῷ καὶ πλήρως ἀνεπτυγμένῳ σχήματι αὐτοῦ σύγκειται ἐκ τοῦ *καλάθου* καὶ τοῦ *ἄβακος*. Ὁ κάλαθος σύγκειται ἐκ τοῦ πυρῆνος ἢ σώματος, τὸ ὁποῖον εἶναι κυκλικὸν κατὰ τομὴν καὶ ἔχει τὸ σχῆμα κώδωνος ἀνεστραμμένου, καὶ τῶν φύλλων τῆς ἀκάνθου, τὰ ὁποῖα, εἰς δύο σειράς, περιβάλλουσι καὶ καλύπτουσιν αὐτό. Ἐκ τῶν φύλλων τούτων ἐκφύονται, σπειροειδῶς ἑλισσόμενοι, καυλοί· ἐκ τούτων οἱ μεγαλύτεροι (αἱ ἕλικες) ἀνεοχόμενοι πρὸς τὸν ἄβακα, ὑποστηρίζουσι τὰς γωνίας αὐτοῦ, οὕτω δὲ σχηματίζονται

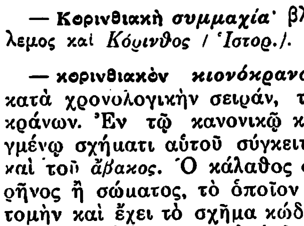
Κιονόκρανον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς.

τέσσαρες ὄψεις τοῦ κιονοκράνου· οἱ μικρότεροι ἀναχωροῦσιν ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν ὄψεων ἀνὰ δύο καὶ συναντῶνται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, φέροντες εἰς τὴν συνάφειαν των ἀνθέμιον ἢ ἄνθος. Ὁ ἄβαξ εἶναι τετράγωνος πλὰξ μὲ τὰς πλευρὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποκοίλους, ἐνίοτε δὲ καὶ μὲ τὰς γωνίας ἀποτετμημένας. Τὰ κορινθιακὰ κιονόκρανα ἐνίοτε ἐχρωματίζοντο, ὡς ἦσαν π. χ. τὰ κιονόκρανα τῶν προπυλαίων τῆς Ὀλυμπίας, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα ἦσαν πράσινα καὶ κίτρινα, τὸ δὲ ἔδαφος ἐρυθρόν. Κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν καὶ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον ἐγίνετο μεγάλη χρῆσις τῶν ἐγχρώμων κορινθιακῶν κιονοκράνων. Τὸ κιονόκρανον τοῦτο ὠνομάσθη κορινθιακόν, διότι ἐπενοήθη, ὡς λέγεται, ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ πλάστης οὗτος καὶ τορευτὴς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, εἶδέ ποτε ἐν Κορίνθῳ, ἐπὶ τοῦ τάφου μικρᾶς κόρης, κάλαθον, ὅστις περιεῖχε τὰ ἀθύρματα τῆς καὶ εἶχε σκεπασθῆ μὲ πλάκα, περὶ αὐτὸν δὲ ἀναρριχωμένους βλαστοὺς ἀκάνθης, ἡ ὁποία τυχαίως εἶχε φυτρώσει ἐκεῖ. Ἡ θέα τοῦ καλάθου τούτου ἐνέπνευσε τὸν καλλιτέχνην εἰς τὴν ἐπινόησιν τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου. Εἶναι, ἐν τούτοις, βέβαιον, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦτο γνωστὴ ἡ ἀρχὴ τοῦ κωνοειδοῦς σχήματος τοῦ κιονοκράνου. Ἐν Κόρωνι τῆς Πελοποννήσου εὑρέθη ἀρχαιότατος τύπος δωρικοῦ

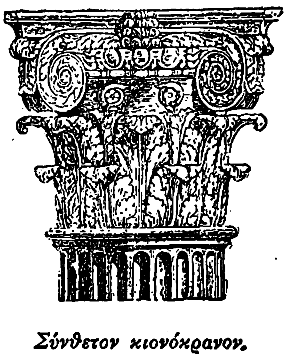
Σύνθετον κιονόκρανον.

ἄβακος ἐπὶ καλάθου κεκοσμημένου κατὰ τὴν βάσιν μὲ φύλλα ἀκάνθου λεπτὰ καὶ αἰχμηρά, καλαθόσχημον δὲ κιονόκρανον μὲ φύλλα ἀπαντᾷ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαϊκοὺς θησαυροὺς τῶν Δελφῶν. Ἴσως ὁ Καλλίμαχος εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ὥρισε τὸ κανονικὸν σχῆμα τοῦ κιονοκράνου τούτου, ἐπειδὴ δὲ ἦτο οὗτος κυρίως τορευτής, πιστεύεται ὅτι τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθὲν κιονόκρανον ἦτο μεταλλικόν. Ἡ δημιουργία, ἄρα, τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου φαίνεται ἀποτέλεσμα οὐχὶ στιγμιαίας ἐμπνεύσεως ἑνὸς καλλιτέχνου, ἀλλὰ μᾶλλον βαθμιαίας ἐξελίξεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρωταγωνίστησεν ἴσως ἡ κορινθιακὴ μεταλλοτεχνία, ὡς φρονεῖ ὁ Τσούντας. Ἄλλωστε, τὸ κιονόκρανον τοῦ Καλλιμάχου ἐκόσμει ἀπομεμονωμένους κίονας, ἡ ἑλληνικὴ ὅμως τέχνη ἐδημιούργησεν ἐξ αὐτοῦ ρυθμόν. Ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς ἐν Τεγέᾳ ὁ Σκόπας ἐφαρμόζει τὸν κορινθιακὸν ρυθμὸν εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς κίονας τοῦ ναοῦ ἐκείνου. Ἐν τῷ Θόλῳ τῆς Ἐπιδαύρου, τὸν ὁποῖον ᾠκοδόμησεν ὁ Πολύκλειτος ὁ νεώτερος, ὁ ἐσωτερικὸς ρυθμὸς ἦτο ἐπίσης κορινθιακός. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἐπιδαύρου ἀπεκάλυψαν ὡραῖον κορινθιακὸν κιονόκρανον, τὸ ὁποῖον δὲν

Κιονόκρανον τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους.

ἐχρησιμοποιήθη, οὐδ' ἐπερατώθη. Τὸ κιονόκρανον τοῦτο, ὡς ἐκ τῆς ἐντελοῦς κομψότητος τῆς διακοσμήσεως, παρέχει τὸν τέλειον τύπον τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου, ὡς τὰ κιονόκρανα τοῦ Παρθενῶνος μᾶς δίδουσι τὸν τέλειον τύπον τοῦ δωρικοῦ. Παραλλαγὴ τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου εἶναι τὸ λεγόμενον ***σύνθετον κορινθιακὸν κιονόκρανον***, εἰς τὸ ὁποῖον συνδυάζονται ὁ κάλαθος καὶ οἱ καυλοὶ ἀκάνθου μὲ ἕλικας τετραμεταώπου ἰωνικοῦ κιονοκράνου. Ὁ τύπος οὗτος ἐπλάσθη τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ. Ἄλλη παραλλαγή, ἡ ὁποία ὅμως ἀνεφάνη πρὸς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, εἶναι ὁ τύπος, καθ' ὃν τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ καλάθου περιβάλλεται ὑπὸ φύλλων φοίνικος (βλ. λ. *κίων*). Ε. Δ. Θ.

—**κορινθιακὸν** ***μέταλλον*** */Ἀρχ./*. Πολύτιμον μέταλλον, ἐκ τοῦ ὁποίου κατεσκευάζοντο κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἰδίᾳ ἐποχὴν ἀγάλματα, σκεύη ἐπιτραπέζια καὶ ποικίλα κομψοτεχνήματα. Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς συστάσεως τοῦ κορινθιακοῦ μετάλλου οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι κατεσκευάσθη τῷ 146 π. Χ. κατὰ τὴν ἅλωσιν καὶ καταστροφὴν τῆς Κορίνθου ἐκ τυχαίας συγκράσεως χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ. Ἐν τούτοις φαίνεται βέβαιον, ὅτι ἦτο γνωστὸν πολὺ πρότερον τὸ μεταλλικὸν τοῦτο κρᾶμα. Γ. Κ. Γ.

— **«Κορινθιακὸς Ἀστήρ»**. Ἐφημερὶς ἐν Κορίνθῳ, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ 30 Μαρτίου 1874 μέχρι 3 Μαρτίου 1878.

— **Κορινθιακὸς** ***ἰσθμὸς*** */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Κόρινθου* ἰσθμὸς καὶ *Κορίνθου* διῶρυξ.

— **Κορινθιακὸς** ***κόλπος*** */Παραλ. Γεωγρ./*. Ὁ ἐπισημότερος τῶν κόλπων τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν διαμόρφωσίν του, τὸ μέγα του μῆκος καὶ τὰ μεγάλα του βάθη, χαρακτηριστικῶς διαχωρίζων τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· καὶ τὸ μὲν στόμιόν του εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἰόνιον, τῶν δὲ ἀνατολικῶν του μυχῶν ὁ μὲν βορειότερος, ὁ καὶ περισσότερον εἰσδύων, βρέχει τὰ δυτικὰ τοῦ Ἑλικῶνος κράσπεδα, ὁ δὲ νοτιώτερος τὰς δυτι-

Digitized by Google

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

κὰς τοῦ ἰσθμοῦ ἀκτάς, τοῦ ὁποίου ἡ διῶρυξ, ἐπικοινωνοῦσα πρὸς τὸν Σαρωνικὸν τὸν Κορινθιακὸν μετέβαλεν αὐτόν, κατ' οὐσίαν εἰς θάλασσαν περίκλειστον, συνδέουσαν, κατὰ τὸ δυνατὸν συντομώτερον, τὸ Ἰόνιον πρὸς τὸ Αἰγαῖον. Ἀποτελεῖται δὲ ὁ κόλπος οὗτος ἐκ τριῶν κολπώσεων: Καὶ ἡ μὲν δυτικωτάτη, ἀναπεπταμένη πρὸς δυσμὰς καὶ τὸ Ἰόνιον, ἔχει ΒΔ. κέρας τὸ ἀκρωτήριον *Σκρόφες* τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελῴου, ΝΔ δὲ τὸν *Χελωνάταν*, ταύτην ὅμως, περιλαμβάνουσαν πράγματι δύο κολπώσεις, διαστέλλουν οἱ ναυτικοὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *κόλπος τῶν Πατρῶν*. Ἡ δὲ ἀνατολικωτάτη μετὰ τῆς ἐνδιαμέσου, λογιζομένη ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὡς ὁ κυρίως *Κορινθιακός*, εἶναι ἐπιμήκης θαλασσία ἔκτασις μήκους 70 ὡς ἔγγιστα μιλλίων πρὸς Α.ΝΑ., ἀπὸ τοῦ στομίου της, καθ' ὃ συνδέεται πρὸς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν (δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ Ρίου-Ἀντιρρίου, ἔχοντος μιλλίου εὖρος) μέχρι τῶν ἀνατολικῶν μυχῶν του, δηλαδὴ τῆς *Ἀλκυονίδος* θαλάσσης καὶ τοῦ ὅρμου τῆς Κορίνθου. Κατ' οὐσίαν, ἐν τούτοις, ἡ ἐνδιάμεσος κόλπωσις, ἡ περιοριζομένη μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ρίου* (ΝΑ. κέρας), *Ἀντιρρίου* (ΒΔ.), *Μόρνου* (ΒΑ.) καὶ τοῦ *Δρεπάνου* Ψαθοπύργου (ΝΑ.), ἀποτελεῖ πρόκολπον τοῦ καθ' αὑτὸ Κορινθιακοῦ κόλπου, οὗ τὸ στόμιον ἀφορίζουν τὰ δύο τελευταῖα τῶν προμνησθέντων ἀκρωτηρίων. Πάντως τὸ εὖρος τοῦ κόλπου, ὂν ἑνὸς μιλλίου μεταξὺ Ρίου—Ἀντιρρίου, ποικίλλει μεταξὺ 2 καὶ 5 μιλλίων μέχρι τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ψαρομίτας*, φθάνει τὰ 20 καὶ 18 μίλλια κατὰ τοὺς μεσημβρινοὺς τῶν μυχῶν τῶν κόλπων τῆς *Ἀμφίσσης* καὶ τῆς *Ἀντικύρρας* καὶ στενοῦται εἰς 5 μίλλια πρὸ τοῦ κατὰ τὴν διώρυγα μυχοῦ του, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μελαγγάβι* καὶ πρὸς νότον. Ἐξαιρετικῶς ἰδιότυπον καθιστῶσι τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ κόλπου τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ἅτινα εἰς μὲν τὰ βόρεια παράλιά του ἀποσβέννυνται εἰς τὴν ἀκτήν, εἰς δὲ τὰ πελοποννησιακὰ παραθέουν αὐτήν, ἀφίνοντα μεταξὺ τῶν κρασπέδων των καὶ τῆς ἀκτογραμμῆς λωρίδα χθαμαλῆς γῆς, ἥν, διαθεομένην ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ ΣΠΑΠ, καλύπτουν ἐντατικῶς καλλιεργούμεναι σταφιδάμπελοι. Ἐπίσης τὰ μεγάλα του βάθη, ποικίλλοντα μεταξὺ 100 καὶ 460 ὀργυιῶν κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ κόλπου, πρὸ πάντων ὅμως ἡ ἀνυπαρξία νήσων, μὴ ὑπαρχουσῶν παρὰ νησίδων τινῶν προσκειμένων εἰς τὴν βορείαν ἀκτήν, οὐδεμιᾶς δὲ πρὸς τὴν πελοποννησιακήν.

—*[Ἀκτογρ.]* Ἡ ἐπιστημονικῶς ἀκριβὴς τοῦ *Κορινθιακοῦ* κόλπου ὑδρογραφικὴ ὑποτύπωσις, μεγάλως διευκολυνθεῖσα ἀπὸ τὸν χάρτην τῆς γαλλικῆς ἀποστολῆς τῆς ὑπὸ τὸν Μαιζῶνα στρατιᾶς, ὀφείλεται εἰς τὰς διαδοχικῶς ἐκτελεσθείσας ἐργασίας τῶν Βρεττανῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑδρογράφων κα ὑδρογράφων Owen Stanley (1834), Thomas Graves (1840, HMS «Beacon»), Arthur Mansell («Hydra 1864—1865, L. S. Dawson (1888 «Sylvia»), H. C Lockyer (1893 «Fearless») καὶ C. H. Simpson (1896 «Stork»)· διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων κατηρτίσθη ὁ χάρτης 1600: Gulf of Corinth, εἰς ὃν ἀναφέρονται πᾶσαι αἱ κατωτέρω ἀναγραφόμεναι γεωγραφικαὶ συντεταγμέναι. Καὶ τῆς μὲν βορείας τοῦ Κορινθιακοῦ πλευρᾶς, τῆς γεωγραφούσης τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀ. Αἰτωλίας, τῆς Ναυπακτίας, τῆς Παρνασσίδος, τῆς Φωκίδος, τῆς Δ. Λεβαδείας καὶ τῆς Β. Μεγαρίδος, ἡ ἀκτογραφία, ἀπὸ τοῦ ΒΔ. κέρατος πρὸς τὸν μυχόν, ἔχει ὡς ἑξῆς: *Ἀντίρριον* ἄκρον (παλαιότερον *Κάστρο τῆς Ρούμελης*: πλάτ. 38°19'35" Β., μῆκ. 21°45'30" Ἀν.), ΒΑ. κέρας τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν, καὶ ἀκρωτήριον *Μόρνος*, γλῶσσα χθαμαλή, πλατεῖα καὶ ἀμμώδης εἰς 6 μίλλ. ΑΒΑ. τοῦ Ἀντιρρίου· μεταξὺ αὐτῶν ἡ κόλπωσις τῆς *Ναυπάκτου*, βορεία κόλπωσις τοῦ προκόλπου τοῦ Κορινθιακοῦ, εἰς τῆς ὁποίας τὸν μὲν βόρειον μυχὸν ἡ κωμόπολις τῆς Ναυπάκτου καὶ ὁ πανίσχυρος ἄλλοτε πολεμικὸς λιμενίσκος της, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτήν της τοῦ ποταμοῦ Μόρνου ἡ ἐκβολή. Ἀπὸ τοῦ Μόρνου ἡ ἀκτή, κυρτουμένη ἐλαφρῶς πρὸς Β. ἐπὶ 15 μίλλ. πρὸς Α. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Ψαρομύτα*, παρουσιάζει εἰς 7 ἀπὸ τοῦ φάρου τοῦ Μόρνου μίλλ. τὸ ἀκρωτήριον *Μαραθέας*, ἔχον πρὸ αὐτοῦ τὴν ἐπικίνδυνον ὕφαλον (2½ ὀργ.) Hancock καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ψαρομύτας τὰς νησῖδας: *Τριζώνια*, *Ἅγιος Γιάννης*, *Πρασούδι* καὶ *Λαγονήσι*. Ἀπὸ τῆς Ψαρομύτας ἡ ἀκτὴ χωρεῖ ἐπὶ 9 μίλλ. πρὸς Α. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀνδρομάχη*, σχηματιζομένων τῶν κολπώσεων *Ἐρατεινὴ* καὶ *Βιβάθρι*· ἀπὸ δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀνδρομάχη ἄρχεται ὁ κόλπος τῆς Ἀμφίσσης, ἔχων ΝΑ. κέρας τὸ ἀκρωτήριον *Πάσσαλος*, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ κόλπος τῆς Ἀντικύρας, ἔχων ΝΑ. κέρας τὸ ἀκρωτήριον *Βελανίδια*· ἀπὸ τούτου ἄρχεται ἡ Ἀλκυονὶς θάλασσα, ἔχουσα ΝΔ. κέρας (πλάτ. 38°01'45" Β., μῆκ. 22°51'23" Ἀν.) τὸ ἀκρωτήριον *Μελαγκάβι* (ἢ *Ἀγριληός*, τὸ *Ἡραῖον* τῶν ἀρχαίων), καθ' ὃ περατοῦται ἡ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ κόλπου περιγραφή.

Ἡ νοτία πλευρά, ἡ ἀκτογραφοῦσα τὴν ΝΔ Μεγαρίδα, τὴν Κορινθίαν, τὴν Αἰγιάλειαν καὶ τὴν ΒΑ. Ἀχαΐαν, παρουσιάζει ἐπιπρόσθετον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βορείαν, οὖσα πυκνῶς κατῳκημένη. Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μελαγκάβι ἀρχομένη, χωρεῖ ἐπὶ 7 μίλ. ΝΑ μέχρι τοῦ ὅρμου *Λουτρακίου*, ὁπόθεν θλωμένη πρὸς ΝΔ. χωρεῖ ἐπὶ 3 μίλ. μέχρι *Κορίνθου*, παρουσιάζουσα καταμεσῆς εἰς τὴν *Ποσειδωνίαν* τὸ ΒΔ. τῆς Διώρυχος στόμα. Ἐντεῦθεν ἀρχίζει ἡ καθαρῶς νοτία πλευρὰ ἐλαφρῶς κυρτουμένη μέχρι τῆς ἄκρας *Κιάτου* (πλάτ 38° 01' 00" Β, μῆκ. 22° 44' 20" Ἀν.), μεσολαβούντων τῶν αἰγιαλῶν *Βραχάτι-Κοκκώνι-Βέλλο*, πλησίον τῶν ὁποίων αἱ φερώνυμοι σιδηροδρομικαὶ στάσεις. Επεκράτησε δὲ νὰ λέγεται παρὰ ναυτικοῖς *ὅρμος Κορίνθου* (Corinth bay) ὁ Α.ΝΑ. τοῦ Κορινθιακοῦ μυχός, ἡ μεταξὺ Μελαγκαβίου-Κορίνθου-Κιάτου θαλασσία ἔκτασις. Ἐκεῖθεν ἡ παραλία χωρεῖ εὐθὺ ἐπὶ 14 μίλ. μέχρι τῆς *Λυκοπορειᾶς*, χαρακτηριστικῆς ἀκτῆς ἀπὸ τοῦ ὀρθοπάγου *Αὐγὸ* (ὕψ. 562 ποδ.), μεσολαβούντων τῶν αἰγιαλῶν καὶ στάσεων *Δημηνιό*, *Μελίσσι* καὶ *Πυργοσυκιά*, *Ξυλόκαστρον* καὶ *Λυκοπορειά*, πέραν τῆς ὁποίας σχηματίζονται τινὲς ὀδοντώσεις καὶ ἄκραι· τὸ *Στόμιον*, τὸ *Δερβένι*, ἡ *Ακράτα*, πλαταμών, ὃν προσεπιχώνει ὁλονὲν ὁ Κρᾶθις (πλάτ. 38° 10' 50" Β., μῆκ 22° 19' 30" Ἀν.). ἀπέχων τῆς Λυκοπορειᾶς 8 μίλλ. Δ.ΒΔ. Ἡ αὐτὴ διαμόρφωσις ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Γύφτισσα*, 12 μίλλ. Δ.ΒΔ. τῆς Ἀκράτας, ἀπαντώντων τοῦ αἰγιαλοῦ *Πλατάνου* «ἑπτατόξου γεφύρας» («Seven arches» εἰς τὸν ἀγγλ. χάρτ.) τοῦ ὅρμου *Ἐγκάλης*, τῆς παραλίας *Διακοφτοῦ*, τῆς γλώσσης *Τρούπιας*, ἣν προσεπιχώνει ἡ ἐκβολὴ τοῦ Βουραϊκοῦ, καὶ τῆς γλώσσης *Ριζομύλου*, ἣν προσεπιχώνει ὁ Σελινοῦς. Ἐκεῖθεν μέχρι Δρεπάνου τοῦ Ψαθοπύργου, ἡ ἀκτὴ παρουσιάζει κύρτωσιν πρὸς Β. 14 μιλλ. εὐθύπλου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ μόνη τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ κόλπου πραγματικὴ κόλπωσις τοῦ *Αἰγίου* Vostitza road εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας), ἡ ἄκρα *Μουρλά*, ἣν προσεπιχώνει ὁ Μαγανίτης, ἡ ἄκρα *Σαλμώνικο*, ἣν προσεπιχώνει τὸ φερώνυμον ποτάμιον, οἱ γραφικώτατοι ἀπορρῶγες τοῦ *Λαμπίρι* καὶ τὸ *Δρέπανον* Ψαθοπύργου. Τέλος, ἀπὸ Δρεπάνου ἡ ἀκτογραμμὴ χωρεῖ 4 μίλλ. ΝΔ ἕως *Ρίου*, ἀποτελοῦσα τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ προκόλπου τοῦ Κορινθιακοῦ. Μεθ' ὃ ὁ κόλπος τῶν Πατρῶν

Ἄνεμοι, παλίρροιαι, ρεύματα. Κατὰ τὸ ἔαρ, τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι εἶναι οἱ δυτικοὶ καὶ βορειοδυτικοί, ὧν οἱ τελευταῖοι πνέουν ἐνίοτε σφοδρότατοι· οἱ δὲ βορειοανατολικοί, συνηθέστεροι κατὰ τὸ στόμα τοῦ κόλπου, πνέουν ἀπὸ τῆς αὐγῆς ἕως τὴν νύκτα, ἐπακμάζοντες ὅσον πλησιάζει τις πρὸς δυσμὰς καὶ συμμειγνύμενοι τέλος πρὸς τὸν «ἐγκολπίαν» τῶν Πατρῶν· συνήθως, ἐνῷ πνέει ἄνεμος «λαμπρὸς» κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ κόλπου εἰς τὴν βορείαν ἀκτήν, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῆς Ἀντικύρρας ἐπικρατεῖ ἄπνοια καὶ λιπαρὰ γαλήνη· κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς μῆνας, τὸν ἄνεμον τῆς ἡμέρας διαδέχεται ἄπνοια μίαν περίπου ὥραν μετὰ τὴν δύσιν. Τὸν χειμῶνα ἐπικρατοῦν σφοδροὶ Εὐραπηλιῶται (σοροκολεβάντες: Α.ΝΑ.), συνοδευόμενοι ὑπὸ ἀχλύος καὶ ραγδαίων βροχῶν· μετὰ τούτους ἐπικρατοῦν οἱ τοῦ Β. τεταρτοκυκλίου, ὅταν μάλιστα πέσουν περισσότεραι χιόνες εἰς τὴν Στερεὰν ἢ τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ παλιρροιακὴ ἐν τῷ κόλπῳ ἐκδήλωσις, καίτοι μικρά, εἶναι ἐν τούτοις κανονικωτάτη. Ἡ ἀποστάθμισις εἶναι 2 καὶ πλέον ποδῶν κατὰ τὰς συζυγίας. Τὰ παλιρροιακὰ ρεύματα, ὑπαμειβόμενα εἰς διεύθυνσιν κατὰ τὴν ἐκδηλουμένην εἰς τὴν νησῖδα Τριζώνια πλημμυρίδα καὶ ἀμπώτιδα, φέρονται ἐντὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τῶν ὑδάτων καὶ ἐξ αὐτοῦ, πρὸς τὸν Πατραϊκόν, κατὰ τὴν ταπείνωσίν των, καθιστάμενα πλέον ἔκδηλα μεταξὺ Ριου καὶ Ἀντιρρίου, ὅπου ὁ ροῦς φθάνει τὰ 2½ μίλ. ὡριαίως κατὰ τὰς συζυγίας. Ἡ αὐτὴ κανονικότης ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι τοῦ πορθμοῦ Μόρνου—Δρεπάνου ἀλλὰ μεθ' ἥσσονος ταχύτητος ροῦ λόγῳ τοῦ μείζονος ἀνοίγματος τῶν ἀκρωτηρίων. Πέραν τῶν ἀκρωτηρίων τούτων τὰ ρεύματα μεγάλως ἐπηρεάζονται ἀπὸ τοὺς ἐπικρατοῦντας ἀνέμους· τέλος, εἰς τὰ προέχοντα ἀκρωτήρια τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ κόλπου, παρατηρεῖται παραλιακὸν ρεῦμα λείχον τὰς ἀκτὰς τῶν κόλπων τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῆς Ἀντικύρρας, ὡς καὶ τὰς τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης, ὅταν τὰ ὕδατα ἀποσύρωνται τῶν κολπώσεων τούτων κατὰ τὰς ἀμπώτιδας.

Ναυτικὸς φωτισμός. Πρὸ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ καὶ τῆς παραδόσεως τῆς διώρυγος εἰς κοινὴν χρῆσιν (25 Μαΐου/6 Ἰουνίου 1893), τὰ ἀτμόπλοια διέπλεον τὸν Κορινθιακὸν πάντοτε ἐν ἡμέρᾳ, τῶν ἐπιβατῶν ἀποβιβαζομένων εἰς Κόρινθον, ὅπως διελάσωσι τὸν ἰσθμὸν πρὸς νέαν ἐπιβίβασιν εἰς Καλαμάκιον, ἢ ἀντιστρόφως. Οὕτως ἐλάχιστοι φανοὶ ὑπῆρχον καὶ δὴ ἐλαχίστης φωτοβολίας, μόνον σκοπὸν ἔχοντες τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀνθούσης τῶν Γαλαξιδιωτῶν ἱστιοφόρου ναυτιλίας· οὕτως, ἐφωτίζοντο τότε τὸ Ἀντίρριον (1880) διὰ κοινοῦ φανοῦ φωτὸς σταθεροῦ λευκοῦ 4 μιλλ., ὁ Μόρνος (1868) δι' ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλλ., ἡ νησὶς Ἀψηφιὰ (1887) πρὸς εἴσπλουν ἐν Γαλαξιδίῳ δι' ἐρυθροῦ σταθεροῦ, βοηθούσης καὶ τῆς ἀμυδρᾶς ἀνταυγείας μεγάλου ἀσβεστοχρίστου τοίχου, ὃν πρὸς τοῦτο ἔκτισαν οἱ Γαλαξιδιῶται ἐπὶ τῆς νησῖδος Πεταλᾶς, καὶ τέλος ὑπῆρχε κοινὸς φανὸς εἰς τὴν ἀποβάθραν τῆς Κορίνθου. Ἀφ' ἧς ὅμως, ἡ ἐξ 150 περίπου μιλλίων μέση οἰκονομία εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Β. Αἰγαίου πρὸς τὸ Ἰόνιον διάπλους ἐπύκνωσε τὰς διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ἀτμοπλοϊκὰς συγκοινωνίας, προσετέθησαν νέοι πυρσοὶ καὶ οἱ παλαιοὶ ἐτροποποιήθησαν. Οὕτω, τὸ φωτιστικὸν τοῦ κόλπου δίκτυον, εἰς πυρσοὺς λειτουργοῦντας (Σεπτέμβριος 1930)

Digitized by Google

ὑπὸ κατασκευήν, ἔχει ὡς ἀκολούθως, διὰ τὸν ἀπὸ Ποσειδωνίας πρὸς Πάτρας μετὰ ἐνδιαμέσων προσεγγίσεων ταξιδεύοντα: *Μελαγκάβι* (ἀκτὴ Στερεᾶς), ἔτος ἀφῆς 1897, ἐκλάμψεις λευκαὶ 20 μιλλ., ἃς ὁ διαπλέων τὴν διώρυγα βλέπει κατὰ τὸν ἄξονά της. *Κορίνθου* (Πελοπόννησος), ἱδρυθεὶς τῷ 1887 καὶ μεταρρυθμισθεὶς τῷ 1923, ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλλ. *Λυκοποριᾶς* ὑπὸ κατασκευὴν (1930 αὐτόματος φαρίσκος. *Ἰτέας* (Στερεά) ἱδρυθεὶς τῷ 1930, αὐτόματος Ἄγκα λευκῶν ἐκλάμψεων 9 μιλλ. *Ἀψηφιᾶς* (1887) ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλλ. *Γαλαξιδίου* (1930) πρασίνου σταθεροῦ 5 μιλλ. *Ἐρατεινῆς*, ἱδρυθεὶς εἰς ὅρμον Βυτρινίτσας (1908) ὑπὸ τοῦ δήμου. *Ψαρομύτας* (1894), ὁ ἐπισημότερος τῶν φάρων τοῦ κόλπου, λευκῶν παρατεινομένων ἀναλαμπῶν, ὧν ἡ φωτοβολία, κατόπιν ἀλλαγῆς τοῦ μηχανήματος (1930), ὑπερβαίνει τὰ 26 μίλλια. *Αἰγίου* (Πελοποννήσου), ἱδρυθεὶς τῷ 1893, ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλλ. *Μόρνου* (Στερεά), ἱδρυθεὶς τῷ 1868 καὶ ἀντικατασταθεὶς (1914) δι' «Ἄγκα» τριάδος λευκῶν ἐκλάμψεων 13 μιλλ. *Δρεπάνου* Ψαθοπύργου (Πελοπόννησος), ἱδρυθεὶς τῷ 1888 καὶ γενόμενος πρόξενος, διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς φωτοβολίας του, τοῦ ναυαγίου τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορικῆς θαλαμηγοῦ «Ἐρικλὴκ» ἀντικατεστάθη (1899) δι' ὡραίου φάρου λευκῶν καὶ πρασίνων ὑπαμειβομένων ἐκλάμψεων 15 μιλλ. *Ναυπάκτου* (Στερεά), ἱδρυθεὶς τῷ 1899, πρασίνου σταθεροῦ 5 μιλλ. *Φρουρίου Ρίου* (Πελοπόννησος), ἱδρυθεὶς τῷ 1913, φωτὸς σταθεροῦ ἐρυθροῦ πρὸς τὸν Κορινθιακὸν καὶ πρασίνου πρὸς τὸν Πατραϊκόν. *Ἀντιρρίου*, ἱδρυθεὶς τῷ 1880 καὶ ἀντικατασταθεὶς τῷ 1913 διὰ φάρου λευκοῦ φωτὸς σπινθηροβολοῦντος. Παρὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν προμνησθέντων πυρσῶν, ὁ ναυτικὸς τοῦ κόλπου φωτισμὸς δὲν ἔχει συμπληρωθῆ.

Τρόπος εἴσπλου. Ὁ εἴσπλους τοῦ Κορινθιακοῦ, λόγῳ τῶν ρευμάτων καὶ τῆς στενότητος τοῦ στόματός του καὶ τοῦ προκόλπου του, μὴ ἐπιτρεπόντων εἰς πάντα διαδρομάς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἀβαθῆ, ἅτινα προβάλλουν ὁ μὲν Μόρνος πρὸς ΝΑ. τὸ δὲ Δρέπανον πρὸς ΒΔ., ἀπετέλει δυσχερέστατον ἐγχείρημα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας, ὅπερ ὅμως ἦτο λίαν οἰκεῖον εἰς τοὺς Γαλαξιδιώτας. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἀπεφευγον οἱ ναύαρχοι τοῦ Ἀγῶνος ναυτικὰς ἐν αὐτῷ ἐπιχειρήσεις διὰ πλειόνων μονάδων, μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ «Καρτερία» —τὸ πρῶτον αὐλακῶσαν τὸν κόλπον ἀτμήλατον— ἐξησφάλισε τὰς ρυμουλκήσεις τῶν πλοίων, εἰς ἃ εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ δρᾶσις (Σεπτέμβριος 1827) ἡ προκαλέσασα τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Ἀφ' ἧς ὁ ἀτμὸς ἠλάττωσε τὰς ἀπὸ τῶν ρευμάτων καὶ τὰς ἐναντιότητας τῶν ἀνέμων δυσχερείας, μόνον ὁ ἐν νυκτὶ εἴσπλους παρουσίαζε δυσχερείας, ἀλλὰ καὶ ταύτας ἦρεν ἐξ ὁλοκλήρου ὁ ἀρτιώτατος τοῦ στενοῦ φωτισμός, καταστήσας εὐχερέστερον τὸν εἴσπλουν ἐν νυκτὶ ἢ ἐν ἡμέρᾳ. Οὕτως ὁ εἰσπλέων ἐπέχει πρὸς τὸν φάρον Μόρνου, ὃν φέρει καταμεσῆς τοῦ ἀνοίγματος τῶν φάρων Ρίου-Ἀντιρρίου· ἀκολουθῶν τὴν πορείαν αὐτὴν μέχρι τῆς εὐθυγραμμίας τῶν πυρσῶν Δρεπάνου-Ναυπάκτου, ὁπότε λαμβάνει πλεῦσιν «Ἀπηλιώτης», ἣν ἀκολουθεῖ μέχρι παραλλάξεως τοῦ Μόρνου, εἰσπλέει πλέον καὶ δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ ἀσφαλῶς πρὸς τὸν φάρον Ψαρομύτας. Σ. Ε. Λ.

— [*Ναυτ. Ἱστορ.*] Αἱ ἐν τῷ *Κορινθιακῷ κόλπῳ* ὀλίγαι ἐπιχειρήσεις τῶν ἀντιπάλων στόλων κατὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἀπεσκόπουν τὸν ἐφοδιασμὸν ἢ τὴν καταστροφὴν φρουρίων καὶ τὴν ὑποβοήθησιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ. Τὴν ἀπὸ Δ. καὶ μόνην τότε εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἀποκληθεῖσαν καὶ «Μικρὰ Δαρδανέλλια» ὑπερήσπιζον δύο ἰσχυρότατα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην φρούρια, τὸ *Ρίον* καὶ *Ἀντίρριον*, ὡς ἐκ τούτου ἦτο δυσχερέστατον νὰ τὴν διαπλέουν τὰ ἀσθενῆ σκάφη, ἐξ ὧν ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπετελεῖτο. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Τοῦρκος ναύαρχος Ἰσμαὴλ Γιβραλτὰρ ἐφοδίασε τὰ φρούρια Μεθώνης καὶ Κορώνης εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ κατέστρεψε τὴν ναυτικωτάτην πόλιν τοῦ Γαλαξιδίου, ἔχεις ἱκανὰ πλοῖα καὶ ἐμπειρους ναυτικοὺς παρέσχεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον, αἰχμαλωτίσας πάντα τὰ πλοῖά της, ἅτινα ὡδήγησεν ὡς τρόπαια εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μέχρι τοῦ 1827 δὲν ἔλαβον χώραν συρράξεις ἐν τῷ Κορινθιακῷ, τῶν Τούρκων θαλασσοκρατούντων ἐν αὐτῷ. Τῇ 16 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο ἐπίθεσις ὑπὸ τὸν Ἄγγλον φιλέλληνα πλοίαρχον Ἄστιγγα ἑλληνικῆς μοίρας κατὰ τῆς ἐν Σκάλᾳ Σαλώνων ἠγκυροβολημένης τουρκικῆς, ἥτις καὶ κατεστράφη τελείως ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις: Ὁ Ἄγγλος φιλέλλην λόρδος Κόχραν, ὁ καὶ ἀναλαβὼν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1827 τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἀποτυχὼν τῇ 6 Σεπτεμβρίου να καταλάβῃ τὸ Βασιλάδι, ἀφῆκεν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μικρὰν μοῖραν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἄστιγγος, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ προστατεύσῃ τὴν διαπεραίωσιν τῶν ἁρματολῶν τοῦ Τσώρτς καὶ τοῦ Κώστα Μπότσαρη ἐκ τοῦ ἐντεῦθεν τοῦ Κάβο -Πάσια Καραβοστασίου εἰς κατάλληλον σημεῖον τῆς Στερεᾶς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἄστιγγος τελοῦσα μοῖρα συνέκειτο ἐκ τῆς ἀτμοκινήτου κορβέτας «Καρτερίας», κυβερνωμένης παρὰ τοῦ ἰδίου αὐτοπροσώπως, ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ πάρωνος «Σωτῆρος», κυβερνωμένου ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου φιλέλληνος πλοιάρχου Θωμᾶ, τῶν κανονιοφόρων Βαυαρίας» καὶ «Φιλελληνίδος» καὶ δύο μικρῶν γολετῶν. Ἡ μοῖρα διηρέθη εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν ἓν ἐκ τοῦ «Σωτῆρος», τῆς «Βαυαρίας» καὶ τῶν δύο γολετῶν εἰσέπλευσε παρατόλμως ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τῶν φρουρίων τῇ 9 Σεπτεμβρίου, τὸ δὲ ἕτερον ἐκ τῆς «Καρτερίας» καὶ «Φιλελληνίδος» τῇ 11 Σεπτεμβρίου. Ἐν τῇ Σκάλᾳ τῶν Σαλώνων ἦσαν ἠγκυροβολημένα ἐννέα τουρκικὰ πολεμικὰ (ἤτοι δύο ἰσχυροὶ πάρωνες 16 πυροβόλων ὁ εἷς, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε καὶ ὁ Τοῦρκος μοίραρχος, καὶ 14 ὁ ἕτερος, μία ἰσχυρὰ ἡμιολία τῶν 10 πυροβόλων, δύο μικρότεραι ἡμιολίαι καὶ δύο κανονιοφόροι), δύο καλῶς ἐξωπλισμένα ὁπλιταγωγὰ καὶ τρία αὐστριακὰ μεταγωγικὰ πλήρη ἐφοδίων διὰ τὸν τουρκικὸν στρατόν· ἐπὶ τῆς ἀκτῆς πλεῖστα πυροβολεῖα ἐπροστάτευον τὴν τουρκικὴν μοῖραν. Ὁ Ἄστιγξ διαδρομῶν ἔξωθεν τοῦ κόλπου τῶν Σαλώνων μετὰ τῆς «Καρτερίας» καὶ τῆς «Φιλελληνίδος» ἀπέστειλεν ἓν «μύστικον», ὅπως παραγγείλῃ εἰς τὰ πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ Κορινθιακοῦ πλέοντα «Σωτῆρα» καὶ Βαυαρίαν» νὰ ἐπαναπλεύσωσι καὶ τὸν ἐνισχύσωσι, προτιθέμενον νὰ προσβάλῃ τὴν ἐν τῇ Σκάλᾳ Σαλώνων ὁρμοῦσαν τουρκικὴν μοῖραν. Τέλος τῇ 16 Σεπτεμβρίου ἅμα τῇ ἕῳ, συγκεντρωθέντων τῶν τεσσάρων πλοίων εἰσέπλευσεν ὁ Ἄστιγξ εἰς τὸν κόλπον τῶν Σαλώνων. Προηγεῖτο ἡ «Καρτερία» καὶ εἰς τινα ἀπόστασιν ἠκολούθουν κατὰ σειρὰν ὁ «Σωτήρ», ἡ «Βαυαρία» καὶ ἡ «Φιλελληνίς». Εἰς ἀπόστασιν 500 μ. ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ἀρχηγίδος ἡ «Καρτερία» ἀγκυροβολεῖ τὰ δὲ λοιπὰ σκάφη ἀγκυροβολοῦσι 300 μ. ἀπωτέρω. Ὁ Ἄστιγξ στρέψας καταλλήλως τὸ πλοῖον του, ὥστε νὰ παρουσιάσῃ ὅλην τὴν πλευράν του, ἤρξατο βάλλων κατ' ἀρχὰς βραδέως διὰ συμπαγῶν βλημάτων, πρὸς καταμέτρησιν τῆς ἀποστάσεως, ἐναντίον τῶν πυκνῶς πυροβολούντων τουρκικῶν σκαφῶν, εἶτα δ' ἔβαλε ταχὺ πῦρ δι' ἐκρηκτικῶν ὀβίδων καὶ πεπυρακτωμένων βλημάτων. Τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα ἔβαλον ἐπίσης σφοδρῶς κατὰ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων. Περὶ τὴν 10ην ὥραν τῆς πρωΐας ἡ τουρκικὴ ἀρχηγὶς βληθεῖσα διὰ κοίλου ρηκτικοῦ βλήματος τῆς «Καρτερίας» κατὰ τὴν πυριταποθήκην ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα. Τέσσαρα ἄλλα ἐπίσης σκάφη τὸ ἓν μετὰ τὸ ἕτερον ἐβυθίσθησαν ὑπὸ τῆς «Καρτερίας». Ὁ «Σωτὴρ» μετὰ τῶν κανονιοφόρων βάλλοντα κατὰ τῶν πυροβολείων τῆς ξηρᾶς τὰ ἐσίγησαν μετ' οὐ πολύ, μεθ' ὃ ᾐχμαλώτισαν μίαν τῶν ἡμιολιῶν, ἣν μετὰ ταῦτα ἐβύθισαν. Ὁλόκληρος ἡ τουρκικὴ μοῖρα κατεστράφη, πλῆθος Τούρκων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐφονεύθη, τὰ δὲ μεταγωγικὰ μετὰ τοῦ πλουσίου φορτίου των ᾐχμαλωτίσθησαν. Τῶν Ἑλλήνων αἱ ἀπώλειαι ἦσαν μικραί, ἐπληγώθη ἐν τούτοις θανασίμως ὁ ὕπαρχος τοῦ «Σωτῆρος» Ἰρλανδὸς φιλέλλην Γουλιέλμος Σκάνλαλ καὶ ὁ κυβερνήτης Θωμᾶς ἐλαφρῶς, ὡς καὶ ὁ τῆς «Καρτερίας» ὕπαρχος Ἰωσὴφ Φιλάγκας. Ἡ ναυμαχία αὕτη, ἐπιτρέψασα τὴν κυριαρχίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τοὺς Ἕλληνας, διηυκόλυνε τὴν ἀκώλυτον διαπεραίωσιν τῶν Ἀγωνιστῶν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα πρὸς συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὁ Ἄστιγξ θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπ' αὐτὸν μοῖραν ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ μετ' οὐ πολὺ εἰς Πάτρας καταπλεύσαντος τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου, κατέπλευσεν εἰς εἰς τὸν ὅρμον τὸν καλούμενον Πόρτο - Στραβὰ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κορινθιακοῦ πρὸς Β τῆς Περαχώρας καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέτου αὐτῆς πρὸς τὸ Λουτράκι πλευρᾶς. Διὰ θαυμαστῆς ἐνεργητικότητος καὶ εὐφυΐας κατώρθωσε νὰ ὀχυρώσῃ ἰσχυρότατα τὸν ὅρμον τοῦτον καὶ πλαγιοδετήσας τὰ ὑπ' αὐτὸν σκάφη ἀνέμενε σθεναρῶς ν' ἀντιμετωπίσῃ πιθανὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἰσχυροῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου. Ἡ ἐπισυμβᾶσα τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1827 ναυμαχία ἐν Ναυαρίνῳ καὶ καταστροφὴ τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου μετήλλαξαν τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἄστιγγος, ὅστις τῇ 18 Νοεμβρίου διέπλευσεν ἐκ δευτέρου μὲ ἀρκετὰς ζημίας τὰ «Μικρὰ Δαρδανέλλια» ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τῶν ὑπερόχου ἀριθμοῦ πυροβόλων (60 τοῦ Ρίου καὶ 27 τοῦ Ἀντιρρίου), ὅπως μεταφέρῃ τὸ ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ὀργανούμενον στράτευμα.

Τῷ 1829 ὁ Καποδίστριας ἔκρινε κατάλληλον τὴν περίστασιν πρὸς κατάληψιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν φρουρίων Ρίου, Ἀντιρρίου καὶ Ναυπάκτου. Ἀρχηγὸς τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιχειρήσεως ὡρίσθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυβερνήτου Αὐγουστῖνος Καποδίστριας, ὅστις ἐπιβαίνων τῆς ναυαρχίδος τοῦ Μιαούλη «Ἑλλάς» ἔφθασε πρὸ τῶν στενῶν Ρίου καὶ Ἀντιρρίου τῇ 12 Μαρτίου 1829. Μετὰ σφοδρὸν ἀπὸ θαλάσσης βομβαρδισμὸν καὶ ἰσχυρὰν ἀπὸ ξηρᾶς ἐπίθεσιν μιᾶς χιλιαρχίας ὑπὸ τὸν Τζαβέλλαν καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Χρῆστον ἱππικοῦ τὰ δύο φρούρια των παρεδόθησαν, μετά τινας δ' ἡμέρας καὶ οἱ ἐν Ναυπάκτῳ πολιορκούμενοι Τοῦρκοι. Ἀκολούθως αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ὅπερ περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου παρεδόθη. Γ. Ν. Ν.

— **Κορινθιακὸς κόλπος** (Corinthian bay) /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία, ἣν παραδόξως ἔδωσεν ὁ πλοίαρχος Heard τοῦ ἀμερικανικοῦ ἱστιοφόρου «Orient» εἰς τὴν μεγίστην τῶν κολπώσεων τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθείσης (Νοέμβριος 1853) φερωνύμου αὐτῷ νήσου, κειμένης εἰς τὰ νοτιώτατα τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, 3400 μίλ. ἀκριβῶς πρὸς Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου Καμορέν, νοτίας τοῦ Ἰνδοστὰν ἐσχατιᾶς, καὶ εἰς 750 μίλ. ΒΔ τῆς πολικῆς στερεᾶς Γουλιέλμου τοῦ Β'. Ἔνδον τοῦ μυχοῦ του ὑψοῦται μέγιστον ἡφαίστειον (Big Ben, ὕψους 1.828 μέτρων) καλυπτόμενον ὑπὸ διαρκῶν παγώνων. Τὸ ἀγγλικὸν ἱστιοφόρον «Challenger», δεύτερον προσεγγίσαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν τοῦτον κόλπον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1873, ὑπέλαβε τὸ ἡφαίστειόν του ἐσβεσμένον· ἀλλ' ὅτε τὸ ἀγγλικὸν πολεμικὸν «Wakefield», ἀναζητοῦν τὸ ἀπολεσθὲν τοιοῦτον «Warath», προσήγγισεν εἰς τὸν κόλπον (Ἀπρίλιος τοῦ 1910), εὗρε τὸ ἡφαίστειον ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ. Τὸ αὐτὸ ἀτμόπλοιον, τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον προσκομίσαν εἰδήσεις περὶ τῆς ἀνεξερευνήτου ταύτης μεγάλης ἐρημονήσου (ἀνηκούσης εἰς τὴν Γαλλίαν), παρέσχε τὴν πληροφορίαν ὅτι ἁλιευτικὰ πλοῖα φωκῶν ἤρξαντο ἐπισκεπτόμενα τὸν Κορινθιακὸν κόλπον (πλάτ. 53°05' Νότ., μῆκ. 73°26' Ἀν., χάρτ. ἀμερικαν. 802 καὶ ταυτάριθμος ἀγγλ.: Heard and Macdonald islands. Ναυτιλ. ὁδηγ. Ἡνωμ. Πολιτειῶν: South Indian Ocean pilot ἐκδ. 1927 ἀρ. 161: Scattered island in S. p. of Ind. Ocean σελ. 481). Σ. Ε. Λ.

—**Κορινθιακὸς πόλεμος.** Οὕτως ἐκλήθη ὁ κατὰ τὸ 395 π. Χ. ἐκραγεὶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Ἀθηνῶν, Θηβῶν, Κορίνθου, Ἄργους καὶ τῶν συμμάχων των ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν συμμάχων της ἀφ' ἑτέρου, διότι αἱ πλεῖσται τῶν μαχῶν καὶ συγκρούσεων κατ' αὐτὸν συνήφθησαν ἐν Κορινθίᾳ. Αἰτία τῆς ἐκρήξεως τούτου ἦτο τὸ κατὰ τῆς Σπάρτης μῖσος τῶν εἰρημένων πόλεων καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς φόβος των, διότι ἡ πανίσχυρος ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἔκβασιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀφορμὴν δ' ἔδωκεν ἡ μεταξὺ Ὀπουντίων Λοκρῶν καὶ Φωκέων ἔρις περί γαιῶν τινων παρὰ τὰ ὅρια τῶν χωρῶν των. Τὴν κατὰ τῆς Σπάρτης ἐξέγερσιν ὑπεστήριξαν καὶ οἱ Πέρσαι διὰ παροχῆς τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὸν πόλεμον χρημάτων καὶ δεκασμοῦ ἰσχυρῶν τινων πολιτικῶν ἀνδρῶν διαφόρων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἐκ Μ. Ἀσίας ἀνάκλησιν τοῦ *Ἀγησιλάου*. Πρώτη συνεπήχθη ἡ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συμμαχία, ταύτην δὲ ἐπηκολούθησεν ἡ συμμαχία τούτων πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ Ἀργείους. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου, ἱδρύθη τότε κοινὸν συμμαχικὸν ταμεῖον καὶ συνεστήθη συμμαχικὸν συμβούλιον μὲ ἕδραν τὴν Κόρινθον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ διοικῇ τὰ τῆς συμμαχίας, ἥτις ἀπεκλήθη *κορινθιακή*, ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ κορινθιακὴ συμμαχία διὰ πρέσβεων ἐκάλεσε καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸν ἀπελευθερωτικόν, ὡς τὸν ὠνόμασαν, ἀγῶνα. Οἱ πλεῖστοι τούτων ἔσπευσαν προθύμως, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν οἱ σύμμαχοι, ἐν βραχεῖ χρόνῳ, νὰ ἐξεγείρωσι σύμπασαν τὴν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου Ἑλλάδα ἐναντίον τῆς Σπάρτης· αὕτη δὲ φοβηθεῖσα, ἰδίως μετὰ τὴν κατάψιν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων της τῆς ὀχυρᾶς παρὰ τὰς Θερμοπύλας Ἡρακλείας, ἠναγκάσθη ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον. Τὰς πρώτας ὅμως ἐπιτυχίας τῶν ἀντιπάλων τῆς Σπάρτης ἐπηκολούθησαν δύο ἧτται αὐτῶν, μία παρὰ τὴν Νεμέαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 394 καὶ ἑτέρα ἐν Κορωνείᾳ κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἀλλ' ἡ δευτέρα, ὀφειλομένη εἰς τὸν Ἀγησίλαον, δὲν ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ συγκρατηθῇ ἐν Βοιωτίᾳ ἡ σπαρτιατικὴ στρατιά. Εἰς τὴν ἐκ τῆς Βοιωτίας ἀποχώρησιν συνετέλεσαν καὶ αἱ δυσάρεστοι ἐκ Μ. Ἀσίας πληροφορίαι ὅτι ὁ πανίσχυρος παρὰ τοῖς Πέρσαις κατάστας μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ νίκην του *Κόνων* (βλ. λ.) ἀνέτρεψε τὸ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἔργον τοῦ Ἀγησιλάου. Τὴν ἐν Κνίδῳ νίκην τοῦ Κόνωνος ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπὸ τούτου ἀνάκτησις τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν διὰ περσικῶν χρημάτων καὶ ταύτην αἱ κατὰ τὸ 392 σφαγαὶ τῆς Κορίνθου, ἐκ συγκρούσεως τῶν ἐν αὐτῇ ἀριστοκρατικῶν πρὸς τοὺς δημοκρατικούς, οἵτινες κατισχύσαντες συνεχώνευσαν τὴν Κόρινθον εἰς μίαν μετὰ τοῦ Ἄργους πολιτείαν. Ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐθεώρησαν ὡς ἀνοσίαν οἱ ἀριστοκρατικοί, καὶ κατόπιν συνεννοήσεως πρὸς τὸν ἐν Κορινθίᾳ στρατὸν τῶν Σπαρτιατῶν, ἤνεῳξαν μίαν πύλην, δι' ἧς οὗτος εἰσορμήσας κατέλαβε μέρος τοῦ τείχους τοῦ ἑνοῦντος τὴν Κόρινθον μετὰ τοῦ Λεχαίου. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐπηκολούθησεν αἱματηρὰ μάχη, διότι Κορίνθιοι, Ἀργεῖοι καὶ Ἀθηναῖοι προσεπάθησαν νὰ ἐκβάλωσι τοὺς Σπαρτιάτας

Digitized by Google

ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν Τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην τῶν Σπαρτιατῶν ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπ' αὐτῶν κατάληψις τῶν προς τὴν Μεγαρίδα στενῶν. Τὴν δυσμενῆ ὅμως διὰ τοὺς συμμάχους κατάστασιν μετέβαλε διὰ τῶν μισθοφόρων του ὁ 'Αθηναῖο. στρατηγὸς *'Ιφικράτης*, ὅστις ὄχι μόνον τὴν χώραν τῶν Σικυωνίων καὶ Φλιασίων ἐλεηλάτησε καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς 'Αρκαδίας, ἀλλὰ καὶ τὰ τείχη τοῦ 'Ισθμοῦ ἀνέκτισε κατὰ τὸ 391. 'Αλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη τῶν πραγμάτων προεκάλεσε τὴν κατὰ τῆς Κορίνθου ἐκστρατείαν τοῦ 'Αγησιλάου, ὅστις ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὸ Λέχαιον καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτὸ σπαρτιατικὴν φρουράν.

Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος οἱ φυγάδες Κορίνθιοι. ἐπειδὴ προσήγγιζεν ὁ χρόνος τῆς τελέσεως τῶν 'Ισθμίων, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ 'Αργεῖοι. ὡς «Ἄργους τῆς Κορίνθου οὔσης» (*Ξεν.* 'Ελλ ΣΤ', 6, 1), θὰ προσέφερον τὴν πρὸς τὸν Ποσειδῶνα θυσίαν—τοῦτο δὲ ἐθεώρουν ἀνόσιον διὰ τὴν πατρίδα των οὗτοι—καὶ διότι πρὸς τὸ συμφέρον των ἐπεδίωκον δραστηριωτέραν τῆς Σπάρτης ἀνάμιξιν, κατέλαβον τὴν ὀρεινὴν χερσόνησον τοῦ Πειραίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβοσκον ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ ποίμνια τῶν Κορινθίων, καὶ ἐκάλεσαν τοὺς Σπαρτιάτας, ὑπισχνούμενοι πλούσια λάφυρα. Τὴν ἐκστρατείαν ἀνέλαβε καὶ πάλιν ὁ 'Αγησίλαος, ὅστις καὶ εὐκόλως ἔγινε κύριος τῆς ὀρεινῆς ἐκείνης χερσονήσου καὶ ἐβοήθησε τοὺς φυγάδας Κορινθίους νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς 'Αργείους ἐκ τοῦ 'Ισθμοῦ καὶ νὰ τελέσωσιν αὐτοὶ τὴν πρὸς τὸν Ποσειδῶνα θυσίαν. Ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις τῆς ἐκστρατείας ταύτης δὲν κατέστησε μόνον τὸν 'Αγησίλαον κύριον πλουσίων λαφύρων καὶ πολλῶν αἰχμαλώτων, ἀλλ' ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ὅλου πολέμου ὑπὲρ τῆς Σπάρτης, διότι οἱ Θηβαῖοι, φοβηθέντες ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῆς σπαρτιατικῆς δυνάμεως παρὰ τὰ σύνορά των, ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν 'Αγησίλαον περὶ συνομολογήσεως χωριστῆς εἰρήνης. Τὴν εὐμενῆ ὅμως ταύτην διὰ τὴν Σπάρτην πολεμικὴν κατάστασιν μετέστρεψεν ἡ ὑπὸ τῶν πελταστῶν τοῦ 'Ιφικράτους καταστροφὴ μιᾶς μόρας ἐξ 600 ἀνδρῶν τῆ ἐν Σικυῶνι σπαρτιατικῆς στρατιᾶς, παρὰ τὴν Κόρινθον. Ἡ νίκη αὕτη τοῦ 'Ιφικράτους διέλυσε τὰ ὄνειρα τοῦ 'Αγησιλάου καὶ ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 387 π. Χ., γινόμενος συγχρόνως μὲ ἄλλους πολέμους, εἰς τοὺς ὁποίους μετεῖχον οἱ ἀντίπαλοι, ὡς ὁ Κυπριακὸς (394 — 385), ὁ ἐν Αἰτωλίᾳ μεταξὺ 'Αχαιῶν, βοηθουμένων ὑπὸ τῆς Σπάρτης, καὶ 'Ακαρνάνων, καὶ ὁ ἐν 'Αργολίδι μεταξὺ 'Αργείων καὶ Σπαρτιατῶν. Πλὴν τῶν εἰρημένων μαχῶν τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου συνήφθησαν καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ. κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. ὡς ἡ παρὰ τὴν Ἔφεσον κατὰ τὸ 391, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ὁ *Θιβρων* μετὰ πολλῶν Σπαρτιατῶν, ἡ παρὰ τὸ Λέχαιον ναυμαχία, κατὰ τὴν ὁποίαν νικητὴς ἦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ 'Αγησιλάου Τελευτίας, αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀνδραγαθίαι τοῦ Θρασυβούλου ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, ἡ ὑπὸ τοῦ 'Ιφικράτους κατάληψις τῆς 'Αβύδου καὶ τῆς Αἰγίνης, τὰς ὁποίας προητοίμαζον οἱ Σπαρτιᾶται ὡς ὁρμητήριον κατὰ τῶν συμμάχων, καὶ ἄλλαι δευτερεύουσαι, αἵτινες καὶ προεκάλεσαν τὴν διάσπασιν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῶν ἀντιπάλων τῆς Σπάρτης. Πρὸς κατάπαυσιν τοῦ πολέμου τούτου δὲν εἶχον παύσει ἐργαζόμεναι αἱ εἰς τὰς ἀντιπάλους πόλεις φιλειρηνικαὶ φατρίαι, καὶ ἰδίως ἡ ὑπὸ τὸν *'Ανδοκίδην* ἐν 'Αθήναις, ὅστις καὶ εἰς Σπάρτην ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς τῶν 'Αθηναίων κατὰ τὸ 391, ἀλλὰ τούτων κατίσχυον πάντοτε οἱ φιλοπόλεμοι (ἐν 'Αθήναις ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ 'Ιφικράτης). 'Ο πόλεμος ἔληξεν, ὅτε ἐπῆλθεν ἐξάντλησις εἰς πάσας τὰς πόλεις. αἵτινες διεξῆγον τοῦτον, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Σπάρτη κατενόησε, παρὰ τὴν κατὰ τὸ 388—387 θαλασσοκρατορίαν τοῦ ναυάρχου της 'Ανταλκίδα, ὅτι συμφέρον εἶχε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν ἀντιπάλων της. Τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης ἔγινεν εἰς τὰς Σάρδεις, ὅπου ἐκάλεσε πρὸς τοῦτο τοὺς πρέσβεις τῶν διαμαχομένων ἑλληνικῶν πόλεων ὁ σατράπης Τιρίβαζος, ὅστις καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, ἥτις ἐκλήθη «'Ανταλκίδειος εἰρήνη». Συμφώνως πρὸς ταύτην, αἱ μὲν ἐν Μ 'Ασίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔγιναν ὑποτελεῖς τῶν Περσῶν, αἱ δὲ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ 'Ελλάδι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων. Τῆς συνθήκης ταύτης ἡ ἐκτέλεσις ἀνετέθη εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες συνεκάλεσαν ἐν Σπάρτῃ συνέδριον, κατὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐπέβαλον τοὺς ὅρους αὐτῆς, ἀναγκάσαντες ἰδίως τὸ μὲν Ἄργος νὰ ἀφήσῃ αὐτόνομον τὴν Κόρινθον, τὰς δὲ Θήβας αὐτονόμους τὰς ἄλλας πολιτείας τῆς Βοιωτίας. Τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὅρων τῆς 'Ανταλκιδείου εἰρήνης προφασιζόμενοι οἱ Σπαρτιᾶται, κατέλαβον τὴν Καδμείαν τῶν Θηβῶν καὶ διέλυσαν τὴν ὑπὸ τὴν Ὄλυνθον ὁμοσπονδίαν πόλεων ἐν Μακεδονίᾳ ἔτη τινὰ μετὰ τὴν σύναψιν ταύτης. 'Ο Κορινθιακὸς οὗτος πόλεμος ἐκλήθη καὶ *Βοιωτικός*, διότι αἱ πρῶται κατ' αὐτὸν συναφθεῖσαι μάχαι (ὡς ἡ ἐν Κορωνείᾳ) ἔγιναν ἐν Βοιωτίᾳ. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— κορινθιακὸς ρυθμός. 'Ο ρυθμὸς οὗτος, ὡς καὶ ὁ δωρικὸς καὶ ὁ ἰωνικός, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: τὸν *στυλοβάτην*, τὸν *κίονα* καὶ τὸν *θριγκόν*. 'Ο στυλοβάτης ἔχει ὕψος ὀλίγον τι περισσότερον μιᾶς διαμέτρου τοῦ κίονος καὶ σύγκειται ἐκ τριῶν βαθμίδων· ἐξ αὐτῶν αἱ δύο χαμηλότεραι ἔχουσι καθέτους τὰς πλευράς, εἶναι ἰσοϋψεῖς καὶ καταλαμβάνουσι τὰ τρία τέταρτα τοῦ ὅλου ὕψους, ἐνῷ ἡ τρίτη καταλαμβάνει τὸ ὑπόλοιπον τέταρτον. 'Ο κίων σύγκειται ἐκ βάσεως, κορμοῦ καὶ κιονοκράνου, καὶ ἔχει ὕψος δέκα διαμέτρων. Ἡ βάσις ἔχει ὕψος τὸ ἓν τρίτον τῆς διαμέτρου καὶ σύγκειται ἐκ τοῦ τροχίλου μὲ ὁριζοντίους δακτυλίους καὶ τῆς σπείρας μὲ δακτύλιον, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ἀποφυγή, ἤτοι τὸ κατώτατον τοῦ κορμοῦ μέρος. 'Ο κορμὸς μειοῦται μετ' ἐντάσεως εἰς τὰ πέντε ἕκτα τῆς διαμέτρου του κατὰ τὸ ὑποτραχήλιον, ἔχει δὲ καὶ οὗτος, ὡς ὁ ἰωνικός, εἴκοσι τέσσαρας ραβδώσεις.

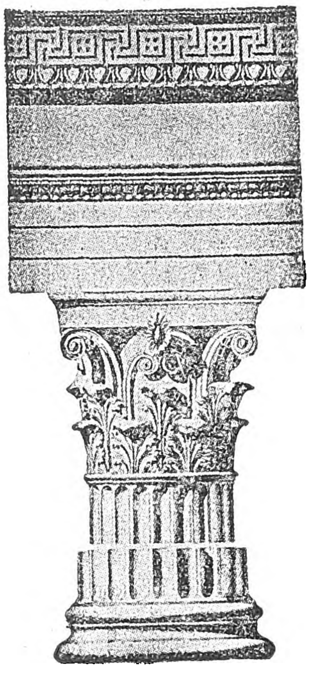

Κίων καὶ τμῆμα τοῦ θριγκοῦ κορινθιακῆς κιονοστοιχίας.
('Απὸ τὴν πόλιν τῆς 'Επιδαύρου. Δ' αἰών.

Αὗται εἶναι ἡμιελλειψοειδεῖς βαθεῖς ὡς ἡμικύκλια, ἀπολήγουσι δὲ κάτω μὲν εἰς τὴν ἀποφυγὴν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ σχῆμα ἄνω δὲ κατὰ τὸ κιονόκρανον εἰς φύλλα. Τὸ ὑποτραχήλιον εἶναι αὐλάκωσις μεταξὺ τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ κιονοκράνου. 'Ο πυρὴν τοῦ κιονοκράνου, ὅπερ ἔχει ὕψος 1 καὶ $^1/_8$ διαμέτρου, εἶναι τέλειος κύλινδρος, ἀλλὰ περιβαλλόμενος ὑπὸ σειρᾶς φύλλων ἀκάνθου, φαίνεται μᾶλλον τετράπλευρον σῶμα 'Ο θριγκὸς ἔχει ὕψος 2 καὶ $^2/_7$ διαμέτρους, σύγκειται δὲ ἐκ τοῦ ἐπιστυλίου, τῆς ζῳφόρου ἢ διαζώματος καὶ τοῦ γείσου. Τὸ ἐπιστύλιον διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἴσας ταινίας, αἵτινες καταλαμβάνουσι τὸ ἓν ἕκτον τοῦ ὅλου ὕψους. Αἱ ταινίαι αὗται δὲν εἶναι κάθετοι, ἀλλὰ συγκλίνουσι πρὸς τὰ ἔσω οὕτω δὲ αἱ κάτω γωνίαι αὐτῶν εὑρίσκονται πᾶσαι ἐν τῇ αὐτῇ καθέτῳ γραμμῇ. Τὸ διάζωμα ἢ ἡ ζῳφόρος εἶναι ἐπίπεδος ταινία, ἐλαφρῶς κλίνουσα πρὸς τὰ ἔσω, ὡς αἱ ταινίαι τοῦ ἐπιστυλίου. καὶ μόλις προεξέχουσα ἐκείνων· κοσμεῖται δὲ δι' ἀναγλύπτων εἰκόνων. Τὸ γεῖσον σύγκειται ἐκ συσσωρεύσεως βαθειῶν ραβδώσεων καὶ στεφάνης προεξεχούσης. Ἡ προεξοχὴ εἶναι ἴση πρὸς τὸ ὅλον ὕψος τοῦ γείσου· ὁ κορινθιακὸς ρυθμός, ὡς ἐξετέθη καὶ ἀνελύθη ἀνωτέρω, δὲν εἶναι πράγματι διακεκριμένος καὶ ἰδιαίτερος ρυθμός, ἀλλὰ μᾶλλον νέα σύνθεσις στοιχείων ἤδη γνωστῶν ἐκ τοῦ δωρικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Τῷ ὄντι ἡ βάσις καὶ ὁ ραβδωτὸς κορμὸς τοῦ ρυθμοῦ τούτου δὲν διαφέρουσι ποσῶς τῆς βάσεως καὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ ἰωνικοῦ κίονος. Νέον στοιχεῖον εἶναι μόνον τὸ κιονόκρανον. Τὸ ἀρχαιότερον δεῖγμα τοῦ ρυθμοῦ τούτου εἶναι τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἐν τῷ ναῷ τοῦ 'Απόλλωνος ἐν Βάσσαις, πλησίον τῆς Φιγαλείας, τὸ δὲ ὡραιότερον καὶ τελειότερον, τὸ χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους ἐν 'Αθήναις κατὰ τὸ 334 π. Χ. 'Αργότερον, ὁ ρυθμὸς οὗτος παρουσιάζεται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διδυμαίου 'Απόλλωνος ἐν Μιλήτῳ. ἔνθα στέφει τὴν ἐσωτερικὴν κιονοστοιχίαν τῆς προσόψεως, καὶ τέλος εἰς τὸ 'Ασκληπιεῖον τῶν Τράλλεων, ὅπου ὁ Θαογήλιος, περιβάλλων ὁλόκληρον τὸν ναὸν μὲ κορινθιακοὺς κίονας, καθιεροῖ ὁριστικῶς τὴν χρῆσιν τοῦ νεωτέρου τῶν ἑλληνικῶν ρυθμῶν, τοῦ κορινθιακοῦ, ὅστις ἀνθεῖ καὶ ἀκμάζει οὐσιαστικῶς κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν. Ὡραῖον δεῖγμα τῶν χρόνων τούτων εἶναι ὁ ναὸς τοῦ 'Ολυμπίου Διὸς ἐν 'Αθήναις, ἐν Μικρασίᾳ ἡ βιβλιοθήκη τῆς 'Εφέσου καὶ ἐν Ρώμῃ ὁ ναὸς τῆς 'Εστίας καὶ τὸ Πάνθεον.

Β. Α. Θ.

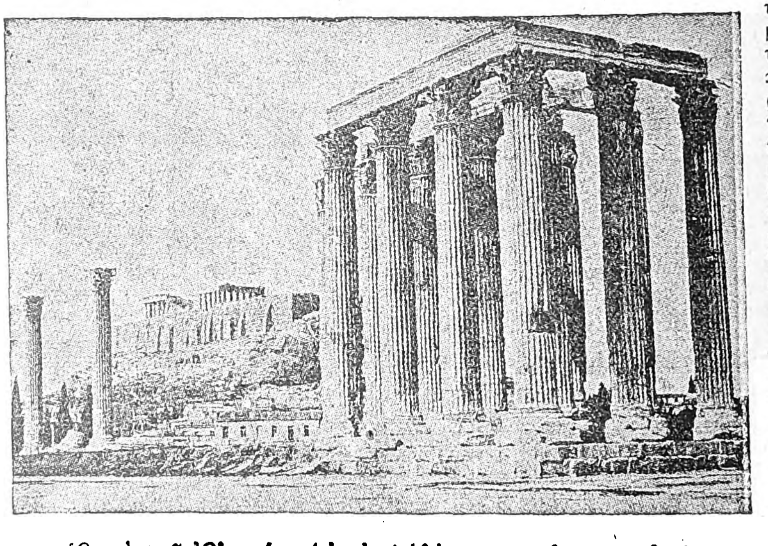

'Ο ναὸς τοῦ 'Ολυμπίου Διὸς ἐν 'Αθήναις, κορινθιακοῦ ρυθμοῦ.

Κορίνθιαν *μπαίυ* (Korinthiam bay) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς νήσου Χαίρντ, ἐν τῷ νοτιωτάτῳ τμήματι τοῦ 'Ινδικοῦ ὠκεανοῦ (βλ. λ. *Κορινθιακὸς κόλπος*).

Κορίνθιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ετέρα ὀνομασία τῆς ἐν 'Ιλλυρίᾳ πόλεως *Κορίνιον* (βλ. λ.).

Κορίνθιος, *—ία*· τὸ ἐθνικὸν τῆς *Κορίνθου*. ὁ ἐκ Κορίνθου καταγόμενος: «ἀποικία τῶν Κορινθίων», «γυναῖκες Κορίνθιαι», «ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους»· || ὡς ἐπίθ *κορίνθιος*, *—ία*, *—ιον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Κορινθίους, ὁ τῶν Κορινθίων: «Κορινθία διάλεκτος»· || «κορινθία γῆ,—χώρα». ὅθεν *Κορινθία* (ἡ) ὡς οὐσ.: «οἱ κάτοικοι τῆς Κορινθίας».

— Κορίνθιος (ἀγγλ. Korinthian). Ὅρος χρησιμοποιηθεὶς ἐν 'Αγγλίᾳ, ἰδίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καὶ σημαίνων πλούσιον ἄνθρωπον ἐπιδιδόμενον εἰς διασκεδάσεις καὶ αἰσθησιακὰς ἀπολαύσεις. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐδόθη λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἀρχαία Κόρινθος ἦτο πόλις πλουσία καὶ κέντρον διασκεδάσεων καὶ ἡδονῆς. Τὸν ὅρον ἐχρησιμοποίησε καὶ ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ Σκώττ. Σήμερον, ἀπηλλαγμένος τῆς ἐννοίας τῆς φιληδονίας καὶ διαφθορᾶς, σημαίνει μᾶλλον ἐρασιτέχνην «σπόρτσμαν», ὁ ὁποῖος συμμετέχει εἰς τὰς ἀθλητικὰς παιδιάς, τὰς ὁποίας ὑποστηρίζει. Οἱ ἐρασιτέχναι ποδοσφαιρισταὶ τῆς 'Αγγλίας ἵδρυσαν τῷ 1882 τὴν «Κορινθιακὴν λέσχην ποδοσφαίρου» («Corinthian Football Club»), ἡ ὁποία ἀπετελέσθη ἐκ τῶν καλυτέρων ποδοσφαιριστῶν τῶν σχολείων καὶ πανεπιστημίων καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν κατῆγε σημαντικὰς νίκας εἰς διαφόρους ποδοσφαιρικὰς συναντήσεις.

Δ. Σ. Δ.

— Κορινθίους, *ἐπιστολαὶ πρὸς*—. Μεταξὺ τῶν 4 μεγάλων ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου *Παύλου*, τῶν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ περιλαμβανομένων, συγκαταλέγονται καὶ δύο τοιαῦται πρὸς Κορινθίους. Ἐκ τούτων ἡ Α' ἐγράφη κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν 'Εφέσῳ τριετοῦς διαμονῆς τοῦ Παύλου (Πράξ. 'Απ. ιθ' 31, ιθ' 8 καὶ ἑξ. καὶ Α' Κορ. ιστ' 8, 19) καὶ δὴ περὶ τὸ 57. 'Αφορμὴν εἰς τὴν σύνταξιν αὐτῆς παρέσχον εἰς τὸν ἀπόστολον τὸ μὲν πληροφορίαι κομισθεῖσαι εἰς αὐτὸν ὑπό τινων προσώπων (α' 11) περὶ διασπάσεως εἰς μερίδας καὶ διχονοιῶν ἐν γένει τῆς ἐν Κορίνθῳ ἐκκλησίας, περὶ κινδύνου μεταπτώσεως εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ἀνηθικότητα καὶ περὶ διαφόρων ἀτασθαλιῶν καὶ κακοδοξιῶν τινων ἀναφανεισῶν ἐν αὐτῇ, τὸ δὲ ἐπιστολὴ τῆς ἐν λόγῳ ἐκκλησίας (ιστ' 17), δι' ἧς ἐζητεῖτο ἡ γνώμη τοῦ ἀποστόλου περὶ γάμου καὶ παρθενίας, περὶ εἰδωλοθύτων καὶ περὶ χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἄλλων τινῶν ζητημάτων. 'Ανάλογον πρὸς τὰς ἀφορμὰς ταύτας εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς. 'Εκτὸς τῆς εἰσαγωγῆς (α' 1—9) καὶ τοῦ ἐπιλόγου (ιστ' 1—24), δύο εἶναι τὰ κύρια μέρη τῆς ἐπιστολῆς, ἐξ ὧν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ (α' 10—στ' 20) καταπολεμοῦνται αἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κορίνθου ἀναφανεῖσαι ἀτασθαλίαι, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ (ζ' 1—ιε' 58) ἀποφαίνεται ὁ ἀπόστολος ἐπὶ διαφόρων προβληθεισῶν ἐρωτήσεων καὶ διδάσκει περὶ τινων ζητημάτων τάξεως καὶ πίστεως, οἷον καὶ τὸ περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν (κεφ ιε'). 'Ο δὲ διὰ μέσου τοῦ ποικιλωτάτου περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς ταύτης διήκων καὶ δεσπόζων τόνος εἶναι ὁ τῆς ἀγάπης, ἧς θαυμάσιος τονίζεται ὕμνος ἐν τῷ ιγ' κεφαλαίῳ.

Ἡ Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ ἐγράφη καὶ αὐτὴ ἐν 'Εφέσῳ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ καὶ ἡ Α', ἐξ ἀφορμῆς πληροφοριῶν τοῦ Παύλου, ὅτι αἱ ἰουδαΐζοντες ἀντίπαλοί του κατέβαλλον συντόνους τάτας προσπαθείας, ὅπως δυσφημήσωσιν αὐτὸν ἀμφισβητοῦντες τὸ ἀποστολικόν του ἀξίωμα καὶ

Digitized by Google

καιηγοροῦντες αὐτοῦ ἰδιοτέλειαν, δειλίαν, κατάχρησιν τῆς δυνάμεώς του κττ, καὶ ἐπέμφθη ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν προσεχῆ εἰς Κόρινθον ἐπίσκεψιν αὐτοῦ δι' ὑπερασπίσεως τοῦ ἀποστολικοῦ του ἀξιώματος καὶ καθόλου τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπολήψεως. «Διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι Κύριος κλπ.» (ιγ' 10). Ἀνάλογον δὲ πρὸς τὴν ἀφορμὴν καὶ τὸν σκοπὸν εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς, ἥτις, ἐκτὸς τοῦ προλόγου (α' 1—14) καὶ τοῦ ἐπιλογου (ιγ' 11—13), σύγκειται ἐκ τριῶν κυρίων μερῶν. Ἐν μὲ τῷ πρώτῳ (α' 15—ζ' 16), τῷ ἀπολογητικῷ, ὁ Παῦλος ὑπεραπολογεῖται ἑαυτοῦ κατὰ τῶν συκοφαντιῶν τῶν ἰουδαϊζόντων ἐχθρῶν του καὶ ἀποδεικνύει τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, τῷ πρακτικῷ (η' 1—θ' 15), περιέχεται ἔκκλησις ὑπὲρ τοῦ διὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐράνου (τῆς λεγομένης *λογείας*) καὶ τέλος ἐν τῷ γ' μέρει, τῷ πολεμικῷ (ι' 1—ιγ' 10), ἐπανέρχεται ὁ ἀπόστολος εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του ἀγῶνα καὶ συμπληροῖ αὐτόν, ὑπεραμυνόμενος εὐγλώττως τοῦ ἀποστολικοῦ του ἀξιώματος.

Ἡ γνησιότης καὶ ἡ κανονικότης τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν εἶναι οὕτω καλῶς δι' ἐξωτερικῶν μαρτυριῶν παλαιοτάτων καὶ δι' ἐσωτερικῶν κριτηρίων ἀκαταμαχήτων κατωχυρωμένη, ὥστε μόνον ἐλάχισται ἀμφιβολίαι διετυπώθησαν ὑπὸ ὑπερκριτικῶν τινων περὶ αὐτῶν. Ἦσαν δὲ αὗται μετὰ τῆς πρὸς Ρωμαίους καὶ Γαλάτας αἱ μόναι παύλειοι ἐπιστολαί, ἃς ἐδέχετο ὡς γνησίας καὶ αὐτὸς ὁ Baur. Κατὰ τῆς ἑνότητος τῆς Β' πρὸς Κορινθίους διετυπώθησαν ἀμφιβολίαι τινὲς ὑπὸ τοῦ Semler, ἃς συνεμερίσθησαν καὶ νεώτεροί τινες, ἀποκρούει ὅμως ἡ πλειονοψηφία τῶν κρατίστων ἐρευνητῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Πρὸς ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις, ταῖς εἰς τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης συμπεριληφθείσαις, ὁ Παῦλος ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ ἄλλας δύο, ὡς φαίνεται, ἐπιστολὰς ἀπολεσθείσας, περὶ ὧν εὑρίσκομεν ὑπαινιγμοὺς ἐν ταῖς μνημονευθείσαις κανονικαῖς (πρβ. Α' Κορ. ε' 9 καὶ Β' Κορ. ζ' 6 ἑξ.). Τὰ ἄριστα τῶν εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας παλαιῶν ὑπομνημάτων εἶναι τὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Θεοδωρήτου τοῦ Κύρου. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἄξια μνείας τὰ τῶν Bisping (γ' ἔκδ. 1883), Schmiedel (1892), Godet (1887), Heinrici (η' ἔκδ. 1896 καὶ 1900), Bachmann (β' ἔκδ. 1910), J. Weiss (θ' ἔκδ 1910), Lietzmann (β' ἔκδ. 1923), Robertson καὶ Plummer (Α² 1914, Β² 1925). Π. Ι. Μ.

Κορίνθιος (Corenzio), ***Βελισσάριος***· βλ. λ. *Κορένσιο.*

Κορίνθιος, *Μανουήλ*· βλ. λ. *Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος.*

Κόρινθον (Corinthon) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰλλυρίας, ἄλλως ***Κορίνιον*** (βλ. λ.).

Κόρινθος *(Νέα)* *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πελοποννήσου, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ ἕδρα ὁμωνύμου δήμου. Κεῖται παρὰ τὸν ΝΑ. μυχὸν τῆς θαλάσσης τοῦ Λεχαίου, ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ ἐξόδου τῆς διώρυγος τοῦ Ἰσθμοῦ. Τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις, εἶναι χθαμαλὴ καὶ ἐντελῶς πεδινὴ ἔκτασις, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς θαλάσσης πρὸς Β. καὶ τῶν ὀρέων Ὀνείων καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου πρὸς Ν., ἐν τῇ ὁποίᾳ καλλιεργεῖται ἡ σταφιδάμπελος καὶ τὰ σιτηρά. Ἡ Νέα Κόρινθος ἱδρύθη ἐκ θεμελίων δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 10ης Μαΐου τοῦ 1857, κατόπιν τοῦ ἐπισυμβάντος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο μεγάλου σεισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατέστρεψε τὴν μεσογείως καὶ εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. κειμένην Παλαιὰν Κόρινθον καὶ πολλὰ τῶν περὶ αὐτὴν χωρίων. Ἡ οἰκοδόμησις τῆς νέας πόλεως ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἑπομένου ἔτους (1858) ἐπὶ τῇ βάσει τελειοτάτου σχεδίου ἐκ τῶν ἀρίστων διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μὲ διασταυρουμένας καθέτους καὶ παραλλήλους εὐρείας ὁδοὺς καὶ μεγάλας δενδροφύτους πλατείας. Ἡ θέσις εἶχεν ἐπιτυχῶς ἐκλεγῆ ἐγγὺς τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ, παρὰ τὴν ἀπὸ ξηρᾶς εἴσοδον τῆς Πελοποννήσου. Ταχέως ἡ Νέα Κόρινθος, ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω λόγων, προώδευσε καὶ ηὐξήθη εἰς πληθυσμὸν ἰδίως ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ὁπότε ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ μέγας ἀριθμὸς προσφύγων. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἔφθασε τοὺς 9.944 κατοίκους καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ πόλις προήχθη ἀπὸ κοινότητος εἰς δῆμον. Τὴν νύκτα τῆς 22 πρὸς τὴν 23 Ἀπριλίου τοῦ 1928 ἰσχυρὰ καὶ συνεχὴς σεισμικὴ δόνησις κατέρριψεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν (βλ. κατωτ. *[Γεωλ.]*). Τότε ἱδρύθη διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτῆς ὁ «Αὐτόνομος Ὀργανισμὸς Σεισμοπαθῶν Κορινθίας», ὅστις κατώρθωσε κατὰ τὸ διάστημα τῶν δύο διαρρευσάντων μέχρι σήμερον (1930) ἐτῶν νὰ οἰκοδομήσῃ ἀρκετὰ οἰκήματα κατὰ τὸ ἀντισεισμικὸν σύστημα καὶ νὰ στεγάσῃ προσωρινῶς, διὰ προχείρων ἔργων, ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως (βλ. κατωτ. *[Ἱστορ.]*). Ἡ νέα πόλις οἰκοδομεῖται ἤδη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παλαιοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἐλαφρῶς μεταρρυθμισθὲν καταλαμβάνει ἔκτασιν 140 ἑκταρίων καὶ ἔχει ὁδοὺς συνολικοῦ μήκους 25 000 μέτρων, τῶν ὁποίων τὸ πλάτος κυμαίνεται ἀπὸ 12—34 μ., πλατείας καὶ μεγάλην περιφερειακὴν λεωφόρον. Τὸ σχέδιον τοῦτο, ἂν καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐθεωρήθη καθ' ὑπερβολὴν ἐκτεταμένον διὰ πόλιν 10.000 κατοίκων, ἐγένετο ἐν τέλει δεκτόν, διότι ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς πόλεως οἰκοδομηθῇ κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀγγλικῶν κηπουπόλεων, μόνον δὲ τὸ κεντρικὸν τμῆμα αὐτῆς πυκνοοικοδομηθῇ, ἵνα συγκεντρωθοῦν ἐν αὐτῷ τὰ δημόσια καταστήματα καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποτελοῦσι σήμερον αἱ δύο κάθετοι πρὸς τὴν παραλίαν ὁδοὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἰ. Νοταρᾶ. Αἱ πλατεῖαι τῆς Κορίνθου εἶναι τῆς «Ἀμαλίας», ἡ τῶν «Πεύκων» ἡ κεντρικωτέρα πασῶν, τοῦ «Φλοίσβου», ὡραῖος περίπατος παρὰ τὴν παραλίαν, τοῦ «Γυμναστηρίου» καὶ τοῦ «Ἄρεως». Πρὸς Ν. τῆς πόλεως τὸ ἔδαφος ὑψοῦται ὀλίγον ἀποτόμως μέχρι 50 περίπου μέτρων, ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς δὲ ταύτης θέσεως, ἐγγὺς τῶν ἀμπελώνων, κεῖνται τὸ νεκροταφεῖον καὶ οἱ στρατῶνες, ὄπισθεν δὲ αὐτῶν ὡραῖον ἰδιωτικὸν ἀγροκήπιον ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοθεάτων μερῶν τῆς πόλεως.

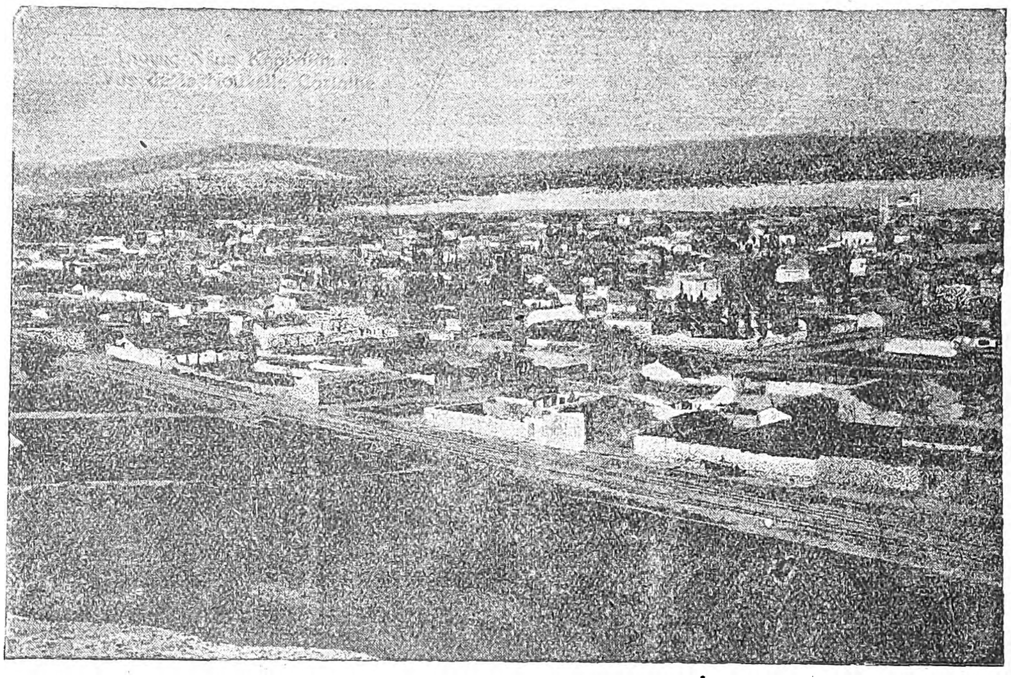

Ἄποψις τῆς Κορίνθου πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ 1928.

Ἐν Κορίνθῳ ἑδρεύουσι πρωτοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, φυλακαὶ ἐπανορθωτικαί, ὑποδιοίκησις χωροφυλακῆς (Κορινθίας), τὸ 6ον σύνταγμα πεζικοῦ, τελωνεῖον, οἰκονομικὴ ἐφορεία (α' τάξεως), ταμεῖον (α' τάξεως), δημόσιον καπνεργοστάσιον (γ' τάξεως), δασαρχεῖον (α' τάξεως) κλπ. Θρησκευτικῶς εἶναι ἕδρα τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Κορινθίας, εἰς ἣν ὑπάγονται 140 ἐνοριακοὶ ναοί, 6 μοναὶ καὶ μία ἱερατικὴ σχολή, ἑδρεύουσα ἐπίσης ἐν τῇ πόλει. Ἡ σχολὴ αὕτη εἶναι πεντατάξιος, φοιτῶσι δὲ εἰς αὐτὴν 200 περίπου μαθηταί. Ἡ Κόρινθος εἶναι ἐπίσης ἕδρα ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἔχει δὲ ἓν ἑξατάξιον γυμνάσιον καὶ 5 δημοτικὰ σχολεῖα. Φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα εἶναι τὸ δημοτικὸν νοσοκομεῖον καὶ ὁ βρεφοκομικὸς σταθμός, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ «Ἑλβετικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ» τῷ 1929. Εἰς τὴν πέριξ πεδιάδα ἀκμάζουσιν ἡ σταφιδάμπελος καὶ τὰ σιτηρά, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ὁποίων ἀσχολεῖται τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν κατοίκων. Ὡς ἐμπορικὸν κέντρον δὲν ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν πληθυσμόν της, καὶ τοῦτο διότι μέγα μέρος τῶν προϊόντων τῆς ἐπαρχίας ἀποστέλλεται σιδηροδρομικῶς ἀπ' εὐθείας εἰς Πάτρας καὶ Ἀθήνας. Ἐπίσης βιομηχανία δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐκτὸς μιᾶς ἐγκαταστάσεως παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, δύο παγοποιείων καὶ ἐργοστασίου χρωματισμοῦ τῆς σταφίδος, λειτουργοῦντος κατὰ τοὺς μῆνας τῆς συγκομιδῆς. Ἀπὸ συγκοινωνιακῆς ἀπόψεως ἡ Κόρινθος εἶναι προωδευμένη εἰς μέγαν βαθμόν. Εἶναι κόμβος τῶν σιδηροδρόμων ΣΠΑΠ, οἱ ὁποῖοι διακλαδίζονται ἐκεῖθεν πρὸς τὰς Πάτρας ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὸ Ἄργος (54 χλμ.), τὸ Ναύπλιον (64 χλμ.), τὴν Τρίπολιν κλπ. ἀφ' ἑτέρου. Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς κεῖται εἰς τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς πόλεως καὶ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ 99 χλμ. τῆς γραμμῆς (ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς). Αἱ ἐκ τῆς πόλεως ἐκκινοῦσαι ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ ἐξυπηρετοῦσι διὰ τακτικῶν γραμμῶν αὐτοκινήτων τὴν συγκοινωνίαν τῶν χωρίων καὶ ἰδίως τῶν μακρὰν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κειμένων. Ὁ λιμὴν τῆς πόλεως, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ ἰδίως εἰς τὸν βορρᾶν, δὲν παρουσιάζει κανὲν ἐνδιαφέρον, παρ' ὅλην τὴν μετὰ τῆς διώρυγος γειτονίαν της. Οὐδὲν ἔργον, ἐκτὸς μικροῦ βραχίονος παλαιοῦ, ἔχει εἰσέτι κατασκευασθῆ ἐν αὐτῷ, ἐν τῷ σχεδίῳ ὅμως τῆς νέας πόλεως περιλαμβάνεται ἡ ἵδρυσις 2 λιμενοβραχιόνων, προκυμαιῶν καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων ἐξαρτημάτων, ὑπάρχει δὲ καὶ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν φροντίδα τοῦ ἔργου. Σήμερον εἰς Κόρινθον προσεγγίζουν μικρά τινα πλοῖα τῆς ἀκτοπλοΐας καὶ φορτηγὰ φέροντα οἰκοδομικὰ ὑλικά.

Ἡ κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῆς πόλεως ἔχει σταματήσει λόγῳ τῆς καταστροφῆς, ἀνέκαθεν ὅμως δὲν ἦτο μεγάλη, λόγῳ τῆς γειτονίας μετὰ τῶν Ἀθηνῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ μετὰ τοῦ Λουτρακίου ἀφ' ἑτέρου, μετὰ τοῦ ὁποίου, λόγῳ τῆς στενῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως, εὑρίσκεται ἡ Κόρινθος εἰς συνεχῆ ἐπαφήν, ἰδίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Ἐφημερίδες ἐκδίδονται δύο ἑβδομαδιαῖαι («Νέα Κόρινθος» καὶ «Κῆρυξ»), ὑπάρχουσι δὲ ἀρκετὰ καλὰ ξενοδοχεῖα καὶ ἑστιατόρια. Ἡ πόλις φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός, ὑδρεύεται ὅμως πλημμελῶς ἐκ φρεάτων. Εἰς τὸ σχέδιον οἰκοδομήσεως τῆς νέας πόλεως περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὕδρευσις αὐτῆς δι' ὑδάτων διοχετευομένων ἐκ Στυμφαλίας. Τὴν πόλιν ἐπισκέπτονται συχνὰ περιηγηταὶ καὶ ἀρχαιολόγοι, χάριν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς ἀρχαίας Κορίνθου καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, μέχρι τῶν ὁποίων μεταβαίνει τις δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μήκους 8 χλμ. Χ. Δ.

—*[Γεωλογ.]* Ἡ Κόρινθος εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἐπὶ προσχωσιγενοῦς παρακτίου πεδίου, ἀποτελουμένου κατ' ἐπιφάνειαν ἐξ ὁλοκαίνων ἀποθεμάτων (ἀργίλλου ἀσβεστούχου καὶ ἄμμου). Τὸ πάχος τῶν ὁλοκαίνων προσχώσεων δὲν εἶναι γνωστόν. Ὡς ὑπόβαθρον τῶν προσχώσεων τούτων φαίνεται ὅτι εἶναι τὰ τεταρτογενῆ στρώματα ἢ τὰ νεογενῆ κροκαλοπαγῆ καὶ αἱ νεογενεῖς μάργαι. Τὸ προσχωσιγενὲς πεδίον τῆς Κορίνθου ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ ρηξιγενοῦς βαθμιδωτοῦ τοπίου τῆς Κορίνθου, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ. Τὸ τοπίον τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν τεταρτογενῆ θαλασσίαν βαθμῖδα, ἡ ὁποία ἀποσπασθεῖσα διὰ διαρρήξεων καὶ καταβυθίσεως ἀπὸ τὴν νοτιώτερον ἐκτεινομένην ἐπιφάνειαν τῶν 300 μ. ὕψους, κατετεμαχίσθη κατόπιν πάλιν διὰ τεκτονικῶν διαρρήξεων καὶ μεταπτώσεων εἰς πολλάς, κλιμακοειδῶς πρὸς βορρᾶν κατερχομένας, ρηξιγενεῖς βαθμῖδας. Εἰς τὰς ἀποκρήμνους ταύτας κλιμακωτὰς βαθμῖδας διακρίνει τις κάτω μὲν ὑπολεύκους ἢ ὑποκιτρίνους μάργας τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως, πτωχὰς εἰς ἀπολιθώματα, μὲ τὰ στρώματά των ἐνίοτε λοξῶς παρατεταγμένα, ἐπὶ δὲ τῶν μαργῶν ἀναπαύονται μὲ ἀσύμφωνον ἐπίστρωσιν θαλάσσια ἀποθέματα τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως. Τὰ ἀποθέματα ταῦτα παρὰ τὴν πόλιν τῆς Νέας Κορίνθου εἶναι ἓν στρῶμα μὲ σκληρὰ συγκρίματα ἀσβεστολιθικά, γεννηθὲν ἐκ τῶν ὑποκειμένων μαργῶν δι' ἐπιδράσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ στρῶμα ἀμμῶδες ἑνὸς μέτρου πάχους μὲ μικρὰς κροκάλας καὶ πολλὰ ἀπολιθώματα θαλασσίων κογχυλίων. Τὸ στρῶμα μὲ τὰ ἀσβεστολιθικὰ συγκρίματα ἀντικαθίσταται ἀνατολικῶς τῆς πόλεως, δι' ἀσβεστολιθικοῦ τινος ψαμμίτου, κοινῶς πώρου ἢ πωρολίθου καλουμένου, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς οἰκοδομικὸς λίθος.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Παλαιὰν Κόρινθον ἡ

Digitized by Google

μὲν κατωτάτη βαθμὶς ἐπιστεγάζεται ἀπὸ ἓν στρῶμα κροκαλοπαγοῦς, ἡ δὲ μεσαία φέρει δύο στρώματα συγκριμάτων τὸ ἓν ὑπὲρ τὸ ἄλλο, καὶ ἡ ἀνωτάτη φέρει πάλιν ἓν μόνον στρῶμα κροκαλοπαγοῦς. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι τὰ τεταρτογενῆ θαλάσσια ἀποθέματα ποικίλλουν κάπως κατὰ τὴν σύνθεσίν των, ἀλλὰ πάντοτε σχηματίζουν μίαν ἀπόκρημνον βαθμῖδα πάχους 1—2 μέτρων ὑπὲρ τὰς μάργας. Οὐδεμία ὡς ἐκ τούτου ἀμφιβολία ἀπομένει, ὅτι ἐφ' ὅλων τῶν βαθμίδων εἶναι τὸ αὐτὸ παράκτιον θαλάσσιον στρῶμα, τὸ ὁποῖον ἐπιγενῶς κατετεμαχίσθη εἰς βαθμῖδας διὰ μεταπτώσεων.

Αἱ βαθμῖδες ἔχουν διάφορα ὕψη καὶ ἐνίοτε διχάζονται. Ἡ κατωτάτη βαθμὶς παρὰ τὴν πόλιν τῆς Νέας Κορίνθου ἔχει περίπου 30 μ. ὕψος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ πρὸ αὐτῆς ὑπάρχει κατὰ τόπους μία προβαθμίς. Πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἰς ἀπόστασιν 1—2 χλμ. ἀκολουθεῖ ὑψηλοτέρα βαθμὶς (ὕψους περίπου 75 μ.). Ἀμφότεραι αἱ βαθμῖδες παρακολουθοῦνται τόσον πρὸς τὸν Ἰσθμὸν (πρὸς Α.), ὅσον καὶ πρὸς τὴν Παλαιὰν Κόρινθον (πρὸς Δ.). Ὄπισθεν κεῖνται ἀκόμη ὑψηλότεραί τινες βαθμῖδες (μέχρις 130 μ. ὕψους πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Νέας Κορίνθου). Πρὸς Δ. ἡ κατωτάτη βαθμὶς βαθμηδὸν ταπεινοῦται καὶ μεταπίπτει τελικῶς εἰς τὸ εὐρὺ καὶ εὔφορον παράκτιον πεδίον τῆς Βόχας. Ἡ ἀμέσως ὑψηλοτέρα βαθμὶς διχάζεται πρὸς Δ. πρὸς τὴν Παλαιὰν Κόρινθον εἰς δύο βαθμῖδας ὕψους 80 καὶ 95 μ. Ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς συνορεύει πρὸς Ν. μὲ τοὺς πρόποδας τοῦ ἀποκρήμνου βράχου τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ἀμφότεραι αἱ βαθμῖδες τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου παρακολουθοῦνται πολὺ πρὸς Δ. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰσθμοῦ ὑπάρχει ἄλλο σύστημα διαρρήξεων. Τὰ τεμάχη βυθίζονται πρὸς νότον, ἐνῷ αἱ ἐπιφάνειαί των κατὰ τόπους κλίνουν πρὸς Β.

Σεισμοί. Ἡ Κόρινθος, ἐκτισμένη εἰς τὴν ῥηξιγενῆ βαθμιδωτὴν χώραν Κορίνθου - Ἰσθμοῦ, κατατεμαχισμένην ὑπὸ τεκτονικῶν διαρρήξεων καὶ μεταπτώσεων, ὑποφέρει συχνὰ ἀπὸ προϊστορικῶν χρόνων ἀπὸ σεισμούς, ἐνίοτε καταστρεπτικωτάτους. Καὶ τοῦτο, διότι αἱ τεκτονικαὶ αὐταὶ μετακινήσεις δὲν ἐτελείωσαν, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν νὰ γίνωνται καὶ κατὰ τοὺς σημερινοὺς χρόνους. Ὁσάκις δὲ συμβαίνουν νέαι τοιαῦται μετακινήσεις γεννῶνται σεισμοί. Ἐκ τῆς ἀρχαιότητος γνωρίζομεν πολλοὺς σεισμοὺς τῆς περιοχῆς Κορίνθου-Ἰσθμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς προὐξένησαν τρομερὰς καταστροφάς. Οὕτω τῷ 420 π. Χ. (Ἰούλιον) ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης σεισμὸν σείσαντα τὴν Κόρινθον. Τῷ 227 π. Χ. ἠρειπώθη ἡ Σικυών. Τῷ 77 μ.Χ. (Ἰούνιον) κατεστράφη ἡ Κόρινθος. Τῷ 522 μ. Χ. ὑπέφερε πάλιν ἡ Κόρινθος. Τῷ 551 μ. Χ. (7 ἢ 9 Ἰουλίου) σεισμικαὶ δονήσεις ἐπέφερον φοβερὰς καταστροφὰς εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς ἄλλας πόλεις τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν. Μετὰ ταῦτα, δεδομένα περὶ σεισμῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας ἐλλείπουσιν. Ὁ Ἰούλιος Σμὶθ κατόπιν ἀναγράφει τοὺς ἀκολούθους σεισμούς: 1850 μ. Χ. (13 Ἰανουαρίου). Ἰσχυρῶς ἐσείσθη ὁ Ἰσθμός. 1852 μ.Χ. (Φεβρουάριος). 1855 μ. Χ. (10 Δεκεμβρίου). Δόνησις εἰς τὸ Καλαμάκι. 1857 μ. Χ. (Ὀκτώβριος). Δόνησις εἰς τὴν Κόρινθον. 1858 μ. Χ. (21 Φεβρουαρίου). Μετὰ προδρόμους τινὰς μικροδονήσεις, συνοδευομένας καὶ ὑπὸ ἰσχυρῶν ὑπογείων κρότων, ὁμοίων πρὸς σφοδρὸν κανονιοβολισμόν, μία ἰσχυρὰ δόνησις, γενομένη τὴν 11ην π. μ. ὥραν, κατηρείπωσε τὴν Παλαιὰν Κόρινθον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὐδεμία οἰκία ἔμεινε ὀρθία. Τὸ ἐπίκεντρον τοῦ σεισμοῦ τούτου εὑρίσκετο 1000 μ. νοτίως τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ χωρίου Νεοχώρι. Εἰς τὴν Κόρινθον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ καταστραφέντα μέρη ἐφονεύθησαν 19 καὶ ἐτραυματίσθησαν περὶ τοὺς 80 ἄνθρωποι. Κατὰ τὴν δόνησιν κατεκρημνίσθησαν ἐκ τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ ὄγκοι βράχων ἀρκετὰ μεγάλοι. Ἡ περιοχὴ τῶν μεγάλων καταστροφῶν ἦτο στενῶς περιωρισμένη. Οἱ ἐπισεισμοὶ διήρκεσαν μέχρι τέλους Μαρτίου 1859. 1859 μ. Χ. 6 σεισμικαὶ δονήσεις. 1860 μ. Χ. 4 σεισμικαὶ δονήσεις. 1861 μ. Χ. 29 σεισμικαὶ δονήσεις. 1862 μ. Χ. 22 σεισμικαὶ δονήσεις. Ἠρεμία (1863—1865). 1866 μ. Χ. 4 σεισμικαὶ δονήσεις. 1867 μ. Χ. 12 σεισμικαὶ δονήσεις. Ἠρεμία (1868—1872). 1873 μ. Χ. 9 σεισμικαὶ δονήσεις. 1874 μ. Χ. 1 σεισμικὴ δόνησις. Ἠρεμία 1875 1876 μ. Χ. 44 δονήσεις (μεγάλη περίοδος σεισμῶν ἀπὸ 26 Ἰουνίου μέχρι 19 Νοεμβρίου. Τὸ ἐπίκεντρον ἦτο παρὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῆς Νεμέας). 1877 μ. Χ. 5 δονήσεις. 1878 μ. Χ. 5 δονήσεις. Ἐνταῦθα τελειώνει ὁ κατάλογος τοῦ Σμίθ.

Αἱ πληροφορίαι περὶ τῆς μετὰ ταῦτα σεισμικῆς καταστάσεως ἔχουν ὡς ἀκολούθως: 1887 μ. Χ. 4 Ὀκτωβρίου. Μεγάλαι καταστροφαὶ εἰς τὸ Κιάτον καὶ Ξυλόκαστρον. Εἰς τὴν Κόρινθον πτῶσις οἰκιῶν τινων. 1888 μ. Χ. Δονήσεις τινές, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἰσχυροτέρα τῇ 13 Φεβρουαρίου (11 ὥρ. 20′ π. μ.). 1889 μ. Χ. 22 καὶ 24 Ἰανουαρίου. Σεισμικαὶ δονήσεις προερχόμεναι ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ. 1890—1915. Ἐλλείπουν στοιχεῖα. Διὰ τὰ μετὰ τὸ 1915 ἔτη, αἱ πληροφορίαι τοῦ γεωδυναμικοῦ τμήματος τοῦ Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου ἔχουν ὡς ἑξῆς: 1915, 10 Ἰουλίου. Σεισμὸς ἀρκετὰ ἰσχυρός, ὅστις εἶχε τὸ ἐπίκεντρόν του εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ πλησίον τῆς Κορίνθου, γενόμενος αἰσθητὸς ὡς μετρίως ἰσχυρὸς εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐγένοντο ἐλαφρὰ ῥήγματα εἰς τὰ ἀμμοκονιάματα τῶν τοίχων οἰκιῶν τινων. 15 Ἰουλίου. δύο ἐλαφραὶ δονήσεις, μόλις αἰσθηταὶ εἰς τὸ Λουτράκι, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω ἐπικέντρου. 1916, 11 Μαΐου. Ὀλίγον ἰσχυρὰ σεισμικὴ δόνησις, ἥτις εἶχε τὸ ἐπίκεντρόν της ἐν τῷ Κορινθιακῷ καὶ εἰς ἀπόστασιν 100 χλμ. ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἔσεισε δ' ἀρκετὰ ἰσχυρῶς τὸ Κιάτον καὶ αἰσθητῶς τὴν Κόρινθον. 1917—1923. Ἠρεμία. 1924, 22 Ἰουνίου. Δύο διαδοχικαὶ ἀσθενεῖς δονήσεις, ὧν τὸ ἐπίκεντρον ἦτο εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον καὶ πλησίον τοῦ Ἰσθμοῦ (ἡ μία αἰσθητὴ ὡς ἐλαφρὰ εἰς τὴν Κόρινθον). 1925, 24 Φεβρουαρίου. Εἰς τὴν Κόρινθον δύο διαδοχικαὶ δονήσεις ἀρκετὰ ἐντατικαί, τῶν ὁποίων τὸ ἐπίκεντρον ἦτο τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τῶν δονήσεων τοῦ 1921. 1926, 2 Ἰουνίου. Σεισμὸς μετρίως ἰσχυρός, προελθὼν ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ ἐξ ἀποστάσεως 80 χλμ., ὅστις ἐγένετο αἰσθητὸς ὡς ἰσχυρὸς εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐπανάληψις τὴν 4 Ἰουλίου. 1927. Μία ἀρκετὰ ἰσχυρὰ δόνησις τὴν 11ην Φεβρουαρίου, ἥτις εἶχε τὸ ἐπίκεντρόν της ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ καὶ πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα. Ἔσεισεν ἀθενῶς τὴν Κόρινθον. Τῆς δονήσεως ταύτης προηγήθη τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἑτέρα ἀρκούντως ἐντατικὴ δόνησις ἐν τῷ Κορινθιακῷ καὶ εἰς ἀπόστασιν 125 χλμ. ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἐγένετο αἰσθητὴ ὡς ὀλίγον ἰσχυρὰ εἰς τὴν Κόρινθον. Τὴν 24ην Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο αἰσθητὴ εἰς τὴν Κόρινθον μία ἀσθενὴς τοπικὴ δόνησις.

Ὁ σεισμὸς τῆς 22 Ἀπριλίου 1928. Τῆς κυρίας καταστρεπτικῆς δονήσεως προηγήθησαν, ὅπως πολλάκις συνέβη καὶ εἰς ἄλλους σεισμούς, πρόδρομοι ἀσθενέστεραι καὶ τοπικώτεραι δονήσεις. Μία ἀρκετὰ ἰσχυρὰ δόνησις τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν, σημειωθεῖσα ὑπὸ τῶν σεισμογράφων τοῦ ἀστεροσκοπείου, ἐγένετο τὴν 6ην ὥρ. 19 λ. 43 δ. Κατόπιν αὐτῆς, τὴν 21 ὥρ. 0 λ. 47 δ. ἐσημειώθη ὁ πρῶτος ἰσχυρὸς σεισμὸς τῆς Κορίνθου, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε μακρὰ σειρὰ 18 ἀσθενῶν δονήσεων καὶ μίαν περίπου ὥραν μετὰ τὸν πρῶτον ἰσχυρὸν σεισμόν, ἤτοι τὴν 21 ὥρ. 59 λ. 39 δ. ἐσημειώθη ὁ ἐπίσης ἰσχυρὸς δεύτερος, μετὰ τὸν ὁποῖον παρετηρήθησαν 6 ἀκόμη μικροδονήσεις. Τὴν δὲ 22 ὥρ. 14 λ. 5 δ. ἤρχισεν ὁ ἰσχυρότατος ὅλων, ὅστις καὶ κατέστρεψεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου. Εὐτυχῶς ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου τούτου σεισμοῦ, καὶ ἰδίως οἱ προηγηθέντες αὐτοῦ δύο ἄλλοι ἀρκετὰ ἰσχυροί, προειδοποίησαν περὶ τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου τοὺς κατοίκους, ἄλλως θὰ ὑπῆρχον ἀναμφιβόλως πολλὰ θύματα. Ὁ φόβος ἐπίσης, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐμπνεύσει εἰς τοὺς κατοίκους αἱ εἰδήσεις τῶν πρωϊνῶν ἐφημερίδων περὶ τῶν καταστρεπτικῶν σεισμῶν τῆς Βουλγαρίας, συνετέλεσεν, ὥστε ἀμέσως, μετὰ τὴν δευτέραν ἰσχυρὰν δόνησιν, οἱ κάτοικοι νὰ ἐξέλθουν τῶν οἰκιῶν των. Ὁ σεισμὸς οὗτος ἦτο τόσον σφοδρός, ὥστε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ πρώτου μακροῦ (ἐπιφανειακοῦ) κύματος, ἐξήρθρωσε τὸ γραφικὸν σύστημα καὶ τῶν τριῶν σεισμογράφων τοῦ ἀστεροσκοπείου. Τὰ ἐκ τῆς ἐπενεργείας τῆς κυρίας δονήσεως ἐπὶ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν οἰκοδομημάτων ἀποτελέσματα ἦσαν κολοσσιαίως καταστρεπτικά, ἰδίᾳ ἐντὸς τῆς πλειστοσείστου ζώνης. Αἱ ὁλόκαινοι προσχώσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο ἐκτισμένη ἡ Κόρινθος, ἐσείσθησαν ὑπὸ τῆς κυρίας καταστρεπτικῆς δονήσεως ἰσχυρότατα καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐκτισμένων οἰκοδομημάτων ὑπῆρξε πλήρης. Ὀλίγισται ἐκ τῶν δύο χιλιάδων καὶ πλέον οἰκιῶν ἔμειναν ἄθικτοι. Οἱ ἐκ τοῦ σεισμοῦ τούτου νεκροὶ ἀνῆλθον εἰς 20, οἱ δὲ τραυματίαι εἰς 30 περίπου. Αἱ οἰκίαι ὑπέφεραν ἐκ τοῦ σεισμοῦ καὶ ἐβλάβησαν κατὰ διάφορον βαθμὸν ἐντάσεως, ἐξαρτηθέντα κυριώτατα ἐκ τοῦ τρόπου τῆς θεμελιώσεώς των καὶ ἐκ τῆς δομῆς των, ὡς καὶ ἐκ τῶν ὑλικῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἦσαν κατεσκευασμέναι.

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἡ κυρία καταστρεπτικὴ δόνησις ἐπέφερεν ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων τῆς Νέας Κορίνθου, δύναται νὰ καθορισθῇ. ὅτι αὕτη εἶχεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἰσχὺν ἢ ἔντασιν δεκάτου βαθμοῦ (τῆς δωδεκαβάθμου κλίμακος), ἦτο δηλαδὴ *ἐκμηδενιστικὸς* σεισμός. Οἱ μετασεισμοὶ ἐξηκολούθησαν, τινὲς μάλιστα τούτων ἦσαν ἀρκετὰ ἰσχυροὶ καὶ ἐξακολουθοῦν ἀραιότατοι καὶ σήμερον.

Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

— /*Ἱστορ.*/ Ἡ *Κόρινθος* ἦτο μία ἐκ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὀνομαστοτάτη γενομένη διὰ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀκμήν της, τὴν ναυτικὴν δύναμιν, τὸν πλοῦτον καὶ τὸν ἕνεκα τούτου πολυδάπανον βίον τῶν κατοίκων της, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ περιλάλητος παροιμία «οὐ παντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον» ἢ «οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς».

Ἡ Κόρινθος κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους. Ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἔπλασαν τὸν μῦθον τῆς ἔριδος Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος περὶ κατοχῆς τῆς χώρας των, οὕτω καὶ οἱ Κορίνθιοι ἔλεγον ὅτι ἤρισαν περὶ τῆς ἰδικῆς των χώρας οἱ θεοὶ Ἥλιος καὶ Ποσειδῶν καὶ ὅτι διηλλάγησαν, λαβόντες ὁ μὲν Ἥλιος τὸν Ἀκροκόρινθον, ὁ δὲ Ποσειδῶν τὸν Ἰσθμόν. Περὶ δὲ τῆς πόλεώς των ἐπεχωρίαζε παρ' αὐτοῖς ἡ παράδοσις ὅτι πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο *Ἐφύρα*, ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ, ἥτις καὶ ἡ πρώτη κάτοικος αὐτῆς ὑπῆρξε, βραδύτερον δὲ μετωνομάσθη *Κόρινθος* ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Σικυῶνος Κορίνθου. Ἦτο δὲ ὁ Κόρινθος οὗτος ἀπόγονος τοῦ Ἡλίου (Ἡλιάδης), ὡς υἱὸς τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἔγγονος τοῦ Ἐπωπέως (υἱοῦ τοῦ Ἀλωέως καὶ ἐγγόνου τοῦ Ἡλίου). Ὅτε ἀπέθανεν ὁ Κόρινθος ἄπαις, οἱ Κορίνθιοι ἐκάλεσαν εἰς τὴν χώραν των τὴν θυγατέρα τοῦ Αἰήτου Μήδειαν καὶ οὕτως ἐβασίλευσεν αὐτῆς ὁ Ἰάσων ὡς σύζυγος τῆς Μηδείας, μετὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ ὁποίου εἰς Ἰωλκόν, ἡ Μήδεια παρέδωκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Αἰόλου Σίσυφον. Ἄλλα (τὰ κυριώτερα) πλὴν τῶν εἰρημένων τῆς δυναστείας τῶν Ἡλιαδῶν, μυθικὰ πρόσωπα, συνδεόμενα μετὰ τῆς Κορίνθου, φέρονται ὁ Σίσυφος, ὅστις κατ' ἄλλον μῦθον ἐλέγετο καὶ κτίστης τῆς Ἐφύρας καὶ εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ πολυτρόπου λαοῦ τῆς Κορίνθου, ὁ υἱός του Γλαῦκος καὶ ὁ ἥρως ἔγγονός του Βελλεροφόντης, ὁ Μεσσήνιος ἥρως Νηλεύς, ὅστις ἀποθανὼν ἐκ νόσου ἐν Κορίνθῳ ἐτάφη ἐν τῷ Ἰσθμῷ, καὶ ὁ Ἡρακλείδης Ἀλήτης, εἰς τὸν ὁποῖον παρέδωσαν τὴν βασιλείαν ὁ Δωρίδας καὶ Ὑανθίδας, υἱοὶ τοῦ Προπόδα καὶ ἔγγονοι τοῦ Δαμοφῶντος, υἱοῦ τοῦ Θόαντος, ὅστις ἦτο υἱὸς τοῦ Ὀρνυτίωνος, ἀδελφοῦ τοῦ Γλαύκου καὶ υἱοῦ τοῦ Σισύφου (*Παυσ.* II. 4. 3). Μετὰ τὸν Ἀλήτην, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεκράτησαν οἱ Δωριεῖς ἐν Κορίνθῳ, ἐβασίλευσαν οἱ ἀπόγονοι του Ἰξίων, Ἀγέλαος, Προύμνης καὶ Βάκχις, ὅστις ἔγινε καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἀπ' αὐτοῦ κληθείσης δυναστείας τῶν Βακχιδῶν ἢ Βακχιαδῶν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Μέλανος, ὅστις ἀνῆγε τὸ γένος του εἰς τοὺς Λαπίθας καὶ ἄλλων ἀκόμη μυθικῶν προσώπων ἐλέγετο ὅτι εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν Κορίνθῳ. Ἡ βαθυτέρα μελέτη καὶ ἑρμηνεία τῶν εἰρημένων καὶ ἄλλων μυθικῶν παραδόσεων, ἡ ὑπέροχος τοποθεσία τῆς πόλεως, ἡ ἐν τῷ Ἀκροκορίνθῳ λατρεία τῆς Σιδωνίας Ἀστάρτης, τῆς μεταπλασθείσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν θεὰν Ἀφροδίτην, καὶ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοῦ Τυρίου Μελκάρθ, τοῦ ταυτιζομένου μὲ τὸν Ἡρακλέα, ἡ ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων ἀκμὴ ἐν Κορίνθῳ τῆς πορφυρευτικῆς καὶ ταπητουργίας, τεχνῶν φοινικικῆς προελεύσεως, καὶ ἡ ἐν αὐτῇ συνύπαρξις, πλὴν τῶν τριῶν δωρικῶν φυλῶν, καὶ πέντε ἄλλων ἀκόμη ἔπεισαν πάντας σχεδὸν τοὺς ἀσχοληθέντας μὲ τὴν μελέτην καὶ συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἢ τῆς Κορίνθου εἰδικῶς, ὅτι εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ πρὸ τῆς εἰς αὐτὴν ἐγκαταστάσεως τῶν Δωριέων καὶ μετ' αὐτὴν εἶχον συρρεύσει διάφορα ἑλληνικὰ φῦλα, αἰολικὰ ἰδίως, καὶ ὅτι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρξεν ἐν αὐτῇ ἀξία λόγου φοινικικὴ ἀποικία.

Ἡ τοποθεσία τῆς Κορίνθου. Τὴν εἰς τὴν Κόρινθον συρροὴν ἀνθρώπων τῶν τε ἑλληνικῶν (αἰολικῶν, ἰωνικῶν καὶ δωρικῶν) καὶ ξένων φύλων προεκάλεσε κυρίως ἡ ὑπέροχος τοποθεσία της. Κειμένη αὕτη εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ἠπειρωτικῶν (ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τἀνάπαλιν) καὶ θαλασσίων (ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον καὶ τἀνάπαλιν) ὁδῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἦτο ἑπόμενον νὰ καταστῇ ὁ κυριώτερος διαμετακομιστικὸς σταθμὸς τῶν ἐμπορευμάτων τῶν ἐμπόρων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν πολεων, ἔχουσα δὲ ἑκατέρωθεν τοῦ Ἰσθμοῦ δύο λιμένας (διὰ τοῦτο καὶ ἀμφιθάλασσος ἐκαλεῖτο), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν (τὸ *Λέχαιον*) ἦτο ἐγγὺς πρὸς τὴν Ἰταλίαν (διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλαγος), ὁ δὲ (αἱ *Κεγχρεαί*) πρὸς τὴν Ἀσίαν (διὰ τοῦ Σαρωνικοῦ πρὸς τὸ Αἰγαῖον) καὶ δι' αὐτῶν καθιστῶσα «ῥᾳδίας τὰς ἑκατέρωθεν ἀμοιβὰς τῶν φορτίων» (*Στρ.* C 378), ἑπόμενον ἦτο ἐπίσης νὰ καταστῇ ὁ διαμετακομιστικὸς σταθμὸς καὶ τῶν ἀπὸ Ἀσίας εἰς Ἰταλίαν καὶ τἀνάπαλιν μεταφερομένων ἐμπορευμάτων. Ἀλλὰ τόσον σπουδαῖος ἐμπορικὸς σταθμὸς ἑπόμενον ἦτο νὰ ἐξελιχθῇ ταχύτατα καὶ εἰς πολυάνθρωπον πόλιν, ὡς καὶ συνέβη, διότι οἱ κατοικοῦντες εἰς αὐτόν, ἔχοντες τὰς κλεῖδας τῶν πυλῶν τῶν ἐκεῖθεν διερχομένων προειρημένων ὁδῶν, ἀπεκόμιζον κέρδη μεγάλα. Ἀλλ' ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐμπορικοῦ σταθμοῦ δὲν ἐσταμάτησε καὶ ὅτε οὗτος μετεβλήθη εἰς μεγάλην πόλιν (καὶ ἦτο ἡ πολυανθρωποτέρα πόλις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος), ἀλλὰ προεχώρησεν ἕως ὅτου ἡ Κόρινθος ἐξειλίχθη εἰς ἰσχυρὸν καὶ πλούσιον κράτος, διότι αἱ ναυτικαὶ ἐπινοήσεις καὶ ἐφευρέσεις καὶ ὁ πλοῦτος κατέστησαν αὐτὴν ἰσχυρὰν θαλασσίαν δύναμιν, ὁ δὲ ὑπερκείμενος ὑψηλὸς (575 μ.) καὶ φύσει ἰσχυρὸς Ἀκροκόρινθος (ἡ ἀκρόπολίς της), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου εἶχε κτισθῇ ἐπὶ τραπεζοειδοῦς ἐπιπέδου καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. τῆς θαλάσσης, ὡς καὶ ὁ Ἰσθμός, καθίστων αὐτὴν κυρίαν τῆς τε εἰσόδου εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐξόδου πάσης κατὰ γῆν στρατιᾶς.

Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν Βακχιαδῶν. Κατὰ τοὺς

Digitized by Google

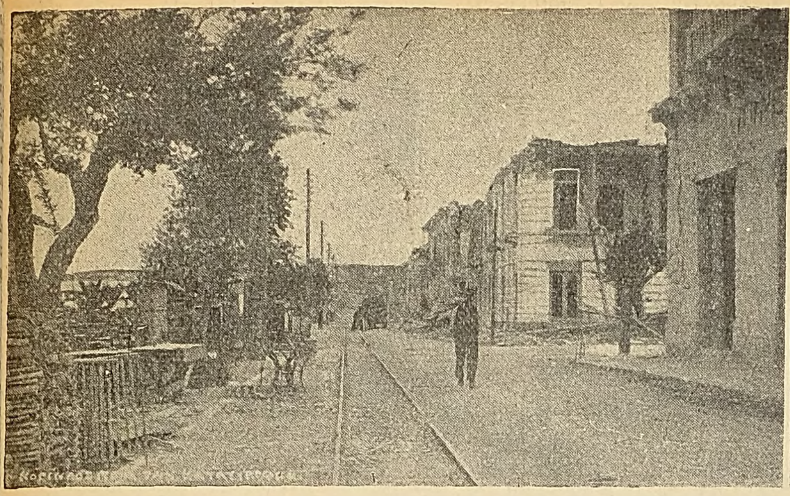

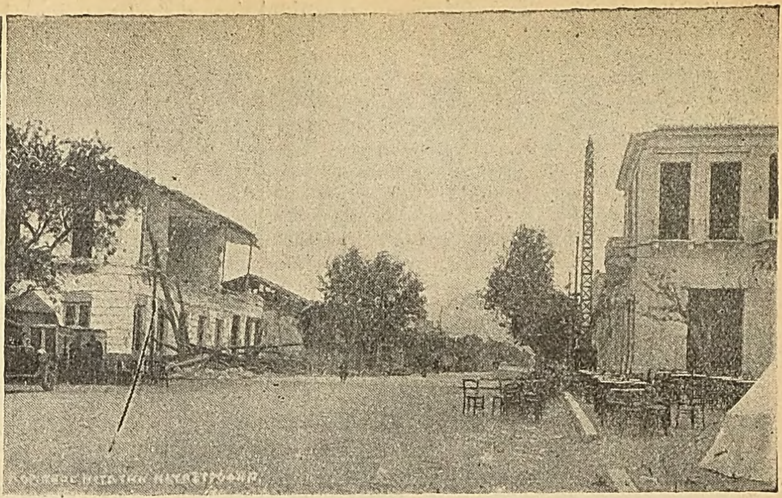

Εἰκόνες τῆς Κορίνθου μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τῆς 22 Ἀπριλίου 1928.

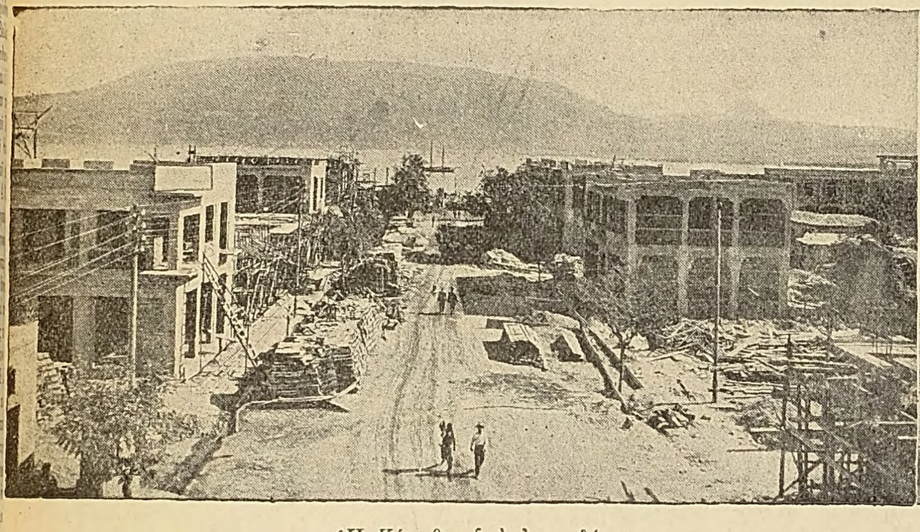

Ἡ Κόρινθος ὑπὸ ἀνοικοδόμησιν.

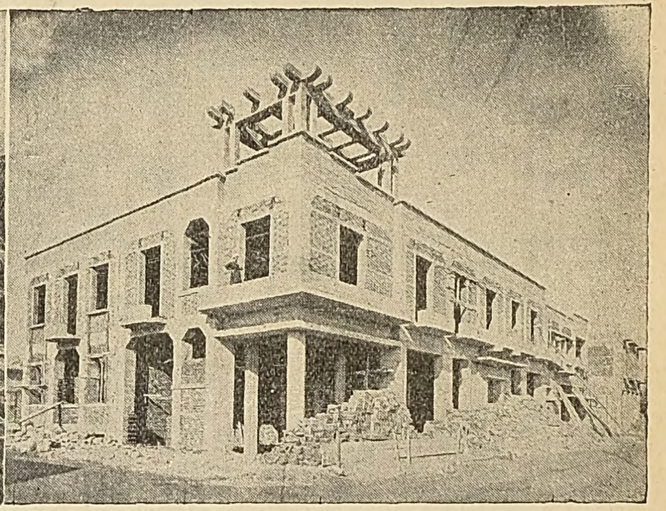

Τύπος νεωτέρας ἀντισεισμικῆς οἰκίας.

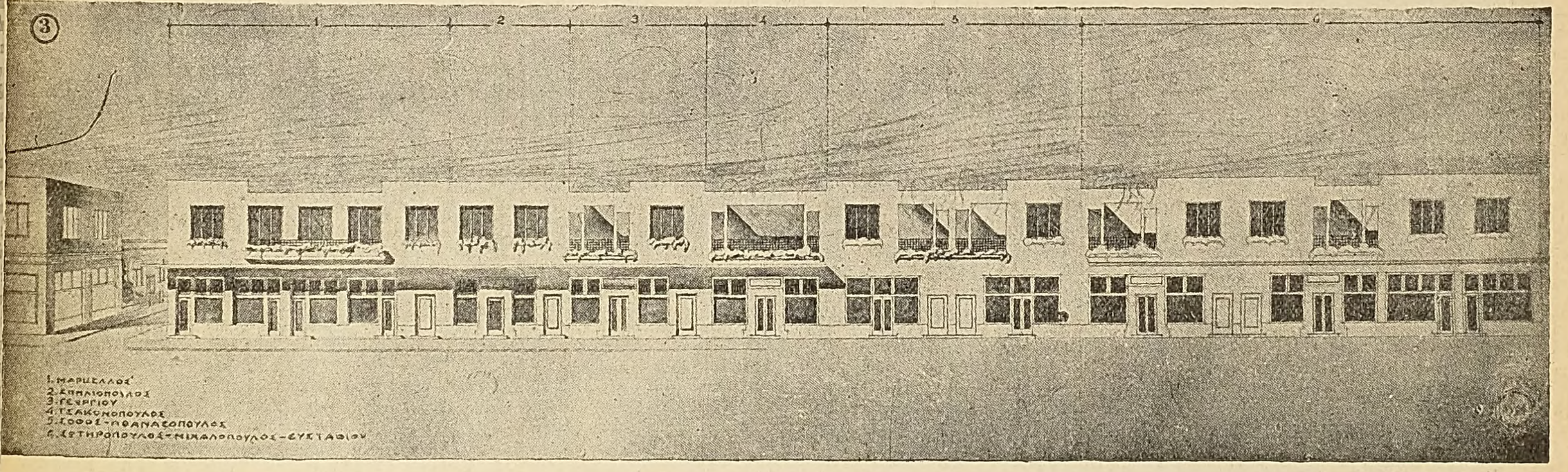

Πρόσοψις ἑνὸς τῶν οἰκοδομικῶν τετραγώνων τῆς πόλεως, ὡς προβλέπεται ἐν τῷ σχεδίῳ ἀνοικοδομήσεως.

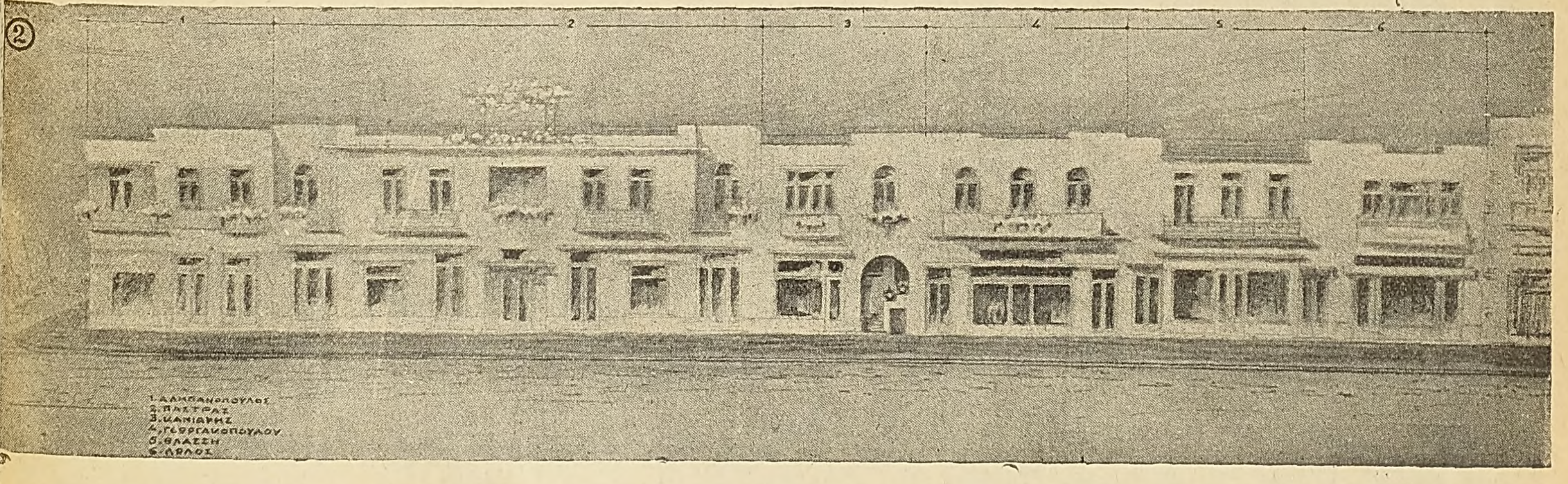

Πρόσοψις ἑτέρου οἰκοδομικοῦ τετραγώνου, συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως.

Digitized by Google

προϊστορικοὺς χρόνους, ὅτε ἡ ἱστορία τῆς Κορίνθου εἶναι ἀκόμη θολή, τοὺς Σισυφίδας διεδέχθησαν οἱ Ἡρακλειδαι, ὁρμηθέντες ἐξ Ἄργους. ὁ πέμπτος δέ, κατὰ τὴν παράδοσιν, Ἡρακλείδης βασιλεύς, ὁ Βάκχις, ἔγινεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Βακχιαδῶν. Οἱ βασιλεῖς τῆς δυναστείας ταύτης ὑπῆρξαν καὶ οἱ θεμελιωταὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Κορίνθου. Ἐπ' αὐτῶν συνήφθησαν οἱ ἐμπορικοὶ μετὰ τῆς Χαλκίδος, ἔνθα ἤκμαζεν ἡ χαλκουργία, δεσμοὶ καὶ ἡ τέχνη αὕτη μετεφυτεύθη εἰς τὴν Κόρινθον, τῆς ὁποίας ὁ χαλκὸς μάλιστα βραδύτερον κατέστη καὶ περιώνυμος. Ἐπ' αὐτῶν κατεσκευάσθη ἐν τῷ Ἰσθμῷ ὁ δίολκος, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπερενεωλκοῦντο τὰ πλοῖα ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ τἀνάπαλιν, καὶ ὅστις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ναυπηγικῆς ἐν Κορίνθῳ διὰ τῆς ἀνάγκης κατασκευῆς πλοίων, ἅτινα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερνεωλκηθῶσι δι' αὐτοῦ. Ἐπ' αὐτῶν συνεκροτήθη ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις τῆς Κορίνθου, διὰ τῆς ὁποίας ἐκυριάρχησεν αὕτη τοῦ ἕως τότε καλουμένου Κρισαίου (ἀπὸ τῆς πόλεως Κρίσης) κόλπου, ὅστις καὶ μετωνομάσθη ἀπὸ τότε Κορινθιακός. Ἐπ' αὐτῶν κατελήφθη ἡ σιτοφόρος καὶ δασώδης Παραχελωΐτις, διὰ τῆς ὁποίας ἐξησφαλίσθη ἡ σιτάρκεια τῆς Κορίνθου καὶ τὸ διὰ τὴν ναυπηγίαν αὐτῆς ὑλικόν, καὶ ὠχυρώθη τὸ μεταξὺ Ρίου καὶ Ἀντιρρίου στόμιον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀντιρρίῳ κτίσεως τοῦ ὀχυροῦ Μολυκρίου. Ἐπ' αὐτῶν ἀκόμη ἤρχισεν ἡ πρώτη καλλιέργεια τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, διὰ τῆς ἐν Κορίνθῳ ἐφευρέσεως τοῦ κεραμευτικοῦ τροχοῦ, καὶ ἀγγειογραφίας καὶ ἔλαβε τὴν πρώτην μόνιμον διαμόρφωσίν του ὁ ἑλληνικὸς ναός. Ἐκ τῆς ἐπιδόσεως τῶν εἰρημένων τεχνῶν ἐδημιουργήθη ἐν Κορίνθῳ βιομηχανία, διὰ τὰ προϊόντα τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθῶσι τόποι πωλήσεως μακρινοί, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς πόλεως καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου της δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θεραπευθῇ καὶ ἐξυπηρετηθῇ μὲ τὰς εὐθραύστους ἕως τότε λέμβους καὶ προεκάλεσεν ἕνεκα τούτου ἐφευρικότητα τῶν κατοίκων της πρὸς κατασκευὴν πλοίων στερεωτέρων καὶ ἐξωπλισμένων· καὶ διὰ τοῦτο ἐν Κορίνθῳ τὸ πρῶτον κατεσκευάσθησαν τριήρεις καὶ εἰς τὸν Βακχιάδην Ἀμεινοκλέα ἀποδίδεται ἡ ἐφεύρεσις τοῦ εἴδους τούτου τῶν πλοίων. Διὰ πασῶν τούτων τῶν προόδων καὶ τῆς μεγαλυτέρας ἐπιδόσεως τῶν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων καλλιεργουμένων ἐν Κορίνθῳ τεχνῶν τῆς ὑφάνσεως καὶ βαφῆς τῶν ἐρίων καὶ τῆς μυροποιίας, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς εἰσπράξεως ἀφθόνων χρημάτων ἐκ τῶν πορθμείων, ἡ Κόρινθος κατέστη πλουσία. Ὁ πλοῦτος προεκάλεσε τὴν τέλεσιν ἑορτῶν καὶ ἀγώνων, τῶν περιφήμων *Ἰσθμίων* (βλ. λ.), καὶ προήγαγε τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἐν τῇ πόλει κίνησιν. Τότε ἐφευρέθη τὸ χορικὸν ᾆσμα διθύραμβος, ὁ Βακχιάδης Εὔμηλος ὕμνησεν εἰς ἐπικὸν ποίημα τὴν κτίσιν τῆς λαμπρᾶς ναυτικῆς πόλεως, καὶ ἐπλάσθη ὁ μῦθος τῶν τριῶν κορινθιακῶν Μουσῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα (Ἀχελωΐς, Κηφισὶς καὶ Βορυσθενὶς) ὑπεδήλουν τινὰς τῶν πηγῶν τοῦ πλούτου τῆς πόλεως.

Οὕτως, ἐκ τῆς ὑλικῆς ἀκμῆς ἐξεπήδησεν ἡ πνευματικὴ ἔξαρσις. Πᾶσαι αὗται ὅμως αἱ πρόοδοι, αἵτινες εἶχον συντελεσθῆ τῇ καθοδηγήσει ἰδίως τῶν μελῶν τοῦ δυναστεύοντος οἴκου τῶν Βακχιαδῶν, ἑπόμενον ἦτο νὰ προκαλέσωσι καὶ κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς μεταβολὰς ἐν Κορίνθῳ. Τὰ μέλη τῶν διακοσίων οἴκων τῶν Βακχιαδῶν ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς παντοδυναμίας ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπέτυχον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τελέστου (747 π. Χ.), ἕκτου διαδόχου τοῦ Βάκχιδος (Ἀγέλαος, Εὔδημος, Ἀριστομήδης, Ἀγήμων, Ἀλέξανδρος, Τελέστης), τὴν ἵδρυσιν ὀλιγαρχικοῦ ἐν Κορίνθῳ πολιτεύματος, κατὰ τὸ ὁποῖον τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν, τὴν βασιλικήν, ἤσκει, ἀλλ' ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος, ὁ πρύτανις (πρῶτος), ὅστις ἐξελέγετο ἐκ τῶν Βακχιαδῶν καὶ ὑπὸ τῶν Βακχιαδῶν, ἔχων παρ' ἑαυτῷ συμβούλιον, τοὺς καλουμένους βασιλεῖς, οἵτινες ἦσαν πάντα τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Βακχιαδῶν.

Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν πρυτάνεων. Ἐπὶ τῶν πρυτάνεων ἱδρύθησαν αἱ δύο μεγάλαι τῆς Κορίνθου ἀποικίαι, αἵτινες βραδύτερον ἀπέβησαν ἰσχυρά. ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς μητροπόλεώς των, ἑλληνικὰ κράτη, ἡ Κέρκυρα καὶ αἱ Συρακοῦσαι. Ἀμφότεραι ἱδρύθησαν ὑπὸ φιλοδόξων Βακχιαδῶν (τοῦ Χερσικράτους ἡ πρώτη καὶ τοῦ Ἀρχία ἡ δευτέρα), οἵτινες εἶχον πεμφθῆ ὡς ἀρχηγοὶ τῶν ἀποίκων ὑπὸ τῆς πόλεως, διότι ἐκινδύνευε τὸ πολίτευμα αὐτῆς ἐκ τούτων ἕνεκα τῆς φιλαρχίας των. Διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν δύο εἰρημένων ἀποικιῶν ἀπέβη ἡ Κόρινθος ἡ μεγάλη τοῦ Ἰονικοῦ καὶ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους ναυτικὴ δύναμις. Ἐπὶ τῶν πρυτάνεων ὡσαύτως μετερρυθμίσθησαν, διὰ τοῦ νομοθέτου Φείδωνος, οἱ νόμοι τῆς πόλεως, οὕτως ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἔγγειος κτῆσις τῆς χώρας εἰς τοὺς Βακχιάδας, μετηνάστευσεν εἰς Θήβας ὁ Βακχιάδης Φιλόλαος, ὁ πρῶτος τῆς πόλεως ἐκείνης νομοθέτης, καὶ ἐπενοήθη τὸ σοφὸν οἰκονομικὸν καὶ ἐμπορικὸν σύστημα (παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῆς κοινότητος Ἀμπελακίων ἐπὶ τουρκοκρατίας) τῆς κοινῆς Κορίνθου καὶ Κερκύρας ἀποικίας, τῆς Ἐπιδάμνου, διὰ τοῦ ὁποίου αὕτη ἦτο μετοχική τις ἑταιρεία, ἔχουσα κοινὰ κεφάλαια καὶ τὸν πωλητὴν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεών της.

Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν τυράννων. Παρ' ὅλα ὅμως τὰ σοφὰ νομοθετικὰ μέτρα τοῦ Φείδωνος, ἡ ἰσχὺς τῶν Βακχιαδῶν δὲν παρετάθη ἐπὶ μακρόν. Ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀλαζονεία τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὑλικὴ εὐημερία τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐκαλλιέργει παρ' αὐτῷ φιλελεύθερα φρονήματα, προεκάλεσαν ἀμοιβαῖον μεταξὺ λαοῦ καὶ Βακχιαδῶν μῖσος, τὸ ὁποῖον καὶ ἐξεδηλώθη κατά τινα ἀτυχῆ πόλεμον τῆς Κορίνθου πρὸς τὴν ἀποικίαν της Κέρκυραν (*Ἡροδ.* III. 49). Τὴν κατὰ τῶν Βακχιαδῶν δυσφορίαν τοῦ κορινθιακοῦ λαοῦ ἐξεμεταλλεύθη ὁ φιλόδοξος Κύψελος. Βακχιάδης πρὸς μητρός, καὶ ἀπόγονος, ὡς ἐκαυχᾶτο, τοῦ Λαπίθου Μέλανος, ἐκ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τῆς πόλεως. Οὗτος, στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοῦ λαοῦ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Βακχιάδας ἐχθρότητά του), ἀνέτρεψε τὸ πολίτευμα τῶν πρυτάνεων (ἐπρυτάνευε τότε ὁ ἐνενηκοστὸς πρύτανις) κατὰ τὸ 657 π.Χ. καὶ γενόμενος κύριος τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας διετήρησε τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 629 π. Χ., ἄνευ δορυφόρων, ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν ἀγαθὴν διοίκησιν αὐτοῦ, διατηρήσας ἐκ τοῦ προτέρου πολιτεύματος ὅ,τι συνετέλει εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως. Εἰς τὴν στερέωσιν τῆς ἀρχῆς του φαίνεται ὅτι συνετέλεσαν καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸ καὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, τοὺς ὁποίους ἐγνώριζε νὰ σαγηνεύῃ ὁ μεγαλοπράγμων τύραννος διὰ πλουσιωτάτων ἀναθημάτων (ἀναθήματα τῶν τυράννων τῆς Κορίνθου ἦσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ μὲν ὁ ἐκ σφυρηλάτου χρυσοῦ κολοσσιαῖος Ζεὺς καὶ ἡ ἐκ κέδρου περίφημος λάρναξ τοῦ Κυψέλου, ἐν Δελφοῖς δὲ ὁ χαλκοῦς φοίνιξ). Τοῦ πατρός του πολὺ ἀνώτερος ἀνεδείχθη ὁ τύραννος Περίανδρος, ὁ μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος κατατασσόμενος. Ἀνατραφεὶς οὗτος ἐν τῷ μέσῳ σοφῶν καὶ καλλιτεχνῶν, οἵτινες κατέκλυζον τὴν φιλόμουσον αὐλὴν τοῦ πατρός του, ἀπέκτησε, πεπροικισμένος ὢν δι' ἐξαιρέτου εὐφυΐας, εὐρυτάτην μόρφωσιν καὶ λεπτότητα τρόπων ἀσυνήθη. Την ἀρχὴν ἀνέλαβεν ὥριμος ὢν τὴν ἡλικίαν καὶ ἕτοιμον ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ του τὸ κυβερνητικὸν πρόγραμμά του. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πατέρα του, ἐνόμισε σκόπιμον νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ πλήθους καὶ νὰ ζῇ ἐν τῇ ἀκροπόλει (Ἀκροκορίνθῳ), περιστοιχισμένος ὑπὸ δορυφόρων καὶ λογάδων Ἑλλήνων, διὰ νὰ εἶναι οὕτω καταφανὴς ἡ ὑπεροχή του καὶ ἡ ἐξουσία του κάμνῃ τὴν ἐντύπωσιν κληρονομικῆς βασιλείας μᾶλλον ἢ ἀρχῆς διὰ τῆς βίας ὑπὸ τοῦ πατρός του δημιουργηθείσης. Πρώτη μέριμνά του ὡς κυβερνήτου ὑπῆρξεν ἡ αὔξησις τῶν οἰκονομικῶν πόρων τοῦ κράτους του, διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν λιμενικῶν καὶ διαπορίων φόρων καὶ τῆς ἀργυρολογίας τῶν πλουσίων πολιτῶν. Καὶ προεκάλει μὲν ἡ ἀργυρολογία αὕτη τὴν δυσφορίαν τῶν πλουσίων, ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἁρπαζόμενα διετίθεντο ἢ δι' ἀναθήματα εἰς τοὺς ναοὺς ἢ πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς πτωχούς, ἐκέρδιζεν ὁ τύραννος τὴν εὔνοιαν τῶν πανισχύρων ἱερέων καὶ ἐγίνετο δημοφιλὴς εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς τεχνίτας, εἰς τοὺς ὁποίους διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀναθημάτων παρεῖχεν ἐργασίαν. Εἰς τὴν πρὸς τοὺς διανοουμένους καὶ καλλιτέχνας προστασίαν του καὶ τὴν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ἀγάπην του ὀφείλεται ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀρίονος καλλιέργεια τοῦ διθυράμβου καὶ ἡ λοιπὴ ἐν Κορίνθῳ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπ' αὐτοῦ κίνησις, καὶ εἰς τὴν σύνεσιν καὶ δραστηριότητά του ἡ ἐπέκτασις τῆς θαλασσοκρατορίας τῆς Κορίνθου καὶ ἡ τελεία ὀργάνωσις τοῦ ἀποικιακοῦ συστήματος αὐτῆς Ἐπὶ 44 ἔτη (629—585 π. Χ.) ἐτυράννησε τῆς Κορίνθου ὁ Περίανδρος καὶ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὄχι μόνον ὑπέταξεν ἐκ νέου τὴν Κέρκυραν καὶ προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Ἐπίδαυρον καὶ Αἴγιναν, ἀλλὰ καὶ οἱ στόλοι τῆς Κορίνθου, ἔχοντες ὡς ναυτικὰς βάσεις τὰς ἀπειραρίθμους ἀποικίας της, τῶν ὁποίων κυριώτεραι ἦσαν τὸ Μολύκριον καὶ τὸ Σόλλιον, ἡ Ἀμβρακία, ἡ Λευκάς, ἡ Κέρκυρα, ἡ Ἐπίδαυρος, ἡ Ἀπολλωνία, αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἡ Ποτίδαια, ἐκυριάρχουν τῶν ἀπὸ τοῦ Ἰονίου μέχρι τοῦ Θρᾳκικοῦ πελάγους θαλασσῶν. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ κυβερνήτης οὗτος διὰ τῆς ἀπὸ τῶν πολιτῶν ἀφαιρέσεως καὶ τοῦ δικαιώματος νὰ ἐκφράζωνται κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς ἐπεμβάσεώς του καὶ εἰς τὰ τοῦ οἴκου τῶν πολιτῶν ἀπῄτει ἀπολογισμὸν τῶν προσόδων ἑκάστου οἴκου), ἐνῷ ἀναλαμβάνων τὴν ἀρχὴν εἶχε διακηρύξει ὅτι οἱ θέλοντες νὰ τυραννῶσιν ἀσφαλῶς πρέπει νὰ δορυφορῶνται ὑπὸ τῆς εὐνοίας τῶν ὑπηκόων των καὶ οὐχὶ ἐνόπλων ἀνδρῶν, εἶχεν ἐξοκείλει εἰς μισάνθρωπον καὶ καχύποπτον δεσπότην Τὰ πάθη τῆς μισανθρωπίας καὶ καχυποψίας εἶχον διεγείρει καὶ ἀτυχῆ οἰκογενειακά του (ὁ φόνος τῆς συζύγου του Μελίσσης) γεγονότα, ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ εἶχε περιέλθει εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν υἱόν του Λυκόφρονα. ὅστις ἐφονεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου εἶχεν ἐξορισθῆ, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του. Τὸν Περίανδρον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Ψαμμίτιχος, ὅστις ἐπὶ τρία μόνον ἔτη διετήρησε τὴν ἀρχήν, καταλυθείσης τῆς τυραννίας δι' ἐπεμβάσεως τῆς Σπάρτης.

Ἡ Κόρινθος πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων. Καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίας ἡ Κόρινθος, ἥτις ἐπὶ τῶν πρυτάνεων καὶ τῶν δύο τυράννων της εἶχεν ἀποβῆ ἡ ἀκμαιοτάτη καὶ πλουσιωτάτη τῶν ἠπειρωτικῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ εἶχε συμμετάσχει τοῦ μεταξὺ Χαλκίδος καὶ Ἐρετρίας πολέμου περὶ τοῦ Ληλαντίου πεδίου, ὡς σύμμαχος τῆς πρώτης, καὶ τοῦ ἀποικισμοῦ τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Μεγαρέων, καὶ τοῦ πολέμου τῆς Σπάρτης, ὡς σύμμαχος αὐτῆς, κατὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ εἶχε πολεμήσει ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ Ἄργους καὶ εἶχε χρησιμεύσει ὡς διαιτητής, ἕνεκα τοῦ πανελληνίου κύρους της, Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν περὶ τῶν Πλαταιῶν, δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχῃ ἰσχὺν καὶ πλοῦτον. Παρὰ τὴν Κόρινθον ὅμως εἶχον ἀρχίσει ἀναφαινόμεναι καὶ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, ὡς ἡ Σικυών, ἡ Αἴγινα, τὰ Μέγαρα, καὶ οὕτως ἡ δύναμις τῆς Κορίνθου ἤρχισε μειουμένη. Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ὑπερέβαλον αὐτὴν εἰς δύναμιν, καὶ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Αἴγινα εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν, ἐξηκολούθησεν ὅμως νὰ ἔχῃ τὰ σκῆπτρα καὶ κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἦλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν τύραννον τῆς Σάμου Πολυκράτη ὡς σύμμαχος τῆς Σπάρτης (525 π. Χ.) καὶ εὑρίσκετο εἰς διαρκῆ ἔχθραν πρὸς τὴν ἀντίζηλόν της Αἴγιναν, ἥτις εἶχεν ἀναδειχθῆ ὡς μεγάλη ναυτικὴ δύναμις. Ἐξ ἔχθρας πρὸς ταύτην μάλιστα ἐγκατέλιπε καὶ τὴν πρὸς τὴν Σπάρτην φιλίαν της, μὴ θελήσασα νὰ παράσχῃ βοήθειαν πρὸς τὸν βασιλέα αὐτῆς Κλεομένην, ὅτε οὗτος ἠθέλησε νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Αἰγίνης Ἀθηνῶν.

Ἡ Κόρινθος κατὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους. Κατὰ τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν μετέσχον οἱ Κορίνθιοι ἐνεργῶς τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης (εἰς τὴν ὁποίαν ἐπολέμησαν 400 Κορίνθιοι), τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, ἔνθα ἐπολέμησεν ἄκων ὁ ἐκ 16 τριήρων στόλος των ὑπὸ τὸν ναύαρχόν των Ἀδείμαντον, ὅστις εἶχεν ἀντιστῆ εἰς τὸ πολεμικὸν σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους, τῆς ἐν Πλαταιαῖς, ἔνθα ἐπολέμησαν 5.000 Κορίνθιοι καὶ 300 ἐκ τῆς ἀποικίας των Ποτιδαίας, καὶ τῆς ἐν Μυκάλῃ, ἔνθα μετὰ τῶν Ἀθηναίων, Σικυωνίων καὶ Τροιζηνίων κατήγαγον τὴν περιφανῆ νίκην, ἥτις ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τοῦ ἐπιθετικοῦ κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὰς μετὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους πρὸς τοὺς ὁμοφύλους σχέσεις των οἱ Κορίνθιοι ἦσαν οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἀθηναίων, διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι μετὰ τῶν Αἰγινητῶν προεκάλεσαν τὴν ἀντίστασιν τῆς Σπάρτης διὰ τὸν ἐπιτειχισμὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ συνεπολέμησαν μετ' αὐτῶν (τῶν Αἰγινητῶν) καὶ τῶν Ἐπιδαυρίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀποσπάσεως τῶν Μεγάρων ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ἑνώσεώς των μετὰ τῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἄργους, κατὰ τὰ ἔτη 458 καὶ 457, κατὰ τὰ ὁποῖα ἠτύχησαν μὲν παρὰ τοὺς Ἁλιεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνίκησαν ὅμως εἰς δύο ναυμαχίας (παρὰ τὴν Κεκρυφάλειαν νῆσον καὶ παρὰ τὴν Αἴγιναν) καὶ ἔσωσαν τὰ Μέγαρα ἀπὸ τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν χώραν των Κορινθίων. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 447 οἱ Κορίνθιοι κατώρθωσαν νὰ πείσωσι τοὺς Μεγαρεῖς ν' ἀποστατήσωσι τῶν Ἀθηναίων, καθ' ὃν χρόνον οὗτοι ἀπησχολοῦντο μὲ τὴν καθυπόταξιν τῆς ἀποστατησάσης Εὐβοίας καὶ ν' ἀπαλλαγῶσιν οὕτω τῆς ἐπικινδύνου διὰ τὴν χώραν των γειτονίας τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες διετήρησαν μόνον τὸ ἐπίνειον τῶν Μεγάρων, τὴν Νίσαιαν.

Ἡ Κόρινθος κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐμφυλίου τούτου πολέμου οἱ Κορίνθιοι ὑπῆρξαν ὡς γνωστὸν ἐκ τῶν πρωταιτίων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ δραστηριώτεροι τῶν συμμάχων τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας. Οὗτοι προεκάλεσαν τὴν ἐν Κερκύρᾳ στάσιν (διὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὀργάνων των), κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεδηλώθησαν τὰ ἀγριώτερα πάθη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς (*Θουκ.* III. 75 κ. ἑξ.), οὗτοι μετὰ τῶν Θηβαίων ἠρνήθησαν νὰ προσχωρήσωσι κατὰ τὸ 421 π. Χ. εἰς τὴν λεγομένην Νικίειον εἰρήνην, καὶ πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς Σπάρτης προεκάλεσαν τὴν ἵδρυσιν τῆς χωριστῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας, περιλαμβανούσης τὰς πόλεις Ἄργος, Κόρινθον, Ἦλιδα καὶ Μαντίνειαν, καὶ οὗτοι τέλος μετὰ τῶν Θηβαίων ἀπῄτησαν, μὴ εἰσακουσθέντες, τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἐξάλειψιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς χώρας των εἰς νομήν. Ἡ Κόρινθος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἅπαξ μόνον, κατὰ τὸ 425 π. Χ., διέτρεξε κίνδυνον, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὸν Νικίαν, ἐμελέτησαν νὰ καταλάβωσι τὴν κώμην τῆς Κορινθίας Σολύγειαν καὶ διὰ μονίμου ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως ν' ἀπειλήσωσι τὴν Κόρινθον. Ἡ πρὸς τοῦτο ὅμως γενομένη ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων, παρὰ τὴν παρὰ τὰς Κεγχρεὰς νίκην των, δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ της.

Ἡ Κόρινθος κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Μετὰ τὴν

Digitized by Google

λῆξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ Κόρινθος περιῆλθεν εἰς ψυχρότητα πρὸς τὴν Σπάρτην, παραπονουμένη ὅτι δὲν ἔτυχεν ὠφελημάτων ἀνταξίων τῶν θυσιῶν της, ὅτι δὲν εἰσηκούσθη, ὅτε προέτεινε τὸν ὄλεθρον τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται, δολίως ἐνεργοῦντες, ὑπεβοήθησαν τὸν Διονύσιον ἐν Συρακούσαις (ἀποικίᾳ των) νὰ καταλάβη τὴν τυραννίαν· διὰ τοῦτο καὶ ἠρνήθησαν, ὡς καὶ οἱ Θηβαῖοι, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἔλθει εἰς συνεννόησιν, νὰ μετάσχωσι τῆς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ Ἀγησιλάου. Κατὰ τὸ 395 π. Χ. μάλιστα οἱ Κορίνθιοι ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὴν σύμπτηξιν τῆς κορινθιακῆς συμμαχίας, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης, καὶ τὴν κήρυξιν τοῦ Κορινθιακοῦ κληθέντος πολέμου ὅστις ὅμως, διὰ τῆς συνάψεως τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης, ἀπέβη ὑπὲρ τῆς Σπάρτης. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἡ Κόρινθος εἶχε συγχωνευθῆ μετὰ τοῦ Ἄργους εἰς ἓν κράτος, ἀπέκτησεν αὔτη τὴν αὐτονομίαν της καὶ συνδεθεῖσα πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κατέστη ἡ πυλωρὸς τῆς Πελοποννήσου ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Σπάρτης, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τὸν μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν πόλεμον, ἀναγκασθεῖσα ὅμως κατὰ τὸ 366 π. Χ. ὑπὸ τῶν Θηβαίων νὰ μένη οὐδετέρα. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Ἱεροῦ πολέμου (346 π. Χ.), οἱ Κορίνθιοι ἐστερήθησαν, ὡς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, τῆς ἐν τῷ ἀμφικτιονικῷ συνεδρίῳ ψήφου των, ὡς σύμμαχοι τῶν Φωκέων· διὰ τοῦτο καὶ λίαν προθύμως μετέσχον τῆς κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 340 π. Χ. συναφθείσης ἐθνικῆς (ὡς ἀπεκλήθη) συμμαχίας κατὰ τοῦ Φιλίππου ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης μάχης τῆς Χαιρωνείας. Κατὰ τὸ 338 (μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας) ἐν Κορίνθῳ συνῆλθε τὸ πανελλήνιον συνέδριον (ὡς κατὰ τὸ 481 τὸ ἐθνικόν), εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἡ κοινὴ εἰρήνη καὶ ἐκεῖ ἀνέπτυξεν οὗτος ὅτι σκοπὸς τοῦ προγράμματός του εἶναι ἡ ἐπιδίωξις τῶν πολυχρονίων πόθων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (ὁ κατὰ τῶν βαρβάρων πόλεμος) καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἑλληνικῆς εὐημερίας. Τότε δὲ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ὅτι θὰ εἶναι ὁ ἀπόλυτος κύριος τῶν μαχίμων δυνάμεων τοῦ ἔθνους, τῶν ὁποίων ἐξελέγη ἐν τῷ συνεδρίῳ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, ἐγκατέστησεν οὗτος καὶ ἐν Κορίνθῳ, ὡς καὶ ἐν Θήβαις, Χαλκίδι καὶ Ἀμβρακίᾳ, μακεδονικὴν φρουράν, διὰ νὰ συγκρατῆται δεσμία σύμπασα ἡ Ἑλλάς. Ἐν Κορίνθῳ συνῆλθε κατὰ τὸ 336 π. Χ. καὶ τὸ πανελλήνιον συνέδριον (εἰς τὸ ὁποῖον μόνον ἡ Σπάρτη δὲν ἔστειλεν ἀντιπροσώπους), τὸ ἐκλέξαν τὸν Μ. Ἀλέξανδρον στρατηγὸν αὐτοκράτορα, ὡς καὶ τὸν πατέρα του κατὰ τὸ 338, τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου. Κατὰ τοὺς μεταξὺ τῶν διαδόχων, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, πολέμους, ἡ Κόρινθος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ κατὰ τὸ 308 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Α', ὅστις, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀγῶνος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, εἶχε μεταβῆ μετὰ στρατοῦ ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, καὶ μετὰ ἓν ἔτος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ ὁποίου καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ του Ἀντιγόνου ἔπειτα ἔμεινε, μὲ μικρά τινα διαλείμματα καταλήψεώς της ὑπ' ἄλλων, μέχρι τοῦ 243 π. Χ., ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας Ἀράτου, ὅστις παραδώσας πρὸς τὸν λαόν της τὰς κλεῖδας τοῦ Ἀκροκορίνθου, τὰς ὁποίας ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα (ἀπὸ τοῦ Φιλίππου) κατεῖχον πάντοτε ξένοι, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προσχωρήση καὶ ἡ Κόρινθος εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ἡ Κόρινθος ἐξεπλήρωσε τότε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀράτου, ἀλλὰ κατὰ τὸ 223 π. Χ., δυσαρεστηθεῖσα κατ' αὐτοῦ, προσεχώρησε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένη, μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τούτου ἐγκατάλειψίν της κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐδωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν. Κατὰ τὸ 196 π. Χ. ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες εἶχον ἀρχίσει ἐνεργῶς ἀναμειγνυόμενοι εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔγινε μέλος, καὶ ἕδρα μάλιστα, τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Μετὰ 50 ὅμως ἔτη, κηρυχθέντος πολέμου, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας τῆς Σπάρτης, μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Ρωμαίων, κατελήφθη ἡ Κόρινθος, μετὰ τὴν ἐν Λευκοπέτρᾳ τοῦ Ἰσθμοῦ ἧτταν τοῦ στρατηγοῦ τῆς συμπολιτείας Διαίου, ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μομμίου, ὅστις ἀνήκουστον ἐπιδείξας ἀγριότητα ἐφόνευσεν ἅπαντας τοὺς πολίτας αὐτῆς, ἐπώλησεν ὡς ἀνδράποδα τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας, διήρπασε τὰ πολυτιμότερα ἀριστοτεχνήματα τῆς πόλεως διὰ νὰ διακοσμήση δι' αὐτῶν τὸν θρίαμβόν του, καὶ τέλος, ἀφοῦ ἐπυρπόλησε τὴν περίδοξον ταύτην πόλιν, ἐκήρυξε τὸ ἔδαφός της ἐπικατάρατον. Τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος ἔσχεν ἡ πλουσιωτέρα καὶ ἀκμαιοτέρα τότε, ἐμπορικῶς, τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἡ Κόρινθος ὑπῆρξεν ἐπί τινα ἔτη τοῦ μακροῦ βίου της ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἡ ἐμπορικωτέρα καὶ βιομηχανικωτέρα πόλις αὐτῆς καὶ ἡ πλουσιωτέρα καὶ πολυανθρωποτέρα (κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της ἔζων ἐν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν 300.000 ἐλεύθεροι, ἔχοντες 500.000 δούλους ἐν τῇ πόλει, τῷ στόλῳ αὐτῆς καὶ ταῖς ἀποικίαις της) καὶ εἶχε περίμετρον 17 χλμ. Ὑπῆρξεν ἡ πόλις τῆς χλιδῆς καὶ τῶν διασκεδάσεων καὶ διὰ τοῦτο συνέρρεον εἰς αὐτὴν οἱ πολυτάλαντοι καὶ αἱ ἑταῖραι (ὑπὲρ τὰς χιλίας ἱερόδουλοι, ἀφιερωθεῖσαι εἰς τὴν θεὰν ὑπὸ διαφόρων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἔζων εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης). Καὶ ὑπερέβησαν μὲν αὐτὴν εἰς πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν αἱ Ἀθῆναι, ἀλλ' αὕτη ἐδημιούργησε τὸ πολυτελὲς κιονόκρανον τοῦ κορινθιακοῦ ρυθμοῦ καὶ τέκνα ταύτης (ὁ Ἀριδίκης, ὁ Κλεοφάντης, ὁ Κλεάνθης, Ἔκφαντος καὶ ἄλλοι) ὑπῆρξαν οἱ εἰσηγηταὶ τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν ἀκόμη δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ὡς οἱ προμνημονευθέντες Κύψελος, Περίανδρος, Φείδων, συγκαταλεγόμενος μεταξὺ τῶν ἱδρυτῶν τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης παρ' Ἕλλησι, Φιλόλαος, Ἀρίων, (Βακχιάδης ἦτο καὶ ὁ εἰς Ἐτρουρίαν μετοικήσας καὶ πρόγονος τοῦ βασιλεύσαντος ἐν Ρώμῃ Ταρκυνίου Δημάρατος), ὁ μιμητὴς τοῦ Ἡσιόδου ποιητὴς Εὔμηλος, ὁ ἀρχιτέκτων Καλλίμαχος, ὁ ρήτωρ Δείναρχος καὶ τόσοι ἄλλοι.

Ἡ Κόρινθος κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Μετὰ ἑκατονταετῆ παντελῆ ἐρημίαν, ὁ Καῖσαρ ἀνῳκοδόμησε, περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του (44 π. Χ.), τὴν Κόρινθον (ἐμελέτησε μάλιστα νὰ διορύξῃ καὶ τὸν Ἰσθμὸν) καὶ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ἀπελευθέρους Ρωμαίους, οἵτινες ταχέως ἐξηλληνίσθησαν. Ἡ νέα Κόρινθος (Colonia Julia Corinthus), οὖσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἡ ἕδρα τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαΐας, ἕνεκα τῆς ὑπερόχου τοποθεσίας της ἔφθασε ταχέως, ἂν καὶ εἰς ἔκτασιν ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου μικροτέρα τῆς ἀρχαιοτέρας, εἰς μεγίστην καὶ πάλιν ἀκμήν. Κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα ἦτο τὸ σπουδαιότερον χριστιανικὸν κέντρον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καὶ κατὰ τὸν Β' ἦτο ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς τότε Ἑλλάδος, διακεκοσμημένη ὑπὸ πλήθους ἀγαλμάτων, ναῶν καὶ ἄλλων καλλιτεχνικῶν μνημείων (ἀμφιθεάτρου, γυμνασίου, ἀγορᾶς, ὑδραγωγείου, λουτρῶν Ἀδριανοῦ καὶ Εὐρυκλέους, κρηνῶν Πειρήνης καὶ Γλαύκης, ᾠδείου κλπ.), ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Παυσανίου (II. 2. 4—5,4). Οὔτε ὅμως ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, οὔτε τὸ Σισύφειον εἶχον ἀνακτήσει τὴν προτέραν λαμπρότητά των. Ἡ νέα Κόρινθος ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ συγχρόνως μὲ τὴν παρακμὴν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων. Οὕτω, κατὰ τὸ 267 μ. Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ ὑπέστη τὴν πρώτην ἐπιδρομὴν τῶν Γότθων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐλεηλατήθη ἀγρίως, καὶ κατὰ τὸ 396 τὴν δευτέραν, ὅτε οὗτοι ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον ἔφθασαν λεηλατοῦντες μέχρι τῆς Σπάρτης.

Ἡ Κόρινθος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται εἶχον ἀναγκάσει τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν νὰ μεριμνήσῃ περὶ ὀχυρώσεως τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς αὐτοκρατορίας καὶ μεταξὺ τούτων περιέλαβε καὶ τὴν Κόρινθον, ἥτις κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους εἰς θέματα ἔγινε καὶ ἕδρα τοῦ στρατηγοῦ τοῦ θέματος Πελοποννήσου (βραδύτερον, περὶ τὸ 1000 ἔτος, καὶ τοῦ θέματος τῆς Ἑλλάδος) καὶ ἔφθασε κατὰ τὸν Η' καὶ Θ' αἰῶνα εἰς μεγίστην βιομηχανικὴν ἀκμήν, ἁμιλλωμένη πρὸς τὰς Θήβας καὶ Πάτρας, αἵτινες ἦσαν αἱ ἀκμαιότεραι βιομηχανικαὶ πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Διὰ τοῦτο καὶ περιελήφθη αὕτη, κατὰ παράκλησιν τῶν Ἑνετῶν, εἰς τὴν μεταξὺ αὐτῶν καὶ Ἀλεξίου Γ' τοῦ Ἀγγέλου ἐμπορικὴν συνθήκην (1199) μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπετράπη ἐλευθέρως νὰ ἐμπορεύωνται οἱ ὑπήκοοι τῆς Βενετίας. Ἀλλ' ὁ πλοῦτός της, ὡς καὶ ὁ πλοῦτος τῶν δύο εἰρημένων ἄλλων πόλεων, προεκάλεσε κατὰ τὸ 1146 τὴν ἀγρίαν ἐπίθεσιν τῶν Νορμανδῶν ὑπὸ τὸν Ρογῆρον τὸν Β', οἵτινες ἐπῆλθον κατ' αὐτῆς ἐκ Κρίσης, μετὰ τὴν διαρπαγὴν τῶν Θηβῶν, καὶ ἔγιναν κύριοι τοῦ δυσπορθήτου Ἀκροκορίνθου ἐξ ἀνανδρίας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φρουρᾶς του Νικηφόρου Χαλούφη. Ἀπήγαγον καὶ ἐκ Κορίνθου τότε οἱ Νορμανδοὶ χρυσόν, ἄργυρον, γυναῖκας ὡραίας, ἐπιδεξίους μεταξουργοὺς καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ προστάτου τῆς πόλεως ἁγίου Θεοδώρου.

Ἡ Κόρινθος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας. Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡ Κόρινθος ἀνῆκεν εἰς τὸ κράτος τοῦ ἰσχυροῦ αὐθέντου τοῦ Ναυπλίου Λέοντος τοῦ Σγουροῦ, ὅστις μετὰ τὴν ὑποχώρησίν του ἐκ Θερμοπυλῶν ἠμύνθη ἐν Ἀκροκορίνθῳ κατὰ τῶν ἐπελθόντων Φράγκων μετὰ πολλοῦ πείσματος. Τὴν ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ἀκροκορίνθου εἶχον ἀναλάβει δύο ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ὑποτελῶν τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφατίου (ὅστις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορίνθου εἶχε πορευθῆ κατὰ τοῦ Ναυπλίου), ὁ Φλαμανδὸς Ἰάκωβος d' Avesnes ὅστις καὶ ἐτραυματίσθη κατά τινα ἐπιτυχῆ νυκτερινὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἀκροκορίνθου, καὶ ὁ δοὺξ (κύρης) τῶν Ἀθηνῶν Ὄθων Δελαρός, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν. Ἡ ἡρωϊκὴ ὅμως ἀντίστασις τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ ἄλλων τινῶν φρουρίων τῆς Πελοποννήσου δὲν ἠμπόδισε τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ 1208 ὁ Σγουρός, ἐν ἀπογνώσει εὑρισκόμενος, ὡς μὴ βλέπων σωτηρίαν τινὰ τῆς χώρας, ηὐτοκτόνησε, ριφθεὶς ἔφιππος ἀπὸ τοῦ φρουρίου εἰς τὸν κρημνόν. Μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Σγουροῦ ἡ Κόρινθος, ὡς καὶ τὸ Ναύπλιον καὶ τὸ Ἄργος, ὡς damnosa hereditas (ζημιώδης κληρονομία), περιῆλθον εἰς τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Μιχαήλ, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου καὶ κατεῖχε τὸν Ἀκροκόρινθον ὁ ἀδελφός του Θεόδωρος. Κατὰ τούτου ἐπῆλθεν ὁ Βιλλεαρδουῖνος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος Δελαρός, καὶ τὸν ἠνάγκασε, μετὰ κρατερὰν ἄμυναν, νὰ συνθηκολογήσῃ, ἕνεκα ἐλλείψεως τροφίμων, καὶ ν' ἀπέλθῃ, ἀφοῦ ἔλαβε τὸν ἀξιόλογον θησαυρὸν τῆς ἐν Κορίνθῳ ἐκκλησίας, εἰς Ἄργος, ὅπερ μετὰ διετίαν περιῆλθεν ὡσαύτως εἰς τοὺς Φράγκους. Τὸ Ναύπλιον, ὅπερ εἶχε καταληφθῆ εὐθὺς μετὰ τὴν Κόρινθον, καὶ τὸ Ἄργος μετὰ τὴν κατάληψίν των ἐδόθησαν ὡς φέουδον εἰς τὸν Ὄθωνα Δελαρός, ὅστις ἐλάμβανε καὶ ἐκ τοῦ τελωνείου τῆς Κορίνθου 400 ὑπέρπυρα. Ὑπὸ τοὺς Φράγκους ἡ Κόρινθος ἔμεινε μέχρι τοῦ 1358, οὖσα ἕδρα καὶ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εὑρίσκετο αὕτη ἐν ἀκμῇ, ὡς μαρτυροῦσι καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Φιλίππου τοῦ Σαβαυδικοῦ γενόμενοι ἐν αὐτῇ ἱππικοὶ ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους μετέσχον πλέον τῶν 1000 ἱπποτῶν καὶ βαρώνων, τελεσθέντες ἐν ᾧ χώρῳ εἰς τοὺς εὐκλεεῖς ἀρχαίους χρόνους ἐτελοῦντο τὰ Ἴσθμια. Κατὰ τὸ 1358 ἡ Κόρινθος παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Ροβέρτου εἰς τὸν Φλωρεντῖνον τραπεζίτην Νικόλαον Ἀτζαγιώλην, ὅστις προεχειρίσθη καὶ εἰς βαρῶνον τῆς πόλεως ταύτης.

Ἀπὸ τούτου περιῆλθεν ἡ Κόρινθος εἰς τὸν θετὸν υἱόν του Νέριον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ Νερίου Κάρολον Τόκκον, ὅστις κατὰ τὸ 1395 παρεχώρησε τὸν Ἀκροκόρινθον εἰς τὸν σύγγαμβρόν του Θεόδωρον Παλαιολόγον, ὁ ὁποῖος ὅμως κατὰ τὸ 1400, ἐκ φόβου τῶν Τούρκων, ἐπώλησε τὴν Κόρινθον (ὡς καὶ τὸν Μυστρᾶν καὶ τὰ Καλάβρυτα) εἰς τοὺς Ἰωαννίτας ἱππότας τῆς Ρόδου. Ἀνακατέλαβεν ὅμως ταύτην ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος κατὰ τὸ 1404, δώσας εἰς ἀντάλλαγμα πρὸς τοὺς ἱππότας τῆς Ρόδου τὴν κομιτείαν τῶν Σαλώνων, διότι οἱ κάτοικοι τῆς Κορίνθου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔστεργον ν' ἀναγνωρίσωσι τοὺς Ἰωαννίτας ὡς κυρίους τῆς πόλεώς των. Ὅτε δέ, κατὰ τὸ 1458, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Πελοποννήσου ὁ Μωάμεθ, διότι οἱ δύο ἐν αὐτῇ δεσπόται Παλαιολόγοι, Θωμᾶς καὶ Δημήτριος, καθυστέρουν τοὺς πρὸς αὐτὸν συμφωνηθέντας φόρους, ὅτε ἐβοήθησε τούτους πρὸς καθυπόταξιν τῶν ἀποστατησάντων ὑπηκόων των (Ἀλβανῶν ἰδίως), τὴν μὲν Κόρινθον εὐχερῶς κατέλαβε, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ καταλάβῃ τὸν Ἀκροκόρινθον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου γενναίως ἠμύνθησαν ὁ Λουκάνης ἐν ἀρχῇ καὶ βραδύτερον ὁ Ματθαῖος Ἀσάνης, γαμβρὸς τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου, ὅστις ἦτο καὶ ὁ φρούραρχος τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως ταύτης ὁ Μωάμεθ ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ πρὸς πολιορκίαν αὐτοῦ τὸν ἀρνησιθρησκον Ἕλληνα Μαχμοὺτ πασᾶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πολιορκία παρετείνετο καὶ αἱ ἐν Ἀκροκορίνθῳ ἀποταμιευθεῖσαι τροφαὶ ἐξέλιπον, ὁ Ἀσάνης ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, καὶ οὕτω τῇ 6 Αὐγούστου 1458 παρεδόθη ὁ Ἀκροκόρινθος, «τὸ *κάστρον τοῦ ἄστρου*», ὡς τὸ ἐκάλουν οἱ Τοῦρκοι.

Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ὑπὲρ τὰ 200 ἔτη διετέλεσεν ἡ Κόρινθος ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, πάσχουσα καὶ αὕτη ὑπὸ τούτων ὅ,τι καὶ ἡ λοιπὴ δουλεύουσα Ἑλλάς. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων ὅμως πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν ἑνετικῶν στρατευμάτων Μοροζίνη, ὅτε καὶ ἐφονεύθη ὀλίγον πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κορίνθου Ζαχαρίας ὑπὸ τῶν Τούρκων, φωραθεὶς ὑπ' αὐτῶν συνεννοούμενος μετὰ τῶν Ἑνετῶν. Ὁ πόλεμος οὗτος ἔληξε κατὰ τὸ 1699 διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Κάρλοβιτς. Ἀλλ' ἡ Κόρινθος, ὡς καὶ πᾶσα ἡ Πελοπόννησος, ἔμειναν ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς ἀπὸ τοῦ 1699 μέχρι τοῦ 1715 μόνον, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀλῆ Κουμουρτζῆ, βοηθηθέντος εἰς τὸ ἔργον του ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐξεγερθέντος κατὰ τῶν Ἑνετῶν πληθυσμοῦ τῆς χερσονήσου. Ὑπὸ τοὺς Τούρκους, οἵτινες μετὰ τὴν ἐκ νέου καθυπόταξιν τῆς Πελοποννήσου προέβησαν εἰς ἀγρίας ἐν Κορίνθῳ, Ναυπλίῳ καὶ Μεθώνῃ, ἰδίως, σφαγάς, ἔμεινεν ἡ Κόρινθος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Κατὰ τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1822 παρεδόθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ Ἀκροκόρινθος καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τούτου ἀνεπετάσθη ἡ ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἐπιδαύρου ὁρισθεῖσα ἐθνικὴ δίχρους σημαία (ἡ κυανόλευκος), κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ἡ Κόρινθος ὡρίσθη ὡς προσωρινὴ ἕδρα τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ πρώτη πρωτεύουσα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Ἐν αὐτῇ ἐκόπησαν τότε καὶ τὰ πρῶτα

Digitized by Google

μετάλλια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἅτινα ἔφερον τὴν εἰκόνα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ περὶ αὐτὴν τὰς λέξεις «Ἡ Ἑλλὰς εὐγνωμονοῦσα», ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὰς λέξεις «ἐθνικὴ συνέλευσις» καὶ τὸ ἔτος «͵αωκβ'»(1822). Ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δράμαλη ἡ Κόρινθος, ὅτε ἐφονεύθη ἐν Ἀκροκορίνθῳ, πρὸ τῆς ἐκ νέου εἰς τοὺς Τούρκους παραδόσεώς του ὑπὸ τοῦ δειλοῦ φρουράρχου του Ἀχιλλέως Θεοδωρίδου, καὶ ὁ πλουσιώτατος Κορίνθιος Τοῦρκος Κιαμὴλ-μπέης, πολλὰς ἔπαθε συμφορὰς καὶ δῃώσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀγῶνος.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἡ Κόρινθος ἤρχισεν ἀναδημιουργουμένη ἀπὸ τοῦ 1829 καὶ ἀκμάζουσα, ἀμφισβητήσασα, ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου τοποθεσίας της, πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν τιμὴν νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Ὁ καταστρεπτικώτατος ὅμως σεισμὸς τοῦ 1858 ὄχι μόνον ἔγινε παραίτιος τῆς ἀνακοπῆς τῆς προόδου τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους της νὰ ἐγκαταλίπωσι ταύτην καὶ νὰ κτίσωσι τὴν νέαν Κόρινθον εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τῆς παλαιᾶς, ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἡ νέα αὕτη πόλις κατεστράφη ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τῆς 22ας Ἀπριλίου 1928 (βλ. ἀνωτ. [*Γεωλογ.*]). Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἡ νέα πόλις καὶ ἡ περίθαλψις τῶν σεισμοπλήκτων. Εὐθὺς ὡς ἐξετιμήθη ἡ ἔκτασις τῆς ἐκ τοῦ σεισμοῦ καταστροφῆς, ἡ κυβέρνησις προῆλθεν εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἀκολούθων ἀποφάσεων: α') Ὥρισεν ὡς ἀνώτατον ἀντιπρόσωπον αὐτῆς ἐν τῇ σεισμοπλήκτῳ περιοχῇ τὸν μητροπολίτην Κορινθίας Δαμασκηνόν. β') Διέταξε τὴν διανομὴν χρηματικῶν βοηθημάτων. γ') Διέταξε τὴν ἄμεσον συγκέντρωσιν ἐν Κορίνθῳ ὅλων τῶν ὑπαρχουσῶν διαθεσίμων σκηνῶν πρὸς στέγασιν τῶν σεισμοπλήκτων. δ') Ὠργάνωσεν ὑπηρεσίαν ἐπισιτισμοῦ καὶ περιθάλψεως. ε') Ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς μετακινήσεως τῶν σεισμοπαθῶν, ὡς καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν πάσης φύσεως ἀποσκευῶν αὐτῶν ἐκ τῆς παθούσης περιοχῆς εἰς Ἀθήνας καὶ ἄλλα μὴ σεισμόπληκτα μέρη. στ') Ἀπεφάσισεν, ὅπως διανείμῃ ξυλείαν καθ' ὅλην τὴν πληγεῖσαν περιφέρειαν πρὸς μονιμωτέραν στέγασιν τῶν ἄνευ στέγης κατοίκων της, ἐγκριθεισῶν τῶν ἀναγκαίων πιστώσεων. Τὸ ἔργον τῆς περιθάλψεως τῶν σεισμοπαθῶν, ἐπιβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κορινθίας, διεξήχθη μετὰ πάσης δυνατῆς ἀποτελεσματικότητος. Εἰς τοῦτο συνέβαλον αἱ ὀργανωθεῖσαι κρατικαὶ ὑπηρεσίαι, ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρός, τὸ Πατριωτικὸν Ἵδρυμα Περιθάλψεως καὶ ἡ ἐνίσχυσις διαφόρων ἐμπορικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ὡς καὶ πλείστων δήμων καὶ κοινοτήτων τοῦ κράτους. Ὡσαύτως ὄχι μικρὰν βοήθειαν παρέσχον ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰταλία, ἀποστείλασαι, διὰ πολεμικῶν σκαφῶν, παντὸς εἴδους ἐφόδια πρώτης ἀνάγκης. Ἐν βραχεῖ σχετικῶς διαστήματι ἐστεγάσθησαν οἱ παθόντες πληθυσμοὶ ἐντὸς μονιμωτέρων κατασκευῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον ξυλοπήκτων, καὶ ἀνηγέρθησαν ἡμιμόνιμα δημόσια καταστήματα καὶ σχολεῖα. Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ Ἕλληνες τοῦ ἐσωτερικοῦ, αἱ ξέναι κυβερνήσεις καὶ γενικῶς ἡ διεθνὴς φιλανθρωπία ἔσπευσαν νὰ συνεισφέρουν τὸν ὀβολόν των ὑπὲρ τῆς καταστραφείσης περιοχῆς. Τὸ συλλεγὲν ποσὸν 52 περίπου ἑκατομ. δραχμῶν, παρέμεινεν ὡς παρακαταθήκη ὑπὲρ τῆς ὁριστικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς σεισμοπλήκτου περιοχῆς.

Πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀνοικοδομήσεως καὶ ἀποφυγὴν τῶν καταθλιπτικῶν ἐνίοτε περιορισμῶν τῶν κειμένων νόμων, ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις αὐτοδιοικήτου ὀργανισμοῦ, διεπομένου ὑπὸ ἰδιαιτέρων διατάξεων, ἐπιτρεπουσῶν μείζονα εὐχέρειαν ἐν τῇ διαχειρίσει τοῦ προβλήματος τῆς ἀνοικοδομήσεως. Οὕτω συνέστη ὁ *Αὐτόνομος ὀργανισμὸς σεισμοπαθῶν Κορινθίας* (Α. Ο. Σ. Κ.) διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3717 νόμου, ψηφισθέντος εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς βουλῆς τῆς 14 Δεκεμβρίου 1928 καὶ δημοσιευθέντος διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 276 (τεῦχος πρῶτον) φύλλου τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» τῆς 28 ἰδίου μηνὸς καὶ ἔτους. Κατὰ τὸν ἱδρυτικὸν νόμον, ἡ διοίκησις καὶ διαχείρισις τῆς περιουσίας τοῦ Α. Ο. Σ. Κ. ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ δώδεκα μελῶν, ὧν τρία ἐκπροσωποῦν τὰς ἐνδιαφερομένας ὑπηρεσίας τῶν ὑπουργείων Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Οἰκονομικῶν καὶ Συγκοινωνίας, προεδρευομένου δὲ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κορινθίας. Ἡ νεοπαγὴς ὑπηρεσία τοῦ Α. Ο. Σ. Κ. ἐξέδωκεν εἰς ἐργολαβίαν τὴν σύνταξιν τοῦ κτηματολογικοῦ διαγράμματος Κορίνθου καὶ ἐπελήφθη τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ζημιῶν, ἀνελθουσῶν εἰς 185 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν. Περαιτέρω ἀπεφάσισε τὴν εἰς ἐργολάβους ἀνάθεσιν τῆς ἀνεγέρσεως τῶν κτηρίων, ὧν οἱ ἰδιοκτῆται ἐδήλωσαν ὅτι ἐπιθυμοῦν ν' ἀνοικοδομήσουν διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὰ ἐκδοθέντα εἰς ἐργολάβους οἰκοδομικὰ ἔργα ἐντὸς τῆς πόλεως Κορίνθου συμποσοῦνται εἰς 120 000.000 δραχμῶν, διετέθησαν δὲ καὶ ἄλλα ποσὰ πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν δι' ἰδιωτῶν ἐργολάβων. Τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1929 κατετέθη ὁ θεμέλιος λίθος τῆς πρώτης μονίμου ἀντισεισμικῆς οἰκοδομῆς τῆς *Νεωτέρας Κορίνθου* ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου. Ἡ ἀνοικοδόμησις, ἐνεργουμένη βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ ἀντισεισμικοῦ οἰκοδομικοῦ κανονισμοῦ Κορίνθου-Λουτρακίου τεθέντων κανόνων, θέλει περιλάβει κατασκευάς: α) Ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος κατὰ τὸ πλαισιωτὸν σύστημα (ἰταλικὸν καὶ ἰαπωνικόν), συμπληρουμένων τῶν ἐνδιαμέσων τοίχων καὶ ἀνοιγμάτων ἐξ ὀπτοπλίνθων, ὀροφοπήχεων ἢ

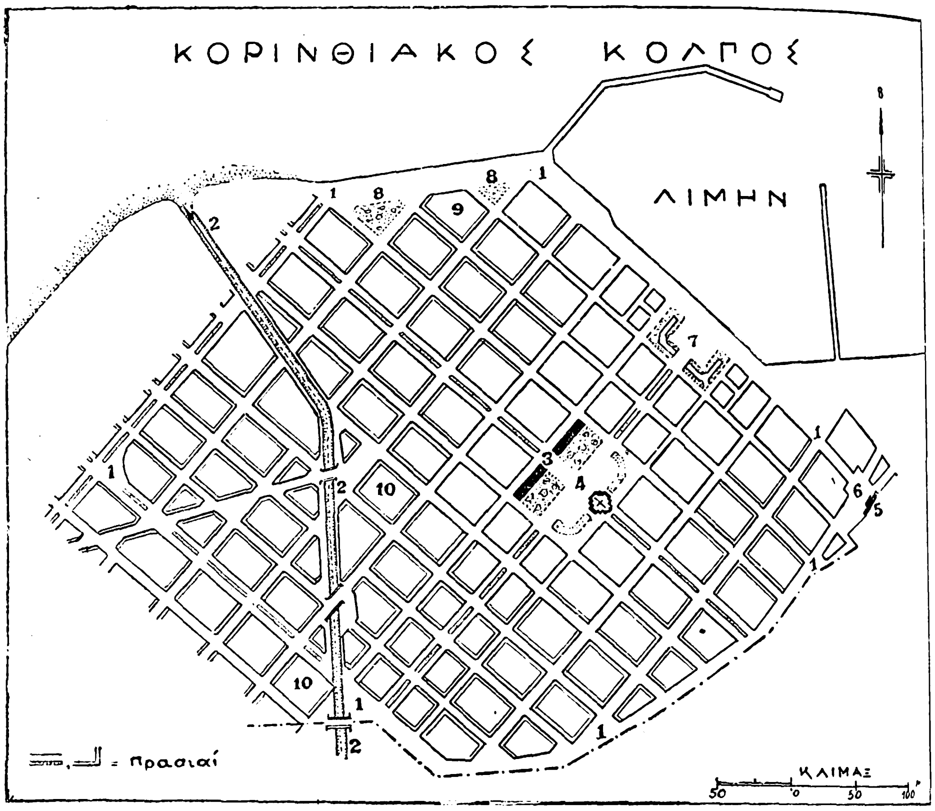

Σχέδιον τῆς νέας πόλεως.

[1=Περιφερειακὴ λεωφόρος. 2=Διευθέτησις χειμάρρου. 3=Δημόσια κτήρια. 4=Κεντρικὴ πλατεῖα μετὰ τοῦ ναοῦ. 5=Σιδ. σταθμός. 6=Πλατεῖα τοῦ σταθμοῦ. 7=Παραλιακὴ πλατεῖα. 8=Δημόσιος κῆπος. 9=Ἱερατικὴ σχολή. 10=Σχολεῖα.]

ἄλλων μονωτικῶν ὑλικῶν. β) Ἐξ ὠμοπλίνθων. Εἰς τὰς κατασκευὰς ταύτας τοποθετοῦνται ὁριζόντια διαζώματα καὶ πλαίσια παραθύρων καὶ θυρῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος. γ) Ἐκ λίθων καὶ ὀπτοπλίνθων καὶ δ) Ἐκ ξυλίνου σκελετοῦ ἐπενδεδυμένου δι' ὀροφοπήχεων ἢ ὀπτοπλίνθων ἢ ὠμοπλίνθων ἢ ἄλλων μονωτικῶν ὑλικῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ῥυμοτομικὸν σχέδιον τῆς πόλεως, εἰδικὴ ἐπιτροπή, ἐπιληφθεῖσα τῆς ἐρεύνης τοῦ ζητήματος, προέτεινε τὰς ἀκολούθους σπουδαιοτέρας τροποποιήσεις τοῦ σχεδίου τοῦ 1858: α') ὅπως περιορισθῇ τὸ εὖρος τῶν ὁδῶν, διαμορφουμένων ἑκατέρωθεν αὐτῶν πρασιῶν· β') ὅπως διευρυνθῇ ὁ πρὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ χῶρος· γ') ὅπως κατασκευασθῇ περιφερικὴ λεωφόρος, ἀναπτυσσομένη σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, ἐπιτυγχανομένης οὕτω τῆς συνδέσεως τῆς πλατείας τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ μετὰ τῆς ὁδοῦ Κορίνθου-Ναυπλίου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω προτάσεων, ἡ τεχνικὴ ὑπηρεσία τοῦ Α.Ο.Σ.Κ. προέβη εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ σχεδίου τοῦ 1858, τοῦ ἐκπονηθέντος νέου ἐγκριθέντος ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Δημοσίων Ἔργων. Π. Γ. ΤΣΑΚΩΝΑΣ

—[*Ἐκκλ. Ἱστορ.*] Ἡ Κόρινθος καὶ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ πολυάνθρωπον αὐτῆς, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν παντοίαν αὐτῆς ἀκμήν, τόσον τὴν ὑλικὴν ὅσον καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ κοσμικήν, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ δὴ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἀποστολικὴν ὁδοιπορίαν (52 μ. Χ.), ὅτε εὑρίσκετο οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ταύτης, ἐν Ἀθήναις. Καὶ οὕτως, ἀφοῦ ἵδρυσε τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίαν «χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον». Τὰ τῆς ἀφίξεως, δράσεως, διαμονῆς καὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐν Κορίνθῳ Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Παύλου παρέδωκεν ἡμῖν ὁ Λουκᾶς (Πράξ. κεφ. ιη' 1—17). Ἀφικόμενος εἰς Κόρινθον ὁ Παῦλος δὲν ἤρχισεν εὐθὺς συστηματικὸν κήρυγμα, ἀλλὰ διαμείνας πλησίον τοῦ ὁμοεθνοῦς καὶ ὁμοτέχνου αὐτῷ ζεύγους τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης «διελέγετο ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν Σάββατον» (Πράξ. ιη' 2—5). Τὸ κήρυγμά του ἐγένετο συστηματικώτερον καὶ θερμότερον μετὰ τὴν ἀπὸ Μακεδονίας ἄφιξιν τῶν συνεργῶν του Σίλα καὶ Τιμοθέου καὶ τόσον τοὺς Ἰουδαίους ἐσκανδάλισεν, ὥστε ὁ Παῦλος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτοὺς καὶ νὰ «πορευθῇ εἰς τὰ ἔθνη», κατοικήσας μάλιστα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐθνικοῦ ἀλλὰ «σεβομένου» Ἰούστου. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἱκανὸς ἀριθμὸς Ἰουδαίων ἐγένοντο Χριστιανοὶ (Ἀκύλας, Πρίσκιλλα καὶ δὴ ὁ ἀρχισυνάγωγος Κρίσπος σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ), εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἐξεγερθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ν' ἀναφερθοῦν κατὰ τοῦ Παύλου τῷ ἀνθυπάτῳ Γαλλίωνι, οὐδόλως ὅμως εὐνοήσαντι αὐτούς (Πράξ. ιη' 12—17).

Τὸ κήρυγμα ὅμως τοῦ Παύλου εὐωδοῦτο καὶ ἐκαρποφόρει ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν τῆς Κορίνθου τόσον, ὥστε νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ «ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. ιη' 11). Οὕτως ὁ Παῦλος ἵδρυσεν ἐν τῇ ἐπισημοτάτῃ τότε πόλει τῆς Κορίνθου τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, ἀποτελεσθεῖσαν ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν (τῶν τελευταίων ὄντων περισσοτέρων), ἥτις καὶ πολυάνθρωπος ἦτο καὶ οὐκ ὀλίγους ἐπισήμους τῷ τε γένει καὶ τῇ ἄλλῃ κοινωνικῇ ἀναστροφῇ περιελάμβανε, παρ' ὅλας δὲ τὰς ἀτελείας καὶ τὰς ἄλλας ἀνωμαλίας αὐτῆς, λίαν προσφιλὴς καὶ σπουδαία ὑπῆρξε τῷ Παύλῳ, ὥστε νὰ καλῇ αὐτὴν «σφραγῖδα τῆς ἑαυτοῦ ἀποστολῆς» καὶ νὰ γράψῃ δύο, πιθανῶς δὲ καὶ τρεῖς, ἐπιστολὰς πρὸς αὐτήν, νὰ ἐπισκεφθῇ δὲ καὶ πάλιν αὐτήν, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 57 μ. Χ. Ζῶντος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἡ Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου προώδευεν, ἂν καὶ οὐ σμικρὰ ἐλαττώματα ἀνεφάνησαν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῇ, λείψανα ἀσφαλῶς τῆς «προτέρας τῶν Κορινθίων ἀναστροφῆς ἐν τῷ κόσμῳ». Ἀλλὰ κατὰ τούτων ἐπιτίθεται μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του ὁ ἀπόστολος πότε ἐλέγχων καὶ μαστιγῶν καὶ καυτηριάζων καὶ πότε παραμυθούμενος καὶ ἐπαινῶν καὶ στηρίζων τὴν φιλτάτην αὐτῷ ἐκκλησίαν. Ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Κορίνθου κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας διετέλει ἐν ἀκμῇ, πλείστας καὶ ἰσχυρὰς μαρτυρίας ἔχομεν. Τὴν ἀκμὴν ταύτην μαρτυροῦσιν ἡ ἐν αὐτῇ ὕπαρξις ἐπισκόπων οὐ σμικρᾶς ἀξίας, ὧν αἱ ἐπιστολαὶ καὶ τὰ ἔργα πολλοῦ κύρους ἀπέλαυον ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ (Πρίμος, Διονύσιος, Βάκχιλλος)· ἡ προσφυγὴ καὶ ὁ σεβασμός, μεθ' οὗ αἱ ἄλλαι ἐκκλησίαι προσητένιζον πρὸς αὐτήν, ὡς εἰς ἐκκλησίαν ἀποστολικήν· ἡ ἐν αὐτῇ συγκρότησις πλείστων καὶ σπουδαίων τοπικῶν συνόδων. Καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς διετηρήθη καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους τοῦ θριάμβου τοῦ Χριστιανισμοῦ (Δ'—ΙΒ' αἰών), ὁπότε πλεῖστοι καὶ διαπρεπέστατοι ἱεράρχαι ἐποίμαναν ἐν Κορίνθῳ, λαβόντες ἐνεργὸν μέρος εἰς οἰκουμενικὰς συνόδους καὶ εἰς τὴν καθόλου ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τιμώμενοι οὐκ ὀλίγον ὑπὸ τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων (Περιγένης, Πέτρος, Στέφανος, Παῦλος, Ἀθανάσιος ὁ Α' κ. ἄ.). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β', ὑπαχθέντος τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἰς τὸ δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος, ἡ ἐκκλησία Κορίνθου μετ' ἄλλων τῆς κυρίας Ἑλλάδος ἐκκλησιῶν διετέλεσεν ἐπί τινας αἰῶνας (Ε'—Η' αἰών) ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ πάπα Ρώμης καὶ ὁ Κορίνθου λεγᾶτος τοῦ πάπα ἐλέγετο, ἀλλ' ἡ ἐξάρτησις αὕτη δὲν ὑπῆρξεν ἀδιατάρακτος οὐδὲ παντοτινή, διότι κατὰ τὴν «Τακτικὴν» τὴν ἀποδιδομένην τῷ Λέοντι τῷ Σοφῷ (Θ' αἰὼν μ. Χ.), ὁ θρόνος τῆς Κορίνθου ὑπήγετο τῷ πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως, σφόδρα ἐτιμᾶτο ὡς ἀποστολικὸς καὶ κατεῖχε τὴν 27ην θέσιν

μεταξὺ τῶν ὑπερεκατὸν μητροπόλεων τῶν ὑποκειμένων τῷ οἰκουμενικῷ πατριαρχείῳ, ἔχων ὑποκειμένας αὐτῷ τὰς ἐπισκοπάς: α') Δαμαλῶν, β') Ἄργους, γ') Μονεμβασίας, δ') Κεφαλληνίας, ε') Ζακύνθου, στ') Ζημαινᾶ. καὶ ζ') Μαΐνης.

Τὴν αὐτὴν δὲ θέσιν διετήρησε, μέ τινας παραλλαγάς, καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους (Ἀνδρόνικος Β' καὶ Ἀνδρόνικος Γ' οἱ Παλαιολόγοι (ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰών), εἰ καὶ οὐκ ὀλίγον ἔπαθεν ἡ ἀποστολικὴ αὕτη ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, ὑπαχθεῖσα τῷ Βατικανῷ καὶ ἐνσκηψάντων ἐν αὐτῇ Λατίνων κληρικῶν.

Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρόνους (1453 μ. Χ.), ἡ μητρόπολις Κορίνθου κατεῖχε τὴν 19ην θέσιν μεταξὺ τῶν μητροπόλεων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ὁ δὲ μητροπολίτης αὐτῆς κατὰ τὸν Ἱεροσολύμων Χρύσανθον (Συνταγμάτιον σελ. 73 κλπ.), εἶχε τὸν τίτλον τοῦ «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Πελοποννήσου», ἔχων ὑφισταμένας ἐπισκοπὰς τὰς Δαμαλῶν καὶ Πολυφέγγους.

Συμμερισθεῖσα ἡ Ἐκκλησία Κορίνθου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος τὴν κοινὴν τύχην τῆς δουλείας καὶ πολλοὺς κατ' αὐτὴν διαπρεπεῖς ἱεράρχας καὶ δὴ καὶ μάρτυρας ἀναδείξασα (Μᾶρκος, Κωνσταντῖνος Ρεσηνός, Κύριλλος, ὁ μετέπειτα οἰκουμενικὸς πατριάρχης, Ζαχαρίας Α' ὁ ἱερομάρτυς ΙΖ' αἰών), Γρηγόριος ὁ Νοταρᾶς, Μακάριος Β' ὁ Νοταρᾶς (ἐν τοῖς ἁγίοις καταταχθείς, κ.ἄ.), μετέσχεν. ἐν ὑστέροις καιροῖς, τοῦ ἐθνικοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ δι' ἄλλων ἐπιφανῶν αὐτῆς τέκνων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ περιφήμου αὐτῆς μητροπολίτου Κυρίλλου Β', τοῦ Ροδοπούλου, τοῦ ἐκ τῶν ὁμήρων τῆς Τριπόλεως· μετὰ δὲ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπετέλεσε μετὰ τοῦ Ἄργους τὴν ἐπισκοπὴν Κορινθίας καὶ Ἄργους (Β. Δ τῆς 23 Ἰουλίου 1833, ἀφ' οὗ ἐχωρίσθη τῷ 1842, ὀνομασθεῖσα διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1852 ἀρχιεπισκοπὴ Κορινθίας. Ὅτε δὲ διὰ τοῦ νόμου πάλιν τοῦ 1900 πᾶσαι αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ κλπ. τῆς Ἑλλάδος ὑπεβιβάσθησαν εἰς ἐπισκοπάς, ἵνα μὴ ὑπάρχῃ διάκρισις μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων, παρὰ μόνον ἡ τῶν πρεσβείων τῆς γεροντίας, μετωνομάσθη καὶ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Κορινθίας εἰς ἐπισκοπήν, τίτλον ὃν διετήρησε μέχρι τοῦ 1920, ὁπότε, πασῶν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὀνομασθεισῶν μητροπόλεων, καὶ ἡ τῆς Κορίνθου ἐπισκοπὴ προήχθη εἰς μητρόπολιν Κορινθίας, τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς φέροντος τὸν τίτλον τοῦ μητροπολίτου Κορινθίας. Καὶ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν χρόνους ἐκόσμησαν τὸν θρόνον τῆς Κορίνθου ἄνδρες διαπρεπεῖς, ὅπως ὁ ἀπὸ Δαμαλῶν Ἰωνᾶς († 1853), ὁ Σωκράτης Κολιάτσος (1834—1899) κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ· Καινὴ Διαθήκη, Πράξεις ἀποστόλων καὶ ἐπιστολαὶ Παύλου καὶ δὴ αἱ πρὸς Κορινθίους.—*Ig. Rohr*, Paulus und die Gemeinde von Korinth κλπ. (München 1899).—*C. Munzinger* Paulus in Korinth κλπ. (Heidelberg 1908).—*Π. Πολακη*, Ἱερὸς Σύνδεσμος (1916).

Δ. Ι. ΚΟΥΙΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

—[*Ἀρχαιολ.*] Ἡ ἐξαιρετικῶς στρατηγικὴ θέσις τῆς Κορίνθου διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν κατοίκων της καὶ ἐκτάκτως εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν ἐγένετο αἰτία τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τῶν προϊστορικωτάτων χρόνων. Ἀνασκαφαί, διενεργηθεῖσαι ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, ἀπέδειξαν ὅτι ἡ τοποθεσία ἦτο κατῳκημένη ἤδη ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, ἤτοι ἀπὸ τῆς Δ'—Γ' π.Χ. χιλιετηρίδος. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κορίνθῳ, τῷ 1896, ἐπὶ τοῦ χθαμαλοῦ λόφου πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς πλατείας τοῦ σημερινοῦ χωρίου, εὑρέθησαν τάφοι, λελαξευμένοι ἐντὸς βράχων, περιέχοντες ἀγγεῖα ἀνήκοντα εἰς τὴν πρωτοελλαδικὴν περίοδον, ἤτοι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς λιθίνης ἐποχῆς μέχρι τοῦ 2000 π. Χ. Περαιτέρω, πρὸς Δ. τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἵσταται ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, σῴζεται ἐν μέρει προϊστορικὸν κτίσμα. Βορείως καὶ νοτίως τοῦ ναοῦ εὑρέθησαν ἐπίσης τεμάχια ἀγγείων νεολιθικῆς, ὡς καὶ πρωτοελλαδικῆς καὶ μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Παρομοίως ἐν τῷ ἀνατολικῷ τμήματι τῆς ἀγορᾶς ἀπεκαλύφθησαν τῷ 1915 τεμάχια στιλπνῶν ἀγγείων τῆς πρωτοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Πάμπολλα καὶ σπουδαιότατα εἰς συμπεράσματα κτερίσματα τῆς νεολιθικῆς, τῆς πρωτοελλαδικῆς καὶ τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς ἔφερον εἰς φῶς καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς βορείας νεκροπόλεως τῆς Κορίνθου, αἱ διενεργηθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς διὰ τοῦ καθηγητοῦ Shear, τῷ 1929 καὶ 1930. Ἐν τῇ νεκροπόλει ταύτῃ οἱ 500 περίπου ἀνασκαφέντες τάφοι περιεῖχον πήλινα ἀγγεῖα, χάλκινα καὶ χρυσᾶ κοσμήματα, ὀψιανὰ καὶ πυρολίθινα μαχαίρια, λυχνίας καὶ εἰδώλια, κτερίσματα χρονολογούμενα ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς μέχρι καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἀποδεικνύοντα τὴν συνεχῆ καὶ ἄνευ διακοπῆς χρῆσιν τῆς θέσεως ταύτης ὡς νεκροπόλεως παρὰ κατοίκων, οἵτινες ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἦσαν ἄνθρωποι τῆς αὐτῆς φυλῆς, ὡς ἀπέδειξε τοῦτο ὁ Shear, μετρήσας τὰ κρανία τῶν σκελετῶν τῶν διαφόρων τούτων ἐποχῶν καὶ ἀνευρὼν νὰς αὐτὰς κεφαλικὰς ἀναλογίας τοῦ νεολιθικοῦ Κορινθίου πρὸς τὰς τοῦ Κορινθίου τοῦ ΣΤ' καὶ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου ἀνευρέθησαν τῷ 1890 πλεῖστα καὶ μέγιστα λείψανα κυκλωπείων τειχῶν, ἀποδεικνύοντα ὅτι κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ὑπῆρχε εἴσοδος τοῦ Ἀκροκορίνθου δὲν ἦτο πρὸς δυσμάς, ὡς ἀργότερον, ἀλλὰ πρὸς τὰ βορειοδυτικά, παρὰ τὴν τουρκικὴν πυλίδα. Οὕτως εἶναι φανερὸν ὅτι ἤδη ἀπὸ τοὺς ἀπωτάτους προϊστορικοὺς χρόνους ὑπῆρχε συνοικισμὸς πέριξ τῆς κοιλότητος ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔρρεεν ἡ πηγή, ἡ ὁποία, ὡς Πειρήνη, ἔμελλεν ἀργότερον νὰ ἀποβῇ τὸ κέντρον τῆς κλασσικῆς Κορίνθου. Προϊστορικοὶ συνοικισμοὶ εὑρέθησαν ἐπίσης καὶ ἐν τῇ θέσει «Μύλος Χελιώτου», περὶ τὸ ἥμισυ χιλιόμετρον βορείως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος μὲ τεμάχια ἀγγείων τῆς πρωτοελλαδικῆς, μεσοελλαδικῆς καὶ ὑστεροελλαδικῆς ἐποχῆς· ἐν τῇ θέσει «Ἀετόπετρα», ἥτις εἶναι ὑψηλὸς κυκλικὸς βράχος δύο χιλιόμετρα δυτικῶς τῆς ἀρχαίας Κορίνθου, μὲ ἀγγεῖα ὅλων τῶν ἑλλαδικῶν περιόδων καὶ μὲ λείψανα τοίχων οἰκιῶν· ἐν τῇ θέσει τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Γερασίμου, λοφίσκου παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, περὶ τὸ χιλιόμετρον δυτικῶς τοῦ Λεχαίου· ἐν τῇ θέσει «Κορακοῦ», πλη-

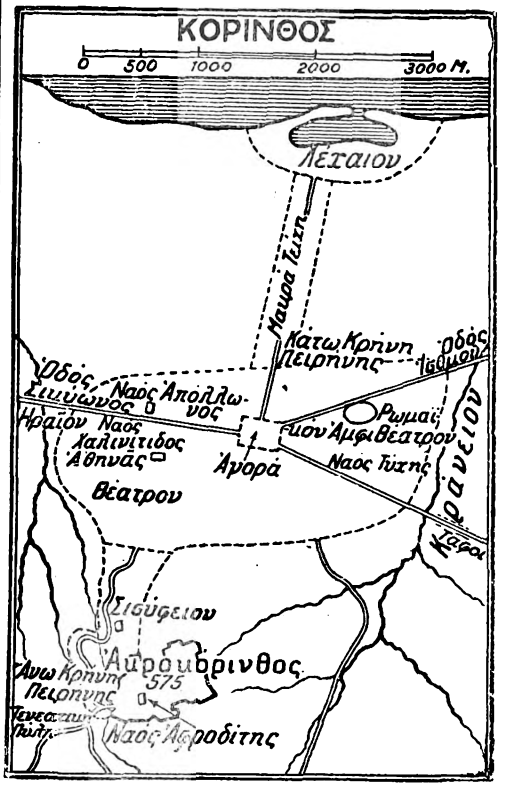

Σχεδιάγραμμα τῆς ἀρχαίας Κορίνθου.

σίον τοῦ Λεχαίου καὶ περὶ τὰ 2 χλμ. δυτικῶς τῆς Νέας Κορίνθου μὲ συνεχεῖς προϊστορικοὺς συνοικισμούς, ἐκ τῶν εὑρημάτων τῶν ὁποίων ἐδόθη ἡ βάσις τῆς ἐπιστημονικῆς διαιρέσεως τῆς προϊστορικῆς περιόδου τῆς νοτιοανατολικῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν νεολιθικὴν περίοδον εἰς τοὺς τρεῖς κυρίους σταθμούς, τῆς πρώτης, τῆς μεσαίας καὶ τῆς ὑστεροελλαδικῆς ἐποχῆς καὶ ἐξήχθη τὸ σημαντικὸν ἀποτέλεσμα ὅτι ἡ μυκηναϊκὴ ἀγγειοπλαστικὴ τῆς στερεᾶς εἶναι ἄμεσος ἐξέλιξις τῆς μινυείου ἀγγειοπλαστικῆς· ἐν τῇ θέσει «Ἀραπίτσα», περὶ τὸ $1^1/_2$ χλμ. ἀνατολικῶς τῆς ἀρχαίας Κορίνθου, μὲ ἑλλαδικὰ καὶ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα· ἐν τῇ θέσει «Γόνια», ἄνωθεν τοῦ δρόμου, ὅστις ἄγει ἀπὸ τὰ Ἑξαμίλια εἰς Νέαν Κόρινθον, μὲ δείγματα νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ· ἐν τῇ θέσει «Περδικάρια», ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῶν Κεγχρεῶν μὲ κυκλώπεια τείχη ἐκ πελωρίων λίθων. Οἱ ἀποκαλυφθέντες οὗτοι συνοικισμοὶ ἐν τῇ περιωρισμένῃ περιοχῇ τῆς Κορίνθου, ἀποτελοῦσιν ἐπαρκῆ καὶ ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἀκμῆς τῆς ἰσθμίας χώρας καθ' ὅλην τὴν χαλκίνην ἐποχήν. Δύο ἐκ τῶν συνοικισμῶν τούτων ἔζων κατὰ τὴν νεολιθικὴν περίοδον, ὅλοι δὲ φαίνεται ὅτι ἤκμαζον κατὰ τὴν πρωτοελλαδικὴν περίοδον. Ἐκ τούτων πέντε κατῴκουντο κατὰ τὴν μεσοελλαδικὴν περίοδον, ἐξ δὲ τοὐλάχιστον ἐξηκολούθουν νὰ ὑπάρχωσι μέχρις ὅτου ὁ τελευταῖος ἑλλαδικὸς πολιτισμὸς ἐξηφανίσθη ὑπὸ τῆς δωρικῆς καθόδου. Ἡ ἀκμὴ τῆς χώρας ταύτης ὠφείλετο ἀναμφιβόλως, κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς τούτους χρόνους, ὅπως ἀργότερον καὶ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους, εἰς τὸ ἐμπόριον. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς «Κορακοῦ», συγκρινόμενα μὲ τὰ εὑρήματα ἄλλων τόπων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, φανερώνουσιν ὅτι καθ' ὅλους τοὺς σταθμοὺς τῆς ἑλλαδικῆς περιόδου ἡ Κόρινθος ὑπῆρξε συνεχῶς κέντρον ἐμπορίου. Καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τούτους ὑπῆρχε στενὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Αἰγαῖον καὶ σταθεραὶ σχέσεις μὲ τὴν Βοιωτίαν καὶ Φωκίδα πρὸς βορρᾶν. Τῷ ὄντι, ἡ Κόρινθος φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἰδίως σπουδαία ὡς ἐνδιάμεσος σταθμὸς μεγάλης ἐμπορικῆς ὁδοῦ ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν—ὁδοῦ ἀγούσης ἀπὸ τῆς Ἀργολίδος, ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ μάλιστα ἀπὸ Κρήτης εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τὴν Θίσβην, ὅπόθεν προὐχώρει πρὸς τὰς Θήβας καὶ τὸν Ὀρχομενόν. Ἡ θαλασσία ὁδὸς ἦτο ἀναμφιβόλως ἀσφαλεστέρα καὶ εὐκολωτέρα τῆς δυσκόλου ὀρεινῆς διόδου διὰ τῶν βραχωδῶν Γερανείων. Σχέσεις μὲ τὴν Δύσιν φανερώνονται ἐπίσης ἐνωρίς, αὐξανόμεναι βαθμηδὸν μέχρι τέλους τῆς χαλκίνης ἐποχῆς. Κατὰ ταῦτα, ἡ Κόρινθος ἦτο σπουδαία καὶ ἀκμάζουσα χώρα καθ' ὅλην τὴν χαλκίνην ἐποχήν. Ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέσις τὴν κατέστησε διακομιστικὸν κέντρον ἐμπορίου, ὡς σταθμὸν μεγάλης ἐμπορικῆς ὁδοῦ ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ὁ δὲ μέγας ἀριθμὸς τῶν συνῳκισμένων μερῶν της μᾶς βεβαιοῖ ὅτι τὸ μυκηναϊκὸν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα δὲν παρέλειψε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ φυσικὰ ταῦτα χαρίσματα τῆς θέσεως καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως περὶ τὸν Ἰσθμόν. Ὁποῖος λαὸς ἢ ὁποῖοι λαοὶ κατῴκουν τὴν χώραν ταύτην, κατὰ τὴν ἀπωτάτην ταύτην προϊστορικὴν περίοδον, τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως ἐπιστημονικῶς γνωστόν. Ἴσως ἦσαν Φοίνικες, ὡς ἀφίνουσι νὰ ὑποθέσωμεν τοῦτο ὁ ἀνατολικὸς χαρακτὴρ τῆς λατρείας τῆς Ἀφροδίτης ἐν τῇ κλασσικῇ πόλει τῆς Κορίνθου καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ὄρους Φινικαίου, ὡς ἀναφέρει ὁ Στέφανος Βυζάντιος, καὶ ἡ λατρεία τῆς Φοινίκης Ἀθηνᾶς ἐν Κορίνθῳ, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Τζέτζης. Ὁ Θουκυδίδης ὅμως ἀναφέρει τοὺς Αἰολεῖς ὡς τοὺς κατοίκους τῆς Κορίνθου κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Αἰολέων κατοίκων τῆς Κορίνθου ἦτο ὁ Σίσυφος, τοῦ ὁποίου ἡ πανοῦργος μανία τοῦ κέρδους ἄριστα ἀπεικονίζει τὸ ἐμπορικὸν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τοῦ προϊστορικοῦ ναυτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ταύτης. Ὑπὸ τὴν ὤθησιν τοῦ Σισύφου καὶ τῶν διαδόχων του, ἡ Κόρινθος ἀπέβη μία τῶν πλουσιωτάτων καὶ ἰσχυροτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τοὺς Δωριεῖς κατακτητάς. Ἡ ἀρχαιοτάτη ὀνομασία τῆς πόλεως ταύτης ἦτο *Ἐφύρη*, οὕτω δὲ φαίνεται ὅτι ὠνομάζετο μέχρι τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, ὁπότε ἔλαβε τὸ ὄνομα *Κόρινθος*, ὡς φρονεῖ ὁ Müller, βασιζόμενος ἐπὶ παραγράφου τινὸς τοῦ Velleius Paterculus· Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος μεταχειρίζεται ἀδιακρίτως ἀμφότερα τὰ ὀνόματα: Κόρινθος καὶ Ἐφύρη. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοὺς νέους κατακτητάς, ἡ χώρα αὕτη δὲν ἔπαυσε τὴν ὡς ἐκ τῆς ἐξαιρέτου ἐμπορικῆς της θέσεως πρόοδον καὶ μεγέθυνσιν αὐτῆς. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Κόρινθος ἀπέβη, κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους, μία τῶν σπουδαιοτέρων καὶ ἰσχυροτάτων καὶ πλουσιωτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐφευρέθη καὶ ἐτελειοποιήθη, κατὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, ἡ ζωγραφικὴ ὑπὸ τῶν Κορινθίων καλλιτεχνῶν Ἀριδίκου, Κλεοφάντου καὶ Κλεάνθους. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως πολλῶν καὶ θαυμασίων ναῶν, ἐνταῦθα δὲ ἀνεπτύχθη, λαβὼν καὶ τὸ ὄνομά της, ὁ τελευταῖος ἑλληνικὸς ρυθμός, ὁ κορινθιακός. Ἐν τῶν περιφήμων ἔργων τῆς κορινθιακῆς τέχνης ἦτο καὶ ἡ ὀνομαστὴ λάρναξ τοῦ Κυψέλου, κατασκευασθεῖσα ἐξ ξύλου κέδρου καὶ κεκοσμημένη διὰ μορφῶν. Τὸ περίφημον κορινθιακὸν τοῦτο ἔργον ἀφιερώθη εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἔνθα εἶδεν αὐτὸ ὁ Παυσανίας, περιγράψας λεπτομερῶς. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀνεπτύχθη ἐπίσης καὶ ἡ ἀγγειοπλαστικὴ μὲ τὰ περιζήτητα ἀγγεῖα καὶ εἰδώλια, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ὡραιοτάτων κεραμευτικῶν προϊόντων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὀνομαστὴ ὡραιότης ἔκαμε τοὺς ἐποίκους τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος νὰ βεβηλώσωσι τὰ νεκροταφεῖα τῆς Κορίνθου καὶ νὰ στείλωσι τὰ κορινθιακὰ κτερίσματα εἰς Ρώμην, διὰ νὰ πωληθῶσιν εἰς ὑψηλὰς τιμάς, ὅπως διηγεῖται ὁ Στράβων. Ὁ πλοῦτος τῶν Κορινθίων προὐκάλεσεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἀκολασίαν. Ἡ Κόρινθος ἐθεωρεῖτο μία τῶν πλέον ἀκολάστων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἡ δ' εἰς αὐτὴν ἐπίσκεψις τῶν ἐμπόρων κατέστησεν αὐτὴν τὸ ἀγαπητὸν καταφύγιον τῶν ἑταιρῶν. Ἡ προστάτις θεὰ τῆς πόλεως ἦτο ἡ Ἀφροδίτη, τῆς ὁποίας ὑπῆρχε θαυμάσιος ναὸς ἐπὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἔνθα ἐνδιῃτῶντο ὑπὲρ τὰς χιλίας ἱερόδουλοι, ἤτοι ἑταῖραι, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ξένων, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων. Τοῦτο μνημονεύει ἄλλωστε καὶ ὁ Πίνδαρος, ἀποκαλῶν αὐτὰς «πολύξεναι νεάνιδες, ἀμφίπολοι Πειθοῦς ἐν ἀφνειῷ Κορίνθῳ». Ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ πόλει τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκομεν τὸν θεσμὸν τοῦτον τῶν ἱεροδούλων, ὁ ὁποῖος, ἀναμφιβόλως, εἰσήχθη εἰς Κόρινθον ὑπὸ τῶν Φοινίκων. Ἡ πλουσία καὶ πλήρης ἔργων τέχνης μεγάλη καὶ ὀνομαστὴ αὕτη πόλις ἔκειτο κατὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἦτο δὲ ᾠκοδομημένη οὐχὶ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ χώρῳ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ εὐρέος, ἐπιπέδου βράχου, ὁ ὁποῖος ἐγείρεται 70 περίπου μέτρα ἄνωθεν τῆς πεδιάδος, κείμενος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Λεχαίου. Ἀλλ' ἐκ τῆς τοπογραφίας τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως τῶν κλασσικῶν χρόνων, ὀλίγα μόνον μᾶς εἶναι γνωστά,

Digitized by Google

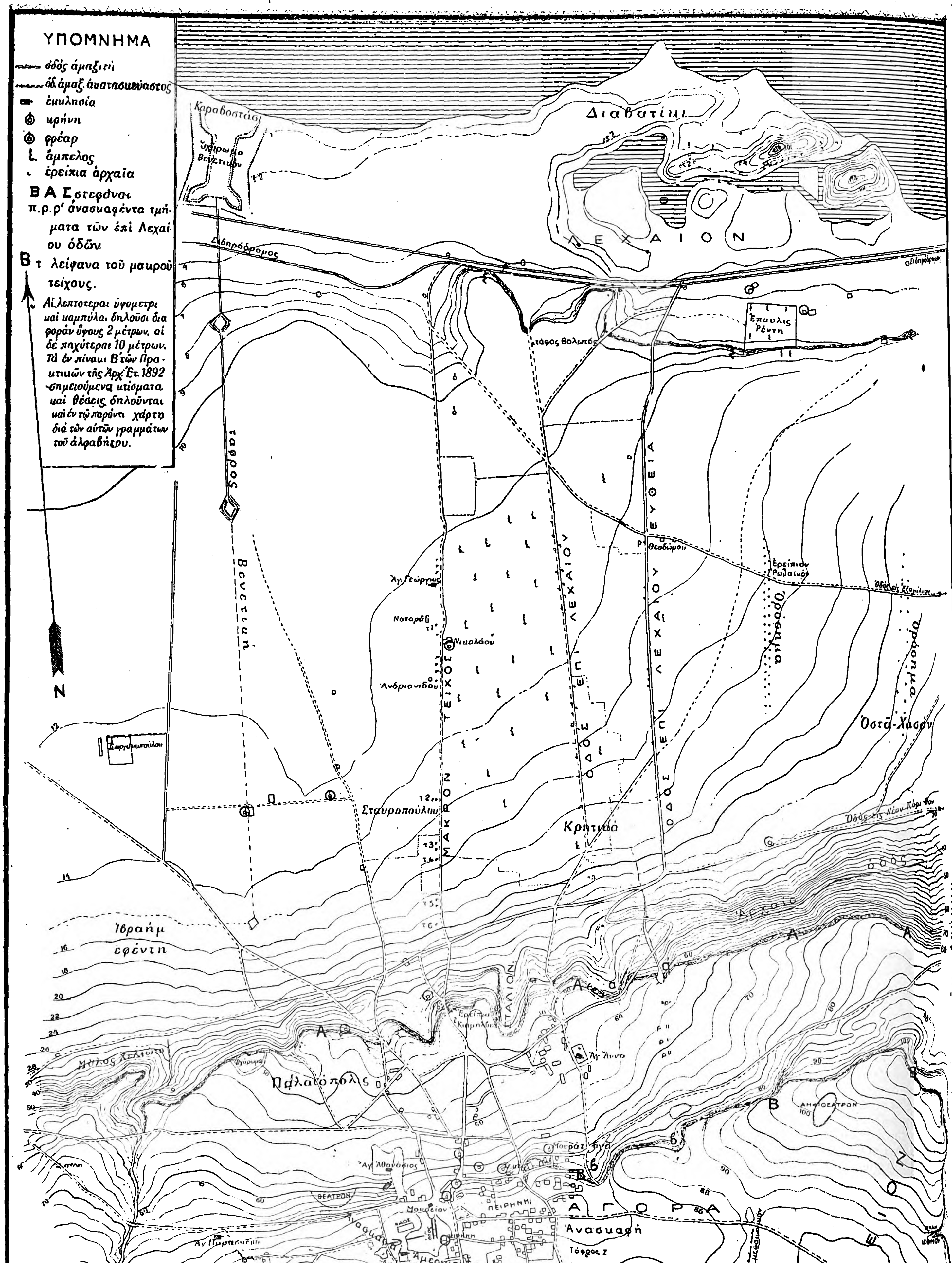

ΧΑΡΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Κλῖμαξ 1: 20,000

0 200 400 600 800 1000

Digitized by Google

διότι ἡ τοιαύτη πόλις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Μομμίου (τῷ 146 π. Χ.). Ἡ Κόρινθος ἔμεινεν ἠρειπωμένη ἐπὶ ἕνα αἰῶνα. Ἡ θέσις, ἐν ᾗ ἦτο ᾠκοδομημένη, ἀφιερώθη εἰς τοὺς θεούς, ἀπηγορεύθη δὲ καὶ ἡ οἰκοδόμησίς της. Κατὰ τὸ 44 μ. Χ. ὅμως ὁ Καῖσαρ ἀνῳκοδόμησε ταύτην. Τὴν ρωμαϊκὴν

Χάρτης δεικνύων προϊστορικοὺς συνοικισμοὺς ἐν Κορινθίᾳ.

ταύτην Κόρινθον περιέγραψαν ὁ Στράβων καὶ ὁ Παυσανίας, ἐπισκεφθέντες αὐτὴν ὁ μὲν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ Χριστόν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ἤτοι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν, ὁ δὲ τὸν Β′ μ.Χ. αἰῶνα. Τὴν ἀκριβῆ, ὁπωσδήποτε, περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων καὶ αὐτοπτῶν τούτων συγγραφέων ἐπιστοποίησαν αἱ κατὰ καιροὺς γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου, τῆς ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας καὶ τῆς ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν. Ἡ περιγραφὴ τοῦ Στράβωνος, λίαν περιληπτικὴ διὰ τὸν Ἀκροκόρινθον μὲ τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἀξιομνημόνευτα κτίσματα καὶ διὰ τὴν πλουσίαν εἰς μνημεῖα πόλιν τῆς Κορίνθου, εἶναι, ἐν τούτοις, λίαν ἀκριβὴς διὰ τὴν τοποθεσίαν ἀμφοτέρων, πόλεως καὶ ἀκροπόλεως. Ἡ πόλις συνεδέετο μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Λεχαίου διὰ δύο μακρῶν τειχῶν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἑκάστου 12 σταδίων μήκους, ἤτοι 2 χλμ. Ἀρκετὰ λείψανα τοῦ τείχους τούτου εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ Σκιᾶ, ἀνασκάψαντος τὴν ὁδὸν τῷ 1905, δαπάναις τῆς ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Τὸ πάχος τῶν τειχῶν ἦτο 2.40 μ., ἐνιαχοῦ δέ, ὅπου ὑπῆρχε πύργος, 2.60. Ἐκ τοῦ μακροῦ τείχους δὲν σῴζονται εἰμὴ μικρὰ καὶ ἀπεσπασμένα ἀπ' ἀλλήλων λείψανα, διότι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ὑλικοῦ ἔχει ἀφαιρεθῆ, ἵνα χρησιμεύσῃ εἰς ἄλλα κτήρια ἀλλαχοῦ που ᾠκοδομημένα, ἢ εἰς κατασκευὴν μικρῶν κτηρίων ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως. Τὸ ὑλικὸν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, τῶν τε μακρῶν καὶ τῶν ἄλλων, ἔχει ἀφαιρεθῆ κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας τειχίσεις τοῦ Ἰσθμοῦ ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς χρόνοις, ὡς φρονοῦσιν ὁ Σκιᾶς καὶ Σπ. Λάμπρος. Τὰ μακρὰ τείχη ἦσαν ᾠκοδομημένα διὰ πωρίνων πλινθίδων, οὕτω δὲ θὰ ἦσαν ἐκτισμένα καὶ τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν τείχη κατὰ τὸ κυριώτατον αὐτῶν μέρος, ὡς δηλοῖ μικρόν τι τμῆμα αὐτῶν, σῳζόμενον πρὸς βορρᾶν τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ μικρὸν τοῦτο λείψα-

Ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κορίνθῳ, ὡς ὑφίσταται σήμερον. Δυτικὴ γωνία τοῦ ναοῦ.

νον, ὅπερ εἶναι ἐπίσης διὰ πωρίνων πλινθίδων ᾠκοδομημένον, δεικνύει ὅτι οἱ Κορίνθιοι, φοβούμενοι μὴ ὁ ἐχθρὸς ὑπορύξῃ τὸ ὑποκάτω τοῦ βράχου τῆς στεφάνης ὑπάρχον στρῶμα τῆς μάργης καὶ οὕτω κατακρημνίσῃ τὸ τεῖχος, εἶχον θεμελιώσει τὰ τείχη κάτωθεν τῆς στεφάνης, ὥστε νὰ ἐπενδύωσι τὴν κλιτὺν αὐτῆς. Εἰς τοῦτο δὲ ἴσως ὠφείλετο καὶ τὸ μεμαρτυρημένον μέγα αὐτῶν ὕψος. Τὰ τείχη τὰ περιβάλλοντα τὸ Κράνειον, συνοικίαν τῆς πόλεως, ἦσαν ἐκτισμένα ὑπεράνω τῆς στεφάνης, κατεσκευασμένα διὰ λίθων ἐκ κυανομέλανος σκληροῦ ἀσβεστολίθου. Ἡ διαφορὰ τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς τῶν περιβαλλόντων τὸ Κράνειον τειχῶν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους αὐτῶν δηλοῖ, κατὰ τὸν Σκιᾶν, ὅτι τὸ Κράνειον εἶχε μεταγενεστέρως συμπεριληφθῆ εἰς τὸν περίβολον τῆς πόλεως. Τοιοῦτον ἦτο καὶ τὸ τεῖχος μέχρι τοῦ ἑτέρου ἐπινείου τῶν Κεγχρεῶν.

Ὁ Παυσανίας, μεθοδικώτερος τοῦ Στράβωνος καὶ ἀναλυτικώτερος ἐκείνου, μᾶς δίδει λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς τε ἐν γένει τοποθεσίας τῆς Κορίνθου καὶ τῶν σπουδαιοτέρων αὐτῆς κτισμάτων καὶ μνημείων τέχνης, παρουσιάζων, οὕτω, καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τῆς πόλεως. Ἀρχίζει τὴν περιγραφήν του ἀπαριθμῶν τὰ διάφορα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶδε καθ' ὁδόν. Ἐκκινήσας ἀπὸ Μεγάρων, ἠκολούθησε τὸν δρόμον τῶν Σκειρωνίδων πετρῶν, τὸν ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, περιγράφει τὸν Ἰσθμὸν μὲ τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐργασίαν τῆς διανοίξεως αὐτοῦ, ἀναφέρει τὰ ἐπίνεια Λέχαιον κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν, καὶ Κεγχρεὰς κατὰ τὴν ἀνατολικήν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν ὁδὸν τῶν Κεγχρεῶν, ἥτις ἦγεν εἰς Κόρινθον, ἀναφέρει ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη ἦτο κεκοσμημένη ἑκατέρωθεν διὰ μνημείων, πρὸ δὲ τῆς πόλεως μὲ ἄλσος κυπαρίσσων, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Κράνειον. Ἐνταῦθα ὑπῆρχον τὸ τέμενος τοῦ Βελλερεφόντου καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μελαινίδος καὶ ὁ τάφος τῆς Λαΐδος μὲ ἐπίθημα λέαιναν κρατοῦσαν κριὸν εἰς τοὺς ἐμπροσθίους πόδας αὐτῆς. Τὸ Κράνειον, κατὰ Πλούταρχον καὶ Ἀθήναιον, ἦτο ἡ ἀριστοκρατικωτέρα συνοικία τῆς πόλεως καὶ ὁ ἀγαπητὸς τόπος διαμονῆς τῶν πλουσίων Κορινθίων, ὅπως ἐν Ἀθήναις ὁ Κολλυτὸς καὶ ἐν Σπάρτῃ ἡ Πιτάνη. Ἐξ οὗ καὶ κύριος περίπατος τῆς Κορίνθου. Ἐνταῦθα ὁ Διογένης ὁ Σινωπεύς, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν κύνα, ἐθερμαίνετο εἰς τὸν ἥλιον, ἀποτελῶν κτυπητὴν ἀντίθεσιν εἰς τὴν πέριξ αὐτοῦ πολυτέλειαν καὶ κόσμον τῶν πλουσίων Κορινθίων, καὶ ἐνταῦθα, καὶ μάλιστα πλησίον τῆς πύλης τῆς πόλεως, ὑπῆρχε καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ Παυσανίας, ἀναφέρει δὲ καὶ ὁ Ἀλκίφρων καὶ ὁ Λουκιανός. Ὁ Σκιᾶς τοποθετεῖ τὸ Κράνειον ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ὑποθέτει ὅμως ὅτι ἦτο κεχωρισμένον ἀπ' αὐτῆς διὰ διατειχίσματος ἐκ πολυγωνικῶν λίθων κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Δ′ αἰῶνος κατεσκευασμένου. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο καταλήγει, ἀποκλείων τὴν παρ' ἄλλων τοποθέτησιν τῆς ἀριστοκρατικῆς ταύτης συνοικίας ἔξω τῶν τειχῶν, εἴτε ἐν τῇ ἀριστερᾷ, εἴτε ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τῆς χαράδρας τοῦ χειμάρρου τῶν Λεύκων, καθότι ἀμφότεραι αἱ θέσεις αὗται εἶναι λίαν ἀπομεμακρυσμέναι, ἥκιστα εὐάεροι καὶ ἐστερημέναι θέας, ὥστε νὰ θεωρηθῶσιν ὡς θέσις τῆς τερπνοτάτης καὶ ἀριστοκρατικωτάτης τοποθεσίας τῆς ἀρχαίας Κορίνθου. Εἰσελθὼν εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τῆς πύλης, ἡ ὁποία πιθανῶς ὠνομάζετο πύλη τῶν Κεγχρεῶν, ὁ Παυσανίας ἀρχίζει τὴν περιγραφὴν τῆς πόλεως. Ἡ ἀγορὰ ἔκειτο νοτίως καὶ ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἦτο πλατεῖα 255 μέτρων μήκους ἐπὶ 127 μ. πλάτους, ἤτοι ἦτο μία τῶν μεγίστων ἀγορῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν αὐτῆς καθώριζε προστατευτικὸς τοῖχος μὲ κτίσματα ἀκουμβῶντα ἐπ' αὐτοῦ. Κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν ὑπῆρχε πύλη μετὰ διπλῆς σειρᾶς κιόνων. Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὑπῆρχε στοὰ μετὰ πρατηρίων, κτισθεῖσα κατὰ τοὺς αὐγουστείους χρόνους καὶ ἀνοικοδομηθεῖσα κατὰ τὴν Β′ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν ὑπῆρχε, κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, πύλη μετὰ διπλῆς σειρᾶς κιόνων. Ἡ πύλη αὕτη ἀντικατεστάθη ὑπὸ ρωμαϊκῆς στοᾶς μετὰ θολωτῶν δωματίων, ἐξ ὧν σῴζεται ἕν, ἔχον ἀψῖδα ὕψους 8 ½ μέτρων. Κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ τὰ προπύλαια τῆς ἐπὶ Λεχαίου ὁδοῦ. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει δύο ἐπίχρυσα ἅρματα, τὰ ὁποῖα ἵσταντο ἐπὶ τῶν προπυλαίων τούτων. Τὰ προπύλαια ταῦτα, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀμερικανικῆς σχολῆς κατὰ τὸ 1898—1902, ἦσαν πυλὼν μετὰ τόξου ἀνοίγματος 3,65 μ., κατασκευασθεὶς κατὰ τοὺς πρώτους ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐκ πώρου, εὐρυνθεὶς δ' ἀργότερον διὰ μαρμαρίνου προσθήματος. Τὸ τόξον ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων, εἰς αὐτὸ δὲ ἀνῆκον, πιθανῶς, κατὰ τὸν Richardson, τὰ πλησιον ἐκεῖ εὑρεθέντα δύο κολοσσικὰ ἀγάλματα Φρυγίων ἐκ παρίου μαρμάρου τὰ ὁποῖα ἀπόκεινται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Κορίνθου. Τὸ τόξον τοῦτο καθώριζε τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ πρὸς Λέχαιον, τὸ δὲ ὕψος της ἐδείκνυε τὸ ὕψος τῆς τελευταίας βαθμῖδος τῆς ἐπιπέδου βραχώδους ἐκτάσεως, ἐφ' ἧς ἦτο ᾠκοδομημένη ἡ πόλις.

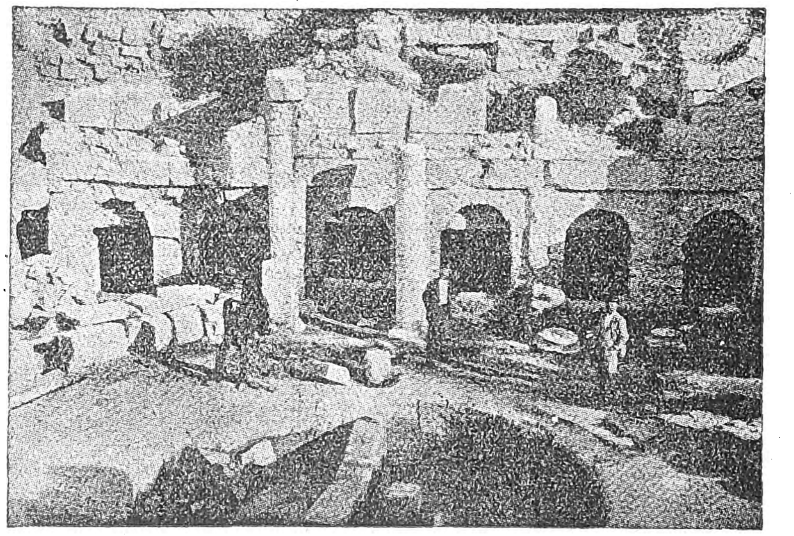

Ἡ κρήνη τῆς Πειρήνης ἐν Κορίνθῳ, μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1899.

Δυτικῶς τῶν προπυλαίων, μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς βαθμῖδος τοῦ ὕπερθεν κειμένου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνεκαλύφθη ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς ἀγορᾶς ἑλληνικὴ κρήνη. Ἡ κρήνη αὕτη ἔβλεπε πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ εἶχε κρηπῖδα μετὰ δωρικῆς ζῳφόρου ἐκ κεχρωματισμένου πώρου μὲ τρίγλυφα καὶ μετόπας, ὡς καὶ δύο βάσεις ἀγαλμάτων ὑστερωτέρων χρόνων, ἐξ ὧν ἡ μία, ἐκ κυανοῦ μαρμάρου, ἔφερε τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Λυσίππου. Κλῖμαξ ἐξ ἑπτὰ βαθμίδων ἦγε κάτω πρὸς τὴν πηγήν. Τὸ ὕδωρ ἔρρεεν ἐκ δύο χαλκῶν λεοντοκεφαλῶν. Ἡ κρήνη αὕτη, κατὰ τὸν Richardson, ἀνήκει εἰς τὸν ΣΤ′ αἰῶνα ἢ τὸ βραδύτερον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε′ π. Χ. αἰῶνος. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγορᾶς ἵστατο, κατὰ Παυσανίαν, χάλκινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς μὲ βάθρον κεκοσμημένον μὲ τὰς μορφὰς τῶν Μουσῶν, ἐν δὲ τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ὑπῆρχον τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, τὰ ξόανα τοῦ Διονύσου ἐπίχρυσα πλὴν τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἠλειμμένα δι' ἐρυθρᾶς ἀλοιφῆς καὶ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ὠνόμαζον Διόνυσον Λύσιον, τὸ δὲ Βάκχειον· ὁ ναὸς τῆς Τύχης καὶ πλησίον αὐτοῦ ναὸς ὅλων τῶν θεῶν, πλησίον δὲ καὶ τούτου κρήνη (ἴσως ἡ προαναφερθεῖσα) μὲ ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος χαλκοῦν, ἀγάλματα τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος καὶ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, ἔργον τοῦ Κυθηρίου Ἑρμογένους· δύο ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ μὲ ναὸν διὰ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν· τρία δὲ ἀγάλματα τοῦ Διός, ὅλα ταῦτα ἐν ὑπαίθρῳ, ἐξ ὧν τὸ μὲν παρίστα τὸν χθόνιον Δία, τὸ ἕτερον τὸν Ὕψιστον, τὸ δὲ τρίτον ἄνευ ἐπικλήσεως. Ὀλίγον ἀνωτέρω τῆς ἀγορᾶς ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ὀκταβίας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Αὐγούστου, τοῦ βασιλεύσαντος, ὡς λέγει καὶ ὁ Παυσανίας, τῶν Ρωμαίων μετὰ τὸν Καίσαρα, τὸν οἰκιστὴν τῆς Κορίνθου. Ἀλλ' ὁ μεγαλύτερος τῶν

Digitized by Google

ναῶν ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἔκειτο ἐπὶ ἐπιπέδου χώρου ἄνωθεν τῆς ἀγορᾶς. Ὁ ναὸς ἐδέσποζε τῆς ἀγορᾶς, ἥτις ἔκειτο νοτίως αὐτοῦ καὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Λέχαιον, ἥτις διέτρεχεν ἀνατολικῶς αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἐπιπέδου χώρου τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε μεγάλη κλίμαξ ἑλληνικῶν χρόνων, δι' ἧς κατήρχοντο εἰς τὴν πρὸς Λέχαιον ὁδὸν καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἀγορᾶς. Ὁ ναὸς οὗτος, μὲ τοὺς ὀλίγους κίονας καὶ μέρος τοῦ ἐπιστυλίου του ἦτο, πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν, τὸ μόνον ὁρατὸν σημεῖον τῆς πάλαι ποτὲ μεγάλης καὶ ἀκμαίας Κορίνθου. Διετηροῦντο ἐξ αὐτοῦ ἀκόμη 12 κίονες κατὰ τὸ 1676, ὁπότε ἐπεσκέφθη τὸ μέρος ὁ Wheler. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχε μόνον, ὅπως καὶ σήμερον. 7 κίονας. Οἱ κίονες οὗτοι εἶναι μονόλιθοι πώρινοι κίονες, ὕψους 7.20 μ., δωρικοῦ ρυθμοῦ. Ὁ ναὸς ἦτο ἑξάστυλος καὶ εἶχε κατὰ μῆκος 15 κίονας (ἤτοι ἐν ὅλῳ 38 κίονας). Τὸ ἄδυτον ἦτο διῃρημένον εἰς δύο μέρη. Χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. ἴσως ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἀρχαιότερος. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους εἶχε νέαν στέγην. Πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Ἀμερικανῶν δὲν ἦτο γνωστὸν εἰς ποίαν θεότητα ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ναὸς οὗτος, ἀπὸ τοῦ 1896 ὅμως, διὰ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων τοῦ Richardson, εἶναι βέβαιον πλέον ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ναός, ὅστις, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου, ἔκειτο ὀλίγον περαιτέρω τῆς κρή-

Κολοσσικὸν ἄγαλμα ἀνδρὸς φέροντος φρύγιον πῖλον, κοσμοῦν τὴν ἀμφιδοειδῆ πύλην τῶν Προπυλαίων.

νης τῆς καλουμένης Γλαύκης, ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τῆς Σικυῶνος. Ὁ Παυσανίας δὲν περιγράφει τὸν ναὸν τοῦτον· ἁπλῶς μόνον ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ θεοῦ.

Ἐκ τῆς ἀγορᾶς τέσσαρες κύριαι ὁδοὶ διεκλαδοῦντο, ἄγουσαι ἡ μὲν πρώτη εἰς Κεγχρεάς, δι' ἧς ὁ Παυσανίας εἰσῆλθεν εἰς Κόρινθον, ἡ δὲ δευτέρα εἰς Λέχαιον, ἡ τρίτη εἰς Σικυῶνα καὶ ἡ τετάρτη εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον. Ὁ Παυσανίας, ἐπισκοπήσας τὴν ἀγοράν, διῆλθε διὰ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων προπυλαίων καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Λεχαίου. Ἡ διάβασις ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς πρὸς τὴν ὀλίγον χαμηλότερον κειμένην ὁδὸν ταύτην φέρει εἰσέτι κλίμακα βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἔχει 7.50 μ. πλάτους. Ἐνταῦθα ἀπεκαλύφθησαν πάμπολλαι βάσεις ἀγαλμάτων. Ἑκατέρωθεν ὑπῆρχε ρωμαϊκὴ στοά, κεκοσμημένη διὰ κορινθιακῶν κιόνων, μετὰ τετραγώνων διαμερισμάτων χρησιμευόντων ὡς πρατηρίων. Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ ταύτης εὑρέθησαν ὄπισθεν τῆς ρωμαϊκῆς στοᾶς λείψανα ἑλληνικῆς τοιαύτης μετὰ ἐξωτερικῆς δωρικῆς κιονοστοιχίας καὶ ἐσωτερικῆς κορινθιακῆς. Ἡ ἑλληνικὴ αὕτη στοὰ κατεστράφη τῷ 146 π. Χ. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἱδρύθη ἐνταῦθα καὶ πάλιν στοά. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ εὑρέθησαν, ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς στοᾶς, καὶ λείψανα μικροῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ ἐκ πώρου, τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ὀλίγον ἀπωτέρω τῶν προπυλαίων ἵστατο τὸ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους, ἀνατολικῶς δ' αὐτῶν ἦτο ἡ κρήνη Πειρήνη. Ἡ κρήνη αὕτη ἦτο, κατὰ Παυσανίαν, κατεσκευασμένη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Τὸ ὕδωρ ἔρρεεν ἀπὸ τεχνικά τινα σπήλαια εἰς ὕπαιθρον κρήνην. Ἦτο εὐχάριστον τὴν πόσιν, εἶχε δὲ καὶ τὴν ἰδιότητα νὰ καθιστᾷ ἐξαίρετον τὸν κορινθιακὸν χαλκὸν βαπτιζόμενον διάπυρον ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ τοποθεσία τῆς κρήνης ταύτης ἐξηκριβώθη διὰ δύο ἐπιγραφῶν. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ δευτέρα πηγὴ τῆς Πειρήνης ἐπὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ὡς ἀναφέρουσι καὶ ὁ Στράβων καὶ ὁ Παυσανίας. Τὸ ὕδωρ τῆς ἄνω Πειρήνης ἐτροφοδότει τὴν κάτω, οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ὀνομάτων. Τὸ ὕδωρ τῆς κάτω Πειρήνης ὑδρεύει σήμερον τὸ χωρίον τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου. Τὸ κτήριον τῆς κρήνης ταύτης ἀνεκαλύφθη τῷ 1898 ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς σχολῆς. Σύγκειται ἐξ ἓξ κογχῶν, βαθέως ἐσκαμμένων ἐν τῷ βράχῳ. Ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν κογχῶν τούτων σῴζονται ἀκόμη ἴχνη ζωγραφιῶν. Ἐν τῷ βράχῳ εὑρέθησαν ἐπίσης καὶ οἱ ὑδραγωγοὶ ὑπόνομοι. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνήκει προφανῶς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ

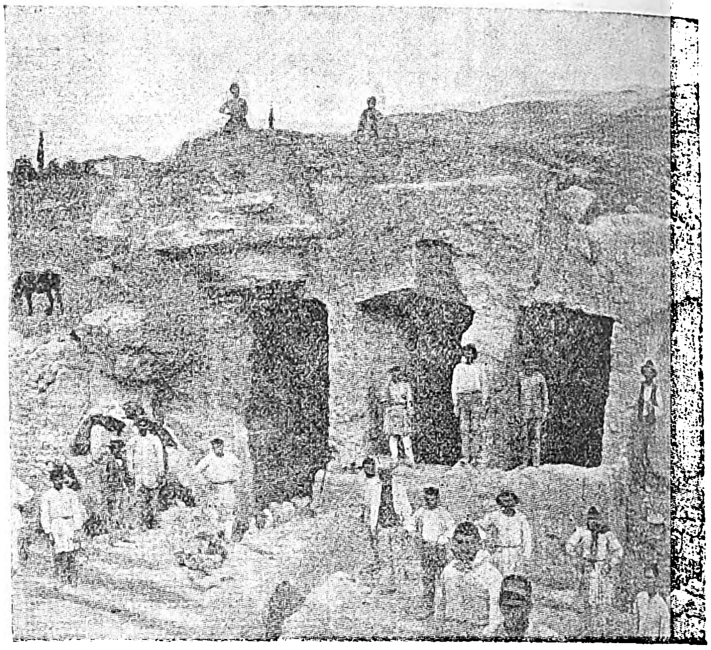

Ἡ κρήνη τῆς Γλαύκης, ὡς φαίνεται μετὰ τὰς ἀνασκαφάς.

Περιάνδρου. Κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους ἀκόμη ἡ κρήνη ἐκοσμήθη διὰ πωρίνης προσόψεως ἐν σχήματι ἰωνικῆς στοᾶς. Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς ἀνενέωσε τὸ ἔργον διὰ μαρμαρίνης ἐπενδύσεως. Πρὸ τῆς κρήνης εἶναι μέγας περίβολος μετὰ δεξαμενῆς ἐν τῷ μέσῳ. Εἰς τὰς τρεῖς ἄλλας πλευρὰς τοῦ περιβόλου εἶναι αἱ τρεῖς μεγάλαι κόγχαι καὶ πλησίον δρομίσκοι καὶ διαβάσεις. Ἐνταῦθα ἀπεκαλύφθη βάσις ἀγάλματος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Ρηγίλλης, τῆς συζύγου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Τὸ ἔργον ἐκοσμεῖτο δι' εἰκόνος θεοῦ καὶ διὰ ζωγραφίας μὲ παράστασιν τοῦ Ὀδυσσέως ἐναντίον τῶν μνηστήρων.

Ἡ κρήνη τῆς Πειρήνης συχνάκις ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Τόσον περίφημος ἦτο ἡ κρήνη αὕτη ὥστε ἡ Κόρινθος καλεῖται ὑπὸ τοῦ Πινδάρου «Ἄστυ Πειράνας», οἱ δὲ Κορίνθιοι χαρακτηρίζονται ἐν χρησμῷ τῆς πυθίας ὡς «περὶ καλὴν Πειρήνην οἰκοῦντες», ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος. Ἡ κάτω αὕτη κρήνη τῆς Πειρήνης ἦτο ἡ προσφιλὴς θέσις, ὅπου συνηθροίζοντο οἱ γέροντες νὰ συνομιλήσωσι, «σεμνὸν ἀμφὶ Πειρήνης ὕδωρ», ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης. Ἐν τῇ κρήνῃ ταύτῃ λέγεται ὅτι ὁ Βελλεροφόντης συνέλαβε τὸν πτερωτὸν ἵππον Πήγασον. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης δὲν ἐξήρκει διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ρωμαϊκῆς Κορίνθου καὶ ἕνεκα τούτου ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς κατεσκεύασεν ὑδραγωγεῖον μήκους 20 σταδίων πρὸς μεταφορὰν τῶν στυμφαλίων ὑδάτων. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο μὲ τὰς ἐντοπίας πηγὰς ἐτροφοδότουν τὴν πόλιν μὲ τοὺς ἀφθόνους λουτρῶνας καὶ κρήνας, ὡς τονίζει ὁ Παυσανίας. Λείψανα τοῦ ὑδραγωγείου τούτου φαίνονται ἀκόμη οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης, πρὸς δυσμὰς τῆς Κορίνθου, πλησίον μερικῶν μύλων παρὰ τὸν Λοῦγκον ποταμόν.

Τὸ θέατρον ἐν Κορίνθῳ.

Στρεφόμενος εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ Λέχαιον, ὁ Παυσανίας ἀναφέρει χάλκινον ἄγαλμα καθημένου Ἑρμοῦ φέροντος κριόν. Ὀλίγον περαιτέρω ἦσαν τὰ ἀγάλματα τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Λευκοθέας καὶ τὸ Παλαίμονος ἐπὶ δελφῖνος. Πλησίον τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ποσειδῶνος ἦσαν λουτρὰ κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Εὐρυκλέους τοῦ Σπαρτιάτου, τὰ ὀνομαστότερα τῆς Κορίνθου, κεκοσμημένα διὰ ποικίλων μαρμάρων καὶ ἰδίως διὰ τῶν μαρμάρων τῶν Κροκεῶν τῆς Λακωνικῆς. Τῷ ὄντι, ὁ προχωρῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Λεχαίου συναντᾷ εἰς 170 σχεδὸν μέτρα ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου λείψανα ἀρχαιοτάτου λουτρῶνος, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τὰ Λουτρὰ τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ τοποθεσία εἶναι ἔξωθεν τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἐνταῦθα ἀπεκαλύφθη μέγα κτίσμα μετὰ θολωτῆς στέγης. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχον καὶ πολλὰ ἄλλα λουτρὰ ἐν τῇ πόλει, ἄλλα μὲν κατασκευασθέντα ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἄλλα δὲ δαπάναις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Λείψανα ρωμαϊκῶν θερμῶν εὑρέθησαν τῷ 1910 βορείως τοῦ θεάτρου. Ἀλλὰ καὶ αἱ κρῆναι ἠφθόνουν ἐν Κορίνθῳ, λέγει ὁ Παυσανίας, ἕνεκα τοῦ ἀφθόνου ὕδατος τῆς λίμνης Στυμφαλίας, τὸ ὁποῖον μετέφερε δι' ὑδραγωγῶν σωλήνων ὁ Ἀδριανός. Ἡ

Digitized by Google

ὀνομαστοτέρα τῶν κρηνῶν τούτων ἦτο ἡ πλησίον τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀρτέμιδος κρήνη, ἐφ' ἧς ὑπῆρχεν ὡς κόσμημα (τὸ ἄγαλμα τοῦ Βελλεροφόντου ἱππεύοντος τὸν Πήγασον, ἐκ τῆς ὁπλῆς τοῦ ὁποίου ἔρρεε τὸ ὕδωρ. Ἀπὸ τῆς ΒΔ. γωνίας τῆς ἀγορᾶς ἤρχιζεν ἡ ὁδὸς πρὸς Σικυῶνα. Ὁ Παυσανίας, ἀκολουθήσας τὴν ὁδὸν ταύτην τώρα, περιγράφει καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ἀξιοθέατα μνημεῖα. Ταῦτα εἶναι κατὰ σειρὰν ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὀλίγον περαιτέρω ἦτο ἡ κρήνη Γλαύκη, ἥτις ἀνευρέθη κατὰ τὰς ἀμερικανικὰς ἀνασκαφὰς κατὰ τὰ ἔτη 1899—1900 καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1910. Ἡ κρήνη αὕτη ἔκειτο σχεδὸν 75 μ. δυτικῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἦτο λελαξευμένη ἐντὸς βράχου. Ἡ πρόσοψις ἔβλεπε πρὸς τὴν ὁδὸν μὲ πέντε κίονας, ἀνήρχετο δέ τις διὰ κλίμακος ἐκ τεσσάρων βαθμίδων, διὰ νὰ ἀντλήσῃ ὕδωρ ἐκ δεξαμενῆς ἐντὸς ἀνοικτοῦ δωματίου, ὅπου τὸ ὕδωρ ἔρρεεν ἐκ μαρμαρίνων λεοντοκεφαλῶν. Ὄπισθεν ὑπῆρχον πολλὰ διαμερίσματα, ἐν οἷς συνηθροίζετο τὸ ἐρχόμενον ἔξωθεν ὕδωρ. Ἔπειτα ἤρχετο τὸ ᾠδεῖον. Τὸ ᾠδεῖον ἔκειτο μεταξὺ τῆς κρήνης Γλαύκης, ἀφ' ἧς ἀπεῖχε σχεδὸν 25 μ., καὶ τοῦ θεάτρου. Ἐκτίσθη ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ἔχει διάμετρον 80 μ. καὶ εἶναι ἐν μέρει λελαξευμένον ἐντὸς τοῦ βράχου, ἐν μέρει δὲ ἐκτισμένον παρομοίως πρὸς τὸ ἐν Ἀθήναις ὁμώνυμόν του ᾠδεῖον. Πλησίον τοῦ ᾠδείου ἦτο ὁ τάφος τῶν παίδων τῆς Μηδείας μὲ ἄγαλμα τοῦ δαίμονος τοῦ φόβου, γυναικὸς μετὰ πεφοβισμένου προσώπου. Οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ ἦτο τὸ ἱερὸν τῆς Χαλινίτιδος Ἀθηνᾶς, μὲ ἀκρόλιθον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἤτοι ἄγαλμα ἐκ ξύλου, ἀλλὰ μὲ τὸ πρόσωπον, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας κατεσκευασμένους ἐκ μαρμάρου. Πλησίον τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀναφέρει ὁ Παυσανίας τὸ θέατρον. Τὸ θέατρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὸ ἔτος 394 π. Χ., ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ξενοφῶν, ἀπεκαλύφθη τῷ 1896—1897 ὑπὸ τῆς ἀμερικανικῆς σχολῆς. Ἀπέχει περὶ τὰ 200 μέτρα σχεδὸν τοῦ ναοῦ. Πλησίον τοῦ θεάτρου ὑπῆρχεν ἱδρυμένον γυμνὸν ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους, ἔργον τοῦ Δαιδάλου, ὡς ἐλέγετο, ὑπεράνω δὲ τοῦ θεάτρου ἱερὸν τοῦ Καπιτωλίου Διός, τοῦ ἑλληνιστὶ ἐπονομαζομένου Κορυφαίου. Οὐχὶ μακρὰν τοῦ θεάτρου ἦτο τὸ γυμνάσιον καὶ ἡ πηγὴ Λέρνα. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου καὶ τοῦ Λουκιανοῦ. Ἡ πηγὴ περιεβάλλετο ὑπὸ κιόνων, ὑπῆρχον δὲ καὶ καθίσματα πρὸς ἀναψυχὴν τῶν εἰσερχομένων ἐν καιρῷ θέρους. Τέλος, πλησίον τοῦ γυμνασίου ὑπῆρχον ναοὶ τοῦ Διὸς μετὰ χαλκίνου ἀγάλματος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετὰ μαρμαρίνων ἀγαλμάτων τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγιείας. Ἐνταῦθα τὸ σπουδαιότατον κτίσμα, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας, εἶναι τὸ ρωμαϊκὸν ἀμφιθέατρον, περὶ τοῦ ὁποίου κάμνει λόγον, ἐν τούτοις, ὁ Δίων Χρυσόστομος. Τὸ κτίσμα τοῦτο κεῖται, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαί, 15 λεπτὰ ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἔχει διάμετρον 60 μέτρων. Παρὰ τὴν ὁδὸν ταύτην ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου σπήλαιον ὑπὸ τὸ ὄνομα ...ῶς, χρησιμεῦον ὡς φυλακή. Ὁ Παυσανίας, περιεργασθεὶς τὴν περὶ τὴν ὁδὸν τῆς Σικυῶνος συνοικίαν τῆς Κορίνθου, ἀνέρχεται ἔπειτα εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον βουνόν, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς ἀκρόπολις καὶ προφυλακτήριον αὐτῆς (βλ. λ. *Ἀκροκόρινθος*). Κατερχόμενος τοῦ Ἀκροκορίνθου ὁ Παυσανίας συναντᾷ τὴν πηγὴν τῆς Πειρήνης, τὴν ὁποίαν μνημονεύει καὶ ὁ Στράβων. Ἡ πηγὴ αὕτη κεῖται 15 λεπτὰ κάτωθεν τῆς κορυφῆς, ἐπὶ ἐπιπέδου βαθμίδος νοτιοανατολικῶς τῆς κορυφῆς. Ὀνομάζεται σήμερον Δραγόνερα. Ἦτο ἐκτισμένη ἐν τῇ ... διὰ κτίσματος πολυγωνικῆς τοιχοδομίας. Ἡ θολωτὴ στέγη του προέρχεται ἐκ ρωμαϊκῶν χρόνων. Εἰς τὸ ὕδωρ φθάνει τις διὰ βαθμίδων. Κάτωθεν τῆς Πειρήνης ταύτης ἔκειτο καὶ τὸ Σισύφειον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Στράβων, μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ διακρίνῃ ἐὰν ἦτο ἀνάκτορον ἢ ναός, διότι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἦτο τοῦτο ἐρειπωμένον. Φθάσας εἰς τὴν Τενεατικὴν πύλην, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Εἰλειθυίας, ὁ Παυσανίας δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κάτω πόλιν, ἀλλ' ἐξελθὼν διὰ τῆς πύλης ταύτης ἐγκατέλειψε τὴν Κόρινθον. Ἡ πύλη αὕτη ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας, αἵτινες ἦγον πρὸς τὴν θάλασσαν, ὡδήγει εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν τοῦ ἐσωτερικοῦ. ... οὗ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῆς «αἱ μετὰ κορυφὴν πύλαι», ὡς λέγει ὁ Πολύαινος καὶ κατέληγεν εἰς τὴν Τενέαν, χωρίον ἀνῆκον εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἀπέχον ταύτης 60 σταδίους (ἤτοι $10^1/_3$ χλμ.). Κατὰ ... όδωρον, διὰ τῆς πύλης ταύτης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κόρινθον, τῷ 303 π. Χ., ὁ Δημήτριος ὁ πολιορκητής, λεηλατήσας τὴν πόλιν. Καὶ ὁ Παυσανίας περαίνει τὴν περιγραφὴν τῆς Κορίνθου, ἀναφέρων ὡς τελευταῖον μνημεῖον αὐτῆς ναὸν ἐμπεπρησμένον οὐχὶ μακρὰν τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ... Σικυῶνα.

Ἀλλ' ἡ πόλις τῆς Κορίνθου εἶχε καὶ δύο ἐπίνεια: τὸ Λέχαιον ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ τὰς Κεγχρεὰς ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ. Τὸ *Λέχαιον* συνεδέετο μετὰ τῆς Κορίνθου διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν, μήκους 12 σταδίων (2 χλμ.). Τὰ σκέλη τοῦ διπλοῦ τείχους ὠνομάζοντο τὸ μὲν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ κατερχομένου ἐκ τῆς πόλεως ἀνατολικόν, τὸ δὲ πρὸς ἀριστερὰ αὐτοῦ δυτικὸν ἢ σικυώνιον. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν τοῦ τείχους διάστημα ἦτο λίαν εὐρύ, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαί, ἐντὸς δὲ τοῦ χώρου τούτου ἐγένετο ἡ μεγάλη μάχη μεταξὺ Λακεδαιμονίων καὶ Κορινθίων τῷ 393—392 π. Χ. Τὸ ἐπίπεδον ἔδαφος μεταξὺ Κορίνθου καὶ Λεχαίου εἶναι ἀμμῶδες, κατατρωγόμενον ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ λιμήν, ὡς ἐκ τούτου, ἦτο «χωστός», ὡς λέγει ὁ Διονύσιος. Τὴν τοποθεσίαν τοῦ λιμένος φανερώνει τώρα μικρὰ λιμνοθάλασσα, περικυκλουμένη ὑπὸ ὑψωμάτων ἄμμου. Τὸ Λέχαιον ἦτο ἰδίως ὁ πολεμικὸς λιμὴν τῶν Κορινθίων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ μακεδονικῆς κατακτήσεως ἦτο ὁ ναύσταθμος τοῦ βασιλικοῦ στόλου. Ὡς ἐμπορικὸς λιμήν, τὸ Λέχαιον, ἦτο ὁ λιμὴν τοῦ ἐμπορίου μὲ τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς χώρας τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Τὸ Λέχαιον ἦτο πολίχνη. Τὰ μόνα ἀξιοθέατα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶδεν ἐνταῦθα ὁ Παυσανίας, ἦσαν ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, τὸν ὁποῖον ὁ Καλλίμαχος ὀνομάζει Ποσειδῶνα Λεχαῖον, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὅστις ἦτο, φαίνεται, ἱδρυμένος μεταξὺ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς παραλίας τοῦ Λεχαίου.

Αἱ *Κεγχρεαί*, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Καλαμακίου, ἀπεῖχον τῆς Κορίνθου 70 στάδια (12 χλμ.) καὶ ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου μὲ τὴν Ἀσίαν, ὡς λέγει ὁ Στράβων. Ὁ λιμὴν οὗτος, φυσικὸς διὰ τῶν δύο ἀκρωτηρίων, βορείως καὶ νοτίως, καὶ τεχνητὸς διὰ δύο μόλων, ἀποτελούντων τὴν προέκτασιν τῶν ἀκρωτηρίων, ἦτο λίαν ἀσφαλής. Ἐπὶ κορινθιακοῦ νομίσματος τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, ὁ λιμὴν τῶν Κεγχρεῶν παρίσταται ἐγκεκλεισμένος μεταξὺ δύο ἀκρωτηρίων, ἐφ' ἑκάστου τῶν ὁποίων ἵσταται ναὸς καὶ μεταξὺ τούτων ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος κρατοῦντος τρίαιναν ἐν τῇ μιᾷ χειρὶ καὶ δελφῖνα ἐν τῇ ἄλλῃ. Ἡ παράστασις αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου, λέγοντος ὅτι ὁ χάλκινος Ποσειδῶν ἵστατο ἐπὶ βράχου ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὅτι πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος ἦτο ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ πρὸς ἀριστερά, κατὰ τὰς θερμὰς πηγάς, τὰ ἱερὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἴσιδος. Ἡ πολίχνη τῶν Κεγχρεῶν ἔκειτο ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν τοῦ ὕπερθεν λόφου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν θεμελίων οἰκιῶν. Ἡ θέσις ὀνομάζεται σήμερον *Κεχριές*. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Κεγχρεῶν εἰς Κόρινθον, μὲ νοτιοδυτικὴν κατεύθυνσιν, διήρχετο διὰ στενῆς κοιλάδος, κεκλεισμένης ἐντὸς δύο ὀροσειρῶν, ὡς διὰ μακρῶν τειχῶν. Ἀριστερὰ ἠγείροντο τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῶν Ὀνείων καὶ δεξιὰ ἡ συνέχεια τῶν ὑψωμάτων, ἐφ' ὧν ἔκειντο αἱ Κεγχρεαί. Εἰς τὰ δύο ταῦτα ἐπίνεια προσθετέος καὶ ὁ λιμὴν τοῦ *Σχοινοῦντος* (νῦν Καλαμάκιον), ὁ δεύτερος λιμὴν ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ, μὲ τὸν γνωστὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ ὁ περίφημος Δίολκος, ἦτο ἡ ἐπώνυμος ὁδὸς τοῦ στενοτέρου μέρους τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐν ᾗ δι' ἁμαξῶν ἐσύροντο καὶ μετεκομίζοντο πλοῖα ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ τἀνάπαλιν.

Ἀνασκαφὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κορίνθῳ διενήργησαν: ἡ γερμανικὴ Ἀρχαιολογικὴ σχολὴ διὰ τοῦ Dörpfeld, ἀνασκάψαντος τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἡ ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία διὰ τοῦ Σκιᾶ, ἀποκαλύψαντος μέρος τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰ τείχη, καὶ ἡ ἀμερικανικὴ Ἀρχαιολογικὴ σχολὴ Ἀθηνῶν, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι σήμερον ἐξακολουθεῖ τὰς πολυτίμους αὐτῆς ἐρεύνας, φέρουσα κατ' ἔτος εἰς φῶς σπουδαῖα μνημεῖα τῆς πόλεως τῶν δύο θαλασσῶν καὶ ἀποκαλύπτουσα, οὕτω, τὴν πλουσίαν καὶ μεγάλην Κόρινθον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Στράβων*, βιβλ. Η'.—*Παυσανίας*, βιβλ. Β'. —*Frazer*. Pausanias' description of Greece.— *Curtius*, Peloponnesos.—*Philippson*, Der Isthmos von Korinth. — *Dörpfeld*, Ausgrabungen in Korinth ἐν «Ath. Mitt.» τοῦ 1886. —*Σκιᾶς*. Ἀνασκαφαὶ ἐν Κορίνθῳ ἐν «Πρακτικοῖς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας» τῶν ἐτῶν 1892 καὶ 1896 — *R. Richardson*, The Excavations at Corinth in 1896 ἐν «American Journal of Archaeology» τοῦ ἔτους 1897.—*Τοῦ αὐτοῦ*, The fountains of Peirene and Glauce at Corinth ἐν «A. J. A.» τοῦ 1900. — *Benj. Powell*, The temple of Apollo at Corinth ἐν «A. J. A.» τοῦ 1905.—*Blegen*, Corinth in prehistoric times ἐν «A. J. A.» τοῦ 1926

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Νομίσματα Κορίνθου. Μάρτυρες τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Κορίνθου εἶναι τὰ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἐλθόντα εἰς φῶς ἐρείπια τῶν μεγαλοπρεπῶν μνημείων της καὶ τὰ ὑπεράριθμα νομίσματα αὐτῆς, οἱ πηγασοφόροι στατῆρες, τῶν ὁποίων μέγα πλῆθος ἀνευρέθη καὶ εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Κάτω Ἰταλίαν ἀκόμη. Τὰ ἐκ πολυτίμων μετάλλων νομίσματα τῆς Κορίνθου εἶχον ὡς σταθμητικὴν μονάδα τὸν ἐλαφρὸν βαβυλωνιακὸν στατῆρα τῶν 130 κόκκων καὶ σύστημα διαιρέσεως διὰ 3 καὶ 6, τὸ ὁποῖον διηυκόλυνε τὴν κυκλοφορίαν των καὶ εἰς τὰς κτήσεις τῶν ἀντιζήλων της Ἀθηνῶν καὶ Αἰγίνης, διότι ὁ μὲν κορινθιακὸς στατὴρ ἠδύνατο νὰ κυκλοφορήσῃ ὡς δίδραχμον παραπλεύρως τῶν ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων, ἡ δὲ κορινθιακὴ δραχμὴ ($^1/_3$ τοῦ στατῆρος) ἰσοφάριζε πρακτικῶς πρὸς ἓν αἰγινητικὸν ἡμίδραχμον. Οἱ τύποι τῶν κορινθιακῶν νομισμάτων, τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαιότερα ἀνέρχονται εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος (τοὺς χρόνους τοῦ Περιάνδρου), ἀναφέρονται εἰς τὸν μῦθον τοῦ Βελλεροφόντου καὶ Πηγάσου, τὴν λατρείαν τῆς μεγάλης θεᾶς τῆς Κορίνθου Ἀφροδίτης, τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὴν προσωποποίησιν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τῶν δύο λιμένων τῆς πόλεως.

Νόμισμα τῆς Κορίνθου.

Τὰ κορινθιακὰ νομίσματα κατατάσσονται, συνήθως, εἰς ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ χρονικὰς περιόδους. Τούτων τὰ τῆς α' (625—585 π.Χ.) φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν τὸ γράμμα (Ϙ) κόππα, ἀρχικὸν γράμμα τῆς λέξεως *Κόρινθος*, καὶ *Πήγασον* μετὰ πτερύγων καμπύλων, ὄπισθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον, διῃρημένον εἰς ἑπτὰ τετραγωνικὰ διαμερίσματα· τὰ τῆς β' (585—500 π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν φέρουσι τὴν αὐτὴν παράστασιν ἢ ἥμισυ Πηγάσου ἢ κεφαλὴν Πηγάσου, καὶ τὸ γράμμα Ϙ, ὄπισθεν δὲ ἔγκοιλον κόσμημα σχήματος μαιανδρομόρφου σταυροῦ· τὰ τῆς γ' (500—420 π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν φέρουσι μίαν τῶν παραστάσεων τῶν δύο προρρηθεισῶν κατηγοριῶν, ὄπισθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον μετὰ κεφαλῆς ἐν αὐτῷ Ἀθηνᾶς ἢ Ἀφροδίτης ἢ τῶν γραμμάτων Δ (διώβολον) ἢ Η (ἡμιωβόλιον)· τὰ τῆς δ' (420—400 π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν φέρουσι, συνήθως, τὴν παράστασιν τῶν νομισμάτων τῆς α' κατηγορίας ἢ τὸν Βελλεροφόντην, γυμνὸν καὶ ἀσκεπῆ, ἱππεύοντα τὸν Πήγασον, ὄπισθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον μετὰ κεφαλῆς ἐν αὐτῷ Ἀθηνᾶς ἢ Ἀφροδίτης ἢ τῆς εἰκόνος τῆς Χιμαίρας ἢ τοῦ Πηγάσου· τὰ τῆς ε' (400—338), ἀρίστης τεχνοτροπίας, φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν διαφόρους παραστάσεις τοῦ Πηγάσου, ὄπισθεν δὲ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς ἢ Ἀφροδίτης ἢ Πήγασον μετὰ διαφόρων συμβόλων, ἢ σταυρὸν μαιανδρικοῦ σχήματος, ἢ τρίαιναν· τὰ τῆς στ' (Δ' καὶ Γ' π. Χ. αἰῶνος), φέρουσι ποικίλα σύμβολα μετὰ μονογραφημάτων, πάντα δὲ τὸ γράμμα Ϙ, καὶ τὰ τῆς ζ', ἅτινα εἶναι τὰ νομίσματα τῆς Κορίνθου ὡς ρωμαϊκῆς ἀποικίας, χαλκᾶ πάντα, φέρουσι τὰς λατινικὰς ἐπιγραφὰς COL, COR ἢ ἁπλῶς COR, CORINT. καὶ τὰ μεταγενέστερα COL. IVL. FLAV. AUG. COR, ἢ C. L. I. COR καὶ ἕνα τῶν ἑξῆς, συνήθως, τύπων, Βελλεροφόντην ἢ Πήγασον (ἐν ποικιλίᾳ ἀμφοτέρους παραστάσεων) ἢ Μελικέρτην ἢ τὸν Ἰσθμὸν ὡς ἔφηβον κρατοῦντα δύο πηδάλια (τοὺς δύο λιμένας), ἢ τὴν Ἰνὼ ἢ τὰς εἰκόνας ἀγαλμάτων, τοῦ Ποσειδῶνος, τῆς Ἀφροδίτης (τῆς ὡπλισμένης), τῆς Λαΐδος κλπ. Νομίσματα δὲν ἔκοψεν ἡ Κόρινθος μόνον ἀπὸ τοῦ 223 π. Χ., ὅτε παρεδόθη εἰς τὸν Ἀντίγονον Δώσωνα, μέχρι τοῦ 196 π. Χ., ὅτε ἠλευθερώθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Τὰ νομίσματα τῆς Κορίνθου ἐκυκλοφόρουν σχεδὸν εἰς πᾶσαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα.

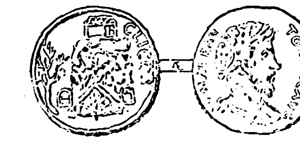
Νόμισμα τῆς Κορίνθου.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—Κόρινθος, Παλαιὰ— *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται πρὸς Ν. καὶ εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀπὸ τῆς Νέας Κορίνθου, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας μεγάλης πόλεως τῆς Κορίνθου, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κατοικεῖται ὑπὸ ἀμπελουργῶν καὶ κτηνοτρόφων. Πρὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ 1857 ἤκμαζεν, ἀλλὰ περιέπεσεν ἔκτοτε εἰς ἀφάνειαν, τὸ δὲ πλεῖστον τῶν κατοίκων της μετῴκησεν εἰς Νέαν Κόρινθον. Κάτοικοι (1928) 1.216. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Πεντεσκοῦρι* καὶ *Ράχιανι* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.293.

Χ. Δ.

— Κορίνθου, ἢ ***Κορινθιακὸς ἰσθμὸς*** ἢ ἁπλῶς ***Ἰσθμὸς*** *[Ἀρχ. Παραλ. Γεωγρ.]*. Στενὸς ἰσθμός, συνδέων τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὰ ΒΑ. κράσπεδα τῶν Ὀνείων βουνῶν πρὸς τὴν Στερεὰν κατὰ τὰ ΝΔ. κράσπεδα τῆς Γερανείας, χωρίζων συνεπῶς τὸν κορινθιακὸν μυχὸν (κόλπον τοῦ Λεχαίου) ἀπὸ τὸν Δ.ΒΔ. μυχὸν τοῦ Σαρωνικοῦ (Κεγχρεάτην κόλπον). Ὅπως, κατὰ τὴν πρὸ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ (25 Μαΐου—6 Ἰουνίου 1893) ἐποχήν, οἱ ἐξ Ἀνατολῆς ἐπιβάται καὶ τὰ ἐμπορεύματα ἀπεβιβάζοντο εἰς Καλαμάκι, πρὸς περαιτέρω διὰ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ περίπλου τῆς Πελοποννήσου μεικτὸν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ταξίδιον, τὰ δὲ ἐκ τῆς Δύσεως εἰς Ποσειδωνίαν, ἀπαράλλακτα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῷ μὲν λιμένι τῶν Κεγχρεῶν ἐχρῶντο «πρὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας· πρὸς δὲ τοὺς ἐξ Ἰταλίας, τῷ Λεχαίῳ»· μετεχειρίζοντο δὲ πρὸς τοῦτο τὴν μεγάλην λεωφόρον, τὸν «Δίολκον», ἀρχόμενον ἀπὸ

Digitized by Google

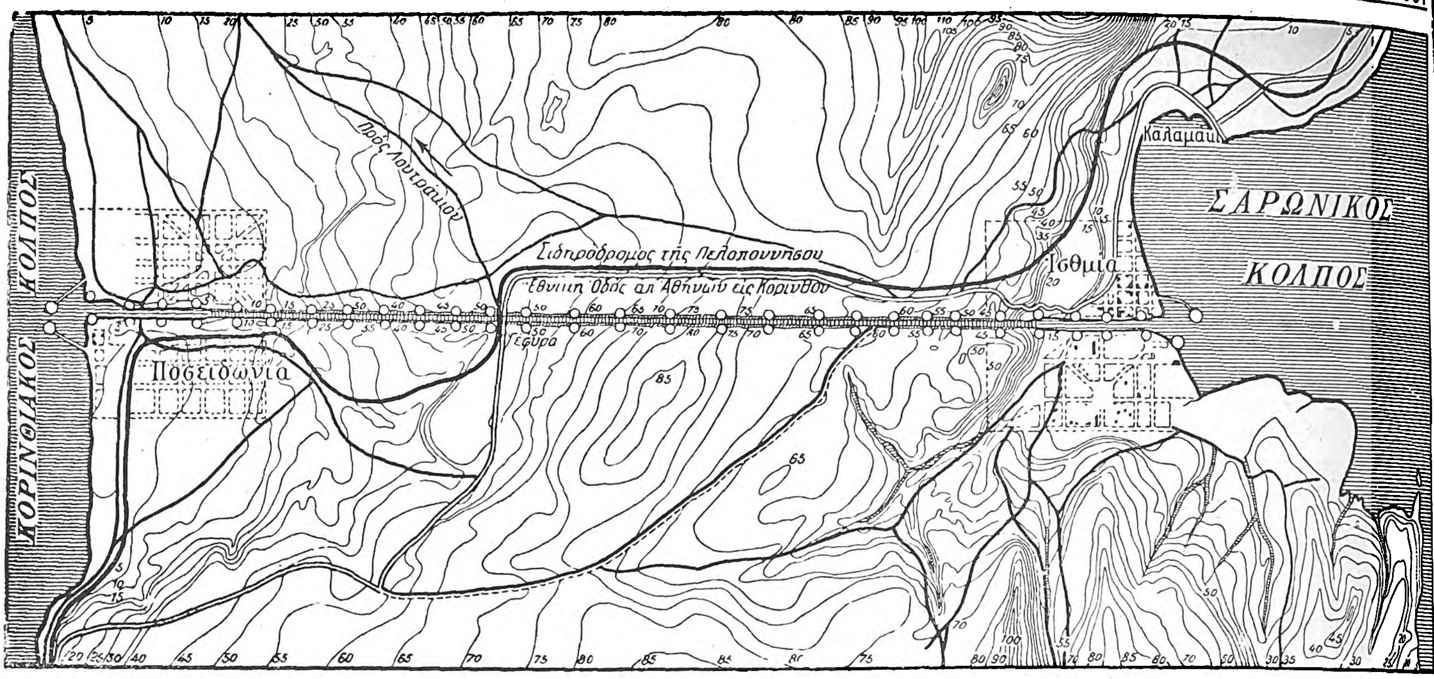

τοῦ ἐν τῷ Κεγχρεάτη κόλπῳ λιμένος Σχοινοῦς καὶ τερματιζόμενον εἰς τὸν ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ λιμένα Λέχαιον. Ὁ λιμὴν τοῦ τέρματος τοῦ διόλκου ἐπεκοινώνει πρὸς τὴν Κόρινθον δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἣν ἐξησφάλιζε δωδεκαστάδιον τεῖχος (*Στράβ.* Η, 380). Ἀνακαινισθὲν τὸ τεῖχος τοῦτο πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν Γαλατῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ὠνομάζετο *Ἑξαμίλλιον*, παρὰ τὸ ὅτι ἡ ἔκτασίς του δὲν ὑπερέβαινε τὰ τέσσαρα καί τι ναυτικὰ μίλλια. Τὸ μέσον μῆκος τοῦ ἰσθμοῦ, ὅπερ δέον νὰ λογισθῇ ὡς ἡ μέση ἀπόστασις τῶν νοητῶς ἑνουσῶν τὸν Β. μυχὸν τοῦ ὅρμου Καλαμακίου πρὸς τὸ Λουτράκι καὶ τὸν μυχὸν τοῦ ὅρμου Κεχριὲς πρὸς τὸ σημεῖον τῆς διακλαδώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς Ναύπλιον, εἶναι $3^{1}/_{2}$ *μίλλ.*, τὸ δὲ πλάτος του, κατὰ μῆκος τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου μετρούμενον, $3^{1}/_{8}$ *μίλλ.* (5865 μ.), τὰ δὲ ὑψόμετρα τῆς κορυφαίας του ποικίλλουν μεταξὺ 180 καὶ 270 ποδῶν. Τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον σημεῖον τοῦ ἰσθμοῦ εἶναι ἡ ὑπὲρ τὴν διώρυγα γέφυρα (ὑψόμετρον τῆς κάτω ἐπιφανείας τῶν δοκῶν ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης πλήμμης $147^{2}/_{3}$ ποδ., πλάτ. 37°56'25'' Β., μῆκ. 22°58'10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἡ διῶρυξ τῆς Κορίνθου. Οἱ ἀρχαῖοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ συντομεύσωσι τὴν μακρὰν καὶ ἐπικίνδυνον ναυτικὴν ὁδὸν διὰ τοῦ γύρου τῆς Πελοποννήσου, ἐπροτίμων τὴν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀσφαλεστέραν συγκοινωνίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διακομίζωσι τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἀπὸ Λεχαίου εἰς Σχοινοῦντα ἢ καὶ νὰ σύρωσι τὰ πλοῖα διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης εἰς τὴν ἄλλην, χάρις εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Κορίνθου Περιάνδρου (600 π. Χ.) κατασκευασθέντα «δίολκον», ἡ δὲ ἐργασία αὕτη παρουσίαζε πλείστας ὅσας δυσχερείας, ἤχθησαν εἰς τὴν ἰδέαν νὰ διορύξωσι τὸν Ἰσθμὸν καὶ νὰ συνδέσωσι διὰ διώρυγος τὰς δύο θαλάσσας. Ὁ πρῶτος, ὅστις συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς διορύξεως, ὁ τύραννος Περίανδρος, εὑρέθη ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον λόγῳ τῶν μεγάλων δυσκολιῶν, ἃς τοῦτο παρουσίαζεν. Ἐπιστεύετο ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἤθελεν ἐξοργίσει τὸν Ποσειδῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ περιοχὴ ἦτο ἀφιερωμένη. Τριακόσια ἔτη βραδύτερον, Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἤρξατο τὰς ἐργασίας τῆς διορύξεως, ἃς ὅμως διέκοψε κατόπιν τῆς διαβεβαιώσεως τῶν σοφῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες τὸν συνώδευον, ὅτι ἡ στάθμη τῶν δύο θαλασσῶν ἦτο ἄνισος καὶ ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ Κορινθιακοῦ εἰσορμῶντα θὰ κατέκλυζον τὴν Αἴγιναν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, τῷ 44 π. Χ., καὶ ὁ Καλιγούλας, τῷ 37 π. Χ., ἐμελέτησαν τὸ σχέδιον τῆς διορύξεως τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἤρχισε καὶ τὰς ἐργασίας, αἵτινες ὅμως διεκόπησαν ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἔτους τῆς ἐνάρξεώς των μετὰ τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ. Ἕνα περίπου αἰῶνα βραδύτερον, τῷ 67 μ. Χ., ὁ Νέρων, ταξιδεύσας εἰς Ἑλλάδα καὶ παρευρεθεὶς εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν Ἰσθμίων, ἐσκέφθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τῆς διορύξεως τοῦ Ἰσθμοῦ. Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν πυρετωδῶς, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῶν μηχανικῶν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὸ αὐτὸ περίπου σημεῖον, ἔνθα ἡ σημερινὴ διῶρυξ. Ἀτυχῶς ἡ ἐπιστροφὴ εἰς Ρώμην τοῦ Νέρωνος καὶ ὁ θάνατός του ἐματαίωσαν τὸ ἔργον ὁριστικῶς. Ἀξιοσημείωτος εἶναι πάντως ἡ ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος πρόοδος τῶν ἐργασιῶν, τὰ ἴχνη τῶν ὁποίων σῴζονται μέχρι σήμερον. Ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικός, ἐπιχειρήσας συνέχισιν τοῦ ἔργου, διετάχθη νὰ διακόψῃ αὐτό. Ἔκτοτε οἱ Ἑνετοὶ τῷ 1687 μ. Χ. ἐπεχείρησαν, ὡς λέγεται, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος, τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας ἐμελέτησεν ὡσαύτως τὸ σχέδιον. Ἡ δαπάνη ὑπελογίσθη τότε εἰς 40 ἑκατομμύρια φράγκων, ποσὸν ὑπέρογκον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ διὰ τὸ νεοσύστατον ἰδίως κράτος. Ἡ ἐπιτυχὴς ἀποπεράτωσις τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ καὶ αἱ προσδοκίαι περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἔδωσαν ἀφορμὴν ν' ἀνακινηθῇ τὸ ζήτημα τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Αἱ ἐλπίδες περὶ πραγματοποιήσεως τοῦ σχεδίου προεκάλεσαν τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου ΤΜΣΤ' τῆς 17ης Νοεμβρίου 1869, περὶ διορύξεως τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Μερικὰ ἔτη βραδύτερον, διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 18ης Μαΐου 1881, κατεκυρώθη ἡ παραχώρησις τῆς προνομίου διὰ 99 ἔτη εἰς τὸν στρατηγὸν Στέφανον Τοὺρ (Etienne Türr), ὅστις μὲ μερικὰς τροποποιήσεις τοῦ νόμου ΤΜΣΤ' ὡς πρὸς τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τῆς διώρυγος ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις «Comptoir d'Escompte de Paris» καὶ οὕτω τῇ 29ῃ Μαρτίου 1882 ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἔναρξις τῶν ἔργων τῆς διορύξεως τοῦ Ἰσθμοῦ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, τῇ 20ῇ δὲ Ἀπριλίου 1882 ὑπεγράφη τὸ καταστατικὸν τῆς ἀνωνύμου γαλλικῆς ἑταιρείας «Société Internationale du Canal Maritime de Corinthe», πρὸς ἣν ὁ στρατηγὸς Τοὺρ μετεβίβασε πάντα τὰ ἐπὶ τοῦ προνομίου δικαιώματα αὐτοῦ. Τὸ κεφάλαιον τῆς ἑταιρείας εἶχεν ὁρισθῇ εἰς 30 ἑκατομμύρια φράγκων, καλυφθὲν πλέον ἢ πεντάκις κατὰ τὴν ἔκδοσιν εἰς δημοσίαν ἐγγραφήν, γενομένην ἐν Παρισίοις εἰς τὰς θυρίδας τοῦ «Comptoir d'Escompte de Paris».

Τῷ 1884, διὰ νόμου ἐκανονίσθη τὸ ζήτημα ὡς πρὸς τὴν μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς συγκοινωνίαν καὶ κατεσκευάσθη ἡ συνδέουσα τὰς δύο πλευρὰς τῆς διώρυγος σιδηρᾶ γέφυρα, δι' ἧς διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ δύο ἐν Ἰσθμίᾳ καὶ Ποσειδωνίᾳ πορθμεῖα. Ἀλλ' ὁ ὑπολογισθεὶς χρόνος πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἀπεδείχθη ἀνεπαρκής, αἱ δὲ προϋπολογισθεῖσαι δαπάναι κατώτεραι τῶν πραγματικῶς ἀπαιτουμένων. Ἡ ἑταιρεία, ἐξαντλήσασα τὸ κεφάλαιον αὐτῆς, ἐξέδωκε δάνειον δι' ὁμολογιῶν ἐκ φράγκων 30 ἑκατομμυρίων, ἐξ ὧν μόνον 10 ἠδυνήθη νὰ τοποθετήσῃ, ἐπὶ ἐνεχύρῳ δὲ τῶν ἀντιπροσωπευουσῶν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ δανείου ὁμολογιῶν, ἤνοιξε τρεχούμενον λογαριασμὸν παρὰ τῇ «Comptoir d'Escompte», ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου 1889 τὸ «Comptoir» ἀνέστειλε τὰς πληρωμάς του.

Τὸ ἀτύχημα τοῦτο εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διακοπὴν τῶν ἔργων καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας.

Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (1890) ἐπῆλθε συνεννόησις μεταξὺ τῶν ἐκκαθαριστῶν τῆς ἑταιρείας ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ, Ἀντωνίου Βλαστοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἱδρυθῇ νέα ἑλληνικὴ ἑταιρεία πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς διώρυγος. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συμφωνίας ταύτης προεκλήθη ἡ ψήφισις τοῦ νόμου ΑΩΗ' τῆς 27 Μαρτίου 1890, περὶ ἐκχωρήσεως πάντων τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῆς προκατόχου γαλλικῆς ἑταιρείας εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν, ἥτις ἱδρύθη μὲ κεφάλαιον 5 ἑκατομ-

Ἄποψις τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου.

Digitized by Google

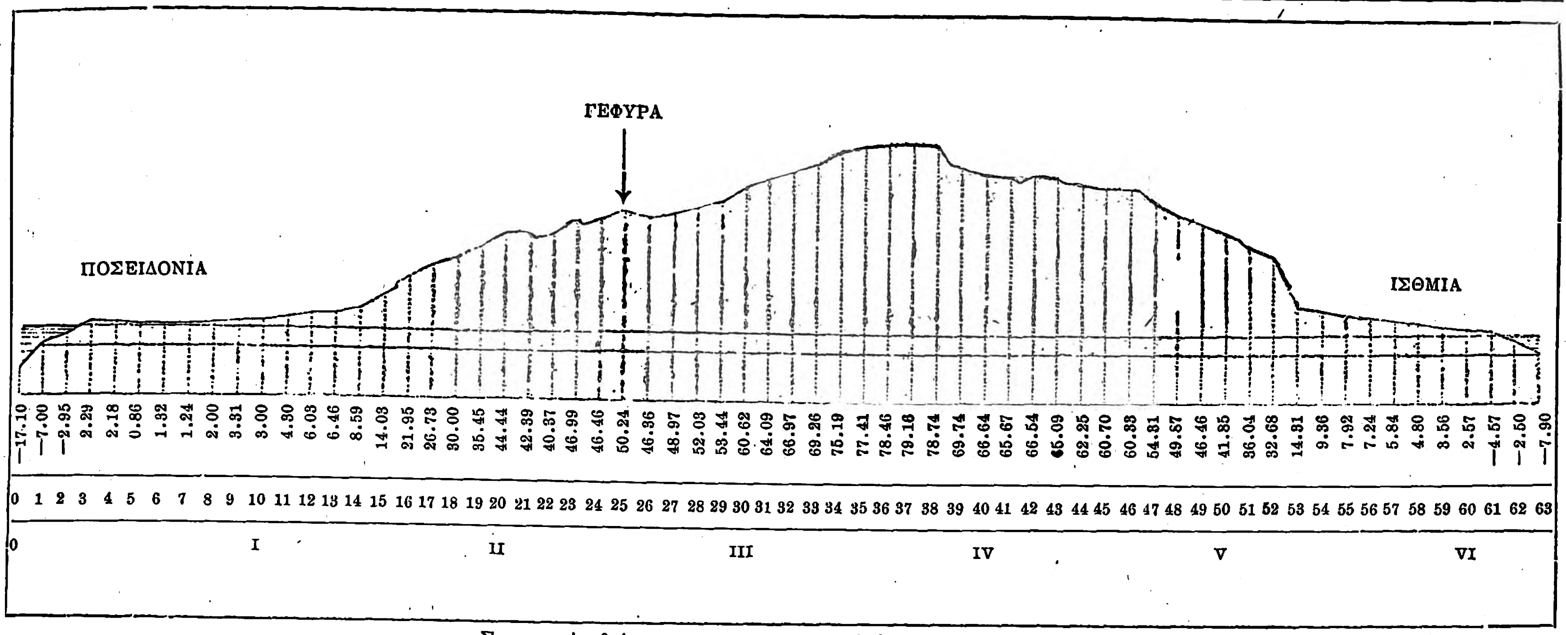

Σχηματικὸν διάγραμμα τῆς τομῆς τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου.
[α=Ὑψόμετρα τῶν τοιχωμάτων τῆς τομῆς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. β=Ἑκτομετρικαὶ ἀποστάσεις. γ=Χιλιομετρικαὶ ἀποστάσεις.]

μυρίων φράγκων. Ἡ δευτέρα ἑταιρεία κατώρθωσε ν' ἀποπερατώσῃ τὰ ἔργα καὶ οὕτω τὰ μὲν ἐγκαίνια τῆς διώρυγος ἐτελέσθησαν ἐν μεγάλῃ ἐπισημότητι τῇ 25 Ἰουλίου (6 Αὐγούστου) 1893, ἡ δὲ παράδοσις αὐτῆς εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν ἔλαβε χώραν τὴν 28 Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου) τοῦ ἰδίου ἔτους.

Αἱ ἐλπίδες ὅμως περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἤρχισαν νὰ ἐξατμίζωνται. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀτμόπλοια τῶν ἑλληνικῶν ἑταιρειῶν ἐδίσταζον νὰ διέρχωνται διὰ τῆς διώρυγος, αἱ δὲ ἑταιρεῖαι τοῦ «Αὐστριακοῦ Λόϋδ» καὶ αἱ ἰταλικαὶ ἀπέσχον πάσης χρήσεως αὐτῆς. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν ἡ διακοπὴ τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν τόκων τῶν ὁμολογιῶν, ἃς ἐξέδωκεν ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἑλληνικὴ ἑταιρεία τῆς διώρυγος, τὰ μικρὰ περισσεύματα ἐκ τῶν εἰσπράξεων ἦτο φύσει ἀδύνατον νὰ διανέμῃ ἡ ἑταιρεία, ἔχουσα ἀπόλυτον ἀνάγκην διαθεσίμων πόρων διὰ πρόσθετα ἔργα ἢ ἐπισκευὰς λόγῳ καταπτώσεων τῶν πρανῶν. Πράγματι, ἀπὸ τοῦ 1894 ἐσημειώθησαν πολλαὶ καταπτώσεις, δι' ἃς ἡ ἑταιρεία ἐδαπάνησε σημαντικὰ ποσά.

Οἱ ὁμολογιοῦχοι συνελθόντες ἐζήτησαν τὴν ἐκποίησιν τῆς διώρυγος, ὁμὰς δὲ τραπεζῶν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, πλειοδοτήσασα ἐγένετο ἰδιοκτήτης τῆς διώρυγος διὰ λογαριασμὸν τῶν ὁμολογιούχων. Οὕτω, τῷ 1907 ἱδρύθη νέα ἀνώνυμος ἑταιρεία τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου, ἧς τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον ἀνήρχετο εἰς 1 ἑκατομμύριον δρχ., αὐξηθὲν βραδύτερον κατὰ 750.000 δρχ.

Κατὰ τὸν νόμον ΤΜΣΤ' τοῦ 1869, τὸ πλάτος τῆς διώρυγος ὡρίζετο εἰς 43 μέτρα εἰς τὸν πυθμένα, τὸ δὲ βάθος εἰς 6,50 μέτρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διῶρυξ τοῦ Σουὲζ εἶχε πλάτος τότε 22 μόνον μέτρων καὶ βάθος 8 μ., ἡ δὲ τοῦ Παναμᾶ ἐμελετᾶτο μὲ μεγαλύτερον μόνον βάθος, ἐζητήθη ἡ γνώμη τῶν διαπρεπεστέρων εἰδικῶν σχετικῶς μὲ τὴν τροποποίησιν τῶν ἀρχικῶν διαστάσεων. Ὁ Φερδινάνδος Δὲ Λεσσὲψ ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ἡ διῶρυξ τῆς Κορίνθου ἔδει νὰ ἔχῃ πλάτος εἰς τὸν πυθμένα 22 μ. καὶ βάθος 8 μ. Κατόπιν πολλῶν μελετῶν ὡς πρὸς τὴν χάραξιν τῆς διώρυγος, πρὸς τὴν γεωλογικὴν κατάστασιν τοῦ ὑπεδάφους καὶ τὴν κλίσιν, ἥτις θὰ ἐδίδετο εἰς τὰ πρανῆ, ἡ κυβέρνησις Χαριλάου Τρικούπη ἐτροποποίησε τὰς ἀρχικὰς διαστάσεις. Παρέκαμψε τὰ ἀναφυέντα πολύπλοκα ζητήματα ἀπαλλοτριώσεων κτημάτων, ὡς καὶ τὰς ἀντιρρήσεις τῶν Κορινθίων, οἵτινες ἐπέμενον, ὅπως ἡ διῶρυξ μὴ ἀκολουθήσῃ τὴν χάραξιν τοῦ Νέρωνος, φέρουσαν τὸ στόμιον τῆς πλευρᾶς τοῦ Κορινθιακοῦ εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς Νέας Κορίνθου, μόλις συνελθούσης ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1858. Τὰ σχέδια τῆς τομῆς ἐξεπονήθησαν ὑπὸ τοῦ Μπέλα Γέρστερ, Οὔγγρου πολιτικοῦ μηχανικοῦ, διευθυντοῦ τῶν ἔργων. Τὸ ὁλικὸν μῆκος τῆς διώρυγος ἀνέρχεται εἰς μέτρα 6.300, ἐξ ὧν οἱ προλιμένες Ἰσθμίας καὶ Ποσειδωνίας καταλαμβάνουσι μέτρα 540. Τὸ ὑπόλοιπον μῆκος, ἐπὶ μέτρων μὲν 3.900 ἔχει τὰς παρειὰς λιθοδμήτους, κεκλιμένας κατὰ 22,50°/₀. ἐπὶ μέτρων δὲ 1850 εἶναι ἀκρηπίδωτον, τῆς κλίσεως τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους οὔσης ἀνωμάλου. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ τμήματος τοῦ ἔχοντος τὰς λιθοδμήτους παρειὰς τὸ πλάτος ἐν τῷ πυθμένι εἶναι 21 μέτρων καὶ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς θαλάσσης 24,60 μ., ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου τμήματος, τοῦ ἄνευ κρηπιδώματος, τὸ πλάτος τῆς διώρυγος ἐν τῷ πυθμένι εἶναι 22 μέτρων, ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 22 ἕως 25 μ. καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ποικίλλει μεταξὺ 50 καὶ 70 μ. Τὰ πλοῖα ἑπομένως ὀφείλουσι πάντοτε νὰ διαπλέωσι τὴν διώρυγα τηροῦντα τὸν ἄξονα αὐτῆς. Τὰ στόμια τῶν λιμένων Ἰσθμίας καὶ Ποσειδωνίας ἔχουσι πλάτος 100 μ. Τὸ βάθος αὐτῆς, ὁμοιόμορφον, εἶναι 8 μέτρων. Ἡ διῶρυξ ἔχουσα διεύθυνσιν Δ. 41 ½ Β. διασχίζει κατὰ γραμμὴν ἀκριβῶς εὐθεῖαν τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, τοῦ ὁποίου τέμνει τὸ ἀνώμαλον ἔδαφος μέχρις ὕψους 79 μ. ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ σχηματίζει οὕτω μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ ὀρυχὴν διά τε τὸ βάθος καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς.

Τὸ τμῆμα τοῦ ὑψηλοῦ χαρακώματος ἀπετέλει τὸ δυσκολώτερον μέρος τοῦ ὅλου ἔργου. Ὑπελογίσθη εἰς 9,84 ἑκατ. κυβικὰ μέτρα τὸ ποσὸν τῶν ἐκχωματώσεων, ἀπῃτήθη ὅμως ἐκχωμάτωσις καὶ ἐκβραχισμὸς 11 ἑκατ. κυβικῶν. Ἐξ αὐτῶν 450 χιλ. κυβ. χωμάτων ἐσκάφησαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἀπεκομίσθησαν διὰ χειραμαξῶν ἢ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου δεκωβίλλ, 950 χιλ. κυβ. δι' ἐκσκαφέων καὶ 9,6 ἑκατ. κυβ. χωμάτων καὶ βράχων ἐσκάφησαν κατὰ τὴν ἀγγλικὴν λεγομένην μέθοδον, συνισταμένην εἰς κατασκευὴν ὀρόφων ὕψους 20—25 μ. καὶ διόρυξιν φρεάτων καὶ διαδρόμων. Αἱ λιθόδμητοι παρειαὶ ὑπερβαίνουσι τὰ 145.000 κυβ. μ., ἡ δὲ ἐπιφάνεια τῶν λιθοδμήτων κρηπιδωμάτων τὰ 30.000 τ.μ.

Ἡ σιδηροδρομικὴ γέφυρα, τοποθετηθεῖσα ἐπὶ ἀνοίγματος 80 μέτρων εἰς ὕψος 44 μέτρων, ἐπιτρέπει τὴν διέλευσιν τῶν μεγαλυτέρων σκαφῶν. Οἱ ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι ἐν τῇ διώρυγι εἶναι οἱ βορειοδυτικοί, πνέοντες ἀκριβῶς ἐν τῷ ἄξονι τῆς διώρυγος, κατόπιν οἱ ἀνατολικοὶ καὶ σπανιώτερον οἱ βόρειοι, ἀπαιτοῦντες μείζονα προσοχὴν κατὰ τὴν εἴσοδον ἐκ Ποσειδωνίας. Τὰ ρεύματα ἐναλλάσσοντα δὶς τῆς ἡμέρας, εἰς ὥρας σχετιζομένας πρὸς τὰς παλιρροίας, ἐξαρτῶνται καὶ ἐκ τῶν ἀνέμων, ὧν ἀκολουθοῦσι τὴν φοράν, ὅταν οὗτοι πνέωσι συνεχῶς κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας. Ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματος οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὰ τρία μίλλια καθ' ὥραν. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ρεύματος ἐπέρχεται βαθμηδόν, ἐλαττουμένης τῆς ταχύτητος μέχρι τῆς στάσεως τῶν ὑδάτων, εἶτα μετὰ διάρκειάν τινα ἠρεμίας αὐξάνει αὕτη κατ' ἀντίθετον φοράν. Αἱ αὐξομειώσεις τοῦ ὕψους τῆς θαλάσσης, κυμαινόμεναι ἐντὸς ὁρίων μὴ ὑπερβαινόντων τὰ 0,50 μ., ἀκολουθοῦσι τὴν φορὰν τοῦ ρεύματος, ὑφιστάμεναι καὶ αὐταὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀνέμων. Ἡ διῶρυξ φωτίζεται τὴν νύκτα δι' ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων τοποθετημένων κατὰ ζεύγη ἀπέναντι ἀλλήλων, καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς διώρυγος εἰς ἀποστάσεις 200 περίπου μέτρων.

Ἡ διῶρυξ τῆς Κορίνθου ἀποτελεῖ τὴν συντομωτέραν ὁδὸν διὰ τὰ πλοῖα τὰ πλέοντα ἐκ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τῆς Βορείου Μεσογείου πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον.

Συγκριτικὸς πίναξ δρομολογίων.

Δρομολόγια	Διὰ τοῦ γύρου τῆς Πελοποννήσου. μίλλ. ναυτ.	Διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου. μίλλ. ναυτ.	Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον μίλλ. ναυτ.
Ἐκ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης εἰς Πειραιᾶ	477	403	74
Ἐκ Βρινδισίου εἰς Πειραιᾶ	464	333	131
Ἐκ Κερκύρας » »	370	237	133
Ἐκ Πατρῶν » »	295	100	195
Ἐκ τοῦ Πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης εἰς Σούνιον	463	428	35
Ἐκ Βρινδισίου εἰς Σούνιον	450	358	92
Ἐκ Κερκύρας » »	355	262	93

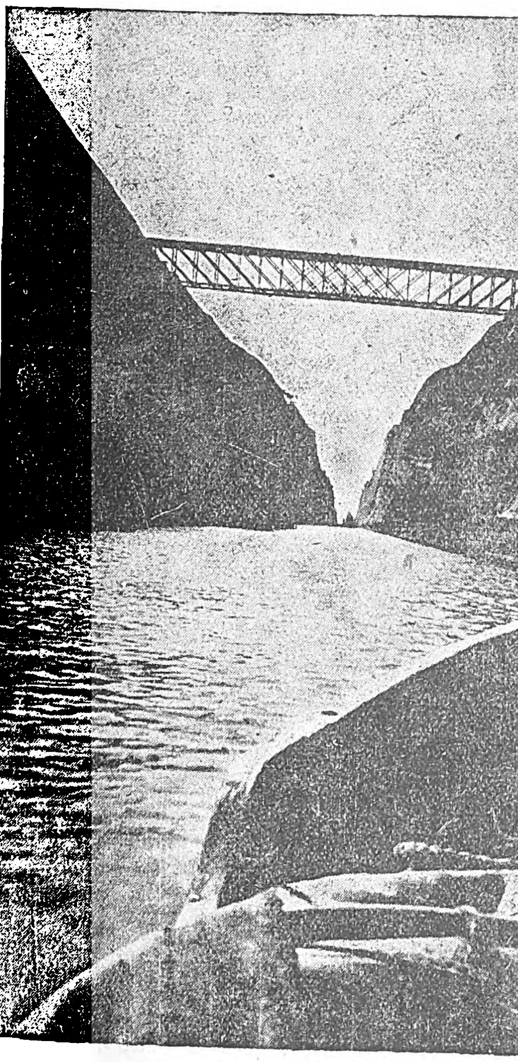
Ἡ ἐπὶ τῆς διώρυγος σιδηρᾶ γέφυρα.

Digitized by Google

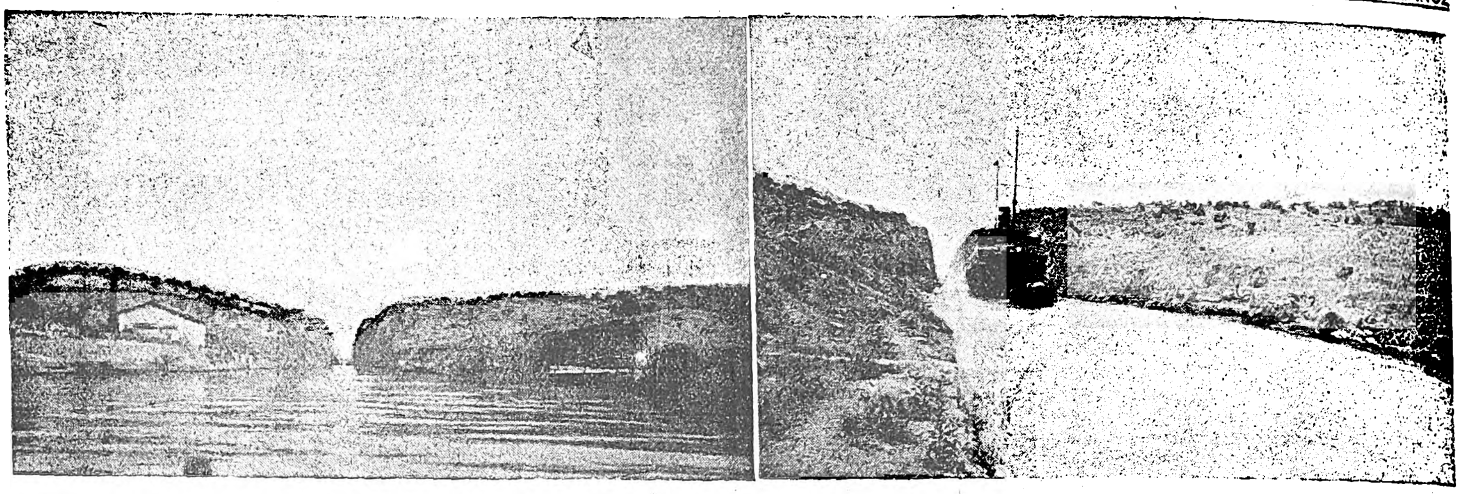

1) Ἄποψις τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου κατὰ τὸ ἕτερον στόμιον αὐτῆς. 2) Διέλευσις ἀτμοπλοίου διὰ τῆς διώρυγος.

Τὰ πρόσθετα ἔργα ἐνισχύσεως τῆς διώρυγος, ἅτινα ἀδιαλείπτως συντελοῦνται ἀπὸ τοῦ 1907 κυρίως καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἡ διὰ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος καταδεικνυομένη ὠφέλεια ἣν ἔχουσι τὰ πλοῖα διερχόμενα διὰ τῆς διώρυγος, ἔπεισαν σὺν τῷ χρόνῳ τὰς ἀτμοπλοϊκὰς ἑταιρείας νὰ προτιμῶσι τὴν ὁδὸν ταύτην.

Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς διώρυγος εἶναι σήμερον ἀνθηροτάτη. Π. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ

Συγκριτικὸς πίναξ κινήσεως ναυσιπλοΐας.

Ἔτη	Ἀ/π	Χωρητικότης εἰς κόρους	Ἱστιοφόρα	Χωρητικότης εἰς κόρους	Σύνολον σκαφῶν	Σύνολον Χωρητικότητος	Εἰσπράξεις
1893—1894	932	194.798	1.333	55 506	2.265	250.304	152.004
1895	1.188	299.524	1.136	46.309	2.324	345.833	204.021
1900	1.332	375.254	1.705	57.177	3.037	432.431	267.697
1906	1.619	464.401	1.434	52.394	3.053	516.795	284.084
Νέα ἑταιρία τῆς διώρυγος Κορίνθου							
1907	1.832	672.484	1.353	47.921	3.185	720.405	319.747
1912	2 707	982.396	1.427	45.364	4.134	1.027 760	608 816
1914	2.446	929.082	1.423	46.474	3.864	975 556	530.083
1915	2.192	890.595	1.395	40.288	3.587	930 883	484 200
1916	1.767	504.202	1.505	43 532	3.272	457.734	394.338
1917	1.749	587.775	2.676	72.082	4.425	659.857	601.420
1919	2.863	1.211.703	3 274	87.344	6.137	1.299.047	1.081.406
1922	2.791	1.515.219	2.225	60 970	5 006	1.576.189	3.224.570
1923	2.680	1.284 168	2.155	56.330	4.835	1.340.498	4.996.816
331 ἡμέραι συνεπείᾳ τῆς καταπτώσεως							
1924	2.307	459 486	2.068	46.853	4.375	506 339	1.514.097
225 ἡμέραι συνεπείᾳ τῆς καταπτώσεως							
1925	4.026	1.209.162	2.862	73.994	6.888	1.283.156	4.942 659
1927	5.210	2.700.675	3.288	91.729	8.498	2.792.404	11.152.910
1929	6.158	3.436.830	2.980	77.997	9.138	3.514.827	14.901.670

—**Κορίνθου ὅρμος** (Bay of Corinth τῶν ἀγγλ χαρτῶν) /*Παραλ Γεωγρ.*/. Ὁ Α. ΝΑ. μυχὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὁ ἔχων μυχὸν τὸ Δ. τῆς διώρυγος στόμιον. Σ. Ε. Λ.

— «**Κορίνθου**, *ἡ πολιορκία τῆς* —» (The siege of Corinth). Ποίημα τοῦ λόρδου Βύρωνος, δημοσιευθὲν μετὰ τῆς «Παριζιάνας» τὴν 7 Φεβρουαρίου 1816 (βλ. λ. *Βύρων*). Δ. Σ. Δ.

—**Κόρινθος** (Corinth) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μισσισιπῆ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Τέννεση. Εἶναι κόμβος τριῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἔχει ἐργοστάσια μηχανῶν. Κάτ. 5 500. Ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι σπουδαιοτάτη. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ Βορείων καὶ Νοτίων, τῷ 1862, ἡ Κόρινθος ἐπανειλημμένως ἐγένετο πεδίον πολλῶν μαχῶν, ὧν σπουδαιοτέρα ἡ συναφθεῖσα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1862. Μ. Ν. Δ.

Κορίνιον (Corinium) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Πόλις τῶν Δοβούνων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Δ. Βρεττανίᾳ (*Πτολεμ.* Β' 3, 12). Τὸ ὄνομα αὐτῆς, κατά τινας, ἀναγνωρίζεται ἐν τῷ ὀνόματι τῆς σημερινῆς πόλεως *Σίσιστερ* (Cirencester, ἐκ τοῦ Corinocastrum) τῆς κομιτείας τοῦ Γκλόστεσάϊρ (Gloucestershire). Ἄλλοι ταυτίζουν αὐτὴν πρὸς τὸ ἀρχαῖον *Δουροκορνόβιον*. —2) Πόλις τῶν Λιβουρνῶν ἐν τῇ βαρβαρικῇ Ἰλλυρίᾳ (*Πτολεμ.* Β' 16, 3), ἄλλως γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Κόριτον* καὶ *Κορίνθιον* ἢ *Κόρινθον*. Ἦτο παράλιος σταθμὸς τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἀπὸ Ἰάδερ (νῦν Ζάρα) εἰς Βοῦρνον (νῦν Τραγιάνσκιγκραντ) διὰ Ἄδρας καὶ Νεδίνου, ἀναγνωρίζεται δὲ εἰς τὸ σημερινὸν *Καρὶν* τῆς δαλματικῆς ἀκτῆς, Α. τῆς Ζάρας, ὡς δεικνύει ἡ συγγένεια τῶν ὀνομάτων καὶ τὰ εὑρήματα. Ἦτο ἐπίκαιρον στρατιωτικὸν σημεῖον, αὐτόθι δὲ ἐλατρεύοντο ἡ Λάτρα. ὁ Ἰανὸς Πατὴρ καὶ ὁ Ἀπόλλων Κλάριος. Ἐσώθησαν ἐρείπια ἀμφιθεάτρου, κ. ἄ. Τὸ Κορίνιον, γειτνιάζον πρὸς Δ. μετὰ τοῦ Νεδίνου, πλειστάκις διέστη ἀπ' αὐτοῦ δι' ὁροθετικὰ ζητήματα, τῶν ὁποίων διακανονισμὸς μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ ληγάτου Π. Κορνηλίου Δολαβέλλα (14 / 19 π. Χ.), τοῦ Γαΐου καὶ Νέρωνος. — Π.

Κόριννα. Ἑλληνὶς ποιήτρια, ἀκμάσασα περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΓ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. Ὁ Σουΐδας, εἰς τὰς συγκεχυμένας περὶ αὐτῆς πληροφορίας του, ἀναφέρει πολλὰς μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἐξ ὧν δύο μὲ τὸ πρόσθετον ὄνομα *Μυῖα*. Ἄλλοι διδάσκουν ὅτι ἦσαν δύο, μία ἐκ Τανάγρας καὶ ἑτέρα ἐκ Θεσπιῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξελεγχθῇ ἐκ τοῦ μέτρου, τῆς διαλέκτου καὶ τοῦ ὕφους τῶν ὀλίγων ἀποσπασμάτων. Διὰ τοῦτο, πάντες δέχονται μίαν, τὴν ἐκ Τανάγρας θυγατέρα τοῦ Ἀχελῳοδώρου καὶ τῆς Προκρατίας. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Πινδάρου, κατά τι νεωτέρα αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ ἐνίκησεν εἰς ἀγῶνα ᾄσματος ἐν Θήβαις (*Παυσ.* IX, 22, 3). Ἐπραγματεύετο ἀρχαίους βοιωτικοὺς μύθους (λ. χ. τοῦ Ὠρίωνος, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, τὸν μουσικὸν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν θεῶν τοῦ Ἑλικῶνος καὶ Κιθαιρῶνος) εἰς τὴν τότε ποιητικὴν γλῶσσαν μὲ βοιωτικὸν χρωματισμόν. Τὴν ποίησιν αὐτῆς χαρακτηρίζει ἁπλότης, παραστατικότης, δυσθυμία, ὀλίγα κοσμητικὰ ἐπίθετα. Ὡς πρὸς τὰ μέτρα, μεταχειρίζεται ἰωνικὰ καὶ χοριαμβικὰ δίμετρα, φερεκράτεια, εἰς στροφὰς βραχείας. Κατὰ τὸν Ἡφαιστίωνα ἡ Κόριννα ἐπιζητεῖ τὰς μετρικὰς ἀνωμαλίας. Ἀποσπάσματα τῶν ποιημάτων της διέσωσεν ὁ Ἡφαιστίων. Τῷ 1907 εὑρέθησαν καὶ ἄλλα ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ παπύρου τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Τὰ σῳζόμενα τῆς Κορίννης (Corinnae quae supersunt) ἐξέδωκεν ὁ W. Crönert ἐν Rhein museum, LXIII (1918). Ν. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

Προτομὴ τῆς Κορίννης.
[Βίλλα Ἀλμπάνι, Ρώμη.]

«Κόριννα». Περιοδικὸν ἐν Ζακύνθῳ, ἐκδοθὲν ἀπὸ Φεβρουαρίου τοῦ 1875 ὑπὸ Χ. Χιώτη καὶ Λ. Ἐννυάλη, μέχρις Ὀκτωβρίου 1878, εἰς σχῆμα 4ον.

Κορινὸς [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Πύδνης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κεῖται βορειοανατολικῶς καὶ ἐγγὺς τῆς Κατερίνης, πλησίον τῆς Δ. παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Παράγει δημητριακά. Κάτ. (1928) 1031. Κ. Δ.

Κοριντ (Corinth), *Λόβις*. Γερμανὸς ζωγράφος (1858—1925). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Καινιξβέργην, τὸ Μόναχον καὶ τοὺς Παρισίους, εἰργάσθη δὲ κατ' ἀρχὰς ἐν Μονάχῳ καὶ κατόπιν ἐν Βερολίνῳ. Τὰ ἔργα του, θρησκευτικῶν ἰδίως καὶ μυθολογικῶν θεμάτων, διακρίνονται διὰ τοὺς τολμηροὺς χρωματισμοὺς καὶ τὸν ρεαλισμόν των. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρονται ἐξ αὐτῶν: «Ὁ Περσεὺς καὶ ἡ Ἀνδρομέδα», «Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος», «Ἡ Ἀποκαθήλωσις», «Ἡ Σταύρωσις» καὶ «Ἡ Σαλώμη».

Κορίντο (Corinto) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Νικαράγουας ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Ρεαλέχο ὁμωνύμου νησῖδος καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἀκραῖον σταθμὸν τοῦ πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν σιδηροδρόμου. Κάτοικοι 3.500. Ὁ λιμὴν εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Δι' αὐτοῦ ἐξάγεται καφές, σάκχαρις, χρυσός, ἀκάϊον ξύλον καὶ κτήνη.

Κορίοκον (Corioco) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Κιλικίᾳ πόλεως *Κώρυκος* (βλ. λ.).

Κορίο(λ)λα, ἢ *Κορίλλα*, καὶ *Κοριόλοι* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Οὐόλσκων ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Λατίου (Latium adjectum). Ἔκειτο εἰς τὸν μεταξὺ τῶν σημερινῶν Φιοῦμε ντὶ Ἀστούρια, Μόντε Κάβο (ἀρχ. Ἀλβανοῦ ὄρους) καὶ θαλάσσης χῶρον, τοποθετεῖται δὲ κατὰ τὸ σημερινὸν ὄρος Μόντε Τζιόβε Ν. τῆς Ἀρικίνης λίμνης. Τῷ 493 π. Χ. ἀναφέρεται τὸ πρῶτον μετὰ τῆς Λογγούλας καὶ Πολλούσκας, τῷ 490 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Γαΐου Μαρκίου, τοῦ διὰ τοῦτο ὀνομασθέντος Κοριολανοῦ, ἐπὶ Πλινίου δὲ εἶχεν ἤδη ἐξαφανισθῆ. —Π.

Κοριολανὸς (Coriolanus), *Γάϊος* (ἢ *Γναῖος*) *Μάρκιος*. Περίφημος Ρωμαῖος στρατηγὸς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος καὶ γόνος τοῦ πατρικίου οἴκου τῶν Μαρκίων (Marcia gens). Ἦτο ἀνδρεῖος, ἐγκρατὴς καὶ δίκαιος· ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη του ὅμως καθίστα δύσκολον τὴν μετ' αὐτοῦ συναναστροφήν. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἠρέσκετο εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας, ἕνεκα δὲ τῆς συνεχοῦς τοῦ σώματος ἀσκήσεως εἶχε καταστῆ ἀκατάβλητος. Διὰ πρώτην φορὰν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν παρὰ τὴν Ρηγίλλην λίμνην μάχην (496 π. Χ.), ἀξιωθεὶς στεφάνου ἐκ μέρους τοῦ ὑπάτου διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Ἔλαβε τὸ ἐπίθετον *Κοριολανός*, διότι ἐκυρίευσε τοὺς Κοριόλους (βλ. λ. *Κοριόλλα*). Θερμὸς ὑποστηρικτὴς τῶν πατρικίων, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς φατρίας, ἥτις ἐζήτει τὴν κατάλυσιν τῆς δημαρχίας, δι' ὃ καὶ ἐπέσυρε τὸ μῖσος τῶν πληβείων καὶ ἀπέτυχεν ὅπως ἐκλεγῇ ὕπατος. Τὸ μῖσος τοῦ δήμου ἐπετάθη κατ' αὐτοῦ, ὅτε, ἀφιχθέντος ἐκ Συρακουσῶν σίτου ἐκ καιρῷ σιτοδείας, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Γέλων δὲν ἐδέχθη χρήματα, ὁ Μᾶρκος ἀντετάχθη εἰς τὴν δωρεὰν διανομὴν αὐτοῦ. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν δημάρχων ἐνώπιον τοῦ δήμου, μόλις ἐσώθη διὰ τῆς παρεμβάσεως τῶν πατρικίων ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἐξηγριωμένου λαοῦ, ὅστις ἐζήτει νὰ ρίψῃ αὐτὸν εἰς τὴν πλησίον φάραγγα, καὶ κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν (490). Τότε ὁ ὑπερήφανος πατρίκιος, πλήρης ὀργῆς, κατέφυγεν εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐόλσκων, ἐχθρῶν τῶν Ρωμαίων, τοὺς ὁποίους πολλάκις εἶχε νικήσει πρότερον. Ἀφοῦ δὲ διὰ τῶν ραδιουργιῶν του κατώρθωσε νὰ κηρυχθῇ πόλεμος κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ, ἐπῆλθε μετὰ τῶν Οὐόλσκων κατὰ τῆς Ρώμης. Κυριεύσας ἀρκετὰς πόλεις καὶ ἐπιφέρων μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν πεδιάδα, σεβόμενος μόνον τὰ κτήματα τῶν πατρικίων, ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὰς

Digitized by Google

Κλοιλίας τάφρους, 40 στάδια μακρὰν τῆς Ρώμης (486). Αἱ πρὸς αὐτὸν ἐκ μέρους τοῦ ἐντρόμου ρωμαϊκοῦ λαοῦ καὶ τῆς συγκλήτου ἀποσταλεῖσαι πρεσβεῖαι ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωσαν αἱ πρεσβεῖαι, ἐπέτυχον αἱ γυναῖκες τῆς Ρώμης, αἱ ὁποῖαι, τῇ παρακινήσει τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ποπλικόλα Βαλερίας, λαβοῦσαι μεθ' ἑαυτῶν τὴν μητέρα, τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα τοῦ Μαρκίου, ἦλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν. Καμφθεὶς τέλος ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ τὰς παρακλήσεις τῆς μητρός του Βετουρίας, τὴν ὁποίαν ὑπερηγάπα, ἀπῆλθε μετὰ τῶν Οὐόλσκων, εἰπὼν εἰς αὐτήν: «Νενίκηκας εὐτυχῆ μὲν τῇ πατρίδι νίκην, ἐμοὶ δ' ὀλέθριον». Κατὰ τὸν Πλούταρχον ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Οὐόλσκων, οἱ ὁποῖοι ἐπανεστάτησαν ἕνεκα τῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἀπέθανεν εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν.

Ἡ νικὴ ἀγάπη καὶ ὁ ὑπερήφανος χαρακτὴρ τοῦ Κοριολανοῦ ἐνέπνευσαν πολλοὺς νεωτέρους συγγραφεῖς τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Ἐκ τῶν τραγῳδιῶν, αἵτινες ἐγράφησαν μὲ ἥρωα τὸν Κοριολανόν, ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ τραγῳδία «Κοριολανὸς» τοῦ Σαίξπηρ (1609), ἓν ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα δημιουργήματα τοῦ μεγάλου Ἄγγλου τραγικοῦ. Ὑπέροχος εἶναι ἡ διαγραφὴ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ρωμαίου ἥρωος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὁ *Πλούταρχος* εἰς τὸν βίον τοῦ Κοριολανοῦ.—*Διονύσιος Ἁλικαρνασσεὺς* (VI, 92-94, VII 21-27, 41-47, VIII, 1-60).—*Τίτος Λίβιος* (II, 30-40).—*Τ. Mommsen*, «Die Erzählung von Gn. Marcius Coriolanus» (εἰς τὸ περιοδικὸν Hermes, IV 1870). Τ. ΣΤΡ.

Κοριολὶς (Coriolis), ***Γκασπὰρ-Γουσταῦος*** ντέ—. Γάλλος μαθηματικὸς (1792—1843). Τῷ 1816 διετέλεσε φροντιστὴς τῆς μηχανικῆς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Dulong διευθυντὴς τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς. Ἐκτὸς διαφόρων ἄρθρων καὶ ὑπομνημάτων, δημοσιευθέντων εἰς τὰ «Χρονικὰ τῆς γεφυροποιίας καὶ ὁδοποιίας» καὶ τοῦ περιφήμου θεωρήματος περὶ τῆς «σχετικῆς κινήσεως», ὁ Κοριολὶς ἐδημοσίευσε καὶ τά: «Calcul de l'effet des machines» (1829, ὅπερ ἐπανεξεδόθη τῷ 1843 ὑπὸ τὸν τίτλον «Πραγματεία μηχανικὴ τῶν στερεῶν σωμάτων») καὶ «Θεωρία μαθηματικὴ τοῦ παιγνιδίου τοῦ σφαιριστηρίου». Τὸ τελευταῖον κατέστησεν αὐτὸν διάσημον. Τῷ 1836 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Navier. Μ.Ν.Δ.

Κοριόλοι / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κορίο(λ)λα*.

Κόριον / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ *Κουρνᾶ* τοῦ Ἀποκορώνου τῆς Κρήτης (βλ. καὶ λ. *Ἀποκορώνου* ἐπαρχία, τ. Ε', σ. 164 α' καὶ β'). Ὁ πολίτης Κορήσιος καὶ *Κοριεύς*.

Κοριονδοὶ / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λαὸς τῆς ΝΑ. παραλίας τῆς νήσου Ἰβερνίας (νῦν Ἰρλανδίας), κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 2, 6) τὴν πρὸς Β. τοῦ Δαβρώνα ποταμοῦ χώραν (πιθανῶς τοῦ σημερινοῦ Lee, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Cork), ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν σημερινὴν κομιτείαν τοῦ Cork. Α. Θ. Σ.

Κοριοπίων (Coriopio) / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἄλλως *Κοροπισσὸς* (βλ. λ.).

κοριὸς (ὁ) /*Ζῳολ.*/ βλ. λ. *κόρις* (Acanthia).

Κοριουζάϊ. Εἷς τῶν καλυτέρων Ἰαπώνων ζωγράφων καὶ ξυλογράφων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1710—1771). Μία ἔγχρωμος στάμπα του, ὁ «Νεροκουβαλητής», εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Μελβούρνης.

Κόριππος (Corippus), ***Φλάβιος-Κρεσκόνιος.*** Ἐπικὸς ποιητής, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ (ΣΤ' μ. Χ. αἰών). Νέος ὢν ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τοὺς διεξαχθέντας ἀπὸ τοῦ 546 μέχρι τοῦ 548 μ. Χ. ἀγῶνας τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων τοῦ ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους κατὰ τῶν Μαύρων καὶ τῷ 549 ἢ 550 μ. Χ. ἐξύμνησεν εἰς ἔπος ἐξ 8 βιβλίων τὰ κατορθώματα τοῦ ἡγηθέντος τοῦ πολέμου τούτου στρατηγοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Ἰωάννου. Διὰ τῆς δημοσίας ἀπαγγελίας τοῦ ἔργου του εἰς Καρχηδόνα, ἔτυχε τῆς εὐνοίας τοῦ νικητοῦ στρατηγοῦ καὶ προσελήφθη ὡς δημόσιος ὑπάλληλος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Δύο ποιήματα τοῦ Κορίππου περιῆλθον μέχρις ἡμῶν: 1) «Johannis» ἢ «De bellis Libycis» (=«Ἰωαννὶς» ἢ «Περὶ τῶν Λιβυκῶν πολέμων») ἐξ 8 βιβλίων (4667 στίχων μετὰ 20 διστίχων) καὶ 2) τὸ «In laudem Justini» (=«Εἰς ἔπαινον τοῦ Ἰουστίνου») ἐκ 4 βιβλίων. Μεταξὺ ὅμως τῆς εἰσαγωγῆς (Praefatio) τοῦ ἔπους τούτου καὶ τοῦ κειμένου παρενέβαλεν ὁ ποιητὴς μικρὸν ἔργον πρὸς τὸν quaestorem sacri palatii Anastasium, ἱκετευτικὸν πρὸς μεσιτείαν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι. Τὸ πρῶτον εἶναι διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, ὅσον καὶ διὰ τὴν γεωγραφίαν τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, σπουδαιοτάτη ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ πηγή. Τὸ δεύτερον εἶναι κατὰ πολὺ κατώτερον τοῦ πρώτου. Ἀρίστη κριτικὴ ἡ τοῦ J. Partsch (1879 Berlin) εἰς τὰ «Monumenta German. histor.» (Auctores antiquissimi tom. III. pars 2). Ἔπειτα ἡ τοῦ M. Petschenig εἰς τὰ «Berliner Studien für Klass Phil.» (IV. Heft. 2, 1886). Ἐσχολιασμέναι δὲ τῆς μὲν «Ἰωαννίδος» ὑπὸ τοῦ P. Mazzucchelli 1820, τοῦ δὲ «Ἐπαίνου» ὑπὸ τοῦ Barth καὶ Foggini. Χ. Κ. Κ.

κόρις (ὁ) (Acanthia) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθιδῶν* (βλ. λ. *ἀκανθὴ* [*Ζῳολ.*]). Δ. Ν. Π.

— /*Μικροβιολ.*/ Οἱ *κόρεις* νύσσουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ γυμνὰ ἀπὸ τῶν ἐνδυμάτων μέρη τοῦ σώματος, διὰ νὰ ἀπομυζήσωσιν αἷμα. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦ νυγμοῦ σχηματίζεται κατ' ἀρχὰς πομφὸς καὶ εἶτα γεννᾶται κνισμὸς ἔντονος. Οἱ κόρεις μεταδίδουσι τὸν ὑπόστροφον πυρετόν. Ἐν τῷ ἐντερικῷ αὐτῶν σωλῆνι εὑρέθησαν πλὴν τῶν σπειροχαιτῶν τοῦ ὑποστρόφου καὶ λεϊσμανίαι, βακτηρίδια κοιλιακοῦ τύφου, πανώλους κτλ. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

— *κόρις* (ὁ) (Coris) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν τελεοστέων τῆς οἰκογενείας τῶν *λαβριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μικροῦ μεγέθους. Γνωστὰ περὶ τὰ 25 εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κόρις ὁ ἰούλος* (Coris julis), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει μῆκος 20 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ χρῶμα μελανέρυθρον, παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν κόρεων, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν. Δ. Ν. Π.

— *κόρις* (ἡ) (Coris) / *Βοτ.* /. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἡρανθοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς κοσμητικάς, ἰθαγενεῖς τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἐκ τῶν ὀλίγων ἄτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *κόρις ἡ μομπελλιανὴ* (Coris mompeliensis). Δ. Ν. Π.

Κορίσκο (Corisco) /*Γεωγρ.*/. Κόλπος κείμενος παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ σχηματιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀκρωτηρίων Ἁγίου Ἰωάννου (1°10' Β. πλάτ.) καὶ Ἐστέϊρας (0°36' Β. πλάτ.). Τὸ στόμιόν του εἶναι 50 χλμ. περίπου καὶ ἡ εἴσοδυσίς του 25 χλμ. Ἐντὸς τοῦ κόλπου εὑρίσκονται πολλαὶ νῆσοι καὶ νησῖδες, ἐκ τῶν ὁποίων τινές, κατὰ τὴν περίοδον τῆς πλημμύρας, καταχλύζονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν νήσων εἶναι ἡ *Κορίσκο*, ἐξ ἧς καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ὅρμου, ἡ *Μπάνια* καὶ ἡ *Μεγάλη* καὶ ἡ *Μικρὰ Ἐλομπέϊ*. Ἐξ ὅλων, μόνον εἰς τὴν τελευταίαν, ἔχουσαν ἐπιφάνειαν ἑνὸς τετρ. χλμ., κατοικοῦσιν Εὐρωπαῖοι. Αἱ νῆσοι αὗται ἀνῆκουν εἰς τὴν Γαλλίαν, πλὴν τῆς Κορίσκο, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1900 εἶναι ἱσπανική. Ἔχει ἔμβαδὸν 14 τ. χλμ. καὶ 1500 κατοίκους καὶ ἐξάγει ἔβενον καὶ αἱματόξυλον. Ἀπὸ ἐθνογραφικῆς ἀπόψεως οἱ ἰθαγενεῖς ἀνήκουσιν εἰς τὴν φυλὴν Μπένγκα καὶ εἰς τοὺς Σεκιανί. Μ. Ν. Δ.

Κόρισμι. Ἄραψ μαθηματικὸς (βλ. *Χοβαρέσμιος*).

κορίσπερμον (τὸ) (Corispermum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιακῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δώδεκα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν βορειοανατολικὴν Εὐρώπην, τὴν κεντρικὴν καὶ ἀνατολικὴν Ἀσίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶναι ἐτήσια φυτά, φέροντα ἀραιά, ἐπιμήκη, κατ' ἐναλλαγὴν κείμενα φύλλα καὶ ἄνθη χυανᾶ μικρότατα. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *κορίσπερμον τὸ ὑσσωπίφυλλον* (Corispermum hyssopifolium), *κορίσπερμον τὸ γυμνὸν* (Corispermum nitidum, ἢ tenue, ἢ microspermum) καὶ *κορίσπερμον τὸ ὑπόλευκον* (Corispermum canescens, ἢ Marschallii). Κ. ΠΑΠ.

Κορισσία /*Γεωγρ.*/. Λιμνοθάλασσα τῆς ΝΔ. παραλίας τῆς Κερκύρας, ἐγγὺς τῶν Γαρούνα, τερματίζουσα πρὸς τὴν θάλασσαν τὴν ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἁγίου Ματθαίου μέχρι τοῦ λόφου τῶν Βιτουλάδων χθαμαλὴν ἔκτασιν. Ἐπιμήκης 3 μιλλ. καὶ εὐρεῖα $^1/_2$ μιλλ., ἀλλ' ἀβαθής, ἔχει τὸ προσχωματικὸν βέλος της ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΔ., καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Καρδίκι* ἢ *Γαρδίκι* (πλάτ. 37°27' 10" Β., μῆκ. 19°53' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: (Corfu island and Channels) μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Κούσια* ἔναντι δὲ τῶν ἄκρων τοῦ προσχωματικοῦ βέλους αἱ κεφαλαὶ τῶν ὑφάλων *Μπραγκονίτικα* καὶ *Λαγούδια*. Ὑπάρχουσι καὶ αἱ γραφαὶ *Κόρησσα* (Mediter. Pilot III, 286 ἔκδ. 1908) καὶ *Κορησσία* (*Πάρτς-Βέγια* «Νῆσος Κέρκυρα» σελ. 112). Ἀνατολικῶς τῆς λιμνοθαλάσσης ἡ ἀπὸ Κερκύρας εἰς Ἀργυράδες ἁμαξιτὸς ὁδός. Σ. Ε. Λ.

κορίστας (ὁ), θηλ. ***κορίστα***. Ἀοιδός, ἀποτελῶν μέλος τοῦ χοροῦ ἑνὸς μελοδράματος ἢ ἄλλου μουσικοῦ θιάσου, *χορῳδὸς* (βλ. λ.). Ι. Σ.

Κοριτανοὶ (οἱ) (Coritani), καὶ κατά τινας ***Κορτανοὶ*** / *Ἀρχ.* /. Λαὸς τῆς Α. Βρεττανίας (νῦν κομιτεία Λέστερσάϊαρ), ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἐγειτνίαζε μετὰ τῶν Κορναβίων, εἰς αὐτὸν δὲ ἀνῆκον αἱ πόλεις Λίνδον (νῦν Λίνκολν) καὶ Ράται Κοριτανῶν (νῦν Λέστερ). Π. Ν. Π.

Κόριτον (Coriton) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰλλυρίας, ἄλλως *Κόρινον* (βλ. λ.).

Κορίτσα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Μέγδοβα μεταξὺ Πίνδου, Τυμφρηστοῦ καὶ Πτέρης, καὶ ἀνῆκε παλαιότερον εἰς τὴν κοινότητα Κλειστοῦ. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ κάτ. (1928) 308. Χ. Δ.

κορίτσι (τό)· δημοτ. ὑποκορ. τοῦ *κόρη*, θῆλυ τέκνον, θυγάτριον, κοράσιον· ἀντίθ. *ἀγόρι*: «ἐγέννησε κορίτσι»· ‖ καθόλου, κόρη ἄγαμος, παρθένος: «χορεύουν τὰ κορίτσα τῆς γειτονιᾶς»· ‖ ὑποκορ. *κοριτσάκι, κοριτσόπουλο, κοριτσούλα*.

κοριτσίστικος, —η, —ο· δημοτ., ὁ τῶν κοριτσῶν, ὁ ἰδιάζων εἰς τὰ κορίτσα: «κοριτσίστικο φόρεμα», «καμώματα κοριτσίστικα».

κοριτσόπουλο (τό)· ὑποκορ. τοῦ *κορίτσι* θωπευτ., κοράσιον, κοριτσάκι: «ἕνα ὡραῖο κοριτσόπουλο», «μαζεύτηκαν τὰ κοριτσόπουλα τῆς γειτονιᾶς».

κορίφιλος (ὁ) (Coriphilus) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν*, περιλαμβάνον μελοψιττάκους μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, μὲ ράμφος βραχύτατον, σῶμα εὔρωστον καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ εὐρεῖαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων καὶ ὡραιοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορίφιλος ὁ τῆς Ταϊτῆς* (Coriphilus Taitianus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ ὁμωνύμῳ χώρᾳ καὶ ἔχει χρῶμα λευκόχρυσον κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ καὶ τὸ στῆθος, πρασινέρυθρον κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ πρασινοκυανοῦν κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰς πλευράς. Δ. Ν. Π.

Κορίφιλος ὁ τῆς Ταϊτῆς.

Κὸρκ (Cork), ***Λουδοβῖκος*** (1796—1858). Διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς, μετακληθεὶς εἰς Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Ὄττενδορφ ἐκ Βαυαρίας, ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Ἀνέλαβε νὰ ὀργανώσῃ τὴν γυμναστικὴν καὶ ἐξεπόνησε τὸ σχέδιον τοῦ πρώτου δημοσίου γυμναστηρίου, ἐπιστατήσας καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ, τῷ 1834, ἐν Ναυπλίῳ, πρωτευούσῃ τότε τῆς Ἑλλάδος. Τὸ γυμναστήριον τοῦτο, οὗ ὁ Κὸρκ ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος διευθυντής, περιελάμβανεν ὅλα τὰ τότε ἐν χρήσει ὄντα γυμναστικὰ ὄργανα, δίζυγα, μονόζυγα, στυλοβάτας ἁλμάτων κλπ. Σ. Γ. Σ.

— **Κὸρκ** (Cork), ***Ριχάρδος-Μπόϋλ***. Πρῶτος κόμις τοῦ Κὸρκ. Ἀγγλοϊρλανδὸς πολιτικὸς (1566—1643). Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Χριστοῦ τῆς Κανταβριγίας, μετέβη δὲ τῷ 1588 εἰς Ἰρλανδίαν πρὸς ἀναζήτησιν τύχης, καταστὰς ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος ἄνθρωπος ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἐγκατέστησε βιομηχανίας εἰς τὰ ἀπέραντα κτήματά του, ὤρυξε μεταλλεῖα, ἐξετέλεσεν ἔργα ὁδοποιίας καὶ γεφυροποιίας εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, ἐνεθάρρυνε δὲ τὴν μετάβασιν Ἄγγλων ἀποικιστῶν εἰς Μῶνστερ. Αἱ ὑπηρεσίαι του εἰς τὸ ἀγγλικὸν κράτος κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην ἐποχὴν ἐν Ἰρλανδίᾳ ὑπῆρξαν σπουδαιόταται. Ἐγένετο εὐπατρίδης τῷ 1603, ἰδιαίτερος σύμβουλος τῆς Ἰρλανδίας τῷ 1613, βαρῶνος τῷ 1616 καὶ τέλος κόμις τοῦ Κὸρκ (1620). Τῷ 1629 διωρίσθη εἷς τῶν λόρδων δικαστῶν τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῷ 1631 λόρδος ἀνώτατος θησαυροφύλαξ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1641—1642 κατενίκησε καὶ διεσκόρπισε τοὺς ἐπαναστάτας τοῦ Μῶνστερ. Δ. Σ. Δ.

Κὸρκ (Cork) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰρλανδίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, κειμένη ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Λὴ καὶ εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του καὶ τοῦ λιμένος τοῦ Κὸρκ. Κάτ. 78.490. Κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῶν δύο αὐτοῦ ὀχθῶν ὑπάρχουσι προκυμαῖαι, συνδεόμεναι διὰ ἐννέα γεφυρῶν. Εἶναι τὸ μεγαλύτερον κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῆς μεσημβρινῆς Ἰρλανδίας. Ἔχει διυλιστήρια, ὑφαντήρια λινῶν, βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, ἐργοστάσια κατασκευῆς ζύθου καὶ χάρτου, ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας δερμάτων καὶ κατασκευῆς ἀντικειμένων ἐξ ὑέλου καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν χειροκτίων καὶ ἄλλων δερματίνων εἰδῶν. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος τῆς πόλεως Κὸρκ εἶναι σημαντική. Πλῆθος ἀτμοπλοίων ἐξυπηρετεῖ τὰς συγκοινωνίας αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς νήσου καὶ τῆς Ἀγγλίας, εἰς ἣν κυρίως ἐξάγει τὰ προϊόντα της, εἰσάγουσα ἀντ' αὐτῶν ἄλευρα, οἴνους, καπνόν, γεώμηλα κλπ.

Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως τοῦ Κὸρκ ἀνάγεται εἰς τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα. Ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατελήφθη τῷ 1172. Μ. Ν. Δ.

—**Κὸρκ** (Cork) /*Γεωγρ.*/. Κομιτεία τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Μῶνστερ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 7.485 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 287.488. Κυριώτεροι λιμένες τῆς κομιτείας, πλὴν τοῦ ὁμωνύμου λιμένος τοῦ Κὸρκ, εἶναι καὶ οἱ τοῦ Μπάντρυ, Κινσάλ, Ντουνμάνους καὶ Γιοὺγκαλ. Ἐκ τῆς

Digitized by Google

ὁλικῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, τὰ 23°/o χρησιμοποιοῦνται πρὸς καλλιέργειαν, τὰ 53°/o ἀποτελοῦν βοσκησίμους γαίας καὶ 2°/o εἶναι δάση. Τὸ ἔδαφος τῆς κομιτείας εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν καλλιέργειαν γεωμήλων, κριθῆς, βρόμης καὶ τῶν ἄλλων δημητριακῶν. Ὁ κυριώτερος αὐτῆς πλοῦτος εἶναι ἡ κτηνοτροφία, οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν κατοίκων ἐν τούτοις ἀποζοῦν καὶ ἐκ τῆς ἁλιείας, πλουσιωτάτης ἰδίως ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Κινσάλ. Κυριώτεραι πόλεις τῆς κομιτείας εἶναι ἡ Κόρκ, ἡ Κηνστόουν, ἡ Φέρμοϋ, ἡ Κινσάλ, ἡ Μπάνδον καὶ ἡ Γιοῦγκαλ. Μ. Ν. Δ.

—**Κόρκ, *δήμαρχος τοῦ —*.** Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Σιν-Φάϊν τῷ 1919—1920 ἐν Ἰρλανδίᾳ πλεῖσται συγκρούσεις μεταξὺ ἐπαναστατῶν καὶ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἐγένοντο ἐντὸς καὶ πέριξ τῆς πόλεως Κόρκ, τῶν Ἄγγλων ἐκτραπέντων εἰς διαφόρους αὐθαιρεσίας καὶ βιαιότητας κατὰ τῶν κατοίκων. Τῷ 1920 πλεῖστοι ἐκ τῶν φυλακισμένων ἐπαναστατῶν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν δήμαρχον τῆς πόλεως *Τέρενς Ἰάκωβον Μακσουάϊνν*, ἐκήρυξαν τὴν ἀπεργίαν τῆς πείνης. Ὁ δήμαρχος ἀντέστη εἰς τὴν λῆψιν οἱασδήποτε τροφῆς ἐπὶ 42 ἡμέρας καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ. Ὁ θάνατός του ἐβύθισε τὸ ἰρλανδικὸν ἔθνος εἰς βαθύτατον πένθος, ἔκτακτα δὲ μέτρα ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν πρὸς πρόληψιν ταραχῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας του ἐψάλησαν ἐπιμνημόσυνοι δεήσεις εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἰρλανδίας. Δ. Σ. Δ.

— **Κὸρκ *λιμὴν*** (Cork Harbour) [*Γεωγρ.*]. Φυσικὸς ποτάμιος λιμὴν ἐν τῇ Ν. ἀκτῇ τῆς Ἰρλανδίας, σχηματιζόμενος μεταξὺ τῶν φρουρίων Carlisle καὶ Camden. Ἡ εἴσοδος αὐτοῦ εἶναι πλάτους 1500 περίπου μέτρων. Διαιρεῖται ὑπὸ τῆς νήσου Great Island (Μεγάλη Νῆσος) εἰς δύο τμήματα, τὸν *κάτω λιμένα* πρὸς Ν. καὶ τὸν *ἄνω λιμένα* πρὸς Β. Ὁ κάτω λιμὴν εἶναι κατάλληλος ὅπως δέχεται καὶ μεγάλα πλοῖα, ὁ δὲ ἄνω συγχέεται μετὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Λῆ. Ὁ λιμὴν τοῦ Κὸρκ θεωρεῖται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἀσφαλεστέρων φυσικῶν λιμένων τοῦ κόσμου καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ναύσταθμος, ἐκ τῶν κυριωτέρων δὲ τοῦ βρεττανικοῦ στόλου. Εἰς τὸν λιμένα τοῦ Κὸρκ κεῖνται αἱ νῆσοι Rock Island (=βραχώδης νῆσος), ἐν ᾗ πυριτιδαποθήκη, καὶ ἡ Hawlbowline, ἔχουσα πολεμικὸν ναύσταθμον. Μ. Ν. Δ.

Κόρκακας. Οἰκογένεια ἀγωνιστῶν ἐκ Σφακίων τῆς Κρήτης. Ἐκ τῶν πολλῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἅτινα ἔδρασαν κατὰ τὰς Κρητικὰς ἐπαναστάσεις, ἦτο καὶ ὁ *Κ. Κόρκακας*, ὁ ἔμπειρος καὶ θαρραλέος πιλότος τοῦ περιφήμου ἀτμοπλοίου «*Ἀρκάδι*» (βλ. λ.). Ι. Δ. Μ.

Κορκάλι [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον μικρὸν τῆς Ἰθάκης, ἀποφυόμενον μετ' ἄλλων δύο, *Μαυρωνᾶς* καὶ *Αἰλιᾶς*, ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου Μάρμακας, τῆς περατούσης πρὸς Β. τὴν νῆσον (πλάτ. 38°29′10″ Β., μῆκ. 20°41′20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia). Ἐπ' αὐτοῦ ἀνηγέρθη (1921) αὐτόματος φάρος «Ἄγκα» τριάδος ἀναλαμπῶν λευκῶν, 10 μιλλ., γνωστὸς δὲ εἰς τοὺς ναυτικοὺς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἅγιος Νικόλαος τῶν Φρικιῶν. Σ. Ε. Λ.

Κορκίδης, *Γεώργιος*. Κρὴς ἀρχηγὸς ἐκ Σελίνου τῆς Κρήτης. Συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1841 καὶ τοῦ 1858. Εἰς τὴν τοῦ 1866—1869, λαβὼν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα, ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς ἐπαρχίας του καὶ ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν διαφόρων ὀχυρῶν θέσεων τοῦ Σελίνου τοὺς Τούρκους καὶ ἐξησφάλισε τοὺς ἐν αὐτῷ ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς (Αὔγουστος — Δεκέμβριος 1866), συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας ἐκστρατευσάντων Μουσταφᾶ πασᾶ καὶ Ἀλῆ-Σαρχὸς πασᾶ (Ἰανουάριος — Φεβρουάριος 1867), εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Χανίων ἐστρατοπεδευμένου τουρκικοῦ στρατοῦ (21 Μαρτίου 1867), κατὰ τῶν ἐν τῷ νομῷ Χανίων ἐπιχειρούντων Ὀμέρ, Σουλεϊμάν, Μεχμέτ, Ρεσίτ, Δερβὶς καὶ Διλαβὲρ πασάδων (Ἀπρίλιος — Ἰούνιος 1867), εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ εἰς Σέλινον εἰσβαλόντος Ἀλῆ-Σαρχὸς πασᾶ ἐπιχειρήσεις (Ἰούλιος 1867) καὶ κατὰ τοῦ ἐν Κυδωνίᾳ Χουσεῒν πασᾶ (Νοέμβριος 1867), κατὰ τοῦ ἐν Σελίνῳ καὶ Κυδωνίᾳ Μεχμὲτ πασᾶ (Φεβρουάριος—Νοέμβριος 1868). Λήγοντος τοῦ 1868 ἡ ἐπανάστασις ἐξέπνεεν, ἀλλ' ὁ Κορκίδης, μετὰ τῶν ἀπομεινάντων ἐπὶ τῶν ὀρέων ἄλλων ἀρχηγῶν, ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1869, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ καταθέσῃ καὶ αὐτὸς τὰ ὅπλα. Συμμετέσχεν ὡσαύτως ὡς ἀρχηγὸς Σελίνου εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1878, διακριθεὶς καὶ πάλιν διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ εἰς τὰς περὶ τὴν πεδιάδα τῶν Χανίων μάχας.

— **Κορκίδης, *Ἰωάννης*.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. συμμετέσχε, νεανίας ἔτι, εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869. Ὁμοίως εἰς τὴν τοῦ 1878, καθ' ἣν ἀνεκηρύχθη εἷς τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς ἐπαρχίας Σελίνου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πατρός του. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς αὐτονομίας τῆς Κρήτης ὑπὸ τὴν ἁρμοστείαν τοῦ πρίγκιπος Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος ἀντεπροσώπευσε τῷ 1903 τὴν ἐπαρχίαν Σελίνου ἐν τῇ βουλῇ τῶν Χανίων. Ν. Κ.

κορκοντσέλι (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κενταύριον* ἢ *ψυλλάκανθα*.

κόρκορος (ὁ), καὶ ***κόρχορος*** (ἀρχ.)· ἄγριον λάχανον εὐτελές: παροιμ. «Σαοὺλ ἐν προφήταις καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις» ἐπὶ εὐτελοῦς ἀνθρώπου θέλοντος νὰ καταλέγεται μετὰ τῶν σπουδαίων.

— [*Βοτ.*]· βλ. *κόρχορος*.

κορκὸς (ὁ)· τὸ κίτρινον τοῦ ᾠοῦ, ἀντὶ *κρόκος* (βλ. λ.).

Κορκὸς (Corcos). Ἰουδαϊκὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη διέπρεψαν. Σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι:

—1) ***Σαλομὼν Ἀβραάμ.*** Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα καὶ συνεγραψεν ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου.

—2) ***Ἰωσήφ.*** Ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἐν Παλαιστίνῃ. Συνέγραψεν ἑρμηνείαν ἐπὶ τῆς «Jad Chasaka» τοῦ Μαϊμωνίδου, τῆς ὁποίας μερικὰ τμήματα συνοδεύουν τὸ μαϊμωνίδειον κείμενον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βαρσοβίας.

—3) ***Χιζκιγιὰ Ἰσαάκ*** Ραββῖνος καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1660 καὶ θανὼν ἐκεῖ τῷ 1730. Συνέγραψεν ἀπολογίας πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ ἀντιουδαϊκοῦ κηρύγματος τοῦ Πάουλο ντὲ Μέντιτσυ.

— 4) ***Φερνάνδος.*** Δικηγόρος, διανοούμενος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1883. Ἐγένετο ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ σιωνιστικοῦ κινήματος ἐν Γαλλίᾳ. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις τῷ 1929 συγκληθὲν συνέδριον τῆς εἰρήνης ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας, ὑποστηρίξας τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων. Γ. ΕΛ.

κορκοστάφυλα (τὰ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία ἐν Σπάρτῃ ποικιλίας σταφυλῶν.

Κορκούτ. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὶτ Β′. Διετέλεσε διοικητὴς Ἀτταλείας. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ νεωτέρου τὴν ἡλικίαν ἀδελφοῦ του Σελὶμ Α′ ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τούτου, ὡς θελήσας νὰ διεκδικήσῃ τὸν θρόνον (1512). Ν. Μ.

Κορκύδης. Ὄνομα Κρητῶν ὁπλαρχηγῶν (βλ. λ. *Κορκίδης*).

Κορκύνη [*Μυθ.*]. Μυθολογουμένη τροφὸς τῆς Ἀριάδνης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Μίνωος, συνοδεύσασα αὐτὴν εἰς Νάξον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πλουτάρχου (Θησ. 20), ἐδεικνύετο ἐν Νάξῳ τάφος, ὅστις κατὰ ἐπιχωρίαν παράδοσιν ἦτο τῆς Κορκύνης. Π. Ν. Π.

Κόρκυρα [*Γεωγρ.*]. Ἕτερος ἀρχαῖος τύπος τῆς *Κερκύρας* (βλ. λ.).

— **Κόρκυρα *Μέλαινα*** [*Γεωγρ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς παρὰ τὴν Δαλματίαν νήσου *Κούρτσολα* (βλ. λ.).

Κορκυρὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀγνώστου ταυτότητος «πόλις Αἰγύπτου· ὁ πολίτης Κορκυρίτης» (*Στέφ. Βυζ.* ἔκδ. Βερολίνου σ. 374). Σ. Ε. Λ.

Κορκωτᾶ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμίου Ζερμούδα, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 60 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, διατηρουσῶν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Ἐκ τῶν κατοίκων ὅσοι δὲν κατέφυγον εἰς Ρωσίαν ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ε. Ι. Χ.

Κόρλε *σαντζὰκ* [*Γεωγρ.*]. Παλαιὰ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὀνομασία τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (*Μελετίου*, «Παλ. καὶ Νέα Γεωγραφία», Βενετία 1807, τόμ. γ′, σελ. 308). Σ. Ε. Λ.

Κορλεόνε (Corleone) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ ἐπαρχία τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Παλέρμου. Ἡ ἐπαρχία ἔχει 1048 τετρ. χιλμ. ἔκτασιν καὶ 65.000 κατοίκους. Ἡ πόλις εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Παλέρμου—Σὰν-Κάρλο. Κάτ. 16.360. Ἡ ἵδρυσις αὐτῆς ἀποδίδεται εἰς τοὺς Ἄραβας. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Σικελῶν ὠνομάσθη Curlium. Τῷ 1237 ὁ Φρειδερῖκος ὁ Β′ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ἀποικίαν Λομβαρδῶν. Μ. Δ. Β.

Κορλιὲ (Corlieu), ***Αὔγουστος.*** Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1825. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς, διατελέσας ἀπὸ τοῦ 1877 βοηθὸς διευθυντὴς τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης. Συγγραφεὺς δόκιμος, ἐδημοσίευσεν ἔργα πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Τὸ συρίγγιον Λουδοβίκου ΙΔ′» (1874), «Ὁ θάνατος τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας ἀπὸ Φραγκίσκου Α′ μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως» (1874), «Ἡ ἀρχαία ἰατρικὴ σχολὴ τῶν Παρισίων» (1877), «Ὁ θάνατος τοῦ Λουδοβίκου ΙΖ′» (1877), «Αἱ ἕδραι ἰατροδικαστικῆς καὶ ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς τῆς σχολῆς Παρισίων» (1879), «Οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γαληνοῦ μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους» (1885). Ἐπίσης τὴν πολυτελῆ εἰκονογραφημένην ἔκδοσιν τῆς «Ἑκατονταετηρίδος» (1795—1895) τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Παρισίων (Παρίσιοι 1896). Ο. Ρ.

Κόρλις (Corliss), ***Γεώργιος. Ἐρρῖκος.*** Ἀμερικανὸς μηχανικὸς (1817—1888). Τῷ 1849 ἐφεῦρε τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομά του ἀτμομηχανήν, εἰσαχθεῖσαν ἐν Εὐρώπῃ τῷ 1863. Ἐπέφερεν ἐπίσης πλείστας τελειοποιήσεις εἰς τὰς ἀτμομηχανάς.

κόρμα (τὸ) [*Ἀρχ.*]. Οἰνοπνευματῶδες ποτὸν τῶν Κρητῶν ἐκ κριθῆς (βλ. λ. *βρῦτον*).

Κορμακίτης (ὁ) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κερυνείας. Κάτ. 680. Κ. Μ. Κ.

—**Κορμακίτης** [*Παραλ. Γεωγρ.*]—1) Ἀκρωτήριον τῆς Κύπρου (35°24′ Β., μῆκ. 32°55′45″, χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island), χερσονησίζουσα προβολή, ἀποτελοῦσα τὴν βορείαν τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιάν. Εἶναι τὸ *Κρόμμυον* ἢ *Κρομμυακὸν* τῶν ἀρχαίων. —2) Ὕφορμος 5 μίλ. νοτίως τῆς ἄκρας τὸ *Μελαβοῦν* (Σταδ. 310), ὅπου «ὅρμος ἐστὶ θερινός». Σ. Ε. Λ.

Κόρμασ(σ)α, ἢ ***Κύρμασα*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Παμφυλίας. Τοποθετεῖται παρὰ τὸ σημερινὸν *Καστὲλ-γκιὸλ* ὑπὸ τοῦ Ράμσαιη πλησίον τοῦ *Γκιαούρορεν*, ὑπὸ τοῦ Χίρσφελντ πλησίον τοῦ *Μπαντέμαγατς* καὶ ὑπὸ τοῦ Ραντὲ πλησίον τοῦ *Κεμὲρ Ἀγατσῆ*. Ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου Μανλίου. —Π.

Κορμάτο (Cormato) [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀδριατικὴ νῆσος ἐν τῷ διέκπλῳ τῆς *Κόρσια*.

Κορμὲν *Ἀντασσὶ* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Μικρασιατικὴ νῆσος, νοτίως τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου (πλάτ. 38° 56′ Β′, μῆκ. 26° 57′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 b. Archipelago Northern sheet). Σ. Ε. Λ.

Κορμενέν, ἢ ***Λααὶ*** (Cormenin ἢ Lahaye), ***Λουδοβῖκος-Μαρία**, ὑποκόμις ντὲ —*. Γάλλος συγγραφεύς, πολιτικὸς καὶ νομικὸς (1788—1868). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐπεδόθη κατόπιν εἰς τὴν φιλολογίαν, γράψας ᾠδὴν εἰς τὸν Ναπολέοντα τῷ 1910, ἕνεκα τῆς ὁποίας προσελήφθη εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας. Ἀπέκτησε μεγάλην φήμην νομομαθοῦς, ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς καὶ ἔγραψε διάφορα φυλλάδια καὶ λιβέλλους πολιτικῆς φύσεως, οἵτινες κατέστησαν αὐτὸν δημοτικώτατον. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ζητήματα διοικητικοῦ δικαίου» (1822), «Τρεῖς πολιτικοὶ διάλογοι» (1868), «Σκανδαλώδη ἐρωτήματα», βιβλίον προκαλέσαν τὴν πτῶσιν τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1840 κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

κορμὶ (τό)· δημοτ., ὁ κορμὸς τοῦ ἀνθρώπου: «κοντὸ κορμὶ μακριὰ ποδάρια» καὶ «μακρὺ κορμὶ κοντὰ ποδάρια»· || τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, τὸ ἀνάστημα: «ὄμορφο —, ἄσχημο κορμί»· || φρ. «χαμένο κορμὶ» ἄλλως «χαμένος ἄνθρωπος» οὐτιδανός, ἀβέλτερος, ἄχρηστος.

Κορμὶ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτηριάζουσα προβολὴ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀργολικοῦ, 3 μίλλ. ΝΝΑ. τοῦ Ναυπλίου, σχηματίζουσα τὴν ΝΑ. ἀκτὴν τοῦ ὅρμου τῆς Καραθώνας (πλάτ. 37° 31′ 45″ Β. μῆκ. 22° 49′30″, χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia). Λέγεται καὶ *Λοτδρόκαβος*. Σ. Ε. Λ.

κορμιαστὸ (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *θήσειον τὸ ταπεινόν*.

Κορμίστα [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος (Ζίχνης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1.423. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Νέα Μπάφρα* καὶ τὴν μονὴν *Εἰκοσιφοινίσσης*. Χ. Δ.

κορμοβλάστημα (τὸ) [*Δασολ.*]. Ἀναβλάστημα δημιουργούμενον ἐπὶ κοιμωμένου ὀφθαλμοῦ τοῦ κορμοῦ, ὅταν οὗτος κοπῇ ἢ πληγωθῇ. Τὰ κορμοβλαστήματα, λόγῳ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψους των, οὐδέποτε δημιουργοῦν ἀτομικὰς ρίζας, ἀλλ' εἶναι ἐξηρτημένα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ κορμοῦ, ἐξ οὗ ἀνεβλάστησαν (κορμοβλαστήματα ἰτέας, λεύκης, μορέας πρὸς διατροφὴν ζῴων). Α. Ε. Κ.

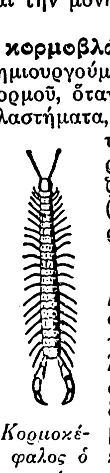

Κορμοκέφαλος ὁ φαιός.

κορμοκέφαλος (ὁ) (Cormocephalus) [*Ζωολ.*]. Γένος μυριαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χηλοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκολοπενδριδῶν*, περιλαμβάνον σκολοπένδρας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν σφαιρικὴν καὶ μικροτάτην, προσακτρίδας λεπτὰς καὶ βραχείας καὶ πόδας βραχεῖς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κορμοκέφαλος ὁ φαιὸς* (Cormocephalus cinereus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρα-

Digitized by Google

κτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιὸν μετὰ μελανῶν ποδῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ νότια τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐν Νέᾳ Ζηλανδίᾳ. Δ. Ν. Π.

Κορμὸν (Cormon), ***Φερδινάνδος Πιέστρ***, *ὁ ἐπιλεγόμενος*—. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1845. Τῷ 1870 ἐβραβεύθη δι' ἕνα πίνακά του «Οἱ γάμοι τῶν Νιμπελοῦγκεν», ἔκτοτε δὲ αἱ ἐπιτυχίαι του ἐσυνεχίσθησαν καὶ πλεῖστα ἔργα του ἔλαβον θέσιν εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ μουσεῖα. Μεταξὺ αὐτῶν: «Ὁ Κάϊν φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ οὐρανοῦ», «Οἱ νικηταὶ τῆς Σαλαμῖνος» (ἀμφότερα εἰς τὸ μουσεῖον Λουξεμβούργου), «Ὁ θάνατος τῆς Ραβάνα» (μουσεῖον Τουλούζης), «Ἐπιστροφὴ ἀπὸ κυνήγιον ἄρκτων» κλπ.

Κόρμονς, ἢ ***Κορμάουν*** (Cormons ἢ Kormaun) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Οὔντινε. Κάτ. 6.220. Ἔχει βιομηχανίαν οἴνων, μετάξης, ἐπίπλων, βαμβακερῶν κλωστῶν καὶ ἐξάγει ὀπώρας. Ἐν αὐτῇ τῷ 1866 συνήφθη ἀνακωχὴ μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας. Θεωρεῖται πόλις προϊστορική. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἦτο φρούριον ὑπὸ τὸ ὄνομα Cormontium. Κατόπιν κατέλαβον αὐτὴν οἱ Λογκοβάρδοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Αὐστριακοί. Τῷ 1915 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων. Μ. Δ. Β.

Κορμονταίνι (Cormontaigne) ***Λουδοβίκος ντὲ***—. Γάλλος στρατιωτικὸς μηχανικὸς (1696—1752), ἐπιδείξας μεγάλην ἰδιοφυΐαν καὶ ἱκανότητα. Πολύτιμοι ὑπῆρξαν αἱ ἐν πολέμοις ὑπηρεσίαι του, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὁποίων ἔφθασε προαγόμενος μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατάρχου. Συνέγραψε μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὰς ὀχυρώσεις, τὰς ὑπονόμους καὶ τὸ πυροβολικόν, ὧν μέρος ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν πολὺ μετὰ τὸν θάνατόν του, εἰς τρεῖς τόμους (1806—1809). Ὁ Κορμονταίνι θεωρεῖται ὡς μία τῶν μεγαλυτέρων φυσιογνωμιῶν ἐν τῇ στρατιωτικῇ μηχανικῇ.

κορμορᾶνος (ὁ) (Cormoranus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στεγανοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νησσιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετοῦ μεγέθους πτηνά, παρομοιάζοντα καταπληκτικῶς πρὸς τὰς νήσσας (πάπιες), καὶ φέροντα τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: κεφαλὴν ἀρκετὰ ὀγκώδη, πεπλατυσμένην ἐκ τῶν πλαγίων, καμπυλωτὴν καὶ ἀπολήγουσαν εἰς μακρὸν, διωγκωμένον καὶ ὀξὺ ράμφος, λαιμὸν εὔρωστον, μακρόν, κυκνοειδῆ, σῶμα ἐπιμήκες καὶ ἀρκετὰ εὔρωστον, πτέρυγας πλατείας καὶ μᾶλλον βραχείας, οὐρὰν μετρίου μεγέθους, πλατεῖαν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας ἰσχυρούς, βραχεῖς, μετὰ μεγάλων δακτύλων καὶ χρῶμα ποικίλον. Ἵπτανται εὐχερῶς καὶ βαδίζουσι βραδέως ἐπὶ τῆς γῆς. Ἔχουσιν

Κορμοράνος ὁ σινικός.

ὀξεῖαν ὅρασιν καὶ ἐξημεροῦνται εὐκόλως. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ἐντόμων, κόκκων καὶ ἰχθύων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κορμορᾶνος ὁ σινικὸς* (Cormoranus sinensis), ὅστις εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Κίνας καὶ διατρέφεται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα κυανοῦν κατὰ τὰς παρειὰς καὶ τὴν μεσαίαν γραμμὴν τὴν ἐρχομένην ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ρύγχους μέχρι τοῦ συνδέσμου τοῦ λαιμοῦ μετὰ τοῦ σώματος, σῶμα φαιοπυρρομέλαν καὶ ράμφος καὶ πόδας σαρκοκιτρίνους. Δ. Ν. Π.

κορμὸς (ὁ)· τὸ ἀπὸ τῶν ριζῶν μέχρι τῆς διακλαδώσεως τοῦ φυτοῦ μέρος, στέλεχος: «κορμὸς δρυός,—ἐλάτης, —πεύκης»· || τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἢ ζῴου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ἄκρα· || γενικῶς τὸ κύριον μέρος παντὸς ἀντικειμένου: «κορμὸς κίονος» ὁ κυρίως κίων κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν βάσιν καὶ τὸ κιονόκρανον· || «κορμὸς ὑψώματος» τὸ μεταξὺ τῆς κορυφῆς καὶ τῆς βάσεως τμῆμα (POO_1P_1) τοῦ ὑψώματος.

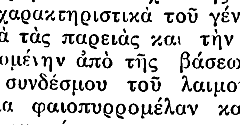

—*[Ἀνατομ.]*. *Κορμὸς* καλεῖται τὸ κύριον καὶ πρωτογενὲς μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰ κῶλα (ἄνω καὶ κάτω ἄκρα), ἅτινα ἀποτελοῦν τὸ ὑστερογενὲς μέρος καὶ τρόπον τινὰ ἀποβλαστήματα αὐτοῦ. Τοῦ κορμοῦ διακρίνομεν τρία μέρη, τὴν *κεφαλήν*, τὸν *τράχηλον* καὶ τὸν *κυρίως κορμόν*, ἔτι δὲ τὸ πρόσθιον ἢ *κεφαλικὸν ἄκρον*, τὸ ὀπίσθιον ἢ τὸ *οὐραῖον*, δύο ἐπιφανείας, τὴν προσθίαν ἢ *κοιλιακὴν* καὶ τὴν ὀπισθίαν ἢ *ραχιαίαν* καὶ δύο πλάγια, τὸ *ἀριστερὸν* καὶ τὸ *δεξιόν*.

Ὁ κορμὸς δὲν εἶναι συμπαγὴς ἀλλὰ κοῖλος, ἐμφανίζων εὐρεῖαν κοιλότητα, τὸ *σπλαγχνικὸν κοίλωμα*, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατασκηνοῦσι τὰ *σπλάγχνα* (*ἐντόσθια*). Καὶ τὸ μὲν τοίχωμα τοῦ σπλαγχνικοῦ κοιλώματος, ὡς καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτοῦ, τὰ κῶλα, συνίστανται 1) ἐξ ὀστῶν, 2) ἐκ μυῶν, 3) ἐξ αἱμοφόρων σωλήνων, 4) ἐκ νεύρων. Διατιτραίνεται δ' ὄπισθεν ὑπὸ σωλῆνος, τοῦ *νωτιαίου* ἢ *σπονδυλικοῦ*, ὅστις πρὸς τὰ ἄνω ἀνευρύνεται εἰς τὸ κρανίον. Σύμπας ὁ σωλὴν οὗτος ὑποδέχεται τὸ κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα.

Τὸ δὲ πλήρωμα τοῦ σπλαγχνικοῦ κοιλώματος ἀποτελεῖται 1) ἐκ τοῦ πολυελίκτου *ἐντερικοῦ σωλῆνος*, 2) ἐκ τῶν *πνευμόνων*, 3) ἐκ τῆς *καρδίας*, 4) ἐκ τοῦ *ἥπατος*, τοῦ *παγκρέατος* καὶ τοῦ *σπληνός*, 5) ἐκ τῶν *νεφρῶν* 6) ἐκ τῆς *οὐροδόχου κύστεως*· 7) ἐπὶ δὲ τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς *μήτρας* καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς (*Γ. Λ. Σκλαβούνου*, «Ἀνατομικὴ τοῦ ἀνθρώπου»). —Ω

—*[Ζωολ.]* Καλεῖται *κορμὸς* τὸ κεντρικὸν τμῆμα τοῦ σώματος τῶν ζῴων καὶ εἰδικώτερον τῶν *σπονδυλωτῶν*. Πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι προσαρτηματικὸν τμῆμα τοῦ σώματος, οἷον κεφαλή, μέλη, προσακτρίδες, πτερά, πλόκαμοι κτλ., εἶναι κορμός. Εἰς πάντα τὰ ζῷα ὁ κορμὸς ἀποτελεῖ τὸ κυριωδέστερον τῶν τμημάτων τοῦ σώματος, διότι περιλαμβάνει τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα ὄργανα πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς, ὡς τὰ ὄργανα τῆς θρέψεως, τῆς ἀναπνοῆς, τῆς κυκλοφορίας κτλ. Δ. Ν. Π.

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *κορμὸς* τὸ τμῆμα τοῦ φυτοῦ, ὅπερ χρησιμεύει ὡς σύνδεσμος τῶν ριζῶν μετὰ τῶν φύλλων. Ὁ κορμὸς συνήθως εἶναι γυμνὸς ἀπὸ τῶν ριζῶν μέχρις ὡρισμένου ὕψους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Τὸ σχῆμα, τὸ πάχος, τὸ ὕψος καὶ ἡ σύστασις αὐτοῦ ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα γένη καὶ εἴδη τῶν φυτῶν. Συνηθέστερον τὸ σχῆμα του εἶναι κυλινδρικόν. Ὁ κορμὸς δυνατὸν νὰ εἶναι ἄκλωνος, κλαδώδης ἢ πολυκλαδώδης. Ἐπίσης δύναται νὰ εἶναι εὐθύς, καμπύλος, ἕρπων, κτλ., ὡς καὶ χλωρός, ὁπότε καὶ καλεῖται *καυλὸς* ἢ *ξυλώδης*. Ὁ ξυλώδης κορμὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν *κορμὸς* καλούμενος. Χρησιμεύει ἐπίσης διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν θρεπτικῶν χυμῶν τῶν φυτῶν καὶ χρησιμοποιεῖται ποικιλοτρόπως εἰς τὴν καθόλου ξυλουργίαν καὶ εἰς διαφόρους βιομηχανίας. Δ. Ν. Π.

—*[Δασολ.]* Ὁ *κορμὸς* τῶν δασικῶν δένδρων, ἐξ οὗ κυρίως λαμβάνεται ἡ εἰς τὰς τέχνας χρήσιμος ξυλεία, χαρακτηρίζει τὴν δασεμπορικὴν αὐτοῦ ἀξίαν· πρὸς τοῦτο δέον νὰ εἶναι εὐθὺς (εὐθυστελέχεια), ὥστε εὐκόλως νὰ κατεργάζεται· εἴς τινας ὅμως τέχνας, π. χ. τὴν ναυπηγικήν, ζητοῦνται καὶ κορμοὶ καμπύλοι. Ἡ εὐθυστελέχεια ἢ ἡ καμπυλότης τοῦ κορμοῦ ἀποδοτέα εἰς ποικίλας ἐξωτερικὰς μηχανικὰς ἐπιδράσεις (ἄνεμος, χιών, πίεσις, ἔδαφος βαθὺ ἢ ἀβαθές, βοσκὴ ζῴων κλπ.)· αἱ ἰδιότητες ὅμως αὗται δὲν κληρονομοῦνται. Εἴς τινας κορμοὺς ἐξετάζεται καὶ τὸ εὐθύϊνον ἢ μὴ αὐτῶν· πολλῶν κορμῶν αἱ ἶνες στρέφονται σπειροειδῶς, ὁπότε παράγονται στρεπτοὶ κορμοί, ἀκατάλληλοι διὰ σχιστὴν ξυλείαν (*στριφτόξυλα*).

Ἡ μορφὴ τοῦ κορμοῦ, ὡς πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πυκνότητος τῶν συστάδων. Εἰς πυκνὰς δηλαδὴ συστάδας οἱ κορμοὶ γίνονται ὑψηλότεροι καὶ κυλινδρικώτεροι ἢ *ἰσοκέφαλοι* καὶ μὲ ὀλιγωτέρους ρόζους, λόγῳ τῆς ἐκ τῆς ἐλλείψεως φωτὸς ἀποξηράνσεως τῶν κατωτέρων κλώνων· εἰς ἀραιὰς συστάδας γίνονται χαμηλότεροι καὶ κωνικώτεροι ἢ ἀνισοκέφαλοι καὶ μὲ πλείονας ρόζους, λόγῳ τῆς κλαδοβριθείας. Α. Ε. Κ.

—*[Ὑγιειν.]* Ἡ περιβολὴ τοῦ *κορμοῦ* πρέπει νὰ εἶναι ἐλαφρὰ καὶ δυσθερμαγωγός, νὰ ἀφίνῃ ἐλευθέραν τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἀέρος, νὰ μὴ παρακωλύῃ τὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις καὶ νὰ μὴ πιέζῃ τὸ σῶμα, νὰ εἶναι δὲ ἀνάλογος πρὸς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ χρωματισμὸς τῆς ἐξωτερικῆς ἐνδυμασίας τὸ θέρος δέον νὰ εἶναι ἀνοικτοτέρου χρώματος, ἵνα μὴ ἀπορροφῇ θερμαντικὰς ἀκτῖνας. Κ. Α. Τ.

—*[Τακτ.]* *Κορμὸς* τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἐν προχωρητικῇ πορείᾳ, ἢ τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐν ὑποχωρητικῇ, καλεῖται τὸ κλιμάκιον τὸ ἑπόμενον ἢ τὸ προπορευόμενον τῆς *κεφαλῆς* (βλ. λ.) καὶ ἀποτελοῦν εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις τὸν ὄγκον τοῦ ἑκάστοτε ὀργάνου ἀσφαλείας. Ὁ κορμὸς ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ πεζικοῦ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἢ τῆς ὀπισθοφυλακῆς καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα τῆς ἀσφαλείας παραχωρηθέντος πυροβολικοῦ, ἐνδεχομένως δὲ καὶ τῶν ἁρμάτων μάχης. Τὸ πυροβολικὸν τάσσεται πάντοτε, κατὰ μὲν τὴν προχωρητικὴν πορείαν, ὄπισθεν τῶν πρώτων πεζικῶν μονάδων τοῦ κορμοῦ, κατὰ δὲ τὴν ὑποχωρητικὴν ἔμπροσθεν τῶν τελευταίων πεζικῶν μονάδων τοῦ κορμοῦ. Μετὰ τοῦ κορμοῦ πορεύεται πάντοτε ὁ διοικητὴς τοῦ στρατεύματος, π. χ. τῆς μεραρχίας. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κορμοστασιά (ἡ)· δημοτ., ἡ στάσις τοῦ κορμοῦ, τοῦ ἀνθρώπου, παράστημα: «κορμοστασιὰ ποῦ τὴν ἔχει».

Κόρμπαχ (Korbach, Corbach) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Βαλντέκ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἴττερ. Κάτ. 5.652. Ἔχει κολλέγιον ἱδρυθὲν τῷ 1579 καὶ ἐργοστάσια μηχανημάτων, ἐλαστικοῦ κόμμεως, ζυμαρικῶν, φυτικοῦ βουτύρου καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν, κτηνῶν καὶ ξυλείας. Παρ' αὐτὴν τῷ 1760 οἱ Γάλλοι ἐνίκησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀννοβέρου. Εἶναι πατρὶς τοῦ φυσικοῦ Μπούνσεν. Μ. Δ. Β.

Κορμπὲ (Corbet), ***Γουλιέλμος***. Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Ἰρλανδίᾳ τῷ 1779 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σαὶν-Ντενὶ τῆς Γαλλίας τῷ 1842. Φοιτητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Δουβλίνου κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἰρλανδικῆς ἐπαναστάσεως (1798), κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἐγένετο λοχαγὸς καὶ μετέσχε τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ὑμπέρ, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσῃ ἀπόβασιν εἰς τὰς ἰρλανδικὰς ἀκτάς. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ὁ Κορμπὲ μετέβη εἰς Ἀμβοῦργον, ὅπως παρασκευάσῃ νέαν τοιαύτην, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ Ἄγγλων πρακτόρων ἤχθη εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐνεκλείσθη εἴς τι φρούριον. Ὁ Βοναπάρτης ἠπείλησε τότε ὅτι, ἐὰν ἐπάθαινέ τι ὁ Κορμπέ, θὰ προέβαινεν εἰς τὸν τυφεκισμὸν πάντων τῶν ἐν Λίλλῃ κρατουμένων Ἄγγλων αἰχμαλώτων. Ἡ ἀπειλὴ αὕτη τοῦ Βοναπάρτου ἔσωσε τὸν Κορμπέ, ὅστις ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους τῷ 1803. Ὑπηρέτησε κατόπιν ὑπὸ τὸν Μασσενὰ εἰς Πορτογαλίαν, ὅπου διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Τόρρες Ρέντρας. Μετασχὼν εἰς τὰς ἐκστρατείας τοῦ 1813 καὶ 1814 προήχθη εἰς συνταγματάρχην. Κατὰ τὴν παλινόστησιν τῶν Βουρβώνων ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα, τῷ δὲ 1828 ἠκολούθησε τὸν στρατηγὸν Μαιζῶνα εἰς Πελοπόννησον. Διοικητὴς ὢν τοῦ Ναυαρίνου, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Ναυπλίου, διέλυσε τοὺς ἐν Ἄργει ὁπλίτας τοῦ Κολοκοτρώνη. Προαχθεὶς εἰς στρατηγὸν ἀνέλαβε, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μαιζῶνος, τὴν ἀρχηγίαν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1831 καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν τὸ ἑπόμενον ἔτος. Θ. Β.

Κορμπέϊγ (Corbeil, λατιν. Corboilum ἢ Corbolium) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Οὐάζ, κειμένη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Σηκουάνα καὶ ἀπέχουσα τῶν Βερσαλλιῶν 40 χλμ., μεθ' ὧν συνδέεται καὶ σιδηροδρομικῶς. Ἔχει ἐργοστάσια λινῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν ὡρολογίων, ἀμαξοποιίας, πολλοὺς ἀλευρομύλους κ. ἄ. Κάτ. 10.750. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους ἡ Κορμπέϊγ κατεστράφη δίς: τῷ 1562 ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Κοντὲ καὶ τῷ 1590 ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας. Ἄλλοτε εἶχε μέγαν ἀριθμὸν θρησκευτικῶν κτιρίων, ἐξ ὧν σήμερον διασῴζεται ὁ ναὸς τοῦ Saint Spire, κτισθεὶς τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Ἡ πύλη αὐτοῦ, ρυθμοῦ γοτθικοῦ, θεωρεῖται ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως ὡς ἔργον σπανίας τέχνης. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγεννήθη ὁ ἑλληνιστὴς Βιλλουαζόν. Μ. Ν. Δ.

Κορμπελὲν (Cap Corbelin) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας, μεταξὺ τῶν κόλπων Dellys (ἀρχ. Κισσή) καὶ Bougie (Νουμιδικοῦ κόλπου). Ἔχει φάρον (πλάτ. 36°55' Β., μῆκ. 4°26' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1910: Algiers to cape Ivi) πρὸς κατάπλουν εἰς τὸν λιμένα Ἀζεφούν, τὸ ὁποῖον εἶναι βόρειον κέρας. Εἶναι τὸ *Ρουσουβιρσίο* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, β, 8). Σ. Ε. Λ.

Κορμπενὺ (Corbeny) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Αἰν, κείμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Λὰν-Ρέϊμς. Κάτ. 800. Εἰς παλαιὰ ἔγγραφα ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Corbiniacus. Τὸ χωρίον τοῦτο χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. Εἰς αὐτὸ συχνάκις διέμενον οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Γαλλίας. Ὅτε δὲ οἱ μοναχοὶ τοῦ Ναντέϊλ, φεύγοντες τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Νορμανδῶν, κατέφυγον εἰς Κορμπενὺ συναποκομίζοντες καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἱδρυτοῦ των ἁγίου Μαρκούλ, ὁ τότε διαμένων ἐκεῖ βασιλεὺς τῶν Φράγκων Κάρολος ὁ Εὐήθης ἔκτισε χάριν αὐτῶν πλουσιωτάτην μονήν, γενομένην διάσημον λόγῳ τῆς μεγάλης συρροῆς προσκυνητῶν. Τὸ Κορμπενὺ κατεστράφη ὁλοσχερῶς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Μ. Ν. Δ.

Κόρμπεττ (Corbett), ***Οὐΐλλιαμ*** Διάσημος Ἄγγλος βιολιστής, ἀποθανὼν τῷ 1748 Παρέμεινε περὶ τὰ 30 ἔτη ἐν Ἰταλίᾳ, δίδων συναυλίας καὶ συλλέγων μουσικὰ ὄργανα, ἅτινα ἐκληροδότησεν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Γκρέσαμ. Ἔγραψε σονάτας, κοντσέρτα, σουΐτας κ. ἄ. Γ. Σ.

Κορμπὶ (Corbie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σόμ. Κάτ. 6.500. Ἄλλοτε ἦτο πόλις ὀχυρὰ καὶ πλουσία μετὰ μεγαλοπρεποῦς ἀββαείου τῶν βενεδικτίνων, κτισθέντος τῷ 662 ὑπὸ τῆς ἁγίας Βατίλδης, βασιλίσσης τῆς Γαλλίας. Ἐκ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου σῴζεται σήμερον ἡ ἐκκλησία, ἀνακαινισθεῖσα τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Μ. Ν. Δ.

Digitized by Google

—**Κορμπὶ** (Corbie) /*Γεωγρ.*/. Δάσος τῆς Γαλλίας, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Κατέστη διάσημον κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, διότι ἐκεῖθεν οἱ Γερμανοὶ ἐβομβάρδισαν ἐπανειλημμένως τοὺς Παρισίους δι' ἑνὸς ἐκ τῶν μεγάλης ὁλκῆς τηλεβόλων, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Βέρθα». Μ. Ν. Δ.

Κορμπιὲρ (Corbières) /*Γεωγρ.*/. Ὀροσειρὰ τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ὤντ, ἀποτελοῦσα τμῆμα τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτῆς εἶναι τὸ *Πουῦ ντὲ Μπυγκαρὰς* (1231 μ.). Πρὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀπετέλει τὸ σύνορον μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας καὶ ἐγένετο τὸ θέατρον διαφόρων μαχῶν. Ἔχει ἄφθονα δάση καὶ ἀμπελῶνας. Μ. Δ. Β.

Κορμπιέρ, ἢ *Κορμπάρα* (Corbière ἢ Corbara), ***Πέτρος-Ραϊναλντούτσι***. Ἀντιπάπας, ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου τοῦ Βαυαροῦ τῷ 1328, κατὰ τὴν ῥῆξιν αὐτοῦ πρὸς τὸν νόμιμον πάπαν Ἰωάννην τὸν ΚΒ', καὶ λαβὼν τὸ ὄνομα *Νικόλαος Ε'*. Μετά τινας ὅμως μῆνας ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τοῦ στασιάσαντος πλήθους καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ὑπετάγη εἰς τὸν νόμιμον πάπαν, ὁ ὁποῖος ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν χάριν. Ἀπέθανε τῷ 1333. Μ. Δ. Β.

— **Κορμπιὲρ** (Corbière), ***Ἐδουάρδος - Ἰωακειμ***, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Τριστάν***. Γάλλος ποιητὴς (1845—1875). Τῷ 1872 μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου συνειργάσθη εἰς τὴν «Παρισινὴν Ζωὴν» ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Τριστάν*. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσε τόμον ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον οἱ «Κίτρινοι ἔρωτες». Ὁ Κορμπιέρ, ἐκ τῶν πρώτων Γάλλων συμβολιστῶν, παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἄγνωστος, μέχρις οὗ ὁ Βερλαὶν ἐγνώρισεν αὐτὸν εἰς τὸ γαλλικὸν κοινὸν διὰ τῆς κριτικῆς του συλλογῆς «Οἱ κατηραμένοι ποιηταὶ» (1884). Τὰ ποιήματά του εἶναι πλήρη μελαγχολίας καὶ πικρᾶς εἰρωνείας, αἰσθηματικότητος καὶ μουσικότητος. Τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἔχουν ὡς θέμα τὸν ἄτυχῆ ἔρωτα ἢ τὴν ναυτικὴν ζωήν. Μ. Ν. Δ.

Κορμπινὺ (Corbigny) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Νιέβρ. Κάτ. 11.360. Διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας καὶ ἔχει ἐργοστάσια παραγωγῆς τσιμέντου. Μ. Δ. Β.

Κορμπιουὲγ (Corbueil)' βλ.λ. *Βιγιὸν* Φραγκῖσκος.

Κόρμποβον /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων χωρίου *Λαγκαδιά* (βλ. λ.).

Κορμπὸν (Corbon), ***Κλαύδιος - Ἄνθιμος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1808—1891). Υἱὸς ἐργάτου, ὑπῆρξε καὶ ὁ ἴδιος τεχνίτης ξυλογλύπτης. Τῷ 1840 μετ' ἄλλων ἐργατῶν ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «L' Atelier», ἐκδοθὲν ἐπὶ δεκαετίαν. Ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῷ πολλὰ ἄρθρα ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τῷ 1848 ἐξελέγη πληρεξούσιος τῶν Παρισίων ἐν τῇ Συντακτικῇ ἐθνοσυνελεύσει καὶ μετ' ὀλίγον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀναλαβούσης τὴν σύνταξιν συνταγματικοῦ χάρτου. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἤρχισεν ἐργαζόμενος καὶ πάλιν ὡς ξυλογλύπτης. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἐξελέγη δήμαρχος τοῦ ΙΕ' διαμερίσματος τῶν Παρισίων, ἀντὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, μειοψηφήσαντος. Ἠγωνίσθη νὰ προλάβῃ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ μετὰ τὴν ἧτταν τῆς «Κομμούνας» ἐξελέγη μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως (1871), ἐν ᾗ συνετάχθη μετὰ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Τῷ 1875 ἐξελέγη ἰσόβιος γερουσιαστής, ὡς τοιοῦτος δὲ ὑπεστήριξε τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελματικῶν συνδικάτων καὶ ἠγωνίσθη κατὰ τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων. Ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις», «Τὸ μυστικὸν τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων», «Πολιτικαὶ ἐπιστολαὶ ἑνὸς γερουσιαστοῦ δημοκρατικοῦ πρὸς τὸν δοῦκα ντὲ Μπρολὶ» (1876). Μ. Ν. Δ.

Κὸρν (Korn), ***Ἀρθοῦρος***. Γερμανὸς φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1870 ἐν Μπρεσλάου. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Μονάχῳ (1903 — 1908) καὶ ἐν τῷ πολυτεχνείῳ τοῦ Σαρλόττενμπουργ (1914). Ἐφεῦρε σύστημα τηλεφωτογραφίας (1906), ὅπερ ἐτελειοποίησε βραδύτερον. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Θεωρία τῆς βαρύτητος καὶ τῶν ἠλεκτρικῶν φαινομένων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑδροδυναμικῆς» (τόμ. 2, 1892—1894, β' ἔκδ. 1896—1898), «Ἠλεκτρικὴ τηλεφωτογραφία» (1904, β' ἔκδ. 1907) κ.ἄ. —Ω

—**Κὸρν** (Corn), ***Γουλιέλμος-Ἰωάννης***. Ἄγγλος συγγραφεὺς (1823—1892), σπουδάσας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καῖμπριτζ. Διετέλεσεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἤτον κολλεγίου. Ἐξέδωκε: «Ἰωνικὰ» (1858, β' ἔκδ. 1891), «Lucretilis» (1871), μελέτην ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἰάμβων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰοφῶν» (1873) καὶ «Συμβολὴ εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν 1815—1835» (1882). —Ω

Κορνακίνι (Cornacchini), ***Αὐγουστῖνος***. Ἰταλὸς γλύπτης ἐκ Τοσκάνης, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μολονότι ἐστερεῖτο ἀξιολόγου καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας, ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ καρδιναλίου Φαμπρόνι, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἐκτέλεσις πλείστων μεγάλων ἔργων, ἐν οἷς τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Καρλομάγνου, τὸ κοσμοῦν τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Γ. Ζ

Κόρνακον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀκούμινκον εἰς Τευτοβούργιον ὁδοῦ, εἰς βόρ. πλάτ. 44°20' καὶ ἀνατ. μῆκ 45°15' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 15, 3). Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται σήμερον τὸ χωρίον Sotin, πέντε περίπου χλμ. πρὸς Α. τῆς πόλεως Βούκοβαρ ἐν Σλοβενίᾳ. Α. Θ. Σ

κορναμοῦζα (ἡ)' βλ. λ. *ἄσκαυλος*.

κορνάρισμα (τό)' δημοτ., σάλπισμα διὰ κόρνου τῶν αὐτοκινήτων κττ

Κορνάρο (Cornaro). Ὄνομα εὐγενοῦς βενετικῆς οἰκογενείας, ἥτις ἀνῆγε τὴν καταγωγήν της εἰς τὸν οἶκον τῶν Κορνηλίων. Μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Κορνάρων ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀνατολῇ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, πολλὰ δ' ἐξ αὐτῶν ἐξελληνίσθησαν. Οἱ σημαντικώτεροι τῶν Κορνάρων εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Μᾶρκος***. Δόγης (1365—1367) καὶ στρατηγὸς τῆς Βενετίας, γεννηθεὶς τῷ 1288 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1367. Κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννην Ψαρομήλιγκον, αὐτοῦ δὲ διοικοῦντος ἐν Κρήτῃ ἐπετεύχθη ἡ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ὁλοκληρωτικὴ κατάκτησις τῆς νήσου.

—2) ***Ἀνδρέας***. Δοὺξ τῆς Κρήτης (1341—1343). Ἐπὶ τῆς διοικήσεώς του ἐγένετο ἡ ὑπὸ τὸν Λέοντα Καλλέργην ἑβδόμη ἐπανάστασις τῶν Κρητῶν, ἥτις, παρ' ὅλην τὴν σφοδρότητά της, κατεστάλη ἐν τέλει διὰ τῆς μετὰ τῶν Ἑνετῶν συνεργασίας τοῦ κυριωτέρου κλάδου τῶν Καλλεργῶν. Ὁ Κορνάρο δι' ἀπάτης συνέλαβε καὶ ἀπηγχόνισε τὸν Λέοντα Καλλέργην.

—3) ***Ἀνδρέας***. Καταλαβὼν τὴν Κάρπαθον (1306), ἔλαβε τὸ ἥμισυ τῆς Βοδονίτσης κατόπιν τοῦ μετὰ τῆς Μαρίας Παλαβιτσίνι γάμου του. Ἀπέθανε τῷ 1323.

—4) ***Πέτρος***. Δόγης τῆς Κρήτης (1370—1372).

—5) ***Πέτρος***. Ἀντιβασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ τοῦ Ναυπλίου μετὰ τὸν γάμον του μὲ τὴν Μαρίαν Ἀνγκιὲν (1377). Ἀπέθανε τῷ 1388.

—6) ***Ἀνδρέας***. Διοικητὴς τῆς Κρήτης (1421—1422).

—7) ***Ἰάκωβος***. Δόγης τῆς Κρήτης (1464—1465).

—8) ***Πέτρ' Ἀντώνιος***. Καθολικὸς ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μεσσήνῃ Κορώνης, εἶτα δὲ καθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν (τέλη ΙΔ' καὶ ἀρχὰς ΙΕ' αἰῶνος).

—9) ***Αἰκατερίνη*** (1454—1510). Ἡ περίφημος διὰ τὸ κάλλος της βασίλισσα τῆς Κύπρου, δισεγγόνη τοῦ δόγη τῆς Βενετίας Μάρκου Κορνάρου (βλ. λ. *Αἰκατερίνη* Κορνάρου).

—10) ***Λουδοβῖκος***. Ἐγεννήθη τῷ 1467 καὶ ἀπέθανε τῷ 1566. Διήγαγεν ἔκφυλον βίον μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὅτε ἀσθενήσας ὑπεβλήθη ὑπὸ τῶν ἰατρῶν εἰς αὐστηρὰν δίαιταν, ἣν οὗτος ἀνήγαγεν εἰς σύστημα, γράψας καὶ σχετικὴν διατριβὴν «Discorsi della vita sobria», ἣν ἐξέδωκεν ἐν Παδούῃ τῷ 1558 (β' ἔκδ. ἐν Βενετίᾳ 1599 καὶ 1816, ἧς μεταγενεστέρα ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ *Steinberg* ἐν Λειψίᾳ 1891). Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ἄλλας, ἐν αἷς τὴν «Trattato delle acque» (Padua 1560) κ. ἄ. Τὰ ἔργα του μετεφράσθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

—11) ***Ἰάκωβος***. Δοὺξ τῆς Κρήτης (1528—1530). Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του διετάχθη ὑπὸ τῆς ἑνετικῆς συγκλήτου ἡ ἐκ θεμελίων καταστροφὴ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀποκορώνου πόλεως Ἀλικάμπου, θεωρηθείσης ὡς ὁρμητηρίου τῶν ἐπαναστατῶν.

—12) ***Ἰωάννης Α'***. Δόγης τῆς Βενετίας, ἀποθανὼν τὴν 23ην Δεκεμβρίου 1629. Διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Φραγκῖσκον Κονταρίνην τὴν 16ην Δεκεμβρίου 1624. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του οἱ Βενετοὶ συνεμάχησαν μετὰ τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Αὐστριακῶν.

—13) ***Ἀνδρέας***. Γενικὸς προβλέπτης τῆς Κρήτης, πεσὼν κατὰ τὴν ἐν Ρεθύμνῳ μάχην τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου 1646, ὅτε ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Χουσεῖν πασᾶ.

—14) ***Γεώργιος***. Δοὺξ τῆς Κρήτης (1657—1659).

—15) ***Φραγκῖσκος***. Δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τῆς 16ης Μαΐου μέχρι τῆς 5ης Ἰουνίου τοῦ 1656.

—16) ***Καττερῖνο***. Γενικὸς προβλέπτης τῶν Χανίων τῆς Κρήτης, πεσὼν εἰς τοὺς κρητικοὺς πολέμους (Μάϊος 1669).

—17) ***Λουκρητία-Ἑλένη-Πισκοπία***. Περίφημος λογία, γεννηθεῖσα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1646 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Παδούῃ τῷ 1684. Ἐγνώριζε τὴν λατινικήν, ἑλληνικήν, ἑβραϊκήν, ἱσπανικήν, γαλλικήν, ἀραβικήν, καὶ ἐσπούδασε τὰ μαθηματικά, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν μουσικήν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν. Τῷ 1678 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παδούης. Ὑπῆρξε μέλος πολλῶν εὐρωπαϊκῶν φιλολογικῶν καὶ ἄλλων ἑταιρειῶν. Κατέλιπεν ἔργα ἐπιστημονικὰ καὶ λογοτεχνικά, πεζὰ καὶ ἔμμετρα, ἡ ἀξία τῶν ὁποίων σήμερον θεωρεῖται πολὺ μετρία. Τὰ ἅπαντά της ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν Πάρμῃ τῷ 1638.

—18) ***Ἰάκωβος***. Γενικὸς προβλέπτης τῆς Πελοποννήσου τῷ 1687 καὶ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῷ 1698.

—19) ***Ἱερώνυμος*** (Girolamo). Ἀρχηγὸς τῶν βενετικῶν στρατευμάτων ἐν Δαλματίᾳ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μοροζίνη ἀρχηγὸς τοῦ βενετικοῦ στόλου (1689). Εἰς Ἑλλάδα κατῆλθε μετὰ δύο χιλιάδων Δαλματῶν στρατιωτῶν τῷ 1690 καὶ κατέλαβε τὴν Μονεμβασίαν. Ἀπέθανεν εἰς Αὐλῶνα τῷ 1691.

—20) ***Ἰωάννης Β'***. Ἐγεννήθη τῷ 1647, ἐγένετο δόγης τῆς Βενετίας τὸν Μάϊον τοῦ 1709 καὶ ἀπέθανε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1722. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ γίνουν κύριοι καὶ πάλιν τῆς Πελοποννήσου, ἕνεκα τῆς ἐκεῖθεν ἀποχωρήσεως τῶν βενετικῶν στρατευμάτων.

—21) ***Φλαμίνιος Κορνάρος*** ἢ ***Κορνήλιος***. Ἰταλὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1693 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1778. Τῷ 1730 ἐγένετο γερουσιαστής. Ἔγραψεν: «Ecclesiae Venetae antiquis monumentis illustratae» (Βενετία 1749) καὶ τὸ δίτομον «Creta sacra» (Venise 1755), ἐν ᾧ ἐκτίθεται κυρίως ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Κρήτης, περιλαμβάνεται δὲ καὶ σύνοψις τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς νήσου, ὡς καὶ πολύτιμος κατάλογος τῶν Βενετῶν ἁρμοστῶν της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *D. Anselmo Costadoni*, Memorie sulla vita di Flaminio Cornaro (Bassano 1780).— *Daru*, Hist. de Venise - Storia dei Dogi di Venezia (Βενετία 18..).— *Β. Ψιλάκι*, Ἱστορία τῆς Κρήτης (τόμ. 2ος Ἀθῆναι 190.).

Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

— **Κορνάρος *Βιτζέντζος*** (ἢ ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον ***Βικέντιος***). Οὕτως ὀνομάζει ἑαυτὸν ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», προσθέτων ὅτι ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐν Σητείᾳ τῆς Κρήτης, ἐνυμφεύθη δὲ ἐν Ἡρακλείῳ. Οἱ ἀσχοληθέντες ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις μὲ τὸ κρητικὸν ἔπος, ἐρευνῶντες τὰς πηγάς, ἠθέλησαν νὰ καθορίσωσιν ἱστορικῶς ἀκριβέστερον τὸ πρόσωπον τοῦ ποιητοῦ. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τέσσαρες ἐμφανίζονται Βιτζέντζοι Κορνάροι, οἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ποιηταὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἀναλόγως τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἕκαστος μελετητὴς θεωρεῖ ὅτι ἐγράφη τὸ ποίημα: —1) Ὁ τῆς εὐγενοῦς ἑνετικῆς οἰκογενείας Βιτζέντζος Κορνάρος, γεννηθεὶς τῷ 1476 καὶ ἐγγραφεὶς εἰς τοὺς εὐγενεῖς τῷ 1499. Τοῦτον εἰκάζει ὁ Α. Γιάνναρης ὡς ποιητὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου. —2) Ὁ ἐπίσης Ἑνετὸς ἄρχων, ὁ ἀναφερόμενος εἰς συμβόλαιον κρητικὸν τοῦ 1561. Τοῦτον εἶχε ταυτίσει ἐν ἀρχῇ ὁ Κ. Σάθας πρὸς τὸν ποιητήν. —3) Ὁ ὑπὸ τοῦ Σάθα ὑποδειχθεὶς συμβολαιογράφος ἐν Σητείᾳ τῆς Κρήτης, δρῶν ἀπὸ τοῦ 1619—1636. Οὗτος εἶχεν ὑποτεθῆ ὡς πιθανὸς ποιητὴς τοῦ ἔπους, κατὰ τὰς ἀκριβεστέρας ὅμως ἐρεύνας τοῦ Στ. Ξανθουδίδου ἦτο ἄμορφωτος, ἔμενε δὲ καὶ διαρκῶς ἐν Σητείᾳ· ἡ ὑπόθεσις ἑπομένως αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ. —4) Ἄγνωστος ἄλλοθεν Βιτζέντζος Κορνάρος, χαράξας τὸ ὄνομά του εἰς τὸν τοῖχον ἐκκλησίας τινὸς παρὰ τὴν Σητείαν τῷ 1677. Τοῦτον θεωρεῖ ὡς ποιητὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὁ καὶ ἀνακαλύψας τὸ χάραγμα Στ. Ξανθουδίδης.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Βιτζέντζων Κορνάρων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ διάστημα τῶν δύο αὐτῶν αἰώνων ἐν Κρήτῃ, ἀνήκοντες εἴτε εἰς τὴν ἀρχοντικὴν ἑνετικὴν οἰκογένειαν, εἴτε εἰς ἄλλας ἑλληνικάς, γνωστοὶ ἡμῖν ἐκ διαφόρων πηγῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὅμως οὐδέποτε ἐγένετο ἡ ὑπόθεσις ὅτι εἶναι οἱ ποιηταὶ τοῦ ἔπους. Ἰδίως διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Στ Ξανθουδίδου εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἀπεκαλύφθη πλῆθος Κορνάρων, ... των ἐν Κρήτῃ ἀρχομένου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὧν εἷς Βιτζέντζος Κορνάρος εἶναι ὀρθόδοξος ἱερεὺς καὶ ὑπογράφεται εἰς συμβόλαια τῶν ἐτῶν 1620 καὶ 1621. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην τῶν Κορνάρων θεωρεῖται τὸ πιθανώτερον ὅτι ἀνῆκε καὶ ὁ ἡμέτερος ποιητὴς (διεξοδικώτερον βλ. λ. *Ἐρωτόκριτος* ΙΑ' σελ. 620—621). Λ. Π.

Κόρνγκολντ (Korngold) ***Ἐρρῖκος-Βόλφγκαγκ***. Αὐστριακὸς μουσικοσυνθέτης, υἱὸς τοῦ *Ἰουλίου Κόρνγκολντ*, γεννηθεὶς τῷ 1897, μαθητὴς τοῦ Φοὺξ καὶ τοῦ Γκραῖντκερ, ἐν Βιέννῃ. Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἔδωκε σημεῖα ἐξαιρετικοῦ ταλάντου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐξειλίχθη εἰς ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς νέας τέχνης ἐν Αὐστρίᾳ. Τολμηρότατος ἁρμονιστής, μὲ πλουσίαν μελῳδικὴν φλέβα, ἐπροίκισε τόσον τὴν δραματικὴν ὅσον καὶ τὴν λυρικὴν μουσικὴν τῆς πατρίδος του μὲ ἀξιολογώτατα ἔργα, ὧν κυριώτερα εἶναι: «Τὸ δακτυλίδι τοῦ Πολυκράτους», «Βιολάντα», «Ἡ νεκρὰ πόλις» καὶ ... (μελοδράματα)' μουσικὴ διὰ τὸ «Πολὺς θόρυβος ...

Digitized by Google

τίποτε» τοῦ Σαίξπηρ, «Sursum Corda» (συμφωνικὴ εἰσαγωγή), σονάτα διὰ βιολίον, κλειδοκύμβαλον κ. λ., τρίο, μελῳδίαι, μιὰ «Sinfonietta» δι' ὀρχήστραν κ.λ. γ. σ.

— **Κόρνγκολντ** (Korngold), ***Ἰούλιος***. Αὐστριακὸς μουσικολόγος καὶ κριτικός, συνεργάτης τοῦ «Νέου Ἐλευθέρου Τύπου» τῆς Βιέννης, γεννηθεὶς τῷ 1860. Αἱ κριτικαί του ἔχουν περιληφθῆ εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Deutsches Opernschaffen der Gegenwart» (1920).

Κορνέϊγ (Corneille). Οἰκογένεια Γάλλων ζωγράφων καὶ χαρακτῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν ἔνδοξοι κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, μολονότι σήμερον τὰ ἔργα των δὲν θεωροῦνται ἄξια τόσης φήμης. Ἐκ τούτων ὁ ***Μιχαὴλ Κορνέϊγ*** (ὁ *πατήρ*), ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, ἐγεννήθη τῷ 1603 καὶ ἀπέθανε τῷ 1664. Ἐγένετο γνωστὸς ἰδίως ἐκ τοῦ εὑρισκομένου σήμερον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ὀρλεάνης πίνακος: «Ὁ Ἠσαῦ πωλῶν τὰ πρωτοτόκιά του ἀντὶ πινακίου φακῆς». Ἀναμειχθεὶς βραδύτερον εἰς τὰς προκαταρκτικὰς συνεννοήσεις, αἵτινες ἀπέληξαν τῷ 1648 εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ζωγραφικῆς, συμπεριελήφθη μεταξὺ τῶν πρώτων της μελῶν, τῶν τιτλοφορουμένων «παλαιῶν», ἐκλεγεὶς εἶτα καὶ πρύτανις αὐτῆς.

Ἐκ τῶν υἱῶν του ὁ ***Μιχαὴλ Κορνέϊγ*** (ὁ *πρεσβύτερος*), γεννηθεὶς τῷ 1642 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1708, ἠσχολήθη κατὰ τὴν νεότητά του εἰς ἀντιγραφὰς ἔργων μεγάλων ζωγράφων, ἀποσταλεὶς δὲ ὡς ὑπότροφος τοῦ βασιλέως εἰς Ἰταλίαν, παρέμεινεν ἐπὶ τριετίαν εἰς Ρώμην, ὁπόθεν ἐπανελθὼν ἐξελέγη καὶ οὗτος ἀκαδημαϊκός. Ἐκ τῶν ἔργων του εὑρίσκονται εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν μία προσωπογραφία τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης Φιλίππου καὶ ἡ διακόσμησις τῆς ὀροφῆς καὶ τῶν τόξων τοῦ λεγομένου «ἀντιθαλάμου τῆς βασιλίσσης». Εἰς τὴν ὀροφὴν εἰκονίζεται «Ὁ Ἑρμῆς, προστατεύων τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας», εἰς δὲ τὰ τόξα «Ἡ Σαπφὼ κρούουσα τὴν λύραν της», «Ἡ Πηνελόπη ὑφαίνουσα», «Ἡ Ἀσπασία ἐν μέσῳ τῶν φιλοσόφων» κ.ἄ. Τὸ σύνολον εἶναι πομπῶδες καὶ σχετικῶς βαρύ. Εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Τριανὸν σῴζονται ἐπίσης δύο πίνακές του: «Οἱ ζέφυροι» καὶ «Ὁ Ζεὺς μὲ τὴν Ἴριδα», εἰς δὲ τὸ Λοῦβρον ἡ «Ἀνάπαυσις εἰς τὴν Αἴγυπτον» καὶ ἓν σχεδίασμα «κεφαλῆς παρθένου». Ὅταν ὁ Μιχαὴλ Κορνέϊγ ἐγήρασεν, ὁ βασιλεύς, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν του, τὸν διώρισε καλλιτεχνικὸν διευθυντὴν τῶν ἐργοστασίων τοῦ Γκομπλέν, διὰ τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσε μίαν «Κρίσιν τοῦ Πάριδος» ὡς ὑπόδειγμα κατασκευῆς ταπήτων.

Ἕτερος υἱὸς τοῦ πρώτου Μιχαὴλ Κορνέϊγ, ὁ ***Ἰωάννης Βαπτιστὴς*** (ὁ ἐπονομαζόμενος *Κορνέϊγ ὁ νεώτερος*) ὑπῆρξεν ἐπίσης ζωγράφος, ἀλλὰ κατώτερος τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀπεστάλη καὶ οὗτος εἰς Ρώμην διὰ βασιλικῆς χορηγίας, ἥτις ὅμως ὑπῆρξε τόσον πενιχρά, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ πεζῇ ἀπὸ Παρισίων εἰς τὴν ἰταλικὴν πρωτεύουσαν. Ἐπανελθὼν ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός. Τῷ 1684 ἐδημοσίευσε συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Στοιχεῖα πρακτικῆς ζωγραφικῆς», τῷ δὲ 1692 ἡ Ἀκαδημία τοῦ ἀπένειμε τίτλον «καθηγητοῦ». γ. ζ.

— **Κορνέϊγ** (Corneille), ***Θωμᾶς***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1625—1709). Προικισμένος μὲ καταπληκτικὴν εὐχέρειαν συλλήψεως καὶ ἐκτελέσεως, συνέθεσε τεσσαράκοντα δύο θεατρικὰ ἔργα, τινὰ τῶν ὁποίων ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν. Αἱ κάλλισται τῶν τραγῳδιῶν του εἶναι: «Timocrate», «Stilicon», «Camma» καὶ «Arian», ἥτις εἶναι καὶ τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν κωμῳδιῶν του, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων εἶναι ἀπομιμήσεις ἱσπανικῶν τοιούτων, ἡ παλαιότερον γνωστὴ εἶναι «Le festin de Pierre» καὶ «Pierre philosophale» μετ' ᾀσμάτων καὶ χορῶν. Τὰ ἔργα του γενικῶς εἶναι γραμμένα μετὰ πολλῆς σκηνικῆς τέχνης καὶ ποικίλης συνθέσεως, ἀλλὰ τὸ ὕφος αὐτῶν εἶναι ἀσθενὲς καὶ ἄνευ χάριτος. Μετέφρασεν ἐπίσης τὰς «Μεταμορφώσεις» τοῦ Ὀβιδίου εἰς στίχους καὶ συνέθεσε «Λεξικὸν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν», ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς παράρτημα τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἕτερον «Λεξικὸν ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικόν». Διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του *Πέτρον* εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῷ 1685, ἐξελέγη δὲ καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. θ. β.

— **Κορνέϊγ** (Corneille), ***Κλαύδιος, ὁ ἐκ Χάγης***. Φλαμανδὸς ζωγράφος (1510 — 1574), ἐργασθεὶς ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. Διαπρέπων εἰς τὴν προσωπογραφίαν, προσελήφθη ὡς βασιλικὸς ζωγράφος ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Β' καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Λυών. Πολλὰ πορτραῖτα πριγκίπων καὶ αὐλικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξαν ἔργα του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως ἡ προσωπογραφία τοῦ Δελφῖνος Φραγκίσκου. γ. ζ.

— **Κορνέϊγ** (Corneille), ***Πέτρος***. Γάλλος δραματικὸς ποιητής, γεννηθεὶς εἰς Ρουὲν τὴν 6 Ἰουνίου 1606. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν ἰησουϊτῶν τῆς γενεθλίου του, κατόπιν δέ, ἀκολουθῶν τὸ στάδιον τοῦ πατρός του, ἐγένετο δικηγόρος, χωρὶς ἴσως ποτὲ νὰ ἀσκήσῃ τὸ ἐπάγγελμά του. Τὸ ποιητικόν του τάλαντον τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νομικὴν καὶ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἡ ἐκπαίδευσίς του εἰς τὸ σχολεῖον τῶν ἰησουϊτῶν, τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως, μεγάλως ἐπέδρασεν εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἰδεολογίας του. Ἦτο ἄνθρωπος ἀγαθός, ἀφελὴς καὶ θεοφοβούμενος (ὑπῆρξε καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας τῆς συνοικίας του)· εἶχε τὸ παρουσιαστικὸν ἁπλοῦν καὶ μᾶλλον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκλάβῃ τις αὐτὸν ὡς ἔμπορον παρὰ ὡς ποιητήν. Ἡ ὁμιλία του ἦτο βαρεῖα καὶ ἀνιαρά. Τὰ μεγάλα πάθη οὐδέποτε συνετάραξαν τὴν ζωήν του. Ἠγάπα τὸν οἰκογενειακὸν βίον καὶ ἔζησε στενότατα συνδεδεμένος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Θωμᾶ*, κατὰ εἴκοσιν ἔτη νεωτέρου του. Ἐνυμφεύθησαν μάλιστα οἱ δύο ἀδελφοὶ δύο ἀδελφὰς καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν. Τῷ 1647 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τὸ σημαντικώτερον συμβὰν τῆς ζωῆς του εἶναι ἡ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ «Pertharite» ἀπομάκρυνσίς του ἀπὸ τὸ θέατρον, μεταξὺ τοῦ 1652 καὶ 1659. Ὅτε ἐπανῆλθε, πρόσωπα καὶ πράγματα εἶχον τελείως μεταβληθῆ. Ἡ νέα γενεὰ περιεφρόνει τὰ παλαιὰ ἔργα, ἡ δὲ διαρκῶς αὐξανομένη δόξα τοῦ Ρακίνα, ὅστις καὶ ἐνίκησε τὸν Κορνήλιον εἰς μυστικὸν ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς συγγραφεῖς δραματικὸν διαγωνισμὸν ἐπὶ δοθέντος θέματος, κατέστησεν αὐτὸν ζηλότυπον καὶ δυστυχῆ. Ὁ Κορνήλιος ἐγνώρισε τὸν θρίαμβον τῆς δόξης, ἀλλὰ καὶ τῆς λήθης τὴν πικρίαν, ζήσας παρηγκωνισμένος καὶ σχεδὸν λησμονημένος καὶ πτωχὸς τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του ἔτη, τὰ ὁποῖα ἐβάρυνεν ἐπιπροσθέτως ἡ θλῖψις τῆς ἀπωλείας δύο υἱῶν του. Ἀπὸ τοῦ 1674 ἔπαυσε πλέον νὰ γράφῃ διὰ τὸ θέατρον, ἀπέθανε δὲ τὴν 30 Σεπτεμβρίου τοῦ 1684 εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν.

Πέτρος Κορνέϊγ.
[Πίναξ τοῦ Lebrun.]

Τὰ πρῶτα δραματικὰ ἔργα του ἦσαν κωμῳδίαι· τῷ 1629 ἔδωκε τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Mélite», τὴν ὁποίαν ἔγραψεν, ὡς λέγεται, διὰ νὰ παρεμβάλῃ τὸ περίφημον σονέττον τῆς Μελίτης, τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀγαπημένην τῆς νεότητός του. Τὸ πρῶτόν του αὐτὸ ἔργον ἀκολουθοῦν αἱ κωμῳδίαι «Clitandre», «La Veuve», «La Galerie du Palais», «La suivante», «La Place Royale», ἔργα μὲ ἀρκετὴν πρωτοτυπίαν καὶ νέα διὰ τὴν ἐποχήν των, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ κωμικὸν στοιχεῖον συνδυάζεται μὲ ἐλαφρὰν αἰσθηματικότητα. Ὁ Ρισελιὲ διέγνωσεν ἀμέσως τὸ τάλαντον τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ καὶ παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν ὅμιλον τῶν συγγραφέων, τῶν ἐκτελούντων τὰς ἐμπνεύσεις του. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Κορνήλιος ἀπεχώρησε καὶ ἔδωκε τὴν τραγῳδίαν «Μήδεια» (1635) καὶ μίαν ρωμαντικὴν κωμῳδίαν: «L'Illusion comique» (1636) καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν τραγῳδίαν «Cid», ἥτις ἔσχεν «ἀνήκουστον ἐπιτυχίαν», καθὼς σημειώνουν τὰ χρονικὰ τῆς ἐποχῆς. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐπιτυχία μετέβαλε σχεδὸν ὅλους τοὺς συγχρόνους του εἰς ἐχθρούς του. Τὸν ὕβρισαν, τὸν ἐσατίρισαν, τὸν κατεδίωξαν· ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ Ἀκαδημία, ὑπείκουσα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Ρισελιέ, ἔγραψε κριτικὴν ἐναντίον του. Ἡ ἔρις αὕτη («la querelle du Cid» καθὼς ὠνομάσθη) τὸν ἐστενοχώρησε βαθύτατα, ἂν καὶ εἶχε συνείδησιν τῆς ἀξίας του. Εἰς τὰς ἐπιθέσεις αὐτὰς ἀπήντα ἐνίοτε μὲ φράσεις ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐξετόξευσεν ἐναντίον τῶν κατηγορητῶν τοῦ ἔργου του «Ὁράτιος», γραφέντος εὐθὺς μετὰ τὸν «Cid»: «Οἱ κριταὶ κατεδίκασαν τὸν Ὁράτιον, ἀλλὰ τὸν ἠθώωσεν ὁ λαός». Ἔκτοτε ἔδωκεν ἀλληλοδιαδόχως τὸν «Κίνναν» (1640), τὸν «Πολύευκτον» (1643;), τὸν «Θάνατον τοῦ Πομπηΐου» καὶ τὴν κωμῳδίαν «Ὁ ψεύτης» (1643—1644), τὴν «Rodogune» (1644 ἢ 1645), τὸν «Théodore», ἀποτυχημένην θρησκευτικὴν τραγῳδίαν, τὸν «Ἡράκλειον» (1647), τὸ λυρικὸν δρᾶμα «Ἀνδρομέδα», τὸ ὁποῖον μὲ τὰ καθαρῶς θεαματικὰ ἔργα του «La Toison d'Or» καὶ «Psyché», (κωμῳδίαν - μπαλέττο ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μολιέρου) συνετέλεσαν εἰς τὴν γένεσιν τοῦ μελοδράματος ἐν Γαλλίᾳ, καὶ δύο τραγικοκωμῳδίας: «Don Sanche d' Aragon» (1650) καὶ «Nicomède» (1651), ἔργα μὲ περιπλόκους ὑποθέσεις, περιέχοντα ὡραιότατα μέρη, ἀλλὰ σημειοῦντα ἤδη τὴν κατάπτωσιν τοῦ πνεύματος τοῦ ποιητοῦ. Μετὰ ταῦτα ἔδωκε τὴν τραγῳδίαν «Pertharite» (1652), τῆς ὁποίας ἡ ἀποτυχία τὸν ἀπεθάρρυνε καὶ τὸν ἔκαμε ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ θεάτρου καὶ νὰ καταγίνῃ εἰς τὴν ἔμμετρον μετάφρασιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Τῷ 1659 ἐπανῆλθεν εἰς τὸ θέατρον, δώσας τὴν τραγῳδίαν του «Οἰδίπους» ἡ ὁποία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτυχημένη μίμησις τοῦ περιφήμου ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θέματος. Τὸν «Οἰδίποδα» ἀκολουθοῦν διάφορα ἄλλα ἔργα του: «Sertorius», «Sophonisbe», «Othon», «Agésilas», «Attila», «Pulchérie», ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας. Εἴς τινα ἐξ αὐτῶν («Pulchérie», «Sertorius», «Sophonisbe») ἐτόλμησε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν σκηνήν, καὶ εἰς ρόλους συμπαθητικούς, γέροντας ἐρωτευμένους καὶ ἐνίοτε ἀγαπωμένους. Εἰς πολλὰ σημεῖα θέτει εἰς τὸ στόμα των στίχους ὁμοίους πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἔγραφεν ὅτε, εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν, ἦτο ἐρωτευμένος μὲ μίαν νεαρὰν ἠθοποιὸν ἑνὸς θιάσου τοῦ Μολιέρου, γνωστὴν ὑπὸ τὰ ὀνόματα La du Parc ἢ La Marquise καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφιερώσει τὰς περιφήμους αὐτοῦ «Stances à la Marquise». Τέλος, τῷ 1674 ἔδωκε τὸ τελευταῖόν του ἔργον, «Suréna».

Ὁ Κορνήλιος, ἀντιθέτως πρὸς τὰς τότε ἐπικρατούσας ἀντιλήψεις περὶ τραγῳδίας, ἔθεσεν ὡς ἀρχὴν αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ζωήν. Δημιουργεῖ ἰδιαίτερον τύπον κωμῳδίας, καὶ τέλος, διὰ τοῦ «Cid», ἀνοίγει τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἀληθῆ τραγῳδίαν. Τὴν ὑπόθεσιν παρέλαβεν ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ἱσπανοῦ Guillen de Castro· ἀλλ' εἰς τὴν τραγῳδίαν αὐτὴν τὸ ἐνδιαφέρον δὲν στρέφεται πρὸς τὴν ὑπόθεσιν· ἡ τραγικὴ δρᾶσις δὲν εἶναι ἐξωτερική, ἀλλ' ἐσωτερική. Δὲν ἐνδιαφέρει τὸ γεγονὸς ἀλλὰ τὸ αἴσθημα. Τὰ ἐξωτερικὰ συμβάντα δὲν ἔχουν ἀξίαν εἰμὴ μόνον ὡς ἐκφράσεις τῶν ψυχικῶν τοιούτων. Τοιουτοτρόπως ὁ Κορνήλιος ἤνοιξε τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ θέατρον τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως. Διὰ τοῦ «Cid» ὁ Κορνήλιος θέτει τὴν ἑξῆς ἀρχήν: ὅτι ὁ τραγικὸς ἥρως δημιουργεῖ μόνος τὴν μοῖραν αὐτοῦ, διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς βουλήσεώς του· καὶ ὁ ἥρως αὐτὸς δὲν ἔχει ἐθνικότητα· πρὸ πάντων εἶναι ἄνθρωπος. Παρ' ὅλ' αὐτὰ ὁ «Cid» διατηρεῖ κάτι τὸ μυθιστορηματικόν, δύναται δὲ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τραγικωμῳδία. Ὁπωσδήποτε εἶναι τὸ γνωστότερον ἔργον τοῦ Κορνηλίου, ὁ ὁποῖος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναφέρεται ὡς ὁ ποιητὴς τοῦ «Cid». Ἀλλ' ὁ «Ὁράτιος», μὲ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἰσχυρῶς διαγεγραμμένων χαρακτήρων καθιερώνει τὸν τύπον τῆς ἀληθοῦς τραγῳδίας. Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἀκολουθεῖ ὁ ποιητὴς καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔργα του, «Cinna», «Polyeucte», «Rodogune»· διὰ δὲ τῆς κωμῳδίας του «Le Menteur» συνετέλεσεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ τοῦ εἴδους τούτου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μορφὴν τῶν ἔργων, ὁ Κορνήλιος ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς ἀριστοτελικοὺς κανόνας τῶν ἑνοτήτων, περὶ τῶν ὁποίων τοσοῦτος ἐγίνετο λόγος ὑπὸ τῶν πολυμαθῶν τῆς ἐποχῆς του· δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ὑποτάξῃ τὸ πνεῦμά του εἰς τοὺς ἀκάμπτους τύπους, τοὺς ὁποίους ἐζήτει νὰ ἐπιβάλῃ ἡ σχολαστικὴ κριτική. Αἱ ἑνότητες, κατ' αὐτόν, ὀφείλουν ἁπλῶς νὰ προσδίδουν φυσικότητα εἰς τὸ δραματικὸν ποίημα καὶ νὰ δημιουργοῦν ἀτμοσφαῖραν πραγματικότητος· ὅθεν αὗται δέον νὰ παρουσιάζουν ἐλαστικότητά τινα, ἁπλῶς ὑποδεικνύουσαι τὸν ἀκολουθητέον τύπον.

Αἱ ὑποθέσεις τῶν ἔργων του εἶναι πολλάκις περίπλοκοι. Ἀλλ' εἰς αὐτὰς δὲν ἀναζητεῖ καταπληκτικὰς περιπετείας· δημιουργεῖ παθητικὰς ψυχικὰς καταστάσεις. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι δι' αὐτὸν ἡ εὐκαιρία τῆς ἐκδηλώσεως τῶν χαρακτήρων. Τὰ θέματά του ἐξέλεγεν ἐκ τῆς ἱστορίας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς ρωμαϊκῆς, διότι δι' αὐτῶν τὰ πάθη καθίστανται γενικώτερον νοητά· ἡ δὲ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῶν γεγονότων εἶναι ἀναγκαία, διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀληθοφάνεια. Ἀλλ' οὐδέποτε δεσμεύεται ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας. Οἱ Ρωμαῖοί του, καθὼς ἔλεγεν ὁ Μπαλζάκ, εἶναι ἁπλῶς Ρωμαῖοι τοῦ Κορνηλίου. Αἱ τραγῳδίαι μᾶς δίδουν συναρπαστικὴν εἰκόνα τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς του. Ἡ δὲ περὶ δραματικῆς ἀληθείας ἀντίληψίς του εἶναι μᾶλλον ὀρθολογιστικὴ παρὰ ποιητική.

Οἱ ἥρωές του ἐμφανίζουν φύσιν τραχεῖαν καὶ ἰσχυράν, κυριαρχουμένην ἀπὸ τὴν νόησιν καὶ τὴν βούλησιν, φύσιν, ἡ ὁποία ἦτο ἐν ἀπολύτῳ ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τῶν ψυχῶν τῆς ἐποχῆς του. Καὶ αὐταὶ αἱ ἡρωΐδες του εἶναι περισσότερον διανοητικαὶ παρὰ αἰσθηματικαί. Τὰ

Digitized by Google

πάθη κυριαρχοῦνται ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ ὑπὸ τῆς βουλήσεως καὶ μεταβάλλονται εἰς ἰδέας καὶ εἰς ἀρχὰς ρυθμιζούσας τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἡρώων του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ καθαρῶς καρτεσιανὴ θεωρία του περὶ ἔρωτος. Ἔρως εἶναι ὁ πόθος τοῦ καλοῦ· κανονίζεται ὅθεν ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ. Ἄρα τὸ λογικὸν θὰ διευθύνῃ τὸν ἔρωτα. Ἂν ἀγαπῶμεν κάτι, τὸ ἀγαπῶμεν, διότι εὑρίσκομεν ἐν αὐτῷ τὸ τέλειον. Ὁ ἔρως λοιπὸν εἶναι ἀρετὴ καὶ ὄχι ἀδυναμία. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ ἔρως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν, ὅλη ἡ δρᾶσις στρέφεται πρὸς τὸ καθῆκον, διότι ἡ παράλειψις αὐτοῦ θὰ κατέστρεφε τὴν ἐκτίμησιν. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὴν ἀντίληψιν αὐτήν, τὸ λογικὸν κυβερνᾷ τὸν ἔρωτα καὶ δύναται νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὀλιγώτερον τελείου πρὸς τὸ τελειότερον, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει εἰς τὸν «Πολύευκτον», τὸν ὁποῖον πολλοὶ θεωροῦν ὡς ἀνώτερον τοῦ «Ὁρατίου» καὶ τοῦ «Κίννα», καὶ μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ποιητὴς φθάνει εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς δόξης του. Τὸ κύριον λοιπὸν χαρακτηριστικὸν καὶ ἡ πρωτοτυπία τῆς ψυχολογίας τοῦ Κορνηλίου εἶναι ὅτι πᾶσα δρᾶσις ρυθμίζεται ἀπὸ τὸ λογικὸν καὶ ἀπὸ τὴν θέλησιν. Ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν προσώπων του εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς θελήσεως. Ἀλλ' ὅταν ἡ θέλησις καταστῇ ἀπόλυτος, παντοδύναμος, ἀνωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς τύχης, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸν «Nicomède», παύει νὰ ὑφίσταται δραματικότης· τὸ δέος καὶ τὸ ἔλεος δὲν ὑπάρχουν πλέον, ἡ δὲ τραγῳδία βασίζεται ἐπὶ τοῦ θαυμασμοῦ. Παρὰ τὸ ἀντιδραματικὸν τῆς ψυχολογίας αὐτῆς, αἱ τραγῳδίαι τοῦ Κορνηλίου εἶναι θαυμαστὰ θεατρικὰ ἔργα.

Τὸ ὕφος τοῦ Κορνηλίου εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ρητορικόν. Ἀκολουθεῖ τὴν κοσμικὴν φρασεολογίαν τῆς ἐποχῆς του· παρουσιάζει ὅμως πάντοτε, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς διαλόγους, δύναμιν καὶ ζωηρότητα ἐξαιρετικήν. Ἡ γόνιμος φαντασία, ὁ ὀρθὸς λόγος, αἱ ὑψηλαὶ σκέψεις, αἱ μεγαλόπνοοι ρησεῖαι κυριαρχοῦν καθ' ὅλον τὸ ἔργον του. Τὸν στίχον μεταχειρίζεται μετὰ καταπληκτικῆς εὐκολίας· θὰ ἠδύνατο δέ τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ μορφὴ αὐτὴ τοῦ λόγου εἶναι δι' αὐτὸν φυσικωτέρα ἀπὸ τὸν πεζόν. Στερεῖται πλαστικότητος καὶ μελῳδικότητος, ἐμφανίζει ὅμως ρυθμὸν ἰσχυρὸν καὶ ἀρρενωπόν, ἀπολύτως σύμφωνον μὲ τὴν ψυχοσύνθεσιν τῶν ἡρώων του.

Μεταφράσεις ἔργων του εἰς τὴν ἑλληνικὴν δὲν ἔχομεν, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς παλαιὰς εἰς καθαρεύουσαν. Οὕτως ἔχουν ἐκδοθῆ ὁ «Κίννας» (Ἀθῆναι (1836), ὁ «Σίδ», ἔμμετρος μετάφρασις ὑπὸ Σ. Ι. Βουτυρᾶ ἀφιερωμένη εἰς Mounet Sully (Ἀθῆναι 1899) καὶ ὁ «Πολύευκτος» εἰς πεζόν, ὑπὸ Α. Κουρνιακτῆ (Σμύρνη 1891). Ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Κορνηλίου: «Le Théâtre de Corneille revu et corrigé par l'auteur (avec les Discours et les Examens)» (Παρίσιοι, A. Courbé, 3 τόμ. 1660). Marty-Laveaux, «Collection des Grands Ecrivains (12 τόμ. Παρίσιοι, Hachette et Cie, 1862).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Picot*, Bibliographie Cornélienne, 1876 (προσθῆκαι, ὑπὸ Le Verdier et Pelay, 1908).—*Bouquet*, Points obscures et nouveaux de la vie de Corneille (1888). — *G. Lanson*, Corneille (Coll. des Grands Ecrivains 1898). — *Viguier*, Anécdotes littéraires sur Corneille (Rouen 1846).
Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Κόρνελ (Cornell), *Ἔζρα*. Ἀμερικανὸς φιλάνθρωπος, ἱδρυτὴς τοῦ ὁμωνύμου πανεπιστημίου (1807—1874). Ἤρξατο τοῦ σταδίου του ὡς ξυλουργὸς καὶ ἔπειτα ἐγένετο μηχανικὸς ἐν Ἰθάκῃ τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐνδιαφερθεὶς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου, προέβη εἰς δαπανηρὰς ἀλλ' ἀνεπιτυχεῖς προσπαθείας προσαρμόσεως τῶν τηλεγραφικῶν συρμάτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μέχρις ὅτου (1844) ἔλυσε τὸ πρόβλημα, προσαρμόσας ταῦτα εἰς στύλους. Ὠργάνωσε πλείστας τηλεγραφικὰς ἑταιρείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν μεγάλην Οὐέστερν Γιούνιον καὶ συνεκέντρωσε μεγάλην περιουσίαν. Ἐδωρήσατο εἰς τὴν πολιτείαν Νέας Ὑόρκης 500.000 δολλαρίων καὶ 200 ἄκρ γῆς, ὅπως ἱδρυθῇ πανεπιστήμιον (βλ. κατωτ.). Δ.Σ.Δ.

— **Κόρνελ** *πανεπιστήμιον* (Cornell University). Ἓν τῶν μεγαλυτέρων πανεπιστημίων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν Ἰθάκῃ τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ κυριωτέρου εὐεργέτου του Ἔζρα *Κόρνελλ* (βλ. λ.), ἤρχισε δὲ λειτουργοῦν τῷ 1868. Τὸ πανεπιστήμιον, ἐκτὸς τῶν ἀκαδημαϊκῶν κολλεγίων, περιλαμβάνει καὶ διαφόρους πολυτεχνικὰς σχολάς, εἶναι δὲ κυρίως περιώνυμον διὰ τὴν σχολὴν μηχανικῆς. Ἔχει πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, διάφορα ἱδρύματα φέροντα τὰ ὀνόματα τῶν κυριωτέρων δωρητῶν καὶ τελειότατα ἐργαστήρια διὰ τὰς ἐφημοσμένας ἐπιστήμας. Τὰ κτήρια, κείμενα ἐπὶ ὑψώματος, δεσπόζουν τῆς λίμνης Καγιούγκα, ἔνθα γίνονται λεμβοδρομίαι. Αἱ ὁμάδες Κόρνελλ εἶναι περιώνυμοι ἐν Ἀμερικῇ διὰ τὴν κωπηλατικήν των ἱκανότητα. Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐφαρμόζεται ἡ μεικτὴ ἐκπαίδευσις, συμφώνως δὲ πρὸς τὸ καταστατικὸν του οἱονδήποτε πρόσωπον, ἀνῆκον εἰς οἱανδήποτε θρησκείαν ἢ δόγμα ἢ οὐδεμίαν θρησκείαν πρεσβεῦον, ἀλλὰ κεκτημένον τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, δύναται νὰ ἐγγραφῇ ὡς φοιτητὴς ἢ καταλάβῃ οἱανδήποτε θέσιν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Τὸ πανεπιστήμιον διοικεῖται ὑπὸ τεσσαρακονταμελοῦς συμβουλίου, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ πλειοψηφία αὐτοῦ ν' ἀνήκῃ εἰς οἱανδήποτε θρησκείαν ἢ δόγμα ἢ νὰ μὴ ἀνήκῃ εἰς καμμίαν θρησκείαν. Δ. Σ. Δ.

Κορνέλιους (Cornelius), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1863. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς φυσικὰς ἐπιστήμας εἰς τὰ πανεπιστήμια Μονάχου, Βερολίνου κ. ἄ., καὶ διετέλεσεν ἐπὶ δύο ἔτη βοηθὸς καθηγητοῦ τῆς χημείας. Τῷ 1894 διωρίσθη ὑφηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου καὶ τῷ 1903 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν αὐτῷ. Τῷ 1910 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Φραγκφούρτῃ. Ἡ φιλοσοφικὴ βάσις τοῦ Κορνελίου εἶναι ἰδεολογικὴ καὶ συμπίπτει μετὰ τῶν νεοκαντιανῶν εἰς πλεῖστα σημεῖα. Ὁ Κορνέλιος τονίζει τὴν μεγίστην σημασίαν τῆς ψυχολογίας εἰς τὰ φιλοσοφικὰ ἐν γένει καὶ ἰδίως εἰς τὰ γνωσιολογικὰ προβλήματα· ἀπορρίπτει τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ παραδέχεται τὴν προσωπικὴν ἐσωτερικὴν ἐμπειρίαν ὡς τὴν βάσιν πάσης γνωσιολογικῆς ἐρεύνης. Ἀποκλείων τὴν διὰ τοῦ συνειρμοῦ μηχανικὴν συναρμολόγησιν ψυχολογικῶν στοιχείων πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἐγώ, τὸ ὁρίζει μᾶλλον ὡς τὴν διὰ τῆς μνήμης συσχέτισιν ἀμέσων περιεχομένων τῆς συνειδήσεως. Ἐνῷ συγγενεύει πρὸς τὸν Μάχ, ἀποκρούει τὴν ταύτισιν πρὸς αὐτὸν τῆς ἰδικῆς του θεωρίας περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομίας τῆς σκέψεως, ἥτις κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ σημαίνηται ἡ ὁμοιότης μεταξὺ συνειδητῶν περιεχομένων διὰ κοινῶν συμβόλων. Ἡ κατεύθυνσίς του δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς ψυχολογικογενετικὴ ἑρμηνεία τοῦ νεοκριτικισμοῦ καὶ ἡ θέσις του ὡς τι διάμεσον μεταξὺ θετικισμοῦ καὶ νεοκαντιανισμοῦ. Ἔργα: «Δοκιμὴ μιᾶς θεωρίας περὶ τῶν ὀντολογικῶν κρίσεων» (1894), «Ἡ ψυχολογία ὡς ἐπιστήμη τῆς ἐμπειρίας» (1897), «Ἀρχαὶ καὶ διδακτικοὶ σκοποὶ διὰ τὴν στοιχειώδη διδασκαλίαν τοῦ σχεδίου» (1901), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν» (1903, β' ἔκδ. 1911), «Στοιχειώδεις νόμοι τῆς πλαστικῆς τέχνης» (1908, β' ἔκδ. 1911), «Προβλήματα ἀρχῶν εἰς τὴν ψυχολογίαν» (ἐν «Zeitschrift fur Psychologie 1906), «Ἡ γνῶσις τῶν πραγμάτων καθ' ἑαυτά» (ἐν «Logos» 1910 κ. ἑ.), «Ὑπερβατικὴ συστηματικὴ» (1906, «Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ διαρκὴς εἰρήνη» (1919), «Παιδαγωγικὴ τῆς τέχνης» (1920), «Περὶ τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς» κτλ. Ε. Λ.

Πέτρου Κορνέλιους: «Ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον».
(Schackgalerie, Μόναχον.)

—**Κορνέλιους** (Cornelius), *Κάρολος - Ἀδόλφος*. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1819, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου. Ἔγραψεν ἰδίως ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν πόλιν τοῦ Munster καὶ τοὺς ἀναβαπτιστάς. Γ. Ζ.

— **Κορνέλιους** (Cornelius), *Πέτρος φὸν* —. Εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων Γερμανῶν ζωγράφων τῶν τελευταίων χρόνων, γεννηθεὶς ἐν Ντύσσελντορφ τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1867. Τὸ τάλαντόν του ἐξεδηλώθη ἀπὸ παιδικῆς ἔτι ἡλικίας, ὁπότε διασκεδάζων ἐξετέλει σχεδιάσματα πρὸς εἰκονογράφησιν διαφόρων ἡμερολογίων. Βραδύτερον ἠρέσκετο ν' ἀπομιμῆται ἀπὸ μνήμης ἔργα μεγάλων ζωγράφων, τοῦ Ραφαὴλ ἰδίως, ἡ δὲ ἄσκησις αὐτὴ ἔδωκεν εἰς τὴν ἰδιοφυΐαν του ἐξαιρετικῶς πρώϊμον ἄνθησιν. Ἦτο δεκαεννεαετὴς μόλις, ὅταν τοῦ ἀνετέθη νὰ ζωγραφήσῃ τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Reuss, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ὁποίου ἐταξίδευσεν εἰς Ρώμην. Ἐπανελθὼν ἐξετέλεσε μίαν πλήρη σειρὰν εἰκονογραφιῶν τοῦ «Φάουστ», τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Γκαῖτε καὶ ἥτις ἀπέμεινε τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του. Ἀργότερον ἐπεδόθη εἰς τὴν τοιχογραφίαν, εἶδος τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ τότε ἐν Γερμανίᾳ, καὶ εἰς σύνθεσιν πινάκων ἐθνικοῦ καὶ λαογραφικοῦ χαρακτῆρος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ «Κύκλος τῶν Νιμπελούγκεν». Ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν του προέχουν: ἡ «Φυγὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον», ἡ «Ἱστορία τοῦ Ἰωσήφ», εἰς τὸ παλάτσο Μπαρτόλντι τῆς Ρώμης, ἡ «Ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλήμ», ἀνταξία ἀπόδοσις τῶν στίχων τοῦ Τάσσου, ἡ «Δευτέρα παρουσία», κολοσσιαῖον εἰς σύλληψιν καὶ ἐκτέλεσιν ἔργον, καταπλῆσσον καὶ ἐκείνους ἀκόμη οἱ ὁποῖοι ἔτυχε νὰ θαυμάσουν τὸ ἀριστούργημα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Τῷ 1824 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, τῷ 1838 ἐξελέγη μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῷ 1841 τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου. Μαθηταί του ὑπῆρξαν πολλοὶ ἐκ τῶν διασήμων νεωτέρων Γερμανῶν ζωγράφων, ἐν οἷς καὶ ὁ Κάουλμπαχ.

Οἱ ὀνομαστότεροι Γερμανοὶ χαράκται ἀναπαρήγαγον τὰ ἔργα τοῦ Κορνέλιους, προσθέσαντες οὕτως εἰς τὴν μεγάλην φήμην των καὶ εὐρεῖαν δημοτικότητα, ἧς ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον ἔτι ν' ἀπολαύουν τόσον ἐν Γερμανίᾳ ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐξαιρετικὴ ὅμως ὑπῆρξεν ἡ συμπάθεια τοῦ γαλλικοῦ κοινοῦ πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Γερμανοῦ καλλιτέχνου, διὰ τὸν ὁποῖον ἐλέχθη ὅτι συνεκέντρωνεν ἐν ἑαυτῷ τὸ τάλαντον δύο μεγάλων Γάλλων ζωγράφων, τοῦ Ingres καὶ τοῦ Delacroix. Γ. Ζ.

—**Κορνέλιους** (Cornelius), *Πέτρος*. Γερμανὸς συνθέτης (1824—1874), ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου. Τῷ 1858, χάρις εἰς τὰς φροντίδας τοῦ Λὶστ καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τούτου, ἀνεβιβάσθη εἰς Βαϊμάρην τὸ κωμικὸν μελόδραμά του «Ὁ καλίφης τῆς Βαγδάτης», ὅπερ θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημα τοῦ συνθέτου. Ἐν τούτοις τὸ ἔργον τοῦτο ἀπέτυχε παταγωδῶς, λόγῳ ραδιουργιῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Λίστ. Ἐνορχηστρωθὲν ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Φέλιξ Μόττλ καὶ Λεβί, ἀνεβιβάσθη μετ' ἐπιτυχίας ἐν Μονάχῳ τῷ 1885, καὶ παραμένει ἔκτοτε εἰς τὸ μόνιμον ρεπερτόριον τοῦ γερμανικοῦ μουσικοῦ θεάτρου. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: ὁ «Σίδ» (Cid) μελόδραμα, τὰ «Μικρὰ τραγούδια», εἰς τὰ ὁποῖα παραμένει ἀκραιφνὴς ρωμαντικός, αἱ μετὰ χορῳδίας συνθέσεις του: «Beethovenlied» «Psalmlieder», «Alter Soldat», «Trost und Thränen» κ.τ.λ. Ἂν καὶ σύγχρονος τοῦ Βάγνερ, κατώρθωσεν εἰς τὴν δραματικήν του μουσικὴν ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μεγάλου τούτου μουσικοῦ. Γ. Σ.

Κορνέλις (Cornelisz), *βὰν Ἅαρλεμ*. Διάσημος Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1562—1638). Μαθητεύσας ἐν ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ παρὰ τῷ Pieter Aertsen, διεκρίθη ἐνωρίτατα ὡς καλλιτέχνης εὐρείας ἐμπνεύσεως καὶ ἐξαιρετικῆς δεξιοτεχνίας. Τὸν εἵλκυεν ἰδιαιτέρως ἡ σπουδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἠρέσκετο δὲ νὰ συσσωρεύῃ εἰς τοὺς πίνακάς του πλῆθος προσώπων, τῶν ὁποίων τὰ γυμνὰ μέλη, εἰς ποικιλίαν στάσεων, κατεδείκνυον τὴν ἐξαιρετικήν του ἱκανότητα εἰς τὴν ἀνατομικὴν ἀπόδοσιν. Ἡ ἀδυναμία του αὐτὴ ἔφθανεν ἐνίοτε νὰ ζημιώνῃ τὰ ἔργα του, ἢ τουλάχιστον νὰ δημιουργῇ περιέργους διὰ τὸν θεατὴν ἐκπλήξεις. Χαρακτηριστικὸς ἐν προκειμένῳ εἶναι ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον «Εὐσπλαγχνία» πίναξ του, ὁ εὑρισκόμενος εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Βαλανσιέν. Ἐν αὐτῷ εἰκονίζεται γυνὴ προσβλέπουσα μὲ προστατευτικὴν συμπάθειαν ἕνα ὅμιλον μικρῶν παιδιῶν ποὺ τὴν περιστοιχίζουν. Κἄποιο ὅμως ἀπὸ τὰ παιδιὰ σύρει ἀπὸ τὴν οὐρὰν ἕνα γάτον, αὐτὸς δὲ ἐξαγριωθεὶς ἐμπήγει τὰ νύχια του εἰς τὰ γυμνὰ ὀπίσθια τοῦ μικροῦ, ὁ ὁποῖος φαίνεται κραυγάζων ἀπὸ τὸν πόνον.

Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κορνέλις, κατεσπαρμένων εἰς τὰ μουσεῖα ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως: ἡ «Χρυσῆ ἡλικία», οἱ «Ἄγγελοι ἀντάρται», ὁ «Κατακλυσμὸς» καὶ ἄλλα. Γ. Ζ.

—**Κορνέλις** (Cornelisz), *Ἰάκωβος, βὰν Ἄμστερνταμ*. Ὁλλανδὸς ζωγράφος καὶ ξυλογράφος (1470—1533), τοῦ ὁποίου τὸ τάλαντον ἐξετιμήθη ὡς ἓν τῶν σπανιωτέρων τῆς ἐποχῆς του. Ἐκ τῶν ἔργων του ἡ Ἐθνικὴ πινακοθήκη τοῦ Λονδίνου κατέχει τοὺς «Ἁγίους Πέτρον καὶ Παῦλον», ἄλλα δὲ εἶναι κατεσπαρμένα εἰς διάφορα εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα. Γ. Ζ.

Κορνέλου *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσπρογέρακα τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 168. Κ. Σ.

Digitized by Google

κόρνερ (ἀγγλ. corner, ἐκ τοῦ corn=γωνία). Ἐμπορικὸς ὅρος σημαίνων κερδοσκοπικὴν ἐπιχείρησιν ἑνὸς ἢ πλειόνων ἀτόμων, ἡ ὁποία ἐπιδιώκει τὴν ὕψωσιν τῆς τιμῆς ἐμπορεύματός τινος διὰ τῆς συγκεντρώσεως ὅλης τῆς παραγωγῆς τοῦ εἴδους. Ὁ ὅρος οὗτος ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, τὰ κυριώτερα δὲ κόρνερ ἐσχηματίσθησαν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἰδίᾳ διὰ τὸν σῖτον, τὸν χαλκὸν καὶ τὰς μετοχὰς τῶν ἑταιρειῶν. Τὸ κόρνερ διακρίνεται τοῦ τράστ, καθ' ὅσον ἐκεῖνο μὲν εἶναι προσωρινὴ ἐπιχείρησις, τοῦτο δὲ συνεταιρισμὸς διαρκής. Δ. Σ. Δ.

— *[Ἀθλητ.]* Ὁ ὅρος *κόρνερ* (corner kick) χρησιμοποιεῖται κατὰ τοὺς ποδοσφαιρικοὺς ἀγῶνας πρὸς δήλωσιν τῆς ποινῆς τοῦ γωνιαίου λακτίσματος. Τὸ λάκτισμα τοῦτο καταλογίζεται ὑπὸ τοῦ διαιτητοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα εἰς βάρος τῆς ὁμάδος, τῆς ὁποίας ὁ παίκτης θὰ ἀπέστελλε τὴν σφαῖραν ἐκτὸς τῶν γραμμῶν τοῦ τέρματος. Λέγεται δὲ γωνιαῖον, διότι ὁ ἀντίπαλος παίκτης θὰ λακτίσῃ τὴν σφαῖραν ἀπὸ τῆς μιᾶς γωνίας τοῦ γηπέδου τῆς τιμωρουμένης ὁμάδος πρὸς τὸ τέρμα της, καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξῆλθεν ἡ σφαῖρα τῶν γραμμῶν τοῦ τέρματος. Δ. Κ.

Κορνὲρ (Corner, ἢ Cornaro), ***Ἰάκωβος***. Ἐνετὸς προνοητὴς τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὰ ἔτη 1688—1690. Ἡ διοίκησίς του ὑπῆρξεν εὐεργετική. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀναγκαστικὴ ἐμφύτευσις χιλιάδων ἐλαιοδένδρων καὶ ἡ συστηματοποίησις τοῦ ἐμπορίου τῆς σταφίδος. Τὰ ἐνετικὰ ἀρχεῖα διέσωσαν σπουδαιοτάτας ἐκθέσεις του περὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ ἐμπορίου. Γ. Δ. Κ.

Κορνέσιον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων χωρίου *Μοσχόφυτον* (βλ. λ.).

Κορνέτο ***Ταρκουΐνια*** (Corneto Tarquinia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης. Κάτ. 7.130. Ἔχει ρωμανικὴν βασιλικὴν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, διάφορα μεσαιωνικὰ μέγαρα καὶ μουσεῖον ἐτρουσκικῶν ἀρχαιοτήτων, ἱδρυθὲν τῷ 1874. Εἰς τὰ ΒΔ. τῆς πόλεως ταύτης εὑρίσκετο ἡ ἀρχαία πόλις *Ταρκύνιοι* (Tarquinii), τῆς ὁποίας ἀνεκαλύφθη τῷ 1823 ἡ ἐκτεταμένη νεκρόπολις, περι-

Ἐτρουσκικὴ νωπογραφία ἐκ τάφου τῆς Κορνέτο Ταρκουΐνια.

λαμβάνουσα πολυαρίθμους ὑπογείους νεκρικὰς στοὰς μετὰ τοιχογραφιῶν, αἵτινες παρέσχον πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὰς ἐτρουσκικὰς ἀρχαιότητας. Κατεστράφη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν Βανδάλων καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Βελισσαρίου καὶ τοῦ Ναρσῆ, οἵτινες ἐσεβάσθησαν μόνον τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ὀχυρώματα, ὧν ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἐπὶ τῆς πλησιεστέρας παραλίας τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους ὑπάρχει ὁ μικρὸς λιμὴν *Πόρτο Κλεμεντῖνο*, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῆς πόλεως. Μ. Δ. Β.

κορνέττα (ἡ), ἢ ***κορνέττο*** (τὸ) (ἰταλ. cornetta ἢ cornetto)· μουσικὸν ὄργανον (βλ. *κεράτιον* μετ' ἐμβόλων).

κορνεττίστας (ὁ). Ὁ παίζων κορνέτταν.

Κορνηλία ***γενεά*** (Cornelia gens). Περίφημος καὶ πολυάριθμος οἰκογένεια πατρικίων ἅμα καὶ πληβείων τῆς δημοκρατουμένης Ρώμης. Ὁ ἐνδοξότερος κλάδος τοῦ μεγάλου τούτου γένους, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐδόξασαν τὴν Ρώμην, ἦτο ὁ τῶν *Κορνηλίων Σκιπιώνων*.

Κορνηλία (Cornelia). Περίφημος Ρωμαία διὰ τὴν μόρφωσιν, τὸ πνεῦμα καὶ τὰς μεγάλας της ἀρετάς. Ἦτο θυγάτηρ Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ μήτηρ τῶν *Γράκχων*. Συζευχθεῖσα τὸν Τιβέριον Σεμπρώνιον Γράκχον (περὶ τὸ 163 π. Χ.), ἀπέκτησεν ἐξ αὐτοῦ δώδεκα τέκνα, ἐκ τῶν ὁποίων τρία μόνον ἐπέζησαν, ἡ *Σεμπρωνία*, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Σκιπίων Αἰμιλιανός, ὁ *Τιβέριος* καὶ ὁ *Γάϊος*, εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ὁποίων ἀφωσιώθη, ἀπορρίψασα τὰς περὶ γάμου προτάσεις τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου Ζ'. Ἔχουσα πνεῦμα ἐξαιρετικῶς καλλιεργημένον καὶ χαρακτῆρα ἀνδρικόν, ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς υἱούς της τὴν πρὸς τὸν λαὸν ἀγάπην καὶ μεγάλην φιλοδοξίαν, ἐρωτῶσα συχνὰ αὐτούς, ἂν θὰ ὀνομάζηται πάντοτε θυγάτηρ τοῦ Σκιπίωνος μᾶλλον ἢ μήτηρ τῶν Γράκχων. Ὁ δὲ Κικέρων (Βρούτ. 58), ὅστις εἶχεν ἀναγνώσει τὰς ἐπιστολὰς αὐτῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Κορνήλιος Νέπως διέσωσέ τινα ἀποσπάσματα, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ εὐγλωττία τῶν Γράκχων ἦτο εὐγλωττία τῆς μητρός των. Εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ ἀπάντησίς της πρὸς εὐγενῆ κυρίαν ἐκ Καμπανίας, ἐπιδεικνύουσαν εἰς αὐτὴν τὰ κοσμήματά της: «ἰδοὺ τὰ ἰδικά μου» τῆς ἀπεκρίθη, φέρουσα πρὸς αὐτὴν τοὺς υἱούς της. Ὁ Γάϊος ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς δημαρχίας του ἄγαλμα χαλκοῦν πρὸς τιμὴν τῆς μητρός του μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Εἰς τὴν Κορνηλίαν, μητέρα τῶν Γράκχων». Ἀργότερον οἱ Ρωμαῖοι ἵδρυσαν ἄγαλμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Κορνηλία παρίστατο καθημένη. Τοῦ ἀγάλματος τούτου εὑρέθη ἡ βάσις κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τὰς γενομένας τῷ 1878 εἰς τὴν πύλην τῆς Ὀκταβίας. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τοῦ δευτέρου της υἱοῦ (121), ἡ Κορνηλία ἀπεσύρθη εἰς οἰκογενειακὴν ἔπαυλιν, εὑρισκομένην εἰς Λίτερνον τῆς Καμπανίας. Ἐκεῖ δ' ἔζη δεχομένη τοὺς ἐνδοξοτέρους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς της καὶ Ἕλληνας λογίους, εἰς τοὺς ὁποίους συνήθιζε νὰ διηγῆται τὰ κατορθώματα τοῦ πατρός της καὶ τὰς πράξεις τῶν δύο της υἱῶν. Τ. ΣΤΡ.

Canvelier: Ἡ Κορνηλία, μήτηρ τῶν Γράκχων.

— **Κορνηλία.** Θυγάτηρ τοῦ Κίννα καὶ πρώτη σύζυγος τοῦ Καίσαρος (84 π. Χ.), ὅστις κατὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον λόγον. Κατὰ τὸν Πλούταρχον, εἶναι ἡ πρώτη Ρωμαία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεδόθη ἡ τιμὴ αὐτή. Θυγάτηρ αὐτῆς ἦτο ἡ *Ἰουλία*, ἡ μετέπειτα σύζυγος τοῦ Πομπηΐου.

— **Κορνηλία.** Θυγάτηρ τοῦ Μετέλλου Σκιπίωνος. Εἶχεν ἐξαιρετικὴν παιδείαν, ἠρέσκετο δὲ καὶ εἰς φιλοσοφικὰς συζητήσεις. Ἀποθανόντος τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου Ποπλίου Κράσσου, ἐνυμφεύθη τὸν Πομπήϊον (54 π. Χ.), τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος Ἰουλία εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνει. Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Φάρσαλα ἧτταν (48 π. Χ.), ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς Αἴγυπτον, φονευθέντος δὲ αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς Κύπρον, ὅπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην. Εἶναι ἓν τῶν κυρίων προσώπων τῆς τραγῳδίας τοῦ Κορνέϊγ «Ὁ θάνατος τοῦ Πομπηΐου».

— **Κορνηλία** ***Φαῦστα***. Θυγάτηρ τοῦ δικτάτορος Σύλλα καὶ σύζυγος τοῦ Τίτου Ἀννίου Μίλωνος, τοῦ περιφήμου ἀντιπάλου τοῦ δημαγωγοῦ Κλωδίου. Τ. ΣΤΡ.

Κορνηλίας ***Κάστρα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κάστρα* Κορνηλίου.

Κορνήλιος. Ὄνομα πολλῶν διασήμων Ρωμαίων, ἀνηκόντων εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Κορνηλίων. Γνωστότερα μέλη τοῦ γένους τούτου εἶναι οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Γάϊος Κορνήλιος*** (Caius Cornelius), δήμαρχος κατὰ τὸ ἔτος 67 π. Χ. Ἔκαμε πολλὰς προτάσεις νόμων ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς φατρίας καὶ κατὰ τῆς συγκλήτου, αἵτινες εἶναι γνωσταὶ ἐκ δύο λόγων τοῦ Κικέρωνος. Κατηγορήθη τῷ 66 ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ ὑπὸ τοῦ Π. Κομινίου καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν προσώπων, ἀλλ' ἡ κατηγορία αὕτη ἐγκατελείφθη. Ἐπαναληφθείσης τῆς κατηγορίας τῷ 65 ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσώπων ἠθῳώθη, ἀναλαβόντος τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Κικέρωνος, ὁ ὁποῖος ἠγόρευεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας. Ἐκ τῶν ἀγορεύσεων δὲ τὰς ὁποίας συνώψισεν ὁ ρήτωρ εἰς δύο λόγους («Pro C. Cornelio», καὶ «De majestate») σῴζονται μόνον μικρὰ ἀποσπάσματα.

—2) ***Γάϊος Κορνήλιος Κέθηγος*** (Caius Cornelius Cethegus). Ρωμαῖος συγκλητικὸς (Α' αἰὼν π. Χ.), ἀνήκων εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *Κεθήγων*, κλάδον τῆ Κορνηλίας γενεᾶς. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα, ὅτε δὲ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ τῆς Ρώμης, ὁ Κέθηγος ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Ποπλίου Λέντλου Σούρα τὴν διεύθυνσιν τῆς συνωμοσίας ἐν Ρώμῃ. Ἀνακαλυφθείσης ὅμως ταύτης, ἕνεκα ἀπρονοησίας τοῦ Λέντλου, συνελήφθη μετὰ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, ἐθανατώθη ἐντὸς τοῦ Τυλλιανοῦ δεσμωτηρίου (Tullianum) τὴν 5ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 63 π. Χ. Τ. ΣΤΡ.

— **Κορνήλιος** (Cornelius). Περὶ τῶν ἄλλων ἐπιφανῶν Ρωμαίων Κορνηλίων βλ. λ. *Βάλβος, Κίννας, Γάλλος, Λαβέων, Λέντλος, Νέπως, Ρουφῖνος, Σκιπίων, Σύλλας.*

Κορνήλιος, ***ἅγιος***. Ρωμαῖος τὴν καταγωγήν, ὑπηρετῶν ἐν τῷ στρατῷ τῆς Παλαιστίνης ὡς ἑκατόνταρχος τῆς ἐν Καισαρείᾳ ἑδρευούσης ἰταλικῆς σπείρας (λόχου), ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἵδρυσεν ἐκκλησίαν ἐν Καισαρείᾳ. Κατὰ τὰς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς» ἐχρημάτισε δεύτερος ἐπίσκοπος Καισαρείας, κατὰ δὲ τὸ «Μαρτυρολόγιον» μεταβὰς εἰς Σκῆψιν τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Μυσίας καὶ πολλοὺς τῶν ἐθνικῶν ἑλκύσας εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορτάζεται τὴν 13 Σεπτεμβρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος. Ε. Γ. Π.

— **Κορνήλιος,** ***πάπας Ρώμης***. Ἐξ ἐπιφανοῦς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας καταγόμενος, διεδέχθη τὸν ἅγιον Φαβιανὸν ἐν τῇ παπικῇ ἕδρᾳ (251—253). Εἰρηνικὸς καὶ μετριοπαθής, ἐτάχθη εἰς τὴν μερίδα τῶν ὑποστηριζόντων ὅτι οἱ κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν ἀποστατήσαντες ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ τοῦτον μετανοήσαντες ἔπρεπε νὰ γίνωνται δεκτοὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὑπεστήριζεν ὁ ἅγιος Κυπριανὸς ἐν Καρχηδόνι. Ὅθεν καὶ ἐκάλεσε σύνοδον ἑξήκοντα ἐπισκόπων εἰς Ρώμην, ἥτις ἐπεκύρωσε τὴν ἄποψιν ταύτην περὶ τῶν παραπεπτωκότων (lapsi). Οἱ ὀπαδοὶ ὅμως τῆς ἀντιθέτου μερίδος, ὧν ἡγεῖτο Νοβατιανός τις, καλέσαντες εἰς Ρώμην τρεῖς ἀγροίκους Ἰταλοὺς ἐπισκόπους, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ χειροτονήσωσιν ἐπίσκοπον Ρώμης τὸν Νοβατιανόν, κατηγόρησαν δὲ τὸν Κορνήλιον ὅτι κατὰ τὸν διωγμὸν ἐγένετο καὶ αὐτὸς ἀποστάτης. Καὶ συνεκάλεσε μὲν ὁ Κορνήλιος νέαν σύνοδον ἐν Ρώμῃ, ἥτις κατεδίκασε τὸν Νοβατιανὸν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτοι ὑπερισχύσαντες καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, Καρχηδόνα, Ἀντιόχειαν, Μ. Ἀσίαν καὶ Γαλλίαν διαδώσαντες, κατώρθωσαν νὰ ἐξορίσωσι τὸν Κορνήλιον εἰς Centumcellas (νῦν Centocelle), ὅπου ἀπέθανε τῷ 254. Ε. Γ. Π.

— **Κορνήλιος** (Cornelius). Ὄνομα νεωτέρων ἐπιφανῶν Γερμανῶν (βλ. *Κορνέλιους*).

— **Κορνήλιος** ***Ἀγρίππας***· βλ. λ. *Ἀγρίππας* τοῦ Νεττεσχάϊμ.

— **Κορνήλιος** (Corneile) Ὄνομα νεωτέρων Γάλλων καὶ Βέλγων λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν (βλ. *Κορνέϊγ*).

— **Κορνήλιος** (Corneille) ***Πέτρος***. Περίφημος Γάλλος δραματικὸς ποιητὴς (βλ. *Κορνέϊγ* Πέτρος).

Κορνήλιος ***νόμος*** (Lex Cornelia). Ἀκριβὴς χρονολογία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς ὅλους τοὺς νόμους τοὺς γνωστοὺς ὡς leges Corneliae. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἀποδίδονται εἰς τὸν P. Cornelius Sylla Felix· ἐκ τούτων οἱ μὲν ἐπροτάθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπατείας αὐτοῦ (666), οἱ δὲ ἐξεδόθησαν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς lex Valeria de Sylla dictatore (672), δι' ἧς ἀπενέμετο εἰς τὸν Σύλλαν ἡ δικτατορία legibus scribentis et reipublicae constituendae. Οἱ λοιποὶ ἐπροτάθησαν ἄλλοι μὲν τῷ 667 ὑπὸ τοῦ ὑπάτου L. Cornelius Cinna, ἄλλοι δέ: τῷ 682 ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Cn. Cornelius Lentulus· τῷ 687 ὑπὸ τοῦ δημάρχου C. Cornelius· τῷ 707 ὑπὸ τοῦ δημάρχου P. Cornelius Dolabella καὶ ἄλλοι ὑπὸ ἄλλων. Ἀσαφὲς ἐπίσης τυγχάνει, ἐὰν οἱ νόμοι οὗτοι ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων ἢ ἦσαν κεφάλαια ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νόμου. Κυριώτεραι ἐκ τῶν leges τούτων εἶναι:

1) Ἡ lex Cornelia Pompeia unciaria. Ἐπροτάθη ὑπὸ τῶν ὑπάτων Ποπλίου Κορνηλίου Σύλλα καὶ Πομπηΐου Ρούφου καὶ ὥριζε νόμιμον τόκον τὸ δέκατον τοῦ κεφαλαίου.

2) Ἡ lex Cornelia de aleatoribus. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἄχρηστος καθίσταται ἡ ἐπερώτησις διὰ χρέος ἐκ παιγνίου, ἐὰν τοῦτο δὲν περιελαμβάνετο μεταξὺ τῶν συντελούντων εἰς ἀπόδειξιν ἀνδρείας (virtutis causa). Ταῦτα διετήρησε καὶ ὁ Ἰουστινιανός, ἦσαν δὲ πέντε: μονόβολον, κοντομο-

Digitized by Google

νόβολον, κυϊντανὸς κόνταξ χωρὶς τῆς πόρπης, περι-λυτὴ καὶ ἱππικόν.

3) Ἡ lex Cornelia de civitate, προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Σύλλα. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἀνεκαλεῖτο τὸ παραχωρηθὲν εἰς ὡρισμένας πόλεις προνόμιον ἰταλικῆς χώρας (jus italicum) καὶ ἀφίνετο μόνον τὸ jus commercii καὶ ἡ testamenti factio.

4) Ἡ lex Cornelia de adpromissoribus, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Γαΐου. Ἀπηγόρευε τὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν αὐτὸν δανειστὴν ἐγγύησιν πέραν ὡρισμένου ποσοῦ.

5) Ἡ lex Cornelia de falsis, προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Σύλλα. Ἐπέβαλλε ποινὰς εἰς ὡρισμένα ἐγκλήματα, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὰς διαθήκας καὶ τὰ νομίσματα, ἐξ οὗ καὶ lex Cornelia testamentaria καὶ lex Cornelia nummaria ἐκλήθη:

Α) Ὡς πρὸς τὰς διαθήκας. Ἐτιμωρεῖτο ἡ ἐκ δόλου φθορὰ τῆς διαθήκης καὶ ἡ παραποίησις τοῦ κειμένου αὐτῆς. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τούτου ἐξετάθη ἐφ' ὅλων τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν δικῶν, βραδύτερον δέ, διὰ senatus consultus, καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ ἀναλαβὼν τὴν σύνταξιν διαθήκης θὰ κατεχρᾶτο τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ διαθέτου πρὸς ἴδιον ἢ ἀλλότριον ὄφελος.

Β) Ὡς πρὸ τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ νομίσματα. Τοιαῦτα ἐγκλήματα ἦσαν ἡ ἀλλοίωσις εἴτε ῥάβδου χρυσοῦ, εἴτε νομίσματος ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ κυκλοφορία κιβδήλου νομίσματος. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ὑπήχθη εἰς τὸν νόμον τοῦτον καὶ ἡ περίπτωσις τῆς ἀρνήσεως, ὅπως δεχθῇ τις νομίσματα φέροντα τὴν εἰκόνα τῶν αὐτοκρατόρων.

6) Ἡ lex Cornelia judiciaria, ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Σύλλα προταθεῖσα. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἀπενέμετο ἐκ νέου εἰς τὴν σύγκλητον τὸ munus judicandi καὶ ἀπηγορεύετο ἡ ἔν τινι δίκῃ πρότασις περὶ ἐξαιρέσεως τριῶν συγχρόνως δικαστῶν.

7) Ἡ lex Cornelia de provinciis ordinandis, προταθεῖσα καὶ αὐτὴ ὑπὸ τοῦ Σύλλα. Παραδέχονται ὅτι περιεῖχε τοὺς κάτωθι κανόνας:

Οἱ ὀκτὼ πραίτωρες καθ' ὃ ἔτος ἤσκουν τὸ jurisdictio θὰ παρέμενον ἐν Ῥώμῃ, μεθ' ὃ θ' ἀπεστέλλετο ἕκαστος ἐπὶ ἓν ἔτος ὡς διοικητὴς ἐπαρχίας μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνθυπάτου. Ἕκαστος διοικητὴς ἐπαρχίας θὰ διετήρει τὸ δικαίωμα τῆς ἀσκήσεως τῶν δημοσίων καθηκόντων του μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ νέου διοικητοῦ, ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου τούτου θὰ ἐτήρει ἐπίσης τὸ imperium κατὰ τὸ διάστημα τῶν 30 ἡμερῶν, ὅσας παρεχώρει ὁ νόμος μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς Ῥώμην, καὶ τοῦτο ὅπως δυνηθῇ καὶ τύχῃ θριάμβου. Τέλος οἱ ὕπατοι δὲν θὰ ἠδύναντο τοῦ λοιποῦ νὰ ἀναλάβουν στρατιωτικὴν διοίκησιν ἐν Ἰταλίᾳ.

8) Ἡ lex Cornelia de sicariis et veneficis. Ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Σύλλα πρὸς κολασμὸν ἐγκληματικῶν τινων πράξεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων:

α') Ἡ χρῆσις ὅπλου κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν πράξεως προσβολῆς, στρεφομένης εἴτε κατὰ τοῦ προσώπου εἴτε κατὰ τῆς περιουσίας τινὸς (furti faciendo causa). Ἐπίσης ἡ λῃστεία καὶ ἡ σύλησις ναυαγήσαντος πλοίου.

β') Ὁ φόνος καὶ ἡ ἀπόπειρα φόνου.

γ') Πᾶσα πρᾶξις μὴ ἐντεταλμένη ὑπὸ τῶν νόμων καὶ διαπραττομένη ὑπὸ ἄρχοντος ἢ δικαστοῦ, ὅταν ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν καταδίκην πολίτου εἰς θάνατον. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπάγεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐν γνώσει παραδοχὴ ψευδοῦς μαρτυρίας ὡς καὶ ἡ δωροδοκία.

δ') Ἡ ψευδομαρτυρία, ὅταν ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα καταδίκην πολίτου εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν.

ε') Ἡ φαρμακεία. Τιμωρεῖται οὐχὶ μόνον ὁ χορηγήσας τὸ δηλητήριον, ἀλλὰ καὶ ὁ παρασκευάσας καὶ ὁ πωλήσας καὶ ὁ ἀγοράσας καὶ ὁ κάτοχος δηλητηριωδῶν οὐσιῶν. Ὁ νόμος ἐφηρμόσθη καὶ ἐπὶ τῶν οἰκείᾳ βουλήσει ἐκτρώσεων, ἐπὶ χρήσεως φαρμάκων κατὰ τῆς στειρώσεως, ἐπὶ ἀποτμήσεως (castratio) καὶ περιτομῆς (ἐξαιρέσει τῆς ἐκτελουμένης ἐπὶ Ἑβραίων).

στ') Ὁ ἐμπρησμός. Ἡ περίπτωσις αὕτη τῆς lex de sicariis ἐπεξετάθη ἀναλογικῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τῶν δυναμένων νὰ πραχθῶσι κατὰ τὸ ναυάγιον πλοίου.

ζ') Ἡ lex Cornelia sumptuaria. Ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Σύλλα κατὰ τῆς πολυτελείας τῶν φαγητῶν. Ὥριζε τὴν ἀνωτάτην δαπάνην διὰ τὰς ἑορτασίμους καὶ μὴ ἡμέρας, ὡς καὶ τὴν ἀνωτάτην τιμὴν ὡρισμένων ἐξεζητημένων ἐδεσμάτων. Ἡ ποινὴ πιθανῶς ἦτο πρόστιμον. Εἰς τοῦτον τὸν νόμον ἀποδίδουν μερικοὶ συγγραφεῖς καὶ ἑτέραν διάταξιν τοῦ Σύλλα, δι' ἧς περιεστέλλετο ἡ πολυτέλεια κατὰ τὰς κηδείας. Ἐν περιπτώσει παραβάσεως τοῦ νόμου κατεβάλλετο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον πρόστιμον ἴσον πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ δαπανηθέντος ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένου ποσοῦ. Συναφὴς εἶναι καὶ ἕτερος νόμος τοῦ Σύλλα, ἀφορῶν τὴν καταστολὴν τῆς μοιχείας: «Ὁ Σύλλας... τοὺς περὶ γάμων καὶ σωφροσύνης εἰσηγεῖτο νόμους τοῖς πολίταις, αὐτὸς ἐρῶν καὶ μοιχεύων», ὥς φησι Σαλούστιος (*Πλουτ.*, Βίοι παράλληλοι). Ὁ σύνδεσμος, ὑφ' ὃν εὕρηνται ἐν τῷ νόμῳ αἱ διατάξεις αὗται κατὰ τῆς πολυτελείας τῶν φαγητῶν καὶ κατὰ τῆς μοιχείας ἐξηγεῖται, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ μοιχεία δὲν ἐθεωρεῖτο ἀκόμη ἔγκλημα, ἐπέσυρεν ὅμως ποινὴν προστίμου, ὡς καὶ αἱ παραβάσεις τῶν νόμων κατὰ τῆς πολυτελείας.

9) Ἡ lex Cornelia de confirmandis eorum te stamentis qui in hostium potestate decessissent. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀχθεὶς θεωρεῖται κατὰ πλάσμα ἀποθανὼν καὶ τοῦτο, ὅπως καταστῇ δυνατὴ ἡ νομικὴ ἰσχὺς τῆς ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας του συνταχθείσης διαθήκης. Ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς ὡς καὶ ἐπὶ τῆς νομίμου ἐγκαταστάσεως ἐπιτρόπου. Α. Ν. Φ.

Κορνήλιος. Οἰκογένεια ἐκ Καλαμῶν δράσασα κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ μετ' αὐτόν. Σπουδαιότερα μέλη εἶναι:

—1) *Ἀναστάσιος.* Σπουδάσας ἐν Παταβίῳ τὴν ἰατρικήν, μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμά του εἰς τὴν γενέτειραν. Καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ εἰς τὰς οἰκογενείας τὰς καταφυγούσας εἰς Κύθηρα. Χρησιμοποιηθεὶς ὡς διοικητικὸς ὑπάλληλος ὑπῆρξε πιστὸς τηρητὴς τῆς τάξεως, ἀλλὰ παρεξηγήθη ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅστις ἐζήτησε τὴν δίωξίν του.

—2) *Ἰάκωβος.* Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἀπὸ τοῦ 1818 καὶ ἕδρασεν εἰς τὴν ἐφορείαν. Προσέφερε πολλὰ χρήματα καὶ τέλος τὴν ζωήν του.

—3) *Χριστόφορος.* Ἀδελφὸς τῶν ἀνωτέρω. Ἐμπορευόμενος εἰς Ὀδησσὸν ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν καὶ εἰργάσθη πρὸς διάδοσιν τοῦ μυστηρίου. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο δημόσιος ὑπάλληλος ἐπὶ Ὄθωνος, ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 1854. Γ. Δ. Κ.

— **Κορνήλιος.** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σητείας. Ἅμ' ὡς ἐπῆλθον οἱ Τοῦρκοι κατὰ τῆς Κρήτης (τῷ 1645), τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς συνεπαρχιωτῶν του καὶ συμμαχήσας μετὰ τῶν Ἑνετῶν, διεξήγαγε πείσμονας κατὰ τῶν νέων ἐπιδρομέων ἀγῶνας. Τῷ 1648 ἐπελθὼν μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἱεραπέτρας Τούρκων κατὰ τῶν ἀποσταλέντων ἐξ Ἡρακλείου ἑνετικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τοὺς Βάρβαρον καὶ Βαδουέρην, ἐνέπεσεν εἰς ἐχθρικὴν ἐνέδραν καὶ ἐφονεύθη. Ν. ΚΛΣ

— **Κορνήλιος** (ἢ *Λιβεροκορνήλιος*) ***Ἰωάσαφ.*** Κληρικὸς ἐκ Ζακύνθου, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐγένετο ἱεροκῆρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς. Ἐξεφώνησε διαφόρους λόγους, οὓς καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1788 ἐν Βενετίᾳ εἰς δύο τόμους, τῶν ὁποίων ὁ Β' συμπληροῦται δι' ἐγχειριδίου ῥητορικῆς. Ἐφημίζετο ὡς εὔγλωττος ῥήτωρ καὶ κάτοχος φιλοσοφικῶν καὶ μαθηματικῶν γνώσεων. Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1792. Λ. Χ. Ζ.

Κορνηλίου ***Κάστρα*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Κάστρα Κορνηλίου.*

Κορνιάνι (Corniani), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής,*** *κόμης τοῦ—.* Ἰταλὸς λόγιος καὶ νομικὸς (1742—1813). Συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀστικοῦ κώδικος τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας καὶ ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, ἐν οἷς καὶ δύο λιμπρέττα μελοδραμάτων, τὸ «Inganno felice» καὶ τὸ «Matrimonio segreto». Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Οἱ αἰῶνες τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, μετὰ τὴν ἀναγέννησίν της» εἰς 9 τόμους (1804—1813), «Αἱ ἡδοναὶ τοῦ πνεύματος», «Ἰδέαι ἐπὶ τῆς βλαστήσεως», «Περὶ τῆς ἀγροτικῆς νομοθεσίας», «Περὶ τῆς γερμανικῆς ποιήσεως» (1779) κτλ. Μ. Δ. Β.

Κορνίασπα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Καππαδοκίᾳ κατὰ τὰ πρὸς Γαλατίαν σύνορα. Ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ τοῦ Ἀντωνίνου ἀναφέρεται ὡς κειμένη μεταξὺ Ταυΐας καὶ Σεβαστείας, ὑπὸ τοῦ Κίπερτ δὲ τοποθετεῖται παρὰ τὴν Ὑοσγάτην. Τὸ ἐθνικὸν *Κορνιασπηνός.*—Π.

κορνιαχτὸς (ὁ), καὶ **κουρνιαχτός** δημοτ., κονιορτός, κόνις ἐγειρομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἢ ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν ἐπίπλων, σκόνη: «δὲν μπορεῖς νὰ κουνηθῇς ἀπὸ τὸν κορνιαχτό», καταρ. «στάχτη καὶ κορνιαχτὸς νὰ γίνῃ» νὰ ἀφανισθῇ.

κορνίζα (ἡ) πλαίσιον πινάκων, εἰκόνων κττ., ἄλλως *κάδρο*: «κορνίζα καρυδένια, — χρυσῆ, — σκαλιστή». || τὸ περίζωμα τῶν οἰκοδομῶν, ἡ κορωνίς, ὁ θριγκός || καθόλου, πᾶν κατασκεύασμα παρεμφερὲς πρὸς πλαίσιον ἐπὶ ἐπίπλου, ἐπὶ τοίχου, ἐπὶ θύρας κττ. (ἐκ τοῦ ἑνετ. cornise).

— /*Ἐγκύκλ.*/ Βλ. *πλαίσιον.*

— /*Ἀρχιτ.*/ Βλ. *περίζωμα.*

κορνιζάδικο (τό) δημοτ., ἐργαστήριον κατασκευῆς κορνιζῶν, κορνιζοποιεῖον || κατάστημα πωλήσεως κορνιζῶν, κορνιζοπωλεῖον.

κορνιζᾶς (ὁ) ὁ κατασκευαστὴς κορνιζῶν, κορνιζοποιός || ὁ πωλητὴς κορνιζῶν, κορνιζοπώλης.

κορνίκλιον (τὸ) /*Βυζαντ.*/. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ εἰδικὸν κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτίθετο τὸ βασιλικὸν στέμμα. Τοῦτο ἐφυλάσσετο ἐντὸς τοῦ βεστιαρίου ὑπὸ τοῦ βεστιάρχου, κατὰ τὰς ἡμέρας δὲ «τῶν ἀλλαξίμων», δηλαδὴ κατὰ τὰς ἑορτάς, ἐφέρετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑπὸ εἰδικῶν ὑπαλλήλων. Ν. ΚΑΣ.

Κόρνικο /*Γεωγρ.*/. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Μπούζα.* Σ. Ε. Λ.

κορνικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Κορνουάλην (Cornouaille), ὁ τῆς Κορνουάλης: «κορνικὴ διάλεκτος» (μεταγραφὴ τοῦ γαλλ. cornique).

Κορνὶλ (Cornil), ***Ἀνδρέας-Βίκτωρ.*** Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1837. Τῷ 1869 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1882 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἱστολογίας. Τῷ 1884 ἐξελέγη μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας. Ἵδρυσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἱστολογικὸν ἐργαστήριον καὶ ἔγραψε πλῆθος ἀξιολόγων ἰατρικῶν ἔργων, ὧν κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Συμβολὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνατομικῶν ἀλλοιώσεων τῆς ποδάγρας» (1863), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Charcot*, «Ὑπόμνημα ἐπὶ τῶν ἀνατομικῶν ἀλλοιώσεων τοῦ νεφροῦ κατὰ τὴν λευκωματουρίαν» (1863), «Ἱστολογικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιθηλιακῶν ὄγκων» (1865), «Περὶ καρκίνου» (1865), «Περὶ πνευμονικῆς φθίσεως (1867) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Herard*, «Ἐγχειρίδιον παθολογικῆς ἱστολογίας» (1881) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Ranvier*, «Τὸ φυμάτιον ἐν σχέσει μὲ τὰ ἀγγεῖα» (1868), «Μαθήματα» ἐπὶ τῶν κιρρώσεων», «Ἀνάμεικτα» εἰς 5 τόμους κἄ. Ο. Ρ.

Κορνιλιάνο ***Λίγκουρε*** (Cornigliano Ligure) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Γενούης. Κάτοικοι 18.478. Εἶναι προάστειον τῆς Γενούης, μὲ ὡραῖα παλαιὰ μέγαρα. Ἔχει βιομηχανίαν σακχάρεως, ἀλεύρων, ἐλαίου καὶ ὑφασμάτων καὶ ἐξάγει ὀπώρας, ἄνθη καὶ ὀνομαστοὺς οἴνους. Τῷ 1800 ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Μ. Δ. Β.

Κορνίλωφ, ***Βλαδίμιρος-Ἀλεξίγεβιτς.*** Ῥῶσος ναύαρχος (1806—1855). Ὢν ὑποναύαρχος τῷ 1853 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ναυάρχου Ναχίμωφ, διῴκει μοῖραν τοῦ ῥωσικοῦ στόλου κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ἐναντίον τῆς Τουρκίας πολέμου. Ἐπὶ κεφαλῆς ἓξ σκαφῶν τῆς γραμμῆς, ἐξεβίασε τὴν 30 Νοεμβρίου 18.. τὴν εἴσοδον τοῦ ὀχυροῦ λιμένος τῆς Σινώπης. Κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν ναυμαχίαν, ἐντὸς μιᾶς ὥρας κατέστρεψε τὸν ἰσχυρὸν τουρκικὸν στόλον τοῦ Ὀσμὰν πασᾶ, ἀποτελούμενον ἐξ ἑπτὰ φρεγατῶν, δύο κορβετῶν, ἑνὸς ἀτμοπλοίου καὶ πλείστων μεταφορικῶν σκαφῶν, καὶ ἔκαυσε τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τουρκικοὺς ναυστάθμους. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς *Σεβαστουπόλεως* (βλ. λ.) ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ Ἄγγλων, διαρκέσασαν 336 ἡμέρας, ὁ Κορνίλωφ παρίστατο πανταχοῦ καὶ ἐπώπτευε τὰ πάντα. Κατὰ τὸν τελευταῖον βομβαρδισμὸν τῆς πόλεως (8 Σεπτεμβρίου 1855) ὑπὸ 874 τηλεβόλων, ἐνῷ οἱ προμαχῶνες κατέρρεον, οἱ πυροβοληταὶ καὶ οἱ πεζοὶ στρατιῶται ἔπιπτον κατὰ χιλιάδας καὶ τὰ πυροβόλα τῶν Ῥώσων εἶχον περιέλθει εἰς ἀχρηστίαν, ἐν τούτοις ὁ Κορνίλωφ ἐξηκολούθει ἀμυνόμενος, μέχρις οὗ ἔπεσεν ἡρωικῶς μετὰ καὶ τοῦ Ναχίμωφ εἰς τὰς πρώτας γραμμάς. Οἱ Ῥῶσοι ἐκκενώσαντες τὴν πόλιν παρέλαβον τοὺς νεκροὺς τῶν δύο ναυάρχων. Αὐτοκρατορικὸν δὲ οὐκάζιον ἐκδοθὲν κατόπιν ὥρισεν, ὅπως ἓν τῶν σκαφῶν τοῦ ῥωσικοῦ στόλου φέρῃ πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Κορνίλωφ. Θ. Ε.

— **Κορνίλωφ** ***Λάβρ Γκεόργκιεβιτς.*** Ῥῶσος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Οὐστκαμενογκόρσκ τῆς δυτικῆς Σιβηρίας τῷ 1870 καὶ φονευθεὶς πλησίον τοῦ Αἰκατερινοντὰρ τῷ 1918. Κατήγετο ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας Κοζάκων καὶ ἐμεγάλωσεν ἐν μέσῳ στερήσεων. Τῷ 1890 εἰσήχθη εἰς τὴν σχολὴν πυροβολικοῦ τοῦ Μιχαϊλόφσκ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ.

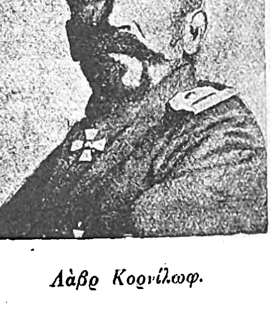

Λάβρ Κορνίλωφ.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς στρατιωτικῆς του σταδιοδρομίας διῆλθεν ἐν Ἀσίᾳ, ἀσχολούμενος ταυτοχρόνως μετὰ πάθους εἰς τὰς γεωγραφικὰς ἐξερευνήσεις. Κατ' ἀρχὰς ἀπεστάλη εἰς μίαν ταξιαρχίαν πυροβολικοῦ τοῦ Τουρκεστάν, ὅπου ἐσπούδασε τὴν γαλλικήν, τὴν γερμανικὴν καὶ τὰς τοπικὰς διαλέκτους. Μετὰ βραχεῖαν παραμονὴν εἰς τὴν ἀκ-

Digitized by Google

δημίαν τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου ἐν Πετρουπόλει καὶ κατόπιν ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν χώραν τῆς προτιμήσεώς του. Ἀποσταλεὶς ἐκ νέου εἰς Τουρκεστὰν ἐξετέλεσε κατὰ τὸ 1898 σπουδαίαν ἐξερεύνησιν τοῦ Ἀφγανιστάν, πλήρη κινδύνων καὶ πλουσίαν εἰς στρατιωτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Διέμεινεν ἔπειτα ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος ἐν Κασγκαρίᾳ, ὅπου συνέλεξε τὸ ὑλικὸν τοῦ ἔργου του «Κασγκαρία καὶ Τουρκεστάν». Τῷ 1901 ἀπεστάλη εἰς τὴν ἀνατολικὴν Περσίαν καὶ διέτρεξε τὸ Χορασὰν καὶ τὸ Σεϊστάν. Ὅταν ἐξερράγη ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος, εὑρίσκετο εἰς Βελουτσιστάν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἠγωνίσθη ἐν Μοῦκδεν, ἐν Σάντεν καὶ ἐν Τέλιτ, κατόπιν προσελήφθη εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, ἐξεπλήρωσε διαφόρους ἀποστολὰς ἐν Τουρκεστάν, Καυκάσῳ καὶ δυτικῇ Εὐρώπῃ, τῷ δὲ 1907 διωρίσθη στρατιωτικὸς ἀκόλουθος παρὰ τῇ ἐν Πεκίνῳ ρωσικῇ πρεσβείᾳ. Τῷ 1914, ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 49ης μεραρχίας πεζικοῦ, ἡ ὁποία κατεῖχε κατ' ἀρχὰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν κέρας τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ κατόπιν τὸ δεξιὸν τῆς στρατιᾶς τοῦ Μπρουσσίλωφ, καὶ ἀπέκτησε θρυλικὴν δόξαν, ἀγωνιζόμενος ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν. Τὴν 21ην ὅμως Ἀπριλίου 1915 ἤρχισεν ἡ ὀπισθοχώρησις τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων τῶν Καρπαθίων, κατόπιν τῆς διασπάσεως τοῦ μετώπου ἐπὶ τῆς γραμμῆς Τάρνοφ - Γκόρλιτς, ἐλλείψει ὀχυρώσεων καὶ βαρέος πυροβολικοῦ. Μεταξὺ Ἐμιγκρὰντ καὶ Ντοῦκλο ἡ 48η μεραρχία τοῦ Κορνίλωφ καθηλώθη ὑπὸ τοῦ VI αὐστριακοῦ σώματος στρατοῦ καὶ μονάδων τινῶν τοῦ X πρωσσικοῦ σώματος στρατοῦ. Καίτοι πληγωμένος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μάχης (22 Ἀπριλίου), ἀντέστη ἀπεγνωσμένως ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ τέλος συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἐγκλεισθεὶς εἰς τὸ φρούριον Νάϊγκενμπαχ, πλησίον τῆς Βιέννης, μετεφέρθη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1915 εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Λέχ, ὁπόθεν ἀπέδρασε τὴν 29 Ἰουλίου 1916 μετημφιεσμένος εἰς Αὐστριακὸν στρατιώτην, κατόπιν δὲ διὰ τῆς Ρουμανίας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ διωρίσθη διοικητὴς τοῦ XXV σώματος στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Μαρτίου 1917, ὅτε ἤρχισε νὰ καταρρέῃ ἐκ βάθρων τὸ καθεστὼς τῶν Ρωμανώφ, ὁ Κορνίλωφ διωρίσθη ὑπὸ τῆς Δούμας γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν δυνάμεων τῆς Πετρουπόλεως. Τὴν ἐπομένην τοῦ διορισμοῦ του, τὸ συμβούλιον τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν ἀντιπροσώπων ἐκήρυξε τὴν κατάλυσιν τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας καὶ τὴν αὐτοκυβέρνησιν τοῦ στρατοῦ δι' ἐπιτροπῶν. Ὁ Κορνίλωφ ἐπιχειρήσας νὰ καταπνίξῃ τὰ συμπτώματα ἀπειθαρχίας, τὰ ὁποῖα ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ηὔξανον, ἀπέτυχε, παρῃτήθη τῆς θέσεώς του καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 8ης στρατιᾶς, διὰ τῆς ὁποίας, ἀφοῦ κατέστειλε τὰς ἐντὸς αὐτῆς τάσεις ἀπειθαρχίας καὶ συναδελφώσεως, ἐνίκησε τοὺς Αὐστριακούς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας διωρίσθη γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ νοτιοδυτικοῦ μετώπου καὶ ἐζήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως Κερένσκυ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς θανατικῆς ποινῆς καὶ τῆς τυφλῆς πειθαρχίας, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Τὴν 1ην Αὐγούστου 1917 ὁ Κορνίλωφ διωρίσθη ἀρχιστράτηγος καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ Κερένσκυ πλήρη ἀνεξαρτησίαν τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῇ ἐκλογῇ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ σιδηρᾶν πειθαρχίαν. Μὴ εἰσακουσθεὶς καὶ πάλιν καὶ σχηματίσας τὴν γνώμην ὅτι ἡ κυβέρνησις ἦτο ἀνίκανος νὰ διοικῇ, ἐπεχείρησε νὰ γίνῃ δικτάτωρ, ἀλλὰ τὸ κίνημά του κατεπνίγη ἐν τῇ γενέσει του καὶ αὐτὸς καθῃρέθη τῆς θέσεώς του. Τότε ὁ Κορνίλωφ ἀπεφάσισε νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Πετρουπόλεως ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ ηὔξανον καταπληκτικῶς τὴν ἐπιρροήν των. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι κάθε ἀντίδρασις ἐν Πετρουπόλει ἦτο καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν, ἐστράφη πρὸς τοὺς Κοζάκους τοῦ Δόν, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκρότησε μίαν ἐθελοντικὴν ἀντιμπολσεβικικὴν στρατιάν. Διὰ τῆς στρατιᾶς ταύτης ἐπολέμησεν ἐπανειλημμένως κατὰ τῶν μπολσεβίκων καὶ τέλος ἐφονεύθη τὴν 31 Μαρτίου τοῦ 1918 πλησίον τοῦ Αἰκατερινοντάρ. θ. π.

Κόρνινγκ (Corning) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων τῶν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ν. Ὑόρκης. Κάτ. 15.820. Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς σιδηρογραμμῶν, σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν, ὑαλίνων ἀντικειμένων, θερμαστρῶν, πλίνθων κλπ. χ. κ.

Κόρνινγκ (Corning), ***Ἔραστος***. Ἀμερικανὸς ἑκατομμυριοῦχος (1794—1872), ἀρχίσας τὸ στάδιόν του ὡς ἁπλοῦς ὑπάλληλος καὶ δυνηθεὶς ταχέως νὰ ἐξελιχθῇ εἰς μεγαλοβιομήχανον. Κατεσκεύασε τὰς σπουδαιοτέρας σιδηροδρομικὰς γραμμὰς τῆς πολιτείας τῆς Ν. Ὑόρκης. Ἐκλεγεὶς γερουσιαστής, ὑπεστήριξε τὴν πολιτικὴν τοῦ προέδρου Λίνκολν. Πρὸς τιμήν του ἐδόθη τὸ ὄνομά του εἰς μίαν τῶν πόλεων τῆς πολιτείας τῆς Ν. Ὑόρκης. μ. ν. δ.

κορνίνη (ἡ) (Cornin) *[Φαρμακογ.]*. Πικρὰ οὐσία εὑρισκομένη εἰς τὸ φυτὸν *κρανία ἡ ἀνθοφόρος* (Cornus florida). Λευκαὶ μεταξόστιλπνοι βελόναι πικρᾶς γεύσεως, εὐδιάλυτοι εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, δυσδιάλυτοι εἰς αἰθέρα, μὴ καθιζανόμεναι διὰ ταννίνης ἢ μεταλλικῶν ἁλάτων. κ. γ. μ.

Κορνὶς *ὁδός*, ἢ ***Κορνίτσε ὁδὸς*** (γαλλ. Route de la Corniche, ἰταλ. Via della Cornice). Ὄνομα διδόμενον ἐν Γαλλίᾳ εἰς πολλὰς ἐξοχικὰς ὁδούς, κατεσκευασμένας ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων ἢ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν. Αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι αἱ ἑξῆς, εὑρισκόμεναι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς δυτικῆς Κυανῆς Ἀκτῆς (Riviera di Ponente):

— 1) ***Μεγάλη Κορνὶς*** (La Grande Corniche), ἄγουσα ἀπὸ Νικαίας εἰς Μαντόν, μήκους 31 χλμ. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς Νικαίας, ὑψοῦται πρὸς τὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Βιναιγκριέ, διέρχεται τὸ ὄρος Γκρό, κάτωθεν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Νικαίας, καὶ ἀνέρχεται κατόπιν εἰς τὸν λόφον τῶν Κὰτρ-Σμὲν ὕψους 345 μ., ἄνωθεν τοῦ ὡραίου προαστείου Μπουλιέ. Ἐκεῖθεν κάμπτει τὰς ἀποκρήμνους κλιτῦς τοῦ ὄρους Πανάλια (ὕψους 577 μ.) καὶ διέρχεται ἄνωθεν τοῦ γραφικωτάτου βράχου τοῦ χωρίου Ἔζ, ὁπόθεν ἡ κάτωθεν ἐκτεινομένη θέα πρὸς τὰ ἀλλεπάλληλα προάστεια, τοὺς κήπους καὶ τὰς ἐπαύλεις εἶναι θαυμασία. Ἐκεῖθεν ἄρχεται ἡ κάθοδος πρὸς τὴν Τουρμπί, διὰ πολυαρίθμων μαιάνδρων καὶ ἀποτόμων καμπῶν, ὁπόθεν ἡ θέα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὡραιοτάτη. Πέραν τῆς Τουρμπὶ ἡ ὁδὸς διέρχεται διὰ τῆς πόλεως Ροκμπρύν, εἰς τὰς κλιτῦς τοῦ ὁμωνύμου λόφου, οὗ δεσπόζουν τὰ ἐρείπια παλαιοῦ πύργου τῶν Λασκάρεων. Ἡ συγκοινωνία διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης γίνεται δι' αὐτοκινήτων.

—2) ***Μεσαία Κορνὶς*** (La Moyenne Corniche), ἄγουσα ἀπὸ Νικαίας εἰς Μόντε Κάρλο, μήκους 19 χλμ. Ἄρχεται ἀπὸ τῆς Νικαίας, ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Μονμπορὸν καὶ φθάνει μέχρι τῶν ὑψωμάτων τῆς Βιλφράνς, ὁπόθεν φαίνεται ἡ Νίκαια καὶ τὸ ἀκρωτήριον Φερρά. Ἐκεῖθεν διέρχεται ἄνωθεν τῆς Βιλφράνς καὶ τοῦ Μπουλιέ, διὰ τοῦ λόφου Καΐρ, καὶ διαπερᾷ σήραγγα 165 μ. κάτωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου Ρού. Κατόπιν διέρχεται τεραστίαν ὁδογέφυραν καὶ φθάνει εἰς τὸ Ἔζ, γραφικὸν χωρίον, ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς κορυφῆς πυραμιδοειδοῦς βράχου. Μετά τινα χιλιόμετρα, ἐν μέσῳ θαυμασίας βλαστήσεως, φθάνει εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Μονακὸ καὶ κατέρχεται εἰς τὸ Μόντε Κάρλο, ὅπου ἑνοῦται πρὸς τὴν παραλιακὴν Κορνίς.

—3) ***Παραλιακὴ Κορνὶς*** (La Corniche du Littoral), ἄγουσα ἀπὸ τῆς Νικαίας εἰς τὴν Γένουαν. Διέρχεται διὰ τοῦ Μονακό, τοῦ Μόντε Κάρλο, τῆς Μαντόν, τῆς Βεντιμίλια, τῆς Μπορντιγκέρα, τοῦ Σὰν Ρέμο, τῆς Ὀνέλια, τῆς Ἀλμπένγκα, τοῦ Φινάλε, τῆς Σαβόνα καὶ τοῦ Βόλτρι. Ἔχει 207 χλμ μῆκος καὶ εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ τῶν μᾶλλον πολυσυχνάστων τῆς Εὐρώπης. Διασχίζεται ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου ἀπὸ Νικαίας εἰς Μόντε Κάρλο καὶ ἀπὸ Μόντε Κάρλο μέχρι Μαντὸν καὶ εὑρίσκεται εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νικαίας - Γενούης, ἐφαπτομένη σχεδὸν εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς θαλάσσης. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἦτο γνωστὴ ἤδη καὶ ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, καὶ ὠνομάσθη οὕτω, διότι εἶναι κεχαραγμένη ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῶν βράχων ὕπερθεν τῆς θαλάσσης καὶ ὁμοιάζει πρὸς θριγκὸν στέγης. Ἦτο ἄλλοτε στενὴ καὶ εἰς πλεῖστα μέρη ἐπικίνδυνος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α' ηὐρύνθη σημαντικῶς. Βραδύτερον ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις καὶ αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαί, καθὼς καὶ αἱ ἰταλικαὶ τοιαῦται διὰ τὸ ἐντὸς τῆς Ἰταλίας τμῆμα τῆς ὁδοῦ, ἐβελτίωσαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως αὐτήν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς.

—4) ***Χρυσῆ Κορνὶς*** (La Corniche d'Or), ἄγουσα ἀπὸ τῆς Λὰ Ναπούλ, παρὰ τὰς Κάννας, πρὸς τὸ Σαὶν Ραφαέλ, διὰ μέσου τῆς γραφικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἐστερέλ. Ἔχει μῆκος 31 χλμ. καὶ κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1901 μέχρι τοῦ 1903 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ «Τούρινγκ Κλὼμπ» τῆς Γαλλίας. μ. δ. β.

Κορνισὸρ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Πέλλης χωρίου *Κρώμνη* (βλ. λ.).

Κορνιφίκιος (Cornificius). —1) ***Κόϊντος***. Ρωμαῖος δήμαρχος κατὰ τὸ ἔτος 69 π. Χ. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Κορνιφικίαν γενεὰν (Cornificia gens), πληβείαν οἰκογένειαν τῆς Ρώμης. Ἐχρημάτισε καὶ πραίτωρ, ἦτο δὲ ἐκ τῶν δραστηριωτέρων ἀντιπάλων τοῦ Κατιλίνα. Ἀπέθανε τῷ 60 π. Χ.

—2) ***Κόϊντος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ὑπῆρξε ταμίας τοῦ Καίσαρος κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, διετέλεσε δὲ καὶ διοικητὴς τῆς Ἰλλυρίας, Συρίας (45 π. Χ.) καὶ τέλος τῆς Παλαιᾶς Ἀφρικῆς. Ἀπέθανε τῷ 40 π. Χ. πολεμῶν κατὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Νέας Ἀφρικῆς Σεξτίου. Ἦτο ρήτωρ ἀξιόλογος, ὁ δὲ Κικέρων τὸν κατατάσσει μεταξὺ τῶν μεγάλων ρητόρων. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ρητορικὴ πραγματεία «Ad. M. Herennium», τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Κικέρων εἰς τὸ ρητορικόν του ἔργον «De Inventione». Ἔγραψε καὶ ἐρωτικὰ ποιήματα, περὶ τῶν ὁποίων κάμνει λόγον ὁ Ὀβίδιος.

Ἕτερος Κορνιφίκιος στρατηγὸς ἀναφέρεται ὡς ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου (Α' π. Χ. αἰῶνα). τ. στρ.

κόρνο (τὸ) (ἰταλ. corno)· βλ. *κέρας*.

Κόρνο (Corno) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἰταλίας ἀποτελοῦν τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ ὄρους *Γκρὰν Σάσσο ντ' Ἰτάλια*, ἐν τοῖς νομοῖς τοῦ Ἀκουΐλα καὶ Τεράμο. Ἔχει ὕψος 2921 μ. καὶ εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ. Ἔχει ἀποτόμους ἀναβάσεις καὶ καλύπτεται διαρκῶς ὑπὸ χιόνων. μ. β. δ.

— **Κόρνο *ντὶ Μπέκο*** (Corno di Becco) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κορσικῆς (πλάτ. 43°00'30'' Β., μῆκ. 9°21'45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1126: Cape Corso road), ΔΒΔ. ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Κάπο Κόρσου. Ἔχει σηματοφόρον ἐπίσημον. σ. ε. λ.

Κορνοάρα (Cornoara) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Γοαρία*.

Κορνόκηπος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου. Κάτ. 202.

κόρνος (Cornus) *[Βοτ.]*· βλ. *κρανεία*.

Κόρνος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου τῆς ἐπαρχίας Λάρνακος. Κάτ. 500, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν κατασκευὴν ὑδριῶν καὶ πίθων. κ. μ. κ.

—**Κόρνος** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Κύπρου (ὑψομ. 3.016 ποδ., πλάτ. 35° 19'15'' Β., μῆκ. 33° 08' 20'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island), ἐπίσημον γνώρισμα διὰ τοὺς παραπλέοντας τὴν μεταξὺ Κορμακίτου καὶ Κερυνείας ἀκτήν. σ. ε. λ.

Κορνὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Κάτ. (1928) 731. π. ν. π.

κορνοσκόπιον (τό). Εἶδος γυναικείας περόνης παρὰ Βυζαντινοῖς, προσομοιαζούσης μὲ κέρας Ἀμαλθείας. Παράστασιν αὐτῆς ἀναγνωρίζουν τινὲς ἐν τῷ μεγάλῳ δίσκῳ τοῦ Ἀλμεντράνιεγιο, τὸν εἰκονίζοντα τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον. —π.

Κορνουάϊγ (Cornouaille) *[Γεωγρ.]*. Ὀροπέδιον τῆς Γαλλίας, ἐκτεινόμενον μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰζ καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λείγηρος. Εἶναι ἓν τῶν τεσσάρων διαμερισμάτων τῆς κάτω Βρετάνης, διοικητικῶς δὲ ὑπάγεται εἰς τὸν νομὸν τοῦ Φινιστέρ. χ. κ.

Κορνουάλ(λ)η (Cornwall) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κόρνουωλ*.

κορνουαλλίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ ἔνυδρον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Cu[Cu.OH]_4.[AsO_4]_2.3H_2O$. Εἶναι ἄμορφον, παρουσιάζει δὲ θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 4 ½, εἰδικὸν βάρος 4,16 και χρῶμα βαθυπράσινον. Ἀπαντᾷ ἐν Cornwall. γ. β.

κορνουκαπρίνη (ἡ) *[Παλαιοζωολ.]*· βλ. λ. *καπρίνη*.

Κορνόϋμπουργ, ἢ ***Κορννόϋμπουργ*** (Korneuburg ἢ Kornneuburg) *[Γεωγρ.]*. Αὐστριακὴ πόλις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κάτω Αὐστρίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Κάτ. 8.653. Ἔχει ποτάμιον λιμένα μετὰ ναυπηγείων, ἐργοστασίων βάμβακος, ταπήτων, χημικῶν προϊόντων, κλειδοκυμβάλων κτλ. μ. δ. β.

κορνουτίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρυσίβην. Χρησιμοποιεῖται κατὰ τῆς ἀνικανότητος καὶ ὡς αἱμοστατικόν. σ. γ.

Κορνοῦτος (Cornutus), ***Λεύκιος-Ἀνναῖος***. Εἷς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ τῆς Λέπτεως, πόλεως τῆς Λιβύης, καὶ ἔδρασεν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Νέρωνος. Ἦτο διδάσκαλος τοῦ σατυρικοῦ Περσίου καὶ τοῦ ἐποποιοῦ Λουκανοῦ. Τῷ 66 ἢ 68 μ. Χ. ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος εἴς τινα νῆσον, κατόπιν δέ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα, ἀνῃρέθη μετὰ τοῦ ἑτέρου ἐπιφανοῦς στωϊκοῦ φιλοσόφου Μουσωνίου Ρούφου.

Ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Κορνούτου περιῆλθε μέχρις ἡμῶν μόνον τὸ διὰ σχολικὴν χρῆσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν συντεταγμένον βιβλίον αὐτοῦ «Ἐπιδρομὴ τῶν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν θεολογίαν παραδεδομένων». Ἐν αὐτῷ ἐξετάζεται ἡ ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία τῶν μύθων τῶν θεῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στωικῆς φυσικῆς (π. Χ. Ἀπόλλων=ἥλιος, Ἀθηνᾶ =σοφία, Ἥφαιστος=πῦρ κλπ.). Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη πολὺ ὑπὸ τῶν μετέπειτα στωϊκῶν ἀλληγορικῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν Χριστιανῶν. Ὡς πηγαὶ τῆς συγγραφῆς του ταύ

Digitized by Google

της ὑπῆρξαν τὰ ἔργα τῆς ἀρχαιοτέρας στοᾶς καὶ τὸ «Περὶ θεῶν» σύγγραμμα τοῦ Ἀπολλοδώρου. Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ Κορνοῦτος ἔγραψε καὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν συγγράμματα, ὡς τὸ «De figuris sententiarum» (=Περὶ σχημάτων διανοίας), «Commentarium ad Virgilium»(=Ὑπόμνημα πρὸς Βιργίλιον) καὶ ἑτέραν πραγματείαν «De enuntiatione vel Orthographia» (Περὶ ὀρθογραφίας), τὰ ὁποῖα ὅμως ἀπωλέσθησαν. Τὰ ρητορικά του συγγράμματα ἐχρησιμοποίησεν ἔπειτα ὁ Πορφύριος. Ἐκδόσεις: Κριτικὴ νεωτέρα ἄνευ μεγάλης ἀξίας ἡ τοῦ C. Lang «Cornutus Theologia Graeca» (Lipsiae 1881). Ἐσχολιασμένη ἡ τοῦ Frid. Osanni «L. Annaeus Cornutus» περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως (Gottingae 1844) μὲ προσηρτημένην τὴν ἀξιόλογον μελέτην τοῦ Villoisoni «Theologia physica stoicorum». Χ. Κ. Κ.

Κόρνουωλ (Cornwall) /*Γεωγρ.*/. Ἡ νοτιοδυτικωτέρα κομιτεία τῆς Ἀγγλίας, ὁριζομένη Α. ὑπὸ τῆς κομιτείας Ντέβον, ΒΔ. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ Ν. ὑπὸ τῆς Μάγχης. Ἐμβαδὸν 3513 τ. χλμ. Κάτοικοι 328.088. Αἱ ἀκταί της, βραχώδεις, φέρουν πλείστας ὀδοντώσεις, ἐξ ὧν πρὸς Β. ὁ κόλπος *Σαὶντ Ἄϊβς* καὶ πρὸς Ν. ὁ κόλπος *Μάουντ* καὶ ὁ ὅρμος *Πλύμουθ*, ἐξαίρετον ἀγκυροβόλιον. Τὰ κυριώτερα ἀκρωτήρια εἶναι τὸ *Λὰντς Ἔντ* καὶ τὸ *Λίζαρντ*, ἡ νοτιωτέρα ἄκρα τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι ἀνώμαλον. Γρανιτώδεις λοφοσειραὶ διασχίζουν μέγα μέρος αὐτοῦ, φθάνουσαι εἰς ὕψος 450 μ. Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ ἐκβάλλουν εἰς τὴν Μάγχην, εἶναι δὲ οἱ *Τάμαρ, Λύνχερ, Λού*. Ἡ Κόρνουωλ ἔχει ἤπιον κλῖμα, εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν μεσοτροπικῶν φυτῶν της. Λαχανικὰ καὶ ὀπῶραι παράγονται ἐν ἀφθονίᾳ, στελλόμεναι εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ Λονδίνου. Ἐπίσης ἀκμάζει ἡ τυροκομία καὶ κτηνοτροφία. Ἡ μεταλλουργία εἶναι ἡ κυριωτέρα βιομηχανία τῆς κομιτείας, τὰ δὲ ὀρυχεῖα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου ἐλειτούργουν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, πιστεύεται δὲ ὅτι ἦσαν γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς Φοίνικας. Εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι ἡ κομιτεία ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Φοίνικας πρὸ τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, κατῳκεῖτο δὲ ὑπὸ Κελτῶν μέχρι τοῦ 926, ὁπότε κατεκτήθη παρὰ τῶν Σαξώνων ὑπὸ τὸν Αἴθελσταν. Ἡ κορνουαλλικὴ γλῶσσα, διάλεκτος τῆς βρυθονικῆς, ἐξέλιπε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Οὐδὲν μέρος τῆς Ἀγγλίας εἶναι τόσον πλούσιον εἰς προϊστορικὰς ἀρχαιότητας ὅσον ἡ Κόρνουωλ. Εἰς ταύτας περιλαμβάνονται ἀκατέργαστοι ἀνεπίγραφοι μονόλιθοι, λίθινοι κύκλοι, μακραὶ λεωφόροι ἐκ λίθων, προϊστορικαὶ κατοικίαι, ὑπόγεια οἰκοδομήματα, πύργοι ἐπὶ τῶν κρημνῶν, τύμβοι κλπ. Ἐκτὸς τῶν προϊστορικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων, εὑρέθησαν λείψανα τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Πρωτεύουσα τῆς κομιτείας εἶναι ἡ *Μποντμίν*. Δ. Σ. Δ.

— **Κόρνουωλ** (Cornwall) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Καναδᾶ, πρωτεύουσα τῶν ἡνωμένων κομιτειῶν Στόρμοντ, Ντώντας καὶ Γκλενγκάρρυ, ἐν τῷ νομῷ Ὀντάριο, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ παρὰ τὸν μέγαν καταρράκτην Λόνγκ Σώλτ. Κάτ. 7.000. Ἡ πόλις ἀπέχει 109 χλμ. τοῦ Μόντρεαλ, ἀποτελεῖ δὲ τὸ τέρμα τῆς διώρυγος Κόρνουωλ, τῆς ὁποίας τὰ πλεονάζοντα ὕδατα χορηγοῦν κινητήριον δύναμιν εἰς τὰ βαμβακουργεῖα, ἐριουργεῖα καὶ ξυλουργεῖα τῆς πόλεως. Δ. Σ. Δ.

— **Κόρνουωλ, ἡ *Τζόνστον*** (Cornwallis ἢ Johnston) /*Γεωγρ.*/. Κοραλλιογενὴς νῆσος τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ μεταξὺ 17° Β. γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ 168°40' Δ. μήκους. Ἐμβ. 2 τ. χλμ. Ἀνήκει εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Δ. Σ. Δ.

— **Κόρνουωλ *δουκᾶτον*** (Duchy of Cornwall) /*Γεωγρ.*/ Ὄνομα διδόμενον εἰς ἐκτεταμένα κτήματα ἀνήκοντα εἰς τὸν πρίγκιπα τῆς Οὐαλλίας (διάδοχον τῆς Ἀγγλίας) ὡς δοῦκα τῆς Κόρνουωλ. Τὰ κτήματα ταῦτα περιέρχονται κληρονομικῶς εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἐκτείνονται δὲ οὐ μόνον ἐν Κόρνουωλ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ντέβον καὶ ἐν Λονδίνῳ. Τὸ δουκᾶτον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1337, ὅτε Ἐδουάρδος, ὁ μαῦρος πρίγκιψ, ἐγένετο δοὺξ τῆς Κόρνουωλ. Τὰ κτήματα διοικοῦνται ὑπὸ συμβουλίου, τοῦ ὁποίου πρόεδρος εἶναι ὁ διάδοχος. Αἱ ἐκ τῶν κτημάτων πρόσοδοι φθάνουν τὰς 200.000 λίρας στερλίνας ἐτησίως. Δ. Σ. Δ.

«Κόρνουωλ» (Cornwall). Ἀγγλικὸν τεθωρακισμένον καταδρομικόν, καθελκυσθὲν ἐν Πεμμπρὸκ τῷ 1902, ἐκτοπίσματος 9 800 τόννων καὶ ταχύτητος 24 κόμβων, βυθισθὲν ἔξωθεν τοῦ Κόρονελ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Φαλκλάνδης τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1914. Δ. Σ. Δ.

Κορνουώλλις (Cornwallis) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος ἐν τῷ Βορείῳ Παγωμένῳ ὠκεανῷ, βορείως τοῦ Καναδᾶ, παρὰ τὸ στενὸν τοῦ Μπάρρω, μεταξὺ τῆς νήσου Μπάθωρστ καὶ τῆς γῆς τοῦ Ντέβου. Ἀνήκει εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δ. Σ. Δ.

«Κορνουώλλις» (Cornwallis). Ἀγγλικὸν θωρηκτόν, καθελκυσθὲν τῷ 1901, ἐκτοπίσματος 14 000 τόννων. Προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν δρᾶσιν ἐναντίον τῶν Δαρδανελλίων τῷ 1915, ἐβυθίσθη δὲ ὑπὸ γερμανικοῦ ὑποβρυχίου, 20 μίλλια ἔξωθεν τῆς Μάλτας, τὴν 11 Ἰανουαρίου 1917, πνιγέντων 13 ἐκ τοῦ πληρώματός του. Δ. Σ. Δ.

Κορνουώλλις (Cornwallis), ***Γουλιέλμος σὲρ***—. Ἄγγλος ναύαρχος (1744—1819). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν πολεμικὸν ναυτικὸν τῷ 1755. Τῷ 1779, ὡς κυβερνήτης τοῦ «Λέοντος», ἐν τῇ μοίρᾳ τοῦ ναυάρχου Μπάϊρον, συμμετέσχεν εἰς τὴν ναυμαχίαν ἔξωθεν τῆς Γρενάδας (6 Ἰουλίου 1779) καὶ ἐπροχώρησε μόνος εἰς Ζαμάϊκαν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1780 μετ' ἄλλων δύο πλοίων κατεναυμάχησε πολὺ ἀνωτέρας γαλλικὰς ναυτικὰς δυνάμεις, βραδύτερον δὲ συνεκρούσθη πρὸς αὐτὰς παρὰ τὴν Βερμοῦδαν. Αἱ δυνάμεις αὗται μετέφερον τὰ στρατεύματα τοῦ Ροσαμπὼ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, ἀντεπεξῆλθον δὲ κατὰ τῆς ἐπιθέσεως. Συμμετέσχεν ὑπὸ τὸν Χοῦντ εἰς τὴν δρᾶσιν ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ. Τῷ 1788 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς μοίρας τῆς σταλείσης εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, παρέμεινε δὲ μέχρι τοῦ 1794. Συμμετέσχεν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Τίππο-Σαχὶμπ καὶ ἐβοήθησεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Ποντισέρρυ. Τῷ 1793 προήχθη εἰς ὑποναύαρχον καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς ἀντιναύαρχον. Κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν ἐπανάστασιν ἔδρασεν εἰς τὴν Μάγχην. Τῷ 1799 προήχθη εἰς ναύαρχον. Δ. Σ. Δ.

—**Κορνουώλλις** (Cornwallis), ***Κάρολος***, *μαρκήσιος καὶ κόμης*. Ἄγγλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1738—1805). Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ Ἤτον καὶ τὸ κολλέγιον Κλέαρ ἐν Κανταβριγίᾳ, εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατόν, συμμετασχὼν εἰς τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον καὶ προαχθεὶς (1761) εἰς συνταγματάρχην. Τῷ 1765 ἐγένετο ὑπασπιστὴς καὶ θαλαμηπόλος τοῦ βασιλέως, τῷ δὲ 1770 διοικητὴς τοῦ Πύργου τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1780 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων ἐν τῇ νοτίῳ Καρολίνᾳ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Γκέϊτς ἐν Κάμντεν. Τῷ 1781 ἐνίκησε τὸν Γκρὴν ἐν Γκύλφορντ Κὼρτ Χάους καὶ ἐνήργησεν ἐπιτυχεστάτην ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Βιργινίας. Πολιορκηθεὶς ἐν τούτοις ἐν Ὑορκτάουν ὑπὸ γαλλικοῦ καὶ ἀμερικανικοῦ στρατοῦ, συμπράττοντος καὶ τοῦ γαλλικοῦ στόλου ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1781. Μὲ τὴν ἧτταν ταύτην κατεστράφη καὶ ἡ ὑπόθεσις τῶν Ἄγγλων ἐν Ἀμερικῇ ὁριστικῶς. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐν Βεγγάλῃ. Τῷ 1791, ἀναλαβὼν αὐτοπροσώπως τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, συνέτριψε τὴν στρατιὰν τοῦ Τίππο-Σαχὶμπ, ἀναγκάσας τοῦτον νὰ συνάψῃ συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρει τὸ ἥμισυ τοῦ βασιλείου του εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1793 καὶ τῷ 1798 διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας, κατορθώσας νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν χώραν. Τῷ 1802 διωρίσθη πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Βοναπάρτου, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὴν συνθήκην τῆς Ἀμιένης. Τῷ 1805 ἐστάλη γενικὸς διοικητὴς εἰς τὰς Ἰνδίας πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ λόρδου Οὐέλλεσλυ, ἀλλ' ἀσθενὴς ἤδη, ἐνῷ ἔσπευδεν ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, ἀπέθανεν ἐν Γαζιπούρ τῆς περιφερείας τῆς Μπενάρες. Δ. Σ. Δ

Κορνοφωλεά /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς Δ. Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται νοτίως τοῦ Σουφλίου ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀλεξανδρουπόλεως - Σβίλεγκραντ, εἰς ἀπόστασιν 4 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἕβρου. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1298. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρὰ Μπουνάρ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Λυκόφη* καὶ τὴν μονὴν *Κορνοφωλεᾶς* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.901. Χ. Δ.

— **Κορνοφωλεᾶς *μονή***. Μονὴ κειμένη ἡμίσειαν ὥραν πρὸς Ν. τοῦ Σουφλίου ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου, ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ, καὶ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου. Πότε ἀκριβῶς ἐκτίσθη, δὲν εἶναι γνωστόν, καθὼς καὶ πόθεν ἡ ὀνομασία αὐτῆς. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι διὰ πράξεως τοῦ πατριάρχου Παϊσίου Β', κατὰ μῆνα Μάϊον 1747, ἀνεγνωρίσθη ὡς μετόχιον τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, κατὰ δὲ Ὀκτώβριον τοῦ 1756 ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Ε' τὰ ἐπὶ τοῦ μετοχίου δικαιώματα τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Κατὰ τὸ 1904 ἀνηγέρθη τῷ 1909 ἐκ θεμελίων, ὀλίγον νοτιώτερον τῆς παλαιᾶς καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν ὁμώνυμον κοινότητα. Α. Θ. Σ.

κόρντα (ἡ) (ἰταλ. corda)· ἡ χορδή || ὅρος ἐν χρήσει εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ παρουσιαζόμενος εἴτε ὡς «una corda», δηλαδὴ «ἐπὶ μιᾶς χορδῆς», ὁπότε σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ ἀριστερὸν ποδόπληκτρον (pédale), εἴτε ὡς «due corde», δηλαδὴ «ἐπὶ δύο χορδῶν», ὁπότε σημαίνει ὅτι τὸ ποδόπληκτρον πρέπει νὰ καταβιβασθῇ κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἐὰν δὲ πρόκειται νὰ γίνῃ χρησιμοποίησις τοῦ ἀριστεροῦ ποδοπλήκτρου, σημειοῦται: «tre corde» ἢ «tutte le corde», δηλαδὴ «τρεῖς χορδαί» ἢ «ὅλαι αἱ χορδαί». Γ. Σ.

Κορνταὶ (Corday d' Armont), ***Μαρία-Ἄννα-Καρλόττα ντὲ***—. Περιώνυμος Γαλλὶς ἐπαναστάτις, γεννηθεῖσα ἐν Σαὶν-Σατυρὲν-ντὲ-Λινιερὲ τῷ 1768 καὶ ἀποκεφαλισθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1793. Ἀνήκουσα εἰς ἀρχαίαν εὐγενῆ οἰκογένειαν περιπεσοῦσαν εἰς πενίαν, ἀνετράφη εἰς γυναικεῖον μοναστήριον. Ἐγένετο δημοκράτις ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων συγγραφέων καὶ ἐκ θαυμασμοῦ πρὸς ἥρωας, τοὺς ὁποίους εἰκόνισεν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Τίτος Λίβιος. Ἔβλεπεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μαρὰ τύραννον χειρότερον τοῦ Ἱππίου ἢ τοῦ Ταρκυνίου, συνέλαβε δὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Εἰς τὸ Καὶν ἡ Κορνταὶ εἶχε γνωρίσει προσωπικῶς τὸν Πετιόν, τὸν Γκυαντὲ καὶ ἄλλους Γιρονδίνους, οἵτινες εὗρον ἄσυλον εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τὴν προγραφὴν τῆς 31 Μαΐου 1793, βλέπουσα δὲ τὴν καταδίωξιν τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐθαύμαζεν, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ φονεύσῃ τὸν Μαρὰ εἰς δημοσίαν τινὰ συνεδρίασιν τῆς συνελεύσεως καὶ μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀφίκετο εἰς Παρισίους τὴν 13 Ἰουλίου 1793. Πληροφορηθεῖσα ὅτι ὁ Μαρὰ δὲν μετέβαινεν εἰς τὴν συνέλευσιν, προσεπάθησε νὰ τὸν ἴδῃ κατ' οἶκον τὴν ἰδίαν πρωΐαν, ἀλλ' ἀποτυχοῦσα, ἔγραψεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ σπουδαῖα γεγονότα ἀπὸ τὴν Καίν. Ὁ Μαρὰ τὴν ἐδέχθη τὴν 4 μ.μ. εὑρισκόμενος εἰς τὸ λουτρὸν καὶ ἠρώτησε τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὑρισκομένων Γιρονδίνων. Ἔγραψεν αὐτὰ καὶ τῆς εἶπεν ὅτι πάντας τούτους θ' ἀπεκεφάλιζεν ἐν Παρισίοις. Δὲν εἶχε τελειώσει τὴν φράσιν ταύτην καὶ ἡ ΚαρλότταΚορνταὶ ἐβύθισε τὴν μάχαιραν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ Μαρά, ὅστις ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγον. Συλληφθεῖσα ἐφυλακίσθη. Ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου τὴν 17 Ἰουλίου 1793 καὶ κατόπιν θαρραλέας ἀπολογίας κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ὁδηγουμένη εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως ἐτήρησε τὴν αὐτὴν ὑπέροχον ἀταραξίαν, ἣν ἔδειξε καὶ πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Θ. Β.

Καρλόττα Κορνταί.

—**Κορνταὶ** (Corday), ***Λουδοβῖκος-Ἐδμόνδος***, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Μιχαὴλ*** —. Γάλλος μυθιστοριογράφος γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1869. Ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, σπουδάσας εἰς τὸ πολυτεχνεῖον καὶ τὴν σχολὴν ἐφαρμογῆς τοῦ Φονταινεμπλῶ καὶ γενόμενος ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ. Παραιτηθεὶς βραδύτερον, ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἐδημοσίευσεν ἀρχικῶς εἰς τὴν ἐφημερίδα «Gil-Blas» καὶ εἶτα εἰς τὴν «Journal» ἐπιτυχεῖς περιγραφὰς τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς. Φρονῶν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἠδύνατο νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πρόοδον τῆς τέχνης, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν φυσιολογικῶν μυθιστορημάτων καὶ προσεπάθησε νὰ ἀνεύρῃ τὰς αἰτίας τῶν ἠθικῶν καταπτώσεων εἰς ὀργανικὰς ἀνωμαλίας καὶ ἐλλείψεις. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Οἱ νεοῦπανδροι» (1896), «Ἐξομολόγησις ἑνὸς μαθητοῦ» (1898), «Ἡ

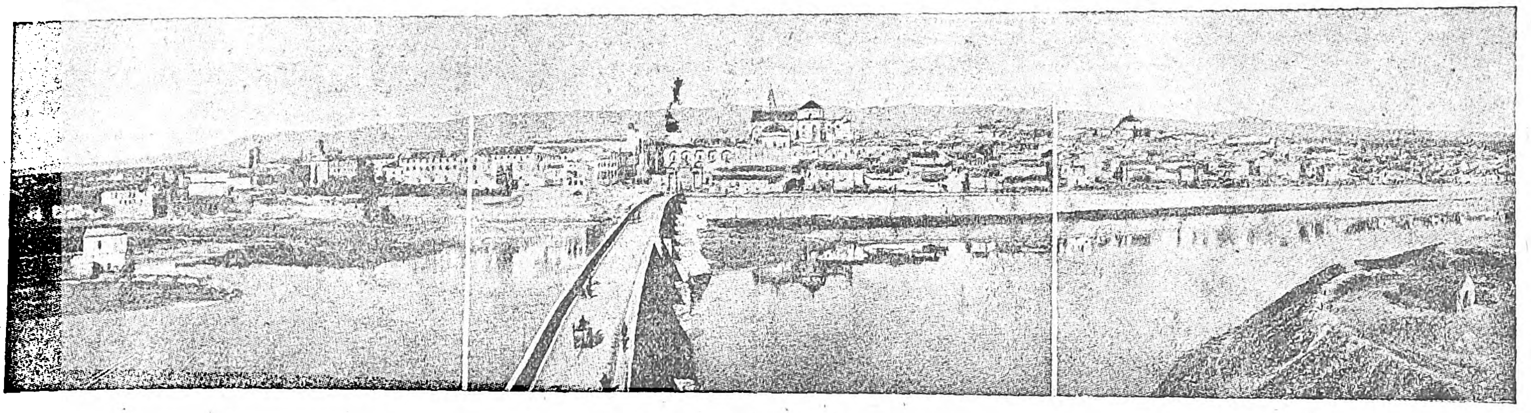

Γενική ἄποψις τῆς Κόρντοβα.

'Αφροδίτη ἢ οἱ δύο κίνδυνοι» (1901), «Οἱ φλογισμένοι» (1902), «Οἱ ἀδελφοὶ Jolidan» (1904) καὶ «Ἡ ἀνάμνησις τῆς καρδιᾶς» (1906).

Κόρντανς (Cordans), ***Βαρθολομαῖος.*** Ἰταλὸς δραματικὸς συνθέτης (1700—1757), ἀρχικῶς κληρικὸς καὶ ὕστερον λαϊκός. Ἀφαντάστου γονιμότητος, ἔδωκεν εἰς τὸ θέατρον σειρὰν μελοδραμάτων, ἡ μικρὰ ἐπιτυχία τῶν ὁποίων τὸν ἔπεισε ν' ἀναλάβῃ ἀργότερον τὴν θέσιν τοῦ μουσικοῦ διευθυντοῦ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Οὔντινε, ἣν διετήρησεν ἐπὶ 22 ἔτη. Ἂν καὶ κατέστρεψε μέγα μέρος τῶν συνθέσεών του, περιῆλθον μέχρις ἡμῶν ἐν χειρογράφῳ περὶ τὰς 60 λειτουργίαι, 100 ψαλμοὶ καὶ ἄλλα θρησκευτικὰ ἔργα. Τὰ γνωστότερα ἐκ τῶν μελοδραμάτων του ὑπῆρξαν: «Osmisda», «La Generosità di Tiberio», «La Romilda», «La Roselinda». **Γ. Σ.**

Κορντενὸνς (Cordenons) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Βενετίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Οὔντινε, μεταξὺ Γκορίτσια καὶ Οὔντινε, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 54 χλμ. ΝΔ., ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Οὔντινε - Γκορίτσια - Τεργέστης. Κάτ. 7.465. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο τὸ θέατρον σφοδρῶν μαχῶν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰζόντσο. **Μ. Δ. Β.**

Κόρντερ (Corder), ***Φρειδερῖκος.*** Ἄγγλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1852, ἀρχικῶς μαθητὴς τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου καὶ ἀργότερον τοῦ Φερδ. Χίλλερ ἐν Κολωνίᾳ. Ἔδωκε σειρὰν διαλέξεων περὶ Λίστ, Βάγνερ καὶ Μπερλιὸζ καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸν Ριέντζι καὶ τοὺς «Ἀρχιτραγουδιστάς» τοῦ Βάγνερ. Διετέλεσεν ἐπίσης διευθυντὴς ὀρχήστρας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1890 ὠνομάσθη καθηγητὴς ἐν τῇ μουσικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Λονδίνου. Ἔγραψε διὰ τὸ θέατρον: 4 ὀπερέττας τὰ μελοδράματα: «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀρθούρου» (1878) καὶ «Nardisa» (1887)· ἐπίσης τὰς καντάτας: «Οἱ Κύκλωπες», «Ἡ μνηστὴ τοῦ Τράϊγμαιν», «Ἡ σπάθη τοῦ Ἄργκαντυρ» κτλ., μουσικὴν σκηνῆς διὰ τὴν «Τρικυμίαν» τοῦ Σαίξπηρ καὶ διάφορα ἔργα δι' ὀρχήστραν. **Γ. Σ.**

Κορντιὲ (Cordier), ***Ἐρρῖκος.*** Γάλλος ἀνατολιστὴς καὶ ἱστορικὸς (1849—1925). Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν Παρισίοις καὶ Ἀγγλίᾳ, μετέβη τῷ 1869 εἰς Κίναν, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1876 ὡς γραμματεὺς τῆς κινεζικῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν Λὶ-Φόνγκ-Πάο, μελετῶν ἅμα τὰς γλώσσας καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Τῷ 1881 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας καὶ τῆς νομοθεσίας τῶν κρατῶν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς εἰς τὴν σχολὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1888 ἐγένετο ἐπίτιμος καθηγητής. Ἐπίσης διετέλεσε καθηγητὴς τῆς σχολῆς τῶν Πολιτικῶν ἐπιστημῶν Ὁ Κορντιέ, ὢν καὶ μανδαρῖνος τρίτης τάξεως, ἐξεπόνησε πλεῖστα ἔργα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Catalogue of the Library of the North China Branch of the Royal Asiatic Society», «Narrative of the recents Events in Tong-King», «Βιβλιοθήκη Σινική», «Βιβλιοθήκη Ἰαπωνική», «Βιβλιοθήκη Ἰνδοσινική», «Γενικὴ ἱστορία τῆς Κίνας» (1920—1921), «Βιβλιογραφικὸν λεξικὸν τῶν σχετικῶν μὲ τὸ Οὐράνιον κράτος ἔργων», ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου, «Ἡ Γαλλία ἐν Κίνᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα», «Ἡ σύρραξις μεταξὺ Κίνας καὶ Γαλλίας». Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὁ Κορντιὲ συνέγραψε καὶ «Βιβλιογραφίαν τῶν ἔργων τοῦ Μπωμαρσαί», «Σημειώσεις περὶ τοῦ Στάνταλ», «Ὁ Μολιέρος κρινόμενος ὑπὸ τοῦ Στάνταλ». Τῷ 1882 ἵδρυσε τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς», ὑπῆρξε συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» καὶ τῷ 1924 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῆς Γαλλίας. **Μ. Ν. Δ.**

—**Κορντιὲ** (Cordier), ***Ἐρρῖκος-Ἰωσὴφ-Κάρολος.*** Γάλλος γλύπτης, γεννηθεὶς εἰς Καμπραὶ τῷ 1827. Ἔχων, παρεκτὸς τοῦ καλλιτεχνικοῦ του ταλάντου, ζωηρὰν κλίσιν πρὸς τὴν ἐθνογραφίαν, ἐταξίδευσε κατ' ἐπανάληψιν εἰς διαφόρους χώρας, ἰδίως εἰς Ἀφρικήν, Αἴγυπτον, Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν, ὁπόθεν ἤντλησε τὰ στοιχεῖα μιᾶς σειρᾶς ἀνθρωπολογικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν ἔργων, ἀποκειμένων ἤδη εἰς τὸ Γαλλικὸν μουσεῖον. Ὑπῆρξεν ἀφθάστος ἰδίως εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῶν ἀφρικανικῶν τύπων, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει λίαν ἐπιτυχῶς ἐφαρμόσει τὴν ἔγχρωμον γλυπτικήν. Μεταξὺ τῶν ἀγαλματίων τοῦ εἴδους τούτου διακρίνονται ἰδιαιτέρως, ἡ «Ἀφρικανὶς Ἀφροδίτη», ὁ «Νέγρος τοῦ Τομπουκτοῦ» καὶ ἡ «Παρθένος τῶν ὑδάτων»· ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς ἑλληνικὰ θέματα σημειοῦμεν: τὸ «Παλληκάρι», τὸν «Νεαρὸν Τηνιακὸν γλύπτην» καὶ τὰς «Νεάνιδας τοῦ Μεσολογγίου». Ἔργα τοῦ Κορντιὲ εἶναι ὁ εἰς Βερντὲν στηθεὶς τῷ 1856 ἀνδριὰς τοῦ στρατάρχου Ζεράρντ, ἡ κρήνη τοῦ Φονταινεμπλὼ μὲ τὸν «Θρίαμβον τῆς Ἀφροδίτης», ἡ «Σαπφὼ» καὶ αἱ «Καρυάτιδες» αἱ ὁποῖαι κοσμοῦσι τὸ παρισινὸν θέατρον «Βωντεβίλλ». **Γ. Ζ.**

—**Κορντιὲ** (Cordier), ***Μπὼντ.*** Γάλλος συνθέτης τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐκ τῶν πρώτων ἀσχοληθέντων μὲ τὸ πολυφωνικὰ τραγούδια τῆς ἐποχῆς του, ἐν οἷς δεικνύει ὡραίαν τέχνην, πολλὴν χάριτα καὶ σοφὴν χρῆσιν τοῦ κανόνος. **Γ. Σ.**

Κόρντοβα ὁ ***Ἀγκιλὰρ*** (Cordova y Aguilar), ***Γκονθάλο Φερνάντεθ ντὲ—.*** Διάσημος Ἰσπανὸς στρατηγὸς (1453—1515). Νεαρώτατος ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Μαύρων τῆς Ἰσπανίας. Κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ ἐπολέμησεν ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀλφόνσου τοῦ Ε' τῆς Πορτογαλίας. Μετὰ ταῦτα διεκρίθη κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς κατάκτησιν τῆς Γρανάδας, καταγαγὼν κυρίως τὴν νίκην τῆς Λουθένα, ὅπου συνέλαβε τὸν τελευταῖον βασιλέα τῆς Γρανάδας Μποαμπντὶλ τῷ 1483. Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἰσπανίας, ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων τῆς Ἰσπανίας ἐν Ἰταλίᾳ, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Η' τῆς Γαλλίας, ἀποστείλας αὐτὸν τῷ 1495 εἰς Ἰταλίαν μετὰ στρατοῦ ἐκ 5.000 πεζῶν καὶ 600 ἱππέων. Ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ὁ Κόρντοβα κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Καλαβρίας. Κατόπιν, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤ', ἐξεδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ὀστίας καὶ ἐκ τῶν ἄλλων σημείων τοῦ παπικοῦ κράτους. Τῷ 1498 ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Γρανάδαν, ὅπου ἡ ἐπανάστασις τῶν Μορίσκων (1499—1502) ἔδωσεν εἰς τὸν Κόρντοβα ἀφορμὴν νὰ ἀναδειχθῇ ἐκ νέου. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἐφοβήθη τὴν ὁλονὲν αὐξάνουσαν φήμην του, ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1500 ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς ναυτικῆς μοίρας εἰς τὴν Σικελίαν, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Βενετοὺς κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐκεῖ ὁ Κόρντοβα, ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ Βενετοῦ ναυάρχου Μπενίτο Πέζαρο ἔπλευσε πρὸς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν, τὰς ὁποίας ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Τούρκων. Τῷ 1501 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σικελίαν. Κατόπιν ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τοῦ Φερδινάνδου νὰ συνεργασθῇ μὲ τοὺς Γάλλους εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Ἀποβιβασθεὶς εἰς Τάραντα ἐπολιόρκησε καὶ κατέλαβεν αὐτὴν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν (1502). Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἐπελθούσης ρήξεως μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰσπανῶν, ὁ Κόρντοβα ἀπεκλείσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐν Μπαρλέττα. Κατορθώσας νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως, ἐνίκησε τοὺς Γάλλους καὶ κατέλαβε τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Γαέταν, συμπληρώσας οὕτω τὴν κατάκτησιν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως (1504), τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἀντιβασιλεύς. Γενόμενος ὅμως ὕποπτος εἰς τὸν Φερδινάνδον λόγῳ τῆς μεγάλης δημοτικότητός του ἀνεκλήθη εἰς Ἰσπανίαν. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ραβένας καὶ τὴν ἀπόφασιν ὅπως ὀργανωθῇ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐγένετο σκέψις νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Κόρντοβα. Νέαι ὅμως ὑποψίαι τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ φόβοι ἐκ τῆς τεραστίας δημοτικότητος τοῦ στρατηγοῦ συνέτειναν εἰς τὴν ματαίωσιν τῆς ἐκστρατείας. Ὁ Κόρντοβα ἀπεσύρθη κατόπιν εἰς τὴν Γρανάδαν, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1515, διατελῶν πάντοτε ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δυσμένειαν. Ὁ Κόρντοβα θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων στρατιωτικῶν τῆς Ἰσπανίας, ἀποδίδεται δὲ εἰς αὐτὸν τὸ στρατιωτικὸν μεγαλεῖον τῶν Ἰσπανῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ. **Μ. Δ. Β.**

Κόρντοβα ὁ Ἀγκιλάρ.

Κόρντοβα, ἡ ***Κόρντομπα,*** ἡ ***Κόρδοβα,*** καὶ ***Κορδούη*** (Córdoba ἢ Córdova) */ Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰσπανίας ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καλιφάτου. Κάτ. 75 000. Κεῖται ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Σιέρρα Μορένα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Γουαδαλκιβίρ. Εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον καὶ ἀπέχει ἀπὸ τῆς Μαδρίτης, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου, 442 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ. καὶ ἀπὸ τῆς Σεβίλλης 100 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ. Εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ὡραίων κήπων, ἀμπελώνων, ἐλαιώνων, καὶ πορτοκαλεώνων. Διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα: εἰς τὴν *Ἄνω* πόλιν, εἰς τὴν *Κάτω* πόλιν, χωριζομένην ἄλλοτε ἀπὸ τῆς πρώτης διὰ τείχους, καὶ εἰς τὴν *Κάμπο ντὲ λὰ Βερντάδ.* συνοικίαν εὑρισκομένην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Ἡ Κάτω πόλις συνδέεται μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ συνοικίας διὰ γεφύρας, ἥτις κατεσκευάσθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀλλ' ἡ ὁποία, καταστραφεῖσα ἐπανειλημμένως, ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα· ἔχει 16 τόξα καὶ ἐπροστατεύετο ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς εὑρισκομένου φρουρίου Καλάορρα ἢ Καρραόλα. Ἔχει στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδοὺς καὶ πολλὰς μικρὰς πλατείας, ἡ μεγαλυτέρα τῶν ὁποίων, καλουμένη τοῦ *Συντάγματος,* εἶναι ὀρθογώνιος καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ὡραίου περιστυλίου· ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *Κορρεντόρα,* διότι ἐν αὐτῇ ἐγίνοντο ταυρομαχίαι, σήμερον δὲ χρησιμοποιεῖται ὡς κεντρικὴ ἀγορὰ τῆς πόλεως. Τὰ πλεῖστα τῶν οἰκημάτων αὐτῆς εἶναι ἀραβικῆς ἐποχῆς καὶ ρυθμοῦ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολλὰ κτίρια ὑπενθυμίζοντα τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν, ἢ ἐκτισμένα ἐπὶ ρωμαϊκῶν θεμελίων ἢ ἐρειπίων ἀνακαινισμένων. Εἶναι πλήρης ρωμαϊκῶν καὶ ἀραβικῶν μνημείων καὶ ἐρειπίων, ἅτινα ἀπαντῶνται ἀνὰ πᾶν βῆμα καὶ καθιστοῦν αὐτὴν ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων καὶ ἰδιορρυθμοτέρων πόλεων τῆς Ἰσπανίας καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως. Ἔχει ἐπίσης πολλὰ νεώτερα κτίρια καὶ ἱδρύματα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ πινακοθήκη καὶ τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἱδρυθὲν τῷ 1862, πλούσιον εἰς ἀντικείμενα τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς λατινο - βυζαντινῆς ἐποχῆς, πολλαὶ βιβλιοθῆκαι (τῆς νομαρχίας μὲ 14.500 τόμους, τῆς ἐπισκοπῆς μὲ 15.000 τόμους, τῆς ἱερατικῆς σχολῆς μὲ 11.700 τόμους κ.τ.λ.), τὸ γενικὸν νοσοκομεῖον, ἱδρυθὲν τῷ 1703, τὸ γενικὸν καὶ τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον, ἱδρυθὲν τῷ 1574, ἡ ἱερατικὴ σχολή, τὸ πολυτεχνεῖον, ἡ κτηνιατρικὴ σχολή, τὸ διδασκαλεῖον, τὰ θέατρα κ. τ. λ. Ἄλλοτε ἦτο πόλις βιομηχανικωτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη, μὲ ἀκμαιότατα ἐργοστάσια ἰδίως μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ ὀνομαστὰ βυρσοδεψεῖα, ὧν τὰ προϊόντα, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «κορντομπάνες», ἦσαν περιζήτητα εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Σήμερον ἡ βιομηχανία αὐτὴ ἔχει ὑποστῆ σημαν-

Digitized by Google

τικὴ μείωσιν, περιορισθεῖσα κυρίως εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. εὑρισκομένων μεταλλείων χαλκοῦ, ἅτινα ἀπασχολοῦν περὶ τοὺς 6 000 ἐργάτας. Ἔχει ἐπίσης ἐργοστάσια κατασκευῆς ἐσμαλτωμένων σκευῶν, χυτήρια, ἐργοστάσια σιδηρῶν ἐργαλείων, σοκολάτας, χοιρομηρίων, πιλοποιεῖα, ἐλαιοτριβεῖα, ἀτμομύλους κ.τ.λ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀκμῆς, ἐπὶ τῶν Ἀράβων καλιφῶν, διεξῆγε ζωηρότατον ἐμπόριον μετὰ τῆς Μεσογείου, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν λιμένων τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ρωσίας. Σήμερον τὸ ἐμπόριον αὐτῆς περιωρίσθη εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ἐλαίου καὶ χαλκοῦ. Εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ **Σενέκα**, τοῦ Λουκανοῦ, τοῦ Ἀβερόη, τοῦ Γκόνγκορα κ. ἄ.

— / *Ἱστορ.*] Ἡ Κόρντοβα εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη. Δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον πότε ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ ποίων ἐκτίσθη. Οἱ παλαιοὶ γεωγράφοι ἀναφέρουν αὐτὴν ὡς ἀνθοῦσαν πόλιν καὶ πρωτεύουσαν τῶν Τουρδούλων (Turdulos), οἱ ὁποῖοι ὑποτίθεται ὅτι εἶναι Φοίνικες, Ἀσσύριοι καὶ Ἑβραῖοι, ἐλθόντες μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νινευῆ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ ἀναπτύξαντες τὴν πόλιν καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς διὰ τοῦ πλωτοῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ποταμοῦ Βαίτιος (Γουαδαλκιβίρ). Κατόπιν κατέλαβον αὐτὴν οἱ Καρχηδόνιοι ὑπὸ τὸν Ἀμίλκαν Βάρκαν, ὁ δὲ Ἀννίβας ἐστρατολόγησεν ἐξ αὐτῆς ἱκανοὺς ἄνδρας κατὰ τοὺς πολέμους του κατὰ τῶν Ρωμαίων. Τῷ 548 π. Χ. κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες τῷ 152 π. Χ. τὴν κατέστησαν ἕδραν τῆς πρώτης ρωμαϊκῆς ἀποικίας ἐν Ἱσπανίᾳ, ἣν ἵδρυσεν ὁ ὕπατος Κλαύδιος Μάρκελλος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἡ μεγάλη ἀκμὴ τῆς πόλεως, ἥτις ὑπὸ τὸ ὄνομα Corduba ἀπέβη ἡ σημαντικωτέρα πόλις τῆς Ἱσπανίας, προικισθεῖσα διὰ πλείσταιν μνημείων καὶ δημοσίων κτιρίων, ναῶν, θεάτρου, ἀμφιθεάτρου, σταδίου, νομισματοκοπείου κτλ. Κατόπιν ἔπαιξε σημαντικὸν μέρος εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου καὶ τῷ 45 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, κατατροπώσαντος τὰ τελευταῖα ὑπολείμματα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Πομπηΐου. Ἐπὶ Αὐγούστου προσέλαβε νέαν αἴγλην καὶ ἀπέκτησε νέα μεγαλοπρεπῆ κτίρια. Τῷ 571 μ. Χ., κατόπιν σφοδρῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς Βησιγότθους, οἵτινες εἶχον κατακλύσει τὴν Ἱσπανίαν, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Λεοβιγίλδου καὶ ἐγένετο ἕδρα Βησιγότθου ἐπισκόπου. Τοῦ Λεοβιγίλδου τούτου σῴζονται καὶ χρυσᾶ νομίσματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τῷ 711 ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Βησιγότθων Ροδρῖγος ἡττήθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Γκανταλέτε ὑπὸ τοῦ Ἄραβος ἀρχηγοῦ Ταρίκ, ὅστις, τῷ 716, μεέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἀραβικοῦ καλιφάτου ἐκ τῆς Σεβίλλης εἰς τὴν Κόρντοβαν. Τέλος, τῷ 756, κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Ἀβδερραχμὰν ὁ Α', τοῦ οἴκου τῶν Ὀμμεϋαδῶν, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε τὸ ἀνεξάρτητον ἐκ τῆς Βαγδάτης καλιφᾶτον τῆς Κόρντοβας, ἣν κατέστησε πρωτεύουσάν του. Ἐπὶ τῶν καλιφῶν Ἀβδερραχμὰν τοῦ Γ' καὶ Ἀβδερραχμὰν τοῦ Δ' ἡ πόλις ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς εὐημερίας της. Ἐθεωρεῖτο πόλις ἱερὰ τοῦ Ἰσλὰμ καὶ ὠνομάζετο ἡ «Μέκκα τῆς Δύσεως». Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην λέγεται ὅτι ὑπῆρχον ἐν Κόρντοβᾳ 22.000 οἰκίαι, 80 000 μέγαρα, 1.000 τζαμία μετ' ἰσαρίθμων μιναρέδων, 900 δημόσια λουτρὰ καὶ ἄφθονα σχολεῖα. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς μετὰ τῶν περιχώρων της ὑπερέβαινε τὸ ἓν ἑκατομμύριον. Τὸ πανεπιστήμιον αὐτῆς κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἦτο διὰ τὴν Εὐρώπην ὅ,τι ἦτο τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βαγδάτης. Ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ εἶχεν 600.000 τόμους. Τῷ 1091, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ καλιφάτου, περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀλμοραβιδῶν καὶ τέλος, μετὰ 525 ἐτῶν ἀραβικὴν κυριαρχίαν, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης Φερδινάνδου τοῦ Γ' τῷ 1236. Ἡ πανώλης, ἥτις ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν τῷ 1408 ἐπροξένησεν ὑπὲρ τὰς 70.000 θανάτων. Κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ντυπὸν ἐλεηλάτησαν αὐτήν, προβάντα καὶ εἰς φρικώδεις σφαγὰς γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδίων. Τῷ 1812, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γάλλων, ἔλαβον χώραν σφοδραὶ συγκρούσεις εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν καὶ τῶν φιλελευθέρων. Τῷ 1820 ὁ στρατηγὸς Ραφαῆλος Ριέγκο ἐκήρυξεν ἐν αὐτῇ τὸ σύνταγμα, ἀλλὰ τῷ 1823 ὁ λαὸς κατέρριψε τὴν ἀναθηματικὴν στήλην τοῦ συντάγματος καὶ ἀνεκήρυξεν ἀπόλυτον μονάρχην τὸν Φερδινάνδον τὸν Ζ'. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1836 ὁ ἀρχηγὸς τῶν Καρλιστῶν Γκόμεθ κατέλαβε τὴν πόλιν, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868 ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς δοὺξ ντὲ λὰ Τόρρε ἐγκατέστησεν ἐν Κόρντοβᾳ τὸ στρατηγεῖόν του. Μ. Δ. Β.

—[*Τεχνη*] Ἐκ τῆς παλαιᾶς αἴγλης τῆς *Κόρντοβας* δὲν ἀπομένουν εἰμὴ ἐρείπια οἰκοδομημάτων ὅλων τῶν ἐποχῶν, τὰ ὁποῖα προσδίδουν εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν ὄψιν ἀπεράντου καὶ ἐπιβλητικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου. Μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τούτων διακρίνονται ἰδιαιτέρως κορμοὶ ἀρχαίων πύργων, τελευταῖα ἴχνη τοῦ μεγάλου τείχους, ὅπερ περιέβαλλεν ἄλλοτε τὴν πόλιν. Λέγουν ὅτι οἱ πύργοι αὐτοὶ ἦσαν 132, ἄλλοι κυλινδρικοί, ἄλλοι τετράγωνοι καὶ ὀκτάγωνοι· οἱ περισσότεροι ἔχουν

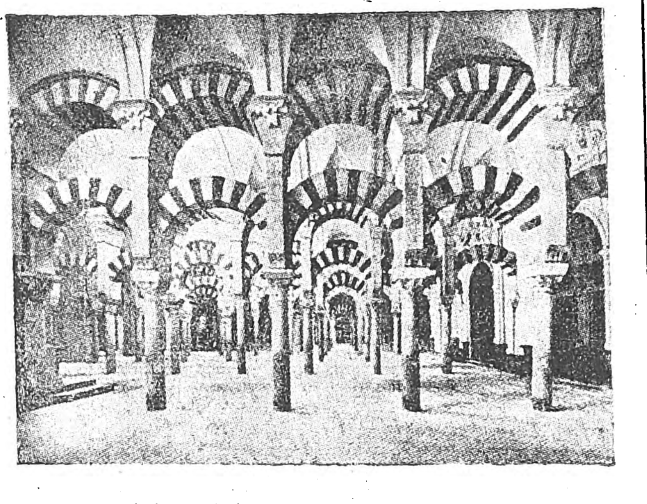

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Μεγάλου Τεμένους.

τώρα ἐξαφανισθῆ, διασῴζονται ὅμως αἱ 13 πύλαι τοῦ τείχους. Ἐν μέσῳ τοῦ ἀμόρφου τούτου ἀθροίσματος διακρίνει τις μέγα πλῆθος οἰκιῶν, τῶν ὁποίων κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν διασῴζονται παρὰ αἱ μεγαλοπρεπεῖς προσόψεις, στοαὶ περίκομψοι ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, ὑπολείμματα ὡραίων ἀραβικῶν ἀρχιτεκτονημάτων, ὑψηλοὶ μουσουλμανικοὶ τοξωτοὶ ἐξῶσται, μοναστήρια ἀκατοίκητα, ναοὶ ἐγκαταλελειμμένοι, πλατεῖαι, τῶν ὁποίων τὸ δάπεδον καλύπτεται ἀπὸ παχεῖαν χλόην καὶ θάμνους. Ἐπὶ μουσουλμανικῆς κυριαρχίας ἐν τῇ πόλει ἠριθμοῦντο περὶ τὰ χίλια τζαμία μὲ ἰσαρίθμους μιναρέδες. Τὸ σημαντικώτερον ἐκ τούτων καὶ τὸ πλέον ἐνδιαφέρον σήμερον ἐκ τῶν μνημείων τῆς Κόρντοβας εἶναι τὸ μέγα τέμενος, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκοδόμησις ἤρχισεν ἐπὶ Ἀβδερραχμὰν τῷ 770, ἐπὶ τῆς θέσεως ρωμαϊκοῦ ναοῦ, συνεπληρώθη δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ του Χισχάμ. Τὸ οἰκοδόμημα εἶχε μῆκος 167 μέτρων καὶ πλάτος 119 καὶ διεσχίζετο ὑπὸ 36 διαδρόμων κατὰ τὴν μίαν διεύθυνσιν καὶ 20 κατὰ τὴν ἄλλην. Διακεκοσμημένον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς μετ' ἀπιστεύτου πολυτελείας, ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς μουσουλμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, λέγεται δὲ ὅτι ἠνάπτοντο ἐν αὐτῷ διὰ τὴν συνήθη ἑσπερινὴν προσευχὴν τῶν Μωαμεθανῶν 7.000 λυχνίαι, φθάνουσαι μέχρι καὶ 10.000 εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κόρντοβας ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου, τὸ ἵδρυμα ἐδόθη εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν. Τὸ κεντρικόν του τμῆμα

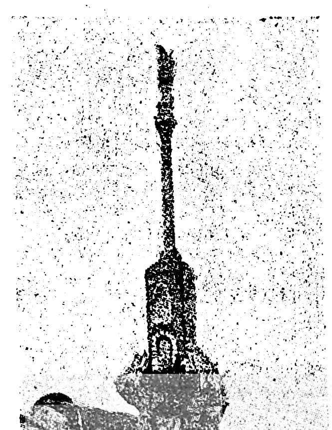

Ἡ Στήλη τοῦ Θριάμβου.

μετετράπη εἰς ναόν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ ἐγκατεστάθησαν 52 παρεκκλήσια. Βραδύτερον τὸ κεντρικὸν τμῆμα ἐκρημνίσθη διὰ ν' ἀνεγερθῇ ἐπ' αὐτοῦ νέα ἐξ ὁλοκλήρου ἐκκλησία, ἐκ τούτου δὲ τὸ κάλλος τοῦ μνημείου ἐζημιώθη σημαντικῶς, διότι ὁ νέος ναός, ἔχων καλὴν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀρχιτεκτονικὴν ἐμφάνισιν, ἔρχεται ἐν τούτοις εἰς τρομερὰν καλαισθητικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ περιβάλλον του.

Ἄλλα ἀξιομνημόνευτα ἐκ τῶν ἐν Κόρντοβᾳ ἐρειπίων εἶναι τὸ παλαιὸν Ἀλκαζάρ, μὲ ὡραίους κήπους πορτοκαλλεῶν, ποτιζομένους διὰ χιλίων αὐλάκων, τὸ νέον Ἀλκαζίρ, ὅπου σήμερον εἶναι ἐγκαθιδρυμέναι φυλακαί, ἡ Στήλη τοῦ Θριάμβου, μαρμάρινον μνημεῖον, ἐπιστεφομένη διὰ χαλκοῦ ἀγάλματος τοῦ ἁγίου Ραφαήλ, προστάτου τῆς Κόρντοβας, καί τινα ἄλλα, εὑρισκόμενα πάντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κάτω πόλεως. Ἐκ τῶν εἰς νεωτέρας σχετικῶς ἐποχὰς ἀναγομένων κτισμάτων, μόλις θὰ ἠδύνατο ν' ἀναφέρῃ τις τὴν πλατεῖαν τῶν Τόρος καὶ ἓν θέατρον. Γ. Ζ.

— **Κόρντοβα** (Cordoba) /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρίο Πριμέρο, 435 μίλ. ΒΔ τοῦ Μπουένος Ἄϊρες. Κάτ. 160.000 (1926). Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Μπουένος Ἄϊρες καὶ Ροζάριο καὶ μεθ' ὅλων τῶν πρωτευουσῶν τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν. Ἔχει πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1613, βιβλιοθήκην ἐκ 35.000 τόμων, ἐθνικὴν Ἀκαδημίαν ἐπιστημῶν, ἀστεροσκοπεῖον κλπ., ὡς καὶ πλεῖστα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1573 ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Ἱερωνύμου ντὲ Καμπρέρα καὶ ἐπὶ δύο αἰῶνας κατέστη τὸ ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ κέντρον τῶν ἰησουϊτῶν, ἐξωσθέντων τῷ 1767. —ο

— /*Φιλοτ.*/ Ἡ *Κόρντοβα* εἶχεν ἐκδώσει κατὰ τὸ 1858 εἰδικὰ γραμματόσημα δύο ἀξιῶν, τῶν 5 καὶ 10 cent. Ἡ ἐκτύπωσίς των ἐπὶ χάρτου φέροντος ὑδατίνας ραβδώσεις ἦτο ἐλαττωματική, τὸ δὲ σχῆμά των ᾠοειδές. Παρίστων φρούριον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἀνεγράφετο ἡ λέξις Cordoba, κάτωθεν δὲ ἡ ἀξία. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν δύο τούτων γραμματοσήμων, ἀσφραγίστων, ἀνέρχεται εἰς 4.000 γαλλικὰ φράγκα περίπου. Κατὰ τὸ ἔτος 1891 ἡ Κόρντοβα ἐξέδωκεν ἐπίσης καὶ ἕτερα δύο γραμματόσημα τηλεγραφικά, τῶν 10 καὶ 40 cent. Ἡ ἐκτύπωσίς των ἐγένετο λιθογραφικὴ καὶ τὰ γραμματόσημα ταῦτα εἶναι διάτρητα. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία καὶ τούτων εἶναι καλή. Ἤδη ἐν Κόρντοβᾳ κυκλοφοροῦσι τὰ γραμματόσημα τῆς Ἀργεντινῆς. (Ε Φ Ε.)

— **Κόρντοβα** (Cordoba) /*Γεωγρ.*/. Ἐπαρχία τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας, ἔχουσα ἔκτασιν 173 349 τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸν 810.000 (1926). Τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινόν, μόνον δὲ τὸ δυτικὸν τμῆμα εἶναι λίαν γόνιμον ὡς ἐκ τῶν πολλῶν ποταμῶν, οἵτινες ἀρδεύουσιν αὐτό. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ Πριμέρο, ὁ Σεκοῦντο, ὁ Τέρκερο, ὁ Κουάρτο καὶ ὁ Κουΐντο. Γενικῶς ἡ ἐπαρχία ἔχει ἀκμαίαν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, βιομηχανίαν κονσερβῶν, δερμάτων, ζύθου κλπ. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν ὀρυχεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, μολύβδου καὶ σιδήρου, ὀρυκτοῦ ἅλατος καὶ μαρμάρου. Κυριώτεραι ἐν αὐτῇ πόλεις ἐκτὸς τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης, εἶναι ἡ Ρίο Κουάρτο καὶ ἡ Βίλλα Μαρία, ἀποτελοῦσα σπουδαῖον σιδηροδρομικὸν κέντρον. —ο

—**Κόρντοβα** (Cordoba) /*Γεωγρ.*/. Νομὸς τῆς Ἱσπανίας, ἔχων ἔκτασιν 13.727 τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸν 565.262 κατοίκους, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν γεωργιαν, τὴν κτηνοτρόφίαν καὶ ἱπποτροφίαν. Ἐξάγει μεγάλας ποσότητας γαιάνθρακος, σιδήρου, ψευδαργύρου, μολύβδου, βισμουθίου, ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ. Τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν ἐξυπηρετεῖ σχετικῶς πυκνὸν σιδηροδρομικὸν δίκτυον. Κυριωτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἶναι ἡ τῆς Μαδρίτης - Λινάρες - Σεβίλλης. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις *Κόρντοβα* (βλ. λ.). —ο

— **Κόρντοβα** (Cordoba) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, ἐν τῇ πολιτείᾳ Βέρα Κρούζ, κειμένη παρὰ τὸ ἡφαίστειον Ὀριζάμπα, εἰς ὕψος 930 μ. Κάτοικοι μετὰ τῶν προαστείων 20.000 (1926). Παράγει καπνόν, καφὲν καὶ σάκχαρον. Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ὡραιότατα κτήρια. Διὰ τῆς πόλεως διέρχεται ὁ σιδηροδρόμος Βέρα Κρούζ—Μεξικοῦ. —ο

—**Κόρντοβας** *ὄρη* (Cordoba, Sierra de—) /*Γεωγρ.*/. Ὀροσειρὰ ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας, ἀποτελοῦσα βραχίονα τῶν Ἄνδεων, κατευθυνομένη ἐκ Β πρὸς Ν. Εἶναι πλουσία εἰς ὀρυκτὰ καὶ πολύτιμα μέταλλα. Ὑψηλότεραι τῶν κορυφῶν της εἶναι τὸ *Σαυπακὲ* (ὕψ. 2580 μ.) καὶ τὸ *Ἔλ Γκιγκάντε* (ὕψ. 2100 μ.). —ο

Κορντοβέρο (Cordovero), ***Μωϋσῆς***. Ἐπιφανὴς Ἰουδαῖος καββαλιστής, γεννηθεὶς ἐν Σαφὲδ τῆς Παλαιστίνης τῷ 1522 καὶ θανὼν αὐτόθι τῷ 1570. Φίλος τοῦ Ἰσαὰκ Λουριά, συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν εὔρυνσιν τοῦ θεωρητικοῦ περιεχομένου τῆς ἰουδαϊκῆς *Καββάλας* (βλ. λ.). Ἰδίως ὁ Κορντοβέρο ἔδωσεν ὡρισμένην ἀνάπτυξιν εἰς τὴν θεωρίαν περὶ ἀπορροῆς τοῦ Ἔν Σὸφ καὶ ἐσυστηματοποίησε τὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν δέκα σεφιρῶθ καὶ περὶ τῶν γενῶν. Κατ' αὐτόν, ὁ Ἔν Σὸφ ἐπλήρου κατ' ἀρχὰς τὸ πᾶν διὰ τῆς ἁπλῆς οὐσίας του. Προκειμένου δὲ νὰ δημιουργήσῃ τὸ σύμπαν, περιώρισε μέρος αὐτοῦ, τὸ δὲ κενὸν ἐπλήρωσε διὰ σειρᾶς ἀπορροῶν, αἵτινες ἀπέβαινον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χονδροειδέστεραι, καθ' ὅσον ἀπεμακρύνοντο ἐκ τῆς ἀρχικῆς οὐσίας τοῦ Ἔν Σόφ. Ἡ ἐκπομπὴ αὕτη γίνεται ὄχι μόνον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ

Digitized by Google

ἄνω, οὕτως ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ζωὴ πασῶν τῶν βαθμίδων τοῦ ὄντος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας τοῦ "Εν Σόφ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνωτέρα θέλησις ρυθμίζεται ἐν μέρει ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν κατωτέρων ὄντων. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κορντοβέρο τὰ μᾶλλον σπουδαῖα εἶναι: «Παράδεισος τῶν ροιῶν», «Σύμμεικτον φῶς», «Διάταξις τῆς λατρείας», «Πολύτιμον φῶς» καὶ ἄλλα. Γ. ΕΛ.

Κορντοννιὲ (Cordonnier) ***Ἀλφόνσος - Ἀμεδαῖος.*** Γάλλος γλύπτης (1848—1911). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Dumont καὶ Thomas εἰς τὴν σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν Παρισίοις. Τὸ πρῶτον ἐξέθεσεν ἔργα του τῷ 1874. Τῷ 1876 ἐξέθηκε τὴν «Μήδειαν μετὰ τῶν τέκνων της». Τῷ 1877 ἔτυχε τοῦ μεγάλου βραβείου τῆς Ρώμης. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του θεωροῦνται ἡ «Ζὰν ντ' Ἄρκ ἐπὶ τῆς πυρᾶς» (μουσεῖον Λουξεμβούργου), «Ἡ Ἄνοιξις», «Ἡ Ἱστορία» καὶ ἄλλα. Τῷ 1900, μετασχὼν τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως τῶν Παρισίων, ἐτιμήθη διὰ χρυσοῦ μεταλλίου. Ὁ Κορντοννιὲ ἐξετέλεσεν ἐπίσης τὴν ἀνασύστασιν τοῦ ἀγάλματος τῆς Νίκης τῆς Σαμοθράκης. Μ. Ν. Δ.

—**Κορντοννιὲ** Cordonnier), ***Βίκτωρ-Λουδοβῖκος-Αἰμιλιανός.*** Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1858 Ἐσπούδασεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σαὶν-Σὺρ καὶ κατόπιν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ πολέμου καὶ μετὰ ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον καὶ ταξίδιον μελετῶν εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὸ Ἀλγέριον διωρίσθη τῷ 1905 καθηγητὴς εἰς τὴν σχολὴν τοῦ πολέμου. Ἀνέλαβε κατόπιν τὴν διεύθυνσιν τῶν σπουδῶν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Σαὶν-Σύρ. Τῷ 1913 προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διωρίσθη διοικητὴς ταξιαρχίας κατὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρδεννῶν τῷ 1914. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἀργκόν, καὶ κατόπιν προήχθη εἰς στρατηγόν, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν ὁμάδος μεραρχιῶν ἐν Ἀλσατίᾳ. Τὸν Μάϊον τοῦ 1915 διῴκησε τὸ Η' σῶμα στρατοῦ εἰς τὸν τομέα τοῦ Σαὶν-Μιχιέλ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1916 διωρίσθη διοικητὴς τοῦ γαλλικοῦ τμήματος στρατοῦ ἐν τῇ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σαρράϊγ συμμαχικῇ στρατιᾷ τοῦ μακεδονικοῦ μετώπου. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ὀστρόβου, τῆς Φλωρίνης, τοῦ Ἀρμενοχωρίου καὶ τοῦ Κέναλι καὶ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τὰς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Σαρράϊγ προστριβάς, αἵτινες ἔσχον ὡς ἀφορμὴν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Βουλγάρων παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀξιόν, εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ὁ Κορντοννιέ, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ γαλλικοῦ τμήματος στρατοῦ, εἶχε διαταχθῆ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σαρράϊγ νὰ προβῇ εἰς ἀντεπίθεσιν. Ὁ Κορντοννιέ, προβλέπων τὴν ἀποτυχίαν, εἶχε γνωματεύσει ὅπως μὴ ἐπιχειρηθῇ ἡ ἀντεπίθεσις. Ἀλλ' ὁ Σαρράϊγ ἐπέμεινε καὶ ἡ ἀντεπίθεσις ἐγένετο, ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ὁ Σαρράϊγ τότε, ἐξ ἐσφαλμένης, ὅπως ἀπεδείχθη κατόπιν, ἐκτιμήσεως τῆς καταστάσεως, φρονῶν ὅτι διὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἀντεπιθέσεων θὰ ἠδύνατο νὰ κατασυντρίψῃ τὸν ἐχθρόν, διέταξε τὴν 14 Ὀκτωβρίου νέαν ἀντεπίθεσιν, ἥτις ἀπεκρούσθη καὶ πάλιν μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν. Ὁ Κορντοννιὲ ἀποτρέψας, συνεπείᾳ ἐπιτοπίου μελέτης τῆς καταστάσεως, καὶ τὰς δύο ταύτας ἀντεπιθέσεις καὶ μὴ εἰσακουσθείς, παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ Σαρράϊγ καὶ διεμαρτυρήθη ἐντόνως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔδωκε λαβὴν εἰς βίαιον ἐπεισόδιον μεταξὺ τῶν δύο στρατηγῶν. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου ὑπῆρξεν ἡ ἀναχώρησις, μετά τινας ἡμέρας, τοῦ στρατηγοῦ Κορντοννιὲ εἰς Γαλλίαν καὶ ἡ ἐπί τινα καιρὸν στασιμότης τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν συμμάχων εἰς τὸ μακεδονικὸν μέτωπον. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Γαλλίαν ἠσθένησε σοβαρῶς καὶ ὑπέστη ἐγχείρισιν ἐκ καρκίνου, μετὰ τὸ πέρας δὲ τοῦ πολέμου ἀπεστρατεύθη. Ὁ Κορντοννιὲ ἔγραψε τὰ ἔργα: «Οἱ Ἰάπωνες ἐν Μαντζουρίᾳ» (1910), ὅπερ θεωρεῖται ὡς ἡ σπουδαιοτέρα κριτικὴ τοῦ ρωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου καὶ μετεφράσθη εἰς πλείστας γλώσσας, καὶ «Μία ταξιαρχία ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρός» (1921), περιλαβὼν τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ὑπ' αὐτοῦ διοικουμένης ταξιαρχίας κατὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρδεννῶν. Μ. Δ. Β.

Κορντουὰν (Plateau di Corduan) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἐπισημοτέρων καὶ ἰδιοτυπωτέρων ὑφαλονήσων τῆς Εὐρώπης πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ *Βισκαϊκοῦ* κόλπου. Παρεμβαλλομένη μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Γκρὰβ (de Grave), Β. ἐσχατιᾶς τῆς ἀκτῆς τοῦ Μεδὸκ (Medoc) καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κοὺμπρ (Coubre), ΝΝΔ. ἐσχατιᾶς τῆς ἀκτῆς τῆς Σαιντὸνζ (Saintonge), ἀποκλείει τὸ πλεῖστον τοῦ εὔρους τοῦ ποταμοῦ τῆς Γιρόνδης, μὴ ἀφίνουσα διὰ τὸν πρὸς τὸ Βορδὼ πλοῦν ἢ τρεῖς πόρους μόνον, τὴν Passe Sud πρὸς Ν., δυσπαράπλευστον καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀκόμη, τὴν Passe Nord πρὸς Β., ἣν ἀπὸ τοῦ 1928 ἔπαυσε χρησιμοποιοῦσα ἡ ναυτιλία, καὶ τὴν Passe du Matelier μεταξὺ αὐτῶν, τὴν ἤδη ἀπὸ τῆς καταργήσεως τῆς προηγουμένης χρησιμοποιουμένην. Ἡ ὑφαλόνησος αὕτη εἶναι ὑπόλειμμα νήσου ἐκλειπούσης ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς, πάντως ὅμως ὑφισταμένης κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ἀλλάσσει δὲ ἡ ὑφαλόνησος αὕτη, ἐκτεινομένη ἐπὶ 7 ¼ ὅλα μιλ. ἀπὸ Β πρὸς Ν., ὀνομασίας κατὰ τὰς διαφόρους κεφαλάς της: Battures de Corduan, Grand banc, Montrevel, Chevrier, ὑπεράνω οὐδεμιᾶς τῶν ὁποίων ἁπαντᾷ βόλισμα μεῖζον τῶν 3 ὀργυιῶν.

Φάρος τοῦ Κορντουάν. Ὁ φάρος οὗτος, ὁ παλαιότερος τῶν συγχρόνων φάρων τοῦ κόσμου καὶ ἐπισημότατος μεταξὺ αὐτῶν, ἐγείρεται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς Battures de Corduan (πλάτ. 45°35'10" Β., μηκ. 1°10'25" Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2910: Entrance to the Gironde River). Τοῦ φάρου τούτου προηγήθησαν δύο ἄλλοι. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀνηγέρθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Α' τοῦ Ἀγαθοῦ (Louis le Debonnaire), περὶ τὸ 820. Διὰ τὸν δεύτερον δὲ ὑπάρχουν ἐξηκριβωμέναι εἰδήσεις, καθ' ἃς ἡ ἀνέγερσίς του διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Μαύρου πρίγκιπος (=Black Prince, καὶ ἀρξαμένη τῷ 1362 ἐπερατώθη τῷ 1370. Ἐκτὸς τοῦ πύργου τοῦ φάρου, εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ ὁποίου ἔκαιε πυρὰ ρητινούχων ξύλων, ὑπῆρχεν ἐκκλησίδιον τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ τινες οἰκίσκοι, κατοικούμενοι ἀπὸ εὐαρίθμους ἁλιεῖς καὶ πλοηγούς. Ὁ φάρος οὗτος ἤρχισε καταρρέων τῷ 1580 καὶ μετ' ὀλίγον κατηρειπώθη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως εἶχεν ἀρχίσει τῷ 1584 ἡ ἀνέγερσις τοῦ καὶ σήμερον διατηρουμένου τρίτου φάρου ὑπὸ τοῦ Παρισινοῦ ἀρχιτέκτονος Louis de Foix, περατωθεῖσα τῷ 1610 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του.

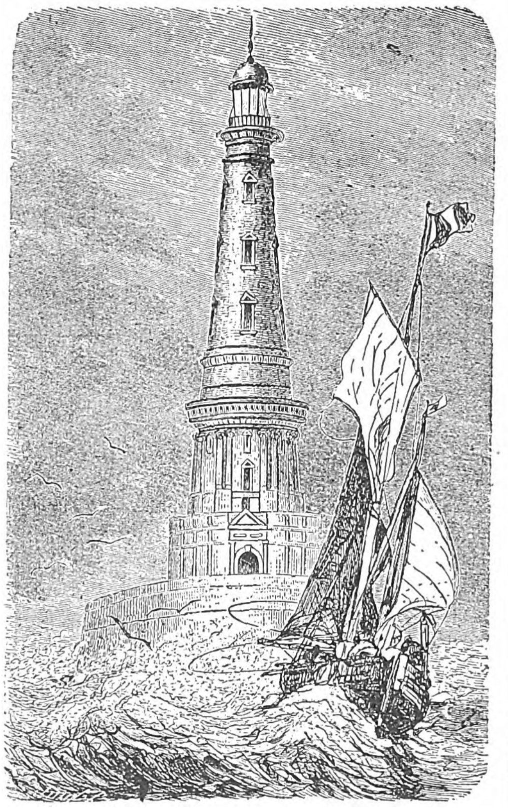

Ὁ φάρος τοῦ Κορντουὰν κατὰ ξυλογραφίαν τοῦ 1854.

Ἀπετελεῖτο δέ, οἷος ἐξῆλθε τῶν χειρῶν τῶν δύο Φουά, ἐκ τοῦ κυκλικοῦ βάθρου, ὅπερ ἐπροστάτευεν ἰσχυρότατον ἐκ γρανίτου δρύφακτον, καὶ ἐκ τοῦ πύργου, ὅστις φθάνων εἰς ὕψος 19 μέτρων διῃρεῖτο εἰς τέσσαρας ὀρόφους. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ' ἀνυψώθη ὁ πύργος εἰς 37 μέτρα ὑπὲρ τὴν στάθμην τῆς ἀνωτάτης πλήμμης (1727), ἀλλὰ νέα ριζικὴ ἐπισκευὴ προέκυπτεν ἐπιτακτική, καθ' ὅσον πᾶν ἴχνος νήσου περὶ τὸ βάθρον τοῦ φάρου εἶχεν ἐξαφανισθῆ καὶ μόνον ὀλίγη ἀμμώδης ἔκτασις ἀπεκαλύπτετο κατὰ τὰς στάθμας τῶν κατωτάτων ρηχιῶν. Τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον ἔφερεν εἰς πέρας ὁ Teulère (1788—1789), ὑψώσας τὸ ἑστιακὸν ἐπίπεδον εἰς 63 μέτρα. Τὸν φάρον τοῦτον ἐχρησιμοποίησαν πάντοτε πρὸς δοκιμὴν παντὸς καινοφανοῦς μηχανήματος φάρου. Σ. Ε. Λ.

Κορντοφὰν (Kordofan) *[Γεωγρ.]*. Χώρα ἐν τῇ ΒΑ. Ἀφρικῇ, ἀποτελοῦσα ἐπαρχίαν τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδάν. Κεῖται μεταξὺ 12° καὶ 16° Δ. καὶ 29° καὶ 32 ½° Α, ὁριζομένη Δ. ὑπὸ τοῦ Νταρφούρ, Β ὑπὸ τῶν στεππῶν τῆς Μπαγιούντα, Α. ὑπὸ τῆς μουδιρίας τοῦ Λευκοῦ Νείλου καὶ Ν. ὑπὸ τῆς χώρας τῶν Σιλλούκων. Ἐμβαδὸν 308.200 τ. χλμ. Κάτ. 534.286. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χώρας ἀποτελεῖται ἐκ πεδιάδων ἀνύδρων, στείρων, μὲ μέσον ὕψος 500 μ. Πρὸς τὰ ΒΔ. ὑψοῦνται αἱ σειραὶ τῶν ὀρέων Κάγια καὶ Κατούλ, φθάνουσαι καὶ μέχρι 1000 μ. ὕψους, πρὸς Α. δὲ τὸ Τζέμπελ Νταϊὲρ καὶ Τζέμπελ Τογκάλ, γρανιτώδεις σειραὶ μὲ ἀποκρήμνους κλιτῦς. Πρὸς Ν. οἱ λόφοι τοῦ Ντὰρ Νούμπα, καλῶς ἀρδευόμενοι, παρουσιάζουν ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λοιπὴν γυμνὴν καὶ χέρσον χώραν. Τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ἀποταμιεύονται εἰς φρέατα βάθους 20—70 μ., ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἄντλησις ὕδατος καθίσταται δυσχερεστάτη. Ὑπάρχουν 900 τοιαῦτα φρέατα, συχνάκις δὲ ὁλόκληρα χωρία μεταναστεύουν πρὸς ἀνεύρεσιν ὕδατος, καθ' ὅσον κατὰ τοὺς ἀνύδρους μῆνας πλεῖστα φρέατα ξηραίνονται. Εἴς τινα μέρη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους παρουσιάζει ἐποχὰς συγκρατούσας ὕδωρ, μόνιμος ὅμως λίμνη ὑπάρχει μόνον μία, ἡ Κεϊλάτ, ἔχουσα μῆκος 4 μιλλίων καὶ πλάτος 2. Γενικῶς τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν, ἐκτὸς κατὰ τὴν περίοδον τῶν βροχῶν, καθ' ἃς μεγάλαι ἐκτάσεις μεταβάλλονται εἰς ἕλη. Οἱ κάτοικοι τοῦ Κορντοφὰν διαιροῦνται εἰς δύο τύπους· εἰς τὰς πεδιάδας ὑπάρχουν Ἄραβες καὶ Νουβαῖοι εἰς τοὺς λόφους. Πλεῖστοι ἐν τούτοις τῶν χωρικῶν τῶν πεδιάδων εἶναι μιγάδες Ἀράβων, Αἰγυπτίων, Τούρκων, Ἀνατολιτῶν καὶ Νέγρων. Πάντες ὁμιλοῦν τὴν ἀραβικήν. Οἱ Νουβαῖοι διαιροῦνται εἰς πλείστας φυλάς, ἑκάστης ὁμιλούσης ἰδίαν διάλεκτον. Θεωροῦνται οἱ ἀρχικοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, καταγόμενοι ἐκ τῆς πρώτης φυλῆς τῶν Νουβαίων τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου. Εἶναι πρωτόγονοι, πολὺ μαῦροι καὶ μικροῦ ἀναστήματος. Ἐλάχιστα εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τοῦ Κορντοφάν. Οὐδέποτε ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον κράτος. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ σουλτᾶνος Νταρφοὺρ Σουλεϊμὰν Σολὸν κατέκτησε τὴν χώραν. Τῷ 1821 τὸ Κορντοφὰν κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ μπέη, τοῦ δεφτερδάρη, γαμβροῦ τοῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου Μωχάμμετ Ἀλῆ, παρέμεινε δὲ ὑπὸ τὴν αἰγυπτιακὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ 1882, ὁπότε ὁ Μωχάμμετ Ἀχμέτ, ὁ μαχδῆς, ἐξήγειρε τὴν χώραν εἰς ἐπανάστασιν. Τῷ 1898 ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν Σουδάν. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τὸ *Ἔλ Ὀβεΐντ.* Δ. Σ. Δ.

Κορνὺ (Cornu), ***Ἰούλιος.*** Ἑλβετὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1849 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1919. Αἱ σπουδαιότεραι ἐργασίαι του ἀναφέρονται εἰς τὴν μελέτην τῆς γαλλικῆς διαλέκτου τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς φθογγολογίας τῆς γαλλικῆς, ἱσπανικῆς καὶ πορτογαλικῆς γλώσσης. Τῷ 1876 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βασιλείας, τῷ 1877 τῆς Πράγας καὶ τῷ 1901 τῆς Γκράτς, ἀποσυρθεὶς τῆς ὑπηρεσίας τῷ 1914. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Γραμματικὴ τῆς πορτογαλικῆς γλώσσης» καὶ «Στοιχεῖα τῆς ρωμαϊκῆς φιλολογίας».

— **Κορνὺ** (Cornu), ***Μάξιμος.*** Γάλλος βοτανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ὀρλεάνῃ τῷ 1843 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1901. Τῷ 1872 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, διετέλεσε δ' ἀκολούθως ἐπιμελητὴς τοῦ μουσείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας (1874), καθηγητὴς τῆς γεωργίας (1884) καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς γεωργίας (1880—1884). Ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἀκαδημίας νὰ μελετήσῃ τὴν νόσον τῆς φυλλοξήρας τῶν ἀμπέλων. Συνέγραψε: «Μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα ἐξηγμένα ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου» (Παρίσιοι 1872), «Μελέται ἐπὶ τῆς φυλλοξήρας» (Παρίσιοι 1878), «Μελέτη περὶ περονοσπόρου» (1881) καὶ πλείστας ἄλλας μελέτας περὶ τῆς κρυπτογαμίας καὶ τῶν νόσων τῶν διαφόρων φυτῶν, περὶ ἀνατομίας καὶ φυσιολογίας τῶν φυτῶν κ. ἄ., δημοσιευθείσας εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά.

— **Κορνὺ** (Cornu), ***Μαρία - Ἀλφρέδος.*** Γάλλος φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1841 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1902. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων μελετῶν του ἐπὶ γενικῶν θεμάτων τῆς μαθηματικῆς καὶ πειραματικῆς φυσικῆς, εἰργάσθη εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς ὀπτικῆς. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 1878 μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Αἱ μελέται του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰς ἐπετηρίδας τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, σπουδαιότεραι δὲ τούτων εἶναι: «Καθορισμὸς τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός», βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (1878), «Περὶ τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος», «Περὶ τῆς καταμετρήσεως τῆς μέσης πυκνότητος τῆς γῆς», «Θεώρημα καὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς κρυσταλλίνης ανταναχλάσεως» κ. ἄ.

— **Κορνὺ** (Cornut), ***Σαμουήλ.*** Ἑλβετὸς μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1861 ἐν Aigle (Waat) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1918 ἐν Thonon. Εἰς τὰ ἔργα του, ἐκτὸς τῶν ὡραίων περιγραφῶν τῆς ζωῆς τῆς πατρίδος του, ἀσχολεῖται μὲ τὴν λύσιν σοβαρῶν ἠθικῶν προβλημάτων. Συνέγραψε: «Ἡ Βαλομπρὲζ» (1892), «Βλέμματα πρὸς τὸ ὄρος» (1895), «Ἡ διαθήκη τῆς νεότητός μου» (1902), «Τὸ τραγοῦδι τῆς Μαγδαληνῆς» (1906). Ἀπὸ τοῦ 1880 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ἔνθα συνέγραψε δύο ἕτερα ἔργα: τὴν «Miss» (1896) καὶ τὸν «Ἀνήσυχον» (1900). Χ. Κ.

— **Κορνὺ** (Cornu), ***Σεβαστιανὸς-Μελχιὸρ*** Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Λυὼν (1804—1870). Σπουδάσας τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὴν γενέτειράν του, μετέβη κατόπιν εἰς Παρισίους, ὅπου ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ Ingres. Τῷ 1834 ἐνυμφεύθη τὴν Ὀρτενσίαν Λακρουά, διάσημον λογίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐγγόνην τῆς βασιλίσσης Ὀρτενσίας καὶ παιδικὴν φίλην τοῦ Ναπολέοντος Γ'. Ὁ γάμος οὗτος διηυκόλυνε τὸν Κορνὺ νὰ διακριθῇ μεταξὺ

Digitized by Google

τῶν συγχρόνων του ζωγράφων, μολονότι τὸ ἔργον του, τύπου κλασσικοῦ καὶ ἀψόγου, ἐμφανίζεται ψυχρόν, χωρὶς πρωτοτυπίαν, χωρὶς ζωήν, ἀσθενὴς ἀντανάκλασις τοῦ ταλάντου τοῦ διδασκάλου του. Πολλοὶ πίνακες αὐτοῦ, βραβευθέντες εἰς ἐκθέσεις, ἀπόκεινται ἤδη εἰς τὰ γαλλικὰ καλλιτεχνικὰ μουσεῖα. Ἀξιολογώτεροι τούτων θεωροῦνται μία «Βακχὶς» (μουσεῖον Γρενόβλης), «Τοῦρκος ὀνειροπολῶν τὸν παράδεισον τοῦ Μωάμεθ» (μουσεῖον Βαλανσιέν), «Ἡ μάχη τοῦ Οὐέντ-Χάλλεγκ» (πινακοθήκη Βερσαλλιῶν), κ. ἄ. Γ. Ζ.

Κόρνφελντ (Cornfeld), ***Παῦλος***. Γερμανὸς δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1889 ἐν Πράγᾳ. Ὀπαδὸς τοῦ ἐξπρεσσιονισμοῦ, ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ σημερινοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ προσπαθεῖ νὰ ὁδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς νέους πνευματικοὺς ὁρίζοντας. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Ἡ ἀποπλάνησις» (1917), «Οὐρανὸς καὶ Ἅδης» (τραγῳδία 1920), «Τὸ αἰώνιον ὄνειρον» (κωμῳδία 1922). Γ. Ε. Κ.

κορνφλάουρ (τὸ) (corn-flour) /*Χημ. Τροφ.*/. Καθαρώτατον λεπτότατον ἄμυλον ἀραβοσίτου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἀκόμη σιτηρῶν. Σ. Γ.

—/*'Εμπορ.*/ Τὸ κορνφλάουρ (corn-flour) παρασκευάζεται ἐκ τῆς καρδίας τῶν κόκκων τοῦ ἀραβοσίτου κυρίως ἐν Ἡν. Πολιτείαις. Πρὸς κατασκευὴν τοῦ κορνφλάουρ διαβρέχονται οἱ κόκκοι τοῦ ἀραβοσίτου καὶ ἀλέθονται κατόπιν διὰ πετρῶν ἢ κυλίνδρων. Ἡ οὕτω σχηματιζομένη μᾶζα πλύνεται ὑπεράνω διατρήτων τυμπάνων, κάτωθεν τῶν ὁποίων διέρχεται ἓν γαλακτῶδες ἀμυλοῦχον ὑγρόν. ὅπερ ἀφίνεται νὰ ρεύσῃ ἐπὶ κεκλιμένων σκαφῶν πρὸς καθίζησιν τοῦ ἐν αὐτῷ ἀμύλου ὑπὸ μορφὴν λεπτοῦ ὑποστήματος, τὸ ὁποῖον ἀποχωριζόμενον καὶ ξηραινόμενον ἀποτελεῖ τὸ κορνφλάουρ τοῦ ἐμπορίου. Τὸ ἄμυλον τοῦτο τοῦ ἀραβοσίτου χρησιμεύει εἰς τὴν ὑφαντουργίαν. ὡς κορνφλάουρ δὲ πρὸς παρασκευὴν κρεμῶν, blanc-mangers ἢ ἄλλων τροφῶν, ἐνῷ αἱ κατώτεραι ποιότητες αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ πλυντήρια ὡς κολλαριστικὸν τῶν ὀθονῶν. Οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου τούτου ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον εἶναι πολυγωνικοῦ σχήματος μὲ εὐδιάκριτον κεντρικὸν πυρῆνα, ὅστις ἔχει συνήθως ἀστεροειδῆ μορφήν. Α. Μ. Σ.

κόρο (τὸ) (coro). Λέξις ἰταλική, παραγομένη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς *χορὸς* καὶ χρησιμοποιουμένη ἐν τῇ μουσικῇ γενικῶς πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ μουσικοῦ χοροῦ, εἰς τὰ μελοδράματα, εἰς τὰς ὀπερέττας, εἰς τὰς ἐκκλησίας κ.λ.π. (βλ. λ. *χορός*).

Κόρο (Coro), ἢ ***Σάντα Ἄνα*** (Santa Ana de Coro) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βενεζουέλας, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Falcon. Τὸ κλῖμα τῆς πόλεως εἶναι θερμὸν καὶ ἀνθυγιεινόν. Ἔχει πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα καὶ ζωηρὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον δερμάτων, ξυλείας, τυροῦ, κτηνῶν, πηλίνων ἀγγείων, καφὲ καὶ κακάο. Κάτοικοι 15.533.

Κορὸ (Corot), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Κάμιλλος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος ζωγράφος, εἷς τῶν ἐξοχωτέρων νεωτεριστῶν ἐν τῇ τέχνῃ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1796 καὶ ἀποθανὼν αὐτόθι τῷ 1875. Εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν, μετὰ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, μετήρχετο τὸν ἐμποροϋπάλληλον· ὀνειροπολῶν ὅμως νὰ γίνῃ καλλιτέχνης, ἐμαθήτευσεν ἐπὶ ἓν ἔτος πλησίον τοῦ ζωγράφου Μιχαλὸν καὶ ἐπὶ τρία ἔτη πλησίον τοῦ Βίκτωρος Μπερτέν. Ἀμέσως κατόπιν ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ Καρουὲλ ντ' Ἀλινύ, ἐκτιμήσαντος τὸν πρωτότυπον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἔβλεπε τὰ πράγματα ὁ Κορό. Τὸ ταξίδιον τοῦτο ἐπέδρασε σημαντικῶς ἐπὶ τοῦ Κορό. Αἱ «Σπουδαὶ» του εἶναι ἤδη ἀριστουργήματα, ὅπως τὰ «Τόξα τῆς βασιλικῆς τοῦ Κωνσταντίνου», ἡ «Γέφυρα τοῦ Νάρνι», τὸ «Κολοσσαῖον» καὶ τὸ «Forum», ἐξ ὧν τὰ δύο τελευταῖα ἐκληροδότησεν εἰς τὸ Λοῦβρον. Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἐγένετο εὐμενέστατα δεκτὸς εἰς τὸ Salon τοῦ 1827. Ἀλλ' οἱ κλασσικοὶ τὸν ἐσάρκαζον, ἐνῷ οἱ ρωμαντικοὶ τὸν ἔψεγον ὅτι τὰ χρώματά του δὲν λάμπουν. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ χρωματισμὸς παρέμενε πάντοτε δι' αὐτὸν ὑπόθεσις δευτερευούσης σημασίας. Τὸν Κορὸ ἐνδιέφερε κυρίως ἡ μορφὴ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον αἱ ἀξίαι· τὴν μορφὴν ὅμως ἤθελεν ὑποτεταγμένην εἰς τὸ αἴσθημα. Τὸ «περίβλημα» ἀπασχολεῖ τὸν Κορὸ πολὺ ἐνωρίτερα ἀπὸ τοὺς ἐμπρεσσιονιστάς. Γίνεται θερμὸς λάτρης τῆς αὐγῆς καὶ τοῦ λυκόφωτος, ὅπως διὰ τοῦ εἰς αὐτὰ ἐνυπάρχοντος ἀκαθορίστου δυνηθῇ νὰ ἐκφράσῃ τὰ ἀντικείμενα ὄχι οἷα κατὰ φύσιν εἶναι, ἀλλ' οἷα ἐμφανίζονται εἰς αὐτόν. «Τὸ ὡραῖον —λέγει— ἐν τῇ τέχνῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἐμπεποτισμένη ὑπὸ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν μᾶς ἐπροξένησεν ἡ θέα της». Συνήθως οἱ πολλοὶ διακρίνουν τοὺς πίνακας τοῦ Κορὸ εἰς ἔργα παλαιᾶς καὶ νέας τεχνοτροπίας· παλαιᾶς, ὅταν πρόκειται περὶ εἰκόνων, εἰς τὰς ὁποίας διαφαίνεται ἡ κλασσική του ἀπαρχή· νέας, ὅταν πρόκειται περὶ ἔργων ποῦ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν τῆς αὐγῆς ἢ τοῦ λυκόφωτος. Ἀλλ' ἡ διάκρισις εἶναι ὅλως ἐπιπολαία. Ὁ βαθύτερος παρατηρητὴς θ' ἀντιληφθῇ ὅτι ὁ Κορὸ ἐπέμεινεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἔργου του εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐπίμονον ἐπιδίωξιν τῆς ἐκφράσεως. Ἡ μόνη διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ πάροδος τῶν ἐτῶν ἔκαμεν ἁβρότερον τὸν χρωστῆρά του καὶ ὤξυνε τὴν «ὅρασίν» του. Ἂν παραβάλῃ τις τοὺς δύο πίνακάς του τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὸ παρισινὸν μουσεῖον τῶν Διακοσμητικῶν Τεχνῶν, — τὴν «Μητρόπολιν τῆς Σάρτρ» καὶ τὸν «Ναὸν τῆς Μαρισσέλ»—ἐξ ὧν ὁ εἷς ἐξετελέσθη εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸ τέλος τοῦ σταδίου του, θὰ πεισθῇ ὅτι ἐκφράζουν καὶ οἱ δύο διὰ τῶν ἰδίων μέσων τὴν ἰδίαν ποιότητα ἐντυπώσεως. Ἐν τούτοις, ἡ ἐναντίον τοῦ Κορὸ πολεμικὴ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρόν, χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι ὅτι κατ' ἐπανάληψιν ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὸ Σαλὸν ἔργα του, καὶ δὴ ἀπὸ τὰ οὐχὶ ὀλιγώτερον ἄξια λόγου. Ἔπρεπε νὰ μεσολαβήσῃ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, διὰ ν' ἀποδοθῇ ἡ ἀνήκουσα εἰς τὸν Κορὸ θέσις. Ἐκλέγεται τότε, εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν, μέλος τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Σαλὸν καὶ πλήθη μαθητῶν καὶ θαυμαστῶν συρρέουν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του. Τῷ 1861 ἐν τούτοις ὁ Ντελεκλὺζ ἐπικρίνει δριμύτατα τὸν «Ὀρφέα» του. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ αὐξάνει διαρκῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν τασσομένων μὲ τὸ μέρος του κριτικῶν, λογίων καὶ φιλοτέχνων. Εἰς τὸ Σαλὸν τοῦ 1865, ὁπότε ἐξέθεσε τοὺς πίνακας «Λίμνη τοῦ Νέμι» καὶ «Βακχὶς καὶ Ἔρως», ἡ ἐπιτυχία του ἦτο τόση, ὥστε οἱ θαυμασταί του, ὅλοι οἱ ἀντίπαλοι τῆς ἐπισήμου ζωγραφικῆς, ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν στιγμήν, διὸ νὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀπονομὴν τοῦ μεταλλίου τιμῆς. Οἱ ἐχθροί του ὅμως ἀντέπραξαν λυσσωδῶς. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ κατὰ τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τοῦ 1867, καθὼς καὶ τοῦ 1874, ὁπότε ὁ ὑπέροχος πίναξ του «Ἀνάμνησις τοῦ Μορτφονταίν» ἔλαβε τρεῖς μόνον ψήφους. Οἱ θαυμασταί του τότε προσέφεραν δι' ἰδίου των ἐράνου εἰς τὸν Κορὸ μέγα χρυσοῦν μετάλλιον. Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων εἰς τὰ διάφορα σαλὸν ὑπερδιακοσίων πινάκων του τὸ κράτος ἠγόρασεν ἕξ. Ἐκ τούτων τρεῖς, ἡ «Ἀνάμνησις τοῦ Μορτφονταίν», ὁ «Χορὸς τῶν νυμφῶν» καὶ ὁ «Ἰταλὸς αἰγοβοσκός», ἀπόκεινται εἰς τὸ Λοῦβρον, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς Μέτς, Λόνγκρ καὶ Ντουαί. Ἐπίσης ἀπὸ τὸ κράτος ἔλαβεν ὁ Κορὸ καὶ δύο ἐπισήμους παραγγελίας. Ἄλλαι ἐπαρχιακαὶ πόλεις ἠγόρασαν ἀρκετὰ ἔργα του, ἐξ ὧν «Τὸ ἀστέρι τοῦ βοσκοῦ», ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων, εὑρίσκεται ἀπὸ τοῦ 1864 εἰς Τουλούζην. Τὰ εἰς τὸ Λοῦβρον ὑπάρχοντα σήμερον ἔργα τοῦ Κορὸ προέρχονται δύο μὲν ἐξ ἰδικῆς του δωρεᾶς, πλέον δὲ τῶν τεσσαράκοντα ἄλλων ἐκ κληροδοτημάτων διαφόρων φιλοτέχνων. Τὸ μουσεῖον τῆς Ρέϊμς ἐξ ἄλλου κατέχει 16 πίνακας τοῦ διδασκάλου, πλεῖστοι δὲ ἄλλοι εὑρίσκονται εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς.

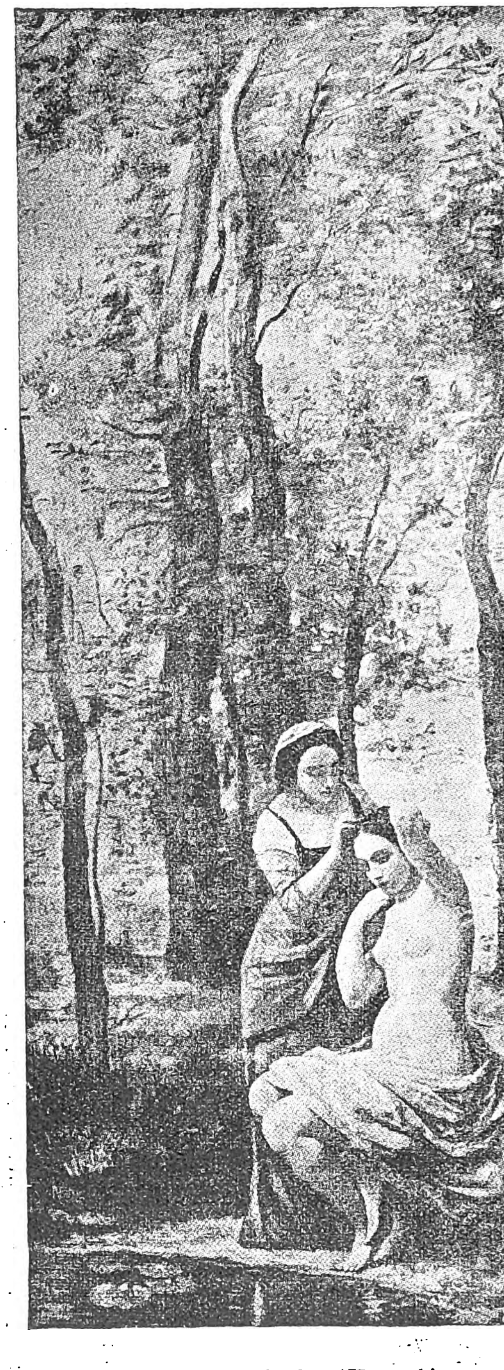

Κορό: «Ἡ τουαλέττα».

Ὁ Κορὸ δὲν ὑπῆρξε μόνον ὁ μάγος ζωγράφος τῶν ὡρῶν τῆς αὐγῆς καὶ τοῦ λυκόφωτος· ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ εὗρεν ἐν αὐτῷ ἕνα ἀφωσιωμένον λάτρην. Τὰ γυμνὰ τὰ ὁποῖα παρουσιάζει εἰς πολλοὺς πίνακάς του, ὅπως εἰς τὴν «Πληγωμένην Εὐρυδίκην», εἰς τὴν «Βακχίδα μὲ τὸν πάνθηρα», εἰς τὸ «Λουτρὸν τῆς Ἀρτέμιδος», εἰς τὴν «Τουαλέτταν» καὶ τόσους ἄλλους, ἐνθυμίζουν τὴν χάριν καὶ τὴν λεπτότητα τῶν προσώπων τοῦ Πρυντόν. Ἦσαν ἄλλως τε καὶ οἱ δύο θερμοὶ θαυμασταὶ τοῦ Κορρέτζιο.

Μέχρι τοῦ 1874 ὁ Κορὸ ἔζησε ζωὴν ἤρεμον. Ὁ ἐπελθὼν ὅμως τότε θάνατος τῆς ἀδελφῆς του τὸν ἔπληξε τόσον, ὥστε ἠσθάνθη καὶ τὴν ἰδικήν του ζωὴν ἐκλείπουσαν. Μετ' ὀλίγους μῆνας, τὴν 22 Φεβρουαρίου 1875, ὁ μέγας καλλιτέχνης ἀπέθανε, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ ἀφωσιωμένους θαυμαστὰς καὶ φίλους. Γ. Ζ.

Κοροβεσης, *Δημήτριος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κιούρκων. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Κιουρκακιώτην καὶ ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀλεξανδρινοῦ. Ἔπεσεν ἀμυνόμενος ἐναντίον τοῦ Μουχτὰρ βέη Κιαφοζέζη, προελαύνοντος ἐκ Θηβῶν, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

Κοροβια /*Γεωγρ.*/ Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου. Κάτ. 215

κορογγίτης (ὁ) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτόν, ἀποτελούμενον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ ἑνώσεως ἐξ ὑδροξειδίου τοῦ ἀντιμονίου μὲ ὀξείδια χαλκοῦ, μολύβδου καὶ ἀργύρου, προερχομένη ἐξ ἀποσαθρώσεως. Ἀπαντᾷ ἐν Περοῦ. Γ. Β.

Κορογωμάνικα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 98.

κόροιβος (ὁ) (Coroebus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν φυτοφάγων τῆς οἰκογενείας τῶν βουπρηστιδῶν, περιλαμβάνον καὶ θάρους μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες ᾠοειδές, κεφαλὴν πεπλατυσμένην, κεραίας μετρίου μήκους καὶ πολυαρθρωτάς, προθώρακα ἀνεπτυγμένον, κοιλίαν εὐρεῖαν καὶ ἐπιμήκη, πόδας μετρίους καὶ ἰσχυρούς, τέρετρον ἀρκετὰ μέγα καὶ χρῶμα σκοτεινόν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κόροιβος ὁ διταινιώδης* (Coroebus bifasciatus), ὅστις συχνάζει ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων καὶ ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Αἱ κάμπαι του κατατρώγουσι τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς τῶν δρυῶν καὶ ἐπιφέρουσι πολλάκις μεγάλας καταστροφάς. Δ. Ν. Π.

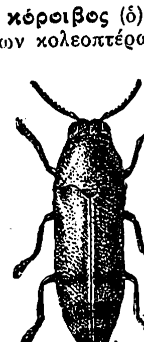

Κόροιβος ὁ διταινιώδης.

Digitized by Google

Κόροιβος *[Μυθολ.]*. —1) Ἀργεῖος ἥρως, φονεὺς τῆς τερατομόρφου παρθένου Ποινῆς, ἥτις ἥρπαζε τοὺς παῖδας τῶν Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἐφόνευεν αὐτούς. Τὴν Ποινὴν εἶχεν ἀποστείλει εἰς Ἄργος πρὸς τιμωρίαν τῶν κατοίκων αὐτοῦ ὁ Ἀπόλλων, διότι οἱ κύνες τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως Κροτώπου εἶχον καταφάγει τὸ ὑπὸ τῆς θυγατρός του Ψαμάθης γεννηθὲν βρέφος, τὸ ὁποῖον αὕτη εἶχεν ἐκθέσει μετὰ τὴν γέννησίν του, φοβηθεῖσα τὴν ὀργὴν τοῦ πατρός της, διότι τοῦτο εἶχε φέρει εἰς φῶς, παρθένος ἔτι οὖσα, συνελθοῦσα μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ποινῆς ὁ Ἀπόλλων, μηνίων ἔτι, ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ἄργος λοιμόν, ὁ ἥρως Κόροιβος μετέβη εἰς Δελφοὺς καὶ ἱκέτευσε τὸν θεὸν νὰ τιμωρήσῃ αὐτὸν ἀντὶ τῶν Ἀργείων διὰ τὸν θάνατον τῆς Ποινῆς. Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἱκεσίας ἡ Πυθία τότε ἔδωκε τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Ἄργος, ἀλλ' ἀφοῦ λάβῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἕνα τρίποδα νὰ λάβῃ τὴν κατεύθυνσιν μιᾶς ἀγνώστου ὁδοῦ καὶ νὰ βαδίζῃ ἐπ' αὐτῆς μέχρις ὅτου πέσῃ ἀπὸ τῶν ὤμων του ὁ φερόμενος τρίπους. Ὅταν δὲ πέσῃ οὗτος νὰ κτίσῃ ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς ὁδοῦ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ νὰ γίνῃ ὁ ἱερεὺς τούτου. Ὁ τρίπους ἔπεσεν ἐκ τῶν ὤμων τοῦ Κοροίβου, ὀλισθήσαντος, ὅτε οὗτος διήρχετο τὸ ὄρος Γεράνειαν, ἐπὶ τοῦ μέρους, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκτισε τὴν πολίχνην Τριποδίσκους. Ἀποθανὼν ὁ Κόροιβος ἐτάφη ὑπὸ τῶν Μεγαρέων εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεώς των. Ὁ τάφος του, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀναγραφῆ ἐλεγεῖα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν περὶ αὐτοῦ καὶ Ψαμάθης μῦθον, καὶ εἶχεν ἐπιτεθῆ σύμπλεγμα ἐκ λίθου παριστῶν τὸν ἥρωα φονεύοντα τὴν Ποινήν, ἐδεικνύετο πρὸς τοὺς ξένους μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου *(Παυσαν.* I. 43. 7). Πρὸς τὸν μῦθον τοῦ Κοροίβου ἐσχετίζετο καὶ ἡ ἐν Ἄργει τελουμένη ἑορτὴ *Κυνοφοντὶς* καὶ ὁ κατ' αὐτὴν θρῆνος τῶν Ἀργείων γυναικῶν διὰ τὸν κατασπαραχθέντα ὑπὸ τῶν κυνῶν υἱὸν τῆς Ψαμάθης Λίνον.

—2) Φρὺξ ἥρως, υἱὸς τοῦ Μύγδονος καὶ τῆς Ἀναξιμένης. Οὗτος ἐφονεύθη ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτολέμου, ἢ κατὰ τὸν ποιητὴν τῆς «Μικρᾶς Ἰλιάδος» Λέσχην ὑπὸ τοῦ Διομήδους, ὅτε μετέβη εἰς τὴν χώραν ταύτην διὰ νὰ τελέσῃ τοὺς γάμους του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πριάμου Κασσάνδρας καὶ προσφέρῃ τὴν βοήθειάν του εἰς τοὺς μαχομένους Τρῶας. Ἐπειδὴ τὴν βοήθειάν του ταύτην δὲν προσέφερεν ἐν καιρῷ, ὠνειδίζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ἠλίθιος καὶ μωρὸς καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐπλάσθησαν αἱ παροιμίαι «Κοροίβου ἠλιθιώτερος» καὶ «μωρότερος Κοροίβου» περὶ τῶν παρακαίρως ποιούντων τι. Ὁ Κόροιβος οὗτος εἶχεν ἀπεικονισθῆ ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Πολυγνώτου εἰς τὰς περιφήμους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοιχογραφίας τῆς Λέσχης τῶν Κνιδίων ἐν Δελφοῖς *(Παυσ.* X. 27. 1). ΚΑΨ.

— **Κόροιβος.** Ἠλεῖος ὀλυμπιονίκης. Οὗτος πρῶτος ἐνίκησεν εἰς τὸν δρόμον, ὅτε τοὺς ἀγῶνας, οἵτινες εἶχον παύσει ἐπί τινα ἔτη, ἀνενέωσεν ὁ Ἴφιτος *(Παυσ.* VIII. 26,4), διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομά του ἐδόθη εἰς τὴν πρώτην ὀλυμπιάδα (776 π.Χ.). Ὁ τάφος τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεγράφετο ὅτι πρῶτος ἀνθρώπων ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἔκειτο κατὰ τὰ ὅρια τῆς Ἠλείας πρὸς τὴν Ἡραίαν τῆς Ἀρκαδίας. ΚΑΨ.

— **Κόροιβος.** Ἕλλην ἀρχιτέκτων τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦτον γνωρίζομεν διὰ τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις, βασιζόμενος ἐπὶ ἀττικῆς παραδόσεως, ἀναφέρει αὐτὸν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους ὡς ἀρχιτέκτονα τοῦ Τελεστηρίου τῆς Ἐλευσῖνος κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἰκτίνου. Ὁ Κόροιβος ἐξετέλεσε τὴν κάτω σειρὰν τῶν κιόνων, τῆς ὁποίας σῴζονται ἀκόμη τὰ ἴχνη, καὶ ἐπέθεσε τὸ ἐπιστύλιον. Πιθανῶς ὁ ἀρχιτέκτων οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἐπιστάτης καὶ ἐφαρμοστὴς τοῦ σχεδίου τοῦ Ἰκτίνου, ἀρχίσας τὴν οἰκοδόμησιν κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ μεγάλου ἀρχιτέκτονος, δηλαδὴ μὲ 4×5 κίονας, ἀλλὰ μετατρέψας αὐτὸ εἰς 6×7, ὅπως τώρα φαίνεται, μετὰ τὴν ἐξορίαν ἐκείνου. Ὁ Κόροιβος ἀπέθανε κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τὴν ἐργασίαν δ' αὐτοῦ συνέχισεν ὁ ἐκ τοῦ ἀττικοῦ δήμου Ξυπετῆς Μεταγένης, τούτου δὲ ὁ Ξενοκλῆς ὁ Χολαργεύς. Β. Δ. Θ.

— **Κόροιβος.** Ἕλλην ζωγράφος τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ἦτο μαθητὴς τοῦ περιφήμου ζωγράφου Νικομάχου, τοῦ ἀκμάσαντος κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο μετρίας ἀξίας καλλιτέχνης, διότι ὁ Πλίνιος ἀναφέρει αὐτὸν ἐν τῷ δευτέρῳ ἀλφαβητικῷ καταλόγῳ τῶν ζωγράφων. Β. Δ. Θ.

κοροϊδεύω δημοτ., ἐμπαίζω, χλευάζω, περιγελῶ: «ὅλον τὸν κόσμο κοροϊδεύει αὐτός» || ἐξαπατῶ: «μὲ κορόϊδεψε καὶ μοῦ ᾽δωσε ψεύτικο πρᾶμα».

κοροϊδία (ἡ)· δημοτ., ἐμπαιγμός, χλευασμός: «τὸν ἄρχισαν ᾽ς τὴν κοροϊδία κι' ἔφυγε» || ἐξαπάτησις: «αὐτὸ ποῦ σοῦ ᾽καμε ἦτο κοροϊδία».

κορόϊδο (τό)· ὁ ἐμπαιζόμενος, ὁ χλευαζόμενος, ὁ μὴ ἐννοῶν τὸν κατ' αὐτοῦ ἐμπαιγμὸν ἢ ἀπάτην, μωρός, ἀνόητος: «αὐτὸς εἶναι ἕνα κορόϊδο», «καλὸ κορόϊδο βρήκατε» (ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τοῦ *κορόγιδο* =κουρεμένο γίδι).

Κοροκονδάμη *('Αρχ. Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Σαρματίας τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐπὶ τοῦ Κιμμερικοῦ Βοσπόρου, ἐγγὺς τῆς Φαναγορίας καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Ἑρμονάσσης *(Πτολεμ.* Ε', θ', 6 καὶ 8). Ὁ Στράβων τονίζει (IA, 494) ὅτι αὕτη ἀπετέλει καὶ τὸ πέρας τοῦ πορθμοῦ, ἔχουσα κατέναντι τῆς «κωμίον τῆς Παντικαπαίων γῆς ὀνόματι Ἄκραν». «Λέγεται τώρα αὕτη, ἡ *Κοροκονδάμη* πόλις, κοινῶς *Ταμάν*, ἀφισταμένη τοῦ Παντικαπαίου μίλ. 15» *(Μελετίου,* Γεωγρ.). Εὑρίσκεται δὲ ἡ πόλις *Ταμὰν* (πλάτ. 45°13' Β, μῆκ. 36°44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2205: Kertch strait) ἐπὶ τῆς Ν. ὄχθης τῆς μεγάλης λιμνοθαλάσσης τῆς *Κοροκονδαμίτιδος*. Σ. Ε. Λ.

Κοροκονδαμῖτις *('Αρχ. Γεωγρ.)*. Μεγάλη λιμνοθάλασσα τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, «ὑπέρκειται δὲ τῆς *Κοροκονδάμης* εὐμεγέθης λίμνη, ἣν καλοῦσιν ἀπ' αὐτῆς *Κοροκονδαμῖτιν*· ἐκδίδωσι δ' ἀπὸ δέκα σταδίων τῆς κώμης εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐμβάλλει δὲ εἰς τὴν λίμνην ἀπορρώξ τις τοῦ Ἀντικείτου (ταν. Karakuban) ποταμοῦ καὶ ποιεῖ νῆσον περίκλυστόν τινα... καὶ τοῦτον τὸν ποταμὸν *Ὕπανιν* (ταν. Kuban) προσαγορεύουσι, καθάπερ καὶ τὸν πρὸς τῷ Βορυσθένει» *(Στράβ.* IA, 494). Εἶναι ἡ σύγχρονος λιμνοθάλασσα *Ταμάν*, ἐκτεινομένη ἐπὶ 20 μίλλ. καὶ εὐρεῖα 4—7 μίλλ. καὶ δεξιᾷ τῷ ἀναπλέοντι τὸν πορθμὸν τοῦ Κέρτς. Σ. Ε. Λ.

κορόκορε, ἢ κορόκορα, ἢ κοράκορα *(Ναυτ.)*. Διήρης ἢ τριήρης μαλαισία ἐπακτρὶς μὲ ἀντίζυγα. Τὰ τοιοῦτα πλοῖα, λίαν ταχύπλοα καὶ δυνάμενα νὰ ἐλαύνωνται καὶ διὰ ἑξήκοντα κωπηλατῶν διατεθειμένων εἰς δύο ἢ καὶ τρεῖς σειράς, ἔχουσι μικρὸν βύθισμα καὶ εἶναι πεπλατυσμένα πρὸς τὸ μέσον καὶ ἀνυψωμένα κατὰ τὰ ἀκρόνιά των. Ποιοῦνται βοηθητικῶς χρῆσιν ἱστίων τραπεζοειδῶν καὶ κυβερνῶνται δι' ἑνὸς ἢ δύο πηδαλίων. Σ. Ε. Λ.

Κοροκέρο (Corocoro) *(Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Βολιβίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λὰ Πάς, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Λακάχες, ἀπέχουσα 91 χλμ. ΝΔ. τῆς Λὰ Πὰς σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 9.250. Ἔχει περιώνυμα ὀρυχεῖα χαλκοῦ, τὰ πλουσιώτερα ἐν τῇ δημοκρατίᾳ, ἐπίσης δὲ καὶ ἀργύρου. Δ. Σ. Δ.

Κορολιένγκο, Βλαδίμηρος Γαλακτιόνοβιτς. Ρῶσος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν τῇ πόλει Ζιτομὶρ τῷ 1853 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1921. Ὁ πατήρ του κατήγετο ἐξ εὐπατριδῶν τοῦ κυβερνείου τῆς Πολτάβας, ἡ δὲ μήτηρ του ἦτο θυγάτηρ μεγαλοκτηματίου Πολωνοῦ. Τὴν προκαταρκτικὴν παίδευσιν ἔλαβεν ἐν Ζιτομίρ. Τῷ 1863 ἀπέθανεν ὁ πατήρ του, ἀνὴρ σπανίας τιμιότητος μεταξὺ τῶν τότε ἐν Ρωσίᾳ δημοσίων ὑπαλλήλων, καταλιπὼν ἐν πενίᾳ τὴν οἰκογένειάν του· δι' ὃ μόλις τῷ 1871 ἠδυνήθη ὁ Κορολιένγκο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Τεχνολογικὸν Ἰνστιτοῦτον. Ὁ ἴδιος ἀφηγεῖτο ἀργότερον ὅτι ἠδυνάτει νὰ εἴπῃ πῶς κατώρθωσε νὰ ζήσῃ τὸ πρῶτον ἔτος τῶν σπουδῶν του ἐν Πετρουπόλει καὶ νὰ μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης, διότι καὶ τὸ νὰ τρώγῃ τις εἰς τὰ οἰκονομικὰ μαγειρεῖα τῆς μεγάλης δουκίσσης Ἑλένης Παυλόβνας ἦτο μεγάλη πολυτέλεια. Τῷ 1874 ἀπῆλθεν εἰς Μόσχαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ὅπου τοσοῦτος διαγωνισμὸν ἐγένετο ὑπότροφος αὐτῆς. Ἀλλὰ τῷ 1876 ἀπεβλήθη, διότι ἐπέδωκεν εἰς τὸν διευθυντὴν ἀναφορὰν ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν καὶ ἐξωρίσθη μετὰ δύο ἄλλων φίλων του εἰς Βολάγδα. Μετὰ ἓν ἔτος μετῴκησε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Πετρούπολιν καὶ τῷ 1879 ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα φιλολογικά του δοκίμια. Ἀλλ' αὐτὰ προεκάλεσαν τὴν καταδίωξιν καὶ τὴν προφυλάκισιν αὐτοῦ, ἔκτοτε δὲ ἄρχονται αἱ περιπλανήσεις του εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Ρωσίας. Κατ' ἀρχὰς εὑρέθη εἰς τὴν Βιάτκαν, ἔπειτα εἰς Γκλαζώφ, εἰς Τόμσκ καὶ εἰς Πάρμ, ὅπόθεν ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Λόγον» δύο μελέτας του (1880). Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Πετρούπολιν τῷ 1885, ἀφιερώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὴν «Ρωσικὴν Σκέψιν» «Τὸ ὄνειρον τοῦ Μακάρωφ», διήγημα προκαλέσαν τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν.

Ἐγκατασταθεὶς εἰς Πετρούπολιν ἐνυμφεύθη καὶ ἀπέκτησε δύο θυγατέρας. Αἱ «Μελέται τοῦ περιηγητοῦ τῆς Σιβηρίας», δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸν «Ἀγγελιαφόρον τοῦ Βορρᾶ», εἶναι εἶδος ἀρχαίου ἱστορικοῦ μυθιστορήματος μὲ τὰ ληστρικὰ λημέρια καὶ τὰ βαθύσκια δάση, μὲ τὰς νυκτερινὰς ἐπιθέσεις καὶ τὰς συγκινήσεις τῶν ὁδοιπόρων. Τὸ κατὰ τὸ 1885 δημοσιευθὲν ἐπίσης διήγημα «Ἡ κακὴ ἀνατροφή» ἐπαγίωσεν ἐπὶ πλέον τὴν φήμην τοῦ Κορολιένγκο ὡς μεγάλου συγγραφέως. Τὰ ἔργα ταῦτα ἠκολούθησαν ἄλλα, ὡς «Τὸ δάσος βοΐζει», «Ὁ τυφλὸς μουσικός», «Ἡ νύχτα τοῦ Πάσχα», «Ὁ παλαιὸς κωδωνοκρούστης», «Ὁ Πραχὸρ καὶ οἱ φοιτηταί», «Ἀπὸ τὰ δύο μέρη», «Αἱ μελέται τῶν Παύλοβσκ», κτλ. Ἐξ ὅλων τούτων τὸ ἄριστον εἶναι «Ὁ τυφλὸς μουσικός». Ὁλόκληρος ἡ ὑπόθεσις τοῦ διηγήματος τούτου συνίσταται εἰς τὴν ζωὴν τυφλοῦ παιδὸς γενομένου μουσικοῦ καὶ νυμφευθέντος τὴν παιδικήν του φίλην. Εἰς ὅλον τὸ διήγημα εἰκονίζεται ἡ πνευματικὴ καὶ μουσικὴ ἀνάπτυξις ἀνθρώπου στερουμένου τῆς αἰσθήσεως τῆς ὁράσεως. Εἶναι ψυχολογικὴ μελέτη, ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδος τῆς ὁποίας εἰσβάλλει τὸ πανίσχυρον ρεῦμα ἀπείρου ποιήσεως, εὐωδιαζούσης ἐκ τοιαύτης φιλανθρωπίας καὶ ἠθικῆς ἁγνότητος, ὥστε νομίζει ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὡς ἐν ἀκτινοβόλῳ ὀπτασίᾳ ἀπεκαλύφθη ἡ βαθεῖα ἔννοια τῆς ζωῆς. Μὴ ἀκολουθῶν τὰ δόγματα τοῦ Μπολσεβικισμοῦ, κατεδιώχθη ὁ Κορολιένγκο καὶ θὰ κατέληγεν ἴσως εἰς Σιβηρίαν ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ φίλου του Γκόρκι, μεθ' οὗ ἐπέφερε τὴν μεταμόρφωσιν τῆς συγχρόνου ρωσικῆς λογοτεχνίας. Θ. Β.

Κορομάκνα (Koromacna) *(Παραλ. Γεωγρ.)*. Ἐλάσσων Ἀδριατικὸς κόλπος (πλάτ. 44°58' Β., μῆκ. 14°09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Cape Promontore to Grossa island) ἐν τῷ διέκπλῳ *Κουαρνέρο Ικράντε*. Σ. Ε. Λ.

Κορομάντελ ἀκτή (Coromandel Coast) *(Γεωγραφ.)*. Ὄνομα διδόμενον πρότερον ἐπισήμως εἰς τὴν Α. ἀκτὴν τῆς προεδρίας Μαδράς, τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν. Ἡ ἀκτὴ εἶναι χθαμαλή, χωρὶς οὐδὲν ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον, πληττομένη πάντοτε ὑπὸ τρικυμιώδους πελάγους, εἰς τρόπον ὥστε πλοῖα δὲν δύνανται νὰ προσεγγίσουν, ἐπικοινωνοῦντα μετ' αὐτῆς διὰ μεγάλων μονοξύλων. Ὁ ΝΑ. μουσσών, ὁ ὁποῖος διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου, εἶναι ἐξαιρετικῆς σφοδρότητος. Τὰ κυριώτερα μέρη τὰ συχναζόμενα ὑπὸ πλοίων εἶναι τὰ Πούλικατ, Μαδράς, Σαδράς, Ποντισέρρυ, Κωνταλόρ, Τρανκεμπὰρ, Ναγκὸρ καὶ Νεγκαπατάμ. Δ. Σ. Δ.

Κορομηλᾶς, *Ἀνδρέας*. Ἕλλην ἐκδότης καὶ ἀγωνιστής, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1811—1858). Υἱὸς τοῦ Χατζῆ-Λάμπρου Κορομηλᾶ ἠκολούθησε δεκαπενταετὴς τὸν πατέρα του εἰς τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου, ὅπου ἐτραυματίσθη. Μετὰ τοῦτο μεταβὰς εἰς Παρισίους εἰσήχθη εἰς τὰ ἐκδοτικὰ καταστήματα τοῦ φιλέλληνος Ἀμβροσίου Φιρμίνου Διδότου καὶ ἐδιδάχθη τὴν τυπογραφικὴν τέχνην. Ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα, συνέστησε τῷ 1830 τυπογραφεῖον ἐν Αἰγίνῃ, εἰς ὃ ἐξέδωκε τὰ κείμενα καὶ τὰς μεταφράσεις τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὰ πρῶτα διδακτικὰ βιβλία. Τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Κορομηλᾶ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον συστηματικῶς συσταθὲν τοιοῦτο, καθ' ὅσον τὰ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὑφιστάμενα τοιαῦτα ἐξέδιδον μόνον ἐφημερίδας. Τῷ 1836 μετέφερε τὸ τυπογραφεῖόν του εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγκατέστησεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, ἐντὸς δὲ ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ἔδωκεν εἰς αὐτὸ τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε τὸ μετέβαλεν εἰς τὸν πρῶτον ἐκδοτικὸν οἶκον τῆς Ἀνατολῆς. Χάρις εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσαν στερεοτυπίαν, ἐξέδωκε τὸ ἑλληνικὸν λεξικὸν τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου, εἶτα δὲ πλεῖστα ἄλλα καὶ ἅπαντα τὰ διδακτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ βιβλία, προσενεγκὼν οὕτω μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, τὰ γράμματα καὶ τὴν τυπογραφίαν, καθόσον ἐκ τῶν καταστημάτων του προῆλθον πάντες σχεδὸν οἱ κατόπιν ἱδρύσαντες τυπογραφεῖα ἐν Ἑλλάδι. Ἀπὸ τοῦ 1844 συνέστησεν ὑποκατάστημα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπρομηθεύοντο τὰ διδακτικὰ βιβλία αἱ ἀλύτρωτοι ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι. Ὁ Κορομηλᾶς εἶχε καταρτίσει πολύτιμον συλλογὴν τῶν ἁπανταχοῦ ἐκδοθέντων ἑλληνικῶν βιβλίων, τὸ πλεῖστον τῆς ὁποίας κατεστράφη συνεπείᾳ πυρκαϊᾶς. Θ. Β.

— **Κορομηλᾶς, *Ἀνδρέας*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (1864—1913), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ, μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897 ὡς ἀξιωματικὸς πυροβολαρχίας τοῦ στρατοῦ Θεσσαλίας. Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου ἀρχικῶς, τοῦ ἀντισυνταγματάρχου κατόπιν, διῴκει μοῖραν πυροβολικοῦ, ἐφονεύθη δὲ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1913 κατὰ τινα ἀναγνώρισιν πρὸς κατάληψιν θέσεως τῆς ὑπ' αὐτὸν μοίρας. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Κορομηλᾶς, *Γεώργιος*.** Ἕλλην δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1880. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου Κορομηλᾶ, ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας καί, νεώτατος, ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς συντάκτης τῆς «Ἀκροπόλεως». Εἶτα διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ἐκ τῶν κυριωτέρων συντακτῶν τῆς ἐφημερίδος «Ἀθῆναι» καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀρχισυντάκτης αὐτῆς. Τῷ 1916 ἐπανεξέδωσε τὴν «Ἐφημερίδα» καὶ συνειργάσθη εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας, διετέλεσε δὲ ἀνταποκριτὴς πλείστων τοιούτων ἐκδιδομένων εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἠσχολήθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τῆς φραγκικῆς

Digitized by Google

περιόδου, τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ συνέγραψε πλείστας πραγματείας, ἱστορικὰ μυθιστορήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων «Οἱ Βιλλαρδουῖνοι», «Ἡ Τερέζα Παλαιολόγου» καὶ τὸ «Τελευταῖο βράδυ», πρὸς δὲ θεατρικὰ ἔργα, τινὰ τῶν ὁποίων ἐβραβεύθησαν εἰς διαφόρους ποιητικοὺς διαγωνισμούς. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». θ. β.

—**Κορομηλᾶς,** ***Δημήτριος.*** Ἕλλην δημοσιογράφος καὶ κυρίως θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1850 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1898. Διδαχθεὶς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Ἀθήναις καὶ Γαλλίᾳ, μετέβη εἶτα εἰς Λειψίαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τοῦ πατρός του *Ἀνδρέα Κορομηλᾶ* καὶ ἤρξατο δημοσιεύων ποιήματα, διηγήματα καὶ σκηνικοὺς διαλόγους εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια, τῷ δὲ 1873 ἐξέδωσε τὴν «Ἐφημερίδα», ἣν καὶ διηύθυνεν ἐπὶ ὁλόκληρον δωδεκαετίαν. Ἡ ἐφημερὶς αὕτη, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς «Νέας ἐφημερίδος» τοῦ Ἰ. Καμπούρογλου, ὠνομάσθη «Ἐφημερὶς τοῦ Κορομηλᾶ» (βλ. καὶ λ. «*Ἐφημερίς*»). Κυρίως ὅμως ἀπὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν Ἑλλάδα, λάτρης ἤδη ἔνθερμος τοῦ θεάτρου, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων καὶ ἔγραψε κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη (1873—1874) τρία τοιαῦτα, χωρὶς νὰ δύναται ὅμως νὰ τὰ δώσῃ, ὡς ἐπεθύμει, ἀπὸ σκηνῆς, καθόσον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπροτιμᾶτο, ἀντὶ τοῦ ἑλληνικοῦ, τὸ γαλλικὸν θέατρον, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἐπεκράτει. Ὁ Κορομηλᾶς, δὲν ἀπεγοητεύθη, ἀλλά, μεταφράσας τὰ δύο ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν γαλλικήν, τὰ ἔδωσε πρὸς παράστασιν εἰς τὸν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θεάτρου Μπούκουρα διδάσκοντα τότε γαλλικὸν θίασον, ὅστις, εὐμενῶς ἀποδεχθεὶς αὐτά, τὰ ἔπαιξε μετ' ἐπιτυχίας, τὸ μὲν ἓν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1874, τὸ δὲ ἄλλο τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τὸ πρῶτον ἔφερε τὸν τίτλον: «Une mission», ὅπερ ὁ Κορομηλᾶς ἐξέδωκε κατόπιν ἑλληνιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Φίλου ἐντολή», τὸ δὲ δεύτερον «A chacun son tour», ἑλληνιστὶ δέ: «Ἔρως ἀντέρως». Ἔκτοτε, ἔχων ὡς πάρεργον πλέον τὴν δημοσιογραφίαν, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐν γένει πρόοδον τῆς ὁποίας ἐν τούτοις οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν, ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ θέατρον, διὰ τὸ ὁποῖον μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔργα, τὰ ὁποῖα, καθ' ἣν εἶχε συνήθειαν, ἐχαρακτήριζε κωμῳδίας, μίμους, φλύακας, δράματα, τραγῳδίας, σκώμματα καὶ διαλογάς. Ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1878 ἔγραψεν ὀκτὼ κωμῳδίας, τέσσαρας μίμους καὶ δύο δράματα, ἐξ ὧν δύο μόνον ἐδιδάχθησαν ἀπὸ σκηνῆς: ἡ μονόπρακτος κωμῳδία «Ὁ πετεινὸς» καὶ τὸ τρίπρακτον δρᾶμα «Παγκάστη», ἐν ᾧ ἐπραγματεύθη τοὺς ἔρωτας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ ζωγράφου Ἀπελλοῦ πρὸς τὴν Λαρισαίαν καὶ ἐπὶ κάλλει θαυμαζομένην δούλην Παγκάστην. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὑπῆρξε τοσαύτη, ὥστε οἱ πολλοὶ τοῦ ποιητοῦ ἐχθροὶ ἔσπευσαν νὰ διακηρύξουν, ὅτι εἶναι μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ, ἴσως διότι εἶχον ἀκούσει ὅτι ὁ Γερμανὸς Bodenstedt εἶχε γράψει δρᾶμα, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Κορίνθῳ», ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως ὅλως ἐπεισοδιακῶς παρεισῆγε τὸν περὶ Παγκάστης μῦθον. Τὸ ἑπόμενον ἔτος 1879 ὁ θίασος τῶν ἀδελφῶν Ταβουλάρη ἔπαιξεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θεάτρου «Ἀπόλλων» τὸ τρίπρακτον δραμάτιόν του «Ἀκτὶς ἐν σκότει», ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς ἐπραγματεύετο μετὰ περισσῆς τέχνης κοινωνικὸν ζήτημα. Τῷ 1880, ὁ αὐτὸς θίασος ἐδίδαξεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θεάτρου «Ὀρφεὺς» τὸν «Ἀνακρέοντά» του, μετὰ πλουσιωτάτου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου σκηνικοῦ διακόσμου, οἷον πρώτην φορὰν ἔβλεπον αἱ Ἀθῆναι καὶ δι' ὃν ὁ ποιητὴς ὁ ἴδιος ἐδαπάνησε περὶ τὰς δέκα χιλιάδας δραχμῶν. Ἐν τούτοις, αἱ εὐγενεῖς αὗται προσπάθειαι τοῦ Κορομηλᾶ εἰς οὐδὲν ὠφέλουν. Αἱ παραστάσεις τῶν ἑλληνικῶν θιάσων διεξήγοντο συνήθως πρὸ κενῶν καθισμάτων. Ὁ Κορομηλᾶς τότε ἐσκέφθη ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ ποιάν τινα ὤθησιν εἰς τὸ μαραινόμενον ἑλληνικὸν θέατρον ἐκ τῶν ἄνωθεν. Πρὸς τοῦτο, ἐνέβαλεν εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως, διὰ τῶν εἰς χεῖρας του δωρεῶν ὁμογενῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ἐγκατεστημένων, Βασιλικοῦ Θεάτρου, οὗτινος ν' ἀνελάμβανε τὴν διεύθυνσιν. Ὁ βασιλεὺς ἔμενέ πως διστακτικὸς διὰ τὸ μέγα τοῦτο ἐγχείρημα, ἀλλ' ἐν τέλει ἐπείσθη νὰ προβῇ εἰς δοκιμαστικήν τινα ἀπαρχήν, διὰ τῆς ἱδρύσεως βασιλικοῦ θεάτρου ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ὁποίου νὰ δίδωνται ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν ἔργα. Διὰ τὸ θεατρίδιον αὐτὸ ὁ Κορομηλᾶς ἔγραψε καὶ ἐδίδαξε κατὰ καιροὺς μετὰ τῆς συζύγου του, τῶν κυριῶν Καίτης Καρυδιᾶ, Μ. Παπαρρηγοπούλου, Νίνας Μπόταση, Ἀγγελ. Μαντζαβίνου καὶ τῶν κυρίων Ἰ Ρικάκη, Δ. Κόκκου, Κ. Κουτσαλέξη, Ν. Ρὼκ καὶ ἄλλων διαφόρους κωμῳδίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο ἀπὸ τὰς καλυτέρας του εἶναι «Ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης» καὶ «Ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους» (1883—1885).

Δημήτριος Κορομηλᾶς.

Αἱ μεγάλαι ἐν τούτοις ἐπιτυχίαι τοῦ Κορομηλᾶ χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1889. Οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, διὰ νὰ προσελκύουν περισσότερον κόσμον εἰς τὰς παραστάσεις των, προσέθετον διάφορα ᾄσματα εἰς τὰς κωμῳδίας, τὰς ὁποίας ἔπαιζον. Ὁ δὲ κόσμος, ἀρεσκόμενος εἰς τὸν νεωτερισμὸν αὐτόν, προσήρχετο πλέον ἀθρόος εἰς τὰς ἑλληνικὰς παραστάσεις. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἐπιτυχίας τῶν ᾀσμάτων, ὁ Κορομηλᾶς δὲν ἀπηξίωσε καὶ αὐτὸς νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν μουσικὴν εἰς τὴν κωμῳδίαν του «Ἡ τύχη τῆς Μαρούλας», ἥτις, ἀναβιβασθεῖσα ἐπὶ σκηνῆς τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1889, κατενεθουσίασε τὸ κοινόν. Ἔκτοτε ἡ κωμῳδία αὕτη, ὁμοίαν τῆς ὁποίας, ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, δὲν εἶχεν ἴδει μέχρι τότε ἡ ἑλληνικὴ σκηνή, παίζεται μέχρι τῆς σήμερον ἀπὸ ὅλους ἐν γένει τοὺς ἑλληνικοὺς θιάσους, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν γένεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κωμειδυλλίου, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε κατόπιν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς. Δύο ἔτη μετὰ τὴν περίλαμπρον αὐτὴν ἐπιτυχίαν του, ὁ Κορομηλᾶς ἔσχε νέαν μεγάλην τοιαύτην μὲ τὸν «Ἀγαπητικὸν τῆς Βοσκοπούλας», ὅστις καὶ ἐγένετο ἀφορμή, ὄχι μόνον νέον εἶδος δραματικῆς ποιήσεως, τὸ εἰδυλλιακὸν λεγόμενον δρᾶμα, νὰ εἰσαχθῇ ἐν τῷ νεοελληνικῷ θεάτρῳ, ἀλλὰ καὶ νὰ παύσουν τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφυόμενα πομπώδη δράματα, τὰ ὁποῖα προσελάμβανον αὐθαιρέτως τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν πατριωτικῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς ἔγραψε τὰ δράματα: «Εὐρυμέδη», «Κλυτία» καὶ «Κάμμα», τὰς κωμῳδίας: «Ἐφημερίδες», «Ἀπάτη ἀντ' ἀπάτης», «Κακὴ ὥρα», «Τὸ ὕδωρ τῆς λήθης», «Δικηγόρου ἀτυχίαι» καὶ «Ἀθῷα περιστερὰ» καὶ τοὺς μίμους: «Βακχίς», «Ἡ κρίσις τοῦ Βοκχώρεως», «Ἡ κ. Βεράντη» καὶ ἄλλα τινά. Συνελόντι εἰπεῖν, ὁ Κορομηλᾶς ὑπῆρξεν ὁ μόνος, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, δραματικὸς συγγραφεὺς τῆς ἐποχῆς του. Ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ θέατρον καὶ ἔγραψε παρὰ πολλὰ δι' αὐτό. Εἴς τινα ἔργα του προσεπάθησε νὰ μιμηθῇ τοὺς ἀρχαίους κλασσικούς· ἀλλ' ἡ «Κλυτία» του, ἡ «Κρίσις τοῦ Βοκχώρεως», ἡ «Κάμμα» καί τινα ἄλλα, κατὰ τὸν κλασσικὸν γραφέντα τρόπον, εἶναι ἔργα νεκρά. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν κριθῇ τὸ ἔργον τοῦ Κορομηλᾶ, πάντως αὐτὸ ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἑλληνικῆς δραματικῆς φιλολογίας. «Ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν κάμωσιν οἱ συγγραφεῖς τοῦ μέλλοντος, ὅπως λέγει Γάλλος κριτικός, εἰς τὸν Κορομηλᾶν θὰ ὀφείλουν πολλά, καὶ ἐάν ποτε παραχθῇ σοβαρὰ δραματικὴ φιλολογία εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς αὔριον, ὁ Κορομηλᾶς θὰ εἶναι ὁ ἀπαραίτητος κρίκος, ἡ ἑνωτικὴ γραμμὴ μεταξὺ τοῦ τίποτε καὶ τοῦ κάτι».

Ἐπίσης μετὰ τῶν ἀδελφῶν Μιχαὴλ καὶ Σπυρίδωνος Λάμπρου συνέστησε τὸν φιλολογικὸν σύλλογον «Παρνασσὸν» καὶ συνετέλεσε σπουδαίως εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ.

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— **Κορομηλᾶς** ***Λάμπρος.*** Ἕλλην διπλωμάτης καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀποθανὼν ἐν Οὐασιγκτῶνι (1854—1923). Υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ, ἔλαβε τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐν Ἀθήναις καὶ Γαλλίᾳ, εἶτα δὲ ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1877, μεθ' ὃ μεταβὰς εἰς Παρισίους ἐπεδόθη εἰς πολιτικὰς μελέτας. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου καὶ κατόπιν γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ἀποσυρθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Ἐφημερίδος», ἧς ἐσυνέχισε τὴν ἔκδοσιν μέχρι τοῦ 1888. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην προήγαγε τὴν «Ἐφημερίδα» εἰς μέγα πολιτικὸν ὄργανον, εἰς αὐτὴν δὲ ἐδημοσίευσε καὶ πλείστας τῶν οἰκονομολογικῶν αὐτοῦ μελετῶν. Ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατέγινεν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς διοικήσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Τῷ 1904 διωρίσθη γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐγένετο εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος, ἐμψυχώνων τοὺς Ἕλληνας ἀγωνιστάς. Τῷ 1908 ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀμείβουσα τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας, προήγαγεν αὐτὸν εἰς πρεσβευτὴν ἐν Οὐασιγκτῶνι, ἔνθα ὠργάνωσεν εἰς κοινότητας τοὺς ἐκεῖ διεσπαρμένους Ἕλληνας μετανάστας καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ χρήματος αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπιστρέψας τῷ 1910 ἐπ' ἀδείᾳ εἰς Ἑλλάδα, ἀνέλαβε τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1910 τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Βενιζέλου καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικῆς. Κατὰ τὴν γενομένην μεταρρύθμισιν τοῦ ὑπουργείου, διωρίσθη τῷ 1911 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, παραιτηθεὶς τῷ 1913, διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Ρώμῃ, τὴν θέσιν δὲ ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ 1920, ὅτε, παραιτηθείς, μετέβη αὖθις εἰς Οὐασιγκτῶνα.

Αἱ πλεῖσται τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομολογικῶν μελετῶν του ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἑλληνικὰς καὶ γαλλικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Εἰς ἴδια τεύχη ἐδημοσιεύθησαν, πλὴν ἄλλων, αἱ πραγματεῖαί του: «Ἔσοδα καὶ φόροι» (1894), καὶ τὰ «Οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1848 μέχρι τοῦ 1903».

θ. β.

— **Κορομηλᾶς,** ***Χατζῆ - Λάμπρος,*** *Κόσκορης.* Ἕλλην κτηματίας, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1778—1826). Μετασχὼν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, συνελήφθη αἰχμάλωτος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου καὶ ἀνεσκολοπίσθη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορκουμένων. θ. β.

κορομηλέα, καὶ ***κορομηλιὰ*** (ἡ) */Βοτ./.* Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ ὀπωροφόρου φυτοῦ *προύμνη ἡ ἐμβολιαζομένη.*

Κορομήλι *[Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Βοιωτίας χερσονησίζον πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ πρὸς Δ. τοῦ Κιθαιρῶνος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ κόλπου τῆς Λιβαδόστρας. Ὑψοῦται ἀποτόμως εἰς ὕψος 910 μ. καὶ ἔχει ἀρκετὰ δάση πευκῶν. Συνέχεια αὐτοῦ εἶναι ἡ χερσόνησος *Τσάρουλα,* ὡς καὶ αἱ νησῖδες *Δίπορτο, Γκρουπουλόρα* καὶ *Φονιᾶς,* λείψανα τῆς ἐν μέρει καταποντισθείσης συνεχοῦς ὀροσειρᾶς (βλ. χάρτ. ἐν λ. *Βοιωτία*), ἥτις περικλείει τὸν κόλπον τῆς Δομβραίνης. Πρὸς τὸν κόλπον τοῦτον καὶ ὑπὸ τὸ Κορομήλι κεῖται ὁ παράλιος συνοικισμὸς *Ἁλυκὴ* καὶ ἡ ἀκρόπολις τῶν ἀρχαίων *Τιφῶν.* Ἡ εἰς τοὺς χάρτας ἀπαντῶσα ὀνομασία *Κορομπίλι* εἶναι ἐσφαλμένη. ι. Σ. Σ.

κορομηλιὰ */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ ὀπωροφόρου δένδρου *προύμνη ἡ ἐμβολιαζομένη.*

Κορομηλιὰ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 315. Πρότερον ὠνομάζετο *Σλίβενη.* Χ. Δ.

—**Κορομηλιὰ** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Ξυνιᾶς (Δαουκλῆ) τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 310. Χ. Δ.

Κορομηλιὲς */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Πλαγιῶν (Οὐσουσλοῦ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 511. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἐρεσελῆ.* Χ. Δ.

κορόμηλον (τὸ) *[Βοτ.].* Ὁ καρπὸς τοῦ ὀπωροφόρου δένδρου *προύμνης τῆς ἐμβολιαζομένης,* κοινῶς καλουμένης *κορομηλιᾶς.*

Κορομπίλι *[Γεωγρ.].* Ἐσφαλμένη ὀνομασία, εἰς τοὺς χάρτας ἀπαντῶσα, τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ χερσονησίζοντος ὄρους *Κορομήλι* (βλ. λ.).

Κορομπόλι */Γεωγρ./.* Ὄρος τῆς νήσου Πάρου, οὗ ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Ἅγιος Ἠλίας* (ὑψόμ. 2530 ποδ., πλάτ. 37°02′ 2/3. μῆκ. 25°11′ 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) ἐγείρεται ὀλίγον νοτίως τοῦ κέντρου τῆς νήσου. Νεφύδρια συγκρατούμενα ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος του καὶ παρὰ τὴν κορυφὴν προμηνύουσι νότιον ἄνεμον χειμερινόν, ἐπὶ δὲ τῆς βορείας βόρειον τοιοῦτον ἢ ἐτησίαν. Σ. Ε. Λ.

Κορὸν (Choron), ***Ἀλέξανδρος-Στέφανος.*** Γάλλος μουσικοσυνθέτης καὶ δεινὸς θεωρητικὸς (1772—1834). Εὐρυτάτης μορφώσεως, βαθὺς γνώστης τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς, ἐγκατέλειψεν ἐνωρὶς τὰς νομικὰς σπουδάς, διὰ ν' ἀφοσιωθῇ ὁλοψύχως εἰς τὴν μουσικήν. Ἐγκατασταθεὶς τῷ 1805 ἐν Παρισίοις, εἰργάσθη διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς μουσικῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς σχολείοις. Γενόμενος κατόπιν ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν θρησκευτικῶν μουσικῶν οἰκοτροφείων, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν (1815) καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τοῦ μελοδράματος. Εἰς τὸν Κορὸν ὀφείλεται ἡ ἐπανίδρυσις τοῦ ᾠδείου ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Βασιλικὴ σχολὴ ᾄσματος καὶ ἀπαγγελίας». Αἱ καινοτομίαι ὅμως, ἃς εἰσήγαγεν, ἐπροκάλεσαν πλείστας δυσαρεσκείας, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων καὶ παρῃτήθη. Ἵνα ἱδρύσῃ τὴν «Κλασσικὴν καὶ θρησκευτικὴν μουσικὴν σχολήν», ἥτις ἐλειτούργησε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830. Ἔγραψε διάφορα θεωρητικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ἱστορικὸν λεξικὸν τῶν μουσικῶν» (1810—1811) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Φαγιόλ,* «Στοιχειώδης μέθοδος γρηγοριανοῦ ᾄσματος» κ. ἄ. Ἐκ τῶν συνθέσεων τοῦ

Digitized by Google

Κορὸν δημοφιλεστάτη εἶχε γίνει ἡ ἄρια «La Sentinelle», ἓν δὲ μελόδραμα καὶ ἓν ρέκβιεμ παρέμειναν ἐν χειρογράφῳ. Γ. Σ.

Κορονάϊσον *Ἄϊλαντ* (Coronation Island) /*Γεωγρ.*/. Μικρὰ νῆσος ἐν τῷ Ἀνταρκτικῷ ὠκεανῷ, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν Νοτίων Ὀρκάδων (South Orkney), ἐπὶ 61° Ν. πλάτους καὶ 46° Δ. μήκους. Κεῖται εἰς 200 μιλλίων ἀπόστασιν τῶν Σάουθ Σέτλαντ. Ἡ ὁμὰς ἀνεκαλύφθη τῷ 1821 ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου πλοιάρχου Πάουελ. Ἡ Κορονάϊσον ἔχει 60 χλμ. μῆκος καὶ 28 χλμ. πλάτος. Δ. Σ. Δ.

—**Κορονάϊσον κόλπος** (Coronation Gulf) /*Γεωγρ.*/. Μέγας κόλπος τοῦ Καναδᾶ ἐν τῷ Ἀρκτικῷ ὠκεανῷ. Κεῖται Ν. τῆς Γῆς Οὐώλλαστον, μεταξὺ τοῦ στενοῦ Ντῆξ πρὸς Α. καὶ τοῦ πορθμοῦ Ἑνώσεως πρὸς Δ. Περιέχει πλείστας νησῖδας, ἀνεκαλύφθη δὲ τῷ 1821 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φραγκλίνου καὶ τοῦ Ρίτσαρντσον. Δ. Σ. Δ.

Κορονάντο (Coronado).—1) *Ἰωάννης-Βάσκεθ ντὲ*—. Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς (1525—1565). Ἐξηρεύνησε τῷ 1548 τὸ Μεξικόν, τῷ 1550 τὴν Γουατεμάλαν καὶ ἐγένετο διοικητὴς τοῦ Σὰν Σαλβατὸρ καὶ τῆς Χονδούρας (1552—1554), τῆς Νικαράγουας (1561) καὶ τῆς Κόστα Ρίκα (1562—1564), τῆς ὁποίας τῷ 1565 διωρίσθη ἰσόβιος διοικητής, κατορθώσας νὰ καθυποτάξῃ αὐτὴν τελείως. Οἱ ἀτόγονοι αὐτοῦ ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ ἰσοβίου διοικητοῦ τῆς Κόστα Ρίκα μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐπνίγη κατὰ τὸ ναυάγιον τοῦ πλοίου «*Ἅγιος Ἰωσήφ*», δι' οὗ ἐπέστρεφεν ἐκ Σεβίλλης εἰς τὴν Κόστα Ρίκα. Αἱ ἐκθέσεις του ἐπὶ τῶν ἐξερευνήσεων καὶ τῶν ἐκστρατειῶν του πρὸς κατάκτησιν καὶ εἰρήνευσιν τῆς Κόστα Ρίκα, μετ' ἄλλων συναφῶν ἐγγράφων, ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Περάλτα τῷ 1883 ἐν τῷ ἔργῳ «*Ἡ Κόστα Ρίκα κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα*». —2) ***Φραγκῖσκος-Βάσκεθ ντὲ***—. Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς (1500—1542). Τῷ 1538 διωρίσθη διοικητὴς τῆς Νέας Γαλικίας τοῦ Μεξικοῦ, τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ εἰρηνεύσῃ. Τῷ 1540 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐποικισμοῦ τῆς περιφήμου περιοχῆς τῆς Ἑπταπόλεως ἐν Θιμπόλα τοῦ νέου Μεξικοῦ, περὶ τῆς ὁποίας προηγηθέντες ἐξερευνηταὶ ἐβεβαίουν ὅτι πρόκειται περὶ χώρας εὐφορωτάτης καὶ χρυσοφόρου. Κατορθώσας νὰ προχωρήσῃ ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ Μισσισιπῆ μέχρι τῆς Κιβίρα, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Κάνσας, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ, μὴ συναντήσας χρυσοφόρα ἐδάφη. Περὶ τῶν ταξιδίων του ἀφῆκεν «*Ἐπιστολάς*», ἐκδοθείσας τὸ πρῶτον τῷ 1556 καὶ ἐπανεκδοθείσας ἐν τῇ «*Συλλογῇ ἀνεκδότων ἐγγράφων περὶ τῶν Ἰνδιῶν*» (τόμ. Γ' καὶ ΙΓ'). Μ. Δ. Β.

Κορονάρο (Coronaro). Οἰκογένεια Ἰταλῶν συνθετῶν μελοδραμάτων, ἑλκόντων τὸ γένος ἐκ Βιτσέντσε. —1) *Γαετάνος* (1852—1908), συνέθεσε τὰ μελοδράματα: «La Creola», «Malacarne», «Un curioso accidente». —2) *Ἀντώνιος* (1855—). Ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν μελοδραμάτων «Leila» καὶ «Falco di Calabria». —3) *Τζέλιο-Μπενβενοῦτο* (1863—). Ἔγραψε διὰ τὸ θέατρον: «Iolanda», «Festa a marina», «Claudia». —4) *Ἀρρίγκο*. Υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου (1880—1906). Ἔγραψε τὸ μελόδραμα «Turiddu». Γ. Σ.

Κορονὲλ (Coronel) /*Γεωγρ.*/. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Χιλῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονσεψιόν, ἐν τῷ κόλπῳ Ἀραοῦκο, 32 χλμ. Ν. τῆς Κονσεψιὸν σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 5.258. Δ. Σ. Δ.

—**Κορονὲλ ναυμαχία.** Αὕτη ἔλαβε χώραν τὴν ἑσπέραν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1914 μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κόμητος von Spee γερμανικῶν τεθωρακισμένων εὐδρόμων «Scharnhorst», «Gneisenau», τῶν ἐλαφρῶν εὐδρόμων «Nürnberg», «Leipzig», καὶ τῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Sir Cristopher Cradock ἀγγλικῶν τεθωρακισμένων εὐδρόμων «Good Hope», «Monmouth», τοῦ ἐλαφροῦ εὐδρόμου «Glasgow» καὶ τοῦ ἐξωπλισμένου βοηθητικοῦ εὐδρόμου «Otranto», ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις: Ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Cradock ἀπέπλευσε τῇ 22 Ὀκτωβρίου ἐκ τῆς ἐν Port Stanley τῶν νήσων Falckland βάσεως, ὅπως ἐκτελέσῃ ἔρευναν, ἀφήσας τὸ θωρηκτὸν «Canopus» μὲ τὴν διαταγὴν νὰ τὸν συναντήσῃ βραδύτερον δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Χόρν. Ὁ σκοπὸς τῆς εἰς τὰ ὕδατα ἐκεῖνα παραμονῆς τῆς ὑπὸ τὸν Cradock μοίρας ἦτο, κατὰ τὰς ἐκ τοῦ ναυαρχείου διαταγάς, ἡ ἀνεύρεσις τῆς ὑπὸ τὸν von Spee γερμανικῆς μοίρας, ἥτις διέπλεεν ἤδη τὸν Εἰρηνικὸν μὲ ἄγνωστον κατεύθυνσιν. Ἐπειδὴ δ' ἐθεωρεῖτο πιθανὸν ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ von Spee ἦτο νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Γερμανίαν, μία μὲν ἀγγλοϊαπωνικὴ μοῖρα εἶχεν ἀποσταλῆ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Παναμᾶ, διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς διὰ τοῦ πορθμοῦ τούτου ἀποπείρας διαβάσεως τοῦ von Spee, ἡ δὲ μοῖρα τοῦ Cradock ἐπρόκειτο νὰ παρεμποδίσῃ τὴν νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Χόρν διάβασιν. Ἡ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Cradock μοῖρα ἦτο μᾶλλον ἄθροισμα πλοίων ἑτερογενῶν, ἀφοῦ περιελάμβανε τὸ παλαιὸν θωρηκτὸν «Canopus», ταχύτητος κατωτέρας τῶν 14 κόμβων, καὶ τὸ ἐξωπλισμένον εὔδρομον «Otranto»· τὰ μόνα πλοῖα αὐτῆς, ἅτινα λόγῳ ταχύτητος θὰ ἠδύναντο νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰ γερμανικά, ἦσαν τὰ τεθωρακισμένα εὔδρομα «Good Hope» ναυαρχὶς καὶ «Monmouth», καὶ τὸ ἐλαφρὸν εὔδρομον «Glasgow»· καὶ τὰ πλοῖα ὅμως ταῦτα ἦσαν, πλὴν ἴσως τοῦ «Good Hope», προφανῶς κατώτερα εἰς πυροβολικὸν τῶν γερμανικῶν εὐδρόμων, ἐπὶ πλέον δὲ τὰ πληρώματά των ἦσαν ἐντελῶς νέα, ἐνῷ τὰ γερμανικὰ εὔδρομα «Scharnhorst» καὶ «Gneisenau» ἐφημίζοντο ὡς τὰ καλύτερον ὠργανωμένα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ πυροβολικοῦ, πλοῖα τοῦ γερμανικοῦ στόλου. Λόγῳ τῆς προφανῶς μειονεκτικῆς θέσεως, εἰς ἣν ὁ ναύαρχος Cradock εὑρίσκετο, ἐζήτησεν ἐκ τοῦ ναυαρχείου ἐνίσχυσιν, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀπεφάσισε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ βραδυκίνητον «Canopus» μόνον διὰ συνοδείαν τῶν ἀνθρακοφόρων του. Πράγματι τὸ ναυαρχεῖον, λαβὸν τὴν 27 Ὀκτωβρίου ἀρκετὰ ἠκρωτηριασμένον τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα τοῦ Cradock, διέταξεν ἐσπευσμένως τὸ θωρηκτὸν εὔδρομον «Defence» νὰ πλεύσῃ πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἦτο ὅμως πλέον ἀργά. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐδόθησαν αἱ ἀνωτέρω διαταγαὶ ἐκ τοῦ ναυαρχείου καὶ ἐστάλησαν μάλιστα καὶ νεώτεραι ὁδηγίαι πρὸς τὸν Cradock (αἵτινες ὅμως οὐδέποτε ἐλήφθησαν παρ' αὐτοῦ), οὗτος εἶχεν ἀποστείλει τὸ «Glasgow» εἰς Κορονέλ, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν συλλέξῃ πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ὧν παντελῶς ἐστερεῖτο, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως προσπαθήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ναυαρχεῖον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ αἰτήσεως τροποποιήσεως τῶν ἀρχικῶν διαταγῶν του, ἃς ἐθεώρει ἀνεφαρμόστους.

Τὴν ἑπομένην ὁ Cradock ἀνεκάλεσε τὸ «Canopus», προτιθέμενος νὰ πλεύσῃ πρὸς ἀνθράκευσιν εἰς Juan Fernandez, ἐν ἀναμονῇ δὲ τοῦ ἐπανάπλου τοῦ «Glasgow» ἀπέσπασε τὸ «Otranto» πρὸς ἔρευναν εἰς «Puerto Montt», τέρμα τοῦ νοτίου Χιλιανοῦ σιδηροδρόμου. Τὸ «Glasgow» κατέπλευσεν εἰς Κορονὲλ τὴν πρωΐαν τῆς 30 Ὀκτωβρίου, τὸ ἀπόγευμα δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀσύρματος του ἔλαβε πληθὺν γερμανικῶν ραδιογραφημάτων ἐνδεικνυόντων τὴν ἐγγὺς παρουσίαν ἐχθρικῶν πλοίων, πρᾶγμα ὅπερ ἀνέφερεν εἰς τὸν Cradock. Οὗτος, μόλις ἔλαβε τὴν πληροφορίαν ταύτην, διέταξε τὸν ἄμεσον ἔκπλουν τῶν πλοίων του, ὅπως ἀναμείνῃ τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, ἐπειδὴ δὲ τὸ καταφθάσαν ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τῶν ἀνθρακοφόρων θωρηκτὸν «Canopus» εἶχεν ἀνάγκην εἰκοσιτετραώρου ἐπισκευῆς μηχανῆς, τὸ διέταξε νὰ ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὸ ὁρμητήριον καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην· συγχρόνως ἔδωκεν ὁδηγίας πρὸς τὸ «Glasgow» διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, ὅπως ἐρευνήσῃ διὰ τὸν ἐχθρόν. Τὴν 1 π. μ. τῆς 31 Ὀκτωβρίου τὸ «Glasgow» ἤκουσε διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τὸ χαρακτηριστικὸν κλήσεως τοῦ «Leipzig» καὶ ἀνέφερε τοῦτο πρὸς τὸν ἀρχηγόν του, ὅστις ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ τῶν λοιπῶν ἐνδείξεων, ὅτι ὁ Γερμανὸς ναύαρχος προὐτίθετο νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν Παναμᾶν· ἐπειδὴ δὲ ἠγνόει τὴν ἐκεῖ παρουσίαν τῆς ἀγγλοϊαπωνικῆς μοίρας καὶ ἐφαντάζετο ὅτι ἡ εὐθύνη διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ διὰ τοῦ Παναμᾶ διάπλου τῶν Γερμανῶν ἦτο ἰδική του, διέταξε τὸ «Canopus» μετὰ τῶν ἀνθρακοφόρων νὰ κατευθυνθῶσιν εἰς τὴν νῆσον St. Felix (500 μίλ. Β. τοῦ Juan Fernandez), τὸ δὲ «Glasgow» νὰ εἰσπλεύσῃ καὶ πάλιν εἰς Κορονὲλ πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀκολούθως νὰ τὸν συναντήσῃ 50 μίλλια δυτικῶς τοῦ Κορονέλ. Τὸ ἀγγλικὸν ναυαρχεῖον (ἔνθα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀναλάβει τὰ καθήκοντά του ὡς πρῶτος λόρδος ὁ ἀρχιναύαρχος Fisher) μόλις ἔλαβε γνῶσιν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τῶν ἀνωτέρω κινήσεων τοῦ Cradock, ἐτηλεγράφησε πάραυτα εἰς αὐτὸν νὰ συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις του μετὰ τοῦ «Canopus» καὶ νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ τῆς ἀνιχνεύσεως εἰς τὸ ταχύπλουν «Glasgow». Τὸ τηλεγράφημα ὅμως τοῦτο δὲν ἐλήφθη παρὰ τοῦ Cradock, ὅστις ἐξακολουθῶν νὰ φαντάζεται ὅτι ἡ ὑπὸ τὰς διαταγάς του μοῖρα ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν πρόληψιν τῆς διαφυγῆς τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν εἴτε διὰ τοῦ Παναμᾶ εἴτε Ν. τοῦ Χόρν, ἔλαβε πλέον τὴν ἀπόφασιν, παρὰ τὴν ἀπελπιστικῶς μειονεκτικὴν θέσιν, εἰς ἣν εὑρίσκετο, νὰ προσπαθήσῃ ὅπως συναντήσῃ τὸν ἐχθρόν· ἐνήργησε δηλαδὴ ἐν προκειμένῳ συμφώνως πρὸς τὰς ἀπ' αἰώνων παραδόσεις τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, καθ' ἃς «*διαταγὴ ἀνευρέσεως καὶ προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ προηγεῖται καὶ ἀναιρεῖ πᾶσαν ἄλλην διαταγήν*». Ἐπὶ πλέον ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἀντίπαλός του θὰ εὑρίσκετο πολὺ βορειότερον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τοῦ ἐπέτρεπε, κατὰ τὴν κρίσιν του, νὰ ἀναλάβῃ τὸν κίνδυνον τῆς προσωρινῆς διασπορᾶς τῶν δυνάμεών του καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ «Canopus». Ἡ γερμανικὴ ὅμως μοῖρα, ἥτις τὴν 27 Ὀκτωβρίου εὑρίσκετο ἐν πλῷ, πλήρως ἀνεφωδιασμένη εἰς καύσιμα, ἐνεφανίσθη τῇ 30 Ὀκτωβρίου πρὸ τοῦ Valparaiso, τῇ δ' ἑπομένῃ ὁ von Spee, λαβὼν ἀσφαλεῖς πληροφορίας ὅτι τὸ ἀγγλικὸν εὔδρομον «Glasgow» εἶχεν ἐμφανισθῆ εἰς Κορονέλ, ἀπεφάσισε νὰ χειρίσῃ, ὅπως τὸ ἀποκόψῃ τῆς ὑπολοίπου ἀγγλικῆς μοίρας. Καὶ οὕτω, ἐνῷ ὁ Cradock ἐφαντάζετο τὸν Spee εὑρισκόμενον μακράν, οὗτος πράγματι εὑρίσκετο εἰς 60 μιλλίων μόνον ἀπόστασιν πρὸς Β. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις, ὅτε, περὶ τὴν 2 ω. 30 λ. μ. μ. τῆς 1 Νοεμβρίου, τὸ «Glasgow» ἡνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν πλοίων τοῦ Cradock· κατόπιν τούτου τὰ πλοῖα διετάχθησαν νὰ λάβωσι πλεῦσιν πρὸς ΣΒ., ἐσχηματισμένα ἐν γραμμῇ διοπτεύσεως πρὸς ΜΑ., ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος «Good Hope» κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: «Monmouth», «Otranto», «Glasgow» εἰς 15 μιλλ. ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν. Ὁ ἄνεμος ἔπνεε σφοδρός, κυματισμὸς δ' ἰσχυρὸς ἐπεκράτει, ὅτε περὶ τὴν 4 ω. 20 λ. μ. μ. τὸ «Glasgow» διέκρινε καπνοὺς πρὸς τὴν δεξιάν του παρειάν, μετὰ 20 δὲ λεπτὰ ἠδυνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ἀναφέρῃ τὰ προκαλοῦντα τοὺς καπνοὺς πλοῖα, ἅτινα ἦσαν τὰ γερμανικὰ θωρηκτὰ εὔδρομα «Scharnhorst» καὶ «Gneisenau» καὶ ἓν ἐλαφρὸν εὔδρομον. Ἀμέσως ὁ ναύαρχος Cradock ἔστρεψεν ἵνα πλησιάσῃ τὸν ἐχθρόν, διατάξας τὰ πλοῖά του νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν· ἐξ ἀντιθέτου ὁ von Spee, οὗτινος τὰ πλοῖα ἦσαν ἀρκετὰ διεσπαρμένα, διότι καὶ οὗτος δὲν ἐφαντάζετο ὅτι θὰ συνήντα ὁλόκληρον τὴν ἀγγλικὴν μοῖραν, διέταξεν ἀμέσως ἀφὴν πάντων τῶν λεβήτων, ηὔξησε βαθμιαίως ταχύτητα ἀπὸ 14 εἰς 20 κόμβους καὶ ἐχειρίσεν ὅπως τηρῇ τὴν προσήνεμον θέσιν καὶ συγχρόνως παρεμβάλληται μεταξὺ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς οὐδετέρας (Χιλιανῆς) ἀκτῆς. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφαίνετο ὅτι ἡ θέσις τοῦ Cradock ἦτο ἀπελπιστική· ἀπὸ τὸ «Canopus», εὑρισκόμενον τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς 300 μιλ. ἀπόστασιν, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ· τὰ πλοῖά του ἦσαν κατώτερα ἐν πρὸς ἓν τῶν ἐχθρικῶν, καὶ αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐπηρέαζον αὐτὸν περισσότερον ἢ τὸν ἐχθρόν. Ἐν τούτοις οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐσκέφθη ὁ Cradock νὰ διαφύγῃ, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ τὴν ἄνισον μάχην καὶ προσεπάθησε, πλέων ἐν γραμμῇ παραγωγῆς μὲ τὴν μεγίστην ταχύτητα τῶν πλοίων του, νὰ διέλθῃ πρῴραθεν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐντὸς ὀλίγου ἀντελήφθη ὅτι τοῦτο θὰ ἦτο ἀδύνατον, ὡς ἐκ τῆς ἀνεπαρκοῦς ταχύτητος τῶν πλοίων του, καὶ ἔλαβε τότε τὴν 5 ω. 55 λ. μ. μ. πορείαν Ν. 20° Α. εἶτα δὲ Ν., μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ πλησιάσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν περισσότερον τὸν ἐχθρόν. Ὁ ἀντίπαλός του ὅμως, ὅστις, ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πυροβολικοῦ του, προετίμα τὴν ἐκ μακρῶν ἀποστάσεων βολήν, ἔστρεψεν, ἀπομακρυνόμενος κατά τι, οὕτως ὥστε ἡ ἀπόστασις νὰ μὴ ἐλαττωθῇ κάτω τῶν 18.000 ὑαρδῶν, ἐξηκολούθησε δὲ χειρίζων ὥστε νὰ τηρῆται εἰς ἀποστάσεις ἐκτὸς βολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ὁπότε εἰς τὰ λοιπὰ μειονεκτήματα τῶν Ἄγγλων θὰ προσετίθετο καὶ τὸ οὐχ ἧττον σοβαρὸν τῶν ὀπτικῶν συνθηκῶν. Ὄντως ἡ δύσις τοῦ ἡλίου τῆς 1 Νοεμβρίου εὗρε τοὺς δύο ἀντιπάλους στόλους πλέοντας μὲ ἐλαφρὰς συγκλινούσας πορείας· τὸν μὲν ἀγγλικὸν εἰς τὴν ὑπήνεμον θέσιν πρὸς τὸ πέλαγος, τὸν δὲ γερμανικὸν εἰς τὴν προσήνεμον καὶ προβαλλόμενον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς κατὰ τρόπον καθιστῶντα τὰ πλοῖά του σχεδὸν ἀθέατα, ἐνῷ τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα, προβαλλόμενα ἐπὶ τοῦ φωτιζομένου μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὁρίζοντος, ἦσαν εὐκρινέστατα ὁρατά. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀκριβῶς ἐπερίμενεν ὁ von Spee, ἵνα διατάξῃ τὴν ἔναρξιν τοῦ πυρός. Τὴν 7ω. 01 λ. μ. μ. ἐλήφθη ἡ πρώτη ὁμοβροντία διὰ τριῶν πυροβόλων παρὰ τῆς γερμανικῆς ναυαρχίδος ἐξ ἀποστάσεως 12.000 μ., καὶ ἔπεσε μὲ τὰ βλήματά της θαυμασίως συγκεντρωμένα 500 μ. βραχεῖα ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς ναυαρχίδος. Τὸ γερμανικὸν πῦρ ἦτο ἐκτάκτως ἀκριβές· ἡ τρίτη ὁμοβροντία ἔπληξε τὸ «Good Hope» μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τεθῇ ἐκτὸς μάχης τὸ πρῳραῖον πυροβόλον του τῶν 234 χλμ. Ταυτοχρόνως τὸ «Gneisenau» ἤρξατο βάλλον κατὰ τοῦ δευτέρου πλοίου τῆς ἀγγλικῆς γραμμῆς τοῦ «Monmouth», μὲ ἐξ ἴσου ἐπιτυχῆ ἀποτελέσματα· ἐντὸς τριῶν λεπτῶν τὸ «Monmouth» εἶχεν ἤδη βληθῆ, πυρκαϊὰ δ' ἐξερράγη εἰς τὸ πρόστεγον αὐτοῦ. Τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα, ὑποστάντα ἤδη τὰς πρώτας βλάβας, ἠδυνήθησαν ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τὸ γερμανικὸν πῦρ μόλις τὴν 7 ω 05 λ., ἡ βολὴ των ὅμως ἦτο προφανῶς ἀνεπιτυχής, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐκτεθέντος ἀνεπαρκοῦς τῶν πλοίων αὐτῶν ὑπὸ ἔποψιν ὀργανώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξηναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν μάχην· τὰ πρόστεγα τῶν ἀγγλικῶν πλοίων κατεκλύζοντο συνεχῶς ὑπὸ τῶν κυμάτων, ὁ ἀφρὸς τῶν ὁποίων, προσπίπτων ἐπὶ τῶν βαλλόντων πρὸς τὸν ἄνεμον πυροβόλων, καθίστα τὴν σκόπευσιν ἀδύνατον. Ἐπὶ πλέον, ἐφ' ὅσον ἐπυκνοῦτο τὸ σκότος, τὰ γερμανικὰ πλοῖα καθίσταντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀόρατα, ἐνῷ ἐξ ἀντιθέτου οἱ Γερμανοὶ ἠδύναντο ἐπ' ἀρκετὸν νὰ διακρίνωσιν εὐκρινέστατα τοὺς σκοτεινοὺς ὄγκους τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν φωτιζομένους ἐκ τῶν ἀναλάμψεων τῶν ἐπ' αὐτῶν πυρκαϊῶν καὶ ἐκρήξεων. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἀγγλικῶν, τὸ μὲν «Glasgow», πλέον ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ «Monmouth», ἔβαλλεν ἀρκετὰ ἐπιτυχῶς ἐπὶ τοῦ ἐλαφροῦ γερμανικοῦ εὐδρόμου «Leipzig», τὸ δὲ «Otranto», οὗ τὰ μικρὰ πυροβόλα οὐδὲν ἠδύναντο νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν

Digitized by Google

ἀγῶνα, ἐνῷ ὁ μέγας του ὄγκος τὸ καθίστα εὔκολον στόχον, προσεπάθει νὰ τηρῆται ἐκτὸς βολῆς. Περὶ τὴν 7 ω. 35 λ. μ. μ. ἡ ἀγγλικὴ γραμμὴ εὑρίσκετο πλέον ἐν πλήρει συγχύσει. Τὸ «Monmouth» εἶχεν ἐξέλθει τῆς γραμμῆς, ἐνῷ τὸ «Glasgow» προσεπάθει νὰ τηρηθῇ εἰς πορείαν ἐνδιάμεσον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ναυαρχίδος. Ἡ τελευταία αὕτη μετὰ 10 λεπτά, ἤδη βληθεῖσα πλειστάκις καὶ ἐν κακῇ εὑρισκομένη καταστάσει, ἤρχισε πλέον ὀφθαλμοφανῶς νὰ μένῃ ὀπίσω, ὀλίγον δὲ κατόπιν τρομερὰ ἔκρηξις ἐσημειώθη ἐπ' αὐτῆς. Οὐρανομήκεις γλῶσσαι φλογῶν ἐξεπήδησαν ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ σκάφους, ὅπερ κοπὲν εἰς δύο ἐβυθίσθη μὲ τὴν σημαίαν ἐπηρμένην καὶ βάλλον μέχρι τελευταίας στιγμῆς διὰ τῶν ἀπομεινάντων ἐλαχίστων πυροβόλων του. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἀπόστασις εἶχεν ἐλαττωθῆ εἰς 5.000 ὑάρδας, ἀλλὰ καὶ τὸ σκότος εἶχεν ἤδη πυκνωθῆ ἀρκετά. Τούτου ἐπεχείρησε νὰ ἐπωφεληθῇ τὸ «Monmouth» στρέφον πρὸς Β καὶ πράγματι ἐπ' ὀλίγον ἠδυνήθη νὰ διακόψῃ τὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφήν· περὶ ὥραν ὅμως 8 15' τὸ «Gneisenau», ὅπερ εἶχεν ἐπίσης στρέψει πρὸς Β., τὸ ἐπανεῦρε καὶ ἤρχισεν ἐκ νέου τὸ πῦρ. Τὸ ἀγγλικὸν πλοῖον εὑρίσκετο ἐν ἀπελπιστικῇ καταστάσει, πυρπολούμενον. Τὸ πλεῖστον τοῦ πληρώματός του ἦτο ἐκτὸς μάχης, τὰ ὀλίγα δὲ ἐναπομείναντα πυροβόλα του δὲν ἠδύναντο νὰ βάλωσιν, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης κλίσεως, ἣν εἶχε λάβει τὸ πλοῖον, καὶ τῶν ἐπανειλημμένων διαρροῶν. Τέλος δεχθὲν χάλαζαν βλημάτων ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως ἀνετράπη, βυθισθὲν αὐτανδρον, καθόσον, λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης σφοδρᾶς τρικυμίας, οὐδὲ σκέψις ἠδύνατο νὰ γίνῃ καθαιρέσεως λέμβων πρὸς σωτηρίαν τῶν ναυαγῶν. Ἐντὸς ὀλίγου καὶ τὸ «Otranto» ἐβυθίσθη, τὸ δὲ «Glasgow» κατώρθωσε, λόγῳ τῆς μεγάλης του ταχύτητος καὶ τοῦ σκότους, νὰ διαφύγῃ. Οὕτως ἡ καταστροφὴ τῆς ἀγγλικῆς μοίρας ὑπῆρξε πλήρης, ἐπιτευχθεῖσα σχεδὸν ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάβης τῶν γερμανικῶν πλοίων, ὧν τὸ σύνολον τῶν ἀπωλειῶν ἦσαν 3 ἄνδρες ἐπὶ τοῦ «Scharnhorst». Ἡ καταστροφὴ αὕτη δὲν δύναται βεβαίως ἡ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ὑπὸ τὸν Cradock μοίρας καὶ εἰς τὴν μὴ ἔγκαιρον λῆψιν μέτρων πρὸς ἐνίσχυσίν της· ἐπὶ πλέον αἱ ἐκ τοῦ ναυαρχείου δοθεῖσαι πρὸς τὸν γενναῖον ἀλλ' ἀτυχῆ Cradock ὁδηγίαι, ἰσοδυναμοῦσαι πρὸς διαταγὴν «ἀνευρέσεως καὶ προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ», ἦσαν τοιαῦται ὥστε εἶναι ἀμφίβολον ἂν εἰς τὴν θέσιν του οἱοσδήποτε ἄλλος Ἄγγλος ναύαρχος θὰ ἐνήργει διαφορετρόπως. Τὸ μόνον, ὅπερ δύναταί τις ἴσως νὰ ἐπικρίνῃ εἰς αὐτόν, ἦτο ἡ ἐσφαλμένη ἐκτίμησις τῆς καταστάσεως περὶ τῶν πιθανῶν κινήσεων τοῦ ἀντιπάλου του· ἐὰν ὅμως ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἀγγλικὸν δίκτυον τῶν πληροφοριῶν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην τῆς Γῆς ἦτο τελείως ἀνεπαρκὲς καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἐστερεῖτο ὁ ναύαρχος Cradock σχεδὸν συνεχῶς πληροφοριῶν, δὲν δύναται ἢ νὰ ἀποδώσῃ τὸ σκληρὸν διὰ τοὺς Ἄγγλους πάθημα τοῦ Κορονὲλ εἰς τὴν ἀποδεδειγμένως πλέον ἀνεπαρκῆ ἐπιτελικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ναυτικοῦ των κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μεγάλου πολέμου. Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ

Κορονέλλι (Coronelli), ***Μᾶρκος - Βικέντιος.*** Ἑνετὸς γεωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1650 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1718. Νέος ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς κοσμογραφίας καὶ ἀνηγορεύθη δημόσιος κοσμογράφος τῆς ἑνετικῆς πολιτείας. Ἵδρυσε τὸν πρῶτον γεωγραφικὸν περιηγητικὸν σύλλογον, οὗ τὰ μέλη ἐκαλοῦντο Ἀργοναῦται καὶ ὁ σύλλογος «Accademia degli Argonauti». Πολλαὶ εἶναι αἱ χῶραι, τὰς ὁποίας περιηγήθη καὶ ἐμελέτησεν. Ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του ἐγένοντο τετρακόσιοι χάρται. Μεταξὺ δὲ τῶν χαρτῶν τούτων εὕρηνται οἱ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Εὐβοίας, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Λευκάδος, τῆς Κερκύρας, τῆς Κρήτης, τῆς Κύπρου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τοῦ Βοσπόρου, τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλπ. Σῴζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων καὶ δύο μεγάλαι γεωγραφικαὶ σφαῖραι, κατασκευασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κορονέλλι, περίεργοι δὲ διὰ τὰς γνώσεις τῶν χρόνων αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς: «Historia del Regno di Negroponte e sue isole adiacenti» (Venezia, 1685), «Memorie storiche sul Regno di Morea etc.» (Venezia, 1687) μετ' εἰκόνων. Τὸ ἴδιον ἔτος ἐξεδόθη καὶ ἐν Παρισίοις. Ὑπάρχει καὶ προγενεστέρα ἔκδοσις τοῦ ἔτους 1686, γενομένη ἐν Ἀμστελλοδάμῳ «Isola di Rodi, geografica, storica, antica et moderna» (Venezia, 1688), «Atlante Veneto» (Venezia, 1691), «Corso geografico universale» (Venezia, 1692), «Epitome cosmografica» (Colonia, 1693), «Isolario. Descritione geografico-historica, sacro-profana, antico-moderna di tutti l'isole» (Venezia, 1696, in f°).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. P. Gianni*, Memorie storico-critiche delli scrittori Ravenati (Faenza, 1769). — *G. Tiraboschi*, Storia della letteratura italiana (Milano, 1822), τόμ. Α', σελ. 142, 148, 548.
Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Κορονέλλος, *Φραγκῖσκος.* Ἱσπανοεβραῖος διοικητὴς τῶν Κυκλάδων κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μ. Χ. Ἐπίτροπος ὢν τοῦ Πορτογάλου Ἰωάννου Μίκεζ, δουκὸς τῆς Νάξου, Ἄνδρου καὶ τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐμπίστου τοῦ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Β', κατέστη ἀπηνὴς διώκτης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βενετῶν. Ἡ οἰκογένειά του σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηλληνίσθη. —Ω

Κορονήσι /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Νησὶς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, ἥτις μετὰ τοῦ παρακειμένου νησίου Τολονήσι σχηματίζει φράγμα πρὸς δυσμὰς τοῦ λιμένος Τολοῦ (πλάτ. 37°32' Β., μῆκ. 22°49' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia) τῆς Ναυπλίας Σ. Ε. Λ.

Κορονήσια /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ζεῦγος νησίδων προκειμένων τῷ ΝΑ. κέρατι τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου (πλάτ. 37°21'30'' Β., μῆκ. 23°04' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia) ἀριστερᾷ τῷ καταπλέοντι εἰς τὸν ὅρμον τῆς Βεβαρώνδας. Σ. Ε. Λ.

Κορόνια, ἢ ***Κορονία,*** καὶ ***Κορόνιον*** (La Coruña ἢ Coronium) /*Γεωγρ.*/. Πόλις, νομὸς καὶ κόλπος τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Κορούνια*).

κορόνιον (τό)· βλ. λ. *κορώνιον.*

Κορονῖτις /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Κάρκινα.*

Κορονιὼν /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἄλλως *Κορβιὼν* (βλ. λ.).

Κοροννὰ (Coronnat), ***Πέτρος-Γουλιέλμος-Παῦλος.*** Γάλλος στρατηγὸς (1845—1909). Διεκρίθη τῷ 1883 ὡς ἐπιτελάρχης τῆς εἰς Τογκῖνον γαλλικῆς ἀποστολῆς, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μπουέ, βραδύτερον δὲ ὡς ἀρχηγὸς ταύτης, διεξαγαγὼν μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὰς ἐναντίον τῶν ἰθαγενῶν στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐπίσης ἐπιτυχῶς ἔδρασε καὶ εἰς Σενεγάλην. Γ. Ζ.

Κόροντα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς ἀρχαίας Ἀκαρνανίας, κειμένη μεταξὺ Στράτου καὶ Ἀστακοῦ. Ταύτην μνημονεύει ὁ Θουκυδίδης (ΙΙ. 102), διότι κατὰ τὸ 429 π. Χ. ὁ ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων Φορμίων, ὁρμηθεὶς ἐκ Ναυπάκτου καὶ ἀποβιβασθεὶς εἰς Ἀστακὸν ἐξεδίωξεν ἔκ τε Στράτου καὶ Κορόντων τοὺς μὴ φίλα φρονοῦντας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐγκατέστησεν εἰς Κόροντα τὸν φίλον τῶν Ἀθηναίων Κύνητα τὸν Θεολύτου. Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως ταύτης, ἐλθόντα εἰς φῶς καὶ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Γ. Σωτηριάδου κατὰ τὸ 1908, κεῖνται μεταξὺ τῶν χωρίων Πρόδρομος καὶ Χρυσοβίτσα. Ἡ πολίχνη τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἶχε κτισθῆ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν εὑρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν, ἐπὶ χώρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε κτισθῆ καὶ προϊστορικός τις συνοικισμὸς (βλ. καὶ λ. *Ἀκαρνανία*). Τῆς πολίχνης ταύτης διεσώθησαν καὶ νομίσματα, ἅτινα ἐκόπησαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 350—250 π. Χ. Εἶναι κορινθιακοὶ στατῆρες φέροντες ἀντὶ ἐπιγραφῆς τὸ γράμμα Κ καὶ ὡς παράστασιν τὴν λεγομένην μακεδονικὴν ἀσπίδα. ΚΑΨ

κορονυχίδα (ἡ). Κοινὴ ὀνομασία ἐν Γυθείῳ τῶν *ἀκροχορδόνων* (βλ. λ.).

Κορόπη /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀναφέρεται ὑπὸ Στεφ. Βυζαντίου (ἔκδ. Βερολίνου σελ. 375) ὡς «πόλις Θεσσαλίας· ὁ πολίτης Κοροπαῖος», παραλαμβάνοντος τὴν εἴδησιν παρὰ Νικάνδρου, ὁ ὁποῖος τονίζει ἐν Θηριακοῖς «ᾗ ἐν Ἀπόλλων μαντείας Κοροπαῖος ἐθήκατο καὶ θέμιν ἀνδρῶν». Ἡ τοποθεσία της φαίνεται ἀναγνωρισθεῖσα ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ δασώδους λόφου τετειχισμένου διὰ λίθων ἀπελεκήτων, εὑρισκομένου μίαν ὥραν ἡμιονικῆς πορείας ἔνδον τοῦ ὅρμου *Καλὰ* Νερὰ (βλ. λ.) τοῦ Παγασιτικοῦ, πλησίον τῶν Μηλιῶν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Μπούφας. Ὁ Κοροπαῖος δὲ Ἀπόλλων μετὰ τῆς Ἰωλκίας Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀκραίου Διὸς ἦσαν οἱ πάτρωνες θεοὶ τῆς ὁμοσπονδίας τῶν Θετταλομαγνήτων. Σ. Ε. Λ

Κοροπισσὸς /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/ Πρωτεύουσα τῆς Κιητίδος ἐν Κιλικίᾳ, ἴσως ἡ αὐτὴ μὲ τὴν Ἱεράπολιν τῆς Ἰσαυρίας τὴν παρὰ Ἱεροκλεῖ καὶ τὴν Coriopio τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος· ὑπὸ τοῦ Κίπερτ τοποθετεῖται Β. τῆς ἀρχαίας Κλαυδιοπόλεως. Ἤκμαζε κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρις Οὐαλεριανοῦ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σῳζομένων νομισμάτων τῆς περιόδου αὐτῆς, φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΚΟΡΟΠΙΣΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΙΗΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ, τῷ δὲ 325 μ. Χ. ἀναφέρεται ἐπίσκοπος αὐτῆς ὁ Ἀθηναῖος, παρακαθίσας εἰς τὴν σύνοδον τῆς Νικαίας. —Π.

κοροπλάθος (ὁ)· ὁ κατασκευάζων κόρας, ἀγαλμάτια, πλαγγόνια κήρινα ἢ πήλινα, ἄλλως *κοροπλάστης.*

κοροπλαστικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κοροπλάστου, ἡ πλαστικὴ κορῶν, ἀγαλματίων, πλαγγονίων.

κοροπλήρωμα (τὸ) (γαλλ. saturation-deficit) /*Μετεωρολ.*/. Ὅρος κατὰ Δ. Αἰγινήτην σημαίνων τὴν ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ κόρου διαφορὰν τῆς ἀπολύτου ὑγρασίας ὑπὸ τὴν θερμοκρασίαν τῆς παρατηρήσεως. Ἡ ταχύτης τῆς ἐξατμίσεως εἶναι μᾶλλον ἀνάλογος τοῦ κοροπληρώματος ἢ τῆς σχετικῆς ὑγρασίας, ἡ αὐτὴ δὲ σχετικὴ ὑγρασία ἔχει διάφορον σημασίαν ὑπὸ διαφόρους θερμοκρασίας. Δι' ὃ τὸ κοροπλήρωμα ἐθεωρήθη ὡς ἀνεξάρτητον τῆς θερμοκρασίας, μολονότι δὲν δεικνύει τὴν κλιματικὴν ὑγρασίαν, ὅταν δὲν δίδεται συγχρόνως καὶ ἡ θερμοκρασία. Θ. Θ. Φ.

Κοροπούνα (ἡ) (Coropuna) /*Γεωγραφ.—Ἡφαιστειολ.*/. Ἐσβεσμένον ἡφαίστειον τῆς περουβιανῆς χώρας τῶν Ἄνδεων, εἰς τὰς δυτικὰς Κορδιλλιέρας καὶ ἐν τῷ νομῷ τῆς Μοκέγκουας, ἔχον ὕψος 7.590 μ. περίπου. Γ. Κ. Γ.

κόρος (ὁ)· πλήρωσις ἐντελής, κορεσμός, χορτασμός: «ἔφαγα μέχρι κόρου» ἢ «—κατὰ κόρον» ἢ «—ὑπὲρ κόρον» πέρα τοῦ χορτασμοῦ, πέρα τοῦ δέοντος, «κόρον ἔχουν πάντα»· ‖ ἡ ἐκ τοῦ κόρου προερχομένη ἀηδία: «ὡμίλησε μέχρι κόρου».

—/*Φυσ.*/ Ἐν τῇ φυσικῇ λέγομεν ὅτι ὁ ἀτμὸς σώματός τινος εὑρίσκεται ἐν καταστάσει κόρου, ὅταν ἐν τῇ μονάδι τοῦ ὄγκου ὑφίσταται ἡ μεγίστη δυνατὴ ποσότης τοῦ σώματος ἐν καταστάσει ἀτμῶν. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν ὁ ἀτμὸς εὑρίσκεται ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ χημικῶς ὁμοίου ὑγροῦ ἢ τοῦ χημικῶς ὁμοίου στερεοῦ σώματος καὶ ἐν τῇ ὁρικῇ ἐπιφανείᾳ αὐτῶν ἢ τῇ ἐπιφανείᾳ συνεπαφῆς αὐτῶν ὑφίσταται ἰσορροπία. Κ. Π.

—/*Ὑγιειν.*/ *Κόρος* ἢ *κορεσμὸς* εἶναι τὸ εὐάρεστον αἴσθημα, τὸ ὁποῖον ἐπέρχεται μετὰ τὴν λῆψιν τροφῆς· τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς χωρητικότητος τοῦ στομάχου καὶ ἐκ τῆς ἕξεως, καθότι οἱ τρώγοντες πολὺ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας δὲν αἰσθάνονται τὸ αἴσθημα τοῦ κόρου διὰ μικρᾶς ποσότητος τροφῆς. Ἡ μέχρι κορεσμοῦ λῆψις τροφῆς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὰ παιδία καὶ διὰ τοὺς ἐργάτας. Ἡ ὑπέρβασις αὐτοῦ εἶναι βλαβερά, πρὸ παντὸς διὰ τοὺς πνευματικῶς ἐργαζομένους, διότι φέρει ἀνικανότητα δι' ἐργασίαν καὶ ὑπνηλίαν. Κ.Λ.Τ.

—/*Ἀρχ.*/ *Κόρος* ἐκαλεῖτο ἑβραϊκὸν καὶ φοινικικὸν μέτρον χωρητικότητος ξηρῶν καρπῶν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἓξ ἀττικοὺς μεδίμνους. Τὸ μέτρον τοῦτο μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἀναλογίαν ἀναφέρει πρῶτος ὁ Ἰώσηπος. Εὐνόητον, ἄρα, ὅτι ὁ Ἑβραῖος συγγραφεὺς ὑπονοεῖ οὐχὶ τὸν ἐπὶ Σόλωνος θεσπισθέντα μέδιμνον, τὸν ἀναλογοῦντα πρὸς δύο κυβικοὺς πόδας, τοῦ ἀττικοῦ ποδὸς ὑπολογιζομένου, κατὰ τὸν Dörpfeld, ἀκριβῶς πρὸς 0 μ., 2957, ἀλλὰ τὸν κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα εἰσαχθέντα μέδιμνον τοῦ νέου ἀττικοῦ συστήματος μὲ τὸ αὐξηθὲν βάρος τοῦ ποδὸς εἰς 0 μ., 355. Κατὰ ταῦτα, ὁ μὲν μέδιμνος τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐχώρει 58.92 λίτρας, ὁ δὲ ἑβραϊκὸς κόρος, ὢν τὸ ἑξαπλάσιον αὐτοῦ, εἶχε 353.52 λίτρας. Ὁ Viedebantt, ἐν τούτοις, βασιζόμενος ἐπὶ σχετικῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Ἀφρικανοῦ, συμπεραίνει ὅτι ὁ κόρος ἐχώρει 326 λίτρας. Β. Δ. Θ.

—/*Ναυτ.*/ *Κόρος* (κοιν. *τοννελάτα*, γαλλ. le tonneau, ἀγγλ. the ton) καλεῖται μετρικὴ μονὰς χωρητικότητος, ἴση πρὸς τὸν ὄγκον 100 κυβικῶν ποδῶν, ἢ 286, κυβικῶν μέτρων. Χρησιμεύει πρὸς μέτρησιν καὶ ἔκφρασιν τῆς ἐσωτερικῆς χωρητικότητος τῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

— **κόρος *μαγνητικὸς*** /*Φυσ.*/. Ὅταν σῶμα μαγνητικὸν ἢ σιδηρομαγνητικὸν ὑποβάλλεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μαγνητικοῦ πεδίου, δεικνύεται ὅτι, αὐξανομένης τῆς ἐντάσεως τοῦ μαγνητίζοντος πεδίου, ἡ ἔντασις μαγνητίσεως J τοῦ σώματος αὐξάνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ ἐπέρχεται στιγμή, καθ' ἣν αὕτη λαμβάνει μεγίστην τιμήν, πέραν τῆς ὁποίας διατηρεῖται σταθερά, ὅταν αὐξάνεται περαιτέρω ἡ ἔντασις τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου. Ὅταν τὸ σῶμα λάβῃ τὴν μεγίστην τιμὴν ἐντάσεως μαγνητίσεως, λέγομεν ὅτι τοῦτο εὑρίσκεται ἐν καταστάσει *μαγνητικοῦ κόρου*, εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην ὅλοι οἱ μοριακοὶ μαγνῆται τοῦ σώματος εἶναι προσηνατολισμένοι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου. Μεταξὺ μαγνητικῆς ἐπαγωγῆς B ἐντάσεως μαγνητίσεως ἐν τῇ καταστάσει τοῦ κόρου J καὶ τῆς ἐντάσεως H τοῦ μαγνητίζοντος πεδίου ὑφίσταται ἡ σχέσις $B=4\pi J+H$. Διὰ καθαρὸν σίδηρον ἡ κατάστασις κόρου ἐπιτυγχάνεται διὰ $H=2000$, ἡ δὲ τιμὴ τοῦ μεγέθους $4\pi J$ διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ κόρου αἱ μετρήσεις ἔδωκαν τιμὴν 21600. Ἡ ἀνάμειξις ἄλλων οὐσιῶν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐμφανίζῃ τὴν κατάστασιν κόρου ὑπὸ μεγαλυτέραν ἔντασιν πεδίου καὶ ἡ τιμὴ τῆς ἐντάσεως μαγνητίσεως ἐν καταστάσει κόρου ἐλαττοῦται μετὰ τῆς ποσότητος τῆς προσμειγνυομένης μὴ μαγνητικῆς οὐσίας Νικέλιον προσμειγνυόμενον πρὸς τὸν σίδηρον ἐλαττώνει τὴν ἔντασιν μαγνητίσεως κόρου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κοβάλτιον, ὅπερ αὐξάνει τὴν ἔντασιν μαγνητίσεως κόρου τοῦ σιδήρου, ἡ δὲ μεγίστη τιμὴ ἐπιτυγχάνεται διὰ προσμείξεως 34,5% κοβαλτίου. Ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ κοβαλτίου χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν πυρήνων δυναμομηχανῶν. Κ. Π.

— **κόρου *ρεῦμα*** /*Φυσ.*/. Οὕτω καλοῦμεν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, διὰ τὸ ὁποῖον διατίθεται ὡρισμένος ἀριθμὸς φορέων, π. χ. ἰόντων ἠλεκτρονίων, κατὰ δευτερόλεπτον, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν ἡ ἔντασι

Digitized by Google

τοῦ ρεύματος αὐξηθῇ μέχρι τοιαύτης τιμῆς, νὰ μεταφέρωνται κατὰ δευτερόλεπτον ὅλοι οἱ διατιθέμενοι φορεῖς ἐπὶ τῶν ἠλεκτροδίων, ὅτε περαιτέρω αὔξησις τοῦ ρεύματος δὲν εἶναι δυνατὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου προκύπτει σταθερὸν ρεῦμα ἀνεξάρτητον τῆς ἐφαρμοζομένης τάσεως.

Ρεῦμα κόρου δὲν παρατηρεῖται εἰς τοὺς μεταλλικοὺς ἀγωγούς, καθ' ὅσον φαίνεται ὅτι τὰ ὑπάρχονται ἐλεύθερα ἠλεκτρόνια διέρχονται ἐλευθέρως διὰ τῶν ὁρικῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἀγωγῶν, ἡ δὲ αὔξησις τῆς τάσεως ὡς ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν αὔξησιν τῆς ταχύτητος ροῆς αὐτῶν, οὕτω δ' ἐπιτυγχάνεται συνεχὴς αὔξησις τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος. Δυνάμεθα ὅμως νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἡ τριβὴ τῶν ἠλεκτρονίων αὐξάνει κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αὕτη νὰ μὴ δύναται νὰ ὑπερβῇ ὡρισμένην τιμὴν καὶ ὅτι πράγματι καὶ εἰς τοὺς μεταλλικοὺς ἀγωγοὺς γεννᾶται ρεῦμα κόρου, ὅπερ δὲν ἐκδηλοῦται ὡς ἐκ τῆς τήξεως ἢ ἐξαερώσεως τοῦ ἀγωγοῦ. Πράγματι δὲ ρεῦμα κόρου δὲν παρετηρήθη εἰς τοὺς καλοὺς ἀγωγοὺς κάτω τοῦ σημείου τήξεως αὐτῶν. Τοὐναντίον εἰς τοὺς κακοὺς ἀγωγούς, ἐν οἷς δὲν ὑφίστανται ἐλεύθερα ἠλεκτρόνια, ἀλλ' εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἀγωγιμότης ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναπτυσσομένων φορέων, ἤτοι ἰόντων καὶ ἠλεκτρονίων, παρατηρεῖται ρεῦμα κόρου. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν σωμάτων καταλέγονται ὀργανικὰ ὑγρά, στῆλαι ἀερίων, ὁ ἰονισμὸς τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται τῇ βοηθείᾳ ἀμεταβλήτων πηγῶν, π. χ. ἀκτινεργῶν σωμάτων. Προκειμένου περὶ ἀερίων στηλῶν παρατηροῦμεν ὅτι αὐξανομένης τῆς ἐφαρμοζομένης τάσεως αὐξάνει ἐν ἀρχῇ ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος, λαμβάνει δ' ἀκολούθως τὴν τιμὴν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὸ ρεῦμα κόρου καὶ τέλος αὐξανομένης τῆς ἐφαρμοζομένης τάσεως τὸ ρεῦμα αὐξάνει ἐκ νέου ἰσχυρῶς λόγῳ ἰονισμοῦ ἐκ κρούσεως. Λίαν συνήθεις συσκευαί, αἵτινες παρέχουσι ρεῦμα κόρου, εἶναι οἱ ἀερόκενοι ἢ οἱ ἠλεκτρονικοὶ σωλῆνες, ἐν οἷς ὑφίσταται ἠλεκτρόδιον, ὅπερ ἐκπέμπει ἐν τῷ κενῷ χώρῳ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ σωλῆνος ἰόντα, ἠλεκτρόνια ἢ ὁμοίους φορεῖς. Ἡ διέγερσις τῆς ἐκπομπῆς ἠλεκτρονίων ὑπὸ τοῦ ἠλεκτροδίου γίνεται εἴτε τῇ ἐπιδράσει ἐπὶ τούτου ἀκτινοβολίας (φωτοηλεκτρικὰ στοιχεῖα), εἴτε διὰ πυρακτώσεως τούτου τῇ βοηθείᾳ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, εἴτε δι' ὁπλισμοῦ τούτου δι' ἀκτινεργοῦ οὐσίας.
Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Κοροσάλ (Corozal) /*Γεωγρ.*/. —1) Ἐπαρχία τῆς Κολομβίας ἐν τῷ νομῷ Μπόλιβαρ. Κάτ. 40.000. Ἔχει ἐκτεταμένην κτηνοτροφίαν καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν. —2) Πόλις ἐν τῇ ἄνω ἐπαρχίᾳ. Κάτοικοι 11.000. Ἱδρύθη τῷ 1775 ὑπὸ τοῦ Ἱσπανοῦ κυβερνήτου Χουὰν Διὰζ Πιμιέντα.
Δ. Σ. Δ.

Κόροσετς (Korosec), *Ἀντώνιος*. Πολιτικὸς τῆς Νοτιοσλαυΐας, σλοβενικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν τοῦ Μαρβούργου καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογίας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Γκράτς. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον καὶ ἐγένετο ἀββᾶς, ἕνεκα δὲ τούτου ἀποκαλεῖται συνήθως καὶ *ἀββᾶς Κόροσετς*. Ἐγένετο εἷς τῶν σημαντικωτέρων συνεργατῶν τοῦ Σλοβένου ἀρχηγοῦ δόκτορος Κρέξ. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς ἐν τῇ αὐστροουγγρικῇ βουλῇ, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐθνικοῦ σλοβενικοῦ κόμματος, ἀπεχωρίσθη τῷ 1907 τούτου καὶ ἵδρυσε τὸ ἀγροτικὸν σλοβενικὸν κόμμα, διακριθεὶς διὰ τοὺς ἀγῶνάς του ὑπὲρ τῆς ἀποσχίσεως τῶν Σλοβένων καὶ πάντων τῶν Νοτιοσλαύων ἀπὸ τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας. Ἕνεκα τῶν ἀγώνων του τούτων ἀπέκτησε μέγιστον κῦρος μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν του καὶ κατέστη ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωριστικῆς κινήσεως τῶν Νοτιοσλαύων ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ, καταδιωχθεὶς ἕνεκα τούτου πολλάκις ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, κατόπιν προηγηθεισῶν συνεννοήσεων, προσεχώρησεν εἰς τὴν «δήλωσιν τῆς Κερκύρας» ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῶν Νοτιοσλαύων εἰς ἓν βασίλειον ὑπὸ τὸν Σέρβον βασιλέα καὶ ἐξουσιοδότησε τὸν Τρούμπιτς νὰ ὑπογράψῃ ταύτην ἐξ ὀνόματός του μετὰ τοῦ Σέρβου πρωθυπουργοῦ Πάσιτς τῇ 20 Ἰουλίου 1917 ἐν Κερκύρᾳ. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τοῦ Λάϊμπαχ καὶ τοῦ Ἄγκραμ (Ζαγκάμπρια), ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του δὲ ταύτην μετέβη εἰς τὴν Γενεύην καὶ ὑπέγραψε μετὰ τοῦ Πάσιτς τὸ «Σύμφωνον τῆς Γενεύης», ἐπικυρωτικὸν τῆς δηλώσεως τῆς Κερκύρας.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ βασιλείου τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, ἀνέλαβε τὴν ἀντιπροεδρίαν τῆς πρώτης αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Πάσιτς σχηματισθείσης κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Πάσιτς καὶ τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Τρούπιτς προσελήφθη καὶ πάλιν ὡς ἀντιπρόεδρος αὐτῆς, παραιτηθεὶς τῷ 1919. Διαφωνήσας κατόπιν ὁριστικῶς πρὸς τὸν Πάσιτς μετέστη εἰς τὰς τάξεις τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ μετέσχε τῶν κυβερνήσεων Δαβίδοβιτς καὶ Οὐζούνοβιτς, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ σλοβενικοῦ κόμματος ἐν τῇ σερβικῇ βουλῇ. Ὁ Κόροσετς, κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως μεταξὺ Νοτιοσλαυΐας καὶ Βουλγαρίας, μετέβη τῷ 1927 εἰς τὴν Σόφιαν, ὅπως προπαρασκευάσῃ ταύτην διὰ προσωπικῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν πολιτικῶν τῆς Βουλγαρίας, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του. Κατὰ τοὺς ὀξεῖς ἀγῶνας μεταξὺ Κροατῶν καὶ Σέρβων, ὁ Κόροσετς προσεπάθησε νὰ παίξῃ ρόλον εἰρηνευτοῦ, ταχθεὶς ἐν τέλει πρὸς τὸ μέρος τῆς κυβερνήσεως καὶ συνάψας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1927 μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ριζοσπαστῶν Βουκίκεβιτς τὴν «συμφωνίαν τοῦ Βέλντε» περὶ στενῆς συνεργασίας τῶν Σέρβων ριζοσπαστῶν μετὰ τῶν Σλοβένων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1928 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ κυβερνήσει Βουκίκεβιτς καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν τούτου, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1928, ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν προσπαθειῶν του, ὅπως συμβιβάσῃ τὴν μεταξὺ Σέρβων καὶ Κροατῶν διαφοράν, λόγῳ τῆς ἐπιμονῆς τῶν Κροατῶν ὅπως ἐπιτύχουν εὐρεῖαν αὐτοδιοίκησιν, παρῃτήθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1928, κατὰ δὲ τὴν ἐπακολουθήσασαν κυβέρνησιν τοῦ στρατηγοῦ Ζίφκοβιτς ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ μετέσχε ταύτης ὡς ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας.
Μ. Δ. Β.

Κορόσκο /*Γεωγρ.*/. Πολίχνη τῆς Νουβίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου μεταξὺ Ἀσσουὰν καὶ Οὐίδι Χάλφα. Τὴν κατ' αὐτὸ πεδιάδα περικλείει ἀμφιθεατρικῶς ἡ ἀραβικὴ ὀροσειρά. Ἀπὸ τούτου φεύγει ἡ κατ' εὐθεῖαν διὰ τῆς ἐρήμου πρὸς Ν. ὁδὸς τῶν καραβανίων. Κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Μαχδιστῶν ἦτο σπουδαῖον στρατηγικὸν σημεῖον, ἀλλὰ σήμερον τὰ ὀχυρώματα καταρρέουν καὶ ἡ πόλις ἔχασε τὴν σημασίαν της.
Γ. Λ. Α.

Κοροστὲν (Korosten) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν Οὐκρανίᾳ. Κάτ. 8779. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Κιέβου καὶ διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας καὶ δασικῶν προϊόντων. Εἶναι πόλις παλαιά, καταστραφεῖσα τῷ 945 ὑπὸ τῆς μεγάλης δουκίσσης Ὄλγας, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶχον φονεύσει τὸν σύζυγόν της Ἰγώρ.
Μ. Δ. Β.

Κοροτογυὰκ /*Γεωγρ.*/. Διοικητικὴ περιφέρεια, κειμένη ἐν τῇ Δ. περιοχῇ τοῦ κυβερνείου Βορονὲζ τῆς Ρωσίας. Κατέχουσα ἔκτασιν 3 486,3 τετρ. χλμ. διασχίζεται ἐκ Β. πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ντόν. Καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης κειμένη περιοχὴ εἶναι πεδινὴ καὶ δασώδης, ἡ δὲ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀρεινὴ καὶ ἀνώμαλος. Κυριώτεραι ἀσχολίαι τῶν κατοίκων της εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ ἁλιεία. Παραλλήλως τοῦ Ντὸν διασχίζει αὐτὴν σιδηροδρομικὴ γραμμή. Πρωτεύουσα *Κοροτογυὰκ* (κάτ. 2.281).
Σ. Κ. Π.

Κοροτσὰ /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Κούρσκ, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. 14.405. Ἡ πόλις, κτισθεῖσα τῷ 1638, ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὰς ὡς φρούριον πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ταταρικῶν ἐπιδρομῶν. Ἔχει βυρσοδεψεῖα καὶ διενεργεῖ ἐμπόριον σιτηρῶν, ἅλατος, ζῴων κ.λ.
— Ω.

Κόρου ***πεδίον*** (ἢ ***Κύρου πεδίον***) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πεδιὰς τῆς ἀρχαίας Λυδίας, κειμένη πρὸς Δ. τῶν Σάρδεων καὶ κατὰ τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἕρμου. Συνείχετο πρὸς τὸ Σαρδιανόν, τὸ τοῦ Ἕρμου καὶ τὸ Καϋστριανόν, ἅτινα πάντα ἐφημίζοντο διὰ τὴν γονιμότητά των (*Στράβ.* C. 626). Εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην ἡττήθη καὶ ἐπληγώθη θανασίμως κατὰ τὸ 281 π. Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Θράκης Λυσίμαχος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου.
ΚΑΨ

Κορούγκαλα, ἢ ***Κορούνκαρα*** (Coruncara) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παράλιος πόλις τῆς ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς ἐν Μαισωλίᾳ, τοποθετουμένη παρὰ τὸ νῦν Σουλοὺρ ἢ παρὰ τὴν σημερινὴν Βορανκὰλ εἰς Τελίνγκαν.
— Π.

Κορούμπα (Corumba) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Μάττο-Γκρόσσο καὶ ἐπὶ τῆς Δ. ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Παραγουάη. Κάτ. 10.000. Ἡ Κορούμπα, κειμένη παρὰ τὰ σύνορα τῆς Βολιβίας, εἶναι ὠχυρωμένη, ἔχει καλὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ἔνθα ὁ μέγας ναύσταθμος Λοντάριο, ἐν τῷ ὁποίῳ ναυπηγοῦνται καὶ ἐπισκευάζονται ποταμόπλοια. Εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Βραζιλίας καὶ ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἐμπορικὸν σταθμὸν τῆς πολιτείας Μάττο-Γκρόσσο. Πέριξ τῆς πόλεως ὑπάρχουν ἐκτεταμένα κτηνοτροφεῖα.
Δ. Σ. Δ.

κορούνδιον (τὸ) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου τοῦ χημικοῦ τύπου $Al_2 O_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πρισματικήν, ὀξεῖαν πυραμιδικήν, πινακοειδικὴν καὶ ρομβοεδρικήν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀγκιστροειδῆ, σκληρότητα 9, εἰδικὸν βάρος 3,9—4,10, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ ἢ στεατώδη καὶ χρῶμα λευκόν, κυανοῦν, κόκκινον, καστανόχρουν ἢ κίτρινον, ἐνίοτε δὲ ἐμφανίζεται καὶ ἄχρουν.

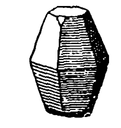

Κορούνδιον.

Τὸ κορούνδιον ἀπαντᾷ ὑπὸ τρεῖς μορφάς, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν ἀπ' ἀλλήλων ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικήν των ἐμφάνισιν. Οἱ τελείως διαφανεῖς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζωηρῶς κεχρωσμένοι κρύσταλλοι ἀποτελοῦν τὸ *εὐγενὲς κορούνδιον*. Μεμονωμένα κρυσταλλικὰ ἄτομα, ἢ κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα αὐτοῦ, ἀσαφοῦς ἀποχρώσεως, ἀπαρτίζουν τὸ *κοινὸν κορούνδιον*, τέλος δὲ ἐκ προσμείξεων τοῦ κορουνδίου μετὰ μαγνητίτου καὶ αἱματίτου συνίσταται ἡ *σμύρις*. Τὸ εὐγενὲς κορούνδιον εἶναι περιζήτητον ὡς πολύτιμος λίθος. Ἀλλὰ καὶ ἡ σμύρις, καθὼς καὶ τὸ κοινὸν κορούνδιον, ἔχουσι πλείστας ἐφαρμογὰς εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν τέχνην. Αἱ κυριώτεραι παραλλαγαὶ τοῦ εὐγενοῦς κορουνδίου εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ρουβίνιον* (βλ. λ.) χρώματος ἐρυθροῦ καὶ *σάπφειρος* (βλ. λ.) χρώματος κυανοῦ.

Τὸ κορούνδιον ἀπαντᾷ ὡς προϊὸν μαγματικῆς διασπάσεως ἐπὶ πηγματιτικῶν φλεβῶν ἐντὸς συηνιτῶν καὶ ἐλαιολιθικῶν συηνιτῶν εἰς τὸ Ontario τοῦ Καναδᾶ, ἢ ἐντὸς περιδοτιτῶν εἰς τὴν βόρειον Καρολίναν καὶ Γεωργίαν (ἐνταῦθα μάλιστα μὲ χλωρίτην, σπινέλλιον καὶ ἐνστατίτην), ὡς προϊὸν μεταμορφώσεως ἐπαφῆς καὶ δὴ πνευματολυτικῆς ἐπιδράσεως ἐντὸς γνευσίων ἢ ἄλλων κρυσταλλικῶν σχιστολίθων, ἢ ἐντὸς μαρμάρων καὶ κοκκωδῶν ἀσβεστολίθων καὶ δολομιτῶν ἐν προσμείξει μετὰ μαγνητίτου καὶ τῶν προϊόντων χημικῆς ἀποσαθρώσεως αὐτοῦ, ἤτοι αἱματίτου καὶ λειμωνίτου (σμύρις). Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντᾷ εἰς τὰ κοιτάσματα τῆς σμύριδος ἐν Νάξῳ, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους, Πάρον, Ἡράκλειαν καὶ Σίκινον.
Γ. Β.

κορουνδοφιλίτης (ὁ) (Korundophilit) /*Ὀρυκτ.*/. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν χλωριτῶν. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ ἀντιστοιχεῖ εἰς παράμειξιν ἀπὸ τεσσάρων μορίων ἀμεσίτου ($H_4 Mg_2 Al_2 Si O_9$) μεθ' ἑνὸς μορίου σερπεντίνου ($H_4 Mg_3 Si_2 O_9$), ἕως 7 μόρια ἀμεσίτου μετὰ τριῶν σερπεντίνου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, παρουσιάζει χρῶμα βαθυπράσινον, ἀπαντᾷ δὲ μετὰ κορουνδίου εἰς Asheville, βόρειον Καρολίναν καὶ Chester.
Γ. Β.

Κορούνια, ἢ ***Λὰ Κορούνια*** (La Coruña) /*Γεωγρ.*/. Νομός, πόλις καὶ κόλπος τῆς Ἱσπανίας.

Ὁ *νομὸς* εἶναι εἷς τῶν τεσσάρων, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ παλαιὸν βασίλειον τῆς Γαλικίας καὶ κεῖται εἰς τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ἱσπανίας, ὁριζόμενος πρὸς Β. καὶ Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Λοῦγκο καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ποντεβέντρα. Ἔχει ἔκτασιν 7.903 τ. χλμ. καὶ 719 960 κατ. Αἱ ἀκταὶ αὐτοῦ εἶναι πολυσχιδεῖς, πλήρεις κόλπων, ἀκρωτηρίων καὶ καλῶν λιμένων. Παράγει οἴνους, σιτηρά, μέλι, ὀπώρας, λαχανικὰ καὶ ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Ἡ ἁλιεία ἀποτελεῖ μίαν τῶν κυριωτέρων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας.

Ἡ *πόλις* εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ κεῖται ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ κόλπου Ὀρθὰν καὶ πρὸς Α. καὶ ΝΑ. ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Κορούνια. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν *Παλαιὰν* ἢ *Ἄνω πόλιν* καὶ ἀπὸ τὴν *Νέαν* ἢ *Κάτω πόλιν*, ὀνομαζομένην καὶ *Πεσκαντερία*. Ἡ Παλαιὰ πόλις ἐκτείνεται πρὸς τὸ ΝΔ. τμῆμα καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ παλαιὰς οἰκίας καὶ κτήρια, ἄλλοτε δὲ περιεβάλλετο ὑπὸ τειχῶν, ὧν τμήματα σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν καὶ πολλὰ μεσαιωνικὰ ἱστορικὰ μέγαρα. Ἡ Νέα πόλις εὑρίσκεται πέριξ τοῦ λιμένος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ νέα κτήρια καὶ ὡραίας ὁδοὺς μὲ δενδροφύτους περιπάτους. Κάτ. 68.188. Ἔχει πολλὰς παλαιὰς καὶ ἐνδιαφερούσας ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Σάντα Μαρία τοῦ 1252, ἡ Σαντιάγκο τοῦ 1374, ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἡ τοῦ Ἁγίου Νικολάου κτλ. Μεταξὺ τῶν δημοσίων κτηρίων τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ δημαρχεῖον, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ μεγαλυτέρων τῆς Ἱσπανίας, τὸ λιμεναρχεῖον, οἱ στρατῶνες τοῦ Ἀλφόνσου ΙΒ', τὰ θέατρα τὸ ἀμφιθέατρον τῶν ταυρομαχιῶν κτλ. Ἔχει ἐπίσης πολυτεχνεῖον, ἀστεροσκοπεῖον, ἀνωτέραν ἐμπορικὴν σχολήν, ὠκεανογραφικὴν ἑταιρείαν κτλ. Τὸ κυριώτερον μνημεῖον τῆς πόλεως εἶναι ὁ φάρος, γνωστὸς κοινῶς ὡς πύργος τοῦ Ἡρακλέους. Εἶναι τεράστιος τετράγωνος πύργος, ὕψους ἀπὸ τῆς βάσεώς του 59 μ. καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης 104 μ., ἐκτισμένος διὰ πετρῶν. Λέγεται ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Φοινίκων, ἀνακαινισθεὶς κατόπιν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Τραϊανοῦ. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, σιγαροχάρτου, πυρείων, ὑελουργεῖα, χυτήρια κτλ. Ἡ ἁλιεία διεξάγεται εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, ἡ δὲ βιομηχανία τῶν ἰχθύων εἶναι ἀκμαιοτάτη. Τὸ ἐμπόριον συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ἐξαγωγὴν συντετηρημένων ἰχθύων καὶ γεωργικῶν

Digitized by Google

προϊόντων. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Μαδρίτης καὶ τῆς Λισσαβῶνος, λόγῳ δὲ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως ἀποτελεῖ μίαν τῶν κυριωτέρων πόλεων εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἡ Κορούνια εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, πιθανῶς κτισθεῖσα ὑπὸ ἀρχαίων κελτικῶν φυλῶν τῷ 1600 ἢ 1200 π. Χ. καὶ ἀναπτυχθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν Φοινίκων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ λιμὴν αὐτῆς ἀπέκτησε μεγίστην σημασίαν. Βραδύτερον κατέλαβον αὐτὴν Ἕλληνες ἄποικοι, εἶτα δὲ οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες ἐκάλουν αὐτὴν *Βριγάντιον* (Brigantium) καὶ μετ' αὐτοὺς διάφοροι βάρβαροι ἐκ τῶν ἐπιδραμόντων ἐν Ἱσπανίᾳ. Κατόπιν ἠκολούθησε τὰς τύχας τῆς Ἱσπανίας. Τῷ 1386 ἐνεφανίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Κορούνια ὁ δοὺξ τῆς Λαγκαστρίας Ἰωάννης, μετὰ 26 γαλερῶν, καὶ ἀπεβιβάσθη, ἵνα διεκδικήσῃ τὸ στέμμα τῆς Καστίλλης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων. Τῷ 1588 μέγα μέρος τῶν προπαρασκευῶν διὰ τὸν ἀπόπλουν τῆς μεγάλης ἀηττήτου ἀρμάδας ἐγένετο ἐν τῷ λιμένι τῆς Κορούνια, ἐν τῷ ὁποίῳ κατέφυγον κατόπιν πολλὰ πλοῖα, μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφήν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ ἀγγλικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Φραγκῖσκον Ντραὶκ ἀπεβίβασε 14.000 ἄνδρας, οἵτινες κατέλαβον τὴν πόλιν. Τὴν 16 Ἰανουαρίου 1809 συνήφθη παρ' αὐτὴν μάχη, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα μάχη τῆς Κορούνιας, μεταξὺ Ἄγγλων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μοὺρ καὶ Γάλλων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σούλτ, καθ' ἣν οἱ Ἄγγλοι κατώρθωσαν νὰ ἀναχαιτίσουν τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς Γάλλους καὶ νὰ ἐπιβιβασθοῦν ἐπὶ τῶν πλοίων, δι' ὧν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁπόθεν εἶχον ἀναχωρήσει ὅπως βοηθήσουν τὴν ἄμυναν τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τῆς γαλλικῆς εἰσβολῆς.

Ὁ *κόλπος* κεῖται ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ πρὸς Α. τῆς ὁμωνύμου πόλεως, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκονται τρεῖς νησῖδες. Μ. Δ. Β.

κοροφία (ἡ) (Corophia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοροφιιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα λεπτόν, ἐπίμηκες, μὲ πόδας φυλλώδεις καὶ σῶμα πολυαρθρωτόν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κοροφία ἡ μακρόκερως* (Corophia longicornis), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ρύγχος μακρότατον. Ἀπαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

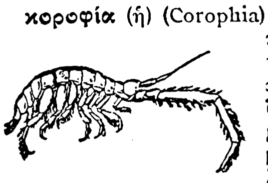

Κοροφία ἡ μακρόκερως.

κοροφιίδαι (οἱ) (Corophiidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφιπόδων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν κυριώτερον εἶναι ἡ *κοροφία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Κοροφωντὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατά τινα ἀντίγραφα τοῦ κειμένου τοῦ Στράβωνος ἀναγραφὴ τῆς ὀνομασίας τῆς Μικρασιατικῆς πολίχνης *Κορυφαντὶς* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Κόρπας, *Γεώργιος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ (1838—1910) καὶ εἶτα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ὡς νέος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν παρὰ τῇ τότε γεωμετρικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του μετετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ. Συμμετέχε τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συμπλοκῶν 1878 καὶ 1886 ὡς ἀξιωματικὸς ἐπιτελείου. Μετὰ ταῦτα ἐπολιτεύετο, ἐκλεγεὶς κατὰ πολλὰς περιόδους βουλευτὴς Κυκλάδων καὶ χρηματίσας ἐπανειλημμένως ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, τῶν Ναυτικῶν καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κορπιλικὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μεσημβρινῆς Θράκης, ἡ παλαιότερον *Ἀψυνθὶς* (βλ. λ. καὶ λ. *Κορπῖλοι*). Α. Θ. Σ.

Κορπῖλοι (οἱ). Λαὸς τῆς Θράκης, κατοικῶν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τῆς Ροδόπης, μεταξὺ τοῦ Ἕβρου πρὸς Α. καὶ τῶν Κικόνων πρὸς Δ. (*Στράβ.* VII, 331, 48). Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος, *Κορπιλικὴ* ἐκαλεῖτο καὶ ἡ παλαιὰ Ἀψυνθὶς χώρα, περὶ τὴν Αἶνον, ἐκτεινομένη μεταξὺ Ἕβρου καὶ Μέλανος κόλπου καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ Σαρπηδόνιον ἀκρωτήριον (νῦν Γκρέμια). Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας τῆς Θράκης, κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, ἡ Κορπιλικὴ ἀπετέλεσε μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν αὐτῆς (*Πτολεμ.* Γεωγρ. ΙΙΙ, 11, 6). Α. Θ. Σ.

Κορπίλων *στενὰ* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Δύο ὥρας περίπου πρὸς Β. τῆς Καβάλλας ἐκτείνονται τὰ περίφημα *στενὰ τῶν Κορπίλων*, σχηματιζόμενα ὑπὸ τοῦ Συμβόλου ὄρους (Βουνὰ τῆς Καβάλλας) ἢ *στενὰ τῆς Χριστουπόλεως* κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, πολλάκις ἀναφερόμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, γνωστὰ διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Κασσίου, προερχομένου ἐκ Θράκης, τῷ 42 π. Χ., πρὸ τῆς μάχης τῶν Φιλίππων (*Ἀππιαν.* Ἐμφύλ. IV, 87) Α. Θ. Σ.

Κορπόνα (Korpona καὶ Karpona, *προφ. Κάορπονao*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ποταμὸς τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. λ. *Κρούπινα*).

κορποράλε (λατιν. (corporale, ἐκ τοῦ corpus=σῶμα). Τεμάχιον λευκοῦ ὑφάσματος ἐκ καθαροῦ λινοῦ, ἔχον τανῦν σχῆμα τετραγώνου καὶ ὂν ἐν χρήσει ἐν τῇ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐπιστρώννυται μικρόν τι μέρος τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται τὸ δισκοπότηρον κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν. Ἀρχικῶς τὸ κορποράλε ἦτο μέγα κάλυμμα τῆς Ἁγίας Τραπέζης, τὸ ὁποῖον ἐκομίζετο ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολούθων ὀλίγον πρὸ τῆς τελέσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἐφηπλοῦτο ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἀντεστοίχει δὲ πρὸς τὸ ἡμέτερον *κατασάρκιον*. Μετὰ τὴν καθαγίασιν τῶν τιμίων Δώρων ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ ἱερέως τὸ ἅγιον Ποτήριον διὰ μιᾶς γωνίας τοῦ μεγάλου τούτου καλύμματος. Ὡς ἐκ τούτου, βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἐχρειάσθη, χάριν εὐκολίας, νὰ κατασκευάσωσιν ἴδιον μικρότερον κορποράλε, τὸ ὁποῖον ἐδιπλοῦτο εἰς τὰ δύο, τοῦτο δὲ σήμερον ὀνομάζεται *πάλλα* (palla calicis). Ἀμφότερα ταῦτα συμβολίζουσι τὴν σινδόνα, διὰ τῆς ὁποίας περιετυλίχθη τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἢ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, ἅτινα διεμοιράσθησαν οἱ σταυρωταί του κατὰ τὴν σταύρωσιν. Τὸ κορποράλε καὶ ἡ πάλλα πρέπει ν' ἁγιασθῶσιν ὑπὸ ἐπισκόπου ἢ καὶ ὑπὸ ἁπλοῦ ἐντεταλμένου ἱερέως πρὶν ἢ τεθῶσιν εἰς ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν, ἐπειδὴ δὲ ἡ πάλλα προῆλθεν ἐκ τοῦ κορποράλε, ὑπάρχει κοινὸς λειτουργικὸς τύπος καθαγιασμοῦ αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὸν διάκοσμον αὐτῶν, ἐπιτρέπονται εἰκόνες ἢ σύμβολα τοῦ Χριστοῦ, ἐκ δὲ πρακτικῶν μόνον λόγων συνιστᾶται, ὅπως ἡ πάλλα εἶναι λεία, μὴ ἔχῃ δηλαδὴ κεντήματα· δαντελλωτὰ κράσπεδα δὲν ἀπαγορεύονται. Διὰ δὲ τὴν φύλαξιν τοῦ κορποράλε ἦτο ἐν χρήσει πλουσίως διακεκοσμημένη θήκη (bursa, theca corporalis). Δ. Ν. Μ

Κορποράλε.

κορπουλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας *ἐλαίας* ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Κόρπους Κρίστι (Corpus Christi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Τεξάς, ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Εἶναι ἡ ἀφετηρία τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ μεσημβρινοῦ Τεξὰς καὶ ἀκμάζον ἐμπορικὸν κέντρον, δι' οὗ γίνεται ἡ ἐξαγωγὴ εἰς ΒΑ. Μεξικόν. Ἔχει 8.222 κατοίκους. Χ. Κ.

Κόρπουτ (Corput), ***Βερνάρδος-Ἐδουάρδος*** *βὰν ντὲν* —. Βέλγος ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1821. Κατ' ἀρχὰς χημικὸς καὶ φαρμακοποιός, ἀργότερον ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Τῷ 1858 ἐγένετο ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς τῶν νοσοκομείων τῶν Βρυξελλῶν, Ἁγίου Ἰωάννου καὶ Ἁγίου Πέτρου, τῷ δὲ 1874 καθηγητὴς τῆς φαρμακευτικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἐταξίδευσε πλειστάκις χάριν ἐπιστημονικῶν σκοπῶν, τῷ δὲ 1864 μετέβη εἰς Ρωσίαν πρὸς μελέτην τοῦ ὑποστρόφου πυρετοῦ. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ «Journal de médecine, de chirurgie et de pharmacologie de Bruxelles». Ἔγραψε: «Du poison qui se développe dans les viandes» (Bruxelles 1855) «Note sur un nouveau trocart aspirateur etc.», «Notices chimiques et pharmacologiques» (Βρυξέλλαι 1849), «Histoire naturelle et médicale de la trichine» (Βρυξέλλαι 1866), «Traitement de la pleurésie. Indications différentielles de la thoracocentèse et de l'opération d'Eslander et de Schede» (Βρυξέλλαι 1887), «Les pestes, leur histoire et leur prophylaxie» (1879), «Action pathogéniqne de certains produits d'excrétion analogues aux ptomaïnes» (1883), «La crémation microbienne» (Παρίσιοι 1889), «Le poison alcool» (1895) κλπ. Ο. Ρ.

Κορὰλλ (Corall) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις καὶ λιμὴν τῆς Ν. Χιλῆς ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ρίο Μπαλντίβια. Χ. Κ.

Κόρρχ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας ἐν τῷ ἐδάφει τῆς Κοριαίας, ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ. —Π.

Κορράδος, ἢ ***Κονράδος*** (γερμ. Konrad, ἰταλ. Corrado ἐκ τοῦ γερμ. Kaonrat=Kühn an Rat=τολμηρὸς ἐν βουλαῖς)· ὄνομα πολλῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων καὶ πριγκίπων:

— **Κορράδος Α'**. Βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν (911—918). Υἱὸς τοῦ Κορράδου τοῦ Λαγγκάου, δουκὸς τῆς Φραγκονίας, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν φραγκικῆς καταγωγῆς καὶ μὴ ἀνήκων εἰς τὸν οἶκον τῶν Καρολιδῶν. Ἦτο ἤδη δοὺξ τῆς Φραγκονίας, ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Δ', ἐξελέγη βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν. Παρὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ κλήρου ἡ ἐκλογή του δὲν ἐγένετο δεκτὴ εὐμενῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἠναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ αἱματηροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν δουκῶν τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Σαξωνίας. Ἀπέθανε τῷ 918, ὑποδείξας ὡς διάδοχον αὐτὸν τοῦτον τὸν ἐχθρόν του Ἑρρῖκον Β' τῆς Σαξωνίας.

— **Κορράδος Β'**. Αὐτοκράτωρ τοῦ Γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους (1024—1039). Υἱὸς τοῦ κόμιτος Ἑρρίκου τῆς Φραγκονίας καὶ τῆς Ἀδελαΐδος, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος Α', ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς φραγκονικῆς δυναστείας, διαδεχθεὶς τὸν Ἑρρῖκον Β', τελευταῖον ἐκπρόσωπον τῆς σαξωνικῆς δυναστείας. Καταστείλας τὰς ἐναντίον του ἐξεγέρσεις τῶν ἰσχυρῶν φεουδαρχῶν, ὑπεστήριξεν ἐναντίον τούτων τοὺς μικροτέρους εὐγενεῖς καὶ περιῆλθεν ὁλόκληρον τὴν χώραν του, γενόμενος πανταχοῦ μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτός. Τῷ 1026 ἐστράτευσεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου μεγάλη ἐπανάστασις ἐξερράγη ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ νικήσας τοὺς στασιαστάς, ἐστέφθη ἐν Μιλάνῳ μὲ τὸ σιδηροῦν στέμμα τῶν Λογγοβάρδων, εἶτα δὲ ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰωάννου ΙΘ' (1027). Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν κατέστειλε νέας στάσεις τῶν δυσηρεστημένων Γερμανῶν, κατεπολέμησε τοὺς ἀπειλοῦντας τὸ κράτος του εἰσβολεῖς Οὔγγρους καὶ Πολωνούς, κατώρθωσε δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου του εἰς τὸν υἱόν του Ἑρρῖκον, στεφθέντα τῷ 1028 ἐν Αἲξ-λὰ-Σαπέλ. Τῷ 1034 προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Βουργουνδίαν. Τῷ 1036 μετέβη ἐκ νέου εἰς Ἰταλίαν, λόγῳ τῆς κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μιλάνου ἐξεγέρσεως τῶν δουλοπαροίκων, καὶ συνεκάλεσεν ἐν Παβίᾳ εἰδικὴν συνέλευσιν, πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς ὁποίας ὅμως ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ οὗτος. Κατόπιν τούτου ὁ Κορράδος διέταξε τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου, οὗτος ὅμως διαφυγὼν κατέφυγεν εἰς Μιλάνον, ἔνθα κατώρθωσε νὰ κινήσῃ ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Κορράδος, μὴ δυνηθεὶς νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν, ἐξέδωκε τότε τὸ ἱστορικὸν edictum de beneficiis, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον τὸ δικαίωμα τῆς κληρονομίας τῶν γαιῶν ἴσχυεν ἐφεξῆς διὰ πάντας τοὺς ὑπηκόους τῶν διαφόρων φεουδαρχῶν, οὕτω δὲ οἱ κληρονόμοι δὲν ἀπεστεροῦντο τῆς πατρικῆς περιουσίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα προσφυγῆς εἰς περίπτωσιν ἁρπακτικῶν διαθέσεων τῶν τιμαριούχων. Ἀπέθανε τῷ 1039.

Ὁ Κορράδος Β' θεωρεῖται ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τοῦ Γερμανικοῦ κράτους. Συντελέσας μεγάλως εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Βουργουνδίας, ἐπέτυχε τὴν μετὰ τῆς Ἰταλίας ἕνωσιν, ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύϊ τοὺς νόμους τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τέλος περιώρισε μεγάλως τὴν δύναμιν τῶν φεουδαρχῶν καὶ τοῦ κλήρου.

— **Κορράδος Γ'**. Βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν (1093—1152). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Φρειδερίκου Α', δουκὸς τῆς Σουηβίας καὶ τῆς Ἁγνῆς, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Ε'. Εἶναι ὁ πρῶτος βασιλεὺς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Χοχενστάουφεν. Τῷ 1115 ἐγένετο δοὺξ τῆς Φραγκονίας, τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος διωρίσθη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου Β', δουκὸς τῆς Σουηβίας, ἀντιβασιλεὺς τῆς Γερμανίας ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Βουργουνδίας (1125). Βασιλεὺς τῆς Γερμανίας ἐστέφθη τῷ 1127. Εὐθὺς μετὰ τὴν στέψιν του διέβη τὰς Ἄλπεις καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας (Ἰούνιος 1128), παρὰ δὲ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ πάπα ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος καθ' ὅλην τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν διεξήγαγε μακροὺς ἀγῶνας κατὰ τοῦ Λοθαρίου τῆς Σαξωνίας, ὅστις κατανικήσας τὸν Κορράδον τῷ 1135, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Γερμανίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1137, ἀποθανόντος τοῦ Λοθαρίου, οἱ Γερμανοὶ πρίγκιπες συνελθόντες ἐν Κόμπεντς ἀνεκήρυξαν διὰ δευτέραν φορὰν τὸν Κορράδον βασιλέα τῆς Γερμανίας (7 Μαρτίου 1138). Καὶ μετὰ τὴν δευτέραν ὅμως ἐκλογὴν ἠναγκάσθη νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας καὶ Σαξωνίας Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε τραχύς, μόνον δὲ ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ Ἑρρίκου (1139) ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Κορράδον νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ ὀχυρὸν τοῦ Βάϊνεμπεργκ (1140). Κατὰ τὴν παράδοσιν τούτου ὁ Κορράδος, προτιθέμενος νὰ κατασφάξῃ πάντα τὸν ἄρρενα πληθυσμόν, ἐπέτρεψεν εἰς τὰς γυναῖκας νὰ ἐξέλθωσι τοῦ φρουρίου φέρουσαι μεθ' ἑαυτῶν πᾶν ὅ,τι εἶχον πολυτιμότερον. Αὗται ἐξῆλθον τότε τῶν πυλῶν φέρουσαι ἐπὶ τῶν ὤμων τοὺς συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των, οὕτω δ' ἐματαίωσαν τὰς αἱμοβόρους προθέσεις τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἀγὼν ἔληξε διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Φραγκφούρτης (1142), δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ ν...

Digitized by Google

τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου Ἑρρῖκος ὁ Λέων διετήρει τὸ δουκᾶτον τῆς Βαυαρίας. Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Κορράδος ἐστράτευσε κατὰ τῆς Βοημίας καὶ ἐπανέφερε τὸν γαμβρόν του Λαδίσλαον εἰς τὸν θρόνον, εἶτα δὲ ἤρχισε παρασκευαζόμενος ὅπως ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου Α΄, ἡ αὔξουσα δύναμις τοῦ ὁποίου ἀπέβαινεν ἐπικίνδυνος διὰ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ κτήσεις. Εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ρογήρου ἐνεργείας του ἐπεζήτησε νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ὅστις καὶ ἐνυμφεύθη τότε τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν τοῦ Κορράδου. Τὰ κατὰ τοῦ Ρογήρου σχέδια τοῦ αὐτοκράτορος ἐματαίωσαν αἱ ἐπισυμβᾶσαι νέαι ταραχαὶ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Κορράδου ὅπως μετάσχῃ τῆς δευτέρας σταυροφορίας (1147—1148). Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πολιορκίας τῆς Δαμασκοῦ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα παρεσκευάζετο ὅπως στρατεύσῃ κατὰ τοῦ Ρογήρου, ἀλλ᾽ ἡ εἴδησις τῆς συμμαχίας τούτου μετὰ τῶν Γάλλων καὶ Βαυαρῶν ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἐπειγόντως εἰς Γερμανίαν. Ἀπέθανε τῷ 1152, ἀφήσας ὡς διάδοχόν του τὸν ἀνεψιόν του Φρειδερῖκον Γ΄.

— **Κορράδος Δ΄.** Βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν (1228—1254), υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β΄. Τῷ 1235 ἐγένετο δοὺξ τῆς Σουηβίας καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων καὶ τῆς Γερμανίας ἐν Βιέννῃ. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ λανδγράφου τῆς Θουριγγίας Ἑρρίκου Ράσπε, παρ᾽ οὗ καὶ ἡττήθη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1246. Κατόπιν, λαβὼν βοηθείας παρὰ τοῦ πενθεροῦ του Ὄθωνος Β΄, δουκὸς τῆς Βαυαρίας, ἐπανῆλθε κατὰ τοῦ Ράσπε, ὃν καὶ ἠνάγκασε νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Θουριγγίαν. Διεξήγαγεν ἐπίσης ἐπιτυχῆ πόλεμον ἐναντίον τοῦ διαδόχου τοῦ Ράσπε, Γουλιέλμου Β΄, κόμιτος τῆς Ὁλλανδίας. Λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Σικελίας, συνήθροισε στρατόν, ὑποθηκεύσας τὰ ἐν Σουηβίᾳ κτήματά του, καὶ διελθὼν τὰς Ἄλπεις κατέλαβε τὴν Ἀπουλίαν, Καπύην καὶ Νεάπολιν. Ἀπέθανεν ἐν Λαβέλλο τὴν 21ην Μαΐου 1254. Ἐκ τοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ὄθωνος, Ἐλισάβετ, γάμου του (1246) ἔσχεν υἱὸν τὸν Κορράδον Ε΄ ἢ Κορραδῖνον. κ. μ. κ.

— **Κορράδος Ε΄** ἢ ***Κορραδῖνος*** (Konradin ἢ Konrad der Jüngere). Δοὺξ τῆς Σουηβίας, βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Σικελίας (1252—1268). Ἦτο ὁ τελευταῖος γόνος τοῦ σουηβικοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου Χοχενστάουφεν. Υἱὸς τοῦ Κορράδου Δ΄, ἀνετράφη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1254), εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ θείου καὶ κηδεμόνος του Λουδοβίκου Β΄, δουκὸς τῆς Βαυαρίας. Κατεδιώκετο ἀμειλίκτως ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Δ΄ καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Δ΄, ὅστις προσέφερε τὰ ἐν Γερμανίᾳ κτήματα τῆς οἰκογενείας τῶν Χοχενστάουφεν εἰς τὸν Ἀλφόνσον Ι΄, βασιλέα τῆς Καστίλλης, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κορραδίνου ὡς βασιλέως τῶν Ρωμαίων. Ἀφοῦ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Σικελίας, κατέλαβε τὸ δουκᾶτον τῆς Σουηβίας (1262), μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μανφρέδου, ὑποθηκεύσας τὰ κτήματά του, παρεσκεύασε στρατὸν ἐκ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ διαβὰς τὰς Ἄλπεις ἔφθασε, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1268, εἰς Ρώμην, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ. Τὴν 23ην Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους συνῆψε μάχην πρὸς τὸν Κάρολον τῆς Ἀνδηγαυΐας, ἡττήθη παρὰ τὸ Ταλιακότσο, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος συλληφθεὶς μετὰ τοῦ φίλου καὶ συντρόφου του Φρειδερίκου τῆς Βάδης ἀπεκεφαλίσθη. Τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ νεαροῦ βασιλέως ἀπετέλεσε θέμα πολλῶν δραματικῶν ἔργων καὶ ποιημάτων (Κλίνγκερ, Ράουπαχ, Καῖστερ κ. ἄ.). κ. μ. κ.

—**Κορράδος** ***ὁ ἐκ Βυρτσβούργου.*** Γερμανὸς ποιητὴς τοῦ μεσαίωνος, ἀποθανὼν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1287. Τὰ ποιήματά του διακρίνονται διὰ τὴν στιχουργικήν των τέχνην καὶ τὴν λεκτικήν των χάριν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Τρωϊκὸς πόλεμος», ὅπερ εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερόν του ἔργον ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων στίχων, περατωθὲν ὅμως ὑπὸ ἄλλου κατωτέρου ποιητοῦ (1858 ἐν Στουτγάρτῃ), «Ἀλέξιος», «Πάπας Σίλβεστρος», ἀμφότερα ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ P. Gereke 1925—1926. Ὁ ἴδιος ἐξέδωκε τῷ 1912 καὶ τὸ διηγηματικὸν ἔργον τοῦ Κορράδου «Ἐγγελχάρδος και Ἐγγελτρούδη». —ω

—**Κορράδος** ***ὁ Εἰρηνικός.*** Βασιλεὺς τῆς πέραν τοῦ Ἰούρα Βουργουνδίας καὶ τῆς Προβηγκίας, ἀποθανὼν τῷ 993. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθε διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Ροδόλφον Β΄ τῷ 937. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Βουργουνδίας αἱ συμμορίαι τῶν Οὔγγρων και Σαρακηνῶν. —ω

— **Κορράδος** ὁ ***Ἐρυθρός.*** Δοὺξ τῆς Λωρραίνης (944—953). Ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Σαλίου αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ὑμνήθη δὲ ὑπὸ τῶν συγχρόνων του διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Δοὺξ τῆς Λωρραίνης ἐγένετο τῷ 944, κατόπιν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν, ἃς προσέφερεν εἰς τὸν Γερμανὸν βασιλέα Ὄθωνα τὸν Μέγαν. Τρία ἔτη μετὰ τὴν ἀνακήρυξίν του ὡς δουκὸς τῆς Λωρραίνης, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ὄθωνος Λιοντγκάρδην. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ Λουδοβίκου Δ΄ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Οὔγου τοῦ Μεγάλου δουκὸς τῶν Παρισίων πόλεμον. Ἠκολούθησε τὸν πενθερόν του εἰς Ἰταλίαν τῷ 951, παραμείνας αὐτόθι καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ὄθωνος ὡς ἀντιπρόσωπός του καὶ ὑπογράψας συνθήκην μετὰ τοῦ Βερεγκαρίου Β΄ βασιλέως τῆς Ἰταλίας, ἥτις δυσηρέστησε τὸν Ὄθωνα. Ταχθεὶς τῷ 953 παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐπαναστατήσαντος υἱοῦ τοῦ Ὄθωνος Λουδόλφου, δουκὸς τῆς Σουηβίας, ἀπώλεσε τὸ δουκᾶτόν του. Ἔπεσεν μαχόμενος κατὰ τῶν Μαγυάρων ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Λέχφελντ (955). —ω.

— **Κορράδος** ὁ ***Κληρικός.*** Γερμανὸς κληρικὸς καὶ ποιητής, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος. Μετέφρασε χάριν τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου (1130) τὸ ἔπος τοῦ Ρολάνδου. Εἰς τὸν Κορράδον ἀποδίδεται ἡ συγγραφὴ καὶ τῶν ἐμμέτρων «Αὐτοκρατορικῶν χρονικῶν».

— **Κορράδος** ὁ ***Μομφερρατικός.*** Υἱὸς τοῦ Μομφερράτου Γουλιέλμου Γ΄, ἐφημίζετο καθ᾽ ἅπασαν τὴν Δ. Εὐρώπην διὰ τὴν ἀνδρείαν του, διακριθεὶς ἰδίως ὡς ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ πατήρ του ἔπεμψε, τῇ προτροπῇ καὶ τῇ συνδρομῇ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ (1143—1180), ἐναντίον τοῦ Φρειδερίκου Α΄ τῆς Γερμανίας (1152—1190), ἵνα ματαιώσῃ τὴν ὑπὸ τούτου κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν Μεσόγειον. Νικήσας κατὰ κράτος τοὺς Γερμανοὺς ὁ Κορράδος καὶ αἰχμαλωτίσας τὸν ἀρχιστράτηγον αὐτῶν, ἔτυχεν ἐξαιρετικῶν τιμῶν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως Μανουὴλ καὶ ἔκτοτε παρέμεινε πιστὸς φίλος τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1186 μεταβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ διελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔτυχε θερμῆς δεξιώσεως ἐκ μέρους τοῦ τότε βασιλέως Ἰσαακίου Β΄ Ἀγγέλου Κομνηνοῦ (1185—1195), ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τούτου Θεοδώραν μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ καίσαρος καὶ παρέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, σώσας διὰ τῆς ἐκεῖ παρουσίας του τὸν θρόνον τοῦ Ἰσαακίου, διότι, ὅταν ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος Βρανᾶς, στασιάσας, ἐπολιόρκει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ Ἰσαάκιος, ἀπολέσας τὸ θάρρος του, ἠπράκτει πρὸ τῶν στασιαστῶν, ὁ Κορράδος ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν καὶ συνάμα στρατολογήσας 750 ἄνδρας ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει Λατίνων ἐνίσχυσε τὸν βασιλικὸν στρατόν, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθε πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βρανᾶ, κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν δὲ μάχην ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὰ στρατεύματά του.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του Θεοδώρας ἀπῆλθεν εἰς Τύρον καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν ἄμυναν αὐτῆς κατὰ τοῦ ἐπελθόντος σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Σαλαδδίν, νυμφευθεὶς δὲ τῷ 1190 τὴν Ἰσαβέλλαν, νεωτέραν θυγατέρα τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀμαλαρίχου, ἀπέκτησε δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου (καίτοι ἡ πόλις ἐκείνη κατείχετο ὑπὸ τοῦ Σαλαδδίν), ἀλλὰ καθ᾽ ὃν χρόνον ἐπρόκειτο νὰ ἀνακηρυχθῇ βασιλεὺς ἐδολοφονήθη ἐν Τύρῳ τὴν 28 Ἀπριλίου 1192. Ν. ΚΛΣ

— **Κορράδος** ***φὸν Χόχσταντεν*** (von Hochstaden). Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας, θανὼν τῷ 1261. Εὑρίσκετο διαρκῶς ἐν πολέμῳ τόσον ἐναντίον τῶν γειτόνων του ὅσον καὶ ἐναντίον τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηκόων. Παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Δ΄ εἰσῆλθεν εἰς τὸ γερμανικὸν ἔδαφος, ὅπου νικηθεὶς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β΄, ὑπεστήριξεν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς τρεῖς ἀπαιτητὰς τοῦ θρόνου. Ἐξ αἰτίας στάσεως ἐκραγείσης ἐναντίον του λόγῳ παραποιήσεως τοῦ νομίσματος ἐν Κολωνίᾳ, ἐπεχείρησε νὰ καύσῃ τὴν πόλιν. Ἦτο ἐν τούτοις ἀνὴρ μορφωμένος καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. —ω

Κορράδος, ***ἅγιος*** (Saint Conrad). Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκου, ὅστις γενόμενος μοναχὸς ἀπῆλθεν εἰς Παλαιστίνην καὶ ἐπιστρέφων ἀπέθανεν ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 1124. Ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΔ΄ τῷ 1832 ἐνέγραψε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 14 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ ἐκ Πλακεντίας τῆς Ἰταλίας ἀναχωρητής, ὅστις τῷ 1354 ἀποθανὼν ἐν τῷ ἀναχωρητηρίῳ του, ἐπί τινος ὄρους τῆς Σικελίας, ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Η΄ (1623—1644) ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 19 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ ἐν Ascoli τῆς Ἰταλίας γεννηθεὶς τῷ 1234, ὅστις σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Περουσίας ἐγένετο ἱερεὺς καὶ εἰς Ρώμην μεταβὰς διέπρεψεν ὡς ἱεροκήρυξ. Ἀποσταλεὶς ὡς φραγκισκανὸς εἰς Ἀφρικήν, εἵλκυσε πλείστους μαύρους εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ ἐπανελθὼν διὰ λόγους ὑγείας εἰς Εὐρώπην διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Τῇ προσκλήσει τοῦ πάπα Νικολάου τοῦ Δ΄ (1288—1292) καταλιπὼν τοὺς Παρισίους μετέβαινεν εἰς Ρώμην καὶ διερχόμενος διὰ τοῦ Ascoli ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1282 καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΣΤ΄ (1775—1799) ἐνεγράφη ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 19ης Ἀπριλίου. —4) Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Unterwald τῆς Ἑλβετίας μοναστηρίου τοῦ Engelberg (Ὄρους τῶν Ἀγγέλων), ὅστις ὑπερασπίζων τὰ δίκαια τῆς μονῆς ταύτης ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτὰ τῷ 1125 καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται ἐν Ἑλβετίᾳ τὴν 2 Μαΐου. —5) Ὁ κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα πρωτοψάλτης ἐν Κολωνίᾳ τῆς Γερμανίας, ὅστις ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἄννωνος χειροτονηθεὶς ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Trèves τῆς Πρωσσίας μετέβη εἰς τὴν πόλιν ταύτην τῷ 1066, ἵνα καταλάβῃ τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν ἕδραν, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως ἀπεκεφαλίσθη καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται τὴν 1ην Ἰουνίου. 6) Ὁ υἱὸς τοῦ κόμιτος τοῦ Seyne τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα, ὅστις εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον ὑπηρέτησε κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ὡς ἐφημέριος ἐν Saint-Lambert τῆς Λιέγης, ἔπειτα δὲ ὡς ἀββᾶς ἐν Villiers-en-Brabant καὶ κατόπιν ὡς καρδινάλιος ἐπίσκοπος καὶ ληγᾶτος τοῦ πάπα ἐν Porto τῆς Πορτογαλίας, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1227 ἑορτάζεται τὴν 30 Σεπτεμβρίου. —7) Ὁ δομινικανὸς μοναχὸς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας, ὅστις εἰς τὸ Μαγδεμβοῦργον τῆς Γερμανίας ὡς ἱεραπόστολος μεταβὰς καὶ τῷ 1239 ἀποθανὼν ἐκεῖ ἑορτάζεται τὴν 24 Νοεμβρίου. —8) Ὁ υἱὸς τοῦ κόμιτος τοῦ ἐν Ἑλβετίᾳ Altorf Ἑρρίκου, ὅστις προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντίας ἔδειξε μέγαν ζῆλον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῷ 934 προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Κωνσταντίας. Ἀποθανὼν τῷ 976 ἐνεγράφη ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 26 Νοεμβρίου ὑπὸ τοῦ πάπα Καλλίστου τοῦ Β΄ τῷ 1120. —9) Ὁ τῷ 1241 ἐν τῇ κώμῃ Offida παρὰ τὸ Ascoli τῆς Ἰταλίας γεννηθείς, ὅστις ἐν ἡλικίᾳ 15 ἐτῶν εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα των φραγκισκανῶν διεκρίθη ὡς ἱεροκήρυξ καὶ τῷ 1306 ἀποθανὼν ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ΄ τῷ 1817 ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 19 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Κορραντίνι (Corradini), ***Ἐρρῖκος.*** Ἰταλὸς πολιτικός, συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἔγραψε διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ δράματα, μαρτυροῦντα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἴψεν καὶ τοῦ Ντ᾽ Ἀννούντσιο. Τὰ λογοτεχνικά του καὶ ἰδίως τὰ θεατρικά του ἔργα δὲν ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν. Περισσότερον γνωστὸς ἐγένετο ἐκ τῆς προσπαθείας, τὴν ὁποίαν κατέβαλεν, διὰ πολυαρίθμων διαλέξεων, ἄρθρων καὶ δοκιμίων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ὅπως δημιουργήσῃ τὸ ἐθνικιστικὸν πνεῦμα καὶ εἰσαγάγῃ τὰς ἰμπεριαλιστικὰς ἰδέας ἐν Ἰταλίᾳ, ἀποκληθεὶς ὡς ἐκ τούτου ὁ «πατὴρ» τῶν Ἰταλῶν ἐθνικοφρόνων καὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἐθνικιστικοῦ κόμματος, ὅπερ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμοῦ συνεχωνεύθη πρὸς αὐτόν. Ὑπῆρξε κατόπιν ὁ ἐμπνευστὴς τῆς πολιτικῆς τῆς δημιουργίας τῶν Δωδεκανήσων ὡς εἶδος προκεχωρημένου σταθμοῦ τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμφερόντων τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ, κατορθώσας, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, νὰ κατευθύνῃ, ἰδίως ἐν Ρόδῳ, ἱκανὰ ἰταλικὰ χρηματικὰ κεφάλαια, πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ, τῆς γεωργίας, τῶν συγκοινωνιῶν, πρὸς ἐγκατάστασιν Ἰταλῶν ἀποίκων, ἵδρυσιν ἀνωτέρων σχολῶν καὶ ἐγκατάστασιν διαρκῶν παρακαταθηκῶν ἰταλικῶν ἐμπορευμάτων πρὸς διάθεσιν αὐτῶν εἰς τὰς πλησιεστέρας ἀγοράς. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι αἱ συλλογαὶ διηγημάτων: «Μετὰ τὸν θάνατον» (1894) καὶ «Αἱ ἑπτὰ χρυσαῖ λυχνίαι» (1904), τὰ μυθιστορήματα: «Σανταμάουρα» (1894), «Ἡ χαρὰ» (1897), «Ἡ παρθενία» (1898), «Ἡ μακρινὴ πατρίς», μὲ θέμα τὸ πρόβλημα τῆς ἰταλικῆς μεταναστεύσεως (1910), τὰ δράματα: «Ἡ λέαινα» (1899), «Ἰάκωβος Βεντόρι» (1901), «Ἰούλιος Καῖσαρ» (1902), «Καρλόττα Κορνταὶ» (1908), «Οἱ δρόμοι τοῦ ὠκεανοῦ» (1913) κτλ. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰ ἔργα: «Ἡ ὥρα τῆς Τριπόλεως» (1911), καὶ «Χρονικὰ τοῦ πολέμου τῆς Τριπολίτιδος» (1912). Τῷ 1923 ἐξεδόθησαν εἰς ὀγκώδη τόμον οἱ κυριώτεροι πολιτικοί του λόγοι καὶ διαλέξεις ὑπὸ τὸν τίτλον «Λόγοι». Μ. Δ. Β.

κορρέα (ἡ) (Correa) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυτοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀειθαλεῖς θάμνους ἀπαντῶντας εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Ἐκ τῶν ἀρκετῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον διὰ τὰ ὡραῖα ἄνθη των, γνωστότερα εἶναι: ἡ *κορρέα ἡ ἐξαισία* (Correa cardinalis), *κορρέα ἡ εὐπρεπὴς* (Correa speciosa) καὶ *κορρέα ἡ λευκὴ* (Correa alba). Δ. Ν. Π.

Κορρέα ἡ εὐπρεπής.

Digitized by Google

Κορρέγιος (Corregio), ***'Αντώνιος.*** 'Ιταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Κορρέτζιο* 'Αντώνιος).

Κορρὲζ (Corrèze) */Γεωγρ./*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ μήκους 85 χλμ., πλωτὸς μόνον διὰ τὴν μεταφορὰν ξυλείας. Μ.Ν.Δ.

— **Κορρὲζ** (Corrèze) */Γεωγρ./*. Νομὸς τῆς Γαλλίας, ἔχων ἐπιφάνειαν 5.866 τ. χλμ. καὶ 330.000 κατ. Διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπαρχίας καὶ περιλαμβάνει 29 καντόνια καὶ 286 δήμους. Αἱ κυριώτεραι πόλεις τοῦ νομοῦ, πλὴν τῆς πρωτευούσης Τύλ, εἶναι ἡ Μπρὶβ καὶ ἡ Ὑσσέλ. Ὁ νομὸς Κορρὲζ εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸς καὶ κτηνοτροφικός. Μ. Ν. Δ.

Κορρέϊα (ἢ ***Κορρέα***) ***ντὰ Σέρρα*** (Correia da Serra), ***'Ιωσὴφ-Φραγκῖσκος.*** Πορτογάλος διπλωμάτης, φυσιοδίφης καὶ συγγραφεὺς (1750—1823). 'Εσπούδασεν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπιστρέψας ἐν Πορτογαλίᾳ ἵδρυσε τὴν Βασιλικὴν 'Ακαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῆς Λισσαβῶνος, τῆς ὁποίας τῷ 1777 ἐγένετο ἰσόβιος γραμματεύς. Τῷ 1786 ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Γαλλίαν, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῆς 'Ιερᾶς 'Εξετάσεως, ὡς συγγράφων, ἐκδίδων καὶ μεταφράζων ἐπιστημονικὰ ἔργα μὴ ἐγκρινόμενα ὑπ' αὐτῆς. 'Επιστρέψας εἰς τὴν Πορτογαλίαν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Πέτρου τοῦ Γ', καὶ κατηγορηθεὶς ὡς συνωμοτῶν μετὰ τῶν ἰακωβίνων, κατεδιώχθη καὶ πάλιν καὶ τῷ 1792 κατέφυγεν εἰς τὴν 'Αγγλίαν, γενόμενος, μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς κυβερνήσεως, γραμματεὺς τῆς ἐν Λονδίνῳ πορτογαλικῆς πρεσβείας. Τῷ 1813 μετετέθη εἰς τὰς 'Ην. Πολιτείας τῆς Β. 'Αμερικῆς καὶ τῷ 1816 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Βραζιλίᾳ. 'Εν 'Αμερικῇ κατέγινεν εἰς βοτανικὰς μελέτας, ἀποκτήσας ταχέως φήμην βοτανολόγου καὶ διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φιλαδελφείας. Τῷ 1821 ἐπέστρεψεν εἰς Λισσαβῶνα καὶ ἀνέλαβε τὴν θέσιν του ὡς γραμματεὺς τῆς Βασιλικῆς 'Ακαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἦτο ἐκ τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικήν, τὴν λατινικήν, τὴν ἀραβικήν, τὴν ἰσπανικήν, τὴν ἀγγλικήν, τὴν γαλλικήν, τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ἰταλικήν. Τὰ κυριώτερά του ἔργα εἶναι μελέται δημοσιευθεῖσαι εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς συλλογὰς τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου καὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν καρπολογίαν, τὰ ὑποβρύχια δάση τῆς ἀνατολικῆς 'Αγγλίας, τὴν γεωργίαν τῶν 'Αράβων ἐν 'Ισπανίᾳ, κτλ. 'Απὸ τοῦ 1790 μέχρι τοῦ 1816 ἐξέδωσεν εἰς 4 τόμους τὴν «Συλλογὴν τῶν ἀνεκδότων ἔργων τῆς πορτογαλικῆς ἱστορίας», ἥτις θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἱστορικῶν ἔργων ἐν Πορτογαλίᾳ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ φιλολογικά τινα ἔργα. Μ. Δ. Β.

κορρέντε· βλ. *κουράντ.*

Κορρέντι (Correnti) */Παραλ. Γεωγρ./*. Περίεργος νησὶς ἐκ ψαμμίτου, ἑνουμένη πρὸς τὴν Σικελίαν, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Πάσσαρο (ἀρχ. Πάχυνος ἄκρα), διὰ στενοτάτου ἰσθμοῦ ἐν εἴδει διαβάθρας καὶ ἀποτελοῦσα οὕτω τὴν νοτιωτάτην τῆς Σικελίας ἐσχατιὰν (πλάτ. 36° 39' Β., μῆκ. 13° 05' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 187 : Palma to Catania). Ἔχει φάρον. Σ. Ε. Λ.

Κορρέντι (Correnti), ***Καῖσαρ.*** 'Ιταλὸς λόγιος καὶ πολιτικὸς (1815—1888). 'Εσπούδασεν ἐν Παβίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1833 ἀνεμείχθη εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τῆς ἑνώσεως τῆς 'Ιταλίας κίνησιν, διὰ λόγων καὶ διαλέξεων καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἄρθρων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ καὶ βιβλίων, ἰδίως δὲ διὰ τοῦ ἔργου του «Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Λομβαρδία», ἐκδοθέντος τῷ 1845 καὶ προκαλέσαντος μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ πολλὰς συζητήσεις εἰς τοὺς διπλωματικοὺς κύκλους τῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἀπετέλεσε μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ Μιλάνου. Μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης κατέφυγεν εἰς τὸ Πεδεμόντιον, ὅπου ἐξελέγη βουλευτής. 'Επιστρέψας τῷ 1859 εἰς Μιλᾶνον, ἐξελέγη μέλος τοῦ πρώτου ἰταλικοῦ κοινοβουλίου καὶ τῷ 1860 ἐγένετο σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. 'Απὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ 'Οκτωβρίου τοῦ 1867 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν τῷ ὑπουργείῳ Ρικαζόλι καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1869 ἀνέλαβε τὸ αὐτὸ χαρτοφυλάκιον ἐν τῷ ὑπουργείῳ Λάντσα - Σέλλα, ὅπερ διετήρησε μέχρι τοῦ 1872. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς ἰταλικῆς παιδείας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας εἰσήγαγε πλείστας μεταρρυθμίσεις. Καθιέρωσε τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ κατήργησε τὰς θεολογικὰς σχολὰς τῶν πανεπιστημίων. Θελήσας ὅμως νὰ καταργήσῃ τὴν θρησκευτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀπὸ τὰς σχολὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ μὴ εὑρὼν συμφώνους πρὸς τοῦτο τοὺς συνυπουργούς του, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του τῷ 1872. Τῷ 1877 διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ἱπποτικοῦ τάγματος τοῦ 'Αγίου Μαυρικίου καὶ Λαζάρου καὶ τῷ 1886 γερουσιαστής. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς 'Ιταλικῆς Γεωγραφικῆς 'Εταιρείας καὶ πρῶτος πρόεδρος τοῦ 'Ιταλικοῦ 'Ιστορικοῦ 'Ινστιτούτου. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν μελέτην τῆς στατιστικῆς, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἱδρυτῶν ἐν 'Ιταλίᾳ. 'Αντεπροσώπευσε τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησιν εἰς πολυάριθμα συνέδρια καὶ διασκέψεις πολιτικάς, κοινωνικὰς καὶ ἐπιστημονικάς, λαβούσας χώραν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης. Ὡς λόγιος ἀπέκτησε μεγάλην φήμην στυλὶστ καὶ ἀπεκλήθη ὁ Μπενβενοῦτο Τσελλίνι τῆς γραφίδος. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα «Δελτία τῆς μεταναστεύσεως», αἱ προκηρύξεις, καθὼς καὶ οἱ κοινοβουλευτικοί του λόγοι θεωροῦνται πρότυπα φιλολογικοῦ ὕφους. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἱστορικὴ ἀφήγησις τῶν δέκα ἡμερῶν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Βρεσκίας», «Ἱστορία τῆς Πολωνίας», παραμείνασα ἡμιτελής, κλπ. Ὁ Τοῦλλο Μασσαράνι ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τοῦ 1891—1894 μέρος τῶν συγγραμμάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «'Εκλογὴ συγγραμμάτων τοῦ Καίσαρος Κορρέντι» (εἰς 4 τόμ.). Μ. Δ. Β.

Κορρὲτ (Corrette), ***Μιχαήλ.*** Γάλλος συνθέτης, γεννηθεὶς περὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τῷ 1758 ἦτο ὀργανοκρούστης τοῦ μεγάλου κολλεγίου τῶν ἰησουϊτῶν τῶν Παρισίων καὶ ἀργότερον τοῦ δουκὸς τῆς 'Ανγκουλέμης. Ὁ Κορρὲτ ἔγραψεν ἀριθμόν τινα ἔργων διὰ βιέλλαν, βιόλαν, πλαγίαυλον κτλ. ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Les récréations du berger fortuné», «Fantaisies à 3», «Concertos comiques» κλ, θρησκευτικὰ ἔργα, μεθόδους διὰ κλειδοκύμβαλον, βιέλλαν, βιολοντσέλλον κτλ. 'Επίσης τὰ μπαλλέττα: «Les Ages», «Le Jugement de Midas», «Nina», «Arlequin», «Persée», «Armide» κτλ. Γ. Σ.

Κορρέτζιο (Correggio) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς 'Ιταλίας, ἐν τῷ νομῷ Ρέτζιο τῆς Αἰμιλίας, ἐπὶ διώρυγος ὁδηγούσης πρὸς τὸν ποταμὸν Σέκκια. Κάτ. 14.460. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρέτζιο - Κάρπι καὶ ἀπέχει περὶ τὰ 18 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Ρέτζιο. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν κτισθέντα ἐπὶ σχεδίων τοῦ Βίνιολα, μετὰ τοιχογραφιῶν τοῦ Κορρέτζιο, καὶ παλαιὸν ἀνάκτορον τοῦ πρίγκιπος Σόρο τοῦ Κορρέτζιο, κτισθὲν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, μετὰ θαυμασίας μεγάλης πύλης μετὰ γλυπτικῶν διακόσμων. Εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ ζωγράφου 'Αντωνίου 'Αλλέγκρι, τοῦ ἐπικαλουμένου *Κορρέτζιο*, τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἄγαλμα ἐν τῇ πλατείᾳ Σὰν Κουϊρίνο, ἔργον τοῦ 'Ιταλοῦ γλύπτου Βικεντίου Βέλα. 'Εν αὐτῇ ἐγεννήθη ἐπίσης ἡ ποιήτρια Βερόνικα Γκαμπάρρα. Μ. Δ. Β.

Κορρέτζιο (Correggio), ***'Αντώνιο - 'Αλλέγκρι,*** *ἐπονομαζόμενος* —. Εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων 'Ιταλῶν ζωγράφων, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα τάσσονται μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παγκοσμίου καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς. 'Εγεννήθη τῷ 1494 εἰς Κορρέτζιο (ἐξ ἧς καὶ τὸ προσωνύμιόν του) καὶ ἀπέθανε τῷ 1534.

Κορρέτζιο : *'Η Παναγία μὲ τὸν ἅγιον 'Ιερώνυμον.*

Ὁ Κορρέτζιο ἦτο ἀπὸ χαρακτῆρος ἄτολμος καὶ μελαγχολικός, ἐχθρὸς τῶν ἐπιδείξεων, ἐξ ἄλλου δὲ οἰκονόμος εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ τὴν οἰκογενειακήν του ζωήν, ἀποφεύγων πᾶσαν σπατάλην. Παρεκτὸς τῆς ἐγκυκλίου μορφώσεως, ὁ 'Αλλέγκρι ἐδιδάχθη κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν στοιχεῖα ἀνατομίας, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ζωγραφικὴν φαίνεται ὅτι δὲν ἔσχεν ἄλλον διδάσκαλον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν θεῖόν του Λορέντζο 'Αλλέγκρι. Πιθανὸν εἶναι ὅτι ἐμελέτησε τὰς ἐν Μαντούῃ καταλειφθείσας εἰκόνας τοῦ Μαντένια καὶ ἠρύσθη ἐξ αὐτῶν διδάγματα. Ἡ θέα τῶν ἔργων τούτων (κατ' ἄλλους δὲ ἑνὸς πίνακος τοῦ Ραφαήλ), ἔφερεν εἰς τὰ χείλη τοῦ νεαροῦ 'Αλλέγκρι τὴν περίφημον ἀναφώνησιν: «Ed anch' io son pittore» (Κι' ἐγὼ εἶμαι ζωγράφος).

Τῷ 1514, εἰκοσαετὴς μόλις, ἐζωγράφησε διὰ τὴν μονὴν τῶν φραγκισκανῶν τοῦ Κορρέτζιο ἕνα πίνακα, τελειωθέντα τῷ 1515. Εἶναι ἡ εὑρισκομένη σήμερον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Δρέσδης «Παναγία τοῦ 'Αγίου Φραγκίσκου», διὰ τὴν ὁποίαν ἐπληρώθη ἑκατὸν δουκᾶτα, ποσὸν σημαντικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἐνδεικτικὸν τοῦ ὅτι ἀπελάμβανεν ἤδη ὁ νεαρὸς ζωγράφος πολλῆς ἐκτιμήσεως. Ἡ Παρθένος, καθημένη ἐπὶ ὑψηλοῦ θρόνου, κρατεῖ τὸ θεῖον βρέφος γυμνὸν ἐπὶ τῶν γονάτων της καὶ εὐλογεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν ἅγιον Φραγκῖσκον, γονατισμένον ἐμπρός της καὶ προσβλέποντα αὐτὴν μετὰ τρυφερότητος. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἵσταται ὁ ἅγιος 'Αντώνιος, ἀπὸ δὲ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ὁ ἅγιος 'Ιωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ ἡ ἁγία Αἰκατερίνη. Ἄγγελοι περιίπτανται εἰς τὸν οὐρανόν, δύο δὲ ἐξ αὐτῶν ἀκουμβῶντες εἰς τὸ βάθρον τοῦ θρόνου ὑποβαστάζουν μίαν παράστασιν τοῦ Μωϋσέως. Ἡ ἔκφρασις τοῦ ἁγίου 'Ιωάννου ἐνθυμίζει τὰ ἔργα τοῦ Ντὰ Βίντσι, ἡ ἁγία Αἰκατερίνη τὸν Φράντσια, ἡ Παρθένος καὶ οἱ ἄγγελοι τὸν Κόστα καὶ τὸν Μπιάνκι καὶ ὅμως—κατ' ὁμόφωνον γνώμην τῶν μεγαλυτέρων τεχνοκριτῶν — ὁ πίναξ φέρει ἤδη τὴν σφραγῖδα τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Κορρέτζιο, μὲ τὴν ἄφθαστον ὡραιότητα τῶν γυμνῶν σαρκῶν τῶν ἀγγέλων καὶ τὴν πλήρη ζωῆς καὶ τρυφερότητος ἔκφρασιν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου. Παρὰ ταῦτα εἶναι τόσον μεγάλη ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ ἔργου τούτου καὶ τῶν πινάκων, τοὺς ὁποίους ἤρχισε νὰ παράγῃ ὁ Κορρέτζιο τρία μόλις ἔτη βραδύτερον, ὥστε νὰ ἐξενεχθῇ ὑπό τινων ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἐταξίδευσεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Ρώμην καὶ ἤντλησε νέας ἐπιδράσεις ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀριστουργημάτων τῶν προγενεστέρων του. 'Αλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀποδεικνύεται πεπλανημένη. Ὁ Κορρέτζιο δὲν ἐξῆλθε ποτὲ πέραν τῶν συνόρων τῆς Λομβαρδίας. Ὑπάρχουν δὲ οἱ φρονοῦντες ὅτι αὐτὸ δὲν ἔβλαψε τὸ τάλαντόν του, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη καὶ ἤντλησεν ἐκ τοῦ ἰδίου του χυμοῦ χωρὶς καμμίαν δάνειον ἐνίσχυσιν καὶ ἐπιρροήν.

Εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν ἡ φήμη τοῦ Κορρέτζιο ἔχει ἤδη διαβῆ τὰ ὅρια τῆς γενετείρας του. Τῷ 1518 ἡ ντόνα-Γκιοβάνα, ἡγουμένη τοῦ μοναστηρίου τοῦ Σὰν Πάολο τῆς Πάρμας, τοῦ ἀναθέτει νὰ κοσμήσῃ τοὺς τοίχους μιᾶς αἰθούσης διὰ σκηνῶν εἰλημμένων ἐκ τῆς μυθολογίας. Αἱ τοιχογραφίαι ἐκεῖναι, παραμείνασαι ἄγνωστοι ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας, κρίνονται ὡς τὰ πλέον ἐμπνευσμένα καὶ μεγαλοπρεπῆ δημιουργήματα τοῦ χρωστῆρος τοῦ Κορρέτζιο. Αἱ κυριώτεραι παραστάσεις αὐτῶν εἶναι: τὸ «Κυνήγιον τῆς 'Αρτέμιδος», αἱ «Χάριτες», ἡ «Τύχη» καὶ οἱ θαυμάσιοι «Ἔρωτες». 'Αμέσως κατόπιν οἱ βενεδικτῖνοι τῆς Πάρμας ἀναθέτουν εἰς τὸν καλλιτέχνην τὴν διακόσμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου ἐπὶ τιμήματι 472 δουκάτων. Τὸ τεράστιον αὐτὸ ἔργον ἔφερε μόνος εἰς πέρας μετὰ 5 ἔτη. 'Εζωγράφησεν εἰς τὸν θόλον τὴν «'Ανάληψιν τοῦ Χριστοῦ», ἐν μέσῳ ἀγγέλων καὶ παρουσίᾳ τῶν ἀποστόλων, τῶν ὁποίων ἡ στάσις ἐκφράζει καταπληκτικὴν ἐν ταὐτῷ λατρείαν καὶ βαθυτάτην ἔκπληξιν. Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ καταυγαζόμενον ἀπὸ αἴγλην καὶ φῶς, ἀνοίγει (κατὰ τοὺς κριτικοὺς) εἰς τὸν θεατὴν τὰ οὐράνια δώματα. Ἡ θέα του τρομάζει, ἡ φαντασία ἀνυψοῦται καὶ αἰσθάνεταί τις ἑαυτὸν μεταφερόμενον ἔξω τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Κατέκριναν τότε πολλοὶ τὸν Κορρέτζιο διὰ τὰς ὑπερμεγέθεις διαστάσεις τῶν προσώπων τοῦ ἔργου καὶ διὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀποστόλους, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰς ἐμφανίζει σχεδὸν γυμνούς. 'Αλλ' ἡ μεταγενεστέρα κριτικὴ εὗρεν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα πλεονεκτήματα μόνον καὶ ὄχι μειονεκτήματα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τοιχογραφιῶν τοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου ἀξιολογωτέρα ἦτο ἡ διακοσμοῦσα τὸ ἅγιον βῆμα «Στέψις τῆς Θεοτόκου», ἥτις ἀφηρέθη ἐκεῖθεν λόγῳ ἀναγκαίων ἐπισκευῶν τοῦ ναοῦ· τμήματα τοῦ ἔργου τούτου διατηροῦνται εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Πάρμας. Περισσότερον ἀξιοθαύμαστος ἀπὸ τὴν «'Ανάληψιν τοῦ Χριστοῦ» ὑπῆρξεν ἡ «'Ανάληψις τῆς Θεοτόκου», τὴν ὁποίαν ἐζωγράφησε βραδύτερον ὁ Κορρέτζιο ἐπὶ τοῦ θόλου τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς

Digitized by Google

Πάρμας, ἐργασθεὶς δι' αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1526 μέχρι τοῦ 1530. Ἡ Παρθένος ἀναβαίνει εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐν μέσῳ φωτὸς καὶ δόξης, μὲ ἀνοικτοὺς τοὺς βραχίονας. Τὸ ἔργον ὑπέστη διὰ τοῦ χρόνου μεγάλην φθοράν, μόνον δὲ ἐλάχιστα τμήματά του διατηροῦνται, διδόντα ἰδέαν τῆς ὑπερόχου ἀξίας του. Ἐκ τῶν πινάκων τοῦ Κορρέτζιο ἐκεῖνος ὅστις ἀποδίδει ἐντονώτερον τὴν χάριν καὶ τὴν τρυφερότητα τῶν ἐμπνεύσεών του εἶναι ὁ εἰς τὸ Λοῦβρον εὑρισκόμενος «Γάμος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης». Τοῦ ἀριστουργήματος τούτου ὑπάρχουν πολλὰ ἀντίγραφα εἰς ποικίλα μεγέθη, ἀμφιβόλου ὅμως αὐθεντικότητος. Τὸ καλύτερον εὑρίσκεται εἰς Νεάπολιν, ἥτις κατέχει ἐν ἀκόμη ἀπὸ τὰ ὡραιότερα νεανικὰ ἔργα τοῦ καλλιτέχνου, τὴν «Τζιγκαρέλλαν». Νεανικὰ ἔργα τοῦ Κορρέτζιο θεωροῦνται ἐπίσης ὁ «Χριστὸς κηπουρὸς» τοῦ μουσείου τῆς Μαδρίτης καὶ ἡ «Παρθένος μὲ τὸ κάνιστρον» τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης τοῦ Λονδίνου. Εἰς τὴν παραγωγὴν του τῶν μετέπειτα χρόνων ἀνήκουν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πίνακες: «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πλακίτου» καὶ «Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Χριστοῦ» τῆς πινακοθήκης τῆς Πάρμας· ἡ περίφημος «Νύκτα» (Γέννησις) τῆς Δρέσδης, ἥτις παραγγελθεῖσα τῷ 1522 ἐτοποθετήθη τῷ 1530 εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Εὐτυχοῦς τοῦ Ρέτζιο· ἡ «Παναγία τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ» τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης τῆς Δρέσδης, παραγγελθεῖσα διὰ τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς Μοδένης· ἡ «Παναγία μὲ τὸν ἅγιον Γεώργιον» τῆς Δρέσδης· ἑτέρα «Παναγία», ἐκτελεσθεῖσα τῷ 1526, καὶ ἡ «Παναγία μὲ τὸν ἅγιον Ἱερώνυμον καὶ τὴν ἁγίαν Μαγδαληνὴν» (1527), ἀμφότεραι εἰς τὴν πινακοθήκην τῆς Πάρμας. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πίνακα «Ecce Homo» τοῦ Λονδίνου, εἶναι πολὺ ἀμφίβολος ἡ αὐθεντικότης του, τὴν δὲ περίφημον «Μαγδαληνὴν» τῆς Δρέσδης οὐδεὶς πλέον ἀποδίδει εἰς τὸν Κορρέτζιο.

Εἰς τὰ μυθολογικῶν θεμάτων ἔργα τὸ τάλαντον τοῦ Κορρέτζιο ἐπέδειξεν ἐπίσης θαυμαστὴν πρωτοτυπίαν. Ἐκτὸς τῶν προαναφερθεισῶν τοιχογραφιῶν τοῦ μοναστηρίου, ἓν ἀπὸ τὰ ἄριστα παλαιότερά του ἔργα τοῦ κύκλου τούτου εἶναι: «Ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἀντιόπη». Μεταγενέστερα δέ: «Τὸ σχολεῖον τοῦ ἔρωτος» τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης τοῦ Λονδίνου, ὁ «Γανυμήδης» καὶ «Ἡ Ἰὼ καὶ ὁ Ζεὺς» τῆς Βιέννης, ἡ «Δανάη» τοῦ παλάτσο Μποργκέζε καὶ ἡ «Λήδα» τοῦ Βερολίνου.

Περὶ τῶν τεχνικῶν μεθόδων, τὰς ὁποίας ἐφήρμοσεν ὁ Κορέτζιο, ἐγένοντο μακραὶ μεταξὺ τῶν εἰδικῶν συζητήσεις, ἄνευ σοβαροῦ συμπεράσματος. Ἄλλωστε, ὅπως γράφει ὁ Rochery, «ἡ ἀξία τοῦ Κορρέτζιο δὲν ἐντοπίζεται, ὡς συμβαίνει μὲ τὸν Ρούμπενς, εἰς τὸν ἔξοχον χειρισμὸν τοῦ χρωστῆρος· εἶναι μέγας καλλιτέχνης, εἶναι ἀληθινὸς ποιητής, ὁ ὁποῖος δὲν ζωγραφίζει διὰ νὰ ζωγραφίζῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκφράζῃ ἀλήθειας καὶ αἰσθήματα».«Ὁ Πραξιτέλης θὰ τὸν ὠνόμαζεν υἱόν του», εἶπε περὶ αὐτοῦ ὁ Diderot.

Οἱ περὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Κορρέτζιο δημιουργηθέντες μῦθοι ἀπετέλεσαν τὸ θέμα ὁμωνύμου τραγῳδίας, γραφείσης ὑπὸ τοῦ διασήμου Ὀλλανδοῦ δραματικοῦ συγγραφέως Oehlenschlaeger. Τὸ ἔργον ἀνεβιβάσθη τὸ πρῶτον ἐν Κοπεγχάγῃ τῷ 1811, μεταφρασθὲν δὲ βραδύτερον καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας ἐπαίχθη μετ' ἐπιτυχίας πολλαχοῦ, ἐν Γερμανίᾳ ἰδίως. Γ. Ζ.

Κορρέτζιο (Corregio), ***Φραγκῖσκος.*** Ζωγράφος ἐκ Βολωνίας, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἔργα του τινά, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι μία «Ἁγία Μαγδαληνή», σῴζονται εἰς διαφόρους ναοὺς τῆς πόλεως ταύτης. Γ. Ζ.

κορρεχιντὸρ (corregidor). Ἐκαλεῖτο οὕτως (=ἐπανορθωτὴς) ὁ ἀνώτερος δικαστικὸς ἱσπανικῆς πόλεως ἢ ἐπαρχίας. Ὁ ἄρχων οὗτος, ὁσάκις δὲν ὑπῆρχε κυβερνήτης ἢ βασιλικὸς ἀντιπρόσωπος, ἦτο ταυτοχρόνως δικαστής, διοικητὴς καὶ δημοτικὸς ἄρχων. Περιεβάλλετο ὑπὸ παντοδυνάμου ἐξουσίας, δι' ἧς ὑπήγετο ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον δικαιοδοσίαν του ὁλόκληρος ἡ διοίκησις μιᾶς πόλεως ἢ ἐπαρχίας. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως συνταγματικοῦ καθεστῶτος ἡ ἁρμοδιότης του περιωρίσθη, μέχρις ὅτου παρέμεινεν ἁπλῶς δημοτικὸς ἄρχων. Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀμερικῆς διωρίζοντο κορρεχιντὸρ εἰς τὰς ἀντιβασιλείας. Ἡ πολιτεία τῶν περισσοτέρων ἐν τούτοις ὑπῆρξε σειρὰ παρανομιῶν, στάσεων καὶ ἐγκλημάτων ἐναντίον τῶν Ἐρυθροδέρμων, καθ' ὅσον μετέβαινον εἰς τὰς κτήσεις μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως διὰ παντὸς μέσου συσσωρεύσουν πλοῦτον ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Ἡ κατάστασις αὕτη ὤθησεν εἰς τὴν περίφημον ἐξέγερσιν τῶν Ἰνδῶν (1780), ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Τούπακ Ἀμάρου, καθ' ἣν ἐσφάγησαν πάντες οἱ Ἱσπανοὶ ὑπάλληλοι. Δ. Σ. Δ.

κορριγγία (ἡ) (Conringia) / *Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον ἐξ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ἀνατολικῶν παραμεσογείων χωρῶν τῆς νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς βορείου Ἀσίας. Εἶναι ἐτήσια φυτά, τινὰ διαχειμάζοντα, φέροντα γυμνὸν βλαστὸν καὶ ρίζας ἀτρακτοειδεῖς, ἐπιλεύκους, φύλλα ᾠοειδῆ ἢ στρογγύλα (τὰ κατώτερα ἐπὶ χαμηλῶν μίσχων), ἄνθη ἀνοικτοῦ κιτρίνου χρώματος καὶ καρπὸν δίχωρον λοβὸν διαρρηγνυόμενον. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κορριγία ἡ ἀνατολικὴ* (Conringia orientalis) ὕψους 0,10—0,50 μ.· ἐκ τῶν σπερμάτων της λαμβάνεται ἐλαιώδης τις οὐσία· καὶ *κορριγγία ἡ αὐστριακὴ* (Conringia austriaca), εἶδος κατά τι ὑψηλότερον τοῦ προηγουμένου (μέχρις 1 μέτρου), ἰθαγενὲς τοῦ Καυκάσου, τῶν παραδουναβίων πόλεων, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κ. λ. π. Κ. ΠΑΠ.

κορριγιόλη (ἡ) (Corrigiola) / *Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δέκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ ἐν γένει τῆς Εὐρώπης. Εἶναι ἐτήσια, ποώδη φυτά, ὕψους 0,01—0,30 μ., γυμνά, κυανοπράσινα, φέροντα φύλλα ἐπαλλάσσοντα, ἐπιμήκη, παράφυλλα δερματώδη, λευκά, καὶ ἄνθη μικρά, τεταγμένα κατὰ βότρυς, χρώματος λευκοερυθροῦ. Ἀξιολογώτερα εἴδη θεωροῦνται: *κορριγιόλη ἡ παράλιος* (Corrigiola litoralis), εἶδος ἔχον ἐν χλωρᾷ καταστάσει περίεργον χλωριοῦχον ὀσμήν· *κορριγιόλη ἡ τηλεπίφυλλος* (Corrigiola telepifolia) καὶ *κορριγιόλη ἡ κεραμιδοφυὴς* (Corrigiola imbricata). Κ. ΠΑΠ.

Κόρριγκαν (Corrigan), *σερ Δομίνικος-Ἰωάννης*. Διάσημος Ἰρλανδὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ (1802—1880). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ γενετείρᾳ καὶ ἐν Ἐδιμβούργῳ. Ἐπανελθὼν εἰς Δουβλῖνον ἐγένετο ὑφηγητὴς καὶ ἰατρὸς νοσοκομείου. Ἐποιήσατο σειρὰν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς συμπτωματολογίας τῶν καρδιακῶν νόσων καὶ περιέγραψε τὴν *ἀορτικὴν ἀνεπάρκειαν*, ἥτις ὑπὸ τοῦ Trousseau ἐκλήθη *νόσος τοῦ Κόρριγκαν*. Τῷ 1840 ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς τῶν νοσοκομείων Whitworth καὶ Hardwicke. Ἐδημοσίευσεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Harrison τὰς ἀκολούθους ἐργασίας: «Observations on a draft bill for the regulation and support of medical charities in Ireland» (1842), «On famine and fever a cause and effect in Ireland etc.» (1846), ὡς καὶ τὴν ἔξοχον πραγματείαν αὐτοῦ «Lectures on the nature and treatment of fever» (Δουβλῖνον 1853). Τῷ 1850, ἐπὶ τῇ ἱδρύσει τοῦ πανεπιστημίου τῆς βασιλίσσης, ἐξελέγη συγκλητικὸς καὶ τῷ 1871 ἀντιπρύτανις τούτου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1859 ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ εἰς τὰ ἰατρικὰ συνέδρια. Τῷ 1856 ἐγένετο μέλος τοῦ βασιλικοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου, οὗτινος πεντάκις κατὰ συνέχειαν ὑπῆρξε πρόεδρος (1859—1864). Ἵδρυτὴς καὶ πρόεδρος τῆς «Ἰατρικῆς Ἑταιρείας», ἐτιμήθη τῷ 1866 διὰ τοῦ τίτλου τοῦ βαρωνέτου καὶ διετέλεσεν ἀργότερον, τῷ 1875, πρῶτος πρόεδρος τῆς «Φαρμακευτικῆς Ἑταιρείας». Ο. Ρ.

κορριγκὰν (Korrigan). Βρετανικοὶ νᾶνοι, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, κατοικοῦν εἰς τοὺς δρυϊδικοὺς ναούς. Οἱ κορριγκὰν ἐξέρχονται κατὰ τὰς σεληνοφωτίστους νύκτας, ὅταν δὲ συναντήσουν μόνον ταξιδιώτην σχηματίζουν κύκλον, τοποθετοῦν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον καὶ χορεύουν πέριξ αὐτοῦ ἐν μεγάλῃ εὐθυμίᾳ, ἔπειτα δὲ ὑποχρεοῦν αὐτὸν νὰ ὁδηγῇ τὸν χορόν. Εἶναι μικρόσωμοι, τελείως μαῦροι, ἀρέσκονται δὲ εἰς διάφορα παίγνια, ἰδίᾳ νὰ λαμβάνουν τὸν πῖλον ἢ ἄλλα ἐνδύματα τῶν ταξιδιωτῶν καὶ νὰ τὰ φοροῦν αὐτοί. Εἰς τὰς πρώτας κραυγὰς τοῦ ἀλέκτορος ἢ μόλις φανῇ ἡ αὐγή, οἱ κορριγκὰν ἐξαφανίζονται. Ἄλλη παράδοσις θεωρεῖ τοὺς κορριγκὰν νεράϊδας, τινὲς δὲ λαογράφοι βλέπουν εἰς τὴν πρόληψιν ταύτην τὴν συνέχισιν τῶν δρυϊδικῶν μυστηρίων. Αἱ νεράϊδαι αὗται γνωρίζουν καὶ προλέγουν τὸ μέλλον, ἔχουν ὑπὸ τὰς διαταγάς των τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ δύνανται ἀκαριαίως νὰ μετοφέρουν ἑαυτὰς ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον τοῦ κόσμου εἰς τὸ ἕτερον. Ἅπαξ τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἔαρος, τελοῦν μεγάλην νυκτερινὴν ἑορτήν, ὑπὸ τὸ σεληνόφως, παρακαθήμεναι εἰς μυστηριῶδες συμπόσιον, ἔπειτα δὲ ἅμα τῇ αὐγῇ ἐξαφανίζονται. Κατὰ τὴν ἰδίαν παράδοσιν αἱ νεράϊδαι αὗται φέρουν λεπτὰς λευκὰς ἐνδυμασίας, τὸ χρῶμα δὲ τοῦτο καθὼς καὶ ἡ μαντικὴ ἰδιότης ὑπενθυμίζει τὰς δρυϊδας ἱερείας. Οἱ χωρικοὶ τῆς κάτω Βρετάνης βεβαιοῦν εἰσέτι τὴν δρυϊδικὴν καταγωγὴν τῶν νεραϊδῶν τούτων, βεβαιοῦντες ὅτι οἱ κορριγκὰν εἶναι γαλατικαὶ πριγκίπισσαι, μεταμορφωθεῖσαι εἰς νύμφας, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀσπασθοῦν τὸν Χριστιανισμόν. Δ.Σ.Δ.

Κορριέντες (Corrientes) / *Γεωγρ.*/. Νομὸς τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας, τμῆμα τῆς περιφερείας τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀργεντινὴ Μεσοποταμία*. Ἐμβαδὸν 86.879 τ. χλμ. Κάτοικοι 375.000. Σχεδὸν τὸ τρίτον τοῦ νομοῦ καλύπτεται ὑπὸ ἑλῶν καὶ τεναγῶν. Τὸ τέναγος Ἰμπερά περιλαμβάνει μέγα μέρος τῶν κεντρικῶν καὶ ΒΑ. περιφερειῶν, τὸ δὲ τῆς Μαλόγια τῶν ΒΔ. Πλεῖστοι ποταμοὶ καὶ χείμαρροι ἐκβάλλοντες εἰς Παρανὰ καὶ Οὐρουγουάην πηγάζουν ἐκ τῶν τεναγῶν τούτων. Αἱ νότιαι περιφέρειαι ἐν τούτοις τοῦ νομοῦ εἶναι ὑψηλαί, ἐξόχως κατάλληλοι διὰ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Τὸ κλίμα ἐπὶ τῶν ὑψιπέδων εἶναι μετρόπολον... ἐπὶ δὲ τῶν βορείων ἑλῶν καθαρῶς τροπικόν. Ἡ Κορριέντες εἶναι θερμότερος νομὸς τῆς Ἀργεντινῆς, παρὰ τὴν μεγάλην ἐπιφάνειαν τὴν καλυπτομένην ὑπὸ ὑδάτων καὶ δασῶν. Ἡ ἐξαγωγὴ περιλαμβάνει κτήνη, ἵππους, δέρματα, ξυλείαν, δημητριακὰ καὶ ὀπώρας. Ἐκτὸς τούτων καλλιεργεῖται ὁ καπνός, ὁ ἀραβόσιτος καὶ τὸ σακχαροκάλαμον. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις. Δ.Σ.Δ.

—**Κορριέντες** (Corrientes) / *Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Παρανά, κάτωθεν τῆς συμβολῆς τοῦ Ἄνω Παρανὰ καὶ τοῦ Παραγουάη. Κάτ. 28.860. Ἡ πόλις εἶναι μεγάλης ἐμπορικῆς σπουδαιότητος. Ἡ ποταμοπλοΐα ἐπὶ τοῦ Ἄνω Παρανὰ καὶ τοῦ Μπερμέχο ἐκκινεῖ ἐντεῦθεν, ἐμπορεύματα δὲ διὰ λιμένας τοῦ Ἄνω Παρανὰ καὶ τοῦ Τσάκο διαμετακομίζονται ἐκ Κορριέντες. Ἔχει μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας καὶ κολλέγιον. Ἐξάγει ὀπώρας, ξυλείαν, δημητριακά, σάκχαριν, καπνόν, δέρματα, συσκευασμένα κρέατα κλπ. Δ. Σ. Δ.

«Κορριέρε ντέλλα Σέρα» («Il Corriere della Sera»=*Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος*). Ἰταλικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Μιλάνῳ ἀπὸ τοῦ 1876. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ δημοσιογράφου Εὐγενίου Τορρέλλι-Βολλιὲ καὶ ὑπῆρξε τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῶν συντηρητικῶν φιλελευθέρων τῆς Ἰταλίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς, τῷ 1894, περιῆλθεν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Ἀλμπερτίνι, οἵτινες ἐξηκολούθησαν νὰ τὴν διευθύνουν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ παραδόσεων σοβαρᾶς ἀρθρογραφίας καὶ αὐστηρῶς ἐξηκριβωμένης καὶ ἀντικειμενικῆς εἰδησεογραφίας. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐτήρησε κατ' ἀρχὰς στάσιν ἐπιφυλακτικὴν ἔναντι τοῦ νέου καθεστῶτος καὶ βραδύτερον στάσιν αὐστηροῦ τιμητοῦ πάσης αὐτοῦ ὑπερβασίας. Ἕνεκα τούτου, τῷ 1925, ὅτε ἅπασαι αἱ ἐν Ἰταλίᾳ ἐφημερίδες ὑπεχρεώθησαν νὰ παύσουν πᾶσαν πολεμικὴν κατὰ τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως, οἱ ἀδελφοὶ Ἀλμπερτίνι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκχωρήσουν τὴν ἐφημερίδα των εἰς ὁμάδα Ἰταλῶν φιλοφασιστῶν, βιομηχάνων τοῦ Μιλάνου, καὶ νὰ ἀποσυρθοῦν τῆς δημοσιογραφίας. Ἔκτοτε ἡ ἐφημερὶς περιῆλθεν εἰς διευθυντὰς φασιστικῶν φρονημάτων. Μ. Δ. Β.

Κόρριμπ *λίμνη* (Corrib lough) / *Γεωγρ.*/. Λίμνη τῆς Δ. Ἰρλανδίας ἐν ταῖς κομιτείαις Γκάλουεϊ καὶ Μάγιο, ἡ δευτέρα εἰς ἔκτασιν ἐν τῇ χώρᾳ, καλύπτουσα ἐπιφάνειαν 190 τ. χλμ. Τὸ μεῖζον μῆκος αὐτῆς ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. εἶναι 45 χλμ., τὸ δὲ μέγιστον πλάτος 12 χλμ. Τὸ μεῖζον βάθος αὐτῆς φθάνει τὰ 10 μ., εἶναι δὲ κατάστικτος ὑπὸ νησίδων ἀνερχομένων εἰς τριακοσίας. Κεῖται εἰς ὕψος 10 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τροφοδοτεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ Κλαίαρ καὶ ἄλλων χειμάρρων. Τὰ ὕδατα αὐτῆς ῥέουν διὰ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ εἰς τὸν κόλπον Γκάλουεϊ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς λίμνης Μάσκ, κειμένης πρὸς τὰ βόρεια αὐτῆς, διὰ χειμάρρου ἐν μέρει ὑπογείου. Δ. Σ. Δ.

Κορρόντι (Corrodi). Οἰκογένεια Ἑλβετῶν λογοτεχνῶν καὶ ζωγράφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτεροι οἱ κατωτέρω:

—***Σολομὼν*** (1810—1892). Ζωγράφος τοπίων καὶ ὑδατογραφιῶν μεγάλης ἀξίας. Εἰργάσθη ἰδίως καὶ ἀνεδείχθη ἐν Ρώμῃ.

—***Γουλιέλμος-Αὔγουστος.*** Ποιητὴς καὶ ζωγράφος (1826—1885). Ἐν ἀρχῇ, ὑπείκων εἰς τὴν θέλησιν τοῦ πατρός του, ἐσπούδασε θεολογίαν, βραδύτερον ὅμως εἰσῆλθε καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐπὶ τετραετίαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μονάχου. Ἐπανελθὼν εἰς Ζυρίχην ἐδημοσίευσε ποιητικὰς συλλογάς, χωρὶς νὰ ἐγκαταλίπῃ ἐξ ἄλλου καὶ τὴν ζωγραφικήν. Παρὰ τὴν μεγάλην φήμην, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε διὰ τὸ διπλοῦν του τάλαντον, τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Γουλιέλμος Κορρόντι δὲν ἦτο οὔτε ποιητὴς ἔξοχος, οὔτε ἐξαίρετος ζωγράφος. Ἦτο ὅμως προικισμένος μὲ πνεῦμα πρωτότυπον, εἶχε ζωηρὰν τὴν αἴσθησιν τῆς πραγματικότητος, ἀγάπην πρὸς τὴν ἁπλῆν καὶ φυσικὴν ζωὴν καὶ ἐγνώριζε νὰ ἑρμηνεύῃ καλῶς τὰς ἐντυπώσεις του, τόσον διὰ τῆς γραφίδος ὅσον καὶ διὰ τοῦ χρωστῆρος. Ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν του ἔργων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὅσα ἔγραψεν εἰς τοπικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὡς: «Ὁ κύριος καθηγητής», «Ὁ κύριος δόκτωρ», διάφοροι κωμῳδίαι καὶ ἄλλα.

—***Ἀρνόλδος.*** Υἱὸς τοῦ Σολομὼν καὶ ζωγράφος ἐπίσης (1846—1874). Ἐξετέλεσεν ἔργα ἀποδίδοντα σκηνὰς τῆς λαϊκῆς ζωῆς, ἢ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὡς τὴν «Γόνδολαν μὲ τοὺς ἐρωτευμένους» καὶ τὴν «Ἐρωτικὴν ἐξομολόγησιν», ἢ ἱστορικὰ θέματα, ὅπως τὴν «Εἴσοδον τοῦ Τίτου εἰς Ρώμην» κ.λ.π.

—***Ἕρμαν.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1844 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1905. Περιηγηθεὶς τὴν Ἀνατολήν, ἐζωγράφησε τοπία θαυμασθέντα διὰ τὴν τελειότητα τῆς ἀποδόσεως καὶ τοὺς ὡραίους των χρωματισμούς. Εἰς τὸ Λονδῖνον ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν τὰ «Κυπριακὰ τοπία» του (1878), καθὼς ἐπίσης εἰς τὴν Βιέννην τὸ «Δάσος τῶν πεύκων» (1871), τιμηθὲν δι' ἀνωτέ-

Digitized by Google

ρου βραβείου, εἰς Παρισίους ἡ «Θύελλα εἰς τὴν νῆσον τοῦ Saint-Honoré». Οἱ πίνακές του ἦσαν μεγάλων συνήθως διαστάσεων, ἐζητοῦντο δὲ πολὺ ἐκ μέρους τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας. Γ. Ζ.

Κὸρς (Cap Corse) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κορσικῆς, τὸ βορειότατον τῆς νήσου, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου χερσονήσου, μεταξὺ τῆς νησῖδος Τζιράλια καὶ τοῦ ἀκρωτήριου Κόρνο ντὶ Μπέκκο. Ἄλλως *Κορσικὸν ἀκρωτήριον* ἢ *κάπο Κόρσο* (βλ. λ.). Μ. Δ. Β.

Κορσαὶρ (Corsör) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δανίας ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας τῆς νήσου Σχαιλάνδης καὶ παρὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Μεγάλου Βέλτη, ἐν τῷ νομῷ Σόραι. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Κοπεγχάγης καὶ μετὰ τῆς πόλεως Ρύμποργκ ἐπὶ τῆς Φιονίας νήσου καὶ εἶναι σπουδαῖον ἁλιευτικὸν κέντρον. Κάτ. (1925) 9.804. Χ. Δ.

Κόρσακωφ. Ρῶσος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1850 καὶ θανὼν τῷ 1900. Ἐγένετο διάσημος κυρίως ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ περιγραφείσης πολυνευριτικῆς ψυχώσεως, καλουμένης καὶ *συνδρομῆς Korsakoff*, πρὸς τιμήν του. Ἡ συνδρομὴ αὕτη συνίσταται εἰς τὴν συνεισβολὴν μετὰ τῆς πολυνευρίτιδος ἐξ οἰνοπνευματώσεως καὶ διανοητικῆς συγχύσεως, ἀρχομένης δι' ἀπωλείας τῆς προσηλώσεως τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς προσφάτου μνήμης, ἧς ἐπακολούθημα πλήρης σύγχυσις, δυναμένη νὰ ἐμφανίσῃ καὶ ὀνειρικὸν παραλήρημα. Καὶ ὁτὲ μὲν τυγχάνουσιν ἔντονα ἀμφότερα, δηλαδὴ ἥ τε πολυνευρῖτις καὶ ἡ σύγχυσις, ὁτὲ δὲ προεξάρχει ἡ σύγχυσις καὶ τὰ πολυνευριτικὰ φαινόμενα εἶναι ἐλάχιστα, εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις τὰ πράγματα ἔχουσιν ἀντιστρόφως. Ἡ σύγχυσις αὕτη εἶναι συνήθως ἰατή. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ τοιαύτη συνδρομὴ παρετηρήθη ἐπὶ οἰνοπνευματώσεως, εἶτα ὅμως ἐπὶ πάσης τοξικῆς ἢ λοιμώδους πολυνευρίτιδος. Τὸ ἔργον τοῦ Korsakoff καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἁπλῆν διαπίστωσιν τῆς συνυπάρξεως συγχύσεως ἐπὶ πολυνευρίτιδος, ἀλλὰ εἰς τὴν περιγραφὴν εἰδικῆς μορφῆς συγχύσεως. Π. ΖΗ.

— Κόρσακωφ, ***Δημήτριος Βλαδιμίροβιτς.*** Ρῶσος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1845 ἐν Χαρκὸβ καὶ ἀποθανὼν ἐν Καζὰν τῷ 1906. Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καζάν, συνέγραψε δὲ πλεῖστα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἄριστα εἶναι: «Ἡ ἔλευσις τῆς Ἄννας Ἰβανόβνας» καὶ «Αἱ ἡγεμονίαι τοῦ Ροστόβ». Θ. Β.

— Κόρσακωφ, ***Ρίμσκυ —.*** Ρῶσος μουσικοσυνθέτης (βλ *Ρίμσκυ*-Κορσακώφ).

κορσαπίνα (ἡ) (Corchapine) *[Ναυτ.]*. Σκευαγωγὸν πλοῖον, προσομοιάζον τὴν καραβέλλαν, παρακολουθοῦν τοὺς μεσαιωνικοὺς στόλους κατὰ τὰς μεγάλας αὐτῶν στρατείας. Σ. Ε. Λ.

Κορσάτσι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων χωρίου *Προσήλιον* (βλ. λ.).

Κορσέα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Περραιβίᾳ τῆς Θεσσαλίας ὄρους *Ὄρθη* (βλ. λ.).

Κορσεαὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Ἑκαταῖον ἀρχαιοτάτη γνωστὴ ὀνομασία τῆς συστάδος τῶν νησίων *Κορασσίαι* (βλ. λ. καὶ λ. *Φοῦρνοι*) Σ. Ε. Λ.

Κορσεία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ πολίχνη τῆς Λοκρίδος Β. τῆς Κωπαΐδος, ὕπερθεν τῆς Κυρτώνης (νῦν Μοναχοῦ). Παρ' αὐτὴν ἔκειτο ἄλσος πρίνων, ἔνθα εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεος σταδίου ἀπὸ τῆς πόλεως ἔκειτο μέχρις ἔτι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ (*Παυσαν.* Θ' 24,5). Κάτωθεν αὐτῆς ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Πλατάνιος. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ἐρευνητάς, ἡ Κορσεία ταυτίζεται μέ τινα τῶν δύο πλησιεστάτων ἐρειπίων τοῦ χωρίου Προσκυνᾶ, ὧν ὁ παλαιότερος καλεῖται *Παλαιοχῶρι*, καὶ ὁ νεώτερος κεῖται παρὰ τὴν θέσιν Χελιάδου, 1 ½ ὥραν Ν. τῶν παραλίων ἀρχαίων Ἀλῶν. Παρ' αὐτοὺς ἔν τινι δάσει εὑρέθη λίθινον ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ, φαίνεται δὲ ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἐρειπιῶνες εἶχον χρησιμοποιηθῆ διαδοχικῶς ὡς πόλεις ὑπὸ τῶν Κορσειέων, ἴσως ἐξ αἰτίας σεισμοῦ κατ' ἀνάλογον τρόπον ἐσημειώθη μετανάστευσις τῶν κατοίκων τοῦ Προσκυνᾶ εἰς Τραγανᾶ συνεπείᾳ νεωτέρου σεισμοῦ. Π. Ν. Π.

Κορσὲρ (Korsör) *[Γεωγρ.]*. Δανικὴ πόλις (βλ. λ. *Κορσαίρ*).

κορσὲς (ὁ) δημοτ., ἔνδυμα ἐφωδιασμένον μὲ ἐλάσματα, περιβάλλον τὴν ὀσφὺν καὶ μέρος τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους (γαλλ. corset): «μὲ στενεύει, —δὲ μοῦ πάει καλὰ ὁ κορσές» || φρ.: «μούγινες στενὸς κορσὲς» ἐπὶ τῶν λίαν ἐνοχλητικῶν ἀνθρώπων. — *[Ἐγκυκλ.]* βλ. *στηθόδεσμος*.

κορσεύω, *κορσάρος* ἀντὶ *κουρσεύω, κουρσάρος* κλ.

Κόρση *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς *Κύρνου* (βλ. λ. καὶ λ. *Κορσική*).

Κόρσι (Corsi), ***Ἰάκωβος.*** Φλωρεντινὸς εὐπατρίδης, γεννηθεὶς περὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ συμβαλὼν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ γέννησιν τοῦ μελοδράματος. Συνεδέετο διὰ φιλίας μετὰ τοῦ κόμητος Μπάρδι, τοῦ Γαλιλαίου, Καβαλιέρε κ. ἄ. Ὁ Κόρσι συνέθεσε μίαν ἄριαν διὰ τὴν «*Δάφνην*» (1594) τοῦ Ρινοντσίνι, ὡς καὶ μερικὰς ἄλλας διὰ τὴν «*Εὐρυδίκην*» (1600). Ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα παρεστάθησαν ἐν τῷ μεγάρῳ του.

— Κόρσι (Corsi), ***Ἰωάννης.*** Ἰταλὸς βαρύτονος (1822—1890). Ἔσχε καταπληκτικὰς ἐπιτυχίας εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Μιλάνου (1847), εἰς τὸ ἰταλικὸν θέατρον τῶν Παρισίων, ἐν Πετρουπόλει, ἔνθα καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῷ ἐκεῖ ᾠδείῳ, καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Εὐρώπης. Γ. Σ.

Κορσί, ἢ ***Κορσοὶ*** *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νήσου Φοῦρνοι τῆς φερωνύμου συστάδος (ἀρχ. *Κορασιαὶ* ἢ *Κόρσειαι* ἢ *Κρουσσαὶ* ἢ *Κορσεαὶ* ἢ *Κορσίαι*) εἰς τὸν ΝΑ. μυχὸν (πλάτ. 37° 34' 45'' Β., μῆκ. 25°30' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni islands with the adjacent parts of Samos and Nikaria) τῆς δυτικῆς κολπώσεως τῆς νήσου, καθ' ὃν καὶ τὸ φερώνυμον χωρίον. Σ. Ε. Λ.

Κόρσια (Corsia Channel) *[Γεωγρ.]*. Διέκπλους τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἐπικοινωνῶν τοὺς διέκπλους *Κουαρνερόλο* καὶ *Βέλια* (βλ. λ.) καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν εἰς Φιούμε κατευθυνομένων πλοίων (πλάτ. 44°59' Β., μῆκ 14°29' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero). Σ. Ε. Λ.

Κορσία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ἀρχαία ὀνομασία τῆς μεγαλονήσου *Κύρνου* (βλ λ. καὶ *Κορσική*)

Κορσίας αἰγιαλὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κολπίζων ὅρμος καὶ πόλις ἐν τῷ μυχῷ φερωνύμου κόλπου τῆς Β ἀκτῆς τῆς *Κύρνου* (τῆς Κορσικῆς). Ἀναφέρεται καὶ ὡς *Καισιας αἰγιαλὸς* (*Πτολεμ.* Γ', β', 2, ἐκδ Nobbe) καὶ εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν καὶ πόλις *Σὰν Φιορέντζο* (πλάτ. 42°41' Β. μῆκ. 9°18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1083: Gulf of San Fiorenzo). Σ.Ε.Λ

Κορσιαὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίων τοῦ Ἰκαρίου πελάγους (βλ λ *Κορασσίαι* καὶ *Φοῦρνοι*).

Κορσικάνα (Corsicana) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Τεξάς, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Ναβάρρο. Κάτοικοι 21.000. Οἰκισθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1848, προσείλκυσε ταχύτατα πλεῖστους κατοίκους καὶ κατέστη πλούσιον βιομηχανικὸν κέντρον. Παράγει ἔλαιον, σιτηρά, βάμβακα κλ. Ἔχει χυτήρια, μηχανουργεῖα, διϋλιστήρια ἐλαίου, ἀλευρομύλους, ἐκκοκκιστήρια βάμβακος κλπ. Χ. Κ.

Κορσικανός, —ή· τὸ ἐθνικὸν τῆς Κορσικῆς, ὁ ἐκ τῆς Κορσικῆς καταγόμενος: «ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Κορσικανῶν» || *Κορσικανὸς* (ὁ)· ὡς κύρ. ὁ Μέγας Ναπολέων.

Κορσικὴ Μεγαλόνησος τῆς δυτικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου (γαλλ. Corse, ἀγγλ. καὶ ἰταλ. Corsica. παρ' ἀρχαίοις δὲ *Κύρνος, Κόρση, Κορσίκα* καὶ *Κορσία*), ἀνήκουσα εἰς τὴν Γαλλίαν. Κεῖται πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Γενούης καὶ βορείως τῆς Σαρδοῦς, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 43° 01' 40'' Β. (φάρος νησῖδος Τζιράλια)) καὶ 41° 22' 00'' Β (φάρος Περτουζᾶτο) καὶ τῶν ἀπὸ Γκρήνουϊτς μεσημβρινῶν 8° 32' 40'' Ἀν. (ἀκρ. Κάπο Ρόσο, νησὶς Γκάργκαλο καὶ 9° 33' 30'' Ἀν.). «Ἡ Κύρνος νῆσος, ἡ καὶ Κόρσικα καλουμένη, περιέχεται ἀπὸ μὲν δύσεως καὶ ἄρκτου ὑπὸ τοῦ Λιγυστικοῦ πελάγους, ἀπὸ δὲ μεσημβρίας ὑπὸ τοῦ μεταξὺ αὐτῆς τε καὶ τῆς Σαρδοῦς νήσου [πορθμοῦ]» (*Πτολ* Γ, β, 1)· ὁ πορθμὸς οὗτος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὠνομάζετο *Κύρναιος* καὶ *Σαρδῷος πόρος* (*Αἰλιαν.* Ζῴων ἱστορ. Ε, β) καὶ *Τάφρος* (*Πλιν.* III. 83) καὶ Frettum gallicum καὶ Frettum Pallicum (Itiner. maritim. 494) ἐκ τῆς πόλεως *Πάλλα* (νῦν *Μπονιφάτσιο*), καθὼς καὶ σήμερον ἔτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς πόλεως λαμβάνει τὸ ὄνομα Bouches de Bonifaccio.

— [ΓΕΩΓΡ.] Αἱ διαστάσεις τῆς *Κορσικῆς* εἶναι 100 μιλλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ 46 ἀπὸ Α. πρὸς Δ, τὸ ἐμβαδὸν της 8.723 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἡ ἀκτογραμμή της 390 μιλλίων, αἱ ἀποστάσεις της ἀπὸ Γενούης 90 μιλλ., ἀπὸ Λιβόρνου 52, ἀπὸ Τσιβιταβέκκιας 80, ἀπὸ Σαρδηνίας 6 καὶ ἀπὸ τῆς Τουλῶνος 125 μιλλ. Σ. Ε. Λ.

Ὀρεογραφία. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου εἶναι ὀρεινόν, διασχιζόμενον, ἀπὸ Β. πρὸς Ν., ὑπὸ ὀροσειρᾶς, ἥτις χωρίζει αὐτὴν εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν ἀνατολικὸν καλεῖται *Μπάντα ντὶ Ντέντρο* (Ἐσωτερικὴ λωρίς), τὸ δὲ δυτικὸν *Μπάντα ντὶ Φουόρι* (Ἐξωτερικὴ λωρίς). Ἡ κεντρικὴ ὀροσειρὰ διακλαδοῦται εἰς πολυαρίθμους ἄλλας, αἵτινες κατέρχονται μέχρι τῆς θαλάσσης, πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, σχηματίζουσαι πολυαρίθμους κοιλάδας καὶ χαράδρας, διαρρεομένας ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν καὶ χειμάρρων. Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ τῶν ὀροσειρῶν τούτων, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, εἶναι: ἐκ Ν. πρὸς Β., ἡ *Ὀβάκκο* (1493 μ.), μεταξὺ *Σαρτένε* καὶ *Πόρτο Βέκκιο*, ἡ *Ἰνκούντινε* (2136 μ.), ἡ *Ρενόζο* (2357 μ.), ἡ *Κάρντο* (2454 μ.), ἡ *Λαντρονσέλλο* (2135 μ.) καὶ ἡ *Στέλλο* (1228 μ.).

Πλὴν τῶν λιμνοθαλασσῶν τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς, ὑπάρχουν καὶ ὡραῖαι μικραὶ λίμναι, μεταξὺ τῶν ὀρέων τοῦ ἐσωτερικοῦ, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Νίνο*, μεταξὺ τῶν ὀρέων *Ρέττο* καὶ *Ἄοτικα*, ἡ βαθυτάτη *Κρένο*, αἱ ἑπτὰ τοῦ ὄρους *Ροτόντο*, αἱ τοῦ ὄρους *Ρενόζο* κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ἀκτογραφία καὶ ὑδρογραφία. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Κορσικῆς εἶναι χθαμαλὴ εἰς πεδιάδας ἀπόληξις τῶν ὑψηλῶν της ὀρέων (*Τσίντο* 2.712 μ., *Μόντε Ροτόντο* 2 629, *Μόντε ντ' Ὅρο*, τοῦ *Χρυσοῦ Ὄρους* τοῦ Πτολεμαίου, 2.391 μ.), ἁπλούντων τοὺς πλοκάμους των πανταχοῦ τῆς νήσου, ἀντιθέτως πρὸς τὴν δυτικήν, εἰς ἣν αἱ ἀκρώρειαι φθάνουν κατὰ τὸ πλεῖστον ἕως τῆς ἀκτογραμμῆς, σχηματίζουσαι πολλὰς κολπώσεις. Ὑπῆρξε δὲ ἡ νῆσος ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἰκεία εἰς τοὺς Ἕλληνας (*Ἡροδ.* ΣΤ', 165, *Πολυβ.* ΙΒ', 3, *Σκύμν.* 223, *Διοδ. Σικελ.* 4, 13, *Διον. Περιηγ.* 459, *Ἀππιαν.* 5, 72, *Προκοπ.* 4, 24), τασσομένη ἕκτη ἐν τῇ Μεσογείῳ κατὰ σειρὰν μεγέθους καὶ δὴ μεταξὺ Εὐβοίας, θεωρουμένης πέμπτης, καὶ Λέσβου. Πάντως, αἱ πλεῖσται τῶν ἀρχαίων τοπωνυμιῶν, ἐξ ὅσων διέσωσαν αἱ πηγαὶ καὶ δὴ ὁ Πτολεμαῖος, διατηροῦνται εἴτε παρεφθαρμέναι εἴτε ἐν μεταφράσει. Ὡς πρὸς τὰς γεωγραφικὰς συντεταγμένας ἐλήφθη ὑπ' ὄψει ὁ γενικὸς τῆς νήσου χάρτης (1131: Island of Corsica), ὁ δημοσιευθεὶς ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ ναυαρχείου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὸ 1824 γενομένης ὑποτυπώσεως ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου τοῦ βασιλικοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ Hell.

Δυτικῆς πλευρᾶς περιγραφή. Ἡ πλευρὰ αὕτη τῆς νήσου, ἐκτεινομένη ἐκ Ν. πρὸς Β. ἐπὶ 66 μιλλίων εὐθέος παράπλου, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ἀκουΐλα* καὶ *Ρεβελλάτα*, ἀποτελεῖ ἀπόληξιν τῆς παραλίας τῶν ἐπαρχιῶν (*«πιάβε»*) Sartenne Istria, Ajaccio, Sagonne ἢ Vico, καὶ Calvi, ἃς ᾤκουν τὸ πάλαι φυλαὶ ὀνομαζόμεναι *Τιτιανοί, Ταραβίνιοι* καὶ *Κερουῖνοί*. Ἔχει δὲ ἡ περιγραφή της ὡς ἀκολούθως: ἀκρωτήριον *Ἀκουΐλα*, ἐφ' οὗ φάρος (πλάτ. 41°33' Β, μῆκ. 8° 47' Ἀν.), ἡ ΝΔ τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά, μεθ' ὃ ὁ κόλπος *Βαλίγκο*, εἰς οὗ τὸν μυχὸν ὁ λιμὴν *Προπριάνο* μετὰ φάρου, ΒΔ ὁ ἕτερος ἐν αὐτῷ λιμὴν *Πόλλο* (ἀρχ. *Παῦκα*) καὶ αἱ ἐκβολαὶ τῶν ποταμῶν *Ταβαρία* (ἀρχ. *Τικάριος*), *Μπουράτσε* καὶ *Ταβάρο*. Κοινὸν δὲ κέρας τοῦ κόλπου τούτου καὶ τοῦ ἀμέσως πρὸς Β. αὐτοῦ κόλπου τοῦ *Ἀζάτσιο (Αἰακείου)*, ἐν τῷ ὁποίῳ φερώνυμος λιμὴν (τὸ Agiation τοῦ γεωγράφου τῆς Ραβέννης, τὸ *Ἀδιάτιον* τοῦ Γρηγορίου καὶ τὸ *Ἀϊάτζο* τοῦ Μελετίου), εἶναι τὸ τέρμα τοῦ ἀπὸ *Μπάστια* σιδηροδρόμου καὶ πολλῶν ποταμῶν αἱ ἐκβολαί, ὧν κυριώτερος ὁ *Προυνέλλι* (ἀρχ. *Λόκρας*), καὶ ΒΔ ἡ νησὶς *Σαγκυναίρ*, ἔχουσα μέγαν φάρον καὶ σηματοφόρον. Μετ' αὐτὴν τὸ ἀκρωτήριον *Φέννο*, οὗτινος ὁμώνυμον ὑπάρχει εἰς τὴν Ν. πλευρὰν (πλάτ. 41°56' Β, μῆκ. 8°35' Ἀν.) καὶ εἰς 10 μίλλ. βορείως τὸ ἀκρωτήριον καὶ ἡ πόλις *Καργκέζε*, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὁ κόλπος *Σαγκόνε*, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ἐλάσσονες κόλποι *Λάβα*, *Λίσκια, Πόρτο Σαγκόνε* (ἀρχ. *Ἀμμώδης Αἰγιαλὸς*) καὶ αἱ ἐκβολαὶ τῶν ποταμῶν *Λαμῶνε, Σαγκόνε* καὶ *Μπούμπιο*· εἶτα οἱ ἐλάσσονες κόλποι *Κιονι*, *Ὀρκινο* (ἀρχ. *Οὐρκίνιον*) καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Κάπο Ρόσσο* (ἀρχ. *Ριον*), νότιον κέρας τοῦ κόλπου *Πόρτο*, δεχομένου τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν *Φλαγκιόλα, Πόρτο* καὶ *Μπουτζάνια* καὶ ἔχοντος ἐλάσσονα κόλπον τὸν τῆς *Τζιρολάτα*. Βορείως τῆς Τζιρολάτα ἡ χερσονησώδης προβολὴ Μοντζιόνε (ἀρχ. *Ροίτιον ὄρος*), ἀπολήγουσα εἰς ἀπόθραυσμα νησοειδές, τὸ *Γκάργκαλο* (πλάτ. 42°2' Β., μῆκ. 8°33' Ἀν.), πέραν τοῦ ὁποίου ἡ ἀκτὴ χωρεῖ 16 μίλλ. ΒΑ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρεβελλάτα*, καθ' ὃ τερματίζεται ἡ δυτικὴ τῆς μεγαλονήσου πλευρά, μεσολαβούντων τοῦ ὅρμου *Φοκολάρα*, ἀμφιδύμου πρὸς τὸν τῆς Τζιρολάτα, τοῦ ὅρμου *Γκαλέρια*, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ *Φάγκο* (ἀρχ. *Κιρκίδιος)* καὶ *Σποζάτο*, ὁ ὅρμος *Κροβάνι*, τὰ ἀκρωτήρια *Μορσέττα* καὶ *Καβάλλο*, ὁ ὅρμος *Νιαρρέτο* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Ρεβελλάτα*, ἐφ' οὗ φάρος (πλάτ. 42°35' Β., μῆκ. 8°44' Ἀν.). Τὰ προμνησθέντα ἀκρωτήρια Κάπο-Ρόσσο καὶ Γκάργκαλο, εὑρισκόμενα αἰσθητῶς κατὰ τὸν αὐτὸν μεσημβρινόν, ἀποτελοῦν ἀμφότερα τὴν δυτικὴν τῆς Κορσικῆς ἐσχατιάν.

Βορείας πλευρᾶς περιγραφή. Ἡ πλευρὰ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῆς κυρίως ἀκτῆς, ἐκτεινομένης κατ' εὐθὺν παράπλουν ἐπὶ 28 μίλλ., καὶ ἐκ μεγάλης χερσονησώδους προβολῆς τοῦ ὄρους *Μόντε Στέλλο*, ἀποτελούσης κλασσικὸν τύπον ἀκρωτηρίου (*Κάπο Κόρσο)*, καὶ ἡ ὁποία χωροῦσα ἐπὶ 19 μίλλ. πρὸς Β. τερματίζει τὴν μεγαλόνησον. Ἡ πλευρὰ αὕτη, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπόληξιν τῶν ἐπαρχιῶν Calvi, Balagne, Nebbo, Nonza, Canari καὶ Capo Corso ἃς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ᾤκουν οἱ *Οὐανακινοί*, βαίνει ὡς ἑξῆς: Ἀμέσως πρὸς Α. τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρεβελλάτα* (ἀρχ. *Οὐίολον*) ὁ κόλπος *Κάλβι* (*Κασσαλὸς κόλπος*) καὶ πόλις φερώνυμος, ἐφ' ἧς φάρος, τέρμα τῆς ἀπὸ Μπάστια σιδηροδρομικῆς γραμμῆς· μετ' αὐτὸν τὸ ἀκρωτήριον *Ἐσπάνο*, ΒΑ. κέρας του, οἱ ὅρμοι *Ἀλγιόλα* καὶ *Κορμπάρα* μετὰ τῶν ὁμωνύμων πόλεων, αἱ νησῖδες *Ἴλ Ρούσς*, ἐφ' ὧν φάρος, τὰ ἀκρωτήρια *Ἀλτσίολο* (*Κάττιον*) καὶ *Περάλο* ἢ *Κουρ.. (Τιλοξ ἄκρον* καὶ *Κέρσουνον*). Ἐπακολουθεῖ ἡ δυτικὴ

Digitized by Google

μασχάλη τῆς χερσονήσου τοῦ Κάπο Κόρσο, ἀποτελοῦσα τὸν μέγαν κόλπον τοῦ *Σὰν-Φιορέντζο*, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ἀκρωτήριον *Μορτέλλα*, ἐφ' οὗ φάρος, ὁ λιμὴν *Φορνάλι*, ὁ λιμὴν καὶ ἡ πόλις *Σὰν-Φιορέντζο* (ἀρχ. *Καισίας* ἢ *Κουρσίας αἰγιαλός*), ἀμφίπυγος πρὸς τὴν Μπάστια καὶ παρ' αὐτὸν ἡ ἐκβολὴ τοῦ *Νέμπο* (ἀρχ. *Οὐαλέριος*)· ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς τῆς χερσονήσου ἀκτῆς τὰ ἀκρωτήρια καὶ τὰ χωρία *Κανέλλες* (*Κανελάτη*), *Μινέρβιο* (πλάτ. 42° 54′ Β., μῆκ 9° 19′ Ἀν.), *Τσεντούρι* (*Κεντούρινον*) καὶ τέλος τὸ ἀκρωτήριον *Κάβο Κόρσος* (*Ἱερὸν ἄκρον*) τῶν ναυτικῶν μας, ἡ βορεία τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά μὲ ἄριστον πρὸ αὐτῆς διὰ νοτίους ἀνέμους ἀγκυροβόλιον καὶ εἰς μιλλίου ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ἡ νησὶς *Τζιράλια* μὲ τὸν ἐντατικώτατον καὶ σωτήριον φάρον της.

Ἀνατολικῆς πλευρᾶς περιγραφή. Ἡ πλευρὰ αὕτη, ἔχουσα εὐθὺν παράπλουν, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κόρσο ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου *Περτουζᾶτο* (105 μιλ.), ἀποτελεῖ ἀπόληξιν τῶν ἐπαρχιῶν Capo Corso, Brando, Aleria καὶ Bonifaccio, ἐφ' ὧν ᾤκουν οἱ *Κιληβήνσιοι*, οἱ *Λικνινοὶ* καὶ *Μακρινοί*, οἱ *Ὀπινοί*, οἱ *Σύρβοι* καὶ οἱ *Κωϋμασηνοί*. Ἡ δὲ περιγραφή της ἔχει οὕτω, ἀπὸ Β. πρὸς Ν: ὁ λιμὴν *Ματσινάτζιο* εἰς 5 μίλλ. παράπλου καὶ πρὸ αὐτοῦ αἱ νῆσοι *Φινοκιάρολε (=Μαραθοῦσαι)*, ὁ ὅρμος *Πιέτρα Κορμπάρα (=Κλούνιον)* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Σάγκρο* (πλ. 42°48′ Β., μῆκ. 9°29′ Ἀν.), εἰς 7 μίλλ. δὲ αὐτοῦ ὁ λιμὴν καὶ ἡ πρωτεύουσα *Μπάστια (Μαντίνων πόλις)*, ἀμφίπυγος πρὸς τὸν τοῦ Σὰν Φιορέντζο· νοτίως δὲ αὐτοῦ, κατὰ σειράν, ἡ λιμνοθάλασσα *μεγάλη Μπιγκούλια*, περὶ ἣν ᾤκουν οἱ Κιληβήνσιοι, τὸ ἀκρωτήριον *Ἄρκο* (*Οὔαγον ἄκρον*), ὁ ποταμὸς *Γκόλλο* (*Γουώλλας*) καὶ ἄλλοι μικρότεροι, ὧν κυριώτερος, νοτίως τῆς τοποθεσίας *Ἀρένα Βεσκοβάτο* (*Μαριανὴ πόλις*) ἐκβάλλων, ὁ *Ρίο-Ἄλτο*, οὗ τὴν ἐκβολὴν ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι *Τουτίλλας Βωμοί*, νοτίως τῆς ὁποίας ὁ μέγας φάρος καὶ σημαφόρος τοῦ *Ἀλίστρο* (πλάτ. 42° 16′ Β., μῆκ. 9° 32′ Ἀν.). Ἡ παραλία ἐξακολουθεῖ χωροῦσα εὐθὺ πρὸς Ν. ἐπὶ 9 μίλλ. μέχρι τῶν νοτίως τῆς μεγάλης λιμνοθαλάσσης *Στάνιο ντὶ Ντιάνα* (*Ἀρτέμιδος λιμὴν*) ἐκβολῶν τοῦ *Ταβινιάνο* (*Ροτάνα*), ἐκβάλλοντος ἐγγὺς τῆς *Ἀλέρια* (*Κάλαρις* καὶ *Ἀλερία*). Ἐκεῖθεν, μετὰ ἐλαφρὰν παρέκκλισιν ἐπὶ 12 μίλλ. Ν. ΝΔ., ἐπαναλαμβάνει ἡ ἀκτὴ τὴν πρὸς Ν. κατεύθυνσίν της, σχηματίζουσα πολλοὺς ὅρμους καὶ ἔχουσα πολλὰς ποταμῶν ἐκβολάς, ὧν κυριώτεροι ὁ ὅρμος *Πόρτο-Φαβῶνε* (*Φιλωνίου λιμὴν*) δεχόμενος ἐκβολὴν φερωνύμου ποταμοῦ (τοῦ *Ἱεροῦ ποταμοῦ* τῶν ἀρχαίων), ὁ ὅρμος καὶ ἡ νησὶς *Πιναρέλλο*, τὸ ἀκρωτήριον *Σὰν Τσιπριᾶνο*, ἐφ' οὗ φάρος, ΝΑ πέρας φερωνύμου ὅρμου ἅμα δὲ καὶ ΒΑ. τοιοῦτον τοῦ κόλπου *Πόρτο Βέκκιο* (*Ἀλίστα*), οὗ τὸ ΝΑ πέρας εἶναι τὸ ἀκρωτήριον *Κίαππα* (*Γρανιανὸν ἄκρον*), ἐφ' οὗ φάρος, Ν. ΝΔ. τοῦ ὁποίου ἡ συστὰς τῶν νήσων *Τσερμπικάλε* καὶ ὁ ὅρμος *Σάντα Τζιούλια* (*Ρούβρα*), μεθ' ὃν ἡ νοτιωτάτη τῆς πλευρᾶ ταύτης κόλπωσις *Γκόλφο Μάντζα* (*Συρακουσανὸς λιμήν*), νοτίως τῆς ὁποίας ὁ προμνησθεὶς τοῦ Μπονιφάτσιο πορθμὸς καὶ αἱ ἐν αὐτῷ κορσικαναὶ νῆσοι *Καβάλλο* καὶ *Λεβάτζι*, ἐφ' ἧς φάρος.

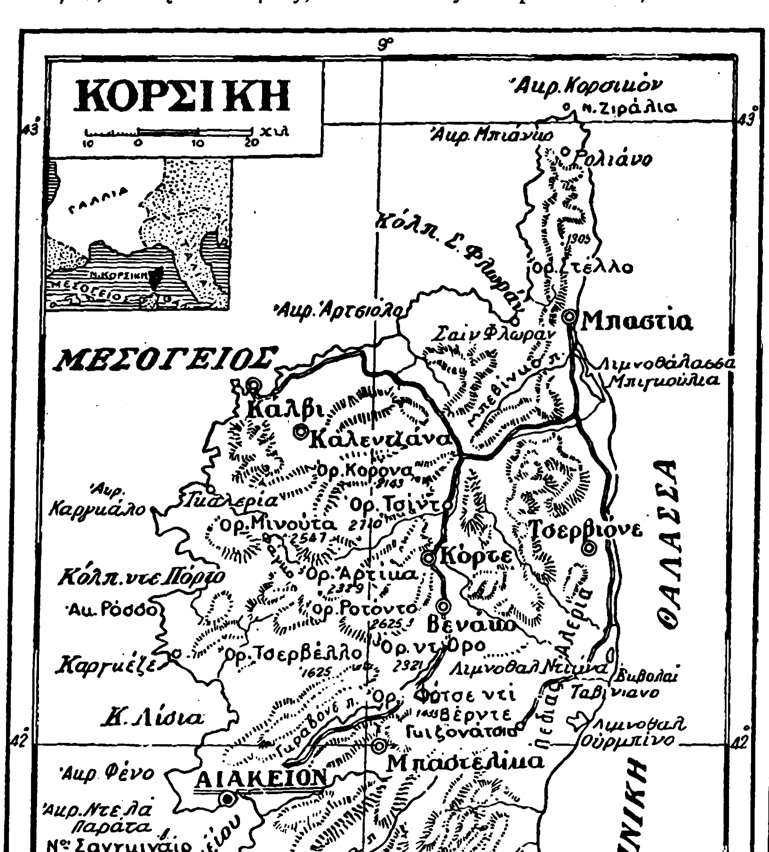

Νοτιας πλευρᾶς περιγραφή. Ἡ νοτία τέλος πλευρὰ τῆς Κορσικῆς, σχηματίζουσα τὴν παράλιον γραμμὴν τῶν ἐπαρχιῶν Bonifaccio καὶ Sartene, ἅς ποτε ᾤκουν οἱ *Σουβασανοί*, οἱ *Βαλατινοὶ* καὶ οἱ *Τιτιανοί*, ἔχει τὴν ἀκόλουθον περιγραφήν, ἀπὸ ΝΑ. πρὸς ΒΔ., καθ' ἣν διεύθυνσιν χωρεῖ αὕτη ἐπὶ 23 μίλλ.: Ἀκρωτήριον *Περτουζάτο*, ἡ νοτία τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά, ἐφ' ἧς σημαφόρος φάρος καὶ ναυαγοσωστικὸς σταθμός. Λιμὴν *Μπονιφάτσιο*, ἐφ' οὗ φάρος πλάτ. 41°23′ Β., μῆκ. 9°09′ Ἀν., ἀρχ. *Πάλλα*) δίδων τὴν ὀνομασίαν εἰς τὸν πορθμόν. Ἀκρωτήριον *Φένο* (*Μαριαννὸν ἄκρον*), 3 ½ μίλ. ΒΔ τοῦ Περτουζάτο, μεθ' ὃ ὁ κόλπος *Βεντιλένιε* εἰς ὃν ἐκβάλλει φερώνυμος ποταμὸς (ὁ *Πιτανὸς* τῶν ἀρχαίων). Μετ' αὐτὸν ὁ κολπίζων ὅρμος *Φίγκαρι* καὶ πόλις φερώνυμος (ἡ ἀρχαία *Φικαρία*), ὁ ὅρμος *Καπονέρο*, αἱ νησῖδες *Μπροῦτζι*, αἱ ἐκβολαὶ τῶν ποταμῶν *Ἀρμπίτρο* καὶ *Φορνέλο*, αἱ βραχονησῖδες *Μόνακι* οἱ *Καλογέροι* τῶν ναυτικῶν μας), ἐφ' ὧν φάρος, ὁ ὅρμος *Ροκαπίνα*, αἱ ἐκβολαὶ τοῦ *Ὄρτολο*, ὁ ὅρμος *Μόρτολι*, ἐν ᾧ ἡ ἐκβολὴ τοῦ *Ἀκκουέλα* καὶ ὁ ὀχυρὸς λιμὴν *Πόρτο Τιτζάνο* (*Τιτιανὸς λιμήν*), ἔχων φρούριον. Ἐπακολουθεῖ ἀμέσως τὸ ἀκρωτήριον *Ἀκουΐλα*, ἀφ' οὗ ἐκτείνεται ἡ δυτικὴ πλευρά.

Ὁ μελετητὴς τῆς παραλιακῆς γεωγραφίας τῆς νήσου εὑρίσκει πλήρη βοηθήματα, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰς «Ναυτιλιακὰς ὁδηγίας» (Mediterranean Pilot, τόμ. II, ἔκδ. 1925, σελ. 127—179), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τοὺς ὑδρογραφικοὺς χάρτας, ὧν ἡ πλήρης συλλογὴ ἔχει ὡς ἀκολούθως: ἀριθ. 1131: Island of Corsica (γενικὸς χάρτης), 429: Cape Ferro to Lava bay, 430: Lava bay to cape Morsetta, 1126: Ports and anchorages in Corsica, 1083: Gulf of San Fiorenzo, 1682: Ile Rousse, 1166: Bastia, 1182: Bonifaccio Strait.

Σ. Ε. Λ.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Κορσικῆς εἶναι ὑγιεινόν, εὐκραὲς καὶ εὐχάριστον, ποικίλλον ἀναλόγως τοῦ ὕψους καὶ δυνάμενον νὰ διαιρεθῇ εἰς κλῖμα τριῶν περιοχῶν: ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρις ὕψους 600 μ., ἀπὸ 600—1750 μ. καὶ ἀπὸ 1750 μ. καὶ ἄνω. Τὸ κλῖμα τῆς πρώτης περιοχῆς περιλαμβάνει δύο μόνον ἐποχάς: τὴν θερμὴν καὶ ξηράν, ἀπὸ Μαΐου μέχρι Σεπτεμβρίου, καὶ τὴν τῆς ἀνοίξεως καὶ βροχεράν, ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου. Τῆς δευτέρας περιοχῆς εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κλῖμα διαρκοῦς ἀνοίξεως, τὸ δὲ τῆς τρίτης εἶναι ψυχρόν Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία ἐν Αἰακίῳ εἶναι 17°5′ καὶ ἐν Μπάστια 16°5′. Αἱ βροχαὶ εἶναι σπάνιαι εἰς τὰ παράλια καὶ συχνότεραι εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου πίπτει καὶ ἄφθονος χιών, διατηρουμένη ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς μῆνας. Εἰς τὰ παράλια, ἰδίως τὰ ἀνατολικά, τὸ κλῖμα εἶναι νοσηρόν, ἕνεκα τῶν σχηματιζομένων ἑλῶν, ὧν ἡ ἀποξήρανσις βαίνει ὁλονὲν συμπληρουμένη.

Χλωρὶς καὶ πανις. Ἡ χλωρὶς εἰς μὲν τὰ παράλια εἶναι ὁμοία μὲ τὴν τῆς Μεσογείου, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν μὲ τὴν τῶν κλιτύων καὶ τῶν προπόδων τῶν Ἄλπεων. Κυρίως εὐδοκιμοῦν τὰ ἑσπεριδοειδῆ, αἱ πεῦκαι, αἱ κυπάρισσοι, ἡ ῥοδοδάφνη, ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος κλπ. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς Κορσικῆς εἶναι τὰ «μακὶ» (maquis), εὐρεῖαι δηλαδὴ ἐκτάσεις κεκαλυμμέναι ἀπὸ ὑψηλοὺς θάμνους, παρέχοντας καταφύγιον εἰς ἄφθονον κυνήγιον καὶ ἀποτελοῦντας τὰ ἀνεξιχνίαστα κρυσφύγετα τῶν Κορσικανῶν λῃστῶν. Ἡ πανὶς περιλαμβάνει ἐλάφους, ἀλώπεκας, βουβάλους καὶ μικρούς, ἀλλὰ ζωηρούς, καὶ ἰσχυροὺς ἵππους. Ὑπάρχουν ἄφθονοι φασιανοὶ καὶ πέρδικες, εἰς δὲ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας ζῶσι πολυπληθεῖς ἰχθύες, ἰδίως πέστροφαι.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Ἐπὶ τῶν 872,000 ἑκταρίων, ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν Κορσικήν, τὰ ἡμίση σχεδὸν ἀποτελοῦν γαίας ἀκαταλλήλους πρὸς καλλιέργειαν· τὰ δάση καλύπτουν 174.000 ἑκτάρια, αἱ βοσκαὶ 177.000, τὰ μακὶ 83.000, αἱ καλλιεργήσιμοι γαῖαι 34 000 καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἶναι λειμῶνες. Ἡ νῆσος παράγει σιτηρά, κριθήν, ἀραβόσιτον, γεώμηλα καὶ ἄφθονα λαχανικά. Ἡ Κορσικὴ ὑπερτερεῖ ὅλους τοὺς γαλλικοὺς νομούς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκομιδὴν πορτοκαλλίων καὶ καστάνων. Παράγει ἐπίσης ἀρκετοὺς οἴνους, ὧν οἱ τοῦ Κορσικοῦ ἀκρωτηρίου (crus de Cap Corse) εἶναι ὀνομαστοί. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, καίτοι δὲν ὑπάρχουν πολλὰ μεγάλα ζῷα. Τῷ 1928 τὰ κερασφόρα ἀνήρχοντο εἰς 36 000, οἱ ἵπποι εἰς 7.600, τὰ πρόβατα εἰς 266.000, αἱ αἶγες εἰς 150 000, οἱ χοῖροι εἰς 37.000, οἱ βόες εἰς 36 000. Ἀνεπτυγμένη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἁλιεία εἰς τὰ παράλια, ὅπου ὑπάρχουν θύννοι καὶ σαρδῖναι, καθὼς καὶ κοράλλια καὶ εἰς τὰς λιμνοθαλάσσας καὶ τοὺς ποταμούς, ὅπου ἀφθονοῦν οἱ ἐγχέλεις καὶ αἱ πέστροφαι.

Μεταλλευτικὸς πλοῦτος. Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος τοῦ ἐδάφους εἶναι ἄφθονος, ἀλλ' ἐλάχιστα ἐν ἐκμεταλλεύσει. Ὑπάρχουν κοιτάσματα ἀνθρακίτου, λιγνίτου, σιδήρου, μολύβδου, ἀντιμονίου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ, μαγνησίου κτλ. Ὡσαύτως λατομεῖα γρανίτου εἰς Σαὶντ-Λουσί, πορφυρίτου εἰς Κοῦρτσο καὶ Τζιρολάτα, ἰάσπιδος καὶ πρασίνου μαρμάρου εἰς Οὔτσο καὶ Ἀλεξάνι καὶ ἀμιάντου εἰς Σὰν-Πιέτρο. Ἡ Κορσικὴ εἶναι πλουσία εἰς μεταλλικὰς πηγάς, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ *Πιετραπόλα*, ἡ *Γκουάνιο*, ἡ *Καλνταβέλλε*, ἡ *Ὀρέτσα* κτλ.

Βιομηχανία καὶ ἐμπόριον. Ἡ βιομηχανία δὲν εἶναι σημαντικῶς ἀνεπτυγμένη, περιλαμβάνουσα κυρίως ἀλευρομύλους, ἐλαιουργεῖα, φελλοποιεῖα, καπνεργοστάσια καὶ ἐργοστάσια γεωργικῶν μηχανῶν, ὑδραυλικῶν ξυλουργείων καὶ κατεργασίας κοραλλίων. Ἡ νῆσος ὅμως ἔχει ἀρκετὰ ζωηρὸν ἐμπόριον, ἐξάγουσα οἴνους, πορτοκάλλια, ἔλαιον, κάστανα, ξυλείαν, ἰχθῦς κτλ. καὶ εἰσάγουσα γαιάνθρακας, σιτηρά, χάρτην, μηχανήματα κ. ἄ. Τὸ ἐμπόριον διενεργεῖται κυρίως μετὰ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας, τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Ἱσπανίας.

Συγκοινωνίαι. Αἱ συγκοινωνίαι ἀνεπτύχθησαν ἐπ' ἐσχάτων ἱκανῶς, περιλαμβάνουν δὲ ἁμαξιτὰς ὁδοὺς καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν παραλίων, μὲ διακλαδώσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ σιδηροδρομικὰς γραμμὰς 297 χιλμ. (Μπάστια - Κόρτε - Αἰάκειον, Μπάστια-Κάλβι καὶ Μπάστια-Γκιζονάτσα). Ὑπάρχουν ἐπίσης τρεῖς παράκτιοι ραδιογραφικοὶ σταθμοὶ καὶ ἀεροδρόμια ἐν Αἰακείῳ, Βονιφατίῳ καὶ Μπάστια.

Μεγάλως ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ὁ τουρισμὸς ἐν Κορσικῇ, ἀποτελοῦν ἓν τῶν κυριωτέρων ἐσόδων τῆς νήσου, ἣν ἐπισκέπτονται πλῆθος ξένων, καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ ἰδίως κατ' Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον ἢ Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον, ἕνεκα τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἀφθόνων φυσικῶν καλλονῶν, ὡς εἶναι ὁ κόλπος τοῦ Πόρτο, θεωρούμενος ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων τοῦ κόσμου, τὰ ἄγρια δάση, μὲ πεύκας ὑπὲρ τὰ 50 μ. ὕψους, τὰ πλήρη βαλσαμωδῶν θάμνων «μακί», αἱ γραφικαὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία μὲ τοὺς παλαιοὺς πύργους, τὰ παραλιακὰ φρούρια καὶ τὰς μεσαιωνικὰς οἰκίας κ.τ.λ.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ἡ Κορσικὴ ἀποτελεῖ σήμερον ἴδιον νομὸν τῆς Γαλλίας, περιλαμβάνοντα πέντε ἐπαρχίας, τοῦ *Αἰακείου*, τῆς *Μπάστια*, τοῦ *Κάλβι*, τοῦ *Κόρτε* καὶ τοῦ *Σαρτένε*, 62 καντόνια καὶ 364 κοινότητας. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ Αἰάκειον (Ajaccio), κυριώτεραι δὲ πόλεις ἡ *Μπάστια*, τὸ *Βονιφάτιον*, τὸ *Κόρτε*, ἡ *Ὀρέτσα*, ἡ *Σαρτένα*, τὸ *Βεσκοβάτο* κλπ.

Κάτοικοι. Οἱ κάτοικοι ἀνέρχονται εἰς 289.890 καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν ἰταλικὴν φυλήν. Εἶναι μικροῦ ἀναστήματος, νευρώδεις, δολιχοκέφαλοι μὲ μέλανας ὀφθαλμοὺς καὶ χρῶμα μελαχροινόν. Ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν εἶναι ὑπερήφανος καὶ ἐκδικητικός. Τὸ παλαιὸν ἔθιμον τῆς *βεντέττας* (βλ. λ.), καίτοι ἐξασθενῆσαν σημαντικῶς, ὑφίσταται μέχρι σήμερον. Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν κατοίκων, τελείως παραμεληθεῖσα κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν κατοχὴν τῶν Γενουησίων, εὑρίσκετο εἰς τὰ σπάργανα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς προσαρτήσεως τῆς

Digitized by Google

νήσου εἰς τὴν Γαλλίαν, ἥτις κατέβαλεν ἔκτοτε ἱκανὰς προσπαθείας πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῆς, ἱδρύσασα πανεπιστήμιον ἐν Αἰακείῳ, 5 ἀνωτέρας σχολάς, 80 τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ 250 κατωτέρας. Μ. Δ. Β.

—[ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.] Στρατιωτικὴ ἀπόβασις εἰς τὴν *Κορσικὴν* εἶναι δυσχερής, διότι τὸ εὖρος τῆς ζώνης ἀπὸ τῆς ἀκτῆς μέχρι τῶν ὀρέων εἶναι βραχύ, μὴ ἐπιτρέπον εὐχερῆ προέλασιν εἰς τὰ ἀποβιβαζόμενα στρατεύματα. Ἐὰν δὲ εἰς ἐνεργητικὴν ἄμυναν τῆς φρουρᾶς τῆς νήσου προστεθῇ καὶ ἡ βοήθεια τῶν τολμηρῶν κατοίκων αὐτῆς, ἡ προέλασις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καθίσταται δυσχερεστέρα. Τὰ κύρια στρατηγικὰ σημεῖα τῆς νήσου, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, εἶναι τὰ ἑξῆς: Μπάστια, Πόρτο-Βέκκιο (Porto-Vecchio), Μπονιφάτσιο (Bonifacio), Αἰάκειον, Κάλβι, Σαὶν-Φλοράν, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν ἡ πόλις Κόρτε. Ἡ Κορσικὴ εἰς χεῖρας μὲν τῆς Ἰταλίας θὰ ἦτο σοβαρὰ ἀπειλὴ τῶν γαλλικῶν λιμένων Τουλῶνος καὶ Μασσαλίας, εἰς χεῖρας δὲ τῆς Γαλλίας ἀποτελεῖ ὁρμητήριον ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν νῆσον αὐτῆς Σαρδηνίαν. Τὸ Κόρτε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ κύριον στρατηγικὸν σημεῖον, περὶ τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποίου θὰ διεξαχθῇ ὁ κύριος ἀγὼν διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου ἢ ἄμυναν ταύτης. Τὰ σημεῖα Μπάστια καὶ Αἰάκειον, αἱ ἐκβολαὶ Γκόλλο καὶ Ταβινιάνο εἶναι τὰ κύρια σημεῖα, περὶ ἃ θὰ διεξαχθῇ ὁ ἐναρκτήριος ἀγὼν διὰ τὸν ἐπιδρομέα τὸν ἐπιχειροῦντα τὴν κατοχὴν τῆς νήσου. Ν. Ι. ΚΟΚΚΙΔΗΣ

—[ΓΛΩΣΣΟΛ.] Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Κορσικῆς τὸ μέγιστον μέρος ὁμιλεῖ ἰταλικὴν διάλεκτον, ἀνήκουσαν εἰς τὴν βόρειον ὁμάδα τῶν ἰταλικῶν διαλέκτων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς μεγαλονήσου—ἡ γλῶσσα τῆς διοικήσεως, τῶν σχολείων κ.λ.—εἶναι ἡ γαλλική, εὐνόητον τυγχάνει ὅτι μέγα μέρος τῶν Κορσικανῶν ὁμιλεῖ παρὰ τὴν μητρικήν του γλῶσσαν καὶ τὴν γαλλικήν, ἡ ὁσημέραι μεγαλυτέρα διάδοσις τῆς ὁποίας κατέστησεν ἤδη τοὺς κατοίκους τῆς νήσου διγλώσσους. (Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἰταλικῆς διαλέκτου τῆς Κορσικῆς, δύναται ὁ βουλόμενος νὰ ἴδῃ εἰς τὰς διαλεκτολογικὰς πραγματείας τοῦ *G. Ascoli*, L'Italia dialettale ἐν Archivio glottologico Italiano, VIII 98, κ.ἑξ. καὶ *G. Bertoni*, L'Italia dialettale, 1916.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Κορσικῇ. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς ἐν Κορσικῇ κοινότητος Carghese (ἢ, ἄλλως, *Καρυῶν*, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου *Ν. Φαρδῦ* ἐξελλήνισιν τοῦ ὀνόματός της), ἀνερχομένων εἰς χιλίους περίπου, ὁμιλεῖ τὴν ἑλληνικήν· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες οὗτοι τοῦ Carghese (τῆς *Καργέζας* ἢ *Καρκέζας*, ὅπως φέρεται εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία τῆς κοινότητος) εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἄποικοι ἐκ Μάνης, αὐτονόητον τυγχάνει ὅτι τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τούτων ἦτο συγγενὲς πρὸς τὰ ἰδιώματα τῆς Μάνης. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ὁμιλουμένης ἐν Carghese (καὶ ἐν *Σίδι-Μερουὰν* τῆς Ἀλγερίας, ἐν ᾗ ἐγκατεστάθησαν ἀπὸ τοῦ 1874 μ. Χ. ἑκατὸν περίπου οἰκογένειαι Ἑλλήνων ἀποίκων ἐκ Carghese) εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) ἡ τροπὴ τοῦ οὐρανικοῦ *γ* (ἤτοι τοῦ πρὸ τῶν φωνηέντων *e, i*) εἰς *ζ'* (=γαλλ. *j*): *ζ'έρος, ζ'ῆ, ζ'ειτονία, ζ'υναῖκα* κλπ. (=γέρος, γῆ, γειτονία, γυναῖκα)· 2) ὁ τσιτακισμός: *tchaí, tchῦμα, tchυρ Tchυρζιάκης* κλ. (=καί, κῦμα, κυρ Κυριάκης)· 3) ἡ τροπὴ τοῦ οὐρανικοῦ *χ* (ἤτοι τοῦ *χ* ὡσαύτως πρὸ τῶν φωνηέντων *e, i*) εἰς *ch* (γαλλ.), ὅπερ παριστάνομεν διὰ τοῦ *σ'*: *σ'αιρετῶ*, τὸ *σ'έρι* κλ. (=χαιρετῶ, χέρι) 4) ἡ διάσωσις τῆς παλαιᾶς προφορᾶς τοῦ *οι* καὶ *υ* ὡς *ü* (γερμαν. ἢ *u* γαλλ.): *σιούνω, τσιούφτω, ἄσιουρο* (τό), *σιοῦρος* (ὁ) κλ. (=χύνω, (σ)κύφτω, ἄχυρο, χοῖρος)· 5) τὸ ἀσυνίζητον: ἡ *ἀγγαρεία*, ἡ *ἀρχοντία*, ἡ *ἀφεντία*, ἡ *νοτία* (κοιν. *νοτιά*), ἡ *ὀβρισία* (*ὑβρισία, ὕβρις*, κοιν. *βρισιά*), ἡ *ὁρισία* (=κυβέρνησις, ἐξουσία), ἡ *χωσία* (=τὸ πρόχωμα), ἡ βραδέα (κοιν. *βραδιά*), ἡ μερέα (κοιν. *μεριά*), *μακρέος* (=μακρός, μακρὺς) κλ. Ὡς πρὸς τὴν ἐν Σίδι-Μερουὰν ἀποικίαν τῶν Καργεσινῶν Ἑλλήνων, δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἐξακολουθῇ νὰ ὁμιλῆται ἐν αὐτῇ καὶ σήμερον ἡ ἑλληνική. Διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀποικίαν τῆς Κορσικῆς συνέγραψεν ἀξιόλογον βιβλίον ὁ Ν. Φαρδῦς («Ὕλη καὶ σκαρίφημα ἱστορίας τῆς ἐν Κορσικῇ ἑλληνικῆς ἀποικίας, Ἀθῆναι 1888»), ὅστις ἐχρημάτισεν ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος διδάσκαλος τοῦ ἐν Carghese ἱδρυθέντος καὶ ἐπὶ μίαν μόνην διετίαν (16 Νοεμβρίου 1885—Ἀπριλίου 1887) λειτουργήσαντος ἑλληνικοῦ σχολείου, κατόπιν δὲ κλείσαντος διὰ παντὸς τὰς πύλας του ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς, τῆς συστηματικῆς ἀντιδράσεως τοῦ καθολικοῦ κλήρου. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΙΣΤΟΡ.] Περὶ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων τῆς *Κορσικῆς* (*Κερνεάτη, Τεράπνη* καὶ ἐπικρατέστερον *Κορσία, Κόρσικα, Κύρνος*) πλεῖσται παραδόσεις σῴζονται. Κατά τινας ἡ ὀνομασία τῆς νήσου προέρχεται ἐκ τοῦ Κόρσου ἢ Κύρνου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναὸς παρὰ τὴν Ἀλερίαν, κατ' ἄλλους ἀπό τινος Κόρσου Τρωὸς ἢ προγεγραμμένου Ρωμαίου, καταφυγόντος αὐτόθι καὶ ἱδρύσαντος τὸ Αἰάκειον. Αἱ νεώτεραι ἑρμηνεῖαι σχετίζουσι τὸ ὄνομα πρὸς τὸ σημιτικὸν *κίρ* ἢ *κερὲν* (=κέρας, ἀκρωτήριον). Τὰ πρῶτα ἴχνη ἀνθρωπίνου συνοικισμοῦ ἐν τῇ νήσῳ ἀνάγονται εἰς τὴν νεολιθικὴν ἐποχήν, διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς ὁποίας ἐγένοντο σπουδαιόταται ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῶν Forsyth, Obermaier καὶ Passemard. Πρῶτοι κάτοικοι φέρονται οἱ Κανταυροὶ τῆς Ἰβηρίας, μετ' αὐτοὺς δὲ ἦλθον οἱ Λίγυρες, τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος. Τούτου λείψανα εἶναι τὰ περίφημα μεγαλιθικὰ μνημεῖα (stazzoni), πρὸς τὸ βόρειον ἰδίως τμῆμα τῆς νήσου, ὧν σπουδαιότερον τὸ ἐν Κόρτε, ἡ νεκρόπολις τοῦ Κανιάνο (700/600 π. Χ.), τὰ ἀβεβαίου χρονολογίας ὀχυρώματα τῆς Φιτσιάγκολας (Ficciaggola), παρὰ τὸ Αἰάκειον, τὰ ἐν τοῖς σπηλαίοις τοῦ Μπονιφάτσιο ἴχνη συνοικισμῶν κλπ. Ἐκ τῆς τέχνης τῶν χρόνων τούτων ἀξιόλογα εἶναι τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἀπριτσιάνι καὶ τῆς Πέτρα-Πιντσούτα, λίθινά τινα ἐργαλεῖα καὶ κοσμήματα, ἰδίως ἐξ ἰάσπιδος, καὶ ἐλάχιστα βρόνζινα ὅπλα καὶ κοσμήματα. Ἄλλοι λαοὶ ἐγκατασταθέντες ἐν Κορσικῇ φέρονται οἱ Φοίνικες, ἱδρύσαντες ἐν αὐτῇ ἀποικίαν, τὴν *Ἀλερίαν*. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ἄποικοι συνεχωνεύθησαν ταχέως μετὰ τῶν ἐγχωρίων. Τῷ 584 π. Χ. οἱ Φωκαεῖς, «ἐκ θεοπροπίου», κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, παρακινούμενοι, ἵδρυσαν εἰς τὴν Κορσικὴν τὴν *Ἀλαλίην*, ἥτις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Φωκαίας ὑπὸ τοῦ Ἁρπάγου (564) ἐγένετο καταφύγιον ἑτέρου τμήματος Φωκαέων. Πέντε ἔτη ἔζησαν «κοινῇ» μετὰ τῶν ἐγχωρίων Κορσῶν καὶ Φοινίκων, ἐφ' ὧν ἐκυριάρχουν («ἦγον καὶ ἔφερον τοὺς περιοίκους ἅπαντας»), ὅτε ἐτρουσκικὸς στόλος («Τυρσηνοί») ἐξ 60 πλοίων καὶ ἰσάριθμος καρχηδονικὸς κατεναυμάχησαν ἰσάριθμα πλοῖα τῶν Φωκαέων κατὰ τὸ Σαρδόνιον πέλαγος. Τεσσαράκοντα φωκαϊκὰ πλοῖα ἀπωλέσθησαν, τὰ λοιπὰ κατέστησαν ἄχρηστα, ἡ δὲ θάλασσα πληρωθεῖσα πτωμάτων τῶν σφαγέντων αἰχμαλώτων, ἐξέβρασεν αὐτὰ εἰς Ἄγιλλαν, ἔνθα, δελφικῷ χρησμῷ, ἐτάφησαν, καθιερωθέντων καὶ γυμνικῶν ἀγώνων· οὗτοι ἐτελοῦντο μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου. Μετὰ τὴν πανωλεθρίαν ταύτην οἱ Φωκαεῖς παραλαβόντες τοὺς ἐπὶ τῆς νήσου ὁμοεθνεῖς των ἀνεχώρησαν εἰς Ῥήγιον τῆς Ἀπουλίας. Οἱ Ἐτροῦσκοι, καταλαβόντες τμῆμα τῆς νήσου, ἵδρυσαν τὴν *Νίκαιαν*, ἐπιβαλόντες εἰς τοὺς ἐγχωρίους φόρον ῥητίνης, τυροῦ καὶ μέλιτος. Οἱ Καρχηδόνιοι, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐπεκταθοῦν εἰς τὰ ἐνδότερα, περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἵδρυσιν παραλιακῶν τινων φρουρίων καὶ ἐμπορικῶν σταθμῶν· ὑπ' αὐτοὺς ἐπολέμησαν οἱ Κορσοὶ πλειστάκις, ὡς κατὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ Ἀμίλκα εἰς Σικελίαν, μετὰ τοῦ Ἀννίβα παρὰ τὸ Σαγοῦντον κτλ. Κατὰ τῆς ἐτρουσκικῆς ἀποικίας εἶχεν ἐπέλθει ἐκ Συρακουσῶν, ἐπὶ τοῦ τυράννου Διονυσίου, στόλος ἐξ 60 πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀπελλῆ, ὅστις κατὰ Διόδωρον «πορθήσας τὰ πλεῖστα» ἀπῆλθε.

Ρωμαϊκὴ ἐποχή. Ἡ πρώτη ἐναντίον τῆς Κορσικῆς ἐπίθεσις ἐγένετο κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Καρχηδονικοῦ πολέμου, ἀπέβλεπε δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους κυριαρχίαν, ἀφ' ἧς ἐξηρτᾶτο κατὰ πολὺ ἡ κατὰ τῶν Καρχηδονίων νίκη. Τῷ 259 π. Χ. ὁ ὕπατος Λούκιος Κορνήλιος Σκηπίων διὰ νυκτερινοῦ αἰφνιδιασμοῦ κατέλαβε τὸν λιμένα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἐκεῖθεν δι' ἐφόδου τὴν Ἀλερίαν. Δευτέρα ἐπίθεσις ἐγένετο τῷ 236 π. Χ. ὑπὸ τὸν ὕπατον Γάϊον Λικίνιον Οὔαρον, μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Σικελίας καὶ Σαρδηνίας· οὗτος ἀπέστειλε προπομπὴν ὑπὸ τὸν Κλαύδιον Κλινέαν, ὅστις ἀποβιβασθεὶς καὶ ἀνησυχῶν διὰ τὴν ἀργοπορίαν τοῦ κυρίου σώματος, προέβη εἰς συνθηκολόγησιν μετὰ τῶν Κορσῶν· ὁ Οὔαρος ἠρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν συνθήκην καὶ πολεμήσας κατέλαβε μέγα τμῆμα τῆς νήσου, ὁ δὲ Κλινέας μεταφερθεὶς εἰς Ῥώμην ἐθανατώθη. Μετ' οὐ πολὺ ἐξερράγη στάσις τῶν Κορσῶν, Σαρδῶν καὶ Λιγύων, ἥτις ὀλίγον δεῖν νὰ σημάνῃ τὴν ἔναρξιν νέου καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἡ Κορσικὴ κατελήφθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Μανλίου Τορκουάτου (235). Ἀργότερον οἱ ὕπατοι Ποστούμιος Ἀλβῖνος καὶ Σπούριος Καρουίλιος ἐσχεδίασαν τὴν πλήρη ὑποταγὴν τῶν δύο νήσων, ἐκστρατεύσαντες ὁ πρῶτος εἰς Σαρδηνίαν καὶ ὁ δεύτερος εἰς Κορσικήν. Ἐπιτυχόντος τοῦ σκοποῦ του, ὁ Ἀλβῖνος διέθεσε τὰς δυνάμεις του κατὰ τῆς Κορσικῆς, τὴν ἐκστρατείαν δὲ ἐσυνέχισαν οἱ ὕπατοι Μ. Αἰμίλιος Λέπιδος καὶ Πουπλίκιος Μαλλέολος· ἡ ἀποβίβασις ὅμως ἐγένετο ἐν ἀταξίᾳ λόγῳ τρικυμίας καὶ οἱ Κορσοὶ ἀποδεκατίσαντες τοὺς Ρωμαίους, ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτῶν καὶ τὰ ἐκ Σαρδηνίας λάφυρα. Νέα ἐκστρατεία ὠργανώθη ὑπὸ τοῦ Γαΐου Παπιρίου Μάσωνος, ἀποβιβασθέντος κατὰ τὰ ΒΑ. τῆς νήσου. Γενομένης μάχης ἡττήθησαν οἱ Κορσοί, ἀλλὰ κατὰ τὴν δίωξίν των εἰς τὰ ὄρη ὁ Παπίριος εὑρέθη εἰς δυσχερῆ θέσιν, λόγῳ τῆς λειψυδρίας καὶ τῶν συχνῶν ἐνεδρῶν· ἠναγκάσθη ὅθεν νὰ συνθηκολογήσῃ (231 π. Χ.), δεχθεὶς αὐτοὺς ὁμοσπόνδους (foederati) τῆς Ρώμης, ὑπαγομένους ἀπὸ τοῦ 227 π. Χ. ὑπὸ πραίτωρα ὁμοῦ μετὰ τῶν Σαρδῶν. Μετά τινα ἔτη δευτέρα στάσις τῶν Κορσῶν ἐπήνεγκε νέαν ἐκστρατείαν ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Πινάριον, ὅστις νικήσας αὐτοὺς ἐκ τοῦ συστάδην καὶ φονεύσας περὶ τοὺς δισχιλίους, ἐπέβαλε πολεμικὰς ἀποζημιώσεις καὶ ἐτήσιον φόρον 100 χιλιάδων λιτρῶν κηροῦ. Ἐκραγείσης μετ' ὀλίγον νέας στάσεως, ἀπεστάλη πρὸς καταστολήν της ὁ πραίτωρ τῆς Σαρδηνίας Μ. Ἀτίλιος Σερρᾶνος, εἰς βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἔσπευσε καὶ ὁ πραίτωρ Γάϊος Κικερήϊος· ὁ τελευταῖος συνάψας αἱματηρὰν μάχην, καθ' ἣν οἱ Κορσοὶ ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 7 000 νεκροὺς καὶ πλείστους αἰχμαλώτους, ἐδιπλασίασε τὸν ὑπὸ τοῦ Πιναρίου ἐπιβληθέντα φόρον καὶ ἐτιμήθη διὰ θριάμβου ὑπὸ τῆς συγκλήτου (172 π. Χ.). Ἡ τελευταία στάσις τῶν Κορσῶν ἐξερράγη ἐπὶ ὑπατίας Μ. Ἰουβεντίου Θέλμα, ὅστις νικήσας ἔτυχε θείων τιμῶν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου· ὁ διάδοχός του Σκηπίων Νάσικας ἐσυνέχισε τὴν ἐκστρατείαν, ἥτις ἔληξε τῷ 162 π. Χ. Ἔκτοτε ἡ νῆσος ὑπετάγη ὁριστικῶς, ἡ ἀνατολικὴ δὲ αὐτῆς πλευρὰ ἀπῳκίσθη ὑπὸ Ρωμαίων. Πρῶτος ὁ Μάριος (94 π. Χ.) ἵδρυσε τὴν *Μαριανὴν* ἀποικίαν, διανείμας γῆν εἰς τοὺς παλαιμάχους, τῷ δὲ 81 π. Χ. ὁ Σύλλας ἵδρυσε τὴν *Κολωνίαν Ἀλερίαν*. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἐν Ρώμῃ ἀγῶνας ἡ νῆσος περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ὀκταβίου καὶ τοῦ Πομπηΐου. Μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν διῳκεῖτο ὑπὸ πραίτωρος, ἐπὶ Αὐγούστου ὑπὸ ἀνθυπάτου, μέχρι δὲ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν οὐδὲν ἀξιόλογον γεγονὸς ἔχει νὰ σημειώσῃ ἡ ἱστορία τῆς νήσου.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Οἱ Βάνδαλοι, κατακτήσαντες τὴν Β. Ἀφρικήν, ἐστράφησαν πρὸς τὰς περὶ τὴν Ἰταλίαν νήσους καὶ κατέλαβον καὶ τὴν Κορσικὴν (456/7 μ. Χ.), ταχέως ὅμως ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀβίτου. Τῷ 460 ἡ νῆσος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βανδάλων τοῦ Γεζερίχου, ἐκδιωχθέντων μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ διοικητοῦ τῆς Σικελίας Μαρκελλίνου· ἀλλὰ τῷ 469 ὁ Γενζέριχος ἐγένετο ἐκ νέου κυρίαρχος τῆς νήσου, ἥτις διῃρέθη εἰς μικρὰ βαρβαρικὰ κρατίδια. Οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι ἐδιώχθη-

Ἡ πύλη Κόρτε καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταβινιάνο γέφυρα.

Digitized by Google

σαν σκληρῶς, μέχρις οὗ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπήλλαξε τὴν νῆσον τῆς βαρβαρικῆς κατοχῆς (533/4). Βραδύτερον ἡ νῆσος ὑπήχθη εἰς τὸ ἐξαρχᾶτον τῆς Ραβένης, εἰσήχθη ἐν αὐτῇ ἡ ἰουστινιάνειος νομοθεσία καὶ ἡμέραι εὐδαιμονίας ἀνέτειλαν διὰ τὴν νῆσον. Ταχέως ὅμως ἐδοκιμάσθη καὶ πάλιν ἐκ λογγοβαρδικῆς ἐπιδρομῆς ἐπὶ ἐξάρχου Γενναδίου, εἶτα δὲ ἐκ τῶν ἀποθρασυνθέντων διοικητικῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες οὐδόλως ἐλογοδότουν εἰς τὴν κεντρικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐκ τῶν θρησκευτικῶν διαμαχῶν· τοιαύτη δὲ δυστυχία ἐπεκράτει τότε, ὥστε οἱ Κορσοὶ ἐπώλουν καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα των. Τέλος ἐπῆλθον οἱ Σαρακηνοὶ (713), ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν· αἱ πιέσεις ὅμως τῶν κυβερνητικῶν ἐπιτρόπων ἐξηκολούθουν, μέχρις οὗ οἱ κάτοικοι στασιάσαντες, προέβησαν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἐγχωρίας κυβερνήσεως. Π. Ν. Π.

Φεουδαρχικὴ περίοδος. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας αἰῶνας ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν Κορσικὴν τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα, ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἀκρωτηρίου Κόρο καὶ εἰς τὸ ΝΔ. ὀρεινὸν τμῆμα τῆς νήσου. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἀναρχία εὑρίσκετο εἰς τὸ κατακόρυφον, οἱ δὲ διάφοροι μεγιστᾶνες διετέλουν εἰς διαρκεῖς ἀγῶνας μεταξύ των. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος, οἱ κόμιτες τῆς Τσινάρκα ἐπεχείρησαν νὰ ὑποτάξουν πάντας τοὺς βαρώνους καὶ νὰ κυριαρχήσουν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς νήσου. Ἕνεκα τούτου συνῆλθεν ἐν τῇ κοιλάδι Μοροζάλια, εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου, εἶδος ἐθνοσυνελεύσεως, ἡ ὁποία ἀνέθεσεν εἰς τὸν Σαμπουκούτσιο, κόμιτα τοῦ Ἀλάντο, τοῦ διαμερίσματος τοῦ Μπότσιο, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τοῦ κόμιτος Τσινάρκα. Ὁ κόμις Ἀλάντο κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὸν κόμιτα Τσινάρκα καὶ νὰ ὑπαγάγῃ τὸ βόρειον καὶ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς νήσου, πλὴν τῆς περιοχῆς τοῦ ἀκρωτηρίου Κόρο, ὑπὸ νέον σύστημα διοικήσεως, ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς κοινότητος. Τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου παρέμεινεν ὑπὸ τοὺς κόμιτας Τσινάρκα, ἐνῷ ἡ περιοχὴ τοῦ ἀκρωτηρίου Κόρο διετήρει τοὺς βαρώνους της. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξηκολούθουν, ἐνῷ οἱ Ἀφρικανοὶ πειραταὶ δὲν ἔπαυον νὰ δῃώνουν περιοδικῶς τὰ παράλια. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα οἱ Κορσικανοὶ τοῦ βορρᾶ, βλέποντες ἑαυτοὺς ἐκ νέου ἀπειλουμένους ὑπὸ τῶν κομίτων Τσινάρκα, ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν Γουλιέλμον, μαρκήσιον τῆς Μάσσα, καὶ τὸν Λουνιζιάνα τοῦ οἴκου τῶν Μαλασπίνα. Ὁ Γουλιέλμος ἐδέχθη τὴν προτεινομένην εἰς αὐτὸν κυριαρχίαν τῆς νήσου καὶ καθυπέταξεν εὐκόλως τοὺς βαρώνους τοῦ βορρᾶ. Κατόπιν ἐβάδισε κατὰ τοῦ κόμιτος Ἀνδρέα Τσινάρκα, τὸν ὁποῖον ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς νήσου. Τῷ 1020 διεδέχθη τὸν Γουλιέλμον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Οὖγος καὶ κατόπιν οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ, οἵτινες ἐκυβέρνησαν τὴν νῆσον ὡς ἀπόλυτοι κύριοι.

Ἡ κυριαρχία τῆς Πίζης. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος οἱ πάπαι ἐπέτυχον νὰ ἀναγνωρισθοῦν τὰ δικαιώματά των ἐπὶ τῆς νήσου ἐκ παλαιᾶς δωρεᾶς τοῦ Καρλομάγνου πρὸς αὐτούς. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Πίζης Λανδόλφος, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ', ἔπεισε τοὺς Κορσικανοὺς νὰ κηρύξουν ἑαυτοὺς ὑπηκόους τοῦ πάπα τῷ 1077. Ὁ πάπας τότε παρεχώρησε τὴν νῆσον εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Πίζης, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς καταβολῆς εἰς αὐτὸν τοῦ ἡμίσεος τῶν ἐσόδων. Ὁ πάπας Οὐρβανὸς ὁ Β', εἰς ἀντάλλαγμα τῆς βοηθείας πρὸς αὐτὸν τοῦ ἰσχυροῦ στόλου τῆς Πίζης ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν, παρεχώρησε τῷ 1090 τὴν Κορσικὴν εἰς τὴν Πίζαν, δεχθεὶς μικρὸν μόνον ἐτήσιον εἰσόδημα. Οἱ Πιζανοὶ τότε κατέλαβον ἐπισήμως τὴν νῆσον, ἀντικαταστήσαντες τὴν κυβέρνησιν τῶν ἐπισκόπων δι' ἰδίων διοικητικῶν ἀπεσταλμένων, οἵτινες παρεχώρησαν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς πλήρη τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν. Ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἰσχυρᾶς τότε δημοκρατίας τῆς Πίζης, ἡ Κορσικὴ προώδευσε ταχέως. Οἱ ἐξόριστοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ κόμιτες Τσινάρκα, ἐπανῆλθον, νέαι ὁδοὶ καὶ γέφυραι κατεσκευάσθησαν, ἐξετελέσθησαν πολλὰ δημόσια ἔργα καὶ ἱδρύθησαν μνημεῖα, ἡ δὲ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνεπτύχθησαν μεγάλως. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Γένουα, ἀντίπαλος τῆς Πίζης, διεμαρτυρήθη πρὸς τὸν πάπαν διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Κορσικῆς καὶ ἐκαραδόκει τὴν δημιουργίαν ἀφορμῆς ἐπεμβάσεως. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Β', ἐπιθυμῶν ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὰς διενέξεις μεταξὺ Γενούης καὶ Πίζης, προέβη εἰς συμβιβαστικὴν λύσιν διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τριῶν ἐπισκοπῶν τῆς Κορσικῆς εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Γενούης. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς οὐσιαστικὸς διαμοιρασμὸς τῆς Κορσικῆς μεταξὺ Πίζης καὶ Γενούης, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιρροὴ ἐν τῇ νήσῳ ηὔξησε μεγάλως διὰ τῆς δημιουργίας ἰσχυροῦ ἐν αὐτῇ κόμματος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Κορσικὴ εἶχε διαιρεθῆ εἰς δύο παρατάξεις, εἰς τοὺς Γουέλφους καὶ τοὺς Γιβελίνους, καὶ εἶχεν ἀρχίσει νὰ κατασπαράσσηται ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων. Τῷ 1195 οἱ Γενουήνσιοι κατέλαβον τὸν λιμένα τοῦ Βονιφατίου, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς πειρατείας, ἣν διενήργουν οἱ Κορσικανοὶ μὲ κέντρον τὸν λιμένα τοῦτον. Οἱ Πιζανοὶ ἐπεχείρησαν ματαίως νὰ ἀνακαταλάβουν τὸν ὀχυρὸν λιμένα, μετὰ εἰκοσαετεῖς δὲ ἀγῶνας πρὸς τοὺς Γενουηνσίους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ δύναμις αὐτῶν ἤρχισε νὰ ἐξασθενῇ, αἰσθανόμενοι ἀδυναμίαν ὅπως ἐπιβάλουν τὴν τάξιν εἰς τὴν Κορσικήν, ὅπου εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐπικρατῇ μεγάλη ἀναρχία, ἀνέθεσαν εἰς τὸν κόμιτα Τζιούντιτσε, ἀπόγονον τῶν κομίτων Τσινάρκα, τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κυριαρχίας τῆς Πίζης. Ὁ κόμις οὗτος κατώρθωσε νὰ καθυποτάξῃ τοὺς ἐκ νέου ἀναφανέντας διαφόρους φεουδάρχας, οἵτινες εἶχον τεθῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γενούης, καὶ νὰ ἀποκρούσῃ τὸν Σπίνολα, ἀποσταλέντα ὑπὸ ταύτης πρὸς βοήθειαν αὐτῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθε νέον γεγονός, ὅπερ ἐξηνάγκασε τὰς δύο ἀντιπάλους ναυτικὰς πόλεις νὰ ἑνωθοῦν εἰς κοινὸν ἀγῶνα ἀμύνης. Ὁ πάπας Βονιφάτιος ὁ Η', πιεζόμενος ὑπὸ χρηματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἔχῃ νέον σύμμαχον ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἀναρχίας, ἡ ὁποία ἐμάστιζε τότε τὴν Ἰταλίαν, παρεχώρησε τῷ 1296 τὴν Κορσικὴν καὶ τὴν Σαρδηνίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας Ἰάκωβον. Μετὰ δύο ἀνεπιτυχεῖς ἀποπείρας οἱ Ἱσπανοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθοῦν τῆς προσπαθείας ὅπως κατακτήσουν τὴν Κορσικήν. Κατώρθωσαν ὅμως νὰ καταλάβουν τὸ Βονιφάτιον καὶ νὰ ἐξασθενήσουν σχεδὸν τελείως τὴν θαλασσίαν κυριαρχίαν τῆς Πίζης. Κατόπιν τούτου οἱ ἀγῶνες μεταξὺ Γενούης καὶ Πίζης ἐπανήρχισαν, οἱ δὲ Γενουήνσιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ καταβάλουν τὸν γέροντα πλέον κόμιτα Τζιούντιτσε, κατώρθωσαν νὰ συλλάβουν αὐτὸν διὰ

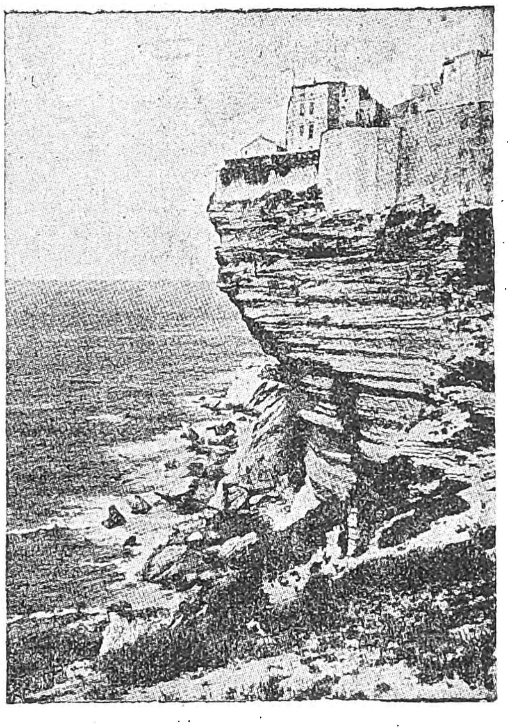

Ὁ βράχος τοῦ Βονιφατίου.

προδοσίας καὶ νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Γενούης, ὅπου ἀπέθανε τυφλός. Κατόπιν τούτου ἡ Κορσική, παρὰ τὴν ἀσθενῆ ἀντίστασιν τῶν ἀπογόνων τοῦ Τζιούντιτσε, περιῆλθεν εἰς τὴν Γένουαν, τῆς ὁποίας ἡ κυριαρχία ἐπεκυρώθη καὶ διὰ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1347 ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μοροζάλια.

Ἡ κυριαρχία τῆς Γενούης. Ἡ κυριαρχία τῆς Γενούης ἐν Κορσικῇ διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρας περίπου αἰῶνας, μέ τινας διακοπάς. Καθ' ὅλον ὅμως τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα οἱ Γενουήνσιοι εὑρίσκοντο εἰς διαρκεῖς σχεδὸν ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐντοπίους, λόγῳ τῆς κακοδιοικήσεως τῶν ἑκάστοτε ἀποστελλομένων εἰς τὴν νῆσον διοικητῶν. Ἡ κατάκτησις τῆς Κορσικῆς ὑπὸ τῆς Γενούης δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ τὴν παντοειδῆ ἐκμετάλλευσιν αὐτῆς διὰ παντὸς μέσου. Οἱ ἀτίθασοι κάτοικοι τῆς νήσου ἀντέστησαν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ταύτην δι' ὅλων αὐτῶν τῶν δυνάμεων. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Τζιούντιτσε Τσινάρκα Γουλιέλμος ντὲ λὰ Ρόκκα, ὁ υἱός του Ἀρρίγκο, ὁ Βιτσεντέλλο ντ' Ἴστρια, ὁ Ραφαέλ, ὁ Ζὰν-Πώλ, ὁ Ρινούτσιο ντὲ Λέκα ἀγωνίζονται ἐπιτυχῶς, ὅπως ἐκδικηθοῦν τὸν πρόγονόν των καὶ διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν των. Κατόπιν ὁ Σαμπιέρο, οἱ Ὀρνάνο ὁ Ἀχιλλεὺς Καμποκάσσο, ὁ Μπραντολάτσιο Καζακκόνι, κατώρθωσαν νὰ νικήσουν ἐπανειλημμένως τὰ στρατεύματα τῆς Γενούης. Ἡ Γένουα ἠναγκάσθη πολλάκις νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα. Ἀπησχολημένη μὲ ἄλλους πολέμους, παρεχώρησε κατ' ἀρχὰς τὴν νῆσον ὡς φέουδον εἰς ἑταιρείαν ἀποτελουμένην ἀπὸ πέντε ἰδιώτας, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ «Μαόνα» (1378). Ἡ ἑταιρεία ὅμως αὕτη, τῆς ὁποίας τὰ πέντε μέλη εἶχον τὸν τίτλον τοῦ διοικητοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ νήσῳ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Ἀλφόνσος προσεπάθησε νὰ κατακτήσῃ τὴν νῆσον, ἐν ὀνόματι τῆς δωρεᾶς, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν πατέρα του ὁ πάπας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη (1420). Ὁ λαός, μὴ δυνάμενος νὰ συμφωνήσῃ, ὅπως αὐτοκυβερνηθῇ, καταφεύγει εἰς τοὺς πάπας, τοὺς παραχωρήσαντας τὴν νῆσον εἰς τοὺς Κάμπο-Φρεγκόζο, οἱ ὁποῖοι ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ εἰρηνεύσουν τὴν χώραν. Τέλος οἱ Κορσικανοὶ ἀπεφάσισαν τῷ 1454 νὰ καλέσουν ὅπως τοὺς διοικήσῃ τὴν περίφημον «Ἑταιρείαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου», ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπετέλει τὴν ἰσχυροτέραν δύναμιν τῆς Γενούης, στηριζομένη ἰδίως εἰς τεραστίαν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑταιρεία αὕτη δὲν ἤργησε νὰ καταστῇ μισητὴ παρὰ τῷ λαῷ, ὁ ὁποῖος ἐπανεστάτησε καὶ προσεπάθησε νὰ ἀπαλλαγῇ πάσης ξένης προστασίας. Ὁ Σαμπουκούτσιο ἐπεχείρησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ἄλλοτε ὁ ὁμώνυμος πρόγονός του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὰ διάφορα κόμματα, τὰ ὁποῖα εἶχον σχηματισθῆ ἐν τῇ νήσῳ, ἀπηυθύνθησαν εἰς διαφόρους ἡγεμόνας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μετὰ ἄκαρπον ἀπόπειραν τῶν δουκῶν τοῦ Μιλάνου, ὁ δοὺξ τοῦ Πιομπίνο, κληθεὶς τῷ 1483 εἰς τὴν Κορσικὴν καὶ πεισθεὶς περὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, ἐπώλησε ταύτην, ὡς οἰκογενειακήν του κληρονομίαν, εἰς τὴν «Ἑταιρείαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου» τῆς Γενούης τῷ 1485. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ κυριώτεροι παράγοντες τῆς τοπικῆς ἀντιστάσεως εἶχον ἐκλείψει, ἡ δὲ περίφημος ἑταιρεία ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ εὐκόλως τοὺς ἐναπομείναντας καὶ νὰ κυριαρχήσῃ ἀνενόχλητος σχεδὸν ἐπὶ μακρόν, μὴ ἐνδιαφερομένη εἰμὴ μόνον διὰ τὰς εἰσπράξεις τῶν ἐπαχθεστάτων φόρων. Πᾶσα ἄλλη δημοσία ὑπηρεσία εἶχε παραμεληθῆ τελείως. Τὰ δικαστήρια δὲν ἐλειτούργουν, οἱ δὲ κάτοικοι ὡς μόνον μέσον τῆς περιφρουρήσεως τῆς τιμῆς, τῆς περιουσίας καὶ τῆς ἀσφαλείας των εἶχον τὴν περίφημον «βεντέτταν». Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κορσικανῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες εἶχον ἐξαναγκασθῆ νὰ καταφύγουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, Σαμπιέρο ντὲ Μπαστέλικα, προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου τοῦ Β', κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοῦτον, ὅπως καταλάβῃ τὴν Κορσικήν, καταφέρων οὕτω καίριον πλῆγμα εἰς τὴν Γένουαν, σύμμαχον τοῦ Καρόλου τοῦ Ε', μετὰ τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν. Ἡ ἐκστρατεία τῶν Γάλλων, βοηθουμένων καὶ ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐπέτυχεν ὑπὲρ πᾶσαν προσδοκίαν. Οἱ Κορσικανοὶ ἐτάχθησαν ἀθρόοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σαμπιέρο, εἰς ἐλάχιστον δὲ χρονικὸν διάστημα ἡ νῆσος εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων (1557), ἐξαιρέσει ὀλίγων φρουρίων. Μετὰ διετίαν ὅμως, συνεπείᾳ τῆς συνθήκης τοῦ Κατὼ-Καμπρεζί, ἡ Κορσικὴ ἐπεστράφη εἰς τοὺς Γενουηνσίους. Ὁ Σαμπιέρο, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιτύχῃ νέαν ξενικὴν βοήθειαν, διεπεραιώθη ἐκ νέου εἰς τὴν νῆσον καὶ ἤρχισε μόνος τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Γενουηνσίων. Ἐπὶ τρία ἔτη κατώρθωσε νὰ κατανικήσῃ ἐπανειλημμένως τὰ στρατεύματα τῆς Γενούης, διοικούμενα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους αὐτῆς στρατηγούς, οἱ ὁποῖοι ἐν τέλει τὸν ἐξωλόθρευσαν διὰ τῆς δολοφονίας (1567). Ὁ υἱός του Ἀλφόνσος Ὀρνάνο ἐξηκολούθησεν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα τὸν ἀγῶνα, ἐκδικηθεὶς τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του διὰ τῆς σφαγῆς χιλίων Γενουηνσίων. Ἐν τούτοις ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ ἐπελθοῦσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰρήνευσις τῆς Κορσικῆς διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν (1568—1729). Ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα οἱ Κορσικανοὶ παρέμειναν ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς Γενουηνσίους, οἱ ὁποῖοι κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνησαν αὐτοὺς μὲ ἠπιότητα, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ ἐφαρμόζουν τὰς παλαιάς των μεθόδους, αἵτινες ὡδήγησαν εἰς νέας ἐπαναστάσεις. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἐνσκήψασα εἰς τὴν νῆσον πανώλης ἐξώντωσε τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπὶ πλέον δὲ ὁ λιμός, ἡ ἔλλειψις τῆς δικαιοσύνης, αἱ συνεχεῖς ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατῶν εἰς τὰ παράλια καὶ ἡ ἀδηφαγία τῶν Γενουηνσίων διοικητῶν, οἵτινες ἐζήτουν νὰ διορισθοῦν ἐν Κορσικῇ ὅπως ἀνακτήσουν τὴν ἀπολεσθεῖσαν περιουσίαν των, ἐπλήρωσαν τὴν νῆσον δυστυχίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ, πολλοὶ δὲ Κορσικανοὶ ἀρχηγοί, προσληφθέντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν διαφόρων ξένων ἡγεμόνων, διέπρεψαν ἐν αὐτῇ, ὡς εἶναι ὁ Ἀλφόνσος Ὀρνάνο, ὁ ὁποῖος ἐγένετο στρατάρχης τῆς Γαλλίας ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Δ', ὁ Πέτρος Λιμπερτά, ὁ ὁποῖος ἀπηλευθέρωσε τὴν Μασσαλίαν, ὁ Σαβέλλι, ὁ ὁποῖος κατέλαβεν ὕψιστα ἀξιώματα ἐν Ἱσπανίᾳ, ὁ Βάσκι, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ὑπουργὸς τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ γενικὸς διοικητὴς τῶν Ἰνδιῶν, οἱ ὑπηρετήσαντες τὴν Βενετίαν Πόισο ντὶ Μπόργκο, Κερένι, Τζιοκάτολα, Μποέριο, Γιακόμπι κ. ἄ. Ἐν Ρώμῃ διεκρίθη ἡ περίφημος «κορσικανικὴ φρουρὰ» τοῦ πάπα. Ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων γεγονότων τῆς περιόδου ταύτης εἶναι καὶ ἡ ἐκ Μάνης τῆς Πελοποννήσου μετανάστευσις εἰς τὴν Κορσικὴν ἱκανῶν ἑλληνι-

Digitized by Google

κῶν οἰκογενειῶν καὶ ἡ ἐγκατάστασις αὐτῶν ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Αἰακείου.

Ἡ ἐπανάστασις κατὰ τῆς Γενούης. Ἡ γενικὴ κατακραυγὴ κατὰ τῆς διοικήσεως τῶν Γενουηνσίων προεκάλεσεν ὁμαδικὴν ἐπανάστασιν (1729). Ἡ Γένουα, μὴ δυναμένη νὰ ἀγωνισθῇ μόνη, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ ΣΤ', ὁ ὁποῖος συγκατετέθη νὰ ἀποστείλῃ σῶμα ἐξ 8.000 Γερμανῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς πληρωμῆς 100 φιορινίων δι' ἕκαστον στρατιώτην, ὁ ὁποῖος θὰ ἔλειπε κατὰ τὴν ἐπιστροφήν. Οἱ Κορσικανοὶ κατώρθωσαν νὰ νικήσουν καὶ τοὺς Γερμανούς, οἵτινες κατόπιν ἐνισχύθησαν διὰ νέου σώματος ἐξ 20.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Βυρτεμβέργης. Οἱ Κορσικανοί, μὴ δυνάμενοι νὰ δώσουν μάχην ἐκ τοῦ συστάδην ἐναντίον τόσον μεγάλων δυνάμεων, περιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ καταπονοῦν τὸν ἐχθρὸν καὶ τέλος ἐδέχθησαν τὴν μεσολάβησιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας πρὸς σύναψιν εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Κορσικανοὶ ἐξωμοιοῦντο πρὸς τοὺς Γενουηνσίους, ἐχαρίζοντο εἰς αὐτοὺς οἱ παλαιοὶ φόροι, ἀνεγνωρίζοντο αἱ τοπικαὶ διοικήσεις κτλ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ συνθήκη αὕτη παρεβιάσθη ὑπὸ τῆς Γενούης, ἥτις συνέλαβε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐπαναστατῶν Τσεκάλντι, Τζιαφφέρι, τὸν ἀββᾶν Ἀϊτόλλι καὶ τὸν Ραφφαέλι. Τῇ ἐπεμβάσει τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας οἱ συλληφθέντες ἀπηλευθερώθησαν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως μὴ ἐπανέλθουν εἰς τὴν Κορσικήν. Ἡ εἰρήνευσις ὅμως αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Μόλις ἀνεχώρησαν οἱ Γερμανοί, οἱ Γενουήνσιοι ἐπανήρχισαν τὰς καταπιέσεις των, αἵτινες προεκάλεσαν τῷ 1734 νέαν ἐπανάστασιν. Ὁ Τζαφφέρι, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ συνεκάλεσεν εἰς τὴν πόλιν Κόρτε ἐθνοσυνέλευσιν, ἥτις ἐκήρυξε τὸν ὁριστικὸν χωρισμὸν τῆς Κορσικῆς ἀπὸ τῆς Γενούης, τῷ 1735, ὠνόμασεν ἀρχηγοὺς τὸν Τζαφφέρι καὶ τὸν Ὑάκινθον Πάολι ὑπὸ τοὺς τίτλους τῶν βασιλικῶν ὑψηλοτήτων καὶ ἀνεκήρυξε τὴν Κορσικὴν εἰς βασίλειον. Ἡ Γένουα ἀπεφάσισε νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλά, μὴ κατορθώσασα τοῦτο διὰ τῶν ὅπλων, προέβη εἰς ναυτικὸν ἀποκλεισμὸν τῆς νήσου. Καθ' ἣν ὅμως ἐποχήν, ἕνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ, οἱ Κορσικανοὶ εἶχον ἀρχίσει νὰ στεροῦνται πολεμεφοδίων, ἐνεφανίσθη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου, τῷ 1736, ὁ βαρῶνος τοῦ Νόϋχοφ.

Ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. Ὁ Θεόδωρος-Ἀντώνιος, βαρῶνος τοῦ Νόϋχοφ, ἐκ τῆς Μαρκίας τῆς Βεστφαλίας, συνδεδεμένος διὰ στενῆς πολιτικῆς φιλίας μετὰ τοῦ Ἄγγλου πολιτικοῦ Λόου, εἶχε συνεννοηθῆ μετὰ τῶν Κορσικανῶν πρακτόρων τοῦ Λιβόρνου, καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν συμμαχίας τῆς Τύνιδος, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον, ἐπιβαίνων πλοίου ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν. Κατορθώσας δὲ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἐδείκνυεν ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Κορσικανῶν κατὰ τῆς Γενούης, συνεκέντρωσεν ἄφθονα πολεμεφόδια καὶ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἀνεκούφισαν τοὺς ἀγωνιζομένους, οἵτινες συνελθόντες εἰς τὸ μοναστήριον Ἀλεσσάνι ἀνεκήρυξαν αὐτὸν βασιλέα ὑπὸ τὸ ὄνομα Θεόδωρος ὁ Α'. Οὗτος προέβη ἀμέσως εἰς τὴν τακτοποίησιν τῆς διοικήσεως καὶ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ, ἔκοψε νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα καὶ τὴν εἰκόνα του καὶ ἵδρυσε τὸ παράσημον τῆς «Ἀπελευθερώσεως». Οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ Πάολι, Τζαφφέρι καὶ Κόστα διωρίσθησαν ὑπουργοί, ὁ μὲν τῶν Οἰκονομικῶν, οἱ δὲ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης. Ἡ νέα κυβέρνησις κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ πολλὰς πόλεις, ἀλλ' ἐφάνη ἀνίσχυρος νὰ ἀνακτήσῃ τὰ παράλια φρούρια. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑπερβολικαὶ βοήθειαι, τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποσχεθῆ ὁ βασιλεύς, δὲν ἔφθανον, οἱ Κορσικανοὶ ἤρχισαν νὰ δυσανασχετοῦν. Ὁ Πάολι ἐπαναστατήσας ἐπετέθη κατὰ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων. Ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Κορσικῆς, ἀφήσας τὴν διακυβέρνησιν τῆς νήσου εἰς συμβούλιον ἀντιβασιλείας ὑπὸ τοὺς Τζαφφέρι, Πάολι καὶ Λουκᾶ ντ' Ὀρνάνο. Περιῆλθεν ἀκολούθως τὴν Εὐρώπην, περισυλλέγων καὶ ἀποστέλλων εἰς τὴν Κορσικὴν διάφορα βοηθήματα δι' ὀλλανδικῶν καὶ ἰσπανικῶν πλοίων.

Ἡ Γένουα, μὴ δυναμένη νὰ ἐπιβληθῇ μόνη ἀπηυθύνθη εἰς τὴν Γαλλίαν, ἥτις, φοβουμένη μήπως ἡ νῆσος περιέλθῃ εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κορσικὴν πέντε συντάγματα ὑπὸ τὸν κόμιτα Μπουασσιέ. Οἱ Κορσικανοὶ ἀπέστειλαν τότε εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον ΙΕ' ὑπερήφανον ὑπόμνημα, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Γκαφφόρι καὶ τοῦ Ὑακίνθου Πάολι, ἐν τῷ ὁποίῳ διεδήλουν τὴν ἀπόφασίν των νὰ μὴ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν τυραννίαν τῆς Γενούης. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Θεόδωρος κατώρθωσε νὰ ἐξοπλίσῃ ἀρκετὰ πλοῖα ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ νὰ καταπλεύσῃ ἐκ νέου εἰς Κορσικήν. Οἱ Γάλλοι ὅμως ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ σχεδὸν ἀμέσως, πείσαντες καὶ πολλοὺς Κορσικανοὺς ἀρχηγοὺς νὰ τὸν ἀποκηρύξουν. Κατόπιν πολλῶν διαπραγματεύσεων καὶ συγκρούσεων, οἱ Γάλλοι κατώρθωσαν νὰ ὑπερισχύσουν καὶ νὰ καθυποτάξουν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς τοπικοὺς ἀρχηγοὺς (1739). Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὅμως τῶν Γάλλων, οἱ Κορσικανοὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑπαχθοῦν ἐκ νέου ὑπὸ τοὺς Γενουηνσίους καὶ ἔλαβον καὶ πάλιν τὰ ὅπλα ἐναντίον αὐτῶν. Ὁ Θεόδωρος κατέπλευσε καὶ πάλιν εἰς τὴν Κορσικὴν δι' ἀγγλικῶν πλοίων (1743), ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, καταφυγὼν δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐφυλακίσθη διὰ χρέη. Ὁ φίλος του Ἄγγλος πολιτικὸς Ὁράτιος Οὐῶλπολ κατώρθωσε μετ' ὀλίγον νὰ πληρώσῃ, δι' ἐράνων, τὰ χρέη καὶ νὰ τὸν ἀποφυλακίσῃ. Ὁ Θεόδωρος διῆλθε τὸ ὑπόλοιπα ἔτη τῆς ζωῆς του ἰδιωτεύων, καὶ ἀπέθανε τῷ 1796 ἐν Λονδίνῳ, ταφεὶς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Οὐεστμίνστερ.

Δικτατωρία τοῦ Πάολι. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κόμις Ριβαρόλα, Κορσικανὸς συνταγματάρχης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Σαρδηνίας, ἐπωφελούμενος τοῦ μεταξὺ Γενούης καὶ Σαρδηνίας πολέμου ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Κορσικήν, τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἄγγλων. Ἡ ἀπόπειρα ὅμως αὕτη ἀπέτυχεν, ἕνεκα τῆς ἀποστολῆς ἐνισχύσεων ὑπὸ τῆς Γαλλίας. Οἱ Κορσικανοί, ἐκλέξαντες ἀρχιστράτηγον τὸν Γκαφφόρι, ἐξηκολούθουν νὰ ἀνθίστανται κατὰ πάσης ξενικῆς κυριαρχίας. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γάλλων, οἱ Γενουήνσιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιπεξέλθουν ἄλλως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐδολοφόνησαν τὸν Γκαφφόρι (1753). Ἡ δολοφονία αὕτη ἀπέβη μοιραία διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς Γενούης ἐν Κορσικῇ. Προεκάλεσε γενικὴν ἐξέγερσιν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ Πασκὰλ-Πάολι, υἱὸς τοῦ Ὑακίνθου Πάολι. Ὁ Πασκὰλ-Πάολι εἶχεν ὑπηρετήσει εἰς τὸ κορσικανικὸν σύνταγμα τῆς Νεαπόλεως, ὅπου εἶχε διακριθῆ, ἀποβιβασθεὶς δὲ εἰς τὴν Κορσικὴν τῷ 1755 ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος, εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν. Κατ' ἀρχὰς ὁ Πάολι ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὴν καθυπόταξιν τῆς ἰσχυρᾶς κορσικανικῆς οἰκογενείας τῶν Μάτρα, ἥτις εἶχε κηρυχθῆ κατ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐξόντωσιν δὲ ταύτης ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ, τῶν οἰκονομικῶν, τῆς παιδείας, ἱδρύσας καὶ πανεπιστήμιον. Ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ διοίκησιν ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμήν. Ἐν γένει ἡ ἐποχὴ αὕτη θεωρεῖται ἡ ἐνδοξοτέρα καὶ ἡ εὐτυχεστέρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου. Ὁ Κορσικανὸς στρατηγὸς βασίσας τὴν διοίκησίν του ἐπὶ φιλελευθέρων δημοκρατικῶν ἀρχῶν, εἶχε προκαλέσει τὸν θαυμασμὸν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Ἰωάννης-Ἰάκωβος Ρουσσὼ παρομοίαζον αὐτὸν πρὸς τοὺς μεγάλους ἄνδρας τοῦ Πλουτάρχου, ὁ δὲ Φρειδερῖκος ὁ Μέγας ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον σπάθην, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχεν ἐγχαράξει τὰς λέξεις: «Patria, libertas».

Πώλησις τῆς Κορσικῆς εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Γένουα μὴ δυναμένη ν' ἀνακτήσῃ τὴν νῆσον, ἐκάλεσεν ἐκ νέου εἰς βοήθειαν τοὺς Γάλλους, οἵτινες ἀπέστειλαν καὶ πάλιν στρατεύματα. Τέλος διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τῆς 15 Μαΐου 1768 ἡ Γένουα ἐπώλησε τὴν Κορσικὴν εἰς τὴν Γαλλίαν ἀντὶ 2 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ὁ Πάολι, καίτοι κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἔλθει εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Γάλλους στρατηγούς, μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς πατρίδος του εἰς τὴν Γαλλίαν ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἀλλ' οἱ Γάλλοι ἀποστείλαντες σημαντικὰ στρατεύματα κατώρθωσαν νὰ νικήσουν ἐπανειλημμένως τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ ἰδίως κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ποντενόβο τῷ 1769. Ὁ Πάολι κατανοήσας τὸ μάταιον τῆς ἀντιστάσεως ἐπεβιβάσθη ἀγγλικοῦ πλοίου καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ οἱ Γάλλοι κατέκτησαν ἅπασαν τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν προσήρτησαν εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν καὶ ἐκυβέρνησαν αὐτὴν δι' εἰδικοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν οἱ Κορσικανοὶ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἀπέστειλαν βουλευτὰς εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Ὁ Πάολι, ἀμνηστευθείς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Κορσικανοὺς νὰ ἀνακηρύξουν τὴν νῆσον εἰς βασίλειον καὶ νὰ λάβουν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Γάλλων (1793). Συγχρόνως ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς Ἄγγλους, ἀνακηρύξας τῷ 1794 τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Γεώργιον τὸν Γ' ὡς βασιλέα τῆς Κορσικῆς. Οἱ Ἄγγλοι ἐδέχθησαν τὴν προσφορὰν καὶ κατέλαβον τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν διετήρησαν μέχρι τοῦ 1796, κυβερνῶντες αὐτὴν δι' ἀντιβασιλέως. Ἀλλὰ φοβούμενοι τὸν ἀτίθασον χαρακτῆρα τοῦ Πάολι, ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου ἔκτοτε παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1817). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης, μετὰ τοὺς θριάμβους του ἐν Ἰταλίᾳ, ἐσκέφθη νὰ ἀπελευθερώσῃ καὶ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλε τοὺς στρατηγοὺς Τζεντίλι καὶ Καζάλτα, οἵτινες ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Ἄγγλους καὶ νὰ καταλάβουν τὴν νῆσον. Ὁ Ναπολέων γενόμενος αὐτοκράτωρ μετεχειρίσθη σκληρῶς τοὺς συμπατριώτας του, πρὸς τοὺς ὁποίους ἠρνήθη νὰ παραχωρήσῃ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνησε δι' εἰδικοῦ καθεστῶτος, λίαν καταθλιπτικοῦ. Ἡ τυραννικότης τῆς διοικήσεως προεκάλεσε τῷ 1814 νέαν ἐπανάστασιν ἐν Μπάστια καὶ ἐπάνοδον τῶν Ἄγγλων, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἐξεδιώχθησαν μετ' ὀλίγον. Ἔκτοτε ἡ Κορσικὴ ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελῇ τμῆμα τῆς Γαλλίας, διαιρεθεῖσα κατ' ἀρχὰς διοικητικῶς εἰς δύο νομούς, οἵτινες κατόπιν συνεχωνεύθησαν εἰς ἕνα.

Οἱ Ἕλληνες ἐν Κορσικῇ. Τῷ 1676 πολλαὶ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, φεύγουσαι τὰς καταδιώξεις τῶν Τούρκων, ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κορσικήν. Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις. Ὁ Ἰωάννης Στεφανόπουλος, καταγόμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, κλάδος τῆς ὁποίας εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Μάνην τῆς Πελοποννήσου, εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τῶν Μανιατῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἣν ἐγνώριζεν ἐξ ἄλλων ταξιδίων του, πρὸς ἐξεύρεσιν τόπου καταλλήλου, ὅπως μεταναστεύσουν ἱκαναὶ οἰκογένειαι, μὴ δυνάμεναι νὰ ζήσουν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν μεταναστεύσεως εἶχον δώσει καὶ σοβαραὶ τοπικαὶ διαμάχαι μεταξὺ τῶν κυριωτέρων πατριαρχικῶν οἰκογενειῶν. Ὁ Στεφανόπουλος, μεταβὰς εἰς τὴν Γένουαν, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν (1675). Ἡ Γένουα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπάλαιεν ἀπεγνωσμένως πρὸς διατήρησιν τῆς κυριαρχίας της ἐπὶ τῆς Κορσικῆς. Ἡ ἄφιξις τῶν Ἑλλήνων θὰ ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὴν νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀτιθάσων κατοίκων τῆς νήσου πυρῆνα ἀνθρώπων ξένων πρὸς τὴν χώραν, ὅστις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς αὐτήν. Ἕνεκα τούτου παρεχώρησεν εἰς τὸν Στεφανόπουλον ἐκτεταμένας γαίας πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν Παομίᾳ, Ρεβίντᾳ καὶ Σαγκόνιᾳ, πρὸς Β. τοῦ Αἰακείου. Εἰς τοὺς μετανάστας θὰ παρεχωροῦντο καὶ πάντα τὰ ἀναγκαιοῦντα ἀντικείμενα καὶ ἐργαλεῖα τῆς πρώτης ἀνάγκης πρὸς ἐγκατάστασιν, καθὼς καὶ δάνειον ἐκ 40.000 λιρῶν, ἐξοφλητέον ἀτόκως. Οἱ Ἕλληνες, εἰς ἀντάλλαγμα, ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑπηρετήσουν τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενούης κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους νὰ καταβάλλουν ὡς φόρον τὸ δέκατον τῶν ἐσόδων των. Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὅρων τούτων, ὁ Στεφανόπουλος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μάνην καὶ συνεκέντρωσεν 740 συμπατριώτας του, οἵτινες ἀνεχώρησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ προσδιορισθὲν τμῆμα τῆς νήσου. Χάρις εἰς τὰς φροντίδας καὶ τὴν ἐργατικότητα τῶν Ἑλλήνων, τὰ παραχωρηθέντα εἰς αὐτοὺς ἐδάφη, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν ἀκαλλιέργητα καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει, μετεβλήθησαν ταχέως εἰς εὐφορωτάτους ἀγρούς, ἀποτελοῦντας καταφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς γαίας τῶν γειτόνων των, εὑρισκομένας εἰς τελείαν ἐγκατάλειψιν.

Οἱ γείτονες αὐτῶν ἰθαγενεῖς δὲν ἤργησαν νὰ ἐκδηλώνουν φανερὰ τὴν ζηλοτυπίαν των, τὴν ὁποίαν μετέτρεψεν εἰς μῖσος τὸ γεγονὸς ὅτι συχνὰ συνήντων πολλοὺς ἐξ αὐτῶν μεταξὺ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ τῆς Γενούης, ὁ ὁποῖος ἐμάχετο κατὰ τῶν Κορσικανῶν ἐπαναστατῶν. Ἕνεκα τούτου συχνάκις ἐπῆλθον αἱματηραὶ συρράξεις μεταξὺ ἰθαγενῶν καὶ μεταναστῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δέ, συνεπείᾳ ἐπαναστάσεως, τῷ 1729, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου περιῆλθεν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, ἡ ἑλληνικὴ ἀποικία, ἀπειλουμένη νὰ ἐξολοθρευθῇ τελείως, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ καταφύγιον εἰς τὴν πόλιν τοῦ Αἰακείου καὶ νὰ ἐγκλεισθῇ ἐν τῇ ἀκροπόλει, τὴν ὁποίαν οἱ Κορσικανοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν. Οἱ Ἕλληνες ἔζησαν ἐκεῖ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ ὅτε, τῷ 1769, ἡ νῆσος περιῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν, εἶχεν ἐπέλθει σημαντικὴ συγχώνευσις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐντοπίων, τὰ δὲ μίση εἶχον κατευνασθῆ αἰσθητῶς. Τῷ 1774, μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς νήσου, οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς γαίας των. Ἐπειδὴ ὅμως αὗται εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ ἰθαγενῶν, παρεχωρήθη εἰς αὐτοὺς ἡ πλησιόχωρος περιοχὴ τῆς Πιάνα μὲ τὴν Καργκέζε ὡς πρωτεύουσαν. Ἡ περιοχὴ αὕτη ἀνεκηρύχθη ὡς μαρκιζᾶτον, δοθὲν εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν τῆς νήσου στρατηγὸν Μπαρμπέφ, ὁ ὁποῖος ἐβοήθησε τοὺς Ἕλληνας νὰ κτίσουν τὸ χωρίον Καργκέζε. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως τὰ μίση τοῦ λαοῦ ἀφυπνίσθησαν ἐκ νέου, τὸ χωρίον Καργκέζε ὑπέστη ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις, οἱ δ' Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν ἐκ νέου εἰς τὸ Αἰάκειον. Τὸ Διευθυντήριον ἀπέδωσεν εἰς αὐτοὺς τὸ Καργκέζε, ὅπου παραμένουν ἔκτοτε ἀνενόχλητοι, καίτοι ὑπέστησαν περιοδικῶς διαφόρους νέας ἐπιδρομάς, ἰδίως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1814 καὶ τὰς μετ' αὐτὴν ἐξεγέρσεις. Ἀπὸ τότε κατέπαυσε πᾶς φυλετικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ ἰθαγενῶν, αἱ δὲ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι εἰσεχώρησαν πανταχοῦ τῆς νήσου καὶ κατέλαβον σημαντικὴν θέσιν ἐν αὐτῇ. Πολλοὶ τούτων διατείνονται ὅτι κατάγονται ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς των εἰς τὴν Κορσικήν, οἱ Ἕλληνες ἄποικοι ἐγκατέ-

Digitized by Google

ψαν τὴν ὀρθοδοξίαν, ἀναγνωρίσαντες τὸν πάπαν, ἀλλὰ διετήρησαν εἰς τὰς θρησκευτικάς των τελετὰς τὸ ἑλληνόρρυθμον δόγμα καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν Οὐνιτῶν Ἔχουν θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν ἀρχιμανδρίτην ἀτοστελλόμενον ἐξ Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Αἰακείου. Ὁ ἀρχιμανδρίτης οὗτος χρησιμεύει ἐπίσης καὶ ὡς διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Καργκέζε. Ἤδη ὁμιλοῦνται ἐν Καργκέζε εὐχερῶς τρεῖς γλῶσσαι: ἡ νεοελληνική, ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἰταλική. Οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων ἀποίκων, παρὰ τὰς καταβληθείσας ὑπὸ τῶν ἐντοπίων προσπαθείας πρὸς ἀφομοίωσιν, ἐξακολουθοῦν νὰ διατηροῦν τὴν ἐπαφήν των πρὸς τὴν μητέρα πατρίδα, διὰ τῆς διαφυλάξεως τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ τῶν παραδόσεων. Τὰ πλεῖστα τῶν οἰκογενειακῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων διατηροῦνται μέχρι σήμερον. Ἡ παρουσία τῶν Ἑλλήνων τούτων ἐν Κορσικῇ, καὶ ἰδίᾳ παρὰ τὸ Αἰάκειον, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Μέγας Ναπολέων, ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ δημιουργηθῇ ὑπό τινων ὁ ἰσχυρισμὸς περὶ τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς τοῦ μεγάλου Κορσικανοῦ, ὅστις εὗρεν ἀπήχησιν καὶ εἰς τὴν τότε ἑλληνικὴν μοῦσαν ἐν τῷ γνωστῷ στίχῳ «Τῆς τουρκομάχου Ἑλλάδος» τοῦ Σούτσου: «Ὁ Κορσικανὸς ὁ ἔχων τὸν Ταΰγετον πατρίδα...».

Μ. Δ. ΒΑΤΑΛΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Galleti*, Histoire illustrée de la Corse (Παρίσιοι, 1866). —*F. Gregorovius*, Corsica (Στουτγάρτη γ' ἔκδ. 1878). —*F. Girolami-Cortonna*, Géographie Générale de la Corse (Αἰάκειον 1893). —*Mortillet*, Sur les monuments mégalithiques de Corse (ἐν Nouvel. arch. d. Missions scient. 1893, 49 κ.ἑ.). —*L. H. Caird*, History of Corsica (Λονδῖνον 1899). —*R. Le Voindre*, La Corse et les Corses (Παρίσιοι, 1904). —*Poli*, La Corse dans l' antiquité et dans le haut moyen-âge (1907). —*R Lucerna*, Die Eiszeit auf Korsika (ἐν Abhandl. d. Geograph. Gessellsch., Βιέννη 1910). —*Colonna de Cesari-Rocca* καὶ *Louis Villat*, Histoire de Corse (1916). —*P. Allorge*, Histoire du peuplement de la Corse (1926). Αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ τῆς νήσου ἐδημοσιεύθησαν ἐν Corp. Inscr. Latin (X 8034—8040. 8329), Ephim. Epigr. (VIII 799—804) καὶ Mélanges de l'Ecole franç. de Rome (1891, 106—132). Π. Ν. Π.

Κορσικῆς ***βρύον*** */Βοτ./*. Εἶδος θαλασσίου φύκους (βλ. λ. *ἑλμινθόχορτον*).

— */Φαρμ./* Βλ. λ. *βρύον* τὸ ἑλμινθόχορτον.

Κορσικὸν ***ἀκρωτήριον*** */Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς Κορσικῆς (βλ. *κάπο Κόρσο*).

Κορσίνι (Porto Corsini) */Παραλ. Γεωγρ./*. Τὸ ἐπίνειον τῆς *Ραβέννης*. Κυρίως εἰπεῖν δὲν εἶναι λιμὴν ἀλλὰ στομαλίμνη διώρυγος, διηκούσης διὰ μέσου ἑλῶν καὶ δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ ἡ Ραβέννα, κειμένη 6 μίλ. ΒΔ αὐτοῦ, πρὸς τὸ Ἀδριατικὸν (πλάτ. 44°29' Β., μῆκ. 12°18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 200: Ortona to River Po). Προστατεύεται ὑπὸ δύο κυματοθραυστῶν, τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου, ἐχόντων φανούς, σήματα ὁμίχλης, σηματοφόρον καὶ νυκτερινὰς σημάνσεις ὡς πρὸς τὸ παλιρροιακὸν ρεῦμα. Σ. Ε. Λ.

Κορσίνι (Corsini). Ἀρχαία φλωρεντινὴ οἰκογένεια πατρικίων, ἀνάγουσα τὴν ἀρχήν της εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Τμῆμα ταύτης ἐγκατεστάθη βραδύτερον καὶ εἰς τὴν Ρώμην. Πολλὰ τῶν μελῶν αὐτῆς ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος, τοῦ μαρκησίου καὶ τοῦ δουκός, τῷ δὲ 1854 τὸν τοῦ πρίγκηπος, διαπρέψαντα εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν πολιτικήν. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: —1) *Ἀνδρέας*, ἐπίσκοπος τοῦ Φιέζολε (1302—1373). Διῆγε κατ' ἀρχὰς βίον ἄσωτον καὶ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς μοναστήριον, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν. Βραδύτερον ἀπεστάλη ὡς ἐπίσκοπος εἰς τὸ Φιέζολε καὶ μετὰ ταῦτα ὡς λεγᾶτος τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ε' εἰς τὴν Βολωνίαν. Τῷ 1629 ὁ πάπας Οὐρβανὸς ὁ Η' ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἅγιον. —2) *Ἀνδρέας*. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1804—1868). Τῷ 1849 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τοσκάνης. —3) *Βαρθολομαῖος*. Ἰταλὸς ποιητὴς (1606—1673) Μεταξὺ ἄλλων μετέφρασε τὸν Ἀνακρέοντα ἐμμέτρως εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ ἔγραψε τὸ ἡρωϊκοκωμικὸν ποίημα «Torracchione desolato» (1768). —4) *Ἐδουάρδος*. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ ἀρχαιολόγος (1702—1765). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Πίζῃ καὶ ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε λατινιστὶ πολυάριθμα ἱστορικά, φιλοσοφικά, μαθηματικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Institutiones philosophicae ac mathematicae» (1731), «Dissertationes quatuor agonisticae» (1747), «Notae Graecorum» (1749), «Plutarchi de placitis philosophorum libri V» (1750), «Inscriptiones atticae» (1752), «Dissertationes de Armeniorum regibus» (1757) κτλ. Ὡς σημαντικώτερον ἐκ τῶν ἔργων του θεωρεῖται τὸ «Fasti attici» (1744). —5) *Λαυρέντιος*. Πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλήμης IB'* (βλ. λ.) —6) *Νέρι-Μαρία*. Ἰταλὸς καρδινάλιος (1685—1770). Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΒ', ὁ ὁποῖος, τυφλωθεὶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, εἶχε παραχωρήσει εἰς αὐτὸν τὴν διακυβέρνησιν τοῦ παπικοῦ κράτους. Ἵδρυσε τὴν ἐν τῷ μεγάρῳ Κορσίνι βιβλιοθήκην καὶ ἐτάφη ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, ὅπου ἐστήθη εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον. —7) *Νέρι*. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1771—1845). Ὑπῆρξεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν Τοσκάνῃ ἐπὶ Φερδινάνδου τοῦ Γ' καὶ Λεοπόλδου τοῦ Β' καὶ τῷ 1844 ἐγένετο πρωθυπουργός. —8) *Νέρι*, μαρκήσιος τοῦ Λαγιάτικο. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1805—1859). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ φιλελευθέρου φλωρεντινοῦ κόμματος. Τῷ 1848 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τοσκάνης, τῷ δὲ 1859 ἀπεστάλη ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ εἰς Λονδῖνον ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Τοσκάνης. —9) *Τομάζο*. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1767—1856). Διετέλεσε σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ πρεσβευτὴς ἐν Γαλλίᾳ. Τῷ 1847 ἐξελέγη δήμαρχος τῆς Ρώμης, ἀλλά, ὢν ὀπαδὸς τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ', κατέφυγε, μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ εἰς Γαέταν, εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην μετὰ τοῦ πάπα. —10) *Τομάζο*. Ἰταλὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1835—1919). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατόν, φθάσας τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ ἐχρημάτισε δήμαρχος τῆς Φλωρεντίας καὶ γερουσιαστής. Μ. Δ. Β.

— **Κορσίνι,** ***μέγαρον*** — (Palazzo Corsini). Ἓν τῶν ὡραιοτέρων παλαιῶν καὶ ἱστορικῶν κτηρίων τῆς Ρώμης, ἐν τῇ ὁδῷ Λουνγκάρα παρὰ τὸν Τίβεριν καὶ κάτωθεν τοῦ λόφου Τζιανίκολο. Τὸ ἀρχικὸν κτήριον ἀνηγέρθη κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Δομινίκου Ριάριο, ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Δ', καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς κέντρον πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως. Ἐν αὐτῷ, ἀπὸ τοῦ 1668 μέχρι τοῦ θανάτου της (1689) διέμεινεν ἡ περίφημος βασίλισσα τῆς Σουηδίας Χριστίνα καὶ εἶχεν ἐγκαταστήσει τὴν ὑπ' αὐτῆς ἱδρυθεῖσαν «Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν», ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ «Ἀκαδημία τῆς Ἀρκαδίας». Ἀγορασθὲν κατόπιν ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Νέρι Κορσίνι, ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΒ', μετερρυθμίσθη ὑπὸ τοῦ Φλωρεντινοῦ ἀρχιτέκτονος Φερδινάνδου Φούγκα, ἀπὸ τοῦ 1732 μέχρι τοῦ 1739, καὶ ἔλαβε τὴν σημερινὴν αὐτοῦ μορφήν. Τῷ 1884 τὸ μέγαρον Κορσίνι ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους, ὅπερ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιστημονικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Λυγκέων (Academia dei Lincei), τὸ μουσεῖον, τὴν πινακοθήκην καὶ τὴν βιβλιοθήκην Κορσίνι. Τὸ μουσεῖον ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Νέρι Κορσίνι, περιλαμβάνει γλυπτικὰ ἔργα ρωμαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς ἐποχῆς. Ἡ πινακοθήκη ἔχει ἔργα τοῦ Μουρίλλο, τοῦ Πουσσέν, τοῦ Ροῦμπενς, τοῦ Φρὰ Ἀντζέλικο, τοῦ Πιντουρίκκιο, τοῦ Μελότσο ντὰ Φορλί, τοῦ Κορρέτζιο, τοῦ Ἀντρέα ντὲλ Σάρτο, τοῦ Τζιορτζόνε, τοῦ Ντομενικῖνο, τοῦ Σαλβατὸρ Ρόζα, τοῦ Γκουΐντο Ρένι, τοῦ Σασσοφερράτο, τοῦ Ριμπέρα κ. ἄ. Ἡ βιβλιοθήκη ἱδρυθεῖσα τῷ 1754 ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Λαυρεντίου Κορσίνι, τοῦ κατόπιν πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΒ', ηὐξήθη διὰ τῆς συλλογῆς τοῦ καρδιναλίου Γκουαλτιέρι καὶ ἄλλων καὶ περιλαμβάνει 70.000 τόμους, 2.511 χειρόγραφα καὶ 600 αὐτόγραφα. Μεταξὺ τῶν χειρογράφων τὰ σπουδαιότερα εἶναι οἱ ἑλληνικοὶ κώδικες. Μ. Δ. Β.

Κορσὶς */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἄλλη ἀρχαία ὀνομασία τῆς μεγαλονήσου *Κύρνου* (Κορσικῆς).

Κόρσο, ***Κάπο*** — (Capo Corso) */Παραλ. Γεωγρ./*. Μεγάλη χερσονησώδης προβολὴ τοῦ ὄρους Στέλλο (Stello, ὑψόμ. 1305 μέτρ.) ἀποτελοῦσα τὸν πρὸς Β. τερματισμὸν τῆς *Κορσικῆς*. Προέχει ἐπὶ 19 μίλλ., τῆς ρίζης του (εὖρος 6 μιλλ.) ὁριζομένης κατὰ τὴν ἑνοῦσαν τοὺς ἀμφιπύγους λιμένας, Σὰν-Φιορέντζο (ἀρχ. Κορσίας Αἰγιαλὸς) καὶ Μπάστια (ἀρχ. Μαντίνων πόλις). Ἐπὶ τῶν κλιτύων του αἱ ἐπαρχίαι Νόντζα καὶ Κανάρι πρὸς Δ., Κάπο Κόρσο πρὸς Β. καὶ Μπράντο πρὸς Α. Τὸ πρὸς Β. μέτωπόν του, εὔρους 3 μιλλ., ἀπολήγει εἰς τὰ ἀκρωτήρια Ἀνιέλο πρὸς Α. καὶ Κόρνο ντὶ Μπέκο, ἐφ' οὗ σημαφόρος ἐπίσημος, πρὸς Δ. Ἡ αἰγιαλῖτις τοῦ μετώπου ἀποτελεῖ ὡραῖον ἀγκυροβόλιον ὑπὸ Ν. ἀνέμους, ἐν αὐτῇ δὲ ἡ νησὶς Τζιράλια (Giraglia: πλάτ. 43°02' Β., μῆκ. 9°24' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1131: Island of Corsica), ἐφ' ἧς φάρος ἐντατικώτατος λευκῶν ἐκλαμψεων 30 μιλλίων. Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας καλεῖται *Κάβο Κόρσος* (ἀρχ. *Ἱερὸν ἄκρον, Πτολ.* Γ, β, 5). Σ. Ε. Λ.

Κορσοὶ */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἡ διατηρουμένη εἰσέτι παρ' ὀλίγοις τῶν ναυτικῶν ὀνομασία τῶν *Κορασσιῶν*. Σ. Ε. Λ.

Κόρσος ***Δονάτι*** (Donati). Πολιτικὸς τῆς Φλωρεντινῆς δημοκρατίας (βλ. *Ντονάτι* Κόρσος).

Κορσοὺν ἢ ***Καρσοὺν*** (Korsun ἢ Karsun) */Γεωγρ./*. Ρωσικὴ ὀνομασία τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας κριμαϊκῆς πόλεως *Ἡρακλείας* (βλ. λ.) ἢ *Χερσονήσου Ἡρακλεωτικῆς*.

Κόρσσεν (Corssen), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1820—1875). Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Σούλπφορτα. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε: «Περὶ τῆς προφορᾶς τῶν φωνηέντων καὶ τοῦ τονισμοῦ τῆς λατινικῆς γλώσσης» (1858—1859, 2 τόμοι, β' ἔκδοσις 1868—1870), «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Ἐτρούσκων» (1874—1875, 2 τόμοι) καὶ «Συμβολὴ εἰς τὴν ἰταλικὴν γλωσσολογίαν». Γ. Ε. Κ.

Κόρσυρα */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Νῆσος τῆς Μεσογείου, ἄλλως *Κόσσουρα* (βλ. λ.).

Κὸρτ (Cort), ***Κορνήλιος***. Ὁλλανδὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1530—1578). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Λουκᾶ ντὲ Λέϋντ, τοῦ ὁποίου τὴν ὡραίαν τεχνοτροπίαν μετέφερεν εἰς Ἰταλίαν, ἐγκατασταθεὶς εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐχάραξε πολλὰ ἔργα τοῦ Τισιανοῦ. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Ρώμην, ἵδρυσε σχολήν, ἐξ ἧς προῆλθον ὁ Αὐγουστῖνος Καρράτσι καὶ ὁ Φ. Τομαζίνι, ἐξετέλεσε δὲ ἐκεῖ πληθὺν μεγάλων χαλκογραφιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται ἰδιαιτέρως ὁ «Εὐαγγελισμός», ἡ «Ἁγία Μαγδαληνὴ» καὶ ὁ «Προμηθεὺς» τοῦ Τισιανοῦ, ἡ «Μεταμόφωσις» καὶ ἡ «Μάχη τῶν Ρωμαίων κατὰ τοῦ Πύρρου» τοῦ Ραφαὴλ καὶ ἄλλαι ἐπὶ ἔργων τοῦ Κορρέτζιο, τοῦ Σαλβιάτι, τοῦ Ζὺλ Ρομαὶν κλπ. Ἐκ τῶν ἰδικῶν του συνθέσεων προέχουν ἡ «Γέννησις τῆς Θεοτόκου» καὶ ἡ «Θεία οἰκογένεια».

— **Κὸρτ** (Cort), ***Φραγκῖσκος***. Φλαμανδὸς ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος (1834—1878). Ἔγραψε στίχους ἐπὶ θεμάτων τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ ἐξέδωκεν ἐπί τινα χρόνον καθημερινὴν ἐφημερίδα, εἶτα δὲ φιλολογικὸν περιοδικόν.

— **Κὸρτ** (Cort), ***Χένδρικ-Φραγκῖσκος ντὲ—***. Φλαμανδὸς τοπιογράφος (1742—1810), καθηγητὴς τῆς ἀκαδημίας τῆς Ἀμβέρσης. Τῷ 1790 ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ, ὅπου ἐζωγράφησεν ἰδίως ἀπόψεις πόλεων καὶ ἀρχαίων ἐρειπίων, καθὼς καὶ ἐσωτερικὰ ναῶν. Εἰς τὸ Μπελβεντέρε ὑπάρχει «Ἄποψις τοῦ ἀρχαίου πύργου τοῦ Τέμς», ἔργον τοῦ Κόρτ, φέρον χρονολογίαν 1774. Γ. Ζ.

κορτάκιας (ὁ)· ὁ ἔχων ροπὴν εἰς τὸ νὰ κάνῃ *κόρτε* (λέγεται περιφρονητικῶς καὶ χλευαστικῶς).

Κορταμπὲρ (Cortambert), ***Πέτρος-Φραγκῖσκος-Εὐγένιος***. Γάλλος γεωγράφος (1805—1881). Ἀπὸ τοῦ 1824 μέχρι τοῦ 1833 εἰργάσθη εἰς τὸ παγκόσμιον γεωγραφικὸν λεξικὸν τοῦ Picquet, διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐμπορικὴν σχολὴν καὶ εἰς διάφορα ἄλλα λύκεια. Τῷ 1854 διωρίσθη ὑπάλληλος τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ μετά τινα χρόνον ἀρχιβιβλιοφύλαξ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του ἄξια μνείας εἶναι: «Παγκόσμιος γεωγραφία», «Στοιχεῖα ἀρχαίας γεωγραφίας», «Μικρὸν λεξικὸν τῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῶν ἐφευρέσεων», «Γενικὸς πίναξ τῆς Ἀμερικῆς», «Πίναξ τῆς Κοχιγκίνας», «Στοιχεῖα κοσμογραφίας», «Γεωγραφία πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων», «Σειρὰ γεωγραφικῶν ἀτλάντων» κ. ἄ. Ἅπαντα τὰ ἔργα ταῦτα ἔσχον πολυαρίθμους ἐκδόσεις. Ἐπὶ πλέον ὁ Κορταμπὲρ διερρύθμισε τὴν ὀκτάτομον παγκόσμιον γεωγραφίαν τοῦ Malte-Brun καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν Λαροὺς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἰς τὸ «Δελτίον τῆς βιογραφικῆς ἑταιρείας» εἰς τὰ «Χρονικὰ τῶν ταξιδίων» κλπ. Διετέλεσεν ὡσαύτως ἀντιπρόεδρος καὶ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας. Μ. Ν. Δ.

κορτάρω, *ἀόρ. ἐ)κορτάρισα*· κάμνω κόρτε, ἐρωτοτροπῶ.

Κορτάτζης, ***Μιχαήλ***. Ἔμπορος ἐκ Σμύρνης, ὅστις μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς ἐνεθουσιάσθη τόσον, ὥστε προσέφερε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του. Κατὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ 1821, μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ χάρις εἰς τὴν προσωπικὴν φιλίαν του μὲ τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας Δαβίδ. Κατόπιν ἔφθασεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐκεῖ ἐσχημάτισε σῶμα ἐκ Σμυρναίων, εἰς ἐνίσχυσιν τῆς Ἰωνικῆς φάλαγγος. Ἀπέθανεν ἐκ τύφου εἰς τὸ Ναύπλιον τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

κόρτε (τὸ) (ἰταλ. corte)· ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν καταβάλλομεν καὶ ἐν γένει τὰ μέσα τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦμεν, διὰ νὰ ἀγαπηθῶμεν ἀπὸ μίαν γυναῖκα ἢ καὶ ἁπλῶς διὰ νὰ τὴν κατακτήσωμεν: «κάμνω κόρτε» ἐρωτοτροπῶ.

Τὸ κόρτε ἀκολουθοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ροπὰς τῶν διαφόρων ἐποχῶν, ἔσχε τὴν τελειοτέραν του ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν, ὅτε, ὑπὸ τὴν ἐπίφασιν περισσῆς ἰδανικότητος, ἐκαλύπτετο ὄχι ὀλιγωτέρα ἡδονικότης. Αἱ μετέπειτα ἐποχαὶ ἤρχισαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ν' ἀραιώνουν τὸν πέπλον τοῦ πλατωνισμοῦ, νὰ μετριάζουν τὴν περισσὴν ἁβρότητα. Ἡ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ ἰδίως παρουσιάζει ὡς κύριον καὶ γενικώτερον χαρακτηριστικόν, ὅσον ἀφορᾶ τὸ κόρτε, τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν πολλῶν λοξοδρομιῶν καὶ χρονοτριβῶν, τὴν χρησιμοποίησιν ἐκδουλεύσεων ἀμεσωτέρων, ἀνυπομονωτέρων καὶ πεζοτέρων. Τοιουτοτρόπως μέγα μέρος διαδραματίζει εἰς τὸ τωρινὸν κόρτε τὸ ἀμερικανικώτατον φλέρτ, τὸ ὁποῖον τόσῳ ραγδαίως κατέκτησεν ὅλον τὸν ἐπίλοιπον πεπολιτισμένον κόσμον. Τ. Δ.

Κόρτε (Corte) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Κορσικῆς, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ταβινιάνο καὶ Ρεστονίκα. Κεῖται ἐπὶ ἀποτόμου βράχου 486 μ. ὕψους, εἰς ἀπόστασιν 53 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Αἰακείου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Αἰακείου—Μπάστια.

Digitized by Google

Κάτ. 5 270. Ἔχει λατομεῖα μαρμάρου, ἐργοστάσια ζυμαρικῶν καὶ διεξάγει ἐμπόριον ὀπωρῶν, ξυλείας καὶ οἴνων. Ἦτο ἄλλοτε πόλις ὠχυρωμένη καὶ περιτετειχισμένη, μετὰ φρουρίου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1761 μέχρι τοῦ 1769 ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα τοῦ δικτάτωρος τῆς νήσου στρατηγοῦ Πάολι. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως Cenestum καὶ τὸ δάσος Κόρτε, ἐκτάσεως 4.471 ἑκταρίων. Ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει 16 καντόνια, 108 κοινότητας καὶ ἔχει 58 870 κατ. Μ.Δ.Β

Κόρτε - *Ρεάλ*, ἢ ***Κορτερρεὰλ*** (Corte-Real, ἢ Corterreal). Οἰκογένεια Πορτογάλων θαλασσοπόρων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν, μεταξὺ ἄλλων, ὁ *Γάσπαρ* (1450—1502), ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε διάφορα ταξίδια πρὸς ἐξεύρεσιν νέας ὁδοῦ διὰ τὰς Ἰνδίας. Τῷ 1500, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἐμμανουὴλ τοῦ Α', ἐπεχείρησε ταξίδιον. κατὰ τὸ ὁποῖον ἐξηρεύνησε τὴν Α. ἀκτὴν τῆς Β. Ἀμερικῆς, μεταξὺ 50° καὶ 60° Β. πλάτ., δώσας εἰς τὴν ἀνακαλυφθεῖσαν χώραν τὸ ὄνομα *Λαβραδὸρ* καὶ ἐπιστρέψας μετὰ 57 ἰθαγενῶν. Τῷ 1501 ἐπεχείρησε, μὲ τρεῖς καραβέλλας, δεύτερον ταξίδιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐξηρεύνησε τὰς ἀκτὰς τῆς Νέας Γῆς καὶ τοῦ Καναδᾶ, δώσας εἰς αὐτὰς τὸ ὄνομα *Πρασίνη Γῆ*. Τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἐπέβαινε, δὲν ἐπέστρεψε πλέον. Μετά τινας μῆνας ὁ ἀδελφός του *Μιχαὴλ* ἀνεχώρησε πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀπολεσθέντος ἀδελφοῦ του καὶ περιεπλανήθη εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Νέας Γῆς, ὅπου ναυαγήσας ἀπωλέσθη καὶ οὗτος. Ὁ πρεσβύτερος ὅλων *Βάσκο Ἄννες* κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα Ἐμμανουήλ, ὅστις ὠργάνωσεν εἰδικὴν ἀποστολὴν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἀπολεσθέντων ἀδελφῶν του. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἀναχωρήσασα τῷ 1503 ἐπέστρεψε μετὰ ἓν ἔτος, χωρὶς νὰ ἀνεύρῃ τὰ ἴχνη τῶν θαλασσοπόρων. Μ. Δ. Β.

Κορτὲθ (Cortez) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς δημοκρατίας τῆς Χονδούρας, ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ (βλ. *Πουέρτο* Κορτέθ).

κόρτειον ***ὄργανον*** *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *κορτιανὸν ὄργανον*.

Κορτελυὸν (Cortelyon), ***Γεώργιος***. Ἀνώτατος τιτλοῦχος ἐν τῇ διοικητικῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐχρημάτισε γραμματεὺς τῶν προέδρων Μὰκ-Κίνλεϋ καὶ Ροῦσβελτ, ὑφυπουργὸς κατόπιν τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Ἐργασίας, γενικὸς διευθυντὴς τῶν Τ.Τ.Τ. καὶ ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Κατὰ τὴν μεγάλην οἰκονομικὴν κρίσιν, τὴν ἐπελθοῦσαν τῷ 1907 ἐκ τῆς ἀδιαλλάκτου ἀντιθέσεως τοῦ προέδρου Ροῦσβελτ ἐναντίον τῶν μεγάλων τράστ, εἰργάσθη δραστηρίως, ἐπιτυχὼν ν' ἀποσείσῃ τὸν κίνδυνον τῶν ἐπικειμένων τεραστίων οἰκονομικῶν καταστροφῶν. —Ω.

κόρτες (ἱσπαν. cortes, πληθ. τῆς λέξ. corte = αὐλή). Ὅρος διὰ τοῦ ὁποίου ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ ὀνομάζονται περιληπτικῶς τὰ δύο νομοθετικὰ σώματα, ἤτοι ἡ βουλὴ (ἱσπαν. congresso de los diputados) καὶ ἡ γερουσία (ἱσπαν. senado). Δ. Σ. Δ.

Κορτὲς (Cortés), ***Φερδινάνδος***. Διάσημος Ἱσπανὸς ἐξερευνητὴς καὶ στρατιωτικός, ὁ κατακτητὴς τοῦ Μεξικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1485, ἐν Μέντελλιν (Ἐστρεμαντοῦρα) καὶ θανὼν τὴν 2 Δεκεμβρίου 1547 ἐν Καστιλλέχα ντὲ λὰ Κονέστα, παρὰ τὴν Σεβίλλην. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαλαμάγκας (1499—1501), ἀλλ' ἐκ φύσεως ρέπων πρὸς τὰς περιπετείας καὶ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν ἐπανερχομένων ἐκ τῶν νεοανακαλυφθεισῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀνεχώρησε διὰ τὸν Ἅγιον Δομῖγκον (1504), τοῦ ὁποίου ὁ κυβερνήτης Ὀβάντο ἦτο συγγενής του. Κατ' ἀρχὰς ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν χρυσοῦ, ἔπειτα

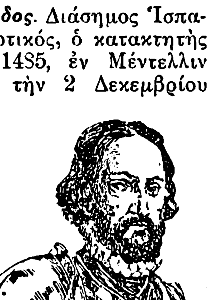

Φερδινάνδος Κορτές.

δὲ διεκρίθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διέγου Βελασκὲζ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἀνακουάνας καὶ κατηνάλωσε πέντε ἔτη ἐξερευνῶν τὰ ἐδάφη τῶν Ἰνδῶν καὶ μελετῶν τὰ ἤθη των. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κούβας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε μέρος ὡς ἀξιωματικός, παρεχωρήθησαν εἰς αὐτὸν ἱκαναὶ ἐκτάσεις γαιῶν (1511), διωρίσθη δὲ συνάμα καὶ ἀλκάδης τοῦ Σαντιάγο τῆς Μπερακόα. Ἐλθὼν εἰς ρῆξιν μετὰ τοῦ Βελασκέζ, ἐφυλακίσθη δὶς κατὰ διαταγήν του, ἀλλὰ συνεφιλιώθη μετ' αὐτοῦ νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφήν του, οὕτω δὲ ἐκεῖνος τῷ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τῆς ἐκστρατείας πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ἐδαφῶν τῶν κειμένων πρὸς Α. τῆς Κούβας. Ὁ Κορτὲς ἀνεχώρησε τὴν 18 Φεβρουαρίου 1519 ἐκ Σὰν Ἀντόν, τὴν δυτικωτέραν ἄκραν τῆς Κούβας, ὅπως κατευθυνθῇ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κοτότς, κείμενον εἰς 200 χλμ. ἐκεῖθεν, ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τοῦ Γιουκατάν. Αἱ δυνάμεις του, διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ὁποίων εἶχε δαπανήσει ὅλην του τὴν περιουσίαν, ἀπετελοῦντο ἐξ ἕνδεκα πλοίων μὲ πλήρωμα 110 ἀνδρῶν, ἅτινα μετέφερον 500 στρατιώτας 32 πυροβολητὰς μὲ 10 ὀρειχάλκινα τηλεβόλα, 250 Ἰνδούς, 17 ἵππους καὶ ἀνάλογον ποσότητα τροφίμων καὶ πολεμεφοδίων. Οἱ ἐξερευνηταί, ἀποβιβασθέντες εἰς Ταμπάσκο, προσεβλήθησαν ὑπὸ χιλιάδων ἰθαγενῶν, ἐνίκησαν δὲ τούτους χάρις εἰς τὸν τρόμον, τὸν ὁποῖον ἐνέπνεον οἱ ἵπποι των, μέχρι τότε ἄγνωστα ζῷα εἰς τοὺς Ἰνδούς. Φθάσας εἰς Σὰν Χουὰν τῆς Οὐλούα ὁ Κορτὲς ἐδέχθη δῶρα ἐκ τοῦ Μοντεζοῦμα Β', βασιλέως τοῦ Μεξικοῦ καὶ αὐτοκράτορος τῆς ὁμοσπονδίας Κουλούα. Τὸν ἐθεώρουν ὡς μετενσάρκωσιν τοῦ Κουετσαλκοάτλ. Διὰ ν' ἀπαλλαγῇ πάσης ἐξαρτήσεως ἐκ τοῦ Βελασκέζ, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν γενικὸν διοικητὴν καὶ μέγαν δικαστὴν τῆς Βίλλα Ρίκα, ἀπέστειλε δὲ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας Κάρολον Ε' ὅσον χρυσὸν εἶχε συγκεντρώσει, ζητήσας ὅπως ἐπικυρώσῃ τοὺς τίτλους του, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ὁ βασιλεύς. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1519 ἐβάδισε κατὰ τοῦ Μεξικοῦ, κατετρόπωσε τοὺς Τλαξκάλτεκ, τοὺς κατέστησε συμμάχους ἐν τέλει καὶ ἐνισχυθεὶς μὲ 6.000 ἐκ τῶν καλυτέρων πολεμιστῶν των, ἐβάδισε κατὰ τῆς Τσολοῦλα, ἣν ἐδῄωσε, σφάξας 3.000 κατοίκους. Ὁ Μοντεζοῦμα δὲν ἀντετάχθη πλέον εἰς τὴν προέλασίν του καὶ τὸν ἐδέχθη εἰρηνικῶς ἐν τῇ πρωτευούσῃ του, τὴν 8 Νοεμβρίου 1519. Ἑπτὰ ἡμέρας βραδύτερον ὁ Κορτὲς τὸν ἐφυλάκισε καὶ τὸν ἐξηνάγκασε νὰ καταβάλῃ μέγα χρηματικὸν ποσὸν εἰς ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχίας τοῦ Καρόλου Ε'. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βελασκὲζ ὑπείκων εἰς ὑπαγορεύσεις ἄλλων φιλοδόξων, εἶχεν ἀφαιρέσει τὴν διοίκησιν τῆς ἐκστρατείας ἀπὸ τὸν Κορτές, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἀπέστειλε τὸν Πανφίλο ντὲ Ναρβαέζ, ὃν καὶ διώρισε κυβερνήτην τῆς Νέας Ἱσπανίας. Οὗτος ἔφθασε πρὸ τοῦ Σὰν Χουὰν τῆς Οὐλούα μὲ 18 πλοῖα, ὑποστὰς ὅμως αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τοῦ Κορτές, κατετροπώθη. Κατόπιν ἐπανειλημμένων λαμπρῶν νικῶν ὁ Κορτὲς ἔγινε κύριος ὁλοκλήρου τοῦ ἐδάφους πρὸς Ν. τῆς δημοκρατίας Τλαξκάλα καὶ ἐξησφάλισε τὰς συγκοινωνίας ἀπὸ τοῦ Μεξικοῦ εἰς Βέρα Κροὺζ διὰ τῆς Ὀριθάμπα. Τῷ 1521 ἐγένετο κύριος καὶ τῆς πόλεως τοῦ Μεξικοῦ, μεθ' ὃ ὑπέταξε τὸ βασίλειον τοῦ Μιτσοάκαν, κατέλαβε τὴν Ζαποτάκαν καὶ τὴν Μιστέκαν (1521) καὶ ἔστειλε τὸν Ἀλβαράντο νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀκτὴν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, μέχρι τῆς Γουατεμάλας. Αἱ μεγάλαι κατακτήσεις, τὰς ὁποίας ὁ Κορτὲς ἐπραγματοποίησε χωρὶς τὴν ὑποστήριξιν καὶ συχνότατα παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀνωτέρων του, ἐπὶ τέλους ἀνεγνωρίσθησαν καὶ διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῆς Νέας Ἱσπανίας (1522). Ἀλλ' οἱ ἐχθροί του τὸν κατηγόρησαν ὡς στασιαστήν, καταχραστὴν χρημάτων τοῦ δημοσίου καὶ ὡς δολοφόνον τῆς συζύγου του καὶ πλείστων ἄλλων. Ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητά του, μετέβη εἰς τὴν Ἱσπανίαν (1527), ἔνθα τοῦ ἐγένετο θριαμβευτικὴ ὑποδοχή. Ἐγένετο μαρκήσιος τῆς κοιλάδος τοῦ Ὀαθάρα (1529) καὶ ἐπεκυρώθη ὁ τίτλος του ὡς γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Νέας Ἱσπανίας καὶ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας θ' ἀνεκάλυπτεν ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ. Τῷ 1530 ἐπέστρεψεν εἰς Μεξικόν, προέβη εἰς νέας ἐξερευνήσεις καὶ ἀνακαλύψεις καὶ ἵδρυσεν ἀποικίαν ἐν Καλιφορνίᾳ (1534—1535), τῆς ὁποίας ὁ κόλπος ἔλαβε τὸ ὄνομά του. Τῷ 1541 ἠκολούθησε τὸν Κάρολον Ε' εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλγερίου καὶ κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου, λόγῳ τρικυμίας, ἐσώθη κολυμβῶν. Ἀπέθανε περιπεσὼν ὑπὸ δυσμένειαν. Ὁ Κορτὲς προήγαγε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις καὶ ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἀνθρωποθυσίας, ἀλλ' ἔσχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ ἀνέχεται τὴν ἀνθρωποφαγίαν μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν μισθοφόρων· κατέσφαξε πολλὰς χιλιάδας ἀνυπερασπίστων ἰθαγενῶν, ἐθανάτωσε δὲ ὑπὸ διάφορα προσχήματα βασιλεῖς καὶ πρίγκιπας ὑποταχθέντας εἰς αὐτόν, ὅπως ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ ὁμολογήσουν ποῦ ἦσαν κεκρυμμένοι πραγματικοὶ ἢ φανταστικοὶ θησαυροὶ αὐτῶν. Ὁπωσδήποτε αἱ ἀρεταί του ὡς στρατιωτικοῦ καὶ κυβερνήτου ὑπῆρξαν ἀναμφισβήτητοι. Δ. Σ. Δ.

Κορτέσης, ***Ἀθανάσιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς. Ἐπολέμησεν ἐκ τῶν πρώτων. Ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ Γκούρα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐφονεύθη τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

Κορτέσσι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Πάτμου (πλάτ. 37°16'40" Β., μῆκ. 26°33'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Arki and Lipso islands), δυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς νοτιωτάτης τῆς νήσου χερσονήσου. Ἀπόληξις τοῦ βουνοῦ *Πράσο*, ἀποτελεῖ τὸ ΝΔ κέρας τοῦ ὅρμου Σταυρός. Σ. Ε. Λ.

κορτετζάρω· βλ. λ. *κορτάρω*.

Κόρτζα, ***Σοῦλτζα***. Διάσημος Ἀλβανὸς ὁπλαρχηγός, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπηρέτησε τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων, κατόπιν δ' ἐστράφη ἐναντίον αὐτοῦ. Ἀναλαβὼν διαφόρους διοικήσεις, ἐφάνη ὠμότατος πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Τῷ 1825 ἀπεκεφαλίσθη, διότι, διοικητὴς ὢν τῆς Ἀμφίσσης, τὴν ἐγκατέλιπε. Γ. Δ. Κ.

Κορτζάϊκ *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς ἀρχαίας Ἀρμενίας, Ν. τοῦ Ταύρου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος. Κυριωτέρα πόλις τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι ἡ *Τζεζίρετ-ἰμπν-Ὀμάρ*. Ν. Μ.

Κορτζενιόφσκι. Πολωνὸς συγγραφεύς· βλ. λ. *Κοσενιόφσκι*.

κόρτη (ἡ). Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ σκηνῶν τοῦ βασιλέως (ἢ τοῦ ἀρχιστρατήγου) καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀξιωματικῶν καὶ θεραπόντων. Διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ἐδηλοῦτο καὶ ὁ χῶρος, ἐφ' οὗ ἱδρύοντο αἱ σκηναὶ καὶ ἐλειτούργει τὸ ἐπιτελεῖον καὶ τὸ στρατηγεῖον τοῦ βασιλέως ἢ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ἡ κόρτη ἐγκαθίστατο πάντοτε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐφρουρεῖτο ὑπὸ εἰδικοῦ σώματος, τῶν *κορτιναρίων*. Ν. ΚΛΕ

Κόρτι (Corti), ***Λουδοβῖκος***, *κόμις τοῦ—*. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1823—1888). Ἀνεμείχθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν κατὰ τῆς Αὐστρίας κίνησιν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἕνεκα τούτου ἐξωρίσθη ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν κατεχομένων μερῶν. Τῷ 1846 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Πεδεμοντίου. Τῷ 1867 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ, τῷ 1869 ἐν Χάγῃ, τῷ 1870 ἐν Βασιγκτῶνι, τῷ 1875, 1880 καὶ 1885 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῷ 1886—1887 ἐν Λονδίνῳ. Τῷ 1887 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἰταλίαν εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου (1878), ὅπου ἀπέρριψε πρότασιν τοῦ λόρδου Ντέρμπυ περὶ συνάψεως ἀγγλοϊταλικοῦ συμφώνου καὶ ὑπεστήριξε τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1880) καὶ εἰς τὰς διασκέψεις τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων τῷ 1881, ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν τῷ 1882 καὶ ἐπὶ τῶν ρουμανικῶν τῷ 1885. Μ. Δ. Β.

—**Κόρτι** (Corti), ***Μαρκήσιος-Ἀλφόνσος***. Ἰταλὸς ἰατρὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, σπουδάσας ἐν Αὐστρίᾳ. Αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ἔρευναι ἐπὶ τοῦ ἀκουστικοῦ ὀργάνου τῶν θηλαστικῶν», ἐν «Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie» (1851) «Ἱστολογικαὶ ἔρευναι ἐπὶ ἐλέφαντος» (1854). Ἐπέτυχε νὰ ἀποχωρήσῃ τὰς νευρικὰς ἶνας καὶ τὰ γάγγλια τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἐξάρτησιν γαγγλιακῶν κυττάρων μετὰ νευρικῶν ἰνῶν ἐν τῷ ἀμφιβληστροειδεῖ. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθη ἰδίως μὲ τὴν ἱστολογίαν τοῦ ἔσω ἀκουστικοῦ ὀργάνου. Περιέγραψε τὸ τελικὸν ὄργανον τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου, ὅπερ ἐκλήθη *κορτιανὸν ὄργανον* (βλ. κατ.). Ἐπίσης περιέγραψεν ἄθροισμα γαγγλιακόν, κείμενον ἐπὶ τοῦ πόρου τοῦ Rosenthal, κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ νευρικοῦ κλάδου τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου, τοῦ ἐννευροῦντος τὸν κοχλίαν. Ο. Ρ.

κορτιανὸν ***ὄργανον*** *['Ανατομ.]*. Τὸ τελικὸν ὄργανον τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου, κείμενον ἐν τῇ κοχλιακῇ μοίρᾳ τοῦ ὑμενώδους λαβυρίνθου τοῦ ἔσω ὠτός. Σύγκειται ἐξ ἐπιθηλιακῶν κυττάρων, ἐκ τοῦ δικτυωτοῦ ὑμένος καὶ ἐκ τοῦ καλυπτηρίου ὑμένος. Τὰ *ἐπιθηλιακὰ κύτταρα* διακρίνονται εἰς τὰ στυλοειδῆ (ἀποτελοῦντα δύο στοίχους, τοὺς ἔσω καὶ τοὺς ἔξω στύλους), τὸ δεϊτέρεια, τὰ ἐνσένεια καὶ τὰ τριχωτὰ κύτταρα, ὧν τὰ μὲν τριχωτὰ εἶναι τὰ αἰσθητήρια κύτταρα, τὰ δὲ λοιπὰ εἶναι ἐρειστικά. Ὁ *δικτυωτὸς ὑμὴν* ἀποτελεῖ τὴν ἐπιπολῆς ἐπιφάνειαν τοῦ κορτιανοῦ ὀργάνου καὶ διατιτραίνεται ὑπὸ ὀπῶν, δι' ὧν προέχουσι τὰ ἔξω ἄκρα τῶν τριχωτῶν κυττάρων μετὰ τῶν τριχῶν αὐτῶν. Ὁ *καλυπτήριος ὑμὴν* ἐκτείνεται ὁριζοντίως καὶ σύγκειται ἐκ συμπιλήματος ἀπειραρίθμων ἰνιδίων. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Κορτίκιος· βλ. *Αὐγουστάλιος*.

Κορτίνα ***ντ' Ἀμπέτσο*** (Cortina d' Ampezzo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ κλιματολογικὸς σταθμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπελλοῦνο καὶ τῇ περιοχῇ τοῦ πρώην νοτίου Τυρόλου, παρὰ τὰ αὐστριακὰ σύνορα, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀμπέτσο. Κάτ. 6 000. Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κέντρων παραθεριστῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ἔχει πολυάριθμα, μεγάλα καὶ πολυτελῆ ξενοδοχεῖα, στάδια χειμερινῶν ἀθλητικῶν παιδιῶν καὶ σανατόρια. Ἔχει ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν ἐπίπλων, ὅπλων καὶ ὡρολογίων. Εἶναι πόλις παλαιά, ὑφισταμένη καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ρωμαίων. Τῷ 1509 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη τὴν 28 Μαΐου 1915 ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων. Ἐκκενωθεῖσα ὑπ' αὐτῶν μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Καπορέττο, ἀνακατελήφθη ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνακωχῆς. Μ. Δ. Β.

κορτινάριοι (οἱ). Ἐλέγετο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ σῶμα τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, τὸ ὁποῖον ἐπεφορτίζετο ἐν ἐκστρατείᾳ τὴν φρούρησιν

Digitized by Google

τῆς *κόρτης* (βλ. λ.) τοῦ βασιλέως. Ὁ διοικητὴς τοῦ σώματος τούτου ἐλέγετο *κόμις τῶν κορτιναρίων*. Ν. ΚΛ.

Κορτινίστα */Γεωγρ./.* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων χωρίου *Νικάτωρα* (βλ. λ.).

κόρτιον ὄργανον *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *κορτιανὸν ὄργανον.*

κορτλανδίτης (ὁ) (Cortlandit) */'Ορυκτολ./.* Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν περιδοτιτῶν καὶ πυροξενιτῶν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τῶν ἀμφιβολιτικῶν περιδοτιτῶν καὶ ἰδίως τῶν ἐμφανίσεων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς παρουσίας πυροξένων μεταπίπτουν πρὸς βερλίτην καὶ αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἱστὸν πορφυροειδῆ, καθόσον ἰδιόμορφα κρυσταλλικὰ ἄτομα κεροστίλβης εὑρίσκονται ἐντὸς θεμελιώδους μάζης κοκκώδους, ἀπὸ ὀλιβίνην, διαλλαγῆ καὶ ὑπερσθενῆ. Ἀπαντᾷ ἐν Cortland παρὰ τὴν Ν. Ὑόρκην. Γ. Β.

Κόρτλαντ (Cortland) */Γεωγρ./* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ν. Ὑόρκης, κειμένη εἰς τὸ μέσον μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ Μπίναντον καὶ ἐκτισμένη εἰς τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν ἐξόδων ἑπτὰ κοιλάδων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τιουνιόγκα. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας καὶ ἐξυπηρετεῖται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Λακουάνα καὶ τοῦ Λεάϊ Βάλλεϋ. Ἔχει πλεῖστα γαλακτοκομεῖα καὶ βιομηχανίαν συρμάτων καὶ δικτύων. Κάτ. 16.000. Ἔχει διδασκαλεῖον καὶ σχολὴν γυμναστικῆς. Χ. Κ.

Κορτὸ (Cortot), ***Ἀλφρέδος***. Γάλλος δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς ἐν Ἑλβετίᾳ τῷ 1877. Μαθητὴς τοῦ ᾠδείου τῶν Παρισίων, ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου κλειδοκυμβάλου τῷ 1895. Ἐνθουσιώδης βαγνεριστής, προπονητὴς τῶν ἔργων τοῦ Βάγνερ ἐν Μπάϋρόϋτ, συνέβαλεν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἀνεβίβασεν ἀπὸ τοῦ 1902 εἰς Σατὼ ντ' Ὤ τὸ «Λυκόφως τῶν Θεῶν», τὸν «Τριστᾶνον», τὸν «Πάρσιφαλ» κλπ. Τῷ 1906 ὠνομάσθη καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων, ἀπετέλεσε δὲ μέλος τοῦ περιφήμου τρίο: Κορτὸ-Τιμπὼ-Καζάλς. Ἄπειροι εἶναι αἱ συναυλίαι ἃς ἔδωκεν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, ἐπεσκέφθη δὲ ἐπανειλημμένως καὶ τὰς Ἀθήνας. Γ. Σ.

— **Κορτὸ** (Cortot), ***Ἰωάννης-Πέτρος***. Γάλλος γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1843. Λαβὼν τὸ μέγα βραβεῖον τῆς Ρώμης τῷ 1809 δι' ἀγάλματος παριστάνοντος τὸν «Μάριον εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Καρχηδόνος», ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐφιλοτέχνησε τὰ ἔργα «Νάρκισσος», «Πληγωμένος Ὑάκινθος», «Φαέθων», «Μαχόμενος στρατιώτης» καὶ τὰς προτομὰς τοῦ Ἑρρίκου Δ' καὶ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἐξέθεσε τὸ ἄγαλμα τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Πέτρου Κορνέϊγ, τὸ στηθὲν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ρουένης. Ἡ φιλοπονία τοῦ Κορτὸ ὑπῆρξε καταπληκτική· δὲν παρήρχετο ἔτος χωρὶς νὰ ἐκθέσῃ ἓν καὶ πολλάκις πλειότερα ἔργα. Ἐκ τούτων: «Ἡ Παρθένος καὶ ὁ Ἰησοῦς παιδίον», τοποθετηθὲν εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ Ἀρράς, «Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος», εἰς τὴν ἐκκλησίαν του ἁγίου Νικολάου ἐν Παρισίοις, «Ἡ Δικαιοσύνη», εἰς τὸ μέγαρον τοῦ χρηματιστηρίου, «Ὁ θρίαμβος τοῦ Ναπολέοντος» τοποθετηθὲν εἰς τὴν θριαμβευτικὴν ἁψῖδα τοῦ Ἀστέρος, καὶ πλεῖστα ἄλλα εὑρισκόμενα εἰς ἐκκλησίας, μουσεῖα καὶ πλατείας τῶν πόλεων τῆς Γαλλίας, εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τοῦ καλλιτέχνου. Ἀλλ' ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τῆς τέχνης του δεικνύεται εἰς δύο αὐτοῦ ἔργα, τὸν «Ἕλληνα μαραθωνοδρόμον» καὶ τὸ σύμπλεγμα «Δάφνις καὶ Χλόη», εὑρισκόμενα ἀμφότερα εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Θ. Β.

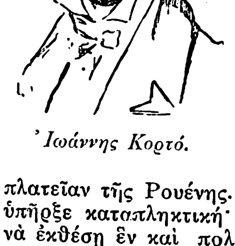

Ἰωάννης Κορτό.

κορτὸν (Corton). Ἀρίστης ποιότητος, συνήθως λευκός, οἶνος τῆς Βουργουνδίας, παραγόμενος εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀλὸζ-Κορτόν.

Κορτόνα (Cortona) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Ἀρέτσο, ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τῆς κοιλάδος Κιάνα, παρὰ τὴν λίμνην Τρασιμένην. Κάτ. 4.213. Εἶναι ἀπὸ τοῦ 1325 ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἔχει θεολογικὴν σχολήν, ἐπαγγελματικὴν σχολήν, ἐτρουσκικὴν Ἀκαδημίαν ἱδρυθεῖσαν τῷ 1796, μετὰ πλουσίας βιβλιοθήκης, μουσεῖον ἐτρουσκικῶν ἀρχαιοτήτων, ἐπιστημονικὴν ἑταιρείαν κλπ. Ἔχει ἐπίσης παλαιὸν φρούριον, μεσαιωνικὰ μέγαρα καὶ ἐρείπια ἀρχαίων λουτρῶν καὶ ναοῦ τοῦ Διονύσου, καθὼς καὶ ἐρείπια κυκλωπείων τειχῶν, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται μοναδικὰ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται σημαντικὰ λατομεῖα λευκοῦ μαρμάρου. Ἡ περὶ αὐτὴν πεδιὰς ἐκαλύπτετο ἄλλοτε ὑπὸ ἀνθυγιεινῶν ἑλῶν, διὰ καταλλήλων δὲ τεχνικῶν ἔργων μετεβλήθη εἰς εὐφορωτάτην ἔκτασιν, κεκαλυμμένην ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ ἐλαιώνων.

Ἡ Κορτόνα εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, μία τῶν σημαντικωτέρων τῆς ἐτρουσκικῆς δωδεκαπόλεως, καλουμένη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Κρότων, Κροτώνη, Κόρτωνα* ἢ *Κόρυθος*. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς τοῦ μεσαίωνος ἐτάχθη μὲ τοὺς Γιβελίνους. Τῷ 1258 κατεστράφη ὑπὸ τῶν Γουέλφων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1325 περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς οἰκογενείας Καζάλι, ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τῆς ὁποίας παρεχώρησεν αὐτὴν τῷ 1409 εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Λαδίσλαον. Οὗτος παρέδωκεν αὐτὴν τῷ 1412 εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἧς ἔκτοτε ἠκολούθησε τὰς τύχας. Μ. Δ. Β.

Κορτόνα (Cortona), ***Πέτρος ντὰ —***. Διάσημος Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος (1596—1669). Ὠνομάζετο *Πέτρος Μπερεττίνι*, ἐπωνομάσθη δὲ *Κορτόνα* ἐκ τῆς ὁμωνύμου γενεθλίου του πόλεως. Ἠσκήθη ἐν Ρώμῃ καὶ Φλωρεντίᾳ ἀντιγράφων τὰ ἔργα τοῦ Ραφαὴλ καὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τὰς γλυπτὰς ἀρχαιότητας. Ζωγραφήσας κατὰ παραγγελίαν τοῦ καρδιναλίου Σακέττι τὴν «Ἁρπαγὴν τῶν Σαβίνων» καὶ τὰς «Μάχας τοῦ Ἀλεξάνδρου», ἀπέκτησεν ἐκ τούτων σημαντικὴν φήμην, ἥτις τοῦ προσεπόρισε τὴν εὔνοιαν τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ, ἀναθέσαντος εἰς αὐτὸν ἀμέσως τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων εἰκόνων τοῦ ναοῦ τῆς Santa Bibiena ὁμοῦ μετὰ τοῦ συγχρόνου του Τσιαμπέλλι. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ διακόσμησις τῆς εὐρυτάτης ὀροφῆς τοῦ παλάτσο Μπαρμπερίνι. Τοῦ κατηγόρησαν ὅτι τὸ σχέδιόν του δὲν εἶναι ἀκριβὲς καὶ αἱ κεφαλαί του εἶναι ἄσχημοι καὶ ἀνέκφραστοι· εἶναι ἐν τούτοις ἀξιοθαύμαστος ἡ κίνησις τῶν προσώπων μέσα εἰς τὸν διαυγῆ καὶ φωτισμένον χῶρον. Ἡ ἀοριστία τῶν σχεδίων του καὶ ἡ ἔλλειψις βάθους ἀνεπληροῦντο, προκειμένου περὶ διακοσμήσεων ὀροφῶν, ἀπὸ τὴν ὡραιότητα τῶν χρωματισμῶν του. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῷ ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις πολλῶν παρομοίων ἐργασιῶν, ἐν αἷς ἡ διακόσμησις τῆς ὀροφῆς τοῦ παλάτσο Πίττι καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Chiesa Nuova τῆς Ρώμης. Ἐκ τῶν πινάκων του ἀρκετοὶ εὑρίσκονται εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Βιέννης, τῶν Παρισίων, τῆς Δρέσδης, τοῦ Μιλάνου κ. ἄ. Γ. Ζ.

Πέτρος Κορτόνα.

κορτούζη (ἡ) (Cortusa) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἠρανθωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν παραθαλασσίων Ἄλπεων, τῆς Νοτίου Κίνας, Ἰαπωνίας, Τουρκεστὰν καὶ σποραδικῶς τῆς Εὐρώπης. Εἶναι ποώδη φυτά, πολυετῆ, φέροντα ἐπίγεια φύλλα, ἔμμισχα, μεγάλα, καρδιόσχημα, καυλὸν γυμνόν, ὀλίγον τριχωτόν, χρώματος λιλά, καὶ ἐπάκρια ἄνθη κατὰ δυάδας κείμενα, κωδωνοειδῆ, ἐξωτερικῶς ρόζ, ἐσωτερικῶς δὲ ἐρυθρά. Ἀξιολογώτερον εἶδος θεωρεῖται ἡ *κορτούζη ἡ μαθιόλειος* (Cortusa Matthioli ἢ glabrescens ἢ grandissima ἢ sibirica), εἶδος μέχρι 0,50 μ. ὕψους· τὸ ἕτερον εἶδος εἶναι *κορτούζη ἡ σεμενόβειος* Cortusa Semenovii). Ἀμφότερα εὐδοκιμοῦσι μόνον εἰς ὑψηλὰς περιφερείας ἀσβεστωδῶν ἐδαφῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κόρτουμ (Kortum), ***Κάρολος-Ἀρνόλδος***. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς (1745—1824). Ἐδημοσίευσεν ἔργα ἰατρικὰ καὶ ἄλλα ποικίλα, ἐν οἷς καὶ περὶ μελισσοτροφίας. Ἔχων ἐξ ἄλλου καὶ ποιητικὸν τάλαντον, συνέγραψε τὴν «Ἰοψιάδα», σατυρικὸν ἔπος ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξιστοροῦνται «Ὁ βίος καὶ αἱ πράξεις τοῦ Ἱερωνύμου Ἰόψ, ὑποψηφίου διδάκτορος». —Ω.

κορτσιδιὰ (ἡ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κελτὶς ἡ νότιος.*

Κόρτσιστα */Γεωγρ./* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Φλωρίνης χωρίου *Πολυάνεμον* (βλ. λ.).

Κόρτσολα (Corzola), */Γεωγρ./*· βλ. *Κούρτσολα.*

Κόρτυμ (Kortüm), ***Ἰωάννης-Χριστόφορος***. Γερμανὸς ἱστορικὸς συγγραφεὺς (1788—1858), καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὰ πανεπιστήμια Βασιλείας, Ἁϊδελβέργης καὶ Βέρνης. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας» (1854) καὶ «Ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν πολιτευμάτων» (1821). —Ω.

Κορτωναῖος ***Πέτρος***· βλ. *Κορτόνα.*

κορυαμυρτίνη (ἡ) (Coryamyrtine) */Φαρμ. Χημ./.* Γλυκοζίτης ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{30}H_{36}O_{10}$, ἀπαντῶν εἰς τὴν κοριαρίαν τὴν μυρτόφυλλον. Πρίσματα ρομβικὰ ἄχροα, ἄοσμα, πικρᾶς γεύσεως, τηκόμενα εἰς 220°, διαλυτὰ ἐν ὕδατι, ἀραιᾷ ἀλκοόλῃ καὶ αἰθέρι. Κ. Γ. Μ.

Κορυβαντεῖον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλισμα ἀρχαιότατον Μικρασιατικόν, «ἐν τῇ Ἀμαξιτίᾳ τῆς νῦν Ἀλεξανδρέων χώρας, ἐγγὺς τοῦ Σμινθίου» (*Στράβ.* I 473) (βλ. καὶ λ. *Αἰγαῖον* τ. Β', σ. 390 β'). Σ. Ε. Λ.

Κορύβαντες (οἱ) */Μυθολ./.* Μυστηριώδεις ὑπάρξεις, ἄλλοτε μὲν παρουσιαζόμεναι ὡς δευτερεύοντες θεοὶ ἢ δαίμονες, ἄλλοτε δὲ ὡς ἱερεῖς τῆς Κυβέλης, ἐκτελοῦντες, δι' ὀργιωδῶν τελετῶν, ἐπὶ τοῦ ὄρους Δινδύμου παρὰ τὴν Κύζικον τῆς Μικρασίας, τὰ μυστήρια τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Βιργίλιος. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον, οἱ Κορύβαντες οὗτοι ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Θαλίας· κατὰ τὸν Φερεκύδην, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ρέας· κατὰ Στράβωνα, τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς· καὶ κατὰ Διόδωρον, τοῦ Ἰασίωνος καὶ τῆς Κυβέλης. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ὅμως λέγει ὅτι ὁ Κορύβας ἦτο ἀρχαιότατον ὄνομα τοῦ θεοῦ Ἡλίου. Ὁ Maury διαβλέπει ἐν τῷ θεῷ Κορύβαντι προσωποποίησιν τοῦ ἡλίου καὶ φρονεῖ ὅτι οἱ λειτουργοὶ τῆς θεότητος ταύτης θὰ μετεῖχον τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως, ἀποβάντες δὲ καὶ οὗτοι θεῖα πρόσωπα, θὰ ἐξετέλουν ἡλιακὰς τελετάς, ὡς οἱ Ἡλιασταὶ καὶ οἱ Κάβειροι. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὅμως, οἱ Κορύβαντες οὗτοι, ὡς καὶ οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι τῆς Κρήτης, ἦσαν πεπτωκότα πνεύματα, καταδικασθέντα καὶ φυλακισθέντα ἐντὸς ἀνθρωπίνου σώματος. Κατὰ τὸν Στράβωνα, οἱ Κορύβαντες ἦσαν ἕνδεκα, προελθόντες ἐκ τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Κολχίδος καὶ δοθέντες ὑπὸ τῶν Τιτάνων εἰς τὴν Ρέαν ὡς δορυφόροι αὐτῆς. Κατὰ τὸν ποιητὴν Νόννον ὅμως, οἱ Κορύβαντες προέρχονται ἐκ Κρήτης, ἐκ τοῦ ὀνόματος δ' αὐτῶν καλεῖ ὁ ποιητὴς καὶ τὴν Κρήτην Κορυβαντίδα. Ὁποιαδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι ἡ προέλευσις αὐτῶν, φαίνεται ὅτι οἱ Κορύβαντες ἦσαν λειτουργοὶ τῆς Φρυγίας Ρέας, τῆς ἀγρίας καὶ ὀρεσιβίου ἐραστρίας τοῦ Ἄττιδος, πέριξ τῆς ὁποίας ἐξετέλουν ἐνόπλους χοροὺς ὀργιαστικοῦ χαρακτῆρος τῇ συνοδείᾳ αὐλῶν, κυμβάλων καὶ τυμπάνων, ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης εἰς τὰς «Βάκχας». Οἱ ἱερεῖς οὗτοι ὠνομάζοντο ἰδίως Κορυβαντιῶντες, πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ τοὺς Κορύβαντας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὄντα φύσεως θεϊκῆς ἢ δαιμονιακῆς. Οἱ Κορυβαντιῶντες οὗτοι ἦσαν, κατὰ Διόδωρον, οἱ «ἐπὶ τοῖς τῆς μητρὸς ἱεροῖς ἐνθουσιάσαντες», τὸ δὲ αἴτιον τοῦ «βηταρμοῦ ἐνοπλίου», ὅπως ἐκαλεῖτο ἡ θορυβώδης ἔνοπλος ὄρχησις αὐτῶν, ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας. Οἱ Κορύβαντες, οἵτινες θεωροῦνται καὶ οἱ ἐπινοηταὶ τοῦ τυμπάνου, ἐν μέσῳ πανδαιμονίου θορύβου, ὅστις παρήγετο ἐκ τοῦ παιζομένου αὐλοῦ, τοῦ κτύπου «κροτάλων τε καὶ κυμβάλων καὶ τυμπάνων», τῶν ἐπιβοήσεων, τῶν εὐασμῶν καὶ τῶν ποδοκρουστιῶν, τῶν ἰαχημάτων τῶν χαλκῶν ρόπτρων καὶ τοῦ τροχίσκου, «ὃν στέφουσιν ἱμᾶσι τύπτοντες καὶ οὕτω κτύπον ἀποτελοῦσιν», ὠρχοῦντο «τοῖς ξίφεσι τὰς ἀσπίδας κομποῦντες διὰ τὸ τὸν Κύζικον θρηνεῖσθαι ὑπὸ τῶν Δολιόνων, ἵνα μή, τῆς θυσίας οὔσης, δύσφημος φωνὴ ἀναφέρηται. Ὅθεν καὶ Φρύγες κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις τὴν Ρέαν ἱλάσκονται». Παράστασιν ἐνόπλου Κορύβαντος χορεύοντος φέρει ἡ ἔγγλυπτος μαρμαρίνη πλὰξ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ἐφ' ἧς, πλὴν τοῦ χορεύοντος ἐνόπλου, παρίσταται καὶ ἕτερος Κορύβας ὑποβαστάζων τοῦ Ἄττιν καθήμενον ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἕτοιμον νὰ λιποθυμήσῃ μετὰ τὸν ἀκρωτηριασμόν. Ἀπέναντι εἶναι ἡ Ρέα θεωμένη τὴν σκηνήν. Κορύβαντες, κατὰ Λουκιανόν, ἦσαν καὶ λειτουργοὶ τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου ἐν Ἀσίᾳ, Ἰωνίᾳ καὶ Πόντῳ (βλ. λ. *κορυβαντιασμός*).

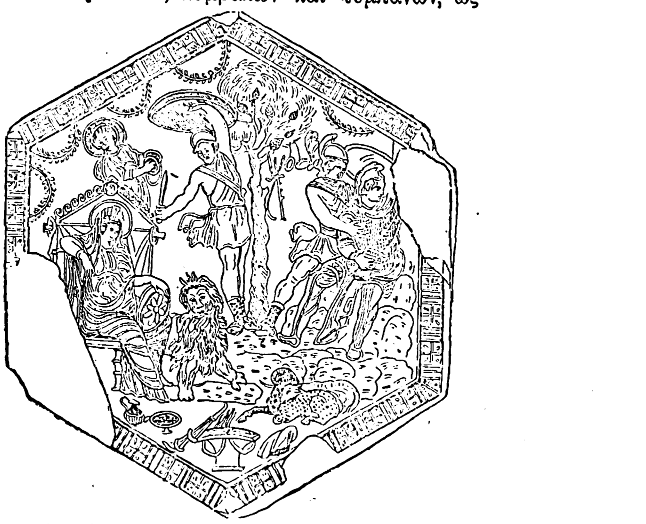

Παράστασις Κορυβάντων ἐν ἀναγλύφῳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Immisch*, Kureten und Korybanten ἐν *Roscher* «Lexikon der Mythologie». —*Gerhard*, Griechische Mythologie. —*L. de Ronchaud*, Corybantes ἐν *Daremberg-Saglio*. Β. Δ. Θ.

κορυβαντιασμὸς (ὁ), καὶ ***κορυβαντισμὸς*** *['Αρχ.].* Κατὰ Πλάτωνα *κορυβαντιασμὸς* εἶναι ἡ νευρικὴ ἐκείνη κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἤγειρεν εἰς τὰς ψυ-

Digitized by Google

χὰς τῶν τε ἐκτελούντων καὶ τῶν θεωμένων ἡ κορυβαντιώδης ὄρχησις. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὀργιαστικῆς ταύτης ὀρχήσεως, καθ' ἣν οἱ κορυβαντιῶντες «οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται», «ἡ καρδία πηδᾷ καὶ δάκρυα ἐκχεῖται», ὡς λέγει ὁ Πλάτων. Συνέπεια τῆς τοιαύτης ἐκστατικῆς μανίας καὶ τοῦ «σάλου τῆς ψυχῆς», ὡς ὀνομάζει τὴν κατάστασιν ταύτην ὁ Πλούταρχος, ἦτο ὅτι οἱ μὲν ἐκτελεσταί, «ἐλαυνόμενοι (ὑπὸ τοῦ θείου) καὶ μέγα βοῶντες καὶ ὀρχούμενοι, προθεσπίζουσι τὰ μέλλοντα, θεοφορούμενοι καὶ μαινόμενοι», ὡς λέγει ὁ Ἀρριανός, οἱ δὲ θεώμενοι καὶ μυούμενοι, ἐκστατικοὶ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς «κορυβαντίδος φωνῆς», ἥτις ἔχει «φρουρητικὴν δύναμιν», ἐθεραπεύοντο ψυχικῶς, διότι τὰ ἰάματα τῶν Κορυβάντων ἦσαν, κατὰ τὸν ὀρφικὸν ὕμνον, «φόβων ἀποπαύστορα δεινῶν», καταπαύοντα «τὰς ἀνάγκας τῆς φαντασίας τῆς ἐκπλήκτου ψυχῆς καὶ ἀποπέμποντα τὴν χαλεπὴν μῆνιν». Περὶ τῆς παρα-

Παράστασις κορυβαντιασμοῦ.
[Ἐλεφαντοστεΐνον ἀνάγλυφον.]

δόξου ταύτης θαυματουργικῆς τελετῆς τῶν Κορυβάντων, τὴν ὁποίαν «οἱ Φρύγες τελίσκουσιν, ὡς λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, Ἄττιδι καὶ Κυβέλῃ καὶ Κορύβασιν», ὁ Πλάτων μᾶς παρέχει ἀρκετὰς καὶ λίαν διαφωτιστικὰς πληροφορίας. Ὁ ὑποβαλλόμενος εἰς τοιαύτην ψυχικὴν θεραπείαν ἢ ψυχικὸν καθαρμόν, ἐκαθέζετο ἐπὶ θρόνου μετ' ἐπιδεικτικῆς, φαίνεται, σκηνοθεσίας, ἥτις ἐλέγετο *θρόνωσις* ἢ *ἐνθρονισμός*, παρίστα δὲ οὕτω τὸν παῖδα Διόνυσον. Καὶ τότε ἤρχιζε πέριξ αὐτοῦ ἡ ὀργιαστικὴ ὄρχησις τῶν Κορυβαντιώντων, οἵτινες ἦσαν ἡ ὑπόστασις τῶν μυθικῶν Κορυβάντων, τῶν λυτρωσάντων τὸν παῖδα Διόνυσον. Εἰκόνα τοιαύτης τελετουργικῆς πράξεως παριστᾷ ἀνάγλυφον ἐπὶ πυξίδος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἐν τῷ μουσείῳ Mailand. Τὸ ἐρεισίνωτον τοῦ θρόνου τοῦ μυουμένου παρίσταται ὡς σπήλαιον. Πρὸ τοῦ θρόνου, γονατιστὸν πρόσωπον κρατεῖ πρὸ τοῦ μυουμένου κάτοπτρον, ἴσως πρὸς ὑπνωτισμὸν αὐτοῦ, ἐνῷ δύο Κορύβαντες ἑκατέρωθεν χορεύουσι τὸν ἔνοπλον ὀργιαστικὸν χορόν. Φαίνεται, ὅτι ἡ τελετὴ αὕτη διὰ τῆς σκηνοθεσίας καὶ τῆς θορυβώδους καὶ ὀργιαστικῆς μουσικῆς, ὑπέβαλλε τὸν μυούμενον εἰς ὑπνωτισμόν, διὰ δὲ τοῦ «ἱεροῦ λόγου», ὃν ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Πλάτων, προὐκάλει τὸν ψυχικὸν καθαρμὸν αὐτοῦ. «κρατήσασα δὲ γαλήνην ἡσυχίαν τε ἐν τῇ ψυχῇ φαίνεται ἀπειργασμένη τῆς περὶ τὰ τῆς καρδίας χαλεπῆς γενομένης ἑκάστων πηδήσεως». Τὰς φιλολογικὰς ταύτας πληροφορίας τοῦ Πλάτωνος περὶ κορυβαντισμοῦ καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ ἰατροῦ Ἀρεταίου, ὅστις ἐπάγεται ὅτι οἱ ἐκ ψυχώσεων πάσχοντες τέμνουσί τινες τὰ μέλη «θεοῖς ἰδίοις ὡς ἀπαιτοῦσι χαριζόμενοι εὐσεβεῖ φαντασίῃ. Ἐγείρονται δὲ αὐλῷ καὶ θυμηδίῃ ἢ μέθῃ τῶν παρεόντων προτροπῇ. Ἔνθεος ἥδε ἡ μανίη. Κἢν ἀπομήνωσι, εὔθυμοι, ἀπηδέες, ὡς τελεσθέντες τῷ θεῷ, ἄχροοι δὲ καὶ ἰσχνοὶ καὶ ἐς μακρὸν ἀσθενέες πόνοις τῶν τρωμάτων». Β. Δ. Θ.

κορυβαντικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Κορύβαντας, ὁ ἰδιάζων εἰς τοὺς Κορύβαντας: «κορυβαντικὰ σκιρτήματα».— Ἐπίρρ. **κορυβαντικῶς**.

κορυβαντιῶ (—άω)· ἐνθουσιῶ ὡς οἱ Κορύβαντες, εἶμαι ἔξαλλος, μαίνομαι ἐξ ἐνθουσιασμοῦ.

Κορύβας /*Μυθολ.*/. Μυθολογικὸν πρόσωπον, υἱὸς τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Ἰασίωνος, εἰσαγαγὼν τὴν λατρείαν τῆς μητρός του εἰς τὴν Φρυγίαν. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὠνομάσθησαν καὶ οἱ ἱερεῖς τῆς Κυβέλης *Κορύβαντες*. Κατά τινας, ἔχει τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς τὴν Κυβέλην, οἵαν ὁ Ἄδωνις πρὸς τὴν συριακὴν Ἀστάρτην. Ἐλατρεύθη καὶ αὐτὸς ὡς θεός, ὁ δὲ τάφος του ἐδεικνύετο εἰς Πεσσινοῦντα τῆς Φρυγίας, κέντρον τῆς λατρείας τῆς θεᾶς Κυβέλης. Ν. Ζ.

Κορύβισσα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλισμα μικρασιατικὸν ἐν τῇ Σκήψει παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐρήεντα» (*Στράβ.* I, 473. Σ. Ε. Λ.

Κορύδαλα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Παμφυλίας (βλ. *Κόδαλλα*).

Κορυδαλεύς, Θεόφιλος. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. βλ. λ. *Κορυδαλλεὺς Θεόφιλος*).

κορυδαλίς (ἡ) (Corydalis) / *Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καπνιτοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, τινὲς τῶν ὁποίων εἶναι λίαν κοσμητικαί, ἀπαντῶσαι εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κορυδαλὶς ἡ ὀζώδης* (Corydalis claviculata), ἥτις ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν εἰς ὀρεινὰ μέρη. Δ. Ν. Π.

Κορυδαλίς.

— **κορυδαλίδος ἀλκαλοειδῆ** /*Ὀργ. Χημ.*/. Εἰς τοὺς βολβοὺς τῆς *κορυδαλίδος* ἀνευρέθησαν ὀκτὼ ἀλκαλοειδῆ, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ καλύτερον μελετηθέντα εἶναι ἡ *κορυδαλίνη* καὶ ἡ *βουλβοκαπνίνη* (βλ. λ.), ἅτινα ἔχουσι γενικῶς ἐνέργειαν ἀνάλογον πρὸς τὴν μορφίνην καὶ τὴν κωδεΐνην. Σ. Γ.

—**κορυδαλίδος βολβὸς καὶ πόα** (bulbus et herba Corydalidis) / *Φαρμακογ.* /. Παραγωγὰ φυτὰ εἶναι τὰ εἴδη τῆς *κορυδαλίδος*, Corydalis bulbosa καὶ Corydalis Cava, ἐκ τῶν ὁποίων φέρονται ὡς δρόγαι μὴ φαρμακευτικαὶ τὰ ἐναέρια μέρη καὶ οἱ βολβοί. Οὗτοι ἀποτελοῦν μικρὰ φοειδῆ σώματα, 6—12 χιλστμ. διαμέτρου, χρώματος τεφρομέλανος, γεύσεως πικρᾶς. Οἱ βολβοὶ καὶ τὰ φύλλα τῆς κορυδαλίδος ἀναγράφονται ἐνίοτε εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικήν, ὡς ἀφεψήματα ἢ ἐγχύματα, ὡς καταπραϋντικὸν καὶ ναρκωτικὸν φάρμακον, καθότι περιέχουν, ἐκτὸς τῶν πεκτινικῶν καὶ ῥητινωδῶν οὐσιῶν, κορυδαλίνην, κορυκαβίνην, βουλβοκαπνίνην, ἰσοκορυβουλβίνην, κορυκαβαμίνην κλπ., ἡνωμένα μετὰ φουμαρικοῦ ὀξέος. Δέον νὰ χορηγῶνται μετὰ συνέσεως εἰς οὐχὶ μεγάλας δόσεις, καθότι προκαλοῦν συχνάκις θανατηφόρους δηλητηριάσεις, συνακολουθουμένας ὑπὸ ἐμέτων καὶ παραλύσεως τῶν ἀναπνευστικῶν καὶ καρδιακῶν λειτουργιῶν. Κ. Γ. Μ.

κορυδαλίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ἀλκαλοειδὲς τῆς *κορυδαλίδος* τοῦ τύπου $C_{22}H_{27}NO_4$. Σῶμα στερεὸν κρυσταλλικόν, τηκόμενον εἰς 135°. Ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, δυσδιάλυτον εἰς ψυχρὰν ἀλκοόλην καὶ εὐδιάλυτον εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὸ χλωροφόρμιον. Σ. Γ.

—/*Φαρμακογ.*/ Ἡ *κορυδαλίνη* δρᾷ ὡς ναρκωτικὸν μὲ φυσιολογικὰ ἀποτελέσματα, περίπου ὅμοια πρὸς τὰ τῆς μορφίνης, δρῶσα ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῶν κινητηρίων καὶ καρδιακῶν μυῶν. Κ. Γ. Μ.

Κορύδαλλα / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Λυκίας πρὸς τὸ Μασίκυτον ὄρος (*Πτολεμ.* Ε, γ, 6), ἀρχαιοτάτη, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου (*Στεφ. Βυζαντ.* εἰς λ. *Κορύδαλλα*) ὡς ἀποικία Ῥοδίων. Ὁ Πλίνιος ἐν τούτοις διαστέλλει δύο πόλεις (5,100), Corydalla καὶ Rhodiopolis, τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ χάρτου μὴ σημειοῦντος τὴν δευτέραν, ἀλλὰ μόνον τὰ Coridalla, ἀριστερὰ τῶν Λιμύρων καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Πατάρων πρὸς Φασήλιδα ὁδοῦ. Ὁ Spratt ταυτίζει τὰ Κορύδαλλα πρὸς τὸ ἔνδον τοῦ ὅρμου Φοίνικος χωρίον *Χατζηβέλλα* ἀπὸ ἐπιγραφῶν, ἃς ἀνεῦρεν ἐκεῖ (περίπου εἰς πλάτ. 36°21'Β. καὶ μήκ. 30° 12' Ἀν., κατὰ τὸν ἀγγλ. χάρτ. 236: Rhodos island to Karaburnu) καὶ ἐξ ἀρχαίων νομισμάτων ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐξ ὧν προκύπτει καὶ τὸ ἐθνικὸν *Κορυδαλλεὺς* (*Head*, Histor. numor. 695). Σ. Ε. Λ.

Κορυδαλλεύς, Θεόφιλος. Λόγιος κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1563 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1646. Ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, γενόμενος δὲ μοναχὸς μετωνομάσθη *Θεοδόσιος*. Ἐδίδαξεν ἐν Βενετίᾳ, Ἀθήναις, Ζακύνθῳ καὶ ὡς σχολάρχης τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐχρημάτισεν ἐπὶ βραχὺ ἀρχιεπίσκοπος Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης. Ὁ Κορυδαλλεὺς εἰσήγαγε πρῶτος τὴν συστηματικὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν τοῦ γένους ἀνδρῶν, πολλαχῶς ἐγένετο ὠφέλιμος εἰς τὸ ἔθνος. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο «καθ' ὑπερβολὴν ὀργίλος καὶ ἐπὶ τοσοῦτον μελαγχολικὸς καὶ θυμώδης καὶ τὴν γνώμην δυσάρεστος, ὡς πολλῶν αὐτῷ κατὰ καιροὺς φοιτησάντων, οὐκ ἔστιν ὅστις ἐδυνήθη μετ' αὐτοῦ ἐξαμηνιαῖον χρόνον ἀποπληρῶσαι», κατ' Ἀναστάσιον τὸν Γόρδιον, εἶχε πολλοὺς ἐχθρούς, οἵτινες κατηγόρησαν αὐτὸν ὡς καλβινίζοντα. Μαθηταὶ αὐτοῦ ὑπῆρξαν πολλοὶ τῶν τότε ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ὡς Μελέτιος Συρίγος, Ἰωάννης Καρυοφύλλης, Νεκτάριος ὁ Ἱεροσολύμων, Γερμανὸς ὁ Λοχρὸς καὶ ἄλλοι. Γνωστὰ τοῦ Κορυδαλλέως ἔργα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων» (ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ τῷ 1624 καὶ πλειστάκις κατόπιν ἀνατυπωθὲν ἐχρησίμευσεν ἐπὶ δύο αἰῶνας εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ὡς κανὼν ἐπιστολογραφίας), «Ἔκθεσις ῥητορικῆς» (συνεξεδόθη μετὰ τοῦ ἀνωτέρω), «Εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήματα καὶ ζητήματα» (ἐν Βενετίᾳ 1729), «Εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους» (ἐν Βενετίᾳ 1780), «Εἴσοδος φυσικῆς ἀκροάσεως κατ' Ἀριστοτέλη» (ἐν Βενετίᾳ 1779—1780 εἰς 2 τόμους) καὶ διάφορα ἄλλα, ἐκδοθέντα ἐν συγγράμμασιν ἄλλων, ὡς καὶ πολλαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους, πολλὰ δὲ εἶναι καὶ τὰ ἀνέκδοτα ἐν πολλαῖς βιβλιοθήκαις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κωσταντίου Α'*, Ἐλάσσονες διατριβαί (Κωνσταντινούπολις 1863, 350).— *Κ. Σάθα*, Νεοελληνικὴ φιλολογία (Ἀθῆναι 1868), 250 κ. ἑξ.—*Α. Δημητρακοπούλου*, Ὀρθόδοξος Ἑλλὰς (Λειψία 1872), 157.— *Μ. Γεδεών*, Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας (Κωνσταντινούπολις 1881) 74 κ. ἑξ. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

κορυδαλλός (ὁ)· βλ. λ. *κορυδαλός*.

κορυδαλός (ὁ) (Alauda) /*Ζωολ.*/. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυδαλιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Κορυδαλὸς ὁ ἀγροδίαιτος (Alauda arvensis, κοιν. *σιταρήθρα, ντόντολα*), ὅστις ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ πολυπληθῆ στίφη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος. Οὗτος ἔχει μῆκος 0,19 μ., ἐξ ὧν τὰ 0,08 μ. κατέχει ἡ οὐρά. Τὸ ῥάμφος, ὅπως καὶ εἰς πάντα τὰ εἴδη τοῦ γένους, εἶναι ἀσθενές, εὐθύ, κυλινδρικὸν καὶ αἰχμηρὸν κατὰ τὸ ἄκρον του. Αἱ σιαγόνες εἶναι ἀρκετὰ ἐπιμήκεις· ἡ κάτω εἶναι ὑπόλευκος, ἐνῷ ἡ ἄνω, ἥτις εἶναι καὶ κινητή, εἶναι μελανή. Ἡ ἶρις τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι κυανόφαιος. Οἱ πόδες κυανοκιτρινόφαιοι. Τὸ μέτωπον καὶ ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς εἶναι σκωριόχροα καὶ δι' ἐπιμήκων φαιῶν κηλίδων κεκοσμημένα. Τὰ πτερὰ τῆς κεφαλῆς ὀρθοῦνται καὶ σχηματίζουσι λοφίον, ὅπερ ἀνορθοῦται ἢ καταβιβάζεται ἑκουσίως ἢ αὐθορμήτως κατὰ τοὺς ἔρωτας. Γραμμή τις ὑπόφαιος διέρχεται ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἑτέρα, μόλις διαφαινομένη, διέρχεται περὶ τὰς παρειάς, αἵτινες ἔχουσι φαιοτεφρὸν χρῶμα. Τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς καὶ ὁ λαιμὸς εἶναι λευκόφαια μὲ μελανοφαίους ἀποχρώσεις. Τὰ πτερὰ τῆς ῥάχεως εἶναι μελανόφαια καὶ μὲ ἀποχρώσεις ἀνοικτῶς καστανὰς κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ μὲ φαιολεύκους κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ. Ὁ αὐχὴν εἶναι φαιοσκωριόχρους μὲ διακεκομμένας φαιομελανὰς γραμμώσεις. Ἡ κοιλία καὶ ἡ ἕδρα εἶναι λευκοκίτρινοι. Τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ, τὸ στῆθος καὶ αἱ πλευραὶ εἶναι ὑποφαιόλευκοι μὲ ῥαβδώσεις καὶ μελανόφαια ποικίλματα. Τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς εἶναι μελανόφαια. Ἡ θήλεια ἀναγνωρίζεται ἐκ τοῦ μικροτέρου μεγέθους της, τῆς ἀπουσίας ὑπολεύκου γραμμῆς περὶ τὰς παρειάς, τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μελανῶν κηλίδων κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τοῦ λευκοῦ στήθους της. Τοῦ εἴδους τούτου ὑπάρχουσι δύο ποικιλίαι, αἵτινες συνήθως ἀπαντῶσιν ἐν ἐξημερωμένῃ καταστάσει: ὁ *κορυδαλὸς ὁ λευκὸς* (Alauda arvensis albus), ὅστις ἔχει χρῶμα κάτωλευκον ἢ λευκοϋποκίτρινον καὶ σπανίως ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει, καὶ ὁ *κορυδαλὸς ὁ μελανὸς* (Alauda arvensis nigrus), ὅστις ἔχει ὁλόκληρον τὸ σῶμα μελανὸν μετ' ἀραιῶν σκωριοχρόων στιγμάτων. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἀπαντᾷ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει. Τὰ πτηνὰ ταῦτα δέον νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, διὰ νὰ μὴ ἀμαυροῦται ὁ χρωματισμός των. Ὁ κορυδαλὸς ὁ ἀγροδίαιτος ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει εἶναι διεσπαρμένος εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν καὶ ἐνδιαιτᾶται κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν. Εἶναι πτηνὸν μεταναστευτικόν· ἔρχεται εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου καὶ ἀπέρχεται εἰς θερμοτέρας χώρας κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου. Διατηρεῖται πολλὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἔχει ἁρμονικὸν ᾆσμα. Ὁ κλωβὸς ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνδιαιτᾶται πρέπει νὰ ἔχῃ 0,4 μ. μῆκος, 0,24 μ. πλάτος καὶ 0,40 μ. ὕψος. Τὸ δάπεδον, ὅπερ δέον νὰ εἶναι κινητόν, πρέπει νὰ καλύπτεται διὰ λεπτῆς ποταμίας ἄμμου, διὰ νὰ διατηρῆται καθαρὸν τὸ ἐνδιαίτημά του. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς αἰχμαλωσίας του ἡ ὀροφὴ τοῦ κλωβίου καλύπτεται ἐσωτερικῶς δι' ὑφάσματος, ὅπερ προφυλάσσει τὸ πτηνὸν κατὰ τὰς βιαίας κινήσεις του. Στηρίγματα ξύλινα δὲν πρέπει νὰ φέρῃ τὸ κλωβίον, διότι ὁ κορυδαλὸς δὲν ἀναρριχᾶται. Ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει τρέφεται δι' ἐντόμων καὶ τῶν καμπῶν καὶ νυμφῶν τούτων καὶ ἰδίως ἐκ καρπῶν μυρμήκων, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ διαφόρων κόκκων, τρυφερῶν χόρτων κλπ. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ τρέφεται διὰ διαφόρων κόκκων, ὡς κεχρίου, καννάβεως, νεροκαρδάμου, θριδάκων (μαρουλιῶν) καὶ ἐὰν εἶναι δυνατὸν καὶ ἐξ ᾠῶν μυρμήκων. Ὁ κορυδαλὸς γεννᾷ ἅπαξ τοῦ ἔτους εἰς ψυχρὰ κλίματα, δὶς εἰς εὔκρατα καὶ τρὶς εἰς θερμά. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐντὸς ἀβαθοῦς κοιλότητος, ἀτέχνως, μὲ διάφορα βρύα, λειχῆνας καὶ ξηρὰ χόρτα. Ἡ θήλεια γεννᾷ 3—5 ᾠὰ φαιολεύκου χρώματος καὶ μὲ φαιοτεφρὰς κηλῖδας καὶ στίγματα. Ἡ ἐπῴασις διαρκεῖ 14 ἡμέρας. Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου συνήθως ἐκκολάπτονται οἱ νεοσσοί, ὁπότε τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐξ ἐντόμων, ἅτινα κομίζει ἡ μήτηρ. Πρὸ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ τελείου πτερώματος, πάντα τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος φέρουσι πολυπληθεῖς λευκὰς κηλῖδας. Τὰ μικρὰ δέον νὰ ἀποσπῶνται ἐκ τῆς φωλεᾶς των μόνον ὅταν ἡ οὐρὰ

Digitized by Google

θὰ ἔχῃ μῆκος 0,018—0,020 μ. καὶ μέχρι ἐνηλικιώσεώς των δέον νὰ τρέφωνται μὲ ψίχαν λευκοῦ ἄρτου καὶ κόκκους μήκωνος (παπαρούνας) βεβρεγμένους ἐντὸς γάλακτος. Τὸ ἄρρεν ἀναγνωρίζεται μετά τινα χρόνον, διότι ἔχει χρῶμα ὑποκίτρινον. Διὰ νὰ μάθωσι νὰ κελαδῶσι τὰ ἄρρενα, δέον πρὶν ἔτι ἐνηλικιωθῶσι, νὰ διδαχθῶσιν ὑπὸ καναρίου ἢ ἑτέρου ᾠδικοῦ πτηνοῦ. Ὅταν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἀνατραφῶσι πλησίον κοσσύφων ἢ ἀηδόνων, εὐκόλως εἶτα ἀπομιμοῦνται τὸ ᾆσμά των. Πλὴν τῶν συνήθων ἀσθενειῶν, ὁ κορυδαλὸς προσβάλλεται συχνὰ καὶ ἐξ εἴδους τινὸς ἄχορος (κασσίδας), ὅστις ἀναφαίνεται κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ῥάμφους. Πρὸς πρόληψιν τῆς ἀσθενείας ταύτης δέον νὰ τρέφηται πάντοτε διὰ ποικίλης καὶ ἐκλεκτῆς τροφῆς. Ἀναφέρονται παραδείγματα κορυδαλῶν, οἵτινες ἔζησαν 30 ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Πλεῖστοι τρόποι αἰχμαλωτίσεως τῶν κορυδαλῶν ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὁ συνηθέστερος εἶναι ὁ διὰ δικτύων καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὁπότε κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας συλλαμβάνονται τὰ πτηνὰ ταῦτα. Οἱ κορυδαλοὶ συλλαμβάνονται περισσότερον διὰ τὸ μελῳδικὸν ᾆσμά των ἢ διὰ τὸ πτέρωμά των.

Κορυδαλὸς ὁ ἄλπειος (Alauda alpestris). Ἔχει μῆκος 0,19 μ. περίπου καὶ σῶμα κατά τι εὐρωστότερον τοῦ προηγουμένου εἴδους, πρὸς ὃ ὁμοιάζει καὶ κατὰ τὸν χρωματισμὸν τῶν ὑποκάτω μερῶν τοῦ σώματος. Ὁ λαιμὸς ἔχει χρῶμα ἀνοικτῶς κίτρινον, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνωτέρου τμήματός του ἁπλοῦται μελανὴ ταινία, ἥτις κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος διατάσσεται οὕτως, ὥστε νὰ λαμβάνῃ τὸ σχῆμα ἱππείου πετάλου. Τὸ ῥάμφος καὶ οἱ πόδες εἶναι μελανοί. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐξαπλοῦται μέχρι τῆς Βιργινίας. Κατὰ τὸν χειμῶνα ἀφθονεῖ ἐν Γερμανίᾳ. Συλλαμβάνεται διὰ δικτύων καὶ ἰξοβεργῶν. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ διατρέφεται ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον εἶδος.

Κορυδαλὸς ὁ λοφιοφόρος (Alauda cristata, καὶ *κορδιαλιός, ἀσκορδαλιός, τσουτσουλᾶνος, κουρτσολιός, κορυδὸς* καὶ *κατσουλιέρης*). Κοινότατον πτηνὸν παρ' ἡμῖν. Τὸ μῆκός του εἶναι περίπου 0,21 μ. καὶ ἔχει ῥάμφος κυρτόν, φαιὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, ἴριδα σκοτεινῶς φαιάν, πόδας 0,027 μ. ὕψους καὶ φαιοϋποκιτρίνους, κεφαλήν, παρειάς, ἄνω μέρη τοῦ λαιμοῦ καὶ ῥάχιν φαιοϋπέρυθρον καὶ λευκοερυθρὰν ταινίαν, μόλις αἰσθητὴν ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν. Ὀκτὼ ἕως δέκα ὑπομελανὰ πτερά, ἐπιμήκη καὶ αἰχμηρά, σχηματίζουσι κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς λοφίον, ὅπερ ἀνεγείρει ἢ καταβιβάζει τὸ πτηνὸν κατὰ βούλησιν. Αἱ πλευραὶ εἶναι ἀνοικτῶς τεφραὶ μετὰ ἐπιμήκων σκοτεινῶς φαιῶν λωρίδων. Τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος εἶναι ἐρυθροϋπόλευκα. Τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς εἶναι μελανά. Τὸ λοφίον τῆς θηλείας εἶναι βραχύτερον καὶ ἡ κοιλία τῆς φέρει περισσοτέρας καὶ στρογγύλας κηλῖδας ἢ ἡ κοιλία τοῦ ἄρρενος. Κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα περιπλανᾶται πανταχοῦ πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς του καὶ πολλάκις συναντᾶ τις τοῦτον μετὰ τῶν στρουθίων συναγελαζόμενον καὶ ἀναζητοῦντα τροφὴν ἐπὶ τῆς κόπρου. Ἀπαντᾷ ἀπὸ τῆς Σουηδίας μέχρι τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ ἔαρ ἐνδιαιτᾶται εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς πεδιάδας. Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ διατρέφεται ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα εἴδη. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει εἰς ἀβαθῆ ἐκσκαφὴν τοῦ ἐδάφους. Ἡ θήλεια γεννᾷ 5—6 ᾠὰ χρώματος σταχυοφαίου μετὰ φαιῶν κηλίδων καὶ στιγμάτων. Συλλαμβάνονται κατὰ τὸν χειμῶνα διὰ δικτύων ἢ ἰξοβεργῶν, ἀφοῦ πρότερον καθαρισθῇ τὸ μέρος ἐκ τῆς χιόνος ἢ τοῦ πάγου. Κελαδεῖ μελῳδικώτατα ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Αὐγούστου.

Κορυδαλὸς ὁ δενδροδίαιτος (Alauda arborea). Τὸ μῆκος του φθάνει τὰ 0,13 μ περίπου. Τὸ ῥάμφος του εἶναι μελανὸν κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ φαιὸν κατὰ τὴν ὑποκάτω. Οἱ πόδες ἔχουσιν ὕψος 0,020 καὶ χρῶμα φαιοσαρκῶδες. Τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς εἶναι ὑπερυθρόλευκον καὶ φέρει τέσσαρας λωρίδας φαιομελανάς. Τὰ μακρὰ πτερὰ τῆς κεφαλῆς καθιστῶσι ταύτην εὐρεῖαν καὶ σχηματίζουσι λοφίον, ὅπερ ἐγείρει ἢ καταβιβάζει τὸ πτηνὸν κατὰ βούλησιν. Αἱ παρειαὶ εἶναι φαιαί, τὰ ἄνω μέρη τοῦ λαιμοῦ μελανά, ἡ ῥάχις φαιότεφρος, ἡ κοιλία λευκοϋποκίτρινος μὲ μελανοφαίους κηλῖδας καὶ ἡ οὐρὰ μελανόφαιος. Ἡ θήλεια, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συμβαίνει γενικῶς μὲ τὰ πτηνά, ἔχει λαμπρότερον χρωματισμὸν τοῦ ἄρρενος, ἤτοι κοιλίαν λευκαργυρώδη καὶ στιλπνοτέρας κηλῖδας ἐπὶ τοῦ σώματος, λοφίον πλουσιώτερον εἰς πτερὰ καὶ χρωματισμοὺς καὶ παρειὰς στιλπνοτέρας. Ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει τὸ εἶδος τοῦτο ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἐντὸς τῶν μεγάλων δασῶν τῶν γειτνιαζόντων πρὸς ἐκτεταμένους ἀγρούς. Ἐκτὸς τῆς ἐποχῆς τῶν ἐρώτων, ὁπότε χωρίζονται εἰς ζεύγη, τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα ἐνδιαιτῶνται καθ' ὁμάδας, ἐκ 10—12 πτηνῶν ἀποτελουμένας. Οὕτως ἔρχονται κατὰ Μάρτιον ἐκ τῶν θερμοτέρων χωρῶν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν σύνθεσιν ἐπιστρέφουσιν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ θερμότερα κλίματα. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ δέον νὰ ἐνδιαιτῶνται εἰς μεγάλα κλωβία. Ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει τρώγει κατὰ τὸ ἔαρ ἔντομα, κατὰ τὸ θέρος σπόρους μήκωνος, καρώτων καὶ κέχρου, ἐφ' ὅσον δὲ κατὰ τὸ ἔαρ δὲν εὑρίσκει ἀρκετὰ ἔντομα, τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς τῶν ποῶν καὶ νεροκάρδαμον. Ἐν τῷ κλωβῷ τρέφεται ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα εἴδη, ἀλλὰ συχνὰ δέον νὰ προστίθενται εἰς τὴν συνήθη τροφὴν ᾠὰ μυρμήκων, ἀλευροσκώληκες βεβρασμένοι καὶ εἰς μικρὰ τεμάχια ἧπαρ βοὸς κτλ. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει ἐπὶ διαφόρων θάμνων ἐκ κλαδίσκων καὶ ἐπιστρώνει ἐσωτερικῶς ταύτην διὰ λειχήνων, βρύων καὶ τριχῶν. Τὰ ᾠά, 3—5 τὸν ἀριθμόν, εἶναι σύνθεσις φαιοῦ, λευκοῦ καὶ ἰώδους χρώματος. Ἀναπαράγει καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ὅταν εὑρίσκεται εἰς μεγάλα κλωβία. Τὰ νεογνὰ τότε δέον νὰ τρέφωνται μὲ ψίχαν λευκοῦ ἄρτου βεβρεγμένην μὲ βεβρασμένον γάλα καὶ μὲ ᾠὰ μυρμήκων. Πλὴν τῶν συνήθων ἀσθενειῶν τῶν κορυδαλῶν, τὸ εἶδος τοῦτο προσβάλλεται, ἐξαιρετικῶς, ἐκ παθήσεώς τινος, ἥτις ὡς ἐπακολούθημα ἔχει τὴν καταπληκτικὴν λέπτυνσιν τῶν ὀνύχων καὶ τὴν θραῦσιν τούτων, ὁπότε πολλάκις προκαλοῦνται ἐπικίνδυνοι πληγαὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων. Πρὸς ἀποφυγήν, δέον νὰ κόπτωνται ἐπιμελῶς συχνὰ οἱ ὄνυχες τοῦ πτηνοῦ, οὕτως ὥστε νὰ μὴ λεπτύνωνται πολὺ καὶ θραύωνται. Συλλαμβάνονται ἢ ὅταν εἶναι μικρὰ ἐν τῇ φωλεᾷ ἢ δι' ἰξοβεργῶν ἢ καὶ διὰ δικτύων, ἰδίως κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ ἐν καιρῷ νυκτός. Διατηρεῖται εἰς τὸ κλωβίον διὰ τὸ ᾆσμά του, ὅπερ εἶναι μελῳδικώτερον πάντων τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου, δυνάμενον νὰ παραβληθῇ ἐνίοτε καὶ

Εἴδη κορυδαλῶν.

[Α=ὁ ἀγροδίαιτος. Β=ὁ λοφιοφόρος. Γ=ἡ καλάνδρα.]

πρὸς τὸ τῆς ἀηδόνος. Ἡ ἐποχὴ τοῦ ᾄσματος τῶν ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει ἐνδιαιτωμένων κορυδαλῶν τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἀπὸ τὸν Μαρτίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου, τῶν δὲ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Αὐγούστου. Καὶ ἡ θήλεια τοῦ εἴδους τούτου κελαδεῖ, ἀλλ' ἡ φωνή της εἶναι ὀλιγώτερον μελῳδικὴ καὶ ποικίλη τῆς τοῦ ἄρρενος.

Κορυδαλὸς ἡ καλάνδρα (Alauda calandra). Ἔχει μεγαλύτερον μέγεθος τοῦ ἀγροδιαίτου κορυδαλοῦ, ῥάμφος ἰσχυρότερον τούτου, βραχύτερον, ὅπερ ἐπιτρέπει εἰς τὸ πτηνὸν νὰ θραύῃ δι' αὐτοῦ τοὺς κόκκους. Κατὰ τὰ ἄλλα χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματος καὶ τοῦ χρώματος εἶναι παρόμοιος πρὸς τὸν προαναφερθέντα κορυδαλὸν καὶ διακρίνεται τούτου ἐκ τινος ζωηρᾶς κηλῖδος φαιομελανῆς, ἣν φέρει ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ λαιμοῦ. Ὁ ἄρρην διακρίνεται τῆς θηλείας ἐκ τοῦ μεγαλυτέρου μεγέθους του καὶ τοῦ στιλπνοτέρου μελανοῦ χρώματος περὶ τὸν λαιμόν, τῆς θηλείας φερούσης λεπτότατον μελανὸν περιλαίμιον, ἢ στερουμένης ἐνίοτε περιλαιμίου. Τὸ εἶδος τοῦτο δὲν κατοικεῖ τὰ βόρεια μέρη καὶ ἀπαντᾷ ἐν Συρίᾳ, Ἰταλίᾳ, Σαρδηνίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν, ἰδίως εἰς τὰ νότια τῆς Πελοποννήσου. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ θήλεια γεννᾷ 4—5 ᾠά. Συλλαμβάνεται διὰ δικτύων καὶ καθ' ἣν ὥραν πίνει ὕδωρ παρὰ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Τὸ ᾆσμά του εἶς τινα μέρη ἰδιαιτέρως ἐκτιμᾶται καὶ εἶναι ἐντονώτατον. Παρ' ἡμῖν διατηρεῖται συχνὰ εἰς κλωβία καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *γαλιάντρα*.

Κορυδαλὸς ὁ μικρὸς (Alauda minor). Εἶναι τὸ μικρότερον εἶδος τοῦ γένους. Τὸ μῆκος του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 0,15 μ., ἐξ ὧν τὰ 0,06 μ. ἀποτελοῦσι τὴν οὐράν. Τὸ ῥάμφος εἶναι ὀξύτατον καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμά του σκοτεινῶς φαιόν, καὶ τὸ κατώτερον ὑπόλευκον. Ἡ ἶρις τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι φαιά. Οἱ πόδες ἔχουσιν ὕψος 0,022 μ. καὶ χρῶμα ὠχροσαρκῶδες· ὁ ὄνυξ τοῦ μεγάλου δακτύλου εἶναι βραχύτατος καὶ ἀγκιστροειδής. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐπιμήκης καὶ ἀπεστρογγυλωμένη καὶ φέρει ὡς καὶ ὁ λαιμός, ὁ αὐχήν, ἡ ῥάχις καὶ αἱ πλευραὶ χρῶμα φαιοελαιῶδες μετὰ μελανῶν κυματοειδῶν κηλίδων, ἐξ ὧν αἱ μικρότεραι εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ αἱ μεγαλύτεραι ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος μέχρι τῆς κοιλίας ἔχουσι χρῶμα κιτρινοπορτοκαλλιῶδες μετὰ πολλῶν ἐπιμήκων σκοτεινοτέρου χρώματος κηλίδων, ἡ κοιλία εἶναι σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν λευκὴ καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι ἐλάχιστα διχαλωτὴ καὶ σκοτεινῶς φαιά. Ἡ θήλεια δὲν διαφέρει τοῦ ἄρρενος παρὰ ἐκ τοῦ ὀλιγώτερον κιτρίνου χρώματος τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κοιλίας. Τὰ μὴ ἐνηλικιωθέντα πτηνὰ δὲν ἔχουσι ζωηρὸν κίτρινον χρῶμα κατὰ τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος ὅπως τὰ ἐνήλικα. Ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, πλὴν τῶν βορείων χωρῶν αὐτῆς. Ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει τρώγει παντὸς εἴδους μυίας, ἀκρίδας, κάμπας, ψυχάς, μικρὰ κολεόπτερα, ᾠὰ μυρμήκων κτλ. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἐπειδὴ εἶναι ὁ εὐπαθέστερος πάντων τῶν κορυδαλῶν, δέον πλὴν τῆς συνήθους τροφῆς τῶν ἑτέρων εἰδῶν τοῦ γένους τούτου νὰ δίδωνται εἰς αὐτὸν ᾠὰ μυρμήκων, ἀλευροσκώληκες καὶ μαλακὸς τυρός. Γεννᾷ δὶς τοῦ ἔτους καὶ τὴν φωλεάν του κατασκευάζει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ μεταξὺ τῶν θάμνων, μᾶλλον ἀτέχνως. Ἡ θήλεια γεννᾷ 4—5 ᾠὰ τεφροῦ χρώματος μὲ φαιὰς μαρμαρυγάς. Τὰ συλλαμβανόμενα νεογνὰ διατρέφονται ἐν τῷ κλωβῷ δι' ᾠῶν μυρμήκων καὶ σπόρων μήκωνος. Πλὴν τῶν γνωστῶν ἤδη εἰς τὰ πτηνὰ τοῦ γένους τούτου ἀσθενειῶν αἱ καλάνδραι προσβάλλονται καὶ ὑπὸ ἀώρου πτερορροίας, πρὸς πρόληψιν τῆς ὁποίας δέον νὰ τρέφωνται πάντοτε δι' ἐπαρκοῦς καὶ ἐκλεκτῆς τροφῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐξασθενῇ τὸ σῶμα. Καλῶς διατηρούμενον τὸ εἶδος τοῦτο ζῇ 5 ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Κυνηγ.]* Τὸ κρέας τοῦ *κορυδαλοῦ τοῦ ἀγροδιαίτου* εἶναι τρυφερόν, ἐκλεκτὸν καὶ νόστιμον. Διὸ θηρεύεται ἐντατικῶς, οὐ μόνον ἐπιχωρίως καταναλισκόμενος, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἑκατομμύρια ἐξαγόμενος εἰς διαφόρους ἄλλας εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς. Ἡ ἄγρα αὐτοῦ γίνεται, ὡς τὸ πλεῖστον, διὰ τῶν δικτύων, ὅταν συναθροίζωνται πρὸς ἀποδημίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ πυροβόλου ὅπλου. Ἕνεκα τῆς ἐντατικῆς κυνηγεσίας, ἥτις ἀσκεῖται κατὰ τοῦ ὠφελίμου τούτου πτηνοῦ, νόμοι ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις ἀπηγόρευσαν τέλεον ἢ περιώρισαν ἐπὶ βραχὺν χρόνον κατὰ τὸ φθινόπωρον τὴν θήραν αὐτῶν. Ἐν Ἑλλάδι ἐπιτρέπεται ἄνευ περιορισμοῦ, ἀλλὰ μόνον διὰ πυροβόλου ὅπλου. Ἀσκεῖται δὲ διὰ διώξεως ἢ δι' ἐνέδρας, τῇ βοηθείᾳ καθρέπτου ἢ ζωντανῆς γλαυκός, προσδεδεμένης καὶ τοποθετουμένης ἐπὶ τετραγώνου σανίδος, ἥτις προσαρμόζεται ἐπὶ μακροῦ κοντοῦ, ἐμπηγνυομένου εἰς τὴν γῆν στερεῶς διὰ τοῦ ἑτέρου ἄκρου, καταλήγοντος εἰς σιδηρᾶν αἰχμήν, διὰ νὰ εἰσχωρῇ εὐχερῶς εἰς τὸ ἔδαφος. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς γλαυκὸς οἱ ἀγροδίαιτοι κορυδαλοὶ προσέρχονται μὲ ἐπιθετικὰς κατ' αὐτῆς διαθέσεις καὶ δὴ μὲ ζῆλον καὶ ὁρμὴν ὕπερθεν τῆς γλαυκὸς αἰωρούμενοι, ὅτε πυροβολεῖ ὁ ἐνεδρεύων κυνηγός. Πλὴν τῶν βοηθητικῶν τούτων μέσων γίνεται χρῆσις καὶ ειδικῆς συρίκτρας, ἀπομιμουμένης τὴν φωνὴν τοῦ πτηνοῦ τούτου πρὸς προσέλκυσιν. Τὰ βοηθητικὰ ταῦτα μέτρα ἐφαρμόζονται κατὰ τὸν πρῶτον καιρὸν τῆς ἀφίξεως τῶν πτηνῶν αὐτῶν, ὅταν διασπείρωνται ἀσυνθέτως πρὸς ἄλληλα, διότι βραδύτερον, ὅταν ἀποτελῶσι πλήθη ἢ ὁμάδας, δὲν ἕλκονται. Βάλλεται δὲ μὲ ἀσθενεῖς γομώσεις καὶ μὲ σκάγια ὑπ' ἀριθμὸν 10. Ἡ παραγωγικότης τοῦ πτηνοῦ τούτου ἐξουδετεροῖ τὴν ἐξόντωσιν. Ὁ ἀγροδίαιτος κορυδαλὸς κατὰ τὰς περὶ θήρας διατάξεις ἐν Ἑλλάδι ἀποτελεῖ τὸ κατώτατον ὅριον τῶν θηρευσίμων πτηνῶν. Θήρα μικροτέρων τοῦ κορυδαλοῦ τούτου πτηνῶν δὲν ἐπιτρέπεται.

Τὸ κρέας τοῦ *κορυδαλοῦ τοῦ λοφιοφόρου* ὑπολείπεται κατὰ τὴν γεῦσιν καὶ τρυφερότητα τοῦ κρέατος τοῦ ἀγροδιαίτου κορυδαλοῦ. Ἐνῷ δέχεται τὴν προσέγγισιν παντὸς μὴ φέροντος ὅπλον καὶ παρουσιάζεται ὡς πολὺ ἥμερον καὶ ἀνθρωπόφιλον πτηνόν, ὁ κυνηγὸς δὲν κατορθοῖ νὰ πλησιάσῃ αὐτό. Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει του ἀφίπταται ἀπὸ μακρᾶς ἀποστάσεως. Εὐκόλως προσεγγίζεται, ἐὰν ὁ κυνηγὸς ἀποκρύπτων τὸ ὅπλον του εὑρίσκηται ἐπὶ μεταφορικοῦ μέσου, ἁμάξης, κάρρου, ὄνου, ἵππου κτλ. Βάλλεται μὲ ὁμοίαν γόμωσιν ὡς ὁ ἄνω.

Ἡ θήρα τοῦ *κορυδαλοῦ τοῦ μικροῦ* ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι διατάξεων, ἀλλ' ἡ κατὰ πλήθη διαβίωσις καὶ τὸ τρυφερὸν καὶ εὔγευστον τοῦ κρέατός του ὠθοῦσι τοὺς Ἕλληνας κυνηγοὺς εἰς τὴν παράβασιν τοῦ νόμου.

Φ. Δ. Γ.

Κορυδαλός, καὶ *Κορυδαλλὸς [Γεωγρ.]*. Μικρὸς δῆμος ἐν Ἀττικῇ ἀνήκων εἰς τὴν Ἱπποθοωντίδα φυλήν, ἀργότερον δὲ εἰς τὴν Ἀτταλίδα. Ὁ Kirchner ὑποθέτει ὅτι ὁ δῆμος οὗτος περιελαμβάνετο ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν Στράβωνα ὁ Κορυδαλὸς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους τοῦ Κορυδαλοῦ, ἄνωθεν τῆς ἀκτῆς καὶ ἀπέναντι τῆς Σαλαμῖνος. Ὁ Milchhöffer ταυτίζει τὸν δῆμον τοῦτον μὲ τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν *Παλαιόκαστρο* ἢ *Παλαιοχώρα*, ἐν ᾗ εὑρίσκονται ἐρείπια 340 μέτρα βορείως ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Σκαραμαγκᾶ. Κατὰ τὸν Ἀμμώνιον, ἐν τῷ δήμῳ τούτῳ ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Κόρης Σωτῆρος. Ὁ Milchhöffer φρονεῖ ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ σῳζόμενον ἡρῷον, τὸ ὁποῖον κεῖται εἰς ὕψος 281,5 μ. ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς ὑψίστης κορυφῆς τοῦ Κορυδαλοῦ. Οἱ κάτοικοι τοῦ δήμου τούτου ὠνομάζοντο *Κορυδα-*

Digitized by Google

λεῖς, ἐξ οὗ καὶ ὁ δῆμος *Κορυδαλεῖς*, ἐνίοτε δὲ καὶ *δῆμος Κορυδαλέων*. Β. Δ. Θ.

—**Κορυδαλοῦ ἀκτὴ** /*Γεωγρ.*/. Οὕτως ὀνομάζεται ἡ ἐν Ἀττικῇ παραλία, ἀπὸ τοῦ Κερατοπύργου μέχρι Περάματος. Ἐκλήθη τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου Κορυδαλοῦ καὶ τοῦ πλησίον ἀρχαίου δήμου τῶν Κορυδαλέων, ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἱπποθοωντίδα φυλὴν (κοιν. *Βουνὸ τοῦ Δαφνιοῦ*). Παρὰ τὸν Κορυδαλὸν ὑπάρχει προσφυγικὸς συνοικισμός, ὁμώνυμος, ὑπαγόμενος εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων (3.135 κάτ.). Α. Σ. Χ.

κόρυζα (ἡ)· κατάρρους τῆς ῥινός, κοιν. *συνάχι* || καθόλου, ἡ ἕνεκα ψύξεως δυσαισθησία τῶν αἰσθήσεων, νωθρότης περὶ τὴν διανόησιν, μωρία, βλακία· || νόσος τῶν ὀρνίθων καὶ ἄλλη τῶν βοῶν.

—/*Παθολ.*/ *Κόρυζα* ἢ *ῥινικὸς κατάρρους* (κοιν. *καταρροή, συνάχι*), εἶναι ἡ φλεγμονὴ τοῦ βλεννογόνου ὑμένος τῆς ῥινός. Διακρίνομεν ὀξεῖαν καὶ χρονίαν κόρυζαν. Ἡ ὀξεῖα προέρχεται συνήθως ἐκ ψύξεως, ἰδίως κατὰ τὰς ψυχρὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἢ μετὰ ἀποτόμους ἀτμοσφαιρικὰς ἢ τῆς θερμοκρασίας μεταβολάς, ἐνίοτε καὶ μετὰ παραμονὴν ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἰς ἔντονον ἥλιον· ἢ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ προδρομικὸν σύμπτωμα τοῦ κατάρρου τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν (λαρυγγίτιδος, βρογχικοῦ κατάρρου), εἴτε μιᾶς ἐξανθηματικῆς ἢ ἄλλης λοιμώδους νόσου, ἱλαρᾶς, γρίππης, διφθερίτιδος κτλ.· τέλος παρουσιάζεται πολλάκις ὡς ἐκδήλωσις τοξικὴ μετὰ εἰσπνοὴν ἐρεθιστικῶν ἀτμῶν ἢ ἐσωτερικὴν χρῆσιν ἰωδιούχων φαρμάκων. Συμπτώματα τῆς παθήσεως εἶναι ἐν ἀρχῇ αἴσθημα ξηρασίας καὶ στεγνότητος τῆς ῥινὸς καὶ πταρμοὶ ἐπιμόνως ἐπαναλαμβανόμενοι, εἶτα ἀκράτητος ἔκκρισις ἀπὸ τῆς ῥινὸς κατ' ἀρχὰς ὑγροῦ ὑδαροῦς διαφανοῦς, εἶτα πυκνοῦ, ὑποκιτρίνου, πυώδους πολλάκις, τὸ ὁποῖον καὶ προκαλεῖ ἐνίοτε ἐρύθημα καὶ ἑρπητικὰς φλυκταίνας περὶ τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ ἄνω χεῖλος, μεθ' ὧν ἔρχεται τὸ ἔκκριμα εἰς ἐπαφήν. Ἡ κεφαλὴ εἶναι βαρεῖα, ἡ ῥὶς ἀπεφραγμένη, δι' ὃ καὶ ἡ φωνὴ ἔρρινος, ὁ ἀσθενὴς ἀναπνέει δυσκόλως καὶ μὲ τὸ στόμα ἀνοικτόν, ἡ ὄσφρησις καὶ ἡ γεῦσις εἶναι ἠλλοιωμέναι, κατέχεται ἀπὸ γενικὴν κόπωσιν καὶ πυρετὸν βραχυχρόνιον. Ἡ πάθησις διαρκεῖ ὀλίγας ἡμέρας. Ἐπὶ νεογνῶν ἡ νόσος καθίσταται πολλάκις ἐπικίνδυνος διὰ τὸν κίνδυνον πνιγμονῆς καὶ δὴ κατὰ τὸν θηλασμόν. Ἡ χρονία κόρυζα διαδέχεται τὴν ὀξεῖαν ἢ ἐξ ἀρχῆς ἀναφαίνεται ὡς τοιαύτη ἐπὶ ἀτόμων δυσκρασικῶν. Κατ' αὐτὴν ἐλλείπουσι τὰ ὀξέα φαινόμενα, παρατηροῦνται δὲ σταθερῶς ἄφθονος καὶ διαρκὴς ἀπὸ τῆς ῥινὸς ἔκκρισις καὶ δυσκολία τῆς ἀναπνοῆς κατ' ἀμφοτέρους τοὺς ῥώθωνας ἢ ἐναλλὰξ πότε ἀπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ πότε ἀπὸ τοῦ ἄλλου· εἶναι δὲ τοῦτο συνήθως σύμπτωμα ὑπερτροφίας τῶν ῥινικῶν κογχῶν ἢ ἄλλοτε ἀτροφίας τούτων. Θεραπευτικῶς συνιστῶνται εἰσροφήσεις διὰ τῆς ῥινὸς διαφόρων κόνεων ἢ ἀλοιφῶν, ἡ πάθησις οὐχ ἧττον παρέρχεται ἀφ' ἑαυτῆς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν· ἐπὶ χρονίας ὅμως καταστάσεως, πρέπει ὁ πάσχων νὰ καταφεύγῃ ἐγκαίρως εἰς ἰατρόν, διὰ νὰ προλάβῃ πάθησιν τῶν ὤτων ἢ τῆς ἀκοῆς αὐτοῦ, ἐπερχομένων ἐνίοτε συνεπείᾳ τῆς χρονίας κορύζης. Μ. Μ.

— /*Κτηνιατρ.*/ Πλὴν τῆς καταρροϊκῆς κορύζης, χαρακτηριζομένης δι' ἁπλῆς βλεννώδους ῥινικῆς ἐκκρίσεως, ἡ παθολογία τῶν βοῶν περιλαμβάνει καὶ ἕτερα δύο εἴδη κορύζης, τὴν γαγγραινώδη καὶ τὴν ψευδοδιφθεριτικήν.

Γαγγραινώδης κόρυζα τῶν βοῶν. Νόσος γενική, τοξικομολυσματική, μὴ ἐνοφθαλμιζομένη, ἰδιοπαθὴς τῶν βοῶν, χαρακτηριζομένη διὰ γενικῶν συμπτωμάτων καὶ ἐντοπίσεων ἐφ' ὅλων τῶν βλεννογόνων τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου τῶν πρώτων ἀναπνευστικῶν ὁδῶν.

Ἡ παθογένεια καὶ ἡ προκαλοῦσα τὴν νόσον ταύτην αἰτία εἶναι ἄγνωστος μέχρι σήμερον. Οὐχ ἧττον μερικοὶ ἀποδίδουσι ταύτην εἰς λοίμωξιν διὰ κολοβακτηριδίων, διαφόρων σταφυλοκόκκων, στρεπτοκόκκων, διπλοκόκκων κτλ. Ἐν τούτοις ἡ νόσος δὲν φαίνεται μεταδοτική. Τὰ γενικὰ συμπτώματα ὁμοιάζουσι πρὸς ἐκεῖνα τῶν διαφόρων μικροβιακῶν λοιμώξεων. Πυρετὸς 41°, ἀνορεξία, ἀναπνοὴ ταχεῖα, ῥίγη, δίψα ἔντονος κτλ. Τὰ συμπτώματα ταῦτα ταχέως ὑποχωροῦσι καὶ ἡ νόσος ἐντοπίζεται ἐφ' ὅλων σχεδὸν τῶν βλεννογόνων, προκαλοῦσα διαταραχὰς τῶν διαφόρων τοῦ ὀργανισμοῦ συστημάτων. Οὕτως ἡ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐντόπισις ἐκδηλοῦται δι' ἐπιπεφυκίτιδος, κερατίτιδος ἢ ὀφθαλμίας μετὰ κιτρινωποῦ ἐξιδρώματος. Αἱ διαταραχαὶ τῶν πρώτων ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, αἱ πλέον συνήθεις, συνίστανται εἰς ὀξεῖαν φλόγωσιν τοῦ ῥινικοῦ βλεννογόνου, ἥτις, κατ' ἀρχὰς καταρροϊκή, μεταβάλλεται εἰς ἐξιδρωματικήν, πυώδη καὶ τέλος γαγγραινώδη, προκαλοῦσα οὕτω δύσπνοιαν καὶ θορυβώδη λαρυγγοσυριγμόν.

Πρὸς τὸ μέρος τοῦ πεπτικοῦ συστήματος παρατηρεῖται ἐξοίδησις τοῦ στόματος μεθ' ὑπεραιμίας τοῦ βλεννογόνου αὐτοῦ, σιελόρροια ἀφρώδης καὶ δυσφαγία. Τὴν δυσκοιλιότητα διαδέχεται ἀκατάσχετος διάρροια μετ' ἐκκενώσεων περιεχουσῶν ψευδομεμβράνας. Τὰ οὖρα, βαθέως κεχρωσμένα, περιέχουσι λεύκωμα. Εἰς τὸ δέρμα καὶ δὴ ἐπὶ τῶν ῥωθώνων, τῶν μαστῶν, τῶν ἄκρων κτλ. παρατηροῦνται φλυκταινώδη ἐξανθήματα, ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα τῆς δαμαλίτιδος. Αἱ διαταραχαὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐκδηλοῦνται διὰ περιοδικῶν διεγέρσεων καὶ καταπτώσεων ἢ δι' ἐπιληπτοειδῶν προσβολῶν, ἀνταποκρινομένων εἰς ἀλλοιώσεις τῶν μηνίγγων. Ἡ σύγχυσις τῆς νόσου, ἅμα τῇ ἐμφανίσει της, πρὸς τὰ λοιπὰ εἴδη κορύζης, καθὼς καὶ πρὸς μερικὰς λοιμώδεις νόσους, ὡς τὴν πανώλη τῶν βοῶν, τὸν ἀφθώδη πυρετόν, εἶναι δυνατή. Ἐν τούτοις ἡ μικρὰ αὐτῆς μεταδοτικότης, τὰ γενικὰ συμπτώματα, τὸ εἶδος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐντοπίσεων καθιστῶσι τὴν διάγνωσιν εὐκολωτέραν.

Ἡ θνησιμότης κυμαίνεται ἀπὸ 60—90 % καὶ ἡ διάρκεια αὐτῆς ἀπὸ 3—20 ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς μορφῆς. Ἡ προφύλαξις ἐπιτυγχάνεται δι' ἀπομονώσεως τῶν ἀσθενῶν καὶ ἀπολυμάνσεως· τοῦ βουστασίου.

Θεραπεία. Γενναία ἀφαίμαξις (4—6 λίτρα), χορήγησις ἀντιπυρετικῶν, ὑπακτικῶν, διουρητικῶν, ἀντισηψία τῶν ῥινικῶν κοιλοτήτων ἢ τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν δι' ἀντισηπτικῶν ὑποκαπνισμῶν ἢ εἰσπνοῶν. Πλύσεις τοῦ αἵματος διὰ φυσιολογικοῦ ὀροῦ (6 λίτρων δὶς τῆς ἡμέρας). Ἐνέσεις atosyl καὶ ἐνέσεις κολλαργόλης.

Ψευδοδιφθεριτικὴ κόρυζα. Αὕτη ἀποτελεῖ ἰδίαν νόσον, διάφορον τῆς προηγουμένης, καίτοι μετ' αὐτῆς παρουσιάζει πολλὰ κοινὰ συμπτώματα. Προσβάλλει κατὰ προτίμησιν τὰς ἀγελάδας μετὰ τὸν τοκετόν, προσλαμβάνουσα μεταδοτικὸν χαρακτῆρα ἐν τῷ βουστασίῳ. Πλὴν τοῦ ὑψηλοῦ πυρετοῦ, παρατηρεῖται ἄφθονος ῥινικὴ ἔκκρισις μετὰ ψευδομεμβρανῶν, αἵτινες ἀποσπώμεναι τοῦ βλεννογόνου τῆς ῥινὸς προκαλοῦσιν ἕλκος διαφόρου μεγέθους. Αἱ ἐπιπλοκαὶ βρογχοπνευμονίας καὶ μητροκολπίτιδος εἶναι συνήθεις. Αἱ ἐντοπίσεις ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς καὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος εἶναι ὅλως ἐξαιρετικαί. Θνησιμότης 30—40 %, ἀναλόγως τῶν ἐπιπλοκῶν.

Κόρυζα τῶν ὀρνίθων. Μικροβιακὴ πάθησις λίαν μεταδοτική, χαρακτηριζομένη δι' ὀξείας φλογώσεως τοῦ βλεννογόνου τῆς ῥινὸς μετ' ἐκκρίσεως ὀροβλεννώδους. Ἡ φλόγωσις αὕτη προκαλεῖ συχνοὺς πταρμούς, ἀκολουθουμένους διὰ βιαίων κινήσεων τῆς κεφαλῆς, τοῦ τραχήλου, μὲ σκοπὸν ν' ἀπαλλάξωσι τὴν ῥινικὴν κοιλότητα ἐκ τῶν βλεννῶν, αἵτινες συνήθως ἀποφράσσουσι τοὺς ῥώθωνας καὶ ἀναγκάζουσι τὰ πτηνὰ νὰ ἐκβάλλωσι χαρακτηριστικήν τινα φωνήν. Αἱ ὄρνιθες κρατοῦσι τότε τὸ ῥάμφος ἀνοικτόν, ἵνα διευκολύνωσιν οὕτω τὴν ἀναπνοήν. Ἐνίοτε παρατηροῦνται ἐπιπλοκαί, τῆς φλογώσεως ἐπεκτεινομένης καὶ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν.

Προφύλαξις. Ἀπομόνωσις τῶν ἀσθενῶν, ἀπολύμανσις τοῦ ὀρνιθῶνος. Ὁ διὰ τοῦ ἐμβολίου τοῦ Saceghen προληπτικὸς ἐμβολιασμὸς δὲν φαίνεται λίαν ἱκανοποιητικός.

Θεραπεία. Ἐπαλείψεις καὶ πλύσεις τῆς ῥινικῆς κοιλότητος, τῇ βοηθείᾳ χρωστῆρος ἢ πτεροῦ, διὰ διαλύσεως νιτρικοῦ ἀργύρου $^1/_{500}$ μετ' ἀφαίρεσιν τῶν βλεννῶν. Β. Χ.

κορύζι (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία ἐν Σπάρτῃ ποικιλίας σταφυλῶν.

κορυθάλη, ἡ ***κορυθάλεια***, ἡ ***κορυθαλὶς*** /*Ἀρχ.*/. Κλάδος δάφνης ἢ ἐλαίας κεκοσμημένος διὰ ταινιῶν ἢ καὶ στέφανος ἐκ τοιούτων κλάδων, τὸν ὁποῖον ἔθετον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπὶ τῶν θυρῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν ἐφήβων καὶ τῶν γάμων. Οὕτως ὁρίζει τὴν λέξιν καὶ τὸν σκοπὸν ὁ Ἡσύχιος, ἐπιβεβαιοῖ δὲ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην καὶ τὸ Μ. Ἐτυμολογικόν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κορυθάλη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν *εἰρεσιώνην*, τὴν ἐκ κλάδων δάφνης ἢ ἐλαίας, δηλαδή, στεφάνην, ἥτις, κεκοσμημένη καὶ διὰ καρπῶν προσδεδεμένων ἐπ' αὐτῆς διὰ μαλλίνων ταινιῶν, ἀφιεροῦτο ὑπὸ τῶν παίδων εἰς τὸν Ἥλιον καὶ τὰς Ὥρας κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Πυανεψίων καὶ Θαργηλίων. Ἡ κορυθάλη, συνεπῶς, ἐπεῖχε θέσιν στεφάνου τοῦ Μαΐου. Ἡ λέξις ἐτυμολογεῖται, κατὰ μὲν τὸ Μ. Ἐτυμολογικόν, ἐκ τοῦ *κόρος*, ἤτοι ἔφηβος, καὶ τοῦ *θάλλειν*, καθ' Ἡσύχιον δέ, ἐκ τοῦ *κόρος* τὸ ὁποῖον σημαίνει κάλλυντρον. Β. Δ. Θ.

Κορυθαλία (ἡ ***Κορυθάλεια*** καὶ ***Κορυθαλὶς***) /*Ἀρχ.*/. Ἐπίκλησις, ἤτοι προσωνυμία τῆς ἐν Σπάρτῃ ἰδίως λατρευομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο θεᾶς Ἀρτέμιδος. Ἡ Ἄρτεμις Κορυθαλία εἶναι ἡ θεὰ τῆς *κορυθάλης* (βλ. λ.) ἢ κορυθαλίδος. Ἡ κορυθαλία Ἄρτεμις παρουσιάζεται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς θεὰ τῆς εὐφορίας καὶ τῆς γονιμότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὡς προστάτις τῶν ἐπιμελουμένων τὰ μικρὰ παιδία τροφῶν ἢ τιθηνῶν, καθότι καὶ αὕτη ὑπῆρξε τροφὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. Συνεπῶς ἡ θεὰ αὕτη ἐλατρεύετο καὶ ἐτιμᾶτο διὰ χορῶν μὲν ὑπὸ τῶν κορυθαλιστριῶν καὶ τῶν κυριττῶν, τῶν ὁποίων ἡ ζωηρότης ἔφθανεν ἐνίοτε μέχρις ἀσχημοσύνης, ὑπὸ τῶν τροφῶν δὲ ἢ τιθηνῶν διὰ τῆς ἑορτῆς τῶν Τιθηνιδίων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην αἱ τιθῆναι ἔφερον τὰ μικρὰ παιδία εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Κορυθαλίας Ἀρτέμιδος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἱδρυμένον πλησίον τοῦ χειμάρρου Τιάσου τῆς Σπάρτης καὶ ἔθετον αὐτὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θεᾶς, ἀφιερώνουσαι ἰδίως τὰ ἄρρενα καὶ θυσιάζουσαι πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς χοιρίδια τοῦ γάλακτος. Ἐπηκολούθει γεῦμα ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ὑπὸ σκηνάς, ὡς ἀναφέρει ὁ Πολέμων παρ' Ἀθηναίῳ, κατέληγε δὲ τοῦτο εἰς χορὸν παρθένων μὲ προσωπίδας. Β. Δ. Θ.

κορυθαλίστριαι (αἱ), καὶ ***κορυθαλλίστριαι*** /*Ἀρχ.*/. Καθ' Ἡσύχιον, γυναῖκες χορεύουσαι πρὸς τιμὴν τῆς Κορυθαλίας Ἀρτέμιδος. Οἱ χοροὶ οὗτοι διεξήγοντο κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν ἐφήβων καὶ κατὰ τοὺς γάμους, φαίνεται δὲ ὅτι εἶχον σχέσιν μὲ τὴν λατρείαν τῆς καρποφορίας. Αἱ κορυθαλίστριαι, φέρουσαι ξύλινα προσωπεῖα, ἐχόρευον μετὰ τοσαύτης ζωηρότητος, ὥστε ἡ ἐλευθεριότης αὕτη ἔφθανε μέχρις ἀσχημοσύνης. Ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα οἱ χοροὶ οὗτοι ἦσαν, φαίνεται, λίαν προσφιλεῖς, πλὴν τῶν κορυθαλιστριῶν, ἦσαν καὶ οἱ κυριττοί, ὄντες καθ' Ἡσύχιον γελοιασταί, ἤτοι γελωτοποιοί καὶ χορεύοντες μὲ ξύλινα προσωπεῖα. Β. Δ. Θ.

Κορυθίου, *τέως δῆμος*— /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸς δῆμος τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Περιελάμβανε τὰ κάτωθι 7 χωρία: *Ἁγιωργίτικα* (πρωτεύουσα), *Βέρζοβα*, *Ζευγολατιό*, *Λιθοβούνι*, *Νεοχώρι*, *Παρώρι* καὶ *Στενόν*, κείμενα πλησίον τοῦ Ἀρτεμισίου ὄρους καὶ τῆς Τριπόλεως, καὶ εἶχε πληθυσμὸν 4.700 περίπου κατοίκων. Χ. Δ.

Κόρυθος /*Μυθολ.*/. —1) Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Ἀρκαδίας. Τούτου οἱ βουκόλοι ἀνεῦρον τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρθενίου ἐκτεθέντα καὶ ὑπὸ ἐλάφου τρεφόμενον Τήλεφον, υἱὸν τοῦ Αὔγης ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Τὸν Τήλεφον ἀνέθρεψεν ὁ Κόρυθος, παραδοθέντα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν βουκόλων του, ὡς ἴδιον υἱόν. Ἀπὸ τοῦ Κορύθου τούτου, κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν, εἶχεν ὀνομασθῆ *Κορυθεῖς* καὶ ἡ μεταξὺ Παρθενίου καὶ Τεγέας ἀρκαδικὴ χώρα. —2) Υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου (Πάριδος) καὶ τῆς Οἰνόης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του ἐν ἀγνοίᾳ του, διότι ἠγάπησε τοῦτον, ὡραιότατον ὄντα, ἡ Ἑλένη, ὅτε ἡ μήτηρ του, ἐκδικουμένη διὰ τὴν ἐγκατάλειψίν της, τὸν ἀπέστειλεν εἰς Τροίαν, διὰ νὰ περιπλέξῃ εἰς τὸν ἔρωτά του τὴν Ἑλένην καὶ προκληθῇ οὕτως ἡ διάζευξις αὐτῆς μετὰ τοῦ Πάριδος. —3) Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ σύζυγος τῆς Ἠλέκτρας. Ἰταλὸς ἥρως, κτίστης τῆς Κορύθου (Κορτόνας) τῆς Ἰταλίας. —4) Ἴβηρ ἥρως, ἑταῖρος τοῦ Ἡρακλέους.

Ὑπὸ τοῦ Ὀβιδίου μνημονεύονται ἀκόμη δύο μυθικὰ πρόσωπα μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὁ υἱὸς τοῦ Μερμέρου καὶ εἷς Λαπίθης. ΚΑΨ.

κόρυθρος (ὁ) (Corythrus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μὲ σῶμα λεπτόν, κυλινδρικόν, μὲ πτέρυγας ἐπιμήκεις καὶ στενὰς λεπιδωτάς. Οἱ κόρυθροι εἶναι παρόμοιοι πρὸς τοὺς κώνωπας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κόρυθρος ὁ φαιὸς* (Corythrus cinereus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ φέρει χρῶμα φαιόν. Δ. Ν. Π.

κορυκαιίδαι (οἱ) (Corycaeidae) /*Ζωολ.*/. Οἰκογένεια μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωπηπόδων*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῷα ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν θαλασσῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ὁ *κορύκαιος* (Corycaeus). Δ. Ν. Π.

κορύκαιος (ὁ) (Corycaeus) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυκαιιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ θαλάσσια ζῷα ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

Κορύκιστα, ἡ ***Κορίκιστα*** /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας χωρίου *Καταβόθρα* (βλ. λ.).

Κόρυκος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Τοπωνυμία ἀκρωτηρίων καὶ αἰγιαλῶν ἐν Μικρασίᾳ καὶ Κρήτῃ κατ' ἄλλην γραφήν, ἀντὶ τῆς ὀρθοτέρας *Κώρυκος* (βλ. λ.).

Κορύλας. Σατράπης τῆς Παφλαγονίας, ἐπιτρέψας κατόπιν σπονδῶν τὴν φιλικὴν διὰ τῆς χώρας του διάβασιν τοῦ Ξενοφῶντος, ἐπιστρέφοντος μετὰ τῶν μυρίων εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 400 π. Χ. Α. Θ. Ι.

Κορύλας (ὁ), ἡ ***Γκορίλας***, ἡ ***Βουνὸ τῆς Παραμυθιᾶς*** /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Ἠπείρου κείμενον εἰς τὰ ὅρια τῶν ἐπαρχιῶν Παραμυθίας καὶ Ἰωαννίνων. Ἐκτείνεται ἀνατολικῶς τῆς πόλεως Παραμυθίας καὶ διήκει ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος μέχρι τοῦ Θυάμιδος, μὲ διεύθυνσιν ἀπὸ Ν. πρὸς Β. Παρὰ τὸ χωρίον Ἐλευθεροχώρι, ἄνωθεν τῆς Παραμυθίας, ὁ Κορύλας διακόπτεται ὑπὸ βαθείας του αὐχένος, «Σκάλας τῆς Παραμυθιᾶς» κοινῶς κα-

Digitized by Google

λουμένου. Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Κορύλα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν κυρίως Κορύλαν, κατέχοντα τὸ κέντρον τῆς ὀροσειρᾶς (ὑψ. 1500;), τὴν *Χιονίστραν* ἢ *Βουνὸ τῆς Λαμπανίτσας* (ὑψ. 1400) κατέχουσαν τὸ βόρειον μέρος καὶ τελειώνουσαν εἰς τὸν ποταμὸν Θύαμιν, καὶ τὸν *Ζαβρούχον* (ὑψ. 960) κατέχοντα τὸ νότιον μέρος αὐτῆς καὶ φθάνοντα μέχρι τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης καὶ ἐκ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων ἐκφύεται ἑτέρα ὀροσειρά, μὲ διεύθυνσιν πρὸς νότον, τὰ *Βουνὰ τοῦ Σουλίου*, τῶν ὁποίων κυριώτεραι κορυφαὶ εἶναι ἡ *Βριτζάχα* ἢ *Βριτζάχος* (ὑψ. 1058 καὶ ἡ *Μούργγα* (ὑψ. 1152). Μεταξὺ τοῦ Ζαβρούχου, τῆς Βριτζάχας καὶ τῆς Μούργγας κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ Σουλίου, τῆς Κιάφας, τοῦ Ἀβαρίκου καὶ τῆς Σαμονίβας καὶ τοῦ Κουγγίου, ὡς καὶ τὰ χωρία Γηλαβίτσα (νῦν Αὐλότοπος), Τσαγγάρι, Κουκλιοὶ καὶ Καρύστιανη (νῦν Φροσύνη), τὰ ἐπικαλούμενα Σκάπετα. Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Κορύλλου εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον δασόφυτος, ἡ δὲ διάβασις αὐτῆς λόγῳ τοῦ ἀποτόμου ἐδάφους εἶναι δύσκολος. Ἡ συνήθης διάβασις γίνεται διὰ τῆς «Σκάλας τῆς Παραμυθιᾶς». Ἐπὶ τῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν αὐτοῦ ἐκτείνονται ἀρκετὰ χωρία. Χ. Ι. Σ.

Κορύλενος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀχυρὰ πολίχνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Αἰολίδι, ἐπὶ τῆς Περαίας τῶν Μυτιληναίων. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Λιβίου (ΛΖ' 21) ὡς κυριευθεῖσα τῷ 190 π. Χ. μετὰ τοῦ Κόττωνος ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου τῆς Συρίας. Π.Ν.Π.

Κορύλλος (Coryllo). Βασιλεὺς τῶν Γότθων, ἄρξας ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ἐπὶ τῆς Δακίας. Ἀναφέρεται ὑπὸ Ἰορδάνου τοῦ Ἀλανοῦ (Γετ. ΙΖ, 73), εἶναι δὲ ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Σκορύλλωνα* (Scoryllo), ὅστις κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Φροντίνου ἐξώθησε τοὺς Δάκας κατὰ τῶν Ρωμαίων τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. —Π.

Κορύλλος, *Πολύβιος*. Ἕλλην χειρουργὸς ἐκ Πατρῶν, γεννηθεὶς τῷ 1881. Διδάκτωρ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου (1901), καὶ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Παρισίων (1914). Διετέλεσε βοηθὸς τοῦ παθολογικοῦ ἀνατομείου (1899—1902). Ἐν Παρισίοις δὲ τῶν νοσομείων Bicêtre, Salpêtrière, Cochin, Hôtel-Dieu καὶ Necker, καὶ ἀνατομείων, διδάξας εἰς τὴν École pratique καὶ ἐν Clamart τὴν ἀνατομικὴν (1907—1914). Τῷ 1918 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς παθολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Μετὰ τριετῆ διδασκαλίαν μετέβη εἰς Ἀμερικήν, καταλαβὼν καθηγητικὴν ἕδραν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Εἶναι μέλος τῆς ἀνατομικῆς ἑταιρείας Παρισίων καὶ τῆς γαλλικῆς Χειρουργικῆς Ἑνώσεως. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του ἀναφέρομεν τὰς ἑξῆς: «Maladie de Reclinhausen» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἰατροῦ *Chiray*, 1905), «Corpuscules de Paccini dans une trompe utérine» (1911), «Corpuscules de Paccini dans un épithélioma du sein» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Herrenschmidt*, 1912), «Les adamantiomes», «Fibrome calcifié de l'utérus» (1908), «Contribution à l'étude de la trépanation» (Paris 1912), «Les greffes osseuses pour réparer les pertes osseuses diaphysaires» (1915), «Pince aiguille pour suture profonde» (Νέον ἐργαλεῖον παρουσιασθὲν εἰς τὴν χειρουργικὴν ἑταιρείαν Παρισίων, 1908), «Valve fixe pour maintenir la masse intestinale dans certaines laparotomies» (Νέον ἐργαλεῖον μετὰ τοῦ καθηγητοῦ *J. L. Faure*, 1909) κτλ. Ο. Ρ.

κόρυλος (ὁ) [*Βοτ.*] βλ. λ. *λεπτοκαρύα*.

κορυλοφίδαι (οἱ) (Corylophidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα μετρίου μεγέθους κανθάρους, ὧν γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *κορύλοφος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κορύλοφος (ὁ) (Corylophus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυλοφιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντας ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερον εἶναι ὁ *κορύλοφος ὁ κασσιδοειδής* (Corylophus cassidoides), ὅστις ἔχει σῶμα ᾠοειδές, ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος, ῥάχιν αἰσθητῶς κυρτήν, κεφαλὴν βαθέως κεχωσμένην εἰς τὸν θώρακα, κεραίας μετρίου μεγέθους, εἰς ῥοπαλοειδεῖς ἀποφύσεις ἀπολιγούσας, καὶ χρῶμα πυρομελανόν. Δ. Ν. Π.

Κορύλοφος.

κορύλοψις (Corylopsis) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαμηλιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει θάμνους φυλοβόλους, ὧν τινες καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: ἡ *κορύλοψις ἡ τῶν Ἱμαλαΐων* (Corylopsis Himalayana), ἰθαγενὴς τῶν ὁμωνύμων ὀρέων τῆς Ἀσίας, ἡ *κορύλοψις ἡ ὀλιγανθής* (Corylopsis paucifloria), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Ἰαπωνίας, ἡ *κορύλοψις ἡ πολυανθής* (Corylopsis multiflora), ἰθαγενὴς τῆς Κίνας, καὶ *κορύλοψις ἡ σταχηρά* (Corylopsis spicata), ἰθαγενὴς τῆς Ἰαπωνίας. Δ. Ν. Π

«Κορύμβη». Ἐφημερὶς πολιτικὴ ἐν Αἰγίῳ, ἱδρυθεῖσα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1875 καὶ ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1878.

κορυμβίτης (ἡ) (Corymbites) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλατηριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἐλάχιστα κυρτόν. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἐντόμων τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Κεραῖαι μετρίου μήκους καὶ πολυαρθρωταί, κτενοειδεῖς εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ βαθέως ὀδοντωταὶ εἰς τὰς θηλείας. Τὸ μῆκός των εἶναι μέτριον. Ἐκ τῶν 60 εἰδῶν τοῦ γένους, ἅτινα εἶναι διαδεδομένα εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς, διαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως ἀνθέων, γνωστότερον εἶναι ἡ *κορυμβίτης ἡ γραμμωτή* (Corymbites striata), ἥτις ἔχει μῆκος 15 περίπου χλστ. καὶ χρῶμα πρασινόχαλκον κατὰ τὸ σῶμα, μὲ ἰώδεις ἀποχρώσεις ἐπὶ τῶν ποδῶν. Δ. Ν. Π.

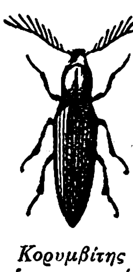

Κορυμβίτης ἡ γραμμωτή.

κόρυμβος (ὁ)· τὸ ἀνώτατον, τὸ ἀκρότατον σημεῖον, ἡ κορυφή, ὁ λόφος· ‖ τρόπος προσδέσεως τῆς γυναικείας κόμης, καθ' ἣν αὕτη συστρεφομένη εἰς ἕλικας προσδένεται περὶ τὴν κορυφὴν ἢ παρὰ τὸ ἰνίον, κοιν. *κότσος*.

— [*Φυτολ.*] Καλεῖται *κόρυμβος* ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀνθέων φυτῶν τινων, τῶν ὁποίων οἱ μίσχοι, καίτοι ἐκφύονται ἐκ διαφόρων σημείων τοῦ βλαστοῦ τοῦ φυτοῦ, σχηματίζουσι τὰ ἄνθη των εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ὕψος. Οἱ μίσχοι τῶν σχηματιζόντων κορύμβους ἀνθέων εἶναι ἀνισοϋψεῖς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς μίσχους τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ καλουμένου *πέτασος*, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουσι μὲν τὰ ἄνθη των ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου, ἀλλ' ἐκφύονται ἐπίσης ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὕψους τοῦ βλαστοῦ καὶ εἶναι κατὰ συνέπειαν ἰσοϋψεῖς. Κορύμβους σχηματίζουσι τὰ σταυρανθῆ καὶ τὰ ῥοδοειδῆ φυτά.

Κόρυμβος.
[1=σχηματικὴ παράστασις τῆς διατάξεως τῶν ἀνθέων εἰς σχῆμα κορύμβου· 2=κλάδος κερασέας ἐν σχήματι κορύμβου.]

— [*Ἀστρον.*] *Κόρυμβος* καλεῖται τὸ σημεῖον, πρὸς τὸ ὁποῖον διευθύνεται ὁ Ἥλιος, συνεπείᾳ τῆς ἐν τῷ διαστήματι μεταβατικῆς κινήσεως αὐτοῦ. Ὁ μετ' ἀκριβείας προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ σημείου τούτου ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας εἶναι λίαν δυσχερής, δι' ὃ καὶ αἱ οὐρανογραφικαὶ συντεταγμέναι αὐτοῦ δὲν εἶναι εἰσέτι γνωσταί, εἰμὴ μόνον κατὰ προσέγγισιν. Κατὰ τὸν Herschel ὁ κόρυμβος εὑρίσκεται ἐγγὺς τοῦ η Ἡρακλέους ($\alpha = 17ω$ 22λ καὶ $\delta = +26^0$), κατὰ τὸν Argelander πλησίον τοῦ λ Ἡρακλέους ($\alpha = 17ω$ 19λ καὶ $\delta = +32^0$, 5) καὶ κατὰ τὸν Newcomb ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Λύρας, οὐ μακρὰν τοῦ Βέγα. Νεώτεραι ἔρευναι ἔδωκαν ἀκριβέστερα ἀποτελέσματα. Οὕτως, ὁ L. Boss τῷ 1910 εὗρεν ὡς συντεταγμένας τοῦ κορύμβου $\alpha = 18ω$ 2λ καὶ $\delta = +34^0$, οἱ δὲ Hough καὶ Halm $\alpha = 18ω$ 4λ καὶ $\delta = +26^0$. Κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Campbell καὶ Moore ὁ Ἥλιος φέρεται μετὰ ταχύτητος 19 χλμ. κατὰ δευτερόλεπτον πρὸς τὸ σημεῖον $\alpha = 17ω$ 54λ καὶ $\delta = 27^0$, 2. Ὁ ἀκριβέστερος ἐν τούτοις προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ κορύμβου φαίνεται ὁ γενόμενος ὑπὸ τοῦ Wilson τῷ 1925, καθ' ὃν ὁ Ἥλιος, μεθ' ὁλοκλήρου τῆς συνοδείας τῶν περὶ αὐτὸν φερομένων πλανητῶν, βαίνει μετὰ ταχύτητος τεσσάρων ἀστρονομικῶν μονάδων κατ' ἔτος πρὸς τὸ σημεῖον τὸ ἔχον συντεταγμένας $\alpha = 18ω$ 0λ καὶ $\delta = +28^0$. Αἱ συντεταγμέναι τοῦ κορύμβου ἢ τοῦ *ἀντικορύμβου*, ἤτοι τοῦ ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένου σημείου τῆς οὐρανίου σφαίρας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπομακρύνεται ὁ Ἥλιος, προσδιορίζονται τῇ βοηθείᾳ τῶν ἰδίων ἢ τῶν ἀκτινικῶν κινήσεων τῶν ἀπλανῶν, ἡ δὲ ἀσυμφωνία τῶν ἑκάστοτε εὑρεθειθῶν τιμῶν αὐτῶν ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν διαφορὰν τῶν μεθόδων, καθ' ἃς συνεδυάσθησαν οἱ πρὸς τοῦτο ληφθέντες ἀστέρες καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν ἀριθμόν, τὴν θέσιν αὐτῶν ἐν τῷ βορείῳ ἢ ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ κλπ. Σ. Π.

— **κόρυμβος *ὀδοντωτός*** [*Τεκτον.*]. Τεκτονικὸν σύμβολον, ἀποτελούμενον ἐκ κορύμβου (σχοινίου), ὁ ὁποῖος διήκει καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν τοίχων καὶ ἐπὶ τοῦ διαζώματος τῆς στοᾶς, φέρει δὲ 21 ἢ 12 ἐμβληματικοὺς κόμβους καὶ περατοῦται εἰς θυσάνους ἐπὶ ἑκατέρας τῶν δύο στηλῶν τοῦ ναοῦ. Ὑποδηλοῖ τὴν ἑνοῦσαν πάντας τοὺς τέκτονας ἐνωτικὴν ἅλυσιν καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἑνότητα, ἥτις θὰ ἔδει νὰ ἑνώνῃ πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπους, ἀνεξαρτήτως ἔθνους, γένους καὶ χρώματος. Η. Π. Γ.

Κόρυμβος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεταξάδων τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου, ἀριθμοῦν (1928) 418 κατοίκους μετὰ δημοτικοῦ σχολείου. Πρῴην ἐκαλεῖτο *Χατζῆ-Ἀλῆ* ἢ *Κυύρσοβο*. Α. Θ. Σ.

κορυμβοφόρος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· χαρακτηριστικὸν φυτῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἄνθη ἀποτελοῦσι κόρυμβον.

κορυμβώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κόρυμβον, πρὸς τὴν ταξιανθίαν τὴν καλουμένην κόρυμβον.

Κορυναῖον ἄκρον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον χερσονησίζον καὶ ἀποτελοῦν ἕνα τῶν τερματισμῶν τοῦ ὄρους Μίμας τῶν Ἐρυθρῶν· ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων ὡς Corynaeum Promontorium, μετὰ πόλεως Coryne, προφανῶς ἀναδόχου του. Οἱ Ἄγγλοι ὑδρογράφοι ταυτίζουσι τὸ Κορυναῖον ἄκρον πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Μαῦρο Βουνί* (κορυφή, ὑψομ. 1044 ποδ. ἄκρα, πλάτ. 38°27'00" Β, μῆκ. 26°24'35" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and Gulf of Smyrna), χερσόνησον ἐλάσσονα, ἀποφυομένην ἀπὸ τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν καὶ ἀντικρύζουσαν τὴν νῆσον Πλατειὰ τῆς συστάδος τῶν Ἵππων (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

κορυνεφόρον (τὸ) (Corynephorus) [*Βοτ.*] Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς βορείου καὶ μέσης Εὐρώπης· *κορυνεφόρον τὸ ὑπόλευκον* (Corynephorus canescens) καὶ *κορυνεφόρον τὸ χαρίεν* (Corynephorus gracilis ἢ fasciculatus). Κ. ΠΑΠ.

κορύνη (ἡ)· ξύλον, οὗτινος τὸ ἓν ἄκρον εἶναι ὀγκωδέστερον, ῥόπαλον· ‖ τὸ κορυνοειδὲς βλάστημα τοῦ θαλλοῦ τοῦ φυτοῦ.

— [*Ἀρχ.*] Ἡ *κορύνη* (λατ. clava), παλαιότατον πολεμικὸν καὶ κυνηγετικὸν ὅπλον, ἦτο ἐπίμηκες χονδρὸν ῥόπαλον, ἐξογκούμενον κατὰ τὸ κάτω αὐτοῦ ἄκρον, ἐνίοτε ὀζῶδες, ἐπενδυόμενον διὰ μετάλλου, ἰδίως δὲ βρόνζου, σιδήρου («σιδηρείῃ κορύνῃ» παρ' Ὁμήρῳ), ἢ μολύβδου. Ἀρχικῶς ἦτο ἀμυντικὸν ὅπλον κατὰ τῶν θηρίων, κατόπιν δὲ ἐχρησιμοποιήθη ὡς πολεμικόν. Κορύναι εἶναι τὰ ῥόπαλα τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Θησέως καὶ τῶν ἀποκαλουμένων «κορυνητῶν» Ἀριθόου καὶ Περιφήτου. Ὡς πολεμικὸν ὅπλον παρέμεινεν ἐν χρήσει καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς, φερόμενον ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων ἐπὶ Ξενοφῶντος, ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα καὶ ὑπὸ τῶν σπαρτιατικῶν βοηθητικῶν σωμάτων μέχρις ἔτι τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Ἐνίοτε ἦτο κυρτὴ κατὰ τὸ ἄκρον αὐτῆς («ῥάβδος καμπυλωτή», «ῥαιβόκρανος κορύνη») πρὸς εὐχερεστέραν σύλληψιν μικρῶν θηραμάτων, ἡ τοιαύτη δὲ κορύνη διακρίνεται ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος διὰ τῆς ὀνομασίας *λαγωβόλον*. Παρὰ Ρωμαίοις ἡ κορύνη ἐφέρετο ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν βοηθητικῶν σωμάτων, Γερμανῶν κ. ἄ., συνήθως δὲ ἐπενδυομένη διὰ μετάλλου ἔφερεν ἀγκύλας, ὀζώδεις ἐξοχὰς κλπ., πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν ἄμυναν ἢ ἐπίθεσιν. Ἀνάλογα πρὸς τὴν κορύνην ὅπλα ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἐν γένει ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων λαῶν καὶ τῶν σημερινῶν ἀγρίων. Π. Ν. Π.

Ἕλλην κορυνοφόρος πολεμιστής.
[Ἐκ τοιχογραφίας.]

Κορυνοφόρος γερμανικῆς μονάδος τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ.
[Ἐξ ἀναγλύφου τῆς στήλης τοῦ Τραϊανοῦ.]

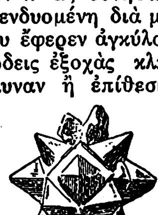

Μεταλλικὴ ἄκρα κορύνης μετ' ἀκωκῶν.
[Μουσ. Σαλτσβούργου.]

— [*Βυζαντ.*] Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ κορύνη ἐλέγετο καὶ *ῥόπαλον* καὶ *δίστριον* ἢ *δίστρον*, καὶ *βαρδούκιον* ἢ *βαρδύκιον*, καὶ *ματζούκιον*, καὶ *σιδηροράβδιον*, καὶ *κλάβα*, καὶ *ἀπελατίκιον* ἢ *πελατίκιον*. Ἦτο σιδηρᾶ καὶ ἐγίνετο χρῆσις αὐτῆς ὑπό τινων ἐκ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως καὶ ὑπὸ τοῦ πρωτοστράτορος, δηλαδὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων. Ἐν τῷ στρατῷ δὲν ἐγίνετο χρῆσις αὐτῆς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς αὐτοκρατορίας. Πρώτη μνεία αὐτῆς γίνεται ὑπὸ Λέοντος τοῦ Διακόνου, κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. Εἰς τὴν «Τακτικὴν» τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Η' (1025—1028) ἀναφέρονται μετὰ τὰ *βαρδύκια* ἢ *ματζούκια*, ἀλλ' οὐχὶ μεταξὺ τῶν εἰδῶν τοῦ τακτικοῦ ὁπλισμοῦ τῶν στρατιωτῶν. Μεταγενεστέρως ἡ χρῆσις τῶν κορυνῶν ἐγενικεύθη, ὥστε κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀπετέλουν καὶ αὗται ἓν τῶν ὅπλων

Digitized by Google

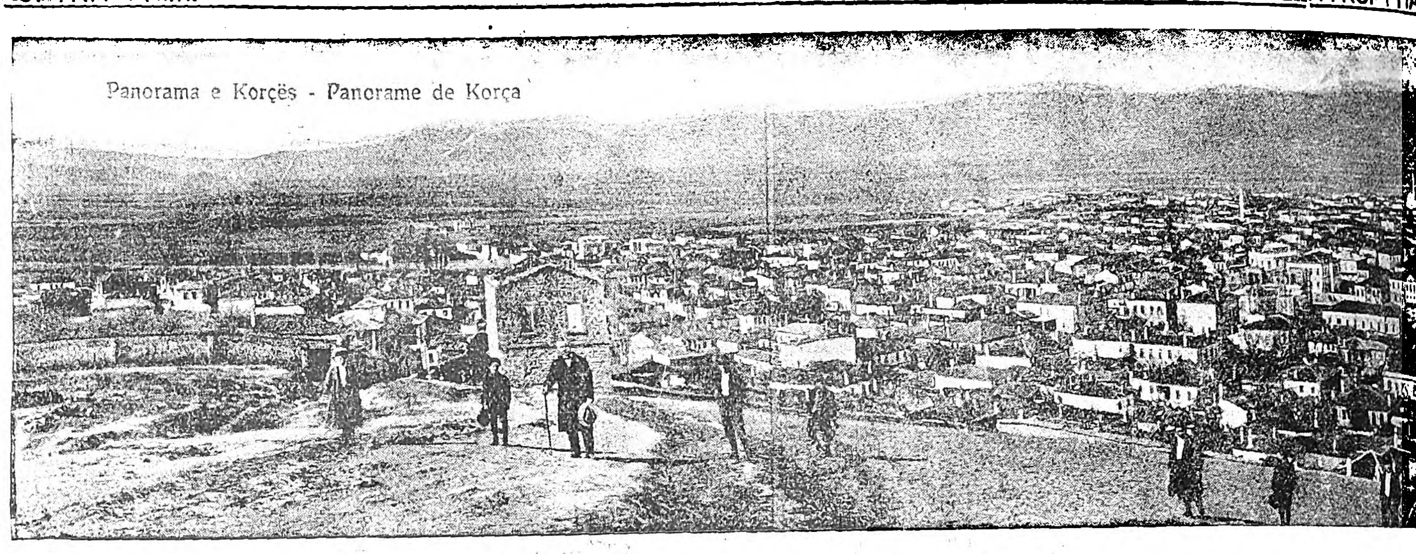

Γενική ἄποψις

τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ. Ἡ κορύνη ἦτο τὸ κύριον ὅπλον καὶ τῶν ἀπελατῶν, ἐκ τούτου δὲ ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ *ἀπελατίκιον* ἢ *πελατίκιον*. Ν. ΚΛΣ

— *[Γυμν.]* Ἡ κορύνη εἶναι κινητὸν γυμναστικὸν ὄργανον ἐκ ξύλου ἢ καὶ σιδήρου, χρησιμεῦον πρὸς ἐξάσκησιν καὶ ἐνδυνάμωσιν τῶν μυῶν καὶ τῶν ἀρθρώσεων τῶν ἄνω ἄκρων. Πρό τινων ἐτῶν οἱ παλαισταί, ὀλίγον πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῆς πάλης, ἵνα προδιαθέσουν τοὺς μῦς αὐτῶν, ἐγυμνάζοντο διὰ κορυνῶν. Αἱ συνήθεις κορύναι προσομοιάζουν πρὸς φιάλην, ἔχουσαι μῆκος 0,75 μ. περίπου· τὸ παχύτερον μέρος αὐτῶν ἔχει διάμετρον 0,10—0,11 μ., τὸ δὲ λεπτότερον 0,04 μ., ἐνῷ ἡ μὲν κεφαλὴ αὐτῶν ἔχει διάμετρον 0,05 μ., ἡ δὲ βάσις 0,08 μ. Αἱ διαστάσεις τῶν σιδηρῶν κορυνῶν εἶναι κατ' ἀναλογίαν μικρότεραι. Διὰ τῶν κορυνῶν, ἐκτὸς τῶν ἀσκήσεων ἐκείνων, αἵτινες διεξάγονται δι' ἁλτήρων, ἐκτελοῦνται καὶ ποικίλαι αἰωρήσεις, περιστροφαὶ κλπ., ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀσκήσεις τῶν ποδῶν, τῆς ὀσφύος κλπ., ἐκ διαφόρων θέσεων. Τὸ μυϊκὸν ἔργον κατὰ τὰς διὰ κορυνῶν ἀσκήσεις εἶναι πολλῷ μεῖζον τοῦ δι' ἁλτήρων, καθόσον τὸ βάρος τῶν ὀργάνων εἶναι μεῖζον, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ ἀντίδρασις μεγαλυτέρα. Σ. Γ. Σ.

— **κορύνη τοῦ Κράουζε** *[Φυσιολ.]*. Τὰ ἁπλούστερα καὶ τὰ μικρότερα τῶν σωματίων. Ἀποτελοῦνται ἐκ κεντρικῆς οὐσίας, κοκκώδους τὴν ὄψιν, ἐκ συνδετικοῦ ἐλύτρου καὶ ἐξ ἀμυέλου νευρικῆς ἰνός, ἥτις φέρεται πρὸς τὸ κοκκῶδες ὑπόστρωμα καὶ διελαύνει αὐτό. Ἀπαντῶσι δὲ ταῦτα εἰς τὸν ἐπιπεπτωκότα καὶ εἰς τοὺς βλεννογόνους. Ι. Ν. Μ.

κορύνη (ἡ) (Coryna) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *μηλοειδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας καὶ ἐνδιαιτωμένους εἰς ἀγόνους ἐκτάσεις. Ἐκ τῶν 20 εἰδῶν τοῦ γένους, ἅτινα κυρίως ἀπαντῶσιν εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας, γνωστότερον εἶναι ἡ *κορύνη ἡ τετράστικτος* (Coryna quadripunctata), ἥτις ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν. Τὸ ἔντομον τοῦτο ἔχει μέγεθος μέτριον, σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ πεπλατυσμένην, θώρακα ἀπεστρογγυλωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, κεραίας βραχείας καὶ εἰς ῥοπαλοειδεῖς ἀποφύσεις ἀπολήγουσας, πόδας μετρίου μεγέθους καὶ χρῶμα τεφρομελανὸν μετὰ τεσσάρων μελανῶν κηλίδων ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

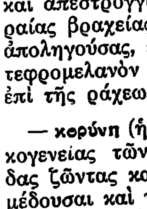
Κορύνη ἡ τετράστικτος.

— **κορύνη** (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Γένος μεδουσῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυνιδῶν*, περιλαμβάνον πολύποδας ζῶντας κατ' ἀποικίας, ἐξ ὧν ἀποσπῶνται αἱ μέδουσαι καὶ νήχονται ἐλευθέρως. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἐνδιαιτώμενα κυρίως εἰς τὰς βορείους θαλάσσας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Κορύνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς Ἰωνίας, κατὰ τὴν ΝΔ. ἀκτὴν τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν (βλ. λ. *Κορυναῖον ἄκρον*). Σ. Ε. Λ.

κορυνίδαι (οἱ) (Corynidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδρομεδουσῶν*, περιλαμβάνουσα πλεῖστα γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰς ψυχρὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *κορύνη*. Δ. Ν. Π.

κορυνίτης (ὁ) (Korynit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἕνωσις νικελίου μετὰ θείου, ἀρσενικοῦ καὶ ἀντιμονίου, τοῦ χημικοῦ μοριακοῦ τύπου Ni (As Sb S)₂. Εὑρίσκεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ὀκτάεδρα, συνηνωμένα ἐν εἴδει σειρῶν, ἢ εἰς νεφροειδῆ κρυσταλλικὰ συσσωματώματα. Ἔχει σχισμὸν ἀτελῆ, σκληρότητα $4^1/_2$—5 %, βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 5,994 καὶ χρῶμα ἀργυρόλευκον πρὸς τὸ χαλυβδόφαιον, φέρον κατὰ προτίμησιν καὶ χρώματα ἐπιπολῆς. Συρόμενος ἐπὶ πλακὸς ἀλαμποῦς ἐκ πορσελλάνης δίδει γραμμὴν μέλαιναν. Θεωρεῖται ὡς ἰσόμορφος παράμειξις γερσδορφφίτου καὶ οὐλλμαννίτου, περιέχων περίπου 30 % νικέλιον. Εὑρέθη εἰς τὴν Ὄλσα τῆς Καρινθίας καὶ εἰς τὸ Gosenbach παρὰ τὸ Siegen. Γ. Κ. Γ.

κορυνήτης (ὁ) (Corynetes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κληριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, μὲ σῶμα ὑπὸ λεπτῶν τριχῶν καλυπτόμενον καὶ κοιλίαν ἀποτελουμένην ἐκ πέντε διακεκριμένων ἀρθρώσεων. Τὰ ἔντομα ταῦτα, καὶ ἰδίως αἱ κάμπαι των, τρέφονται ἐκ διαφόρων λιπαρῶν ζῳϊκῶν οὐσιῶν ἢ τεθνεώτων ζῴων. Ἀντιθέτως εἴδη τινὰ εἶναι φυτοφάγα. Ἐκ τῶν 8 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶσι 4 εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *κορυνήτης ὁ πυρρόλαιμος* (Corynetes ruficollis), ὅστις ἔχει μῆκος 5 χλστμ., σῶμα χρώματος πρασινοκυανοῦ καὶ κεφαλήν, προθώρακα, βάσιν τῶν ἐλύτρων καὶ πόδας ζωηρῶς πυρρά. Δ. Ν. Π.

Κορυνήτης ὁ πυρρόλαιμος.

κορυνηφόρος (ὁ). Ὁ διὰ κορύνης ὡπλισμένος.

— *[Ἀρχ.]* Οὕτως ἐκαλοῦντο παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι σώματα ἀσφαλείας, ὧν οἱ ἄνδρες ἦσαν ὡπλισμένοι διὰ κορύνης. Τοιοῦτοι ἦσαν ἐν Ἀθήναις οἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δοθέντες εἰς τὸν Πεισίστρατον σωματοφύλακες, δι' ὧν οὗτος κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν. Κορυνηφόροι ὑπῆρχον καὶ ἐν Σικυῶνι. Οὗτοι ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἀρχαίων συγγραφέων καὶ νεωτέρων φιλολόγων θεωροῦνται ὡς τάξις δούλων, ἣν οἱ μὲν Πολυδεύκης καὶ Στέφανος Βυζάντιος ταυτίζουν πρὸς τοὺς εἵλωτας τῆς Σπάρτης καὶ τοὺς δούλους τοῦ Ἄργους, ὁ δὲ Θεόπομπος πρὸς τοὺς Ἐπευνάκτας, δούλους κατ' αὐτὸν ἐν Λακεδαίμονι. Τινὲς ὅμως δέχονται ὅτι ἦσαν σῶμα προστασίας τῶν παλαιῶν τυράννων τῆς πόλεως, ὡς τὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἴσως ἐκ δούλων ἀποτελούμενον, ἄλλοι δὲ ὅτι ἦτο ἐλαφρὸν σῶμα πεζικοῦ ἐκ ῥοπαλοφόρων χωρικῶν. Κορυνηφόροι ἐπίσης κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐκαλοῦντο τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῶν «Εἰρηνάρχων» ἐν Ἀνατολῇ (βλ. λ. *διωγμῖται*). Π. Ν. Π.

Κορύνθιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη, σπανιώτερον ἀπαντῶσα, ὀνομασία τοῦ φρουρίου τῆς Κυρηναϊκῆς Σύρτεως *Κοζύνθιον* (βλ. λ.).

κορυνόδους (ὁ) (Corynodes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐμολπιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιότατα ἔντομα μετρίου μήκους, χαρακτηριζόμενα ὑπὸ λίαν κυρτοῦ προθώρακος. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *κορυνόδους ὁ κηλιδωτὸς* (Corynodus maculatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν μετὰ ὑπολεύκων κηλίδων κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν. Δ. Ν. Π.

κορυνοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κορύνην.

— **κορυνοειδῆ σωμάτια** *[Φυσιολ.]*. Ταῦτα, ὄντα ἐπίπλοκα, ἀπαντῶσιν ἄφθονα εἰς τὸ δέρμα τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, τουτέστιν εἰς τὴν βάλανον, τὴν κλειτορίδα καὶ εἰς τὴν ἀκροποσθίαν, δι' ὃ καὶ *γεννητικὰ σωμάτια* καλοῦνται. Κατασκηνοῦσι δ' εἰς τὰς θηλὰς καὶ εἰς τὸ χόριον, ἔχουσι σχῆμα σφαιροειδὲς καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ συνδετικοῦ ἐλύτρου ἐκ κοκκώδους οὐσίας καὶ ἐκ σπειράματος νευρικοῦ. Γεννᾶται δὲ δι' αὐτῶν ἡ αἴσθησις τοῦ ψύχους, ἥτις εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχουσι κορυνοειδῆ σωμάτια τοῦ Κράουζε. Ι. Ν. Μ.

κορυνοκαρποειδῆ, ἢ *κορυνοκαρπίδαι* (οἱ) (Corynocarpaceae) *[Βοτ.]*. Ὑποοικογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνον τὸ γένος *κορυνόκαρπος*. Δ. Ν. Π.

κορυνόκαρπος (ὁ) (Corynocarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κορυνόκαρπος ὁ λεῖος* (Corynocarpus laevigatus), ὅστις ἔχει ξύλον ἐλαφρὸν καὶ χρήσιμον εἰς τὴν ναυπηγικήν. Δ.Ν.Π.

— *[Φαρμακ.]* Τὸ εἶδος Corynocarpus laevigatus παρέχει καρποὺς ἐδωδίμους, ἔχοντας σπέρματα περιέχοντα καρακίνην, ἥτις εἶναι γλυκοζίτης μὲ βάσιν τὸ ὑδροκυάνιον. Ἀποτελεῖ λευκὴν κρυσταλλικὴν κόνιν, τηκομένην εἰς 90°, διαλυτὴν εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, ἀδιάλυτον εἰς αἰθέρα καὶ χλωροφόρμιον. Κ. Γ. Μ.

κορυνοσίκυος (ὁ) (Corynocicyus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *κορυνοσίκυον τὸν ἐδώδιμον* (Corynocicyus edulis), ὅστις εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Νέας Γουϊνέας. Ὁ καρπός του, ὅστις ἔχει μορφὴν σίκυος, εἶναι ἐδώδιμος. Δ. Ν. Π.

κορυσσομηροειδῆ, ἢ *κορυσσομυρίδαι* (οἱ) (Coryssomeridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυγχοφόρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερον ὁ *κορυσσόμηρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κορυσσόμηρος (ὁ) (Coryssomerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυσσομηριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, ὧν αἱ κάμπαι ζῶσιν ἐπὶ τῶν ῥιζῶν διαφόρων φυτῶν, κατατρώγουσαι ταύτας. Δ. Ν. Π.

Κορύστιανη *[Γεωγρ.]*· βλ. *Φροσύνη*.

Κορυσχάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλοακαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐπὶ λόφου ὕψ. 950 μ., εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας Δ. τοῦ Καρπενησίου. Ἀριθμεῖ περὶ τὰς ὀγδοήκοντα οἰκογενείας, ἀποζώσας ἰδίως ἐκ τοῦ πλούτου τῆς μεταναστεύσεως. Βορείως τῶν Κορυσχάδων καὶ εἰς ἀπόστασιν 10' ὑπάρχει ἡ θέσις «Καμίνια», ὅπου ὑποτίθεται, ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους, ὅτι ἐξεκαμινεύετο πάλαι τὸ μέταλλον χαλκός, ἐξ οὗ κατεσκευάζοντο αἱ περικεφαλαῖαι τῶν ἀρχαίων πολεμιστῶν. ΒΑ. αὐτῆς ὑπάρχουν ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου μὲ εἴσοδον ἀπὸ νότου. Τῆς εἰσόδου ταύτης σῴζονται καὶ διατηροῦνται ἄθικτοι αἱ προβαθμῖδές της.

Κορύτιανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θυάμιδος (τέως Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τῆς Ἠπείρου, κείμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Θυάμιδος εἰς τρίωρον ἀπόστασιν τῶν Φιλιατῶν. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀριθμοῦσαν (1928) 179 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν. Εἰς ταύτην ὑπάγονται καὶ τὰ παρακείμενα χωρία *Βρατίλια* μὲ 47 κατ. καὶ *Κολετσάτι* μὲ 44 κατ. Χ. Ι. Ι.

— **Κορύτιανη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Κατσανοχωρίων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1728) 174. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἶχε συστηθῆ σχολεῖον τῷ 1814. Χ. Ι. Ι.

— **Κορύτιανη Πρεβέζης** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Τρίκαστρον*.

Digitized by Google

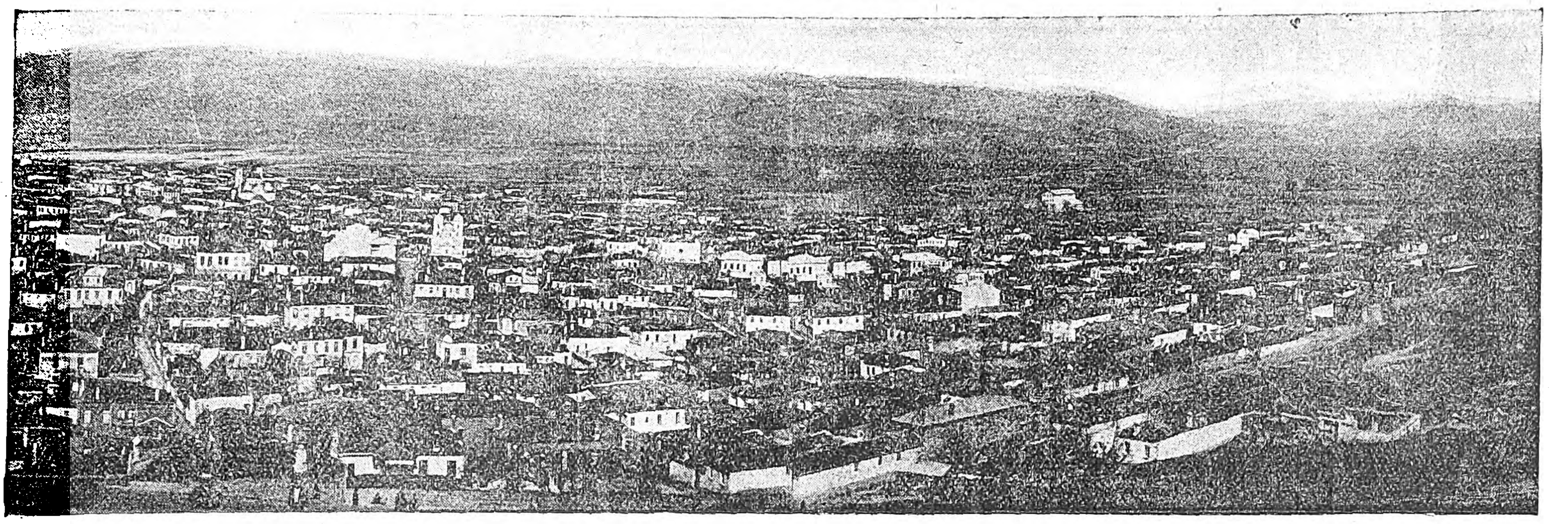

τῆς Κορυτσᾶς.

Κορυτσὰ ἢ ***Κοριτσὰ*** (ἀλβαν. Korçe. προφ Kortshe) / *Γεωγρ.* /. Πόλις τῆς Βορείου Ἠπείρου, ὑπαγομένη εἰς τὸ ἀλβανικὸν κράτος. Κεῖται ἐπὶ τῆς ΝΑ. ἄκρας τοῦ ὁμωνύμου λεκανοπεδίου, ἔχοντος μῆκος 50 χλμ. καὶ πλάτος 20 Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο περιβάλλεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν ὀρέων Ξηροβουνίου (Μαλιθάτι) καὶ Σβέσδας, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ ὄρους Τομόρ, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Κιάρι, αὐχένος εἰς ὃν καταλήγει ὁ Γράμμος, καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Γράμμου ἢ Βοΐου (Μοράβα), ὅστις εἶναι συνέχεια τῆς Πίνδου. Διὰ τοῦ λεκανοπεδίου τούτου διέρχεται ὁ *Δεβόλης* ποταμός, ὅστις τὸ καθιστᾷ λίαν γόνιμον. Κατὰ τὴν διαδρομήν του, λόγῳ τῆς χθαμαλότητος τοῦ ἐδάφους, σχηματίζει τὴν λίμνην *Μαλίκην*, κειμένην πρὸς Β. τῆς Κορυτσᾶς. Εἰς τὸ λεκανοπέδιον εἰσέρχεταί τις ἐκ μὲν τῆς νοτίας Ἠπείρου διὰ τοῦ αὐχένος Κιάρι, ἐκ δὲ τῆς Ἀλβανίας διὰ τοῦ στενοῦ τῆς λίμνης Μαλίκης καὶ ἐκ τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς παρὰ τὸ χωρίον Τσαγγόνι στενωποῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ λεκανοπεδίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸ ὑψωμάτων ἔκειντο αἱ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀκμάσασαι ἑλληνικαὶ πόλεις *Σελασφόρος* (νῦν *Σβέσδα*), *Βιθκούκιον* (*Δακλία*), *Βοσκόπολις* ἢ *Μοσχόπολις*, *Ἱππισχία* (*Σίπκα*), *Ὄπαρις*, *Βοσκοπιοῦ*, *Ἐμπορία* (*Μπόρια*), *Λινοτόπολις* (νῦν *Λινοτόπι*), *Βαντία*, *Ὄργος*, *Δεάβολις* καὶ *Κούρεστος*. Ἡ Κορυτσὰ ὑδρεύεται διὰ πηγαίου ὕδατος μεταφερομένου ἐκ τοῦ ὄρους Μοράβα, ἔχει δὲ καλὸν δίκτυον ὑπονόμων. Διὰ μέσου τῆς πόλεως διέρχεται ὁ παραπόταμος τοῦ Δεβόλη *Μόροβας*, πηγάζων ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους καὶ διαχωρίζων τὴν πόλιν εἰς δύο συνοικίας, τὸ *Βαρόσι*, ὅπου αἱ οἰκίαι τῶν κατοίκων, καὶ τὸν *Κασαμπᾶν*, ὅπου τὰ καταστήματα. Ἡ Κορυτσὰ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου νομοῦ, μητροπολίτου, τιτλοφορουμένου «Κορυτσᾶς, Πρεμετῆς καὶ Μοσχοπόλεως», διαφόρων ἄλλων ἀρχῶν καὶ ἑλληνικοῦ καὶ σερβικοῦ προξενείου. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα ὑποδιοικητοῦ (μουτεσερίφη), ὑπαγομένου εἰς τὸν νομὸν Βιτωλίων (Μοναστηρίου). Διὰ Κορυτσᾶς διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Ἰωαννίνων—Λιασκοβικίου—Ἐρσέκας — Κορυτσᾶς — Φλωρίνης — Μοναστηρίου. Ἀπέχει τῶν μὲν Ἰωαννίνων 175 χλμ., τῆς δὲ Φλωρίνης περὶ τὰ 80. Ἀπό τινος ἤρχισε συγκοινωνία δι' ἀεροπλάνων μὲ γραμμὴν Κορυτσὰ—Τίρανα—Δυρράχιον—Ἀργυρόκαστρον. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀνερχόμενοι εἰς 25.598 (1923), εἶναι Ἕλληνες καὶ Μουσουλμάνοι. Οἱ πρῶτοι ὑπερτεροῦν αἰσθητῶς, τὸ δὲ ἐθνικόν των φρόνημα εἶναι ἀκμαῖον, παρὰ τὰς συστηματικὰς πιέσεις, ἃς ὑφίστανται ἐκ μέρους τῶν κρατικῶν ὀργάνων. Ἡ Κορυτσὰ ἔχει ὡραίας ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ οἰκοδομάς. εὐρείας ὁδοὺς μὲ δενδροστοιχίας, μεγαλοπρεπεῖς ναούς, ὡς ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ὁ μητροπολιτικός, ἐπιβλητικὰ κτήρια σχολείων καὶ δημοσίων καταστημάτων, καλὰ ξενοδοχεῖα, ἡ ὅλη δὲ ὄψις αὐτῆς παρέχει τὴν ἐντύπωσιν πλουσίας πόλεως. Ἡ ἐμπορική της κίνησις, εὑρισκομένη εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, εἶναι μεγάλη, τὸ δὲ εἰσαγωγικόν της ἐμπόριον διενεργεῖται κυρίως μέσῳ Θεσσαλονίκης διὰ τοῦ τελωνείου Κρουσταλλοπηγῆς (Σμερδεσίου). Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1879 ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ σεισμικῶν δονήσεων, αἵτινες διήρκεσαν ἐπὶ ἑξάμηνον. Ἀργότερον δὲ συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν πυρκαϊά, ἀποτεφρώσασα ὁλόκληρον τὴν ἀγοράν της.

Ἐκπαίδευσις. Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν σχολεῖον ἱδρύθη ἐν Κορυτσᾷ τῷ 1724, ἐκ τῶν πρώτων δὲ διδασκάλων αὐτῆς μνημονεύεται ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἰωσήφ. Ἀπὸ τοῦ 1850 ἡ πόλις ἀποβαίνει σπουδαιότατον πνευματικὸν κέντρον τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἁμιλλωμένη πρὸς τὰ Ἰωάννινα. Τότε, ἐνεργείᾳ τοῦ μητροπολίτου Νεοφύτου καὶ τοῦ ἐν Καΐρῳ διαμένοντος Ἰωάννου Μπάγγα, οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Κορυτσαῖοι διὰ συνεισφορῶν ἵδρυσαν τὸ «λάσον», ἤτοι ταμεῖον τῆς κοινότητος Κορυτσᾶς, ἐκ τῶν τόκων τοῦ ὁποίου νὰ συντηροῦνται τὰ σχολεῖα. Τὴν εὐγενῆ ταύτην πρᾶξιν ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἐν Ρουμανίᾳ Κορυτσαῖοι καὶ τοιουτοτρόπως τὸ λάσον ἀπέβη αὔταρκες διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ πόλις συνετήρει πλῆρες ἑξατάξιον γυμνάσιον, ἱδρυθὲν τῷ 1843 διὰ κληροδοτήματος τοῦ Ἰωάννου Μπάγγα, μὲ ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ἐργαστήριον φυσικῆς καὶ χημείας· εἰς αὐτὸ ἐφοίτων 100—150 μαθηταί, ἦτο δὲ ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους· εἶχεν ὡσαύτως ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον ὀκτατάξιον, ἱδρυθὲν τῷ 1840 καὶ ἀνανεωθὲν τῷ 1882, δύο ἑλληνικὰ σχολεῖα συντηρούμενα διὰ κληροδοτήματος 600.000 χρυσῶν φράγκων τοῦ Ἀναστ. Ἀβραμίδου, δύο δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ δύο θηλέων, συντηρούμενα ἐκ τοῦ λάσου, εἰς ἃ ἐφοίτων ὑπὲρ τοὺς 2.500 μαθηταὶ καὶ ἐδίδασκον 50 καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι. Τὰ κεφάλαια τοῦ λάσου τούτου ἦσαν κατατεθειμένα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸν ὅρον νὰ συντηροῦνται τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Κορυτσᾶς, ἕνεκα δὲ τούτου μετὰ τὴν ἀλβανοποίησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἡ τράπεζα ἀρνεῖται νὰ πληρώσῃ τοὺς τόκους. Ἐν τῇ περιφερείᾳ δὲ τῆς Κορυτσᾶς ἐλειτούργουν ἐπὶ τουρκοκρατίας 65 σχολεῖα ἑλληνικά, μὲ 92 διδασκάλους καὶ 5.825 μαθητάς. Τὸ σχολικὸν τοῦτο καθεστὼς παρέμεινεν ἀνέπαφον μέχρι τοῦ 1916, ὁπότε, ἀποχωρήσαντος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ καταληφθείσης τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Γάλλων, τὰ σχολεῖα ἔκλεισαν κατ' ἀρχὰς λόγῳ ἐπιτάξεως πρὸς στρατωνισμὸν καὶ κατόπιν τῇ ἐπεμβάσει τῶν Ἀλβανῶν παρὰ τοῖς Γάλλοις. Τῷ 1918, συνεπείᾳ πρωτοκόλλου ὑπογραφέντος ἐν τῷ χωρίῳ Καπεστίτσῃ, μεταξὺ Γάλλων, Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων, δι' οὗ ρητῶς ὡρίζετο ὅτι θὰ παρέμενεν σεβαστὸν τὸ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκκλησιαστικὸν καὶ σχολικὸν καθεστώς, ἤνοιξαν τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Κορυτσᾶς καὶ ἐλειτούργησαν μέχρι τοῦ 1921, ὁπότε ἡ ἀλβανικὴ κυβέρνησις ἀθετοῦσα τὰ συμπεφωνημένα ἔκλεισε ταῦτα. Ἤδη ἐν Κορυτσᾷ οὐδὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον λειτουργεῖ. Ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς (1921) ἱδρύθη πλῆρες γαλλικὸν λύκειον, ἀργότερον δὲ καὶ ἀλβανικὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Καθιερωθείσης πλέον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς σχολείοις τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης, ἐκδίδεται ἐν Κορυτσᾷ ἀλβανιστὶ ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Κορυτσᾶς» (ἀλβ. «Gazeta e Korçès») καὶ τὸ σατιρικὸν περιοδικὸν «Κάνθαρος» (ἀλβ «Brumbulli»).

— / *Ἱστορ.* / Ἡ *Κορυτσά*, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀρχαία πόλις, ἐν τούτοις δὲν εἶναι βεβαιωμένος ὁ χρόνος τῆς κτίσεώς της. Κατά τινα σημείωσιν ἀναγεγραμμένην εἰς ἀρχαῖον κώδικα τῆς μητροπόλεως αὐτῆς, ἡ πόλις ἐκτίσθη τῷ 1490 ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὴτ τοῦ Β'. Κατ' ἄλλην ὅμως παράδοσιν ἡ πόλις ἐκτίσθη τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ὑπὸ τοῦ ἐξισλαμισθέντος Χριστιανοῦ Ἰλιὰς βέη, καταγομένου ἐκ τοῦ χωρίου Παναρίτη. Εἰς τοῦτον ὁ σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Β', ὅτε κατὰ τὸ 1488 διήρχετο ἐκ Κορυτσᾶς, παρεχώρησε τὴν ἐπικαρπίαν αὐτῆς, ἡ ὁποία ὄντως μέχρις ἐσχάτων ἀπετέλει βακούφιον, ὑπαγόμενον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐν λόγῳ βέη. Οὗτος, ἐπειδὴ ἦτο σταβλάρχης τοῦ σουλτάνου, ἐτιτλοφορεῖτο *Κοτζὰ Ἰμπραχώρ*, ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τούτου εἰκάζουν τινὲς ὅτι παρήχθη (*Κοτζὰ—Κορτζὰ*) τὸ ὄνομα *Κορυτσά*. Ἡ πλέον πιθανὴ ὅμως ἐτυμολογία φαίνεται ἡ ἐκ τῆς ἀλβανικῆς λέξεως *κορίτσα* (=ἀγριοαχλαδιά), ἣν παραδέχεται ὁ Gustav Mayer (Neugr. Stud. σ. 347). Τινὲς ἐπίσης θέλουν τὴν ἐτυμολογίαν ἐκ τῆς ἀρχαίας χώρας *Ἐορδαίας*, ἡ ὁποία φαίνεται, ὅτι ἔκειτο εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Κορυτσᾶς, ἄλλοι δὲ ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως *Κουρέστου*. Πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Κορυτσὰ ἦτο πολίχνη, ἐπισκιαζομένη ὑπὸ τῆς ἀνθούσης τότε γειτονικῆς Μοσχοπόλεως. Ὅτε ὅμως τῷ 1769 ἡ Μοσχόπολις δι' αἰφνιδίας ἐπιδρομῆς Ἀλβανῶν ἐλεηλατήθη καὶ ἐπυρπολήθη, οἱ κάτοικοί της κατέφυγον εἰς τὴν πλησίον κειμένην Κορυτσάν, ὅπου μετέφερον τὴν ἐκπολιτιστικήν των δρᾶσιν καὶ τὴν ἐμπορικήν των δραστηριότητα. Ἡ πόλις, κειμένη εἰς τὰ μεθόρια Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ Ἀλβανίας, ἀπέβη ἀξιόλογον πνευματικὸν καὶ ἰδίως ἐμπορικὸν κέντρον. Τὸ ἐν αὐτῇ διενεργούμενον ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν ἡμιλλᾶτο πρὸς τὸ τῆς Καστορίας καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ ἀγορά της ἐφωδίαζεν ὁλόκληρον τὴν Ἀλβανίαν. Καὶ σήμερον ἀκόμη παρουσιάζει ἀξιόλογον ἐμπορικὴν κίνησιν. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἡ Κορυτσὰ συνεισέφερεν ἀρκετὰ χρήματα καὶ ἀπέστειλε πολλὰ τέκνα της εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα. Κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1823 ὁ ἐν Λαρίσῃ διαμένων Μαλαμοὺτ πασᾶς μαθὼν ὅτι οἱ Κορυτσαῖοι συνεισέφερον εἰς τὸν ἀγῶνα, ἔστειλε καὶ ἔφερεν ἐνώπιόν του 32 προκρίτους τῆς Κορυτσᾶς, Μοσχοπόλεως καὶ Βιθκουκίου καὶ εἰς ἀντάλλαγμα, ἵνα μὴ τοὺς φονεύσῃ, ἀπῄτησε δῆθεν ὡς δάνειον 800 χιλ. γρόσια. Μὴ δυνηθέντες ὅμως οἱ πρόκριτοι νὰ καταβάλλουν τὸ ὑπέρογκον τοῦτο ποσόν, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀπελύθησαν κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1824, ἀφοῦ προηγουμένως ὑπέγραψαν καὶ ἔδωσαν εἰς τὸν πασᾶν γραμμάτιον 200 χιλ. γροσίων, μὲ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι θὰ τοῦ τὰ στείλουν ἅμα φθάσουν εἰς τὰς πατρίδας των. Ἡ Κορυτσὰ ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν 7 Δεκεμβρίου 1912. Τὴν 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1914, ἀνακηρυχθείσης αὐτονόμου τῆς Βορείου Ἠπείρου, συμμετέσχεν εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀλβανῶν ἀγῶνα, καθ' ὃν πλέον τῶν ἑκατὸν τέκνων της ἐφονεύθησαν. Ἐκραγέντος τότε τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τῇ συναινέσει τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἡ Ἑλλὰς κατέλαβε ταύτην (18 Ὀκτωβρίου 1914) ἐκ νέου. Ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν παρέμεινε μέχρι τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1916, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, αἱ δὲ ἐν αὐτῇ ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ὡς μὴ προσχωρήσασαι εἰς τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ προσωρινὴν κυβέρνησιν ἐξετοπίσθησαν. Οἱ Γάλλοι ἀποχωρήσαντες τῆς Κορυτσᾶς μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, παρέδωσαν ταύτην εἰς τὸ νεότευκτον ἀλβανικὸν κράτος.

— / *Ἐκκλησ* / Μέχρι τοῦ 1670 ἡ *Κορυτσὰ* ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν. Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως τοῦτο ὁ ἐκ Κορυτσᾶς καταγόμενος ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Παρθένιος ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς μητρόπολιν καὶ ὥρισεν ὡς ἕδραν μητροπολίτου μὲ τὸν τίτλον «Κορυτσᾶς, Σελασφόρου καὶ Μοσχοπόλεως». Συγχρόνως συνεχώνευσεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητροπόλεως Κορυτσᾶς καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Δεβόλεως ἢ Διαβόλεως καὶ Κολώνης (Κολωνίας), εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήγετο καὶ τὸ ἄλλοτε ἀκμάσαν Βιθκούκιον. Τῷ 1767, καταργηθείσης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Κορυτσᾶς Γενναδίου, ἡ μητρόπολις αὐτῆς («Κορυτσᾶς καὶ Σελασφόρου») ὑπήχθη εἰς τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον. Ἀργότερον ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰωακεὶμ (1769—1781), λόγῳ παρακμῆς τοῦ Σελασφόρου, καθιερώθη ὁ τίτλος «Κορυτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως», ὅστις διετηρήθη μέχρι τοῦ 1806, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1828 ἐτέθη ἐν χρήσει ὁ προηγούμενος τριμερὴς τίτλος. Ἀργότερον ἀπαντῶμεν καὶ τὸν τίτλον «Πωγωνιανῆς», ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου, τῆς ὁποίας δώδεκα χωρία ὑπήχθησαν τότε εἰς τὴν μητρόπολιν Κορυτσᾶς. Τῷ 1835, συνοδικῇ ἀποφάσει τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ὁ ἐκ Βερροίας Κύριλλος ἐτιτλοφορήθη «Κορυτσᾶς καὶ Πρεμετῆς», τῷ δὲ 1885

Digitized by Google

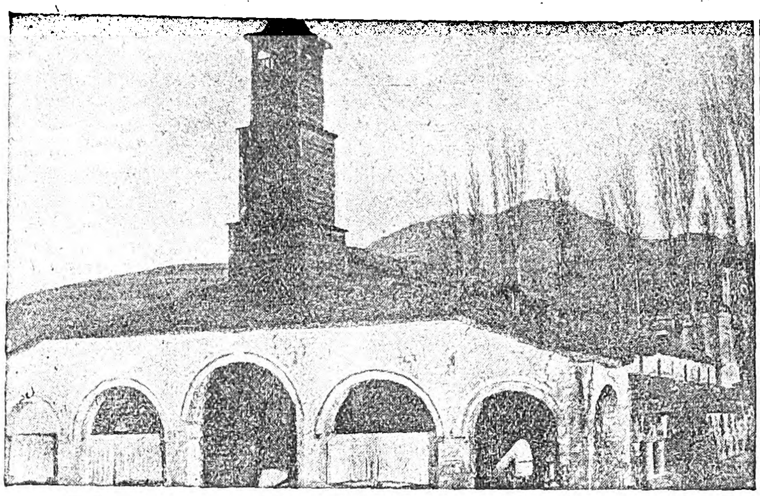

Ἡ μητρόπολις τῆς Κορυτσᾶς.

Μουσουλμανικὴ συνοικία.

προσετέθη καὶ πάλιν ὁ τίτλος «Μοσχοπόλεως», καὶ οὕτω σήμερον ὁ μητροπολίτης αὐτῆς τιτλοφορεῖται «Κορυτσᾶς, Πρεμετῆς καὶ Μοσχοπόλεως». Κατὰ τὸ 1875 ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Δωροθέου προσετέθη καὶ ἡ τιμητικὴ φήμη τοῦ «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Ἄνω Μακεδονίας», ἥτις διετηρήθη μέχρι τοῦ 1916 Ἀπὸ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς μητροπόλεως Κορυτσᾶς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον. ἀνῆλθον εἰς τὸν μητροπολιτικόν της θρόνον ἀρχιερεῖς ἀξιόλογοι, ὡς ὁ Μελέτιος (1806—1828), ὁ Βησαρίων (1834), ὁ Νεόφυτος (1845—1874), ὁ Δωρόθεος (1875—1885), ὁ Φώτιος Καλίδης (1902—1906), ὅστις ἐδολοφονήθη ἀγρίως ὑπὸ τῆς ἀλβανικῆς καὶ κουτσοβλαχικῆς προπαγάνδας διὰ τὴν ἐθνικήν του δρᾶσιν. Τελευταῖος Ἕλλην μητροπολίτης τῆς Κορυτσᾶς ὑπῆρξεν ὁ Ἱερόθεος, ὅστις ἐξεδιώχθη τοῦ θρόνου συνεπείᾳ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Βησαρίωνος *Τζοβάννη* (βλ. λ.) γενομένου ἐκκλησιαστικοῦ πραξικοπήματος. Ὁ Τζοβάννη ἀνεκηρύχθη αὐτοβούλως, τῇ συναινέσει τῆς ὑποθαλπούσης τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἀλβανικῆς κυβερνήσεως, μητροπολίτης Κορυτσᾶς. Ἀπό τινος ὅμως (1930), λόγῳ τῆς σκανδαλώδους διαγωγῆς του, ἐξεδιώχθη, καὶ ἤδη ὁ μητροπολιτικὸς θρόνος Κορυτσᾶς ἀλβανοποιηθεὶς μένει κενός, διευθύνεται δὲ ὑπὸ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτρόπου, ὑπαγομένου εἰς τὴν σχισματικὴν αὐτοκέφαλον ἀλβανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκ τῶν ναῶν τῆς πόλεως. ὁ τῆς *Ζωοδόχου Πηγῆς*, ὅστις ἐκτίσθη τῷ 1707, ἔχει πολυτελῆ ἀφιερώματα καὶ ἐξαιρετικῆς τέχνης ξυλόγλυπτα. Ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* ἀνῳκοδομήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἐπὶ ἀρχαιοτέρου ναοῦ, ὁ δὲ τῆς *Παναγίας* τῷ 1838 ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς καείσης μονῆς τῆς Θεοτόκου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Π. Ἀραβαντινοῦ*, Περὶ Κορυτσᾶς ἐν Πανδώρᾳ τ. Ι΄ σ. 69—70, 447—450 καὶ 518—520, ΙΖ σ. 493, ΙΗ΄ σ. 175—177, 318—320 καὶ ΙΘ΄ σ. 136—139, 195—198 καὶ 250—253).— *Χ. Καραμίτση*, Γεωγραφία τῆς Κορυτσᾶς (Θεσσαλονίκη 1868). — *Ἠλ. Δασαρήτου*, Περὶ Κοριτσᾶς (ἐν Δελτ. τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. τ. Ε΄ σ. 123—160).— *Γ. Γάγαρη*, «Δωδώνη» (Ἠπειρ. ἡμερολ. τοῦ 1896 σ. 67—70).— *Δ. Εὐαγγελίδου*, Ἡ Βόρειος Ἤπειρος (Ἀθῆναι 1919 σ. 95—99). — *Κ. Σκενδέρη*, Ἱστορία τῆς Μοσχοπόλεως (1928. σ. 56—63).

Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τζαβὴτ πασᾶν διαφυγὼν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1912 ἐκ Μπανίτσης καὶ Φλωρίνης τουρκικὸς στρατὸς (περίπου 10.000 ἄνδρες) πρὸς τὴν πεδιάδα *Κορυτσᾶς* (βλ. λ. *Βαλκανικοὶ* πόλεμοι τ. ΣΤ΄ σ. 556), ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς ἐπὶ καταλλήλων θέσεων πρὸς ἀπόκρουσιν ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως προερχομένης ἐξ ἀνατολῶν. Ὁ Τοῦρκος στρατηγὸς δὲν ἐσκέφθη ν' ἀμυνθῇ τῆς Κορυτσᾶς τακτικῶς μόνον, δηλαδὴ διὰ τῆς καταλήψεως τῶν ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως ἀνατολῶν καὶ νότου περιστεφόντων τὴν πεδιάδα Κορυτσᾶς ὑψωμάτων, ἀλλ' ἐπεζήτησε ν' ἀμυνθῇ καὶ στρατηγικῶς, καθ' ὅσον ὑπεβοηθεῖτο μεγάλως ὑπὸ τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως. Δεδομένου ὅτι ἡ πεδιὰς Κορυτσᾶς περιβάλλεται ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους Μόροβα μὴ παρέχοντος εἰμὴ ἡμιονικὰς μόνον διαβάσεις, βορείως δ' ὑπὸ τῆς λίμνης Μαλίκη καὶ τῶν νοτίως αὐτῆς ἑλῶν, πᾶσα ἐξ ἀνατολῶν καὶ βορειανατολῶν πρὸς τὴν πεδιάδα ταύτην προχώρησις δὲν δύναται νὰ γίνῃ, εἰμὴ διὰ τῆς στενωποῦ Τσαγγόνι, δι' ἧς διέρχεται ἡ κοιλὰς τοῦ Δεβόλη, ἐφ' ἧς ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς, πρὸς δὲ διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Μόροβα, ἡμιονικῶν διαβάσεων. Διό, οἱ Τοῦρκοι καταλαβόντες τὰς ἐξόδους τῶν διαβάσεων πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Δεβόλη, ἤτοι περὶ τὴν Μπίγλιστα καὶ ἀνατολικῶς ταύτης μέχρι τοῦ ὕψους τῆς γραμμῆς Βαρνὶκ—Καπιστίτσα—Βιζότσιτσα (ἄμυνα τῶν στενωπῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν), ἀπώθησαν κατὰ τὴν 29 Νοεμβρίου ἕως 2 Δεκεμβρίου τὰ μικρὰ προκαλυπτικὰ ἑλληνικὰ τμήματα τῆς περιοχῆς ταύτης, ἤτοι ἓν σύνταγμα ἱππικοῦ καὶ τινας προωθημένους λόχους τῆς 6ης μεραρχίας σταθμευούσης εἰς Φλώριναν καὶ τῆς 3ης σταθμευούσης εἰς Καστορίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπεβάλλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Κορυτσᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ διάνοιξις τοῦ πρὸς Ἰωάννινα διαδρόμου (διὰ Λιασκοβίκι), τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συγκροτηθὲν «τμῆμα στρατιᾶς», ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δαμιανόν, ἐκ τῶν μεραρχιῶν 3ης καὶ 6ης, ἀποσπάσματος τῆς 5ης μεραρχίας, ἑνὸς συντάγματος ἱππικοῦ. διέταξε τὰς ὑπ' αὐτὸ μονάδας νὰ εὑρίσκωνται τὴν 4ην Δεκεμβρίου εἰς τὰς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ἐμφαινομένας θέσεις· διεξήχθησαν δὲ τότε ἀγῶνες κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 5—8 Δεκεμβρίου 1912. φερόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐπιχειρήσεις Κορυτσᾶς». Τὸ τμῆμα στρατιᾶς διέταξεν ὅπως τὴν 6ην Δεκεμβρίου ἐκτελεσθῇ γενικὴ πρὸς δυσμὰς προέλασις, ἵνα γίνῃ κύριον τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλη, καθ' ὅσον ἡ κατάληψις αὕτη ἀπετέλει ἀπαραίτητον προκαταρκτικὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν περαιτέρω πρὸς Κορυτσὰν προχώρησιν. Ἡ προέλασις ἐγένετο ὑπὸ μὲν τῆς 6 μεραρχίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Βαρνὶκ - ἀνατολικὴ πλευρὰ Μπίγλιστα-ἁμαξιτὸς ὁδός, ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος τῆς 5ης μεραρχίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Καπιστίτσα - δυτικὴ πλευρὰ Μπίγλιστα-νοτίως τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ὑπὸ δὲ τῆς 3ης μεραρχίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κορὶτ - Πολάσκα-Γράτσι. Τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ διετάχθη νὰ ἐπιτηρῇ τὰς ἐκ Μπόζιγραδ διαβάσεις καὶ νὰ προκαλύπτῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ τμήματος στρατιᾶς. Τὴν 5ην Δεκεμβρίου, ἡ 6η μεραρχία, μετὰ μικρούς τινας ἀγῶνας, ἀπώθησεν ἀπὸ πρωΐας τοὺς περὶ τὸ Βαρνὶκ Τούρκους, περὶ δὲ τὴν 14ην ὥραν κατέλαβε τὴν Μπίγλιστα· τὸ ἀπόσπασμα τῆς 5ης μεραρχίας, συναντῆσαν μεγάλην ἀντίστασιν τουρκικοῦ στρατεύματος, κατέχοντος τὴν Καπιστίτσαν καὶ τὴν Βιζότσιτσαν, ἠναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ ἀγῶνα διαρκέσαντα καθ' ὅλην τὴν πρωΐαν, καθ' ὃν ἀπώθησε τοὺς Τούρκους δυτικῶς τῆς Μπίγλιστα καὶ μετὰ ταῦτα κατεδίωξε τούτους ἐπ' ἀρκετόν, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν καταδίωξιν πέραν (δυτικῶς) τῆς παρὰ τὸ ὑψόμετρον 814 γεφύρας τοῦ Δεβόλη, καθ' ὅσον ἀνεκόπη ὑπὸ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ τεταγμένου εἰς τὴν στενωπὸν Τσαγγόνι· ἡ 3η μεραρχία, μετ' ἀσθενεῖς ἀγῶνας περὶ τὸ Κορίτ, προὐχώρησεν ἀκωλύτως μέχρι τοῦ Πολόσκα, τὸ δὲ σύνταγμα ἱππικοῦ συνεκράτησε διὰ πεζομαχίας τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ποντζάρα καὶ Μπράτσαν τουρκικὸν στράτευμα, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ προσπεράσῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (δυτικῆς) ὄχθης τοῦ Δεβόλη. Τοιουτοτρόπως, οἱ μὲν Τοῦρκοι μέχρι τῆς νυκτὸς 5—6 Δεκεμβρίου εἶχον ὑποχωρήσει πρὸς δυσμὰς καὶ ἐγκατασταθῆ ἐντεῦθεν τῶν εἰσόδων τῶν ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλη πρὸς τὴν πεδιάδα Κορυτσᾶς διαβάσεων, ἤτοι εἰς τὴν στενωπὸν Τσαγγόνι (ἄμυνα στενωποῦ ἐντὸς) καὶ εἰς Πλιάσαν (ἄμυνα στενωποῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν), οἱ δ' Ἕλληνες εὑρίσκοντο τὴν ἑσπέραν τῆς 5ης Δεκεμβρίου εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Τρὲν - γέφυρα 814 Πολόσκα - ἀνατολικῶς Μπράτσαν καὶ Ποντζάρα. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας διετάχθησαν αἱ διάφοροι ἑλληνικαὶ μονάδες, ὅπως ἐξακολουθήσωσι τὴν προχώρησιν· ἡ 6η μεραρχία διὰ τῆς ἐπὶ τῆς στενωποῦ Τσαγγόνι ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ τὸ ἀπόσπασμα τῆς 5ης διὰ Πλιοῦρι - Βράνιστα-Πλιάσα, ἵνα ἀμφότεραι ἐπιτεθῶσι κατὰ μέτωπον· ἡ 3η διὰ Γράτσι πρὸς Δίσνιτσα, ἵνα ὑπερκεράσῃ τὸ δεξιὸν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ εἶτα ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν νώτων του· τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ καὶ ἓν σύνταγμα πεζικοῦ τῆς ὡς ἄνω μεραρχίας, προσπερῶντα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δεβόλη παρὰ τὸ Μπόζιγραδ, θὰ προεκάλυπτον τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ πάσης πλευρικῆς προσβολῆς, προερχομένης τυχὸν ἐκ τῶν διαβάσεων τῆς κοιλάδος ἄνω Δεβόλη (τῶν νοτίων). Τὴν 6ην Δε-

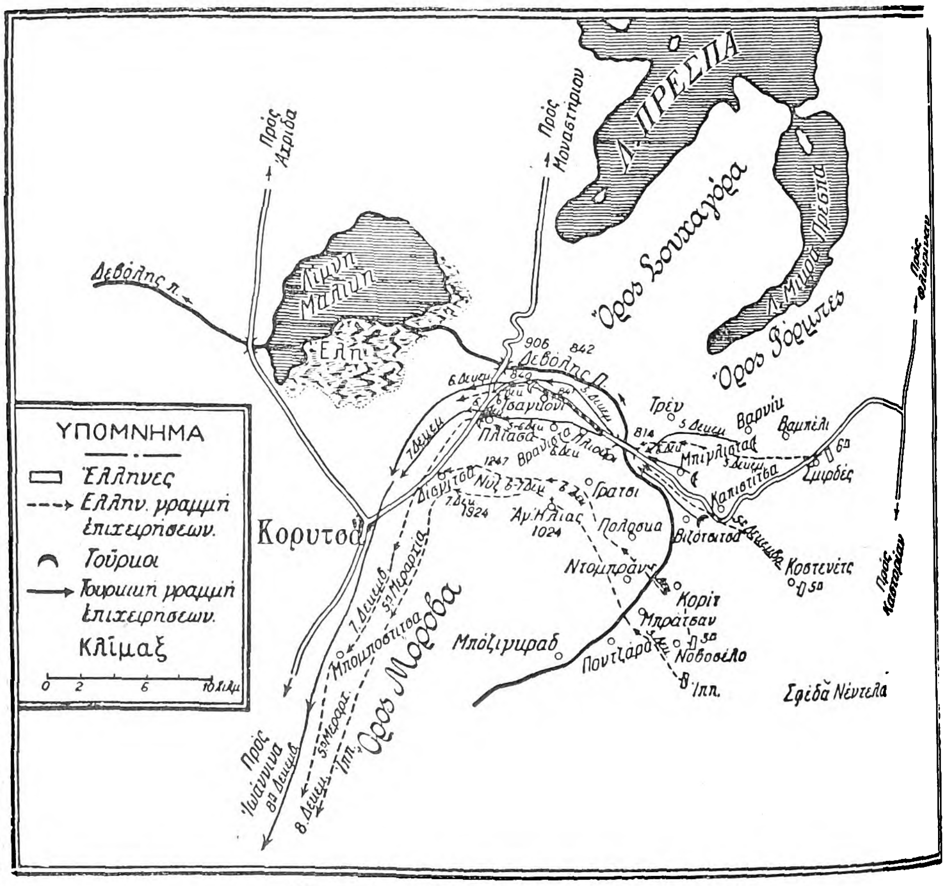

Ἐπιχειρήσεις Κορυτσᾶς 5—8 Δεκεμβρίου 1912.

Digitized by Google

κεμβρίου, ἡ 6η μεραρχία διεξήγαγε σφοδροὺς ἀγῶνας, ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν στενωπὸν Τσαγγόνι, ὁπότε ἀπώθησε τοὺς Τούρκους πρὸς δυσμάς, κατόπιν δ' ἐπὶ τῆς πεδιάδος Κορυτσᾶς, ὅπου προσεβλήθη εἰς τὸν νῶτα ὑπὸ τῶν παρὰ τὴν Πλιάσα Τούρκων, ἐξαναγκασθέντων ὅμως τάχιστα εἰς ὑποχώρησιν· τὸ ἀπόσπασμα τῆς 5ης μεραρχίας, μετ' ἀσήμαντον ἀγῶνα παρὰ τὸ Πλιοῦρι, προὐχώρησε διὰ τῶν βορείων ὀρεινῶν διαβάσεων τοῦ Μόροβα, καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἔφθασεν εἰς τὴν ἔξοδον (κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἄποψιν) τῆς διαβάσεως, ἤτοι εἰς Πλιάσα, ἣν εὗρε κενήν, ἅτε ἐγκαταλειφθεῖσαν πρὸ ὀλίγου ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς 6ης μεραρχίας· ἡ δὲ 3η μεραρχία, μετὰ κοπιωδεστάτην πορείαν ἀνὰ τὰς δυσκόλους καὶ χιονοσκεπεῖς ὀρεινὰς διαβάσεις τοῦ Μόροβα, κατώρθωσε, πορευομένη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 6ης καὶ κατὰ τὴν νύκτα 6—7, νὰ φθάσῃ, τὴν χαραυγὴν τῆς 7ης Δεκεμβρίου, εἰς Δίσνιτσα. Κατόπιν τοῦ στρατηγικοῦ τούτου ἑλιγμοῦ τοῦ στρατηγοῦ Δαμιανοῦ, ὁ Τζαβὴτ πασᾶς εὑρέθη ὑπὸ λίαν δυσμενεῖς συνθήκας, ἀπωθηθεὶς κατὰ μέτωπον καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν εἰσόδων τῶν στενωπῶν, εὑρισκόμενος ἤδη ἐπὶ τῆς πεδιάδος, συγχρόνως δ' ἀπειλούμενος σοβαρῶς εἰς τὰ νῶτα καὶ κινδυνεύων ν' ἀποκοπῇ ἐκ τῆς μοναδικῆς πρὸς νότον ὁδοῦ ὑποχωρήσεώς του (Κορυτσὰ—Λιασκοβίκι). Ὁ Τζαβὴτ διέταξεν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 7ης Δεκεμβρίου τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς νότον, ἀφοῦ προηγουμένως καταστρέψῃ διὰ τοῦ πυρὸς τὰ εἰς τὰς ἀποθήκας πυρομαχικά. Τοιουτοτρόπως, ἡ κατάληψις τῆς Κορυτσᾶς ἐγένετο ἀμαχητὶ τὴν πρωΐαν τῆς 7ης Δεκεμβρίου. Ἡ πόλις καὶ ἅπασα ἡ περιοχὴ εὑρέθη κενὴ τουρκικοῦ στρατοῦ. Εὐθὺς ἀμέσως διετάχθησαν τὸ μὲν ἀπόσπασμα τῆς 5ης μεραρχίας καὶ τὰ μεραρχιακὰ ἱππικὰ (αἱ ἡμιλαρχίαι) ὅπως ταχέως ἀποκτήσωσι τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν ὑποχωρησάντων Τούρκων καὶ ν' ἀναλάβωσι τὴν καταδίωξιν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐξετελέσθη διὰ τῆς προχωρήσεως μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 7ης Δεκεμβρίου ἕως τὸ ὕψος τῆς Μπομποστίτσα, τὸ δὲ σύνταγμα ἱππικοῦ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὅδευσιν τῆς 3ης μεραρχίας καὶ νὰ φθάσῃ εἰς Δίσνιτσα. Τὴν ἑπομένην διετάχθη ἡ πρὸς νότον ἐσπευσμένη προχώρησις τοῦ ἀποσπάσματος τῆς 5ης μεραρχίας καὶ τοῦ συντάγματος ἱππικοῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀπωθηθῶσιν οἱ Τοῦρκοι ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον. Ἡ στρατηγικὴ αὕτη καταδίωξις ἐπεξετάθη μέχρι τῶν διαβάσεων τοῦ ὄρους Κιάρι.

Αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Κορυτσᾶς ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὸν τύπον μάχης, κερδηθείσης διὰ στρατηγικῶν μόνον ἑλιγμῶν, καὶ ἄνευ τακτικοῦ ἀγῶνος. Περὶ τῶν ἀλληλοδιαδόχων στρατιωτικῶν κατοχῶν τῆς Κορυτσᾶς, κατὰ τὸν βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1914 καὶ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, βλ. λ. *Ἤπειρος* τ. ΙΒ' σ. 341—342.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κορυφαία *['Αρχ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος παρ' Ἐπιδαυρίοις, ὑμνηθείσης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ὑπὸ τῆς Τελεσίλλας. Ἱερὸν αὐτῆς ὑπῆρχε μέχρις ἔτι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ Κορυφαίου ὄρους τῆς Ἐπιδαυρίας (*Παυσ.* Β' 28,2).

— Π.

κορυφαία (ἡ), κοιν. *κεφαλαριὰ* *['Ιππευτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ *χαλινοῦ*, κοιν. *γκεμιοῦ*, ἢ τῶν συγγενῶν αὐτῷ *χαλινίσκου* καὶ *παραχαλινίδος* τοῦ ἵππου, τὸ ὁποῖον διέρχεται διὰ τοῦ προκομίου καὶ συγκρατεῖ τὴν στομίδα. Ἡ κορυφαία κατασκευάζεται ἐκ βύρσης καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *ἀκροκορύφου*, τοῦ ἀνωτάτου δηλαδὴ τμήματος τοῦ χαλινοῦ, τοῦ *προμετωπιδίου* (κοιν. *κουτελιέρας*), τοῦ *ὑποδεραίου* καὶ τῶν δύο *παραγναθιδίων*, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶναι ἀνηρτημένη ἡ μεταλλίνη στομίς.

Χ. Δ.

Κορυφαία.
[Τὸ διὰ βαθέος χρώματος κεχρωσμένον τμῆμα του χαλινοῦ ἀποτελεῖ τὴν κορυφαίαν.]

κορύφαινα (ἡ) (Coryphaena) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους με σῶμα ἐπίμηκες, πεπλατυσμένον, κεφαλὴν μακρὰν καὶ οὐρὰν λεπτὴν καὶ βαθέως διχαλωτήν. Γνωστὰ μέχρι σήμερον δύο εἴδη: *κορύφαινα ἡ ἱππουρὶς* (Coryphaena hyppuris) καὶ *κορύφαινα ἡ ἵππειος* (Coryhaena equina). Ἀμφότεραι ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Παρ' ἡμῖν ἰδίως ἀπαντᾷ ἡ δευτέρα, ἥτις ἔχει μῆκος ἐξικνούμενον μέχρις ἑνὸς μέτρου, σῶμα ἐπίμηκες, πεπλατυσμένον, κυρτὸν κατὰ τὴν ῥάχιν, μὲ κεφαλὴν καμπύλην, μικράν, ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ μεγάλους, ἐπιμηκέστατον ῥαχιαῖον πτερύγιον, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κεφαλῆς καὶ καταλῆγον μέχρι τῆς ῥίζης τῆς οὐρᾶς, στηθιαῖα πτερύγια λεπτὰ καὶ βραχέα, ἑδραῖον ἀρκετοῦ μήκους καὶ οὐραῖον λεπτόν, ἐπίμηκες καὶ βαθέως κολπωτόν, χρῶμα κυανομελανὸν κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰ πτερύγια καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν μὲ μελανοφαίους κηλῖδας.

Δ. Ν. Π.

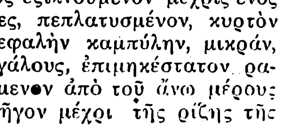

Κορύφαινα ἡ ἵππειος.

κορυφαῖον (τὸ) *['Ανθρωπολ.]*. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ ὑπὸ τῶν ξένων «vertex» καλούμενον σημεῖον τῆς κεφαλῆς. Τὸ κορυφαῖον εὕρηται συμβατικῶς, δὲν εἶναι δηλαδὴ ἀνατομικῶς καθωρισμένον μόνιμον τοιοῦτο. Πρόκειται περὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τῆς κεφαλῆς (τοῦ κρανίου), κατὰ τὴν τοποθέτησιν αὐτῆς ἐν τῷ ἐνδοκογχικῷ ἐπιπέδῳ, τοῦ κειμένου κατὰ τὸ μέσον ὀβελιαῖον ἐπίπεδον. Τὸ κορυφαῖον δύναται νὰ συμπέσῃ πολλάκις πρὸς τὸ *βρέγμα*, δηλαδὴ τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως τῆς στεφανιαίας καὶ τῆς ὀβελιαίας ῥαφῆς. Λαμβάνομεν δ' ὑπ' ὄψιν αὐτὸ διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀναστήματος.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Κορυφαῖον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος παρὰ τὴν Σελεύκειαν Πιερίαν (ἐν τῇ Β. Συρίᾳ), νῦν καλούμενον *Κέμπελ Μούζι*. Ἐπ' αὐτοῦ ἐλατρεύετο ὁ Κορυφαῖος Ζεύς.

Ι. Σ. Σ.

—**Κορυφαον**, ἢ ***Κόρυφον*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα χαμηλοῦ ὄρους ἐν τῇ Ἀργολικῇ χερσονήσῳ, ΝΑ. τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Ἐπιδαύρου, συνεχόμενον μετὰ τοῦ Τιτθίου. Ὑψοῦται μέχρις 671 μ. καὶ καλεῖται κοινῶς σήμερον *Βελανιδιά*. Κατὰ τὰς βορείους αὐτοῦ κλιτῦς ἐδεικνύετο ἐλαία μὲ κεκυρτωμένον κορμόν, ἡ στρεπτὴ ἐλαία, ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τὴν παράδοσιν καμφθεῖσα, διὰ νὰ δεικνύεται ὡς ὅριον τῶν Ἀσιναίων.

Ι. Σ. Σ.

κορυφαῖος *—α, —ον*· ὁ τῆς κορυφῆς, ὁ κείμενος ἐπὶ τῆς κορυφῆς: «ἡ κορυφαία δοκὸς τῆς στέγης»· ‖ ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κανόνος, ὁ πρῶτος, ὁ ἀνώτατος, ὁ ἐξέχων: «ὁ κορυφαῖος τῶν ῥητόρων, —τῶν νομικῶν, —τῶν ἰατρῶν κτλ.», «οἱ κορυφαῖοι τοῦ κόμματος».

—['Αρχ.] Κορυφαῖος ἐκαλεῖτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χοροῦ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ δράματι, ἱστάμενος πάντοτε ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πρὸς τοὺς θεατὰς πλησιεστέρου στοίχου, ἐκ πέντε προσώπων ἀποτελουμένου, ἐκαλεῖτο δὲ διὰ τοῦτο «μέσος ἀριστεροῦ» ἤ, κατὰ τὸν Φώτιον, «τρίτος ἀριστεροῦ», ὡσαύτως δὲ «χοροποιὸς» *(Ξενοφ.* Ἀγησ. Β', 17) καὶ «χοροστάτης» *(Ἡσύχ.)* καὶ «χοραγὸς» *(Πλουτάρχ.* Λακων. Ἀποφθ. 219) καὶ «ἡγεμὼν κορυφαῖος» *(Δημοσθ.* κ. Μειδ. 60) καὶ «χορολέκτης». Ἔργον τοῦ κορυφαίου ἦτο νὰ κανονίζῃ τὸν ῥυθμὸν τῶν χορικῶν ᾀσμάτων, ὁσάκις δ' ὁ χορὸς παρίστατο ἐν τοῖς δράμασιν ὡς εἷς τῶν ὑποκριτῶν καὶ ἔπρεπε νὰ διαλέγηται πρὸς τοὺς ἐπὶ σκηνῆς, νὰ λαμβάνῃ ἀντ' αὐτῶν τὸν λόγον, ὡς ἀντιπρόσωπος ὅλων τῶν χορευτῶν.

Ν. Ι. Λ.

—[Μουσ.] Κορυφαῖος (ἰταλ. concertino, γερμ. Konzertmeister) καλεῖται συνήθως ὁ πρῶτος βιολιστὴς τῆς ὀρχήστρας, ὁ ἐκτελῶν τὰ μέρη σόλο, ἐξ οὗ καὶ παρὰ τοῖς Γάλλοις καλεῖται «1er Violon solo». *Κορυφαῖοι* ὀνομάζονται καὶ οἱ πρῶτοι τῶν λοιπῶν ὁμάδων τῆς ὀρχήστρας: «κορυφαῖος βιολοντσελλιστής», «κορυφαῖος πλαγιαυλητὴς» κτλ. *Κορυφαῖος* τέλος καλεῖται ἐν ταῖς χορῳδίαις ὁ ἀοιδός, ὅστις ἀποσπώμενος τοῦ συνόλου τοῦ χοροῦ ἐκτελεῖ μεμονωμένον τι μέλος.

Γ. Σ.

—[Στρατ.] Κορυφαῖος καλεῖται ὁ στρατιωτικὸς μουσικός, ὁ φέρων μὲν βαθμὸν ἀνθυπασπιστοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ὑπαρχιμουσικός, ἀλλ' εἰδικὸς ἐκτελεστὴς διὰ τοῦ σχετικοῦ του ὀργάνου (soliste). Εἶναι βαθμὸς εἰσαχθεὶς εἰς τὰς ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς μουσικὰς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Ν. Θ. Κ.

— ***κορυφαία τῆς ἀκτῆς*** *['Ακτογρ.]*. Ἡ καμπύλη, καθ' ἣν περατοῦται ἡ διατομὴ τῆς ἀκτῆς. Ἰδίως, ἡ νοητὴ καμπύλη ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τῆς κορυφαίας τῆς διατομῆς τῆς κυρίως ἀκτῆς, ἐκ τῆς κορυφαίας βραχονησῖδος, ἥτις εἶναι ἀπόθραυσμα τῆς κυρίως ξηρᾶς διαβρωθείσης ὑπὸ τῶν ἐπιφορῶν τῶν τρικυμιῶν, καὶ ὑπὸ νοητῆς καμπύλης ἑνούσης εἰς συνεχῆ καμπύλην τὰς προμνησθείσας δύο κορυφαίας. Παράδειγμα τοιαύτης κορυφαίας ἐμφανίζει ὁ Τοῦρλος τῆς Αἰγίνης μετὰ τῆς ἀντικειμένης ἀκτῆς τῆς Γαλέας, ἔνδον τῆς ὁποίας ὁ ναὸς τῆς Ἀφαίας.

Σ. Ε. Λ.—Κ. Χ. Κ.

— ***κορυφαία τοῦ ἱστίου*** *[Ναυτ.]*. Ἡ πλευρὰ τοῦ ἱστίου (κοιν. *ἀπάνω μπάντα*), καθ' ἣν τοῦτο προσδένεται ἀπὸ τοῦ ἱστιούχου τῆς κεραίας προκειμένου περὶ τετραγώνου, ἢ ῥαφιδοῦται (φαλιδώνεται) ἐπὶ τῆς κεραίας, προκειμένου περὶ τραπεζοειδοῦς, ἢ ἀναδένεται ἐπὶ τοῦ ἀναδρόμου προκειμένου περὶ τριγωνικοῦ ἱστίου. Ὅθεν ἡ κορυφαία εἶναι ἡ ἄνω διὰ τὰ δύο πρῶτα εἴδη ἱστίων πλευρὰ καὶ ἡ πρωραία διὰ τὸ τρίτον εἶδος.

Σ. Ε. Λ.

— ***κορυφαία προβολὴ*** *[Παραστ. Γεωμετρ.]*. Ἡ ἐπὶ τοῦ *κορυφαίου προβολικοῦ* προβολὴ τῆς ὑπὸ παράστασιν γραμμῆς. Δεδομένου δ' ὅτι κορυφαίαν προβολὴν σημείου καλοῦμεν τὸν πόδα τῆς καθέτου, ἥτις ἄγεται ἀπὸ τοῦ δοθέντος σημείου ἐπὶ τὸ κορυφαῖον προβολικόν, ἕπεται ὅτι ἡ κορυφαία προβολὴ καμπύλης εἶναι ἡ συνεχὴς γραμμὴ ἡ ἑνοῦσα τὰς κορυφαίας προβολὰς τῶν διαφόρων σημείων της, δι' ὃ καὶ ἡ κορυφαία προβολὴ εὐθείας εἶναι ὡσαύτως εὐθεῖα. Αἱ κορυφαῖαι προβολαί, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ὁριζοντίων, παρίστανται πάντοτε διὰ γράμματος τονουμένου, π. χ. Μ' σημείου, Μ'Ν'Ξ'Ο' γραμμῆς.

Σ. Ε. Λ.

—**κορυφαία** ***φαινομένη περιοχὴ*** *[Παραστ. Γεωμ.]*. Ἡ καμπύλη, δι' ἧς παρίσταται ἐπὶ τοῦ *κορυφαίου προβολικοῦ* δοθεῖσα ἐπιφάνεια. Δεδομένου ὅτι ὁ γενικὸς τρόπος τῆς παραστάσεως γραμμῆς διὰ τῶν προβολῶν διαφόρων σημείων της οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα θὰ παρεῖχεν εἰς τὴν παράστασιν τῶν ἐπιφανειῶν, καθόσον θὰ εὑρίσκετο ὁ μελετῶν παραστατικὸν σχέδιον πρὸ πλήθους προβολῶν σημείων, ἀλλ' ἄνευ εἱρμοῦ τινος, ἤχθησαν εἰς τὴν παράστασιν τῶν ἐπιφανειῶν διὰ τῆς καταγωγῆς ἀπείρου ἀριθμοῦ καθέτων ἐπὶ ἑκατέρου τῶν προβολικῶν καὶ ἐφαπτομένων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Οἱ πόδες τῶν τοιούτων καθέτων ἐπὶ τοῦ κορυφαίου προβολικοῦ, ἑνούμενοι διὰ συνεχοῦς γραμμῆς, δίδουν τὴν *κορυφαίαν φαινομένην* περιοχήν, ἥτις, ὡς εἰκός, χωρίζει τὰ πρόσθεν τῆς ἐπιφανείας θεατὰ ἀπὸ τὰ ὄπισθέν της ἀθέατα, διὰ παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς ἄπειρον ἀπὸ τοῦ κορυφαίου προβολικοῦ ἀπόστασιν καὶ θεώμενον καθέτως ἐπ' αὐτὸ τὴν ὑπὸ παράστασιν ἐπιφάνειαν. Εὐνόητον, ὅτι σημεῖόν τι ἀθέατον ἐν κορυφαίᾳ προβολῇ δύναται νὰ εἶναι θεατὸν ἐν ὁριζοντίᾳ, καὶ ἀντιστρόφως.

Σ. Ε. Λ.

— **κορυφαῖον** ***ἴχνος*** *[Παραστ. Γεωμετρ.]*. Ἡ τομὴ τοῦ ὑπὸ παράστασιν τυχόντος ἐπιπέδου μετὰ τοῦ *κορυφαίου προβολικοῦ*.

Σ. Ε. Λ.

— **κορυφαῖον** ***λῶμα*** *[Ναυτ.]*. Τὸ κατὰ μῆκος τῆς *κορυφαίας* (βλ. λ.) τετραγώνου ἱστίου προσερραμμένον *λῶμα*.

Σ. Ε. Λ.

— **κορυφαῖον** ***ὀρθοδρομίας*** *[Ναυτ.]*. Τὸ σημεῖον τοῦ διὰ τοῦ ἀφετηρίου καὶ τοῦ κατιτηρίου στίγματος διερχομένου τόξου μεγίστου κύκλου τῆς γῆς, τὸ ἔχον τὸ μέγιστον γεωγραφικὸν πλάτος, ὡς πρὸς τὰ ἑκατέρωθέν του σημεῖα τοῦ τοιούτου τόξου ὀρθοδρομίας. Τὸ γεωγραφικὸν πλάτος *Λκ* καὶ τὸ μῆκος *Μκ* τοῦ κορυφαίου, δίδονται συναρτήσει τοῦ πλάτους *Λ* καὶ τοῦ μήκους *Μ* τοῦ ἀφετηρίου στίγματος καὶ τῆς γωνίας *Υ* τῆς ἀρχικῆς πλεύσεως, διὰ τῶν τύπων ἡμ Λκ=συν Λ ημ Y_1 καὶ σφ (Μ—Μκ)=ημ Λ εφ Y_1.

Ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν τύπων τῆς κατὰ τόξον μεγίστου κύκλου ναυσιπλοΐας προκύπτει ὅτι τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ κορυφαίου σημεῖα τοιούτου τόξου ἔχουν τὰ αὐτὰ πλάτη, ἐφ' ὅσον ἰσαπέχουν ἐκείνου κατὰ γεωγραφικὸν μῆκος· τοῦτο καταδεικνύει τὴν χρησιμότητα τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν συντεταγμένων τοῦ κορυφαίου, ἅτε ἀπαλλάσσουσαν τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν συντεταγμένων τοῦ ἡμίσεος ἀριθμοῦ τῶν σημείων τῆς ὀρθοδρομίας. Πρέπει δὲ νὰ ὑπολογίζωνται αἱ συντεταγμέναι τοῦ κορυφαίου ἐκ τῶν προτέρων, ἐὰν (διὰ τὸ μέγα διάρμα τοῦ ὀρθοδρομικοῦ τόξου καὶ τῶν πλατῶν τοῦ ἀφετηρίου καὶ τοῦ κατιτηρίου, ὅταν τὰ στίγματα ταῦτα ἔχουν τὰ πλάτη ὁμώνυμα) ὑπάρχῃ ὑπόνοια, ὅτι τὸ ὀρθοδρομικὸν τόξον θὰ ἀγάγῃ εἰς πολικὰς θαλάσσας ἢ εἰς πλάτη, δι' ἃ αἱ ναυτιλιακαὶ ὁδηγίαι τονίζουν τὴν ἐμφάνισιν πλωτῶν παγοβούνων (βλ.λ. *ἀϊσμπεργκ*), ὁπότε ὁ πλοῦς δέον νὰ ἐκτελεσθῇ διὰ τόξων μεγίστων κύκλων ἐφαπτομένων εἰς τὸν παράλληλον, ὃν δέον νὰ μὴ ὑπερβῶμεν.

Σ. Ε. Λ.

— **κορυφαῖον** ***πέρασμα*** *[Παραστ. Γεωμ.]*. Τὸ σημεῖον, καθ' ὃ δοθεῖσα εὐθεῖα διαπερᾷ τὸ *κορυφαῖον προβολικόν*. Εὑρίσκεται δέ, ἐὰν προεκτείνωμεν τὴν ὁριζοντίαν προβολήν της μέχρι συναντήσεως τῆς γραμμῆς ἐδάφους, ἀπὸ δὲ τοῦ σημείου τούτου ὑψώσωμεν κάθετον ἐπὶ τὴν τελευταίαν μέχρι συναντήσεως τῆς *κορυφαίας προβολῆς* τῆς εὐθείας, ἡ συνάντησις (τομὴ) δ' αὕτη εἶναι τὸ ζητούμενον κορυφαῖον πέρασμα.

Σ. Ε. Λ.

— **κορυφαῖον** ***προβολικὸν*** *[Παραστ. Γεωμ.]*. Τὸ ἐπὶ τὸ *ὁριζόντιον προβολικὸν* κάθετον ἐπίπεδον, τὸ δεχόμενον τὰς κορυφαίας προβολὰς τῶν διαφόρων ὑπὸ παράστασιν σημείων, τὰ κορυφαῖα ἴχνη τῶν ἐπιπέδων καὶ τὰς *κορυφαίας φαινομένας περιοχὰς* τῶν ὑπὸ παράστασιν ἐπιφανειῶν.

Σ. Ε. Λ.

— **κορυφαῖος** ***βρόγχος*** *['Ανατομ.]*. Ὁ πρῶτος ῥαχιαῖος βρόγχος, ὁ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ πνεύμονος φερόμενος καὶ εἰς τὸν ἄνω λοβὸν αὐτοῦ διανεμόμενος· καὶ ὁ μὲν δεξιὸς βρόγχος ἐκφύεται ὑψηλότερον πάντων τῶν παραπλεύρων βρόγχων, ὁ δ' ἀριστερὸς ἐκ τοῦ 1ου κοιλιακοῦ.

Ι. Π.

— **κορυφαῖος** ***σύνδεσμος*** ἢ ***κρεμαστὴρ*** *['Ανατομ.]*. Σύνδεσμος ἐνισχυτικὸς τῶν μέσων ἀξονεπιστροφικῶν διαρθρώσεων, λεπτός, βραχὺς καὶ σχοινιοειδής· ἐκφύεται ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὀδόντος τοῦ 2ου αὐχενικοῦ σπονδύλου καὶ καταφύεται εἰς τὸ μέσον τοῦ προσθίου χείλους τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος.

Ι. Π.

Digitized by Google

Κορυφαντὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῶν Μυτιληναίων παράλιος (*Στράβ.* ΙΓ', 607), ταυτιζομένη πρὸς τὸ σύγχρονον *Χαρὲμ Κιοΐ* (πλάτ. 39° 22' ¹/₄ Β, μῆκ. 26° 48' ²/₃ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mytileni island with the gulfs of Adramyti and Sandarli), 5 μίλλ. ΒΑ. ἀπὸ τοῦ ΒΑ. μυχοῦ τοῦ φυσικοῦ λιμένος τοῦ 'Αϊβαλί. Σ. Ε. Λ.

κορυφὰς (ἡ) (Corypha) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 8 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς 'Ασίας, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κορυφὰς ἡ γεβάγκα* (Corypha Gebanga), ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς νήσου 'Ιάβας, ἧς τὰ φύλλα εἶναι ποικίλως χρήσιμα, καὶ *κορυφὰς ἡ σκιαδωτὴ* (Corypha umbraculifera), ἰθαγενὴς τῆς 'Αφρικῆς, τῶν ἀνατολικῶν 'Ινδιῶν καὶ τῆς νήσου Κεϋλάνης· ταύτης τὰ φύλλα εἶναι θαυμάσια εἰς ἀπόχρωσιν καὶ σχῆμα καὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν ἰδιορρύθμων ῥιπιδίων. Δ. Ν. Π.

Κορυφασία *['Αρχ.]*. 'Επίκλησις τῆς 'Αθηνᾶς ἀπὸ τῆς 'Ωκεανίδος Κορυφῆς (*'Αρνόβ.* Δ' 16) ἢ ἀπὸ τοῦ τρόπου γεννήσεως αὐτῆς (ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός). Κατ' ἄλλους ἡ ἐπίκλησις προέρχεται ἀπὸ τοῦ Κορυφασίου τῆς Μεσσηνίας, ἔνθα, εἰς ἀπόστασιν 100 σταδίων ἀπὸ Μεθώνης, ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς 'Αρτέμιδος Κορυφασίας παρὰ τὸν μυθολογούμενον οἶκον τοῦ Νέστορος (*Παυσαν.* Δ' 36,2). — Π.

Κορυφάσιον ἄκρον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Μεσσηνίας (*Πτολεμ.* Γ, ιστ, 7 ἔκδ. Nobbe), ἀκρώρεια φερωνύμου ὄρους (*Στράβ.* Η, 338, 349, 351, 353, καὶ 359 ἔκδ. Teubner). Βραχώδης μαστὸς κατὰ τὸν Β.ΝΔ. μυχὸν τοῦ συγχρόνου λιμένος τῆς Πύλου, ὅστις ἑνούμενος πρὸ ἀμνημονεύτου μετὰ τῆς Σφακτηρίας ἀπετέλει μετ' αὐτῆς ἐπιμήκη χερσονησίδα, ἴσως δὲ καὶ νῆσον, προσχωθέντος κατόπιν τοῦ πρὸς Β. αὐτῆς πόρου, ὅστις θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρίσκηται κατὰ τὴν σύγχρονον πεδιάδα τοῦ Λύκου. 'Οπωσδήποτε διαβρώσεις ἀφ' ἑνός, ἴσως δὲ καὶ προσεπιχώσεις ἀφ' ἑτέρου μετέβαλον, κατ' ἀρχαιοτάτην ἐποχήν, τὸ Κορυφάσιον εἰς ἀκρωτήριον, ὅπερ (πλάτ. 36° 58' 00" Β., μῆκ. 21° 39' 40" 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Kastro Tornese to Venetico καὶ 211: Bay of Navarin) ὠνομάζετο *Παλαιὸ-'Αβαρῖνον*, ἀλλὰ καὶ *Κορυφάσιον ἀκόμη* (*Μελετίου* «Γεωγρ. Παλ. καὶ Νέα» ἔκδ. 'Ενετίας 1807) κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Χωρίζεται δὲ ἤδη τὸ Κορυφάσιον ἀπὸ τῆς Σφακτηρίας διὰ τοῦ πόρου τῆς Συκιᾶς, ὅπερ, ἔχον βολίσματα 2—4¹/₂ ὀργυιῶν, ἦτο χρήσιμον διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν μέχρι τοῦ 1571, ὁπότε οἱ Τοῦρκοι, διὰ νὰ προστατεύσωσι τὰς ἐκεῖ καταφυγούσας γαλέρας των, ὅσαι διέφυγον τὴν καταστροφὴν τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου, κατεβύθισαν εἰς τὸ ἀνατολικόν του στόμιον πλοῖα πεπληρωμένα λίθων, πρὸς ἀπόφραξιν τοῦ διάπλου. 'Ο φραγμὸς δὲ αὐτὸς μετὰ τῶν ἐκεῖ μυρμήκων Τουρτοῦλι κατακρατοῦν τὴν ἰλὺν τῶν ποταμίων τῆς Γιάλοβας καὶ τοῦ Ξεριᾶ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμμον τοῦ πελάγους, ἣν κυλινδοῦν αἱ ἐπιφοραὶ τῶν ἀπὸ Ν. καὶ Δ. τρικυμιῶν, εἰς τρόπον ὥστε θὰ ἑνωθῇ πάλιν κάποτε διὰ προσεπιχώσεων τὸ Κορυφάσιον πρὸς τὴν Σφακτηρίαν· τανῦν μόλις 40 ἑκατοστὰ εἶναι τὸ ὕπερ τὴν ὑφαλοφρὺν ταύτην βάθος.

'Εκατέρωθεν τοῦ μαστοῦ τοῦ Κορυφασίου, ὃν ἐπιστέφει τὸ τετράγωνον φρούριον (490 π. ὑψ.) τοῦ Παλαιοῦ-'Αβαρίνου καὶ εἰς οὗ μαστοῦ τὴν ΒΑ. κλιτὺν ὑπάρχει σπήλαιον, ὅπερ ἡ παράδοσις θεωρεῖ ὡς τὸ τοῦ Νέστορος, σχηματίζονται ἀμφιδύμως ὁ ὅρμος τῆς Βοϊδοκοιλιᾶς πρὸς Δ. καὶ ἡ ἰχθυόεσσα λιμνοθάλασσα *Διβάρι* ἢ *Δάλιανη* πρὸς 'Αν. 'Εκ τῆς μελέτης τῆς τοπογραφικῆς διαμορφώσεως προκύπτει ἡ ὑπόθεσις, καθ' ἣν ὁ ὡραῖος τοῦ Ναβαρίνου φυσικὸς λιμὴν ἐξετείνετό ποτε πολὺ ΒΑ. τοῦ Κορυφασίου, περιλαμβάνων καὶ τὴν νῦν λιμνοθάλασσαν τῆς Δάλιανης καὶ ἁπλούμενος ἕως τῆς συγχρόνου πεδιάδος τοῦ Λύκου. Σ. Ε. Λ.

— **Κορυφάσιον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐγγὺς τοῦ Β. μυχοῦ τοῦ λιμένος τῆς Πύλου βορειοδυτικῶς τοῦ Λυκοδήμου ὄρους καὶ ἔχει πταισματοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 699. Παλαιότερον ὠνομάζετο *'Οσμὰν-'Αγᾶ*. 'Η κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Πετροχώρι, Πισάσκι καὶ Ρωμανοῦ καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.270. Χ. Δ.

Κορυφὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Χέρσου (Κιλιντὶρ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κεῖται πρὸς Β. τοῦ Κιλκὶς παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης - 'Αλεξανδρουπόλεως καὶ ἔχει κατ. (1928) 202. Πρότερον ὠνομάζετο *Γκόλα*. Χ. Δ.

— **Κορυφὲς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Α. Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κεῖται βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως Καβάλλας, ἐπὶ ὀρεινῆς τοποθεσίας, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 197. Παλαιότερον ὠνομάζετο *Κουρίτα*. 'Η κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Κρανοχώρι (Κιζιλῆ) καὶ Χορασᾶ καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 452. Χ. Δ.

κορυφὴ (ἡ), κοιν. *κορφή*· τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς κεφαλῆς, τὸ μεταξὺ βρέγματος καὶ ἰνίου· ἡ σημασία αὕτη φαίνεται ὅτι διεσώθη εἰς τὴν δημοτικήν, φρ. «τρύπια 'ναι ἡ κορφή σου» ἐπὶ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ μυστικόν· ‖ καθόλου τὸ ἀνώτατον, τὸ ὕψιστον σημεῖον οἱουδήποτε πράγματος, ἀντιθ. *βάσις, πάτος*: «ἡ κορφὴ τοῦ δένδρου, —τοῦ πύργου, —τῆς στέγης, —τῆς κλίμακος, —τῆς πυραμίδος, —τοῦ βουνοῦ κτλ.», «ἀνέβη ὡς τὴν κορφή», «ἀπὸ τὴν κορφὴ κύλισε καὶ πῆγε 's τὸν πάτο»· ‖ ὁ ἄκρος τρυφερὸς βλαστὸς τοῦ φυτοῦ, ἄλλως *βλαστός. βλαστάρι*: «κόβω τὶς κορφὲς νὰ δυναμώσῃ τὸ κλῆμα»· ‖ ἡ ἀφρώδης ἐπιφάνεια τοῦ γάλακτος, ἄλλως *ἄνθος* ἢ *ἀνθόγαλα*, κοιν. *καϊμάκι*: «μαζεύουν τὴν κορφὴ καὶ τὴν χτυποῦνε βούτυρο»· ‖ «κορφὴ γωνίας» τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν πλευρῶν, «κορυφὴ πολυέδρου, — πολυγώνου κτλ.»· ‖ μετωνυμ. ὁ ἐν τῇ κορυφῇ εὑρισκόμενος, ὁ κορυφαῖος: «ἡ κορυφὴ τῶν ἰατρῶν, —τῶν νομικῶν, —τῶν φιλολόγων»· ‖ «κορυφὴ τῆς 'Εκκλησίας» ὁ Χριστός.

— *[Γεωμ.]*. *Κορυφὴ γωνίας* καλεῖται τὸ σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀναχωροῦν αἱ δύο πλευραὶ τῆς γωνίας. Δύο γωνίαι λέγονται *κατὰ κορυφήν*, ὅταν αἱ πλευραὶ τῆς μιᾶς εἶναι προεκτάσεις τῶν πλευρῶν τῆς ἄλλης. *Κορυφὴ πολυγώνου* καλεῖται τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συντρέχουν δύο τῶν πλευρῶν αὐτοῦ. *Κορυφὴ πολυέδρου* καλεῖται τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συντρέχουν δύο ἢ περισσότεραι τῶν ἀκμῶν αὐτοῦ. Σ. Μ.—Ο

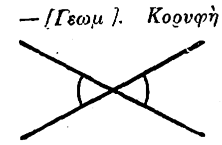

Κατὰ κορυφὴν γωνίαι.

— *[Τεχνολ.]* Καλεῖται *κορυφὴ* ἡ τρίεδρος σιδηρᾶ γωνία ἡ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν γωνιῶν τῶν ξυλίνων ἢ σιδηρῶν κιβωτίων ἢ ἄλλων ἐν γένει κατασκευῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ πυραμιδοειδὴς ἢ κωνικὴ σιδηρᾶ αἰχμή, διὰ τῆς ὁποίας ἐφοδιάζονται οἱ καταπῆγες κτλ. Δ. Κ. Α.

— *[Γεωγρ.]* *Κορυφὴ* καλεῖται τὸ ὑπὲρ τὴν ἀκρώρειαν ἀνυψούμενον τμῆμα ὄρους ἢ βουνοῦ. 'Επίσης *κορυφὴ* ὀνομάζεται γενικῶς καὶ τὸ ὑψηλότατον σημεῖον ὑψώματός τινος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (λόφου, βουνοῦ ἢ ὄρους). Γ. Κ. Γ.

— *['Εραλδ.]* *Κορυφὴ* καλεῖται τιμητικὸν σχῆμα, καταλαμβάνον, πρὸς τὸ ἄνω μέρος, κανονικῶς τὸ ἐν τρίτον τοῦ ὕψους τοῦ θυρεοῦ. Ὅταν τὸ ὕψος της εἶναι ἴσον μὲ τὸ ἐν πέμπτον τοῦ ὕψους τοῦ θυρεοῦ, χαρακτηρίζεται ὡς *στενὴ* κορυφή, καὶ *στενοτάτη*, ὁσάκις τὸ ὕψος της εἶναι ἴσον μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους τῆς στενῆς κορυφῆς. 'Η κορυφὴ ἔχει πάντοτε διάφορον χρωματισμόν, δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως, κατὰ τοὺς οἰκοσημολογικοὺς νόμους, ἡ ἐπίθεσις χρώματος ἐπὶ χρώματος ἢ μετάλλου ἐπὶ μετάλλου. Ὡς ἐκ τούτου, ὁσάκις εὑρίσκεται μεταλλίνη κορυφὴ εἰς μετάλλινον θυρεόν, ἢ ἔγχρωμος τοιαύτη ἐπὶ ἐγχρώμου ἐπίσης θυρεοῦ, ἡ κορυφὴ ἀποκαλεῖται *ἐπερραμμένη*. Διὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ δηλοῦται ἐννοοῦν ὅτι τὸ χρῶμα εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἢ τὸ μέταλλον εἰς τὴν δευτέραν εὑρίσκονται ἐπὶ τεμαχίου δέρματος συνεπῶς δὲν παραβιάζεται ὁ ἄνω κανών. 'Επίσης, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν ἰδίαν παράβασιν τῶν οἰκοσημολογικῶν ἐθίμων, παρεμβάλλουν ἓν μετάλλινον παράρραμμα μεταξὺ κορυφῆς καὶ θυρεοῦ ἐγχρώμων ἢ ἔγχρωμον παράρραμμα μεταξὺ κορυφῆς καὶ θυρεοῦ μεταλλίνων. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὑπονοεῖται ὅτι τὸ χρῶμα εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ μετάλλου, ἢ ἀντιθέτως. Ὁσάκις ἡ κορυφὴ φέρει παράρραμμα, ἀποκαλεῖται *ὑποστηριζομένη*. 'Εν περιπτώσει ἀπονομῆς δευτέρας κορυφῆς, ἡ νέα κορυφὴ τίθεται ἄνωθεν τῆς παλαιᾶς, τὸ ὕψος τῆς ὁποίας περιορίζεται εἰς τὸ ἥμισυ καὶ ἀποκαλεῖται *καταβιβασμένη*. 'Η κορυφὴ εἶναι εἴτε μονόχρους, ὁπότε δύναται νὰ φέρῃ ἐμβλήματα, εἴτε ῥομβοειδὴς ἢ ἀβακωτὴ ἐξ ἑνὸς μετάλλου καὶ ἑνὸς χρώματος. 'Ενίοτε ἡ κορυφὴ περιβάλλεται διὰ πλαισίου ἢ ἑνοῦται μετὰ πάλου, τελαμῶνος, δοκίδος κλπ. 'Η γραμμὴ τοῦ κάτω μέρους τῆς κορυφῆς δύναται νὰ εἶναι εὐθεῖα, κυμαινομένη, τεθλασμένη, μετ' ἀντεστραμμένων ἐπάλξεων, ὀδοντωτή, σφηνοειδὴς κ. λ. π. Γ. Ε. Τ.

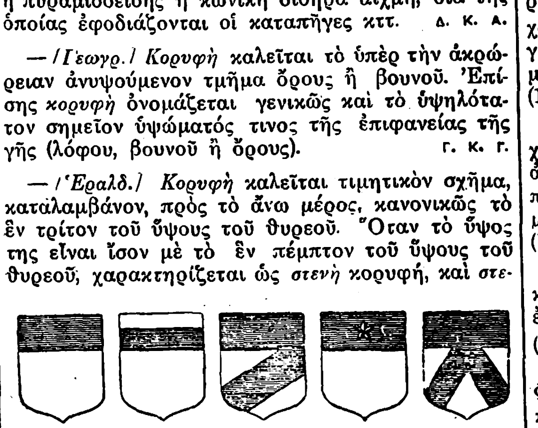

Διάφοροι τύποι κορυφῆς θυρεοῦ.

— **κορυφὴ τοῦ κύματος** *['Ωκεανογραφ.]*. Τὰ σημεῖα καθ' ἃ ἡ τροχοειδὴς τῆς κατατομῆς τῶν κυμάτων καμπύλη παρουσιάζει εἴτε νοητὴν ἐφαπτομένην ὁριζοντίαν *μεγίστου*, εἴτε σημεῖον *ἀνακάμψεως*. 'Ο γεωμετρικὸς δὲ τόπος τῶν κορυφῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κύματος ἀποτελεῖ τὴν *ὀφρὺν αὐτοῦ*. Σ. Ε. Λ.—Κ. Χ. Κ.

— **κορυφὴ στοχάστρου** *[Πυροβολ.]*. Τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ *στοχάστρου* (βλ. λ.), δι' οὗ καθορίζεται ἡ διὰ τῆς ἑκάστοτε σκοπευτικῆς ἐγκοπῆς διερχομένη σκοπευτικὴ γραμμή.

— **κορυφὴ τροχιᾶς βλήματος** *[Βλητ.]*. Τὸ ὑψηλότερον, ἄνω τοῦ ὁρίζοντος, σημεῖον τῆς τροχιᾶς (βλ. λ.) τοῦ βλήματος. Κατ' ἀρχὴν εὑρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὸ σημεῖον πτώσεως, πλησιάζει δὲ τοσοῦτον μᾶλλον πρὸς τὸ μέσον τοῦ βεληνεκοῦς, ἐφ' ὅσον ἡ τροχιὰ καθίσταται μᾶλλον καμπύλη (μικρὰ ἀρχικὴ ταχύτης καὶ μεγάλη γωνία βολῆς).

Κορυφὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Κώμη τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ 'Αλιάκμονος ἐντὸς τῆς πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπέχει ἐλάχιστα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς 'Αθηνῶν - Θεσσαλονίκης. Κατοικεῖται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ γεωργικῶν πληθυσμῶν καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 816. 'Η κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Ἄλωρος (Κάλιανη), Κλειδί, Νεοχωρόπουλον, Παλαιοχώρα, Τρίκκαλα καὶ Τσινάφορον, ἅπαντα γεωργικά, κείμενα μεταξὺ τοῦ κάτω ῥοῦ τῶν ποταμῶν Λουδίου καὶ 'Αλιάκμονος, καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 2.785. Χ. Δ.

—2) Χωρίον τῆς Δ. Μακεδονίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βοΐου ('Ανασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης· ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὰς ΝΑ. προεκτάσεις τοῦ ὄρους Βοΐου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 498. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπόρσια*. Χ. Δ.

—3) Χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Γρεβενοσελίου (Χλωροῦ, Νεραΐδας) τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 163. Πρότερον ὠνομάζετο *Καπρόϊ* ἢ *Κοπρόϊ*.

—4) Χωρίον τῆς Δ Μακεδονίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κεῖται παρὰ τὰς πρὸς Β. προεκτάσεις τοῦ ὄρους Βίτσι καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 411. Πρότερον ὠνομάζετο *Τούρια*. Χ. Δ.

—**Κορυφή, Ἄνω**-*[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Σαρακινῶν (Σαρακινόβου) τῆς ἐπαρχίας 'Αλμωπίας ('Ενωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης καὶ κείμενον κάτωθεν τῆς παραμεθορίου κορυφῆς Καϊμακτσαλὰκ τοῦ ὄρους Βόρας. Κάτ. (1928) 206. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἄνω Ράδοβον*. Χ. Δ.

— **Κορυφή, Κάτω**-*[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ 'Αλμωπίας ('Ενωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς κοινότητος Σαρακινῶν καὶ ἀποτελέσαν ἰδίαν τοιαύτην. Κεῖται ἀνατολικῶς καὶ χαμηλότερον τῆς Ἄνω Κορυφῆς καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 501. Πρότερον ὠνομάζετο *Κάτω Ράδοβον*. Χ. Δ.

— **Κορ[υ]φὴ** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Β. ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μεταξὺ Λυκοπορειᾶς καὶ Ξυλοκάστρου, οὗ ἡ κορυφὴ (ὑψόμετρ. 2400 ποδ., πλάτ. 38° 04' 30" Β., μῆκ. 22° 34' 10" 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth) προβάλλεται ὁριζοντιογραφικῶς μόνον εἰς ¹/₄ μιλλ. ἀπὸ τῆς ἀκτογραμμῆς. 'Η τοιαύτη τοῦ ὄρους γειτνίασις πρὸς τὴν θάλασσαν ἐξαπατᾷ πλειστάκις τοὺς παραπλέοντας, οἵτινες παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν θέαν τοῦ ὄγκου του νομίζουν ὅτι ἡ ἀκτογραμμὴ εἶναι μακρότερον ἀφ' ὅ,τι πράγματι εἶναι. Σ. Ε. Λ.

— **Κορυφὴ Κάστρου** *[Γεωγρ.]*. 'Εκ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Λευκῶν 'Ορέων τῆς Κρήτης· ὕψους 2.131 μ. Ε. Γ.

κορυφίνη (ἡ) (Coryfin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως εἶναι γνωστὸς ὁ αἰθυλογλυκολικὸς ἐστὴρ τῆς μινθόλης: $CH_2(OC_2H_5)CO.OC_{10}H_{19}$. Ὑγρὸν σχεδὸν ἄοσμον ἀδιάλυτον εἰς ὕδωρ, διαλυτὸν εἰς οἰνό-

Digitized by Google

λην καὶ χλωροφόρμιον. Ἐπὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν ἡ κορυφίνη ἀποβάλλει μινθόλην. Δίδεται ἐπὶ κατάρρου τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν καὶ ἐπὶ φαρυγγίτιδος. κ. г. м.

κορύφιον (τὸ) (Coryphium) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν τριγωνικήν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, προθώρακα σφαιροειδῆ, κοιλίαν ἐπιμήκη, τετραγωνικὴν κατὰ τὸ ἄνω μέρος, κεραίας λοξῶς διατεταγμένας καὶ εἰς κορυνοειδεῖς ἀποφύσεις ἀποληγούσας καὶ χρῶμα μελανοπυρρόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κορύφιον τὸ κηπαῖον* (Coryphium hortensis), ὅπερ φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστὰ τοῦ γένους, ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν βλαστῶν διαφόρων φυτῶν, κατατρώγον τούτους. Δ. Ν. Π.

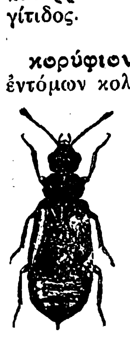

Κορύφιον τὸ κηπαῖον.

κορυφογραμμὴ (ἡ), ἡ *γραμμὴ διαχωρίσεως ὑδάτων*. Ἡ γραμμὴ κκ (βλ. σχ.), καθ' ἣν τέμνονται αἱ ἐπίπεδοι ἐπιφάνειαι E E_1, αἵτινες συνιστῶσι τὴν μορφὴν τῆς ῥάχεως. Ἐν τῇ φύσει ἡ γραμμὴ τῆς τομῆς τῶν ἐπιφανειῶν E E_1, εἶναι μᾶλλον καμπύλη, αἱ δὲ ἐπιφάνειαι E καὶ E_1 δὲν εἶναι τελείως ἐπίπεδοι.

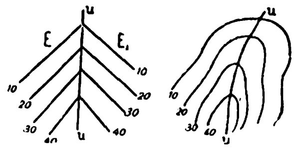

Σχεδιάγραμμα κορυφογραμμῆς.

κορυφοδοντίδαι (οἱ) (Coryphodontidae Owen, /*Παλαιοζωολ.*/. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ἀμβλυπόδων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κεφαλὴν ἐπιμεμηκυσμένην μὲ εὐρὺ λοξῶς κατερχόμενον μέτωπον. Ἡ ὀδοντοστοιχία των ἦτο πλήρης. Ἦσαν ζῷα ὀγκώδη, βαρέα, σημαντικοῦ μεγέθους, δακτυλοβάμονα μὲν κατὰ τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα καὶ πελματοβάμονα κατὰ τὰ ὀπίσθια. Ἡ ὀδοντοστοιχία των παρουσιάζει αὐτὰ ὡς παμφάγα ζῷα. Εἶχον βραδεῖαν καὶ χονδροειδῆ κίνησιν. Ἐκ τοῦ κρανίου ἔλειπον οἱ ἰδιαίτεροι μετωπικοὶ κῶνοι τῶν δεινοκεράτων, ἐν ἀντιθέσει ὅμως οἱ ἰσχυροὶ ὀξύληκτοι κυνόδοντες ἐχρησίμευον ὡς ἐπικίνδυνα ὅπλα. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *κορυφόδους* (βλ. λ.), *μαντεόδους* καὶ *ἐκτακόδους*. Λείψανά των εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν (Wyoming καὶ Νέον Μεξικόν), Βόρ. Γαλλίαν, Βέλγιον καὶ Ἀγγλίαν. Συνώνυμον, *παντόδοντα*. Г. К. Г.

κορυφόδους (Coryphodus Owen) /*Παλαιοζωολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ζώων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κορυφοδοντιδῶν* (βλ. λ.) *ἀμβλυπόδων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Εἰς τὴν ἐξωτερικήν των συνολικὴν ὄψιν οἱ κορυφόδοντες εἶχον περισσοτέραν ὁμοιότητα πρὸς ἄρκτον ἢ πρὸς τὰ γνήσια ὁπληφόρα. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Wyoming (στρώματα τοῦ Wasatch καὶ τοῦ Wind River) καὶ τὸ Νέον Μεξικόν. Μεταξὺ τῶν 12 εὑρεθέντων εἰς τὰς χώρας ταύτας ἄχρι τοῦδε εἰδῶν ἀνεγνωρίσθησαν πολλαὶ σειραὶ ἐξελίξεως. Πολλὰ εἴδη ὁμοιάζουν κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου καὶ τῶν ὀδόντων πρὸς τοὺς δεινοκερατίδας. Εἰς τὴν Εὐρώπην εὑρέθησαν τὰ εἴδη *κορυφόδους ὁ ἠώκαινος* καὶ *κορυφόδους τοῦ Owen* εἰς τὴν Βόρειον Γαλλίαν, Βέλγιον καὶ Ἀγγλίαν.

Κορυφόδους.

Συνώνυμα: *Βαθύοψις, βαθμόδους, μεταλοφόδους.* Г. К. Г.

Κορυφοὶ /*Γεωγρ.*/ βλ. *Κορφοί.*

κορ(υ)φολόγημα (τό)· ἡ συλλογή, ἡ ἀποκοπὴ τῶν κορυφῶν, τῶν ἄκρων βλαστῶν φυτοῦ: «κορφολόγημα τοῦ βασιλικοῦ, — τοῦ ἀμπελιοῦ».

κορ(υ)φολόγος (ὁ). Τὸ πρὸς συλλογὴν τῆς κορυφῆς ἢ ἀνθογάλακτος χρησιμοποιούμενον ὄργανον ἢ μηχάνημα (πλείονα βλ. *ἀποκορύφωσις*). Σ. Г.

κορ(υ)φολογῶ, καὶ *—άω*· ἀποκόπτω τὶς κορφές, τοὺς ἄκρους βλαστοὺς τῶν φυτῶν: «κορφολογάω τὸ ἀμπέλι, — τὸ βασιλικό»· || μεταφ. ἐπὶ κόρης, θωπεύω ἐρωτικῶς: «θὰ σὲ κορφολογήσω σὰν τὸ βασιλικό».

κορυφόμετρον (τό). Πρακτικὸν ὄργανον, δι' οὗ μετρεῖται ἡ εἰς κορυφὴν περιεκτικότης τοῦ γάλακτος· ἄλλως *κρεμόμετρον* ἢ *ἀνθογαλακτόμετρον*. Σ. Г.

κορυφοτομία (ἡ)· ἡ τομή, ἡ ἀποκοπὴ τῶν κορυφῶν, κοιν. *κορφολόγημα*.

Κορυφούδι, *Ἄνω* — /*Γεωγρ.*/. Μικρὸν χωρίον τῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Χειμάρρου (Κοπρίβης) τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 73. Πρότερον ὠνομάζετο *Κιουλιχλῆ*.

Κορυφοῦλα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀνωρράχης (πρώην Κραβαρίου) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης τῆς Ἠπείρου, ἐπὶ τῶν ΒΑ. ἀντερεισμάτων τοῦ ὄρους Ζάλογγον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Νιαγκάτες*. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 112.

κορυφῶ (*—όω*), ἀόρ. *ἐκορύφωσα—ἐκορυφώθην*· φέρω εἰς κορυφήν, ἐξυμνῶ, αὐξάνω εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον· || συνήθ. παθ. *κορυφοῦμαι*: «τὸ κακὸν ἐκορυφώθη».

Κορυφὼ /*Γεωγρ.*/. Βυζαντινὴ ὀνομασία τῆς *ἀκροπόλεως* Κερκύρας (βλ. λ. καὶ λ. *Κορφοί*). Σ.Ε.Λ.

κορύφωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κορυφοῦν, ἡ εἰς τὸ ἄκρον ὅριον αὔξησις: «ἡ κορύφωσις τοῦ κακοῦ, —τῆς ἀναιδείας».

Κόρφ, ***Νικόλαος Ἀλεξέγιεβιτς, βαρῶνος*** —. Ρῶσος παιδαγωγὸς καὶ συγγραφεύς, ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Μόσχας, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1834 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενεύῃ τῷ 1883. Ἀνατεθείσης εἰς αὐτὸν τῆς διευθύνσεως τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τοῦ κυβερνείου Αἰκατερινοσλάβ, ἵδρυσεν ἑκατὸν πεντήκοντα σχολεῖα καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἐν Ρωσίᾳ ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν. Συνέγραψεν, ἐκτὸς πολυαρίθμων διδακτικῶν βιβλίων, πολύτομον ἱστορίαν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης. Ἀπελθὼν ἐκ Ρωσίας ἐγκατέστη ἐν Γενεύῃ, ὅπου ἵδρυσε καὶ διηύθυνεν ἀνωτέραν γυναικείαν σχολήν. Θ. Β.

κορφάδα (ἡ)· ἡ κορυφή, ὁ τρυφερὸς βλαστὸς τῶν φυτῶν, ἰδίᾳ τῆς κολοκύνθης, ἄλλως *κολοκυθοκορφάδα*: «ἐμάζεψα κορφάδες νὰ μαγειρέψω».

Κορφαλοῦ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἀνατολικῶς τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ ἐγγὺς τῆς Β. ὄχθης τῆς λίμνης Κορωνείας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 301. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Εὐαγγελισμὸς* (Καρατζᾶ) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 590. Χ. Δ.

Κορφὲς /*Γεωγρ.*/. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, μὲ 605 κατοίκους (1928). Κεῖται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῆς Ἴδης. Πρὸ τῶν Κορφῶν συνεκροτήθη φονικὴ μάχη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1868. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Г.

—**Κορφὲς** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ τέως δήμου Κερπινῆς τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀριθμοῦν 205 κατοίκους (1928) καὶ ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἀπέχει δυτικῶς τῆς Κερπινῆς 2 ½ περίπου ὥρας. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κυρίτσοβα*. Α. Ι. Ο

κορφὴ (ἡ)· δημοτ. τύπος τοῦ *κορυφὴ* (βλ. λ.).

— /*Βοτ.*/ Δημώδης λαϊκὴ ὀνομασία τοῦ ἐδωδίμου φυτοῦ *στρύχνος ὁ μέλας*.

Κορφὴ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Λεμεσοῦ καὶ ἔχον 150 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

κορφιᾶς (ὁ) /*Τεχν.*/. Ἡ ὁριζοντία δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφὴν τῆς στέγης, ἄλλως *καβαλλάρης* (βλ. λ.).

Κορφιάτης (ὁ), θηλ. *Κορφιάτισσα*· δημοτ., τὸ ἐθνικὸν τῶν Κορφῶν, ὁ καταγόμενος ἀπὸ τοὺς Κορφούς, ἄλλως *Κερκυραῖος*· || *Κορφιατάκι* (τό)· ὑποκορ. τοῦ *Κορφιάτης*.

κορφιάτης (ὁ), ἢ ***κορφιάτικο*** (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδεις ὀνομασίαι ποικιλίας σταφυλῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ.

κορφιάτικος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Κορφοὺς ἢ τοὺς Κορφιᾶτες, κερκυραϊκός: «κορφιάτικο λάδι».

Κορφίνιον (Corfinium) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Πελιγνῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τοῦ Ἀτέρνου ποταμοῦ, 7 ρωμ. μίλλια Β. τῆς Σουλμῶνος (νῦν Σουλμόνα). Κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον (90 π. Χ.) ὡρίσθη ὑπὸ τῶν συμμάχων πρωτεύουσα τῆς ὑπ' αὐτῶν συσταθείσης ὁμοσπονδίας. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἦτο ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν σημεῖον, καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, παρέμεινε δὲ καθ' ὅλους τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀκμάζουσα. Ἀργότερον ἐγένετο municipium ὑπὸ τετράρχας (quatuorviri), ὑπαγόμενον εἰς τὴν Σεργίαν φυλήν. Ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀποικιῶν ὀνομάζεται *Κορφίνιος ἀγρὸς* ager Corfinius), ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἀπὸ τοῦ 494 / 495 μ. Χ. ἀνεφάνη ἡ ἐπισκοπικὴ πόλις *Βάλβα*, Σημαντικὰ ἐρείπια τοῦ Κορφινίου σῴζονται παρὰ τὸν Σὰν Πελίνο, πρώην καθεδρικὸν ναὸν τῆς Βάλβας. —π

Κορφιωτάκης. Λακεδαιμονικὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη διεκρίθησαν διὰ τὴν ἐθνικήν των δρᾶσιν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας καὶ κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ἄλλα δὲ ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν δεκαετηρίδων.

Ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁ ***Ἰωάννης Καῖσαρ*** ἢ ***Καίσαρης***, ὁ βραδύτερον ἐπονομασθεὶς καὶ ***Κορφιωτάκης***, λόγῳ τῆς ἐκ Κερκύρας καταγωγῆς του. Οὗτος διετέλεσε κατὰ τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καῖσαρ (ἀντιβασιλεὺς) ἐν Μολδοβλαχίᾳ, περιπεσὼν ὅμως εἰς σουλτανικὴν δυσμένειαν καὶ ἀνακληθείς, κατέφυγεν ἐν ἀρχῇ εἰς Κέρκυραν, βραδύτερον δ' ἐγκατεστάθη ἐν Μιστρᾷ τῆς Λακεδαίμονος (1735), εἰς τὰ κτήματα τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων, ἐκ τῆς ὁποίας φέρεται καταγόμενος, Κατὰ τὸ 1775, δημευθείσης τῆς περιουσίας του, κατέφυγεν εἰς Κύθηρα, Ζάκυνθον καὶ εἶτα εἰς Καλάμας, ὅπου φαίνεται καὶ ἀπέθανεν. Ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ διεκρίθησαν ἰδίως οἱ ἑξῆς:

Νικόλαος Καίσαρης Κορφιωτάκης, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου. Ἐγκατασταθεὶς οὗτος μετὰ τὴν τουρκικὴν δίωξιν ἐν Καλάμαις, ᾠκοδόμησεν ἐν ἔτει 1770 τὸν ἔτι σῳζόμενον «πύργον τοῦ Κορφιωτάκη», κείμενον ἐπὶ τῆς πλατείας Ὑπαπαντῆς. Ὑπεστήριξε τὴν ἐπανάστασιν διὰ γενναίων δωρεῶν, ὁ δὲ υἱός του *Κωνσταντῖνος*, ἀγωνιζόμενος κατὰ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰμπραήμ, ἔπεσε μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν μάχην τῆς Βέρκας (1825). Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Νικόλαος Κορφιωτάκης ὑπῆρξε γενικὸς γραμματεὺς τῆς διοικήσεως τῆς Καλαμάτας καὶ πρόξενος τῆς Γαλλίας αὐτόθι, ἐχρησιμοποίησε δὲ πολυτρόπως τὴν ἐκ τῶν θέσεων τούτων ἐπιρροὴν εἰς ὄφελος τῶν διωκομένων καὶ καταπιεζομένων συμπολιτῶν αὐτοῦ. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Τούρκου βοεβόδα Ἀρναούτογλου ἐκράτησεν αὐτὸς ἐπί τινα χρόνον τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῶν Καλαμῶν. Ἀπέθανε τῷ 1839.

Νικόλαος Ἰω. Κορφιωτάκης, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου (1804—1850). Ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος Λακεδαίμονος κατὰ τὴν πρώτην ἐθνοσυνέλευσιν (1843) καὶ εἶτα βουλευτής, ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων στυλοβατῶν τοῦ κόμματος τοῦ Ἰω. Κωλέττη, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ὁποίου, καὶ εἶτα ἐπὶ κυβερνήσεως Κριεζῆ, διετέλεσε τρὶς ὑπουργός, τῶν Οἰκονομικῶν, Δικαιοσύνης καὶ Παιδείας (1847, 1849 καὶ 1850). Κατὰ τὴν τελευταίαν του ὑπουργίαν καὶ καθ' ἣν ὥραν παρηκολούθει τὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν τοῦ τόμου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἐδολοφονήθη ὑπὸ ἀτόμου ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀντίπαλόν του πολιτικὴν μερίδα.

Γρηγόριος Νικ. Κορφιωτάκης (1810—1883), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐξελέγετο διαρκῶς βουλευτὴς Μεσσηνίας ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1874, χρηματίσας καὶ δήμαρχος Καλαμῶν. Ὅτε τῷ 1848 ἐξερράγη ἡ στάσις Περρωτοῦ, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν νὰ καταρτίσῃ ἰδίαν ἔνοπλον δύναμιν, δι' ἧς καὶ ἐπέτυχε τὴν καταστολήν της. Τοῦτ' αὐτὸ ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1852 ἑτέραν στάσιν τῶν Λακώνων.

Παναγιώτης Β. Κορφιωτάκης (1859—1927), ἀνεψιὸς τοῦ *Γρηγορίου*. Διεκρίθη ὡς νομομαθὴς καὶ δικαστικός, γενόμενος ἀρεοπαγίτης καὶ μέλος τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. — Ω.

Κορφιώτισσα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἀνῆκεν εἰς τὸν τέως δῆμον Εὐρωστίνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 283. Παλαιότερον ὠνομάζετο *Κοῦτσι*. Χ. Δ.

κορφοβούνι (τό)· ἡ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, ἄλλως *βουνοκορφή*: «ἀγνάντεψα 'ς τὸ κορφοβούνι».

Κορφοβούνι(ον) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Α. Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Καλοῦ Κάστρου (Σαλτικλῆ) τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κεῖται παρὰ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Θεσσαλονίκης—Σερρῶν καὶ ἔχει κατ. (1928) 190. Παλαιότερον ὀνομάζετο *Σιβρῆ* καὶ *Γενῆ Μαχαλέ*.

— **Κορφοβούνι(ον)** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Β τῆς Ἄρτης καὶ τοῦ Πέτα παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 791. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπρένιστας*. Χ. Δ.

Digitized by Google

Κορφοί /Γεωγρ./. Ἡ κοινὴ τῆς νήσου *Κερκύρας* (βλ. λ.) ὀνομασία.

κορφολόγημα, *κορφολογῶ*· βλ. *κορυφολόγημα*· *κορυφολογῶ*.

Κορφοξυλιά /Γεωγρ./. Ὄρος τῆς Ἀρκαδίας ὑψούμενον μέχρι 1448 μ. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας καὶ ἀμέσως πρὸς Β. τῆς κωμοπόλεως Μαγουλιάνων. Εἶναι κατάφυτον ἐξ ἐλατῶν. Τὰ ἐκ τούτου πηγάζοντα ὕδατα πρὸς Β μὲν ῥέουν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν ποταμὸν Λάδωνα, τὰ δὲ πρὸς Ν εἰς τὸν παραπόταμον αὐτοῦ Τράγον. Εἰς τὴν ΝΔ. αὐτοῦ κλιτύν, εἰς ὕψος 1300 μ., ὑπάρχει ὁμώνυμος μικρὸς ὀρεινὸς συνοικισμὸς μετὰ σανατορίου. Ι. Σ. Σ.

κόρφος (ὁ)· δημοτ., τὸ κατὰ τὴν ὀσφὺν κοῖλον τοῦ χιτῶνος, *κόλπος* (βλ. λ.): «ἐγέμισε τὸν κόρφο του σῦκα, — καρύδια», «τό 'κρυψα 'ς τὸν κόρφο μου»· || στῆθος, οἱ μαστοί: «ἔκανε κόρφο».

Κόρφος /Παραλ. Γεωγρ./. Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μυκόνου (ὁ νότιος μυχός του: πλάτ. 37°25'40" Β., μῆκ. 25°20'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos) σχηματίζων μετὰ τοῦ πρὸς Β. αὐτοῦ ὅρμου τῆς *Τουρλιανῆς* τὴν μεγάλην κόλπωσιν τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς νήσου. Σ. Ε. Λ.

Κορφοῦλα /Παραλ. Γεωγρ./. Χαρακτηριστικὸς λευκός, κανονικώτατα κωνικὸς λόφος τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς *Κερκυραϊκῆς θαλάσσης*, 1 ½ μίλλ. ΝΑ. τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς χερσονήσου Παγανιὰ (πλάτ. 39°40 Β.' μῆκ 20°06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), ἄριστον γνώρισμα διὰ τοὺς παραπλέοντας, δι' ὅ, ἀνώνυμος ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν, σημειοῦται ἐπ' αὐτῶν διὰ τῆς μνείας «remarkable cone, 377 feet» (=«ἐμφανὴς κῶνος 377 ποδ. ὑψομ.»). Ὑπὸ τῶν Τούρκων ναυτικῶν τοῦ Μούρτου ὠνομάζετο *Πιλὰφ Τεπέ*. Σ. Ε. Λ.

— **Κορφοῦλα** /Παραλ. Γεωγρ./. Χερσονησὶς μετὰ «κεφαλῆς» τοῦ κόλπου τῆς Καρύστου καὶ πρὸς τὸ ΝΔ. αὐτοῦ κέρας, ἀπέχουσα (πλάτ. 37°58' 25" Β., μῆκ. 24°24'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel), 1 ⅓ μίλλ. ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Παξιμάδι. Σ. Ε. Λ

κορφόφυλλο (τό). Τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ καπνοῦ φύλλον, ἄλλως *γιουμπέκι* (βλ. λ.).

κορχήστρα (ἡ) /Βοτ./. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀναγαλλὶς ἡ ἀρουραία*.

κόρχορος. Ὁ *κόρχορος* ἢ *κόρκορος* εἶναι γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φιλυροειδῶν* ἢ *φιλυριδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ πόας ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι τὰ κάτωθι: *Κόρχορος ὁ καψακοειδὴς* (Corchorus capsularis). Οὗτος εἶναι ὑψηλὴ πόα, ἐνιαύσιος, ἰθαγενὴς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Αὐστραλίας, καλλιεργούμενος πολλαχοῦ τῆς Ἀσίας καὶ ἰδίως ἐν Ἰνδίαις, Κίνᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ διὰ τὰς ἶνας τοῦ καυλοῦ του, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κλωστοϋφαντουργίαν. *Κόρχορος ὁ λαχανηρὸς* (Corchorus olitorius). Οὗτος εἶναι πόα φυομένη εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Αὐστραλίαν καὶ καλλιεργεῖται σχεδὸν πανταχοῦ ὡς λαχανικὸν καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Κρήτῃ, ὅπου εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μουχλιά*. *Κόρχορος ὁ ὀξυγωνιώδης* (Corchorus acutangulus). Οὗτος εἶναι ἐτήσιος θάμνος τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ καλλιεργεῖται διὰ τὰς ἶνάς του, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κλωστικὴν καὶ κυρίως διὰ τὴν κατασκευὴν σάκκων λινατσῶν. Ἐπίσης ἐκ τῶν ἰνῶν τῶν δένδρων τούτων, ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ, κατασκευάζεται καὶ ἴδιον εἶδος ταπήτων, οἵτινες εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα φελοτάπητες. Δ. Ν. Π.

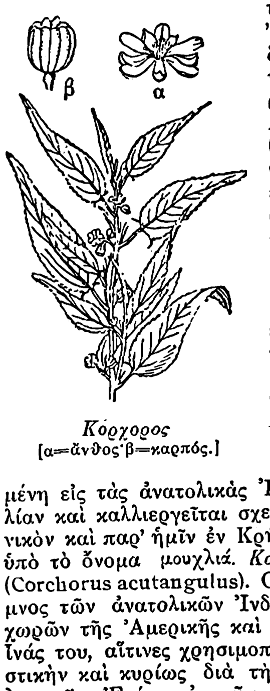

Κόρχορος
[α=ἄνθος· β=καρπός.]

— /Ἐμπορ./ Ὁ *κόρχορος* ἢ *γιούτα* τοῦ ἐμπορίου παράγεται ἀπὸ δύο εἴδη κορχόρου, τὸν *κόρχορον τὸν καψοειδῆ* καὶ τὸν *κόρχορον τὸν λαχανηρόν*. Ἡ καλλιέργεια τῆς γιούτας ἀπαιτεῖ ἀτμόσφαιραν θερμήν, ὑγρὰν καὶ ἐδάφη πλούσια καὶ προσχωσιγενῆ. Τὸ εἶδος κόρχορος ὁ καψοειδὴς παρέχει καλυτέρας ἶνας τῶν τοῦ κορχόρου τοῦ λαχανηροῦ. Ἡ σπορὰ γίνεται δι' ἐπιλέκτων σπόρων ἀπὸ Μαρτίου μέχρι Μαΐου, ἡ δὲ συγκομιδὴ μετὰ τρεῖς ἕως τέσσαρας μῆνας ἅμα τῇ ὡριμάνσει τῶν φυτῶν, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως δηλαδὴ τοῦ θέρους καὶ μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, τῶν φυτῶν κοπτομένων ἀπὸ τὰς ρίζας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χρόνος τῆς συγκομιδῆς ἐπηρεάζει σπουδαίως τὴν ποιότητα τῶν ἰνῶν, παρετηρήθη ὅτι ἡ ἀρίστη εἰς ποιότητα ἀπόδοσις λαμβάνεται, ἐὰν τὸ φυτὸν κοπῇ κατὰ τὴν ἄνθησιν αὐτοῦ, ἡ δὲ μεγίστη εἰς ποσότητα, τραχυτέρα ὅμως εἰς ποιότητα ἀπόδοσις λαμβάνεται, ἐὰν τὸ φυτὸν κοπῇ ἅμα ὡς ὡριμάσουν οἱ καρποὶ αὐτοῦ.

Τὰ δέματα τῶν κοπέντων βλαστῶν τοῦ φυτοῦ τίθενται ἐν στασίμῳ ὕδατι ἐπὶ 8—30 ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους καὶ τῆς τοπικῆς μεθόδου, ἵνα ὑποστῶσι σῆψιν ὅλαι αἱ φυτικαὶ οὐσίαι ἐκτὸς τῶν ἰνῶν, αἵτινες καὶ ἀπομονοῦνται τοιουτοτρόπως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σήψεως ταύτης ἀπαιτεῖται μεγίστη προσοχή, καθόσον, ἐὰν παραταθῇ αὕτη πέραν τοῦ δέοντος, ἡ ποιότης τῶν ἰνῶν παραβλάπτεται. Πρὸς τούτοις, ἡ διὰ διαυγοῦς ὕδατος σῆψις παρέχει ἶνας ἀνοικτοτέρου χρώματος τῶν δι' ἀκαθάρτου τοιούτου λαμβανομένων. Οἱ ἐν τῷ ὕδατι βλαστοὶ ἐξετάζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, μόλις δὲ συντελεσθῇ ἡ σῆψις, ἀπομονοῦνται αἱ ἶνες διὰ διαφόρων μεθόδων. Αἱ ἶνες τῆς γιούτας ταξινομοῦνται ἀναλόγως τοῦ μήκους, τοῦ χρώματος, τῆς λεπτότητος, τῆς ὑφῆς καὶ τῆς στερεότητος αὐτῶν, εἶναι δὲ μικροτέρας ἀντοχῆς τῶν τοῦ λίνου καὶ τῆς καννάβεως καὶ ἐκτιμῶνται χάριν τῆς μεταξοειδοῦς στιλπνότητος, τῆς λεπτῆς ὑφῆς καὶ τῆς κλωστικῆς ἱκανότητος αὐτῶν. Τὸ μέγα μειονέκτημα τῆς γιούτας εἶναι ἡ μικρὰ ἀντοχὴ αὐτῆς, διότι προσβάλλεται καὶ ἀλλοιοῦται εὐκόλως ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν. Αἱ ἶνες τῆς γιούτας δὲν λευκαίνονται τελείως, διότι τὰ συνήθη λευκαντικὰ μέσα ἐξασθενοῦσιν αὐτάς, χρωννύονται δὲ εὐκόλως δι' ἀλκαλικῶν βαφῶν.

Αἱ ἶνες τῆς γιούτας πρὸ τῆς ὑφάνσεως αὐτῶν διαβρέχονται διὰ νὰ μαλακώσουν μὲ ἔλαιον φαλαίνης ἢ φώκης ἀναμεμειγμένον μὲ ὑδατικὸν διάλυμα σάπωνος ἢ οἱονδήποτε ἀλκάλεως, μετὰ τοῦτο δὲ ὑφαίνονται. Α. Μ. Σ.

—/Φαρμακ./ Ὁ *κόρχορος* (γιούτα) χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ὑδροφίλου βάμβακος. Τὰ σπέρματα κορχόρου τοῦ καψοειδοῦς καὶ κορχόρου τοῦ λαχανηροῦ ἀναγράφονται ὡς εἰδικὰ φάρμακα κατὰ τῆς ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος, καθόσον περιέχουν κορχορίνην, ἥτις εἶναι κρυσταλλικὸς γλυκοζίτης, τοξικός, γεύσεως πικρᾶς, ἀνήκων εἰς τὴν ὁμάδα τῆς δακτυλιδίνης. Κ. Γ. Μ

Κορὼ (Corot). Γάλλος ζωγράφος (βλ. λ. *Κορό*).

κόρωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κορώνω*, ἄναμμα, πύρωσις· || μεταφ. ἔξαψις, φλόγωσις.

κορώνα (ἡ)· στέφανος, διάδημα ἡγεμονικόν, στέμμα· || σῆμα, ἔμβλημα ἡγεμονικόν, οἰκόσημον· || ἡ ὄψις τοῦ νομίσματος, ἐφ' ἧς εἶναι τετυπωμένον τὸ ἐθνικὸν στέμμα ἢ ἡ προτομὴ ἡγεμόνος ἢ ἄλλη τις συμβολικὴ μορφή, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑτέραν ὄψιν, ἡ ὁποία καλεῖται *γράμματα*: «κορώνα ἢ γράμματα»· || ὀνομασία νομίσματος διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν: «δανικὴ —, σουηδικὴ —, νορβηγικὴ κορώνα».

— /Νομισμ./ Ἡ *κορώνα* εἶναι νομισματικὴ μονὰς λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ στέμματος, ὅπερ ἔφερον τὰ νομίσματα ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὄψεών των. Ὡς νομισματικὴ μονὰς χρησιμοποιεῖται ἤδη ἐν Δανίᾳ, Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ (Krona) καὶ Ἐσθονίᾳ (Esti-Kroon), ἔχουσα βάρος καθαροῦ χρυσοῦ 0,403226 γρ., ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ (crown), ἔχουσα βάρος 0,0446132 γρ. καθαροῦ χρυσοῦ. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ νόμισμα τῶν 2 ½ σελλινίων καλεῖται *ἡμίσεια κορώνα* (half-crown) καὶ τῶν 5 σελλινίων *μία κορώνα* (1 crown). Πρὸ τοῦ 1925 ἡ Αὐστρία εἶχεν ὡς νομισματικὴν μονάδα τὴν κορώναν ἴσην πρὸς 1,05 φρ. χρ. τῆς λατινικῆς νομισματικῆς ἑνώσεως. Τ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

— /Μουσ./ Βλ. *κορωνίς*.

— «**κορώνα ἢ γράμματα;**» /Ἐγκυκλ./. Εἶδος παιδιᾶς. Ἡ ἐρώτησις ἀποβλέπει εἰς τὰς δύο ὄψεις τοῦ νομίσματος. Χρησιμοποιεῖται δέ, ὅταν οἱ παῖκται θέλουν νὰ καθορίσουν τὴν προτεραιότητα εἴς τινα παιγνίδια. Ἀναρρίπτεται εἰς τὸν ἀέρα «στριφτὰ» νόμισμά τι καὶ ὁ ἐπιτυχὼν μετὰ τὴν κατάπτωσιν αὐτοῦ τὴν ὄψιν, τὴν ὁποίαν προετίμησε πρὸ τῆς ἀναρρίψεως, λαμβάνει τὸ δικαίωμα τῆς προτεραιότητος εἰς τὸ παιγνίδιον ἢ γίνεται καὶ «μάννα». Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τὰς περιπτώσεις λαχνίσματος. Ἀλλ' ἡ ἐρώτησις «κορώνα ἢ γράμματα;» (ἀλλαχοῦ «κορώνα η λεπτά;») χρησιμοποιεῖται καὶ ἄλλως. Δύο παῖκται, ἀφοῦ ἀναμείξουν διάφορα νομίσματα, προτιμοῦν ὁ μὲν τὴν ὄψιν «κορώνα», ὁ δὲ τὴν ὄψιν «γράμματα», μεθ' ὃ ἀναρρίπτουν τὰ νομίσματα εἰς τὸν ἀέρα. Ὅσα τῶν νομισμάτων θὰ πέσουν μὲ τὴν ὄψιν «κορώνα» πρὸς τὰ ἄνω, κερδίζονται ὑπὸ τοῦ πρώτου, τὰ δὲ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ ἄλλου παίκτου. Ἐν Χίῳ ἡ παιδιὰ παίζεται κατά τι διάφορος ὑπὸ πολλῶν παικτῶν. Εἷς ἐξ αὐτῶν χαράσσει κατὰ γῆς κύκλον, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ τοποθετοῦν ὅσα νομίσματα θέλουν. Ὁ πρῶτος ἀναρρίπτει δεκάλεπτον καί, ἂν ἐπιτύχῃ τὴν ὄψιν, ἣν δὲν ἐξέλεξαν οἱ ἄλλοι, κερδίζει πάντα τὰ ἐν τῷ κύκλῳ νομίσματα. Ἂν ὅμως ἐπιτύχουν οἱ ἄλλοι, ὁ πρῶτος παίκτης ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ εἰς ἕκαστον τῶν συμπαικτῶν τὴν ἀξίαν τῆς καταβολῆς του. Σ. Γ. Σ.

Κορώνα /Γεωγρ./. Χωρίον τῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἀκρίτα (Κορώνας, Κράσταλης) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς Δοϊράνης παρὰ τὰ νοτιοσλαυϊκὰ σύνορα καὶ ἔχει κατ. (1928) 109. Πρότερον ὠνομάζετο *Κράσταλη*. Χ. Δ.

κορωναϊκός, *—ή*, *—όν*, καὶ *κορωναίικος*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Κορώνην ἢ τοὺς Κορωναίους: «κορωναίικες ἐλιές».

Κορωναῖος, Πᾶνος. Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (1809—1899), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρηκολούθησε δὲ τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαίδευσιν ἐν Κερκύρᾳ, καθ' ὅσον ἡ οἰκογένειά του ἠναγκάσθη κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν νὰ μεταναστεύσῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην· νεώτατος ὅμως ἐγκατέλειψε τὰ σχολικὰ θρανία καί, μεταβὰς εἰς Ναύπλιον, κατετάχθη εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τοῦ Φαβιέρου, μεθ' οὗ συμμετέσχε πλείστων μαχῶν, τραυματισθεὶς μάλιστα εἴς τινας τούτων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, εἰσήχθη εἰς τὴν νεοσύστατον τότε στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἐξ ἧς ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1854 (τὸν Κριμαϊκὸν) μετέσχε τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ σώματος τοῦ ἐξελθόντος εἰς Θεσσαλίαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Πνεῦμα ἀνήσυχον καὶ ζωηρόν, μετέσχε πάσης ἐπαναστατικῆς καὶ ἀναμορφωτικῆς κινήσεως τῶν παλαιῶν ἐκείνων ἐποχῶν καὶ τέλος κατέστη ὁ κυριώτερος παράγων τῶν κατὰ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος συνωμοσιῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς τελευταίας, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ναυπλιακὰ* (βλ. λ.), διατελέσας κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐπανάστασιν τοῦ 1862 ἀρχηγὸς τῆς μερίδος *τῶν ὀρεινῶν*, καὶ εἶτα ἀντισυνταγματάρχης ἀρχηγὸς τῆς *φάλαγγος Ἀθηνῶν* (συνενώσεως τῶν ταγμάτων ἐθνοφυλακῆς Ἀθηνῶν—Πειραιῶς) μέχρι τοῦ 1863, ὁπότε τὸν διεδέχθη ἐν τῇ διοικήσει ταύτῃ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Χρῆστος Βυζάντιος. Μετέσχε τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866. Κατόπιν ἐπολιτεύετο, ἐκλεγόμενος βουλευτὴς Κυθήρων ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν καὶ χρηματίσας ἐπανειλημμένως ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1880, ἀλλὰ καὶ ἔκτοτε μέχρι τοῦ θανάτου του ἐξηκολούθησε δρῶν ὡς μέλος διαφόρων πατριωτικῶν καὶ ἐθνικῶν σωματείων. Ἐξέδωκε κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ: «Ἐγχειρίδιον βολῆς πυροβολικοῦ», «Ἐγχειρίδιον τακτικῆς». Συνέγραψεν «Ἀφήγησιν τῶν γεγονότων τῆς ἐπαναστάσεως 1862». Ν. Β. Κ.

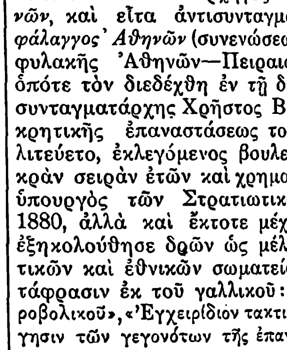
Πᾶνος Κορωναῖος.

— **Κορωναῖος, Τζάνες**. Ζακύνθιος στιχουργὸς τοῦ τέλους τῆς ΙΕ´ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΣΤ´ ἑκατονταετηρίδος. Οὐδὲν ἕτερον γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ ἢ ὅτι συνέταξεν εἰς στίχους ἐγκώμιον ἐξυμνοῦν τὰ κατορθώματα τοῦ Μερκουρίου Μπούα. Τὸ μακρὸν τοῦτο, ἐκ 4500 περίπου ὁμοιοκαταλήκτων δεκαπεντασυλλάβων στίχων ποίημα διαιρεῖ εἰς 19 μέρη, ἐπεράτωσε δὲ αὐτὸ ἐν Βενετίᾳ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1519. Ὁ Μερκούριος Μπούας, οὗτινος τὰ ἀπὸ τοῦ 1495—1517 κατορθώματα ψάλλονται ἐν τῷ ποιήματι, κατήγετο ἐκ παλαιᾶς ἑλληνοαλβανικῆς οἰκογενείας, ἦτο δὲ εἷς ἐκ τῶν «στρατιωτῶν», οἵτινες κατετάσσοντο ἐπὶ μισθῷ ὑπὸ ξένας σημαίας καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν των. Ἐπολέμησεν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τοὺς Ἑνετούς, τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Γερμανούς.

Τοῦ Κορωναίου τὸ στιχούργημα πᾶν ἄλλο ἢ δύναται νὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις ἔργου λογοτεχνικοῦ, οὐδ' ἔχει κἂν τὸ προσὸν ἀμειγοῦς λαϊκῆς γλώσσης ἢ ἀψόγου στιχουργίας, ἀποκτᾷ ὅμως ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ὡς τεκμήριον ἱστορικὸν ὡρισμένης ἐποχῆς καὶ ὡρισμένης τάξεως ἀνθρώπων.

Τὸ ποίημα ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Κ. Σάθας τῷ 1867 ἐκ τοῦ μοναδικοῦ ἐν Τουρίνῳ ἀποκειμένου χειρογράφου, τὸ ὁποῖον εἶναι πιθανῶς αὐτόγραφον τοῦ ποιητοῦ, ἴσως δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐξυμνούμενον Μπούαν προσφερθὲν ἀντίτυπον, διότι εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπιμελῶς γεγραμμένον ἐπὶ περγαμηνῆς, κοσμεῖται δὲ καὶ διὰ πλείστων εἰκόνων, ἰδίως θυρεῶν καὶ σημαιῶν προσφερθεισῶν ὑπὸ διαφόρων ἡγεμόνων εἰς τὸν ἥρωα τοῦ ποιήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἡ ἔκδοσις ὑπὸ *Κ. Ν. Σάθα*, Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα (Ἀθῆναι 1867) σελ. 1—153· προτάσσεται αὐτῆς εἰσαγωγὴ περὶ Μερκουρίου Μπούα, τῶν προγόνων αὐτοῦ καὶ Ἀλβανῶν ἐν γένει. — *Ch. Gidel*, Nouvelles études sur la litter. gr. mod. Paris 1878), σελ. 539—546. — *Ἠλ. Βουτιερίδη*, Ἱστορία νεοελλ. λογοτ. Β´ (1927), σελ. 231—[illegible] Δ. Κ. Σ.

Digitized by Google

Κορώνεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαία πόλις τῆς Βοιωτίας. Ἔκειτο, κατὰ Στράβωνα, δυτικῶς τῆς λίμνης Κωπαΐδος καὶ ἦτο ἱδρυμένη ἐπὶ ἀπομεμονωμένου λόφου, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ἔρρεον δύο χείμαρροι, ὁ *Κουάριος* παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἢ δεξιὰν πλευράν, καὶ ὁ *Φίλαρος* ἢ *Φάλαρος* κατὰ τὴν ἀριστεράν. Οἱ κάτοικοι τῆς Κορωνείας ὠνομάζοντο *Κορώνιοι* ἢ *Κορωνειᾶται*, ἡ δὲ περιοχὴ αὐτῶν *Κορωνειακή*. Αὕτη ὡ-

Νόμισμα βοιωτικῆς Κορωνείας.

ρίζετο, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ 'Αλιάρτου, ΒΑ. ὑπὸ τῆς Κωπαΐδος λίμνης, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς περιοχῆς τῆς Λεβαδείας, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Φωκίδος καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Θίσβης. Βορείως τῆς Κορωνείας ἔκειτο τὸ φρούριον *Μετόχιον*, τὸ ὁποῖον ἐδέσποζε τῆς πρὸς 'Ορχομενὸν ὁδοῦ. Ἡ Κορώνεια ἦτο πανάρχαιος συνοικισμός, ἀναφερομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου. Ὁ Στράβων καὶ ὁ Παυσανίας, οἵτινες ἐπεσκέφθησαν αὐτὴν καὶ περιέγραψαν τὰ πλέον ἀξιοθέατα μνημεῖά της, παραδίδουσιν ὅτι ἡ Κορώνεια ἱδρύθη τὸ πάλαι ὑπὸ Βοιωτῶν τῆς Ἄρνης τῆς Θεσσαλίας, ἐκδιωχθέντων ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Θεσσαλῶν. 'Απόδειξις τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐκ τῆς ὁμωνύμου τοιαύτης τῆς Φθιώτιδος, ὁ Κουάριος ποταμός, ὁμώνυμος τοῦ θεσσαλικοῦ καὶ ὁ ναὸς τῆς 'Ιτωνίδος ἢ 'Ιτωνίας 'Αθηνᾶς, ἥτις ἐλατρεύετο ἰδίως ἐν Θεσσαλίᾳ. Τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερόμενα ἀξιοθέατα μνημεῖα τῆς βοιωτικῆς Κορωνείας ἦσαν: ὁ βωμὸς τοῦ 'Επιμελίου Ἑρμοῦ καὶ ὁ βωμὸς τῶν 'Ανέμων ἐν τῇ ἀγορᾷ. 'Ολίγον κάτωθεν αὐτῆς εὑρίσκετο τὸ ἱερὸν τῆς Ἥρας μετὰ παναρχαίου ξοάνου τῆς θεᾶς φερούσης ἐν τῇ χειρὶ Σειρῆνας. Τὸ ἔργον ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου εἰς τὸν ἄγνωστον ἡμῖν ἀρχαϊκὸν Θηβαῖον γλύπτην Πυθόδωρον. Πλησίον τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῶν 'Αλαλκομενῶν ὑπῆρχεν ὁ ναὸς τῆς 'Ιτωνίας 'Αθηνᾶς, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχον ἱδρυμένα τὰ ἀγάλματα τῆς θεᾶς καὶ τοῦ Διός, ἔργα τοῦ 'Αγορακρίτου, τοῦ μαθητοῦ τοῦ Φειδίου. Παράστασιν τῶν ἀγαλμάτων τούτων φέρει ὁ σφραγιδόλιθος τοῦ Gori ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας. Ἡ 'Αθηνᾶ, καθημένη καὶ κρανοφόρος, κρατεῖ λόγχην καὶ φιάλην θυσίας ὑπεράνω πυρᾶς βωμοῦ, παρ' αὐτῇ δὲ διακρίνεται ὁ Ζεὺς συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Κερβέρου. 'Εν τῷ ναῷ τούτῳ συνεκροτοῦντο αἱ συνελεύσεις τοῦ κοινοῦ τῶν Βοιωτῶν. Κατά τινας ἐπιγραφάς, πλησίον τῆς πόλεως εὑρίσκοντο καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους Παλαίμονος μετὰ στοᾶς κτισθείσης ὑπὸ τοῦ Μελαντίχου, υἱοῦ τοῦ 'Αριστίωνος, καὶ περαιτέρω τὸ ἱερὸν τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Κορωνείας *Κορωνείου* ἢ *Κορώνου*, ἀφιερωθὲν ὑπὸ τοῦ Ἡρέου Καστρικίου, υἱοῦ τοῦ Αὔλου, ὡς καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Δημητρίου τοῦ Θεσμοφόρου.

Τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας Κορωνείας ταυτίζουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι μὲ τὸν ὡραῖον λόφον τὸν ἀπέχοντα 4—5 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ σημερινοῦ χωρίου *Μαμούρα* καὶ ἐγειρόμενον κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς λεκάνης τῆς Κωπαΐδος. Τὰ νομίσματα τῆς Κορωνείας εἶναι σπάνια. Τὰ ἀρχαιότερα εἶναι ἡμίδραχμα, φέροντα τὴν βοιωτικὴν ἀσπίδα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης προσωπίδα ἢ κεφαλὴν Γοργόνος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΟΡΟ. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— **Κορώνεια** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαία πόλις τῆς Φθιώτιδος μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, ὡς κειμένη μεταξὺ τοῦ θεσσαλικοῦ ὄρους Ὀρθακίου καὶ τῆς παρὰ τὸν ποταμὸν 'Ενιπέα τῆς Θεσσαλίας πόλεως Μελιτείας ἢ Μελιταίας. Οἱ κάτοικοι τῆς φθιωτικῆς Κορωνείας ὠνομάζοντο, κατά τινας ἐπιγραφάς, *Κορωνειεῖς* ἢ *Κορωναιεῖς*. Ὁ Kiepert τοποθετεῖ αὐτὴν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ *Γαλάρ*. Ὁ Leake εἰς τὰ *Τζεῦτμα*, ὁ δὲ Stäblin ὑποθέτει ὅτι ἡ Κορώνεια αὕτη εἶναι τὰ ἐρείπια πόλεως παρὰ τὴν τοποθεσίαν *Κοκοτοὶ* ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὄθρυος. Β. Δ. Θ.

— **Κορώνεια** *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ 'Αττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ΒΑ. πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 697. Παλαιότερον ἐκαλεῖτο *Κουτουμουλᾶ*, μετωνομάσθη δὲ εἰς Κορώνειαν ἐκ τῆς ἀρχαίας φερωνύμου βοιωτικῆς πόλεως.—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ὄσσης τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης, ὀνομαζόμενον πρότερον *Τσάγα-Μαχαλέ*. Κάτ. (1928) 41. Χ. Δ.

— **Κορωνείας** ***ἐπισκοπή***. Τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Λεβαδείας πόλεως Κορωνείας ἴδιος ἐπίσκοπος μνημονεύεται ἤδη ἀπὸ τοῦ δ′ καὶ τοῦ ε′ αἰῶνος. Κατὰ τὸν ι′ αἰῶνα ὁ ἐπίσκοπος Κορωνείας ἦτο ἕκτος τὴν τάξιν ἐκ τῶν δέκα ἐπισκόπων τῶν ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον 'Αθηνῶν ὑπαγομένων. Καὶ ἐπὶ Φραγκοκρατίας (1204—1456) τὸ αὐτὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστὼς διετηρήθη τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου Κορωνείας ὑπαγομένου ὑπὸ τὸν Λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον 'Αθηνῶν. 'Επὶ δὲ τουρκοκρατίας (1456—1833) ἦτο μὲν Ἕλλην ὁ ἐπίσκοπος Κορωνείας, ἀλλ' ἐπί τινα ἔτη φαίνεται ὅτι ἤργει ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη μνημονεύεται δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιζ′ καὶ πολλάκις κατὰ τὸν ιη′ αἰῶνα, ὅτε φαίνεται ὅτι ὁριστικῶς κατηργήθη. Ε. Γ. Π.

κορώνη (ἡ) (Corone) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους πτηνά, συγγενῆ τῶν *κοράκων* (βλ. λ.) καὶ κατά τι μικρότερα τούτων. Αἱ κορῶναι, γνωσταὶ καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *κουροῦνες*, ζῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας, εἶναι ὀλιγώτερον σαρκοφάγοι τῶν κοράκων, ἀπαντῶσιν εἰς ἀμφότερα τὰ ἡμισφαίρια καὶ τρέφονται ἐξ ἐντόμων, σκωλήκων καὶ διαφόρων καρπῶν. Ὁ Pallas ἀναφέρει ὅτι εἶδε κορώνας εἰς τὴν Σιβηρίαν νὰ σκάπτωσι τὸ ἔδαφος καὶ νὰ ἐκριζῶσι τὰς ρίζας διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως τοῦ ὀρνιθογάλου. Τὰς φωλεάς των κατασκευάζουσιν ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἡ θήλεια γεννᾷ 4-6 ᾠὰ κυανοϊοπρασίνου χρώματος. 'Επὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀνθρώπου τρέπονται εἰς φυγήν, ἀλλ' ὅταν πεινῶσι γίνονται θαρραλεώτεραι καὶ δὲν φοβοῦνται τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀνθρώπων. Ὡσαύτως, ἐπὶ τῇ θέᾳ πυροβόλου ὅπλου ἀπομακρύνονται, ἐκβάλλουσαι φωνὴν τρόμου· λέγεται ὅτι ἡ ὄσφρησίς των εἶναι τόσον λεπτή, ὥστε ὀσφραίνονται τὴν πυρίτιδα καὶ πρὶν ἀκόμη ἐκπυρσοκροτήσῃ τὸ ὅπλον. 'Αποδημοῦσι καθ' ὁμάδας κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς θερμότερα μέρη Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

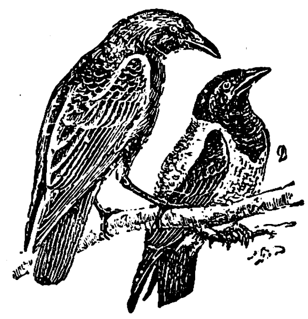

Κορώνη.

[1=ἡ μελανή· 2=ἡ σποδόχρους.]

Κορώνη ἡ μελανὴ (Corone corvus). Τὸ μῆκός της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 50 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ χρῶμά της εἶναι μελανόν, μὲ πρασινοκυανᾶς ἀποχρώσεις. 'Απαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, τὴν Σιβηρίαν, πολλὰ μέρη τῆς 'Ασίας καὶ παρ' ἡμῖν.

Κορώνη ἡ σποδόχρους (Corone cornix). Τὸ εἶδος τοῦτο ὑπό τινων φυσιοδιφῶν θεωρεῖται ὡς ποικιλία τοῦ προηγουμένου, ἀλλ' οἱ περισσότεροι τὸ κατατάσσουσιν εἰς ἴδιον εἶδος. Τὸ μέγεθός της εἶναι περίπου τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῆς κορώνης τῆς μελανῆς, τὸ δὲ χρῶμά της τεφρόφαιον ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ στιλπνῶς μελανὸν ἐπὶ τοῦ ράμφους, τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς. 'Απαντᾷ κυρίως ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ καὶ εἴς τινα μέρη τῆς Ρωσίας, Οὐγγαρίας, Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος. Τὰ ἤθη της εἶναι παραπλήσια πρὸς τὰ τῆς κορώνης τῆς μελανῆς, μεθ' ἧς συνοικεῖ πολλάκις. 'Εκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι: *κορώνη ἡ λαμπρὰ* (Corone splendes), ἰθαγενὴς τῆς Βιρμανίας, *κορώνη ἡ ἀμερικανικὴ* (Corone americana), ἰθαγενὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου 'Αμερικῆς, *κορώνη ἡ μεξικανικὴ* (Corone mexicana), ἰθαγενὴς τοῦ Μεξικοῦ, *κορώνη ἡ μακρόρρυγχος* (Corone macrorhyncha), ἰθαγενὴς τῶν Μολούκων νήσων, τῆς Σόνδης, τῆς Βόρνεο καὶ τῆς Τιμώρης, *κορώνη ἡ ἰαπωνικὴ* (Corone japonica), ἰθαγενὴς τῆς 'Ιαπωνίας καὶ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τῆς Κίνας, *κορώνη ἡ αὐστραλιανὴ* (Corone australis), ἰθαγενὴς τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

— **κορώνη** (ἡ), καὶ ***κορῶνες*** (οἱ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χρυσάνθεμον τὸ στεφανωματικόν*.

κορώνη (ἡ) (κοιν. *καλκάνι*) *[Ναυτ.]*. Ὁ πρὸς τὰ ἄνω τερματισμὸς τῆς πρύμνης, κομψῶς ἐστρογγυλευμένος καὶ διὰ γλυφῶν καὶ ἐπιχρυσώσεων διακεκοσμημένος. 'Αποτελεῖ συνέχειαν τῶν δρυφάκτων.

—***κορώνης φανοί***. —1) Τριὰς φανῶν, τοποθετημένων εἰς τὰ δύο ἄκρα καὶ τὸ μέσον τῆς κορώνης τῶν παλαιῶν πολεμικῶν ἱστιοφόρων καὶ στηριζομένων ἐπὶ φανοστατῶν, αἵτινες ἦσαν ἀριστουργήματα χαλκουργίας. —2) Φανὸς λευκοῦ σταθεροῦ φωτός, τὸν ὁποῖον δέον νὰ ἔχῃ διαρκῶς ἀνημμένον ὑπὲρ τὴν κορώνην πᾶν ἠγκυροβολημένον πλοῖον, ἔχον μῆκος ἄνω τῶν 150 ποδῶν· πρέπει δὲ ὁ τοιοῦτος φανὸς τῆς κορώνης νὰ εὑρίσκηται χαμηλότερον τοῦ φανοῦ τοῦ προβόλου τοὐλάχιστον κατὰ 15 πόδας. —3) Φανὸς λευκοῦ σταθεροῦ φωτός, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδεικνύῃ πᾶν θαλασσοποροῦν πλοῖον, ὅταν «καταφθάνεται» ἀπὸ ἄλλο. Σ. Ε. Λ.

Κορώνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας, κτισθεῖσα ὑπὸ Βοιωτῶν ἀποίκων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐκ Κορωνείας 'Επιμηλίδου (τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ ὁ τάφος ἐν τῇ πόλει) περὶ τὸ 365 π. Χ., κατὰ τὰ δυτικὰ παράλια τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μαθίας καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Παμίσου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Αἰπείας. Ἡ Κορώνη, ἐκτισμένη εἰς τὸ ἄκρον μικρᾶς μὲν ἀλλὰ γονιμωτάτης πεδιάδος καὶ παρὰ τὸν ἀξιόλογον λιμένα, ὅστις ἐκαλεῖτο *'Αχαιῶν λιμήν*, ἔφθασε ταχέως εἰς πολλὴν ἀκμὴν ὡς ἐμαρτύρουν καὶ οἱ πολυάριθμοι ἐν αὐτῇ ναοὶ (τῆς Παιδοτρόφου 'Αρτέμιδος, τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ 'Ασκληπιοῦ, τῶν ὁποίων οἱ ναοὶ ἐκοσμοῦντο καὶ δι' ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων θεῶν) καὶ τὰ ἄξια λόγου χαλκᾶ ἀγάλματα τοῦ Διὸς Σωτῆρος ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τῆς 'Αθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει, κρατούσης κορώνην ἐν τῇ χειρί, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν (*Παυσ.* IV 34.5), ὅτε ὁ οἰκιστὴς 'Επιμηλίδης ὤρυσσε τὰ θεμέλια τοῦ τείχους, ἀνεῦρε κορώνην χαλκῆν. Οὐχὶ μακρὰν τῆς Κορώνης ἔκειτο τὸ ἱερὸν τῆς 'Ινοῦς, ὡς θεᾶς Λευκοθέας λατρευομένης, καὶ τὸ τοῦ 'Απόλλωνος Κορύδου, τὸ ὁποῖον ἦτο πεφημισμένον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι εἰς αὐτὸ ἐθεραπεύετο πλῆθος νοσούντων.

Κατὰ τὸν Β′ π. Χ. αἰῶνα ἡ Κορώνη διετέλεσεν ἄλλοτε αὐτόνομος (191 π. Χ.), ἄλλοτε ἡνωμένη μετὰ τῆς 'Αχαϊκῆς συμπολιτείας, ὅτε καὶ ἐπεχείρησαν (183 π. Χ.) ν' ἀποσπάσωσιν αὐτὴν ταύτης οἱ περὶ τὸν Δεινοκράτη Μεσσήνιοι, καὶ ἄλλοτε ἡνωμένη μετὰ τῆς Σπάρτης.

Τῆς Κορώνης διεσώθησαν καὶ νομίσματα δύο χρονικῶν περιόδων. Τὰ τῆς πρώτης, κοπέντα πρὸ τοῦ 184 π. Χ., φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν 'Αθηνᾶς, ὄπισθεν τὰ γράμματα ΚΟΡ καὶ σταφυλὴν ἐν στεφάνῳ κισσοῦ ἢ τὴν λέξιν ΚΟΡΩΝΑΙΩΝ καὶ σταφυλήν. Τὰ δὲ τῆς δευτέρας, κοπέντα μετὰ τὸ 184 π.Χ., τὴν ἐπιγραφὴν ΑΧΑΙΩΝ ΚΟΡΩΝΑΙΩΝ 'Επὶ τοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας Κορώνης, τῆς ὁποίας διασῴζονται πολλὰ ἐρείπια, ἔχει κτισθῆ σήμερον τὸ χωρίον *Πεταλίδι*. ΚΑΨ.

— **Κορώνη** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, 7 ½ ὥρ. ΝΑ. τῆς Πύλου καὶ 9 ὥρ. καὶ 45′ ΝΔ. τῶν Καλαμῶν. Ἡ θέα τῆς πόλεως, ἐκτισμένης ἐπὶ βραχώδους ἄκρας μετὰ τῶν τειχῶν καὶ τοῦ ἐνετικοῦ φρουρίου, εἶναι γραφικωτάτη. 'Εντὸς τοῦ φρουρίου ἔχει κτισθῆ ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῆς «'Ελενιστρίας». Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κορώνης, ὅστις τῷ 1897 ἀνήρχετο εἰς 2.954 κατ., κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1928) κατῆλθεν εἰς 2.094. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, πλῆρες δημοτικὸν σχολεῖον, ἡμιγυμνάσιον, λιμεναρχεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ πρακτορεῖα ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν Καλαμῶν καὶ τῆς Πύλου ἀτμοπλοϊκῶς. Παράγει σταφίδα, σῦκα, σιτηρά, ἑσπεριδοειδῆ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἡ κοινότης ἔχουσα κατοίκους 2.295 (1928), περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *'Ασίνη Κορώνης* (πρότερον *Τζαφερόγλι*). Ι. Σ. Σ.

— *['Ιστορ.]* Ἡ μεσαιωνικὴ πόλις *Κορώνη*, κτισθεῖσα ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἡ 'Ασίνη ὑπὸ κατοίκων τῆς ἀρχαίας Κορώνης, ἀναφέρεται διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα μ. Χ. ἐν τῷ «Συνεκδήμῳ» τοῦ Ἱεροκλέους μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς «ἐπαρχίας Ἑλλάδος, ἤτοι 'Αχαΐας» ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κωρωνία*. Τὸν Ζ′ αἰῶνα γίνεται ἐπανειλημμένως μνεία τῶν ἐπισκοπῶν Κορώνης, Μεθώνης, Λακεδαίμονος κλπ., κατὰ δὲ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Θ′ αἰῶνος, βασιλεύοντος Νικηφόρου τοῦ Α′, ἡ ἐπισκοπὴ Κορώνης ὑπάγεται ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητροπόλεως Πατρῶν.

Συχνοτάτη εἶναι ἡ μνεία τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος εἰς τὰ ὁδοιπορικὰ τῶν ἐκ τῆς Δύσεως προερχομένων προσκυνητῶν τῶν Ἁγίων Τόπων, οἱ ὁποῖοι διήρχοντο ἐξ αὐτῆς κατὰ τὸν μακρὸν πλοῦν των. Ὡσαύτως ὁ Ἄραψ γεωγράφος 'Εδρεσῆ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Βίβλος τοῦ Ρογήρου», τὸ γραφὲν κατὰ τὸ 1133 ἀναφέρει τὴν Κορώνην ὡς μικρὰν ἀλλ' ὀχυρὰν πόλιν τῆς Πελοποννήσου. Οἱ Φράγκοι κατέλαβον τὴν Κορώνην ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῷ 1205, καὶ ἐγκαθίδρυσαν ἡγεμόνα τῆς 'Αχαΐας τὸν Γουλιέλμον Σαμπλίτην, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην παρεχώρησε τὴν πόλιν εἰς τὸν Γοδοφρεῖδον Βιλλαρδουῖνον. Τῷ 1207 ὅμως οἱ Ἑνετοί, ἀκολουθοῦντες τὴν πολιτικὴν τῆς κατακτήσεως παραλίων μερῶν, κατέλαβον διὰ τοῦ στόλου των τὰς δύο σπουδαιοτάτας, ἕνεκα τῆς θέσεώς των, πόλεις Μεθώνην καὶ Κορώνην, ἀποδιώξαντες ἐκεῖθεν τὰς φρουρὰς τοῦ πρίγκιπος Βιλλαρδουΐνου. 'Εν ἔτει 1209 συνήφθη συνθήκη πρὸς τὸν πρίγκιπα τοῦ Μορέως, ἐν ᾗ ὁ δόγης τῆς Ἑνετίας ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης Ραφαὴλ Geno. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ δόγης ἐγκαθίστατο ὁριστικῶς εἰς τὰς δύο πόλεις μετὰ τῆς περιοχῆς των, ὁ δὲ πρίγκιψ, παρὰ τὴν ψιλὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατίνου αὐτοκράτορος, ἐλάμβανεν ὡς φέουδον παρὰ τοῦ Ἑνετοῦ δουκὸς τὴν ἀπὸ τῆς Πύλου μέχρι τῆς Κορίνθου χώραν. Ἔκτοτε οἱ Ἑνετοὶ κατεῖχον τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην, ὠχύρωσαν αὐτὰς δι' ἰσχυρῶν φρουρίων, ἀπέστελλον ἀποίκους, διώριζον φρουράρχους καὶ κατέστησαν τὴν

Digitized by Google

Κορώνην σταθμὸν ἐπισιτισμοῦ τῶν πλοίων των, τὰ ὁποῖα ἔπ'εον ἐκ τῆς μητροπόλεως πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τἀνάπαλιν. Οἱ πρῶτοι φρούραρχοι (castellani) τῶν δύο τούτων πόλεων ἦσαν οἱ Giovanni Quirini καὶ Jacopo Dolfino. Ἐν ἔτει 1265 ὁ δόγης Raniero Zeno ἀπέστειλεν εἰς τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον πρεσβευτὰς πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παλαιολόγος ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἑνετῶν ἐπὶ τῆς Μεθώνης καὶ τῆς Κορώνης, ὑποσχεθεὶς νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ αὐτούς.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἑνετοκρατίας ἡ Κορώνη ἦτο σπουδαῖον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον. Παρῆγεν ἐξαίρετον ἔλαιον, μέταλλα, πρινόκοκκον, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ βαφικοὺς σκοπούς, καὶ διάφορα ἄλλα προϊόντα. Ἐπίσης εἶχεν ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν πολιορκητικῶν ἰδίᾳ μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἦσαν περίφημοι καθ' ὅλον τὸν κόσμον. Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν μάλιστα τῆς ἑνετικῆς κυριαρχίας ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ἐκτίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως καὶ ἄξιος λόγου ναύσταθμος ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Τοιουτοτρόπως ἡ Κορώνη ἀπέβη σπουδαῖος ναυτικὸς σταθμὸς τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, εἰς τὸν ὁποίον προσήγγιζον τὰ ἐξ Αἰγύπτου, Συρίας, Ρωμανίας καὶ Μαύρης θαλάσσης ἐρχόμενα πλοῖα. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ μετὰ πάντων τῶν ἐμπορικῶν κέντρων τῆς Ἀνατολῆς ἐπιμειξία ηὔξησε τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως, διὰ συρροῆς Ἑβραίων, Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν, Ἑνετῶν κλπ. καὶ παρήγαγεν ἰδιόρρυθμον κοινωνικὴν κατάστασιν. Ἡ Ἑνετία διώριζεν ἐν Κορώνῃ φρουράρχους, οἵτινες, εἴτε μόνοι, εἴτε συνήθως μετὰ δύο συμβούλων, ἀπεφάσιζον καὶ ἐδημοσίευον διαταγάς, αἵτινες εἶχον ἰσχὺν νόμου, καὶ ἐφρόντιζον ν' ἀποστέλλωσι κατ' ἔτος ἐκ τῶν προσόδων τῆς πόλεως ὡρισμένον ποσὸν εἰς τὴν μητρόπολιν. Ἡ Κορώνη, ὅπως καὶ ἡ Μεθώνη, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἔσχεν ἴδιον δικαστικὸν ὀργανισμόν. Οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι αὐτῆς εἶχον ἀρκετὴν ἐλευθερίαν ἐπὶ ἑνετικοῦ καθεστῶτος, ὑπεχρεοῦντο δὲ μόνον εἰς πληρωμὴν δὶς τοῦ ἔτους ὡρισμένης φορολογίας.

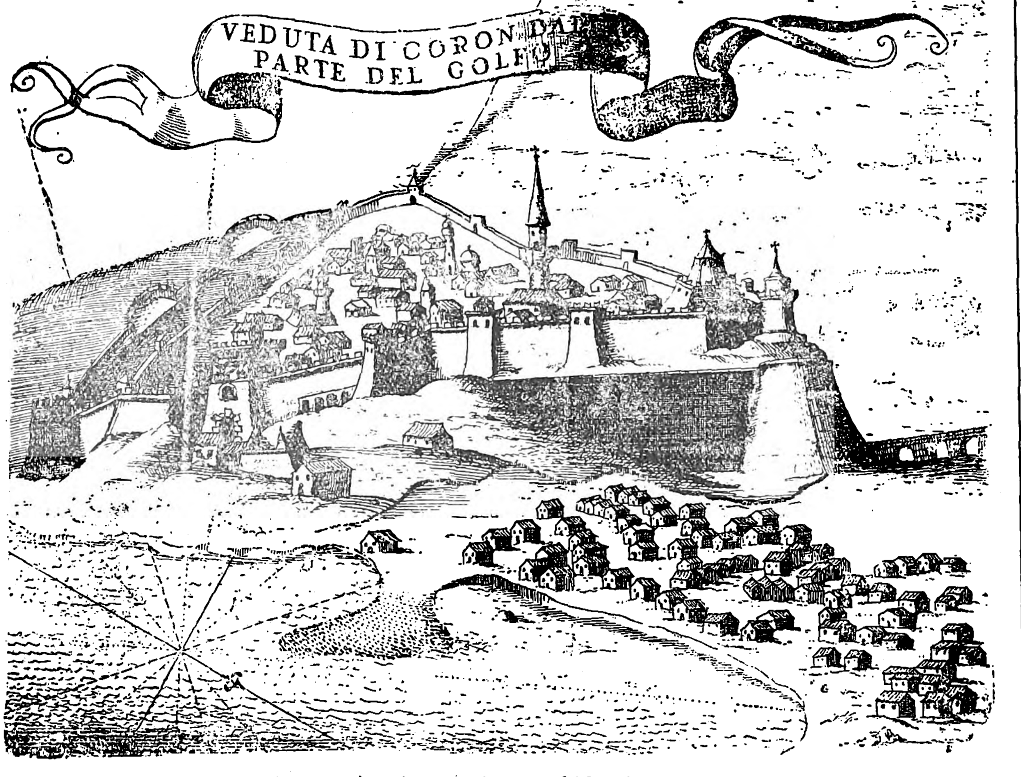

Ἄποψις τῆς Κορώνης κατὰ χαλκογραφίαν τοῦ 1686, ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Κορονέλλι περὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Μορέως.

Ἡ Κορώνη ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μεθώνης, τῇ 16 Αὐγούστου 1500. Ἡ φρουρὰ αὐτῆς συγκειμένη ἐκ 400 ἀνδρῶν, ἠθέλησε ν' ἀντιστῇ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὑπερίσχυσαν αἱ περὶ παραδόσεως συμβουλαὶ τῶν πολιτῶν Βερνάρδου καὶ Λεονάρδου Φραγκίσκου, οἱ ὁποῖοι ἤσκουν μεγάλην ἐπιρροήν. Ἡ παράδοσις ἐγένετο ὑπὸ ὅρους περὶ τῆς ἐξόδου τῆς φρουρᾶς καὶ τῶν κατοίκων. Αἱ πρόσοδοι τῆς πόλεως ἀφιερώθησαν ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ σουλτάνου Βαγιαζὴτ εἰς τὴν Μέκκαν. Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, τῷ 1532, ἡ Κορώνη περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Γενουηνσίου ναυάρχου τοῦ Καρόλου τοῦ Ε' Ἀνδρέου Ντόρια, ὅστις ἡγεῖτο τοῦ συμμαχικοῦ στόλου τῶν Ἱσπανῶν, τῶν ἱπποτῶν τῆς Μάλτας καὶ τοῦ πάπα καὶ ἐβοηθήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς πόλεως, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἀνακατελήφθη, κατόπιν ἐπιμόνου πολιορκίας, ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ κάτοικοί της, Ἀλβανοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, μετῳκίσθησαν εἰς Ἰταλίαν, ἄλλοι δὲ ἐτάχθησαν ὡς μισθοφόροι εἰς τοὺς στρατοὺς τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως. Διὰ τελευταίαν φορὰν ἡ Κορώνη κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν τῷ 1687 καὶ παρέμεινεν εἰς χεῖράς των ἐπὶ τριακονταετίαν περίπου, περιελθοῦσα καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους.

Κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα ἡ Κορώνη προσεβλήθη μεταξὺ τῶν πρώτων πόλεων ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Πολιορκηθεῖσα κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 1821 ὑπὸ ἐπαναστατῶν ἐκ Τριφυλίας, κατώρθωσε ν' ἀντιστῇ κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν Ἑλλήνων. Δευτέρα ἀπόπειρα, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1824, πρὸς κατάληψιν τοῦ φρουρίου δι' ἐφόδου ἀπέτυχε, ὅπως ἀπέτυχε καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1825 πολιορκία, διότι ἐνεφανίσθη ὁ στόλος τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ Ἀράβων καὶ ἐκρατήθη ὑπ' αὐτῶν μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 1828, ὁπότε περιῆλθεν εἰς χεῖρας Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Οἱ Ἀλβανοὶ τὴν ἐκράτησαν μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Κατόπιν τὴν ἐπανέκτησαν οἱ Ἄραβες καὶ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1828 τὴν κατέλαβον οἱ Γάλλλοι σύμμαχοι, οἱ ὁποῖοι τὴν παρέδωσαν βραδύτερον εἰς τοὺς Ἕλληνας. — Ω

—**Κορώνη** */Παραλ. Γεωγρ./.* Χερσονησὶς τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Πυλίας, ἀποφυομένη ἀπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου εἰς 6 μίλλ. ΒΑ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκρίτας καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Λεβίδια (πλάτ. 36°47'40", μῆκ. 21°58'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207*: Kastro Tornese to Venetico: Koroni anchorage). Ἥμισυ μίλλ. Δ ΒΔ. τῆς ἄκρας ταύτης λιμενοβραχίων, ὃν διαρκῶς βλάπτουν αἱ τρικυμίαι, δυτικῶς δὲ αὐτοῦ τὸ ἀγκυροβόλιον. Ἐπὶ τῆς χερσονησῖδος ἡ φερώνυμος κώμη, ὑπέχουσα τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἀσίνης. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ἡ σύγχρονος Κορώνη πρὸς τὴν μητρόπολίν της τὴν ἀρχαίαν (νῦν *Πεταλίδι*). Σ. Ε. Λ.

—**Κορώνη** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Παρ' αὐτὴν κεῖνται ἐρείπια ἀρχαίας θεσπρωτικῆς πόλεως. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ (1928) 245 Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κορωνόπουλον*, *Μουτσαμάνι* καὶ *Τζιάρα*. Χ. Ι. Σ.

—**Κορώνη** */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λυγουρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 84.

—**Κορώνη Νέα** */Γεωγρ./.* Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 562. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ παρακείμενον μικρὸν χωρίον *Καστέλλια*. Ι. Σ. Σ.

—**Κορώνης κόρφος** */Γεωγρ./.* Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Σ. Ε. Λ.

—**Κορώνης, τέως δῆμος** — */Γεωγρ./.* Παλαιὸς δῆμος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, περιλαμβάνων 26 χωρία, κείμενα παρὰ τὴν Δ παραλίαν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ περὶ τὸ Λυκόδημον ὄρος. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἦσαν τὸ *Πεταλίδιον* (πρωτεύουσα), ἡ *Δράγκα*, τὸ *Κόκκινον*, τὸ *Λογκὰ* κλπ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ δήμου ἀνήρχετο εἰς 5.000 περίπου κατοίκους. Κ. Δ.

Κορώνης, Ξένος. Μουσικὸς καὶ πρωτοψάλτης τῆς Ἁγίας Σοφίας, καταγόμενος ἐκ Κορώνης τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀκμάσας τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Συνέγραψεν ἐγχειρίδιον μουσικῆς, ἐν ᾧ πραγματεύεται περὶ ἤχων, φθορῶν κτλ. Ἀνεδείχθη ὁ ἐξοχώτερος μελοποιὸς θεμάτων τοῦ μαθηματαρίου, κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἀναγραμματισμῶν, καὶ τοῦ κρατηματαρίου. Ἐμελοποίησε τὸ εἰς ἦχον β' ἀργὸν «Δύναμις· Ἅγιος ὁ Θεός» μετὰ τοῦ κρατήματος, τὰ τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «Ἅγιος, Κύριος Σαββαώθ» καὶ πλεῖστα ἄλλα, μετενεχθέντα καὶ εἰς τὴν νῦν ἐν χρήσει παρασημαντικὴν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ δημοσιευθέντα ἐν τῷ τετρατόμῳ «Πανδέκτῃ» Ἰωάννου Λαμπαδαρίου καὶ Στεφάνου Α' Δομεστίκου (Κωνσταντινούπολις 1851). Διαπρεπεῖς μουσικοὶ καὶ μελοποιοὶ ἀνεδείχθησαν ὡσαύτως ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ξένου *Ἀγάθων* καὶ ὁ υἱός του Μανουήλ. Ι. Χ. Κ.—Ν. Δ. Χ.

—**Κορώνης, Σπυρίδων Β.** Ἕλλην οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1883 ἐν Πειραιεῖ ἐκ γονέων Κορινθίων. Ἀποφοιτήσας τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1904), μετέβη εἰς Βερολῖνον χάριν εὐρυτέρων οἰκονομικῶν σπουδῶν (1906—1910). Ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1916 διηύθυνε τὸ τμῆμα ἐργασίας καὶ κοινωνικῆς προνοίας τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Διετέλεσε κατόπιν γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ προσωρινῆς κυβερνήσεως ἀνωτάτης διευθύνσεως τῆς Ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ κατόπιν τοῦ ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ 1920. Ἀπὸ τοῦ 1917 διατελεῖ καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας τοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 γενικὸς διευθυντὴς τῶν σιδηροδρόμων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἑλληνικοὶ σιδηρόδρομοι καὶ σιδηροδρομικὴ πολιτική» (1914), μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικήν, «Ἡ ἀξία τῶν διαφόρων ἐν Ἑλλάδι συγκοινωνιακῶν μέσων ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας» (1928), καὶ μετέφρασε τὰς «Ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» τοῦ Κ. Ζὶντ μετὰ σημειώσεων (1923), τὴν «Ἀπεργίαν» τοῦ Ε. Μπερνστάιν, τὸ «Προλεταριᾶτον» τοῦ Β. Σόμπαρτ μετὰ προλόγου καὶ σημειώσεων καὶ ἐδημοσίευσε μελέτας εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Μ. Δ. Ε.

Κορωνησία */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ νομοῦ Πρεβέζης ἐν τῷ νομῷ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 271. Χ. Ι. Ι.

—**Κορωνησίας μονὴ** */Γεωγρ./.* Ἀρχαία μονὴ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἤδη διαλελυμένη. Ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τῆς χερσονησιζούσης ὁμωνύμου νήσου, ἔνθα κεῖται. Κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ καθολικοῦ σῴζεται ἔτι ἐκκλησίδιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁσίου Ὀνουφρίου (οὐχὶ τοῦ Αἰγυπτίου), ὅπου καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ θανόντος τῷ 1780. Ι. Σ. Σ.

κορώνι (τὸ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας ἐλαίας ἐν Κεφαλληνίᾳ. Κ. Π.

Κορωνίδες (αἱ) */Ἀρχ./.* Οὕτως εἶχον ἐπονομασθῆ ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας αἱ θυγατέρες τοῦ Ὠρίωνος, *Μητιόχη* καὶ *Μενίππη*, αἵτινες εἶχον προσφέρει προθύμως ἑαυτὰς εἰς ἐξιλαστήριον θυσίαν πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς πόλεως ἔκ τινος λοιμοῦ. Ταύτας ὅμως ἀνελθούσας ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἀνήρπασαν οἱ θεοὶ Πλούτων καὶ Περσεφόνη, ἐνῷ συγχρόνως ἐκ ταύτης ἀνήρχοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν δύο ἀστέρες. Αἱ ἀδελφαὶ Κορωνίδες ἐτιμῶντο ἐν Ὀρχομενῷ δι' ἑορτῆς καὶ θυσιῶν προσφερομένων ὑπὸ τῶν νέων καὶ νεανίδων τῆς πόλεως.

κορωνιλλίνη (ἡ) */Ὀργ. Χημ./.* Γλυκοζίτης τῆς κορωνίλλης. Κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ, λίαν πικρόν. Χρησιμοποιεῖται ὡς διουρητικὸν καὶ καρδιοτονωτικόν.

Κορώνιξα */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ ἑκατὸν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν διατηρουσῶν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Ἐκ τῶν κατοίκων ὅσοι δὲν προσέφυγον εἰς Ρωσίαν ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγήν. Ε. Ι. Ι.

κορώνιον (τὸ) */Ἀστροφυσ./.* Νέον πιθανῶς χημικὸν στοιχεῖον, μὴ ἀνευρεθὲν εἰσέτι ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀλλ' ἀποτελοῦν ἴσως τὸ κατὰ τὰς ὁλικὰς ἐκλείψεις τοῦ Ἡλίου παρατηρούμενον ἡλιακὸν στέμμα, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ὠνομάσθη οὕτως. Αἱ χαρακτηριστικαὶ γραμμαὶ αὐτοῦ, ἐξ ὧν μία ἡ λ 5303 ἀπαντῶσα ἐν τῷ πρασίνῳ τμήματι τοῦ φάσματος εἶναι συνήθως λίαν εὐδιάκριτος, παρετηρήθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἀστρονόμου Young κατὰ τὴν ὁλικὴν ἔκλειψιν τοῦ Ἡλίου τοῦ 1869. Ἐκ τῶν 30 περίπου χαρακτηριστικῶν γραμμῶν τοῦ κορωνίου οὐδεμία κατωρθώθη νὰ ἀναπαραχθῇ τεχνητῶς ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, δι' ὃ καὶ

Digitized by Google

ὑπετέθη ὅτι πρόκειται περὶ ἀγνώστου καὶ λίαν ἐλαφροῦ ἀερίου, ἀποτελοῦντος συστατικὸν τοῦ στέμματος. Αἱ νεώτεραι ἐν τούτοις ἀτομικαὶ θεωρίαι δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν παραδοχὴν τῆς ὑπάρξεως κενῆς τινος θέσεως διὰ τὸ νέον τοῦτο στοιχεῖον μεταξὺ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν. Συνεπῶς κρίνεται πιθανώτερον ὅτι τὸ κορώνιον οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεῖ, εἰμὴ ἓν ἐκ τῶν ἤδη γνωστῶν στοιχείων, τὸ ὁποῖον, εὑρισκόμενον ὑπὸ ὅλως ἰδιαιτέρας συνθήκας, οἷαι αἱ ἐπικρατοῦσαι ἐν τῷ ἡλιακῷ στέμματι (λ. χ. ὑπὸ ἐλαχίστην πυκνότητα, ἀλλ' εἰς στρῶμα μεγάλου πάχους), παρέχει τὸ σχετικῶς ἀσθενές, ἀλλὰ χαρακτηριστικὸν φάσμα μετὰ λαμπρῶν γραμμῶν, ὅπερ φαίνεται ἐπιτεθειμένον ἐπὶ τοῦ συνεχοῦς ἡλιακοῦ φάσματος. Σ. Π.

Κορώνιον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τοῦ Β. τμήματος τῆς νήσου Νάξου. Ὅταν ἡ κορυφὴ του (ὑψόμ. 3250 ποδ., πλάτ. 37°07'½ Β., μηκ. 25°32'¼ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) κατακρατῇ νεφύδρια, ὑπάρχει πρόγνωσις ἀνέμων ἀπὸ Β. Εἰς τὰς ΒΑ. κλιτῦς του κεῖται τὸ χωρίον Κουμιακὴ καὶ εἰς τὰς Β ἡ Κορωνίς. Σ. Ε. Λ.

Κορωνιός, Ἀντώνιος. Ἕλλην παιδαγωγὸς ἐκ Χίου, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἐξέδωκεν ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1796 ἐν μεταφράσει τὸ «Περὶ παίδων ἀγωγῆς» τοῦ Πλουτάρχου, τὴν «Παιδαγωγίαν» τοῦ Ἰωακεὶμ - Ἐρρίκου Κάμπε καὶ τὴν «Γαλάτειαν» Ἰωάννου-Πέτρου Φλωριάν, συνέγραψε δὲ «Ψυχαγωγίαν πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων». Π. Ν. Π.

— Κορωνιός, Δημήτριος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κορώνης, πεσὼν εἰς τὴν μάχην τοῦ Ναυαρίνου τῷ 1825. Γ. Δ. Κ.

κορωνίς, —*ίδος* (ἡ)· τὸ ἀκρότατον, τὸ ὕπατον σημεῖον οἰκοδομήματος, ἡ ἐξέχουσα σειρὰ τῶν λίθων τοῦ οἰκοδομήματος, ἐπὶ τῆς ὁποίας τίθεται ὁ σκελετὸς τῆς στεγάσεως, τὸ γεῖσον· ‖ πᾶν ὅ,τι ἐξέχει δίκην γείσου, περίζωμα, κορνίζα· ‖ μεταφ. τὸ ὕπατον, τὸ ἔξοχον πράγματός τινος, ἄλλως *κορυφή, κολοφών*: «ἡ κορωνὶς τῶν ποιητῶν, —τῶν ρητόρων» ὁ κορυφαῖος, «ἡ κορωνὶς τῶν ἀρετῶν» ἡ μεγίστη, ἡ σπουδαιοτάτη, «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ κορωνὶς τῆς δημιουργίας»· ‖ συνεστραμμένη, περιπεπλεγμένη μονοκονδυλιά, τιθεμένη εἰς τὸ τέλος βιβλίου ἢ κεφαλαίου ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως καὶ ἀκολούθως ποίκιλμα, κόσμημα, τυπούμενον εἰς ὁμοίας περιστάσεις· ‖ καθόλου, τὸ τέλος: «ἄχρι κορωνίδος» μέχρι τέλους· ‖ μουσικὸν σημεῖον (βλ. κατωτ.)· ‖ γραμμ., σημεῖον τιθέμενον ὑπεράνω τοῦ ἐκ τῆς κράσεως προκύπτοντος φωνήεντος ἢ διφθόγγου: καὶ+ἐγὼ=*κἀγώ*, τὸ+ὄνομα=*τοὔνομα*.

— *[Μουσ.]* *Κορωνὶς* ἢ *κορώνα* (ἰταλ. corona, γαλλ. point d'orgue, γερμ. fermate), καλεῖται μουσικὸν σημεῖον 𝄐 τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὅπερ τιθέμενον ἄνωθεν φθόγγου τινὸς ἢ παύσεως ὑποδεικνύει ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ φθόγγου τούτου ἢ τῆς παύσεως δύναται νὰ παραταθῇ ἐπ' ἀόριστον. Συνήθης χρῆσις κορωνίδος γίνεται εἰς τὰ κοντσέρτα καὶ ἰδίως ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πρώτου καὶ τρίτου μέρους, ὁπότε, δι' ἐπιστάσεως ἐπὶ συγχορδίας τετάρτης ἕκτης, δίδεται καιρὸς εἰς τὸν δεξιοτέχνην νὰ ἐκτελέσῃ μίαν ἐκτεταμένην *καντένταν* (βλ. λ. καὶ λ. *κοντσέρτο*). Γ. Σ.

Κορωνὶς *[Μυθ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Φλεγύου, βασιλέως τῶν Λαπιθῶν τῆς Θεσσαλίας, συνήθως ἐν τοῖς ἀρχαίοις μύθοις μήτηρ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος. Διαμένουσα ἐν Λακηρίᾳ τῆς Βοιβηίδος κατὰ τὸν Πίνδαρον, ἐν Πηλίῳ κατὰ Ἡσίοδον, ἢ ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας κατὰ Στράβωνα, Ὑγῖνον καὶ Παυσανίαν, συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκυμοσύνης της ἠκολούθησε τὸν πατέρα της εἰς κατασκοπευτικὴν περιοδείαν ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου ἐγέννησε καὶ ἐξέθηκε κρύφα ἐπὶ τοῦ Τιτθίου ὄρους τῆς Ἐπιδαυρίας τὸν Ἀσκληπιόν. Κατ' ἄλλους, πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκυμοσύνης, ἡ Κορωνὶς ἐμείγη μετὰ Ἴσχυος τοῦ Ἐλάτου ἐν Λακηρίᾳ, κατέστη δὲ αὐτὸ γνωστὸν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὑπὸ τοῦ παρακολουθοῦντος τὴν Κορωνίδα προφητικοῦ κόρακος. Τοῦτο ἐθεωρήθη προσβλητικὸν διὰ τὸν Ἀπόλλωνα, ὃν ἐκδικουμένη ἡ ἀδελφή του Ἄρτεμις κατετόξευσε τὴν Κορωνίδα. Ἡ πρᾶξις αὕτη ὑπ' ἄλλων ἀποδίδεται εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἀπόλλωνα, ἀπὸ τῆς πυρᾶς δέ, ἐφ' ἧς ἐκαίετο ἡ ἡρωΐς, ἡρπάγη ζῶν ὁ Ἀσκληπιός. Ἐν τοῖς περὶ Διονύσου μύθοις ἡ Κορωνὶς φέρεται ὡς ὑὰς νύμφη, ἐκ Νάξου καταγομένη, ἀκόλουθος τοῦ θεοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Φιλίας, γενομένη μήτηρ τοῦ Βούτου ἐκ τοῦ Διός. Ἀλλαχοῦ τέλος φέρεται ὡς μήτηρ τῶν Χαρίτων ἢ θυγάτηρ τοῦ Κορωνέως, μεταμορφωθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ πτηνὸν κορώνη. Ἡ Κορωνὶς μέχρις ἔτι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ἐλατρεύετο εἰς τὸ ἐν Τιτάνῃ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου ὑπῆρχε ξόανον αὐτῆς, εἰκονίζεται δὲ ἐπὶ ἀγγείων μετὰ τοῦ Ἴσχυος ἢ τοῦ Φλεγύου καὶ ἐπὶ περγαμηνῶν νομισμάτων. Ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς μετὰ τῶν μύθων τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰς Ἐπίδαυρον, τινὲς τῶν νεωτέρων διαβλέπουν κατάλοιπα παλαιᾶς τινος μεταναστεύσεως Θεσσαλῶν εἰς Πελοπόννησον, γενικώτερον δὲ σχετίζουν αὐτήν, ὡς μητέρα τοῦ θεοῦ τῆς Ὑγιείας, μετὰ τοῦ πτηνοῦ κορώνη, συμβόλου τῆς μακροβιότητος. Π. Ν. Π.

Κορωνὶς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Νάξου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου αὐτῇ κοινότητος. Κεῖται κατὰ τὴν ΒΑ. παραλίαν τῆς νήσου πρὸς Β. τῆς Ἀπειράνθου, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, συνεχιζομένης μέχρι τῆς πόλεως Νάξου, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν καὶ τελωνειακὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1.346. Πρότερον ὠνομάζετο *Κωμιακὴ* καὶ ἦτο ἕδρα τοῦ τέως δήμου Κορωνίδος. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τοὺς συνοικισμούς: *Ἁγιά, Ἀπόλλων, Μονὴ Φανερωμένης, Μυρίσσης, Σκεπόνι, Φαρακλὸς* καὶ *Χίλια Βρύση* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1.581. Χ. Δ.

— Κορωνίδος, τέως δῆμος — *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος τῆς νήσου Νάξου ἐν τῷ νομῷ Κυκλάδων, περιλαμβάνων τὰ χωρία τοῦ Β. τμήματος τῆς νήσου μὲ πρωτεύουσαν τὴν κωμόπολιν *Κωμιακὴν* (νῦν *Κορωνίδα*). Μεγάλα ἐπίσης χωρία εἶχε τοὺς *Βόθρους* (νῦν *Κόρωνον*), τὴν *Κεραμωτήν*, τὸ *Σκαδὸ* κλπ. Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς 2.500 περίπου κατοίκους. Χ. Δ.

κορωνοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κορώνην, ὁ ἔχων σχῆμα ράμφους κορώνης: «κορωνοειδὴς ἀπόφυσις τῆς γνάθου».

— κορωνοειδὴς ἀπόφυσις *[Ἀνατομ.]*. —1) Ἀπόφυσις τῆς κάτω γνάθου, ἀποφυομένη ἐξ ἑκατέρου τῶν κλάδων ταύτης, κειμένη δ' ἔμπροσθεν τῆς κονδυλοειδοῦς ἀποφύσεως, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ μηνοειδοῦς ἐντομῆς. —2) Ἀπόφυσις τρίγωνος πρισματική, προβάλλουσα ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς ὠλένης καὶ ἀφορίζουσα ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν μηνοειδῆ αὐτοῦ ἐντομήν, ἧς ἀποτελεῖ τὴν κάτω μοῖραν, ἀπολήγουσα δ' εἰς κορυφὴν ἢ ρύγχος, ὅπερ κατὰ τὴν κάμψιν τοῦ πήχεως ἐμβαίνει εἰς τὸν κορωνοειδῆ βόθρον τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ. Ι. Π.

— κορωνοειδὴς βόθρος *[Ἀνατομ.]*. Βόθρος κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ, κείμενος ὕπερθεν τῆς τροχιλίας, ὑποδεχόμενος κατὰ τὴν κάμψιν τοῦ πήχεως τὴν κορωνοειδῆ ἀπόφυσιν τῆς ὠλένης. Ι. Π.

κορωνοειδῆ (ἡ) (Coronaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (3—4), ἰθαγενῆ τῆς βορείου Εὐρώπης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν χωρῶν τοῦ Καυκάσου, τοῦ Τουρκεστάν, τῶν Ἱμαλαΐων κλπ. Εἶναι ποώδη, πολυετῆ, ἀνθοφόρα φυτά, ὕψους ἀπὸ 0,30 μ. ἕως 1 μ., φέροντα ἄμμισχα κατ' ἐναλλαγὴν κείμενα λίαν τριχωτὰ φύλλα, λογχοειδῆ, ἄνθη ἐπάκρια, τεταγμένα κατὰ κεφάλια ἢ καλάθια πενταπέταλα, ἐρυθρόλευκα, καὶ καρπὸν ᾠοειδῆ κάψαν, φέρουσαν νεφροειδῆ σπέρματα, γωνιαῖα, μελανά, ρυτιδωμένα κλπ. Γνωστότερα εἴδη θεωροῦνται: *κορωνοειδὴς ἡ προσκεφαλιώδης* (Coronaria tomentosa), εἶδος ἐξαπλούμενον ἀφ' ἑαυτοῦ λίαν εὐκόλως, καὶ *κορωνοειδὴς τὸ ἄνθος τοῦ κόκκυγος* (Coronaria flos cuculi), ἀπαντῶν ὑπὸ πολλὰς ποικιλίας εἰς καλλιεργημένους ἀγροὺς εἰς ὑγρὰς τοποθεσίας. Κ. ΠΑΠ.

Κορωνόπουλον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Κωνωτοῦ ποταμοῦ, τρίωρον ἀπέχον τῆς Πάργας ἐντὸς ἐλάδους ἐκτάσεως. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀριθμεῖ (1928) 153 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν. Ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Κορώνης. Χ. Ι. Σ.

κορωνόπους (ὁ) (Coronopus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον δέκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν, παρατροπικῶν καὶ μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς γῆς (πλὴν τῆς Ἀσίας). Εἶναι ἐτήσια ἢ διετῆ φυτὰ (τινὰ ἔξω τῆς Εὐρώπης, πολυετῆ) φέροντα βλαστὸν ἔμφυλλον, φύλλα ἐπιμήκη, ἄνθη λευκὰ ἢ ὑποκίτρινα, κείμενα εἰς ἀντίθετον θέσιν τῶν φύλλων, καρπὸν πυξίδιον νεφροειδὲς δίχρωμον καὶ ἀδιαρραγὲς καὶ σπέρματα ᾠοειδῆ, ἐλλειψοειδῆ. Ἀξιολογώτερα εἴδη θεωροῦνται: *κορωνόπους ὁ χαμαιφυής* (Coronopus procumbens), ὕψους ἀπὸ 0,05—0,30 μ. Τὰ φύλλα του πρότερον ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς διουρητικά. Πολλαχοῦ τρώγονται ὡς σαλατικά. *Κορωνόπους ὁ δίδυμος* (Coronopus didymus), φυτὸν ὕψους ἀπὸ 0,10—0,30 μ. Ἐν Ἀμερικῇ τρώγεται ὡς σαλατικὸν ὁλόκληρον τὸ φυτὸν πολλάκις, εἰς τὰς βορειοτέρας της δὲ χώρας καλλιεργεῖται καὶ ὡς φαρμακευτικὸν (διουρητικόν). Κ. ΠΑΠ.

Κόρωνος ἢ *Κορωνὸς* *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Καινέως βασιλεὺς τῶν Λαπιθῶν. Οὗτος μετὰ τοῦ Πειρίθου ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ Πηλίου τοὺς Κενταύρους. Τὸν Κόρωνον ἐφόνευσεν ὁ Ἡρακλῆς, ὅτε ἦλθε πρὸς βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῶν Δωριέων Αἰγιμιοῦ, ὅστις ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τούτου. Ὁ Κόρωνος ὑπῆρξε καὶ εἷς ἐκ τῶν ἀργοναυτῶν. —2) Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Χρυσόρθης καὶ πατὴρ τοῦ Κόρακος, ὅστις καὶ διεδέχθη τοῦτον ὡς βασιλεὺς τῆς Σικυῶνος, καὶ τοῦ Λαμέδοντος. —3) Υἱὸς τοῦ Θερσάνδρου καὶ ἔγγονος τοῦ Σισύφου, κτίστης τῆς πόλεως τῆς Βοιωτίας Κορωνείας. —4) Πατὴρ τῆς Ἀναξιρρόης, τῆς συζύγου τοῦ Ἐπειοῦ, τοῦ βασιλέως τῶν Ἠλείων. ΚΑΨ.

Κόρωνος *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Νάξου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται μεταξὺ Ἀπειράνθου καὶ Κορωνίδος, ἔχει πλούσια σμυριδωρυχεῖα, ἐξάγοντα ἐτησίως περὶ τοὺς 12.000 τόννους σμύριδος, καὶ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς Κορωνίδος, τῆς Ἀπειράνθου καὶ τῆς πόλεως τῆς Νάξου. Χάρις εἰς τὰ ὀρυχεῖα ἔχει λάβει μεγάλην ἀνάπτυξιν, ὁ δὲ πληθυσμός της κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων ἀπογραφῶν διάστημα (1920—1928) ηὔξησε κατὰ 400 περίπου κατοίκους. Κάτ. (1928) 1.707. Παλαιότερον ὠνομάζετο *Βόθροι* καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν τέως δῆμον Κορωνίδος. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ παράλιον χωρίον *Κεραμωτὴ* καὶ ἔχει κατ. (1928) 1.983. Χ. Δ.

Κορωνοῦδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται βορειοανατολικῶς καὶ ἐγγὺς τοῦ Κιλκὶς καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 437. Παλαιότερον ὠνομάζετο *Ἀρμπουρ*. Χ. Δ.

κορώνω· δημοτ., γεμίζω, πληρῶ τι δυσωδίας: «μᾶς ἐκόρωσες μὲ τὰ πόδια σου»· ‖ ἀμεταβ., πληροῦμαι, γεμίζω: «ἐκόρωσε τὸ σπίτι κάπνα, —βρόμα»· ‖ καὶ ἀπολύτως, πληροῦμαι δυσωδίας: «ἀνοίχτε τὰ παράθυρα, γιατὶ κόρωσε τὸ σπίτι»· ‖ ἀνάπτω, φλέγομαι, πυρακτοῦμαι: «κόρωσε ἡ φωτιά, —ἡ σόμπα»· ‖ φρασ. «ἄναψε καὶ κόρωσε» ὠργίσθη ὑπερβολικά, ἔγινε ἔξω φρενῶν.

Κορώπη, ἢ *Μπούφα* *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς ἐκτισμένος εἰς τὸ κέντρον εὐφορωτάτης πεδιάδος μεταξὺ τῆς κωμοπόλεως τῶν Μηλεῶν καὶ τῆς θαλάσσης, τοῦ τέως δήμου Μηλεῶν τῆς ἐπαρχίας Βόλου. Κάτ. (1928) 107. Α. Γ. Κ.

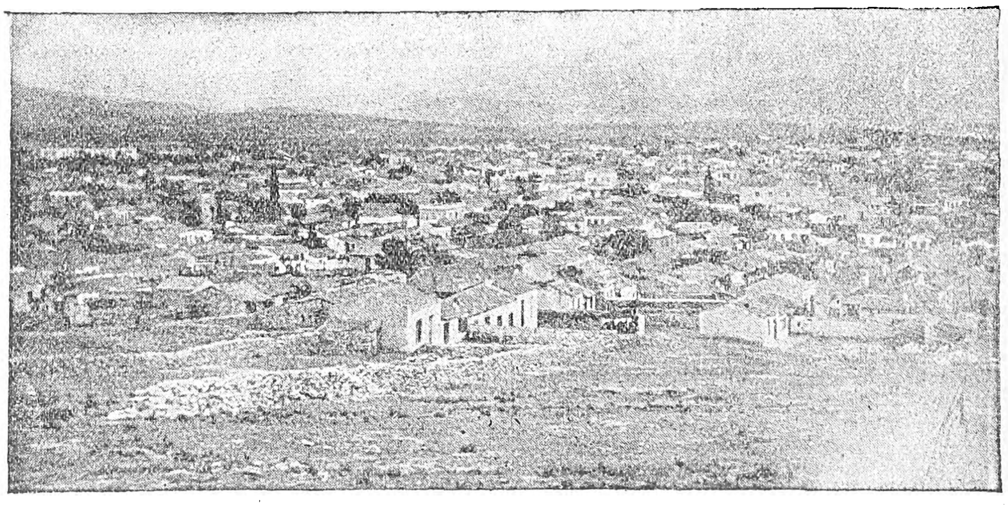

Ἄποψις τοῦ Κορωπίου ἐκ νότου.

Κορωπὶ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς πεδιάδος τῶν Μεσογείων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀττικῆς καὶ ἐν τῷ νομῷ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κεῖται πρὸς τὰς βορείους ὑπωρείας τοῦ προβούνου τοῦ Ὑμηττοῦ

Digitized by Google

Παλάτια εἰς ὑψόμετρον 115 μ. Ἀπέχει 24 χλμ. ΝΑ. τῶν Ἀθηνῶν, πλὴν δὲ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ συνδέεται μετὰ τῆς πρωτευούσης καὶ διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λαυρίου (ἀπόστασις 31.760 μ.). Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ εἶναι 5.718 (1928). Περιλαμβάνει δύο ἐκκλησιαστικὰς ἐνορίας, τὴν τῆς Ἀναλήψεως καὶ τὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, μονομελὲς πλημμελειοδικεῖον, δύο συμβολαιογραφεῖα, ἐφορίαν, ταμεῖον, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ τηλεφωνεῖον, πλήρες γυμνάσιον καὶ δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ἀριθμοῦντα 900 μαθητάς. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ἐκτεινομένης καθ' ὅλον τὸν νότιον Ὑμηττόν, κατὰ μέγα μέρος τῆς πολυσταφύλου Μεσογαίας καὶ πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ Σαρωνικοῦ. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει, πλὴν τῆς κωμοπόλεως, τὸ χωρίον *Βάρι* καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Βάρκιζαν, Βουλιαγμένην, Ἅγιον Νικόλαον Πάλου* κα. *Βοῦλαν*, τοῦ πληθυσμοῦ ἀνερχομένου ἐν συνόλῳ εἰς 6.605 κάτ. Προϊόντα αὐτῆς εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ γλεῦκος (ἐτησία παραγωγὴ 4—4 ½ ἑκατ. ὀκ.), ἔτι δ' ἐλαῖαι καὶ ἔλαιαν (100—150 χιλ. ὀκ.), ῥητίνη (100 χιλ. ὀκ.), μέλι (15 χιλ. ὀκ.), διάφορα κηπαῖα (ἐν οἷς γεώμηλα) καὶ ὀλίγοι δημητριακοὶ καρποί Ἔχει ἔτι περὶ τὰς 9 χιλ. γιδοπρόβατα, 100 ἀγελάδας κ. ἄ. Ἡ κωμόπολις ἠλεκτροφωτίζεται, ἔχει ἐργοστάσια κατεργασίας ῥητίνης καὶ μεγάλην δεξαμενήν, ἐξ ἧς διοχετεύεται τὸ ὕδωρ πανταχοῦ. Ι. Σ. Σ

Κορωπιώτης, *Δημήτριος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κορωπίου, πεσὼν εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος τῷ 1824

Κόσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* —1) Παράλιος πόλις τῆς Ἐτρουρίας, Α. τοῦ Ἀργενταρίου ὄρους (νῦν Ἀρτζεντάριο), ἄλλως *Κόσαι* ἢ *Κόσσα(ι)*. Ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν Οὔλκων (Volcentes), καὶ τῷ 273 π. Χ. ἦτο ἤδη ρωμαϊκὴ ἀποικία σπουδαίας στρατιωτικῆς σημασίας. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ὁ λιμὴν της ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον. Κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ρουτιλίου. —2) Πόλις τῶν Ἀκουϊτανῶν ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Βιβόνας (νῦν Cahors) εἰς Τουλούζην ἀρχαίας ὁδοῦ. Τινὲς σχετίζουν αὐτὴν μὲ τὴν ἐν Ἀκουϊτανίᾳ φυλὴν τῶν Κοκοσατῶν ἢ Κοσσατῶν, ἧς πρωτεύουσα ἦτο ἡ Coequosa. Π. Ν. Π.

Κόσα (Cosa), *Ἰωάννης ντὲ λὰ—*. Ἱσπανὸς θαλασσοπόρος καὶ χαρτογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σαντόνᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Tabasco τῷ 1510. Ἠκολούθησεν ὡς χαρτογράφος τὸν Χριστόφορον Κολόμβον κατὰ τὸ πρῶτον (1492—1493) καὶ δεύτερον (1493—1494) αὐτοῦ ταξίδιον εἰς Ἀμερικήν, ἀργότερον δὲ (1499—1500) ὡς ὁδηγὸς τὸν Alonzo d'Hojeda. Τῷ 1504 ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας μὲ τὴν ἐξερεύνησιν τῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐν Ἀμερικῇ χωρῶν καὶ τὴν ἀποίκισιν τοῦ Ντάριεν. Ἡ ἀποίκισις ὅμως ἀπέτυχε λόγῳ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν 4 πλοίων του, τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἐχθρότητος τῶν ἰθαγενῶν. Τῷ 1508 ἐξετέλεσεν ἕτερον ταξίδιον εἰς Tierra Firme καὶ τῷ 1509 μετὰ 200 ἀνδρῶν ἐταξίδευσε δι' ἑβδόμην φορὰν εἰς Ἀμερικήν. Μετὰ παραμονὴν ἑνὸς ἔτους καὶ ἐνῷ παρεσκεύαζε τὴν ἐπιτροφήν του εἰς Ἱσπανίαν, ἐφονεύθη κατά τινα συμπλοκὴν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν. Κατέλιπε δύο ἐγχρώμους χάρτας ἐπὶ διφθέρας, τὸν χάρτην τῆς Κανταβρικῆς ἀκτῆς καὶ τὸν Carta de Marear, εἰκονίζοντας τὰς ἀνακαλυφθείσας ὑπὸ τοῦ Κολόμβου καὶ ἄλλων θαλασσοπόρων χώρας. Ὁ τελευταῖος τούτων φυλάσσεται εἰς τὸ ναυτικὸν μουσεῖον τῆς Μαδρίτης. Χ. Κ.

Κόσαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἐτρουρίας, ἄλλως *Κόσα* (βλ. λ.).

Κοσάλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Βασίλειον ἀρχαῖον τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ ὁποίου συχνὰ γίνεται μνεία εἰς τὰ βουδικὰ κείμενα. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σάκυα-Μοῦνι (Βούδα), ἡ Κοσάλα εἶχε βασιλέα τὸν Πρασεναντζίτ, ὁ ὁποῖος προσεχώρησε ταχέως εἰς τὴν νέαν θρησκείαν καὶ ἐγένετο ἐκ τῶν θερμοτέρων ὑποστηρικτῶν της. Πρωτεύουσα τῆς Κοσάλας ἦτο ἡ πόλις *Κραβάτσι*. Χ. Δ.

κοσαλίτης (ὁ) (Cosalit) ἢ **βζελκίτης** (Bjelkit), *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν θειοῦχον ἕνωσιν τοῦ μολύβδου καὶ βισμουθίου, τῆς ὁποίας ὁ χημικὸς μοριακὸς τύπος εἶνε Pb_2 Bi_2 S_5. Παρουσιάζει εἰδικὸν βάρος 6,39—6,75, ἀπαντᾷ δὲ εἰς πρίσματα ἐπιμήκη ρομβικά, χρώματος μολυβδοτέφρου ἐν Cosala τοῦ Μεξικοῦ καὶ εἰς χαλυβδοτέφρα ἀκτινοειδῆ συσσωματώματα ἐν τὴν Ko-Grube ἐν Wermland. Γ. Β.

Κοσάρα (Cosara) *[Παραλ. Γεωγρ.].* Νῆσος Ἀδριατικὴ (πλάτ. 43° 53' Β, μηκ. 15° 24' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa to Zironna) ἐν τῷ διέκπλῳ Μέτζο (Mezzo), ἔχουσα φάρον. Σ. Ε. Λ.

Κοσαρᾶς, *Παντελῆς*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Χίου. Συνέπηξε σῶμα τῷ 1825 καὶ ἐπολέμησεν ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τοῦ Ἰμπραήμ. Ἐφονεύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1827. Γ. Δ. Κ.

Κοσάρι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Χαλκιδικῆς, ἀπὸ τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος προέχον (πλάτ. 39° 12' 15" Β, μηκ. 24° 20' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos) μεταξὺ τοῦ πύργου τῆς ποτὲ μονῆς τῶν Ἀμαλφιτανῶν (Μορφωνοῦ) καὶ τῆς ἀποβάθρας διὰ τὴν μονὴν Καρακάλλα. Σ. Ε. Λ.

Κόσαστα. —1) ***Σανδάλης Χράνιτς***. Φεουδάρχης ἐν Βοσνίᾳ καὶ δυνάστης τῆς χώρας τῶν Ζαχλούχων, τῆς σημερινῆς Ἑρζεγοβίνης (1392—1458. Ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λαδισλάου ὠνομάσθη γενικὸς τοποτηρητής του ἐν Δαλματίᾳ καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ὀστόγια (Στεφάνου Γ' 1398—1418) νόθου υἱοῦ τοῦ Τοῦρκβο, εἰς βασιλέα τῆς Βοσνίας. Ἀντέστη ἐπιτυχῶς εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ βασιλέως τῆς Οὑγγαρίας Σιγισμούνδου, ὁ ὁποῖος τῷ 1398 εἰσέβαλεν εἰς Βοσνίαν. Τῷ 1404 ἀπεστάλη ὡς βοεβόδας εἰς τὰς περὶ τὸν Πλίβαν χώρας. Ἀργότερον περιῆλθεν εἰς ρῆξιν μὲ τὸν Ὀστόγια, τοῦ ὁποίου ἠρνήθη τὴν ἐπικυριαρχίαν καὶ συνετάχθη πρὸς τὸν πρώην ἐχθρόν του Σιγισμοῦνδον τῆς Οὑγγαρίας. Κατόπιν ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λαδισλάου δοὺξ τοῦ Σπαλάτου, καὶ ἔλαβεν ὡς δῶρα τὰς νήσους Βράτζα, Λεσίναν καὶ Κούρτζαλαν, ἐπεξέτεινε δὲ τὰς κτήσεις του διὰ τοῦ γάμου του καὶ βαθμηδὸν κατέστη κύριος ὅλης τῆς Ἑρζεγοβίνης. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Λαδισλάου ὑπὸ τοῦ Σινισμοῦνδου (1413) ἐξωρίσθη. Συνήθως ἥδρευεν ἐν Γιαγτσέ, τὴν πόλιν τῆς γεννήσεώς του, ἢ εἰς τὰ δαλματικὰ παράλια. Σῴζονται νομίσματά του μετὰ λατινικῆς ἐπιγραφῆς, εἰς δὲ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ παλαιοῦ σεραγίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὑρίσκεται βιβλίον φέρον τὸ οἰκόσημόν του καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βονωνίας εὐαγγέλιον γραφὲν δι' αὐτὸν τῷ 1404.

—2) ***Στέφανος Βούκτσιτς***. Ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος τοῦ ἀνωτέρω (1435—1466). Πονηρός, βίαιος, μέθυσος καὶ φιλήδονος φεουδάρχης, φανατικὸς βογομίλος, κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις του διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Τριμπούνια καὶ τοῦ Χλοὺμ τῇ βοηθείᾳ τῶν Τούρκων, εἰς βάρος τοῦ γαμβροῦ του βασιλέως τῆς Βοσνίας Θωμᾶ Ὀστογιτς (Στεφάνου ΣΤ', 1444—1461), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρνηθῆ τὸν βογομιλισμὸν καὶ ἀσπασθῆ τὸν καθολικισμόν. Τῷ 1440 ἐβοήθησε τοὺς Τούρκους ὅπως κατακτήσουν τὴν Ραγοῦζαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1448 ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τοῦ ἁγίου Σάββα, παραχωρηθέντα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Γ'. Ἔκτοτε ἡ χώρα ὠνομάσθη Ἑρζεγοβίνα, ἤτοι δουκᾶτον. Ἀπέθανε τῷ 1466, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι κατελάμβανον τὴν Βοσνίαν. Θ. Τ.

Κόσβα *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Σιβηρίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Κάλυα. Πηγάζει ἐκ τῶν Δ. κλιτύων τοῦ Κόσβενσκι Κόμεν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Κάμα μετὰ ροῦν 320 χλμ. περίπου, διὰ μέσου ἀποκρήμνων καὶ ὑψηλῶν ὀχθῶν. Κατευθυνόμενος πρὸς ΝΔ., ἔχει πλάτος 40—180 μ. καὶ βάθος 14 ποδῶν. Κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ἐκ δεξιῶν μὲν οἱ Γιλάϊ, Τινίλ, Κουρένκα, Ρασκόβκα, Κιάρ, Κιζέλα, ἐξ ἀριστερῶν δὲ οἱ Βίλβα Τουλούνκα, Κίρια καὶ Ὀσλυάνκα. Εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 125 χλμ. Σ. Κ. Π.

Κόσβιγκ (Koswig καὶ Coswig) *[Γεωγρ.].* —1) Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἄνχαλτ καὶ τῷ διαμερίσματι τοῦ Τσέρμπστ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα. Κάτ. 10.200. Ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, πυρείων, χάρτου, μουσικῶν ὀργάνων καὶ ἁτμαμαξῶν. Παρ' αὐτῇ εὑρίσκονται μεταλλεῖα λιγνίτου. —2) Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Δρέσδης-Ρίζας. Κάτ. 5.272. Ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων καὶ ὑφαντουργεῖα. Ἐπίσης ἔχει ἐπαγγελματικήν, ἐμπορικὴν καὶ γεωπονικὴν σχολὴν καὶ ὀνομαστὴν νευρολογικὴν κλινικήν. Μ. Δ. Β

κοσβίτης (ὁ) (Koswit) *[Πετρογρ.].* Πέτρωμα ἐκρηξιγενὲς πλουτώνειον, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν περιδοτιτῶν καὶ πυροξενιτῶν. Παριστᾷ μεταβατικὸν τύπον μεταξὺ πυροξενίτου καὶ βερλίτου. εὑρίσκεται δὲ ὑπὸ μορφὴν φακοειδῆ ἐντὸς ἐμφανίσεως γάββρου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Koswa τοῦ κυβερνείου Soli Kowsk τῶν Οὐραλίων Γ. Β.

Κόσγιτσιαν, ἢ ***Κόστεν*** (πολων. Koscian, γερμαν. Kosten) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ τοῦ Πόζεν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὄμπρα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πόζεν—Λίσσας. Διεξάγει ἐμπόριον σιγαρέττων, ξυλείας, σακχάρεως, ἀλεύρων κλπ. Κάτ. (1921) 7.803. Χ. Δ.

Κόσγκραιβ (Cosgrave), ***Γουλιέλμος-Θωμᾶς***. Ἰρλανδὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1880. Νεαρὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, ἀλλὰ ταχέως τὸν προσείλκυσε τὸ κίνημα Σὶν Φάϊν, προσεχώρησεν εἰς αὐτὸ καὶ διεκρίθη, ἐκλεγεὶς τῷ 1916 πρόεδρος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς. Τῷ 1913 ἐγένετο μέλος τῶν Ἰρλανδῶν ἐθελοντῶν, ὅτε δὲ οὗτοι ἐδιχάσθησαν, παρέμεινε μὲ τοὺς ἀδιαλλάκτους. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πάσχα (τοῦ 1916) εὑρέθη πάλιν μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν τῶν ἄκρων. οἱ ὁποῖοι ἠπείθησαν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των Μὰκ Νεῒλ ὅπως μὴ ἐπιτεθοῦν. Συνελήφθη καὶ παρέμεινεν εἰς τὰς φυλακὰς ἐν Οὐαλλίᾳ ἀπελευθερωθεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1917. Ἐξελέγη βουλευτὴς διὰ καταπληκτικῆς πλειοψηφίας, ἐπανεξελέγη δὲ τῷ 1918 ὡς μέλος τῆς πρώτης ἰρλανδικῆς βουλῆς, ἡ ὁποία ἐκήρυξε τὴν ἰρλανδικὴν δημοκρατίαν. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας ἀγῶνας μετὰ τῶν Ἄγγλων ἐπανειλημμένως ἐφυλακίσθη. Κατὰ τὰς συζητήσεις ἐν τῇ ἰρλανδικῇ βουλῇ τὸν Δεκέμβριον 1921 ἐπὶ τῆς συνθήκης μετὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὑπεστήριξε σθεναρῶς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πατρίδος του. Βραδύτερον ἐγένετο μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, ὅτε δὲ τὸ θέρος τοῦ 1922 ὁ πρόεδρος Γκρίφιθ ὑπεχρεώθη νὰ μεταβῇ εἰς Λονδῖνον διὰ τὰς διαπραγματεύσεις σχετικῶς πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, διώρισεν ἀντικαταστάτην του τὸν Κόσγκραιβ, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Γκρίφιθ καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ Κόλλινς, ὁ Κόσγκραιβ ἐγένετο ἀντιπρόεδρος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Δέκα ἡμέρας βραδύτερον, τυφεκισθέντος τοῦ Κόλλινς, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἰρλανδικοῦ κινήματος. Μόλις ἡ νέα βουλὴ κατωρθώθη νὰ συνέλθῃ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ὁ Κόσγκραιβ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀτομικῆς ἀρχηγίας ἔληξε, τῶν περιστάσεων ἐπιβαλλουσῶν τὴν συνεργασίαν ὅλων. Καὶ ἐφήρμοσε τὴν ἀρχὴν ταύτην, περιλαβὼν εἰς τὴν διοίκησιν πλείστους νεαροὺς καὶ ἱκανοὺς Ἰρλανδούς. Ὡς πρόεδρος τοῦ ἐλευθέρου ἰρλανδικοῦ κράτους ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἰρλανδίαν εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ διάσκεψιν τῶν Κτήσεων, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1923, ἕνα μῆνα δὲ βραδύτερον ἐχαιρετίσθη ὡς ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῆς πατρίδος του ἐν τῇ συνελεύσει τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Δ. Σ. Δ

Κοσὲν (Cochin), ***Διονύσιος***. Γάλλος πολιτικός, δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς (1851—1922). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς νομικὰ καὶ ἐγένετο δικηγόρος. Λαβὼν μέρος εἰς τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871, ἐτιμήθη διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ μεταλλίου καὶ κατόπιν ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας.

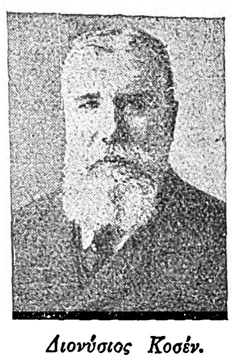

Διονύσιος Κοσέν.

Ἀπὸ τοῦ 1881 ἐξελέγετο συνεχῶς σχεδὸν δημοτικὸς σύμβουλος τῶν Παρισίων καὶ κατόπιν βουλευτής, καταπολεμήσας ἐν τῷ τύπῳ καὶ ἐν τῇ βουλῇ τὴν ἀντικληρικὴν πολιτικὴν τοῦ Κὸμπ καὶ διακριθεὶς κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς συζητήσεις. Τῷ 1911 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐγένετο, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἐν τῷ ὑπουργείῳ Μπριὰν ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1916—1917 ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Προμηθειῶν. Ὑποστηρίξας πολλάκις τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα καὶ θεωρούμενος ὡς ἀπολαύων συμπαθείας ἐν Ἑλλάδι, ἀπεστάλη, κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων. Ἔγραψε διάφορα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Πολιτικαὶ καὶ κοινων. καὶ μελέται» (1880), «Ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ ζωή» (1886), «Ἰταλικαὶ μελέται» (1890), «Πετράρχης» (1892) «Ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο» (1906), «Φλαμανδικὰ τοπία» (1908), «Τὸ ἰωβιλαῖον τῆς Ἰταλίας» (1911), «Οἱ δύο πολεμικ. εἰκόνες καὶ ἀναμνήσεις» (1917), «Τὰ πολεμικὰ ἔργα τοῦ ζωγράφου Μπενὰρ» (1918), «Ἡ κατεστραμμένη Βόρειος Γαλλία» (1920) καὶ ἡ μετάφρασις τῆς «Νέας ζωῆς» τοῦ Δάντη (1922). Μ. Δ. Β

— **Κοσὲν** (Cochin), ***Ἐρρῖκος***. Γάλλος νομομαθὴς καὶ ῥήτωρ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1687 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1747. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ δικαστήρια, διὰ δὲ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ μετὰ μικρὸν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δικηγόρων τῆς ἐποχῆς του, θεωρηθεὶς ὡς πρότυπον τῆς γαλλικῆς δικανικῆς ῥητορείας. Ὁ λόγος του ἐνεποίει βαθυτάτην ἐντύπωσιν, ἡ δὲ φιλολογικὴ αὐτοῦ παίδευσις προσέδιδεν εἰς αὐτὸν ἀπερίγραπτον χάριν καὶ κομψότητα ὕφους. Ὁ Κοσὲν δὲν ἦτο μόνον ἰσχυρὸς διαλεκτικός, ἀλλὰ καὶ δεινὸς νομοδιδάσκαλος, θέσας πολλὰς ῥιζικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου. Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν πολλάκις. Β. Β

— **Κοσὲν** (Cochin), ***Ἰάκωβος-Διονύσιος***. Γάλλος κληρικὸς καὶ φιλάνθρωπος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1726 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1783. Ἐγένετο ἱερεὺς τῷ 1765 καὶ εἶτα ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Τῷ 1780 ἵδρυσε τὸ νοσοκομεῖον, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομά του, διαθέσας πρῶτος αὐτὸς 37.000 λίβρας καὶ προκαλέσας ἐράνους

Digitized by Google

Συνέγραψε πλεῖστα θεολογικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται τὰ «Πνευματικὰ ἔργα» καὶ αἱ παραφράσεις τῶν Ψαλμῶν. Τὰ ἅπαντά του δὲ ἐδημοσιεύθησαν εἰς 12 τόμους μετὰ τὸν θάνατόν του. θ. β.

— **Κοσὲν** (Cochin), ***Κάρολος-Νικόλαος*** *(πατήρ).* Γάλλος χαράκτης (1688—1754). Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας, ἠσχολήθη δὲ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἔργων μεγάλων ζωγράφων, ἰδιαιτέρως τοῦ Βαττώ. Ὅταν ὅμως ὁ υἱός του ἀνεδείχθη καλλιτέχνης μεγάλου ταλάντου, ἐγένετο συνεργάτης του καὶ ἐχάραξε πολλὰ ἐκ τῶν ἰδικῶν του ἔργων. Ἡ σύζυγός του *Λουΐζα-Μαγδαληνή*, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν *Ὀρτέμελς*, ἦτο ἐπίσης ἱκανὴ χαράκτρια, ὅπως καὶ αἱ ἀδελφαί της, ἠδυνήθη δὲ ν' ἀποδώσῃ καὶ αὐτὴ τινὰ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ υἱοῦ της.

— **Κοσὲν** (Cochin), ***Κάρολος-Νικόλαος*** *(υἱός).* Ἐμαθήτευσεν ἐν ἀρχῇ πλησίον τοῦ πατρός του καὶ βραδύτερον εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ διασήμου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ζωγράφου Ντυλέν. Ἡ κλίσις του ἐφέρετο περισσότερον πρὸς τὴν δι' ὀξέων κατεργασίαν τῶν πλακῶν, παρὰ τὴν διὰ τῆς σμίλης, καὶ πρὸς θέματα θρησκευτικὰ ἰδίως. Ἀπὸ τοῦ 1741 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας, τὸν ὁριστικὸν ὅμως τίτλον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔλαβε μετὰ πάροδον μιᾶς δεκαετίας περίπου. Ἡ φήμη του χρονολογεῖται ἰδίως ἀφ' ἧς ἀπετύπωσεν εἰς σειρὰν χαλκογραφιῶν τὸν «Χορὸν μετημφιεσμένων», τὸν δοθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν, ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ δελφίνου, τῷ 1745· τὰ σχέδια τῶν πλακῶν ἐκείνων ὑπάρχουν ἤδη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν καὶ διαμείνας ἐπ' ἀρκετὸν ἐν αὐτῇ, ἀπεκόμισε πλῆθος σχεδιασμάτων, καθὼς καὶ τὸ ὑλικὸν τριῶν τόμων, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκε τῷ 1751 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταξίδι εἰς τὴν Ἰταλίαν». Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του διεδέχθη τὸν Κάρολον Κοαπὲλ εἰς τὴν θέσιν τοῦ φύλακος τῶν εἰκόνων τοῦ βασιλέως καὶ τὸν Λεπισιὲ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱστοριογράφου γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας. Τοῦ ἀνετέθη νὰ χαλκογραφήσῃ τὴν σειρὰν τῶν «Λιμένων τῆς Γαλλίας» καὶ νὰ ἐκπονήσῃ τὴν συνέχειαν τῶν «Κυριωτέρων γεγονότων τῆς βασιλείας Λουδοβίκου ΙΕ'» εἰς μετάλλια. Αἱ δύο αὗται ἐργασίαι τοῦ παρέσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταδείξῃ ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ ταλάντου του. Ἐκτὸς τοῦ «Ταξιδίου εἰς τὴν Ἰταλίαν» ὁ Κοσὲν ἀφῆκε καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα συγγράμματα, ἐν οἷς: «Αἱ τέχναι ἐν Ἰταλίᾳ», «Ἡ ἐπίδρασις τοῦ φωτὸς εἰς τὴν ζωγραφικήν» κ.ἄ. γ. ζ

Κοσενιόβσκι (Korzeniowski, προφ. *Κοσενιόβσκι*), ***Ἰωσήφ.*** Πολωνὸς μυθιστοριογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1797—1863). Διετέλεσε παιδαγωγὸς τοῦ ποιητοῦ Κρασίνσκι κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τούτου, ἔπειτα δὲ καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς σχολείων ἐν Βαρσοβίᾳ, Κιέβῳ καὶ Χαρκόβῳ. Τὰ θεατρικά του ἔργα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει ζωηρότης διαλόγου, ὑστεροῦντα εἰς λεπτότητα καὶ μᾶλλον μελοδραματικῆς ὑφῆς, ἔχουν λησμονηθῆ σχεδόν. Μεταξὺ αὐτῶν τὰ σχόντα τὴν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν κατὰ τὴν ἐποχήν του ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς: «Ἀνιέλα», «Ὁ μοναχός», «Οἱ Ἰουδαῖοι» κλπ. Τὰ μυθιστορήματά του ὅμως διακρίνονται διὰ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους καὶ περιγραφικότητά των, δημοφιλέστατα δὲ παραμένουν πάντοτε ἐν τῇ πατρίδι του τὸ «Wedrówki orуginata» (Περιοδεῖαι ἑνὸς πρωτοτύπου τύπου; 1848 καὶ τὸ «Garbaty» (Ὁ καμπούρης), μεταφρασθέντα εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. δ. σ. δ.

Κοσερὼ (Cochereau), ***Λέων-Ματθαῖος.*** Γάλλος ζωγράφος (1793—1817), γνωστὸς ἰδίως ἐκ τοῦ πίνακος «Ἐσωτερικὸν τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Δαυΐδ», ἀποκειμένου εἰς τὸ μουσεῖον Λούβρου. γ. ζ.

κοσὶ (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *κοσοῦ*)· δρόμος, τρεχάλα: «ἔδωκ' ἕνα κοσί».

Κοσίανα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ἀναφέρεται ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (ἔκδ. Βερολίνου, σελ. 378), παραλαμβάνοντος τὴν μνείαν ἀπὸ Χάρακος, ὡς «φρούριον Παλαιστίνης ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Συρίας. Τὸ ἐθνικὸν Κοσιανεύς». Ταυτότης ἄγνωστος. σ. ε. λ.

κοσιδίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κοσίνη*.

Κοσιλάου *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἐν Βιθυνίᾳ, σημασίαν τινὰ λαβὸν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Θεοδοσίου Α'. Εἰς αὐτὸ προσωρινῶς ἀπέθεσε τὴν κεφαλὴν τοῦ Προδρόμου ἡ φυλάττουσα ταύτην Ματρώνα ἡ διάκονος, ἥτις καὶ συνέστησε καὶ διῴκησε παρὰ τὸ χωρίον γυναικείαν μονήν. Εἰς τοὺς μετὰ τὸν Ἑρμείαν χρόνους οὐδεμία γίνεται παρὰ χρονογράφοις μνεία τοῦ Κασιλάου, οὔτε τοῦ τόπου, ὅπου ἔκειτο ἡ μονή. μ. ι. γ.

Κοσίνα *[Γεωγρ.].* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας χωρίου *Κοκκινόβρυση* (βλ. λ.).

κοσίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Πικρὰ ὕλη προερχομένη ἐκ τῶν ἀνθέων *ἀγωνίας τῆς ἀβησσυνιακῆς*, τῶν καλουμένων *κόσων* καὶ ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ὡς φάρμακον ἀνθελμινθικόν. Τήκεται εἰς 142° καὶ ἔχει τὸν τύπον $C_{21}H_{24}(O.CH_3)_2O_5$. Εἰς τὰ ἴδια ἄνθη ἀπαντοῦν περαιτέρω δύο ἀκόμη πικραὶ ὗλαι, ἡ *κοσοτοξίνη* $C_{25}H_{32}O_9$ ἢ $C_{26}H_{34}O_{10}$ ἢ $C_{52}H_{78}O_{20}$, τηκομένη εἰς 62° ἢ 80°, καὶ ἡ *κοσιδίνη* $C_{31}H_{46}O_{11}$, τηκομένη εἰς 178°. Ἀμφότεραι δρῶσιν ἐρεθιστικῶς ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. σ. γ.

Κοσίνοβον *[Γεωγρ.]* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Πολύπετρον* (βλ. λ.).

Κοσίνσκυ (Kosinsky). Πολωνὸς ἐθελοντής, ἀγωνισάμενος κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὡς στρατιώτης καὶ πεσὼν τὴν 4/16 Ἰουλίου 1822 εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα (*Χ. Βυζαντίου* Ἱστορία τοῦ Τακτικοῦ Στρατοῦ, σελ. 380). σ. ε. λ.

Κόσιντος *['Αρχ. Γεωγρ.]* Ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης, ὅστις, πηγάζων ἐκ τῆς Ροδόπης καὶ ῥέων διὰ τῆς πόλεως Ξάνθης καὶ τῆς πεδιάδος αὐτῆς, ἐκβάλλει εἰς τὴν Βιστωνίδα λίμνην, βορείως τῶν ἀρχαίων Ἀβδήρων. Νῦν καλεῖται *Ἐσκεντζὲ* ἢ *Κουροὺ-Τσάϊ.* ι. σ. σ.

Κοσιοῦσκο (Kosciuszko), ***Θαδδαῖος-Ἀνδρέας.*** Πολωνὸς στρατηγὸς καὶ ἐθνικὸς ἥρως, γεννηθεὶς ἐν Λιθουανίᾳ (1746—1817). Καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς, ἀλλὰ πτωχῆς οἰκογενείας, εἰσήχθη εἰς τὴν σχολὴν τῶν εὐγενοπαίδων τῆς Βαρσοβίας, ὅπου ὁ διοικητὴς αὐτῆς πρίγκιψ Κζαρτορυΐσκι, διακρίνας τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτοῦ, τὸν ἀπέστειλεν ὅπως περατώσῃ τὰς σπουδάς του εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων. Ἐπιστρέψας εἰς Πολωνίαν κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, μεθ' ὃ ζητῶν περιπετείας ἀπῆλθε μετὰ τοῦ γαλλικοῦ στόλου τοῦ ἀποσταλέντος πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ Yorktown ἐτραυματίσθη. Ἐν Ἀμερικῇ συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Οὐάσιγκτων καὶ ἀπέκτησε τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, μεθ' ὃ ἐπανέκαμψεν εἰς Πολωνίαν καὶ ἔζη ἰδιωτεύων ἐπί τινα ἔτη. Τῷ 1791 ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ συντάγματος, ἀλλ' ἡ μεταρρύθμισις εὕρισκεν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν πρακτόρων τῆς Ρωσίας. Ἡ Αἰκατερίνη Β' συνεκάλεσεν ἐν Πετρουπόλει τοὺς δυσηρεστημένους τῆς Πολωνίας καὶ ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς νὰ καλέσωσι συνέλευσιν εἰς Ταργοβίτσαν καὶ κηρύξωσι τὴν ἐπιθυμίαν των ὅπως διατηρηθῇ τὸ σύνταγμα, καλοῦντες ταύτην ὡς ἐγγυήτριαν αὐτοῦ. Ἡ Αἰκατερίνη ἐκήρυξε τὰς γενομένας ἐν Πολωνίᾳ μεταρρυθμίσεις ὡς ἔργα τῶν Ἰακωβίνων, 80.000 δὲ Ρῶσοι καὶ 20.000 Κοζάκοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Πολωνίαν. Θέλουσα νὰ ἀμυνθῇ τοῦ ἔργου της ἡ πολωνικὴ Δίαιτα, περιέβαλε τὸν βασιλέα Στανίσλαον δι' ἀπολύτου κύρους, ἀνετέθη δὲ ἡ ἀρχιστρατηγία εἰς τὸν πρίγκιπα Πονιατόβσκι, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐτάχθη ὁ στρατηγὸς Κοσιοῦσκο, ὅστις ἠμύνθη ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ πέντε ἡμέρας εἰς Ντυμπιένκαν μετὰ 4.000 ἀνδρῶν κατὰ 16.000 Ρώσων. Ἀλλ' ἡ ὑποταγὴ τοῦ βασιλέως εἰς τὰς θελήσεις τῆς Αἰκατερίνης ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ καὶ μετὰ 500 ἀξιωματικῶν ἀπεσύρθη εἰς Λειψίαν. Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις τῆς Γαλλίας ἀνεκήρυξεν αὐτὸν Γάλλον πολίτην. Τὴν 23 Μαρτίου 1794, ὅτε ἐσημειώθη ἡ παρασκευαζομένη ἐν Πολωνίᾳ ἐξέγερσις πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας της, ὁ Κασιοῦσκο ἀφίκετο εἰς Κρακοβίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πολωνίαν ἄγων 5.000 ἀνδρῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἔφερον ὡς ὅπλα μόνον δόρατα. Πυροβολικοῦ ἐστερεῖτο παντελῶς. Ἐνίκησεν ἐν τούτοις τοὺς Ρώσους εἰς Ρακλάβιν καὶ κατέλαβε τὴν Βαρσοβίαν, ἀποτρέψας τὴν σφαγὴν τῶν αἰχμαλώτων Ρώσων ὑπὸ τοῦ ἐξαγριωθέντος λαοῦ, καὶ προέβη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς κυβερνήσεως. Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ, μετὰ 20.000 ἀνδρῶν καὶ 40.000 χωρικῶν κακῶς ὡπλισμένων, πρὸς τοὺς ἡνωμένους στρατοὺς τῆς Ρωσίας καὶ Πρωσσίας, ἀνερχομένους εἰς 150 000 ἀνδρῶν. Ἀπέκρουσε τὴν κατὰ τῆς Βαρσοβίας ἔφοδον τούτων, ἀπορρίψας τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Γουλιέλμου Β'. Ἐν τέλει ὑπέκυψε πρὸ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μασιέβιτς (10 Ὀκτωβρίου 1794), καθ' ἣν ἔλαβεν ἑπτὰ τραύματα. Ἀνευρεθεὶς τὴν ἑπομένην ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μετεφέρθη ὡς αἰχμάλωτος πολέμου καὶ ἐρρίφθη ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης Β' εἰς τὰς φυλακάς. Ὁ Παῦλος Α' ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ τοῦ προσέφερε τὸ ἴδιον ξίφος του, ὡς καὶ 1500 δουλοπαροίκους. Ὁ Κοσιοῦσκο οὐδεμίαν τῶν προσφορῶν τούτων δεχθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Παῦλον Α' τὸ διατεθὲν διὰ τὴν ἀναχώρησίν του χρῆμα. Τῷ 1797 ἀπῆλθεν εἰς Ἀμερικήν. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, ἠρνήθη καὶ ἀπεσύρθη εἰς μικρόν του κτῆμα παρὰ τὸ Φονταινεμπλώ, ἀσχολούμενος εἰς τὴν γεωργίαν. Τῷ 1815 ἐγκατεστάθη εἰς Ἑλβετίαν, ἐκεῖ δὲ πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου ἀπέθανεν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α' μετέφερε τὸν νεκρόν του εἰς Κρακοβίαν καὶ ἔθαψεν αὐτὸν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς πόλεως, ὅπου ἠγέρθη εἰς μνήμην του ὡραῖον ἄγαλμα. Τὴν περιουσίαν του διέθεσε πρὸς ἵδρυσιν ἐν Ἀμερικῇ φιλανθρωπικοῦ καταστήματος καὶ ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ κτήματά του εἰς τοὺς δουλοπαροίκους του. Πάντες οἱ ἱστορικοὶ χαρακτηρίζουν αὐτὸν ὡς μίαν τῶν εὐγενεστέρων φυσιογνωμιῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. θ. β.

Θαδδαῖος Κοσιοῦσκο.

Κοσιοῦσκο (Kosciuszko) *[Γεωγρ.].* Ὀροσειρὰ τῶν Αὐστραλιανῶν Ἄλπεων, ἔχουσα ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Μάουντ Τάουνσεντ*, (2.241 μέτρα). Τὸ ὄνομα ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Πολωνοῦ γεωλόγου κόμιτος Στρσέλσκι, ἀνελθόντος τῷ 1848 πρὸς ἐξερεύνησιν αὐτῆς, πρὸς τιμὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος τῶν Πολωνῶν Θαδδαίου Κοσιοῦσκο. χ. κ.

Κόσιτσε, ἢ ***Κάσσαου,*** ἢ ***Κασσοβία,*** ἢ ***Κάσσα*** (τσεχ. Kosice, γερμ. Kaschau, μαγυαρ. Kassa) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Τσεχοσλαβακίας ἐγγὺς τῶν οὐγγρικῶν συνόρων καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὄντελμπεργ—Μίσκολιτς. Ἔχει ὡραῖον καθεδρικὸν ναὸν γοτθικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἔργον τοῦ Γάλλου ἀρχιτέκτονος Β. ντὲ Ὀννικοὺρ (Honnecourt) καὶ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κέντρων ἐμπορίου μεταξὺ Οὐγγαρίας καὶ Α. Τσεχοσλοβακίας. Ἡ βιομηχανία ἐν αὐτῇ εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς τοὺς κλάδους τῆς σιγαροποιίας, τῆς βυρσοδεψίας, τῆς μεταλλουργίας, τῆς χρωματοποιίας καὶ τῆς ὑφαντουργίας. Ἔχει πλεῖστα ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα. Κάτ. (1921) 52 898. Ἡ Κόσιτσε ἱδρύθη τῷ 1249, ἀνῆκε δὲ ἀπὸ τοῦ 1347 εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ὡς ἐλευθέρα πόλις. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον περιῆλθεν εἰς τὴν ἀρτισύστατον Τσεχοσλοβακικὴν δημοκρατίαν, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τριανόν. χ. δ.

Κόσκα *[Γεωγρ.].* Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ κυρίως Πόλει (Σταμπούλ), οἰκουμένη ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Τούρκων.

Κοσκινᾶ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Κλάδεον ἐγγὺς τῆς Ὀλυμπίας καὶ ἐκτίσθη ἐκ Γορτυνίων μετοικησάντων ἐκεῖ. Κάτ. (1928) 273.

—**Κοσκινᾶ** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Θεσσαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 519. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ράκοβα* ἢ *Ράκοβον* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 671.

—**Κοσκινᾶ** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Δ. Στερεᾶς, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Δρυμῶνος (Μπερίκου) τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτοικοι (1928) 149. χ. δ.

κοσκινᾶς, —ᾶ (ὁ), θηλ. —*οῦ*· δημ., ὁ κατασκευάζων κόσκινα, κοσκινοποιός: παροιμ. «βάνει κι' ἡ κοσκινοῦ τὸν ἄντρα της μὲ τοὺς πραματευτάδες» ὅτι πολλάκις εὐτελεῖς θέλουν νὰ συγκαταλέγωνται μετὰ τῶν σπουδαίων.

Κοσκινᾶς, ***Γεώργιος.*** Ἕλλην νευρολόγος καὶ ψυχίατρος, γεννηθεὶς τῷ 1889 ἐν Γερακίῳ. Ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου καὶ γενόμενος διδάκτωρ διωρίσθη κατόπιν διαγωνισμοῦ βοηθὸς-ἰατρὸς τῆς νευρολογικῆς καὶ ψυχιατρικῆς κλινικῆς τοῦ πανεπιστημίου, εἶτα δέ, ἐπὶ δωδεκαετίαν, τῆς ὑπὸ τὸν Wagner von Jauregg πανεπιστημιακῆς κλινικῆς τῆς Βιέννης. Συνειργάσθη καὶ ἐξέδωκε μὲ τὸν καθηγητὴν τῆς νευρολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης Κ. Οἰκονόμου πραγματείαν περὶ τῆς κυτταροαρχιτεκτονικῆς τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Cytoarchitektonik der Hirnrinde des Menschen» καὶ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ πανεπιστημίου Dr Ströissler περὶ τῆς παθολογοανατομικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου τῆς κατὰ Wagner von Jauregg θεραπείας τῆς προϊούσης παραλύσεως δι' ἑλονοσίας κ. ἄ. —ο.

—**Κοσκινᾶς,** ***Διονύσιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κερκύρας, πολεμήσας εἰς τὸ τακτικὸν σῶμα τῶν Ἑπτανησίων, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἔδρασεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν Ἀττικῇ, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τῆς προικοδοτημένης φάλαγγος. γ. δ. κ.

—**Κοσκινᾶς,** ***Θεόδωρος.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (1868—1912), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι

Digitized by Google

τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ἀξιωματικὸς πυρβολαρχίας τοῦ στρατοῦ Θεσσαλίας. Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον, ὡς διοικητὴς πυρβολαρχίας, ἐφονεύθη κατὰ τὸν αἰφνιδιασμὸν τοῦ Σόροβιτς τὴν χαραυγὴν τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1912, μὴ θελήσας νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν πυρβολαρχίας ἄνευ ἐγγράφου διαταγῆς ὑποχωρήσεως. Ν. Θ. Κ.

— **Κοσκινᾶς, *Νικόλαος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Καλαμῶν, πολεμήσας ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος ἐπὶ κεφαλῆς συμπατριωτῶν του. Ἔδρασεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ, ἐφονεύθη δὲ καταδιώκων προσκυνήσαντας Πελοποννησίους τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1827 ἔξωθι τῶν Πατρῶν. Γ. Δ. Κ.

— **Κοσκινᾶς, *Παναγιώτης.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Καλαμῶν, πολεμήσας εἰς διαφόρους μάχας. Διεκρίθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Γ. Δ. Κ.

Κοσκινᾶ: */Γεωγρ./.* Μικρὸς συνοικισμός, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Ρούσας-Ἐκκλησιᾶς τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης, μὲ 11 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

Κοσκίνια, ἡ ***Κόσκινος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Καρίας, τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος παρὰ τὴν Νῦσαν καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ὀρθωσίας (νῦν Ὀρτάς, 33 χιλμ. ΝΔ. ἀπὸ Ἀϊδινίου). Κατὰ ταῦτα οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαιολόγων *(Μπούρες, Πατόν, Φαβρίκιος)* τοποθετοῦν αὐτὴν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ λόφου Ἀρὶ-Τεπέ, κειμένου παρὰ τὸ νῦν Νταλαγᾶ, 20 χιλμ. ΝΔ τοῦ Ἀϊδινίου. Ὁ Κίπερτ ὅμως τοποθετεῖ αὐτὴν παρὰ τὸ Ἐσκὶ-Τσινὰ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Π. Ν. Π.

κοσκινία (ἡ) (Coscinia) */Ζῳολ./.* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν τριγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ῥύγχος, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ πολναρθρωτὰς καὶ προθώρακα κυαθοειδῆ. Ἡ κοιλία τοῦ ἐντόμου εἶναι τετραγωνικὴ καὶ ἀπολήγει εἰς ἀπεστρογγυλωμένον ἄκρον, οἱ πόδες μᾶλλον βραχεῖς καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικίλος. Ἐκ τῶν 10 περίπου γνωστῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *κοσκινία ἡ μελανὴ* (Coscinia nigra), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ ὑπολεύκων κηλίδων. Δ. Ν. Π.

Κοσκινιὰ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς δυτικῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Σκήτης (Ντεντελὲρ) τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς πόλεως Κοζάνης καὶ ἔχει κατ. (1928) 193. Πρότερον ὠνομάζετο *Καλπουρτζιλάρ.* Χ. Δ.

κοσκινίδι (τό)· τὸ διὰ τοῦ κοσκινίσματος ἀπορριπτόμενον, σκύβαλον, ἄλλως *ἀποκοσκινίδι.*

κοσκινίζω, καὶ —*άω*· καθαρίζω διὰ τοῦ κοσκίνου, περνῶ ἀπὸ τὸ κόσκινο: «κοσκινίζω τ' ἀλεύρι, —τὸ σιτάρι κτλ.»· ‖ μεταφ., ἐξετάζω λεπτομερῶς, λεπτολογῶ: «τὰ κοσκινίζει ὅλα».

κοσκίνιον (τὸ) (Coscinium) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μηνισπερμοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸ *κοσκίνιον τὸ διατρητόσπερμον* (Coscinium fenestratum), ἰθαγενὲς τῆς Κεϋλάνης, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Καλλιεργεῖται πολλαχοῦ πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

κοσκίνισις,—εως (ἡ)· συνήθ. *κοσκίνισμα* (βλ. λ.).

κοσκίνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοσκινίζω, καθάρισμα μὲ τὸ κόσκινο, πέρασμα ἀπὸ τὸ κόσκινο: «τὸ ἀλεύρι θέλει κοσκίνισμα».

κοσκινιστὴς (ὁ)· ὁ κοσκινίζων, ὁ ἐργάτης τοῦ κοσκινίσματος.

κοσκινιστικός, —ή, —όν· ὁ σχετικὸς μὲ τὸ κοσκίνισμα: «κοσκινιστικὴ μηχανή»· ‖ ***κοσκινιστικὰ*** (τά)· ὡς οὐσ., ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὸ κοσκίνισμα.

— **κοσκινιστικὴ** ***μηχανή.*** Καλεῖται τοιουτοτρόπως ἡ μηχανή, ἡ χρησιμοποιουμένη διὰ τὸ κοσκίνισμα κόκκων ἢ τετριμμένων ἐν γένει ὑλικῶν. Αἱ μηχαναὶ αὗται εἶναι διαφόρων εἰδῶν, σύγκειται δὲ γενικῶς ἐξ ἐπιπέδων κυλινδρικῶν ἢ κωνικῶν κοσκίνων, κινουμένων μέσῳ μηχανισμοῦ διὰ τῆς χειρὸς ἢ τῇ βοηθείᾳ μικροῦ κινητῆρος. Αἱ κοσκινιστικαὶ μηχαναὶ χρησιμοποιοῦνται προκειμένου περὶ μεγάλης ἀποδόσεως, ὡς λ. χ. εἰς τὰ ἐργοστάσια ἀρτοποιίας διὰ τὸ κοσκίνισμα τῶν ἀλεύρων· εἰς τὰ λατομεῖα διὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν σκύρων ἀπὸ τῶν λιθοτριμμάτων, συνδυαζόμεναι συνήθως μετὰ τῶν σκυροθραυστῶν εἰς τὰ μεταλλεῖα κλπ. Δ. Κ. Α.

Κοσκινιστικὴ μηχανή.

κοσκινίτης (ὁ)· δημοτ., παρωνυχίς, ἄλλως *τριγυρίστρα.*

κοσκινόγυρος (ὁ)· γῦρος τοῦ κοσκίνου, ὁ κόθρος, ἡ τηλία.

κοσκινομαντεία (ἡ), ἡ ***κοσκινομαντικὴ*** (ἡ)· ἡ τῇ βοηθείᾳ κοσκίνου μαντική· ἡ τέχνη τοῦ προλέγειν τὰ μέλλοντα ἢ ἀνακαλύπτειν τὰ κεκρυμμένα τῇ βοηθείᾳ κοσκίνου.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *κοσκινομαντεία* εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο συνήθης παρὰ τοῖς ἀγρόταις κυρίως καὶ ἐτελεῖτο ὑπὸ γυναικῶν, ἂν πιστεύσωμεν τὸν Θεόκριτον, ὅστις εἰς τὸ τρίτον εἰδύλλιόν του (στίχ. 31) ἀναφέρει τὴν κοσκινομάντιδα Ἀγροιὼ ὡς μαντευομένην ἐπιτυχῶς διὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν καὶ διὰ τὰ ἀπόκρυφα. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὰς μαντείας ταύτας τὸ κόσκινον ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀνάκινησιν ἀπεξηραμμένου στάχυος, τὸ δὲ μάντευμα ἐξήγετο ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποσπασθέντων ἀπ' αὐτοῦ κόκκων. Συνήθως κατέφευγον εἰς τὴν κοσκινομαντείαν ἢ διὰ ν' ἀποτρέψουν ἐπικείμενον κακὸν ἢ νόσον ἢ διὰ ν' ἀνακαλύψουν τὸν δράστην κλοπῆς τινος ἢ ἄλλου ἀδικήματος.

Ἐκτὸς τοῦ τρόπου τούτου, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλος ἐξ ἴσου συνήθης, διατηρηθεὶς μέχρι σήμερον καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον καρφώνεται εἰς τὴν στεφάνην κοσκίνου τὸ ἓν σκέλος ψαλίδος, τὸ δ' ἕτερον προσδένεται διὰ νήματος καὶ αἴρεται, εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιστρέφεται μὲ τὴν ἐλαχίστην ὤθησιν ἢ πνοὴν τοῦ ἀνέμου. Ἐνῷ τὸ κόσκινον εὑρίσκεται εἰς τοιαύτην θέσιν, ἀπαγγέλλουν κατὰ σειρὰν τὰ ὀνόματα τῶν ὑπόπτων διὰ τὴν κλοπὴν ἢ τὸ ἀδίκημα καὶ καταλογίζουν τὴν πρᾶξιν εἰς βάρος ἐκείνου, κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἐστράφη τὸ κόσκινον. Προκειμένου περὶ προφητικῆς μαντείας, ἐξηγοῦν τὴν μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ στροφὴν τοῦ κοσκίνου ὡς εὐοίωνον, τὴν δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὡς δυσοίωνον. — Ω.

κοσκινόμαντις,—ιδος (ἡ)· ἡ διὰ τοῦ κοσκίνου μαντευομένη, ἡ γινώσκουσα τὴν τέχνην τοῦ μαντεύεσθαι διὰ τοῦ κοσκίνου.

κόσκινον (τό)· ὄργανον καθαρισμοῦ τῶν σιτηρῶν ἀπὸ τῶν σκυβάλων καὶ τῶν ἄλλων ἀπορριμμάτων, ἢ διαχωρισμοῦ τῶν μικροτέρων τεμαχίων ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοιαῦτα. Ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *δριμόνι* καὶ τὴν *κρησάρα*: «κόσκινο ψιλό, —χοντρὸ» τὸ ἔχον λεπτὰς ἢ εὐρυτέρας ὀπάς, «τοῦ 'καμαν τὸ κορμὶ του κόσκινο» ἐπὶ λαβόντος πολλὰ τραύματα· παροιμ. «πότερος σοφώτερος, ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποβαστάζων» (ἀρχ.)· ‖ καταχρηστικῶς, ἡ *κρησάρα* (βλ. λ.)· ‖ ὑποκορ. *κοσκινάκι* (τό): παροιμ. «καινούργιο κοσκινάκι μου καὶ ποῦ νὰ σὲ κρεμάσω» ἐπὶ ἐξαιρετικῆς ἐπιμελείας πρὸς πᾶν καινουργές. Β. Φ.

— *[Εγκυκλ.]* Τὰ *κόσκινα* ἀποτελοῦνται συνήθως εἴτε ἐκ τινος διατρήτου ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἐκ λεπτοῦ σιδηροῦ ἐλάσματος ἢ δέρματος, εἴτε ἐκ σιδηροῦ πλέγματος ἢ ὑφάσματος, εἴτε ἐκ διατρήτου κυλίνδρου ἢ κώνου. Τὸ κοσκίνισμα ἐπιτυγχάνομεν, ῥίπτοντες τὸ ὑλικὸν ἐντὸς τοῦ κοσκίνου, ὅπερ τίθεται μετὰ ταῦτα εἰς ὁριζόντιον παλινδρομικὴν κίνησιν, ὅταν πρόκειται περὶ ἐπιπέδου κοσκίνου, ἢ εἰς περιστροφικὴν ἐν γένει κίνησιν, ὅταν πρόκειται περὶ κυλινδρικοῦ ἢ κωνικοῦ τοιούτου. Τὸ ἀποχωριζόμενον ὑλικὸν διέρχεται διὰ τῶν ὀπῶν τοῦ κοσκίνου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον παραμένει ἐντὸς αὐτοῦ. Τὸ μέγεθος τῶν ὀπῶν τῶν κοσκίνων καθὼς καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν φύσιν τῶν τεμαχίων ἢ τῶν κόκκων τοῦ κοσκινισθησομένου ὑλικοῦ. Τὰ κόσκινα χρησιμοποιοῦνται γενικῶς διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ σίτου ἢ ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν, καθὼς καὶ τῶν ἀλεύρων, διὰ τὸ κοσκίνισμα τῆς ἄμμου πρὸς ἀποχωρισμὸν τῶν σκύρων ἀπὸ τῶν λιθοτριμμάτων, διὰ τὴν ὀγκομετρικὴν κατάταξιν ὑλικῶν συγκειμένων ἐκ τεμαχίων διαφόρου μεγέθους, καθὼς καὶ δι' ἄλλης φύσεως ἀναλόγους σκοπούς. Δ. Κ. Α.

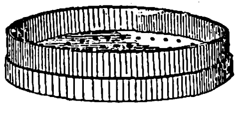

Κοινὸν κόσκινον.

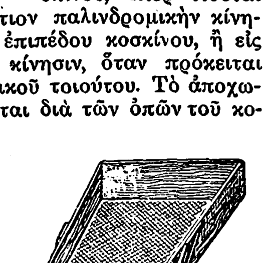

Κόσκινον ἄμμου.

— */Μεταλλ./* Καλεῖται *κόσκινον* συσκευὴ ἀποτελουμένη ἐκ διατρήτου ἐλάσματος ἢ μεταλλίνου πλέγματος πρὸς ἀποχωρισμὸν τῶν διαφόρου μεγέθους τεμαχίων οὐσίας τινός, ὡς γαιανθράκων, μεταλλευμάτων ἢ βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἡ κατ' ὄγκον αὕτη κατάταξις χρησιμεύει: 1) Πρὸς δημιουργίαν ἐμπορευσίμων ποιοτήτων διαφερουσῶν κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ τεμαχίου, ὡς π. χ. προκειμένου περὶ τῶν γαιανθράκων, σκύρων κτλ. 2) Πρὸς διαλογὴν τῶν μεγαλυτέρων τεμαχίων καὶ μηχανικὸν ἐμπλουτισμὸν τῶν μικροτέρων ὀρυκτῶν, μεταλλευμάτων καὶ γαιανθράκων. 3) Πρὸς ἀποχωρισμὸν τῶν μήπω λειοτριβηθέντων μερῶν οὐσίας τινός, πρὸς λειοτρίβησιν αὐτῶν προκειμένου περὶ βιομηχανικῶν προϊόντων ἢ μεταλλευμάτων, πρὸς ἐμπλουτισμὸν διὰ πλύσεως ἢ ἄλλων μεθόδων. Διὸ αἱ ἐγκαταστάσεις θραυστήρων καὶ τριβέων περιλαμβάνουσι καὶ κόσκινα διὰ τὸ κοσκίνισμα τῶν προϊόντων πρὸ καὶ μετὰ τὴν διέλευσιν διὰ τῶν μηχανημάτων τούτων.

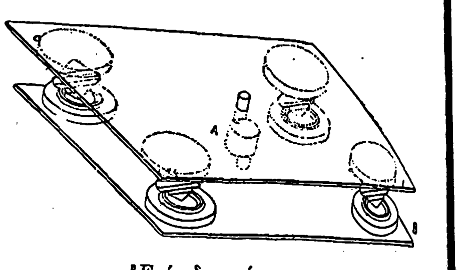

Ἐπίπεδον κόσκινον Coxe.

Τὰ χρησιμοποιούμενα κόσκινα ἀποτελοῦνται ἐκ σταθερῶν ἰσχυρῶς κεκλιμένων ἐσχαρῶν, συγκειμένων ἐκ παραλλήλων ῥάβδων διὰ τὰ μεγαλύτερα τεμάχια καὶ ἐκ διατρήτων ἐλασμάτων διὰ τεμάχια μέχρι 40 χλστμ., ἄνω τῶν ὁποίων ἐκκενοῦνται τὰ βαγονέτα τῶν γαιανθράκων κτλ. Διὰ μικρότερα τεμάχια χρησιμοποιοῦνται διάτρητα ἐλάσματα, καὶ δι' ἀκόμη λεπτότερα, πλέγματα ἐκ χάλυβος ἢ ὀρειχάλκου ἢ καὶ ὑφάσματος. Τὰ τοιαῦτα κόσκινα ἢ εἶναι *ἐπίπεδα* ἐλαφρῶς κεκλιμένα, δεχόμενα (διὰ τῆς χειρός, μηχανῶν κλπ.) μεταβατικὴν κίνησιν παλινδρομικὴν κατὰ τὸ ἐπίπεδον αὐτῶν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἢ περιστροφικὴν μεταβατικὴν (*κόσκινον* Coxe), ἢ ἔχουσι σχῆμα κυλίνδρου ἢ κώνου, περιστρεφόμενα βραδέως περὶ ἄξονα ἐλαφρῶς κεκλιμένον, καλούμενα δὲ *τυμπανοειδῆ* (Trommel). Τὰ τυμπανοειδῆ κόσκινα, ὡς καὶ τὰ ἐπίπεδα, περιλαμβάνουσι πολλάκις διαδοχικὰ τμήματα διαφόρου ἀνοίγματος, κάτω τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ὑποδοχεῖς ἐν σχήματι χοανῶν διὰ τὴν συλλογὴν τῶν κοσκινισμάτων. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κοσκίνου συλλέγεται τὸ περίσσευμα. Τὸ κοσκίνισμα γίνεται πολλάκις ὑπὸ ἐλαφρὰν βροχὴν ὕδατος. Τὰ λεπτὰ κόσκινα καλοῦνται *κορσέραι* ἢ κρησάραι.

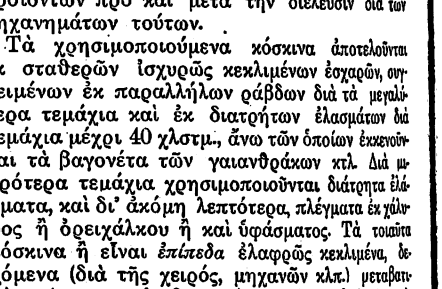

Περιστρεφόμενον κωνικὸν κόσκινον.

Πρὸς ὀγκομετρικὸν διαχωρισμὸν λεπτῶν τεμαχίων γίνεται χρῆσις καὶ διαχωριστήρων δι' ἀνερχομένου ῥεύματος ἀέρος ἢ ὕδατος, ὡς καὶ ἠθμῶν. Τὰ μεγαλυτέρου ἀνοίγματος κόσκινα ὁρίζονται διὰ τῶν χιλιοστομετρικῶν διαστάσεων τῶν ἀνοιγμάτων. Αἱ διαστάσεις τῶν ἀνοιγμάτων τῶν λεπτοτέρων κοσκίνων μετροῦνται εἴτε διὰ τοῦ ἀριθμοῦ ἀνοιγμάτων κατὰ τρέχοντα ἀγγλικὸν δάκτυλον ἢ κατὰ τρέχον ἑκατοστόμετρον. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀποτελεῖ τὴν ἀριθμὸν τοῦ κοσκίνου. Οὕτω κόσκινον ὑπ' ἀριθ. 4 μετρικοῦ συστήματος ἔχει 16 ὀπὰς κατὰ τετραγ. ἑκατοστομ. καὶ κόσκινον ὑπ' ἀριθ. 70 ἔχει 4900 ἀνοίγματα ἢ βρόχους κατὰ τετρ. ἑκατοστόμ., ἐνῷ κόσκινον ὑπ' ἀριθ. 20 ἀγγλικῶν διαστάσεων ἔχει 58 ἀνοίγματα κατὰ τετρ. ἑκατοστόμετρον (1 τετρ. ἀγγλ. δάκτυλος=6.45 τετρ. ἑκατοστόμ.) καὶ κόσκινον ὑπ' ἀριθ. 180 ἀγγλικῶν διαστάσεων ἔχει 4900 βρόχους κατὰ τετρ. ἑκατοστομ., ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 70 μετρικοῦ συστήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Blanc E.-C.*, Concasseurs, broyeurs et tamiseurs (Paris). Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—**«Κόσκινον».** Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 21ην Δεκεμβρίου 1868.

Κόσκινον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Εὐβοίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρυστίας τοῦ ὁμωνύμου τῇ νήσῳ νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ὑπήγετο εἰς

Digitized by Google

τὸν τέως δῆμον Δυστίων καὶ ἔχει ἀκμαίαν ἐλαιοπαραγωγήν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 342. Χ. Δ.

—**Κόσκινον** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπωσις κατὰ τὴν ΒΑ. ἐσχατιὰν τῆς Ρόδου, διανοιγομένη μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Βουθὶ* (ἢ *Βοήθεια*) καὶ τῆς ἀκτῆς *Μαράσι* τοῦ προαστείου τῆς Ρόδου πόλεως. Ἀναπεπταμένη πρὸς Α., ἔχει παραλλήλως τῇ ἀκτῇ χοιράδας καὶ μύρμηκας. Τὸ ὁμώνυμον χωρίον *Κόσκινο*, ἐπὶ τῆς ΒΔ. κλιτύος λόφου (ὕψόμ. 642 ποδ., ἀπέχει τῆς παραλίας περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα (πλάτ 36°23' ¼ Β., μῆκ. 28°15 ⅓ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667: Rhod island) ὁριζοντιογραφικῶς. Σ. Ε. Λ.

κόσκινον ***τοῦ Ἐρατοσθένους.*** Καλεῖται οὕτως ἡ ἑξῆς μέθοδος, διὰ τῆς ὁποίας εὑρίσκομεν ὅλους τοὺς πρώτους ἀριθμοὺς τοὺς μικροτέρους ἑνὸς ὡρισμένου ἀριθμοῦ, π.χ. τοῦ 100. Γράφομεν ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ 1 ἕως τοῦ 100.

1	2	3	~~4~~	5	~~6~~	7	~~8~~	~~9~~	~~10~~
11	~~12~~	13	~~14~~	~~15~~	~~16~~	17	~~18~~	19	~~20~~
~~21~~	~~22~~	23	~~24~~	~~25~~	~~26~~	~~27~~	~~28~~	29	~~30~~
31	~~32~~	~~33~~	~~34~~	~~35~~	~~36~~	37	~~38~~	~~39~~	~~40~~
41	~~42~~	43	~~44~~	~~45~~	~~46~~	47	~~48~~	~~49~~	~~50~~
~~51~~	~~52~~	53	~~54~~	~~55~~	~~56~~	~~57~~	~~58~~	59	~~60~~
61	~~62~~	~~63~~	~~64~~	~~65~~	~~66~~	67	~~68~~	~~69~~	~~70~~
71	~~72~~	73	~~74~~	~~75~~	~~76~~	~~77~~	~~78~~	79	~~80~~
~~81~~	~~82~~	83	~~84~~	~~85~~	~~86~~	~~87~~	~~88~~	89	~~90~~
~~91~~	~~92~~	~~93~~	~~94~~	~~95~~	~~96~~	97	~~98~~	~~99~~	

Διαγράφομεν ἀπὸ τοῦ 2 ἕκαστον δεύτερον ἀριθμόν, καὶ οὕτω ἀφαιροῦνται ἀπὸ τοῦ πίνακος ὅλοι οἱ ἀριθμοὶ οἱ πολλαπλάσιοι τοῦ 2. Διαγράφομεν εἶτα ἀπὸ τοῦ 3 ἕκαστον τρίτον ἀριθμὸν τοῦ πίνακος δηλαδὴ ὅλα τὰ πολλαπλάσια τοῦ 3. Ἀπὸ τοῦ 5 διαγράφομεν ἕκαστον πέμπτον ἀριθμὸν τοῦ πίνακος, οἵτινες εἶναι τὰ πολλαπλάσια τοῦ 5. Ἀπὸ τοῦ 7 διαγράφομεν ἕκαστον ἕβδομον ἀριθμὸν τοῦ πίνακος, οἵτινες εἶναι τὰ πολλαπλάσια τοῦ 7 κ. ο. κ. Οἱ ἀπομένοντες ἀριθμοὶ 1, 2, 3, 5, 7, 11, 13, 17,... εἶνε πρῶτοι μικρότεροι τοῦ 100. Σ. Μ.-Ο.

κοσκινοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευάζων κόσκινα, κοιν. *κοσκινᾶς.*

Κόσκινος (Coscinus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρίας, ἄλλως *Κοσκίνια* (βλ. λ.).

κοσκινοῦ (ἡ)· θηλ. τοῦ *κοσκινᾶς* (βλ. λ.)· ἰδίᾳ *κοσκινοῦδες* λέγονται αἱ ἄλλως *γύφτισσες.*

Κοσκοῦ *[Γεωγρ.]* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης χωρίου *Ταξιάρχης* (βλ. λ.).

κοσκουσοῦρα (ἡ) *[Λαογρ.]*. Καλεῖται οὕτως εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Θράκης καὶ Μ. Ἀσίας ἡ *βεββερίτσα* (βλ. λ.). Κ. Φ.

Κοσκὼ *[Μυθ.]*. Μαινὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ, γνωστὴ κυρίως ἐκ πλακὸς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ Θηβῶν καὶ ἦτο ἀπόγονος τῆς Ἰνοῦς, ἐφέρετο δὲ ὡς ἱδρύτρια τῆς λατρείας τοῦ Βάκχου ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ἐπὶ Μαιάνδρῳ. Κατὰ τὴν παράδοσιν, οἱ κάτοικοι τῆς Μαγνησίας εἰς παλαιοτάτους χρόνους ἀνεῦρον ἐν τῇ κοιλότητι καταπεσόντος δένδρου ἄγαλμα («ἀφίδρυμα») τοῦ Διονύσου· ἐρωτήσαντες, ἔλαβον παρὰ τῶν Δελφῶν χρησμόν, καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ μετακαλέσουν ἐκ Θηβῶν μαινάδα πρὸς καθιέρωσιν ἐν Μαγνησίᾳ «ὀργίων καὶ νομίμων ἄλλων καὶ θιάσων» τοῦ Βάκχου. Τότε ἦλθεν ἡ Κοσκὼ μετὰ τῆς Βαυβοῦς καὶ Θεττάλης, καὶ συνέπηξε τὸν θίασον τῶν Πλατανιστηνῶν, οἵτινες ἐλάτρευον τὸν Βάκχον ὡς «δενδρίτην» ἢ «ἔνδενδρον», ἐνῷ ἡ Θεττάλη συνέπηξε τὸν θίασον τῶν «καταιβατῶν» ἐπίσης πρὸς λατρείαν τοῦ Βάκχου. Ὅτε ἀπέθανεν ἡ Κοσκώ, ἐτάφη εἰς τὸν ἀπ' αὐτῆς ἀποκληθέντα Κοσκόβουνον. Πρὸς αὐτὴν συνδέεται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ *κοσκινομαντεία.* Π. Ν. Π.

Κοσκώνιος (Cosconius), ***Κόϊντος.*** Ρωμαῖος γραμματικός, συγγράψας βιβλίον «De actionibus», κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βάρρωνος (L, 1. VI, 89), γραμματικοῦ καὶ νομικοῦ περιεχομένου. Ταυτίζεται πρὸς τὸν Κόϊντον Κοσκώνιον (Q. Cosconius), τὸν ἰσχυριζόμενον ὅτι ὁ κωμῳδοποιὸς Τερέντιος ἐπανερχόμενος ἐξ Ἑλλάδος ἐπνίγη εἰς τὴν θάλασσαν μὲ 108 κωμῳδίας μεταφρασθείσας ἐκ τῶν τοῦ Μενάνδρου (*Suet.* Vit. Terent. ἔκδ. *Roth.* σελ. 294). Χ. Κ. Κ.

Κοσλόβσκι, ***Μιχαὴλ-Ἰβάνοβιτς.*** Ρῶσος γλύπτης (1739—1803). Συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Ρώμῃ, ἐπιστρέψας δ' ἐκεῖθεν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς γλυπτικῆς ἐν τῇ ρωσικῇ Ἀκαδημίᾳ. Τὰ ἄριστα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι τὸ ἄγαλμα τοῦ στρατάρχου Σουβάρωφ εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως ἐν Πετρουπόλει, τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Σαμψὼν ἐν Πέτερχωφ, τὸ ἄγαλμα τῆς Αἰκατερίνης Β' ὑπὸ μορφὴν Ἀθηνᾶς, πλεῖστα ἀνάγλυφα κοσμοῦντα τὰ μαρμάρινα ἀνάκτορα παρὰ τὸν Νέβαν κ. ἄ. Θ. Β.

— **Κοσλόβσκι,** ***Ὀσσὶπ - Ἀντώνοβιτς.*** Ρῶσος μουσουργὸς (1759 — 1831). Συνέθεσε πλείστας μελῳδίας, ἀνεμόρφωσε τὴν λαϊκὴν μουσικὴν τῆς λευκῆς Ρωσίας, ἐτόνισε τὰ μουσικὰ μέρη τῆς τραγῳδίας τοῦ Ὀζέρωφ «Φίγγαλ» καὶ ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεάτρου τῆς Πετρουπόλεως. Θ. Β.

Κόσλοφ (Koslof) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Εὐπατορία.*

Κόσλυ (Cozeley) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Στάφφορντ, 5 χλμ ΝΑ. τοῦ Γουλβερχάμπτον, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ προάστειον. Κάτ. 22.750. Ἔχει ὀρυχεῖα ἄνθρακος καὶ σιδηρολίθου, ἐργοστάσια κοσμημάτων, μηχανουργεῖα, σιδηροχυτήρια κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κοσμᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος, ἄλλοτε ἑλληνικόν. Οἱ κάτοικοί του, περίπου 550, μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

κοσμαγωγὸς *[Ἀρχ.]*. Ὁ ἰθύντωρ, ὁ ὁδηγὸς τοῦ κόσμου, ὁ Θεός· ἄλλως *κοσμαγός.*

Κοσμαδαῖοι, καὶ ***Κοσμαδαιίκα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 231, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἀμπελουργίαν. Ν. Ζ.

κοσμάκης (ὁ)· ὑποκορ. τοῦ *κόσμος,* ὁ πολὺς λαός, ὁ ὄχλος, οἱ ἀπλοϊκώτεροι, οἱ μᾶλλον εὐαπάτητοι: «ἐδῶ εἶναι κόσμος καὶ κοσμάκης», «ἔτσι γελιέται ὁ κοσμάκης» ‖ οἱ πενέστεροι, οἱ ταλαιπωρούμενοι πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἀναγκαίων: «ὁ κοσμάκης κυνηγάει τὴ φτήνια» ‖ φρασ. «κόσμος καὶ κοσμάκης» ἄπειρον πλῆθος.

Κοσμᾶς, *ἅγιος.* Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *(Κοσμᾶς ὁ Α',* βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 2 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἐπίσκοπος Χαλκηδόνος, Βυζάντιος τὴν πατρίδα, ἀγωνισθεὶς κατὰ τῶν εἰκονομάχων κρατερῶς μετὰ τοῦ ὁμόφρονος ὁσίου Αὐξεντίου καὶ διὰ τοῦτο καταδιωχθεὶς ἀπεβίωσε καὶ ἑορτάζεται τὴν 18 Ἀπριλίου. —3) Ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ζωγράφου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὅσιος, ὁ καὶ *Ζωγραφίτης* ἐπονομαζόμενος, ὅστις τῷ 1323 ἀποθανὼν ἑορτάζεται τὴν 22 Σεπτεμβρίου. —4) Ὁ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐπὶ Ρωμανοῦ τὸ Λεκαπηνοῦ αὐλικός, ὅστις καταλιπὼν τὰ ἀνάκτορα καὶ τὸν «μονήρη βίον ἐπανελόμενος γέγονε ποιμὴν τῶν ἐν τῇ πρὸς Σάγαριν ποταμὸν μονῇ μοναζόντων» καὶ ἐν αὐτῇ ἀποθανὼν ἑορτάζεται τὴν 5 Ὀκτωβρίου. —5) Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ποιητής, ἐπίσκοπος Μαϊουμᾶ, ἑορταζόμενος τὴν 14 Ὀκτωβρίου. —6) Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δαμιανοῦ μαρτυρήσας (βλ. λ. *Ἀνάργυροι* Ἅγιοι). Ε. Γ. Π.

—**Κοσμᾶς.** Ἐκ Κρήτης καταγόμενος, μετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τῆς καταργήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, τῆς διαταχθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Γ'. Ἦτο ἀνὴρ μεγαλοπρεποῦς παραστήματος, γενναῖος καὶ δραστήριος, ὥστε, ὅτε συνεκεντρώθησαν αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τῶν στασιασάντων κατὰ τοῦ Λέοντος Γ' κατοίκων τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Κρήτης, ἀνηγόρευσαν αὐτὸν αὐτοκράτορα καὶ ἔπλευσαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (727). Ὁ ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ στόλος, προσβληθεὶς ἐν Προποντίδι τὴν 18ην Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ ἐπελθόντος ἐκ τῆς πρωτευούσης, ἡττήθη κατὰ κράτος, πυρποληθέντων πλείστων πλοίων. Ὁ Κοσμᾶς αἰχμαλωτισθεὶς ἐκαρατομήθη. Ν. ΚΑΣ

—**Κοσμᾶς** ὁ ***Ἁγιορείτης.*** Ἱερομόναχος καὶ ζωγράφος, ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενος. Οὗτος μετὰ τοῦ συναδέλφου καὶ συμπολίτου του *Σεραφεὶμ* ἐζωγράφησε τὸν νάρθηκα τῆς μονῆς Καρακάλλου τῷ 1757. Ε. Γ. Π.

—**Κοσμᾶς** ὁ ***Αἰτωλός.*** Διδάσκαλος τοῦ ἔθνους καὶ νεομάρτυς (βλ. λ. *Αἰτωλὸς* Κοσμᾶς).

—**Κοσμᾶς,** πατριάρχης ***Ἀλεξανδρείας.*** Τρεῖς ἐκ τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀλεξανδρείας ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα:

—1) ***Κοσμᾶς ὁ Α'*** (727—755). Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὀρθόδοξος πατριάρχης ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ μακρὰν ἐπικράτησιν ἐν αὐτῇ μονοφυσιτῶν καὶ κατόπιν μονοθελητῶν αἱρετικῶν πατριαρχῶν). Μετὰ πολλῶν κόπων μόλις κατὰ τὸ 742 κατώρθωσε ν' ἀνακτήσῃ τινὰς τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον καταλάβει οἱ μονοφυσῖται. Κατὰ τὴν συνταράξασαν σύμπαντα τὸν Χριστιανισμὸν εἰκονομαχικὴν ἔριδα ὁ Κοσμᾶς μετὰ τῶν πατριαρχῶν Θεοδώρου Α' Ἱεροσολύμων καὶ Θεοδώρου Ἀντιοχείας συνελθὼν τῷ 763 εἰς σύνοδον ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς κατεδίκασε τοὺς εἰκονομάχους καὶ συνυπέγραψε λαμπρὰν ὁμολογίαν πίστεως, ἥ ὁποία κατὰ τὸ 767 ἀπεστάλη πρὸς τὸν Πιπῖνον εἰς Γαλλίαν, ὃν προέτρεπον οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ν' ἀποδεχθῇ τὴν εἰκονομαχίαν.

—2) ***Κοσμᾶς ὁ Β'*** (1711 καὶ 1723—1736)· βλ. *Κοσμᾶς ὁ Γ'* πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

—3) ***Κοσμᾶς ὁ Γ'*** (1737—1746). Πρώην μητροπολίτης Πισιδίας, διαδεχθεὶς Κοσμᾶν τὸν Β', διὰ τὸν χρηστὸν δ' αὐτοῦ χαρακτῆρα *Καλοκάγαθος* ἐπονομαζόμενος, κατεῖχε τὸν θρόνον ἐπὶ ἐννέα ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἐν Πηλουσίῳ τῷ 1746. Ε. Γ. Π.

— **Κοσμᾶς** ὁ ***Ἀλεξανδρεύς.*** Λόγιος ἀκμάσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος. Ἦτο κτήτωρ πολλῶν βιβλίων, ἃ παρεῖχε καὶ εἰς τοὺς φιλομαθεῖς πρὸς μελέτην, καὶ ἠσχολήθη εἰς συγγραφὰς κατὰ τῶν Ἰουδαίων. Μ. Ι. Γ.

— **Κοσμᾶς** ὁ ***βεστήτωρ.*** Ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ, ἴσως τοῦ Ι' αἰῶνος. Ἔγραψε λόγους εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, τὸν προφήτην Ζαχαρίαν, Ἰωακεὶμ καὶ Ἄνναν καὶ ἴσως καὶ εἰς ἄλλους (*Migne,* Πατρολ. 65,829 καὶ 106,1005—1012). Ε. Γ. Π.

— **Κοσμᾶς** ὁ ***Ἐπιδαύριος.*** Λόγιος ἀρχιμανδρίτης τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μονάζων ἐν τῇ μονῇ τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅπου συνέστησεν ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ, ἐκτὸς ἄλλων, ἐτυπώθη τῷ 1759 «Ἐκλογὴ ψαλτηρίου», ἐν ᾗ προτάσσεται τοῦ Κοσμᾶ τούτου προσφώνησις εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Ε. Γ. Π.

— **Κοσμᾶς** ***ἱερομόναχος.*** Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος γεννηθεὶς ἐν Γάνῳ τῆς Θράκης, ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Προύσῃ (1787), εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Πολυκάρπου διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ σχολῆς. Ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν εἰς τὴν Θράκην ἐδίδαξεν ἐν τῇ Χώρᾳ (1803—1804). Τῷ 1816 ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ «Παρακλητικὸν κατὰ τῆς πανώλους», συνέγραψε δὲ καὶ ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ξενοφῶντος. [*Μ. Γεδεὼν* «Μνήμη Γανοχώρων» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1913, σ. 155.] Ε. Γ. Π.

— **Κοσμᾶς** ὁ ***Ἰνδικοπλεύστης.*** Μοναχός, γεωγράφος τῆς ΣΤ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐξ Ἀλεξανδρείας καταγόμενος, ἐπεχείρησε χάριν ἐμπορικῶν σκοπῶν, περὶ τὸ 520, μακρὸν ταξίδιον εἰς Ἀραβίαν καὶ ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς Ἰνδικῆς (ὅθεν καὶ *Ἰνδικοπλεύστης* ἐπωνομάσθη). Ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ ταξιδίου ἀπῆλθεν εἰς τὸ Σινᾶ, ὅπου ἐγένετο μοναχὸς καὶ συνέγραψε κατὰ τὸ 547 μέγα γεωγραφικὸν ἔργον, ἐπιγραφόμενον «Χριστιανικὴ τοπογραφία» ἐκ δώδεκα βιβλίων. Σκοπὸς τοῦ Κοσμᾶ συγγράφοντος τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο νὰ ἱδρύσῃ νέον σύστημα φυσικῆς γεωγραφίας, σύμφωνον πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν «διὰ τῆς φυσικῆς καὶ ἀστρονομικῆς διερμηνεύσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς» καὶ διὰ τοῦτο ὁ Φώτιος τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ χαρακτηρίζει ὡς ἑρμηνείαν εἰς τὴν Πεντάτευχον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἀγωνιζόμενος λοιπὸν νὰ καταρρίψῃ τὸ περὶ σφαιρικότητος τῆς γῆς σύστημα τοῦ Πτολεμαίου, δέχεται ὅτι ἡ γῆ εἶναι οὐχὶ σφαῖρα ἀλλ' ἐπιμήκης πεδιάς, ἐπιστεγαζομένη ὑπὸ τὸ στερέωμα καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ ὠκεανοῦ, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει καὶ ὁ παράδεισος τοῦ Ἀδάμ. Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη κινοῦνται ὑπὸ τὸ στερέωμα καὶ μετὰ τῶν πλανητῶν περιστρέφονται περὶ κωνοειδὲς τι ὄρος κείμενον πρὸς βορρᾶν· καὶ κατὰ μὲν τὸ θέρος ὁ ἥλιος περιστρέφεται περὶ τὴν κορυφὴν τοῦ κώνου καὶ διὰ τοῦτο γίνεται ἀόρατος εἰς ἡμᾶς μόνον ὀλίγας ὥρας τῆς νυκτός, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ἡ περιστροφὴ αὐτοῦ γίνεται περὶ τὴν βάσιν τοῦ κώνου καὶ τούτου ἕνεκα αἱ νύκτες τοῦ χειμῶνος εἶναι μακρότεραι τῶν ἡμερῶν. Ὅσον ἀνόητοι εἶναι αἱ θεωρίαι αὗται τοῦ Κοσμᾶ περὶ τῆς γῆς, τόσον χρήσιμοι εἶναι αἱ ἄλλαι περὶ τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ἐγνώρισε, πληροφορίαι του. Μετὰ φιλαληθείας καὶ ἀκριβείας ἀφηγεῖται πᾶν ὅ,τι εἶδε ἢ ἤκουσε καὶ πολλὰς πληροφορίας παρέχει περὶ τῶν μετὰ τῆς Αἰγύπτου, Ἰνδιῶν καὶ Κίνας ἀρχαίων σχέσεων τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, περὶ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, περὶ ζῴων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν Ἰνδιῶν κλπ. Ἔγραψε δὲ καὶ γλῶσσαν τόσον ἀπλῆν καὶ σαφῆ, ὥστε ὁ Φώτιος περιφρονητικῶς ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ λέγων ὅτι «ἔστι δὲ ταπεινὸς τὴν φράσιν καὶ συντάξεως οὐδὲ τῆς κοινῆς μετέχων». Ἐκτὸς δὲ τῆς «Χριστιανικῆς τοπογραφίας» ὁ Κοσμᾶς ἔγραψε καὶ κοσμογραφίαν καὶ πίνακας ἀστρονομικοὺς καὶ ἑρμηνείας εἰς τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τὸ Ἆσμα ᾀσμάτων, ἅτινα ἀπωλέσθησαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne,* Πατρολ. 88 10—476. — *Winstedt,* «The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes» (Cambridge 1909). — *Gelzer.* ἐν τοῖς «Jahrbücher für protest. Theologie» (1883, 105 κ. ἑξ.). — *Κρουμβάχερ-Σωτηριάδου,* Ἱστορ. βυζ. λογοτεχν. (Β', 12 κ. ἑξ.). — *Δ. Μπαλάνου,* «Πατρολογία» σ. 511. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Κοσμᾶς** ὁ ***Κιτίου.*** Μητροπολίτης τοῦ ἐν Κύπρῳ Κιτίου κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐκ πατρὸς Θεσσαλονικέως, τοῦ Δημητρίου Μαυρουδῆ, καὶ μητρὸς Κυπρίας, γεννηθεὶς ἐν Τύνιδι τῆς Ἀφρικῆς τῷ 1643, ἐξεπαιδεύθη ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπανελθὼν εἰς Τύνιδα ἐχρημάτισεν ἐπίτροπος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Παϊσίου (1643 – 1715). Εἰς Γαλλίαν μεταβὰς κατώρθωσε νὰ σχετισθῇ μετὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ τυχὼν τῆς προστασίας τούτου ἐξελέγη τῷ 1675 μητροπολίτης Κιτίου «ὡς γνήσιον καὶ ὀρθόδοξον τέκνον τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ φίλος τοῦ ἐνδόξου γένους τῶν Φράγκων». Ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ ἐκ Κύπρου ὡς λατινόφρων, ἔφθασεν εἰς Δαλματίαν καὶ τῷ 1682 διωρίσθη ἡγούμενος τῆς παρὰ τὸ Ελβασὸν μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Βλαδιμίρου, οὗτινος καὶ ἀκολουθίαν τυπωθεῖσαν τῷ 1690 ἐν Βενετίᾳ ἔγραψεν. Ἔπειτα ἐγένετο ἐπίτροπος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν καὶ τέλος κατέλαβε τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Δυρραχίου, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1702. Ε. Γ. Π.

Digitized by Google

— **Κοσμᾶς**, πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*. Τρεῖς οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα:

—1) *Κοσμᾶς ὁ Α'* (1075—1081), ὁ ἐπιλεγόμενος *Ἱεροσολυμίτης*. Ἐξ Ἀντιοχείας καταγόμενος καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθὼν ἐξ Ἱεροσολύμων, ἐμόναζεν οὐ μακρὰν τῶν Βλαχερνῶν, ἴσως ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας· τιμώμενος δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' τοῦ Δούκα ἐκλήθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὡς διάδοχος Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου ὑπέργηρως, σχεδὸν ἐνενηκοντούτης. Ἀλλ' ἕνεκα τοῦ γήρατος, τῆς ἀπαιδευσίας καὶ διοικητικῆς ἀνικανότητος «τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκόμενος», ὡς γράφει ὁ Ζωναρᾶς, ἀπεχώρησε μετὰ 5 ἔτη καὶ μῆνας 9 ἐκ τῶν πατριαρχείων τῇ 8 Μαΐου 1081 καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλλίου ἐν Κωνσταντινουπόλει «ἀνὴρ ἱεροπρεπὴς καὶ πλήρης ἁγιωσύνης» κατὰ τὴν Ἄνναν τὴν Κομνηνήν.

—2) *Κοσμᾶς ὁ Β'* (1146—1147). Ἐξ Αἰγίνης καταγόμενος καὶ διὰ τοῦτο *Ἀττικὸς* ἐπονομαζόμενος, διεδέχθη Μιχαὴλ τὸν Β'. Ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος, ἐδέχετο εἰς τὰ πατριαρχεῖα καὶ θερμῶς ὑπεστήριζε μοναχόν τινα *Νήφωνα*, ὅστις τῷ 1143 εἶχε καταδικασθῆ ὑπὸ συνόδου ἐπὶ βογομιλικοῖς φρονήμασιν, ἀγνοῶν ὅτι «ἀνδρὶ ἀποβλήτῳ ξυνοικίζεσθαι αὐτάρκης κατηγορία». Κατηγορηθεὶς λοιπὸν ὡς αἱρετικὸς ὁ Κοσμᾶς καὶ καταγγελθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν ὡς φιλικῶς διακείμενος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰσαάκ, συνωμοτοῦντα κατὰ τοῦ Ἰωάννου, καθῃρέθη ὑπὸ συνόδου ἐξ 25 μητροπολιτῶν καὶ 7 ἀρχιεπισκόπων μετὰ δεκάμηνον πατριαρχείαν.

—3) *Κοσμᾶς ὁ Γ'* (1714—1716). Ἐκ Χρυσοπόλεως τῆς Βιθυνίας καταγόμενος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει σπουδάσας τά τε ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν θεολογίαν, μετέβη περὶ τὸ 1700 εἰς Σινᾶ ὡς διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ. Τῷ 1703 μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπιδείξας πρὸς τὸν πατριάρχην Δοσίθεον τὴν παραίτησιν, ἣν εἶχεν ἀποσπάσει ἀπὸ τοῦ γέροντος ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Ἰωαννικίου, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου. Μετὰ τριετίαν περιελθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς Σιναΐτας κατέλιπε τὸ Σινᾶ τῷ 1706 καὶ ἐξελέγη μητροπολίτης Κλαυδιουπόλεως. Τῷ 1711, κατορθώσας διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλων του νὰ ἐκλεγῇ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον, φέρων καὶ σουλτανικὸν φιρμάνιον ἐπικυρωτικὸν τῆς ἐκλογῆς του. Ἀλλ' οἱ Χριστιανοὶ τῆς Αἰγύπτου ὑποστηρίζοντες τὸν κανονικὸν αὐτῶν πατριάρχην Σαμουήλ, ἐξεδίωξαν τὸν Κοσμᾶν, ὅστις ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξελέγη τῷ 1714 οἰκουμενικὸς πατριάρχης τῇ ὑποστηρίξει τοῦ Μανουὴλ Ὑψηλάντου εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποσυρθέντος εἰς Ἅγιον Ὄρος Κυπριανοῦ. Τῷ 1716, ἐκβληθεὶς ἐκ τοῦ θρόνου, ἀπῆλθεν ἐπί τινα χρόνον εἰς Μολδαβίαν, ὁπόθεν ἐπανακάμψας εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ προσπαθῶν νὰ καταλάβῃ καὶ πάλιν τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὃν κατεῖχεν Ἱερεμίας ὁ Γ', ἐκρύπτετο ἐν οἰκίᾳ φίλου του Τούρκου. Ἀνακαλυφθεὶς δὲ συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὸ Σινᾶ, ὅπου ἐπί τινα ἔτη ἐφησύχαζεν ἀσχολούμενος εἰς συγγραφάς. Τῷ 1723, ἀποθανόντος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σαμουήλ, ἐξελέγη διάδοχος αὐτοῦ τῇ ὑποστηρίξει τοῦ μεγάλου διερμηνέως Γρηγορίου Γκίκα ὁ Κοσμᾶς, ὅστις κατεῖχε τὸν θρόνον μέχρι τοῦ 1736, ὅτε ἀπέθανεν ἐν Καΐρῳ. Ε. Γ. Π.

— **Κοσμᾶς** *μάγιστρος*. Ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (μετὰ τὰ 945). Διετέλεσε πρώτιστος τῶν πολιτικῶν κριτηρίων. Ἀνὴρ σοφὸς καὶ νομομαθής, ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα πρεσβευτὴς πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας Ἄραβας. Μ. Ι. Γ.

— **Κοσμᾶς** ὁ *Μαϊουμᾶ*, ἢ *ὁ μελῳδός*. Ἐπίσκοπος καὶ ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς τοῦ Η' αἰῶνος. Ὀρφανὸν καὶ πτωχὸν παιδίον, παραλαβὼν τὸν Κοσμᾶν τοῦτον ὁ τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ πατὴρ Σέργιος υἱοθέτησε καὶ ἀνέτρεφε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰωάννου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος ἐν Δαμασκῷ. Ἀμφότεροι ἐδιδάχθησαν φιλοσοφίαν, ἀστρονομίαν, γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν ὑπὸ Κοσμᾶ τοῦ Ἀσυγκρίτου, πρὸ τοῦ 736 δὲ μεταβάντες εἰς Παλαιστίνην ἐνεγράφησαν ἐν τῷ μοναχολογίῳ τῆς περιωνύμου μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα. Τῷ 743 ὁ Κοσμᾶς ἐξελέγη ἐπίσκοπος τοῦ παρὰ τὴν Γάζαν Μαϊουμᾶ, ὅπου καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 750. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν ἀσχοληθεὶς ὁ Κοσμᾶς, ὅπως καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐποίησε κανόνας εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ Σταυροῦ (Σταυρὸν χαράξας Μωσῆς), τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ (Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...), τὰ Θεοφάνια (Βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα...), τὴν Ὑπαπαντὴν (Χέρσον ἀβυσσότοκον πέδον...), τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, τὸ Μ. Σάββατον (Κύματι θαλάσσης...) καὶ πολλοὺς ἄλλους εἰς διαφόρους ἁγίους καὶ διῳδία καὶ τριῴδια καὶ τετραῴδια εἰς τὴν Μεγάλην ἑβδομάδα, ἔτι δὲ ἰδιόμελα πολλά. Ὡς ποιητὴς ὁ Κοσμᾶς ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὡς «ἀνὴρ εὐφυέστατος καὶ πνέων μουσικὴν ὅλως τὴν ἐναρμόνιον» ὑπὸ τοῦ Σουΐδα χαρακτηρίζεται. Πρότυπον ἔχων Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, εἰς τὰ ποιήματα τοῦ ὁποίου ἔγραψε καὶ ὑπομνήματα, παρέλαβεν ἐκ τῶν πανηγυρικῶν λόγων αὐτοῦ φράσεις ὁλοκλήρους ἐν τοῖς ποιήμασί του. Ὡσαύτως ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀρυόμενος πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προσαχθῇ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δογμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μὲν διδάσκαλος ἄριστος τῆς θεολογίας ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ συγκινήσῃ τὸ ἐκκλησίασμα καὶ νὰ θερμάνῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ διὰ γλώσσης ἁπλῆς καὶ μεγαλοπρεποῦς, ὡς ὁ Ρωμανός, δὲν κατώρθωσεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne*, Πατρολ. (98,456 ἑ. καὶ 38,340).—*Γ. Παπαδοπούλου*, «Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησ. μουσικῆς» (ἐν Ἀθήναις 1890, σ. 154).—*Δ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» (σ. 564). Βίους τοῦ Κοσμᾶ δύο ἐξέδωκεν ὁ *Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς* ἐν τῷ Α' τόμῳ τῶν «Ἀναλέκτων τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας». Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ·

— **Κοσμᾶς** *Μέδικος*. Ὄνομα πολλῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *Μεδίκων* (βλ. λ.). Μ. Ν. Δ.

—**Κοσμᾶς**, ὁ *Ξένος*, ἢ *Ἱκέτης*. Σοφὸς ἐκκλησιαστικὸς μελῳδὸς τῆς Η' ἑκατονταετηρίδος. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Καλαβρίας ὤν, ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐκάρη μοναχός. Μεταβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα συνελήφθη αἰχμάλωτος μετ' ἄλλων Χριστιανῶν ὑπὸ Σαρακηνῶν καὶ ἀπήχθη εἰς Δαμασκὸν τῆς Συρίας. Ἐκεῖ δ' ὁ πατὴρ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ Σέργιος, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ δέσμιος Καλαβρὸς ἦτο λίαν σοφὸς καὶ ἐνάρετος (ὅθεν καὶ *Ἀσύγκριτος* ἐπωνομάζετο), ἐξηγόρασεν αὐτὸν καὶ κατέστησε διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ θετοῦ υἱοῦ του Κοσμᾶ, τοῦ κατόπιν γενομένου ἐπισκόπου Μαϊουμᾶ. Ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ δὲ τούτου ὅ τε Ἰωάννης καὶ ὁ Κοσμᾶς ἐδιδάχθησαν τὰ ἐγκύκλια γράμματα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν. Ἐκπληρῶν δ' ὁ διδάσκαλος Κοσμᾶς τὴν παλαιὰν ἐπιθυμίαν του, μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἔζησε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου του ἐν τῇ Λαύρᾳ τοῦ Ἁγίου Σάββα. Ε. Γ. Π.

— **Κοσμᾶς** ὁ ἐκ *Πράγας*. Βοημὸς ἱστορικὸς (1045—1125). Ἐσπούδασεν ἐν Πράγᾳ καὶ Λιέγῃ καὶ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς γραμματεὺς τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ Δ'. Κατόπιν ὠνομάσθη πρωθιερεὺς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Πράγας καὶ ἐταξίδευσε πολλάκις εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, συνοδεύσας πολλοὺς ἐπισκόπους εἰς τὰς περιοδείας των. Περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἔγραψε λατινιστὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρονικὰ Βοημῶν» («Cronica Boemorum»), ἣν διήρεσεν εἰς τρία μέρη. Ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἰθαγενὴς πηγὴ τῆς ἱστορίας τῆς Βοημίας, βασιζομένη ἐπὶ πολλῶν θρύλων καὶ παραδόσεων. Πρώτη ἔκδοσις τοῦ ὡς ἄνω ἔργου εἶναι ἡ τοῦ Φρέγερ («Rerum bohemicarnm antiqui scriptores», 1602). Μ. Δ. Β.

—**Κοσμᾶς** *Τζιντζιλούκης*. Διαπρεπὴς μοναχὸς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἐκ τοῦ προαστείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Χρυσοκεράμου καταγόμενος. Ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου ἀπεστάλη τῷ 1046 εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκεῖ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ 180 ἡγουμένων καὶ μοναχῶν, συνέταξε νέον κανονισμὸν τῶν μονῶν, τὸ καλούμενον «Δεύτερον τυπικόν», τὸ ὁποῖον ἐπὶ τρεῖς καὶ ἥμισυν αἰῶνας ἴσχυεν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει. Ἀνέκδοτος πραγματεία τοῦ Κοσμᾶ τούτου «Περὶ διαγνώσεως τῶν ὀκτὼ λογισμῶν» ὑπάρχει ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Βατικανοῦ. Ε. Γ. Π.

—**Κοσμᾶς** ὁ *Χίου*. Κληρικὸς γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἔτυχε μετρίας παιδεύσεως. Ἐχρημάτισε μητροπολίτης Προκοννήσου εἶτα δὲ Βιζύης καὶ κατόπιν Χίου, ἔνθα καὶ ἀπέθανε (1839). Ὡς πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Μελετίου, ἐπέδειξε διοικητικὴν δραστηριότητα καὶ σύνεσιν, μάλιστα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ μέχρι τοῦ 1835. Ἑπτὰ ἐπιστολὰς αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Μ. Ἰ. Γεδεὼν ἐν τοῖς «Θρακικοῖς» (τ. Α'). Μ. Ι. Γ.

Κοσμᾶς, *Ἀσημάκης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἦτο ἔμπορος καὶ ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς. Διωχθεὶς τῷ 1821 κατέφυγεν εἰς Ρωσίαν καὶ ἐκεῖθεν κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1824. Ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, κατόπιν μετεμελήθη καὶ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην. Ἐφονεύθη κατὰ τὸν σπαραγμὸν τοῦ 1832. Γ. Δ. Κ.

— **Κοσμᾶς**, *Χρῆστος*. Σουλιώτης ὁπλαρχηγός, ὅστις πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατ' αὐτὸν ὑπῆρξε τὸ ἔμπιστον πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Γραβιᾶς, ὁ Κοσμᾶς μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα ἐζήτησε νὰ παρασύρῃ πρὸς τὰ γύρω βουνὰ τὸ στράτευμα τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ Βρυώνη. Ἐν τέλει ὅμως ἡττηθεὶς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν φυγὴν τῶν ἀνδρῶν του. Κατόπιν ἐπολέμησεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου. Γ. Δ. Κ.

Κοσμᾶς /*Γεωγρ.*/. Ὀρεινὴ κωμόπολις τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται κατὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Πάρνωνος εἰς ὕψος 1100 μ., ὁπόθεν διαφαίνεται ὁ Ἀργολικὸς κόλπος, ἡ Ἀργολικὴ χερσόνησος μετὰ τῶν νήσων Σπετσῶν καὶ Ὕδρας. Κάτ. (1928) 2.018. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὴν μονὴν Ἐλώνης, κατοικουμένην ὑπὸ 21 μοναχῶν. Πέριξ τῆς κωμοπόλεως ἐκτείνονται δάση, ἐξ ὧν παράγονται κάστανα καὶ κάρυα. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς κοινότητος καλλιεργοῦνται γεώμηλα, σῖτος, κριθὴ καὶ ἄλλα δημητριακά. Ὁ Κοσμᾶς εἶναι ἕδρα δασοκόμου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ ἑξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Πολλοὶ τῶν Κοσμιτῶν εὑρίσκονται ἐν Ἀμερικῇ. Ι. Σ. Σ.

Κοσμάτι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Δ. Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται νοτιοδυτικῶς τῶν Γρεβενῶν καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 387. Κ. Δ.

Κοσμάτι (Cosmati). Πολλοὶ Ἰταλοὶ καλλιτέχναι, τῆς αὐτῆς ἢ ἴσως καὶ διαφόρου καταγωγῆς, φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο, οἵτινες ἐπὶ πολλὰς γενεὰς διεκρίθησαν εἰς τὴν τέχνην τῶν μωσαϊκῶν διακοσμήσεων, διαρκοῦντος τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐγνώριζον ἰδίως νὰ ἐπιτυγχάνουν ὡραῖα σχέδια, μεταχειριζόμενοι τεμάχια μαρμάρου καὶ ζύμην ἐγχρώμου ἢ χρυσομειγοῦς ὑάλου, ἐπὶ τῶν τάφων, ἐπάνω εἰς τοὺς ἄμβωνας, τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κίονας τῶν ἐκκλησιῶν, δίδοντα ἐντύπωσιν χάριτος καὶ πλούτου. Πρῶτος εἰσαγαγὼν τὴν διακοσμητικὴν αὐτὴν τεχνοτροπίαν φέρεται ὁ *Τζοβάννι ντὶ Κόσμα*, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τὸ ὄνομα τῶν Κοσμάτι.

Κοσμᾶτος, ***Παναγῆς***. Κεφαλλὴν ἀγωνιστὴς καὶ ἐμποροπλοίαρχος, ὑπηρετήσας ἀφιλοκερδῶς τὸν Ἀγῶνα. Ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος εἰς τὴν περιστολὴν τῆς πειρατείας, ἀναφανείσης τῷ 1837, ἀλλ' ἐπνίγη μετὰ τοῦ πλοίου του παρὰ τὸν Μαλέαν. Γ. Δ. Κ.

Κοσμετᾶτος, ***Γεώργιος***. Ἕλλην ὀφθαλμίατρος ἐξ Ἀργοστολίου Κεφαλληνίας, γεννηθεὶς τῷ 1876. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Παρισίων τῷ 1898 μετὰ ἐναίσιμον διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Recherches sur le développement des voies lacrymales» (1898), εἶτα δὲ εἰδικεύθη εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Πανᾶν ἐν τῇ ὀφθαλμολογικῇ κλινικῇ τοῦ πανεπιστημίου Παρισίων καὶ ἐν ταῖς κλινικαῖς Μονάχου καὶ Βιέννης (1900—1901). Ἐδιδάχθη ἐπίσης ἱστολογίαν καὶ ἐμβρυολογίαν ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ καθηγητῇ Mathias Duval. Διετέλεσεν ἐπιμελητὴς τοῦ ἀνατομείου τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1919, ὑφηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1911, μὲ ἐναίσιμον διατριβὴν «περὶ διαπλάσεως τῶν ἐξαρτημάτων τῶν ὀφθαλμῶν», τῷ δὲ 1919 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ἱστολογίας καὶ ἐμβρυολογίας. Διηύθυνε τὸ ὀφθαλμολογικὸν τμῆμα τῆς πολυκλινικῆς Ἀθηνῶν (1905—1911), κατὰ δὲ τοὺς πολέμους, στρατιωτικὸν χειρουργικὸν νοσοκομεῖον (1912—1913), ὀφθαλμολογικὸν τμῆμα στρατιωτικοῦ νοσοκομείου (1915—1918) καὶ ὀφθαλμολογικὸν κέντρον (1918—1920), προαχθεὶς εἰς ἐπίατρον (1919). Ἀπὸ τοῦ 1906 διατελεῖ μέλος τῆς ὀφθαλμολογικῆς ἑταιρείας Παρισίων, ἀπὸ τοῦ 1924 τῆς γαλλικῆς ὀφθαλμολογικῆς ἑταιρείας, ἀπὸ τοῦ 1929 πρόσεδρον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1912 ἐπίτιμος ἑταῖρος τῆς ὀφθαλμολογικῆς ἑταιρείας Αἰγύπτου. Ἀντεπροσώπευσε τὴν ἰατρικὴν σχολὴν Ἀθηνῶν εἰς τὸ ὀφθαλμολογικὸν συνέδριον Ὁλλανδίας τῷ 1929, ἐν ᾧ ἐποιήσατο ἀνακοίνωσιν «Sur quelques difficultés diagnostiques de la tuberculose oculaire» καὶ εἶναι συνεργάτης διαφόρων ξένων ὀφθαλμολογικῶν περιοδικῶν. Ἔγραψεν: «Ἀνατομική, Ἐμβρυολογία καὶ Φυσιολογία τοῦ ὀφθαλμοῦ», «Παθολογία, Κλινικὴ καὶ Θεραπευτικὴ τῶν ὀφθαλμῶν», «Θεραπευτικὴ τῶν νόσων τῶν ὀφθαλμῶν», «Sur l'histologie des fistules médianes du cou» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Α. Μαυρογιάννη, 1905), «Quelques considérations sur les anencéphalies. Étude histologique du système nerveux d'un foetus anencéphale» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ν. Πετσάλη, 1905), «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν συγγενῶν διαμαρτιῶν» (1918) «Ὑδροκεφαλία καὶ ἀτροφία τῶν ἐπινεφριδίων» (1920), «Περὶ κληρονομικότητος—[illegible]γία» (1920), τὴν ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ Ἀθηνῶν ἀναγνωσθεῖσαν ἐπὶ τῇ δεξιώσει του ἐπιστημονικήν του πραγματείαν «Περὶ κυτταρικῆς ἑρμηνείας τῆς κληρονομικότητος» (1930) καὶ τὴν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκαδημείᾳ ἀνακοίνωσίν του «Περὶ τοῦ ἐγκεφαλικοῦ κέντρου τῆς ὁράσεως τῶν ἀνοφθάλμων» (1930) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

—**Κοσμετᾶτος Φωκᾶς**, ***Σπυρίδων Π.*** Ἕλλην πολιτειολόγος καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 188[illegible]. Ἐσπούδασεν ἐν Γενεύῃ καὶ ἐν Παρισίοις πολιτικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐν Λονδίνῳ τὰ οἰκονομικὰ κ[illegible]

Digitized by Google

ἔγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Aux lendemains des guerres balcaniques» (Paris, 1915), «La Macédoine, son passé et son présent», ἱστορικοὶ χάρται τοῦ ἑλληνισμοῦ (ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί, Βέρνη 1921), «Diplomatie et presse dans l' affaire grecque» (ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *S. Cosmin,* Paris 1921), «L'entente et la Grèce pendant la Grande Guerre», (δίτομον, ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω ψευδώνυμον, Paris. 1926), «The tragedy of Greece» (London, 1928) κ.ἄ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης πολλὰ οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ ἄρθρα εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας και περιοδικά. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Μ. Δ. Ε.

κόσμημα (τό)· πᾶν ὅ,τι κοσμεῖ, στολίζει, στόλισμα, κοιν. *στολίδι,* οἷον δακτύλιοι, ἐνώτια, περιδέραια, ψέλια κττ.: «ἔχει κοσμήματα μεγάλης ἀξίας», «ἔβαλε ἐνέχυρον τὰ κοσμήματά της»· || πᾶν ὅ,τι κοσμεῖ, ἐξωραΐζει τι, ποίκιλμα: «κόσμημα τοῦ βιβλίου,—τοῦ γραφείου,—τοῦ δωματίου,—τῆς οἰκίας»· || μεταφ., ἀγλάϊσμα, ἐγκαλλώπισμα: «ὁ δεῖνα εἶναι τὸ κόσμημα τῆς οἰκογενείας του, — τῆς πατρίδος του»· || κόσμημα τυπογραφικὸν (βλ.κατ. *[Τυπογρ.]*)· || (Μουσ.) φθόγγοι μουσικοὶ παρεμβαλλόμενοι εἰς μελῳδίαν πρὸς διαποίκιλσιν καὶ πλουτισμὸν (βλ. *καλλωπισμός*).

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *κοσμήματα* ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἔμφυτον διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ καθιστᾷ ἑαυτὸν ὡραιότερον καὶ μᾶλλον εὐάρεστον, προσιδιάζουσι δ' εἰς τὰς γυναῖκας. Εἶναι δὲ ταῦτα παντοῖα ἀντικείμενα τέχνης, ἅτινα εἴτε περιβάλλουσι κυκλικῶς μέλος τι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (διαδήματα, ψέλια, δακτύλιοι, περιδέραια), εἴτε αἰωροῦνται ἀπό τινος μέλους τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ κατ' ἰδιαιτέραν προτίμησιν τοῦ λαιμοῦ (ἐνώτια, σταυροί, μετάλλια κλπ.), εἴτε ἐπιτίθενται ἐπί τινος μέλους τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τῆς κεφαλῆς (πτερά, κτέναι, καρφίδες κλπ.), εἴτε συμπληροῦσιν ἔνδυμα ἢ κάλυμμά τι ἢ διακριτικὸν περίβλημα, προσαρτώμενα ἐπ' αὐτοῦ (λοφίον, ἵππουρις, ἐπωμίδες κλπ.), εἴτε ἀποτελοῦσιν ὀργανικόν, οὕτως εἰπεῖν, τμῆμα τῆς ὅλης ἐνδυμασίας τοῦ φέροντος, συντελοῦντα εἰς τὴν μεγαλοπρεπεστέραν, πολυτελεστέραν ἢ διακριτικωτέραν τούτου παράστασιν (αἰχμὴ κράνους, κρινολῖνον κλπ.). Ὑπό τινων εἰς τὰ κοσμήματα τάσσεται καὶ τὸ ἔνδυμα καθόλου κλπ. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα, διότι τὸ ἔνδυμα ἀποτελεῖ πλήρωσιν στοιχειώδους ἀνθρωπίνης ἀνάγκης, μόνον δ' ἀφ' ἧς καταστῇ τοῦτο συνθετώτερον καὶ προωρισμένον παρὰ τὴν ἀνάγκην, ἣν πληροῖ, ν' αὐξήσῃ καὶ τὰ θέλγητρα τοῦ φέροντος τοῦτο προσώπου διὰ τῆς πολυτελείας, τῆς κομψότητος ἢ τοῦ εὐαρέστου χρωματισμοῦ του. εἰσέρχεται καὶ τότε μόνον ἐν μέρει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κοσμήματος.

Ἀποκλειστικώτερον ὅμως καὶ κατὰ τὴν κοινὴν τοῦ ὅρου ἔννοιαν κοσμήματα θεωροῦνται μόνον τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς προμνημονευθείσας πρώτας τρεῖς κατηγορίας. Ἐμφανίζονται δὲ ταῦτα ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, οὐχὶ ὅμως καὶ εὐθὺς κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς τῆς Πολυνησίας καὶ τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς, παρὰ τοῖς Ἐρυθροδέρμοις τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἄλλοις, ἀπαντᾷ εἰσέτι ὁ διὰ στιγματισμοῦ ἢ χρωματισμοῦ διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος στολισμός. Πολλάκις τὸ σῶμα τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς φυλὰς ταύτας ἀτόμων εἶναι κατάστικτον κατὰ ποικίλα σχεδιάσματα καὶ κεχρωματισμένον κατὰ ποικίλους τρόπους ἐξ ὁλοκλήρου. Καὶ ἡ ῥίνισις δὲ τῶν ὀδόντων καὶ ἡ ἀνάρτησις ἀπὸ τῆς ῥινὸς καὶ τῶν χειλέων, διαπερωμένων πρὸς τοῦτο, ψελίων ἢ ἑτέρων κοσμητικῶν ἀντικειμένων, βαναυσοτάτων συνήθως κατὰ τὴν κατασκευήν, εἶναι συχνή. Βραδύτερον ἐμφανίζεται ὁ αὐτοτελὴς στολισμός, ὁ προωρισμένος διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς του ἐντελείας καὶ τῆς μεγίστης ἀξίας τῶν ὑλῶν, ἐφ' ὧν εἶναι ἐξειργασμένος, νὰ καλλύνῃ τὸ φέρον τοῦτον ἄτομον. Κατὰ ταῦτα τὰ κοσμήματα ποικίλλουσι κατὰ τὸ σχῆμα, τὴν ἐξεργασίαν, τὴν ὕλην, τὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὸ μέγεθος, ἀναλόγως τοῦ λαοῦ, τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἀνήκουσιν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ σταθεροί τινες τύποι, ὡς ὁ δακτύλιος, τὸ περιδέρειον, τὸ ψέλιον, ἡ πόρπη, οἵτινες ἐμφανίζονται μόνον κατὰ τὰς λεπτομερείας παρηλλαγμένοι εἰς πάντας τοὺς τόπους καὶ πάσας τὰς ἐποχὰς περίπου. Αἱ συνηθέσταται τῶν ὑλῶν, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν κοσμημάτων, εἶναι τὰ εὐγενῆ μέταλλα, οἱ πολύτιμοι λίθοι, τὸ ἐλεφαντοστοῦν, τὸ σμάλτον καὶ τὸ σπάνιον ξύλον ἐνιαχοῦ καὶ ἐνίοτε. Φαίνεται δ' ὅτι τὰ κοσμήματα προῆλθον ἐκ τῶν παναρχαίων ἀλεξικάκων περιάπτων καὶ τῶν διακριτικῶν ἐμβλημάτων, ὅσα ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος κατὰ καιρούς, ἵνα διασημάνῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, εἰς ἣν ἀνήκει, τὴν ἐξουσίαν, ἣν μεταχειρίζεται, τὴν ἰδιαιτέραν λειτουργίαν, ἣν ἀσκεῖ κλπ. Ἐκφράζουν δὲ ταῦτα ἐνίοτε κατά τινα τρόπον τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, ἀφ' οὗ προέρχονται, ὑπομιμνήσκοντα διὰ τοῦ σχήματός των καὶ τῶν παραστάσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξειργασμέναι ἐπ' αὐτῶν, θρησκείας παρελθούσας ἢ καθεστηκυίας, πολιτικὰς καταστάσεις μεταβληθείσας, ἰδεώδη ἐγκαταλειφθέντα ἢ ἱστορικὰ γεγονότα παρασυρθέντα ἤδη ἀπὸ τὸ ῥεῦμα τοῦ χρόνου. Εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ ἐνδελεχὴς μελέτη τῶν καμεῶν δύναται νὰ ὁδηγήσῃ εἰς σημαντικώτατα συμπεράσματα ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἱστορίας, τῆς μυθολογίας, τῆς θρησκειολογίας κλπ., νὰ παράσχῃ νύξιν εἰς προβλήματα καὶ περιστατικά, νὰ διασαφηνίσῃ σκοτεινὰ σημεῖα κλπ. Ὁ δικέφαλος

1=Αἰγυπτιακὸς σφραγιδόλιθος (Παρίσιοι, Λοῦβρον). 2=Πόρπη ζώνης (Ἰνδίαι, 19ος αἰών) (Ἀνακτορικὸν Μουσεῖον Βερολίνου). 3=Μεροβιγγιανὸς δακτύλιος (Ἰδιωτικὴ συλλογή). 4=Περόνη πρωτόγονος τῶν ἐρυθροδέρμων (Μητροπολιτικὸν Μουσεῖον Νέας Ὑόρκης). 5=Αἰγυπτιακὸν ψέλιον τῶν περὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ χρόνων (Νέον Μουσεῖον Βερολίνου). 6=Ἐνώτιον κυπριακὸν τοῦ 1000 περίπου π. Χ. (Μητρ. Μουσεῖον Νέας Ὑόρκης). 7=Περόνη τῶν πρωτοχριστιανικῶν χρόνων (Μουσεῖον Κένσιγκτον, Λονδῖνον). 8=Μυκηναϊκὸν διάδημα (Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν). 9=Ἀργυροῦν κόσμημα τῶν χρόνων τοῦ Καρολομάγνου (Ἐθνικὸν Μουσεῖον Μονάχου). 10=Ρωμαϊκὸν φάλαρον. 11=Σταυρὸς τῶν πρωτοχριστιανικῶν χρόνων (Μόντζα). 12=Ψέλιον τῶν πρώτων χριστ. αἰώνων (Βρεττανικὸν Μουσεῖον Λονδίνου). 13=Ἀργυρᾶ πόρπη ρωμανικῆς τέχνης (Κεντρικὸν Ρωμανογερμανικὸν Μουσεῖον ἐν Μαίντς). 14=Ἀργυροῦν κόσμημα τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρολομάγνου (Ἐθνικὸν Μουσεῖον Μονάχου). 15=Ρωμανικὴ πόρπη (Κεντρικὸν Ρωμανογερμανικὸν Μουσεῖον ἐν Μαίντς).

ἀετὸς τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὁ σκαραβαῖος τῶν Αἰγυπτίων, τόσον συχνάκις ἀπαντῶντες ἐπὶ κοσμημάτων, εἶναι σύμβολα συνδεδεμένα στενῶς μετὰ τῆς θρησκείας ἢ τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας τῶν λαῶν τούτων. Ὁ ἀστερίσκος καὶ ὁ σταυρὸς δὲν εἶναι ἄνευ βαθυτάτης ἐννοίας διὰ τὸν Χριστιανισμόν. Τὸ πεταλοειδὲς σχῆμα διαιωνίζει βαθύτατα ἐρριζωμένην πρόληψιν. Ἡ δὲ διακόσμησις τῶν ἄκρων τῶν καρφίδων τῆς κομμώσεως διὰ ποικίλων μορφῶν, ἀποδιδομένη μετὰ σχετικῆς βεβαιότητος εἰς τοὺς Ρωμαίους, παρέχει χρησίμους πληροφορίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ρωμαϊκῆς διακοσμητικῆς.

Ἅπαντες οἱ ἀρχαῖοι ἀνατολικοὶ λαοὶ ἐκαλλιέργησαν μετὰ μεγίστης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιτυχίας τὴν κοσμηματοποιίαν. Ἐθαυμάσθη ἰδίᾳ ἡ ἐπίδοσις τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν τέχνην ταύτην. Αἰγυπτιακαὶ δ' ἐπιδράσεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν λίαν ἀξιοσημείωτον διαμόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς τυρρηνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς κοσμηματοποιίας. Μέγιστοι καλλιτέχναι ἀνεδείχθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ, χρησιμοποιήσαντες μετ' ἐξαισίας δεξιοτεχνίας τὰ εὐγενῆ μέταλλα καὶ κατασκευάσαντες δικτυωτὰ κοσμήματα μετ' ἐπικολλήσεως πλακῶν ἐκ σμάλτου. Καθ' ὅλους τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἡ κοσμηματοποιία, στηριζομένη ἐπὶ ἐγχωρίων ἑκασταχοῦ παραδόσεων καὶ ἀνανεουμένη δι' ἀληθινῶν στοιχείων, ἤκμασε σπουδαίως εἰς τὰ μεγάλα περὶ τὴν νοτιοανατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς Μεσογείου θαλάσ-

Digitized by Google

σης ἀκμάσαντα κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνιστικὰ κέντρα. Ἀπὸ τούτων καὶ ἑτέρων, μεταγενεστέρων καὶ καθαρῶς ἀνατολικοῦ χαρακτῆρος κέντρων, παρέλαβε τὸ Βυζάντιον τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, δι' ὧν ἐδημιουργήθη ἡ θαυμασία βυζαντινὴ χρυσοχοΐα, σφραγιδογλυφία, σμαλτοποικιλτική, λιθογλυφία καὶ ἐλεφαντουργική. Ἡ εὐρεῖα χρησιμοποίησις τοῦ σμάλτου καὶ τοῦ πολυτίμου ξύλου εἰς τὴν κατασκευὴν ἐγκολπίων, σταυρῶν, κιβωτιδίων καὶ λοιπῶν κομψοτεχνημάτων προσέδωκεν εἰς τὰς τέχνας ταύτας ὅλως ἰδιάζον θέλγητρον. Αἱ ἐν Ἑλλάδι καὶ τῷ ἐξωτερικῷ βυζαντιναὶ συλλογαὶ καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν βυζαντινῶν μονῶν, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, περικλείουσι μοναδικὰ δείγματα τῆς ἐντελείας τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ.

Ἐφάμιλλος πρὸς τὴν βυζαντινὴν ὑπῆρξε καὶ τῶν Ἀράβων ἡ δεξιοτεχνία εἰς τὴν κατασκευὴν κοσμημάτων. Ἐν Μαλάγᾳ, Σικελίᾳ, Τολέδῳ, Φέζ, Καΐρῳ, Ἀλεξανδρείᾳ κλπ. τὰ διάσημα ἀραβικὰ ἐργαστήρια τοῦ παλαιοῦ καιροῦ παρῆγον πλῆθυν ἔργων, θαυμαζομένων διὰ τὸν πλοῦτον τῆς διακοσμήσεώς των καὶ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐξεργασίας των.

Ἀπὸ τὴν ρωμανικὴν καὶ τὴν γοτθικὴν τέχνην ὀλίγα κοσμήματα διεσώθησαν, μολονότι ἡ κατασκευὴ τούτων, καθ' οὓς χρόνους αἱ τέχναι αὗται ἤκμαζον, ἦτο πολὺ διαδεδομένη. Καὶ τὰ διασωθέντα δὲ ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον (σταυροί, ἐγκόλπια, ἐπισκοπικοὶ δακτύλιοι κλπ.). Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἡ κοσμηματοποιία ἐγνώρισε νέαν ἄνθησιν καὶ ἠσκήθη ὑπὸ διαπρεπεστάτων καλλιτεχνῶν. Ὁ Μπενβενοῦτο Τσελλίνι ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον κεφάλαιον εἰς τὴν κοσμηματοποιίαν ἐν τῇ περὶ χρυσοχοΐας καθόλου πραγματείᾳ του. Ἤκμασε δ' ἡ τέχνη αὕτη κατὰ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ· ἐκ ταύτης μετεδόθη εἰς πολλὰς χώρας τῆς δυτικῆς καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἐκράτησε τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ κοσμηματοποιίᾳ ἐπὶ μακρόν. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἄλλαι τινὲς χῶραι ἀντικατέστησαν ταύτην· μεταξὺ τούτων ἡ Ἱσπανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ἀμερική. Κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ κοσμηματοποιία τῆς Ἀναγεννήσεως εἶναι μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐμπνέεται ἐκ κλασσικῶν προτύπων· τοῦ ΙΖ' αἰῶνος κλίνει πρὸς τὸν νατουραλισμόν, τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀκολουθεῖ τὸν ρυθμὸν «ροκοκό», καὶ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διὰ τῆς προτιμήσεως, ἣν δεικνύει πρὸς τὸν ἀδάμαντα, ἀπομακρύνεται αἰσθητῶς ἀπὸ τὴν πολυχρωμίαν. Σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἄνθησιν τῆς κοσμηματοποιίας κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῶν νέων χωρῶν, διότι οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι, ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς πατρίδας των, ἐκόμιζον πλούσιον ἀμητὸν εὐγενῶν μετάλλων καὶ πολυτίμων λίθων. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως ἐν Γαλλίᾳ τὰ κοσμήματα μετεβλήθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς πατριωτικὰ ἐμβλήματα. Ἐπὶ τοῦ Διευθυντηρίου ἡ κοσμηματοποιία ἐτράπη προσωρινῶς εἰς τὴν μίμησιν τῆς ἀρχαιότητος. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ ρωμαντισμοῦ ἀνεπτύχθη ἰδίᾳ ἡ σμαλτοποικιλτική. Σπουδαῖοι κοσμηματοποιοὶ ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ὑπῆρξαν οἱ: Tommaso Ghirlandajo, Caradosso, De l' Aulue, Woeriot, Jean Collaert, Théodore de Buy κλπ. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ: Agosto Castellani, Tiffany (Ἀμερικανός), René Lalique. Καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος οἱ: Dampt, Rupert, Carabin, Norq, Brateau, Follot, Rivaud, Nics, Brindeau de Jarny, Feuillâtre, du Mont, Dubret, Bablet, Serrière, J. Eiberger, A. Ungerer, F. Haberl, S. König, J. M. Wilm, A. Rosenhain καὶ Hans Bodlien κλπ. Σήμερον ἡ κοσμηματοποιία, ἀπολυτρουμένη συνεχῶς τῶν παλαιῶν παραδόσεων, ἀρέσκεται ἰδίᾳ εἰς τὴν ἁπλούστευσιν τῶν μορφῶν, τὴν λιτότητα τῶν γραμμῶν καὶ τὴν ὑποβλητικὴν χρῆσιν ἐσχηματοποιημένων φυσικῶν μορφῶν καὶ γραμμικῶν συμπλεγμάτων. Ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ πρωτοστατοῦν ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία. Σπουδαῖον δ' ἐνδιαφέρον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης παρουσιάζει ἡ ἐν Παρισίοις ἔκθεσις τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν (1925) καὶ ἡ 17η διεθνὴς καλλιτεχνικὴ ἔκθεσις τῆς Βενετίας (1930). Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΤΕΧΝΗ] *Κοσμήματα* ἐν τῇ τέχνῃ καλοῦνται τὰ πλαστικὰ καὶ ζωγραφικὰ στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων διακοσμεῖται ἡ γυμνὴ ἐπιφάνεια μνημείων, ἀγγείων, ἐπίπλων, παντὸς ἀντικειμένου ἀνήκοντος εἰς καλήν τινα τέχνην ἢ καὶ τὴν βιοτεχνίαν καθόλου. Δεδομένου δ' ὅτι ἡ διακοσμητικὴ ἀντίληψις ὑπάρχει ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων συνυφασμένη μετ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς τέχνης, εἶναι φυσικὸν ὅτι καὶ τὰ πλαστικὰ ἢ ζωγραφικὰ κοσμήματα ἀπαντῶσι καθ' ἁπάσας τὰς ἐποχάς, τοὺς τόπους καὶ τοὺς λαούς. Ἡ ἐξέλιξις, ἣν ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ ὑφίστανται ταῦτα, δύναται νὰ παράσχῃ πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς καθόλου ὑφῆς, τοῦ πνεύματος καὶ τῶν τάσεων τῆς τέχνης ἐποχῆς τινος καὶ λαοῦ τινος. Ἐξαρτᾶται δ' ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ διαμόρφωσις τούτων τόσον ἐκ τῆς καλῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσουν (ὑπάρχουν οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ κοσμημάτων ἐφηρμοσμένων εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, τὴν πλαστικήν, τὴν ζωγραφικήν, τὴν ἀγγειογραφίαν, τὴν ξυλογραφίαν, τὴν χαλκογραφίαν, τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν βιβλιοδεσίαν, τὴν ἐξεργασίαν τοῦ σφυρηλάτου σιδήρου, τὴν ταπητουργίαν, τὴν ὀρειχαλκουργίαν, τὴν ὑαλογραφίαν κλπ.), ὅσον καὶ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, ἐξ οὗ πορίζονται τὰ στοιχεῖα τῆς ὑποστάσεώς των, καὶ ἐκ τοῦ καθόλου πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τὰ δημιουργεῖ ἢ τὰ προσδέχεται ἄλλοθεν καὶ τὰ χρησιμοποιεῖ. Διαφέρουν δὲ τὰ πλαστικὰ καὶ ζωγραφικὰ κοσμήματα καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐξεργασίας των. Τοιουτοτρόπως διακρίνομεν κοσμήματα γραμμικά, πλαστικά, ἀνάγλυφα, ἐπίπεδα, ἔνθετα, κεντητά, ὑφαντὰ ἢ χαρακτά. Αἱ συνήθεις πηγαί, ἐξ ὧν ἡ διακοσμητικὴ λαμβάνει τὰ πρότυπα τῶν κοσμημάτων τούτων, εἶναι ὁ φυτικὸς καὶ ὁ ζωϊκὸς κόσμος. Δένδρα καὶ φυτά, μικροὶ θάμνοι καὶ γραφικαὶ περιπλοκάδες, λαμπροὶ καρποὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀνελισσόμενοι κλῶνες, ἡ παράδοξος βλάστησις τοῦ ἐναλίου κόσμου, τὰ θηρία τῶν δρυμῶν καὶ τῶν ἐρήμων, τὰ πτηνά, οἱ ἰχθύες, τὰ οἰκόσιτα ζῷα, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, παρέσχον ἅπαντα, κατὰ διαφόρους περιόδους, ἐν πιστῇ ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ ἐξεικονίσει ἢ ἐν σχηματικῇ ἀναπαραστάσει, τὰ στοιχεῖα, δι' ὧν ἡ διακοσμητική, ἀνταποκρινομένη πρὸς βαθεῖαν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης καλαισθησίας, ἐκάλλυνε πᾶσαν αὐτοτελῆ καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν. Παρὰ ταῦτα δὲ καὶ αἱ ἁπλαῖ γραμμαί, καὶ οἱ ρόδακες, καὶ αἱ σπεῖραι, καὶ οἱ πολυθρύλητοι μαίανδροι, καὶ ποικίλοι ἄλλοι συνδυασμοὶ γραμμῶν καὶ γεωμετρικῶν σχημάτων ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς διακοσμητικὰ στοιχεῖα, ἐφηρμοσμένα εἰς πᾶσαν ἐκ τῶν

[1=Μετάλλιον περίαπτον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (Μητροπολιτικὸν Μουσεῖον Νέας Ὑόρκης). 2=Πόρπη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ('Εθνικὸν Μουσεῖον Μονάχου). 3=Ψέλιον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (Ἰδιωτικὴ συλλογὴ Βουδαπέστης). 4=Πόρπη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (Ναὸς Ἁγίας Οὐρσούλης ἐν Κολωνίᾳ). 5=Ἐπισκοπικὸς (ποντιφικὸς) δακτύλιος Σίξτου Δ', ΙΕ' αἰὼν (Θησαυροφυλάκιον τῆς μητροπόλεως τοῦ Γκράν). 6=Ἐπισκοπικὸς (ποντιφικὸς) δακτύλιος Λέοντος ΙΓ', 1893. 7=Μετάλλιον-περίαπτον (Γαλλία, περὶ τὸ 1800. Βιοτεχνικὸν Μουσεῖον ἐν Ράϊχενμπεργ). 8=Μετάλλιον-περίαπτον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος (Ἀνακτορικὸν μουσεῖον Βερολίνου). 9=Μετάλλιον-περίαπτον τοῦ 1600 περίπου (Ἐθνικὸν Μουσεῖον Μονάχου). 10=Μετάλλιον-περίαπτον ὑπὸ Αἰμιλίου Λεττρὲ (1910, Βερολῖνον). 11=Κτένιον ὑπὸ Ρ. Λαλὶκ (1900, Παρίσιοι). 12=Ψέλιον ὑπὸ Αἰμ. Λεττρὲ (1910, Βερολῖνον). 13=Στηθοβελόνη κεκοσμημένη διὰ πολυτίμων λίθων ὑπὸ Ι. Αἴμπεργκερ (1928, Gmünd). 14=Πόρπη ζώνης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (Ἐθνικὸν Μουσεῖον Βουδαπέστης). 15=Δακτύλιος ὑπὸ Ἀλφόνσου Οὔγκερερ (1928, Πφορτσχάϊμ). 16=Καρφὶς κόμης ΙΖ' αἰῶνος (Ἐθν. Μουσεῖον Βουδαπέστης). 17=Ψέλιον ὑπὸ Φρειδερίκου Χάμπερλ (1927, Βερολῖνον). 18=Πόρπη τῆς ἐν Πφορτσχάϊμ βιοτεχνίας (1929). 19=Στηθοβελόνη ὑπὸ Χίρτσελ (1910, Βερολῖνον). 20=Μετάλλιον-περίαπτον ὑπὸ Σοφίας Καῖνιχ (1927, Βερολῖνον), 21=Ἐνώτια ὑπὸ Ἰωάν.-Μιχ.-Βὶλμ (1928, Μόναχον). 22=Ἐνώτιον ὑπὸ Α. Ροζενχάϊν (1929, Βερολῖνον). 23=Μετάλλιον-περίαπτον ὑπὸ Χὸν; Μποντλίεν (1928, Βερολῖνον). 24=Πόρπη ζώνης τῶν ἐν Λειψίᾳ σμαλτοποικιλτικῶν ἐργαστηρίων, 1928.]

Digitized by Google

κατ' ἐξοχὴν καλῶν καὶ τῶν μικρῶν καλουμένων τεχνῶν. Ἄξιον δ' ἰδιαιτέρας παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι μορφαί τινες διακοσμητικαί, ἀπηχοῦσαι, ὡς συμπεραίνεται, κοινόν τινα κραδασμὸν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀνευρίσκονται αὐτούσιαι περίπου εἰς λαοὺς καὶ τόπους διαφορωτάτους καὶ πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας, ἔτι δὲ καὶ κατὰ διαφορώτατα χρονικὰ διαστήματα πολιτισθέντας. Ὁ Pottier παρετήρησεν ἤδη ὅτι «δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν συλλήψεων τῶν Βοσχιμάνων καὶ τῶν Ὀττεντότων καὶ τῶν συλλήψεων τῶν πρώτων Ἑλλήνων» (Les statuettes de terre cuite dans l'antiquité).

Ἂν τώρα παρακολουθήσωμεν χρονολογικῶς καὶ τοπικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῶν κοσμημάτων ἐν τῇ τέχνῃ, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ταῦτα ἐμφανίζονται ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἐπὶ τῆς γῆς διαβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Κατ' αὐτοὺς τοὺς παλαιολιθικοὺς χρόνους ὁ ζωϊκὸς κόσμος παρέσχε τὰ πρότυπα εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ἐσωτερικῶν παρειῶν τῶν σπηλαίων, τὴν ἐξεργασίαν τοῦ ὀστοῦ καὶ τοῦ λίθου. Ἄκρατος νατουραλισμὸς ἐπεκράτει κατὰ τοὺς παλαιοτάτους ἐκείνους χρόνους. Ἤδη ὅμως ἀπὸ τῆς Σολουτραίας καὶ Μαγδαληναίας ἐποχῆς τῆς παλαιολιθικῆς περιόδου ἐμφανίζονται καὶ τὰ γεωμετρικὰ κοσμήματα, ἅτινα ἐχάρασσεν ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ ὀστῶν ζῴων καὶ δὴ τοῦ ἐλέφαντος, αἱ εὐθεῖαι καὶ γωνιακῶς ἢ ζητοειδῶς θλώμεναι γραμμαί, αἱ γραμμαὶ αἱ ἀποτελούμεναι ἐκ στιγμῶν καὶ αἱ οἱονεὶ σπειροειδεῖς καμπύλαι (*Π. Καββαδία*, Προϊστορικὴ ἀρχαιολογία, σελ. 40). Κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν ἐπικρατοῦσι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὰ γεωμετρικὰ κοσμήματα. Τὰ εὑρεθέντα ἐνιαχοῦ λίθινα καὶ πήλινα ὁμοιώματα τῶν χρόνων τούτων φέρουσιν ἐν ὅλῃ τῇ μορφῇ πολλὰς γραμμάς, πήλινα δ' ἀγγεῖα ἀνακαλυφθέντα ἐν Cravanches (Belfort), Δανίᾳ Butmir τῆς Βοσνίας, Σικελίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Βοημίᾳ, Οὐγγαρίᾳ καὶ Ἄνω Αὐστρίᾳ φέρουσι κεχαραγμένα «διάφορα γεωμετρικὰ τὸ σχῆμα κοσμήματα, συνιστάμενα εἰς συστηματικῶς διατεταγμένας γραμμάς, εὐθείας ἢ γωνιωδῶς τεθλασμένας, κυματοειδεῖς, τοξοειδεῖς κλπ., ἀποτελουμένας ἢ ἐκ συνεχῶν γραμμῶν ἢ ἐκ στιγμῶν» (αὐτόθι, σελ. 86). Ἡ αὐτὴ τάσις ἀπαντᾷ καὶ κατὰ τὴν λιθοχαλκῆν ἐποχὴν καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀρειχάλκου μετ' ἐκδήλου τινὸς προτιμήσεως πρὸς τὴν ροδακοειδῆ καὶ σπειροειδῆ διακόσμησιν. Κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀρειχάλκου ἀναφαίνεται ἐν Εὐρώπῃ (ἐν ταῖς τερραμάραις τῆς Ἄνω Ἰταλίας κατ' ἀρχὰς) ὡς κόσμημα ἱερὰν τινα συμβολικὴν ἔχον σημασίαν, οἱονεὶ ἀποτρόπαιόν τι, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ καλουμένη Swastika, ἤτοι ἀγκυλωτὸς σταυρός, ὅστις καὶ ἐν Ἑλλάδι ἦτο ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωστός, ὡς ἐδείχθη ἐκ τῶν ἐν Τροίᾳ γενομένων εὑρημάτων. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸν σταυρὸν τοῦτον γνωρίζουσι μόνον οἱ τὴν καῦσιν τῶν νεκρῶν ἀσκοῦντες λαοὶ τῆς Ἀρίας φυλῆς (αὐτοθ. σελ. 132). Καὶ κατὰ τὴν ἐν Εὐρώπῃ διαδρομὴν τῆς πρωτοσιδηρᾶς ἐποχῆς ἐξακολουθοῦν ἐπικρατοῦντα ἐν Εὐρώπῃ τὰ γεωμετρικὰ κοσμήματα, ἤδη ὅμως συναναφύρονται μετ' αὐτῶν καὶ ἐσχηματοποιημέναι ἀπεικονίσεις ἀνθρώπων ἢ ζῴων, ὡς εἰς κάδους ἐκ Βολωνίας, Βὰτς τῆς Καρνίας, Χάλστατт καὶ Στάϊερμαρκ τῆς Αὐστρίας.

Ἐν τῇ παλαιοτάτῃ Ἑλλάδι ἡ διακόσμησις φέρει ἰδίᾳ γεωμετρικὸν χαρακτῆρα. Εὑρήματα ἐκ Τροίας ἔφεραν εἰς φῶς ἀγγεῖα καὶ τεμάχια ἀγγείων, ἐφ' ὧν δι' ὀξέος ὀργάνου (ξύλου ἢ ὀστοῦ) ἐχαράχθησαν, ὅτε ὁ πηλὸς ἦτο εἰσέτι νωπός, ἁπλᾶ γεωμετρικὰ σχήματα πληρωθέντα μετὰ τὴν ὄπτησιν τοῦ πηλοῦ διὰ λευκῆς ὕλης. Γλυπτὰ κοσμήματα (ρόδακες, ἀνθέμια, σπεῖραι), ποικιλλόμενα διὰ τοξοειδῶν καὶ εὐθειῶν γραμμῶν, ἀποτελουμένων ἐξ ἐντεθειμένων τετραγωνικῶν καὶ στρογγύλων ψήφων ἐξ ὑελώδους μάζης χρώματος κυανοῦ, ἀνευρέθησαν ἐν τῷ δαπέδῳ τῆς αἰθούσης δώματος τοῦ ἐν Τίρυνθι μεγάρου. Πλάκες δ' ἐκ πορφυρίτου λίθου καὶ ἐλέφαντος, χρυσᾶ διαδήματα, στιλπνόχρωμα καὶ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα, ἀνθοειδῆ σταυρόσχημα καὶ στρογγύλα χρυσᾶ κοσμήματα, παντοειδῆ ἐλάσματα, περιβραχιόνια, κύπελλα καὶ χρυσαῖ ταινίαι, εὑρεθεῖσαι ἐν Μυκήναις, φέρουσιν ὁμοίως διακόσμησιν ἐκ ροδάκων, ἀνθεμίων καὶ σπειρῶν. Ἐμφανίζονται ὅμως εἴς τινα μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα καὶ σχηματοποιήσεις ἀντιπροσώπων τοῦ φυτικοῦ ἢ ζωϊκοῦ κόσμου, ἔτι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς ἡ ἐξεικόνισις, ὡς ἐν τῇ λαβῇ κατόπτρου τῇ εὑρεθείσῃ ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ τάφου τῆς Κλυταιμήστρας. Βραδύτερον αἱ ἐσχηματοποιημέναι μορφαὶ ζῴων καὶ φυτῶν ἀνευρίσκονται εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Ὑπάρχουν δὲ καὶ ἱκαναὶ «κατὰ φύσιν» ἀπεικονίσεις τῶν φυσικῶν προτύπων, τῶν ὁποίων ὁ ἔντονος καὶ ἐναργὴς νατουραλισμὸς προκαλεῖ βαθεῖαν καὶ ἄκρως εὐάρεστον ἐντύπωσιν. Θαυμάσιον ὑπόδειγμα τοῦ διακοσμητικοῦ τούτου νατουραλισμοῦ εἶναι τὰ ἐν Βαφειῷ τῆς Λακωνικῆς εὑρεθέντα καὶ εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἀποκείμενα χρυσᾶ ποτήρια καὶ αἱ ἐν Τίρυνθι ἀποκαλυφθεῖσαι τοιχογραφίαι. Θελκτικὸς καὶ ἐξαιρέτως ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ νατουραλισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ διακοσμητικῆς τέχνης, οὗ δείγματα ἀπαντῶσι καὶ κατὰ τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ ἀλλαχοῦ (πρβ. τοιχογραφίαν ἐκ Φυλακωπῆς τῆς Μήλου). Παρὰ τὸν νατουραλισμὸν ὅμως τοῦτον πληθωρικὴ εἶναι ἐν τῇ ἐν Κρήτῃ διακοσμήσει, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀγγείων, ἡ χρῆσις γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ ἐσχηματοποιημένων μορφῶν. Διὰ τῆς Κρήτης ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς παλαιοτάτους ἀνατολικοὺς πολιτισμούς. Πλουσιωτάτη σειρὰ ἐξαιρέτων διακοσμητικῶν στοιχείων ἀπαντᾷ ἐπὶ πάσης καλλιτεχνικῆς ἐκδηλώσεως ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Φοινίκῃ, ἐν Ἀσσυρίᾳ καὶ Βαβυλωνίᾳ, ἐν Περσίᾳ καὶ τῇ παναρχαίᾳ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Συνηθέστατα διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἐν Αἰγύπτῳ εἶναι: ὁ λωτός, ἐσχηματοποιημένος ἢ μή, ἡ σφίγξ, ἡ κεφαλὴ τῆς θεᾶς Ἀθώρ, συναρμογαὶ σπειρῶν, ροδάκων καὶ μαιάνδρων, σκαραβαῖοι ὑποβαστάζοντες τὸν δίσκον τοῦ ἡλίου κλπ. Γραμμοειδεῖς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐγχαράξεις φέρουσι τὰ περίφημα αἰγυπτιακὰ ἀγγεῖα τῆς θινιτικῆς περιόδου, τὰ κατεσκευασμένα ἀπὸ ψαμμόλιθον, ἀσβεστόλιθον, γρανίτην, ἀλάβαστρον, διορίτην, πορφυρίτην κλπ. (βλ. καὶ *G. Jequier*, Histoire de la cilivisation égyptienne, πολλαχοῦ). Συνήθεις εἶναι εἰς τὴν τέχνην τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων αἱ διακοσμητικαὶ ταινίαι, αἱ ἀποτελούμεναι ἐκ ροδάκων, ἀνθεμίων, κλώνων πλήρων καρπῶν σχήματος μήλου, κεχρωματισμένων διὰ βαθέος κιτρίνου χρώματος, μικρῶν ταύρων ἐπαναλαμβανομένων στερεοτύπως ἐντὸς ζωνῶν ἐκ τεθλασμένων καὶ σπειροειδῶν γραμμῶν καταλλήλως διηυθετημένων (*P. Girard*, La Peinture antique). Οἱ δὲ Φοίνικες ἐχρησιμοποίησαν πολλάκις ὡς διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἀτελῶς διαγραφομένας μορφάς τινας ἀνθρώπων, φοινικίσκους, σφίγγας καὶ γρῦπας, ρόδακας καὶ ἀνθέμια, πτερωτὰς σφαίρας, κλάδους ἐλαίας μετὰ φύλλων καὶ καρπῶν, ἐν δὲ τοῖς κιονοκράνοις καὶ τὰς συνήθεις ἐν Περσίᾳ κεφαλὰς τῶν ταύρων καὶ πολυπληθῆ στοιχεῖα ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς χλωρίδος καὶ πανίδος εἰλημμένα (*G. Conteneau*. La civilisation phénicienne, σελ. 174). Ραβδωταὶ γλυφαί, γεωμετρικὰ σχήματα, κεφαλαὶ ταύρων, λέοντες ἐπαναλαμβανόμενοι μονοτόνως εἰς μακρὰς ταινίας ἀπετέλουν τὰ συνήθη διακοσμητικὰ στοιχεῖα τῆς περσικῆς τέχνης μετὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀχαιμενιδῶν βασιλέων. Πλήρης δὲ πλούτου καὶ χλιδῆς εἶναι ἡ περσικὴ διακόσμησις τῆς ἐποχῆς τῶν Σασανιδῶν, ἐμφανιζομένη ἰδίᾳ ἐπὶ ὑφασμάτων, ταπήτων, πυξίδων, κιβωτίων, ἀγγείων κλπ. καὶ βοηθοῦσα ἐξαιρέτως τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιδράσεων, ὅσαι ἐξ Ἀνατολῆς ἠσκήθησαν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς τέχνης τῶν χριστιανικῶν αἰώνων (*Cl. Huart*, La Perse antique et la civilisation iranienne, Paris, 1925). Λαμπρὸν δεῖγμα τῆς ἑβραϊκῆς διακοσμητικῆς εἶναι ἡ εἰς τὸν Δαβίδ, κατὰ τὸν de Saulcy, ἀνήκουσα τεθραυσμένη σαρκοφάγος τοῦ Λούβρου. Ἡ ποικιλωτάτη διακόσμησίς της ἀποτελεῖται ἐξ ἑλισσομένων κλάδων φερόντων καρπούς. Ἐπὶ πλέον δ' ἄνθη, βότρυες, κρίνοι, καρποὶ καὶ φύλλα ροιᾶς, ἀμύγδαλα καὶ ρόδακες, ὅμοιοι πρὸς ἀνεμώνας, ἐναλλάσσονται καλαισθήτως ἐπ' αὐτῆς. Οἱ καρποὶ τῆς ροιᾶς, τὰ φύλλα καὶ οἱ καρποὶ τῆς ἀμπέλου, τὰ ρομβοειδῆ πλέγματα καὶ αἱ ἀπεικονίσεις τῶν χερουβείμ, «τῶν ἱερῶν δρομέων τοῦ Γιαχβέ», ἦσαν τὰ σημαντικώτερα τῶν ἐν Παλαιστίνῃ χρησιμοποιηθέντων διακοσμητικῶν στοιχείων (βλ. καὶ *De Saulcy*, Histoire de l'art judaïque, Paris 1858).

Πλεῖστα ὅσα στοιχεῖα παρέλαβεν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς διακοσμητικῆς ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ τέχνη. Μεταξὺ τούτων δὲ καὶ αὐτὸν τὸν περιλάλητον μαίανδρον. Διεμόρφωσεν ὅμως αὐτὰ ἐν τῷ χρόνῳ κατὰ τοιοῦτον ἄκρως πρωτότυπον, καλαίσθητον καὶ πλήρη ἐντελείας τρόπον, ὥστε δικαίως νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὰ κοσμήματα, ὅσα ἐφηρμόσθησαν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικήν, γλυπτικήν, ἀγγειογραφίαν κλπ., μετεῖχον ἰδεώδους τινὸς ἐνοργανώσεως καὶ ὑπερτέρου τινὸς πνεύματος. Ἡ παρακολούθησις τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας καὶ ἐνίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν (κιονοκράνου, διαζώματος, γείσου κλπ.) παρέχει ἐντελῆ εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐν Ἑλλάδι χρησιμοποιηθέντων διακοσμητικῶν στοιχείων. Γεωμετρικὰ συμπλέγματα, σχηματοποιήσεις ἀνθρώπων, φυτῶν καὶ ζῴων καὶ συμβολικά τινα σημεῖα, ὡς ὁ ἀγκυλωτὸς σταυρός, εἶναι τὰ συνήθη στοιχεῖα, ἅπερ ἡ ἀγγειογραφία τῆς πρωτοσιδηρᾶς ἐποχῆς ἐν Ἑλλάδι χρησιμοποιεῖ (γεωμετρικὸς ρυθμός, ἀγγεῖα Διπύλου). Ἀναπαραστάσεις τερατωδῶν καὶ ἀλλοτρόπων μορφῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐσχηματοποιημένων, συναντῶμεν εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἀνατολίζοντος ρυθμοῦ. Μετὰ χάριτος δὲ καὶ εὐρυθμίας χρῆσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τοῦ φυτικοῦ κόσμου, τῶν ζῴων καὶ τῶν καθιερωθέντων διὰ μακρᾶς χρήσεως διακοσμητικῶν θεμάτων (μαίανδροι, ρόδακες, σπεῖραι, ἄκανθοι, ἀνθέμια, κυμάτια κλπ.) ἀνευρίσκομεν εἰς πᾶσαν τὴν περιοχὴν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης κατὰ τὴν περίοδον τῆς μεγίστης ἀκμῆς της. Ὡς βάσιν τῆς διαμορφώσεως τῆς διακοσμητικῆς των τὰ ἑλληνικὰ κοσμήματα ἔλαβον καὶ οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Προσέθηκαν ὅμως εἰς ταῦτα ἄλλα τινὰ στοιχεῖα, ὡς ἡ κληματίς, ὁ κισσός, ὁ βότρυς, αἱ βάλανοι. Τινὰ τούτων δὲν ἦσαν ἄγνωστα, ὡς παρετηρήθη ἤδη, εἰς τὴν τέχνην τῆς Ἀνατολῆς. Πολυπληθῆ ἀνατολικὰ στοιχεῖα καὶ ἕτερα ληφθέντα ἐκ τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης ἐμφανίζονται καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν διακοσμητικήν. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, τῶν χειρογράφων, τῶν ἀναγλύφων, τῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν παντοίων κομψοτεχνημάτων θαυμασίως ἐξελίσσεται μακρὰ σειρὰ εἰκονογραφικῶν στοιχείων, ἐν οἷς τὰ γεωμετρικὰ σχήματα, κατὰ τὸ πλεῖστον καμπυλόγραμμα, αἱ ζῳομορφικαὶ συνθέσεις, τὰ παράδοξα καὶ λαμπρότατα συνήθως κεχρωματισμένα πτηνά, τὰ φανταστικὰ ὄντα, ἡ ἄφθονος βλάστησις, οἱ καρποί, οἱ σταυροὶ καὶ τὰ ποικίλα σύμβολα τῆς χριστιανικῆς λατρείας ἀνευρίσκονται εἰς ἐξαιρέτους καὶ ὑπεράγαν καλαισθήτους ἐναλλαγὰς σχηματισμῶν καὶ διαμορφώσεων (*Charles Diehl:* Manuel d'art byzantin, πολλαχοῦ). Τὴν αὐτὴν χλιδὴν διακοσμητικῶν στοιχείων παρουσιάζει καὶ ἡ ἀραβικὴ ἤ, καθολικώτερον, ἰσλαμικὴ τέχνη. Τὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἅτινα ἐχρησιμοποίησεν αὕτη, εἶναι αἱ ἁπλαῖ εὐθεῖαι, τεθλασμέναι ἢ σπειροειδεῖς γραμμαί, οἱ ἐσχηματοποιημένοι φοίνικες, αἱ λιταὶ ἀπεικονίσεις ὀστράκων καὶ ἀνθέμιά τινα ὑποτυπώδη, μὲ σαφῶς διακεκριμένα τὰ φύλλα των. Μετὰ ταῦτα περιέλαβεν εἰς τὴν διακοσμητικήν της φαρέτραν τὰς ἀναπαραστάσεις ἐπάλξεων, τὰ συγκεντρωτικῶς βαίνοντα ἀλλεπάλληλα τόξα, τοὺς ρόδακας, τὰ σχοινία, τὰς ἁλύσεις καὶ τοὺς κόμβους, εἰς ἀφάνταστον ποικιλίαν συνθέσεων καὶ σχημάτων, τὴν ἡμισέληνον καὶ τὰ ὀφιοειδῆ σχήματα. Κατέληξε δ' εἰς τὸ *ἀραβούργημα* (βλ. λ.), ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν της ἐπινόησιν καὶ τὴν μεγαλυτέραν της δόξαν (*P. Ricard:* Pour comprendre l'art musulman, σελ. 164 κλπ.).

Ἐκ τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης πλεῖστα διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἐπορίσθη ἡ παλαιοτέρα τέχνη τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἐπιπροσθέτως ὅμως, ἐν τῷ ρωμανικῷ ἰδίᾳ ρυθμῷ, διακρίνομεν σημαντικωτάτας ἑλληνορρωμαϊκὰς ἐπιδράσεις, εἰς ἃς προσετέθη νατουραλισμὸς πηγάζων ἐκ τῆς ἀμέσου καὶ ἐνδελεχοῦς σπουδῆς τῆς φύσεως καὶ φαντασιώδης τις μορφολογία, μὴ στερουμένη θελγήτρου. Ἐκ τοῦ φυτικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον κόσμου ἠρύσθη τὰ διακοσμητικά της στοιχεῖα ἡ γοτθικὴ τέχνη. Ἡ δὲ τέχνη τῆς Ἀναγεννήσεως εἰσήγαγεν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν διακοσμητικῶν της ἀναζητήσεων ρωμαϊκὰς καὶ μάλιστα πομπηϊανὰς ἀναμνήσεις, ὑποστάσας διαφόρους κατὰ τόπους παραλλαγάς. Χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς διακοσμήσεως ταύτης εἶναι ὁ στέφανος, ἡ πλουσιώτατα δι' ἀνθέων καὶ φύλλων κοσμουμένη ἕλιξ καὶ τὸ πεταλοειδὲς σχῆμα. Αἱ διακοσμητικαὶ αὗται τάσεις, ἀπορροφοῦσαι ἐνίοτε οὐσιωδέστερά τινα στοιχεῖα, ἔβαινον αὐξανόμεναι, ἐφ' ὅσον ἡ Ἀναγέννησις παρήκμαζεν. Ἐνεφανίσθησαν δὲ κυρίαρχοι εἰς τὸν «βαρόκειον» ρυθμόν, κατάφορτον ἐκ πολυειδῶν καὶ πολυτρόπων κοσμημάτων, καὶ τὸν ρυθμὸν «ροκοκό», οὗ ἡ διακόσμησις εἶναι πλήρης εὐγενείας καὶ χάριτος. Βαρεῖα καὶ πλήρης ἀρχαίων ἀναμνήσεων εἶναι ἡ ἐπικρατήσασα εἰς τοὺς ρυθμοὺς Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἐν Γαλλίᾳ διακόσμησις. Δὲν στερεῖται καὶ αὕτη ἐνίοτε χάριτος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μαρτυρεῖ σπουδαίαν ἀπουσίαν τῆς αἰσθήσεως τοῦ περιττοῦ. Καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα ποικίλαι τάσεις ἐπεκράτησαν διαδοχικῶς ἐν τῇ καθόλου διακοσμήσει, ἀνάλογοι πάντοτε πρὸς τὰ κρατοῦντα καλλιτεχνικὰ καί, γενικώτερον, αἰσθητικὰ ρεύματα. Τοιουτοτρόπως ἡ ρωμαντικὴ διακόσμησις, ἔν τε τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, τῇ γλυπτικῇ, τῇ βιβλιοδεσίᾳ καὶ τῇ κομψοτεχνίᾳ, ἐνέχει ἐπιτήδευσίν τινα καὶ καταθλίβοντα ἐνίοτε φόρτον. Ἐφόσον ὅμως αἱ ἰδέαι ἐξελίσσονται καὶ αἱ καλλιτεχνικαὶ καὶ λογοτεχνικαὶ σχολαὶ κατευθύνονται πρὸς ἰδεώδη τινὰ ἐσωτερικότητος καὶ λιτότητος, καὶ ἡ διακόσμησις διατηρεῖ τὰ μᾶλλον θεμελιώδη καὶ τὰ μᾶλλον σημαντικὰ τῶν στοιχείων της, καταλλήλως διαρρυθμιζόμενα, καὶ ἀποβάλλει ὅ,τι δὲν συνεβιβάζετο πρὸς λεπτοτέραν τινὰ ἀντίληψιν τῆς αἰσθητικῆς ὡραιότητος. Ἡ τάσις αὕτη, ἁπλουμένη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐρύτερον κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀποκορυφοῦται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ', μάλιστα δὲ κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον χρόνους. Τοιουτοτρόπως ἡ νεωτάτη αὕτη, σύγχρονος ἐν τοῖς πλείστοις, διακόσμησις ἀναφέρεται ἰδίᾳ εἰς γεωμετρικὰ σχήματα καὶ δὴ εἰς εὐθείας γραμμάς, ἀνταποκρινομένας πρὸς τὴν ἐνίοτε ἐπιτετηδευμένην, πάντοτε ὅμως ἄκρως ἐνδιαφέρουσαν, λιτότητα καὶ οἱονεὶ πνευματικότητα, ἥτις χαρακτηρίζει καθόλου τὰς προσφάτους καλλιτεχνικὰς ἀναζητήσεις. Λαμπρὰς ἀποδείξεις τοῦ γεγονότος τούτου παρέσχεν ἡ ἐν ἔτει 1925 διοργανωθεῖσα ἐν Παρισίοις ἔκθεσις τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν, καθ' ἣν πρωτοποριακαὶ σχολαί, ὡς ὁ φουτουρισμὸς καὶ ὁ κυβισμός, ἐξεδήλωσαν καὶ ἐν διακοσμητικοῖς στοιχείοις τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰ καθαρὰ σχήματα καὶ τὰς παραδόξους συναρμογὰς γραμμῶν.

Τελευταῖον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λεχθοῦν μερικαὶ λέξεις καὶ διὰ τὰ ἐν τῇ τέχνῃ τῆς Ἄπω Ἀνατο-

Digitized by Google

λῆς, μάλιστα δὲ τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας, ἀπαντῶντα διακοσμητικὰ στοιχεῖα. Μέγιστον ρόλον ἐν τῇ σινικῇ διακοσμητικῇ παίζουν αἱ συμβολικαὶ παραστάσεις τοῦ κομφουκιανισμοῦ, τοῦ ταοϊσμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων τῆς χώρας. Εἶναι δ' αὗται τὸ «τάϊ-κάϊ» (κυκλικὸν διάγραμμα διαχωριζόμενον ὑφ' ἑνὸς ὁριζοντίως τεθειμένου S καὶ συμβολίζον τὴν ἕνωσιν τοῦ ἄρρενος μετὰ τοῦ θήλεος), τὰ ὀκτὼ τρίγραμμα ἢ «πακοῦ», οἱ μαίανδροι, οἱ ἐκ συμμετρικῶν γραμμῶν ἀποτελούμενοι ρόδακες καὶ ὁ ἀγκυλωτὸς σταυρός, ὅστις ὀνομάζεται «οὐάν» καὶ συμβολίζει τὴν καρδίαν τοῦ Βούδα. Ἐπὶ πλέον φανταστικαί τινες καὶ τερατώδεις μορφαὶ τοῦ πανθέου τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ ζῳόμορφοι καὶ φυτόμορφοι ἐξεικονίσεις κατὰ τὸ πλεῖστον ἐσχηματοποιημέναι (*H Martin* L' art indien, l'art chinois, l'art indochinois, σελ. 38 καὶ ἐφ). Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον συμβατικὸς εἶναι καὶ ὁ νατουραλισμὸς τῆς ἰαπωνικῆς διακοσμητικῆς. Στοιχεῖα ληφθέντα ἐκ τῆς φύσεως ἐπαναλαμβάνονται ἐν αὐτῇ ἐσχηματοποιημένα. Μεταξὺ δὲ τῶν χαρακτηριστικωτέρων καὶ συχνότερον ἀπαντώντων ἐκ τῶν στοιχείων τούτων δυνάμεθα νὰ τάξωμεν τὰ νέφη καὶ τὰ κύματα, ἅτινα ἀποτελοῦν συμβολικὰς ἐκφράσεις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Πολυάριθμα εἶναι καὶ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα ἐν τῇ ἰαπωνικῇ διακοσμητικῇ, ἰδίᾳ οἱ ρόμβοι, οἱ ρόδακες ἐπὶ βάθους ἐξ ἑξαγώνων, τὰ ἐπαλλήλως τεθειμένα ἡμικύκλια. Τέλος δ' αἱ ἀπεικονίσεις τῶν ἀνθέων τῆς κερασέας καὶ τῆς δαμασκηνέας καὶ τῶν χρυσανθέμων (*H. Martin,* L' art japonais, σελ. 18).

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Τυπογρ.]* Τὸ κόσμημα ἐχρησιμοποιήθη ἐν τῇ τυπογραφικῇ τέχνῃ εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς τυπογραφίας. Τὰ πρῶτα τυπογραφικὰ κοσμήματα ἦσαν ἀπομιμήσεις τῶν κοσμημάτων τῶν χειρογράφων, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων πρώτων βιβλίων. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ μὲ τὴν πρόοδον τῆς τυπογραφίας ἡ σχεδίασις καὶ χάραξις εἰδικῶν τυπογραφικῶν κοσμημάτων ἀπετέλεσεν ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων κλάδων ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν στοιχείων. Τὰ κοσμήματα ταῦτα «χύνονται» σήμερον εἰς σειρὰς ἀποτελουμένας ἐκ πολλῶν τεμαχίων, διὰ τῆς καταλλήλου συναρμογῆς τῶν ὁποίων ὁ στοιχειοθέτης δύναται νὰ μιμηθῇ πολλοὺς ρυθμούς. Αἱ σειραὶ τῶν κοσμημάτων φέρουσι χαρακτηριστικὰς ὀνομασίας (κλασσικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς, ἀναγεννήσεως, μπαρόκ, ροκοκὸ κτλ.), εἶναι δὲ συνήθως μονόχρωμοι, ἐνίοτε δὲ δίχρωμοι καὶ πολύχρωμοι. Ἐκ τῆς ἑκάστοτε χρησιμοποιήσεως κοσμημάτων διαφόρου ρυθμοῦ δύναται νὰ καθορισθῇ ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκτυπώσεως ἑνὸς βιβλίου, καίτοι, τελευταίως, πλὴν τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν τῆς ἐποχῆς κοσμημάτων κυβιστικοῦ ρυθμοῦ καὶ σκιαγραφημάτων (silouettes), γίνεται χρῆσις κοσμημάτων ὅλων σχεδὸν τῶν ρυθμῶν.

Γ. Α. Κ.

κοσμημάτιον (τό)· μικρὸν κόσμημα, κοσμηματάκι.

κοσμηματογραφία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ νὰ ζωγραφῇ τις κοσμήματα· || αὐτὸ τὸ γραφικὸν κόσμημα: «*ὡραία κοσμηματογραφία*».

κοσμηματογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ γράφων, ὁ ζωγραφῶν κοσμήματα, ὁ διακοσμητὴς τοίχων ἢ ὀροφῆς συνήθως διὰ γραφικῶν κοσμημάτων.

κοσμηματοθήκη (ἡ)· ἡ πρὸς φύλαξιν τῶν κοσμημάτων θήκη.

κοσμηματοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευάζων κοσμήματα, ὁποῖα τὰ ἐκ γύψου κττ., χάριν τῶν οἰκιῶν.

κοσμηματοπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως πολυτίμων κοσμημάτων, οἷον δακτυλίων, ἐνωτίων, περιδεραίων, κττ., ἄλλως *ἀδαμαντοπωλεῖον*.

κοσμηματοπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν πολύτιμα κοσμήματα, ὁ ἔχων *κοσμηματοπωλεῖον*.

Κοσμηρὰ (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων, δίωρον ἀπέχον αὐτῶν, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Τσούκας, ἀντερείσματος τῆς Ὀλύτσικας. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον, τηλεφωνεῖον, γεωργικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἀριθμοῦσαν (1928) 735 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Εἰς ταύτην ὑπάγεται καὶ τὸ παρακείμενον χωρίον *Ἀμπέλια* (πρώην *Βοδίβιστα*) μὲ (1928) 100 κατοίκους. Εἰς τὸν ὑπερκείμενον ταύτης λόφον, τὸν ὀνομαζόμενον *Τσούκαν* ἢ *βουνὸ τῆς Κοσμηρᾶς*, ἀποτελοῦντα συνέχειαν τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Μανωλιάσσας καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, συνήφθη φονικωτάτη μάχη κατὰ τὸν Φεβρουάριον 1913 μεταξὺ τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ ἐπιχειρήσαντος τὴν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων κυκλωτικὴν κίνησιν καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Εἰς δίωρον ἀπόστασιν ΝΔ τῆς Κοσμηρᾶς, συνδεομένης δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῶν Ἰωαννίνων, κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς Δωδώνης.

Χ. Ι. Σ.

Κόσμης, ἢ ***Κοσμῆς***. Ἀρχαῖος Ἕλλην ἱστορικὸς ἀγνώστου ἐποχῆς, συγγράψας ἀπολεσθεῖσαν πραγματείαν περὶ Αἰγύπτου καὶ ἀναφερόμενος ἅπαξ μόνον παρὰ τῷ σχολιαστῇ τοῦ Ἀπολλωνίου Ροδίου (Δ' 262).

—Π

κόσμησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κοσμεῖν*, στολισμός, ἐξωραΐσις.

κοσμητεία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *κοσμητεύειν*, τὸ νὰ εἶναί τις κοσμητὴς ἢ κοσμήτωρ· || ἡ ἀρχὴ τοῦ κοσμήτορος, ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναί τις κοσμήτωρ: «*ἐπὶ τῆς κοσμητείας τοῦ δεῖνος*».

Κοσμητὴ (πρώην *Κιουτσοὺκ-Ὀσμανλῆ*) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Τοξοτῶν τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης ἐν τῷ νομῷ Ροδόπης (Δυτ. Θρᾴκη), ἀριθμοῦν (1928) 109 κατοίκους.

Α. Θ. Σ.

κοσμητὴς (ὁ)· ὁ κοσμῶν, στολιστής, καλλωπιστής, κουρεύς· || ὁ ἐπιβλέπων τὸν κόσμον, τὴν τάξιν, ἔφορος· || ἄρχων ἐν Ἀθήναις, ὁ ἔφορος τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐφήβων περὶ τὰ πολεμικά.

— *[Ἀρχ.] Κοσμητὴς* ἦτο ἐν Ἀθήναις ὁ ἄρχων ὁ ἔχων τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν καὶ ἐπίβλεψιν τῶν ἐφήβων. Αἱ ἀρχαιότεραι μαρτυρίαι τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀρχῆς ταύτης προέρχονται ἐκ τοῦ Πλάτωνος ἐν τοῖς «Νόμοις» καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ «Ἀθηναίων πολιτείᾳ». Ἀναφέρεται ὅμως καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ραμνοῦντος τοῦ ἔτους 333—331 π. Χ. καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχὴ κατασταθεῖσα κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ κοσμητὴς ἐξελέγετο κατ' ἔτος διὰ χειροτονίας ἐξ ἁπάντων τῶν Ἀθηναίων καὶ μάλιστα «τῶν ἄριστα βεβιωκότων», ἐξερχόμενος δὲ τῆς ἀρχῆς ἔδιδε λόγον καὶ εὐθύνας. Ἐπεμελεῖτο τῆς σωματικῆς ὑγείας καὶ κοσμιότητος τῶν ἐφήβων, τῆς μουσικῆς καὶ φιλολογικῆς αὐτῶν ἐκπαιδεύσεως καὶ ὡδήγει τοὺς ἐφήβους μετὰ τῶν σωφρονιστῶν καὶ τῶν διδασκάλων εἰς τὰ γυμναστήρια καὶ τὰ φρούρια καὶ τὰ ὅρια τῆς Ἀττικῆς. Ἡγεῖτο αὐτῶν κατὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ καθόλου ἦτο ὁ ἔφορος τῆς ἀγωγῆς καὶ μάλιστα τῆς στρατιωτικῆς παιδεύσεως τῶν ἐφήβων.

Ἀργότερον, κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα, ἡ ἀρχὴ τῶν κοσμητῶν ἔλαβεν ἀκόμη μεγαλυτέραν ἰσχὺν καὶ δύναμιν, ὅτε ἡ ἐφηβεία κατήντησε μᾶλλον σύστημα ἀγωγῆς τῶν πλουσίων νεανιῶν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος καθίστα καὶ τοὺς διδασκάλους τῶν ἐφήβων, οἵτινες ἦσαν ὁ παιδοτρίβης, ὁ ὁπλομάχος κλπ. Εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον σῴζονται τριάκοντα περίπου κεφαλαὶ κοσμητῶν, ἐπιστέφουσαι ἑρμαϊκὰς στήλας, αἵτινες ἦσαν πιθανῶς ἱδρυμέναι εἰς τὸ Διογένειον γυμνάσιον. Ἀνήκουν δὲ αὗται εἰς τὸν Β' καὶ Γ' μ. Χ. αἰῶνα καὶ εἶναι ἀναθήματα τῶν ἐφήβων εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς κοσμητάς των. Διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν κέκτηνται μεγίστην σημασίαν αἱ κεφαλαὶ αὗται, διότι μᾶς δεικνύουν τὰς φυσιογνωμίας τῶν χρηστοτέρων τότε ἀνδρῶν τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ἐν ἐπιγραφαῖς ἀναφέρονται ἐπίσης καὶ *ἀντικοσμηταί*, ἀναπληρωταὶ δηλαδὴ τῶν κοσμητῶν, ὡς καὶ *ὑποκοσμηταί*.

Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

κοσμητικὰ (τὰ) (Kosmetika) *[Ἐγκυκλ.]*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνονται γενικῶς τὰ μέσα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προορίζονται διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς δροσερότητος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀπάλειψιν ἐλαττωμάτων τινῶν ἀπ' αὐτοῦ. Τὰ κοσμητικὰ ἦσαν ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, εὗρον δ' ἀνέκαθεν τὴν κυρίαν αὐτῶν κατανάλωσιν μεταξὺ τοῦ γυναικείου ἰδίως φύλου. Ἀρχικῶς ὡς κοσμητικὰ ἐχρησιμοποιοῦντο διάφορα φυσικὰ προϊόντα, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δέ, καὶ σήμερον ἔτι, ἀποτελοῦν πολλὰ ἐξ αὐτῶν μυστηριώδη φάρμακα. Ἡ ἐπενέργειά των ἀπεδίδετο τότε εἰς διαφόρους δεισιδαιμονίας καὶ εἰς διάφορα παράλογα αἴτια.

Διὰ τῆς προόδου τῆς δερματολογίας καὶ φαρμακολογίας κατεδείχθη τὸ ἐπιβλαβὲς πολλῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς κοσμητικά, οὕτω δὲ ὑποκατεστάθησαν αὗται δι' ἄλλων οὐσιῶν ὠφελίμων. Σήμερον ἴδιος κλάδος βιομηχανίας, ὁ τῆς *κοσμητικῆς χημείας*, παράγει ἀπειρίαν διαφόρων κοσμητικῶν σκευασμάτων, δὲν εἶναι δὲ εὐκαταφρόνητα τὰ εἰσαγόμενα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ἀνθεῖ ἡ βιομηχανία αὕτη. Τὰ διάφορα κοσμητικὰ διαιροῦνται, ἀναλόγως τῆς χρήσεως διὰ τὴν ὁποίαν προορίζονται, εἰς κοσμητικὰ τοῦ δέρματος, τῶν τριχῶν καὶ τοῦ σώματος. Ἀναλόγως τῆς δράσεώς των ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς εἴδη κοσμητικῶν: *Μαλακτικὰ* (emolicutia). Ταῦτα εἶναι οὐσίαι, αἵτινες χημικῶς, μερικῶς δὲ καὶ μηχανικῶς, ἐπιφέρουν μαλάκυνσιν καὶ διόγκωσιν τῶν ἱστῶν. Εἰς τὰ μαλακτικὰ περιλαμβάνονται κατὰ πρῶτον λόγον τὸ ὕδωρ καὶ μάλιστα τὸ χλιαρόν, διάφοροι γλισχρασματώδεις οὐσίαι ἀπῃωρημέναι ἐν ὕδατι, λευκωματοῦχοι οὐσίαι, λιπαραὶ οὐσίαι, αἵτινες καθιστοῦν τὸ δέρμα στιλπνὸν καὶ προφυλάσσουν αὐτὸ ἀπὸ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολάς, ἡ γλυκερίνη, ἡ ὁποία εὑρίσκει εὐρυτάτην ἐφαρμογὴν εἰς τὴν παρασκευὴν πολλῶν κοσμητικῶν, ἀραιὰ διαλύματα τῶν καυστικῶν καὶ τῶν ὀξίνων ἀνθρακικῶν ἀλκαλίων, θειοῦχα ἅλατα τῶν ἀλκαλίων καὶ ἀλκαλικῶν γαιῶν, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀποψιλωτικὰ κλπ. *Στυπτικὰ* (adstringentia). Εἶναι τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μηχανικῶς καὶ χημικῶς τείνουσι νὰ ἀποξηραίνουν τὸν κερατοειδῆ ἱστὸν καὶ περιορίζουν τὴν ἔκκρισιν τοῦ ἱδρῶτος. Στυπτικὰ εἶναι τὰ διαλύματα διαφόρων ὀξέων, ἡ ταννίνη καὶ τὰ ταννινοῦχα φυτικὰ προϊόντα, οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας κλπ. Τὰ στυπτικὰ κοσμητικὰ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τῶν τοπικῶν ἐφιδρώσεων, πρὸς ἀποξήρανσιν τοῦ δέρματος, κατὰ τῶν ἀκροχορδόνων κλπ. Ἐπίσης τὰ στυπτικὰ χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἀντιστάσεως καὶ τῆς ἐλαστικότητος τῶν ἱστῶν. Οὕτω χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κοσμητικὴν τοῦ στόματος καὶ τῆς κόμης διάφορα φυτικῆς προελεύσεως στυπτικὰ φάρμακα, ὡς οἱ φλοιοὶ τῆς δρυός, τὸ κίνιον, τὸ κατεχοῦ, οἱ φλοιοὶ τῆς κίνας. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι χρησιμοποιοῦνται καὶ λόγῳ τῆς περιεκτικότητός των εἰς δεψικὰς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀλκαλοειδὲς αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν στυπτικῶν περιλαμβάνονται κατασκευάσματα τοῦ μολύβδου, τοῦ ψευδαργύρου, τοῦ βισμουθίου, τῆς ἀργίλλου, τὰ ὁποῖα καὶ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τῶν τοπικῶν ἐφιδρώσεων (ἱδρῶτος τῶν ποδῶν κλπ.), πρὸς ἀπονέκρωσιν μερῶν τοῦ δέρματος, κλπ. *Χρωστικά*. Εἶναι συνηθεστάτης χρήσεως, χρησιμοποιεῖται δὲ διὰ νὰ προσδώσουν ὡραῖον νεανικὸν χρῶμα εἰς τὸ δέρμα τοῦ προσώπου, τῶν χειλέων, τῶν χειρῶν, τοῦ τραχήλου, πρὸς μεταβολὴν τοῦ χρώματος τῆς κόμης κλπ. Διὰ τὴν κοσμητικὴν τοῦ δέρματος χρησιμοποιοῦνται σκευάσματα, ἅτινα δι' ἐπικαλύψεως ἀποκρύπτουν τὴν ὄψιν καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ὑποκειμένου δέρματος. Πρὸς χρῶσιν τῆς κόμης ὑπάρχουν πλεῖστα ὅσα μέσα. *Ἀποχρωστικά*. Εἰς ταῦτα ἀνήκουν διάφορα ἀνόργανα ὀξέα, σκευάσματα τοῦ ὑδραργύρου, τὸ χλώριον καὶ σκευάσματα αὐτοῦ, τὸ ὑπεροξείδιον ὑδρογόνου, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται διὰ ν' ἀφαιρέσουν τὸ προϋπάρχον χρῶμα ἢ διὰ νὰ καταστήσουν ἀνοικτοτέρους βαθυχρόους χρωματισμούς. *Ἀρωματικά*. Χρησιμοποιοῦνται τόσον διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ὀσμῆς διαφόρων κοσμητικῶν σκευασμάτων, ὅσον καὶ πρὸς ἀρωματισμὸν τοῦ σώματος. *Ἀρσικάκοσμα*. Τοιαῦτα εἶναι ὁ βόραξ, ἡ χλωριάσβεστος, τὸ βορικὸν ὀξύ, τὸ ὀξικὸν ἀργίλλιον, τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον. Χρησιμεύουν πρὸς ἄρσιν ἢ περιορισμὸν τῆς κακοσμίας διαφόρων μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Τὰ κοσμητικὰ φέρονται ὑπὸ τὰς ἀκολούθους μορφάς: ὡς κοσμητικὰ τοῦ δέρματος αἰθέρια ἔλαια, ἀλκοολικὰ διαλύματα ἀρωματικῶν οὐσιῶν, βάμματα δι' ἀρωματισμούς, ὕδατα πρὸς ψεκασμοὺς καὶ κοσμητικὰ ὕδατα, κοσμητικὰ ὄξη, διαλύματα ἰσχυρῶς εὐόσμων οὐσιῶν καὶ ἐλαίων ἢ ρητινῶν ἐν ὄξει. Αἱ μορφαὶ αὗται δίδουν κατὰ τὴν μεθ' ὕδατος ἀραίωσιν γαλακτώδη ὑγρά. Τοιαῦτα εἶναι τὸ παρθενικὸν γάλα, τὸ ὕδωρ τῆς πριγκιπίσσης κτλ. Τοιαῦτα θολὰ ὑγρὰ παρασκευάζονται καὶ ἐκ γαλακτώματος ἐλαίου ἀμυγδάλων ἢ σαπωνοδιαλυμάτων, ὡς εἶναι τὸ γάλα τῶν ἴων κλπ. Ἕτερα κοσμητικὰ ὕδατα, ἅτινα πρὸ τῆς χρήσεως δέον νὰ ἀνακινῶνται, περιέχουν γάλα θείου ἢ ἐπικαλυπτικὰς κόνεις, ὡς ὀξείδιον ψευδαργύρου, τάλκην, κιμωλίαν.

Τὰ πυκνόρρευστα ἢ ἡμίρρευστα μείγματα ἀποτελοῦν τὰς ἀλοιφὰς *(κρέμας)*. Αὗται κατασκευάζονται ἐξ οἰνοπνεύματος, γλυκερίνης καὶ σάπωνος, ἢ ἐκ κηροῦ, κητείου σπέρματος, ἀμυγδαλελαίου, βουτύρου κακάου, γλυκερίνης κττ., ὡς εἶναι π.χ. ἡ οὐράνιος ἀλοιφὴ (Crême celeste), ἡ χρυσῆ ἀλοιφὴ (Gold Cream), ἢ ἐκ ζελατίνης ἢ ἄγαρ-ἄγαρ μετὰ γλυκερίνης. Στερεὰ μείγματα ἀποτελοῦν τὰ φυράματα καὶ τὰς κόνεις. Τὰ πρῶτα χρησιμεύουν πρὸς πλύσεις, ἔχοντα δὲ ὡς βάσιν σάπωνα ἢ κόνιν ἀμυγδάλων, βόρακα κλπ., χρησιμοποιοῦνται ὡς καθαρτικά. Ἴδια εἴδη κόνεων ἀποτελοῦν αἱ καλούμεναι *ποῦδραι*, αἵτινες ἀποτελοῦνται κατὰ μέγιστον μέρος ἐξ ἀμύλου ὀρύζης καὶ τάλκη, ἀποτελοῦν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπικαλυπτικὰ μέσα ἢ προστατευτικὰ τοῦ δέρματος. Διὰ νὰ προσάπτωνται αἱ κόνεις αὗται, καλύτερον εἶναι νὰ συνανατρίβωνται μετὰ κητείου σπέρματος ἢ βαζελίνης. Τὰ *ψιμύθια* ἀνήκουν εἰς τὰ κυριώτερα κοσμητικά· εἶναι ὑγρὰ ἢ κόνεις ἢ λιπαρά, φέρονται δὲ τοιαῦτα λευκοῦ, ἐρυθροῦ, κυανοῦ, κιτρίνου καὶ μέλανος χρώματος. Εἰς τὰ πρῶτα προστίθεται λευκὸν τοῦ βισμουθίου, ἅλατα τοῦ βισμουθίου ἢ ὀξείδιον ψευδαργύρου. Τὰ ὑγρὰ ψιμύθια εἶναι μείγματα ἢ διαλύματα ἀλκαλικά, φέρονται δὲ ἐπὶ τοῦ δέρματος τῇ βοηθείᾳ χρωστῆρος, ἀφίενται νὰ ξηρανθοῦν καὶ ἡ περίσσεια αὐτῶν ἀφαιρεῖται διὰ τεμαχίου ὑφάσματος. Τὰ λιπαρὰ ψιμύθια εἶναι ἀλοιφαί, αἵτινες φέρονται ἐπὶ τοῦ δέρματος τῇ βοηθείᾳ μαλακοῦ ὑφάσματος ἢ δέρματος, ἢ στερεώτερα λιπαρὰ μείγματα ἢ κηρωταὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ραβδίων. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ψιμυθίου ἀπὸ τοῦ δέρματος διὰ τὰς κόνεις καὶ τὰ ὑγρὰ ψιμύθια γίνεται δι' ἁπλῆς ἐκπλύσεως δι' ὕδατος· τὰ λιπαρὰ ψιμύθια ἀπομακρύνονται διὰ τριβῆς τοῦ δέρματος ἀρχικῶς δι' ὑφάσματος διαβρόχου, δι' ἐλαίου ἢ ἄλλης λιπαρᾶς οὐσίας καὶ πλύσεως εἶτα διὰ σάπωνος καὶ ὕδατος. Ὡς κοσμητικὰ τῆς κόμης χρη-

Digitized by Google

σιμοποιοῦνται ὕδατα πρὸς πλύσιν τῆς κεφαλῆς, ὕδατα πρὸς πλύσιν καὶ τῆς κόμης καὶ πνεύματα, ἀλκοολικὰ διαλύματα σαπώνων, λιπῶν, ἀλκαλίων, βαλσαμικῶν φαρμάκων ἢ μόνον ἀρωματικῶν οὐσιῶν. Εἰς ταῦτα ἀνήκουν διαλύματα δριμέων, τονωτικῶν καὶ στυπτικῶν φαρμάκων. Ταῦτα συντείνουν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς κόμης, ὡς εἶναι τὰ σκευάσματα τῆς κίνας, τοῦ δεψικοῦ ὀξέος, τῶν κανθαρίδων, τῆς σαβινίας, τοῦ βεράτρου ἢ ἀδιαφόρων φαρμάκων ἐχόντων τὴν αὐτὴν δρᾶσιν. Τοιαῦτα εἶναι τὸ ὑγρὸν πρὸς πλύσιν τῆς κόμης, τοῦ γενείου καὶ τὸ κατὰ τῆς πιτυριάσεως. Αἱ βανδολῖναι εἶναι γλισχρασματώδη παχύρρευστα μείγματα ἐκ τραγακανθίνου, ἀραβικοῦ κόμμεως κττ., χρησιμεύουν δὲ πρὸς στερέωσιν τῆς κόμης καὶ πρὸς βοστρύχωσιν αὐτῆς. Τὰ διὰ τὴν κόμην ἔλαια καὶ ἀλοιφαὶ εἶναι μείγματα καθαρωτάτων λιπῶν μὲ ἀρωματικὰ ἢ μὲ δραστικὰ ἐκχυλίσματα τῶν ἄνω φαρμάκων, καθὼς καὶ μὲ ἀλκοόλην, ἄγαρ-ἄγαρ, γλυκερίνην. Τὰ τελευταῖα ταῦτα καθὼς καὶ ὁ κηρὸς καὶ τὸ κήτειον σπέρμα δίδουν διαφανῆ μείγματα. Αἱ ὑπὸ τὴν μορφὴν ῥαβδίων ἀλοιφαὶ εἶναι μείγματα συστάσεως κηρωτῶν ἢ ἐμπλάστρου, ὀφείλουσαι τὴν σύστασίν των εἰς κηρόν, κόμμι, σάπωνα, τερεβινθίνην. Τὰ *ἀποψιλωτικὰ* φέρονται κατὰ κανόνα ὑπὸ τὴν μορφὴν φυραμάτων. Διὰ τὴν κοσμητικὴν τοῦ στόματος χρησιμοποιοῦνται ἀρωματισμέναι κηρωταὶ ἢ ἀλοιφαὶ καὶ ψιμύθια τῶν χειλέων ῥευστὰ ἢ στερεά. Κοσμητικὰ μέσα διὰ τὴν κοιλότητα τοῦ στόματος εἶναι τὰ διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν ὀδόντων. Τοιαῦτα εἶναι αἱ ὀδοντοκόνεις, αἵτινες ἔχουν ὡς βάσιν τὴν κιμωλίαν ἢ ἄλλα σκευάσματα τοῦ ἀσβεστίου, περιέχοντα ἀντισηπτικὰ ἢ στυπτικὰ φάρμακα, ὡς π. χ. σάπωνα, βόρακα, ρατάνιαν, κίναν καὶ ἀρωματικὰς οὐσίας, μερικὰ δὲ περιέχουν καὶ χρωστικάς. Τὰ ὀδοντοπλύματα καὶ τὰ στοματοχρίσματα εἶναι διαλύματα ὑδατικὰ ἢ ἀλκαλικά, ἀρωματισμένα διὰ διαφόρων φαρμάκων. Βάμματα διὰ τοὺς ὀδόντας καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν χρῆσιν πρέπει νὰ ἀραιωθοῦν δι' ὕδατος. Τινὰ ἔχουν ἀντισηπτικήν, στυπτικὴν ἢ ἀρσικάκοσμον ἰδιότητα. Ἐπίσης διὰ τὸν ἁπλοῦν ἀρωματισμὸν τοῦ στόματος φέρονται καὶ δισκία.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑγιεινὴν τῶν κοσμητικῶν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀβλαβεῖς αἱ πλεῖσται ὗλαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τοῦ φυτικοῦ ἢ ζωϊκοῦ κόσμου, ἐκτὸς ἐννοεῖται τῶν προκαλούντων ἐρεθισμόν, ὡς εἶναι π. χ. αἱ κανθαρίδες. Ἐπιβλαβῆ εἶναι τὰ ἐξ ἑνώσεων τῶν μετάλλων παρασκευαζόμενα κοσμητικά. Ἡ βλάβη, τὴν ὁποίαν προκαλοῦν, δυνατὸν νὰ εἶναι τοπικὸς ἐρεθισμὸς ἢ φλόγωσις τοῦ δέρματος κλπ. Ἐνίοτε ἀποφράσσονται οἱ πόροι τῶν ἀδένων τοῦ δέρματος καὶ ἐπέρχεται φλόγωσις τούτου. Ἐπιβλαβῆ κοσμητικὰ δύνανται ἐπίσης νὰ δράσουν καὶ γενικῶς, τότε δὲ ἀποβαίνουν πλέον ἐπικίνδυνα τὰ κοσμητικὰ ταῦτα, ὅταν ἡ ἀπορρόφησις αὐτῶν εἶναι μεγάλη. Πολυάριθμοι μεταλλικαὶ δηλητηριάσεις προεκλήθησαν ἐκ τῆς χρήσεως ψιμυθίων ἢ τριχοβαφῶν. Ἐπικινδυνωδέστερα ὅλων εἶναι τὰ κοσμητικὰ σκευάσματα τὰ περιέχοντα μόλυβδον. Ταῦτα δύνανται, ἀναλόγως τῆς μακροχρονίου χρήσεώς των, νὰ προκαλέσουν βαρεῖαν δηλητηρίασιν, διὸ καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἡ πώλησις αὐτῶν ἀπαγορεύεται.

Ὁμοίως τὰ κοσμητικὰ σκευάσματα ἐκ ὑδραργύρου εἶναι λίαν ἐπιβλαβῆ, δύνανται δὲ νὰ προκαλέσουν τοπικὰς ἢ γενικὰς δηλητηριάσεις. Τὰ κοσμητικὰ σκευάσματα τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου προκαλοῦν τοπικὰς δηλητηριάσεις ἐνίοτε λίαν ἐντόνους.

Συνταγαὶ κοσμητικῶν. Κοσμητικὰ ὕδατα: Ὕδωρ λεβαντίδος: ἀλκοόλης 3,7 λίτρα, ἐγχύματος λεβαντίδος 0,5 λίτρου, αἰθερίου ἐλαίου λεβαντίδος 90 γρ., αἰθερίου ἐλαίου περγαμότου 15.0 γρ., ἐγχύματος μόσχου 1,8 γρ., ἐγχύματος Ζιβέντ 2,0 γρ, ἐγχύματος ξύλου σαντάλου 25,0 γρ., ἐγχύματος ναρδοστάχυος. Προστίθεται ὕδωρ, ἕως οὗ τὸ ἀλκοολικὸν ὑγρὸν γίνῃ 60°. Κοσμητικὸν ὕδωρ ἡλιοτροπίου: βάμματος ἡλιοτροπίνης 6 λίτρα 125 γρ., αἰθερίου ἐλαίου ἰάσμου τεχνητοῦ 10 γρ., βανιλλόνης 20 γρ., ὕδατος 2 λίτρα. Κοσμητικὸν ὕδωρ ἰάσμου: βάμματος ἰάσμου συνθετικοῦ 1 λίτρον 850, βάμματος ἡλιοτροπίνης 1 λίτρον 125, βάμματος μόσχου τεχνητοῦ 1 λίτρον, τερπενιόλης 20 γρ., ὀξικοῦ λιναλυλίου 10 γρ., ἀλκοόλης 4,8 λίτρα, ὕδατος 2,5 λίτρα. Κοσμητικὰ καθαρτικὰ φυράματα: κόνεως πικρῶν ἀμυγδάλων 750 γρ., ἀλεύρου ὀρύζης 125 γρ., βενζόης 30 γρ., ὀξίνου τρυγικοῦ καλίου 30 γρ., κητείου σπέρματος 30 γρ. Τὸ ὅλον ἀρωματίζεται δι' 1,5 γρ. αἰθερίου ἐλαίου λεβαντίδος, 1,5 γρ. αἰθερίου ἐλαίου ῥοδοξύλου, 1,5 γρ. αἰθερίου ἐλαίου καρυοφύλλων. Ὑγρὰ πρὸς πλύσιν τῆς κόμης: ἀρίστης ποιότητος λευκοῦ σάπωνος 100 γρ., ἀνθρακικοῦ καλίου 200 γρ., ὕδατος ἀπεσταγμένου 2 λίτρα. Βράζονται ὅλα ὁμοῦ καὶ εἰς τὸ ψυχθὲν ὑγρὸν προστίθενται 200—300 γρ., ἐγχύματος βανίλλης. Πλύμα κινινοῦχον (Lotion à la quinine): ἀλκοόλης 2,3 λίτρα, αἰθερίου ἐλαίου γερανίου 1.9 γρ., αἰθερίου ἐλαίου περγαμότου 4,2 γρ., αἰθερίου ἐλαίου λεμονίου 4,2 γρ., αἰθερίου ἐλαίου νιόβης 0,6 γρ., κινίνης 1.2. Τὸ ἀλκοολοῦχον ὑγρὸν ἀνάγεται εἰς 50° δι' ὕδατος ἀπεσταγμένου. Ὀδοντόπλυμα θυμολοῦχον: θυμόλης 1 μ., βενζοϊκοῦ ὀξέος 12 μ., βάμματος εὐκαλύπτου 48 μ., ὕδατος 3.200. Ὀδοντόκονις: ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ληφθέντος διὰ καθιζήσεως 7.500 χγρ. καὶ ἀνθρακικοῦ μαγνησίου 3 χγρ., κόνεως ῥίζης ἴριδος 1,5 χγρ., τρυγὸς 750 γρ., σακχάρεως 1,5 χγρ., στυπτηρίας 750 γρ. Ὀδοντοφύραμα (ὀδοντόπαστα): ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου διὰ καθιζήσεως 1000 γρ., γλυκερίνης 1500 γρ., κόνεως σάπωνος 700 γρ., αἰθερίου ἐλαίου μίνθης 50 γρ., αἰθερίου ἐλαίου λεβαντίδος 10 γρ., θυμόλης 15 γρ., μυρτόλης 15 γρ. Ἀλοιφὴ χρυσῆ (gold cream): αἰθερίου ἐλαίου πικραμυγδάλου 1χγρ., λευκοῦ φαλαίνης 150 γρ., λευκοῦ κηροῦ 150 γρ., ὕδατος ῥόδων 1 λίτρον. Τήκονται εἰς ἤπιον πῦρ ὅλα τὰ λιπαρὰ σώματα ὁμοῦ, θερμαίνεται τὸ ὕδωρ τῶν ῥόδων καὶ προστίθεται, ἐνῷ ἀναταράσσεται διαρκῶς τὸ μεῖγμα τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν. Τὸ ὕδωρ τῶν ῥόδων δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ γλυκερίνης. Ἀλοιφὴ κατὰ τῶν ἐφηλίδων: λευκῆς βαζελίνης 1.800 χγρ., ὑπερβορικοῦ νατρίου 70 γρ., αἰθερίου ἐλαίου περγαμότου 15 γρ., αἰθερίου ἐλαίου γερανίου 5 γρ. Τὸ σκεύασμα τοῦτο λευκαίνει τὸ δέρμα. Κόνις διὰ τὴν στίλβωσιν τῶν ὀνύχων: λευκοῦ κηροῦ 40 γρ., λευκοῦ τῆς φαλαίνης 40 γρ., μαλακῆς παραφφίνης 540 γρ., ἐωσίνης 15 γρ., ὑλὰν-ὑλὰν τεχνητοῦ 1 γρ., τερπινόλης 2 γρ. Διαλύεται ἡ ἐωσίνη εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ προστίθεται εἰς τὸν τετηκότα κηρόν. Κ. Γ. Μ.

κοσμητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ σχετικὸς μὲ τὴν κόσμησιν, ὁ κατάλληλος, ὁ ἱκανὸς πρὸς κόσμησιν: «κοσμητικὰ μέσα»· || *κοσμητική* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡ τέχνη τοῦ κοσμεῖν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἰδίᾳ τὸ πρόσωπον, οἷα ἡ τῶν κουρέων, τῶν κομμωτῶν κττ.· || *τὰ κοσμητικά* (βλ. λ.) ὡς οὐσ., τὸ σύνολον τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων κοσμεῖταί τις, οἷον τὰ ἀρώματα, ψιμύθια κτλ. ἄλλως *καλλυντικά*· || γραμματ. «κοσμητικὸν ἐπίθετον» τὸ δηλοῦν γνώρισμα ἀναπόσπαστον καὶ ἰδιάζον εἰς τὸ προσδιοριζόμενον, ἄλλως *χαρακτηριστικόν*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *διακριτικόν*: «ὁ ξανθὸς Μενέλαος», «ὁ ποδώκης Ἀχιλλεύς», «ἄσπρο γάλα», «μαῦρος κόρακας».—Ἐπίρρ. ***κοσμητικῶς***.

κοσμήτωρ, —*ορος* (ὁ, ἡ)· καὶ (ἀρχ.) ***κοσμητὴρ*** (ὁ), ***κοσμήτειρα*** (ἡ) καὶ ***κοσμήτρια***· ὁ κοσμῶν, ὁ διακοσμῶν, ὁ τηρῶν τὸν κόσμον, τὴν τάξιν· || ὁ ἀναλαμβάνων, ὁ φροντίζων διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως εἰς ἑορτήν τινα, εἰς ἐκδρομήν, εἰς ἀγῶνας κττ.· || ἀξίωμα πανεπιστημιακόν, ὁ προϊστάμενος σχολῆς ἐπὶ ὡρισμένην περίοδον: «ὁ κοσμήτωρ τῆς νομικῆς, —τῆς ἰατρικῆς, —τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς κτλ.».

—*[Ἀρχ.] Κοσμήτωρ* (ἀντὶ *κοσμητής*) ἐκαλεῖτο ὁ παρατάσσων στρατόν, ὁ ἡγεμὼν τοῦ στρατοῦ, ὡς παρ' Ὁμήρῳ «κοσμήτορε λαῶν» ὀνομάζονται οἱ δύο Ἀτρεῖδαι· τὸ θηλυκὸν κοσμήτειρα ἀναφέρεται ὡς τίτλος ἱερείας τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ, ἥτις εἶχε καθήκοντα παρόμοια πρὸς ταῦτα, ἅτινα εἶχον ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰ πλυντήρια. Ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ἀφροδισιάδος (C.I.G. 2823) ἀποκαλεῖται αὕτη «ἀρχιέρεια καὶ κοσμήτειρα τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος». Ι. Π.

—*[Διοικητ.]* Κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἑκάστης σχολῆς προΐσταται ὁ κοσμήτωρ, ὅστις παρακολουθεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων ἐν τῇ οἰκείᾳ σχολῇ, ἔχει ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν του τὸ γραφεῖον αὐτῆς, προεδρεύει τῶν συνεδριῶν καὶ ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τῆς σχολῆς, ἀπ' εὐθείας μὲν ὅταν ἀφορῶσιν εἰς ζητήματα ἐσωτερικῆς φύσεως, διὰ τοῦ πρυτάνεως δὲ ὅταν ἀφορῶσιν εἰς ἄλλης φύσεως ζητήματα. Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς σχολῆς μεταξὺ τῶν ἐχόντων τοὐλάχιστον πενταετῆ ὑπηρεσίαν τακτικῶν καθηγητῶν ἐπὶ ἓν ἔτος· ἐκλιπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ κοσμήτωρ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἢ ὁ ἀρχαιότερος τῶν καθηγητῶν· ἐν ἐπισήμοις τελεταῖς φέρει ἴδιον σῆμα, συνιστάμενον εἰς ἀργυρᾶν ἅλυσιν ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ λαιμοῦ καὶ ἀπολήγουσαν εἰς ἀργυροῦν μετάλλιον, φέρον ἐκτετυπωμένον τὸ ἔμβλημα τῆς σχολῆς καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφήν. Κατ' Ὀκτώβριον ἑκάστου ἔτους ὁ κοσμήτωρ ἐκθέτει ἐν συνεδρίᾳ τῆς σχολῆς καὶ παρουσίᾳ τοῦ πρυτάνεως τὰ ἐπὶ τῆς κοσμητείας του πεπραγμένα.

— **κοσμήτρια** (ἡ) */Βυζ. Ἀρχ./* βλ. λ. ζωστή.

κοσμία (ἡ) (Cosmia) */Ζωολ./.* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φαλαινιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιοτάτας ψυχὰς μικροῦ μεγέθους, μὲ κεφαλὴν κωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς ὀξὺ ῥύγχος, κεραίας λεπτὰς καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, θώρακα ἁδρὸν καὶ τριγωνικόν, κοιλίαν κυλινδρικὴν καὶ πολυαρθρωτὴν καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *κοσμία ἡ τραπεζοειδής* (Cosmia trapezoides), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα κυανομελανὸν μετὰ λευκῶν διαποικιλμάτων. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων. Δ. Ν. Π.

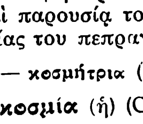

Κοσμία ἡ τραπεζοειδής.

Κοσμίδης, *Παντελῆς.* Ἕλλην πολιτευόμενος ἐπὶ τοῦ νεοτουρκικοῦ συνταγματικοῦ καθεστῶτος. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξήσκει δὲ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ὅτε κατὰ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος τοῦ Ἰουλίου 1908, γενομένων κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἐξελέγη βουλευτὴς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον τῆς τουρκικῆς βουλῆς. Κατὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ἐγένετο δεκτὴ μετά τινων τροποποιήσεων ἡ σχετικὴ διατύπωσις τοῦ Κοσμίδου. Μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, χρησιμοποιηθεὶς ὡς γνώστης τῆς τουρκικῆς νομοθεσίας εἰς τὴν διοίκησιν τῶν νέων χωρῶν. Ἀπέθανε μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ν. Μ.

Κοσμίδιον */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Συνοικία ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτεινομένη εἰς τὸ βάθος τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ πρὸς Β. τῶν Βλαχερνῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων διεχωρίζετο διὰ τείχους καλουμένου *Βραχιόνιον* ἢ *Πτερὸν τῶν Βλαχερνῶν*, κτισθέντος κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα. Ἡ συνοικία αὕτη ἐκλήθη οὕτως ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἀρχαιοτάτης μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, ἣν ἔκτισεν ὁ μάγιστρος Παυλῖνος κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Εἰς τὸ Κοσμίδιον παρέμεινε καὶ διενυκτέρευσε τὴν 14 Αὐγούστου 1261, μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος καὶ τὴν ἐπομένην εἰσῆλθε πανηγυρικῶς εἰς τὴν πόλιν. Μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἡ συνοικία αὕτη ὠνομάσθη *Ἐγιοὺπ* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

κοσμικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κόσμον, ὁ τοῦ κόσμου: «κοσμικὸν σύστημα» τὸ σύνολον τῶν οὐρανίων σωμάτων· || ὁ τοῦ πολλοῦ κόσμου, τοῦ λαοῦ, λαϊκός, ἀντίθ. *μοναχικός, κληρικός*: «κοσμικὸν ἔνδυμα»· || ἐπίγειος, ἐφήμερος, κατ' ἀντίθ. πρὸς τὸ *οὐράνιος, αἰώνιος*: «αἱ κοσμικαὶ ἡδοναί», «τὰ κοσμικὰ πάθη»· || «κοσμικὴ κίνησις» αἱ κοινωνικαὶ ἀναστροφαί, οἷον γεύματα, δεξιώσεις κττ.: «ἡ κοσμικὴ κίνησις τῶν Ἀθηνῶν, —τοῦ Πειραιῶς κλ.», «κοσμικὴ κίνησις ζωηρά, — ἀσθενής»· || «ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ πάπα» ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τοῦ πάπα. —Ἐπίρρ. ***κοσμικῶς***.

— ***κοσμικαὶ ἀκτῖνες*** ἢ ***κοσμικὴ ἀκτινοβολία*** */Φυσ./.* Καλεῖται ἐπ' ἐσχάτων ἰδιάζουσα κατηγορία ἀκτίνων, ὧν τὸ μῆκος τοῦ κύματος εἶναι ἔτι μικρότερον τῶν βραχυτέρου μήκους κύματος γ ἀκτίνων. Αἱ ἀκτῖνες αὗται παράγονται ἐν τῇ φύσει καὶ ἡ ἔντασις αὐτῶν εἶναι τόσον μεγαλυτέρα, ὅσον εἰς μεγαλύτερον ὕψος εὑρισκόμεθα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων παρατηρήσεων εἰκάζεται, ὅτι αἱ ἀκτῖνες αὗται προέρχονται ἐξ ἄλλων οὐρανίων σωμάτων, πάντως οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἡλίου, καὶ διὰ τῆς διόδου αὐτῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑφίστανται βαθμιαίαν ἀπορρόφησιν. Αὗται ἀποδεικνύονται ἐκ τοῦ ἰονισμοῦ, ὃν προκαλοῦσιν ἐν κλειστοῖς δοχείοις, ἅτινα ἔχουσι διαρρυθμισθῆ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ ἐπίδρασις πασῶν τῶν γνωστῶν ἰονιστικῶν πηγῶν νὰ ἔχῃ ἀποκλεισθῆ. Ἡ ἔντασις τῶν κοσμικῶν ἀκτίνων εἶναι τόσον μικρά, ὥστε μέχρι σήμερον δὲν ἔχει ἐπιτευχθῆ ἡ μέτρησις τοῦ μήκους κύματος αὐτῶν. Μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεγάλης διεισδυτικότητος, ἣν παρουσιάζουσι, τὸ μῆκος κύματος αὐτῶν ὑπολογίζεται ὡς τάξεως μεγέθους $3{,}8 . 10^{-4}$ Α.Ε. Πάντως αἱ κοσμικαὶ ἀκτῖνες εἶναι ἠλεκτρομαγνητικῆς φύσεως. Κ. Π.

—***κοσμικαὶ φροντίδες*** */Κανον. Δίκ./.* Ἤδη αἱ ἀποστολικαὶ διατάξεις καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀπηγόρευσαν τοῖς κληρικοῖς τὰς κοσμικὰς φροντίδας, εἰς δὲ τοὺς ἀναλαμβάνοντας τοιαύτας ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ὄντας ἠπείλησεν ὁ στ' ἀποστολικὸς κανὼν καθαίρεσιν, ἀπαγγελλομένην μόνον μετὰ τὴν ἄκαρπον ἀποβᾶσαν νουθεσίαν, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ πα' ἀποστολικοῦ κανόνος. Ὅτι δ' οὗτος εἶναι διασαφητικὸς τοῦ κανόνος στ', ἐμφαίνεται ἐκ τῶν πρώτων λέξεων «εἴπομεν» τοῦ πα' κανόνος. Ἕνεκα τούτου δὲν ὑποβάλλονται εἰς καθαίρεσιν οἱ στοιχήσαντες τῇ νουθεσίᾳ, ὡς καὶ οἱ ἀναδεχόμενοι μὴ ἀπαγορευόμενα κοσμικὰ ἔργα, ὡς ἐπιτροπείαν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν. Καὶ μνημονεύει μὲν μόνον τοῦ ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτέρου ὁ κανὼν πα', ἀλλ' εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ περὶ τοῦ διακόνου, οὗ ποιεῖται ῥητὴν μνείαν ὁ στ' κανών. Ὡσαύτως κατὰ τὸν κανόνα ι' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καθαιροῦνται οἱ ἀναλαμβάνοντες ἄλλας, πλὴν τῆς διδασκαλίας παίδων καὶ οἰκετῶν, κοσμικὰς καὶ βιωτικὰς φροντίδας κληρικοὶ καὶ ἐπιμένοντες εἰς τοῦτο. Καὶ ὁ κανὼν ια' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Α' καὶ Β' συνόδου, ἐπαναλαμβάνων τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ παραβάσει ταύτης ποινὴν τῆς καθαιρέσεως κατὰ τῶν ἀναδεχομένων κοσμικὰς φροντίδας κληρικῶν, ἐκτείνει τὴν διάταξιν καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ ἁγίου βήματος κληρικῶν. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ὑπὸ τῶν κλη-

Digitized by Google

ρικῶν ἀναδοχῆς κοσμικῶν φροντίδων ἐπανελήφθη πλειστάκις. Οὕτω, διὰ τοῦ ἀπὸ 13 Ἰανουαρίου 1171 συνοδικοῦ σημειώματος τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ Γ' τοῦ Ἀγχιάλου, ἐκτείναντος τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ ἐπὶ τοὺς ἀναγνώστας. Κατὰ δὲ τὸ ἀπὸ Μαΐου 1797 πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Ε' ἀπηγορεύθη αὐστηρῶς εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἱερομονάχους, ἱεροδιακόνους, μοναχοὺς καὶ ἡγουμένους ν' ἀναδέχωνται κοσμικὰς φροντίδας καὶ γίνωνται κοτζαμπασίδες, βεκίλλιδες καὶ ἐπίτροποι τῶν κοινῶν ὑποθέσεων, διαταχθέντων τῶν ἀρχιερέων νὰ καταγγέλλωσι τοὺς παραβάτας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἀποδέχεσθαι τοὺς κληρικοὺς κοσμικὰς φροντίδας ἐκύρωσε καὶ ἡ νομοθεσία τῶν Ρωμαίων καὶ Βυζαντινων, ἡ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τὸ κρητικὸν καταστατικὸν (βλ. καὶ τὰς λ. *ἀνάδοχος*, *ἐγγύησις*, *ἐπιτροπεία*, *ἰατρική*, *κηδεμονία* καὶ *μίσθωσις*, *παράνυμφος* καὶ *υἱοθεσία* /*Κανον. Δίκ.*/.

[Βλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (1907 σελ. 422—425). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου (τεῦχ. Α' 1927 σελ. 134—135)]. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ.

—**κοσμικὴ** ***καὶ κοσμολογικὴ προοπτική.*** Καλεῖται κοσμικὴ προοπτικὴ ἡ διὰ τῆς φαντασίας σύλληψις τοῦ ἀπείρου καὶ ἐκ τῆς παραστάσεως τοῦ ἀπείρου ἐπιστροφὴ εἰς τὸ πεπερασμένον, τὸ ἀνθρώπινον· κοσμολογικὴν δὲ προοπτικὴν ὠνόμασεν ὁ Χαῖκελ τὴν τοῦ σύμπαντος περιληπτικὴν παράστασιν, τὴν ὁποίαν ἀποκτῶμεν θεωροῦντες ἀπὸ *μονιστικῆς* ἀπόψεως τὴν φύσιν καὶ ἀποβλέποντες κυρίως εἰς τὸ ἄπειρον τοῦ κόσμου ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ. Διὰ τῆς προοπτικῆς ταύτης καταπολεμεῖται πρὸ πάντων ὑπὸ τοῦ Χαῖκελ ἡ συνήθης ἀλαζονικὴ τοῦ ἀνθρώπου περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς δημιουργίας ἀντίληψις, καθ' ἣν οὗτος προβάλλει ἑαυτὸν ἀντιμέτωπον τοῦ ἀπείρου σύμπαντος καὶ καυχᾶται διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ κόσμου. Χ. Σ.

—**κοσμικὴ** ***ἐξουσία τοῦ πάπα·*** βλ. λ. *πάπας*.

—**κοσμικὴ** ***κίνησις*** /*Ἐθιμοτ.*/. Ἡ ἀφορῶσα τὸν κόσμον τῶν αἰθουσῶν, περιλαμβάνουσα κατ' ἀκολουθίαν τὸ σύνολον τῶν κοινωνικῶν ὑποχρεώσεων, τέρψεων καὶ ἑορτῶν τοῦ ὡς ἄνω κόσμου, ὃν κυρίως ἀποτελεῖ ἡ ἀνωτέρα τάξις μιᾶς κοινωνίας, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ αἱ μερίδες ἄλλων τάξεων, αἵτινες τυχὸν μετέχουσι τῶν τοιούτων τέρψεων, ἐφόσον μάλιστα αἱ τελευταῖαι αὗται μετατίθενται ὁλονὲν ἀπὸ τῶν αἰθουσῶν εἰς διάφορα δημόσια κέντρα, οἷον ντάνσιγγ κλπ. Κοσμικὴν κίνησιν κατὰ τ' ἄνω ἀποτελεῖ καὶ ἡ θεατρικὴ τοιαύτη, ἐφόσον μετέχει αὐτῆς ἡ κοσμικὴ μερὶς τῆς κοινωνίας Ὡσαύτως αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις, αἱ ἱπποδρομίαι, οἱ γάμοι, οἱ θάνατοι κλπ., ἐφόσον πρόκειται περὶ προσώπων ἀνηκόντων εἰς τὸν κοσμικὸν κύκλον.

— /*Δημοσιογρ.*/ Καλεῖται *κοσμικὴ κίνησις* τίτλος δημοσιογραφικῆς στήλης, ἀφιερωμένης εἰς τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου τῶν αἰθουσῶν καὶ τοῦ κόσμου τῶν κοινωνικῶν ἑορτῶν καὶ τέρψεων, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ κόσμου τῶν σπόρ, ἐφόσον μετέχουσιν αὐτοῦ κοσμικοί, εἴτε ὡς ἁπλοῖ θεαταί, εἴτε καὶ ὡς δρῶντα πρόσωπα. Ἡ περιγραφὴ τῶν κοσμικῶν ἑορτῶν ἐγίνετο ἀνέκαθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐφημερίδα. Κατ' ἀρχὰς ἀνεγράφοντο ξηρῶς τὰ ὀνοματεπώνυμα κυριῶν καὶ δεσποινίδων ὁλόκληρα, ἀλλ' ὅταν ἡ «Ἐφημερὶς» τοῦ Κορομηλᾶ τὸ πρῶτον προσέθεσε καί τινα κοσμητικὰ ἐπίθετα, περιώρισε τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνοματεπωνύμων εἰς μόνα τὰ ἀρχικὰ ψηφία. Ὁ Λὺγξ (Α. Παπαδιαμαντόπουλος) μάλιστα τοῦ «Μὴ χένεσαι»—ὁ ὁποῖος κατέλιπε τὰς γλαφυρωτέρας καὶ πνευματωδεστέρας τῶν χορευτικῶν περιγραφῶν—παρέλειπε καὶ αὐτὰ τ' ἀρχικὰ ψηφία, ὑπαινισσόμενος τὰς διακρινομένας κυρίας καὶ δεσποινίδας διὰ λογοπαιγνίων. Ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη δὲν ἐτηρήθη ἐπὶ μακρόν, καὶ μετά τινα χρόνον, τόσον εἰς τὸν σατιρικὸν «Ρωμηόν», ὅσον καὶ εἰς τὸν ἄλλον τύπον, ὀνόματα καὶ χαρακτηρισμοὶ κυριῶν καὶ δεσποινίδων ἐξετίθεντο ἐν πλάτει, πάντως μετά τινος διακρίσεως. Τ. Δ.

—**κοσμικὸν** ***σύστημα*** /*Ἀστρον.*/. Δοξασία περὶ τῶν σχετικῶν πρὸς ἄλληλα θέσεων καὶ τῶν κινήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων πρὸς ἑρμηνείαν τῶν διαφόρων ἀστρονομικῶν φαινομένων. Εἰς τὴν διατύπωσιν τοιούτων δοξασιῶν ἤχθησαν ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος οἱ κατὰ καιροὺς σοφοὶ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἐν τῇ προσπαθείᾳ αὐτῶν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν παραγόντων τὰ οὐράνια φαινόμενα αἰτίων καὶ τοῦ τρόπου προρρήσεως αὐτῶν. Πᾶσαι αἱ δοξασίαι αὗται στεροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιστημονικῶν βάσεων, καθ' ὃ στηριζόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ἀπατηλῶν ἐντυπώσεων, ὡς ἡ τῆς ἀκινησίας τῆς Γῆς, τῆς ὑλικῆς ὑποστάσεως τοῦ οὐρανίου θόλου κτλ.

Ὡς ἦτο φυσικόν, τὸ κέντρον, περὶ τὸ ὁποῖον περιστρέφονται πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι δοξασίαι, ἀπετέλει ἡ Γῆ. Αὕτη ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἐπίπεδος, ὁ δὲ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος παραδέχεται αὐτὴν «πλωτὴν ὥσπερ ξύλον». Τὴν σφαιρικότητα τῆς Γῆς καὶ τὸ μοναχὸν αὐτῆς ἐν τῷ διαστήματι φαίνεται ὅτι πρῶτος ἐδίδαξεν ὁ Ἀναξίμανδρος (610—545 π. Χ.), ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἰδέας τῶν ἐκ κρυστάλλου ὁμοκέντρων σφαιρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων «εἶναι προσηλωμένοι οἱ ἀστέρες».

Τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα, καθ' ὃ ἡ Γῆ παραμένει ἀκίνητος, εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου, ἐνῷ πάντες οἱ λοιποὶ ἀστέρες περιστρέφονται περὶ αὐτήν, ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου (570—470 π. Χ.) καὶ τῶν πρώτων μαθητῶν αὐτοῦ. Οἱ μεταγενέστεροι ἐν τούτοις τῶν Πυθαγορείων, καὶ εἰδικῶς ὁ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἀκμάσας Φιλόλαος, ἐπρέσβευον ἄλλην ὑπόθεσιν. Κατὰ τὸν Φιλόλαον εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου εὑρίσκεται ὄχι ἡ Γῆ, ἀλλὰ πυρίνη σφαῖρα ἀκίνητος, διάφορος τοῦ ἡλίου, ἡ καλουμένη Ἑστία, πέριξ δὲ αὐτῆς κινοῦνται ἐκ Δ. πρὸς Α. οἱ τότε γνωστοὶ πέντε πλανῆται καὶ μετ' αὐτῶν ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ ἡ Γῆ, ἥτις οὕτω διὰ πρώτην φορὰν λογίζεται ὡς ἄστρον καὶ διὰ πρώτην φορὰν χαρακτηρίζεται ὡς σῶμα κινούμενον πέριξ ἑνὸς ἄλλου. Ἄλλοι Πυθαγόρειοι, καὶ ἰδίως ὁ Ἱκέτας καὶ ὁ Ἔκφαντος, ἐθεώρουν τὴν Γῆν στρεφομένην περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς καὶ οὕτως ἔδωκαν τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς ἡμερησίας κινήσεως τῆς οὐρανίου σφαίρας καὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ἡμέρας πρὸς τὴν νύκτα. Βραδύτερον, ὁ Πλάτων, ὁ Εὔδοξος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὅπως σώσωσι τὰ φαινόμενα, ἤτοι πρὸς ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων κινήσεων τῶν ἄστρων, ἐπανέφερον μετά τινων τροποποιήσεων τὸ σύστημα τῶν ὁμοκέντρων σφαιρῶν. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Κρόνος κινοῦνται ὁμαλῶς ἐπὶ ἰδίων σφαιρῶν, τῶν ὁποίων τινὲς στρέφονται ἐκ Δ. πρὸς Α. περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου, τινὲς δὲ ἐξ Α. πρὸς Δ. περὶ ἄλλους ἄξονας, ἐνῷ ἡ Γῆ μένει ἀκίνητος εἰς τὸ κοινὸν κέντρον τῶν σφαιρῶν τούτων.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἐκφάντου ἀντιστοιχοῦσιν εἰς μὲν τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην ἀνὰ τρεῖς σφαῖραι, εἰς ἕκαστον δὲ τῶν πέντε πλανητῶν ἀνὰ τέσσαρες. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σφαιρῶν τούτων ἀπὸ 26 τοῦ Εὐδόξου ηὐξήθη εἰς 33 ὑπὸ τοῦ Καλλίππου, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐγένοντο ἐν ὅλῳ 49 Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, ὁ ἐπιλεγόμενος Παραδοξολόγος, εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ σύγχρονος τοῦ Ἀριστοτέλους, μὴ παραδεχόμενος τὴν ἀρχὴν τῶν ὁμοκέντρων σφαιρῶν, ἐδίδασκε τὴν περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου περιστροφὴν τῆς Γῆς, «κινουμένης ἑκάστης ἡμέρας μίαν ἔγγιστα περιστροφήν», εἰσαγαγὼν οὕτω τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἀστρικῆς καὶ ἡλιακῆς ἡμέρας. Ὁ Ἡρακλείδης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ὑπηνίχθη τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα, ἐξηγήσας τὴν φαινομένην κίνησιν τῆς Ἀφροδίτης, πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, δι' ἐπικύκλου περὶ τὸν Ἥλιον. Θεωρεῖται ἐπίσης ὡς λίαν πιθανὸν ὅτι παρεδέχετο καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας κινουμένους μετὰ τῆς Γῆς πέριξ τοῦ Ἡλίου, κατέχοντος τὸ κέντρον τοῦ κόσμου.

Πατὴρ ἐν τούτοις τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος ὑπῆρξεν ὁ περὶ τὰ 280 π.Χ. ἀκμάσας Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος. Κατ' αὐτὸν ἡ Γῆ, στρεφομένη περὶ τὸν ἄξονά της, περιφέρεται ἐν τῷ διαστήματι διαγράφουσα κύκλον ἔχοντα κέντρον τὸν Ἥλιον, ὅστις εὑρίσκεται ἀκίνητος εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀκινήτου ἀτμοσφαίρας τῶν ἀπλανῶν.

Μετὰ τὸν Ἀρίσταρχον ὁ μόνος ὅστις ὑπεστήριξε τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθὲν ἡλιοκεντρικὸν σύστημα ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ἀκμάσας Σέλευκος. Ἔκτοτε τὸ κοσμικὸν σύστημα τοῦ Ἀριστάρχου περιῆλθεν εἰς λήθην, ἐγκαταλειφθὲν ἴσως, διότι, ὅπως καὶ τὸ γεωκεντρικόν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν μεταβολὴν τῆς φαινομένης διαμέτρου τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης, οὔτε τὴν ἀνισότητα τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους. Οὕτω, κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα, ἐπενοήθη, πιθανῶς ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων, τρίτον σύστημα κόσμου, τὸ ὁποῖον ἔσῳζε τὰ φαινόμενα. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο οἱ ἀστέρες θεωροῦνται κινούμενοι ὁμαλῶς ἐπὶ ἐκκέντρων καὶ ἐπικύκλων, κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων τὴν συμφωνίαν τῶν παρατηρήσεων πρὸς τοὺς ἀστρονομικοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν θέσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων. Τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὑπεστήριξε διὰ τῶν μαθηματικῶν αὐτοῦ ἀνακαλύψεων ὁ Ἀπολλώνιος καὶ προήγαγεν ὁ Ἵππαρχος, συνεπληρώθη βραδύτερον καὶ περιεσώθη ὑπὸ τοῦ διασήμου Ἀλεξανδρινοῦ ἀστρονόμου Κλαυδίου Πτολεμαίου, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἐκλήθη πτολεμαϊκόν.

Ἂν καὶ τὸ πτολεμαϊκὸν σύστημα, ὡς σῴζον τὰ φαινόμενα, ὑπερεῖχε κατὰ τοῦτο τοῦ γεωκεντρικοῦ, ἐν τούτοις τὸ σύστημα τῶν ὁμοκέντρων σφαιρῶν ὑπεστηρίχθη ἐπὶ δύο περίπου χιλιετηρίδας μόνον καὶ μόνον διότι παρεδέχετο αὐτὸ ὁ Ἀριστοτέλης, οὗτινος ἡ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων του πνευμάτων ἐπίδρασις καὶ ἐπιβολὴ ἦτο βαθυτάτη καὶ ἀπαρασάλευτος. Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὅτε ἀμφότερα τὰ συστήματα ταῦτα ὑπεχώρησαν πρὸ τῆς ἁπλότητος τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τοῦ Ἀριστάρχου, ἐκταφέντος ἐκ τῆς λήθης ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔκτοτε κακῶς ὀνομάζεται ἤδη καὶ κοπερνίκειον.

Ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ τοῦ πτολεμαϊκοῦ συστήματος πρὸς τὸ ἡλιοκεντρικόν, ὡς διετυπώθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου, ἀπετέλεσε τὸ τυχώνειον σύστημα, ὀνομασθὲν οὕτως ὑπὸ τοῦ προτείναντος αὐτὸ Δανοῦ ἀστρονόμου Τύχωνος. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν τηλεσκοπίων καὶ ἡ δι' αὐτῶν παρατήρησις ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου τῶν φάσεων τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ὡς καὶ ἡ ἀπόδειξις τοῦ δυνατοῦ τῆς περιφορᾶς τῆς Γῆς συνοδείᾳ τῆς Σελήνης, κατὰ τρόπον παρόμοιον πρὸς τὴν περιφορὰν τοῦ Διὸς τῇ συνοδείᾳ τῶν δορυφόρων του, ὑπῆρξαν σπουδαιότατα μέσα πρὸς ὁριστικὴν ἐπικράτησιν τῶν τολμηρῶν διδαγμάτων τοῦ Κοπερνίκου, φέροντος εἰς φῶς τὰς ἰδέας τοῦ Ἀριστάρχου, διὰ τὰς ὁποίας, ὡς λέγεται, κατηγορήθη οὗτος «ὡς διαταράσσων τὴν ἠρεμίαν τῶν θεῶν».

Ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος ὑπῆρξεν ὁριστικὴ κατόπιν τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Κεπλέρου καὶ τοῦ Νεύτωνος. Τούτων ὁ πρῶτος, μελετήσας τὰς ὑπὸ τῶν προγενεσνέρων του καὶ ἰδίᾳ τὰς ὑπὸ τοῦ Τύχωνος γενομένας παρατηρήσεις τῶν πλανητῶν, ἔδειξεν ὅτι οὗτοι διαγράφουσιν ἐλλειπτικὰς περὶ τὸν Ἥλιον τροχιὰς καὶ διετύπωσε τοὺς νόμους τῆς κινήσεως αὐτῶν, ἐνῷ ὁ δεύτερος, ἀνακαλύψας τὸν περίφημον νόμον τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, ἐστερέωσε τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα ἐπὶ ἀπροσβλήτων καὶ ἀσαλεύτων βάσεων.

Αἱ συνεχεῖς πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης τοῦ οὐρανοῦ ἀπέδειξαν ἐνωρίτατα ὅτι ἡ σφαῖρα, ἐφ' ἧς ὑπετίθεντο προσηλωμένοι οἱ ἀπλανεῖς καὶ τὴν ὁποίαν παρεδέχετο καὶ ὁ Κοπέρνικος, δὲν ὑφίσταται ἐν τῇ πραγματικότητι, ἀλλ' ὅτι τὸ διάστημα κατοικεῖται ὑπὸ νεφελοειδῶν, εἷς ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ ἡμέτερος Γαλαξίας καὶ ὅτι εἷς ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ἀστέρων τοῦ Γαλαξίου εἶναι καὶ ὁ ἡμέτερος Ἥλιος, ὁ ὁποῖος, ἀκολουθῶν μετ' ἄλλων ἀπλανῶν ὡρισμένον ἀστρικὸν ρεῦμα, ἀποτελοῦν ἕνα τῶν πλοκάμων τοῦ σπειροειδοῦς νεφελοειδοῦς τοῦ Γαλαξίου, φαίνεται φερόμενος πρὸς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἡρακλέους καὶ συμπαρασύρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁλόκληρον τὸ ἡλιακὸν ἡμῶν σύστημα, ἤτοι τὴν Γῆν καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας μετὰ τῶν δορυφόρων αὐτῶν, τοὺς περιοδικοὺς κομήτας καὶ τὰ διάφορα μετέωρα καὶ μετεωρικὰ σμήνη. Παρόμοια δύνανται νὰ λεχθῶσι καὶ διὰ πάντα ἄλλον ἀστέρα τοῦ Γαλαξίου, δοθέντος ὅτι πάντες εἶναι Ἥλιοι ὡς ὁ ἡμέτερος, μὴ ἀποκλειομένης τῆς ὑπάρξεως περὶ αὐτοὺς πλανητῶν μετὰ τῶν δορυφόρων αὐτῶν, κατοικουμένων ἴσως ὑπὸ ζωϊκῶν ὄντων, προηγμένων ἐν τῇ ἐξελίξει των περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τῶν ζώντων ἐπὶ τῆς Γῆς. Σ. Π.

—**κοσμικὸς** ***αἰὼν*** /*Γεωλογ.*/. Τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐξελίξεως τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἄρχεται ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γῆ ἐσχηματίσθη τὸ πρῶτον ὡς αὐτοτελὲς οὐράνιον σῶμα καὶ λήγει κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἐσχηματίσθη τὸ ζῷον πρωτόπλασμα καὶ ἐγεννήθησαν οἱ πρῶτοι ἁπλοῖ ζωϊκοὶ ὀργανισμοί. Περὶ τῶν χρόνων τούτων οὐδὲν γεωλογικὸν δεδομένον ὑπάρχει. Κατὰ τὸν Ντάνα εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῶσι κατὰ τοὺς παναρχαιοτάτους τούτους χρόνους τῆς ἐξελίξεως τῆς γῆς δύο κύριαι φάσεις: 1) Ἡ *ἀστρικὴ* φάσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γῆ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ σπειροειδοῦς νεφελώματος τοῦ ἡλίου καί, ἐξελιχθεῖσα περαιτέρω, ἀπετέλει ἀστέρα φωτεινόν. 2) Ἡ *ἀβιωτικὴ* ἢ *ἀζωϊκὴ* φάσις. Κατ' αὐτὴν ἡ γῆ περιεβλήθη μὲ τὸν πρῶτον στερεοποιηθέντα φλοιὸν καὶ ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι ἄστρον φωτεινόν. Μετὰ ταῦτα ἐπηκολούθησε: α') Ἡ *ἀνυδρικὴ* περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ὕδωρ δὲν εἶχε καταπέσει ἀκόμη ἐπὶ τῆς στερεᾶς γῆς, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης ὑψηλῆς θεροκρασίας εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν ἀερώδει καταστάσει. β') Ἡ *ὠκεάνιος* περίοδος. Κατ' αὐτήν, συνεπείᾳ τῆς συνεχῶς ἀποβαλλομένης εἰς τὸ κατάψυχρον χάος θερμότητος τῆς γῆς, ἡ θερμοκρασία τῆς γηΐνης ἐπιφανείας κατῆλθε κάτω τῆς κρισίμου θερμοκρασίας τοῦ ὕδατος (365° περίπου) καὶ κατέστη δυνατὸν τότε τὸ ὕδωρ νὰ καταπέσῃ ὑπὸ μορφὴν κατακλυσμιαίων βροχῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν καὶ περιεκάλυψε τελείως, σχηματίσαν τὴν ἀρχέγονον ὑδροσφαῖραν. Ἀλλὰ καὶ ἡ παναρχαία αὐτὴ θάλασσα ἦτο κατ' ἀρχὰς τόσῳ θερμή, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ ζήσουν ἐντὸς αὐτῆς ζωϊκὰ ὄντα. Μετὰ τὴν ἀνυδρικὴν συνεπῶς περίοδον ἐπηκολούθησεν ἀνυπολογίστως μακρὰ ἀζωϊκὴ περίοδος. Οἱ χρόνοι τοῦ κοσμικοῦ αἰῶνος καλοῦνται καὶ *προγεωλογικοί*. Γ. Κ. Γ.

κοσμικότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κοσμικός, τὸ γνώρισμα τοῦ κοσμικοῦ, ἡ τάσις καὶ ἱκανότης πρὸς τὴν μετ' ἄλλων ἀναστροφήν, πρὸς τὴν κοσμικὴν κίνησιν.

— [*Ἐθιμοτ.*] *Κοσμικότης* εἶναι ἡ ἰδιότης τοῦ μετέχοντος τῶν κοινωνικῶν τέρψεων καὶ ἑορτῶν. Παλαιότερον κοσμικὸς ἐθεωρεῖτο κυρίως ὁ ἀνήκων εἰς τὸν κόσμον τῶν αἰθουσῶν, τῆς ἀνωτέρας δηλαδὴ κοινωνίας. Σήμερον ὁ κοσμικὸς δυνατὸν

Digitized by Google

καὶ ν' ἀγνοῇ τὸν κόσμον αὐτόν· ἀρκεῖ ὅτι συχνάζει εἰς τὰ δημόσια κέντρα, ὅτι μετέχει τῶν διασκεδάσεων. Ἡ τελεία κοσμικότης ὑπονοεῖ κομψότητα ἐμφανίσεως καὶ ἐξιδιασμένην ἁβρότητα τρόπων. Τ. Δ.

Κόσμιον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 966. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κικίδιον*, *Μέγα Δουκᾶτον*, *Μπρόκτειον* καὶ *Χατήσιον*. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιουτσούκ-κιοϊ*. Α. Θ. Σ.

κόσμιος,—*α*,—*ον*· ὁ μετὰ κόσμου, μετὰ τάξεως, εὔτακτος, τακτικός, εὐπρεπής, συνετός, σώφρων: «κόσμιος ἄνθρωπος, — μαθητής», «κοσμία συμπεριφορά».—Ἐπίρρ. *κοσμίως*.

κοσμιότης,—*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κοσμίου, εὐταξία, εὐπρέπεια, σωφροσύνη, σύνεσις: «ὡμίλησε μετὰ πολλῆς κοσμιότητος», «τὴν συμπεριφοράν του χαρακτηρίζει πάντοτε ἡ κοσμιότης».

κοσμίσωμος (ὁ) (Cosmisomus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Οἱ κοσμίσωμοι εἶναι κάνθαροι, διακρινόμενοι διὰ τὸ κομψότατον σῶμά των. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κοσμίσωμος ὁ κομψὸς* (Cosmisomus elegans), ὅτις ἔχει μέγεθος μέτριον, κεφαλὴν βαθέως κεχωσμένην ἐντὸς τοῦ προθώρακος καὶ μὴ εὐκρινῆ, κεραίας λεπτοτάτας, τριχοειδεῖς καὶ ἐπιμηκεστάτας, θώρακα κυλινδρικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ αἰσθητῶς διωγκωμένον περὶ τὸ μέσον του, κοιλίαν ἐπιμήκη, σωληνοειδῆ καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας λεπτοὺς καὶ ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν μετὰ λευκῶν καὶ μελανῶν κηλίδων ἐπὶ τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας τοῦ σώματος. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

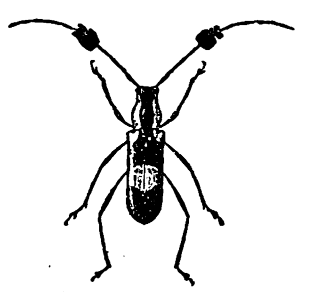

Κοσμίσωμος ὁ κομψός.

κοσμοβριθὴς (ὁ, ἡ),—*ὲς* (τό)· ὁ βρίθων κόσμου, ὁ πλήρης ἀνθρώπων: «κοσμοβριθὲς κέντρον», «πλατεῖα κοσμοβριθής».

κοσμογνωσία (ἡ)· ἡ γνῶσις τοῦ κόσμου, τῆς γῆς, ἤτοι τῶν τόπων καὶ τῶν κλιμάτων.

κοσμογονία (ἡ)· ἡ γένεσις τοῦ κόσμου, ἡ δημιουργία τοῦ σύμπαντος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος: «ἡ κοσμογονία κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν,—κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην»· || ἡ περὶ γενέσεως τοῦ κόσμου θεωρία.

—/*Ἐγκυκλ.*/ Τὸ πρόβλημα τῆς *κοσμογονίας*, ἤτοι τοῦ πόθεν καὶ πῶς ἐσχηματίσθησαν ἀρχικῶς τὰ οὐράνια σώματα καὶ διὰ ποίων σταδίων διέρχονται κατὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν ἐν τῷ χώρῳ καὶ τῷ χρόνῳ, ἀπησχόλησε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος καὶ πλεῖσται διετυπώθησαν κατὰ καιροὺς ἑρμηνεῖαι περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐδημιουργήθη καὶ ἐξελίσσεται τὸ σύμπαν. Ἅπασαι αἱ τοιαῦται ἑρμηνεῖαι, αἱ ὁποῖαι περιεσώθησαν μέχρι σήμερον ἐκ τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς γῆς, ἔχουσι θρησκευτικὸν χαρακτῆρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (προσομοιάζοντα πρὸς τὸν τύπον τῆς ἑλληνικῆς μυθικῆς *θεογονίας*), δικαιολογούμενον ἐκ τοῦ ὅτι οἱ διατυπώσαντες αὐτὰς ἀνῆκον εἰς τὰς τάξεις τῶν ἱερέων, οἱ ὁποῖοι εἰς τοὺς πλείστους τῶν ἀρχαίων λαῶν ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχήν, ἂν μὴ οἱ μόνοι, μελετηταὶ τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ ἔλλειψις ἐπιστημονικοῦ συστήματος καὶ ἡ διὰ παραδοξολογιῶν ἢ δι' ὑπερφυσικῶν δυνάμεων καὶ δογματισμῶν παράκαμψις τῶν δυσκόλων καὶ ἀκατανοήτων σημείων ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὰ τῶν περὶ κόσμου θεωριῶν τῶν ἀνατολικῶν ἰδίᾳ λαῶν.

Ἀντιθέτως πρὸς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἐστήριξαν τὰς θεωρίας αὐτῶν ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων καὶ προσεπάθησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὰ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἄστρων καὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσικῶν νόμων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ κοσμογονικαὶ θεωρίαι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἐὰν δὲν ἔλυσαν τὸ μέγα πρόβλημα, ἐνέχουσιν ὅμως τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς βάσεις πασῶν τῶν συγχρόνων ὑποθέσεων πρὸς ἐξήγησιν τοῦ πόθεν προῆλθε καὶ ποῦ βαίνει τὸ σύμπαν.

Ὁ πρῶτος Ἕλλην φιλόσοφος, ὅστις ἀφήσας τὰς μυθικὰς κοσμογονίας ἐζήτησε νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸν κόσμον ἐκ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ αἰτιῶν, εἶναι ὁ *Θαλῆς* ὁ Μιλήσιος. Οὗτος ὑπελάμβανεν ὡς στοιχεῖον ἢ ἀρχήν, ἐξ ἧς συνέστησαν τὰ ὄντα, τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἐζήτησε νὰ ἀνεύρῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐγένετο ἡ ἐκ τοῦ ὕδατος κοσμογονία. Ὁ *Ἀναξίμανδρος*, παραδεχόμενος ὡς πρῶτον στοιχεῖον τοῦ σύμπαντος τὸ ἄπειρον, φαντάζεται, ὅτι κατὰ πρῶτον ἐξεκρίθη ἐκ τοῦ ἀπείρου τὸ θερμὸν καὶ ψυχρόν, ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τούτων συνέστη τὸ ὑγρόν. Ἐκ τοῦ ὑγροῦ ἐξεκρίθησαν ἡ γῆ, ὁ ἀὴρ καὶ τὸ πῦρ, ὅπερ περιέβαλλε τὸν περὶ τὴν γῆν ἀέρα ὡς φλογίνη σφαῖρα. Ἀπορραγείσης τῆς φλογίνης σφαίρας ἐσχηματίσθησαν κύκλοι τροχοειδεῖς πεπληρωμένοι πυρὸς καὶ ἔχοντες ὀπάς, οἵτινες κινούμενοι ὑπὸ ρευμάτων ἀέρος στρέφονται περὶ τὴν κυλινδροειδῆ γῆν κατὰ κεκλιμένην ὁριζοντίαν διεύθυνσιν. Τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ἐκχέουσι κατὰ τὴν περιστροφήν των ἐκ τῶν ὀπῶν οἱ κύκλοι καὶ ὅπερ ἀνανεοῦται ἀδιαλείπτως διὰ τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀναθυμιάσεων, παρέχει τὸ φαινόμενον τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ κινουμένων ἀστέρων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τροχοειδεῖς οὗτοι κύκλοι κεῖνται λοξῶς, κατὰ τὰς ἐπιστροφὰς αὐτῶν ἀποκλείεται ἀφ' ἡμῶν τὸ φῶς των καὶ γεννῶνται οὕτω τὰ φαινόμενα τῶν ἐκλείψεων τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν φάσεων αὐτῆς. Ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἀπεξήρανε τὸν περὶ τὴν γῆν τόπον, ὅστις ἦτο κατ' ἀρχὰς ἅπας ὑγρός, ἐκ δὲ τῆς ἐξατμίσεως ἔγινεν ὁ ἀὴρ καὶ ηὐξήθη ὁ ὅλος οὐρανός. Ἐκ τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος τούτου προκαλεῖται ἡ κίνησις τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ἡ ἀρκετὰ παράδοξος αὕτη θεωρία εἶναι ἡ πρώτη γνωστὴ ἀπόπειρα πρὸς μηχανικὴν ἐξήγησιν τῆς κανονικῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων.

Κατὰ τὸν *Ἀναξιμένην*, ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι ὁ ἀήρ. Ἐξ αὐτοῦ γίνονται τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύονται. Διὰ τῆς ἀνάρχου καὶ ἀτελευτήτου κινήσεως αὐτοῦ πάσχει διττὴν μεταβολήν,—τὴν ἀραίωσιν καὶ τὴν πύκνωσιν. Ἀραιούμενος γίνεται πῦρ, πυκνούμενος δὲ ἄνεμος, νέφος, ὕδωρ, γῆ, λίθος κλπ. Πιθανῶς ὁ Ἀναξιμένης ἐνόει τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου προελθοῦσαν ἐκ περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ ἀέρος, ἔκ τινος δηλαδὴ δονήσεως ἔν τινι σημείῳ τοῦ ἀέρος, ἥτις προὐκάλεσεν ἀραίωσιν καὶ πύκνωσιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου, ἐσχηματίσθη κατ' ἀρχὰς ἡ γῆ διὰ πυκνώσεως τοῦ ἀέρος, ἐκ τῆς ἀνιούσης δὲ ἀπὸ ταύτης ἰκμάδος ὁ ἥλιος καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα, τὰ ὁποῖα συνίστανται ἐκ πυρός. Ἡ γῆ εἶναι πλατεῖα τὸ σχῆμα καὶ διὰ τοῦτο ἐποχεῖται τῷ ἀέρι· ὁ ἥλιος εἶναι γῆ, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ὀξείας κινήσεως ἐγένετο θερμότατος, δὲν κρύπτεται δὲ ὑπὸ τὴν γῆν ὅταν ἀφανίζηται ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος, ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς βορρᾶν ἡ γῆ εἶναι ὑψηλή, ἀποκρύπτεται ὑπὸ τῶν ὑψηλοτέρων αὐτῆς μερῶν ἢ καθίσταται ἀόρατος λόγῳ τῆς ἀποστάσεως. Οἱ ἀστέρες ἔχουσιν ὅμοιον τῆς γῆς σχῆμα καὶ στρέφονται περὶ αὐτὴν πλαγίως.

Ὁ *Διογένης* ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἀκολουθῶν κατὰ πολλὰ τῷ Ἀναξιμένῃ, παραδέχεται ὅτι διὰ τῆς πυκνώσεως καὶ τῆς ἀραιώσεως ἀπεχωρίσθη κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς ἀπείρου ἀρχῆς (τοῦ ἀέρος) τὸ βαρὺ καὶ τὸ ἐλαφρόν· καὶ ἐκεῖνο μὲν ἐχώρησε πρὸς τὰ κάτω, τοῦτο δὲ πρὸς τὰ ἄνω· ἐξ ἐκείνου ἐσχηματίσθη ἡ γῆ, ἐκ τούτου δὲ ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀστέρες. Ἀφοῦ ἐπῆλθεν ὁ πρῶτος χωρισμὸς τῶν στοιχείων, πᾶσα περαιτέρω κίνησις πηγάζει ἐκ τοῦ θερμοτέρου καὶ ἐλαφροτέρου. Καὶ ὁ μὲν λόγος τῆς κινήσεως, ἡ ἐνεργοῦσα αἰτία αὐτῆς, εἶναι τὸ θερμόν, ὁ δὲ λόγος τῆς συνοχῆς τῶν σωμάτων ὁ ψυχρὸς καὶ πυκνὸς ἀήρ. Τὸ σύμπαν ἕνεκα τῆς θερμότητος ἔλαβε κυκλικὴν κίνησιν, ἐκ τῆς κυκλικῆς δὲ ταύτης περιφορᾶς προῆλθε καὶ τὸ στρογγύλον (κυλινδροειδὲς) σχῆμα τῆς γῆς, ἡ ὁποία ἐν ἀρχῇ μὲν ἦτο μαλακὴ καὶ ρευστὴ μᾶζα, ἔπειτα δὲ βαθμηδὸν ἐξηράνθη ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου καὶ ἐστερεώθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σύμπαντος.

Οἱ *Πυθαγόρειοι* δὲν προσεπάθουν νὰ ἑρμηνεύσουν πῶς συνέστη ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμου. Παρεδέχοντο ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σύμπαντος συνέστη κατὰ πρῶτον τὸ πῦρ, ὅπερ ἐκάλουν ἓν καὶ μονάδα. Ἐκ τούτου εἱλκύσθησαν τὰ γειτνιάζοντα μέρη τοῦ ἀπείρου (ἡ ἄπειρος ὕλη καὶ ὁ ἄπειρος χῶρος) καὶ διὰ τῆς ἕλξεως ταύτης ὡρίσθησαν, ἕως οὗ, δι' ἐξακολουθητικῆς ἕλξεως καὶ ἐκτάσεως τῆς δράσεως ταύτης, ἀπετελέσθη τὸ οἰκοδόμημα τοῦ παντός, τὸ ὁποῖον οἱ Πυθαγόρειοι ἐνόουν ὡς σφαῖραν.

Κατὰ τὸν *Ἐμπεδοκλῆ*, τὸ σύμπαν ἐγεννήθη ἐκ τῆς μείξεως τῶν τεσσάρων πρώτων στοιχείων: τῆς γῆς, τοῦ ὕδατος, τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ πυρός. Τὰ τέσσαρα ταῦτα στοιχεῖα μειγέντα πρὸς ἄλληλα ἀπετέλεσαν τὸν σφαῖρον, ὅστις εἶναι κυκλοτερὴς καὶ ἀκίνητος. Ἐν αὐτῷ πάντα τὰ στοιχεῖα διατελοῦσιν ἐν τελείᾳ ἑνότητι. Ἐκ τοῦ σφαίρου τούτου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ ὁ κόσμος, ἂν μὴ ἐχώριζε τὸ νεῖκος τὰ ἐν αὐτῷ στοιχεῖα. Σὺν τῷ χρόνῳ, ἐντὸς τοῦ σφαίρου τούτου ηὐξήθη τὸ νεῖκος καὶ ἐχώρισε τὰ στοιχεῖα. Συντελεσθέντος τοῦ χωρισμοῦ τῶν στοιχείων, παρέστη ἡ φιλότης ἐν μέσῳ τῶν διῃρημένων καὶ ἐπήνεγκε δίνην τινά, δι' ἧς εἱλκύσθησαν κατὰ πρῶτον περί τι σημεῖον μέρη τινὰ τῶν στοιχείων, ἀποκλειομένου τοῦ νείκους ἐκ τοῦ μορφουμένου τούτου κύκλου. Ἐνῷ ἐξηπλοῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ κίνησις καὶ τὸ νεῖκος ἐξεδιώκετο ὁλονὲν περισσότερον, τὰ κεχωρισμένα στοιχεῖα ἡνοῦντο καὶ ἐκ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν συνέστη ὁ νῦν κόσμος μετὰ τῶν θνητῶν αὐτοῦ ὄντων. Ἐκ τῆς δίνης, καθ' ἣν διὰ τῆς φιλότητος συνεμείγησαν τὰ στοιχεῖα, διεκρίθη κατὰ πρῶτον ὁ ἀὴρ καὶ περιχυθεὶς κύκλῳ περιέβαλε τὸ πᾶν σφαιροειδῶς. Μετὰ τὸν ἀέρα ἐξέδραμε τὸ πῦρ καὶ κατέλαβε τὰ ἄνω μέρη, ὁ δὲ ἀὴρ ἐξώσθη ὑπὸ τὴν γῆν καὶ συνέστησαν οὕτω δύο ἡμισφαίρια, ἅτινα ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὴν κοίλην σφαῖραν τοῦ οὐρανοῦ. Τούτων τῶν ἡμισφαιρίων, τὸ μὲν εἶναι φωτεινόν, τὸ δὲ σκοτεινόν, ἤτοι τὸ μὲν σύγκειται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ πυρός, τὸ δὲ ἐξ ἀέρος καὶ ὀλίγου πυρός. Ἐπειδὴ τὸ πῦρ κατὰ τὸν ἀθροισμὸν αὐτοῦ ἐβάρυνε, προῆλθεν ἡ κατὰ περιφορὰν κίνησις τῆς οὐρανίου σφαίρας. Τοιουτοτρόπως, ὅταν ὑπάρχῃ ἄνωθεν τὸ πυρῶδες ἡμισφαίριον, ἔχομεν ἡμέραν, ὅταν δὲ τὸ σκοτεινὸν ἡμισφαίριον ὑπάρχει ἄνωθεν καὶ τὸ πυρῶδες καλύπτεται ὑπὸ τοῦ σώματος τῆς γῆς, ἔχομεν νύκτα. Ἡ γῆ ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν λοιπῶν στοιχείων (οὖσα κατ' ἀρχὰς ὑγρὰ καὶ πηλώδης) καὶ διατηρεῖται μετέωρος, διότι ὁ οὐρανὸς περιστρέφεται λίαν ταχέως καὶ κωλύει οὕτω τὴν πτῶσιν αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἀτομικὴν θεωρίαν τοῦ *Λευκίππου* καὶ *Δημοκρίτου*, τὰ κύρια συστατικὰ πάντων τῶν ὄντων εἶναι τὸ πλῆρες καὶ τὸ κενόν. Τὸ πλῆρες εἶναι διῃρημένον εἰς ἄπειρα τὸ πλῆθος, διὰ δὲ τὴν μικρότητα τοῦ ὄγκου αὐτῶν ἄληπτα τῇ αἰσθήσει σωμάτια, τὰ ἄτομα. Πάντα ταῦτα τὰ ἄτομα κινοῦνται διὰ τοῦ βάρους των ἐξ αἰῶνος ἐν τῷ ἀπείρῳ κενῷ χώρῳ πρὸς τὰ κάτω. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μείζονα καὶ διὰ τοῦτο βαρύτερα ἄτομα πίπτουσι ταχύτερον τῶν μικροτέρων καὶ ἐλαφροτέρων (κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀτομικῶν), γεννᾶται ἀλληλοτυπία τις καὶ σύγκρουσις ἀλλήλων, καὶ τὰ μὲν μικρότερα ὠθοῦνται πρὸς τὰ ἄνω, τὰ δὲ μεγαλύτερα πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέτου διευθύνσεως τῶν δύο τούτων κινήσεων γεννᾶται δίνη. Ἕνεκα τῆς στροβιλοειδοῦς ταύτης κινήσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν συνέρχονται τὰ ὁμοειδῆ ἄτομα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς συμπλοκῆς τῶν διαφόρων κατὰ τὸ σχῆμα ἀτόμων σχηματίζονται συμπλέγματα ἀτόμων κεχωρισμένα καὶ περιφερῆ πρὸς τὰ ἔξω, οἱ κόσμοι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν κίνησις εἶναι ἄναρχος, ἡ δὲ ὑπόστασις τῶν ἀτόμων καὶ ὁ κενὸς χῶρος οὐδὲν ἔχουσι πέρας, ἕπεται κατ' ἀνάγκην ὅτι τοιοῦτοι κόσμοι ὑπῆρξαν ἀναρίθμητοι ἀείποτε καὶ εὑρίσκονται ἐν ποικιλωτάταις καταστάσεσι καὶ ἔχουσι τὰ διαφορώτατα σχήματα. Μόνον εἷς ἐκ τῶν ἀναριθμήτων τούτων κόσμων εἶναι καὶ ὁ κόσμος, εἰς ὃν ἀνήκομεν. Ὁ ἰδικός μας κόσμος ἐσχηματίσθη ὡς ἑξῆς: ἀφοῦ διὰ τῆς συγκρούσεως πολλῶν καὶ διαφόρων ἀτόμων διεκρίθη σύμπλεγμά τι ἀτόμων καὶ τὰ μὲν ἐλαφρότερα μέρη αὐτοῦ ἐχώρησαν πρὸς τὰ ἄνω, τὸ δὲ ὅλον διὰ τῆς συμπιπτούσης ἐνεργείας τῶν ἀντιθέτων κινήσεων ἐτέθη εἰς περιστροφικὴν κίνησιν, ἐπεκάθηντο τὰ πρὸς τὰ ἄνω ἐξωθούμενα σώματα ἐπὶ τοῦ ἐξωτάτου πέρατος τοῦ ὅλου κυκλοτερῶς καὶ ἐσχημάτιζον οὕτω περὶ αὐτὸ εἶδος ὑμένος. Καὶ τὸ μὲν περίβλημα τοῦτο ἐλεπτύνετο βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, καθόσον τὰ μέρη αὐτοῦ ἐφέροντο διὰ τῆς κινήσεως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὸ μέσον, ὁ δὲ ὄγκος τοῦ σχηματιζομένου κόσμου ηὐξάνετο ἀδιαλείπτως διὰ τῶν ἀεὶ προσερχομένων ἀτόμων. Ἐκ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα κατέπεσον ἐν τῷ μέσῳ, ἐσχηματίσθη ἡ γῆ, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τὰ ἄνω χωρούντων ὁ οὐρανός, τὸ πῦρ καὶ ὁ ἀήρ. Μέρος αὐτῶν ἐσφαιροῦτο εἰς πυκνοτέρους ὄγκους, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἐν καταστάσει ὑγρᾷ καὶ πηλώδει. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μετ' αὐτῶν περιφερόμενος ἀὴρ ἐπιέσθη ὑπὸ τῶν ἀνιόντων ὄγκων καὶ ἐτέθη εἰς βιαίαν στροβιλώδη κίνησιν, ἀπεξηράνθησαν ὑπ' αὐτοῦ κατ' ὀλίγον καὶ ἀνεφλέχθησαν λόγῳ τῆς ταχείας κινήσεως καὶ οὕτω συνέστησαν τὰ ἄστρα. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐξεθλίβησαν ἐκ τῆς γῆς διὰ τῆς πιέσεως τῶν ἀνέμων καὶ τῆς ἐπενεργείας τῶν ἀστέρων τὰ μικρὰ μέρη, ἅτινα συνέρρευσαν ὡς ὕδωρ πρὸς τοὺς κοίλους τόπους καὶ ἐπυκνώθη οὕτως ἡ γῆ εἰς στερεὸν ὄγκον. Ἡ πύκνωσις αὕτη τῆς γῆς ἐξακολουθεῖ γινομένη καὶ μέχρι σήμερον. Διὰ τὸν αὐξανόμενον ὄγκον καὶ τὴν πυκνότητα αὐτῆς ἔλαβεν ἡ γῆ τὴν σταθερὰν θέσιν αὐτῆς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου, ἐνῷ κατ' ἀρχάς, ὅτε ἦτο ἀκόμη μικρὰ καὶ ἐλαφρά, ἐπλανᾶτο τῇδε κἀκεῖσε. Τὸ σύμπαν, περιβαλλόμενον κύκλῳ ὑπὸ στρώματος καλῶς συνδεδεμένων ἀτόμων, αἰωρεῖται ἐν τῷ ἀπείρῳ κενῷ. Τὸ μέσον αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ γῆ, ὁ δὲ μεταξὺ τοῦ μέσου καὶ τοῦ στερεοῦ περιβλήματος χῶρος εἶναι πεπληρωμένος ἀέρος καὶ ἐν αὐτῷ κινοῦνται τὰ ἄστρα. Ἡ γῆ εἶναι δισκοειδὴς καὶ ἐποχεῖται τῷ ἀέρι λόγῳ τοῦ πλάτους αὐτῆς. Τὰ ἄστρα εἶναι γεώδη σώματα, καταστάντα διάπυρα λόγῳ τῆς περιφορᾶς τοῦ οὐρανοῦ.

Κατὰ τὴν κοσμογονίαν τοῦ *Ἀναξαγόρου*, τὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἐξ ὧν συνέστη ὁ κόσμος, εἶναι ἄπειρα καὶ κατὰ τὸ εἶδος καὶ κατὰ τὸν ἀριθμόν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα (χρήματα) ἦσαν κατ' ἀρχὰς ὁμοῦ πάντα, οὐδὲν δὲ ἦτο φανερὸν λόγῳ τῆς μικρότητος καὶ τὸ χρῶμα αὐτῶν δὲν διεκρίνετο. Ἐκ τῆς ἐν τῷ παντὶ πανσπερμίας ταύτης προῆλθεν ὁ ἐν τάξει καὶ ἁρμονίᾳ παμποίκιλος οὗτος

Digitized by Google

κόσμος διὰ τῆς κινήσεως. Τὴν κίνησιν δὲ ταύτην ἔδωκεν ὁ νοῦς, ὅστις εἶναί τι ἄπειρον, αὐτοκρατές, ἀμιγές, αὐτοτελές, λεπτότατον, καθαρώτατον καὶ ἰσχυρότατον. Οὗτος ἄρχει πάντων ὅσα εἶναι ἔμψυχα καὶ ἔδωσε τὴν πρώτην περιστροφικὴν κίνησιν, ἡ ὁποία βαίνει διαρκῶς αὐξανομένη. Διὰ τῆς περιστροφικῆς ταύτης κινήσεως ἐπῆλθεν ὁ ἀποχωρισμὸς καὶ ἡ σύμμειξις τῶν στοιχείων. Ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοῦ ἀραιοῦ τὸ πυκνὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ τὸ θερμὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ζοφεροῦ τὸ λαμπρὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ τὸ ξηρόν. Ἀφοῦ ὁ νοῦς ἤρξατο νὰ κινῇ, πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ κινηθέντα διεκρίθησαν κατὰ πρῶτον εἰς δύο ἐναντίας ἀλλήλαις μοίρας, ἐξ ὧν ἡ μὲν περιλαμβάνουσα τὸ πυκνὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ζοφερὸν ἐχώρισε πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὴν γῆν, ἡ δὲ περιλαμβάνουσα τὸ ἀραιὸν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ λαμπρὸν ἐχώρησε πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν αἰθέρα. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν στοιχείων δὲν γίνεται τέλειος, ὅταν πλεονάζωσιν ἔν τινι τὰ στοιχεῖα τοῦ λαμπροῦ εἶναι τοῦτο λαμπρόν, ὅταν δὲ τοῦ ὑγροῦ ὑγρὸν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀπὸ τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὸν νοῦν (τὸν θεὸν) διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ, ἡ γέννησις τοῦ κόσμου δὲν ἑρμηνεύεται πλέον κατὰ τὸν φυσικὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησαν οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι καὶ οἱ ἀτομικοί. Δι' αὐτοῦ ἄρχεται ἡ θεωρία τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος ὑπὸ ἀνωτάτου τινὸς ὄντος, κατὰ τὴν αὐθαίρετον αὐτοῦ βούλησιν, θεωρία ἡ ὁποία ἐκράτησε καθ' ὅλον τὸ μετέπειτα χρονικὸν διάστημα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, μέχρι τῆς ἀναβιώσεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Οὕτω, κατὰ τὸν *Πλάτωνα*, τὸ σύμπαν ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ὁ ὁποῖος διεχώρισε τὰ ἐν ἀταξίᾳ εὑρισκόμενα σώματα, λαβὼν ὡς ἀρχέτυπα τὰ τελειότερα γεωμετρικὰ σχήματα: τὴν κανονικὴν τριγωνικὴν πυραμίδα διὰ τὸ πῦρ, τὸ ὀκτάεδρον διὰ τὸν ἀέρα, τὸ εἰκοσάεδρον διὰ τὸ ὕδωρ, τὸν κύβον διὰ τὴν γῆν, καὶ τὸ δωδεκάεδρον διεφύλαξεν, ὅπως ἐπ' αὐτοῦ χαράξῃ τὸ σχέδιον τοῦ σύμπαντος.

Ὁ *Ἀριστοτέλης* ἐν τῇ κοσμογονίᾳ του χωρίζει τὸν κόσμον εἰς τὸν κάτω σελήνης καὶ εἰς τὸν ἄνω καὶ μέχρι σελήνης. Ὁ ὑπὲρ τὴν σελήνην κόσμος εἶναι ἀθάνατος καὶ κινεῖται κατὰ κυκλικὴν φοράν. Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες συνίστανται ἐξ οὐσίας οὐχὶ ὁμοίας μὲ τὸν ὑπὸ τὴν σελήνην κόσμον, ἀλλὰ ἐξ αἰθέρος, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται ἡ ἀφθαρσία αὐτῶν· δὲν φθείρονται, δὲν γηράσκουν, ἀλλὰ ζοῦν κινούμενοι μακαρίως ἐν τῷ οὐρανῷ δίκην θεῶν. Ὑπὸ τὴν σφαῖραν τῶν ἀπλανῶν ὑπάρχουν αἱ σφαῖραι τῶν πλανητῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἑπτά, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, καὶ συνίστανται ἐξ οὐσίας ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσεγγιζούσης τῇ γηΐνῃ. Τὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων ἀπαρτίζεται ὁ ὑπὸ τὴν σελήνην κόσμος εἶναι τὸ πῦρ, ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ, ταῦτα δὲ διὰ τῆς διαρκοῦς αὐτῶν μείξεως καὶ τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς ἐμφανίζουν τὸν περὶ ἡμᾶς κινούμενον κόσμον. Αἱ αἰτίαι τῆς μεταβολῆς τῶν ὄντων εἶναι τέσσαρες: πρῶτον ἡ ὕλη, τὸ ὑποκείμενον τῆς μεταβολῆς, δεύτερον ἡ μορφή, τρίτον τὸ ποιητικὸν αἴτιον καὶ τέταρτον τὸ τελικὸν αἴτιον. Αἱ τέσσαρες ὅμως αὗται αἰτίαι τῆς μεταβολῆς δύνανται ν' ἀναχθοῦν εἰς δύο, εἰς τὴν ὕλην καὶ εἰς τὸ εἶδος, ἢ ἄλλως εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν. Οὕτω «ἡ τοῦ δυνάμει ὄντος ἐντελέχεια ᾗ τοιοῦτον, κίνησίς ἐστιν». Ἀλλὰ ἡ κίνησις αὕτη καὶ μεταβολή, ἂν μεταβαίνῃ ἀπὸ αἰτιατοῦ εἰς αἴτιον, δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπ' ἄπειρον. Ὑπὲρ τὸν κόσμον τοῦτον τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς ὑπάρχει ἄλλος κόσμος, ὁ κόσμος τοῦ ἀκινήτου, ὅστις κινεῖ τὸν κάτω σελήνης κόσμον. Τὸ κινοῦν τοῦτο ἀκίνητον εἶναι ἐνέργεια καθαρὰ ἄνευ ὕλης, ἁπλοῦν, ἀφοῦ ἡ πολλότης εἶναι ἰδιότης τῆς ὕλης. Τοιοῦτον ὅμως εἶναι ἡ νόησις· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ στρέφεται, κατ' ἀνάγκην, πρὸς ἑαυτό, ἀφοῦ ἄλλη τις μορφὴ καθαρωτέρα δὲν ὑπάρχει, τὸ κινοῦν ἀκίνητον εἶναι νόησις νοήσεως, δηλαδὴ θεός. Τοιουτοτρόπως, κέντρον τοῦ κόσμου, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφονται τὰ πάντα, καὶ αἰτία αὐτοῦ εἶναι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ θεός.

Κοσμογονικαὶ θεωρίαι τῶν νεωτέρων χρόνων

Ἐκ τῶν νεωτέρων κοσμογονικῶν θεωριῶν αἱ γενικώτερον παραδεδεγμέναι εἶναι δύο, ἡ *νεφελικὴ* καὶ ἡ *δυναμική*.

Νεφελικὴ θεωρία. Αὕτη διετυπώθη ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ Swedenborg (1688—1772), βραδύτερον δὲ συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Kant (1724 -1800) Πληρέστερον ὅμως καὶ ἐπιστημονικώτερον ἐξήνεγκεν αὐτὴν ὁ Γάλλος μαθηματικὸς Laplace (1749—1827), οὗτινος φέρει καὶ τὸ ὄνομα. Ἡ θεωρία αὕτη, μετά τινων συμπληρώσεων καὶ τροποποιήσεων, ἔχει ὡς ἑξῆς:

α') Ἀρχικὸς νεφελοειδής. Σύμπασα ἡ ὕλη, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται ἤδη ὁ ἥλιος καὶ οἱ πλανῆται μετὰ τῶν δορυφόρων αὐτῶν, εὑρίσκετο ἀρχικῶς εἰς κατάστασιν νεφελώματος, συγκειμένου ἐξ ἀραιοτάτου ἀερίου, διατελοῦντος ὑπὸ ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Τὸ νεφέλωμα τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια ἐξετείνοντο πολὺ πέραν ἴσως τῶν ἐσχατιῶν τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος, ὑπέκειτο εἰς διπλῆν κίνησιν, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς μεταβατικήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς περιστροφικὴν περὶ ἄξονα διερχόμενον διὰ τοῦ κέντρου αὐτοῦ. Ἡ βαθμιαία ψῦξις καὶ ἡ πρὸς τὸ κέντρον πτῶσις τῶν μορίων συνεπείᾳ ἕλξεως, ἀρχικῶς μὲν λίαν ἀσθενοῦς, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀσκουμένης ἐντονώτερον ὑπὸ τοῦ βαθμιαίως συμπυκνουμένου οὕτω κέντρου, ἐπήνεγκον εἰς τὸ ἀρχικὸν νεφέλωμα διαφόρους μεταβολάς.

β') Μεταβολαὶ τοῦ νεφελώματος. Ἡ ἐκ τῆς συγκεντρώσεως ἐλάττωσις τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐμβαδῶν ἢ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ περιστροφῆς τοῦ νεφελώματος, ὡς ἄμεσον δὲ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπτυχθείσης φυγοκέντρου δυνάμεως ἐπηκολούθησε, μετὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς συσφαιρώσεως, ἡ πλάτυνσις τῆς σφαιρομόρφου νεφέλης κατὰ τοὺς δύο πόλους καὶ ἡ ἐξόγκωσις αὐτῆς περὶ τὸν ἰσημερινόν. Ἡ ἐξόγκωσις αὕτη ἐξακολουθεῖ μέχρις ὡρισμένου τινὸς ὁρίου, ἤτοι μέχρι τοῦ σημείου καθ' ὃ ἡ φυγόκεντρος δύναμις ἰσορροπεῖ τὴν βαρύτητα. Πέραν τοῦ ὁρίου τούτου, ἐφ' ὅσον ἐξακολουθούσης τῆς συστολῆς καὶ ἐπιταχυνομένης τῆς περιστροφικῆς κινήσεως αὐξάνει ἡ φυγόκεντρος εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν βαρύτητα, καταστρέφεται ἡ ἰσορροπία τῶν ἐξωτάτων μορίων τοῦ νεφελώματος καὶ ἀποσπῶνται ἀλληλοδιαδόχως ἐκ τῆς ἰσημερινῆς περιοχῆς αὐτοῦ διάφορα τμήματα ὕλης, τὰ ὁποῖα συγκροτοῦσι δακτυλίους ἐκ νεφελώδους οὐσίας. Οἱ δακτύλιοι οὗτοι ἐξακολουθοῦσι νὰ περιστρέφωνται περὶ τὸν κοινὸν ἄξονα περιστροφῆς τοῦ νεφελώματος, καθ' ὃν χρόνον τοῦτο ἐξακολουθεῖ συγκεντρούμενον καὶ περιστρεφόμενον μετὰ γωνιώδους ταχύτητος ὁλονὲν μεγαλυτέρας. Ἡ ἐξακολούθησις τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ἐσχηματίσθη ὁ πρῶτος δακτύλιος, εὐνοεῖ κατὰ λίαν μεμακρυσμένα ἀπ' ἀλλήλων χρονικὰ διαστήματα τὴν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπόσπασιν καὶ ἄλλων δακτυλίων ἐκ τῆς ἰσημερινῆς χώρας τοῦ ἀρχικοῦ νεφελώματος, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ποτὲ ἄμορφος νεφέλη ἀποτελεῖται ἐν δεδομένῃ στιγμῇ ἐκ σφαιροειδοῦς τινος ὄγκου, κατέχοντος ἐν εἴδει πυρῆνος τὸ κέντρον σειρᾶς ὁμοκέντρων δακτυλίων, χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ ποικίλων ἀποστάσεων.

γ') Σχηματισμὸς τοῦ ἡλίου. Οὗτος ἀποτελεῖ τὸ τμῆμα τοῦ ἀρχικοῦ νεφελώματος, ὅπερ διὰ τῆς συνεχοῦς συμπυκνώσεως ἐσχημάτισε τὸν προαναφερθέντα κεντρικὸν πυρῆνα. Ὁ πυρὴν οὗτος, περιλαμβάνων τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἀρχικῆς νεφελικῆς ὕλης, ἐξακολουθεῖ ἀκτινοβολῶν συνεχῶς πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, ἐνῷ συγχρόνως ψυχόμενος δὲν παύει νὰ συστέλληται.

δ') Σχηματισμὸς τῶν πλανητῶν. Ἕκαστος τῶν προαναφερθέντων δακτυλίων δὲν δύναται νὰ διατηρήσῃ τὸ ἀρχικόν του σχῆμα, εἰ μὴ μόνον ἐπί τι διάστημα, καθ' ὃ ὑφίστανται οἱ εὐνοϊκοὶ πρὸς τοῦτο ὅροι. Οἱ ὅροι ὅμως οὗτοι δὲν παραμένουσιν ἀναλλοίωτοι ἐπὶ πολύ, διότι σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἀποτελοῦσα ἕκαστον δακτύλιον ὕλη, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψύξεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἕλξεως πρὸς τὸν κεντρικὸν πυρῆνα ἀφ' ἑτέρου, ὑπόκειται εἰς ἐσωτερικὰς κινήσεις τῶν μορίων της, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐμφανίζονται κατὰ μῆκος τοῦ δακτυλίου ἀλλαχοῦ μὲν συμπυκνώσεις, ἀλλαχοῦ δὲ ἀραιώσεις τῆς ὕλης καὶ τελικῶς ἐπακολουθεῖ διάσπασις τοῦ δακτυλίου εἰς τεμάχια νεφελώδους μάζης, κινούμενα δίκην ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων σωμάτων πέριξ τοῦ κεντρικοῦ ἡλίου. Τὰ τεμάχια ταῦτα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεταξύ των ἕλξεων καὶ τῶν διαφόρων ταχυτήτων, μεθ' ὧν διαγράφουσι τὰς τροχιάς των περὶ τὸν ἥλιον, συγκρούονται πρὸς ἄλληλα καὶ συνενούμενα εἰς ἓν σῶμα ἐξακολουθοῦσι περιστρεφόμενα περὶ τὸν ἥλιον καὶ περὶ ἴδιον ἄξονα. Ἡ τοιαύτη περὶ ἄξονα περιστροφὴ προσδίδει εἰς αὐτὰ σχῆμα σφαιροειδὲς καὶ οὕτως ἔχομεν τὸν σχηματισμὸν τοῦ πρώτου περὶ τὸν ἥλιον κινουμένου πλανήτου.

Ἐὰν ὅμως τὰ τεμάχια, τὰ εἰς ὁποῖα κατετμήθη ὁ δακτύλιος, ἐξακολουθήσωσι νὰ περιστρέφωνται περὶ τὸν κεντρικὸν ἥλιον χωρὶς νὰ συγκρουσθῶσιν, ἀλλ' ὡς ἀνεξάρτητα ἀλλήλων σώματα, τότε προκύπτει σμῆνος μικρῶν πλανητῶν, ὁποῖοι οἱ κυκλοφοροῦντες περὶ τὸν ἥλιον ἀστεροειδεῖς μεταξὺ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Διός.

ε') Σχηματισμὸς τῶν δορυφόρων. Κατὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ ἕκαστος πλανήτης ἀποτελεῖ εἰσέτι νεφελώδη μᾶζαν, ἥτις ἐφ' ὅσον ψύχεται καὶ συστέλλεται διέρχεται διὰ τῶν αὐτῶν σταδίων, δι' ὧν καὶ ἡ ἀρχικὴ νεφέλη, ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη ὁ ἥλιος, ἤτοι, ἀφοῦ συσφαιρωθῇ, ἐξογκοῦται κατὰ τὸν Ἰσημερινόν, ἐκ τοῦ ἐξογκώματος ἀποσπᾶται δακτύλιος καὶ ἐκ τοῦ δακτυλίου διαμορφοῦται δορυφόρος, ἢ σμῆνος δορυφόρων, οἵτινες ἐξακολουθοῦσι στρεφόμενοι ἐπὶ ἰδίων τροχιῶν περὶ τὸν κεντρικὸν πλανήτην, ὅπως ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Κρόνου, τοῦ ὁποίου οἱ δακτύλιοι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τοιοῦτον σμῆνος.

στ') Ἱστορικὸν τῆς ἐξελίξεως τῆς γῆς. Ἡ γῆ, ὅπως καὶ πάντες οἱ λοιποὶ πλανῆται, ἀπετέλει ἀρχικῶς ἓν τμῆμα τῆς κεντρικῆς νεφέλης, ἐξ ἧς ἀπεσπάσθη κατὰ τὸν ἀνωτέρω περιγραφέντα τρόπον. Ἡ ζωὴ αὐτῆς περιλαμβάνει δύο στάδια: α') τὸ ἀστρικόν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς νεφελώδους μάζης της ἀποσπᾶται ἡ σελήνη, καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ ψυχομένη καὶ συγκεντρουμένη μέχρις ὑγροποιήσεως καὶ τέλος μέχρι σχηματισμοῦ στερεοῦ ἐπιπάγου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καὶ β') τὸ πλανητικόν, τὸ ὁποῖον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ μονίμου στερεοῦ φλοιοῦ. Ἡ ἐμφάνισις τοιούτου φλοιοῦ ἀποχωρίζει μεγάλην τινὰ ποσότητα ἀερίων ἀπὸ τοῦ διαπύρου κεντρικοῦ πυρῆνος αὐτῆς, οὕτω δὲ σχηματίζεται ἀτμοσφαῖρα ἐξ ὑδρογόνου, ὀξυγόνου καὶ ἄλλων ἀερίων, τὰ ὁποῖα ψυχόμενα, μόλις εὑρεθῶσιν ὑπὸ καταλλήλους θερμοκρασίας, σχηματίζουσι διαφόρους ἑνώσεις. Μία τῶν ἑνώσεων τούτων εἶναι τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον, καταπίπτον ἐπὶ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ, ἐπιδρᾷ μηχανικῶς καὶ χημικῶς ἐπ' αὐτοῦ. Ἐπακολουθεῖ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐμφάνισις τῶν πρωτοζῴων καὶ βαθμιαίως προβαίνει ἡ ἀνάπτυξις τῆς χλωρίδος καὶ τῆς πανίσκης διὰ μέσου τῶν γεωλογικῶν αἰώνων κατὰ σειράν, τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν σήμερον ἐκ τῶν ἀπολιθωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνευρίσκονται ἐντὸς τῶν γεωλογικῶν στρωμάτων. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου τοὺς γεωλογικοὺς αἰῶνας διαδέχεται ἡ προϊστορικὴ ἐποχὴ καὶ ταύτην οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι.

Ἡ κοσμογονικὴ αὕτη θεωρία ἐπεκράτησεν ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα, ἀσκήσασα μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐν τούτοις σήμερον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελοῦσα τὴν τελικὴν λύσιν τοῦ κοσμογονικοῦ προβλήματος, διότι ναὶ μὲν ἐξηγεῖ σημαντικὸν ἀριθμὸν φαινομένων, προσκρούει ὅμως εἰς ἄλλα, διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ὁποίων ἐλέγχεται ἀνεπαρκής. Οὕτω λ.χ. ἐξηγεῖ διατί: 1ον) Αἱ τροχιαὶ τῶν πλανητῶν ἔχουσι μικρὰς ἐκκεντρότητας, ἤτοι εἶναι ὅλαι σχεδὸν κυκλικαί. 2ον) Αἱ κλίσεις αὐτῶν εἶναι μικραί, ἤτοι πᾶσαι (πλὴν τινων τῶν ἀστεροειδῶν) κεῖνται σχεδὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. 3ον) Ὅλοι οἱ πλανῆται ἀνεξαιρέτως περιφέρονται περὶ τὸν ἥλιον κατὰ τὴν αὐτὴν φοράν. 4ον) Ἡ φορὰ τῆς περιστροφῆς τῶν πλανητῶν (πλὴν πιθανῶς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ποσειδῶνος) εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῆς περιφορᾶς των περὶ τὸν ἥλιον. 5ον) Οἱ δορυφόροι (ὅσοι ἦσαν γνωστοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Laplace) φέρονται περὶ τοὺς οἰκείους πλανήτας κατὰ τὴν αὐτὴν φοράν, καθ' ἣν ἕκαστος τῶν τελευταίων τούτων περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του. 6ον) Τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς ὅλων τῶν πλανητῶν ταυτίζεται σχεδὸν μετὰ τοῦ ἐπιπέδου τῆς περιστροφῆς ἑκάστου αὐτῶν (πλὴν πιθανῶς τοῦ Οὐρανοῦ) καὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς περιστροφῆς τοῦ ἡλίου. 7ον) Τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς τῶν δορυφόρων ταυτίζεται μετὰ τοῦ ἐπιπέδου τῆς περιστροφῆς τοῦ οἰκείου πλανήτου (ὅπου εἶναι δυνατὴ ἡ βεβαίωσις τῆς τοιαύτης περιστροφῆς). 8ον) Αἱ ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀποστάσεις τῶν πλανητῶν ἀκολουθοῦσι τὸν αὐτὸν νόμον, ὃν καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Κρόνου ἀποστάσεις τῶν οἰκείων πλανητῶν. 9ον) Οἱ μεγαλύτεροι πλανῆται περιστρέφονται περὶ τὸν ἄξονά των ταχύτερον τῶν μικροτέρων. 10ον) Οἱ μικρότεροι πλανῆται εἶναι πυκνότεροι τῶν μεγαλυτέρων. 11ον) Ἡ πυκνότης τῶν πλανητῶν βαίνει αὔξουσα, ὅσον πλησιάζομεν πρὸς τὸν ἥλιον, ὅπως καὶ ἡ πυκνότης ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς γῆς, ὅσον πλησιάζομεν πρὸς τὸ κέντρον αὐτῆς. 12ον) Ἡ πλάτυνσις τῆς γῆς καὶ τῶν πλείστων πλανητῶν περὶ τοὺς πόλους καὶ ἡ ἐξόγκωσις αὐτῶν περὶ τὸν Ἰσημερινόν. 13ον) Ἡ ταυτότης τῆς χημικῆς συστάσεως ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος. 14ον) Ἡ προέλευσις τοῦ ἐσωτερικοῦ πυρὸς τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀρχικῶς διαπύρου καταστάσεως αὐτῆς, κτλ.

Ἀντιθέτως, ἡ θεωρία αὕτη ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ: 1ον) Διατὶ αἱ τροχιαὶ τῶν δορυφόρων τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ποσειδῶνος ἔχουσι μεγάλην κλίσιν πρὸς τὰ ἐπίπεδα τῶν τροχιῶν τῶν οἰκείων πλανητῶν. 2ον) Διατὶ οἱ τέσσαρες πλανῆται, οἱ μᾶλλον μεμακρυσμένοι τοῦ ἡλίου, ἤτοι ὁ Ζεύς, ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ποσειδῶν, ἔχουσιν ἕνα ἢ πλείονας δορυφόρους, στρεφομένους περὶ τοὺς οἰκείους πλανήτας οὐχὶ κατὰ τὴν ὀρθὴν φοράν, ὅπως οἱ λοιποὶ δορυφόροι τῶν αὐτῶν πλανητῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνάδρομον. 3ον) Διατὶ ἡ ταχύτης περιφορᾶς τοῦ Φόβου, τοῦ ἐγγυτάτου πρὸς τὸν Ἄρην δορυφόρου τοῦ πλανήτου τούτου, εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ταχύτητος τῆς περὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς τοῦ αὐτοῦ πλανήτου. 4ον) Διατὶ συμβαίνει τὸ αὐτὸ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν δακτύλιον τοῦ Κρόνου. 5ον) Διατὶ ἐμφανίζονται ἐξαιρέσεις εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερθέντας καὶ συνηγοροῦντας ὑπὲρ τῆς θεωρίας νόμους.

Ἕτερα τρωτὰ σημεῖα τῆς αὐτῆς θεωρίας εἶναι τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν γένεσιν καὶ κίνησιν τῶν κομητῶν, ὡς καὶ τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς ἐκ τῶν θερμοδυναμικῶν θεωριῶν ἐξαγομένης ἡλικίας τοῦ ἡλίου πρὸς τὸν χρόνον, ὅστις ἀπαιτεῖται πρὸς σχηματισμὸν τῶν πλανητῶν ἐκ τῆς διαστά-

Digitized by Google

σεως τῶν δακτυλίων. Ἕτερον σπουδαῖον μειονέκτημα τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ὅτι δὲν ἔχει παγκόσμιον χαρακτῆρα, ἤτοι, ἂν κατὰ μέγα μέρος ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ἡμέτερον ἡλιακὸν σύστημα ἢ εἰς ἄλλα παρόμοια πρὸς αὐτό, δὲν ἐξηγεῖ πῶς ἐσχηματίσθησαν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀπλανεῖς, τόσον οἱ ἁπλοῖ, ὅσον καὶ οἱ διπλοῖ καὶ οἱ πολλαπλοῖ, ἔνθα ἡ μᾶζα ἑνὸς σώματος ἐμοιράσθη ἐξ ἴσου εἰς δύο ἢ πλείονα, διαγράφοντα περὶ τὸ κοινὸν κέντρον βάρους τοῦ συστήματος τροχιὰς μὲ μεγάλας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκκεντρότητας καὶ ἀπέχοντα ἀλλήλων κατὰ ἀποστάσεις ἀναλόγους πρὸς τὰς διαστάσεις των.

Αἱ σπουδαῖαι αὗται ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ Laplace ὡδήγησαν εἰς τὴν διατύπωσιν ἄλλων κοσμογονικῶν θεωριῶν πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τελειοποίησιν ἢ καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῆς δι' ἄλλης τελειοτέρας.

Αἱ κυριώτεραι τῶν θεωριῶν τούτων ἔχουσιν ἐν συντόμῳ ὡς ἑξῆς: Κατὰ τὸν Faye ἡ ἀρχικὴ νεφέλη δὲν εἶχε περιστροφικὴν κίνησιν, ἀλλὰ στροβιλοειδῆ, τὸ δὲ ἡλιακὸν σύστημα ἀπετέλει σμῆνος ἀστρικόν, συγκείμενον ἐκ πλήθους συνοδῶν κινουμένων γύρῳ μεγάλου κεντρικοῦ σώματος. Ἐκ τῶν πλανητῶν ἐσχηματίσθησαν πρῶτοι ἡ Γῆ, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Κρόνος, κατόπιν διεμορφώθη ὁ Ἥλιος καὶ τέλος ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ποσειδῶν. Οἱ κομῆται εἶναι σώματα ξένα πρὸς τὴν ὑπὸ στροβιλισμὸν ὕλην καὶ διέφυγον μέχρι τοῦδε τὴν συμπύκνωσιν. Ὡσαύτως ὁ Belot παραδέχεται στροβιλοειδῆ κίνησιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς ἀρχικῆς νεφέλης, προκληθεῖσαν ἐκ τῆς συγκρούσεως δύο ἀντιθέτως φερομένων νεφελωμάτων, καὶ ὁ du Ligondès εἰδικὴν διανομὴν τῶν ταχυτήτων ἐν τῷ ἀρχικῷ νεφελώματι. Ὁ Lockyer καὶ ὁ See παραδέχονται ἀντὶ τοῦ ἀρχικοῦ νεφελοειδοῦς νέφος ἐκ μετεωριτῶν, οἵτινες, συγκεντρωθέντες βαθμηδὸν περὶ κεντρικὸν πυρῆνα, ἀπετέλεσαν τὸν ἥλιον. Παρόμοιαι συγκεντρώσεις περὶ δευτερεύοντας πυρῆνας ἀπετέλεσαν τοὺς πλανήτας καὶ τοὺς δορυφόρους των. Ὁ Pickering καὶ ὁ Stratton ὑποθέτουσιν ὅτι ἅπαντες οἱ πλανῆται ἐκινοῦντο ἀρχικῶς κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν, βαθμηδὸν ὅμως ἡ ἐπίδρασις τῶν παλιρροϊκῶν φαινομένων μετέβαλε τὴν φορὰν κινήσεως αὐτῶν εἰς ὀρθήν. Κατὰ τὸν Arrhénius τὸ σύμπαν ἀποτελεῖ θερμικὴν μηχανήν, λειτουργοῦσαν διὰ τῆς διαφορᾶς θερμοκρασίας μεταξὺ τῶν θερμῶν ἀπλανῶν καὶ τῶν ψυχρῶν νεφελοειδῶν. Ὁ Edouard Roche ἀπέδειξεν ὅτι τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀνερμήνευτα διὰ τῆς θεωρίας τοῦ Laplace, δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς αὐτὴν τῇ βοηθείᾳ συμπληρωματικῶν τινων ὑποθέσεων. Ὁμοίως καὶ ὁ Henri Poincaré εὑρίσκει τὴν κοσμογονικὴν θεωρίαν τοῦ Laplace ὡς τὴν πιθανωτέραν ὅλων καὶ ὡς ἑρμηνεύουσαν καλύτερον τὰ φαινόμενα. Συμπληρῶν μάλιστα τὴν θεωρίαν ταύτην πρὸς ἐξήγησιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν διπλῶν ἀστέρων παρεδέχθη ὅτι ἡ ἀρχικὴ νεφέλη, ἀντὶ νὰ παρουσιάζῃ κεντρικὴν συμπύκνωσιν, ἦτο σχεδὸν ἰσόπυκνος καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀντὶ δακτυλίου σχηματίζεται κατὰ τὸν ἰσημερινὸν τοῦ σφαιροειδοῦς ἐξόγκωμα, δίδον εἰς τὸ σύνολον σχῆμα ἀπιοειδές, ὅπερ βαθμιαίως ἀποσχίζεται εἰς δύο τεμάχια ἀποτελοῦντα τοὺς διπλοῦς ἀστέρας. Ὁ See, ὑποστηρίζων τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, προσήγαγε σειρὰν διπλῶν νεφελοειδῶν, ἐχόντων σχῆμα ὁμοιάζον πρὸς ἀλτῆρας, καὶ ἐξήγησε τὰς μεγάλας ἐκκεντρότητας τῶν τροχιῶν τῶν διπλῶν ἀστέρων διὰ τῶν ἀμοιβαίων παλιρροϊκῶν ἐνεργειῶν.

Δυναμικὴ θεωρία. Ἐξ ὅλων τῶν νεωτέρων κοσμογονικῶν θεωριῶν ἐκείνη ἥτις φαίνεται ἐν πολλοῖς ἱκανοποιητικωτέρα τῆς νεφελικῆς τοῦ Laplace εἶναι ἡ δυναμική, ἡ ὁποία προὐτάθη ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν Chamberlin καὶ Moulton. Κατ' αὐτὴν ὁ ἥλιος ἀρχικῶς ἀπετέλει μεμονωμένον ἀστέρα ἄνευ πλανητῶν, εἰς λίαν ὅμως μεμακρυσμένην ἐποχὴν ἔτυχε νὰ διέλθῃ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν ἀστήρ τις ἔχων, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἀπλανεῖς, ἰδίαν κίνησιν ἐν τῷ διαστήματι. Λόγῳ τῆς ἐν δεδομένῃ στιγμῇ σημαντικῆς γειτνιάσεως τοῦ ἀστέρος τούτου καὶ τοῦ ἡμετέρου ἡλίου, ἀνεπτύχθησαν παλιρροιογενετικαὶ δυνάμεις καὶ ἐν τέλει ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἡλίου ποσότητες ὕλης, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθησαν οἱ πλανῆται καὶ οἱ κομῆται. Ἡ ἀποσπασθεῖσα ὕλη συνίστατο ἐκ μεγάλων μαζῶν, ἀρκετῶν πρὸς σχηματισμὸν τοὐλάχιστον τῶν πυρήνων τῶν πλανητῶν, ἐξ ἀπειροπληθῶν μικρῶν στερεῶν σωματίων καὶ ἐξ ἀσυμπιέστων ἀερίων. Ἡ ὕλη αὕτη, ἀρχικῶς οὖσα ὑπέρθερμος, ἐψύγη δι' ἀκτινοβολίας καὶ λόγῳ διαστολῆς, μέχρις οὗ ἐρρευστοποιήθη ἢ ἐστερεοποιήθη.

Ἡ θεωρία αὕτη τῶν Chamberlin καὶ Moulton συμφωνεῖ ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς αὐτῆς πρὸς τὴν προταθεῖσαν βραδύτερον ὑπὸ τῶν Jeans καὶ Jeffreys πρὸς ἐξήγησιν διαφόρων λεπτομερειακῶν ζητημάτων, ὡς ὁ σχηματισμὸς τοῦ ζῳδιακοῦ φωτός, ἡ γένεσις τῆς σελήνης, ὁ χρόνος, ὅστις θὰ ἤρκει διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος κτλ. Συνεπῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι κατ' οὐσίαν πρόκειται περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς θεωρίας, ἡ ὁποία, ὑφ' ἣν μορφὴν ἀρχικῶς ἐνεφανίσθη, ἐκαλεῖτο *ἀπειροστοπλανητική* planetesimal ἐκ τοῦ infinitesimal planets), διότι κατ' αὐτὴν ἡ ἐκ τοῦ ἡλίου ἀποσπασθεῖσα ὕλη ἀπετέλει σμῆνος μικρῶν στερεῶν σωματίων, περιφερομένων περὶ αὐτὸν δίκην ἀστεροειδῶν. Ἤδη, ὑφ' ἣν μορφὴν συνεπληρώθη, φέρεται ὡς *παλιρροϊκή* (tidal) ἐκ τοῦ ὅτι ὁ σχηματισμὸς τῶν μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος ὀφείλεται εἰς φαινόμενα παλιρροιῶν. Ἡ νεωτέρα αὕτη θεωρία ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἐξηγεῖ μεταξὺ τῶν φαινομένων, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ νεφελικὴ θεωρία ἐλέγχεται ἀνεπαρκής, πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: α') τὰ τῆς ῥοπῆς τῶν ποσοτήτων γωνιώδους κινήσεως τῶν πλανητῶν, β') τὰ τῆς ἰσημερινῆς ἐπιταχύνσεως τοῦ ἡλίου, γ') τὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κρατήρων τῆς σελήνης, δ') τὰ τῆς ἡλικίας τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος κτλ.

Ἐν τούτοις, ὅπως καὶ πᾶσα θεωρία μὴ στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἀσαλεύτων βάσεων τοῦ ἀκριβοῦς μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἱκανοποιητικωτέρα μέν, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς ὁριστικὴ καὶ ἀναντίρρητος. Τοὐναντίον μάλιστα δύνανται νὰ διατυπωθῶσιν ἐπιφυλάξεις ἐπὶ πολλῶν βασικῶν αὐτῆς σημείων. Λ. χ. ἡ συνάντησις ἢ προσέγγισις δύο ἀστέρων εἰς βαθμὸν ὥστε αἱ ἀμοιβαῖαί των ἕλξεις νὰ προκαλέσωσι τὴν γένεσιν τῶν πλανητῶν δι' ἀποσπάσεως ὕλης ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἢ ἀμφοτέρων εἶναι γεγονός, τὸ ὁποῖον φαίνεται πολὺ σπάνιον, ἂν μὴ ἀδύνατον, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν τεραστίων ἀποστάσεων, αἱ ὁποῖαι χωρίζουσιν ἀπ' ἀλλήλων σώματα, τὰ ὁποῖα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς μεταξύ των ἀποστάσεις εἶναι ἀπειροελαχίστων διαστάσεων. Συνεπῶς, ἐὰν ὁ μηχανισμὸς τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πλανητικῶν συστημάτων εἶναι οἷος περιγράφεται ἐν τῇ ὡς ἄνω διατυπωθείσῃ θεωρίᾳ, τὰ ὅμοια πρὸς τὸ ἡμέτερον πλανητικὰ συστήματα θὰ ἦσαν τόσον σπάνια, ὥστε νὰ ἀποτελῶσι μᾶλλον κάτι τὸ ἐξαιρετικὸν ἐν τῷ σύμπαντι, τοῦθ' ὅπερ εἶναι μᾶλλον ἀπίθανον. Ὁ μόνος τρόπος πρὸς βεβαίωσιν τοῦ δυνατοῦ τοιούτων προσεγγίσεων τῶν ἀπλανῶν θὰ ἦτο ἡ διὰ συλλογῆς μακροχρονίων παρατηρήσεων μελέτη τῶν ἰδίων κινήσεων τῶν ἀπλανῶν καὶ τῶν ὀπτικῶς διπλῶν ἀστέρων, ἢ γενικώτερον τῶν ἀστρικῶν ρευμάτων καὶ τῶν ἀστέρων τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τῶν πλοκάμων τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν. Ἀτυχῶς, τὸ μέχρι τοῦδε ὑλικὸν τοιούτων παρατηρήσεων εἶναι ἀνεπαρκὲς διὰ παρομοίαν μελέτην.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀναδρόμου κινήσεως τῶν ἀπωτάτων δορυφόρων τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου ἀποτελεῖ καὶ διὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δύσλυτον, ἂν μὴ τελείως ἄλυτον, πρόβλημα, ὅπως καὶ τὰ φαινόμενα τῶν δορυφόρων τοῦ Ἄρεως, τὸ σχεδὸν κυκλικὸν σχῆμα τῶν τροχιῶν τῶν δορυφόρων, ἡ σύμπτωσις τοῦ ἐπιπέδου αὐτῶν πρὸς τὸν ἰσημερινὸν τοῦ οἰκείου πλανήτου κτλ. Ἡ θεωρία αὕτη ἀδυνατεῖ ἐπίσης νὰ ἀποφανθῇ ἂν ἡ σελήνη ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς γῆς, ὡς οἱ ἄλλοι δορυφόροι ἀπὸ τοὺς πλανήτας των, ἢ ἂν ἐσχηματίσθη ἀνεξαρτήτως τῆς γῆς, ἀκολούθως ὅμως συνεκρατήθη ὑπ' αὐτῆς συμφώνως πρὸς τὴν *θεωρίαν τῆς ἄγρας*. Ἐπὶ πλέον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῇ πῶς ἡ ὕλη, ἡ ὁποία ἐξετοξεύθη ἀπὸ οὐράνιον σῶμα διαστάσεων μικροτέρων τῆς τροχιᾶς τοῦ Ἑρμοῦ, κατώρθωσε νὰ ἐξακολουθῇ περιφερομένη μὲ ροπὴν ποσότητος γωνιώδους κινήσεως τόσην, ὅση ἡ τοῦ Οὐρανοῦ, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Πλούτωνος. Ἀδύνατον ἐπίσης εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ ἱκανοποιητικῶς διὰ τῆς αὐτῆς θεωρίας πῶς προέκυψαν οἱ κομῆται καὶ πῶς διέπονται τὰ τῆς κινήσεως αὐτῶν.

Τὰ πράγματα περιπλέκονται ἔτι μᾶλλον, ὅταν ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος. Καὶ ἡ δυναμικὴ θεωρία δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ πῶς καὶ πόθεν ἐσχηματίσθησαν οἱ νεφελοειδεῖς, τόσον οἱ διαλυτοὶ ὅσον καὶ οἱ ἀδιάλυτοι, καὶ διατί, ἐξαιρέσει τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀμόρφων, οἱ λοιποὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σπειροειδεῖς. Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ σπειροειδὲς σχῆμα δὲν εἶναι σπάνιον, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸ συνηθέστερον σχῆμα τῶν νεφελοειδῶν, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ σπειροειδὴς μορφὴ ἀποτελεῖ πιθανῶς ἓν τῶν ἀξιοσημειωτέρων σταδίων τῆς κοσμικῆς ἐξελίξεως, ἀτυχῶς ὅμως οὐδεμία ἐκ τῶν προταθεισῶν μηχανικῶν ἐξηγήσεων ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ἱκανοποιητική.

Μεγάλας ἐπίσης δυσχερείας εἰς τὰς κοσμογονικὰς ἐν γένει θεωρίας παρεμβάλλουσι τὰ φαινόμενα τῶν νέων ἢ προσκαίρων ἀστέρων, ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν κατὰ τὸ φάσμα καὶ τὴν μορφὴν εἰς πλανητοειδεῖς νεφελοειδεῖς, αἱ ἰδιοτροπίαι τῶν βραχείας ἢ μακρᾶς περιόδου μεταβλητῶν ἀστέρων, ἡ σχέσις τῶν ἀστέρων Wolf-Rayet πρὸς τοὺς νεφελοειδεῖς ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς ἀφ' ἑτέρου κτλ.

Σπουδαίαν ἀρωγὴν εἰς τὴν προώθησιν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων πρὸς τὴν λύσιν τοῦ πολυπλόκου κοσμογονικοῦ γρίφου προσέφεραν αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη ἐπιτελεσθεῖσαι πρόοδοι τῶν ἀστροφυσικῶν ἐρευνῶν. Ἡ φασματοσκοπικὴ μελέτη τῶν ἀπλανῶν ἐπέτρεψεν ἤδη τὴν κατάταξιν αὐτῶν εἰς ὁμάδας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φασματικοῦ αὐτῶν τύπου, ἕκαστος τῶν ὁποίων συνδέεται στενότατα πρὸς τὴν θερμοκρασίαν, τὴν μᾶζαν, τὴν πυκνότητα, τὸ χρῶμα καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φάσματος αὐτῶν κατάταξις τῶν ἀπλανῶν ἀπετέλεσεν οὕτω τὸν πολυτιμότερον ὁδηγὸν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἰχνῶν τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως, καὶ ἤδη δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ζωὴ ἑκάστου ἀπλανοῦς διέρχεται πιθανώτατα διὰ τῶν ἀκολούθων σταδίων.

Ἡ πρώτη ὕλη, ἐκ τῆς ὁποίας κατάγονται οἱ ἀστέρες, εἶναι οἱ σκοτεινοὶ νεφελοειδεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶνε τοιοῦτοι διότι εἶνε ψυχροὶ καὶ ἀραιοί. Ἡ ἀποτελοῦσα αὐτοὺς ὕλη συστελλομένη ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῆς βαρύτητος τίθεται εἰς περιστροφικὴν κίνησιν κατὰ τὴν φοράν, ἣν ἀκολουθοῦσι τὰ ἔξωθεν πρὸς τὸ κέντρον πίπτοντα μόρια καὶ ἡ ὁποία συμπίπτει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν δυναμικῶν γραμμμῶν τοῦ ἀναπτυσσομένου ἠλεκτρικοῦ ἢ μαγνητικοῦ πεδίου. Ἡ πρόοδος τῆς συστολῆς συνεπάγεται αὔξησιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σκοτεινοῦ νεφελοειδοῦς, ὅστις ἐν δεδομένῃ στιγμῇ ἄρχεται ἀκτινοβολῶν πρὸς τὰ πέριξ θερμότητα καὶ φῶς ἰδίᾳ ἐκ τῆς κεντρικῆς αὐτοῦ περιοχῆς. Οὕτως, ἀπὸ ἀμόρφου σκοτεινοῦ νεφελοειδοῦς μεταπίπτομεν βαθμιαίως εἰς ἀδιάλυτον φωτεινόν, ὅστις ἀναλόγως τῆς ταχύτητος τῆς περὶ ἄξονα περιστροφῆς αὐτοῦ τείνει νὰ λάβῃ σχῆμα σφαιροειδές. Ἐφ' ὅσον ὅμως προϊούσης τῆς συσπειρώσεως τῆς ὕλης περὶ τὸ κέντρον τοῦ νεφελοειδοῦς ἡ θερμοκρασία ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ αὐξάνει, ἡ τάσις τῶν ἐσωτερικῶν ἀερίων, αὐξάνουσα καὶ αὐτὴ ἐκ παραλλήλου, ἐπιπροστίθεται εἰς τὴν φυγόκεντρον δύναμιν, ἡ ὁποία ἐπίσης αὐξάνει λόγῳ ἐπιταχύνσεως τῆς περιστροφῆς. Οὕτως ὁ νεφελοειδὴς ἀπὸ σφαιροειδοῦς λαμβάνει σχῆμα φακοειδές, τὸ ὁποῖον μεταπίπτει εἰς σπειροειδὲς ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τοῦ Jeans διὰ τῆς ἐκπηδήσεως δύο πλοκάμων ἐκ τῶν διαμετρικῶς ἀντικειμένων σημείων τῆς ἰσημερινῆς ἀκμῆς τοῦ φακοειδοῦς. Οἱ πλόκαμοι οὗτοι σύγκεινται ἐκ νεφελώδους ὕλης ἀραιοτάτης, σχετικῶς ψυχρᾶς, καθ' ὃ εὑρισκομένης πολὺ μακρὰν τοῦ κέντρου τοῦ νεφελοειδοῦς, καὶ κατατετμημένης εἰς τεμάχη, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἐμβρυακὴν μορφὴν τῶν ἀπλανῶν. Εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως, ἀνήκουσιν οἱ ἀστέρες τοῦ φασματικοῦ τύπου N καὶ ἰδίως οἱ μακρᾶς περιόδου μεταβλητοί, ἢ ἐν γένει οἱ σχετικῶς ψυχροί, ἀραιοὶ καὶ τεράστιοι κατ' ὄγκον ἀστέρες, οἵτινες διὰ τοῦτο καλοῦνται *γίγαντες* καὶ εἶναι ἐρυθροί.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ κέντρου τῶν οὕτω σχηματισθέντων ἀστέρων εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῶν ἐπιφανειακῶν στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας των, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐξακολουθοῦσι συστελλόμενοι καὶ θερμαινόμενοι, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀκτινοβολοῦντες ὁλονὲν περισσοτέραν θερμότητα καὶ φῶς. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ἡ θερμοκρασία των βαίνει αὔξουσα ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς λαμπρότητος τὸ χρῶμά των ἀπὸ ἐρυθροῦ τείνει πρὸς τὸ λευκὸν καὶ ὁ φασματικός των τύπος ἀπὸ τοῦ M προχωρεῖ πρὸς τὸν A. Ὅταν ἡ συστολή, καὶ συνεπῶς ἡ θέρμανσις, φθάσῃ τὸ ἀνώτατον ὅριον, ἐπέρχεται ἐξίσωσις τῆς θερμοκρασίας τοῦ κέντρου πρὸς τὴν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀστέρος, ἡ λάμψις αὐτοῦ φθάνει τὸ μέγιστον καὶ τὸ χρῶμά του γίνεται λευκὸν ἢ ὑποκύανον. Εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἤδη ὁ συνοδὸς τοῦ Σειρίου, ἡ πυκνότης τῶν ἀστέρων εἶναι μεγίστη, ὁ ὄγκος αὐτῶν ἐλάχιστος καὶ ἡ ὕλη των συνίσταται ἐξ ἰοντωμένων ἀτόμων, διατελούντων σχεδὸν ἐν ἐπαφῇ. Οἱ ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ εὑρισκόμενοι ἀστέρες καλοῦνται διὰ ταῦτα *νᾶνοι*. Πέραν τοῦ σταδίου τῆς ἀκμῆς ἡ δι' ἀκτινοβολίας ἀπώλεια θερμότητος, μὴ δυναμένη νὰ ἰσοσροπηθῇ πλέον ὑπὸ τῆς ἐνδοατομικῆς ἐνεργείας, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ συμπύκνωσις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἔχει φθάσει εἰς τὸ τέρμα της, συνεπάγεται τὴν πτῶσιν τῆς ἐπιφανειακῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀστέρος, ὁ ὁποῖος οὕτω σύγκειται ἐξ ἐπιφανειακοῦ περιβλήματος ἔχοντος θερμοκρασίαν βαθμηδὸν ταπεινοτέραν τῆς τοῦ κέντρου. Κατὰ τὸ στάδιον τῆς παρακμῆς ἡ λαμπρότης ἐξακολουθεῖ φθίνουσα, τὸ χρῶμα ἀπὸ λευκοῦ ἢ ὑποκυάνου περιπίπτει πάλιν εἰς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὁ φασματικὸς τύπος ἐξελίσσεται ἀντιστρόφως ἀπὸ A εἰς M. Συνεπῶς, κατὰ τὰ πρῶτα καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα στάδια τῆς ζωῆς των, οἱ ἀστέρες ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλους εἰς συμμετρικὰς ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ σταδίου τῆς ἀκμῆς, διαφέρουσιν ὅμως κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῆς λάμψεως, τῶν φασματικῶν των τύπων καὶ τοῦ χρώματος πρὸ τῆς ἀκμῆς των βαίνουσι κατὰ σειρὰν ἀντίστροφον τῆς μετ' αὐτήν, ὅπως καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας των, ἥτις πρὸ τῆς ἀκμῆς αὐξάνει ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, μετ' αὐτὴν ὅμως ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας βαίνει ἐλαττουμένη πρὸς τὸ κέντρον.

Τὴν θεωρίαν ταύτην προέτεινε πρῶτος ὁ Lockyer τῷ 1890, βραδύτερον δὲ κατέληξαν εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα ὁ Russell καὶ ὁ Hertzsprung εἰς

Digitized by Google

τὸν Eddington ὅμως ὀφείλεται ἡ συμπλήρωσις καὶ θεμελίωσις τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ μαθηματικῶν βάσεων. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον ἡ μᾶζα τῶν ἀστέρων βαθμηδὸν χάνεται, μετατρεπομένη εἰς ἐνέργειαν. Συνεπῶς ἐν τῇ παρακμῇ αὐτοῦ ἕκαστος ἀστὴρ τείνει νὰ καταναλώσῃ ὅλην τὴν μᾶζάν του καὶ συνεπῶς νὰ ἐκλείψῃ διὰ τῆς μετατροπῆς αὐτῆς εἰς ἐνέργειαν. Ἐν τούτοις φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ παρακμὴ ἄγει ἕκαστον ἀστέρα εἰς τελικὸν στάδιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ προϊοῦσα ἐκ τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὸ κέντρον ψῦξις σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἡ ὅλη μᾶζα τοῦ ἀστέρος εὑρίσκεται ἐν θερμικῇ ἰσορροπίᾳ πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὸ περιβάλλον. Δὲν ἀποκλείεται ἴσως ἡ πιθανότης τῆς ἐμφανίσεως τῶν νέων, ὅταν ἡ ἐξέλιξις φθάσῃ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο ἀποσβέσεως συνεπείᾳ ἐπιφανειακῆς ψύξεως. Ἡ συμπίεσις θερμοῦ κέντρου ἐντὸς ψυχροῦ καὶ πυκνοῦ περιβλήματος δὲν ἀποκλείει τὴν πιθανότητα ἀποτόμου ἐκρήξεως συνεπείᾳ αὐξήσεως τῆς ἐσωτερικῆς τάσεως τῶν ἀερίων. Τοιαύτη ἀπότομος ἔκρηξις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰφνιδίαν ἀνάλαμψιν τῶν ἀστέρων τούτων, ἡ δὲ σύγχρονος ἀνάπτυξις θερμότητος τὴν ἐξαέρωσιν τῆς ὕλης καὶ τὴν πολλάκις παρατηρηθεῖσαν ἐμφάνισιν νεφέλης περὶ τοὺς νέους. Ἡ σχέσις τῶν καινοφανῶν τούτων ἀστέρων πρὸς τοὺς πλανητοειδεῖς νεφελοειδεῖς καὶ τοὺς ἀστέρας Wolf-Rayet, ὡς πρὸς μεταβατικὸν τύπον πρὸς τοὺς ἀεριώδεις νεφελοειδεῖς, ἀποτελεῖ ἴσως ὑπαινιγμὸν περὶ τῆς πιθανῆς ἐν τῷ σύμπαντι γενικότητος τοῦ νόμου ἑνὸς εἴδους ἀναπάλσεως (pulsation), ἀφοῦ ἡ ὕλη ἀπὸ ἀραιοτάτου καταμερισμοῦ βαθμηδὸν συμπυκνοῦται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς βαρύτητος, ὑψουμένης ἐκ παραλλήλου τῆς θερμοκρασίας της μέχρις ὁρίου τινός, πέραν τοῦ ὁποίου ἢ ἐπακολουθεῖ βαθμιαία διαστολή, συνοδευομένη ὑπὸ πτώσεως τῆς ἐπιφανειακῆς θερμοκρασίας καὶ ὀφειλομένη εἰς τὴν μεγίστην ἐσωτερικὴν τάσιν τῶν ἀερίων, ἢ ἐπέρχεται αἰφνιδία ἔκρηξις, ὁδηγοῦσα πάλιν εἰς ψῦξιν συνεπείᾳ ἀποτόμου διαστολῆς.

Ὁ αὐτὸς ἴσως νόμος διέπει καὶ τοὺς σπειροειδεῖς νεφελοειδεῖς, οἱ ὁποῖοι τότε δέον νὰ διακριθῶσιν εἰς *ἐξελισσομένους* καὶ *εἰσελισσομένους*, ἤτοι διαστελλομένους καὶ συστελλομένους. Οἱ πρῶτοι σχηματίζονται διὰ τῆς διασπορᾶς τῆς ὕλης κατὰ μῆκος τῶν πλοκάμων, οἱ ὁποῖοι ἐκπηδῶσιν ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἐνέργειαν τῆς φυγοκέντρου καὶ τῆς ἐσωτερικῆς τάσεως τῶν ἀερίων ἐκ τῆς ἰσημερινῆς ἀκμῆς τοῦ φακοειδοῦς νεφελοειδοῦς. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ἐξελιγμοῦ τὰ κατὰ μῆκος τῶν πλοκάμων τοῦ σπειροειδοῦς διασπειρόμενα τμήματα νεφελώδους μάζης, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῆς σχετικῶς ψυχροτέρας ἐπιφανειακῆς περιοχῆς τοῦ φακοειδοῦς νεφελοειδοῦς, σχηματίζουσι τοὺς ἀστέρας κατὰ τὸν περιγραφέντα τρόπον. Οἱ ἀστέρες οὗτοι, ἀκολουθοῦντες τὰ ρεύματα τῶν πλοκάμων τοῦ σπειροειδοῦς, ὁλονὲν ἀπομακρύνονται τοῦ κέντρου αὐτοῦ, ἡ δὲ ταχύτης των αὐξάνει προϊούσης τῆς ἐξελίξεως τοῦ φασματικοῦ των τύπου. Ὅταν ἡ ἕλξις, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ τὸ κέντρον τοῦ σπειροειδοῦς ἐφ' ἑκάστου τῶν οὕτω σχηματισθέντων ἀστέρων, ἰσορροπήσῃ τὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐξεσφενδόνισαν πρὸς τὸ ἀχανὲς τὴν ὕλην, ἐξ ἧς οὗτοι ἀπετελέσθησαν, οἱ ἀστέρες ἄρχονται πίπτοντες μετὰ ταχύτητος ὁλονὲν μεγαλυτέρας πρὸς τὸ κέντρον τοῦ σπειροειδοῦς, ὅστις οὕτως ἀπὸ τὸ στάδιον ἐξελιγμοῦ μεταπίπτει βαθμιαίως εἰς τὸ στάδιον εἰσελιγμοῦ, ἤτοι ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς διαστολῆς εἰς τὸ στάδιον τῆς συστολῆς. Εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου τούτου, ὅταν ὅλη ἡ μᾶζα τοῦ σπειροειδοῦς θὰ ἔχῃ συσπειρωθῆ περὶ τὸ κέντρον του, ἡ ταχύτης περιστροφῆς αὐτῆς θὰ φθάσῃ τὸ μέγιστον ὅριον, τὸ αὐτὸ δὲ θὰ συμβῇ εἰς τὴν φυγόκεντρον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τάσιν τῶν ἀερίων. Συνεπῶς, ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου καὶ πέραν ἡ μᾶζα ἢ θὰ τείνῃ πάλιν πρὸς ἐξελιγμόν, ἢ συνεπείᾳ ἀποτόμου διαστολῆς θὰ μεταπέσῃ εἰς ἄμορφον σκοτεινὸν νεφελοειδῆ, διὰ νὰ ἐπαναληφθῶσι τὰ αὐτὰ φαινόμενα καὶ πάλιν ἐπ' ἄπειρον. Παρατηρήσεις γενόμεναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπὶ τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν, τῇ βοηθείᾳ ἰσχυροτάτων τηλεσκοπίων, δὲν ἔδωκαν ἐνδείξεις πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἰδίων κινήσεων τῶν ἀστέρων ἐπὶ τῶν πλοκάμων τῶν σπειροειδῶν κατὰ τρόπον προδίδοντα τάσεις εἰσελιγμοῦ. Νεώτεραι ἐν τούτοις παρατηρήσεις ἤγαγον εἰς ἀποτελέσματα ἀντιφατικά, μαρτυροῦντα ὅτι δὲν ἀποκλείεται εἰσέτι ἡ πιθανότης τῆς γενικότητος τοῦ νόμου τῆς ἀναπάλσεως ἐν τῷ σύμπαντι.

Πάντως, πρὶν ἡ ἐξενεχθῇ ἡ τελευταία λέξις ἐπὶ τοῦ πολυπλόκου κοσμογονικοῦ προβλήματος, ὑπάρχει ἀνάγκη συγκεντρώσεως πολυετῶν παρατηρήσεων τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν, δοθέντος ὅτι αἱ πρὸς μέτρησιν κινήσεις τῶν ἀστέρων αὐτῶν εἶναι τόσον βραδεῖαι, ὥστε καὶ αὗται ἀκόμη αἱ παρατηρήσεις, αἱ ἀπέχουσαι ἀλλήλων κατὰ μικρὸν μόνον ἀριθμὸν αἰώνων, νὰ εἶναι ἀνεπαρκεῖς πρὸς ἀσφαλῆ βεβαίωσίν των. Σ. Π.

κοσμογονικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοσμογονίαν, ὁ τῆς κοσμογονίας: «κοσμογονικὴ θεωρία».

κοσμογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ποιῶν, ὁ δημιουργῶν τὸν κόσμον: «κοσμογόνος δύναμις, — αἰτία, — ἀρχή».

κοσμογραφία (ἡ)· ἡ περιγραφὴ τοῦ κόσμου, ἡ περιγραφὴ τῶν οὐρανίων φαινομένων ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως· || στοιχειώδης ἀστρονομία, ἤτοι εἰσαγωγὴ εἰς τὰ τῆς μελέτης τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως, σχήματος, φύσεως, σχετικῶν πρὸς ἄλληλα κινήσεων καὶ τῶν ἐντεῦθεν προκυπτόντων οὐρανίων φαινομένων. Σ.Π.

κοσμογραφικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοσμογραφίαν, ὁ τῆς κοσμογραφίας: «κοσμογραφικαὶ γνώσεις».—Ἐπίρρ. ***κοσμογραφικῶς***.

κοσμογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ περιγράφων τὸν κόσμον, ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν κοσμογραφίαν.

κοσμογυρισμένος, *—η, —ο·* δημοτ., ὁ γυρισμένος ὅλον τὸν κόσμον, ὁ ταξιδεύσας εἰς πολλὰ μέρη τῆς γῆς.

κοσμοζώων *θεωρία* */**Βιολογ.**/*. Καλεῖται οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ Preyer ὑποστηριχθεῖσα θεωρία, καθ' ἣν τὰ ζωϊκὰ σπέρματα μεταφέρονται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς οὐρανίου σώματος εἰς τὸ ἄλλο. Ἐκ τῶν κοσμοζώων ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας ἀναπτύσσεται ὁ ὀργανικὸς κόσμος εἰς τοὺς διαφόρους πλανήτας. Ὁ Ἀρρένιος συμπληρῶν τὴν θεωρίαν ταύτην δέχεται ὅτι ἡ μεταβίβασις τῶν κοσμοζώων διὰ τοῦ ἀχανοῦς γίνεται διὰ τῆς πιέσεως, ἡ ὁποία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ἀκτίνων. Χ. ΞΣ.—Θ. ΒΛ.

κοσμοθεϊσμὸς (ὁ) */Φιλοσ./*· βλ. *πανθεϊσμός*.

κοσμοθεωρία (ἡ) */Φιλοσ./* *Κοσμοθεωρία* εἶναι τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν περιεχομένων, ἅπερ ἔσχε καὶ ἐπεξειργάσθη ὁ ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ. Στηρίζεται ὑπὸ τῶν βιωμάτων ἡμῶν καὶ ὡς τοιαύτη ἀναβλύζει ἐκ τῆς ζωῆς αὐτῆς ὡς ὑστάτης πηγῆς. Συνήθως συγχέεται τὸ μὲν πρὸς τὴν φυσικήν, τὸ δὲ πρὸς τὴν περὶ κόσμου παράστασιν καθόλου. Ἀκριβῶς ὅμως ἐξεταζομένη διαφέρει ἀμφοτέρων, ἂν καὶ τελεῖ εἰς στενὴν πρὸς αὐτὰς σχέσιν. Ἐν τῇ μεταφυσικῇ ἐπικρατεῖ ἡ νοητικὴ λειτουργία καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἐνῷ ἡ κοσμοθεωρία στηρίζεται μᾶλλον ἐπὶ τῆς διαισθήσεως καὶ τοῦ συναισθήματος, εἶναι περισσότερον ποίησις καὶ θρησκευτικότης καὶ διὰ τοῦτο ἔκφρασις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, ὅστις συγκροτεῖ αὐτὴν δι' ὅλης του τῆς ψυχῆς. Εἰς αὐτὴν μετέχει περισσότερον ἡ ἐν τῷ καθ' ἕκαστον κυριαρχοῦσα ἀξιολογικὴ κατεύθυνσις, καὶ διὰ τοῦτο εὐστόχως λέγει ὁ Eucken ὅτι δὲν καθορίζεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἐπειδὴ αὕτη ἀδυνατεῖ νὰ συνδέσῃ ἐσωτερικῶς τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν κόσμον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐξάρτησις αὐτῆς ἐκ τοῦ ὑποκειμένου εἶναι πολὺ ἰσχυροτέρα ἢ ἡ τῆς μεταφυσικῆς. Ἐξ ἄλλου διαφέρει καὶ ἀπὸ τῆς περὶ κόσμου παραστάσεως ἢ τῆς περὶ κόσμου εἰκόνος, διότι ἐν τῇ κοσμοθεωρίᾳ ὑπολανθάνει καὶ τὸ νόημα, ὁ σκοπὸς τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, ἅπερ δὲν συνυπάρχουσι κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ παραστάσει τοῦ κόσμου, ἄλλαις λέξεσιν ἡ κοσμοθεωρία εἶναι συγχρόνως καὶ βιοθεωρία. Ἐφ' ὅσον ἡ κοσμοθεωρία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν βιωμάτων ἡμῶν, τῆς καθόλου ἐμπειρίας τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, εἶναι ὑποκείμενον καὶ ψυχολογικῆς ἐρεύνης, διὰ τῆς ὁποίας καθορίζονται οἱ διάφοροι ψυχολογικοὶ τύποι τῆς κοσμοθεωρίας. Τῶν τοιούτων τυπολογιῶν γνωστοτάτη εἶναι ἡ τοῦ Dilthey, ὅστις διακρίνει τρεῖς κυρίους τύπους κοσμοθεωρίας, ἐξ ὧν πηγάζουσι τὰ διάφορα φιλοσοφικὰ συστήματα, τελοῦντα εἰς διαρκῆ ἀγῶνα πρὸς ἄλληλα. Ὁ ἀγὼν οὗτος εἶναι αἰώνιος, ἀκριβῶς διότι ὄπισθεν αὐτοῦ δρῶσιν αἱ ψυχολογικαὶ ἀντιθέσεις τῶν φορέων τῆς κοσμοθεωρίας, αἵτινες εἶναι ἀναλλοίωτοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dilthey*, Die Typen der Weltamchanung (1911).— *Jaspers*, Psychologie der Weltamchanungen (1919). — *Spranger*, Lebensformen (β' ἐκδ. 1921). Ν. Λ.

κοσμοϊστορικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, ὁ σημαντικὸς διὰ τὴν ἱστορίαν ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ὄχι τμήματος μόνον αὐτοῦ, μέγας, σπουδαῖος: «κοσμοϊστορικὸν γεγονός».

κοσμοκερατίδαι (οἱ) (Cosmoceratidae) */Παλαιοζωολ./*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἐξωσιφωνικὰ ἀμμωνοειδῆ* μαλάκια. Ἔχουν κέλυφος πλουσίως ἐστολισμένον μὲ πλευρὰς διχαζομένας ἢ διαλελυμένας εἰς σειρὰς κόμβων. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *κοσμόκερας, παρκινσονία, ὁπλίτης, αὐλακοστέφανος, πλακεντίκερας, κριόκερας, δουβιλλείκερας, σκαφίτης, ἀκανθόκερας, στολισκαία* κτλ. Οἱ κοσμοκερατίδαι ἀποτελοῦν πλευρικὸν κλάδον τῶν *στεφανοκερατιδῶν*, ἰδιοτρόπως διαφοροποιηθέντα. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων ἀπὸ τῆς δογγερίου ὑποδιαπλάσεως τῆς ἰουρασίου μέχρι καὶ τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

κοσμοκράτης (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τῆς κοσμοκρατίας, ὁ ἀποδεχόμενος τὸ δόγμα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (ἀπόδοσις τοῦ γαλλικοῦ impérialiste).

κοσμοκρατία (ἡ)· τὸ πολιτικὸν δόγμα τοῦ *ἰμπεριαλισμοῦ* (βλ. λ.) (ἀπόδ. τοῦ γαλλ. impérialisme).

κοσμοκρατικός, *—ή, —όν·* ὁ ὀπαδὸς τῆς κοσμοκρατίας, *κοσμοκράτης* (βλ. λ.).

κοσμοκρατορία (ἡ)· τὸ κράτος, ἡ κυριαρχία τοῦ κόσμου, ἡ ὑποταγὴ καὶ διακυβέρνησις τοῦ κόσμου ὅλου: «ἡ κοσμοκρατορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, — τῆς Ρώμης».

κοσμοκράτωρ, *—ορος* (ὁ), θηλ. *—τειρα*· ὁ κράτων τοῦ κόσμου, ὁ ἐξουσιαστὴς καὶ κυβερνήτης ὅλου τοῦ κόσμου: «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀνεδείχθη κοσμοκράτωρ», «ἡ κοσμοκράτειρα Ρώμη».

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Digitized by Google